

SŁOWNIK JĘZYKA POLSKIEGO

ułożony pod redakcją

JANA KARŁOWICZA, ADAMA KRYŃSKIEGO

i

WŁADYSŁAWA NIEDŹWIEDZKIEGO

Zeszyt 14

DZIEŁO NAGRODZONE PRZEZ KRAKOWSKĄ AKADEMJE
UMIĘJĘTNOŚCI NA KONKURSIE IMIENIA LINDEGO I ZALECONE
PRZEZ SZKOLNĄ RADĘ GALICYJSKĄ DO UŻYTKU SZKÓŁ

WARSZAWA

Nakładem prenumeratorów i kasy im. Mianowskiego.

W drukarni „Gazety Handlowej“

Szpitalna, 10

1902

DALSZE SKRÓCENIA

chir. = chirurgiczny.
Eww. = Ewweli-Bej.
Feliń. = Zygmunt Feliński.
Kajs. = Hieronim Kajsiewicz.
Kan. = Klemens Kantecki.

Kościał. = Wila Zyndram Kościalkowska.
Prusi. = Jan Prusinowski.
Sk. = Fryderyk Skobel.
Słonk. = Marcin Słonkiewicz.

SŁOWNIK JĘZYKA POLSKIEGO

SŁOWNNIK

JĘZYKA POLSKIEGO

ułożony pod redakcją

JANA KARŁOWICZA, ADAMA KRYŃSKIEGO

i

WŁADYSŁAWA NIEDŹWIEDZKIEGO

TOM III

N—Ó

DZIEŁO NAGRODZONE PRZEZ KRAKOWSKĄ AKADEMJE
UMIEJĘTNOŚCI NA KONKURSIE IMIENIA LINDEGO I ZALECONE
PRZEZ SZKOLNĄ RADĘ GALICYJSKĄ DO UŻYTKU SZKÓŁ

WARSZAWA

Nakładem prenumeratorów i Kasy im. Mianowskiego.

W drukarni „Gazety Handlowej”

Szpitalna, 10.

1904

Spis skrótów w tomie I, II i III.

a) Wyrazy :

- a. = albo.
Ags. = anglosaski.
Ameryk. = amerykański.
an. = analogja, analogicznie, analogiczny.
anat. = anatomiczny.
Ang. = angielski.
antr. = antropologiczny.
apt. = aptekarski.
Ar. = aryjski, indoeuropejski.
Arab. = arabski
arch. = archeologiczny.
astr. = astronomiczny.
Azjat. = azjatycki.
bakt. = bakterjologiczny.
bart. = bartniczy.
bed. = bednarski.
Belg. = belgijski.
bezok. = bezokolicznik.
bil. = bilardowy.
biol. = biologiczny.
blach. = blacharski.
Blg. = bułgarski.
blm. = bez liczby mnogiej.
blp. = bez liczby pojedynczej.
bł. = błędnie.
bot. = botaniczny.
Braz. = brazylijski.
Brs. = białoruski.
buch. = buchalteryjny.
bud. = budowniczy.
bur. = bursztyniarski.
chem. = chemiczny.
Chiń. = chiński.
chir. = chirurgiczny.
Chor. = chorwacki.
cieś. = ciesielski.
Clt. = celtycki.
cukior. = cukierniczy.
eukr. = eukrowniczy.
Cyg. = cygański.
cyk. = cyklistowski.
cz. = czasownik, słowo.
czeion. = czeionkarski.
Czes. = czeski.
częstot. = słowo częstotliwe.
częś. = częściowy.
czyn. = czynny.
daw. = dawny, dawniej.
den. = dentystyczny.
Dłż. = dolnołużycki.
Dnm. = dolnoniemiecki.
dok. = słowo dokonane.
dom. = domyśla się.
dosł. = dosłownie.
- druc. = druciarski.
druk. = drukarski.
Duńs. = duński.
dziec. = dziecięcy.
Dźwn. = dźwiękonaśladowczy, onomatopieczny.
Dżagatajs. = dżagatajski.
ekon. = ekonomiczny.
elektrot. = elektrotechniczny.
embr. = embriologiczny.
farb. = farbiarski.
fecht. = fechtunkowy.
fil. = filozoficzny.
Fiń. = fiński.
fiz. = fizyczny.
fizj. = fizjologiczny.
fl. = flisacki.
fortep. = fortepjanistowski.
fot. = fotograficzny.
Fr. = francuski.
garb. = garbarski.
garn. = garniearski.
gie. = geograficzny.
gieol. = geologiczny.
gim. = gimnastyczny.
gis. = gisierski.
Głż. = górnołużycki.
gm. = gminny.
Gnm. = górnoniemiecki.
gorz. = gorzelniczy.
Got. = gocki, gotycki.
gór. = górniczy.
Gr. = grecki.
gram. = gramatyczny.
haf. = hafciarski.
han. = handlowy.
Hb. = hebrajski.
her. = heraldyczny.
hist. = histologiczny.
Hl. = holenderski.
Hp. = hiszpański.
hut. = hutniczy.
im. = imiesłów.
in. = inaczej.
intr. = introligatorski.
inż. = inżynierski.
ir. = ironiczny.
Japońs. = japoński.
jednot. = cz. jednolity.
jęz. = językoznawczy.
jub. = jubilerski.
kam. = kamieniarski.
karc. = karcziarski.
kíp. = kiperski.
kol. = kolejowy.

koł. = kołodziejski.
koń. = koniarski.
kosz. = koszykarski.
kośc. = kościelny, teologiczny.
kott. = kotlarski.
kow. = kowalski.
kraw. = krawiecki.
kuch. = kucharski.
kuśn. = kuśnierski.
lek. = lekarski.
lekc. = lekceważący.
lep. = lepiej.
leśn. = leśniczy.
licz. = liczebnik.
Lit. = litewski.
lm. = liczba mnoga.
lp. = liczba pojedyncza.
lpd. = liczba podwójna.
Łć. = łaciński.
Łt. = łotewski.
łyż. = łyżwiarski.
m. = rodzaj męski.
Mal. = malajski.
malar. = malarski.
mat. = matematyczny.
mech. = mechaniczny.
Meksyk. = meksykański.
men. = menniszy.
met. = meteorologiczny.
mier. = miernicy.
min. = mineralogiczny (i krystalograficzny, petrograficzny).
mł. = młynarski.
Mongol. = mongolski.
mor. = morski, marynarski.
Moraw. = morawski.
mul. = mularski.
muz. = muzyczny.
myd. = mydlarski.
myśl. = myśliwski.
Ngr. = nowogrecki.
ni. = nijaki; rodzaj nijaki.
nied. = niedokonany.
niek. = niekiedy.
nieod. = nieodmienny.
nieos. = nieosobowy, nieosobowo.
Nm. = niemiecki.
Now. = w nowszych czasach dowolnie utworzony.
noż. = nożowniczy.
ogr. = ogrodniczy.
okrzyk. = okrzykowy, wykrzyknikowy.
org. = organmistrzowski.
Orm. = ormiański.
os. = osoba.
osn. = osnowa (temat, źródłosłów).
p. = patrz.
pal. = paleontologiczny.
Pg. = portugalski.
piecz. = pieczętarski.
piek. = piekarski.
piern. = piernikarski.
piesz. = pieszczotliwy.
piw. = piwowarski.
pi. = pień (pierwiastek).
poch. = pochodny, pochodzi.
poet. = poetycki.
pog. = pogardliwy.
Pol. = polski.
poł. = położniczy.
por. = porównaj.
posp. = pospolity, nieliteracki.

pouf. = poufaly.
pow. = powoźniczy.
powr. = powroźniczy.
późn. = późniejszy.
pp. = przypadek.
praw. = prawniczy.
prow. = prowincjonalny.
Prs. = perski.
Prz. = przysłowie.
przeć. = pojęcie przeciwne.
przen. = przenośnie.
przyi. = przyimek.
przym. = przymiotnik.
przyrod. = przyrodniczy.
przys. = przysłówek, przysłówkowo.
Pśń. = pieśń.
pusz. = puszkarski.
ret. = retoryczny.
ręk. = rękawicznicy.
rod. = rodzaj (gramatyczny).
rol. = rolniczy.
Ros. = rosyjski.
roś. = roślina.
rozł. = rozkazujący.
rub. = rubaszny.
Rum. = rumuński.
ryb. = rybacki.
rz. = rzeczownik.
rzem. = rzemieślniczy.
rzeź. = rzeźniczy.
rzeźb. = rzeźbiarski.
S. = staro-
siod. = siodlarski.
S. Irl. = staro-irlandzki.
Skd. = skandynawski.
Skr. = sanskrycki.
słd. = słoworód ludowy (nowotwór, analogizm).
Sł. = słowiański.
Słc. = słowacki.
słd. = słoworód.
sł. lud. = słoworód ludowy (nowotwór, analogizm).
Słń. = słowieński.
sp. = spójnik.
Srb. = serbski.
st. n. = stopień najwyższy.
st. r. = stopień równy.
st. w. = stopień wyższy.
stol. = stolarski.
szczeg. = szczególnie.
szczot. = szczotkarski.
szew. = szewski.
szk. = szklarski.
szm. = szmuklerski.
Szwed. = szwedzki.
ś. = się.
ślus. = ślusarski.
Śr. = średniowieczny.
Śr. Grn. = średniowieczno-górnoniemiecki.
Śr. Łć. = średniowieczno-łaciński.
tap. = tapiecki.
Tat. = tatarski.
teatr. = teatralny.
tech. = technologiczny.
tel. = telegraficzny.
tkac. = tkacki.
tok. = tokarski.
Tur. = turecki.
ucz. = uczniowski.
Ukr. = ukraiński.
Ur. = uralsko-altajski.
w. = wykrzyknik.

wet. = weterynarski.
 Węg. = węgierski.
 węgl. = węglarski.
 wiośl. = wioślarski.
 wł. = imię własne.
 właśc. = w znaczeniu właściwym; właściwie.
 Włos. = włoski.
 wog. = wogóle.
 woj. = wojskowy.
 wym. = wymawia się.
 z. = zaimek.
 zag. = zagadka.
 zam. = zamiast.
 zap. = zapewne.
 zb. = zbiorowy.
 Zd. = zondzki.
 zdń. = zduński.
 zdr. = zdrobniący.
 zeg. = zegarmistrzowski.
 zgr. = zgrubiący.
 zł. = złodziejski.
 zn. = znaczenie, w znaczeniu.
 zool. = zoologiczny.
 zoot. = zootomiczny.
 ż. = żeński; rodzaj żeński.
 żart. = żartobliwy.
 Żyd. = żydowski.
 † staropolski.
 ! wyraz, którego unikać należy.
 × mało używany.
 [] gwarowy.
 < > uwaga o pochodzeniu wyrazu.
 * domniemana postać wyrazu.

b) Autorowie i źródła.

AB. = August Bielowski.
 Abg. = Abgar Sołtan (Michał Abgarowicz).
 Abr. = Władysław Abraham.
 Ad. = Samuel Adalberg.
 A. Jag. = Anna Jagielonka.
 Alb. = Albertus z wojny.
 Alber. = Jan Albertrandi.
 An. = Władysław Ludwik Anczyce.
 And. = Antoni Andrzejowski.
 And. z Kobył. = Andrzej Głaber z Kobyłina.
 Ant. = Karol Antoniewicz.
 Ant. z Przem. = Antonin z Przemysła.
 Arc. = Krzysztof Arciszewski.
 Art. haft. = Artykuły cechu haftarskiego.
 Ask. = Szymon Askenazy.
 Asn. = Adam Asnyk.
 Auszp. = Kazimierz Auszpurgier.
 Azul. = Azulewicz.
 Bach. = Feliks Bachowski.
 Bal. = Michał Baliński.
 Bale. = Oswald Balcer.
 Baliń. = Karol Baliński.
 Bals. = Kaeper Balsam.
 Bał. = Michał Bałucki.
 Ban. = Jerzy Samuel Bandtkie.
 Ban. W. = Wincenty Bandtkie.
 Bar. = Sadok Barącz.
 Baran. = Marjan Baraniecki.
 Bardz. = Jan Alan Bardziński.
 Barszez. = Jan Barszczewski.
 Bart. = Julian Bartoszewicz.
 Bart. A. = Artur Bartels.
 Bartk. = Bartkowski.
 Baz. = Cyprjan Bazylik.

Bądz. = Antoni Bądzkiewicz.
 B. B. = Biblja Brzeska.
 BdC. = Jan Baudouin de Courtenay.
 Beł. = Stanisław Belza.
 Bełc. = Adam Bełcikowski.
 Bem. = Antoni Gustaw Bem.
 Bent. = Feliks Bentkowski.
 Bent. W. = Władysław Bentkowski.
 Bern. = Feliks Bernatowicz.
 Berw. = Ryszard Berwiński.
 Bew. = Bewerley czyli Gracze angielski, tragedia 1777 r.
 B. G. = Biblja Gdańska.
 Biał. = Marcin Białobocki.
 Białob. = Marcin Białobrzeki.
 Biel. = Tomasz Bielawski.
 Biel. J. = Joachim Bielski.
 Biel. M. = Marcin Bielski.
 Biel. P. = Piotr Bieliński.
 Bier. = Czesław Biernacki.
 Bies. = Biesiady Baltyzera.
 Big. = Henryk Biegelsien.
 Birk. = Fabjan Birkowski.
 Bk. = Piotr Baryka.
 Bl. = Jan Bloch.
 Bliż. = Józef Bliżiński.
 Błaż. = Marcin Błażowski.
 Bob. = Michał Bobrzyński.
 Bobr. = Florjan Bobrowski.
 Bobrow. = Jan Bobrowicz.
 Bocz. = Boczyłowicz.
 Bodz. = Bodzantowicz (Kajetan Suffczyński).
 Bog. = Józef Jerzy Boguski.
 Bog. W. = Władysław Bogusławski.
 Bog. Woj. = Wojciech Bogusławski.
 Bogar. = Bogarodzica.
 Boh. = Franciszek Bohomolec.
 Boh. J. = Jan Bohomolec.
 Boh. K. = Ksawery Bohusz.
 Boh. M. = Michał Bohusz.
 Bońk. = Bońkowski.
 Bost. = F. Bostel.
 Boż. = Bożydar (Edmund Bogdanowicz).
 Bratk. = Daniel Bratkowski.
 Brk. = Aleksander Brückner.
 Brodz. = Kazimierz Brodziński.
 Bron. = Marcin Broniowski.
 Brud. = Zygmunt Brudecki.
 Brz. = Paweł Brzostowski.
 Brzoz. = Karol Brzozowski.
 B. Sz. = Biblja Szarospatacka.
 Bt. = Zdzisław Bittner.
 Bud. = Szymon Budny.
 Bud. B. = Bieniasz Budny.
 Budz. = Michał Budzyński.
 Buk. = Zofja Bukowiecka.
 Bukar. = Pamietniki Bukara.
 Burl. = Burleszki a. żarty dla poczciwych kompanów.
 Byk. = Piotr Jaksa Bykowski.
 Bz. = Abraham Bzowski.
 Cham. = Ksawery Chamiec.
 Chdż. = Jan Borejko Chodźko.
 Chełch. = Henryk Chełchowski.
 Chełm. = Zygmunt Chełmiecki.
 Chęć. = Jan Chęciński.
 Chł. = Antoni Chleboradzki.
 Chleb. = Bronisław Chlebowski.
 Chł. = Kazimierz Chłędowski.
 Chm. = Piotr Chmielowski.
 Chm. B. = Benedykt Chmielowski.
 Cho. = Jan Kanty Chodani.

Choc. = Józef Chociszewski.
 Chod. = Stanisław Chodyński.
 Chodk. = Karol Chodkiewicz.
 Chodk. A. = Aleksander Chodkiewicz.
 Chodk. K. = Krzysztof Chodkiewicz.
 Chodź. = Ignacy Chodźko.
 Choiń. = Teodor Jeske Choiński.
 Chom. = Jan Chomętowski.
 Chr. = Wojciech Chrościński.
 Chrzan. = Wojciech Chrzanowski.
 Chrzasz. = Pamiętniki Chrzaszczewskiego.
 Chwał. = Stanisław Chwałczewski.
 Cich. = Mikołaj Cichocki.
 Ciec. = Franciszek Ciecierski.
 Ciecisz. = Cieciszewski.
 Ciek. = Piotr Ciekliński.
 Cieszk. = August Cieszkowski.
 Cjan. = Jędrzej Cyankiewicz.
 Cyg. = Mateusz Cygański.
 Cz. = Tadeusz Czacki.
 Czahr. = Adam Czahrowski.
 Czaj. = Antoni Czajkowski.
 Czajk. = Michał Czajkowski.
 Czar. = Bronisław Czarnik.
 Czart. A. = Adam Czartoryski G. Z. P.
 Czer. = Rafał Józef Czerwiakowski.
 Czer. S. = Stanisław Czernik.
 Czerm. = Wiktor Czermak.
 Czern. = Gustaw Czerniecki.
 Cziah. = Piotr Cziahowski.
 Czoł. = Aleksander Czołowski.
 Czucz. = Aleksander Czuczynski.
 Cwik. = Ludwik Źwikliński.
 D Abr. = Działog o Abrahamie (XVI w.).
 Damb. = Samuel Dambrowski.
 Dan. = Gustaw Daniłowski.
 Dar. = Adam Darowski.
 Dar. J. = Jan Kazimierz Darowski.
 Darow. = Aleksander Weryha Darowski.
 Das. = Wacław Dasypodius.
 Dąb. = Ignacy Dąbrowski.
 Dek. = Jan Dekan.
 Deo. = Deotyma (Jadwiga Łuszczewska).
 Derd. = Hieronim Derdowski.
 Dęb. = Władysław Michał Dębicki.
 Dęb. L. = Ludwik hr. Dębicki.
 Dęboł. = Wojciech Dębołcki.
 Diet. = Dictionarium trium linguarum.
 Djar. gr. = Djarjusz sejmu grodzieńskiego 1784.
 Djar. w. = Djarjusz marszu wiedeńskiego r. 1683.
 Dm. = Franciszek Ksawery Dmochowski.
 Dmusz. = Ludwik Adam Dmuszewski.
 Dobrz. = Stanisław Dobrzański.
 Donim. = Antoni Donimirski.
 Dor. = Krzysztof Dorohostajski.
 Dow. = Dowód jasnej szkody cudzoziemskich pieniędzy, 1645 r.
 Drozd. = Jan Drozdowski.
 Drużb. = Elżbieta Drużbačka.
 Drz. = Pamiętniki Drzewieckiego.
 Dub. = Piotr Dubiński.
 Dub. M. = Marjan Dubiecki.
 Dudz. = Michał Dudziński.
 Duńcz. = Stanisław Duńczewski.
 Dworz. = Ignacy Karol Dworzaczek.
 Dyak. = Mikołaj Dyakowski.
 Dyb. = Władysław Dybowski.
 Dyg. = Adolf Dygasiński.
 Dyk. M. = Dykcejonarz Medyki.
 Dz. = Kodeks dzikowski.
 Dział. = Tytus Działyński.

Dzierz. = Józef Dzierzkowski.
 Dziew. = Dziewosłab dworski mięsojupstny z cza-
 sów Władysława IV.
 Dzik. = Kodeks dzikowski.
 Dzw. = Jan Dzwonowski.
 Ehr. = Gustaw Ehrenberg.
 Ejs. = Marcin Ejsymont.
 Ek. = Ekonomia albo gospodarstwo.
 Epist. = Epistola albo list Rabi Samuela 1588.
 Er. = Erotyki, Frasзки, Obrazki, Epigramaty
 Anonima protestanta w. XVI.
 Es. = Esteja.
 ES. = Euzebjusz Słowacki.
 Est. = Ewaryst Estkowski.
 Estr. = Karol Estreicher.
 Ew. ś. Mat. = Ewangielja św. Mateusza.
 Eww. = Ewweli-Bej.
 Ext. = Exterus (Ludwika Godłowska).
 Ez. = Żywot Eżopa Bernarda Lubeleżyka.
 Fac. = Facecje polskie r. 1624.
 Fal. = Krzysztof Falissowski.
 Faleń. = Felicjan Faleński.
 Falib. = Krzysztof Franciszek Falibogowski.
 Falim. = Stefan Falimierz.
 Farn. = Stanisław Farnowski.
 Fel. = Alojzy Feliński.
 Feliń. = Zygmunt Feliński.
 Fil. = Filozof bez religji (Ksawery Bohusz).
 Filip. = Kazimierz Filipowicz.
 Fin. = Ludwik Finkiel.
 Fort. = Fortuny i enoty różność.
 Fred. A. = Aleksander Fredro.
 Fred. J. = Jan Aleksander Fredro.
 Fred. M. = Andrzej Maksymiljan Fredro.
 Fund. = Fundamenta wiary.
 Fur. = Stefan Furman.
 Gae. = Józef Gaeki.
 Gad. albo Gadom. = Jan Gadomski.
 Galat. = Joanniejusz Galatowski.
 Gał. = Jędrzej Gałka z Dobeżyna.
 Gam. = Gamaston (Gustaw Kamioński).
 Garez. = Stefan Garczyński (pisarz XIX wie-
 ku).
 Garczyń. = Stefan Garczyński (pisarz XVIII
 wieku).
 Gasz. = Konstanty Gaszyński.
 Gaw. = Marjan Gawalewicz.
 Gawar. = Wincenty Hipolit Gawarecki.
 Gawiń. = Jan Gawiński.
 Gawr. = Franciszek Rawita Gawroński.
 Gaś. = Wacław Gąsiorowski.
 Gd. = Modlitwy gdańskie.
 Gdac. = Gdaciusa „Kazania“.
 Gers. = Wojciech Gerson.
 Geb. = Jakób Gebicki.
 Gil. = Paweł Gilowski.
 Gill. = Agaton Giller.
 Girt. = Sebastjan Girtler.
 Gl. a. Glog. = Zygmunt Gloger.
 Gle. = Ustawy cywilne dla Galieji zachodniej
 (r. 1797).
 Gl. Ep. = Glossa super Epistolas.
 Glicz. = Erazm Glicznor.
 Gliń. = Kazimierz Gliński.
 Gliń. J. = Józef Gliński.
 Gnat. = Jan Gnatowski.
 Goez. = Wojciech Goetzkowski.
 God. = Cyprjan Godebski.
 Gol. = Filip Golański.
 Golj. = Krzysztof Goljan.
 Goł. = Łukasz Gołbiowski.

Gom. = Wiktor Gomulicki.
 Gor. = Antoni Gorecki.
 Gosł. = Stanisław Gosławski.
 Gosł. M. = Maurycy Gosławski.
 Gost. = Anzelm Gostomski.
 Gostk. = Wojciech Gostkowski.
 Gostyń. = Spisanie budowania na zamku gostyńskim r. 1561.
 Gosz. = Soweryn Goszczyński.
 Goś. = Wawrzyniec Goślicki.
 Górn. = Łukasz Górnicki.
 Górs. = Konstanty Górski.
 Górs. A. = A. Górski.
 Górs. J. = Jakób Górski.
 Górs. K. M. = K. M. Górski.
 Gr. = Aleksander Groza.
 Grab. = Ambroży Grabowski.
 Grab. B. = Bronisław Grabowski.
 Grab. P. = Piotr Grabowski.
 Grabow. = Sebastian Grabowiecki.
 Grez. = Jan Gorezycewski.
 Greg. = Jan Kanty Gregorowicz.
 Greg. K. = Kazimierz Gregorowicz.
 Groch. = Stanisław Grochowski.
 Grod. = Jan Grodwagner.
 Grodz. = Grodzki.
 Groic. = Bartłomiej Groicki.
 Grudz. = Stanisław Grudziński.
 Grusz. = Artur Gruszecki.
 Grz. = Stanisław Grzebski.
 Gut. = Błażej Gutkowski.
 Gwag. = Aleksander Gwagnin.
 Haj. = Hajota (Helena Janina z Boguskiej Szole-Rogozińska).
 Haur. = Jakób Kazimierz Haur.
 Hel. = Zygmunt Antoni Heleel.
 Henr. = Henrichman.
 Herb. = Jan Herburt.
 Hil. = Ojciec Hilarjon (Pałęcki).
 Hist. Aleks. = Historia o żywocie i znamienitych sprawach Aleksandra W.
 Hist. w Lan. = Historia w Landzie.
 Hist. rzym. = Historje rzymskie.
 Hist. uc. = Historia ucieszna.
 H. Jana. = Historia prawdziwa księcia finlandzkiego Jana.
 Hös. = Ferdynand Hösiek.
 Hof. = Klementyna z Tańskich Hoffmanowa.
 Holew. = Władysław Holewiński.
 Hoł. = Ignacy Hołowiński.
 H. Pol. = Herbarz rodzin szlacheckich Królestwa Polskiego.
 HR. = Hube; Roty.
 Hrb. = Benedykt Herbest.
 H. Tr. = Historia Trojańska (z r. 1563).
 Hube. = Michał Jan Hube.
 Hube R. = Romuald Hube.
 Hul. = Benedykt Hulewicz.
 Hylz. = Jan Augustyn Hylzen.
 IGost. = Inwentarz starostwa gostyńskiego r. 1726.
 In. I. = Inwentarz ilski.
 Ins. c. I. = Instruktorz celny litewski.
 Ist. o św. Józ. = Istoria o św. Józefie (1540).
 Iż. = Iżycki.
 Jabez. = Jan Nepomucen Jabezyński.
 Jabł. = Jan Jabłonowski.
 Jabł. A. = Aleksander Jabłonowski.
 Jabł. J. A. = Józef Aleksander Jabłonowski.
 Jaeh. = Stanisław Jachowicz.
 Jag. = Stanisław Serafin Jagodyński.
 Jak. J. = Józef Jakubowski.

Jak. W. = Wojciech Jakubowski.
 Jam. = Stanisław Jamiółkowski.
 Jan. = Jan Januszowski.
 Jan. Cz. = Czesław Jankowski.
 Jan Kaz. = Jan Kazimierz, król.
 Jancz. = Pamiętniki Janczara Polaka.
 Jank. = Edmund Jankowski.
 Jar. = Feliks Paweł Jarocki.
 Jaracz. = E. Jaraczewska.
 Jaroeh. = Kazimierz Jaroehowski.
 Jaś. = Jan Nepomucen Jaśkowski.
 Jell. = Cezary Jellenta (Napoleon Hirszbant).
 Jef. = Aleksander Jefewicki.
 Jen. = Ludwik Jenike.
 Jent. = Jentys.
 Jez. = Franciszek Jezierski.
 Jeź. = Teodor Tomasz Jeź (Zygmunt Miłkowski).
 Jeżow. = Władysław Stanisław Jeżowski.
 Jędrz. = Jan Jędrzejewicz.
 JGr. = Podkanie Jonasa z Gregorjasem, r. 1598.
 J. Każ. = Jan Kazimierz.
 JKn. = Rozmowa Janasza Knutla z Chlebówki, magistrata, r. 1642.
 Jord. = Jordan (Juljan Wieniawski).
 Jun. = Klemens Junosa (Szaniawski).
 Jund. = Bonifacy Jundził.
 Jur. = A. Jurowjusz.
 Jurk. = Jan Jurkowski.
 J. Zaw. = Jakób Zawisza z Kroczoła.
 Kaczk. = Zygmunt Kaczkowski.
 Kajs. = Hieronim Kajsiewicz.
 Kal. = Walerjan Kalinka.
 Kalie. = Bernard Kalicki.
 Kam. = Jan Nepomucen Kamiński.
 Kan. = Klemens Kantecki.
 Kant. = Kantyczki.
 Karcz. = Wacław Karczewski (Marjan Jasieńczyk).
 Karł. = Jan Karłowicz.
 Karnk. = Stanisław Karnkowski.
 Karp. = Franciszek Karpiński.
 Karw. = Józef Dunin Karwicki.
 Kasp. = Jan Kasprowicz.
 Kasz. = Kazimierz Kaszewski.
 Kat. G. = Katechizm Gdański.
 Kaw. Nar. = Kawalerja Narodowa.
 Kawez. = Maksymilian Kawczyński.
 Kaz. Gnieź. = Kazania Gnieźnieńskie.
 Kaz. Świąt. = Kazania Świętokrzyskie.
 Kaz. 1555. = Kazania niedzielne i świąteczne nieznanego autora, spisane około r. 1555.
 Kąc. = Walerj Kącki.
 Ken. = Józef Kenig.
 Kbrz. = Księgi brzeskie od r. 1402.
 Kęz. = Wojciech Kęrzyński.
 K. G. = Kancjonał Gdański.
 Kil. = Jan Kiliński.
 Kir. = Adam Honory Kirkor.
 Kireh. = Henryk Kirehwin.
 Kis. = Aleksander Kisielewski.
 Kisz. = Leon Kiszka.
 Kit. = Jędrzej Kitowicz.
 Kkoś. = Księgi kościelne.
 Kl. = Julian Klaczo.
 Klecz. = Stanisław Kleczewski.
 Klim. = Zofja Klimańska.
 Klin. = Antoni Kalina.
 Klon. = Sebastian Fabjan Klocowicz.
 Kluk. = Krzysztof Kluk.
 Kł. = Tomasz Kłos.
 Kłob. = Adam Antoni Kłobukow. ki.
 Kłok. = Hieronim Kłokoeki.

Kłos.=Tomasz Kłos.
 Km.=Achaacy Kmita.
 Km.w.=Kiernasz wieśniacki (z w. XVII).
 Kn.=Grzegorz Knapski.
 Knc.=Stanisław Koniecpolski.
 Książ.=Franciszek Djonizy Książnin.
 Kob.=Marejan Kobiernicki.
 Kobl.=Józef Koblański.
 Kochan.=Jan Kochanowski.
 Koch. J.=Jędrzej Kochanowski.
 Koch. W.=Wespazjan Kochowski.
 Kol.=Kolęda, komedia 1778 r.
 Kolb.=Oskar Kolberg.
 Koł.=Klemens Kołaczkowski.
 Kołak.=Stanisław Kołakowski.
 Kołł.=Hugo Kołłataj.
 Kom.=Ignacy Komorowski.
 Kon.=Marja Konopnicka.
 Kon. St.=Stanisław Konarski.
 Konez.=Franciszek Koneczny.
 Koń.=Michał Kończa.
 Kop.=Izydor Kopernicki.
 Kopez.=Onufry Kopezyński.
 Kor.=Wincenty Korotyński.
 Korcz.=Wit Korezewski.
 Koron.=Koronowicz (Walerjan Wróblewski).
 Koryt.=Onufry Korytyński.
 Korz.=Józef Korzeniowski.
 Kos.=Wincenty Kosiakiewicz.
 Koss.=Józef Kossakowski.
 Koss. A.=Antoni Kossakowski.
 Koss. H.=Henryk Kossowski.
 Kosz.=Stanisław Koszutski.
 Kościół.=Willa Zyndram Kościółkowska.
 Kośó.=Tadeusz Kościuszko.
 Kot.=Józef Kotarbiński.
 Kotł.=Henryk Kotłubaj.
 Kow.=Zofja Kowerska.
 Kozier.=K. Kozierowski.
 Kozł.=Stanisław Kozłowski.
 Koź.=Kajetan Koźmian.
 Koź. A.=Andrzej Edward Koźmian.
 KP.=K. Przyborowski.
 Kpzn.=Księgi ziemi poznańskiej od r. 1386.
 Kraj.=Jan Krajewski.
 Kraj. M.=Michał Krajewski.
 Kram.=Stanisław Kramsztyk.
 Kras.=Ignacy Krasiński.
 Kras. A.=Adam Stanisław Krasiński.
 Krasiń.=Zygmunt Krasiński.
 Krasz.=Józef Ignacy Kraszewski.
 Krasz. K.=Kajetan Kraszewski.
 Kraus.=Aleksander Kraushar.
 Kroch.=Adam Krechowicki.
 Krem.=Józef Kremer.
 Krop.=Ludwik Kropiński.
 Krm.=Olbracht Karmanowski.
 Krow.=Marein Krowicki.
 Krum.=J. Krumowski.
 Krup.=Jędrzej Krupiński.
 Krup. P.=Franciszek Krupiński.
 KRyb.=Komedja rybałkowska z r. 1615.
 Kryń.=Adam Antoni Kryński.
 Krzem.=Stanisław Krzemiński.
 Krzyw.=Ludwik Krzywicki.
 Księgi Jez.=Księgi Jezusa, syna Syrachowego.
 Ksk.=Konstytucje sejmu koronnego r. 1576.
 Ks. Ł.=Księgi sądowe Łęczyckie r. 1393.
 Kub.=Ludwik Kubala.
 Kucz.=Walenty Kuczberski.
 Kul.=Jan Alojzy Kulesza.
 Kulicz.=Adam Kuliczkowski.

Kulig.=Mateusz Ignacy Kuligowski.
 Kur.=Ewaryst Andrzej Kuropatnicki.
 Kurp.=Karol Kurpiński.
 Kwiat.=Marein Kwiatkowski.
 Kźm.=Kajetan Koźmian.
 L.=Słownik Lindego.
 Lach.=Sebastjan Lachowski.
 Lachn.=Ignacy Lachnicki.
 Lam.=Jan Lam.
 Lange.=Antoni Lange.
 Las.=Kazimierz Laskowski.
 Lat.=Jan Latos.
 Leg. Al.=Legiendarz o św. Aleksym.
 Lekar.=Lekarstwo na uzdrowienie Rzpłtej.
 Leł.=Joachim Leleweł.
 Len.=Teofil Lenartowicz.
 Leon.=Leonard z Urzędowa.
 Leop.=Jan Leopolda.
 Les.=Józef Franciszek Leski.
 Lesz.=Rafał Leszczyński.
 Leszcz.=Stanisław Leszczyński.
 Leszcz. S.=Samuel Leszczyński.
 Lew.=F. H. Lewestam.
 Li.=Jan Libicki.
 Lib.=Karol Libelt.
 Lied.=Wacław Lieder.
 Liff.=Wszystkiej Liffanckiej ziemi opisanie (r. 1567).
 Lip.=Pamiętnik Lipskich.
 Lip. J.=Józef Lipiński.
 Lis.=Ksawery Liske.
 Lis. H.=Henryk Lisicki.
 Lsz.=Jacek Liberjusz.
 Lub.=Edward Lubowski.
 Lubel.=Psalterz Lubelczyka r. 1558.
 Lubien.=Stanisław Lubieniecki.
 Lubom.=Stanisław Herakljusz Lubomirski.
 Łab.=Hieronim Łabęcki.
 Ład.=Remigjusz Ładowski.
 Łag.=Stosław Łaguna.
 Łączn.=Jakób Łącznowski.
 Łepk.=Józef Łepkowski.
 Łęcz.=Paweł Łęczycki.
 Łęt.=Juljan Łętowski (Władysław Książek).
 Łoś.=Wincenty Łoś.
 Łoź.=Walery Łoziński.
 Łs.=Józef Franciszek Łęski.
 Łuk.=Józef Łukasiewicz.
 Łóż.=Władysław Łoziński.
 Mac. P.=Encyklopedia Macierzy Polskiej.
 Mac. S.=Samuel Maciejowski.
 Mac. z Róż.=Maciej z Różana.
 Mag.=Antoni Magier.
 Magd.=Artykuły prawa magdeburskiego.
 Mahr.=Adam Mahrburg.
 Maj.=Krazm Majewski.
 Mal.=Mikołaj Malinowski.
 Malez.=Antoni Malezewski.
 Malesz.=Władysław Maleszewski.
 Malin.=Lucjan Malinowski.
 Mal. N.=Norbert Eugenjusz Malinowski.
 Mal. P.=Piotr Malinowski.
 Mał.=Antoni Małecki.
 Małp.=Małpa-Człowiek.
 Małyszcz.=Stanisław Małyszczycycki.
 Mańk.=Aleksander Mańkowski.
 March.=Marchoń.
 Mas.=Tomasz Massalski.
 Mas. J.=Józef Massalski.
 Mask.=Samuel Maskiewicz.
 Mask.=Ludwik Masłowski.
 Mass.=Marjan Massonius.

Mat. = Marcin Matuszewicz.
Mát. = Karol Mátyás.
Mat. I. = Ignacy Matuszewski.
Matejko = Jan Matejko.
Matl. = Władysław Matlakowski.
Mącz. = Jan Mączynski.
Mell. = Zofja Mellerowa.
Meniń. = Franciszek Meniński.
Mer. = Henryk Merezyn.
Mian. = Mikołaj Mianowski.
Mias. = Kasper Miaskowski.
Mie. = Tadeusz Mieiński.
Mich. = J. F. de Michelis.
Mick. = Adam Mickiewicz.
Mik. = Kasper Mikosza.
Mik. z Wilk. = Mikołaj z Wilkowiecka.
Mikl. = Franciszek Miklosicz.
Miłk. = Julian Miłkowski.
Min. = Józef Epifani Minasowicz.
Minisz. = Józef Aleksander Miniszewski.
Min. W. = Władysław Miniewski.
Mir. = Mirjam (Zenon Przesmycki).
M. Koch. = Mikołaj Kochanowski.
Ml. = Stanisław Mleczko.
Ml. duch. = Mleko duchowne.
Młodz. = Tomasz Młodzianowski.
Moehn. = Maurycy Mochnaeki.
Modl. Konst. = Modlitewnik siostry Konstancji.
Modl. Wac. = Modlitwy Wacława.
Mor. = Hieronim Morsztyn.
Mor. A. = Andrzej Morsztyn.
Mor. K. = Kazimierz Morawski.
Mor. T. = Teodor Morawski.
Mor. Tob. = Tobjusz Morsztyn.
Moracz. = Jędrzej Moraczewski.
Moraw. = Franciszek Morawski.
Morz. = Walerja Morzkowska.
Mosk. = Moskorzowski.
Mosz. = Jerzy Moszyński.
Moż. = Możdżeński.
Mrong. = Krzysztof Celestyn Mrongowjusz.
Mrow. = Jan Mrowiński.
Mrz. = Józef Morozewicz.
Mrze. = Antoni Morzycki.
Muehl. = Antoni Muehliński.
Mur. = Murelius.
Murin. = Marcin Murinius.
Myc. = Jerzy Mycielski.
Mym. = Franciszek Mymer.
Nag. = Nagoda (Irena Mrozowiecka).
Nagan. = Edmund Naganowski.
Nagl. = Antoni Nagłowski.
Nagur. = Ignacy Nagurzewski.
Nak. = Józef Nakonieczny.
Nałk. = Wacław Nałkowski.
Nam. = Namowy rozliczne r. 1527.
Napom. = Napomnienie ku zgodzie (w. XVI).
Nar. = Adam Naruszewicz.
Naw. = Książeczka Nawojki.
Nen. = Marceł Neneki.
Niedz. = Leonard Niedźwiedzi.
Niem. = Julian Niemcewicz.
Niom. A. = Andrzej Niemojowski.
Niemoj. = Ludwik Niemojewski.
Nies. = Kasper Niesiecki.
Niesz. = Statuty nieszawskie Kazimierza Jagie-
łowicza.
Nisz. = Krzysztof Niszezycki.
Nor. = Cyprjan Norwid.
Now. = Myksymilian Nowicki.
Now. M. = Michał Nowodworski.
Nowiń. = Józefat Nowiński.

Nowod. = Jan Nowodworski.
Nr. = Władysław Nehring.
Ob. = Aleksander Obodziński.
Ochoc. = Pamiętniki Jana Duklana Ochockiego.
Ochor. = Julian Ochorowicz.
Ocz. = Wojciech Oczko.
Oczap. = Józef Bogdan Oczapowski.
Od. = Antoni Edward Odyniec.
Od. Sz. = Oddawanie tryumfalne Wasila Szuj-
skiego na sejmie warszawskim r. 1611.
Odim. = Walenty Odymalski.
Okol. = Szymon Okolski.
Ol. = Władysław Olendzi.
Oliz. = Tomasz Olizarowski.
Olsz. = Jakób Olszewski.
Op. = Baltazar Opeć.
Opal. = Krzysztof Opaliński.
Opal. Ł. = Łukasz Opaliński.
Ork. = Władysław Orkan.
Orm. = Prawa Ormian r. 1601.
Orn. = Jan Ornowski.
Or-Ot. = Artur Oppman.
Ort. = Ortyłe prawa madgeburskiego.
Orw. = Jerzy Orwicz.
Orzech. = Stanisław Orzechowski.
Orzesz. = Eliza Orzeszkowa.
Os. = Ludwik Osiński.
Os. A. = Alojzy Osiński.
Os. J. = Józef Osiński.
Oss. = Józef Ossoliński.
Ossol. = Jerzy Ossoliński.
Ossow. = Godfryd Ossowski.
Ost. = Ostoja (Józefa Sawicka).
Ostr. = Teodor Ostrowski.
Ostr. B. = Bronisława Ostrowska.
Ostr. S. = Stanisław Ostrowski.
Ostror. = Jan Ostroróg (Myśliwstwo z ogary).
Ośw. = Stanisław Oświecim.
Otw. = Walerjan Otwinowski.
Otw. S. = Samuel Otwinowski.
Padw. = Pieśni, tańce, padwany w. XVII.
Pank. = Jan Pankiewicz.
Papr. = Bartosz Paprocki.
Papr. F. = Franciszek Paprocki.
Papr. J. = Jan Aleksander Paprocki.
Park. = Jakób Parkosz z Żorawicy.
Pas. = Jan Chryzostom Pasek.
Pasz. = Marcin Paszkowski.
Pasz. F. = F. Paszkiewicz.
Pat. = Jan z Szamotuł Paterek.
Paw. = Adolf Pawiński.
Pawl. = Stefan Pawliński.
Pawlik. = Mieczysław Pawlikowski.
P. cheł. = Prawo chełmińskie.
Perz. = Ludwik Perzyna.
Petr. = Sebastian Petrycy.
Pias. = Józef Piasecki.
Piątk. = A. Piątkowski.
Pieł. = Franciszek Piekosiński.
Piel. = Eljasz Pielgrzymowski.
Pien. = Krzysztof Pieniżek.
Pieńk. = Karol Pieńkowski.
Piet. = Antoni Pietkiewicz (Adam Pług).
Pil. = Roman Pilat.
Pileh. = Dawid Pilehowski.
Pim. = Euzebjusz Pimin (Piotr Mohyla).
Piotr. = Jan Piotrowski (1581).
Piotr. J. = Jakób Piotrowicki.
Pir. = Grzegorz Piramowicz.
Pis. = Szymon Pisułewski.
P. Koch. = Piotr Kochanowski.
Pleb. = Józef Kazimierz Plebański.

PmK.=Prawa i przywileje miasta Krakowa r. 1560.
 Pobl.=G. Poblöcki.
 Poe.=Hipacjusz Pocięj.
 Podez.=Karol Podezaszyński.
 Podk.=Krzysztof Podkański.
 Podl.=Stanisław Podlodowski.
 Pol.=Wincenty Pol.
 Połuj.=Aleksander Połujański.
 Pon.=Józef Poniatowski.
 Popł.=Seweryn Popławski.
 Poręb.=Edward Porębowicz.
 Post. pr.=Postępek prawa czartowskiego przeciw narodowi ludzkiemu r. 1570.
 Pot.=Wacław Potocki.
 Pot. A.=Antoni Potocki.
 Pot. L.=Leon Potocki.
 Pot. S.=Stanisław Potocki.
 Pow. o pap. Urb.=Powieść o papieżu Urbanie.
 Pr.=Proteus albo odmieniec z XVI w.
 Praż.=Teresa Prażmowska.
 Proch.=Antoni Prochaska.
 Prot.=Jan Protasewicz.
 Prus=Bolesław Prus (Aleksander Głowacki).
 Prusi.=Jan Prusinowski.
 Prusz.=Seweryna Pruszkowa.
 Przem.=Antonin z Przemysła.
 Przedz.=Aleksander Przedzicki.
 Przedz.=Przedziwa, Inu, konopi przyprawa.
 Przyb.=Jacek Przybylski.
 Przybor.=Walerj Przyborowski.
 Przybysz.=Stanisław Przybyszewski.
 Przyst.=Aleksander Przystański.
 P. Sand.=Pieśni Sandomierzanina.
 Ps. flor.=Psalterz florjański.
 Psm.=Zenon Przesmycki.
 Ps. puł.=Psalterz puławski.
 Ps. 1540.=Psalterz z r. 1540.
 Pudł.=Melchjor Pudłowski.
 Pulp.=Pulpić żyjący, 1781.
 Puł.=Kazimierz Pułaski.
 Pytl.=H. St. Pytliński.
 Radł.=Ignacy Radliński.
 Radz.=Michał Radziwiłł.
 Radz. K.=Krzysztof Radziwiłł.
 Rak.=W. Rakowski.
 Rast.=Edward Rastawiecki.
 Rej.=Mikołaj Rej.
 Rel. 1685=Jaruzsz prawdziwej relacji z 1685 roku.
 Remb.=Aleksander Rąmbowski.
 Rew.=Stanisław Rewieński.
 Reym.=Władysław Stanisław Reymont.
 Rod.=Rodoć (Mikołaj Biernacki).
 Rodz.=Marja Rodziewiczówna.
 Rog.=Józef Rogosz.
 Rogal.=Józef Rogaliński.
 Rog. L.=Leon Rogalski.
 Rogoż.=Stefan Szole-Rogozziński.
 Rog. St.=Stanisław Roguski.
 Roj.=Kazimierz Rojan.
 Rol.=Antoni Rolle.
 Rom.=Mieczysław Romanowski.
 Ross.=Stanisław Rossowski.
 Rost.=Józef Rostański.
 Rot.=Roty przysięg w. XV.
 Rozb.=Soter Rozmiar Rozbicki.
 Rozm.=Rozmowa Polaka z Litwinem, 1564.
 Rozm. piel.=Rozmowa niektórego pielgrzyma.
 Rozm. um. Pol.=Rozmowy umarłych Polaków.
 Rozw.=Jan Rozwadowski.
 Rul.=Józef Rulikowski.

Rut.=Wielamin Józef Rutski.
 Ryb.=Maciej Rybiński.
 Ryb. J.=Jan Rybiński.
 Rych.=Bazyli Rychlewicz.
 Ryd.=Lucjan Rydel.
 Ryg.=Leon Rygiel.
 Rys.=Salomon Rysiński.
 Rys. A.=Andrzej Rysiński.
 Rysz.=Józef Ryszkiewicz.
 Ryszk.=Franciszek Ksawery Ryszkowski.
 Rzącz.=G. Rzączyński.
 Rzew.=Henryk Rzewuski.
 Rzew. W.=Wacław Rzewuski.
 Rzęt.=Stanisław Rzętkowski.
 Rzym.=Historja rzymska.
 Sak.=Kasjan Sakowicz.
 Sak. K.=Kalikst Sakowicz.
 Salin.=Wojciech Salinarjusz.
 Sap.=Lew Sapieha.
 Sar.=Stanisław Sarnicki.
 Sarn.=Zygmunt Sarnicki.
 Sb.=Jakób Sobieski.
 Sb. J.=Jan Sobieski.
 Schob.=Feliks Schober.
 Schot.=Herman Schotten.
 Sez.=Ludwik Sezaniecki.
 Sekl.=Jan Seklucjan.
 Sew.=Sewer (Ignacy Maciejowski).
 Sep.=Mikołaj Sep Szarzyński.
 Sg.=Słownik geograficzny.
 Sf.=Leopold Staff.
 S. Grodz.=Sejm Grodzieński 1793.
 Siark.=Władysław Siarkowski.
 Siem.=Lucjan Siemieński.
 Siem. J.=Juljan Siemiaszko.
 Siemir.=Józef Siemiradzki.
 Siem.=Marcin Siennik.
 Sienk.=Henryk Sienkiewicz.
 Sier.=Wacław Sieroszewski.
 Sir.=Bernard Maciej Siruć.
 S. K.=Słownik łacińsko-polski wyrazów le-karskich F. K. Skobla i A. Kremera.
 Sk.=Fryderyk Skobel.
 Skal.=Pamiętnik Cefasa Skalskiego 1685.
 Skar.=Piotr Skarga.
 Skarb.=Fryderyk Skarbek.
 Skiba=Wołody Skiba (Władysław Sabowski).
 Skr.=Stanisław Skrodzki.
 Skrzet.=Wincenty Skrzetuski.
 Sk. umier.=Skarga umierającego.
 SL.=Statut Łaskiego r. 1541.
 Słonk.=Marcin Słonkiewicz.
 Słow.=Adam Słowiński.
 Słow.=Juljusz Słowacki.
 Słpn.=Sługa pani, opera 1780.
 Słup.=Stanisław Słupski.
 Sł. wil.=Słownik wileński (wydanie Orgel-branda).
 Sm.=Stanisław Smolka.
 Smal.=Walenty Smalcus.
 Smarz.=Tadeusz Smarzewski.
 Smol.=Władysław Smoleński.
 Smotr.=Molecjusz Smotrycki.
 Sob.=Franciszek Maksymilian Sobieszczański.
 Sok.=August Sokolowski.
 Sol.=Stanisław Solski.
 Sow.=Leonard Sowiński.
 Sp.=Wł. Spausta.
 S. Par.=Sąd Paryski.
 Spas.=Włodzimierz Spasowicz.
 Spiez.=Hieronim Spieczyński.
 Spk.=Sejm piekielny (r. 1622).

Spr.—Sprawa chędogo o Męce Pańskiej 1544.
 Srzn.—Stanisław Starzyński.
 SS.—Stanisław ze Szezodrkwowie.
 Stadn.—Kazimierz Stadnicki.
 Star.—Szymon Starowolski.
 Stark.—Juljusz Starkel.
 Starz.—Leopold Starzeński.
 Stasz.—Stanisław Staszyc.
 Stat. Kaz. Jag.—Statut Kazimierza Jagiellończyka 1503 r.
 Stat. w.—Statut wiślicki z r. 1541.
 St. Aug.—Stanisław August Poniatowski.
 Staw.—Sebastjan Stawiecki.
 Steb.—Ignacy Stebelski.
 Stef.—Antoni Stefanowicz.
 Stęcz.—Bohusz Zygmunt Stęczyński.
 St. lit.—Statut litewski.
 Str.—Henryk Struve.
 Stroj.—Stanisław Strojnowski.
 Strum.—Olbrycht Strumieński.
 Stryjk.—Maciej Strykowski.
 Sts.—Ludwik Stasiak.
 St. wiśl.—Statut Wiślicki z r. 1460.
 St. Z.—Statut ziemski Zygmunta I.
 Sul.—Sulima (Walery Przyborski).
 Sulistr.—Józef Sulistrowski.
 Sum.—Sumarjusz umiarkowania monety r. 1641.
 Sup.—Józef Supiński.
 Sur.—Wawrzyniec Surowiecki.
 Sur. K.—Karol Surowiecki.
 Sus. J.—Jędrzej Suski.
 Susz.—Remigjusz Suszycki.
 Swad.—Swada polska i łacińska (Lublin r. 1745).
 S. wiśl.—Statut wiślicki z r. 1503.
 Syg.—Antoni Sygietyński.
 Syk.—Erazm Sykst.
 Syn.—Miechał Synoradzki.
 Syr.—Szymon Syreński.
 Syrok.—Władysław Syrokomla.
 Sz.—Paweł Szezerbiez.
 Szaj.—Karol Szajnocha.
 Szaj. W.—Władysław Szajnocha.
 Szan.—Józef Kalasanty Szaniawski.
 Szawł.—Teodor Szawłowski.
 Szezep.—Józef Szezepkowski.
 Szost.—Urban Szostowiec.
 Szt.—Jan Sztolerman.
 Sztym.—Eleonora Sztymmer (Ludwik Sztymmer).
 Szuj.—Józef Szujski.
 Szuk.—Wandalin Szukiewicz.
 Szym.—Józef Szymanowski.
 Szym. A.—Adam Szymański.
 Szym. W.—Wacław Szymanowski.
 Szym. z Ł.—Szymon z Łowicza.
 Szymon.—Szymon Szymonowicz.
 Ślesz.—Sebastjan Śleszkowski.
 Ślós.—Antoni Ślósarski.
 Śniad.—Jan Śniadecki.
 Śniad. J.—Jędrzej Śniadecki.
 Św.—Tomasz Święcki.
 Święt.—Aleksander Świętochowski.
 Świt.—Piotr Świtkowski.
 Św. z Woe.—Świętosław z Wocieszyna.
 Tacz.—Władysław Taczanowski.
 Tarn.—Stanisław Tarnowski.
 Tarn. J.—Jan Tarnowski.
 Tat.—Lucjan Tatomir.
 Teof.—Szymon Teofil.
 Tet.—Kazimierz Tetmajer.
 T. K.—Tadeusz Korzon.
 Toł.—Adam Tołoczko.

Tołw.—Mikołaj Tołwiński.
 Tom.—Dyzma Bończa Tomaszewski.
 Tomk.—Stanisław Tomkiewicz.
 Torz.—Józef Torzewski.
 Trejd.—Jan Trejdosiowicz.
 Tremb.—Stanisław Trembecki.
 Tren.—Bronisław Trentowski.
 Trep.—Mściśław Edgar Nekanda Trepka.
 Tretj.—Józef Tretiak.
 Tręb. W.—Wł. Trębiecki.
 Troc.—Miechał Abraham Troc.
 Troj.—Feliks Trojański.
 Trzt.—Trztyprztyeki.
 Trzyce.—Jędrzej Trzycieski.
 Tuch.—Jan Tucholezyk.
 Turcz.—Juljusz Turczyński.
 Tw.—Samuel Twardowski.
 Tworz.—Marein Tworzyczo.
 Tym.—Kantorbery Tymowski.
 Tysz.—Aleksander Tyszyński.
 Tyt. pr. magd.—Tytuły prawa magdeburckiego.
 Uj.—Kornel Ujejski.
 Un.—Uniwersał poborowy r. 1577.
 Urb.—Aureli Urbański.
 Urs.—Jan Ursynus.
 Urzęd.—Marein z Urzędowa.
 Ust.—O ustanowieniu i upadku konstytucji.
 Ust. cen.—Ustawa cen miasta Warszawy 1573 r.
 Ustrz.—Andrzej Ustrzycki.
 Vol.—Volumina legum.
 Volek.—Mikołaj Volekmar.
 W.—Jakób Waga.
 W. A.—Antoni Waga.
 Wad.—Józef Wadowski.
 Wag.—Stanisław Wagner.
 Wal.—Aleksander Walicki.
 Wał.—Antoni Wadecki.
 Warg.—Andrzej Wargoeki.
 Warsz.—Krzysztof Warszawicki.
 Was.—Edmund Wasilewski.
 Wawrz. z Prażm.—Wawrzyniec z Prażmowa.
 Wei.—Teodor Weichardt.
 Wej.—Aleksander Wejnert.
 Wejs.—Józef Weyssenhoff.
 Wen.—Poemat „Wenecja“ w. XVI.
 Wer.—Józef Wereszezyński.
 Wern.—Henryk Wernic.
 Wessl.—Marja Wessłówna.
 Weys.—Józef Weyssenhoff.
 Węc.—Zygmunt Węclewski.
 Węg.—Kajetan Węgierski.
 Węgrz.—Antoni Węgrzynowicz.
 Węz.—Wężyk Widawski.
 Wiel.—Aleksander Wielopolski.
 Wiel. W.—Wojciech Wincenty Wielądko.
 Wielis.—Wielisław (Eugenjusz Skrodzki).
 Wierzb.—Teodor Wierzbowski.
 Wiet.—Hieronim Wietor.
 Wil.—Paulina Wilkońska.
 Wilez.—Albert Wilezyński.
 Wilk.—August Wilkoński.
 Wirt.—Marja z Czartoryskich ks. Wirtemberska.
 Wiszn.—Miechał Wiszniewski.
 Wiśl.—Adam Wiślicki.
 Wiśn.—Miechał Serwacy Wiśniowiecki.
 Wiśniow.—Sygurd Wiśniowski.
 Wit.—Stefan Witwicki.
 Witk.—Stanisław Witkiewicz.
 Włod.—Ignacy Włodek.
 Wod.—Kazimierz Wodziecki.

Wol.=Konstanty Wolski.
Wol. J.=Jan Wolan.
Wol. W.=Włodzimierz Wolski.
Wolsz.=Wolsztaj.
Wor.=Jan Paweł Woroniecz.
Wójc.=Kazimierz Władysław Wójciecki.
Wr.=Walenty Wróbel.
Wrześ.=August Wrześniowski.
Wuj.=Jakób Wujek.
Wyb.=Józef Wybicki.
Wybr.=Pamiętniki Wybranowskiego.
Wypr.=Wyprawa plebańska Albertusa.
Wyrw.=Karol Wyrwicz.
Wys.=Szymon Wysocki.
Wysp.=Stanisław Wyspiański.
Wys. W.=Włodzimierz Wysocki.
Wysz.=Walerjan Wyszynski.
Z. A.=Zygmunt August.
Zab.=Ignacy Zaborowski.
Zabł.=Franciszek Zabłocki.
Zabor.=Zaborski.
Zach.=Jan Zacharjasiewicz.
Zachar.=Grzegorz Zacharjasiewicz.
Zag.=Włodzimierz Zagórski.
Zaj.=Szymon Zajęzkowski.
Zakrz.=Walenty Zakrzewski.
Zal.=Bohdan Zaleski.
Zal. K.=Kazimierz Zalewski.
Zał.=Andrzej Załuski.
Zał. S.=Stanisław Załęski.
Zam.=Andrzej Zamojski.

Zam. J.=Jan Zamojski.
Zan.=Tomasz Zan.
Zap.=Gabryela Zapolska.
Zaw.=Teodor Zawacki.
Zaw. I.=Ignacy Zawadzki.
Zawil.=Roman Zawiliński.
Ząbk.=Stanisław Ząbkowicz.
Zbyl.=Piotr Zbylitowski.
Zbyl. A.=Andrzej Zbylitowski.
Zdrow.=Dobrego zdrowia rządzenie r. 1532.
Zd. Szl.=Zdanie wolnego szlachcica na sejmiki r. 1608.
Zdziech.=Marjan Zdziechowski.
Ziel.=Gustaw Zieliński.
Ziem.=Eleonora Ziemięcka.
Zigr.=Jan Zigrovins.
Zim.=Bartłomiej Zimorowicz.
Zm.=Roman Zmorski.
Zwr. M.=Zwrocenie Matjasza z Podola.
Zych.=Maurycy Zych.
Żarn.=Grzegorz z Żarnowca.
Ż. B.=Żywot św. Błażeja.
Ż. E.=Żywot Eufraksji.
Żebr.=Jakób Żebrowski.
Żegl.=Arnolf Żegliki.
Żel.=Władysław Żeleński.
Żer.=Stefan Żeromski.
Żm.=Narcyza Żmichowska.
Żoch.=Feliks Żochowski.
Żółk.=Stanisław Żółkiewski.
Żółkow.=Alojzy Gonzaga Żółkowski.

SPROSTOWANIA.

Kłóc. Zam.: **kluje** a. **klóje**... **!Kluc**, ma być: **kluje**... **Kluc**.

!Kluc poprawić na: **Kluc**.

Kosatka. Zam. p. **Pajętrznica**, ma być: p. **Pajęcznica**.

Nadklóc. Zam. **klóje**, ma być: **kluje**.

Naklóc. Zam. **naklóje**, ma być: **nakluje**.

[Nagiątek]. Zam.: p. **Nogietek** ma być: p. **Nogiet**.

[Nieciecz]. Zam. z zopustu, ma być: z zapustu.

Nieskończonościowy. Zam. infinitowy ma być: infinitarny.

† **Odzeńca.** Zam. <Od + Odżenieć> ma być: <Od Odżenieć>

Owoc (str. 919, wiersz 5-y od dołu) zam. zowią, ma być: zową.

Ozionąc (str. 926, wiersz 17-y od dołu) zam. ozione, ma być: ozionie.

† **Oznamie.** Zam. Znajowy, ma być: Znajomy.

N

N 1. spółgłoska językowo-zębowa nosowa *a.* przednio-językowa nosowa (np. nagły, nowy, nędza). Obok tego brzmienia jest jeszcze w polskim językowo-zębowe nosowe i jednocześnie podniebienne *a.* miękkie *ń* (np. dzień, państwo, nizina, lutnia, nieść). W piśmie polskim miękkie to brzmienie wyraża *ś.* albo przez *ń* kreskowane (dzień, pański), gdy kończy wyraz lub zgłoskę; *a.* przez *n*, gdy po nim następuje *i* lub *j* (niwa=ńiwa, linja=lińja); *a.* przez *ni*, gdy po nim następuje jakakolwiek samogłoska, oprócz *i* (np. studnia, studnię, niose, niebo, w dniu). W staropolskim, w rękopisach wieku XIV—XV miękkie *ń* wyrażano przez *ny*, rzadziej *ni*, *a.* przez *n* bez żadnego znaku dodatkowego (np. na nybeje, obwinyon, mne, ,ogyen). *N* i *ń* na końcu zgłoski (podobnie jak *m* i *m*) nie zmieniają w języku warstw wykształconych poprzedniej samogłoski jasnej na ścieśnioną (dom, dzwon, koń, goście). **2.** w skröceniach: *a)* *N.* (z kropką u dołu) lub *Nr.*, *N.* znaczy numer *a.* liczbę: *N.* domu, *N. 13.* *b)* *N.* znaczy imię osoby lub miejscowości niewiadome lub niewymienione: *Pan N.*, wieś *N.* *N.* *N.* zam. niewymienionego imienia i nazwiska. *c)* *N. P.*=Najjaśniejszy *Pan.* *N. S.*=Najjaśniejsze *Stany.* *N. M. P.*=Najświętsza *Marja Panna.* *d)* *NB.* *a.* *Nb.*=nota bene, dobrze zauważ. *e)* *r. n.*=rodzaj niżej. *f)* *n. s.*=nowego stylu (=w rachubie czasu podług kalendarza gregoriańskiego). *g)* *np.*=na przykład. *N.*, *ń* na końcu przyimków: *we, za, na, nade, po, do, dla, ze...* jest skröceniem form zamków przyp. *4-go* lub *2-go*: *ńi, niego, niej, t. j. weń*=w niego, *nań*=na niego, *dlań*=dla niego, *dla niej; nadeń, zań, weń* i *t. p.*

1. *Na* przyi. **1.** z 4 pp. na kogo, na co = **1.** Wyjść na dwór. Nigdy nie wychodzi na słońce, na świat boży. Wynieść kwiatki na deszcz. Dziecię przyszło na świat. Włóż go na ramię, na plecy. Broń na ramię! Dziecko chce na ręce, na kolana. Paść na kolana, na twarz. Upaść na głowę. Leć na łeb, na szyję (=co tchu). Pobić na głowę. Konie wędzida nie czując, na łeb lecą. Jabł. Trafili z pieca na łeb. Z góry na dół, z górki na pazurki. Uciekać z góry na górę. Biega z góry na dół. *P. Koch.* Po krótej ścieżce na skały *ś.* wiją. *Mick.* Położyć co na stół. Włożyć co na siebie. Wejść na mównicę. Iść na pole (=w pole). Iść na ementarz. Gdzie są trębacze? niechaj o półnoey zjadą na miasto. *Mick.* Oddać list na pocztę. Wsiąść na koń *a.* na konia. Bryznąć, plunąć na kogo. Rzucić co na kogo. Rzucić na kogo kłutwę. Na wolę wiatrów puścił strusiej grzywy pióra. *Mick.* Przechylić na tę lub ową stronę. Pas taki można równie kłaść na strony obie. *Mick.* Natrafić na co. Brać na tortury. *Charty* poszły na powrozy. *Mick.* Oczy mu wylazły na wierzeh. *Prawda* wyszła na

wierzeh. *Patrzyć, spoglądać* na co. Nie dba na przeszkody. *Mick.* Wzgląd na kogo, na co. Zwać na kogo, na co. Na żale ten świat nie ma ucha. *Mick.* Pamiętać na co. *Silić ś.* na co. *Na-*stawać na co. *Gotów* na wszystko. *Działać, wpływać, mieć wpływ* na kogo, na co. *Czekać* na kogo, na co. *Odważyć ś., pozwolić, zgodzić ś., zdecydować ś.* na co. *Zdać, zdać ś.* na kogo. *Spuścić ś.* na kogo. *Liczyć* na co. *Przyjść* co na siebie. *Brać* co na swoją odpowiedzialność, na ryzyko. *Panie Janie Dęboróg, na wać-*pana kolej. *Syrok.* Gdyby tak na mnie (dom.: wypadło)! *Dziedzictwo* przechodzi z ojca na syna. *Wyszła, padła* na ten numer wygrana. *Wpaść* na myśl. *Wziąć* na rozum, na uwagę (=pod). *Dostał ś.* na posadę. *Koronacja* na cesarza, na królestwo. *Wstąpienie* na tron, na stolicę. *Powołany* na katedrę. *Przyszła* na mnie bieda. *Spadło* nań nieszczęście. *Wziął ś.* na sposób. *Na jedną kartę.* *Przepisać* co na kilka rąk. *Śpiew* na dwa głosy. *Grać* na cztery ręce. *Dzielić* na dwoje, na troje. *Na dwoje* babka wróży. *Prz.* [Na dwoje] = *a)* *dwojako.* *b)* *jedno z dwojga (wybieraj).* *Zmówili ś.* na jedno. *Nara-*zić kogo na wstyd, na niebezpieczeństwo, na nieprzyjemność. **2.** *na co* = *na przeciąg czego, w ciągu czego, na czas czego*: **1** tak-li nasza *Nice* na stare lata za mąż idzie! i myśli jeszcze zażyć świata! *Szymon.* Został *ś.* tam na noc. *Sekl.* Starezy tej roboty na wieczór. *Mamy* zapasów na dwa dni. *Robić* przygotowania na święta. *Wyjadę* na wakacje do rodziców. *Na czas* nieograniczony. *Na czas* wystawy urządzono specjalną komunikację. † *Królowi Janowi* królestwa węgierskiego na czas zwierzył. *Orzech.* *Na* zawsze. *Dziewica* blada na kamiennym progu usnęła — może usnęła na wieki. *Słow.* *Na* wieki wieków. *Pamięć* o nim zostanie na wieczne czasy (=po wieczne czasy). *Raz* na dzień jeść mi przynosił. *Kras.* *Ewangielja* na dzień dzisiejszy. *Wyjść* na chwilę. *Na moment* nie przestaje hałasować. **L.** *Raz* na rok około *Wielkanocy* (=w rok). *Kto ś.* chce mieć dobrze na dzień, niech sobie gęs zarznie; *kto* na tydzień, niech wieprza zakole; *kto* na miesiąc, niech wółu zabije; *kto* na cały rok, niech żonę pojmie; *a* *kto* do śmierci, niech księdzem zostanie. *Prz.* *Na* codzień *a.* [na częstó]. *Używać* pewnego ubrania na codzień. *Odłożyć* co na później. *Na przyszłość.* *Przyrzekł* na początek dać małą wieś. *Mick.* [Na dalej] **p. 1. Dalej.** **3.** (*ku, pod*): *Już* dobrze po półnoey na dzień *ś.* skłoniło. *Bardz.* *Na* dzień najsmaczniej *ś.* sypia. **L.** *Trzecia* dopiero godziny na dzień. *Olym.* *Już ś.* zbierało na ranek. *Mick.* *Kwadrans* na czwartą. *To ś.* przeniesie już na trzeci kwartał. *Gdy ś.* dymy po mieszka-

nianch włóczą, na deszcz. Haur (= *zapowiadają deszcz*). Na deszcz wrona kracze, psy wyją, kot ś. myje. Ognie niecąc kometa, prognostyki swoje morzu daje na fale, królestwom na boje. Ustrz. Ta niemoc nie jest na śmierć. Sekl. Ta ś. choroba choć szczy, jej zaraza jest na życie. Karp. 4. (*do, w*): Na Węgry, na Śląsk, na Mazowsze, na Kurpie, na Kujawy, na Wołyń, na Litwę, na Ukrainę, na Podlasie, na Ruś. Precz stąd na lasy, na rzeki. Mick. † Litwa z margrabstwa idąc na dom, Mazowsze bardzo wojowała. Biel. M. Isé na Żydy w celu kupna = *do dzielnicy zamieszkaney przez kupców żydowskich*. Spieszę ś. na kolej, na pociąg. Na uniwersytet, X na teatr. Na folwark dążył pokryjomu. Mick. Szeptać komu na ucho. Na ustęp. Mają na zamek zgromadzić ś. wszyscy. Mick. Skoczył na księżny pokoje. Mick. Na górę, na dół. Wejść na schody. Wyjść na targ. Widok na ogród. X Wziął go do siebie na karetę i bratem go nazwał. Birk. X Serce dobre rzecz wszelką na dobrą stronę bierze. L. (= *z dobrej strony*). Wszystko sobie tłomaczysz na dobre. L. Przełożył co z francuskiego na język polski. X Wé Panów wszystkich proszę na kompanję. L. Poszedł na kwatery, na gospodę. [Jabluszko na okienko zapuknęło]. Składać na kupę. Bieda na biedę przyjdzie, a wieść na wieść będzie. Bud. X Szyły dzień na dzień uniwersały. Ust. (= *z dnia na dzień*). X Bogaci, u nich wino na wino, pieniąż na pieniąż. Z bitwy na bitwę. Mick. Sam na sam. Raz na raz (= *w*). 5. (*do, ku, z*): Wołam na ciebie. Krzyczeń na kogo. Tyś to, krzyknęli na Marji syna. Mick. Spragniony, wyje na suchą fontannę. Mick. Mrugać na kogo. Bieży na zgubę, na śmierć niechybną. Na moje zmartwienie, na moją pociechę. Na hańbę, na pośmiewisko, na szczęście. Ona śpiewa, jak na biedę, tę piosenkę, co ja lubię. Syrok. Na swe złe to uczynił. Kn. Pożądliwość zahamuj, bo cię ta zawsze będzie wiodła na pychę, na gniew, na pomstę, na łakomstwo, na obżarstwo i na insze przypadki. Rej. Na chwałę Bożą. Nie umrę na złość złemu. Prz. Na podziw a. [na dziw] = *dziwnie*. 6. na co (= *przeciu komu, przeciw czemu, pod co*): Skarżyć ś. na co. Będą łzy na szaleństwo, na niewdzięczność skarga. Mick. Ślepo na miecze bieży. Górn. Nie przestając spotkania, na pałaszo idą. Dm. Na broń pójde z gołemi rękami. Bardz. Isé na bagnety, na strzały. Pozywa go na szable i drzewa. P. Koch. Wyzwę na rękę i uszy otnę. Syrok. Wszystkich na charty wyzwałem. Mick. X Na pany sejm złożył. Biel. M. X Biskup kazanie na cesarza uczynił; gdy z kazalnicy zszedł, rzekł mu cesarz: przeciw mnie kazanie uczynił. On odpowie: owszem, po tobie je uczynił. Skar. † Nieprzyjacieli, widząc złą sprawę naszymi, wziął na nich serce. Stryjk. Rozum na rozum i głowa na głowę. Jabł. Jest sposób na sposób. Na złe jest dobre. Prz. Isé na wroga. Isé na dzika, na ryby, na raki. Polować na co. † Samsonie, masz na ś. Filistyny. B. B. † Jozue dostatecznie Żydów w pokoju nie zostawił, mając zawsze na ś. nieprzyjaciela. Białob. Kija na niego! † Królowa Elżbieta, iż miała na ten czas co innego na ś., bo Węgrzy posiali byli do Napoljei po innego króla, wątpliwą odpowiedź dała. Biel. M. † Jeszcze po wielkim strachu, który na ś. mieli, k sobie nie przyszli. P. Koch. Powstawać na kogo. Wymyślać, zrzedzić, narzekać na kogo. Porwać ś. na kogo. Gniewać ś. na kogo. Na winnych kara. Mick. 7. (= *w co;*

czym): Przemienić ś. na co. Przerobić na co. Korral z wody wywleczony, twardnieje na kamień. Otw. Na nie dobrego im nie wyszło. Kn. Pomieniali ś. na towary. Syn jego w narodzie Marsów na bohatera wyrósł. Stasz. Wyszedł na porządnego człowieka. Spalić co na popiół. Zetrzeć na proszek. Porąbać na kawałki. Obliczać co na godziny. Ja życie moje liczę na wieczory. Mick. 8. (= *za co, czym*): Na mój mieszek, na mój koszt, na moją szkodę. Mącz. † Prosił mię, abym mu konia w swej stajni na jego grosz i na jego szkodę postawić dozwolił. Sz. Na to oko nie widzę. Nie słyszę na lewe ucho. Łapać ryby na wędkę. [Zać na kosy]. Przen.: † Widzicie sami na oko, iż Soliman przybliża ś. k wam. Orzech. 9. na co (= *od czego, przeciw czemu, do, dla*): Poradzić na co. Czy ty nie możesz mi pomóc na te straszne sny? Przybysz. Lekarstwo, sposób, środek na co. Woda na piegi. Krople na kaszel. Płyn na porost włosów. Na oczy, na zęby dobry = *do oczu dobry*. Kn. Próżne są leki, nie masz ziół na starość. L. Wziął na przeczyszczenie. Broń na ptaki. Mick. Przen.: Wziął na ambit, na wspaniałomyślność, na skromność. 10. (= *od czego, z przyczyny czego, z czego, wskutek czego, przez co, za czym, po czym, na podstawie czego, wobec czego, dla czego, na zasadzie czego*): Owce pozdychały na motyllicę. Umrzeć na tyfus. Na dany znak wszyscy opuścili salę. Odpowiedzieć na pytanie. Coby rzekł na to stary Rejtan, gdyby ożył? Mick. † Włostowicz mówił Bolesławowi, aby na jego fortel ze wszystką Polską od wojny ruskiej spał bezpiecznie. Stryjk. Na przyczynę czyją uczynić. Kn. X Nie bądźże tak szcogi, uczyni na łzy moje. Pot. Czyjeż na tak wspaniały widok nie rozrzewni ś. serce? L. Najlepiej głuchym być na takie baśnie. L. Na jego imię drzą odległe kraje. Auszp. Na samo wspomnienie krew mi uderza do głowy. Wypuścili go z niewoli na słowo. Wydadzą ci na kwit, na moje zapewnienie, na jego prośbę. Na tę brodę przyrzekłeś mi siwą. L. Na moją poczciwość. L. Klnę ś. na honor. Na moje sumienie. Zaklina go na przyjaźń. Proszę cię na miłość boską! Na Bogal człowieku, co robisz! (= *przebóg*). Prosi na żywy Bóg. Boh. Przysięć na Boga. Pożyczać na fanty. Na doradzenie swych rycerzów. Chwał. (= *za poradą*). Na mój wniosek dług umorzono. Koń rzy na widok, na głos swego pana. Na wszelki przypadek. Opatrzyłem ś. na przypadek w trzeci akt tragedji Mindowe. Słow. Cieszą ś. rycerze na wojnę. Sienk. (= *w przewidywaniu wojny*). Ja ś. tak cieszę na dziś wieczer. Przybysz. [Na desper] p. Desper. 11. † (= *o kim, o czym*): Zakazał trędowatemu Jezus, aby nań nikomu nie powiadał, iż go on zleczył. Skar. Wolę umrzeć, niżlibym miał na ś. wiedzieć jeden bład. Baz. Rozumiałby kto na pola, że to ogrody. L. Wie to na was ociec wasz niebieski, że wam tego wszystkiego potrzeba. Leop. 12. (= *na rachunek, na karb czego*): Kto winien różne sumy, a dałby co na to, wolno obierać mu na którą sumę to, co dał, będzie chciał rachować. Sz. Weksel na okaziciela. Za Zamojskiego do Infant po złotych 15 na koń dawano. Star. Dać co na dług. Nie pij na skróg niedźwiedzia żywego. Jabł. 13. posp.: na co (= *po czemu*): Na dwa złote kopa. Łokieć na trzy dukaty. 14. na co (= *o co; do jakiej wysokości, do jakiego stopnia*): Teokryt żył na lat 270 przed narodzeniem Pańskim. Kras. Stoją jedna od drugiej jakoby na łokieć. Star. W wojsku tureckim nie rachować

na 100,000 wojennika. Kłok. Obliczają jego majątek, długi na 50,000. Obraz ten oceniono na 5,000. Głęboko, szeroko na sążeń. Długi na dwa łokcie. Wzrostu na sześć piędzi tylko. P. Koch. Miał bliźnię wyciętej skóry na szerokość dłoni. Mick. Jest tam miejsce na stopień wyżej uczynione. Star. Nie rusza ś. z domu ani na krok (=ani krokiem). Nie odstępuje jej i na krok. Stasz. Dopuścił ich na śmiertelną metę. Krasiń. Niechaj ś. jeszcze choćby sto lat smuci, na jeden fenik szkody nie powróci. Karp. Nie omyli ś. ani na jotę. Mieć wierszy na dwa tomy. † Na trzy misy=*bardzo dużo*. Hist. uc. 15. (=jako co, w charakterze czego, za kogo): Dać co na kolegę, na obiad, na drugie danie, na wety, na znak przyjaźni, na dowód życzliwości (=w), na przykład (=dla przykładu). Powiedz mi, mój Janie, co ty jadasz na śniadanie? Jach. W końcu wniesiono zrazy na ostatnie danie. Mick. Spalić co na ofiarę. Zapisz to na moje dobro, na moje konto. Weź to na pamiątkę, na próbę, na zadatek. Na odpowiedź palcami mężowi pod nosem strzyżę. Mick. Ledwie był czas z móżdżerza na trwogę wypalić. Mick. Zagrzmi na hasło rusznica. Mick. Mam na imię Stanisław. Obrali go na króla, na opiekuna, na powiernika (=królem, opiekunem, powiernikiem). Nawet strony przeciwne weźmiemy na świadki. Mick. Na sawantkę wyglądała. Słow. Wziąłem go na cel. Mick. [Na dokładkę]= w dodatku, na dobitek. 16. na kogo, na co = co do kogo, co do czego, pod względem czego, w stosunku do kogo, do czego, w porównaniu z kim, z czym, według kogo, według czego: Na mój mieszek dość kosztowny. L. To nie na moją kieszeń. Nie wieleż nań? Orzech. Na stare nogi droga niedaleka. Słow. Rzecz to, jak na mój rozum, niedorzeczna. Przerobić na swoje kopyto. Na tę nutę pieśń. L. To nie na mnie trzewiki. Gaik ten, jeżeli nam przeskadza widzieć, z drugiej strony jest bardzo na rękę, bo nas nikt widzieć nie może. L. † Dobrze tak na niego, gdyż tego sam sobie narwarzył. Stryjk. (=dobrze mu tak). † Nasi naskwierali potrwożonym nieprzyjaciółom, a właśnie jak na toż drobny deszczyk przetrzepując, kurzawę pokropił. Błaż. Szata złota w lecie ciężka, w zimie zimna; sukienka tak na lato, jako i na zimę sposobniejsza jest. Warg. Nie dosyć na ojca być dobrym dla siebie samego, jeżeli ś. nie stara, aby i dzieci jego dobre były. Zał. † Czynniz, jako na wiernego należy. Leop. I to wiele, jak na niego. Sceptycyzm Byrona różny jest od tej obojętności na wszystko. Mick. Dwa łokcie na długość, na szerokość, na grubość, na głębokość (=w długości, w szerokości i t. d.). Ta potrawa na słoność akurat. Pod Erymantem zabił srogiego dzika na wielkość rzadko widzianego. Lubom. Chory na głowę, na tyfus. Wielu ludzi, którzy ś. na rozmaite niemocy źle mieli, Jezus uzdrowił. Sekl. 17. (=do czego, dla kogo, dla czego, na jaki cel, w jakim celu, po co, na kogo, na czym korzystać, w interesie czym, gwoździ czego, aby co osiągnąć: Na to to on jedyny (a. zuch, majster). Urwis, metr na wszystkie figle. Mas. J. Potrzebny na co. × Na listy polskie dobry pisarz. Papr. Ja na dobre me słaby i zachorzały, na złe zdrowy i duży. P. Koch. Ta na dobre, a ta na złe uczy. Mick. Wybrać miejsce na co. Zrobićmy na drogę przybory. Mick. DREWNO NA KOŁY, PALE, TYKI. Kn. Materiał na ubranie. Ogród na ogróki. Mick. Na co ś. to zdało? Na cóż piszczyk prawda, jeżeli ich nie słuchacie? Kwas. Ej, Rymedonie, nie na toć ta dana i powierzona cho-

ragiew ode mnie. P. Koch. Nie mieć czasu na co. Męczenniki związane na śmierć wiedziono. Skar. Farao dał szukać na stracenie Mojżesza. Leop. Człowiek ś. rodzi na pracę, a ptak na latanie. Leop. Posłał go do Krakowa na naukę. Oddał go do stolarza na naukę (=do terminu). Sprawił gody na wszystkie swe sąsiady i na wszystkie przyjaciół. Leop. Sprawił wielką cześć na pany swoje. Żył. Składka na ubogich, na kościół. Obiady na ubóstwo sprawują. Błaż. Orał rolę ręką swoją na ubogie, na chleb. Skarby, przez baszów zebrane, po śmierci na cesarza idą, nie czują jednak, że na pana zbierają. Kłok. Dobra, które na skarb zabierano. Mick. Chłop na pana robi. Leszcz. † Szczepanowski kupił wieś Piotrowin na biskupstwo krakowskie. Biel. M. † Woźnica poszedł na sprawę swe. Baz. (=za swojemi interesami). Mienia na złe używają. Wydaje na bagatelki. Na głupich orać nie trzeba, ani siać, sami ś. rodzą. L. × Kocha, słyszę, na męża Walera. L. Iść na polowanie. Idąc na rozstrzygnięcie śmiertelnego sporu... Mick. Iść na odsiecz. Nie kupuje gruntu, ale idzie na arędę. L. (=arędą). Idź między ludzi i na służbę przystań. Mick. Uczy ś. na księdza. Łożyć na co. Trudno było wyłożyć koszt na utrzymanie. Mick. Pan grosza skąpisz na proces. Mick. Miecza na jego obronę nie dźwignął. Mick. Pójść na wojnę. Wyzwać kogo na pojedynek. Całe powietrze w Arabistanie ledwie mi na oddech stanie. Mick. Mierz siłę na zamiary. Mick. Iść na pacierze, na koncert, na przedstawienie, na Halkę (do teatru), na obiad, na bal, na zabawę, na bilard, na karty, na kawę, na kolację, na grzyby, na spoczynek. Może pozwolisz na trochę strawy, albo na szklankę miodu? Mick. Tym wina utoczę na ślubne toasty. Mick. Dać na mszę. Trzy osoby na wybór. Mick. 18. [Na co]=a) na czym: Siedzieć na róg stołu. Na herbak nieś = nieś na grzbiecie. b) za co: Na rok. c) po co: Pojechał na towary. d) czemu, dla czego: Na co stołek trzeszezy? 19. [Na drugie]= znowu, powtóre. 20. [Na imię] p. Imię. 21. na co, przys. = a) sposobu: Na domysł, na przekór, na przelaj, na kant, na ukos, na bakier, na kształt (=kształtem, w kształt), na wysięgi (=jeden przez drugiego), na oścież, na wylot, na wskrós, na wypłat, na kredyt, na raty, na przemiany, udry na udry, na gwałt, na pamięć (nauczyć ś.), na krzyż, na schwał, na oko, na pozór, na funty, na łokcie, na garnee (=funtami, łokciami, garncami), na ślepo. Nie ujdzie ci to na sucho. Na pewno. Pasztet na zimno. Malować na niebiesko. Pobić na głowę. Na urząd. Zrobić na urząd wielkie polowanie. Mick. Mówi na wiatr. Na nowo. Na pół. Na ostre gonić. [Na awantaz]=ku lepszemu: Na awantaz wyglądać (=zdrowo, lepiej niż dawniej). [Na bosaka]=boso. [Na całego] p. Cały. [Na chybeika] p. Chyboika. [Na chyżego]=prędko: Upiec chleb na chyżego. [Na czerwona]=psia krew (przekleństwo): Kłaj na czerwona. [Na czysto]=zupełnie, doszczętnie. [Na darmo] p. Darmo. Na dobre a. [na dobrze]=dobrze, zupełnie. [Na dokument]=dokumentnie, dokładnie, na pewno. [Na dubelt] a) w dwóch osob. β) napewno. γ) doskonale. [Na duch]=prędko, żwawo, wartko, co sił, szybko, duchem. [Na durech] p. Durech. [Na galop] p. Galop: Zająć na galop przyleciał do drugiego brzegu. [Na gładko]=gładko, zgodnie: Skoń-

czymy na gładko. [Na głucho] = zupełnie: Kukulka okukała na głucho tego, kto, gdy kukała, nie miał przy sobie pieniędzy. [Na hałaj] na bałaj] p. **Hałaj**: Pójdzie wszystko na hałaj na bałaj] p. **Hałaj**: Pójdzie wszystko na hałaj na bałaj] (=nà manne). [Na harc a. **Wartko**] **prędko**, **wnet**, **w lot**. [Na imostatne]=na nic, na darmo. [Na jeden raz]=**raptem**. [Na jedno]=a) **za jedno**, **w porozumieniu**. ß) **raptem**. γ) **razem**. [Na kiepsko]=**źle**: U pana Bartosza na kiepsko. [Na olá Boga]=**do szczytu**: Lasy wycion na olá Boga. [Na porządek]=**porządnie**: Rowem każemy okopać na porządek. Sienk. Lepiej mieć sumienie na porządek. Sienk. (=w porządku). b) czasu, w: Na wieczór (=wieczorem), na jesień, na lato, na zimę, na wiosnę, na święta, na wakacje. X Na ten czas (p. Natenczas), raz na raz. X Ktoby zboże na drogość kupował, a. ktoby zboże chował, aby je drożej sprzedał, ma być karam Sz. (=czasu drożyzny). Przybyła na czas. Przybyła na swój czas (=o swoim czasie). Zrobić co na czas. Na ten raz dobrze postąpił. Na wypadek, gdyby... (=w razie). [Na czas]=**wcześniej**. [Na bezrok]=**na przyszły rok**. [Na beztydzień]=**za tydzień**. [Na czastki]=**często**. [Najagody]=**na wiosnę**. [Na kikolek]=**kiedykolwiek**: To ś. jeszcze zrobi na kikolek. c) miejsca: Stanać a. postawić komu na oczy (=do, przed). Wyrzucać co komu na oczy (=w). Na wieś, na miasto, na dwór i t. p., p. wyż. Na środek, na dół, na bok (=w), na spód (=pod), na prawo, na lewo. Iglá magnesowa zwraca ś. na północ (=ku). Anglja leży na zachód Europy. [Na bezwieści]=**niewiadomo gdzie**: Leei na bezwieści. [Na blak]=**na prawo**. [Na copel]=**nazad**. d) celu, (dla): Na kpiny, na żarty, na śmiech, na pokaz, na popis, na uragowisko, na hańbę, na złość. [Na dopitkę]=**na zakończenie picia**. Il. z pp. 7=1. Jechać na koniu (=konno, wierzchem). Kto na koniu, ten pod koniem czasem być musi. Rej. Na czym wózku siedzisz, tego piosnkę śpiewaj. Prz. Przyjechał pan podczaszyc na francuskim wózku. Mick. Przen.: † Jechali nasi do cesarza pod namioty na glejcie. Biel. M. (=za glejtem, na zasadzie otrzymanego glejtu). Powierzchnia szata na nim bielsza śniegu była. Groch. Piérścień na palcu. Na grzbiecie mundur skieroszowany, na piersi krzyżyk, pod nim dwie rany. Chęć. Żaden z tych bohaterów na swoim łóżku nie umarł. Lach. Stać na dachu, na murze. Na filarach, na słupach dom stojący. Kn. Most na arkadach. Budować zamki na górze, na lodzie. Miasto na górze. Mieszkać na górze, na piętrze, na dole. Został na bruku, na koszu. Niosę na ramieniu. Na rękach kogo wynieść. Dom o tysiąc kroków widny jak na dłoni. Mick. Podniósszy ś. na palcach, pogląda do góry. Bardz. Na czworakach, na bałku. [Na czępku]=**w kuczki**. Na torturach. Na jednej ziemi kąkol i pszenica rośnie. Kn. Kościół Cię nie ogarnię, wszędy pełno Ciebie, i w otchłaniach i w morzu, na ziemi, na niebie. Kochan. Potrawa na maśle, na łożu, na occie. Na wierzchu. Na boku, na stronie, na osobności. Na skrócie. Na stronie dwudziestej pierwszej. Na początku (=z początku). Na końcu (=w końcu). Jest na liście skazańców. Figuruje na liście mieszkańców. Czytać na książce. Dowód na piśmie. Czarne na białym. Młodość go pocznie na swoim tonie. Mick. W kapeluszu na głowie. Z wieńcem na głowie. Krosta na czole. Na włosach listki ziela. Mick. Powiesić na drzewie. Wisieć na krzyżu. Opierać ś. na kiju. Chodzić na kuli (=o kuli). Być na urzędzie, na posadzie. Na

skrzydłach tęczy podlatując. Mick. (=za pomocą skrzydeł). Wisi, trzyma ś. na nitce, na włosku. Trzymać kogo na wodzy. Na posterunku, na straży. Na wschodzie, na zachodzie i t. d. =w stronie wschodu, zachodu i t. d. Widziałem w botanicznym wileńskim ogrodzie owe sławione drzewa rosnące na wschodzie i na południu, w owej pięknej włoskiej ziemi. Mick. Był na obiedzie, na przechadzce, na wizycie, na piwie. Grać na fortepianie, na flecie. (Po): Pisać na papierze, na tablicy. Malować na płótnie. Na obu stronach. Na prawej ręce. Gdzie są wody, na których potem w dzikie pływałem ustronia. Mick. Tymczasem na ich zamkach zasiały opaty. Mick. Na tym moście będą musieli muzulmanie przechodzić do raju. Mick. Tkanina ta ma na sobie paski. Przen.: Mieć kogo na oku (=pod okiem). Służyć panom pilnie nie tylko na oczu, ale i krom oczu. Gil. Mieć na widoku, na celu. Mieć ś. na baczności. Przen.: Zrobić na kim wrazenie. Wpływ ten odbił ś. na jego usposobieniu. Zemścić ś. na kim. Polegać na kim, na czym. Znać ś. na czym. 2. (w): Za wstyd żołnierzowi rozumiał na leży być, gdy hetman pod namioty. Birk. Zamek, na którym brzmiało wesele, wieczna żałoba pokryje. Mick. Wielki szmer na sali. Mick. Jest teraz na zamku, na pokojach, na mieście, na teatrze, na uniwersytecie, na robocie. Mieszkać na wsi. Siedzieć na własnym majątku. Na swoim gospodarstwie. Siedzi, jak mnich, na swym dworze. Mick. Na folwarku nie uszło baczności, że przed ganek zajechał któryś z nowych gości. Mick. Suszyć na słońcu. Tak sobie na chłodzie milusieńko drzymał. Nar. X Za panowania na monarchji polskiej Hermana. Stryjk. Żałowy dziennik na emigracji. Wszystko strwońi, na wielkim figurując świecie. Mick. Ma dotąd pierwsze na świecie ogary. Mick. Na tym świecie tylko do czasu, jako na gospodzie mieszkanie. Kosz. (=gospoda). [Nocowali na oberży]. Niemasz rumaków na stajniach Hassana. Mick. Miej to zawsze na myśli i na języku, jeśli on to cierpiał, cóż ja? Birk. Mieć co na sercu, na głowie, na myśli, na pamięci, na sumieniu. Na Mazowszu, na Kurpiach, na Węgrzech, na Śląsku, na Wołyniu, na Kaszubach, na Podolu, na Ukrainie, na Litwie, na Podlasiu, na Rusi, na Kujawach. Kupić co na Żydach =w dzielnicy żydowskiej, u Żydów. † Ja te księgi, na Moskwie za kapelana służąc, przełożyłem. Łęcz. Mniejsze od Witołda gmachu, co jest na Wilnie lub Trockim jeziorze. Mick. Pan na Płużynach. Mick. (=Płużyn). Piotr herbu Jasieńczyk, Pszonkę zwan, pan na Krzyżanowie. Gosz. (=Krzyżanowa). Książę na Krakowie i Sandomierzu (=krakowski i sandomierski). Na czole wojska, drużyny, orszaku. Z chorągwią na czole. Mieć kogo na opiece. Być u kogo na opiece, na nauce, na próbie. Naród bywa na takiej katuszy. Mick. 3. na czym (=przy czym, u czego): Mieszkać na ulicy Oboźnej, na rogu. Na przedmiecie dwóch epok. Na popasie. Na rozdrożu, około krzyża. Chęć. Stanał na mecie. Na tym stanęła nasza umowa. Na tym rzecz utknęła. Na tym mówić przestał. Stasz. Nie dość na tym, co mamy dziś, trzeba myśleć, co będzie jutro. Kras. [Koł na biczu]=**koł zaprzężony z prawej strony**. 4. (od, w, z): Sułtan naznacza im pewne dochody na miastach, miasteczkach i wsiach. Kłok. Czyś ty z Inacha rodu i bogaty, nie na tym, czyś z podłej zbrak chaty, na ofiarę pójść Plutona trzeba. Nar. Nie na tym ci to szczęśliwość, nie na

tym, gdy kto na ziemi potężnym, bogatym. Karp. Mnie wiele na tym. Kn. (dom.: *zależy*). Na tym wszystko. Kn. (=to grunt). Mado tobie na tym. Kn. (=wszystko ci jedno). Na tym wszystko zależy. Młodzież, na której ojezyny nadzieje. Mick. × Ich potęga na piechocie. [Co komu na tym?] (=co komu do tego?). Przeszawać na czym. Wiele masz na tym towarze, na tej tranzakcji zysku? Nikt na tym nie nie stracił, a pan może zyska. Mick. Młódź cierpi na tym, że niema szkół uczących żyć z ludźmi i światem. Mick. Zdobyć na nieprzyjacielu. Wymóc na słabym. Filistynko, na cudzej wytuczona szkodzie. Mick. Na trudach naszych w potęgę urasta. Mick. 5. na czym (=wśród czego, w czym): (Słowa) w ustach wietrzeją, na powietrzu stygną. Mick. Na polu, na otwartym, na świeżym powietrzu. Na obczyźnie. Na dworze. Wóz rozleciał ś. na drodze. Księżyc o nim na wszystkim dobrze trzymano. Glicz. †Kazimierz ś. panom litewskim na wszystkim w sprawach wojennych i domowych podobał. Stryjk. Jagnieszka w ciele młoda, ale na duszy stara, na ciele niedorośła, ale na sercu siwa, na twarzy piękną, ale w wierze piękniejszą była. Skar. Jako-li ś. ma Laban na zdrowiu? Leop. Podupadł na nogach. Mick. Poszkodowany na majątku, na sławie. Zdarzenie to niemała we mnie sprawiło na cerze i na zdrowiu odmianę. L. Wielką na sercu zjęty był boleścią. Skar. Lżej na sercu. Upaść na duchu. Opadły na sile. Mick. Wielkie szczęście na wszem od Boga poznali. Papr. Na małych rzeczach, jako i na wielu, złym być nie przystoi. Skar. Jednych na czeiach, drugich na gardle karano. Biel. M. Zbywać na czym. Na zwierzyńnie nie brakło i miodzie. Mick. × Litwie na podobnych nie zeszło przykładach. Mick. Znać, zem na jego nie zwiedziony słowie. Mick. 7. na czym (=podczas czego, w czasie czego, w trakcie czego, wśród czego, o czym, przy czym): × Cezar odniósł zwycięstwo na trzydziestu dwóch bitwach. L. Na wojnie. Dwuch zarabiałem w kłótni, dwuch na pojedynku. Mick. Być na rozdawaniu nagród, na popisie, na zabawie, na wizycie u doktora, na kazaniu, na mszy, na pogrzebie, na komedji, na polowaniu. Co na kazaniach bywa, tego dziś nazywają nabożnisiem. Boh. Na gwałcie abo na złym uczynku pojmany. Groic. Ale czas darmo tracę na mym narzekaniu, darmo gubię momenta na płaczu, wzdychaniu. Min. Dziówek na towarzyskim skracają igrzysku. Mick. Niechaj na słowach droga chwila nie upływa. Dm. Nie jednego półzłotka przepił na gorzałce. L. Wyznać na spowiedzi (=przy). Na rozstaniu, na wsiadaniu, na schyłku, na dorobku, na wylocie. Panna na wydaniu. Jest już na wyzdrowieniu. Na świtanu, na jawie. Księżyc na nowiu. †Na porze (będący)=dojrzały, który doszedł pory dojrzałości. Otw. S. Nie meglem ś. na razie zorientować (=odrazu). Na czasie=a) Być na czasie=być bliską porodu. Żona moja jest na czasie. Na polowaniu ubito wilezyce, będącą na czasie. b) Izam.: w samą porę, w sam czas, na dobre: Było to żądanie najsluszniesze, lecz czy na czasie? Kal. Czynność nie będąca na czasie. Big. 8. na czym (=na jakich warunkach, w jakim charakterze, na jakiej zasadzie): Żyje na łaskawym chlebie, na łasec, na swoim chlebie, na pensji. × Poznali, że on to był, co na jałmużnie siadał u drzwi kościelnych. Leop. Siedzi w areście na chlebie i wodzie

(=o chlebie i wodzie). Być na czym łożdzie. Postawiono je (konie) razem na obroku. Mick. 9. na czym=w posiadaniu czego: Czud ś. na siłach. Pani, co dozwala paziowi żartować, czując ś. na władzy jego ukarania. Krasin. 10. być na czym = oddać ś. czemu, nastawać na co, być za czym, postawić co; zabiegać, starać ś. o co, myśleć o czym; trzymać ś. czego: †Biskup Paweł, z więzienia wypuszczony, na tym wszystek był, jakby nad królem zemścić ś. Błaż. †Wacław na niczym nie był, jedno żeby Łokietka do gruntu wykończył. Biel. M. †Nieprzyjaciel był na tym, aby naszych mógł gdzie z kąta użyć. Biel. M. †Prosił Witold Jagiełła o koronę litewską, a gdy król na tym z senatory zasiadł... Stryjk. Być komu na tym na zdradzie. II. na czym, przys.: a) miejsca: Mieć konie na stajni, krowy na oborze (=trzymać konie, krowy). Ma uczniów na stajni. Przen.: Mamy dziesięć osób na stole (=stojujemy). b) sposobu: Na klęczkach. III. przy. nierozdzielny, nadający znaczeniem czasowników różno odcinienie, a mianowicie I. a) wykonania czynności na kim, na czym: Namalować, narysować, nakreślić, napisać, nabazgrać na ścianie, na papierze. b) sprowadzenia czynności na kogo, na co: Najochnąć, najść, napaść, nawinąć, nastać kogo na kogo. Narzucić, nadziąć, nadożyć, nakapać, nakleić, napluć na co. Nastawić wywieziony członek. Przen.: Nalegać na kogo. Przen.: Nastawić zegarek na pewną godzinę. 2. nagromadzenia: Nabudować, nastawiać, nabuntować, nawbijać, naborgować, nabrać, naciąć, nadrobić, nakrajać czego. Przen.: Nafajac, nafukać, nakłamać, nahałasować. [O bodajes nagadał! Bodajes nawydziwiał! i t. p.] (=bodajes ś. nagalać, bodajes ś. nawydziwiał). Czasowniki o takim znaczeniu, przybierając zaimek ś., otrzymują znaczenie: 3. nasycenia ś., namordowania ś. czynności: Nagniować ś., nagonić ś. Nie mógł ś. nachwalić (=odchwalić, wychwalić). Nagościć ś., nahulać ś., najesć ś., nakłać ś., naprzeklinać ś., nakochać ś., naśmiać ś., nakpić ś., nastać ś., nakłopotać ś., namartwić ś., napracować ś., namordować ś., namęczyć ś., naczekać ś., naprosić ś., napłakać ś. 4. rozpoczęcia czynności, pierwszej jej chwili, pierwszych zarysów, nad-: Naciąć drzewo. Nabucznie=zacząć gnić. Nagnić=nadgnąć. Natrać. Nakąsić, nakroić (=nadkąsić, nadkroić). Napocząć (=zapocząć). 5. przy-: Nabladnąć. Piersi macierzyńskie nabrały. Nacisnąć, nagniesić, nadeptać, nagiąć, nagodzić ś., nawyknąć, naganąć. 6. zaciągnięcia, zawleczenia, zakrycia czym: Naczesać włosy na czoło. Nachmurzyć. Nawozieć rolę. Nabiec krowią. Nagarnąć, nagrabić, namiesić piasku na kaluzę. Nasunąć co na co. Nagnać. 7. wypełnienia: Nabić fajkę tytoniem. Nafadować, napechać. Napuścić dymem butelkę. Narublować kieszeń. Mick. Nadziąć kielbasę. Nadać. Nacodzić, nacioc, nakapać w co. 8. rozsądzenia, wy-, wz-: Napęcznieć, napuchnąć, nadać ś., nabrznieć, nabrzęknąć. 9. zwrócenia ku pewnemu punktowi: Naktierować, nakłonić, naprowadzić, nakręcić, nastawić, naprostować, nawręcić. 10. wogóle tak jak i inne przyimki, zamienia czasownik niedokonany na dokonany: Napisać dzieło. Nastroić fortepjan. Namazać, naucezyć. Nawlec nitkę. Narysować figurę. II. czasami nie zmienia znaczenia czasownika: Gabać — nagabać, uczyć — naucezać, zwać — nazywać, przeć — napierać, cisnąć — naciskać. <N/ON>

2. Na! w. I. a. Nać, Naści! †Naci!, †Nęć!, †Nęż!, [Nata, Natuj, Nacie, Nace, Naże], w lm.

Nacież masz!, weź!, bierz!, daję ci!, oto masz!: Na (podawając co komu), naści, nać, ów, weźmi to; bierz-że, maszli brać. Kn. Na, chceszli. Das. Na talar na wino! Troc. Na! schowaj to! 2. [Na tu, na!]=*przywoływanie psów*. 3. [Na pyw!]=*przywoływanie owiec*. 4. [Na ksi!]=*nawoływanie wół*. 5. *× ej!, he!, no!*: Oj nie, nie wierzę ja temu! — Na! o zakład! L. <N/ON>

[Na] no! Na dyć tak (=odpowiedź twierdząca). <N/ON>

+ Na-, [Na-] p. Naj-: Namilszy. Namilej. Nalepszy. Nalepiej. Nalekćej. Námilsá.

Naadmirować się, uje ś., ował ś. nasycić ś. podziwianiem, admiirowaniem, nadziwić ś.: N. ś. nie mógł głupoty gościa. Jez. Tak tę osobliwość ogląda, bo ś. jej N. nie może. Łoż. <Na + Admirować>

Naadmirowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Naadmirować ś.

Naawanturować się, uje ś., ował ś. awanturując ś, nasycić ś.; narobić awantur, przeżyć czas jakiś w awanturach: Cośmy ś. w tym Wiedniu nie naawanturowali! Bał. <Na + Awanturować ś.>

Naawanturowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Naawanturować ś.

Nabab, a, lm. owie a. I, Nabob f. gubernator prowincji, namiestnik panującego w Indiach muzułmańskich, ksiązę indyjski. 2. zastępca imama, molły a. kadego, sędzię, wikary w sprawach duchownych i sądowych. 3. tytuł bogatych, znakomitych indusów; przen. bogacz wielki, szczeg. który ś. dorobił majątku w kolonjach: To baron L., miljoner, N. Bał. <Hp. nabab, z Arab. nowab, lm. od nab = wice-król>

× Nababac, a, al, × Nababić po wiele razy nazwać kogo babą, nawymyślać od bab; nalać komu (Troc); nalać której, że baba, babą ją często z urąganiem nazywając. L. <Na + *Babac, od Baba>

× Nababanie, a, bfm., czynność cz. Nababac. Nababesa, y, lm. y, Nabobesa żona nababa. <Fr. nababesse, p. Nabab>

× Nababić, i, il p. Nababac.

× Nababienie, a, bfm., czynność cz. Nababić. Nababja, i, lm. e, Nabobja godność, urząd nababa.

Nababrać, rze, rał nagryzmolić, nabazgrać, nagwazić. N. ś. nagrzać ś. w czym nieczystym, nieprzyjemnym: Nababrał ś. dosyć w prosektorjum. <Na + Babrać>

Nababranie, a, bfm., czynność cz. Nababrać. Nababranie się, a ś., bfm., czynność cz. Nababrać ś.

Nabac się, boi ś., bał ś. niemało doznać strachu, bojaźni, nastrachac ś., nalekać ś., najesć ś. strachu. <Na + Bać ś.>

Nabadać a, al badając po koleji, wielu wybadac a. zbadać: Nabadał dziś sporo świadków. Nabadał wielu chorych. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. badaniem: Gdy ś. pan wojski dosyć napytał, nabadał, na samym końcu dzieje tego dnia powiadał. Mick. <Na + Badać>

× Nabadać, a, al p. Nabość.

Nabadanie, a, bfm., czynność cz. Nabadać.

× Nabadanie, a, bfm., czynność cz. × Nabadac.

Nabadanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabadac ś.

Nabagnica, y, lm. e, Nadbagnica Starodub bot. (ostercium) roś. <Na + Bagnica>

Nabagnik, a, lm. i zool. (hydrocyphon) chrząszcz.

<Na + Bagnik>

[Nabaić, i, il] p. Nabajać.

Nabajać, o, al, [Nabaić], Nabajdurzyć, Nabańdurzyć nagadać bajek, baśni; namyślać, napaplać, naplesć, dubów smalonych naprawić: O Argonautach błędnych nabajali siła Grekowie. P. Koeh. Turcy wierzą plotkom, co im Mahomet w piśmie swym nabajał. Biel. M. Nabaje i naplecie, co ś. i nie śniło. Opal. To, coś ty jak baba nabajał, mówić jest nieprzystojna. Pim. Nabajał mi uszy aż do uprzykrzenia (a: aż mi jeszcze dotąd bola). Troc. N. komu niestworzone rzeczy, a. niestworzonych rzeczy, a. o niestworzonych rzeczach. N. ś. nagadać ś. bajek do woli; do nasycenia ś. pobajać. (L.): Nabajawszy ś. o tych aparatach po dostatku. Pim. <Na + Bajać>

Nabajanie, a, bfm., czynność cz. Nabajać.

Nabajanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabajać ś.

Nabajany zmysłony, wymyślony: Morze nabajaniemie osławione dziwami. Fal.

Nabajcować, uje, ował rub. nakłamać, nablagować. N. ś. nasycić ś. bajcowaniem, nakłamać ś. <Na + Bajcować>

Nabajcowanie, a, bfm., czynność cz. Nabajcować.

Nabajcowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabajcować ś.

Nabajdurzenie, a, bfm., czynność cz. Nabajdurzyć.

Nabajdurzenie się, a ś., bfm. czynność cz. Nabajdurzyć ś.

Nabajdurzyć, y, yl i N. ś. p. Nabajać. <Na + Bajdurzyć>

[Nabajenie, a, bfm.] czynność cz. Nabaić.

[Nabajenie się, a ś., bfm.] czynność cz. Nabaić ś.

Nabakałarzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabakałarzyć ś.

Nabakałarzyć się, y ś., yl ś. być przez czas długi bakalarzem, nauczycielem: On ś. dość nabakałarzył w swoim życiu. <Na + Bakalarzyć>

× Nabakierować, uje, ował i. sprowadzić na bok, skierować, nawrócić na bok: N. wóz. N. czapkę (=wziąć na bakier). 2. przen. uplanować, pokierować, urządzić: Tak rzeczy nabakierował, aby ś. zesłi i pogodzili. <Na + Bakierować>

× Nabakierowanie, a, bfm., czynność cz. Nabakierować.

Nabalować się, uje ś., ował ś. nauzywać ś. bałów, wybalować ś., nahulać ś. <Na + Balować>

Nabalowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabalować ś.

Nabałamucenie, a, bfm., czynność cz. Nabałamucić.

Nabałamucenie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabałamucić ś.

Nabałamucić, i, il wiele razy zbałamucić: A szalawita! szalawita! szlachcianek i naszych dziówek nabałamucit już dosyć. Krasz. N. ś. przedziwny pewien czas na bałamuciwie, przesycić ś. nim. <Na + Bałamucić>

Nabałwanic się, i, ś., il ś. nastać ś. do syła jak bakwan, nieruchomie, bezmyślnie; nagapić ś., nagawronić ś.: Dość już nabałwanikoś ś. i przoszłością napiesciłeś, to jedź prędzej. Gł. <Na + Bałwanic ś.>

Nabałwanienie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabałwanic ś.

Nabandażować, uje, ował *bandażując po kolei, wiele obandażować*: N. chorych, ran. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. *bandażowaniem* <Na+Bandażować>

Nabandażowanie, a, bfm., czynność cz. Nabandażować.

Nabandażowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabandażować ś.

Nabanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabać ś. Nabankietować się, uje, ś., ował ś. naucztować ś., nabałować ś. <Na+Bankietować>

Nabankietowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabankietować ś.

Nabankrutować, uje, ował *bankrutując jeden po drugim, w znacznej ilości zbankrutować*: Wielu kupców nabankrutowało. <Na+Bankrutować>

Nabankrutowanie, a, bfm., czynność cz. Nabankrutować.

Nabańdurzenie, a, bfm., czynność cz. Nabańdurzyć.

Nabańdurzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabańdurzyć ś.

Nabańdurzyć, y, ył i N. ś. p. Nabajać. <Na+Bańdurzyć>

Nabaraszkować się, uje ś., ował ś. nasycić ś. baraszkowaniem. <Na+Baraszkować>

Nabaraszkanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabaraszkować ś.

[Nabargować, uje, ował] *nazbierać.* <Na+Bargować>

[Nabargowanie, a, bfm.] *czynność cz. Nabargować.*

Nabarłożenie, a, bfm., czynność cz. Nabarłóżyc.

Nabarłóżyc, y, ył *barłogiem zabrudzić, smieciem zawałić, zapaskudzić; gnoju, słomy natrzęść, namięcić, zabarłóżyc*: N. pokój, dziedziniec. Nabarłóżona stajnia. Umiatanie nabarłżonego domu potrzebne jest. Petr. Przen. *nagadać niedorzeczności, napleść bez sensu, nakłamać.* <Na+Barłóżyc>

[Nabartkować się, uje ś., ował ś.] *namocować ś., wodząc ś. za bary, zmordować ś.*: Nabartkowali ś., aż zmokli (=spotnieli). <Na+Bartkować ś.>

[Nabartkowanie się, a ś., bfm.] *czynność cz. Nabartkować ś.*

Nabarwia, i, lm. e bot. p. Turecznia. <Na+Barwa>

Nabarwić, i, il ubarwić, zabarwić, pofarbować: Nadobne macoszki, żółto i fioletowo nabarwione. <Na+Barwić>

Nabarwienie, a, bfm., czynność cz. Nabarwić. [Nabarzyj] (Nabar-zyj) p. Nábarczy.

[Nábarczy, Nabarzyj] *najbardziej.* <Na+BAR(D)Z>

Nabasować, uje, ował i. napisać podwójną kredką, nasmarować; wystosować, suto licząc: N. rachunek komu. 2. *napochlebiać; komplementów, pochlebstwo, słodkich słówek nagadać*: Żeby był przyjęty gościennie do koła, byłby pan poseł tak samo mówił, ale byłby także mniej centratom nabasował. <Na+Basować>

Nabasowanie, a, bfm., czynność cz. Nabasować.

Nabatożenie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabatożyc ś.

Nabatożyc się, y ś., ył ś. nabić ś. batogiem, naużywać ś. batoga: Nabatożył ś. chłopów w czasie swego ekonomstwa. <Na+Batożyc>

Nabawiać, a, ał i N. ś. p. Nabawić: Nabawiam kogo czego złego, dobrego — przyprawiam kogo o co, abo do czego, wdaję kogo w co, jednym, zadaję co komu. Kn. Nabawiam ślepoty, oslepiam. Kn. Nabawiam rzeczy pożądaney kogo. Kn. Bezczynność przykrą nabawia tęsknotą. Szost. Tylko cnota nabawia człowieka szlachectwa. Śł. wil. N. ś. niesławy, podejrzenia, choroby z przeziębienia. Śł. wil.

Nabawianie, a, bfm., czynność cz. Nabawiać. Nabawianie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabawiać ś.

Nabawiciel, a, lm. e ten, co nabawia a. nabawił czego, sprawca, dawca: Bądź nam, Panie, zbawicielem od grzechów, wybawicielem od nieprzyjaciół i nabawicielem pokoju. Skar.

Nabawicielka, i, lm. i forma ż. od Nabawiciel.

Nabawić, i, il, nied. Nabawiać i. × N. *do syta kogo ubawić. 2. przyprawić kogo o co, ściagnąć, sprowadzić co na kogo, sprawić komu co, przyczynić czego komu, narazić na co, doprowadzić kogo do czego*: Czuję tu zapach rozmarynu; to mię zapewne kataru nabawił. L. On mnie bojaźni, a jam jego gniewu nabawił. Boh. Dzieci te nabawiły mnie niemało zgrzyoty. L. N. strachu, trwogi, kłopotu, biedy, żałości, bólu głowy. Nabawisz go ślepoty, rzezy pożądaney. Troc. Nabawi pewnie kłęski, a. znacznej straty. Mick. 3. × N. *napęlić*: Nad ziemią powietrze sprawił i ono ptastwem nabawił. K. G. N. wstydem, strachem. 4. †N. *kogo czego a. komu co = obdarzyć*: Wieczny Królu z wysokości, Tyś nas nabawił wolności. Groch. Nabawię ojczyźnie, co przedtym zgubiła. Otw. S. (= przywrócić). N. swobody, uszczęśliwienia. Jazonowi to Medea sprawiła, że go tą złotą wełną nabawiła. Klon. N. ś. i. *użyć zabawy do syta, ubawić ś.*: Bylibyście ś. Wać Państwo nabawili z sobą do woli. L. Dobrze nabawiliśmy ś. na wczorajszym widowisku. Śł. wil. 2. *z kogo, z czego a. kim, czym = nasmiać ś., nażartować ś., ubawić ś. czym kosztem*: N. ś. z nieporadności czyjej. N. ś. strachem czyim. 3. *gdzie = nagościć ś., nasiedzieć ś. w gościnie*. 4. *czego = ściagnąć na siebie co, narazić ś. na co*: Niesławy ś. wkrótce nabawił. L. N. ś. podejrzenia. N. ś. choroby z przeziębienia. <Na+Bawić>

Nabawienie, a, bfm., czynność cz. Nabawić.

Nabawienie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabawiać ś.

Nabazgrać, ra a. rze, rał i. niekształtnie, lada jako nakreślić, napisać, narysować; nagryzmolić: N. kredą, węglem na ścianie. N. obraz. Nabazgrał list, którego nikt przeczytać nie zdoła. 2. *przen. niepoprawnym stylem co ułożyć; źle, niedokładnie myśleć swe piśmem wyrazić; pracę jaką literacką źle napisać; popisać brednie, banialuki*: N. powieść. Nabazgrał jakieś tam dzieło. N. co wierszem, prozą. N. ś. *bazgrząc, nasycić ś., namęczyć ś.*: Nabazgrałem ś. dosyć w swoim życiu. <Na+Bazgrać>

Nabazgranie, a, bfm., czynność cz. Nabazgrać.

Nabazgranie się, a ś., bfm., czynność cz. Nabazgrać ś.

†Nabażenie się, a ś., bfm., [Nabażenie ś.] *czynność cz. Nabażyc ś.*

†Nabażyc się, y ś., ył ś., [Nabażyc ś.] *nadąć ś., napuszyć ś., postawić ś. hardo*: Nabażył ś. jak indor. Prz. Niech ś. przeciw mnie sroży i nabaży. Chr. Choć ś. tak Porta nabażyła... Jabł. Wszyscy, którzy ś. mądrością nabażą, badać ś.

pewnie tego odważy. Chr. Kleopatę Antoni szatą ozdabiał Izydą, czym ś. wyniosła niewiasta nabaży i boginią ś. zowie. Chr. Niechaj poganin jak chce ś. nabaży, niech na trzy tuzy każe, wiem, nie wskóra. Jabł. <Na+Bażyć ś.>

[Nabąbać się, bie ś., bał ś.] I. napić ś. dużo. 2. upić ś. <Na+*Bąbać, może z Włos. bomba=pijatyka>

[Nabąbanie się, a ś., blm.] czynność cz. Nabąbać ś.

Nabeblać, a, ał nabełtać, namieszać płynów. <Na+Bebłać>

Nabeblanie, a, blm., czynność cz. Nabeblać.

Nabechtacz, a, lm. e p. Nabechtywacz.

Nabechtaczka, i, lm. i forma ż. od Nabechtacz.

Nabechtac, ta a. ce, tał, × Nabektac, nied.

Nabechtywac i. kogo = podbechtac, poduszyc kogo, podburzyć do czego, podmówić, namówić do czego: Tak męża nabechtala, że ś. na wszystkich gniewa. Cesarz od żony nabechtany, niechętną twarz Puleherji pokazywał. Skar. Pospółstwo nabechtane, iż Mirabeau został otrutym, żądało koniecznie, ażeby ciało jego otworzono. L. N. kogo przeciw komu = podbudzić, podjudzić, podżęgnąć, zbuntować, podniecić kogo na kogo a. przeciw komu: Daje ś. N. Oss. (=nie ma własnego zdania; łatwo ś. daje kierować cudzym wpływom). 2. co komu = mówić co komu; naklektac, nabębnic, nagadać co komu: Nabechtala mu głowę plotkami. Młodemu panu leda kto łatwo uszy nabechee. Biel. M. <Na+Bechtac>

Nabechtanie, a, blm., czynność cz. Nabechtac: Wszystko, co mówiła, mówiła z jego nabechtania (=nastrojona od niego. L.).

Nabechtywacz, a, lm. e, Nabechtacz ten, co nabechtywa, podżęgacz, poduszyciel.

Nabechtywac, a, ał p. Nabechtac.

Nabechtywanie, a, blm., czynność cz. Nabechtywać.

Nabeczeć się, y ś., ał ś., gm. Nabuczeć ś. becząc, namęczyć ś., wybeczeć ś. <Na+Beczeć>

Nabeczenie się, a ś., blm., czynność cz. Nabeczeć ś.

Nabednarzować się, uje ś., owal ś. bednarzując nasycić ś. a. namęczyć ś. <Na+Bednarzować>

Nabednarzowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabednarzować ś.

[Nabedryk, a, lm. i] p. Nabiedrznik. <Ukr. nabedryk=nabiodrek>

× Nabektac, ta a. ce, tał p. Nabechtac. Kn. <Na+Bektac>

× Nabektanie, a, blm., czynność cz. Nabektac, nabechtanie.

Nabel, bla, lm. ble hut. miejsce w urabianym naczyniu szklanym, zwykle grubsze, stanowiące środek ciężkości naczynia, za które ujmują, odczepiając wyrób od piszczyła. Torz. <Nm. Nabel dosł.=pp>

Nabelkotać, cze a. × ce, tał, × Naberkotać nagadać, belkocząc lub prawiąc od rzeczy; naklektac. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś., belkocząc. <Na+Belkotać>

Nabelkotanie, a, blm., czynność cz. Nabelkotać. Nabelkotanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabelkotać ś.

Nabeltać, a, ał namieszać rozmaitych płynów bezładnie: N. mleka z wodą. <Na+Bełtać>

Nabeltanie, a, blm., czynność cz. Nabeltać.

× Naberkotać, cze a. ce, tał p. Nabelkotać: Jak mu głowę naberkocę, napłaczę, nakrzyczę,

w taką zgryzotę wpaść, że cały świat zjeść chciałby. Orzesz. <Na+Berkotać=Belkotać>

× Naberkotanie, a, blm., czynność cz. Naberkotać, nabelkotanie.

Nabesztać, a, ał, nied. Nabesztywać kogo = zbesztac, zwymyślać, zburzować. <Na+Besztać>

Nabeszkanie, a, blm., czynność cz. Nabesztać. Nabesztywać, a, ał p. Nabesztać: Wygręczano go, nabesztywano, robiono zeń, co chciało. Krasz.

Nabesztywanie, a, blm., czynność cz. Nabesztywać.

Nabębnic, i, il I. nagadać do woli, naklektac, nabechtac: Nabębnic komu głowę. Nabębnic co komu do ucha. 2. nagierać, nalejać, nafiukać, nabrzyzczyć: Przyszedszy w gniewie, nabębnic nam dobrze. N. ś. I. bębnic, zmordować ś., bębnic, nasycić ś. 2. nagadać ś., nalejać do zbytku; gderując, zmordować ś. 3. [N. ś.] najęść ś. do syta (p. Bębnic). <Na+Bębnic>

Nabębnienie, a, blm., czynność cz. Nabębnic. Nabębnienie się, a ś., blm., czynność cz. Nabębnic ś.

Nabęczeć, y, ał i N. ś. I. nawydawać ś. głosu podobnego do głosu bąka. 2. namruczeć ś., nabeczeć ś. do woli. <Na+Bęczeć>

Nabęczenie, a, blm., czynność cz. Nabęczeć. Nabęczenie się, a ś., blm., czynność cz. Nabęczeć ś.

Nabiadać się, a ś., ał ś. I. do woli ś. wiadaniem nasycić, nażalić ś., naskarzyć ś. na swą biedę, nagadać wiele o swej biedzie. Zebr. 2. × N. ś. p.

Nabiedować ś. <Na+Biadać>

Nabiadanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabiadać ś.

[Nabiadkować się, uje ś., owal ś.] napasować ś., namocować ś. <Na+Biadkować ś.>

[Nabiadkowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Nabiadkować ś.

Nabiał, u, × lm. y, Mleczywo, † Mleczno, [Mleczno] mleka i wszelkie produkty mleczne (śmietana, śmietanka, mleko kwaśne, sery, masło, serwatka, twaróg): Holenderskie krowy osobliwie obfite są co do nabiału. Kluk. Folwark, gdzie wiele wydają ś. mleka, powinien mieć obszerne sklepiki do chowania nabiału. Świt. Od mięsa, jajec, sera i od wszelakich nabiału. Świt. Od mięsa, jajec, sera i od wszelakich nabiału. × Krowa ś. w N. zabiera. Troc. <Na+BIAŁ>

Nabiałnica, y, lm. e bot. p. Świeżan. <?>

Nabiałowy I. przym. od Nabiał, mleczny: Gospodarstwo nabiałowe. Produkty nabiałowe. 2. [Korzeń N.] = radix levistici. [Proszek N.] p. Proszek.

Nabicie, a, lm. a I. czynność cz. Nabić: † Lekarstwo nabiciu boków i rozpieraniu z wiatrów zbytnich. Syr. 2. † N. p. Nabój: Stare N. rurę rozrywa. Troc.

Nabiczować się, uje ś., owal ś. bicząc (kogo a. siebie), nasycić ś. a. namęczyć ś. <Na+Biczować>

Nabiczowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabiczować ś.

Nabić, ije, il, nied. Nabijać I. co na co = bijąc, wiloczyć, nasadzić: N. obręcz na beczkę. N. skówkę na łaskę. N. futro w tokarni = osadzić w nim drzewo, kość, metal do obtoczenia. 2. zrobić na czym przez uderzenie: Nabił sobie guza. 3. przybwszy nadsztukować; nadbić: N. obcas. 4. obić, powlec: N. krzesło skórą. N. materac płóciennikiem. N. ramę od łóżka taśmami. 5. kogo (gm.) a. † komu = obić, wybić, zbić, nakłaść komu (razów) na karle: Natłukają, nabijają wołom, gdy źle

robią. Mącz. 6. *nazabijać*: N. zwierzyzny na polowaniu. Nabił wołów i bydła tłustego i wezwał wszystkich do uczy. Wuj. Nabił Salomon ofiar spokojnych. Leop. Z szanę wiele mu ludzi nabito. Troc. 7. *nazbijać, natłuc, narozbijać*: N. jajec na jajecznieg. Troc. 8. *ponabijać*: W drewnianą skrzynię, wewnątrz gwoździ nabita, był wsadzon. Kosz. W beczkę go wsadzili, która była ze wszech stron ostrych gwoździ nabita. Warg. N. gwoździ w ścianę, ćwieków w podeszwy. Przen.: Nie nabijas twoich frazesów idea, rozwojem, absolutnym stanowiskiem i tym podobnymi słowami, aby filozoficznie pukały. Korz. (= *nie szpikujesz*). (P. Nabijany). 9. co czym = *natadować, napakować, napchać, wypchać, wypakować, wyładować, natłoczyć*: Pisarze dobrze wory nabijają efendemu i do niezmiernych go dostatków przywodzą. Kłok. N. materae. Rynek był gminem nabity, i grodzie rozmaita hałastrą napelnione. Pilch. Nabito ludem kościoły. L. N. broń = *włożyć w nią nabój, ładunek*: N. pistolet, armatę. Trzymał nabitą kulkę i lont zapalony. Mick. Lokaj wybrał z nich cybuch półtrzeci-łokciowy, nasadził piętę, nabił, zapalił i wtyka cybuch w usta hofrata. Mick. Kobieta nabita (rub.) = *czężarna*. Ciało nabite = *ścisłe*. Przen.: N. komu uszy = *nagadać, nakłaść komu w uszy do uprzykrzenia*: I moja także matka najczęściej tą mi gadką nabijała uszy. Zabł. Święty Damascen często to nabija, iż obrazem częś boska nie należy. Skar. (= *powtarza*). N. komu głowę = *nakłaść, naklekać komu w głowę, zawrznąć komu głowę, zabić mu klina w głowę*: Panny młode, nie mając jeszcze doświadczenia żadnego, nabijają sobie głowę tym, co w romansach czytały. Kras. N. głowę nauką jaką. Niem. Rozrywa światło żale, co mu sny nabity. Jabł. (= *którymi mu sny natłoczyły głowę*). Nabił sobie głowę temi kłopotami i zasnąć nie może. Głowę mając dzikimi rzeczami nabita, wie dobrze, co ananas, a nie wie, co żyto. Niem. Kto sobie strachami głowę nabije, boi się i swojego własnego cienia. Oss. 10. czego w co = *napchać, natadować, nafa-sować*: Słodu w miedziane garce czyste i chędogie na wódkę N. Haur. N. słomy w siennik. Ludzi, jak nabił, po całym Palmirze. Pot. II. × N. sobą ku czemu = *uderzyć na co*: Od Sącza płynię (Dunajec) wprost ku półnoey, nabijając sobą często i znacznie w swym biegu ku brzegom. Pol. 12. [N.] (o deszczu) = *napadać*: Nabiło dęca. 13. anat. *wbić, wgwodzić, wklinać, wklinać*, × *wklinać*, × *wpędzić jedną kość w drugą*. 14. bart.: N. barć = *w głowie barci przyklepić woskiem plastry czyste w tym kierunku, w którym pszczoły mają prowadzić swą robotę*. 15. bur.: N. stal = *wsadzić w ziemię styl, t. j. szpadę żelazną, gdy trzeba kopać w głębi ziemi*. 16. fl.: N. kawkę p. 2. Kawka. 17. † N. lek. *wcisnąć, wtłoczyć, wpuścić, wprawić, nastawić*: N. członek wywichniony ze stawu. Wybitą w ramieniu rękę jak nazad nabijał. Perz. N. s. I. *zadowolnić s. długim biciem; namordować s., bić, natłuc s.*: Złapawszy złodzieja, nabili s. go do woli. Leda kto s. go nabija. Kn. (= *leda kto nad nim dokazuje*). L.). Na niego patrzono we wsi, jak na strażnika; albo s. go nie nabili? Prus. 2. *zadowolnić s. długim zabijaniem; namordować s., zabijając, nazabijać s.*: Epiřeńscy żołnierze byli s. już i spracowali i do woli nabili. Baz. Nabili s. dosyć ojców naszych. Kacz. 3. [N. s. w głowę] = *włożyć w głowę, strzelić do głowy, ubrać s.*: W głowę mu s. nabito. <Na + Bić>

Nabiec, gnie a. ży, gł, Nabiegnąć, † Nabieżeć, nied. Nabiegać I. × N. *biegnąc, wpaść na kogo, na co; nalecieć na kogo, na co, napasać kogo, co*: Tatarowie nabiegli kraj nasz w drużynie. Syrok. Na śmierć ciała swe wydawali, na działa nabiegali. Ref. Ruś, choćby chciała, nierychło nabieży. Krasz. Czekał czasu, żeby go we śpiączki nabieżał. Papr. (= *nabiegszy, zastal*). 2. × N. *biegnąc, doścignąć*: Gnuśny pies nie nabiega nic. Ostror. 3. *zmordować biegiem, spędzić*: N. konia. Kn., Włod. Nabiegl charty polowaniem. Mrong. 4. *zajść, nabrznieć, ociec, nabrać, wezbrać, przepelnić s., napłynąć*: Oczy krwią nabiegły. Żył mi nabiegły. Łzy nabiegają do oczu. On nabiegl, jak karmazyn. Pol. (= *splonął*). Dobywszy kańczuka, tak mię wyciął po rękę, że mi zaraz nabiegła. L. Zwała mię kością w łeb, aż mi guz nabiegl. L. (= *wystąpił, wyskoczył*). Pierzem nabieżała. Zebr. (= *przemieniwszy s. w ptaka, nagle pierzem s. okryła*). 5. × N. *zajść, upłynąć już w części*: Na wiek szesnasty dobrze już nabiegl. Pol. † N. s. *wpaść na co*: Sam s. nabiegl na szpadę. Troc (= *nadział s., wbiegszy na nią*). <Na + Biec>

Nabiedować się, uje s., ował s. I. *na biedę swą naużalać s.*: Nabiedowawszy s., poszedł. 2. a. **Nabiedzić s.** *nacierpieć s. biedy, kłopotu, namordować s.* <Na + Biedować>

Nabiedowanie się, a s., blm., czynność cz. Nabiedować s.

[Nabiedrek, drka, lm. drki] p. Nabiedrznik.

[Nabiedrznik, a, lm. i, Nabiedrzyk, Nabiodrek, Nabiedrek, Nabedryk] *część uprząży końskiej, rzemioł boczny w zaprzęgu, spadający na biodro konia*. <Na + Biodro>

[Nabiedrzyk, a, lm. i] p. Nabiedrznik.

Nabiedzenie się, a s., blm., czynność cz. Nabiedzić s.

Nabiedzić się, i s., il s. p. Nabiedować s.: Dosyć s. nabiedził ze złym sąsiadem. Nabiedził s. z tą sprawą. <Na + Biedzić s.>

Nabieg, u, lm. i l. × N. *napad, najście, napaść, inwazja*: Ochronić kraj silnym wałem od nabiegów koczowników. Proch. Częste nabiegi Polaków wojsko Henryka nadrażyli. Błaż. W Galilei dla nabiegów arabskich nie orzą. Warg. Podatki przeciw tatarskim nabiegom. Biel. M. 2. × N. *nabiezenie, przybiezenie, rychle przybycie, zjawienie s.*: Za nabiegiem domowych, co zazał, nie mógł dla zabronienia kończyć. Warg. 3. lek.: N. krwi (hyperaemia) = *napiw, nabiegnięcie, miejscowe przepelnienie krwią*. <Na + Bieg>

Nabiegać, a, al p. Nabiec. N. s. l. dok. naszyć s. a. namęczyć s., biegnąc: Nabiegałem s., ucieszyłem s., biegałem do woli. Kn. 2. × N. s. nied. a. × **Nabijać s. dobijać s., nastęrczać s., napraszać s., narzucać s.**

Nabieganie, a, blm., czynność cz. Nabiegać: Tatarowie częstym nabieganiem podolską i ruską ziemię pustoszyli. Papr. N. żył. N. krwią oczu. Hut.: N. stali = *przybieranie przez stal pewnych barw przy hartowaniu*.

Nabieganie się, a s., blm., czynność cz. Nabiegać s.: × Nie mogłem s. poniżyć aż do nabiegania s. panu, który wyraźnie mnie unikał. Rzew. **Nabiegłość, i, lm. i miejsce nabiegle, nabrzniałość.**

Nabiegły i. nabrzniały, ociękły, wezbrany: Gruczoły nabiegle. Nabiegły krwią oblicze. 2. Barwy nabiegle = a) chem. *barwy, okazujące s. na powierzchni ciał skutkiem utworzenia s. cieniutkiej*

warstewki ciała innego, np. warstewki tlenku na powierzchni metalu. b) min. p. Naleciały.

Nabiegnąć, gnie, gł p. Nabiec.

Nabiegnięcie, a, lm. a, Nabiegnięcie, † Nabieże-
nie czynność cz. Nabiec, nabieję.

Nabiegnięcie, a, lm. a p. Nabiegnięcie.

× Nabiełać, a, ał p. Nabiełić.

× Nabielanie, a, blm., czynność cz. Nabiełać.

Nabielenie, a, blm., czynność cz. Nabiełić.

Nabielenie się, a ś. blm., czynność cz. Nabie-
łić ś.

Nabiełić, i, il, nied. × Nabiełać i. × N. *pobie-
lić, wybielić, ubielić*: N. mur, ścianę wapnem,
gipsem. N. twarz bielidłem. N. pudrem włosy.
2. N. czego = *wiele czego pobiełiść, ubielić, wybielić*:
N. dużo wosku. Dworka powinna serwet dosta-
tek nadziałać, nici naprzyczyniać, sznurków N.
Haur. N. ś. *bieląc, nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na +
Biełić>

Nabielne, ego, blm. *dochód z nabiału*: Matkać
z nabielnego wleczę też, co może, jedno nie nie
powiadaj przed ojcem, nieboże. Rej. <Od Na-
biał>

× Nabieluchny *bieluteńki*: Karczok N. Troc.
<Na + Bieluchny>

Nabieracz, a, lm. e i. ten, co nabiera. 2. p.
Lewarek. 3. × N. druk. *zeceer.* <p. Nabrać>

Nabierać, a, ał p. Nabrać.

Nabieranie, a, blm., czynność cz. Nabierać.

Nabieranie się, a ś., blm., czynność cz. Nabie-
rać ś.

Nabierany i. im. od Nabierać. 2. † N. *mieści-
sty*: Nabierane czoło i pełne zmarsków. Troc.

Nabierka, i, lm. i piw. p. Wybijk.

Nabierzmować, uje, ował *biierzując jedno po
drugim, wiele wybierzmować.* <Na + Bierzmo-
wać>

Nabierzmowanie, a, blm., czynność cz. Nabierz-
mować.

Nabiesiadować się, uje ś., ował ś. *biesiadując,
nasycić ś.* <Na + Biesiadować>

Nabiesiadowanie się, a ś. blm., czynność cz.
Nabiesiadować ś.

† Nabieżeć, y, ał p. Nabiec.

† Nabieżenie, a, lm. a p. Nabiegnięcie.

Nabijacz, a, lm. e i. ten, co nabija, wtlacza:
N. działą = *kanonyer*. 2. narzędzie do nabijania,
do łoczenia: N. do strzelby, do działą = *pręt do
nabijania broni palnej*. Nabijaczem kapustę w ka-
dziach zbijają (= *ubijakiem*). Bruk biją nabija-
czem (= *tarankiem*). <Na + BI>

Nabijać, a, ał p. Nabieć. N. ś. i. p. Nabieć. 2.
× N. ś. p. Nabiegać.

Nabijanie, a, blm., czynność cz. Nabijać.

Nabijanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabi-
jać ś.

Nabijany, Nabity czym = *upiększony wbijanymi
ozdobami, inkrustowany*: Zbroja złotem nabijana.
P. Koeh. Helm N. złotem. Niem. Na dalekich
wodach dom jego N. kością słoniową i złotem.
Krasin. Biodra opasuje wążki rzemion, N. srebr-
em i złotem. Paw.

× Nabikować się, uje ś., ował ś. i. w próżno-
waniu, w wólcęgostwie dość czasu podług upodo-
bania przepędzić. 2. gm. *napchać ś., nalkać ś.,
nadadować ś. porządnie, objeść ś.*: Ohłop, kiedy ś.
u pańskiego stołu raz potraw z korzeniem na-
bikował, usnął. Bies. <Na + Bikować>

× Nabikowanie się, a ś., blm., czynność cz.
Nabikować ś.

Nabılńice, ic, blp., [Nabily, Nabılki, Zbijacze,
Bidła lm., Bijadło, Bijazoka] *przyrząd, którym
przybija ś. wątek przy robieniu płótna w warszta-
cie, część krosien domowych, łada, przybi-
jaczka.* <Zam. *Nabılńice>

[Nabılki, łek, blp.] p. Nabily.

[Nabily, il, blp.] p. Nabılńice. Zdr. [Nabılki].
<Na + BI>

Nabiodrek, rka, lm. rki i. w lm. *część zbroi,
okrywająca biodra.* Troc. 2. [N.] p. Nabiedrznik.
<Na + Biodro>

× Nabłór, oru, lm. ory *przybór, naphyo, wez-
branie, przybieranie, wzniesienie wód*: Z deszczu
pełne wód nabłory. Przyb. Tybr niezmiornym
wód nabłorem zerwał mosty. Nar. <Na + *Błór,
od Brać>

Nabirbantować się, uje ś., ował ś. *nasycić ś.
długim bairbantowaniem ś., nakulać ś.* <Na + Bir-
bantować>

Nabirbantowanie się, a ś., blm., czynność cz.
Nabirbantować ś.

Nabisurmanić się, i ś., il ś. *nasycić ś., zmęczyć
ś. długim bisurmanieniem ś.* <Na + Bisurmanić>

Nabisurmanienie się, a ś., blm., czynność cz.
Nabisurmanić ś.

[Nabılki, łek, blp.] p. Nabılńice. <Na + BI>

Nabito przys. od Nabity: Rojno, tłumno, jak N.

× Nabifosć, i, blm. rz. od Nabity.

× Nabitszy st. w. od Nabity: Ciało im więcej
zamyka częstek w mniejszym rozłożeniu, tym
jest nabitsze. Rogal.

Nabity i. im. od Nabieć: Kościół, jak N. Broń
nabita. 2. *ściśły, twardy, gęsty, dychtowny*: Ciało
nabite. Drzewo nabite. Płótno nabite. Materja
nabita. 3. [N.] *silnie zbudowany, tępny, pełny*:
Mazur każdy mały a N., jak pień. Kacz. Chłó-
pak niewielki wzrostem, ale N., smagławy, czar-
ny. Kacz. 4. p. Nabijany: Wspaniała rękojęść
od karabeli, nabita drogiemi kamioniami. Przybor.
<Od Nabieć>

Nablądnać, nie, dł p. Nadblądnać. Troc. <Na
+ Bładnać>

Nablądnięcie, a, blm., czynność cz. Nablądnać,
nablądnięcie, przyblądnięcie.

Nablagować, uje, ował *blagując, nagadać*: Na-
blagowałem o nim, co ś. zmieści. Es. N. ś. *na-
sycić ś. blagowaniem.* <Na + Blagować>

Nablagowanie, a, blm., czynność cz. Nablago-
wać.

Nablagowanie się, a ś., blm., czynność cz. Na-
blagować ś.

Nablazgonić, i, il *nabędurzyć, napąpić, naba-
jać, napieść, nagadać niedorzeczności.* <Na +
Blazgonić>

Nablazgonienie, a, blm., czynność cz. Nablaz-
gonić.

Nablechować, uje, ował, Nablíchować *blechując
jedno po drugim, wiele nabiełić.* <Na + Blecho-
wać>

Nablechowanie, a, blm., czynność cz. Nable-
chować.

Nablíchować, uje, ował p. Nablechować. <Na
+ Blichować>

Nablíchowanie, a, blm., czynność cz. Nablích-
ować.

[Nablizać się, a ś., ał ś.] *przybliżać ś., zbliżać
ś., nadchodzić*: Ale niech was Bóg uchroni N. ś.
wtedy. Ork. Nie nabliżali ś. zbytnio ku żadno-
mu zboczu. Ork. <Na + *Blizać ś., od Blizki>

[Nablizanie się, a ś., blm.] czynność cz. Nabliz-
ać ś.

Nabluzgać, a, ał nabluznić, nazlorzeczyć. N. ś. nasycić ś. bluźnieniem. <Na+Bluzgać>

Nabluzganie, a, blm., czynność cz. Nabluzgać. Nabluzganie się, a ś., blm., czynność cz. Nabluzgać ś.

Nabluznić, i, il nagarzać bluźnierstw. N. ś. nasycić ś. bluźnieniem. <Na+Bluznić>

Nabluznienie, a, blm., czynność cz. Nabluznić. Nabluznienie się, a ś., blm., czynność cz. Nabluznić ś.

Nablaznować się, uje ś., ował ś. nakartować ś. po blażeńsku: O Afrodyty snyie nuemy sobie, z tego kędzioriki wybieraj wzorki, nablaznuj ś. śmieie. Koch. W. <Na+Blaznować>

Nablaznowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nablaznować ś.

Nablądzenie, a, blm., czynność cz. Nablądzić. Nablądzenie się, a ś., blm., czynność cz. Nablądzić ś., nabląkanie ś.

Nablądzić, i, il błędów narobić, nagrzeszyć. N. ś. p. Nabląkać ś. <Na+Bładzić>

Nabląkać się, a ś., ał ś., Nablądzić ś. błąkać ś., błędzić, nakazać ś.: N. ś. po lesie, po mieście, po różnych krajach. Przen.: Nabląkałem ś. po różnych systematach filozoficznych. Bał. <Na+Błąkać>

Nabląkanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabląkać ś.

Nablękitnić, i, il naprowadzić barwą błękitną: Szarość nablękitniona przechodzi w kolor stalowy. <Na+*Błękitnić, od Błękitny>

Nablękitnienie, a, blm., czynność cz. Nablękitnić. Nablócenie, a, blm., czynność cz. Nablócić.

Nablócić, i, il co a. gdzie = białem nabrudzić, nanieść gdzie błota na obrwiu: N. pokój. <Na+Błócić>

Nabłogosławić się, i ś., il ś. długo błogosławiąc, zadowolnić ś.: Nie mogę ś. dosyć N. sprawiedliwości boskiej. Kacz. <Na+Błogosławić>

Nabłogosławienie się, a ś., blm., czynność cz. Nabłogosławić ś.

Nablonek, nka, lm. nki hist. (epithelium) warstwa komórkowa polerująca powierzchnię zewnętrzną błon śluzowych, przybłonek, Inadblonek: N. brukowaty, płaski (e. planum). N. rzęskowy, migotny (e. ciliare). <Na+Błona>

Nablónkowy przym. od **Nablonek:** Komórki nablónkowe (cellulae epitheliales).

Nablótny leżący na błotach, błotny. L. <Na+Błótny>

Nabłyszczać, a, ał garb. głansować, nadawać połysk skórze. <Na+*Błyszczać, od Błyszczać>

Nabłyszczenie, a, blm., czynność cz. Nabłyszczać.

Nabłyszczyć się, y ś., ał ś. przez dłuższy czas błyszczyć do woli. <Na+Błyszczyć>

Nabłyszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Nabłyszczyć ś.

Nabob, a, lm. owie p. Nabab: Że tego wieczora dziwnie mi służyło szczęście, zdobankowałem naboba, który karty rzucił i cygaro zaczął palić w milezeniu. Krasz.

Nabobesa, y, lm. y p. Nababesa.

Nabobja, i, lm. e p. Nababja.

Nabobrować się, uje ś., ował ś. zadowolnić ś. a. namęczyć ś. długim bobrowaniem. <Na+Bobrować>

Nabobrowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabobrować ś.

Naboczenie się, a ś., blm., czynność cz. Naboczyć ś.

Naboczny anat.: Linja naboczna p. Linja. <Na+Boeczny>

Naboczyć się, y ś., ył ś. i. ująć ś., podeprzeć ś. pod boki: Któż ś. odważy strofować go w oczy? zwłaszcza gdy ś. tu nadmie i naboczy. Chr. 2. [N. ś.] nadąsać ś., odąć ś., zagniewać ś. <Na+Boczyć ś.>

Naboda, y, lm. y, Krowie drzewo bot. (bucida) ros. z rodziny trudziczkowatych. <?>

[Nabojeczka, i, lm. i] p. Nabojka. Gł.

Nabojec się, i ś., jał ś.] natrwożyć ś. <Na+Bojecz ś.>

[Nabojka, i, lm. i, Nabój] *plótno drukowane.* Zdr. [Nabojeczka]. <Na+BI>

Nabojować się, uje ś., ował ś. bojując, namęczyć ś. <Na+Bojować>

Nabojowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabojować ś.

Nabojowy przym. od Nabój: Miarka nabojowa. *Ilut.:* Tablica nabojowa = tablica do kontrolowania ilości zasypanych w wielkim piecu nabojów.

Naboleć, i, ał i. [N.] boleć aż do naprzykrzenia: Nie bóle mnie, moja głowis, teraz, boś mnie nabolala u matusi nieraz. 2. *nacierpięć ś.:* I ja w życiu nabolalem nieraz. Krasz. 3. *naskarzyć ś. na biedę, nabiedować ś.* <Na+Boleć>

Nabolenie, a, blm., czynność cz. Naboleć. Nabombłować się, uje ś., ował ś. bombłując, nasycić ś.; nakulać ś. <Na+Bombłować>

Nabombłowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabombłować ś.

× **Naborg, u, blm. p. Nakredytowanie.** Żart.: Już N. umarł, kredyt pochowali. Prz.

Naborgować, uje, ował p. Nakredytować. Naborgowanie, a, blm. p. Nakredytowanie.

[Nabormaszenie się, a ś., blm.] czynność cz. Nabormaszyć ś.

[Nabormaszyć się, y ś., ył ś.] p. Nabundziuczyć ś. <Na+*Bormaszyć ś., por. Naburmażyć ś. i t. p.>

Naborykać się, a ś., ał ś. nawalczyć ś., napasować ś., namocować ś. <Na+Borykać ś.>

Naborykanie się, a ś., blm., czynność cz. Naborykać ś.

Nabosć, odzie, ódł i. i nied. × Nabadać nadzieć na rogi, wziąć na rogi: Wól go nabóddł na rogi. L. 2. kogo a. N. ś. kogo = nasycić ś. bodzeniem. Przen.: *nablóć kogo, nadokuczać, natrapić, namęczyć.* <Na+Bość>

Nabożenie się, a ś., blm., czynność cz. Nabożyć ś.

Nabożenstwo, a, lm. a i. blm. zewnętrzny objaw pobożności, micnowicie przez pomnożone modły i dopełnianie praktyk religijnych, nabożność: Niebezpieczeństwa nauczają nabożenstwa. Prz. Ten, co opatruje wielbłąda, który z alkoranem do Meki chodził, zbiera pianę, co od gęby mu ciecie, i smaruje sobie brodę nią z wielkim nabożenstwem. Kłok. (= *pyetyzm*). N. czyste i niepokalane u Boga i Ojca to jest: nawiedzać sieroty i zachować a. nieskalany od tego świata. Wuj. Mszy świętej w dni święte z nabożenstwem i uczciwością słuchać. Postuszeństwo — żołnierskie N. Prz. N. hultaja tego napada. Troc (= *skrucza*). Naczynie osobliwszego nabożenstwa. Przen. żart.: *pociąg, upodobanie:* Ma do niego dziwne N. Nie mam do niego nabożenstwa (= *przekonania*). Ziele to kto z winem pije, zapala ku nabożenstwu do młodej pani. Sien. (= *chuci, żądzy, ogniowi*). Człowiek dziwnego nabożenstwa = *dziwak, zagadkowy, z którym trudne porozumienie, któremu trudno dogodzić, z którym*

trudno trafić do kołca: Ależ jakież to dom, ludzie jakiego nabożeństwa i humoru? Krasz. 2. *akt religijny, odbywający ś. z przepisaniem modlitwami i obrzędami, służba boża*: Solenne, żałobne, czterdziestogodzinne, wielkotygodniowe, majowe N. N. z kazaniai, procesjami. N. dziękczynne. Odprawiać, celebrować N. Byłem uczestnikiem nabożeństwa. Kras. Na nabożeństwie mają być generałowie. Mick. Wysłuchać nabożeństwa. N. za umarłych, za poległych. Dzwonić na N. Przen. żart: Flisowskie N. = *zapamiętałe przeklinanie*. 3. *modlenie ś.*; *zbiór modlitw, komplet modlitw do odprawiania w czasie nabożeństwa kościelnego*: Książka do nabożeństwa (= *modlitewnik*). N. do serca Jezusowego. Zbiór katolickiego nabożeństwa. 4. †N. *wyznanie, wiara, religja, obrządek*: Każdego, który ś. do przysięgi bierze, pyta pisarz, którego był nabożeństwa. Baz. Coś zacz, a jakiegoś nabożeństwa? powiedział, że chrześcijanin. Skar. <Od Nabożny>

× **Nabożnica**, y, lm. e, × **Nabożniczka** *kobieta nabożna*: Ta była wielka N. zakonu naszego.

× **Nabożnictwo**, a, blm. *udawana a. przesadzona pobożność, bigoterja*. L.

× **Nabożniczek**, czka, lm. *czkowie p. Nabożnik i Nabożnis*: Zmyślony N. Troc. Brańcy z Rusi, pospolicie niewielcy nabożniczkowie, snadno lada pogróżką dadzą ś. Turkom ustraszyc. Kłok.

× **Nabożniczka**, I, lm. i p. **Nabożnica**: Cóż to złego, że cię niezbożni nazwą nabożniczką, zakonnicą, świętą? L.

Nabożnie, × **Nabożno** przys. od **Nabożny**: Modlić ś. N. Schylić głowę N. Słuchać N. kazania i mszy św. Złożyć ręce N.

Nabożność, eje, ał *stawać ś. nabożnym, przejmować ś. pobożnością*. Troc.

Nabożnienie, a, blm., *czynność cz. Nabożniec.*

× **Nabożnik**, a, lm. cy I. p. **Nabożnis**: N. Paweł trzech mszy słucał, zmówił cztery różańce, na gromnice dmuchał, wpiasał ś. w wszystkie bractwa, dwie godziny kłęczał, krzywił ś., szoptał, mrukał i wdychał i jęczał; a pieniądze dał na lichwę. Kras. 2. a. × **Nabożniczek** *człowiek nabożny*: Nie schodzi w Turzech na zmyślonych nabożnikach, co ś. schodzą pod maskarą nabożeństwa i kazania, niemało zamieszania w państwie czynić zwykli. Kłok.

Nabożnisia, i, lm. e forma ż. od **Nabożnis**, *dewotka, świętoszka*.

Nabożnisiostwo, a, blm. *usposobienie, sposób życia nabożnisia*.

Nabożnis, a, lm. e, × **Nabożnik**, × **Nabożniczek** *człowiek udający pobożność, który swą pobożność na słowach i powierzchnowości zasadza, przesadnie nabożny, świętoszek, bigot*: Onota twa nabożnisiom ofiary nie pali, od potwarzy dewotek nikt cię nie ocali. Węg.

Nabożniuchno przys. od **Nabożniuchny**, *nabożniuchno*: Mistrz krzyżacki Władysławowi pochlebnie i N. odpowiada, że cokolwiek czynił, tedy z dobrym Władysławowym wszystko czynił. Błaz. (= *układnie*).

Nabożniuchny, **Nabożniutki** *bardzo nabożny*.

Nabożniutki p. **Nabożniuchny**.

Nabożniutko przys. od **Nabożniutki**, *nabożniuchno*.

× **Nabożno** p. **Nabożnie**. L.

Nabożność, i, blm. *pobożność, nabożeństwo*: Słuchał mszy św. z nabożnością.

Nabożny I. *pobożny, przejęty nabożeństwem, odany nabożeństwu, bogobożny, świątobliwy*: N., pobożny, świątobliwy — wyrazy te oznaczają człowieka, zajętego Bogiem lub boskimi rzeczami.

Brodz. N. jestem ku któremu świętemu, mam nabożeństwo do obrazu tego, ku relikwiom etc. L. N. jest do św. Antoniego. Troc. Z młodości był ku Panu Bogu N. Skar. Wszyscy jesteście nabożnemi, Panu Bogu ś. modlicie, Jemu chwale wdawacie. Baz. 2. *służący do nabożeństwa; wzbudzający pobożność, zachęcający do nabożeństwa*: Książki, modlitwy, pieśni nabożne. Rozmyślania nabożne. Nauki nabożne. <Na + Bożny>

Nabożyć się, y ś., ył ś. *naprzysięgać ś., nakład ś. na imię Boskie*. <Na + Bożyć ś.>

Nabój, oju, lm. oje I. a. † **Nabicie** *proch i kula, użyte do nabicia broni palnej, ładunek*: N. pistoletowy, armatni. Gdy N. z pistoletu wykręcono, odkryto w nim dwie kule, kilka ziarna szrotu i kilka gwoździ żelaznych. L. Cały N. utkwiał mu w boku. N. ostry, ślepy. 2. *śnieg ubity, droga ujeżdżona*: Pomiędzy ujeżdżoną drogą, tak zwanym nabojem, a polami zniknęła różnica; droga była ciężka i kopna. Grusz. Jeżeli ś. ze śniegu N. tworzy pod pęciną, (konie) wracają do legowiska. Pol. Jechać po naboju a. nabojem. Zjechać z nabojem. Stado trznadli przypada do ziemi, szukając czegoś w zimowym nabojem do drodze. Pol. 3. [N.] p. **Nabojka**. 4. *gór. dół zasypany*. 5. *hut. p. Gichta*: N. pusty (= *nabój bez rudy i roztopu, z węgla tylko złożony dla rozgrzania pieca wielkiego*). N. ostry (= *przesadzony rudą*). N. prochu = *ładunek*. N. z kruszcem = *szarża*. <Na + Bój>

! [**Nabór**, oru, lm. ory] *pobór, branka do wojska, rekrutacja*. <Ros. nabór>

Nabrać, bierze, brał, nied. **Nabierać** I. *biorąc wielokrotnie a. pobrawszy wiele rzeczy, zaopatrzyć ś., nagromadzić sobie; nabierać, nachwytać, nalać; naprzyjmować*: Nabierze w tym roku niemało pieniędzy za zboże. Nabrał gruszek pełne kieszenia. N. łapówek. Nabrał na siebie rozmaitych ciężarów (= *obladował ś. niemi*). Nabrał na siebie różnych obowiązków, a teraz podolać im nie może. Nabrawszy pożywienia na bydło, pojechał Leop. Nabierz sobie mych kwiatków, a w mojej wonności użyj sobie rozkoszy i każdej wolności. Papr. N. pełen wóz siana, zboża (= *nabladował*). N. plynu = *naczerpnąć*. Przystąpiła do studni i nabrała wody. Leop. N. wody w szpryckę = *naciągnąć*. N. wody w usta. Do tańców już dobrze nabrał w czuprynę, to jest podpił. Byk. N. czego na kredyt, na borg, na rachunek. Gm.: N. sobie materiału na ubranie = *nakupić, kupić, wziąć*: Nabrał sobie na spodnie. 2. *czego w siebie = naciągnąć czego, nasiąknąć czym*: Bibuła nabrała w siebie atramentu, gąbka wody. 3. *czego = dostać; zyskać co, przyjść do czego, poczuć co w sobie, wyrobić co sobie*: N. sił, kolorów, odwagi, serca, śmiałości, rozumu, chęci, ochoty, cery, ciała, tuszy. Nabierają mleka krowy. Kn. N. właściwej barwy. N. zapachu. N. poloru, oglady, smaku, doświadczenia. Szkoła Konarskiego coraz większej nabierała w narodzie wziętości. Łuk. (= *zyskiwała, wyrabiała sobie*). Przejęty ważnością, jakiej wtody nabierać zaczęła sprawa. Chm. N. o czym pewnego wyobrażenia. N. przekonania (= *dojść do przekonania, utwierdzić ś. w przekonaniu*). 4. *przybrać, wzbierać, nabieć, nabrznieć*: Rzeki nabierają, im ś. dalej oddalają. Birk. Rzeki nabrane od śniegów. Li. Piersi, wymiona nabrały. Posp.: Wrzód nabiera = *zбира* ś., *zбира*, *naciąga*, *tworzy* ś. Wrzody i przysze nabrane. Leop. (= *ociekłe*). Żyły nabierają. 5. [N. kogo] = a) *wyłajac, wymyslać, nastraszyć*: A cóż to? mówił, nabierając

Żyda z góry, cóż jej to ubliżać może? Bał. b) nied. *nalegać na kogo*. 6. kogo, gm. = *oszucać, wyprowadzić na pole, odwrócić; naciągnąć; zadzwiniwszy z kogo, wyzyskać go*: Nabrał frajera. **Nabrać** **ś. 1.** czego = *nabrać do woli*: N. ś. łupów, zdobyczy na nieprzyjaciela. Czy mało ś. nabrał na tym urzędzie? Nabrał ś. też batów, nabrał! 2. † N. ś. *zaopatrzyć ś., obładować ś., obłować ś.*: Bolesław, zebrałszy wojsko do Morawy, tam nabrawszy ś., wrócił do domu. Biel. M. Już byli Tatarowie uszli, nabrawszy ś., jak zawsze czynią. Biel. M. Nikt ś. N. nie może, nikt nie mówi, mam dosyć. Górń. 3. × N. ś. czego = *uzbroić ś., opatrzyć ś. w co, przejąć ś. czym*: Nabierz ś. cierpliwości. L. Dziecię ś. strachu nabrało. Gęb. (= *najadło ś. strachu*). 4. nieos. = *nagromadzić ś., napłynąć, nabierać ś.*: Wiele z Afryki heretyków do Rzymu ś. nabrało. Skar. Iż trojaka biblia była, różności ś. w nie i skazy bardzo wiele nabrało. Skar. Nabrało mi ś. wody w uszy. Nabrało im ś. piasku w dziurawo buty. Skąd ś. was tutaj tyłu nabrało? <Na + Brać>

Nabrajtować, uje, ował garb. p. **Nalożyć.** <Na + Brajtować>

Nabrajtowanie, a, blm., czynność cz. **Nabrajtować.**

Nabram, u, lm. y bot. (dalea) *ros.* <?>

Nabranie, a, lm. a czynność cz. **Nabrać**: Wziął pióro w rękę, zateczył nim kilka kół, jakby dla nabrania rozpędu, i począł szybko pisać. Sienk. Żadna może gałąź górniczego przemysłu w Galicji nie okazuje tak wielkich i częstych nabrań w produkcji, jak eksploatacja węgla brunatnego. Szaj. W.

Nabrany 1. im. od **Nabrać**. 2. *wzbrany, pełny*: Krowy z nabranymi wymionami. Krąg powietrznym wiosennym błękitem N. Kon.

[**Nabrawędzenie, a**, blm.] czynność cz. **Nabrawędzić.**

[**Nabrawędzić, i, il**] *nabredzić, nazmyślać.* <Na + Brawędzić>

[**Nabrdysać się, a ś., ał ś.**] *nabrykać ś., naskakać ś.* <Na + Brdysać>

[**Nabrdysanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Nabrdysać ś.**

[**Nabrechać, a, ał, Nabrechać, Nabrzechać, Nabrzechać**] *nagadać, nazłorzeczyć, naszczekać na kogo; nabechać kogo.* <Na + Brechać>

[**Nabrechanie, a**, blm.] czynność cz. **Nabrechać.**

[**Nabrechać, a, ał**] p. **Nabrechać.** <Na + Brechać>

[**Nabrechtanie, a**, blm.] czynność cz. **Nabrechtanie.**

Nabredzenie, a, blm., czynność cz. **Nabredzić.**

Nabredzić, i, il *nagadać dużo bredni, niedorzeczności; nabzdurzyć; napisać dużo głupstw.* <Na + Bredzić>

Nabrnąć, nie, nął na kogo = *brnąć, najść, napasać; nasunąć ś.*: Sultan Nuradyn szerokim nabrnął zagonem na wodza chcącego pomsty. Susz. <Na + Brnąć>

Nabrnęcie, a, blm., czynność cz. **Nabrnąć.**

[**Nabroczenie, a**, blm.] czynność cz. **Nabroczyć.**

× **Nabroczeniający** *pomnażający ilość brocznika we krwi* (erythroticus) <Na + *Broczniać, od BROCZ>

[**Nabroczyć, y, ył**] *zabroczyć*: Krwią nabroczył sięczkę. <Na + Broczyć>

× **Nabrodzenie, a**, blm., czynność cz. **Nabrodzić.**

Nabrodzenie się, a ś., blm., czynność cz. Nabrodzić ś.

× **Nabrodzić, i, il**, częś. **N. ś. namęczyć ś. a. zadowolnić ś. długim brotuzeniem**: Aż w ten czas swego dochodzi, gdy ś. w krwi własnej nabrodzi. Dar. J. N. ś. po wodzie. <Na + Brodzić>

Nabroić, i, il *narobić złego, naplatać figlów, napsocić*: Wiele złego na świecie nabroił. Oss. Czego wino nie nabroi? Troc. Tyle złego, co włosów na głowie, nabroili. Wor. Co gospodarz nabroił, to gospodyni naprawiła. Chodź. Nabroiwszy, wstyd ich był kajać ś. Warg. Trzymali ś. tych błędów, których on sam nabroił. Leop. (= *dopuszczył ś.*). Złego uczniowi nawarzył i szkody nabroił. Glicz. × Wiele dobrego nabroił. Troc. **N. ś. brojąc, nasycić ś.**: Niemało ś. nabroił w ciągu swej młodości. <Na + Broić>

Nabrojenie, a, blm., czynność cz. **Nabroić.** **Nabrojenie się, a ś., blm., czynność cz. Nabroić ś.**

† **Nabronić, i, il** p. **Nabronować.** Wol. J. N. ś. 1. *bronując, nasycić ś. a. namęczyć ś.* 2. † N. ś. p. **Nabronować.** <Na + Bronić>

† **Nabronienie, a**, blm., czynność cz. **Nabronić.** **Nabronienie się, a ś., blm., czynność cz. Nabronić ś.**

Nabronować, uje, ował, † Nabronić *bronując skibę za skibą, obrobić w ten sposób pewną ilość pola*: Dzisiaj dużo nabronowałem. **N. ś. bronując długo, napracować ś.** <Na + Bronować>

Nabronowanie, a, blm., czynność cz. **Nabronować.**

Nabronowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabronować ś.

Nabródzić, i, il 1. *wiele brózd naorać; brózdami co napełnić.* 2. *brózdząc przez jakiś czas, w wielu razach naprzeskadać, naparaliżować.* <Na + Brózdzić>

Nabródźdzenie, a, blm., czynność cz. **Nabródździć.**

Nabrudzenie, a, blm., czynność cz. **Nabrudzić.** **Nabrudzenie się, a ś., blm., czynność cz. Nabrudzić ś.**

Nabrudzić, i, il, Nabrukać *brudu narobić; brudząc przez jakiś czas a. wiele rzeczy, nagromadzić*: N. dużo bielizny. Pies, kot nabrudził (= *napaskudził, nafajdał*). **N. ś. być wystawionym na brudzenie ś. do naprzylerzenia**: Com ś. naczyścił, napsprzątał, nabrudził! <Na + Brudzić>

Nabrukać, a, ał p. **Nabrudzić.** <Na + Brukać>

Nabrukowanie, a, blm., czynność cz. **Nabrukać.**

Nabrukowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabrukować ś.

Nabrukować, uje, ował *zabrukować wiele, do woli*: Nabrukował już wiele ulie w swym życiu. **N. ś. namęczyć ś., brukując.** <Na + Brukować>

Nabrukowanie, a, blm., czynność cz. **Nabrukować ś.**

[**Nabrusić, i, il**] *naostrzyć (nóż).* <Na + Brusić>

[**Nabruszenie, a**, blm.] czynność cz. **Nabrusić.**

Nabrykać się, a ś., ał ś. nasycić ś. a. zmęczyć ś. brykaniem. <Na + Brykać>

Nabrykanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabrykać ś.

Nabryzgać, a, ał *bryzgać, nabłocić; płynem jakim nachlapać, nachlustać, napryjskać.* <Na + Bryzgać>

Nabryzganie, a, btm., czynność cz. **Nabryzgać**. [Nabryzdzenie, a, btm.] czynność cz. **Nabryzdzić**.

[Nabryzdzić, y, ył] *nasmażyć ładajako, napitrasić*. <Na+Brzydźdyć>

Nabrząkać się, a s., ał s. *zadowolnić s. a. namęczyć s. brząkaniem, nabrzdąkać s.* Na+Brząkać>

Nabrząkanie się, a s., btm., czynność cz. **Nabrząkać s.**

Nabrzdąkać, a, ał *wiele czasu strawić na brzdąkaniu*: No! siadaj, panicyzku; odpocznieta sobie, boście tym szabliskiem nabrzdąkali. Byk. N. s. *brzdąkując, zadowolnić s.; namęczyć s. brzdąkaniem; nabrząkać s.* <Na+Brzdąkać>

Nabrzdąkanie, a, btm., czynność cz. **Nabrzdąkać**. **Nabrzdąkanie się**, a s., btm., czynność cz. **Nabrzdąkać s.**

[Nabrzechać, cha a. sze, chał] p. **Nabrechać**: Nie mu nie pomogło, co przed panem nabrzechał. Troe. <Na+Brzechać>

[Nabrzechanie, a, btm.] czynność cz. **Nabrzechać**.

[Nabrzechtać, a, ał] p. **Nabrechać**. <Na+Brzechtać>

[Nabrzechkanie, a, btm.] czynność cz. **Nabrzechtać**.

Nabrzeże, a, lm. a bud. mur z ciosów wzdłuż brzegów rzeki lub kanału wyprowadzony i stanowiący ścianę pochylę koryta. <Na+Brzeg>

Nabrzeżny nad brzegiem położony, nad brzegiem mieszkający, nadbrzeżny, pobrzeżny.

Nabrzeżyca, y, lm. e bot. (corrigiola) roś. z rodziny zaparnicowatych.

Nabrząk, u, lm. i lek. (intumescencia) p. **Nabrząknięcie**. <Na+Brząk>

Nabrząkać, a, ał p. **Nabrząknięć**. <Na+Brząkać>

Nabrząkanie, a, btm., czynność cz. **Nabrząkać**. **Nabrząknięcie**, i, lm. i lek. p. **Nabrząknięcie**. 2. wet.: N. pęcinowa u koni = guz chorobliwy około stawu pęcinowo-koronowego.

Nabrząkły, !**Nabrząknięty** który nabrząkł, obrząkły, ociekły, nabrzmiały, oduły, wzdęty, nabrany, napuchły, opuchły: Co z nabrząknięmi zawałkami w czeluściach będącemi robić. Perz. Żelazem po świeżo nabrząkłych ranach ryje i porze, nowe w ranach zadające rany. Pileh. Oczy nabrząkłe.

Nabrząknięć, knie, knął a. kł, nied. **Nabrząkać** nabrzmieć, obrząknać, obrzmieć, opuchnąć, spuchnąć, wzdąć s.: Z płaczu oczy mu nabrząkły.

Nabrząknięcie, a l. btm. a. **Nabrząknięcie** czynność cz. **Nabrząknięć**. 2. lm. a lek. (oedema) miejsce nabrząkłe, nabrząknięcie, nabrząknięcie, nabrząknięcie, nabrzmiałość, nabrzmienie, puchlina, opuchlina.

Nabrząknięcie, a, btm. p. **Nabrząknięcie**.

!**Nabrząknięty** p. **Nabrząkły**.

Nabrzmiałość, i, lm. i lek. p. **Nabrząknięcie**.

Nabrzmiały, !**Nabrzmiony**, [Nabrzmiony] = **Nabrząkły**: Nabrzmiałe oczy. Przen.: Z wiosennych roztopów staw N. Tw. Przen.: Rzeka deszczami nabrzmiała. Przen.: Zwrócił s. do niej z nabrzmiałemi troskliwością zapytaniem. Józ. Przen.: Tak nabrzmiałe mowy żadnego wyraźnego śladu nie zostawiają. L. (= nadęte, napuszone, górnołotne). <Od Nabrzmieć>

Nabrzmieć, i, ał, [Nagrzmieć], nied. **Nabrzmiewać** = **Nabrząknięć**: Łzą perłowia nabrzmiewa powieka. Mick. Rzeka, nabrzmiewszy deszczami... Nar. Policzki mu nabrzmiały, poźółkły i zbladły.

Mick. Nabrzmiała mi ręka, żyła. Guz nabrzmiewający = *naczyniak* (angioma teleangiectodes); p. **Guz**. <Na+2. Brzmieć>

Nabrzmienie, a l. btm., czynność cz. **Nabrzmieć**: N. żył. 2. lm. a lek. p. **Nabrząknięcie**.

Nabrzmiewać, a, ał p. **Nabrzmieć**.

Nabrzmiewanie, a, btm., czynność cz. **Nabrzmiewać**.

!**Nabrzmiony** p. **Nabrzmiały**.

[Nabrzmiony] p. **Nabrzmiały**: Ciało nabrzmieję. <Na+2. Brzmieć>

× **Nabrzuszek**, szka, lm. szki *brzos*. <Na+Brzuszek>

Nabrzusznik, a, lm. i część zbroi brzuch osłaniająca. Ml. Widać było nabrzuszniki, ryngrafy, stalowe harnasze wielkiej ceny. Sienk. <Na+*Brzusznik, od Brzuch>

Nabrzuszny właściwy górnej części brzucha (epigastricus). Anat.: Tętnica nabrzuszna (arteria epigastrica). <Na+Brzuszny>

Nabrzydzenie, a, btm., czynność cz. **Nabrzydzić**.

Nabrzydzenie się, a s., btm., czynność cz. **Nabrzydzić s.**

Nabrzydzić, i, il *dużo brzydactwa narobić, zanieczyścić, napaskudzić, nafałdać*. N. s. *brzydzić s. czym mocno i długo*: Tak bestjałską okrutnością nikt nigdy s. słuszenie nie będzie mógł N. Ustrz. <Na+Brzydzić>

Nabuchać, a, ał czego 1. *nawalić czego, napakować, naladować*. 2. *buchając, nagromadzić s.*: Nabuchało pary, krwi. 3. [N.] *nabić do woli, nasturczać*. N. s. 1. *rub. najeść s. do sytości, obuchać s., napchać s., nadpać s., obelkać s.* 2. *napracować s. dużo, namachać s.* <Na+Buehać>

Nabuchanie, a, btm., czynność cz. **Nabuchać**.

Nabuchanie się, a s., btm., czynność cz. **Nabuchać s.**

Nabuczeć się, y s., ał s. gm. p. **Nabeczeć s.**: Gdy s. bachor nabuczał, usnął. <Na+Bueczeń>

Nabuczenie się, a s., btm., czynność cz. **Nabuczeć s.**

Nabucznieć, eje, ał *zacząć gnąć, nadgnąć*: Gdyby pniak maciey winnej był naruszony a nabuczniął od słońca, od deszezu, a. od robaków był wydupniały, wszystko spróchniałe ma być wyczyszczone. Trzye. <Na+Bucznieć>

Nabucznienie, a, btm., czynność cz. **Nabucznieć**.

Nabudować, uje, ował *budując, nastawiać*: Nabudował też Salomon okrętów w Afjogabar. Wuj. Gospód dla gości nabudowała. Skar. Słup jest rzecz doczesna; wolę ja tych słupów N. około siebie, co s. nigdy nie obalą. Rej. N. domów, kościołów, miast, mostów. N. s. *zaspokoić chęć budowania; znużyć s. budowaniem*. <Na+Budować>

Nabudowanie, a, btm., czynność cz. **Nabudować**: Darjusz dał im co rok 20 talentów na nabudowanie kościoła, póki by go nie dobudowali. Leop. (= *popchnięcie naprzód budowy*).

Nabudowanie się, a s., btm., czynność cz. **Nabudować s.**

Nabudzenie się, a s., btm., czynność cz. **Nabudzić s.**

Nabudzić się, i s., il s. *budząc, namęczyć s.* <Na+Budzić>

Nabujać się, a s., ał s. *nasycić s. bujaniem, nakolysać s., nahuścić s.* <Na+Bujać s.>

Nabujanie się, a s., btm., czynność cz. **Nabujać s.**

Nabundziuczenie się, a s., btm., czynność cz. **Nabundziuczyć s.**

Nabundziuczyć się, y ś., ył ś., Nabuńcuzuczyć ś., [Nabuńduoczyć ś., Nabzdyczyć ś., Nabzyczyć ś., Nabyczyć ś., Nabażyć ś., Naburmaszyć ś., Naburmaszyć ś., Nabormaszyć ś., Naburzyć ś.] *nachmurzyć ś., naczupurzyć ś., nasrożyć ś., nadąsać ś.*: Nasrożyłem ś. i nabundziuczyłem na Żyda — i tyle. Krasz. <Na + Bundziuczyć ś.>

Nabuntować, uje, ował I. *podbuntować wielu*: Nabuntował wielu najemników. 2. *podbuntować, nabęchtac, podburzyć*: N. pospólstwo. N. ś. *nasyć* ś. *buntem*: Nabuntował ś. dosyć, już siedzi spokojnie. <Na + Buntować>

Nabuntowanie, a, blm., czynność cz. Nabuntować.

Nabuntowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nabuntować ś.

Nabuńcuzczenie się, a ś., blm., czynność cz. Nabuńcuzczyć ś.

Nabuńcuzczyć się, y ś., ył ś. p. Nabundziuczyć ś.: Odbąknął mi półgębkiem, nabuńcuzczony. Bał. <Na + Buńcuzczyć ś.>

[Nabuńduczenie się, a ś., blm.] czynność cz. Nabuńduczyć ś.

[Nabuńduczyć się, y ś., ył ś.] p. Nabundziuczyć ś.

Naburczeć, y, ał *nafukać, nalajać, nakrzyzczeć*: Zagniewał ś. w początku na tego pokrewnego, naburczał, wreszcie na zamek samotrzeć ruszył. Krasz. Naburczy pszczołkę, że ś. też nie spieszy na rój, na wrzosa, a jeszcze dziedzinę musi niejedną oblecieć. Kasp. N. ś. *do woli naburczeć*. <Na + Burczeć>

Naburczenie, a, blm., czynność cz. Naburczeć. Naburczenie się, a ś., blm., czynność cz. Naburczeć ś.

[Naburmaszenie się, a ś., blm.] czynność cz. Naburmaszyć ś.

[Naburmaszyć się, y ś., ył ś.] p. Nabundziuczyć ś. <Na + *Burmaszyć ś., por. Nabormaszyć ś. i t. p.>

Naburmistrzować się, uje ś., ował ś. I. *nabyć ś. burmistrzem*. 2. *przen. naprzewodzić ś., narozpociarać ś.* <Na + Burmistrzować>

Naburmistrzowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naburmistrzować ś.

[Naburmuszenie się, a ś., blm.] czynność cz. Naburmuszyć ś.

[Naburmuszyć się, y ś., ył ś.] p. Nabundziuczyć ś. <p. Naburmaszyć ś.>

Naburszować się, uje ś., ował ś. *burszując, naparadować ś.* <Na + Burszować>

Naburszowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naburszować ś.

Naburta, y, lm. y fl. *bale na burcie szkluty po obu stronach budy, których końce wychodzą przed schodki i w które wpuszczone są krokiewki od budy*. Mag. <Na + Burt>

× Naburzać się, a ś., ał ś. *stawać ś. burzliwym, burzyć ś.* <Na + *Burzać ś., od Burza>

× Naburzanie się, a ś., blm., czynność cz. Naburzać ś.

Naburzenie się, a ś., blm., czynność cz. Naburzyć ś.

Naburzyć, y, ył *burząc jedno po drugim, wiele zburzyć*. N. ś. I. *burząc ś., nasyć ś.; nasrożyć ś., nairytować ś.*: Ona go zawsze przestała, milcząc, aż, pogniewawszy ś. i naburzywszy, odchodził, gniew na pole wynosząc. Krasz. 2. [N. ś.] p. Nabundziuczyć ś. <Na + Burzyć>

Nabutwiały p. Nadbutwiały. Przen.: N. starością. Troc. <Na + *Butwiały, od Butwieć>

Nabutwieć, eje, ał p. Nadbutwieć.

Nabutwienie, a, blm., czynność cz. Nabutwieć, *nabuttwienie*.

Nabuzować, uje, ował I. *kogo a. komu = nalajać, nawymyślać komu, zburzować, zbesztać, zgromić kogo, natrzeć komu uszu, zmyć komu głowę*: Nabuzował, nalajał podstarościeму. Falib. 2. *wiele napalić, narobić wielkiego ognia*: Nabuzował w piecu, że nie można wytrzymać. <Na + Buzować>

Nabuzowanie, a, blm., czynność cz. Nabuzować.

Nabycie, a, blm. I. a. × Nabytek czynność cz. Nabyć: Ładne N., ładne zginięcie. Prz. 2. p. Nabytek: Dobre N. trwałe. Prz. Złe N. w korzyść ś. nie obróci nigdy. Opal. Dość mam i nadto z twej szczodroty w życie moim, o większym nie myślę nabyciu. Nar. (= *dobytku*).

[Nabyczenie się, a ś., blm.] czynność cz. Nabyczyć ś.

[Nabyczyć się, y ś., ył ś.] p. Nabundziuczyć ś. <Na + Byczyć ś.>

Nabyć, będzie, był, nied. Nabywać I. *czego = zyskać, zdobyć sobie, przyjąć do czego, dojść do czego, osiągnąć, zapatrzeć ś. w co, dostać co, nabrać czego*: Siedział żebrał przy drodze, żebrząc a nabywając żywności swojej. Rej. Naprzód mądrości nabywaj, a we wszym nabyciu twoim nabywaj roztropności. Bud. Nabywaj mądrości, bo lepsza jest nad złoto. Wuj. Upadać serce, biegasz, nabywasz rady. Rej (= *zastęgasz rady, pytasz o nią, szukasz jej*). Młody nabywaj, stary zażywaj. Prz. (= *gromadź*). Rychło wszystkich cnót nabyła. Op. Omyj mię, a śnieżnej jasności nabędę. Koehan. N. prawa do czego. N. doświadczenia, sławy. Z oręża takiej nabył ehwały. Mick. † Nabył bogactw, urzędu. Troc. † Nabył kaszlu, febry. Troc (= *nabawił ś.*). Lękał ś., żeby córka jego przez pobyt w Szwajcaryi nie nabyła wola. Chm. Serca nabadź z tego. Troc (= *nabierz*). † Nabyłem jego przyjaźni. Troc (= *dostąpiłem*). † Jedną córkę przez miłogo Boga nabyliśmy i już dosyć w niej niemy. Ż. E. 2. *co = kupić*: Król na rzecz swoją nie może nabywać żadnych dóbr. Zam. N. majątek. N. co na licytacji. Tu można N. urządzenie sklepowe. Tu można N. rękawiczek (= *można dostać, dostanie; tu są do sprzedania rękawiczki*). 3. [N.] *będąc gdzie, wytrzymać, wysiedzieć, wybyć*: Już ja tam długo nie nabędę. N. ś. I. *być do nasycenia ś., wybyć ś. do woli; być aż do naprzykrzenia ś.*: Panną ja ś. nie nabyła. Moja córku! moja rodzona! jużes ś. u mnie nabyła! Pół. 2. [N. ś. czego] = *nabawić ś., zarwać, dostać; narazić ś. na co, zlapać co*: N. ś. choroby (= *i: zarazić ś. nią*). <Na + Być>

[Nabylenie, a, blm.] czynność cz. Nabylić.

[Nabylić, i, il] I. *napleść, nagadać, narobić plotek*. 2. *napomknąć, przypomnieć*. <Na + *Bylić, por. Bylica>

Nabytek, tku, lm. tkł I. × N., blm. p. Nabycie: Zdawna już nie mam nic ani do utraty, ani do nabytku. 2. a. Nabycie to, co ś. nabyło, rzecz nabyta: Z niesprawiedliwego nabytku nie weźmie potomek łupieżcy pożytku. Gil. Obowiązali ś. krzyżacy wszelkie w Prusiech nabytki między sobą z książkami mazowieckimi dzielić. Nar. (= *zdobycze*). Z nieprawego nabytku niema pożytku. Prz. Poczynić nabytki w cudzej ziemi (= *aneksje; dopuścić ś. zaborów*). Nie miał sposobności odświeżyć swoich nabytków dawniejszych w tej gałęzi nauki. Chm. 2. *przybytek, zysk, profit, przystość*: Z tego rzemiosła mamy nie-

małyżysk a N. Leop. Słownik języka polskiego w ciągu wieku XIX wzbogacił się nowymi nabytkami. Gdy pojedynczy członek społeczeństwa zaskarbił sobie miłość i szacunek u obcych, z nabytków tych korzystają następnie wszyscy jego współziomkowie. Ol. <Na + *Bytek, od Być>

[Nabytni, ego, lm. i, Nabytnia, Nabytniak] pog. *dziecię nieprawego łoża, bękart, znajdek*: E ty gąkanie nabytni!

[Nabytnia, i, lm. e] p. Nabytni.

[Nabytniak, a, lm. i] p. Nabytni.

× Nabytny I. *przeznaczony do nabycia*. 2. p. Nabyty.

Nabyty I. im. od Nabyć: Pługiem nabyte najpewniejsze skarby. Pot. Dom N. na licytacji. 2. *nie swój własny, nie przyrodzony, przyswojony; cudzy, pożyczony*: Przyrodzony i N. przymiot. Troc. Przyrodzony i N. rozum. Górn. Miesiące już stracił swą jasność nabyta. Auszp. Wszystkie wyobrażenia są nabyte. Śniad. J. Choroba nabyta, nie wrodzona, nie dziedziczna (morbus acquisitus). Suchoty nabyte i dziedziczne. 3. a. × Nabytny, × Nabywalny *który można nabyć*: Staraj się tylko o zdrowie, bo pieniąż to rzecz nabyta. Wolałem łaski pańskiej postradać, która nabyta jest i kiedykolwiek przywrócić się może, aniżeli w ucziwym szwankować z niepowetowaną hańbą. Boh. Bogactwa rzecz nabyta i odbyta jako ciekąca woda. Otw. S.

× Nabywacz, a, lm. e p. Nabywca: N. pieniądze dla kogo. Troc. <Od Nabywać>

Nabywać, a, ał p. Nabyć. N. s. I. nied. = a) p. Nabyć. b) *być nabywanym*. 2. dok. *bywając wielokrotnie, nasycić* s.: Nabywałem s. tego roku w teatrze do woli. <Na + Bywać>

× Nabywalnik, a, lm. cy p. Nabywca. Troc.

× Nabywalny p. Nabyty.

Nabywanie, a, × lm. a czynność cz. Nabywać: Kredyt mu pomagał do tych nabywań. Rzew. (= nabytków).

Nabywanie się, a s., bfm., czynność cz. Nabywać s.

Nabywca, y, lm. y, × Nabywacz, × Nabywalnik *ten, co nabywa, kupujący, kupiec, kundman*: N. majątku, prawa do czego, przywileju. Zostać, stać s. nabywcą czego. Sprzedawca i N.

Nabywczy przym. od Nabywca; *tyczący s. nabywania*: Prawa nabywcze. Środki nabywcze. Trudność dostatecznego poznania czyjejs zdolności nabywczej. Pias. (= zdolności płatniczej nabywcy). Akt, kontrakt, stempel N.

Nabywczy, i, lm. e forma ż. od Nabywca: Historia o medaljonie, wobec zaparcia s. mniemanej nabywczyni, przybierała pozór kłamstwa i wykrętu. Orzesz.

[Nabzdęgotenie, a, bfm.] czynność cz. Nabzdęgotić, nabzdurzenie.

[Nabzdęgotenie się, a s. bfm.] czynność cz. Nabzdęgotić s.

[Nabzdęgotić, i, il i N. s.] p. Nabzdurzyć. <Na + Bzdęgotić>

Nabzdurzenie, a, bfm., czynność cz. Nabzdurzyć.

Nabzdurzenie się, a s.; bfm.* czynność cz. Nabzdurzyć s.

Nabzdurzyć, y, yl, [Nabzdurzyć, Nabzdęgotić] *nagadać bzdurstwo, nabajać, napleść, nabawiać*. N. s. do syła nagadać s. bzdurstwo: Nabzdurzą s., nabzdurzą, nakoniec przestaną. Zabł. <Na + Bzdurzyć>

[Nabzdyczenie się, a s., bfm.] czynność cz. Nabzdyczyć s.

[Nabzdyczyć się, y s., yl s.] I. p. Nabzdyczyć s. 2. p. Nabundziuczyć s. <Na + Bzdyczyć s.> [Nabzdyrzenie, a, bfm.] czynność cz. Nabzdyrzyć.

[Nabzdyrzenie się, a s., bfm.] czynność cz. Nabzdyrzyć, nabzdurzenie s.

[Nabzdyrzyć, y, yl i N. s.] p. Nabzdurzyć. <Na + Bzdyrzyć>

† Nabzdzyżyw, a, lm. i *pochlebca, pasorzyt, darmozjad, pasibrzuch*: Tak bogate sieroty gubią jako żywi niewstydlivi pochlebcy, chytry nabzdzyżywi. Klon. <Na + Bzdy + Żyw>

Nabzikować, uje, ował, N. s. *narobić głupstw, nawarjować* s. <Na + Bzikować>

Nabzikowanie, a, bfm., czynność cz. Nabzikować, nabzikowanie s.

Nabzikowanie się, a s., bfm., czynność cz. Nabzikować s., nabzikowanie.

[Nabzyczenie się, a s., bfm.] czynność cz. Nabzyczyć s.

[Nabzyczyć się, y s., yl s., Nabzdyczyć s.] I. nadać s., być dumnym. 2. p. Nabundziuczyć s. <p. Nabzdyczyć s.>

Nabzdzieć, i, ał *napuścić bzdzin, nasmrodzić*. Przen. zart.: [N. w dołek] = *umrzeć*: Jeżeli małe dziecko rośnie prędko i jest mądre, to nabzdzi w dołek (= *wnet umrze*). <Na + Bzdzieć>

Nabzdzenie, a, bfm., czynność cz. Nabzdzieć.

[Nacabanie, i, il] *nalajac obelzynie, nabesztac, nawymyslać*. <Na + Cabanie>

[Nacabanienie, a, bfm.] czynność cz. Nacabanie.

Nacackać, a, ał I. × N. *narobić cacaki, narobić czego misternie*: Nacackał floresów. 2. a. Nacackać *napieścić*: Już dosyć go nacackała. N. s., Nacackać s., × Naciekac s. I. nad czym = *namozolić s., cackając co*: Nacackałem s. nad tą białotą. 2. z kim = *napieścić s., nacieszyć s. cackaniem*: Nie może s. z nim N. Mąż o niezym wiedzieć nie będzie, a oni s. z sobą nacackają do woli. L. <Na + Cackać>

Nacackanie, a, bfm., czynność cz. Nacackać, naceckanie.

Nacackanie się, a s., bfm., czynność cz. Nacackać s., naceckanie s.

Nacałować, uje, ował *calując jedno po drugim, wiele ucałować*. N. s. *nasycić s. całowaniem, wycałować s.*: Nie mogą s. N. z sobą. Nacałowała s. go do woli. Nie mogła s. napatrzyć i N. onych ran świętych. Groch. (= *odcałować s.*). <Na + Całować>

Nacałowanie, a, bfm., czynność cz. Nacałować. Nacałowanie się, a s., bfm., czynność cz. Nacałować s.

Nacapać, pie, pał *capiac, nagromadzić; nachwytać, nalapać, nakraść*. N. s. *nasycić s. capaniem*. <Na + Capać>

Nacapanie, a, bfm., czynność cz. Nacapać. Nacapanie się, a s., bfm., czynność cz. Nacapać s.

Nacarować się, uje s., ował s. *nabyć s. carem*. <Na + Carować>

Nacarowanie się, a s., bfm., czynność cz. Nacarować s.

[Nace] p. 2. Na.

Nacechować, uje, ował *naznaczyć cechą, naznaczyć, napiętnować*: N. wołu, drzewo. Nie darmo cię natura nacechowała. Prz. Gdzie kogo szatau opoi, niejednego sobie nacechuje, temu niedostała pałca, tego usieczono, trzeciemu nogę ugonono. Rej. Każdego szelmę Pan Bóg nacechuje.

Przen.: Nacechowany = *odznaczający* ś.: Wiek nacechowany uciskiem, poniżeniem. Budowa nacechowana architekturą wieków średnich. <Na + Cechować>

Nacechowanie, a i. bfm., czynność cz. **Nacechować**. 2. †N., lm. a *szkic, konspekt, spisanie punktów*: Protocollum, krótkie naznaczenie, N. pisarskie, pisanie a. sprawy, z której potem szerzej w księgi piszą. Mącz.

[**Nacechtać**, ce, tał] (o zającu) *naleptać, zostawiając drobne a. gesty ślady*. <Na + Cechtać>

[**Nacechtanie**, a, bfm.] czynność cz. **Nacechtać**.

[**Nacechtować się**, uje ś., ował ś.] p. **Nacertować** ś.: Nacechtują ś. z godzinę.

[**Nacechtowanie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Nacechtować** ś., *nacertowanie* ś.

Naceckać się, a ś., ał ś. p. **Nacackać**. <Na + Cekać>

Naceckanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Naceckać** ś.

Nacedzać, a, ał p. **Nacedzić**. L.

Nacedzanie, a, bfm., czynność cz. **Nacedzać**, *cedzenie*.

Nacedzenie, a, bfm., czynność cz. **Nacedzić**.

Nacedzenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nacedzić** ś.

Nacedzić, i, il, nied. **Nacedzać** *cedząc, napuszczać; naszczyć*: N. z beezki wina. Nacedził kwartę miodu. N. patoki z plastrów miodu. Hojnej nacedziwszy juchy, napił ś. Gradyw i Bellona syta. Jabł. N. ś. *cedząc, napracować* ś. <Na + Cedzić>

Nacembrować się, uje ś., ował ś. *cembruując, napracować* ś. <Na + Cembrować>

Nacembrowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nacembrować** ś.

Naceregiewać się, uje ś., ował ś., **Nacere-monjować** ś. *nasycić* ś., *robiąc ceremonje, nawzdragać* ś., *nadrożyć* ś. <Na + Ceregiewać ś.>

Naceregiewanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Naceregiewać** ś.

Nacerecjonować się, uje ś., ował ś. p. **Naceregiewać** ś. <Na + Cerecjonować ś.>

Nacerecjonowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nacerecjonować** ś.

Nacerować się, uje ś., ował ś. *napracować* ś., *cerując*. <Na + Cerować>

Nacerowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nacerować** ś.

Nacertować się, uje ś., ował ś., [**Nacechtować** ś.] *nasprzeczać* ś. <Na + Certować ś.>

[**Nacertowanie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Nacertować** ś.

× **Nacewiać**, a, ał p. **Nacewić**.

× **Nacewianie**, a, bfm., czynność cz. **Nacewiać**.

× **Nacewić**, i, il, nied. × **Nacewiać** *nawinąć* na *cewy*. L. <Na + Cewa>

× **Nacewienie**, a, bfm., czynność cz. **Nacewić**. **Nacętkować**, uje, ował co = *narobić* na czym *cętek*. N. ś. *napracować* ś., *cętkując*. <Na + Cętkować>

Nacętkowanie, a, bfm., czynność cz. **Nacętkować**.

Nacętkowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nacętkować** ś.

[**Nachachmęcenie**, a, bfm.] czynność cz. **Nachachmęcić**.

[**Nachachmęcić**, i, il] *napłatać, nawikłać; naszczyć, nadszczyć, nadszczyć, natumnić*. <Na + Chachmęcić>

[**Nachaj**, a, lm. e] p. **Nachal**.

[**Nachal**, a, lm. e, **Nachaj**] *ogon krowi* (w zagadce). <p. **Nahaj**>

Nachapać, pie, pał. **Nahapać** *chłapiąc, nabrać; nulać, nachwytać*: Wydrę ci wszystko, coś nachapał. Mam ja w sobie cudzoziemskich przymiotów eokolwiek, com ich różnie nachapał. L. N. ś. *chłapiąc, obłowić* ś. <Na + Chapać>

Nachapanie, a, bfm., czynność cz. **Nachapać**.

Nachapanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nachapać** ś.

Nacharchać, cha, chał i N. ś. p. **Nacharkać**.

Nacharchanie, a, bfm., czynność cz. **Nacharchać**, *nacharkanie*.

Nacharchanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nacharchać** ś., *nacharkanie* ś.

Nacharkać, ka a. cze, kał, **Nacharchać** *charłając, napłacić*. N. ś. I. *namęczyć* ś. *charłaniem*. 2. [N. ś.] *nakłócić* ś. <Na + Charkać>

Nacharkanie, a, bfm., czynność cz. **Nacharkać**, *nacharchanie*.

Nacharkanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nacharkać** ś., *nacharchanie* ś.

[**Nachci**] p. **Nakci**.

Nachelpić się, i ś., il ś., **Nachlubić** ś. *nasycić* ś. *chelpieniem* ś., *napyszczyć* ś., *nachwalić* ś., *naszczyć* ś.: Niech ś. nachelpi zbytkiem niekczemnym. Karp. <Na + Chelpić ś.>

Nachelpienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nachelpić** ś.

† **Nachely** p. **Nachyły**. Żebr.

Nacherlać się, a ś., ał ś. *cherlając, namęczyć* ś. <Na + Cherlać>

Nacherlanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nacherlać** ś.

Nachędożenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nachędożyć** ś.

Nachędożyć się, y ś., yl ś. *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *chędożeniem*. <Na + Chędożyć>

Nachichotać się, ta ś. a. cze ś., tał ś., **Nachychotać** ś. *nasycić* ś. *dlugim chichotaniem*. <Na + Chichotać>

Nachichotanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nachichotać** ś.

Nachingierek, rka, lm. rki powr. *jeden z przyrzędów powoźniczych*. <Z Nm. Nachhänger>

Nachja, i, lm. e *powiat, okrąg w Turcji*: Zwyczajna siła zbrojna ściągana z nachji, na które kraj podzielony, składa ś. z pięciu brygad. Spas. <Tur. nahija = powiat, okrąg>

Nachlać się, a ś., ał ś. I. *nasycić* ś. *chlaniem*: Nie może ś. N. I 2. [N. ś.] *opić* ś. i *najeść* ś. <Na + Chlać>

Nachlanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nachlać** ś.

Nachlapać, pie, pał I. *chłapiąc, nalać*: Jedząc, nachlapał na stół. 2. *chłapiąc, narobić*: Plany kolorowe, nachlapane kapryśną i nieumiejętną ręką dzieciaka. Kos. N. ś. I. *zadowolnić* ś. *dlugim chlapaniem*. 2. a. **Nachlipać** ś., [**Nachleptać** ś., **Nachłopać** ś.] *chłapiąc, napić* ś.; *naślupać* ś.: Nachlapałeś ś. tego na okęcie, jak świnia pomi. Dyg. <Na + Chlapać>

Nachlapanie, a, bfm., czynność cz. **Nachlapać**. **Nachlapanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Nachlapać** ś.

Nachlastać, ta a. *szcze, tał* *chlaszcząc jedno po drugim, wiele pochlastać, naciąć, nakrajać*: Ten chirurg nachlastał chorych w swoim życiu. Rub.: N. studentów na egzaminie. N. ś. I. *nasycić* ś.

a. *zadowolnić* ś. *dlugim chlastaniem* = *krajanie*.
 2. × N. ś. *najeść* ś., *napchać* ś. <Na + Chlastać>
 Nachlastanie, a, blm., czynność cz. Nachlastać.
 Nachlastanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachlastać ś.
 Nachlipać się, pie ś., pał ś. I. p. Nachlipać: Nachlipać ś. wody. Przen.: Dolatywać tak na skrzydłach choć na moment, N. ś. smrekowych zapachów i wrócić. Ork. 2. *chlipać* (= *placząc*) *do woli, ustalkować* ś.; *namęczyć* ś. *chlipaniem, naplakać* ś., *naszłochać* ś.: Ociece, żalem przejęty, nie nie odpowiada, doś ś. nachlipawszy, na te słowa wpada. Jabł. <Na + Chlipać>
 Nachlipanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachlipać ś.
 Nachlubić się, i ś., il ś. p. Nachlubić ś. <Na + Chlubić ś.>
 Nachlubienie się, a ś., blm., czynność cz. Nachlubić ś.
 Nachlustać, a, al *naloc*, *chłustając*: N. wody na kąpiącego ś. N. ś. *nasyć* ś. *chłustaniem*. <Na + Chlustać>
 Nachlustanie, a, blm., czynność cz. Nachlustać.
 Nachlustanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachlustać ś.
 [Nachlupać się, pie ś., pał ś.] p. Nachlupać. <Na + Chlupać>
 [Nachlupanie się, a ś., blm.] czynność cz. Nachlupać ś.
 [Nachleptać się, ce ś., tał ś.] p. Nachleptać: Krwi ś. nachleptał. Przen.: Mało to biedy ś. tu nachleptałam. Żap. <Na + Chleptać>
 [Nachleptanie się, a ś., blm.] czynność cz. Nachleptać ś.
 × Nachłodzenie, a, blm., czynność cz. Nachłodzić.
 × Nachłodzenie się, a ś., blm., czynność cz. Nachłodzić ś.
 × Nachłodzić, i, il co = *napuścić w co chłodu*, *wyziębic*, *ostudzić*, *wystudzić*: N. pokój. × N. ś. *nacierpieć* ś. *chłodu*, *naziębic* ś. <Na + Chłodzić>
 × Nachłopać, a, al komu = *nawymyślać od chłopów*. <Na + Chłopać>
 × Nachłopanie, a, blm., czynność cz. Nachłopać.
 [Nachłopotać się, ce ś., tał ś.] p. Nachłopotać ś.
 [Nachłopotanie się, a ś., blm.] czynność cz. Nachłopotać ś., *nakłopotanie* ś.
 × Nachłostać, sta a. *szoze*, *stał w miarę wychłostać*. N. ś. I. *nasyć* ś. a. *namęczyć* ś. *chłostaniem*. 2. × N. ś. = *wychłostać siebie w miarę*. <Na + Chłostać>
 × Nachłostanie, a, blm., czynność cz. Nachłostać.
 Nachłostanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachłostać ś.
 † Nachłysnąć się, śnie ś., szał ś. a. śl ś., nied. † Nachłystać ś. *podłnąć*; *chłysnąwszy*, *napić* ś. Rej. Legszy na brzuch, mętnej ś. nachłysnął (nachłysi) wody. Troc. <Na + Chłysnąć>
 † Nachłysnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Nachłysnąć ś.
 † Nachłystać się, a ś., al ś. p. Nachłysnąć ś. <Na + Chłystać>
 † Nachłystanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachłystać ś.
 [Nachmielenie się, a ś., blm.] czynność cz. Nachmielić ś.
 [Nachmielić się, i ś., il ś.] *podchmielić sobie*, *napić* ś., *podochocić sobie*. <Na + Chmielić>

Nachmurzać, a, al p. Nachmurzyć.
 Nachmurzanie, a, blm., czynność cz. Nachmurzać.
 Nachmurzanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachmurzać ś.
 Nachmurzenie, a, blm., czynność cz. Nachmurzyć.
 Nachmurzenie się, a ś., blm., czynność cz. Nachmurzyć ś.
 Nachmurzyć, y, yl, nied. Nachmurzać I. *napelnić chmurami*, *zachmurzyć*. 2. przen. *zasepić*: Czolo nachmurzy, jakoby ś. gniewał. Leszcz. S. N. ś. I. *pokryć* ś. *chmurami*, *zachmurzyć* ś.: Niebo ś. nachmurzyło. Widnokrąg nachmurzył ś. 2. przen. *nasepić* ś., *zmarzszczyć* ś., *nasrożyć* ś.: Tak był niewesoł, tak ś. nachmurzył. <Na + Chmurzyć>
 Nachname nieod. *dowód od kolei żelaznej o przyjęciu towaru do wysyłki i podjęciu* ś. *przez nią osiągnięcia od odbiorcy należności za niego*. <Nm. Nachnahme>
 † Nachodny p. Napastniczy. L. <Na + Chodny>
 Nachodzenie, a, blm., czynność cz. Nachodzić.
 Nachodzenie się, a ś., blm., czynność cz. Nachodzić ś.
 Nachodzić, i, il p. Najść. N. ś. *nasyć* ś. a. *namęczyć* ś. *chodzeniem*: Nogi mię bolał, nachodziłem ś. <Na + Chodzić>
 Nachodźca, y, lm. y, × Nachódca I. × N. *ten*, *co nachodzi*, *napastnik*: Moje meble, szkła, porcelany saskie zostały łupem nachodźców. Rzew. 2. [N.] *ten*, *co znalazł*, *znalazca*.
 [Nachomarzenie, a, blm.] czynność cz. Nachomarzyć.
 [Nachomarzyć, y, yl] *nagadać od rzeczy*, *nabredzić*. <Na + Chomarzyć>
 [Nachopać, pie, pał] *nawiać*, *nalecieć*: Nachopało z piecka. <Na + Chopać>
 [Nachopanie, a, blm.] czynność cz. Nachopać.
 Nachorować się, uje ś., ował ś. *namęczyć* ś., *chorując*. <Na + Chorować>
 Nachorowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachorować ś.
 Nachować, a, al, nied. × Nachowywać I. *chowając*, *nagromadzić*, *nazbierać*: N. sobie na potom, na przyszłość, na zapas, podostatkiem. W mieście nachowano żyta i spichlerze tak naspizowano, iżby na cały rok żołnierze mieć mogli. Baz. 2. *umarłych* = *nagrzebać*. N. ś. *nakryć* ś.: Co ś. też nachował, ażeby go nie znaleziono! <Na + Chować>
 Nachowanie, a, blm., czynność cz. Nachować.
 Nachowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachować ś.
 × Nachowywać, uje, ywał p. Nachować.
 × Nachowywanie, a, blm., czynność cz. Nachowywać.
 × Nachód, odu, lm. ody p. Najście: Tak ów Karol trwożliwy już umykał z tronu przed nachodem powstańców i wojsk Albionu. Mick. <Na + Chód>
 × Nachódca, y, lm. y p. Nachodźca: Idzie walczyć z nachódca wśród morskiej piaszczyzny. God.
 × Nachów, owu, lm. owy *to*, *czego nachowano*, *zapas*. Szaj. W. <Na + Chów>
 † Nachramować, uje, ował p. Nachromywać: Raniony na wojnie nachramował. Bud. Strącony z nieba Wulkan zgruchotał gołań sobie srodze tak, że musiał o jednej N. nodze. Min.

† Nachramowanie, a, blm., czynność cz. Nachramować.

† Nachramywać, uje, ywał p. Nachromywać. Rej.

† Nachramywanie, a, blm., czynność cz. Nachramywać.

Nachrapać się, pie ś., pał ś. *wychrapać ś. do woli.* <Na + Chrapać>

Nachrapanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachrapać ś.

Nachrobotać się, fa ś. a. cze ś., tał ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. chrobotaniem:* Com ś. też nachrobotał i wszystko napróżno, bo mi nie utworzono. <Na + Chrobotać>

Nachrobotanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachrobotać ś.

Nachromować, uje, ował *przepuścić przez roztwór chromianu:* N. tkaninę, skórę. <Na + Chromować>

Nachromowanie, a, blm., czynność cz. Nachromować.

× Nachromywać, uje, ywał, † Nachramywać, † Nachramować, † Nadchromować *chodząc, na jedną nogę napadać; kuleć nieco, utykać.* <Na + Chromać>

× Nachromywanie, a, blm., czynność cz. Nachromywać.

Nachrupać się, pie ś., pał ś. *nagryźć, najęść ś., chrupiąc:* Kot nachrupał ś. myszek. <Na + Chrupać>

Nachrupanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachrupać ś.

Nachrzakać się, a ś., ał ś. *chrzakać, nasycić ś. a. namęczyć ś.:* Nachrzakał ś., a wszystko napróżno, bo nie zwrócono na niego uwagi. <Na + Chrzakać>

Nachrzakanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachrzakać ś.

Nachrzczić, i, il *chrzcząc jedno po drugim, niemato ochrzczić:* Ksiądz wiele dziś nachrzcził dzieci. N. ś. 1. *namęczyć ś. chrzczeniem.* 2. *naprzyjmować chrzest:* Wielu ś. niewiernych nachrzcziło. <Na + Chrzczić>

Nachrzczenie, a, blm., czynność cz. Nachrzczić. Nachrzczenie się, a ś., blm., czynność cz. Nachrzczić ś.

Nachszub, u, lm. y *piek. bochenki dosadzone w piec do forszubu, po sferykowaniu go, gdy wyjęło pieczywo pierwotnie wsadzone.* <Nm. Nachsehuh>

Nachuchać, a, ał i. na co, w co = *chuchając, napuścić parę z ust:* N. na zwierciadło. N. w ręce. 2. *zł. nabieczywać.* N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. chuchaniem.* <Na + Chuchać>

Nachuchanie, a, blm., czynność cz. Nachuchać. Nachuchanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachuchać ś.

× Nachudnąć, dnie, dl p. Nadchudnąć: Nachudł w tym kłopotcie. Troc. Nachudło mu. Troc (= *schudł*). <Na + Chudnąć>

× Nachudnięcie, a, blm., czynność cz. Nachudnąć.

Nachwalenie, a, blm., czynność cz. Nachwalić. Nachwalenie się, a ś., blm., czynność cz. Nachwalić ś.

Nachwalić, i, il kogo = *nawychwalać, naoddawać komu pochwał.* N. ś. 1. *samego siebie nawychwalać, naoddawać sobie pochwał.* 2. *nasycić ś., chwalać:* Nie może ś. go dosyć N. (= *odchwalić*). Nie mógł ś. N. śpiewu jago. <Na + Chwalić>

[Nachwatać, a, ał] p. Nachwytać. <Na + Chwatać>

[Nachwatanie, a, blm.] czynność cz. Nachwatać.

Nachwyt, u, lm. y *gim. chwycenie dłonią za drążek z góry.* <Na + Chwyt>

Nachwytać, a, ał, [Nachytać, Nachwatać] *chwytając, nabierać, nagromadzić; natapać:* N. much, ptaków. N. wieści, plotek na mieście. Jużem zdrów, nachwytałem niemało złotych plastrzyków. Boh. Wielbłądom twoim nachwytam wody, żeby ś. napili. Leop. (= *naczerpię*). N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. chwytaniem.* <Na + Chwytać>

Nachwytywanie, a, blm., czynność cz. Nachwytać. Nachwytywanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachwytać ś.

Nachy, ów, blp. Nastki *zł. spodnie.* <?>

Nachychotać się, cze ś., tał ś. p. Nachichotać ś. <Na + Chychotać>

Nachychotanie się, a ś., blm., czynność cz. Nachychotać ś., *nachichotanie ś.*

Nachylać, a, ał p. Nachylić. N. ś. 1. *dok. chylając ś., namęczyć ś., naschyłać ś.:* Nachylałem ś. przez cały dzień, więc mię teraz kark boli. 2. *nied. p. Nachylić.* <Na + Chylać>

Nachylenie, a, blm., czynność cz. Nachylać.

Nachylenie się, a ś., blm. 1. *czynność cz. Nachylać ś.* 2. × N. ś., fizj. (flexio) *zginanie ś. członków.*

Nachylenie, a i. blm., czynność cz. Nachylić: Sposoby te więcej mogą ku nachyleniu duszy, niż ku poprawieniu. Zigr. 2. lm. a, × Nachyl, × Nachylek *nachylenie ś., pochylność:* a) a. *Inklinacja igły magnesowej, fiz. = ką, jaki z linią poziomą tworzy igła magnesowa tak zawieszona, że ś. może obracać w płaszczyźnie pionowej:* Igła nachyleń (= *igła tak zawieszona*). N. osi ziemskiej, p. *Pochylenie.* b) *gór:* N. żyły kruszcowej = *zбочzenie jej od linii pionowej a. od właściwego kierunku.* c) *hut:* N. dysz = *zpuszczenie dysz w ognisko lub do pieca pod kątem.* d) *lek. (anteversio) pochylenie ś. nacicy ku przodowi.* e) *mat.:* N. *plaszczyn, boków trójkąta.*

Nachylenie się, a ś., blm., czynność cz. Nachylić ś.

Nachylić, i, il, *nied. Nachylać 1. nachlonić, skłonić, przychylić, schylić, zmiżyć:* Nachyl wiaderka twego, że ś. z niego napiję. Leop. *Za młodu nachylał gałązki.* Jabł. (= *naginaj*). On w swej nadętości ledwie co na dół swej głowy nachylił. Auszp. *Nim niedogodna starość cię nachylił, a rzeskie lata i dobra myśl służy, teraz wdzięcznej użyj [krotofil].* Kniaź. (= *zgarbi*). Na skargi poddanych zawsze ucha nachylał. Troc (= *nadstawiał*). 2. † N. *przen. = upokorzyć, przygiąć karłku, rogów:* Nieszczęście dużo nachyliło tego człowieka. 3. † N. *przen. skłonić, nakłonić, nalać do czego, wdroyć w co, przyuczyć do czego:* Nachylał go do enoty, do pomsty. Troc. 4. † N. *przen. naprowadzić, przechylić, nakręcić, obrócić:* Na swój pożytek wszystkie rzeczy nachyla. Troc. 5. † *Ten koń nachyla na pośladek.* Troc = *przysiadła na tyle, upada na pośladek.* 6. † *Nachylać słowa = odmieniać, przypadkować, deklinować.* L. N. ś. 1. a. † *Nachynać ś. schylić ś., przychylić ś., nagiąć ś., skłonić ś.:* N. ś., *aby podnieść rzecz upuszczoną.* Nachyliwszy ś., umknął razu. Troc. *Dom ś. nachyla.* Troc (= *przechyla, chylić ś.*). Widziałem, jak ś. każdy z nich zadziwiał, bo nachyliłem ś. był i posiwił. Słow. (= *zgarbiłem ś.*). *Przen.:* Spojrzyj ku Litwie, gdy ś. dzień

nachyli. Miek. (= ma ś. ku schyłkowi). Noc ś. dobrze nachyliła. Troc. 2. †N. ś. ku ezemu, na czyją stronę = skłonić ś., obrócić ś., przechylić ś.: Nachyliły ś. rzeczy do tego. Troc. Na jego dobro ś. rzeczy nachylają. Troc. 3. †N. ś. odchylić ś., wstąpić: Już ś. piechota nachyla. Troc. [Nachylistry] nachylony, pochylły, spadzisty: Nachyliste położenie.

× Nachylność, i, blm. rz. od Nachylny. L.

× Nachylny l. mogący być nachylonym, dający ś. nachylić, skłonić, giętki. 2. skłonny, przychylny. 3. łatwo dający ś. skłonić ku czemu, namówić do czego.

Nachylony l. im. od Nachylić. 2. który ś. nachylił: Ku południu dzień jest N. Li. (= ma ś.). Był nosa z góry nachylony. Wys. (= zaleczywionego). Nachylona łądoga, gdy wierzch prosty łądygi poziomo jest pochylły. Jund. Pszczola nachylona nad kielichem kwiatu. Krasin. O tym przemysła wielki Jan Zamojski, jakoby nachyloną ojezyczną na mary i na upadek blizki, rozumem ratował. Groch. (= chyląca ś., nadwątloną). Biskup warmieński, upatrując powódzenie Krzyżaków bardzo nachylone, przy królu przestawał jawnie zeznawa. Błaż. (= zachwiane). 3. × gram.: Przepadek N. = poboczny, uboczny, zależny. L.

× Nachyl, u, lm. y p. Nachylenie: Nawiodł je na to miejsce przez pewne nachylły. Przyb. <Na + Chyl>

Nachylek, lku, lm. lki l. × N. p. Nachylenie. × Nachylnikiem przys. nachyliwszy ś.: Idź do wody z ludźmi, którzy będą rękami leptać wodę, tych nie bierz; ale którzy będą pili nachylnikiem, tych weźmi z sobą. Rej. 2. a. Pluskiewnik bot. (coreopsis) roś. z rodziny złożonych.

× Nachylo przys. z uszczerbkiem, z nadwężeniem; nieszczęśliwie: Troi szło wszystko N. Żebr. (= koślavo). Czech wyrok czyni Polakom N., ale szczęście Krzyżakom i w tym nie służyło. Kochan.

× Nachylły, † Nachyły nachylony, pochylły.

† Nachynać się, nie ś., nął ś. p. Nachylić: Drzewo ś. pod ciężarem smoczym nachyństwo. Żebr. <Na + Chynać>

[Nachytać, a, ał] p. Nachwytać.

[Nachytanie, a, blm.] czynność cz. Nachytać.

† Naci p. 2. Na. <2. Na + Ci>

† Naciast, u, lm. y p. Naciastek: Kwas a. N. nie innego nie jest, jeno ciasto z jakiegokolwiek zboża mąki, ciepłą wodą zacynionej, nagnilością zakwaszone. Syr. <Na + Ciasto>

† Naciasta, y, lm. y p. Naciastek. Troc.

[Naciastek, tku a. tka, lm. tki, Naciastko], † Naciast, † Naciasta resztki ciasta, przywarłe do dzięki, służące zamiast drożdży; drożdże.

[Naciastko, a, lm. a] p. Naciastek.

Naciasto przys. od Naciasty; Nacisto, obficie, byjno w nac. <Od Naciasty>

Naciasty, Nacisty mający wiele naci, mający byjną nac: Rzepa naciasta pospolicie małe ma korzenie. <Od Nać>

Naciąg, tnie, ciął, nied. Nacinać l. a. Naciąć napoznać ciąć; niezupełnie, powierzchownie wciąć a. rozciąć; tnąć, naznaczyć; nakarbować, naderznąć; nied. nasiekawać: N. korę na drzewie. N. pilnik N. skórę pod bańki. 2. czego = tnąć, nagromadzić, nazbierać; narznąć, narząbać: N. gałęzi, sieczki. N. zielska dla krów. N. papierów (= narzyczo). 3. tnąć, nazabijać: Jak wsiedli na Litwinów lubomirezykowie, tak ś. ani żołyć nie dali, aż ich nacięto, nabito. Pas. 4. anat.: Żęby nacinające = przednie zęby, zęby sieczne, siekacze

(dentes incisivi). N. ś. nasycić ś. a. namordować ś. cięciem. <Na + Ciąg>

Naciąg, u, lm. i l. × N. p. Naciągnięcie. 2. apt. (tinctura) wyciąg, sporządzony przez kilkodniowe moczenie środka jakiego w wysokości lub wodzie, nastój, nalewka, † wymok. Ina mok. 3. a. Rafcegi bed. narzędzie żelazne, którym bednarze naciągają obręcze na naczyńia. 4. a. Ściągnąć bud. pręt żelazny, opatrzonej po końcach kotwiami, do naciągania dwóch przeciwległych ścian lub napięcia czego tym podobnego. Pódecz. 5. a. Naciągadlo lek. przyrząd do naciągania, do prostowania skrzywionych a. przykurczonych członków, przyrząd wyciągowy. 6. mech. pręt żelazny opatrzonej pazurem do naciągania obręczy na koło. <Na + Ciąg>

Naciągacz, a, lm. e l. ten, co naciąga; oszust, wyzyskiwacz: Statut bezsilny, rozerwali go naciągacze. Rej. 2. przyrząd do naciągania: N. pasów na koła maszynowe. 3. N. soku = jedna z odrośli zostawionych u drzew ogławianych, aby prędzej odrastały. 4. [N.] = a) część krosien, służąca do nawijania zrobionego płótna na nawój. b) kochanek, amant. <Na + Ciągacz>

Naciągaczka, i, lm. i posp. oszustka, wyzyskiwaczka.

Naciągac, a, ał l. nied. p. Naciągnąć. 2. dok. = a) często ciągnąc, nagromadzić, naznosić: Szczury naciągały śmieci do nory. b) często ciągnąc, wiele naczerpać: N. wody ze studni. c) zmusić do częstego chodzenia po różnych miejscach: Naciągali go po sądach. N. ś. l. nied. p. Naciągnąć. 2. dok. ciągnąc a. ciągnąc ś., nasycić ś. a. namęczyć ś.: Nabił ś. jej, naciągał za włosy. Naciągali ś. po sądach. <Na + Ciągac>

Naciągadlo, a, lm. a l. narzędzie do naciągania; lewar do naciągania płynów. 2. × N. lek. p. Naciąg.

Naciąganie, a, lm. a czynność cz. Naciągać: N. łuku, zegara, strun. Jaskier na N. bębłów używać ś. może. Jund. N. herbaty. N. na swój pożytek, na swoją stronę. Troc. Bez tendencyjnych podkreśleń i naciągają. Mały ten myślał ciągle o naciąganiu, trzeba by mu było opłacać każde słowo, każdy krok. Kos. Jan przejść musiał przez podobnego rodzaju naciągania. Zap.

Naciąganie się, a ś., blm., czynność cz. Naciągać ś.

Naciągany l. im. od Naciągać. 2. nakręcony, balamutny, wymuszony, sztuczny, nienaturalny: Naciągane porównanie, rozumowanie. Bez żadnego naciąganego efektu. Chm.

× Naciągiwać, a, ał p. Naciągnąć. l.

× Naciągwanie, a, blm., czynność cz. Naciągiwać.

Naciągnąć, nie, nął, [Naciągnąć], nied. Naciągać, częstot. × Naciągiwać l. ciągnąc, nabrud: N. wody ze studni. N. wina z beczki, wódki z kufy (= natoczyć). 2. N. w siebie = wciągnąć w siebie, przejąć ś., przejść, nasiąknąć czym, nabrud czego: N. zapachu, smaku, koloru. Naparż rumianku i postaw, niech naciągnie. Ta herbata nie naciąga. 3. zrobić przez wciągnięcie: Plastr ten nie powinien być odejmowany, póki pecherzyków nie naciągnie. Krup. 4. wciągnąć, wdziać, włożyć na co: Naciągnął na rękę świeżutkie rękawiczki i pojechał do Niemenki. Orzesz. N. spodnio. N. obręcz na koło, na beczkę. 5. co czym = obciągnąć, obić, pokrzyć: N. krzesło skórą. 6. napiąć: N. łąk. Ślepo naciągał sprężystej cięgiwy. Fred. A. Z Memnozyny zrodzone pologu, naciągnijcie mi

stron (=strun) ku tej potrzebie. Jabł. Wszystkie żywyły naciągnął jak struny. Mick. Przen.: *natężyć, wyteżyć, wysilić*: Wszystkie myśli swoje na to zaczął naciągać, jakoby całą Polskę uspokoić. Błaż. 7. N. wagi zegarowe, przen. N. zegar=*podciągnąć wagi, aby zegar szedł*. 8. co na kogo, na eo a. do czego=*nakierować, naprowadzić, ściągnąć, skierować, sprowadzić*: N. rozmowę na eo. Naciągali na ś. wojnę od Szwedów. Troc. Obec zaś co dobrego do polskiego naciągał zwyczaju. Troc (=przejmował). Kto do jakiej namiętności skłonny, ten wszystko do niej naciąga. L. Zawsze naciąga do Lubieckiego, jak widzę, chce mię do jego przeciągnąć strony. L. Naciągam eo na swój pożytek. Troc (= *garne do siebie, na swe kółu wodę ciągnę*). 9. N. staw, członek wywichnięty=*wprawić, nastawić*: N. rękę, nogę, palec. [N. dziecko usunięte]. Skarżyła ś., że jej dziecko zaziębia lub przełamia, a ona potem naciągać je będzie musiała. Zap. 10. przen. *gwałtem pociągnąć dokąd, przekreślić na swoje, naciągnąć*: Naciągać wyrazy, wyrażenia, znaczenie myśli. Pokaleczył Horacjusza wiersze, do swoich je naciągając. Boh. Tych słów naciągają niektórzy przeciw prawdziwej obecności ciała. Damb. (= *nadużywają*). 11. przen. posp.: N. kogo na co, N. kogo=*wymóc na kim podstępnie, filuternie, wyciągnąć kogo na co; odwrócić, oszukać go, namówić, wyzyskać, nied. garutować*: N. kogo na kolację, na teatr. Przekupił ten naciąga po groszu na każdym funcie. Rzucea ś. w prawo i w lewo, sklepu nie pilnuje, perkaliki sprowadza, szlachtę jakby chciał N. Prus. Fundował! — pomyślał chłopak — nie w smak mu, że go ów naciągnął. Radz. Oszukać mnie i naciągać nie starał ś., bo ja jestem stary, kuty wyga. Krasz. N. dziewięzyny (= *zbalamucić*). 12. [N. dokąd]=*ciągnąć, nadejść, nadjechać; naciągnąć*. 13. [N.] *future*. 14. gorz.: N. drożdże = *przebrać drożdże z jednego naczynia w drugie celem nasycenia ich powietrzem*. 15. lek. = a) N. nerw=*pociągnąć za nerw po częściowym oddzieleniu go za pomocą noża od tworów sąsiednich*. b) N. członek, kręgosłup = *wyciągnąć stale tych części ciała skrzywienia w celu naprostowania ich*. 16. szcztot. *ponawlekać deseczkę pęczuszkami włosów, robiąc szcztotkę, i umocować je drutem*. N. ś. 1. *ciągnąć, nasyć* ś. a. *namordować* ś. 2. *oszukać* ś., *zawieść* ś., *złe wyjść (na czym)*: Naciągnąłem ś. na tym kupnie, na tej zamianie. 3. *być naciągniętym*: Te krzesła naciągną ś. adamaszkiem. Struny naciągają ś. na skrzypce za pomocą kołczków. <Na + Ciągnąć>

Naciągnięcie, a, btm. p. **Naciągnięcie**.

Naciągnięcie się, a ś., btm. p. **Naciągnięcie ś.**
Naciągnięcie, a, btm., **Naciągnięcie**, × **Naciąg** czynność cz. **Naciągnąć**.

Naciągnięcie się, a ś., btm., **Naciągnięcie ś.** czynność cz. **Naciągnąć ś.**

Naciągowy i. apt. przym. od **Naciąg**. 2. lek. *do naciągania służący*: Łoże naciągowe.

[**Nacichnąć, chnie, chł**] (o deszczu) *przebrać padać*: Nacichło, słonecko zaświeciło. <Na + Cichnąć>

[**Nacichnięcie**, a, btm.] czynność cz. **Nacichnąć**.

[**Nacie**] p. 2. **Na**. <Na + końcówka konjugacyjna osobowa 2 osoby Im.>

Naciec, **cze**, **kl**, **Nacieknąć**, nied. **Naciekać** *ciekąc, nalać* ś.: Naciekło przez dach do mieszkania. Naciekło z beczki na podłogę. <Na + Ciec>

× **Naciekać się**, a ś., **al** ś. p. **Naockać**.

× **Naciekanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Naciekać** ś., *naciekanie* ś.

Nacieczenie, a i. btm., czynność cz. **Naciec**. 2. Im. a lek. p. **Naciec**.

Naciec, u, Im. i I. to, co ś. *utworzyło z cząstek naciekłych i stwardniałych, np. sopel*. 2. a. **Nacieczenie**, **Nasięk**, × **Nasiąk**, !**Infiltracja** lek. (infiltratio) *nieprawidłowe przesiąknięcie tkanek danej części ciała cieczami organicznymi, napecznienie*: N. moczowy (i. urinae). <Na + Ciek>

Naciekać, a, **al** p. **Naciec**.

Naciekanie, a, btm., czynność cz. **Naciekać**.

Nacieknąć, **nie**, **nal** p. **Naciec**.

Nacieknięcie, a, btm., czynność cz. **Nacieknąć**, *nacieczenie*.

Naciekowy przym. od **Naciec**: **Plama**, **warstwa**, **żyła naciekowa**.

Nacielenie się, a ś., btm., czynność cz. **Nacielić** ś.

Nacielić się, i ś., **il** ś. *cieląc* ś. *jedno po drugim, ocieścić* ś. *w znacznej ilości*: **Nacielilo** ś. *dużo krów*. <Na + Cielić ś.>

Nacielmienie, a, btm., czynność cz. **Nacielmężyć**.

Nacielmężyć, y, **yl** *namęczyć, ciemiężyć*: **Nacielmężył** ludzi *niemało!* <Na + Ciemiężyć>

Nacieniować, **uje**, **ował**, nied. **Nacieniowywać** *co = nadać czemu cienie, obficie pocieniować*: **Obraz** *zanadto nacieniowany*. **Cera** *zółta, nacieniowana* *męskimi brwiami, wąsem i brodą, niezłe* ś. *wydaje*. <Na + Cieniować>

Nacieniowanie, a i. btm., czynność cz. **Nacieniować**. 2. Im. a *miejsce nacieniowane*.

Nacieniowywać, **uje**, **ywał** p. **Nacieniować**.

Nacieniowywanie, a, btm., czynność cz. **Nacieniowywać**.

[**Naciepać**, **pie**, **pał**, **Naciupać**, **Naciukać**] *narząbać*: **Naciepał** *pniaćków*. [N. ś.] *namęczyć* ś. *ciepaniem*. <Na + Ciepać>

[**Naciepanie**, a, btm.] czynność cz. **Naciepać**.

[**Naciepanie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Naciepać** ś.

Nacieracz, a, Im. e *ten*, co *naciera*.

Nacierać, a, **al** i **N. ś.** p. **Natrzeć**. <Na + Cierać, od **Trzeć**>

Nacieradło, a, Im. a *część składowa maszyny elektrycznej*.

Nacieranie, a i. Im. a, czynność cz. **Nacierać**. 2. lek. *użyty do nacierania*.

Nacieranie się, a ś., btm., czynność cz. **Nacierać** ś.

[**Nacielny**] *natępny*: N. *jak świętbiączka*.

Nacierpieć się, i ś., **al** ś. *cierpiąc, namęczyć* ś.: **Nacierpiął** ś. *tam męki i ucisku*. **Paszki**. **Nacierpią** ś. *głodu, jako psi*. **Wr. N. ś.** *biedy*. <Na + Cierpieć>

Nacierpienie się, a ś., btm., czynność cz. **Nacierpieć** ś.

× **Naciesać**, **sze**, **sał** i × **N. ś.** p. **Naciosać**: **Nacioszemy** *drzewa z Libanu, ileć go będzie potrzeba, i spuścimy je traftami*. **Wuj**. <Na + Ciesać>

× **Naciesanie**, a, btm., czynność cz. **Naciosać**, *naciosanie*.

× **Naciesanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Naciosać** ś., *naciosanie* ś.

× **Nacieszać się**, a ś., **al** ś. p. **Nacieszyc** ś.: **Marząc**, że *śpi jej carewicz, naciesza* ś. *okazałością jego*. **Krasin**.

× **Nacieszanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Nacieszzać** ś.

Nacieszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nacieszyć** ś.

Nacieszyć się, y ś., ył ś., nied. × **Nacieszać** ś. *ciesząc* ś., *nasyć*ć ś.: N. ś. i naśmiać do upadłego. L. Oczy jego nie mogły ś. N. oglądaniem tego, co już oglądały tyle razy. Stasz. **Nacieszyła** ś. synem swoim. Daj Boże, by ś. z tobą długo Kornelja **nacieszyła**. Bardz. N. ś. z kogo, z czego, [komu, czemu]. Nie mógł ś. N. z posiadania pierwszego w życiu zegarka. **Nacieszyli** ś. z jego figłów, z conceptów (= *naśmiałiśmy* ś., *ubawili*śmy ś.). [Nacieszenie ś. ludzie matusinej budzie]. <Na + Cieszyć>

Nacież! p. 2. **Na**. <Na + końcówka czasownika 2 os. lm. + Ż(e)>

Naciecie, a, lm. a l. czynność cz. **Naciać**. 2. *znak od cięcia czym ostrym, narznięcie, karb*: Zrobić N. na drzewie, na kamieniu. 3. a. † **Ciosna**, † **Karb**, † **Narznięcie**, † **Szozerbina**, × **Wycinek**, † **Wyrznięcie** anat. *wcięcie*. 4. a. **Ciosna** bud. *odpowiedni wrębowi wysterk w drugiej połowie zamka*. 5. gór. = a) a. **Granoznik** jeden ze znaków ponacinanych w ścianach chodników kopalni i wskazyjących, do którego punktu z końcem miesiąca, kwartału lub roku doszły roboty. b) p. **Gniazdo** pod 16. 6. lek. (incisio) *rana powierzchowna, nożem zadana*: Robić N. na skórze. <Od Naciać>

Nacietnica, y, lm. e rzem. *gatunek piły* (Schweissäge; Schiessäge).

† **Nacieżec**, eje, ał *nabrać ciężkości*: Niepobożnie żyłem, stąd przynosił ś. i nacieżał grzech mój. Baz. <Na + Ciężec>

† **Nacieżenie**, a, blm., czynność cz. **Nacieżec**.

[**Nacignać**, nie, ną] p. **Nacignać**.

[**Nacignięcie**, a, blm.] czynność cz. **Nacignąć**.

[**Nacina**, y, lm. y] p. 2. **Nać**: N. buraków (= *botwina*). Śł. wil. <Od 2. Nać>

Nacinać, a, ał p. **Naciać**. <Na + *Cinać, od Ciąg>

× **Nacinadło**, a, lm. a lek. *maszynka do nacinania skóry przy stawianiu baniek, baniecznik*.

Nacinak, a, lm. i *nadstawka stalowa, której część dolna graniasta zapuszcza ś. w otwór odpowiedni kowadła, a na górnej ostrej krawędzi poziomej kładzie ś. sztuka metalu i uderza ś. młotkiem dla odcięcia żądanej części*.

Nacinalnia, i, lm. e tech. *przrząd do wyrzynania zębów na obwodzie kółek (np. zegarkowych), zęboreźnia*. Łab.

Nacinanie, a, blm., czynność cz. **Nacinać**.

Nacinany i. *pełen nacięć, karbowany*. 2. × **Bańki nacinane** = cięte. Śł. wil. 3. **Świderek N.** = *świderek kilkostronny do wiercenia w metalu*.

Nacinka, i, lm. i p. **Kitajka**.

Nacios, u, lm. y *nacięcie zrobione ciosaniem*: Do liczby znaków granicznych należą naciosy na drzewach. Ostr. N. nakształt krzyża. <Na + Cios>

Naciosać, sze a. sa, sał, × **Naciosać**, † **Naciosać**, × **Naczesać**, nied. **Naciosywać** *ciosając jedno po drugim, zrobić zapas, nagromadzić*: N. kołków, kamieni. N. ś. *namęczyć* ś., *ciosając*. <Na + Ciosać>

Naciosanie, a, blm., czynność cz. **Naciosać**.

Naciosanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naciosać** ś.

Naciosywać, a, ał p. **Naciosać**.

Naciosywanie, a, blm., czynność cz. **Naciosywać**.

Nacirkać się, a ś., ał ś. *cirując, nasyć*ć ś.: Wróble nie mogą ś. N. <Na + Cirkać>

Nacirkanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nacirkać** ś.

[**Nacirzknąć**, nie, ną] p. **Nacirznać**: **Nacirzknies** wody w cape. <Na + *Cirzknąć = Cyrzknąć>

[**Nacirzkniecie**, a, blm.] czynność cz. **Nacirzknąć**.

Nacisk, u, lm. i l. *naciśnięcie, naciskanie, akcent, przycisk; presja, przymus*: Położyć na co N., mówiąc, pisząc (= *zaakcentować, podkreślić* coś). Zrobić coś pod naciskiem, pod naciskiem opinii publicznej. 2. † N. to, co *naciska, przyniata, ciężar, brzemień*: Tyfon nieraz ś. N. ziemski zawodzi od walić, a miasta i wysokie mury z siebie zwalić. Zobr. 3. × N. *ścisk, natłok, tłok, ciżba*: Wielki N. o ten towar. Troc (= *dobijanie* ś.). Nie naciskiem w obóz weszli, ale porządkiem. Konrad nie sływał w przydworknym nacisku gładkością mowy, składnością ułkonów. Mick. 4. × N. *nawał*: N. coraz podlejszych monet zagranicznych kraj cały o niepowetowaną szkodę przyprawił. L. 5. lek. = a) (pressio) *uciskanie danej części ciała za pomocą opatrunku*. b) × N. p. **Nagniotek**. 6. mł. *naciskanie walca ruchomego za pomocą słosunego urządzenia*. <Na + Cisk>

× **Naciskacz**, a, lm. e l. × N. *łocznia, prasa*. 2. anat.: † N. *Herofila* a. † *prasa Heropilego* (Perz.), *Herofiluszowa* (Krup.), † *prasa Herofila* (Ryszk.), *łocznia Herofilowa*, *stek zatokowy opony mózgowej twardej, zatoka pionowa* (toreular *Herophili* s. sinus perpendicularis cerebri).

Naciskać, a, ał i. nied. p. **Nacisnąć**. 2. dok. *ciskając, nagromadzić; narzucić*: Kto tu naciskał kamieni? Troc. N. ś. i. nied. p. **Nacisnąć**. 2. dok. = a) *ciskając* ś. (= *miotając* ś. w gniewie), *nasyć*ć ś.; *narzucić* ś.: Naklął ś., nawymyślał nam, naciskał ś. i wyszedł. b) *nasyć*ć ś. *ciskaniem*: **Naciskał** ś. kamieni do woli. Troc. <Na + Ciskać>

Naciskanie, a, blm., czynność cz. **Naciskać**. Lek.: N., *naciśnięcie igłą = sposób tamowania krwotoków tętniczych za pomocą igieł* (acupressura).

Naciskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naciskać** ś.

Nacisnąć, śnie, snął, nied. **Naciskać** i. *cisnąć, nagnieść; przycisnąć*: N. sprężynę (= *poćcisnąć*). N. ser dla wytłoczenia wilgoci. 2. × N. *wyciskając, nasączyć; nagnieść*: N. soku z malin, z jabłek, z cytryny. N. lagru z beczki. 3. kogo, przen. = *przycisnąć, przymusić, naprzec, znużyć, wziąć kogo w obroty*: **Naciska** go o dług. N. ś. *natłoczyć* ś.; *cisnąć* ś., *nagromadzić* ś.: Lud ś. na to miejsce nacisnął. Troc. Tylko co otarła łzy, które ś. nacisnęły do jej oka. Korz. <Na + Cisnąć>

Nacisto p. **Naciasto**.

Nacisty p. **Naciasto**.

Naciśnienie, a, lm. a, **Naciśnięcie** czynność cz. **Nacisnąć**: Człowiek we śnie przez krwi N. chce wolać, a nie może, tracąc odetchnienie. Jabł.

Naciśnięcie, a, lm. a p. **Naciśnienie** i **Naciskanie**.

[**Naciukać**, a, ał] i. *nakładać w uszy, nagalać*.

2. i [N. ś.] p. **Naciepać**. <Na + Ciukać>

[**Naciukanie**, a, blm.] czynność cz. **Naciukać**.

[**Naciukanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Naciukać** ś.

Naciukać, a, ał posp. *ciulając, naskładać, nagromadzić; uciulać wiele*: O! dużo musieli już N. Rodz. <Na + Ciukać>

Nacięganie, a, bhm., czynność cz. **Nacięgać**.
[**Nacięganie**, a, lm. a] p. **Natonie**. L. <p. **Natonie**>

[**Naciępać**, a, a] i **N. ś.**] p. **Naciępać**.

[**Naciępanie**, a, bhm.] czynność cz. **Naciępać**.
Naciępanie się, a, ś., bhm.] czynność cz. **Naciępać** ś.

Nacja, i, lm. e, **Nacjonalność** *narod.*, *narodowość*: Kupcy wszelakiej nacji. Vol. Przodkowie nasi u wszystkich pogranicznych nacji zawołani byli. Star. Ormiańska N. Nies. Żadna N. Skar. Zdr. **Nacyjka**. <Łé. natio>

Nacjonalista, y, lm. *soi* i. × **N. członek pewnej narodowości**. Troc. 2. × **N. rodak, ziomek**. Troc. 3. p. **Narodowiec**: Nacjonalisci francusey. Ministerjum Szapany'ego drażniło do najwyższego stopnia madziarskich ultranacjonalistów.

Nacjonalizacja, i, bhm. p. **Nacjonalizowanie**: N. czyli unarodowienie Żydów.

Nacjonalizm, u, bhm. *zasady, dążenia nacjonalistów*: Krew ś. leje i gwałty ś. dzieją wskutek państwowości i nacjonalizmu. Spas. <Z Fr. national = narodowy>

Nacjonalizować, uje, *owal* robić *nacjonalnym*, *wcierać do jakiegokolwiek narodowości, unaradawiać, pozabawiać cech kosmopolityzmu*. <Fr. nationaliser>

Nacjonalizowanie, a, bhm., **Nacjonalizacja** czynność cz. **Nacjonalizować**.

Nacjonal-liberalizm, u, bhm. p. **Nacjonal-liberalizm**. <Nm. National-Liberalismus>

Nacjonal-liberalny p. **Nacjonal-liberalny**.

× **Nacjonal-lista**, y, lm. y *lista rekrutów według narodowości, pochodzenia*: Trudno jest obliczyć wypadek każdego zaciągu podług szczegółowych raportów czyli nacjonal-list. T. K. <Nm. Nationalliste>

Nacjonalnie przys. od **Nacjonalny**, *narodowo*.

Nacjonalno-liberalny p. **Nacjonal-liberalny**: Nawet nacjonalno-liberalni zawahali ś. przyłożyć rękę do projektu rządowego. <Nm. Nationalliberal>

Nacjonalność, i f. bhm. rz. od **Nacjonalny**. 2. lm. i p. **Nacja**.

Nacjonalny *narodowościowy, narodowy*: Egoizm stanowy lub N. Proch. <Fr. national>

Nacjonał, a, lm. owie p. **Narodowiec**.

Nacjonal-liberalizm, u, bhm., **Nacjonal-liberalizm** (w Niemcezech) *liberalizm narodowy*. <p. Nacjonalno-liberalny>

Nacjonal-liberalny, **Nacjonal-liberalny**, **Nacjonalno-liberalny** *naczechowany nacjonal-liberalizmem, narodowo-liberalny*.

Nacjonal-liberał, a, lm. owie *zwolennik, wyznawca liberalizmu narodowego*.

Nacłapać się, pie ś., pał ś., **Nacłapać** ś. *clapac, nachodzić* ś. <Na + Clapać>

Nacłapanie się, a, ś., bhm., czynność cz. **Nacłapać** ś.

Nacmokać się, a, ś., ał ś., **Nacmokać** ś. *nacieszzyć* ś., *zadowolnić* ś. *dlugim cmokaniem*: Udawała zafrasawang, i nierychło nacmokawszy ś., poczęła poeichu szeptać coś Tomkowi. Krasz. <Na + Cmokać>

Nacmokanie się, a, ś., bhm., czynność cz. **Nacmokać** ś.

Nacmokać się, a, ś., ał ś. p. **Nacmokać** ś.

Nacmoktanie się, a, ś., bhm., czynność cz. **Nacmokać** ś., *nacmokanie* ś.

Nacucenie, a, bhm., czynność cz. **Nacucić**.

Nacucenie się, a, ś., bhm., czynność cz. **Nacucić** ś.

Nacucić, i, il *cucac jedno po drugim, wiele osób ocucić*. **N. ś.** *namęczyć* ś. *cuceniem*. <Na + Cucić>

× **Nacudować się**, uje ś., *owal* ś. *cudując* ś., *nasycić* ś.; *nadzwić* ś. a. *nawydziwiać, nadokazywać* ś.: Falibowski nacudował ś. nad nim i namęczył. Pas. Nacudowali ś. nad niemi nasi chłopcy niemato. Sienk. <Na + Cudować>

× **Nacudowanie się**, a, ś., bhm., czynność cz. **Nacudować** ś.

[**Nacugować się**, uje ś., *owal* ś.] *isć cugiem*: Jak ś. nacugujesz, do dom powędrujesz. <Na + Cugować>

[**Nacugowanie się**, a, ś., bhm.] czynność cz. **Nacugować** ś.

Nacwałować się, uje ś., *owal* ś. *najeździć* ś. *w cwał*. <Na + Cwałować>

Nacwałowanie się, a, ś., bhm., czynność cz. **Nacwałować** ś.

[**Nacyhtać**, a, a] *naostawiać drobnych i gęstych śladów*: Jak to tu nacyhtane; musiał tu być zając, pies? <Na + Cyehtać>

[**Nacyhtanie**, a, bhm.] czynność cz. **Nacyhtać**.

[**Nacykać**, a, a] *nassać*. <Na + Cyekać>

[**Nacykanie**, a, bhm.] czynność cz. **Nacykać**.

Nacyfrować, uje, *owal* *napelnic powierzchnię czego cyfrowaniem, zarysować co szczerlinie*: Szklane a. złotem nacyfrowane obręcze na kielichu. Kaczk. <Na + Cyfrować>

Nacyfrowanie, a, bhm., czynność cz. **Nacyfrować**.

Nacyganić, i, il *naoszukiwać, nakłamać, naobelgować*. **N. ś.** *naoszukiwać* ś., *nakłamać* ś. <Na + Cyganić>

Nacyganienie, a, bhm., czynność cz. **Nacyganić**.

Nacyganienie się, a, ś., bhm., czynność cz. **Nacyganić** ś.

Nacyjka, i, lm. i p. **Nacja**: Gdzieś tam jeszcze maleńkie nacyjki dochowały swój indywidualny charakter. Byk.

[**Nacykać**, a, a] *z trudem nadoić*: Mleka ledwie pół śéklanki sie nacyka. <Na + Cykać>

[**Nacykanie**, a, bhm.] czynność cz. **Nacykać**.

Nacytować, uje, *owal* *naprzytaczać cyt.* <Na + Cytować>

Nacytowanie, a, bhm., czynność cz. **Nacytować**.

Nacywilizować, uje, *owal* *cywilizując jednego po drugim, wielu ucywilizować*. **N. ś.** *cywilizując* ś. *jeden za drugim, ucywilizować* ś. *w wielkiej liczbie*. <Na + Cywilizować>

Nacywilizowanie, a, bhm., czynność cz. **Nacywilizować**.

Nacywilizowanie się, a, ś., bhm., czynność cz. **Nacywilizować** ś.

Nacyzelować, uje, *owal*, **Nacyzlerować** *cyzelując, nagromadzić*. **N. ś.** *namęczyć* ś. *cyzelowaniem*. <Na + Cyzelować>

Nacyzelowanie, a, bhm., czynność cz. **Nacyzlerować**, *nacyzlerowanie*.

Nacyzelowanie się, a, ś., bhm., czynność cz. **Nacyzlerować** ś., *nacyzlerowanie* ś.

Nacyzlerować, uje, *owal* i **N. ś.** p. **Nacyzlerować**. <Na + Cyzlerować>

Nacyzlerowanie, a, bhm., czynność cz. **Nacyzlerować**, *nacyzlerowanie*.

Nacyzlerowanie się, a, ś., bhm., czynność cz. **Nacyzlerować** ś., *nacyzlerowanie* ś.

† **Nacz** = *na co*: Widzieliśmy go i nie było N. spojrzeć. Wuj. Znam to do siebie, że ś. nie N.

nie godzę. Górń. (=na nic). Kto w ninacz nie zmierza, w nie nie uderza. Troc. <Na + Co>

Naczadzenie, a, blm., czynność cz. **Naczadzić**.

Naczadzenie się, a s., blm., czynność cz. **Naczadzić** s.

Naczadzić, i, il napuścić, narobić czadu, naswędzić, nakopcić: Lampa naczadziła. N. s. **nakopcić** s., **naswędzić** s.: W pokoju z pieca naczadziło s. <Na + Czadzić>

Naczać się, i s., il s. **czając** s., **nasyć** s. a. **namęczyć** s. <Na + Czaić s.>

Naczajenie się, a s., blm., czynność cz. **Naczać** s.

Naczapkować się, uje s., ował s. **czapkując**, **nakłaniać** s. komu. <Na + Czapkować>

Naczapkowanie się, a s., blm., czynność cz. **Naczapkować** s.

† **Naczarł** p. **Naczerzeć**.

Naczarować, uje, ował l. **narobić** czarów. 2. kogo = **czarując** jednego po drugim, wielu **oczarować**. <Na + Czarować>

Naczarowanie, a, blm., czynność cz. **Naczarować**.

Naczatować się, uje s., ował s. **namęczyć** s., **czatując**. <Na + Czatować>

Naczatowanie się, a s., blm., czynność cz. **Naczatować** s.

[**Nacząć**, **nie**, **ał**, nied. **Naczynać**] i † **Nacząć** **zacząć**, **począć**: Teraz nacząłem mówić do Pana mego. Bud. Otóż ci, dopiero naczął rozumieć. Wr. I tak w łeb wzięła naczęta już zwada. Kon. [N. s.] **zacząć** s.: Teraz mi s. naczę miłe wezasy moje. Pśń. <Na + *Cząć, które jest np. w **Zacząć** i t. d.>

[**Nacząszczać**, a, **ał**] p. **Naczęszczać**.

[**Nacząszczanie**, a, blm.] czynność cz. **Nacząszczać**, **naczęszczanie**.

† **Naczątek**, **tku**, lm. **tki** i [**Naczątek**] **początek**, **zaczątek**, **zawiązek**, **pierwociny**: Poświęcon był Izrael Jehowie, N. urodzajów jego. Bud. (=z **pierwocinami** urodzajów. B. G.). Bom ci proch a gлина jest, do ziemi s. wracam, a w co byłem z naczątku, znowu s. obracam. Kon. <p. **Nacząć**>

Naczozo, **Na czozo** przys. **nie nie jadszy od rana**, **bez śniadania**: Wyszędem N. z domu. Jestem jeszcze N. Od rana jestem N., mdli mię. Mick. <Na + Czozo>

† **Naczoczy naczozo** **będący**: Ślina naczozza. Mącz.

[**Naczehlenie**, a, blm.] czynność cz. **Naczehlić**.

[**Naczehlić**, i, il] **naskrobać** (np. **kartofli**). <Na + Czehlić>

Naczekać się, a s., **ał** s. **czekając** **dlugo**, **stęsknić** s., **sprzykrzyć** **sobie** **czekanie**: Drugi, siła nie służąc, nabrał; drugi naczeka s. chwile, niżli mu co podadzą. Star. **Naczekasz** s., nim długu dostaniesz. Troc. <Na + Czekać>

Naczekanie się, a s., blm., czynność cz. **Naczekać** s.

× **Naczekiwać**, **iwa** a. **uje**, **iwał** **czekać** z **natężoną** **uwagą**, **wyczekiwać**, **wyglądać** **czego**: Pokoju im ani odmawiał, ani przyrzekał; a tymczasem na obietnicę posłół naczekiwał. Pileh. Obóz zmocniejszy, królów naczekiwał. Pileh. Wypogodzonym czołem w spokojności śmierci naczekiwiają. Pileh. Na znaczniojszych żupanów naczekiwano jeszcze. Krasz.

× **Naczekiwanie**, a, blm., czynność cz. **Naczekiwać**.

Naczelnictwo, a, blm. 1. a. **Naczelnikostwo**, **Naczelnikowstwo** **rola**, **godność** **naczelnika**. 2. a.

[**Naczelnictwo**] **władza** **zwierzchnia**, **zwierzchność**, **przełożenstwo**, **przewodnictwo**, **dowodztwo**: Najwyższe N. N. narodu. N. nad wojskiem. N. na wojnie (= **najwyższa komenda**). Objął N. czego a. nad czym. Powierzył komu N. Był pod naczelnictwem czym. 3. × N. zb. **naczelnicy**.

Naczelniczenie, a, blm., czynność cz. **Naczelnicyć**.

Naczelniczka, i, lm. i forma ż. od **Naczelnik**: N. zakładu szewskiego. N. towarzystwa pracy kobiet.

Naczelnicy p. **Naczelnikowski**.

Naczelnicyć, y, ył p. **Naczelnikować**: Drugi prąd silniejszy, któremu naczelnicył sam Batu, zwrócił s. ku Krakowowi. Szaj.

Naczelnie przys. od **Naczelný**: N. dowodzący. Mrong.

Naczelnik, a l. lm. **ki**, **Naczolnik**, **Naczolek**,

[**Naczólek**] = a) **przepaska** **na** **czoło**; **rzemień** **przypadający** **w** **uprzęży** **na** **czoło** **konia**: Mógłbym ukazać kopje, chorągwie, naczelniki i inne wojenne narzędzia zdobyte. Pileh. Niedługo ukazał s. na dzielnym rumaku, którego maść kara polyskiwała pod słońcem, a kita ze szklanego włośia z naczelnikami, djamentami sadzonemi, zdawała s. ogień rozrzuceć na patrzających. Skarb. b) **skrzypiec** **z** **modlitwą**, **którą** **Izraelici** **przywierdzają** **sobie** **rzemkani** **do** **czoła**, **modląc** s. c) [N.] **naszynnik**. d) † N. lek. **lekarstwo** **miejscowe**, **przykładane** **na** **czoło**: N. płynny, suchy, kojący.

2. lm. **cy** = a) **stojący** **na** **czole** **czego**, **przełożony**, **zwierzchnik**, **dowódca**: N. aniołów, wierny bóstwu, Michał. Przyb. (= **archanioł**). Tadeusz Kościuszko, najwyższy N. siły zbrojnej narodowej. N. oddziału powstańczego. N. wyprawy. N. plemienia afrykańskiego. N. wydziału. N. kontroli. N. służby drogowej na kolei. N. stacji kolejowej (= **zawiadawca**). N. telegrafu. N. ruchu. N. wydziału mechanicznego = **mechanik naczelný**. N. powiatu. N. straży ziemskiej, pogranicznej. b) gm. **do zoreu** **rewirowy** **w** **policej**, **rewirowy**. <Na + Czolo>

Naczelnikostwo, a, blm. 1. p. **Naczelnictwo**. 2. a. **Naczelnikowstwo** zb. **naczelnik** **z** **żoną**.

Naczelnikowa, ej, lm. e **żona** **naczelnika**.

Naczelnikować, uje, ował, **Naczelnicyć** **tyć** **naczelnikiem**: Winszujemy temu powiatowi, któremu będzie naczelnikował. Dostać s. na Zmudź, gdzie Załuski, Roniker i Wolmar naczelnikowali. Mick.

Naczelnikowanie, a, blm., czynność cz. **Naczelnikować**.

Naczelnikowicz, a, lm. e **syn** **naczelnika**.

Naczelnikowski, **Naczelnicy** przym. od **Naczelnik**.

Naczelnikowstwo, a, blm. 1. p. **Naczelnictwo**: W marcu ofiarował N. rządu cywilnego Krzywickiemu, który odmówił. Lis. II. 2. p. **Naczelnikostwo**.

Naczelnikówna, y, lm. y **córka** **naczelnika**.

Naczelný 1. **będący** **na** **czole**, **na** **czoło** **przeznaczony**: Przepaska naczelná. L. (= **naczelnik**, **naczolek**). Wieniec N. Włosy naczelné (= **grzywnok**). N. płomyczek. Nar. 2. **przen.** **będący** **na** **froncie**, **frontowy**, **przedni**, **pierwszy**: Naczelné pułki. Troc. Tu i owdzie migocą straży naczelných proporce. Mick. Naczelné miejsce w tym salonie zajmował fortepjan, a na nim duży tombakowy samowar. Jun. 3. **przen.** **celny**, **pierwszorzedny**, **pryncypalny**, **pierwszy**; **główny**, **karodynalny**, **zasadniczy**, **podstawowy**: O Wersalu! naczelné dzieło

wielkiego króla. Karp. U Persów trzy były naczelne prawa narodu: nie zadłużać ś. i nie zmyślać i nie próżnować. Krup. 4. przen. *główny, przewodzący, przewodniczący, zwierzchni*: Dowódcą N. Naczelne wodzostwo. Mick. Władze naczelne i miejscowe (= *centralne*). Inżynier N. Lekarz N. = a) lekarz zarządzający szpitalem. b) naczelnik służby zdrowia w wojsku. 5. zool.: Zwierzęta naczelne (primates) rząd zwierząt ssących żywo-rodnych łozyskowych, obejmujący rządy zwierząt wyniosłych (erecta), małp (pitheci) i małpozwierzów (prosimii). <Na + Czelny>

[Naczelstwo, a, b] p. **Naczelnictwo**: Synod pod naczelstwem Teodozjusza arcybiskupa. Steb. (= pod prezydencją). Król wszykko naczelstwo zmienił. <Ros. nacelstwo>

Naczeplać, a, ał I. dok. *czepiając, naprzypinać, nawieszać*: Heż tych wianków różanych na tych świętych ołtarzach naczeplaliśmy. Wor. 2. nied. p. **Naczeplić, N. ś. I. nasycić ś. a. namęczyć ś. czepianiem. 2. naprzyczepiać ś.; czepiając ś., nagromadzić ś.:** Naczeplano mu ś. mnóstwo ostu do włosów i ubrania. Przen.: Nie bez tego, żeby ś. do nas siła naczeplano młodzieży. Kacz. <Na + Czepiać>

Naczeplanie, a, b., czynność cz. **Naczeplać**. **Naczeplenie się, a ś., b**., b., czynność cz. **Naczeplać ś.**

Naczeplić, i, il I. i nied. **Naczeplić** *czepiając, zalażyć na co*: N. robaka na wędkę. 2. *czepiać jedną po drugiej, dużo kobiet ozeplić*. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ozeplaniem*.

Naczeplenie, a, b., czynność cz. **Naczeplić**.

Naczeplenie się, a ś., b., b., czynność cz. **Naczeplić ś.**

† **Naczerać, a, ał** p. **Naczerpać**. B. Sz. <p. **Naczerzeć**>

† **Naczeranie, a, b**., czynność cz. **Naczerać**.

Naczerniać, a, ał p. **Naczernić**.

Naczerzanie, a, b., czynność cz. **Naczerzanie**.

Naczerzić, i, il, nied. Naczerzanie I. *natrzeć, namazać, napuścić czym czarnym; poczernić, przy-czernić*: N. wąsy, włosy, brwi. N. sobie oczy. L. Płaszcz szeroki, krzyżem naczerziony. Mick. 2. *czerniąc jedno po drugim, wiele uczernić; narobić czarnym*: Naczerzila w tym miesiacu kilkadziesiąt postawów płótna. Przen.: Naczerzila wiele osób (= *naobgadlywał*). N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. czernieniem*. <Na + Czernić>

Naczerzenie, a, b., czynność cz. **Naczerzanie**.

Naczerzenie się, a ś., b., b., czynność cz. **Naczerzanie ś.**

Naczerpać, pie, pał, † Naczerzeć, nied. † Naczerzać, † Naczerzać *czepiać, nabrać*: Wielbłądom twoim naczerpać wody, żeby ś. wszystkie napili. Leop. Naczerpali z rzeki wody. Przyb. N. ś. *czepiać, nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Czzerpać>

Naczerpanie, a, b., czynność cz. **Naczerpać**.

Naczerpanie się, a ś., b., b., czynność cz. **Naczerpać ś.**

Naczerpnąć, nie, nął, [Nacirzknąć] *zaczepnaw-szy, nabrać*.

Naczerpnięcie, a, b., czynność cz. **Naczerp-nąć**.

× **Naczerstwić, i, il** *zrobić czerstwiejszym*. <Na + Czerstwić>

Naczerstwić, eje, ał *czerstwiejąc, nabierać ś.:* Wiele chleba, bułek naczerstwiało. <Na + Czerstwić>

Naczerstwienie, a, b., b., czynność cz. **Naczerstwić**.

Naczerstwić, 2. czynność cz. Naczerstwić.

Naczerwienie, i, il *napuścić, nalożyć kolorem czerwonym*: Naczerwiona farba szara przecho-dzi w burą. <Na + Czerwienie>

Naczerwienie, a, b., b., czynność cz. **Naczer-wienie**.

Naczesać, sze, sał, [Naczosać], † Naczosać, nied. Naczesywać I. *na co = czesząc, nasunąć, nagarnąć*: N. sobie włosy na czoło. Czoło gładkie i wysokie, nad nim resztki włosów zręcznie naczesane tak, że łysiny ledwie ś. można pod nimi domyślić. Rog. 2. *czesząc, nagladzić, naprostować, naczyszczyć wiele czego*: N. lnu, wołny. 3. *czego = czesząc, nabierać; nawyczesować*: N. włosów z głowy. N. paździerz z lnu. 4. *czesząc, nastawić; zrobić przez czesanie*: N. sobie czuprynę, czub. 5. [N.] = a) *drapiąc, sprowadzić, wywalać co*: Skrobiąc ś., naczesał czerwonosć. b) *przen.:* N. komu skórę = *wyćwiczyć, wysmagać*. 6. × N. p. **Naczosać**. N. ś. *czesząc, nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Czesać>

Naczesanie, a, b., b., czynność cz. **Naczesać**.

Naczesanie się, a ś., b., b., czynność cz. **Naczesać ś.**

† **Naczesny we właściwym czasie będący**: Przech on swój niesłuszny ani N. upór w ohydę do niej przyjdzie. Górn. <Na + 2. Czesny>

Naczesywać, uje, ywał p. Naczesać.

Naczesywanie, a, b., b., czynność cz. **Naczesywać**.

Naczęcie, a I. † N. i [N.] b., czynność cz. **Nacząć**. 2. × N., lm. a *początek, zawizek, zaczątek*: Choćby oślepiły w blasku wiecej, niżli z naczęcia były, błogostawie mnie będą. Kon. <Od Nacząć>

† **Naczęcie się, a ś., b**., b., [Naczęcie ś.] czynność cz. **Nacząć ś.**

Naczęstować, uje, ował *częstując jednego za drugim, wielu uczestować*. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. częstowaniem*. <Na + Częstować>

Naczęstowanie, a, b., b., czynność cz. **Naczęstować**.

Naczęstowanie się, a ś., b., b., czynność cz. **Naczęstować ś.**

[Naczęszczać, a, ał, Naczęszczać] *uczęszczać, przesiadywać u kogo a. w jakim miejscu*. <Na + CZĘS(T)>

[Naczęszczenie, a, b]., b., czynność cz. **Naczęszczać**.

Nacząpać się, pie ś., pał ś. p. Nacząpać ś.

Nacząpanie się, a ś., b., b., czynność cz. **Nacząpać ś.**

[Nacząldać, a, ał] *nadeptać*. <Na + Człordać>

[Nacząldanie, a, b]., b., czynność cz. **Nacząldać**.

Naczochnać, a, ał, Naczochnać I. *co = czochra-niem, skubaniem nastroszyć, napuścić*: N. włosy, kudły, wołnę, len. 2. *czego = czochrając, nasku-bać*: N. wołny, lnu. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. czochranieniem, natargać ś.* <Na + Czochrać>

Naczochnanie, a, b., b., czynność cz. **Naczochnać**.

Naczochnanie się, a ś., b., b., czynność cz. **Naczochnać ś.**

Naczolnik, a, lm. i I. p. **Naczelnik**. 2. a. **Naczolek, Kapitelstęg** druk. *głowa, główka tabeli*, <Na + Czoło>

Naczołek, lka, lm. lki I. p. **Naczelnik**. 2. [N. a. **Naczołek**] = a) *rodzaj czepca, czapki kobiecej*. b) *część koła młyńskiego (w której umocowane są palce)*. 3. bud. *trójkątna połac dachu na przy-czołku budynku*: Widziałem naczołki świątyni polyskujące. 4. druk. p. **Naczolnik**. <Na + Czolo>

Naczolem przys. myśl. *przodkiem, na czele, lawą*.

Naczolgać się, a ś., ał ś. *czolganiami namęczyć* ś. <Na + Czolgać ś.>

Naczolganianie się, a ś., blm., czynność cz. **Naczolgać** ś.

[**Naczorchać**, a, ał] *nazdzierać, nazbijać*: Kile ją ju butów naczorchał na tych kaminiach. <Na + Czorchać>

[**Naczorchanie**, a, blm.] czynność cz. **Naczorchać**.

[**Naczosać**, a, ał] p. **Naczesać**: *Naczosa wszów cały grzebiń*.

[**Naczosanie**, a, blm.] czynność cz. **Naczosać**. **Naczółek**, lka, lm. lki I. p. **Naczelnik**. 2. p.

Naczolek. 3. 2 pp. lku *przyczółek mostowy*: Gdy przechodzili przez most, mnóstwo oficerów i żołnierzy żegnało ich przy naczółku. Sienk.

† **Naczrzeć**, czrze, **czarł**, p. **Naczarpać**. B. Sz. <Od Naczarpać, por. Ssł. črěti, črti, Čes. čřiti, Głz. črěc, Ukr. czerety, czerty>

Naczubić, i, il I. *nastawić czuba, nastroszyć*: Już więc ksiądz Marek... przypieczętować chciał, już tak naczubił... pieczętkę. Słow. 2. *jednego po drugim czubiąc, wielu wyczubić; naczochrać, natargać za czuprynę*. N. ś. *namęczyć* ś. a. *nasyć* ś. *czubieniem*. <Na + Czubić>

Naczubienie, a, blm., czynność cz. **Naczubić**. **Naczubienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Naczubić** ś.

Naczuchrać, a, ał i N. ś. p. **Naczochrać**. <Na + Czuchrać>

Naczuchranie, a, blm., czynność cz. **Naczuchrać**, *naczochranie*.

Naczuchranie się, a ś., blm., czynność cz. **Naczuchrać** ś., *naczochranie* ś.

[**Naczucie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Naczucie** ś.

[**Naczuc się**, uje ś., ul ś.] *nasłuchać* ś. <Na + Czuc>

Naczulenie się, a ś., blm., czynność cz. **Naczulenie** ś.

Naczulić się, i ś., il ś. *czuleniem nasyć* ś. <Na + Czulić ś.>

[**Naczupirzenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Naczupirzyć** ś.

[**Naczupirzyć się**, y ś., yl ś.] *wystroić* ś. *jak czupiradło*. <Na + Czupirzyć ś.>

Naczupurzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Naczupurzyć** ś.

Naczupurzyć się, y ś., yl ś. p. **Nabundziuczyć** ś. <Na + Czupurzyć ś.>

Naczuwać się, a ś., ał ś. *czuwaniem namęczyć* ś. a. *nasyć* ś. <Na + Czुwać>

Naczuwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naczuwać** ś.

Naczyhać się, a ś., ał ś. *czyhaniami namęczyć* ś. a. *nasyć* ś. <Na + Czyhać>

Naczyhanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naczyhać** ś.

[**Naczyna**, y, lm. y] *to, czym* ś. *co napelnia, nadszienie, farsz, fasz*. Zdr. [**Naczynka**]. <Od Naczynić>

[**Naczynać**, a, ał i N. ś.] p. **Nacząć**: *Naczynaj śniadać*.

[**Naczynanie**, a, blm.] czynność cz. **Naczynać**.

[**Naczynianie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Naczynać** ś.

× **Naczyniać**, a, ał p. **Naczynić**. L.

× **Naczynianie**, a, blm., czynność cz. **Naczyniać**.

Naczyniak, a, lm. i lek. I. a. **Angjomat**, × **Kędzierzak**, × **Kędzierak** (angioma) *nowotwór chorobliwy, składający* ś. *przeważnie z naczyń krwionośnych włoskowatych a. drobnych*. 2. p. **Krwawiak**. 3. N. *mleczowy* (chylangioma).

Naczyniasty, **Naczynisty**, × **Naczynkowaty** lok. *nader obfity w naczynia*: Guzik N. (tumor telangiectodes). Rak N., in. *kędzierzakowiec*, × *rak kędzierzakowy*, × *grzyb krwawy*.

× **Naczyniciel**, a, lm. e *ten, co naczynił, a. co naczyni* czego. L.

× **Naczynicielka**, i, lm. i forma ż. od **Naczyniciel**.

† **Naczyniczko**, a, lm. a p. **Naczynie**. Urs.

× **Naczynić**, i, il, nied. × **Naczyniać** I. *narobić, natworzyć*: N. okrętów. Miła kosał sama jedna za czterech żołnierzy naczyni warchołu po komnatach. Sienk. *Naczyniłeś* sobie bogów cudzych i litych. Wuj. *Nabudowałem* sobie domów, *naszczepiłem* winnic, *naczyniłem* ogrodów. Leop. *Z kamienia* prawie chce N. *chleba* sobie. Rej. 2. [N.] = a) *nalać, nasypać, napelnić, nadziać*: *Kobieta zerwała* ś. *przebudzona* nagle i naczyniła okowitę w półkwaterek. Bał. b) *zaczarować*: *Miał* pałkę naczynioną † N. ś. I. *natworzyć* ś., *narobić* ś. *And. z Kobyl*. 2. *czego* = *narobić* sobie *czego*, *narazić* ś. *na co*, *ściągnąć* na ś. *wielokrotnie*: *Chociaż* twój koń nigdy nieprzyjaćciela nie widział, ale ś. *ustawnie* naczynił despektów i narzekania żołnierstwa twego. Jan. <Na + Czynieć>

Naczynie, a, lm. a I. *sprzęt obejmujący rzeczy płynne, rzadkie, sypkie, statek, sądek*: *Naczynia* kuchenne, stołowe, gospodarskie, chemiczne, gliniane, szklane, bednarskie, złote, drogie, stare, kościelne, ofiarne, greckie. *Naczynia* ogniotrwałe, używane w probierstwie, jako to: mufle, tygielki, tutki, kapelki, miseczki, szerbłe. Żab. *Spizarnie* mają być w równie budowane, w którychby ś. *chowało* N. *piwne*, *winne* a. *też olejowe*. *Trzye*. *Mis*, *czas* i *kadzidlnie* po dwanaście; a *wszystkiego srebra* w onym naczyniu było 2,400 syklów. B. G. *Stopione* masło w jakie piękno *wlewał* N. *Haur*. *Złe* N. *najlepszy* likwor *skazi*. L. † N. *potrzebno* = *nocnik*, *wrynał*. Fiz.: *Naczynia* połączone, *komunikujące*, × *spółkujące* = *naczynia* tak połączone, że *ciecz* z *jednego* *przechodzić* może *do drugiego*. *Naczynia* włoskowate = *rury* *nader wązkie*, w których *wydalnia* ś. *włoskowatość*. *Przen.*: *Cały* *przopędziwszy* *dym* *przez* *ust* N., *puścił* z *nich* *jedną* *kulę*. *Mick*. *Przen.*: *siedlisko*, *przybytek*: N. *mądrości*, *prawdy*, *osobliwszego* *nabożeństwa*. N. *wybrane*. *Heretyk*, *djabelskie* N., *zazdrości* i *złości* *pełne*. *Skar*. 2. † *zb.*: N. *wodne* = *staki* *wodne*, *okręty* i t. p.: W 700 okrętów *abo naczynia* *wodnego* *do Rzymu* ś. *brał*. *Skar*. *Oskold* w *naczyniu* *wodnym*, w *okrętał* i *galeraeh* *ciągnął* na *Konstantynopol*. *Stryjk*. 3. *narzędzie*, *instrument*, *przyrząd*, *statek*: *Dobro*mu *rzemieślnikowi* *każde* N. *dobro*. *Prz*. *Dobry* *rzemieślnik* *leda* *naczyniem* *dobrze* *zrobi*. *Prz*. *Grać* na *muzykim* *naczyniu*. *Wuj*. I *znowu* *byłem*, *jakby* *jakie* N. *muzykie*, *jakby* *owa* *harfa*. *Kaczk*. N. *do torturowania*. *Km*. *Naczynia* *sztur-*

nowe Turkom pobrano. Baz. Zb.: *naczynia, narzędzia, instrumenty, sprzęt*: Pozbierać N. Przyśzedł mularz do roboty, ale bez naczynia. N. szewekie (= gratki). 4. anat. = a) (vas) *jeden z rozgałęzionych przewodów błoniastych, w których krąży płyn dla życia ustroju konieczne: Naczynia chłonne, chłonna, chłonna, chłonna, t. lipkowodne, ssące, wciągające, wzięwające, t. żyły ssące, sysające, wodniste, limfatyczne (vasa lymphatica). Naczynia błędne żółciowe (vasa aberrantia bilifera). N. x donoszące, t. donośne, t. dostarczające, x dowodzące, x doprowadzające (v. deferens) = *przewód nasienny, x nasieniowód, t. kanał nasienny a. nasienie odnoszący, odprowadzający*. N. grzbietowe (v. dorsalis). Naczynia krwionośne, t. krwiste (vasa sanguinifera) = *tętnice i żyły*. Naczynia mleczowe, mleczne (vasa chyliifera s. lactea). Naczynia naczynne (vasa vasorum) = *naczyłka odżywiająca ściany naczyń włoskich*. Naczynia wirowe, wirowate, zakręcone (vasa vorticosa) = *żyły drobne w naczyniowca oka*. Naczynia włoskowate (vasa capillaria) = *najdrobniejsze rozgałęzienia naczyń krwionośnych*. b) t. Naczynia wietrzne p. *Oskrzele*. c) t. Naczynia dzieciorodne, t. członki dzieciorodne = *części płciowe (genitalia)*. t. N. męskie = *penis*. Mur. d) t. Zmysłów naczynia, narządy, przyrządy = *narządy zmysłowe*. 5. bart.: Naczynia Malpigjusza = *narządy, wyrabiające moczu w pszczoły*. 6. mech.: N. skrzynekowe = *przyrząd do mierzenia wody w rurach, małych strumieniach i rowach*. Zdr. *Naczyńko, t. Naczyniczko*. <Na + CZYN>*

x **Naczynienie**, a, btm., czynność cz. **Naczynió.**
t. **Naczynienie się**, a s., btm., czynność cz. **Naczynić s.**

Naczyniomięsak, a, lm. i lek. (angiosarcoma) *mięsak objętyjący w niezwykłą ilość naczyń krwionośnych*. <Naczynie + Mięsak>

Naczynioruchowy anat. *wywierający wpływ na kurczenie a. rozszerzenie s. naczyń krwionośnych*: Nerwy naczynioruchowe (nervi vasomotorii). <Naczynie + Ruchowy>

Naczyniowy, **Naczynny** przym. od **Naczynie**. Anat. in. naczyniowy: Układ N. ciała. Ściany naczyniowe. Spłoty naczyniowe, naczyniówkowe, t. żyliste w mózgu, tkanki naczyniowa, t. zawicia siatkowate (plexus chorioidei). Gruczoł N. = *x zwój krwisto-naczyniowy*. Tkanka naczyniowa p. **Korowy**. t. Błona naczyniowa oka p. **Naczyniówka**.

Naczyniówka, i, lm. i anat. i. a. t. błona naczyniowa oka, i błona chorowa, t. błona czarna żylista, t. błonka żyłkowata, przedziwkowata, jagodowa, winogronowa (tunica chorioidea) = *bogata w naczynia krwionośne błona wyszczelnająca wnętrze gałki ocznej*. 2. opona naczyniowa, miękka mózgu, t. błona cienka mózgu, t. pobożna matka (moinx vasculosa, pia mater).

Naczyniówkowy przym. od **Naczyniówka**: Spłoty naczyniówkowe p. **Naczyniowy**.

Naczynisty p. **Naczyniasty**: Błona naczynista, dlatego tak zwana, ponieważ złożona jest z wielu naczyń. Krup.

[**Naczynka**, i, lm. i] i. p. **Naczyna**. 2. *kulesza, wypiekana na słoninie*.

Naczynny p. **Naczyniowy**. Anat.: Naczynia naczynne p. **Naczynie**. Hut.: Piec N. = *ogólna nazwa pieców, w których jest palenisko z rusztami i po-*

nieblikiem, a płomień krąży około przestrzeni, gdzie s. zawiera rula lub kruszec, a gdy te znajdują s. w zamkniętym naczyniu.

Naczyńko, a, lm. a i. p. **Naczynie**: Naczyńka wężykowate, poniki nasienne w jądrach (vascula serpentina). 2. anat. p. **Ceweczka**.

x **Naczyńkowaty** p. **Naczyniasty**.

Naczyńkowy przym. od **Naczyńko**: Barometr N. Embr.: x Błona naczyńkowa p. **Kosmówka**.

t. **Naczyrać**, a, ał p. **Naczerpać**.

t. **Naczyranie**, a, btm., czynność cz. **Naczyrać**.

Naczyszczenie, a, btm., czynność cz. **Naczyszczyć**.

Naczyszczanie się, a s., btm., czynność cz. **Naczyszczyć s.**

Naczyszczyć, i, ii *czyszcząc jedno po drugim, wiele oczyścić*. N. s. *czyszczeniem namęczyć s.* <Na + Czyścić>

x **Naczytać**, a, ał co = *czytając, natrafić na co*: Czytaliśmy wszystkie synody, a żadnegośmy takiego nie naczytali, którzyby rzymskiej stolicy poddawał pod posłuszeństwo stolicę konstantynopolską. Smotr. N. s., nied. **Naczytywać s.** *naczyć s. a. namęczyć s. czytaniem*: Tam s. naczyta do woli, eo pogańscy królowie dobrego czynili. Wer. <Na + Czytać>

x **Naczytanie**, a, btm., czynność cz. **Naczytać**. **Naczytanie się**, a s., btm., czynność cz. **Naczytać s.**

Naczytany *oczytany, który sobie nabił głowę tym, co czytał*: Naczytana francuskimi romansami. Krasz.

Naczytywać się, uje s., ywał s. p. **Naczytać**. **Naczytywanie się**, a s., btm., czynność cz. **Naczytywać s.**

1. **Nać** p. 2. **Na**. <Na + C(i)>

2. **Nać**, i, btm., [**Nacina**, **Nęc**, **Macina**, **Hyczka**] *liście warzywa, łożyski rośliny*: N. kartoflana. N. od buraków = *bobowina*. Jesienią N. warzywną bydłu oddawać. Chodź. Jaka mać, taka N. Prz. Zdr. **Matka**, **Nateczka**. <NA(T)>

[**Naćkać**, a, ał] *nabić, natkać*. [N. s., **Naćpać s.**, **Nadźgać s.**] *objeść s., najeść s. za wiele, nążyć s., obelkać s., napakować s.*: Ta szuja zawsze głodna, żre, żre, a nigdy s. N. nie może. Krasz. <Na + Ckać>

[**Naćkanie**, a, btm.] czynność cz. **Naćkać**.

[**Naćkanie się**, a s., btm.] czynność cz. **Naćkać s.**

Naćmić, i, ii *ćmiąc (= paląc) tytoń, dużo dymu narobić*: Naćmili w pokoju. N. s. *naczyć s. a. namęczyć s. ćmieniem*. <Na + Ćmić>

Naćmienie, a, btm., czynność cz. **Naćmić**.

Naćmienienie się, a s., btm., czynność cz. **Naćmić s.**

[**Naćmyrać się**, a s., ał s.] *namęczyć s.* <Na + t. Ćmyrać, por. Ćmerać>

[**Naćmyranie się**, a s., btm.] czynność cz. **Naćmyrać s.**

[**Naćpać się**, a s., ał s.] p. **Naćkać**. <Na + Cpać>

[**Naćpanie się**, a s., btm.] czynność cz. **Naćpać s.**

Naćwiartować, uje, ował i N. s. p. **Naćwiartować**. <Na + Ćwiartować>

Naćwiartowanie, a, btm., czynność cz. **Naćwiartować**.

Naćwiartowanie się, a s., btm., czynność cz. **Naćwiartować**.

[**Naćwiczenie się**, a s., btm.] czynność cz. **Naćwiczyć s.**

[**Naówiczyc się, y ś., ył ś.**] *najeść ś.* <Na + ówiczyc>

Naówiertować, uje, ował, Naówiartować *rąbiąc jedno po drugim na ćwierci, wiele nagromadzić. N. ś. namęczyć ś. ćwiertowaniem.* <Na + ówiertować>

Naówiertowanie, a, btm., czynność cz. Naówiertować.

Naówiertowanie się, a ś., btm., czynność cz. Naówiertować ś.

[**Naówikać, a, ał**] *ćwikając nasyć ś. a. namęczyć ś.*: Tyle nam naczuchrano czupryny, tyle nam naówikano w oczy, jakbyśmy Bóg wie co złego zrobili. Gaw. <Na + ówikać>

[**Naówikanie, a, btm.**] *czynność cz. Naówikać.*

Nad, Nade *przyi. I. z 4 pp. I. wyżej od..., kierując ś. w górę od...: Wzłatać N. dom. Unosić ś. N. chmury. Wzniósł ś. N. niedostępne skały. Rybka N. wodę podskoczy. Mick. Lilja jezior, skroń białą wznosząca N. wodę. Mick. Wyrastać N. las. Wyrósł niemowlęciu N. głowę. Krasin. Podniosła głowę N. łózko. Mick. Pokłon przeczyste Rodzicy! N. niebiosa Twoje skronie. Mick. Aż tam, gdzie N. mój turban była tylko gwiazda. Mick. Grzmiać piersią N. zgłiszczą i groby nuci podróżnym piosenkę żaloby. Mick. Przen.: Wzbić ś. N. gmin, N. przesady wieku. Wzniesić kogo N. obawę (= przewyżczyć obawę).*

2. N. co = na brzeg czego: Przyjść N. staw, N. rzekę. Poszli przechadzka N. rzeczkę. Mick. 3. p. niżej pod II 3: N. wieczerz przyniósł jej krawiec suknie. Niem. (= pod). 4. a) więcej od..., więcej niż...: Koehać kogo N. życie. Cenić enotę N. rozum. Skoczył do góry N. łokieć. Troc. To jego wszystka myśl i to staranie, N. świecką sławę i N. panowanie, by z miasta świętego wyrzucił pogany. P. Koch. Do wojny ochotnemi nas najdziesz i posłusznemi N. innych wszystkich. Skar. Oto N. wiek młodziana przerosłeś niewiele. Mick. † Mieć co N. kogo = mieć czego więcej od kogo, przewyższać kogo czym: Miał wiele N. insze hetmany, N. przeważne, w enotach pokazała pany. Groch. Wiele ma prawda N. nieprawdę. Smotr. Tłumaczenie biblii siedmiudziesiąt ma wiele N. inne. Skar. Do takiego zbytku przyszło, iż pan stanu najwyższego nie ma N. szlachcica. Skar. Panowie chcą mieć N. pospólstwo w szatach, w porządku, jednemu i pięciu. Kosz. Prusaey utarczki z naszymi miewali, ale nasi wszędzie mieli N. nie. Biel. M. — (Zo stopniem wyższym przymiotnika a. przysłówka:) *Od..., niż...: N. Boga niema nie lepszego. Niema stanu spokojniejszego N. duchowny. Cóż N. spoczynek być może milszego? Kras. Znowu jestem spokojny, zimniejszy N. głazy. Mick. Księżna, wyższa N. żon prostych rządy. Mick. Wyższy N. swój wiek (= przewyższający ludzi współcześnie żyjących). N. blask, co było udziałem, wyżej cenę przyjaćciela. Niem. Nie wiem ja, rzekła, czyli N. rycerzy więcej u pana słowo niewiaśt płaci. Mick. Nikt łopiej N. niego nie znał polowania. Mick. Nie więcej bawił N. godzinę. (Z opuszczeniem stopnia wyższego:) N. piekielne męki umęczona dziś dusza moja. Lubom. (= mękami większemi od piekielnych). Uciecho moja, N. którą mię inna z trudna ma potkać. Groch. (= od której większa). Być N. kogo = być lepszemu od kogo, przewyższać kogo: N. tatarskie niema w świecie koni. Mick. Kosarzu! robotniku dobry! coć ś. stało, przedtym między czeladzią N. cię nie bywało, teraz ani docinasz i pokosy psujesz, ani równo z inszemi*

w rzędzie postępujesz. Szymon. Jest rozum N. rozum. Kn. (dom. większy). Będzie krawiec N. krawca, będzie tkacz N. tkacza. Pot. (dom. lepszego). Wydatek N. przychód. L. (dom. większy). N. ludzie coś. Kn. (= coś nadludzkiego). Sprawiedliwością, rozumem, porządkiem obyczajami N. pospolitego ś. człowieka miał. Kosz. (dom. za lepszego). Niemasz sędziego N. Boga. Leop. (dom. lepszego, sprawiedliwszego). — N. co = *przekraczając granicę, przechodząc miarę czego: Ma rozum N. lata. Nagroda N. zasługę. N. zasługi, za wiele Alba mnie ocenia. Os. N. miarę. Żyć N. możność, N. stan. Pracować N. siły. Dają N. potrzebę, N. zamiar. N. wyraz. N. spodziewanie. N. wiarę. Troc. N. pojęcie. To jest N. rozum człowieczy! Mick. To N. ich rozumienie było, gdy książeczka w ogień wrzucona, nie zgorzała. Birk. Hałas i zgiełk N. podziw wielki rozszedł ś. po wszem mieście. Mick. [N. zbył] = *nazbyt. N. komplet = więcej, niż potrzeba. [Mądry N. komplet] = bardzo, kompletnie mądry. 5. prócz, oprócz, krom: Spróbuj, czy ze mnie co więcej wyciśniesz N. krew. Słow. × Było nas trzech N. siostrę twoję. Troc. × N. to p. Nadto. 6. † N. mimo, przeciw, wbrew, bez względu na: A jakoby czart mógł dopuścić co N. wolą Bożą? Kaz. 1555. Żadna rzecz nie zginie N. jego świętą wolą. Kaz. 1555. Nikt nie ma ś. nie nad Pismo Święte domyślać. Hrb. N. wiadomości i uchwałę rzpltej stało ś. Warg. Dano mu konsulat w młodszym wieku jego N. prawo. Warg. Uciekł N. zakazanie. P. cheł. 7. [N.] pod: Nadjechał N. dwór. 8. [N. wszystko] = *na wszystko, usilnie: N. wszystko prosieć. II. z 6 pp. I. N. kim a. czym = będąc wyżej od kogo, od czego: Bocian lata N. gniazdem. N. wodami mgła ś. unosi. Wisieć N. przepaścią. Patezoła nachylona N. kielichem kwiatu. Krasin. Przen.: Niebezpieczeństwo wisi N. głową (= grozi). Jugurcie zguba N. karkiem wisi. Pileh. Nieprzyjaciele już nam N. karkiem wiszą. Kłok. Przen.: Mieć kogo N. sobą (= być podległym komu, słuchać czyich rozkazów). Przen.: Mieć władzę N. kim, N. czym. Być przełożonym N. gminą. Mieć dowództwo N. wojskiem. Dzielne gienjusze panują N. światem. Mick. Wziąć górę N. czym. Mieć N. czym przewagę. Przen.: Pan N. panami. Marność N. marnościami. O miłości N. wszystkimi miłosciami gorąciami! Groch. Wianek to będzie N. wianki. Mick. 2. przy, obok, koło, u: N. rzeką, N. morzem a. N. brzegiem rzeki, N. brzegiem morza = *na brzegu rzeki, morza. N. samą granicą. Krzyż N. drogą. Zebrak siedzi N. drogą. N. wsią stojąca sosna. Li. (= na końcu wsi). Pomnik N. grobem. Stać N. grobem (= przy grobie). Przen.: Stać N. grobem = być bliskim śmierci. — Stać N. kim = stać przy kim siedzącym a. leżącym. Przen.: Stać N. kim a. N. karkiem komu = *piłnować, przyglądać go w robocie. O czeladź swój Krassus bardzo ś. starał, stojąc czterostokroć N. niemi, gdy ś. ucyli. Kosz. — Czytało modlitwy N. umarłym. Siedzieć N. robotą (= przy robocie). Ślezcąc N. książkami. N. książkami straciłem i zdrowie i oczy. Karp. N. robotą dukwiąc, święta gwadać. Bals. Pracować N. czym. Czować N. kim, N. czym. † Mieć nieprzyjaciela N. sobą (= tuż za sobą). Szyper głosem zawoła: Miejny ś. ku zbroi, ludzie mamy N. sobą, a nie wiedzieć kogo. Kochan. Wilk ten zawždy ustawicznie N. niemi chodzi, jakoby je podrapać a poźrzeć mógł. Rej. Swoje śpiegi N. nami wszędy mieli. Warg. 3. N. czym a. N. co = *około, blisko czego, tu czemu, przed******

czym: N. wieczorem. N. świtanem. 4. o czym, *względem czego, w kwestji czego*: Podkomorzego uwagi polityczne N. modami. Mick. Rozwodzić ś. N. czym. Rozmyślać N. marnościami świata. 5. N. kim, N. czym = *kogo, czego; wobec kogo, czego, z powodu kogo, czego*: Płakać N. umarłym (= *po*). Płakać N. śmiercią, nieszczęściem, niedolą czyją. Tak, godną łezkę N. nim uronił tobie zostało, mój bracie. Mick. Piękność N. każdym nieszczęściem łyż leje, nae sióstr upadkiem tylko ś. zaśmieje. Mick. Rozpaczać N. czym. Litować ś. N. nieszczęśliwym. Drżał N. przyszłością Litwinów. Mick. (= o *przyszłość*). N. własną mową ś. zaszł. Mick. 6. [N.] *względem*: Zdrajca N. synem. 7. Po nad p. **Ponad**: Jeden z waszych bieć musi za Olgierdem ku Rusi po N. Ilmen. Mick. Po N. brzegiem, po N. rzeką chodził. Troc. Pastą po N. tym laskiem swą trzodę. L. 8. Z nad p. 2. Z: Szata z N. piersi gwałtownym biciem tych piersi odsunięta. Krasin. Z N. Niemna śpiew słowika płynię. Słow. Z każdej wydasz stopy, żeś z N. Niemna. Mick. III. przyi. nierozdzielny: 1. = a) potęguje znaczenie imion, czasowników: [Nadbiada] (= *wielka bieda*). Nadkonduktor, nadleśny, nadporucznik, naddziad. Bych kreślił i nadkreślił, fraszka fraszka będzie. Kochan. Żeby im wszystkim gadał i nadgadał, nie zrozumieliby nawet. Orzesz. Nadobfitować. [Nadprzeklinać. Żeby strzegła i nadstrzegła, to mnie nie ustrzeże. Choćbyś ty ś. sznurowała i nadsznurowała, nie ukryjesz ciąży]. Niek. piszą tu N. oddzielnie: Byś wołał i N. wołał, tedy ja mówić będę, żeś ty zdrajca. Orzech. Nie przyłecą do lenia pieczone gołąbki, byś siedział i N. siedział, zgotowawszy ząbki. Prz. Oznacza: b) *przekroczenie normy*: Naddatek, nadmiar, nadliczbowy, nadmierny, nadludzki (wysിൽ), nadezulość, nadspondziwany. Naddać, nadmierzyć, nadważyć. c) *powiększenie w wysokości a. w długości*: Nadstawa. Nadłożyć, nadrosnąć, nadstawić, nadsztukować, nadbudować, nadmurować. d) *zajmowanie wyższego miejsca względem czego*: Nadoknie, nadedrzwie, nadgrobek, nadmogilny, nadbrzusny. e) *przy-*, *po-*: Nadbrzeże. Nadprucie. Nadgraniczny, nadmorski, nadpuszczański. f) *zjawienie ś. dającego w danym miejscu, w danej chwili; przy-*: Nadejść, nadjechać, nadpłynąć, nadejgnąć, nadskakiwać. Nadesłać. g) *kierunek czynności z wyższego miejsca ku niższemu*: Nadzierać (nad-zierać), nadzór, nadglądać. h) *czynianie a. zaczynanie ś. czynności; czynność dopiero z grubszego dokonana*: Nadgrzyć, nadłamać, nadpsuć, naderznąć, nadgnąć, nadbutwieć. i) *na-*: Nadpis, nadpisać, nadskórek, nadgradzać, nadgłośnia, nadbagnica, nadbutwieć, nadblonek. j) a. **Hiperchem**. *przyrostek, używany błędnie na oznaczenie związku, zawierającego więcej pewnej części składowej, niżeli inny związek, uznawany za normalny*: Kwasy nadmangany, nadechlorny. <N/ON>

Nadać, da, dał, nied. Nadawać 1. komu co a. X czego a. X kogo czym = *dać co komu, zrobić komu z czego datek, udzielić komu czego, obdarzyć kogo czym*: N. komu przewisko, tytuł, urząd, przywilej. N. kościołowi wieś. Dorota Tarłowa nadała konwikłowi Konarskiego wieś Zielonkę z folwarkami. Łuk. N. wolność włościanom. N. ludowi prawa. N. krajowi konstytucję. Karol V nadał Małtę kawalerom Maltańskim. Niem. Kościół mi rozkazuje i nadaje władzę oświecać lud, wytępiać reszty zabobonu. Mick. N. przewagę nerwom nad mięśniami. Chm. Zdrowy po-

karm nadaje siły człowiekowi. Duch nadziei życie mu nadaje. Mick. N. życie obrazowi. N. ruch machinie. N. ruchu towarzystwu. Śl. wil. (= *ożywić je, rozweselić*). N. czemu stosowny kierunek. N. wyraz licu. N. czemu pigtno właściwe. N. czemu odpowiednią formę. N. czemu odmienną postać. Przychodniń bogom swojskie nadaje postaci. Mick. Edukacja kształci rozum, ale go nie nadaje. L. Częstkroć zdarzenie szczęśliwe nada myśl niewyćwiczonemu, na którąby ś. najdoskonalszy nie zdobył. Kras. Niech ludzkie dobro pierwszy nasz cel będzie, boska to rozkosz nadawać wesela. Jak. W. — Nadajcie rolnikom wolności. Ust. N. kościół, klasztor, szpital. Zbudował tam kościół i nadał go dochodami hojnie. Tworz. Nie z pobożności hojnie kościół nadał. Mick. Nie są to rzeczywiste dobra, któremi oni ciebie nadanym radziby widzieć. Pileh. 2. †N. i [N.] p. **Nadawać**: Bóg błogosławił panu memu bardzo, nadał mu owiec i wołów. Leop. Nadał mu pieniędzy i żywności. Troc. Miasto żywności złych słów mu nadał. Troc. Boć mi takie dary macocha nadała, że nie będę długo z Jasienkiem mieszkała. Pśń. 3. p. **Naddać**: Publikowano uniwersał podskarbiego, żeby nie nadawać, i tak trochę staniały dobre pieniądze. Kub. 4. *sprowadzić, nadarzyć*: Djabli nadali taką robotę. Djabli go tn nadali. Jakieś licha zawsze go tu nadaje. Jakieś nieszczęście nadało mi spotkać ś. z nim. 5. *przydać ś., sprawić, pomóc*: Twoje wybiegi nie ci nie nadadzą. Gdzie miętkie serce, tam rozum nie nada. Kras. Wszakże nie nie nadadzą, jak nie nadały dotąd słowa moje, jeżeli ty sam do nich nie przemówisz. Wor. Nie nie nada miłość. Żer. [Lekarstwo nadało]. 6. *podać, podsunąć*: Nadawka drzewa nadaje pod piłę. Troc. N. komu piłkę (do grania) = *rzucić, odbić ją palantem do kogo*. 7. †N. *nadstawić*: Wstyd było ustąpić tej trwodze, wszakżem zieloną szatę swą zrzuciwszy z siebie, ramion nadał i w placum stanął ku potrzebie. Otw. 8. †N. *skierować, zwrócić*: Rzeka ta raz w tę stronę, skąd ś. wzięła, nadaje biegu, drugi raz do pięknego morza ciągnie brzegu. Otw. Lapończykowie, bardziej ku północy nadani, kłaniają ś. wschodzącemu słońcu. Chm. B. 9. [N.] = a) (o zadaniach, zagadkach) *dać, wyznaczyć do zrobienia, do rozwiązania*: Já ci tu nadam zagadkę. b) *przeznaczyć*: Drużbowie od Boga nadani. c) *nied. wymyślać, przezywać*. 10. druk.: Nadawać farbę na formę = *pokrywać farbą czcionki na prasie*. 11. fl.: N. linkę = *popuścić ją flisom, gdy holują*. 12. gór.: Nadawać godzinę = *znaczac kierunek prowadzonych chodników przez zawieszenie pod wczasami ciężarków na szpagacie, w linji, w której chodnik ma być prowadzony*. 13. kol. *oddać towary a. łomoki do przewozu koleją*. N. ś. 1. †N. s. = *nadstawić ś., poddać ś.*: Patrz, jak ś. jałowica goni za dorodnym buhajem, i nadawa sama. Tw. Tym dzielnym woźnikom nie dasz rady, mnie samemu ledwie ś. nadadzą, a jak ś. rozbiegają, i na lee nie dadzą. Żebr. 2. †N. ś. = *skierować ś., zwrócić ś.*: Tę krainę węgierską, która ku Polsce nadaje ś., plondrowano. Błaż. 3. *przydać ś., zdać ś.*: Ten klucz nadaje ś. do tego zamku. Umysł bystry i giętki zarówno ś. do intryg i do dyplomatycznych wybiegów nadawał. Sienk. Nadają ś. do siebie (= *zgadzają ś. z sobą, przypadają do siebie*). 4. X N. ś. = *trafić ś., zdarzyć ś., nadarzyć ś., nastreczyć ś.*: To mu ś. dobrze nadało kupić. Śl. wil. Nadaje mi ś. okoliczność pojechania. Śl. wil. 5. X N. ś. = *udać ś., po-*

wieść ś.: Niech mię ludzie przewyższają, byleby mi ś. nadało fortunę pokonać. Pileh. Szalony to, kto pomstę na niepewną wkłada wojnę, która sam nie wie, jako mu ś. nada. Mor. A. Dobrze ś. kazanie, nabożeństwo jego nadaje. Troc. Wiersze mu ś. nadają. Troc. Komu rzadkim nadało ś. eudem złączyć natchnienie boskie z ziemianiną trudem.. Mick. Gdzie wiele jest dzieci, choć jedno ś. nada. Pol. 6. [N. ś.] = a) (o bydle) *wychować* ś., nied., *chować* ś., *darzyć* ś.: Krowa ś. nadała. b) *podobać* ś.: Chciałem na gospodarstwie osiadać, bał i żenić ś. zaraz, bo mi ś. bardzo była nadała Woroniecka kniażni wdowa. Kaezk. c) *spotkać* ś. d) nied. (o płaczu) *brać*: Płacz mi ś. nadaje. <Na+Dać>

× **Nadajać, a, al p. Nadoić.**

[**Nadajać się, e ś., al ś.**] 1. *pysznić* ś. 2. *grymasić*. <Ozes. nadávati se>

× **Nadajanie, a, blm., czynność cz. Nadajać.**

[**Nadajanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Nadajać** ś.

Nadał, Na dal przys. *odtąd, od tego czasu, w dalszym ciągu, na przyszłość*: On i N. będzie robił to samo. <Na+Dal>

Nadalpejski nad Alpami ś. *wznoszący*: Gór nadalpejskich śnieżysta dziewica (= Jungfrau). Słow. <Nad+Alpejski>

Nadanie, a l. blm., czynność cz. Nadać. 2. lm. a = a) *przywilej, dokument, przeznaczający komuś jakiś dar*. b) a. † **Nadatek** *rzecz nadana, darowana*: N. kościoła (= to, czym go uposażono). c) † N. *pomyślność, powodzenie*: Siła wojen z panny greckimi szczęśliwym nadaniem zwodził. Błaż. Podał ś. Knajpów, a nadaniem tym uniesieni Krzyżacy już mniej z sobą traktować dopuszczali. Błaż. d) gór. *pozwolenie na prowadzenie robót w kopalniach, in. licencja*. e) hut. *pewna ilość rudy, paliwa i roztopu, na raz do pieca zasypywana*.

Nadanie się, a ś., blm., czynność cz. Nadać ś. **Nadanszlagowy** *nieobjęty anszlagiem, nieprzewieziany w anszlagu*. <Nad+Anszlagowy>

Nadany l. im. od **Nadać**: a) Prawa nadane. L. (= *udzielone, pisane, nie zвычайowe*). b) Klasztor panieński, wielkimi bogactwami N. P. Koch. (= *obdarzony, opatrzony, uposażony*). Jedzie w zupełnej zbroicy Gwelf od fortuny bogacie N. P. Koch. Przywilejem N. Troc. c) † **Lapończykowie**, bardziej ku północy nadani, kłaniają ś. wschodzącemu słońcu. Chm. B. (= *zwrócenie*). 2. † N. *udatny, nadobny, ładny*: Niedawno w świat puszczoney, dziś chtëpyk N. Żebr. 3. † **Nienadany** = a) *dziki, barbarzyński, nieucywilizowany*: Pójdźmy, zgładźmy ten naród nienadany. Koehan. Jezus Jana chciał mieć aż dotąd żywego, póki Żydów naród nienadany od Rzymianby nie był zawojowany. Odm. b) *nieszczęśliwy, niepomyślny*: O nienadana miłości, śmiech stroisz z mojej ciężkości. Petr.

× **Nadareć, drze, darł p. Nadrzeć.**

Nadaremnie, Nadaremno przys. od **Nadaremny**; **Nadarmo**: N. wystawiać kogo na niebezpieczeństwo. Zgrzosiłem tylko, że moje lata tak ś. N. starły. Mick. <Na+Daremnie>

Nadaremno p. Nadaremnie: Nie będziesz brał imienia Pana Boga twego N. Którego imienia nikt bezkarnie N. nie wezwał. Rzew.

Nadaremność, i, blm. rz. od Nadaremny: Nadaremnością poprzedzających starań zrozpaczoney w brodę całowałem brodatę bóstwo złotej rzeki. Orzesz.

Nadaremny *daremny, niepotrzebny, bezużyteczny, bezskuteczny, próżny*: Nadaremne zabiegi i starania. Alem ś. nadaremny nie zdradził zapalem. Mick. <Na+Daremny>

Nadarmo p. Nadaremno: To są pytania, na które N. szukałibyśmy odpowiedzi w dziele autora. Piek.

Nadarzać, a, al i N. ś. p. Nadarzyć. <Na+Darzać, p. Darzyć>

Nadarzanie, a, blm., czynność cz. Nadarzać.
Nadarzanie się, a ś., blm., czynność cz. Nadarzać ś.

Nadarzenie, a l. blm., czynność cz. Nadarzyć. 2. lm. a, a. **Nadarzenie się** *zdarzenie, przypadek, wypadek, traf*.

Nadarzenie się, a ś. l. blm., czynność cz. Nadarzyć ś. 2. lm. a ś. p. **Nadarzenie**: Nadarzeń ś. takowych mnogie żyją świadki. Mick.

Nadarzony l. im. od **Nadarzyć**, *który ś. nadarzył*: Ludzie, korzystając z nadarzonej zrzęczności, hałaśliwie ś. a hulaszco bawili. Rol. Korzystał z nadarzonej sposobności, ażeby ś. czegośkolwiek dowiedzieć. Chm. 2. † **Nienadarzony** = *nie nadający ś., źle dobrany*: Dwakroć miał sarmackie grody nienadarzone wojewody. Mias.

Nadarzyciel, a, lm. e ten, co nadarza, dawca, nastreczyciel: Darów boskich N. Pśń. kość.

Nadarzyć, y, yl, nied. Nadarzać l. † N. kogo czym = *nadawać komu darów, obdarzyć kogo*: Hojnie go na tym zamku rzkomo nadarżono. Piel. Sama dawałaś dary miłośnikom swym i nadarżałaś ich, żeby do ciebie wchodzili. Bud. Dlaczego was natura językiem nadarżyła? Smotr. 2. komu co = *nastreczyć, podać*: Nadarzył mi sposobność pisania do siebie. Przyszedłem do niej, ale mi coś lepszego niż ją miłość nadarza. Węg. Panu Bogu chwala, że mi nadarzył świętą kobietę za żonę. Słow. † **Nadarz Bóg** = *szczęść Boże, niech Bóg pomaga*: U nas nadarż Bóg, a swoje chowamy, żeśmy Jego szafarze, nie nie pamiętamy. Papr. N. ś. l. *zdarzyć ś., nastreczyć ś., nawinąć ś.*: Przyjął urząd, jaki mu ś. nadarzył. Nadarżyła ś. dobra sposobność. 2. × N. ś. = *nastreczyć ś., ofiarować ś.*: Sami nadarżają ś. cudziemucom za narzędzie do przedsięgo uskutecznienia gwałtów. Stasz. <Na+Darzyć>

† **Nadatek, tku, lm. tki** l. p. **Nadanie**: Szczodroblowości Elżbiety okazałe nadatki trwają jeszcze i po dziś dzień. Błaż. 2. *sposobność, okazja, zdarzenie, okoliczność, powód*. 3. p. **Nadatek**: a) Mierz, waż należyście, nadatku i nadmiarku nie cheg. Troc. b) Pomnożenia złej monety nadatki są przyczyną. Troc. Bez nadatku zmienić talar bity. Troc. <Na+Datek>

Nadatlantycki nad oceanem Atlantyckim położony: Wschodnie wybrzeże ma klimat gorętszy o 4 stopnie od położonych pod tą samą szerokością brzegów nadatlantyckich. Sienk. <Nad+Atlantycki, od nazwy oceanu Atlantyckiego>

Nadawacz, a, lm. e l. p. Nadawca. 2. [N.] *przyrząd wiatracyjny do miarkowania ilości ziarna, sypiącego ś. z kosza w łamienie*. 3. druk. *elastyczny, przenoszący farbę na formę i smarujący ją*. <Na+Dawacz>

Nadawać, daje a. nied. [Nadać, dawał l. nied. p. **Nadać**. 2. a. † **Nadać**] dok. *dając jedno po drugim, dać wiele*: N. komu podarunków. Nadawali mu prezentów bez liku. Mick. N. ś. l. nied. p. **Nadać**. 2. dok. *dając, nasycić ś. a. zmęczyć ś.* <Na+Dawać>

Nadawanie, a, blm., czynność cz. **Nadawać**: Nastawał na potrzebę nadawania chłopom wolności. Chm.

Nadawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadawać** ś.

Nadawca, y, lm. y, **Nadawacz** i. ten, co coś komuś nadaje, co kogoś czymś obdarza: N. przywileju. Cz. N. kościoła, klasztoru (= *fundator*). 2. druk. ten, co nadaje farbę preserowi. 3. kol. ten, co oddaje towar do przewiezienia.

[**Nadawcza**, ej, lm. e] kol. pokwitowanie z odbioru towaru do przewozu, in. poświadczenie nadawcze, recepty.

Nadawczy przym. od **Nadawca**: Akt, przywilej N. Wolności jest nadawczym panem Stwórcy. Jez. Kol.: Poświadczenie nadawcze, recepty N. p. **Nadawcza**.

Nadawczyni, i, lm. e forma ż. od **Nadawca**.

× **Nadawić**, i, II *daszyc jedno po drugim, wiele udusić*. <Na+Dawić>

× **Nadawienie**, a, blm., czynność cz. **Nadawić**.

Nadawka, i, lm. i I. przyrząd w tartaku, nadający drzewo pod pilę. 2. a. **Piesek** przyrząd, powstrzymujący ruch koła trybowego, np. w tartaku, w młynach wietrznych i t. p. <Na+Dawka>

Nadać, dmie, dał, nied. **Nadymać** i. dmąc, napęczyć powietrzem a. innym gazem: N. pęcherz. N. balon wodorem. Wiatr nadyma żagle. N. policzki. Przen.: N. gębę = nadać ś. = okazywać twarzą niezadowolenie, nadać ś. Długoli mu będzie wolno tak nadymać postawę swoją? Wer. (= *nadymać* ś. = *pysznić* ś.). [Jak jęho nadmia, tak trąbi]. Prz. (= *nie ma swego zdania, słucha cudzych podszeptów*). 2. przen. *pychą kogo napęczyć, pysznym kogo uczynić*: Pismo Święte ostrzega, że nauka nadyma. Hoł. N. ś. I. *wskutek nadymania wypęczyć* ś.: Cybuch spuścił na dół i czystym, z płuc ciągniętym powietrzem ś. nadał. Miek. Nadał ś., jako prośna świnią. Rej (= *obżarł* ś.). 2. przen. *pyszniym ś. okazać*, *napuszyc* ś., nied. *pysznić* ś.: *Czemu ś. nadyma przeciw Bogu duch twój?* Wuj. 3. przen. *okazać twarzą niezadowolenie, nadać* ś.: *Obraziwszy ś., nadał* ś. i usiadł, nie nie mówiąc. <Na+Dać>

Nadaś, u, blm. p. **Nadaśanie** ś.: Spytajcie ś. mego ojca, jeżeli za kasztanki nie zapłaciłem gotowemi pieniędzmi, rzekł z nadaśem. Orzesz. <Na+Dąś>

Nadaśać się, a ś., ał ś. I. *rozgniewać* ś., *rozgrymasić* ś., *wpaść w zły humor*: *Nadaśał* ś. i usiadł w kącie. I zajrzy w oczy, i główkę schyli, to ś. nadaśa, to ś. umili. Zabł. 2. *daśaniem* ś. *nasyć*: *Chyba* ś. już dosyć nadaśał <Na+Dąśać ś. >

Nadaśanie, a, blm. p. **Nadaśanie** ś.: Ze szczególnym połączeniem nadaśania i filuterności zawołał. Orzesz.

Nadaśanie się, a ś., blm., **Nadaśanie**, **Nadaś** czynność cz. **Nadaśać** ś.

Nadaśano przys. od **Nadaśany**: *Odparł krótko, N. Krasz.*

Nadaśany który ś. *nadaśał, gniewny, zagmiewany, nieulcontentowany.*

Nadażać, a, ał p. **Nadażyć**. <Na+Dążać>

Nadażanie, a, blm., czynność cz. **Nadażać**.

Nadażenie, a, blm., czynność cz. **Nadażyć**.

Nadażyć, y, ył, †**Nadężyć**, nied. **Nadażać** za kim a. × kogo, × komu = *zdażyć*, *nie zostać w tyle za kim*, *dotrwać komu szybkością*: Tak szybko idzie, że nie mogę za nim N. Nie nadażysz mi

w prędkości, w robocie, w pisaniu, w bieganiu. Troc. Na maj N. Sienk. (= *zdażyć przybyć na początek maja*). <Na+Dążyć>

[**Nadba**, y, lm. y] p. **Nadzieja**: *Mieli nądbę na siebie (= mieli nadzieję ś. pobrać)*. <Na+DZIE>

× **Nadbaba**, y, lm. y p. **Prababka**. <Nad+ Baba>

× **Nadhabka**, i, lm. i p. **Prababka**.

Nadbagnica, y, lm. e bot. p. **Nabagnica**. <Nad+Bagnica>

Nadbałycki, **Nadbałycki** nad morzem *Bałtyckim* znajdujący ś.: Lud Niemiec, w nadbałyckiej urodzony ziemi. Syrok. <Nad+Bałycki, od nazwy morza Bałtyckiego>

Nadbałycki p. **Nadbałycki**: *Kazimierz Wielki nadbałycką północ Europę chwałą imienia swego napęcił*. Szaj.

Nadbarkowy anat. (aeromialis) *barko-szczytowy, łopatko-szczytowy*. <Nad+I. Barkowy>

[**Nadbiada**, y, lm. y] *wielka bieda*. <Nad+Biada>

Nadbicie, a, blm., czynność cz. **Nadbić**.

Nadbić, bije, bił i. *nieco rozbić*: *Ubogi żak, boso, z dzbanuszkim nadbitym i próżnym w ręku, zaszedł im drogę. Krasz.* Ja tylko o uszak łąba sobie nadbiłem. Krasz. 2. [N.] *wynagrodzić, uzupełnić, wyrównać, nastarczyć, dogodzić*. <Nad+Bić>

Nadbiec, gnie, gł, **Nadbiegnąć**, **Nadbieżeć**, nied. **Nadbiegać** i. *biegnąc przybyć, przybiec (w chwili czego)*: *Na jej krzyk nadbiegła matka. N. komu na pomoc.* 2. × N. kogo a. na kogo = *biegnąc wpaść na kogo*: *Nadbiegł nas znienaeka. Burza nas nadbiegła (= zaskoczyła)*. *Tysiąc okropnych myśli nadbiegną ją w tłumie. L.* 3. † N. konia a. koniowi = *zmęczyć, zmordować konia biegiem*. <Nad+Biec>

× **Nadbieg**, u, lm. i p. **Nadbiegnięcie**. <Nad+Bieg>

Nadbiegać, a, ał p. **Nadbiec**. <Nad+Biegać>

Nadbieganie, a, blm., czynność cz. **Nadbiegać**.

Nadbiegnąć, gnie, gł p. **Nadbiec**.

Nadbiegnięcie, a, blm., × **Nadbieg** czynność cz. **Nadbiegnąć**.

Nadbierać, a, ał p. **Nadebrać**. <Nad+Bierać>

Nadbieranie, a, blm., czynność cz. **Nadbierać**.

Nadbieżeć, y, ał p. **Nadbiec**: *Skoro przybliżywszy ś. nań nadbieżał, pyta, dlaczego takim pędem bieżał. P. Koch.* *Nadbieżał mnie wilk. Li.* *Gdy też chęć łakoma nadbieży którego, stańmy ś. miłosierni, a bądźmy hojnemi. Papr.* *Godzina dwunasta nadbieży. Miek.* *Nadbieży czas, że prawda na wierzch wyjdzie. Sienk.* <Nad+Bieżeć>

Nadbieżenie, a, blm., czynność cz. **Nadbieżeć**.

Nadbiodrza, y, blp. anat. (ilia) *części tułowia nad biodrami bezpośrednio położone*, in. *ślaba b i z n y*. <Nad+Biodro>

Nadbitka, i, lm. i artykuł odbity z większej całości bez zmiany paginacji, abdruk. <Nad+Bitka>

Nadbladnąć, nie, nał a. dł, × **Nabladać** stać ś. *nieco bladym; nieco spłowieć, przybladnąć*. Przen.: *Już prawie na punkcie ostatnim stałoby cesarstwo chrześcijańskie, bo już nadbladnęło. Strzyk.* (= *zachwiał* ś., *zaczęło upadać*). Nieos.: † **Nadbladło** a. † **nadbladło** ś. a. † **nadbladło** komu = *zbladł*:

Cnota nogę złamała, z prawdy dno wypadło, a pokorze u dworu już bardzo nadbladło. Prz. Powstał wielki szturm na morzu, a w takim razie i Arystypowi ś. nadbladło. Bud. B. (= *strach go napadł*). <Nad + Bladnąć>

Nadbladnięcie, a, blm., czynność cz. **Nadbladnąć**.

× **Nadblakować**, uje, ował *niewco zblaknąć*: Z przetrachu nadblakuje i poblednie zorza. Leszcz. S. <Nad + Blakować>

× **Nadblakowanie**, a, blm., czynność cz. **Nadblakować**.

Nadblonek, nka, lm. nki hist. p. **Nablonek**. <Nad + Błona>

Nadblotny *nad błotem leżący*: Nadblotne wiszary. Nagł. <Nad + Błotny>

Nadbohowy, **Nadbohski** *nad rzeką Bohem znajdujący ś.*: Osady wojenne nadbohowe. And. <Nad + *Bohowy, od nazwy rzeki Boh>

Nadbohski p. **Nadbohowy**: Dwa inne powiaty Zwinogrodzki i Nadbohski i niejednocześnie i znacznie później utworzone zostały. Rol. <Nad + *Bohski, od nazwy rzeki Boh>

Nadbosforski *nad cieśniną Bosforem znajdujący ś.* <Nad + Bosforski, od nazwy cieśniny Bosfor>

Nadbożanin, a, lm. anie *mieszkaniec krainy nad rzeką Bohem znajdujący ś.*: Nasz N., kilka strzałami ranny, wyszedł był z innemi z obozu. Krasz. <Nad + *Bożanin, od nazwy rzeki Boh>

Nadbór, oru, lm. ory *to, co wzięto prócz tego, co ś. należało*. <Nad + BIOR>

Nadbrodek, dka, lm. dki l. *wkleśłość wyżej brody u konia, gdzie lańcuszek munsztukowy ś. zapina*. 2. [N.] *koniec dzwona w kole, a raczej kant wewnętrzny na końcu, ulegający łatwo odszczypaniu*. <Nad + Broda>

Nadbrodnik, a, lm. i, **Storzan** bot. (epipogium) *ros. z rodziny storczykowatych*. <Nad + Broda, naśladowanie nazwy Gr.>

Nadbrusie, a, lm. a bud. *pas poziomy pod głównym gzymsiem budynku*, in. fryz, pas, strefa, średnik, środobelk, tablica, zwierzyniec. <Nad + Brus>

Nadbrzeg, u, lm. i p. **Nadbrzeże**: Gdzie lśni ś. ów prąd Wisły, nad nim wzniosły N. chyli... Moraw. <Nad + Brzeg>

Nadbrzeż, y, lm. e z. p. **Nadbrzeże**: Bałwany powodzi cofnęły ś. w zad od tuczonej nadbrzeży. Krasin. <Nad + Brzeg>

Nadbrzeżanin, a, lm. anie *mieszkaniec nadbrzeża*: Nadbrzeżanie koromandelsey i malabarsey. Wyrw.

Nadbrzeże, a, lm. a, **Nadbrzeg**, **Nadbrzeż** *pas ziemi nad brzegiem rzeki, jeziora, morza leżący, wyrzeże*: Po nadbrzeżach morza Czarnego. Nar. <Nad + Brzeg>

Nadbrzeżny l. przym. od **Nadbrzeże**, *nad brzegiem czegoś znajdujący ś.*: Łąki nadbrzeżnej kobiece. Mick. Widziano giaura na czarnym rumaku, w cwał leżącego po nadbrzeżnym szlaku. Mick. Po nadbrzeżnym błdził piasku. Mick. Do tąd stoicie na nadbrzeżnej skale. Mick. Szybko pod cienie nadbrzeżne ś. weiska statek. Mick. 2. *na krańcu leżący, nadgraniczny, pograniczny*: Województwo Poznańskie, jedno z nadbrzeżnych. L.

Nadbrzuchowy, **Nadbrzusny**, × **Nadżołądkowy** *do nadbrzusza odnośny, jemu właściwy* (epigastriacus). <Nad + Brzuchowy>

× **Nadbrzusie**, a, lm. a anat. p. **Nadbrzusze**. **Nadbrzusze**, a, lm. a, × **Nadbrzusie** anat. (epigastrium) *górną część brzucha, tuż pod mostkiem i żebrami położona*, in. nadpępeze, okolica nadpępkowa, [podłyżkowa], dołek podsercowy a. serca, sercowy, × łyżka, †nadolek serca. Por. **Dołek**. <Nad + Brzuch>

Nadbrzusny p. **Nadbrzuchowy**. **Nadbudować**, uje, ował, nied. **Nadbudowywać** *dobudować nad czym*. <Nad + Budować>

Nadbudowanie, a l. blm., czynność cz. **Nadbudować**. 2. lm. a a. **Nadbudówka** *rzecz nadbudowana*.

Nadbudowywać, uje, ywał p. **Nadbudować**. **Nadbudowywanie**, a, blm., czynność cz. **Nadbudowywać**.

Nadbudówka, i, lm. i p. **Nadbudowanie**: Chce odnaleźć dawne gimnazjum i oczyścić z późniejszych rzymskich nadbudówek. Wejs.

Nadburgrabia, ego a. i, lm. owie *starszy, przedniejszy między burgrabiami*: Nadburgrabięgo Kościuszkę za podobną skłonność porwać kazala. Kan. <Nad + Burgrabia>

Nadburmistrz, a, lm. owie *starszy, przedniejszy między burmistrzami*: N. miasta Berlina. <Nad + Burmistrz>

Nadbutwiały, **Nabutwiały** *który zaczął butwieć, nadgniły, nadpsuty*: Księgi nadbutwiałe. <Nad + *Butwiały, od Butwieć>

Nadbutwieć, eje, al, **Nabutwieć** *zacząć butwieć, nieco zbutwieć, nadgnieć, nadpsuć ś.* <Nad + Butwieć>

Nadbutwienie, a, blm., czynność cz. **Nadbutwieć**.

Nadbużański, **Nadbużny** *nad rzeką Bugiem znajdujący ś.*: Król Kazimierz zostawił za sobą Włodzimierz i nadbużańskie grody z załogami litewskimi. Stادن. <Nad + Bużański, od nazwy rzeki Bug>

Nadbużny p. **Nadbużański**: Łęgi nadbużne. Krasz.

Nadchadzać, a, al l. p. **Nadejść**: Trzoda, pasąc ś. blisko, nadchadzała. Szymon. Trzecia noc nadchadzała, jako ś. ze mną zmówił, żebym go czekała. P. Koch. 2. †N. kogo = często do kogo przychodzić, często bywać u kogo, uczęszczać do kogo: Sam gdy ś. zstarzał, dzieci go młode nadchadzały. Papr.

Nadchadzanie, a, blm., czynność cz. **Nadchadzać**.

Nadchmurny *nad chmurami ś. znajdujący*: Nadchmurne wierzchołki skały. Garez. Podle ś. z nim (z górą Tumanem) losy zaobeszły, dając mu zwykłą dumę wirchów i nadszczytów, a nie dając ich wielkości nadehmurnej. Ork. To silny polot orlicy, co pewna swojej potęgi, w nadehmurne szybuje sfery. Mick. Ochl nieraz krwawo serce nas zaboli, nim ś. w N. uniesiemy świat. Syrok. <Nad + Chmurny>

Nadchmurzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadchmurzyć** ś.

Nadchmurzony *niewco nachmurzony*: Nadehmurzona, smutna, wysła z drugiego pokoju piękna pani. Krasz. <Nad + Chmurzyć>

Nadchmurzyć się, y ś., yl ś. *niewco nachmurzyć ś.*: Umilkł, ale nadehmurzył ś., widocznie zakłopotany i w duszy zły na siebie. Krasz. <Nad + Chmurzyć>

Nadchodzenie, a, blm., czynność cz. **Nadchodzić**,

Nadochodzić, i, il p. **Nadejść**. <Nad + Chodzić>

× **Nadchód**, odu, lm. ody p. **Nadejście**. <Nad + Chód>

† **Nadchramować**, uje, ował p. **Nachromywać**. <Nad + *Chramować, od Chromać>

† **Nadchramowanie**, a, blm., czynność cz. **Nadchramować**.

Nadchudnąć, nie, dl, **Nachudnąć** *niewco schudnąć*: Po zimie zawsze musi N. bydło. Haur. <Nad + Chudnąć>

Nadchudnięcie, a, blm., czynność cz. **Nadchudnąć**.

Nadciąć, **nadetnie**, **nadciął**, nied. **Nadciąć** I. *niewco uciąć*: N. kija, bo za długi. 2. *niewco zaciąć, naciąć*: Dwa palce mu uciął i trzeciego aż do kości naciął. Stob. Wtenczas zły jarmark, kiedy na jarmarku pijanemu często nadeinają karku. Bratk. <Nad + Ciąć>

Nadciągać, a, al p. **Nadciągnąć**. <Nad + Ciągać>

Nadciąganie, a, blm., czynność cz. **Nadciągać**.

Nadciągnąć, nie, nął, nied. **Nadciągać** I. *niewco naciągnąć*: Niedość wiersz pisać pospolitym kształtem, a tymbardziej nadeinąć kadencją gwałtem. L. 2. [Nadciągać = wykonywać rękoczynny, mając zamiar [uchylenie] a. [obieranie] s.], wykonywać rodzaj miesienia przez lud stosowanego. 3. *ciągnąć = posuwając s., nadejść, zbliżyć s.*: Wojsko nadeiną. Zygmunta dopiero w październiku do Inflant nadeinął. Niem.

Nadciągnięcie, a, blm. p. **Nadciągnięcie**: N. Alibasa Skanderbog lekce ważył. Baz.

Nadciągnięcie, a, blm., **Nadciągnięcie** czynność cz. **Nadciągnąć**.

Nadciec, cze, kl *ciękąc dojść*. <Nad + Cieć>

Nadcieczenie, a, blm., czynność cz. **Nadciec**.

Nadcierać, a, al p. **Nadetrzeć**. <Nad + Cierać>

Nadcieranie, a, blm., czynność cz. **Nadcierać**.

Nadciąć, a I. blm., czynność cz. **Nadciąć**. 2.

lm. a = a) *ciąćce lekkie, powierzchowne*. b) a. **Nona**, **Nadłokieć** fecht. *rodzaj cięcia w prawy bok przeciwnika*. <Nad + Cięć>

Nadciążarek, rka, lm. rki *to, co wypada nad ciężar oznaczony*. <Nad + Ciężarek>

Nadciąć, a, al p. **Nadciąć**. <Nad + Cinać>

Nadciąć, a, blm., czynność cz. **Nadciąć**.

Nadciąć, u, lm. y gór. *wciąć s. w ścianę solną ilita wydobyć t. zw. zbojów, zrobione z góry*, in. ocios wierzehni, wierzeh. <Nad + Cios>

Nadciąć, ciosa a. **ocięsz**, **ociosał** *niewco ociosać*.

Nadciąć, a, blm., czynność cz. **Nadciąć**.

Nadciąć, snie, snął *niewco nacisnąć*. <Nad + Cisnąć>

Nadciąć się, a s., blm., czynność cz. **Nadciąć** się.

Nadciąć się, y s., yl s. *niewco uciszyć s.*: **Nadciąć** się mowy w tej materji częste i obwinające. Krasz. <Nad + Ciszyć s.>

Nadciąć, a, blm., czynność cz. **Nadciąć**.

† **Nadczą** (właśc. na tezo) p. **Czą**. <Liam. Na czą>

Nadczą *niewco zczą*: Chleb N.

Nadczą, eje, al *niewco zczą*. <Nad + Czą>

Nadczą, a, blm., czynność cz. **Nadczą**.

Nadczą *wyższy niż u człowieka, nadludzki, nadziemski*: Poznał, że pieśń była nad-

człowiecza. Słow. *Czucie nadeczłowiecze*. Krasz. Tu trzeba sięgnąć po broń nadeczłowieczą. Deo. Dawna pasja osłabła pod wpływem nadeczłowieczych pragnień. Jel. <Nad + Człowieczy>

Nadczą, a, lm. **nadczą** fl. *człowiek o cechach duchowych, prześcigających pospolitą miarę ludzkiej natury*: a) o naturze doskonalszej, wyższej, subtelniejszej od ludzkiej; b) nie poczuwający s. do obowiązków i norm przez ogół uznawanych: Czas więc umrzeć człowiekowi przejściowemu, niech nadeczłowiekowi ustąpi miejsce. Bog. W. Więć s. wciąż truje w gronie nadczłowieczy, w braku cykuty. Asn. W duchu tych zasad, za przykładem „wielkiej“ rewolucji, strącono Boga żywego z tronu wszechświata, a na jego miejsce posadzono nie panią Momoro, jak w roku 1793, ale ubóstwiany „oryginał“, jakiegoś „nadeczłowieka“, który w gruncie rzeczy jest najwyczajniejszym człowiekiem, tylko nad wszelką miarę zarozumiałym, mającym siebie za gienjusz, za samego nawet Boga, bo za najwyższego prawodawcę, niezależnego od żadnych praw boskich i ludzkich, odrzucającego „sumienie“ jako zmore, wstrzymującą rozwój ludzkości. Str. <Nad + Człowiek>

[**Nadczą**, a, lm. i] *rzemień u wzdry (nad czołem konia)*. <Nad + Czóło>

Nadczą, i, blm. fil. i lek. rz. od **Nadczą**, p. **Nadczą**.

Nadczą, lep. **Nadczą**, **Hiperestetyczny** fil. *nienormalnie wrażliwy, zbyt pobudliwy*. <Nad + Czły>

Nadczą, i, blm. fil. i lek. (hyperaesthesia) rz. od **Nadczą**; **Nadczą**, **Nadczą**, **Nadczą**, **Hiperestezja**, *niewykła drażliwość nerwów na bodźce zewnętrzne, nadmierna pobudliwość, wrażliwość zmysłowa; stan przeczuwania pewnego zmysłu (np. wzroku, słuchu, dotyku); nienormalna wrażliwość na zbyt słabe podmiety*. <Nad + Człość>

Nadczą fil. p. **Nadczą**: Lubuje s. w charakterach nienormalnych, nadeczłowieczych, wydelikatnionych. Kot. <Nad + Czły>

Nadczą, i, blm. *wzmocnienie, przyspieszenie czynności życiowych nad stan zwykły*. <Nad + Czność>

Nadczą, a, al, nied. **Nadczą** I. *dać więcej, dodać, dolożyć*: **Nadczą** mu jeszcze jeden złoty. Niech Bóg z naszych lat nadczą twojemu wiekowi. Troc. Kiedy kuflem chłodne mleko nadeczłowieczą, drugim kuflem rzadkiego miodu nadczą. Otw. 2. a. **Nadczą**, nied. **Nadczą** *zaplać ażjo*: Na stu po kilka złotych nadczą. Gostk. 3. fl.: a) **Nadczą** linę = *puszczać ją wolno*, in. luzować, odkładać. b) **Nadczą** zagiel = *puszczać go wolno*. 4. kraw. p. **Nadczą**. × N. s. I. czemu = *oddać s., poświęcić s.*: Interesom swoim nadczą, nadczą s. i ledwie ze skóry nie wydzierają. L. 2. z czym = *wystąpić szumnie*: Byli u nas znaczniejsi paniećta, ale żaden s. z swemi pieniędzmi tak nie nadczą, jak We Pan. L. <Nad + Dać>

Nadczą, a, blm., czynność cz. **Nadczą**.

× **Nadczą** się, a s., blm., czynność cz. **Nadczą** się.

Nadczą, a I. blm., czynność cz. **Nadczą**.

2. lm. a *niewco nadeczłowieczy, rozdarcie niezupne*: W 19 miejscach słupa dębowego poczynił wyłomy i nadczą. Rol. Chir.: N, in. pęknięcie, rozpadlina, × rozpek, × rozpekłina, × rys, × rysa, szczelina. N. kroczka przy porodzie (ruptura perinei incompleta). <Nad + Dareć>

× **Naddarować, uje, ował** komu = *hojnie kogo oddarzyć*. Troc. <Nad + Darować>

× **Naddarowanie, a**, blm., czynność cz. **Naddarować**.

Naddarty im. od **Nadędrzeć**.

Naddatek, tku, lm. **tki**, † **Naddatek**, × **Naddawek** 1. *to, co s. daje nad miarę, nad oznaczoną ilość, dokładka, przykładka*: Korce bez żadnych naddatków wymierzone być mają. Vol. (= bez czubów, pod strych). 2. *przewyższka ceny targowej pięniędzy a. papierów wartościowych nad ich wartość nominalną, niemie, wymienne, zwyższka, luża, ażjo*: Do pomnożenia złej monety naddatki są wielką przyczyną. Haur. <Nad + Datek>

Naddatkowy przym. od **Naddatek**.

Naddawać, daje a. × **dawa, dawał i** × **N. s.** p. **Naddać**. <Nad + Dawać>

Naddawanie, a, blm., czynność cz. **Naddawać**. × **Naddawanie się, a s.**, blm., czynność cz. **Naddawać s.**

× **Naddawek, wka**, lm. **wki** p. **Naddatek**.

Naddłubać, bie, bał, nied. **Naddłubywać** *niewo wyłłubać*. <Nad + Dłubać>

Naddłubanie, a, blm., czynność cz. **Naddłubać**.

Naddłubywać, uje, ywał p. **Naddłubać**.

Naddłubywanie, a, blm., czynność cz. **Naddłubywać**.

× **Naddłużać się, a s.**, **ał s.** *niewo dłużej rozciągać s.*

× **Naddłużanie się, a s.**, blm., czynność cz. **Naddłużać s.**

Naddłużenie, a, blm., czynność cz. **Naddłużyc**.

Naddłużyc, y, ył *niewo przedłużyć*: Postanowiłem siebie zabić, jeśli mnie co zabić zdoła, a jego wskrzesić, jemu radością życia N. Krasin. <Nad + Dłużyc>

Naddnieprowski, Naddnieprzański, Naddnieprski *nad rzeką Dnieprem znajdujący s. a. zachodzący*: Gabinet berliński patrzył z niespokojnością na układy naddnieprowskie. Rzew. <Nad + Dnieprowski, od nazwy rzeki Dniepr>

Naddnieprski p. Naddnieprowski: Po zdobyciu stolicy naddnieprskiej mieli Tatarowie ciągnąć na Halicz. Szaj.

Naddnieprzański p. Naddnieprowski: Przedhistoryczni Polanie naddnieprzańscy. Dub. M.

Naddniestrzański *nad rzeką Dniestrem znajdujący s.*: Dnicy rybacy porzucili swoje komysze naddniestrzańskie. Sienk. <Nad + Dniestrzański, od nazwy rzeki Dniestr>

Naddniówka, i, lm. **i zajęcia poza zwyklemi goździnami**. <Nad + Dniówka>

[**Naddołek, kka**, lm. **kki**] p. **Nadołek**.

Naddoński *nad rzeką Donem znajdujący s.*: Obwód N. <Nad + Doński, od nazwy rzeki Don>

Naddozór, oru, lm. **ory** *dozór zwierzchni*: Ty-niee miał N. nad Staniątkami i benedyktyni ty-nieccy byli duchownymi w Staniątkach. Kęł. <Nad + Dozór>

Naddrobnieć, eje, ał *niewo drobniejszym s. stuc*. Nieos. † **Naddrobniało** komu = *ktos naddrobniał, podupał*: Aby nie rozpaczali, jeśliżo im naddrobniało, ale Panu dufali, który je jeszcze może wydzwignąć. Gil. <Nad + Drobnieć>

Naddrobnienie, a, blm., czynność cz. **Naddrobnieć**.

Naddroże, a, lm. **a** *miejsce przy drodze*: Niezliczona ilość małych susłów okrywała brzo-gi pola i N. Krasz. <Nad + Droga>

Naddrożny *nad drogą, przy drodze znajdujący s.* Staś z głębokim wzruszeniem ujrzał s. na zna-

nym kawałku ziemi, wifając krzyże naddrożne, kamienie stare. Krasz. Rozsiady s. karczemki naddrożne. Dzierz. Jest to jakby obowiązkiem podróżnych poklonić s. tej pokusie naddrożnej. Krasz. <Nad + Drożny>

× **Naddrzwiernik, a**, lm. **i** bud. p. **Naddźwieriek**.

× **Nadduchowość, i**, blm. *stan nadmiernego rozwoju strony duchowej w człowieku*: W swej nadduchowości cierpkiej i zgryźliwej robi wrażenie średniowiecznego mnicha. Jel. <Nad + Duchowość>

Naddunajski *nad rzeką Dunajem znajdujący s. a. zachodzący*: Księstwa naddunajskie. Horly naddunajskie. Nar. Naddunajskie zdarzenia. Lel. <Nad + Dunajski, od nazwy rzeki Dunaj>

Naddusić, i, il *niewo udusić*: N. pieczeń, jarzynę. <Nad + Dusić>

Nadduszenie, a, blm., czynność cz. **Naddusić**.

Naddwubitny lek: Tętno naddwubitne (pulsus catadioteticus) = *jedna z nieprawidłowych odmian tętna*. <Nad + Dwa + Bitny>

Naddziad, a, lm. **y** **i**. × **N. p. Pradziad**: N., dziad drugi. Troc. 2. część. w lm. *pradziad = przodek, antenat*: Dziki stanął, krwi niesyty mąż, dziedzic Gengiskańskiego rodu, w postawie naddziada. Krasin. Płochych z Ikarami nie dzieląc układow, żądał tylko odzyskać szczęśliwość naddziadów. God. <Nad + Dziad>

Naddział, u, lm. **y** *część otrzymana prócz tej, która z równego podziału przypadła*. Zdr. **Naddziałek**. <Nad + Dział>

× **Naddziałać, a, ał** *zdziałać więcej, nadrobić*. <Nad + Działać>

× **Naddziałanie, a**, blm., czynność cz. **Naddziałać**.

Naddziałek, kka, lm. **kki** p. **Naddział**: Bór Biedużeński rodziny Nasiadków posiadały niektóre drzewa swoje poniżej Lelisu, co wynosiłoby od chaty jego, prawdopodobnie dzisiejszej wsi Nasiadki, z górą wiorstę drogi, a naddziałki pod Gnatami, dokąd z Nasiadek jest mila. Krzyw.

Naddziecinny *większy od właściwego dziecku*: Było coś niemal przerażającego w pismach jej, dojrzałością sądu, goryczą poglądów, energią naddziecinną. Krasz. <Nad + Dziecinny>

× **Naddzienny** *nade dniem będący, nad dniem stojący s.*: Mara, co w naddzienny drzymaniu s. przekaze. Przyb. <Nad + Dzienny>

Naddzierać, a, ał p. **Nadędrzeć**. <Nad + Dzierać>

Naddzieranie, a, blm., czynność cz. **Naddzierać**.

Naddzierzawca, y, lm. **y** *starszy dzierzawca*: Lunec został naddzierzawcą lasów rządowych w W. Ks. Poznańskim. Chm. <Nad + Dzierzawca>

Naddziobać, bie, bał *niewo podziobać*: Wybierały te zwłaszcza wianse, co szpaki i wróble naddziobały trochę. Jeż. Choć trochę naddziobią go wrony a kruki, plon zbiorą choć nie my, to nasze prawnuki. Uj. <Nad + Dziobać>

Naddziobanie, a, blm., czynność cz. **Naddziobać**.

Naddźwieriek, rka, lm. **rki**, **Naddźwiernik**, × **Naddrzwiernik** bud. *przyzobienie nad drzwiami a. miejsce na nie, in. kamzans, supraport*. <Nad + Dźwierze = Drzwi>

Naddźwiernik, a, lm. **i** bud. p. **Naddźwieriek**.

Nade p. Nad: a) N. mnie. Kto kogo raz słucze, ma już nadeń wiele. Tw. Nikt nadeń zaenością i majgtnością nie miał. P. Koch. b) N. mną. N. brwiami. Mick. N. dniem. N. drzwia-

mi. Niewidomy siedział N. drogą żebrząc. Sekl. N. granicą. Sienk. †N. drwy (= nad drzewem). Urząd, urzędnik N. drwy.

Nadebatować się, uje ś., ował ś. namęczyć ś. debatorowaniem. <Na + Debatować>

Nadebatowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadebatować ś.

Nadebrać, nadbierze, nadebrał, nied. Nadbierać I. wziąć nieco, nabrać nieco: [Trzeba N. miodu]. Król chodzi cały od stóp do głowy okryty djamentami, choć mu ich kochanki sporo nadebrały. Krasz. **2. wziąć więcej niż ś. należy, wziąć za wiele:** Nadebrał u kupca nad przyzwolony mu kredyt. <Nad(e) + Brać>

Nadebranie, a, bfm., czynność cz. Nadebrać.

Nadecznik, a, lm. i zool. (spongilla) gąbka wód słodkich z krzemieniemi igłami. <Może *Nadeszcznik? Por. Ukr. nadósznyk a. natosznyk, Ros. nadosznik a. nadożnik>

Nadędrzeć, nadedrzeć, nadędarł, nied. Naddzierać nieco rozędrzeć a. odebrać: Szaty naddarte. Zał. Za wiele ważyło, wige naddarłem. Sł. wil. Przen.: Naddarł mu czupryny (=wytargal go za włosy). **N. ś. nieco ś. rozędrzeć:** Jeszcze używam tej sukni, ale już ś. naddziera. Sł. wil. <Nad(e) + Drzeć>

Nadędrzwie, a, lm. a, Nadproże, Nadprożek, Nadprożnik bud. spojenie w górze odrzwi. <Nad(e) + Drzwi>

Nadefraudować, uje, ował defrawlując jedno po drugim, wiele zdefraudować. <Na + Defraudować>

Nadefraudowanie, a, bfm., czynność cz. Nade-fraudować.

Nadegradować, uje, ował degradując jednego po drugim, wielu zdegradować. <Na + Degradować>

Nadegradowanie, a, bfm., czynność cz. Nade-gradować.

Nadejście, a, bfm., †Nadesćie, †Nadsćie, X Nadchód czynność cz. Nadejść.

Nadejść, nadejdzie a. †nadnidzie, †nadjidzie, nadszedł, nied. Nadchodzić, częstot. Nadchadzać I. podejść, przyjść, przybyć, zbliżyć ś. (szczeg. ku komuś czekającemu a. w chwili czegoś): Zaczekaj na mnie, nadejdę niebawem. Nie włóczę ś. tu, bo ktoś może N. Lada chwila nadejdzie. Ujdziem tam podejrzania, chociaż kto nadnidzie. Pot. Wojsko nadeszło. Przen.: W tym czasie wiele zboża do nas nadeszło. Wkrótce nadejdzie list od ojea. Nadeszła smutna wiadomość. Nadechodzi noc, wieczór. Stońce we lwa nadnidzie w auguście. Jabł. Zima już nadechodzi. Dżdżysta nadechodzi pora. Mick. Nadszedł czas utrapienia. Straszna chwila nadechodzi. Mick. Nadeszła chwila ostatnia. Nadeszła godzina śmierci. Nadechodzące niebezpieczeństwo. Burza nadeszła. **2. po czym, za czym = nastąpić, iść po czym:** Po rozkoszy nadechodzi żal. L. Słowa jego niekunsztowne, ale skutek za nimi nadechodzi. Kras. **3. †N. i [N.] = a) kogo = najść kogo, napaść na kogo, zdybać kogo:** Nadszedłem go nad tym uczynkiem. L. Judasz nadszedł Pana w ogrójcu, gdzie ś. modlił. Damb. Nie zwłaczaj pokuty, aż cię śmierć nadejdzie. Troc (= zaskoczy). [Nadesłi je dwa psi]. b) kogo, co = znaleźć, spotkać, natrafić na kogo, na co: Nadeszli jednę wyspę. Paszk. Nadszedszy różne ścieżki, zdumiawszy ś. stoi, przypatrując ś. każdej, zbłądzenia ś. boi. Groch. Świat na krąg obeszła, pragnąc, by gdzie lub trupa, lub kości nadeszła. Zebr. [Nadesła niedźwiedzową dziurę. Nadeszedł dziewięcátko śpią-

ce], e) kogo = nawiedzić kogo, przyjść komu: [Dobra myśl cię nadejdzie] (=nawiedzi). Nadeszła go żądza do pieniędzy. Troc. Daruj mi, ja nie wiem sam, co mnie nadeszło. Ork. Dorzucił do swego planu w bezładzie, co nadeszło, pewny, że ś. całość stworzy z tych właśnie rozskoków. Ork. (=przy-szło na myśl). Takową pokusą nadechodził i pro-roki. Kaz. 1555. **4. †Nadechodzie = ulegać fermentacji, fermentować, robić:** Dzieża nadechodzi, mnoży ś. Mącz. <Nad(e) + Iść>

Nadekscytacja, i, bfm. natmierna ekscytacja: Chorobliwa N. nerwowa. <Nad + Ekscytacja>

Nadelbiański nad rzeką Elbą znajdujący ś., mieszkający, leżący: Nadelbiańscy Słowianie. Nar. (=nadelbscy, polabscy). <Nad + Elbiański, od nazwy rzeki Elba>

Nadelektować się, uje ś., ował ś. nasycić ś. delektowaniem: Zbliżyła ś. do barona, który, nadelektowawszy ś. obrazem, otrzepywał teraz z kurzu biust Nerona. Bał. <Na + Delektować ś.>

Nadelektowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadelektować ś.

Nademdlały p. Nademdlony.

Nademdleć, eje, ał, †Nadmdleć, nied. Nademdlewać, †Nademdliwać, †Nademgliwać I. zacząć mleć: Wysilony prawie nademdlałem. Lubom. **2. nieco osłabnąć:** Srodzem nademdlała, ehadzić nie mogę, com ś. zmordowała. Lubom. Kraj nademdlewa (=skłania ś. ku upadkowi). **3. zacząć migknąć w gotowaniu:** Botwina w kotle na ogniu już nademdlewa. <Nad(e) + Mleć>

Nademdlenie, a, bfm., czynność cz. Nademdleć.

Nademdlewać, a, ał p. Nademdleć.

Nademdlewanie, a, bfm., czynność cz. Nademdlewać.

†Nademdliwać, a, ał p. Nademdleć: Podrzucają hetmani nademdliwającym świeże rotty posilkujące. Błaż.

†Nademdliwanie, a, bfm., czynność cz. Nademdliwać.

Nademdlony, Nademdlały nieco zemdlony, nieco słaby: Długo już czekał Tankred N., aza ś. kiedy poganin zmorduje. P. Koch. Jest on od Boga wyznaczony, aby nademdloną dźwigał Sarmacją. Koch. W. Dla imienia Pańskiego waleczą, nademdloną wskreszimy reputację. Koch. W.

†Nademgliwać, a, ał p. Nademdleć: Ludwik też już nademgliwający z nienagła truchleć rozpoczął. Błaż.

†Nademgliwanie, a, bfm., czynność cz. Nademgliwać.

Nademleć, nadmiele, nademlał, nied. Nadmiełać pierwszy raz zemleć. <Nad(e) + Mleć>

Nadempiryczny nie mogący być poznanym za pomocą doświadczenia, leżący poza obrębem doświadczenia: W ideałch widzi on (Wundt) wytwory rozumu, uzupełniające dane doświadczenia z odrębnego nadempirycznego i syntetycznego punktu widzenia. Str. <Nad + Bmpiryczny>

†Nademrzeć, nademrze, nadmarł, nied. †Nadmierać nieos. (o głodzie) dać ś. trochę czud: Nadmarło mi = głód trochę czuje. Nadmiera mi = zaczynam doznawać głodu. <Nad(e) + Mrzeć>

[Nadennik, ka, lm. cy] najemnik (dzienny), robotnik. <Czes. naděnník>

Nadeń nad niego. <Nad(e) + Ń, od On>

[Nadepkać, a, ał] p. Nadepnąć.

[Nadepkanie, a, bfm.] czynność cz. Nadepkąć. Nadepnąć, nie, nął I. p. Nadeptać. **2. [N. a. Nadepkąć] wleźć w co: Nadepnęła w smołę.**

Nadepnięcie, a, bfm., czynność cz. **Nadepnąć**.
Nadepnąć, cze, ce a. × ta, tał, nied. **Nadepływać**
 1. a. **Nadepnąć** kogo, co, a. komu co a. na co =
stępując, nogą przycisnąć, nastąpić na co: Na-
 deptałeś mi nogę a. na nogę. Ktoby ś też na
 tego gniewał, coby go w eźbie nadeptał a. po-
 trzął? Górn. **Nadepnąć** robaka. 2. co = *trącając*
nogami, dużo ugnieść: N. beczkę kapusty. 3. cze-
 go = *nanosić obuwie*: **Nadepnąć** błota na podło-
 gę. **N. ś. 1. nadeptać** jeden drugiemu na nogę:
 Niowielu ich było, a jednak śeisk był taki, że
 popychali ś. i nadeptywali wzajem. Orzesz. 2.
 przn. *nachodzić ś., nabiegać ś., nadreptać ś.*: Na-
 deptałem ś. też ja dziś dosyć. Kniaż. <Na +
 Deptać >

Nadepnięcie, a, bfm., czynność cz. **Nadepnąć**.
Nadepnięcie się, a ś., bfm., czynność cz. **Na-
 deptać** ś.

Nadepływać, uje a. ywa, ywał i **N. ś. p. Na-
 deptać**.

Nadepływanie, a, bfm., czynność cz. **Nadepły-
 wać**.

Nadepływanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Na-
 deptywać** ś.

Nader, † **Nadert** *bardzo, wielce*: N. dobry, N.
 poczciwy. W słowie twym naderem miał nadzie-
 je. Leop. <? Może z Czes. nadherne = pysznie >

× **Naderbękart**, a, 1m. y *syn nieprawy, spłodzo-
 ny z kobietą zamięzną lub mężczyzną żonatym*. Cz.
 <Nader + Bękart >

Naderfajla, i, 1m. e rzem. *drobny, maleńki pil-
 niczek*. <Z Nm. Nadelfeile >

Naderspan, a, 1m. owie, **Nadirszpan** *wielki pan
 węgierski*: Jako palatyna węgierskiego, zwano
 Władysława Opoleczyka powszechnie w Polsce
 i u Krzyżaków z węgierska naderspanem. Sł. wil.
 < Częściowy przekład Nm. Obergespan = nadżu-
 pan >

[**Naderszać**, a, ał] p. **Naderszcę**.

[**Naderszały**] i. z *podniesionym w górę pierzem,
 włosami*: Napuszona, naderszała sowa ma miąg
 zhipokondrzalego uczonego. Sł. wil. W postawie
 naderszałego zadumania można często i nasze
 bociany widzieć. Sł. wil. 2. *nadęty, zasepiony*:
 N., jak sowa. Prz. 3. a. [**Naderszały**, **Nadersza-
 ły**] *nadęty, stary, słaby, schorowany*.

[**Naderszanie**, a, bfm.] czynność cz. **Naderszać**.
 [**Naderszały**] p. **Naderszały**.

[**Naderszcę**, eje, ał, **Naderszyć**, **Naderszyć** ś.,
 nied. **Naderszać**] *podnieść w górę pierze, włosy,
 najeżyć ś.*: Komiczną staje ś. postawa szesnudo-
 wa, gdy jak marabu ś. zgarbi, szyję do tułbu
 sięgnie, naderszeje. Sł. wil. <? Jedna z licz-
 nych postaci niestalonego wyrazu: nasierszać,
 nastroszyć, naszersznieć, nastroszyć, nastrzożyć
 i t. d. >

[**Naderszenie**, a, bfm.] czynność cz. **Naderszcę**
 i **Naderszyć**.

[**Naderszenie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Na-
 derszyć** ś.

[**Naderszyć**, y, ył i **N. ś.**] p. **Naderszcę**.

† **Nadert** p. **Nader**: To, iż ś. oni baczą być
 w cudzym domu, N. rozpustnej a próżnującej
 swobody w nich powściąga. Kwiat.

Naderwać, **rwie**, **rwał**, nied. **Nadrywać** 1. *nieczo
 rozerać, nadszarpać*: Ciągnać na siebie płaszcz,
 naderwałem rękawów. Jak członek naderwany
 tylko czyli nadszarpany opatrywać. Perz. 2.
ciężką pracę nabawić choroby: Nadrywa podda-
 nych, każąc dźwigać kamienie. Sł. wil. 3. przn.
 rub. *przyprawić o stratę*: Synalek ten grubo na-

derwał kieszeń swego ojca. **N. ś. 1. nieco ś. ro-
 zerwać**: Lina ś. naderwała, niebezpieczno jej
 używać. Sł. wil. 2. *wskutek zbytniego wysiłku na-
 bawić ś. choroby, oberwać ś., podźwigać ś.*: Tak ś.
 pieniądźmi ujuczył, że nim do siebie dolazł,
 z ciężaru i zadyszenia naderwał ś. i umarł. Nar.
 < Nad(e) + Rwać >

Naderwanie, a, bfm. 1. czynność cz. **Naderwać**.
 2. p. **Naderwanie** ś.: Wybiecie niezupełne kości,
 czyli N. Perz.

Naderwanie się, a ś., bfm., **Naderwanie** czyn-
 ność cz. **Naderwać** ś.

Naderznąć, nie, nął, nied. **Nadrzynać** 1. *nieczo
 oderznąć, naciąć*. 2. p. **Narznąć**. < Nad(e) +
 Rznąć >

Naderznięcie, a 1. bfm., czynność cz. **Nade-
 rznąć**. 2. 1m. a *znak od rznicia, nacięcia, nad-
 znięcie, karb*.

[**Naderzały**] p. **Naderszały**.

Nadeschły *który nadeschnął, nieco wyschły*: Ja-
 koż miejscami po większej części dobra droga
 i nadeschła była. Ośw.

Nadeschnąć, nie, nął, nied. **Nadsychać** *nieczo wy-
 schnąć*: Miejscami nadeschło było. Ośw. < Nad(e) +
 Schnąć >

Nadeschnięcie, a, bfm., czynność cz. **Nade-
 schnąć**.

1. **Nadestać**, śle a. szle, słał, nied. **Nadsyłać**
*przysłać nagle (szczeg. gdy ktoś czeka a. w chwili
 czegoś)*: Zaczekaj kilka dni, może on jeszcze na-
 deśle ci wiadomość. N. pieniądza, żywność, woj-
 sko. Nadestał wypadek kilku kozaków. Rzew.
 Artykuł nadesłany. < Nad(e) + 1. Słać >

2. **Nadestać**, ściele, słał, nied. **Nadścielać**,
 × **Nadścielać** *posłać czego wyżej, rozpostrzeć co nial
 czym*. < Nad(e) + 2. Słać >

1. **Nadesłanie**, a, bfm., czynność cz. 1. **Nade-
 słać**.

2. **Nadesłanie**, a, bfm., czynność cz. 2. **Nade-
 słać**.

[**Nadespeczenie**, a, bfm.] czynność cz. **Nadespe-
 cić**.

[**Nadespecić**, i, ił] *zrobić na złość, napsocić*: Zle
 nadespecić. < Na + *Despecić, od [Despet] =
 despekt >

Nadesperować się, uje ś., ował ś. *namęczyć ś.
 desperowaniem*. < Na + Desperować >

Nadesperowanie się, a ś., bfm., czynność cz.
Nadesperować ś.

Nadestyłować, uje, ował i **N. ś. p. Nadestylo-
 wać**. < Na + Destyłować >

Nadestyłowanie, a, bfm., czynność cz. **Nadesty-
 lować**.

Nadestyłowanie się, a ś., bfm., czynność cz.
Nadestyłować ś.

Nadeszły *który nadszedł, przybyły*: Dla nadeszłej
 burzy znalazł ś. okręt w najniebezpieczniejszym
 stanie. I. (=powstał). Dumając nad przezna-
 czeniem nadeszłego roku, wystawie sobie po-
 chmurny lub dżdżysty dzień późnej naszej jesio-
 ni. Drz. < Nad(e) + *Szły, od CHOD >

† **Nadesście**, a, bfm. p. **Nadejsście**.

Nadetatowy *poza etatem będący, nieobjęty etatem*:
 Orlynator N. kliniki terapeutycznej. < Nad +
 Etatowy >

Nadetrzeć, **nadetrze**, **nadtari**, nied. **Nadcierać**
nieczo wytrzeć: Dobrze już nadtariłem sukien swo-
 ich. Sł. wil. (=zuzylem je). **N. ś. nieco ś. wytrzeć**:
 U Waści sukmana nadtarta ś. L. < Nad(e) +
 Trzeć >

Nadeuropejski, †**Nadeuropejski** *poza granicami Europy znajdujący ś.*; przen. *lepszy niż w Europie*: Nadeuropejska enota. <Nad + Europejski, od Europa>

†**Nadeuropejski** p. **Nadeuropejski**: Grubość, w której nadeuropejsko kraje żyją. Tw.

Nadewszystko przys. *więcej niż wszystko, niż cokolwiek innego, najbardziej*: Kochar Boga N. N. to miej na pamięci. <Nad(e) + Wszystko>

Nadębieć, **eje**, **ał** garb. p. **Nadębnieć**. <Na + Dębieć>

Nadębienie, a, bhm., czynność cz. **Nadębnieć**. **Nadębnieć**, **eje**, **ał**, **Nadębieć** garb. *nabrać twardości własciwej dębowi*.

Nadębnienie, a, bhm., czynność cz. **Nadębnieć**. **Nadębieć**, a, bhm. i. czynność cz. **Nadąć**. 2. a. **Nadętość**, †**Nadymanie** lek. (flatulentia) *przepelnienie nadmiernie kiszek gazami*, in. od ma brzuszna, wzdęcie brzucha, [wiatry]. <Na + Dęćto>

× **Nadęcie**, × **Nadęto** przys. od **Nadęty**, *pysznie, dumnie, butnie, hardo*: Liczne w salach obrazy i herby rachujesz, N. starożytnych przodków pokazujesz. Toł. <Od **Nadęty**>

Nadęcie się, a ś., bhm., czynność cz. **Nadąć** ś.

× **Nadęto** p. × **Nadęcie**.

× **Nadętonogi** *mający nogi nadęte*, t. j. *nabrzmiąte*: Edyp N. <Nadęty + Noga>

Nadętość, i, bhm. rz. od **Nadęty**: a) N. ś. tu wydaje. Troc. Ociekłość, N. nóg. Kn. b) lek. p. **Nadęcie**. c) N. oznacza nierozumną i śmieszną pychę, która dmie ś. jak paw, mniemając, że pogardliwym spojrzaniem, nakazującą postawą i pełną przosady mową wszystkich oczy na siebie zwrócić potrafi. Kras. A. Pycha jest przewrotna przewyższania w którejkolwiek rzeczy chęć, z nadętością serca, a umysłem wzgardzenia drugich złożona. Baz. W szczególności nadętości, a w nieszczęśliwym upadłej myśli znać nie było. Gór. Takiej pychy i próżnej nadętości dosyć jest między naszym narodem. Skar. Próżność i N. z umiejętności, jest znakiem słabej głowy. Śniad. d) N. stylu, mowy. <Od **Nadęty**>

Nadęto-wielki *nadęty swoją wielkością*: Za pomocą Boga polkniemy tych nadęto-wielkich. T. K. <Nadęty + Wielki>

Nadętuch, a, lm. y *człowiek nadęty, pyszałek*: Prawda, że bić lubię, zobaczywszy blazna, nadętucha, zawalidrogę, trutnia, aż mi dłoń świerzbi. Krasz. <Od **Nadęty**>

Nadęty i. im. od **Nadąć**, *dęciem wypełniony*: Pęcherz N. × Szata nadęta. Troc (=buchasta). Przen. Nadzieja ta jest bardzo daleka i wiatrem nadęta. Kłok. Nadęte różnemi nadziejami obietnic z wiatrem oraz zginęły i minęły. Troc. 2. lek. (ventosus) *cierpiący na nadęcie*. 3. *nabrzmiąły, ociekły*: Pyszczę nadęte. Leop. 4. × N. *otoczony wyzienami, chmurami*: Księżyce N. deszcz zamionuje. Troc. Gwiazda nadęta. Troc. 5. *dumny, pyszny, zarozumiały, butny*: Pychą nadęte serce. Skar. N. swoim urodzeniem. 6. *wymuszony, przesadny*: Styl N. 7. *gniewny, zagłębiony, nadęany*: Mina nadęta. Twarz o srogich i nadętych rysach. Krasin. Twarz Tatara skrzywiła ś., i z miękkiej, świeżej, na chropowatą, nadętą ś. zmienia. Krasin. <Na + Dęty>

†**Nadężenie**, a, bhm., czynność cz. **Nadężyc**. †**Nadężyc**, y, ył p. **Nadążyć**: Jeśli z pieszmi bieżąc umordowałeś ś., jakoż będziesz mógł N. koniom? Leop.

Nadfenomenalny *poza fenomenami, t. j. zjawiskami istniejący*: Takiej przyczynowości Comte nie wyróżnił od przyczynowości metafizycznej, nadfenomenalnej. Str. <Nad + Fenomenalny>

Nadfizyczny *niematerialny, nadmysłowy, duchowy*: Mowy być nie może o zaspokojeniu nadfizycznych, umysłowych potrzeb. Śpas. <Nad + Fizyczny>

Nadformowy lut.: Kamień N. p. **Nadkładowy**. <Nad + Formowy>

Nadforsować, **uje**, **ował** *nico sforsować*. <Nad + Forsować>

Nadforsowanie, a, bhm., czynność cz. **Nadforsować**.

[**Nadganiacz**, a, lm. e] *ogon krowy* (w zagadee). <Nad + Ganiacz>

Nadgarstek, tka, lm. tki anat. (carpus) *dwa rzędy kostek pomiędzy kośćmi przedramienia a dłonią*, in. napięstek, × przydłonek, † korzenie palców, † przednia część ręki, † przedręcze, † dłoń początek. <Nad + Garś>

Nadgiąć, **nadęgnie**, **nadgiął**, nied. **Nadginać** *nico zgiąć*. <Nad + Giąć>

Nadgieometria, i, bhm. mat. p. **Metagieometria**. <Nad + Geometria>

Nadgięcie, a, bhm., czynność cz. **Nadgiąć**.

Nadginać, a, ał p. **Nadgiąć**.

Nadginanie, a, bhm., czynność cz. **Nadginać**.

× **Nadginać**, **nie**, **nął** i. *w części zginać, zostać zatraconym częściowo*: Miałem dużo książek, ale przez pożyczkę nadginały. Śł. wil. 2. przen. *nico zubożać, podupaść*: Przez niedozór nadginał majątek. Śł. wil. <Nad + Ginać>

× **Nadginięcie**, a, bhm., czynność cz. **Nadginać**.

Nadglądać, a, ał, × **Nadzierać** *nico nad czym dozór, doglądać, dozorować*: Nadglądałem roboty szynek, salcesonów i kiełbas. Kaczk. <Nad + Głądać>

Nadglądanie, a, bhm., czynność cz. **Nadglądać**.

× **Nadgłaszać się**, a ś., ał ś. p. **Nadgłosić**.

× **Nadgłaszanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Nadgłaszać** ś.

× **Nadglądzenie**, a, bhm., czynność cz. **Nagłodzić**.

× **Nadglodzić**, i, il *nico wyglodzić*. L. <Nad + Głodzić>

[**Nadgłosić**, i, il] *nagadać*. N. ś. i. × N. ś., nied. × **Nadgłaszać** ś. = a) *odezwwać* ś.: Lutnia miłości poświęcona naszej miłosnym tylko dźwiękiem ś. nadgłasza. Min. b) *nies.*: × **Nadgłasza** ś. = *ogłasza* ś., *oznajnia* ś. 2. [N. ś.] *zgłosić* ś. <Nad + Głosić>

[**Nadgłoszenie**, a, bhm.] czynność cz. **Nadgłosić**.

× **Nadgłoszenie się**, a ś., lm. a ś. czynność cz. **Nadgłosić** ś.: Po kilkukrotnych nadgłoszeniach ś. do Henryka o powrocie uszupaczi, wyszedł w pole Kazimierz. Nar. (=odezwach).

× **Nadgłośnia**, i, lm. e anat. p. **Nagłośnia**. <Nad + Głośnia>

Nadglówek, wka, lm. wki i. p. **Naglówek**. 2. i N. lek. (cephalaematoma) *wylew krwi pod skórę czaszki u noworodków, powstały podczas trudnego, długo trwającego porodu*, in. guz krwawy czaszkowy, krwiak czaszkowy, wybroczyna nagłówna u noworodków. <Nad + Głowa>

× **Nadglównik**, a, lm. i p. **Zenit**. **Nadglówny** *nad głową będący*: × Punkt N. p. **Zenit**. <Nad + Główny>

Nadgminność, i, lm. i rz. od **Nadgminny**; to, co jest wyższe nad *gmin*: Wszystkie nadgminności owej epoki z jednejszo stali były wykute. Rzew. <Nad + Gminność>

Nadgminny *wyższy nad gmin*: Nie umiał pojąć, że człowiek N. musi pokładać ścisłą wiarę w tę maksymę. Rzew. <Nad + Gminny>

Nadgniać, a, ał p. **Nadgnieść**.

Nadgniatanie, a, blm., czynność cz. **Nadgniać**.

Nadgniecie, a, blm., czynność cz. **Nadgnieć**.

Nadgnieć, ije, il, × **Nagnieć** *nieco zgnieć*. <Nad + Gnieć>

Nadgniecenie, a, blm., czynność cz. **Nadgnieść**.

Nadgnieść, gniecie, **gniótł**, × **Nagnieść**, nied.

Nadgniać *nieco zgnieść*: N. mąki do ciasta. Tak pierwsze jarzmo karków więc nadgniecie, kiedy kto młode cielec pod nie wplecie. Chr. <Nad + Gnieść>

× **Nadgniewać**, a, ał *nieco rozgniewać*: Nie chcąc sobie nikogo N., gadać czasem nie chcemy. Hrb. <Nad + Gniewać>

× **Nadgniewanie**, a i. blm., czynność cz. **Nadgniewać**. 2. × N., lm. a *obraza, uraza*: Pospolite nadgniewania winniśmy wszystkie zawsze odpuszczać. Hrb.

Nadgniły, × **Nagniły**, [**Nadgnity**] *nieco zgniły, nadpsuty*: Owoc, syr N. Ściany chałup pochyłe, nadgniłe i upadku bliżkie. Pileh. Na dachu świecily łaty słomy świeżej, odbijającej od dawniejszej, poczerniałej, nadgniłej. Jeż. <Nad + Gniły>

Nadgniotek, tka, lm. tki p. **Nagniotek**. <Nad + Gniotek>

[**Nadgnity**] p. **Nadgniły**.

Nadgnoić, i, il *nieco zgnoić*: Rolę, syr N. <Nad + Gnoić>

Nadgnojenie, a, blm., czynność cz. **Nadgnoić**.

Nadgoić, i, il *nieco zagoić*. N. ś. *nieco zagoić ś.*: Półki ś. rana nie nadgoi. Dor. <Nad + Goić>

Nadgojenie, a, blm., czynność cz. **Nadgoić**.

Nadgojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadgoić ś.**

× **Nadgonić**, i, il i. *goniąc dopędzić*: Gdy był w drodze, już niedaleko od miasta, nadgonił go sekretarz królowej. Baz. 2. *nadjechać, przypędzić*: Gdy szlachta była zajęta tą radą, nadgonił dworzanin na koniu. Pol. <Nad + Gonić>

× **Nadgonienie**, a, blm., czynność cz. **Nadgonić**.

Nadgoplański *nad jeziorem Goplem znajdujący ś.*: W nadgoplańskim borze. Słow. Majestat N. Krasin. <Nad + Goplański, od nazwy jeziora Gopło>

Nadgorzały *który nadgorzał, nieco opalony*: Wdzieli nadgorzałe komory. Warg. <Nad + Gorzeć>

Nadgorzeć, eje, ał *nieco zgorzeć, opalić ś.*: Słup ów wysoki nadgorzał u dołu i zwałił ś. na resztki gorejącego stosu. Kaczk.

Nadgorzenie, a, blm., czynność cz. **Nadgorzeć**.

Nadgorzknąć, nie, nął, **Nadgorzknieć** *nieco zgorzknąć*. <Nad + Gorzknąć>

Nadgorzknieć, eje, ał p. **Nadgorzknąć**. <Nad + Gorzknieć>

Nadgorzknienie, a, blm., czynność cz. **Nadgorzknąć** i **Nadgorzknieć**.

Nadgórny *nad góry wznoszący ś., górny*: Lot N. <Nad + Góra>

Nadgradzać, a, ał i. p. **Nadgradzić**. 2. × N. p. **Nagrodzić**. <Nad + *Gradzać, od Grodzieć>

Nadgradzanie, a, blm., czynność cz. **Nadgradzać**.

Nadgranica, y, lm. e *miejsce wość leżąca nad granicą, pogranicze*. <Nad + Granica>

Nadgraniczny *nad granicą leżący, pograniczny*: Słup N. Wśród nadgranicznego mątu łatwo było natknąć ś. na jakiego zbrojnego Niemca. Sienk. <Nad + Graniczny>

† **Nadgrząnąć**, nie, nął p. **Nagrząznąć**. <Nad + Grząznąć>

Nadgrobek, bka, lm. bki p. **Nagrobek**. <Nad + Grób>

† **Nadgrobiec**, bca, lm. bce p. **Nagrobek**: Taki tyranowi N. położył: umarł krwi pełny. Skar.

Nadgrobkowy przym. od **Nagrobek**: Jakób Laskoski, urzędnik ziemski na Żmudzi, wymienia boga Krikstosa, strzegącego na ementarzach krzyżów nadgrobkowych. Lel.

Nadgroby p. **Nadgrobowy**. L.

Nadgrobowy, **Nadgrobowy** *nad grobem będący, znajdujący ś.*: Cisza była wokoło, jak w nadgrobowej kaplicy. Kaczk. Świerszezo polne, pomiedzy kamienie przed nadgrobowym pochowane słońcem. Słow. Przen. *nad grobem stojący, blizki śmierci*: Tu jużbyś nie poznał owego nadgrobowego staruszka. Byk.

Nadgroda, y, lm. y i. *ogrodzenie, zrobione nad czyn*. 2. † N. i [N.] p. **Nagroda**. <Nad + *Groda, od Grodzieć>

× **Nadgroda**, y, lm. y p. **Nagrodziciel**. Wor.

× **Nadgrodek**, dka, lm. dki p. **Nadgrodzie**. <Nad + Gród>

× **Nadgrozny** przym. od **Nadgroda**, p. **Nagrodny**.

Nadgrozdenie, a, blm., czynność cz. **Nadgrodzieć**.

× **Nadgrodziciel**, a, lm. e p. **Nagrodziciel**.

Nadgrodzie, i, il, nied. **Nadgradzać** i. *wyżej ogrodzić, rzecz ogradzającą podwyższyć*: Nadgradzam płot, bo za niski. Sl. wil. 2. × N. p. **Nagrodzieć**: Szkody, jeżeli jakie były przy zrzuceniu gwałtu, z dwóch części pozostałego majątku wróconemi czyli nadgrozdonemi będą. Cz. Odmień twarz z umysłem, czas szkodę nadgrodzi. Hul. <Nad + Grodzieć>

× **Nadgrodzie**, a, lm. a, × **Nadgrodek** *twierdza strzegąca miasta, cytadela*. <Nad + Gród>

Nadgrubieć, eje, ał *nieco zgrubieć*. <Nad + Grubieć>

Nadgrubienie, a, blm., czynność cz. **Nadgrubieć**.

Nadgryzać, a, ał p. **Nadgryźć**.

Nadgryzanie, a, blm., czynność cz. **Nadgryzać**.

Nadgryzienie, a, blm., czynność cz. **Nadgryźć**.

Nadgryźć, zie, zł, nied. **Nadgryzać** *nieco ugryźć*: Mysz nadgryzła jabłko. Ze też ta ładastra jeszcze Łańcuta nie zjadła! — Nie zjadła, ale nadgryza — odrzekł śmiejąc ś. Stalnicki. Krech. <Nad + Gryźć>

Nadgrzebieniony anat. (supraspinatus) *znajdujący ś. powyżej grzebienia łopatk*: Dolek N. Mięsień N. a. nadłopatkowy, † nadkrawędziowy, † nadościenny, † nadościowy, × muskuł nadkolezysty, † myszka nadtarniowa, nadłopatkowa a. wyższa łopatk

Nadgwiazdkowaty bot: Rośliny nadgwiazdkowate p. **Nagwiazdkowaty**. <Nad + Gwiazdkowaty>

Nadgzemsowanie, a, lm. a bud. p. **Nadgzymowanie**.

Nadgzymsowanie, a, lm. a, **Nadgzymsowanie** bud. część górna gzymsu. <Nad + Gzymsowanie>

Nadheblować, uje, ował *nico zheblować*. <Nad + Heblować>

Nadheblowanie, a, bfm., czynność cz. **Nadheblować**.

† **Nadholdować**, uje, ował *uczynić holdownikiem, zholdować, podbić*. <Nad + Holdować>

† **Nadholdowanie**, a, bfm., czynność cz. **Nadholdować**.

× **Nadimie**, enia, lm. ona *przezwiśko, przydomek*. <Nad + Imię>

Nadinspektor, a, lm. owie *starszy inspektor*. <Nad + Inspektor>

Nadintendent, a, lm. ci *starszy intendent*. <Nad + Intendent>

Nadintratny *przewyższający dochody*: Zbytek N. <Nad + Intratny>

Nadinzynier, a, lm. owie a. rzy *starszy inżynier*. <Nad + Inżynier>

Nadir, u, bfm., **Nadyr** astr. *punkt przecięcia linii wierzchołkowej ze sklepieniem niebieskim po drugiej stronie poziomu, punkt najniższy pod stopami naszymi*. <Arab. nadhir dosł. przeciwległy>

Nadirspan, a, lm. owie p. **Naderspan**.

† **Nadistny**, † **Nadpostatni** *wyższy nad wszelkie istnienie*: Sam Oeiee jest źródłem nadistnego bóstwa. Pim. <Nad + Istny>

† **Nadjachać**, jadzcie, jachał p. **Nadjechać** i **Najechać**: Puścił ś. za mężem bożym i nadjachał go siedzącego pod terebintem. Leop. <Nad + Jachać>

† **Nadjachanie**, a, bfm., czynność cz. **Nadjachać**.

† **Nadjać**, jedzie, jał p. **Nadjechać**. <Nad + Jać>

× **Nadjazd**, u, lm. y p. **Nadjechanie**: Odstąpił od obłężenia, upewniony o nadjeździe Matjaszowym. Błaż. <Nad + *Jazd, od Jeździe>

† **Nadjądro**, a, lm. a anat. p. **Przyjądrze**. <Nad + Jądro>

† **Nadjądrzny** przym. od **Nadjądro**: Gruczoł N. p.

Nadjątrzenie, a, bfm., czynność cz. **Nadjątrzyć**.

Nadjątrzyć, y, ył *nico rozjątrzyć*. <Nad + Jątrzyć>

Nadjechać, jedzie, jechał, † **Nadjachać**, † **Nadjać**, nied. **Nadjeżdżać** l. *przybyć jadąc, przyjechać* (szczeg. *nagle a. w chwili czegoś*): Przyjeżdżają zaraz do Warszawy, tam a. mię znajdziesz a. kilka dni zaczekasz, nim nadjadę. Boh. Możeby gorzej jeszcze z moim zdrowiem było; szczęściem nadjechał właśnie z wizytą Kirylo Gawryliusz Kozodusin. Miek. W tym dojrzał mgłę kurzawy, wzniesioną broń trzyma, bierze na cel; mgła bliżej, lecz nikt nie nadjechał. Miek. 2. † N. i [N.] p. **Najechać**. Rej. Nadjechałem kaemareczkę. <Nad + Jechać>

Nadjechanie, a, bfm., × **Nadjazd** czynność cz. **Nadjechać**. <Nad + Jechanie>

Nadjeziorny *nad jeziorem leżący*: Po nadjeziornej ścieżce szli. Stow. <Nad + Jeziorny>

Nadjeżdżać, a, ał p. **Nadjechać**. <Nad + Jeźdźać>

Nadjeżdżanie, a, bfm., × **Nadjeżdżać**. **Nadjordański** *nad rzeką Jordanem leżący*: Poszedł Chrystus w nadjordańskie strony. Syrok. <Nad + Jordański, od nazwy rzeki Jordan>

Nadkarcze, a, lm. a antr. (injon v. inium) *miejsce na kości potylicowej tuż poniżej guza potylicowego zewnętrznego, od którego rozpoczyna ś. kark*, in. guzek potyliczny zewnętrzny. N. wewnętrzne, in. guzowatość potyliczna wewnętrzna (endinion). <Nad + Kark>

Nadkarko-gładzinkowy antr.: Średnica nadkarko-gładzinkowa = wymiar czaszki od nadkarcza do gładzinki. <Nad + Kark + Gładzinka>

Nadkarkowy antr. z *nadkarczem w związku będący*. <Nad + Karkowy>

Nadkarmiać, a, ał *zbytnio karmić*: Drób omal że nie nadkarmiany. Rzew. <Nad + Karmić>

Nadkarmianie, a, bfm., czynność cz. **Nadkarmiać**.

Nadkarpiec, pca, lm. pce leśn. *wzgórek, powstały ze zgnitych korzeni drzewa wyróconego z korzeniami przez burzę i pozabawionego następnie pnia*. <Nad + Karpa>

Nadkaspijski *nad morzem Kaspijskim leżący*: Konnieg z wielbłądów zjadł piasek nadkaspijskich łądów. Słow. <Nad + Kaspijski, od nazwy morza Kaspijskiego>

[**Nadkaślik**, a, lm. i] *szafeczka, umywalnia*. <Z Nm. Nachtkastel, od Nachtkasten dosł. = szafeczka noena>

Nadkazić, i, ił *nico skazić, nadpsuć*: Jakoś mię sprawa boski i ludzki nadkaził, dotknawszy piorunowym powietrzem zaraził. Koch. J. Deszpot także bosseski serea mu nadkaził, gdy mu wojska janczarskie i jezdne poraził. Stryjk. <Nad + Kazić>

Nadkążenie, a, bfm., czynność cz. **Nadkazić**.

Nadkąsać, a, ał p. **Nadkąsić**. <Nad + Kąsać>

Nadkąsanie, a, bfm., czynność cz. **Nadkąsać**.

Nadkąsić, i, ił, **Nadkąsać** *nico ukąsić, nadygrzyć*: N. gruszkę, jabłko. Przen.: Ona, jak zepsute dziecko, rajski ten owoc nadkasiła tylko i rzuciła go na gościniec. Krasz. Obawiano ś., aby prawem nowym starych swobód, jakieh duchowni używali, nie nadkasił. Krasz. <Nad + *Kąsić, od Kąsać>

Nadkąszenie, a, bfm., czynność cz. **Nadkąsić**, † **Nadkidać**, a, ał *rzucić więcej, nadrzucić, dorzucić*. <Nad + Kidać>

† **Nadkidanie**, a, bfm., czynność cz. **Nadkidać**.

Nadkitajski *kolo Chin leżący*: Z nadkitajskich wzięliśmy tę zabawę granie. Miek. <Nad + Kitajski, p. Kitaj>

Nadkład, u, lm. y l. × N. gór. p. **Strop**. 2. kol. ciężar, włożony do wagonu ponad ilość dozwoloną. <Nad + Kład>

Nadkładać, a, ał p. **Nadłożyć**: [Traktamentu nadkładają]. Same stany niedostatki prawa mogą N. i wykładać. Petr. Matka im tę dała przestrożę, aby pilnie na wszystko ucha nadkładały i onej zaś odnieśli, coby usłyszały. Błaż. <Nad + Kładać>

Nadkładanie, a, lm. a czynność cz. **Nadkładać**: Nie potrzeba było żadnych sztucznych sztukowań, ani nadkładań. Jez. Należało objeżdżać głębie, z czego wynikała wielka strata czasu i N. drogi. Sienk.

Nadkładek, dka, lm. dki l. × N. p. **Nadkładka**. 2. hut. *kamień nad krzyżakiem w zaprawie wielkopiecowej położony*.

Nadkładka, i, lm. i, × **Nadkładek** *doślak, doślak, nadślak*.

Nadkładowy przym. od **Nadkład**. Gór.: Pokład N. Szaj. W. Kamień N. = z którego utworzony jest *nadkład, znajdujący ś. nad głównym pokładem*, in.

kamień wierzchni. *Mat.*: Kamień N. a. nadformowy = jeden z kamieni ogniotrwałych w zaprawie wielkiego pieca.

Nadklócie, a, blm., czynność cz. **Nadklóć**; **Nadklucie**.

Nadklóć, klóje a. kole, klól, **Nadkluć** i. *nieco ukłóć*. 2. [N.] *nadkręcać*: Klóda do połowy nadklóta. <Nad + Klóć>

Nadklucie, a, blm., czynność cz. **Nadkluć**; **Nadklócie**.

Nadkluć, uje, ul p. **Nadklóć**.

× **Nadkolanek**, nka, lm. nki, × **Nakolanek** anat. (patella) *kość okrągława, płaska na przodzie stawu kolanowego*, in. rzepka, †kość kolanowa, †czaszka goleniowa kolana, †jabłko nakolenne, †jabłko na kolanie. <Nad + Kolano>

Nadkoleczysty anat.: × **Muskuł** N. p. **Nadgrzebieniowy**. <Nad + Koleczysty>

Nadkołatać, cze, ce a. ta, tał, nied. **Nadkołatywać** *nieco nadwergżyć, nieco zrujnować, nieco rozkołatać*: N. zdrowie, majątek. Rzeczpospolita Rzymska, wojną domową nadkołatana, pod jednego panowanie przyszła. *Błaz. N. ś. nieco ś. nadwergżyć, zrujnować*: Państwo ś. nadkołatywa. *Sł. wil. Prędko ś. nadkołata, bo nie szczędzi zdrowia. Sł. wil.* <Nad + Kołatać>

Nadkołatanie, a, blm., czynność cz. **Nadkołatać**.

Nadkołatanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadkołatać** ś.

Nadkołatywać, a, ał i N. ś. p. **Nadkołatać**.

Nadkołatywanie, a, blm., czynność cz. **Nadkołatywać**.

Nadkołatywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadkołatywać** ś.

Nadkomisarz, a, lm. e *starszy komisarz*: Doktor i N. żądają zniesienia zakazu. *Szaj. W.* <Nad + Komisarz>

Nadkompletny *będący nad komplet, nadliczbowy, zbnywający*. <Nad + Kompletny>

Nadkonduktor, a, lm. owie a. rzy, **Oberkonduktor** *starszy konduktor kolejowy, prowadzący pociąg*. <Nad + Konduktor>

Nadkontroler, a, lm. owie a. rzy *starszy kontroler*. <Nad + Kontroler>

Nadkopycie, a, lm. a, **Nadkopytko** *wet. krążeł u góry kopyta końskiego*. <Nad + Kopyto>

Nadkopytko, a, lm. a *wet. p. Nadkopycie*.

Nadkosic, i, il *nieco skosić*: Kiedy żyta i pszenice grożą niebezpieczeństwem wylegania, nadkoszą ś. a. nadezną. *Kluk.* <Nad + Kosic>

Nadkostkowy anat. *nad kostką nogi* *będący*: Nerw N. (nervus supramalleolaris). <Nad + Kostkowy>

Nadkoszenie, a, blm., czynność cz. **Nadkosic**.

× **Nadkoszulka**, i, lm. i *komża kanonicka, rokieta*. <Nad + Koszulka>

Nadkówek, wku, lm. wki? : *Fryszczyca z żelaza odebranego z zuzłu nie mogą mieć tego nadkówek, który mają z gęsi*. *Os. J.* <Nad + KU/KOW>

Nadkracać, a, ał p. **Nadkrócić**. <Nad + *Kracać, od Krócić>

Nadkracanie, a, blm., czynność cz. **Nadkracać**.

Nadkrajac, e, ał, **Nadkroić** *nieco ukręcać*. <Nad + Krajac>

Nadkrajanie, a, blm., czynność cz. **Nadkrajac**. † **Nadkrawędziowy** anat.: *Mięsień* N. p. **Nadgrzebieniowy**. <Nad + Krawędziowy>

Nadkręcać, a, ał p. **Nadkręcić**.

Nadkręcanie, a, blm., czynność cz. **Nadkręcać**.

Nadkręcenie, a, blm., czynność cz. **Nadkręcić**.

Nadkręcić, i, il, nied. **Nadkręcać** i. *nieco skręcić*: Dwunastu rajtarom karku nadkręcił, a mnie trzynastemu obiecuje. *Siemk. 2.* [N.] *dorobić, przykręcić bicz*. <Nad + Kręcić>

Nadkroić, i, il p. **Nadkrajac**: *Chleb nadkrojony leżał i nóż przy nim mały*. *Krasz.* <Nad + Kroić>

Nadkrojenie, a, blm., czynność cz. **Nadkroić**.

× **Nadkrokowy** anat. *nad krokiem a. łmem położony*: *Wzgórek* N. p. **Łonowy**. <Nad + Krokowy>

× **Nadkropić**, i, il p. **Nakropić**. <Nad + Kropić>

× **Nadkropienie**, a, blm., czynność cz. **Nadkropić**.

Nadkrócenie, a, blm., czynność cz. **Nadkrócić**.

Nadkrócić, i, il, nied. **Nadkracać** *nieco skrócić a. ukrócić*: *Bardzo już nadkrócona była potęga Krzyżaków*. *Błaz.* <Nad + Krócić>

Nadkrtaniowy anat. *nad krtanią* *będący*, in. język o-nagłośniowy. <Nad + Krtaniowy>

Nadkruszenie, a, blm., czynność cz. **Nadkruszyć**.

Nadkruszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadkruszyć** ś.

Nadkruszyć, y, ył *nieco pokruszyć*: *Kilka tylko kawałków kamienia odpadło, znać dawniej nadkruszonego*. *Krasz. N. ś. nieco ś. pokruszyć*. <Nad + Kruszyć>

[**Nadkrycie**, a, blm.] czynność cz. **Nadkryć**.

[**Nadkryć**, yje, ył] *nakryć, przykryć*: *Nadkryłem bronami chałupę*. <Nad + Kryć>

Nadkrzywiac, a, ał p. **Nadkrzywić**. <Nad + *Krzywiac, od Krzywić>

Nadkrzywanie, a, blm., czynność cz. **Nadkrzywiac**.

Nadkrzywić, i, il, nied. **Nadkrzywiac** *nieco skrzywić*: *Bolesław nazwany Krzywousty, że mu w dzieciństwie wrzód wargi nadkrzywił*. *Nar.* <Nad + Krzywić>

Nadkrzywienie, a, blm., czynność cz. **Nadkrzywić**.

Nadkwadryka, i, lm. i *mat. nadpowierzchnia rzędu drugiego w nadprzestrzeni czyli w przestrzeni wielowymiarowej*. <Nad + Fr. quadrique>

Nadkwasić się, i ś., il ś. p. **Nadkwaśnić**. <Nad + Kwasić>

Nadkwaszać się, a ś., ał ś. p. **Nadkwaśnić**.

Nadkwaszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadkwaszać** ś.

Nadkwaszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadkwasic** ś.

Nadkwaśniały *który nadkwaśniał, nieco skwaśniały*: *Przyczyną tej choroby była ostrość nadkwaśniała*. *Perz.*

Nadkwaśnić, eje, ał, **Nadkwasić** ś., nied. **Nadkwaszać** ś. *stać* ś. *nieco kwaśnym, nieco skwaśnić*. <Nad + Kwaśnić>

Nadkwaśnienie, a, blm., czynność cz. **Nadkwaśnić**.

Nadkwatremistrz, a, lm. e *starszy kwatremistrz*. <Nad + Kwatremistrz>

Nadlać, eje, ał, nied. **Nadlewać** i. *nalać więcej, dolać*: *Dała mi mleka kwartę i jeszcze nadlała*. 2. *odlać więcej, zrobić więcej odlewów*. <Nad + Lać>

Nadlanie, a, blm., czynność cz. **Nadlać**.

Nadlatywać, ywa a. uje, ywał p. **Nadłeciec**. <Nad + Latywać>

Nadlatywanie, a, blm., czynność cz. **Nadlatywać**.

Nadlecenie, a, blm., czynność cz. **Nadlecieć**.

Nadlecieć, i, ał, nied. **Nadlatywać** l. *lećąc* (na skrzydłach) *przybyć*: Ptak, motyl nadleciał. Przen.: Coraz nowe wieści nadlatywały do obozu. Sienk. Jakaś nieznaną dotąd twroga zaczęła nań nadlatywać z mroku. Sienk. 2. *szybko przybiec, nadbiec*: Konnica nadleciała. Na ten hałas ludzie nadlatują. <Nad + Lecieć>

† **Nadlegać, a, ał** p. **Nalec**: Okręt był w niebezpieczeństwie, niepogoda nie miała nadlegać. Wuj. <Nad + Legać>

† **Nadleganie, a**, blm., czynność cz. **Nadlegać**.

Nadległy leżący nad czym: Dwa (pręciki) są nadległe względem działek (kielecha). Rost.

Nadlesńczy, ego, lm. owie, **Nadlesny starszy leśniczy**. <Nad + Lesńczy>

Nadlesny, ego, lm. i p. **Nadlesniczy**. <Nad + Lesny>

Nadlew, u, lm. y p. **Nadlewek**.

Nadlewać, a, ał p. **Nadlać**. <Nad + Lewać>

Nadlewanie, a, blm., czynność cz. **Nadlewać**.

Nadlewek, wku, lm. wki l. *to, co ś. nadlewa*.

2. a. **Nadlew** *zbytnią ilość kruszcu roztopionego przy odlewaniu, wystająca nad formą*. <Nad + Lew>

× **Nadleżec, y, ał** p. **Należec**. <Nad + Leżec>

× **Nadleżenie, a**, blm., czynność cz. **Nadleżec**.

Nadliczać, a, ał p. **Nadliczyć**. <Nad + Liczać, od Liczyć>

Nadliczanie, a, blm., czynność cz. **Nadliczać**.

† **Nadliczbny** p. **Nadliczbowy**. Anat.: † Muskuly nadliczbne w bok zginające głowę (musculi supernumerarii). <Nad + Liczbny, od Liczba>

Nadliczbowy, Nadliczebny, † Nadliczbny l. *nadliczbą ś. znajdujący*: Wykładnik N. 2. *przenoszący zwykłą a. umówioną ilość, nadkompletny*: Zolnierz N. Ucałowaniem nadliczbowym ręki hrabiny przyjął tę wieść. **Nadliczbowy, ego, lm.** i rz. *urzędnik nadetatowy*: Rozpoczął od bardzo skromnej posady nadliczbowego zawód urzędniczy. Krasz. <Nad + Liczbowy>

Nadliczebny p. **Nadliczbowy**. <Nad + Liczebny>

Nadliczenie, a, blm., czynność cz. **Nadliczyć**.

Nadliczyć, y, ył, nied. **Nadliczać** *naliczyć nad oznaczoną ilość, nadrachować*: N. komu = dać komu więcej niż potrzeba. <Nad + Liczyć>

Nadlimański *nad limanami ś. znajdujący*: Dostali ś. do stolicy nadlimańskiej, t. j. Akiermanu. Jeź. <Nad + Limański, od Liman>

Nadlinjowy *nad linją ś. znajdujący*. <Nad + Linjowy>

Nadlotka, i, lm. i f. *pióro w skrzydle, nad lotkami ś. znajdujące*. 2. myśl. *pióro najpierwsze w skrzydle u ptaka*. <Nad + Lotka>

Nadlotny *nad piórami lotnymi ś. znajdujący*: Pióra nadlotne (=nadlotki). <Nad + Lotny>

Nadludzki *przechodzący zwykłą miarę sił, zdolności ludzkich; wyższy nad to, co ludziom właściwe*: Rozum, wysiłek N. Siła woli nadludzka. Złość nadludzka. Okrucieństwo nadludzkie. Dziewica nadludzkiej urody. Tw. Nadludzkie tobie cudo muszę wypowiadać. Mick. Nie wierzący w nadludzkie ani w ludzkie cudy. Mick. Świat mój wydaje mi ś. teraz chwałą nadludzka, patrząc na świat wasz. Krasin. <Nad + Ludzki>

Nadludsko przys. od **Nadludzki**: Śpiewali ciężle, dziwnie, straszno i N. spokojnie. Krasz.

Nadłabski *nad rzeką Łabą (=Elbą) ś. znajdujący*: Posiadamy tylko niewiele wzmianek o kulcie ruskim, nieco więcej o kulcie nadłabskim i pomorskim. Brk. <Nad + *Łabski, od nazwy rzeki Łaba = Elba>

Nadłamać, mie, mał, † Nałamać, † Nałomić, nied. **Nadłamywać** *złamać niezupełnie, cokolwiek złamać*: N. kija. Zgładzić jednego między tak wielu tyrany, byłoby do potowy N. kajdany. Mias. Stary ratusz z nadłamaną wieżą. Krasz. Zawsześ parolu nadłamał. Kaczk. N. ś. *złamać ś. niezupełnie, cokolwiek*. <Nad + Łamać>

Nadłamanie, a f. blm., czynność cz. **Nadłamać**. 2. lm. a a. **Nadłom** (= a) *miejsce, gdzie ś. odbyło częściowe złamanie*. b) elir. (infractio) *pełnięcie, niezupełne złamanie kości*.

Nadłamanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadłamać** ś.

Nadłamywać, uje a. ywa, ywał i N. ś. p. **Nadłamać**.

Nadłamywanie, a, blm., czynność cz. **Nadłamywać**.

Nadłamywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadłamywać** ś.

Nadłatać, a, ał, nied. **Nadlatywać** *niewco zatać*: Nadłatałem trochę dziur, ale jeszcze wiele pozostało. <Nad + Łatać>

Nadłatanie, a, blm., czynność cz. **Nadłatać**.

× **Nadłatwiać, a, ał** p. **Nadłatwić**. <Nad + *Łatwiać, od Łatwy>

× **Nadłatwanie, a**, blm., czynność cz. **Nadłatwiać**.

× **Nadłatwanie się, a** ś., blm., czynność cz. **Nadłatwiać** ś.

× **Nadłatwić, i, il**, nied. × **Nadłatwiać** *niewco ułatwić*. × N. ś. *niewco zatawić* ś. <Nad + *Łatwić, od Łatwy>

× **Nadłatwienie, a**, blm., czynność cz. **Nadłatwić**.

× **Nadłatwienie się, a** ś., blm., czynność cz. **Nadłatwić** ś.: Cesarz do nadłatwienia ś. swego z kłopotami wojennymi sprawę polską odłożył. Błaż.

Nadlatywać, uje a. ywa, ywał p. **Nadłatać**.

Nadlatywanie, a, blm., czynność cz. **Nadlatywać**.

Nadławić, i, il *dławiąc jedno po drugim, wiele zadławić; nadusić*. <Na + Dławić>

Nadławienie, a, blm., czynność cz. **Nadławić**.

† **Nadłazić się, i** ś., il ś. *nagnieść, nadeptać, naponiewierać do woli*: Jeżeli ty to sobie będziesz lekko ważyć, leda kto ś. na potom może nas N. Rej. Rado ś. więc nieszczęście takiego nadłazi, gdy kto sobie przypadnie rzeczy lekce waży. Rej. <Na + Dłazić>

† **Nadłożenie się, a** ś., blm., czynność cz. **Nadłazić** ś.

Nadłokieć, koia, lm. koie fecht. p. **Nadcięcie**. <Nad + Łokieć>

Nadłom, u, lm. y p. **Nadłamanie**. <Nad + Łom>

Nadłonowy *nad łonem będący*. Lek.: Cięcie nadłonowe p. **Cięcie**. <Nad + Łonowy>

Nadłopatkowy anat. *powyżej łopatki będący, na górnym jej brzegu*: Tętnica nadłopatkowa (arteria suprascapularis). Wejście nadłopatkowe (incisura suprascapularis). Mięsień N. a. † myszka nadłopatkowa p. **Nadgrzebieniowy**. <Nad + Łopatkowy>

Nadłożenie, a, blm., czynność cz. **Nadłożyć**.

Nadłożyć, y, ył, nied. Nadkładać I. więcej wyłożyć, naddać, dodać: Tu masz na koszt, a cokolwiek nadłożysz, za powrotem moim ci zapłacę. Wuj. Nadłóż nieco, a dobijemy targu. Nie synowie mają skarbić rodzicom, ale rodzice synom; a ja bardzo rad nałożę i nadłożę sam siebie za dusze wasze. Leop. Dni na dni królowy nadłożysz lata jego. Ps. flor. N. drogi (=większą drogę odbyć do danego miejsca, niż należało). †N. ucha=**nadstawić ucha, pilnie słuchać:** Racz N. uszu Twoich ku głosowi modlitwy mojej. Wr. 2. czym=**nadstawić, nadszukać, nadłatać:** A jakoż uczyć mają, nie umieją sami, muszą pewnie N. kazania baśniami. Kochan. 3. [N.] **więcej włożyć:** Ja już włożyła i nadłożyła. <Nad + Łożyć>

Nadlubać, bie, bał dłużyć jedno po drugim, wiele podlubać, wydłubać; przen. powoli czego narobić. N. ś. dłużaniem nasycić ś. a. namęczyć ś. <Na + Dłubać>

Nadlubanie, a, bfm., czynność cz. Nadlubać. Nadlubanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadlubać ś.

Nadłupać, pie, pał nieco rozłupać: Pan Orlik herbu Nowina, z czaszką złotem lutowaną, bo mu ją szwedzki granat czasu swego nadłupał. Sienk. <Nad + Łupać>

Nadłupanie, a, bfm., czynność cz. Nadłupać. †Nadłużenie się, a ś., bfm., czynność cz. †Nadłużycie ś.

[Nadłużenie się, a ś., bfm.] czynność cz. [Nadłużycie ś.]

†Nadłużycie się, y ś., ył ś. długami ś. obciążycie. <Na + Dłużycie ś., p. 2. Dłużycie>

[Nadłużycie się, y ś., ył ś.] naprzykrzyć ś., znużać ś.: Chłopakowi nadłużycie się służyć. <Na + Dłużycie>

× Nadmagać, a, ał p. Nadmóc. <Nad + *Magać, od Móc>

× Nadmaganie, a, bfm., czynność cz. Nadmagać.

Nadmajster, tra, lm. trowie, Obermajster starszy majster. <Nad + Majster>

× Nadmalować, uje, ował p. Namalować. L. <Nad + Malować>

× Nadmalowanie, a, bfm., czynność cz. Nadmalować.

†Nadmarło p. Nademrzeć.

Nadmarszałek, lka, lm. kowie wyższy, naczelny marszałek: N. dworu następcy tronu austriackiego. <Nad + Marszałek>

Nadmarszczać, a, ał p. Nadmarszczyć. Nadmarszczenie, a, bfm., czynność cz. Nadmarszczać.

Nadmarszczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadmarszczać ś.

Nadmarszczenie, a, bfm., czynność cz. Nadmarszczyć.

Nadmarszczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadmarszczyć ś.

Nadmarszczyć, y, ył, nied. Nadmarszczać trochę zmarszczyć: N. czoła. N. ś. trochę ś. zmarszczyć. <Nad + Marszczyć>

Nadmarzać, a, ał p. Nadmorzyć. <Nad + *Marzać, od Morzyć>

× Nadmarzanie, a, bfm., czynność cz. Nadmarzać. × Nadmazać, że, zał p. Namazać. L. <Nad + Mazać>

× Nadmazanie, a, bfm., czynność cz. Nadmazać.

†Nadmdleć, eje, ał p. Nademdleć. Nieos.: Nadmdlało mu=**osłabił.** <Nad + Mdleć>

†Nadmdlenie, a, bfm., czynność cz. Nadmdleć.

Nadmiar, u, lm. y I. × N. różnica dwóch liczb, przewyżka: Liczba, po odciągnięciu mniejszej od większej, nazywa ś. resztą lub różnicą lub nadmiarem. Łs. Zamieniwszy swoje towary na cudzoziemskie, jeszcze za N. gotowe biorą od sąsiadów pieniądze. Wyrw. 2. a. †**Nadmiar** przen. **ilość przechodząca właściwą miarę, ilość zbyt wielka, zbytek:** N. szczęścia nie oślni go. N. własnych swych uczuć. Piet. Ta właściwość umysłu, nadmiarem eterycznej wyobraźni nacechowana. Chm. 3. bot. p. **Wyżgin.** 4. mat. **nadwyżka, różnica pomiędzy wartością przybliżoną większą od istotnej wartości pewnej wielkości a tą wartością istotną:** Przybliżenie przez N. Wyznaczycie wartość pierwiastka sześciennego z danej liczby z przybliżeniem do $\frac{1}{10}$ przez N. N. czyli przepiętnienie kuliste = różnica pomiędzy sumą kątów trójkąta kulistego a dwoma kątami prostymi. <Nad + Miara>

× Nadmiar, †Nadmierz przys. nad miarę, nadmiernie, niezmiernie, zbyt, zbyttnio, bardzo: Dłonie szerokie i N. potężne. Sienk. Czupryna, którą miał N. wielką, czło mu szpakowatemi włosami zasypała. Orzesz.

Nadmiarek, rku, lm. rki I. ilość nadmierzona, dotkliwość, dodatek, naddatek, przydatek: Mierz, waz należyćie, nadatku i nadmiarku nie chcę. Troc. N. łokciowy. Troc. Przen.: Żeby te nasze bole wyższy stopień miały, jeszcze nam ten N. wyroki przydały. Toł. 2. [N. a. **Przymiarek**] **nadwyżka nieprawa przy mierzeniu zboża.**

Nadmiarowość, i, bfm. lek.: N. oka (hypermetropia) = **wada wzroku, in. dalekowidztwo.** <Nad + Miarowość>

Nadmiarowy lek. (hypermetropicus) do oka nadmiarowością dotkniętego odnośny.

1. †Nadmierz, y, lm. e p. Nadmiar.

2. †Nadmierz przys. p. × Nadmiar.

Nadmielać, a, ał p. Nademleć.

Nadmielanie, a, bfm., czynność cz. Nadmielać.

Nadmielenie, a, bfm., czynność cz. Nadmielać.

Nadmieniać, a, ał p. Nadmienić. <Nad +

*Mieniać, od 2. Mienić>

× Nadmienianie, a, bfm., czynność cz. Nadmieniac.

Nadmienić, i, il, †Namienić, nied. Nadmieniac,

†Namieniac wzmiankę zrobić, wspomnieć, napomknąć, natrącić, dotknąć: N. komu o czym. Jakem ci nadmienić. Jord.

Nadmienienie, a, bfm., czynność cz. Nadmienić.

†Nadmierać, a, ał p. Nademrzeć. <Nad + *Mierać, od Mrzeć>

†Nadmieranie, a, bfm., czynność cz. Nadmierać.

Nadmiernie, × Nadmierno przys. od Nadmierny: Wszystko skrzy ś. i błyszczy N. Sienk.

× Nadmierno p. Nadmiernie.

Nadmierność, i, bfm. rz. od Nadmierny.

Nadmierny I. miarę przechodzący, zbyt wielki: Wzruszenie nadmierne. 2. †N. trochę większy od miernego, niebardzo wielki: Był on wzrostu nadmiernego przy dziwnej układności ciała. Ustrz. <Nad + Mierny>

Nadmierzać, a, ał p. Nadmierzyć. <Nad + *Mierzać, od Mierzyć>

Nadmierzanie, a, bfm., czynność cz. Nadmierzać.

Nadmierzenie, a, bfm., czynność cz. Nadmierzyć.

Nadmierznać, nie, nał (Nadmier-znać) *nieco obmierznąć*: Był ś. trochę obaczył, nadmierzyłby ci czaeka świata tego. Rej. <Nad + Mierznać>
Nadmierznięcie, a, blm., czynność cz. **Nadmierznać**.

Nadmierzyc, y, ył, nied. **Nadmierzać** przy mierzeniu nadłać, przydać do miary. <Nad + Mierzyc>

× **Nadmieście, a**, lm. **a** l. **zamek a. twierdza mała w mieście a. w fortecy**, zwykle na miejscu wyższym znajdująca ś. 2. przestwór ponad miastem. <Nad + Miasto>

× **Nadmipysk, a**, lm. **i** **człowiek z odętą twarzą**. <Nadmij, od Nadać + Pysk>

[**Nadmłynarz, a**, lm. **e**] *starszy młynarz*. <Nad + Młynarz>

Nadmniejszać, a, ał p. **Nadmniejszyć**.
Nadmniejszanie, a, blm., czynność cz. **Nadmniejszać**.

Nadmniejszenie, a, blm., czynność cz. **Nadmniejszyć**.

Nadmniejszyć, y, ył, nied. **Nadmniejszać** *nieco zmniejszyć*: Haniebnie było nadmnieszone wojsko Olbrychta. Błaż. <Nad + Mniejszyć>

Nadmogilny *znajdujący ś. nad mogiłą, nadgrobnym*: Ogniska nadmogilne do palenia ciał zmarłych. <Nad + Mogilny>

Nadmokły *trochę mokry, nieco błotnisty*: Omulew ma szeroko nadmokłe brzegi. Pol. <Nad + *Mokły, od Moknąć>

Nadmoralny *poza obrębem moralności znajdujący ś.*: Użyć formułki moralnej w znaczeniu nadmoralnym. <Nad + Moralny>

Nadmordować, uje, ował, nied. **Nadmordowywać** *nieco zmordować*: Nadmordował nieprzyjaciela haremami. Leszcz. S. Będąc nadmordowane, smacznie bardzo jadły. Tw. <Nad + Mordować>

Nadmordowanie, a, blm., czynność cz. **Nadmordować**.

Nadmordowywać, uje, ywał p. **Nadmordować**.
Nadmordowywanie, a, blm., czynność cz. **Nadmordowywać**.

Nadmorski l. a. † **Nadmorzny** *nad morzem ś. znajdujący*: Brzeg N. † Góra nadmorska a. nad morzem, nadmorzna, namorska, pomorska = *przyładek*. Kraj N. Z dalekich nadmorskich stron. Kluk. Miasto nadmorskie. Mieszkańcy nadmorsey. 2. bot.: Jarmuż N. p. **Modrak**. Modrak N. p. **Modrak**. <Nad + Morski>

Nadmorze, a, lm. **a** *wybrzeże morskie; kraj nad morzem leżący, pomorze*. <Nad + Morze>

× **Nadmorzec, rca**, lm. **rey** *mieszkaniec wybrzeża morskiego, pomorzanie*. Wor.

Nadmorzenie, a, blm., czynność cz. **Nadmorzyc**.
 † **Nadmorzny** p. **Nadmorski**: Nadmorzna góra. Urs.

Nadmorzyc, y, ył, nied. **Nadmarzać** l. *trochę wygłodzić*: Z nadmorzonym żrzebem do stajni powrócić. Dor. 2. *nieco osłabić*. <Nad + Morzyc>

× **Nadmowa, y**, lm. **y** *ostatni rozdział książki, epilog*. <Nad + Mowa>

× **Nadmożenie, a**, blm., czynność cz. **Nadmóc**.
 [Nadmożenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Nadmóc** ś.

† **Nadmożony** *wysilony nad możność, zmożony*: Drzewko skrzywione zostało, ciężarem węża nadmożone. Otw. Odłóżmy na dalej swe łowy, już bowiem i sieci i oszczepy zjuszone krwią zwie-

rzecą, wielce są teraz nadmożone. Otw. <Nad + *Możony, od Móc>

× **Nadmóc, może, mógł**, nied. × **Nadmagać** *jedno drugim z potrzeby zastąpić, wyprężyć ś., nadsztukować*: Nie znając przedmiotu, konceptami nadmaga. [N. ś.] *zdźwigać ś., naderwać ś.; zaszkodzić sobie, robiąc coś nad siły*. <Nad + Móc>

Nadmrozić, i, il *nieco przemrozić*: N. kartofle. <Nad + Mrozić>

Nadmrożenie, a, blm., czynność cz. **Nadmrozić**.
Nadmuch, u, lm. **y** lek. *natrysk gazowy*. <Na + Dmuchać>

Nadmuchać, a, ał, **jednot. Nadmuchać**, nied. **Nadmuchiwać, Nadmuchiwać** l. *na co, w co, do czego = dmuchając, napuścić na co a. w co powietrza*: N. na świeże pismo, aby pręcej wyszło. Przen.: N. komu w ucho a. w uszy = *nagadać, napleść czego wiele*. 2. *czego = dmuchaniem poruszając co, nasypać na co*: N. kurzu ze stołu na książkę. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. dmuchaniem*. <Na + Dmuchać>

Nadmuchanie, a, blm., czynność cz. **Nadmuchać**.

Nadmuchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadmuchać** ś.

Nadmuchiwać, uje, iwał p. **Nadmuchać**.
Nadmuchiwanie, a, blm., czynność cz. **Nadmuchiwać**.

Nadmuchać, nie, nał p. **Nadmuchać**.
Nadmuchnięcie, a, blm., czynność cz. **Nadmuchać**.

Nadmuchywać, uje, ywał p. **Nadmuchać**.
Nadmuchywanie, a, blm., czynność cz. **Nadmuchywać**.

Nadmulać, a, ał p. **Nadmulić**.
Nadmulanie, a, blm., czynność cz. **Nadmulać**.
Nadmulenie, a, blm., czynność cz. **Nadmulić**.

Nadmulić, i, il, nied. **Nadmulać** *nieco namulić*: Kark ich, jeśli nie nadmulony... Kluk. <Nad + Mulić>

Nadmurować, uje, ował, nied. **Nadmurowywać** *wymurować nad czym*: N. ścianę, kominiek. <Nad + Murować>

Nadmurowanie, a, blm., czynność cz. **Nadmurować**.

Nadmurowywać, uje, ywał p. **Nadmurować**.
Nadmurowywanie, a, blm., czynność cz. **Nadmurowywać**.

Nadmurszały *który nadmurszał, nieco zmurszały*.
Nadmurszeć, eje, ał *nieco zmurszeć*. <Nad + Murszeć>

Nadmurszenie, a, blm., czynność cz. **Nadmurszeć**.

Nadnaturalnie przys. od **Nadnaturalny**, *w sposób nadprzyrodzony, w drodze nadprzyrodzonej, dzięki czynnikom, wpływom nadprzyrodzonym*.

Nadnaturalność, i, blm. rz. od **Nadnaturalny**, p. **Nadprzyrodzonosc**.

Nadnaturalny p. **Nadprzyrodzony**. <Nad + Naturalny>

† **Nadnawiecsze** *najwięcej*. Głosy w. XV.

Nadnercze, a, lm. **a** anat. (w lm. *renes succenturiati s. glandulae suprarenales*) *nazwa gruczołów parzystych nad nerkami położonych*, in. w lm. *gruczoły a. gruczołki nadnerkowe, nerkowe*, × *ponadnerkowe, kateletki czarnożółciowe, przynereza, nerki maluczkie, nadnerki, przynerki, przynyrki, przysadki nerkowe*. <Nad + Nerka>

Nadnerczowy przym. od **Nadnercze**: Tętnice nadnerczowe (arteriae suprarenales).

†**Nadnerki**, rek, blp. anat. p. **Nadnercze**.

Nadnerkowy anat. *ponad nerkami położony*: Gruczoły, gruczołki nadnerkowe p. **Nadnercze**.

Nadnewski *nad rzeką Nową znajdujący s.*: Pismo nadnewskie (= *petersburskie*). <Nad + Newski, od nazwy rzeki Nawa>

Nadniebiański, **Nadniebieski** *wyższy od niebian, przewyższający niebian*: Nadniebiańskie jestestwo. Mat. I. <Nad + Niebiański>

Nadniebieski p. **Nadniebiański**: Pięknością jasne nadniebieską widział jej oczy. Słow. Tam świat myśli naszych jest podszeptaniem i technieniem nadniebieskim stworzony. Słow. <Nad + Niebieski>

Nadniebny *nad niebem będący, wyższy od nieba*: Ujrzał młodzieniec na tym czole nadniebnym koronę cierniową. Krasin. <Nad + Niebny>

Nadniemeński, **Nadniemnowy** *nad rzeką Niemnem znajdujący s.*: Może to pożar wkraść s. w nadniemeńskie bory. Słow. Z cór nadniemeńskich pierwsza krasawica. Mick. (= *litewskich*). <Nad + Niemeński, od nazwy rzeki Niemen>

Nadniemnowy p. **Nadniemeński**: Widzę krwią zbryzgane nadniemnowe pole. Syrok.

Nadniesienie, a, blm., czynność cz. **Nadnieść**.

Nadnieść, niesie, niósł, nied. **Nadnosić** I. *przynosić (szczeg. w chwili czegoś)*: Poczekajcie nieco u stołu, wnet nadniosą wety. Sł. wil. Nadniesiona przy oblężeniu Odolanowa wiadomość o śmierci króla. Sł. wil. Piorun nadniósł jakiegoś skądsiś Starogdyrskiego. L. (= *nadał*). Jakoś nad jesień nadnosi licho do Bereski Przemysłanina. Kaczk. 2. *unosząc usunąć*: N. jednego końca belki. <Nad + Nieść>

Nadniewalać, a, al p. **Nadniewolić**.

Nadniewalanie, a, blm., czynność cz. **Nadniewalać**.

Nadniewolenie, a, blm., czynność cz. **Nadniewolić**.

Nadniewolić, i, il, nied. **Nadniewalać** *niewolić, nieco wolności pozbawić*: Dorys Memnona oko, serce nadniewala. L. <Nad + Niewolić>

Nadnilowy *nad rzeką Nilem znajdujący s.*: O tym rozmawiał z nadnilowym żencem. Słow. (= *egipskim*). <Nad + Nilowy, od nazwy rzeki Nil>

Nadniszczenie, a, blm., czynność cz. **Nadniszczyć**.

Nadniszczyć, y, ył *trochę zniszczyć, podniszczyć*: W majątku dziedzielnym hrabiego drzewo było dobrze nadniszczone. Krasz. Wskazywała na nadniszczone istotnie sofy i krzesła. Orzosz. <Nad + Niszczyć>

Nadnosić, i, il I. nied. p. **Nadnieść**. 2. × N. dok. *trochę powyżsić*: Miałem kopę gruszek, ale ten filut nadnosił już trochę. Sł. wil. <Nad + Nosić>

Nadnoszenie, a, blm., czynność cz. **Nadnosić**.

Nadnotecki *nad rzeką Notecią znajdujący s.*: Pod Piłą, Ujście i Wielunem zabyli rotmistrzowie pasy nadnoteckie. Sienk. <Nad + Notecki, od nazwy rzeki Noteć>

× **Nadoba**, y, blm. p. **Nadobność**: Miłości, których ty zajmiesz twą nadobą, gardzą wszystkim, cokolwiek nie jest ścią tobą. Przyb. <Na + DOB>

† **Nadoba**, y, lm. y *naczynie*: W przybytku były stoły z nadoby ich. Leop. <Może z Czes. nadoba = naczynie>

[**Nadobek**, bku, lm. bki] *wszelkie naczynie próżne (garnek, flaszka)*: Bięda w chałupie bez nadobku. <p. † **Nadoba**>

Nadobfcie przys. od **Nadobfity**.

Nadobfitość, i, blm. rz. od **Nadobfity**.

Nadobfitować, uje, ował *bardzo obfitować, nader hojnie opatrzonym być, opływać*: W śmierci boskiej nadobfitująca dobroć Chrystusa okazuje s. Bals. Polityczno-socjalna religijność nadobfituje w pierwiastki groźne dla dotychczasowego ładu państwa, pierwiastki rozkładowe. Nagan. <Nad + Obfitować>

Nadobfitowanie, a, blm., czynność cz. **Nadobfitować**.

Nadobfity *więcej, niż obfity*. <Nad + Obfity> † **Nadobie**, a, lm. a *sprzet*. B. Sz. <Czes. nádobí>

Nadobierać, a, al *dobierając, wiele nagromadzić*. N. s. *namęczyć s. dobieraniem*. <Na + Dobierać>

Nadobieranie, a, blm., czynność cz. **Nadobierać**.

Nadobieranie się, a s., blm., czynność cz. **Nadobierać s.**

Nadobijać, a, al *dobijając po kolei, wiele dobić*. N. s. *namęczyć s. dobijaniem*. <Na + Dobijać>

Nadobijanie, a, blm., czynność cz. **Nadobijać**. **Nadobijanie się**, a s., blm., czynność cz. **Nadobijać s.**

Nadobłocze, a, lm. a *przestrzeń nad obłokami*: W ręku coś... jakby w dymu nadobłoczach narzędzie pieśni. Słow. <Nad + Obłok>

Nadobłoczny *znajdujący s. nad obłokami; sięgający niebios*: Przestrzeń, podróż nadobłoczna. O! spokoju dla ducha nie znajdę, nie spocznę, aż zgłębię tajemnice sztuki nadobłoczne. Syrok. <Nad + Obłoczny>

Nadobnia, i, lm. e bot. p. **Amarylek**. <Od Nadobny>

Nadobnica, y, lm. e bot. p. **Amarylek**.

† **Nadobniczek**, czka, lm. czkowie p. **Nadobniś**.

† **Nadobniczka**, i, lm. i p. **Nadobnisia**.

Nadobnie przys. od **Nadobny**: Bóg N. przyodziewa kwiatki polne. Wuj. I to też św. synodowi N. i uceziwie s. podobało. Smotr. Ciesząc braćią, N. z niemi mówił. B. B. (= *lagodnie, grzecznie*). Dowodnie i N. to jeden doktor kościelny pokazuje. Wuj.

† **Nadobnisia**, i, lm. e, † **Nadobniczka** *kobieta nadobna, piękność*.

† **Nadobniś**, a, lm. owie, † **Nadobniczek** *człowiek nadobny*.

Nadobniuchno przys. od **Nadobniuchny**.

Nadobniuchny, **Nadobniusenki**, **Nadobniutki** *bardzo nadobny, ładniuchny, śliczniuchny, pięknieniuchny*: Nadobniuchna to panienska. Troe.

Nadobniusenki p. **Nadobniuchny**: Jasiołku mój maleńki, mój N. Koch. W. Dzieciątko nadobniusenkie. Syr.

Nadobniusenko przys. od **Nadobniusenki**, *nadobniuchno*.

Nadobniutki p. **Nadobniuchny**.

Nadobniutko przys. od **Nadobniutki**, *nadobniuchno*.

Nadobność, i, blm. rz. od **Nadobny**; × **Nadoba** *wdzięk, powab; piękność*: N. postaci, wymowy, stylu. N. jego rysów twarzy. Rzew.

Nadobny I. *powabny, wdzięczny, miły, ujmujący, gładki, ładny, dorodny, przystojny*: Złotemi planki nadobna (rybka). Mick. Nadobna Marysiu, ty różnany kwiecie, pierwszą ja cię widzę tak ładną

na świecie. Pśn. Grzeczność, którą powinna młodź dla płci nadobnej. Miek. Odpłacać pięknym za nadobne. Prz. Dzieci zdrowsze bywają, które plugastwa zwierzeźnie mają, aniżeli owe, co nadobne z dziecinstwa trwają. Syr. Widziałem pacholę tak nadobne, jakoby w czterech latach. Skar. Złoty, jak mówią, był wiek za króla onego, tak w nadobnym pokoju kwitnął świat za niego. Koch. J. Aleksander wszystek Egipt, miejsca pamiątkami staroświeckiemu nadobne, przechodził. Orzech. Sztuki nadobne. Śniad. J. Literatura nadobna. Rzew. Utwory nadobne. Sienk. Sztuk nadobne kwiaty. Miek. Czy nie tknęła twej duszy nadobna pokuska? Syrok. Nadobne słowo. Troc (=grzeczne, łaskawe). 2. zool.: Czapla nadobna p. Czapla. <Na + DOB>

Nadobojczykowy anat. *nad obojczykiem będący*: Nerwy nadobojczykowe (nervi supraclaviculares). Dołek N. p. Dołek. <Nad + Obojczykowy>

× **Nadobowiązkowy** nie objęty obowiązkiem, nie obowiązujący: Języki nadobowiązkowe. <Nad + Obowiązkowy>

[**Nadobracać, a, ał**] *usilnie obracać*: Żebyś obracał i nadobracał, nie nie zrobisz. [N. ś.] *usilnie obracać ś.* <Nad + Obracać>

× **Nadobrzeć, eje, ał** *nabrać dobroci, ulepszyć ś., poprawić ś.*: Rola nadobrzeła po osuszeniu jej przez wykopanie rowów. <Na + Dobrzeć>

× **Nadobrzeenie, a**, blm., czynność cz. **Nadobrzeć**.

× **Nadobyczajnik, a**, lm. **cy ceremoniarz. L.** **Nadobywać, a, ał** *nagromadzić przez dobywanie, nadostawać, nawyciągać*: Nadobywano papierów kupę. Kaczk. N. ś. *namęczyć ś. dobywaniem.* <Na + Dobywać>

Nadocinać, a, ał *docinając, nadokuczać; naprzyćcinać, nadogryzać komu. N. ś. docinając, nasycić ś.* <Na + Docinać>

Nadoczny, Nadoczodołowy, Nadoczowy *nad okiem będący*: Wydatne łuki nadoczne. Anat.: Naczynia nadoczne, nerw N. (vasa et nervus supraorbitales). <Nad + Oczny>

Nadoczodołowy p. Nadoczny. <Nad + Oczodołowy>

Nadoczowy p. Nadoczny. <Nad + Oczowy> **Nadogadywać, uje, ywał** *naprzymawiać, nadocinać, naprzygrzyzać. N. ś. nasycić ś. dogadywaniem.* <Na + Dogadywać>

Nadogadzać się, a ś., ał ś. *komu = nasycić ś. a. namęczyć ś. dogadaniem.* <Na + Dogadzać>

Nadogonie, a, lm. **a** *miejsce nad ogonem, początek ogona*: N. np. u ptaków, sam początek ogona. Kluk. <Nad + Ogon>

Nadoiść, i, ił, nied. × **Nadajać I.** *dojąc jedno po drugim, wiele wydając*: Nadoiła wiele krów. Przen.: N. kogo a. N. z kogo niemało = wyciągnąć z kogo wiele korzyści dla siebie, wyzyskać, wyeksploatować go. 2. *dojąc, napelniać*: Nadoiła siedem garney mleka. N. ś. I. *nasycić ś. a. namęczyć ś. dojeniem.* Przen.: Nadoił ś. dobrze z mojego majątku. 2. *przen. napić ś. obficie*; Nadoił ś. dobrze wina. <Na + Doiść>

[**Nadoj, u**, lm. **e, Podoj**] *udój (mleka).* <Na + *Doj, od Doiść>

[**Nadojadać, a, ał i N. ś.**] p. **Nadojeść.** [**Nadojadanie, a**, blm.] czynność cz. **Nadojadać.** [**Nadojedzenie, a**, blm.] czynność cz. **Nadojeść.** **Nadojenie, a**, blm., czynność cz. **Nadoiść.** **Nadojenie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Nadoiść.**

[**Nadojeść, je, jadł**, nied. **Nadojadać**] *dojeść, dokuczyć, dogryźć*: Oni mi już tak swoim zachowaniem ś. nadojedli, żebym ś. chciała gdzieś daleko od nich schować. Jeż. <Ros. nadoeść>

Nadojrzewać, a, ał *dojrzewając kolejno, nagromadzić ś.*: Dużo już gruszek nadojrzewało. <Na + Dojrzewać>

× **Nadokazować, uje, ował p. Nadokazywać**: Wywezasowywał ś. po mocnym piwie, dużo z nim wprzódy nadokazowawszy. Krasz. <Na + Dokazować>

Nadokazywać, uje, ywał i N. ś. × **Nadokazywać nasycić ś. dokazywaniem, nabroić, naswawolić**: Wyniośł ś. może na Zaporozie, ale przed ucieczką nadokazywał niemało, stojąc na czelo wszystkich kozaków. Rol. <Na + Dokazywać>

Nadokazywanie, a, blm., czynność cz. **Nadokazywać.**

Nadokazywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadokazywać ś.**

Nadokienek, nka, lm. **nki** bud. *natprożnik w oknie.* <Nad + Okno>

Nadokładać, a, ał *dokładając, wiele nagromadzić; nadodawać. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. dokładaniem.* <Na + Dokładać>

Nadoknie, a, lm. **a, Binda** bud. *przyozdobienie a. miejsce na nie, nad oknem zrobione.* <Nad + Okno>

Nadokuczać, a, ał i N. ś., × **Nadokuczyć nasycić ś. dokuczaniem**: Cheiało ś. też trochę poskubać Tatarów, co mi ś. nadokuczali hultaje. Kaczk. <Na + Dokuczać>

Nadokuczanie, a, blm., czynność cz. **Nadokuczać.**

Nadokuczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadokuczać ś.**

× **Nadokuczyć, y, ył p. Nadokuczać.** <Na + Dokuczyć>

Nadole, a, lm. **a I. a. Nadołek** *dolna część czego, dół czego, spód.* 2. † N. a. † **Nadoł** *dolina.* B. Sz. 3. a. *Przyiom dolna część budynku.* <Na + Dół>

[**Nadoleć, i, ał**] p. **Nadołać.** <Na + *Doleć, por. Dołać>

Nadolewać, a, ał *dolewając po kolei, do wielu dołać. N. ś. namęczyć ś. dolewaniem.* <Na + Dolewać>

Nadoliezać, a, ał *licząc, nadolawać.* <Na + Doliezać>

† **Nadolny, † Podolny I.** *będący na dole, dolny, spodni; parterowy*: Wyszedłem broną nadolną. Bud. Nadolne mieszkanie. Troc. 2. *na padole ziemskim znajdujący ś., ziemski*: Wszystek świat N. swą zębą obaczy. Kulig. Noc już przynieś miała sen zwierzętom i ptastwu i uspokojenie na ludzie i insze nadolne stworzenie. Kulig. N., dolny, spodni. Kn. <Na + Dolny>

[**Nadołać, a, ał, Nadoleć**] *dorównać komu w poświęceniu przy robocie, mądżyć.* <Na + Dołać>

[**Nadołanie, a**, blm.] czynność cz. **Nadołać.**

Nadołaczać, a, ał *dołączając kolejno, do wielu dołączyć.* <Na + Dołaczać>

Nadołek, lka, lm. **lki I.** † N. p. **Nadole**: N. sukni (= *podolek*). Poczyńcie sobie bramy u nadoleków szat swoich. B. B. (= *na krajach szat swoich*. B. G.). Wierzejnej szaty uchyli i N. ukazuje bogaty. Pot. 2. [N., **Naddolek, Nadtocka, Podolek, Podwalina**] *dolna część koszuli z grubszego płótna uszyta.* 3. anat.: † N. serca, p. **Nadbrzuszne**: Spodem piersi jest N., *scrobiculus cordis*. Perz. <Na + Dół>

Nadołować, uje, ował jarzyn = *dobując, nagromadzić; nakopcować*: N. jarzyn na zimę. <Na + Dołować>

Nadołowanie, a, blm., czynność cz. **Nadołować**. **Nadomy** *znajdujący s. na domie*: Strop a. astrych N. Mącz. <Na + *Domny, od Dom>

Nadopisywać, uje, ywał *dopisując kolejno, wiele podpisując*. <Na + Dopisywać>

[**Na dopitkę**] *pijąc na pożegnanie, ostatni raz*: Łyknąć na dopitkę wódki.

Nadopominać się, a s., al s. *namęczyć s., dopominając s.* <Na + Dopominać s.>

[**Na doprawdy**] *naprawdę*. <Na + Do + Prawda>

Nadopuszczać się, a s., al s. *dopuszczając s. wielokrotnie, dopuścić s. wielu rzeczy*. <Na + Dopuszczać>

Nadopytywać się, uje s., ywał s. *dopytywaniem namęczyć s.* <Na + Dopytywać>

Nadorabiać, a, al *dorabiając jedno po drugim, wiele dorobić*. <Na + Dorabiać>

Nadoradzać, a, al *doradzając wielokrotnie, wielu rzeczy doradzić*. N. s. *namęczyć s. doradzaniem*. <Na + Doradzać>

× **Na doręczu p. Doręcze**. <Na + Do + Ręka>

Na dorędziu przys. 1. *na pogotowiu, pod ręką*: Mieć co na dorędziu. Być na dorędziu. 2. [N.] *na razie*: Na dorędziu nie nie pedziałem. <Na + Do + Orędzie>

Nadorganiczny przechodzący zakres świata organicznego: Zjawiska życia nadorganicznego. <Nad + Organiczny>

Nadoskakiwać się, uje s., iwał s. *nasyć s. doskakiwaniem*: Co s. nakościł! co s. do mnie nie nadoskakiwał! <Na + Doskakiwać>

[**Nadoskwierać, a, al**] *nadokuczać, nadocinać, nadajmować*. <Na + Doskwierać>

Nadostarczać, a, al *dostarczając wielokrotnie, wiele dostarczyć*. <Na + Dostarczać>

Nadostawać, aje, awał *dostając wielokrotnie, wiele dostać*: Hanuś od panienek ze dworu nadostawała kwiatów. Sew. <Na + Dostawać>

Nadostrożność, i, blm. *zbyttnia ostrożność*: Niektórych praw naszych N. smutnym jest przypomnieniem dawnych między majestatem a narodem nieufności. Djar. gr. <Nad + Ostrożność>

Nadosypywać, uje, ywał *dosypując wielokrotnie, wiele dosypać*. <Na + Dosypywać>

† **Nadościeniowy** mięsien, anat. p. **Nadgrzebieniowy**. <Nad + Ościeniowy>

Nadościowy anat. p. **Nadgrzebieniowy**. <Nad + Ościowy>

[**Nadość**] *zadość, podbostatkiem*: Mamy siły N. <Na + Dość>

Nadoświadczać, a, al *nadręczyć doświadczaniem*: Ilez to mię Bóg w życiu moim nadoświadczał! <Na + Doświadczać>

Nadotykać się, a s., al s. *dotykaniem nasyć s.*: Jacek tego świata owocnego niemało s. nadotykał. Kaczk. <Na + Dotykać>

Nadowcipkować, uje, ował i N. s., Nadowcipować s. *wiele dowcipów naopowiadać, nazartować s.*

Nadowcipować się, uje s., ował s. p. **Nadowcipkować**: Każdy przychodził, napatrzył s., naśmiał, nadowcipował, zabawił i odchodził obojętny. Krasz. <Na + Dowiecipować>

Nadowiadywać się, uje s., ywał s. *namęczyć s. dowidywaniem*. <Na + Dowiadywać s.>

Nadowodzić się, i s., il s. *namęczyć s. dowodzeniem*: Co s. nasumitował, co s. nadowodził! <Na + Dowodzić>

Nadowozić, i, il *dowożąc, wiele nagromadzić*. <Na + Dowozić>

Nadoznawać, aje, awał *nadoświadczać; doznając wielokrotnie, wiele doznać*. <Na + Doznawać>

Nadozorować się, uje s., ował s. *dozorując, namęczyć s.* <Na + Dozorować>

Nadożerać, a, al *komu = nadokuczać, nadogryzać*. <Na + Dożerać>

† **Nadół, ołu**, lm. **oły** p. **Nadole**. B. Sz. <Na + Dół>

× **Nadpadać się, a s., al s.** p. **Nadpaść s.** <Nad + Padać>

× **Nadpadanie się, a s.**, blm., czynność cz. **Nadpadać s.**

× **Nadpadany który s. nadpadł**: Klocki narznięte znalazły s. być bardzo nieznacznie nadpadane, i prawie tylko samo narznięcie otworzyło s. Jak. J.

× **Nadpadnięcie się, a s.**, blm., czynność cz. **Nadpaść s.**

Nadpalać, a, al p. **Nadpalić**.

Nadpalanie, a, blm., czynność cz. **Nadpalać**.

Nadpalanie się, a s., blm., czynność cz. **Nadpalać s.**

Nadpalenie, a, blm., czynność cz. **Nadpalić**.

Nadpalenie się, a s., blm., czynność cz. **Nadpalić s.**

Nadpalić, i, il, nied. **Nadpalać** co a. czego = *opalić, nieco przypalić; nadsuć paleniem*: N. sobie włosów, sukni. N. świecę. **Nadpalać** koniec kija. N. s. 1. **spalić s. w części**. 2. gm. **opalić s. na słochu, ogorzeć**: Twarz s. nadpaliła. <Nad + Palić>

Nadpalmowy *wał palmami będący*: Aniołowie mi ciebie nadpalmowi pokazywali. Słow. **Nadpalmowego** widzę wschód księżycza. Słow. <Nad + Palmowy>

× **Nadpalony** *nieco opalony, ogorzały*. Bardz.

× **Nadpaść się, padnie s., padł s., † Napaść s.**, nied. × **Nadpadać s., † Napadać s.** *trochę s. spadać, nadpęknąć, nadlamać s.*: Jeszczebyśmy mogli byli dalej jechać, ale u galery nadpadła s. żerdź, na której żagle wiszą. Warg. <Nad + Paść>

× **Nadpełnić, i, il** *dopełnić, przepęlnić*. L. <Nad + Pełnić>

× **Nadpełnienie, a**, blm., czynność cz. **Nadpełnić**.

† **Nadpełnopelny** mat.: *Liczby nadpełnopelne = powstałe z pięciu liczb równych przemnożonych*. Sol. <Nadpełny + Pełny>

† **Nadpełny** *zupelny, przepęlniony*. Głosy w. XV. <Nad + Pełny>

Nadpeltwiański *nad rzeczką Peltwią leżący*: N. gród = *Łwów*. Zbiłaj baki w nadpeltwiańskim grodzie. Big. Z szarego końca nadpeltwiańskich literatów plebejusz. Urb. (= *lwowski*). <Nad + Peltwiański, od nazwy rzeki Peltew>

Nadpęcie, a, lm. a, **Nadpęcina** wet. *część nogi u koni i bydła rogatego powyżej pęciny*: N. przodkowe (metacarpus). N. tylne (metatarsus). <Nad + Pęto>

Nadpęcina, y, lm. y wet. p. **Nadpęcie**.

Nadpękać, a, al p. **Nadpęknąć**. <Nad + Pękać>

Nadpękanie, a, blm., czynność cz. **Nadpękać**.

Nadpęklina, y, lm. y (hernia Litrica lateralis) *przepuklina częściowa, wypadnięcie jednej strony jakiegokolwiek wnętrza*. <Nad + *Pęklina, od Pękać>

Nadpeknąć, nie, nął, nied. **Nadpekać** *pełnąć* *niezupelnie, powierzchownie.*

Nadpekniecie, a, bkm., czynność cz. **Nadpeknąć.**

Nadpeknięty *uszkodzony nieco przez pełnienie.*

Nadpepoże, a, lm. a anat. p. **Nadbrzusze.** <Nad + Pępek>

Nadpepkowy anat. *powyżej pępka będący*: Okolica nadpepkowa (regio epigastica). Por. **Nadbrzusze.** <Nad + Pępkowy>

Nadpicie, a, bkm., czynność cz. **Nadpić.**

Nadpić, ije, il, nied. **Nadpijać** czego = *upić*: N. wina z kieliszka. **Nadpij** swojej szklanki. <Nad + Pić>

Nadpiecek, cka, lm. cki 1. *miejsce na murach pieca a. nad piecem.* Os. J. 2. hut. *obmurowanie nad wylotem wielkiego pieca, chroniące od wiatru.* Łab. <Nad + Piec>

Nadpielać, a, al p. **Nadpleć.** <Nad + *Pie-
lać, od Pleć>

Nadpielanie, a, bkm., czynność cz. **Nadpielać.**

Nadpielenie, a, bkm., czynność cz. **Nadpleć.**

Nadpiersień, a, lm. e woj. *nasyp na wale dla osłony strzelców.* <Nad + Piers>

† **Nadpierszek**, szka, lm. szki 1. *podgardlek u koguta.* 2. p. **Napiersnik.** <Nad + Piers>

Nadpiętka, i, lm. i *podstawa pługa, która zawsze w bródzie zostaje i dotyka spodniej części pługa.* <Nad + Piętka>

Nadpiętkowy p. **Napiętkowy.**

† **Nadpiętny** anat. *ponad piętą będący*: Cięciwa Achillea lub nadpiętna. Perz. (tendo Achillis). Por. **Giża.** <Nad + *Piętny, od Pięta>

Nadpięto-lódkowy anat. p. **Napiętko-czołenkowy.** <Nad + Pięta + Łódkowy>

Nadpiętowy anat. p. **Napiętkowy.** <Nad + *Piętowy, od Pięta>

Nadpijać, a, al p. **Nadpić.**

Nadpijananie, a, bkm., czynność cz. **Nadpijać.**

Nadpiłować, uje, cwał, nied. **Nadpiłowywać** *nadebrać nieco pilnikiem z wierzchu; nieco, w części przepiłować.* <Nad + Piłować>

Nadpiłowanie, a, bkm., czynność cz. **Nadpiłować.**

Nadpiłowywać, a, al p. **Nadpiłować.**

Nadpiłowywanie, a, bkm., czynność cz. **Nadpiłowywać.**

× **Nadpis**, u, lm. y 1. *napis u góry czego.* 2. p. **Napis.** <Nad + *Pis, od Pisać>

× **Nadpisać**, sze, sał, nied. × **Nadpisywać** 1. *napisać za wiele, nad miarę*: Reklamacje o wykreślenie dymów nadpisanych. T. K. 2. *napisać u góry czego.* <Nad + Pisać>

× **Nadpisanie**, a, bkm., czynność cz. **Nadpisać**: Za deficyt a. niedbalstwo, a. za branie kwitowego i N. sumy podymnego. T. K.

× **Nadpisywać**, uje, ywał p. **Nadpisać.**

× **Nadpisywanie**, a, bkm., czynność cz. **Nadpisywać.**

Nadpleć, piele a. pele, peł, **Nadplewić**, nied. **Nadpielać**, **Nadplewiać** *opleć już pierwszą część pielonego obszaru; opleć z grubszego*: N. pszenicy, zagona. Przen.: *Gołłiwami wystąpieniami nadpeł przepokupstwa (= nadpełnił).* <Nad + Pleć>

Nadplenianie, a, al p. **Nadplenić.**

Nadplenianie, a, bkm., czynność cz. **Nadplenianie.**

Nadplenić, i, il, nied. **Nadplenianie** *wyplenić z grubszego; przerzedzić*: Nieprzyjacieli pierwszą bitwą dobrze nadpleniony. Błaż. <Nad + Ple-
nić>

Nadplenienie, a, bkm., czynność cz. **Nadplenić.**

Nadplettek, tka, lm. tki p. **Napletek.** <Nad + Pleć (wyraz mylnie utworzony, zam. *Nadplettek)>

Nadplewiać, a, al p. **Nadpleć.**

Nadplewianie, a, bkm., czynność cz. **Nadplewiać**, *nadpielanie.*

Nadplewić, i, il p. **Nadpleć.** Przen. żart.: *Brody sobie nadplewić.* Wer. <Nad + Plewić>

Nadplewienie, a, bkm., czynność cz. **Nadplewić.**

Nadplaoać, a, al p. **Nadplacić.**

Nadplacanie, a, bkm., czynność cz. **Nadplaoać.**

Nadplacenie, a, bkm., czynność cz. **Nadplacić.**

Nadplacić, i, il, nied. **Nadplaoać** *zapłacić więcej, zapłacić nad to, co wypadła, nad umowę, nad wartość, przeplacić.* <Nad + Placić>

[**Nadplakać**, cze, kał] *bardzo płakać*: *Żebyś płakał i nadpłakał, nie nie pomoże.* <Nad + Plakać>

Nadpłaszczyzna, y, lm. y mat. *rozmaitość określona przez równanie linijowe jednorodne pomiędzy współrzędnymi punktu w przestrzeni wielowymiarowej.* <Nad + Płaszczyzna>

× **Nadpłat**, u, lm. y *przyszwa u obuwia.* Zdr.

× **Nadplątek**. <Nad + Płat>

Nadplata, y, lm. y to, co s. *daje więcej nad płacę ugodzoną, kwota nadplacona.* <Nad + PŁAT>

× **Nadplątek**, tka, lm. tki p. **Nadpłat.**

! **Nadplódek**, dka, lm. dki lek. p. **Nadplódnienie.** <Nad + Plód>

Nadplódnienie, a, bkm., 1 **Nadplódek** lek. (superfoetatio) *zajście ponowne w ciężę niewiasty już ciężarnej.* <Nad + *Plódnienie, od Plódnic>

Nadpłynąć, nie, nął, nied. **Nadpływać** 1. *płynąć, nadejść; podpłynąć, przypłynąć*: Okręt nadpływa. *Poczekajmy, nim czółno nadpłynie.* Przen.: *To, co z miasta nadpływa z nową siłą codzien.* Uj. (= *napływa, nadchodzi, dostaje s. do nas*). Przen.: *Królu! przy tobie słodsze nadpłyną nam lata.* L. 2. *płynąć, natknąć s. na co*: N. na wir, na prąd morski. <Nad + Płynąć>

Nadpłynięcie, a, bkm., czynność cz. **Nadpływać.**

Nadpływać, a, al p. **Nadpłynąć.** <Nad + Pły-
wać>

Nadpływanie, a, bkm., czynność cz. **Nadpływać.**

Nadpobudliwość, i, bkm. p. **Nadczułość**: N. nerwowa. <Nad + Pobudliwość>

Nadpocząć, nie, ał p. **Napocząć**: *Okseftu z gorzałką dobrze nadpoczęli.* Kaczek. *Lasy już nieco nadpoczęte i niestaramie utrzymane.* Spas. *Orzeł siedział na wilku i nadpoczął go już.* Pol. <Nad + Począć>

Nadpodeszwie, a, lm. a *pierwsza cięższa podeszwa w obuwiu*, brandzel. Troc. <Nad + Podeszwa>

[**Nadpodlewać**, a, al] *bardzo podlewać*: *Żebyś podlewał i nadpodlewał, to już i tak nie nie zrobisz.* <Nad + Podlewać>

† **Nadpodstatni** (transsubstantialis) *nadistotny*: *Chleb duszom ku obzywieniu N. niebieski, cią-
łom zaś ku posileniu nasz ten powszedni ziemski.* Tworz. W imię nadpodstatniej Trójcy św. Żarn. <Czes. nadpodstatny>

Nadpolski *wyższy, szerszy w pojęciu, niż polski*: *Sereem, że tak powiem, nadpolskim, ogólniej-
szym odczuł on najmniej dla Polaka zrozumiały* *heroizm niewoli.* Spas. <Nad + Polski>

Nadporucznik, a, lm. cy *stopień wojskowy austrijacki, ober-lejtnant.* <Nad + Porucznik>

Nadporucznikostwo, a, bkm., **Nadporucznikow-
stwo** *stopień, godność nadporucznika.*

Nadporucznikowa, ej, lm. e *żona nadporucznička*.
Nadporucznikowski przym. od **Nadporuczni**.
Nadporuczniństwo, a, blm. p. **Nadporuczni-**
ństwo.

Nadpospolity *nadzwyczajny, niezwykły, niepospolity*: Szare bielmo dzielić ś. zwykle na pospolite i na nadpospolite. Perz. <Nad + Pospolity>

Nadpotrzebny *przechodzący potrzebę; zbywający, zbyteczny*: Wydatki nadpotrzebne (=niepotrzebne). <Nad + Potrzebny>

Nadpowierzchnia, i, lm. e mat. *ogół punktów w przestrzeni wielowymiarowej, których współrzędne związane są jednym równaniem*: Nadpowierzchnie algebraiczne. <Nad + Powierzchnia>

Nadpowietrzny 1. *wychodzący poza powietrzokrąg ziemski*: Niezwykło cuda i w nadpowietrznych rzeczach dziwowska. Koch. W. Dzięki wam nadpowietrznił Krasin. (= *duchy*). Szatana starła w potyczce wszystkowiadna siła i trzaskałszy piorunem, na głowę strąciła z nadpowietrzego stropu w zgubę niezbrodzoną. Przyb. Słońce, wódz światów nadpowietrznych. Nar. Zjawiska nadpowietrzne. 2. !N. zam. **Napowietrzny**: Nadpowietrzna jazda balonem. 3. astr.: X Kamień N., p. **Meteoryt**. <Nad + Powietrzny>

† **Nadpowyższenie**, a, blm., czynność cz. **Nadpowyższyć**.

† **Nadpowyższyć**, y, ył *wywyższyć nadmiernie*. Ps. flor. <Nad + Powyższyć>

Nadpoziomy *nie poziomy, wzniosły*: W literaturze ojezycznej nie znajduje owego wzniesienia ś. a raczej śmiałego objawienia nadpoziomej myśli. Wil. <Nad + Poziomy>

Nadpracować się, uje ś., ował ś. *nadwładzić ś. pracę*. <Nad + Pracować>

Nadpracowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadpracować ś.**

Nadpracowany *pracą nieco nadwątłony*: Nasi na pomoc już nadpracowanym przypadną i bitwę znówu rozmocnią. Błaż.

† **Nadpradziad**, a, lm. *owie prapradziad*. Jabł. <Nad + Pradziad>

Nadprezes, a, lm. *owie naczelny prezes*. <Nad + Prezes>

Nadprezesostwo, a, **Nadprezesowstwo** 1. lm. a *urząd, godność nadprezesa*. 2. blm. *nadprezes z żoną*.

Nadprezesowa, ej, lm. e *żona nadprezesa*.

Nadprezesowstwo, a, lm. a p. **Nadprezesostwo**.

Nadproboszcz, a, lm. *owie urząd wyższego proboszcza, dziekan*. <Nad + Proboszcz>

Nadprodukcja, i, blm. *produkcja, przewyższająca zapotrzebowanie, hiperprodukcja*: Towarzystwo nie chce powiększyć wydajności kopalni djamentów w Kimberley, pragnąc uniknąć nadprodukcji. <Nad + Produkcja>

Nadprodukcyjność, i, blm. rz. od **Nadprodukcyjny**. <Nad + Produkcyjność>

Nadprodukcyjny przym. od **Nadprodukcja**.

Nadprogramowy *nie przewidziany w programie, nie objęty programem*: N. numer koncertu. <Nad + Programowy>

Nadprokurator, a, lm. *owie naczelny prokurator*. <Nad + Prokurator>

Nadprokuratorowa, ej, lm. e *żona nadprokuratora*.

Nadprokuratorowski przym. od **Nadprokurator**.

Nadprokuratorstwo, a 1. lm. a *urząd, godność nadprokuratora*. 2. blm. *nadprokurator z żoną*: N. wyjechał.

[**Nadprosić**, i, il] *usilnie prosić, prosić nie wiedzieć jak*: Zebyś prosił i nadprosił, to nie nie pomoże. <Nad + Prosić>

[**Nadproszenie**, a, blm.] *czynność cz. Nadprosić*.
Nadproże, a, lm. a, **Nadprożek**, **Nadprożnik** *spojenie w górze podwojów, nadedrzwie*: Herbami wrót nadproża piętnuje. Min. <Nad + Próg>

Nadprożek, żka, lm. żki p. **Nadproże**: N. kamienny. Boh.

Nadprożnik, a, lm. i p. **Nadproże**: Poruszyły ś. nadprożniki z zawiasami od głosu tego. Wuj.
Nadprochniały *który poczył próchnieć*. <Nad + *Próchniały, od Próchnieć>

Nadpróchnieć, eje, ał *zacząć próchnieć*.
Nadpróchnienie, a, blm., czynność cz. **Nadpróchnieć**.

Nadprócić, a, blm., czynność cz. **Nadpróć**. <Nad + Próć>

Nadpróć, óje a. X *porze, ół*, nied. **Nadprówać** *nico rozpróć, rozpróć pierwsze ściegi*: N. szwu. <Nad + Próć>

Nadprówać, a, ał p. **Nadpróć**. <Nad + Prówać>

Nadprówanie, a, blm., czynność cz. **Nadprówać**.

* **Nadprzeciwek** tylko w wyrażeniu: Z nadprzeciweka = z przeciweka, z drugiej strony: Z nadprzeciweka bramy klasztornej posuwali ś. poważnym krokiem burmistrz i pan Krajkowski. Dzierz. <Nad + Przeciwek>

[**Nadprzeklinać**, a, ał] *bardzo kląć, przeklinać*: Zebyś ty klęła i nadprzeklinała, zawse ja sobie jednaki (= *nie wiem, jak klęła*). <Nad + Przeklinać>

Nadprzezeń, i, lm. e mat. *przezeń lub rozmaitość wielowymiarowa, układ elementów (punktów) określonych przez n współrzędnych*. <Nad + Przezeń>

Nadprzykrzyć się, y ś., ył ś. *sprzycrzyć ś. nieco*: Nam ś. nadprzykrzyła ta vigilantia. Ośw. <Nad + Przykrzyć>

Nadprzyrodzenie, **Nadprzyrodzono** przys. od **Nadprzyrodzony**: W tej tajemnicy niektóre rzeczy przyrodzonym porządkiem stały ś., niektóre N. Karnk.

Nadprzyrodzono p. **Nadprzyrodzenie**.

Nadprzyrodzoność, i, blm. rz. od **Nadprzyrodzony**; **Nadnaturalność**: Wiara w jego (magnetyzmu) N. Kor.

Nadprzyrodzony, **Nadnaturalny** 1. *leżący poza obrębem przyrody, nadmysłowy, dla zmysłowych postarzeń i doświadczenia niedostępny*: Świat, czynnik N. Przyczyna, siła nadprzyrodzona. Nauka przyrodzona = fizyka; nauka nadprzyrodzona = metafizyka. Białob. 2. *położenia nadmysłowego, zależny od wpływów tajemniczych, niezbadanych, nie dających się objaśnić za pomocą znanych w przyrodzie sił i czynników*: Dar, gienjusz N. Cnota nadprzyrodzona. 3. *nadzwyczajny, niezgodny z pospolitym biegiem rzeczy w przyrodzie, przekraczający zwykłą miarę rzeczy w przyrodzie, cudowny*: Zjawisko nadprzyrodzone. Fenomen N. Wielkość państwa tureckiego nadprzyrodzonej jakiej przyczynie, aniżeli roztropnemu rządzeniu przypisować należy. Kłok. <Nad + Przyrodzony>

† **Nadpsować**, uje, ował i † N. ś. p. **Nadpsuć**: Pozostaje Waszej Królewskiej Mości z obyczajami walka, które z winy czasów nadpsowane. Szaj. Co ś. w obyczajach i prawach nadpsowało, egzekucją pilną poprawić trzeba. Star. <Nad + Psować>

† **Nadpsowanie**, a, bfm., czynność cz. **Nadpsować**, *nadpsucie*.

† **Nadpsowanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Nadpsować** ś.

Nadpsucie, a; bfm., czynność cz. **Nadpsuć**.

Nadpsucie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nadpsuć** ś.

Nadpsuć, uje, uł, † **Nadpsować**, nied. **Nadpsować** *zaczawszy psuć, spowodować pierwsze skutki zepsucia; zepsuć cokolwiek, nadłuszczyć, nadrujnować*: N. czego. Troc. N. sobie zęby używaniem słodyczy. Ząb, owoc, wzrok nadpsuty. Nasi długością bitwy zużeni i w ludziach nadpsuci, gdy im na początku złamano Rusinów, nie ecieli ś. za nieprzyjacielem daleko zapgdzać. Nar. (= *osłabieni*). N. ś. *ulec pierwszym skutkom zepsucia; zepsuć ś. nieco*: Jabłko, leżąc długo, nadpsuło ś. <Nad + Psuć>

Nadpsuwać, a, ał i N. ś. p. **Nadpsuć**.

Nadpsuwanie, a, bfm., czynność cz. **Nadpsuwać**.

Nadpsuwanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nadpsuwać** ś.

Nadpuszczański *znajdujący ś. obok puszczy*: Blisze zbadanie Kurpiów, zwłaszcza pasa nadpuszczańskiego. Krzyw. <Nad + Puszczański, od Puszcza>

† **Nadpwać**, a, ał *wielce ufać*: Omdlała jest we zbawieniu Twoim dusza moja, a w słowo Twoje nadpfał jesm. Ps. flor.

† **Nadpwanie**, a, bfm., czynność cz. **Nadpwać**.

Nadra, y, lm. y, × **Nadro**, × **Nadrze**, **Nadra** lm., [**Niadro**, **Nadry**] l. *zanadrze, pazucha*: Włożył co za nadrę. Nosić co za nadrę. Co czwartek przychodził na obiad z pełną nadrą nowinek różnych dla każdego z familji. Krasz. Zaraz ś. rozzarzał żarliwością, jakby mu kto ognia za nadry nasypał. Kal. Wziąwszy za nadrę listy, groźbę i odprawę, musiałem tu załatwić honorową sprawę. Słow. 2. × N. przen. *łono, piersi, serce*. <NADR>

Nadrabiać, a, ał p. **Nadrobić**. <Nad + Rabiać>

Nadrabianie, a, bfm., czynność cz. **Nadrabiać**: Tu przyjmują pończochy do nadrabiania.

[**Nadrach**, a, lm. y] *obdartus, tadrach*: Obdarty, jak N. <? Por. [Dadrach, Tadrach]>

Nadrachmistrz, a, lm e *starszy rachmistrz*. <Nad + Rachmistrz>

Nadrachować, uje, ował p. **Nadliczyć**. <Nad + Rachować>

Nadrachowanie, a, bfm., czynność cz. **Nadrachować**.

† **Nadrangi**, ów, bfp. *spodnie męskie*: Krawiec szlachcicem został, cóż tu za tym idzie? To, że nam samym sobie N. szyć przyjdzie. J. Koch. <Węg. nadrąg, Rum. nădrăgei, S. Śl. nadragy>

Nadrałować się, uje ś., ował ś. *namęczyć ś. drałowaniem*. <Na + Drałować>

Nadranny *blizki rana, nad ranem pojawiający ś., istniejący*: Wszystkie ś. jak mgły nadranno rozsypały. Słow. <Nad + Ranny>

Nadrapać, pie, pał, nied. **Nadrapywać** l. *wydrapać do woli*: Nadrapał kot dziecku skóry. Przen.: N. sobie głowy = *nabiedzic ś., nakłopotac ś., natamać sobie głowy*. 2. × co = *drapiąc zrobić*: N. sobie wrzód, czerwonosć. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. drapaniem*: Nadrapali ś. po onych lasach i na łby utykali. Pas. Niemaló nadrapał ś. o to w głowę (= *naskrobał ś.*). <Na + Drapać>

Nadrapanie, a, bfm., czynność cz. **Nadrapać**.

Nadrapanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nadrapać** ś.

Nadrapywać, uje, ywał i N. ś. p. **Nadrapać**. **Nadrapywanie**, a, bfm., czynność cz. **Nadrapywać**.

Nadrapywanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nadrapywać** ś.

Nadrast, u, lm. y, **Wezglowie**, **Wezglownik**, **Zapaśnik** *kamień płaski, wydlatny, bezpośrednio pod wsporą sklepienia na słupie a. na ścianie leżący*. Podez. <?>

Nadrastać, a, ał p. **Nadrosnąć**. <Nad + *Rastać, od Rość>

Nadrastanie, a, bfm., czynność cz. **Nadrastać**.

× **Nadrastywać**, a, ał p. **Nadrosnąć**: Z rozterku domowego Czechów dzień w dzień więcej kłopotów nadrastywało. Błaż.

× **Nadrastywanie**, a, bfm., czynność cz. **Nadrastywać**.

† **Nadraza**, y, lm. y *nadrażenie, mała uraza*: Z niejaką Kazimierza nadrazą Matfjaszowi papież królestwo czeskie poślubił. Błaż. <Nad + *Raza, od Razić>

† **Nadrzić**, i, il, nied. † **Nadrzącać** *nieco porazić, uszkodzić*: Buezaeki plondrowniki tatarskie zaskoczywszy, niemalą kłeską nadraził. Błaż. Częste nabiegi Polaków wojsko cesarza nadraziły. Błaż. Nawadność niemal wszystkie nawy nadraziła i na brzegi wyrzuciła. Warg. <Nad + Razić>

Nadrażnić, i, il, **Nadrażnić**, gm. **Nadrażnić** l. co = *bardzo rozdrażnić, rozjątrzyć*: N. wrzód, różę w twarzy, ranę. 2. przen. kogo = *rozdrażnić, zirytować*: N. pijaka, psa. N. ś. kogo a. z kim = *nasycić ś. drażnieniem*: Nadrażnił ś. z kotem. Bitny Mitrydat z gardłem uchodzi, nadrażniwszy ś. rzymskiej fortuny i młodzi. Bardz. <Na + Drażnić>

Nadrażnienie, a, bfm., czynność cz. **Nadrażnić**.

Nadrażnienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nadrażnić** ś.

† **Nadrzącać**, a, ał p. **Nadrzić**.

† **Nadrażanie**, a, bfm., czynność cz. **Nadrzącać**.

† **Nadrażenie**, a, bfm., czynność cz. **Nadrzić**.

Nadrażnić, i, il i N. ś. p. **Nadrażnić**.

Nadrażnienie, a, bfm., czynność cz. **Nadrażnić**,

nadrażnienie. **Nadrażnienie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Nadrażnić** ś., *nadrażnienie* ś.

Nadrąbać, bie, bał, nied. **Nadrąbywać**, × **Nadrębywać** *wyrąbać a. urąbać dopiero z początku; rąbiąc, wyciąć z grubszego; rąbiąc, zrobić dopiero powierzchniowe cięcie*: N. drzewo (= *nakarbować*). † **Nadrąbał** lasowi. Kn. (= *przerzedził las*). N. głowę cukru, aby mniej ważyła. <Nad + Rąbać>

Nadrąbanie, a, bfm., czynność cz. **Nadrąbać**.

Nadrąbywać, a a. uje, ywał p. **Nadrąbać**.

Nadrąbywanie, a, bfm., czynność cz. **Nadrąbywać**.

Nadrążenie, a, bfm., czynność cz. **Nadrążyć**.

Nadrążenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nadrążyć** ś.

Nadrążyć, y, ył *nawydrążyć, nawyddrążyć, nazłobić*. N. ś. *namęczyć ś. drążyć*. <Na + Drażyć>

Nadrelować, uje, ował i N. ś. p. **Nadryłować**. <Na + Drelować>

Nadrelowanie, a, bfm., czynność cz. **Nadrelować**, *nadrylowanie*.

Nadrelowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrelować ś., nadrylowanie ś.**

× **Nadrepcecie, a,** blm. p. **Nadrepcezenie.**

× **Nadrepcecie się, a ś.,** blm. p. **Nadrepcezenie ś.**

× **Nadrepcić, i, il i N. ś.** p. **Nadrepćtać**

× **Nadrepcezenie, a,** blm., × **Nadrepcezenie** czynność cz. **Nadrepćcić, nadrepćtanie.**

× **Nadrepcezenie się, a ś.,** blm., × **Nadrepcezenie** ś. czynność cz. **Nadrepćcić ś., nadrepćtanie ś.**

Nadrepćtać, pceze a. × **pce, ptał, Nadrepćcić** *drepcząc, natratlować, nagnieść, namiażdżyć:* Przez zimę było jedząc, chodząc, wiele słomy nadrepce. Haur. **N. ś. namorować ś. dreptaniem:** Nadrepćtała ś. po mieście niemało, zanim go znalazła. **N. ś. za jaką sprawą.** <Na + Dreptać >

Nadrepćtanie, a, blm., czynność cz. **Nadrepćtać.**

Nadrepćtanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrepćtać ś.**

Nadreszczka, i, lm. i bot. p. **Wielizdoba.** <? >

× **Nadrepćywać, uje, ywał** p. **Nadrapać.**

× **Nadrepćywanie, a,** blm., czynność cz. **Nadrepćywać, nadrapćywanie.**

Nadrepćzenie, a, blm., czynność cz. **Nadrepćzyć.**

Nadrepćzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrepćczyć ś.**

Nadrepćzyć, y, ył kogo = *namęczyć, natrapić, nagnębić, nadokuczać komu, namęczać ś. nad kim:* Wszelaki ból rozwalniają, gdy owe części, które dobrze nadrepćczyły, przytępią. Pileh. **N. ś. i. namartwić ś., nagrzyć ś., natrapić ś.:** Niemało ś. nadrepćczyły, zanim go uspokojono. **2. kogo = nasycić ś. dręczeniem kogo:** Nadrepćczywszy ś. dziwnie onych niewiernych swoich, umarł. Rej. <Na + Drepczyć >

Nadro, a, lm. a p. **Nadra:** Ręce za nadra włożył. Klon. <NADR >

1. Nadrobić, i, il, nied. Nadrabiać i, robiąc, naddać, nadstawić, nadstrukować; przyrobić w długosci: N. pończochę. Nadrobiła lókcie płótna. **2. robiąc, nagrodzić, odwetować; odrobić:** Maszynista nadrobił w dalszej drodze początkowe opóźnienie ś. pociągu. **3. Nadrabiać mianą, fantazją i t. p. = okazywać dobrą minę, fantazję i t. p., dla zamaskowania swego właściwego usposobienia, zuchować:** Poszło kaducenie złym duchom po piętach, przeciw nadrabiali fantazją. Oss. Nadrabiać głosem, śmiałością, zuchwalstwem. **4. z kim = ująwszy sobie kogo, zyskać jego zgodę, współudział dla swej sprawy:** Czartorysey nadrobili tak z Brylem, że dobra neuburgskie pociągnięto do opłacenia kwarty. Bart. Czarniecki nadrobił ze starszą Tatarów budziackich, iż na noc cofnięto ś. w tym jedynie celu, aby wojsko polskie na bok odprowadzić. Moracz. **5. kare. wziąć więcej lew, niż zadeklarowano.** <Nad + Robić >

2. Nadrobić, i, il czego i. drobiąc, narobić drobnych kawalków; naruszyć: Nawarzył warzy i nadrobił chleba na miseczkę. Leop. N. ptastwu chleba. **2. drobiąc, naupuszczać:** Nadrobić chleba do zupy. Nadrobić bułki w mleko. <Na + Drobnić >

1. Nadrobienie, a, blm., czynność cz. **1. Nadrobić.**

2. Nadrobienie, a, blm., czynność cz. **2. Nadrobić.**

Nadrodański położony nad rzeką Rodanem: Wybrzeże nadrodańskie. Krasz. <Nad + Rodański, od nazwy rzeki Rodan >

Nadrosnąć, rośnie, rósł, nied. Nadrastąć, × Nadrastywać przyrosnąć na wysokość, wzrosnąć, podrosnąć: Guz nadrosł do góry. Troc (= narosł). Chłopiec nadrassta. Troc. <Nad + Rosnąć >

Nadrosł, u, lm. y i. *narosł, narost, wyrostek* (np. wilk u krzaków): Krzewy bująją przez nadrosł zbytek. Przyb. **2. guz paznogciowy.** <Nad + Rost >

Nadrostek, tka, lm. tki i. anat. = a) (epiphysis) koniec stawowy kości długich, nasada, † przyrost, przyrostek, † przyłączenie, † przysada a. dodatek kości. b) bł. zam. wyrostek. **2. lek.:** N. kości (ganglion) = guz zapalny pochewki ścięgniętej, martwa kostka.

Nadrośl, i, lm. e to, co wyrasta nadto, zbytecznie, niepotrzebnie, nadrosł, narośl: N. na drzewie (= wilk). N. kostna. <Nad + *Rośl, od Rość >

Nadrośnięcie, a, blm., czynność cz. **Nadrosnąć.**

Nadrożenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrożyć ś.** <Na + Drożenie ś. >

Nadrożne, ego, blm. *pieniądze na kosztą podróży, strawnę; żywność na drogę dana, opatrzenie na drogę:* Idź! Wiestawowi przygotuj N. Brodz. <Na + Drożny >

Nadrożnik, a, lm. cy ten co daje nadrożne, co wyprawia na drogę. Troc. <Na + Drożnik >

Nadrożny i. na drodze będący, przydrożny, po drodze spotykany, drogowy, przy drodze znajdujący ś.: Słup N. Nadrożne wsi i miasta. Troc. Przen.: × Człowiek N. = człowiek, jakich wszędzie pełno; nie osobliwego, człowiek pospolity. **2. do drogi służący, podróży, do podróży należny, potrzebny:** Pieniądże, opatrzenie nadrożne. Suknia nadrożna. Troc. <Na + Drożny >

× **Nadrożny nad rogiem będący, narożny, rogowy:** Ozdoby nadrożne. Sł. wil. <Nad + *Rożny, od Róg >

Nadrożyć się, y ś., ył ś. naocierać ś., nawzdierać ś., naceremonjować ś. <Na + Drożyć ś. >

Nadrujnować, uje, ował trochę zrujnować. Wor. Pobudki, które nadrujnowanego człowieka skłoniły do niepotrzebnego kroku. Krasz. **N. ś. trochę zrujnować ś.** <Nad + Rujnować >

Nadrujnowanie, a, blm., czynność cz. **Nadrujnować.**

Nadrujnowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrujnować ś.**

† **Nadrukdanie, a,** blm. *łożenie na drukowanie książki, nakład.* Troc. <Na + Druk + Danie >

Nadrukować, uje, ował, nied. × Nadrukowywać i. † N., [N.] na czym, w czym = wydrukować: Nietylko napisali, ale i nadrukowali w swoich mszałach błuźnierską tę naukę. Sak. **2. drukując jedno po drugim, wiele wydrukować:** Nadrukował mnóstwo ogłoszeń, prospektów i wszędzie je rozesał. Można nie być poetą, narobiwszy i nadrukowawszy bardzo wiele wierszy. Wit. **N. ś. namęczyć ś. a. nasycić ś. drukowaniem.** <Na + Drukować >

Nadrukowanie, a i. blm., czynność cz. **Nadrukować.** **2. [N., lm. a] druk:** Czytałem o tym w nadrukowaniu.

Nadrukowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrukować ś.**

Nadrukowywać, uje, ywał p. **Nadrukować.**

× **Nadrukowywanie, a,** blm., czynność cz. **Nadrukowywać.**

× **Nadrukowywanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Nadrukowywać ś.**

Nadrumienić, i, il *zrumienić nieco, przyrumienić*: N. grzankę, pieczeń. <Nad + Rumienić>

Nadrumienie, a, blm., czynność cz. **Nadrumienić**.

× **Nadruszenie, a**, blm., czynność cz. **Nadruszyć, naruszenie**.

× **Nadruszyć, y, yl** p. **Naruszyć**: Dekreta ultimae instantiae gdyby były nadruszone, zawszeby wyniknęła stąd szkodliwość dla powszechności. St. Aug. <Nad + Ruszyć>

Nadrutować, uje, ował *drutując jedno po drugim, wiele odrutować*. N. ś. *drutując, namęczyć ś.* <Na + Drutować>

Nadrutowanie, a, blm., czynność cz. **Nadrutować**.

Nadrzgotać, cze a. × **ce, tał** *drzgotując jedno po drugim, wiele podrzgotać; nakłamać, nakruszyć, nagruchotać, namiażdżyć*. <Na + Drzgotać>

Nadrzgotanie, a, blm., czynność cz. **Nadrzgotać**.

Nadrzubować się, uje ś., ował ś. *nabyć ś. po wiele razy drużką, nasycić ś. drużbowaniem*. <Na + Drzubować>

Nadrzubowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrzubować ś.**

Nadrwić, i, il, Nadrwinkować i N. ś. z kogo, z czego = *nasycić ś. drwieniem, nakpić ś., naszydzić ś.* <Na + Drwić>

Nadrwienie, a, blm., czynność cz. **Nadrwić**.

Nadrwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrwić ś.**

Nadrwinkować, uje, ował i N. ś. p. **Nadrwić**. <Na + Drwinkować>

Nadrwinkowanie, a, blm., czynność cz. **Nadrwinkować, nadrwienie**.

Nadrwinkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrwinkować ś., nadrwienie ś.**

[Nadry, dr, bjp.] p. **Nadra**: Schować za N.

Nadrygać się, a ś., ał ś. *nasycić ś. dryganiem*.

<Na + Drygać>

Nadryganie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrygać ś.**

Nadrylować, uje, ował, Nadrelować *nawymować pestek z owoców*. N. ś. *namęczyć ś. drylowaniem*. <Na + Drylować>

Nadrylowanie, a, blm., czynność cz. **Nadrylować**.

Nadrylowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrylować ś.**

Nadrywać, a, ał p. **Naderwać**. <Nad + *Rywać, od Rwać>

Nadrywanie, a, blm., czynność cz. **Nadrywać**.

Nadrażnić, i, il i N. ś. gm. p. **Nadrażnić**. <Na + Drażnić>

Nadrażnienie, a, blm., czynność cz. **Nadrażnić, nadrażnienie**.

Nadrażnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrażnić ś., nadrażnienie ś.**

× **Nadrze, a**, lm. a p. **Nadra**: Za nadrzem węża sam odżywił. Jabł.

Nadrzeczanin, a, lm. *anie ten, co mieszka nad rzeką, porzeczanin, mieszkaniec wybrzeża rzeki, nadbrzeżanin*: Nadrzeczanin przeszli za Jordan. Bud. <Nad + *Rzeczanin, od Rzeka>

Nadrzeczce, a, lm. *a porzeczce, nadbrzeże rzeczne; okolica, kraj ponad rzeką położony*: Pałace te po nadrzeczu wesołe oczom sprawują widzenie. Lubom. <Nad + Rzeka>

Nadrzecznik, a, lm. *i bot. (cordiera) roś.*

Nadrzeczny wiał rzeką leżący, nadbrzeżny: Okolica nadrzeczna. Mieszkańcy nadrzeczni. Nad-

rzeczne wierzby. Chr. Płynię pod chrosty nadrzeczne. Mick. <Nad + Rzeczny>

Nadrzeć, drze, darł, × Nadarć i. drąc, przygotować pewną ilość: N. pierza na poduszkę. 2.

p. N. ś.: N. komu uszu, czupryny. 3. *nadebrzeć; naruszyć darcie*: Lepiej zdaleka bronić granie swoich, niż po czasie zbliżka już nadartych poprawiać i bronić. L. N. ś. I. czego a. N. czego =

nasycić ś. a. namęczyć ś. darcie: Nadarł ś. łyka na opalki. 2. † N. ś. *wedrzeć ś. dokąd natarczywie*:

Nadarł ś. do pani wojewodziny do osobnej izby, gdzie publice perswadował jej, aby ś. Lachów wyrzekli, a z Kozakami zostali. Rol. 3. *drąc ś., nasycić ś. a. namęczyć ś.; nakrzyczeć ś., nawrzeszczyć ś.* <Na + Drzeć>

Nadrzedzenie, a, blm., czynność cz. **Nadrzedzić**.

Nadrzedzić, i, il *zrobić nieco rzadszym, przerzedzić, przetrzebić*: N. las. <Nad + Rzedzić>

Nadrzemać się, mie ś., mał ś., Nadrzynać ś. *nasycić ś. drzemaniem*. <Na + Drzemać>

Nadrzemanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrzemać ś.**

[**Nadrzewie, a**, blm.] *miejsce na drzewach, wśród koron i gałęzi drzew*: Myśliwi po nadrzewiu nasłuchiwali. <Na + Drzewo>

Nadrzewny mieszkojający, przebywający na drzewach: Zwierzę nadrzewne. Roślina nadrzewna. Rost. <Na + Drzewny>

Nadrzędny do wyższego rzędu należący, główny, główniejszy: Główniejsze pojęcia nazywamy pomysłami nadrzędnymi, mniej znaczące — podrzędnymi. <Nad + Rzędny>

Nadrzucac, a, ał p. **Nadrzucić**. <Nad + Rzucac>

Nadrzucanie, a, blm., czynność cz. **Nadrzucac**.

Nadrzucenie, a, blm., czynność cz. **Nadrzucić**.

Nadrzucić, i, il, nied. Nadrzucac i. dorzucić, *przyczucić jeszcze, nadać, dołożyć*: Nadrzucić po dwa grosze na każdym łoku. Szukajcie sprawiedliwości boskiej, a inne wszystkie rzeczy będą wam nadruczone. Gil. 2. *mul. narzucić wapnem nierówną powierzchnię dla wyrównania*.

<Nad + Rzucić>

Nadrzynać się, mie ś., mał ś. p. **Nadrzemać ś.**

Nadrzzymanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadrzynać ś.**

Nadrzynać, a, ał p. **Naderznąć**. <Nad + *Rzynać, od Rznąć>

Nadrzynanie, a, blm., czynność cz. **Nadrzynać**.

Nadrzeć się, y ś., ał ś. *drząc, naciierpieć ś.*: Co ś. tam przy tych robotach biedna Sabinka nadrzy i naciierpił Orzesz. <Na + Drzeć>

× **Nadsadzac, a, ał** p. **Nadsadzić**: Odprawujesz spław pracą, nadsadasz siłami. Bach. Jestami N. Węg. <Nad + Sadzac>

× **Nadsadzanie, a**, blm., czynność cz. **Nadsadzac**.

× **Nadsadzenie, a**, blm., czynność cz. **Nadsadzić**.

[**Nadsadzenie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Nadsadzić ś.**

× **Nadsadzić, i, il, nied. × Nadsadzac** *czym = nabrozić*: N. miną, fantazją. [N. ś.] *naderwać ś.* <Nad + Sadzić>

Nadsekretarz, a, lm. *e sekretarz naczelny*: N. irlandzki Morley oświadczył, że mylnie opozycją utrzymuje. Kos. <Nad + Sekretarz>

Nadsekwański *położony nad rzeką Sekwaną*: Cesarz chciał założyć kolonję z gości nad-

sekwańskich złożoną. Rol. N. Babilon (=Paryż). <Nad+Sekwański, od nazwy rzeki Sekwana>

Nadsełka, i, lm. i p. **Nadsyłka**: Nadsełką upominków bogatych przemówił gospodar do wodza tatarskiego. Szaj.

[**Nadsiąść się, siałzie ś., siałd ś.**] *przelamać ś., oberwać ś., zruszyć ś.*: Tyś ś. musi nadsiać. <Nad+Siąść>

Nadsiebierny p. Nadsiębierny. <Nad+Się+Bierny>

Nadsiec, ecze, eki, nied. **Nadsiekać siekąc, nadsiekać, odsiekując, zmniejszyć co o pewną część**: Nie nadsiekaj tej belki, bo i tak za krótka. Sł. wil. <Nad+Siec>

Nadsieczenie, a, blm., czynność cz. **Nadsiec.** [**Nadsiedzenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Nadsiąść ś.**

[**Nadsiedzieć, i, ai**] *bardzo długo siedzieć*: Choćby siedział i nadsiedział, nie nie wysiedzi. <Nad+Siedzieć>

Nadsiekać, a, ai p. Nadsiec. <Nad+Siekać>

Nadsiekanie, a, blm., czynność cz. **Nadsiekać.** **Nadsiewek, wku**, lm. *wki to, co ś. wysiewa nad miarę; to, co ś. dodaje do oznaczonej miary zasiewu*: Bonifikacja za N. <Nad+*Siewek, od Siew>

Nadsiębierny, Nadsiebierny, Nadsięwodny: Koło wodne nadsiębiernie=*ciężarem wody spadającej poruszane, zwykle korbówkowe.* Łab. <Nad+Się+Bierny>

Nadsiewłan, u, lm. *y*, **Włan, Włamanie** gór. *wydrążenie w kopalni pod stropem lub włamanie ś. lub wcięcie ś. w górę dla wybrania ciała kopalnego, które ś. wspina lub które ś. przerzuciło w górę, lub wreszcie zgrubiło.* Łab. <Nad+Się+Włan>

Nadsięwodny p. Nadsiębierny: Nadsiębierne, nadsięwodne koło. <Nad+Się+Woda>

Nadsiodłać, a, ai, nied. **Nadsiodływać wyżej niż potrzeba, niż zwyczajnie osiodłać**: Siodłem zwyczajnym raczej nieco nadsiodływać trzeba, aniżeli w porządku grzbietu przypinać. Dor. <Nad+Siodłać>

Nadsiodłanie, a, blm., czynność cz. **Nadsiodłać.** **Nadsiodływać, uje, ywał p. Nadsiodłać.** **Nadsiodływanie, a**, blm., czynność cz. **Nadsiodływać.**

Nadskakiwać, uje, iwał i. p. Nadskoczyć. 2. komu=*zabiegać o czyją łaskę, o względy; zastugiwać ś. usilnie komu*: Szczęśliwym nadskakują wszyscy. Niem. Urzędy rozdawała pomiędzy tych, którzy jej nadskakiwali. Wirt. Widzę, że staroścień bardzo nadskakuje. Niem. 3. [N. a. **Nadskakować**]=a) *krzątać ś.* b) *nad kim = widać ś. około kogo*: Wróbel bardzo nadskakuje nad małym dziurlikiem. <Nad+*Skakiwać, od Skakać>

Nadskakiwanie, a, lm. *a*, × **Nadskok** czynność cz. **Nadskakiwać**: Nadskakiwaniem wróbla ujęta, raczyła godność mu ofiarować pełnomocnego plenipotenta. Mas. J. Lekkomysłnej młodzieży przyszłości i nadskakiwania bynajmniej mnie nie poruszyły. Węg.

[**Nadskakować, uje, ował p. Nadskakiwać.** **Nadskakowanie, a**, lm. *a*] czynność cz. **Nadskakować.**

Nadskakująco w sposób nadskakujący: Nie była dlań, jak dawniej, N. grzeczną. Krasz.

Nadskalny górny, nad skalami będący: Ludzie borealni, tam nędzni — dla nas posępni, nadskalni. Słow. <Nad+Skalny>

Nadskoczenie, a, blm., czynność cz. **Nadskoczyć.**

Nadskoczyć, y, ył, nied. **Nadskakiwać** gdzie=*przybyć w szkole; przybiec, nadbiec cwałem, galopem*: N. z ludźmi na ratunek. Nadskoczyła sotnia kozaków. <Nad+Skoczyć>

× **Nadskok, u**, blm. p. **Nadskakiwanie**: Umarłby pieszczoł bez tych umizgów nadskoku. Przyb. <Nad+Skok>

Nadskokowy: Stawidło nadskokowe przy kołach nadsięwodnych = *doprowadzające wodę na wierzch koła w korbówku.* Łab.

Nadskończony mat. (transfinitus) p o z a s k o Ń c z o n y = *nazwa nadawana pewnym kategoriom liczb nieskończonych, używanych w najnowszej matematyce.* <Nad+Skonczony>

Nadskórek, rka, lm. *rki* 1. *skórka zwierzcchnia w korze.* 2. *lanat. p. Naskórek.* 3. *bot. zewnętrzna warstwa ścianek naskórka.* <Nad+Skóra>

Nadskórkowy przym. od **Nadskórek**: Warstwy nadskórkowe.

Nadskórze, a, lm. *a* anat. p. **Naskórek.**

Nadskrobać, bie, hał, nied. **Nadskrobywać** *nieco, z wierzchu zeszkrobać.* <Nad+Skrobać>

Nadskrobanie, a, blm., czynność cz. **Nadskrobać.**

Nadskrobywać, uje, ywał p. Nadskrobać.

Nadskrobywanie, a, blm., czynność cz. **Nadskrobywać.**

Nadskronie, a, lm. *a* antr. (stephanion) *okolica nadszkroniowa.* <Nad+Skron>

Nadskroniowy anat. przym. od **Nadskronie**: Kości nadszkroniowe u ryb (ossa supratemporalia).

Nadskrzydło, a, lm. *a* antr. (pteron) *miejsce zetknięcia ś. końca szwu wieńcowego z brzegiem górnym skrzydła kości klinowej.* <Nad+Skrzydło>

Nadskrzynie, a, lm. *a* hut. *górna zaprawa wielkiego pieca, to jest część wierzchnia aż do poziomu form, część, gdzie ś. odbywa topienie surowiny.* Łab. <Nad+Skrzynia>

Nadstabić, i, il *osłabić już nieco, nadwąlić*: Gdy prace pożyteczne me siły nadstabią, chciałbym być za nagrodę tej chaty murgrabią. Tremb. <Nad+Stabić>

Nadstabilenie, a, blm., czynność cz. **Nadstabić.** **Nadśłodowniczy, ego**, lm. *owie dozorca śłodowniczych w browarze.* <Nad+Śłodowniczy>

Nadśłoneczny zaświatowy, nadziemski: Dostę... o świecie tu ziemskim — i tam nadśłonecznym. Słow. <Nad+Śłoneczny>

Nadśluchać, a, ai, częś. nied. **Nadśluchiwać** *przysłuchać ś., nadstawioszy uszu, podsłuchać, przysłuchiwać ś. z natężoną uwagą*: Skoro usłyszał on płacz, zatrzymał ś., nadśluchał. Prus. <Nad+Śluchać>

Nadśluchanie, a, blm., czynność cz. **Nadśluchać.**

Nadśluchiwać, uje, iwał p. Nadśluchać: Czasem przykłąkszy, nadśluchują ziemi; co ś. tam dzieje? grzmi nad nią? Grzmi nad nią... Grzmi pod nią... Deo. Wszyscy nadśluchują. Wor. Tyłko nawiasem nadśluchiwałem, upatrując pogodnego czasu. Pas.

Nadśluchiwanie, a, blm., czynność cz. **Nadśluchiwać.**

Nadślugiwać, uje, iwał, † Nadślugować komu i. † N. *służyć, usługiwac*: Zamiat narodowi, co mi nadśluguje, być użyteczną, teraz stają ś. szkodliwą. Przyb. 2. *nadskalcować, być czymś służką,*

plaszcz *ś. przed kim*: Nie miała konstytucja na prowincjach nieprzyjaznych tylko tych, którzy magnatom, w Jassach bezbożne knującym zamysły, podłe nadslugiwali. Ust. Doma rozkoszom, pieniądzom, prywacie nadslugujecie. Pilch. <Nad + Slugiwać>

Nadslugiwanie, a, blm., czynność cz. Nadslugiwać: Krom przywiedzionych tu świadectw o tym gościnnym nadslugiwaniu rodzinie królewskiej i dworowi, nie znany on jest z żadnych czynów publicznych. Szaj.

† **Nadslugować, uje, ował p. Nadslugiwać**: Co w pięciudziesiąt lat już, nie mają sprawować urzędu, ale braci swojej N. będą w przybytku. B. B.

† **Nadslugowanie, a, blm., czynność cz. Nadslugować**.

Nadslupie, a, lm. a bud. gruba belka a. brus kamienny, spoczywający na głowicach słupów, architektaw. <Nad + Słup>

Nadsluzenie, a, blm., czynność cz. Nadslużyć. **Nadslużyć, y, ył przesłużyć nad termin**: Nadslużył dwa lata. <Nad + Slużyć>

Nadsmotrycki leżący nad rzeką Smotryczem: Nowatorstwo na skale nadsmotryckiej zatknęło swój sztandar cywilizacyjny. Rol. <Nad + Smotrycki, od nazwy rzeki Smotrycz>

† **Nadspieszać, a, ał p. Nadspieszyć**: Nadspieszające niebezpieczeństwa. Błaz.

† **Nadspieszanie, a, blm., czynność cz. Nadspieszać**.

† **Nadspieszenie, a, blm., czynność cz. Nadspieszyć**.

† **Nadspieszyć, y, ył, † Nadspieszyć, nied. Nadspieszać, † Nadspieszać** dokąd = *spiesznie nadejść, nadejść*. <Nad + Spieszyć>

Nadspodzianie przys. od Nadspodziany, nadspodziewanie: Spotkać się z kim N. Nadejść N. Rozpogodziło *ś. N.* Szczęście służy N. Wiszn. <Nad + Spodzianie>

Nadspodziany p. Nadspodziewanie. **Nadspodziewanie przys. od Nadspodziewany, nadspodzianie**. <Nad + Spodziewanie>

Nadspodziewany, Nadspodziany niespodziewany, przechodzący nadzieję i oczekiwanie: Traf N. Wypadek N. Nadeszła burza nadspodziewana. <Nad + Spodziewany>

† **Nadsporzenie, a, blm., czynność cz. Nadsporzyć**.

† **Nadsporzyć, y, ył sporo przysporzyć**: Onotliwym Pan niebo otworzy, tam wiele pociech nadporzy. K. G. <Nad + Sporzyć>

Nadsprejski położony nad rzeką Sprewą: Nadsprejska stolica. Krasz. (= Berlin). <Nad + Sprejski, od nazwy rzeki Sprea a. S(z)prewa>

× **Nadstać, nie, ał, × Nadstanąć, nied. × Nadstawać i. ustać, przestać trwać, przerwać *ś.*** Wiele uszło czasu, zaczęły nadstawać nieco ich wzajemne zawiści. Tarn. Gdy wrzawa nadstała i książę siadł w ganuku, rzekł do mnie... Pol. Poezynamy zwykle (wiatry) wiać po drugiej z południa, a nadstają dopiero po północy. Pol. Powyżej ujścia Nissy żegluga nadstaje zupełnie. Pol. 2. p. **Nastać**. L. <Nad + Stać>

× **Nadstalenie, a, blm., czynność cz. Nadstalić**. × **Nadstalić, i, ii p. Nastalić**. <Nad + Stalić>

× **Nadstanąć, nie, nął i. nadejść**. L. 2. p. **Nadstać**. <Nad + Stanąć>

× **Nadstanie, a, blm., czynność cz. Nadstać**.

× **Nadstaniecie, a, blm., czynność cz. Nadstanąć**.

× **Nadstarzać, a, ał p. Nadstarczyć**. <Nad + *Starzać, od Starzyć>

× **Nadstarzanie, a, blm., czynność cz. Nadstarzać**.

× **Nadstarczenie, a, blm., czynność cz. Nadstarczyć**.

× **Nadstarzyć, y, ył, nied. × Nadstarzać dostarczywszy, nadstawić, nadrobić, nagrodzić**: Mechanika nadstarza słabości rąk ludzkich. L. Żartkami przeskoki już osłabionych posiłkuje, już miasto ranionych zdrowiem nadstarza. Pilch. Ani nadstarzaj uchybień w danym ci obowiązku a. poleceniu zbytнім naleganiem, oświadczeniami i prawie niewolniczą powierchowością. Wiszn. Tu nie zgola własną nie nadstarzam głowę, a com z giermka usłyszał, oddam słowo w słowo. Mick. <Nad + Starzyć>

Nadstarzały nieco stary, podstarzały: Twarz nadstarzała rozumna szanowniejsza od twarzyćki kształtnej a głupiej. L. Nadstarzało jej kości. Pot. Już mu był włos siwy przyprószył skronie, już był nadstarzałym. Odym. <Nad + Starzeć>

Nadstawa, y, lm. y i. † N. to, co nadstawiono, nadstulowanie, uzupełnienie, pozór maskujący niedostatek: Niedoskonałość potrzebuje nadstawy, aby *ś.* nagrodziła niedoskonałość. Petr. Im gładzsza niewiasta, tym mniej potrzebuje nadstawy zwierzechniej. Petr. 2. [N.] m. p. **Nadstawnik**. 3. bud. p. **Nadpiecek**. <Nad + *Stawa, od Stawić>

× **Nadstawać, aje, ował p. Nadstać**.

× **Nadstawanie, a, blm., czynność cz. Nadstawać**.

[**Nadstawo, y, lm. y**] p. **Nadstawnik**: Jakie bywają okrucieństwa owych nadstawców. Kluk. <Nad + *Stawca, od Stawić>

Nadstawek, wka, lm. wki i. kawalek rury, który *ś.* uprawia a. wstrubowuje w drugą dla jej przedłużenia lub zmienienia kierunku. 2. myśl. *pal w dole wilczym, na którym jest krąg drewniany z przeciekami słoną przykrętami*. 3. † N. a. † **Kręgielek armatny woj. cel u działa a. linijka drewniana lub mosiężna dla nadania właściwego nachylenia armacie**. <Nad + Stawek>

Nadstawiać, a, ał i N. *ś.* p. Nadstawić. <Nad + Stawiać>

Nadstawianie, a, blm., czynność cz. Nadstawiać. **Nadstawianie się, a *ś.*, blm., czynność cz. Nadstawiać *ś.***

Nadstawić, i, ii, nied. Nadstawiać, częstot. × Nadstawywać i. a. Nastawić, nied. Nastawiać co a. czego = wystawić na co, to jest przeciw czemu, postawić; wystawiający, naszykować: Kto cię uderzy w policzek, nadstaw mu i drugiego. B. G. Żołnierz życie własne nadstawił był dla bezpieczeństwa narodu. L. (= *nawaził*). Katolicy w arjańskim prześladowaniu majątności i gardła nadstawiać musieli. Skar. Koniowi nogę kują, a żaba też swojej nadstawia. Prz. Od początku wojny piersi dla swego monarchę i swój kraj nadstawiał. Sienk. Gdzie lwiej skóry nie dosyć, nadstaw lisę. Oss. Jaki taki czart nadstawia to kły, to pazury, to skrzele, to szpony, to rogi. Oss. Nadstaw tylko lepiej ucha. Mick. Siedział biedny zajęc, płaszcząc *ś.* pod kamieniem, uszy nadstawiając. Mick. Potwarzom nie nadstawiaj żatwo ucha. Pilch. Nadstawcie ucha tu pilnego, bowiem nowe wam rzeczy a nieznanne powiem.

Nar. 2. N. co p. N. 8. pod 2: Niechaj ten sobie obcą nadstawia okrasę, komu na własnej zbywa. Nar. 3. *naddać, nadsztukować, nadstosować; nadrobić*: Nie godzi 8. urzędowi nadstawiać prawa, co w nim nie dostaje. Petr. Gdy język nasz nie jest prawie doskonałym, jakim językiem nadstawiać swego mamy? Górn. [Trzeba izby N.]. Jak może, tak męstwa nadstawia uporem. Pot. Rozumem nadstawiać urody. Prz. Falszywi procy powagi swojej nadstawiają sobie szerokie mi płaszczami, długouchatemi myckami. Gil. 4. [Gwiazdy nadstawiane]=*rodzaj wzoru na pisanicach*. 5. anat.: Mięsień nadstawiający ucho = *musculus protrahens auriculae*. 6. lek. *zastąpić utraczone członki przez sztuczne*. N. 8. 1. *wystawić siebie na co, przeciw czemu; naszykować 8. komu, czemu, podstawić 8., stawić 8. komu a. czemu*: N. 8. na plagi, na ciężła, na pokaz. W tył razów nie ciska, choćby kark nieprzyjazny nadstawiał 8. zblizka. Mick. Jak 8. on nadstawia, jak puszy, jak pstry cały, gdyby ogon pawia. Zabł. Im więcej po wierze 8. nadstawiasz, tymes mniejszy u mnie. Opal. 2. X N. 8. czym = nadstawić co swego, *wyjeżdżać z czym, zastawić 8. czym, wystawić co na pokaz, popisać 8. czym, wywyższać 8., pysznić 8. czym, prezentować co dla popisu*: Jeleń nadstawiał 8. zgrabnym kształtem, wysmukłą szyją, gałęzistymi rogami. Oss. Już babą wydają cię lica, ty przecię chcesz 8. nadstawiać urodę, igrasz i pijesz, jakbyś była młodą. Nar. Nie mając żadnych przez siebie samych zasług, nadstawiamy 8. długą naszych przodków liezbą. L. Owa księga pod ławą legą, która 8. słowy, a nie rzeczą nadstawia. Górn. 3. *nadsztukować 8., podwyższyć 8., uzupełnić 8.*: Aktorowie greccy nadstawiali 8. i obuwem wysokim i strojem głowy. Czart. A. Nadstawia 8. korkami. L. Mowa turecka, będąc przez 8. jałowa, perską i arabską nadstawia 8. i zdobi. Kłok. <Nad + Stawić >

Nadstawienie, a, blm., czynność cz. Nadstawić.
Nadstawienie się, a 8., blm., czynność cz. Nadstawić 8.

Nadstawka, i, lm. i fl. bal długi jak statek wodny, pierwszy od góry przy łoku burty. Sł. wil.

Nadstawkowy przym. od Nadstawka.

Nadstawnik, a, lm. cy, [Nadstawca, Nadstawa] ten, co stoi nad kim dla dozorowania, dozorca: N. zawsze musi być przytomnym, kiedy górniczy do kopalni wchodzi, i wychodzą. On w jednej osobie był ekonomem, leśniczym, polowym, nadstawnikiem i gajowym. Rog.

Nadstawny i. nadstawiony: Czyli z nadstawnym uchem za plotkami latał? Mick. 2. *nadarzający 8., nastroczający 8.*: Nadstawna pora. Wor.

X **Nadstawywać, uje, ywał p. Nadstawić**: Nadstawiają ucha. Wor.

X **Nadstawywanie, a, blm., czynność cz. Nadstawywać.**

[**Nadstąpić, i, ii**] *przyjść, należeć*: Nu, kłepa, nastąpił (= *przywoływanie krów*). <Nad + Stąpić >

[**Nadstąpienie, a, blm.**] czynność cz. **Nadstąpić.**
Nadsterowy, X Nadstierowy nad sterem będący: Pierze nadsterowe u sokoła sniade. L. (= *znajdujące 8. nad sterówkami*). <Nad + Ster >

Nadstosować, uje, ował, nied. Nadstosowywać i. przystosowawszy, nadsztukować; nadstawić, nadłożyć. 2. garb. p. **Napchać.** <Nad + Stosować >

Nadstosowanie, a, blm., czynność cz. Nadstosować.

Nadstosowywać, uje, ywał p. Nadstosować.
Nadstosowywanie, a, blm., czynność cz. Nadstosowywać.

Nadstygać, a, ał p. Nadstygnąć. <Nad + *Stygać, od Stygnąć >

Nadstyganie, a, blm., czynność cz. Nadstygać.
Nadstygiły który nadstygnął: Odświeżają nadstygiłe warkoczów pierścionki. Mick.

Nadstygnąć, nie, gł, nied. Nadstygnąć nieco ostygnąć, lelnim 8. stać: Papkowate okładania na miejsce zaognione przykładać ciepło, a co nadstygnie odmieniać. Perz. Jak nadstygnie rosół, zawołaj mnie do stołu. <Nad + Stygnąć >

Nadstygnięcie, a, blm., czynność cz. Nadstygnąć.

X **Nadstierowy p. Nadsterowy. L.**
Nadsunąć, nie, nął, nied. Nadsunąć przysunąć nieco, przybliżyć sunąć: N. krzesło, stół do kanapy. Przen.: Po śpiesznym twoim z stolicy wyjeździe wydarzeń tok nadsunął niejedno. Mał. (= *podsunął, nastroczył*). N. 8. *przysunąć 8. nieco bliżej*: Po błocie nadsunęła 8. landara. Krasz. <Nad + Sunąć >

Nadsunięcie, a, blm., czynność cz. Nadsunąć.
Nadsunięcie się, a 8., blm., czynność cz. Nadsunąć 8.

Nadsuwać, a, ał i N. 8. p. Nadsunąć. <Nad + Suwać >

Nadsuwanie, a, blm., czynność cz. Nadsuwać.
Nadsuwanie się, a 8., blm., czynność cz. Nadsuwać 8.

Nadsychać, a, ał p. Nadeschnąć. <Nad + *Sychać, od Schnąć >

Nadsychanie, a, blm., czynność cz. Nadsychać.
Nadsyłać, a, ał p. Nadesłać. <Nad + *Syłać, od Słać >

Nadsyłanie, a, blm., czynność cz. Nadsyłać.
Nadsyłka, i, lm. i, I nadselka i. nadesłanie, nadsyłanie. 2. *rzecz nadesłana, posyłka*. <Nad + *Syłka, od Słać >

Nadsypać, pie, pał, nied. Nadsypywać usypać nieco; odsypawszy, ująć trochę. <Nad + Sypać >

Nadsypanie, a, blm., czynność cz. Nadsypać.
Nadsypka, i, lm. i, Nasyпка bud. material spoczywający na sklepieniu.

Nadsypywać, uje, ywał p. Nadsypać.
Nadsypywanie, a, blm., czynność cz. Nadsypywać.

Nadszaniec, nca, lm. nco, Kawaler woj. nasyp wewnętrzny w narożniku, podnoszący 8. ponad wał zewnętrzny. <Nad + Szaniec >

Nadszańcowy i. nad szancom będący: Bateria nadszańcowa. Działobitnia nadszańcowa (= *której ponad przedpiersiem a. ponad szaniec strzelają*). 2. przym. od **Nadszaniec.**

Nadszargać, a, ał, nied. Nadszargiwać szargając, nadbrudzić: N. odzienia. Przen.: N. imienia, sławy, majątku. N. 8. *szargając 8., nadbrudzić 8.*: Suknia moja nadszargata 8. już dobrze. Natura upominała 8. o reperację sił, mocno nadszarganych. Jeż (= *nadszarpanych*). <Nad + Szargać >

Nadszarganie, a, blm., czynność cz. Nadszargać.

Nadszarganie się, a 8., blm., czynność cz. Nadszargać 8.
Nadszargiwać, a, ał i N. 8. p. Nadszargać.
Nadszargiwanie, a, blm., czynność cz. Nadszargiwać.

Nadszargiwanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadszargiwać ś.

Nadszarpać, pie, pał, Nadszarpanąć szarpaniem nadwołnić, nadwerżnąć: Jak członek naderwany tylko, czyli nadszarpany, opatrywać. Perz. Łaszcz zjechał z pola w końcu grudnia z chorągwią dobrze nadszarpaną. Rol. <Nad + Szarpać>

Nadszarpanie, a, bfm., czynność cz. Nadszarpać.

Nadszarpanąć, nie, nął p. Nadszarpać: Będąc jeszcze kawalerem nadszarpanął fortuny. Rol. (=nadszargał). Przyjechał w te strony z nadszarpaną reputacją. Sienk.

Nadszarpięcie, a, bfm., czynność cz. Nadszarpanąć.

Nadszarzać, a, ał szarzącąc, nadwołnić; nadterad: Sam czas i wojsko nadszarżane radzą traktować z nieprzyjacielem. Chr. N. ś. nadterad ś., nadwołnić ś. szarżaniem: Surdut mój dobrze ś. już nadszarżał. Ponieważ im ś. wojną lud nadszarżał, na zimowe go rozwiędli statywy. Chr. <Nad + Szarzać>

Nadszarżanie, a, bfm., czynność cz. Nadszarżać.

Nadszarżanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadszarżać ś.

Nadszastać, a, ał szastając, nadwerżnąć, nadużyć: Nadszastał już cudzej gotowizny. Kor. Dał na łaskę trybunalską tysiąc talarów bitych, których już marszałek dobrze nadszastał. Rzew. Majątek choć znaczny, moeno pono nadszastany. Krasz. (=nadszargany). N. ś. szastaniem nadwerżnąć ś.: Djabelnie nadszastałeś ś. L. <Nad + Szastać>

Nadszastanie, a, bfm., czynność cz. Nadszastać.

Nadszastanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadszastać ś.

× **Nadszoczekać, a, ał p. Naszczekać.** <Nad + Szoczekać>

× **Nadszoczekanie, a, bfm., czynność cz. Nadszoczekać.**

× **Nadszoczekiwać, uje, iwał p. Naszczekiwać.**

× **Nadszoczekiwanie, a, bfm., czynność cz. Nadszoczekiwać.**

Nadszczepać, pie, pał, Nadszczepić, nied. × Nadszczepiać szczepaniem nadciąć, nadłupać, nadplatać. <Nad + Szczepać>

Nadszczepanie, a, bfm., czynność cz. Nadszczepać.

× **Nadszczepiać, a, ał p. Nadszczepać.**

× **Nadszczepianie, a, bfm., czynność cz. Nadszczepiać.**

Nadszczepić, i, il p. Nadszczepać.

Nadszczepienie, a, bfm., czynność cz. Nadszczepić.

Nadszczerbić, i, il wyszczerbić nieco, wyszczerbić pływko, nadłuc, nadtrącić: N. garnok. Przen.: Stara miała męża, dziada ślepego prawda, niezdarę, pijaka, haraburdę, który jej często boki latał i nadszczerbił. Krasz. Nadszczerbiona reputacja. Korz. Przez kilka z kolei lat uderzała ta potęga siłą rozlukanego morza w nadszczerbione granice polskie. Szaj. <Nad + Szczerbic>

Nadszczerbienie, a, bfm., czynność cz. Nadszczerbić.

Nadszczyt, u, lm. y szczyt górnijący nad innemi: Podle ś. z nim losy zaobeszły, dając mu zwykłą dumę wierzchów i nadszczytów, a nie dając ich wielkości nadehmurnej. Ork. <Nad + Szczyt>

[Nadszelepać, a, ał] nadszarpanąć, uszczuplić, zmniejszyć: N. majątku. <Nad + Szelepać>

[Nadszelepanie, a, bfm.] czynność cz. Nadszelepać.

Nadszmelcerz, a, lm. e robotnik przy wielkim piecu, kierujący robotą szmelcerzy przy wyrobieniu (gracowaniu) zaprawy, przy spuiście surowizny, przy puszczeniu wiatru i t. d. <Nad + Szmelcerz>

Nadszmulać, a, ał zaszmulać nieco, nadszarzać, nieco powalać, pobrudzić; nieco zużyć: Książka, odzież nadszmulana. <Nad + Szmulać>

Nadszmulanie, a, bfm., czynność cz. Nadszmulać.

Nadsztukować, uje, ował, nied. Nadsztukowywać nadstawić, nadstosować, nadłożyć: N. rękawów, linki. Przen.: Dał pokój i tym chciał N., że węgrynkowi od siebie ofiarował pięć czątych. Kaczk. (=nadrobić). <Nad + Sztukować>

Nadsztukowanie, a, bfm., czynność cz. Nadsztukować.

Nadsztukowywać, a a. uje, ywał p. Nadsztukować.

Nadsztukowywanie, a, bfm., czynność cz. Nadsztukowywać.

Nadsztygar, a, lm. owie gór. urzędnik młodszy, przelożony nad kopalnią i prowadzonymi w niej robotami. Łab. <Nad + Szygar>

Nadsztygarowa, ej, lm. e żona nadsztygara.

Nadszybie, a, lm. a gór. wyjście z szybu na powierzchni ziemi. <Nad + Szyb>

Nadszybikowy: Komora nadszybikowa = szerzyzna kołowrotowa a. machinowa = miejsce rozszerzone w kopalni nad szybkami (szybami wewnętrznymi), dla pomieszczenia kołowrotu lub innej maszyny. Łab. <Nad + Szybikowy>

[Nadszycie, a, bfm.] czynność cz. Nadszyć.

[Nadszyć, uje, ył] szycić, nadsztukować: Nadszyje mi ón pasika. <Nad + Szyć>

† **Nadsoie, a, bfm. p. Nadejście.**

× **Nadsoielać, a, ał p. 2. Nadesłać.**

× **Nadsoielanie, a, bfm., czynność cz. Nadscoielać, nadscoielanie.**

Nadsoielać, a, ał p. 2. Nadesłać. <Nad + *Soielać, od Słać>

Nadscoielanie, a, bfm., czynność cz. Nadscoielać.

† **Nadscoigać, a, ał i. p. Nadscoignąć.** 2. a. † **Nadscoigać scigać, przesładować:** Zbaw mię od nadscoigających mię, bo posilnieni są nademną. Ps. flor. <Nad + Scigać>

† **Nadscoiganie, a, bfm., czynność cz. Nadscoigać.**

† **Nadscoignąć, nie, nął, nied. † Nadscoigać nadbiec; doścignąć, dopędzić; nadążyć:** Zabawili nieprzyjaciół, dokądby była piechota nie nadscoignęła. Błaż. Posła wielkiego niż nadscoignę wyprowadzić, raczcie teraz gońca mego miłościwie przyjąć. Zigr. (=nim nadążę z wyprawą jego).

† **Nadscoignięcie, a, bfm., czynność cz. Nadscoignąć.**

Nadślepiać, a, ał p. Nadślepić.

Nadślepianie, a, bfm., czynność cz. Nadślepiać.

Nadślepić, i, il, nied. Nadślepienie robić nieco ślepym, zaslepić trochę: Powodzenie i zdradna mamona trochę ją nadślepiła. L. <Nad + Ślepić>

Nadślepieć, eje, ał, Nadślepnąć ośnąć nieco, w części zamiewidzieć. L. <Nad + Ślepieć>

Nadślepienie, a, bfm. i. czynność cz. Nadślepić.

2. czynność cz. Nadślepieć.

Nadślepnąć, nie, nął a. pl p. Nadślepieć.

Nadślepnienie, a, bfm., czynność cz. Nadślepnąć.

Nadśmiertelny nadbudzki, przechodzący śmiertelników: Obaczył bohatera nadśmiertelną postać. Dm. <Nad + Śmiertelny>

× **Nadśpiać**, **eje**, **ał** *nadejść, zbliżyć ś., zdążyć*: Kumejskich prorocत्व już nadśpiały czasy. Nagur. <Nad + Śpiać>

× **Nadśpianie**, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadśpiać**.
† **Nadśpieszać**, **a**, **ał** p. **Nadśpieszyć**.
† **Nadśpieszanie**, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadśpieszać**.

† **Nadśpleszenie**, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadśpieszyć**.

† **Nadśpieszyć**, **y**, **ył** p. **Nadśpieszyć**. <Nad + Spieszyć>

Nadśrodkowy *znajdujący ś. nad środkiem*: Plas-kur N. Łab. <Nad + Środkowy>

Nadświat, **u**, **blm.** *sfera nadziemiska*: Świat cały i N. jest pełen świętych moich i twoich. Słow. <Nad + Świat>

× **Nadświatny** p. **Nadświatowy**: On patrzył — patrzył pomocy z wysokości nadświatnych. W sztukach pięknych obaczysz na oczy wszystką treść człowieka, ale obłąną wdziękiem nadświatnym. Krem. <Nad + *Światny, od Świat>

Nadświatowy, × **Nadświatny**, × **Nadświatny** *nadziemski*.

× **Nadświełtny** **l.** *przeświełtny*. **L.** **2.** p. **Nadświełtny**. **L.** <Nad + Świełtny>

Nadtać, **a**, **ał** p. **Nadtoczyć**. <Nad + Tać>

Nadtać, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtać**.

Nadtarcie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtrzeć**.

Nadtarcie **ślę**, **a** **ś.**, **blm.**, czynność cz. **Nadtrzeć** **ś.**

Nadtargnąć, **nie**, **nął** *stargać nieco, nadszarpnąć, nadterać*. <Nad + Targnąć>

Nadtargnienie, **a**, **blm.**, **Nadtargnienie** czynność cz. **Nadtargnąć**: Dosyć najeździł ś. po świecie, z wielkim nakładem swym, nadtargnieniem zdrowia. Bart. <Nad + Targnienie>

Nadtargnienie, **a**, **blm.** p. **Nadtargnienie**.

† **Nadtarniowy** anat. *położony nad łopatką*: Myszka nadtarniowa p. **Nadgrzebieniowy**. <Nad + Tarniowy>

Nadtarty im. od **Nadtrzeć**.

Nadtatrzański *znajdujący ś. nad Tatrami*: Orzeł N. Kon. <Nad + Tatrzański>

Nadterać, **a**, **ał**, **Nadtyrać**, **Natyarać** *nadwierzycić, nadszarpnąć, nadtargnąć, nadwergężyć, nadwąlić*: N. zdrowia, majątku, sławy. <Nad + Terać>

Nadteranie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadterać**.

Nadterminowy *po terminie odbywany, dziejący ś., wychodzący poza termin*: Za pracę nadterminową otrzymywali zapłatę. Spas. <Nad + Terminowy>

Nadtłuc, **cze**, **kł** *stłuc nie ze wszystkim; nadtrącić, wyszczerbić*: Owdzio wisiął zatłuszczony szlafrok męski, to znów sterożał nadtłuczony garnek. Orzesz. <Nad + Tłuc>

Nadtłuczenie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtłuc**.

Nadto przys. **l.** *nazbyt, zbyt, nadmiernie, nad miarę, za wiele*: Patrz! oto piórem błyska Hiszpan dumny, N. poważny, chociaż jeszcze młody. Słow. Wszystko, co jest N., człeku szkodzi. Nar. N. a. za N. sobie pozwalać. Nie żądaj niczego N. Chcieć N. jest grzechem. Nar. Mieć czego aż N. (= aż do zbytku). A już co tego to N. Już też to tego N. Tremb. N. szcuple mieszkanie. N. jeść szkodzi zdrowiu. Za N. biały, czarny. Za N. skąpy, rozrzutny. Co za N., to niezdrowo. Prz. A tego mi już za N. **2.** *prócz tego, oraz, co więcej, tudzież, jako też, a nawet*: Sprzęty, papiery, a N. pieniądze przeszły w obce kraje.

Nie tylko terazniejsze, lecz N. i przyszłe życie zależy od wychowania. <Nad + To>

Nadtoczenie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtoczyć**. [**Nadtocka**, **i**, **lm.** **i**] p. **Nadolek**. <Nad + *Tocka, od Toczyć>

Nadtoczyć, **y**, **ył**, **nied.** **Nadtaczać** **l.** *tocząc, nadebrać; utoczyć więcej, niż trzeba*: N. wina. **2.** [**N.**] *nadsztukować*: N. suknię. N. kawał belki, murłata (tej samej grubości). Przen.: **Nadtaczać** *biedę = żyć jak można, latać biedę, pchać biedę*. <Nad + Toczyć>

Nadton, **u**, **lm.** **y** *fiz. przyton, alikwota* (p. Harmonijny). <Nad + Ton>

Nadtracać, **a**, **ał** i **N. ś.** p. **Nadtracić**.

Nadtracanie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtracać**.

Nadtracanie **się**, **a** **ś.**, **blm.**, czynność cz. **Nadtracać** **ś.**

Nadtracenie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtracić**.

Nadtracenie **się**, **a** **ś.**, **blm.**, czynność cz. **Nadtracić** **ś.**

Nadtracić, **i**, **il**, **nied.** **Nadtracać** *czego = część czego stracić; tracić, nadmniejszyć; nadszarpnąć*: N. majątku, pieniędzy, zdrowia, sił, dobrej opinji. **N. ś.** *nadszarpnąć ś., nadwujnować ś.*: Tęmi laty dosyćemy ś. nadtracił, nikomu nie nie dam. Krasz. <Nad + Tracić>

Nadtrącać, **a**, **ał** p. **Nadtrącić**. <Nad + Trącać>

Nadtrącanie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtrącać**.

Nadtrącenie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtrącić**.

Nadtrącić, **i**, **il**, **nied.** **Nadtracać** **l.** *trącaniem nadwergężyć; nadtluc, wyszczerbić*. **2.** *lekko trącić*: Po owoc ś. schyla, który stopą nadtrąci. Miek. <Nad + Trącić>

† **Nadtruchleć**, **eje**, **ał**, **nied.** † **Nadtruchlewać** *zasłabnąć*. <Nad + Truchleć>

† **Nadtruchlenie**, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtruchleć**.

† **Nadtruchlewać**, **a**, **ał** p. **Nadtruchleć**: Władysław, wróciwszy ś. do Krakowa, N. zapoczął. Błaż.

† **Nadtruchlenie**, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtruchlewać**.

Nadtrwonić, **i**, **il** *trwoniąc, nadwergężyć; strwonić w części*: Nadtrwoniwszy majątku na hulankę długą, oddał nareszcie dzieciom niedobitki fortuny. Słow. <Nad + Trwonić>

Nadtrwonienie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtrwonić**.

× **Nadtrząś**, **trzęsie**, **trząś** p. **Natrząś**. **L.** <Nad + Trząś>

× **Nadtrzęsienie**, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtrząś**.

Nadtrzymać, **a**, **ał**, **nied.** **Nadtrzymywać** (u krawca, szwaczki) *zszywając dłuższy brzeg materiału z krótszym, zebrać dłuższy w zmnarszczki, przytrzymać je i zeszyć z dłuższym brzegiem, nadtluc*. <Nad + Trzymać>

Nadtrzymanie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtrzymać**.

Nadtrzymywanie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Nadtrzymać**.

Nadtwardniały *który nadtwardniał*. <Nad + Twardniały, od Twardnieć>

Nadtwardnieć, **eje**, **ał** *stwardnieć nieco*. <Nad + Twardnieć>

Nadtwardnienie, **a**, **blm.**, **Nadtwardnienie** czynność cz. **Nadtwardnieć**.

Nadtwardnienie, **a**, **blm.** p. **Nadtwardnienie**.

! Nadtwór, oru, lm. ory, ! Nadutwór lek. (heteroplasia) *tworzenie ś. w ciele tkani nie należących do ustroju prawidłowego, nowotwór, wytwór obcy.* <Nad + Twór>

Nadtybrowy nad rzeką Tybrem znajdujący ś.: Pepita oddychała powietrzem wilgotnym nadtybrowym. Krasz. Z nadtybrowych gazet dostał trochę pogardy dla ducha czasu. Syrok. <Nad + Tybrowy, od nazwy rzeki Tyber>

Nadtybrzaniec, nca, lm. ncy mieszkaniec z nad Tybru, Rzymianin. Wor.

Nadtyrać, a, ał p. Nadterać: Panowie teraz wolą i swojej reputacji i majątności N., tylko żeby swojej dumie dosyć uczynili. Star. Porwać ś. na nieprzyjaciela z tak umniejszonym wojskiem i nadtyranym niebezpieczno. Birk. Nadtyrać pod on czas zdrowia. Birk. <Nad + Tyrać>

Nadtyranie, a, bfm., czynność cz. Nadtyrać, nadtyranie.

[Naduciekać, a, ał] bardzo uciekać: Żebym uciekała i naduciekała, nie ujdę. <Nad + Uciekać>

[Naduciekanie, a, bfm.] czynność cz. Naduciekać.

[Naducle się, a ś., bfm.] czynność cz. Naduć ś., naducie ś., napuszenie ś.

[Naduć się, uje ś., ul ś.] nadąć ś., napuszyć ś. <Ukr. naduty sja>

Nadudnić się, I ś., II ś. dudnić, nasycić ś. a. namęczyć ś.: N. ś. na fortepianie. <Na + Dudnić>

Nadudnienie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadudnić ś.

Nadukać się, a ś., ał ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. dukaniem. <Na + Dukać>

Nadukanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadukać ś.

[Nadulać się, a ś., ał ś.] namordować ś., nadzwigać ś. <Na + *Dulać ś., por. Duleżeć>

[Nadulanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Nadulać ś.

Nadulceź się, y ś., ał ś., Nadulczyć ś. nasłęczceź ś., namozolić ś., napracować ś. <Na + Duleżeć>

Nadulczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadulceź ś.

Nadulczyć się, y ś., ył ś. p. Nadulceź ś. Nadumać się, a ś., ał ś. do woli ś. namyśleć: Mój smutny przyjacielu, mój dawny sąsiadzie, nadumałeś ś. dosyć o domowej biedzie. Tremb. <Na + Dumać>

[Nadurek, rka, lm. rki] p. Dureń. <Na + Durek>

Nadurniać, a, ał komu = nawymyślać mu od durniwo. <Na + Durniąć>

Nadurzenie, a, bfm., czynność cz. Nadurzyć ś. Nadurzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadurzyć ś.

Nadurzyć, y, ył i N. ś. nakłpiwać, natulzić, nabalanucić, nazwoździć: Nadurzył niemało dziewcząt. Nadurzył wielu obietnicami. <Na + Durzyć>

Nadusić, i, ii, [Naduszyć] nacisnąć, przydusić: Byłem gdzie grzywnien dostał; chyba biskupa którego N. Krasz. N. ś. nabyć ś. w ciasnocie, natłoczyć ś., naciskać ś.: Nadusili ś. w kościele co nie miara! <Na + Dusić>

Nadusze, a, lm. a antr. ściśle oznaczon miejsce nad uchem. <Nad + Ucho>

Naduszenie, a, bfm., czynność cz. Nadusić.

Naduszenie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadusić ś.

Nadusznica, y, lm. e ozdoba arcykapłanów rzymskich: Cezar leżał z obłąkanym wzrokiem; do djadematu przypiął był nadusznice arcykapłana. <Nad + Usznica>

[Naduszyć, y, ył] p. Nadusić: Naduszyła mora. <Na + Duszyć = Dusić>

! Nadutwór, oru, lm. ory lek. p. Nadtwór. <Nad + Utwór>

[Naduty] I. im. od Naduć ś. 2. dumny. <Ukr. naduty>

Nadużycie, a I. bfm., czynność cz. Nadużyć ś: N. sił, łatwości, cierpliwości czyjej, dobroci, zaufania, prawa, trunków, rozkoszy, uciech. N. w jedzeniu, picu. 2. lm. a a. × **Nadużywanie pogwałcenie prawa, przemoc, gwałt, bezprawie; mahwersacja:** Kazimierz Wielki chciał nadużycia dziedziców względem kmieciów poskromić. Kras. A. Rzucając nieważnie stare nadużycia, wplątałiśmy ś. w nowe. Śniad. Położył koniec nadużyciom. Odkryto w kasie wiele nadużyć. Zapobiegać nadużyciom. Dopuszczać ś. nadużyć. <Nad + Użycie>

Nadużyć, yje, ył, nied. Nadużywać czego I. użyć czego przesadnie, nieumiarkowanie: N. sił, zdrowia, trunków. 2. użyć czego na złe, skorzystać z czego w złym celu; dopuścić ś. nadużycia: N. czyjej cierpliwości, zaufania, dobroci. N. władzy, prawa. 3. kogo = nadużyć czyjej dobroci: Nie lepiejże być zwiedzionym i nadużytym, niżeli nieużytym? Krasz. <Nad + Użyć>

× **Nadużytny mogący być nadużytyjm.** <Nad + *Użytny, od Użyć>

Nadużywać, a, ał p. Nadużyć. <Nad + Używać>

Nadużywanie, a I. bfm., czynność cz. Nadużywać. 2. × N., lm. a p. Nadużycie: Jeżeli zdołam z nadużywaną religii a. moralności złożyć piękny, udatną całość, utwór mój będzie piękny. Śpas. <Nad + Używanie>

Nadwaga, i, bfm. przewyżka, dodatek do wymaganej wagi; ilość przeważająca: Jeździec z nadwagą wyseignął lżejszego. <Nad + Waga>

Nadwalny woj. nad wałem będący: Baterje, szalce nadwalne. Nadwalna działobitnia. Jak. J. <Nad + *Walny, od Wał>

Nadwałek, lka, lm. lki woj. p. Przedpiersień. <Nad + Wałek>

Nadwartański nad rzeką Wartą będący: Obrządek ten nie zasięgnął do nadodrzańskich i nadwartańskich okolic. Lel. <Nad + Wartański, od nazwy rzeki Warta>

Nadwartość, I, bfm. to, co przewyższa wartość czego, nadpłata: Spekulaneci składają za kolektora kaucję i zgarniają N. biletów. <Nad + Wartość>

Nadwarzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Nadwarzyć ś.

Nadwarzyć się, y ś., ył ś. trochę ś. zwarzyć: Smietanka ś. nadwarzyła. Mleko ś. nadwarzyło. <Nad + Warzyć ś.>

Nadwazać, a, ał p. Nadwazyć.

Nadważanie, a, bfm., czynność cz. Nadwazyć.

Nadwazyć, y, ył, nied. Nadwazać przeważać nieco; ważyć, dać więcej nad umówioną wagę. <Nad + Wazyć>

Nadwąllać, a, ał p. Nadwąllać.

Nadwąllały nadwąllałony, nieco osłabiony: Gmach ów N., nie doczekawszy pomocy, spadł na głowy nieszczęśliwych. Niem.

Nadwańlanie, a, bfm., czynność cz. **Nadwańlać**. **Nadwańlenie**, a, bfm., czynność cz. **Nadwańlić**. **Nadwańlić**, i, il, nied. **Nadwańlać** *zrobić nieco wańlym, nadweryżyć*: Turcy już byli nadwańleni od pierwszych dwóch regimentów. Dyak N. zdrowie, wiareg czyją. Annibala, którego niedostępne Alpy przytrzeć i N. nie mogły, rozkosze Kampańji osłabiły. Pileh. <Nad + Wańlić>

† **Nadwerezdać**, a, ał p. **Nadweryżyć**: Postem i niespaniem N. swego zdrowia. Pim.

† **Nadwerezanie**, a, bfm., czynność cz. **Nadwerezdać**, *nadwerezanie*.

† **Nadwerezdenie**, a, bfm., czynność cz. **Nadwerezdzić**.

† **Nadwerezdić**, i, il p. **Nadweryżyć**: Jezus w rękach spracowany, w nogach nadwerezdzony, w siłach zwańlony. Poc.

Nadwerezzać, a, ał p. **Nadweryżyć**: Bezmiennik wziął ś. do kompilowania kronik poprzednich, czyli raczej do nadwerezżanego onych przepisowania. Lel.

Nadwerezżanie, a, bfm., czynność cz. **Nadwerezżać**.

Nadwerezżenie, a i. bfm., czynność cz. **Nadwerezżyć**. 2. lm. a *miejsce nadwerezżone, osłabione, część nadwerezżona*.

Nadweryżyć, y, yl, **Nadweryżyć**, [Nadweryżyć, **Nadweryżyć**], † **Narężyć**, † **Nadwerezdzić**, nied. **Nadwerezdać**, **Nadwerezdać**, † **Nadwerezdać** *nadwańlić, uszkodzić przez zbytni wysiłek*: Że z początku nadwerezżył nogi, zelżył kroku na środku Kras. Czyli twoja niespokojność nie nadwerezżyła ci zdrowia? Brodz. **Nadwerezżyć** zdrowie, siły. Uderzywszy ś., nadwerezżył sobie rękę. Inaczej było z nadwerezżonym ustrojem politycznym państwa. Kor. Sejm jest złożony nie na przywrócenie do mocy sądem sejmowym nadwerezżonego prawa. Moracz. <Nad + *Weryżyć, z Ukr. weredyty, Brs. wiaredzić dosł. =szkodzić>

† **Nadweselenie**, a, bfm., czynność cz. **Nadweselić**.

† **Nadweselić**, i, il *wielce rozradawać*. Ps. flor. <Nad + Weselić>

Nadwęglać, a, ał p. **Nadwęglić**. **Nadwęglanie**, a, bfm., czynność cz. **Nadwęglać**. **Nadwęglenie**, a, bfm., czynność cz. **Nadwęglić**. **Nadwęglić**, i, il, nied. **Nadwęglać** *drzewo = nadpalić, zwęglić niezupełnie, obrócić w glownie, zgłownić*. <Nad + Węglić>

Nadwiać, eje, ał *wiejąc, napędzić na dane miejsce*: Że też nigdy chmurki Bóg nie nadwieje, aby cię zakryła. Słow. <Nad + Wiać>

Nadwianie, a, bfm., czynność cz. **Nadwiać**.

Nadwiązać, że, zał, nied. **Nadwiązywać**, × **Nadwiązywać** *nadstawić, nadsztukować przez wiązanie*: N. powróz. <Nad + Wiązać>

Nadwiązanie, a, bfm., czynność cz. **Nadwiązać**. **Nadwiązka**, i, lm. i *wiązanie wyżej czego*. L. <Nad + Wiązka>

Nadwiązywać, uje, ywał p. **Nadwiązać**. <Nad + *Wiązywać, od Wiązać>

Nadwiązywanie, a, bfm., czynność cz. **Nadwiązywać**.

Nadwicznać, nie, nął, × **Nadwinać** lek. (subluxare) *zwichnąć niezupełnie*. <Nad + *Wichnąć>

Nadwichnienie, a, lm. a, **Nadwichnięcie** (subluxatio, distorsio) czynność cz. **Nadwicznać**, † *narwanie (cząłnków)*.

Nadwichnięcie, a, bfm. p. **Nadwichnienie**.

Nadwieczny *nad wiekami będący*: Coraz goręcej zakochują ś. w Tym, który przedwiecznym i zawiecznym, i nadwiecznym zarazem. Krasin. <Nad + Wieczny>

Nadwieczorny *koło wieczora przypadający*: Była to godzina nadwieczorna, osób dosyć. Krasz. **Schadzka** powszechna nadwieczorna. Rul. Atmosfera nadwieczorna dyszała wonią kwiatów. Jeż. <Nad + Wieczorny>

Nadwieprzański *znajdujący ś. nad rzeką Wieprzem*: Posłany był rozkaz ruszenia z obozu nadwieprzańskiego ku dywizji głównej Kościuszki. T. K. <Nad + Wieprzański, od nazwy rzeki Wieprz>

Nadwieroać, a, ał p. **Nadwlercić**: Robąki nadwiercają deskę.

Nadwiercanie, a, bfm., czynność cz. **Nadwiercać**.

Nadwiercenie, a, bfm., czynność cz. **Nadwiercić**. **Nadwiercić**, i, il, × **Nadwiercieć**, nied. **Nadwiercać** *napuścić nieco swidrem*. <Nad + Wiercieć>

× **Nadwiercieć**, i, ał p. **Nadwiercić**. L. **Nadwierzchołek**, lka, lm. lki *najwyższy wierzchołek*: Boże, wejrzyj z nadwierzchołka tych słońc gorejących. Wor. <Nad + Wierzchołek>

† **Nadwiesz**, a, lm. e *wieko, nakrycie, baldachim*. L. **Zjawiać** ś. *tobie będzie Bóg z nadwiesz*. Bud. <Nad + *Wiesz, od Wieszdać>

Nadwieszka, i, lm. i bud. *miara pokazująca, o ile część jaka w budowli wystaje w stosunku do ściany pionowej*. <Nad + *Wieszka, od Wieszdać>

Nadwietrzać, a, ał p. **Nadwietrzyć**: Trudno, żeby poładni psi zatarty trop od przednich nadwietrzali. Ostror.

Nadwietrzaly *nico wywietrzaly*: **Nadwietrzale** piwo. Myśl: N. trop = ślad, którego psy góhce dobrze nie czują.

Nadwietrzanie, a, bfm., czynność cz. **Nadwietrzać**.

Nadwietrzenie, a, bfm., czynność cz. **Nadwietrzyć**.

Nadwietrzny *na wietrze unoszący ś.; leciuchny, nadpowietrzny*: Anielska istota gładka, nieśmiertelna i nadwietrzna. Przyb. <Nad + Wietrzny>

Nadwietrzyć, y, yl, nied. **Nadwietrzać** (o psach) *wietrząc, dojść, węchem dośledzić*: Pies nadwietrzył zwierzyne. <Nad + Wietrzyć>

Nadwiezienie, a, bfm., czynność cz. **Nadwieźć**.

Nadwieźć, wiezie, wiózł, nied. **Nadwozić** *w ciągu czego co przywieźć; przywieźć na czas*: N. listy z miasta. **Nadwieźli** ogromne transporty zboża. <Nad + Wieźć>

Nadwiedły *który nadwiałł*: **Nadwiedłły** ocerstwieć trawę. Troc. Kwiaty nadwiedłły. Stasz. Co ra nadwiedłła. Syr N.

Nadwiednąć, dnie, ał a. **wiać**, **Nadwiednieć** *nico zwiędnąć, nico stracić świeżości, poczęć usychać*: Kwiaty długo niepolewano nadwiedłły. Przen.: Już jej młodość nadwiedłła. Botwina w garnku już nadwiedłła (= przez gotowanie zmięła, nademdlala). Syr **nadwiałł** (=usechl nico). <Nad + Wiednąć>

Nadwiednieć, eje, ał p. **Nadwiednąć**. <Nad + Wiednieć>

Nadwiednienie, a, bfm., **Nadwiednięcie** czynność cz. **Nadwiednąć**.

Nadwiednięcie, a, bfm. p. **Nadwiednienie**.

× **Nadwiązywać**, uje, ywał p. **Nadwiązać**.

× **Nadwięzywanie**, a, blm., czynność cz. **Nadwięzywać**, *nadwięzywanie*.

[**Nadwijać się**, a ś., ał ś.] p. **Nawinać**: Ty ś. ku mnie nie nadwijaj. <Nad + *Wijać, od **Winać**>

Nadwilejski znajdujący ś. nad rzeką Wilją: Opowiadał o nadwilejskim gospodarstwie. Orzesz. <Nad + Wilejski, od nazwy rzeki Wilja>

× **Nadwinać**, nie, nął p. **Nadwicznać**: Już to ostatnia, nadwinawszy nogi, kamień, na wstępie co był, zrzucić z drogi. L.

[**Nadwinać się**, nie ś., nął ś.] p. **Nawinać**: Nauczy ś. pamiętać o sobie, zagarniać to, co ś. nadwinie, i sam nie wie, jak eheiwym zostanie. *Moracz*.

× **Nadwinłocie**, a, blm., czynność cz. × **Nadwinąć**.

[**Nadwinłocie się**, a ś., blm.] czynność cz. [**Nadwinąć ś.**].

Nadwiślak, a, lm. i ulicznik, *wylegający ś. nad Wisłą; lobuz, andrus, ulicznik*. <Nad + *Wiślak, od **Wisła**>

Nadwiślanin, a, lm. anie *ten, co nad Wisłą mieszka, mieszkaniec wybrzeża Wisły*. <Nad + Wiślanin, od **Wisła**>

× **Nadwiślany** p. **Nadwiślański**: Zamki nadwiślane. Nar.

Nadwiślański, × **Nadwiślany**, × **Nadwiślny 1.** *nad rzeką Wisłą leżący*: Kraj N. Legja Nadwiślańska. 2. bot.: Białodrzew N. i Topola nadwiślańska p. **Topola**. <Nad + Wiślański, od **Wisła**>

Nadwiśle, a, blm. *okolica nad rzeką Wisłą, nadbrzeże wiślane*: Wraz potym ciągle po Nadwiślu skały achi! odgłos trzykroć przeraźliwy dały. Koss. A. <Nad + **Wisła**>

× **Nadwiślny** p. **Nadwiślański**: Pilnował tam nadwiślnych. T. K.

† **Nadwładny zwierzchni, zwierzchniczy, starszy, przełożony**. <Nad + **Władny**>

× **Nadwnuczka**, i, lm. i p. **Prawnuczka**. Troc. <Nad + **Wnuczka**>

× **Nadwnuk**, a, lm. owie p. **Prawnuk**. Troc. Ślad pracy ojców, niezapomnianej przez późne nadwnuki. Cz. Ten gabinet mineralogiczny przejeździe do naszych nadwnuków. Cz. <Nad + **Wnuk**>

[**Nadwodek**, dku, lm. dki] p. **Nadwodzie**. <Nad + **Woda**>

Nadwodnik, a, lm. i, niek. **Elatynek**, × **Powoińczyk** bot. (elatine) *roś. z rodziny nadwodnikowatych*. <Nad + **Wodnik**>

Nadwodnikowaty bot.: Rośliny nadwodnikowate (elatinoceae) *rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych*.

Nadwodny nad wodą, nad rzeką, jeziorem i t. p. będący: Drzewa nadwodne. Otw. Wierzy nadwodne. Żebr. <Nad + **Wodny**>

Nadwodzie, a, lm. a, [**Nadwodek**] *miejsce, przyлегłe wodzie, nad wodą leżące, wybrzeże, porzecze*. <Nad + **Woda**>

[**Nadwołać**, a, ał, **Nadwoływać**, **Nawołać**] *bardzo wołać*: Niech tam wołają, niech nadwołają, ja ś. nie odezwę. <Nad + **Wołać**>

[**Nadwołanie**, a, blm.] czynność cz. **Nadwołać**.

[**Nadwoływać**, uje, ywał] p. **Nadwołać**.

[**Nadwoływanie**, a, blm.] czynność cz. **Nadwoływać**.

Nadwołżański znajdujący ś. nad rzeką Wołgą: Delegat ministerjum komunikacji do miejscowości nadwołżańskich. <Nad + ***Wołżański**, od nazwy rzeki Wołga>

Nadworny 1. *od dworu monarchego, należący do niego*: Marszałków wielkich marszałkowie nadworni zastępują. Herb. † Rok N. Troc. Vol. (= *wzwanie do sądu nadwornego*). Marszałek N. koronny. Troc. Sądy nadworne (= *królewskie, rządowe*). Dostawca N. 2. *od dworu wielkiego pana*: Panowie nasi utrzymują żołnierzy na swym żołdzie pod imieniem gwardji nadwornej. Leszcz. Kapelan, doktor N. Nadworni ci żołnierze wycieńczyli intraty obywatelów. Kras. Książdz proboszcz zatrudniał ś. czynnie tą usługą, i pani i panienka i nadworne panny. Mick. 3. † N. *dworski, dworzaniowi właściwy*: Cnoty nadworne. 4. × N. *podwórzowy; pod odkrytym niebem będący, polowy*. Kn., Włod. Pies N. Nadworna przechadzka. Troc. Nadworne obrony. Troc. (= *zewnątrzne, na pole wychodzące*). <Na + **Dworny**>

† **Nadworować**, uje, ował kogo = *nażartować, naszydlić, nadwroć, nakpić z kogo*: N. kogo przed ludźmi. Troc. N. ś. *nażartować ś., nadwroć ś., nakpić ś., naszydlić ś., nadwocipkować ś.* <Na + **Dworować**>

† **Nadworowanie**, a, blm., czynność cz. **Nadworować**.

Nadworowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadworować ś.**

Nadworze, a, blm., × **Nadwór** *miejsce zewnątrz domu; podniebie, miejsce wolne, otwarte, wolne powietrze*: Spał na nadworzu. Włod. (= *pod gołym niebem, na dworze*). Z nadworza = *z zewnątrz*. Bóg zamknął Noego w korabiu z nadworza. Bud. (= *zamknął za nim*. B. G.). Z nadworza pustoszyć je będzie miecz, a wewnątrz strach. Wuj. <Na + **Dwór**>

Nadwozić, i, il p. **Nadwieźć**. <Nad + **Wozić**>

Nadwożenie, a, blm., czynność cz. **Nadwozić**.

Nadwój, oju, lm. oje bot. (bathinia) *roś. z rodziny brazyliowatych*. <Nad + **WI**>

× **Nadwór**, oru, blm. p. **Nadworze**: Domy z bełek, z nadworu obwodzą smołą. L. Zamknął drzwi od nadworu. Jeż (= *ze dworu*). Z nadworu dochodził pluskot słoty. Jeż (= *ze dworu*). Chatę tę nazywano dworkiem, i słusznie, bo i z nadworu i we środku wyglądała po szlachecku. Jeż. <Na + **Dwór**>

Nadwrażliwość, i, blm. rz. od **Nadwrażliwy**: Objawiali bądź niezwykłą siłę mięśniową, bądź jeszcze niezwykłą nieczulość lub N. zmysłów. Prus. <Nad + **Wrażliwość**>

Nadwrażliwy zbyt wrażliwy, nadczuły: Siegła wzrokiem ducha, a właściwie nadwrażliwej mózgownicy, dalej, niż ludzie zwykli. <Nad + **Wrażliwy**>

[**Nadwrażenie**, a, blm.] czynność cz. **Nadwrażyc**, *nadwrażenie*.

[**Nadwrażyc**, y, ył] p. **Nadwreżyc**.

[**Nadwybierać**, a, ał] *usilnie wybierać*: Choćbym wybierała i nadwybierała, nie nie poradzę. <Nad + **Wybierać**>

[**Nadwyrażenie**, a, blm.] czynność cz. **Nadwyrażyc**, *nadwrażenie*.

[**Nadwyrażyc**, y, ył] p. **Nadwreżyc**.

Nadwyrażać, a, ał p. **Nadwreżyc**.

Nadwyrażanie, a, blm., czynność cz. **Nadwyrażać**, *nadwrażanie*.

Nadwreżenie, a, blm., czynność cz. **Nadwreżyc**, *nadwreżenie*.

Nadwreżyc, y, ył p. **Nadwreżyc**: *Nadwreżyc panującą między gośćmi harmonję*. Jord. (= *naruszył*).

Nadwyznacznik, a, lm. i mat. nazwa nadawana niektórym niezmiennikom. <Nad + Wyznacznik>

†**Nadwyżka, y**, lm. e nadwyżka, *zbyteczność, zbytek, przesada*. B. Sz. <Nad + Wyż>

†**Nadwyżej** przys. *najwyżej*. Głosy w. XV. <Nad + Wyżej>

Nadwyżka, i, lm. i, × **Nadwyżka** *nadatek, przewyżka*: Otrzymałszy więcej żywności niż potrzebowali, sprzedawali nadwyżkę, nie troszcząc się o jutro. Tylko część folwarków dała nadwyżkę (= *superatę*). <Nad + Wyżka>

†**Nadwyżę** p. **Nadwyżę**. Troc. <Nad + Wzwyż>

Nadybać, błą, bał, nied. **Nadybywać** i. kogo = *dybać, napotkać, najść kogo; zdybać, przydybać*: N. kogo na uczynku. Nadybał ich razem z sobą. Starość go nadybała (= *zaskoczyła*). 2. co = *znaleść pod ręką, spotkać, złapać; natrafić na co*: Zwyczajna do Żyda chodzić na wódkę, wlecze oo nadybie. L. <Na + Dybać>

Nadybanie, a, blm., czynność cz. **Nadybać**. [**Nadybny**] *łatwo spotykany, pospolity*: Kuropatwy nadybne (= *kurzy*).

Nadybywać, uje, ywał p. **Nadybać**.

Nadybywanie, a, blm., czynność cz. **Nadybywać**.

†**Nadychać, a, ał** p. **Natchnąć**: Jadem go nadycha. Zebr. Chrystus o pocieszycielu mówi, ja nadycham w nim i dodawam mu tego, co mówi. Wuj. Potajemnie kogo napominam, nadycham komu. Mącz. N. ś. p. **Nadyśzeć** ś. <Na + Dychać>

†**Nadychanie, a**, blm., czynność cz. **Nadychać**. **Nadychanie się, a** ś., blm., czynność cz. **Nadychać** ś.

Nadygać się, a ś., ał ś. *narobić dygów, nakłaniać* ś. <Na + Dygać>

Nadyganie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadygać** ś.

Nadygotać się, cze ś., tał ś. *nadrzeć* ś., *natrząść* ś. <Na + Dygotać>

Nadygotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadygotać** ś.

Nadyktować, uje, ował *dyktując przez pewien czas a wielokrotnie, dużo poddyktować*. N. ś. *namęczyć* ś. a. *nasycić* ś. *dyktowaniem*. <Na + Dyktować>

Nadyktowanie, a, blm., czynność cz. **Nadyktować**.

Nadyktowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadyktować** ś.

Nadymać, a, lm. e i. ten, co *nadyma*. 2. † N. anat. (musculus buccinatorius) *jelen z mięśni twarzowych, mięsień policzkowy, trębucki, trębaczy*. <Na + Dymać>

Nadymać, a, ał i N. ś. p. **Nadać**: Wiatr pomyslny nadyma żagle. Bog. Woj. N. policzki. Troc. Pierś nadyma, oczy wyszczerza. Krasni. Nadyma flet = *dmie w flet*. Troc. Fortuna pospolicie umysły nadyma, komu plują, rzadko ś. w swej mierze utrzyma. Groch. Wszystkie te rzeczy, które nas nadymają i wyżej niż człowieczeństwo dopuszczają, wynoszą... Gór. Pismo św. ostrzeża, że nauka nadyma. Hoł. Długoli mu będzie wolno tak N. tę postawę swoją? Wor. N. ś. i. nied. p. **Nadać**: Nadyma ś. jak ropucha. Kn. Nędzna, marna mucho, ocz ś. więc nadymasz? Rej. W oczach bożych podłemi zostawają, którzy ś. u ludzi cheiwością próżnej chwały nadymają. Skar. Czemu ś. nadyma przeciw Bogu

duch mój? Wuj. 2. dok. **Nadyć** ś. a. *namęczyć* ś. *dymaniem*. <Na + Dymać>

Nadymanie, a, blm. i. czynność cz. **Nadymać**. 2. † N. lek. p. **Nadgoić**.

Nadymanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadymać** ś.

× **Nadymiać, a, ał** i × N. ś. p. **Nadymić**.

× **Nadymianie, a**, blm., czynność cz. **Nadymiać**.

× **Nadymianie się, a** ś., blm., czynność cz. **Nadymiać** ś.

Nadymió, i, ii, nied. × **Nadymiać** *dymem napelnąć, wiele dymu napuścić, zadymić, nakopcić*: Nadymił fajkę w pokoju. N. ś. nicos.: Nadymioło ś. = *naszło dymu, narobiło* ś. *dymu, nakopciło* ś.: Nadymioło ś. z pieca. Nadymioło ś. w pokoju. <Na + Dymić>

Nadymienie, a, blm., czynność cz. **Nadymió**.

Nadymienie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadymió** ś.

Nadyndać się, a ś., ał ś. *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś., *dymdajac*. <Na + Dyndać>

Nadyr, u, blm. astr. p. **Nadir**.

Nadyrgować się, uje ś., ował ś. *nasycić* ś. a. *namęczyć* *dyrgowaniem*. <Na + Dyrgować>

Nadyskontować, uje, ował, Naeskontować *dyskontując wielokrotnie, wiele zdyskontować*. <Na + Dyskontować>

Nadyskutować się, uje ś., ował ś. *dyskutując, nasycić* ś. a. *namęczyć* ś.; *nadysputować* ś. <Na + Dyskutować>

Nadysonować, uje, ował *dysponując jedno za drugim, wielu wydysponować*. N. ś. *namęczyć* ś. *dysponowaniem*. <Na + Dysponować>

Nadysonowanie, a, blm., czynność cz. **Nadysonować**.

Nadysonowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadysonować** ś.

Nadysputować się, uje ś., ował ś. *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *dysputowaniem, nadykutować* ś. <Na + Dysputować>

Nadysputowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadysputować** ś.

Nadystylować, uje, ował *dystylując jedno za drugim, wiele przedystylować*. N. ś. *namęczyć* ś. *dystylowaniem*. <Na + Dystylować>

Nadystylowanie, a, blm., czynność cz. **Nadystylować**.

Nadystylowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadystylować** ś.

Nadyśzeć się, y ś., ał ś., **Nadychać** ś. *nasycić* ś., *dysząc*: Tam (w Soplicowie) ś. człowiek napije, nadyśzy ojczyzny. Mick. Niech ś. pierś moja ciemności nadyśzy. Kon. <Na + Dyszeć>

Nadyśzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadyśzeć** ś.

Nadyśkurować się, uje ś., ował ś. *nasycić* ś., *dyskurując; nagadać* ś.: Długo nadyśkurowawszy ś. o tym, nie mogli ś. zgodzić. Lubom. <Na + Dyskurować>

Nadyżurować się, uje ś., ował ś. *nabyć* ś. *na dyżurze, namęczyć* ś. *dyżurowaniem*. <Na + Dyżurować>

Nadyżurowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadyżurować** ś.

†**Nadzamiar, u**, blm. *zbytek, usilność większa nad zamierzoną*: Wedle nadzamiaru przosiłdowałem zbór boży. Bud. <Nad + Zamiar>

Nadzawiazkowy kwiat = *kwiat, w którym pręciki i płatki korony wyrastają z nad zawiązka*. <Nad + Zawiazkowy>

[Nadzber] rodzaj przyspiewu: Lidzber nadzber. <Okrzyk.>

Nadzbruczanski znajdujący ś. nad rzeką Zbruczem: Z wydrążen widziś całą nadzbruczanską kotłing, cudownym odznaczającą ś. położeniem. Rol. <Nad + Zbruczanski, od nazwy rzeki Zbrucz>

Nadzębie, a, lm. a antr. *krawędź szczytów górnej pomiędzy zębami siecznymi wewnątrz.* <Nad + Ząb>

[Nadziabać, bie, ba] *nałupać, narębać, dziabić; utziać pewną ilość:* N. drzewa. <Na + Dziabać>

[Nadziabanie, a, b] czynność cz. **Nadziabać.**

Nadziac, eje, ał, nied. **Nadziewać** I. co = *napchać przez wtykanie, wypchać co czym:* N. kielbasę mięsem. N. gęś jabłkami. **Nadziewać** gęś żywą = *tuczyć, karmić kłuskami.* Kn. **Nadzieja** nie nadzieja. Min. Przen.: **Nadziewać** kogo djabłami = *przeklinać go.* L. N. brzuch ziemniakami, trzos złotem = *naładować, napchać, wypchać.* 2. [N.] **wdziewając, nałożyć; wdziać, włożyć:** N. czapkę. N. ś. I. *natknąć ś., wbić ś. na co:* Z rozpaczy **nadziął** ś. na miecz własny. W pierwszym starciu **nadziął** ś. kilkunastu na dzidy tatarskie. Jez. 2. *napchać ś., naładować ś., napalować ś. = objeść ś.* 3. bud.: Mur **nadziany** = *którego środek jest z gruzu na zaprawie wapiennej, a ścianę zewnętrzne obłożone są kamieniem ciosowym.* Podcz. <Na + Dziac>

† **Nadziac** się, eje ś., ał ś., nied. † **Nadziewać** ś. I. *czego = powziąć nadzieję, nied. spodziewać ś., oczekiwać czego.* 2. *zaufać, spuścić ś. na kogo, na co:* Nie na łuk mój **nadzieję** ś., ani miecz mój zbawi mnie. Bud. <Na + Dziac>

Nadziak, a, lm. i **czekań:** Czekan albo N., broń węgierska, różni ś. tym od obucha, że koniec od młotka idący jest zakrzywiony w obuch; w czekanie zaś, czyli nadziaku, na prost idzie, i że i młotem i końcem razić można, tłukąc młotem, a **nadziewając** czyli **dziobiąc** końcem. Czart. A. Majaję w ręku tylko lekki N. z mosiężną główką. Sienk. W ręku N. trzyma złotolity. Koch. W. Bystry N. w ręku. Pot. **Nadziakiem**, aż do złamania kija, srodze go ubił. Nar. <Tur. nadzak>

[**Nadziak**, u, lm. y] *udziak, działka, cząstka, część gruntu, niva.* <Na + Dziak>

† **Nadziakać**, a, ał *narobić, naczynić, nagotować:* Nabudowałem sobie domów, naczyniłem ogrodów i **nadziakałem** sobie stawów. Leop. Łotrowie do oweżarni wiele dziur **nadziakali**, a z niej gołębińców naczynili. Żarn. Dworska powinna obrusów, ręczników, serwet dostatek N. Haur. <Na + Dziakać>

† **Nadziakanie**, a, b] m., czynność cz. **Nadziakać.**

† **Nadziaty** p. **Nadzieszny:** Zdziwił ś. nagłej odmianie nienadziatego zbawienia. Leop. Przypadł na mnie nagły i nienadziaty strach. Leop.

Nadzianie, a, lm. a czynność cz. **Nadziac.**

Nadzianie się, a ś., b] m., czynność cz. **Nadziac** ś.

† **Nadzianie** się, a ś., b] m., czynność cz. † **Nadziac** ś.

Nadzianka, i, lm. i I. † N. *cokolwiek nadzianego; kieszka nadziana.* Troc. 2. Ilek. *przekształcenie długotrwałego narządu jakiego, zawał, zawałina, tkra.*

Nadziany I. a. [Nadziaty] im. od **Nadziac:** Wiatrem i dymem N., musi świat lekki być zwany. Dar. J. (= *podszyty*). Wiatrami nadziane

puknęły nadzieje. Troc. Taka kiszka nalana, jak i nadziana. Prz. (= *wszystko jedno: czy ś. napić, czy najeść ś.*). **Nadziane** gołąbki. Troc. Krzemień żywym N. ogniem. Troc. (= *napelniony, nasyciony*). Mowa wysilonemi nadziana ekspresjami. Troc. (= *naszpikowana*). 2. † N. p. **Nadzieszny:** Nagłe a nienadziane odjechanie. Mącz.

[**Nadziaty**] p. **Nadziany:** Hej, chłopie borowy, szyszkami N. (= *gdym ś. wyżywa w zapasy*).

Nadziąslnik, a, lm. i lek. *ramię gładkie, działkowe, w kleszczach de la Fonsa, do wyrzucania zębów służących, podwórka.* <Na + Dziąsło>

Nadziczenie się, a ś., b] m., czynność cz. **Nadziczyć** ś.

Nadziczyć się, y ś., ył ś. *dzicząc ś., nasycić ś.; niesłychanych rzeczy nadokazywać, nauwydziać:* Bestja ta na lądzie do woli **nadziczywszy** ś. i **napastwiwszy**, do morza ś. wraca. Paszk. <Na + Dziczycy ś.>

Nadziegiować, uje, ował *nasmarować dziegiem.* **Nadziegiowanie**, a, b] m., czynność cz. **Nadziegiować.**

Nadzieja, i, lm. e I. a. [**Nadba**, **Nadźba**] *spodziewanie ś., ufność, otucha, oczekiwanie, zarwanie:* Tuszysz sobie, że dostąpisz dobra, którego pragniesz; *czuciem* twym jest N. Pir. **Wiarą**, N., **miłość.** **Mieć** **nadzieję** = *spodziewać ś.* Pokładać w kim **nadzieję** = *ufać mu.* Z odwagi w samej szabli **nadzieję** pokłada. Bardz. (= *liczy na nią*). **Cieszycy** ś. **nadzieją.** **Tracić** **nadzieję.** N. w Bogu, a w torbie chleb. Prz. **Promień** **nadziei.** **Młodzieniec** wielkich **nadziei.** **Młodzieniec** ten rokuje piękne **nadzieje.** **Łudzić** ś. **nadzieją.** **Staba** N. **Rej.** **Dobra** N. **Kn.** **Przyłądek** **Dobraj** **Nadziei.** **Miasto** w obłężeniu i w złej **nadziei.** **Rej.** † W **nadzieję** = *w nadziei.* W **nadzieję** ludzie orzą, i w **nadzieję** sieją. **Kochan.** **Opuszcza** go N. **Nie** **porzucąj** **nadzieję**, **jakogę** ś. **kolwiek** **dzieje.** **Kochan.** N. często **zawodzi.** **Żywić** w sobie **nadzieję**, **karmić** ś. **nadzieją,** **żyć** **nadzieją** = *mieć nadzieję.* **Być** w **nadziei,** że... (= *spodziewać ś.*). **Ziścić** **czyje** **nadzieje** (= *nie zawieść czyjego oczekiwania*). **Zostawić** kogo w **nadziei** (= *dozwolić komu spodziewać ś.*). **Czynić** komu **nadzieję** **czego** (= *obietcywać*). **Żyć** **bez** **nadziei.** **Chory** **bez** **nadziei** (dom.: *wyzdrowienia*). † W **Bodze** **imam** **nadzieję.** **Ps. flor.** I **znów** N. **wstąpiła** w **moje** **serce.** N. **ślubnie.** N. **ratunku.** **Oboje** **biegli,** **gromem** **tknięci,** i **bez** **nadziei** **już** i **bez** **pamięci.** **Słow.** **Na** **to** **że** **padnę** w **nadziei,** **że** **snem** **chwile** **cierpieniem** **ukradnę.** **Mick.** **Nie** **tak** **rad** **grzmieniu,** **skąd** **nadzieją** **sięgał** **dźdża** **nedzny** **oracz** **zgorzałemu** **zbożu.** P. **Koch.** **Nadzieję** **czyż** **ja** **ciebie** **w** **złotej** **chei** **mieć** **szacie?** **Karp.** **W** **Tobie** **ja** **samym,** **Panie,** **człowiek** **smutny** **nadzieję** **kładę,** **ty** **racz** **o** **mnie** **radzić.** **Kochan.** **Gdy** **N.** **zwycięstwo** **obietuje,** **śmielej** **ś.** **następuje.** **Warg.** **Kto** **nadzieją** **żyw,** **wskóra-li,** **wielki** **dziw.** **Prz.** **Ach,** **prędkie** **tych,** **co** **kochają,** **nadzieje!** **Mor.** **A.** **Ol** **który** **siedzisz** **na** **wysokim** **niebie,** **ja** **nie** **mam** **inszej** **nadziei,** **prócz** **Ciebie.** **Kochan.** **N.,** **głupich** **matka.** **Prz.** **Wszystkie** **uczucia** **stuchacz** **z** **nim** **podziela,** **oprócz** **jednego** **uczucia** — **nadziei.** **Mick.** **Przen.** (o osobie): **To** **moja** **jedyna** **poociecha** **i** **N.I** **Witaj,** **nadziejo** **nasza,** **w** **smutku** **i** **radości.** **Pśń.** **Kobieta** **przy** **nadziei** = *spodziewająca ś. słabości, brzemieniu.* 2. **mat.:** N. **matematyczna** = *nazwa, używana w rachunku prawdopodobieństwa na oznaczenie iloczynny oczekiwanej sumy przez prawdopodobieństwo jej osiągnięcia:* N. **matematyczna** **gracza** **równa** **ś.** **jego** **stawce.** <Na + DZIE>

× **Nadziejnie** przys. od **Nadziejny**.
× **Nadziejniej** st. w. od **Nadziejnie**: Rzewniej na sereu, N. w duszy. Syrok.

× **Nadziejny** przym. od **Nadzieja**, *spodziewany*: Pewniejsza pewna przegrana, niżli nadziejna wygrana. Prz.

! **Nadzielać, a, ał** p. **Nadzielić**.

! **Nadzielenie, a, blm.**, czynność cz. **Nadzielać**, *obdarzanie, nadawanie*.

! **Nadzielenie, a, blm.**, czynność cz. **Nadzielić**, *obdarzanie, nadanie*.

Nadzielenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadzielić ś.**

! **Nadzielić, i, il, nied.** ! **Nadzielać obdarzyć, uposażyć, nadać. N. ś. namęczyć ś. dzieleniem.** <Na + Dzielić>

Nadziemny (Nad-ziemny) **i. a. Nadziemski** *nad ziemią będący*: Na nadziemnych pędach widzimy kwiaty. Rost. **2. p. Nadziemski.** <Nad + Ziemny>

Nadziemski (Nad-ziemski) **i. p. Nadziemny**: Przypadek swawoli w ludziach, jak wiatry w nadziemskim przestworzu. Mick. **2. Nadziemny nie ziemski, nie z ziemi pochodzący, nie mający z ziemią nic wspólnego, niebiański, zaziemski**: Nadziemska istota. Myśl jego gdzieś w nadziemskim pozostała rajju. Asn. <Nad + Ziemski>

Nadziemsko przys. od **Nadziemski**: N. ty hożą, boś boleści tu boleścią. Krasiń.

Nadziemskość, i, blm. rz. od **Nadziemski**: N. Shelleya nie pozwolił mu spojrzeć trzęwym okiem na rzeczywistość. Zdziech.

Nadzienie, a, lm. a, × Nadziewanie kuch. *to, czym nadziewa ś. pieczyście, farsz*: N. do prosięcia, do indyka, do gęsi. Zdr. **Nadzionko.** <Na + Dziać>

× **Nadzieracz, a, lm. o** (Nad-zieracz) p. **Nadzorca.** <Nad + *Zieracz, od ZOR>

Nadzierać, a, ał p. **Nadrzeć.**

× **Nadzierać, a, ał** (Nad-zierać) p. **Nadglądać.** <Nad + *Zierać, od ZOR>

Nadzieranie, a, blm., czynność cz. **Nadzierać.**
× **Nadzieranie, a, blm.** (Nad-zieranie), czynność cz. × **Nadzierać.**

Nadziergać, a, ał, Nadzierzgać i. dziergając, narobić. 2. uhcłtować, wyszyć obficie. N. ś. namęczyć ś., dziergając. <Na + Dziergać>

Nadzierganie, a, blm., czynność cz. **Nadziergać.**
Nadzierganie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadziergać ś.**

Nadzierzgać, a, ał i N. ś. p. Nadziergać: Świat, usłany mechami, bluszczem nadzierzgary i zarzucony igłami suchemi. Kos.

Nadzierzganie, a, blm., czynność cz. **Nadzierzgać, nadzierganie.**

Nadzierzganie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadzierzgać ś., nadzierganie ś.**

† **Nadzieszny, † Nadziany, † Nadziały** używa ś. tylko z *nie = niespodziany, niespodziewany, nieoczekiwany*: Czas nienadziesznej potrzeby. Rej. <Na + DZIE>

Nadziewacz, a, lm. o i. ten, co nadziewa nadzieniem; karniciel. L. 2. [N.] gatunek srokośza. Dyg.

Nadziewać, a, ał i N. ś. p. Nadziać. <Na + *Dziewać, od Dziać>

† **Nadziewać się, a ś., ał ś. i [N. ś.] p. † Nadziać ś.**: Od kogo ś. najwięcej czego nadziewają, najwięcej temu zabiegają. Kosz. Nigdy ś. nie nadziewała, abym cię kiedy widzieć miał. B. B.

Nadziewaj ś. każdy wierny, iż ci Bóg da łaskę. Rej. [Terazże mi nie trza już orać, ani siewać, teraz mi ś. wiecznego spocznienia N.]. Kon. I N. ś. będą w Tobie ci, co znają imię Twoje. Ps. flor. Lepiej N. ś. na Jehowę, niż ufać w człowieku. Bud.

Nadziewanie, a i. blm., czynność cz. **Nadziewać. 2. × N.**, lm. a p. **Nadzienie**: Biegli kucharze w nadziewaniach kunsztownych. Nar.

† **Nadziewanie się, a ś.**, blm., czynność cz. † **Nadziewać ś.**

Nadziewanka, i, lm. i, Nadzianka, Nadziewka kuch. *coś nadziewanego; kiszka nadziana. Troc.*

Nadziewany i. z nadzieniem, nadziany, faszzerowany: Szczupak N. po żydowsku. Karmelki nadziewane. Gęś nadziewana. **2. [N.] do nadziewania służący, wkładany, przyodziewany.**

Nadziewka, i, lm. i i. nakrycie, okrycie, przykrycie, przyodziewek: Komu obłoki nadziewką, a bratem strumień i drzewko. Len. **2. p. Nadziewanka**: Patrz, jak żarłocznie połyka auszpik, taka N. wystarczy mu na kilka dni.

[**Nadzieźnik, a, lm. i]** *plótno do nakrywania dzieży.* <Na + Dzieża>

Nadziękować się, uje ś., ował ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. dziękowaniem. <Na + Dziękować>

Nadziękowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadziękować ś.**

† **Nadziomek, mka, lm. mki** (Nad-ziomek) *taras*: Ja cheę wieniec przybarwić pachnącemi ziółki, po najbliższym nadziomku zbierając fijołki. Tremb. <Nad + Ziomek>

Nadzionko, a, lm. a p. Nadzienie.
Nadziurawić, i, il dziurawiąc jedno po drugim, wiele podziurawić. <Na + Dziurawić>

Nadziurawienie, a, blm., czynność cz. **Nadziurawić.**

Nadziwaczenie, a, blm., czynność cz. **Nadziwaczyć.**

Nadziwaczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadziwaczyć ś.**

Nadziwaczyć, y, ył i N. ś. narobić dziwactwo, nakaprysić. <Na + Dziwaczyć>

Nadziwić się, i ś., il ś., Nadziwować ś. nasycić ś., dziwić ś.; wydziwić ś.: Pismom jego uczeni N. ś. nie mogą. Zebr. Nie może ś. N. tak wielkiej mądrości w tak młodym wieku. Stasz. Nie można ś. temu N. Kaezck. <Na + Dziwić ś.>

Nadziwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadziwić ś.**

Nadziwować się, uje ś., ował ś. p. Nadziwić ś.: Nieprzyjaciel może ś. tej twierdzy dobrze podziwować i N., aby ją miał otrzymać mocą. L.

Nadziwowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadziwować ś.**

† **Nadziwy** przys. *na podziw, do zadziwienia, zdumiewająco, nadzwyczaj*: Siostra Wisława, iż N. była szpetna, nikt jej pojąć nie chciał. Biel. M. <Na + Dziw>

Nadzmysłowość, i, blm. rz. od **Nadzmysłowy**: Wszystkimi potęgami umysłu dążył ku nadzmysłowości. Spas. <Nad + Zmysłowość>

Nadzmysłowy *dla zmysłów niedostępny, nie podlegający postrzeganiu, doświadczeniu zmysłowemu, dający ś. poznać tylko rozumem a. intuicją, mistyczny, duchowy*: Świat, czynnik, wpływ N. Siła nadzmysłowa. Istność nadzmysłowa. Wor. Suszę tylko głowę, jak w rzecz wprowadzić rzeczy nadzmysłowe. Słow. Ile razy mowa o naszym pięknie, o miłości nadzmysłowej... zawsze

zjawia ś. imię Platona. Pawlik. <Nad + Zmysłowy>

Nadzorca, y, lm. **y** (Nad-zorca), **X Nadzieracz ten**, co ma nadzór nad kim lub nad czym, inspektor: N. domu przytulki i pracy, więzienia, domu badań (nazwy urzędników zarządzających temi instytucjami). N. szkoły rzemieślniczo-niedzielnej. <Nad + ZOR>

Nadzorczy (Nad-zorczy) przym. od **Nadzorca**: Rada nadzorcza kolei żelaznej.

Nadzorczyńi, i, lm. **e** (Nad-zorczyńi) 1. forma ż. od **Nadzorca**. 2. żona **nadzorczy**.

Nadzorować, uje, ował (Nad-zorować) mieć nadzór, doglądać, dozorować, pilnować, śledzić, mieć oko: Sprzeciwiał ś. temu urząd cementarnego stróża, nadzorowany przez kościelną władzę. Orzesz. Tak było co do joty, jak mu podszeptął ktoś, co pałac nadzorował. Jez. Polieja miała coraz czujniejsze nań oko i widocznie go nadzorowała.

Nadzorowanie, a, blm. (Nad-zorowanie), czynność cz. **Nadzorować**.

Nadzorowy (Nad-zorowy) przym. od **Nadzór, nadzorczy**: Wzmocnienie atrybucji nadzorowych władz wyższych.

Nadzór, oru, blm. (Nad-zór) **nadzorowanie, dozór**: Mieć N. nad czym. <Nad + ZOR>

Nadzwonić się, i ś., ii ś. dzwonieniem nasycić ś. a. namordować ś.: Nadzwoniwszy ś. pałaszami po rozmaitych brukach, popowracali przed czasem do domu. Dzierz. Nadzwonił ś. zębami, stojąc na zimnie. <Na + Dzwonić>

Nadzwonienie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadzwonić ś.**

Nadzwyczaj przys. **nadzwyczajnie, niezwykle, nader**: Cera N. delikatna. Ta wzmianka o pośrednictwie była jej N. pożądaną. Krasz. <Nad + Zwyczaj>

Nadzwyczajnie, [Nadzwyczajno, Nadzwyczajnie] przys. od **Nadzwyczajny, niezwyczajnie, niezwykle, nader, nadzwyczaj**: Serce mu biło N. Mick.

[Nadzwyczajnie] p. **Nadzwyczajnie**: W okropny lament i żal uderzyli, że jak N.

[Nadzwyczajno] p. **Nadzwyczajnie**.

Nadzwyczajność, i l. blm. rz. od **Nadzwyczajny**: N. zdarzenia. 2. lm. I rzecz **nadzwyczajna**: Same tu **nadzwyczajności!** (= niespodzianki, dziw).

Nadzwyczajny, + Nadzwyczajny l. **niezwyczajny, niezwykle, niebywały, rzadki, fenomenalny**: Rzecz **nadzwyczajna**. Wypadek N. Piękność **nadzwyczajna**. **Nadzwyczajno** powodzenie, zdarzenie. Wydatki, dochody **zwyczajne** i **nadzwyczajne**. **Nadzwyczajne** zgromadzenie akcjonariuszów. Profesor N. Sejm, poseł N. 2. fiz.: Promień N. = jeden z dwóch promieni, na które rozpada ś. promień światła w ciałach krystalizujących według szeregu nieforemnego. 3. gór.: Sychta **nadzwyczajna** = odrabiana przez robotników w święto. 4. piw.: Piwo **nadzwyczajno** = piwo górnej fermentacji nie rozcieńczone wodą, mające 12 stopni Ballinga. <Nad + Zwyczajny>

+ Nadzwyczajny p. **Nadzwyczajny**: Boska mądrość nieraz ś. przez **nadzwyczajne** zjawy do sere uda. Przyb. <Nad + Zwyczajny>

+ Nadzwyż, + Nadzwyż, + Nadzwyż nadto, nazbyt, prócz tego: Dałeś im był pięć grzywien, otóżem drugą pięć N. urobił. Leop. Lichwy N. nie brał. Leop. <Nad + Zwyż>

X Nadzwyżka, i, lm. i p. **Nadzwyżka**: **Nadzwyżki** tych sum rozdziela ś. na sejmie między mężów, którzy około spraw publicznych położyli zasługi. Kis. <Nad + Zwyżka>

[Nadźba, y, lm. y] p. **Nadzieja**. <Na + DZIE>
[Nadźgać się, a ś., al ś.] p. **Naćkać**. <Na + Dźgać>

[Nadźganie się, a ś., blm.] czynność cz. **Nadźgać ś.**

Nadźwigać, a, al l. a. **Nadźwignąć** *dzwiganiem* *naskładać, nanosić czego*. 2. *nawznosić*: Tyle zamków własnym sumptem **nadźwigali**. Byk. N. ś. *dzwigając, namordować ś.* <Na + Dźwigać>

Nadźwiganie, a, blm., czynność cz. **Nadźwigać**. **Nadźwiganie się, a ś., blm.**, czynność cz. **Nadźwigać ś.**

Nadźwignąć, nie, nął p. **Nadźwigać**. **Nadźarcie, a**, lm. a, **X Nadźerek** lek. (erosio) *miejscowe zniszczenie naskórka a. nabłonka przez wydzielinę ciała, osoblwie przez ropę*, **X nagryz**. <Nad + Żarcie>

Nadźać, deżnie, dźał *zżąć z grubszego*: Kiedy żyta i pszenice grożą niebezpieczeństwem wylegania, **nadkoszą ś. a. nadeżną**. Kluk. <Nad + Żać>

Nadźdzenie, a, blm., czynność cz. **Nadźdzyć**.

Nadźdzyć, y, ył *deszczem napadać na co; wiele dżdzu nalać*: Na grunt już wyrobiony tak **nadźdzyło**, że siał nie można. 2. **+ N. naspuszczać deszczu**: Jeszcze Pan nie **nadźdzył** = *jeszcze deszczu nie spuścił*. <Na + Dźdzyć>

Nadźelasin, u, blm. chem. p. **Ferycyjan**. <Nad + Żelasin>

Nadźelazocyjan, u, blm. chem. p. **Ferycyjan**. <Nad + Żelazo + Cyjan>

Nadźerać, a, al lek. *sprawiwać nadźarcia*. <Nad + Żerać, od Żrać>

Nadźeranie, a, blm., czynność cz. **Nadźerać**.

X Nadźerek, rka, lm. rki lek. p. **Nadźarcie**.

Nadźęcie, a, blm., czynność cz. **Nadźać**.

Nadźgać, a, al *nakłóć*: N. go piką dowoli. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. dźganiem*. <Na + Dźgać>

Nadźganie, a, blm., czynność cz. **Nadźgać**.

Nadźganie się, a ś., blm., czynność cz. **Nadźgać ś.**

Nadźgnąć, nie, nął *dźgnąćwszy, nasadzić*: N. prosię na rożen.

Nadźgnięcie, a, blm., czynność cz. **Nadźgnąć**. **X Nadźoładkowy** anat. *nad żoładkiem będący*; p. **Nadbrzuchowy**. <Nad + Żoładkowy>

Nadźupan, a, lm. owie *wyższy stopień żupana*. <Nad + Żupan>

Nadźupański przym. od **Nadźupan**.

Nadźupaństwo, a, blm. l. *urząd, godność nadźupana*. 2. *nadźupan z żoną*: N. przybyli.

X Nadźycie, a, blm., czynność cz. **Nadźyć**.

X Nadźyć, yje, ył *żyć po kim, dłużej od niego żyć, przeżyć kogo*: N. po kim. Troc. [N. ś.] *wymagrodzić ś. dalszym życiem*: **Nadźyje ś.**, co przeszło, wszystko będzie dobrze. Ork. <Nad + Żyć>

Naedukować, uje, ował *edukując jedno po drugim, wielu wyedukować*. N. ś. *nasycać ś. edukowaniem wielu osób*.

Naedukowanie, a, blm., czynność cz. **Naedukować**.

Naegzaminować, uje, ował *egzaminując jedno po drugim, wielu wyegzaminować*. N. ś. *namęczyć ś. egzaminowaniem*. <Na + Egzaminować>

Naegzaminowanie, a, blm., czynność cz. **Naegzaminować**.

Naegzaminowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naegzaminować ś.

Naegzekwować, uje, ował egzekwując wielokrotnie, wiele wyegzekwować. N. ś. namęczyć ś. egzekwowaniem. <Na + Egzekwować>

Naegzekwowanie, a, blm., czynność cz. Naegzekwować.

Naegzekwowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naegzekwować ś.

Naegzercytować się, uje ś., ował ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. egzercytowaniem. <Na + Egzercytować>

Naegzercytowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naegzercytować ś.

Naekonomować się, uje ś., ował ś. nabyć ś. ekonomem.

Naekspedjować, uje, ował ekspedjując jedno po drugim, wiele wyekspedjować. N. ś. namęczyć ś. ekspedjowaniem. <Na + Ekspedjować>

Naekspedjowanie, a, blm., czynność cz. Naekspedjować.

Naekspensować się, uje ś., ował ś. nawydawać pieniędzy, nakosztować ś. <Na + Ekspensować>

Naekspensowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naekspensować ś.

Naeksploatować, uje, ował eksploatując jedno po drugim, wiele wyeksploatować; nawyzyskiwać. <Na + Eksploatować>

Naeksploatowanie, a, blm., czynność cz. Naeksploatować.

Naeksploдовать, uje, ował nawybuchać.

Naeksploдование, a, blm., czynność cz. Naeksploдовать.

Naelektryzować, uje, ował nasycić elektrycznością. Spojrzenia tworzyły w przestrzeni błyszczącą i drżącą sieć, splecioną niby z naelektryzowanych nici. Orzesz. Przen.: N. wzrokiem. Krasz. <Na + Elektryzować>

Naelektryzowanie, a, blm., czynność cz. Naelektryzować.

Naemigrować, uje, ował emigrując jeden po drugim, wyemigrować w wielkiej ilości. <Na + Emigrować>

Naeskontować, uje, ował p. Nadyskontować. <Na + Eskontować>

Naeskontowanie, a, blm., czynność cz. Naeskontować.

Naęsiać, a, ał dziec. cacare. <Na + Ejsiać>

Naęsianie, a, blm., czynność cz. Naęsiać.

Nafabrykować, uje, ował fabrykując, narobić; napodrabiać, nafalszować, nafalsyfikować: Nafabrykowali sobie wiele przywilejów, jakoby od zmarłego króla nadanych. Nar. <Na + Fabrykować>

Nafabrykowanie, a, blm., czynność cz. Nafabrykować.

Nafagasować się, uje ś., ował ś. nabyć ś. fagasem, nasłużyć ś.

Nafajdać, a, ał, [Nafejtać] cacare. <Na + Fajdać>

Nafajdanie, a, blm., czynność cz. Nafajdać.

Nafaktorować się, uje ś., ował ś., Nafaktorzyć ś. faktorując, namęczyć ś. a. nasycić ś. <Na + Faktorować>

Nafaktorowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nafaktorować ś.

Nafaktorzenie się, a ś., blm., czynność cz. Nafaktorzyć ś.

Nafaktorzyć się, y ś., ył ś. p. Nafaktorować ś. <Na + Faktorzyć>

[Nafalować, uje, ował] chwalić ś., nadymać ś. <Zam. *Nachwałować, z Na + *Chwałować, od Chwalić>

[Nafalowanie, a, blm.] czynność cz. Nafalować. Nafalsyfikować, uje, ował p. Nafabrykować. <Na + Falsyfikować>

Nafalsyfikowanie, a, blm., czynność cz. Nafalsyfikować, nafalszowanie, nafabrykowanie.

Nafaldować, uje, ował co = narobić na czym fald. <Na + Faldować>

Nafaldowanie, a, blm., czynność cz. Nafaldować.

Nafalszować, uje, ował fałszując, narobić; napodrabiać, nafabrykować, nafalsyfikować: Syn pomysłowego pryncypała nafalszował weksli. <Na + Fałszować>

Nafalszowanie, a, blm., czynność cz. Nafalszować.

Nafantazjować, uje, ował namarzyć, narobić, nasnuć z fantazji; nakapryścić, nadziwiać, nagrymasić. N. ś. fantazjując, nasycić ś. <Na + Fantazjować>

Nafantazjowanie, a, blm., czynność cz. Nafantazjować.

Nafantazjowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nafantazjować ś.

Nafantować, uje, ował naczynować rzeczy, natriować, nalicytować. N. ś. nazastawiać swoich rzeczy; fantazując, nasycić ś. <Na + Fantować>

Nafantowanie, a, blm., czynność cz. Nafantować.

Nafantowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nafantować ś.

Nafarbkować, uje, ował nazaprawiać farbą, nalazurować. N. ś. namęczyć ś. farbkowaniem. <Na + Farbkować>

Nafarbowanie, a, blm., czynność cz. Nafarbować.

Nafarbowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nafarbować ś.

Nafarbować, uje, ował, [Nafarwować] farbując jedno po drugim, wiele ufarbować. N. ś. namęczyć ś., farbując. <Na + Farbować>

Nafarbowanie, a, blm., czynność cz. Nafarbować.

Nafarbowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nafarbować ś.

Nafarszować, uje, ował, Nafaszować farszem nadziać, nadzieniem napelnić, napchać. Przen.: Reencja szumna, napuszona, nafarszowana erudycja. Koź. A. (= naszpikowana). <Na + Farszować>

Nafarszowanie, a, blm., czynność cz. Nafarszować, nafaszowanie, nadzienie.

[Nafarwować, uje, ował] p. Nafarbować.

[Nafarwowanie, a, blm.] czynność cz. Nafarwować, nafarbowanie.

Nafasonować, uje, ował fasonując jedno za drugim, wiele przygotować: N. wiele kapeluszy. N. ś. namęczyć ś. fasonowaniem.

Nafasować, uje, ował I. nalożyć, nakłusć, napchać, naladować, napakować, napelnić, naloczyć: Zamek smoleński ścianami, blankami, k temu izbicami, z dębu zrobionemi, a ziemią nafasowanemi, dobrze opatrzony. Stryjk. N. puszkę aptekarską maścią a. N. czego w puszkę. Mięsną strawą cheiwe brzuchu nafasował. Zobr. 2. gm. nabić = zbic kogo, nakłusć mu (na kark i t. p.): Takem-ci mu nafasował mordę, zo... <Na + Fasować>

Nafasowanie, a, blm., czynność cz. Nafasować.

Nafastrygować, uje, ował *naszczepić, zlekleć naszeszywać*. N. s. *namęczyć s., fastrygując*. <Na + Fastrygować>

Nafastrygowanie, a, blm., czynność cz. **Nafastrygować**.

Nafastrygowanie się, a s., blm., czynność cz. **Nafastrygować s.**

Nafaszzerować, uje, ował p. **Nafarszować**. <Na + Faszzerować>

Nafaszzerowanie, a, blm., czynność cz. **Nafaszzerować, nafarszowanie**.

Nafatygować, uje, ował kogo = *natrudzić, narazić po wiele razy na fatygę*. N. s. *natrudzić s.*

Nafatygowanie, a, blm., czynność cz. **Nafatygować**.

Nafelany p. **Naftowy**: Przemysł N. Nowojorskie towarzystwo nafelane. Jeżeli są królowie kolejowi, nafelani, może być także król pszeniczny.

Nafelarnia, l, lm. e *miejsce, gdzie wydobywają i przygotowują do handlu naftę*: Zwiedziłem najstarsze nafelarnie galicyjskie.

Nafelarski przym. od **Nafelarz**: Krople ropy na kamieniu w języku nafelarskim nazywają s. guzikami. Sew.

Nafelarz, a, lm. e *wydobywający naftę i handlujący nią*. <Od Nafta>

[Nafejski] z kwiatu pomarańczowego: Olej N. p. **Olej**. <?>

[Nafejtać, a, ał] p. **Nafajdać**. <Na + Fejtać>

[Nafejtanie, a, blm.] *czynność* cz. **Nafejtać, nafajdanie**.

[Naferderować, uje, ował] *nawydobywać, wydobyć*: Tyle kruszeu naferderował. <Na + Ferderować>

[Naferderowanie, a, blm.] *czynność* cz. **Naferderować**.

Nafertać się, a s., ał s. *nawiercić s., nakręcić s., naobracać s., naszastać s.* <Na + Fertać s.>

Nafiglować się, uje s., ował s. *naplatać figłów, nazbytłować s., nasawolić, napsocić*. <Na + Figłować>

Nafikać się, a s., ał s. *nasycić s. fikaniem, naskakać s.; żart. natanńczyć s.* <Na + Fikać>

Nafiksaturować, uje, ował *nasmarować fiksatuarem*. N. s. *nasmarować sobie włosy, wąsy fiksatuarem*.

Nafiksaturowanie, a, blm., czynność cz. **Nafiksaturować**.

Nafiksować się, uje s., ował s. *nasycić s. fikswaniem, nawarjować s.*

Nafilować, uje, ował (o lampie) *nakopcić, naczadzić*.

Nafiltrować, uje, ował *filtrując, narobić, nagotować*: Chcąc N. dostateczną ilość wody do gotowania, trzeba by poświęcić temu całe godziny. Stenk. <Na + Filtrować>

Nafiltrowanie, a, blm., czynność cz. **Nafiltrować**.

[Nafka, i, lm. l] p. **Nafta**.

[Nafak, a, lm. l] *obcas*. <Na + Nm. Fłek>

Nafancować, uje, ował *nasadzić, naprzesadzać roślin*. N. s. *namęczyć s. flancowaniem*. <Na + Flancować>

Nafancowanie, a, blm., czynność cz. **Nafancować**.

Nafancowanie się, a s., blm., czynność cz. **Nafancować s.**

Nafilrtować się, uje s., ował s. *nasycić s., flirtując*. <Na + Flirtować>

[Nafolować, uje, ował] *napelnić*. <Na + Foloować>

[Nafolowanie, a, blm.] *czynność* cz. **Nafolować**. **Naformować, uje, ował** *formując jedno za drugim, wiele uformować*: N. wiele pułków. <Na + Formować>

Naformowanie, a, blm., czynność cz. **Naformować**.

Nafornierować, uje, ował p. **Naforniować**. <Na + Fornierować>

Nafornierowanie, a, blm., czynność cz. **Nafornierować, naforniowanie**.

Naforniować, uje, ował, Nafornierować *naoklejać fornirem*.

Naforniowanie, a, blm., czynność cz. **Naforniować**.

Naforsować, uje, ował *forsując wielokrotnie, bardzo sforsować; nadwerezzyć; forsując jedno za drugim, wiele sforsować*. <Na + Forsować>

Naforsowanie, a, blm., czynność cz. **Naforsować**.

Naforsusować, uje, ował *nadawać tytułem forsusu*. <Na + Forsusować>

Naforszusowanie, a, blm., czynność cz. **Naforszusować**.

Nafotografować, uje, ował *nazdęmować fotografię*. N. s. *namęczyć s. fotografowaniem*. <Na + Fotografować>

Nafotografowanie, a, blm., czynność cz. **Nafotografować**.

Nafrasować, uje, ował kogo = *nagryźć, natrapić, nakłopotać, nadręczyć frasunkiem, naturbować*. N. s. *nagryźć s., nakłopotać s., nadręczyć s., natrapić s., naturbować s.*: N. s. kogo. Leop. <Na + Frasoować>

[Nafrażać, a, ał] *zwymyślać*. <Na + Frażać>

Nafroterować, uje, ował *froterując jedno po drugim, wiele wyfroterować*. N. s. *namęczyć s. froterowaniem*. <Na + Froterować>

Nafrymarzyć się, y s., yl s. *nasycić s. frymarzeniem*. <Na + Frymarzyć>

Nafta, y, blm., [Nafka] chem. l. i min. część oleju skalnego z punktem wrzenia więcej od 150 do 270° C., używana jako materiał oświetlający; płyn bezbarwny a. nieco żółtawy, lotny i łatwo s. na powietrzu zapalający, używany do oświetlenia i na opał oraz do wygrabiania smoły, laku. 2. część destylatu ze smoły gazowej, używana jako rozpuszczalnik (solvent-naphta). <Gr. náfta, skąd Łć. naphta>

Naftalin, u, blm. p. **Naftalina**.

Naftalina, y, blm., Naftalin, X Decylen chem. węglowodór ze składem C₁₀H₈: Warszawska fabryka gazowa wystawiła lak, naftalinę, proszek do dezynfekcji. <Z Nafta>

Naftalinowy przym. od **Naftalina**: Zapach N.

Naftalol, u, blm. apt. p. **Betol**. <Naftal(ina) + Łć. oleum=olej>

Naftazaryna, y, blm. tech. *aliazaryna naftalinowa, farbnik*. <Nafta + A(li)zaryna>

Naftociąg, u, lm. l *urządzenie do wyciągania i przeprowadzania nafty*: Tu znajduje swoje ujście N. <Nafta + Ciąg>

Naftociągowy przym. od **Naftociąg**: Naftociągowe rury, mające setki mil długości.

Naftodajny *wydający, wydzielający naftę*: Spadkobierstwo prawne ziem naftodajnych w kraju Kaukaskim. <Nafta + *Dajny, od Dać>

Naftol, u, blm. chem. *fenol pochodzący od naftalini*, C₁₀H₇OH: N. posiada zapach nieprzyjemny i działa trująco. <Nafta + Łć. oleum=olej>

Naftolowy przym. od **Naftol**: Połączenie naftolowe z bizmutem. Nen.

Naftosalol, u, blm. apt. p. **Betol**. <Nafta + Salol>

Naftowo-gazowy ogrzewany gazem z nafty: Kuchenka naftowo-gazowa. <Naftowy + Gazowy>

Naftowy, Nafciany przym. od **Nafta**: Kuchenka, lampa naftowa. Przemysł N. Chem.: Eter N. p. **Benzyana**.

Naftyl, u, blm. chem. *rodnik pochodzący od nftalini, jednowartościowy*, C₁₀H₇. <Od Nafta>

Naftylamin, u, blm. p. **Naftyljak**. <Naftyl + Amin>

Naftylamina, y, blm. p. **Naftyljak**.

Naftyljak, u, blm., **Naftylamin**, **Naftylamina** chem. *zasada amonjakalna, pochodząca od nftalini, C₁₀H₇NH₂*. <Od Nafta>

[Nafudrować, uje, owa!] p. **Nafutrować**: N. konie.

[Nafudrowanie, a, blm.] czynność cz. **Nafudrować**.

Nafukać, a, ał *nakrzyczeć, natakając*: A każdy naklnie, nafuka, nataje. Mick. **N. s. nasycić s. fukaniem**: Nafukała s. do woli, nakrzyczała, a nikt jej jednym słowkiem nie odpowiedział. Dyg. <Na + Fukać>

Nafundować, uje, owa! *fundując jedno po drugim, a fundując wielokrotnie, wiele ufundować a. zafundować*: Takieh mu nafundują panegiryków, że s. niemi nakarmi na całe życie. Krasz. **N. s. nasycić s. fundowaniem**. <Na + Fundować>

Nafuszerować, uje, owa! *narobić po fuszersku*. <Na + Fuszerować>

[Nafutrować, uje, owa!] I. a. **[Nafudrować]** *nakarmić, popaść*: Nafutrował konie. 2. *naoliwić*. <Na + Futrować>

Nafutrowanie, a, blm., czynność cz. **Nafutrować**.

† **Nag** p. **Nagi**: Tobjasz z swym synem a z ową żoną N. uciekł. B. Sz.

× **Nagaba, y, lm. y** *nagabanie, nagabywanie*: Chcę ci dowieść, że twoje domysły są słabe, które ci wątpliwości sprawiły nagabę. Przyb. Twoja bojaźń zaręcza, rzekł mu Zefon śmiały, że cię najmniejzy zwalczę, mimo twe nagaby. Przyb. <Na + GAB>

† **Nagabacz, a, lm. e** *ten który nagabuje, podburzyciel, poduszczyciel, podszczuwacz, wicherzyciel*: Niespokojnik, N., jako niektórzy mówią. Mącz. <Na + GAB>

Nagabać, a, ał p. **Nagabnąć**: Nagaba mię choroba, napastuje mię, napada na mnie. Włod. Powoli nagabała ją tęsknota, i chęci widzieć znowu stolicę wznagały s. Węg. Nagabani od duchów nieczystych. Pan i Zbawiciel nasz pozwolił N. sobie od wszystkich grzechów. Wor. Cudze żonki nagaba. Troc. Nagaba mię często, aż s. rozgniewam. Troc. Nagaba mię podagra, febra. Troc. Niech nieprzyjaciół częstemi podjazdy nagaba, aby tak bitwy unikając, ich strudził. Stasz. [Nagabał komar muche]. <Na + Gabać>

Nagabanie, a I. blm., czynność cz. **Nagabać**. 2. lm. a = a) *słomność, pociąg, pokusa*: Czuję do niej jakieś N. Magnetyzm wiele ma wspólnego z lunatyzmem pod względem nagabania do księżyca. Kor. b) † N. *napad, napaść, najście bezprawne*: Nagabanie gwałtowne czyjego przybytku. Św. z Woc.

Nagabnąć, nie, nął, nied. **Nagabać, Nagabywać** I. *zaczepić, zrobić propozycję złą, obrażając a. nieprzyzwołą*; nied. *napastować, niepokoić, podkusić*:

N. kobietę. Nie nagabnę, ale nagabującemu odpowiem. Kn. 2. *napaść*: N. nieprzyjaciela. Na gąbkała mię choroba, tęsknota.

Nagabnięcie, a, blm., czynność cz. **Nagabnąć**. **Nagabywać, uje, ywał** p. **Nagabnąć**: Świętopelk tajemnie Prusaków nagabywał do rebelji. Błaż. Nie cheieli N., tylko napadnięci bronili mu s. jak mogli. Moracz. Wojsko nagabywane zabiegami dworu, ucieszyło s. niezmiernie. Moracz.

Nagabywanie, a, lm. a czynność cz. **Nagabywać**: Srodki odwracania rozlicznych nagabywań. Jeż.

Nagacenie, a, blm., czynność cz. **Nagacić**.

Nagacić, i, ii *chróstem i gałęziami nakryć; nakłaść fuszyny*: Gałęzi i chróstowiska nanosiwszy, a rzekę niemi nagaciwszy, w skok na tamtą stronę przejeżdżają. Błaż. Brukowa, nagacona droga. Mącz. <Na + Gacić>

Nagadać, a, ał, nied. × **Nagadywać** I. komu czego a. komu o kim, o czym = *gadając długo a. wielokrotnie, wiele powiadać; napowiadac, naprawić, narozprawiać, nabajac, napleść*: N. komu gupstw, moralów, niestworzonych rzeczy. Ciekawość, eośmy z sobą nagadałi. Oss. 2. komu = *narobić uwag, napersuadować, natłomaczyć, nakłaść w głowę*: Com mu nagadał, com mu natłomaczył, nie nie pomogło! 3. na kogo przed kim = a) *naskarzyć*: Nagadał przed panem na niego. Troc. b) *namyślać, nakłamać, naszkalować; obgadać, obmówić, oczernić kogo*: Coś to Wpan przed kobietami na mnie nagadał? Fred. A. 4. [N.] *nagadać s.*: O, bodajesz nagadał! bodajesz nawydziwiał! **N. s. nasycić s. a. namęczyć s. gadaniem, wygadać s.**: Pan Wojski z Tadeuszem idą pod las drogą i jeszcze s. do woli N. nie mogą. Mick. Nagadałiście s. aż do sytości. Krasz. <Na + Gadać>

Nagadanie, a, blm., czynność cz. **Nagadać**.

Nagadanie się, a s., blm., czynność cz. **Nagadać s.**

× **Nagadywać, uje, ywał** p. **Nagadać**. Sł. wil. × **Nagadywanie, a, blm.**, czynność cz. **Nagadywać**.

Nagadzać się, a s., ał s. p. **Nagodzić s.**: Zdumiałym coraz s. nagadza. Zebr. Najwzdzięczniejsza rzecz jest, która jest gotowa, a łatwo s. nagadza. Kosz.

Nagadzanie się, a s., blm., czynność cz. **Nagadzać s.**

† **Nagalać, a, ał** p. **Nagalic**: Biskupstwo wódzławskie król Goszczyńskiemu nagalał. Błaż. Niech kupczy; morzu zdobyczy nagala. Min. Wprawą, gdym płaechy nagalał, coż czynisz? wrzasnął. Zebr.

† **Nagalanie, a, blm.**, czynność cz. **Nagalać**.

† **Nagalenie, a, blm.**, czynność cz. **Nagalic**.

† **Nagalic, i, ii**, nied. † **Nagalać** I. komu eo = *nastreczyć, podsunąć, ofiarować, przedstawić, zaproponować co komu; przeznaczyć dla kogo co*: Co s. powinie, czego gniew nagali, równa z ziemią. Tw. Co pierwiej mam chwalić i skąd tak powieznego polotu N. zaglom jego? Tw. Trafunek jej okazję dość sposobną do zemsty nad Duniem nagalił. Błaż. 2. *nakierować*. <Na + Galic>

Nagalwanizować, uje, owa! *poddać działaniu galwanizmu, natelektyzować*: Rzekłłys, że to jest nagalwanizowana twarz trupa. Kaczk. <Na + Galwanizować>

Nagalwanizowanie, a, blm., czynność cz. **Nagalwanizować**.

[Nagałować się, uje ś., ował ś.] *nakrzyzczyć ś., nawołać ś.* <Na + Gałować>

[Nagamonić, i, ii] *namówić, podbechtac.* <Na + *Gamonić, zam. Gomonić>

[Nagamonienie, a, blm.] *czynność cz. Nagamonio.*

Nagana, y, lm. y I. *naganienie, przyciana, bura:* Dać, dostać nagane. Zasużyć na nagane. 2. †N. = a) *apelacja do wyższego sądu.* b) *kara za niezasadzoną apelację.* c) N. dokumentu = *zarzut fałszywości dokumentu sądowego.* 3. *zarzut, skaza, plama, ale:* Człowiek bez nagany. <Na + ŻON/GON>

Naganiacz, a, lm. e I. × N. *ten, co nagania = gani, ganić.* Epikur, Stylpona N. Pileh. 2. a. × **Nagoniciel ten, co nagania = napędza.** 3. [N.] = a) a. [Honielnik, Goniec] *najmłodszy juhas, chłopiec do napędzania owiec.* b) *kolek wbity pionowo w nasadek w pluga.* 4. *posp. rajfur, stręczyciel.* 5. *myśl. człowiek użyty do napędzania zwierza w polowaniu z naganiką.* Przen.: Naganiacze gieldowi polują głównie na zrozpaczonych i wątpiących o swej przyszłości. Ajenci, zachęcający lud do emigracji, mają swoich naganiaczy, dostarczających im ofiar.

Naganiac, a, al I. p. Nagnać: W dobrym bycie, kiedy komu szczęście zewsząd pędzi, zewsząd nagania... Górn. Na jej ślady nowe widowiska wicher nagania. Berw. Młodemu rozumu do głowy N. trzeba. Kn. [Naganiali, żeby był pił] (= *zmuszali, zachęcali*). Synkowi batogiem naganiał, aby nieodmiennie do założonej dojsć mety. Kaczk. × **Naganiam** komu kłopot = *nabawiam go kłopotu.* Kn. Jedni uciekali, drudzy naganiali. Pileh. 2. p. **Naganioć:** Łatwiej jest czynności N., niżeli być czynnym. Djar. gr. N. ś. I. dok. *gawajac, namordowac ś., nabiegac ś.* 2. nied.: × N. ś. do kogo = *zapędzac ś.* Rzekł: nie cierpię tego! i nagania ś. do Walka z kitem. L. <Na + Ganiac>

Naganianie, a, blm., czynność cz. Naganiać.

Naganianie się, a ś., blm., czynność cz. Naganiać ś.

[Naganianka, i, lm. i] p. **Naganka.**

Naganioć, i, ii, nied. Naganioć I. *zganioć, przycanioć:* N. czyje postąpienie, zachowanie ś. †N. komu na szlachectwo = *zrobić zarzut jego szlachectwu.* 2. †N. wyrok sądu = *zasłarczyć go do wyższej instancji, zaapelować.* <Na + Ganić>

Naganienie, a, blm., czynność cz. Naganioć.

† **Naganione, ego, blm. opłata sądowa od strony apelującej:** Rozmaite sądowe opłaty: pozwne, niestanne... N., niekoniecznie gotowym pieniądzem opłacano. Wiszn.

Naganka, i, lm. i, [Naganianka, Nagonka] I. *napędzanie zwierzyzny pod strzałę myśliwych, stojących na stanowiskach:* Polowanie z naganiką. Przen. żart.: Pomimo naganki, sale balowe w tegorocznych zapustach odczuwają znaczny ubytek amatorów. 2. *ludzie najęci do tej czynności:* N. z głośnym krzykiem pojawiła ś. na kilka kroków przed myśliwymi. <Na + ŻON/GON>

Nagannie przys. od Naganny.

Nagannosć, i, blm. rz. od Naganny. <Na + *Gannosć, od Ganić>

Naganny wart nagany, zasługujący na nagane; zły, sromotny, haniebny: Naganne obyczaje. Naganny postępek. Sprawowanie naganne. <Na + *Ganny, od Ganić>

[Naganobić, i, ii] p. **Ganobić:** Naganobił ta biédák, ka móg. <Na + Ganobić>

Nagapioć się, i ś., ii ś. nasycić ś. gapieniem, nagawronić ś. <Na + Gapić ś.>

× **Nagarbiać, a, al i × N. ś. p. Nagarbić.**

× **Nagarbianie, a, blm., czynność cz. Nagarbiać.**

× **Nagarbianie się, a ś., blm., czynność cz. Nagarbiać ś.**

× **Nagarbić, i, ii, nied. × Nagarbiac nakrzywić garbato:** Był Ludwik twarzy wesołej, ramion troszeczkę nagarbionych. Błaż. × **N. ś. nakrzywić ś. garbato, zgarbić ś.:** N. ś., siedząc nad książką. <Na + Garbić>

× **Nagarbienie, a, blm., czynność cz. Nagarbić.**

× **Nagarbienie się, a ś., blm., czynność cz. Nagarbić ś.**

Nagarbować, uje, ował, nied. Nagarbowywać garbując jedno po drugim, wiele wygarbować: N. skór na zapas. N. ś. *namęczyć ś. garbowaniem.* <Na + Garbować>

Nagarbowanie, a, blm., czynność cz. Nagarbować.

Nagarbowywać, uje, ywał i N. ś. p. Nagarbować.

Nagarbowywanie, a, blm., czynność cz. Nagarbowywać.

Nagardłować, uje, ował gardłując, nagadać: Tyle nagardłowali przeciw uprzywilejowanym kastom. Bał. N. ś. *namęczyć ś., gardłując.* <Na + Gardłować>

Nagarnąć, nie, nął, nied. Nagarnywać, × Nagartywać I. *garnac, nasunac, nazsuwad; zgarnac:* N. żyta do worka. N. włosów na czoło. Kazał Turniusa przywiązać i nagarnawszy plugawego śmiecia, pod nim kurzyć. Wer. 2. *utworzyć przez nagarnianie:* N. kupę śmieci. 3. †N. *ogarnac, objac, owladnac:* Miłoseię ku niej nagarniony. Żebr. Kasandrę widzę, że ją duch Apolinowy zwykły nagarnął. Kochan. †N. ś. *zbioc ś., skupić ś., zgromadzić ś., zebrać ś.:* Poganięstwa nagarnęło ś. wiele do kupy blisko szafca. Birk. <Na + Garnąć>

Nagarniać, a, al i †N. ś. p. Nagarnąć: Znów chodził i znów czuprynę na czoło nagarniał. Sienk.

Nagarnianie, a, blm., czynność cz. Nagarniać. †Nagarnianie się, a ś., blm., czynność cz. Nagarniać ś.

Nagarnięcie, a, blm., czynność cz. Nagarnąć.

Nagarnywać, a, al i †N. ś. p. Nagarnąć.

Nagarnywanie, a, blm., czynność cz. Nagarnywać.

† **Nagarnywanie się, a ś., blm., czynność cz. Nagarnywać ś.**

× **Nagartywać, a a. uje, ywał i × N. ś. p. Nagarnąć.**

× **Nagartywanie, a, blm., czynność cz. Nagartywać, nagarnianie.**

† **Nagartywanie się, a ś., blm., czynność cz. Nagartywać ś.**

Nagasioć, i, ii, nied. Nagaszać I. *gaszac, narobioć:* N. kupę węgla. 2. *gaszac jedno po drugim a. wielokrotnie, wiele ugasić.* N. ś. *namęczyć ś. gaszeniem.* <Na + Gasioć>

Nagaszać, a, al i N. ś. p. Nagasioć.

Nagaszanie, a, blm., czynność cz. Nagaszać.

Nagaszenie, a, blm., czynność cz. Nagasioć.

Nagawędzić się, i ś., ii ś. nasycić ś. gawędzeniem. <Na + Gawędzić>

[Nagawica, y, lm. e] p. **Nogawica.** <Zam. Nogawica, śl. lud. do Na->

Nagawronić się, i s., il s. *gawronić s., napa-trzeć s. do woli; nagapić s.* <Na + Gawronić s.>
[Nagazdować się, uje s., ował s.] *nabyć s. gaz-dą, nagospodarować s.:* Nagazdują s., skoro mnie nie stanie. Ork.

Nagadać się, cze s. a. ka s., kał s. *nasycić s. a. namęczyć s. gdakaniem.* Przen.: Po kilka-kroć o tym wyżej nagdakawszy s., tak dalej bluźni. Pim. (= *naszczekawszy s.*). <Na + Gda-kać>

Nagderać, a, ał *namęczyć s. a. nasycić s. gde-raniem:* Dobrze choć tym sobie ulżyć nieco i N. na nieboszczyków. Krasz. <Na + Gderać>

× **Nagębek, bka, lm. bki** *kaganiec.* Włod. Wło-żyć komu na gębę, na pysk N. <Na + Gęba>

Nagębny *na gębie s. znajdujący.*

Nagębować się, uje s., ował s. *gm. nasycić s. gębowaniem, nagadać s. zuchwale, napyskować s.* <Na + Gębować>

× **Nagęszczać, a, ał** *p. Nagęścić.* <Na + *Gęszczać, od Gęścić>

× **Nagęszczenie, a, blm.,** czynność cz. **Nagęszczać.**

× **Nagęszczenie, a, blm.,** czynność cz. **Nagęścić.**

× **Nagęszczony** *1. im. od Nagęścić. 2. nallo-czony, nabity, napełniony, tłumny:* N. senator do dworu królewskiego zjechał s. Błaż.

Nagęścić, i, il, nied. **Nagęszczać** *narobić gęstym, zgęścić, zagęścić ile trzeba. N. s. narobić s. gęsto, zagęścić s.:* Tyle s. teraz nagęściło ludzi różnego kalibru i provenjencji. Krasz. K. (= *namnożyło s.*). <Na + Gęścić>

Nagi, † Nag, [Sagi] *1. niepokryty, niczym, goły, obnażony:* Nagim odzienie dawał. Wuj. Nagiego, tak jak s. urodził, za koniem wleki. Skar. Na-giego przyodziął. Skar. N. rozboju s. nie boi. Prz. Cieszy s. jak N. w pokrzywach. Prz. Dzie-sięć zbrojnych u jednego nagiego nie nie wezmą. Prz. Szyje nagie do ramion. Mick. Rozebrać ko-go, rozebrać s. do naga. Wszystkich do naga prawie wyzuje okrutna checiwość zdobyczy. Karp. Szarpajmy ciało na sztuki, niechaj nagie świecą kości. Mick. N. step w dali. Sienk. W ziemie drze-wa są nagie. Łodyga naga, bez liści, koleców, włosów i t. p. Jund. Nagie skały. Nagie ściany (= *bez ozdób*). Mur N. (= *bez tynku*). Nie mają nawet tej dzikich odwagi, piersi gotowej przy-jąć oręż N. Mick. Przen.: Naga prawda, naga rzeczywistość (= *tak jak jest, bez ogródki, bez upiększeń*). Z bajecznej plewy prawdę wywiać naga. Mick. Przyrzekłem powieść wierną i naga. Słow. 2. [Nagie kloski] *p. Kłoska. 3. piw.:* Jęczmień N. = *jęczmień bez łuski. 4. zool.:* Karp N. *p. f. Karp. Ślimak N. p. Pomrów.* <NAG>

Nagiąć, gnie, giął, nied. **Naginać, [Nagibać]** *1. gnać, nachylić, zgiąć ku czemu, przygiąć:* N. ga-łąż. N. łuku. Stanął z nagiętym ku ziemi obli-czem. Mick. Ciało w tę i ową stronę nagina. Krasin. Przen.: N. komu karku (= *upokorzyć go*). W czasie i mnie starość nagnie siwa. Hul. 2. *przen. naklonić, nalożyć, nalać, skłonić, przystosować, wdrożyć:* N. swe wymagania do warunków. N. młodzieńca do pracy, do eno-ty, do posłuszeństwa. N. s. *1. nachylić s., ugiąć s., schylić s., przygiąć s.:* Gałęzie nagięły s. pod ciężarem owoców. 2. *przen. naklonić s., nalać s., skłonić s., zaastosować s., wdrożyć s.:* N. s. do okoliczności, do potrzeby. N. s. do czyich pojęć (= *zniżyć s.*). <Na + Giąć>

[Nagiątek, tka, lm. tki] *p. Nogietek.* <Sk. lud. do Nagiąć>

[Nagibać, a, ał i N. s.] *p. Nagiąć.* <Na + Gibać>

[Nagibanie, a, blm.] czynność cz. **Nagibać, na-ginanie.**

[Nagibanie się, a s., blm.] czynność cz. **Nagi-bać s.**

Nagiel, gła, lm. gle *fl. gwóźdź drewniany do zbi-jania tratew między sobą.* <Nm. Nagel>

Nagielflu, nieod. min. p. Gomfolit. <Nm. Na-gelfluh>

Nagielgryf, a, lm. y *noż. przyrząd stalowy do wybijania w ostrzach składanych rowków do otwie-rania ich paznogiem.* <Nm. Nagelgriff>

[Nagieniać, a, ał] *p. Nagnać:* Tak jakosik zwijają s., jakby jeden nagieniał drugiego. Prus. <Zam. Naganiać>

[Nagienianie, a, blm.] czynność cz. **Nagieniać, naginanie.**

Nagiet, a, lm. y *bot. p. Nogiet.*

Nagietek, tka, lm. tki *bot. p. Nogiet.*

Nagietka, i, lm. i *bot. p. Nogiet.*

Nagięcie, a *1. blm.,* czynność cz. **Nagiąć:** Ta szpada nagięcia nie wytrzyma. Troc. 2. *lm. a krzywizna, łuk, przegub:* Szrodek łoża armatne-go, gdzie drzewo jest przecięte, zowią nagięciem. Dek. Przen.: Co za delikatność w nagięciach głosu, co za różność w jego odmianach! Węg. 3. *lek. (inflexio uteri) zgięcie ukośne ma-cicy.* <Na + Gięcie>

Nagięcie się, a s., blm., czynność cz. **Nagiąć s.**
Naginać, a, ał i N. s. *p. Nagiąć:* Gałąź rosła nie da s. N. Prz. N. kolan przed kim. Troc. Snadno jest młode umyśle N. i ku dobremu wkła-dać. Pileh. Anat.: Mięśnie naginające *p. Zginacz.*

× **Naginálny** *giętki, gibki.*

Naginanie, a, blm., czynność cz. **Naginać.**

Naginanie się, a s., blm., czynność cz. **Nagi-nać s.**

Naginać, nie, nął *ginać jeden po drugim, zginąć w wielkiej liczbie:* Godnych żołnierzy naginęło. Pas. Wojewodów, kniaziów, bojarów dumnych naginęło siła. Pas. <Na + Ginać>

[Naginać, a, ał] *p. Nagnać:* Naginiął mnie do tańca. <Zam. Naganiać>

[Naginianie, a, blm.] czynność cz. **Naginać, naginanie.**

Naginłócie, a, blm., czynność cz. **Naginać.**

[Nagis, a, lm. y] *bedak i nagi.* Por. **Nagus.** <Od Nagi>

Nagajit, u, lm. y *ziemia a. tellur blaszkowy, ruda znaleziona w kopalniach złota w Nagy-Ag w Transylwanji, składająca s. z telluru, ołowiu, złota, miedzi, siarki i nieco krzemionki.* <Od miej-scowości Węg. Nagyag>

Naglajska, i, lm. i *piecz. wycięciu, np. na piasz-czyźnie stempla do wstawiania numerków, które zmieniać trzeba.* <? Z Nm. Nageleisen dosk. = żelazko ówiewkowe>

Naglęco *przys. od Naglący:* N. i niecierpliwio zarzucił ją pytaniami. Orzesz.

Naglęcy *1. im. od Naglić. 2. nagły, pilny, nie cierpiący zwłoki, gwałtowny:* Interes N. Naglęca potrzeba.

× **Nagląd, u, blm. nadzór, dozór, dogląd:** Puszczo no wieś, że Brzeclhwa, co był tego dnia w koszarach przy naglądzie, taką generałowi przygotował scenę. Drz. <Na + GLŁJD>

× **Naglądacz, a, lm. e** *nadzorca, dozorca, obser-wator:* Nielitościwy N. Ciec.

× **Naglądać, a, ał** *p. Naglądnać:* Rozkładali ogniska, piekli kartofle i swawolili, naglądając

na bydełko i owee rozpierchłe po łanie. Krasz. W każdy kierz, jeśli zając pod nim nie siedzi, nagładają. P. Koch. Biegun, włóczęga ś. tylko, w cudze garńce nagładał. Skar. Do cudzych mieszkań nagładam, kradnę. Mącz.

× **Nagładanie**, a, bhm., czynność cz. **Nagładać**.
× **Nagładnąć**, nie, **nał**, × **Najrzec**, nied. × **Nagładać**, × **Nazierać** l. *spojrzeć, popatrzeć na kogo, na co, wejrzeć, zajrzeć*: Odtąd już nie najrzy na to tam miejsce. Haur. Nagładnął na konie swoje, które ś. pasły od futuro nieopodal. Jeź. 2. gdzie, do kogo = *zajrzeć; odwiedzić, nawiedzić kogo*: Dłużnicy i rzemieślnicy nadechodzą, nagładując do pana. L. Jak srogie twą kolebkę najrzały planety. Zabł. <Na + Gładnąć>

× **Nagładnięcie**, a, bhm., czynność cz. **Nagładnąć**.
Nagle przys. I. *niespodzianie, wtym, naraz*: Umarł N. N. zginąć znośniejsza rzecz jest dla człowieka, niż kiedy w długiej trwodze kłęski swojej czeka. Koryt. N. ś. zerwał i pobiegł. I N. — czemuż ta śmierć tak zdradziecko, tak cicho weszła pod namiotu żagle? Słow. Zmieszaly ś... N. z ich karków rosną maszty. Miek. 2. *raptem, raptownie, gwałtownie, szybko*: Co N., to po diabla. Prz. Pomalut nie tak N. Obrócić ś. N. 3. † *Modlił ś. Pann, leżąc N. na ziemi*. B. Sz. = *tworząc na ziemi*. **Znagła** *znieacka, z kopyta, naprędcie*: Wojna ś. znagła zaczęła; wpróż ś. dowiedzieli o jej zaczęciu, aniżeli ś. na nią gotują. Siem. J. **Znienagła** p. * **Nienagła**.

[**Naglec**, a, lm. e] *człowiek prędko, żywiec, gorączka*.

Naglenie, a, lm. a czynność cz. **Naglić**: Im więcej nagleń, tym więcej lud stawał ś. objętym dla swojej wiary. Bart. Pomimo nagleń budżetowych, nie brała pierwszej lepszej lokatorki. Morz.

[**Naglenie się**, a ś., bhm.] czynność cz. **Naglić ś**.
Nagłada, y, lm. y bot. (wedelia) *roś. z rodziny złożonych*.

Naglić, I, II *znagłać, przynagłać, pilić, napędzać, pobudzać do pośpiechu, nalegać na kogo*: N. do roboty sługi. N. do szybszej jazdy. Wyjazdu nie naglono. Chm. Czas, potrzeba nagli. Alboż nas eo nagli? Kiedy bydlę w robocie zbytnie naglone będzie, następuje gwałtowne krwi okrażanie. Kluk. W naglonym biegu znajdował jakąś ulgę. Miek. [N. ś.] *spieszyć ś*. <Od Nagły>

† **Naglozować**, uje, ował *nanotować, nakreślić krótko, naznaczyć, namarkować*: Gomony czynią, jak ś. im nie wygodzi w czym, eo w punktach swoich naglozowali. Birk. <Na + Głozować>

† **Naglozowanie**, a, bhm., czynność cz. **Naglozować**.

[**Nagłabnąć**, nie, **nał**] *nachwytać*: Drużba gómótek nagłabnie. <Na + Głabnąć>

[**Nagłabnięcie**, a, bhm.] czynność cz. **Nagłabnąć**.
Nagłaskać się, szczo ś. a. ka ś., kał ś. *nasyć ś. a. namęczyć ś. głaskaniem*: N. ś. kogo. <Na + Głaskać>

× **Nagłodać**, a, ał I. *głodaniem, ogrzyzaniem nabijać*. 2. p. **Nagłodzić**. × N. ś. *głodając, najęść ś.*: Pies nagłodał ś. kości. <Na + Głodać>

× **Nagłodanie**, a, bhm., czynność cz. **Nagłodać**.
Nagłodzenie, a, bhm., czynność cz. **Nagłodzić**.
Nagłodzenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Nagłodzić ś**.

Nagłodzić, I, II, × **Nagłodać** *głodem kogo namorzyć*. N. ś. *naciępić ś. głodu*. <Na + Głodzić>

Nagłos, u, lm. y jęz. *pierwsze brzmienie morfemu*. <Na + Głos>

Nagłosowy a. **Nagłosny** jęz. przym. od **Nagłos**.
Nagłość, i I. bhm. = a) rz. od **Nagły**: Mając *wzgląd na terażniejszą potrzebę i N. czasów*. Vol. Miał w sercu jakiś lek kryjomy przed nagłością powstania planu. Ork. b) [N.] *prędkość, pośpiech, nieogłędność, nieopatrność*: On to zrobił z nagłości. 2. [N., lm. i] (w przekleństwie) *nagła choroba*: Niech cię nagłości ogarnął <Od Nagły>

Nagłośnia, i, lm. e, × **Nadgłośnia** anat. (epiglottis) *chrząstka nakrywająca krtani, tuż przy nasadzie języka położona, † chrząstka głosowa, † czopek, † krtaniokrywka, × nakrywadełko, nakrywka krtaniowa, † panewka krtaniowa, † pastka, † pokrywka, † krtani błonka*. <Na + Głośnia>

Nagłośniowy anat. (epiglotticus) przym. od **Nagłośnia**.

Nagłosny jęz. p. **Nagłosowy**. <Od Nagłos>
[**Nagłota**, y, bhm.] *nagła śmierć*: Bogdaj cię N. spotkał (= przekleństwo). <Od Nagły>

Nagłowacz, a, lm. e bot. (centaurea centauroides) *roś. z rodzaju chabru*. <Na + Głowacz>

Nagłowić się, i ś., II ś. *głową natłamać, napracować ś. głową, nasuszyć sobie głowy*: Często trzeba ś. dobrze N., zanim ś. sens połapie.

† **Nagłowić**, a, lm. a *część łóżka, gdzie ś. głowa kładzie*. Bud. <Na + Głowa>

Nagłowienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Nagłowić ś**.

Nagłownik, a, lm. I p. **Nagłówek**: N. kolumny. Sienk. <Na + Głowa>

Nagłowny, **Nagłówny** *na głowie będący*. <Na + Główny>

[**Nagłoweczek**, czka, lm. czki] p. **Nagłówek**: *Nagłowceki z drzewa (u kolebki)*.

Nagłówek, wka, lm. wki, **Nadgłówek** I. *nakrycie głowy*. 2. *ogłówka munsztuka końskiego*. 3. [N.] *część łóżka, kolebki nad głową śpiącego*. 4. *główka u laski*: Trzymała elegancką pozłacanym nagłowkiem ozdobioną laskę. Orzesz. 5. *wiersz naczelnym w piśmie, tytuł, napis*. 6. N. stołu = *pierwsze miejsce za stołem*: Ze pan Mateczyński, eo był u nagłowka stołu, nie słyszał ni słówka z tych pańskich gromów. Deo. 7. N. mostu = *przeciółek mostu*: Pod Parkany podstąpił z tą myślą, ażeby wziąć naprzód Parkany, dość słabo ufortyfikowane miasteczko, prawie tylko N. mostu. Kacz. 8. a. **Nagłowka**, **Nagłownik** bud. *plyta nakrywająca kapitel, jako najwyższa część składowa słupa*. 9. a. **Głowa** druk. *górna część czcionki, na której znajduje ś. wyobrażenie litery*. 10. a. **Nagłownik** lek. = a) *opatrunek na głowę*: N. wielki, czworokątny (capitulum magnum). N. mniejszy, trójkątny (e. minus). b) p. **Ogłowie**. Zdr. [**Nagłoweczek**]. <Na + Głowa>

Nagłowka, I, lm. I bud. p. **Nagłówek**.

Nagłowkowy przym. od **Nagłówek**; *nagłówny, na głowie będący*: Z nagłowkowych znaków (na koniu) idzie naprzód łysina. Pol.

Nagłówny p. **Nagłówny**: *Odmiany i znaki nagłowne na koniu*. Pol. Lek.: *Wybroczyna nagłowna (= krwioak czaszkowy)*. <Na + Główny>

[**Nagłup**, a, lm. y, **Nagłupek**] *człowiek przyglupi, idjota*. <Na + Głupi>

[**Nagłupek**, pka, lm. pki] p. **Nagłup**.

Nagły I. *ni stąd, ni zowąd szybko zjawiający ś.; niespodziewanie, znieacka przychodzący; raptowny*: N. zwrot w polityce. Nagle ukazanie ś. nieprzyja-

ciela pod murami przeraziło mieszkańców. Nim spostrzegł ś., wleciała przez okno, świecąca, nagła, cicha i lekka. Mick. Będąc dziękował, żeś mię nagłej śmierci łaskawie uchował. Kochan. Od nagłej a niespodzianej śmierci zachowaj nas, Panie! Posp.: Od nagłej i niespodziewanej śmierci i od takiego człowieka zachowaj nas, Panie! Kochan. Zbladł i nagłym mu strachem kolana zadrżały. Otw. Deszcz padł N. Troc. N. przyjazd. Troc. Nagłej podlega odmianie. Nar. Wzmaga ś. burza, a zrażone oczy blask N. ślepi, gruba ciemność mroczy. Kras. 2. *nagłący, pilny, gwałtowny, nie cierpiący zwłoki, palący*: Kiedy nagła potrzeba przyjdzie, toż go szukać będzim. Kochan. N. interes. Nagle listy. Troc. Nagłą mam sprawę. Troc. 3. [N.] *prędki, żwawy, poręczny*: Lepiej, kiedy chłop N. 4. lek. (acutus) *ostrzy z przebiegiem*: † Nagła choroba = cholera. † Nagła śmierć (apoplexia). **Znagła** przys. *zniecałca, nagle, ni stąd, ni zowąd*. <Na + GŁ>

Nagmatwać, a, ał *gmatwając, namieszać; naplącać, nawikłać*: Siłaś zaraz nagmatwał rzeeczy, nie wiem, na coe pierwszej odpowiedzi. Gór. N. cudze błędy w swojej naukę. Skar. W większym pułku stał motloch nagmatwanego pospółstwa. Błaż. <Na + Gmatwać>

Nagmatwanie, a, blm., czynność cz. **Nagmatwać**. **Nagminny** lek. *ogólny, pospólny, szeroko panujący* (epidemius): Choroba nagminna p. **Epidemja**. <Na + Gminny>

Nagnać, a, ał, Nagonić, nied. **Naganiać**, [Naginiać, Nagleniać] 1. *goniąc, nagromadzić; zagnać na pewne miejsce, napędzić*: Ordę nagnał do parowu. Jabł. N. bydło. Trudno go N. do książki. Zemsta, choć leniwa, nagnała cię w nasze sieci. Mick. Przen.: N. komu strachu (= *napędzić, nabawić go strachu*). Jemu jazda trochę gorączki nagnała. Kaczk. [Nagnało mu do galat] = *nabawił ś. kłopotu*. 2. *zganając jedno po drugim, wiele zgnąć*: Branek nędznych z Rusi, których Tatarowie nagnali, jako bydło do taborów tureckich na przedaj. Rej. [N. ś.] *pospieszyć ś.* <Na + Gnać>

Nagnajać, a, ał i N. ś. p. Nagnoić. **Nagnajanie, a, blm.**, czynność cz. **Nagnajać**. **Nagnanie, a, blm.**, czynność cz. **Nagnać**. [Nagnanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Nagnać ś.**, *pospieszenie ś.*

Nagnębić, i, il *wielu zgnębić a. wiele czasu strawić na gnębieniu*. <Na + Gnębić>

Nagniatąć, a, ał i N. ś. p. Nagniesić. **Nagnicio, a, blm.**, czynność cz. **Nagnić**.

Nagnić, ije, il, nied. **Nagniwac** 1. *gnijąc jedno za drugim, zgnić w wielkiej ilości*: Nagniło wiele ziemniaków, siana. 2. × N. p. **Nadgnić**: Jabłka już nagniły. Troc. <Na + Gnić>

Nagniecenie, a, blm., czynność cz. **Nagniesić**: N. owoc. Troc.

Nagniecenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nagniesić ś.**

Nagniesić, gniecie, gniotti, nied. **Nagniatąć** 1. *gniotąc jedno po drugim, nasgniatąć w wielkiej ilości*: N. owoc. Troc. 2. *gniotąc, nacisnąć; przynieść z wierzchu*: N. mitecha, pęcherza. 3. × N. p. **Nadgniesić**. N. ś. 1. *gniotąc, namęczyć ś. a. nasycić ś.* 2. *odgniesić ś. nieco*: Gruszki ś. nagniotły. Troc. <Na + Gnieść>

Nagniewać, a, ał kogo 1. *nadrażnić, pobudzać do ciągłego gniewu; nazłościć, nairytować*. 2. [N.] *rozgniewać*: Przepros, kieś mnie nagniewał. N. ś., † **Nagniewnąć ś.** 1. *nasycić ś. a. namęczyć*

ś. gniewem, nazłościć ś., nadąsać ś., nairytować ś. Pomyśliwszy o jego bezczelności, trzeba ś. naprzemiany i nasmiać i N. L. **Nagniewać ś.**, ale ś. w końcu przeprosi. 2. [N. ś.] *rozgniewać ś.* <Na + Gniewać>

Nagniewanie, a, blm., czynność cz. **Nagniewać**. **Nagniewany** *nadąsany, pełen gniewu*: Wszedł i Żelistał Złota Ręka, lecz N. i chmurny. Krasz. † **Nagniewnąć się, nie ś., nął ś. p. Nagniewać**. × **Nagniły p. Nadgniły**: Owoc N. Troc. <Na + Gnily>

Nagniotek, tka, lm. tki, Nadgniotek, prow. **Nagniotka** lek. (clavus) *guziki bolesny, wskutek ucisku przez obuwie na nodze powstały, odcisk*, × **martwak**, × **nacisk**, × **narostek**, × **odtręt**, × **twardzina**, 1. *kurze oko*: W ciepłej wodzie nogę namoczywszy, gdy nagniotki odmiękną, dobyć je końcem nożyka ze swego miejsca. Perz. Mąż przy niej wygląda, jak złoty N. Krasz. Małpy miewają nagniotki pośladowe i torebki polieczkowe. Por. **Modzel**. <Na + Gniotek>

Nagniotka, i, lm. i prow. p. **Nagniotek**. **Nagniwac, a, ał p. Nagnić**.

Nagniwanie, a, blm., czynność cz. **Nagniwac**. **Nagnoić, i, il**, nied. **Nagnajać**, × **Nagnoiwać** 1. *nalozżyć gnojem, wynawozić, namierzwić*: N. rolę. 2. *gnając jedno po drugim, wiele zgnoić*. <Na + Gnoić>

× **Nagnoiwać, a, ał p. Nagnoić**. L. × **Nagnoiwanie, a, blm.**, czynność cz. **Nagnoiwać**: Cóż mam mówić o pożytku nagnoiwania? Bud. B.

Nagnojenie, a, blm., czynność cz. **Nagnoić**. **Nago** przys. od **Nagi**, [W **nagu**]: Dziecy chodzą N. Nagom wyszedł z żywota matki mojej i N. ś. tam wróć. W jesieni pola wyglądają N. <Od **Nagi**>

† **Nagoda, y, lm. y** *powód, okazja, zdarzenie, traf, przygoda*. Włod., Kn. N. (powód) to do tego. Troc. <Na + Goda>

† **Nagodnie** przys. od **Nagodny**. † **Nagodny** *szczęśliwie nadarżający ś., dogodny, odpowiedni, stosowny, sprzyjający, pożądany, pomyslny*: Okoliczność nagodna. Ujrzeli z żaglami rozpiętymi łodzie; cieszą ś. majtkowie i okiem ehciwie za tak nagodnym sięgają widokiem. Przyb. Ode dnia do dnia ociągając ś., nagodnych wezasów i pogody zasypiają. Pileh. <Na + Godny>

[**Nagodup', pia, lm. pie**] *nędzarz, golodupiec*. <Nagi + Dupa>

Nagodzenie, a, blm., czynność cz. **Nagodzić**. **Nagodzenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Nagodzić ś.**

Nagodzić, i, il, [Nagrodzić], nied. **Nagadzać** 1. × N. *nasłręczyć, nasunąć, nalarzyć*: Nagodził mi to kupno, ale ś. nie zgodziłem. 2. [N.] *co = zdarzyć co, obdarzyć czym, użyzyć czego, nalarzyć co szczęśliwie* (zwykle o Bogu): Jak Pan Bóg dzieci nagodzi. Zje w kątku, co jej Bóg nagodzi. Ork. Jak cielełt Pan Bóg nagodzi — jakże będzio? Ork. 3. *upatrzeć naprzód*: I jako prosił, jam sygnet nagodził (w skarbcu). Pol. 4. *godząc jedno po drugim, wielu zgodzić*: N. wielu przeciwników. N. ś. 1. × N. ś. *przygodzić ś., nawinąć ś., nasłręczyć ś., nalarzyć ś., przydarzyć ś., przybyć w porę, przytrafić ś., napaloczyć ś.*: Złego nie szukaj, samo ś. nagodzi. Prz. Dobrze, mój Tadeuszu, żeś ś. dziś nagodził do domu, właśnie kiedy mamy panien wiele. Mick. Kapłan przy

tych asesorach wyjmie jedną kartkę, która ś. nagodzi. Bz. Z trafunku nagodzili ś. Piastowi dwaj nieznanymi w pielgrzymkim odzieniu młodzieńcy. Błaż. 2. *godząc ś. jeden za drugim, pogodzić ś. w wielkiej łozbie, naprzeczając ś.:* Małóż to ś. stron poważnionych nagodziło? Kaezk. <Na+Godzić>

× **Nagogłowy mający gołą, nie nakrytą głowę.** L. <Nagi+Głowa>

Nagolenica, y, lm. e l. ubiór na goleń, pończocha: Odejmie Pan córkom syjońskim łauenszki i manele i nagolenice. Wuj. W Norwegji noszą na wierzchu nagolenice i spodnie skórzane. L. 2. a. **Nogolennik część zbroi noszona na goleń, nakolennik:** Piechota rzymska oprócz kiryasia i szyszaka żelazne nagolenice na prawej goleni miawała. Papr. F. <Na+Goleń>

Nagolennik, a, lm. i p. Nagolenica: Wszystkie części zbroi: naramienniki, nagolenniki, napiersnik, przystawały do siebie. Krasz.

× **Nagomędrzec, rea, lm. rcy asceta indyjski, gimnosofista.** <Nagi+Mędrzec>

Nagonasienny bot.: Rośliny nagonasienne=*gromada roślin jałonokwiatowych, mająca zalążki umieszczone na listkach osobnego kształtu.* <Nagi+Nasienny>

× **Nagoniciel, a, lm. e p. Naganiacz.** <Na+Goniciel>

Nagonić, i, il l. p. Nagnać. 2. [N.] dogonić, dopędzić. N. ś. namęczyć ś. gonieniem. <Na+Gonić>

Nagonienie, a, blm., czynność cz. Nagonić.

[**Nagonka, i, lm. i p. Naganka.**

Nagonny: Sieć nagonna = *pod którą napędzają ptaki.* <Na+Gonny>

† **Nagorszy najgorszy.** <Na(j)+Gorszy>

Nagorszyć, y, ył gorsząc jednego po drugim, wielu zgorszyć. <Na+Gorszyć>

Nagorzec, rzeje a. reje, rzał napalić ś., namnożyć ś. przez palenie: Kapłan wybierze popiół ten, który nagorzał w ołtarzu. Leop. <Na+Gorzec>

† **Nagorzej najgorzej.**

Nagorzenie, a, blm., czynność cz. Nagorzec.

Nagoskórny mający nagą skórę: Stoń N. <Nagi+Skórny>

Nagoskrzelowy zool. ze skrzelami niezastoniętymi futdem skóry. <Nagi+Skrzelowy>

Nagospodarować, uje, ował gospodarując, narobić: Klucznica tak nagospodarowała, że niema ani kurezątki, ani gąsiątka. Rol. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. gospodarowaniem.* <Na+Gospodarować>

Nagosz, a, lm. e bot. (gymnostomum) roś. z gromady mechów liściastych, z rodziny polumkwatowych. <Od Nagi>

Nagoszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Nagosić ś.

Nagosić się, i ś., il ś. nabyć ś. w gościnie. <Na+Gościć>

Nagoś, i, blm., Nagota rz. od Nagi, golizna: Zrzuciłem do nagości wszystko me odzienie. Jabł. Łachmany pokrywające jego N. (= *ciasto*). Tys fundament złożył nieobeszłej ziemi i przykrył jej N. zioly rozlicznemi. Koehan. Przen.: Jak ojczystą N. tę zasłonić, gdy nie wiedzieć, gdzie pierzej i komu ś. bronić? Tw. (= *bezbronność*). Przen.: Okropność mojego położenia w swojej nagości przedstawiła ś. przede mną. Rzew. (= *w całej prawdzie, w całej okazałości*). Prawda nigdy ś. lepiej nie wydaje, jak w swjej nagości

czystej. L. (= *bez ogródki, bez obsłonek, bez wpiększenia*). Przen.: N. myśli i t. p. = *ubóstwo, czczość, jałowość, płytkość*. N. racji jego jasno ś. okazała. Zigr. <Od Nagi>

Nagota, y l. blm. p. Nagość: Cóż gdyby Jezus za nas tej nagoty i żelzywości przyjąć nie raczył? Wuj. 2. [N., lm. y] *biedak, hołysz, mizerak.*

Nagotować, uje, ował, nied. Nagotowywać l. naszykować, przygotować, przyszykować, przysposobić: Nagotował broń i czekał zjawienia ś. dzika. Wdział jak mógł najprędzej niedzielne ubranie nagotowane z rana. Mick. Nagą szyję mieczowi nagotowaną ukazał. Birk. (= *nadstawioną, wystawioną*). Nagotujcie drogę Pańską, poczynicie proste ścieżki Jego. Sekl. Proszę cię, abys dziś przyszedł do mnie na ucztę, którąm nagotowała. Wuj. Lemieszem wyczyścił rolę, a przyprawił, a nagotował, aby się godziła przyjąć nasienie. L. 2. czego = *nawarzyć czego:* N. kawy. Gdzie dwiema nagotują, i trzeci ś. pożywi. Prz. N. ś. 1. *naszykować ś., przygotować ś., przyszykować ś., przysposobić ś.:* Muszę pójść do mego pokoju, żebym ś. nagotował na jaki modny komplement. Boh. 2. *gotując ś., nasycić ś. czym, przejść czym:* Rosół nagotował ś. włoszczyzną. <Na+Gotować>

Nagotowanie, a, blm., czynność cz. Nagotować. Nagotowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nagotować ś.

† **Nagotowiu przys. na pogotowiu, na podorędziu:** Na wszystko ma N. odpowiedź. Jabł. (= *gotową odpowiedź*). <Na+Gotów>

[**Nagotowy**] *gotowy, zrobiony:* Kapelus N.

Nagotowywać, a, al p. Nagotować.

Nagotowywanie, a, blm., czynność cz. Nagotowywać.

Nagotowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Nagotowywać ś.

Nagowieki zool.: Babka nagowiecka p. **Babka.** <Nagi+Wiek>

× **Nagórny górny, górski, na górze leżący:** Potok N. Nagórne boginie. Zebr. N. mieszkaniec (= *góral, mieszkaniec gór*). <Na+Górny>

Nagórze, a, lm. a okolica nagórna, płaszczyna wymiosa, płaskowzgórze. <Na+Góra>

[**Nagrabac, bie, bał**] p. **Nagrabić:** Nagrabaliśmy kopeńkę siana. <Na+Grabać>

[**Nagrabanie, a, blm.**] czynność cz. **Nagrabac, nagrabienie.**

Nagrabiać, a, al p. Nagrabić.

Nagrabianie, a, blm., czynność cz. Nagrabiać.

Nagrabic, i, il, [Nagrabac], nied. Nagrabiać l. nagarnac, nagromadzić, zebrać na kupę grabianmi: Nagrabiał pięć wozów siana. 2. *narabować, nalupić, gwałtem nabrac:* Nieprzyjaciel wiele bogactw nagrabiał w mieście. Tym sposobem mógł niespodzianych N. jasyrów. Jabł. N. ś. 1. *nazgarniac ś. grabianmi do syta, grabiac namęczyć ś.:* Nagrabilem ś. już tego siana dosyć. 2. *narabować ś., nalupić ś., nabrac gwałtem do syta:* Nagrabiał ś. dosyć pieniędzy. <Na+Grabic>

Nagrabienie, a, blm., czynność cz. Nagrabic.

Nagrabienie się, a ś., blm., czynność cz. Nagrabic ś.

Nagrać, a, al l. napelnić, naladować graniem: Gramofony nagrane i naspiwane. 2. † N., nied. † **Naigrawac, Naigrawac ś., × Najgrawac, × Najgrawac ś., † Nagrawac, [Naigrywać] naszydzic, wyszydzic, wysmiać, nawragac, nudrwić, zrobic sobie igraszke z kogo:** Herod, obaczywszy, iż go tak

mędry nagrali, rozgniewał ś. (iż nagrany abo zblażnion jest). Sekl. **Nagrać ś.** *namęczyć ś. a. nasycić ś. graniem.* < Na + Grać >

Nagradzać, a, ał i N. ś. p. **Nagrodzić:** Staraj ś. zawsze sprawiedliwie karać i N. Hojnie nagradzałem enocie. Mick. Co na jednym nie dostaje, drugim ś. nagradza. Kn. Co rok nagradza do dwuchset prząseł.

Nagradzanie, a, blm., czynność cz. Nagradzać.
Nagradzanie się, a ś., blm., czynność cz. Nagradzać ś.

Nagranie, a, blm., czynność cz. Nagrać.

Nagranie się, a ś., blm., czynność cz. Nagrać ó.

Nagrasować się, uje ś., ował ś. nasycić ś. grasowaniem, naplonirować ś., narabować ś., nagrabieć ś., nalupić ś.: Liczne bandy zawiezanych ku pomocy korsarzy, nagrasowawszy ś. z początku w imieniu stron wojujących, grasowały następnie w swoim własnym. Szaj. < Na + Grasować >

† **Nagrawacz, a, lm. o p. Naigrawacz:** Niemasz przy mnie nikogo jedno nagrawacze. B. B. W ostateczne dni przydą na świat nagrawacze prawdy, którym ś. będzie szczęściele wedle myśli ich. Rej.

Nagrawać, a, ał i. † N. p. Nagrać: Mężowie, którzy trzymali Jezusa, nagrawali go, bijąc. Sekl. Goljat piekielny twojej dziedzinie nagrawał. Bz. 2. [N.] *igrać, swawolić, zbytkować:* Pacholek z dziewczką nagrawał. < Na + Grawać >

† **Nagrawanie, a i. blm., czynność cz. Nagrawać:** Jako już i dziś wierni Pańscy dosyć tego nagrawania mają. Rej. 2. Im. a *nagabanie, pokusa:* Korale przy sobie noszony wszystkie nagrawania we śnie oddala, przeciw djabełskiemu nagrawaniu silną moc czyni. Urzęd.

† **Nagrawanie się, a ś., blm., czynność cz. Nagrawać ś.**

† **Nagrawca, y, lm. y p. Naigrawacz:** Wyciągnął rękę swoją z nagrawcami. Leop.

× **Nagrażać, a, ał p. Nagrozić. L.**

× **Nagrażanie, a, blm., czynność cz. Nagrażać.**

× **Nagrażać, nie, nął p. Nagręznąć:** Po radzeniu, jeżeli nastąpi pluskota, rola zbyt zaraz nagrąźnie i nierychło wysycha. Haur. Płakał cały Olimp, płakały wszystkie nimfy, aż tym rodzajna ziemia nagrąznięła. L. Kto ś. puści na burzki morskie, jeśli tam nie zginie, tedy ś. wody opije, nagrąźnie, opracuje. Rej. Pójdziesz Faetonie śródkiem, by-ć skrzydła, gdzie ś. kiniesz spodkiem, z wód nie nagręzły, górą ogniem nie zetlały. Zebr. < Na + Grażnąć >

× **Nagrażnięcie, a, blm., czynność cz. Nagrażnąć.**

× **Nagrażać, a, ał p. Nagrążyć:** Nie przestając deszcze ziemię z przyrodzenia lgnącą, tym bardziej nagrążały. Błaż.

× **Nagrażanie, a, blm., czynność cz. Nagrażać.**

× **Nagrażenie, a, blm., czynność cz. Nagrążyć.**

× **Nagrążyć, y, ył, nied. × Nagrażać grzążkim uczynić:** Deszcz ziemię nagrążył. < Na + Grążyć >

[**Nagrdulenie, a, blm.] czynność cz. Nagrdulić.**

[**Nagrdulić, i, ii] nagnieść:** Ciasto nagrdulono (= niewyrosłe, zakalcowane). < Na + *Grdulie, p. Grdula >

[**Nagrzezać, a, ał, Nagrezdać** *nabazgrać, nagryzmolić, nagrawzać:* Nagrzezał tak, że i sam nie wyczyta. < Na + Grezać >

[**Nagrzeżanie, a, blm.] czynność cz. Nagrzezać.**

[**Nagrezdać, a, ał**] p. **Nagrzezać.** < Na + Grezdać >

[**Nagrezdanie, a, blm.] czynność cz. Nagrezdać.**

† **Nagrzezić, i, ii** *zamarzyć w wodzie, pogrążyć:* Rybki głupie pływają w nawód nagrężony. Wad. < Na + Gręzić >

† **Nagrzeży, † Nadgrzeży** *który nagręził:* Błada, szeszura osóbkka, twarzyćka nagrężła, wszystka u kredytorów majętność uwięzła. Klon. (= *ponura*). Ciężały mu pióra z napluskania, i nie śmiał już Perseus dalej mieć ufania w nagrężłych skrzydłach. Otw. < Na + GREŻZ >

† **Nagrzeżenie, a, blm., czynność cz. Nagrzezić.**

Nagrobek, bka a. bku, lm. bki, Nadgrobek,

† **Nagrobiec, † Nadgrobiec i. grobowiec nad mogiłą wzniesiony, pomnik nagrobny:** N., nagrobny kamień. Mąż. Wzniesie, postawi komu nagrobek. Żył na świecie bez wieści, umarł bez nagrobku. Karp. Położyć napis na nagrobku. Nie było nagrobku z rytymi pochwałami na marmurze. Jez. 2. *napis na nagrobku:* Położyć, napisać komu N. Kamień nagrobny, na którym nagrobki piszą. Otw. < Na + Grób >

× **Nagrobkować, uje, ował** *kleść, pisać nagrobek:* Dowiecnie nagrobkuje. Troc.

× **Nagrobkowanie, a, blm., czynność cz. Nagrobkować:** To sądzić każe, że w czternastym wieku ogarnęła nagrobkowania ochota. Lel.

Nagrobkowy przym. od **Nagrobek; Nagrobny, Nadgrobny:** Kolumna nagrobkowa. Kamień N., na którym nagrobki piszą. Otw.

Nagrobny, Nadgrobny i. ni grobie *będący a. być mający:* Nagrobna mogiła. Troc. 2. p. **Nagrobkowy:** Kamień, krzyż, napis N. Tu na tym miejscu pogrzebem uceczona, gdzie trzy wiersze ma śródek nagrobnej tablicy. Groch. Nagrobne wiersze. Troc. (= *wiersze na cżyją śmierć, treny*).

Nagroda, y, lm. y, † Nadgróda, [Nadgróda] i. *korzyść materialna a. moralna, odnoszona wskutek położonych zasług, dar nagradzający, wynagrodzenie za dobre postępek, zapłata:* N. enoty, piękne go czynu, sprawiedliwości, poczciwości, pilności, wierności, cnotliwego życia, męstwa. N. za dobre prowadzenie ś., za zasługi, za waleczność. N. publiczna. N. wieczna. N. wielka, słuszna, sprawiedliwa, stokrotna, hojna, mała, skromna. Dostać, odebrać, otrzymać nagrodę. Mieć nagrodę za co. Udzielać komu nagrodę. Rozdawać nagrody. Zasługiwać na nagrodę. Przedstawić kogo do nagrody. Dać eo komu w nagrodę (= *nagrodzić kogo czym*). Dasz ubogiemu kęs chleba, albo pieniądź; poprawdzie mały koszt, ale owo słówko: „Bóg miły zapłać,“ wielka to N. Rej. Mnie nie do tego, tylko to mówię, aby była N. równa zasłudze. Orzech. Gdzie nie bywają nagrody enocie i występkom, ludzie gorsi ś. stają. Petr. Temi dwiema rzeczami rzeczpospolita stoi: nagrodą za poczciwe sprawy, a za złe karaniem. Kras. A. Ir. Zbrodniarz ten otrzymał zasłużoną nagrodę (= *zapłatę*). 2. *dar, przeznaczony dla najlepszego z współubiegających ś.:* Ubiegnąć ś. o nagrodę. Przyznać, przysądzić, dać komu nagrodę. On otrzymał na wystawie pierwszą nagrodę. Ona przeszła do trzeciej klasy z drugą nagrodą. 3. *powrócenie szkody, powetowanie straty, uszczerbku, wynagrodzenie, indemnizacja, odszkodowanie:* W czym kto szkodę podjął, w tymże zaś szuka nagrody. Baz. N. a. besserink. Sz. 4. † N. *powetowanie szkód, ponoszonych przez wierzyciela z powodu pożyczki, wynagrodzenie za pożyczkę, procent:* Płacić nagrodę od pożyczki. Troc. Płaćć prowizją i nagrodę dając. Grod. 5. † N. *powrócenie kosztów pro-*

cesu a. należności, kosztu procesu: N. ś. stanie aktorowi. Skr. (= *bieżkie wynagrodzony; odbierze należność*). <Na + GROD>

× **Nagrodcza**, y, lm. y p. **Nagrodziciel**. l.

× **Nagrodney**, × **Nadgrodney** l. p. **Nagrodowy**: Zaraz nagrodne datki żołnierzom od króla posłało. Błaż. 2. możliwy do nagrodzenia, do powołowania: Szkoła nagrodna.

Nagrodowy, × **Nagrodny** przym. od **Nagroda**; × **Nadgrodney**, *duży a. otrzymany w nagrodę*: Puhar N. Książka nagrodowa. Pieniądze nagrodowe.

× **Nagrodzca**, y, lm. y p. **Nagrodziciel**: Pan jest nagrodzycą, a siedmkroć więcej ci odda. Wuj.

Nagrodzenie, a, blm., czynność cz. **Nagrodzić**.

Nagrodziciel, a, lm. e, × **Nadgrodziciel**, × **Nadgrodcza**, × **Nagrodcza**, × **Nagrodzca ten**, co nagradza a. ten, co nagrodził: Bogatego gdy podejda, wielu ma nagrodzicieliów szkody. Leop. Bóg, N. wiernych postug. Wys.

Nagrodzicielka, l, lm. i forma ż. od **Nagrodziciel**; × **Nadgrodzicielka**.

Nagrodzić, i, il, × **Nadgrodzić**, nied. **Nagradzać**, × **Nadgradzać** l. *narobić, nastawiać ogrodzeń, naogradzać, naopasywać*: N. wiele płotów. N. plot. 2. *wynagrodzić, dać nagrodę, obdarzyć za zasługi, odwdzięczyć ś. podarunkiem, dać zapłatę, zapłacić*: Pan Bóg nagrodzi każdego według uczynków jego. N. ucznia za pilność i dobre postępy w naukach. N. kogo w miarę a. podług jego zasług. Król miał dobrze N., kto by mógł tego zucha fortem pochodzić. Papr. Skoro tylko córkę odbiorę straconą, osobliwie nagrodzę chęć sobie świadczoną. Ustrz. Twe służby dziejące nagrodzę. Mick. Ty, coś mi wiernym zostań do grobu,... N. tobie nie mam sposobu. Mick. 3. *przynąć, przysyłać nagrodę jednemu z współubiegających ś. o nią*: N. autora za dzieło konkursowe. Tę firmę nagrodzono na wystawie złotym medalem. 4. *powrócić, zapłacić szkodę, wartość rzeczy, uszczerbek, wynagrodzić*: Ten, co zrobił szkodę, niech nagrodzi. Kto stratę czasu nagrodzi? Odmień twarz z umysłem, czas szkody nagrodzi. Hul. Brak zdolności N. pracą i pilnością. Skądinąd tę pracę sobie nagrodzę. N. komu poniesione koszty procesu. Mostowego kto by nie oddał, we czwornasób to nagrodzi. Sz. Jadwiga, westelnawszy, rzekła: to ś. ubogim ludziom dobytek wróci; ale płacz ich kto im nagrodzi? Biel. M. 5. *przen. naprawić, powołować*: N. popełniony błąd, omyłkę, zapomnienie. Często chwilową nieuwagą trudno później N. 6. *przen. za płacić, odpłacić, oddać wet za wet, ukarać*: N. komu za zdradę, za przewrotność. Poeczokaj, ja ci nagrodzę za twoją podłość! 7. [N.] p. **Nagodzić**: Nagrodził jej Pan Bóg syna. N. ś. l. *narobić ś. ogrodzeń*: Już on dosyć nagrodził ś. rozmaitych płotów. 2. *opłacić ś., wrócić wartość, wrócić ś.*: Nagrodziły mi ś. moje koszty. Co na jednym stracono, drugim się nagrodziło. Wszystko ś. N. może, tylko strach nie. Prz. Ukrzywdzonemu szkoda może ś. nagrodzić, ale lży nigdy. Prz. <Na + Grodzić>

Nagromadzać, a, al i N. ś. p. **Nagromadzić**: N. wiele pieniędzy. Nagromadzacie występkiw na występki.

Nagromadzanie, a, blm., czynność cz. **Nagromadzać**.

Nagromadzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nagromadzać** ś.

Nagromadzenie, a, blm., czynność cz. **Nagromadzić**.

Nagromadzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nagromadzić** ś.

Nagromadzić, i, il, nied. **Nagromadzać** *nazgromadzać, nazbierać, naznosić, naszkładać, nazgromadzić do gromady, naseciągać*: Nagromadził żywności na całą zimę. N. pieniędzy, skarbów, dzieł sztuki. N. ludzi, wojska. Przen.: Nagromadziliśmy grzechy na grzechy i zakon zgwałciliśmy naszymi złemi uczynkami. Leon. Wiele nagromadzonych skarbów. N. ś. *nazbierać ś., naschodzić ś., nazbiegać ś.*: Nagromadziła ś. zaraz kupa ochotników. Nagromadziło ś. złych książek. Troc. Nagromadziło ś. wiele gazów. <Na + Gromadzić>

Nagrozić, i, il, nied. × **Nagrażać** *wiele grózb wypowiedzieć, naodgrażać ś., nawygrażać*: Nagroził mi jakimś procesem i poszedł. N. ś. *grożąc, nasycić ś. a. zmordować*: Już nagroziłem ś. dosyć i więcej ani słowa nie powiem. <Na + Grozić>

Nagrożenie, a, blm., czynność cz. **Nagrozić**.

Nagrożenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nagrozić** ś.

× **Nagrubijanić**, i, il, **Nagrubjanić** *nagadać (komu) grubijactw.* <Na + Grubijanić>

× **Nagrubjanić**, i, il p. **Nagrubijanić**.

[**Nagrykolenie**, a, blm.] czynność cz. **Nagrykolić**, *nagryzmolenie*.

[**Nagrykolenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Nagrykolić** ś.

[**Nagrykolić**, i, il i N. ś.] p. **Nagryzmolić**. <Na + Grykolić>

Nagrymasić, i, il a. N. ś. *nastroić grymasów, nakaprysić, nadzwaczyc*: Nagrymasił w sklepie i nie nie kupił. <Na + Grymasić>

Nagrymaszenie, a, blm., czynność cz. **Nagrymasić**.

[**Nagrywać**, a, al] *napadać, zaczynać* ś. (o paroksyzmie wścieklizay): Jak go poceno N. <Na + Grywać>

[**Nagrywanie**, a, blm.] czynność cz. **Nagrywać**.

× **Nagryz**, u, lm. y p. **Nadzaracie**. <Na + GRYZ>

Nagryzać, a, al p. **Nagryźć**.

Nagryzienie, a, blm., czynność cz. **Nagryźć**.

[**Nagryzmolić**, i, il, [**Nagrykolić**], + **Nakryzmolić** *ludajako napisać, nagruzać, nabuzgrać*: Jak jał pisać, i nadto pismo nagryzmolił, w jednym łajał, łgał w drugich, a w trzecich swywoił. Kras. N. ś. *nasycić ś. gryzmoleniem*. <Na + Gryzmolić>

Nagryźć, zie, zł, nied. **Nagryzać** l. co = *zgrzyść, przegryźć niezupełnie, nadgryźć, nadkąsać*. 2. *czego = rozgryzując jedno po drugim, wiele czego rozgryźć*: N. orzechów, jabłek. 3. *przen.*: N. kogo, = *namartwić, natrapić, nafrasować, natruc*: Tak mię dziś nagryzł, że dostałem bólu głowy. N. ś. l. *gryząc nasycić ś. a. namordować ś.*: Co go ś. nawet psy nie nagryzły! Prus. Przen.: Nagryzł mnie ś. pan pisarz i inna starszyzna. Kaczk. 2. *nafrasować ś., namartwić ś., natrapić ś., natruc ś.* <Na + Gryźć>

Nagrzać, eje, al, nied. **Nagrzewać** l. co = *sprażyć, że coś najdzie, napelni ś. ciepłem, ogrzać, zagrząć*: N. szklankę, aby nie pękła. Nagrzał posciel. 2. *czego = zagrząć czego, ile potrzeba, wiele*: N. wody do kąpieli. N. wina, piwa na polewkę. 3. *przen.*: N. kogo = *dopiec mu, natruc na niego gorąco; dokuczyć komu; zagrząć, zachęcić, pobudzić kogo do czego*: Nagrzewać ustępującego nieprzy-

jiaciela. Nieprzyjaciół nagrzewał Rzymian. Stryjk. Zamilkł, a wszyscy wnet zaczęli go nagrzewać, aby dalej o tym rzecz prowadził. Górń. N. ś. *napełnić ś. ciepłem, nabrać ciepła*: Pokój już ś. nagrzał. Już mi ręce nieco ś. nagrzewają. Dusza od żelazka już ś. nagrzała. Nagrzałem ś. już, stojąc przy piecu. <Na + Grzać>

Nagrzanie, a, bfm., czynność cz. **Nagrząć**.

Nagrzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nagrząć** ś.

Nagrzążnąć, nie, **nął** p. **Nagrzężnąć**.

Nagrzążnięcie, a, bfm., czynność cz. **Nagrzążnąć**.

Nagrzebać, **bie**, **bał** *grzebiąc przez czas dłuższy, wiele zagrzebać, pogrzebać*. N. ś. *grzebaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Grzebać>

Nagrzeseńcie, a, bfm., czynność cz. **Nagrzęszyc**.

Nagrzęszyc, y, **ył** *grzeszyć wielokrotnie, wiele zgrzeszyć*. <Na + Grzęszyc>

Nagrzewacz, a, lm. e, **Ogrzewacz** kol. *skrzynekczka do ogrzewania wagonów*.

Nagrzewać, a, **ał** i N. ś. p. **Nagrząć**. <Na + Grzewać, od Grzać>

Nagrzewalnik, a, lm. i *naczynie do nagrzewania, np. pościeli, białejny kapiełowej i t. p.*

Nagrzewanie, a, bfm., czynność cz. **Nagrzewać**.

Nagrzewanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nagrzewać** ś.

Nagrzęzły, **† Nagrzęzły** I. *który nagrzązł*. 2. **† N. ociekły, nabrzemiały**: Twarz nagrzązła.

Nagrzęznąć, nie, **nął**, **† Nagrzężnąć**, **Nagrzążnąć**, **× Nagrzążnąć**, **† Nagrzężnąć** I. *nasiałkowy wilgocią, stać ś. grzązkim*: Gdy gliniasta rola od dżdżów nagrężenie, nieprędko wysycha. 2. **× N. namięknąć, namoknąć**. <Na + Grzęznąć>

Nagrzężnięcie, a, bfm., czynność cz. **Nagrzęznąć**.

[**Nagrzemiały**] *nabrzemiały*.

[**Nagrzmieć**, i, **ał**] p. **Nabrzmieć**. <Na + Grzmieć>

[**Nagrzmienić**, a, bfm.] czynność cz. **Nagrzmieć**.

Nagrzmocenie, a, bfm., czynność cz. **Nagrzmocić**.

Nagrzmocić, i, **ił** *obić, wygrzmocić*: Złapałem ją, nagrzmocilem, chciałem nawet wypędzić. Rog. <Na + Grzmocić>

† Nagrzonąć, nie, **nął** *czego = narzucać, naciskać wiele czego*: Nie inaczej wzronął, jako gdyby kto ognia pod słomę nagrzonął. Żebr. <Na + Grzonąć>

Nagubić, i, **ił** *gubiąc wielokrotnie, gubić jedno po drugim, wiele zgubić*: N. wiele pieniędzy. Nagubił dosyć naszych wojewoda. Krasz. (= *nabrać*). <Na + Gubić>

Nagubienie, a, bfm., czynność cz. **Nagubić**.

Naguchno przys. od **Naguchny**.

Naguchny, **Nagusieńki**, **Nagutki**, **Naguteńki**, **× Naguczki** *zupnie, całkiem nagi*: Potkał ubożego naguchnego zgoła, dał mu swoją sukienkę. Prot.

× Naguczki p. **Naguchny**: Zwlókt ś. z szat swoich i śpiewał N. przez cały dzień i noc. Leop.

× Naguczko przys. od **Naguczki**, *naguchno*: Dla nabożeństwa N. bez wszego zgoła zakrycia chodzą. Warg.

[**Nagulec**, lca, lm lca] p. **Nagus**. <Od Nagi>

Nagus, a, lm. y, [**Nagulec**] *człowiek nagi, golec*. Zdr. **Nagusek**. <Od Nagi, z końcówką niby Łć.>

Nagusek, ska, lm. ski I. p. **Nagus** (o dziecku). 2. *lalka nieubrana*: Czego tu niema! podwiązki kobiece, gąbki, szeczotki, naguskil Zap.

Nagusieńki p. **Naguchny**.

Nagusieńko przys. od **Nagusieńki**, *naguchno*.

Naguska, i, lm. i forma ż. od **Nagus**.

Naguteńki p. **Naguchny**: N., jak go matka urodziła. Falib.

Naguteńko przys. od **Naguteńki**.

Nagutki p. **Naguchny**: Widzieli go całkiem nagutkiego.

Nagutko przys. od **Nagutki**, *naguchno*.

Nagwarzyć, y, **ył** *gwarząc, nagulać*: Cośmy nagwarzyli, trudno powtórzyć. Wilk. N. ś. *gwarzeniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Gwarzyć>

Nagwazdać, a, **ał**, [**Nagwińdać**] *nabuzgrać, nagryzmolić, napisać, namalować ludzako*: Franku, nagwazdaj jeszcze kilka tych weksłów. Kor. <Na + Gwazdać>

Nagwazdanie, a, bfm., czynność cz. **Nagwazdać**.

Nagwiadka, i, lm. i, **Łonozłita**, **Malpigja** bot. (*malpighia*) *ros. z rodziny nagwiadzkowatych*. <Na + Gwiadka>

Nagwiadzkowany *gwiazdkami suto pokryty, nasadzony gwiazdkami*: Sepecik gwóźdźmi N. Deo.

Nagwiadzkowaty bot.: Nagwiadzkowato a. **Malpigjowe**, **łonozłitowate** rośliny (*malpighiaceae*) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennejch*.

[**Nagwińdać**, a, **ał**] p. **Nagwazdać**. <Na + Gwińdać>

[**Nagwińdanie**, a, bfm.] czynność cz. **Nagwińdać**.

Nagwoźdzenie, a, lm. a *wet. przebiecie podszwy u koni przez złe przybicie podkowy, zagwoźdzenie*. <Na + Gwoźdzenie>

× Nahaczenie, a, bfm., czynność cz. **Nahaczyć**.

× Nahaczyć, y, **ył** *naczepić na hak lub haczyku*. L. <Na + Haczyć>

Nahaftować, **uje**, **owal** *haftując, narobić*: Wdowa nahaftowała przyzwoitą ilość klejnotów szlacheckich. Byk. N. ś. *namęczyć ś. haftowaniem*. <Na + Haftować>

Nahaftowanie, a, bfm., czynność cz. **Nahaftować**.

[**Nahaic się**, i ś., **ił** ś.] *nadarzyć ś.*: Jak ś. kto nahał. <Na + Haic>

Nahaj, a, lm. e, **Nahajka**, [**Nahaja**, **Hanaj**, **Hanajka**, **Chanajka**] I. *bat skórzany, biczun, kaczek*: Rzędzian... czapkę na bakier nasunął, nahajem świsnął i pojechał. Sienk. 2. *przen. plaga, raz*: Sto nahajów wylieczył ci każę. <Tat. Nohaj, od imienia wodza Hordy Złotej Nohaj>

[**Nahaja**, i, lm. e] p. **Nahaj**.

[**Nahajenie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Nahaic** ś., *nadarzenie ś.*

Nahajka, i, lm. i p. **Nahaj**: Część więźniów skrupowanych nahajką przed sobą pędził w dzikie krainy. Paszk.

Nahajkowy przym. od **Nahajka**: W Kodniu oprócz nahajkowych egzekucji śięgnięto 5,250 rubli.

Nahałasować, **uje**, **owal** *wiele hałasu narobić; nakrzyżdeć*. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. hałasowaniem*. <Na + Hałasować>

Nahańbić, i, **ił** *hańbiąc jedno po drugim, wiele zhańbić*: Małoż to owi psubratowie dyzgustów Bogu naczynili, mało napalili kościotów, mało nahańbili krzyżów? Sienk. <Na + Hańbić>

Nahapać, **pie**, **pał** i N. ś. p. **Nachapać**.

Nahapanie, a, bfm., czynność cz. **Nahapać**.

Nahapanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nahapać** ś., *nachapanie ś.*

Naharować się, uje ś., ował ś., †Nahorować ś. *namorować ś., harując.* <Na + Harować>

Nahasac się, a ś., ał ś. *nasyć ś. hasaniem, wyhasac ś., natańczyć ś., naskakać ś.:* Traktował, przymilał ś., wywijał, śeiskał, szeptał, poił i nahaśał ś. do syta. Krasz. <Na + Hasac>

Nahasanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nahasac ś.**

[**Nahatolenie, a, blm.**] czynność cz. **Nahatolić.** [**Nahatolić, i, il'**] *nawrzucać, namieszać:* Nahatolo do baszczu plaeka, chleba, kiełbasy i jedzo. <Na + *Hatolić, p. Hatlić>

[**Nahaukać, a, ał'**] p. **Najawować.** [**Nahawica, y, lm. e]** p. **Nogawica.** <Brs. nahawica>

Naheblować, uje, ował, [Nahewłować] heblując jedno po drugim, wiele zheblować: N. wiele desek. **N. ś.** *namęczyć ś. heblowaniem.* <Na + Heblować>

Naheblowanie, a, blm., czynność cz. **Naheblować.**

Naherbowany nasadzony herbami: Wtoczyła ś. obficie naherbowana karoca. Byk. <Na + Herbować>

[**Nahewłować, uje, ował**] p. **Naheblować.** [**Nahewłowanie, a, blm.**] czynność cz. **Nahewłować, nahewłowanie.**

Nahingier, gra, lm. gry powr. *haczyk do skręcania szpagatu na przeciwnym końcu, aniżeli kolo (p. Koło).* <Nm. Nachhänger>

Nahingiersztanga, i, lm. i powr. *przyrząd, na którym osadza ś. nahingier.* <Nm. Nachhängerstange>

Nahipnotyzować, uje, ował uspić za pomocą hipnotyzmu, zahipnotyzować: Stał ciągle kolo łózka, jak nahipnotyzowany, z głową pomiędzy ramionka weśnięta. Zap. <Na + Hipnotyzować>

Nahipnotyzowanie, a, blm., czynność cz. **Nahipnotyzować.**

Nahodować, uje, ował i. hodując jedno po drugim, wiele wyhodować: N. koni. **2. †N. kogo = hodując, nasycić; naczęstować, ugościć do syta:** Bóg ei zapłać, Miłoszu, żeś nas nahodował. — Wprawdzie ei ś. dla gości takich nie gotował, jednak, eo dom miał, dałem wam ochotną ręką, tylko mało za wiele chęciejcie przyjąć z dzięką. Zim. **3. mul. kilkakrotnym przyrzucaniem zaprawy robić gruby tyłek, aby go do młarny doprowadzić.** <Na + Hodować>

Nahodowanie, a, blm., czynność cz. **Nahodować.**

†Nahorować się, uje ś., ował ś. p. Naharować ś.: Doś z początka świata los mój po te ś. nahorował lata. Zobr. <Na + Horować>

[**Nahrucz, u, lm. y]** *ładunek na statku.* <Ukr. nahrucz>

[**Nahuckać, a, ał'**] *nawygadywać, naszczać na kogo; nabechtac, podmówić.* <Na + Hucac>

[**Nahukanie, a, blm.**] czynność cz. **Nahuckać.**

Nahuzeć, y, ał narobić huku. <Na + Huczeć>

Nahułać się, a ś., ał ś. *nasyć ś. hulaniem.* <Na + Hulać>

[**Nahuła, y, lm. y]** *niedolega, balwanisko, człowiek nieruchawy, memrawy, powolny, rozlazły.* <Ukr. nahuła>

Nahuścić się, a ś., ał ś., Nachuścić ś. *nasyć ś. huśtaniem, nabując ś.* <Na + Huścić ś.>

[**Nai, Naji]** *nasz:* Po najemu (= po naszymu). <N>

Naib, a, lm. owie sędzia cyrkulowy w większych miastach tureckich. <Arab. naib doś. = zastępca>

Naiczesć, i, lm. i bot. (meriania) roś. <?> †**Naic, idzie, szedł p. Najśc. Pśń.** <Na + *Ic = isć>

Naigrać się, a ś., ał ś. *igrając nasyć ś., nafiglować ś., naswypolić, nabawić ś.* <Na + Igrać> × **Naigrawacz, a, lm. e, †Nagrawacz, × Naigrawca, †Nagrawca ten, co ś. naigrawa, szyderca.**

†**Naigrawać, a, ał kogo, N. ś.** z kogo p. **Nagrać:** Uklekając, naigrawali go. Leop., Sekl. Tym sposobem dyssymulować jest jakoby Pana Boga N., który nie może być pośmiewan. Wer. Bóg sam będzie je naigrawał. Wr. Nie innego, jeno sny powiadamy, a sny, które naigrawają w noey. Zigr. (= *bulzą, manią, oszukują*). Staceczność mężna, poprawuje częstokroć naigrawającego ś. i czyni wysmiewacza naśladowca. Kras.

†**Naigrawanie, a, blm.,** czynność cz. **Naigrawać:** N. kogo = *naigrawanie ś. z kogo.*

Naigrawanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naigrawać ś.:** N. ś. z kogo.

× **Naigrawca, y, lm. y p. Naigrawacz.** Orzesz. **Naigrawnik, a, lm. i bot. (maregravia) roś. z rodziny naigrawnikowatych.**

Naigrawnikowaty bot.: Rośliny naigrawnikowate (maregraviaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.*

†**Naigrzysko, a, lm. a, †Najgrzysko** *pośmiewisko, igraszka, urągowisko:* Którzy ś. naigrzyski i fukaniem nie ukarali, doznali sądu bożego. Leop.

× **Naimać, a, ał imając jedno po drugim, wiele pojmąć; nalapać, nachwytać:** Szczęśliwie rozbił Tatarów, naimał żywcem i przywiódł do Kamieńca. Rol. <Na + Imać>

× **Naimanie, a, blm.,** czynność cz. **Naimać.** **Naindyczyć się, y ś., ył ś.** *nasrożyć ś., naczurzyć ś., nabudzić ś.:* Czegoś ś. naindyczył? Zap. <Na + Indyczyć ś.>

Nairytować, uje, ował kogo = irytując, nabręczyć. N. ś. irytując ś., nabręczyć ś., nagniewać ś., nastęrdzić ś. <Na + Irytować>

Naiskać się, a ś., ał ś. *iskając nasyć ś.; nawiskać ś. a. naszukać ś.* <Na + Iskać>

[**Naiscić się, i ś., il ś.**] *namartwić ś.* <Na + Iścić>

†**Naisać, idzie, szedł p. Najśc:** Gwałtownika pokoju poimać a. N. Sz.

Naiwna, ej, lm. e teatr. *aktorka grywająca charaktery naiwne, aktorka do ról niewiniątek, przedstawująca dziewczątka niezepsute, nieświatome.*

Naiwnie przys. od Naiwny: Mówić, sądzić, zapatrywać ś. N.

Naiwniuchny, Naiwniutki wielce naiwny. **Naiwniutki p. Naiwniuchny.**

Naiwność, i, blm. i. *wrodzona samorzutność, bezpośredniość, brak sztuki i pozycy ulamej. 2. szczerść, prostota, dobroduszość. 3. prostactwo, brak przenikliwości, która płynie z rozumu, doświadczenia, wiedzy; głupota.*

Naiwny i. *wrodzony, z natury dany, niesztuczny, nie wyuczony, nie udawany:* Dar N. Naiwna dobroć, prostota, wiara. **2. nie udający, szczerzy, prosty, dobroduszny:** N. człowiek. Naiwnym zowią człowieka niedaleko widzącego, który, jak mówią, Bogu duszę winien, czyli który swojego głupstwa w bawelę nie obwija. Kras. A. **3. nieprawy, nieokrzesany, prostaczy, głupi.** <Fr. naïf, z Łć. natus = przyrodzony>

[Naiwrować się, uje ś., ował ś.] *nagryźć ś., namartwić ś.* <Na + Iwrować>

[Naj] przys. *taki, tak jest!* <Toż co [Na]>

Naj-, †Na-, [Na-, Nej-] łączy ś. z przymiotnikami, przysłówkami i rzeczownikami pochodzącymi od przymiotników, dla wyrażenia st. n. Rzeczowników przymiotnych, przymiotników, przysłówków poczynających ś. od Naj, należy szukać pod odnośnymi wyrazami, odrzucając ten przyrostek, a więc: Największość p. Większość, Najlepszy p. Lepszy, Najlepiej, p. Lepiej i t. d. <N/ON>

[Naja] forma ż. od Nai: N. matka. <N>

†Najachać, jedzie, jachał p. Najechać: Kto, najachawszy na dom, zabije.. Góin. <Na + Jachać>

†Najachanie, a, bfm., czynność cz. Najachać, *najechanie, najazd.*

Najada, y, lm. y *grecka nimfa wodna.* <Gr. naiás, 2 pp. naiádos>

Najadać, a, ał i N. ś. p. Najeść. <Na + Jadać>

Najadanie się, a ś., bfm., czynność cz. Najadać ś.

[Najadek, dku, lm. dki] p. Najadka: Po najadku.

[Najadka, i, lm. i, Najadek] *jedzenie, posiłek, zjedzenie:* Za tę gadkę należy ś. papki najadkę. <Na + JAD>

[Najadłobic się, i ś., il ś.] *nagryźć ś., namartwić ś., nazłościć ś.* <Na + Jadłobic>

†Najadły I. a. [N.] *który ś. najadł, najedzony, syty.* 2. *mogący ś. uczyć ś.* <Na + JAD>

[Najadowić się, i ś., il ś.] *nagniewać ś., nasrożyć ś.* <Na + Jadowić>

Najady, ów, bip., Ochłony, Zajedź, Ząbry, Nasosy wet. *obrzemienie podniebienia i dziąsła u koni.* <Na + JAD>

Najajecznikowy bot.: Krążek N. p. Krążek. <Na + Jajecznikowy>

[Najamrotać, ce, tał] *naszwargotać.* <Na + Jamrotać>

[Najargolić się, i ś., il ś.] *nazłościć ś., nagniewać ś.* <Na + Jargolić>

× Najarźmić, i, il *nalozżyć jarzmo, ujarźmić, podjarźmić.* <Na + Jarźmić>

× Najarźmienie, a, bfm., czynność cz. Najarźmić.

[Najastek, tku, bfm., Najedek] *stopień pożywności jaula jakiego, posiłność, posiłek:* Jedzenia siła, ale najastku niewiele (= *jaula dużo, ale posiłku mało*). <Na + JAD>

†Najajśniejszy zam. Najjaśniejszy. Troc.

[Najawić się, i ś., il ś.] *wpaść w oczy:* Nie mógł jsi sie N. tak wpręde. <Na + Jawić>

[Najawienie się, a ś., bfm.] czynność cz. Najawienie ś.

[Najawować, uje, ował] *naszczekać, [n a h a u k a ć].* <Na + Jawować>

Najazd, u, lm. y, [Najeżdź] *najechanie, napaść jezdnych, wtargnięcie konnych, inwazja, inkursja; natarcie, uderzenie na kogo:* N. graniczny. N. domu. Napad bywa chwilowy, a N. może trwać bardzo długo. Kras. A. Pieczyngowie Polakom częstemi najazdami dogrzewali. Stryjk. Których najazdy, im były chytrzejsze, pod płaszczem chrześcijaństwa, tym były szkodliwsze. Skar. N. na dom szlacheczki. St. lit. Możecie ś. nie bać moey Mahometowej, ani najazdów pogańskich. Baz. <Na + *Jazd, od Jeździć>

Najazdowy przym. od Najazd: Piękne kopułki więc pozostały na świadectwo o budownictwie szlaku handlowego a zarazem i najazdowego. Gers.

Nając, jmie, jał, nied. Najmować, [Najmać] I. eo od kogo=*wynając, wziąć do czasowego użytku za pieniądze, zadzierżawić:* N. dom, mieszkanie, konie. N. na dzień, na rok, na miesiąc. N. stanęję kątem=*wspólnie z innymi lokatorami.* Krzyczy, gada jak najęty (= *bez przestanku*). 2. eo komu = *oddad do użytku za pieniądze, wynając, wydzierżawić.* 3. kogo = *zgodzić kogo za pieniądze do swoich usług, do swojego rozporządzenia:* N. robotników do żniwa. N. ludzi, tragarzy. N. wóz do przeprowadzki. N. ś. *oddad swe usługi za zapłatę, wynając ś., zgodzić ś.:* Najmuję ś. eo komu zrobić, zbudować. Kn. Najęta ś. do mycia podłóg. <Na + Jąć>

Najakać się, a ś., ał ś. *namęczyć ś. a. nasyścić ś. jachaniem:* Gniować ś. nie umio, a kiedy już przyjdzie do tego, najaka ś., najaka, rozplaezo i dostanie bicia serca. Wilcz. <Na + Jakać ś.>

× Najatrzenie, a, bfm., czynność cz. Najatrzyć.

× Najatrzyć, y, ył kogo = *rozjatrzywszy, nasadzić kogo na kogo.* <Na + Jatrzyć>

Najbardziej I. a. [Najbarzyj] (Najbar-zyj), *Nabarzyj* st. n. od *Bardzo.* 2. [N.]=*a) wcale nie, bynajmniej.* b) *naj-:* N. większy=*największy.* N. więksi gazdowie radzi ją widzieli. Ork. <Naj + Bardziej>

[Najbardziejszy] *największy:* N. leniwiec.

[Najbarzyj] p. Najbardziej.

Najbielszy st. n. od *Biały.* Zool.: Uklej N. p. Uklej. <Naj + Bielszy>

[Najchudobniejszy] st. n. od *Chudobny, najbiedniejszy:* Ja, najchudobniejsza między dziwoętami. <Naj + Ohudobniejszy>

Najda, y, lm. y I. †*znalezienie:* Szczęśliwa N. po nieszczęsnej zgnbie. Poc. 2. [N.] p. *Najduch.* Łoś. <Od Najś, Na + ID>

[Najdalecz] p. *Daleko.* <Naj + *Dalecz, od Daleki>

Najdalej I. st. n. od *Daleko.* 2. †N. *eo najwięcej, eo najwyżej, nie więcej:* N. mu daj talar. Troc. 3. *najpóźniej:* Przyjdę N. za tydzień. †N. jutra. Troc. N. na święta. Troc.

[Najdek, dka, lm. dkowie] p. *Najduch.*

[Najderek, rka, lm. rkowie] p. *Najduch.*

Najdłuższy I. st. n. od *Długi.* 2. anat. *Mięsień N. grzbietu a. grzbietowy N., †muskul nader długi grzbietu (musculus longissimus dorsi).* × *Muskuł N. uda = mięsień krawiecki a. udowy (musculus sartorius)* Kiszka najdłuższa p. *Jelit.* <Naj + Dłuższy>

†Najdować, uje, ował, [Najdować] i †N. ś., [N. ś.] p. *Najś i Należć:* Najdowali zawsze sposób, jakoby onę ustawę pomiarowali. Sz. A odpoeznienie nie najduję sobie. Kon. †N. dekret. Sz. (= *wydać, orzec*). Uchwałę sejmu terażniejszego najdujemy, aby żaden lustratorom sprzeciwić ś. nie śmiał. Herb. (= *stanowimy, postanawiamy*). Takio ś. doskonałstwo w Najświętszej Mateo jego znajduje. Skar. <Na + ID>

†Najdowanie, a, bfm., [Najdowanie] czynność cz. *Najdować, znajdowanie.*

†Najdowanie się, a ś., bfm., [Najdowanie ś.] czynność cz. *Najdować ś.*

Najduch, a, lm. y I. × N. *zbiór, w którym znaleźć łatwo, wiadomość, notatka; repertorium.* 2. †N. *znalazca.* 3. [N., Najda, Najderek, Najduk, Najdek], †Najduk pog. *znajdek, znajda, dziecko*

cutse, wychowaniec, podrzutek, bękart, dziecko nieślubne: Ty najduchu diabli! <p. Najda>

[Najducha, y, lm. y.] forma ż. od Najduch.

† Najduk, a, lm. i, [Najduk] p. Najducha.

× Najdyeczanka, i, lm. f p. Najtyeczanka: Sprawiłem sobie najdyeczankę. Krasz. <p. Najtyeczanka>

× Najdywał, uje, ywał i N. ś. p. Należć.

× Najdywanie, a, blm., czynność cz. Najdywał.

× Najdywanie się, a ś., blm., czynność cz. Najdywał ś.

[Naje] forma ni. od Naj: Najé dziecko. <N>

Najechać, jedzie, jechał, † Najechać, nied. **Najeżdżać** 1. na kogo, na co = *wjechać*: Wóz najechał na przechodnia. Najechał koniem na nas. Najechał na oparzeliska i lód ś. załamał. 2. *zrobić najazd, napaść, natrzeć komo*: Codzień z większą wzdargą obóz najeżdżał. Warg. Książ Dymitr najechał zamek ostrogski. Rzew. Mówiłem panu zawsze: procesów zaniechać! Mówiłem panu zawsze: N., zajechać. Mick. Najeżdżam kogo, to jest majątność, dom czyj. Kn. Szwedzi najechali Polskę. Najechali mnie we własnym domu. Przen.: Gdy kto najędzie drugiego przed sądem słowy nieuczciwymi. Groie. Paweł pierwwej gwałtownie najeżdżał na tych, którzy zwywali imienia Chrystusa. Wuj. (= *powstawał; gromił ich*). 3. † N., † **Nadjechać, † Nadjechać, [Nadjechać]** kogo = *jadąc, natknąć ś. na kogo, na co; jadąc, napotkać; jadąc, dopędzić*: Najechał go przy pierwszej stacji pocztowej. N. ś. 1. *najeżdżać ś.*: Gości najechało ś. mnóstwo. [Naje-chali ś. do naszego pana]. 2. *namęczyć ś. jechaniem*: Najechałem ś. ze trzy godziny, zanim stanąłem u celu. 3. *najechać nawzajem jeden drugiego*. <Na + Jecha>

Najechanie, a, blm. i. czynność cz. **Najechać**. 2. a. *Natraf gór. natrafienie na żyłę lub pokład rudy kruszcowej przez górnik, który, poszukując, przeszedł przez płonne ziemie lub skały, nacię-cie*. Łab.

[Najedek, dku, blm.] p. **Najastek**: Niema w tym żadnego najedku. <Na + JAD>

Najednać, a, ał, nied. Najednywać jednając jednego po drugim, wielu zjednać: Stara ś., iżby sobie więcej przyjaciół najednać. Górn. <Na + Jednać>

Najednanie, a, blm., czynność cz. Najednać.

Najednywać, a, ał p. Najednać.

Najednywanie, a, blm., czynność cz. Najedny-wać.

[Najedziony] p. **Najedzony**. <Zam. najedzo-ny>

Najedzony, [Najedziony] syty, nakarmiony. <Od Najeś ś.>

Najem, jmu, blm. i. *najęcie, najmowanie, dzierżawa, arnda*: Akt najmu. N. od przedania tym tylko różny jest, iż przedanie na wieki, a N. tylko do czasu trwa. Groie. Najmem, z najmu, w najmie. Troc (= *najmując*). Trzymać dom najmem. Troc. Kobiety idą dziś za N. Hul. N. albo najęcie ś. czego zrobić komu. Kn. N., zakupowanie dóbr pospolitych, cel, gór kruszcowych, młynów = *aręda*. Kn. × *Wszystko w N. dopomaga memu szczęściu (= jak najęte, przekupione)*. L. 2. † N. *umowa najmowania, kontrakt*: Każdy najemnik powinien ś. we wszystkich zachować według umowy a. najmu, a jeśli by co w kontrakcie a. najmie dołożono nie było, to ma czynić według słusności. Sz. Ktoś z najmu dom mu zapalił. Biel. M. (= *przekupiony na to*). 3. † N. *opła-*

ta za wynajęcie, dzierżawa, czynsz: Nalazł okręt i dał N. i wstąpił weń. Bud. Z najmu jesteśmy pobożni, wedle tego, jak nam kto zapłaci. Pileh. N. za mieszkanie = *komorne*. 4. × N. *zadatek*: N. = zadatek, jako część przyszłej płacy poczytany być ma. L. <Na + JM>

× **Najemca, y, lm. y, × Najemniciel ten, co najął**. Ciek.

Najemiec, mca, lm. mey p. Najemnik: Stamtąd Niemce i najemce za dalekie pławią morza maszty, klepki. Pol. Jedno nasze ramię tysiąc najemców zgruchoce i złamie. Uj.

Najemne, ego, blm. oplata od najmu, kontraktowe: N. nakładano rozmaicie na luźnych ludzi po miastach. Paw.

Najemnica, y, lm. e, [Najmitka, Najmyczka, Najmyszka] kobieta najmująca ś., oddająca swoje usługi za opłatą, wyrobnicza: Pójsz za najemnieg. Pracuj nie jak N., ale jak przychylna sługa. Pracuj, jak ostatnia N. Zdr. † **Najemnicka, † Najemniczka**.

× **Najemniciel, a, lm. e p. Najemca**: Każdy N. loży swej jest panem. Wej.

† **Najemnicka, i, lm. i p. Najemnica**: Mamka, będąc najemniczką, starac ś. nie będzie, aby ś. dziecię dobrze miało. Gliez.

× **Najemnicki p. Najemniczy**.

† **Najemniczka, i, lm. i p. Najemnica**.

Najemniczo, Najemnie przys. 1. *za najem, sposobem najemniczym; sprzedajnie*. 2. *przen. ladajako, niedbale, niepilnie; pod przymusem*.

Najemniczość, i, blm. p. Najemność.

Najemniczy, × Najemnicki przym. od **Najemnik** 1. *najmu dotyczący*: W prawie najemniczym to sobie oprawują, aby najemnik kóz przy domie nie chował. Trzyc. Umowa najemnicza. 2. p. **Najemny**: Wojsko najemnicze (= *najęte*). Charakter N. sługi.

Najemnie przys. od **Najemny, p. Najemniczo**.

Najemnik, a, lm. ey i. a. [Najmit, Najmyt, Najmita, Najmyta] ten, co ś. najmuje na robotę na pewien czas; wyrobnik: Których gospodarz, nie mogąc poddanemi a. czeladzią wydołać, na dzień lub krótki jaki czas do roboty najmuje, są najemnikami. Kluk. Zatrzymanie zapłaty sługom i najemnikom. Zb.: Trudno dostać najemnika (= *ludzi do roboty*). 2. † N. a. † **Najmacz = a**) a. † **Najmiciel ten, co drugiemu wynajmuje**: Najemnikiem wielokroć Polacy nazywają tak tego, który z imienia lub domu swego czynsz bierze, jako i tego, który daje. Groie. b) *ten, co najmuje od kogo, dzierżawca, czynszownik, arędarz*: Pan domu może najem wypowiedzieć przed czasem najemnikowi, gdy mu czynszu N. nie płaci. Groie. [N. gonu] = *dzierżawca polowania*. 3. *przen. człowiek sprzedajny*. <Od Najemny>

× **Najemnikowy należący do najemnika**: Cokolwiek ś. w dobrach najętych szkody stanie, tedy ona szkoda najemnikowa jest, nie pańska. Sz. Żywot człowieka na świecie jest bojowanie, a dni jego są jako dni najemnikowe. Leop.

Najemność, i, blm. rz. od Najemny; Najemniczość.

Najemny, Najemniczy i. mogący być najętym: Robotnik, dom, grunt N. Troc. N. żołnierz = *płatny*. L. Sługę najemnego, gdyby pan wygnał przed czasem, powinien mu myto spłata zapłacić. Sz. 2. *Człowiek N. = sprzedajny*. <Od Najemny>

Najemstwo, a, blm. trudnienie ś. najmowaniem: Do pieniężnego handlu należy lichwa, N. Petr.

Najeś, je, jadł, nied. Najadać i. nakupować a. nakredytować do jedzenia: Najadł w restauracji

na sześć złotych. N. ciast w cukierni za dwa złote. 2. [N.] = a) *podjeść, najeść* ś.: Dali mi N. tyla. b) *jedząc, nasycić* ś.; *najeść* ś.: Gąd mie najad (= *wszy mię nagryzły*). N. ś. *jedząc, nasycić* ś.: Jedli i najedli ś. Skar. Najecie ś., napijecie, nie dacie i halerza. Oss. Nie najem ś. tym. Kn. (= *to za mało na mój głód*). Przen. *mieć czego po uszy, doznać czego*: Wyczerpałem ostatki mej fortuny, by nie N. ś. wstydu. Przyb. Musiałem konfuzji wobec wszystkiego ś. wojska N. Sienk. Wolałbym ta siedzieć doma... nie najadłbym ś. tyła strachu. Krasz. A on widział waści? niech ś. strachu naje. Sienk. Patrz waćpan, co ja mam na starość, ja com najadł ś. oklasków do niestrawności. Krasz. <Na + Jeść>

Najezdca, y, lm. y p. **Najezdnik**: Ukrywa twórcze dzieła przed najezdcy okiem. God. <Na + *Jezdca, od Jeździć>

Najezdczyni, i, lm. e forma ż. od **Najezdca**; **Najezdnicza**: Dumne najezdczynie, chcące dorównać mężczyznom. Kow.

[**Najezdek**, dku, blm.] *napiływ (interesantów)*: Do młyna był straszny N. <Na + *Jezdek, od Jeździć>

Najezdnicza, y, lm. e forma ż. od **Najezdnik**; **Najezdczyni**: Była to jedna z tych najezdnie na duchowe pustoszenie naszego kraju. Byk.

Najezdniczy przym. od **Najezdnik**; **Najeżdźczy**, *napastniczy*: Wojna najezdnicza (= *zaczepna, zaborcza*).

Najezdnik, a, lm. cy, **Najezdca** a. **Najezdzca**, × **Najeżdźca**, × **Najeźnik** ten, co *najeżdża kogo*, *napastnik*. <Od Najazd>

Najezdny przym. od **Najazd**: W przyłbicach kwoczki siedzą, koczcy to N. koń, a poczet zaś woły; tak to teraz. Paszk.

Najezdca, y, lm. y p. **Najezdnik**.

Najeżdźić, i, il p. **Najechać**: Domy szlacheckie najeżdżik, wybierając znaczny jasyr. Rol. N. ś. *nasycić* ś. a. *namączyć* ś. *jeżdżeniem*: Ja także coś ś. po świecie najeżdżiłem. Kaczk. Zebrali ś. na Tatarów panowie polscy z szlachtą zbieraną; najeżdżiwszy ś. nad niemi, dali im pokój, gdyż nierówny poczet ludzi mieli. Biel. M. <Na + Jeździć>

[**Najeżdź**, i, lm. e] p. **Najazd**: Cała sztuka, żeby dziki odwrócić, a nie puścić tej najeżdzi napowrót do wsi. Pol.

Najeżdźca, y, lm. y p. **Najezdnik**. Odzyskali moralną przewagę nad silnym, ale barbarzyńskim ciemiężycielem i pochłonęli go, jak Chiny najeżdźców tatarskich. Mick. Pewno Steiński króla do Upity zwabił, oddał w ręce najeżdźceom i ojezyczne zabił. Mick.

Najeżdźczy przym. od **Najeżdźca**; **Najezdniczy**: Pod Husiatynom połączyły ś. obie armje najeżdźcze. Szaj.

× **Najeźnik**, a, lm. cy p. **Najezdnik**.

Najeżać, a, al i N. ś. p. **Najeżyć**: Skały gęsto owe miejsca brzegu najeżały. Przyb. Byka kolor czerwony poburza, zmięć cień najeża, niedźwiedzia biała chusta oszoża. Pileh. Najeża ś., skąd ta śmiałość! Jabł.

Najeżanie, a, blm., czynność cz. **Najeżać**.

Najeżanie się, a ś., blm., czynność cz. **Najeżać** ś.

Najeżdżać, a, al i N. ś. p. **Najechać**: Czemu nas najeżdżacie? Sienk. Codzień z większą wzdargą obóz najeżdżał. Warg. Paweł pierwszej gwałtownie najeżdżał na tych, którzy wzywali imienia Chrystusa. Wuj. Najeżdżam kogo, to

jest majętność, dom czyj. Kn. Kiedybyś tutaj chleiał na starszych N., toby ci kości nie stało. Kaczk. Najeżdżali ś. podobnież i mieszkańcy kresów węgiersko-czeskich. Szaj. 2. × N. *ujeżdżać*: Tam najeżdżano w wieniec rumaki. Pol. Gości, poluje, po Limanie czółnem pływa, bachmaty najeżdża. Jeż.

Najeżdżanie, a, blm., czynność cz. **Najeżdżać**. **Najeżdżanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Najeżdżać** ś.

Najeżenie, a, blm., czynność cz. **Najeżyć**. **Najeżenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Najeżyć** ś.

Najeżony I. *nastroszony, sterczący, stojący*: Włosy, które z czoła białego wisiały, znenagła najeżoną czupryną ś. stały. Otw. Włosy mu najeżone wszystkie na łbie stały. P. Koch. Znać po najeżonym łbie twoim. Raj. Oczy ma szare, przenikliwe i z wielkimi najeżonemi brwiami. Słow. Twarz rumiana; pteń jego ledwo mehem młodości najeżona. Węgr. Wybrzeże najeżone skałami. Zastępy najeżone lasem dzid. W okopach aloesami najeżonych. Krasin. Łodyga najeżona, *caulis muricatus*, miękkimi niekolącemi cierniami osadzona. Jund. Przen.: Sprawa najeżona trudnościami. 2. bot.: Lepnik N. p. **Lepnik**.

Najeżyć, y, ył, nied. **Najeżać** *nastroszyć, nastorczyć, podnieść, postawić do góry, nastoperzyć*: Lew najeżył grzywę. Kot najeża sierść. N. czuprynę. N. ś. *nastroszyć* ś., *podnieść* ś., *powstać*: Włosy mu ś. najeżyły. Pies, najeżywszy ś., a sierść po sobie postawiwszy, począł bardzo szczekać. Kosz. Przen. *naczipurzyć* ś., *nasrożyć* ś., *nainduć* ś. <Na + Jeżyć>

Najećie, a, blm. I czynność cz. **Nająć**; *najem*. 2. [N.] *zakupienie*: N. mszy świętej. <Na + Jęćie>

Najećie się, a ś., blm., czynność cz. **Nająć** ś. **Najećżeć się**, a ś., al ś. *namączyć* ś. *jęczeniem*. <Na + Jęćżeć>

Najeźdrnieć, eje, al, [Najeźdrnieć] I. *nabrać jedrności, zjeźdrnieć*. 2. [N.] *napeężnieć*. <Na + Jędrnieć>

Najeźdrnienie, a, blm., czynność cz. **Najeźdrnieć**. [Najeźdrnieć, eje, al] p. **Najeźdrnieć**. [Najeźdrnienie, a, blm.] czynność cz. **Najeźdrnieć**, *najeźdrnienie*.

[**Najeży**, tego, lm. ci] *furman najeży*: Ja nie piechty, tylo najeżytm.

Najgorszy st. n. od **Zły**: Co najgorsza a. co najgorzej, to to, że... (= *co najwięcej, co najważniejsza*). Cóżes ty najgorszego zrobił?! (= *najlepszego = coś zrobił*). <Naj + Gorszy>

Najgorzej st. n. od **Złe**. P. **Najgorszy**.

Najgórnieszy I. st. n. od **Górny**. 2. [N.] *najwyższy*: Ci nawet, co na najgórnieszych wierzchołkach ziemi tej jaśnieją, ku temu samemu, do czegoś ty tęskniła (ku ideałowi), idą... Orzesz. <Naj + Górniejszy>

× **Najgrawać**, a, al i × N. ś. p. **Nagrać**: Najgrawał Żyda. Wuj. Najgrawali go, bijąc. Wuj. Szydersko najgrawają drogim pamiętkom. Wor. Wiedźma goplańska z djablików orszakem śmiesz poutre dęby, a z płaczących brzóz ś. najgrawa. Słow. <Na + *Igrawać, od Igrać>

× **Najgrawanie**, a, blm., czynność cz. **Najgrawać**.

× **Najgrawanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Najgrawać** ś.

† **Najgrzysko**, a, lm. a p. **Najgrzysko**. L.

[Naji] p. Nai: N. ogród. <N>
Najjaśniejszy, † **Najaśniejszy** I. st. n. od **Jasny**:
 Słońce dla nas jest najjaśniejszą gwiazdą. Aże-
 by cię najjaśniejsze pioruny zabiły! 2. N. Pan,
 Najjaśniejsza Pani = *tytuł monarszy*. < Naj +
 Jaśniejszy >

Najkochańszy st. n. od **Kochany**. < Naj +
 *Kochańszy, od Kochany >

Najkrócej, [Najkróciej] st. n. od **Krótko**. < Naj
 + Krócej >

[Najkróciej] p. **Najkrócej**.

[Najkrzepciej] st. n. od **Krzepko**.

[Najkrzepciejszy] st. n. od **Krzepki**: N. czarow-
 niku! < Naj + Krzepciejszy >

Najlepsz p. **Najlepiej**. Słow. < Naj + Lek-
 szy >

Najlepiej I. p. **Lepiej**. 2. [N.] *ucybardziej*: N.
 bogaty. < Naj + Lepiej >

Najlepszość, i, blm. rz. od **Najlepszy**: Postępo-
 wanie, dobrym zwane, podnosi ś. do stopnia naj-
 lepszości, gdy odpowiada jednocześnie wszyst-
 kим kategorjom celów. Kart.

Najlepszy st. n. od **Dobry**: Przybiegam do nie-
 go, a on śpi sobie w najlepszel (= *jakby nigdy*
nie). Nuż wierząc jak w najlepsze. Mick. [Go-
 towało ś. w najlepszem. W najlepszą chrapisz]
 (= *w najlepsze*). Coś ty najlepszego zrobił?
 (= *najgorszego = coś zrobił*). < Naj + Lepszy >

[Najlepsz] przys. p. **Lepiej**.

Najlejszy, **Najlekszy** st. n. od **Lekki**. < Naj +
 Lżejszy >

× **Najłzawszy** st. n. od **Łzawy**: Optakać jej
 stratę przez jęki najłzawsze. Przyb. Rany to,
 skargi me najłzawsze. Wysp. < Naj + Łzawszy >

† **Najmacz**, a, lm. e I. p. **Najemnik**: N. tego
 ma patrzeć, któremu czego wynajął. P. cheł. N.,
 zakupnik dóbr pospolitych, ceł, żup, gór, mły-
 nów. Kn. 2. *przedsiębiorca, antreprenyer*: N., któ-
 ry ś. co komu zbudować, zrobić ogółem swym
 kosztem podejmuje. Kn. < Od Najmac, Na +
 JM >

Najmac, a, ał I. [N. i N. ś.] p. **Najac**: Ón ko-
 sić najmá (= *on najmuje ludzi do koszenia*). 2.
 fl. *wiosłować tak, aby łódź przysuwała ś. do żada-
 nego miejsca*. [N. ś.] *najmować ś., wynajmować ś.*
 < Na + JM >

Najmaleńszy st. n. od **Maleńki**: Jeśli jaka stru-
 na z najmaleńszych zajęczy, pomyśl, że struna
 ci ta przypomina najmłodsze dziecko. Słow.
 < Naj + *Maleńszy, od Maleńki >

Najmanie, a, blm., czynność cz. **Najmac**.

[Najmanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Naj-
 mac** ś.

† **Najmiciel**, a, lm. e p. **Najemnik**.

× **Najmicki** przym. od **Najmit**, *najemny, najemni-
 czy*.

× **Najmictwo**, a, blm. *najemnictwo*: Każdy woli
 pracować na własną rękę, i N. jest zgoła niepo-
 dobne.

[**Najmiczka**, i, lm. i, **Najmyczka**] *najemnica*
 u *chłopa w karczmie*: Helena wniosła do izby
 jadło i przy pomocy najmiezki ustawiła takowe
 na stole poczęła. Jeż. < Ukr. *najmyczka* >

[**Najmilejszy**, **Najmilijszy**, **Námilejszy**, **Námileń-
 szy**], † **Namilejszy** st. n. od **Miły**, *najmilszy*: Idzie
 woda między dęby, najmilejsza, daj mi gęby.
 < Naj + Milejszy >

[**Najmileńszy**] p. **Najmilejszy**: Oto moje syny
 najmileńsze, najczystsze. Wysp.

[**Najmilijszy**] p. **Najmilejszy**.

[**Najmituśka**] *najmilsza* (rzeczownikowo): Ta
 moja N. krowy wygania. < Naj + Miluśka >

[**Najmit**, a, lm. ci] p. **Najemnik**. < Ukr. naj-
 myt >

[**Najmita**, y, lm. ci] p. **Najemnik**: Wolny N.,
 tytuł wiersza Konopnickiej.

[**Najmitka**, i, lm. i] p. **Najemnica**.

× **Najmitowy** *należący do najmita*; × **Najemni-
 kowy**.

[**Najmłodziejszy**] st. n. od **Młody**, *najmłodszy*.
 < Naj + *Młodziejszy = młodszy >

[**Najmniej**, **Námniej**] *bynajmniej, wcale nie*.
 < Naj + Mniej >

Najmniejszość, i, lm i I. blm. rz. od **Najmniejszy**.
 2. fiz.: N. barometryczna = *miejsce, gdzie panuje*
najmniejsze ciśnienie atmosferyczne. 3. mat. *wartość*
najmniejsza funkcji a. całki, minimum: N. bez-
 względna, względna. < Naj + Mniejszość >

Najmniejszy I. st. n. od **Mały**: Eh! o to, to
 najmniejsza (rzecz) (= *głupstwo, bagatela*). 2.
 zool.: Mewa najmniejsza p. **Mewa**. < Naj +
 Mniejszy >

Najmować, uje, ował i N. ś. p. **Najac**. < Od
 Najac >

Najmowanie, a, blm., czynność cz. **Najmować**.
Najmowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naj-
 mować** ś.

[**Najmyczka**, i, lm. i] p. **Najemnica** i **Najmiczka**:
 Wystąpiła ś. przez całe życie za najmyczkę,
 to u Żydów, to u chrześcijan. Jeż. < Ukr. naj-
 myczka >

[**Najmyszka**, i, lm. i] p. **Najemnica**.

[**Najmyt**, a, lm. ci] p. **Najemnik**: N. młody, zaj-
 mując niby woły do wody, dopadł żebraka. Prusi.
 (= *parobek*).

[**Najmyta**, y, lm. y] p. **Najemnik**: N. barei mi
 w lesie pilnuje. Rol.

× **Najniedojrzańszy** st. n. od **Niedojrzany**: Ba-
 lon wzniesie ś. do najniedojrzańszej wysokości.
 Fred. A. < Naj + Niedojrzańszy >

× **Najniepokalańszy** st. n. od **Niepokalany**: Wy-
 staw sobie marmur N. Krasin. < Naj + *Niepo-
 kalańszy, od Niepokalany >

† **Najnóg**, a, lm. i p. **Minóg**. < Z Nm. Neun-
 auge >

× **Najorlejszy** *najlotniejszy, najbystrzejszy z or-
 łów*: Mój naród, N. ze wszystkich narodów. Uj.
 < Naj + *Orlejszy, od Orzeł >

× **Najotworzysty** *najwięcej otwarty*: A ze
 wszystkich jednogłosnych liter najotworzystsza,
 do wymówienia najnsadniejsza. < Naj + *Otwor-
 zysty, od Otworzysty >

Najpierw, **Naprzód**, **Najprzód**, [Najprzody, Naj-
 wprzód, Najsamprzód, Najsampierw] przys. I.
 raz, po pierwsze: N. nie masz słuszności, a po-
 wtóre na nic to ś. nie zdało. 2. a. **Najpierwej**,

× **Najpierwej**, [Najwpirw, Najpierwik] *przedewszys-
 tkim, na pierwszym miejscu*. < Naj + Pierw(ej) >

Najpierwej p. **Najpierw**.

× **Najpierwej** p. **Najpierw**.

[**Najpierwik**] p. **Najpierw**: Najpierwigek wi-
 dziął. < Najpierwiej + K >

Najpomysłowszy st. n. od **Pomysłowy**: Hrabia
 Aurelja, jako najpomysłowsza, objęła główny
 ster w urządzaniu tych zabaw. Bał. < Naj +
 Pomysłowszy >

Najprzewielebniejszy st. n. od **Przewielebny**:
 N. arcybiskup. < Naj + Przewielebniejszy >

Najprzód p. **Najpierw**. < Naj + Przód, zam.
 Na + Przód >

[**Najprzody**] p. **Najpierw**.

× **Najprzyplaszczęszy** st. n. od *przyplaszczony*: Był dobrym mężem, najprzyplaszczęszym perskim pantoflem. Krasz. < Naj + *Przyplaszczęszy, od Przyplaszczony >

× **Najrzeć, y, ał, nied.** × **Nazierać, × Naglądać** l. dok. *spojrzawszy, napotkać; ujrzał, spostrzec*: Gdzie najrzy szparkę w ścianie, myśl, jak ją zalepić. Krasz. Najrzała chłopaka, który niepokojnym okiem szukał sieroty. Krasz. Rozkwitała na czarowną dziewczkę, o jakiej wieśniak z pieśni chyba lub podania, z najrzanej gdzieś zdaleka postaci mógł roić. Krasz. Taką to piękność najrzałem w oknie. Krasz. Najrzał ją zdaleka. Kon. I na onej koszulinie u boku, jakoby też kieszonkę igłą „przyścięgła,“ ino że od spodka, coby chłopaki nie najrzały, i takech se tę groszówkę chowała. Kon. Antek najrzał w ścisku kogoś. Krasz. Zbiegli ś. do sieni, żeby choć ją przechodzącą N. Krasz. 2. dok. *nawiedzić, odwiedzić, zajrzeć do kogo*: Cheecie ś. opiekować sierotą, ot, czasem mnie najrzyjcie.. dowiecie ś., rzucicie chleba kawałek, jakly go bardzo zabrakło. Krasz. 3. [Najrzeć] nied. *lubić, nawiedzić*. 4. nied. [N. kogo a. N. ś. z kim] *zgadzać ś.* < Naj + Zrzeć >

× **Najrzenie, a, blm.,** czynność cz. **Najrzeć**: Stawało mu czasu na dobieżenie do cmentarza i N. na chatę Cygana. Krasz.

[**Najsamplerw**] p. **Najpierw**: Jarke N. sieje. < Naj + Sam + Pierw >

[**Najsamprzód**] p. **Najpierw**: N. trzeba, żebyś aspan wiedział, że... Korz. < Naj + Sam + Przód >

[**Najszczać, y, ał**] p. **Naszczuć**.

[**Najszczanie, a, blm.**] czynność cz. **Najszczać, naszczanie**.

Najszerszy l. st. n. od **Szeroki**: W najszerszym znaczeniu tego wyrazu (= *w najobszerniejszym*). 2. anat. = a) Mięsień N. grzbietu a. grzbietowy, † muszkuł nader szeroki grzbietu, † muszka szeroka grzbietowa, † odbytoczochracz, † zadodrap (museulus latissimus dorsi s. † scaptor ani). b) × Muskuł N. szyi, mięsień podskórny a. szeroki szyi, † muszka szeroka szyje, † muskuł szerokołomuskułowaty (museulus latissimus colli s. platysma myoides). < Naj + Szerzy >

Najście, a, lm. a, × Nachód, † Naśole l. czynność cz. **Najść; napaść, napad, najazd**: N. nieprzyjaciół. Zrobić komu N. domu. Spustoszenie, jak po najściu Tatarów. 2. lek. (paroxysmus) *przysięp, napad, atak, paroxysm*. < Od Najść >

Najśó, jdzie, szedł, † Naiśó, † Naió, † Naśó, [Naśó], nied. **Nachodzić** l. kogo a. na kogo, eo a. na eo = *zrobić najście, wtargnąć do kogo, do czego*: Pospolicie ludzie naszli kościół, posiekli obrazy. L. N. dom czyj. Czyż dawno Witołd kniaziów wielkich grody naszedł i z tronu zmiotł Olgierdowica? Mick. Z twarzą Achilles taką, z jaką wię poehodził, z mieczem Agamemnona gdy srogim nachodził. Żebr. 2. nied. kogo = *przychodzące natrętnie, naprzykrzać ś., niepokoić*: Dłużnicy, komornicy go nachodzą. Nachodził mię ciągle i nudzi mię ustawicznie. 3. † N., [N., **Naśó**, nied. **Najdować**] kogo = *brać, wleźć na niego = natknąć ś. na niego, należeć, znaleźć, spotkać, zejść, zaskoczyć*: Jesliby gwałtownika swojego gdziekolwiek naszedł, może go zatrzymać podług prawa. Sz. Naszedł paru komorników, ale ci jakby ś. zlekli, obeszli go chytkiem. Ork. [Naszła ich noe]. Głę-

boką wodę naszedł. Otw. S. A naszedłszy inszy bartnik takowe drzewo z pszczołami, wyrąbi i do domu weźmie. Skr. [Najdoby sie]. Kto jest godny, to ją wnetki najdzie, a kto nie, choćby ją (kryjówkę ze skarbem) i naszedł, to mu ś. w oczach straci. Ork. Przen.: Świnie orzechy z kształtu orzecha naszły sobie imię. Syr. (= *otrzymały*). 4. przen. *przysięć na kogo; ogarnąć, opanować kogo, ovladnąć kim, nawiedzić, zdjąć, napaść kogo*: Nachodziła ją trwoga grożącej burzy. Bał. Duszę jej nachodziły jakieś szalone pragnienia. Bał. Czy go myślenki wciąż nachodzą rzewne. Len. 5. [N.] *nadejść, przybyć, zbliżyć ś., nastać*: Zapusty naszy. Post już nachodził. 6. N. czym = *przejść ś., przejść, przesiąknąć, naciągnąć czym*: Tyś wiatrem naszedł. Takem naszła z tej pary, kurzawy, tytuniu, że ledwie nie skonom. L. 7. *nabiec, nabrznieć, nabrzęknąć, nabrać, wzdąć ś.*: Pospolicie koniom w drodze nogi nachodzą. Dor. Od płaczu naszły jej oczy krewi (=*zaszły*). × Dachy mehem były nieforemnie naszły. Żebr. (= *narosły, pokryły ś.*). 8. [N.] *wrócić*: Nachodził na swoje miejsce. N. ś. l. *naschodzieć ś.*: Naszło ś. do nich niemalo ludzi, a gdy ś. niemalo ich nzebierało, zbudowali sobie klasztor. Skar. Bieżeli żołnierze na jedno miejsce, gdzie ś. było wiele niewiast i panien przed strachem naszło. Baz. 2. [N. ś.] = a) *znaleźć ś.* b) *spotkać ś.* < Naj + Iś >

Najtyczanka, i, lm. i, × Najdyczanka, × Nejtyczanka rodzaj bryczki: Mieniano ś. na najtyczanki. Krasz. Najtyczankę przedawszy, koczzyk sprawilem. Krasz. < Od nazwy miasta Czes. Nový Jičín, po Nm. Neu-Titschein >

† **Naju, [Naju]** 2, 3, 4 pp. lpd. od **Ja** = *nas dwu, nas dwóch, w nas dwóch*: Jeden z N. Troc. Wszak wiesz, jako o N. u Ezopa stoi, iż ś. orka zębaity wilk najmniej nie boi. Biel. M. O najucé to idzie. Post. pr. (= *o nas-có*). < N >

Najuczają, a, ał p. Najuczyc.

Najuczanie, a, blm., czynność cz. **Najuczają.**

Najuczanie, a, blm., czynność cz. **Najuczyc.**

Najuczyc, y, ył, nied. **Najuczają** kogo czym = *jukami obladować, objuczyć*: Cztery konie, dobrze najuczone, prowadził. Kłok. Odebrał pięć wielbłądów z inną niezliczoną liczbą bydła, najuczonych złotem i srebrem. Ustrz. < Naj + Juczyc >

Najukochańszy st. n. od *ukochany*.

[**Najutrznia, i, lm. e**] *pora dnia o wschodzie słońca i nieco później*. < Naj + Jutrznia >

Najwięcej st. n. od **Wiele** a. **Dużo**. < Naj + Więcej >

Najwięcejnożny mający najwięcej nóg: Najwięcejnożne, ale dlatego nie najszybiejsze są gatunki stonogów, zwane wijami. < Naj + Więcej + Nożny >

Największość, i, blm. i. rz. od **Największy**: Dokola największości czyli maksimum ciśnienia barometrycznego rozkład wiatrów jest inny. W stanie największości lub najmniejszości gwiazda przedstawia blask prawie stateczny. Kram. 2. mat. *wartość największa funkcji lub calki, maksimum*: N. bezwzględna, względna. Teoria największości i najmniejszości funkcji, calek. < Naj + Większość >

Największy l. st. n. od **Wielki** a. **Duży**. 2. Kardamomki największe p. **Kajaputowy**. 3. anat.: Spoidło wielkie, największe mózgowe p. **Ciało**. < Naj + Większy >

[**Najwpirw**] p. **Najpierw**. < Naj + Wpirw >

[Najwprzód] p. **Najpierw.** <Naj + Wprzód>
Najwyszukański st. n. od **Wyszukany**: Najwyszukańsze zbytki, potrawy. <Naj + Wyszukański>

Najwyżej przys. od **Wysoko**: Co najwyżej, to... (= co najwięcej, suto licząc). <Naj + Wyżej>

Najwyższość, **i**, blm. rz. od **Najwyższy**: Termometr do najwyższości p. **Maksymalny**. <Naj + Wyzszość>

Najwyższowładztwo, **a**, blm. *rzeczy najwyższe, władza najwyższa*: N. uprzywilejowanych zostałoby zapewnione. Kozł. <Najwyższy + Władztwo>

Najwyższy st. n. od **Wysoki**: N. dom w mieście. Troc. Stopień N. przymiotnika. N. stopień kary. Najwyższe miejsce za stołem. Najwyższa Izba obrachunkowa p. **Izba**. Mistrz orderu N. Troc. N. sędzia. Niech ei Bóg N. odpłaci. Rozkaz N. (= *monarszy*). Najwyższa władza. **N.**, ego, blm. rz. *Pan Bóg*: Niech N. twoje pobłogosławi pracce. Troc. <Naj + Wyższy>

Najzyłber, **bru**, blm. *aljaż o srebrzystym wyglądzie, składający ś. z miedzi, cynku i niklu, nowe srebro*. <Nm. Neusilber>

Najzyłbrowy przym. od **Najzyłber**: Łańcuszek N.

† **Najzadański** *najpożądany*. <Naj + *Zadański>

[Nak] p. **Nakoi**. <Zam. Jednak>

Nakadzać, **a**, **ał** i **N.** ś. p. **Nakadzić**: Lepiej ś. Słowianom Rusinom podobały nakadzone cerkwie carogrodzkie. Lel.

Nakadzanie, **a**, blm., czynność cz. **Nakadzać**. **Nakadzanie się**, **a** ś., blm., czynność cz. **Nakadzać** ś.

Nakadzenie, **a**, blm., czynność cz. **Nakadzić**. **Nakadzenie się**, **a** ś., blm., czynność cz. **Nakadzić** ś.

Nakadzić, **i**, **ii**, nied. **Nakadzać** **i.** *kadząc, napuścić dymem*: N. w pokoju. 2. gm. *nasmerdzić, nabzdzić*. 3. lek. *puścić dym z leków spalonych a. wyparowanych na chore ciało a. na część jego, podkadzić, wykadzić, +okurzyć*. **N.** ś. *okadzić siebie*. <Na + Kadzić>

Nakakać, **a**, **ał** żart. *napaskudzić, nafajdać*. <Na + Kakać>

Nakakanie, **a**, blm., czynność cz. **Nakakać**. **1.** **Nakalać**, **a**, **ał** p. **Nakłóć**. <Na + *Kalać, od **Kłóć**>

2. **Nakalać**, **a**, **ał**, **Nakalić** *kalając jedno po drugim, wiele zbrudzić; nabrudzić, nawalać*. <Na + Kalać>

1. **Nakalanie**, **a**, blm., czynność cz. **1.** **Nakalać**. **2.** **Nakalanie**, **a**, blm., czynność cz. **2.** **Nakalać**. **Nakaleczyć**, **y**, **ył** *kaląc jedno po drugim, wielu pokaleczyć*. <Na + Kaleczyć>

Nakalanie, **a**, blm., czynność cz. **Nakalić**. **Nakalić**, **i**, **ii** p. **2.** **Nakalać**.

Nakalać, **a**, **ał** p. **Nakalać**.

Nakamienny p. **Lapidarny**: Powstaje nawet jakaś forma ohydna, którą historycy literatury nazywają stylem nakamiennym. Górs. <Na + Kamienny>

[**Nakantować się**, **uje** ś., **ował** ś.] *najeść* ś. <Na + Kantować>

[**Nakantowanie się**, **a** ś., blm.] czynność cz. **Nakantować** ś.

Nakap, **u**, lm. **y** *skamieniałość brodawkowata utworzona w jaskini wapiennej ze ściekającego na dno roztworu*. <Na + KAP>

Nakapać, **pie**, **pał**, nied. **Nakapywać** **i.** *napalać kroplami*: Nakapało mi z żyrandola stearyny na

ubranie. Z dachu nakapało mi na kapelusze. Przez dach dziurawy nakapało do izby. **2.** *nachlapać, napryskać kroplami*: Nakapałem atramentu na papier. <Na + Kapać>

Nakapanie, **a**, blm., czynność cz. **Nakapać**. **Nakaprysić**, **i**, **ii** *naprymasić*. <Na + Kaprysić>

Nakaptować, **uje**, **ował** *skapując jednego po drugim, wielu skaptować*: Stronników dla królewicza Karola nakaptował samym swym widokiem niemało. Sienk. <Na + Kaptować>

Nakaptowanie, **a**, blm., czynność cz. **Nakaptować**.

Nakapywać, **uje**, **ywał** p. **Nakapać**. **Nakapywanie**, **a**, blm., czynność cz. **Nakapywać**.

† **Nakarać**, **rze**, **rał** *przywiesić do upamiętania, upokorzyć, naprawić, nawrócić, nauczyć*: Jeśli go nie nakarze szkoda, niecham go w przedsięwzięciu jego. Klon. **N.** ś. **1.** *nabiedzić ś. karaniem*: N. ś. kogo. **2.** + **N.** ś. *upamiętać ś., wejść w siebie, poprawić ś., nawrócić ś., nauczyć ś., ustatkować ś., ukorzyć ś.*: Umrze, jeśli ś. nie upamięta a. nie nakarze. Kosz. Karz syna twego, póki nadzieja jest, aby ś. miał N. a polepszyć. Kosz. N. ś. z kogo. Pudł. (= *N.* ś. *czudym przykładem, doświadczeniem*). <Na + Karać>

† **Nakaranie**, **a**, blm., czynność cz. **Nakarać**. **Nakaranie się**, **a** ś., blm., czynność cz. **Nakarać** ś.

× **Nakarbaszować**, **uje**, **ował** p. **Nakarbować**: Jak ś. do szablika porwie, pysk któremu nakarbaszuje. L.

× **Nakarbaszowanie**, **a**, blm., czynność cz. **Nakarbaszować**, *nakarbowanie*.

× **Nakarbić**, **i**, **ii** p. **Nakarbować**: Poborca a. też podskarbi, który eo kradnie, nigdy nie nakarbi. Jabł. (= *nie napisze, nie nanotuje*). <Na + Karbić>

× **Nakarwienie**, **a**, blm., czynność cz. **Nakarbić**. **Nakarbować**, **uje**, **ował**, × **Nakarbić** **i.** a. × **Nakarbaszować** eo = *zrobić karb a. karby na czym, nacigć, naznaczyć karbem; zaznaczyć karbem a. karhami dla pamięci*: N. komu łeb palaszem. Drudzy też miewają drewno nakarbowawszy, a tak w nie drugim drewnem chrostaj jako chrósciel. Cyg. N. drzewo (= *nacechować*). **2.** czego = *naskładać w karby*: N. papierków na choinkę. <Na + Karbować>

Nakarzenie, **a**, blm., czynność cz. **Nakareć**.

Nakareć, **i**, **ii**, † **Nakartać** *karząc wielokrotnie, skarcieć nalezyć, nastrofować, nalajać*: Jak tak dziecie nakareć, poszła dalej. Jak. W. **N.** ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. karzeniem*. <Na + Karcić>

Nakaresować się, **uje** ś., **ował** ś. p. **Napieścić** ś. <Na + Karesować>

× **Nakarmiać**, **a**, **ał** p. **Nakarmić**. Troc.

× **Nakarmianie**, **a**, blm., czynność cz. **Nakarmiać**.

Nakarmić, **i**, **ii**, nied. × **Nakarmiać** **i.** *dać do sytości pokarmu, nasycić karmieniem*: Mamka nakarmiła dziecko (= *dała mu pierś, dała mu ssad do syta*). Nianka nakarmiła dzieci. Łaknącego N. Dobrze mię przyjęli: dali mi wygody, nakarmili, napoili i wyprawili w dalszą drogę. Zastał dziewczynki swoje nakarmione i ogrzane. Bał. **2.** przen. *nasycić, zadowolnić, zaspokozić*: Co człowiek czyni dla siebie, nie nakarmi jego duszy. Krasz. Spróbuj, czy moja śmierć cię nie

uleczy i tygrysięgo serea nie nakarmi. Słow. 3. przén.: Nakarmić kogo czym a. †czego = *napasć, nabawić, napelnić*: Trwogami wielkimi Szweda nakarmił. Birk. Wielkim strachem Jowisza ona nakarmiła młódz. Li. Śmiechem wszystkich nakarmił. Warg. Twoim postępkim szlachetnym nakarmiłeś mnie pociechą. Kras. Śmierć syna smutku ciebie i żadości wielkiej nakarmiła. Skar. N. kogo strachu. Troc. N. s. czym = *nasycić ś., zadowolnić ś., napasć ś. czym, najesć ś. czym*: Persowie zwycięstw ś. nakarmili. Skar. <Na + Karmić>

Nakarmienie, a, bhm., czynność cz. **Nakarmić**. **Nakarnawałować się**, uje ś., ował ś. *karnawałując, nasycić ś.; nahulać ś. nabawić ś. w karnawale*: Cieszę ś., że Staś ś. zabawił, nakarnawałował. Koź. A. <Na + Karnawałować>

[**Nakarować się**, uje ś., ował ś.] *napracować ś., natrudzić ś., naharować ś.* <Na + Karować>

Nakarp, a, lm. y bot. p. **Nerkowiec**. <?>

[**Nakarśnik**, a, lm. i] *rodzaj obroży (do wiązania koni)*. <Na + *Karśnik, od Kark>

Nakartać, a, ał i. †N. p. **Nakarcieć**. 2. [N.] *namówić, nakłonić*. <Na + Kartać>

†**Nakartanie**, a, bhm., [Nakartanie] czynność cz. **Nakartać**: Zamiast zganienia i nakartania dziecko o niepotrzebny płacz, oni mu dogadzają. Perz.

Nakaszać, a, ał, × **Nakaślać** *kasząc, napłuć, nacharchać*. N. ś. *namęczyć ś. kaszaniem*. <Na + Kaszać>

Nakaszenie, a, bhm., czynność cz. **Nakaszać**.

× **Nakaślać**, a, ał i N. ś. p. **Nakaszać**.

× **Nakaślanie**, a, bhm., czynność cz. **Nakaślać**, *nakaszlanie*.

[**Nakat**, a, lm. y] p. **Nakot**: Trzy mile jechałem, dla błota i nakatów, sześć godzin. Krasz.

Nakaz, u, lm. y i. *nakazanie, przykład, rozkaz, rozporządzenie*: Prawa cóż są innego, jedno nakazy z przydanemi pogrozkami? Pileh. Żadna enota nie zna nakazu i zmuszenia. Pileh. Dać komu N. Uczyńcie co z czyjego nakazu. N. urzędowy. Prośba pańska równo z nakazem chodzi. Prz. Surowe nakazy obowiązują, od których mimo tego, co ich spełnienie kosztuje, uwolnić ś. uczciwy człowiek nie może. Krasz. (= *wymaganie*). 2. †N. *przekaz, asygnacja*: Doszedł mię list z małym nakazem o 30 talerach. Troc. 3. [N.] *ustne polecenie do przyjaciela lub krewnego*. Goł. 4. a. **Rozkaznik**, **Imperatyw** fil. (w etyce) *przepis, maksyma, reguła, przepisująca jak być powinno; zasada, nadająca moc obowiązkom i przepisom moralnym*: N. kategoriyczny, rozkaznik kategoriyczny, stanowczy (der kategorische Imperativ, Kant) = *zasadnicze prawo woli, powszechna norma postępowania praktycznego, ikwiąca a priori we wszystkich sumieniach; zasada moralna powszechnie i bezwzględnie obowiązująca*. 5. *prawo wydany przez komornika sądowego na żądanie wierzyciela do strony dłużnej, aby zapłaciła należność dla uniknięcia egzekucji*. <Na + KAZ>

†**Nakaza**, y, bhm. *nadpsucie, uszkodzenie*: Palnik kłęczę tak ma twardą, że bez nakazy i naruszenia trwa czas długi. Syr. <Na + *Kaza, od Kazić>

Nakazać, że, zał, nied. **Nakazywać**, †**Nakazować**, [Nakazować] i. *zalecić, rozporządzić, zapowiedzieć, przykazać, postanowić*: Dobrze czynić, choć nikt tego nie nakazuje, powinien każdy człowiek. N. podatki. Troc. Ruszaj, ruszaj kozacze — pośpiech nakazany. Malez. Giest nakazujący.

Spojrzenie nakazujące. Nakazujące spojrzenie brata zmusiło go do tej grzeczności. Chodź. Największe milezienie nakazywane było przez Hrycia. Krasz. N. komu milezienie. Wypełniać to, co prawo nakazuje. Religja nakazuje kochać bliźniego jak siebie samego. Wit. Czulość w sercu wzbudzona, ale nie nakazana być może. Węg. Okoliczności nakazywały zachować ś. jak najspokojniej. Chm. Gram: × Tryb nakazujący = *tryb rozkazujący*. 2. *prow. ustnie coś przez kogoś polecić*: Litery nie napisać, nie N. słówka. Mick. <Na + Kazać>

Nakazanie, a, lm. a czynność cz. **Nakazać**, *nakaz, rozkaz*: [Aby się stawił zaraz pod nakazaniem króla].

Nakazany i. im. od **Nakazać**. 2. *konieczny, niezbędny, wymagany, potrzebny, nieodzowny*: Pośpiech w takich razach N.

†**Nakazić**, i, il *zepsuć, skazić, nadpsuć*. †N. ś. *skazić ś., zepsuć ś., nadpsuć ś.*: Rzadko żeby kto, ze złemi towarzystwo mając, nie nakaził ś. Grocie. Ilekroć ś. na świat ukażę, tylekroć ś. w czym nakazę. Ku. <Na + Kazić>

[**Nakazować**, uje, ował] i. †N. p. **Nakazać**. 2. *napominać, polecać*.

[**Nakazowanie**, a, bhm.], †**Nakazowanie** czynność cz. **Nakazować**.

Nakazujący w sposób *nakazujący*: Zwykły był pieczętować nieodwołalnym wnioskiem N. rzucałym. Krasz. Oczy jej patrzyły, coś mówiąc N. Krasz.

[**Nakazywacz**, a, lm. e] *ten, co nakazuje, wydający nakazy*. Orzesz.

Nakazywać, uje, ywał p. **Nakazać**.

Nakazywanie, a, bhm., czynność cz. **Nakazywać**.

Nakażny przym. od **Nakaz**, *nakazujący*: Ataman N. = *zastępca hetmana*: Nakażni atamani byli zależni od komisarza Rzeczypospolitej i miejscowego regimentarza. Rol. Hetman mianowany a N. nie nie znaczy; obierano sobie do boju najzdatniejszego. Moracz. Registrowano całe dziesiątki szefów pułkowników (właścicieli), nakażnych pułkowników (dowodzących de facto), szefów i nakażnych setników. Ów wspomniany w spisie był zastępcą Bohuna, to jest pułkownikiem nakażnym. Rol. N., ego, lm. i rz. *wójt*: Jak przez mgłę widzę, że mnie N. do sąsiedniej chaty zapędzi z ementarze. Krasz. <Ros. nakazny>

Nakażenie, a, bhm., czynność cz. **Nakazić**: N. ciała, duszy. <Na + Każenie>

Nakapać się, pie ś., pał ś. *kapiąc ś., nasycić ś.* <Na + Kąpać>

Nakasać, a, ał, nied. **Nakasywać**, †**Nakęsywać** *kąsując jedno po drugim, wiele polkąsać; nagryźć*: Niemalo ten pies ludzi nakasał. <Na + Kąsać>

Nakasanie, a, bhm., czynność cz. **Nakasać**.

Nakąsić, i, il eo, czego = *napocząć kąsać, nagryźć*.

Nakasywać, uje, ywał p. **Nakasać**.

Nakasywanie, a, bhm., czynność cz. **Nakasywać**.

[**Nakci**, **Nachci**] i. a. [Nak, **Nakcić**] *toć, przecież, jużci, jednaki, naturalnie, rozumie ś.*: N. dojedziem (= *jakoś dojedziemy*). 2. *naści, oto masz*. <Zam. Jednak + Ci>

[**Nakcić**] p. **Nakci**.

[**Nakeciać**, a, ał, **Napeciać**] *nagnieść ciasto, ale nie wyrobić go należycie*. <Na + Keciąć>

[**Nakecianie**, a, bhm.] czynność cz. **Nakeciać**,

† Nakęsywać, uje, ywał p. Nakęsać. Troc.
† Nakęsywanie, a, blm., czynność cz. Nakęsy-
wać.

† Nakfa, y, lm. y p. Makfa. <?>
[Nakidać, a, ał] i. i. † N. [Nakidnąć, Nakinąć]
narzucac, nawiscac, namiotać: Jeśli ś. żeglować
komu próżnym przyda okrętem, kamieni weń
i piasku nakida. Pot. 2. nalać czego gęstego. L.
<Na + Kidać>

[Nakidanie, a, blm.], † Nakidanie czynność cz.
Nakidać.

[Nakidka, i, lm. i] płótno, używane do oczepin
i do nakrycia umarłej w trumnie. <Od Nakidać>

[Nakidły] i. uciążliwy, niepewny. 2. narwany.
[Nakidnąć, nie, nął] i. p. Nakidać. 2. nadtrą-
cić, nadtluc. <Na + Kidnąć>

[Nakidnięcie, a, blm.] czynność cz. Nakidnąć.

Nakierować, uje, ował, nied. Nakierowywać
co do czego a. ku czemu = nawrócić, nastawić ku
pewnemu miejscu, skierować, naklonić, naprowa-
dzić: Uchwycił uciekającego chorążego za głowę
i ku miejscu własnemu nakierował go. Warg.
O jakimś ci rad, Amorku, dziękował, gdybyś
kochankę do mnie nakierował! L. N. ś. naklonić
ś., nawrócić ś., skierować ś.: Niemasz człowieka,
żeby pilnym ewinczeniem nie miał ś. N. do dobro-
go i cnoty. Petr. <Na + Kierować>

Nakierowanie, a, blm., czynność cz. Nakiero-
wać.

Nakierowanie się, a ś., blm., czynność cz. Na-
kierować ś.

Nakierowywać, uje, ywał i N. ś. p. Nakiero-
wać.

Nakierowywanie, a, blm., czynność cz. Naki-
erowywać.

Nakierowywanie się, a ś., blm., czynność cz.
Nakierowywać ś.

[Nakinąć, nie, nął] p. Nakidać. <Na + Ki-
nąć>

[Nakiniecie, a, blm.] czynność cz. Nakinąć.

Nakipiały który nakipiał: Czynieł zadość na-
kipiałym w nich oddawna gniewom i zawiściom.
Orzesz.

Nakipieć, i, ał wykpić na co; kipiąc, na-
ciec: Woda z garnka nakipiała na podłogę.
Przen.: Przez te nowe lata włóczęgi nakipiały
w jej piersi war goryczy, zazaleń, gniewu. Orzesz.
(=kipiąc, nabierały ś.). <Na + Kipieć>

Nakipienie, a, blm., czynność cz. Nakipieć.

Nakisać, a, ał p. Nakisnąć.

Nakisanie, a, blm., czynność cz. Nakisać.

Nakisic, i, il kiszac jedno po drugim, wiele ukli-
sic; nakwasic: N. ogórków.

Nakisnąć, nie, nął, nied. Nakisać najś kwasem,
nakwasnic. <Na + Kisnąć>

Nakiszenie, a, blm., czynność cz. Nakisic.

Nakisnienie, a, blm., czynność cz. Nakisnąć.

Nakiwać, a, ał, N. ś. czym = nasyć ś. kiwanem:
Kot, gracz myśliwski, co to nie z jednym widział
ś. chartem i nieraz omykiem nakiwał. Przen.:
Jestem ten, który umiem pod nos N. L. (=naki-
wać palcem, nagrozić). Coś tam przeskrobał, kon-
demnatę wedle wieży na siebie ściągnął, sędziom
piętami nakiwał, tu ś. dostał i ot... ma pacem.
Jeż. Przen.: N. komu = nagrozić, nagadać komu,
napomnieć kogo: Gdybym ducha potkał, naki-
wałbym mu nalezyćcie. L. N. komu palcem w bu-
cie = nagrozić komu tak, że nikt nie widzi, w du-
chu. <Na + Kiwać>

Nakiwanie, a, blm., czynność cz. Nakiwać.

Nakiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Naki-
wać ś.

Naklaskać się, szcze ś., skał ś. klaskaniem
nasyć ś. a. narodować ś. <Na + Klaskać>

Nakląć, inie, lał, × Nakinąć, nied. × Naklinac
komu, kogo = wiele przekleństw nagadać, nawy-
myślać: Ażem mu srodze naklena (=nakłęta),
bo mię z strachu drżączka wziena (=wzięta).
Tremb. Przynajmniej tyle mego, com mu naklął.
Oss. Każdy naklinie, nafuka, nałaje. Mick. Na-
kłął go i nałajał nas dobrze. Krasz. [Naklął od
wszystkich biesów]. N. ś. kluąc, nasyć ś.: Na-
hałasowała dużo i nakłęta ś., że co postanowie-
ne, to ś. zmienić nie może. Krasz. <Na +
Kląć>

Naklecać, a, ał p. Naklecić.

Naklecanie, a, blm., czynność cz. Naklecać.

Naklecenie, a, blm., czynność cz. Naklecić.

Naklecić, i, il, nied. Naklecać klecac jedno po
drugim, wiele sklecić: Nakleciłeś tych świętych
za jeden dzień tak wiele; natworzyłeś teologów...
Birk. <Na + Klecić>

Nakleić, i, il, nied. Naklejać i. czego = klejąc,
narobić; nalepić: N. pudełek. 2. co = przykleić co
na czym, nalepić. N. ś. dok. namęczyć ś. a. nasy-
ć ś. klejeniem. <Na + Kleić>

Naklejać, a, ał p. Nakleić.

Naklejanie, a, blm., czynność cz. Naklejać.

Naklejenie, a, blm., czynność cz. Nakleić.

Naklektac, ta a. eze, tał i. klekczac, naga-
dac, nabajac: N. komu do uszu. Powszednie ba-
jeczki, które mu naklektano. Gosz. Naklektac
glupstw. 2. N. komu głowę = klekczac, nabic pa-
planinę. 3. kogo = odurzyc klektaniem: U paniąt,
łagodną mową naklektanych, zboże bardzo
tanio kupowali. Kosz. <Na + Klektac>

Naklektanie, a, blm., czynność cz. Naklektac.

Naklepac, pie, pał i. klepac, narobić; posp. źle
narobić: N. nożów. 2. gm. nalpac, napaplac, na-
klektac, nabzdurzyc: Naklepal na mnie przed
ludźmi. N. ś. nasyć ś. a. namęczyć ś. klepaniem.
<Na + Klepac>

Naklepanie, a, blm., czynność cz. Naklepac.

Naklecie, a, blm., czynność cz. Nakląć.

Nakleczec się, y ś., ał ś. namęczyć ś. kleczec-
niem. <Na + Kleczec>

× Naklinac, a, ał i × N. ś. p. Nakląć. L.

× Naklinanie, a, blm., czynność cz. Naklinac.

× Nakinąć, nie, nął i × N. ś. p. Nakląć.

Nakluczyć, y, ył kluczac, nachodzić ś.: Naklu-
czyliśmy, jak zajac, niewiele po prawdzie dro-
gi zrobivszy. Sienk. <Na + Kluczyć>

[Nakluć się, uje ś., ul ś.] i. Nakluć ś. w mo-
szenkach = dostał ruptury. 2. zalac ś.: Jajo już
ś. nakluło, to ś. z niego kureczkę wylęze. <Na +
Kluć>

Nakład, u, lm. y, [Nakładek] i. to, co nałożo-
no, ładunek, ciężar; brzemień; zawartość: Podług
konstytucji zdrowia dzieci układam porządek
 nauk, aplikację myśli, N. pamięci. Krasz. Wziąć
 boczke miodu, w której jaki będzie N., słusznie
 obejrzeć potrzeba. Haur. 2. koszt poniesiony na
 co: N. na gospodarstwo, na fabrykę, na szkołę.
 Budować kościół rozkazał, do tego im nakładu
 i pomocy dodając. Skar. Kłasztor z wielkim
 nakładem zbudowała, bo była bardzo bogata.
 Skar. Bez nakładu zysk nie będzie. Kn. Radziby
 mieć korzyść bez nakładu. Krasz. N. na druk
 ksiązki. Nakładem i drukiem Zawadzkiego. Na-
 kładem autora, wydawcy. Wydać co swoim na-
 kładem. Tu N. ś. nawet nie wróci. Przyczyna

nakładu jakiego jest a. potrzeba, a. pożytek. Kosz. Prosił pana, aby co jeść dla nich nago-tował, obiecując odrobić on N. Skar. (= *wyda-tele*). Wymógł na mieszkańcach wielkie sumy pieniężne za N. wojenny, którego byli przyczyną. Kras. Wiadomość stoi za N. pracy. Fal. 3. †N. *wynagrodzenie*: Rewizorom tylko za zlece-niem naszym piśmiennym lub podskarbiego na-szego, a nie inaczej, mają starostowie N. dawać, który przy złożeniu tych listów naszych potrą-conym zostanie. Paw. 4. = a) *komplet wydru-kowanych egzemplarzy*: Zepsuł cały N. Skonfisko-wano cały N. b) *ilość papieru, na którym ma ś. drukować*. 5. †N. *dotatek, przydatek*: Każdy miał przed sądem rzecz swą powiedzieć poprostu bez wszelkiego nakładu. Biel. M. 6. *gór. strop, kryt, dach*. 7. kol. p. *Przeciążenie*. <Na+Kład>

Nakładacz, a, lm. e druk. *robotnik, poddający maszynie papier, na którym druk ś. odbija*.

Nakładaczka, i, lm. i i. druk. forma ż. od **Nakładacz**. 2. *gór. kozioł z drągów do kopienia bahonów lub beczeł*.

Nakładać, a, al p. **Nałożyć**.

Nakładanie, a, blm., czynność cz. **Nakładać**.

Nakładaniec, ńca, lm. ńce kuch. *kołacz ze śliwkami, jagodami lub wiśniami*.

Nakładany z nadzieniem, nadziewany, faszero-wany: N. gołąbek, kapłun. Troc. Naleśniki na-klądane. Troc. (= *przekładane*).

Nakładca, y, lm. y, **Nakładnik ten, co podejmu-je nakład czego, co łoży na co**: Wydawnictwo to nie może znaleźć nakładcy.

Nakładczy, ego, lm. owie rz. *ten, co dogląda ładowania*.

[**Nakładek, dku**, lm. dki] p. **Nakład**: Trzok syn-ów miał w skołak, to N. duży.

Nakładka, i, lm. i i. × N. *deska pozioma w oknie do opierania ś. przy wyglądaniu, parapet*. 2. = *Fele* pod 2. 3. *wstęga blachy nakładana na miejsca spojenia, przymocowania blach*. 4. *mł. część wierzchnia kamienia francuskiego, wypełniona kamieniami spajanymi cementem lub gipsem*.

Nakładna, ej, lm. e kol. *wykaz przedmiotów napelniających wóz*. <Ros. nakładnaja>

Nakładnia, i, lm. e kol. *ładownia, w której ś. nakłada towar na wozy*.

Nakładnie przys. od Nakładny: Posel N. by był czestowany, dojrzeć kazano. Auszp.

Nakładnik, a, lm. i *rydel 12 cali szeroki, służący do podrzynania kawalków torfu, już poprzednio siekaczem przeciętych*.

× **Nakładny i. p. Nakładowy**: Kopanie kruszców wiele nakładne jest. Petr. Ciesząc smętek i narzekania ludzi, Elżbieta na zamku krakowskim tańce i krotofile nakładne sprawowała. Stryk. Przepyszne i nakładne budowanie. Skar. Królewska stolica bardzo nakładna. Leop. 2. *ładowny*: Kłodzie próżne i nakładne. Herb.

Nakładowe, ego, blm. kol. *należność za ładowanie towarów, ładunkowe*.

Nakładowy, × Nakładny przym. od **Nakład**: Gospodarstwo nakładowe p. **Gospodarstwo**. Księ-garnia nakładowa = *podejmująca ś. wydawać dzieła swoim nakładem*.

Nakładzać, a, al p. **Nakłodzić**.

Nakładzanie, a, blm., czynność cz. **Nakładzać**.

Nakłamać, mie, mał *nagadać kłamstw, nałgać*. N. ś. *nasyć ś. kłamaniem*. <Na+Kłamać>

Nakłamanie, a, blm., czynność cz. **Nakłamać**.

Nakłaniać, a, al p. **Nakłonić**. N. ś. i. dok. *nasyć ś. a. namęczyć ś. kłanianiem*: Trzeba ś. na-

prosić, N., zanim ś. co wskóra. 2. nied. p. **Nakłonić**.

Nakłanianie, a, blm., czynność cz. **Nakłaniać**: Śpiewanie psalmów z tak lekkim głosu nakłanianiem, że mówiącemu raczej podobne było, niż śpiewającemu. Ryb.

Nakłaść, kładzie, kładł p. **Nałożyć**. <Na+Kłaść>

Nakładować, uje, ował, Baumować garb. (*skó-ry*) *na krągłaku rozłożyć*. <Na+*Kładować, od Kłoda>

Nakładowanie, a, blm., czynność cz. **Nakłodo-wać**.

Nakłodzenie, a, blm., czynność cz. **Nakłodzić**.

Nakłodzić, i, ii, nied. **Nakładzać** gm. 1. *nakłaść wiele kłód w jedno miejsce*. 2. *wyciąć znak na kłodzie*. <Na+*Kłodzić, od Kłoda>

† **Nakłon, u**, lm. y *nachylenie, nakłonienie*: Dąb w nakłony nie podaje gałęzia wiatrowi. Błaż. <Na+Kłon>

Nakłonić, i, ii, nied. **Nakłaniać** *nagiąć, nachylić, przywieść = skłonić, naprowadzić, sprowadzić, zniewolić, namówić*: N. kogo do zgody, do ustępstw, do wzięcia udziału w czym. Dał ś. N. do podróży. N. kogo na drogę poprawy (= *nawrócić*).

Nakłonił go, żeby ś. ożenił. Rzew. Nakłonił go postrachem a. obietnicami do tego. Troc. Nakłonił serce, myśl ku tobie. Troc. Wprzód go złamię, niżeli nakłoni. Bardz. (= *nieugięty*). Na-klonił ucha twojego a. ucho twoje do mnie. Troc. N. ś. i. *nachylić ś., przechylić ś., skłonić ś.*: Zwycięstwo ś. na naszą nachyliło stronę. Troc. Nakłaniało ś., co żywo, pod władzę panowania je-go. Troc. 2. *ku czemu = skłonić ś., przychylić ś.*: Nakłaniać ś. ku czemu = skłaniać myśl ku czemu. Kn. Nakłonił ś. do nauk. Troc. Niechaj ś. czasem umysł i do gry nakłoni. Mick. <Na+Kłonić>

Nakłonienie, a, blm., czynność cz. **Nakłonić**: N. umysłu. Kn.

Nakłonienie się, a ś., blm., czynność cz. **Nakłonić** ś.

× **Nakłony dający ś. nakłonić, możliwy do nakłonięcia**.

Nakłopotać się, cze ś. a. *ce* ś., *tał* ś., [**Nachłopotać** ś.] *najeść ś. kłopotu, nafrasować ś., natrapić ś., namambarasować ś.*: N. ś. o kogo, o co. <Na+Kłopotać ś.>

Nakłócić się, i ś., *ii* ś. *nasyć ś. a. namęczyć ś., kłócić ś.; wyklócić ś.* <Na+Kłócić ś.>

Nakłócić, a, blm., czynność cz. **Nakłóć**. Lek.: N. ś. próbne (punctio probatoria) = *N. zrobione w celu przekonania ś. o zawartości jamy lub guza*. <Na+Kłócić>

Nakłóć, kole a. kłóje, kłól, nied. **Nakałać, Nakałać, Nakłówać i. przekłóć zlečka, uklóć powierzchni**: N. papier szpilką. 2. *nazabijać kłóciem*: N. wieprzów. N. wrogów. 3. lek. *przebić odpowiednim narzędziem ścianę jamy ciała w celu wypuszczenia z niej płynów chorobnych, przebić, przekłóć*. N. ś. i. *pokłóć ś., nazabijać ś. wzajemnie*. 2. *nasyć ś. a. namęczyć ś. kłóciem*. <Na+Kłóć>

Nakłótek, tka, lm. tki *gieol. rodzaj korala punktowanego, znajdowanego w utworach trzeciorzędowych, poczynając od paryskiego, skłótwa*. <Od Nakłóć>

Nakłówać, a, al p. **Nakłóć**.

× **Nakłówańto, a**, lm. a lek. *narzędzie do nakłówania pęcherza płodowego*.

Nakłówanie, a, blm. I. czynność cz. **Nakłówać**. 2. lek. (acupunctura) *kłócić igłami skóry jako środek lekarski w Chinach i Japonii*, szpilowanie. N. elektryczne p. **Elektropunktura**.

[**Naknęsać**, a, ał, **Naknysać**] I. **namieszać**. 2. **nabrzdziżyć**. <Na + *Knęsać, por. Knesać>

[**Naknęsanie**, a, blm.] czynność cz. **Naknęsać**. [**Naknować**, uje, owal] *narząbać, naciąć, nastrugać*. <Na + Knować>

[**Naknowanie**, a, blm.] czynność cz. **Naknować**. [**Naknysać**, a, ał] p. **Naknęsać**.

[**Naknysanie**, a, blm.] czynność cz. **Naknysać**.

Nakochać się, a s., ał s. *nasycić s. kochaniem; narozkoszować s., nalułowić s.*: **Nakochał s.** nie mało w swoim życiu. Nie mogą s. jej **nakochać**. **Synów narodziś**, a nie **nakochasz s.** w nich, boć je zawiodą w niewolę. Leop. Duch ma to, że s. może w panu N. Baz. <Na + Koehać s.>

Nakolank, nka, częś. w lm. **Nakolanki** I. a. † **Nakolanka** *część zbroi na kolana u dawnych Rzymian, ozdoba na kolana*: Miał **nakolanki** miedziane na nogach. B. B. Tetys prosiła Wulkana, żeby Achillesowi tarcz, przyłbieg, karacęg i **nakolanki** przystojne wykował. Otw. **Nakolanki** u butów niemieckich. Troc. 2. anat. p. **Nadkolanek**. 3. gór. *skórzane okrycie kolana, zapinane pod kolaniem na sprzążkę, część wroczyściego stroju górnicza*. <Na + Kolano>

† **Nakolanka**, nek, blp. p. **Nakolanek**: *Drudzy karaceny i oehędożone N. ze srebra czynią wyciążnione*. Koch. J.

× **Nakolanny**, † **Nakolenny** *znajdujący s. na kolanach*.

Nakolebać się, bie s., bał s. p. **Nakołysać s.** <Na + Kolebać>

† **Nakolenny** p. **Nakolanny**. Anat.: † **Jabłko nakolenne** p. **Nadkolanek**.

Nakołatać się, ta s. a. cze s., tał s. *namęczyć s. kołataniem*: **Nakołatałem s.** do drzwi, do bramy, nim je otworzono. <Na + Kołatać>

[**Nakoło**] p. **Naokoło**. <Na + Koło>

[**Nakolować się**, uje s., owal s.] *nakreć s. w koło*: **Dosięem się nakołował**. <Na + Kołować>

Nakołysać się, sze s., sał s., **Nakolebać s.** *nasycić s. a. namęczyć s. kołysaniem, kolebaniem, nabujać s.* <Na + Kołysać>

Nakombinować, uje, owal *kombinując wielokrotnie, wiele pokombinować*. N. s. *natrudzić s. a. nasycić s. kombinowaniem*. <Na + Kombinować>

Nakombinowanie, a, blm., czynność cz. **Nakombinować**.

Nakomponować, uje, owal *komponując jedno za drugim, wiele skomponować; namyślać*. <Na + Komponować>

Nakoniec przys. *w końcu, nareszcie, wreszcie*: **Kurjer**, tak długo oczekiwany, przyjechał N. <Na + Koniec>

[**Nakoniec**, nca, lm. nca] *pełnica na końcu postrońka (do zakładania na orczyk)*. <Na + Koniec>

[**Nakoniecznik**, a, lm. i] *koniec harapa*. <Ukr. nakoniecznyk>

Nakopać, pie, pał, nied. **Nakopywać** I. *kopiąc, dużo narobić*: N. rowów, kanałów, studzien. 2. *kopiąc, dużo wydobyć*: N. kartofli, marchwi, piasku. N. s. *kopaniem nasycić s. a. zmordować s.* <Na + Kopać>

Nakopanie, a, blm., czynność cz. **Nakopać**. **Nakopanie się**, a s., blm., czynność cz. **Nakopać s.**

Nakopcenie, a, blm., czynność cz. **Nakopcić**. **Nakopcenie się**, a s., blm., czynność cz. **Nakopcić s.**

Nakopcić, i, il I. *kopząc co, wiele czego nagromadzić*: N. szkła. 2. *narobić kopciń, dymu*: **Lampa nakopciła**. N. z cygara, z fajki. Sł. wil. N. w pokoju, paląc papierosa. N. s. *kopceniem = paleniem tytoniu nasycić s.* <Na + Kopcić>

Nakopcować, uje, owal *kopczując, wiele nagromadzić, nadłolować*: N. kartofli. <Na + Kopcować>

Nakopcowanie, a, blm., czynność cz. **Nakopcować**.

Nakopjować, uje, owal *kopjując, wiele nagromadzić*. <Na + Kopjować>

† **Nakopnąć**, nie, nał *kopaniem kogo nasycić s.*: **Jeśliże co poganisz, popraw i nakopń je**. Rej. <Na + Kopnąć>

† **Nakopnięcie**, a, blm., czynność cz. **Nakopnąć**.

Nakopywać, uje, ywał p. **Nakopać**.

Nakopywanie, a, blm., czynność cz. **Nakopywać**.

[**Nakorenek**, nka, lm. nki, **Nakorynek**] *ród, źródło, początek czegoś*: **Zniszczył** z **nakorenkiem** (= do szczętu, z kretešem). <Ukr. năkorenok>

Nakorkować, uje, owal *kor'kując, nagromadzić*: N. butelek. <Na + Korkować>

[**Nakorynek**, nka, lm. nki] p. **Nakorenek**: **Mawiał**, że sprawa rycerza ozdabia, więc rząd i zbroja, a kto czym **narabia**, znać s. powinien z rzemiosła i z sądu, i z **nakorynku**, i z samego rządu na tym, co dobre, i na tym, co zdatne i co rycerstwu wszemu jest **popłatne**. Pol.

Nakorzystać, a, ał *odnieść wiele korzyści z czego*. <Na + Korzystać>

Nakorzystanie, a, blm., czynność cz. **Nakorzystać**.

Nakosić, i, il *kosząc, wiele nagromadzić*. N. s. *koszeniem nasycić s. a. zmordować s.* <Na + Kosić>

Nakostniak, a, lm. i lek. p. **Kostniak**. <Na + Kostniak>

Nakostny *na kości s. znajdujący*. Lek.: **Chrzęstniak** N. p. **Chrzęstniak**. <Na + Kostny>

Nakoszenie, a, blm., czynność cz. **Nakosić**. **Nakoszenie się**, a s., blm., czynność cz. **Nakosić s.**

Nakosztować się, uje s., owal s. I. *nawydawać pieniędzy, nakłospensować s.* 2. *nasycić s. a. namęczyć s. kosztowaniem (dochodzeniem smaku)*. <Na + Kosztować>

Nakosztowanie się, a s., blm., czynność cz. **Nakosztować s.**

[**Nakoł**, a, lm. y, **Nakoł**] *okrągła sztuka drzewa, kładziona wpoprzek drogi bagnistej*: **Nakoty** grobli. Miał jednak ów **żółty koczyk** tyle do przebycia grobel i **nakoł**ów. Krasz. <Z Ukr. nakoł>

× **Nakować**, uje, owal p. **Nakuć**. <Na + Kować>

† **Nakowadlnia**, i, lm. e p. **Nakowalnia**.

† **Nakowadlny** p. **Nakowadłowy**.

† **Nakowadło**, a, lm. a p. **Nakowalnia**: **Nakowadła** pod ciężkimi jęczały młotami. Troc. <Na + Kowadło>

† **Nakowadłowy**, † **Nakowadlny** przym. od **Nakowadło**.

† **Nakowalnia**, i, lm. e I. a. † **Nakowadlnia**, † **Nakowadło** *przyrząd, na którym kują metale, kowadło*: **Młoty** brzmia z **nakowalniami**. P. Koch. 2. anat. p. **Kowadło**. Ryszk.

× **Nakowanie**, a, blm., czynność cz. **Nakować**. [Nakowo] p. Jednak. <Zam. Jednakowo>

× **Nakowywać**, a, ał p. **Nakuć**.

× **Nakowywanie**, a, blm., czynność cz. **Nakowywać**.

× **Nakożlenie**, a, blm., czynność cz. **Nakożlić**.

× **Nakożlić**, i, il *nachmurzyć, zasępić*: N. czolo. <Na + Kożlić>

[Naków] p. Jednak. <Zam. Jednakow(o)>

Nakpić, i, il i N. *ś. kpieniem nasycić ś., narzutować ś., nadzwic ś.* <Na + Kpić>

Nakpienie, a, blm., czynność cz. **Nakpić**.

Nakpienie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Nakpić ś.**

× **Nakradać**, a, ał p. **Nakrasć**.

× **Nakradanie**, a, blm., czynność cz. **Nakradać**.

Nakradzenie, a, blm., czynność cz. **Nakrasć**.

[Nakradzony] p. **Nakrasć**: Miała nakradzoną pietruszkę.

Nakrajać, e, ał, **Nakroić** *krając, wiele nagromadzić*: N. chleba, mięsa. <Na + Krajać>

Nakrajanie, a, blm., czynność cz. **Nakrajać**.

Nakramarzenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Nakramarzyć ś.**

Nakramarzyć się, y *ś.*, yl *ś. kramarząc ś., nasycić ś. a. zmordować ś.* <Na + Kramarzyć>

Nakrapiać, a, lm. e *ten, co nakrapia*.

Nakrapianie, a, ał p. **Nakropić**.

Nakrapianie, a l. blm., czynność cz. **Nakrapiać**.

2. lm. a *kropki, cętki, powstałe z nakrapiania*: N. ezerwone, żółte.

Nakrapiany l. im. od **Nakrapiać**. 2. *mający po sobie kropki, cętkowany, upstrzony, pstry*: Tkanina nakrapiana. Odłączył barany pstre i nakrapiane, a wszystko stado jednostajnej barwy, to jest białej a. czarnej wełny, poruczył synom. Leop. Noe czarna puściła ś. zarazem przez głębokie morze, wysławszy nakrapiane wprzód przed sobą zorze. Zbył.

Nakrasa, y, lm. y bot. (heisteria), *ros.* <? >

Nakrasić, i, il l. × N. *krasząc = farbując, wiele nagromadzić*. 2. *krasząc = okraszą zaprawiając, wiele okrasić*. <Na + Krasić>

† **Nakrasszy** st. n. od **Krasy**, *najpiękniejszy*: Ku cześć Matuchny Bożej, wszech nakrasszy rajskiej róży. Brk. <Na + *Krasszy, od Krasy>

Nakraszenie, a, blm., czynność cz. **Nakrasić**.

Nakrasć, dnie, dl, im. **Nakradzony** a. [Nakradzony], nied. × **Nakradać** *kradnąc, wiele nagromadzić*: N. pieniędzy, jabłek. <Na + Kraść>

Nakrawędny *na krawędzi ś. znajdujący*: Rzeźczownicy męskie ze spółgłoską nakrawędną odkrytą. Mał. <Na + *Krawędny, od Krawędź>

† **Nakręcać**, a, ał, [Nakręcać] p. **Nakręcić**.

† **Nakręcanie**, a, blm., [Nakręcanie] czynność cz. **Nakręcać**.

Nakrażać, a, ał, × **Nakrażyć** l. *w krążki nakrajać*: Chrzan w talarki nakrażany w winie moczyć. Syr. 2. *narzucić, nakrajać, nasiekać*: N. botwiny, pokrzywy dla świń. 3. [N.] *nadrobić, nakruszyć*: Dziecko nakrażało bulki do mleka. Wal. N. *ś. krążeniem nasycić ś. a. zmordować ś.* <Na + Krażać>

Nakrażanie, a, blm., czynność cz. **Nakrażać**.

Nakrażanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Nakrażać ś.**

Nakrażenie, a, blm., czynność cz. **Nakrażyć**.

Nakrażenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Nakrażyć ś.**

Nakrażyć, y, yl l. u. *część*. N. *ś. w krag nachodzić ś.*: Nakrażył ś. koło domu, nim odważył

ś. wejść. Przen.: Nakrażył ś., nim sechweił główną myśl. 2. × N. p. **Nakrażać**. <Na + Krażyć>

Nakredować, uje, ował, × **Nakredzić**, nied. × **Nakredzać** *natrzeć kredą*: N. kij, rękę. <Na + Kredować>

Nakredowanie, a, blm., czynność cz. **Nakredować**.

Nakredytować, uje, ował, **Naborgować** *kredytując przez pewien czas, dużo skredytować*. <Na + Kredytować>

Nakredytowanie, a, blm., **Naborgowanie** czynność cz. **Nakredytować**.

× **Nakredzać**, a, ał p. **Nakredować**.

× **Nakredzanie**, a, blm., czynność cz. **Nakredzać**.

× **Nakredzenie**, a, blm., czynność cz. **Nakredzić**.

× **Nakredzić**, i, il p. **Nakredować**.

Nakreować, uje, ował *krenjąc jednego po drugim, wielu czymś zrobić*: Ile oni tam na poczekaaniu nowej szlachty nakreowali z lada drukarzy i puszkarzy. Krasz. <Na + Kreować>

Nakreowanie, a, blm., czynność cz. **Nakreować**.

† **Nakreszać**, a, ał p. **Nakreślić**.

† **Nakreszanie**, a, blm., czynność cz. **Nakreszać**.

Nakreślać, a, ał p. **Nakreślić**.

Nakreślanie, a, blm., czynność cz. **Nakreślać**.

Nakreślenie, a, blm., czynność cz. **Nakreślić**.

Nakreślić, i, il, nied. **Nakreślać**, † **Nakreszać**

1. *kreśląc, wykonać*: N. linję, koło. N. plan. Przen.: N. plan postępowania (= *obmyślić*). N. znak krzyża na czole a.: N. czolo znakiem krzyża. Znakiem zbawiennym czolo nakreślili. Auszp. 2. *przen. napsać*: Nakreślił matec list bardzo dotkliwy, którego po rozmyśle nie wysłał. Chm. W tym czasie nakreślił Balladynę. Chm. Przyjmie ustawy, w przyjacielskim nakreślone rymie. Mick. 3. *przen. opisać, przedstawić, scharakteryzować*: N. obraz życia Cezara. Zestawie postać Świtezianki, nakreślona przez Mickiewicza, z Goplaną Słowackiego. Chm. <Na + Kroslić>

Nakręcać, a, ał p. **Nakręcić**.

Nakręcanie, a, blm., czynność cz. **Nakręcać**.

Nakręcenie, a, blm., czynność cz. **Nakręcić**.

Nakręcić, i, il, nied. **Nakręcać**, † **Nakręcać**,

[Nakręcać] 1. *kręcąc jedno po drugim, wiele nakręcać, nawijać*: N. nici, powrozów. 2. *kręcąc, nawinać, wkręcić*: N. śrubę. 3. *kręcąc, nastroić uregulować*: Nakręć skrzypce i zagraj. Troc. N. zegarek. W niebie nakręcają to koło, którym przypadki biegną. Lubom. 4. *wykręcić, nakręcić, nakłamać, nakłwerczyć*: Przy przeprawie przez rzokę karku sobie nakręcił. Sienk. [Nakręca mi syi. Djabeł nakręcił stodoly]. 5. *kręcąc, nakierować*: Kark skręcony nazad nakręcać. Perz. Przen.: Sam na ś. nakręcił nawyższe kaptaństwo. Leop. 6. *przen. naciągnąć, nakierować*: Wszystkie dyskursy do swego konia nakręca. Karp. Nakręcać znaczenie myśli do swego widzi mi ś. St. wil. Nakręcił go na swoją stronę. Troc. U Porty zawsze ze dwie a. trzy osoby wszystkie sprawy nakręcają i władną prawie całym państwem. Kłok. Płaskie śmiechy i nakręcone żarty. L. (= *wymuszane*). 7. *przen. wiele kręctwo narobić*: Dużo nakręcił w tej sprawie. 8. *przen. oszukać*: Ty może myślisz, chamski gnacie, żem ja cię nakręcił. Prus. 9. *nied.*: [Nakręcać] = *futuere*. N. *ś. kręcąc ś., nasycić ś. a. zmordować ś.* <Na + Kręcić>

Nakrętka, i, lm. i p. **Mutra**.
Nakrętkowy przym. od **Nakrętka**. Rzem.: Klucz N. (Mutterschlüssel). Sprawdzian N. (Mutterleere).

Nakrochmalenie, a, blm., czynność cz. **Nakrochmalic**. Przen.: Nie dałam jeszcze żadnego powodu do takiego nakrochmalenia względem mnie. Krasz. (= *sztynność*).

Nakrochmalic, i, il *krachmałem* napuścić. Przen.: Alfred nakrochmalony, z zaciętymi ustami. Krasz. (= *sztynny*). <Na + Krochmalic>

Nakroić, i, il i. p. **Nakrajać**. 2. *zacząć krajać, trochę ukrajać*. <Na + Kroić>

Nakrojenie, a, blm., czynność cz. **Nakroić**.
Nakropić, i, il, × **Nadkropić**, nied. **Nakrapiać** i. *kropkami pooblewać*: N. wodą bielizną do prasowania. **Nakrapiać** farbą brzegi książki. 2. *kropkami napalać*: Deszcz nakropił mi na kapeluszu. <Na + Kropić>

Nakropienie, a, blm., czynność cz. **Nakropić**.
Nakropkować, uje, ował *kropkami poznaczyć*. <Na + Kropkować>

Nakropkowanie, a, blm., czynność cz. **Nakropkować**.

Nakrój, oju, lm. *oje kształt, forma*: Piękny N. liści dębu. <Na + Krój>

† **Nakrótnie** *krótko, w krótkości, pokrótce*. <Na + Krótko>

Nakruszać, a, al p. **Nakruszyć**.

Nakruszanie, a, blm., czynność cz. **Nakruszać**.

Nakruszenie, a, blm., czynność cz. **Nakruszyć**.

Nakruszyć, y, ył, [**Nakruszyć**], nied. **Nakruszać** i. *krusząc, nasypać, nadrobić*: N. chleba do miski. 2. *krusząc = tłucząc, wiele potłuc, potraszać*: Niemalą nakruszył bałwanów pogańskich. <Na + Kruszyć>

Nakrwać, i, il *krwawiąc jednego po drugim, wielu pokrwać*. N. ś. *krwią ś. naoblewać*; przen. *namucić ś., nadgrzeżyć ś.*: A co ś. nakrwało serce Anny z powodu złych mów o Zygmuncie Auguste! Bart. <Na + Krwawić>

Nakrwawienie, a, blm., czynność cz. **Nakrwawić**.

Nakrwawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Nakrwawić ś.**

Nakrycie, a i. blm., czynność cz. **Nakryć**. 2. lm. a *to, czym coś nakrywają, przykrycie*: N. domu = *dach*. × N. okrętu = *pokład*. N. stołu a. częś. N. = a) *przybory do jedzenia na cały stół*; b) *częś. przybory do jedzenia dla jednej osoby*. Brak jednego nakrycia. N. łóżka = *wszystko, czym ś. pościelić nakrywa*. Drze przez sen kosztowne nakrycia i futra. Krasin. N. głowy = *kapelusz, czapka*. Gdyby z tych oczu ziemskie odpadło N., obaczyłbyś niejedno w koło siebie życie. Mick. <Na + Krycie>

Nakrycie się, a ś., blm., czynność cz. **Nakryć ś.**

Nakryć, yje, ył, nied. **Nakrywać** i. *przykryć z wierzchu*: (Antoś) okrążył Świętę mieczą błyskawicą i nakrył złotemi piórami. Mick. N. dom gontami, dachówką, słomą. N. głowę koldrą. N. głowę (= *włożyć na głowę kapelusz a. czapkę*). Z nakrytą głową (= *z kapeluszem a. czapką na głowie*). N. łóżko kapą. N. półmisek, garnek. Nakryj potrawę, aby nie wystygła. N. stół obrusem. N. stół a. do stołu = *przygotować stół do jedzenia*. N. na dwanaście osób. 2. *pokryć, powleć*: Ubrany był w kożuch, sukmem czerwonym nakryty. Kaczk. [Krwio nakryty] (= *pokryty*). 3. przen. *przyłapać, ująć, pochwytać, wpaść na kogo*: Wielkim był łowcem na Tatarstwo, a podjechał

i N. ezambuł to już jego rzecz! Rol. 4. bart.: Nakrywać barci = *znaczyć barci cechami a. liczbami*. N. ś. *włożyć co na siebie z wierzchu, okryć ś. z wierzchu*: N. ś. koldrą, pierzyną. Nakryj ś. płaszczem i biegnij po doktora. Lepianka ich powoli ś. nakrywała i kończyła. Krasz. (= *dośćwała dach*). Przen.: Pierwej jeszcze niedjedną kondel nogami ś. nakryje. Sienk. (= *będzie zabity, zginie, polegnie*). <Na + Kryć>

[**Nakryszenie**, a, blm.] czynność cz. **Nakrzyć**, *nakruszenie*.

[**Nakrzyć**, y, ył] p. **Nakruszyć**: Nakrzyć chleba do miski. Por. **Nakrzyć**. <Zam. Nakrzyć>

Nakrytkować, uje, ował *krytkując jedno po drugim, wiele skrytkować*. N. ś. *nasyć ś. krytkowaniem*. <Na + Krytkować>

Nakrywa, y, lm. *y wierzch, wieko do przykrycia czego, pokrywa*: N. kotła. N. do tego naczynia by dobrze przystawała. Torz. Nakrywy, wieka żelazne, któremi czopy armatne w panwiach żelaznych przyciskają ś. Jak. J. Zdr. **Nakrywka**. <Na + *Krywa, od Kryć>

Nakrywacz, a, lm. *e ten, co nakrywa*.

Nakrywać, a, al p. **Nakryć**.

× **Nakrywadełko**, a, lm. a anat. p. **Nagłośnia**. **Nakrywalny** i. *do nakrywania służący*. Myśl.: Sieć nakrywalna = *sieć na kurapatwy używana, rozjazd, płachta*. 2. × N. *mogący być nakrytym*.

Nakrywanie, a, blm., czynność cz. **Nakrywać**.

Nakrywka, i, lm. i i. p. **Nakrywa**: Ule ze słomianymi nakrywkami. Sienk. 2. anat.: N. krtańowa p. **Nagłośnia**.

Nakrywkowy przym. od **Nakrywka**. Zoot.: Kość nakrywkowa u ryb (os operculaire).

Nakrzętać się, a ś., al ś. *krzątaniem ś. nasycić ś. a. zmordować ś.*: Niedjedn z panów więcej niż ja nakrzętał ś. na dokuczliwym upale. Orzesz. <Na + Krzętać ś.>

Nakrzętanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nakrzętać ś.**

[**Nakrzęcenie**, a, blm.] czynność cz. **Nakrzęczyć**.

[**Nakrzęczyć**, y, ył] p. **Nakrzyć**.

[**Nakrzęcie**, a, blm.] czynność cz. **Nakrzyć**.

† **Nakrzepienie**, a, blm., czynność cz. **Nakrzepczyć**.

† **Nakrzepczyć**, y, ył *nastroszyć, podnieść*. Mącz. <Na + Krzepczyć>

Nakrzesać, sze, sał, † **Nakrziesić**, nied. **Nakrzesywać** *krzesząc przez czas dłuższy, wiele wykreszać*: N. ognia. Moeen jest Bóg z tych oto kamieni N. synów Abrahamowi (= *naciosać*). Przen.: Żeby ludzie z tego nie nakrzესali jakich tam plotek. Kaczk. N. ś. *krzesaniem nasycić ś. a. zmordować ś.* <Na + Krzesać>

Nakrzesianie, a, blm., czynność cz. **Nakrzesać**.

Nakrzesianie się, a ś., blm., czynność cz. **Nakrzesać ś.**

† **Nakrziesić**, i, il p. **Nakrzesać**. <Na + Krziesić>

Nakrzesywać, a, al p. **Nakrzesać**.

Nakrzesywanie, a, blm., czynność cz. **Nakrzesywać**.

† **Nakrzieszenie**, a, blm., czynność cz. **Nakrziesić**.

Nakrzuszyć się, i, ś., il ś. *krztuszeniem ś. namęczyć ś.* <Na + Krztuszyć ś.>

Nakrzyć, y, al *wiele krzyku narobić*: Upominając ś., tak nakrzyć, nahałasowali, żem prawie ogłuchł. L. Nakrzyć, nałaje, i na tym koniec. Chodź. N. na kogo = *z krzykiem nałajać komu, wykrzyć kogo*. N. na co = *narobić hałasu*

przeciw czemu. N. ś. krzyżeniem nasycić ś. a. namordować ś. <Na+Krzyżeć>

Nakrzyczenie, a, btm., czynność cz. **Nakrzyżenie**.

Nakrzyżenie się, a ś., btm., czynność cz. **Nakrzyżenie** ś.

[**Nakrzyć**, y, ył] I. a. [**Nakrzyżyć**] *nakruszyć, narobić okruszyn*. Por. **Nakruszyć**. 2. *nagać*: Nakrzyli ojcowie na mnie przed obcemi. <Na+Krzyć>

Nakrzykiwać, uje a. iwa, iwał *wydawać pojedyncze krzyki*: Rycerstwo nakrzykiwało i kłęło. Krasz. <Na+*Krzykiwać, od Krzyżeć>

Nakrzykiwanie, a, btm., czynność cz. **Nakrzykiwać**.

†**Nakrzyżmolenie**, a, btm., czynność cz. **Nakrzyżmolić**.

†**Nakrzyżmolić**, i, il p. **Nagrzyżmolić**: Tak pisze, że nie wiedzieć, czy kijem, czy piórem nakrzyżmolił. Haur. <Na+Krzyżmolić>

Nakrzyżdżenie, a, btm., czynność cz. **Nakrzyżdżić**.

Nakrzyżdżić, i, il *krzywdząc jednego po drugim, wielu skrzywdzić*. <Na+Krzywdzić>

Nakrzywiaozka, i, lm. i narzędzie do *nakrzywania*. <Na+*Krzywiaozka, od Krzywić>

Nakrzywiac, a, ał i N. ś. p. **Nakrzywić**.

Nakrzywanie, a, btm., czynność cz. **Nakrzywiać**.

Nakrzywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Nakrzywiać** ś.

Nakrzywić, i, il, nied. **Nakrzywiac** I. co=*krzywym zrobić, skrzywić, przekrzywić*: Trzęsąc głową, szyję nakrzywiła. Bardz. [Macoela nakrzywia mnie szyje] (= *wyłęca*). Wargi ściśnięcie i brwi nakrzywiecie. P. Koch. (= *zmarzczycie*). Przen.: Dominikan, każąc, miejsce ono Pawłowe nakrzywił ku swej stronie. Baz. (= *naciągał*). 2. czego = *krzywić co, wiele czego nagromadzić, krzywego czego narobić*: Nakrzywił kabłąków. N. ś. 1. stać ś. *krzywym, skrzywić ś., przekrzywić ś.* 2. *krzywieniem ś. = okazaniem niezadowolenia nasycić ś. a. zmordować ś., nagrymasić ś.*: Nakrzywił ś., nim przyjął. <Na+Krzywić>

Nakrzywienie, a I. btm., czynność cz. **Nakrzywić**. 2. lm. a *miejsce nakrzywione*: Pękło na nakrzywieniu.

Nakrzywienie się, a ś., btm., czynność cz. **Nakrzywić** ś.

Nakształt I. N. czego=*na podobieństwo czego*: Bór czernił ś. N. ogromnego gmachu. Mick. 2. × N. *jakby, niby*: On coś N. pomieszany ma rozum. L. <Na+Kształt>

Nakucie, a, btm., czynność cz. **Nakuć**.

Nakuć, uje, uł, × **Nakować**, nied. **Nakuwać**, × **Nakowywać** I. *kućć jedno po drugim, wiele czego nagromadzić*: Nakuł kupę gwoździ. 2. [N.] *nabić, nabuc*: Macocha pięścią nakuje. <Na+Kuć>

× **Nakuglować się**, uje ś., ował ś. z kogo = *nadwić, nakupić, nazartować ś.*: A przedsię gierpi dwie szkodzie, i owego, jeśli nie dudek, co mu powiada, iż ś. z niego do woli nakugluje, i owego, co go szauje. Ref. <Na+Kuglować>

× **Nakuglowanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Nakuglować** ś.

Nakukać, a, ał *głos właściwy kukulce wydać znaczną ilość razy*: Ona mu nakukała. Jeż. N. ś. *kukaniem nasycić ś. a. zmordować ś.*: Kukulecka nakukała sie darmo. <Na+Kukać>

Nakukanie, a, btm., czynność cz. **Nakukać**.

Nakukanie się, a ś., btm., czynność cz. **Nakukać** ś.

Nakuliwać, a, ał *trochę kuleć, utykać*: Przywłókił ś. nakuliwając, o kiju. Krasz. Trzymający ś. prosto, ale nieco nakuliwający na jedną nogę. Krasz. <Na+*Kuliwać, od Kuleć>

Nakuliwanie, a, btm., czynność cz. **Nakuliwać**. **Nakułacznik**, a, lm. i *przyrząd żelazny, nakładany na rękę jako broń*. <Na+Kulać>

[**Nakupać**, a, ał] p. **Nakupować**: Maciek nakupał wołów.

[**Nakupanie**, a, btm.] czynność cz. **Nakupać**. [**Nakupczenie**, a, btm.] czynność cz. **Nakupczyć**.

[**Nakupczyć**, y, ył] *kupeć, nabierać; natargować*: Duzoś nakupczył? <Na+Kupeczyć>

Nakupiać, a, ał p. 2. **Nakupić**.

Nakupianie, a, btm., czynność cz. **Nakupiać**.

× **Nakupiciel**, a, lm. o *ten, co nakupuje*.

1. **Nakupić**, i, il p. **Nakupować**: Jedźcie a nakupcie nam potrzeb. Wuj. <Na+1. Kupić>

2. **Nakupić**, i, il, nied. **Nakupiać** *skupiając jedno po drugim, wiele nagromadzić*. <Na+2. Kupić>

1. **Nakupienie**, a, btm., czynność cz. 1. **Nakupić**, *nakupowanie*.

2. **Nakupienie**, a, btm., czynność cz. 2. **Nakupić**.

Nakupować, uje, ował, **Nakupić**, [**Nakupać**], nied. **Nakupowywać**, **Nakupywać** *kupując jedno po drugim, wiele czego nagromadzić*: Nakupował daktylów, na okręt zgromadził. Kras. <Na+Kupować>

Nakupowanie, a, btm., czynność cz. **Nakupować**, *nakupienie*.

Nakupowywać, ywa a. uje, ywał p. **Nakupować**. **Nakupowywanie**, a, btm., czynność cz. **Nakupowywać**.

Nakupywać, uje, ywał p. **Nakupować**.

Nakupywanie, a, btm., czynność cz. **Nakupywać**.

Nakurzać, a, ał p. **Nakurzyć**.

Nakurzanie, a, btm., czynność cz. **Nakurzać**.

Nakurzenie, a, btm., czynność cz. **Nakurzyć**.

Nakurzenie się, a ś., btm., czynność cz. **Nakurzyć** ś.

Nakurzyć, y, ył, nied. **Nakurzać** I. w czym a. co=*kurzu gdzie narobić, kurzem co napełnić*: Wymiatając, N. w pokoju a N. pokój. Wszysey razem wyskoczyli, pełną szopę nakurzyli. Kant. 2. *paląc coś, dymu narobić, dymu napuścić, nadyć*: N. z fajki, z cygara. 3. × N. *spalić czego dużo w celu narobienia dymu*: Tyle nakurzył kadzidła, że aż ciemno w pokoju. Śł. wil. 4. † N. kogo a. co=*okadzić*: N. konia chorego strojami bobrowymi z rutą suchą. Haur. Gnoj wymiatając i kadzeniem nakurzając, kościół uześli. Skar. 5. żart. *nasmrodzić, nabzdzić*. 6. † N. komu = *wylajac, zwymyslać kogo*. N. ś. *kurzeniem nasycić ś. a. zmordować ś.*: Nakurzyłem ś. mojego tytuniu, aż mię głowa boli. Śł. wil. <Na+Kurzyć>

Nakusić, i, il *kusząc jednego po drugim, wielu skusić*: Jużeś doś ludzi nakusił. <Na+Kusić>

Nakuszenie, a, btm., czynność cz. **Nakusić**.

Nakuwacz, a, lm. e *kamienniarz, nakuwający kamienie młyńskie*. <Na+*Kuwacz, od Kuć>

Nakuwać, a, ał p. **Nakuć**. <Na+*Kuwac, od Kuć>

Nakuwanie, a, btm., czynność cz. **Nakuwać**.

Nakwasić, i, il, † **Nakwasnić**, nied. **Nakwaszać**, † **Nakwasniać** *kwaząc przez czas dłuższy, wiele*

czego nagromadzić: N. kapusty, ogórków, mleka.
<Na + Kwasić>

Nakwaszać, a, ał p. Nakwasić.

Nakwaszanie, a, blm., czynność cz. Nakwaszać.

Nakwaszenie, a, blm., czynność cz. Nakwasić.

†**Nakwaśniać, a, ał p. Nakwasić.**

× **Nakwaśniały** *nieco skwaśniały, nieco kwaśny:* Piwo nakwaśniałe jak naprawić. Syr.

†**Nakwaśnianie, a, blm., czynność cz. Nakwaśniać.**

†**Nakwaśnić, i, ił p. Nakwasić:** Cytryną wodę nakwaśnij. Troc.

× **Nakwaśnić, eje, ał** *stać s. nieco kwaśnym, nieco skwaśnić, nadkwaśnić:* Wino niezatkane czasu ciepłego łatwie nakwaśnieje. Trzyc. <Na + Kwaśnić>

× **Nakwaśnienie, a, blm. 1. czynność cz. Nakwaśnić. 2. czynność cz. Nakwaśnić.**

Nakwielica, y, lm. e, Błotnica bot. (marica) ros. <?>

Nalabować się, uje s., ował s. labowaniem *nasyć s. a. zmordować s.* <Na + Labować>

Nalabowanie się, a s., blm., czynność cz. Nalabować s.

Nalać, leje. lał, nied. Nalewać 1. czego do czego a. w co, na co = *plynu napuścić:* N. wody do konewki, herbaty do szklanki. N. wina w kieliszki. N. wody na ręce, na miednicę, na podłogę. N. rosółu na talerz. Spirytus nalany na pieprz turecki. N. komu herbaty, wina. Z próżnego i Salomon nie naleje. Prz. (= z niczego trudno coś zrobić). N. sobie do brzucha a. w gardło = *wypić.* Dzieszęby s. ich pożywiło, co jeden w brzuch swój natka i naleje. Hrb. Zdumiane muzykanty wypędzono z sali, ani im zapłacili, ni w gardło nalali. Tremb. N. sobie w czub = *upić s. porządnie.* Nalał w czub tak wiele, że rozum stracił. Jabł. Ostatniemi czasy za dużo nalewał. Kaczk. (= *pił*). Przen.: N. komu za skórę = *dogryźć, dokuczyć.* Przen.: Widziałem, jakie czełk żądze zapalał, jakie i kiedy sobie myśli nalał. Miek. Nieprawdy w uszy wozyrskie codzień, co godzina przez swoje posły nalewali. Birk. 2. co czym a. co czego = *plynem napelnić:* N. kieliszki winem. N. szklankę piwa. Sędzia jego puhar i swój kielich nalał. Miek. Butelka nalana winem. Dwa kałamarze N. Miek. N. sobie czym brzuch a. gardło = *opić s. czego wiele.* N. komu brzuch a. gardło = *spoić kogo porządnie.* Brzuch nalany = *napelniony napojem, trunkiem.* Z nalanej jadom paszczeni zioną płomień i śmierć. Sow. 3. co czym a. czego na co = *zanurzyć co w czym, zalać co czym:* N. korniszony octem. Piodun nalany spirytusem. N. wódki na wiśnie. **N. s. 1.** nieco. *nacieknąć, napłynąć:* Nalało s. z beczki. Przen.: Obranaś z ozdób ojezyno, leez i to mało, bo s. za skórę więcej nalało. Chr. (= *więcej jeszcze złego na cie s. zważyło*). 2. *napelnić s. plynem:* Nalał s., ledwie chodzi. St. wil. (= *upić s.*). Przen.: Ta komnata nalala s. srebrnego blasku. Słow. <Na + Lać>

[**Naladować, uje, ował**] p. **Naladować.** <Na + Ladować>

[**Naladowanie, a, blm.**] czynność cz. **Naladować, naladowanie.**

Nalamentować się, uje s., ował s. lamentowaniem *nasyć s. a. zmordować s.* <Na + Lamentować>

Nalamentowanie się, a s., blm., czynność cz. Nalamentować s.

Nalanie, a 1. blm., czynność cz. Nalać. 2. † N., lm. a apt. p. Nalew. <Na + Lanie>

Nalanie się, a s., blm., czynność cz. Nalać s. Nalany 1. im. od Nalać. 2. przen. obrzękły, ociekły: Twarz nalana. Na twarzy i całym ciełe nalani. Pir.

Nalatać, a, ał p. Nalecieć. N. s. a. [Nalatoszyć s.] *lataniem nasyć s. a. zmordować s.:* Nalatałem s. po całym mieście, szukając ciebie (= *nabiegałem s.*). Wiatry, zakradzszy s. w namioty, a nalatawszy s. z niemi, w tysiąc sztuk one rozdzierały. Ustrz. <Na + Latać>

Nalatanie, a, blm., czynność cz. Nalatać. Nalatanie się, a s., blm., czynność cz. Nalatać s.

[**Nalatoszenie się, a s., blm.**] czynność cz. **Nalatoszyć s.**

[**Nalatoszyć się, y s., ył s.**] p. **Nalatać.** <Na + *Latoszyć s., żart. z Latać>

Nalatywać, ywa a. uje, ywał p. Nalecieć: [Kupcy nalatują] (= *nadjeżdżają, nadchodzą*).

Nalatywanie, a, blm., czynność cz. Nalatywać.

†**Nalaz, u, lm. y, †Nalazek wynalazek, wymysł:** Grzeszyli są w nalazach swoich. Ps. flor. <Na + LAZ/ŁAZ>

†**Nalazek, zku, lm. zki 1. rzecz znaleziona:** Jakich radości z tym nalazkiem zażył, ścisła raz po raz znalezionego przyjaciela. Jabł. 2. p. **Nalaz. B. Sz. 3. wyrok:** Ja wedle nalazku waszego nagrodzę obrażonemu ode mnie każdemu. Orzech.

†**Nalazować, uje, ował p. Naleźć.** Przen.: Jakiżna od śmierci zbawia, od grzechów oczyszcza, a człowieku wieczny żywot nalazuje. B. Sz. (= *przygotowuje, zjednuwa, zaskarbia*).

†**Nalazowanie, a, blm., czynność cz. Nalazować.**

[**Naląbrać, a, ał**] *naluskać* (np. orzechów). <Na + Ląbrać>

[**Naląbranie, a, blm.**] czynność cz. **Naląbrać.**

†**Naląc, leże, łagł p. Nalec:** Ufanie w Bogu mieć mamy, gdy postrachy nalegą. Skar. Żołnierz próżen korzyści należe na koronę, aż s. mu uisli. Skar. <Na + Ląc>

[**Nale**] p. **No.** <No + Ale>

Nalec, gnie, gł, × Nalegnąć, † Nalać, nied. Nalegać, † Nadlegać 1. † N. kogo, co a. na kogo, na co = oprzec s. o kogo, o co, przyprzec, nacisnąć kogo, co: Porwał Saul miecz, a naległ nań i umarł. Leop. Broń końcem w nizkie piersi doprawiwszy, onę naległa, tak aż przepadł sztych na drugą stronę. Otw. Uwigiwszy drzewo w tarczy Skanderbogowej, tak go wielką mocą naległ, chcąc go z konia zbić, że s. ono jego drzewo złamało. Baz. Woda wodą bywa popądzana, i przynagła jej owa, co z góry nabiega, a ta zaś na bieżącą przed sobą nalega. Otw. Przen.: Skanderbeg nie chciał na niesprawione Turki uderzyć i gwałtem N. Baz. (= *natrzeć, uderzyć*). Te miasteczka były własne Skanderbega; leez gdy je Amurat bardzo naległ, otrzymał je. Baz. (= *oblegając, przycisnąć*). Nie mógł Dawid budować kościoła dla walk, które go nalegały w koło. Leop. 2. **Nalegać** na jedną nogę = *utyskać, kuleć.* Trochę na jedną nogę nalegający. Krasz. 3. *część. nied.:* N. na kogo, † komu = *zażądać usilnie, natarczywie, nied. domagać s.:* Jeśli We Pan będziesz o oddanie pierścienia nalegał, to ja będę nalegał o dotrzymanie słowa mej córce. Boh. Proś acan jegomości i nalegaj na to, aby zajrzał w alkowę. Słow. Nie nalegam na ciebie, dopełniam tylko zlecen tego, który mię przysłał. Krasin. <Na + Lee>

Nalecenie, a, btm., czynność cz. **Nalecieć**.

Nalecenie się, a ś., btm., czynność cz. **Nalecieć** ś.

Naleciałość, i, lm. i I. *właściwość obca danemu przedmiotowi i przyswojona przez ten tylko powierzchnie*: Pryswoił sobie te zalety, ale stanowiły one u niego N. tylko, nie zmieniły nawet przyzwyczajęń dawniejszych. Chm Jest to oznaką niedojrzałego umysłu, uwielbiać naleciałości w sztuce i literaturze, a lekko cenić to, co jest właściwe charakterowi narodowemu. Naleciałości językowe. 2. *min. barwa, tworząca na powierzchni minerału tylko bardzo cienką warstwę, a powstała z utlenienia ś. minerału na powierzchni a. od pokrycia go przez inny minerał, in. barwa minerału, barwa naleciała, nabiegła, napuszczona*. <Od Nalecieć>

Naleciały, **Nabiegły**, **Napuszczony** min. *znajdujący ś. tylko na powierzchni*: Barwa naleciała p. Naleciałość.

Nalecieć, i, ał, nied. **Nałatać**, **Nałatywać** I. a. N. ś. *lecąc, naprzybywać, nasłatywać* ś.: Naleciało wiele komarów, jaskółek, gęsi. Tam ś. ptactwa drobnego naleciało łokciem. Karp. 2. *lecąc napadać, naspadać*: Naleciało kurzu do pokoju. Gruszczeni samo do chusteczki naleciały. 3. *lecąc, wpaść na kogo*: Borys Szejn naleciał na Niemców. Górs. Coś go naleciało widać. Dąb. <Na + Lecieć>

[**Naleciu**] w *lecie*. <Na + Lato>

Naleczenie, a, btm., czynność cz. **Naleczyć**.

Naleczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Naleczyć** ś.

Naleczyć, y, ył *lecząc jednego po drugim, wielu wyleczyć*: Naleczył niemało chorych. N. ś. *leczeniem a. leczeniem ś. nasycić ś. a. zmordować ś.* <Na + Leczyć>

†**Naledzać**, a, ał *lodem oziębiał*. Ocz. <Na + *Ledzać, od Lód>

†**Naledzanie**, a, btm., czynność cz. **Naledzać**.

× **Nalegacz**, a, lm. e *ten, co nalega na kogo*: Przykazał Faraó urzędnikom onych robót, a ciężkim nalegaczom ludu... Leop.

Nalegać, a, ał p. **Nalec**. × N. ś. p. **Należeć**. <Na + Legać>

Nalegająco w *sposób nalegający*: Uczyni mi pani łaskę jedną, dodał N. Krasz.

Naleganie, a, lm. a I. *czynność cz. Nalegać*: Usilne N. Tryb rozkazujący z naleganiem i bez nalegania, to jest z dodaniem przyrostku „ze“ i bez niego. Już Konrad hamować nie zdoła zapędów ludu i nalegań rady. Mick. 2. [N.] *naciska, przypływa*: Bańki od nalegania krwi.

†**Naległość**, i, lm. i rz. od **Naległy**, *właściwość*: Zjednoczeni staliśmy ś. z djabłem i z jego własnościami a naległościami wszystkimi. Gil.

†**Naległy** komu = *właściwy, przyrodzony, wrodzony*: Mamy ś. wszystkiego warować, co jest zbytłkowi a pyszo naległego. Gil.

× **Nalegnąć**, nie, nął p. **Nalec**.

× **Nalegnięcie**, a, btm., czynność cz. **Nalegnąć**.

Nalenny bot.: Kanianka nalenna p. **Kanianka**. <Na + [Lenny]>

Nalepa, y, lm. y I. [N.] = a) *przypiecek, przymurek piecowy, rodzaj kominka; miejsce murowane przed piecem, gdzie ś. jest gotuje; piec, [babka], ognisko*: Na nalepie ciepłych popiołów ruszyta. Zebr. Ona przy piecu siedzi na niskiej nalepie. Pot. Kozneczek skoczył z komina na nalepę. Oss. Wrócił do koleby, rozpalil ognisko i począł ś. ogrzewać, siedząc przy nalepie. Ork.

Wlaził na nalepę, kopie rzepę. Prz. (= *wlaził na gruszkę, rwał pietruszkę = plecie glupstwa*). b) *wylepienie powały gliną*: Chałupa ma nalepę. Po srogiej ulewie spada dziesięć ze ściany N., a w skwar oschła osypała ś. glina. Krasz. 2. *leśn. trzon a. spód w piecu wewnętrznym smolonym*. Zdr. [**Nalepka**]. <Na + Lepa>

Nalepiac, a, ał p. **Nalepić**.

Nalepianie, a, btm., czynność cz. **Nalepiac**.

Nalepić, i, il, nied. **Nalepiac** I. *przyklepić coś do górnej powierzchni czegoś; przyklepiając, umieścić coś na czymś*: N. markę na papierze. N. sobie wasy. Nalepiono mu po udach szóstaków. Oss. 2. *lepiać jedno po drugim, wiele nagromadzić*: N. garnków. 3. [N.] *uderzyć, wlepić*. N. ś. *lepieniem nasycić ś. a. zmordować ś.* <Na + Lepić>

†**Nalepiej** p. **Lepiej**. <Na + Lepiej>

Nalepienie, a, btm., czynność cz. **Nalepić**.

Nalepienie się, a ś., btm., czynność cz. **Nalepić** ś.

Nalepka, i, lm. i I. [N.] p. **Nalepa**: Zjadłbym rzepki z za nalepki, ale krzyżyk na nich jest. Prz. 2. *kol. kartka z napisem a. liczbą, nalepiana na przedmioty, przeznaczone do przewożenia*.

[**Nálepsi**] p. **Lepiej**. <Na(j) + Lępsi>

†**Nalepszy** p. **Lępszy**. <Na(j) + Lępszy>

[**Nalesznik**, a, lm. i] p. **Naszynnik**. <Prze-stawka, zam. Naszelnik = Naszynnik>

Nalesnik, a, lm. i *gatunek ciasta cienka na patelni smażonego*. <Zam. *Nalistnik>

Nalew, u, lm. y I. × N. p. **Napływ**. 2. *apt. (infusum frigide paratum) lek sporządzony za pomocą nalania wodą zimną części roślinnych i moczenia ich przez czas pewien, in. wymok, namok, × namocz, †nalanie*. 3. *piw. woda ciepła, nalewana kilka razy na zacier po zejściu brzożki z kadzi filtracyjnej w celu dalszego wy-słodzenia*: N. pierwszy, drugi, trzeci. <Na + × Lew>

Nalewacz, a, lm. e I. a. †**Nalewajko**, †**Nalewajka**, †**Nalewajca** *ten, co nalewa*. 2. p. **Nalewka**.

Nalewaczka, i, lm. i I. *forma ż. od Nalewacz*. 2. p. **Nalewka**. 3. × N. p. **Naleweczka**.

Nalewać, a, ał I. p. **Nalać**. 2. [N.] = a) *dol-rzewać*: Zyto nalewa. b) *grubić, pezcnić*: Klacz nalewa. c) a. [**Odpuszczać**] (o krowach) *mieć mleko w wymieniu przed ociepleniem ś.* N. ś. I. p. **Nalać**. 2. [N. ś.] (o ziarnie) *napełniać ś. mleczen*: Zytko ś. nalewa. 3. *ogr. (o jabłkach) przeświecać*. <Na + *Lewać, od Ląc>

†**Nalewajca**, y, lm. y p. **Nalewacz**.

Nalewajka, i, lm. i I. †N. m. p. **Nalewacz**. 2. [N.] *ż. naczynie blaszane do nalewania nafty*.

I. †**Nalewajko**, a, lm. *owie* p. **Nalewasz**. <Od Nalewać>

2. †**Nalewajko**, a, lm. *owie stronnik kościoła greckiego, dyżurnita*. <Od nazwiska hetmana Ukr. Nalewajko>

× **Nalewalny** I. *do nalewania służący*. 2. *dający ś. nalewać*.

Nalewanie, a, btm. I. *czynność cz. Nalewać*. 2. × N. lek. (infusio) *wlewanie a. wstrzykiwanie środków leczniczych do żył, in. × naprawanie*. **Nalewanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Nalewać** ś.

Nalewarnia, i, lm. e *cukr. ogół naczyn, w które cukrzyca bywa nalewana*.

× **Naleweczka**, i, lm. i, × **Nalewaczka** *naczynie do wody a. wina, używane przy mszy, ampulka*.

Nalewka, i, lm. i l. a. Nalewacz *naczymić do nalewania płynów, czerpaczka*: N. do polewania wody na rce należała w dawnych wiekach do naczyń kościelnych. Deszcz w kropkach pada, tak jakby je kto ogrodniczą przepuszczał nalewką. Min. (= *polewaczka*). U Żydów omywanie nalewek i statków stołowych jest z ustawy starszych. Sekl. (= *naczymić do picia*). †N. a. samowar = *czerpak w kształcie wiadra, służący do przewlekania wody z cystern do rur*. 2. *mały garnuszeczek do śmietanki, octu i t. p.* 3. ×N. *miednica*: Wodę kryształową dają rękoma nalewki, w pułhary perłowe leją wino. Bardz. 4. †N. *cysterna, basen*: Początek nazwania cystern czyli źródeł, które zwano w 1617 r. krynicami, zdrojami, a później dopiero nalewkami, był pierwotny od naczynia zwanego nalewką, którym przewlemano wodę z cystern do rur połączonych z sobą. Nalewki takie w 1605 r. zwano samowarami. Były one spójone kilkoma obręczami i robione przez bednarzy. Wej. 5. †N. *gór. mała beczka szybowa*: Tunny były większe od nalewek, a to większe od kibli. Łab. 6. *trunek otrzymany z nalania spirytusu na owoce*: Prosi ich na sztukę mięsa przy kwarcie nalewki. Pot. N. wiśniowa. 7. apt. p. **Naciąg**. 8. †w lm. anat. p. **Nalewkowy**.

Nalewko-nagłośniowy anat. (ary-epiglotticus) *wspólny chrząstkom nalewkowym i nagłośni*: Więz, mięsień N., in. *nalewko-nakrywko* w y, × *nalewko-pokrywko* w y. <Nalewka + Nagłośniowy>

Nalewko-nakrywkowy anat. p. **Nalewko-nagłośniowy**. <Nalewka + Nakrywkowy>

× **Nalewko-pokrywkowy** anat. p. **Nalewko-nagłośniowy**. <Nalewka + Pokrywkowy>

Nalewko-tarczowy anat. (ary-thyreoideus) *wspólny chrząstkom nalewkowym i tarczowej*: Więz nalewko-tarczowe a. *nalewko-tarczykowe*. <Nalewka + Tarczowy>

Nalewko-tarczykowy anat. p. **Nalewko-tarczowy**. <Nalewka + Tarczykowy>

Nalewkowaty do *nalewki z wyglądu podobny*. Anat.: Chrząstki nalewkowate p. **Nalewkowy**.

Nalewkowy przym. od **Nalewka**. Anat.: Chrząstki nalewkowe a. *nalewkowate*, *kabłąkowate-nawiasowe*, †*nalewki* (cartilagineae arytaenoidae) = *chrząstki, do których w łrtani przyczepiają ś. struny głosowe*.

†**Naleziciel, a, lm. e p. Należca**. <Od Należć>

†**Nalezicielka, i, lm. i** forma ż. od **Naleziciel**: Najświętsza Panna, N. łaski dla nas. Wuj. Minerwa, N. tkackiego i knapskiego rzemiosła. Wuj. (= *wynalazczyni*).

†**Nalezienie, a l. i** [**Nalezienie**] blm., czynność cz. **Należć**: a) Ten, co skarb nalazł, czwartą część jego weźmie, bo ta jest zapłała nalezieniu prawem naszym ustawiona. P. cheł. Krzyża świętego N. święcimy. Hrb. b) Wiele królów niesnaski jego nalezieniem były porównane. Orzech. (= *wyrokem*). 2. lm. a *rzecz znaleziona*. Troc. Myślicie będą we wszech dzielech Twoich, i w nalezieniach Twoich skuszają ś. Ps. flor. (= *wynalazkach, pomysłach*).

†**Nalezienie się, a ś.**, blm., [**Nalezienie ś.**] czynność cz. **Należć ś.**

†**Nalezionek, nka, lm. nki** *podrzutek, znajdek*. <Od Należć>

†**Nalezisty p. Należny**.

†**Należca, y, lm. y, †Naleziciel l. a. †Naleznik, [Należnik] ten, co znalazł, znalazca**: Ratuł, *należco* dusz, ludzi zawiedzionych. Grabow. 2. *ten, co wynalazł, wynalazca*: Łodzi pierwszy N. Jason. Zebr. Sem. patriarchy starszy syn Noego, wina N. słodkiego. Odym. Uliś, N. drogi do niecnoty. Koeh. J. Merkurys, marszałku boży, o niewystawiony *należco* lutni, na której brzmiały strony. Petr. <Od Należć>

Należć l. nalezie, nalazł, nied. Nałazić nawiazć, nawchodzić: Do tego naczynia nalazło co niemiarą owadów. Aby natężył żądne tu nie naleźli. Orzech. 2. †N., **najdzie, nalazł, †Naież, †Najież, nied. †Nałazować, †Najdować, [Najdować], × Najdywać** = a) i [N.] *znależć, wynależć, odkryć co, natrafić na co*: Po jej śmierci, kiedy grób otworzyć kazano, *naleziono* tabliczkę. Rej. Święta Helena dziwnie nalazła krzyż on, na którym Pan Chrystus wisiał. Hrb. Jeśli zaś nie najdziem go na postoju, to będzie znak, że już jest z niemi. Sienk. Między ślachtą rzadko N., któryby dobrze łaciński język rozumiał. Orzech. Nie należona jest we mnie lichota. Ps. flor. Kiedybyś weźrał tam do głowy jego, więcejbyś snadź brudnego nalazł, niżli pstrego. Rej. Święty Jeronim nie łaski miłosierdzia, nie cudności a jasności, czego by w Pannie Marjej nie nalazł. Pat. Przyzwoity swym obyczajom życia koniec nalazł Pilech. Nigdzie prawdziwego dobra nie nalazłem. Orzech. Leczyć tu należon jest wielki i łaski. Kon. Inną radę zły jego umysł nalazł. Skar. (= *wynalazł, wymyślił*). Słuchajże pilnie, bom może co i nalazł. Sienk. Kiedy ś. kto ustawom przypatrzy, najdzie (= *przełona ś*) to, iż kiedy ustawa jaka przeciwna jest prawu przyrodzonemu, tedy cesarze i prawodawcy najdowali (= *wynajdowali*) zawsze sposób, jakoby onę ustawę pomiarkowali. Sz. †N. u siebie = *przekonać ś., przyznać w duchu*: Sami ty wszystkie rzeczy N. u siebie będziecie mogli, gdy to przed oczy swe weźmiecie, co ś. w Węgrzech dziś dzieje. Orzech. Każdy snadnie u siebie N. może, iżeśmy my Turkowi więcej pomogli swemi niesnaskami przeciwko sobie, niżli on szablą abo mocą swą sobie pomógł. Orzech. b) *orzec, postanowić, uchwalić*: Ławnik nie powinien sołtysowi dekretów najdować, oprócz prawdziwych dni sądowych. Groc. Jak im wierzyć, że ś. stawia do sądu, a wszystkiemu, co prawo najdzie, dostoją? Baz. Będzie powinien dać, ile jednacze najdą. Leop. Gotówemu niewinności swej dowieść, tak jak Bóg i prawo najdzie. Sz. Uehwałą sejmu terażniejszego najdujemy, aby żaden lustratorom sprzeciwić ś. nie śmiał. Hrb. N. ś., **najdzie ś. a. [należie ś.], nalazł ś.**, nied. †**Najdować ś.**, [**Najdować ś.**] l. †N. ś. i [N. ś.] *znależć ś., zjawić ś., stawić ś.*: Więcej przeciwko im z waśni mówić, niż aby ś. tak wszystko N. miało. Gór. U Rzymian ta niecnota nigdy nie panuje, bo ty sami srogo karzą, kto ś. w niej najduje. Stok (= *pokazuje ś., że jest jej winien*). 2. †N. ś. *znależć ś. nawzajem*: Dzień i noc ś. po lesie szukali, a dopiero ś. z sobą teraz najdowali. P. Koeh. 3. [N. ś.] *znależć ś. = zachować ś. odpowiednio*: Nie każdemu to jest dano umieć ś. N. Ork. 4. [N. ś.] *wrodzić ś.*: Kto ś. we wrześnie nalezie, nazywa ś. wrześniakiem. <Na + Leźć>

Należlina, y, lm. y, Andreae bot. (*andreaea*) *ros. z gromady mechów liściastych, z rodziny andreeowych*. <?>

†**Należne, ego, blm., [Należne] p. Znaleźne**: Charta jego chować pono nie zawadzi, aza ten fortel w miłość go wprowadzi, i że w należnym

swoją pożądaną miłość za zdobycz da mi pożądaną. Lubom. Dajci mi N., jaz mię djabli wzięni. <Od Należć>

†Należnik, a, lm. cy, [Należnik] p. Należca: N. nie powinien znalezionej rzeczy sobie przywłaszczyć, aż wprzódy rzecy tę ogłosił. Haur.

†Należny I. a. †Należzisty, †Należziny *latwy do znalezienia*. 2. i [N.] *znaleziony*: [Pieniądze należne]. Ameryka należna. Chodk. K. (=odkryta). 3. *który znalazł*: Herkules, gdy był stracone woły nalazł, zbudował tam ołtarz bogu należnemu. Biel. M.

Należący im. od Należć. ×Należący, ego, lm. y rz. *krewny*: Taniec ceremonjalny przy asystencji należących i sąsiadów. Kras.

Należć, y, ał, ×Nadleşć I. do kogo a. †komu = *być czym, być czyją własnością*: Dom, w którym mieszkam, należy do mnie. Dobra te należą do klasztoru. Islandja należy do Danji. Dzieci należą do rodziców. Wszysey do Boga należymy. Wiedz, że czas zgoła do ciebie nie należy. Pileh. Jeśliby kto skarb nalazł na cudzym gruncie, tedy skarb będzie należał panu onego gruntu. P. cheł. Fortece z municją, własnością samemu cesarzowi tureckiemu należą. Kłok. Mają z onego wioru uznawać, które znamię starsze i któremu borowi należy. Skar. 2. do kogo a. †komu = *stanowić czyj przywilej a. obowiązek, sprawę, zależeć od kogo, podlegać komu, wchodzić w zakres czyjejs działalności*: Władza życia i śmierci do Boga tylko należy. Prawo bicia monety należy do panującego. Prawo stanowienia wyroków należy do sędziów. Nie ma nikt nikogo pozywać do sądu o rzeczy, onemu sądowi nie należące. Vol. Tobie N. bōdzic rozkazanie, mnie zaś powolne tylko wykonanie. Lubom. W zawód bieganie rycerskiemu rzemieniu niejako należy. Górn. Orlandowi nie upadek i twrogi onego ludu nie należały. P. Koch. (=nie obchodziły go). Do mnie należy załatwienie tej sprawy. Zrobię wszystko, co do mnie należy. Nie do nas należy mścić s. za nieba. Stasz. To do mnie weale nie należy (=to s. mnie nie tyczy, to mnie nie obchodzi). Są tu świeccy, do których nie to nie należy. Mick. 3. †N. czego a. ku czemu a. [N. s. do czego] = *dotyczyć czego, ściągać s., odnosić s. do czego*: Drugich części ustaw ile należy, te nie są przeziwko woli Bożej. Sekl. Ty są rzeczy, które s. mnie zdały N. ku rzeczy popolitej. Orzech. -Oo najlepszego s. wam zdać będzie, to wam niech Pan Bóg poszczęści, a to niechaj raczy dać, aby rada wasza należała właśnie a wiekuiście ku popolitej rzeczy. Orzech. [Zmiarkowała, ze sie to do niej należy]. 4. do czego a. †czego = *być częścią, członkiem czego, być jednym z...*: On należy do naszej rodziny. N. do dworu pańskiego. Język polski należy do grupy języków indoeuropejskich. N. do pewnego gatunku zwierząt, roślin. Na sośnią a. na jakie insze drzewo boru jego należą. Skr. Pobyt w Lozannie należał do stosunkowo dość szczęśliwych lat w życiu naszego poety. Chm. 5. do czego = *być uczestnikiem czego, mieć udział w czym*: N. do wyprawy, do spisku, do powstania. 6. ×N. do kogo = *być czym krewnym*: Jak Aleksander Wc Panu należał? — Był moim dziadem. L. 7. †N. być potrzebnym; być koniecznym, niezodzownym: Ty są rzeczy, które s. mnie zdały N. ku rzeczy popolitej. Orzech. W szczęściu wiara potrzebna, w nieszczęściu należy. Bardz. 8. a. N. s. nieos. *być powinnością, potrzeba*: Należy (komu a. †na kogo) a. Należy s. =

treba, potrzeba, przystoi, wypada: Należałoby pomysleć o tym. Czyńmy, co nam czynić należy. Wszysey poszli za gośmi, jak sługom należy. Mick. Nie należy słuchać takiego rozkazu. Zrobił jak należy a. jak s. należy. [Ubrane, jak sie temu należy]. Czynniz, jak na wiernego należy. Leop. Na nas to należy, abysmy s. starali o niebo. Leop. 9. część. N. s. komu = *stanowić względem kogo dług, należność, powinność*: Należy mi s. od niego sto złotych. Ile ci s. należy? Pieniądze, które mu s. należały, odesłałem mu. Należy mu s. wdzięczność za tyle dobrodziejstw. Okrzykną zaraz, żeś cheiwy łpieży, wdarił s. na państwo, które nie należy. Mick. Z wieku mu i z urzędu ten zaszczyt należy. Mick. Ta chwala należy chartu Sokołowi. Mick. Grzeeczność wszystkim należy, lecz każdemu inna. Mick. 10. †N. na kim, na czym, w kim, w czym = *zależeć na kim, na czym, zależeć, zawisnąć od kogo, od czego*: Wiesz, co należy na twojej osobie: wszystkiego wojska zdrowie, zdrowie twoje. P. Koch. Sprawiedliwość nasza nie na samej wierze należy. Wuj. Starac s. o przyjaźń tego, co jest u Turków na urzędzie, i należy na nim, jest to wdać s. w koszy bez potrzeby. Kłok. Wiele należy na tym królom, aby nie puszczałi interesów swoich na uwagę tych, którzy jej mało mają. Ustrz. Wiele abowiem na tym należy ludzkiemu narodowi, aby z nim Pan Bóg cierpliwie sobie postępował. Birk. Panowie litewscy, w których należał porządek i zachowanie Rzpltej. Stryjk. Mądrość i roztropność z nauki pochodzą i w umiejtności należą. Petr. 11. †N. nalegać, naglić: Przypadły na sprawy niektóre w Medjolanie bardzo należące. Wys. 12. †N. komu = *sprzyjać komu, dbać o kogo*: Samey pawy jajecom swym bardzo nie sprzyjają, a dzieciom swym z młodu bardzo nie należą, póki im koronki na głowie nie wyrosną. Trzyc. 13. [N.] = a) *leżąc, doczekać s. czego złego*: A wstańże, synowa, bodajś należała. b) *przypadać, wypadać*: Ta piosenka należy na te święteka. N. s. I. nied. ×Nalegać s. *leżeniem nasycić s.*: Należysz s. w grobie. Kn. 2. p. wyżej. <Na + Leżeć>

Należenie, a, blm., czynność cz. Należć. Należenie się, a s., blm., czynność cz. Należć s.

†Należniejszy p. Nalozny. Mącz.

×Należnie przys. od Należny.

Należność, i I. blm. rz. od Należny: a) Nam episkopom, archymandrytom, igumenom, według każdego poważności i do tej sprawy należności, wiedzieć należy. Smotr. (=należenia). b) Z należności urzędu swego to uczynił. Troc (=powinności, obowiązku). c) N. sądów. Troc (=własność, kompetencja). 2. lm. i = a) a. Należzytość to, co s. należy, szczęg. *pieniądze należne*: Odebrać N. Upomnieć s. o N. Zienię tę ze wszystkimi należnościami... Vol. b) ×N. *prawo, pretensja*: Oświadczył sądowi N. swoją do tego spadku. Zam.

Należny, st. w. ×Należniejszy I. do kogo a. †Należzity komu = *będący czyją własnością, należący do kogo*: Łany ogromno ugoru, czarnoziemne, zapewne należne do dworu. Mick. Zabrał, jak mówią, grunta należne do fary. Mick. Wiesz trzyma z należnemi intratami. Troc. 2. komu = *należący s., powinny*: Szaconek N. duchownej osobie. Mick. Ja mu obiecałam w duchu pomoc i tron N. Krasin. 3. †N. p. Należzity: Mają to sposobami należnemi warować. Vol. Należniejszym sposobem. Sak. Nieposłuszny każ-

dy pod należne karanie cerkiewne podpada. Smotr. Każdy z nich był z tej zmyślonej, a sobie nienależnej szaty rozebrany. Smotr. Sąd N. (=właściwy, kompetentny). Nikt nie ma nikogo od sądu należnego do drugiego wyzywać. St. lit. Termin N. (=właściwy do osądzenia sprawy).

Należycie, [Należyty] przys. od Należyty, jak *ś. należy*: Sprawić *ś.*, odpozcąć N. Człek mający *ś.* weale N. Niem. Wybić kogo, upić *ś.* N. (=mocno, silnie).

†Należysty p. Należyty: Im rzeeczy droższe i należystsze, tym szkodliwsza jest na nich omyłka. Skar. (=potrzebniejsze). Druga rzecz niemniej należysta. Łęcz.

[Należyto] p. Należyćcie.

Należytość, i l. blm. rz. od Należyty. 2. Im. i = a) p. Należytość: Upominać *ś.* o N. b) †N. rzecz potrzebna: Wziąwszy chrześcijańskie około śmierci należytości, umarł. Skar.

Należyty i. a. †Należyty, †Należysty taki, jak być powinien, stosowny, właściwy, odpowiedni: Niechby było myśliwstwo wszelakie i każda krotkość wila, wielkiemu panu należyta. Gór. Cemu chorym wygody należytej nie czynisz? Skar. Póki nie upłynie tak drogi i N. czas i taka pogoda do dobrego żniwa, chwytajmy, róbmy. Skar. Przywrócić do dawnego trybu, co z kluby należytej wypadło. Kras. Tobie zapewne byłby N. piękności wieniec od Grecyi wity. Szym. Pokazać należyta w robieniu rzeeczy umiejętność. Śniad. Robić co z należyta uwagą, w należytej formie. †Sąd N. (=właściwy, kompetentny). 2. †N. p. Należyty: Należyte mi księgi. Troc. 3. [N. a. Przynależyty] należący *ś.* komuś, przypadający mu. 4. posp. wyborny, wyróżniony.

Nalęgość, y, lm. y, Zyworodka zool. (paludina vivipara) brzuchopęłz przodoskrzelny. <?>

Nalękać się, a *ś.*, ał *ś.* doznać częstokroć wiele strachu, najeść *ś.* strachu: Nieraz *ś.* nalękałam: serce mi wróżyło z tych psów jakieś nieszczęście. Mick. <Na+Lękać *ś.*>

Nalękanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Nalękać** *ś.*

Nalgnąć, nie, nął *lgnąć* długo, w wielkiej ilości przylgnąć, nagromadzić *ś.*: Muł, który przy ścianach onej studni nalgnął. Syk. <Na+Lgnąć>

Nalgnięcie, a, blm., czynność cz. **Nalgnąć**.

× **Nalichwiad**, a, ał p. **Nalichwiad**.

× **Nalichwianie**, a, blm., czynność cz. **Nalichwiał**.

× **Nalichwiad**, i, il, nied. × **Nalichwiad** lichwą wiele nabierać, nagromadzić: Pieniądze, które Zydzki z chrześcijan nalichwili. Wys. Po te czasy z nas nalichwivszy cudzoziemcy kalwinowie, wielce dźwigali turbacje węgierskie. Gostk. <Na+Lichwiad>

× **Nalichwienie**, a, blm., czynność cz. **Nalichwiad**.

Nalicytować, uje, owal *licytując* jednego po drugim, wielu zlicytować a. wiele sprzedać przez licytację. <Na+Licytować>

Nalicytowanie, a, blm., czynność cz. **Nalicytował**.

Naliczać, a, ał p. **Naliczyć**.

Naliczanie, a, blm., czynność cz. **Naliczać**.

Naliczek, czka, lm. czki i. × N. nakrycie na twarz, maska, larwa: Panie polskie z XVII wieku używały w podróży dla osłony płci od słońca i wiatru naliczki z materji jedwabnych lekkiach a. z aksamitu. Wóje. 2. × N. część szyszaka zastaniająca twarz. 3. ozdoba oprawa otworu u studni, in. kurek, lwia paszcza. <Na+Lice>

Naliczenie, a, blm., czynność cz. **Naliczyć**.

Naliczenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Naliczyć** *ś.*

Naliczka, i, lm. i ilość dodana, doliczona, dodatek, doładka: Miał on sześć już krzyżyków skończonych z naliczką kilku lat na siódmy. Jez. <Na+*Liczka, od Liczyć>

Naliczyć, y, ył, nied. **Naliczać** licząc, dojść do pewnej liczby: W konwencie braci naliczył do trzydziestu. Birk. Kukułko! kukułko! a dużo tam jeszcze, a dużo naliczysz mi latek? Len. N. *ś.* liczeniem nasycić *ś.* a. zmordować *ś.* <Na+Liczyć>

†**Nalić** wnet, zaraz: A gdyż przydzie Dawid a mężowie jego do Sycielech trzeciego dnia, N. mężowie Amalechicy pobili Sycielech. B. Sz. <Ś. Czes. naliť>

[**Nalik**, a, lm. i] *ros. goździk*: Ogródceczek nalików. <Z Nm. Nelke>

†**Nalinać**, nie, nął *obficie* nalać. †N. *ś.* obficie nalać *ś.*: Nie drzewiej pies popłynie, aż mu *ś.* wody w rzye nalinie. Prz. <Na+†Linąć>

Nalinjować, uje, owal *linując* jakiś czas, wiele polinjować: N. papieru, kajetów. <Na+Linjować>

Nalinjowanie, a, blm., czynność cz. **Nalinjować**.

Nalitować się, uje *ś.*, owal *ś.* litowaniem *ś.* nasycić *ś.*: Nalitowawszy *ś.* nad matką, wszysej śmieli *ś.* teraz z wypadka. Prus. <Na+Litować *ś.*>

Nalitowanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Nalitować** *ś.*

†**Nality** nalany: Niektóra rola nietylko iż wody jest wnątrz nalita ustawicznie, ale też jeszcze przez wielką część roku bywa wodą przykryta i zalewana. Trzye. <Na+Lity>

Nalizać się, że *ś.*, zał *ś.* *liczeniem* nasycić *ś.* a. zmordować *ś.*: Czego *ś.* nie najesz, tego *ś.* nie naliziesz. Prz. <Na+Lizać>

Nalizanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Nalizać** *ś.*

†**Nalki**, ów, blp. *goździki* (=suszone pączki kwiatowe goździka aromatycznego). Troc. <Nm. Nelke>

[**Nalodek**, dku, lm. dki] zamarza kakuza: Dziecko pokieźzło (=i oslizgnęło *ś.*) na nalodku. <Na+Lodek>

Nalot, u, lm. y i. chem. cienka warstwa krystaliczna a. bezkształtna, osiadająca przy zetknięciu *ś.* pary jakiegoś ciała z powietrzną chłodną, in. przelot, przesad, wysad, wznios. 2. chir. błoniasta powłoka, tworząca *ś.* na ranach ropieżnych a. wrzodach. 3. leśn. młode drzewko do lat pięciu, powstałe z naturalnego obsiewu nasion skrzydlatych. <Na+Lot>

Nalotowy przym. od **Nalot**. Łośn.: Przestrzeń nalotowa = miejsce, na którym przez naturalny obsiew nasion skrzydlatych lekkich drzewa młode wyrosły a. mogą wyrosnąć.

Naludniad, a, ał p. **Naludnić**.

[**Naludniały**] który utył, otyły.

Naludnianie, a, blm., czynność cz. **Naludnić**.

Naludnić, i, il, nied. **Naludniać** napelnić ludnością, zaludnić. <Na+Ludnić>

[**Naludnieć**, eje, ał] utył.

Naludnienie, a, blm. i. czynność cz. **Naludnić**.

2. [N.] czynność cz. **Naludnieć**.

†[**Nalustek**, tka, lm. tkł, **Naluśnik**, **Nalustek**] żelazny a. wiciany łęk, zawieszony na luśni i klonicy, do podtrzymywania drabiny; część składowa wozu. <Na+Luśnia>

[**Nalustka**, i, lm. i] *wię uczeptiona na łuski i wsadzona na kłonicę, utrzymująca drabinę u wozu.*

[**Nalustnik**, a, lm. i] p. **Nalustek**.

[**Nalustek**, tka, lm. tki] p. **Nalustek**.

Nalutować, uje, ował i. co = do górnej części czego przylutować. 2. czego = lutując, wiele narobić: N. mnóstwo ogniwi do łańcucha. N. s. *lutowaniem nasycić s. a. zmęczyć s.* <Na + Lutować>

Nalutowanie, a, blm., czynność cz. **Nalutować**. **Nalutowanie się**, a s., blm., czynność cz. **Nalutować s.**

[**Nalżeć**, eje, ał] (o deszczu) *zwołnieć, ustać.* <Na + [Lżeć] = Lżyć>

[**Nalżenie**, a, blm.] czynność cz. **Nalżeć**.

[**Nalabudać**, a, ał] *z trudem zbierać*: Na siłę (=ledwie) tyle nalabudalem. Por. **Nalabudzić**. <Na + Łabudać>

[**Nalabudanie**, a, blm.] czynność cz. **Nalabudać**. **Nalabudzić**, i, il] *nazbierać, uzbierać*: Nalabudził ta, ka móg. Por. **Nalabudać**. <Na + Łabudzić>

[**Nalabudzenie**, a, blm.] czynność cz. **Nalabudzić**.

Nalacenie, a, blm., czynność cz. **Nalacić**.

[**Nalachać się**, a s., ał s.] *nabięgać s. bez celu.* <Na + Łachać>

[**Nalachanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Nalachać s.**

Nalacić, i, il] *lat na czym naprzybijać*. <Na + Łacić>

† **Nalacwiej** st. n. od **łacwie**, *najłatwiej*. <Na(j) + Łacwiej>

† **Nalaczność się**, nie s., nął s. p. **Nalaknąć s.**: *Nalaczności s. i napragnęli s. słowa Bożego.* Wr. <Na + Łaczność>

Naladować, uje, ował, nied. **Naladowywać** i. a. [**Naladować**] *ładując napelnić, napakować*: N. wóz do drogi. Przen.: N. brzuch (= *najeść s.*). 2. *ładując nakłasić czego*: N. żyta na skutki, ciężarów na wóz. 3. [N.] = a) a. [**Naladzić**] *przygotować, przyrządzić, narządzić, naprawić*: Kosy naladuj. b) (o broni palnej) *nabić*: Naladował se dubeltówkę. 4. fiz.: Przewodnik, kondensator naladowany = *posiadający ładunek elektryczny*. <Na + Ładować>

Naladowanie, a i. blm., czynność cz. **Naladować**. 2. lm. a to, *czym naladowano, ładunek*.

Naladowywać, ywa a. uje, ywał p. **Naladować**. **Naladowywanie**, a, blm., **Naladunek**, [**Naladunka**] czynność cz. **Naladowywać**.

Naladunek, nku, lm. nki p. **Naladowywanie**: N. statku. <Na + Ładunek>

[**Naladunka**, i, lm. i] p. **Naladowywanie**.

Naladunkowy przym. od **Naladunek**: Przystań naladunkowa.

[**Naladzenie**, a, blm.] czynność cz. **Naladzić**.

[**Naladzenie się**, a s., blm.] czynność cz. **Naladzić s.**

[**Naladzić**, i, il] p. **Naladować**: *Naladziła bełty do odezynku (=urządziła skorupki do odczynienia)*. Dziekan zawsze grosza przed czasem naladził ludzi i chleba wcześniej przysposobił. Pol. [N. s.] *przygotować s.*: Chłop se naladził na dużo pieniędzy (=przygotował s. na duży wydatek). <Na + Ładzić>

× **Nalagodzenie**, a, blm., czynność cz. **Nalagodzić**.

× **Nalagodzić**, i, il] *przygotować, przyszykować*: Zaraz ja dla was wszystko nalagodzę. Pol. <Na + Łagodzić>

Nałajać, e, ał komu a. × *kogo = porządnie kogo wylajać*: Każdy naklinie, nafuka, nałaje. Miek. *Nałajano s.*, nasporzono dużo. Krasz. (= *wylajano s. porządnie nauwzajem*). Przen.: *Nałajęć debowemi słowy*. Kn. (= *wybiję cię*). <Na + Łajać>

Nałajanie, a, blm., czynność cz. **Nałajać**.

Nałajdaczenie się, a s., blm., czynność cz. **Nałajdaczyć s.**

Nałajdaczyć się, y s., ył s. *łajdaczeniem s. nasycić s.* <Na + Łajdaczyć s.>

Nałaknąć się, nie s., nął s., † **Nałaczność s.** *łaknąć, naciępieć s.*: N. s. kawałka chleba. Przen.: N. s. słowa Bożego. <Na + Łaknąć>

Nałaknięcie się, a s., blm., czynność cz. **Nałaknąć s.**

Nałamać, mie, mał, [**Nałamić**], nied. **Nałamywać** i. *łamiąc jedno po drugim, wiele połamać*: N. gałęzi. Ileż to dyszłow nocą pan Paweł nałamał! Pol. Przen.: N. sobie głowy = *nameczyć s.*, *myśląc nad czym, nasuszyć sobie głowy*: Nad tłumaczeniem tych liter nałamał sobie filozof głowy. Jabł. Siła sobie ludzie, pisząc książki, głowy nałamali. Bud. B. Jesliby kto uwziął s. rzecz tak dziwną i tajemniczą wytłumaczyć, daremnie nałamałby sobie głowy i nicby nie odkrył. Korz. 2. † N. p. **Nalłamać**: Wiatr drzewa nałamał. Troc. Przen.: N. postu, pokoju, prawa. Troc. *Nałamanych dołamać*. Birk. 3. przeni. *nakłonić, zmusić, przyzwyczaić*: Zadaniem wyprawy było rugować stamtąd zbutowanych kozaków i do postuszeństwa. N. Rol. 4. przeni. *nabrzęcić, naciągnąć*: Jednego i drugiego bronii zapamiętałe, nałamując fakta, obronę tę podeprzeć mogące. Rol. N. s. i. *łamiąc s. jedno po drugim, połamać s. w wielkiej liczbie*. 2. *włożyć s.*, *przyzwyczaić s.*, *wciągnąć s.*, *wprawić s.*, *zastosować s.*, *nagiąć s.*: Dziwnie dobrze robić to będą czeladnicy, byle nie byli starzy, bo ci już nigdy s. nie nałamią. Torz. Wtenczas zapewne po raz pierwszy wszedł na salony pańskie i nałamywał s. do panujących w nich manier. Chm. Musiał rad nie rad nałamywać s. do prawideł sztuki. Jeż. Ciało s. nałamywać zaczęło do nowych warunków. Krasz. 3. przeni. *nameczyć s.*, *namordować s.*, *napracować s.*: Mniemali, że niemało im przewaleczyć, przecierpieć i N. s. przyjdzie, nim z czymś podobnym odezwąć s. będzie bezpiecznie. Sienk. <Na + Łamać>

Nałamanie, a, blm., czynność cz. **Nałamać**.

Nałamanie się, a s., blm., czynność cz. **Nałamać s.**

[**Nałamić**, i, il] p. **Nałamać**.

[**Nałamienie**, a, blm.] czynność cz. **Nałamić**, *nałamanie*.

Nałamywać, uje, ywał i N. s. p. **Nałamać**.

Nałamywanie, a, blm., czynność cz. **Nałamywać**.

Nałamywanie się, a s., blm., czynność cz. **Nałamywać s.**: *Posiadał dar ludzi wybranych, nałamywania s. do kółka, w którym przebywał.* Rol.

Nałapać, pie, pał *łapiąc jedno po drugim, wiele złapać, nalowić, nachwytać*: N. ryb, raków. [Nałapam ryb]. Kot nałapał myszy. Przen.: *Pocóżemy tu przyjechał? po służbie książęcej, wieści o Krzywonosie N. Sienk.* <Na + Łapać>

Nałapanie, a, blm., czynność cz. **Nałapać**.

Nałasić się, i s., il s. *łasczeniem s. nasycić s. a. zmęczyć s.*: *Nałasiwszy s. przed swoją panią, wy-*

biegł szczebrać na cztery wiatry. Krasz. <Na + Łasić ś.>

Nałaszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nałasić ś.**

Nałatać, a, ał *łatając jedno po drugim, wiele połatać. N. ś. łatanie nasyć ś. a. zmordować ś.* <Na + Łatać>

Nałatanie, a, blm., czynność cz. **Nałatać.**

Nałatanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nałatać ś.**

× **Naławiąć, a, ał** p. **Naławić.**

× **Naławianie, a, blm.,** czynność cz. **Naławiać.**

Nałazić, i, il l. p. **Należó. 2.** [N.] *przypadać, być w miarę: But ten dobrze nałazi. N. ś. łażeniem nasyć ś. a. zmordować ś., nachodzić ś.* <Na + Łazić>

Nałazenie, a, blm., czynność cz. **Nałazić.**

Nałazenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nałazić ś.**

Nałaczenie, a, blm., czynność cz. **Nałaczyć.**

Nałaczyć, y, ył *łącząc jedno po drugim, wiele połączyć.* <Na + Łaczyć>

Nałebek, bka, lm. bki *część zbroi końskiej, wkładana na łeb: Szły rumaki w stalowych okryciach i nałebkach.* Krasz. <Na + Łebek>

Nałechtą się, cze ś. a. ce ś., tał ś. l. *łechtaniem nasyć ś. a. zmordować ś.* Przen.: Nieźle, żebyśmy dłużej tu siedzieli, aże ś. bieda tych gaurów nałechce. Jabł. (= *dokuczy im*). 2. [N. ś.] *nagadać ś., nabłuzgać ś.* <Na + Łechtać>

Nałechtanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nałechtąć ś.**

Nałęptać się, cze ś. a. ce ś., tał ś. *łeptaniem nasyć ś.:* Wojna gdy ś. krwi nałępeo... Chr. <Na + Łęptać>

Nałęptanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nałęptać ś.**

Nałęcz, a a. u, lm. e l. × N. a. × **Nałęczka** *chusta skręcona: Wiążą sprawiedliwości oczy nałęczem, pokazując przez to, że nie powinna żadnego mieć do stron przywiązania. L. Pani młoda zawieszała na drzwiach domu N. wełniany. Nar. 2. a. Nałęcz bud. brzeg obłączyły, wystający na czole sklepienia a. wokoło łuku sklepiennego, in. archiwola, archiwolta, opaska.* <Na + Łęć>

Nałęcz, a, lm. a bud. p. **Nałęcz.**

× **Nałęczka, i, lm. i** p. **Nałęcz:** Nałęczką mi głowę nakryła. Sienk.

× **Nałęczowaty** *podobny do nałęczka. Anat. † Binda szeroka nałęczowata = powięź szeroka uda (fascia lata).*

Nałęczyk, a, lm. i bot. (phaca) *roś. z rodziny strąkowych.* <?>

Nałgać, łze, łgał, nied. × **Nałgiwać** *komu a. przed kim = wiele łgarstwo nagadać, nakłamać: Nałgał mi niestworzonych rzeczy. Nałgał przed panem, to mu powiadał, że ś. end stanął, równo go nie mając. Jabł.* <Na + Łgać>

Nałganie, a, blm., czynność cz. **Nałgać.**

× **Nałgiwać, a, ał** p. **Nałgać.**

× **Nałgwanie, a, blm.,** czynność cz. **Nałgiwać.**

† **Nałknać się, nie ś., nał ś. p. Nałykać ś.:** Wyżniesz przez do chłwa te, co drożdży smrodliwych N. ś. nie mogą. Bz.

Nałobuzować się, uje ś., ował ś. *łobuzowaniem ś. nasyć ś. a. zmęczyć ś.* <Na + Łobuzować ś.>

Nałobuzowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nałobuzować ś.**

† **Nałodźny** *na łodzi będący: Żołnierz N. Mącz. (= morski).* <Na + Łodźny>

Nałogowiec, wca, lm. wcy *człowiek mający nałóg, człowiek nałogowy.* <Od Nałóg>

Nałogowo przys. od **Nałogowy:** Robić co N. (=z *nałogu, z przyzwyczajenia*). Król N. ś. do niego przywiązał. Krasz.

Nałogowość, i, blm. rz. od Nałogowy: Nie gasła i później z jego wiekiem i siłami zawsze wrząca i przemysłna N. dobrze czynienia. Wor. (= *nałóg*). <Od Nałóg>

Nałogowy przym. od **Nałóg l. a.** × **Nałożny** *z nałogu pochodzący, nałóg stanowiący: Wada nałogowa. Pijaństwo nałogowe. 2. nałóg mający: Człowiek, gracz, pijak N. Człowiek był bardzo sobie prosty, nieco dziwak i w dodatku N., ale sumienia wielkiego.* Krasz. (= *pijak*).

Nałoić, i, il l. *łojem nasmarować: Papier nałożony. 2. przen. żart.: Skórę komu N. = zbić go porządnie, skórę mu wyłoić, wytatarować.* <Na + Łoić>

Nałojenie, a, blm., czynność cz. **Nałoić.**

† **Nałokać się, a ś., ał ś. p. Nałykać ś.** <Na + Łokać>

† **Nałokanie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Nałokać ś., nałykanie ś.**

† **Nałokietnica, y, lm. e** *bransoleta, maneta: Obkleła ś. Judyt w rucho ucieśnienia swego, a obuła nogi swe w trzewice, i wzdzieje nałokietnice i lilje, i nausznicę, i pirścienie.* B. Sz. <Na + Łokietnica>

× **Nałokietnik, a, lm. i l.** *rękawek, idący od dłoni do łokcia. 2. opaska na rękę złamaną w łokciu.* <Na + *Łokietnik, od Łokieć>

× **Nałom, u, lm. y** *miejsce nadłamane, szpara powstała wskutek nadłamania, nadłamanie, nadłom.* Zdr. × **Nałomek.** <Na + Łom>

Nałomać, a, ał zł. *nastręczyć.*

Nałomanie, a, blm., czynność cz. **Nałomać.**

× **Nałomek, mku, lm. mki** p. **Nałom.**

† **Nałomić, i, il i † N. ś. p. Nadłamać:** Bóg mój nałomionej nie dołamał trzciny. Groch. Nałomił umowy Pańskiej. Leop. Krew ku siarce podobna, która ś. wnet zgęstnie, a niejako nałomi, ukazuje, że człowiek rychło zginie. Spiez. <Na + Łomić>

† **Nałomienie, a, blm.,** czynność cz. **Nałomić, nadłamanie.**

† **Nałomienie się, a ś.,** blm., czynność cz. **Nałomić ś., nadłamanie ś.**

× **Nałomność, i, blm. rz. od Nałomny:** Dziecięctwu umysłowemu zawdzięczał Kiejstut nadzwyczajną N., naśladowniczość. Śł. wil. <Na + Łomność>

× **Nałomny dający ś. nałamać:** Łacno ku każdej rzeczy N. jest. Rej. Naród dziewięcący jest mdły, a na wszystko snadnie N. Rej. <Na + Łomny>

Nałotrować, uje, ował *łotrostwo narobić: Wiele wy, przyjechawszy na Zaporozie, nałotrowali! Dar. N. ś. łotrowaniem nasyć ś., do woli narobić.* <Na + Łotrować>

Nałotrowanie, a, blm., czynność cz. **Nałotrować.**

Nałotrowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nałotrować ś.**

Nałowić, i, il, nied. **Naławiać** *łowiąc jedno po drugim, wiele złowić: N. ryb, raków, myszy, lisów. Przen.: N. ryb (= oddać mocz we śnie).* Przen.: Na tym urzędzie naławiają niemalo pieniędzy. Śł. wil. Nałowił kubanów. Śł. wil. N. ś. łowieniem nasyć ś. a. zmęczyć ś. <Na + Łowić>

Nałowienie, a, blm., czynność cz. **Nałowić.**

Nałowienie się, a s., blm., czynność cz. **Nałowić s.**

Nałówek, zku, lm. **zki** p. **Nałóg**: Miał on N., drobny, maleńki... oto nie płacił długów.

Nałożenie, a, blm., czynność cz. **Nałożyć**: † N. ku bożej służbie = *obrzędy, ceremonje religijne*. Henr.

Nałożenie się, a s., blm., czynność cz. **Nałożyć s.**

× **Nałożenstwo, a**, blm. p. **Nałożnictwo**.

Nałożnica, y, lm. e *kobieta żyjąca z mężczyzną na wiarę, kochanka, faworyta, metresa, utrzymanka*, × *konkubina*: (Salomon) miał żon jako królowych siedmset, a nałożnic trzysta. Wuj. <Na+Łożnica>

Nałożnictwo, a, blm., × **Nałożenstwo I. pożycie mężczyzny z kobietą nieślubne, pożycie na wiarę, konkubinat**: Siostry żony twej na N. przy niej nie weźmiesz. Wuj. 2. × N. zb. pog. *nałożnicy i nałożnice*.

× **Nałożniczy** przym. od **Nałożnik** a. **Nałożnica**; × **Nałożny**.

× **Nałożnik, a**, lm. cy *mężczyzna żyjący z kobietą na wiarę*. <Na+Łożnik>

Nałożny I. × N. p. **Nałogowy**: Nałożne w dyskursach powszednich wady. L. 2. [N.] *nawykły, przyzwyczajony, nałożony do czego*: N. do taki roboty. Młódz nienależna dźwigać ciężary przed laty. Min. <Od Nałóg>

× **Nałożny p. Nałożniczy**: Pełni wszelkiej nieprawości, złości, nałożnej nieczystoty. Leop. <Na+Łoże>

Nałożyć, y, ył, nied. **Nakładać I. kładąc, umieszczać na czym**: † Syna swego kazał N. i chłostę mu dać. Glicz. **Nakładać opatrunek, przyparki (chir.)**. **Nakładać farby**. **Nakładać pierwszym kolorem**. Młody małżonek rękę na siebie nałożył. Rol. (= *zadał sobie śmierć*). N. strzałę. Troc. 2. † N. łuk strzałę a. † N. łuk a. łuku = *przyłożył strzałę do łuku, napiąć łuk*: Nałożyłeś łuk strzałami. Ryb. Wnet wszystkie swoich łuków chyżych nakładają mężowie, a z sajdaków strzały dobywają. Koch. J. Łuk w lewej trzymała rękę nałożony. Otw. Nałożony łuk, kusza. Kn. Dla naprawy do rzemieślnika ruśnice nienabite a łuki nienależone bez strzał przynosić wolno. St. lit. 3. Kurek nałożony = *odwiedziony*: Z długimi ruśnicami i nałożonemi kurkami wypadli do nas. Warg. 4. † N. **nadstawić**: Matka, przystąpiwszy, nałożyła ucha, a on jej ucho ukąsił. Glicz. 5. a. **Nakłaść** co a. czego na co a. co czego = *kładąc na co, nagromadzić*: Nakładać siano na wóz. Nakłaść siano, drzewa na wóz. Będzie zgrzytał, jak skrzypt wóz barzo nałożony siano. Leop. Okręt bogatemu i lżejszy cięższemu ustąpić powinien. Sz. (= *naladowanemu*). Brogi nie mają s. przychyłała nałożone, bo brożyny niższe mają być. Haur. Na grzbiec mój nakładali wielkie ciężary. Wr. Ziół moczonych w garnce nakładł. Biel. M. Nakładać masło do faski. N. faskę masła. Nakładać na talerz. N. fajkę (= *napchać w nią tytoniu*). Ułożył drwa, i zrabął na sztuki wołu, i nakładł na drwa. Leop. N. pełny piec drzewa. Nałóż drewek na kuchnię. Troc. DREWKA na kuchni nałożone. Troc. N. ogień (= *nakłaść drzewa i rozpalić*). Nałóżcie ogień, rzekła; a zatył i drwa straszliwie rozgorzały. Skar. Patrz, oto ogień służąca nakłada, siadź i pogrzej s. Miek. Mróz ciśnie, trzeba ogień N. Miek. Przen.: [N. komu co w co] = *wlepić, dać*:

Pan mu dwie kopie pretów nałożył w posładek. Nakłaść komu na kark a. Nakłaść komu = *obić, zbić kogo*. Przen.: Nakłaść komu w uszy, do głowy = *nagadać komu wiele czego, szczeg. rad a. przestróg*: Tysiąc zawsze oświadczeń nakładzie mi w ucho, a w rękę nie. L. Gospodarz wszystko z ciekawością słucha, i gdy już w obie nakładli mu ucha przymówek, te s. uprzykrzyły. Jabł. 6. × N. *nadziąć, nadzieniem napelnąć*: Nakładać kapłuna, prosię. L. Naleśniki nakładane. Troc. (= *przekładane*). 7. przeni.: N. co na kogo = *wyznaczyć komu co, obciążyć, obarczyć kogo czym*: N. podatek na kraj. N. eto na towary obce. N. na kogo obowiązek, powinność zrobienia czego. N. karę. Pomieszanie twoje nakłada mi milczenie. Węg. (= *nakazuje*). 8. *dolożyć, nadłożyć, dodać*: N. drogi. Kurjer spóźnił s., bo musiał nakładać drogi, gdy zalane wszystkie tamte okolice. L. × N. po pięć groszy na łokciu. St. wil. Tym sposobem dziecię rzeczy łacińskiej sobie nabędzie, nałoży i jakoby naśpiżuje. Glicz. 9. † N. i [N.] na co = *poćmieść kosztą czego, dać na co pieniędzy, nied.łożyć, wydać koszt na co*: Nakładam koszt na ten butynek. Troc. Nakładam komu na naukę, na rzemieślo. Kn. Dla nakładu leda gdzie dają dzieci do szkoły, aby jedno niewiele nakładać. Glicz. Więcej sobie oćcie waży gromady pieniędzy, niżeli rozum syna swego, któremu mógłby go dostać, kiedyby trochę pieniędzy usypał, a na nauki jemu nałożył. Glicz. Tym, co s. mieli do nauk, lubo mu nie byli pokrewnemi, przystojnie do cudzej ziemi nakładał. Star. Nieraz nakładając ze swego na ludzie i strzelbę, otrzymał s. pokój. Niem. [Na sukienkę sama nałożyła. Darmo nakładacie] (= *daremny wasz koszt*). A zięciowi niekoniecznie było nakładać na Franku. Ork. Przeni.: Dla ciała zdrowych kosztów nie sąlują, a dla dusznego zdrowia nie N. nie chcą. Wuj. Ja bardzo rad nałożę sam siebie za dusze wasze. Leop. (= *poświęcę*). 10. *czym = nadłożyć, przypłacić czym, poświęcić co*: Głowę N. Sienk. Kusa rada, przyjdzie już N. głową. Miek. W otchłań otwartą za ojczyznę wpada Kurajusz i swą głową za wszystkich nakłada. Leszcz. S. [Bodajes głową nałożył!] (przekleństwo). N. zdrowiem, życiem. Którzy po cudze zdrowie przyszli, swoim nałożyli. Koch. W. Tyś go uwiódl, lecz zdrowiem swym oba nałóżycie, jak s. o tym dowiem. Min. Nakładaliż za wolność my szyję, w długich bojach i szyją i zdrowiem. Zal. 11. N. kogo do czego a. † czego a. † komu co = *przyzwyczać kogo do czego, włożyć, wprawić, wdrożyć kogo w co*: N. kogo do pracy. Z młodu chłopea pracy i nauk nakładać trzeba. Troc. Młode ludzkie dobrze wychowywać umie, a to tym, że jo nakłada miernie i powściągliwie żyć. Kosz. Potrzeba, aby dzieciom zwyczaj dobry z młodu rodzice nakładali. Glicz. Jakoby dziatki swoje ucezył, bronić, odłożyć i N. mieli. Sekl. **Nałożony im.**, st. w. † **Nałożęnszy** = a) *który s. przyzwyczaił, przyzwyczajony*: Człowiek nałożony do pracy. b) *† do którego s. przyzwyczajono, który wszedł w zwyczaj, nałogowy*: Człowieku młodemu dać pieniądze do ręki, który za rozpustą idzie i nie rządzi s. rozumem, żeby czym miał swojej nałożonej posilić rozpusty. Giek. 12. † **Nakładać** z kim = *mieć do czynienia, obcować, przedstawiać, żyć*: Towarzyszę z kim, towarzystwo mam z kim, nakładam z kim. Kn. Z jakim kto nakłada, takim s. stawia. Prz. Pospolicie równi z równemi nakładają. Bud. B. Cesarz od Matjusza zdradzony nie chciał być z nim nigdy więcej w przyjaźni,

a raczej z Kazimierzem od tych czasów nakładał. Biel. M. Chodzi z czyniącemi nieprawość i nakłada z mężami niezbożnemi. Wuj. Co ś. działo, działo ś. z szatańskiej chytróści, z którym on nakłada. Gosł. Amazonki z obcami ludźmi w płodzie nakładały. Glicz. (= *obcowały cielesnie*). 13. †N. i [N.] z kim=*obejść ś.*, *postąpić z kim*: Widząc, że mocą nie mógł, jął pięknie z nim nakładać. Biel. M. Od tego czasu cesarz począł dobrze z papieżem nakładać. Biel. M. Namawiali Bolesława, iżby do cesarza przyjechał, chcąc z nim przyjacielskie N. Biel. M. Upominali Olbrachta, aby z wojewodą wołoskim miłościwie nałożył, by w rozpacz nie przyszedł, a do Turków ś. nie uciekł. Biel. M. 14. [N.] = a) *włożyć, wdziać*. b) [Nakładać]=*nakładać na furę*. c) [Nakładać]=*podnosić cenę*: Nakładali na preparatora. 15. a. **Nabrajtować** garb. *skóry na tygi włożyć*. 16. karc.: N. kartę a. karty=*położyć na kartę partniera*. 17. tap. *umiejętnie włożyć warstwę włosów a. waldharu na mebla, wysycielając go*. N. ś. do czego a. †czego, †czemu, †w czym=*przyzwyczajenie* ś., *nawyknięcie, przywyknąć do czego, włożyć ś. w co*: N. ś. do pracy. [Kónie nałożyły sie do roboty]. Nakładam ś. czego, przywykam czemu, wkładam ś. w co, zwyczaję ś. do czego, wyknę czego. Kn. Kto skłonny z przyrodzenia do czystości, wnet ś. nałoży czystości. Petr. Nie mogę ś. odjąć, jużem przywyknął a nałożył ś. tak łotrwać. Gil. O tym ś. nałożyło myśli obłądliwe serce jego. Rej. Po długich ś. morzach żeglować nałożę. Otw. Niechaj dzieci z sobą biorą do kościoła, żeby ś. uczyły modlić, a powoli ś. wszystkim dobrym rzeczom nakładały. Wuj. Iż chleb i wino takie rzeczy są, którymeśmy ś. nałożyli, tedy ś. imi nie brzydźmy. Wuj. W czym ś. nałoży dziecię z młodu, w tym zatwardnieje zawsze. Glicz. <Na + Łożyć>

Nałóg, ogu, Im. ogi I. woiągnićcie ś., *nałożenie ś. do czego, przyzwyczajenie, szceg. złe a. niepotrzebne*: Mieć N. X Być w nałogu. Wpaść w N. Wejść, obrócić ś. w N. Przewyciężyć N. Pozbyć ś. nałogu. N. dobry, zły. N. pijaństwa, palenia tytoniu. Zaciągnięcie dobrych lub złych nałogów skutkiem jest samego nawyknienia. Kołł. N. drugie przyrodzenie. Prz. N. sam nie jest umiejętnością języka. Kopez. Z nałogu patrzy obłądu oczyma w stronę łask Pańskich. Krasin. 2. †N. *załoga twierdzy, garnizon*: Nieprzyjaciel nałogi z fortec zwoździ. Troc. Zdr. **Nałożek**. <Na + LEG/ŁOG>

Nałudzenie, a, blm., czynność cz. **Nałudzić**. **Nałudzić, i, ii** *naturzyć, nazwodzić, naokpiwać, nabałamucić*. <Na + Łudzić>

Nałupać, pie, pał I. łupiąc jedno po drugim, wiele ulupać: DREW na kuchnię N. Troc. 2. †N. *nakrajac*: Nałup cebulę, kapustę. Troc. 3. *naćmić, nabołec*: Co mię też ząb w noey nałupał! <Na + Łupać>

Nałupanie, a, blm., czynność cz. **Nałupać**. X **Nałupiac, a, ał p. Nałupić**. X **Nałupianie, a**, blm., czynność cz. **Nałupiac. Nałupić, i, ii, Nałuskać, Nałuszczyć**, nied. X **Nałupiac I. łupiac raz poraz, wiele złupić; naobierac, naodzierac**: N. kory jodłowej, łyk. Przen.: N. komu skóry=*wyćwiczyć, wybić kogo mocno*. 2. przen. *naodzierac, nagrabić, narabować, naokradać*: N. miast, domów, kościołów. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. łupieniem*. <Na + Łupić>

Nałupienie, a, blm., czynność cz. **Nałupić**. **Nałuskać, a, ał p. Nałupić**: N. orzechów. <Na + Łuskać>

Nałuskanie, a, blm., czynność cz. **Nałuskać**. **Nałuszczenie, a**, blm., czynność cz. **Nałuszczyć**. **Nałuszczyć, y, ył p. Nałupić**. Przen.: *Naluszczą tam tych zamorskich djabłów*. Sienk. (= *namordują, nazabijają*). <Na + Łuszczyć>

Nałużyn, a, Im. y bot. (leae) *roś. z rodziny winowiciowatych*. <?>

Nałyczman, a, Im. y] *maska na twarz, używana przez rabusiów*: Był napad na gazdę, od którego ciemną nocą jacyś ludzie w nałyczmanach wydusili korale przeznaczone na wesele dla doni. <Ukr. nałyczman>

Nałyhaez, a, Im. e] *powrót do prowadzenia parry wołów, wołowód*. <Ukr. nałyhaez>

Nałykać się, a ś., ał ś., †Nałknąć ś., †Nałokać ś. *łykać, nasycić ś.*: Nałykałem ś. dosyć iskier i dymu. Krasz. <Na + Łykać>

Nam p. My. <N>
†**Nama, [Nama] p. My.** [Droga N. szła boz gore. Terń z N. bǫdze amen!]

Namacac, a, ał, nied. Namacywać I. *co = macajac, natrafic na co; poczuć pod palcami*: Matłac paley po czole, co ujrzal, namacał. Żebr. N. co pociemku. Namacałem szpady w pociemku. Troc. Znajdą ją na łóżecku i coś namacają. Opal. 2. przen.: N. kogo kijem, batem i t. p. = *ściągnąć, uderzyć*: Zenas jak tylko do domu powraca, zaraz kijem Ezopa namaca. Jabł. Tym biezem do żywego namacany. Pot. O male nie był kulą namacany. Biał. (= *trafiony*). 3. przen. *odszukać, wysledzić, odkryć, znaleźć, dosięgnąć*: Za śmiało mi fortuna obraca swe koła, wszędzie tehórza namaca i na piecu zgoła. Pot. Ci, co światem władają, i pod ziemią namacają. Groch. Gorączka wszystkie członki namaca. Syk. Ktokolwiek w enoie żyje, jej to własna praca, choćby ś. krył namyślnie, sława go namaca. Pot. <Na + Macac>

Namacalnie przys. od Namacalny.
Namacalność, i, blm. rz. od **Namacalny**.

Namacalny I. dający ś. namacac, dotykalny. 2. przen. *łatwy do zrozumienia, oczywisty, wyraźny, widoczny, jawny, jasny, bijący w oczy, dotykalny*: Dowód N.

Namacanie, a, blm., czynność cz. **Namacac**. **Namacać, a, ał, jednot. X Namachnąć I.** *machajac, wskórać, dokazac, zrobic*: Na złej szkapie niewiele palaszem namacha. Pot. Namachał ręką=*nakiwał*. 2. przen. *machajac jedno po drugim, wiele zmachać*: Namachałem dziś sporo roboty. Namachał dziś kawał drogi. N. ś. *machaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.; zmachać ś., zmordować ś., sforsować ś., utrudzić ś. pracą*: A tom ś. namachał! <Na + Machać>

Namachanie, a, blm., czynność cz. **Namachać**. **Namachlować, uje, ował I.** *nalgać, nakręcić, nabałamucić, naszacłrować, natumanić*: Namachlował coś w tej sprawie! 2. *nazbierac machlowaniem*: Klęskę tę Żydom przyniosła zadrośła szalbierstwem bogactw namachlowanych. Iż. <Na + Machlować>

Namachlowanie, a, blm., czynność cz. **Namachlować**.

Namacywać, a, ał p. Namacac. **Namacywanie, a, blm., czynność cz. Namacywać**.

Namaczac, a, ał I. dok. *maczajac jedno po drugim, wiele zmaczać; maczajac wielokrotnie, zmaczać należycie*. 2. X N. nied. p. **Namaczyć**. <Na + Maczac>

Namaczalnik, a, Im. i piew. p. Kadź. <Na + *Maczalnik, od Maczac>

Namaczanie, a i. blm., czynność cz. **Namaczać**.
2. †N., lm. a, †**Naparzanie** lek. = *przykładanie leków wilgotnych zimnych lub ciepłych, a leki same do tego używane*; okład, przymoczek a, przyparka, kaptaplazm.

[**Namaćkać się**, a ś., ał ś.] *nasyć się, nazywając kogo Mackiem*: **Namaćkawszy** ś. — panie Macieju! Prz. <Na + Maćkać>

[**Namaćkanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Namaćkać** ś.

†**Namagać**, a, ał, [N. ś.] p. **Namóc**. <Na + *Magać, od Móc>

†**Namaganie**, a, blm., czynność cz. **Namagać**.
[**Namaganie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Namagać** ś.

Namaglować, uje, ował *maglując jedno po drugim, zmaglować pewną ilość*: N. dużo bielizny. N. ś. *namęczyć* ś., *maglując*. <Na + Maglować>

Namaglowanie, a, blm., czynność cz. **Namaglować**.

Namagnesować, uje, ował *co = nadać czemu siłę magnetyczną; natrzeć co magnesem*. <Na + Magnesować>

Namagnesowanie, a, blm., czynność cz. **Namagnesować**.

Namakać, a, ał p. **Namoknąć**. <Na + Makać>

Namakanie, a, blm., czynność cz. **Namakać**.
[**Namaklać**, a, ał] *namacać* (np. kłankę). <Na + Maklać>

[**Namaklanie**, a, blm.] czynność cz. **Namaklać**.
Namalować, uje, ował, × **Nadmalować** i. *wymalować, odmalować na czym*: N. konia, portret.

2. *czego = malując jedno po drugim, wiele wymalować*: **Namalował** wiele obrazów. 3. *rub. nasmarować, nabasować = narachować suto*: Miałem pozew zanesiony do grodu, w którym było namalowanych kilkanaście tysięcy pretensji. Kaczk. Przen.: N. na kogo = *narobić komu wiele zarzutów, osmarować kogo*: Niedobrze z nim będzie... coś dużo namalowali na niego. Kaczk. N. ś. *nasyć się*. a. *namęczyć* ś. *malowaniem*. <Na + Malować>

Namalowanie, a, blm., czynność cz. **Namalować**.

Namanie, i, ił *posp. naoszukiwać*. [N. ś.] = a) *przyjąć do usposobienia, nadać* ś.: **Namaniła** mu sie pogwárka. b) *zjawić* ś., *navinąć* ś., *wziąć* ś.: **Nagie** **namanił** mu ś. żobrak. <Na + Manie>

Namanienie, a, blm., czynność cz. **Namanie**.

[**Namarachować**, uje, ował] *namęczyć, natrudzić*. [N. ś., **Namarmolić** ś.] *namęczyć* ś., *natrudzić* ś., *napracować* ś. <Na + Marachować>

[**Namarachowanie**, a, blm.] czynność cz. **Namarachować**.

[**Namarmolenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Namarmolić** ś.

[**Namarmolić się**, i ś., ił ś.] p. **Namarachować**: **Tylam** się **namarmolił**. <Na + Marmolić>

Namarmuować, uje, ował *nadać wygląd marmuru*: Skóra rybia *wyidaje* ś. czasami jak *namarmuowana*. <Na + Marmuować>

Namarmuowanie, a, blm., czynność cz. **Namarmuować**.

[**Namarmuszony**, **Namurmuszony**, **Namurmoszony**, **Namormaszony**, **Namormolony**, **Namurszony**] *skwaszony na humorze, chmurny, nasępiony, nachmurzony, nadąsany*. <Na + *Marmuszony>

Namarnieć, eje, ał, **Namarnować** ś. *marwiejąc ustawicznie, zmarnieć w wielkiej ilości*: Z własnej winy **namarniało** wiele pięknych talentów wśród młodzieży szkolnej. <Na + Marnieć>

Namarnienie, a, blm., czynność cz. **Namarnieć**, *namarnowanie* ś.

Namarnotrawić, i, ił p. **Namarnować**. <Na + Marnotrawić>

Namarnotrawienie, a, blm., czynność cz. **Namarnotrawić**, *namarnowanie*.

Namarnować, uje, ował, **Namarnotrawić** *marwiąc jedno za drugim, wiele zmarnować; natrownić*: **Namarnować** majątku, pieniędzy, odzieży. Przen.: **Namarnować** zdrowia, sił swoich, zdolności. *Poczuł*, że czasu **namarnował** niemało. Orzesz. **Namarnować** ś. p. **Namarnieć**. <Na + Marnować>

Namarnowanie, a, blm., czynność cz. **Namarnować**.

Namarszczać, a, ał p. **Namarszczyć**.

Namarszczanie, a, blm., czynność cz. **Namarszczać**.

Namarszczenie, a, blm., czynność cz. **Namarszczyć**.

Namarszczyć, y, ył, nied. **Namarszczać**, † **Namarszczywać** i. *co = narobić na czym marszczek, poskładać w marszczki, zmarszczyć*: N. *falbankę*. **Namarszczył** *czoło*. **Sienk. N. brwi** (= *ściągnąć*). × **Siadł**, nie dbając, że *nań król namarszczył brwiami*. **Słow. 2. marszcząc jedno za drugim, wiele zmarszczyć: N. *falbanek*. N. ś. *napracować* ś. *marszczeniem*. <Na + Marszczyć>**

†**Namarszczywać**, a, ał p. **Namarszczyć**: **To** **wam** **namarszczywa** **czoła**. **Bratk.**

†**Namarszczywanie**, a, blm., czynność cz. **Namarszczywać**.

Namartwić, i, ił i. †N. *zrobić niezupełnie martwym*: **Rzeczy** **namartwionych** **odrodzeniem** i **przetworzycielem** **jest** **Krystus**. **Gil. 2. kogo = martwić, namęczyć; natruc, nagryźć, nafrasować**. N. ś. *namęczyć* ś. *zmartwieniem, natruc* ś., *nagryźć* ś., *nafrasować* ś. <Na + Martwić>

Namartwienie, a, blm., czynność cz. **Namartwić**.
[**Namarykować**, uje, ował *sobie*] *ulożyć sobie, wroć sobie*. <Na + Marykować>

[**Namarykowanie**, a, blm.] czynność cz. **Namarykować**.

Namarynować, uje, ował *marynując jedno po drugim, wiele zamarynować*. <Na + Marynować>

Namarznąć, nie, **nał** a. **zł** (**Namarznąć**) i. a. N. ś., [**Namiarznąć** ś.] *nacierpieć* ś. *zimna na mrozie, naziębnać*. 2. *najść mrozem, zmarsznąć niezupełnie*: **Ziemniaki** **w** **piwnicy** **namarzały**. <Na + Marznąć>

Namarznięcie, a, blm. (**Namarznięcie**), czynność cz. **Namarznąć**.

Namarzyć się, y ś., ył ś. *nasyć* ś. *marzeniem*: **Tyle** ś. **namarzył** **głośno** o **przyszłości** **własnej** i **przyszłości** **społeczeństwa**. **Kow.** <Na + Marzyć>

Namastnica, y, lm. e *bot. (icica) roś. z rodziny osoczynowatych*. <?>

Namaszczać, a, ał p. **Namaścić**.

Namaszczalnia, i, lm. e (u starożytnych) *izba, gdzie* ś. *zapasnicy oliwą namaszczały*.

Namaszczalnie *przys.* od **Namaszczalny**: **Koronacja** **odbyta** **N.**

Namaszczalny i. *tyczący* ś. *namaszczenia*: **Jeśli** **użyty** **ktos** **drugi** **do** **namaszczalnej** **posługi**, **inemu** **pokaże** **ziele**, **lub** **w** **oznaczonej** **godzinie** **twojego** **ciała** **nie** **namasze**, **wtenczas** **skutek** **ziola** **zginie**. **Mick. 2. który** **bywa** **namaszczenia**, **podlegający** **namaszczeniu**: **Król** **węgierski** **od** **cesarza** **greckiego** **koronę** **otrzymał**, **gdy** **jeszcze** **królem** **namaszczalnym** **ukoronowanym** **nie** **był**. **Lel.**

Namaszczenie, a, blm., czynność cz. **Namaszczać**: Na Wschodzie utrzymuje ś. zwyczaj namaszczenia wonnościami znakomitszych biesiadników. Hoł.

Namaszczenie, a, blm., czynność cz. **Namaścić**: N. ciała tłustością. Ostatnie Olejem św. N. (=pomazanie) = jeden z Sakramentów świętych kościoła rzymsko-katolickiego, udzielany ciężko chorym. Przen.: Słuchać, mówić z wielkim namaszczeniem = z wielkim przejęciem, skupieniem, powagą. Prestrogi pełne namaszczenia religijnego. Chm.

× **Namaszczeniec**, nca, lm. ncy, × **Namazaniec** człowiek namaszczony, pomazaniec: Że ta została całą namaszczenia głową, którą Bóg na podporę niech ojezyzny chowa. Min.

× **Namaszczenica**, y, lm. e kobieta namaszczona: Wykonywa wolę namaszczenicy Pańskiej. Bart.

Namaszerować się, uje ś., ował ś. **maszerowaniem** nasycić ś. a. **namęczyć** ś. <Na + Maszerować>

Namaścić, i, ii, nied. **Namaszczać**, [Omaścić, Wymaścić] *nasmarować, namażać, pomazać czym tłustym*: N. ciało wonnemi olejkami. Każ ciało posiec na ćwierci, w wodzie zgotować korzonki, pocięte N. członki. Mick. N. niebezpiecznie chorego Olejem św. = włożyć na niego Oleje święte, opatrzeć go świętymi Sakramentami. N. kogo na dostojęństwo jakie = utwierdzić kościelnym obrzędem pomazania wybór jego: Samuel namaścił na króla Dawida. Lel. N. króla. N. biskupa (= konsekrować go). Przen.: Z całej jej figurki, podobnościami namaszczonej, kłamstwo jawnie biło. Krasz. (= okraszony). Żart.: [N. toporzyskiem po łytkach] (= uderzyć). N. ś. I. *nasmarować ś., namażać ś., pomazać ś.*: Starożytni kazali ś. namaszczać, wychodząc z łaźni. 2. *zostać namaszczonym, poddać ś. obrzędowi namaszczenia*: Królowie niemieccy namaszczali ś. w Akwizgranie. Lel. <Na + Maścić>

Namaślenie, a, blm., czynność cz. **Namaślić**. **Namaślić**, i, ii I. *masłem namażać, nasmarować; zaprawić masłem*. 2. × N. gm. *źle czego narobić; napartolić*. <Na + Maślić>

† **Namawiacz**, a, lm. e, † **Namownik**, † **Namówca** ten, co *namawia do czego, ten, co rałzi, poduszczyciel*: N. równy przymusieliowi. Kn. N. na złe, do nienoty. Troc.

† **Namawiaczka**, i, im. i forma ż. od **Namawiacz**.

Namawiać, a, ał i N. ś. p. **Namówić**. **Namawianie**, a, lm. a czynność cz. **Namawiać**; *namowa*.

Namawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Namawiać** ś.

Namaz, a, lm. y *modlitwa kanoniczna, którą muzułmanie są obowiązani odmawiać codziennie pięć razy, w domu czy też w meczetach*: N., modlitwa muzułmańska, którą odprawiają, siedząc i bijąc pokłony. Mick. Mekkański przybyłce ucił pieśń namaza. Mick. Przen.: Rannym szumi namazem niwa złotokłosa. Mick. <Arab. namaz>

Namazać, że, zał, × **Nadmazać**, nied. **Namazować**, † **Namazować** *nasmarować, namaścić, natrzeć czym tłustym*: Przy koronacji areybiskup, omoczywszy mały palec w oleju świętym, namazuje królowi rękę prawą. Paszk. Królowie nowo-chrześcianów elcieli być także namazanemi. Lel. N. balsamem. Troc. Przen.: Ręce komu N. = pomarować = przekupić go: Opanował wiele zamków przez dobrowolne poddanie starostów, że im rę-

ce namazał był dobrze. Biel. M. <Na + Mażać>

× **Namazalny** *tyczący ś. namazania; możliwy do namazania*. Troc.

Namazanie, a, blm., czynność cz. **Namazać**. × **Namazaniec**, nca, lm. ncy p. **Namaszczeniec**. † **Namazować**, uje, ował p. **Namazać**. † **Namazowanie**, a, blm., czynność cz. **Namazować**, *namazywanie*.

Namazować, a, lm. e *ten, co namazuje, namazyjący*.

Namazywać, uje, ywał p. **Namazać**. **Namazywanie**, a, blm., czynność cz. **Namazywać**.

Namącenie, a, blm., czynność cz. **Namącić**. **Namącić**, i, ii *namącać jedno po drugim, wiele zmącić*. <Na + Mącić>

Namączenie, a, blm., czynność cz. **Namączyć**. **Namączyć**, y, ył *młką naproszyć, posypać*. <Na + Mączyć>

† **Namądrzej**, [Namądrzej] *najmądrzej*. † **Namądrzejszy**, [Namądrzejszy] *najmądrzejszy, najmądrszy*. <Na(j) + Mądrzejszy>

[**Namcie**] *macie, wzięcie*. <Na! + Wam + końcówka czasownika -cie>

† **Namdlaly** *ten, co namdlał*: Jednego Manljsza pogróżki rzymskie siły namdlałe otrzeźwiły, pierwszą czerstwość im przywróciły. Warg. <Na + Mdlaly, od Mdleć>

† **Namdleć**, eje, ał, nied. † **Namdlewać** *stać ś. cokolwiek młłym, zwątląc nieco, osłabnąć, nademdleć*. Przen.: Wychodziła na późny spacer, słońce gdy namdleje. Tw. Skoro dzień namdleje, do pięknej wzywa ich przewagi. Tw. <Na + Mdleć>

† **Namdlenie**, a, blm. I. czynność cz. **Namdleć**. 2. czynność cz. **Namdlić**.

† **Namdlewać**, a, ał p. **Namdleć**.

† **Namdlenie**, a, blm., czynność cz. **Namdleć**. 2. czynność cz. **Namdlić**.

† **Namdlewać**, a, ał p. **Namdleć**.

† **Namdlenie**, a, blm., czynność cz. **Namdleć**. 2. czynność cz. **Namdlić**.

† **Namdlenie**, a, blm., czynność cz. **Namdleć**. 2. czynność cz. **Namdlić**.

† **Namdlenie**, a, blm., czynność cz. **Namdleć**. 2. czynność cz. **Namdlić**.

† **Namdlenie**, a, blm., czynność cz. **Namdleć**. 2. czynność cz. **Namdlić**.

† **Namdlenie**, a, blm., czynność cz. **Namdleć**. 2. czynność cz. **Namdlić**.

† **Namdlenie**, a, blm., czynność cz. **Namdleć**. 2. czynność cz. **Namdlić**.

† **Namdlenie**, a, blm., czynność cz. **Namdleć**. 2. czynność cz. **Namdlić**.

† **Namdlenie**, a, blm., czynność cz. **Namdleć**. 2. czynność cz. **Namdlić**.

† **Namdlenie**, a, blm., czynność cz. **Namdleć**. 2. czynność cz. **Namdlić**.

† **Namiast** przyi. *zamiast, w miejsce, miasto*: N. nagrody kijem oberwał. Troc. <Na + Miast(o)>

Namiastek, tka, lm. **tkowie** l. † N. p. **Namiestnik**: Słuchali królowie papieża, jako namiastka bożego na ziemi. Biel. M. Apostołowie posłali ucznie i namiastki swoje, jako Paweł św. Tymoteusza i Tyta. Wuj. 2. † N. *potomek, następcą*. B. Sz. Już z weselem umrę, gdy zostawiam cię namiastkiem swoim. Leop. 3. [N., tku, lm. tki] *rasa, ród, gniazdo, pokolenie, nasienie*: Kura dobrego namiastku. Straseknie ziarna gadzina, bo idzie z dobrego namiastku. Dyg. <Na + *Miastek, od Miasto = miejsce>

† **Namiastka**, i, lm. i p. **Namiestnica**: Z tysiąca macoch jedną znalazłbyś, któraby swej namiastki polubiła dzieci. L. (= *poprzedniczki*).

Namiatać, a, ał l. p. **Namięść**. 2. × N. p. **Namiotać**. <Na + *Miatać, od Mieść>

Namiatanie, a, blm., czynność cz. **Namiatać**.

Namiądzienie, a, blm., czynność cz. **Namiądzzyć**.

Namiądzzyć, y, ył natłuc, nagnieść na miągę. <Na + Miałdżyć>

Namiąg, mnie, miąg a. × **mnąg** *mnąc jedno za drugim, wiele zmiąg; nagnieść, namiętosić*. <Na Miał>

† **Namiecik, u**, lm. i p. **Namiot**. Leop. **Namiecznik, a**, lm. i w dawnym uzbrojeniu, przy rękojeści pałasza lub szabli: a) *pewien rodzaj nawiązania, feldechu*. b) *pewien rodzaj gardy*. <Na + Miecznik>

[**Namiejętnie**] przys. od **Namiejętny, namiętnie**.

[**Namiejętność, i**, lm. i] p. **Namiętność**.

[**Namiejętny**] p. **Namiętny**.

[**Namielec, lca**, lm. lca] *roś. sporysz (claviceps europaea)* <?>

Namieniać, a, ał *posp., lep. Nazmieniac mieniając jedno po drugim, wiele czego zmienić, odmienić, zamienić*: N. pieniędzy, listów zastawnych. <Na + Mieniać>

Namienianie, a, blm., czynność cz. **Namieniać**. × **Namienianie, a**, blm., czynność cz. × **Namieniac**.

Namienić, i, il, nied. × **Namieniać** l. † N. a. † **Namianować** *nazwać, nadać miano, oznaczyć imieniem*: Przewiśkiem ja nazwał i Orąg namienił. Otw. 2. × N. p. **Nadmienić**: Mądreemu dosyć N. Prz. On mi innego zięcia namienił. Boh. Proszę o tej sprawie N. Troc. Wzwyż namienione słowa. Troc. (= *wzmiankowanie, przytoczone*). **Namieniony** wyżej. Nar. Sieińskiego, jak słusznie pan sędzia namienił, piorun zabił. Mick. Przen.: [Namieniana na świtanie] (= *pierwszy brzask wschodu*). 3. † N., [N.] *naznaczyć, przeznaczyć, wybrać*. Głosy w. XV. [Pomnij, królu, jaką ci Bóg namięni]. <Na + 2. Mienić>

† **Namienić się, i, iś, il** *ś. nasycić* *ś. przemieniając* *ś.*: We wsze osoby darmo *ś.* namieniwszy, nakoniec podoby zażył ptaka, co roznosi pioruny. Zebr. <Na + 1. Mienić>

Namienienie, a, blm. l. × N. czynność cz. **Namienić**. 2. [N.] *przeznaczenie*: Z boskiego namienienia.

† **Namierniejszy** *największej miary*. Wirzb. <Na(j) + Mierniejszy>

[**Namierzać, a, ał**] p. **Namierzyć**: Jako maro wy namierzacie, tako wam odmierzać będo.

[**Namierzanie, a**, blm.] czynność cz. **Namierzać**.

† **Namierzły** (Namier-zły) *który namierznął, obmierzył, przemierzły, obrzydlony, wstrętny*: Chwała przóna i nizezemna Bogu namierzła bywa. Żarn.

† **Namierznąć, nie, nął** (Namier-znąć) *obmierznąć, obrzydluć*. <Na + Mierzznąć>

† **Namierznienie, a**, blm. (Namier-znienie), czynność cz. **Namierznąć**: Nierządnicą dla namierznienia, podnosząc zapłatę... Leop.

Namierzwić, i, il l. *mierzując potrząść, nagnoić*. 2. [N., Namirwić] *narozrzucac*. <Na + Mierzwić>

Namierzwienie, a, blm., czynność cz. **Namierzwić**.

Namierzyć, y, ył, nied. [Namierzać] l. *odmierzyć tyle, ile trzeba*: N. dziesięć łokci materiału na suknię. Namierzył kwartą cztery garnce. Heć wierzą, tyleć namierzą. Prz. 2. † N. *wymierzyć, wycełować, zmierzyć* *ś.*: Do jednego biegną celu; faryzeusz namierzył, celnik w cel uderzył. Poe. × N. *ś.* *zamierzyć* *ś.*: Namierza *ś.*, ale nie ma odwagi uderzyć. Ś. Wil. <Na + Mierzyć>

Namiesić, i, il *narobić przez mieszanie*: N. ciasta. <Na + Miesić>

× **Namiesięczny** l. *znajdujący* *ś.* *na miesiącu = księżycu*. 2. lek.: Śródek N. = lek podawany w celu wywołania zatrzymanej miesiączki (emmenagogum). <Na + Miesięczny>

[**Namiesniczeniek, nka**, lm. *nkowie*] p. **Namieśnik**.

† **Namieśni** p. **Namieśny**. Troc.

† **Namieśnica, y**, lm. e, † **Namieśniczka** l. forma ż. od **Namieśnik**. 2. a. † **Namieśnica** *koibieta zastępująca czyje miejsce*.

Namieśnictwo, a, lm. a, † **Namieśnictwo** l. a. **Namieśnikostwo, Namieśnikowstwo, × Namieśnikostwo, × Namieśnikowstwo** = a) *zastępstwo*. b) *zarząd namiestnika prowincji lub kraju*. c) *czas zarządu, trwanie rządów namiestniczych*: Zdarzyło *ś.* to za namiestnictwa ks. Zajączka. 2. † N. *następstwo, dziedziczność, sukcesja*: Potomstwo księżny Libusy ustawicznie namiestnictwem (successione) długo bardzo panowało u Czechów. Błaż.

† **Namieśniczka, i**, lm. i p. **Namieśnica**.

Namieśniczny p. **Namieśnikowski**: Władza namiestnicza. Rządy namiestnicze. Rozkaz N.

Namieśnik, a, lm. ey, † **Namieśnik, [Namieśnik]**, † **Namieśnik** l. *zastępca, pełnomocnik panującego w zarządzie krajem lub prowincją*: N. królewski. N. państwa. N. Galicji. 2. *zastępca, pomocnik, pełnomocnik*: Na to namiestników chowam, aby mię zastępowali w tym, czego sam przez *ś.* czynić nie mogę. Kras. Uczynił biskup djakona swoim w kazaniu namiestnikiem, aby kazanie zaś odprawował, gdy sam przez wadę języka nie mógł. Skar. Papięż, N. Chrystusowy. W sądach grodzkich wycierali kąty, jako namiestnicy podstarościech (ostatni to szczebel w hierarchji urzędniczej). Rol. 3. † N. *ten, co następują na czyje miejsce, następca, sukcesor*: Leszek Popiela namiestnikiem sobie jeszcze za żywota obrał. Błaż. 4. [N.] *zastępca dziedzica a. ekonom na folwarku, gumienicy, karbowy, włodarz*: Służyć za namiestnika. 5. w daw. wojsku polskim, *niższy oficer, dodany do pomocy rotmistrzowi, zastępujący go*: Rotmistrzem królewskiej chorągwi bywał sam król, prymasowski prymas, porucznikami w obudwach wysocey dygnitarze dworsey, sprawowali zaś chorągwie istotnie namiestnicy, których z tego powodu w zwykłej mowie porucznikami i pułkownikami zwano. Sienk. 6. *archimandryta*: Jeden z Didkowskich był przez czas długi namiestnikiem (archimandrytą) monasteru peczerskiego. Rol. 7. [N.] *młodszy druż-*

ba weselny. 8. na Litwie, wojewoda: Jędrzej Jankowicz r. 1440 był namiestnikiem, czyli wojewodą smoleńskim. Zdr. [Namiestniczeniek]. <Na + Miasto = miejsce >

Namiestnikostwo, a, **Namiestnikowstwo**, × **Namiestnikostwo**, × **Namiestnikowstwo** I. Im. a p. **Namiestnictwo**: Fleming siła patryjotów województwa brzeskiego miał na namiestnikowstwach ekonomicznych. Rzew. 2. blm. *namiestnik z żoną*.

Namiestnikowa, ej, Im. e, [Namiestnikowa] *żona namiestnika*.

Namiestnikować, uje, ował *być namiestnikiem*.

Namiestnikowanie, a, blm., czynność cz. **Namiestnikować**.

Namiestnikowski, **Namiestnikowy**, **Namiestniczy**, × **Namiestników** przym. od **Namiestnik**: Pałac N. Urząd N.

Namiestnikowstwo, a I. Im. a p. **Namiestnictwo**. 2. blm. p. **Namiestnikostwo**.

Namiestnikowy p. **Namiestnikowski**: Orszak posła i N. posuwał ś. zwolna leśnym gościńcem. Sienk.

× **Namiestników** p. **Namiestnikowski**: Pałac N. † **Namiestny**, † **Namiestni** *miejsce czyje zastępujący*. Kn.

Namieszac, a, ał *mieszając pewien czas, wiele domieszac a. zmieszac*: N. mąki do miodu. N. owsa do jęczmienia. N. piasku z gliną, grochu z kapustą. Przen.: N. kłamstw do powieści. <Na + Mieszac >

Namieszanie, a, blm., czynność cz. **Namieszac**. **Namieszczenie**, a, blm., czynność cz. **Namieszczać**.

Namieszenie, a, blm., czynność cz. **Namiesić**.

Namieszkać się, a ś., ał ś. *nasycić ś., mieszkać; nabyć ś. gdzie*: Giligin był ze trzy lata na państwie litewskim, jak umarł; a syn jego, nie namieszkawszy ś. też na tym państwie, umarł prędko. Biel. M. <Na + Mieszkać >

× **Namieszczać**, i, il *mieszając jedno po drugim, wiele pomieszczać*. <Na + Mieszkać >

Namiesić, micie, miotti, nied. **Namiatac** *nagarnąć, nasunąć miotłą*: N. kupę śmieci. <Na + Mieść >

† **Namiesnictwo**, a, Im. a p. **Namiestnictwo**.

[**Namiesniczek**, czka, Im. czkowie] p. **Namiesnik**. [**Namiesnik**, a, Im. ey], † **Namiesnik** p. **Namiestnik**. Zdr. [Namiestniczek].

× **Namiesnikostwo**, a I. Im. a p. **Namiestnictwo**. 2. blm. p. **Namiestnikostwo**.

[**Namiesnikowa**, ej, Im. e] p. **Namiestnikowa**.

[**Namiesnikowski**] przym. od **Namiesnik**, *namiestnikowski*.

× **Namiesnikowstwo**, a I. Im. a p. **Namiestnikostwo**. 2. blm. p. **Namiestnikostwo**.

[**Namiesnikówna**, ej, Im. e] *córka [namiesznika]*.

[**Namietka**, I, Im. i] p. **Namiotek**.

Namiędlenie, a, blm., czynność cz. **Namiędlić**.

Namiędlić, i, il *międląc pewien czas, zmiędlić pewną ilość*: Dość my namiędlity, naczosaly dosyć. <Na + Międlić >

Namiękać, a, ał p. **Namięknąć**.

Namiękanie, a, blm., czynność cz. **Namiękać**.

Namiękły, gm. **Namięknięty** *który namięknął*: Owoc N. Drzewo namiękłe niedobre na opał.

Namięknąć, nie, nął a. kl, nied. **Namiękać** *stać ś. miękkim, pulchnym przez nasiąknięcie płynem; wymoczyć ś.* <Na + Mięknąć >

Namięknienie, a, blm. p. **Namięknienie**.

Namięknienie, a, blm., **Namięknienie** czynność cz. **Namięknąć**.

Namięknięty gm. p. **Namiękły**.

† **Namięta**, y, Im. y p. **Namiętność**. And. z Kobyl. <Na + M(I)EŃT >

Namiętnie przys. od **Namiętny**: Kochać kogo N. Żądać czego N. Całować N. Palić fajkę N.

Namiętnostka, i, Im. i *przelotna namiętność, skłonność do czego mająca pozór namiętności*: Rozważał, czy N., której uległ, warta była, aby ją tak drogo opłacać. Krasz. Nikt z namiętnostką, ze skłonnością, z nałogiem, z popędem nie potrafił ś. zataić przed bystrym okiem współtowarzyszów. Krasz.

Namiętnościowy przym. od **Namiętność**: Rozwścieklone namiętnościową poswarą instynkta żołdaków milkły wobec niej. Rol.

Namiętność, i, Im. i, [Namiętność], † **Namięta** I. *stan a. usposobienie przewlekłe, ujawniające ś. w mniej więcej silnych afektach, żądza, popęd długotrwały*, pasja: N. miłości, nienawiści. N. do napojów, do gry w karty. N. gwałtowna, niepojęta, niepoohamowana, wzburzona, burzliwa. N. cielesna (= *pożądliwość, żądza, chuć, popęd cielesny*). Namiętności cielesne, które człek w sobie czuje, gniew, chciwość, pożądliwość cielesna etc. Karnk. Panować nad namiętnościami. Zasłepiony namiętnością. Waleczyć z namiętnościami. Skar. Duch nasz natenczas zwycięża, gdy ma na wodzy ciało i namiętności swoje. Birk. Gorzeć, pałac namiętnością. Oddać ś. czemu z namiętnością (= *z uniesieniem, z zapalem*). Polowanie stało ś. jego namiętnością. 2. blm. rz. od **Namiętny**: N. gniewu, mowy. N. wiary (= *fanatyzm*). 3. anat.: Nerw namiętności (nervus patheticus) = *górną mięsień skośny oka*. <Na + *Miętność, od M(I)EŃT >

Namiętny, [Namiętny] *naczechowany namiętnością, pełen namiętności, porywczy, gwałtowny*: Miłość namiętna. Wzrok N. Skłonność namiętna. Taniec N. Lada słowko obojętne w nim obudzało wzruszenia namiętna. Mick. Miło płakać, póki wiek N. Mick. O myśli! w twojej głębi jest hydra pamiątek, co spi wśród złych losów i namiętnej burzy. Mick. N. gracz. N. zwolennik czego. N. przeciwnik republikanizmu. Pisarz N. (= *zasłepiony stronością*).

Namiętność, i, il (czego = *miętosząc ustawicznie, wiele zmiętność*; *namiąć, nagnieść*). <Na + Miętność >

Namiętoszenie, a, blm., czynność cz. **Namiętność**.

Namięgać się, a ś., ał ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. miganiem*. <Na + Migać >

Namięczeć się, y ś., ał ś. *namęczyć ś., mięzając cierpliwie*. <Na + Milezać >

† **Namilejszy**, [Namięjszy] p. **Najmilejszy**. <Na + Milejszy >

[Namięjszy] p. **Najmilejszy**.

Namiłowac się, uje ś., ował ś. *kogo, czego = nasycić ś. miłowaniem; nakochoćć ś.*: Wnijdzie, nie zajrzę wam tego, wnijdzie, namiłujcie ś. go. Groch. O jak ś. ty tych książek N. nie możesz! Baz. N. ś. tego dosyć nie mogę. Troc. <Na + Miłowac >

Namiocik, u, Im. i p. **Namiot**.

[**Namiol**, u, blm.] *ziarna zboża na wilgoci nie-dojrzałego a przerosłego*. <Na + MIOŁ >

Namiot, u, Im. y I. † N. *namiotanie, to co namiotano*: Namiotem haniebnych gór ocisniony. Żebr. 2. [N.] *stos chróstu, kamieni, drzewa na sturych zgłiszczach*. 3. *budka z płótna do schronienia ś. przed słońcem, upalem, szulaz*: N. rozbiłtem

na piasku. Słow. Pod namiotem tym zapowietrzonym żyliśmy, słowa nie mówiąc do siebie. Słow. Namiotu mego — córki go uprzedły — płótna na rosie poczerniały, zwiędły. Słow. Czemuż ta śmierć tak zdradziecko! tak cicho weszła pod namiotu żagle? Słow. Zwinął N. Obozowali pod namiotami. Święto Namiotów u Izraelitów = *święto Szalasów, Kuczki*. Namiotu tego nie przedstawiają, a kotki jego nie będą poruszone i wszystkie sznury jego nie będą odbierane. Bud. N., wojenna budka pod płachtami, szatna. L. N. królewski, hetmański. Troc. Tam od ostrych słońca grotów głowy jego nie ochroni ni palma zielonolosa, ni białe łono namiotów; tam jeden N. — niebiosa. Miek. Na noc w łożu w łożu srebrnej topieli, pod namiotami zwierciadeł... wśród boskich usnąć zwierciadeł. Miek. Czernią s. kołem olbrzym granitu, jak szatany, siedzące w dywanie Eblisa, pod namiotem ciemności. Miek. 4. *pawilon nad łóżkiem, tronem, ołtarzem*: W marmurowej łożnicy pod pigmym namiotem jedwabnym. Kochan. Skrzydła nad nim złączywszy namiotem. Dan. 5. anat.: N., namiotek mózdzku (tentorium cerebelli) = *część opony twardej mózgu, rozpięta pomiędzy nim a mózdzkiem*, †szatna. Zdr.

Namiocić, †Namić, †Namiotek. <Na + Miot>
[Namiota, y, lm. y] p. Namiotka: Głowy niewiast jeszcze jak z podróży przybyły, białemi namiotami i zasłonami były poobwijane. Krasz. **Namiotać, a, ał, nied.** × **Namiotać narzucać, naciskać**: Na onym miejscu namiotana jest wielka kupa kamieni. B. B. Przen.: Rad nie rad musiał s. rozstać z swoją zdobyczą, namiotawszy małstwo przekleństw węgierskich. Rzew. N. s. *narzucać s., naciskać s.*: Gdy tak nami gwałtownie s. burliwość morską namiotała, drugiego dnia wymiatywali, co mieli w okręcie. Leop. N. s. w gniewie. <Na + Miotać>

Namiotanie, a, btm., czynność cz. Namiotać.
Namiotek, tka, lm. tki I. †N. p. Namiot: N. łózkowy. Birk. Ciało jest jako N. z płótna. Skar. 2. [N.] p. Namiotka.

[Namiotka, i, lm. i] I. a. [Namiotka, Namiota, Namiotka, Namiotka, Sierpanek, Zawojka] *ubiór głowy wieśniaczek zamężnych, rękuch, rodzaj chusty kobiecej na głowę*. 2. *gatunek płótna*: Za łokieć pączesnego płótna grosz; za łokieć namiotek dwa grosze. St. lit.

× **Namiotniczy** przym. od **Namiotnik**: Św. Paweł był namiotniczego rzemiosła. Wuj.

× **Namiotnik, a, lm. cy I.** *ten, co robi namioty*. Kn. 2. *ten, co stawia, rozbija namioty*. L. 3. *ten, co mieszka pod namiotem*. Kn.

× **Namiotny p. Namiotowy.**
Namiotować, uje, ował mieszkać w namiocie: Zapraszają go do Komierowskiego, który namiotował u Prinz Max. Krasin.

Namiotowanie, a, btm., czynność cz. Namiotować.

Namiotowy, × Namiotny przym. od **Namiot**: N. drog. Troc. Dach N. p. Dach. N., ego, lm. i rz. p. Obożny.

[Namirowić, i, ii] p. Namierzwić.

[Namirowienie, a, btm.] czynność cz. Namierzwić.

[Namiisto, a, lm. y, Namysto] *ozdoba na szyję*: Dziwczynny czernichowski na szyje kładą monety (namisty) i korale. <Ukr. namysto>

[Namiotka, i, lm. i] p. Namiotka.

Namitrzenie, a, btm., czynność cz. Namitrzyć.

Namitrzyć, y, ył a. N. s. namarnować czasu: Co ja s. przy tym namitrzył, nakłął, com zdrowia swojego sterał. Ork. <Na + Mitrzyć>

Namitygować, uje, ował mitygując jednego po drugim, wielu umitygować. N. s. *mitygując, namęczyć s.* <Na + Mitygować>

Namitygowanie, a, btm., czynność cz. Namitygować.

Namizdrzyć się, y s., ył s. nasycić s. mizdrzeniem. <Na + Mizdrzyć s.>

× **Namknąć, nie, nał, nied.** × **Namykać I. umknąć, usunąć, wziąć na bok**: Namykam czego, napięram, napychem na inszą stronę. Kn. Tyle wiadał naocznie, że namknął Szwecję na ląd polski i wtoczył ją między ujścia Wisły. Lel. [Namknę na to] (= *kichnę na to, nie dbam o to*). 2. przen. *napomknąć, wspomnieć, podsunąć myśl*: Gdy postregli, że im chętnie nadstawiono uszu, namykali zrzecznie samego żołnierstwa obelgi. Nar. Neronowi, niepewnemu, jak zabić matkę, namknął swój dowcip, *obtulit ingenium*, Anicet wyzwolencie. Nar. N. s. I. [N. s.] *umknąć s., usunąć s., ustąpić s.*: Kto nie namknie mi s. w porę, tego wsadzę na rozwróę. Kon. A nie słyszysz to, że s. masz N.? Głuchys, czy co?! Kon. 2. [N. s.] *przybliżyć s., przysunąć s.* 3. × N. s. *dokąd = we-mknąć s., wsunąć s.*: Z umartwieniem widzi, że s. namyka w straszne sidła, co zdrada zastawiła dzika. Przyb. <Na + Mknąć>

× **Namknienie, a, btm. p. Namknięcie**: Wiadomość o wsiach jest krótkim i dorywczym tak zasobnej sprawy namknieniem. Lel.

× **Namknięcie, a, btm., × Namknienie** czynność cz. **Namknąć.**

Namlaskać się, ska s. a. szeze s., skał s. nasycić s. mlaskaniem, nacmokać s. <Na + Mlaskać>

Namleczy lek. Środek N. = *środek przysparzający wydzielanie mleka (pokarmu), mlekopędny (galactagogus)*. <Na + Mleczy>

Namleć, miele, meł, meł a. × mleł, †miół mleląc przez pewien czas, wiele zemieć: N. żyta na mąkę. Przen.: N. językiem. N. s. *namęczyć s., mieląc*. <Na + Mleć>

× **Namlacać, a, ał p. Namłócić.** St. wil.

× **Namlacanie, a, btm., czynność cz. Namlacać.**

† **Namłodszy** st. n. od **Młody, najmłodszy**. <Na (j) + Młodszy>

[**Namłot, u, btm.**] I. **namłócenie, namłacanie**: Tak minęło z pół godziny przy ciągłym namłócie sieczki i plewy. Dzierz. 2. *to, co namłócono; to, co s. da otrzymać z młócenia, wydajność ziarna przy młóceniu, umłot*. <Na + Młot>

[**Namłotni**] p. **Namłotny.**

Namłotność, i, btm. rz. od Namłotny: Żyta, odznaczające s. obfitością i namłotnością kłosa.

Namłotny obfity w ziarno, dający obfity omłot, z którego dużo można namłócić: Kłos N. Przen.: Te spacerki mniej były namłotne pod względem treści. Tot. <Na + Młotny, od Młócić>

Namłócenie, a, btm., czynność cz. Namłócić.

Namłócić, i, ii młócąc pewien czas, wymłócić pewną ilość: N. żyta na chleb. Z kopy namłócił półtora korea (= *wymłócił*). N. s. *namęczyć s., młócić*. <Na + Młócić>

Namłynkować, uje, ował naczyszczyć młynkiem (zboża). N. s. *namęczyć s. młynkowaniem*. <Na + Młynkować>

Namłynkowanie, a, btm., czynność cz. Namłynkować.

Namnażać, a, ał i N. s. p. Namnożyć. <Na + *Mnażać, od Mnożyć>

[**Námni**] st. n. od **Mni, najmniej**.

† **Namnziej**, [Námniej] p. **Najmniej**: N. chodnika nie znać. <Na(j) + Mnziej>

† **Namnniejsz** st. n. od **Mały**, *najmnniejsz*. Troc, Głosy w. XV. <Na(j) + Mnniejsz>

Namnisenie, a, bfm., czynność cz. **Namnisz**yć. **Namnisz**yć, y, ył *narobić mnichami*. <Na + Mniszyc>

Namnozenie, a, bfm., czynność cz. **Namnoży**ć. **Namnozenie się**, a s., bfm., czynność cz. **Namnoży**ć s.

Namnożyć, y, ył *mnożąc ustawicznie, rozmnożyć w wielkiej liczbie*. N. s. *mnożąc s. ustawicznie, rozmnożyć s. w wielkiej liczbie, naplenić s.*: Namnożyło s. tego roku gaśnienie. Za czasów obu Zygmunatów namnożyło s. rozmaitych wyznań w Polsce. Lel. Co dalej, to s. większego zło-dziejstwa namnaża. Skr. <Na + Mnożyć>

[**Namocarzyć się**, y s., ył s.] *namocować s., naborykać s., namęczyć s., napracować s.*: Teraz każdy na swoim namocarzył s., narobi, a i tak nijak biedy nie zratuje, choćby i swoje ręce do łokci poudzierał. Ork. <Na + *Mocarzyć s., od Mocarz>

Namocować się, uje s., ował s. *namęczyć s. a. nasycić s. mocowaniem, naszamotać s., naborykać s.* <Na + Mocować s.>

Namocowanie się, a s., bfm., czynność cz. **Namocować** s.

× **Namocz**, u, lm. e apt. p. **Nalew**. <Na + Mocz>

Namoczenie, a, bfm., czynność cz. **Namoczyć**.

Namoczyć, y, ył, nied. † **Namaczać** 1, co = *na-stawić w płynie, ażeby mokiło, ażeby namiękło, wymokło*: N. śledzie, ien, konopie. W ciepłej wodzie nogi namoczywszy, nagniotków dobywał scyzorykiem. Perz. Namocz to w spirytusie, a potem zlej w inne naczynie. 2. czego = *mocząc jedno po drugim, wiele rzeczy nastawić, ażeby mokły w płynie*: N. lnu, konopi. 3. *umaczać*: N. pióro w atramentcie. N. chleb w mleku. 4. *zmoczyć po wierzchu, pomoczyć, omoczyć, zwilżyć*: N. bieliznę, prasując ją. Gdy chcesz odedrzeć przyklejony papier, namocz go pierw, to łatwiej od-stanie (= *odmocz go*). 5. a. **Namokrzyć** *oddać mocz, naszczać*: Koń namoczył. N. s. p. **Namoknąć**. <Na + Moczyc>

Namodelować, uje, ował *narobić modeli; nakształować czego wiele podług modelu*. N. s. *namęczyć s. modelowaniem*. <Na + Modelować>

Namodelowanie, a, bfm., czynność cz. **Namode-lować**.

Namodlić się, i s., il s. *nasycić s. a. namęczyć s. modlitwą*. <Na + Modlić s.>

Namogilny *na mogile będący, mogilny, grobowy*: Pomnik N. Namogilna nuta. Zal. <Na + Mogilny>

[**Namognięty**] *niespełna rozumu*.

Namok, u, lm. i apt. p. **Nalew**. Por. **Naciąg**. <Na + *Mok, od MOK>

Namokłość, i, bfm. rz. od **Namokły**: Udał s. na pole, w celu rozpoznania stanu namokłości gruntu. Jeż.

Namokły *który namokł, przemokły*: W wschodnich krajach ziemia lepszymi wodami namokła, obfitsze daje urodzaje. Petr.

Namoknąć, knie, kl, nied. **Namakać** 1. *moknąć, nasiąknąć*: Gdy mokrą wiosną i południowemi wiatrami ziemia wszystka namaka dżdżystemi... Otw. Burka moja dobrze namokła. 2. a. **Namoczyć** s. *wymoknąć dostatecznie*: Śledzie już namokły. N. s. *nacierpieć s., moknąć*: Namokłem s., stojąc w deszcz w warcie. <Na + Moknąć>

Namoknienie, a, bfm. p. **Namoknięcie**.

Namoknięcie, a, bfm., **Namoknienie** czynność cz. **Namoknąć**.

Namokrzanie, a, bfm., czynność cz. **Namokrzy**ć. **Namokrzy**ć, y, ył p. **Namoczy**ć. <Na + Mokrzyć>

Namolestować, uje, ował *molestując, naprosić s.*: Jak ich nie namolestowano! napisano, zadrukowano foljały... wszystko napróżno. Jeż. N. s. *namęczyć s. molestowaniem*. <Na + Molestować>

Namolestowanie, a, bfm., czynność cz. **Namolestować**.

[**Namolnie**] przys. od **Namolny**, *natarczywie*: N. upomina s. o bakszys.

[**Namolny**, **Namolny**, **Namulny**] *naprzykrzony, natretny, natarczywy, uprzykrzony, którego pozbyć s. trudno*: Opędzono s. od tych much namolnych, od tych chełwych pijawek. Paw. <Na + *Molny, od MODŁ>

Namonitować, uje, ował *kogo = nastrofiować, nakarcieć*. N. s. *monitując, namęczyć s.* <Na + Monitować>

Namonitowanie, a, bfm., czynność cz. **Namonitować**.

Namontować, uje, ował *złożyć maszynę z części składowych, ustawić maszynę*: N. maszynę. <Na + Montować>

Namontowanie, a, bfm., czynność cz. **Namontować**.

Namoralizować, uje, ował *naprawić moralów*. N. s. *natrudzić s. a. nasycić s. moralizowaniem*. <Na + Moralizować>

Namoralizowanie, a, bfm., czynność cz. **Namoralizować**.

Namordować, uje, ował 1. *nazabijać (ludzi + i zwierząt)*: Namordowano tam niemało bezbronych ofiar. Namordował zwierząt z potrzebę. Zebr. 2. *namęczyć, nadrczyć, natrudzić, nafsorsować*: Niemało namordował koni, przewożąc te ciężary. Co mnie namordował swojemi prośbami! N. s. *namęczyć s., nadrczyć s., natrudzić s., nafsorsować s.*: N. s. z kim, z czym. Com s. namordował, zanim mi s. udało wytłomaczyć temu głupcowi! Namordowawszy s. z temi nędznymi przypadki świata tego, umarł. Rej. <Na + Mor-dować>

Namordowanie, a, bfm., czynność cz. **Namordować**.

[**Namorgać**, a, ał] *najeść s., napić s. do woli*. <Na + *Morgać>

[**Namorganie**, a, bfm.] czynność cz. **Namorgać**.

[**Namormaszony**] p. **Namarmuszony**. <Na + *Mormaszony, por. Naburmuszony i t. p.>

[**Namormolenie się**, a s., bfm.] czynność cz. **Namormolić** s.

[**Namormolić się**, i s., il s.] *nachmurzyć s.* <Na + Mormolić s.>

[**Namormolony**] p. **Namarmuszony**.

[**Namoroźnie**, i, blp.] *deski, osadzone na wierzchu okłeni a. więzów*. <Ukr. namorożeń>

Namorusać, a, ał *nasmolieć, nabrudzić, nawalać*. N. s. *nasmolieć s., nabrudzić s., nawalać s.* <Na + Morusać>

Namorusanie, a, bfm., czynność cz. **Namorusać**.

Namorzenie, a, bfm., czynność cz. **Namorzyć**.

Namorzyć, y, ył 1. *morząc jedno po drugim, wiele zamorzyć*: Tyś nie wart tego, aby ciebie żywiono, boś ty dużo namorzył ludzi. Krasz. 2. *nadrczyć, namęczyć, natrapić*: N. kogo głodem (= *nagłodzić*). N. s. *nasycić s. morzeniem*: Namorzyliscie s. mnie dosyć przez te dni choroby mojej. Pas. <Na + Morzyć>

Namoszczenie, a, bfm., czynność cz. **Namoscić**.

Namościć, i, ii czego a. co czym=*nasłać, nakłaść; wysłać, włożyć*: N. drogę faszyną. N. wóz, aby było wygodnie siedzieć. N. na błocie desek dla przejścia. <Na + Mościć>

Namotać, a, al 1. *motając przez pewien czas, zmotać pewną ilość*: Namotała sto łokci przedziwa. Przen.: *napłatać, nagmatwać, nawikłać*: Namotał słów niepotrzebnych. 2. *motając, nawinąć*: N. kłębek nici. 3. × N. na kogo = *zwrócić na kogo uwagę, zapamiętać sobie kogo, powziąć względem kogo zamiary, założyć parol na kogo*: Tomkowi już ta potrzeba kochanki, i zaraz namotał na ciebie... bywać mi ostrożna! Krasz. Jesteś tam pewnie u niego namotany na bakienbardach. Kaczk. <Na + Motać>

Namotanie, a, btm., czynność cz. **Namotać**.

Namowa, y, lm. y 1. a. [**Namówisko**] *namówienie, mowa nakłaniająca do czego, potuszczenie, podszept, perswazja*: Łagodna mowa pewna N. Prz. Ożenił ś. Herman z namowy panów radnych z księżniczką czeską. Biel. M. Pójść za czyją namową. Za namową żony wybrał ś. w podróż. Działać z namowy czyjej. 2. × N. *namówienie ś., narada, obrady, rokowanie, debaty, układy, konferencja, konsyljum*: Strony w czasie namowy sędziów (u nas deliberacją lub ustępem zwanej), z izby ustąpić musza. Ostr. Gdy posłowie cesarscy list oddali, była długa N. Skar. Bolesław na on czas sądy, które namowami i głównymi sejmikami, *colloquia et terminos generales* zowie my, w polu pod namioty odprawował. Błaż. Za przybyciem królewskim zaczęły ś. w tej ważnej sprawie częste między panami koronnymi i litewskimi namowy. Niem. N. a. o chorobach, zszedłszy ś. między sobą, radzenie. Ocz. 3. [N.] = a) *przedstawienie, przełożenie, projekt, wniosek*: Przyśła N. od gromady. b) a. w lm. *oświadczenie, układy*: Parobczak udaje ś. do rodziców dziewczki na namowę. c) w lm. p. **Namówiny**. 4. † N. *umowa, zgoda, uchwała*: Za namową i zezwoleniem wszech stanów koronnych i Wielkiego Księstwa Litewskiego za prawo wieczne, skuteczne postanawiamy. 5. † N. = a) *rozprawa*: O szkołach na inszym miejscu namowę mieć będziemy. Baz. b) *sentencja, maksyma*: N., sentencja, pigłka powiesz. Mącz. c) *rozmowa*: Namowy rozliczne (tytuł książki). Zdr. † **Namówka**. <Na + Mowa>

[**Namowiny, in, btp.**] p. **Namowiny**: *Namowiny (=swaty)* chodzili do nie bardzo bogate.

[**Namownicy, ków, btp.**] *goście na zaręczynach*: Wyprawiają ucztę dla namowników.

† **Namownie, † Namównie** 1. przys. od **Namowny**: N., nie gwałtownie. Kn. N. mówi. Troc. 2. z *namowy*: N. (zmownie) to uczynił.

† **Namowność, i, btm.** rz. od **Namowny, wymowa**.

† **Namowny, † Namówny** 1. *łatwy do namowienia*. Kn. 2. *który łatwo namówi, wymowny, dowolny, przekonywający*: Mowa jego była wdzięczna i namowna, która wielu ludzi pozyskowała i do prawdy przyciągnęła. Skar. Mieć co u siebie za namowną = *za rzecz postanowioną, stanowczą, niechylną, pewną*: Za namowną u siebie mają, że dobre są rzeczy widome. Leop.

Namozolenie, a, btm., czynność cz. **Namozolić**. **Namozolenie się, a, btm.**, czynność cz. **Namozolić ś.**

Namozolić, i, ii *natrudzić, namęczyć*: Cóż wart ów pedant, co chłopca nieboraka namozolił, a zrobił nie człeka, lecz żaka? L. N. ś. *naprawować ś. mozolnie; namęczyć ś., natrudzić ś., nabiedzić ś.*: Namozolił ś. niemał nad tym wynalazkiem. <Na + Mozolić>

[**Namozienie się, a, btm.**, **Namozienie**] czynność cz. **Namóc ś.**, *prawdopodobnie ból łądźwiowy, postrzał (lumbago)*: Niedźwiedzie sadło na N. ś. <Na + Mozenie>

Namóc się, może ś., mógł ś., nied. † **Namagać ś.** 1. † **Namagać ś.** = *przeć ś., napierać, wysłać ś., mocować ś., wyleźać siły*: Mógł on chorągiewami swemi naprzec podskarbiego, mieć baczne oko na główną linię bojową; gdy ś. tam jednak namagają, aż jegomości znać dają, że większa od muranego mostu nawalność. Pin. 2. † N. ś. *naprzec ś., zażądać czego uparcie*: Bolesław, do lat zarastywania przychodząc, z opieki Konradowej wydrzeć ś. już namagał. Błaż. (= *domagał ś.*). 3. [**Namóc ś.**] p. **Oberwać**: *Namogłem ś. snopkami*. <Na + Móc>

[**Namólnie**] p. **Namólnie**: N. prosić.

[**Namólny**] p. **Namólny**.

[**Namółwić, i, ii**] p. **Namówić**: Ni mogą N. tej szwarnej dziewczyzny.

[**Namółwienie, a, btm.**] czynność cz. **Namółwić**.

† **Namówca, y, lm. y, † Namownik, † Namawiacz ten, co namawia do czego, potuszczyciel**: N. dusz. Leop. <Na + Mówca>

[**Namówiać się, a, btm.**] p. **Namówić**: Słyszał te panne ś. z panem N.

[**Namówianie się, a, btm.**] czynność cz. **Namówiać ś., namawianie ś.**

Namówić, i, ii, [**Namówić**], nied. **Namawiać** 1. kogo do czego a. na co = *mówić, nakłonić; podmówić, zachęcić*: Ten mię wnet namówi, który czyni to, co mówi. Prz. Namówił dziewczkę na nierząd. Troc. Namówił mię na pielgrzymkę z sobą. Oss. Przedniejsi kapłani i starsi namówili pospólstwo, aby prosili Barabasza a Jezusa stracili. Wuj. Szatan kusiciel pod postacią węża namówił Ewę, Ewa zaś namówiła Adama. Jęf. Ludwie go nie namówili, aby wsiadł zbrojno na koń. Górn. Poczeli go namawiać, poczeli prosić, aby... użalił ś. sędziwości ojcowskiej. Górn. Nie trzeba go wiele namawiać. Kn. (= *nie trzeba mu dwa razy mówić*). Gdzie idzie o powinność a. ofiarę, tam go nie trzeba namawiać. Od. [N. kogo na służbę; N. sobie służącego] = *umówić, zgodzić, nająć*: Namówiłem sobie lokaja. 2. † N. komu = *nagadać, nalajać, nawymyslać*: N. komu zelzywie, sromotnie, napłwać komu w kaszę. Kn. 3. † **Namawiać komu** = *przekładać, tłumaczyć, perswadować*: Ludziom ja teraz namawiam i nawodzę, czyli Bogu, czyli ś. cheą ludziom podobać. Leop. 4. × N. co, o czym = *umówić ś., rozmówić ś., porozumieć ś., naradzić ś., ułożyć ś.; obgadać, omówić, roztrząsnąć, rozprzążyć, postanowić, zdecydować*: Porządek w tej mierze między sobą namówili. Wej. Na wyspie toruńskiej tymczasem pokój namawiać zaczęto. Błaż. Na sejmikach o tych rzeczach, które im na liseicach naszych oznajmiono, namawiać mają. St. lit. Drugiego dnia król począł namawiać z zaenym senatem o tym porzeczbie. Zbyl. N. ś. i nied. [**Namówiać ś.**] 1. *mówiąc, nasyścić ś. a. namęczyć ś.; nagadać ś., wygadać ś.*: Jam ś. namówił, a tyś ś. nasłuchał. Koehan. Pocięcha, gdy co boli, N. ś. do woli. Prz. 2. *umówić ś., zmówić ś., porozumieć ś.*: Namówili ś., ażeby mu zrobić nieprzyjemność. [Jak ś. namówiemy, to ś. ożeniemy. Trzy święce ś. spalili, nim ś. namówili]. Zjawili ś. o jednej godzinie, jakby ś. namówili. <Na + Mówić>

Namówienie, a, btm., czynność cz. **Namówić**.

[**Namowiny, in, btp.**, **Namowiny, Namowy, Zmówiny, Pytanki**] *następna po oględzinach wizyta u przyszłej panuy młodej, zaręczynny, zrzętkowiny*.

†**Namówion** (jako orzeczenie) p. **Namówiony**: Dotąd postępek i sposób secundum pacta conventa nie był N., jakoby gwałtownicy karani był mieli.

Namówiony, †**Namówion** I. im. od **Namówić**. 2. *który ś. namówił*: Zaczęli ś. zjeżdżać, jak namówieni, ledwie nie w jedną godzinę. Koss. (= *umówieni*).

[**Namówisko**, a, lm. a] p. **Namowa**: Postać z namówiska, nie z upodobania.

†**Namówka**, i, lm. i p. **Namowa**: Namowa, N., senteneja, piękna powieść. Mącz.

†**Namównie** przys. od **Namówny**, p. **Namownie**.

†**Namownik**, a, lm. cy, †**Namawiacz**, †**Namówca** ten, co *namawia*, *poduszyciel*: *Delinitor*, N., ubłagacz. Mącz.

†**Namówny** p. **Namowny**.

Namroczenie, a, blm., czynność cz. **Namroczyć**. **Namroczyć**, y, ył *nachmurzyć*, *nasepić*, *zamroczyć*: Niespokojność twoja także mi nieraz namroczyła brwi i rzęsów. Słow. <Na + Mroczyć>

Namrozić, i, ił *mrozić jedno po drugim*, *wiele zmrozić*. N. ś. *nazębić ś. na mrozie*, *namarznąć ś.* <Na + Mrozić>

Namrozenie, a, blm., czynność cz. **Namrozić**.

Namruczeć, y, ał *mrucząc*, *nagadać*: Pan Marcin, pokiwałszy głową i coś namruczawszy o grochu, zawrócił do domu. Krasz. N. ś. *nasyć ś. mručeniem*. <Na + Mruceć>

Namrugać się, a ś., ał ś. *nasyć ś. a. namęczyć ś. mrużaniem*. <Na + Mrugać>

Namrzeć, mrze, marł *mnać jedno za drugim*, *umrzeć w wielkiej liczbie*. N. ś. *głodu a. głodem = nacierpieć ś. głodu*: I głodu ś. namarł i pieszę ś. nazad wrócić musiał. Górń. Głodu ś. tam co dosyć namarli. Biel. M. <Na + Mrzeć>

Namszały *który namszał*, *omszony*: Czyszczenie jakiej rzeczy namszałej. Spiesz.

Namszeć, eje, ał *mchem narosnąć*. <Na + Mszeć>

Namszenie, a, blm., czynność cz. **Namszeć**.

Namsćić się, i ś., ił ś. *mszczyć ś.*, *nasyć ś.* <Na + Mścić ś.>

Namulać, a, ał p. **Namulić**.

Namulanie, a, blm., czynność cz. **Namulać**.

Namulenie, a, blm., [**Namuł**] czynność cz. **Namulić**.

Namulić, i, ił, nied. **Namulać** I. *nakryć a. napelnić mulem*, *zamulić*: N. wozobiór, staw, ujście rzeki, kanał, łąkę. 2. *natrzeć skórę*, *obetrzeć*, *odcisnąć*, *odbić*: N. nogę butem. Woly od słoty łatwo sobie jarzmem namulają. Kluk. Gdyby jaki koń był okulbaczony, zawsze podę mną skórę odparzy i namuli. Krasz. Ścisnął dłoń namuloną swego rówieśnika. Krasz. Gdy ś. zastanowił przed progiem chaty, eheć ciężar rzucić z ramion namulonych, spostrzegł Motrunc płaczącą. Krasz. N. ś. i (dok.) **Namulać** ś. *natrzeć ś.*, *obetrzeć ś.*, *odcisnąć ś.*, *odbić ś.*: Po skończonej robocie zawsze trzeba patrzyć, czy ś. wołom szyja nie namulała. Kluk. <Na + Mulić>

Namulisko, a, lm. a, **Odsypisko** *osad z namulu lub żwiru przy brzegu rzeki a. morza*: Strumienie wody niektóre już znikają w piaszczystych namuliskach. Bał. Po wielkiej ulewie można ś. dopatrzeć po namuliskach i po bródach... odrobiny spławionego piasku. Pol. <Na + Mulisko>

Namulisty *pełen namulu*, *namulony*: Namuliste łoże (rzeki). Pol. Proso udaje ś. najlepiej na gruncie namulistym. Rost. <Na + Mulisty>

Namulnica, y, lm. e I. *tama w korycie rzeki, z brzegiem zelknięta, usypana na namulisku dla stawienia oporu silnemu prądowi wody*. 2. [N.] *rękojeść sochy*. <Na + Mulnica>

Namulnik, a, lm. i, **Mulnica**, **Kłosiennica**, **Kłosiennica** bot. (*limosella*) *roś. z rodziny trędownikowatych*. Gatunek: N. wodny (l. aquatica). <Na + 2. Muł>

Namulny I. *przym. od Namuł*, *szlamowy*: Nieczystości namulne. 2. *łatwy do namulenia*: Wół ten ma kark N.

[**Namulny**] p. **Namolny**: Srodze, rzekł, z ciebie namulna osoba. Deo.

Namuł, u, lm. y I. *muł nakrywający co, szlam*: Nie wypędzi ś. bydło na wiosnę, aż deszcze namuły zimowe opłóczą, a trawa znacznie porośnie. Kluk. Staw powinien mieć odmiał taki, żeby od grobli piasek i N. spadkiem nieznacznym szły pod wodę. Kras. N. mineralny, kąpielowy. 2. [N.] p. **Namulenie**. 3. lek.: X N. języka p. **Obłoga**. <Na + 2. Muł>

[**Namurek**, rku, lm. rki] *przymurek*. <Na + Murek>

Namurmoszony p. **Namarmuszony**.

[**Namurmusić się**, i ś., ił ś.] *namarszczyć ś.*, *nachmurzyć ś.*, *nadać ś.*, *naudę ś.* <Na + *Murmusić ś., por. Naburmuszony i t. p.>

[**Namurmuszony**] p. **Namarmuszony**: Jedną tylko Basia przyszła namurmuszona, z buzią wysuniętą naprzód. Stenk.

Namurować, uje, ował, nied. **Namurowywać** *murując*, *nawznosić*: Kazimierz Wielki kościołów wiele namurował. Papr. Kazimierz Wielki miast namurował. Stryjk. <Na + Murować>

Namurowanie, a, blm., czynność cz. **Namurować**.

Namurowywać, uje, ywał p. **Namurować**.

[**Namurszony**] p. **Namarmuszony**: Chodzi N.

Namuskać, ska a, szece, skał *muszkając*, *nagładzić*, *nagłaskać*. N. ś. *nasyć ś. a. namęczyć ś. muskaniem*. <Na + Muskać>

Namuskanie, a, blm., czynność cz. **Namuskać**.

Namustrować, uje, ował *mustrując*, *naćwiczyć*. N. ś. *naćwiczyć ś.*, *mustrując ś.* <Na + Mustrować>

Namustrowanie, a, blm., czynność cz. **Namustrować**.

Namyć, a, blm., czynność cz. **Namyć**.

Namyć, yje, ył, nied. X **Namywać** *myjąc jedno po drugim*, *umyć ile trzeba*. N. ś. *nasyć ś. a. namęczyć ś. myciem*. <Na + Myć>

Namydlać, a, ał p. **Namydlić**.

Namydłanie, a, blm., czynność cz. **Namydlać**.

Namydlenie, a, blm., czynność cz. **Namydlić**.

Namydlić, i, ił, nied. **Namydlać** *natrzeć*, *nasmarować mydłem*, *pomydlić*: N. brodę. Przen.: N. komu głowę = *zmyć komu głowę*, *natrzeć uszu*, *wytrzeć łopatulę*; *zgromić kogo*. <Na + Mydlić>

Namykać, a, ał I. i N. ś. nied. p. **Namknać**. 2. [N.] dok. *naszkubać*, *narwać*: Namykał całe fure siana. <Na + Mykać>

Namykanie, a, blm., czynność cz. **Namykać**.

Namylić się, i ś., ił ś. *narobić zmyleć*. <Na + Mylić ś.>

Namyś, u, lm. y I. *namyślenie ś.*, *rozwaga*, *zastanowienie ś.*: Aby pan Kryski miał więcej czasu do namysłu. Górń. Trzeba czasu do namysłu i przygotowania. Górń. Prosił o czas do namysłu. Nar. Tak rzekł po długim namyśle. Mick. Po chwili namysłu, rzekł... Postanowił coś po namyśle. Odpowiedział bez namysłu (= *nie namyślając ś.*; *niewiele myśląc*; *nierozważnie*). 2. po-

stanowienie, decyzja, rezolucja: Prędko N. w strachu. Pot. **Z namysłu** przys. = *umyślnie, namyślnie, po namyśleniu* ś., z dobrej woli. <Na+*Mysł, od Myśleć>

[**Namysto**, a, bfm.] p. **Namisto**: Na szyi różnokolorowe N., t. j. paciorki a. korale, związane jedwabną kokardką. Nabierz z kociołka tyle, ile dla niej potrzeba będzie na odzież, na N., na poduszki. Jeż. <Ukr. namysto>

Namyślać się, a ś., ał ś. nied. i [dok.] p. **Namyślić**.

× **Namyślanie**, a, lm. a p. **Namyślanie** ś.: Precz zimne namyślanie, precz licha obawa. Tremb.

Namyślanie się, a ś., lm. a ś., × **Namyślanie** czynność cz. **Namyślać** ś. **namyśl**: Dzieło wymagające namyślenia ś. długich. Mick.

[**Namyśleć**, i, ał, nied. **Namyśliwać**] *umyślić, zamyślić, wymyślić, obmyślić co*: Kaśka cosik namyśluje. N. ś. o kim, o czym = *nasyć* ś. a. *namęczyć* ś. *myśleniem*: Co ja ś. o tej niebodge tam w trawach namyślałem i rankiem i wieczorem i w południe! Sienk. <Na+Myśleć>

[**Namyślenie**, a, bfm.] czynność cz. **Namyśleć**.

Namyślenie się, a ś., bfm. I. czynność cz. **Namyśleć** ś. 2. czynność cz. **Namyślić** ś., *namyśl*.

× **Namyślić**, i, il co = *obmyślić, rozważyć*: Głębokiego układu zamiary wielkie, długim lat przeciągiem namyślane i przetrwione. L. N. ś., [**Namyślać** ś.], nied. **Namyślać** ś. *myśląc, przyjąć do postanowienia; zdecydować* ś.: **Namyślać** ś. znaleźć zatrzymywać myśl nad czym, niby naradzając ś. z samym sobą, jak w danym razie postąpić lub na co ś. zdecydować, iżby potem żałować tego nie przyszło. Kras. A. Zostawiam ci godzinę czasu, namyśl ś. **Namyśl** ś. wolno, a czyniś spieszno. Prz. Długo ś. namyślała, co miała czynić, a namyśliwszy ś., mocno do końca swego prowadziła. Skar. Dobrze ś. wprzód trzeba N. i przekonać, nim ś. nowość jaką wprowadzić ma. Kras. Życzę ś. dobrze N., bo niebezpieczeństwo większe może, niż ś. zdaje. Krasz. [Ale ś. wnet namyślała i poszła]. Wiecie co? — namyśliłem ś., nie pojedę (= *rozmyśliłem* ś.). On ś. jeszcze namyśla, ruszajże prędzej! (= *ociąga* ś.). **Namyślajac** ś., często okazują ginie. Min. (= *ociągając* ś., *zwlekając*). Długo ś. namyślaj, a spieszno wykonaj. Prz. <Na+Myślić>

[**Namyśliwać**, a, ał] p. **Namyśleć**.

[**Namyśliwanie**, a, bfm.] czynność cz. **Namyśliwać**.

× **Namyślnie** przys. od **Namyślny**: I. *umyślnie, rozmyślnie, namyślnie*: Aptekarze włoscy gdy jaszczurki do terjaki użyć chcą, N. ją rozgniewają i głowę uciwawszy, do której jad ś. wniósł, ostatek wrzucą do banie. Birk. 2. z *namyślnem, po namyśle, z zastanowieniem*: Mylnieby ten rozumiad, kto by chciał twierdzić N., że... Pol. 3. † N. z *wolną myślą, ochocz*: Mord namyślnie popełniony.

† **Namyślny** I. z *namyślnem robiący, zastanawiający* ś., *baczny, ostrożny, rozważny*: Głowa namyślna. **Namyślna** jest fortuna w dawaniu, poryweza w odbieraniu. Błaż. 2. z *namyślnem robiony, rozmyślny, namyślny, umyślny*: Jedne mordy są namyślnie, drugie z przygody. Petr.

× **Namyślny** który ś. **namyślił, zdecydowany**: Ojędzdam, N. nie widzieć ś. z nią więcej. L.

[**Namytko**, i, lm. i] p. **Namiotka**.

× **Namywać**, a, ał i × **N. ś.** p. **Namyć**.

× **Namywanie**, a, bfm., czynność cz. **Namywać**.

Namzyć, y, ył *mżąc, napalać*. <Na+Mżyć>

[**Nan**, a, lm. y] *ojciec*. <Dziec.>

[**Nana**, y, lm. y] I. a. [**Nena**, **Nenia**, **Nienia**] *matka, mama*. Troc. 2. *niećka, piastunka*. Zdr. [**Nanka**, **Nanika**, **Nanusia**, **Nęnula**, **Naneczka**, **Nanuska**]. <Dziec.>

Nanarzękać, a, ał a. N. ś. *nasyć* ś. a. *namęczyć* ś. *narzekaniem, narzyrzekać* ś., *nabiadać* ś.: **Nanarzekawszy** ś. w swym żalu jak trzeba, rzekł... Otw. <Na+Narzękać>

× **Nanaszać**, a, ał p. **Nanosić**: [**Nanász** mie wody]. <Na+*Naszac, od Nosić>

× **Nanaszanie**, a, bfm., czynność cz. **Nanaszać**. [**Naneygier**, a, lm. y] *wódka, przemycana z za granicy*. <?>

[**Nanczyn**, **Neczyn**, **Nenin**] *matczyn*: Bez nanczynny wiedzy.

[**Naneczka**, i, lm. i] p. **Nana**.

[**Nanek**, nku, lm. nki] p. **Nankin**.

Nanercz, a, lm. e bot. p. **Nerkowiec**. <Na+ Nerka>

Nanerczowaty bot.: Rośliny nanerczowate (anacardiaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.

Nanerwiać, a, ał p. **Nanerwić**.

Nanerwianie, a, bfm., czynność cz. **Nanerwiać**.

Nanerwić, i, il, nied. **Nanerwiać** I. *pobudzić mięsień w drodze nerwowej*: Nerw kulszowy nanerwia mięśnie tylnej kończyny. 2. bł. zam. **Unerwić**.

× **Nanerwienie**, a, bfm. (innervatio) I. fizj. = a) *sprawa pobudzania mięśni przez dochodzące do nich nerwy*. b) bł. zam. **Unerwienie** (nervatura). 2. lek. *wpływ układu nerwowego na daną część ciała; jej zasób nerwowy*; unerwienie, linnerwacja. <Na+*Nerwienie, od Nerwić>

Nanerwować się, uje ś., ował ś. *nawrytować* ś., *naniepokoić* ś., *naniecierpliwic* ś. <Na+Nerwować>

Nanęcenie, a, bfm., czynność cz. **Nanęcić**.

Nanęcić, i, il *nęcać jedno po drugim, wiele znęcać; nawabić*: **Nanęciła** sobie chłopców. <Na+Nęcić>

Nanękać, a, ał *nękać jedno po drugim, wielu znękać*. <Na+Nękać>

Naniańczyć, y, ył I. *niańczyć jedno po drugim, wiele wymianczyć; napiastować*: N. wiele dzieci. 2. a. N. ś. *namęczyć* ś., *niańczyć*; *nabyć* ś. za *niećkę*: **Naniańczyła** niemało ich dziecko. <Na+Nianiańczyć>

Nanicować, uje, ował *nicując jedno po drugim, wiele przenicować*. P. **Nicować**. <Na+Nicować>

Nanicowanie, a, bfm., czynność cz. **Nanicować**.

× **Naniebie**, a, bfm. *przestrzeń pod niebem rozciągająca* ś. <Na+Niebo>

Naniecać, a, ał p. **Naniecić**.

Naniecanie, a, bfm., czynność cz. **Naniecać**.

Naniecenie, a, bfm., czynność cz. **Naniecić**.

Naniecić, i, il *niecać, narobić; rozniecić, napalić*: Ognia kazawszy N., legł na posłaniu. Krasz. Wszystkie te ludy wystawiły sobie namioty, naniecając przy nich ogniska. Kaczk. Wrócił dopomoc Motrunie ogień N. Krasz. Grzali ś., nanieciwszy ogień wpośród sieni. Wuj. N. światła. Sienk. Ogień, dla oczyszczenia wilgotnego powietrza i dla światła naniecony. Krasz. <Na+Naniecić>

Naniecierpliwic się, i, ś., il ś. *nadręczyć* ś. *przez swoją niecierpliwosc*. <Na+Niecierpliwic ś.>

Naniepokoić, i, il kogo = *nadręczyć, niepokojąc*. N. ś. *nadręczyć* ś., *niepokojąc* ś. <Na+Niepokoić>

Naniesienie, a l. bfm., czynność cz. **Nanieść**.
2. lm. a geol. *formacja aluwjalna*.

Nanieść, niesie, niósł p. **Nanosić**. <Na + Niesić>

Naniszczec, eje, ał p. **Naniszczyc**: Wiele majątków naniszczęcał. <Na + Niszczec>

Naniszczenie, a, bfm., czynność cz. **Naniszczyc**.

Naniszczyc, y, ył *niszcząc jedno po drugim, wiele niszczyć; niszcząc ustawicznie, bardzo niszczyć*: N. ubrania. **N. ś.**, **Naniszczec** *niszcząc ś. ustawicznie, niszczyć ś. w wielkiej ilości*. <Na + Niszczyc>

Nanitować, uje, ował *nitując jedno po drugim, wiele nitować*. **N. ś.** *namęczyć ś. nitowaniem*. <Na + Nitować>

Nanitowanie, a, bfm., czynność cz. **Nanitować**.
Naniuhać, a, ał a. **N. ś.** *nasyć ś. niuchaniem, nawąchać ś. a. nasyć ś. zażywaniem*: Pies naniuhał ś. N. ś. tabaki. <Na + Niuchać>

Naniweczyc, y, ył *nawiecząc jedno po drugim, wiele naniweczyc*. <Na + Niweczyc>

Nanizać, że, zał, nied. **Nanizywać** *nawlec*: N. eo na eo. N. czego. N. paciorki, perły, korale na sznurek. Nanizała pięć sznurków perel. Wdrapawszy ś. na stare dęby, sosny, świerki, Konrad nanizał sobie pięć strzelb, kulami nabitych. Chl. <Na + Nizać>

Nanizanie, a, bfm., czynność cz. **Nanizać**.

Nanizywać, uje, ywał p. **Nanizać**.

Nanizywanie, a, bfm., czynność cz. **Nanizywać**.
† **Nanizszy** st. n. od **Nizki**, *najniższy*. Troc.

<Na(j) + Nizszy>

[**Nanka**, i, lm. i] p. **Nana**.

Nankin, u, lm. y, [**Ankin**, **Nanek**] f. *pevien gatunek tkaniny bawełnianej*. 2. w lm. *spodnie nankinowe; kostjum nankinowy*: (Pies) chwycił za kort, przejął kort, chwycił za N., przejął N. i poczuwszy pełno w pysku, począł łbem wściekle targać. Sienk. Lekkie nareszcie obłókszy nankiny... Miek. <Od nazwy miasta chińskiego Nankin>

Nankinowy przym. od **Nankin**: Kiteł N. Nankinowa suknia.

[**Nankowy**] przym. od **Nanek**, *nankinowy*.

Nanominować, uje, ował *nominiując jednego po drugim, wielu zanominować; namianować*. <Na + Nominować>

Nanominowanie, a, bfm., czynność cz. **Nanominować**.

[**Nanosek**, ska, lm. ski] *rzemień w uździe, przechodzący nad nozdrzami końskimi*. <Na + Nosek>

Nanosić, i, il, **Nanieść**, nied. × **Nanaszać** l. *nosząc ustawicznie, znieść w wielkiej a. w pewnej ilości, naziścić*: Nasi wielką korzyść w Rusi wzięli; bo było nanoszono dosyć w Węgier srebra i złota. Biel. M. Mysz nanosiła pełną norę orzechów. Naniósł drewno do kuchni. Troc. Nanosiły albo naniósły mrówki ziarno. Kn. N. wody do wanny. Kura naniósła jaj. 2. **Nanieść**, nied. **Nanosić**, × **Nanaszać** = a) *przyniosszy osadzić, zostawić na czym; napędzić*: Rzeka nanosił piasku na łąkę. Nicos.: Naniósł mi łąkę (= *namuliło*). Koń naniósł. Rys. (= *nagnoił*). b) † **Nanieść** co czym = *zapędlić, zasklepić, zamknąć, wyrównać*: Bóg wyjął żebro Adamowi, a ciałem naniósł miejsce wyjątego żebra. K. G. c) *umiószyć w jednym końcu, nasunąć*: Tu niema gdzie zawrócić, chyba, że naniesiesz wozu z tyłu. Nanosić ławy, woza, stoła, łóżka. Troc. d) **Nanieść** co na kogo = *ściagnąć, sprowadzić, naprowadzić; urazić, wysta-*

wić na co, nabawić czego: Nanieść na siebie = *wziąć na siebie*. Heretyckiego upadku na dusze swe nanieść nie cheamy. Smotr. e) × **Nanieść** = *wnieść, wynioskować, wyrozumować*: Nanieśliście i owo, że Nestor był kondemnowany; bezrozumności nanieśli. Smotr. **Nanosić ś.** *namęczyć ś. noszeniem*: Nanosił ś. dziś kamieni! <Na + Nosić>

Nanoszenie, a l. bfm., czynność cz. **Nanosić**.
2. lm. a *gromada piasku a. żwiru przy ujściu rzeki a. u jej wybrzeża*.

× **Nanos** przys. *na ramię, na rękę, aby nieść*: Biorę go N. i składam na wrzosa. Wysp.

Nanosniki, ów, bfp. *binokle*. <Na + *Nośnik, od Nos>

[**Nanośny**] *naniesiony*. <Na + Nośny>

Nanotować, uje, ował l. *notując wielokrotnie a. jedno po drugim, wiele zanotować*. 2. × N. *krótko napisać, zanotować*. L. <Na + Notować>

Nanotowanie, a, bfm., czynność cz. **Nanotować**.

Nanowo przys. *powtórnie, od początku, znów*: Rozpoczął N. taniec. N. przejrzeć księgi. O autorów pytała Tadeusza zdania i ze zdań wyciągała N. pytania. Miek. <Na + Nowo>

Nanożny *na nogi przypadający, przeznaczony na nogi*: Odzież nanożną wełnianą, to jest skarpetki i pończochy zalecić można wszystkim, osobliwie podczas zimy. <Na + Nożny>

Nanudzenie, a, bfm., czynność cz. **Nanudzić**.

Nanudzenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nanudzić ś.**

Nanudzić, i, il kogo = *nudząc, namęczyć, wymudzić*. **N. ś.** *namęczyć ś. nudami*. <Na + Nudzić>

[**Nanukać**, a, ał] *nukając, nagnać, napędzić*. <Na + Nukać>

[**Nanukanie**, a, bfm.] *czynność cz. Nanukać*.

Nanumerować, uje, ował *numerując jedno za drugim, wiele a. ile trzeba ponumerować*. <Na + Numerować>

Nanumerowanie, a, bfm., czynność cz. **Nanumerować**.

Nanurzać, a, ał *murzając wielokrotnie, dobrze wypłókać, wykapać*: N. psa w rzecce. **N. ś.** *nasyć ś. a. namęczyć ś. murzaniem*: N. ś. w wodzie, w błocie. N. ś. we krwi. <Na + Nurzać>

Nanurzanie, a, bfm., czynność cz. **Nanurzać**.

Nanurzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nanurzać ś.**

[**Nanusia**, i, lm. e] p. **Nana**.

[**Nanuska**, i, lm. i] p. **Nana**.

[**Nanykać się**, a ś., ał ś.] *naszukać ś.* <Na + Nykać>

[**Nanykanie się**, a ś., bfm.] *czynność cz. Nanykać ś.*

Nań = *na niego*. <Na + Ń, od ON/N>

[**Nańka**, i, lm. i] p. **Nana**.

[**Nańś**, ńdzie, szedł] p. **Najś**.

Naobalać, a, ał *obalając jedno po drugim, wiele obalić, nawywracać, naprzewracać*: Burza naobalała wiele drzew w lesie. <Na + Obalać>

Naobalanie, a, bfm., czynność cz. **Naobalać**.

Naobarczać, a, ał p. **Naobciążać**. <Na + Obarczać>

Naobchodzić, i, il *obchodząc jedno po drugim, wiele obejść*. <Na + Obchodzić>

Naobciążać, a, ał, **Naobarczać** *obciążając jedno po drugim, wiele obciążać*. <Na + Obciążać>

Naobcierać, a, ał, **Naocierać** l. *obcierać jedno po drugim, wiele obetrzeć*. 2. *obcierać niejednokrotnie, wiele razy obetrzeć*: Napociwszy ś. do syta i naobcierałszy nosa, wystylizował on

testament. Przybor. N. ś. 1. *naobcierać siebie*.
2. *nasycić ś. a. namęczyć ś. obcieraniem*. <Na + Obcierać >

Naobcieranie, a, btm., czynność cz. **Naobcierać**.
Naobcieranie się, a ś., btm., czynność cz. **Naobcierać** ś.

Naobcinać, a, ał obcinając jedno po drugim, wiele obcinać; *naobrzynać*: Naobcinać gałęzi z drzew. N. ś. *namęczyć ś. obcinaniem*. <Na + Obcinać >

Naobcinanie, a, btm., czynność cz. **Naobcinać**.
Naobcować się, uje ś., ował ś. z kim = *nasycić ś. obcowaniem*. <Na + Obcować >

Naobdarzać, a, ał darząc kolejno, wielu obdarzać. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś., obdarzając*. <Na + Obdarzać >

Naobdarzanie, a, btm., czynność cz. **Naobdarzać**.

Naobdłużać, a, ał obdłużając jedno po drugim, wiele obdłużyć. <Na + Obdłużać >

Naobdziać, a, ał obdziałując jednego po drugim, wiele obdziać. N. ś. *namęczyć ś. obdziałaniem*. <Na + Obdziać >

Naobdziałanie, a, btm., czynność cz. **Naobdziać**.

Naobdzierać, a, ał obdzierając jedno po drugim, wiele obdzierać. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. obdzieraniem*: Już maie ś. ludzie dosyć naobdzierali. Rog. <Na + Obdzierać >

Naobdzieranie, a, btm., czynność cz. **Naobdzierać**.

Naobejmować, a, uje, ował obejmując wielokrotnie, wiele objąć. <Na + Objejmować >

Naobejmowanie, a, btm., czynność cz. **Naobejmować**.

Naobelgiwać, uje, iwał kogo = *naoblamywać, naoszukiwać, nazwodzić*. N. ś. *nasycić ś. obelgiwaniem*. <Na + Obelgiwać >

Naobelgiwanie, a, btm., czynność cz. **Naobelgiwać**.

Naobgadywać, uje, ywał, Naobmawiać, [Naobnosić] l. *obgadując wielokrotnie, bardzo obgadać*. 2. *obgadując jednego po drugim, wielu obgadać*. <Na + Obgadywać >

Naobgadywanie, a, btm., czynność cz. **Naobgadywać**.

[**Naobiecować**, uje, ował] p. **Naobiecować**.
[**Naobiecowanie**, a, btm.] czynność cz. **Naobiecować**, *naobiecowanie*.

Naobiecować, uje, ywał, [Naobiecować] *narobić obietnic*: Wiele mu naobiecowano (=złote góry mu obiecano). <Na + Obiecować >

Naobiecowanie, a, btm., czynność cz. **Naobiecować**.

Naobierać, a, ał obierając jedno po drugim, wiele obrać; *obierając jednego po drugim, wielu obrać*: N. kartofli, jabłek. N. posłów (=nawybierać). N. ś. *namęczyć ś. obieraniem*. <Na + Obierać >

Naobieranie, a, btm., czynność cz. **Naobierać**.

Naobijać, a, ał obijając jedno po drugim, wiele obić. N. ś. *namęczyć ś. obijaniem*. <Na + Obijać >

Naobijanie, a, btm., czynność cz. **Naobijać**.

Naobjadać, a, ał objadając jedno po drugim, wiele objeść. N. ś. *nasycić ś., objadając*. <Na + Objadać >

Naobjasniać, a, ał objasniając jedno po drugim, wiele objasnić. <Na + Objasniać >

Naobjeżdżać, a, ał objeżdżając jedno po drugim, wiele objechać. N. ś. *namęczyć ś. objeżdżaniem*. <Na + Objeżdżać >

Naobjeżdżanie, a, btm., czynność cz. **Naobjeżdżać**.

Naobklejać, a, ał posp. = *naoklejać*; *obklejając jedno po drugim, wiele obkleić*. N. ś. *namęczyć ś. obklejaniem*. <Na + Obklejać >

[**Naobkoło**] p. **Naokoło**. <Na + Ob + Koło >

Naoblatywać, uje, ywał oblatując kolejno, w wielkiej ilości oblecieć. <Na + Oblatywać >

Naoblegać, a, ał oblegając jedno po drugim, wiele oblec. N. ś. *namęczyć ś. obleganiem*. <Na + Oblegać >

Naoblekać, a, ał, **Naoblóczyć** *oblekając jednego po drugim, wielu oblec*. N. ś. *namęczyć ś. oblekaniem*. <Na + Oblekać >

Naoblekanie, a, btm., czynność cz. **Naoblekać**, *naoblóczenie*.

Naoblepiać, a, ał oblepiając jedno po drugim, wiele oblepić. N. ś. *namęczyć ś. oblepianiem*. <Na + Oblepiać >

Naoblepianie, a, btm., czynność cz. **Naoblepiać**.

Naoblewać, a, ał oblewając jedno po drugim, wiele oblać. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. oblewaniem*. <Na + Oblewać >

Naoblewanie, a, btm., czynność cz. **Naoblewać**.

Naoblizywać, uje, ywał oblizując jedno po drugim, wiele oblizać. N. ś. *nasycić ś. oblizywaniem* ś. <Na + Oblizywać >

Naoblamywać, uje, ywał oblamując jedno po drugim, wiele oblamać. N. ś. *namęczyć ś. oblamywaniem*. <Na + Oblamywać >

Naoblapiać się, a ś., ał ś. *nasycić ś., nacieszyć ś. oblapianiem*: Skanderbeg Uranokonta, naoblapiwszy ś. go, poełował. Baz. <Na + Oblapiać >

Naoblapienie się, a ś., btm., czynność cz. **Naoblapiać** ś.

Naoblazić, i, ił oblażąc kolejno, obleźć w wielkiej ilości. <Na + Oblazić >

× **Naoblóczenie**, a, btm., czynność cz. **Naoblóczyć**.

× **Naoblóczyć**, y, ył *nawlec oblokami*. L. <Na + *Obłóczyć, od obłok >

Naoblóczenie, a, btm., czynność cz. **Naoblóczyć**, *naoblekanie*.

Naoblóczyć, y, ył p. **Naoblekać**. <Na + Obłóczyć >

Naoblupywać, uje, ywał obłupując jedno za drugim, wiele obłupić. <Na + Obłupywać >

Naoblupywanie, a, btm., czynność cz. **Naoblupywać**.

Naobmawiać, a, ał p. **Naobgadywać**. <Na + Obmawiać >

Naobmawianie, a, btm., czynność cz. **Naobmawiać**, *naobgadywanie*.

Naobmazywać, uje, ywał obmazując jedno po drugim, wiele obmazać. <Na + Obmazywać >

Naobmazywanie, a, btm., czynność cz. **Naobmazywać**.

Naobmyślać, a, ał obmyślając jedno za drugim, wiele obmyśleć. <Na + Obmyślać >

Naobmywać, a, ał obmywając jedno za drugim, wiele obmyć. <Na + Obmywać >

Naobmywanie, a, btm., czynność cz. **Naobmywać**.

[**Naobnosić**, i, ił] p. **Naobgadywać**: Mało ci to ją dziewuchą jeszcze naobnosiły! Karez. <Na + Obnosić >

[**Naobnoszenie**, a, btm.] czynność cz. **Naobnosić**.

Naobrabiać, a, ał obrabiając jedno po drugim, wiele obrobić. <Na + Obrabiać >

Naobrabianie, a, blm., czynność cz. **Naobra-
biać**.

Naobracać, a, ał i. obracając jedno po drugim, wiele obrócić. 2. obracając niejednokrotnie, wiele razy obrócić: Zanim wyda jaki krajejar, to go pierwszej dobrze naobraca i z ręki do ręki na-przekłada. Bał. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. obracaniem a. obracaniem ś. <Na + Obracać>

Naobracanie, a, blm., czynność cz. **Naobracać**. **Naobracanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Naobracać** ś.

Naobraszać, a, ał obrastając kolejno, obrosnąć w wielkiej liczbie. <Na + Obrastać>

Naobrastanie, a, blm., czynność cz. **Naobraszać**. **Naobrażać**, a, ał obrażając jednego po drugim, wielu obrazić; obrażając wielokrotnie, wielce obrazić: N. wielu ludzi. N. Boga. <Na + Obrażać>

Naobrażanie, a, blm., czynność cz. **Naobrażać**. **Naobrabiać**, a, ał obrabijając jedno po drugim, wiele obrabiać: N. chustek, prześcieradeł. <Na + Obrabiać>

Naobrabianie, a, blm., czynność cz. **Naobrabiać**. **Naobrabywać**, uje, ywał obrabując jedno po dru-gim, wiele obrabiać. <Na + Obrabywać>

Naobrywać, a, ał obrywając jedno po drugim, wiele oberwać: Kwiatków i owocu naobrywał. Troc. <Na + Obrywać>

Naobrywanie, a, blm., czynność cz. **Naobrywać**. **Naobrzucać**, a, ał obrzucając jedno po drugim, wiele obrzucić. <Na + Obrzucać>

Naobrzucanie, a, blm., czynność cz. **Naobrzucać**.

Naobrzynać, a, ał obrzynając jedno po drugim, wiele oberznąć; naobcinać: N. suchych gałęzi z drzew. N. zeszytów. <Na + Obrzynać>

Naobrzynanie, a, blm., czynność cz. **Naobrzynać**.

Naobsadzać, a, ał obsadzając jedno po drugim, wiele obsadzić. <Na + Obsadzać>

Naobsadzanie, a, blm., czynność cz. **Naobsadzać**.

Naobserwować, uje, ował obserwując jedno po drugim, wiele zaobserwować. N. ś. nasycić ś. obser-wowaniem. <Na + Obserwować>

Naobserwowanie, a, blm., czynność cz. **Naobser-wować**.

Naobserwowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naobserwować** ś.

Naobsiewać, a, ał obsiewając jedno za drugim, wiele obsiać. <Na + Obsiewać>

Naobsiewanie, a, blm., czynność cz. **Naobsiewać**.

Naobstawiać, a, ał obstawiając jedno za drugim, wiele obstawić. <Na + Obstawiać>

Naobstawianie, a, blm., czynność cz. **Naobsta-wiać**.

Naobsyhać, a, ał obsyhać kolejno, obeschnąć w wielkiej liczbie. <Na + Obsyhać>

Naobsychanie, a, blm., czynność cz. **Naobsy-
hać**.

Naobsypywać, uje, ywał obsypując jedno za drugim, wiele obsypać. <Na + Obsypywać>

Naobszarpywać, uje, ywał obszarpyując jedno po drugim, wiele obszarpywać. <Na + Obszarpywać>

Naobszywać, a, ał i. obszywając jedno po dru-gim, wiele obszyć. 2. obszywając z wielu stron, obszyć należycie. <Na + Obszywać>

Naobszywanie, a, blm., czynność cz. **Naobszy-wać**.

Naobtaczać, a, ał obtaczając jedno po drugim, wiele obtoczyć. <Na + Obtaczać>

Naobtulać, a, ał obtulając jedno po drugim, wiele obtulić; obtulając wielokrotnie, obtulić należy-cie. <Na + Obtulać>

Naobtykać, a, ał obtykając jedno po drugim, wiele obetkać. <Na + Obtykać>

Naoburzać się, a ś., ał ś. nasycić ś., oburza-
jąc ś. <Na + Oburzać ś.>

Naobwiązywać, uje, ywał obwiązując jedno po drugim, wiele obwizać. <Na + Obwiązywać>

Naobwiązywanie, a, blm., czynność cz. **Naobwiązywać**.

Naobwijać, a, ał obwijając jedno za drugim, wiele obwinać. <Na + Obwijać>

Naobwijanie, a, blm., czynność cz. **Naobwijać**. **Naobwiniąć**, a, ał obwiniąć jednego za drugim, wielu obwinić. <Na + Obwiniąć>

Naobwodzenie, a, blm., czynność cz. **Naobwo-
dzić**.

Naobwodzić, i, il obwodząc jedno po drugim, wiele obwieść; naotaczać. <Na + Obwodzić>

Naobwozić, i, il kogo, co, **Naobwozić** ś. kogo, czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. obwożeniem. <Na + Obwozić>

Naobwożenie, a, blm., czynność cz. **Naobwozić**.

Naobżerać się, a ś., ał ś. obżerając ś. wielo-
krotnie, obżerć ś. sownicie. <Na + Obżerać ś.>

Naochocenie się, a ś., blm., czynność cz. **Na-
ochocić** ś.

Naochocić się, i ś., il ś. nabawić ś. ochoczo, *nahulać* ś.: Wyhulałam ś. jakby na swoim we-selu, i naochociłam ś. Sew. <Na + Ochocić ś.>

Naociągnać się, a ś., ał ś. nasycić ś. ociąganiem ś. <Na + Ociagać ś.>

Naocierać, a, ał p. **Naobcierać**. <Na + Ocie-
rać>

Naocieranie, a, blm., czynność cz. **Naocierać**, *naobcieranie*.

Naociosywać, uje, ywał ociosując jedno po dru-gim, wiele ociosać. <Na + Ociosywać>

Naociosywanie, a, blm., czynność cz. **Naocio-
sywać**.

Naoczepiać, a, ał oczepiając jedną po drugiej, wiele (panien młodych) oczepić. <Na + Ocze-
piać>

Naoczepianie, a, blm., czynność cz. **Naoczep-
iać**.

Naoczerniać, a, ał oczerniając jednego za dru-gim, wielu oczernić. <Na + Oczerniać>

Naoczernianie, a, blm., czynność cz. **Naoczern-
iać**.

[**Naocznicie**, ic, blp.] *okulary*.

Naocznie przys. od **Naoczny**: Przekonać ś. N. (= *na własne oczy*). Ludność Krakowa rozdziela ś. N. na dwie warstwy społeczno. Gaw. <Na + *Ocznie, od Oczny>

Naoczny i. × N. *dziewięć* ś., *będący przed oczami*, z przodu kogo: A bronią czynić uczył pan Maruszka: więc sprawą naoczną, więc sprawą zasiebną. Pol. 2. Świadek N. = *który widział na własne oczy*: Gdzie w czasach i czynach zdarzy ś. zagadka, poradziś ś. mamuta, naocznego świadka. Mick. Brali stronę Kusogo, a. też So-koła, ei jak znawcy, ei znowu jak naoczne świadki. Mick. 3. *oczywisty, rzucający ś. w oczy, widoczny*: Więcej nad jego prawidła i rady zna-czyły u niej naoczne przykłady. Książ. Dajesz oto i teraz naoczne przykłady. Zabł. <Na + Oczny>

Naoczyszczać, a, ał oczyszczając jedno za dru-gim, wiele oczyścić. N. ś. namęczyć ś. *oczyszczaniem*. <Na + Oczyszczać>

Naoczyszczanie, a, bfm., czynność cz. **Naoczyszczać**.

Naodbierać, a, ał odbierając wielokrotnie, odebrać w wielkiej ilości; naotrzymywać. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. odbieraniem. <Na + Odbierać>

Naodbieranie, a, bfm., czynność cz. **Naodbierać**.

Naodbijać, a, ał odbijając jedno po drugim, wiele odbić: N. zamków, jeńców. N. s. namęczyć s. odbijaniem. <Na + Odbijać>

Naodchodzić, i, il odchodząc kolejno, odejść w wielkiej liczbie: Naodchodziło wielu z niczym. <Na + Odchodzić>

Naodciągać, a, ał odciągając jedno po drugim, wiele odciągnąć. N. s. namęczyć a. nasycić s. odciąganiem. <Na + Odciągać>

Naodcinać, a, ał odcinając jedno po drugim, wiele odciąć. N. s. namęczyć s. odcinaniem. <Na + Odcinać>

Naodcisnąć, a, ał odciskając jedno po drugim, wiele odcisnąć. N. s. 1. namęczyć s. odciskaniem. 2. odciskając s. wielokrotnie, odcisnąć s. w wielkiej ilości. <Na + Odcisnąć>

Naodczytywać, uje, ywał odczytując jedno po drugim, wiele odczytać. N. s. namęczyć s. odczytywaniem. <Na + Odczytywać>

Naoddalać, a, ał oddalając jedno po drugim, wiele oddalić. <Na + Oddalać>

Naoddawać, je, wał oddając jedno za drugim, wiele oddać. N. s. namęczyć s. oddawaniem. <Na + Oddawać>

Naoddłubywać, uje, ywał oddłubując jedno po drugim, wiele oddłubać. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. oddłubywaniem. <Na + Oddłubywać>

Naoddrapywać, uje, ywał oddrapując jedno po drugim, wiele oddrapać. N. s. namęczyć s. oddrapywaniem. <Na + Oddrapywać>

Naoddychać się, a s., ał s. nasycić s., oddychając: Tu na wsi naoddycha s. przynajmniej świeżym, zdrowym powietrzem. Kos. <Na + Oddychać>

Naoddzielać, a, ał oddzielając jedno za drugim, wiele oddzielić. N. s. namęczyć s. oddzielaniem. <Na + Oddzielać>

Naoddzierać, a, ał oddzierając jedno za drugim, wiele oddziierać. N. s. namęczyć s. oddzieraniem. <Na + Oddzierać>

Naodejmować, uje, ował odejmując jedno za drugim, wiele odjąć. N. s. namęczyć s. odejmowaniem. <Na + Odejmoować>

Naodgadywać, uje, ywał odgadując jedno za drugim, wiele odgadnąć: N. wiele zagwalek. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. odgadywaniem. <Na + Odgadywać>

Naodganiać, a, ał odganiając jedno po drugim, wiele odganąć; naodpędzać: N. wiele much. N. s. namęczyć s. odganianiem. <Na + Odganiać>

Naodgarniać, a, ał odgarniając jedno po drugim, wiele odgarnąć. N. s. natrudzić s. odgarnianiem. <Na + Odgarniać>

Naodginać, a, ał odgynając jedno po drugim, wiele odgiąć. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. odgynaniem. <Na + Odginać>

Naodgradzać, a, ał odgradzając jedno po drugim, wiele odgradzić. N. s. namęczyć s. odgradzaniem. <Na + Odgradzać>

Naodgrażać się, a s., ał s. nasycić s. odgrażaniem s.: Glińscy, naprzód naodgrażawszy s., gdy to nie nie pomogło, jawny bunt podnieśli. Krasz. <Na + Odgrażać s.>

Naodgryzać, a, ał odgryzając jedno za drugim, wiele odgryźć. N. s. namęczyć s. odgryzaniem; namęczyć s., odgryzając s. <Na + Odgryzać>

Naodgrzebywać, uje, ywał odgrzebyując jedno po drugim, wiele odgrzebać. N. s. namęczyć s. odgrzebywaniem. <Na + Odgrzebywać>

Naodgrzewać, a, ał odgrzewając jedno po drugim, wiele odgrzać. N. s. namęczyć s. odgrzewaniem. <Na + Odgrzewać>

Naodjeżdżać, a, ał odjeżdżając wielokrotnie, odjechać w wielkiej liczbie. <Na + Odjeżdżać>

Naodklejać, a, ał, Naodlepiać odklejając jedno po drugim, wiele odkleić, odlepić. N. s. 1. namęczyć s. odklejaniem. 2. naodstawać po przyklejeniu. <Na + Odklejać>

Naodkładać, a, ał odkładając jedno po drugim, wiele odłożyć. N. s. namęczyć s. odkładaniem. <Na + Odkładać>

Naodkopywać, uje, ywał odkopując jedno po drugim, wiele odkopać. N. s. namęczyć s. odkopywaniem. <Na + Odkopywać>

Naodkrawać, a, ał odkrawając jedno po drugim, wiele odkrajać. N. s. namęczyć s. odkrawaniem. <Na + Odkrawać>

Naodkreślać, a, ał odkreślając jedno po drugim, wiele odkreślić. N. s. namęczyć s. odkreślaniem. <Na + Odkreślać>

Naodkręcać, a, ał odkręcając jedno po drugim, wiele odkręcić. N. s. namęczyć s. odkręcaniem. <Na + Odkręcać>

Naodkrywać, a, ał odkrywając jedno po drugim, wiele odkryć. N. s. 1. naodkrywać siebie. 2. namęczyć s. odkrywaniem. <Na + Odkrywać>

Naodlatywać, uje, ywał odlatując wielokrotnie, odlecieć w wielkiej liczbie. <Na + Odlatywać>

Naodlepiać, a, ał i N. s. p. Naodklejać. <Na + Odlepiać>

Naodlew, Na odlew przys. 1. + N. a. + Odlew z lewej strony, lewą ręką. 2. przes.: Oddać komu, palnąć kogo N.=trzasnąć kogo w policzek chwacko, nie namyślając s. <Na + Odlew>

Naodlewać, a, ał odlewając jedno po drugim, wiele odlać. N. s. namęczyć s. odlewaniem. <Na + Odlewać>

Naodliczać, a, ał licząc, naodliczać. N. s. namęczyć s. odliczaniem. <Na + Odliczać>

Naodłamywać, uje, ywał odłamyując jedno po drugim, odłamać w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s. odłamywaniem. <Na + Odłamywać>

Naodłączać, a, ał odłączając jedno po drugim, wiele odłączyć. N. s. 1. namęczyć s. odłączaniem. 2. odłączając s. wielokrotnie, odłączyć s. w wielkiej liczbie. <Na + Odłączać>

Naodłupywać, uje, ywał odłupując jedno po drugim, wiele odłupać. N. s. 1. namęczyć s. odłupywaniem. 2. odłupując s. wielokrotnie, odłupać s. w wielkiej ilości. <Na + Odłupywać>

Naodmawiać, a, ał i. odmawiając jedno po drugim, wiele odmówić: N. paeierzy. 2. odmawiając jednemu po drugim, wielu odmówić: N. wsparcia wielu proszącym. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. odmawianiem. <Na + Odmawiać>

Naodmiatać, a, ał odmiatając wielokrotnie, odmieść w wielkiej ilości: N. śmieci. N. s. namęczyć s. odmiataniem. <Na + Odmiatać>

Naodmieniać, a, ał odmieniając jedno po drugim, wiele odmienić. N. s. 1. namęczyć s. odmienianiem. 2. odmieniając s. wielokrotnie, odmienić s. w wielkiej ilości. <Na + Odmieniać>

Naodmierzać, a, ał odmierzając jedno po drugim, wiele odmierzyć. N. s. namęczyć s. odmierzaniem. <Na + Odmierzać>

Naodmykać, a, ał odmykając jedno po drugim, wiele odemknąć. N. s. I. namęczyć s. odmykaniem. 2. odmykając s. wielokrotnie, odemknąć s. w wielkiej ilości. <Na + Odmykać>

Naodnawiać, a, ał odnawiając jedno po drugim, wiele odnowić. N. s. I. namęczyć s. odnawianiem. 2. odnawiając s. wielokrotnie, odnowić s. w wielkiej liczbie. <Na + Odnawiać>

Naodnosić, i, il odnosząc jedno za drugim, wiele odnieść. N. s. namęczyć s. odnoszeniem. <Na + Odnosić>

Naodpadać, a, ał odpadając ustawicznie, odpaść w wielkiej ilości. <Na + Odpadać>

Naodparać, a, ał i N. s. p. Naodprówać. <Na + Odparać>

Naodpędząć, a, ał odpędzając jedno po drugim, wiele odpędzić. N. s. namęczyć s. odpędzaniem. <Na + Odpędzać>

Naodpinać, a, ał odpinając jedno po drugim, wiele odpiąć. N. s. I. namęczyć s. odpinaniem. 2. odpinając s. wielokrotnie, odpiąć s. w wielkiej liczbie. <Na + Odpinać>

Naodpisywać, uje, ywał odpisując jedno po drugim, wiele odpisać. N. s. namęczyć s. odpisywaniem. <Na + Odpisywać>

Naodplatać, a, ał odpłatając jedno po drugim, wiele odpłestić; narozplatać. <Na + Odpłatać>

Naodpływać, a, ał odpływając wielokrotnie, odpłynąć w wielkiej ilości. <Na + Odpływać>

Naodpowiadać, a, ał odpowiadając ustawicznie, wiele odpowiedzieć. N. s. namęczyć a. nasycić s. odpowiadaniem. <Na + Odpowiadać>

Naodpraszać, a, ał odpraszać jednego po drugim, wielu odprosić. N. s. namęczyć s. odprasżaniem. <Na + Odpraszać>

Naodprawiać, a, ał odprawiając jedno po drugim, wiele odprawić: Niezliczoną ilość pojedynków ci junakowie naodprawiali. Kaczk. N. s. namęczyć s. odprawianiem: N. s. nabożeństw. N. s. służących. <Na + Odprawiać>

Naodprowadzać, a, ał odprowadzając jedno po drugim, wiele odprowadzić. N. s. I. naodprowadzać siebie wzajemnie. 2. namęczyć s. odprowadzaniem. <Na + Odprowadzać>

Naodprówać, a, ał, Naodparać odprówać jedno po drugim, odpróć w wielkiej ilości. N. s. I. namęczyć s. odprówaniem. 2. odprówać s. wielokrotnie, odpróć s. w wielkiej liczbie, w wielu miejscach. <Na + Odprówać>

Naodprzedawać, aje, awał odprzedając jedno po drugim, wiele odprzedać. <Na + Odprzedawać>

Naodpuszczać, a, ał odpuszczając wielokrotnie, wiele odpuścić. <Na + Odpuszczać>

Naodpychać, a, ał odpychając jedno po drugim, wiele odpechnąć. N. s. I. naodpychać siebie wzajemnie. 2. namęczyć s. odpychaniem. <Na + Odpychać>

Naodrabiać, a, ał odrabiając jedno za drugim, wiele odrobić. N. s. namęczyć s. odrabianiem. <Na + Odrabiać>

Naodradzać, a, ał odradzając jedno za drugim, wiele rzeczy odradzić. N. s. namęczyć s. odradzaniem. <Na + Odradzać>

Naodradzać się, a s., ał s. odradzając s. wielokrotnie, odrodzić s. w wielkiej ilości. <Na + Odradzać s.>

Naodrapywać, uje, ywał odrapując jedno po drugim, wiele odrapać. N. s. I. naodrapywać siebie nawzajem. 2. namęczyć s. odrapowaniem. <Na + Odrapować>

Naodrastać, a, ał odrastając wielokrotnie, odrosnąć w wielkiej ilości. <Na + Odrastać>

Naodrąbywać, uje, ywał odrąbując jedno po drugim, wiele odrąbać. N. s. namęczyć s. odrąbywaniem. <Na + Odrąbywać>

Naodrywać, a, ał odrywając jedno po drugim, wiele oderwać: Kolubryna zbiła mur do tego stopnia, naodrywała tyle kamieni, cegieł, że... Sienk. N. s. namęczyć s. odrywaniem. <Na + Odrywać>

Naodrżekać się, a s., ał s. odrzekając s. wielokrotnie, nasycić s. odrzekaniem s.; odrzekając s. jednego po drugim, odrzec s. wielu rzeczy. <Na + Odrżekać s.>

Naodrzucać, a, ał odrzucając jedno po drugim, wiele odrzucić. N. s. namęczyć s. odrzucaniem. <Na + Odrzucać>

Naodsądzać, a, ał odsądzając jednego po drugim, wielu odsądzić. <Na + Odsądzać>

Naodsiadywać, uje, ywał osiadując jedno po drugim, wiele osiedzieć. <Na + Odsiadywać>

Naodsiewać, a, ał odsiewając jedno po drugim, wiele odsiać; naoddsiewać przesiewając. N. s. namęczyć s. odsiewaniem. <Na + Odsiewać>

Naodskrobywać, uje, ywał odskrobując jedno po drugim, wiele odskrobać. N. s. namęczyć s. odskrobowaniem. <Na + Odskrobywać>

Naodskubywać, uje, ywał odskubując jedno po drugim, wiele odskubać. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. odskubowaniem. <Na + Odskubywać>

Naodslugiwać, uje, iwał odslugując jedno za drugim, wiele odslużyć. N. s. namęczyć s. odslugowaniem. <Na + Odslugiwać>

Naodstawać, aje, awał odstając kolejno, odstać w wielkiej ilości. N. s. odstając s. kolejno, odstać s. w wielkiej ilości: Nalewki naodstawały s. <Na + Odstawać>

Naodstawiać, a, ał odstawiając jedno po drugim, wiele odstawić. N. s. namęczyć s. odstawianiem. <Na + Odstawiać>

Naodstępować, uje, ował odstepując jedno po drugim, wiele odstąpić; odstepując wielokrotnie, w wielu razach odstąpić. <Na + Odstępować>

Naodstraszać, a, ał odstraszać jedno za drugim, odstraszyć w wielkiej liczbie. <Na + Odstraszać>

Naodstręczać, a, ał odstręczając jednego po drugim, wielu odstręczyć. <Na + Odstręczać>

Naodsuwać, a, ał odsuwając jedno po drugim, wiele odsunąć. <Na + Odsuwać>

Naodsyłać, a, ał odsyłając jedno po drugim, wiele odesłać. <Na + Odsyłać>

Naodsypywać, uje, ywał odsypując jedno po drugim, wiele odsypać. <Na + Odsypywać>

Naodszukiwać, uje, iwał odszukując jedno po drugim, wiele odszukać. <Na + Odszukiwać>

Naodświeżać, a, ał odświeżając jedno za drugim, wiele odświeżyć. <Na + Odświeżać>

Naodtapiać, a, ał odtapiając jedno po drugim, wiele odtopić. <Na + Odtapiać>

Naodtlaczać, a, ał odtłaczając jedno po drugim, wiele odtłoczyć; naodtłaczać. <Na + Odtłaczać>

Naodtrącać, a, ał odtrącając jedno po drugim, wiele odtrącić. <Na + Odtrącać>

Naodtykać, a, ał odtykając jedno po drugim, wiele odtękać. <Na + Odtykać>

Naodurzać, a, ał odurzając jednego po drugim, wielu odurzyć. <Na + Odurzać>

Naodwalać, a, ał odwalając jedno po drugim, wiele odwalić. <Na + Odwalać>

Naodważać, a, ał odważając jedno po drugim, wiele odważać. <Na + Odważać>

Naodwiązywać, uje, ywał odwiązując jedno po drugim, wiele odwiązać. <Na + Odwiązywać>

Naodwijać, a, ał odwijając jedno po drugim, wiele odwinąć. <Na + Odwijać>

Naodwodzić, i, ił odwodząc jednego po drugim, wielu odwieść. <Na + Odwodzić>

Naodwozić, i, ił odwoząc jedno po drugim, odwieźć w wielkiej ilości a. w wielkiej liczbie. <Na + Odwozić>

Naodwracać, a, ał odwracając jedno po drugim, wiele odwrócić. <Na + Odwracać>

[Naodwrót] p. Naodwrót.

Naodwrót, [Naodwrot, Naodywrot, Naodywrót] przys. odwrótnie, przeciwnie, na drugą stronę, wspak, naopak. <Na + Odwrót>

[Naodywrot] p. Naodwrót.

[Naodywrót] p. Naodwrót.

Naodziać, eje, ał, nied. Naodziewać 1. kogo czym = nalożywszy co, odziać, przykryć: Góry naodziane ziela marzących świerków. Kasp. 2. [N.] uderzyć, [przy odziać]: Naodział me kijem. N. ś. nalożywszy co na siebie, odziać ś., przykryć ś.: N. ś. płaszczem, kołdrą. Pastuchy workami od chłodu ś. naodziewszy, pod gruszą w sitka grali. Kon. <Na + Odziać>

Naodzianie, a 1. blm., czynność cz. **Naodziasć.** 2. †N., lm. a ubranie. Mącz.

Naodzianie się, a ś., blm., czynność cz. **Naodziasć.**

Naodziedziczać, a, ał odziedziczając jedno po drugim, wiele odziedziczyć. <Na + Odziedziczać>

Naodzierać, a, ał odzierając jedno po drugim, wiele odrzeć. N. ś. namęczyć ś. odzieraniem. <Na + Odzierać>

Naodziewać, a, ał 1. nied. p. **Naodziasć.** 2. dok. odziewając jednego po drugim, wielu odziać. N. ś. 1. nied. p. **Naodziasć.** 2. dok. odziewaniem nasycić ś. a. namęczyć ś. <Na + Odziewać>

Naodziewanie, a, blm., czynność cz. **Naodziewać.** **Naodziewanie się, a** ś., blm., czynność cz. **Naodziewać** ś.

Naodziebiać, a, ał (Naod-ziębiać) odziebiając jedno po drugim, wiele odziebić. <Na + Odziebiać>

Naodznaczać, a, ał (Naod-znaczać) odznaczając jedno po drugim, wiele odznaczyć. N. ś. 1. odznaczając ś. wielokrotnie, adznaczyć ś. w wielkiej liczbie. 2. namęczyć ś. odznaczaniem. <Na + Odznaczać>

Naodzywać się, a ś., ał ś. (Naod-zywać ś.) odzyskując ś. kolejno, wielokrotnie, odeszwać ś. w wielkiej ilości. <Na + Odzywać ś.>

Naogarniać, a, ał ogarniając jedno za drugim, wiele ogarnąć. N. ś. 1. naogarnąć siebie. 2. nasycić ś. a. namęczyć ś. ogarnianiem. <Na + Ogarniać>

Naogłądać, a, ał oglądając jedno po drugim, wiele obejrzać. N. ś. nasycić ś. a. natrudzić ś. oglądaniem a. oglądaniem ś. <Na + Oglądać>

Naogłaszać, a, ał ogłaszając jedno po drugim, ogłosić w wielkiej ilości. <Na + Ogłaszać>

Naogradzać, a, ał ogradzając jedno za drugim, wiele ogrodzić. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. ogradzaniem. <Na + Ogradzać>

Naogrywać, a, ał ogrywając jednego po drugim, wielu ograć. <Na + Ogrywać>

Naogryzać, a, ał ogryzając jedno po drugim, wiele ogryźć. N. ś. namęczyć ś. a. nasycić ś. ogryzaniem. <Na + Ogryzać>

Naoklejać, a, ał oklejając jedno po drugim, wiele okleić; naoblepiuć. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. oklejeniem. <Na + Oklejać>

Naokładać, a, ał okładając jedno po drugim, wiele obłożyć. <Na + Okładać>

Naokłamywać, uje, ywał okłamyując jednego po drugim, wielu okłamać; naobelgiwać. <Na + Okłamywać>

[Naokole] p. Naokoło: My tak N. obesty.

× **Naokoliczny** znajdujący ś. **naokół, okoliczny:** Ustąpili naokoliczni Słowianie, a naszli Saksoni osiadać. Lel. <Na + Okoliczny>

Naokolusienko, Naokoluteńko, Naokolutko najzupełniej **naokoło:** Ja go N. objechałem, mało trzydzieści pięć razy fiknąwszy. Sienk. Tymczasem jak rąbią, tak rąbią mur, i N. nie wiedzieć, gdzieby Szwedom ręce wrazić. Pas. <Zdrobnienie Naokoło>

Naokoluteńko p. **Naokolusienko.**

Naokolutko p. **Naokolusienko.**

Naokoło, Naokół, †Na okół, †W okół, [Naokole, Naobkoło, Nakoło, Naowkoło] *dokoła, wokół, ze wszystkich stron:* N. rozlegało ś. tylko kucie dzieciółów. Sienk. Porwał za pałasz i mignął dwa razy kręgiem N. helmu. Krasin. <Na + Około>

Naokopywać, uje, ywał okopując wielokrotnie, okopać w wielkiej ilości: N. kartofli. <Na + Okopywać>

Naokół p. **Naokoło:** N. czarno od dorożek. Sienk. Coraz więcej ludzi kupiło ś. N. jeńców. Sienk. Rzuciła wzrok N. Krasin. <Na + Okół>

Naokpiwać, a, ał okpiwając jednego za drugim, wielu okpić; nadurzyć, naoszułwić. N. ś. 1. **naokpiwać** siebie nawzajem. 2. **nasyścić** ś. okpiwaniem. <Na + Okpiwać>

Naokradać, a, ał okradając jednego po drugim, wielu okraść. N. ś. 1. **naokradać** siebie nawzajem. 2. **nasyścić** ś. okradaniem. <Na + Okradać>

Naokrawać, a, ał okrawając jedno po drugim, wiele okrawać. N. ś. namęczyć ś. okrawaniem. <Na + Okrawać>

Naokrażać, a, ał okrażając jedno po drugim, wiele okrażyć. <Na + Okrażać>

Naokreślać, a, ał określając jedno po drugim, wiele określić. <Na + Określać>

Naokręcać, a, ał okręcając jedno po drugim, wiele okręcić. <Na + Okręcać>

Naokrywać, a, ał okrywając jedno po drugim a. wielokrotnie, wiele a. wiele razy okryć. N. ś. namęczyć ś. okrywaniem. <Na + Okrywać>

Naokurzać, a, ał, Naopylać okurzając jedno po drugim, wiele okurzyć. N. ś. namęczyć ś. okurzeniem. <Na + Okurzać>

Naokuwać, a, ał okuwając jedno po drugim, wiele okuć. N. ś. namęczyć ś. okuwaniem. <Na + Okuwać>

× **Naolejkować, uje, ował** nasmarować olejkami, nanaścić olejkami: Lekarstwy naolejkowany. Mącz. <Na + *Olejkować, od Olejek>

× **Naolejkowanie, a,** blm., czynność cz. **Naolejkować.**

Naoliwiać, a, ał p. **Naoliwić.**

Naoliwianie, a, blm., czynność cz. **Naoliwiać.**

Naoliwić, i, ił, nied. Naoliwiać nasmarować, napsuć oliwą: N. zamek, tryby, koła maszynowe. <Na + *Oliwić, od Oliwa>

Naoliwienie, a, blm., czynność cz. **Naoliwić.**

× **Naoltarzny** p. **Naoltarzowy.** L. <Na + Oltarzny>

× **Naoltarzowy**, × **Naoltarzny** znajdujący ś. na oltarzu, oltarzowy.

Naomiatać, a, ał omiatając jedno po drugim, wiele omieść. **N. ś.** namęczyć ś. omiataniem. <Na + Omiatać>

Naomijać, a, ał omijając jedno po drugim a. wielokrotnie, wiele a. wiele razy ominać. **N. ś.** namęczyć ś. omijając. <Na + Omijać>

Naomywać, a, ał omywając jedno po drugim, wiele omyć. **N. ś.** namęczyć ś. omywaniem. <Na + Omywać>

Naonczas przys. natenczas, naówczas, podówczas, w tym czasie, wtenczas: Autor, co te historie składał... był **N.** w mieście. Mick. <Na + On + Czas>

Naopadać, a, ał opadając kolejno, opaść w wielkiej ilości. <Na + Opadać>

Naopak, Na opak przys. p. **Opak.** <Na + Opak>

Naopakowywać, a, ał opakowując jedno po drugim, wiele opakować. <Na + Opakowywać>

Naopalać, a, ał opalając jedno po drugim, wiele opalić. **N. ś.** namęczyć ś. opalaniem. <Na + Opalać>

Naopasywać, uje, ywał opasując jedno po drugim, wiele opasać. **N. ś.** namęczyć ś. opasywaniem. <Na + Opasywać>

Naopatrywać, uje, ywał opatrując jednego po drugim, wielu opatrzyć. **N. ś.** namęczyć ś. opatrywaniem. <Na + Opatrywać>

Naoperować, uje, ówał operując jednego po drugim, wielu zoperować. **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. operowaniem. <Na + Operować>

Naopędzać się, a ś., ał ś. namęczyć ś. opędzaniem. <Na + Opędzać>

Naopiekować się, uje ś., ówał ś. namęczyć ś. a. nasycić ś. opiekowaniem. <Na + Opiekować ś.>

Naopielać, a, ał opielając jedno po drugim, wiele opieść. <Na + Opielać>

1. **Naopierać, a, ał** opierając jedno po drugim, wiele oprzeć. <Na + 1. Opierać>

2. **Naopierać, a, ał** opierając jednego po drugim, wielu oprąć. <Na + 2. Opierać>

Naopinać, a, ał opinając jedno po drugim, wiele opiąć. **N. ś.** namęczyć ś. opinaniem. <Na + Opinać>

Naopisywać, uje, ywał opisując jedno po drugim, wiele opisać. **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. opisywaniem. <Na + Opisywać>

Naopłacać, a, ał oplacając jedno po drugim, wiele opłacić. **N. ś.** namęczyć ś. oplacając. <Na + Opłacać>

Naopłakiwać się, uje ś., iwał ś. namęczyć ś. oplakując. <Na + Opłakiwać>

Naopłókiwać, uje, iwał oplókując jedno po drugim, wiele oplókać. **N. ś.** namęczyć ś. oplókiwaniem. <Na + Opłókiwać>

Naoponować się, uje ś., ówał ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. oponowaniem. <Na + Oponować>

Naoporządzać, a, ał oporzędzając jedno po drugim, wiele oporzędzić. **N. ś.** namęczyć ś. a. nasycić ś. oporzędzaniem. <Na + Oporządzać>

Naopowiadać, a, ał opowiadając jedno za drugim, wiele opowiedzieć. **N. ś.** nasycić ś. opowiadaniem: Nie mogła mu ś. **N.**, co tam za wrażenie zrobiło, że pierwsze kroki jego były do kościoła. Bał. Naopowiadawszy ś. do syta rozmaitych przygód myśliwskich, gospodarz wracał do domu. Rog. <Na + Opowiadać>

Naoprawiać, a, ał oprawiając jedno po drugim, wiele oprawić. **N. ś.** namęczyć ś. oprawianiem. <Na + Oprawiać>

Naoprowadzać, a, ał oprowadzając jednego po drugim, wielu oprowadzić. **N. ś.** namęczyć ś. a. nasycić ś. oprowadzaniem. <Na + Oprowadzać>

Naopukiwać, uje, iwał opukując jednego po drugim, wielu opukać: Doktor naopukiwał ehorych. **N. ś.** namęczyć ś. opukiwaniem. <Na + Opukiwać>

Naopuszczać, a, ał opuszczając jedno po drugim, wiele opuścić. <Na + Opuszczać>

Naopychać, a, ał opychając jedno po drugim, wiele opchać. **N. ś.** namęczyć ś. a. namęczyć ś., opychając ś. <Na + Opychać>

Naopylać, a, ał p. **Naokurzać**: A cóż na to te mądrości, którechem nigdy **N.** doś nie mogła? Orzesz. **N. ś.** namęczyć ś. opylaniem, naokurzać ś. <Na + Opylać>

Naorać, rze, rał orząc jakiś czas, zorać pewną przestrzeń: Naorał trzy zagony w godzinę. **N. ś.** namęczyć ś. oraniem. <Na + Orać>

Naoranie, a, blm., czynność cz. **Naorać.**

Naorganizować, uje, ówał organizując jedno po drugim, wiele zorganizować. **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. organizowaniem. <Na + Organizować>

Naosadzać, a, ał osadzając jedno po drugim, wiele osadzić. **N. ś.** namęczyć ś. osadzaniem. <Na + Osadzać>

Naosiadać, a, ał osiadając ustawicznie, osiąść w wielkiej ilości. <Na + Osiadać>

Naosiedlać, a, ał osiedlając jednego po drugim, wielu osiedlić. **N. ś.** osiedlając ś. ustawicznie, osiedlić ś. w wielkiej liczbie. <Na + Osiedlać>

Naoskarżać, a, ał oskarżając jednego po drugim, wielu oskarżyć. **N. ś.** namęczyć ś., oskarżając. <Na + Oskarżać>

Naoskrobywać, uje, ywał oskrobując jedno po drugim, wiele oskrobać. **N. ś.** namęczyć ś. oskrobrywaniem. <Na + Oskrobywać>

Naoskubywać, uje, ywał oskubując jedno po drugim, wiele oskubać. **N. ś.** namęczyć ś. oskubywaniem. <Na + Oskubywać>

Naosłaniać, a, ał osłaniając jedno po drugim, wiele osłonić. **N. ś.** namęczyć ś. osłaniając. <Na + Osłaniać>

Naostatek, Na ostatek przys. p. **Ostatek**: **N.** i to musiał sobie zapisać, że... Krasz. Autor po zawitej próbie parę miłośną **N.** złączył. Mick. <Na + Ostatek>

× **Naostrzać, a, ał** p. **Naostrzyć. L.**

× **Naostrzanie, a, blm., czynność** cz. **Naostrzać.**

Naostrzegać, a, ał ostrzegając jednego po drugim, wielu ostrzec. <Na + Ostrzegać>

Naostrzenie, a, blm., czynność cz. **Naostrzyć.**

× **Naostrzyciel, a, lm. e ten, co** naostrzył a. naostrzy. **L.**

Naostrzyć, y, ył, nied. × **Naostrzać** ostrym co uczynić, wyostrzyć: **N.** nóż, nożyce. Przen.: Chryzostom język swój na sprośne występkę ich naostrzył. Skar. **N. ś.** namęczyć ś. ostrzeniem. <Na + Ostrzyć>

[**Naosypować, uje, ówał**] porozsypywać. <Na + Osypować>

Naoszczędzać, a, ał oszczędzając jedno po drugim, wiele oszczędzić; nabierać oszczędzając. <Na + Oszczędzać>

Naoszukiwać, uje, iwał oszukując jednego po drugim, wielu oszukać; naokpiwać. **N. ś.** nasycić ś. oszukiwaniem. <Na + Oszukiwać>

Naosćcież przys. p. **Narozćcież**: Nagle drzwi otworzył **N.** Krasz. <Na + O + Ścież>

Naoslep, Na oslep przys. p. **Oślep**: Byk rzuca ś. N. na grupę kapeadorów. Sienk. <Na + Oślep>

Naoswiadczać, a, ał *oswiadczać jedno po drugim, wiele oswiadczyć*. N. ś. *namęczyć ś.*, *oswiadczać a. oswiadczać ś.*: Co ś. naoswiadczał z dobremi chęciami, zliczybym nie potrafił. Bliz. <Na + Oświadczać>

Naoswiecać, a, ał *oswiecając jedno po drugim, wiele oświecić*. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. oświecaniem*. <Na + Oświecać>

Naotaczać, a, ał *otaczając jedno po drugim, wiele otoczyć*. N. ś. *namęczyć ś. otaczając; nasycić ś. otaczając ś.* <Na + Otaczać>

Naotłukiwać, uje, iwał *otłukując jedno po drugim, wiele otłuk.* N. ś. *1. namęczyć ś. otłukiwaniem. 2. otłukując ś. ustawicznie, otłuk ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Otłukiwać>

Naotrząsać, a, ał *otrząsając jedno po drugim, wiele otrząść*. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. otrząsając ś.* <Na + Otrząsać>

Naotrzymywać, uje, ywał *otrzymując jedno po drugim, wiele otrzymać*. <Na + Otrzymywać>

Naotulać, a, ał *otulając jedno po drugim, wiele otulić*. N. ś. *namęczyć ś. otulaniem*. <Na + Otulać>

Naotwierać, a, ał *otwierając jedno po drugim, wiele otworzyć*. N. ś. *namęczyć ś. otwieraniem*. <Na + Otwierać>

[**Naowkolo**] p. **Naokoło**: Chodziła N. wiśni. <Na + O + Wkolo>

Naozdabiać, a, ał *ozdabiając jedno po drugim, wiele ozdobić*. N. ś. *namęczyć ś. ozdabiając; nasycić ś. ozdabiając ś.* <Na + Ozdabiać>

Naoznaczać, a, ał *oznaczając jedno po drugim, wiele oznaczyć*. N. ś. *namęczyć ś. oznaczaniem*. <Na + Oznaczać>

Naoznajmiać, a, ał *oznajmiając jedno po drugim, wiele oznajmić*. <Na + Oznajmiać>

Naówczas przys. *natenczas, naonczas, podówczas, wtedy, wówczas*: N. biada zaczepionym. Sienk. Widać stąd było nowogrodzkie mury, Litwy N. stolicę. Miek. Kraj ten (Grecja) stał ś. N. teatrem okrucieństw. Miek. Była N. księżęciu zamężną córą na Lidzie możnego dziedzica. Miek. <Na + Ow + Czas>

[**Napachać się, a ś., ał ś.**] *nawachać ś.*: Tam ś. napachasz ziela majowego. <Na + Pachać>

Napaciąć, a, ał i N. ś. p. **Napaćkać**. <Na + Paciać>

Napacianie, a, blm., czynność cz. **Napaciąć**. **Napacykować, uje, ował** p. **Napaćkać**: [Stoi jak napacykowany] (= *jak malowany, młotczy*). <Na + Pacykować>

Napacykowanie, a, blm., czynność cz. **Napacykować**.

Napaćkać, a, ał, Napaciąć, Napećkać posp. **1. nawatać, nabrudzić, nachlapać, namazać**: Kiedy ty jesz, zawsze po tobie na stole napaćkane. N. w kajecie atramentem (= *narobić kleksów*). **2. narobić brei przez bezładne namieszanie czego**: Nie lubi czystej zupy, tylko napaćka, napaćka i zje. **3. a. Napacykować napisać a. namalować coś byle jako, nieporządnie, nabazgrać, nagwazdać, nagryzmolić**: Słowem, niezgrabnie przez służbę napaćkanym. Kras. N. ś. **1. nasycić ś. a. namęczyć ś. pacłaniem. 2. [N. ś.] najęść ś., naćpać ś.** <Na + Paćkać>

Napaćkanie, a, blm., czynność cz. **Napaćkać**.

Napad, u, lm. y **1. napadnięcie, napaść, natarcie, atak, najście, najazd**: N. jest uderzenie na

kogo zniecała, po nieprzyjacielsku. Kras. A. N. na kogo, na dom, na miasto, na obóz, na wojsko. Napady Tatarów na Polskę. U was tu jak po napadzie Tatarów (= *ruina, zniszczenie, nieład*). Prusacy często czynili napady na ziemię Chełmińską. Nar. Nagłym napadem zgraja na niego ś. zwała. Dm. Zaledwie pierwszym zwarli ś. napadem, pojrzeć, aliści komtur już pod koniem. Miek. N. zbójców, rabusiów. **Wtedy** godzina zemsty uderzy za śmierć i blizny tyłu rycerzy i za te ciągłe, krwawe napady. Zal. Mni si za napadem sług królewskich pomordowani zostali. Nar. **2. lek. (insultus s. paroxysmus) nagłe ukazanie ś. choroby, wzmożenie ś. jej, atak, paroksyzm**: N. apoplektyczny. N. zimniczy. <Na + *Pad, od Padać>

Napadać, a, ał **1. dok. = a) padając przez pewien czas, nagromadzić ś.**: Napadało śniegu na łokieć. **b) padając, nągąc, namrzeć**: Od zarazy dużo była napadało. Napadało ludzi, jak much. **2. nied. p. Napaść. N. ś. 1. dok. padając nasycić ś. a. natrudzić ś.**: Deszcz nie może ś. jakoś N. (= *wypadać ś.*). Nabłagał, napadał ś. przed nim na kolana. **2. nied. p. Napaść.** <Na + Padać>

Napadanie, a, blm., czynność cz. **Napadać**.

+ **Napadły** **1. napadnięty, oskoczony, najechany**: Od zbójców N. L. **2. na który napadało**: Droga śniegiem napadła. L. (= *zasypana*).

× **Napadnąć, nie, nął** p. **1. Napaść**.

Napadnienie, a, blm. p. **Napadnięcie**: Nagłe na obóz, na miasto N. Troc. N. na kogo, na miejsce, na słowa w księdze. Troc.

Napadnięcie, a, blm., **Napadnienie** czynność cz. **1. Napaść, napad**.

[**Napadnik, ka, lm. cy**] *swat, konkurent niespodziany*: Przychodzą napadnicy za pomocą ojca.

× **Napadniony** p. **1. Napaść**: Często nie dostrzeżę obrony i powodzenia napadnionego obyczaju starego. Lel.

Napajać, a, ał i N. ś. p. **Napoić**. <Na + *Pajać, od Poić>

Napajanie, a, blm. **1. czynność cz. Napajać. 2. fiz. pochłanianie cieczy, przez ciała stałe, in. nasiąkanie**.

Napajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Napajać ś.**

Napakować, uje, ował, nied. Napakowywać czego w co a. co czym = *pakując, napchać, nabić, naładować*: N. w nos tabaki. N. wóz do drogi. N. szafę książkami. N. ludzi do więzienia. [Przen.: N. czym głowę = *nabić*: Miała głowę kawalérem napakowaną]. N. ś. **1. namęczyć ś. pakowaniem. 2. nalłoczyć ś., napchać ś.**: Napakowało ś. tyle ludzi do kościoła, że ś. przecisnąć nie było można. **3. gm. objeść ś., obładować żołądek, nacpać ś.**: Napakował ś. kiełbasy i zachorował. <Na + Pakować>

Napakowanie, a, blm., czynność cz. **Napakować**.

Napakowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Napakować ś.**

Napakowywać, uje, ywał p. **Napakować**.

Napakowywanie, a, blm., czynność cz. **Napakowywać**.

Napalać, a, ał i N. ś. p. **Napalić**.

Napalanie, a, blm., czynność cz. **Napalać**.

Napalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Napalać ś.**

Napalenie, a, blm., czynność cz. **Napalić**.

Napalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Napalić ś.**

Napalić, i, il, nied. Napalać **1. nagrzać paleniskiem, upalić, rozżarzyć, rozpalić**: N. żelazo do

czerwonosci. N. wyroby gliniane przed polewaniem. Piec był bardzo napalony. Leop. N. izbę. Troc. 2. *paląc, narobić ognia*: N. w piecu, w kominie a. na kominie. [Zbójcy napalili ogień]. 3. *paląc jedno po drugim, wiele spalić*: N. papierów, świec. Cośmy wam przewinili, żeście nasz dwór zniszczyć chcieli? mało jeszcze narozlewaliście krwi i napalili sió! Krasz. 4. *paląc, narobić*: N. popiołu, węgla, smoły. N. krupniku (= *przepalić wiele wódlci na krupnik*). 5. [N. kogo]=*zaczepić, rozdrażnić, rozzłościć, rozjątrzyć, zirytować*: Słuchaj, rzekł z tajoną złością, nie napalaj ty nas wywodami swemi, ale siedź w chałupie, kiedy ci dobrze. Ork. Musiała go i ona niemało N., kiedy Jędrak, człek spokojny, a zdołał podnieść rękę. Ork. Ociec ci nie rad, a ty go jeszcze napalasz do reszty. Ork. 6. garb.: N. skórę = *napuścić ją tłuśczeniem gorącym*. N. s. 1. *nagrząć s., upalić s., rozżarzyć s., rozpałić s.*: Blacha napaliła s. na słońcu. Zelażo w ogniu napaliło s. 2. *nasycić s. a. namęczyć s. paleniem*: N. s. w piecach. Napaliłem s. tam dobrych cygar, co niemiara. Napaliłem s. na słońcu, chodząc bez kapelusza. <Na + Palie>

Napalowisko, a, lm. a budowle starożytne na palach, budowle nawodne, palafity. <Na + *Palowisko, od Pal>

[**Napałać, a, al**] *wiele czego oczyścić od plewy*: N. krup. <Na + Pałać>

Napałać się, a s., al s. nasycić s. palaniem: Napałał s. gniewem, zaczyna przychodzić do siebie. St. wil. <Na + Pałać>

[**Napałanie, a, blm.**] czynność cz. **Napałać**.

Napamiętać się, a s., al s. spamiętać ile trzeba, jak długo trzeba: Ktoby s. tego naliczył, a. napamiętał? Rej. Napamiętałeś s. tego nieszczęścia, pora już zapomnieć. Innych zabobonów, a ktoby s. napisał albo napamiętał? Rej. <Na + Pamieć>

Napanoszyć się, y s., yl s. panosząc s. kolejno, spanoszyć s. w wielkiej liczbie: Chłopów s. teraz napanoszyło, co niemiara. <Na + Panoszyć s.>

Napanować się, uje s., ował s. nasycić s. a. strudzić s. panowaniem. <Na + Panować>

Napanowanie się, a s., blm., czynność cz. **Napanować s.**

Napaplać, a, al paplać, nagadać; napleść, nabzdurzyć, nabajać. N. s. *nasycić s. paplaniem*. <Na + Paplać>

Napaplanie, a, blm., czynność cz. **Napaplać**.

Napaprać się, prze s., prać s. nasycić s. a. namęczyć s. papraniem. <Na + Paprać>

Napar, u, lm. y apt. (infusum cum humore feruido paratum) *lekarstwo sporządzone za pomocą naparzenia środków roślinnych*, Inaciąg: N. senesowy złożony, trunek wiedeński, [napitek wiedeński]. <Na + Par>

Naparadawać się, uje s., ował s. nasycić s., paradując; naburszować s. <Na + Paradawać>

Naparadowanie się, a s., blm., czynność cz. **Naparadować s.**

Naparcie, a, blm., czynność cz. **Naprzęd**. <Na + Parcie>

+ **Naparcie**, [Naparcie] przys. od **Naparty**;

+ **Naparczywie**: Oto, co s. raz ujmie, N. stoi. Zebr. **Naparcie się, a s., blm.**, czynność cz. **Naprzęd s.** [Naparczywy] p. **Naporny**.

+ **Naparczywie p. + Naparcie**.
+ **Naparczywość, i, blm. rz.** od **Naparczywy**;
+ **Napartość**.

+ **Naparczywy p. Naporny**: Umysł N. Fred. M. <Od Naparcie>

[**Naparkać, a, al**] *concacare*: Łaska naparkala do dzbanka z mlekiem. <Na + Parkać>

[**Naparkanie, a, blm.**] czynność cz. **Naparkać**.
[**Napartęczenie się, a s., blm.**] czynność cz. **Napartęczyć s.**

[**Napartęczyć się, y s., yl s., Naporeczyć s.**] *nawinać s., napatoczyć s.* <Na + Partęczyć, może zam. Poręczyć>

Naparo-odwar, u, lm. y apt. (infuso-decoctum) *lekarstwo sporządzone przez częściowe naparzenie i częściowe wygotowanie środków roślinnych*. <Napar + Odwar>

Naparskać, a, al parskając, nawyrzucać wiele cieczy z nosa. <Na + Parskać>

Naparskanie, a, blm., czynność cz. **Naparskać**.
Naparst, a, lm. y bart. p. Martwica. <Zam. *Naparst, od PORT>

Naparsteczek, czka, lm. czki p. Naparstek.
Naparsteczkowy przym. od **Naparsteczek. L.**

Naparstek, tka, lm. tki, [Napasztek] l. rodzaju metalowego a. kościanego kapsla na palec z denkiem a. bez denka, do naciskania igły przy szyciu: N. srebrny, mosiężny. Szyć bez naparstka. N. kobiecy, z denkiem. N. krawiecki, bez denka. Przynieść czego (płynu), jak w naparstku (= *bardzo mało*). × W naparstkuby go utopił. Troc (= *utopiłby go w łyżce wody = mienawidzi go*). Chciałby swego nieprzyjaciela w naparstku utopić. Opal. Przen.: Syndyk s. tam z naparstkiem o miarę certował. Moraw. (o kieliszkach). Co to znaczy dla niego taki N., onby szklanką pił (= *mały kieliszek*). 2. hut. *trochę żelaza przywartego do łamulca przy wylamywaniu dula we fryszerce a. do kruczy przy pudłowaniu*. Zdr. **Naparsteczek**. <Na + *Parstek, od PIERSĆ/PARST>

Naparstkowaty podobny do naparstka: Korona naparstnika jest naparstkowata.

Naparstkowy przym. od **Naparstek**.
Naparstnica, y, lm. e, Naparstnik, Palecznik bot. (*digitalis*) *roś. z rodziny trędownikowatych*. Gatunek: N. rdzawo-żółta (*d. ochroleuca*). <Przekład Łć. *digitalis* (od *digitus*=palec)>

Naparstnik, a, lm. i bot. p. Naparstnica.
Napartaczenie, a, blm., czynność cz. **Napartaczyć, napartolenie**.

Napartaczenie się, a s., blm., czynność cz. **Napartaczyć s.**

Napartaczyć, y, yl p. Napartolić. N. s. partaczeniem nasycić s. a. zmęczyć s. <Na + Partaczyć>

Napartolienie, a, blm., czynność cz. **Napartolić**.
Napartolić, i, il, Napartaczyć narobić czego po partacku, nafuszować. <Na + Partolić>

+ **Napartość, i, blm. rz.** od **Naparty**; + **Naparczywość**.

+ **Naparty, [Naparty] p. Naporny**. <Na + Party>

Naparzać, a, al i N. s. p. Naparzyć.
Naparzanie, a l. blm., czynność cz. **Naparzać**.

2. lek. p. **Namaczanie**: N., namaczanie robi s. z ługów alkalicznych, dodając lotnych wyskokowych i olejowatych rzeczy; zgrawszy miernie maczaj w tym chusty i okładaj niemi ciepło, jak strzymać możesz. Perz.

Naparzanie się, a s., blm., czynność cz. **Naparzać s.**

+ **Naparzchnąć, nie, nął p. Naparznąć**. <Na + Parzchnąć>

†Naparzchnięcie, a, blm., czynność cz. Naparzchnąć.

Naparzenie, a, blm., czynność cz. Naparzyć.
Naparzenie się, a ś., blm., czynność cz. Naparzyć ś.

†Naparznąć, nie, nął, †Naparzchnąć *oddechem, parą ozioną, zarazit*: Naparznął co kot = parą swą zarazit. Włod. N. mówiąc o psie, kocie etc., gdy parą swą co zarazit albo ozionie. Kn. Wąż, pies, kot to naparznął. Troc. <Zam. *Naparzchnąć, por. Naparskać>

†Naparznięcie, a, blm., czynność cz. Naparznąć.

Naparzyć, y, ył, nied. **Naparzać I. nagrzać parą**: N. szklanke, aby nie pękła. N. łąźnię. N. ucho, rękę. **2. nalawszy ukropem, nastawić, aby na parze naciągnio, zaparzyć**: N. herbatę. N. ziółtek. **3. parząc jedno po drugim, sparzyć w wielkiej ilości a. ile trzeba; nadokuczać, parząc wielokrotnie**: Na ludziach surdutowych naparzył sobie rękę więcej, niż o pokrzywę. Szym. A. **4. prow. = a) nawarzyć, nagotować czego bez przypraw, bez żadnego zachodu**: N. grochu, bobu w strąkach, kartośli, kukurydzy, botwiny. N. jadła dla świń. b) przen. *zle ugotować jaką potrawę*: Naparzyła jakiejś tam kaszy, jak dla świń. **N. ś. I. × N. ś. parą ś. ogrzać**. Syk. **2. namęczyć ś. parzeniem**. **3. naciępieć ś., parząc ś. raz po raz**. **4. [N. ś.] naproszyć ś.**: Strawa wstręt sprawiła, gdy ś. w nią włos naparzy. <Na + Parzyć>

×Napaszać, a, ał i ×N. ś. p. **2. Napaść**: [W gaju wołki napasała]. <Na + Pasać>

×Napasanie, a, blm., czynność cz. **Napasac. Napasienie, a, blm., czynność cz. Napaść**: N. oczu. Troc.

[Napaska, i, lm. i] *paszenie, pastwisko*: Napadali czeladź na napaskach. <Na + *Paska, od Paść>

[Napaskudować, uje, ował] *naprzeszkadzać, nabrudzić, naszkodzić*.

[Napaskudowanie, a, blm.] czynność cz. **Napaskudować**.

Napaskudzenie, a, blm., czynność cz. Napaskudzić.

*Napaskudzić, i, il **1. nafajdać, napługawić**: Pies napaskudził w pokoju. **2. nabrudzić, nawalać, nabrukać, nachlapać**: Jak tylko je, to zaraz na stole napaskudzi. **3. przen.**: × N. komu = *narobić kłopotu, trudności*: Mateo ja ich napaskudzę! Oż to, oni mnie uczyć chcą? Jeż. **N. ś. I. nawalać ś., nabrukać ś.** **2. [N. ś.] nakłopotać ś., natrudzić ś.** <Na + Paskudzić>

[Napasnąć, nie, nął, Napastnąć, nied. **Napastywać, Napaścić**] *dopuścić ś. napaści na kogo, napaść*. Por. **Napastować**. <Zam. **Napastnąć**>

†Napasny p. **Napastliwy**.
Napasować się, uje ś., ował ś. pasując ś., namęczyć ś.; namocować ś., naborykać ś. <Na + Pasować ś.>

Napasowanie się, a ś., blm., czynność cz. Napasować ś.

†Napasł, u, lm. y p. **Napaść**. Pot. <Na + Past>

Napastliwość, i, blm. rz. od Napastliwy; Napastnictwo, [Napastność]: Psy znane z czujności i napastliwości swej. Krasz. Czasem ś. gniewała na niego za N. Krasz. Żadna mi od niego nie grozi N. Sienk. (= *napaść*). Stefan Batory polecił księciu Ostrogskiemu, by bronił ziemian bojarów od napastliwości starosty. Rol.

Napastliwy, × Napaśliwy, × Napaściwy, † Napasny, † Napaśny, [Napasny, Napastny] *lubiący napastować, napadający, natrętny, natarczywy, zaczepny*: Męstwo nieustraszone, ale nie napastliwe. Kras. Straszł lud trwożny napastliwe duchy. Kras. Umysł N. Troc. <Od I. Napaść>

[**Napastnąć, nie, nął**] p. **Napasnąć**: Żołnierz napastnął topielec. Może cię kany kto napastnął? Ork. Jak cie kto napastnie, weź kamienia i wal w łeb. Ork.

Napastnica, y, lm. e, Napastniczka forma ś. od **Napastnik**.

Napastnictwo, a, blm. p. Napastliwość: Od napastnictwa służby kredensowej i stajennej bronili ją stosunek do Julisi. Jeż.

Napastniczka, i, lm. i p. Napastnica: Drzemał, opędzając ś. napastniczkom, i mrucał zły, jak niedźwiedź. Krasz.

Napastniczo przys. od **Napastniczy**.
Napastniczy przym. od **Napastnik**; † **Napaścicy, † Nachodny**: Oto są wojen napastniczych dzieje; łącno je skreślić: rzeź, grabież, pożoga. Mick.

[**Napastnięcie, a, blm.**] p. **Napaśnięcie**.

Napastnik, ka, lm. cy, [Napasnik] *ten, co napastuje, co ś. dopuszcza napaści, prześladowca, najezdnik*: Rozbójnik na życie i na majątek razem, N. na samą własność człowieka dybie. Ostr. Obracała głowę na pamiętne szeslestem krzaki agrestowe, nie wiedząc, że N. już z przeciwnej strony zbliżył ś. Mick. Ustawni napastnicy, w chwilach pokoju ramiona do nowego krzepili rozboju. Mick. Zb.: Chociaż z daleka ogromniejszym a srogim sobie napastnikiem sprawę miał, przedsię serca nie tracąc, na ludzie jego z mocą a gwałtem wielkim padł. Mick. <Od I. Napaść>

[**Napastność, i, blm.**] p. **Napastliwość**.

[**Napastny**] p. **Napastliwy**: Jeśli zaś i w tych stronach napastne owady rozbijają lotne kłęby wędrowniej gromady... God.

Napastować, uje, ował *dopuszczać ś. napaści, napadać na kogo, na co, niepokoić, atakować, nagabywać, nacierać, czepiać ś. kogo*: Greeja od nikogo zewnątrz nie napastwana, przy swych waśniach bezczynną była. Lel. I mrówka ś. broni, kiedy ją napastujesz. Prz. Darmo mię napastujesz, nie ja to zrobiłem! Przen.: Namiętności go napastują. Por. **Napasnąć**. <Od I. Napaść>

Napastowanie, a, blm., czynność cz. Napastować.

Napastwić się, i ś., II ś. I. nad kim a. † na kim = nasycić ś., pastwić ś.: Rad był temu bardzo, że ś. mu dostał ksiądz, na którym ś. mógł N. do woli. Birk. **2. × N. ś. czym = nacieszyć ś. z czyjego nieszczęścia**: N. ś. czyjmi łzami. Sl. wil. <Na + Pastwić ś.>

Napastwienie się, a ś., blm., czynność cz. Napastwić ś.

[**Napastywać, uje, ywał**] p. **Napasnąć**.
[**Napastywanie, a, blm.**] czynność cz. **Napastywać**.

[**Napaszczenie, a, blm.**] czynność cz. **Napaścić, napastowanie**.

[**Napaszteczek, czka, lm. czki**] p. **Nasztek**.
[**Nasztek, tka, lm. tkii**] p. **Naparstek**. Zdr. [Naszteczek].

[**Napaścić, i, il**] p. **Napasnąć**.

× **Napaściwy p. Napastliwy**: Wilk szkodny, N. Haur. <Od I. Napaść>

1. Napaść, dnie, dń, × Napadnąć, nied. Napa-
dać, im. Napadnięty a. × Napadniony 1. na ko-
 go, na co a. kogo, co = rzucić *ś.*, *wpaść, uderzyć,*
zaatakować: Czego gdym mu odmówił, napadszy
 na szyję moją, łzami obłany, prosił mię o to.
 Smotr. Napadli wojsko (na wojsko) nasze nie-
 przyjaciele. Troc (= *opadli*). N. nagle na miasto.
 Troc. Napadnięty z przodu i z tyłu zarazem.
 Napadł Chmielnicki stojące pod Batowem ry-
 cerstwo i kwiat jego wyciął. Lel. Dowiedziałem
ś., że czterech ludzi miało N. na Wc Pana. Boh.
 Skorom wjechał w las, rozbójnicy napadli na
 mnie. L. Olgierd ruskie posady, Skirgieł Lachy
 sąsiady, a książd Kiejstut napadnie Teutony.
 Mick. N. na śpiących, na obóz. Przen.: N. na ko-
 go z wymówką (= *czepić ś. kogo, powściąć na ko-*
go). Im żarliwiej kto go z tym napadał, wyrzu-
 cając mu na oczy zdradę, to on na Dońce składał.
 Tw. 2. przen. *opaść, opanować, nawiedzić, przyjąć*
na kogo: Febra codzienna rano, niekiedy po po-
 łudniu a. w wieczór napada. Krup. Napadła go
 melankolja, bojaźń, nabożeństwo. Kn. Sen go
 napadł. Napadła go żądza (= *wzięła go chęćka*).
 Strach go napadł (= *złżył, obleciał*). Napadła go
 warjacja, kołowacizna. [Giec go napada] (= *zbyt-*
nio ś. gniewa a. śmieje). 3. × N. *natknąć ś.*,
wpaść, natrafić na kogo, na co, dopaść kogo, cze-
goc, zdobyć, zejść, znaleźć, spotkać kogo, co: Mija-
 jąc tę kamienię, napadam na czterech ludzi; ei
 skoro mię postrzegli, wraz na mnie *ś.* rzucili.
 Boh. Napadłem na niego na drodze. Troc. Wszyst-
 ko, co napadnie, pożera. Otw. [Napad dwa jabka].
 Ile razy do polityki *ś.* rzucę, zawsze napadnę
 na biedę. Boh. Owo, co na myśl napadnie głu-
 piemu, chce dokazować i zdolać wszystkiemu.
 Biał. Napadłem na to słowa w tym autorze. Troc.
 Napada na nieszczęście, na trudność, na zasadzkę,
 na sieć. Troc. Przen.: Noc nas napadła (= *za-*
skoczyła). 4. Napadać na nogę = *upadać, utykać,*
chromać, kuleć. 5. × N. p. **Napadać**: Co tej no-
 cy śniegu napadło! L. N. *ś.* 1. *napaść siebie wz-*
ajemnie: Z obu stron napadano *ś.* nieustannie.
 Krasz. 2. † N. *ś.* p. **Nadpaść ś.** <Na + Paść,
 od PAD>

2. Napaś, pasie, pasł, nied. × Napasać 1. *dać*
paszy do syła, nakarmić; dać ś. nasycić paszą, na
pastwisku: N. konie na popasie. N. wieprze,
 kaczki, psy. Idą ku domowi owece napasione. Li.
 N. konie na łące. Za ten uczynek godzien psy
 N. i kruki. Pot. (= *wart, aby go psy i kruki po-*
żarły). 2. [N.] *nakarmić, pożywić*: Napasła sie-
 bie i furmana. 3. przen. *nasycić, nacieszyć*: Nie
 mogła oczu N. na niego patrzeniem. Jabł. Na-
 pasł dziki wzrok swój posępni okrutności swo-
 jej skutkami. Troc. Napasł ełciwości swoje.
 Troc. N. *ś.* 1. *najeść ś. na pastwisku*: Bydło *ś.* już
 napasło. 2. przen. *nasycić ś.*: Napasł *ś.* okrutnik
 krwią niewinnie rozlaną. Troc. 3. przen. *prze-*
sycić ś., nasiąknąć, przejść ś.: Takeś też i ty już
 napasł *ś.* temi zdaniem przewrotnemi! L. <Na
 + Paść, od PAS>

3. Napaś, i, lm. i i. a. † Napast *napastowa-*
nie, przyczepka, napad: N. jest wzmówienie jakiej
 potwarzy w człowieka, upominające *ś.* od niego
 zadosyćuczynienia o krzywdę, której nie popeł-
 nił. Jez. N. o kradzież, o plotki. A to istna (a.
 czysta) N! Bronię *ś.* jak od napaści. Strzeż mię,
 Boże, od takiej napaści. Wilk, szukając napaści,
 rzekł do barana: cóż mi macisz wodę? L. (= *za-*
czepki). Dawno już cały kraj o pomstę woła za
 Litwy N. i Witołda zdrady. Mick. × Litewska
 N. a. N. z Litwy = *zwada z blahego powodu; pre-*

tensja niesprawiedliwa, urojona; dzika pretensja.
 Troc. 2. [N.] *przymus, mus*: Robić co jak z na-
 paści. 3. † N. *bieda, nieszczęście*: Jedno naj-
 większe nieszczęście a N. to jest nie umieć.
 Kosz. 4. wet. p. **Nogieć**. <Na + Paść, od
 PAD>

† **Napaśniczy** przym. od Napaśnik, p. **Napastni-**
czy. Troc.

[**Napaśnięcie, a, bfm., Napastnięcie**] czynność
 cz. **Napasnąć**.

[**Napaśnik, a**] 1. lm. cy p. **Napastnik**. 2. bfm.
 p. **Nogieć**.

[**Napaśny**] p. **Napastliwy**: Kancelerz dał mi na
 te napaśne kondemnaty głejta królewskie. Rzew.

Napatoczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Na-
patoczyć ś.

Napatoczyć się, y ś., ył ś., [Przypatoczyć ś.,
Napatolić ś.] *nawinąć ś., nasunąć ś. na oczy, na-*
stręczyć ś., wleźć w ręce: Napatoczył mi *ś.* aku-
 rat, gdy go potrzebowałem. Napatoczył *ś.* jakiś
 dziadek. <Na + Patoczyć>

[**Napatolenie, a, bfm.**] czynność cz. **Napatolić.**
 [Napatolenie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Na-**
patolić ś., napatoczenie ś.

[**Napatolić, i, il**] *spotkać*: Strzelec napatolił
 wilka. [N. ś.] p. **Napatoczyć ś.** <Na + Pato-
 lić>

Napatrywać, uje, ywał i [N. ś.] p. Napatrzeć.
Napatrywanie, a, bfm., czynność cz. Napatry-
wać.

[**Napatrywanie się, a ś., bfm.**] czynność cz. **Na-**
patrywać ś.

× **Napatrzeć, a, ał i × N. ś. p. Napatrzeć.**

× **Napatrzanie, a, bfm., czynność cz. Napatrzeć.**

× **Napatrzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Na-**
patrzeć ś. L.

Napatrzeć, y, ał i N. ś. p. Napatrzeć.

Napatrzenie, a, bfm., czynność cz. Napatrzeć
a. Napatrzeć.

Napatrzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Na-
patrzeć ś. a. Napatrzeć ś.

Napatrzeć, y, ył, Napatrzeć, nied. Napatrywać,
× Napatrzeć 1. *upatrzeć, wypatrzeć; znaleźć, wy-*
szukać, odkryć przez patrzenie ś.: Gdybyście po-
 znani i napatrzni przez kogo byli, życiem to
 przypłacić musicie. Krasz. Dziecko napatrzono
 porwali gwałtem. Krasz. Napatrzył dogodnego
 kupna. N. dogodnego kupna, sposobności. N. ma-
 jątek, człowieka do usług. 2. [N.] *przypatrzeć*
ś.: Napatrzcież wdowy, panny i mężatki. N. *ś.*
 1. *nasycić ś. a. znużyć ś. ciągłym patrzeniem,*
nacieszyć ś. widokiem, napaść oczy: Nie mogła *ś.* N.
 i nacałować onych ran świętych. Groch. Teraz
ś. napatrz, panno, kogo widzieć żadasz, kto wie,
 jeśli go potym na wieki oglądasz. Papr. Napa-
 trzyłem *ś.* tego, jak częstokroć najlepsze inten-
 cje źle tłumaczone były. Kras. Nie mogą *ś.* na-
 patrzeć siebie, pan drzwiami, a pani oknem. Prz.
 Nie może *ś.* N. synowi (= *dosyć przypatrzeć ś.*).
 Ani *ś.* ich dosyć nasłuchać, ani N. mogli. Wirt.
 Widziałeś i napatrzyłeś *ś.* nędzy naszej. Wor.
 Patrzac nań, nie mogą *ś.* N. Jek. 2. [Napatry-
 wać *ś.*] = *przypatrywać ś.* <Na + Patrzeć>

× **Napawacz, a, lm. e ten, co napawa.**

Napawać, a, ał i N. ś. p. Napoić. <Na +
 *Pawać, od Pić>

Napawalnia, i, lm. e, Nasycalnia kol. *miejsce*
lub zakład do nasycania podkładów kolejowych.

Napawalny, i, bfm. rz. od Napawalny.

Napawalny 1. *możliwy do napojenia*: Artykuły
 napawalne. Jez. 2. *do pojenia służący*: Napa-
 walne miejsce abo koryto. Kn.

Napawanie, a, blm. I. czynność cz. **Napawać**: Przy napawaniu koni utarozkę mieli. Warg. 2. × N. lek. p. **Nalewanie**.

Napawanie się, a s., blm., czynność cz. **Napawać** s.

Napawarka, i, lm. i przyrząd do napawania tkalininy.

† **Napądzać**, a, ał p. **Napędzić**: Jeleń ma to z swego przyrodzenia, gdy go łowcy do sieci napądżają, on zawzdry ku wodzie bieży. Kaz. 1555. <Na + Pądzać>

† **Napądżanie**, a, blm., czynność cz. **Napądzać**, napędzanie.

Napchać, a, ał, jednot. **Napchnąć**, nied. **Napychać** I. *pchając, napęlnić; naladować*: Dziurawego woru nie napchasz. Prz. Przen.: Napychać komu kieszenie (= przysparzać komu dochodu, wzbogacać go). 2. czego w eo = *nawpychać, natkać, nawbijać*: Tamtemuby przez ten czas w łeb ołowiu napchano. Sienk. (= rozstrzelanoby go). 3. *Napohnąć = pchnąć, nasunąć*: Ten s. dorwał pagórka, w krzywym czólnie drugi wiosłem napycha, kędy zaciągnął s. z plugi. Żebr. 4. [Napychać] = *gnieść, popychać*: Kolanami grzbiet mu napycha. 5. garb.: *Napychać a. Nadstosowywać skórę = mizdrę ze skóry wygarbowanej żelazem spychać*. N. s. I. *nalozczyć* s.: Napchało s. do kościoła mnóstwo ludzi. 2. *nasyć s. a. namęczyć s. pchaniem*. 3. *być napchanym, nabić s., nalożyć s., wypchać s.*: To s. sianem napcha. Materac napycha s. piłsnią. 4. *obetkać s., najęść s. do syta*: I wól lepiej pociągnie, gdy s. plewami napcha Boh. <Na + Pchać>

Napchanie, a, blm., czynność cz. **Napchać**.

Napchanie się, a s., blm., czynność cz. **Napchać** s.

× **Napchanina**, y, blm. *napchanie*; przen. *nasyć*: Dla napchaniny spasytych darmożjadów. Wor.

Napchlenie, a, blm., czynność cz. **Napchlić**.

Napchlić, i, il *pchlami napęlnić, napuścić; zapchlić*: N. komorę, łózko, suknię. Kn. Psy napchliły komorę, pościel. Troc. <Na + Pchlić>

Napchnąć, nie, nął p. **Napchać**: Napchnij słomy w wór. Troc.

Napchnięcie, a, blm., czynność cz. **Napchnąć**. **Na pe** przys. żart. *napewno, z pewnością, niechybnie, niezawodnie*. <Na + Pe, zam. Pewno>

[**Napeciać**, a, ał] p. **Nakęcać**.

[**Napecianie**, a, blm.] czynność cz. **Napeciać**.

Napeckać, a, ał i N. s. p. **Napaćkać**. <Na + Peckać>

Napeckanie, a, blm., czynność cz. **Napeckać**.

Napeckanie się, a s., blm., czynność cz. **Napeckać** s.

[**Napedzieć**, powie, pedział] p. **Napowiedzieć**.

Napeklować, uje, ował *pekłując, nagromadzić pekłownicy*: N. mięsa. <Na + Peklować>

Napeklowanie, a, blm., czynność cz. **Napeklować**.

× **Napełnia**, i, lm. e I. *miejsce, które s. czasem napęlnia, składa na co*. 2. *miejsce w kopalni pod szybem głównym, do gromadzenia wyciętych skal lub kruszców, by te na wierzch dobytymi były*. L.

Napełniacz, a, lm. e piw. przyrząd do napęlniania kilku butelek jednocześnie.

Napełniać, a, ał i N. s. p. **Napełnić**.

Napełnianie, a, blm., czynność cz. **Napełniać**.

Napełnianie się, a s., blm., czynność cz. **Napełniać** s.

Napełnić, i, il, [Napełnić], nied. **Napełniać** I. co czym = *napuścić a. natkać czego w co do peł-*

na, zrobić co pełnym czego, wypełnić: N. balon gazem. Kiedy naczynie jakie s. napełni, dopiero wstrząsna, alić jeszcze zostanie miejsce, co by mogli N. B. B. N. butelkę winem, trzosa pieniędzy, spiżarnię żywnością, izbę dymem. N. beczkę, szklankę. Wszystkie kadzie, konwie, dzabany napełnili. Oss. I napełnili dwanaście koszów z owego chleba jęczmiennego. Bobym ci oczy twe napełnił łzami, opowiadając ci moje nieszczęście. Słow. † N. kobietę = *zapłodnić ją*. Jupiter, przewzławszy satyrskiej postawy, napełnił dwojgiem dzieci piękną Niktję. Otw. *Zapełnić, zając szczerliwie*: Napełniaz miejsca wszystkie bóstwem Twoim. Groch. N. miejsca urzędnikami. Chmury duchów napełnione tłumem. Słow. Przen.: Napełnił wnet (graniem na rogu), ożywił knieje i dąbrowy. Mick. N. powietrze krzykiem. Troc. Bydło napełniło las rykiem. N. świat sławą, rozgłosem. Sławą napełnił zagraniczne domy. Mick. To jedno puste miejsce nęci go i mami, już nie puste, bo on je napełnił myślami. Mick. N. kogo, co czym a. † czego = *przepęlnić, przejąc, przeniknąć czym*: N. państwo radością. Troc. N. kogo smutkiem. Śmierć ta napełniła dom nasz żalobą. N. serce zbytej radością, weselem, szczęściem, uczuciem bogim, spokojem. Ten zapłn mistrza, to groźne oblicze napełnia serca otuchą, nadzieją. Mick. Bóg go napełnia łaską swą, darem Duchu św. Kogo pan swemi łaskami napełnia, tego podaje w nienawisć swym towarzyszom. Boh. (= *obsypuje, obdarza hojnie*). Goreją djabli grzechem napełnieni. Mick. Będzie napełnion Duchu św. jeszcze z żywota matki swojej. Sekl. Oni napełnieni byli zaleźstwem. Leop. Napełniony był Aman popędlivością przeciw niemu. B. B. (= *napełniony popędlivością*. B. G.). Napełnion przeklinania. Kaz. 1555. N. = *napełnić sobą = zając a. przeniknąć*: Pomrok mglisty, napełniając wierzchołki i gałęzie drzewa, cały las wiąże w jedno. Mick. Przyjdź, Duchu św., racz N. serca nasze. Dusza moja, krąg napełniająca. Mick. Łaska go napełni i przez niego splynie na drugich. Chm. Pierś dziecinną, ojcowskie napełniają uczucia. Mick. Wspomnienia tłumem cisnęły s. do głowy i napełniały puste serce. Słow. 2. × N. *uzupełnić, wyrównać*: Miłosierny opuszczonemu bogactw swych udziela, a mądry niedostatki ubogiego napełnia. Smotr. 3. † N. co = *wypełnić, wykonać, spełnić; dopełnić czego*: Takież wytrzęsie Bóg wszelkiego męża, jen nie napełni słowa tego. B. Sz. Eufraksja znowu duffale przykazanie opacichy... napełniła. Ż. E. N. s. I. czym, † czego = *stać s. pełnym czego, najść czym do pełna, wypełnić s.*: Balon zwołna napełniał s. gazem. Ulice napełniły s. tłumami. Więzienia napełniają s. przestępcami. *Przepęlnić s., przejąc s., przeniknąć s. czym*: Krótka była radość moja, która s. teraz napełnia gorzkości i pożałowania. Skar. Serce moje napełniło s. smutkiem, goryczą. Powietrze napełnia s. po deszczu świeżością. *Najęść s., nasyć s., nupakować s.*: Jedli wiele, a napełniwszy s., zaraz jednym rzygnięciem nie w żołądku nie czuli. Skar. 2. † N. s. *spełnić s., wypełnić s., wykonać s., dopełnić s.* Głosy w. XV. <Na + Pełnić>

Napełnienie, a, blm. I. czynność cz. **Napełnić**. 2. *uzupełnienie s., pełność*. Głosy w. XV. Jak tylko człowiek niestrawnego żołądka co zje, czuje prędkie N. i odrygowanie s. Krup.

× **Napełnienie się**, a s., blm., czynność cz. **Napełnić** s.

† **Napełnisty** mogący być napełnionym. L.

Naperfumować, uje, ował *perfumami nakropić*: W kieszeni fraka umieściła żona batystową chustkę mocno naperfumowaną. Wilez. Zabrała jedną chusteczkę od parady, cienką z ozdobnym haftem, naperfumowaną aż do odurzenia. Bał. **N. ś. nakropić ś. perfumami, uperfumować ś., wyperfumować ś.** <Na + Perfumować>

Naperfumowanie, a, blm., czynność cz. Naperfumować.

Naperfumowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naperfumować ś.

Naperorować, uje, ował *naprawić peror.* **N. ś. naszyć ś. a. namęczyć ś., perorując.** <Na + Perorować>

Naperorowanie, a, lm. a czynność cz. Naperorować.

Naperswadować się, uje ś., ował ś. namęczyć ś. perswadowaniem: Com ś. nagadała, com ś. naprosiła, co naperswadowała! Kaczk. <Na + Perswadować>

Naperswadowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naperswadować ś.

† **Naperzać, a, ał i N. ś. p. Naperzyć.**

† **Naperzanie, a, blm., czynność cz. Naperzać.** **Naperzanie się, a ś., blm., czynność cz. Naperzać ś.**

† **Naperzenie, a, blm., czynność cz. Naperzyć.** **Naperzenie się, a ś., blm., czynność cz. Naperzyć ś.**

† **Naperzyć, y, ył, nied. † Naperzać najeżyć, nastawić, zmarszczyć**: Gdy u dworu przychodzi rada około czego, tedy przewrotni pochlebcy naperzą brwi. Kosz. **N. ś. najeżyć ś., naindyczyć ś., naczupurzyć ś., zaperzyć ś.** <Na + Perzyć>

Napewno, Na pewniaka gm., Na pe żart. z pewnością, niezawodnie, niechylnie: Przyjdę N. Jeżeli słyszała co o ludziach niewierzących, nie może ich sobie N. wyobrazić, jako istoty zwykłe. Dąb. <Na + Pewno>

× **Napęnieć, eje, ał p. Napęcznieć**: Gdybyś nie napęniał, niebyś ś. nie odmienił. Krasz. <Na + Pęnieć>

× **Napęnienie, a, blm., czynność cz. Napęnieć.**

× **Napęzenie, a, blm., czynność cz. Napęczyć.** **Napęczniały który napęczniał, nabrzmiały**: Żył napęczniały, oczy łyskające. Pilch. Światu groźne to żelazo, krwιά, jak gąbka, napęczniała. Fred. A.

Napęcznieć, eje, ał, × Napęnieć, × Napuczenieć nabrzmieć, stać ś. pękatym: Różga Aaronowa zakwitnęła, i napęczniawszy pąkowiem z tej różdżki, wypuściły z siebie kwiatki. Leop. Groch w wodzie napęczniał. Żył napęczniały (=nabrały). Przen.: Był nie trwonie tego, co tu i ówdzie w ręce wpadnie, to i mieszek napęcznieje. Sienk. <Na + Pęcznieć>

Napęczniecie, a, i. blm., czynność cz. Napęcznieć. 2. lm. a lek. p. **Naciek.**

× **Napęczyć, y, ył p. Napuczzyć**: Oczy wytrzyśzczyły, a gębę napęczył. Prz. <Na + *Pęczyć, od PĘK>

× **Napęd, u, lm. y i. napędzanie, natarcie, nawal, napaść, atak**: Sehonie ś. dokąd w napędzie. Bili naokoło obozu parkan, aby pod jego zasłoną wycieczki czynić i w czasie napędu cofać ś. mogli. Nar. 2. **gromada napędzona do jednej miejscowości**: Dzisiaj na rynku był wielki N. bydła. <Na + Pęd>

Napędzać, a, ał i. dok. namęczyć, pędzając; naganiać: Napędzał krowę po polach, zanim ją zajął. 2. nied. p. **Napędzić. N. ś. namęczyć ś. pędzaniem, nauganiać ś.** <Na + Pędzać>

Napędzanie, a, blm., czynność cz. Napędzać. **Napędzanie się, a ś., blm., czynność cz. Napędzać ś.**

Napędzenie, a, blm., czynność cz. Napędzić. × **Napędziciel, a, lm. e ten, co napędza, naganiacz.**

× **Napędzicielka, i, lm. i forma ż. od Napędziciel.**

Napędzić, i, ił, nied. Napędzać i. spędzić, zapędzić na jakie miejsce, nagnać: N. zwierzę do sieci. Troc. Napędziłem dzikiego zwierza do parkana. Bardz. Psy napędziły niedźwiedzia na mnie. Napędził bydło na cudzą łąkę. N. wody ze strugi na łąkę. Przen.: Towarzystwo nasze z Warszawy, które nas tu napędziło, dla nas i wogóle dla ludzi mało dostępne. Krasz. (=sprowadziło, pociągnęło za sobą). Przen.: Do zimnej wody go napędził. Prz. (=zapędził go w ciasny kąt, przyparł go do ściany). Napędzając od dołu rozum do głowy. Dyg. N. komu strachu, Pietra, bobu = *nabawić mu strachu, narobić mu strachu*. Można mu N. bobu. Dyg. × N. komu kłopot. Troc. 2. kogo do czego = *zapędzić, przypędzić, przynaglić*: Napędzała dziewczki baba bardzo do roboty. Tremb. Nie można go N. do książki. 3. × N. *odpędzić, przepędzić, wypędzić, odegnąć, wygnąć*: Pachołcy czepiali ś. do nich, chcą razem z nimi bronić świat katolicki od pogan; ale ich napędzano, bo też i broni dla nich nie było. Kaczk. Napędził tę hołotę. Krasz. Gdy chceś kogo N., to poprzed tej hecy, postaraj ś. dowiedzieć, czyje on ma plecy, inaczej go nietylko nie napędzisz bratku, ale jeszcze przeprosisz serdecznie w dodatku. Rod. 4. a. nied. **Szwełowac skórę** = *wywoływać jej zbieganie ś., kurczenie ś. a przez to grubienie*: N. skórę garbnikiem, kwasem. Wapnica napędzająca = *mająca własność napędzania skór*. × N. ś. 1. *zapędzić ś., wzlecieć*: Lekką ś. wieżę w sklepienia napędzę. Pol. 2. *nastreczyć ś.*: Tymczasem może i okazyjka napędzi ś. Byk. <Na + Pędzić>

Napędzlować, uje, ował, Napędzlować pędzlem nasmarować. N. ś. namęczyć ś. pędzlowaniem. <Na + Pędzlować>

Napędzlowanie, a, blm., czynność cz. Napędzlować.

Napękać, a, ał i. dok. pękając kolejno a. wielokrotnie, popękać w wielkiej liczbie. 2. × N. p. **Napęknąć.** <Na + Pękać>

Napękanie, a, blm., czynność cz. Napękać. × **Napękły, × Napęknięty który napękał, nadpęknięty.**

× **Napęknąć, pęknie, pękał, nied. × Napękać nieco pęknąć, nadpęknąć.**

× **Napękniecie, a, blm., czynność cz. Napęknąć.** × **Napęknięty p. Napękły.**

Napępnik, a, lm. i lek. przepaska pępkowa, pasek na przepuklinę pępkową: N. Besliera. <Na + Pępn>

Napętać, a, ał i. pętając jedno po drugim, wiele spętać, nawiązać, nakrępować. 2. gm. *nażebrać czego.* <Na + Pętać>

Napętanie, a, blm., czynność cz. Napętać. **Napętlować, uje, ował p. Napędzlować.** <Na + Pętlować>

Napętlowanie, a, blm., czynność cz. Napętlować, napędzlowanie.

† **Napiać, eje, ał, nied. † Napiewać i. zacząć śpiew, nutę śpiewu, zaintonować, zaśpiewać**: Napiewała głosy niewieściami. Żebr. Im spieszniej napiewa, tym ochotniej głowa szanuje ku gó-

rze. Żebr. Przen.: *poddać, podsunąć, napędzić*: Doradzają jej leczyci miłość, lecz myśli głuchej napiewają. Żebr. 2. co = *wyśpiewać*, nied. *opiewać*: Napiewają chwałę Herkulesową. Koch. J. N. ś. *namęczyć ś. pianiem*. <Na + Piać>

† **Napianie**, a, bkm., czynność cz. **Napiać**.

Napianie się, a ś., bkm., czynność cz. **Napiać ś.**

Napiastować, uje, ował *piastując jednego po drugim, wielu wypiaastować; piastując niejednokrotnie, wiele razy wypiaastować*. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. piastowaniem*. <Na + Piastować>

Napiąć, pnie, piął, nied. **Napinać** I. *naciągnąć, natężyć, naprężyć, wyszpanować*: N. sznur, linę. Pocznie kuszę napinać. Szymon. Łuk napięty. Żim. Błogosławione oczki blasku i wesela, skąd amerek wygląda i łuzek napina. Mick. Napiąwszy dla pędu wiatrów żagle. Pileh. Napnę ojezystej arfy chętnie strony. Susz. Przen.: N. siły swoje = *natężyć, wyleżyć; wysilić ś., wziąć ś., zawziąć ś.*: Napina mocno swoje siły. Susz. Na to najwięcej siły swoje napina, żeby ich na swój zółd przewabił. Bz. Zastał w Judaszu wolę złą ku przedaniu Pana napięty. Żarn. Król na wojnę szłąską wszystek napięty. Błaż. Przen.: Uczucie jego napięte było, jak struna, na najwyższe tony. Bał. Przen.: † Napięta cera. Troc (= *mina urzędowa, wymuszona*). † Z napiętą przychodzi twarzą. Troc. Przen.: Każdy historyk napinał fakt do swych teorii i poglądów. Bał. (= *naciągał, nakręcał*). 2. *zamierzyć, uplanować, ukartować, zdecydować, postanowić, ułożyć, umyślić, upatrzeć*: Kiedy co poczynasz, upatruj srogi zawód, gdy dzieło napinasz. Jabł. Tak rzecz swą napiąwszy, na miejsca jak najskrytsze uchodzi. Pileh. Witold, znou stawiać ś. upornie, zdrady napina i umowy targa. Mick. Wszak widzą co złe; dla Boga, czemuby nie unykać od napiętej zguby! Chr. Żartuj sobie We Panna, ale to jest pewna, że tu jest napięte zamężcie. L. Już mam rzeczy napięte, niczego mi nie brakuje, tylko twego zezwolenia. L. Interes napięty. Teraz jedziemy żenić ś. z jedną hrabianką, którą pan ma napiętą. Korz. (= *upatrzony*). 3. fiz.: *Energja napięta = energja położenia a. potencjalna*: Przy spadaniu ciała energja napięta czyli położenia przemienia ś. w energję ruchu czyli kinetyczną. N. ś. I. *natężyć ś., wysilić ś.*: Stare psy przy odbywaniu potrzeby naturalnej silnie ś. napinają (= *nadymają ś.*). × N. ś. na co = *wyłożyć siły w celu zrobienia czego*: Tak na to silnie ś. napięli, że nieprzyjaciół stąd rugowali. Tw. Napina ś. na ten urząd. Troc (= *mie ś.*). 2. [Napinać ś.] = *mdło ś. robić, na wymioty ś. zbierać*. <Na + Piać>

Napiąstkowy staw, anat. = *łączący dłoń z przedramieniem*. <Na + Piąstka>

× **Napiątnować, uje, ował** p. **Napiętnować**: Literami napiątnowawszy żelaznemi, twarz mu oszkaradził. Warg. Działa te mają być znakiem pewnym napiątnowane. Vol. <Na + Piątnować>

× **Napiątnowanie**, a, bkm., czynność cz. **Napiątnować**, *napiętnowanie*.

[**Napichnienie**, a, bkm.] czynność cz. **Napichnić**. [**Napichnić**, i, ii, **Nabryzdzić**] *nasmażyć luluja-ko, napitrasić*. <Na + Pichcić>

Napić, ije, ii, nied. **Napijać** *pijąc wielokrotnie, wypić wiele a. pewną ilość*: Napił przy obiedzie wina na dziesięć rubli. Trunków na borg napił. L. [Zawsze z kogoś napił] (= *napił ś. czyjś koszt*). [Napijał gorzałceki]. N. ś. I. *pijąc, nasycić ś.; ugasić pragnienie*: Jedliście, a nie najedliście ś.; piliście, a nie napiliście ś. Skar. Bydlę, gdy ś. napije, ile przyrodzeniu dosyć, już

więcej nie pije. Petr. Żart.: Nie utopił ś., ale ś. już dobrze wody napił. Napił ś. ostatni raz w morzu, w rzece. Troc (= *utonął*). N. ś. czego = *wypić czego do syta a. trochę, pewną ilość popić*: Wstałabym sobie o ósmej godzinie, napiłabym ś. kawy. L. Daj mi ś. N. ze dzbanka! Napiję ś. wódki. Kras. Albo ś. i napijmy, sąsiedzie, rzekł po pierwszej potrawie. Kras. Przen.: Tam (w Soplicowie) ś. człowiek napije, nadyszy ojezystny. Mick. 2. *podpić sobie, zalać czuprynę, upić ś.*: Dobry z niego sługa, ale lubi ś. N. Napitoś ś.; prześpije ś. Przyrzecz mi jeno, że ś. nie będziesz napijał — to cię podstarościm swoim zrobię. Sienk. 3. przen. *naciągnąć, wciągnąć, nabrać w siebie czego, nasiągnąć czym*: Czego ś. zrazu skorupa napije, to ś. z niej potem nigdy nie wymyje. Prz. Straconej nigdy nie odzyska pełna barwy, gdy farby napije ś. wetna. Min. Gąbka napija ś. wody. Która ziemia była, którąby ś. krwi naszej nie napiła? Li. Napijać ś. dymu, smrodu. L. † Przen.: *przejsić, przejąć ś. czym, nawylnąć, przywylnąć, nazwyczać ś., nauczyć ś. czego*: Błędu obrazoborskiego dobrze ś. napił. Skar. Czyby winna żona, gdzieby napiwszy ś. od złego męża złych obyczajów, złe żyła? Petr. Augustyn z młodości napił ś. był kacerstwa manichejskiego. Skar. Cnotą i przyrodzeniem ludzie ś. rządziłi, aż ś. potem zniemagła swej woli napił. Szymon. Takowych obyczajów, ja cię napominam, aby ś. nie imował i nie napijał ś. Ciek. <Na + Pić>

Napieć, piecze, piekł, nied. **Napiekać** *piekąc przez jakiś czas a. jedno po drugim, wiele upiec*: N. mięsiwa. Napiekl im chleba z wapnem i opikami. Hoł. Napiekl prażnego chleba. Leop. Przen.: Napieklabyś raków, słysząc o tym. L. (= *zawstydzilibyś ś., zacerwieńlibyś ś., zarumieniłabyś ś.*). N. ś. I. *piekąc, namęczyć ś.* 2. *nacierpieć ś. na spiekocie, napalić ś.*: N. ś. na słońcu, przed ogniem. <Na + Piec>

Napieczenie, a, bkm., czynność cz. **Napieć**.

Napieczenie się, a ś., bkm., czynność cz. **Napieć ś.**

Napieczętny *znajdujący ś. na pieczęci a. na pieczęciach*: W drugiej części traktuje o znakach napieczętnych w Polsce. Piek. <Na + Pieczęć>

Napieczętować, uje, ował *pieczętując jedno po drugim, wiele zapieczętować, opieczętować, opieczętować*: N. listów, butelek. N. ś. *namęczyć ś. pieczętowaniem*. <Na + Pieczętować>

Napieczętowanie, a, bkm., czynność cz. **Napieczętować**.

[**Napieć**, u, bkm.] I. *nadwaga ciasta nad mąkę, z której upieczono chleb*. 2. przen.: [Z **napiekiem**] przys. *zupelnie, do szczętu, do cna*.

Napiekać, a, al p. **Napieć**.

Napiekanie, a, bkm., czynność cz. **Napiekać**.

Napiełgnować się, uje ś., ował ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. pielęgowaniem*. <Na + Pielęgnować>

Napiełgrzymować się, uje ś., ował ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. pielgrzymowaniem*. <Na + Pielgrzymować>

Napienić, i, ii I. *narobić piany*. 2. co = *pianą co napełnić*. N. ś. *napuszczać ś. piany*: Co ś. narzodził, napienił! <Na + Pieniść>

Napieprzać, a, al p. Napieprzyć.

Napieprzanie, a, bkm., czynność cz. **Napieprzać**.

Napieprzenie, a, bkm., czynność cz. **Napieprzyć**.

Napieprzyć, y, yi, nied. **Napieprzać** *popieprzyć*,

zaprawić pieprzem: N. potrawę. Przen.: N. komu = zadać komu pieprzu = dokuczyć, dosłobić komu. <Na + Pieprzyć>

× **Napieracz**, a, lm. e ten, co napiera, nalega. <Na + *Pieracz, od Przeć>

Napierać, a, ał i N. ś. p. Naprzęd. <Na + *Pierać, od Przeć>

Napieranie, a, lm. a czynność cz. **Napierać**: N. na stolec, lek. (tenesmus) = silnie odczuwana potrzeba wypróżnienia ś. bez możliwości skutecznego jej, wydymanie, parcie, ciskawica, inasilenie.

Napieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Napierać** ś.

Napiersień, śnia, lm. śnie p. **Napiersnik**: Pektorał a. N. Leop. Tam ludów, różnych mową, ubiorem, postacią, napierśnie zdobył napis: „Wolni wszyscy bracia.” God. <Na + Piers>

† **Napierszek**, szka, lm. szki p. **Napiersnik**. Troc. <Na + Piers>

Napiersnica, y, lm. e p. **Napiersnik**: Potym wątlą nasłednieg sam przyoblekł w napiersnicę. Zal.

Napiersniczek, czka, lm. czki p. **Napiersnik**: Dziecięciu dasz N. welniany, aż do podółku długiego, w tyle zawiązany z rękawkami. L.

Napiersnik, a, lm. i, **Napiersień**, **Napiersnica**, † **Napierszek**, † **Napierszek** I. ozdoba na piersi: mężczyzny, kobiety a. konia: Zartkonogie rumaki odkryte dywdykiem wzorzystym i szkarlatnym, przód zaś napiersnikiem szczerozłotym polyska. Pilch. 2. część zbroi, która służyła do osłony piersi od uderzeń i wystrzałów: Właściwy pancerz składał ś. z dwóch blach wypukłych: napiersnika i napiecznika. Ml. Syn Likaona Djomeda ugodził w pancerza N. Ml. 3. część ubioru przypadająca na piersi; bawet; kołnierzyk osłaniający z przodu piersi: N. mniszek. Troc. N. księży = pektorale. 4. kawał kwadratowy materji, którą kapłani żydowscy na piersiach nosili. 5. lek. (cataphraetes) opatrunek na klatkę piersiową nakładany, opaska piersiowa. 6. rzem. kawał blachy lub deski, o który ś. opiera koniec korby lub osi cewki przy drylowaniu dziury wiertakiem. Zdr. **Napiersniczek**. <Na + Piers>

Napiersny znajdujący ś. na piersiach; na piersiach położony, wiszący: Krzyż N. arcybiskupski. Troc. Przed delfinem napiersnym okrętu powstał duch Luzjady. Słow.

† **Napierwej**, † **Napirwej** przys. *najpierw*: Nie razem ku temu przyszedł, aby mistrza swego sprzedał, ale N. po trosze wymował pieniądze, które jemu był dał Pan Krystus rozdawać ubogim. Kaz. 1555. Wiele dobrych rzeczy Pan Jezus uczynił wszystkim krześcijanom, to N., iż Bóg Ociec odpuszcza tym grzechy, którzy są wdzięczni umęczenia Syna Jego. Kaz. 1555. <Na(j) + Pierwej>

† **Napierwszy** st. n. od **Pierwszy**, *najpierwszy*. <Na(j) + Pierwszy>

Napierać, a, ał p. **Napierzyć**.

Napierzanie, a, blm., czynność cz. **Napierzać**.

Napierzenie, a, blm., czynność cz. **Napierzyć**.

Napierzyć, y, ył, nied. **Napierzać** I. *naśmięcić pierzem, piórami*. 2. *napelnąć pierzem, zapierzyć, opierzyć*: Suknię mi napierzysz. Troc. Napierzające strzały. Bud. (= *opatrujcie w pióra*). Przen.: Ow fortunał w pychę napierzony. Wad. (= *na-czupurzony, naperzony*). 3. [N. koło] = *osadzić szprychy w pięcie koła u wozu*. 4. [N. wiatrak] = *skrzydła zapełnić dranicami, ułożyć płachty*

w szmigi (by wiatr w nie dał). 5. [N. siery] = *nabić drucikami siery (części kołowrotka)*. <Na + Pierzyć>

Napieszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Napiescić** ś.

Napiescić się, i ś., il ś., **Nakaresować** ś. *na-sycić ś. pieszczołami, nacechać ś.*: Napiesciwszy ś. i z nim swoje żarty skończywszy, w on czas miłego żegnała. P. Koch. Któż ś. dość kiedy napiescił z swojego kochania celem? Węg. <Na + Pieścić>

† **Napiewać**, a, ał p. **Napiać**.

† **Napiewanie**, a, blm., czynność cz. **Napiewać**.

Napięcie, a, blm. I. czynność cz. **Napiać**: Łuk od napięcia długiego słabiej. Troc. N. sił, conceptów, myśli do czego. Troc. 2. bud. = a) *szerokość ościeży sklepieniowej przy nasadzie łuku a. długość ciężwy tegoż*. b) *szerokość światła między jarzmami w noście drewnianym*. 3. a **Naprężenie** fiz. = a) *stan rzeczy napiętej, stan przymusu czyli wysiłku, w jakim znajduje ś. sprężyna uciśnięta, struna rozciągnięta*. Przen.: Obraz silnie natężonego uczucia, które w najwyższym napięciu długo trwać nie może, musi ś. zdecydować w tym lub owym kierunku, ażeby przejść następnie w fazę spokojniejszą i łagodniejszą. Chm. N. dramatyczne utworu scenicznego. b) N. powierzchniowe cieczy = *stan przymusu, w jakim pozostaje wierzchnia, nader cienka warstwa cieczy, tworząca jakby błonę dążącą do zmniejszenia swej powierzchni i wywierająca stąd na ciecz pewien nacisk*. c) N. elektryczne = *różnica elektryczna dwu biegunów, różnica ich potencjałów, siła elektrowzbudzająca*. 4. a. × **Napiętość** fizj. *sprężystość właściwa tkanek a. narządów ciała, ich nastrój, naprężenie* (tonus): N. mięśni. N. elektryczne (electrotonus). <Na + *Pięcie, od Piąć>

† **Napiędzimaż**, eża, lm. owie, † **Piędzimeżyk** karzeł, pigmejczyk, liliput. Mym. <Na + Piędz + Maż>

Napięstek, tka, lm. tki anat. p. **Nadgarstek**. <Na + Pięś>

† **Napięstka**, i, lm. i **bransoletka**, ozdoba na rękę, maneta. <Na + Pięś>

[**Napięteczek**, czka, lm. czki] p. **Napiętek**: **Napiętecki** trzaskają.

[**Napiętek**, tka, lm. tki] I. *tylna część obuwia, na której pięta spoczywa*, o beas: Pod N. umacnia ś. żelazna podkówka. Nie po krzywych napiętkach ma być poznawan szlachcie, ale po enocie. Star. Pelnie konia napiętkiem. Pot. Szewcu po napiętku dosyć. Prz. (= *szewcze, patrz kopyta*). Przen.: Włać komu waru za napiętki a. zajrzeć komu pod napiętki = *dać ś. komu we znaki*: Ta zima niejednemu z was zajrzy pod napiętki. Chr. Gore już Cezar do wojny skwapliwy, wławszy ojezyźnie waru za napiętki. Chr. 2. *krajanika chleba*. Zdr. [**Napięteczek**]. Por. **Napięto**, **Napiętko**. <Na + Pięta>

[**Napiętko**, i, lm. i]?: Chusteczką napiętkę wyścielę. Por. **Napiętek**.

Napiętko-czołenkowy anat. Wiąz N., in. wiąz nadpiętołódkowy, × skokołódkowy (ligamentum talo-naviculare). <Napiętek + Czołenkowy>

Napiętkowy anat. *na pięcie, nad piętą będący*: Kość napiętkowa, nadpiętkowa, skokowa, † występna, † czworogranna, kostka, kut (talus, astragalus).

Napiętnować, uje, ował, × **Napiątnować** kogo, eo = *piętnem naznaczyć, nacechować*: N. zbrodnia-

rza. Przen.: Przyrodzenie napiętnowało czoło jego szlachetnością. Włos miał siwy i zwiędłe jagody, napiętnowane starością cierpienia. Mick. Rzeczy swoje napiętnował okrucieństwem. Taką nikczemność należy N. (= *ujawniwszy, nazwać właściwym mianem*). <Na + Piętnować>

Napiętnowanie, a, bkm., czynność cz. **Napiętnować**.

Napiętny = **Nadpiętny**. <Na + Pięta>

[**Napięto**, a, lm. a]?: Ileż, Jasiu, czapek masz? — Mamei trzy napięta, siedzą w nich gąsięta. Por. **Napiętek**.

× **Napiętość**, i, bkm. fizj. p. **Napięcie**. <Na + *Piętość, od Piąg>

Napiętrzać, a, ał p. **Napiętrzyć**.

Napiętrzenie, a, bkm., czynność cz. **Napiętrzać**.

Napiętrze, a, lm. a bud. *piętra w kościołach średniowiecznych nad sklepieniami bocznych naw*. <Na + Piętro>

Napiętrzenie, a, bkm., czynność cz. **Napiętrzyć**.

Napiętrzyć, y, ył, nied. **Napiętrzać** i. *piętro pobudować nad piętrzem; wznieść jaką budowę na kilka pięter; wznieść jedną rzecz nad drugą*: N. dom, śpichlerz, browar. 2. *przen. wznieść do góry, spiętrzyć, nastroszyć*: Napiętrzył czuprynę. Wybuchł straszny pożar pomiędzy napiętrzonemi w obozie stertami. Szaj. <Na + Piętrzyć>

Napijać, a, ał i N. s. p. **Napić**.

Napijanie, a, bkm., czynność cz. **Napijać**.

Napijanie się, a s., bkm., czynność cz. **Napijać** s.

Napikować, uje, ował *plikując jedno po drugim, wiele wypikować*: N. kołder. <Na + Pikować>

Napikowanie, a, bkm., czynność cz. **Napikować**.

Napilnik, a, lm. i, *Raszpla pilnik stalowy, grubo nacinnany w zęby trójkątne, jakoby zadziory, do grubych robót kruszcowych, np. u kowali*. <Na + Pilnik>

Napilnować się, uje s., ował s. *namęczyć s. pilnowaniem*. <Na + Pilnować>

Napiłować, uje, ował, nied. **Napiłowywać** i. *przez pilowanie wiele nagromadzić*: N. desek. 2. = **Nadpiłować**. N. s. *namęczyć s. pilowaniem*. <Na + Piłować>

Napiłowanie, a, bkm., czynność cz. **Napiłować**.

Napiłowywać, uje, ywał p. **Napiłować**.

Napiłowywanie, a, bkm., czynność cz. **Napiłowywać**.

× **Napiły**, × **Napity** *który s. napil, podpily, podchmielony, podochocony*: Starszy jeden między nami, bardziej N. jak inni, zaprowadził ich wszystkich jako burzycielów pokoju. L. Będąc dobrze N., wielkimi szklanemi oczami na Dodosińskiego spojrział. Skarb. <Na + Pić>

Napinacz, a, lm. e i. *ten, co napina*. 2. anat.: N. a. *naprężacz powięzi szerokiej (tensor fasciae latae)*. N. biony *bębenkowej, mięsień natężający błonę bębenkową, mięsień wewnętrzny młotka (museulus tensor tympani)*. <Na + *Pinacz, od Piąg>

Napinać, a, ał i N. s. p. **Napiąć**.

Napinanie, a, bkm., czynność cz. **Napinać**.

Napinanie się, a s., bkm., czynność cz. **Napinać** s.

[**Napiór**, u, bkm.] *cienkie deseczki, używane do napierzania śmig wiatraka*. <Na + *Piór, od Pierzyć>

† **Napirwej** p. **Napierwej**: Drzewo, niż s. skazi, N. list wszystkie z niego opadnie, potem gałęzie posennie, na ostatek zbucznieje. Kaz. 1555. <Na(j) + Pi(e)rwej>

Napis, u, lm. y i. *to, co napisano, inskrypcja*: Na rogach ulic umieszczono napisy w dwóch językach. Na domach pełno tablic i napisów. Mick. Na pomniku Piotra jest N. Mick. Jest i N.: tu może behatera imię... w zapomnieniu drzemie. Mick. N. na nagrobku. Moneta z napisem zatartym. Napisy runiczne. N. na szyldzie. Kłaść, dawać N. N. a. **Nadpis** = a) × na kopercie = *adres wypisany*. b) na książce = *tytuł*. Historia ta wyszła z druku pod napisem... Chm. Numery w napisach pojedynczych pieśni poematu. 2. † N. *przez zwisko, przydomek, tytuł*: On sobie tytuł wznowił Adelfonsus; potomkowie zaś tego napisu zaniechali. Skar. <Na + *Pis, od Pisać>

† **Napisacz**, a, lm. e *ten, co robi napis*.

Napisać, sze, sał, nied. × **Napisywać** i. *skończyć pisanie; wyrazić co na czym literami*: Już napisałem, teraz jestem wolny. Siądź i napisz: Kochany przyjacielu... Napisałby węglem na czeluściach. Kn. Napisano u białego Iwa, nie czekają jednego dwa. Prz. Lepiej niech pan napisze choć kilka słów, bo lokaj prostak, nie umie komplementu uczynić. L. N. do kogo w jakiej sprawie = *porozumieć s. z nim piśmiennie, listownie, zakorespondować*. Przen.: Te dwa wyrazy, napisane w twoim oku. Mick. 2. *ulożyćwszy, skomponowawszy, napisać*: N. list, powieść, komedję, wypracowanie. 3. *pisząc przez jakiś czas a. wielokrotnie, zapisać pewną ilość*: Napisałem dzisiaj dwa arkusze. 4. × N. list = *zadresować*. 5. *przeznaczyć, zawyrokováć, postanowić, oszczędzić*: Przyjdzie chyba do śmierci w kawalerstwie służyc, tak już napisano. Sienk. 6. [N.] *narysować*: Napiszą na gałganie oczy węglem. N. s. i. *natrudzić s. a. nasycić s. pisaniem*: Napisałem s. dziś dosyć. 2. × N. s. *czego = podać napisaniu czego*: Innych wymysłów albo zabobonów a kto by s. napisał albo napamiętał? Rej. <Na + Pisać>

Napisanie, a i. bkm., czynność cz. **Napisać**: Czas napisania ballad i romansów Mickiewicza w niektórych jedynie szczegółach jest niewątpliwy. 2. † N. i [N.], lm. a *napis*. Głosy w. XV.

Napisek, ska, lm. ski *etykieta (na butelce)*. <Na + *Pisek, od Pisać>

† **Napiskać się**, a s., ał s. p. **Napiszczyć** s. Rej. <Na + Piskać>

† **Napiskanie się**, a s., bkm., czynność cz. **Napiskać** s.

Napisne, ego, bkm. i. † N. *zaświadczenie na piśmie*: Wyciągacz podatków względem znaku, który napisnem zowią, niech nic nie wyciąga, a wszakże listy swemi niech kmiecie kwituje z zapłaconia. Herb. 2. *zapłata za napisanie czego*: Za N. zapłacono złotych dwa. Sł. wil. <Na + *Pisny, od Pisać>

Napisowy przym. od **Napis**: Styl N. Łupek N. = *ampelit*. Łab.

× **Napisywać**, uje, ywał p. **Napisać**.

× **Napisywanie**, a, bkm., czynność cz. **Napisywać**.

Napiszczyć się, y s., ał s., † **Napiskać** s. *namęczyć s. a. nasycić s., pisząc*. <Na + Piszczyc>

Napiszczenie się, a s., bkm., czynność cz. **Napiszczyć** s.

Napitek, tku i. × N., bkm. *napicie s., picie*: Wielom stoi za mękę nie mieć do napitku wina. Pileh. 2. lm. tkj p. **Napój**: Dukat to mi kwitek, miodek to N. Pol. Roznoszą napitki. Sienk. Jest jałmużna, są pacierze i jedzenie i N. Mick. Wilk rzekł do barana: oć to ważysz s. tak mająci mój N.? Tremb. Zb.: Wojsko prowianta-

mi, zwłaszcza zaś wszelkim napitkiem obeszłę. Sienk. Gorące napitki (=napoje spirytusowe, spirytualja). 3. lek.: N. wiedeński p. Napar. <Na + *Pitek, od Pić>

Napitrasić, i, il posp. *pitrasząc, narobić*. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. pitraszeniem*. <Na + Pitrasić>

Napitraszenie, a, blm., czynność cz. **Napitrasić**.
× **Napity p. Napily**: Byłem trochę N. Pol. Nie było bezpiecznym między napitych ś. cisnąę. Krasz. <Na + Pity>

Napiwek, wku, lm. wki, Napiwne, Napiwo *datek za okazaną usługę, za fatygę, tryngiel*. <Na + Piwo>

Napiwkowy przym. od **Napiwek**. Żart.: Nikt jeszcze lekarstwa na bóle napiwkowe nie znalazł.

Napiwne, ego, blm. p. **Napiwek**.

Napiwo, a, lm. a p. **Napiwek**: Każę sobie dodać bodaj czarnej kawy, z nienechronnym napiewem dla służącego więcej to wyniesie niż kupienie dziennika. Krasz.

Naplamić, i, il *plamiąc jedno po drugim, wiele splamić*. <Na + Plamić>

Naplamienie, a, blm., czynność cz. **Naplamić**.

Naplanować, uje, ował *narobić planów, naprojektować*. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. planowaniem*. <Na + Planować>

Naplanowanie, a, blm., czynność cz. **Naplanować**.

Naplantować, uje, ował *plantując jedno po drugim, wiele splantować*. N. ś. *namęczyć ś. plantowaniem*. <Na + Plantować>

Naplantowanie, a, blm., czynność cz. **Naplantować**.

Naplatać, a, ał p. **Napleść**. <Na + *Platać, od Pleść>

Naplatanie, a, blm., czynność cz. **Naplatać**.

Naplaterować, uje, ował *platerując jedno po drugim, wiele czegoś platerowanego nagromadzić*. N. ś. *namęczyć ś. platerowaniem*. <Na + Platerować>

Naplaterowanie, a, blm., czynność cz. **Naplaterować**.

Naplądrować, uje, ował, Naplondrować *plądrując jedno po drugim, wiele splądrować*. <Na + Plądrować>

Naplądrowanie, a, blm., czynność cz. **Naplądrować, naplondrowanie**.

Napłaszać się, a ś., ał ś. *nasycić ś., płasząc; natakczycić ś., naskakać ś.* <Na + Płaszać>

Naplątać, cze a. × ta, tał *plącząc ustawicznie, wiele splątać, nagmatwać, nawikłać*: N. nici, słów niezrozumiałych. Z uprzedzonych zysków ledwo ręce im napląta cząstka dziesiąta. Klon. (=zostanie w rękach). N. ś. *nawikłać ś., nagmatwać ś., przyplątać w znacznej ilości*: Naplątały ś. do miasteczek polskich wspomnienia. Bart. <Na + Plątać>

Naplątanie, a, blm., czynność cz. **Naplątać**.

[**Napleczki, ów, blp.**] *sądy, koromyśla*: U drzwi stała rażka, ceber, wiadro i N. do noszenia wody. Krasz. <Ukr. *nāpleczky*>

Naplecznik, a, lm. i l. *pas przez ramię założony, przy pomocy którego nosi ś. a. ś. ciągnie rzecz jaka, szelki*. 2. × N. p. **Naramiennik**. 3. **humeral**. 4. *część zbroi, okrywająca płeć*: Właściwy panцерz składał ś. z dwóch blach wypukłych: napierśnika i naplecznika. Ml. <Na + Płeć>

Napleć, piele a. pele, pelł a. × piółł a. × piel, Naplewić *pieląc jakiś czas, wiele a. ile trzeba cze-*

go popleć, wypleć: Napelli dziś dużo zielska. N. ś. *namęczyć ś. pieieniem*. <Na + Pleć>

Naplenie się, i ś., il ś. *namnożyć ś.* <Na + Plenić>

Naplenie się, a ś., blm., czynność cz. **Naplenieć ś.**

× **Napleszczyć, y, ał** *pluszcząc nabryzgać*. <Na + Pleszczyć>

Napleść, plecie, plótl, nied. Naplatać f. plotać, narobić: Nie mając konopi na powrozy, włosy białym głowom pourzynawszy, sznurów z nich naplefli. Star. N. koszyków, łapci. 2. przen. *nagadać głupstw, napaplać, nabredzić, nabzdurzyć, nabajać*: Obywatel Aten naplecie ci, Bóg wie nie co, o cudach swojej ziemi. Oss. N. przed kim = *narobić plotek*: Wszystko fałsz, co pan Zwodnicki napłótl przed nami. L. 3. przen.: N. komu ręce = *napchać pieniędzmi*. N. ś. *nasycić ś. pleciem*: Po karczmach chodzą, z kimby ś. leda o czym napleli a namówili. L. <Na + Pleść>

Napleśnić, eje, ał i. począć pleśnić, nieco opleśnić: Ser napleśniał. Troc. 2. *pleśniejąc ustawicznie, w wielkiej ilości spleśnić*. <Na + Pleśnić>

Napleśnienie, a, blm., czynność cz. **Napleśnić**.

Napletek, tka, lm. tki anat. l. a. nadpletek, łobrzązek, łobrzązka, łobrzązek, łobrzązek, łokrawek, łniedorzerek, łnieobrzązek, łnieobrzązanie, łnieobrzązka, łpokrowczyk, łprzedskórek, łskórka członka tajemnego (praeputium) *tulejkowate zdwojenie skóry, pokrywające żołędź prącia*. 2. (praeputium elitoridis) *kapturkowaty zrost warg sromnych mniejszych ponad lechtaczkę, łobrzązek lechtaczki*. 3. zoot. *puzdro, szczeg. u konia*. <Na + Pleć, zam. *Napletek, wyraz mylnie utworzony; por. Nadpletek>

Napletkowy przym. od **Napletek**. Anat.: Wędzidełko napletkowe, × ścięgawka (frenulum praeputii).

ł **Napletowaty** *mający napletek, nie obrzezany*. Por. **Nieobrzązaniec**.

[**Naplewać, a, ał**] p. **Napluć**.

[**Naplewanie, a**, blm.] czynność cz. **Naplewać, naplewianie, naplucie**.

Naplewić, i, il p. **Napleć**. <Na + Plewić>

Naplewienie, a, blm., czynność cz. **Naplewić, naplewanie**.

Napłombować, uje, ował *naprzykladać plomb; plombując jedno po drugim, wiele zapłombować*. N. ś. *namęczyć ś. plombowaniem*. <Na + Plombować>

Napłombowanie, a, blm., czynność cz. **Napłombować**.

Naplondrować, uje, ował p. **Naplądrować**. <Na + Plondrować>

Naplondrowanie, a, blm., czynność cz. **Naplondrować, naplądrowanie**.

Naplotkować się, uje ś., ował ś. *nagadać plotek, naplesć*. <Na + Plotkować>

Naplucie, a, blm., czynność cz. **Napluć**.

Napluć, uje, ul, × Naplwać, [Naplewać], jednot. × **Naplunać**, nied. × **Napluwać** *plunąć na co, w co*: N. na podłogę. N. komu w oczy, w twarz. (Napoleon III) jest kuglarzem, któremu oswojony orzeł napluł w kapeluszu. Prus. Przen.: Nie pozwoli sobie N. w kaszę (=zagrzać na nosie, wejść w drogę). <Na + Pluć>

Naplugawiać, a, ał p. **Naplugawić**.

Naplugawianie, a, blm., czynność cz. **Naplugawiać**.

Naplugawić, i, ii, nied. **Naplugawiać** *napaskudzić*: Odwiedz konia, bo naplugawi. Alb. Żaba, raka ujrzawszy, rzekła do niego: Jakoś ty śmiały, szpetniku, tak ś. ważyś tego, żeś naplugawił wodę sobą tę tak piękną? Papr. <Na + Plugawić>

Naplugawienie, a, blm., czynność cz. Napluga-wić.

× **Naplunąć, nie, nął** p. **Naplunąć.** <Na + Plunąć>

× **Naplunięcie, a, blm., czynność cz. Naplunąć, naplucie.**

Napluskać się, a ś., ał ś. nasycić ś. pluskaniem. <Na + Pluskać>

× **Napluwać, a, ał p. Napluć.**

× **Napluwanie, a, blm., czynność cz. Napluwać.**

× **Naplwać, a, ał p. Naplunąć:** Naplwano mu w twarz. Pileh. Główka jak makówka, a rozumu jak naplwał. Prz. N. komu w kaszę. Kn. Naplwał mu w ręce. Troe (= posmarował mu ręce, przekupił go). <Na + Plwać>

× **Naplwanie, a, blm., czynność cz. Naplwać, naplucie.**

Naplączenie, a, blm., czynność cz. Naplścić.

Naplścić, i, ii *plącąc wielokrotnie a. plącąc jedno po drugim, wiele spłacić, zapłacić*: Naplścić rachunków, kosztów co niemiara. N. ś. namęczyć ś. płacaniem: N. ś. procentów. <Na + Plścić>

Naplądzać, a, ał p. Naplodzić.

Naplądzenie, a, blm., czynność cz. Naplądzać.

Naplakać, cze, kał *nalat lez, plącąc*: Tylem jej dotąd bronił, ile kot naplakał. Sienk. N. ś. nadrzeć ś., *plącąc, wypłakać ś.*: Naplakała ś. w życiu swym niemało. N. ś. nie może po stracie syna (= utulić ś. w płaczu). Naplakał ś. nad nim. Dać ś. komu N. <Na + Plakać>

Napłaszczanie się, a ś., blm., czynność cz. Napłaszczyc się.

Napłaszczyc się, y ś., ył ś. nasycić ś. a. natrudzić ś., płaszcząc ś. <Na + Płaszczyc>

Naplatać, a, ał, nied. × **Naplątywać i. płatając jedno po drugim, rozplatać w wielkiej a. w pewnej ilości; naczwieretować, narąbać**: Odparł od granie Amurata, gdy mu wojska trzydzieści tysięcy napłata. Min. 2. *narobić, wyrzucić w wielkiej ilości*: N. figlów, psot. N. ś. namęczyć ś. a. nasycić ś. *plątaniami.* <Na + Platać>

Naplątanie, a, blm., czynność cz. Naplatać.

× **Naplątywać, uje, ywał** p. **Naplatać.** Sł. wil.

× **Napławiać, a, ał p. Napławić.** Sł. wil.

× **Napławianie, a, blm., czynność cz. Napławiać.**

Napławić, i, ii, nied. × **Napławiać** *plawiąc jedno po drugim, wiele a. ile trzeba wypławić*: N. wiele koni. N. ś. namęczyć ś. *plawieniem.* <Na + Plawić>

Napławienie, a, blm., czynność cz. Napławić.

Napławozować się, uje ś., ował ś. nabić ś. plawem, namęczyć ś. plawozaniem: N. ś. kogo do woli. <Na + Plawozować>

Naplódnienie, a, blm., czynność cz. Naplodzić.

Naplodzić, i, ii, nied. × **Naplądzać i. plódcąc jedno po drugim, wiele spłodzić; naplenić, namnożyć**: Abraham z Ceturą naplodził synów. Wuj. Przen. (o Arystotelesie): Nie twoja wina, żeś głupich naplodził. Kras. Przen.: N. głupstw (= narobić). 2. × **N. naplenić istotami spłodzonymi**: Dom jego, jako sad, rozmaitemi kwiatkami, drzewy, trawą i zieleń rozlicznym naplódzony. Glicz. N. ś. namnożyć ś.: W Polsce naplodziło ś. mnóstwo satyrycznych wierszopisów. Kaczk. <Na + Plódnąć>

× **Naplómienić, i, ii** *naplenić płomieniami*: Ogień przed nim przejdzie i naplómieni w okredze jego nieprzyjaciele jego. Ps. flor. <Na + Płómienić>

× **Naplómienienie, a, blm., czynność cz. Naplómienić.**

Napłoszenie, a, blm., czynność cz. Napłoszyć. **Napłoszyć, y, ył** *nabawić płocho, spłoszyć, nastraszyć.* <Na + Płoszyć>

Napłowić, eje, ał *plówiąc kolejno, spłowić w wielkiej ilości*: Napłowiało wiele materiałów na słońcu. <Na + Płowić>

Napłowienie, a, blm., czynność cz. Napłowić. **Napłókać, cze, kał** *plódcąc jedno po drugim, wiele wypłókać*: N. bielizny. N. ś. namęczyć ś. *plókaniami.* <Na + Plókać>

Napłókanie, a, blm., czynność cz. Napłókać.

× **Napłyn, u, lm. y p. Napływ.** L. <Na + Płyn>

Napłynąć, nie, nął, nied. **Napływać i. płynąc, natrafiać, wpłynąć na co**: Na brzeg Misena hucznego napłynął. Żebr. 2. *przypływając ustawicznie, nagromadzić ś., nazbierać ś.*; *nadpłynąć*: Flota angielska napłynęła pod Maltę. L. Napłynęło wiele okrętów. Skąd tu tyle wody napłynęło? Ślina napływa do gęby. Krew napływa do głowy (= uderza). 3. *przen. najść, nazbierać ś., zgromadzić ś., przybyć, nadciągnąć gromadnie, zwałić ś.*: Za nami napłynęła bracia szlachta. Chodź. Lud falą napłynął do kościola. Napłynęło obywatelstwa na sejmik relacyjny. Dużo gotówki napłynęło do kasy. Napłynęło do nas nowych banknotów. Napłynęło wiele ofiar, żywności dla powodziń. N. ś. namęczyć ś., *płynąc.* <Na + Płynąć>

Napłynienie, a, blm. p. Napłynięcie.

Napłynięcie, a, blm., Napłynienie *czynność cz. Napłynąć.*

[**Napłytek, tku, lm. tki**] *tratwa.* <Na + Płytek>

Napływ, u, lm. y i. a. × **Naplyn, × Nalew (= a)** *napłynięcie, przypływ, przybór*: N. wody do jeziora. N. wód w kopalniach. W nurty pędzącej napływem topniejących od czerwonego słońca w górach śniegów rzeki. Jez. (= *fala*). N. śliny do gęby, humorów do głowy. Smarowidło to w drzewo chore nie dopuszcza wdzierać ś. napływom. L. b) *przen. nagromadzenie ś., nawal, natłok*: N. coraz nowego barbarzyństwa. Nar. (= *fala*). N. jednego lub drugiego kruszc. Cz. N. młodzieży do szkół. N. interesantów. Cz. N. kapitałów zagranicznych. N. nowych spostrzeżeń. Chm. 2. lek. p. **Nawal.** 3. *min. utwor mineralny namieszony przez wodę*: N. gliny, piasku. <Na + Pływ>

Napływać, a, ał *nied. p. Napłynąć.* N. ś. dok. *nasycić ś. plwaniem.* <Na + Pływać>

Napływanie, a, blm., czynność cz. Napływać.

Napływanie się, a ś., blm., czynność cz. Napływać ś.

Napływisko, a, lm. a *ziemia namieszona przez wodę*: Żmudz to żuławskie N. rzek. Pol. <Na + *Pływisko, od Płynąć>

Napływowy *przym. od Napływ*: a) Żywiół N., ludność napływowa = *ludność przybyszowa, nie tubylcza; osadnicy.* b) *geol.*: Utwór N. a. aluwja lny = *gatunek formacji osadowej.* Góry napływowe. Pokład N.

Napobielać, a, ał *pobielając jedno po drugim, wiele pobielić.* N. ś. namęczyć ś. *pobielaniem.* <Na + Pobielać>

Napobielanie, a, blm., czynność cz. Napobielać.

Napocenie się, a s., blm., czynność cz. Napo-
cić s.

Napochlebiać, a, ał naprawić pochlebstw. <Na + Pochlebiać>

Napochlebianie, a, blm., czynność cz. Napo-
chlebiać.

Napochłaniać, a, ał pochłaniając jedno po dru-
gim, wiele pochłonać. <Na + Pochłaniać>

Napocić się, i s., il s. naoblewać s. potem; na-
pracować s. w pocie czola, natrudzić s., namozolić
s.: Napocił s. nad tym zadaniem (=nalamał so-
bie głowy). Napociwszy s. do syta i naobcie-
rawszy nosa, wystylizował on testament. Przybor.
Trzeba było nażyć kopę rzadkiego żyta, na-
schylać s., N. i snopów nadźwigać. Krasz. <Na +
Pocić s.>

Napocząć, oznie, czął, nied. Napoczynąć I. a.
Napocząć eo, czego =uruszysz, zacząwszy; zapo-
cząć: N. chleb, butkę, N. szynki. Na rok na-
stępny zostało korcy 18 maki i beczka soli na-
poczęta. L. Wypiliśmy trzy butelki wina i na-
poczęliśmy czwartej. 2. X N. zacząć, począć,
rozpocząć: Aleć też już czas, bym Myrtyla me-
go szukał napoczął, tak pożądanego. Lubom.
<Na + Począć>

Napoczęcie, a, blm., czynność cz. Napocząć.

Napoczynać, a, ał p. Napoczynać.

Napoczynanie, a, blm., czynność cz. Napoczy-
nać.

Napodawać, je, wał podając jedno za drugim,
podać w wielkiej liczbie a. w wielkiej ilości. N. s.
namęczyć s. podawaniem. <Na + Podawać>

Napodawanie, a, blm., czynność cz. Napoda-
wać.

Napodbijać, a, ał podbijając jedno po drugim,
podbić w wielkiej liczbie. <Na + Podbijać>

Napodbijanie, a, blm., czynność cz. Napodbi-
jać.

Napodburzać, a, ał podburzając jednego za dru-
gim, wielu podburzyć, podburzyć w wielkiej liczbie.
N. s. nasycić s. podburzaniem. <Na + Podbu-
rzać>

Napodburzanie, a, blm., czynność cz. Napod-
burzać.

Napodciągać, a, ał podciągając jedno po dru-
gim, podciągnąć w wielkiej ilości. N. s. namęczyć
s. podciąganiem. <Na + Podciągać>

Napodcinać, a, ał podcinając jedno po drugim,
wiele podciąć. N. s. namęczyć s. podcinaniem. <Na +
Podcinać>

Napodcinanie, a, blm., czynność cz. Napodci-
nać.

Napoddawać się, aje s., awał s. poddając s.
kolejno, poddać s. w wielkiej liczbie. <Na + Pod-
dawać>

Napoddawanie się, a s., blm., czynność cz. Na-
poddawać s.

Napodejmować, uje, ował podejmując jedno po
drugim, wiele podjąć; napodnosić. N. s. nasycić s.
a. namęczyć s. podejmowaniem a. podejmowaniem
s.: N. s. robót. <Na + Podejmować>

Napodgarniać, a, ał podgarniając jedno po dru-
gim, podgarnąć w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s.
podgarnianiem. <Na + Podgarniać>

Napodgryzać, a, ał podgryzając jedno po dru-
gim, podgryźć w wielkiej ilości, napodcinać zębami.
<Na + Podgryzać>

Napodgryzanie, a, blm., czynność cz. Napod-
gryzać.

Napodjeżdżać, a, ał podjeżdżając kolejno, pod-
jechać w wielkiej liczbie: Napodjeżdżało wiele
karet przed dom. <Na + Podjeżdżać>

Napodklejać, a, ał podklejając jedno po drugim,
podkleić w wielkiej liczbie, napodlepiać. N. s. na-
męczyć s. podklejaniem. <Na + Podklejać>

Napodklejanie, a, blm., czynność cz. Napodkle-
jać.

Napodkładać, a, ał podkładając jedno po dru-
gim, wiele podłożyć. N. s. namęczyć s. podklada-
niem. <Na + Podkładać>

Napodkładanie, a, blm., czynność cz. Napodkła-
dać.

Napodkopywać, uje, ywał podkopując jedno po
drugim, podkopać w wielkiej ilości. <Na + Pod-
kopywać>

Napodkrawać, a, ał podkrawając jedno po dru-
gim, wiele podkrawać; napodrzynać, napodcinać. N.
s. namęczyć s. a. nasycić s. podkrawaniem. <Na +
Podkrawać>

Napodkrawanie, a, blm., czynność cz. Napod-
krawać.

Napodkreślać, a, ał podkreślając jedno po dru-
gim wiele podkreślić. N. s. namęczyć s. a. nasycić
s. podkreślaniem. <Na + Podkreślać>

Napodkreślanie, a, blm., czynność cz. Napod-
kreślać.

Napodkuwać, a, ał podkuwając jedno po dru-
gim, podkuć w wielkiej liczbie. N. s. namęczyć s.
podkuwaniem. <Na + Podkuwać>

Napodkuwanie, a, blm., czynność cz. Napodku-
wać.

Napodlepiać, a, ał podlepiając jedno po drugim,
wiele podlepić; napodklejać. N. s. namęczyć s. pod-
lepianiem. <Na + Podlepiać>

Napodlepianie, a, blm., czynność cz. Napodle-
piać.

Napodlewać, a, ał podlewając jedno po drugim,
wiele podlać. N. s. namęczyć s. podlewaniem. <Na +
Podlewać>

Napodlewanie, a, blm., czynność cz. Napodle-
wać.

Napodlizywać się, uje s., ywał s. nasycić s. a.
natrudzić s., podlizując s.; napochlebiać s. <Na +
Podlizywać s.>

Napodmawiać, a, ał podmawiając jednego po
drugim, wielu podmówić. <Na + Podmawiać>

Napodmawianie, a, blm., czynność cz. Napod-
mawiać.

Napodmiatać, a, ał podmiatając jedno po dru-
gim, wiele podmieść. N. s. namęczyć s. podmiata-
niem. <Na + Podmiatać>

Napodmiatanie, a, blm., czynność cz. Napod-
miatać.

Napodmywać, a, ał podmywając jedno po dru-
gim, podmyć w wielkiej ilości. <Na + Podmy-
wać>

Napodmywanie, a, blm., czynność cz. Napod-
mywać.

Napodniecać, a, ał podniecając jedno po drugim,
podniecić w wielkiej ilości; napodżegać. <Na +
Podniecać>

Napodniecanie, a, blm., czynność cz. Napod-
niecać.

Napodnosić, i, il podnosząc jedno po drugim,
wiele podnieść. N. s. namęczyć s. podnoszeniem.
<Na + Podnosić>

Napodnoszenie, a, blm., czynność cz. Napod-
nosić.

× Napodoręczu p. Napodorędziu. <Niby Na + Po + Do + *Ręcze, od Ręka; sl. lud. do Ręka, zam. Napodorędziu, od Orędziu>

[Napodorędzić się, i s., il s.] nawinąć s., znaleźć s. w pobliżu.

Napodorędziu, × Napodoręczu przys. pod ręką, na pogotowiu, blisko.

Napodpadać, a, al podpadając kolejno, podpaść w wielkiej liczbie. <Na + Podpadać>

Napodpadanie, a, blm., czynność cz. Napodpadać.

Napodpalać, a, al podpalając jedno po drugim, wiele podpaść. N. s. nasycić s. a. natrudzić s. podpalaniem. <Na + Podpalać>

Napodpalanie, a, blm., czynność cz. Napodpalać.

Napodpatrywać, uje, ywał podpatrując jedno po drugim, wiele podpatrzyć; napodglądać. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. podpatrywaniem, napodglądać s. <Na + Podpatrywać>

Napodpatrywanie, a, blm., czynność cz. Napodpatrywać.

Napodpierać, a, al podpierając jedno po drugim, wiele podeprzeć: N. drzew. N. s. namęczyć s. podpieraniem. Przen.: [Co ja s. napodpierał ściany!] (=nastalem s. pod ścianą). <Na + Podpierać>

Napodpieranie, a, blm., czynność cz. Napodpierać.

Napodpinać, a, al podpinając jedno po drugim, podpiąć w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. podpinaniem. <Na + Podpinać>

Napodpinanie, a, blm., czynność cz. Napodpinać.

Napodpisywać, uje, ywał podpisując jedno po drugim, wiele podpisać. N. s. namęczyć s. podpisywaniem. <Na + Podpisywać>

Napodpisywanie, a, blm., czynność cz. Napodpisywać.

Napodprowadzać, a, al podprowadzając jedno po drugim, podprowadzić w wielkiej liczbie. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. podprowadzaniem. <Na + Podprowadzać>

Napodprowadzanie, a, blm., czynność cz. Napodprowadzać.

Napodrabiać, a, al podrabiając jedno za drugim, wiele podrobić; nafabrykować, nafalszować. N. s. natrudzić s. a. nasycić s. podrabianiem. <Na + Podrabiać>

Napodrabianie, a, blm., czynność cz. Napodrabiać.

Napodrastać, a, al podrastając kolejno, podrosnąć w wielkiej liczbie. <Na + Podrastać>

Napodrastanie, a, blm., czynność cz. Napodrastać.

Napodróżować się, uje s., ował s. nasycić s. a. namęczyć s. podróżowaniem. <Na + Podróżować>

Napodróżowanie się, a s., blm., czynność cz. Napodróżować s.

Napodrywać, a, al podrywając jedno po drugim, poderwać w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. podrywaniem. <Na + Podrywać>

Napodrywanie, a, blm., czynność cz. Napodrywać.

Napodrzucać, a, al podrzucając jedno po drugim, podrzucić w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. podrzucaniem. <Na + Podrzucać>

Napodrzucanie, a, blm., czynność cz. Napodrzucać.

Napodrzynać, a, al i. podrzynając jedno po drugim, poderznąć w wielkiej ilości, napodcinać, napodkrawać. 2. [N.]?: Napodrzynali tych ryb,

wsuli do pieca, upiekli. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. podrzynaniem. <Na + Podrzynać>

Napodrzynanie, a, blm., czynność cz. Napodrzynać.

Napodsadzać, a, al podsadzając jedno po drugim, podsadzić w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. podsadzaniem. <Na + Podsadzać>

Napodsadzanie, a, blm., czynność cz. Napodsadzać.

Napodskakiwać się, uje s., iwał s. nasycić s. podskakiwaniem. <Na + Podskakiwać>

Napodskrobywać, uje, ywał podskrobując jedno po drugim, podskrobać w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. podskrobrywaniem. <Na + Podskrobywać>

Napodskrobwanie, a, blm., czynność cz. Napodskrobywać.

Napodskubywać, uje, ywał podskubując jedno po drugim, podskubać w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. podskubywaniem. <Na + Podskubywać>

Napodskubywanie, a, blm., czynność cz. Napodskubywać.

Napodstawiać, a, al podstawiając jedno po drugim, podstawić w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. podstawianiem. <Na + Podstawiać>

Napodstawianie, a, blm., czynność cz. Napodstawiać.

Napodsuwać, a, al podsuwając jedno po drugim, podsunąć w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. podsuwaniem. <Na + Podsować>

Napodsowanie, a, blm., czynność cz. Napodsować.

Napodsypywać, uje, ywał podsypując jedno po drugim, podsypać w wielkiej ilości. <Na + Podsypywać>

Napodsypywanie, a, blm., czynność cz. Napodsypywać.

Napodszczuwać, a, al podszczuwając jednego po drugim, wielu podszczuć. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. podszczuwaniem. <Na + Podszczuwać>

Napodszczuwanie, a, blm., czynność cz. Napodszczuwać.

Napodszywać, a, al podszywając jedno po drugim, wiele podszyć. N. s. namęczyć s. podszywaniem. <Na + Podszywać>

Napodszywanie, a, blm., czynność cz. Napodszywać.

Napodściełać, a, al podściełając jedno po drugim, podesać w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s. podściełaniem. <Na + Podściełać>

Napodściełanie, a, blm., czynność cz. Napodściełać.

Napodtykać, a, al podtykając jedno po drugim, wiele podetknąć. N. s. namęczyć s. podtykaniem. <Na + Podtykać>

Napodtykanie, a, blm., czynność cz. Napodtykać.

Napodupadać, a, al podupadając kolejno, podupaść w wielkiej liczbie. <Na + Podupadać>

Napodupadanie, a, blm., czynność cz. Napodupadać.

Napodwagać, a, al podważając jedno po drugim, podważyć w wielkiej ilości. <Na + Podwagać>

Napodważanie, a, blm., czynność cz. Napodwagać.

Napodwijać, a, al podwijając jedno po drugim, podwinąć w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. podwijaniem. <Na + Podwijać>

Napodwijanie, a, btm., czynność cz. **Napodwi-jać**.

× **Napodworny** na podwórzu, pod niebem zostający, podwórzowy. Włód. <Na + Podwórze>

Napodwyższać, a, ał podwyższając jedno po drugim, podwyższyć w wielkiej liczbie. N. s. nasycić s. podwyższaniem. <Na + Podwyższać>

Napodwyższanie, a, btm., czynność cz. **Napodwyższać**.

Napodznaczać, a, ał podznaczając jedno po drugim, podznaczyć w wielkiej ilości. N. s. namęczyć s. podznaczając. <Na + Podznaczać>

Napodznaczenie, a, btm., czynność cz. **Napodznaczać**.

Napodżegać, a, ał podżegając jednego po drugim, podszczać w wielkiej liczbie, napodmawiać, napodbudzać. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. podżeganiem. <Na + Podżegać>

Napodżeganie, a, btm., czynność cz. **Napodżegać**.

Napogrążyć, a, ał pogrążając jedno po drugim, wiele pogrążyć. <Na + Pogrążyć>

Napogrążanie, a, btm., czynność cz. **Napogrążyć**.

× **Napoić**, a, Im. e ten, co napoił a. co napoi. L.

× **Napoić**, i, Im. i forma ż. od **Napoić**.

Napoić, i, il, nied. **Napajać**, **Napawać** i. dać s. napić do syta: N. konie, bydło. Nakarmiono go i napojono. Pragnącego N. [Jaś konia napawał. Tyś mię napawał winem]. Niech mamka napoi dziecię. Troc (= nakarmi, da mu piersi, da mu ssać). Przen.: N. kogo czym = *napelnić, nakarmić, przejąć*: N. kogo goryczą, smutkiem. Sereca ieli napawał niewymowną rozkoszą. Hoł. 2. *nasycić, napuścić*: Napawać drewno olejem. Troc. Lampa napawa knot oliwnym sokiem. Groch. Deszcz napawa ziemię i czyni ją płodną. Bud. Egipt Nil oblewa i napawa. Łęcz. N. podkłady kolejowe płynem przeciwnylnym. Obmyli krew z ran jego, a potem sokiem balsamu wonnego napoił je. Odm. Drzewce strzały, obficie napojone we krwi. Słow. Przen.: Wszystkie Mateusza fikęją i erudycją skrzywione, fałszywą barwą pokryte i napojone. Lel. Przen.: N. kogo czym = *nakarmić, wpoić co w kogo, zaszczyć co w kim*: Konarski obszernie opisał, jakimi w konwikeie zdaniem kształcają s. młodzież napawają. Łuk. N. młodzieniaszka dobrimi nałogami. Troc. N. s. 1. † N. s. = *napić s., upić s., spić s.*: Napawaliśmy s. często z dworskimi. Pas. 2. przen.: Napawać s. czym = *rozkoszować s., rozplywać s., unosić s. nad czym*: Napawał s. pięknym widokiem. Napawał s. jej łzami. 3. przen. *przejść s., przejść, nastąpić czym*: Oni, co miasta często nawiedzają, tam s. obłądy duchem napawają. Karp. Ludzie póki tylko trucizną szczęść s. napawają, za bogów s. mają. Jabł. <Na + Poić>

Napojedynkować się, uje s., ował s. nasycić s. pojedynkowaniem. <Na + Pojedynkować s.>

× **Napojek**, jku, Im. jki p. **Napój**. Troc.

Napojenie, a, btm., czynność cz. **Napoić**.

Napojmować, uje, ował *pojmując jedno za drugim, pojąć w wielkiej liczbie*: Salomon, zjęty głupią miłością, dziełek pogańskich sobie napojmował. Gil. <Na + Pojmować>

Napojmowanie, a, btm., czynność cz. **Napojmować**.

× **Napojny** p. **Napojowy**. L.

Napojowy i. a. × **Napojny** przym. od **Napój**: Czara do czynienia napojowych ońar. Stasz. 2.

anat.: † Myszka napojowa = *mięsień prosty galiki olka wewnętrzny* († musculus bibitorius). Perz. <Od Napój>

Napokazywać, uje, ywał *pokazując jedno po drugim, wiele pokazać*. N. s. natrudzić s. pokazywaniem. <Na + Pokazywać>

Napokazywanie, a, btm., czynność cz. **Napokazywać**.

Napokładać, a, ał *pokładając jedno po drugim, położyć a. wypokładać w wielkiej ilości*. P. **Pokładać**. <Na + Pokładać>

Napokładanie, a, btm., czynność cz. **Napokładać**.

Napokostować, uje, ował *napuścić, nasycić pokostem*. N. s. namęczyć s. pokostowaniem. <Na + Pokostować>

Napokostowanie, a, btm., czynność cz. **Napokostować**.

Napokrywać, a, ał *pokrywając jedno po drugim, pokryć w wielkiej ilości*. N. s. natrudzić s. pokrywaniem. <Na + Pokrywać>

× **Napokutny** na pokutę skazany, poświęcony, pokutny: Kiedyż niebo poruszę napokutnym żywotem? Sł. wil. <Na + Pokutny>

Napokutować się, uje s., ował s. *nacierpieć s., pokutując*: Napokutował s. dosyć, siedząc w kozie. <Na + Pokutować>

Napokutowanie się, a s., btm., czynność cz. **Napokutować** s.

Napolemizować się, uje s., ował s. *polemizowaniem nasycić s. a. namęczyć s.* <Na + Polemizować>

Napolemizowanie się, a s., btm., czynność cz. **Napolemizować** s.

Napoleon, a, Im. y, **Napoleon** złota moneta francuska wartości 20 a. 40 franków. <Fr. napoléon, od imienia Napoléon>

Napoleon, a, Im. y p. **Napoleon**. **Napoleonek**, nka, Im. nki cukier. *ciastko, składające s. z 3 części jakiegoś ciasta, przekładane kremem, konfiturą*.

Napoleonida, y, Im. dzi m. *krewny a. potomek Napoleona I*: Napoleonidzi wyginęli — świat przebudują. Prus. <Od Napoleon, z końcówką Gr.>

Napoleonista, y, Im. ści 1. *stromnik, zwolennik Napoleona I i jego rządów*. 2. a. **Napoleończyk** *zostający w służbie wojskowej pod Napoleonem I, żołnierz napoleoński*. <Od imienia cesarza Fr. Napoleona I>

Napoleonizm, u, btm. 1. *systemat polityczny Napoleona I*. 2. *uwielbienie, kult Napoleona*: Ów N. nie od Byrona pochodził. Spas. <Od imienia cesarza Fr. Napoleona I>

Napoleonka, i, Im. i I. *bródka na sposób hiszpański, jaka weszła w zwyczaj w armji francuskiej za Napoleona III*. Por. **Hiszpanka**. 2. *rodzaj krzesła z niskim tylnym oparciem*. 3. *pióro stalowe, stalka z figurką Napoleona I*. <Od imienia cesarzów Fr. Napoleona I i III>

Napoleończyk, a, Im. cy p. **Napoleonista**.

Napoleoński *przypominający, naśladujący Napoleona I a. III*: Czymże dziś byłem z moim wężem wymuskany, bródką napoleońską? Bliż. **Po napoleońsku** przys. *jał Napoleon I*: Złoczył ręce po napoleońsku. <Od imienia cesarzów Fr. Napoleona I i III>

Napolerować, uje, ował *polerując jedno po drugim, wiele wypolerować*. N. s. namęczyć s. polerowaniem. <Na + Polerować>

Napolerowanie, a, btm., czynność cz. **Napolerować**.

Napolewać, a, ał polewając jedno po drugim, polać w wielkiej ilości: N. garnków, sucharków. N. ś. namęczyć ś. polewaniem. <Na + Polewać>

Napoliczkować, uje, ował nadawać policzków; policzkując jednego po drugim, wielu spoliczkować. N. ś. namęczyć ś. a. nasycić ś. policzkowaniem. L. <Na + Policzować>

Napoliczkowanie, a, bfm., czynność cz. **Napoliczkować.**

Napolitykować się, uje ś., ował ś., nasycić ś. a. namęczyć ś. politykowaniem. <Na + Politykować>

× **Napolny** znajdujący ś. na polu, polny, polowy. L. <Na + Polny>

[**Napolewać, uje, ował**] upolewać: Napolewał ślącacie sobie te panny. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. polowaniem. <Na + Polewać>

[**Napolewanie, a, bfm.**] czynność cz. **Napolewać.**

[**Napoić, i, ii**] p. **Napełnić.**

[**Napoienie, a, bfm.**] czynność cz. **Napoić, napełnienie.**

Napoiły p. Napół: N. obrażony. Jord. N. żywy, umarty, upiekty, użony, śpiący. Troc. Jej duch N. w rajskie wleciał okolice, N. został, boskie ożywiając lice. Miek. N. dziedziczy. Kn. (= *dziedziczy połowę majątku*). N. oranie = oranie na zimę z opuszczeniem dwóch skib co dwie skiby, in. b. a. k. o. w. a. n. i. e. <Na + Pół>

Napoiykać, a, ał pożykając jedno po drugim, poiknąć w wielkiej ilości. N. ś. nasycić ś. pożykaniem. <Na + Pożykać>

Napoiykane, a, bfm., czynność cz. **Napoiykać.**

Napomagać, a, ał pomagając wielokrotnie, wiele pomóc: Co on już ludziom napomagał, haj! każdemu pomoże. Orzesz. <Na + Pomagać>

Napomaganie, a, bfm., czynność cz. **Napomagać.**

Napomiatać, a, ał kim = *naponiewierać*. <Na + Pomiatać>

Napominacz, a, lm. e, † **Napominawca** ten, co *napomina, ostrzega*: Ja jestem mileżącym napominaczem. Baz.

Napominac, a, ał p. **Napomnieć.**

× **Napominalny** służący do *napominania, napominający*: Nakazuje senat księżom, aby wzięli listy napominalne, a publikować je kazali na kazalnicy, aby temi listy byli napominieni wszyscy. Baz. Owa część filozofji, którą Grecy napominalną zwali, my przykazująca zowiemy. Pileh.

Napominanie, a, lm. a czynność cz. **Napominać:** N. pierwsze ma być, niż karanie. Prz.

† **Napominawca, y, lm. y** p. **Napominacz.** Kwiat.

[**Napominek, nku, lm. nki**] p. **Napomnienie:** Dziewczęteckom N. daję.

† **Napominać, a, ał** p. **Napomnieć:** Między urzędniki dworskimi mało jest, którzyby chcieli albo śmieli pana N. a słowy strotać. Kosz.

Napomknąć, nie, nął, nied. Napomykać 1. † N. *nasunąć, podsunąć, poddać, podetknąć:* Napomykał mu szpady do zaboju tego. Troc. Jeden napomknął, drugi porwał. Prz. 2. † N. kogo na co, ku czemu, do czego = *popchnąć, naprowadzić, zachęcić, pobudzić, osmucić:* Nie mamy napomykać ludzi na łakomstwo, na niezgodę; sam człowiek przez ś. jest do tego skłonny. Górń. Niekarnosé napomyka niejako ku złemu. Górń. Nie jest taki, kogoby nie napomykało do dania powtórno dobrodziejstwa to, iż raz dał. Górń. Nie daj powodu, nie napomykaj. Prz. Nie napomykam do tej przewrotnej rady. Troc. 3. *dotknąć*

pótsłówkiem, natrącić, wspomnieć, wzmiarkować, przypomnieć, dać do zrozumienia, potrącić o co: Jenó N., sam ś. domyśli. Prz. Nie napomykaj, bo ś. reszty domyśli. Nie nie tając, przyczynę napomknęta powie. Przyb. Nie napomykaj słowy temi. Troc. Napomknij tylko o ulubionym przedmiocie, a wnet ś. rozgada. Napomknątem mu przy tej sposobności o jego obietnicy. <Na + Pomknąć>

Napomknienie, a, bfm. **Napomknięcie** czynność cz. **Napomknąć, wzmiarka:** Ty nie potrzebujesz napomnienia, tylko napomknienia. Pileh.

Napomknięcie, a, bfm. p. Napomnienie.

× **Napomnąć, nie, nął** p. **Napomnieć.**

Napomnieć, i, ał, × **Napomnąć, nied. Napominać, †** **Napominać 1. ostrzec, zwrócić uwagę, upomnieć; zrobić wymówkę, zmonitować, skarcić, nied. strafować:** Napominaj je, aby przełożenstwom i zwierzchnościom poddanemi byli. Wuj. Napominać drugich najłaciej. Kn. Kto siła napomina, ten snadź powątpiewa. Koch. W. Sprawa ta doniosła ś. do hrabiego, Artur został surowo napomniany. Bał. Napominał córkę swoją jako ojciec. Troc. † (Chrystus) Tomasza wątpliwego łaskawie napominał z jego niedowiarstwa. Kaz. 1555. 2. [N.] *przypomnieć, wspomnieć, napomknąć:* Sługa Boży napominał modlitwę swego miłościwego pana. Byk. <Na + Pomnieć>

Napomnienie, a, lm. a, [Napominek] czynność cz. **Napomnieć, uwaga, ostrzeżenie, wymówka, przestroga, monit, bura, kazanie:** Dać komu ojcowskie N.

† **Napomocny** *przychodzący na pomoc, pomocny, pomagający, sprzyjający, przyjazny:* O to starać ś. ma hetman, żeby żołnierzom słońce, kurzawa, dym napomocne były w bitwie. Dek. <Na + Pomocny>

Napompować, uje, ował 1. nagromadzić przez pompowanie: N. wody. 2. *przen.:* N. kogo = *nabuntować, nabechtać, wbić w dumę, podburzyć, nasadzić kogo przeciw komu, przeciw czemu.* N. ś. 1. *namęczyć ś. a. nasycić ś. pompowaniem.* 2. *w co = uzbroid ś.; wyrobić w sobie co, zdobyć ś. na co:* Stracił do reszty tę odwagę, w jaką ś. napompował przez drogę. Bał. <Na + Pompować>

Napompowanie, a, bfm., czynność cz. **Napompować.**

Napomstować, uje, ował *nawzywać pomsty, naprzeklinać.* N. ś. nasycić ś. pomstowaniem. <Na + Pomstować>

Napomstowanie, a, bfm., czynność cz. **Napomstować.**

Napomykać, a, ał p. **Napomknąć.**

Napomykanie, a, bfm., czynność cz. **Napomykać.**

Naponiewierać, a, ał *poniewierając jedno po drugim, sponiewierać w wielkiej ilości; poniewierać wielokrotnie, sponiewierać do woli.* N. kogo = *napomiatać kim.* N. ś. *nacierpieć ś. w poniewierce:* Naponiewierawszy ś. dosyć to urotnistrzów, to u towarzyszy, dostał ś. do Koniecpolskich. Kaczk. <Na + Poniewierać>

Naponiewieranie, a, bfm., czynność cz. **Naponiewierać.**

Naponiżać, a, ał *poniżając jedno po drugim, wiele poniżyć.* N. ś. 1. *nasycić ś. poniżaniem.* 2. *poniżając siebie wielokrotnie, poniżyć ś. do woli.* <Na + Poniżać>

Naponiżanie, a, bfm., czynność cz. **Naponiżać.**

† **Napopać, a, ał** *komu = nawymyślać komu od popów, naprzeczywać kogo popem.* Kn. <Na + Popać, od Pop>

†**Napopanie**, a, blm., czynność cz. **Napopać**.
Napopisywać się, uje *ś.*, **ywał** *ś.* **nasyć** *ś.* **popisywaniem** *ś.* <Na+Popisywać *ś.*>
Napoprawiać, a, **al** **poprawiając jedno po drugim**, **wiele poprawić**. **N. ś.** **namęczyć** *ś.* **poprawianiem**. <Na+Poprawiać>
Napoprawianie, a, blm., czynność cz. **Napoprawiać**.
Napoprzek, **Na poprzek** przys. i przyi. **wszere przegradzając**, **prostopadle do długości**, **poprzek**, **wpoprzek**: Czasem taki pojedynek (samiec chodzący pojedynczo) staje N. drogi. Sienk. <Na+Poprzek>
Napopychać, a, **al** **1. popychając jedno za drugim**, **popchnąć w wielkiej ilości**. **2. a. N. ś.** **nasyć** *ś.* **popychaniem**: N. kogo. <Na+Popychać>
Napopychanie, a, blm., czynność cz. **Napopychać**.
Napora, y, lm. y, **Napornik** kol. **plytka przenosząca uderzenie z łoka na sprężynę**: N. buforowa. N. sprężyny pociągowej. <Na+*Pora, od Przeć>
†**Naporczywie** przys. od **Naporczywy**, **natarczywie**.
†**Naporczywość**, i, blm. rz. od **Naporczywy**, **natarczywość**.
†**Naporczywy** p. **Naporny**: Błąd N. Żebr. <Na+*Porczywy, od Przeć>
Naporęczać, a, **al** **poręczając wielokrotnie**, **poręczyć w wielkiej ilości**. **N. ś.** **natrudzić** *ś.* **a. nasyć** *ś.* **poręczaniem**. <Na+Poręczać>
Naporęczanie, a, blm., czynność cz. **Naporęczać**.
[Naporęczenie, a, blm.] czynność cz. **Naporęczyć**.
[Naporęczenie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. **Naporęczyć** *ś.*
[Naporęczyć, y, y] **polecieć**, **poręczyć**. [N. *ś.*] p. **Naparęczać** *ś.* <Na+Poręczyć>
†**Napornie** przys. od **Naporny**.
Napornik, a, lm. i kol. p. **Napora**.
†**Naporny**, †**Naporczywy**, †**Naparty**, †**Naporczywy**, **[Naparty, Naparciwy]** **napierający** *ś.*, **natarczywy**, **uprzykrzony**, **uparty**. <Na+*Porny, od Przeć>
[Naporówni] **narówni**, **zarówno**, **jednakowo**: Bieda go N. z nami gryzła. Kon. <Na+Porówni>
Naporuczać, a, **al** **poruczeń nadawać**. <Na+Poruczać>
Naporuczanie, a, blm., czynność cz. **Naporuczać**.
Naporywać, a, **al** **porywając jedno po drugim**, **wiele porwać**. <Na+Porywać>
Naporywanie, a, blm., czynność cz. **Naporywać**.
†**Naporząd**, †**Na porząd** przys. p. **2. Porząd**: Siodłarze i pańnicy, bednarze, ślusarze, N. rzemieślnicy wszyscy i garbarze, jako w cechu ustawią, także przedawają. Biel. M. Przyszedł ten czas, aby wszystkie panny na porząd wchodziły do króla. Leop. Przez siedm dni na porząd przasny chleb jadał. Sekl. Pytał nas na porząd o naszym rodzie. Leop. Na tę drapieżną na porząd wszyscy udali *ś.* Gil. (= bez wyjątku). <Na+Porząd>
†**Naposełać**, a, **al** p. **Naposyłać**.
Naposełanie, a, blm., czynność cz. **Naposełać**.
× **Naposiąść**, **siądzie**, **siadł** **napaść**, **upaść**, **uderzyć**, **natrzeć**: Aż narezecie naposiedli nań Wielkopanie. Krasz. × **N. ś.** **zawiąść** *ś.*: Naposiedli *ś.* widzę na tego gałgana, dlatego że ja go lu-

bię. Krasz. Nasz nieprzyjaciel nie pofolguje, aż zgubi, i na życie nawet naposiadł *ś.* Krasz. Gdy *ś.* naposiadła, nie puściła go, a w końcu, gdy już za późno było, wyśmiała jeszcze. Krasz. <Na+Posiąść>
Naposkramiać, a, **al** **poskramiając jedno po drugim**, **wiele poskromić**. <Na+Poskramiać>
Naposkramianie, a, blm., czynność cz. **Naposkramiać**.
Naposuwać, a, **al** **posuwając jedno po drugim**, **posunąć w wielkiej ilości**. <Na+Posuwać>
Naposuwanie, a, blm., czynność cz. **Naposuwać**.
Naposyłać, a, **al**, **1. Naposełać** **1. posyłając jedno po drugim**, **wiele posłać**: Naposyłał listów bez liku. **2. posyłając niejednokrotnie**, **wiele razy posłać**: Naposyłał tego służącego już dziś ze dwadzieścia razy. **N. ś.** **posyłaniem nasyć** *ś.* **a. namęczyć** *ś.*: Dosyć już naposyłałem *ś.* po tę książkę. Śl. wil. <Na+Posyłać>
Naposyłanie, a, blm., czynność cz. **Naposyłać**.
Naposyłanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Naposyłać** *ś.*
Naposypywać, uje, **ywał** **posypując jedno po drugim**, **wiele posypać**. <Na+Posypywać>
Naposypywanie, a, blm., czynność cz. **Naposypywać**.
†**Napoślad** p. **Napośledziej**. And. z Kobyl. <Na+Poślad>
†**Napośledyj** p. **Napośledziej**. Sekl.
†**Napośledziej**, †**Napośledź**, †**Napoślad**, †**Napośledyj** **nappóźniej**, **na ostatku**, **na samym końcu**. B. Sz. <Na(j)+Pośledziej>
†**Napośledź** p. **Napośledziej**: N. po wszystkich mężach umarła też i niewiasta. Leop.
†**Napośmiewać się**, a *ś.*, **al** *ś.* **naszmiewać** *ś.*; **sztydzić**: Gdy *ś.* tak napośmiewali z niego, zwlekli z niego onę czerwoną szatę. Leop. <Na+Pośmiewać *ś.*>
†**Napośmiewanie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Napośmiewać** *ś.*
[Napośród] **w środku**, **na środku**: N. izby siedział. <Na+Pośród>
Napoświadczać, a, **al** **poświadczać jedno po drugim**, **wiele poświadczyć**. **N. ś.** **namęczyć** *ś.* **poświadczeniem**. <Na+Poświadczać>
Napoświadczenie, a, blm., czynność cz. **Napoświadczać**.
Napoświadczenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Napoświadczać** *ś.*
Napoświęcać, a, **al** **poświęcając jedno po drugim**, **wiele poświęcić**. **N. ś.** **nasyć** *ś.* **a. namęczyć** *ś.*, **poświęcając i poświęcając** *ś.* <Na+Poświęcać>
Napoświęcanie, a, blm., czynność cz. **Napoświęcać**.
Napoświęcanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Napoświęcać** *ś.*
Napotem a. **Na potem** przys. p. **Potym**. <Na+Potem>
Napotępiać, a, **al** **potępiając jedno po drugim**, **wiele potępić**. **N. ś.** **nasyć** *ś.* **potępianiem**. <Na+Potępiać>
Napotępianie, a, blm., czynność cz. **Napotępiać**.
Napotępianie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Napotępiać** *ś.*
Napotkać, a, **al**, nied. **Napotykać** **1. kogo**, **co = znaleźć na swej drodze**, **spotkać kogo**, **co**, **natrącić na kogo**, **na co**: Szuka zgrubionego syna; bada *ś.* wszystkich, kogo tylko napotka. Śtasz. Raz zbójców napotkał na drodze. Miek. Nie napotkał

biednego bez opatrzenia. Rzew. Ojciec Niemen, mnogich piastun łodzi, gdy Rumszyskiego napotka oblrzyna, wkoło go mokrym ramieniem obchodzi. Mick. Przedstawienie przeszkód, napotykaných przez rycerzy idei na drodze reform. Chm. Wspomnienia sielankowo-sentymentalne napotykaemy i tutaj w wielu ustępach. Chm. [Dziad napotkał pieniądze. Napotykaemy na różnicę. Napotkani kumowie (= nieprzewidziani, obcy)]. 2. przen.: N. kogo = *spotkać kogo* = *zdarzyć s. komu*: Nie wiedziałem, że mię to napotka. Pileh. Mądry wie, że go wszystko N. może. Pileh. N. s. *zejść s. na drodze, spotkać s.*: Nigdy nie mogą N. s. zblizka. Mick. Twarz podróżnego barwą spłonęła rumiana, jak obłok, gdy z jutrzeńką napotka s. ranną. Mick. <Na + Potkać>

Napotkanie, a, blm., czynność cz. **Napotkać**.

Napotkanie się, a s., blm., czynność cz. **Napotkać s.**

Napotny sprawiający, wywołujący poty. Lek.: Środki napotne (remedia sudorifera, diaphoretica). <Na + Potny>

[**Napotczenie**, a, blm.] czynność cz. **Napotczyć**.

[**Napotczenie się**, a s., blm.] czynność cz. **Napotczyć s.**

[**Napotoczyć**, y, ył] *spotkać, natrafić*. [N. s.] *po zostać (o reszcie czegoś z dnia wczorajszego i t. p.)*. Por. **Napotoczyć s.** <Na + Potoczyć>

Napotrać, a, ał *potracając jedno po drugim, wiele potracić*. <Na + Potrać>

Napotracanie, a, blm., czynność cz. **Napotrać**.

Napotwierdzać, a, ał *potwierdzając jedno po drugim, wiele potwierdzić*. <Na + Potwierdzać>

Napotwierdzanie, a, blm., czynność cz. **Napotwierdzać**.

Napotykać, a, ał p. **Napotkać**. N. s. 1. p. **Napotkać**. 2. *potykając s. niejednokrotnie, wiele razy s. potknąć*. <Na + Potykać>

Napotykanie, a, blm., czynność cz. **Napotykać**. **Napotykanie się**, a s., blm., czynność cz. **Napotykać s.**

Napoty a. Na potym przys. p. Potym. <Na + Potym>

† **Napowiadać**, a, ał i [Napowiadać] p. **Napowiedzieć**. † N. s. *mówieniem nasycić s. a. zmęczyć s., nagadać s., napowiadać s.*: Napowiadał mi s. o dziwnych rzeczach. Warg.

† **Napowiadanie**, a, blm., [Napowiadanie] czynność cz. **Napowiadać**.

† **Napowiadanie się**, a s., blm., czynność cz. **Napowiadać s.**

† **Napowiadać**, a, ał, [Napowiedać] p. **Napowiedzieć**.

† **Napowiedanie**, a, blm., [Napowiedanie] czynność cz. **Napowiedać**.

1. † **Napowiedzenie**, a, blm., [Napowiedzenie] czynność cz. **Napowiedzieć**.

2. † **Napowiedzenie**, a, blm., [Napowiedzenie] czynność cz. **Napowiedzieć**.

Napowiedzieć, **powie**, **powiedział**, nied. **Napowiadać**, **Napowiedać** 1. † N. *mówiąc jedno po drugim, wiele powiedzieć*: Wstyd mię za słowa, jakich śmiał mi N. Zebr. Niejeden siła tak napowie, jako do czego ochotnego i chciwego widzi. Warg. Takes tu We Pan czystých rzeczy napowiedział, iżby szkoda którą inną rozmowę w to wtrącać. Górń. 2. [N.] *zapowiedzieć, nakazać, przykazać*: Słuchaj, co ci napowiemy. Mło-

demu napowiadaj, a z wilkiem pacierz mów, to wszystko jedno. Prz. <Na + Powiedzieć>

Napowierzać, a, ał *powierzać jedno po drugim, wiele powierzyć*: Jak to ludzie wysoko trzymać o nim muszą, skoro tyle dokumentów mu napowierzali. Orzesz. <Na + Powierzać>

Napowierzanie, a, blm., czynność cz. **Napowierzać**.

Napowieść, **wiedzie**, **wiódł** 1. [N.] *naprowadzić, nakłonić, dać pobudkę*: On go napowiód na to. 2. † N. *wspomnieć, napomknąć*: O satyrowej zagubie napowiódł. Zebr. <Na + Powieść>

† **Napowietrzenie**, a, blm., czynność cz. **Napowietrzyć**.

Napowietrzenie przys. od **Napowietrzny**: Unosił s. w zwawych podskokach tak lekko i N. Orzesz.

Napowietrzny, [Nadpowietrzny na powietrzni znajdujący s.]: Zjawisko napowietrzne (= meteor). Twory napowietrzne, różne widowiska i dzieła przyrodzone, w atmosferze s. pokazujące. Śniad. Komety miano za ognie napowietrzne. Boh. Mieszkańcy napowietrzni (= ptaki). <Na + Powietrzny>

† **Napowletrzyć**, y, ył *powietrzem zaraźliwym owionąć, zapowietrzyć*. Przen.: Sekty heretyckie różnemi odszczepieństwami wszystką ziemię czeską napowietrzyły. Błaż. <Na + Powietrzyć>

Napowijać, a, ał *powijając jedno po drugim, wiele spowić*. <Na + Powijać>

Napowijanie, a, blm., czynność cz. **Napowijać**.

Napowlekać, a, ał *powlekać jedno po drugim, wiele powlec*: N. pościeli. <Na + Powlekać>

Napowlekanie, a, blm., czynność cz. **Napowlekać**.

Napowracać, a, ał *powracając kolejno, powrócić w wielkiej ilości*: Dużo osób już napowracało z letniego mieszkania. <Na + Powracać>

Napowracanie, a, blm., czynność cz. **Napowracać**.

Napowrót 1. *w tę stronę, skąd s. przyszło, z powrotem, nazad*: Tam i N. Raz naprzód, raz N. błąkałem s. bez celu. Rzew. Król dzisiaj wieczorem N. w miasto z całym wybiera s. dworem. Mick. Wziął N. 2. *znovu, nanowo, powtórnie*: Mąż mieszkał z nią N. (Bałwany) zdobędą ład w tryumfie, i, N. zbiegi, mieczą za sobą mszle, perły i korale. Mick. (Bożek) N. w marmuru ukrywa s. łonie, skąd przed wieki snycerskie wyzwały go dlonie. Mick. <Na + Powrót>

Napowtarzać, a, ał *powtarzając niejednokrotnie, wiele razy powtórzyć*. N. s. *powtarzaniem nasycić s. a. zmęczyć s.* <Na + Powtarzać>

Napowtarzanie, a, blm., czynność cz. **Napowtarzać**.

Napowtarzanie się, a s., blm., czynność cz. **Napowtarzać s.**

Napozajutrz na trzeci dzień: N. po balu. Jeż. <Na + Pozajutrz(e)>

Napozbawiać, a, ał 1. *pozbawiając jednego po drugim, wielu pozbawić*. 2. *pozbawiając kolejno, wielu rzeczy pozbawić*. N. s. *pozbawiając s. ustawicznie, pozbawić s. czego wiele*. <Na + Pozbawiać>

Napozbawianie, a, blm., czynność cz. **Napozbawiać**.

Napozbawianie się, a s., blm., czynność cz. **Napozbawiać s.**

Napozbywać się, a s., ał s. *pozbywając s. ustawicznie, pozbyć s. wiele czego*. <Na + Pozbywać>

Napozbywanie się, a ś., blm., czynność cz. Napozbywać ś.

Napoziewać się, a ś., ał ś. poziewaniem nasycić ś. a. zmęczyć ś.: Gdy ś. już dość nasłuchał i napoziewał, schwylił kapelusze i uciekł. Orzesz. <Na + Poziewać >

Napoziewanie się, a ś., blm., czynność cz. Napoziewać ś.

Napoznać, aje, awał poznając jednego a. jedno po drugim, wielu a. wiele poznać. <Na + Poznać >

Napoznawanie, a, blm., czynność cz. Napoznawać.

Napozór pozornie, na zewnątrz, na oko: Pięknyś widzę N., kiedyby tak wewnątrz. Opal. N. lekka, roztrzępana, w istocie była niesłychanie zręczną i przebiegłą. Krasz. Trzymaj ś. swego choć N. <Na + Pozór >

Napozwalać, a, ał pozwalając kolejno, na wiele rzeczy pozwolić. <Na + Pozwalać >

Napozwalanie, a, blm., czynność cz. Napozwalać.

Napozywać, a, ał pozysując jednego po drugim, wielu pozwać. <Na + Pozysywać >

Napozywanie, a, blm., czynność cz. Napozywać.

Napozyczać, a, ał, × Napozyczyć I. czego od kogo a. + u kogo = biorąc jedno po drugim jako pożyczkę, wiele pozyczyć: Napozyczał od niego pieniądze. Hebrajczykowie napozyczały u Egipcjan kulek i rozmaitych klejnotów. Wr. 2. czego komu = dając jedno po drugim jako pożyczkę, wiele pozyczyć: Napozyczał mu pieniądze. N. ś. *pożyczaniem nasycić ś. a. zmęczyć ś.* <Na + Pozyczać >

Napozyczanie, a, blm., czynność cz. Napozyczanie.

Napozyczanie się, a ś., blm., czynność cz. Napozyczanie ś.

× Napozyczenie, a, blm., czynność cz. Napozyczyć.

× Napozyczyć, y, ył p. Napozyczać. L. <Na + Pozyczyć >

Napój, oju, lm. oje I. a. Napitek płyn do picia: Woda jest N. najpowszechniejszy i najprzystoitszy. Krup. Wszystko bieży ku studni, której ramię z drzewa raz wraz skrzypli i N. w koryta rozlewa. Mick. Używać czego za N. Podać truciznę w napoju. N. wyskokowy, spirytusowy, gorący (= trunek). N. gambrynosowy (= gambrynus, piwo). Napoje chłodzące. Cukier: N. amerykański = *napój chłodzący z lodem i z dodaniem odpowiednich soków, wina, cytryny.* Przen: Dym pochwał ma za N., wawrzyn na zakąskę. Mick. Nieraz myślisz, że zdanie urodziłeś z siebie, a ono jest wyssane w macierzystym chlebie, a nim nauczyciel poił ucho twoje, zawždy część własnej duszy mieszając w napoje. Mick. 2. apt. (potio) *lekarstwo płynne w ilości większej sporządzone i przez chorego w dawkach częstych i nieściśle oznaczonych zażywane:* N. Rivera. N. miłosny (philtrum) = *środek mający wzbudzić miłość w osobie, której go zadano, + n a się ż r z a, + p ó j d z z a m n a.* Zdr. × **Napojek.** <Na + *Pój, od Pić >

Napół, Napół-, Napoly, [Naspół] przez połowę, w połowie, do połowy, połowicznie: Zastłona N. okrywała drzwi. Weź octu winnego N. z wodą. Troc. N. darmo dostał. Troc. Królowie N. są bogami. Troc. Wkoło okiem strzelił, w którym ś. radość N. z gniewem żarzy. Mick. N. z płaczem. Z innymi razem N. pogany obawiał ś. księży,

jak czarowników. Krasz. N. warjat. N. zgniły, zbutwiały, spróchniały, senny, martwy, umarły, dziki. Wielka, N. otwarta żrenica. Mick. Księżnę wieziono napółchorą z wielkiego niepokoju i gniewu. Krasz. Życie napółdzikie, pełne namiętności i charakteru. Chm. Klasa społeczna, żyjąca w świecie napółfantastycznym, inne stany do ruchu pobudza. Spas. Z prądu ledwie cokolwiek okryci są, a pospolity lud ledwie w łachmanach, napół-goły. Krasz. W napółmartwej dłoni trzymał on szablę. Rol. Stał te napółmęskie zamięłowania, właściwe Rusinkom wołyńskim, w tej wzrosłym epoce. Rol. (Widzenie) Karusi, napółobłąkanej z bólu. Chm. Poszła sama do wozu pomagać, aby z niego napółomdlałą wysadzono. Krasz. Napół-posępna twarz. Krasz. Orleaniści czynią napół-przejrzyste przygotowania do przyszłej kampanji. Noc mu znowu zbiegła bezsenna w napółrozwałonym budynku. Rol. Wiązać ś. zaczął ze szlachtą owrucką, z owym napół-schłopałym drobiazgiem. Rol. Napół-zemdlona, niesiona na rękę służebnie. Krasin. Stał obok mnie ktoś nieznan czy napółznany, i patrzył na mnie dziwnymi oczyma. Orzesz. Prawe skrzydło baszy opierało ś. o napółzrujnowaną warownię. Rol. <Na + Pół >

Napół- p. Napół.

Napór, oru, lm. ory napieranie, parcie: N. wody na tamę. Przen: Mając już wpaść do ziemi Chełmińskiej, obwarował pierwej zameczki swoje dla wycieczek i przytułku w czasie naporu. Nar. (= *napadu, napaści, natarcia*). Tak rzekł monarcha z groźbą, i wstał z tronu skory, uprzedzając roztropnie niewczesne napory, gdyby jego odwagą zapalony drugi kto z wodzów chciał ś. teraz podjąć tej usługi. Przyb. (= *uporczywe domaganie ś.*). <Na + *Pór, od Przeć >

[**Napóźniej**] *później, potem.* <Na + Później >

Napracować się, uje ś., owal ś., nied. × Napracowywać ś. pracowaniem zmęczyć ś.: Człowiek narobi ś., napracuje, a grad wszystko psuje. Karnk. Gorzkośmy ś. napracowali, natrudzili. Wor. Coście ś. to darmo napracowali! Wszystko jedna iskra wzięła i z dymem poszło. Krasz. Napracowawszy ś. dobrze myślami, dopierom sobie przypomniał. Krasz. <Na + Pracować >

Napracowanie się, a ś., blm., czynność cz. Napracować ś.

[**Napracowany**] *spracowany, strudzony.*

× Napracowywać się, a ś., ał ś. p. Napracować ś.

× Napracowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Napracowywać ś.

Naprać, pierze, prał I. piorąc jedno po drugim, wiele uprać: N. bielizny, koszul. 2. rub.: N. kogo = a) *piorąc = bijąc kogo niejednokrotnie, wiele razy go wybić;* b) *bijąc jednego po drugim, wielu obić.* 3. [N.] *nalozżyć, napakować, narzucac, nawalic duzo, pomieszcac jedno z drugim, nalozczyt:* Grusek naprane na drzewie. Dziadzi mi naprali tyła mycia (= *nađali, nawalili*). N. ś. I. *praniem (bielizny) nasycić ś. a. zmęczyć ś.* 2. *kogo = piorąc (= bijąc) kogo, nasycić ś. a. zmęczyć ś.:* Tegom sobie najbardziej życzyła, abym ś. ciebie do woli naprała. Lubom. <Na + Prać >

Napragnać się, nie ś., nął ś. czego = pragnąc czego, naciępieć ś.: Nałaczneli ś. i napragneli ś. słowa Bożego. Wr. <Na + Pragnąć >

Napraktykować się, uje ś., owal ś. nasycić ś. a. namęczyć ś., praktykując. <Na + Praktykować >

Napraktykowanie się, a ś., blm., czynność cz. Napraktykować ś.

Napraktykowany mający dużo praktyki, biegły, *uprawny*: Biegły w fizjologii, psychologii i socjologii i napraktykowany w obcowaniu z więziami. Spas. <Na + Praktykowany>

Napranie, a, blm., czynność cz. Naprać.

Napranie się, a ś., blm., czynność cz. Naprać-ś.

Naprasować, uje, ował prasując jedno po drugim, wiele uprasować: Naprasowała bielizny. N. ś. *prasowaniem nasycić ś. a. zmęczyć ś.* <Na + Prasować>

Naprasowanie, a, blm., czynność cz. Naprasować.

Naprasowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naprasować ś.

Napraszać, a, ał i N. ś. p. Naprosić.

† **Napraszać, a, ał p. Naproszyć.** Troc.

Napraszanie, a, blm., czynność cz. Napraszać: N. gości na biesiadę. Wuj.

† **Napraszanie, a, blm., czynność cz. † Napraszać.** Troc.

Napraszanie się, a ś., blm., czynność cz. Napraszać ś.

† **Napraszacz, a, lm. e ten, co naprostowuje, poprawia.** Mącz.

† **Napraszcząć, a, ał p. Naprostować:** Gdy ś. komu miecz skrzywi, woli go o ścianę zawadziwszy łamać a N., a choćby ś. i złamał, woli na ten czas szkodę mieć, niżliby mu ś. czasu potrzeby spadać miał. Rej. Przen.: Nasza krzywość ma być napraszczana prostą wolą Bożą. Hrb.

† **Napraszczanie, a, blm., czynność cz. Napraszcząć.**

■ **[Naprąsno]** przys. od **Naprąsny**, *napróžno*. <Ukr. naprasno>

† **[Naprąsny]** *naprózny*. <Ukr. naprasnyj>

† **Napraw, u, lm. y p. Naprawa:** Wszystko to ś. działa za naprawem Antoniego. Chr.

Naprawa, y, lm. y l. doprowadzenie do lepszego stanu, naprawienie, poprawienie, poprawa, reparacja: Oddać, wziąć co do naprawy. Być w naprawie. Mieć co w naprawie. Odebrać co z naprawy. Zepsowanie prędko, N. nierychło ś. wiedzie. Fred. M. Wnet postrzeżono, że i Ptolomeusza geografja wielkiej potrzebuje naprawy. Wyrw. W takich kobietach karmia wszystka w żywność a naprawę ciała ś. obraca, tak iż żadne pożywienie płodowi nie zostaje. Spicz. (= *dodaje ciała, tuszy*). N. obyczajów (= lep. *poprawa*). Bóg starca tak mądrego zesłał na naprawę moich błędów i czynów moich na naprawę. Jabł. 2. † N. *wynagrodzenie, odszkodowanie*. Sz. 3. † N. i [N.] a. † **Napraw = a) namowa, poduszczenie:** Robić co z czyjej naprawy. Z jego naprawy zabity. Troc. Pod Modoną konsulowie oba poginęli, nie bez podejrzenia że z naprawy Oktawjana. Lel. Z jego naprawy przywłókił ś. do lekarza. Krasz. b) *przygotowanie, urządzenie, przyrzędzenie, polcierowanie, machinacja:* O tym rozbięciu rozumiano, jakoby ś. z cesarskiej naprawy działało. Skar. (= *za sprawą cesarza*). Minął tę naprawę. Troc. Naprawę na niego ułożono. Troc. Jeśli drugiego z nieobaczenia pełnie, a rzuci nań jakie naczyne bez naprawy... Bud. (= *bez namysłu, nieumyślnie*). W porcie gotowano naprawę, jak zdradziecko zaczęli portugalskie nawy. Przyb. 4. [N.] = a) *maszynerja, przyrzęd.* b) *samolówka, łapka, paść.* Zdr. **Naprawka.** <Od Naprawić>

Naprawca, y, lm. y p. Naprawiacz: Pan Jezus, ten najszlachetniejszy N. świata. Wuj. Adrjan zajechał do Afryki, pokój i urząd naprawując, i pisali go pochlebcy naprawcą Afryki. Skar. Kazimierz, naprawca pokoju nazwany. Błaż.

Naprawdę przys. *doprawdy, prawdziwie, istotnie, rzeczywiście, w rzeczy samej, nie żartem:* Widzę, że on jest N. chory. Myśleć o czym N. Wierzyć zaczynam, że N. myślicie o żeniaczce z moją dziewczką. Jeż. Zaczynasz mię N. bawić. Sew. <Na + Prawda>

Naprawiacz, a, lm. e, Naprawca l. a. Naprawiciel, † Naprawnik ten, co naprawia: N. budynku tego. Troc. Stefan Batory był naprawiaczem praw i sądów. Troc (= *reformatorem*). † N. obyczajów (= *naczelnik policji, policmajster*). 2. † N. *podżegacz, poduszczyciel:* N. na kogo zdradliwy. Kn. <Od Naprawić>

Naprawiaczka, i, lm. i forma ż. od Naprawiacz.

Naprawiać, a, ał i N. ś. p. Naprawić.

Naprawianie, a, blm., czynność cz. Naprawiać.

Naprawianie się, a ś., blm., czynność cz. Naprawiać ś.

Naprawiciel, a, lm. e p. Naprawiacz: Ona miała porodzić naprawiciela upadów ich. Pat. Porodziła Stworzyciela, aniołom naprawiciela. Pśń. kość. Mamy w sobie ustawicznego skaziciela, trzeba nam więc ustawicznego naprawiciela. Wuj. Jest Mesjaszem, naprawicielem powszechnym. Kajs.

Naprawicielka, i, lm. i forma ż. od Naprawiciel: Marja, N. rodzaju ludzkiego. Wuj. (Marja) jest zbawienie grzesznych, a N. upadu anielskiego. Pat.

† **Naprawictwo, a, blm., † Maństwo straż.** Tuch.

Naprawić, i, il, nied. Naprawiać, † Naprawować l. prawiać jedno po drugim, wiele powiedzieć, nagadać, naopowiadać: N. komu grzechności, niedoręczności. 2. *doprowadzić do lepszego stanu, poprawić, polepszyć, zreparować:* N. mówi ś. o rzeczach materialnych i zepsutych i oznacza: przeprowadzić rzecz zepsutą lub do użycia niezdatną do tego stanu, w jakim była, a przynajmniej zrobić zdatną do użycia; dawniej stosowało ś. i do rzeczy moralnych. Kras. A. N. zegarek, sprzęt złamany, koło u wozu, dach, most, drogę. Jeden głupi zepsuje, tysiąc mądrych nie naprawi. Prz. N. sobie los, źle idące interesy. Sł. wil. N. opinię, sławę upadającą. Sł. wil. Naprawiać błędy cudze, popełnioną omyłkę. Sł. wil. Naprawił wszystko, co ś. przeciw prawom kościelnym porobiło. Skar. Chodkiewicz starał ś. karę żołnierską N., która znacznie była z starożytnych terminów wykroczyła. Tw. Usiłował bitwę znów N., ale widząc, iż próżno, pierzechnął za drugimi. Stryjk. Nie tak łacono N. ludzi, jako je łacono zepsować. Skar. Znowu cię obstąpią pobratymcze tłumy, abyś naprawiał serca, objaśniał rozumy. Mick. Co szatan skaził, Syn Boży naprawił. Skar. 3. *wynagrodzić, powetować:* N. szkodę, krzywdę komu wyrządzoną. Aby naprawiać krzywdy, piękne zyskać względy, wazyli ś. na puszcze i zamorskie błędy. Mick. N. stratę poniesioną. 4. † N. i [N.] = a) *przygotować, przyszykować, urządzić:* Gumna naprawione i nasadzone brogami stoją. Glicz. Osobno obiedwie ś. stawiają i parę postaw z przędzy cieniejnej naprawią. Zebr. Bóg lato swym dowiepsem i zimę naprawił. K. G. b) *nasadzić, namówić, podmówić, poduszczyć, podbechtać, zbuntować:* Henryk naprawił niemieckie książęta na Bolesława, aby go

namówili przyjechać do niego. Biel. M. Naprawili nań fałszywych świadków. Wuj. Kilka osób przenantawszy, naprawił na one dziewczkę. Otw. S. Tak ten winny jest, co źle działa, jako i ten, co drugie naprawia. Jabł. 5. [N.] = a) Naprawić (kość) = *nastawiać, prostować*. b) *namierzyć*: Naprawiła stery garce gorzałki. c) *nalad*: Naprawił mi w szklankę piwa. N. s. 1. *prawieniem nasycić s. a. zmęczyć s.* 2. *dojść do lepszego stanu, poprawić s., polepszyć s.*: Moje interesa tym weale s. nie naprawiają. L. 3. [N. s.] *włożyć s. do czego*: Nie naprawiliśmy s. jescę do tego. <Na + Prawić>

Naprawienie, a, blm., czynność cz. **Naprawić**: Pręt naprawienia, pręt królestwa Twego. Ps. flor. (= *laska prawości, laska królestwa Twego*. Wuj.).

Naprawienie się, a s., blm., czynność cz. **Naprawić s.**

× **Naprawiświat, a**, lm. y *człowiek, mający pretensję do naprawienia całego świata*. <Naprawić + Świat>

Naprawka, i, lm. i 1. p. **Naprawa**; *drobna poprawka*: Gmin w niewolę wzięty po zamkach pogranicznych na naprawki fortec rozsadzono. Nar. [Nikto s. nie brał do naprawki kościola]. 2. *rzecz zapasowa, do naprawy służąca*: Naprawki i dobiorki łóżów, kół, osi, przodkarów, dyszłów. Jak. J.

† **Naprawnie przys. od Naprawny.**

† **Naprawnik, a**, lm. cy 1. p. **Naprawiacz. 2.** N. strażny a. † **Man ten, co należy do straży, strażnik**. <Od Naprawić>

† **Naprawność, i**, blm. rz. od **Naprawny.**

† **Naprawny 1. naprawiony**: N. już budynek. Troc. 2. *dający s. naprawić, mogący być naprawiony*: N. to jeszcze budynek. Troc. 3. *urządzony, przygotowany*: Na miejscach godnych do tego miej stajnie naprawne koniom, aby po wsiach i w mieściech konie gościnne nie stawiały. Gost. Naprawne do tego drzewo. Troc. Różga lepem naprawna. Troc. (= *przygotowana do łowieńia ptaków przez nasmarowanie lepem*). 4. *nasadzony, poduszczony*: Naprawnego na niego zesłał człowieka. Troc. Naprawni świadkowie. Troc. <Od Naprawić>

† **Naprawować, uje, ował p. Naprawić**: Zamków nie naprawują, a dają s. im walić. Kochan. Naprawując to, co było zdroznego. Skar. Adريان zajechał do Afryki, pokój i urząd naprawując. Skar. Euzebja, zajrzając Helenie, że częste dzieci miewała, naprawowała baby, żeby dzieci... Skar. Cycero mało w Rzymie szarszunem wojował, lecz wymową wiele złych rzeczy naprawował. Rej.

Naprawować się, uje s., ował s. prawując s., nasycić s. a. zmęczyć s.: Naprawował s. z sąsiadami. <Na + Prawować s.>

† **Naprawowanie, a**, blm., czynność cz. **Naprawować.**

Naprawowanie się, a s., blm., czynność cz. **Naprawować s.**

Naprażać, a, al p. **Naprażać.**

Naprażanie, a, blm., czynność cz. **Naprażać.**

Naprażenie, a, blm., czynność cz. **Naprażać.**

Naprażenie się, a s., blm., czynność cz. **Naprażać s.**

Naprażać, y, ył, [Napróżyć], nied. **Naprażać** *prażyć jedno po drugim, wiele uprzyżyć*: N. grochu na patelni. N. s. *prażeniem a. prażeniem s. nasycić s. a. zmęczyć s.* <Na + Prażyć>

Napreparować, uje, ował *preparując jedno po drugim, wiele spreparować*. N. s. *namęczyć s. preparowaniem*. <Na + Preparować>

Napreparowanie, a, blm., czynność cz. **Napreparować.**

Napreparowanie się, a s., blm., czynność cz. **Napreparować s.**

Napredce *prędko, pośpiesznie, nagle, na poczekaniu*: Ugotować coś N. Wierszyk N. (napisa-ny). L. <Na + Prędko>

Naprzęzacz, a, lm. e anat.: N. *pręża a. lechtaczki (musculus erector penis vel clitoridis, musculus ischio-cavernosus), in. mięsień kulszo-jamisty, naprzężający, × natężający, † dźwigacz, † myszka biodro-jamista, † myszka podnosząca, × wyprężacz pręża a. lechtaczki, × wzwodnik, × mięsień wzwodzący pręża a. lechtaczki*. N. powięź szerokiej p. **Napinaoz**. <Od Naprzęzać>

Naprzęzać, a, al i N. s. p. **Naprzężyć.**

Naprzęzak, a, lm. 1. tech. *wielokrążek, opatrzony przyrządami dodatkowemi do naprzężania*.

Naprzężanie, a, blm., czynność cz. **Naprzęzać.**

Naprzężanie się, a s., blm., czynność cz. **Naprzęzać s.**

Naprzężenie, a, blm. 1. czynność cz. **Naprzężyć.**

2. *fiz. p. Napięcie; stan rzeczy naprzężonej, naprężenie s., sztywność*. Przen.: Być w ciągłym naprężeniu (= *podnieceniu, niepokoju*). N. stosunków (= *oziębienie, ochłodzenie*). Niezwykłe N. polityczne. 3. *fizj. = a) p. Napięcie*. b) *wyprostowanie s., wzniesienie s.*: N. pręża, in. wyprężenie pręża, † *wzwód, posp. stanie, stawanie*.

Naprzężenie się, a s., blm., czynność cz. **Naprzężyć s.**

Naprzężny dający s. naprzężyć, naprzężający s. Lek.: × *Guz N. p. Guz*. <Od Naprzężyć>

Naprzężyć, y, ył, nied. **Naprzęzać** *naciągnąć, natężyć, napiąć*: Naprzęzać mówi s. o tym, co jest sprężyste, i oznacza naciągać co jak sprężynę, która gdy zdoła przewyciężyć opór, z całą mocą odskakuje. Kras. A. N. mięśnie, powróż, strunę. Naprzężając wnątrz swojej przestrzeni, płomiennym bania powietrzna duchem s. odyma. Kniaż. Gdy baje, uszu naprzę. L. (= *nadstaw*). Anat.: Mięsień naprzężający p. **Naprzęzacz. N. s. natężyć s., wyprężyć s.** Przen.: Już nieprzyjaciel tak s. naprzężył, jakby po większej części naszwyciężył. Chr. (= *natężył siły*). Stosunki naprzęzały s.: Towiański z goryczą mówił, że wola Boża odparta została przez brata Adama. Chm. (= *stawaly s. blizkie zerwania, oziębialy s.*). <Na + Prężyć>

Naprocusować, uje, ował *procesując jednego po drugim, wielu osobom procesy wytoczyć*: Tyłu ludzi naprocusował, a majątku nie zrobił. N. s. *procesowaniem s. nasycić s. a. zmęczyć s.* <Na + Procusować>

Naprocusowanie, a, blm., czynność cz. **Naprocusować.**

Naprocusowanie się, a s., blm., czynność cz. **Naprocusować s.**

[**Naprochy, ów**, blp.] *okruszyny, brudne resztki*.

<Na + Prochy>

[**Naprocim**] p. 2. **Naprzeciwiw.** <Na + Procim>

[**Naprocikwo**] p. 2. **Naprzeciwiw.** <Na + Prociwko>

[**Naprocóm**] p. 2. **Naprzeciwiw.** <Na + Procóm>

[**Naprocóm**] p. 2. **Naprzeciwiw.** <Na + Procóm>

[Naprocómk] p. 2. Naprzeciw. <Na + Pro-
cómko>

Naprodukować, uje, ował produkując jedno po drugim, wiele wyprodukować. N. ś. produkowaniem a. produkowaniem ś. nasycić ś. a. zmęczyć ś. <Na + Produkować>

Naprodukowanie, a, blm., czynność cz. Naprodukować.

Naprodukowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naprodukować ś.

Naprofanować, uje, ował profanując jedno po drugim, wiele sprofanować. <Na + Profanować>

Naprofanowanie, a, blm., czynność cz. Naprofanować.

Napromować, uje, ował promując jednego po drugim, wielu wypromować. <Na + Promować>

Napromowanie, a, blm., czynność cz. Napromować.

Naprosić, i, il, nied. Napraszać prosząc jednego po drugim, wielu zaprosić: Na wesele zewsząd gości naproszono wiele. P. Koch. N. ś. I. prosząc, namęczyć ś.: Cośmy ś. go naprosili! i nie, i nie. Niem. 2. prosząc, nastężyć ś.; narzucić ś.: Sam ś. naprosił do nas. Napraszają ś. z usługą. <Na + Prosić>

[Naprost, Naprosto, Naprosć] przys. i przyi. wprost. <Na + Prost(o)>

[Naprosto] p. Naprost: Sed N. do Lueyfra (=prost).

Naprostować, uje, ował, nied. Naprostowywać I. czego = prostując jedno po drugim, wiele wyprostować: N. lasek, éwieków. 2. a. †**Naprosić**, nied. †**Napraszczać** co = zrobić prostym, wyprostować: Co ś. skrzywiło N. Pileh. Młodą plonkę łaeno N. Kn. N. ś. stać ś. prostym, wyprostować ś.: I już nigdy nie mogłem ś. N. Dąb. <Na + Prostować>

Naprostowanie, a, blm., czynność cz. Naprostować.

Naprostowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naprostować ś.

!Naprostowywacz, a, lm. e lek. przyrząd, służący do utrzymywania w położeniu prawidłowym macicy skrzywionej, przyrząd prostujący macicę. Por. Kółko maciczne.

Naprostowywać, uje a. ywa, ywał p. Naprostować.

Naprostowywanie, a, blm., czynność cz. Naprostowywać.

†**Naproszczenie, a, blm., czynność cz. Naprosić.** Leop.

Naproszenie, a, blm., czynność cz. Naprosić.
Naproszenie się, a ś., blm., czynność cz. Naprosić ś.

†**Naprosić, i, il p. Naprostować:** Czego krzywego gdy kto z pędka napraszcza, rychlej snadź złomi, niż naprosić. Glicz. Miej na to wagę mierną, kiedy działo N. Biel. M. (=narychtować). Pagórek będzie poniżen, i będą drogi krzywe naproszczone. Leop. Przen.: Wyrównaj drogi, naprosić krzywe sprawy w gościniec prawy. Groch. Krzywe te serca jak N.? Wuj. (=poprawić). Będę chwalił Ciebie w sercu naproszczoneym. Wr. <Na + Prosić>

Naprosć, i, lm. i bot. (calea) roś. z rodziny złoźnych. <?>

[Naprość] p. Naprost: N. aptéki.
[Naprośny] dokuczliwy, nudny. <Na + *Prośny, od Prosić>

Naprotegować, uje, ował protegując jednego po drugim, wielu wyprotegować. <Na + Protegować>

Naprotegowanie, a, blm., czynność cz. Naprotegować.

Naprowadzać, a, ał p. Naprowadzić.

Naprowadzanie, a, blm., czynność cz. Naprowadzać.

Naprowadzenie, a, blm., czynność cz. Naprowadzić.

× **Naprowadziciel, a, lm. e** ten, co naprowadza.

× **Naprowadzicielka, i, lm. i** forma ż. od **Naprowadziciel.**

Naprowadzić, i, il, nied. Naprowadzać I. kogo na co = prowadząc kogo, wskazać mu co: N. zbląkanego podróżnego na drogę. N. psy na ślad, na trop zwierzęcia. Czasem tętent tych koni gotów istotnie na nas lieha N. jakiego. Krasz. N. złodziejów na dom. N. nieprzyjaciela na kraj. Przen.: N. grzesznika na drogę pokuty (=skłonić go do pokuty). N. kogo na domysł, na myśl jaką (=napomknięciem ułatwić mu domysł a. powzięcie jakiejś myśli). N. rozmowę na co (=nakierować). × **Naprowadziłby** tym sposobem nieprzyjaźń wszystkich monarchów na siebie. Dar. (=ściągnąłby). × N. kogo na porządek (=zostać mu wszystko w porządku). × N. co na porządek (=uporządkować co). 2. †N. i [N.] kogo do czego = namówić, nakłonić, skłonić: Nie daje ś. do tego N. Troc. Naprowadził go do tego przedsięwzięcia. Troc. [Naprowadź my Kaśkę] (=namów, przyprowadź). 3. kogo a. co komu a. dokąd = prowadząc jedno po drugim, wiele przyprowadzić, nasprowadzać: Naprowadził nam mnóstwo gości. Z różnych stron naprowadzili na targ bydła. N. koni z Anglii. 4. co czym = powlec, pociągnąć: N. tablicę woskiem (=pokryć ją cienką warstwą wosku). N. co lakierem (=polakierować). Naprowadzać rysunek kolorami (=kolorować, barwić, malować). N. papier oliwą (=napuścić oliwą). 5. anat.: †Myszka naprowadzająca = mięsień prosty galki oka wewnętrzny (museulus adducens). <Na + Prowadzić>

Naproże, a, lm. a = Nadproże: Herbami wrót naproża piętnuje. Min. <Na + Próg>

Naproźnik, a, lm. i = Nadproże: Pokropeie tą krwią N. i oba podwoje. Wuj. Poruszyły ś. naproźniki z zawiasami od głosu tego. Wuj.

Naprócie, a, blm., czynność cz. Napróć.

Naprócie się, a ś., blm., czynność cz. Napróć ś.

Napróć, próje a. × porze, prót prójąc jedno po drugim, wiele spróć. N. ś. próciem nasycić ś. a. zmęczyć ś. <Na + Próć>

Naproszać, a, ał p. Naproszyć.

Naproszanie, a, blm., czynność cz. Naproszać.

Naproszenie, a, blm., czynność cz. Naproszyć.

Naproszyć, y, yl, nied. Naproszać, †Napraszać

I. czego na co a. do czego, w co = prosząc nasypać: N. sady do rosolu, na podłogę. 2. przen.: †N. w co = oddać moc a. wypróżnić ś.: Litwa do Strasburga miasta najechała; a mimo inne zezwolenie świętości, jeden łotr w chrzcielnicę naproszył. Stryjk. 3. × N. co czym = po wierzchu posypać: Napraszam co pieprzem. Troc. Przen.: Bojaźń i smutek grubemi mózg napraszają dymami. Troc. N. głowę = zaproszyć = podpić sobie, zalać palęką: Krzyczą, wrzeszczą, naproszwszy głowę. Wad. <Na + Przeszyć>

[Naproźno] p. Napróżno.

[Napróżenie, a, blm.] czynność cz. **Napróżyć, naprażenie.**

Napróżno przys. od **Napróżny**; [**Napróżno, Napraśno**]: Perswadowałem mu długo, ale N. Cze-kałem na niego N. N. szukaliśmy go po mieście. <Na+Próżno>

Napróżnować się, uje **ś.**, ował **ś.** *próżnowaniem nasycić ś.* <Na+Próżnować>

Napróżnowanie się, a **ś.**, blm., czynność cz. **Napróżnować ś.**

Napróżny, [**Napraśny**] *próżny, daremny, nadaremny, bezskuteczny, bezużyteczny*: Najświętsze uczucie, gdy go woła nie poprze, rozplynie ś. w łożach napróżnych. Krasz. <Na+Próżny>

[**Napróżyć, y, yi**] p. **Naprażyć**: Baba groszku napróżyła.

[**Naprykować, uje, ował**] *napakować*. <Na+Przykować>

[**Naprykowanie, a**, blm.] czynność cz. **Naprykować**.

Naprysk, u, lm. i bud. *poprzeczny pasek u rozporu, przechodzący przez nos*. <Na+Prysk>

Napryśkać, a, ał, jednot. **Napryśnąć** *pryskając ustawicznie, wiele nalać*: N. wody na kwiaty. <Na+Pryskać>

Napryskanie, a, blm., czynność cz. **Napryśkać**. **Napryśnąć, śnie, szał** p. **Napryśkać**. Przen.: Mineral napryśnięty = mineral, w którym drobne ziarnka żelaza są rozsiiane.

Napryśnięcie, a, blm., czynność cz. **Napryśnąć**.

Naprzęść, ędzie, ał *przedąc jedno po drugim, uprzęść wiele a. ile trzeba*: Wszystkie niewiasty jedwab ten przędy, a przynosiły naprzędszy. Bud. Chybaby Bóg nie łaskaw, żebym na chleb już nie naprzędał. Krasz. **N. ś.** *przedzeniem nasycić ś. a. zmęczyć ś.* <Na+Przęść>

Naprzebierać, a, ał *przebierając jedno po drugim, wiele przebrać*. **N. ś.** *przebieraniem a. przebieraniem ś. nasycić ś. a. zmęczyć ś.* <Na+Przebierać>

Naprzebieranie, a, blm., czynność cz. **Naprzebierać**.

Naprzebieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzebierać ś.**

Naprzecierać, a, ał *przecierając jedno po drugim, wiele przetrzeć*. <Na+Przecierać>

Naprzecieranie, a, blm., czynność cz. **Naprzecierać**.

Naprzecinać, a, ał *przecinając jedno po drugim, wiele przeciąć*. <Na+Przecinać>

Naprzecinanie, a, blm., czynność cz. **Naprzecinać**.

1. Naprzeciw, Naprzeciwo, [Naprzeciwo] przyi. **1. kogo, czego a. × komu, × czemu** = *po przeciwnej stronie wprost kogo, czego*: Ten dom stoi N. kościoła. Mieszkać N. kogo (=przez ulicę a. przez sieć). N. okna wisi obraz (=na ścianie znajdującej ś. wprost okna). Stanęli N. siebie z dobytymi pałaszami. Podniósł lampę i wprost ją trzymał N. pani. Krasin. Przez kąty wynajdować zwykliśmy położenie różnych miejsc, jednych N. drugim. Jak. J. **2. kogo, czego a. komu, czemu** = *od przeciwnej strony wprost ku komu, czemu, przeciw, przeciwno komu, czemu*: Wyjść, wyjechać N. kogo a. komu. N. chęciom jego inne pany dążą. Mick. × Prawda, N. której nie-masz co powiedzieć. L. [Ni mam nic N. tego]. **3. [N. kogo]** = *wobec kogo, w porównaniu z kim*: Cóż ja znaczę N. pana? <Na+Przeciw>

2. Naprzeciw, Naprzeciwo, [Naprzeciwo, Naprocim, Naprocim, Naprocóm, Naprocómko, Naprocio] przys. **1. po drugiej stronie, po przeciwnej stronie**: Hofrat zaczął dąć szybko i dym

rażco ciskał, który szerząc ś., w górze jak wodotrysk pryskał; N. baron, z usty wszereź rozciągniętymi, jak gdyby ze skalistej rozpadliny dymi. Mick. Mieszkający N. piekarzowie. Orzesz. **2. od przeciwnej strony**: Biegnał jeźdźcy N., z cierpliwością fakira dopuścił ich na śmiertelną metę. Krasin.

[**Naprzeciwek, wka, lm. wki**] *mieszkanie naprzeciw położone*.

† **Naprzeciwiac się, a ś.**, ał **ś.** *ścigać, przesładować*: Naprzeciwiac jest ś. człowieka niedostatecznego i żebraka i skruszonego serca umorzyc. Ps. flor. <Na+Przeciwiac ś.>

† **Naprzeciwanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Naprzeciwiac ś.**

1. Naprzeciwo przyi. p. **1. Naprzeciw: a)** Mieszka N. ratusza. Ban. **b)** Wyniść N. nieprzyjaciela. Troc. Nie jest ci nam bojowanie przeciwko ciądłu i krwi, ale N. duchom niecnotliwym. Leop. Dwie chmury ich (strzał), jedna N. drugiej leci. Krasin.

2. Naprzeciwo przys. p. **2. Naprzeciw**: Dom N. stojący. Przen.: N. kto uważy. Troc (=przeciwnie, odwrótnie, z drugiej strony). N. stawiać. Troc (=przeciwstawiać).

[**Naprzeciwo**] p. **1. i 2. Naprzeciw**.

Naprzeciwoległy, † Naprzeciwo *naprzeciwo leżący, będący, przeciwległy*: Liście naprzeciwoległe. Gałęzie naprzeciwoległe, gdy dwie gałęzie na pnii lub łodydze naprzeciw siebie są osadzone. Jund. <Naprzeciw+Legły>

† **Naprzeciwo** p. **Naprzeciwoległy**: Idźcie do naprzeciwoj wsi. Bud. N. dom. Troc. <Na+Przeciwo>

[**Naprzecz**] p. **Naprzek**.

Naprzec, prze, parł, nied. Napierać 1. nacisnąć, pchnąć: Poskoczył za Euforbem, gdy on cofał nogi, trafia w brodę, a silnie grot naparszy srogi, obala go o ziemię. Dm. Od nieprzyjaciół wokoło oskoczony i orężem naparty, poległ. Błaż. Zmordowanych długimi gonitwy gdy naparł świeżym i dzielnym narodem, łamią ś. szyki. Mick. **2. przen.**: × N. kogo a. na kogo = *nalec na kogo, przynaglić kogo*: Ta stoi nieporuszona, napiera tylko na męża, aby ś. sam ratował. L. Naparłem go, aby mi prawdę wyznał. Sł. wil. **3. [N.] zmusić. N. ś. 1. zażądać czego gwałtownie, natarczywie**: Naprzyj ś, nie będzie odmówiono tobie. Otw. Czego ś. naprze. to mu muszą dać koniecznie. Petr. Naparł ś. Leszko z wojewodą na Ruś ciągnąć. Stryjk. Postrzec, N. ś., to u niego jedno. Kras. Aresztant w nocy naparł ś. na wychód. Perz. Stój tak, stój okrutniku, gdzieś ś. to naparły nogi! Jag. Tam wóz musi, gdzie ś. konie naprą. Prz. **2. [N. ś.] dokuczyć. 3. lek.**: Napierać ś. = *wydymać ś., przedc.* <Na+Przec>

Naprzedać, aje, awał *posp. p. Nasprzedawać*. <Na+Przedawać>

Naprzedawanie, a, blm., czynność cz. **Naprzedawać**.

Naprzedawiać, a, ał *przedstawiając kolejno, wiele a. wiele razy przedstawić*: Naprzedawiał mu wiele osób, projektów. Naprzedawiał go wielu osobom. **N. ś.** *przedstawianiem nasycić ś. a. zmęczyć ś.*: Com mu ś. nie naprzedawiał tej sprawy, i wszystko na nie! (=naprzekładalem, naperswalowałem ś.). <Na+Przedawiać>

Naprzedawianie, a, blm., czynność cz. **Naprzedawiać**.

Naprzedawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzedawiać ś.**

Naprzędzielać, a, ał przedzielać jedno po drugim, wiele przedzielać. <Na + Przedzielać>

Naprzędzianie, a, błm., czynność cz. Naprzędzielać.

Naprzędzierać, a, ał przedzierać jedno po drugim, wiele przedzierać. <Na + Przedzierać>

Naprzędzianie, a, błm., czynność cz. Naprzędzierać.

Naprzegarniać, a, ał przegarniać jedno po drugim, wiele przegarniać. <Na + Przegarniać>

Naprzegarnianie, a, błm., czynność cz. Naprzegarniać.

Naprzeginać, a, ał przeginać jedno po drugim, wiele przeginać. <Na + Przeginać>

Naprzeginanie, a, błm., czynność cz. Naprzeginać.

Naprzegryzać, a, ał przegryzać jedno po drugim, wiele przegryzać. <Na + Przegryzać>

Naprzegryzanie, a, błm., czynność cz. Naprzegryzać.

† **Naprzędziej p. Naprzód:** N. to wam mówię. Sekl.

† **Naprzek, † Naprzeki, [Naprzecz] wpoprzek.** Przen.: Gdzie ja jest, granic nie rozszerza łotrostwo, z kimem N., tam moja broń zmierza. Ryb. J. (= w niezgodzie). <Na + Przek>

× **Naprzekarzać się, a ś., ał ś.** przelcornością nasycić ś. <Na + Przekarzać ś.>

× **Naprzekarzanie się, a ś., błm.**, czynność cz. Naprzekarzać ś.

Naprzekazywać, uje, ywał przekazywać jedno po drugim, wiele przekazywać. <Na + Przekazywać>

Naprzekazywanie, a, błm., czynność cz. Naprzekazywać.

† **Naprzeki p. Naprzek:** Drewno N. drzewa żaglowego położone. Mącz.

Naprzeklinać, a, ał przeklinać jednego po drugim, wielu przekliąć a. przeklinając niejednokrotnie, wiele razy przekliąć, nazłorzeczyc: Naprzeklinał wdowie wieczorem. Krasz. <Na + Przeklinać>

Naprzeklinanie, a, błm., czynność cz. Naprzeklinać.

Naprzekładać, a, ał przekładać jedno po drugim, wiele przelożyć; przekładając niejednokrotnie, wiele razy przelożyć: Zanim wyda jaki krajcar, to go pierwszej dobrze naobraca i z ręki do ręki naprzekłada. Bał. <Na + Przekładać>

Naprzekładanie, a, błm., czynność cz. Naprzekładać.

Naprzekomarzać się, a ś., ał ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. przekomarzaniem. <Na + Przekomarzać ś.>

Naprzekomarzanie się, a ś., błm., czynność cz. Naprzekomarzać ś.

Naprzekonywać, a, ał przekonywać jednego po drugim, wielu przekonąć. <Na + Przekonywać>

Naprzekonywanie, a, błm., czynność cz. Naprzekonywać.

Naprzekrawać, a, ał przekrawać jedno po drugim, wiele przekrawać. <Na + Przekrawać>

Naprzekrawanie, a, błm., czynność cz. Naprzekrawać.

Naprzekręcać, a, ał przekręcać jedno po drugim, wiele przekręcić. <Na + Przekręcać>

Naprzekręcanie, a, błm., czynność cz. Naprzekręcać.

Naprzelaamywać, uje, ywał przelaamywać jedno po drugim, wiele przelaamywać. <Na + Przelamywać>

Naprzelaamywanie, a, błm., czynność cz. Naprzelaamywać.

Naprzelaźić, i, il 1. przelaźać przez jedno po drugim, przez wiele przelaźić. 2. przelaźać kolejno, w wielkiej ilości przelaźić. <Na + Przelazić>

Naprzelażenie, a, błm., czynność cz. Naprzelaźić.

Naprzemawiać, a, ał przemawiać niejednokrotnie, wiele razy przemówić. <Na + Przemawiać>

Naprzemawianie, a, błm., czynność cz. Naprzemawiać.

Naprzemian, Naprzemiany zmieniając jedno na drugie, robiąc to jedno, to drugie, kolejno: Płakać i śmiać ś. N. Jeżeli dwie linje równoległe są przecięte przez trzecią, powstające stąd kąty nazywają ś. kątami N. Łs. <Na + Przemian(a)>

Naprzemianległość, i, błm. rz. od Naprzemianległy.

Naprzemianległy leżący z dwóch stron czego naprzemian: Liście naprzemianległe (= leżące naprzemian z dwóch stron gałęzi, skrótoległe w dwu szeregach stojące). Gałęzie naprzemianległe, gdy stopniami po sobie następują. Jund. Mat.: Kąty naprzemianległe = kąty, leżące po obu stronach prostej, przecinającej dwie proste dane. Kąty naprzemianległe wewnętrzne, zewnętrzne. Dwie linje równoległe przecięte prostą, tworzą z nią kąty naprzemianległe równe. <Naprzemian + Legły>

† **Naprzemiannie** przys. od **Naprzemianny, naprzemian.**

† **Naprzemianny** naprzemian czyniący co a. czyniony, idący. <Z Naprzemian>

Naprzemianny p. Naprzemian.

Naprzemieniać, a, ał przemieniać jedno po drugim, wiele przemienić. <Na + Przemieniać>

Naprzemienianie, a, błm., czynność cz. Naprzemieniać.

Naprzemienność, i, błm. mat. rz. od Naprzemienny.

Naprzemienny mat. zmieniający znak dodatni na ujemny i odwrotnie przy przestawianiu lub przemianie dwóch elementów: Funkcje, grupy naprzemiennie. <Na + Przemienny>

Naprzemycać, a, ał przemycać jedno po drugim, wiele przemycić. N. ś. namęczyć ś. a. nasycić ś, przemycaniem. <Na + Przemycać>

Naprzemycanie, a, błm., czynność cz. Naprzemycać.

Naprzemykanie się, a ś., błm., czynność cz. Naprzemykać ś.

Naprzemikać, a, ał przenikając jedno po drugim, wiele przeniknąć: Naprzemikał wiele tajemnic. <Na + Przenikać>

Naprzemikanie, a, błm., czynność cz. Naprzemikać.

Naprzepadać, a, ał przepadać kolejno, przepaść w wielkiej ilości: Dużo pieniędzy naprzepadało mu u ludzi. <Na + Przepadać>

Naprzepadanie, a, błm., czynność cz. Naprzepadać.

Naprzepijać, a, ał przepijając jedno po drugim, wiele przepić: N. pieniędzy w karczmie. <Na + Przepijać>

Naprzepijanie, a, błm., czynność cz. Naprzepijać.

Naprzepisywać, uje, ywał przepisywać jedno po drugim, wiele przepisać. N. ś. namęczyć ś. przepisywaniem. <Na + Przepisywać>

Naprzepisywanie, a, błm., czynność cz. Naprzepisywać.

Naprzepisywanie się, a s., blm., czynność cz. Naprzepisywać s.

Naprzepowiadać, a, al *przepowiadając jedno po drugim, wiele przepowiedzieć.* <Na + Przepowiadać>

Naprzepowiadanie, a, blm., czynność cz. Naprzepowiadać.

Naprzeproszać, a, al *przepraszając jedno po drugim, wielu przeprosić.* **N. s.** *przepraszaniem a. przepraszaniem s. nasycić s.:* Z tego s. wszyscy wspólnie naśmieli, nacałowali, naprzeproszali. Bart. <Na + Przeproszać>

Naprzeproszenie, a, blm., czynność cz. Naprzeproszać.

Naprzeproszenie się, a s., blm., czynność cz. Naprzeproszać s.

Naprzeprowadzać, a, al *przeprowadzając jedno po drugim, wiele przeprowadzić.* <Na + Przeprowadzać>

Naprzeprowadzanie, a, blm., czynność cz. Naprzeprowadzać.

Naprzepuszczać, a, al *przepuszczając jedno po drugim, wiele przepuścić.* <Na + Przepuszczać>

Naprzepuszczenie, a, blm., czynność cz. Naprzepuszczać.

Naprzerabiać, a, al *przerabiając jedno po drugim, wiele przerobić.* **N. s.** *namęczyć s. przerabianiem.* <Na + Przerabiać>

Naprzerabianie, a, blm., czynność cz. Naprzerabiać.

Naprzerabianie się, a s., blm., czynność cz. Naprzerabiać s.

Naprzerąbywać, uje, ywał *przerąbując jedno po drugim, wiele przerąbać.* <Na + Przerąbywać>

Naprzerąbywanie, a, blm., czynność cz. Naprzerąbywać.

Naprzerywać, a, al *przerywając jedno po drugim, wiele przerywać:* **N.** nitek. <Na + Przerywać>

Naprzerywanie, a, blm., czynność cz. Naprzerywać.

Naprzerzucać, a, al *przerzucając jedno po drugim, wiele przerzucić.* <Na + Przerzucać>

Naprzerzucanie, a, blm., czynność cz. Naprzerzucać.

Naprzerzynać, a, al *przerzynając jedno po drugim, wiele przerznąć.* <Na + Przerzynać>

Naprzerzynanie, a, blm., czynność cz. Naprzerzynać.

Naprzesadzać, a, al *przesadzając jedno po drugim, wiele przesadzić.* **N. s.** *namęczyć s. a. nasycić s. przesadzaniem.* <Na + Przesadzać>

Naprzesadzanie, a, blm., czynność cz. Naprzesadzać.

Naprzesadzanie się, a s., blm., czynność cz. Naprzesadzać s.

Naprzesiadać się, a s., al s. *przesiadając s. niejednokrotnie, wiele razy s. przesiadać; przesiadaniem s. nasycić s. a. namęczyć s.* <Na + Przesiadać s.>

Naprzesiadanie się, a s., blm., czynność cz. Naprzesiadać s.

Naprzesiedlać, a, al *przesiedlając jedno po drugim, wielu przesiadlić.* <Na + Przesiedlać>

Naprzesiedlanie, a, blm., czynność cz. Naprzesiedlać.

Naprzestawiać, a, al *przestawiając jedno po drugim, wiele przestawić.* <Na + Przestawiać>

Naprzestawianie, a, blm., czynność cz. Naprzesztawiać.

Naprzestrzegać, a, al *przestrzegając jedno po drugim, wielu przestrzec.* **N. s.** *przestrzeganiem nasycić s. a. namęczyć s.* <Na + Przestrzegać>

Naprzestrzeganie, a, blm., czynność cz. Naprzestrzegać.

Naprzestrzeganie się, a s., blm., czynność cz. Naprzestrzegać s.

Naprzesuwać, a, al *przesuwając jedno po drugim, wiele przesunąć.* <Na + Przesuwać>

Naprzesuwanie, a, blm., czynność cz. Naprzesuwać.

Naprzesyłać, a, al *przesyłając jedno po drugim, wiele przesłać.* **N. s.** *namęczyć s. przesyłaniem.* <Na + Przesyłać>

Naprzesyłanie, a, blm., czynność cz. Naprzesyłać.

Naprzesyłanie się, a s., blm., czynność cz. Naprzesyłać s.

Naprzeszkadzać, a, al *komu = namęczyć kogo przeszkadzaniem, nabródzić.* **N. s.** *nasycić s. przeszkadzaniem.* <Na + Przeszkadzać>

Naprzeszkadzanie, a, blm., czynność cz. Naprzeszkadzać.

Naprzeszkadzanie się, a s., blm., czynność cz. Naprzeszkadzać s.

Naprześladować, uje, ował *prześladując jedno po drugim, wiele zgnać.* <Na + Prześladować>

Naprześladowanie, a, blm., czynność cz. Naprześladować.

Naprzetapiać, a, al *przetapiając jedno po drugim, wiele przetopić.* **N. s.** *nasycić s. a. namęczyć s. przetapianiem.* <Na + Przetapiać>

Naprzetapianie, a, blm., czynność cz. Naprzetapiać.

Naprzetapianie się, a s., blm., czynność cz. Naprzetapiać s.

Naprzetrząsać, a, al *przetrząsając jedno po drugim, wiele przetrząść.* <Na + Przetrząsać>

Naprzetrząsanie, a, blm., czynność cz. Naprzetrzasać.

Naprzetwarzać, a, al *przetwarzając jedno po drugim, wiele przetworzyć.* <Na + Przetwarzać>

Naprzetwarzanie, a, blm., czynność cz. Naprzetwarzać.

Naprzewalać, a, al *przewalając jedno po drugim, wiele przewalić.* **N. s. 1.** *przewalając s. kolejno, przewalić s. w wielkiej liczbie. 2.* *przewalaniem a. przewalaniem s. nasycić s. a. namęczyć s.* <Na + Przewalać>

Naprzewalanie, a, blm., czynność cz. Naprzewalać.

Naprzewalanie się, a s., blm., czynność cz. Naprzewalać s.

Naprzewidywać, uje, ywał *przewidując jedno po drugim, wiele przewidzieć.* <Na + Przewidywać>

Naprzewidywanie, a, blm., czynność cz. Naprzewidywać.

Naprzewodzenie się, a s., blm., czynność cz. Naprzewodzić s.

Naprzewodzić się, i s., il s. *przewodzeniem nasycić s., naburmistrzować s.* <Na + Przewodzić>

Naprzewracać, a, al *przewracając jedno po drugim, wiele przewrócić; naobać, nawywracać:* Wiatr naprzewracał wiele stogów siana. [Sosón naprzewracało]. **N. s. 1.** *przewracając s. kolejno, przewrócić s. w wielkiej liczbie. 2.* *przewracaniem a. przewracaniem s. nasycić s. a. namęczyć s.* <Na + Przewracać>

Naprzewracanie, a, blm., czynność cz. Naprzewracać.

Naprzewracanie się, a s., blm., czynność cz. Naprzewracać s.

Naprzezywać, a, ał przezywać *jednego po drugim, wielu przeważać; naprzezywać ustawicznie, przeważać wiele razy. N. s. nasycić s. przezywaniam.* <Na + Przezywać>

Naprzezywanie, a, blm., czynność cz. Naprzezywać.

Naprzezywanie się, a s., blm., czynność cz. Naprzezywać s.

Naprzeżywać się, a s., ał s. przeżywszy wiele osób, nacierpieć s.: Dość s. już moich naprzeżywałem w życiu. Byk. <Na + Przeżywać>

Naprzeżywanie się, a s., blm., czynność cz. Naprzeżywać s.

Naprzędzenie, a, blm., czynność cz. Naprząść. Naprzędzenie się, a s., blm., czynność cz. Naprząść s.

[Naprzodku] p. **Naprzód.**

Naprzodni woj.: Dzieło naprzodnie = dzieło fortyfikacyjne, znajdujące s. poza stółkiem. <Na + Przód>

Naprzód I. a. Najprzód, † Naprzędziej, [Naprzód, Naprzódzi, Naprzodku, Najwprzód, Najprzód, Najsamprzód, Nawprzód] najpierw, najpierwej, z początku, na początku, przedewszystkim, na pierwszszym miejscu: N. stworzył Bóg niebo i ziemię. B. B. N. idzie nam o chwałę Bożą, zaś się o cześć Syna Bożego, potrzebie o sławę Ducha Świętego. Gil. Wiedź N., iż gdzie stąpisz, jest wszędzie nad tobą pewna istota. Mick. Baron hawańskich dymów z bursztynu snuł cugi, N. w górę przed siebie, potem w dół na służę. Mick. N. ciebie wspomina co chwila, co godzina, potem po raz co dnia, a potem co tygodnia. Mick. N. dzieci małe z dozorcą, potem sędzia szedł z podkomorzyną. Mick. † N. rano = bardzo rano. Głosy w. XV. 2. przed czasem, za wczasu, z góry: Cieszyć s. z czego N. Zapłacić co komu N. 3. przed siebie, w stronę przed czymś s. znajdującą: Iść, bieć, wyjść N. Wysunąć głowę N. Zakomenderować: N. Posunąć co N. Przen.: Zygmunt Stary był człowiek daleko N. patrzący. Baz. (= patrzący w przyszłość, przewidujący). † Dać komu N. = pozwolić s. komu w czym wyprzedzić, ustąpić, oddać pierwszeństwo, uznać s. niższym: Wilk ze swemi zwierzęty na orła powstawał, orzeł z ptaki wszystkiemi N. mu nie dawał. Biel. M. Znam kilku starych, którzy pięknie śpiewają, a nie dadzą w tym żadnemu młodemu N. Górni. Nie dam nikomu N. w powinności oddanej, nie dam pewnie w uprzejmej miłości. Błaż. † N. mieć = mieć przewagę, przewyższać: Nasí mieli wiele N., iż byli zbrojni, siekli mieczmi pogaństwo nagie. Biel. M. <Na + Przód>

[Naprzódy] p. **Naprzód:** Sed N. wilk. Zwolałech was N., żeby to powiedzieć. Ork.

[Naprzódzi] p. **Naprzód:** Ta wieś była N. mojego dziada.

Naprztykać, a, ał p. Napsztykać: Nie mam gęby, a przecięż każdemu naprztykam. Chm. B. <Na + Prztykać>

Naprztykanie, a, blm., czynność cz. Naprztykać: Za onegdajsze N. przepraszać nie myślę. Pas.

Naprzybierać, a, ał przybierając jedno po drugim, wiele przybrać. <Na + Przybierać>

Naprzybieranie, a, blm., czynność cz. Naprzybierać.

Naprzybijać, a, ał przybijając jedno po drugim, wiele przybić. N. s. namęczyć s. przybijaniem. <Na + Przybijać>

Naprzybijanie, a, blm., czynność cz. Naprzybijać.

Naprzybijanie się, a s., blm., czynność cz. Naprzybijać s.

Naprzybywać, a, ał przybywając kolejno, w wielkiej ilości przybyć: Gmachów naprzybywało. Bał. <Na + Przybywać>

Naprzybywanie, a, blm., czynność cz. Naprzybywać.

Naprychodzenie, a, blm., czynność cz. Naprychodzić.

Naprychodzić, i, il przychodząc kolejno, przyjąć w wielkiej ilości. <Na + Przychodzić>

Napryciskać, a, ał przyciskając jedno po drugim, wiele przycisnąć. <Na + Przyciskać>

Napryciskanie, a, blm., czynność cz. Napryciskać.

Napryczepiać, a, ał przyczepiając jedno po drugim, wiele przyczepić. N. s. I. przyczepiając s. kolejno, przyczepić s. w wielkiej ilości. 2. przyczepianiem a. przyczepianiem s. nasycić s. a. namęczyć s. <Na + Przyczepiać>

Napryczepianie, a, blm., czynność cz. Napryczepiać.

Napryczepianie się, a s., blm., czynność cz. Napryczepiać s.

† Napryczyniać, a, ał I. dosyć przygotować: Dworka powinna serwet dostatek nadziałać, nieci pannom do białego szycia N., sznurków nabiełić. Haur. 2. p. **Napryzdawać. N. s. I. przyczyniając s. ustawicznie, za wielu osobami s. przyczynić. 2. przyczynianiem s. nasycić s. a. namęczyć s.** <Na + Przyczyniać>

† Napryczynianie, a, blm., czynność cz. Napryczyniać.

Napryczynianie się, a s., blm., czynność cz. Napryczyniać s.

Napryzdawać, aje, awał, † Napryczyniać przydając jedno po drugim, wiele przydać. <Na + Przydawać>

Napryzdawanie, a, blm., czynność cz. Napryzdawać.

Napryzgianiać, a, ał przyzgianając ustawicznie, wielu rzeczom przyzgianić. <Na + Przyzgianiać>

Napryzgianie, a, blm., czynność cz. Napryzgianiać.

Napryzginąć, a, ał przyzginając jedno po drugim, wiele przyzgiąć. <Na + Przyzginąć>

Napryzginanie, a, blm., czynność cz. Napryzginąć.

Napryzglądać się, a s., ał s. przyzglądaniem s. nasycić s.: Nie mogłem s. N. twojej urodzie. <Na + Przyzglądać s. >

Napryzglądanie się, a s., blm., czynność cz. Napryzglądać s.

Napryzgrzewać, a, ał przyzgrzewając jedno po drugim, wiele przyzgrzać. <Na + Przyzgrzewać>

Napryzgrzewanie, a, blm., czynność cz. Napryzgrzewać.

Napryjeżdżać, a, ał przyjeżdżając kolejno, przyjechać w wielkiej liczbie. <Na + Przyjeżdżać>

Napryjeżdżanie, a, blm., czynność cz. Napryjeżdżać.

Naprzyjmować, uje, ował przyjmując jedno po drugim, wiele przyjąć: Służebnych siła naprzyjmował. P. Koch. Gliński w Niemczech za pieniądze bardzo wiele rejterów i knechtów naprzyjmował. Stryk. Z takich sobie najpewniejszą gwardję naprzyjmował. Rol. N. podarunków. N. s. przyjmowaniem nasycić s. a. namęczyć s. <Na + Przyjmować>

Napzyjmowanie, a, blm., czynność cz. **Napzyjmować**.

Napzyjmowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Napzyjmować** ś.

† **Naprzykazować, uje, ował** przykazując jedno po drugim, wiele przykazać. <Na + Przykazować>

† **Naprzykazowanie**, a, blm., czynność cz. **Naprzykazować**.

Napryklejać, a, ał przyklejając jedno po drugim, wiele przykleić. <Na + Przyklejać>

Napryklejanie, a, blm., czynność cz. **Napryklejać**.

Naprzykład przys. jeżeli użył przykładu, jak, jak oto: Różne narzędzia stolarskie, N. dłoto, hebel i t. d. Drzewa iglaste, jak N. sosna, świerk. Mam ci coś do zarzucenia. — N? (= a mianowicie?). <Na + Przykład>

Naprzykładać, a, ał przykładając jedno po drugim, wiele przyłożyć: Rozstawili ludzie to moje myśliwstwo. naprzykładawszy wiele innych rzeczy. Pas. N. ś. przykładaniem a. przykładaniem ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. <Na + Przykładać>

Naprzykładanie, a, blm., czynność cz. **Naprzykładać**.

Naprzykładanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzykładać** ś.

Naprzykrywać, a, ał przykrywając jedno po drugim, wiele przykryć. N. ś. przykrywaniem a. przykrywaniem ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. <Na + Przykrywać>

Naprzykrywanie, a, blm., czynność cz. **Naprzykrywać**.

Naprzykrywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzykrywać** ś.

Naprzykrzać się, a ś., ał ś., † **Nadprzykrzać** ś., † **Naprzykrzać** komu (nied.) = *sprawić przykrość swoim natręctwem*: Upornie mucha ludziom ś. naprzykrza. Dm. Widzę przeszkadzam; nie naprzykrzam ś. i kłaniam. Boh. Pytał głupi mądrego, na co rozum zda ś. Mądry milezał. Gdy coraz bardziej naprzykrza ś., rzecze... Kras. (= *natrętnie ś. dopytuje*). N. ś. komu swoją obecnością. N. ś. komu prośbami, N. ś. komu o co = *natrętnie prosić*: Może ś. naprzykrzam panu mojami prośbami? Ciągłe mi ś. naprzykrza o oddanie mu w dzierżawę majątku. On mi naprzykrza nieustannie. Wal. <Na + *Przykrzać, od Przykrzyć>

Naprzykrzanie, a, blm., czynność cz. **Naprzykrzać**, *naprzykrzanie* ś.

Naprzykrzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzykrzać** ś.

1. **Naprzykrzenie**, a, blm., **Naprzykrzenie** ś. czynność cz. **Naprzykrzyć** ś.; *przykrość, zmudzenie, obrzydzenie*: Powtarzać co aż do naprzykrzenia. Nasłuchać ś. czyich moralów aż do naprzykrzenia.

2. **Naprzykrzenie** przys. od **Naprzykrzony**: N. prosić o co.

Naprzykrzenie się, a ś., blm. p. I. **Naprzykrzenie**.

[**Naprzykrzny**] p. **Naprzykrzony**: Moze ta matusi naprzyksne (= *może tam matusi przykro*).

Naprzykrzoność, i, blm. rz. od **Naprzykrzony**.

Naprzykrzony I. a. [**Naprzykrzny**] *naprzykrzający ś., uprzykrzony, natrętny, natarczywy, nieznośny*: Wierzyciel N. Kto nigdy nie chorował, bywa naprzykrzonym, gdy zachoruje, i ciężkim swą niecierpliwością, jak drugim, tak i sobie.

Perz. Szczególnie mu słowo „ciocia“ koło ucha brzęczało ciągle, jako naprzykrzona mucha. Mick. 2. × N. który ś. *naprzykrzył, przykrzy, nudny*: Naprzykrzona robota. Troc.

Naprzykrzyć się, y ś., † **Nadprzykrzyć** ś. dok. I. komu = *stać ś. przykrzym, sprzykrzyć ś., uprzykrzyć ś., zmudzić ś., obrzydnąć*: Naprzykrzyła mi ś. ta potrawa. Naprzykrzyła mi ś. podróż. Nieos.: Naprzykrzyło mi ś. czekać tak długo. 2. † N. ś. czego = *obrzydnąć sobie co, uczuć wstręt do czego*: Naprzykrzyłem ś. tej roboty. Troc. <Na + Przykrzyć>

Naprzylatywać, uje, ywał przylatując kolejno, w wielkiej ilości przylecieć: Dużo ptaków naprzylatywało. <Na + Przylatywać>

Naprzylatywanie, a, blm., czynność cz. **Naprzylatywać**.

Naprzylegać, a, ał przylegając ustawicznie, w wielkiej ilości przylegnąć. <Na + Przylegać>

Naprzyleganie, a, blm., czynność cz. **Naprzylegać**.

Naprzylepiać, a, ał przylepiając jedno po drugim, wiele przylepić. N. ś. I. przylepiając ś. ustawicznie, przylepić ś. w wielkiej ilości. 2. przylepianiem nasycić ś. a. namęczyć ś. <Na + Przylepiać>

Naprzylepianie, a, blm., czynność cz. **Naprzylepiać**.

Naprzylepianie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzylepiać** się.

Naprzylewać, a, ał przylewając jedno po drugim, wiele przylać. <Na + Przylewać>

Naprzylewanie, a, blm., czynność cz. **Naprzylewać**.

Naprzylączać, a, ał przylączając jedno po drugim, wiele przylączyć. N. ś. przylączając ś. kolejno, przylączyć ś. w wielkiej ilości. <Na + Przylączać>

Naprzylączanie, a, blm., czynność cz. **Naprzylączać**.

Naprzylączanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzylączać** ś.

Naprzymawiać, a, ał przymawiać narobić. N. ś. przymawiając ś. ustawicznie, wiele razy ś. przymawiać; przymawianiem a. przymawianiem ś. nasycić ś.: Naprzymawiał mi ś. o tę fotografię. <Na + Przymawiać>

Naprzymawianie, a, blm., czynność cz. **Naprzymawiać**.

Naprzymawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzymawiać** ś.

Naprzymierzać, a, ał przymierzając jedno po drugim, wiele przymierzyć. N. ś. przymierzaniem nasycić ś. a. namęczyć ś. <Na + Przymierzać>

Naprzymierzenie, a, blm., czynność cz. **Naprzymierzać**.

Naprzymierzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzymierzać** ś.

Naprzymilać się, a ś., ał ś. przymilaniem ś. nasycić ś. <Na + Przymilać ś.>

Naprzymilanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzymilać** ś.

Naprzymuszać, a, ał przymuszając jednego po drugim, wielu przymusić. <Na + Przymuszać>

Naprzymuszanie, a, blm., czynność cz. **Naprzymuszać**.

Naprzynosić, i, il przynosząc jedno po drugim, wiele przynieść. <Na + Przynosić>

Naprzynoszenie, a, blm., czynność cz. **Naprzynosić**.

Naprzypiekać, a, ał przypiekając jedno po drugim, wiele przypieć. <Na + Przypiekać>

Naprzypiekanie, a, blm., czynność cz. **Naprzypiekać**.

Naprzypinać, a, ał *przypinając jedno po drugim, wiele przypiąć*: Naprzypinali Europie łątek. Kon. <Na + Przypinać>

Naprzypinanie, a, blm., czynność cz. **Naprzypinać**.

Naprzypisywać, uje, ywał I. *przypisując jedno po drugim, wiele przypisać*: Naprzypisywał mu wiele zalet. 2. *przypisując jednemu po drugim, wielu przypisać*: Winę tego naprzypisywał wielu osobom. <Na + Przypisywać>

Naprzypisywanie, a, blm., czynność cz. **Naprzypisywać**.

Naprzypływać, a, ał *przypływając kolejno, przypływać w wielkiej liczbie*. <Na + Przypływać>

Naprzypływanie, a, blm., czynność cz. **Naprzypływać**.

Naprzypominać, a, ał *przypominając jedno za drugim, wiele przypomnieć*. N. ś. I. *przypominając ś. kolejno, przypomnieć ś. w wielkiej ilości*: Wiele zdarzeń mu ś. naprzypominało. 2. *przypominaniem nasycić ś.* Cośmy ś. nagadali, naprzypominali i naśmiałi! Krasz. <Na + Przypominać>

Naprzypominanie, a, blm., czynność cz. **Naprzypominać**.

Naprzypominanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzypominać ś.**

Naprzyprawiać, a, ał *przyprawiając jedno po drugim, wiele przyprawić*. <Na + Przyprawiać>

Naprzyprawianie, a, blm., czynność cz. **Naprzyprawiać**.

Naprzyprowadzać, a, ał *przyprowadzając jedno po drugim, wiele przyprowadzić*. <Na + Przyprowadzać>

Naprzyprowadzanie, a, blm., czynność cz. **Naprzyprowadzać**.

Naprzyszczekać, a, ał *przyszczekając jedno po drugim, wiele przyszczekać*. <Na + Przyszczekać>

Naprzyszczekanie, a, blm., czynność cz. **Naprzyszczekać**.

Naprzyszczekać, a, ał *przyszczekając jedno po drugim, wiele przyszczekać*. <Na + Przyszczekać>

Naprzyszczekanie, a, blm., czynność cz. **Naprzyszczekać**.

Naprzysięgać się, a ś., ał ś. *przysięganiem namęczyć ś., namęczyć ś.*: Co naprzysięgała ś. wtedy, co wypłakała nie nie pomogło. Orzesz. <Na + Przysięgać>

Naprzysięganie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzysięgać ś.**

Naprzysparzać, a, ał *przysparzając jedno po drugim, wiele przysparzyć*. <Na + Przysparzać>

Naprzysparzanie, a, blm., czynność cz. **Naprzysparzać**.

Naprzysposabiać, a, ał *przysposabiając jednego po drugim, wielu przysposobić*. <Na + Przysposabiać>

Naprzysposabianie, a, blm., czynność cz. **Naprzysposabiać**.

Naprzystawiać, a, ał *przystawiając jedno po drugim, wiele przystawić*. <Na + Przystawiać>

Naprzystawianie, a, blm., czynność cz. **Naprzystawiać**.

Naprzysuwać, a, ał *przysuwając jedno po drugim, wiele przysunąć*. <Na + Przysuwać>

Naprzysuwanie, a, blm., czynność cz. **Naprzysuwać**.

Naprzysyłać, a, ał *przysyłając jedno za drugim, wiele przysłać*. <Na + Przysyłać>

Naprzysyłanie, a, blm., czynność cz. **Naprzysyłać**.

Naprzyszywać, a, ał *przyszywając jedno po drugim, wiele przyszyć*. N. ś. *namęczyć ś. przyszywaniem*. <Na + Przyszywać>

Naprzyszywanie, a, blm., czynność cz. **Naprzyszywać**.

Naprzyszywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzyszywać ś.**

Naprzytaczać, a, ał *przytaczając jedno po drugim, wiele przytoczyć*. <Na + Przytaczać>

Naprzytaczanie, a, blm., czynność cz. **Naprzytaczać**.

Naprzytulać, a, ał *przytulając jedno po drugim, wiele przytulić*. N. ś. *przytulaniem nasycić ś.*: Ja ś. dość nahulał, dziewcząteczek naprzytulał. <Na + Przytulać>

Naprzytulanie, a, blm., czynność cz. **Naprzytulać**.

Naprzytulanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naprzytulać ś.**

Naprzytwierdzać, a, ał *przytwierdzając jedno po drugim, wiele przytwierdzić*. <Na + Przytwierdzać>

Naprzytwierdzanie, a, blm., czynność cz. **Naprzytwierdzać**.

Naprzytykać, a, ał *prztykając jedno po drugim, wiele prztyknąć*. <Na + Prztykać>

Naprzytykanie, a, blm., czynność cz. **Naprzytykać**.

Naprzywiązywać, uje, ywał *przywiązując jedno po drugim, wiele przywiązać*. <Na + Przywiązywać>

Naprzywiązywanie, a, blm., czynność cz. **Naprzywiązywać**.

Naprzywłaszczać, a, ał *przywłaszczając jedno po drugim, wiele przywłaszczyć*. <Na + Przywłaszczać>

Naprzywłaszczenie, a, blm., czynność cz. **Naprzywłaszczać**.

Naprzywozić, i, il *przywożąc jedno po drugim, wiele przywieźć*. <Na + Przywozić>

Naprzywożenie, a, blm., czynność cz. **Naprzywozić**.

Naprzyzywać, a, ał *przyzywając jednego po drugim, wielu przyzwać*. <Na + Przyzywać>

Naprzyzywanie, a, blm., czynność cz. **Naprzyzywać**.

Napsocenie, a, blm., czynność cz. **Napsocić**. **Napsocić**, i, il, × **Napsotać** komu = *narobić psot, napłatać figlów*. <Na + Psocić>

× **Napsotać**, a, ał p. **Napsocić**. <Na + *Psotać, od Psota>

× **Napsotanie**, a, blm., czynność cz. **Napsotać**, *napsocenie*.

× **Napsować**, a, ał i × N. ś. p. **Napsuć**: Ileż to ludzi straszny ten potwór napsował! Dm. Mnogość ludu a krwie uczeiwej napsował. Miek. Napsował miecza. Kn. Fałszem chcesz N. dobrej sławy mojej. Papr. Napadł na polskie ciury, którzy mu dobrze napsowali skóry. Biał. Napsowali sobie głowy w Konstantynopolu, wymyślając nowe opinie w wierze. Kłok. Głowa mu ś. była napsowała, i dlatego osobno mieszkali. Pas. (= *dostał pomieszania zmysłów, zwarzował*). <Na + Psować>

× **Napsowanie**, a, blm., czynność cz. **Napsować**, *napsucie*.

× Napsowanie się, a ś., blm., czynność cz. Napsować ś., napsucie ś.

× Napsowywać, a, ał p. Napsuć.

× Napsowywanie, a, blm., czynność cz. Napsowywać.

[Napstrozenie, a, blm.] czynność cz. Napstrożyć.

[Napstrożyć, y, ył] *napakować, najeżyć*: Koszałka napstrożona kiełbasami. <Na + Pstrożyć>

Napsucie, a, blm., czynność cz. Napsuć.

Napsucie się, a ś., blm., czynność cz. Napsuć ś.

Napsuć, uje, ul, × Napsować, nied. × Napsowywać *psując jedno po drugim, wiele zepsuć a. psując ustawicznie, znaczną część czego zepsuć*: Nie mało napsują piór i papieru, nim ś. pisac nauca. N. ludzi = a) rub. *nazabijać a. naranić*; b) *nagorszyć, obyczaje wielu ludzi skazić*. × N. miocza (= stępić go). × N. czyjej dobrej sławy (= obmówić, spotwarzyć kogo, zaszkodzić komu w opinii). × N. komu skóry (= wytrzepać komu skórę, zhić go). N. komu serca (= zmartwić go). N. komu humoru (= pozbawić humoru, wesołości). N. komu krwi (= nagniewać, nadrażnić, nairytować kogo). N. sobie głowy (= nalać, nasuszyć). N. ś. *psując ś. kolejno a. ustawicznie, zepsuć ś. w wielkiej ilości a. w znacznej części*: Napsuło ś. wiele owoców, kapusty przez gnacie. <Na + Psuć>

Napsztykać, a, ał, Naprzytykać I. *psztylczyć (palcami) ustawicznie, wiele razy psztylczyć*. 2. × N. komu (w oczy) = *nalać, nawymyślać komu*. <Na + Psztykać>

Napsztykanie, a, blm., czynność cz. Napsztykać.

Napuchać, a, ał p. Napuchnąć.

Napuchanie, a, blm., czynność cz. Napuchać.

Napuchlina, y, lm. y p. Napuchnięcie: Nad oczami zwieszały ś. brwi, na mięsistych napuchlinach jakiehś rozkrzaczane. Krasz.

† Napuchło przys. od Napuchły: N. czynię. Das.

Napuchłość, i I. blm. rz. od Napuchły. Przen.: Przygasać trzeba N. tej prawniczej miny. Tremb. (= nadętość, napuszonosc). 2. lm. i p. Napuchnięcie.

Napuchły który napuchł, spuchnięty, nabrzęknęły, nabrzmiął.

Napuchnąć, nie, nął a. chł jednot. 1. † N. a. dok. † Napuchać = a) co = *wyziewem napelnić*: Izbę napuchał. Troc. a) kogo a. na kogo = *oddechem zaraźliwym owionąć*: Napuchać na kogo albo N. kogo, puchaniem zarazić, jako ś. dzieciom małym trafić od plugawych person. Kn. Ta plugawa czarownica dziecię (na dziecię) napuchnęła. Troc. 2. i nied. *Napuchać spuchnąć, nabrzęknąć, nabrzmiąć*: Twarz mu napuchła. <Na + Puchnąć>

Napuchnienie, a, lm. a p. Napuchnięcie: N. nachuchnienie, ziewanie, puchanie na kogo. Kn. Nabrzmiłość, N., nabrzęknienie jakowego członka nad przyrodzoną jego postawę. Perz.

Napuchnięcie, a, Napuchnienie I. blm., czynność cz. Napuchnąć. 2. lm. a a. Napuchlina, Napuchłość *miejsce spuchnięte, opuchlina, puchlina, nabrzmiłość*.

Napuczać, a, ał posp. p. Napuczyć.

Napuczenie, a, blm., czynność cz. Napuczać.

Napuczenie, a, blm., czynność cz. Napuczyć.

× Napucznieć, eje, ał p. Napucznieć.

× Napucznienie, a, blm., czynność cz. Napucznieć, *napęcznienie*.

Napuczyć, y, ył, nied. Napuczać posp. I. a. × *Napęczyć uczynić co nabrzmiiałym, wzdętym, pełkatym*. 2. *przez schylenie naprężyć co*. <Na + Puczyć>

Napudrować, uje, ował co = *pudrem w dostatecznej ilości posypać*: N. twarz, włosy, perukę. <Na + Pudrować>

Napudrowanie, a, blm., czynność cz. Napudrować.

Napukać, a, ał I. *pułkając (= strzelając) naza-bijać, nastrzelać*: N. zająców. 2. rub. *wiatrów z siebie nawypuszczac*. N. ś. *pułkaniem nasycić ś. a. zmęczyć ś. = a) nastukać ś.; b) nastrzelać ś.; c) wiatrów z siebie do woli nawypuszczac*. Dawszy ś. im (= nieprzyjaciółom) do wolej kilku dni N., potym na nich fortelów ze wszystkich stron szukać. Biel. M. <Na + Pukać>

Napukanie, a, blm., czynność cz. Napukać.

Napukanie się, a ś., blm., czynność cz. Napukać ś.

Napustnik, a, lm. i rzem. *gatunek młotka* (Pickhammer). <Na + *Pustnik, od Puszczać>

Napustoszenie, a, blm., czynność cz. Napustoszyć.

Napustoszyć, y, ył *pustosząc jedno po drugim, wiele spustoszyć*: N. miast, wsi, krajów. Coż majętności napustoszyło w Polsce, jeno arendy. Falib. <Na + Pustoszyć>

× Napuszać, a, ał i N. ś. p. Napuszyć.

× Napuszanie, a, blm., czynność cz. Napuszać. Napuszanie się, a ś., blm., czynność cz. Napuszać ś.

Napuszczać, a, ał I. nied. p. Napuścić. 2. dok. a. † *Napuścić puszczać jedno po drugim, wiele puścić*: N. ludzi, psów dokąd (= *nawpuszczać*). N. ś. I. nied. p. Napuścić. 2. dok. *puszczaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Puszczać>

Napuszczanie, a, blm., czynność cz. Napuszczać.

Napuszczanie się, a ś., blm., czynność cz. Napuszczać ś.

Napuszczenie, a, blm., czynność cz. Napuścić.

Napuszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Napuścić ś.

Napuszenie przys. od Napuszony, *napuszycie, napuszysto*.

× Napuszenie, a I. blm., czynność cz. Napuszyć. 2. lm. a =) p. Napuszenie ś. b) *udawanie opętania od diabła*. Perz. c) *to, co jest napuszone, nadęte*.

Napuszenie się, a ś., blm., × Napuszenie czynność cz. Napuszyć ś.

Napuszonosc, i, blm. rz. od Napuszony, *napuszystosc*: Styl autora nie jest pozbawiony pewnego patosu i napuszonosci retorycznej. Spas.

Napuszony I. im. od Napuszyć. 2. przeni. a. *Napuszysty* = a) *nadęty = pyszny, dumny, zarozumiały*: Człowiek N. Mina napuszona. b) *nadęty = pełen przesady, wymuszony, górnolotny*: Styl, frazes N. 3. † N. anat. *gębczasty* (spongiosus).

× Napuszyć, y, ył, nied. × Napuszać I. *nadąć = napelnić czymś lotnym*; przeni. *natchnąć*: Cała muz gromada technie duchem Apollina, którym je napusza. Min. 2. przeni. *nadąć = pysznym uczynić, w dumę wbić*: Wściekła go pycha napuszyła. Troc. Choć go zwycięstw napuszała sława, zniżyć dumnego pod me wielowładne prawa. L. N. ś. I. *nadąć ś., najeżyć ś.*: Kot kiedy ś. napuszy, to mu tak iskry z włosów wylatują. Słow. 2. przeni. *nadąć ś. = przybrać minę pyszną, zaдрzeć nosa*: Napuszył ś. jak indor, jak paw. 3. † N. ś. od kogo = *zarazić ś. od czyjego oddechu*: Chcąc

być zdrowi, chroniliśmy s. z temi żyć, którzy są trudnym chorobom poddani, abyśmy s. od nich nie napuszyl. L. <Na+Puszyc>

Napuszysto p. Napuszycio: N. wygladać. Sl. wil.

Napuszystość, i, blm. rz. od **Napuszysty**, *napuszoność*: N. stylu. W młodym była N. cie-
le. Żebr.

Napuszysty p. Napuszony: Chłop durny, N. Pot. Fortuna sama sobie zgubą lub powierzchowną napuszystą chlubaą zda s. być czymś. Koch. W. Pycha głupiego napuszysta gubi, a za-
zdrosze nigdy poczciwych nie lubi. Chr. Styl N. <Od Napuszyc>

Napuszycie, Napuszysto przys. od Napuszysty, *napuszenie*: Pisać N. (= *stylem napuszonym*). Ba-
ron nie sprzedaje, bo nie chce uchodzić za ban-
kruta, rzekł nieo N. Bał.

**Napuscic, i, il, nied. Napuszczać i. spuszcza-
jąc, nasunąć:** Czapkę na oczy napuszczał. Krasz. 2. +N. p. **Napuszczać:** Pochop ją peha srogi, nie-
przyjaciół, brony otwarszy, N. Żebr. 3. × N. kogo
na kogo = *nasłać z napaszcą*: Napuszcza ją na niego
sądowych wyjadaczy. Sl. wil. 4. czego do czego,
w co = *dać czemu przeniknąć, dostać s. do czego*:
N. świeżego powietrza do pokoju. N. wody w na-
czynie (= *naląć*). 5. co czym = *napoić, nasycić*,
pociągnąć: N. co woskiem, sokiem, oliwą. Rana
olejkiem napuszczona. Troc. Dzikie narody strza-
ły swe jaszczureczym jadem napuszczają. Paszk.
Napuszczany jadem. Kn. Przen.: Już umysł żony
zręcznie napuścił jadem. L. Heretykiem jadem
napuszczony. Troc. Przekrucia srodze mię drę-
czą i straszny niepokojem napuszczają mą du-
szę. Bog. Woj. Przen.: Napuścił hartem swój to-
pór staroświecki. Syrok. (= *zahartował*). 6. × N.
przen. *natchnąć*: Wieszczym duchem napuszczony.
Troc. Wróżyły przez Apollina napuszczone
baby. Pot. 7. N. żelazo, stal = *zmienić ich kolor*
przez odhartowywanie: Napuszczać lufę. Kolory
napuszczone = *nadane stali przez odhartowywanie*.
8. fl. na dół z wodą spuścić: N. statek, in. co-
sować. N. tratwę, drzewo. 9. rzem.: N. świ-
derkiem = *wyświdrować w części, wywiercić mały*
otwór w celu wbićia gwóźdźcia a. zapuszczenia świ-
dnia grubszego. N. s. i. [N. s. na kogo] = napasać
gniewnie, obrzucić wymówkami. 2. fl. popłynąć
w dół rzeki do pewnego punktu: Napuściłszy s.
do przystani. <Na+Puścić>

Napuscisty spuszcający s., obwisły: Twarz miał
długą, wyschłą, wąs rzadki, brwi napuściście.
Krasz.

+ **Napuzać, a, al kogo** = *przestraszać, przerażać*,
obawę w kim wzbudzać: Gdzie siłą nie zdurzał,
przynajmniej strachem pogan jako mógł napu-
zał. Pot. <Ukr. napużaty>

+ **Napuzanie, a, blm., czynność cz. Napuzać.**
[**Napuzenie się, a s., blm.**] czynność cz. Napu-
żyć s.

[**Napużyć się, y s., yl s.**] p. **Napyżyć s.**

Napychać, a, al i N. s. p. Napchać.

Napychanie, a, blm., czynność cz. Napychać.

**Napychanie się, a s., blm., czynność cz. Na-
pychać s.**

× **Napyłać, a, al p. Napylić.**

× **Napylanie, a, blm., czynność cz. Napyłać.**

× **Napylenie, a, blm., czynność cz. Napylić.**

× **Napylić, i, il, nied. × Napyłać** na co = *pyłem*
co pokryć a. napelnić, nakurzyć. <Na+Pylić>

[**Napyskować, uje, ował**] *nakłamać, nagadać*:
Napyskował przed panem na mnie. [N. s.] *pysko-*

waniem = gadaniem, kłóceniem s. nasycić s. <Na+
Pyskować>

[**Napyskowanie, a, blm.**] czynność cz. **Napysko-
wać.**

[**Napyskowanie się, a s., blm.**] czynność cz.
Napyskować s.

Napysznic się, i s., il s. pyszniąc s. nasycić s.
<Na+Pysznic s.>

**Napysznienie się, a s., blm., czynność cz. Na-
pysznic s.**

**Napytać, a, al, nied. Napytywać i. przez roz-
pytywanie dowiedzieć s. o czym, znaleźć, spotkać**
co: Napytuje dla siebie majątku. Sl. wil. Nigdzie
z nich (= *wysłanych w pogoń*) żaden go (= *zbie-*
ga) nie napytał. Krasz. A drugiej takiej cha-
tynki by nie napytał nigdzie. Krasz. 2. *znaleźć*
coś niedobrego, ściągnąć, sprowadzić na siebie:
Zkądże ją napytał? — Dzieckiem ją tu przywiózł.
Krasz. N. kłopotów, umartwień. Napytał biedę.
Trzeba s. duchem i cicho sprawić, aby biedy na
s. nie N. Sienk. Zamiast wdzięczności napytasz
licha. Krasz. Napytał sobie strachu. 3. [N.]
umówić, namówić, zgodzić, uprosić, wezwać: Na-
pytał je (kobiety) stary i kopią mu od rana.
Ork. N. s. i. *pytać s. jednego po drugim, wielu*
pytać: Niemało ludzi napytałem s. o niego, nikt
nie wie, gdzie mieszka. 2. *wypytywaniem s. na-*
sycić: Gdy s. pan Wojski dosyć napytał, naba-
dał, na samym końcu dzieje tego dnia powiadał.
Mick. <Na+Pytać>

Napytanie, a, blm., czynność cz. Napytać.

**Napytanie się, a s., blm., czynność cz. Napy-
tać s.**

Napytlować, uje, ował przez pytlowanie wiele
nagromadzić. <Na+Pytlować>

**Napytlowanie, a, blm., czynność cz. Napytlo-
wać.**

Napytywać, uje, ywał p. Napytać.

Napytywanie, a, blm., czynność cz. Napytywać.

× **Napyżać się, a s., al s. p. Napyżyć s.**

× **Napyżanie się, a s., blm., czynność cz. Na-
pyżać s.**

× **Napyżenie się, a s., blm., czynność cz. Na-
pyżyć s.**

× **Napyżyć się, y s., yl s., [Napyżyć s.], nied.**
× **Napyżać s. przybrać śmieszoną powagę a. śmieszoną**
minę obrażonego, nadąć s., napuszyć s. <Na+
Pyżyć s.>

[**Nara, y**] i. lm. y *głupiec*: N. ten, co daje,
a głupi ten, co nie bierze. Prz. 2. blm. *głupota*.
<Z Nm. Narr>

Narabiać, a, al i × N. s. p. Narobić. <Na+
Rabiać>

Narabianie, a, blm., czynność cz. Narabiać.

× **Narabianie się, a s., blm., czynność cz. Na-
rabiać s.**

**Narabować, uje, ował i. rabując jedno po dru-
gin, wiele zrabować**: Wiele dworów narabował.
2. *przez rabowanie nagromadzić*: A komuż słu-
sniej po nim wziąć, co narabował, jeżeli nie mnie,
wiernemu służce waszemu? Krasz. Miał kilka
wozów skarbnych, wypełnionych złotem i nara-
bowanemi precjozami. Rol. N. s. *rabowaniem na-*
sycić s. a. namęczyć s. <Na+Rabować>

**Narabowanie, a, blm., czynność cz. Narabo-
wać:** Chodziło im o N. ile s. da najwięcej. Jeż.

**Narabowanie się, a s., blm., czynność cz. Na-
rabować s.**

Narachować, uje, ował, nied. Narachowywać
rachując, dojść do pewnej liczby, naliczyć: Naracho-
wałem pięćdziesiąt osób, które mają brać udział

w wycieczce. Narachowałem mnóstwo takich, którzy nie palą tytoniu. **N. ś. rachowaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.** <Na+Rachować>

Narachowanie, a, blm., czynność cz. Narachować.

Narachowanie się, a ś., blm., czynność cz. Narachować ś.

Narachowywać, ywa a. uje, ywał p. Narachować.

Narachowywanie, a, blm., czynność cz. Narachowywać.

† **Naraczej, † Naraczszej, † Naradszej najbardziej.** Pr. <Na(j)+Raczej>

† **Naraczszej p. Naraczej:** W prokuratorach (=adwokatach) ci ś. N. kochają, którzy was dręczycie i podejść wolą mają, którzy wygajają lasy gwałtem wasze. Orzech. <Na(j)+*Raczszy=Radszy>

Narada, y, lm. y l. naradzanie ś., obrada, konferencja: Zebrać ś. na naradę. Mieli z sobą długą naradę. Narady sejmowe. 2. × N. rada, porada: Zrobić co z narady czyjej. Śl. wil. Puscili ś. w drogę spólną naradą, iść z hetmanem dzielonym. Biał. (= postanowieniem). 3. [N.] rada = środek, sposób: Poznał, że jest niewola, której niema narady, imienia nikt nie znał i nie słyszał z ludzi. Ork. <Na+Rada>

† **Naradczyk, a, lm. cy dozorca w kopalni:** Nadzorca, N. stejger i oberstejger przychodzili jeden po drugim nadglądać robiących. Cieć. <Ros. narjadčik>

Naradka, i, lm. i, Andruszek bot. (androsace) ros. z rodziny pierwiosnkowatych. Gatunki: N. długoszypuikowa (a. elongata). N. największa (a. maxima). N. północna a. Rząsa skalna (a. septentrionalis). <?>

[**Naradnik, a, lm. i, Naradlak**] *okucie dobrej części radła:* Ciężko wam niejednemu dzień traci dla naprawy lemiesza lub naradnika. Krasz. <Na+Radło>

[**Naradlak, a, lm. i**] p. **Naradnik.**

Naradować się, uje ś., owal ś. radując ś., nasycić ś.; naciężyć ś.: Pozwól ś. bożym N. światem. Zm. Naradowali ś. sobą do woli obadwaj. Ml. <Na+Radować>

Naradowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naradować ś.

† **Naradszej p. Naraczej:** Tę poduszkę jego N. bych ja kupił do łóża swojego. Rej (= najchętniej). <Na(j)+*Radszej, skąd Raczej>

1. **Naradzać się, a ś., ał ś. i × Naradzać p. Naradzić.**

2. **Naradzać się, a ś., ał ś. p. Naradzić.** Przen.: Straszne ś. w duszy naradza przeczcucie. Krasin. We mnie humor naradza ś. wyborny. Krasin.

× **Naradzanie, a, blm., czynność cz. Naradzać:** Naradzania, namysłu godny. Kn. (= naradzania ś.). Miejsce do naradzania. Das. (= naradzania ś.).

1. **Naradzanie się, a ś., blm., czynność cz. 1. Naradzać ś.**

2. **Naradzanie się, a ś., blm., czynność cz. 2. Naradzać ś.**

Naradzenie, a, blm., czynność cz. Naradzić.

Naradzenie się, a ś., blm., czynność cz. Naradzić ś.

Naradzić, i, il, nied. × Naradzać l. rad nadawać, nadoradzać. 2. × N. dać radę, poradzić, doradzić: Naradził mi kupno tego domu. [Zebys mi naradził jaką dziewkę]. 3. [N.] uradzić, postanowić: Naradzili wsysey. Coś tam młodzi

z starszyzną naradzają. Wor. (= naradzają ś.). **N. ś., nied. Naradzać ś. l.** z kim względem czego, w sprawie czego, co do czego, nad czym, × o czym, × o co = zasięgnąć nawzajem zdania, wspólnie roztrząsnąć co. 2. × N. ś. kogo = zasięgnąć czyjej rady, poradzić ś. kogo: N. ś. lekarza, prawnika. Śl. wil. 3. radzeniem a. radzeniem ś. nasycić ś. a. zmęczyć ś. <Na+Radzić>

Naraić, i, il, nied. Narajać l. nastreczyć ś., polecić: Naraiłem dwie dziewczki do dwora. Naraj mi sługę dobrego. Troc. Żebym naraił panu korzystniejszy obowiązek u chorążego koronnego w Międzyrzeczu. And. On mi co roku lekcję jaką naraił. Gaw. Naraj mi gdzie domek na ustroniu. N. komu kupca na dom. Gdy uwolnić cię od męża złego, naraję z wszystkich miar doskonałego. Lubom. 2. [N.] dać radę, poradzić: Dziadus naraił panu. **N. ś. nastreczyć ś., nasunąć ś.** Słow. [Dzieweyno moja, naraj ś. dobrze] (=wydaj ś.). <Na+Raić>

Narajać, a, ał p. Naraić.

Narajanie, a, blm., czynność cz. Narajać.

Narajcować się, uje ś., owal ś. rub. rajcowaniem nasycić ś., nagadać ś. <Na+Rajcować>

Narajcowanie się, a ś., blm., czynność cz. Narajcować ś.

Narajenie, a, blm., czynność cz. Naraić: Ozwała mu ś. z pięknej panny narajeniem. Otw.

Narajenie się, a ś., blm., czynność cz. Naraić ś.

[**Naramiączko, a, lm. a**]: Żywotek składa ś. z dwóch oplecków czyli naramiączek.

Naramiennica, y, lm. e p. Naramiennik: Czarną miał, ściśle zamkniętą przybicie, i czarny pancierz i naramiennice. Słow. Na barkach orlicy para tych białych skrzydeł wyrastała; gdy na rycerskiej są naramiennicy, będzie-li rycerz mniej, niż owa biała ptaszyna, ludziom użyteczny? Słow. <Na+Ramię>

Naramiennik, a, lm. i, Naramiennica, × Naramnica, † Naramionek, † Naramnik, [Naramnik], × Naplecznik l. ozdoba metalowa na ramię, bransoletka, maneta: N. białołowski, jako niegdy u Rzymian. Troc. 2. część ubioru, leżąca na ramionach, na barkach: N. abo humerał Aarona był złotem i łańcuchami i drogiemi kamieniami ozdobiony. Skar. N. u mundurów wojskowych (= epolet). 3. część zbroi, osłaniająca ramiona. 4. w lm. zool. (u ptaków) pokrywy skrzydeł mniejsze, najwyższej osadzone, pierwsze z rzędu nallotki nakrywające. <Na+Ramię>

Naramienny na ramieniu będący: Naramienne wstęgi. Troc. Anat. Mięsień N. a. trójkątny barku, podnoszący ramię, ideltowaty, † myszka trójgraniasta a. trzykątowa barku (musculus deltoides).

† **Naramionek, nka, lm. nki p. Naramiennik:** Mężnego żołnierza złotym naramionkiem lewym uszanował. Warg.

× **Naramnica, y, lm. e p. Naramiennik.**

[**Naramniczek, czka, lm. czki**] p. **Naramnik:** Naramniczki wstążkami związane.

† **Naramnik, a, lm. i, [Naramnik] p. Naramiennik:** Humerał a. N. Leop. [Koszulka u naramników przedziergana jedwabiem]. Zdr. [Naramniczek].

Naranić, i, il l. ranić jednego po drugim, wielu zranić: N. ludzi. 2. † N. nieco zranić. Przen.: Jeśliś w myśli naraniony, z niego będziesz pocieszony. Hrb. <Na+Ranić>

Naranienie, a, blm., czynność cz. Naranić.

Narastać, a, ał p. Narosnąć. <Na † *Rastać, od Rość>

Narastanie, a, bfm., czynność cz. Narastać.

× **Narastywać, a, ał p. Narosnąć.**

× **Narastywanie, a, bfm., czynność cz. Narastywać.**

Naraszcząć, a, ał p. Narościć.

Naraszczanie, a, bfm., czynność cz. Naraszcząć.

Naraszplować, uje, ował raszplą napilować. <Na † Raszplować>

Naraszplowanie, a, bfm., czynność cz. Naraszplować.

Naratować, uje, ował ratując jedno po drugim, wiele uratować. <Na † Ratować>

Naratowanie, a, bfm., czynność cz. Naratować.

1. Naraz, u, bfm., Alapryma malowanie olejne ukończone odrazu, t. j. bez następnego przemalowania. <Na † Raz>

2. Naraz przys. w tym, nagle, raptem, niespodzianie, ni z tego, ni z owego, ni stąd, ni zowąd. <Na † Raz>

† **Naraz, u, bfm. 1. p. Narzaz:** Byli obowiązani poddani dawać panom podatek na karmienie psów; powinność ta myśliwca u nas nazywała się N. Nar. **2. danina w miodzie, składana przez wdowy, wychodzące powtórnie za mąż:** N. czyli donica miodu, była to opłata od ubogich wdów, chcących iść za mąż. Wiszn. N., danina miodowa, tę wdowy ponawiające śluby panu swemu oddawały. Goł. <? Na † RZAZ>

Narazić, i, il, nied. Narazać 1. raziąc jedno po drugim, wiele porazić, trafić, uderzyć: Kilkunastu nam pachotków ubył, i koni dosyć siła, których pogaństwo strząsał naraziło. Jabł. **2. † N. kogo, czego = nieco porazić, nieco uszkodzić, nadwerżyć:** Narazam rękę, nogi. Kn. (= obrażam rękę, nogę). Gdy od obłężenia odstępować musiał, obłężeni wycieczą go narazili. Pot. [Zeby cię naraził!] (przekleństwo). **3. † N. czego = dotknąć czego, potrącić o co:** Kiedy ś. mówi, że Syn Boży u Boga był, tylko ś. różności osób naraza, a nie istności. L. **4. † N. i [N.] kogo czym = obrazić, urazić, rozgniewać:** Zawstydził ś. Faeton i sromem gniew zraził, niósł potym matec, czym go Epafus naraził. Zebr. Naraził wszystkich na siebie swoją niegrzecznością. **5. † N. na kogo = wypuścić na kogo, poszczuć kogo:** Przeż nań byków nie narazę i ziemiorodów srogich? Zebr. **6. kogo na co a. † w co = wystawić, podać:** N. kogo na niebezpieczeństwo, na wstyd, na pośmiewisko. Król narazony był na niechęć magnatów. Ust. Życie narazone na nieustanią i twardą pracę. Narazać wojsko w niebezpieczeństwo. Troc. Żart.: Pan mię na funkcje zyskowne narazał. Kras. (= nastreczał mi funkcje). **7. co dla kogo, dla czego = poświęcić, ofiarować, wystawić na niebezpieczeństwo:** Narazać życie swoje dla bliźnich. N. życie swoje dla ocalenia bliźniego. Narazać zdrowie i mienie swoje dla dobra innych. **8. † N. czego = nabawić:** Z lewego ramiona strzał stróż słońcowy dźwigię narazał powieszony. Zebr. **9. † N. komu co = nadarzyć, zdarzyć, nastreczyć, podsunąć:** Mądrego to jest pana, urzędy rozdawać ludziom godnym i umiętnym, co mu je szczęście abo trafunek jaki naraza. Kłok. Trefunek mi tę księgę naraził. Troc. **10. gór. Narazać = nakładać wrobel w naczynia wyciągane z podszybia. N. ś. 1. na co a. † w co = wystawić ś. (na coś nieprzyjemnego):** Narazać ś. na słotę, na niewygodę, na gniew, na zemstę, na obmwę, na szyderstwo, na nie-

bezpieczeństwo. Nie należy ś. dobrowolnie na niebezpieczeństwa podawać i narazać. Kras. Narazać ś. w nieszczeście. Troc. † Narazać ś. na nieprzyjaciół. Troc. Niepotrzebnie ś. narazasz. **2. komu = obrazić, rozgniewać kogo, gniew w kim wzbudzić:** Nikomu tak ś. N. nie obawiamy, jak osobom od nas kochanym. Zabł. Wszystkim ś. naraził. Nie dba, że ś. narazi, byleby prawdę wyznał. Karp. **3. [N. ś.] natknąć ś.** <Na † Razić>

† **Naraznie przys. od Narazny.**

† **Narazność, i, bfm. rz. od Narazny.**

† **Narazny dogodny, dogodnie położony:** Narazne i sposobne miejsca wartą osadzić. Pilch. <Na † Raz>

Narazać, a, lm. e gór. 1. a. Nakładacz, × Folarz, × Fuljarz robotnik, wzyprujący wykopaną rudę a. ziemię w wózki i skrzynie a. napelniający kible, wyciągane z podszybia. 2. † N. wodny = robotnik, wlewający wodę w beczki z podszybia wyciągane. <Na † RZAZ>

Narazać, a, ał i N. ś. p. Narazić.

Narazanie, a, bfm., czynność cz. Narazać.

Narazanie się, a ś., lm. a ś. czynność cz. Narazać ś.: Dziwię ś., że mi nie odebrano wiary za tyle dobrowolnych narazań ś. z mojej strony na jej odebranie. Es.

Narazenie, a, bfm., czynność cz. Narazić: Ratować kogoś z narazieniem własnego życia. † N. czei. Ocz. (= zaszokowanie komu na sławie).

Narazenie się, a ś., bfm., czynność cz. Narazić ś.

† **Narąb, ębu, bfm. p. Narąbne:** Żaden z nich nie zna jeszcze tak długiego szeregu danin, jak stan, narzas, powałowe, N., krowa. Piek. <Na † RąB>

Narąbać, bie, bał, nied. Narąbywać rąbiąc jedno po drugim, porąbać wiele a. ile trzeba: N. drew, mięsa. Rąbał, rąbał siekiereczka, narąbał szesnaście, jeśli państwo nie wierzyacie, porąchować kaźcie. N. ś. rąbaniem nasycić ś. a. namęczyć ś. <Na † Rąbać>

Narąbanie, a, bfm., czynność cz. Narąbać.

Narąbanie się, a ś., bfm., czynność cz. Narąbać ś.

Narąbywać, uje, ywał p. Narąbać.

Narąbywanie, a, bfm., czynność cz. Narąbywać.

[**Narącze, a, lm. a] p. Naręcze:** N. drzewa. <Na † Ręka>

[**Narączek, czka, lm. czki] p. Naręcze.**

[**Narączko, a, lm. a] 1. p. Naręcze. 2. ręka od dłoni po łokieć.**

† **Narągać się, a ś., ał ś. urąganiem nasycić ś.** <Na † Rągać>

† **Narąganie się, a ś., bfm., czynność cz. Narągać ś.**

Narceina, y, bfm. chem. alkaloid z makowca ze składem C₂₃H₂₀NO₂ + H₂O. <Now. z Gr. nárkē = odurzenie>

Narciarski narciarstwa dotyczący: Sport. N. <Od Nart>

Narciarstwo, a, bfm. ślizganie ś. po śniegu na nartach.

Narciszek, szka, lm. szki, † Narcyzek bot. 1. p. Narcyz. 2. N. leśny p. Ajaks. 3. N. pierwszy p. Przebiśnieg. 4. N. wielki p. Hermjonka. <Od Narcyz>

Narciszkowy przym. od Narciszek; † Narcyszkowy: Olejek N.

Narcys, a, lm. y bot. p. Narcyz.

Narcysowy przym. od Narcys; Narcyzowy. Bot.: Lilja narcysowa = Amarylek.

†Narcyszek, szka, lm. szk¹ bot. p. Narcyz i Narciszek.

†Narcyszkowy przym. od Narcyszek, p. Narciszkowy.

Narcyz, a, lm. y, Narcys bot. l. a. Arcyz, Narciszek, †Narcyszek (narcissus) roś. z rodziny amarylkowatych. Gatunki: N. biały (n. poeticus). N. tacet (n. tazetta). N. wielkokwiatowy (n. pseudo-narcissus). N. żonkil a. żonkilla (n. jonquilla). Przen. Naszych cór; narcyzów, na świętego klnę Franciszka, nie damy chłopom za żony. Słow. 2. N. liljowy p. Kryn. 3. N. żółty a. większy p. Ajaks. Zdr. Narcyzek, Narcyzeczek. <Gr. nárkissos, skąd Łć. narcissus>

Narcyzeczek, czka, lm. czki p. Narcyz: Na jakich prześcieradełkach, narcyzeczkach i bławatkach znaleźli Pańską dziecinę? Słow.

Narcyzek, zka, lm. zki p. Narcyz.

Narcyzowaty bot.: Rośliny narcyzowate a. narcyzowe (narcisseae) podrodzina a. plemię rodziny amarylkowatych.

Narcyzowy przym. od Narcyz; Narcysowy: Zapach N. Bot.: Lilja narcyzowa p. Amarylek. Rośliny narcyzowe p. Narcyzowaty.

Nard, i, lm. i bot. (narthex) roś. Gatunek: N. euchaena (n. asa foetida). <Waga utworzył z Gr. nárthex>

Nard, u, blm., Spikanard, Spikonard nazwa różnych pachnideł roślinnych u starożytnych, szceg. zaś olejku aromatycznego z gatunku kozłka indyjskiego. <Łć. nardus a. nardum>

Narda, y, lm. y, †Nardus bot. (nardostachys) roś. z rodziny kozłkowatych.

Nardowy przym. od Narda: Olejek N.

†Nardus, a, lm. y p. Narda: Ani lilja białością, czyrwna róża krasnością, zamorski kwiat swą drogością, ani N. swą wonnością Maryjej ś. równią. Psń. kość.

†Nardusek, ska, lm. ski bot. p. Narduszek.

Narduszek, szka, lm. szk¹, †Nardusek bot. l. p. Bliźniczka. 2. p. Nostrzyk.

Nardzawieć, eje, ał p. Nardzewieć.

Nardzawienie, a, blm., czynność cz. Nardzawieć, nardzewienie.

Nardzewieć, eje, ał, Nardzawieć l. rdzewiejąc kolejno, zardzewieć w wielkiej ilości. 2. × N. nieco zardzewieć. <Na + Rdzwieć>

Nardzewienie, a, blm., czynność cz. Nardzewieć, nardzawienie.

Naredagować, uje, ował redagując jedno po drugim, wiele zredagować. <Na + Redagować>

Naredagowanie, a, blm., czynność cz. Naredagować.

[Narefować, uje, ował] utrzeć, natrzeć: Do klusek narefują bulwów. <Na + Refować>

[Narefowanie, a, blm.] czynność cz. Narefować.

Naregulować, uje, ował l. doprowadzić do porządku, uregulować: N. zegar (= nastawić na właściwą godzinę). 2. regulując jedno po drugim, wiele uregulować. <Na + Regulować>

Naregulowanie, a, blm., czynność cz. Naregulować.

[Naremnicza, y, lm. e] l. nawalnica, deszcz ulewny, ulewa: W górach wprzódy znać naremnicza na dni kilka padły, bo jednej nocy tak przybyło wody. Pol. N. wietrzna, która idzie za burzą po lesie. Ork. 2. letni przybór wody: Woda Wisły bywa zazwyczaj biaława, często mętna; w czasie kiedy rzeki górskie wzbierają, nazywają ją „zrutką“, w czasie letnich powodzi „na-

remniczą.“ Pol. 3. kobieta uparta, kapryśna, chimeryczka. <Od Naremny>

[Naremnie] przys. od Naremny l. nagle, gwałtownie. 2. kapryśnie, chimerycznie, upornie, okoniem.

[Naremnik, ka, lm. cy] człowiek uparty, kapryśny, chimeryk.

[Naremność, i, blm.] rz. od Naremny, narowistość, kapryśność, chimeryczność, upór: Człowiek nie poradzi, jak N. porwie. Ork. Nie słuchał dalej, bo go już N. oświadczyła. Ork.

[Naremny] gwałtowny, porwawczy, popędliwy, preutki, nagły; narowny, uparty, nieusłuchany, kapryśny, grymasny, chimeryczny; krzepki: Będzie psota, kiedy pstrąg tak idzie w górę i tak ś. bardzo niepokoi; będą wody naremne i wracać potrzeba. Pol (= gwałtowny przybór wód, naremnicza). Nie wierzę, żeby ś. (chałupa) oparła wodzie, jak naremna przyjdzie. Ork. Jęczała izba, jak jedla wypróchniała wewnątrz, gdy w nią wiatr uderzy, N. i mocny. Ork. Z ludźmi był jak piorun, taki N. Ork. Złość go naremna omięła. Ork. <Czes. náramný>

[Narestować, uje, ował] p. Nerestować. <p. Nerestować>

[Narestowanie, a, blm.] czynność cz. Narestować.

Nareszcie przys. l. wreszcie = nakoniec, w końcu: Długo dowiedzieć ś. nie mogli, N. wieść ich doszła. 2. wreszcie = zresztą, koniec końców, ostatecznie: N. niech i tak będzie! <Na + Reszta>

Naretuszować, uje, ował retuszując jedno po drugim, wiele retuszowanego nagromadzić. <Na + Retuszować>

Naretuszowanie, a, blm., czynność cz. Naretuszować.

Narewidować, uje, ował rewidując jedno po drugim, wiele zrewidować. <Na + Rewidować>

Narewidowanie, a, blm., czynność cz. Narewidować.

[Narezek, zka, lm. zki] nadział, pas, smuga ziemi ornej. <Brs. narezak>

Narezonować się, uje ś., ował ś. nasycić ś. rezonowaniem. <Na + Rezonować>

Narezonowanie się, a ś., blm., czynność cz. Narezonować ś.

†Nareżenie, a, blm., [Nareżenie] czynność cz. Nareżyc.

Nareżyc, y, ył l. †N. polcruszyć: Frumentum fressum, żyto trochę kamieniem we młyńce nareżone, to jest skrupione. Mącz. 2. [N.] narochmalit. <?>

†Narebne, ego, blm., †Narąb jakaś dawna dachina. <Na + Rąb>

†Narebnie przys. od Narebny, wspak.

†Narebny wspak idący, opaczny.

Naręcz, y, lm. e p. Naręczyć: Wniósł N. jałowcowych drowek do komina. Sienk. <Na + Ręka>

Naręcze, a, lm. a l. a. Naręcz, [Naręcze, Narączek] to, co można unieść na ręce, na przedramieniu zgiętym: N. drew. N. zboża żętego. Troc. Widziała siebie z całym naręczem modraków. Przybysz. 2. [Na naręczu] przys. (o koniu) = z prawej strony: Ten na naręczu to dobrze idzie. Zdr. [Naręczko, Narączko]. <Na + Ręka>

Naręczenie, a, blm., czynność cz. Naręczyć.

[Naręczko, a, lm. a] p. Naręcze.

†Naręczni, [Naręczni] p. Naręczny: Wyprzągaj naręcznięgo. Rej.

× **Naręcznie zręcznie, dogodnie.**

× **Naręcznik**, a, lm. i l. a. † **Naręczak** *kołko wkładane na rękę, bransoleta, maneta*: Król posłał Annie Jagiellonce wspaniałe, drogie manele, naręczniki, naszyjniki, napiersniki. Bart. 2. a. × **Narękawie** chir. (mitella) *chusta trójkątna z karku zwieszona na piersi, w której umieszczone bywa ramię z ręką cierpiącą, te mblak*: Wybitą rękę nosił w naręczniku z szyi wiszącym. Perz.

Naręczny, † **Naręczni**, [**Naręczni**] l. Koń N. = *idący z prawej strony (dyszła a. jeźdźca)*. 2. karce: Gracz N. = *gracz będący na ręku*. **Naręczny**, ego rz. *koń a. gracz naręczny*: N. ś. skurezył, iż sierść na nim wstała. Cziah. <Na + Ręczny>

Naręczyć, y, ył l. *ręcząc kolejno, za wielu osobami zarczyć*: Naręczył za wielu pożyczającemi. 2. *ręcząc kolejno, w wielkiej ilości zarczyć*: Wiele osób za nim naręczyło. 3. [N.] *napożyczać*: Tylé naręczył u nas! <Na + Ręczyć>

× **Narękawie**, a, lm. a p. **Naręcznik**. <Na + Rękaw>

† **Narężenie**, a, bfm., czynność cz. **Narężyć**.

† **Narężyć**, y, ył p. **Nadwężyć**: Szatańskie siły narężył. K. G. <?>

Nargila, i, lm. e, **Nargile** *przyrząd do palenia tytoniu, w którym dym przechodzi przez naczynie z wodą*: Ablucja, modlitwa, dumania przy wonnej nargili. Rol. <Prs. nargileh>

Nargile nieod. p. **Nargila**.

Narot, u, lm. y p. **Narkotyk**: Czuł ś. odurzony, nieswój, jak człowiek struty narkotem. Bał. Przen.: To czar muzyki, opiół ś. tym narkotem. Bał. <Z Gr. nárkē = odurzenie>

Narkotycznie przys. od **Narkotyczny**: Chlorał działa N.

Narkotyczność, i, bfm. rz. od **Narkotyczny**.

Narkotyczny odurzający, usypiający: Makowiec posiada własności narkotyczne. Środek N. (= *narkotyk*). <Gr. narkotikós = odurzający>

Narkotyk, u, lm. i, **Narkot** lek. (medicamentum narcoticum) *środek odurzający, nasenny*. Przen.: Błąkanie ś. umysłu, nie zajętego niczym, a upojonego narkotykiem świata. Orzesz. <Z Gr. narkotikós = odurzający>

Narkotyna, y, bfm., **Opjanina**, **Akonelina** chem. *alkaloid z makowca, C₂₂H₂₃NO₇*. <Now. z Gr. nárkē = odurzenie>

Narkotyzacja, i, bfm. p. **Narkotyzowanie**.

Narkotyzm, u, bfm. ogół skutków, *wywołanych w organizmie przez użycie narkotyków*.

Narkotyzować, uje, ował *odurzać, usypiać*. N. ś. *odurzać ś., usypiać ś.*: Zamilkliśmy wszyscy, ażeby ś. N. muzyką. Dąb.

Narkotyzowanie, a, bfm., **Narkotyzacja** czynność cz. **Narkotyzować**. Przen.: Rolę narkotyzowania wszelkich niedomagów w znacznej części wzięła na siebie dobroczynność publiczna.

Narkotyzowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Narkotyzować** ś.

Narkoza, y, lm. y lek. (narcosis) *stan człowieka odurzonego, uśpionego, odurzenie*: Chloroform wywołuje głęboką narkozę. <Gr. nárkōsis = odurzenie>

Narobić, i, ił, nied. **Narabiać** l. *czego = robiąc jedno po drugim, wiele zrobić*: Krawiec narobił ubrania. Stolarz narobił krzesel. N. sobie (posp.) = *kazać narobić dla siebie*: Narobił sobie butów, kamizelek, bielizny. N. długów, awantur, krzyku, hałasu. Po pijanemu ludzi pobili i hałasu narobili. Wirt. Chodziko księciu o to tylko, by nie narobiono politycznej zwrazy z powodu jego żołnierzy. Stenk. N. czego komu = *ściągnąć co na kogo*: N. komu nieprzyjemności, kłopotu, biedy.

To mu narobiło nieprzyjaciół. Narobiłeś sobie! (= *wlaziłeś w biedę*). Narobiłeś mi! (= *wyrządziłeś mi przykrość, ściągnąłś na mnie biedę, kłopot*). 2. gdzie, na co = *nafajdać, wypróbować* ś. 3. × N. *czego = zniszczyć, zużyć co*: Butów, daleki od szkoły, manowcami narabia. Małp. 4. nied.: × **Narabiać** czym = *nadrabiać, sztukować, pomagać sobie; posługiwać ś. czym, używać czego*: Co fałszywym funtem narabiają, naprzód ich do więzienia sromotnego dają. Paszk. W żadnej sprawie nie mamy wymyślać, ani fałszem narabiać. Kosz. **Narabiać** pochlebstwem. Niedbalstwem wszystkie narabiają, dlatego też jedna krajna po drugiej stracona bywa. Fur. **Naraczywe** i **krwawe** to spotkanie było, że bardziej zawziętością, niż sprawą narabiano. Ustrz. Cóż o owych kobietach rzeczenie, co ś. sobie mądre zdadzą, co więc łaciną w mowie narabiają? Opal. **Piecinię grubością ciała**, **Rusin zaś czerstwością narabia**. Stryjk. Ten mówca bardzo gwałtami narabia. Troc. **Czystym statkiem narabiali**. Przybor. (= *zachowywali statek, powagę*). [Zabobonami poczyniała narabiać]. 5. nied.: † **Narabiać** czym = *zajmować ś. czym*: **Narabiam** czym, często co czynię. Kn. **Narabia** winem, końmi. Troc. 6. nied.: † **Narabiać** z kim = *przesławiać z kim, przebywać w czym towarzystwie*. 7. nied.: [Narabiać] = *nieustannie kiwać*: **Narabiać** ogonem. N. ś. *robotą zmęczyć ś., napracować ś., spracować ś., natrudzić ś.*: Człowiek narobi ś., napracuje, zorze, przeorze, a grad wszystko psuje. Karnk. <Na + Robić>

Narobienie, a, bfm., czynność cz. **Narobić**.

Narobienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Narobić** ś.

Narobiony l. im. od **Narobić**. 2. *który ś. narobił, napracowany, spracowany; noszący ślady pracy*: Ręce narobione.

Narocznik, a, lm. cy (w daw. Polsce) *osadnik, obowiązany do pewnych posług dla grodu*: Dokoła miasta rozłożyły ś. osady naroczników, których pamiętką są wsi: Skotniki, Rybitwy, Szczytniki. Sg. N. odbywał służbę w grodzie o własnym chlebie. Piek. Niektóre osady rybackie były, inne rzemieślnicze, w jednych kołodzieje siedzieli, w drugich bartnicy, korabnicy, narocznicy, kowale. Krasz. <Na + RZEK/ROK>

Naroczny, **Narokowy** przym. od **Narok**, *narokiem osadzony, dla naroczników przeznaczony*: Miejsca osad narocznych zatrzymywały nazwy pierwotnego zatrudnienia swych osadników. Piek. † **Naroczysty** p. **Naroczyty**: Święto naroczyste. Krow.

† **Naroczyto** przys. od **Naroczyty**: Oznajmił mi zdanie swoje o tym N., jak jeden do mnie pisze, i dostatecznie, jak drugi pisze. Smotr.

† **Naroczyty** l. *obfity, dostatni, znaczny*. 2. a. † **Naroczysty** *uroczysty*. Ort. <Ś. Sł. naročitъ = słynny; wyznaczony>

[**Narodeczka**, i, lm. I] *kolęda na Boże Narodzenie*. Zgr. [**Narodzisko**]. <Od (Boże) Narodzenie>

× **Narodek**, dku, lm. dki p. **Naród**.

Narodnik, a, lm. cy *literat rosyjski, badający byt ludu*: Narodników, malujących byt chłopów, niewysoko cenil. Spas. <Ros. narodnikъ>

× **Narodny** p. **Narodowy**.

× **Narodobójstwo**, a, lm. a *zgubienie własnego narodu*. Stasz. <Naród + *Bójstwo, od Bić>

× **Narodowie** p. **Narodowo**.

Narodowiec, wca, lm. wcy a. wce l. × N. *ziomek, współziomek, rodak*: Nasi narodowce (= *Polacy*) najweselej ten dzień w tańcach przepędzili.

Karp. 2. a. **Nacjonalista**, **Nacjonal ten**, co ś. *trzyma w polityce stronnictwa i kierunku narodowego*. <Od Naród>

× **Narodowładca**, y, lm. y *władca narodu, monarcha, panujący*: Pan zniewcza układy narodowładców. Wor. <Naród + Władca>

Narodowo, × **Narodowie** przys. od **Narodowy**. Sł. wil.

Narodowo-liberalizm, u, blm. (w Niemczech) *liberalizm o dążnościach narodowych, liberalizm narodowy, nacjonal-liberalizm, nacjonal-liberalizm*. <Narodowy + Liberalizm>

Narodowo-liberalny *nacechowany narodowo-liberalizmem, mający dążności narodowe i liberalne, nacjonalno-liberalny, nacjonal-liberalny, nacjonal-liberalny*: Stronnictwo narodowo-liberalne w parlamencie niemieckim. <Narodowy + Liberalny>

Narodowo-liberał, a, lm. *owie zwolennik liberalizmu narodowego*. <Narodowy + Liberał>

Narodowościowo przys. od **Narodowościowy**: Własność większa i mniejsza są N. odmienne. Jun. (= *pod względem narodowości*).

Narodowościowy przym. od **Narodowość**: Wzgląd, kierunek, rozwój N. Świadomość narodowościowa. Sprawy narodowościowo-kulturalne.

Narodowość, i, lm. i I. blm. *ogół właściwości, odróżniających jeden naród od drugiego, cechy narodowe, odrębność narodowa*: (Naród) ma znaczenie wyższe niż lud, bo uważa ś. jako jednostka moralna, jako wielka rodzina, mająca swoją społeczną organizację, swoją przeszłość, swoją wyrobioną wiekami odrębność i charakterystyczne cechy, co wszystko razem wzięte zwykło ś. narodowością nazywać. Kras. A. Ten tylko naród zachowuje swą N., który ma w poszanowaniu wiary, obyczaje i język narodowy. Wit. Wielu książąt litewskich na Rusi przyjęło religję, język i N. ruską. Mick. 2. *ogół ludzi, mówiących jednym językiem, bez względu na ich byt polityczny i zamieszkiwane przez nich terytorjum*: Narodowości austrijackie, szwajcarskie. Amerykę zamieszkujeją narodowości, należące przeważnie do rasy anglosaskiej i łacińskiej. N. litewska, rozlana po zbyt obszernych ziemiach, straciła swoją właściwą barwę. Mick. 3. kip.: N. wina = kraj, z którego ono pochodzi. <Od Narodowy>

Narodowy, × **Narodny** przym. od **Naród I.** *pewnemu narodowi właściwy, do pewnego narodu należący*: Zwyczaj, obyczaje narodowe. Święto narodowe. Uroczystość narodowa. Strój, taniec, śpiew N. Poezja narodowa. Podania narodowe. O pieśni gminna, ty stoisz na straży narodowego pamiątek kościoła. Mick. Wady, enoty narodowe. Charakter, duch, honor N. Dobra narodowe. Zgromadzenie narodowe. Straż narodowa. Kawalerja narodowa. Gospodarstwo narodowe p. **Gospodarstwo** pod 3 i 5. Karta narodowa p. **Karta** pod 8. 2. Pasjans N. = *rodzaj pasjansa*. 3. astr.: Czas N. p. **Czas** pod 11. 4. gram.: Imię narodowe = *rzeszowski, oznaczający człowieka, należącego do jakiegoś narodu*: Wyrazy narodowe, np. Polak, Niemiec, Hiszpan. Kopez. × **Narodowy**, ego, blm. rz. *polonez*. <p. Naród>

Narodożerstwo, a, blm. *zjadanie narodów = uciskanie narodów*, in. etnofagja: Tamto (picie krwi i zjadanie serca nieprzyjaciół) było ludożerstwem, a to (hakatyzm) jest tylko etnofagją czyli narodożerstwem. Ochor. <Naród + *Zerstwo, od Zreć>

Narodzenie, a, blm. I. *czynność cz. Narodzić*. 2. *narodzenie ś., urodzenie, urodzenie ś., przyjsie na świat*: Rok od narodzenia Chrystusa 1902.

Pierwsza olimpiada przypada na rok 776 przed narodzeniem Chrystusa. Dzień narodzenia (= *narodziny*). 3. *święto, przypadające w rocznicę przyjsia na świat jakiejś osoby świętej*: Boże N. (= *dzień 25 grudnia*). N. Najświętszej Marji Panny (= *dzień 8 września*). N. św. Jana Chrzciciela (= *dzień 24 czerwca*). 4. †N. p. **Naród**. Sekl.

Narodzenie się, a ś., blm., *czynność cz. Narodzić ś.*

Narodzić, i, il *rodząc jedno po drugim, wiele zrodzić*: Synów swoich, którzy wynidą z ciebie, których narodzisz, zabiórą. Leop. N. ś., nied. **Naradzać ś.** I. *urodzić ś., przyjsć na świat*: Aniot pasterzom mówił: Chrystus ś. wam narodził. Kant. Kto ś. narodzi, umrzeć musi. Pilch. Jakby ś. znówu narodził. Prz. (= *czuje ś. odmłodzony, odzyskał siły, nabrał otuchy*). 2. *rodząc ś. kolejno, urodzić ś. w wielkiej liczbie*: Narodziło ś. tego roku więcej byczków niż cieluszek. Sł. wil. 3. *przen. natworzyć ś., namnożyć ś.*: Narodziło ś. stąd procesów. Sł. wil. <Na + Rodzić>

× **Narodzięcowy**, × **Narodzińczy** *opowiadający o życiu całym człowieka od urodzenia*: Astrologja narodzięcowa.

× **Narodzińczy** p. **Narodzięcowy**.

Narodzik, u, lm. i p. **Naród**: Ustały wojny rozmaitych małych narodzików. Sienk.

Narodziny, in, blp. I. *narodzenie; dzień, chwila narodzenia*: Gwiazda na niebie przedtym nigdy nie widziana, odkryje N. Zbawiciela Pana. Przyb. Panowie wiele wspaniale rocznicę narodzin obchodzą. Kras. Przen.: Działo ś. to w epoce, poprzedzającej N. Pięknej Heleny (operetki). Jeź (= *pojawienie ś., ukazanie ś.*). 2. × **N. rocznica urodzenia, urodziny**: Życzę ci szczęśliwych narodzin. Troc.

[**Narodzisko**, a, lm. a] p. **Narodeczka**: Koldzisko, N.

† **Narodzki** *do narodów należący*: Przyniesie Jehowie, o plemiona narodzkie, sławę i moc. Bud. (= *narodów*).

† **Narodztwo**, a, blm. *istnienie czegoś jako narodu*: Pójdźmy a wysiedzimy je z narodztwa. Bud. (= *wytracmy je, niech nie będą narodem*. B. G.).

Narogi, ów, blp. p. **Naróg**.

Narok, u a. a, blm. I. w 7 pp. = a) †N. i [N.] *niby, udając, pozornie*: Mogła ona choć na to pozwolić narokiem, a głęboko w sobie zawziętość tę zataić. Tw. Robi narokiem (= *robi, jakby nie robił*). b) †N. i [N.] a. †Z naroka, [Z naroku] = *umyślnie, nie przypadkowo*: Między rozmowami, narokiem a umyślnie Scypjo inszych słał, aby położenie wszystkiego wiedzieli. Kosz. Akteon; że złym okiem nagą Djanę oglądał, zaraz tym narokiem podziurzył go w jelenia. Tw. Maszta-lerzowi potrzeba żelazka krzywego z naroka do wychędożenia kopyta końskiego z piasku i kamyczków. Dor. c) *myśl. z podelba patrząc*. 2. †Z naroku = *przypadkiem, przypadkowo, nagle*: Sądak chce przypasać, postrzeża z naroku, że próżny. Tw. 3. (w dawnej Polsce) *obowiązek pewnych postug dla grodu*: Po wyjaśnieniu tej zagadki sięgnąć należy do najstarszej organizacji wojskowej, do instytucji grodowego naroku. Piek. Jedni wypiekali chleb dla załogi, inni warzyli strawę dzienną, inni szli na miejscowe posługi lub na wysytki i t. p. Zwało ś. to narokiem. Piek. Wsie narokiem osadzone pozostały i nadal własnością grodu. Piek. <Na + RZEK/ROK>

Naroki, ów, blp. I. †N. i [N.] *wnętrznosci*: Skryty jad pożera członki, i gdzie skryte zasiady,

ótwiera N. Bardz. Tle w sercu ogień niesłychany pragnienia; już wynika, spaliwszy N. Bardz. Do ptaka z łuku strzelisz, przesyje N., a ptak spadnie na ziemię. Bardz. 2. [N.] *potrawa z książę i kiszki jelenia, uaniela a. sarny; potrawa z pokrajanych płuc, serca, śledziony i wątroby jelenia z dodaniem krwi*. 3. myśl. *skrzydła, loty, lotki*. Por. *Naróg*. <? Por. Czes. *nároky* = *serotum*>

Narokowy p. Naroczny: Wyraz manostwo znajduje poboczny okaz w nazwie wsi narokowej Many. Malin.

Naromansować się, uje ś., ował ś. *romansowaniem nasycić ś.* <Na + Romansować>

Naromansowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naromansować ś.

× **Narosić, i, il** *rosną zwilżyć*. <Na + Rosić>

Narosnąć, śnie, szał, Narosć, nied. Narastać, częstot. × **Narastywać** *l. rosnąć na czym, powiększyć ś.*: Na łące skoszonej nowa trawa narasta. Sł. wil. Znowu mięso koło kości narosło. Troc. Ziarno w wodzie narasta. Troc (= *pęcznienie*). Ciasto rozczynione z drożdżami narasta. Sł. wil. Z takowej pszenicy, na której jest skórka subtelną, bywa ciasto pulchne, i narasta go wiele. Trzye. Skorupa lodów w miarę większych mrozów narasta. Pol. Kapitał, dług narasta. Na kosztu jego wychowania jest kapitał, który jutro złożę do banku, aby procent narastał. Gaw. 2. czym = *zarastając a. obrastając ustawicznie, zarosnąć a. obrosnąć znacznie*: Grzęda zielskiem narosła. Sł. wil. Jędza sprośna wężmi narastywa. Koch. J. Co czynić, gdyby rana już była równa z ciałem, żeby ś. już napełniła a narosła. Spiez. 3. czego = *rosnąć ustawicznie, urosnąć w wielkiej liczbie*: Na roli mnóstwo chwastów narasta. Sł. wil. Po deszczu narosło wiele grzybów. Przen. *namnożyć ś.*: Narosło stąd złych książek, błędów wielkich. Troc. <Na + Rosnąć>

Narost, u, lm. y, Narosi, Narosć to, co narasta na czym; lek. in. † *narosiłina*, wyrośl, guz, nowotwór chorobny (*exerescencia*, tumor, neoplasma): Narosty na pniach roślin. Spostrzeżono na obrębie księżycy narosty. Lek.: Narosty ziarninowe = *dziwe mięso*. Narosty kostne (*exostoses*). × N. grzybowaty p. **Grzyb**. Rak jest narostem złośliwym. † N. kości p. **Kostnina**. Anat.: † N. mózgowy = *spoidło wielkie* (*corpus callosum*). Przen.: Rozmaite narosty i skostnienia na ciele państwowym. Zdr. **Narostek**. <Na + Rost>

Narostek, tka, lm. tki l. p. Narost: N. galasowy. 2. † N. anat. p. **Czopek**. 3. × N. lek. p. **Nagniotek**.

Narostka, i, lm. i bot. (vohiria) ros.

Narostowy przym. od **Narost**: † Wrzody narostowe = *wybijalą ziarniną pokryte*. P. **Kostninowy**.

Narozczenie, a, blm., czynność cz. Narozścić. [Narozczenie się, a ś., blm.] *czynność cz. Narozścić ś.*

× **Narozzenie, a, blm., czynność cz. Narozścić.**

Narozścić, i, il, nied. Narozzczać l. co = *natworzyć w czymś rostków, sprawić, aby coś puściło kiełki*: N. nasiona buraków. Sł. wil. Narozzczać żyto, jęczmień na sól. Sł. wil. 2. † N. *potudzić do narastania*: Włosy narozzczać na ranie zagojonej. Trzye. Lekarstwa te mają moc ciała narozzczać i goić. Żarn. Sól ta mięsa zle wygryza, a dobre narozzcza. Spiez. Mała ozanka ma moc gojącą rany, narozzczając ciałem. Sien. 3. *rozszcząć sobie jedno po drugim, wiele uroszczeń powziąć*: Narozcił do mnie pretensji. Sł. wil. 4. † N. *zamierzyć, ułożyć, przygotować*: Narozzczonej

zdradzie zabiega. Tw. 5. [N.] = a) i myśl. *coire*: Kogut kurę narozzcza. Sł. wil. Myśl: Bażant narozzcza. b) a. [N. ś.] (o drobiu) *zacząć ś. nieść*: Gdy kura zacznie nieść jaja, mówią, że ś. narozściła. L. Kury ś. narozzcza. Dziś pierwsza kaczką ś. narozściła. <Na + Rościć>

1. **Narosć, rośnie, rósł p. Narosnąć.**

2. **Narosć, i, lm. i p. Narost**: Sprośna i zrazona N. przyrodzenia. Moraw. <Na + *Rość, od ROST>

Narosi, i, lm. e l. p. Narost: Talerze bretońskie, pokryte grubą warstwą różnych naleciałości: przez te narosłe niełatwo dostać ś. do fajansu. 2. × N. lek. p. **Kostnina**. <Na + *Rość, od ROST>

[**Narosić, a, lm. a**] *jakaś roślina*: Na ostrzędze rosła narosiła.

† **Narosiłina, y, lm. y** lek. p. **Narost**: Gruczoly i narosiłiny twarde rozpadza ziele toczydło. Syr.

Narosińcie, a, blm., czynność cz. Narosnąć.

Narowić, i, il l. uczyć narowów, psuć, баламуć: N. konia, dziecko. 2. [N.] = a) *drażnić*: Nie narowia psa, bo będzie gryz wszystkich. b) komu = *dogadzać*: Narowi mu, jak bolącym wrzodowi. Prz. N. ś. *nabierać narowów*. <Od Narów>

Narowienie, a, blm., czynność cz. Narowić.

Narowienie się, a ś., blm., czynność cz. Narowić ś.

Narowisty, Narowny, † Norowisty, † Narowity, [Narowity] *pełen narowów, znarowiony; uparty, grymasny, kapryśny*: Koń N. Pójdźże, panienko! nie bądź taka narowista! Mick.

† **Narowity, [Narowity] p. Narowisty**: Z natury swojej narowitej. Tw. Ach niewdzięczny, nieużyty, takeś śmiały, N. Jag.

Narowkować, uje, ował co = rowków na czym narobić. <Na + *Rowkować, od Rowek>

Narowkowanie, a, blm., czynność cz. Narowkować.

Narowny p. Narowisty.

Narozbijać, a, ał *rozbijając jedno po drugim, wiele rozbić*. N. ś. *rozbijaniem a. rozbijaniem ś. nasycić ś. a. namęczyć ś.*: Niemałości ś. mnie narozbijali, niech zatem choć tyle na was zarobię. Rog. (= *naobudzerali, pieniądze nawyludzali*). <Na + Rozbijać>

Narozbijanie, a, blm., czynność cz. Narozbijać. **Narozbijanie się, a ś., blm., czynność cz. Narozbijać ś.**

Narozchwytywać, uje, ywał *rozchwytyując jedno po drugim, wiele rozchwytać*. <Na + Rozchwytywać>

Narozchwytywanie, a, blm., czynność cz. Narozchwytywać.

Narozciągać, a, ał *rozciągając jedno po drugim, wiele rozciągnąć*. <Na + Rozciągać>

Narozciąganie, a, blm., czynność cz. Narozciągać.

Narozcierać, a, ał *rozcierając jedno po drugim, wiele rozetrzeć*. <Na + Rozcierać>

Narozcieranie, a, blm., czynność cz. Narozcierać.

Narozcież, Na rozcież, Naoscięż, Na oścież, Na ścieżaj, × Na ścieżaj, × Na ścież, × Oścież *na całą szerokość otworu drzwiowego*: Otworzyć drzwi, wrota N. (= *jak szerokie, szeroko, zupełnie, całkowicie*). Przen.: Kraj otwarty dla sąsiadów N. (= *nie mający granic naturalnych*). <Na + Roz + SCIEG/SCIEŻ>

Narozcinać, a, ał *rozcinając jedno po drugim, wiele rozciąć*. <Na + Rozcinać>

Narozcinanie, a, btm., czynność cz. **Narozcinać**.

Narozdawać, je, wał *rozdając jedno po drugim, wiele rozdać*: Tym co uszli, suto narozdawaliśmy specjałów. Pas. (= celnie do nich strzelaliśmy). N. ś. *rozdawaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Rozdawać>

Narozdawanie, a, btm., czynność cz. **Narozdawać**.

Narozdawanie się, a ś., btm., czynność cz. **Narozdawać ś.**

Narozdeptywać, uje, ywał *rozdeptyjąc jedno po drugim, wiele rozdeptać*. <Na + Rozdeptywać>

Narozdeptywanie, a, btm., czynność cz. **Narozdeptywać**.

Narozdrapywać, uje, ywał *rozdrapując ustawicznie, wiele rozdrapać*. <Na + Rozdrapywać>

Narozdrapywanie, a, btm., czynność cz. **Narozdrapywać**.

Narozdzierać, a, ał *rozdzierając jedno po drugim, wiele rozdziierać*: N. papieru. <Na + Rozdzierać>

Narozdzieranie, a, btm., czynność cz. **Narozdzierać**.

Narozgadywać, uje, ywał *rozgadując kolejno, wiele rozgadać*. N. ś. *rozgadywaniem a. rozgadYWaniem ś. nasycić ś. a. zmęczyć ś.*: Już teżem ś. dużo narozgadywał w listach moich o płci naszej. L. <Na + Rozgadywać>

Narozgadywanie, a, btm., czynność cz. **Narozgadywać**.

Narozgadywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Narozgadywać ś.**

Narozgłaszać, a, ał *rozgłaszając jedno po drugim, wiele rozgłosić*: N. nowin. <Na + Rozgłaszać>

Narozgłaszanie, a, btm., czynność cz. **Narozgłaszać**.

Narozgniatać, a, ał *rozgniatając jedno po drugim, wiele rozgnieść*: N. owoców. <Na + Rozgniatać>

Narozgniatanie, a, btm., czynność cz. **Narozgniatać**.

Narozgryzać, a, ał *rozgryzając jedno po drugim, wiele rozgryźć*: N. orzechów. <Na + Rozgryzać>

Narozgryzanie, a, btm., czynność cz. **Narozgryzać**.

Narozjeżdżać się, a ś., ał ś. *rozjeżdżaniem nasycić ś.* <Na + Rozjeżdżać>

Narozjeżdżanie się, a ś., btm., czynność cz. **Narozjeżdżać ś.**

Narozkazywać, uje, ywał *rozkazując jedno po drugim, wiele rozkazów wydać*. N. ś. *rozkazYWaniem nasycić ś.* <Na + Rozkazywać>

Narozkazywanie, a, btm., czynność cz. **Narozkazywać**.

Narozkazywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Narozkazywać ś.**

Narozkładać, a, ał *rozkładając jedno po drugim, wiele rozłożyć*: N. książek na stole. <Na + Rozkładać>

Narozkładanie, a, btm., czynność cz. **Narozkładać**.

Narozkoszować się, uje ś., ował ś. *rozkoszowaniem ś. nasycić ś.* <Na + Rozkoszować ś.>

Narozkoszowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Narozkoszować ś.**

Narozkrawać, a, ał *rozkrawając jedno po drugim, wiele rozkrajać*. <Na + Rozkrawać>

Narozkrawanie, a, btm., czynność cz. **Narozkrawać**.

Narozkręcać, a, ał *rozkręcając jedno po drugim, wiele rozkręcić*. <Na + Rozkręcać>

Narozkręcanie, a, btm., czynność cz. **Narozkręcać**.

Narozkrzewiać, a, ał *rozkrzewiając jedno po drugim, wiele rozkrzewić*. <Na + Rozkrzewiać>

Narozkrzewianie, a, btm., czynność cz. **Narozkrzewiać**.

Narozkwitać, a, ał *rozkwitając kolejno, rozkwitnąc w wielkiej liczbie*: Wiele drzew już narozkwitało. <Na + Rozkwitać>

Narozkwitanie, a, btm., czynność cz. **Narozkwitać**.

Narozlewać, a, ał *rozlewając ustawicznie, wiele rozlać*: Mało jeszcze narozlewaliście krwi i napalili siód? Krasz. N. ś. 1. *rozlewając ś. ustawicznie, rozlać ś. w wielkiej ilości*. 2. *rozlewaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Rozlewać>

Narozlewanie, a, btm., czynność cz. **Narozlewać**.

Narozlewanie się, a ś., btm., czynność cz. **Narozlewać ś.**

Narozmawiać się, a ś., ał ś. *nasycić ś. rozmową*: Nie mogą ś. z sobą N. <Na + Rozmawiać>

Narozmawianie się, a ś., btm., czynność cz. **Narozmawiać ś.**

Narozmazywać, uje, ywał *rozmazując jedno po drugim, wiele rozmazać*. <Na + Rozmazywać>

Narozmazywanie, a, btm., czynność cz. **Narozmazywać**.

Narozmnażać, a, ał *rozmnazając ustawicznie, wiele rozmnożyć*. N. ś. *rozmnazając ś. ustawicznie, rozmnożyć ś. w wielkiej ilości*. <Na + Rozmnażać>

Narozmnażanie, a, btm., czynność cz. **Narozmnażać**.

Narozmnażanie się, a ś., btm., czynność cz. **Narozmnażać ś.**

Narozmyślać się, a ś., ał ś. *rozmyślaniem nasycić ś. a. zmęczyć ś.*: Narozmyślawszy ś. długo, postanowił w końcu do kogoś list napisać do Krakowa. Krasz. <Na + Rozmyślać>

Narozmyślanie się, a ś., btm., czynność cz. **Narozmyślać ś.**

Naroznosić, i, il *roznosząc jedno po drugim, wiele roznieść*. N. ś. *namęczyć ś. roznoszeniem*. <Na + Roznosić>

Naroznoszenie, a, btm., czynność cz. **Naroznosić**.

Naroznoszenie się, a ś., btm., czynność cz. **Naroznosić ś.**

Narozpaczać się, a ś., ał ś. *nacierpieć ś. rozpaczając*. <Na + Rozpaczać>

Narozpaczanie się, a ś., btm., czynność cz. **Narozpaczać ś.**

Narozpinać, a, ał *rozpinając jedno po drugim, wiele rozpiąć*. <Na + Rozpinać>

Narozpinanie, a, btm., czynność cz. **Narozpinać**.

Narozpisywać, uje, ywał *rozpisując jedno po drugim, wiele rozpisać*. <Na + Rozpisywać>

Narozpisywanie, a, btm., czynność cz. **Narozpisywać**.

Narozplatać, a, ał *rozplatając jedno po drugim, wiele rozpleść*. <Na + Rozplatać>

Narozplatanie, a, btm., czynność cz. **Narozplatać**.

Narozpoczynać, a, ał *rozpoczynając jedno po drugim, wiele rozpocząć*. <Na + Rozpoczynać>

Narozpoczynanie, a, btm., czynność cz. **Narozpoczynać**.

Narozporządzać się, a **ś.**, ał **ś.** rozporządzaniem nasycić **ś.** <Na + Rozporządzać>

Narozporządzanie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozporządzać** **ś.**

Narozpościerać, a, ał rozpościerając jedno po drugim, wiele rozpostrzeć. **N. ś.** rozpościeraniem **ś.** =przewodzeniem nasycić **ś.**, naprzewodzić **ś.** <Na + Rozpościerać>

Narozpościeranie, a, btm., czynność cz. **Narozpościerać**.

Narozpościeranie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozpościerać** **ś.**

Narozpowiadać, a, ał rozpowiadając jedno po drugim, wiele rozpowiedzieć, naopowiadać a. narozglaszać: Strykowski Osestowicz i Kojalowiez Wijuk, jeden po polsku, drugi po łacinie, narozpowiadali wielką liezbę zdarzeń. **Lel. N. ś.** rozpowiadaniem nasycić **ś.**, narpowiadać **ś.**: O wojnie jeszcze narozpowiadamy **ś.** do syta. **Jeż.** <Na + Rozpowiadać>

Narozpowiadanie, a, btm., czynność cz. **Narozpowiadać**.

Narozpowiadanie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozpowiadać** **ś.**

Narozprawiać się, a **ś.**, ał **ś.** rozprawianiem a. rozprawianiem **ś.** nasycić **ś.**: Ludziska, dzięki im, mnóstwo zrobili dowcipów i dużo narozprawiali **ś.** ze znajomością rzeczy. **Jell.** Narozprawiał **ś.** z wielu winowajcami. <Na + Rozprawiać>

Narozprawianie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozprawiać** **ś.**

Narozpuszczać, a, ał rozpuszczając jedno po drugim, wiele rozpuścić: **N.** cukru w wodzie. **N. ś.** rozpuszczając **ś.** kolejno, rozpuścić **ś.** w wielkiej ilości. <Na + Rozpuszczać>

Narozpuszczanie, a, btm., czynność cz. **Narozpuszczać**.

Narozpuszczanie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozpuszczać** **ś.**

Narozrywać, a, ał rozrywając jedno po drugim, wiele rozierać. **N. ś.** rozrywając **ś.** kolejno, rozierać **ś.** w wielkiej ilości. <Na + Rozrywać>

Narozrywanie, a, btm., czynność cz. **Narozrywać**.

Narozrywanie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozrywać** **ś.**

Narozrzucać, a, ał rozrzucając jedno po drugim, wiele rozrzucić. **N. ś.** rozrzucaniem a. rozrzucaniem **ś.** nasycić **ś.** <Na + Rozrzucać>

Narozrzucanie, a, btm., czynność cz. **Narozrzucać**.

Narozrzucanie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozrzucać** **ś.**

Narozrzynać, a, ał rozrzynając jedno po drugim, wiele rozerznąć. <Na + Rozrzynać>

Narozrzynanie, a, btm., czynność cz. **Narozrzynać**.

Narozsadzać, a, ał rozsadzając jedno po drugim, wiele rozsadzić. <Na + Rozsadzać>

Narozsadzanie, a, btm., czynność cz. **Narozsadzać**.

Narozsyłać, a, ał rozsyłając jedno po drugim, wiele rozesłać. <Na + Rozsyłać>

Narozsyłanie, a, btm., czynność cz. **Narozsyłać**.

Narozsypywać, uje, ywał rozsypując ustawicznie, wiele rozsypać. **N. ś.** rozsypując **ś.** kolejno, rozsypać **ś.** w wielkiej ilości. <Na + Rozsypywać>

Narozsypywanie, a, btm., czynność cz. **Narozsypywać**.

Narozsypywanie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozsypywać** **ś.**

Narozświecać, a, ał rozświecając jedno po drugim, wiele rozświecić: **N.** prawd. **Sł. wil.** <Na + Rozświecać>

Narozświecanie, a, btm., czynność cz. **Narozświecać**.

Naroztrząsać, a, ał roztrząsając jedno po drugim, wiele roztrząsnąć. **N. ś. 1.** roztrząsaniem nasycić **ś.** a. zmęczyć **ś.** **2.** [N. ś.] zmachać **ś.**, strudzić **ś.** <Na + Roztrząsać>

Naroztrząsanie, a, btm., czynność cz. **Naroztrząsać**.

Naroztrząsanie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Naroztrząsać** **ś.**

† **Naroztwarzać**, a, ał rozcieńczając wodą kolejno, w wielkiej ilości rozcieńczyć: **Naroztwarzała** wina swego, przygotowała stół swój. **Bud.** <Na + Roztwarzać>

† **Naroztwarzanie**, a, btm., czynność cz. **Naroztwarzać**.

Naroztwierać, a, ał roztwierając jedno po drugim, wiele roztworzyć. <Na + Roztwierać>

Naroztwieranie, a, btm., czynność cz. **Naroztwierać**.

Narozumować się, uje **ś.**, ował **ś.** rozumowaniem nasycić **ś.** <Na + Rozumować>

Narozumowanie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozumować** **ś.**

Narozwalać, a, ał rozwalając jedno po drugim, wiele rozwalić. **N. ś.** rozwalaniem a. rozwalaniem **ś.** nasycić **ś.** a. namęczyć **ś.** <Na + Rozwalać>

Narozwalanie, a, btm., czynność cz. **Narozwalać**.

Narozwalanie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozwalać** **ś.**

Narozwahać, a, ał rozważając jedno po drugim, wiele rozważyć. <Na + Rozwahać>

Narozważanie, a, btm., czynność cz. **Narozwahać**.

Narozwiązywać, uje, ywał rozwiązując jedno po drugim, wiele rozwiązać: **N.** pakunków, zagadek. **N. ś. 1.** rozwiązując **ś.** kolejno, rozwiązać **ś.** w wielkiej liczbie: **Narozwiązywało** **ś.** sporo towarzystw. **2.** rozwiązywaniem nasycić **ś.** a. zmęczyć **ś.** <Na + Rozwiązywać>

Narozwiązywanie, a, btm., czynność cz. **Narozwiązywać**.

Narozwiązywanie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozwiązywać** **ś.**

Narozwieszać, a, ał rozwieszając jedno po drugim, wiele rozwiesić: **N.** bielizny. <Na + Rozwieszać>

Narozwieszanie, a, btm., czynność cz. **Narozwieszać**.

Narozwijać, a, ał rozwijając jedno po drugim, wiele rozwinąć. **N. ś. 1.** rozwijając **ś.** ustawicznie, rozwinąć **ś.** w wielkiej ilości. **2.** rozwijaniem nasycić **ś.** a. namęczyć **ś.** <Na + Rozwijać>

Narozwijanie, a, btm., czynność cz. **Narozwijać**.

Narozwijanie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozwijać** **ś.**

Narozwodzenie się, a **ś.**, btm., czynność cz. **Narozwodzić** **ś.**

Narozwodzić się, i **ś.**, ił **ś. 1.** rozwodząc **ś.** kolejno, rozwieść **ś.** w wielkiej ilości: **Wiele** małżeństw **ś.** narozwodziło. **2.** rozwodzeniem **ś.**, rozprawianiem nasycić **ś.** <Na + Rozwodzić **ś.**>

Narozwozić, i, ił rozwóżąc jedno po drugim, wiele rozwieść. <Na + Rozwozić>

Narowozwienie, a, blm., czynność cz. **Narowozwóić**.

Narozę, a, lm. a l. część narozna budynku, kąt: Idzie zwolna w N. komnaty. Wysp. Promień gasnący barwny kobierzec rozściela w N. alko-wy. Wysp. 2. min. punkt stykania ś. trzech a. więcej płaszczysz, nachylonych względem siebie. <Na + Róg>

Narozęc, żca, lm. żce p. **Naroznik**.
[**Narozek**, żka, lm. żki] l. p. **Naróg**. 2. żąb żelazny u wideł.

Naroznica, y, lm. e l. × N. kąt wystający, róg, kant. 2. × N. p. **Naroznik**. 3. góra w kształcie rogu. Łab. 4. [N.] = a) a. [**Naroznik**] sznur ko-nopny a. parciany, zaczeptany u rogów obu wołów i służący do ich wodzenia; sznur do zczepiania wołów za rogi. b) podpora krokwi w rogu dachu: Cztery są naroznice w ehacie góralskiej, podpierają krok-wie w czterech rogach dachu. 5. a. **Naroznik** bud. krokiew skrajna, większa od pośrednich, znaj-dująca ś. pod wydatną krawędzią dwóch zbiegają-cych ś. połaci, in. krokiew narozna, kra-wężnica, [rogo wnik].

Naroznie przys. od **Narozny**: Wieże N. umiesz-czone. St. wil.

Naroznik, a, lm. i l. dom narozny: Prędzej ruinie podległe są narozniki, aniżeli w połaci kamienia. Haur. 2. a. **Narozec** kopiec narozny, kopiec węgielny, węgielnik. 3. × N. ładowy = cy-pel: N. ładowy, cypel, którego ś. warować trze-ba dla bystrej wody. Haur. 4. †N. wojska = skrzydło: Dowódcą był w prawym narozniku wojska. Leop. Przydał im prawy N. wojska. Leop. 5. a. × **Naroznica** ozdoba a. okucie na ro-gu czego: Narozniki złote na oprawie książek. Ramki wyklejane z naroznikami. Narozniki w kształcie węgielnicy, zwykle z grubej żelaz-nej blachy, u ram okiennych. Na szkucie nar-ozniki są klamry, którymi ś. kanty od budy z wierzchu zbijają. Mag. 6. [N.] = a) p. **Narozni-ca**. b) węgiel budowl. c) brzeg szczytu stodoły. 7. bud. = a) p. **Naroznica**. b) a. **Płaskostup** słup czworogranny, znajdujący ś. w rogu budowli a. wzdłuż ścian między jej otworami. 8. a. **Bastion** woj. wystająca część wału w fortecy lub szańcu połowym, składająca ś. z dwóch czoł i dwóch ram-ion, przytykających do kurtyny: N. płaski, ostry, pełny, całkowity. 9. zdń. = a) **kafel** osadzany na rogu pieca. b) N. kwadratowy a. **Eczka** = **kafel** narozny z fazami z rodzaju kafli kwadratowych.

Naroznikowy przym. od **Naroznik**. Woj.: Kąt N. p. Kąt pod 17.

Narozny l. na rogu ś. znajdujący: Dom N. (=na rogu ulicy znajdujący ś.). Wieża narozna (=znaj-dująca ś. w rogu zamku, twierdzy). Wieżę nar-ozną pomijał. Mick. Wieczorem pod narozną skryli ś. wieżęcą. Mick. Pokój N. (=w rogu bu-dynku znajdujący ś.). Kopiec N. (=kopiec węgiel-ny, naroznik, narozec). × Kamień N. (=węgielny). Przon.: Krytus jest naroznym kamieniem, któ-rym ś. wszystko budowanie podpira. Baz. 2. [N. a. **Narozny**] **świecki**; **płochy**: Pieśni narozne. 3. bud.: Krokiew narozna p. **Naroznica**. 4. mat.: †Linja narozna = **przekątna**. 5. woj.: Przedwa-łek N. p. **Półksiężyc**. <Na + Różny, od Róg>

Naród, odu, lm. ody a. †**odowie** l. ogół miesz-kańców jednego kraju, mówiących jednym językiem i związanych wspólną przeszłością, lud, nacja: N. oznacza wszystkich obywateli całego kraju, po-łączonych z sobą wspólnością pochodzenia, języ-ka, obyczajów, praw i dobra ogólnego. Kras. A.

N. ś. po narodzie na ziemi odmienia. Skar. Wszyscy narodowie będą mu służyć. Leop. † We wszystkich narodziech. Wuj. Narody europej-skie, starożytne, nowożytne. N. grecki, rzymski, francuski, niemiecki. Polski N. nigdy na pany i króle ręki nie podniósł. Skar. N. stowiański nie oparł ś. aż o brzeg wielki adriański. Koehan. (=szczep, plemię). Przed krzyżowami kryjące ś. narody, słońce skwarami utrudzoną głowę cho-wało w morza Bałtyckiego wody. Słow. (=krzy-żakami). Dzikie narody Afryki (=lep. ludy). N. potężny, oświecony. Przewodniczyć, służyć na-rodowi. Pismem pożytecznym narodowi służył. Karp. Naczelnik narodu. Reprezentanci narodu. Historia, upadek narodu. Pan Bóg, kiedy karę na N. przypuszcza, odbiera naprzód rozum od obywateli. Mick. Ujarzmie, podbić N. Prawo narodów = zbiór ustaw, przyjętych i wykonywanych przez wszystkie narody cywilizowane, a ściągających ś. do stosunków między narodami, prawo między-narodowe. 2. posp. lud, ludzie: Zebrało ś. naro-du niemało. Zmordowanych długimi gonitwy, gdy naparł świeżym i dzielnym narodem, łamią ś. szyki. Mick. Bodać konie przez tłumy narodu, w milczeniu śpieszą na zamkowe szanice. Mick. Witaj narodom miejskim poro błoga! Mick. (=mieszkańcom miasta). 3. przeni. i †N. **rodzaj**, **gatunek**: N. ludzki. Rej. Cały wasz (baranów) N. dla mnie (wilka) zoczywny. Książ. N. psów tro-jaki najdujemy, jeden łowczy, drugi ku straży bydła, trzeci ku straży domowej. Trzyc. Jemio-łuch siła jest narodów. Cyg. Nic z liściastego narodu nie uszanował topór drapieżny. Prus (=roślin, drzew). 4. †N. **urodzenie**, **stan**, **pochodzenie**: Ludzie narodu szlacheckiego. Błaż. Urzędów naszych prostego narodu ludzom dawać nie mamy, ale szlachcie. St. lit. Agatokles, król sy-cylijski, był zdunskiego narodu. Wer. 5. †N. a. †**Narodzenie** **ród**, **dom**, **rodzina**, **familja**: Dru-dzy ś. chlubią herby, narody starami. Rej. Za-dnego niemasz w narodzie twym, coby go zwano Janem. Skar. Eduard, król duński, matki swej N. do książąt polskich przytaczał. Błaż. Opisa-nie genealogji a. narodu Pana Krystusowego. Żarn. 6. †N. **pokolenie**, **generacja**: Wiernie na-byte dobro krześcijańskie pójdzie w N. z naro-du. Rej. 7. †N. **pleć**, **rodzaj**: Matki około dzie-weczek powinny pilność mieć, gdyż to jest N. mdy, a na wszystko snadnie nałomny. Rej. Pirra żeński N. kamienia miotaniem wzbudzała. Biel. M. Przykazał król, aby każde dziecko, któ-re ś. urodzi w męski N., zabili. Biel. M. 7. [N.] **dziecie**, **dzieci**: Mieli dziewięcioro narodu. Zdr. **Narozik**, × **Narodek**. <Na + ROD>

Naróg, ogu, lm. ogi l. [N. a. **Sosznik**, **Sośnik**] żąb żelazny u sochy. 2. w lm. a. **Patrochy** myśl. wnętrzości sarny a. jelenia. Zdr. [**Narozek**]. <Na + Róg>

Narów, owu, lm. owy, †**Norów** zły zwyczaj, zły nałóg, wadliwe przyzwyczajenie, wada: Powodu-jąca końmi ręka powinna być umiejtna, aby ś. przez jej nieumiejtność konie jakiego naro-wu nie nauczyły. Kluk. Koń bywa gęstą gryz-wy, nóg żelaznych, twardej skóry, bez narowu. Pol. Cieszył ś., że tak piękny pies nie ma nar-owu. Mick. Pochylonych ciężarem wieku mniej nas szpeci, chociaż czasem wpadamy w N. ma-łych dzieci. Tw. Uporniechnaś jest kobiecy narowem. Zabł. Jaropek w zgwałceniu przysięgi nie uchybił narowu ojeowskiego. Błaż. Brzydkie rzucające narowy, błagające Syna Mego gniew surowy. Koch. W. Wszystkie wysiłki Bieliń-

skiego nie zdołały wykorzenić całkowicie narowu, który wsiąknął już niejako w krew mieszkańców Warszawy. Gom. To są ludzkiej własności narowy, że co dzień cały w sereu tkwi boleśnie, na noc przychodzi do głowy. Mick. Umie swe chytrość narowy ugładzić. Nar. By nie niezgoda i wolności tak wielkiej niektóre narowy, byłby naród nasz niezwygłżony. Tw. Wiadome mi fortuny narowy. Pot. (= *dziwactwa, kaprysy, grymasy*). <N(A)RO(W), st. lud. do Na->

Narównać, a, ał, †Narównić, nied. Narównywać 1. *równym uczynić, wyrównać, wygładzić*: Jeden ścianę budował, a drudzy narównywają ją wapnem. B. B. 2. †N. *wymagrodzić, powetować*: Powinien drugiemu tę szkodę N. we wszystkim tak wielkością, jako dobrocią. Troc. Pilnością swoją tę niedbałość narównał. Troc. <Na + Równać>

Narównanie, a 1. b1m., czynność cz. **Narównać**. 2. 1m. a=a) × N. *to, co zrobiono narównywaniem*: N. (w budynku) opadło. b) †N. *ugoda, umowa, układ*: Zjechali ś. do Wiednia, a tam ś. stało N., o co między niemi szło. Biel. M.

× **Narówni** 1. *na równi wie wydarzony a. znajdujący ś.*: Potyczka narównia. Kn. Wieś narównia. Troc. 2. *równy, jednakoowy*: Majątkiem sobie narówni. St. wil. W sile obaj są narówni. St. wil. <Na + Równia>

†**Narównić, i, ił** 1. p. **Narównać**. 2. *co = uzupełnić liczbę czego, dokompletować*: N. trzodę.

× **Narównie** przys. od **Narówni**.

†**Narównienie, a**, b1m., czynność cz. **Narównić**.

Narównywać, a, ał p. **Narównać**.

Narównywanie, a, b1m., czynność cz. **Narównywać**.

†**Naróżno osobno, oddzielnie**. B. Sz. <Na + Różny>

[**Naróżny**] p. **Naróżny**: Piosnka naróżna.

Naróżować, uje, ował *różem nasmarować, uróżzować*: Twarz N. Naróżowana skandalicznie, wybielona i wytynkowana. Krasz. <Na + Różować>

Naróżowanie, a, b1m., czynność cz. **Naróżować**.

Narracja, i, 1m. e, × **Narrata** *opowiadanie*. <Łé. narratio>

Narracyjny przym. od **Narracja**: Moment N. Kasz.

× **Narrata, y**, 1m. y p. **Narracja**.

Narrator, a, 1m. owie a. rzy *ten, co opowiada, opowiadacz*. <Łé. narrator>

Narratorka, i, 1m. i forma ż. od **Narrator**: Narratorki podawały go wojującego na lądach i na morzach. Jeż.

[**Narsiód**] p. **Naśród**.

Nart, u, 1m. y 1. a. **Narta** a. w 1m. **Narty** *łyżwa do ślizgania ś. po lodzie, po śniegu, × koście*. Dudz. Rusini na nartach bardzo prędko po wierzchu śniegu biegają; a te narty są drzewiane, przydłuższe, żelazem podłożone ze spodu, na dwa albo trzy łokcie wzdłuż; które na nogi miasto trepek włożywszy, kosturkami ś. przydłuższymi na końcach zaostrzonymi podpierając, bardzo prędko wiejąz bieżą. Paszk. 2. [N. a. w 1m. **Narty**] = a) *przednia część cholewy z przyszwą*. b) *przyszwca u buta*. c) *przequbie, podbicie, górna powierzchnia stopy*. 3. anat. (tarsus) *część stopy będąca poniżej kostek, do przedstępa sięgająca, stęp, 1 tyłonoże, × korzeń nogi, stopy, × pięćina, †postępek, †przyszwa*. <Głz. naré, Czes. nart, [narut], Ros. narta, zap. z języków Fińsz.>

Narta, y, 1m. y p. **Nart**.

Nartnik, a, 1m. cy 1. *ten, co narty robi*. 2. *ślizgający ś. na nartach, łyżwiarz*. 3. zool. (hydro-metra) *owad półpokrywy wodny*.

Nartny przym. od **Nart**, *łyżwowy*.

Narublować, uje, ował *napchać rublami*: Ogolił, umył, ustroił chłopca. dał mu broń w ręce, kieszeń narublował. Mick. <Na + *Rublować, od Rubel>

Narublowanie, a, b1m., czynność cz. **Narublować**.

†**Naruczak, a**, 1m. i p. **Naręcznik**: Godny N. Jowiszowej ręki. Pot. <Ukr. a. Czes.>

Narujnować, uje, ował *rujując jedno po drugim, wiele zrujnować*. <Na + Rujnować>

Narujnowanie, a, b1m., czynność cz. **Narujnować**.

Narumienić, i, ił 1. *rumieniąc jedno po drugim, zrumienić w wielkiej ilości*. 2. *zrumienić po wierzchu, przyrumienić, nalożyć rumienidla*: Aktor nabiełił i narumienił sobie twarz stosownie do roli, co ś. nazywa twarz sobie nacharakteryzował. St. wil. Jaka szlachetna miękkość w zielonkowatej, narumienionej brzoskwini! St. wil. **N. ś. nacierpieć ś., rumieniąc ś., nawstydzic ś., najesć ś. wstydu**: N. ś. za kogo. <Na + Rumienić>

Narumienienie, a, b1m., czynność cz. **Narumienić**.

× **Narunąć, nie, nął** na co = *runąć, upaść na co*. L. <Na + Runąć>

Naruszać, a, ał p. **Naruszyć**.

Naruszanie przys. od **Naruszalny**; × **Naruszliwie, × Naruszenie**.

Naruszalność, i, b1m. rz. od **Naruszalny**; × **Naruszliwość, × Narusznosc**.

Naruszalny, × Naruszliwy, × Naruszny *mogący być naruszonym*.

Naruszanie, a, b1m., czynność cz. **Naruszać**.

Naruszenie, a, 1m. a czynność cz. **Naruszyć**: N. prawa, traktatu. Bez naruszenia sumnienia, przyjaźni i enoty to być nie może. Troc. Gdy był Daniel wywiezion z dołu lwów, żadne N. na nim znalezione nie było. B. B.

Naruszenie się, a ś., b1m., czynność cz. **Naruszyć** ś.

× **Naruszliwie** przys. od **Naruszliwy**, p. **Naruszalnie**.

× **Naruszliwość, i**, b1m. rz. od **Naruszliwy**, p. **Naruszalność**. L.

× **Naruszliwy** p. **Naruszalny**.

× **Naruszenie** przys. od **Naruszny**, p. **Naruszalnie**. L.

× **Narusznosc, i**, b1m. rz. od **Naruszny**, p. **Naruszalność**.

× **Naruszny** p. **Naruszliwy**. L.

[**Naruszować, uje, ował**] p. **Naruszyć**: Będę twoje serce naruszował.

[**Naruszowanie, a**, b1m.] czynność cz. **Naruszować**.

Naruszyciel, a, 1m. e *ten, co narusza a. naruszył, gwałciciel, burzyciel*: N. swobód i wolności. N. spokojności czyjjej. N. pokoju, traktatów, umowy.

Naruszycielka, i, 1m. i forma ż. od **Naruszyciel**. **Naruszyć, y, ył, × Nadruszyć, nied. Naruszać, [Naruszować]** 1. *wytrącić z równowagi, wzruszyć, ustąpić z posadach, obruszyć, poruszyć ze swego miejsca*: Rozbił głowę i mózg naruszył. Dźwigając, naruszył sobie nerkę. Nie dźwigaj tego ciężaru, bo krzyża naruszysz. Troc. 2. *wyprowadzić ze stanu normalnego, nadweryżyć, uszkodzić, nadpsuć, napocząć, 1knąć, dotknąć*: Biada, jeśli

woskowej naruszysz pieczęci. Słow. Paraliżem naruszony, mowę stracił. Troc. Marja, syna porodziwszy, panieństwa nie utraciła ani naruszyła. Białob. Ajaks Kasandrę w kościele Pallady w panieństwie naruszył. Otw. Jad występku mię zaraża; serce moje już jest naruszone. Węg. N. spokój. Co do interesów, te nie naruszają bynajmniej spokojności umysłu mego. Kołł. Mojżesz z obcemi narody kumać ś. Żydom zakazuje, żeby szczerose narodu naruszona obcą krwią nie była. Orzech. Przen. *pogwałcić, złamać, nie dotrzymać, nie dochować, przestąpić*: Kto przysięgę naruszy, aćh biada jemu, za życia biada! i biada jego złej duszy. Mick. N. traktat, pokój. Naruszył przyjaźni, praw, wolności. Troc. Ani dla biskupa moenego swego przedsięwzięcia N. nie chciała. Skar. N. sekret. 3. [N.] *zaczepić, nagabnąć*: Bała sie go narusać. N. ś. I. †N. ś. = *obruszyć ś., oburzyć ś., nasrożyć ś.*: Apostołowie, rozumiejąc, iż Piotra Pan starszym po sobie czynił, o to ś. naruszyli. Skar. Nie mógł człowiek sobie przejednać Boga naruszonego. Bz. 2. *zostać naruszonym*: Naprawny, co ś. naruszyło. Skar. Gdy ś. wiara prawa naruszy i skazi, już też pobożność i dobre, święte obyczaje wzięją i jako na podejętym korzeniu usychają. Skar. †W kościele bez pokrycia mszę odprawował, tam ś. wiatrem naruszył i w febrę gorącą wpadł. Skar. (= *zawiało go*). <Na + Ruszyć>

[Narwa, y, blm.] I. *narost, porost trawy wraz z korzeniami, darni, darnina; wierzchnia warstwa pola, trawnika*. 2. *strona skóry wyprawionej, na której była sierść*. <Na + RW>

Narwać, rwie, rwał, nied. **Narywać** I. Narwać = a) *rwąc jedno po drugim, porwać w wielkiej ilości; rwąc, nazbierać, nagromadzić; narzywać; narzywać*: N. szmat. N. kwiatków. Niezwyczajnych ziół po pagórkach narwała. Otw. Wyszedł w pole, aby narwał ziół polnych. Leop. N. kłósów. N. zielska dla krów. N. komu włosów. [Narwałsy] = *narwawszy*. b) [N. deszczu] = *sprowadzić deszcz, zrywając w Zielone Świątki ziola, których sok ma jakoby moc przyciągania chmur*. 2. †N. członek = *naderwać, nadwichnić*. L. 3. †[N.] lek. *wskutek zapalenia tkanki łącznej podskórnej przejść w ropienie, zebrać ś., nabrać*: Wrzód narwał. Palec narywa = *obiera ś.* N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. rwaniem*. <Na + Rwać>

Narwał, a, lm. e zool. (monodon monoceros) *wieloryb uzbity z jednym zębem bardzo długim i z pyską wystającą*. <Duńs. Szwed. narhval>

Narwana, ej, lm. e forma ż. od **Narwany**; [Narwanica]: *hrabina... nazwijmy ją narwaną, takie bowiem przezwisko nadało jej ówczesne towarzystwo, wbiła sobie w głowę usidlić swemi wdziękami adonisa*. Byk.

[Narwanica, y, lm. e] forma ż. od **Narwaniec**; **Narwana**.

Narwanie, a I. blm., czynność cz. **Narwać**. 2. †N., lm. a lek. *nadwichnienie*,

Narwaniec, nca, lm. ncy, **Narwany** *człowiek narwany, postrzeleniec, sowizdrzał, bzik, fiksal*.

[Narwanta, y, lm. y] p. **Guwernantka**. <Sł lud. do Narwany>

Narwany I. im. od **Narwać**. 2. *porywczy, egzaltowany*. N., ego, lm. i rz. p. **Narwaniec**: Nie rozumieł go, niektórzy nazywali postrzelonym, narwanym dlatego, że miał duszę i zapał. Bał.

Nary, ar, blp. *wyrka, legowisko*: Urządzenie wagonów winno być według typu wagonów dla wojska z siedzeniami i narami u góry. <Ros. nary blp.>

Narybek, bku, lm. bki *młode, niewyrosłe ryby, dla płodu utrzymywane, zarybek*: Puścić do stawu N. N. przesadzić (= *przenieść z jednego stawu do drugiego*). Narybkiem staw zasadzić. Troc. N. w gospodarstwie stawowym racjonalnym = *ryby jednoletnie*. N. lina. N. karpi = *szaran, szaranek*. Mnich z ikrami je ryby, pan żartuje: księżę ostrożnie, boć ś. w brzuchu N. załęże. Koch. W. <Na + Ryba>

Narybiac, a, ał i N. ś. p. **Narybić**. **Narybianie, a**, blm., czynność cz. **Narybiac**. **Narybianie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Narybiac ś.**

Narybić, i, il, nied. **Narybiac** I. co = *napuścić w co narybku; zarybić*: N. sadzawkę. Troc. Takim gatunkiem szkoda stawu narybiac. Troc. 2. × N. *napelnić rybami*: N. sieć. N. ś. (o rybach) *roznożyć ś., rozplenić ś.*: Szezupaki, liny, okunie same ś. narybiają rzekami. Troc. Różne ryby same przez ś. narybiają ś. i mnożą. Haur. <Na + Rybić>

Narybienie, a, blm., czynność cz. **Narybić**. **Narybienie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Narybić ś.**

Narybkowy przym. od **Narybek**: Staw N. (= *do chowu narybku*).

Narybny I. od **narybienia, służący do narybiania**: O gatunku różnym narybnym. Haur. 2. †N. *obfitujący w ryby*: Gnidos narybna. Żebr.

Narychtować, uje, ował I. *nakierować, nastawić, wycelować*: N. kuszę, nawę. Troc. Działa wszystkie narychtowali byli na brzeg na te chłopy. Warg. Dział tak wiele na galerach nanosili, do kasztelów narychtowali, nie nie sprawili. Birk. Przen.: Narychtuję ja lepiej przeciw tobie tenże twój argument. Tworz. (= *zwrócić, wymierzyć*). 2. [N.] = a) *naregulować, nastawić*: N. zegar. b) *przygotować, naszykować*: N. wiecezję. c) *naprostować*: N. gwóźdź. N. ś. *przygotować ś., naszykować ś., narządzić ś.* <Na + Rychtować>

Narychtowanie, a, blm., czynność cz. **Narychtować**.

Narychtowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Narychtować ś.**

Narycie, a, blm., czynność cz. **Naryć**. **Narycie się, y ś.**, ał ś. *namęczyć ś. a nasycić ś. ryczeniem*. <Na + Ryczeć>

Naryć, yje, ył *ryjąc, narobić, nakopać ryjem*: N. dołów. N. ś. *namęczyć ś. ryciem*. <Na + Ryć>

Narygować, uje, ował *skończyć rygowanie*: N. suknię. N. ś. *namęczyć ś. rygowaniem*. <Na + Rygować>

Narygowanie, a, blm., czynność cz. **Narygować**.

[Narykać, a, ał] p. **Narzekać**.

[Narykanie, a, blm.] czynność cz. **Narykać, narzekanie**.

[Narypać, pie, pał] *nałożyć*. <Na + Rypać>

[Narypanie, a, blm.] czynność cz. **Narypać, nałożenie**.

[Narypnąć, nie, nął] *udeptać*: Narypnoł me na nogę. <Na + Rypnąć>

[Narypnięcie, a, blm.] czynność cz. **Narypnąć**.

Narys, u, lm. y *szkiec, zarys, abrys, rysunek, plan, kontury*: N. budynku. <Na + Rys>

Narysować, uje, ował *wrysować, odrysować na czym, nakreślić*: N. trójkąt na tablicy. Przen.: Ileż najpiękniejszego życia, bo życia duszy jaśniało w tym zamyślonym oku, ocienionym lekko narysowaną rzęsą. Szaj. N. ś. I. *namęczyć ś. a nasycić ś. rysowaniem*. 2. *przen. zarysować ś., zaznaczyć ś.*: Stanowisko cesarza w sprawie wschod-

niej narysowało ś. najwyraźniej. Kal. <Na + Rysować>

Narysowanie, a, btm., czynność cz. Narysować.
Narytowanie, uje, owal I. *rytuując jedno po drugim, wyrytować w wielkiej ilości, naszykować:* N. wiele drzeworytów. 2. *rytuując, narysować, wyrytować, wyszykować:* N. obraz. N. ś. *nasyćć ś. a. namęczyćć ś. rytowaniem.* <Na + Rytować>

Narytowanie, a, btm., czynność cz. Narytować.
I [Naryw, a, lm. y] I. (abscessus phlegmonosus) *ropień zapalny.* 2. *wrzół, bąbel, pryszcz.* <Na + RW/RYW>

Narywał, a, al p. Narwał.
Narywalizować się, uje ś., owal ś. nasyćć ś. a. natrudzić rywalizowaniem. <Na + Rywalizować>

Narywanie, a, btm., czynność cz. Narywać.
† Narzać, a, al i † N. ś., [N. ś.] p. Nurzać: Już już go narza mokra śmierć: przecieź nie utonął. Pot. Czemu dziś dziątek małych nie narzamy, ale tylko wodą je lejemy? Hrb. Na krzenie w pierwszym kościele trzykroć narzano krzese. Hrb. Zabity zdrady płaci i we krwi ś. narza. Mor. A. <NOR/NÜR>

× **Narzanek, nka, lm. nki, × Narzaniec** (lotus aegyptia) *roś. lilja wodna egipska:* N., ziółko egipskie, którego główka, gdy słońce zachodzi, w wodę ś. kryje, zaś po ranu z słońcem ś. wynarza. Syr. Szafran, jacynt, N., zajętych rozkosza, na miękkich głowach lekko nad ziemią unoszą. Dm. <Od Narzać>

† **Narzanie, a, btm., czynność cz. Narzać, narzanie.**

× **Narzaniec, nca, lm. nce p. Narzanek.** Troc.
 † **Narzanie się, a ś., btm., [Narzanie ś.]** czynność cz. **Narzać ś.**

† **Narzas, u, btm. p. Narzaz.**
 † **Narzasz, u, btm. p. Narzaz.** Vol.
 † **Narzar, u, btm., † Narzas, † Narzasz, † Narzar** *dawna danina na karmienie psów.* <Na + RZAZ>

† **Narzazać, a, al p. Narznać:** Narzazał prorok byków i drobu. Bud.

† **Narzazanie, a, btm., czynność cz. Narzazać.**
 † **Narzazek, zku, lm. zki nacięcie.** B. Sz.

Narząd, adu, a, † edu, lm. ady a. † edy I. † N.
Narzędzie. Łab. Narzędzy młyńskie, łoweze, rzemieślnicze, kuchenne, stołowe. Troc. Narzędzy wojskowe. Troc. 2. † N. *przyrządzenie, przygotowanie:* Miej wędkę takim narzędziem. Cyg. (= *tak przyrządzoną*). 3. anat. (organum) *każda część ustroju będąca w sobie całością odrębną, organ, przyrząd, × narzędzie, † naczynie, × nástroj, × przyrządzenie:* Narządy a. przyrządy trawienia, słuchu, wzroku. <Na + Rząd>

[**Narządko, a, lm. a**] p. **Narzędzie.**

Narządzać, a, al p. Narządzić.
Narządzanie, a, btm., czynność cz. Narządzać.
Narządzenie, a, btm., czynność cz. Narządzić.

× **Narządźciel, a, lm. e ten, co narządza a. co narządził.**

× **Narządźcielka, l, lm. i** forma ż. od **Narządźciel.**

Narządzić, i, il, † Narzędzić, nied. Narządzać I. [N.] *naprawić, sporządzić, nareperować, zreperować, doprowadzić do należytego stanu:* N. buty, sukmanę, koszulę. N. pończochę = *zacerować.* N. złamaną ławę. Troc. N. szafę. 2. † N. i [N.] *wyporządzić, wyszykować, opatrzyć, narychtować:* N. wóz do drogi. N. (opatrzyć) fortecę w potrzebie. Troc. 3. × N. *urządzić, zarządzić, zgo-*

tować, nagotować, naszykować, narychtować: Tu krzesło dla starosty, tam dla sędziego, i stołek dla pisarza; wszystko tedy już narządziłem. L. Wyprowadźcie rumaki i narządzić kulbaki. Mick. Nie podobać ś. w uczenie, że ś. podostatku narządziło? Bud. B. Zaboje, pożary i inne obrzydłe i okrutne rzeczy na współobywatelów, na ojczyzną narządził. Pileh. Żołnierza zbierali, wojnę narządzali. Warg. Jozjas narządził kapłany według porządku dni. Leop. (= *ustanowił*). Prokuraci rozbierają kauzę jego, od ciebie narządził. Birk. (= *nastrojeni, namówieni*). Pańska ostrożność wielką mu cześć i chwałę u urzędników narządzi. Kosz. (= *wyrządzi, przyniesie, zgotuje, zjedna*). Kłopot mu narządzisz. Troc. (= *narobisz mu kłopotu*). Narządzisz sobie karanie. Troc. (= *ściągniesz na ś., zgotujesz sobie karę*). 4. druk. *ustawić kolumny na fundamencie maszyny w pewnej od siebie odległości, przeznaczonej na marginesy.* N. ś. I. × N. ś. *nagotować ś., naszykować ś., przyrządzić ś., urządzić ś.:* Aby was jak smok pożarł, na to ś. narządził. Stryjk. Narządził ś. w drogę w obce strony. Żebr. (= *wybierał ś.*). Tak ś. narządził, abyś podtych był sędzią i poważniejszych naśladował. Glicz. 2. [N. ś.] *ubrać ś., ogarnąć ś.* 3. *nasyćć ś. a. namęczyćć ś. rządzeniem:* Dość ś. narządził, nie dam im kraju zgubić do reszty! Mochn. <Na + Rządzić>

† **Narzec, knie a. cze, kł I.** *rzekszty, nazwać; wymówić co, wymienić z nazwiska, mową oznaczyć:* Tak narzeczon (= *tak zwany*). Abym ci tylko narzekł, a ty skazanie uczynisz; *ut tibi voce praeirem, quid judicares.* Mącz. N. zastaw. Ort. (= *oznaczyć*). 2. *naganić, zganić, zrobić zarzut:* Ktoby ławnika na miejscu sądowym siedzącego narzekł, a ś. nań słowy nieuczciwemi puścił... Sz. Dziecię może być w prawie swym narzeczony, dlatego że ś. przedzej, niżli być miało, urodziło. Sz. 3. komu co = *przyrzec, obiecać, zadeklarować:* Ludwik rakuskiemu młodszą córę swoją Jadwigę już był narzekł dać. Biel. M. Ofiary poślubione, zrządzone, narzeczony. Mącz. Któż to jest ta narzeczona pańska żona? L. <Na + Rzec>

Narzece, a, lm. a gwara, dialekt: N. kaszubskie, zakopańskie, podlaskie. <Na + RZEK/ROK>

† **Narzeczenie, a, btm., czynność cz. Narzec:** *Nominatio, mianowanie, zdanie imienia.* N. Mącz.

Narzeczeństwo, a, btm. I. rola narzeczonych. 2. *czas od zaręczyn do ślubu:* Spędzać miłe chwile narzeczeństwa zdala od wszelkich trosk urzędowania. 3. [N.] *para narzeczonych:* N. przyszli.

[**Narzecki, czek, btp.**] p. **Narzek.**

Narzeczona, ej, lm. e forma ż. od **Narzeczonej.** [**Narzeczony**] *mający być, przyszły:* Płakała Jantosia od tatula idący do świekra narzeczonyego. **Narzeczony, ego, lm. narzeczony I.** *mężczyzna w okresie narzeczeństwa, mężczyzna zaręczony:* Jej N. 2. w lm. *narzeczony i narzeczona.*

Narzeczowość, i, btm. rz. od **Narzeczowy:** Wieśniaczemu strojowi odpowiadała wieśniacza N. języka, przemawiająca tu z kujawska, tam z krakowska, ówdzie z mazurska. Szaj.

Narzeczowy przym. od **Narzece, gwarowy, dialektyczny:** Piosnki wyglądają jako skarbiec wszechpolski bez różnic narzeczowych. Karł.

Narzeczyca, y, lm. e bot. (limnanthemum) *roś. z rodziny goryczkowatych.* <Na + Rzecka>

[**Narzek, u, lm. i, Narzecki** lm.] *narzekanie.*

× **Narzekacz, a, lm. e p. Narzekalnik:** Szemra-cze, narzekacze. B. B.

× **Narzekaczka**, i, lm. i p. **Narzekalnica**: Przyzowie narzekaczek. Bud.

Narzekać, a, ał, [**Narykać**] *wyrzekać, żalić ś. wyskładać, użalać ś., biadować, lamentować, skarżyć ś.*: N. na biedę, na niedostatek, na złe czasy. Zrobiłeś głupstwo, teraz sam na siebie narzekaj (= *sobie przypisz winę*). Jak ci ś. powodzi? — Bogu dzięki, nie mogę N. Przez onę wszystką noc, nie przestając, narzekała. Op. Próżnom ja łzy wylewała i żałośnie narzekała. Kochan. Pocznie z płaczem N. w te słowa. Kochan. Ojciec ze łzami mię błogosławił, nie płacze ani narzeka. Mick. [Usłyszał Jasio płac narzekany] (= *z narzekaniem*). <Na + Rzekać>

× **Narzekalnica**, y, lm. e, × **Narzekalnica** forma ż. od **Narzekalnik**; × **Narzekaczka** *placząca*: Zwołajmy narzekalnic, niechaj go żalują, niechaj nad grobem jego lamentują. Groch. Przyzowie narzekalnic, niech uczynią nad nami lament. Wuj. Próż matki samej były i drugie tam narzekalnice, które z lamentem czyniły płkanie, z Martą Marją z Magdalu i siostry Marje, które przejmował żal ostry. Ody. „Narzekalnice,” tytuł sielanki Szymona Żimorowicza.

× **Narzekalnica**, i, lm. i p. **Narzekalnica**: Wwołajcie narzekalniczek, płaczliwych niewiast, niech przyjdą, niech nam smutną pieśń zaczyną. Skar.

× **Narzekalnik**, a, lm. cy, × **Narzekacz** *ten, co narzeka*.

Narzekanie, a, lm. a czynność cz. **Narzekać**, *żale, skarga, lament*: Płacz i N.

× **Narzektać się**, ce ś., tał ś. *nasycić a. namęczyć ś. rzekaniem*: Gdy sroki za sobą latają, narzektawszy ś. darmo, nie za to nie mają. Rej. <Na + Rzektać>

[**Narzeszać**, a, ał] p. **Narzeszyć**.

[**Narzeszanie**, a, blm.] czynność cz. **Narzeszać**.

[**Narzeszenie**, a, blm.] czynność cz. **Narzeszyć**.

[**Narzeszyć**, y, ył, nied. **Narzeszać**] *nawiązać, uwiązać*. <Na + Rzeszyć>

† **Narzezacz**, a, lm. e *ten, co narzezał a. co narzeza*. L.

† **Narzezać**, za a. że, zał p. **Narznąć**: Tatarowie po wygranej dziewięć worów wielkich u zabitych ludzi uszu narzeżali. Paszk.

† **Narzezanie**, a, blm, czynność cz. **Narzezać**, *narzeżać*.

Narzeźbić, i, il *rzeźbić jedno po drugim, wiele wyrzeźbić*. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. rzeźbiąc*. <Na + Rzeźbić>

Narzeźbienie, a, blm., czynność cz. **Narzeźbić**.

Narzęda, y, lm. y i. × **N.** *organizacja*. 2. [N.] *naprawa*: Jest u narzędy. <Na + Rzędzić>

Narzędnik, a, lm. i gram. *szósty przypadek*. <Od Narzędzić>

† **Narzędny** *narzędzony*.

† **Narzędzenie**, a, blm., czynność cz. **Narzędzić**.

† **Narzędzić**, i, il p. **Narzędzić**. Biel. M.

Narzędzie, a, lm. a, † **Narzęd** i. *rzecz, za pomocą której coś ś. wykonywa, naczynie, przyrząd, instrument*: Narzędzia nazywają ś. wszelkie instrumenta do różnych kunsztów. Jak J. Narzędzia czynne, *instrumenta*, narzędzia obejmujące, *vasa, naczynia*. Krum. Narzędzia do zębów wrywania: klucz, pelikan, kleszcze, kruczy nos, pręt. Czer. N. muzyczne. Zb.: Trąbami, organy i wszystkim narzędziem należy go chwalić. Op. N. Męki Pańskiej. Troc. [Uwidzieli stolki i N. wsytko]. Narzędzia do doświadczeń fizycznych, astronomicznych (= *przybory*). Narzędzia mate-

matyczne, lutnicze. Skład maszyn i narzędzi rolniczych. Narzędzia ogniowe (= *przybory straży ogniowej*). Gm. żart.: N. a. instrument = *penis*. Przen.: Użyć kogo za N. do czego. Służyć komu za N. do wywarcia zemsty (= *za biernego pośrednika*). Był tylko biernym narzędziem istotnych winowajców w tej sprawie. Pospólstwo, ślepe twoich rąk N. Miek. W nauce zaczęto upatrywać potężne N. wzniesienia ś. na wyższy szczebel towarzyski. Chm. Znajomość ducha mowy łacińskiej oraz ducha poetów i mówców, którym służyła za N. Chm. 2. anat. p. **Narząd**. 3. bot.: Narzędzia roślinne = *składowe organiczne części roślin, stanowiące ich budowę i służące do pootrzymywania w nich życia i do rozczłazania ś. rośliny*: Narzędzia proste: komórki, cewki i naczynia; narzędzia złożone (z prostych): korzeń, łodyga, liście, kwiat i owoc. St. wil. 4. chir. *każdy przedmiot służący do wykonywania czynności chirurgicznych, instrument*. Zdr. [**Narządko**]. <Na + RZĘD>

Narzędziowy *przym. od Narzędzie*: Muzyka głosowa i narzędziowa (= *instrumentalna*). Drzewo narzędziowe (= *dobre na wyrób narzędzi*). Drzewo narzędziowe w mechanice i rzemiosłach (= *do wyrobu narzędzi i niektórych szczegółów maszyn*).

× **Narzędziobiór**, oru, lm. ory: N. *graficzny = rajscąg*. <Narzędzie + Zbiór>

Narzępik, a, lm. i zool. *owad dwuskrzydły pozczwartkorodowy*: N. koński (hippobosca equina). N. owcezy, wpleszcz owcezy, prukwa, pejka, kleszcz owcezy (melophagus ovinus). <Na + Rzęp>

Narzępolić się, i ś., il ś. *nasycić ś. rzępoleniem*. <Na + Rzępolić>

Narzęst, u, lm. y, **Żłobik**, **łódka** bot. (cymbidium) *ros. z rodziny storczykowatych*. <?>

Narznąć, rznie, rznał, **Narznąć**, † **Narzezać**, † **Narzeżać**, nied. **Narznąć** i. a. **Naderznąć**, nied. **Nadrznąć** *zrobić nacięcie, naciąg, nadciąć, nalcarbować*: N. drzewo na znak. N. skórę. Koniovi w uszu żyły na krzyż narznij, aż z nich krew pójdzie. L. 2. *rznać, narobić; naciąg*: Narznąć z niej (z sosny) deseczki. Len. Narznąć sieczki, zielska dla świni. 3. *nazarznąć, narzabijać, naszlachtować*: N. drobiu. Wypadliśmy za nimi w cztery chorągwie i narznąliśmy, jak bydła. Sienk. 4. gm. *nafzjadac*: Narznąć w portki. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. rznąć*. <Na + Rznąć>

× **Narznienie**, a, lm. a p. **Narznienie**. Troc. N., *narzynanie, karbowanie liścia*. Kn.

Narznienie, a, × **Narznienie** i. blm., *czynność cz. Narznąć*. 2. lm. a a. **Narznienie** *znak narznieniy, nacięcie, karb.*

Narznięty i. im. od **Narznąć**. 2. p. **Narzynany**.

Narzucać, a, ał i. nied. p. **Narzucać**. 2. dok. *rzucając jedno po drugim a. raz po raz, rzucić na jakie miejsce w wielkiej ilości, naciskać, nawalić*: Leszek narzucał koleów pod piaskiem, tylko ścieżkę od nich wolną zostawił. Lel. N. co czym = *zarzucić, zawalić; rzucając, narzucić czym*: N. kamieni na łękę, gałęzi na drogę. Narzucał pełno śmieci. Ulice narzucane ciałami ludzkimi. Tw. (= *nawalone, zawalone*). N. ś. i. nied. p. **Narzucać**. 2. dok. *naciskać ś., namiotać ś. z gniewu, nazłościć ś.*: Narzucawszy ś., nazłościwszy ś. w sobie, począł mówić niezmiernie prędko, bijąc ś. w piersi. Krasz. <Na + Rzucać>

Narzucanie, a, blm., *czynność cz. Narzucać*.

Narzucanie się, a ś., blm., czynność cz. Narzucac ś.

Narzucenie, a, blm., czynność cz. Narzucić.

Narzucenie się, a ś., blm., czynność cz. Narzucić ś.

Narzucić, i, ii, nied. Narzucac i. rzucić na co; rzuciwszy, nalożyć; zarzucić: N. płaszcza na ramiona, chustkę na głowę. Zdjąwszy mundur z zabitego żołnierza, narzucił go na mnie. Niem. N. komu stryżek na szyję. N. buhajowi worek na oczy. Przen.: Prawdźcie, długo nagiej, narzucac zasłony. Mick. Stąd Italezyk Mongołom narzucac żelaza. Mick. (=wkladał kajdany, jarzmo niewoli). Przen.: N. komu kogo a. co=*poddać, ofiarować komu wbrew jego woli, zmusić kogo do przyjęcia*: N. komu obowiązek, swego kandydata, swoje zdanie. Sierota ujrzała naraz z kilku przeciwnych stron narzucaną sobie oczyszczkę, przyszłość, rodzinę, Szaj. N. zwyciężonym swoje prawa, swoją wolę (=poddyktować). Narzucac posty, pokuty, ciężary. Mick. (=nakłada). 2. [N.] (=a) *przerzucić*. b) *podrzucić*. 3. mul. *wapno rzadkie lub gips kielnią zarzucić na ścianę, gzyms lub trzciniowanie, obrzucić ścianę, gzyms, trzciniowanie wapnem a. gipsem*. N. ś. I. *zarzuciwszy co na siebie, nalrcyć ś., odzic ś. czym*: Od śniegu padającego narzuciła ś. całą chustką. Orzesz. 2. *komu=ofiarować ś. gwałtem, nied. napraszać ś.*: Narzucac mu ś. na żonę. Narzucac mi ś. ze swemi radami, opieką, pomocą, zbytnią troskliwością, ze swym towarzystwem. Przen.: *narzęczyć ś., nasunąć ś., przyjąć*: Pamiętało wielu postać Sobieskiego, i mimowoli narzuciło ś. porównanie. Krasz. <Na + Rzucić>

Narzut, u, lm. y I. X N. narzucenie; ciężar, brzemień narzucane: Stara ś., aby ś. uiseli swemu bojarowi, jak i publicznym narzutem. Mik. Troskliwością naszą jest od narzutu praw przemocy uchronić ś. L. Gdy ślepym dóbr narzutem szczęście cię obdarza, ty ś. nie miej za pana, ale za włodarza. Pilch. 2. X N., a, lm. *owie ten, co ś. narzucac, natręt, intruz*: Wkrótce ujrzał Halię nowego w sobie narzuta. Nar. 3. mul. p. **Narzutka**. <Na + Rzut>

Narzutka, i, lm. i I. okrywka kobieca: Więcej nad cztery suknie i jedną narzutkę koronkową kupi nie mogła. Krasz. 2. mul.=a) a. **Narzut** *tynek narzucony kielnią, bez zatarcia*. b) *kielnia*.

X **Narzutnie** przys. od **Narzutny, usilnie, gwałtem, przemocą**: Z nieposzanowaniem narodu, N. swoje delacje wyphał. Stasz.

X **Narzutność, i, blm. rz. od Narzutny, narzucanie się, natręctwo**: Nie wystawisz sobie narzutności, z którą ś. ten człowiek każdemu narzęca. Krasin.

X **Narzutny I. narzucony, przymusowy**: Dzień N. = *daremszczyzna*. 2. *natrętny, narzucający ś.* <Na + Rzutny>

Narzutowy *głaz=namieszony przez lody zdaleka*. Łab.

Narzygać, a, ai rzygając, napaskudzić; wyrzygać ś. na co. N. ś. wyrzygać ś. do woli. <Na + Rzygać>

Narzyganie, a, blm., czynność cz. Narzygać. **Narzynacz, a, lm. e, Narzynaczka, Narzynadło** *rzem. narzędzie do narzyniania*.

Narzynaczka, i, lm. i rzem. p. Narzynacz. **Narzynać, a, ai p. Narznać.** **Narzynadło, a, lm. a p. Narzynacz.** **Narzynanie, a, blm., czynność cz. Narzynać.**

Narzynany I. im. od Narznać. 2. a. Narznięty *mający na sobie narznięcia, nacinany, karbowany*: N. w zęby.

Narzynki, ów, blp. szczegli, policzki, baki imadła.

Narznać, nie, naj p. Narznać.

Narznięcie, a I. blm., czynność cz. Narznać, narznięcia. 2. lm. a p. Narznięcie.

Nas 2, 4 i 7 pp. lm. od Ja. <N>

Nasad, u, lm. y I. rękojeść, trzonek: N. do siekiery, do młotka. Djana rzucony grot z nasadu zerwał. Żebr. N. plugowy, od sochy = *rogacz*, czyli *drewniany dyszel z długimi rękojeściami, w którym ś. nasadza lemiesz*. 2. p. **Nasada**: a) *Kobelica do wozu przystawiona niższa być ma, niż jest N. wozowy, na którym drzewo leży*. Rogal. Łoża armatne powinny mieć swoją przodkarcę; ta składa ś. z osi, złączonej z nasadem, z dwóch kół, z dysza etc. Jak. J. N. u sań. b) *N. u piłki stolarskiej*. Troc. c) *Z takiego nasadu ujęć niepodobna było*. Pot. 3. † **Nasard** *o dwu rzędach woseł*. 4. org. p. **Nasard**. 5. *wiośl. podwyższenie, na którym osadzają dulki w tak zwanych lupinach*. Zdr. [**Nasadek**]. <Na + SIOD/SIAD/SAD>

Nasada, y, lm. y, Nasad I. to, na co ś. coś nasadza, zasadza, grunt, podstawa, posada, obsada, fundament: Ostrokat i rozwartokat, wyrysowane na jednej nasadzie. L. Górę wielką z nasady podważywszy z dołu, wpół ją chyła z wszystkimi sosnami pospołu. Przyb. 2. a. **Kładnica kłodzina drewniana na osiach wozu i wzdłuż jego leżąca, w której kołach zatylkają ś. klonice**: N. przednia ruchoma. N. tylna nieruchoma. N. sań (= *spód sań*). 3. *dolna część pluga*. 4. *osada, obsada, oprawa*: N. strzelby, piłki stolarskiej. 5. X *N. to, co ś. na czym nasadza, zasadza, zawieszca*: Znać było madrego cieślę z drzwi rzemiosła, gdy na złotych zawiasach N. ś. wzniosła. Przyb. 6. *to, czym coś nasadzono, wysadzono, wyłożono*: Posadzkę jacynt, szafran i fioletek spolem w gęste nasady haftem wieńczyły wesołym. Przyb. (= *wzory wysadzane*). 7. X *N. zasadzka*: Z nasady złośliwych zamordowano twego kolegę. Stasz. Ktoby na kogo z nasady cisnął, iżby umarł, mężobójcą jest. B. B. 8. [N.] *narybek*. 9. anat.=a) p. **Nadrostek**. b) *jeden z dwóch krótkich pieklowatych wyrostków kości czołowej, dźwigających rogi jelenia i polkrewnych mu zwierząt przezwajających*. 10. bot.: N. *oczka a. pączka = wyniosłość pod oczkiem na korze*. 11. bud. *miejsce, od którego pochyna ś. wznosić sklepienie; brzeg sklepienia, którym ś. ono dotyka ściany a. swej podporę*. 12. wet.: N. *ogona=obsada*. <p. Nasad>

[**Nasadek, dka, lm. dki**] I. p. **Nasad**. 2. *część pluga*. 3. *część kładzieli*.

Nasadka, i, lm. i I. łapka, pułapka, żelaza, silo: Na liszki, tchórze i tym podobne zwierzęta trzeba nasadki stroić. Trzyce. 2. a. **Nasiadka** *ptak siedzący na jajach*: Ubił nasadkę kuropatwę. Nasadki, kokosze siedzące na jajach. Haur. 3. a. **Odplywek rura dodatkowa przy otworze odpływowym stawidla upustowego i t. p., sprowadzająca wodę do miejsca, gdzie ma działać koło wodne i t. p.** 4. bud. *wież poziomy z kamienia ciosowego z przodkową stroną do pionu, ze ścianą wybiegający i w koło budowlę opasujący, jako wielko ściany, pokrywa*. Podcz. 5. hut. *rura pod głową mufłową, przez którą cynk spływa z mufli*. 6. rzem. p. **Nasadnica**.

Nasadni p. Nasadowy: *Dulka nasadnia p. Dulka. Pacierzówka nasadnia p. Pacierzówka*. <Na + SIOD/SIAD/SAD>

Nasadnica, y, lm. e, **Nasadka** rzem. rura do-
datkowa, boczna, in. cewa nasadna (Ansatz-
rohr).

Nasadnik, a, lm. i l. p. **Wezglowie**. 2. **kowadło**
w formie kuli, in. kowadło nasadowe (Stock-
amboss).

Nasadny p. **Nasadowy**: Cewa nasadna p. **Nasa-
dnica**.

Nasadowy, **Nasadny**, **Nasadni** przym. od **Nasa-
da** a. **Nasada**: Kowadło nasadowe p. **Nasadnik**.
Klucz N. (Kanonenschlüssel).

Nasadzać, a, ał l. nied. p. **Nasadzić**. 2. dok.
sadzając jednego po drugim, wielu posadzić. N. s. l.
nied. p. **Nasadzić**. 2. dok. namęczyć s. sadzaniem.
<Na + Sadzać>

Nasadzanie, a, blm., czynność cz. **Nasadzać**:
Zawsze bądź gotów przeciw nasadzeniu chytrości
nieprzyjacielskich. L. (= kłownianiu, zawziętości).

Nasadzanie się, a s., blm., czynność cz. **Nasa-
dzać** s.

Nasadzenie, a, blm., czynność cz. **Nasadzić**:
W Egipcie kureczka rodzaju s. bez nasadzenia koso-
szy, w piecach. Łęcz. W nasadzeniu gęsi upa-
trować tego, aby jej własny był owoc. Haur.

Nasadzenie się, a s., blm., czynność cz. **Nasa-
dzić** s.

× **Nasadziciel**, a, lm. e ten, co nasadza a. **nasa-
dził**. L.

× **Nasadzicielka**, i, lm. i forma ż. od **Nasadzi-
ciel**.

Nasadzić, i, il, nied. **Nasadzać** l. **wsadzić** na
co, **osadzić**, **zasadzić**, **nałożyć**, **nabić**, **oprawić**: N.
siekierę, młot, włócznię (na trzonek, na drzewce).
N. obręcz na koło (= naciągnąć). N. miotłę na
kij. Wybrał cybuch półtrzęciałokciowy, nasadził
piętę. Miek. N. skówkę. N. fuzję = **oprawić** w **nasa-
dę**. N. armatę = **osadzić** na **łożach**. Troc. N.
czapkę na głowę (= **wdziąć**). Czapeczko ze łba
sam je sobie na głowę nasadził. Kon. N. ska-
żanę na pal. N. kurę = **posadzić** ją na **fajach**,
aby je **wysiedziała**. Jajec nakupić, pod kokosz
N., tedy s. to wyleże. Haur (= **nawsadzać**, **pod-
łożyć**). Przen.: N. rogi = **dostać** nowych **rogów**: Ko-
ziół (sarna-samiec) nasadza nowe rogi. Pol. 2.
= a) czego a. co = **sadzac** jedno po drugim, **sadzac**
ustawicznie, **posadzić** w **wielkiej** ilości: Nasa-
dził drzew po miedzach, w ogrodzie. Troc. † Na-
czyniłem sadów, a nasadziłem je wszelakich
drzew. Leop. N. ogórków, sałaty. Nasadził dwie
grzędy kwiatów. b) **sadzac**, **zakładać**, **posadzić**,
zasadzić **wiele**: Nabudowałem sobie domów i na-
sadziłem winnic. Wuj. Postawił ołtarz Baalowi
i nasadził gaj. Leop. † Przen.: **zakładać**, **nasa-
stawić**, **nabudować**, **nawznosić**: N. wieś, ulice,
domy. L. Ku murom w Stambule różne narody
swoje ulice nasadzone mają. Star. 3. co czym =
a) **wysadzić**, **obsadzić**: N. pole kartoflami. b) **wy-
sadzić**, **nabić**, **wyłożyć**: Twojemi perłami nasa-
dzili swe brudne łachmany. Przybysz. Noże, kin-
dżały rubinami i diamentami nasadzone. Pas.
Trzewiki drewniane, hebanem i perłową macieją
nasadzone. Przybr. Przen. (o ciekawym): Suknia
nasadzana oczami i uszami. Fred. A. Przen.: Sło-
wy cudnymi i przebraniami rzecz ozdobną i na-
sadzoną do wszystkich miał. Warg. (= **kwieci-
stą**, **ozdobną**). N. mowę dowcipem, humorem, francu-
szczyzną (= **naszpikować**). 4. **usadzić**, **ustawić**,
nakładać: Nasadził kupę. N. kleksa. N. farb na
obrazie = **nakładać** grubo. Nasadził farb jaskra-
wych w tym obrazie (= **nakładł** do **przesady**). 5.
przen. = a) kogo = **kazać** mu **zasiąść** dla **czyhania**;

naszykować kogo w **zasadze**; **namówić**, **nasłać** ko-
go: Gdzie djabeł nie może, tam nasadzi babę.
Zabł. Zaciekawiony faktor udał s. z Cudowskim
do spiechrza, gdzie nań natychmiast napadło
dwóch nasadzonych parobków. Dyg. N. na kogo
zbójów. b) co na kogo = **skierować**, **wymierzyć**,
ukartować, **uplanować**, **uknuć** co **przeciw** komu:
Lubomirski oddał s. w zupełną protekcję Austrii
przeciw prześladowaniu partji francuskiej i prze-
ciw prześladowaniu króla przez nią nasadzone-
go. Moracz. c) † N. **nastawić**, **zastawić**: Sidiła
na ptaka nasadził. Troc. 6. † N. **naszykować**, **nago-
tować**, **przygotować**, **przysposobić**, **narychtować**:
Hetman lud pogotowiu uszykowany ma, w sprawie
stoi, strzelbę nasadza, straży czuć rozkazu-
je. Żarn. 7. † N. staw narybkim, [N. ryb w wo-
de] = **napuścić**. Troc. [Mąs mi wybrać sadzawkę
i mąs tam N. ryb]. 8. **szczoł**. **nabić** (**szczołkę**)
pgczuszkami włosu, **osadzając** je na **smołę**. N. s.
na kogo, na co l. **zasiąść** na **czalach**, **zrobić** **zasa-
dząc**, **zaczaić** s.: Gdy s. lis na cudze zdrowie na-
sadza, rad też sam ku sidłu przychadza. Sien.
2. **usadzić** s., **wziąć** s., **zawziąć** s.: Nasadził s.
Herod, aby dzieciątko stracił, lecz Bóg Syna
Swego oswobodził. Białob. <Na + Sadzić>

× **Nasalacz**, a, lm. e ten, co **nasala**. <Od **Nasa-
lać**>

Nasalać, a, ał p. **Nasolić**.

Nasalanie, a, blm., czynność cz. **Nasalać**.

Nasalany l. nied. im. od **Nasalać**. 2. † N. dok.
nasolony, **zaprawny** solą, **solony**: Nasalane mięso.
Troc. Nasalane ryby. Troc.

Nasalutować się, uje s., ował s. **natrudzić** s.
salutowaniem. <Na + Salutować>

Nasamprzód gm. przys. = **Najpierw**. <Na +
Sam + Przód>

Nasapać się, pie s., pał s. **namęczyć** s. **sapiąc**.
<Na + Sapać>

Nasard, u, lm. y, **Nasad**, **Szpickwinta** org. **głos**
organowy, **łączący** w **sobie** **brzmienie** **fletu** i **trąbki**.
<Fr. nasard dost. = nosowy>

Nasarkać się, a s., ał s. **namęczyć** s. **sarkaniem**.
<Na + Sarkać>

Nasączenie, a, blm., czynność cz. **Nasączyć**.
Nasączyć, y, ył **sączyć**, **napuścić**. Przen.: Księ-
życ nasączył złota w marmurów tych białość.
Kon. N. s. **sączyć** s., **nacięć**. <Na + Sączyć>

Nasądzienie, a, blm., czynność cz. **Nasądzić**.
Nasądzić, i, il **sądząc** jedno po drugim, **osądzić**
w **wielkiej** ilości. Nieos. Małoż to s. kompromi-
sów nasądziło! Kaczk. (= **nasądziłem**, **człowiek** **nasa-
dził**). <Na + Sądzić>

Naschlebiać, a, ał **pochlebstwu** **naprawić**, **napo-
chlebiać**. <Na + Schlebiać>

Naschnąć, **schnieć**, **schnął** a. **sechł**, nied. **Nasy-
chać** l. **schnąć** **kolejno**, **uschnąć** w **wielkiej** ilości:
Mało to naschno drzew, liści, kwiatów? 2. × N.
podeschnąć po **wierzchu** a. na czym, **obeschnąć**. L.
Błoto nasycha. <Na + Schnąć>

Naschnięcie, a, blm., czynność cz. **Naschnąć**.

Naschodzenie, a, blm., czynność cz. **Naschodzić**.
Naschodzić, i, il **schodząc** **kolejno**, **zejść** w **wiel-
kiej** ilości. N. s. **schodząc** s. **kolejno**, **zejść** s. w **wiel-
kiej** liczbie, **najść**, **nagromadzić** s., **zebrać** s.: Na-
schodziło s. siła kompanji widziwie tę ceremonję.
Pas. Naschodzili s., jak zwyeczajnie dużo ich
przy święcie, a nawet i niezwyeczajnie dużo ich
przybyło. Ork. <Na + Schodzić>

[**Naschwał**, **Naswald**] **namyślić**, z **umysłu**. Por.
Schwalnie. <p. **Naschwał**>

† **Naschwał** p. **Schwał**: Na niepogody twarde
noszą skóry, N. są duży i zbyt pracowicie. P. Koch.

Na widoku dział parę N. postawiono. Piel. <Na + Schwał>

Naschylać, a, ał i. *schylając jedno po drugim, schylić w wielkiej ilości.* 2. *natrudzić schylaniem:* N. głowy, karku. **N. ś.** *namęczyć ś. schylaniem ś.:* Trzeba było zażąć kopę rzadkiego żyta, N. ś, napocić, snopów nadźwigać. Krasz. <Na + Schylać>

Nasekwestrować, uje, ował *sekwestrując jedno po drugim, na wielu przedmiotach położyć sekwestr.* **N. ś.** *natrudzić ś. sekwestrowaniem.* <Na + Sekwestrować>

Nasekwestrowanie, a, bfm., czynność cz. **Nasekwestrować.**

!Nasełać, a, ał p. i. **Nasać.**

!Naselanie, a, bfm., czynność cz. **Nasełać, p. Nasylanie.**

Nasenny wywołujący sen, usypiający. Lek.: Środki nasenne (remedia soporifera, hypnotica). <Na + Senny>

× **Nasep, spu, lm. spy** p. **Nasyp:** Tarnie wysoce wzrosło jak jest N. grobli. Trzyc.

× **Nasepny, × Nasepowy** przym. od **Nasep.**

× **Nasepowy** p. **Nasepny.**

Nasepiąć, a, ał i **N. ś.** p. **Nasepić.**

Nasepianie, a, bfm., czynność cz. **Nasepiąć.**

Nasepianie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nasepiąć ś.**

Nasepić, i, II, nied. Nasepiąć zasepić, nachmurzyć, zmarszczyć: N. czoło. Widzisz Tezeusza między bohaterami z nasepioną twarzą. Troc. Ieh (Tatarów) nasepione rysy, przymrużone oczy. Malcz. **N. ś.** *zasepić ś., nachmurzyć ś., postawić marsa, kozła.* <Na + Sępić>

Nasepienie, a, bfm., czynność cz. **Nasepić.**

Nasepienie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nasepić ś.**

Nasiad, eje, ał, nied. Nasiewać siejąc jaciś czas a. wielokrotnie, posiać w wielkiej ilości: N. wiele pszenicy. Wieleście nasieli, a małoście nabierali. Wor. Przen.: W czarnej krepis sukni, nasianej bukietami róż wszelkich kolorów. Es. (= *usianej, upstrzonej*). Ten uczynek wiele niezgody nasiadł. Skar. Nasiadł nowin. Troc (= *narozsiewał, rozpuścił wiele*). Tam tak wiele wysp, iż zdaje ś., jakby nasiano. Łęcz. 2. [N. kogo] = *zaczarować czyjąś sieję.* **N. ś.** 1. *namęczyć ś. sianem.* 2. *zasiać ś. w wielkiej ilości samo przez ś.* Przen.: Nasiadło ś. teraz złych pieniędzy. Troc (= *porozchodziło ś.*). <Na + Siał>

Nasiad, u, lm. **y** i. *miejsce, w którym sadzają drób na jajach, aby ś. pisklecia wylęgły.* 2. a. **Nasiadówka** lek. (inseusus, semicupium) *kąpiel, w której tylko pośladki i części ciała im bliższe zamurzone bywają, kąpiel nasiadowa, połowicza, półkąpiel, × półkąpiołek.* <Na + SIAD/SIOD/SAD>

Nasiadać, a, ał p. **Nasiąść.** **N. ś.** 1. *nied. p. Nasiąść.* 2. *dok. siadaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.*

Nasiadanie, a, bfm., czynność cz. **Nasiadać.**

Nasiadka, i, lm. i l. p. **Nasadka:** Kokosz N, gęś N. Troc. N. swoje osiada gniazdo. Troc. 2. [N. a. Koktucha, Kwoktucha] *kura pragnąca siedzieć na jajach.* 3. [N. z kureczkami] = *kwolka z kureczkami, baby, plejady (gwiazdozbiór):* Plejades, gwiazda, pospolity lud zowie nasiadką z swemi kureczkami. Mącz. 4. *stolek z miednicą podłużną do obmywania i natryskiwania części płciowych, konik, osiołek, bidet.*

× **Nasiadłość, i**, bfm. rz. od **Nasiadły:** Masyńska państwo, które wziął puste, dziwnie gęste

nasiadłością zamnożył. Warg. Przez zagęszczenie i N. rycerstwa onych krajów ustawujemy sejmik w Haliezu. Herb.

× **Nasiadły, st. w.** × **Nasiedlejszy** i. *osiadły, nie kocujący; zamieszkały:* Zebrało ś. do niego mnóstwo nasiadłego po włościach okolicznych ludu. Nar. 2. *zamieszczany, zabudowany, osiadły, zajęty przez lwki:* Kraj przedtym N., dziś wody. Żebr. N. kraj ludźmi. Troc. Kraina ta pogaństwem nasiadła. Nar. Przen.: Ziemia zmłodniała, zielen i trawą nasiadła. Żebr. 3. *gęsto zabudowany, ludny:* Dla poznania, które są kraje bardziej nasiadłe, kładę tu każdego liezbę mieszkańców z proporcją jego wielkości. Wyrw. Nasiadła i urodzajna Franeja. Mącz. 4. N. w kupie = *zsiadły, krepny, przysadzisty.* Troc. <Na + Siałły>

Nasiadowy przym. od **Nasiad.** Lek.: **Kąpiel nasiadowa, p. Nasiad.**

Nasiadówka, i, lm. i lek. p. **Nasiad.**

Nasiadywać, uje, ywał p. **Nasiąść.**

Nasiadywanie, a, bfm., czynność cz. **Nasiadywać.**

Nasianie, a, bfm., czynność cz. **Nasiać.**

× **Nasiarczenie, a**, bfm., czynność cz. **Nasiarczyć, nasiarkowanie.**

× **Nasiarczyć, y, ył** p. **Nasiarkować.** L. <Na + Siarczyć>

Nasiarkować, uje, ował, × Nasiarozyc napuścić, natrzeć siarką. <Na + Siarkować>

Nasiarkowanie, a, bfm., czynność cz. **Nasiarkować.**

× **Nasiąk, ęku, lm. ęki** lek. p. **Naciek.** <Na + SIEK>

Nasiąkać, a, ał p. **Nasiąknąć.** <Na + Siąkać>

Nasiąkanie, a, bfm., czynność cz. **Nasiąkać.**

Nasiąkliwość, i, bfm. rz. od **Nasiąkliwy.**

Nasiąkliwy (o ciałach nierozpuszczalnych w cieczy) *przepuszczający ciecz przez siebie, mający własność nasiąkania czynn, wchłaniania, wciągania w siebie.*

Nasiąknąć, nie, nął a. **kł,** × **Nasięknąć, nied. Nasiąkać** i. *czym = najść płynem, nabrać, naciągnąć w siebie płynu:* Gąbka, bibuła nasiąka. Przen.: N. czym złym = *przejąć ś.* Czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci. Prz. Przen.: Jedną połowę serca przepelniała mi wdzięczność dla Zosi za jej miłość, druga nasiąkła goryczą, żem ś. tak dał zaskoczyć. Dąb. 2. (o płynie) *przesiąkając, dostać ś. do środka, wsiąknąć:* Woda nasiąkła. Nasiąkło wiele oliwy. <Na + Siąknąć>

Nasiąknięcie, a, bfm., czynność cz. **Nasiąknąć.**

Nasiąść, siedzie, siadł, †Nasieść, nied. Nasiadać, Nasiadywać, †Nasiedzieć i. × N. co a. na co = *siąść, zasiąść na czym, przysiąść co:* Nad drzewem tym ptaki ś. gnieźdzą, jajka nasiadają. Bardz. Nasiada kokosz = *siedzi na jajcach.* Kn. Orlica nasiedzając, swe dzieci skrzydły ogrzowa. Gęb. Kokosz każda radaby nasiedziała, jeno lecie rychlej kureczka wylęże, niżli w zimie. Spiez. Gniazdo ptaszo a macierz na ptaszęciech a. na jajcach nasiedzając. B. Sz. Gdzie góry nasiedzą, tam ś. mysz wylęże. Kosz. Prac odwykłym na wały morskie nasieść kazano i żagle rozwinąć. Żebr. [Zmora i dorosłych nasiada]. 2. [N. na kogo] = *natrzeć; nacisnąć kogo:* Nasiadł na niego, dopiero ś. przyznał. <Na + Siąść>

Nasiec, siecze, siekl, Nasiekać, nied. Nasiekiwać i. *ponacinać, ponadrzynać, siekać; nakarbować:* Nasiekany listek. Troc. Gwóźdź N. Na wyspie tej piją sok, co ciecze z pewnych palm

nasiekanych. Łęcz. Zbrojny człek pilnował stada, z rogami u pasa, a pałką nasiekawaną w ręku. Krasz. Od kija padł nasiekanego. Bardz. Chłop ma być, jak nasiekany kij, *forma viros neglecta decet*. Rys. Lek.: Bańki nasiekiwane = *cięte*. 2. *naćwiczyci, nachłostać*: N. chłopca. Troc. Przen.: Udało mu ś. gdzieś wyszperać stare inwentarze z XVII wieku, cóż ś. o nich naśpiewał, co niemi nieszczęśliwego Naruszewicza nie nasieka! Krasz. 3. *siekąc, narabując; naciąc, narzucąc, narabąc*: Ruszczye nasiekał siła Turków wystraszonych. Rol. Nasieczono ich gwałt. Pas. 4. Nasiec = *nakosić*: N. trawy, koniczyny. N. ś. *sieczaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Siec>

Nasieczenie, a, bIm., czynność cz. Nasiec.
Nasiedlać, a, ał p. Nasiedlić.
Nasiedlanie, a, bIm., czynność cz. Nasiedlać.
 X **Nasiedlejszy p. Nasiadły**: Wyspa ta jest znaczniejsza od pierwszej i nasiedlejsza, bowiem pełna ludzi chrześcijańskich, pobożnych. Łęcz.
Nasiedlenie, a, bIm., czynność cz. Nasiedlić.
 X **Nasiedliciel**, a, Im. e ten, co nasiedlił a. co nasiedla.

Nasiedlić, i, il, nied. **Nasiedlać osiedlić, zaludnić**. L. <Na + Siedlić>

† **Nasiedzenie**, a, bIm., czynność cz. **Nasiedzieć**: Skorupa jaja coraz cienieje, dla ustawicznego nasiedzenia ptaka. Sak.

† **Nasiedzieć**, i, ał p. **Nasiaść**. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. siedzeniem*. <Na + Siedzieć>

Nasiek, a, Im. i I. a. **Nasieka**, **Nasiekanieć** *kij z nacięciami na korze i ćwiekami obity; mala maczuga*: Zakazano, aby chłopci na targi z nasiekami, z pałkami, z maczugami nie chodzili. Haur. 2. *siekiera, toporek*: Siekiera i nasiekaniem drzwi jego obalili. Leop. (= *toporem*). 3. *młot zębaty do granitu, śrubel, siekacz*. 4. a. **Znacznik dółko koczujące, przebijak, którym rzemieślnik za pomocą młota znaczy na blasze**. <Na + SIEK>

Nasieka, i, Im. i I. p. **Nasiek**: Krewnego swych panów uklonem zaszczycił, chyląc łysinę wielką, świecąca zdaleka i nacięta od licznych kordów, jak N. Mick. 2. p. **Kitajka**. <Na + SIEK>

Nasiekać, a, ał, nied. **Nasiekiwać** I. p. **Nasiec**. 2. *usiekać ile trzeba*: N. mięsa na kotlety. 3. [N. sierp] = *z jednej strony ostrze sierpa drobno ponacinac, a z drugiej naszczyć*. N. ś. *siekaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Siekać>

Nasiekanie, a, bIm., czynność cz. **Nasiekać**.
Nasiekanieć, nca, Im. nce p. **Nasiek**: Już mię, gdy wszystkich trzyma w łożach sen głęboki, nie zbieszta nikt, nie oprze nasiekańcem boki. L.

Nasiekiwać, a, ał p. **Nasiec** i **Nasiekać**.
Nasiekiwanie, a, Im., a czynność cz. **Nasiekiwać**.

† **Nasieniaplenieć**, nca, Im. nce *człowiek cierpiący na nasieniotoł*. <Nasienie + Plenieć>

Nasienie, enia, Im. ona I. bot. (pojedynczo a. zbiorowo) *istotna część owocu, z której przez kiełkowanie powstaje roślina, ziarno*: Młócić zboże na N. Zostawić żyta, pszenicy na N. Skład nasion. N. Iniane = *siemie*. Jakie N., taki też owoc. Stryjk. Izałis nie posiał dobrego nasienia na roli twojej? Wuj. Małe strączki, w których N. Syr. Nasiona tych wierzone bujności zagonów, pomnożeniem dochodzą babilońskich plonów. Tremb. W niej są złożone wszystkich drzew i ziół nasiona. Mick. Strzecha, pobita nasieniem z maku. Mick. [N. gwiazdkowe] = *semen anisi stellaris*. Przen.: Ziemia, ciężarna sprzecznemi nasionem, z potwornym niegdyś cielskiem rodziła Pytony.

Mick. Przen.: Nasieniem jest krew chrześcijańska. Skar. Gdy padnie na rolę sprawnego serca twego N. święte, nie omieszkać zawleć i pokryć głęboko w duszy swej. Skar. Nie żałuj mi, Panie, nasienia łaski i pomocy Twojej. Skar. N. nauki Chrystusowej. 2. fizj.: N. męskie (sperma virile) = *plyn zapładniający męski, natura, †płodność, †plemie, †pokolenie męzczyńskie, †sok płodnorodny, množliwy, siewny*. 3. przen. *przyczyna, powód, zaród, źródło*: N. niezgody (= *kość niezgody*). N. wojny. N. enót. Próżnowanie jest nasieniem wszystkiego złego. Tam iskra światła, owdzie nasiona potęgi. Mick. 4. przen. *plemie, pokolenie, ród, potomstwo, dzieci*: Błogosławione będą w nasieniu twoim (= Abrahama) wszystkie narody ziemi. Wuj. Sępów N. drzewo na swych gałęziach dźwigało. Hul. Gm.: Ach ty psie (a. złodziejskie) N. Jest tego nasienia pannowego (= panieńskiego). Reym. 5. [N.] *zasiew, posiew, tyle ile zasiano*. 6. [N. djabelskie] = *oset i pokrzywa*. Zdr. **Nasionko**, X **Nasionko**. <Na + SIE>

Nasieniotoł, u, Im. i lek. (spermatorrhea) *bezwiedny odpływ nasienia męskiego wskutek choroby*. <Nasienie + Tok>

X **Nasieniowód**, odu, Im. ody anat. (vas deferens) *przewód nasienny*, p. **Nasienny**. <Nasienie + WIOD/WOD>

Nasieniowy p. Nasienny.

X **Nasionko**, a, Im. a p. **Nasienie**: Rzuć N. po ciechy w jego utrapienia. Przyb.

Nasiennia, i, Im. e bot. *skórka, powlekająca nasiona roślin*.

[**Nasiennica**, y, Im. e] *nasienie do siania lasu*.
Nasiennie przys. od **Nasienny**, jako *nasienie*: Zdolności wydadzą wszystkie owoce, w nich N. zawarte. Krasin.

Nasiennik, a, Im. i I. *ogród, gdzie ś. pielęgnują rośliny dla nasion*. 2. *drzewo zostawione w porębie dla obsiania okalającej je przestrzeni spadającym nasieniem*. 3. *roślina ogrodowa, przechowana przez zimę na nasienie*. 4. X N. przen. *początek, źródło, nasienie*: N. wszech rzeczy, wszystkiego złego. Sł. wil. Miłość założyła z niezgód pobratanych N. rzeczy i świata osadę. Mor. A. 5. X N. przen. *rozsadnik, szkoła*: N. dobrych żołnierzy, N. rewolucjonistów. Sł. wil. 6. bot. (pericarpium) *część zewnętrzna owocu rośliny, służąca do ochrania nasion*. 7. fizj. (spermatinum) *składowa część nasienia męskiego*.

† **Nasiennokrwały** anat.: † **Nasiennokrwały** żyły (venae spermaticae) *żyły sznurka nasiennego*. <Nasienny + Krwawy>

Nasienny, **Nasieniowy** przym. od **Nasienie** a) anat.: *Ceweczki nasienne w jądrze (tubuli seminiferi). Cewki nasienne p. Cewka. Ciałka nasienne p. Ciałko. Ciałko ciała nasiennego p. Ciało. Pęcherzyki nasienne, †płodородne, †siewnorodne, †pęcherze nasienne, †pęcherki do chowania nasienia (vesiculae spermaticae). Powróżek, sznurek N., †zawisy nasienie (funiculus spermaticus). Przewód N., X nasieniowód, †kanał nasieniowy a. nasienie odnoszący, odprowadzający, X naczynie donoszące, †donośne, †dostarczające (vas deferens). Rurki nasienne p. Cewka. Wzgórek N., X główka bekasia, I głowa a. główka kogucia (colliculus seminalis s. caput gallinaginis). b) bot.: **Główka nasienne** p. **Główka**. Rośliny nasienne p. **Jawnokwiatowy**. Liść N. = *liść pojedynczy, wyrastający**

z nasienia. e) fizj.: Ciecz nasienna (liquor seminalis). Woń nasienna, × dech, † wyziew N. (aura seminalis). Wytrysk N. (ejaculatio seminalis). Ziarnka nasienne (granula seminis). × Zwierzątka, × żyjątko nasienne p. **Ciałko**. d) gorz. i piw.: Drożdże nasienne p. **Drożdże**.

Nasiepać, pie, pał siepiąc, narobić. [N. ś.] namocować ś., nasilić ś., naszarpać ś. <Na + Siepać>

Nasiepanie, a, bfm., czynność cz. Nasiepać.

Nasierdzenie, a, bfm., czynność cz. Nasierdzić.

× **Nasierdziałły** który ś. nasierdził. <Nasierdzić>

Nasierdzić, i, il rozsierdzić, rozgniewać, rozłościć, potraźnić. N. ś. nagniewać ś., nasrożyć ś., nazłościć ś.: Major, nasierdziwszy ś. do woli na wojaczce, wrócił potulny i cichy w strony rodzinne. Byk. <Na + Sierdzić>

Nasierek, rka, lm. rki, Dwupilek, Piłowiec, Piłotka bot. (bisserula) roś. z rodziny strąkowych. <?>

† **Nasierszały, † Nasierszony najeżony:** N., najeżony, rozkudłany. Mącz. <Na + SIERCH>

† **Nasierszony p. Nasierszały:** Od szczećin kudłaty, N. Mącz.

† **Nasieść, siedzie, siadł p. Nasiąść.**

Nasiew, u, lm. y p. Wysiew.

Nasiewać, a, ał p. Nasiać.

Nasiewanie, a, bfm., czynność cz. Nasiewać.

[**Nasieźrał, u, lm. y]** p. **Nasieźrał:** Nasieźrałe, rwę cię śmiało. <p. Nasieźrzał>

[**Nasieźran, a, lm. y]** p. **Nasieźrał.**

Nasieźberka, i, lm. l p. Nasieźbierny. <Na + Sieź + Bierka>

Nasieźbierny: Nasieźberne koło wodne = koło, na którego skrzydła pada woda z góry, obracając je tym sposobem. Małyszcz. **Nasieźbierna, ej, lm. e, Nasieźberka** kobiety łatwa, każdemu udzielająca ś. <Na + Sieź + Bierny>

Nasieć, u, lm. i lek. p. Nacieć. <Na + SIEĆK>

× **Nasiećnąć, nie, nął a. kl p. Nasiećnąć.** <Na + Siećnąć>

× **Nasiećknięcie, a, bfm., czynność cz. Nasiećnąć, nasiećknięcie.**

Nasieźrał, u, lm. y, Nasieźrzał, Języcznik, [Nasizrał, Nasieźrał, Nasizrał, Nasieźran, Masierzał, Masierzon, Masierzile, Maszerdon, Wołowy języcz] bot. (ophioglossum) roś. z gromady paprotników, z rzędu nasieźrzałowych. <Może *Nasierszał = szorstkie liście mający, ze st. lud. do Na + Sieź + Źrzec>

† **Nasieźrza, y, lm. e apt. p. Napój.**

Nasieźrzał, u, lm. y bot. p. Nasieźrał.

Nasieźrzałowy przym. od **Nasieźrzał.** Bot.: Rośliny nasieźrzałowe (ophioglossaceae) = rząd roślin z gromady paprotników.

[**Nasijać, a, ał**] **nawiać, najść** (powietrza, zimna i t. p.). Por. **Sijać.** <Na + Sijać>

[**Nasijanie, a, bfm.**] czynność cz. **Nasijać.**

Nasikać, a, ał i. sikając, napuścić plynu, nastrożkać. 2. gm. **napuścić uryny, naszczać.** N. ś. **nasycić ś. sikaniem.** <Na + Sikać>

Nasikanie, a, bfm., czynność cz. Nasikać.

† **Nasilać, a, ał p. Nasilić.**

† **Nasilanie, a, bfm., czynność cz. Nasilać.**

† **Nasile, a, lm. a gwałt; obelga:** Czynię miłosierdzie Gospodzin, a sąd wszem N. cierpiącym. Ps. flor. <Na + Siła>

Nasilenie, a, lm. a l. † N. czynność cz. Nasilić. 2. lek. = a) (exacerbatio) **wzmoczenie ś. choroby**

w czasie jej przebiegu, pogorszenie, rozjątrzenie, zaostrenie. b) !N. **napieronie na stolec.**

† **Nasilić, i, il, [Nasilić], nied. † Nasilać nawlec, nanizac.** N. ś. **nawysilać ś.** <Na + Silić>

× **Nasilnik, a, lm. cy gwałciiciel, gwałtownik.** B. Sz. Dostali ś. w moc domowych nasilników. Bońk.

× **Nasilny gwałtowny:** Dość długo uciskani byli z wielu stron od obcych nasilnych szczepów. Bońk.

† **Nasilować, uje, ował usilnie nacierać:** Nasilując wielką mocą, miejsca otrzymali. Leop. N. ś. dok. **namęczyć ś. a. nasilaniem, namocować ś., naborykać ś.** <Na + *Silać, od Siła>

† **Nasilowanie, a, bfm., czynność cz. Nasilować.** **Nasiniazenie, a, bfm., czynność cz. Nasiniazyć.**

Nasiniazyć, y, ył siniaząc jednego po drugim, posiniazyć w wielkiej liczbie: N. wielu ludzi. <Na + Siniazyć>

Nasinić, i, il nafarbować na sino. <Na + Sinieć>

Nasinienie, a, bfm., czynność cz. Nasinić.

[**Nasiński]** p. **Naszyński:** To nasińscy (= to nasi).

Nasionko, a, lm. a p. Nasienie: Z nasionek wylega olbrzym, dosięgający brzegów ziemokręga. Mick.

Nasionnica, y, lm. e zool. (tripeta) owad dwuskrzydły krótkorogi.

Nasiusiać, a, ał dziec. siusiacząc, nalać: W kolebkę nasusiał. <Na + Siusiać>

Nasiusianie, a, bfm., czynność cz. Nasiusiać.

Nasiwieć, eje, ał i. stać ś. nieco siwym, podsiwieć, zacząć siwieć. 2. **siwiejąc kolejno, osiwieć w wielkiej liczbie.** <Na + Siwieć>

Nasiwienie, a, bfm., czynność cz. Nasiwieć.

[**Nasizrał, a, lm. y]** p. **Nasieźrał.**

[**Nasizrał, u, lm. y]** p. **Nasieźrał.**

Naskakać, cze, kał i. × N. p. Naskoczyć. 2. [N.] p. **Naskakać ś.:** Bodajeś naskakał! (mówią, gdy kto niedołożnie skacze). N. ś., [N.] **nasycić ś., skacząc.** <Na + Skakać>

× **Naskakanie, a, bfm., czynność cz. Naskakać.** **Naskakiwać, uje, iwał p. Naskoczyć.**

Naskakiwanie, a, bfm., czynność cz. Naskakiwać.

Naskakować, uje, ował i. † N. naskakować: Naskakował mu zawsze. Troc. 2. [N.] **podskakować, krzątać ś., zabiegać:** Nima o cém dziwki chować, trzeba samej N.

† **Naskakowanie, a, bfm., [Naskakowanie] czynność cz. Naskakować.**

Naskamlać się, a ś., ał ś. p. Naskomleć ś. <Na + Skomlić>

† **Naskarbiać, a, ał p. Naskarbić.**

† **Naskarbienie, a, bfm., czynność cz. Naskarbiać.**

† **Naskarbić, i, il, nied. † Naskarbiać skarbiąc, naskładać:** Wezmą wszystko, czego naskarbili ojeowie twoi. Wuj. <Na + Skarbić>

† **Naskarbienie, a, bfm., czynność cz. Naskarbić.**

[**Naskardzenie, a, bfm.] czynność cz. Naskardzić, naskarzenie.**

[**Naskardzyć, y, ył]** p. **Naskarzyć.**

× **Naskarzać się, a ś., ał ś. p. Naskarzyć. L. Naskarzenie, a, bfm., czynność cz. Naskarzyć.**

Naskarzyć, y, ył, [Naskardzyć] i. skarżąc jednego po drugim, wielu zaskarżyć (do sądu). 2.

na kogo przed kim = *nawności skarg, nagadać*: Iżby zausznicy bajek nie bajali, z tym, na kogo naskarżą, spuścić ich za pasy. Papr. N. s., nied. × **Naskarżać s. nasycić s. skarżeniem.** <Na + Skarżyć>

† **Naski, [Naski] nasz, swojski, tutejszy, krajowy**: Brzeg, który flisowie nazywają płaski, iż jest miłki, przeto też nienaski. Klon. Naskie wino, sukno. Troc. Ale s. ludzie nascy se mnie śmiejom. Tet. Pytacie s., jak je doją? Juści, że nie tak, jak naskie. Ork. [Naskie płótno] (=zrobione we wsi, nie kupne). † **Po nasku, [Po nasku, Po naskiemu]** przys. *po naszymu*: Gwarę mieli odmienne, aże s. tu nauczyli gadać po naskiemu. Ork. Austerja, po nasku gospoda. Pot. <N>

[**Naskierny**] p. **Naskwarny**.
Nasklejać, a, ał *sklejając jedno po drugim, skleić w wielkiej ilości, nalepiać.* N. s. I. *namęczyć s. sklejać.* 2. *sklejając s. kolejno, skleić s. w wielkiej ilości, nalepiać s.* <Na + Sklejać>

Nasklejanie, a, blm., czynność cz. **Nasklejać.**
Naskładać, a, ał *składając jedno po drugim, złożyć w wielkiej ilości: N. czego na kupę.* N. dużo pieniędzy (= *nazbierać*). Salomon naskładał przypowieści rozmaitych. Bud. (= *natworzył*). N. s. *namęczyć s. składaniem.* <Na + Składać>

Naskładanie, a, blm., czynność cz. **Naskładać.**
Naskoczenie, a, lm. a czynność cz. **Naskoczyć;** **Naskok.** Lek.: † *Zasiniałości na ciele z naskoczenia krwi za skórę.* Syr.

× **Naskoczenie** przys. od **Naskoczny.**
× **Naskoczny** *nagły, szybko naskakujący.*
× **Naskoczytel, a, lm. e** *ten, co naskoczył a. naskakuje.*

Naskoczyć, y, ył, jednot. † **Naskoknąć, nied.** **Naskakiwać, † Naskakować, † Naskakać i.** × N. na kogo a. kogo = *porwać s. na niego, natrzeć, skoczyć, upaść, napaść nat.* L. 2. [N.] *wskoczyć, upaść napowrót na swoje miejsce:* Niech noga wywiehnięta konia przyjdzie do swej całości, niech naskoczy. 3. † N. na co = *skoczyć na co; skoczywszy, natrafić, natknąć s., nawinąć s. na co:* Naskoczył na raz. Troc. 4. † N. *nied. nadskać, zasługiwać s. komu:* Naskakował mu zawsze. Troc. 5. † N. *lek. napuchnąć nagle, nabiec, nabrznieć:* Guz mu naskoczył od uderzenia. Troc. (= *wyskoczył*). Żyła, gdy źle będzie nacięta, naskoczy i nabiegnie; potem zbierze s. ropa. Spicz. Dymienie gdy naskakuje na szabiznach, lekarstwo to je rozpęda. Syr. <Na + Skoczyć>

Naskok, u, lm. i i. × N. *naskoczenie, skok na co.* Poet.: Jęczą grona pod prasą, a częstym naskokiem wyciśnione obszerne kadzie pełnią sokiem. L. (= *napływem.* L.). 2. † N. *napad, napaść.* <Na + Skok>

† **Naskoknąć, nie, nał** p. **Naskoczyć:** Dymionice mu naskoknęły i wrzód wielki pod pachą. Sien.

† **Naskoknięcie, a, blm.,** czynność cz. **Naskoknąć, naskoczenie.**

Naskomleć się, i s., ał s., Naskamlać s. *skomleniem nasycić s. a. namęczyć s.* <Na + Skomleć>

Naskorupienie, a, lm. a i. *osad kamienny, tworzący s. w niektórych źródłach na przedmiotach zanurzonych (np. w Karlsbadzie); osad w naczyniach na ścianach osiadający, okamienialość, kamień.* 2. *min. = a) powłoka, utworzona z minerałów, pokrywających ściany rozpadlin i próżni. b) × N. p. Oskorupienie.* <Na + Skorupieć>

Naskowyczeć się, y s., ał s. *skowyczeniem nasycić s. a. namęczyć s.* <Na + Skowyczeć>

Naskórek, rka, lm. rki, × Naskórze, † Naskórek I. anat. (epidermis) *cienki pokład komórek rogowych, pokrywający skórę całego ciała, przyskórek, † skóreczka, † skórka, † powłoczek, † przyskórnia, × przyskórna, [miażdża]:* Pocałunki jego zostawiały ślady różowe na delikatnym jej naskórku. Gom. 2. *bot. jedna lub kilka warstw komórek, stanowiące zewnętrzne pokrycie roślin i zabezpieczające je od wpływów zewnętrznych.* 3. *fiz.: N. cieczy = warstwa na ciałach ciekłych, usiłująca s. ściągnąć.* 4. *garb. p. Liczko.* <Na + Skóra>

[**Naskórkać, a, ał**] *nawymyślać, natłąć.* <Na + *Skórkać, z wyrażenia: Skórka na buty, język na podszwy!>

[**Naskórkanie, a, blm.**] *czynność cz. Naskórkać.*
Naskórkować, uje, ował *fortep. skórkami należy młoteczki uderzając w struny:* N. fortepjan. <Na + Skórkować>

Naskórkowanie, a, blm., czynność cz. **Naskórkować.**

Naskórnia, i, lm. e, Naskórznia *obuwie, które s. kładzie na wierzch butów, kalosz.* <Na + Skórznie>

Naskórniak, a, lm. i lek. (epizoon) *pasorzyt naskórny.* <Na + Skóra>

Naskórny *na skórze będący, na nią a. przez nią działający:* Salonowy safandula o niskim poziomie myśli i pochoptości do naskórnych wzruszeń, łatwo przemijających. Kasz. Lek.: N. sposób leczenia = *za pomocą wcierań (methodus endermatica).* <Na + Skórny>

× **Naskórze, a, lm. a p. Naskórek.**
Naskórznia, i, lm. e p. Naskórnia.

Naskracać, a, ał *skracając jedno po drugim, skrócić w wielkiej ilości.* <Na + Skracać>

Naskracanie, a, blm., czynność cz. **Naskracać.**
Naskradać się, a s., ał s. *natrudzić s., skradując s.* <Na + Skradać>

Naskrawać, a, ał *skrawając jedno po drugim, skrać w wielkiej ilości.* <Na + Skrawać>

Naskrawanie, a, blm., czynność cz. **Naskrawać.**
Naskreślać, a, ał *skreślając jedno po drugim, skreślić w wielkiej ilości.* <Na + Skreślać>

Naskreślanie, a, blm., czynność cz. **Naskreślać.**
Naskręcać, a, ał *skręcając jedno po drugim, skręcić w wielkiej ilości.* <Na + Skręcać>

Naskręcanie, a, blm., czynność cz. **Naskręcać.**
† **Naskrętnie p. Naskrętnie:** Chutnie i N. pijąc kielich zbawienia ludzkiego, żądał, aby s. to rychło skończyło. Wys.

Naskrohać, bie, bał, nied. Naskrobywać I. *neco z wierzchu zeszkrobać, nadskrobać:* Probując nowo odlanego moździerza powierzchni spiz, narzędziem dobrze nadstalonym naskrobuje s., jeżeli nie pokażą s. jakie skazy. Jak. J. 2. *oskrobując kolejno, oskrobać w wielkiej ilości; naskrobywać:* N. kartofli, buraków, skór. 3. *skrobiąc jedno po drugim, skrobiąc pewien czas, wiele uszkrobać:* N. marehwi, chrzanu, kredy, kory z drzewa. 4. *nadrapać:* Trzeba mu wprzód paznogi dobrze nagryźć, głowy N., niżli w pióro wpłynie rym gotowy. L. N. s. *namęczyć s. a. nasycić s. skrobaniem.* <Na + Skrobać>

Naskrohanie, a, blm., czynność cz. **Naskrobać.**
Naskrobywać, uje, ywał p. Naskrohać.

Naskrobywanie, a, blm., czynność cz. **Naskrobywać.**

Naskros p. Wskros. <Na + (W)skros>
Naskrzeczeć się, y s., ał s. *namęczyć s. a. nasycić s. skrzeczeniem.* <Na + Skrzeczeć>

† Naskrzeć, skrzy, skwarł, nied. † Naskwierać, † Naskwirać *natarszy, nacisnąwszy, dopiec, dogrzać, dokuczyć*: On w swe ufając muszkiety i prochy, kiedy go naskrą, ustępuje w lochy. Dek. Pierzechających żołnierz konny jednych pozabijał, drugich w Wartę naskwarszy, potopił. Błaż. Ja k dołu przychyłony, wszystkimi pierściami czoła czołem naskwierał i palców pałkami. Żebr. W oczy i z boków przykro nieprzyjaciół naskwiera. Błaż. <Na + Skrzeć, z Sk(w)rzeć>

† Naskrzętnie, † Naskrętnie przys. *z pośpiechem, żwawo, szybko*: Morze ś. N. rozbijało. K. G. <Na + Skrzętnie>

Naskrzydło, a, lm. a antr. (pterion) *miejsce na czaszce, w którym ś. styka koniec szwu wieńcowego z górnym brzegiem skrzydła kości klinowej*. <Na + Skrzydło>

Naskrzypieć, pi, piał *głosu skrzypiącego nawydawać*. L. <Na + Skrzypieć>

Naskrzypienie, a, blm., czynność cz. Naskrzypieć.

Naskubać, bie, bał, † Naskuść 1. czego = *skubiac, wiele nagromadzić*. 2. przn.: N. kogo = *nawyzyskiwać kogo, nawyciągać z kogo pieniędzy*. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. skubaniem a. skubaniem ś.* <Na + Skubać>

Naskubanie, a, blm., czynność cz. Naskubać. † [Naskuczyć się, y ś., ył ś.] *naprzykrzyć ś.*: Ale naskuczyło mu ś. to wszystko. Chł. <Na + Skuczyć>

[Naskulać, a, ał] *natoczyć, napędzić*: Oby szefi dużo (zboże) dało i dukatów naskulało. <Na + Skulać>

[Naskulanie, a, blm.] czynność cz. Naskulać. Naskupiać, a, ał *nagromadzić do kupy*. <Na + Skupiać>

Naskupianie, a, blm., czynność cz. Naskupiać. Naskupować, uje, ował *skupując jedno po drugim, skupić w wielkiej ilości*. <Na + Skupować>

Naskupowanie, a, blm., czynność cz. Naskupować.

† Naskuść, bie, bał p. Naskubać. Pot. <Na + Sku(b)ść>

[Naskwarnie] przys. od Naskwarny. [Naskwarność, i, blm.] rz. od Naskwarny. [Naskwarny, Naskwierny, Naskierny] *wrzaskliwy, utrapiony*: Naskwarné dzeeko (=wiele płaczem ś. *naprzykrzające*). <Na + Skwarny>

Naskwarzenie, a, blm., czynność cz. Naskwarzyć.

Naskwarzyć, y, ył *skwarzać, nasmażyć*: N. słoniny. <Na + Skwarzyć>

† Naskwierać, a, ał p. Naskrzeć. <Na + *Skwierać, por. Skwierczeń>

† Naskwieranie, a, blm., czynność cz. Naskwierać.

[Naskwierny] p. Naskwarny. † Naskwirać, a, ał p. Naskrzeć: Ruś z placu ustępuje, nasz tym bardziej naskwira. Błaż.

† Naskwiranie, a, blm., czynność cz. Naskwirać.

† Nasłabiać, a, ał p. Nasłabić.

† Nasłabianie, a, blm., czynność cz. Nasłabiać. † Nasłabić, i, il, nied. † Nasłabiać *osłabić nieco, nadwzględnie, nadślabić*: Dwóch cesarzów wojska, złączywszy ś., wiele nasłabili Gotów. Skar. <Na + Ślabić>

† Nasłabiec, eje, ał, † Nasłabnąć *stać ś. słabszym cokolwiek, nieco osłabić*: Nasłabiali nieprzyjaciela, zamkom już nie dowierzają. Kochan. Pa-

trząc ustawnie w niebo, wzrok mam przytępiłony, oczy mi nasłabiały. Groch. <Na + Ślabiec>

† Nasłabienie, a, blm. 1. czynność cz. Nasłabić. 2. czynność cz. Nasłabiec.

† Nasłabnąć, nie, bił p. Nasłabiec. † Nasłabnięcie, a, blm., czynność cz. Nasłabnąć. [Nasłabować się, uje ś., ował ś.] *namęczyć ś., słabując; nachorować ś.* <Na + Ślabować>

1. Nasłać, śle, słał, nied. Nasyłać, † Nasełać 1. kogo a. eo na kogo a. × kogo kim, czym = *przysłać kogo na kogo (=na czyją stronę) a. komu na kark*: Żeby żaden nie śmiał na cudze domy gwałtownie nachodzić a. nasyłać. Vol. N. na kogo zbójców. Nasłał mi tego gadułę. Czy go tu djabli nasłali! Nasyłać komu swatów, faktorów. U niego nic z przypadku, lecz każde zdarzenie a. djaból nasyła, a. przeznaczenie. Zabł. W one dni począł Pan nasyłać na Judę Razin, króla syryjskiego. Wuj. Kto umie ploszyć febrę, umie ją i N. Oss. 2. † N. *naprzysyłać*: Nasłał do rozgniewanego ojca jednaczy. Troc. Nasłał mu listów, pieniędzy, posiłków. Troc. <Na + 1. Ślać>

2. Nasłać, sciele, słał, nied. Naściełać, × Naściełać, [Naścieleć] czego = *ścielać, nakładać czego*: N. słomy pod bydło, poduszek, siana. Nasłali mu drogę kwiatami. Troc. Przen.: × N. sędziem a. sędziego ręce = *przekupić sędziego*. Troc. <Na + 2. Ślać>

× Nasładzać, a, ał p. Nasłodzić. × Nasładzanie, a, blm., czynność cz. Nasładzać.

× Nasłaniać, a, ał p. Nasłonić. N. ś. 1. nied. p. Nasłonić. 2. dok. *slaniając ś., nalazić ś.*

1. Nasłanie, a, blm. 1. czynność cz. 1. Nasłać: Ratuj przed nasłaniem, którego mogą paść ofiarą. Korz. 2. *bieda, plaga, nieszczęście, nasłane przez Boga a. przez djabła*: Już też to prawdziwe N! L. N. Boże dotknęło go. Sł. wil.

2. Nasłanie, a, blm., czynność cz. 2. Nasłać. Nasłaniec, nca, lm. *ńcy* 1. a. *Nasłannik człowiek nasłany na kogo (np. zbir) a. komu*: Nasłał na mię swoich porwańców, alem za pomocą szlachty onych nasłaneów wypędził. Sak. Druga połowa tych nasłaneów mleczkiem naokoło długo śledzili, aż trafili do drzwi. Pot. Ja posłę nań nasłanee, janczary swoje, bronić ś. mi będzie. Birk. 2. *demon złośliwy, nasłany na czyjś dom*. <Od Na + 1. Ślać>

Nasłannik, a, lm. *cy* p. Nasłaniec: Stoimy nad grobem, otoczeni nasłannikami jego szaleństwa i złości. Krasin.

[Nasłapiać, a, ał] *dokuczać, prześladować*. <Na + Śłapiać>

[Nasłapianie, a, blm.] czynność cz. Nasłapiać. Nasławić, i, il *slawiac pewien czas a. wielokrotnie, wielce wystawić; nachwalić, nawymosić pod niebiosą*. N. ś. *nasycić ś. a. natrudzić ś. sławieniem*. <Na + Ślawić>

Nasławienie, a, blm., czynność cz. Nasławić. Nasłątka, i, lm. e bot. (*cressa*) *roś. z rodziny powojowatych*. <?>

Nasłątka, i, lm. i bot. p. Ponętka. <?> Nasłatkowaty bot.: Rośliny nasłatkowate p. Ponętkowaty.

Nasłodniec, eje, ał 1. *stać ś. nieco słotkim, nabrać słodyczy*. 2. *zacząć słodnieć, fermentację cukrową rozpocząć*: Mąka rozezyniona nasłodniała. Konserwy nasłodniały. <Na + Śłodniec>

Nasłodnienie, a, blm., czynność cz. Nasłodniec. Nasłodzenie, a, blm., czynność cz. Nasłodzić.

Nasłodzić, i, il, nied. × Nasładzać 1. *słodząc jedno po drugim, wiele osłodzić*. 2. *słodząc za-*

prawić. N. ś. namęczyć ś. a. nasycić ś. słodzeniem.
<Na + Słodzić>

Nasłoneczny 1. na powierzchni słońca będący: Plamy nasłoneczne. 2. na działanie słońca wystawiony, do którego słońce dochodzi, słoneczny: Miejsce nasłoneczne. Lek.: Kąpiel nasłoneczna a. słońeczna (apricatio) = wysiadanie i wygrzewanie ś. na słońcu nago a. pod lekką osłoną, × słońcowanie. <Na + Słoneczny>

× **Nasłonić, i, ii, nied.** × **Nasłaniać** osłonić z wierzchu, nakryć: Izraelczykowie wodę przeszli i obłokiem byli nasłonięni za powodem Mojżeszowym. Gil. N. ś., nied. **Nasłaniać ś. nachylić ś.:** O! z jakąż rozkoszą do ognia ś. nasłaniała. Jeż. <Na + Słonić>

Nasłonieć, eje, ał najśc solą: Już sery nasłoniały. Według nasłoniała. Nasłoniał nieco. Kn. <Na + Słonieć>

Nasłoniecie, a, bfm., czynność cz. Nasłonieć.

× **Nasłonienie, a, bfm., czynność cz. Nasłonić.**

Nasłuchać, a, ał, nied. **Nasłuchiwać, † Nasłuchować, † Nasłuchawać** 1. *sluchajac jednego po drugim, wielu wysłuchać:* N. spowiedzi wielu pobożnych. 2. *nied. natężyć słuch, nadstawiać uszu, aby usłyszeć; przysłuchiwać ś., nadśluchiwać:* Nasłouchywszy uszy, pilno nasłuchiwali, skądby ś. kto ruszył. Tw. Błądził w kniei, nasłuchując głosu. Jord. Siedząc tak zamyślona, czegoś oczekiwała i nasłuchiwała. Bał. Szaleństwo jest nasłuchawać przeze drzwi. Leop. (= *podśluchiwać*). Zdaleka stojąc, nasłuchawają, gdzie drudzy młodeą. Rej. Tylko ś. o nim pytamy, tylko o nim nasłuchawamy. Rej. N. ś., [**Nasłyszec ś.**] *nasycić ś. a. naciępieć ś., sluchajac:* Ozuły starzec nie mógł ś. napatrzeć, N., naciępować syna. Stasz. Słuchając go, N. ś. nie mogą. Jeł. N. ś. śpiewu, muzyki. A lubisz ty smutne piosenki? — Nasłuchałem ś. ich w życiu dosyć, Bogu dzięki! Mick. Nasłuchałem ś. od niego niemało grubijaństw, łajania. Ten okrzyk teraz widzę i nasłuchiwam ś. go ustawicznie. Zigr. <Na + Słuchać>

Nasłuchanie, a, bfm., czynność cz. Nasłuchać.

Nasłuchanie się, a ś., bfm., czynność cz. Nasłuchać ś.

† **Nasłuchawać, a, ał i † N. ś. p. Nasłuchać.**

† **Nasłuchawanie, a, bfm., czynność cz. Nasłuchawać, nasłuchiwanie.**

Nasłuchiwać, uje, iwał i † N. ś. p. Nasłuchać.

Nasłuchiwanie, a, bfm., czynność cz. Nasłuchiwać: N. najmniejszego szelestu przekonywało, że ucho miała czułe. Krasz. Ruszyć ś. lekka z obawy sprawienia szelestu, któryby jej w nasłuchiowaniu przeszkodził. Jeż.

† **Nasłuchować, uje, ował i † N. ś. p. Nasłuchać.**

† **Nasłuchowanie, a, bfm., czynność cz. Nasłuchować, nasłuchiwanie.**

× **Nasługować, uje, iwał, † Nasługować** † *nadślugiwać, usługować, służyć; zastugiwać ś., dogadzać, nadskakiwać komu:* Dawaj im, kędy trzeba nasługując, choćby od nich żadnego pożytku nie mieli. Sekl. Ostatni byłym z ludzi, gdybym ci ustąpił; kto podły, niechaj twojej nasługuje dumie. Dm. † Krzest nasługuje do odrodzenia naszego. Salin. <Na + Sługować>

× **Nasługiwanie, a, bfm., czynność cz. Nasługować.**

† **Nasługować, uje, ował p. Nasługiwać:** Służna, abyśmy pobożnością nasługowali Panu. Rej.

† **Nasługowanie, a, bfm., czynność cz. Nasługować.**

Nasłużyć się, y ś., ył ś. służeniem namęczyć ś. a. nasycić ś.; nabyć ś. sług. <Na + Służyć>

† **Naslychać, szy, chał, [Naslychać] p. Naslychnąć:** [Coś tam naslychał?]

† **Naslychanie, a, bfm., [Naslychanie] czynność cz. Naslychać.**

† **Naslychnąć, nie, nał, † Naslyszec, † Naslychać, [Naslychać] poslyszec, zaslyszec, doslyszec.** Włod. N. czego. Troc. I to już N., by dobra declaratio była heredis, której ś. tak skrzętnie upominają. Bart.

† **Naslychnięcie, a, bfm., czynność cz. Naslychnąć.**

† **Naslyszec, y, ał p. Naslychnąć. [N. ś.] p. Naslychać:** Teraz ś. pięknej muzyki naslyszysz. Naslyszala ś. tyle o katastrofach majątkowych. Łoś. <Na + Słyszec>

† **Naslyszenie, a, bfm., czynność cz. Naslyszec.**

Nasmalać, a, ał p. Nasmalić.

Nasmalanie, a, bfm., czynność cz. Nasmalać.

Nasmalenie, a, bfm., czynność cz. Nasmalić.

Nasmalić, i, ii, nied. Nasmalać smalac jedno po drugim, wiele osmalić. <Na + Smalić>

Nasmarkać, a, ał smarując, napuścić smarków: Nasmarkał w chustkę, na podłogę. <Na + Smarkać>

Nasmarkanie, a, bfm., czynność cz. Nasmarkać.

Nasmarować, uje, ował, nied. Nasmarowywać 1. *co czym = posmarować, namazać, namaścić:* N. chleb masłem, włosy pomadą, ręce oliwą. N. koła. Kiedy wóz nasmarujesz, jakbyś trzeciego konia przyprzęgił. Prz. Kto nasmaruje, ten pojedzie sporzej. Pot. Kto lepiej nasmaruje, temu nie skrzypli. Prz. Przen.: N. komu ręce = *przekupić go, dać mu łapówkę.* Nasmarowano mu ręce. Kn. 2. *co = rozsmarować, rozmazać:* Plastr N. Perz. 3. p. **Nabasować** pod 1. 4. *zł. przygotować. N. ś. namęczyć ś. a. nasycić ś. smarowaniem.* <Na + Smarować>

Nasmarowanie, a, bfm., czynność cz. Nasmarować.

Nasmarowywać, a, ał p. Nasmarować.

Nasmarowywanie, {a, bfm., czynność cz. Nasmarowywać.

× **Nasmażać, a, ał p. Nasmażyć. Das.**

× **Nasmażanie, a, bfm., czynność cz. Nasmażać.**

Nasmażenie, a, bfm., czynność cz. Nasmażyć.

Nasmażyć, y, ył smażąc jedno po drugim, usmażyć tyle ile potrzeba a. w wielkiej ilości; smażyć, narobić: N. pączków. N. ś. 1. *namęczyć ś. smażeniem.* 2. *przen. naciępieć ś., smażyć ś., naciępieć ś.:* N. ś. przy ogniu. <Na + Smażyć>

Nasmolenie, a, bfm., czynność cz. Nasmolić.

Nasmolić, i, ii, nied. Nasmalać 1. *nasmarować smolą, żywicą:* N. dno beczki, aby nie ciekło. N. drątwę. 2. *smoląc jedno po drugim, usmolić w wielkiej ilości; nabrudzić, namorusać, nawycierać.* N. ś. nabrudzić ś., namorusać ś. <Na + Smolić>

Nasmrodzenie, a, bfm., czynność cz. Nasmrodzić.

Nasmrodzić, i, ii smrodem napelnić; narobić smrodu. <Na + Smrodzić>

Nasmucenie, a, bfm., czynność cz. Nasmucić.

Nasmucić, i, ii kogo = nadrzęczyć kogo, smućąc go. N. ś. nadrzęczyć ś. smutkiem. <Na + Smucić>

Nasnować, uje, ował p. Nasnuć. <Na + Snować>

Nasnowanie, a, bfm., czynność cz. Nasnować, nasnucie.

× **Nasnowywać, a, ał p. Nasnuć.**

× **Nasnowywanie**, a, btm., czynność cz. **Nasnowywać**.

Nasnucie, a, btm., czynność cz. **Nasnuć**.

Nasnuć, uje, ul, **Nasnować**, nied. × **Nasnowywać** *snując, namotać a. nawyciągać*: N. nici na cewkę. **Nasnować** przedży do krosien. Gdy skło bardzo miętkie, nie można na piszczał wielką nasnować gałkę. Torz. Przen.: Z niewielu historycznych pomników w nasnuł wiele pięknych wniosków. **N. ś. snując ś., nabierać ś.:** Mych nieprawości na mnie jarzmo czuło, których ś. w ręku twych, Panie, nasnuło. Chr. <Na + Snuć>

Nasobaczenie, a, btm., gm. czynność cz. **Nasobaczyć**.

Nasobaczyć, y, ył gm. *nawymyślać, nakłąć*. **N. ś. namęczyć ś. a. nasycić ś. sobaczeniem.** <Na + Sobaczyć>

[**Nasobić**, i, il] *przygotować, przysposobić, naszykować.* <Na + Sobić>

[**Nasobienie**, a, btm.] czynność cz. **Nasobić**.

Nasolenie, a, btm., czynność cz. **Nasolić**: Do nasolenia masła lepsza jest warzonka; do nasolenia mięsa — kopalna sól. Kluk.

Nasolić, i, il, nied. **Nasalać** i. *solą zaprawić*: N. pieczeń. Kmin z każdymi słoninami, to jest z rzeczami nasolonemi, strawność sprawia. Trzye. **Nasalane** rzeczy = rosolowa strawa. Kn. Przen.: N. komu = *dosolić, dogodzić, dać ś. we znaki, przysłużyć ś.:* No, no, już ja ci nasolę. Rog. 2. *posp. przesolić*: Nasoliła rosół. 3. *soląc jedno po drugim, wiele zaprawić solą*: N. wiele śledzi. N. bezkę ogórków. <Na + Solić>

Nasoplenie, a, btm., czynność cz. **Nasoplić**.

[**Nasoplić**, i, il co = *nawieszzać, nalepić u czego* *sopli*: Wąsy nasoplone sosem. Eww. <Na + Soplić>

[**Nasorbać** się, a ś., al ś.] p. **Nastrzebać** ś. <Na + Sorbać>

Nasortować, uje, ował *sortując jedno po drugim, wiele wysortować*. **N. ś. namęczyć ś. sortowaniem.** <Na + Sortować>

Nasortowanie, a, btm., czynność cz. **Nasertować**.

Nasosy, ów, btp. wet. p. **Najady**. <Na + SS>

[**Nasowa**, y, lm. y] *kiteł płócienny, wkładany na siernięgę.* <Na + SU>

Naspa, y, lm. y i. × **N. p. Wsypa**. 2. × **N. płótno**, którym obciągnięte jest wystanie na meblu. Troc. 3. *nasypany wał, okop z ziemi, taras, przyspa*. Sł. wil. 4. [N. a. **Przyspa**] *rodzaj chodnika około chaty, pogródka*. 5. bud. p. **Nasyp**. Zdr. **Nasypka**. <Na + SYP/SP>

Naspacerować się, uje ś., ował ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. spacerowaniem.* <Na + Spacerować>

Naspać się, spi ś., spał ś., nied. **Nasy피아ć** ś. *nasycić ś. spaniem, wyspać ś.:* Śpisz, Solimanie, twardo i nie czujesz, naspisz ś. czasu inszego do woli. P. Koch. *Wstawaj! cóż to nie naspaleś ś. jeszcze?* <Na + Spać>

Naspadać, a, al *spadając kolejno, spaść w wielkiej ilości*: Naspadało dużo, nazabijaliśmy wielu, ażeśmy ich przemogli. Krasz. <Na + Spadać>

Naspadanie, a, btm., czynność cz. **Naspadać**.

Naspajać, a, al *spajając jedno po drugim, spoić w wielkiej ilości.* <Na + Spajać>

Naspajanie, a, btm., czynność cz. **Naspajać**.

[**Naspak**] p. **Wspak**. <Na + (W)spak>

Naspekulować się, uje się, ował ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. spekulowaniem.* <Na + Spekulować>

Naspedzać, a, al *spedzając jedno po drugim, spedzić w wielkiej ilości, nazganiać*: *Żołnierstwo naspedzało podwód*. Przybor. <Na + Spedzać>

Naspedzanie, a, btm., czynność cz. **Naspedzać**.

× **Naspętać**, a, al *napętać, nawigować*: *Dziś naspętał więźniów gromadę*. Krasin. <Na + Spętać>

× **Naspętanie**, a, btm., czynność cz. **Naspętać**.

Naspierać się, a ś., al ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. spieraniem ś.* <Na + Spierać ś.>

[**Naspinga**, y, lm. y] p. **Wsypa**: *Ze skóry N., z bebeczów pierzyna.* <Na + SYP/SP>

Naspinąć, a, al *spinając jedno po drugim, spiąć w wielkiej ilości.* <Na + Spinać>

Naspinanie, a, btm., czynność cz. **Naspinąć**.

[**Naspisk**, u, lm. i] *namuś*. <Na + SYP/SP>

Naspiskować się, uje ś., ował ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. spiskowaniem.* <Na + Spiskować>

Naspisywać, uje, ował *spisując jedno po drugim, wiele spisać.* <Na + Spisywać>

Naspisywanie, a, btm., czynność cz. **Naspisywać**.

† **Naspiżować**, uje, ował p. **Naspiżować**.

† **Naspiżowanie**, a, btm., czynność cz. **Naspiżować**, *naspiżowanie*.

Nasplatać, a, al *splatając jedno po drugim, spleść w wielkiej ilości*. **N. ś. namęczyć ś. a. nasycić ś. splataniem.** <Na + Splatać>

Nasplatanie, a, btm., czynność cz. **Nasplatać**.

Naspluwać, a, al *spluwając ustawicznie, splunąć w wielkiej ilości*. **N. ś. namęczyć ś. spluwaniem.** <Na + Spluwać>

Naspluwanie, a, btm., czynność cz. **Naspluwać**.

Nasplacać, a, al *spłacając jedno po drugim, spłacić w wielkiej ilości*: *N. długów*. **N. ś. namęczyć ś. splacaniem.** <Na + Spłacać>

Nasplacanie, a, btm., czynność cz. **Nasplacać**.

Nasplawiać, a, al *spławiając wielokrotnie, splawić w wielkiej ilości*. <Na + Spławiać>

Nasplawianie, a, btm., czynność cz. **Nasplawiać**.

Nasplókiwać, uje, iwał *spłókując jedno po drugim, spłókać w wielkiej ilości*. **N. ś. namęczyć ś. spłókiwaniem.** <Na + Spłókiwać>

Nasplókiwanie, a, btm., czynność cz. **Nasplókiwać**.

Nasplywać, a, al *splywając ustawicznie, spłynąć w wielkiej ilości*. **N. ś. spływać przez pewien czas, nagromadzić ś.** <Na + Spływać>

Nasplywanie, a, btm., czynność cz. **Nasplywać**.

Nasporządzać, a, al *sporządzając jedno po drugim, wiele sporządzić*. **N. ś. sporządzaniem namęczyć ś.** <Na + Sporządzać>

Nasporządzanie, a, btm., czynność cz. **Nasporządzać**.

† **Nasporzenie**, a, btm., [Nasporzenie] czynność cz. **Nasporzyć**.

Nasporzenie się, a ś., btm., czynność cz. **Nasporzyć** ś.

† **Nasporzyciel**, a, lm. e *ten, co nasparza, powiększyciel, pomnożyciel*.

[**Nasporzyć**, y, ył] i. i. † **N. sporząc, namnożyć**: *Bądź pilen królestwa niebieskiego, wszystkiego ja tobie nasporzę*. Rej. *Pan obiecuje sowito N. wszystkiego błogosławieństwa na ziemi i na niebie*. Rej. [Boże, nasporz!] (pozdrowienie dla robotników). 2. *napelnić suto*: *Każ spiechrze otworzyć i miechy N., żyta w trzy wozy i woły z obory, hej kolenda, kolenda!* Gł. <Na + Sporzyć>

Nasporzyć się, y ś., ył ś. *nasprzeczać ś., naspiierać ś., nakłucić ś.*: *Natajano ś., nasporzono dużo*. Krasz. <Na + Sporzyć>

[**Nasposabiać, a, ał**] p. **Nasposobić**.
[**Nasposabianie, a, blm.**] czynność cz. **Nasposabiać**.

[**Nasposobić, i, il, nied. Nasposabiać**] przysposobić, naszykować, nagotować; nagromadzić, nazbierać. <Na + Sposobić>

[**Nasposobienie, a, blm.**] czynność cz. **Nasposobić**.

Naspotykać, a, ał spotykając jedno po drugim, spotkać w wielkiej liczbie. **N. ś.** spotykając ś. ustawicznie, wiele razy ś. spotkać. <Na + Spotykać>

Naspotykanie, a, blm., czynność cz. **Naspotykać**.

Naspowiadać, a, ał spowiadając jednego po drugim, wielu wypowiadać. **N. ś.** namęczyć ś. spowiadaniem i spowiadaniem ś.: Tego dnia jakoś z ucisku serdecznego przed ludźmi nadto ś. naspowiadał. Krasz. <Na + Spowiadać>

Naspowiadanie, a, blm., czynność cz. **Naspowiadać**.

Naspożywać, a, ał spożywając jedno po drugim, spożyć w wielkiej liczbie, narzjadać. <Na + Spożywać>

Naspożywanie, a, blm., czynność cz. **Naspożywać**.

Naspół przys. 1. × **N. p. Pospołu**. 2. [N.] napół: N. z płaczem. <Na + Spół>

Naspraszac, a, ał spraszając jednego po drugim, prosić w wielkiej liczbie: Pani Anna z mężem i dziećmi przyjadą i gości naspraszają. Krasz. <Na + Spraszac>

Naspraszanie, a, blm., czynność cz. **Naspraszac**.

Nasprawdzać, a, ał sprawdzając jedno po drugim, sprawdzić w wielkiej liczbie. **N. ś.** namęczyć ś. a. nasycić ś. sprawdzaniem. <Na + Sprawdzac>

Nasprawdzanie, a, blm., czynność cz. **Nasprawdzać**.

Nasprawiać, a, ał, † Nasprawować sprawiając jedno po drugim, sprawić w wielkiej liczbie: N. sobie sukien. Zebrał wielkie wojsko a nasprawiał broje bardzo wiele. Leop. N. śledzi (= oporzędzić w wielkiej ilości). **N. ś.** 1. czego = sprawianiem czego nasycić ś. a. namęczyć ś.: Nasprawiałem ś. dla niej rozmaitych kobiecych gałganków. Śl. wil. 2. [N. ś.] natrudzić ś. sprawianiem ś. (= ilomaczeniem ś., uwiewnianiem ś.): Nasprawiał ś. długo przed wójtem, że tego nie ukradł. <Na + Sprawiać>

Nasprawianie, a, blm., czynność cz. **Nasprawiać**.

Nasprawować, uje, ował 1. sprawując jedno po drugim, wiele zalać: N. interesów. 2. † **N. p. Nasprawiać**: Nasprawował sobie wozów i jezdnych, mówiąc: ja będę królował. Wuj. **N. ś.** sprawowaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.: N. ś. różnych poleceń. <Na + Sprawować>

Nasprawowanie, a, blm., czynność cz. **Nasprawować**.

Nasprowadzać, a, ał sprowadzając jedno po drugim, sprowadzić w wielkiej ilości: N. towarów z zagranicy. N. gości. N. wielu ze schodów. <Na + Sprowadzac>

Nasprowadzanie, a, blm., czynność cz. **Nasprowadzać**.

Nasprycować, uje, ował p. **Naszprycować**. **L.** <Na + Sprycować>

Nasprycowanie, a, blm., czynność cz. **Nasprycować**, **nasprycowanie**: Narzędzie do nasprycowania macharzyni. Czer.

Nasprzątać, a, ał sprząając jedno po drugim, sprzątać w wielkiej liczbie: N. psów, złodziei. **N. ś.** namęczyć ś. a. nasycić ś. sprzątaniem. <Na + Sprzątać>

Nasprzątanie, a, blm., czynność cz. **Nasprzątać**.
Nasprzeciwiać się, a, ał, ał ś. nasycić ś. sprzeciwiając ś.: Nasprzeciwiał ś. do woli młodej mężatce. Korz. <Na + Sprzeciwiać ś.>

Nasprzeczać się, a, ał, ał ś. nasycić ś. a. namęczyć ś., sprzecząc ś. <Na + Sprzeczać ś.>

Nasprzedawać, aje, awał, posp. Naprzedać sprzedając jedno po drugim, wiele sprzedać. **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. sprzedawaniem. <Na + Sprzedawać>

Nasprzedawanie, a, blm., czynność cz. **Nasprzedawać**.

Naspuszczać, a, ał spuszczać jedno po drugim, spuścić w wielkiej ilości. **N. ś.** namęczyć ś. a. nasycić ś. spuszczeniem a. spuszczeniem ś. <Na + Spuszczać>

Naspuszczanie, a, blm., czynność cz. **Naspuszczać**.

Naspychać, a, ał spychając jedno po drugim, wiele zepchnąć. **N. ś.** namordować ś. spychaniem. <Na + Spychać>

Naspychanie, a, blm., czynność cz. **Naspychać**.

Nasrać, a, ał narażać, napaskudzić. **N. ś.** wypróżnić ś. do woli. **L.** <Na + Śrać>

Nasranie, a, blm., czynność cz. **Nasrać**.

Nasromać się, a, ał, ał ś. nawstydzić ś.: Dużo ś. ich, ze śmiechem powszechnym, natłukło i nasromało. Krasz. <Na + Sromać ś.>

Nasromocenie, a, blm., czynność cz. **Nasromocić**.

Nasromocić, i, il kogo 1. sromocąc jedno po drugim, zesromocić, osromocić w wielkiej liczbie: N. niewiast w czasie wojny. 2. † **N.** komu = nawymyślać, naubliznić, nalajac; zelżyć kogo: Roman, nasromociwszy władycę, który mu na wyprawę tę nie chciał błogosławić, wciągnął do Polski. Stryjk. 3. [N. kogo] = nabawić kogo wstydu, zawstydzić kogo. <Na + Sromocić>

Nasrożać, a, ał i **N. ś. p. Nasrożyć**.

× **Nasrożały** p. **Nasrożony**: Za imię ojczyzny i wolności na tysiące nasrożonych śmiereci rzucić ś. gotowi. Wor.

Nasrożanie, a, blm., czynność cz. **Nasrożać**.

Nasrożenie, a, blm., czynność cz. **Nasrożyć**.

Nasrożenie się, a, ał, ał ś., blm., czynność cz. **Nasrożyć** ś.

Nasrożony, × Nasrożały który ś. nasrożył: Oklep siedział na siwku, a taki straszny, taki błąd, jak chusta, bez czapki, z włosiem nasrożonym na głowie. Krasz. (= najeżonym).

Nasrożyć, y, ył, nied. Nasrożać 1. nachmurzyć, zrobić srogim: Czy ci fortuna groźną twarz nasroży, czy gwoli wszystkim pomyślnie ułoży, równym znoś sercem. Nar. 2. zrobić groźnym, najeżyć, uzbroić: Kto nasrożył śmierciami pioruny hartowne? Nar. Obóz ostro zakończonemi nasrożają koły, głębokie rowy kopią, a niezmierne doły. Dm. Nasrożać granice warowniami. Wor. **N. ś.** 1. stać ś. srogim, zrobić mięk srogą, postawić marsa, naczupurzyć ś., rozstrożyć ś., rozjątrzyć ś.: Nie zginął, choć ś. los srogi nasrożył, kto w Bogu swoją nadzieję położył. Kras. Gęste naokoło obozu ostrogi nasrożyły ś. bardziej jeszcze lieznemi oszczepami, które nieprzyjaciele ukosem ku naszym w ziemi utkwili. Nar. Nasrożył ś. jak borsuk. Gaw. Atalja nasrożyła ś. na plemię Dawida. Lel. Nieboszczyk wąż, jak ożył, tak ś.

wnet nasrożył. Miek. 2. *nasycić ś. a. namęczyć ś. srożeniem ś.*: Gdy ś. rozżarł, nałajał, nasrożył, wykrzyczał, dopiero mu życie wracało. Krasz. <Na + Srożyć>

Nassać się, ssie ś., ssał ś., nied. × Nasysać ś. *nasycić ś. ssaniem*: Dziecię, nassawszy ś., usnęło. <Na + Ssać>

Nassany który ś. nassał, pełny, gruby od ssania.

Nastaczać, a, ał staczając jedno po drugim, sto- cząc w wielkiej ilości a. w wielkiej liczbie: N. kamieni. N. bitew. <Na + Staczać>

Nastaczanie, a, blm., czynność cz. Nastaczać.

Nastać, stanie, stał, × Nadstać, × Nadstanąć, nied. Nastawać, × Nadstawać I. na miejsce, na stanowisko = *objąć, zająć je; nastąpić, wstąpić*: N. na czyje miejsce. Kiedyś nastąpiła na służbę? Nastał do nas nowy parobek. Na ten urząd nastał nowy urzędnik. [Niedawno nastąpił na to gospodarstwo nowy właściciel. Dopierośmy później nastali na szynk. Krasz.]. Za Bolesława Wstydlivego Żydzki do Polski nastali. W. (= *przybyli; osiedlili ś., zjawili ś., zaczęli mieszkać w Polsce*). Po jego śmierci jeszcze gorzej nastał. Bud. B. 2.

a. Nastąpić po kim, po czym = *zająć opróżnione po kim miejsce*: Od początku zbawienia po dwudziestoletnim i tysiącsetnym rok za tym pierwszy nastawał. Tw. Władysław IV nastał po Zygmuncie III. Nastał po nim pan Łaskawczy. Troc. Po smutnej porze nastały zorze. Krasz.

3. a. Nastąpić zbliżyć ś., nadejść; powstać, uszcząć ś., zjawić ś., pojawić ś., zapanować, rozpocząć ś.: Nastaje żniwo nowe. Tw. Gdy ich rozmowami wszystka noc zesła, nastawał dzień. Baz. (= *robił ś.*). †Nastaje księżyc. Kn. (= *jest na nowiu*). Miesiące niezawsze na jednym nastaje miejscu. Now marca nastaje 27 dnia. Fur. Nowa moda teraz nastąpiła. Nastał ten zwyczaj. Troc. Nastały złe pieniądze; nastąpiło przysłowie. Troc. Nastały mrozy, deszcze. Troc. Nastały febrzy; nastąpiło powietrze. Troc. Wesoly nam dziś dzień nastąpi. Pśń. Cisza nastąpiła (= *zaległa*). Po wydanych rozkazach nastąpiło milczenie. Miek. Teraz nastawa wielkie zamieszanie w Węgrach. Baz. Co za spór i co za wrzawa, tak sprzeczna sercu, nastawa. Dar. J. [Obiad nastaje]. 4. × **Nastawać = zaczynać ś., brać początek**: Miniska jest małą strugą, która nastaje powyżej wsi. Pol (*wypływa*). 5. [N.] **zastać, znaleźć**: Pistole tam leżało zastał. 6. **Nastawać a) na kogo = nalegać, nacierać, napadać**: Wiele panowie podniecili szlachtę i wspólnie z nią na króla nastają, aby Barbarę porzucił. Lel. b) **a. Następować na co = godzić, dybać, zawziąć ś.; powstawać, uzbrajać ś. przeciw czemu, ganić, potępiać co**: Nastawać na gardło nie będzie nikomu. Krasz. Nastawać na gardło szlachcica. Rzew. Nie nastaję na życie. Niem. Nastawać na czyją zgubę (= *pragnąć, szukać czyjej zguby*). Nigdy filozofja grecka na niewolnictwo nastawać nie śmiała. Lel. c) o co a. na co = **obstawać, upierać ś. przy czym, nalegać, upominać ś., domagać ś., żądać czego natarczywie**: O to tylko nastaję i proszę, abys tve czyny w milczeniu taita. Hul. Nastawało zuchwale wojsko o wypłacenie zaległego żołdu. Niem. Nastawał szczególnie na konieczność pozbycia ś. złych środków w walkach o przekonania. Chm. Krewni poety usilnie nastawali na to, żeby propozycję przyjął. Chm. d) **a. Następować fecht. = zbliżyć ś. kroki za krokiem ku przerzownikowi w czasie walki. Nastać ś., stoi ś., stał ś., †Nastojęć ś. namęczyć ś. a. nasycić ś. stanieniem, wystać ś.** <Na + Stać>

Nastalać, a, ał p. Nastalić.

Nastalanie, a, blm., czynność cz. Nastalać.

Nastalenie, a, blm., czynność cz. Nastalić: Stałana dobra jest do nastaleni żelaz rolnicznych. Os. J.

Nastalić, i, il, × Nadstalić, nied. Nastalać żelazo = przyszwajować kawalek stali do żelaza, nadstawić żelazo stalą (dla zrobienia ostrza), nied. stalić: N. siekierę, drag, szpadel. Przen.: Biada wiekowi, gdzie duch niewolnik chce dzieje kreślić i nastalać enoty. Pol (= *umacniać, hartować*). <Na + Stalić>

Nastalować, uje, ował I. stajując jedno po drugim, obstalować w wielkiej ilości: N. sobie ubrań. 2. †N. **narządzić, naszykować, nagotować, nastawić, przysposobić**: Powiedziano mi o zdradliwych załogach, które nań byli nastalowali. Leop. Nastalujecie dwu meżów przeciwo niemu, niechże powiadają nań fałszne świadectwo. Leop. <Na + Stalować>

Nastalowanie, a, blm., czynność cz. Nastalować.

× **Nastali ten, co nastąpił, terażniejszy, obecny, aktualny**. L. <Od Nastać>

† **Nastan, u, lm. y rodzaj daniny (kwaterunkowe dla przejeżdżającego księcia)**: Gdy książę przejeżdżał po kraju, pobierał stan, N. Wyraz ten oznacza namiot, mieszkanie. Bart. <Na + Stan>

Nastanie, a, blm., czynność cz. Nastać: N. mód śmiesznych. Troc. Zabicze nastaniu złych pieniędzy, złych obycajów. Troc. Przed nastaniem państwa, miasta, zakonu, orderu tego. Troc. Zaraz podczas nastania swego na ten urząd wielkie miał kłopoty. Troc. †N. księżyc. Troc. Z chwilą nastania upałów miasto ś. wyludniło. Z nastaniem dłuższych wieczorów koszta oświe- tlenia zwiększają ś.

Nastarać się, a ś., ał ś. namęczyć ś. staraniem: Ilez ś. nie nastarał i nie napisał, aby urządzić w Poznaniu bank kredytowy na akcje! <Na + Starać ś.>

Nastarczać, a, ał p. Nastarczyć.

Nastarczanie, a, blm., czynność cz. Nastarczać.

Nastarczenie, a, blm., czynność cz. Nastarczyć. **Nastarczyć, y, ył, nied. Nastarczać I. a. [N. ś.] czego = nadażyć z dostarczeniem czego**: Nie mogę mu N. pieniędzy, odzienia. Skąd N. tyle żywności? (= *nabrać, wziąć dla kogo*). 2. komu, czemu = **wystarczyć, nadażyć, wydażyć, podolać, wytrzymać**: Stabe siły nie nastarczą takiej pracy. Byle te zbolale nogi już moje i prawie zgrzybiałe mogły N. Lubom. N. mu w robocie, w pisaniu nie mogę. Troc. [Nie bójcie ś., bym wam nie nastarczył]. <Na + Starczyć>

† **Nastarzać, a, ał i †N. ś. p. Nastroszyć**: Osieł swe uszy nastarza. Nadyman, nastarzam. Mącz. <Na + Starzać, por. Stroszyć i t. p.>

† **Nastarzanie, a, blm., czynność cz. Nastarzać.** † **Nastawa, y, lm. y, †Nastawa miodu = do- chód z borów w oznaczonej ilości miodu oddawanego przez bartników do starostwa bartnego a. do diworu**. Skr. Nastawę, dworowi należną, będą spólnie zobopólnie uiszczali. Krzyw. <Na + ST(O)/ST(A)>

Nastawać, a, ał p. Nastać. <Na + Stawać>

Nastawanie, a, blm., czynność cz. Nastawać: Zwierzchność N. nowych zgromadzeń zakonnych odmówiła. Krasz. Na uporne ich N. potwierdził im to. Sz.

† **Nastawca**, y, lm. y *żołnierz posilkujący, zapasowy, rezerwista*: Tak kiedy ś. gra w tamtej bogaci zabawce, przybywa i z tej strony i z owej nastawce. Pot.

Nastawczy lek. *nastawiający oko na widzenie w różnych odległościach*: Mięsień N., akomodacyjny, † *wiąz rządkowy* (musculus ciliaris, tensor chorioideae).

Nastawiacz, a, lm. e *przyrząd do rozsuwania i zsuwania hamuleczymu celem puszczenia w ruch maszyny a. jej zatrzymania, widełki wychytowe*.

Nastawiać, a, al I. a. × **Nastawić** dok. = a) *stawiając jedno po drugim, postawić w wielkiej liczbie, ponastawiać*: N. beczek, słupów, szklenic. Kn. b) *nabudować, nawznosić, stawiając jedno po drugim, wystawić w wielkiej ilości, nawystawiać*: Nastawiał ołtarzów kilka przeciwko ołtarzom. Birk. Potrzebna jest rzeź fortece zaprawiać i nowych, kiedy miejsce po temu, N. Star. 2. nied. p. **Nastawić**. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. stawianiem a. (gm.) stawianiem ś.* (=przybieraniem *hardej postawy*). <Na † Stawiać >

Nastawianie, a, bkm., czynność cz. **Nastawiać**.

Nastawić, i, il, nied. **Nastawiać**, † **Nastawować** I. p. **Nastawić**: Temu, kto cię uderzy w policzek, nastaw i drugiego. Leop. Odważnie szyi pod miecz katowski nastawił. Ostr. **Nastawiać** głowy kulom. Troc. Przen.: † **Nastawiam** kogo na zły raz. Troc. (=wystawiam, *narażam*). Postawę przybierał raz wyprostowaną, znów nastawioną do słońca. Jeż (=zwórcouą). N. ucha, podsluchujące. Rozglądał ś. wśród spotykanych ludzi i nastawiał ucha na rozmowy. Krasz. O tym, jako najwięcej mnie obelhdzącym, pilno nastawilem ucha, gdy porucznik opowiadał. Krasz. Książę spojiera w koło i nastawia uszy i krzyczy, ale w zamku niema żywej duszy. Mick. 2. × N. p. **Nastawiać**: Wstręty nieprzyjacielowi uczynić, zaczymy obrony przyzwolte u murów nastawiono. Mick. **Nastawiił** różnych flaszek, flaszeczek, pudełek, skrzynieczek. L. Turey, **nastawiwszy** sobie wiele drabin i tarcie do muru, uceznili sobie jakoby jaką wieżę. Baz. 3. **ustawiając**, **naprowadzić na pewien punkt**, **naregulować**, **narychtować**: N. zegar na pewną godzinę. N. zwrotnicę na kolei żelaznej. N. mikroskop za pomocą kółka zębatego w kierunku pionowym. N. ogniisko = **wynaleśnięcie punktu**, **w którym najostrej widać obraz na szybie matowej w kamerze fotograficznej**. 4. co na kogo = **ustawisz, nagotować, naszykować; zastawić**: N. żelaza na lisy, pułapkę na myszy, sidła na ptaki. 5. co = **uławisz, postawić, aby doszło przez stanie do należącego stanu**: N. nalewkę. N. zacier = **dodałszy drożdży, postawić, aby doszedł do fermentacji**. N. samowar. N. wody na kartofle (=wstawić na ogień). N. potrawę jaką (na ogień), aby ś. zagotowała. 6. † N. **postanowić**: Wróciwszy pokój ziemi, prawotwórcą pobożny i uchwalał nastawi. Żebr. 7. lek. = a) **naprowadzić, wprowadzić, uprawić, wstawić kość zwichniętą w właściwy im staw** (reponere). b) **zestawić, złożyć końce przelamanej kości** (coaptare). c) N. oko = **zmienić krzywiznę soczewki stosownie do odległości widzianego przedmiotu** (accomodare oculum). N. lornetkę. N. ś. I. **nastawić ś.**, **naszykować ś.**, **podstawić ś.**; **nastręczyć ś.**, **narzucić ś.** **komu**: N. ś. na ciosy przeciwnika, wroga. A do chłopców ś. **nastawia** dziewczka? Jeż. 2. **uksztaltować ś.**, **złożyć ś.**: Tak ś. okoliczności nastawily. <Na † Stawiać >

Nastawienie, a, bkm., czynność cz. **Nastawiać**.

Nastawienie się, a ś., bkm., czynność cz. **Nastawić ś.**: Napisał historję Uskoków ze stanowiska, jakie owocnesne N. ś. wypadków urobilo. Jeż. Zależało to od warunków politycznych, od widoków na przyszłość, od nastawienia ś. okoliczności. Jeż.

Nastawniczy I. p. **Nastawny**. 2. lek. *do nastawności należący, jej właściwy*: Przyrząd N. a. stosowniczy oka. Zakres N., akomodacyjny.

Nastawnosć, i, bkm. lek. (accomodatio) *zdolność zmieniania krzywizny soczewki oka stosownie do odległości widzianych przedmiotów, akomodacja*.

Nastawny I. × N. *nastawiony, zastawiony na kogo, nastrojony, zasadzony, naszykowany*: Jeleń, wydobywszy ś. z nastawnej sieci... Nar. 2. *służący do nastawiania, nastawniczy, ustawniczy*: Śrubka nastawna przy mikroskopie. 3. bart.: † **Miody nastawne** = *dań z miodu oznaczonej ilości, jaką bartnik obowiązany był dostawić staroście bartnemu*: Powinność starosty bartnego jest miody nastawne na czasy naznaczone od bartników odbierać, a weale imci panu staroście łomzińskiemu oddawać. Skr. Por. **Nastawa**.

† **Nastawować**, uje, ował p. **Nastawić**.

† **Nastawowanie**, a, bkm., czynność cz. **Nastawować**.

† **Nastawstwo**, a, lm. a *zarząd bartny, okrąg obejmujący bartników, jednemu staroście bartnemu podległy*: Bartnicy wszyscy tak nowogrodzkiego, jako ostrołęckiego nastawstwa. Skr.

Nastąpić, i, il, nied. **Następować** I. *stąpić na co, nadeptać, przydeptać co*: Gdy pies śpi na śmieciu, nie następuje mu na ogon, by cię nie ukąsił. Rej (=nie buldź licha, kiedy śpi). **Nastąpiwszy** na szatę. Kn. N. komu na nogę. Jak poprosisz sowę w tance, nie następuje jej na palec. Korz. Król wyrwał pociśk, trupa nastąpiwszy nogą. Dm. Przen.: [N. komu na nogę] (=obrazić go). 2. **wstąpić, wejść**: N. na tron, na państwo. × **Przyszedłszy** już ku dostalemu wieku, nie możesz już tak laeno na drogę prawego rozumu N. Baz. [Chłop nastąpił drogę]. 3. **najść, napasać, zaatakować kogo, co; natrzeć, nalec na kogo, na co**: Nasi byli gotowi do bitwy; Wołosi poczęli ustępować i zasię następować kunsztownie. Biel. M. Tam Niemców potrwonych następują rotę. Mick. Wiele nadtraćil ludu, że ś. potem więcej szturmować i następować nie považał. Birk. Wojna broniąca i następująca. Lubom. (=zaczepna). **Następować** na kogo wojną. Lubom. **Uzbierawszy** siła wojsk wszelakich, miasta ubiegał, ogniem i mieczem następował. Mick. Przen.: [Na uczeiwość mi nastąpił] (=waził, obrazil, zadrasmł mię). **Gwałtownie** następował Saul na Dawida. Zał. **Nastąpił** piórem swym na zbytki. Falib. 4. † N. **napazić ś.**: Tak marnie na śmierć bez potrzeby nastąpił. Falib. 5. p. **Nastać**: a) **Syn** po ojeu następuje. Zwyczajnie po wojnie pokój następuje. Niem. Po burzy następuje pogoda. Pileh. Za tym ukorzeniem ś. umysłu musiały N. odpowiednie uczynki. Chm. Równo z enołą sława następuje. Birk. **Następują** na czjy urząd, miejsce, dobra. Kn. b) **Nastąpił** rozejm kłótni. Mick. **Muszę** cię uprzędzić, że to postanowienie nieprędko jeszcze nastąpi. L. (=zapalnie, przyjdzie do skutku). **Nastąpiła** chwila ogólnego oczekiwania. Chm. **Teraz** następuje godzina przestrogi. Mick. [Nastąpiła mi insą myśl] (=powstała, przyszła). c) **Nie chcą** ani na

honor, ani na życie jego następować. L. Brat na bratnie następował zdrowie. Mick. 6. fecht. Następować a. **Nastawać** zbliżyć *ś. król za krokiem ku przeciwnikowi w czasie walki.* [N. ś.] *śląpnąwszy, nasunąć ś.; usunąć ś. nieco: Nastąpić* (do konia, wołu a. krowy). <Na + Stąpić>

Nastąpienie, a l. b.m., czynność cz. **Nastąpić**. 2. × N., lm. a, × **Następ** *najście, napad, napaść, atak: Przestrzeżeni o jego nastąpieniu, lud uszykowali.* Warg.

Nastąpiony przym. *który nastąpił, zaszyły:* To hetmanienie było niejako introdukcją i przedsmakiem rzezi humańskiej, w 60 lat nastąpionej. Byk.

Nastebnować się, uje *ś., ował ś.,* posp. **Nastebnować ś.** *namęczyć ś. stebnowaniem.* <Na + Stebnować>

Nastecznik, a, lm. i zool. (pompilus) *owad błonkoskrzydły żądłowy z rodziny grzebaczy.* <?>

Nastebnować się, uje *ś., ował ś.* posp. p. **Nastebnować ś.**

Nastemplować, uje, **ował i.** *naznaczyć stemplem.* Przen.: Wiersze jego do gęby mnie nie wiażą, tak są nastemplowane retoryką. Spas. (= nacechowane). 2. *stemplując jedno za drugim, ostemplować w wielkiej ilości.* N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. stemplowaniem.* <Na + Stemplować>

Nastemplowanie, a, b.m., czynność cz. **Nastemplować.**

Nastenografować się, uje *ś., ował ś.* *namęczyć ś. a. nasycić ś. stenografowaniem.* <Na + Stenografować>

Następnik, a, lm. i bot. (eremostachys) *rośl. z rodziny wargowych.* <?>

× **Nasterczenie**, a, b.m., czynność cz. **Nasterczyć.**

× **Nasterczyć**, y, ył p. **Nastroszyć:** Po polach ostre u nasterczonych włóczęń widziano grotty. Troc. Ziemia nasterczona lasem orężów. Wor. Strona nasterczona łańcuchem Tatrów. Wor. <Na + Sterczyć>

Nasterować się, uje *ś., ował ś.* *namęczyć ś. a. nasycić ś. sterowaniem.* <Na + Sterować>

Nastęboga, i, lm. i bot. (suriana) *rośl. z rodziny biegunczycowatych.* <?>

Nastękać się, a *ś., ał ś.* *namęczyć ś. stękaniami, najeżdżać ś., nawyrzekać ś.:* Co ś. nastękali, biedacy, od czego zacząć. Krasz. <Na + Stękać>

Następ, u, lm. y l. × N. p. **Nastąpienie:** Nasi, lekko uzbrojeni, w pierwszym mianowiecie następie na pewniejszy cel ciosów nieprzyjacielskich narażać ś. musieli. Nar. Czeakać następu tureckiego tak często na szańce nie jest bezpieczna. Birk. Schronić ś. przed szponami tych okrutnych sępów, bo ś. boję niegodnych dla ciebie następów. Tremb. Szatan nas następem silnym łowi, jako lew srogi. K. G. Gwałtowny i nagły apostatów naszych na nas N. Bóg dopuścił. Smotr. Na króla krwawy N. czynili. Smotr. 2. × N. p. **Następstwo:** W następie lat. Wyrw. Z dobrego prosto lub ubocznie tylko dobre we wszystkich następach wynika. Przyb. Jak śleźć przyczyn, związać następów łańcuchy? Mick. 3. × N. *część nogi, którą ś. stapa, podszwa:* Spodem stopy i na następach u człowieka skóra gruba i elastyczna. Śł. wil. 4. a. **Stopka**, **Pedał** *część, którą przez naciskanie nogą wprawia w ruch tokarnię, kołowrotek, miech i t. p.* <Na + STEP>

Następca, y, lm. y, † **Następnik**, [Następnik] l. en, *co po kim następuje, dziedzic, spadkobierca,*

sukcesor: N. tronu. Zostawić po sobie następcę. Następcą jego na biskupstwie był Piotr. Osoby, chcące ś. mianować mojami krewnymi, lub przywłaszczyć sobie fałszywie tytuł następców. Rol. Zart.: N. tronu = *syn pierworodny.* 2. † N. ten, *który następuje, nastaje na kogo, przesładowca, nastpnik, najezdnik:* Amor ś. znowu ozwie: jużś zarażony; trzymaj łup, nie będziesz już z niego pozabawiony; tak bywa mym następcem. Gwaw. <Od Nastąpić>

Następczość, i, b.m. rz. od **Następczy**, p. **Następstwo:** Nawet to samo pojęcie, jako zbyt wiele mówiące, usiłował zastąpić przez skromniejsze pojęcie następczości zwyższej. Ask.

Następczy l. fl. (= a) *po czymś zachodzący, objawiający ś.:* Zjawisko następcze. Fermentacja następcza. b) *wtórny, pochodny, z czegoś poprzedzającego wynikający:* Poczucie ciepła po zażyciu alkoholu jest objawem następczym przyplwy krwi do obwodu ciała. Warunki poprzedzające są wystarczające i niezbędne dla wywołania zjawiska następczego. Ask. 2. fiz.: a) (w optyce) Kontrast N. = *wrażenie, jakie na oko wywierają dwie jasności a. dwie barwy następujące po sobie.* Objawy następcze = *zjawiska wtórne, wywołane przez pewien objaw pierwotny.* Obrazy następcze = *objawy świetlne i barwne, powstające wskutek zmęczenia siatkówki oka, gdy przez czas pewien była przez silne światło podrażniona, jak np. koła barwne, unoszące ś. przed wzrokiem naszym, jeżeli przez czas pewien spoglądaliśmy na słońce zachodzące.* b) N. *biegun a. punkt magnesu = biegun magnesu dodatkowy, przypadający w różnych punktach magnesu a powstały przy magnesowaniu nieprawidłowym.* 3. a. **Następowy**, × **Następnicy** lek. (consecutivus, secundarius): *Objaw N. = objaw chorobowy a. nowa choroba, występujące jako następstwo dawnej choroby.* Gorączka następcza a. następowa. Krwiotok N. <Od Nastąpić>

× **Następczyna**, y, lm. y p. **Następczyni:** Ludwik Katarzynę za następczynię naznaczył. Cz.

Następczyni, i, lm. e, × **Następczyna** forma ż. od **Następca;** × **Następnica**, × **Następniczka:** *Ktokolwiek jest ta moja N., z tak wysokiego zrzuć ją wnet progu.* Mor. A. N. tronu = a) *dziedziczka tronu.* b) *żona następcy tronu.*

† **Następek**, pku, lm. plki p. **Następstwo:** Ustawiczny N. potomnych ludzi. Petr.

Następka, i, lm. i, **Uszek**, **Uchołka** bot. (hedyotis) *rośl. z rodziny marzanowatych.* <?>

× **Następnica**, y, lm. e p. **Następczyni:** N. chorób, śmierć. Kn.

× **Następniczka**, i, lm. i p. **Następczyni:** Wiele jest innych enót, które tamtej towarzyszkami są i niby następniezkami. Siem. J.

× **Następnicy** lek. p. **Następczy:** Choroba następnicza. Objawy następnicze przymiotu.

Następnie przys. l. × N. *następując po sobie, jeden po drugim, kolejno; dziedzicznie:* N. szli, to jest szli jeden za drugim. Włod. Dom Jagielloński N. panował w Polsce. Skrzet. 2. *potym, później:* N. zaś duch rycerski przebijają ś. coraz bardziej. Mick. 3. × N. *w następstwie tego, więc, tedy, zatył.* Wor.

Następnik, a l. † N., [N.], lm. cy p. **Następca:** Damazus, biskup rzymski, N. Liberjusza. Skar. Urban VI, N. Grzegorzów. Błaż. 2. lm. i = a) gram. *jeden (ważniejszy) z dwóch członków okresu:* Poprzednik w okresie niezłożonym oddziela ś. od następnika średnikiem. Przen.: Gdyby

można śledzić każde zdarzenie w jego poprzednikach i następnikach, jak nerwy i żyły w rozgałęzieniu. Bał. b) mat. *jeden z dwóch członków stosunku a. proporcji*. <Od Nastąpić>

× **Następnosć**, i. l. b. m. rz. od **Następny**. Troc. 2. Im. i p. **Następstwo**.

Następny i. p. **Następujący**: Trzymać ś. następnego porządku:... N. przykład to objaśni. W mieście naszym zaszło wczoraj następne zdarzenie. Rok N. 2. × N. *spadkowy, dziedziczny, sukcesyjny*: Czemuż po zgasłym Jagiellów domu naród wyrzekł ś. następnego panowania? L. Umiejętnosć następnym nie spada prawem. L. (= *prawem następstwa*). 3. † N. *nastawniczy, zaczepny; następujący, nastający na kogo*: Wojna następna i odporna. Papr. Sojusz N. i odporny. L. 4. lek.: Krwiotok N. p. **Krwiotok**. <Od Nastąpić>

[**Następny papier**] **stemplowy**. <Na + Stempel>

× **Następorodny**: Wicli następorodne = *kolejne, następane*. <Nastąpić + Rodny>

Następować, uje, ował p. **Nastąpić**. <Na + Stepować>

Następowanie, a, b. m., czynność cz. **Następować**: Ustępowanie i N. morza. Łęcz. N. rzeczy po sobie, królów, czasów. Troc (= *następstwo*).

Następowy i. *jeden po drugim następujący, kolejny*: Następowe rozwijanie ś. kwiatów. 2. lek.: a) Błona następowa p. **Doczesny**. b) p. **Następczy**.

Następstwo, a, Im. a, × **Następnosć** i. a. **Następczosć**, × **Następ**, † **Następek**, † **Jednopoludgosć** fl. = a) *kolejne objawianie ś. w czasie, porządek zachodzenia jednego po drugim, szeregowanie ś. w czasie*: N. zjawisk, zdarzeń dziejowych. Herbarz Niesieckiego w pierwszym tomie następstwa senatorów, ministrów, marszałków sejmowych, trybunalskich, a w nim każde N. dowodami wsparte, zawiera. Kras. (= *ciąg, szereg, linję, kolej*). b) *to, co wynika z czegoś, wymikłosć, wypiek, skutek, konsekwencja*: Nieurodzaj jest następstwem posuchy. Będzie to miało a. pociągnięto za sobą bardzo smutne następstwa. Następstwa z tego mogą być niebezpieczne. Jakie stąd wynikną następstwa, domyślić ś. łatwo. Następstwa przesilenia. Potrafił zbliżyć ś. do tego człowieka a w następstwie pozyskać jego ufność. 2. × N. *postęp, rozwój*: Zastanówmy ś. nad perjo-dycznych pism początkiem, następstwem i stanem teraźniejszym. Kras. 3. × N. na kogo, na co = *nastawianie, czyhanie, dybanie, godzenie, zamach*: Zajązd i najniegodziwsze w nim następstwa na życie nasze. Krasz. <Od Nastąpić>

Następująco przys. od **Następujący**, *jak następuje, w sposób następujący*: Po skombinowaniu wszystkich takich faktów z prywatnymi naszymi informacjami, przedstawiają ś. nam rzeczy N. Rachunek na rok bieżący przedstawia ś. N.

Następujący, **Następny** i. *który po kim a. po czym następuje, dalszy z kolei*: (Nauczyciel od ucznia:) N! łomacz dalej. 2. *niżej przytoczony, wymieniony, wskazany; taki, jak oto następuje*: Zadanie to rozwiązuje ś. w sposób N. a. następującym sposobem:... Znalaziono w spisie następujące przedmioty:... N. ustęp można wykreślić. <Od Nastąpić>

Nastka, i, Im. i i. [N.] *część kopyta szwedkiego*. 2. w Im. a. **Nachy**, **Nastygi** zł. *spodnie*. <? Por. Nm. [nast]=Ast=gałąź>

× **Nastoć** przys. *dnem do góry, naodwrot, do góry nogami*: Położył co N. Dziecię spadło N. głową. <Na + STO>

[**Nastojąc**, i, jał na kogo] *szkodzić, źle żyć*: Macocha nastojala na pasierbiec. <Na + [Stojąc]>

[**Nastojanie**, a, b. m.] *czynność cz. Nastojąc*.

† **Nastojęć się**, i ś., jał ś. p. **Nastać**. Troc.

Nastokla, i, Im. e bot. (stewartia) *roś.* <?>

[**Nastolny rejestr**] *protokół potoczny*. <Na + Stół>

† **Nastółka**, i, Im. i, † **Nastółka**, † **Nastółka**,

† **Naściółka**, † **Naścielnik** i. *opona, przykrycie, pokrowiec, dera*: Deka, którą konia nakrywają albo N. Mącz. Byk na ofiarę, rogi złotem oprawione, a na nim N. złotogłowa z perłami i drogimi kamieniami. Leon. Po ślubie niebardzo pilnował ogniska domowego, a gonił za panią fortuną po dworach magnackich, biegając za nastółkami. Rej. Daje mi nie prze to, żeby przed nim stał w pacholegym kole, albo i przy nastołece ciągnął ś. przez pole. Koehan. Jeśliby na wyższy stan rad wstąpił, to za nastółkami, błoto deparę biega, przed progim stoi, a czasem ś. na nim i przepi. Rej. 2. *okrycie, kupa, płaszcz*: N. księża bramowana. Ust. cen. <Na + ŚCIOŁ/STOŁ>

[**Nastoparczenie**, a, b. m.] *czynność cz. Nastoparczyć*.

[**Nastoparczyć**, y, ył i N. ś.] p. **Nastroszyć**. <Na + pień nieustalony, od którego idzie Stopyrczyć, Storzyc i t. d.>

[**Nastoperczać**, a, ał] p. **Nastroszyć**.

[**Nastoperczanie**, a, b. m.] *czynność cz. Nastoperczać*.

Nastoperczenie, a, b. m., *czynność cz. Nastoperczyć*.

Nastoperczyć, y, ył i N. ś. p. **Nastroszyć**. <p. Nastoparczyć>

[**Nastoperczać**, a, ał i N. ś.] p. **Nastroszyć**. <p. Nastoparczyć>

[**Nastoperzanie**, a, b. m.] *czynność cz. Nastoperzać*.

[**Nastoperzenie**, a, b. m.] *czynność cz. Nastoperzyć*.

[**Nastoperzyć**, y, ył] p. **Nastroszyć**.

Nastopny zool.: Zwierzęta ssące nastopne (plantigrada) = *stapające na całej podszewie*. <Na + Stopa>

[**Nastopyrczenie**, a, b. m.] *czynność cz. Nastopyrczyć*.

[**Nastopyrczyć**, y, ył i N. ś.] p. **Nastroszyć**.

× **Nastorczać**, a, ał i × N. ś. p. **Nastroszyć**: Słuchając wdzięcznych piosnek, uszy nastorczały. Przyb. <p. Nastoparczyć>

× **Nastorczenie**, a, b. m., *czynność cz. Nastorczać*.

× **Nastorczenie**, a, b. m., *czynność cz. Nastorczyć*.

× **Nastorczyć**, y, ył i × N. ś. p. **Nastroszyć**: Nastorczone, na storez leżący, prosto wzgórze. Ku. N. dzidę. Troc.

† **Nastorzać**, a, ał i † N. ś. p. **Nastroszyć**: Zwierzęta, gdy rozgniewane są, jako ś. całego ścierwa podstawą nadzwyczaj jeżą i nastorzają! Pileh. <p. Nastoparczyć>

† **Nastorzanie**, a, b. m., *czynność cz. Nastorzać, nastorzanie*.

Nastorzec, rea, Im. rce bot. (phajus) *roś. z rodzinny storczykowatych*. <?>

† **Nastorzenie**, a, b. m., *czynność cz. Nastorzyć*.

† **Nastorzyć**, y, ył i † N. ś. p. **Nastroszyć**: Nastorzyłem uszy. Pileh. Kot nastorzył ogon. Troc.

Przen.: Nastorzona chuć na bitwę, to jest chutliwa, gotowa. Mącz. (=zastrzona).

Nastój, oju, lm. oje apt. p. Naciąg. <Na + STO>

† **Nastółka**, i, lm. i p. **Nastółka**.

× **Nastórcz** przys. *taś*, aby sterczało, krawędzią do góry, kantem, sztorcem, na sztorc: Położyć eo N. <Na + STERK>

× **Nastrachać**, a, ał nadręczyć strachem, nastraszyc: Dosyć nasz świętobliwy biskup waszą Miłość nastracha i nanudzi, gdy doma siedziecie. Krasz. N. ś. nadręczyć ś. strachem. <Na + Strachać>

× **Nastrachanie**, a, blm., czynność cz. **Nastrachać**.

Nastrajać, a, ał p. **Nastroić**.

Nastrajanie, a, blm., czynność cz. **Nastrajać**.

Nastraszenie, a, blm., czynność cz. **Nastraszyć**.

Nastraszyć, y, ył kogo = napędzić komu strachu, przstraszyć, przerazić: Chciałem go tylko N. N. ś. 1. nabawić ś., najeść ś. strachu; przstraszyć ś., przerazić ś., przeleknąć ś. 2. nasycić ś. straszaniem. <Na + Straszyc>

Nastrącać, a, ał strącając jedno po drugim, strącić w wielkiej liczbie, narzucac: Chareica weszła do kredensu i, rozszywoliwszy ś., nastrącała i natłukła różnych rzeczy. L. N. owoców z drzew. Przen.: N. głów = nasćinać wielu ludzi. <Na + Strącać>

Nastrącanie, a, blm., czynność cz. **Nastrącać**.

Nastrągnięcia, y, lm. e *kwadrelko równoległościennę gwóźdźnarskie*. <? Na + Strąga>

† **Nastręciiciel**, a, lm. e p. **Nastręciiciel**. Troc.

† **Nastręciicielka**, i, lm. i forma ż. od **Nastręciiciel**, *nastręciicielka*, *stręciicielka*: N. dziewczek. Troc.

Nastręczać, a, ał i N. ś. p. **Nastręczyć**.

Nastręczanie, a, blm., czynność cz. **Nastręczać**.

Nastręczanie się, a, ś., blm., czynność cz. **Nastręczać** ś.

Nastręczenie, a, blm., czynność cz. **Nastręczyć**.

Nastręczenie się, a, ś., blm., czynność cz. **Nastręczyć** ś.: Za nastręceniem ś. sposobności oglądania wujostwa Januszewskich, którzy ś. do Włoch wybrali, poeta nasz pospieszył w ich ślad. Chm.

Nastręciiciel, a, lm. e, † **Nastręciiciel** ten, *który nastręcza*, *stręciiciel*, *factor*, *mekler*, *pośrednik*, *rajfur*.

Nastręciicielka, i, lm. i forma ż. od **Nastręciiciel**; † **Nastręciicielka**, *stręciicielka*.

Nastręczyć, y, ył, nied. **Nastręczać** 1. kogo komu = stręcać, polecić; *naraić*, *zarekomendować*: N. służyć. N. komu miejsce. Pochlebców na urzędy nastręczał. Troc. 2. *nasunąć*, *przedstawić*, *poddać*, *dostarczyć*: Jego uwagi nastręczają wiele wątpliwości. N. komu okazję do czego. Obraz ten nastręczył oku wiele zachwytu. Zbieg okoliczności nastręczył mu nowe zawikłania. Chm. N. ś. 1. *nasunąć* ś., *nadarzyć* ś., *zdarzyć* ś., *nawiąć* ś., *trafić* ś.: Wkrótce nastręczyła ś. okazja po temu. Nastręcza mi ś. sposobność pisania do ciebie. Usunięcie trudności, jakieby ś. N. mogły. Chm. 2. *narzucić* ś., *naprosić* ś.: Sama mi ś. nastręcza na żonę. Przen.: Tu nastręcza ś. pytanie, czy... (= *zachodzi*). <Na + Stręczyć>

[**Nastrnożać**, a, ał i N. ś.] p. **Nastrozyc**. <p. **Nastoparczyć**>

[**Nastrnożanie**, a, blm.] czynność cz. **Nastrnożać**.

† **Nastrnożenie**, a, blm., [**Nastrnożenie**] czynność cz. **Nastrnożyc**.

† **Nastrnożyc**, y, ył, [**Nastrnożyc** i N. ś.] p. **Nastrozyc**: Gołębie, gdy przy gniazdach ich sidło nastrnożysz, możesz łapać. Trzyc. Na ponętę drapieżnego ptaka mięsa jakiego kęs N. Trzyc. <Na + Strnożyc>

Nastrofować, uje, ował kogo = *strofując*, *napominac*. N. ś. kogo = *namęczyć* ś. a. *nasycić* ś. *strofowaniem*. <Na + Strofować>

Nastrofowanie, a, blm., czynność cz. **Nastrofować**.

† **Nastroga**, i, lm. i *ponęta nastroszona*, *przyjęta*, *wab*: Nad wileczym dołem przyprawiając deskę z wagą, po której wilk ku nastródze idąc, przeważy ś. i w dół wpada. Trzyc. Skoro ptak do nasienia zleci, natychmiast, ruszywszy nastrugi, drzewiczki klatki na ś. obali. Trzyc. Rybitw w tej tam wodzie suma na nastrogę poima. Tw. Jak ryba pod nastrogą wędę, tak i świat pod ponętami ztracenie bierze. Żarn. <Na + pień nieustalony, p. **Nastoparczyć**>

× **Nastroiciel**, a, lm. e *ten*, *co nastroił a. nastroi*; *ten*, *co nastraja*.

× **Nastroicielka**, i, lm. i forma ż. od **Nastroiciel**.

Nastroić, i, ił, nied. **Nastrajać** 1. narzędzie muzyczne = *wyregulować*, *doprowadzić do harmonijności*: Jak organy nastrój, tak grają. Prz. Doskonały gracz każdą skrzypkę zgodnie N. potrafi. Koss. A. **Nastroiła** lirę delikatną ręką. Stasz. Bęben dobrze nastrójony. Chm. B. (= *naciągnięty odpowiednio*). **Brząknął**, **nastroił** i śpiewa. Mick. Jam, nie nie mówiąc, **nastroił** lutnię, zaśpiewał, w struny zadzwonił. Mick. N. instrument na pewien ton. N. głos = *naregulować*, *doprowadzić do pewnego tonu*, *uszykować odpowiednio*: Głos w smutne trele **nastroiwszy**. Kniaź. **Nastrój** tu głos zwyczajny, tam poważny, tu żywo i śpiesznie, tam ś. wstrzymaj. Nagur. Śpiew jej miłsze zdawał ś. mieć ton, gdy był od szmeru kaskad nastrójony. Mick. Przen.: N. swój umysł do wesołości. Jest Mistrz, co wszystkie duchy wziął do chóru i wszystkie serca **nastroił** do wtóru. Mick. 2. kogo = *usposobić w pewien sposób*, *nabechtać*, *napompować*, *nabuntować*, *namówić*, *poduszyc*, *nasadzić*: **Nastrojona** przez matkę, dąsa ś. na męża. Opiekunowi nie godzi ś. rzeczy sierociennych kupować przez **nastrojoną** na to osobę. Groic. (= *podstawioną*). 3. *minę* = *przybrać*, *zrobić*, *ułożyć*, *przyjąć*, *udać*: **Nastroił** na mnie byczą minę. Rzew. Ale daj go katu, jakąż sobie minę **nastroiła**, chcesz może, żeby mi cię przeproszał? L. Razu jednego **nastroilem** na twarzy mej tego Marsa, którego w potyczkach zwykłem pokazywać. Boh. (= *postawiłem*). Oto już idzie! Obacz ś.! **nastroj** minę, nie pokazuj nędy. Min. 4. × N. co = *uplanować*, *ułożyć*, *ukartować*. 5. [N.] *namyślać*, *nakomponować*, *narobić*: **Bajków** **nastroją**. 6. † N. *narządzić*, *wyporządzić*, *nagotować*, *narychtować*, *wykwijpować*: N. okręt. Troc. **Koń** ku bitwie **nastrojony** musi być tłusty, pysznie stąpający, a ubrany. Rej. Każdy podobniejszy będzie ku niewieście do tańca **nastrojonej** niżli ku czemu dobremu. Rej. 7. [N.] *przygotować*, *nagotować*, *naszykować*, *przyrzadzić*: N. **wieczercę**. N. ś. 1. *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *strojeniem* a. *strojeniem* ś. 2. [N. ś.] *ustroić* ś., *ubrać* ś. 3. *usposobić* ś., *przybrać* *pewną postawę wobec kogo*, *wobec czego*: **Babina** **znovu** **nastroiła** ś. **tajemniczo**. Orzesz. 4. [N. ś.] *przygotować* ś. 5.

†N. ś. *być przygotowanym, urządzonym*: Nam ś. nastroi zwycięstwo tu najpierwsze. Bardz. <Na + Stróić>

Nastrojenie, a, blm., czynność cz. Nastroić: Do nastrojenia młotek. Troc. Do nastrojenia floty Anglja ma dostatek wszystkiego. Troc.

Nastrojenie się, a ś., blm., czynność cz. Nastroić ś.

× **Nastrojny** 1. *nastrojony*. 2. *mogący być nastrojonym*. 3. *służący do nastrojenia*.

Nastrojowość, i, blm. rz. od Nastrojowy: Możemy, subtelizując nieco, dojść do teorii, że ta N. nieodłączna jest od istoty liryki. Wejs.

Nastrojowy przym. od **Nastroj**, *odznaczający ś. pewnym nastrojem*: Z drobnego przykładu można by tę poezję nastrojową rozwinąć i wykazać jej pierwiastki w największych dziełach sztuki. Wejs.

Nastrosz, a, lm. e, Rzęst, Szczytnica bot. (epacris) *roś. z rodziny nastroszowatych*. <?>

Nastroszać, a, ał i N. ś. p. Nastroszyć.

Nastroszanie, a, blm., czynność cz. Nastroszać.
Nastroszanie się, a ś., blm., czynność cz. Nastroszać ś.

Nastroszenie, a, blm., czynność cz. Nastroszyć.
Nastroszenie się, a ś., blm., czynność cz. Nastroszyć ś.

Nastroszowaty bot.: Nastroszowate a. Szczytnicowate rośliny (epacridaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*.

Nastroszyć, y, ył, †Nastrożyć, †Nastorzyć, †Nastrożyc, [Nastruszyć, Nastróżyc, Nastroszyć], × Nastorczyć, Nastoperczyć, × Nastuburczyć, [Nastopyrczyć, Nastoparczyć, Nastoperzyć, Natoperczyć], nied. Nastroszać, †Nastrożać, †Nastorżać, †Nastarżać, [Nastróżać], × Nastorczać, †Nastoperczać, × Nastuburczać, [Natoperczać] i. *postawić na sztorce, najeżyć, podnieść, naczipurzyć*: N. włosy. Indyk, gdy ś. zaindycezy, nastrosza pierze, ogon roztacza i gołgoce. L. Dudek przestraszony ezub nastrosza. L. Wzięta do ręki węże nastroszone. Kobl. Przen.: W ciągu tego rozlewu przewrotnością i fałszem nastroszonych powieści, powszechny zawrót nie unosi rozsądnego Hartknocha. Lel. 2. uszy = *nadstawić, nastawić uszu*. 3. *nasytać, nakłaść mięsiste, aby ś. wyższym wydało, spiętrzyć*: Młynarze mierzą zboże do młyna miarą nastroszoną. Kluk. N. ś. *stanąć sztorcem, dębem; najeżyć ś., powstać, naczipurzyć ś., nadsć ś.* <Na + Stroszyć>

† **Nastrożać, a, ał i †N. ś. p. Nastroszyć.**

† **Nastrożanie, a, blm., czynność cz. Nastrożać.**

† **Nastrożanie się, a ś., blm., czynność cz. Nastrożać ś.**

Nastrożenie, a, blm., czynność cz. Nastrożyć.

† **Nastrożenie się, a ś., blm., [Nastrożenie ś.] czynność cz. Nastrożyć ś.**

Nastrożyć, y, ył i. †N. p. Nastroszyć: Dźwirki u klatki z wierzchu spadające tak nastrożysz, iż skoro ptak do nasienia zleci, natychmiast dźwirki na ś. obali. Trzyce. Smok łuską okryty, nastrożywszy grzywy, wali ś. po ziemi. Chr. Smok nastrożone toczył z strachem skrzydele. Tw. Z nagłego złknięcia uszy nastrożywszy... Otw. 2. ryb.: N. sznur = *nasadzić nań przynętę*. N. ś. i. †N. ś. p. **Nastroszyć:** Nie wadzi koniowi, gdy mu ś. na stawiech nożnych sierć nastroży, jakoby opak wzgórcę rosła. Trzyce. 2. [N. ś.] *naszykować ś., przygotować ś.*: Do tańca sie nastrożył. <Na + Stróżyć>

Nastroj, oju, lm. oje i. usposobienie, stan duchowy w danej chwili: Na zebraniu tym panował

uroczysty N. Wnosili tu ponury N. prawdziwych postów śmierci. Gaw. N. religijny. Towiański potrafił oddziaływać na ten mistyczny N. naszego poety. Chm. Nie tyle sama strona zewnętrzna widoków, ile wiążące ś. z niemi uczucia i nastroje, upamiętniały ś. w duszy Słowackiego. Chm. 2. *zgoda, zgodność, jednogodność, harmonja; połączenie w jeden ton, w akord*: Wszystkie, wszystkie sprzeczne siły w jeden N. ś. złączyły. Śl. wil. 3. †N. *zasadka*. Post. pr. 4. †N. *przyczył, instrument*. B. Sz. 5. fizj. p. **Napięcie**. 6. × N. lek. p. **Narząd**. <Na + Strój>

Nastróżować się, uje ś., ował ś. namęczyć ś. stróżowaniem. <Na + Stróżować>

Nastrugać, a, ał, nied. × Nastrugiwać *strugając jedno po drugim, wiele wystrugać*. N. ś. *namęczyć ś. struganiem*. <Na + Strugać>

Nastruganie, a, blm., czynność cz. Nastrugać.

× **Nastrugiwać, uje, iwał p. Nastrugać.**
Nastrus, a, lm. y długi siekacz do obcinania blach wyciętych w toporni. <? = Nastruz = Na + Struz>

[**Nastruszenie, a, blm.**] *czynność cz. Nastruszyć.*
[**Nastruszenie się, a ś., blm.**] *czynność cz. Nastruszyć ś., nastroszenie ś.*

[**Nastruszyć, y, ył i N. ś.**] p. **Nastroszyć.** <Na + Struszyć>

Nastrut, a, lm. y wilka żelazna, zastępująca rękojeść młota kowalskiego. <?>

Nastrząsać, a, ał strząsać jedno po drugim, strząsnąć w wielkiej ilości. N. ś. *namęczyć ś. strząsaniem*. <Na + Strząsać>

Nastrząsanie, a, blm., czynność cz. Nastrząsać.
Nastrząsanie się, a ś., blm., czynność cz. Nastrząsać ś.

Nastrze, a, lm. a bart. brzeg plastra. <?>
[**Nastrzebać się, bie ś., bał ś., Nasorbać ś.**] *nachleptać ś.* <Na + Strzebać>

Nastrzec się, że ś., gł ś. strzegąc ś., namęczyć ś. <Na + Strzee>

Nastrzelać, a, ał strzelając, wiele nazabijać: N. zajęcy, kuropatw. N. ś. *namęczyć ś. a. naszyć ś. strzelaniem*. <Na + Strzelać>

Nastrzelanie, a, blm., czynność cz. Nastrzelać.
Nastrzęp, a, lm. y zool. p. Zadychra. <Na + STRZĘP>

Nastrzępiał, a, ał p. Nastrzępić.

Nastrzępianie, a, blm., czynność cz. Nastrzępiał.

Nastrzępić, i, ił, nied. Nastrzępiać i. *co = narobić u czego strzępić, wystrzępić*: Szyjąc, nie nastrożają brzegów. 2. *strzępić jedno po drugim, wystrzępić w wielkiej ilości*: N. chustek, obrusów. 3. *nastroszyć, najeżyć, namarszczyć, napuszyć*: Usiadzie sokół na martwym ramieniu, nastrożę pióra. Słow. Około niej fraucymer dziwnie przystrojony, perlami a kamieniem wszędy nastrożę piony. Rej. Wiatr łagodnym tehem nastrożę piąt morze. Nar. Piórkiem ezubek nastrożę piwszy, jak konik po polu lata. Rej. Przen.: Młódź otyła, parskając nosem nastrożę pionym. Słonk. I pieśni marne teraz, nastrożę pionie słówki, bez rzeczy. Szymon. Orzechowski spisana rzecz, dosyć uczoną, a nastrożę pioną łacińskimi słowy, podał ku obronie Walentego. Górń. (= *naszpikowaną, nasadzoną*). Liwjużz nieco nastrożę pionego i żywszego stylu użył. Pileh. Solon obaczył, iż to nastrożę pioną prawdą. Wer. (= *owinięta w lawelne, przystrojona*). <Na + Strzępić>

Nastrzępienie, a, blm., czynność cz. Nastrzępić.

Nastrzyc, że, gł., nied. **Nastrzygać** *l. strzygąc, wiele naciągć*: N. papieru, gałganków. **2. strzygąc jedno po drugim, ostrzyc w wielkiej liczbie**: N. owiec, głów, włosów. **N. ś. namęczyć ś. a. nasycić ś. strzyżeniem.** <Na+Strzyc>

Nastrzygać, a, ał p. Nastrzyk.

× **Nastrzyk, u, lm. i l. nastrzyknienie jednorożowe. 2. płyn do nastrzyknięcia.** <Na+STRZYK>

[**Nastrzyk, u, lm. i**] *jakas roślina (zap. nostrzyk=melilotus).* <p. Nostrzyk>

Nastrzykać, a, ał, jednot. Nastrzyknać, nied. Nastrzykiwać l. strzykając, nalać, napuścić; naszprycować; strzyknąć, napuścić: N. z piersi mleka do oczu dziecicy dla odmoczenia ropy. **2. anat. wypełnić naczynie ciała masą zabarwioną, krzepnącą, łwsikać, wsprycować, łszprycować. 3. lek. = a) wstrzyknąć płynów leczniczych do przewodów ciała, przestrzykać, zastrzykać, naszprycować, łwsikać. b) przepelnić krwią naczynie włoskowate**: Na początku zapalenia naczyń włoskowate są nastrzyknięte. <Na+Strzykać>

Nastrzykanie, a, blm., czynność cz. Nastrzykać.

Nastrzykiwać, uje, iwał p. Nastrzykać.

Nastrzykiwanie, a, blm., czynność cz. Nastrzykiwać.

Nastrzyknać, nie, nął p. Nastrzykać.

Nastrzyknięcie, a, blm., Nastrzyknięcie czynność cz. **Nastrzyknać.**

Nastrzyknięcie, a, blm. p. Nastrzyknienie.

× **Nastuburzać, a, ał i × N. ś. p. Nastroszyć**: Woskiem ze świecy wąsiska sobie nastuburzał. Byk. <Na+Stuburzać>

× **Nastuburczanie, a, blm., czynność cz. Nastuburzać, nastroszanie.**

× **Nastuburczanie się, a, ś., blm., czynność cz. Nastuburzać ś., nastroszanie ś.**

× **Nastuburczenie, a, blm., czynność cz. Nastuburczyć, nastroszenie.**

× **Nastuburczenie się, a, ś., blm., czynność cz. Nastuburczyć ś., nastroszenie ś.**

× **Nastuburczyć, y, ył i × N. ś. p. Nastroszyć.** <Na+Stuburzyć>

Nastudjować się, uje ś., ował ś. nasycić ś. a. namordować ś. studjowaniem. <Na+Studjować>

Nastudzenie, a, blm., czynność cz. Nastudzić.

Nastudzić, i, ił l. czego = studząc jedno po drugim, ostudzić w wielkiej ilości: N. potraw. **2. co = napuścić w co zimna, wystudzić, wyziębić**: N. pokój. **N. ś. namęczyć ś. studzeniem.** <Na+Studzić>

Nastuga, i, lm. i bot. (genipa) roś. z rodziny marzanowatych. <?>

Nastukać się, a, ś., ał ś. namęczyć ś., stukając. <Na+Stukać>

† **Nastulka, i, lm. i p. Nastolka**: Ten ś. dziwuje twej osobie, drugi wspaniałej szacie i nastulce długiej. Mias. Nie pragnę ja podpierać eudzych drzwi ramiony i biegać za nastulką pańską jak szalony. Zbył.

Nasturan, u, lm. y min. p. Uranit. <?>

Nastureja, i, lm. e bot. l. (tropaeolum) roś. z rodziny nasturcjoowatych. Gatunek: N. z wyeczajna (t. majus). **2. p. Rukiew.** <Łć. nasturtium>

Nasturcjoowaty bot.: Nasturcjoowate a. Nasturcjoowe rośliny (tropaeoleae) rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych.

Nasturcjoowy przym. od Nastureja. Bot.: Rośliny nasturcjoowe p. **Nasturcjoowaty.**

Nastwarzać, a, ał stwarzając jedno po drugim, stworzyć w wielkiej ilości, natworzyć. <Na+Stwarzać>

Nastwarzanie, a, blm., czynność cz. Nastwarzać.

Nastygać, a, ał p. Nastygnać.

Nastyganie, a, blm., czynność cz. Nastygać.

Nastygi, ów, blp. zł. p. Nastka. <?>

Nastygnąć, nie, nął a. gł., nied. Nastygać l. stygnąc kolejno, ostygnać w wielkiej ilości. 2. a. Nadstygnać ostygnać nieco, zacząć stygnąć. <Na+Stygnać>

Nastygnięcie, a, blm., czynność cz. Nastygnąć.

[**Nastyрмаć, mie, mał, Nasztyрмаć**] *l. zwałić na kupę. 2. zrobić byle jak*: Tyś mi nastyрмаł, jakoś sám keiał. <Na+Styрмаć>

[**Nastyрманіе, a, blm.**] *czynność cz. Nastyрмаć.*

Nasubhastować, uje, ował nazajmować drogą subhastacji. N. ś. natrudzić ś. subhastowaniem. <Na+Subhastować>

Nasubhastowanie, a, blm., czynność cz. Nasubhastować.

× **Nasucie, a, blm., czynność cz. Nasuć.**

× **Nasuć, uje, uł nasypać**: [Nasuć otręby do kwaśnice]. Najęła jednego, obiecując mu N. magierkę pełną czerwonych złotych, aby Władysława zabił. Biel. M. Nasuli w wory pszenięc. Leop. Nasute skarby częstemi odwiedzinami wypróżniać ś. poczęły. Lel. Żwirami nasute czoło wynosi góra Zarnowa. Mick. <Na+Suć>

[**Nasujetować się, uje ś., ował ś.**] *nagryźć ś., namartwić ś., nafrasować ś., natrapić ś.* <Ukr. nasujatytysia>

Nasumitować się, uje ś., ował ś. natlomaczyć ś., naprzysięgać ś., nazaklinać ś. <Na+Sumitować ś.>

Nasunąć, nie, nął, nied. Nasuwać l. wsunąć na pewne miejsce, nagarnąć, naciągnąć: Nasun lepiej trzewik. Troc. N. czapkę na uszy. Kaptur tylko nasunął i pacierz swój kończył. Mick. Bryka krakowska z nasuniętą naprzód budką płócienną. Krasz. Brwi nasunione, osłupiałe oko. Mick. N. włosy na czoło. **2. namiószyć, posunąć nieco**: N. ławy. **3. a. Nadsunąć przysunąć nieco; sunąć, przybliżyć. 4. podsunąć, poddać**: N. komu myśl (=napomknąć mu). N. propozycję. Przyjaciółom nasunwał różne temata. Chm. Przyszłość ze swą niepewnością posępne myśli nasuwać zaczęła. Chm. Częstokroć mnie upominał i ganił nasuwane nowe doradzenia. Koss. Zarysowałem tu za ledwie estetyczny szkielec utworu; nie może on N. wyobrażenia o wielkich i wiecznotrwałych pięknościach jego. Chm. **N. ś. l. wsunąć ś. na co**: Nowa żwiru nasuwa ś. hydra, białe pletwy roztacza, łądy żyjące podbija. Mick. **2. sunąć ś., nadejść, przysunąć ś.**: W przedporannym mroku ktoś nasuwa ś, kijem podpierając kroku. Mick. **3. posp. usunąć ś. nieco, ustąpić ś., posunąć ś. nieco dla zrobienia miejsca**: Nasun ś., to i ja usiądę. **4. nawinąć ś., nasturczyć ś., zjawić ś.**: Nasunęła mi ś. szczęśliwa myśl (=przyszła do głowy). Nasuwał ś. środek do ocalenia. Rzew. Tu nasuwa ś. pytanie, czy... (=zachodzi). <Na+Sunąć>

Nasunienie, a, blm. p. Nasunięcie.

Nasunięcie, a l. blm., Nasunienie czynność cz. **Nasunąć. 2. lm. a mat. nazwa nadawana pewnemu działaniu w nowoczesnej teorii form algebrycznych.**

Nasuszać, a, ał p. Nasuszyć. Sł. wil.

Nasuszanie, a, blm., czynność cz. Nasuszać.

Nasuszenie, a, btm., czynność cz. **Nasuszyć**.
Nasuszyć, y, ył, nied. **Nasuszać** *suszac jedno po drugim, ususzyć w wielkiej ilości*: N. drzewa, grzybów, owoców. N. s. namęczyć s. suszeniem. <Na + Suszyć>

× **Nasuwać**, a, lm. e lek. *przyrząd do wprowadzania pętli w jamy ciała, w celu nalożenia jej u podstawy guzów, przeciek do wprowadzania pętli*, × pętlowód.

Nasuwać, a, ał i N. s. p. **Nasunąć**.
Nasunanie, a, btm., czynność cz. **Nasunąć**.
Nasunanie się, a s., btm., czynność cz. **Nasunąć** s.

† **Nasuwień**, wnia, lm. wniew, † **Nasuwie** *suknia zwierzechna, surdul*: Zbroją s. jeszcze przed świtanie i zwierzechnym nowym nasuwie odziewa barwy foremnej. P. Koch. Strzała schroniona w kolistym nasuwaniu zawisła. Żebr. <Na + *Suwień, od Suwać>

Nasuwka, i, lm. i l. a. **Objemka łącznik, łącznica, zworka, mufa, rodzaj szerokiej obręczy, kawala rurki przyjmującego w siebie końce dwóch rur**. 2. *pokrywka noża w strugu podwójnym*. 3. N. kleszczowa = *obrączka nasuwana na końce kleszczy, ażeby je utrzymać w stanie zamkniętym*. <Na + *Suwka, od Suwać>

Nasuwkowy przym. od **Nasuwka**: Kleszcze nasuwkowe = *kleszcze z nasuwką*.

Nasunnia, i, lm. e kol.: N. Symoniego = *przyrząd w postaci równi pochylonej do podnoszenia wozów wykolejonych*. <Na + *Sunnia, od Suwać>

× **Nasuwny**, × **Posuwny** *łatwo dający s. nasunąć*: Trzewik N. Troc.

[**Naswald**] p. **Naschwał**.

[**Naswarzenie**, a, btm.] czynność cz. **Naswarzyć**.

[**Naswarzyć**, y, ył] *nanarzać, nagderać*: Po wnie ojciec naswarzył wam. N. s. nasycić s. a. *namęczyć s., swarząc s.; nakłócić s., nasprzeczać s.*: Naswarzywszy s. a nie nie sprawiwszy, posłowie odjechali precz. Stryjk. <Na + Swarzyć>

Naswatać, a, ał i l. *swatając jedno po drugim, wiele osób wyswatać*: Naswatała już wiele pannie. 2. *kogo komu = swatając nastężyć, narucić*: Naswatał mi ją za żonę. N. s. nasycić s. a. *namęczyć s. swataniem*. <Na + Swatać>

Naswatanie, a, btm., czynność cz. **Naswatać**.

Naswawolenie, a, btm., czynność cz. **Naswawolić**, *naswywolenie, naswawolenie s., naswywolenie s.*
Naswawolenie się, a s., btm., czynność cz. **Naswawolić** s., *naswawolenie, naswywolenie, naswywolenie s.*

Naswawolić, i, il a. N. s., **Naswywolić** a. **Naswywolić** s. *nasycić s. a. namęczyć s., swawoląc; nafiłgować s., nadokazywać s.* <Na + Swawolić>

Naswędzenie, a, btm., czynność cz. **Naswędzić**.
Naswędzić, i, il *narobić swędu, naczudzić, nakłócić*. <Na + Swędzić>

Naswywolenie, a, btm., czynność cz. **Naswywolić**, *naswawolenie, naswawolenie s., naswywolenie s.*

Naswywolenie się, a s., btm., czynność cz. **Naswywolić** s., *naswawolenie, naswywolenie, naswawolenie s.*

Naswywolić, i, il a. N. s. p. **Naswawolić**.

Nasycać, a, ał i N. s. p. **Nasycać**.

Nasycałnia, i, lm. e kol. p. **Napawalnia**.

Nasycałość, i, btm. rz. od **Nasycałny**: Skoro woda zostanie ogrzana, wnet zwiększy s. i N. jej solę. Spas. Przen.: W kryzysach finansowych, rolniczych, politycznych podnosi s. kryminalna N. społeczeństwa. Spas. (= *usposobienie do wytwarzania zbrodniarzy*).

Nasycałny *możliwy do nasycenia*.

Nasycanie, a, btm., czynność cz. **Nasycać**.

Nasykanie się, a s., btm., czynność cz. **Nasycać** s.

Nasycenie, a, lm. a l. czynność cz. **Nasycić**: Najspodobniejszą do nasycenia jej (żądzy pomśczenia s.) zdała mu s. chwila obecna. Niem. 2. p. **Nasyceenie s.**: Lubił życie ze wszystkimi jego nasyceniami. Krasz. (= *zadowololeniami*).

Nasycenie się, a s., btm., **Nasycenie** czynność cz. **Nasycić** s.

Nasychać, a, ał p. **Naschnąć**.

Nasychanie, a, btm., czynność cz. **Nasychać**.

Nasycić, i, il, nied. **Nasycać** l. *zrobić sytym, nakarmić, napoić do sytości, napaść*: Nie nasyci głodnego pefen wór pieniędzy, jeśli chleba nie kupi. Pot. N. dziecię głodne chlebem. Troc. N. pragnienie = *ugasić*. 2. *przen. zadowolnić, zaspokoić, ukoić*: Nasycił nieugaszone miłości swojej zapady. Troc. Nie podniosę głowy, nasycen będąc utrapieniem i nędzą. Leop. (= *napelniony*). Ostatnie moje małżeństwo nasyciło mnie już za djabły; przysięgam już więcej s. nie żenić. L. (= *mam dosyć, przejadło mi s.*). N. czyją chciwość, łakomstwo. N. żądę zemsty. Nie mogłem N. oczu, patrząc na nią (= *napaść oczu*). Sknera, gdy mu skarbiec udało s. selwyzić, patrzy, i selnie, i oczu nie może N. Mick. 3. [N.] *napelnić, nasypać*: Nasycili sobie wory. 4. chem. i fiz. *napuścić jednego ciała w drugie tyle, ile tylko to ostatnie przyjąć może w siebie*: Związek nasyceny = *związek, w którym wartości chemiczne pierwiastków do składu wchodzących zobjętniają s. dokładnie i w którego budowie nie mamy potrzeby uciekać s. do przypuszczenia wielokrotnego wiązania s. pierwiastków jednostkami powinowactwa*. N. roztwór. Gdy roztworzyciel z roztworzonej istoty nie więcej już nie przyjmuje, znać, iż jest nasyceny. Krum. Roztwór, który już więcej w danej temperaturze rozpuszczonego ciała przyjąć nie może, zwiemy nasycenym. N. deskę olejem. Troc. N. podkłady kolejowe kreozotem. Barwa nasyciona = *nie mająca przymieszki światła białego* (jak np. w tęczu). N. magnes. N. powietrze parą. Przen.: Mrok nocny począł nasycać powietrze. Sienk. (= *napelniać*). N. s. l. *najeść s., napić s. do syta, zasycić s.* Przen.: Wypróżniły s. cysterny tak, iż nie było w mieście, skądby s. mogły N. bo pod miarką ludziom wody udzielało. Wuj. 2. *przen. zadowolnić s., zaspokoić s.*: Uszy słysząc, język mówią, ręce do siebie garząc, serce pożądając, nigdy s. nie nasycę. Prz. Nie mogłem s. N., patrząc na nią. Stasz. (= *napaść oczu*). *Przenstą i krwią ludzką s.* N. Troc. <Na + Sycić>

Nasyceń się, y s., ał s. *nasycić s. a. namęczyć s. syczeniem*: Jak s. to nadyma i nasyczy, zanim wystęka tę głupią godzinę. Bał. <Na + Syczeń>

Nasyłać, a, ał p. **Nasłać**.

Nasyłanie, a, btm., czynność cz. **Nasyłać**; ! **Nasęlanie**.

Nasyp, u, lm. y, × **Nasep** l. *ziemia nasypiana, okop, grobla, wał, kupa, wzgórek*: Nasypy kolejowe. 2. a. **Naspa** bud. *ziemia a. gruz na pulap ślepy dla ciepła nasypane, polepa*. <Na + SYP>
 [**Nasypacz**, a, lm. e] *ten, co napelnia wózki węglem*.

Nasypać, pie, pał, nied. **Nasypywać**, † **Nasypować** l. *wysypać na co, posypać po czym, naproszyć*: Jeszcze ja tobie piasku na oczy nasypię. Zabł.

(=pogrzebię cię, doczekam ś. twojej śmierci). Oblok-szy ś. we włosienicę, nasypała popiołu na głowę swoją. Wuj. N. komu piasku na głowę. Nasypywał żwiru brzemię. Mick. Nasyp imbiery na chleb. Troc. N. śmieci na podłogę. 2. co czym = *posypać, zasypać, przysypać, nalożyć*: N. chleb solą. Troc. N. groblę żwirem, piaskiem. 3. *wspać, nakłasić*: N. cukru w polewkę. Zimnego piasku w usta nasypię, a w gardło przekleństw. Słow. 4. *sypiąc, nagromadzić; sypiąc, zrobić; usypać; zsytać na kupę*: N. kupę zboża. Troc. Śniegu nasypało do sieni. Przen.: Krzysi nasypał komplementów pod miarę. Kaczk. 5. *sypiąc, napelnąć; nalożyć*: N. solą statek. Troc. N. poduszkę pierzem. N. kosz młyński. Troc. Nie nasypiesz dziurawego wora. Prz. 6. [N.] i żart. *nalać*: Nasyp mi gorzałki. N. piwa. N. ś. i. *sy-piąc ś., nalecieć, naproszyć ś.*: Nasypało ś. śniegu do sieni, sadzy z kominą. 2. *namęczyć ś. sypa-niem*. <Na + Sypać>

Nasypanie, a, blm., czynność cz. **Nasypać**.

Nasytać się, a ś., ał ś. p. **Nasypać ś.**

Nasypanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nasy-piwać ś.**

Nasypisto, a, lm. a, [Nasypowisko] *stary, od-wieczny nasyp, kurhan, mogiła, kopiec*: Przez lat 200 zaorywane N. ustąpiło w końcu pod naci-skiem pluga. Rol. Nasypiska żwaniackie leżały na drodze istnej wędrowni narodów. Rol.

Nasyпка, i, lm. i l. p. **Naspa**: Poduszki w nasy-pkach. 2. p. **Nadsypka**.

Nasypląć, a, ał *narobić syplów, naplątać*: Za-miast mi porządnie zwinąć bawełnę, tylko mi nasypiała. <Na + Sypać>

Nasyplanie, a, blm., czynność cz. **Nasypląć**.

†**Nasypować**, uje, ował i †N. ś. p. **Nasy-pać**. L.

†**Nasypowanie**, a, blm., czynność cz. **Nasypo-wać**, *nasypywanie*.

Nasypowe, ego, blm. *opłata za przejazd przez nasyp*: Nasypowego, podymnego, kopytkowego na przewozach nie będzie wolno brać nikomu, tylko kozakom. Jeż.

[**Nasypowisko**, a, lm. a] p. **Nasypisko**: Gruzy, nasypowiska i zwały rumowisk, całe pola gru-zów ostrych, zczerniałych od wieku. Ork.

Nasypowy przym. od **Nasyp**: Roboty, ziemia nasypowa. Mur N. = w którym odstęp, zostawiony między dwiema cienko murowanymi ścianami, wy-pełnił ś. kawałkami cegły i kamienia.

Nasypywać, uje, ywał i N. ś. p. **Nasypać**.

Nasypywanie, a, blm., czynność cz. **Nasypywać**.

Nasysać się, a ś., ał ś. i. dok. *nasyć ś. sy-saniem*. 2. × N. ś. nied. p. **Nassać ś.** <Na + Sysać, od SS>

†**Nasyt**, u, blm., †**Nasytek** *sytość, nasylenie ś.* <Na + SYT>

†**Nasytek**, tku, blm. p. **Nasyt**: Tatarowie do nasytku chcą swoją krew i łupieżą natuczywszy, do Rusi odwrócić. Błaz.

× **Nasytnie** przys. od **Nasytny**. L.

× **Nasytność**, i, blm. rz. od **Nasytny**.

× **Nasytny** *możliwy do nasyenia*.

Nasz, [Naszy, Naski] z. dzierzawczy od **My** i. *należący do nas*: N. dom. Nasze rzeczy. To nasze, co za swoją użyjemy pracą. Dzw. Ten tylko moment czasu N., w którym żyjemy. L. 2. *w jakiegokolwiek łączności z nami zostający*: Nasi rodzice. Nasi przodkowie. Ojeze N., któryś jest w niebiesiech! Ojezyna nasza. Historia nasza. N. ksiądz pleban. Nasze towarzystwo (=z nas

złożone). N. rodak, ziomek. Za naszych czasów. Nasza praca. Nasze starania. Z naszej łaski. Za naszą prośbą, za naszym pośrednictwem. Roku od narodzenia Chrystusa Pana 1768-go, panowania zaś Naszego — czwartego. Dobra nasza! (dom. sprawa = *nasza wygrana! górą nasi!*). Hajże haj, dobra nasza, dobra nasza, wiedzie nam ś. wyśmienicie! Czart. A. Hejno! Dobra nasza bez marjasza. Mick. [Oj nasza!] (okrzyk weselny). 3. *swój, nie obcy*: N., czy nie N.? Troc (w wojsku = *kto idzie?*). Jednego z naszych zabito. Troc. Nasi do broni skozyli. Troc. Często na awanpostach N. z Francuzem gada. Mick. Ledwie narodu mego pieśni wojenne usłyszał, poskoczyłem ku naszym. Mick. Żart.: On pocho-dzi z naszych (=z Żydów). [Nasi] = *rodzice*. N. przemysł (= *swojski, krajowy*). Nasze wyroby, to-wary. 4. *o którym mówimy*: Stefan Garczyński, młody entuzjasta, którego poeta N. (mowa tu o Mickiewiczu) poznał jeseze w Berlinie. Chm. 5. bot.: †Lebiodka nasza p. **Lebiodka**. **Po naszem** przys. *na nasz sposób, jak to u nas*. <N>

Naszachrować, uje, ował *narobić szachrajstw*. N. ś. *nasyć ś. szachrowaniem*. <Na + Szachrować>

Naszachrowanie, a, blm., czynność cz. **Naszachrować**.

Naszać, a, ał i N. ś. p. **Nieść**.

Naszadzenie, a, blm. i. czynność cz. **Naszadzić**. 2. × N. czynność cz. **Naszadzić**.

Naszadzić, i, ił i. × N. *pokryć szronem*: Dziś mocno naszadziło (= *sadź obficie wystąpiła np. na drzewach, pojawił ś. szron w wielkiej ilości*). Drze-wa naszadzone. 2. [N.] = a) *naczochrąć, rozczochrać, postawić włosy na jeża*. b) *wytargać*. <Na + Szadzić>

× **Naszadzić**, eje, ał *posiwieć nieco*: Włos mu już mocno naszadziak. <Na + Szadzić>

Naszafować, uje, ował *szafując ustawicznie, wy-szafować w wielkiej ilości*. N. ś. *nasyć ś. a. natrudzić ś. szafowaniem*. <Na + Szafować>

Naszafowanie, a, blm., czynność cz. **Naszafować**.

Naszaleć się, eje ś., ał ś. *nasyć ś. a. namęczyć ś. szaleństwami, nawarjować ś.*: Najadł ś. ziela, z którego, naszalawszy ś., umarł. Sien. <Na + Szaleć>

[**Naszalenie**, a, blm.] czynność cz. **Naszalić**.

[**Naszalić**, i, ił, **Naszalamanić**] *nawodzić, natu-manić, nabalamucić, natrudzić kogo*. <Na + Szalić>

[**Naszalamanić**, i, ił] p. **Naszalić**. <Na + Szalamanić>

[**Naszalamanienie**, a, blm.] czynność cz. **Naszalamanić**.

Naszamotoać się, cze ś., tał ś. *naszarpać ś., natarmosić ś.*: A żebyś wiedział, com ś. nie naszamotoła, nie napląkała! Sew. <Na + Szamotoać ś.>

Naszanie, a, blm., czynność cz. **Naszarc**.

Naszargać, a, ał i. *szargając ustawicznie, wiele zaszargać*. 2. = **Nadszargać**. N. ś. *namęczyć ś., naciępieć ś., szargając ś.* <Na + Szargać>

Naszarganie, a, blm., czynność cz. **Naszargać**.

Naszarpać, ple, pał i. *szarpiąc, nagromadzić, nabrać*: N. pierza, szarpi, gałganków. Już więcej naszarpał, niż oni. Nar. Jehey! Cała kupa! Siła ludzi naszarpał. Sienk. 2. a. N. ś. *nasyć ś. szarpaniem*: N. a. N. ś. czyjej opinji, sławy. Skrycie ś. mnie naszarpałi, nawet i jawnie szczypali. Ryb. N. ś. i. p. wyż. 2. *namęczyć ś. szarpaniem a. szarpaniem ś.* <Na + Szarpać>

Naszarpianie, a, blm., czynność cz. **Naszarpać**.
Naszastać, a, ał I. = **Nadszastać**: N. majątku, zdrowia. 2. [N.] *z pośpiechem czego narobić, szereg. napisać*: N. wnet arkusz papieru. N. ś. I. czego = *nasycić ś. szustaniem*: Niemal ś. naszastał majątku, zdrowia. 2. *nasycić ś. a. namęczyć ś. szustaniem ś.; naszwędać ś.*: Naszastał ś. po salonach, po świecie. <Na + Szastać>

Naszastanie, a, blm., czynność cz. **Naszastać**.
Naszatkować, uje, ował *szatkując nakrając*: N. kapusty. Między naszatkowaną kapustę miesza drobno pokrajane kwaśne jabłka. Kluk. Przen.: Szczęście ich, że przed granatami uciekli, bo byłym ich naszatkował, jak kapusty. Sienk. (= *naciął, nasiekił, narąbał*). <Na + Szatkować>

Naszatkowanie, a, blm., czynność cz. **Naszatkować**.

† **Naszcie**, a, Im. a = **Najście**. Ocz. <Na + I(D)>

Naszcząć, y, ał, × **Naszczuć**, [Najszcząć] w co, na co = *oddać, wypuścić moc w co a. na co*: N. do noenika. Pies naszczał na ścianę. <Na + Szczać>

Naszczanie, a, blm., czynność cz. **Naszczuć**.

Naszczebiotać się, cze ś., tał ś. *szczebiotaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Szczebiotać>

Naszczebiotanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naszczebiotać ś.**

× **Naszczuć**, y, ał p. **Naszczuć**.
Naszczekać, a, ał, × **Nadszczekać** rub. na kogo = *nagadać na kogo, plotek na kogo narobić, oczernić, obmówić kogo*: Ekonom naszcekał na mnie przed panem. Śl. wil. N. ś. *szczekaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.*: Gdy ś. do woli naszceka pies, podrzuconą karmią uspokaja ś. Pileh. <Na + Szczekać>

Naszczekanie, a, blm., czynność cz. **Naszczekać**.
Naszczekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naszczekać ś.**

Naszczekiwać, uje, iwał, × **Nadszczekiwać** I. *szczekać z przzerwami, potrochu*: Psy naszczekują. Psy naszczekują na zebra. 2. myśl: N. co = *oznajmiać głosem pobyt jakiegos zwierza*: Kiedy pod starym dzika bukiem psi naszczekują, on tylko poziera. Pot.

Naszczekiwanie, a, blm., czynność cz. **Naszczekiwać**: O uszy podróżnych odbiło ś. dalekie psów N. Jeż (= *głos psów naszczekujących*).

Naszczepać, pie, pał, nied. **Naszczepiwać** *szczepiąc kolejno, wiele czego poszczepać, nalupać*: Gęsto naszczepane lęczywa paliła. Otw. <Na + Szczepać>

Naszczepanie, a, blm., czynność cz. **Naszczepać**.

Naszczepiać, a, ał p. **Naszczepić**.
Naszczepianie, a, blm., czynność cz. **Naszczepiać**.

Naszczepić, i, il, nied. **Naszczepiać** I. × N. *nieco rozszczepić, nieco rozłupać; nadszczepać, nadszczepić, nalupać*: Naszczepiam drzewa, na końcu rozszczepiam. Kn. Naszczep tego kija. Troc. Przen.: Dobrej powieści czyjej N., sławę czyją zelżył. Mącz. (= *zaszkodzić komu w opinii ludzkiej*). 2. *szczepiąc kolejno, w wielkiej ilości poszczepić*: Naszczepilem drzew rodzaju wszelkiego. Wuj. Zielone latorostki nowo naszczepione. Ryb. Naszczepił gaj. Leop. Przen.: Rodzice taki owoc z synów swoich zbierać muszą, jakiego swym zbytym dozwalaniem im swej woli nasadzili a naszczepili. Rej. Naszczepił dobrych obyczajów. Śl. wil. <Na + Szczepić>

Naszczepienie, a, blm., czynność cz. **Naszczepić**.

Naszczepiwać, uje, ywał p. **Naszczepać**.
Naszczepywanie, a, blm., czynność cz. **Naszczepiwać**.

Naszczerberbić, a, ał p. **Naszczerberbić**.
Naszczerberbianie, a, blm., czynność cz. **Naszczerberbić**.

Naszczerberbić, i, il, **Nadszczerberbić**, nied. **Naszczerberbić** I. *nieco wyszczerberbić*: N. noża. 2. przen. *nadpsuć, nadwerężyć, nadwątlić, uszczuplić*: Woleliby gardło dać, niż najmniej N. poczciwości. Górn. Dla ojczyzny gotowi majątność i gardło swe tracić, a przeciwy sławy swej najmniejszego kęsa nie chcieli N. Kosz. Dwojako w tym prawa swego naszczerberbił. Żarn. Srożej ś. mszczą naszczerberbiomych wolności, niżeli ś. za ich wydzieraniem opierają. Bud. B. <Na + Szczerberbić>

Naszczerberbienie, a, blm., czynność cz. **Naszczerberbić**: Pilnuje, zabiega, ulata z naszczerberbieniem zdrowia i z niebezpieczeństwem żywota. Górn.

Naszczędzenie, a, blm., czynność cz. **Naszczędzić**.

Naszczędzić, i, il *szczędząc ustawicznie, wiele oszczędzić*. <Na + Szczędzić>

[**Naszczętnie**, **Na szczęt**, **Na scet**] *do szczętu, zupełnie, ze szczętem, z kretelem*. <Na + Szczeńt>

× **Naszczknać**, nie, nał, × **Naszczykać** *narwać, narzywać*. <Na + Szczknać>

× **Naszczknić**, a, blm., czynność cz. **Naszczknać**.

Naszczucie, a, blm., czynność cz. **Naszczuć**.

Naszczuć, uje, ul, × **Naszczuć**, nied. **Naszczuć** I. *szczyjąc jedno po drugim, wielką ilość poszczuć*: N. zajęcy echartami. 2. co na co = *szczyjąc, pobudzić do gonienia za czym*. 3. przen.: N. kogo na kogo = *poduszczyć, podburzyć, podjudzić, podbechtać*: Wasz to minister na mnie naszczył całą Europę. Krasz. <Na + Szczać>

Naszczurzenie, a, blm., czynność cz. **Naszczurzyć**.

Naszczurzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Naszczurzyć ś.**

Naszczurzyć, y, ył uszy a. uszu, a. N. ś. *podnieść uszy, nadstawić uszu*: Pies naszczurzył uszy i począł niespokojnie wietrzyć. Naszczurzył ucha, usłyszał tentent kopyt końskich za murem. Kaezk. Czasem zła jestem, ach, zła... więc kotka uszczypnę, i w dobry wpadam humor, tak to ś. naszczurzy. Uj. <Na + Szczurzyć>

× **Naszczuwacz**, a, Im. e *ten, co naszczuwa; podszczuwacz*: Boże ucho waj przygody a nieszczęścia, tedy wnet naszczuwacze zaskakują. Rej.

Naszczuwać, a, ał p. **Naszczuć**.
Naszczuwanie, a, blm., czynność cz. **Naszczuwać**.

× **Naszczuć**, a, ał p. **Naszczuć**.
× **Naszczwanie**, a, blm., czynność cz. **Naszczuć**, *naszczucie*.

Naszczycenie się, a ś., blm., czynność cz. **Naszczycić ś.**

Naszczycić się, i ś., il ś. *szczyeniem ś. nasycić ś.* <Na + Szczyćić ś.>

× **Naszczykać**, a, ał p. **Naszczknać**: Pójdę N. kwiatów i łoża uściele. Przyb. <Na + Szczykać>

× **Naszczykanie**, a, blm., czynność cz. **Naszczykać**.

Naszczypać, pie, pał, jednot. × **Naszczypnąć** I. *szczyjąc ustawicznie, bardzo poszczypać*: Na-

szczypał go w policzki. 2. *szczypiąc, wiele narwać*: Liściea ręką panięską naszczypie. Toł. N. s. *szczypaniem nasycić s. a. namęczyć s.* <Na + Szczytać>

Naszczypanie, a, bfm., czynność cz. Naszczypać.

Naszczypanie się, a s., bfm., czynność cz. Naszczypać s.

[**Naszczypiórek, rku, lm. rki**] *szczypiórek*: U czosteńka (= czosnku) naścipiórek zielony. <Na + Szczypiórek>

× **Naszczypnąć, nie, nał p. Naszczypać.**

× **Naszczygnięcie, a, bfm., czynność cz. Naszczypnąć.**

Naszczytek, tka, lm. tki, Akroterjum bud. 1. podstawa w balustradzie. 2. pjeDESTAL na szczytce gmachu dla ustawienia kolumny. <Na + Szczytek>

† **Naszejnik, a, lm. i p. Naszyjnik**: N. koński. Mącz.

Naszelnik, a, lm. i p. Naszyjnik. <Zam. Naszyjnik>

Naszemrać się, rze s., rał s. szemraniem nasycić s. <Na + Szemrać>

Naszemranie się, a s., bfm., czynność cz. Naszemrać s.

Naszepnąć, nie, nał p. Naszeptać: Taką mu piosnkę naszepnął Bóg. Syrok. <Na + Szepnąć>

Naszepnięcie, a, bfm., czynność cz. Naszepnąć.

Naszeptać, cze, tał, jednod. Naszepnąć, nied.

Naszeptywać I. szeptem nagadać: N. komu do ucha. N. komu do ucha plotek. Przen.: × Naszeptał mu nienawiści. St. wil. (= *podszepłami go rozjątrzył*). 2. × N. co = *szeptem napelnić*: Syrena tak ci pięknie ucho naszepce, iż ani sam wzwiesz, kiedy s. zanurysz. Rej. N. s. *szeptaniem nasycić s. a. namęczyć s.*: Naszeptaly s. z sobą. <Na + Szeptać>

Naszeptanie, a, bfm., czynność cz. Naszeptać.

Naszeptanie się, a s., bfm., czynność cz. Naszeptać s.

Naszeptywać, uje, ywał p. Naszeptać.

Naszeptywanie, a, bfm., czynność cz. Naszeptywać.

[**Naszerszały**] *nadęty, naburmuszony.* <Na + *Szerszały, por. Szerść, Szorstki, Szerszeń i t. p.>

[**Naszerszczenie się, a s., bfm.**] czynność cz. Naszerszić s.

[**Naszerszelenie się, a s., bfm.**] czynność cz. Naszerszelić s.

[**Naszerszelić się, i s., il s.**] p. Naszerszić s. <p. Naszerszały>

[**Naszerszelony**] *nastrzepiony, najeżony.*

[**Naszerszenie się, i s., il s.**] p. Naszerszić s. <Na + *Szerszeń s., od Szerszeń>

[**Naszerszenienie się, a s., bfm.**] czynność cz. Naszerszenieć s.

[**Naszerszić się, i s., il s.**] I. a. [**Naszerszelić s., Naszerszenieć s.**] *najeżyć s. 2. nachmurzyć s.* <Na + *Szerszić s., od Szerść>

Naszkałować, uje, ował szkałując jednego po drugim, wielu oszkałować. <Na + Szkałować>

Naszkałowanie, a, bfm., czynność cz. Naszkałować.

Naszkiecować, uje, ował co = zrobić szkie czegoś, narysować a. przedstawić coś pobieżnie, w ogólnych zarysach: Przygotowawszy kawał kartonu, naszkicował cudownie owe morze i brzegi. Krasz. (Grażyna dawała) nowe wcielenie tego ideału męskiej niewiasty, jaki już w „Żywili,” a potem

w „Świtezi” był naszkicowany. Chm. <Na + Szkiecować>

Naszkiecowanie, a, bfm., czynność cz. Naszkicować.

Naszkliwny hist.: Błonka naszqliwna = a) *środkowa warstwa narządu szqliwnego w pęcherzyku żółtym*; b) *blonka, pokrywająca szqliwo zęba.* <Na + *Szqliwny, od Szqliwo>

[**Naszkodować, uje, ował**] *narobić szkód, strat.* [N. s.] *nacierpieć s. szkód, strat.* <Na + Szkodować>

[**Naszkodowanie, a, bfm.**] czynność cz. Naszkodować.

[**Naszkodowanie się, a s., bfm.**] czynność cz. Naszkodować s.

Naszkodzenie, a, bfm., czynność cz. Naszkodzić.

Naszkodzić, i, il komu = szkodząc ustawnicznie, w wielu rzeczach zaszkodzić. <Na + Szkodzić>

Naszlachtować, uje, ował (bydła) = narznąć, nabić bydła. <Na + Szlachtować>

Naszlachtowanie, a, bfm., czynność cz. Naszlachtować.

† **Naszładować, uje, ował p. Naśladować.**

† **Naszładowanie, a, bfm., czynność cz. Naśladować, naśladowanie.**

† **Naszładownik, a, lm. cy p. Naśladowca**: Ci, którzy bez potomstwa blizkich szczytków i naszładowników swych zemną... St. lit.

Naszłak, a, lm. i powr. hak obrzumi przy saniach (p. Sanie), na który zakłada s. koniec liny. <Z Nm. Nachschlag(elhaken)>

† **Naszlednik, a, lm. ey p. Naśladowca.**

† **Naszlifować, uje, ował szlifując jedno po drugim, wiele oszlifować.** <Na + Szlifować>

Naszlifowanie, a, bfm., czynność cz. Naszlifować.

Naszlochac się, a s., at s. szlochaniem namęczyć s.: A wy, biedne kobiecieńska, tylko s. darmo naszlochacie. Krasz. <Na + Szlochac>

Naszlochanie się, a s., bfm., czynność cz. Naszlochac s.

Naszłapać się, pie s., pał s. namęczyć s., szłapiąc: Nadechodzi jesień, niemało naszłapiemy s. po błocie. <Na + Szłapać>

Naszłapanie się, a s., bfm., czynność cz. Naszłapać s.

[**Naszmulac, a, at**] I. *natrudzić, namozolić. 2. nabrudzić, nawalać.* [N. s.] I. *natrudzić s., namozolić s. 2. nabrudzić s., nawalać s.*: Naszmulacem s. dość koło tej roboty. <Na + Szmulac>

[**Naszmulanie, a, bfm.**] czynność cz. Naszmulac.

[**Naszmulanie się, a s., bfm.**] czynność cz. Naszmulac s.

[**Nasznik, a, lm. i**] p. Naszyjnik. <Zam. Naszyjnik>

Naszorować, uje, ował szorując jedno po drugim, wiele wyszorować. N. s. szorowaniem namęczyć s. <Na + Szorować>

Naszorowanie, a, bfm., czynność cz. Naszorować.

Naszorowanie się, a s., bfm., czynność cz. Naszorować s.

Naszperac się, a s., at s. nasycić s. a. namęczyć s. szperaniem. <Na + Szperac>

Naszperanie się, a s., bfm., czynność cz. Naszperac s.

Naszpikować, uje, ował, [Naszpikować] I. słonią co nadziać, nakcać w co słoniny: N. zajęca, pieczeń. [Cąber szpérka naśpikują]. 2. przen. *śrulam a. grankulkami gęsto postrzelić*: N. na polowaniu niedźwiedzia, wilka. 3. przen. *napstrzyć*

czym, *nawsadzać gęsto czego*: N. mowę cytatami. <Na + Szpikować>

Naszpikowanie, a, bfm., czynność cz. **Naszpikować**.

Naszpilkować, uje, ował i. *szpilkami gęsto nakłóć*. 2. *szpilek natkać, nawsadzać*. 3. *ponakłówać czym jakby szpilkami*: Cytrynę gęsto goździkami N. Haur. Naszpilkowano Francuzów dużo, a nawet i tego, co siedział w osobie króla, postrzelono naostatek w głowę. Pas. (=poraniono strzałami). 4. [N.] p. **Naszpikować**: Ciasto naszpilkowane słonią. <Na + Szpilkować>

Naszpilkowanie, a, bfm., czynność cz. **Naszpilkować**.

† **Naszpiżować**, uje, ował p. **Naśpiżować**.

† **Naszpiżowanie**, a, bfm., czynność cz. **Naszpiżować**.

† **Naszpocenie**, a, bfm., czynność cz. **Naszpocić**.

† **Naszpocić**, i, ii *szpetności nabawić*: Jeśli by dziecię na jedną stronę oczyma nakrzywiło, tedy na onę stronę postawić świecę, żeby zasię onym światłem wzrok naszpocony uprostował ś. Spiez. <Na + Szpocić>

Naszprycować, uje, ował, **Naszprycować** *szprycując, płyn w co napuścić, nastrzykać*. <Na + Szprycować>

Naszprycowanie, a, bfm., czynność cz. **Naszprycować**.

Naszpuntować, uje, ował i. *szpuntując jedno po drugim, wiele a. pewną ilość poszpuntować, pozatykać czopem*: Naszpuntował 20 beczek piwa. 2. × N. dok. i nied. *szpuntując napętnić*: Łakomecy skrzynie swoje a worki naszpuntujać, nigdy nie mają sytości. Gil. 3. [N.] *namówić*. <Na + Szpuntować>

Naszpuntowanie, a, bfm., czynność cz. **Naszpuntować**.

× **Naszramować**, uje, ował *szramą naznaczyć*. Das. <Na + Szramować>

× **Naszramowanie**, a, bfm., czynność cz. **Naszramować**.

Naszrubować, uje, ował p. **Naśrubować**. <Na + Szrubować>

Naszrubowanie, a, bfm., czynność cz. **Naszrubować**, *naśrubowanie*.

Nasztakować, uje, ował *kosz. poustawić sztaki do pleceni koszyka, umocowując je w drwie*. <Na + Sztakować>

Nasztakowanie, a, bfm., czynność cz. **Nasztakować**.

† **Naszto** forma rzeczownikowa im. biernego rodz. ni. od **Najsć**: Wiem jednego, kogo N. na dom i urąbano. Gór. <Na + CHOD>

[**Nasztorcować się**, uje ś., ował ś.] *nałstawić ś., nastawić ś., postawić ś.* <Na + Sztorcować>

[**Nasztorcowanie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Nasztorcować ś.**

Nasztukować, uje, ował = **Nadsztukować**: Jeden i to mały tomik, nie możnaby go N., powiększyć? Krasz. <Na + Sztukować>

Nasztukowanie, a, bfm., czynność cz. **Nasztukować**, *nadsztukowanie*: [Dla naştukowania sobie pazurów].

Naszturchać, a, ai, **Naszturgać**, **Naszturkać** *szturchając ustawicznie, wiele razy szturchać*: Giestami żwawemi natryksał mię i jak chciał naszturchał. L. N. ś. *szturchaniem nasycić ś.* <Na + Szturchać>

Naszturchanie, a, bfm., czynność cz. **Naszturchać**.

Naszturchanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Naszturchać ś.**

Naszturgać, a, ai i N. ś. p. **Naszturchać**. <Na + Szturgać>

Naszturganie, a, bfm., czynność cz. **Naszturgać**. **Naszturganie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Naszturgać ś.**

Naszturkać, a, ai i N. ś. p. **Naszturchać**. <Zam. Naszturchać>

Naszturkanie, a, bfm., czynność cz. **Naszturkać**. **Naszturkanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Naszturkać ś.**

Naszturmować się, uje ś., ował ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. szturmowaniem*. <Na + Szturmować>

Naszturmowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Naszturmować ś.**

Naszychować, uje, ował i. *czego = sztychując jedno po drugim, wiele wyszychować, sztychów narobić*: N. obrazków, map. 2. × N. *co czym = nabijać czego na co*: Każę cię ćwiertować i ćwierciami twojemi pale N. Paszk. <Na + Szychować>

Naszychowanie, a, bfm., czynność cz. **Naszychować**.

Naszyftować, uje, ował i. *czego = sztyfując jedno po drugim, wiele wyszyftować*. 2. *kogo = przygotować na co*: Jerzy przyjedzie do Robowa, tam go trzeba złapać, trzeba N. Ottona, namówić Maksa. Krasz. <Na + Szyftować>

Naszyftowanie, a, bfm., czynność cz. **Naszyftować**.

[**Naszyrmać**, mie, ma] p. **Nastyrmać**.

[**Naszyrmanie**, a, bfm.] czynność cz. **Naszyrmać**.

Naszywnić, i, ii *przez krochmalenie sztywnym uczynić, nakrochmalić, wyszywnić*: N. kołnierzyki, mankiety. <Na + *Szywnić>

Naszywnienie, a, bfm., czynność cz. **Naszywnić**.

Naszukać się, a ś., ai ś. *szukaniem namęczyć ś.*: Naszukawszy ś. po wszystkich drogach, nie znaleźli ich. Wuj. <Na + Szukać>

Naszukanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Naszukać ś.**

Naszumieć, i, ai *szumu narobić, nahałasować*. N. ś. *szumięciem nasycić ś., nahałasować ś.* <Na + Szumieć>

Naszumienie, a, bfm., czynność cz. **Naszumieć**. **Naszumienie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Naszumieć ś.**

† **Naszuwie**, a, im. a p. **Nasuwień**: N. kozackie. Ust. cen. <?>

Naszwarzować, uje, ował i. *co = uczernić, wyszwarcować*: N. wasy. 2. *czego = szwarcując jedno po drugim, wiele przeszwarzować, naprzemycać*: N. towarów. <Na + Szwarzować>

Naszwarzowanie, a, bfm., czynność cz. **Naszwarzować**.

Naszwędać się, a ś., ai ś. *szwędaniem ś. nasycić ś. a. namęczyć ś., nalazić ś., nawalać ś.* <Na Szwędać ś.>

Naszwędanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Naszwędać ś.**

[**Naszy**] p. **Nasz**: N. lud.

Naszychować, uje, ował *szychem wyszyć, wyhaflować*: Na samym wierzchu wieży był orzeł, misternie narządzony, iljami białymi piersi naszychowane mając. Goł. <Na + Szychować>

Naszychowanie, a, bfm., czynność cz. **Naszychować**.

Naszychtować, uje, ował I. w *szychty naszcha-*
dać: Drzewa N. 2. †N. czym = *opatrzyć, zaopatrzyć*: Stwórca niektóre zwierzęta gestą siercią i szceciunami naszychtował. Górń. Dokądże plynem, dokąd ś. pławimy, naszychtowawszy żaglami okręty? L. Jakim takim ćwiczeniem domowym wzdry też sobie główkę naszychtuje. Rej. Jakoż ś. (mieszek) obłamał łoni, a trudno ji N., kiedy niemasz co weń schować. Rej. 3. †N. *nakierować*: Tam zaraz ś. udała, gdzie miłość swe żagle ślepa naszychtowała. Tw. Nie przydawała zwierzchności (= powagi) mówiącemu łakoma cheiwość albo naszychtowana przedtym słuchających wiadomość. Błaż. <Na + Szychtować>

Naszychtowanie, a, bfm., czynność cz. Naszychtować.

Naszycie, a, bfm., czynność cz. Naszyć.

Naszycie się, a ś., bfm., czynność cz. Naszyć ś.
Naszyc, uje, ył, nied. Naszywać I. co czym a. co w co a. × co do czego a. na co = *przyszyć co na wierzchniej stronie czego*: N. guziki do sukni. Sl. wil. Naszył wstęgę na kraj szaty. Troc. N. suknię wstążkami, kołnierz galonem. Każda z nich (= meszt) złocistą naszywana gwiazdą. Mick. Wdział jakę z białego jedwabiu, naszytą w złote gryfy. Sienk. 2. czego = *szycąc jedno po drugim, wiele czego uszyć*: Naszyła koszul dla mnie. Naszył sobie odzienia (= *każał naszyć, nasprawił*). N. ś. *szyciem namężyć ś.* <Na + Szyć>

Naszydzenie, a, bfm., czynność cz. Naszydzić.

Naszydzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Naszydzić ś.

Naszydzić, i, ił z kogo = szydząc przez czas dłuższy, bardzo wyszydzić, nalepić, nadwicić, zażartować, naśmiać ś. N. ś. *szydzeniem nasycić ś.* <Na + Szydzić>

Naszyjek, jka, lm. jki I. × N. p. **Naszyjnik**. 2. bud. *gzymysik gotycki, opasujący szyjkę dwulicza pod stojącym na niej kwiatonem*. <Na + *Szyjek, od Szyja>

Naszyjnik, a, lm. i, †Naszejnik I. a. × **Naszyjek**, × **Oszyjnik** *ozdoba na szyję*: N. z pereł. 2. *obręcz, wkładana więźniom na szyję*: Kajdan i naszyjników żelaznych nie było pod ręką. Rol. 3. a. część. **Naszelnik**, [**Nalesznik**, **Naszyjnik**, **Nasznik**, **Naszyk**, **Noszennik**] *pas rzemienny od chomała do kołca dyszla przymocowany dla kierowania nim*. 4. myśl. *obroża kołczasta*. <Na + Szyjnik, od Szyja>

Naszyjnikowy przym. od **Naszyjnik**: Srebrne naszyjniki, czyli grzywny naszyjnikowe w kształcie obręczy.

× **Naszyjny** *na szyi noszony*: Klejnoty naszyjne. Nar.

[**Naszyk**, a, lm. ij] p. **Naszyjnik**.

Naszykanować, uje, ował kogo = *naprzestawiać, nadokuczać komu, szykanować*. N. ś. *nasycić ś. szykanowaniem*. <Na + Szykanować>

Naszykanowanie, a, bfm., czynność cz. Naszykanować.

Naszykanowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Naszykanować ś.

Naszykować, uje, ował *przygotować, przyszykować*. N. ś. *przygotować ś., przyszykować ś.* <Na + Szykować>

Naszykowanie, a, bfm., czynność cz. Naszykować.

Naszykowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Naszykować ś.

Naszyniec, ńca, lm. ńce, Czackja bot. (czackia, anthericum) *ros. z rodziny liljowatych*. Gatunek: N. okazały a. Pajęczygon (cz. Iliastrum). <?>

† **Naszyniec, ńca, lm. ńcy a. ńce, [Naszyniec]** *jeleń z naszych, rodak, ziomek*: Nieprzyjaciele i naszyńce w jedno byli zmieszani. Pileh. Jest N., swój, powinny, brat rodzony, a jest człowiek zły, niepobożny, rzeczypospolitej szkodliwy. Górs. J. Nie każdy z naszyńców, nie czytawszy historii inflanckiej, na doskonałą zdobycę ś. mógł wiadomość. Hylz. <Od Nasz>

[**Naszynik, a, lm. ij**] p. **Naszynnik**.

† **Naszyniony nachylony**: Piastuje go na łonie, a lepiejby było, żeby mu naszynionego karku przyłamała. Tw. <Na + Szyniony, od Szynać>

[**Naszyński, Nasiński**] *swajski, ojczysty*. <Od Nasz>

Naszywać, a, ał p. Naszyć.

Naszywanie, a, bfm., czynność cz. Naszywać.
Naszywka, i, lm. i tasienka a. galonik *na ramieniu a. rękawie u żołnierzy*: Podoficer ma dwie lub trzy naszywki na ramieniu. N. na rękawie (= *szewron*). <Od Naszywać>

Naści! p. 2. **Na**: Choć mówi: N., wprzód obaczyć, jeśli co ma w garści. Haur. <Na + Ż(e) + Ci>

Naściągac, a, ał ściągając jedno po drugim, wiele ściągac: Nad ranem kuternoga, wielki do wszystkiego mechanik i znawca, naściagał gałęzi, których obfity zapas był przygotowany, obsypał je ziemią i sporządził piec węglarski. Jun. Chowański z załóg po Smoleńszczyźnie rozłożonych do 28,000 wojska naściagał. Moracz. N. ś. *ściągając ś. kolejno, zebrać ś. w wielkiej liczbie, nabierać ś., naschodzić ś.*: Że to była pora jesienia, kiedy w polu i w lesie roboty mniej, naściagało ś. dużo. Krasz. <Na + Ściągać>

Naściąganie, a, bfm., czynność cz. Naściągac.
Naściąganie się, a ś., bfm., czynność cz. Naściągac ś.

[**Naściabić się, i ś., ił ś.**] *wsunąć ś.*: Szyja od zbanka naściabiła ś. chartowi na kark. <Na + Seibić>

[**Naściwienie się, a ś., bfm.**] *czynność cz. Naściwić ś.*

† **Naście, a, lm. a p. Najście**: Podrapawszy twarz, a drzwi porąbawszy, opisze N. na dom na onego, którego samże ranil, i pozowie pierwej o N. domowe, niż o rany. Górń. Zasadzki podróżne, gwałty i naście domowe burgrabia sądzi. Sz. <Zam. Najście, Na + I(D)>

[**Naście, i, bfp.**] *przrzęd do noszenia ciężarów, nosidła, sądy, szady, koromysło*. <? Por. Snać = narzędzie>

† **Naściebać, bie, hał nawlec, nanizac**: Niektórzy naściebawszy piwonjowych ziarenek na sznurerek, dzieciom na szyję zawieszają miasto paciorków. Syr. <Na + Ściebać>

† **Naściebanie, a, bfm., czynność cz. Naściebać.**
Naściekać, a, ał ściekając kolejno, ściec w wielkiej ilości. <Na + Ściekać>

Naściekanie, a, bfm., czynność cz. Naściekać.

× **Naścielać, a, ał p. 2. Naślać**. <Na + *Ściełać, od ŚCIEŁ/STOŁ>

× **Naścielanie, a, bfm., czynność cz. Naścielać.**

[**Naścielenie, a, bfm.**] *czynność cz. Naścielić.*

[**Naścielić, i, ił**] p. 2. **Naślać**: Zaprowadzili go pod drzewo, gdzie mu naścielili siana, i tam go złożyli. Kacz. <Na + Ścielić>

× **Naścielisko**, a, lm. a *materiał do zasłania miejsca mokrego*: Mało pomogło ono N. z koców, namiotów, bo wiązegli rzesko. Biał. Każda łódź, ze swym naścieliskiem, z linami i kotwicami, potrzebowała do przewiezienia 3 pary wołów. Górs.

Naścielnik, a, lm. i f. †N. p. **Nastołka**. 2. [N.] = a) obrus. b) prześcieradło. c) okrycie na wóz.

× **Naścielec**, u, blm. *powłoka brudna a. biała języka w stanie chorobliwym*. Sł. wil. <Na + SCIEŁ/STOŁ>

Naścielać, a, ał p. 2. **Naślać**.

Naścielanie, a, blm., czynność cz. **Naścielać**.

Naścierać, a, ał *ścierając jedno po drugim, wiele zetrzeć*. N. ś. 1. *ścierając ś. kolejno, zetrzeć ś. w wielkiej ilości*. 2. *ścieraniem a. ścieraniem ś. nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Ścierać>

Naścieranie, a, blm., czynność cz. **Naścierać**.

† **Naścigać**, a, ał f. p. **Nadścigać**: **Naścigał** jest nieprzyjaciel mój duszę moję. Ps. flor. Kielko jest dniów sługi Twego? gdy uczynisz o naścigających mię sąd? Ps. flor. 2. p. **Naścignąć**. N. ś. *ściganem a. ściganiem ś. nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Ścigać>

† **Naściganie**, a, blm., czynność cz. **Naścigać**.

Naściganie się, a ś., blm., czynność cz. **Naścigać** ś.

[**Naścigły**, **Najrzały**] *nawpól dojrzały*.

× **Naścignąć**, nie, nął, nied. † **Naścigać** f. *nadbiec, nadążyć*. 2. *doścignąć, dognać, dopędzić*.

× **Naścignienie**, a, blm. p. **Naścignięcie**: Maślauz, nie czekając naścignienia posiłków pruskich, Kazimierzowi bitwę daje nieodwłócznie. Blaž.

× **Naścignięcie**, a, blm., × **Naścignienie** czynność cz. **Naścignąć**.

Naścinać, a, ał *ścinając jedno po drugim, wiele ściąć*: N. głów, ludzi. N. gałęzi, drzew, główek kapusty. N. ś. *ścinianiem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Ścinać>

Naścinianie, a, blm., czynność cz. **Naścinać**.

Naścinianie się, a ś., blm., czynność cz. **Naścinać** ś.

[**Naściobać**, **bie**, **bał**] *zlekka ochłostać*: Musiałem N. ucznia. <Na + Ściobać>

[**Naściobanie**, a, blm.] czynność cz. **Naściobać**.

† **Naściołka**, i, lm. i p. **Nastołka**. <Na + Ściołka>

Naściskać, a, ał f. *ściskając jedno po drugim, wiele ścisnąć a. uściskać*. 2. *ściskając ustawicznie, wiele razy uściskać*: Zbladła biedna i o mało nie omdlała, a co ręk nałamała i nałajała mnie i naściskała. Krasz. N. ś. *ściskaniem a. ściskaniem ś. nasycić ś.*: Naściskawszy ś. i naeńdowawszy z towarzyszami, przysiadł ś. do Lajbusia. Bał. <Na + Ścisnąć>

Naściskanie, a, blm., czynność cz. **Naściskać**.

Naściskanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naściskać** ś.

[**Naściwić**, i, il] *odwiedzić, nawiedzić*: Przesedlek N. was. <Z Czes. navštívit>

[**Naściwienie**, a, blm.] czynność cz. **Naściwić**: N. Najświętszej Marji Panny. <Czes. navštívení>

† **Naść**, jdzie, szedł, [Naść] p. **Najść**: Jeśli w noey N. ma na cię nieprzyjaciel, nie zasypiaj. Skar.

Naślad, u, lm. y f. × N. p. **Naśladownictwo**: Nie dopuszczaj, żeby ś. przez śmiały N. wzoru mieć chcieli za jego rywały. Przyb. 2. *wierne naśladowanie pisma, rysunku, akwareli, manowicie*

z dawnych rękopisów. 3. *też. nadanie jakiemuś wyrobowi wyglądu czego innego (np. drzewu wyglądu marmuru)*. <Na + Ślad>

Naśladnik, a, lm. i myśl. *pies, który za innymi w tyle goni*.

Naśladować, uje, ował, † **Naśladować** f. † N. kogo a. z kim = *ić za kim, iść w ślad za kim, postępować za kim, towarzyszyć komu*: Nie umarła z głodu ta rzesza, która Pana Chrystusa na puszczy naśladowała. Wuj. Wiedz, gdzie chceś, ja cię będę naśladował. P. Koch. Trzej królowie poznali, gwiazdy naśladowali. Pśń. kość. Matuchna pełna boleści naśladuje syna swego aż do domu biskupiego. Pśń. kość. Przen.: Miłosierdzie twe będzie N. mię wszelikich dniów żywota mego. Ps. flor. Tego lekarza tak łaska Pańska zewsząd naśladowała, że nie tylko ciałom ludzkim, ale i duszom były jego lekarstwa użyteczne. Leop. Jakie szczęście naśladuje ludzi, tak w nich a. dobrą myśl, abo więcę złą wzbudzi. Groch. Wydziwować ś. nie może szczęścia odmienności, które insze opuściwszy, ciebie naśladuje. Stok. Jak po chmurach, po dżdżu Phoebus następuje, tak też przystojną wojnę pokój naśladuje. Wen. (= *następuje po wojnie*). Aniołowie twoi naśladowałyby s nami. Modl. Wac. 2. † N. przen. *stanowić dalszy ciąg, następować*: Pierwsze dni piękne będą, naśladujące zaś z zimnemi obłokami ś. skończą. Fur. Patrz o tym naśladujące rozdziały. Dek. 3. [N.] = a) *napierać, nacierać, deptać po piętach*. b) *napastować, prześladować, nastawać na kogo, tepić*: Nie naśladuje mię, bobym cię zepnął. 4. † N. *ścigać*: N. złodzieja. Ort. Tego, co mir słomił, prawym ortylem N. Ort. 5. przen.: † N. kogo a. czego = *trzymać ś. kogo a. czego, iść za kim a. za czym, szukać, poządać czego, powodować ś. czym*: Naśladować Boga nie inszego nie jest, jeno mu wierne wierzyć, a nadewszystko miłować. Rej. (Bóg Ojciec) dawa Duchu Świętego tym, którzy wiary Syna Jego naśladują. Kaz. 1555. Będzie ś. układnie a ludzkie sprawował, i naśladował w tym woli mojej. Leop. Chcę twojej rady N. P. Koch. (= *posłuchać*). Szukaj pokoja i naśladuj ji. Ps. flor. Ten ma na swej duszy obraz boży, który naśladuje uczynków bożych. Kaz. 1555. Iżto odpłacają złe za dobre, uwłóczyli są mnie, bo jeśm naśladował dobroty. Ps. flor. Za lepszym idzie, kto pospolitego dobrego, niż kto własnego naśladuje. Rozm. Popiel nie zaenego nie uczynił, tylko zawždy rozkoszy naśladował. Paszk. Tak ś. też dzieje i teraz z ludźmi, którzy grzechów naśladują. Kaz. 1555. Niedowiarstwo sprawuje, iż ezarów i czarnoksięskich rzeczy naśladują. Kaz. 1555. 6. przen.: N. kogo, co, † *czego = robić co na wzór kogo a. czego, brać kogo a. co za wzór, wzorować ś. na kim a. na czym, w ślady czyje wstępować, starać ś. dorównać komu a. czemu*: Żebyśmy wam sami siebie za wzór dali, abyście nas naśladowali. Wuj. Przodków swoich nie naśladujemy. Star. Co czynią starzy, naśladują młodzi. Kras. Dobrzyńskich naśladując, inna szlachta bliska brała również przydomki, zwane imioniska. Mick. N. styl jakiego autora. Dzieło naśladowane z angielskiego. Wiersz naśladowany z Horacego. W budowie wiersza naśladowano hegzametr grecki. Mick. Nie wszystkiego, co czynili święci, N. możem. Skar. Cnotę jego będziesz i spraw naśladował. Zbyl. Wolimy światu folgować, jego złych spraw N. Pśń. kość. Musisz też oddalić żądze własnego ciała, a N. żywota mego działą. Pśń. kość. N. potym będzie mógł spraw two-

ich. Pudł. 7. przen.: N. co = *wykonywać w sposób podobny, udawać*: N. czyj głos, czyje ruchy. N. czyje pismo, czyją rękę, czyj charakter pisma, czyj podpis. Małpy naśladowują czynności ludzkie. Perły naśladowane (= *podrabiane, fałszywe*). < Na + Śladować >

Naśladowanie, a i. bfm., czynność cz. **Naśladować**: Wszystkie prawie małpy mają szczególnie instynkt naśladowania ludzkich czynności. Jund. Wszelka sztuka jest naśladowaniem natury. Pileh. Przykład godny naśladowania. 2. Im. a *utwór sztuki a. przemysłu, zrobiony na wzór innego*: Pies i wilk, N. z Lafontaine'a. Mick. Wezwanie do Neapolu, N. z Goethego. Mick.

† **Naśladowaństwo**, a, bfm. p. **Naśladownictwo**. **Naśladowca**, y, Im. y, × **Naśladownik**, † **Naśladownik**, † **Naślędnik**, † **Naszlednik** i. ten, co *naśladowuje kogo a. co*: Prawy dobrego N. zasługuje sobie na to, aby i on też był naśladowanym. Kras. 2. † N. *stronnik, zwolennik*: Kacerze, bluźnierce i ich naśladowce. Troc. 3. † N. *następca, spadkobierca*: Zacheusz jest syn, to jest N. Abramów. Op.

Naśladowczy p. **Naśladowniczy**: Odrzuciły ś. od króla serca żołnierskie, których naśladowcze nie ujęło złoczynstwo. Nar. Talent N. Min.: Kryształ naśladowcze a. mimetyczne = *kombinacje kryształów o niższym stopniu symetrii, naśladowujące symetrię stopnia wyższego*.

× **Naśladowczyna**, y, Im. y p. **Naśladowczyni**. **Naśladowczyni**, i, Im. e, × **Naśladowczynia**, × **Naśladowczyna** forma ż. od **Naśladowca**; × **Naśladownica**, × **Naśladowniczka**, † **Naślędniczka**.

× **Naśladowczynia**, i, Im. e p. **Naśladowczyni**. × **Naśladowisko**, a, Im. a p. **Naśladownictwo**. Śniad.

× **Naśladownica**, y, Im. e forma ż. od **Naśladownik**, p. **Naśladowczyni**: Niechaj rząd żadnej statuy, któraby naśladownicą była rzeczy takich, nie dopuszcza. Birk.

Naśladownictwo, a, bfm. i. a. × **Naśladowaństwo**, × **Naśladowstwo**, × **Naśląd**, × **Naśladowisko**, † **Naślędnictwo** *naśladowanie a. popęd do naśladowania, imitacja*: (Przydomek) były tam potrzebne, kiedy w reszcie kraju głupim naśladownictwem weszły do zwyczaju. Mick. 2. biol. *postać podobieństwa ochronnego, polegająca na tym, że zwierzę bezbronne i niczym od napaści nie zabezpieczone z powierzchności staje ś. podobne do innego gatunku dobrze uzbrojonego lub w inny sposób ochronionego*, in. mimetyzm, mimikry. 3. min. *zjawisko tworzenia ś. kryształów naśladowczych*, in. mimesja.

× **Naśladowniczka**, i, Im. i forma ż. od **Naśladownik**, p. **Naśladowczyni**: Każda nauka jest naśladowniczką natury. Pileh.

Naśladowniczo przys. od **Naśladowniczy**.

Naśladowniczość, i, bfm. rz. od **Naśladowniczy**: Powstrzymywać można tę N. przykładnemi karami. Spas.

Naśladowniczy, **Naśladowczy**, † **Naślędniczy** i. a. † **Naślędni** *naśladowujący, starający ś. naśladować*: Obrazy malowane, jako naśladownicze kopje przyrodzonych oryginałów. Kopez. 2. *zdolny do naśladowania*: Często duch N. zawodzi nas. Karp.

× **Naśladownie** przys. od **Naśladowny**.

× **Naśladownik**, a, Im. cy p. **Naśladowca**: a) Po wsadzeniu Jana do więzienia począł Jezus wzywać zwolenników, aby byli naśladownikami jego, opuściwszy wszystkie rzeczy. Białob. Sztu-

ka rymowania (Trembeckiego), przyprawiająca naśladowników o rozpacz. Siem. Wielki cnoty N. Troc. b) Tymczasem słuchaj, o naśladowniku Goffreda, a wezas gotuj ś. do szyku. P. Koch. (= *następco*).

× **Naśladowny**, × **Naślędny** i. *mogący być naśladowanym*. 2. *godny naśladowania, wzorowy, przykładny*: Stoją światu z podziwem naśladowne wzory, wielkiego plemię pana, Arkad i Honory. Książ. Naśladowne prowadzi życie. Chodk. K.

× **Naśladowstwo**, a, bfm. p. **Naśladownictwo**: Przewodnikom wdzięczność tylko należy, a prawdziwej samej ofiara i N. Nar.

† **Naślapać**, pie, pał, † **Naśląpić**, [Naślapać] *nadeptać*. Macz. < Na + Ślapać >

† **Naślapanie**, a, bfm., [Naślapanie] czynność cz. **Naślapać**.

† **Naśląpić**, i, II p. **Naślapać**.

† **Naśląpienie**, a, bfm., czynność cz. **Naśląpić**.

× **Naślędni** i. p. **Naśladowniczy**. 2. a. × **Naślędny** *następny, następujący*. < Na + *Śledni, od Ślad >

† **Naślędnictwo**, a, bfm. i. p. **Naśladownictwo**. 2. *następowanie, następstwo*: Kazimierz Wielki, gdy bez potomka umarł, skończył sukcesją a. N. królów polskich z narodu polskiego od Lecha. Stryjk. 3. Im. a *spadek, dziedzictwo, sukcesja*.

† **Naślędniczka**, i, Im. i p. **Naśladowczyni**.

† **Naślędniczy** przym. od **Naślędnik** i. p. **Naśladowniczy**. 2. *spadkowy, dziedziczny*.

† **Naślędnik**, a, Im. cy p. **Naśladowca**: a) Na wieczną otechań będzie przewodnikiem temu, kogo swym znajdzie naślędnikiem. Chr. b) Nadał Konrad pierwszemu biskupowi Chełmińskiemu i naślędnikom jego część Chełmińskiej ziemi. Stryjk. < Na + *Ślednik, od Ślad >

× **Naślędnio** przys. od **Naślędni**; z *następowaniem, wedle następstwa, bez przerwy, jednym ciągiem, dziedzicznie*.

× **Naślędny** i. p. **Naśladowny**. 2. p. **Naślędni**. **Naślędzenie**, a, bfm., czynność cz. **Naślędzić**. **Naślędzić się**, a ś., bfm., czynność cz. **Naślędzić** ś.

† **Naślędziciel**, a, Im. e *oceniacz, taksator; znawca*. Glosy w. XV.

Naślędzić, i, II śledząc jedno po drugim, wiele *wyślędzić*. N. ś. śledzeniem nasycić ś. a. namęczyć ś. < Na + Śledzić >

Naślędzienny działający na śledzoną. < Na + Śledzienny >

Naślęzcęć się, y ś., ał ś. ślęzczeniem *namęczyć* ś. < Na + Ślęzcęć >

Naślęczenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Naślęzcęć** ś.

Naśliniąć, a, ał p. **Naślinić**.

Naślinianie, a, bfm., czynność cz. **Naśliniąć**.

Naślinić, i, II, nied. **Naśliniąć** i. *ślizną namoczyć*. 2. × N. *ślizny dużo napuścić*. 3. [N.] *zlepką zaprojektować, ułożyć tymczasowo*. < Na + Ślinić >

Naślinienie, a, bfm., czynność cz. **Naślinić**.

Naślizgać się, a ś., ał ś. *nasycić ś. a. namordować ś. ślizganiem* ś. < Na + Ślizgać ś. >

Naślizganie się, a ś., bfm., czynność cz. **Naślizgać** ś.

Naśmiać się, eje ś., ał ś. nied. **Naśmiewać** ś., † **Naśmiewać**, im. bierny † **Naśmian**, † **Naśmiany**, nied. † **Naśmiewan**, † **Naśmiewany** i. *śmianiem* ś. *nasycić* ś.: *Nacieszyc* ś. i N. do woli. N. ś. do rozpuku, do upadłego. Z tego ś. wszysey wspólnie *naśmieli*, *nacelowali*, *naprzepaszali*. Bart. 2. † N.

ś. komu=*uśmiechnąć ś. do kogo*: Naśmiewa mi ś. nie wiem czemu. Troc. 3. częś. nied.: N. ś. z kogo, † komu=*nasztydzić, nadwrwić, nakpić z kogo, wysmiać kogo do woli*: Ważył ś. z ceremonij naśmiewać i one na błażeństwa i komedje obracać. Skar. Z kogo ś. naśmiewają, z tego ludzie bywają. Prz. A Ty, Gospodnie, naśmiewać będziesz je. Ps. flor. Od siostry pysznie dosyć naśmiana, krzywdy tej nie ścierpiała. Fal. Jezus gdy był do Piłata odesłał, naśmian jest białym odzieniem. Baz. Od Żydów jest naśmiewan, gdy na krzyżu wisiał. Pśń. kośc. Naśmiewasz ś. nam i naszym porządkom, wemkną nas w mieszek, jako czynią łątkom. Kochan. Ale Gospodzin naśmiewać ś. będzie jemu. Ps. flor. <Na † Śmiać ś.>

† Naśmian p. Naśmiać ś.

† Naśmianie, a, blm. p. Naśmiewisko. Głosy w. XV.

Naśmianie się, a ś., blm., czynność cz. Naśmiać ś.

† Naśmiany p. Naśmiać ś.

Naśmiecenie, a, blm., czynność cz. Naśmiecić. Naśmiecici, i, il *nawieść śmieci*. <Na † Śmiecić>

† Naśmienienie, a, blm. p. Naśmiewisko: Król Herod serca pysznego wzgardził Jezusa miłego, na Jego węższe N. dał mu białe odzienie. Pśń. kośc.

† Naśmierniejszy *najpokorniejszy*: Święta Marja nałagodliwsza i naśmierniejsza. Naw. <Na † Śmierniejszy>

† Naśmiertnik, a, lm. cy p. Śmiertelnik. <Na † *Śmiertnik, od Śmierć>

Naśmieszenie, a, blm., czynność cz. Naśmieszyć.

× Naśmieszka, i, lm. i l. *żart, szyderstwo*, w lm. *drwiny, kpiny*: Mimo naśmieszek to z tego, to z owego. Korz. 2. przen. *ten, co ś. łatwo staje każdemu celem żartów i szyderstwa*. <Na † Śmieszka>

Naśmieszyc, y, ył l. kogo=*pobudzić do długiego śmiania ś.*: List Alfonsa niepomału naśmieszyc Skanderbega. Baz. 2. † N. sobie=*pocieszyc ś.* Rej. <Na † Śmieszyc>

† Naśmiewacz, a, lm. e p. Naśmiewca: Nie karz słowy naśmiewacza, by cię nie miał w nienawiści. Leop. Nie wierz tym, którzy cię chwają, i owszem naśmiewaczom ucha twego nie nakładaj. Kosz.

† Naśmiewać, a, ał i N. ś. p. Naśmiać ś. <Na † *Śmiewać, od Śmiać ś.>

† Naśmiewadło, a, lm. a p. Naśmiewisko: By nie beł naśmiewadłem jako wygnaniec. Chwał.

† Naśmiewan p. Naśmiać ś.

† Naśmiewanie, a, blm., czynność cz. Naśmiewać, p. Naśmiewisko: Położył jeś nas w przekorę sąsiadom naszym, kłam i N. tym, co są w okolicy naszej. Ps. flor.

Naśmiewanie się, a ś., blm., czynność cz. Naśmiewać ś.

† Naśmiewany p. Naśmiać ś.

† Naśmiewca, y, lm. y a. owie, † Naśmiewacz *ten, co ś. naśmiewa, szyderca*: Naśmiewcy, którzy co ku ostawie czyjej powiadają. Karnk. Lucjanus N. chrześcijański. Skar. Naśmiewcowie naszej wiary. Szczodrck.

† Naśmiewisko, a, lm. a l. a. † Naśmiewanie, † Naśmianie, † Naśmienienie, † Naśmiewstwo *naśmiewanie ś., szyderstwo, urąganie, urągawisko, pośmiewisko*: N., naśmiewanie, pośmiewiech. Kn. Czynieł z niego żarty i naśmiewiska. Haur. Naśmiewiska

komu stroić. Vol. 2. a. † Naśmiewadło *przedmiot czyich drwin, pośmiewisko*: Naśmiewiskiem światu jestem. Smotr. Naśmiewiskiem bliżkiemu jestem. Bud.

† Naśmiewnie przys. od Naśmiewny.

† Naśmiewny *naśmiewający ś., urągający, szyderczy, szydercki*: Szyderstwo ludzi ehytrych a naśmiewnych. Kosz.

† Naśmiewstwo, a, lm. a p. Naśmiewisko: Naśmiewstwa, przekwintowania, uszczypliwe przy mówki. Mącz.

Naśnić się, i ś., il ś. l. *śnić jedno po drugim, wiele we śnie zobaczyć*: Mnóstwo naśniętem ś. dziwnych rzeczy. Sł. wil. 2. *śnić ś. kolejno, w wielkiej ilości ś. ukazać we śnie*: Co mu ś. w opitym łbie w nocy naśniło, to udawał miasto słowa bożego. Birk. <Na † Śnić ś.>

Naśnienie się, a ś., blm., czynność cz. Naśnić ś.

Naśnieżny *na śniegach żyjący*: Ptaki naśnieżne. <Na † Śnieżny>

[Naśparować, uje, ował] *zaoszczędzić*. <Na † Śparować>

[Naśparowanie, a, blm.] czynność cz. Naśparować.

† Naśpiać, eje, ał, [Naśpiać], nied. † Naśpiewać l. *nadażyć, nadejść, nadbiec, naljechać, przybyć, dopędzić*: Przyszła mu noga na poprzecz kolei, a zatym wóz naśpiał i, przechodząc przez nogę, złamał mu nogę. Górn. Poślaniec go naśpiał o dwie wiorsty. Sł. wil. 2. *nałojrzewać*: Już naśpiało, gruszek i jabłek niemało. Sł. wil. <Na † Śpiać>

† Naśpianie, a, blm., [Naśpianie] czynność cz. Naśpiać.

[Naśpieszać, a, ał] p. Naśpieszyć.

[Naśpieszanie, a, blm.] czynność cz. Naśpieszać.

[Naśpieszenie, a, blm.] czynność cz. Naśpieszyć. Naśpieszenie się, a ś., blm., czynność cz. Naśpieszyć ś.

[Naśpieszyć, y, ył, nied. Naśpieszać] l. *nadażyć, zdążyć*: Stąd ich wezas matka przez jezioro uprowadziła, aby z odsieczą naśpieszali. Krasz. 2. *dogonić, dopędzić*. N. ś. *spieszeniem ś. namęczyć ś.* <Na † Śpieszyć>

Naśpiewać, a, ał l. *śpiewając przez czas dłuższy, przepiewać wiele*: N. różnych piosenek. 2. *śpiewem napelnić, naladować*: N. do fonografu, aby potem powtórzył. Gramofony nagrane i naśpiewane. 3. przen. *nagadać, nawyjawiać*: Naśpiewał wiele rzeczy nieznanych o nim. Sł. wil. Naśpiewałem mu prawdy tyle, że nie wiem, jak połknął. Sł. wil. 4. przen.: † N. komu = *natrzeć komu uszu, powiedzieć komu kazać, nastrofować kogo*. Kn. N. ś. l. *śpiewaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* Przen.: Naśpiewał ś. Tadeusza. Prz. (= *naciępiat ś. biedę, nabiedził ś.*). 2. przen. *nagadać ś.*: Udało mu ś. gdzieś wyszperać stare inwentarze z XVII wieku, coź ś. o nich naśpiewał, co niemi nieszczęśliwego Naruszewicza nie nasiekał! Krasz. <Na † Śpiewać>

† Naśpiewać, a, ał p. Naśpiać.

Naśpiewanie, a, blm., czynność cz. Naśpiewać.

† Naśpiewanie, a, blm., czynność cz. † Naśpiewać.

Naśpiewanie się, a ś., blm., czynność cz. Naśpiewać ś.

† Naśpiżenie, a, blm., czynność cz. Naśpiżyc.

† Naśpiżować, uje, ował, † Naśpiżować, † Naśpiżować, † Naśpiżyc l. N. co a. N. co żywność

cią a. żywności = *naładować w co żywności, opatrzyć, napelnić co żywnością*: Śpichlerze egipskie przez Józefa zbudowane i naśpiżowane. Wuj. Józef naśpiżował w każdym mieście królestwa pełne śpichlerze zboża. Biel. M. W mieście nachowano żyta i śpichlerzo miejskie tak naśpiżowano, iżby na cały rok żołnierze mieć mogli. Baz. Zażył ten mądrym był, któryby do śpiżarni naśpiżowanej bieżąc, chlebaby z sobąabrał? Żarn. Przedawszy dom, naśpiżował okręty i jechał na kupią. Jabł. Wozów żywnością wszelaką naśpiżowanych. Błaż. Szczęśliwemi zbożami gumna naśpiżują. Li. Naśpiżowawszy na wielbłądy i muły żywności co mogło być, tak jechali dalej. Biel. M. Posłał ich na ocean, naśpiżowawszy im żywności w okręty do trzech lat. Biel. M. Hojniec wszystko wesoła wioska przygotowuje i wszelakich dostatków pełno naśpiżuje. Li. 2. co a. czego = (wog.) *naładować czego, napelnić, opatrzyć czym*: Zmocnili ś. na zamku i naśpiżowali sobie w nim śpiże, zbroje. Leop. Jupiter w wieży od ojca zamkniętej sam w łono bogatego naśpiżował złota. Otw. Tym sposobem dziecię niejako rzeczy łacińskiej sobie nabędzie, nałoży i jakoby naśpiżuje. Glicz. Żadnej wiadomości o rzeczach nie może sobie nabyć a. N., który sam tylko w kącie mieszka. Glicz. <Na + Spizować>

† **Naśpiżowanie**, a, blm., czynność cz. **Naśpiżować**: Będzie ona żywność za N. ziemi na siedm lat. Bud.

† **Naśpiżyć**, y, ył p. **Naśpiżować**: Jowisz już gotowemi zbrojownie pociski naśpiży. Nar.

[**Naśratać się**, a ś., ał ś.] *nażegnać ś.*: Jureś sie naśratała, z matulo nagadała. <Na + Śratać ś.>

[**Naśratanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Naśratać ś.**

[**Naśród**, **Nawśród**, **Narsłód**] *pośród*: N. boru. <Na + Śród>

Naśrubek, bka, lm bki = *Mutra* pod 3. <Na + Śruba>

Naśrubować, uję, ował, **Nasrubować** *na śrubę wkiercić*. <Na + Śrubować>

Naśrubowanie, a, blm., czynność cz. **Naśrubować**.

Naświadczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Naświadczyć ś.**

Naświadczyć się, y ś., ył ś. *świadczeniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Świadczyć>

Naświatprzyscie, a, lm. a *przyscie na świat, urodzenie, urodzenie ś., narodzenie, narózenie ś.*: Gwiazda na niebie gaśnie, co zaczęła świecić w godzinie naświatprzyscia Wskazanego. Mał. <Na + Świat + Przyscie>

Naświdrować, uję, ował 1. a. × **Naświdrzyć** *świdrem nawiercić*: Dziur N. 2. *przewiercić*. Leśn.: N. drzewo = *przewiercić drzewo w celu otrzymania soku a. w celu sprawdzenia, czy wewnątrz jest zdrowe*. N. ś. *świdrowaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Świdrować>

Naświdrowanie, a, blm., czynność cz. **Naświdrować**.

Naświdrowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naświdrować ś.**

× **Naświdrzenie**, a, blm., czynność cz. **Naświdrzyć**.

× **Naświdrzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Naświdrzyć ś.**

× **Naświdrzyć**, y, ył i × N. ś. p. **Naświdrować**. L.

× **Naświecenie**, a, blm., czynność cz. **Naświecić**.

Naświecenie się, a ś., blm., czynność cz. **Naświecić ś.**

× **Naświecić**, i, ił *światłem napelnić*. N. ś. *świeceniem nasycić ś.*: [Wiańszek już ci sie dosyć naświecił]. <Na + Świecić>

† **Naświetlejszy najjaśniejszy**: Święta Marja, morska gwiazdo naświetlejsza. Naw. <Na + Świetlejszy>

Naświecenie, a, blm., czynność cz. **Naświecić**.

Naświecić, i, ił *świecąc jedno po drugim, wiele poświęcić*: W Sobotę Wielką ognia i wody N. Rej. <Na + Świecić>

Naświewać się, uję ś., ował ś. 1. *świewaniem nasycić ś.* 2. *spędzić wiele czasu w bezczynności, napróżnować ś.*: Naświewałem ś. przez cały miesiąc. <Na + Świewać>

Naświewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naświewać ś.**

Naświnić, i, ił *posp. nieporządku narobić*. <Na + Świnić>

Naświnienie, a, blm., czynność cz. **Naświnić**.

Naświstać się, szcze ś., stał ś. *nasycić ś. świstaniem*. <Na + Świstać>

Naświstanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naświstać ś.**

Naś, u, lm. y *szew. szew*: Przygotował wszystkim do natu (= *do szycia*). <Nm. Naht>

[**Nata!**] p. 2. **Na**. <2. Na z końcówką czasownikową 2 os. lpd.>

Nataczać, a, ał p. **Natoczyć**. <Na + Taczać>

Nataczanie, a, blm., czynność cz. **Nataczać**.

Nataić, i, ił *tając jedno po drugim, wiele zalać*. <Na + Taić>

Natajenie, a, blm., czynność cz. **Nataić**.

Natańcować się, uję ś., ował ś. p. **Natańczyć ś.** <Na + Tańcować>

Natańcowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Natańcować ś.**

Natańczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Natańczyć ś.**

Natańczyć się, y ś., ył ś., **Natańcować ś.** *tańcem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Tańczyć>

Natapiać, a, ał p. **Natopić**. <Na + Tapiać>

Natapianie, a, blm., czynność cz. **Natapiać**.

Natarcie, a, lm. a *czynność cz. Natrzeć*: a) Po natarciu guza tym olejkim. Troc. b) a.

× **Natarcz**, † **Natarczka** *uderzenie na nieprzyjaciela, napaść*: Nie był mojej siły, ale był bieglejszy w natarciu. Rzew. Dzielne było N. Malec. Czując Krzyżacy tak słabe N., odzyszcza serec. Miek. <Na + Tarcie>

× **Natarcz**, y, lm. e p. **Natarcie**: Lizybona z nieustraszonym męstwem N. odpierała pysznych zdobywców. Przyb. <Na + TOR>

† **Natarczka**, i, lm. i p. **Natarcie**. Kn. W natarczce raniony. Troc.

† **Natarczliwie** przys. od **Natarczliwy**, **natarczywie**.

† **Natarczliwy** p. **Natarczywy**: Pierzehlwy jeleń zewsząd otoczony, od chartów natarczliwych nie widzi obrony. Kulig. Impetem w stronę każdą natarczliwym biją. Kulig.

Natarczywie przys. od **Natarczywy**: Zbiegłych N. goni. Miek. Żądać, domagać ś. N.

Natarczywość, i, blm. rz. od **Natarczywy**: Punkt ataku najesencjonalniejszy dla kawalerji jest N. a. ostatnie do nieprzyjaciela najżywsze w zawód przypuszczenie czyli uderzenie.

Kaw. Nar. N. burzy, wiatrów. Z natarczywością

nalegać na kogo, prosić o co (=natarczywie, natrętnie).

Natarczywy, †**Natarczyliwy** *gwałtownie nacierający, nieodstępny, usilny, natrętny*: (Kamień), natarczywej broniąc ś. powodzi, na twardych barakach gwałt jej dotąd trzyma. Mick. Prośby natarczywe. Natarczywemi listami naglił go, żeby pracę przyspieszył. Chm. Natarczywą ran szukał płochością. Troc. <Na + *Tarczywy, od TOR/CIER/TR>

[**Nataró**, **trze**, **tar!**] p. **Natrzeć**.

[**Natareus**, a, lm. e] p. **Notariusz**.

[**Natarg**, u, lm. i] p. **Letarg**. <Śl. lud. do Natarga>

Natargać, a, ał dok., jednot. × **Natargnąć** I. *targając kolejno, wiele a. wiele razy polargać a. wytargać, naszarpać, narwać*: N. powrózów. N. komu włosów (=naczochrać). N. kogo za ucho. 2. × N. *niesco stargać, nadlargać, nadszarpać, naderwać*: Natargałeś tylko powrozu. Troc. 3. × N. *nauweryżyć, nauwilić, nadszarpać*: N. sił, zdrowia. Kn. 4. a. N. ś. kogo=targaniem, szarpaniem kogo nasycić ś. a. namęczyć ś., *natarmosić* ś.: Zły duch popada go, tłumże go i rozdziera tak, iż piany toczy, a zaledwie odstępuje, natargawszy ś. go. Leop. <Na + Targać>

Natarganie, a, blm., czynność cz. **Natargać**.

Natarganie się, a ś., blm., czynność cz. **Natargać** ś.

× **Natargnąć**, **nie**, **nał** p. **Natargać**: Natargnionego zdrowia, często a gęsto chorujący. Mącz. Nie owszeki dobrą sławę mieć, ale natargnioną. Mącz. Przykazania będzie strzegł jego, nie mając sumnienia natargnionego. Sekl.

× **Natargnięcie**, a, blm., czynność cz. **Natargnąć**.

Natargować, **uje**, **ował** I. *targując kolejno, wiele kupić*: N. bydła na jarmarku. 2. *targując kolejno, wiele utargować, zebrać pieniądze*: N. pieniędzy za bydło. Ileś natargował? (=sprzedał). N. ś. *targowaniem a. targowaniem ś. nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Targować>

Natargowanie, a, blm., czynność cz. **Natargować**.

Natargowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Natargować** ś.

Natarmosić, i, il I. *tarmosząc jednego po drugim, wielu wytarmosić*. 2. *tarmosząc ustawicznie, wiele razy kogo wytarmosić*. N. ś. *tarmoszeniem a. tarmoszeniem ś. nasycić ś. a. namęczyć ś., natargać ś.* <Na + Tarmosić>

Natarmoszenie, a, blm., czynność cz. **Natarmosić**.

Natarmoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Natarmosić** ś.

Natarty p. **Natrzeć**.

Natarzać, a, ał *tarząc jedno po drugim, wiele wytarzać*. N. ś. *tarżaniem a. tarżaniem ś. nasycić ś. a. namęczyć ś.*: Weź konia do stajni, bo się już dosyć natarzał. <Na + Tarzać>

Natarzanie, a, blm., czynność cz. **Natarzać**.

Natarzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Natarzać** ś.

Natasować, **uje**, **ował** *tasując kolejno, wiele potasować*: N. kart. N. ś. I. *tasowaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* 2. *przen.*: N. ś. dokąd=przeniknąć bez określonego porządku, *na wzór kart tasowanych*: Natasowały mu ś. do głowy rozmaite wiadomości i nauki, które chował w swej niezłej pamięci. Dzierz. <Na + Tasować>

Natasowanie, a, blm., czynność cz. **Natasować**.

Natasowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Natasować** ś.

[**Natachnąć**, **nie**, **nał**] *napomknąć, wspomnieć*. <Na + Tachnąć>

[**Natachnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Natachnąć**. [**Natcha**, y, lm. y] *dusznosc*. <Na + *Tcha, od DCH/DUCH>

× **Natchawiczny** anat. *na tchawicy będący*: Gruczoł N. p. **Grasica**. <Na + Tchawiczny>

Natchnąć, **nie**, **nał**, **nied.** †**Nadychać** I. × N. co a. w co=*napuścić w co tchu, napelnić co tchem*: Jagoda, a kiedy są natchnione, zowią ś. gęba. Kirch. (=nadęte). Od czterech wiatrów przyjdź duchu, a natchnij te pobite, a niech ożyją. Wuj. Uformował Bóg człowieka i natchnął w oblicze jego dech żywota. Leop. Jadem go nadycha.

Żebr. 2. *przen.* = a) kogo czym a. komu co = *wzniecić, wzbudzić w kim co; podlać komu co*: N. kogo Duchem Świętym, duchem wieszczym, miłością, męstwem, odwagą, otuchą, myślami szczytnymi. Serdeczne współczucie, jakim wspólność tylko cierpienia duszę N. może. Felin. Ta fakała cały naród duchem burzliwym natchnęła. Troc. Bóg mu to natchnął. Troc. To miejsce, gdzie moja dziewiczna uczucia mi natchnęła, choć ich nie podziela. Mick. Uczucia szlachetne N. Mick. Tam dopiero widać, jak gienjusz pełni prawa, o których nie słyszał, ale które mu natchnęła prawda. Śniad. Żeby tym myślom takie tylko dawać ozdoby i stroje, jakie im własne uczucie w pisaniu natchnie. Śniad. Muzo! natchni (sic!) duchy wieszce. Kras. b) kogo a. † komu a. † w kim; kogo do czego=*pobudzić, podać myśl, pomysł*: Bóg go natchnął. Żeby to was Bóg wszechmogący natchnął, żebyście mi poradzili. Oss. Jeśli zechce, może poezją z sobą, jak Bóg natchnie. Krasz. Czy ją natchnęło niebo w przedsięwzięciu, czy skazonego sumienia wyrzuty pragnące ukoić balsamem pokuty, pustelniczego szukała ukrycia. Mick. Zapisalem na końcu pytanie: co mnie natchnęło — przyjaźń czy kochanie? Mick. Tak mię ostatnia natchnęła ochota, jeszcze do lutni osmieliłem rękę. Mick. [Coś go natchło]. Potajemnie kogo napominam, nadycham komu. Mącz. Chrystus o Pocięzycielu mówi: ja nadycham w Nim i dodawam Mu tego, co mówi. Wuj. Bóg ją do klasztoru natchnie. L. Z ognistą duszą, eoby mogła siły N. do dzieła godnego pomników. Mick. Macież wy powieści dawnym podobne i którychby treści natchnęły muzę do polotów szczytnych? Mick. <Na + Tchnąć>

Natchnienie, a, lm. a, [**Natchnięcie**] I. × N. *działanie ożywiający, wlanie ducha*: Urodził ś. z Dziewicy przez N. Ducha Świętego. Słow. 2. *fil.* = a) *myśl, pomysł zzewnątrz przez kogoś podany*: Czynieć co z czyjzego natchnienia. N. Boskie. N. w znaczeniu religijnym znaczy technienie Boże w ducha człowieka, które sprawuje, że już nie człowiek sam, ale duch Boży przez niego mówi i działa. Kras. A. Z natchnienia Boskiego w opiekę ś. Bogarodzicy porucyli. Skar. Złączyć N. Boskie z ziemianina trudem. Mick. N. Ducha Świętego. N. miał od Ducha Świętego. Skar. Wszystek ś. cało natchnieniu ducha Bożego wielkim sercem oddał. Skar. Aniołowie oświecają rozumy nasze i dobrych nam dodają myśli, gdy niewidomie z nami rozmawiają i do cnót świętych pobudzają, gorące do duszy słowa i natchnienia puszczają. Skar. Co z pamięci i jakby z wyższego natchnienia w duchu prawdziwie apostołskim opowiadać ś. po-

winno. Śniad. Jest w życiu ludzkim chwila, kiedy słabość ś. przesila za natchnieniem męskiej woli. Żal. b) *stan, w którym tworzy ś. łatwo, z powodzeniem, stan sprawności twórczej*: N. poetyckie. Brak natchnienia. Mówić w natchnieniu. Wiedzieć, że dla poety jedna tylko droga: w sercu szukać natchnienia i dążyć do Boga. Mick. Gdy chcę malować, za cóż myśli i natchnienia wyglądają z wyrazów, jak z za krat więzienia. Mick. c) *pomysł nieprzewidywany a szczęśliwy*: Z własnego natchnienia poszedłem do niego.

Natchnieniowo nakształt natchnienia: Od chwili nagle i jakby N. powyższego postanowienia była w dziwnym podnieceniu. Kow.

× **Natchnienny** przym. od **Natchnienie**: Spłyńcie śród ciszy N. głos Boga. Krasin. (= *dający natchnienie*).

[**Natchnięcie**, a, lm. a] p. **Natchnienie**: Dała jej Matka Boską N.

× **Natchnięty** p. **Natchniony**: Patrzył długo człowiek święty, gorący w oczach i N. Uj. Natchniętymi tych zowią, którzy bez wszelkiego zastanowienia piękne wynajdują myśli. Węg.

Natchniony, × **Natchnięty** im. od **Natchnąć** = a) × N. *ichem napełniony*: Jagoda, a kiedy są natchnione, zowią ś. gęba. Kirch. (= *nadęte*). b) *wzniesiony, wzbudzony*: Natchniona od Boga miłość. Troc. Słuchacze ujrzeni w nim wielki talent do krytyki literackiej, niezawsze będący wynikiem talentu poetyckiego, ale podtrzymywany, N. i rozszerzany przezeń co do obszaru ogarnianych poglądów. Chm. c) *mający natchnienie*: Natchnieni Duchem Świętym. Wuj. N. od Boga. N. poeta, mówca. Z oczyma wniesionemi stał jakby N. Mick.

[**Nateczka**, i, lm. i] p. **Nać**.

[**Natedy**] p. **Natenczas**: Gdy czyże zatrzeszczą, N. cześćnik nakrywa klatki. Pol. Jeśli ś. nie wściekł, to jeszcze pół biedy — jeśli tak zrobił, co będzie N.? Pol. <Na + Tedy>

Natelka, i, lm. i 1. *przrzęd do nawijania nici przy wykonywaniu robótek siatkowych*. 2. powr. p. **Natla**. <p. **Natla**>

† **Natemiesce** p. **Natychemiast**. B. Sz., Głosy w. XV. <Na + Te + Miesce, por. Nm. auf der Stelle, Fr. sur le champ>

† **Natemiescie** p. **Natychemiast**: Gdy ten list oglądano, N. uznano, iż był syn Eufamjanów. Leg. Al.

† **Natemiesie** p. **Natychemiast**: Od tego świętego ciała, który le chorobę miał, N. zdrów ostał. Leg. Al.

† **Natemisce** p. **Natychemiast**. Głosy w. XV.

† **Natemmiescie** p. **Natychemiast**. Ort.

Natemperować, uje, ował *temperując jedno po drugim, wiele zatemperować*: N. ołówków. N. ś. *temperowaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Temperować>

Natemperowanie, a, blm., czynność cz. **Natemperować**.

Natemperowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Natemperować ś.**

Natenczas, [**Natedy**] *wtedy, wtenczas, podówczas, naówczas*: N. luba, N. pomyślisz, że ów rycerz straszliwy twóim był kiedyś małżonkiem. Mick. Wiadomo, że tytuły pochodzą z Paryża, a N. tam w modzie był tytuł markiza. Mick. <Na + Ten + Czas>

[**Natenmiast**] p. **Natychemiast**: Przrzek przyśtać natenmiast.

Naterać, a, ał i N. ś. p. **Natyrać**. <Na + Terać>

Nateranie, a, blm., czynność cz. **Naterać**, *nateranie*.

Nateranie się, a ś., blm., czynność cz. **Naterać ś.**, *nateranie ś.*

[**Natereusz**, a, lm. e] p. **Notarjusz**: Poszli do natereusza i tam ten przybrany ociec pooddawał mu wszystko jak swoje. Ork. <Zam. **Notarjusz**>

† **Naterminować**, uje, ował *zapisać krótko dla pamięci, zanotować*: N. co, napisać krótko i leda jako dla pamięci. Kn. Naterminował ten przypadek dla pamięci. Troc. Naterminował sobie wszystkie wydatki. Troc. N. ś. *nabyć ś. w terminie*. <Na + Terminować>

† **Naterminowanie**, a, blm., czynność cz. **Naterminować**.

Naterminowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Naterminować ś.**

[**Natertolenie**, a, blm.] czynność cz. **Natertolić**.

[**Natertolić**, i, il] 1. *napartolić, nafuszerować*. 2. *napleść, nagadać*. <Na + Tertolić>

[**Materus**, a, lm. e] p. **Notarjusz**.

[**Nategacz**, a, lm. e] *część warsztatu tkackiego*. <Na + *Tegacz, od CIEG/TEG>

Natępić, i, il 1. *tepiąc jedno po drugim, wiele stępić a. wytepić*: N. nożów, nieprzyjaciół. 2. × N. *nico stępić*. N. ś. *tepieniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Tępić>

Natępienie, a, blm., czynność cz. **Natępić**.

Natępienie się, a ś., blm., czynność cz. **Natępić ś.**

Natęsknić się, i ś., il ś. *namęczyć ś., tęsknić*. <Na + Tęsknić>

Natęsknienie się, a ś., blm., czynność cz. **Natęsknić ś.**

Natężać, a, ał i N. ś. p. **Natężyć**.

× **Natężalność**, i, blm. *tegość, siła, hart*: Ten, którego mi zalecasz, nie ma już w sobie natężalności i mocy. Pilech.

Natężanie, a, blm., czynność cz. **Natężać**: N., podnoszenie z przedłużaniem sylab w mowie, w słowiech. Kn. N. Juku. Troc. N. struny. N. umysłu, rozumu. Natężaniem głosu nie gardź, ale abyś go miał, według pewnych stopniów i kształtów, wykwiutnie podnosić i spuszczać, tego ś. wystrzegaj. Pilech.

Natężanie się, a ś., blm., czynność cz. **Natężać ś.**

Natężenie, a, blm. 1. czynność cz. **Natężyć**: N. wzroku, słuchu, umysłu, uwagi. W liceach pamięci widać N. Mick. 2. a. **Natężenie ś.** czynność cz. **Natężyć ś.** = a) *stan rzeczy natężonej, naprężenie*: Robić co z natężeniem. Do pojęcia tych rzeczy trzeba pilnego natężenia. Pilech. Mądry mistrz w natężeniu ducha ogłosił... Sow. b) *wzmocnienie ś., spotęgowanie ś.*: Zmiany pierwotnego e na o albo na a nazywano w gramatykach „natężeniem“ samogłoski; nazwa ta jednak jest niewłaściwa i niezgo nie uży; nie masz bowiem między e i o, jako też e i a żadnej różnicy siły ani energii. Kryń. Odrzuciwszy dzięki makaronizmy, słów nowych, N. polskie mających, dostarczamy. Pilech. (= *akcentowanie, accent, brzmienie*). 3. a. **Natężoność, Intensywność, Intensywność stopień działalności, skuteczności czegoś, siła**. Fiz.: N. siły ciężenia, głosu, światła, promieniowania, pola magnetycznego. N. a. siła prądu elektrycznego = *ilość elektryczności, przepływająca przez każde przecięcie przewodnika w ciągu*

jednej sekundy. Kol.: N. a. mnogość ruchu = ilość pociągów a. wagonów, przebiegających po danej linii a. przez dany punkt.

× **Nateżenie** przys. od **Nateżony**; × **Nateżnie**: Póty N. krzyżeć nie przestają, póki jakieżkolwiek im siły wystarczają mogą. L.

Nateżenie się, a s., blm. p. **Nateżenie**.

× **Nateżnie** przys. od **Nateżny**, p. × **Nateżenie**.

× **Nateżny** p. **Nateżony**.

Nateżoność, i, blm. rz. od **Nateżony**, p. **Nateżenie**.

Nateżony I. im. od **Nateżyć**: Z nateżoną uwagą przysłuchiwać s. Słuch N. Obraz silnie nateżonego uczucia, które w najwyższym napięciu długo trwać nie może. Chm. Agaj-Hana twarz nateżona, oczy wlepione w carowę. Krasin. 2. a. × **Nateżny**, **Intensywny**, **Intenzywny** *połączony z wysiłkiem, usilny, wyteżony*: Oddając s. nateżonyj pracy poetyckiej. Chm.

Nateżyć, y, ył, nied. **Nateżać** I. × N. *nadać czemuś tęgość, tęgiem uczynić, słężyć*: Pokropieniem płótno rozciągnięte nateżają. Troc. Krochmal nateża chusty. Troc. 2. × N. *nadać czemuś więcej mocy, mocniejszym uczynić, wzmocnić, spotęgować* co: Rzekł i zamach na straszna egidę nateżył. Dm. *Nateżać* sylabę = *przedłużać* a. *akcentować*. Przedostatnią sylabę w polskim języku nateżać trzeba. Troc. 3. *naciągnąć, napiąć, naprężyć*: N. łuk. Łuk swój nateżył. Wuj. *Nateża* łuk i w samo serce jego ugadza. Pileh. Lutnie stroi i nateża. Brud. (Motyl), chcąc uciec, darmo skrzydełka nateża. Mick. Anat.: × *Mięsień nateżający* p. *Napręzacz*. † *Mięsień nateżający* błonę bębenną p. *Napinaocz*. *Mięsień nateżający* podniebienie miękkie, in. *mięsień klinopodniebienny*, *zagięty*, *† muskuł obgięty*, × *zawrócony*, *† myszka przekrzywiona*, *† około-zgięta podniebienia miękkiego* (musculus circumflexus palati mollis s. sphenosalpingo-staphylinus). 4. co = *użyć całej mocy czego*, *wysilić*, *wyteżyć* co: N. wzrok, słuch. *Nateżać* dobrze i słuch i oczy. Zal. *Próżno* myśliwi nateżają ucha. Mick. *Hrabia* oczy w dom utkwiał i nateżył ucho. Mick. W takiej ciszy tak ucho nateżam ciekawie. Mick. *Nateżać* mowę. Troc (= *podnosić głos*). *Panie!* jeżeli zamkniesz słuch narodu, napróżno człowiek swe głosy nateża. Słow. N. siły. *Drżą* trwożne majtki, on siły nateża. Kras. *Nateża* rozum siły. Nar. N. umysł, uwagę. *Nateżać* myśl do czego. Troc. N. s. 1. *nabrać większej mocy, wzmocnić s.*, *spotęgować s.*: *Samogłoska s. nateża*. 2. *użyć wszystkich sił, wysilić s.*, *wyteżyć s.*: *Sześć* głów nachyliło s. i sześć par oczu nateżyło s. Jeż. <Na † Teżyć >

Natonej, a, Im. *owie sługa niższy kościelny w starym zakonie, usługujący lewitom w świątyni*. <Z Hb. nethinit Im. dosł.=oddani, poświęceni; słudzy świątyni >

Natka, i, blm. p. 2. **Nać**: [Jaká matka, taká N.].

Natkać, a, ał, [Natykać] dok., jednot. **Natknąć**, nied. **Natykać** I. *czego* a. *co* gdzie, w *co*, do *czego* = a) *wtykając napchać, nakłaskać; nawtykać*: N. gruszek do kieszeni. *Natyka* mi w ręce towaru. Sł. wil. [Natykać (dok.) mi w ręce rozmaitych rupiej]. Sł. wil. *Natykać* w wór słomę. Troc. *Dziesięć*by s. ich pożywiło, *co* jeden w brzuch swój natka i naleje. Hrb. b) a. na *co* = *wtykając nawsadzać; nawtykać*: N. grzybów a. we włosy.

Główki wschodnich lulek, natkane w stolik sandałowcy. Mick. *Natkano* pojmanyh żołnierzów pod chorągwie. Troc. 2. *co* *czym* = a) *wtykając napchać, nadsadzać*: N. wór plewami, siennik słomą, materac włosiem. *Natkany* wór słomą. Troc. *Łacniej* N. jeden wór, niżli wiele. Jabł. N. *kieszień* złotem. [Natykać kieszeń] (= *napchać*). N. mieszek cudzą pracą (= *zbogacić s. z cudzej pracy*). N. brzuch (= *najeść s.*). Ten nie dba, by świnia, by jedno brzuch natkał. Rej. N. boki. Troc (= *najeść s.*). † *Sukno*, *plótno* natkano p. **Natkany**. *Przen.*: *Natkał* księgę fraszkami. Troc. *Książka* *Zyzaniego*, jako kielbasa, nieczystymi heretyckimi bluźnierstwami natkana. Sak. *Marność* jakąś, rzekomo słowem Bożym natkacie uszy słuchaczy waszych. Birk. *Przen.* *nasyścić, zadużnić*: *Worki* i skrzynie natkasz, ale serca nie natkasz, zawsze chce więcej. Skar. *Łakomego* nie natkasz i miljonami. Birk. *Ich* chciwości nie N. nie może. Pileh. b) a. × w *co* = *nawtykawszy, nawsadzawszy czego, wysadzić, nasadzić* *czym*: *Natykam* winnicę, ogród tyczkami. Kn. *Natykać* drogę drzewami. N. włosy perłami. *Tkanina* złotem i srebrem natykana. *Kwiaty*, któremi natkane są stopy. Jeż. *Widzisz* niebo gwiazdami natkane. Troc (= *upstrzone*). 3. *ucianiny narobić*: N. sukna, plótna. *Natykamy* co rok do dwustu postawów sukna. Sł. wil. N. s. 1. *napchać s.*, *napakować s.*, *natłoczyć s.*: *Tyle s. natkało* ludu do kościoła, że przejść nie można. 2. rub.: N. s. *czym* a. *czego* = *nasyścić s.*, *najeść s.*, *nażreć s.*: *Natkał s.* chlebem, mięsem. *Głodni s.* chleba natkają. Ryb. *Natkał s.*, jak wól trawy. *Prz.* *Obzartuchy*, choć s. już natkają, przecię jedzą. Petr. *Przen.*: *Skanderbeg* już s. rozmaitym łupem natkał a prawie utoczył. Baz. 3. *ucianiem nasyścić s. a. namęczyć s.*: *Natkałem s.* przez cały dzień, że aż rękami władać nie mogę. Sł. wil. *Przen.*: *Natkałem s.* w swym życiu i jedwabiu i zgrzebniny. Sł. wil. (= *zaznałem* *dobrego* i *złego*). <Na † Tkać >

Natkanie, a, blm., czynność cz. **Natkać**: Dla natkania mizernego brzucha przemys. s. prawdy. Rej.

Natkanie się, a s., blm., czynność cz. **Natkać s.** † **Natkano** przys. od **Natkany**, *ciasno, jak natkał*. Kn.

Natkany, st. w. † **Natkańszy** im. od **Natkać**: † *Sukno*, *plótno* natkane = *gęsto* *zrobione*, *tegie*, *ściste*, *dychtowane*. *Natkane*, *nabite* gęsto plótno, sukno. Kn. *Im* większy wzór w adamaszku, tym więcej do niego jedwabiu wychodzi, i natkańszy adamaszek. Góra. *Adamaszki* z pode dna krochmalą, aby s. zdały natkańszemi. Gostk.

† **Natkańszy** p. **Natkany**.

[**Natkastlik**, a, Im. i, **Natkašlik**] *stolik nocny, szafeczka; umywalnia*. <Z Nm. Nachtkastel >

[**Natkašlik**, a, Im. i] p. **Natkastlik**.

Natknąć, nie, nał, nied. **Natykać** I. p. **Natkać**: a) *Wszędzie* moc wielka, jakoby natknął, ludu było. Kosz. *Uwieńczona* wstążką złotą, w którą polnych róż natknęto. Słow. *Dwie* watówki natknie na siebie, żeby była rząsita, i dalej do karczmy. Bliż. (= *włoży*). b) (*Ksiaźdz*) *natknąć* *wieszka* *kopie* w rogu. Rej (= *wetknąć wiechę w róg kopy, wybranej na dziesięć*). *Natkniony* ogród tyczkami. Kn. *Ziola*, *winne* *lato* *rosie* *natknione*. Troc. *Natkniony* ogród kwiatkami. Kn. *Dziesięć* *wozów*, w *kosy* i *wojenne* *sztuki* *natknionych*. Pot. *Manelki*, by gwiazdeczkami, perłami natkione. Groch. *Niebo* z sklepem za-

wieszonym, gwiazdami natknionym. Ryb. Tenże i niebo natknął gwiazdami ślicznymi. Kochan. 2. † N. co = *napomknąć, nadmienić, wzmiąć zrobić o czym*: Izby to lepiej pojęli, natknieniem tu rzecz tę podobieństwem jednym. Glicz. Jak ś. te ognie pod ziemią rodzą, teraz tyłko króciuchno natknę. Syk. Z przyczyn natknionych jawnie to pokazuje ś. Zigr. (= *przytoczonych*). N. ś. na co = *wpaść, natrafić na co*: Natknęli ś. na kamień. Smotr. Ja tu będę uciekał przed śmiercią, która może o mnie i nie myśli, a sam gdzieś ś. na nią natknę. Rzew. Natknął ś. w drodze życia na coś nadzwyczajnego, wychodzącego z powszechnej koleji. Rol. <Na + Tknąć>

Natknienie, a, btm. p. **Natknięcie**.

Natknięcie, a, btm., **Natknienie** czynność cz. **Natknąć**.

Natknięcie się, a ś., btm., czynność cz. **Natknąć** ś.

Natla, i, lm. e powr. *przyrząd, na który nawija ś. szpagat a. nici przy wyrobie taśm, siatek*. Zdr. **Natelka**. <Dnm. natel = Gnm. Nadel = igła>

Natłaczać, a, ał p. **Natłoczyć**.

Natłaczanie, a, btm., czynność cz. **Natłaczać**.

× **Natłoczek**, czka, lm. czki lek. p. **Kompres**.

Natłoczenie, a, btm., czynność cz. **Natłoczyć**.

Natłoczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Natłoczyć** ś.

Natłoczka, i, lm. i rzem. *krążek skórzany, zakrywający szczelinę naokoło tłoka* (Manschette). <Na + Tłok>

× **Natłocznie** przys. od **Natłoczny**.

× **Natłoczny** i. *dający ś. natłoczyć, pakowmy*. 2.

p. **Natłoczony**: N. gmin. Nar.

Natłoczony im. od **Natłoczyć** i. *napchany, napelniony*: Miara natłoczona (= *pełna, całkowita*). Kościół N. ludem (= *pełen ludu*). Łódź natłoczona. 2. a. × **Natłoczny** który ś. natłoczył, tłoczący ś., *cisnący* ś.

Natłoczyciel, a, lm. e ten, który *natłacza*.

Natłoczycielka, i, lm. i forma ż. od **Natłoczyciel**.

Natłoczyć, y, ył, nied. **Natłaczać** i. *czego a. × co w co = tłocząc napchać, nalożyć*: N. w wór słomę. Troc. Zasypali kamieniami i grubą ziemią on dół, natłaczając. Skar. 2. *co czym = tłocząc napelnić, nalożować*: N. wór wełną, lnem, plewami. N. grób trupami. Troc. Miarę dobrą i natłoczoną i potrząsoną i opływającą dadzą wam. Skar. (= *pełną, całkowitą*). Stacja natłoczona towarami. Kościół natłoczony ludem (= *pełen ludu*). Pełne i natłoczone bez sprawców dwie łodzie. Prot. N. ś. i. *tłoczeniem a. tłoczeniem ś. nasycić ś. a. namęczyć ś.* 2. *tłocząc ś., nagromadzić ś., napchać ś., nacisnąć ś.*: Natłoczyło ś. ludzi do kościoła. Most ś. załamał pod ciężarem ciżby, jaka ś. na nim natłoczyła. Jez. Przen.: Natłoczyło ś. wypadków. St. wil. 3. [N. ś.] *dotłoczyć ś., docisnąć ś.* <Na + Tłoczyć>

Natłok, u, btm. *tłum ludzi tłoczących ś., ciżba, ścisł*: Od natłoku cisnących ś. trzaskają ławy w sali sądu. Sejm 1553 r. N. w kościele był niesłychany. Hof. W natłoku wrogów, co go od swoich oddziela, sam, bez wsparcia, nadziei, świadka, przyjaciela, walczył ponury Wacław. Malez. Kiedy umierali, w tym ośiar natłoku było kilku tak świętych, jak są wasi święci. Słow. Zacznijsy stynąć eudami dla uczniów natłoku. Mick. N. podróżnych. Lecz już nie była między natłokiem ta, której szukał, pasterka. Mick. Zgubić co w natłoku. Przen.: Wypuszczam na wiatr ko-

nia i nie szcędzą razów; lasy, doliny, głązy, w koleji, w natłoku u nóg mych płyną, gina, jak fale potoku. Mick. Przen.: N. spraw, interesów (= *nawał, mnóstwo*). Przed natłokiem obcych interesów, nie mogę ś. docisnąć do moich literackich zabaw. Kółk. N. myśli, uczuć. Z pomęczonych chęci i myśli natłoku rewolucyjny Gallów wylągłes ś. smoku. Mick. Miotany od sprzecznego poruszeń natłoku, ból w sercu, w leach bladeść, ogień miałem w oku. Mick. W mnogich zdarzeń i wniosków natłoku myśli samopas płaczą ś. bezładnie. Mick. <Na + Tłok>

Natłomaczenie, a, btm., czynność cz. **Natłomaczyć**, *natłumaczenie*.

Natłomaczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Natłomaczyć** ś., *natłumaczenie* ś.

Natłomaczyć, y, ył, **Natłumaczyć** *tłomaczyć jedno po drugim, wiele przetłomaczyć a. wytłomaczyć*. N. ś. *tłomaczeniem a. tłumaczeniem ś. nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Tłomaczyć>

Natłuc, eze, kl, nied. × **Natłukać** i. *tułkąc przez czas dłuższy, wiele utłuc*: N. enkru, pieprzu, cynamonu. 2. *tułkąc jedno po drugim, wiele utłuc, potłuc; narozbijać*: N. garnków, szklanek. 3. *tułkąc (= bijąc a. zabijając) kolejno, wiele razy a. wielu wybić a. zabić*: Majster nieraz natłukał chłopca. N. nieprzyjaciół. Choć nie wskóra, aby miał wziąć klucze, nastrzela jednak hetman, nasieczy, natłucze. Jabł. 4. *tułkąc (= bijąc) narobić*: Strzały w nich tkwiły, jak kolce na jeźcach, kamienie natłukły sińców i guzów. Krasz. 5. × N. = **Natłuc**: Garnca natłuczonego dłużej. Prz. (= *skrzypiącego drzewa najdłużej = człowiek cherlający często żyje dłużej od zdrowego*). N. ś. i. *tułkąc ś. kolejno, potłuc ś. w wielkiej ilości*: Natłukło ś. sporo szklanek. 2. *tłuczeniem nasycić ś.*: Lubo ś. natłukił regalistów do woli, przeciw ich zawsze nie cierpiął. Kaczk. (= *nabił, nazabijał*). Niemało ś. koło stodół natłukiem wróbli. Kaczk. (= *nastrzelałem*). 3. *nawałęsać ś., nawłóczyć ś.*: N. ś. po różnych kątach. 4. *jazdą niewygodną namęczyć ś.*: N. ś. na żydowskiej szkapie. <Na + Tłuc>

Natłuczenie, a, btm., czynność cz. **Natłuc**.

Natłuczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Natłuc** ś.

× **Natłukać**, a, ał p. **Natłuc**.

× **Natłukanie**, a, btm., czynność cz. **Natłukać**.

Natłumaczenie, a, btm., czynność cz. **Natłumaczyć**, *natłumaczenie*.

Natłumaczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Natłumaczyć** ś., *natłumaczenie* ś.

Natłumaczyć, y, ył i N. ś. p. **Natłomaczyć**. <Na + Tłumaczyć>

Natłuszczać, a, ał p. **Natłuszczyć**.

Natłuszczenie, a, btm., czynność cz. **Natłuszczać**.

Natłuszczenie, a, btm., czynność cz. **Natłuszczyć**.

Natłuszczyć, i, ił, nied. **Natłuszczać** i. *tułstocią nasmarować*: Natłuszcites głowę moją olejki. B. B. Garb.: Natłuszczać a. smarować skórę. 2. *posp. mocno okrasić*: N. kapustę. <Na + Tłuszczyć>

Natoczenie, a, btm., czynność cz. **Natoczyć**.

Natoczenie się, a ś., btm., czynność cz. **Natoczyć** ś.

Natoczyć, y, ył, nied. **Nataczać** i. *tocząc jedno po drugim, wiele przytoczyć, nagromadzić*: N. okrągłych rzeczy z jednego miejsca na drugie. L. Natoczył tu kamieni. Troc. 2. × N. przen. *sprowadzić, nasunąć, nadarzyć*: Natoczyło mi go

szczęście. Troc. 3. [N.] *zatoczyć, wytoczyć*: Smarujecie biele, wozy nataczajcie! 4. *tocząc jedno po drugim, wiele czego wytoczyć, tocząc narobić*: N. galek, szachów. N. różnych rzeczy z drzewa, z kości, z mosiądzu. 5. \times N. *naostrzyć na brusię*: N. siekierę, szablę. 6. *tocząc (= gryząc), nadziurawić, napsuć*: Czerw natoczył próchna. L. Mól natoczył futra. Sł. wil. 7. = a) *tocząc (= lejąc) z beczki, wiele utoczyć*: N. winą, piwem, wódką. Piv.: Nataczać piwo = *przelewać je przy pomocy kranu i kieszki z większych naczyń do mniejszych, in. obciążać, ściągając piwo*. Przen.: N. krwi = *nazabijać ludzi*. b) *tocząc, nalać, napelnić*: Można! to rzeź, abym nie skosztował kielicha mnie natoczonego, wylej go precz, niech go nie zakuszę. Bz. 8. \times N. *przytoczyć, zacytować*: Natoczył z autora tego miejsce. Troc. N. s. 1. *tocząc s. (= lejąc s.) kolejno, nalać s. w wielkiej ilości*: Oby dosyć było na tej krwi, której s. w tych polach natoczyło z dzikich szyj, żeby z inszej krew nie poszła szyi. Bardz. 2. \dagger N. s. *nadażyć s., nawinąć s.*: Jeśli s. jaki dziw natoczy, niech wstanie inszy Aleyd. Bardz. Natoczyła s. wojna. Troc. 3. *toczeniem a. toczeniem s. nasycić s. a. namęczyć s.* <Na + Toczyć>

Natomiaś, \times Na to miast przys. 1. a. \dagger **Natychmiast** *zamiast tego, na to miejsce*: Okazało s., że niewiele miał z niemi spólnego w świecie umysłowym, znalazł N. inne towarzystwo, do którego przylgnął całą duszą. Chm. 2. *przeciwnie, zaś*: Król z ministrami wyszedł z sali; posłowie N. pozostali jeszcze przez czas niejaki. <Na + To + Miast(o)>

Natonąć, nie, nał tonąc kolejno, utonąć w wielkiej ilości: Natonęło wiele ludzi w rzece. Sklanki z miodem zaprawiwszy, nauchy stawić, a gdy tego natonie, wylać. Haur. <Na + Tonąć>

[**Natonia**, i, lm. e] p. **Natonie**.

[**Natonie**, a, lm. a, **Natonia**, **Natoń**] 1. *część lasu, gdzie drzewa spuszczyją*. 2. *miejsce, na którym s. drzewo cięta a. obrabia*. 3. a. [**Naciunie**] *miejsce do rąbania drzewa, drwalnia*. 4. *podwórce*: Widać teraz, gdy idzie przez N. Wysp. Zgr. [**Natonisko**, **Natónisko**]. <Na + *Tonie, od CN/TN/CIN>

[**Natonięcie**, a, btm., czynność cz. **Natonąć**].

[**Natonisko**, a, lm. a] 1. p. **Natonie**. 2. *plac cały z wiotkami ociosanego drzewa*.

[**Natoń**, i, lm. e] 1. p. **Natonie**. 2. *kloda*.

[**Natoperzać**, a, ał i N. s.] p. **Natoperzyć** i **Nastrozyć**: Ptak natoperza pióra. Koń natoperza grzywę. Indyk natoperza s.

[**Natoperzanie**, a, btm.] czynność cz. **Natoperzać**.

[**Natoperzanie się**, a s., btm.] czynność cz. **Natoperzać s.**

[**Natoperzenie**, a, btm.] czynność cz. **Natoperzyć**.

[**Natoperzenie się**, a s., btm.] czynność cz. **Natoperzyć s.**

[**Natoperzyć**, y, ył, N. s., nied. **Natoperzać**, **Natoperzać s.**] p. **Nastrozyć**: Indyk natoperzył ogon. N. włosy, czuprynę. N. twarz (= *pyzatą uczynić, nadać*). N. oczy (= *wytrzeszczyć*). Cały s. ze złości natoperzył (= *naczipurzył s., napuszyl s.*). <Na + Toperzyć>

Natopić, i, il, nied. Natapiać 1. *topiąc jedno po drugim, wiele utopić*: N. ludzi, psów. 2. *topiąc przez czas dłuższy, wiele roztopić*: N. ołowiu, laku, wosku, świecy, świec. N. s. 1. *topiąc s. kolejno, w wielkiej ilości potopić s., natonąć*: W przeprawie przez rzekę natopilo s. ludzi, wojska. 2.

topiąc s. przez czas dłuższy, roztopić s. w wielkiej ilości: Natopilo s. wosku. 3. *topieniem nasycić s. a. namęczyć s.* <Na + Topić>

Natopienie, a, btm., czynność cz. **Natopić**.

Natopienie się, a s., btm., czynność cz. **Natopić s.**

Natopnieć, eje, ał topniejąc ustawicznie, w wielkiej ilości roztopnieć: Wiele śniegu natopniało. <Na + Topnieć>

Natopnienie, a, btm., czynność cz. **Natopnieć**.

[**Natónisko**, a, lm. a] 1. p. **Natonie**. 2. *ziemia, powstała z drzewnej próchnicy*. <Zam. Natónisko>

Natracenie, a, btm., czynność cz. **Natracić**.

Natracenie się, a s., btm., czynność cz. **Natracić s.**

Natracić, i, il i N. s. tracąc jedno po drugim, wiele stracić: Natraciwszy s. zaonej kompanji, wróciliśmy s. do domu z niczym. Pas. <Na + Tracić>

Natradować, uje, ował tradując jednego po drugim, wielu stradować. <Na + Tradować>

Natradowanie, a, btm., czynność cz. **Natradować**.

Natraf, u, lm. y gór. p. Najechanie. <Na + Traf>

Natrafiać, a, ał p. Natrafic.

Natrafianie, a, btm., czynność cz. **Natrafiać**.

Natrafic, i, il, [Natrefic], nied. Natrafiać na kogo, na co a. \times kogo, \times co = *trafic na kogo, na co, znaleźć kogo, co*: Natrafiłem na to miejsce, gdzieśmy w przeszłym roku zabili niedźwiedzia. N. na miejsce szukane w książce. N. na człowieka z nieugiętym charakterem. N. na ślad zbrodniarza. N. na straszny hałas i kłótnię. Tak dzieje s. z rozmową: zwolna s. pomyka, aż natrafi na przedmiot wielki, jak na dzika. Mick. Ostatniej mojej u nich wizyty natrafiłam, że furje wywierał na żonę. L. Nieraz wśród ciemnego tłumami kościoła, którą z kłęzących dziewię natrafiwszy losem, wołał na nią silnie niemym duszy głosem. Słow. [Natrafili kochaneckę] (= *spotkali*). <Na + Trafic>

Natrafienie, a, btm., czynność cz. **Natrafic**.

Natrajkotać, cze, tał trajkocząc nogadać. N. s. trajkotaniem nasycić s. a. namęczyć s. <Na + Trajkotać>

Natrajkotanie, a, btm., czynność cz. **Natrajkotać**.

Natrajkotanie się, a s., btm., czynność cz. **Natrajkotać s.**

Natraktować, uje, ował traktując jednego po drugim, wielu utraktować. <Na + Traktować>

Natraktowanie, a, btm., czynność cz. **Natraktować**.

Natranzłokować, uje, ował tranzłokując jednego po drugim, wielu przetranszłokować. <Na + Tranzłokować>

Natranzłokowanie, a, btm., czynność cz. **Natranzłokować**.

Natrapic, i, il trapiąc kogo ustawicznie, bardzo utrapic; nadręczyć, namartwić, nagryźć, nafrasować. N. s. trapiąc s., namęczyć s.; namartwić s., nagryźć s., nafrasować s.: Jeśli mi jeszcze i to nie pomoże, na com s. próżno natrapili, mój Boże? Chr. <Na + Trapic>

Natrapienie, a, btm., czynność cz. **Natrapic**.

Natrapienie się, a s., btm., czynność cz. **Natrapic s.**

Natratować, uje, ował tratując jednego po drugim, wiele stradować. <Na + Tratować>

Natratowanie, a, blm., czynność cz. **Natratować.**

Natrawić, i, il *trawiąc jedno po drugim, wiele strawić*: Niemala czasu nad tą robotą natrawiłem. Przyzwał go z Prus, zapłaciwszy zań wielką sumę pieniędzy, które tam był natrawił. Stryjk. (= *stracił, roztrwonil, zmarnował*). <Na + Trawić>

Natrawienie, a, blm., czynność cz. **Natrawić.**

Natrabić się, i ś., il ś. 1. *graniem na trąbie nasycić ś. a. namęczyć ś.* 2. rub.=a) *napić ś. do woli.* b) × N. ś. *najeść ś.* 3. [N. ś.] *naplakać ś.*: Zebyś sie natrabilo! (przekleństwo mówione do dziecka). <Na + Trąbić>

Natrabienie się, a ś., blm., czynność cz. Natrabić ś.

Natracać, a, ał 1. nied. p. **Natracić.** 2. dok. *trącąc jedno po drugim, wiele trącić.* N. ś. 1. nied. p. **Natracić.** 2. dok. *trącaniem a. trącaniem ś. nasycić ś. a. namęczyć ś.*: Ze wszystkimi ś. naszeiskać, kieliszkami N. tego mu tylko było potrzeba. <Na + Trącać>

Natracanie, a, blm., czynność cz. **Natracać.**

Natracanie się, a ś., blm., czynność cz. Natracić ś.

Natracenie, a, blm., czynność cz. **Natracić.**

Natracenie się, a ś., blm., czynność cz. Natracić ś.

Natracić, i, il, nied. **Natracać** 1. a. **Nadtrącić** co a. czego = *trąceniem nadweryżyć, nadtluc, wyszczerbić, uszkodzić, nadpsuć*: Natracieś dzbana. Troc. N. wazę, półmisek, talerz. Śł. wil. Natracił mi rękę. Śł. wil. Przen.: Natracono mu wojska. Troc. 2. † N. *trącając, pchnąć na co; trącając, zelknąć*: W wojnie domowej los przyjacioły, krewne i bracia natraci, iż własnej krwi czynić między sobą żelazem przyjdzie. Błaż. 3. × N. przen. *narzucić, nastreczyć*: Za co z tysiąca lepszych synów mnie jemu (los) za syna natracca? Miek. 4. przen.: † N. kogo na co = *narazić, wystawić*: Natracił na zły raz jego osobę. Troc. 5. przen.: N. o czym a. × czego = *napomknąć, nadmienić, uczynić wzmiankę o czym, dołknąć czego*: N. o czym w liście, w mowie. Natracił w liście i tego. Troc. N. ś. 1. *nico stłuc ś., nadtluc ś.*: Natraciła ś. śklanka. Troc. 2. † N. ś. na co = *potracić, uderzyć ś. o co*: Natracił ś. mocny na mocnego, a obadwa pospołu upadli. Leop. N. ś. na szpadę. Troc. 3. przen.: × N. ś. = *narzucić ś., nastreczyć ś.*: Nie natracaj ś., żeby go do czego użyto. Oss. 4. przen.: × N. ś. na co a. w co = *narazić ś., wystawić ś. na co*: Natracać ś. na razy, na nieprzyjaciela, na niebezpieczeństwo. Troc. *Z szczerością natraciałem ś. w niebezpieczeństwo przy ich sprawie w boju.* Stasz. <Na + Trącić>

Natrefić, i, il 1. *tręfiąc ułożyć, utrefić*: N. włosy. 2. *tręfiąc kolejno, wiele utrefić*: N. włosów. <Na + Tręfić>

[Natrefić, i, il] p. **Natrafić.**

Natrefienie, a, blm., czynność cz. **Natrefić.**

[Natrefienie, a, blm.] czynność cz. [Natrefić].

† **Natreskać, a, ał** *ukarać*. Rej. <Czes. *natrestiti se*>

† **Natreskanie, a**, blm., czynność cz. **Natreskać.**

Natresować, uje, ował *tresując jedno po drugim, wiele wytresować*: N. psów. <Na + Tresować>

Natresowanie, a, blm., czynność cz. **Natresować.**

Natrecik, a, lm. i p. **Natrecić.** Klon.

Natrecstwo, a, blm., **Natrecność** *wada natrecia, natarczywość, naprzykrzonosc*: Mógłś ś. spytać bez natrecstwa?

Natrec, a, lm. y i. lm. ty a. ci, × **Natrecnik** *człowiek natrecny, gość nieproszony, intruz*: N., co ś. w nieswe rzeczy wtrąca. Smotr. Jak mucha w potrawie, tak N. w zabawie. Prz. N.-nudziarz zabiera mu czas nielitościwie. Ohm. 2. † N. 2 pp. u *napędzanie, nastreczanie*: Są chęci ludzkie, według natrecu i wstrętu kłamiwej fortuny, odmienne. Błaż. 3. [N.] *wróżd na podszwie*. 4. zool. p. **Bolimuszka**. Zdr. **Natrecik**. <Na + *Tręć, od TR(ET)/TOR/CIR>

× **Natrecka, i**, lm. i forma ż. od **Natrec**; × **Natrecnica**.

× **Natrecnica, y**, lm. e forma ż. od **Natrecnik**, p. **Natrecka**.

Natrecnie, × Natrecno przys. od **Natrecny**: Domagać ś. N.

× **Natrecnik, a**, lm. cy p. **Natrec**: Obawiam ś., żeby tu znowu ten N. nie przyszedł. Boh.

× **Natrecno** p. **Natrecnie**.

Natrecność, i, blm. rz. od **Natrecny**, p. **Natrecstwo**.

Natrecny, [Nacierny] *naprzykrzający ś., naprzykrzony, natarczywy, niedelikatny*: Wierzytel N. Prośby, domagania ś. natrecne. Przen.: Odrzucając natrecne sploty od twarzy... Krasid. Wspomnienia natrecne (= *nieustanne, ciągle napastujące, ścigające*). Ukryć ś. przed natrecnym okiem (= *niedyskretnym*).

× **Natrecowski** przym. od **Natrec**, *od natrecia, uzurpatora pochodzący*: Zażyte mądrego i bogobojnego egzorcysty. nie natrecowskiego, ale od zwierchności kościelnej wystawionego na to porządnie. Smol.

Natrobokalcyt, u, lm. y min. p. **Tynkalcyt**.

<Natron + Bor + Kalcyt>

[**Natrocic, i, il**] *narobić trocin* (np. o myszach).

<Na + Trocić>

Natroczenie, a, blm., czynność cz. **Natroczyć.**

Natroczyć, y, ył *naprzywiązywać do siodła*: Z dziesiątkami gęsi i kur, natroczonech przy kulbace, jechał wśród tłumau pierza. Sienk. O wa! koniuchów natrocze. Sienk. <Na + Troczyć>

Natrolifit, u, lm. y min. *minerał z gromady sale-trowców, z rzędu fosforanów bezwodnych, NaMnPO₄*.

<Natron + Gr. *lyllitēs* = liściasty>

Natroić, i, il *sobie = trojąc sobie jedno po drugim, wiele sobie uroić*. N. ś. *trując ś. kolejno, uroić ś. w wielkiej ilości*: Natroiło ci ś. w głowie. <Na + Troić>

Natrojenie, a, blm., czynność cz. **Natroić.**

Natrojenie się, a ś., blm., czynność cz. Natroić ś.

Natrolit, u, lm. y min. *minerał z gromady syli-koidów, z rzędu wodorokrzmianów, z grupy zeolitów, wodny krzemian glinu i sodu (Na₂ Al₂ Si₂ O₈ + H₄ SiO₄), krystalizujący w układzie romboidalnym, in.* × mezo typ, × sodowicie, × zeolit włóknisty. Odmiany: a) Bergmanit. b) Brewicyt a. Kamień plewisty a. Radjolit. <Now. z Natron + Gr. *lithos* = kamień>

Natrolitowy przym. od **Natrolit**: Krzemian N.

Natron, u, blm. *soda egipska*. <Z Gr. *nitron* = sól, przez Arab. *natrūn*>

Natropić, i, il 1. kogo, czego = *tropiąc jedno po drugim, wiele wytropić*. 2. myśli: N. co = *tropieniem dojść śladu, natrafić na ślad zwierzęcia*. <Na + Tropić>

Natropienie, a, blm., czynność cz. **Natropić**.
Natroskać się, a s., ał s. p. **Natroszczyć s.**: Jeżeli oni ucierpieli na naszym milczeniu, tośmy ś. i my natroskali o nich. Drz. <Na + Tro-skać s.>
Natroskanie się, a s., blm., czynność cz. **Natroskać s.**
Natroszczenie się, a s., blm., czynność cz. **Natroszczyć s.**
Natroszczyć się, y s., ył s., **Natroskać s.** *trošk nadoznawać, nafrasować s., namartwić s., nagryźć s.* <Na + Trošzczyć s.>
Natruchleć, eje, ał *strachu nadoznawać, nabać s., nalekać s.* <Na + Truchleć>
Natruchlenie, a, blm., czynność cz. **Natruchleć**.
Natruć, a, blm., czynność cz. **Natruć**.
Natruć się, a s., blm., czynność cz. **Natruć s.**
Natruć, uje, uł i. *trując jedno po drugim, wiele otruć*. 2. przen. *natropić, nadręczyć, nagryźć, namartwić*: Coby nas sama żona moja natruła, a co dopiero inni! Kaczk. N. s. 1. *truciem a. truciem s. nasycić s. a. namęczyć s.* 2. *trując s. kolejno, otruć s. w wielkiej liczbie.* <Na + Truć>
Natrudzenie, a, blm., czynność cz. **Natrudzić**.
Natrudzenie się, a s., blm., czynność cz. **Natrudzić s.**
Natrudzić, i, ił *trudząc ustawicznie, bardzo utrudzić; namęczyć, namordować*: N. kogo swemi interesami. N. sobie głowę nad czym (= *nałamać, nasuszyć*). N. s. *napracować s., namęczyć s., namordować s.*: Com s. natrudził, com s. nażądał, ażebym ciebie oglądał Książ. <Na + Trudzić>
Natruska, i, lm. i *jakieś odzienie kozackie*: Czarna szarawary, żupan jaki w paski, czerwona kurtka na wierzeh, N., pas i czapka. Dęb. L. <?>
Natrwonić, i, ił *trwoniąc jedno po drugim, wiele strwonić, namarnować*: N. pieniądze. <Na + Trwonić>
Natrwonienie, a, blm., czynność cz. **Natrwonić**.
Natrwonienie, a, blm., czynność cz. **Natrwóżyć**.
Natrwózenie się, a s., blm., czynność cz. **Natrwóżyć s.**
Natrwóżyć, y, ył *trwóząc ustawicznie, wiele razy zatrwóżyć*. N. s. *trwóząc s. ustawicznie, wiele razy s. zatrwóżyć; trwóżeniem s. namęczyć s.* <Na + Trwóżyć>
Natryksa, a, ał *trykając ustawicznie, wiele razy rogami uderzyć, nabość*: Baran natryksał rogami. Sł. wil. Przen.: Uślinił mię, giestami żwawemi natryksał i jako cheiał naszturchał. L. (= *napopychał, natrącał, naszturchał*). <Na + Tryksać>
Natryksanie, a, blm., czynność cz. **Natryksać**.
Natrysk, u, lm. i lek. (embrocatio) *zlewanie, skrapianie wodą spadającą zwyżsoka lub pod ciśnieniem będącą*, in. zlewa: N. drobny, in. kąpiel deszczowa a. dżdżowa. N. ulewny, in. kąpiel ulewna. <Na + *Trysk, od TRYŚ(K)>
Natryskiwacz, a, lm. o lek. (irrigator) *przyrząd do robienia natrysków*, in. *tryskacz*.
Natryskiwać, uje, iwał *robić natryski*.
Natryskiwanie, a, blm., czynność cz. **Natryskiwać**.
Natryskowy przym. od **Natrysk**: Kąpiele natryskowe. Rol.
Natrzaskać, a, ał, N. s. 1. *trzaskając ustawicznie, wiele razy trzasnąć; trzaskaniem nasycić s. a. namęczyć s.*: N. a. N. s. drzwiami. 2. [N.] *nadeptać, nadeptać s.*: Com s. tam natrzaskał błota! <Na + Trzaskać>

Natrzaskanie, a, blm., czynność cz. **Natrzaskać**.
Natrzaskanie się, a s., blm., czynność cz. **Natrzaskać s.**
[Natrzasłość, i, blm.] rz. od **Natrzasły**, *trzępiotowatość, brak zastanowienia*.
[Natrzasły] *trzępiotowaty, narwany, nie zastanawiający s., roztrzępany*.
[Natrząchać, a, ał i N. s.] p. **Natrząś**. <Na + Trząchać>
[Natrząchanie, a, blm.] czynność cz. **Natrząchać**.
[Natrząchanie się, a s., blm.] czynność cz. **Natrząchać s.**
[Natrząchnąć, nie, nał] p. **Natrząś**.
[Natrząchnięcie, a, blm.] czynność cz. **Natrząchnąć**: N. jest jedynym lekarstwem.
[Natrząchywać, uje, ywał] p. **Natrząś**.
[Natrząchywanie, a, blm.] czynność cz. **Natrząchywać**.
Natrząsać, a, ał i N. s. p. **Natrząś**. <Na + Trząsać>
Natrząsanie, a, blm., czynność cz. **Natrząsać**: Zażegnwanie, N. coraz są rzadsze. Od natrząsania gmachów zioly niech płacą złotych trzy. Węz.
Natrząsanie się, a s., blm., czynność cz. **Natrząsać s.**
Natrząsnąć, śnie, szał i N. s. p. Natrząś.
Natrząś, ęsie, aśl, X **Nadrząś**, jednot. **Natrząsnąć**, [Natrząchnąć], nied. **Natrząsać**, [Natrząchać], częstot. [Natrząchywać] i. *trzęsąc ustawicznie, wiele razy wstrząsnąć*: N. głową. Dobrą miarą odmierzy ci Bóg, natkaną, natrzesioną i opływającą. Skar. (= *wiele razy wstrząśniętą w celu dokładnego napełnienia, ubicia*). [Kobieta znająca kazala cię natrząsać] (= *leczyć za pomocą wstrząsania ciałem*). [Natrząchać chorego] (= *leczyć za pomocą zawieszania i wstrząsania ciałem*). Ir.: [Natrząsać trzosiku] = *wydawać pieniądze*. 2. co czym = *posypać, poproszyć*: Natrząś pokój tatarakiem. 3. czego gdzie, na co = *nasypać, naproszyć*: N. siana na ziemię, tabaki na książkę. 4. czego = *trzęsąc natrzacać*: N. owoców. Właził na dąb, aby natrząś żołędzi. Jabł. N. s. 1. *trzęsieniem a. trzęsieniem s. nasycić s. a. namęczyć s.*: N. s. owoców. N. s. z zimna. 2. † N. s. czym = *wzruszyć s.*: Tym s. natrząsnąwszy król haniebnie, postanowił sobie nie ślać więcej do hana nikogo. Tw. 3. nied.: **Natrząsać s. a.** [Natrząchać s.] z kogo, z czego = *naśmiewać s., wysmiewać s., szydzić, kpić, drwić z kogo a. z czego, wręcać komu a. czemu*: Cham śmiał natrząsać s. z ojca. Skar. Wywołany z kraju Zborowski przejeżdżał s. po Polszcze z taką dumą, jakby s. z praw i słabości przełożonych natrząsał. Boh. Każdy s. z przywar, nie z osób natrząsa. Kras. Z tych s. biedy, co ich zdarł, bezkarnie natrząsa. Węg. <Na + Trząś>
Natrząśnięcie, a, blm., czynność cz. **Natrząsnąć**.
Natrząśnięcie się, a s., blm., czynność cz. **Natrząsnąć s.**
Natrzebić, i, ił *trzebiąc ustawicznie, wiele wytrzebić*. <Na + Trzebić>
Natrzebień, a, blm., czynność cz. **Natrzebić**.
Natrzeć, trze, tarł, [Nataró], im. **Natarty**, nied. **Nacierać** i. co czym = *trąc namazać, nasmarować*: Nacierać ramię wysokiem, maścią. W łaźni, jak s. wypoci, gorzałeczka, oliwką a barskim mydełkiem grzbiet sobie natrze. Rej. Dobywa chustki natartej piżmem. Zabł. 2. *trąc ustawicznie, mocno wytrzeć*: Nacierać ciało aż do

ezerwonosci. Nie dla siebie, dla drugich wól sobie jarzmem kark naciera. L. (=ściera). †Ostatek oczu, częścią szesćdziesiąt lat, częścią usilnym przez lat czterdzieści czytaniem natartych. Cich. (=popsutyh). N. komu uszu a. uszy = skarcić, *wyłajac kogo, powiedziec kazanie, wyrzucac kapitulę, zmyc głowę komu:* Obruszył ś. król na Gdańszczany, i kazał im uszy N. Janowi Zamojskiemu, wyrzucając na oczy ich jawną rebelją. Pask. Węgrowie Matjaszowi uszy nacierałi, aby z chrześcijanami nie walczył. Biel. M. 3. *trąc przez czas dłuższy, rozetrzec a. zetrzec wiele a. ile potrzeba:* N. farb, chrzanu. 4. *przen. napasć, rzucić ś., uderzyć, upasć:* N. na nieprzyjaciela. Silnie na nich natarł i do ustąpienia przymusił. Niem. Natarił szablą na niego. Troc. *Nacierać na kogo (=nalegać na kogo, usilnie prosić kogo, domagać ś. od kogo).* Gorącą modlitwą we dnie i w nocy do Boga nacierać. Fur. 5. †N. *przen. przyjsć, przybyć, zjawić ś.:* Ja drugi raz nie natrę na takie wesele, na którym mi gołocą ubogą kaletę. Pudł. N. ś. 1. *trąc, namazać siebie:* Nacierać ś. oliwą. 2. *tarciem nasycić ś. a. namęczyć ś.* 3. †N. ś. *uderzyć nawzajem na siebie.* <Na + Trzec>

Natrzepać, pie, pał 1. *trzepiąc jedno po drugim, wiele wytrzepać:* N. sukien, futer. 2. *trzepiąc ustawicznie, wiele razy trzepnąć:* Natrzepał go po twarzy. Przen.: N. komu skórę (=obić, wychłostać kogo). N. ś. *trzepaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Trzepać>

Natrzepanie, a, blm., czynność cz. **Natrzepać.**
Natrzepanie się, a ś., blm., czynność cz. **Natrzepać ś.**

Natrześnienie, a, blm., czynność cz. **Natrząść.**
Natrześnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Natrząść ś.**

†**Natrzmioć, i, il** *nastroszyć, najeżyć:* Stąpa pan-na jak pawa, a natrzmiowszy rogi, ogon za sobą włóczy. Zim. Zbielałym natrzmioła skronie włosom. Żebr. Przen.: Swe brzydkie Tantalka uczynki natrzmioła złorzeczeństw. Żebr. Przen. *nadać, napuszyć:* Junacy w natrzmionych fantazjach siłą z płocha czynią. Fred. M. Natrzmionego rozumu i cery człowiek. Troc. Insza natrzmiona a stołowa grzeczność, insza gruntowa. Troc (= sztuczna, wymuszona). <Na + Trzmioć>

†**Natrzmienie, a**, blm., czynność cz. **Natrzmioć.**
†**Natrznąć, nie, nał** *trznąwszy, napuścić; nafajdać:* Podsadzi ś. Żyd doktor pod zadek chorego, wszystko chcąc widzieć opatrzenie, gdy mu ten w oczy, w uszy, w gębę nawet natrznął. Pot. <Na + Trznąć>

Natrzymać się, a ś., ał ś. *trzymaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.:* Natrzył ś. majątku (= długo miał go w dzierzawie). <Na + Trzymać>

Natrzymanie się, a ś., blm., czynność cz. **Natrzymać ś.**

†**Natuchać, a, ał** *robić aluzję, dawać do zrozumienia, przynawiać, przycinać.* <Na + Tuchać>

†**Natuchanie, a**, blm., czynność cz. **Natuchać.**
Natuczenie, a, blm., czynność cz. **Natuczyć.**

× **Natucznieć, eje, ał** *utyć, nabrać tuszy.* <Na + Tucznieć>

× **Natucznienie, a**, blm., czynność cz. **Natucznieć.**

Natuczyć, y, ył *tuczac jedno po drugim, wiele utuczyć.* <Na + Tuczyć>

[Natuj] p. 2. **Na.** <Na + Tu(j)>

Natulać, a, ał p. **Natulić.**

Natulanie, a, blm., czynność cz. **Natulać.**

Natulenie, a, blm., czynność cz. **Natulić.**

Natulenie się, a ś., blm., czynność cz. **Natulić ś.**

Natulić, i, il, nied. **Natulać** 1. *tulać jedno po drugim, wiele przytulić.* 2. *tulać kogo a. co ustawicznie, wiele razy przytulić.* 3. *naciśnąć, nasunąć:* N. czapkę na uszy. Przen.: Poszedł, natuliwszy czapkę na uszy (*usunął ś., zasmucony jaką przykrością*). Sł. wil. N. ś. 1. *przytuliwszy ś. nagromadzić ś.:* Ileż okropnych widziadeł natuliło ś. pod te sztandary! Wor. 2. *tuleniem a. tuleniem ś. nasycić a. namęczyć ś.* <Na + Tulić>

Natulina, y, lm. y bot. (itea) *roś. z rodziny skalnicowatych.* <?>

Natulać się, a ś., ał ś. *tulanem ś. namęczyć ś., nablękać ś., nawłóczyć ś.:* Zbity od Turków Zygmunt po morzu ś. natulał, aż go Wenetowie do domu odwieźli. Biel. M. <Na + Tulać ś.>

Natulanie się, a ś., blm., czynność cz. **Natulać ś.**

Natumanieć, i, il *naoszukiwać, nazwodzić.* <Na + Tumanieć>

Natumanienie, a, blm., czynność cz. **Natumanieć.**

Natupać, pa a. **pie, pał** *tupiąc ustawicznie, wiele razy tupnąć:* Nogami natupa, zębami nazgrzyta. L. N. ś. a. **Natupać ś.** 1. *tupaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.:* Natupa ś., nafuka i na tym przestanie. Tremb. 2. *przen. nachodzić ś., nałazić ś.:* Natupałem ś. około tej sprawy. Sł. wil. <Na + Tupać>

Natupanie, a, blm., czynność cz. **Natupać.**

Natupanie się, a ś., blm., czynność cz. **Natupać ś.**

[**Natupnik, a**, lm. i, **Suchowiejka**] *roś. radołka piaskowa, nieśmiertelnik (helichrysum arenarium).* <Brs. natupnik>

Natupać się, a ś., ał ś. p. **Natupać ś.:** Udałem ś. na Solec i niemało natupałem, nimem trafił do ich chaty. Rzew. <Na + Tupać>

Natupanie się, a ś., blm., czynność cz. **Natupać ś.**

Natura, y, lm. y 1. fil. = a) i przyrod. *ogół rzeczy i stosunków pomiędzy rzeczami, dających ś. zmysłowo lub doświadczalnie stwierdzić; wszystkie ciała i sily niemi poruszające; ogół istot cielesnych i praw, którym podlegają; wszelki byt lub czynnik nie nadprzyrodzony; świat zmysłowy, przyroda, przyrodzenie, X istnia (p. Przyroda):* Przyroda, N. oznacza, w zwykłym tego słowa znaczeniu, sumę, zbiór wszystkich zjawisk fizycznych i ich wzajemnych do siebie stosunków, bez względu na bliższe określenie ich istoty, zasady, przyczyny metafizycznej, czyli substancji. Str. Zazwyczaj sprowadzamy wprawdzie zjawiska fizyczne do działania przyrody, natury, ale tego pojęcia przyrody, natury nie uosabiamy o tyle, abyśmy widzieli w niej osobnika, wyrażającego czynnie treść swoją w owych zjawiskach fizycznych. Str. Ujrzał u brzegu dziewczynę, jako ją N. stworzyła. P. Koch. (= *naguteńką*). I mnie N. radość w życiu zaprzysięgła przy powieiu. Fred. A. Nie na świecie nie zginie, tak to sposobila N., to jest przyrodzenie rzeczy wszystkich. Górn. W naturze nie ginie. Wszystko ś. zmienia, przekształca w naturze. Ogrom, siły natury. Prawo natury (przyrod.) = *dokładne wyrażenie warunków, w jakich dane zjawisko zachodzi, wyrażenie zależności, jaka istnieje*

między szczegółami danego zjawiska, między wielkościami, jakie przy nim występują. Prawo natury = a) prawo przyrodzone, wskazywane przez rozum. b) nauka, badająca to prawo. N. ma swoje prawa. Zgodny z naturą. Naturze przeciwny. Grzech przeciwko naturze. Wypłacić dług naturze (= umrzeć). Badacz, znawca natury. Księga natury. Piękności natury. Urocza N. górzystego kraju. Chm. Z martwej przejdźmy w krainę żyjącej natury. Mick. Martwa N. p. **Martwy** pod 2. b) *wszelki stan rzeczy wprost w świecie dany, niezależny od przeobrażającej działalności człowieka; wszystko, co nie jest dziełem ludzkim, co nie jest wytworem kultury, co nie jest sztucznie zdziałane lub przeobrażone*: Stan natury. Człowiek, żyjący w stanie natury. N. i sztuka. Wszelka sztuka jest naśladowaniem natury. Pileh. Kunszt naturze nigdy nie wyrówna. Prz. Malować z natury. 2. *produkt surowy (szczeg. plody ziemi), używany przez wytwórcę zamiast pieniędzy*: Płacić czynsz w naturze. 3. *zasób sił cielesnych; organizm*: Lekarz powinien pomagać naturze. Sama N. przezwyciężyła chorobę. Trzeba to zostawić naturze. X To człowiek mocnej natury. Sł. wil. (= budowy ciała, organizacji, kompleksji. 4. a. [Matura] *właściwość przyrodzona, charakter; usposobienie, temperament*; X istnia: W Chrystusie są dwie natury: boska i ludzka. Dwie naturze (lpd.) są w nas, duchowna, którą duszą zowiem, i ziemską, którą ciałem nazywamy, w jednej osobie połączone. Skar. Są ludzie głupi jak ty, co ś. trują porównywaniem dwóch natur w stworzeniu. Słow. Za nie sobie miał ludzi, jakby inszej natury, nie jako on byli. Jabł. W ognistym słowie łomaczył duchów podziemnych natury. Słow. Gardzący istotami powszedniej natury, szukałem, ach! szukałem tej boskiej kochanki, której na podślonecznym nie bywało świecie. Mick. Już to moja taka N. To nie w jego naturze. Iść za popędem natury. Głos natury. Przyzwyczajenie jest drugą naturą. Prz. Polak to ma po naturze, bić ś. polem, a nie w murze. Prz. Ma dobrą naturę. Ślaby z natury. Dwa razy przez tę naturę kobiecą straciłeś kraje już podbite prawie. Słow. Ty masz lwią naturę: a. spać, a. krew pić lubisz ciepłą. Słow. N. ciągnie wilka do lasu. Prz. (= wrodzone skłonności zawsze ś. w nas odzywają). Woda natury kruszców w ś. nabiera, przez które w górach idzie. Troc. Jakieżkolwiek te fortele, o których słyzałem z góry, czy ich niewiele, czy wiele, trojakiej będą natury. Mick. Lekcje gimnazjalne, z natury swojej wszędzie i zawsze mniej więcej jednakowe. Chm. Oględniejsze, a więc w wyrażeniu słabsze określenie natury nowego zwrotu nie odniosłoby zapewne pożądanego skutku. Chm. Jest to sprawa całkiem innej natury. To leży już w samej naturze rzeczy. Z natury rzeczy tak wypada. Wypływa to z samej natury rzeczy. Przen. *człowiek, obdarzony pewną naturą*: To jest N. dobra, łagodna, przekorna. Kolizja stanowi powód strasznej melancholji i obłędu niemal w Szczęsnym, naturze szlachetnej, poetycznej. Chm. Ocieżała to N. Sł. wil. 5. † N. *istota, stworzenie*: Panińskiego Syna lęka ś. wszelka N. Pśń. kość. 6. *posp. nasienie męskie*. Zdr. **Naturka**. <Łć. natura>

Naturalista, y, lm. *ści* 1. *badacz natury, przyrodnik*. 2. a. **Naturalistyk** *zwolennik naturalizmu w sztuce; pisarz, artysta naturalistyczny*: Wzruszenia, płynące z dzieł naturalistów i pesymistów, mają w sobie dużo bolesnego niepokoju. Kot. 3.

X N. *posp. człowiek niewykształcony, lecz obdarzony zdrowym rozsądkiem*. 4. X N. *człowiek nazywający każdą rzecz, choćby najniesłowniejszą, właściwym wyrazem, nie obwijający nic w bawelnę*. <Fr. naturaliste>

Naturalistka, i, lm. i forma ż. od **Naturalista**. **Naturalistycznie** przys. od **Naturalistyczny**: (Buckle) opiera ś. na wynikach statystyki i nauk społecznych, N. pojętych. Str.

Naturalistyczny fil. przym. od **Naturalizm**, z *naturalizmem zgodny, naturalizmem nacechowany*: Teorie, zasady, przekonania naturalistyczne. Ze stanowiska naturalistycznego roztrząsa kwestję praw moralnych Al. Świętochowski. Str. Z zamiłowaniem oddaje ś. czytaniu socjologii i belletrystyki naturalistycznej. Kasz.

Naturalistyk, a, lm. *cy* p. **Naturalista**: Ni to akademik, ni N., jakiś pośrednik. Kasz.

Naturalizacja, i, bfm. *czynność prawna, przez którą cudzoziemiec otrzymuje prawo obywatelstwa w danym kraju, naturalizowanie*. <Fr. naturalisation>

Naturalizm, u, bfm. fil. 1. *pogląd, kierunek lub doktryna filozoficzna, wywodząca wszystko, co jest i co ś. dzieje, z danych i praw natury; pogląd na świat, wykluczający czynniki nadprzyrodzone, mistyczne*: Współczesny N. przyjmuje za zasadę metodologiczną, przy wyjaśnieniu objawów przyrody, działanie praw fizycznych; z tego działania miały powstać objawy, a więc i prawa biologiczne, a z nich nareszcie racjonalne. Str. Pomiędzy historykami są zwolennicy naturalizmu, usiłujący nadać nauce dziejów charakter przyrodniczy. Str. Buckle w duchu naturalizmu dowodzi bezwzględnej zależności dziejów od warunków zewnętrznych: klimatu, gleby, żywności i t. p. Str. Czynnikiem naturalizmu na polu socjologii było zestawienie ustroju społecznego z jednostkowym organizmem. Str. Etyka naturalizmu, biorąca za punkt wyjścia byt fizyczny człowieka. Str. 2. w sztuce: *kierunek twórczości artystycznej, wzorzący ś. na naturze, wykluczający idealizację i tendencję*. <Fr. naturalisme>

Naturalizować, uje, ował 1. dok. i nied. *nadać prawo obywatelstwa cudzoziemcowi*. 2. X N. nied. *wyglądać sąd, opierając ś. tylko na zdrowym rozsądku*. N. ś. dok. i nied. *przyjąć prawo obywatelstwa w obcym kraju*. <Z Fr. naturaliser>

Naturalizowanie, a, bfm., *czynność cz. Naturalizować*: N. cudzoziemca = naturalizacja.

Naturalizowanie się, a ś., bfm., *czynność cz. Naturalizować ś.*

Naturalnie przys. od **Naturalny** = a) *w sposób naturalny*: To ś. stało bardzo N. Mówić, pisać N. (= poprostu, bez przesady). b) *rozumie ś., ma ś. rozumieć, rzecz prosta*: Stało ś. to N. bez mojej wiedzy. N., że mu odmówiłem. Czy zrobiłeś to? — N.!

Naturalność, i, bfm. rz. od **Naturalny**: N. oznacza to, co wypływa z samej natury rzeczy, a przynajmniej co tak naśladuje naturę, iż sztuka zupełnie jest ukryta. Kras. A. Prostota unika najmniejszej nawet niepotrzebnej ozdoby; N. nie wyłącza ozdób, byle w nich przesady i wymusu nie było. Kras. A. Na niższym stopniu rozwoju umysłowego działalność człowieka ma charakter przyrodzony, naturalny, bezpośredniej naturalności. Str.

Naturalny 1. *dotyczący natury, przyrodniczy*: Historia naturalna. 2. fil. = a) *niesztuczny, nie-*

robiony; wprost bez udziału człowieka dany: Kryształ, związek N. Wody mineralne naturalne i sztuczne. Ultramarzyn N. (= *proszek lazurytu, używany jako farba malarska*). Granice naturalne (= *utworzone z gór, rzek i t. p.*). Fortyfikacje naturalne mają rowy, pokryte wzgórkami, skały, góry etc. Jak J. Kościec N. (anat.) p. **Kościec**. Osoby na obrazie naturalnej wielkości (= *takiej, jak w naturze*). N. włos. Hul. Nie są naturalnymi ani cudze włosy, ani sztuczne rumieńce. Kras. A. Śmierć naturalna (= *nie gwałtowna, nie przez zabójstwo spowodowana*). Dobór N. Rozum, dowcip N. Umysł znajduje ś. jeszcze w stanie naturalnym, przyrodzonym, w stanie natury, lub też już w stanie kultury. Str. Religja naturalna. Gospodarstwo naturalne (ekon.) p. **Gospodarstwo**.

b) *z naturą zgodny; z danych i praw natury wynikający; nic w sobie cudownego nie zawierający; wog. ze zwykłym porządkiem rzeczy zgodny, zwykły, zwyczajny, powszedni:* Zjawisko naturalne. To jest rzecz naturalna. Uważać coś za rzecz naturalną. N. bieg rzeczy. Dział ś. w sposób N. 3. *nieprzesadny, niewymuszony, prosty:* Ruchy naturalne. 4. *zrodzony ze związku nieślubnego, nieślubny, nieprawy:* Syn N. Córka naturalna. 5. anat.: + Członek N. p. **Członek**. + Członki naturalne męskie i białogłowskie = *części płciowe* (genitalia). Kirch. + Części naturalne p. **Część**. 6. biol.: Klasa naturalna p. **Klasa**. Układ N. a. p. r. z. o. d. z. o. n. y = *układ biologiczny, odpowiadający w znaczeń części rzeczywistości pokrewieństwu objętych nim istot*. 7. chem.: Układ pierwiastków N. a. p. e. r. j. o. d. y. c. z. n. y = *układ pierwiastków chemicznych w szeregi rozłożone w taki sposób, że każdy ósmy z kolei pierwiastek przypomina własności pierwszego*. 8. mat.: a) Szereg liczb naturalnych = *szereg liczb całkowitych 1, 2, 3 i t. d.* b) Układ logarytmów N. a. hiperboliczny a. Nepera = *którego podstawa jest liczba e = 2,71828...* c) Wartości naturalne wstawy, stycznej i t. d. = *wartości tych funkcji, ujęte w tablice*. 9. min.: Układ mineralogiczny N = *utworzony na podstawie znamion zewnętrznych minerałów*. <Łć. naturalis>

Naturbować, uje, owa! nakłopotać, naniepokoić. N. ś. *turbowaniem ś. namęczyć ś., nakłopotać ś., nabieździć ś.*: Dosyć ja ś. naturbowałem, kiedym pożyczka pieniędzy, niechaj oni ś. teraz turbują, jak mają odbierać. L. <Na + Turbować>

Naturbowanie, a, blm., czynność cz. Naturbować.

Naturbowanie się, a ś., blm., czynność cz. Naturbować ś.

Naturka, i, lm. i p. Natura: Tej jejmości naturkę dobrze znałem. L.

[**Naturliwy**] *uparty, nieposłuszny.*

[**Naturny, Maturny**] *narwany, mający swoje narowy, kapryśny, grymasny.*

Naturowy intr.: Papier N. = *kolorowy o barwie jednostajnej.*

× **Natuszenie, a, blm., czynność cz. Natuszyć.**
× **Natuszenie się, a ś., blm., czynność cz. Natuszyć ś.**

× **Natuszyć, y, ył tusząc, nagotować:** N. garnek kapusty. × N. ś. 1. *tusząc ś. przez czas dłuższy, ugotować ś. w znacznej ilości.* 2. *tuszeniem = spodziewaniem ś. namęczyć ś.* <Na + Tuszyć>

× **Natwardnieć, eje, ał, × Natwardzić stać ś. nieco twardym.** <Na + Twardnieć>

× **Natwardnienie, a, blm., czynność cz. Natwardnieć.**

× **Natwardzenie, a, blm. 1. czynność cz. Natwardzić. 2. czynność cz. Natwardzić:** Lekarstwo na kręgo bóle N., żeby je rozpedzić. Spicz.

× **Natwardziały który natwardział:** Sok ten śledzionę natwardziła ścieleza. Spicz.

× **Natwardzić, i, ił dosyć twardym co uczynić.** <Na + Twardzić>

× **Natwardzić, eje, ał p. Natwardnieć.** <Na + Twardzić>

+ **Natwardziejszy najtwardszy.** <Na(j) + Twardziejszy>

× **Natwarzać, a, ał p. Natworzyć.**

× **Natwarzanie, a, blm., czynność cz. Natwarzać.**

Natworzenie, a, blm., czynność cz. Natworzyć.
Natworzenie się, a ś., blm., czynność cz. Natworzyć ś.

Natworzyć, y, ył, nied. × **Natwarzać tworząc jedno po drugim, wiele stworzyć:** Bóg natworzył światów. N. wyrazów. Sieciech, sprawując rządy, natworzył sobie wielu nieprzyjaciół. Nar. N. ś. 1. *tworząc ś. kolejno, utworzyć ś. w wielkiej ilości; namnożyć ś. 2. tworzeniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Tworzyć>

Natychiast przys. 1. + N. p. **Natomiast. 2. a. Natychiastowo, + Natemieście, + Natemiesć, + Natemmiście, + Natemiesce, + Natemisce, [Natenmiast] zaraz, wnet, w tej chwili, w okamgnieniu:** Zrób to N. Mnie N. porwały złe duchy. Mick. <Na + Tych, od Ten + Miast(o), por. Fr. sur le champ i Nm. auf der Stelle>

Natychiastowo przys. od Natychiastowy, p. Natychiast: Śmierć nastąpiła N.

Natychiastowość, i, blm. rz. od Natychiastowy: Wiara w N., już tu w świecie doczesnym, sprawiedliwości boskiej. Spas.

Natychiastowy, × Natychiestny natychiast wykonywany, bezwoloczny: Kilku kupców poczyniło zakupy z natychiastową dostawą do miasta. Cele natychiastowe stopniowo ustępują przyszościowym. Karł.

× **Natychiestny p. Natychiastowy:** Orjentalna niewola nakazywała poddanym na skinienie władcy zadawać sobie śmierć natychiestną. Szaj. Musiał przystać w imieniu księżny na natychiestną ucieczkę. Szaj.

Natyk, u, lm. i, Suniec bud. nazwa sztuk drzewa, układanych poziomo dla złożenia z nich ściany. <Na + *Tyk, od TK>

Natykać, a, ał i N. ś. p. Natkać i Natknać.

Natykanie, a, blm., czynność cz. Natykać.

Natykanie się, a ś., blm., czynność cz. Natykać ś.

Natylnik, a, lm. i, × Aszfeder gór. skóra, noszona z tyłu na karku, przypięta z przodu pasem rzemiennym. <Na + Tylnik>

Natyłki, ów, blp. p. Pośladek. <Na + Tyłek>

Natymianowy bot.: Kaniańka natymianowa p. Kaniańka. <Na + Tymianowy>

[**Natyna, y, lm. y**] *rodzaj potrawy (lebioda z mąką kukurydzianą).* <Ukr. natyna = Pol. Nacina, od Nać>

Natynkować, uje, owa! 1. co = tynkiem powlec, wytynkować. 2. czego = tynkując jedno po drugim, wiele wytynkować: N. domów. N. ś. *tynkowaniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* <Na + Tynkować>

Natynkowanie, a, blm., czynność cz. Natynkować.

Natynkowanie się, a ś., blm., czynność cz. Natynkować ś.

Natyrac, a, ał, **Naterac** I. a. **Nadterac**, **Nadtyrac** *nieco sterać, nadweryżyć, nadwąlić, nadniszczyć, nadszarpać*: Natyrac pod on czas zdrowia, że w nim ustawały siły do prac. Birk. N. majętności swoje. Troc. Natyrana majętność. Kn. 2. czego=terajac jedno po drugim, wiele czego sterać. N. s. I. a. **Nadterac** s., **Nadtyrac** s. *nieco s. sterać, osłabnąć*. Troc. 2. *terapiem s. namęczyć s., natulać s., nauwalęsać s., nabiedzic s.*: No, toś s. waszmośe niemało natyral. Kacz. <Na+Tyrać>

Natyranie, a, blm., czynność cz. **Natyrac**.

Natyranie się, a s., blm., czynność cz. **Natyrac** s.

Natytułowac, uje, ował *tytułując kogo ustawicznie, wiele tytułów komu nadawać*. <Na+Tytułowac>

Natytułowanie, a, blm., czynność cz. **Natytułowac**.

Naubarwiac, a, ał *ubarwiając jedno po drugim, wiele ubarwić*. <Na+Ubarwiac>

Naubarwianie, a, blm., czynność cz. **Naubarwiac**.

Naubezpieczac, a, ał *ubezpieczając jedno po drugim, ubezpieczyć w wielkiej ilości*. N. s. *ubezpieczając s. wielokrotnie, zadowolnić s.* <Na+Ubezpieczac>

Naubezpieczanie, a, blm., czynność cz. **Naubezpieczac**.

Naubiegać się, a s., ał s. *nasycić s. a. namęczyć s., ubiegając s.* <Na+Ubiegać s.>

Naubierac, a, ał *ubierając jedno po drugim, ubrać w wielkiej ilości*. N. s. *nasycić s. a. namęczyć s. ubieraniem a. ubieraniem s.* <Na+Ubierac>

Naubieranie, a, blm., czynność cz. **Naubierac**.

Naubijać, a, ał *ubijając jedno po drugim, wiele ubić*. <Na+Ubijać>

Naubijanie, a, blm., czynność cz. **Naubijać**.

Naubliżac, a, ał *nauwalęsać, nauchybiac komu*. N. s. *nasycić s. ubliżaniem*. <Na+Ubliżac>

Naubliżanie, a, blm., czynność cz. **Naubliżac**.

Naubolewać się, a s., ał s. *ubolewając, okazać dosyć współczucia; naliłowac s.* <Na+Ubolewać>

Naubywać, a, ał *ubываяc ustawicznie, ubyc w znacznej ilości*. <Na+Ubywać>

Nauchodzenie, a, blm., czynność cz. **Nauchodzić**.

Nauchodzić, i, ił *uchodząc kolejno, ujsć w wielkiej liczbie*: Nauchodziło w las wiele ludu przed nieprzyjacielem. <Na+Uchodzić>

Nauchwalać, a, ał *uchwalając jedno za drugim, uchwalić w wielkiej ilości*. N. s. *nasycić s. a. namęczyć s. uchwalaniem*. <Na+Uchwalać>

Nauchwalanie, a, blm., czynność cz. **Nauchwalać**.

Nauchybiac, a, ał *nauubliżac, nauwalęsać*. <Na+Uchybiac>

Nauchybianie, a, blm., czynność cz. **Nauchybiac**.

Nauchylać, a, ał *uchylając jedno po drugim, uchylić w wielkiej ilości; uchylając raz po raz, uchylić wielokrotnie*. N. s. *namęczyć s. a. nasycić s. uchylaniem a. uchylaniem s.* <Na+Uchylać>

Nauchylenie, a, blm., czynność cz. **Nauchylać**.

Nauciekać, a, ał *uciekając kolejno, uciec w wielkiej liczbie*. <Na+Uciekać>

Nauciekanie, a, blm., czynność cz. **Nauciekać**.

Naucierac, a, ał *ucierając jedno po drugim, utrzcć w wielkiej ilości*. N. s. I. *ucierając s. raz po raz, utrzcć s. w wielkiej ilości*. 2. *nasycić s. a. namęczyć s. ucieraniem*. <Na+Ucierać>

Naucieranie, a, blm., czynność cz. **Naucierac**.

Naucinać, a, ał *ucinając jedno po drugim, wiele uciacć*. <Na+Ucinać>

Naucinanie, a, blm., czynność cz. **Naucinać**.

Nauciskać, a, ał I. *uciskając jedno po drugim, ucisnąć w wielkiej liczbie*. 2. *uciskając wielokrotnie, bardzo ucisnąć*. <Na+Uciskać>

Nauciskanie, a, blm., czynność cz. **Nauciskać**.

Nauczac, a, ał I. × N. s. p. **Nauczyć**.

† **Nauczalnik**, a, lm. *cy ten, co przemawia zawsze w sposób nauczający*. Troc.

† **Nauczalny** z którego można s. *nauczyć, pouczający, nauczający*. Troc.

[**Nauczały**] *uczony*: Człowiek N.

Nauczanie, a, blm., czynność cz. **Nauczac**: Jezuici otrzymali od arcybiskupa Szembeka upoważnienie swojej fundacji i pozwolenie nauczania gramatyki, poetyki, retoryki, filozofji i teologii. Łuk.

× **Nauczanie się**, a s., blm., czynność cz. **Nauczac** s.

× **Nauczaniowy** *przym. od Nauczanie, dydaktyczny*: Zadanie nauczaniowe i wychowawcze. Jez.

Nauczenie, a, blm. I. *czynność cz. Nauczyć*: Z nauczania anielskiego inszą drogą do królestwa swego s. *zasie wezbrałi*. Op. 2. † N. *nauka, doktryna*: Alkoran zawiera w sobie rzeczy przeciwne naszemu nauczaniu. Epist.

† **Nauczenie** przys. *od Nauczony*. Troc.

Nauczenie się, a s., blm., czynność cz. **Nauczyć** s.

† **Nauczeńszy uczeńszy, bieglejszy**: Mniamales s. *być lepszym, mędrszym, nauczeńszym nad doktory*. Op. <p. Nauczony>

Nauczepiac, a, ał *uczepiacć jedno po drugim, wiele uczepić*. N. s. *czepiacć s. kolejno, uczepić s. w wielkiej liczbie, naprzyczepiacć s.* [Nauczytało się (za szczypiorek) dus różnych]. <Na+Uczepiacć>

Nauczepianie, a, blm., czynność cz. **Nauczepiac**.

Nauczka, i, lm. I. p. **Nauka**: Napisać racyły krótką nauczkę, co to jest szlachectwo. L. *Pospółstwo powabnej tych sektarzów zasmakowało nauzki*. Troc. 2. *przestroga, napomnienie, ostrzeżenie na przyszłość*: Napisz sobie tę nauzkę: wara, kocie, idzie o cie. L. *Dał zuchwalcowi porządną nauzkę*.

× **Nauczliwie** *przys. od Nauczliwy*. L.

× **Nauczliwość**, i, blm. *rz. od Nauczliwy*.

× **Nauczliwy** I. *latwo s. uczący, pojętny, zdolny*. 2. *dający s. łatwo nauczyć; nietrudny do nauczania s.* 3. *chętny, ochotny do nauki; przyjmujący chętnie naukę, pilny w naukach*. L.

× **Naucznia**, i, lm. e p. **Mądrownia**. Troc.

[**Naucznica**, y, lm. e, **Ucznica**] *kobieta, ucząca ludzi we roli katechizmu*.

[**Naucznie**] *przys. od Nauczny, z nauką, rozumnie, uczenie, uprawnie, umiejętnie*.

[**Nauczny**] I. p. **Nauczony**: Ja ta nuty nijkiej nie wyciągnę i świeców gasić nie N. Reym. 2. *umięjący czytać i pisać, posiadający naukę, uczony, mądry*: N., jak rabin żydowski. Prz. N. *Jan-kiel mądrością swoją przeszedł całą kabałę*. Niem.

Nauczony I. *im. od Nauczyć*: N. *nieszczęściem, doświadczeniem (= który dostał naukę, nauzkę)*. N. *dobremi przykładami*. Świadek N., *jak ma mówić (= namowiony; poinformowany)*. Wszystkie śpiewacć nauzone, w tańcu także niezganione. Kochan. 2. † N. *uczony, mądry, rozumny*: Wysoką łaciną a trudną, jako człowiek N., *pisał*.

Órzech. N. Homerus, N. Plato. Piel. Między jego sługami był jeden Greczyn N. Błaż. Owi wymysłkowie z nauczoną głową. Troc (= *przemądrzała*). Tam ś. obróciła, kiedy ją nauczona wiedma prowadziła. P. Koch. Niektóre narody, acz same grubemi były, sąsiady nauczone miały. Błaż. (= *wykształcone, cywilizowane*). Gdybyś mi gadał o twoich nauzonych rzeczach, głębie otworzywszy, słuchałbym. L. (= *naukowych*). 3. [N. a. **Nauczny**] *przyzwyczajony, zwyczajny, zwykły czego, ułożony, przyuczony do czego, nawykły, przywykły*: Ja nie N. jeść buraków. My to jus nauczeni som ś nimi (= *oswoiliśmy ś.*). 4. [N.] i †N. *biegły, wprawny, wyuczony, zwyciężony, wytrawny*: N. w prawie. Perły na wyszaku sadzone ręką nauczoną. P. Koch. †N., ego, lm. eni rz. *lewita, sługa kościelny*: Aby ode wszech kapłanów i nauzonych i świętych śpiewaków... niżadnej biernie (daniny) požądali. B. Sz. Kapłani i nauczeni, jż byli w Jeruzalem. B. Sz. I przywiódł kapłany boże i nauzone, i powiedział k nim: Słyszcie mię nauczeni i poświęćcie ś. B. Sz.

Naucztować się, uje ś., ował ś. ucztowaniem nasycić ś. <Na + Ucztować>

Nauczyciel, a, lm. e, †Uczyciel ten, co drugich naucza, profesor, mistrz, mistrz: N. prywatny, rządowy. N. szkół rządowych. N. gimnazjalny a. N. gimnazjum. N. ludowy, wiejski, elementarny, początkowy. Jan Długosz, N. synów Kazimierza. Stryjk. Konarski przybiera kilku z ukształconych przez siebie nauczycieli Pijarów do współnictwa pracy. Łuk. N. matematyki. N. wiary = *katecheta*. N. muzyki, śpiewu, tańca. Bojanus, sławny niegdys N. anatomji porównawczej w uniwersytecie wileńskim. Mick. (= *profesor*). Przybył do kraju, powołany na nauczyciela do synów jego. „Z teki nauczyciela poznańskiego.“ Sienk.

Nauczycielka, i, lm. i forma ż. od **Nauczyciel**: N. muzyki, robót kobiecych. N. historii. Przen. *przewodniczka do czego*: Pijaństwo jest matką wszelkiej szkarady, a sromotnej nieuczciwości nauczycielką. Kosz. Osobność nie jest z siebie mistrzynią niewinności, ani wieś nauczycielką oszczędności. Pileh.

†**Nauczycielowy** przym. od **Nauczyciel**, *do nauczyciela należący*: O dziwna moc nauczycielowa! Leop.

Nauczycielski przym. od **Nauczyciel**; †**Uczycielski właściwy nauczycielowi**: Stan, chleb, ton N. Powaga nauczycielska. Powołanie nauczycielskie. **Po nauczycielsku** przys. *jak nauczyciel, na sposób nauczycielski*.

Nauczycielstwo, a, blm. *trudnienie ś. uczeniem, stan nauczycielski, powinności i obowiązki do stanu nauczycielskiego należące*: Zajmować ś. nauczycielstwem (= *dawaniem lekcji*). Którzyby ś. żywotem nauczycielstwa bawili, tych od wszelkich innych Rzpłtej powinności uwalniamy. Baz. Uwagi te służą wszystkim do nauczycielstwa tak publicznego, jak domowego powołanym. Pir.

Nauczyć, y, ył, nied. Naucaż I. kogo czego, †czemu = *wyłożyć, objaśnić mu co, aby umiał; wyuczyć; pouczyć kogo o czym*: Nauczy mię prawotam twoim. Ps. flor. Kto ś. czego nie uczył, nie może drugiego N. Prz. Byś uczył nie wiem jako, nie nauczysz nic, jeśli sam tego nie uczynisz. Petr. N. kogo czytać, pisać, rachować. N. kogo jakiego języka, matematyki, rachunków. N. kogo po polsku (dom. mówić). Naucaż kogo wiary ojców, przodków. Naucaż wiary = *katechi-*

zować. Kn. Kościół nauczający (= *duchowieństwo*). N. kogo, jak co robić = *pokazać*. N. kogo tańca, rzemiosła. N. psa służyć. N. kogo budować, chleb piec, szczepić drzewka. Mając gołe jak pigśe lice, chceś naucaż nas pod wąsem, co jest brzytwa, co nożyce? Mick. On ją i tego nauczył, czego dotąd nie umiał: on nauczył ją kochać. Mick. Ir.: Ciszej, plemie hajduce, ja cię płać nauczę! Mick. (= *oduczę cię płać niepotrzebnie*). Przen.: N. kogo przez kij skakać, N. kogo mores a. moresu = *poskromić kogo, zrobić go potulnym*. N. kogo rozumu = *otrzeźwić go, przyprowadzić go do porządku*. 2. *nied. kazać, prawić kazanie, uczyć, głosić słowo Boże, wykladać*: Jezus w kościele nauczający. Pismo św., kościół naucza, że... 3. *objaśnić, oświecić, poinformować a. namówić*: Naucaż, jak ocalić ojca. Słow. N. kogo, jak ś. ma tłumaczyć, jak ma zeznawać, postąpić. 4. *zrobić doświadczonym, pouczyć, otworzyć oczy, dać naukę, przestrogę na przyszłość*: Doświadczenie, nieszczęście, życie go nauczyło. Siedział dzień cały, to go nauczyło: Nie czyni drugiemu, co tobie niemiło. Jach. Co zaszkoziło, to nauczyło. Prz. Ja cię nauczę, poczekaj! (= *ja ci dam!, ja ci polcażę!, poznasz ty mię!*). 5. *oświecić, wychować, wykształcić, dać edukację*: Set, jako sam ś. w dobrych przykładach ukazywał, i potomstwo swoje na dobre nauczał. Glicz. 6. *czego = przyuczyć, przyzwyczać do czego*: Nauczył go rano wstawać. Nauczyła ją o byle co latać na skargę. N. kogo grymasów. N. ś. I. *wyuczyć ś., osiąść naukę, znajomość czego*: N. ś. mówić po francusku a. N. ś. po francusku. N. ś. wierszy na pamięć. N. ś. lekcji (= *przygotować ją*). N. ś. historii, gramatyki. Rej w akademji niewiele ś. nauczył. Nauczył ś. pisać listy łacińskie. Jeżdżąc po świecie, wiele ś. nauczył (= *skorzystał pod względem umysłowym, oświecił ś., poznał, doświadczył*). Jakoby ś. dopiero mówić nauczała, tak w ten czas szepeniła, tak ś. zająkała. Pot. 2. *przyuczyć ś., przyzwyczać ś.*: Nauczył ś. o byle co płać. N. ś. kłamać. N. ś. cenić ludzi, zdrowie, pieniądze. N. ś. pańskich manjer. Nauczmy ś. więziami stać ś. z własnej chęci. Mick. <Na + Uczyć>

Naudawać, aje, awał udając raz po raz, udać wielokrotnie. N. ś. namęczyć ś. a. nasycić ś. udawaniem a. udawaniem ś. <Na + Udawać>

Naudawanie, a, blm., czynność cz. Naudawać.

Naudeptywać, uje, ywał udeptyjąc jedno po drugim, wiele udeptać. <Na + Udeptywać>

Naudeptywanie, a, blm., czynność cz. Naudeptywać.

Nauderzać, a, ał uderzając raz po raz, uderzyć wielokrotnie. <Na + Uderzać>

Naudoskonałać, a, ał udoskonalać jedno po drugim, wiele udoskonalić. <Na + Udoskonałać>

Naudoskonalanie, a, blm., czynność cz. Naudoskonałać.

Naudowadniać, a, ał udowadniając jedno po drugim, wiele udowodnić. <Na + Udowadniać>

Naudowadnianie, a, blm., czynność cz. Naudowadniać.

Naudręczać, a, ał udręczając jedno po drugim, wiele udręczyć. <Na + Udręczać>

Naudręczanie, a, blm., czynność cz. Naudręczać.

Naudzielać, a, ał udzielać jednego po drugim a. udzielać wielokrotnie, udzielić w wielkiej ilości. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. udzieleniem a. udzieleniem ś. <Na + Udzielać>

Naudzielanie, a, bhm., czynność cz. **Naudzierać.**
Naudzierać, a, ał *udzierając jedno po drugim, udrzeć w wielkiej ilości.* N. ś. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. udzieraniem.* <Na + Udzierać>

Naudzianie, a, bhm., czynność cz. **Naudzierać.**

Nauganiać się, a ś., ał ś. *namęczyć ś. uganianiem ś.:* Nauganiali ś. za mną książęta, że aż mnie na śmierć osądzili zaocznie. Kaczk. <Na + Uganiać>

Naugaszczać, a, ał *ugaszczając jednego po drugim a. ugaszczając często, ugościć wielokrotnie.* N. ś. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. ugaszczaniem.* <Na + Ugaszczać>

Naugaszczenie, a, bhm., czynność cz. **Naugaszczać.**

Nauginać, a, ał *uginając jedno po drugim, ugiąć w wielkiej ilości.* N. ś. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. uginaniem.* <Na + Uginać>

Nauginanie, a, bhm., czynność cz. **Nauginać.**
Nauginiatać, a, ał *uginiatając jedno po drugim, wiele ugnieść.* <Na + Ugniać>

Nauginiatanie, a, bhm., czynność cz. **Nauginiatać.**
Nauszcząć się, a ś., ał ś. 1. *uiszczając ś. z jednego po drugim, z wielu rzeczy ś. uisćić.* 2. *uiszczając ś. koleje, w wielkiej liczbie ś. uisćić.* <Na + Uiszcząć>

Naujadać, a, ał a. N. ś. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. ujadaniem, naszczekać ś.; naużerać ś.:* Psy trochę tak naujadawszy za mną, nazad pędem zawróciły, żer gdzieś czując. Krasz. <Na + Ujadać>

Naujadanie, a, bhm., czynność cz. **Naujadać.**
Naujadanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Naujadać ś.**

Naujarzmiać, a, ał *ujarzmiając jedno po drugim, wiele ujarzmić.* N. ś. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. ujarzmianiem.* <Na + Ujarzmiać>

Naujarzmianie, a, bhm., czynność cz. **Naujarzmiać.**

Naujawniać, a, ał *ujawniając jedno po drugim, ujawnić w wielkiej ilości.* <Na + Ujawniać>

Naujawnianie, a, bhm., czynność cz. **Naujawniać.**
Naujeżdżać, a, ał *ujeżdżając jedno po drugim, ujeździć w wielkiej ilości.* N. ś. *namęczyć ś. ujeżdżaniem.* <Na + Ujeżdżać>

Naujeżdżanie, a, bhm., czynność cz. **Naujeżdżać.**
[**Naujmać się, a ś., ał ś.**] p. **Naujmować:** Święty Piotr podał matce scypiorek, una go sie ujena, ale razem z nio i więcej dus sie naujmało.

Naujmować, uje, ował *ujmując jedno za drugim, ując w wielkiej ilości.* N. ś. 1. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. ujmowaniem a. ujmowaniem ś.:* [Naujmują mi ś. ludzie mojej poczciwości]. 2. [N. ś. a. **Na-ujmać ś.**] *ujmując ś. kolejno, ując ś. w wielkiej liczbie, naczepiać ś.* <Na + Ujmować>

Naujmowanie, a, bhm., czynność cz. **Naujmować.**

Nauka, i, Im. i, †**Nawuka I.** to, czym ś. *wzbogacił umysł ludzki, dążąc do poznania prawdy, ogólny zasób wiadomości ludzkich, ogół umiejętności ludzkich, wiedza:* N. i sztuka. Pracować nad nauką, na niwie nauki. Iść za postępem nauki. Posunąć naprzód naukę. Zasady, wymagania nauki. Światło nauki. Serce mądrego szuka nauki, a usta głupich karmią ś. nieumiejętnością. Wuj. 2. fil. = a) *wiedza o jakimkolwiek przedmiocie ujęta w system pojęć i sądów konsekwentny (wolny od sprzeczności) i zgodny z doświadczeniem*

(*wewnętrzny lub zewnętrzny*): N. prawa, filologii, językoznawstwa. Magister nauk filologicznych. Nauki ścisłe. Nauki przyrodnicze. † N. walna, wszystkie zawierająca w sobie, a. też umiejętność walna, *encyklopedia.* Kn. Nauki wyzwolone. Jan Muskata, mistrz w naukach wyzwolonych. Biel. M. Jagiełło przyzwał do Krakowa doktorów i mistrzów wszystkich nauk wyzwolonych z Pragi. Stryjk. Najpierwsza w świecie liczbowa N.: nikogo nie oszukasz, nikt cię nie oszuka. Syrok. Nauki społeczne. Nauki kamealna. Nosząc do chluby serce pochopne, szukałem z nauk imienia, puściłem w knieję myśl niewytropne skrytego przyrodzenia. Nar. Doprowadzić uczących ś. do stopnia, którego dosięgła każda N. Śniad. Pojąć tego nie mogą zdumieni uczniowie, jak tyle nauk w jednej zmieściło ś. głowie. Fel. Nad Tertuljana w naukach boskich i ludzkich żaden biegłęjszy nie był. Skar. Akademia nauk (= *umiejętności*). Wzrost, postęp, odrodzenie, wskrzeszenie, upadek nauk. b) *wykład takiej wiedzy, jako całości teoretycznej:* N. o zdaniu, o budowie okresów. N. czytania, pisania. N. o składaniu i rozkładaniu sił (= *teoria składania i rozkładania sił*). Algoritmus, to jest N. liczby, polską przezczą wydana przez księdza Tomasza Kłosa. N. chrześcijańska = *katechizm*. Plan nauk. c) *nauczanie; to, czego ś. naucza, pogląd, doktryna:* N. Platona. N. kościoła. Opinie fałszywe, z nauką o czyseu niezgodne. Mick. (= *z teorią*). 3. *nauczanie, uczenie:* N., gdy smakuje, sporo ś. przyjmuje. Kn. Młody ewangelista i nauki potrzebuje. Kn. N. śpiewu, deklamacji, tańca. Pobierać naukę muzyki (= *lekcje*). N. rzemiosła. 4. a. zdr. **Nauczka przestroga, uskazówka, napomnienie, morał:** Z tej bajki wypływa ta N., że... Jaką mamy stąd brać naukę, że Pan Bóg jest dobry? N. moralna, wyprowadzona z opowiadania jakiegoś zdarzenia z Pisma świętego. N. życia. Przeszedł smutną naukę doświadczenia (= *szkołę*). Nieszczęścia drugich powinny być nam nauką. Dobrze ci tak, będziesz miał na drugi raz naukę. Więc Hryćko, syn Kiryły, wziął sute nahaje, a nam szlachcicie na wieki N. zostaje, co rozumieć o naszym herbowym splendorze. Syrok. Padły stuletnie dęby, a trzeinom N. Kras. I śmiech niekiedy może być nauką, kiedy ś. z przywar, nie z osób natrzasa. Kras. Olbracht wojnę na Turka z nauki Kalimacha miał podnieść, aby szlachtę wojną wytracił. Biel. M. Ty dla nauki opowiedz innym me dzieje. Mick. Po tyłu ciężkich kłeskach, znów N. poszła w las. Fred. A. Znów N. poszła w las; o, poszła, ale co gorzej, powróciła wihrem, burzą i przybrała nowy strój fałszu, zdrady i obudy, nowy ferment przybył nam. Fred. A. 5. **Kazanie, przemówienie budujące:** Nauki nam duchownej nie powiedział. Koss. Ksiądz pleban z ambony miał naukę. Koss. Kazania, nauki, homilje. Posyła dzieci na naukę do kościoła dla przygotowania ich do spowiedzi. Sędzięgo N. o grzeszności. Mick. 6. a. w Im. *uczenie ś., studja, kształcenie ś., edukacja, szkoła, szkoły:* Tak i z moją nauką — pojętność, pokora prędko jakoś trafiły w omył definitora. Syrok. Postępy w naukach. Ociec go posłał do Aten na nauki. Węg. N. mu nie w głowie (= *książka*). Trudno go napędzić do nauki. Pocięcha ojeu, domowi ozdoba, syn z nauk w ojczyście powraca progi. Poc. Odywać nauki. Skończyć nauki. Dawno domu nie widział, bo w dalekim mieście kończył nauki. Mick. [Być w naukach] (= *w szkołach*). N. rzemiosła. Oddał

syna na naukę do stolarza (= do terminu, na praktykę). 7. *uczoność, umiętność, wiedza, erudycja, wiadomości naukowe, wykształcenie*: Mędroom nie chmurzy czoła ich N. Asn. Płci niewieściej N. nie przystoi. Kras. N. głęboka, powierzchowna. Co mi to za N., że tego, co z powinności, z urzędu i ze stanu umieć powinni, nie znają, a o tym, co do nich nie należy, gadają. L. Mąż wielkiej nauki. Zowiemy człowieka bez nauki, nie żeby nie nie umiał, ale iż doskonalszej nauki nie osiągał. Górń. Jak powierzchowna N. często nas oddala od Boga, tak N. gruntowna zbliża nas do Niego. Nasi synowie i wnuki mają od starych więcej książkowej nauki. Mick. Papież Pius II mawiał, że ludzom pospolitym N. stanie za srebro, szlachetnym za złoto, wielkim panom za drogie perły i złoto. Troc. Nie potrzeba na to wielkiej nauki! (= wielkiej filozofji, mądrości). 8. *sztuka, sekret*: Ptasznik, chcąc gołębia ulowić, rozmiatał nam siatki nauką swoją. Jabł. Znam czarodziejską naukę. Mick. <Na + *Uka, od UK/WYK>

Naukazywać, uje, ywał ukazując jedno po drugim, ukazać w wielkiej ilości. N. ś. ukazując ś. raz w raz, ukazać ś. wielokrotnie. <Na + Ukazywać>

Naukazywanie, a, blm., czynność cz. Naukazywać.

† **Naukler, a, lm. owie sternik, żeglarz, marynarz**: Nawańność pokazuje dobrego nauklera. Min. Wyprawa N. swoje floty do Ameryki po ten kruszec złoty. Koch. W. <Gr. nauklēros>

Naukładać, a, al układając jedno po drugim, ułożyć w wielkiej ilości: N. książek, listów. N. ś. namęczyć ś. układaniem. <Na + Układać>

Naukładanie, a, blm., czynność cz. Naukładać.
× **Naukodajny dający naukę, nauczający.** <Na + *Dajny, od DA>

× **Naukolubnie przys. od Naukolubny.**
× **Naukolubny lubiący nauki.** L. <Nauka + Lubny>

× **Naukowie p. Naukowo.**
Naukowo, × Naukowie przys. od Naukowy: Traktować przedmiot N.

Naukowość, i, blm. rz. od Naukowy, charakter naukowy; uczoność, wprawa nauk: Przy akademji krakowskiej Kazimierza W. usadawia ś. N., erudycja i szkolne wykształcenie. Bełe.

Naukowy przym. od Nauka: Techniczne czyli naukowe wyrazy. Kopez. Książki naukowe. Traktat N. Rozprawa, metoda naukowa. Stopień N. Towarzystwo naukowe. Krytyka naukowa. Dział naukowy. Ruch naukowy. Stanowisko naukowe. Dowód, wykład N. Człowiek N. (= posiadający naukę, uczony, świątły). × Lecznica naukowa p. Klinika. Systemat N. Sceptycyzm naukowo-filozoficzny. Sorbonna paryska, zakład ów naukowo-wychowawczy, założony jeszcze w wieku XIII przez Roberta z Sorbon. Kraus. Podróż naukowo-weterynaryjna.

Naukrarja, i, lm. e (w Attyce starożytnej) gmina, opole, pierwotnie dwunasta, później piąta część fili (=plemienia, pokolenia). <Gr. naukraria>

Naukręcać, a, al ukręcając jedno po drugim, ukręcić w wielkiej ilości. <Na + Ukręcać>

Naukręcanie, a, blm., czynność cz. Naukręcać.
Naukrywać, a, al ukrywając jedno po drugim, ukryć w wielkiej ilości. N. ś. namęczyć ś. ukrywaniem a. ukrywaniem ś. <Na + Ukrywać>

Naukrywanie, a, blm., czynność cz. Naukrywać.
Naulatniać się, a ś., al ś. ulatniając ś. kolejno, ulotnić ś. w wielkiej ilości. <Na + Ulatniać ś.>

Naulatywać, uje, ywał ulatując kolejno, ulecieć w wielkiej ilości. <Na + Ulatywać>

Naulatywanie, a, blm., czynność cz. Naulatywać.

Nauleczać, a, al uleczać jedno po drugim, wiele uleczyć. <Na + Uleczać>

Nauleczanie, a, blm., czynność cz. Nauleczać.

Naulegać, a, al l. ulegając kolejno, ulec w wielkiej ilości. 2. ulegając raz w raz, ulec wielokrotnie. <Na + Ulegać>

Nauleganie, a, blm., czynność cz. Naulegać.

Naulepiać, a, al ulepiając jedno po drugim, wiele ulepić. <Na + Ulepiać>

Naulepianie, a, blm., czynność cz. Naulepiać.

Naulepszać, a, al ulepszać jedno po drugim, wiele ulepszyć. <Na + Ulepszać>

Naulepszanie, a, blm., czynność cz. Naulepszac.
Naulewać, a, al ulewając raz w raz, wiele ulać. <Na + Ulewać>

Naulewanie, a, blm., czynność cz. Naulewać.

Naulamować, uje, ywał ulamując jedno po drugim, ulamać w wielkiej ilości. N. ś. ulamując ś. wielokrotnie, ulamać ś. w wielkiej ilości. <Na + Ulamować>

Naulamowanie, a, blm., czynność cz. Naulamować.

Naulaskawiać, a, al ulaskawiając jednego po drugim, wielu ulaskawić. <Na + Ułaskawiać>

Naulaskawianie, a, blm., czynność cz. Naulaskawiać.

Naulatwiać, a, al ulatwiać jedno po drugim, ulatwić w wielkiej ilości. <Na + Ulatwiać>

Naulatwanie, a, blm., czynność cz. Naulatwiać.

Naumachja, i, lm. e l. (u Greków) bitwa, potyczka morska na statkach. 2. (u Rzymian)=a) widowisko sceniczne, urządzone taką potyczką, b) miejsce stosownie urządzone do tych widowisk. <Gr. naumachia>

Naumacniać, a, al umacniając jedno po drugim, umocnić w wielkiej ilości. <Na + Umacniać>

Naumacnianie, a, blm., czynność cz. Naumacniać.

Naumanit, u, lm. y min. blyszcz selenowy regularny, Ag₂Se. <Od nazwiska mineraloga Nm. Naumann †1873>

Naumartwiać, a, al nadręczyć, umartwiając. N. ś. namęczyć ś. umartwianiem a. umartwianiem ś. <Na + Umartwiać>

Naumartwianie, a, blm., czynność cz. Naumartwiać.

Naumarzać, a, al umarzać jedno po drugim, umarzyć w wielkiej ilości. <Na + Umarzać>

Naumarzanie, a, blm., czynność cz. Naumarzać.

Naumawiać, a, al umawiając jednego po drugim, umówić w wielkiej ilości. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. umawianiem a. umawianiem ś. <Na + Umawiać>

Naumawianie, a, blm., czynność cz. Naumawiać.

Naumić się, i ś., iał ś.] p. Naumieć.

Naumieć, e, al] nauczyć. [N. ś. a. Naumić ś.] nauczyć ś., nawyknąć, nazwyczać ś.: Do jakij naumiałem ś. gadki (= do jakiej przyzwyczailem ś. mowy). Na cóżes mnie, matuleńko, za mąż wydała, jescem ja ś. w gospodarstwie nie naumiała. Kolb. <Na + Umieć>

Naumienie, a, blm.] czynność cz. Naumieć.

Naumienie się, a ś., blm.] czynność cz. Naumieć ś. a. Naumić ś.

Naumierać, a, al umierając kolejno, umrzeć w wielkiej liczbie. <Na + Umierać>

Naumieranie, a, btm., czynność cz. **Naumierać**. **Naumieszczać**, a, ał *umieszczając jedno po drugim, umieścić w wielkiej liczbie*. **N. s.** *nasyćć s. a. namęczyć s. umieszczaniem a. umieszczaniem s.* <Na+Umieszczać>

Naumieszczenie, a, btm., czynność cz. **Naumieszczać**.

Naumizgać się, a s., ał **s.** *nasyćć s., umizgać s.* <Na+Umizgać s.>

Naumocowywać, uje, **ywał** *umocowując jedno po drugim, umocować w wielkiej ilości*. <Na+Umocowywać>

Naumocowywanie, a, btm., czynność cz. **Naumocowywać**.

Naumykać, a, ał *umykając kolejno, umknąć w wielkiej liczbie*. **N. s.** *namęczyć s., umykając*. <Na+Umykać>

Naumykanie, a, btm., czynność cz. **Naumykać**. [Naumysle] p. **Naumyslnie**.

Naumyslnie, † **Namyslnie**, [Naumysle, Naumyslnie, Namyslnie], † **Zaumyslnie** z *umysłu, samochocąc, z rozważą, rozmyślając*: Słudzy, którzyby od panów swych N. na hultajstwo odeszli... Vol. Więc jak N. i w sam czas oś s. u karety zła mała. L. N., dla wypróbowania jej serea, uduwał obojętnego. Chm. <Na+Umyslnie>

Naumysłny, † **Zaumysłny** z *umysłu czyniony, umysłny, rozmyślny*.

[Naumyslnie] p. **Naumyslnie**.

Naumywać, a, ał *umywając jedno po drugim, umyć w wielkiej ilości*. **N. s.** *namęczyć s. umywaniem a. umywaniem s.* <Na+Umywać>

Naumywanie, a, btm., czynność cz. **Naumywać**.

Naunieszczęśliwiać, a, ał *unieszczęśliwiając jedno po drugim, wiele unieszczęśliwić*. <Na+Unieszczęśliwiać>

Naunieszczęśliwianie, a, btm., czynność cz. **Naunieszczęśliwiać**.

Naunieważniać, a, ał *unieważniając jedno po drugim, wiele unieważnić*. <Na+Unieważniać>

Naunieważnianie, a, btm., czynność cz. **Naunieważniać**.

Nauniewinniać, a, ał *uniewinniając jednego po drugim, wielu uniewinnić*. <Na+Uniewinniać>

Nauniewinnianie, a, btm., czynność cz. **Nauniewinniać**.

Naunikać, a, ał *unikając kolejno, uniknąć wielu rzeczy a. wielokrotnie*. **N. s.** *namęczyć s. a. nasyćć s. unikaniem kogo, czego a. siebie*. <Na+Unikać>

Naunikanie, a, btm., czynność cz. **Naunikać**.

Naunizać się, a s., ał **s.** *unizając s., nacierpieć s.* <Na+Unizać>

Naunosić, i, ił *unosząc jedno po drugim, unieść w wielkiej ilości*. **N. s.** *unosząc a. unosząc s., nasyćć s.* <Na+Unosić>

Naunoszenie, a, btm., czynność cz. **Naunosić**.

Naupadać, a, ał *upadając kolejno, upaść w wielkiej liczbie*. <Na+Upadać>

Naupadanie, a, btm., czynność cz. **Naupadać**.

Naupatrywać, uje, **ywał** *upatrując jedno po drugim, upatrzeć w wielkiej ilości*. <Na+Upatrywać>

Naupatrywanie, a, btm., czynność cz. **Naupatrywać**.

† **Naupelniejszy** *nieuszkodzony, najlepszy*. Rej.

Naupewniać, a, ał *upewniając wielokrotnie, upewnić należyście*. <Na+Upewniać>

Naupewnianie, a, btm., czynność cz. **Naupewniać**.

Naupędząć się, a s., ał **s.** *nasyćć s. a. namęczyć s. upędzć siebie; naurazić s.*: Tylko co był z konia zszedł, naupędzawszy s. za temi, co z Dąbrowna s. jeszcze wlekl. Krasz. <Na+Upędzać s.>

Naupierać się, a s., ał **s.** *nasyćć s., upierając s.* <Na+Upierać s.>

Naupiększać, a, ał *upiękając jedno po drugim, upięk życie w wielkiej ilości; upiękając wielokrotnie, suto upiększyć; naodzabić*. **N. s.** *nasyćć s. a. namęczyć s. upiękaniem*. <Na+Upiększać>

Naupiększanie, a, btm., czynność cz. **Naupiększać**.

Naupijać się, a s., ał **s.** *nasyćć s. upijaniem s.* <Na+Upijać s.>

Naupinać, a, ał *upinając jedno po drugim, upiąć w wielkiej ilości*. **N. s.** *nasyćć s. a. namęczyć s. upinaniem*. <Na+Upinać>

Naupinanie, a, btm., czynność cz. **Naupinać**.

Naupływać, a, ał *upływając kolejno, upłynąć w wielkiej ilości*. <Na+Upływać>

Naupływanie, a, btm., czynność cz. **Naupływać**.

Naupokarzać, a, ał *upokarzając jednego po drugim, wielu upokorzyć*. **N. s.** *nasyćć s. upokarzaniem; nacierpieć s., upokarzając s.* <Na+Upokarzać>

Naupokarzanie, a, btm., czynność cz. **Naupokarzać**.

Naupominać, a, ał *upominając jednego po drugim, wielu upomnieć; upominając wielokrotnie, upomnieć należyście*. **N. s.** *nasyćć s. a. namęczyć s. upominaniem a. upominaniem s.* <Na+Upominać>

Naupominanie, a, btm., czynność cz. **Naupominać**.

Naupośledzać, a, ał *upośledzając jedno po drugim, wiele upośledzić*. <Na+Upośledzać>

Naupośledzanie, a, btm., czynność cz. **Naupośledzać**.

Naupoważniać, a, ał *upoważniając jednego po drugim, wielu upoważnić*. <Na+Upoważniać>

Naupoważnianie, a, btm., czynność cz. **Naupoważniać**.

Nauprawiać, a, ał *uprawiając jedno po drugim, uprawić w wielkiej ilości*. **N. s.** *namęczyć s. a. nasyćć s. uprawianiem*. <Na+Uprawiać>

Nauprawianie, a, btm., czynność cz. **Nauprawiać**.

Nauprowadzać, a, ał *uprowadzając jedno po drugim, uprowadzić w wielkiej ilości*: Wielu stąd Litwa nachwytała i w niewolę nauprowadzała. Krasz. **N. s.** *nasyćć s. a. namęczyć s. uprowadzaniem*. <Na+Uprowadzać>

Nauprowadzanie, a, btm., czynność cz. **Nauprowadzać**.

Nauprzedać, a, ał **l.** *uprzędając jedno po drugim, wiele uprzędzić*: **N.** wiele osób. **2.** *uprzędając kogo a. co kolejno, uprzędzić w wielkiej liczbie*: Nauprzedało go wiele osób. <Na+Uprzedać>

Nauprzędzanie, a, btm., czynność cz. **Nauprzędzanie**.

Naupuszczać, a, ał *upuszczając jedno po drugim, upuścić w wielkiej ilości*. <Na+Upuszczać>

Naupuszczanie, a, btm., czynność cz. **Naupuszczanie**.

Naupychać, a, ał *upychając jedno po drugim, upchać w wielkiej ilości*. **N. s.** *nasyćć s. a. namęczyć s. upychaniem*. <Na+Upychać>

Naupychanie, a, btm., czynność cz. **Naupychać**.

Naurażać, a, ał *urazając wielokrotnie, wiele urazić*. **N. s.** *urazając s. ustawicznie, wielokrotnie s. urazić*. <Na+Urażać>

Naurażanie, a, blm., czynność cz. **Naurażać**.
Nauragać, a, ał a. N. ś., nied. †**Naurągiwać** i †**Naurągiwać** ś. *nasycić* ś., *urągając*: Bóg nasienie ś. z nich; Pan naurąga ś. im. Bud. <Na + Uragać >
Naurąganie, a, blm., czynność cz. **Naurągać**.
†**Naurągiwać**, uje, iwał i †N. ś. p. **Naurągać**. L.
†**Naurągiwanie**, a, blm., czynność cz. **Naurągiwać**.
Nauroczienie, a, blm., czynność cz. **Nauroczyc**.
Nauroczyc, y, ył, [Nawroczyć] *naczarować, zaczarować*: N. przedmiot jaki, człowieka. Owo coś tajemnicze powstrzymywało chłopów od przekraczania granic zagrody nauroczzonej. Jeż. <Na + Uroczyc >
Naurozmaicać, a, ał *urozmaicając jedno po drugim, wiele urozmaicić*. <Na + Urozmaicać >
Naurozmaicanie, a, blm., czynność cz. **Naurozmaicać**.
Naurywać, a, ał *wrywając jedno po drugim, urwać w wielkiej ilości*. N. ś. 1. *wrywając* ś. *kolejno, urwać* ś. *w wielkiej ilości*. 2. *namęczyć* ś. *urywaniem*. <Na + Urywać >
Naurywanie, a, blm., czynność cz. **Naurywać**.
Naurządzać, a, ał *urządzając jedno po drugim, urządzić w wielkiej ilości*. N. ś. *namęczyć* ś. *urządzaniem a. urządzaniem* ś. <Na + Urządzać >
Naurządzanie, a, blm., czynność cz. **Naurządzać**.
Naurzeczywistniać, a, ał *urzeczywistniając jedno po drugim, wiele urzeczywistnić*. <Na + Urzeczywistniać >
Naurzeczywistnianie, a, blm., czynność cz. **Naurzeczywistniać**.
Naurzynać, a, ał *urzynając jedno po drugim, urzynać w wielkiej ilości, naucinać*. N. ś. *namęczyć* ś. *urzynaniem*. <Na + Urzynać >
Naurzynanie, a, blm., czynność cz. **Naurzynać**.
Nauskarzać się, a ś., ał ś. *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś., *uskarżając* ś. <Na + Uskarżać ś. >
Nauskuteczniać, a, ał *uskuteczniając jedno po drugim, wiele uskutecznić*. <Na + Uskuteczniać >
Nauskutecznianie, a, blm., czynność cz. **Nauskuteczniać**.
Nausługiwać się, uje ś., iwał ś. *namęczyć* ś., *usługując*. <Na + Usługiwać >
Nauspakajać, a, ał *uspakajając jedno po drugim, wiele uspokoić*. <Na + Uspakajać >
Nauspakajanie, a, blm., czynność cz. **Nauspakajać**.
Nausprawiedliwiać, a, ał *usprawiedliwając jedno po drugim, usprawiedliwić w wielkiej ilości*. N. ś. *usprawiedliwając* ś. *ustawicznie, usprawiedliwić* ś. *wielokrotnie*. <Na + Usprawiedliwiać >
Nausprawiedliwianie, a, blm., czynność cz. **Nausprawiedliwiać**.
Naustalać, a, ał *ustalając jedno po drugim, wiele ustalić*. <Na + Ustalać >
Naustalanie, a, blm., czynność cz. **Naustalać**.
Naustanawiać, a, ał *ustanawiając jedno po drugim, ustanowić w wielkiej ilości*. <Na + Ustanawiać >
Naustanawianie, a, blm., czynność cz. **Naustanawiać**.
Naustawiać, a, ał *ustawiając jedno po drugim, ustawić w wielkiej ilości*. N. ś. *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *ustawianiem a. ustawianiem* ś. <Na + Ustawiać >
Naustawianie, a, blm., czynność cz. **Naustawiać**.

Naustępować, uje, ował *ustępując kolejno, ustąpić w wielkiej liczbie*. N. ś. *ustępując, namęczyć* ś. <Na + Ustępować >
Naustępowanie, a, blm., czynność cz. **Naustępować**.
Nausuwać, a, ał *usuwając jedno po drugim, usunąć w wielkiej ilości*. N. ś. *usuwając* ś., *namęczyć* ś. <Na + Usuwać >
Nausuwanie, a, blm., czynność cz. **Nausuwać**.
Nausychać, a, ał *usychając kolejno, uschnąć w wielkiej ilości*. <Na + Usychać >
Nausychanie, a, blm., czynność cz. **Nausychać**.
Nausypiać, a, ał 1. *usypiając kolejno, usnąć w wielkiej liczbie*. 2. *usypiając jedno po drugim, wiele uspić*. <Na + Usypiać >
Nausypianie, a, blm., czynność cz. **Nausypiać**.
Nausypywać, uje, ywał 1. *usypując, narobić*: N. kupek. 2. *usypując kolejno, z wielu usypać*: N. z worków. N. ś. 1. *usypując* ś., *nawylatać*. 2. *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *usypywaniem*. <Na + Usypywać >
Nausypywanie, a, blm., czynność cz. **Nausypywać**.
Nauszczęśliwiać, a, ał *uszcześliwając jedno po drugim, wiele uszczęśliwić*. <Na + Uszczęśliwiać >
Nauszczęśliwianie, a, blm., czynność cz. **Nauszczęśliwiać**.
†**Nauszka**, i, lm. i p. **Zausznica**: Zawiesiłem nauszki ku okrasie oblicza jej. Leop. <Na + Ucho >
†**Nausznica**, y, lm. e p. **Zausznica**: Oblekła ś. (Judyt) w rucho ucieśnienia swego, a obuła nogi swe w trzewice, i wzdzieje nałokietnice i liłje i nausznice i pirścienie. B. Sz. Nausznie perłowych dobywa, aby niemi zdobił szyje nałożnie swoich. Birk. Nausznie złote. Skar.
†**Nauszniczy** przym. od **Nausznik**, p. **Zausznicy**.
Nausznik, a, lm. i f. × N. *poduszeczka, jasiak*. 2. w lm. *chustka, obwiązanie, materacyk, pas na uszy*. 3. †N., lm. **cy** p. **Zausznik**. <Na + *Uznik, od Ucho >
Nauszny f. *na uszach* ś. *znajdujący*. L. 2. × N. = a) *słyszany na uszy*. L. b) *który słyszy a. słyszał na własne uszy*: Naoczny i N. świadek. Krasz.
Nausmiechać się, a ś., ał ś. *nasycić* ś., *usmiechając* ś. <Na + Uśmiechać ś. >
Nausmiercać, a, ał *usmiercając jedno za drugim, usmiercić w wielkiej liczbie*. N. ś. *namęczyć* ś. a. *nasycić* ś. *usmiercaniem a. usmiercaniem* ś. <Na + Usmiercać >
Nausmiercanie, a, blm., czynność cz. **Nausmiercać**.
Nausmierzać, a, ał *usmierzając jedno po drugim, wiele usmierzyć*. <Na + Usmierzać >
Nausmierzanie, a, blm., czynność cz. **Nausmierzać**.
Nauswięcać, a, ał *uświęcając jedno po drugim, wiele uświęcić*. <Na + Uświęcać >
Nauswięcanie, a, blm., czynność cz. **Nauswięcać**.
†**Nauta**, y, lm. **owie** m. *marynarz, żeglarz, majtek*: Nautowie utopił go cheieli. Rej. <Łć. nauta >
†**Nautaczny** *szermierski, zapaśniczy*: *Velitaris pugna*, harcowanie, nautaczne potykanie. Mącz. <Na + Utaćzka >
Nautrać, a, ał *utrącając jedno po drugim, utrącić w wielkiej ilości*. N. ś. 1. *namęczyć* ś. a.

nasyścić ś. utraćaniem. 2. utracając ś., naodpadać.
 <Na + Utrącać>
Nautraćanie, a, blm., czynność cz. **Nautraćac.**
Nautrwalać, a, ał utrwalać jedno po drugim, wiele utrwalić. <Na + Utrwalać>
Nautrwalać, a, blm., czynność cz. **Nautrwalać.**
Nautrzymywać, uje ywał utrzymując jedno po drugim, wiele utrzymać. <Na + Utrzymywać>
Nautrzymywanie, a, blm., czynność cz. **Nautrzymywać.**
Nautulać, a, ał utulać jedno po drugim, wiele utulić. <Na + Utulać>
Nautulanie, a, blm., czynność cz. **Nautulać.**
Nautwierdzać, a, ał utwierdzając jedno po drugim, wiele utwierdzić. <Na + Utwierdzać>
Nautwierdżanie, a, blm., czynność cz. **Nautwierdżać.**
Nautyczny przym. od **Nautyka**.
Nautyka, i, blm. *teoretyczna nauka o żegludze; żeglarstwo*. Pol. <Gr. nautiké>
Nautykać, a, ał utykać jedno po drugim, utkać w wielkiej ilości. N. ś. i. namęczyć ś. a. nasyścić ś. utykaniem. 2. [N. ś.] nachodzić ś., zabiegając w gospodarstwie: Człowiek nautyka ś. tu i haw. <Na + Utykać>
Nautykanie, a, blm., czynność cz. **Nautykać.**
Nautyskiwać się, uje ś., iwał ś. namęczyć ś. a. nasyścić ś. utyskując. <Na + Utyskiwać>
Nauwalniać, a, ał uwalniać jedno po drugim, wiele uwolnić. N. ś. i. uwalnianiem nasyścić ś. a. namęczyć ś. 2. uwalniając ś. kolejno, uwolnić ś. w wielkiej liczbie. <Na + Uwalniać>
Nauwalnianie, a, blm., czynność cz. **Nauwalniać.**
Nauwiązywać, uje, ywał uwiązując jedno po drugim, wiele uwiązać. <Na + Uwiązywać>
Nauwiązywanie, a, blm., czynność cz. **Nauwiązywać.**
Nauwielbiać, a, ał a. N. ś. nasyścić ś., uwielbiając: Doroszenko nie mógł ś. jej dosyć N. Krasz. <Na + Uwielbiać>
Nauwieszać się, a, ś., ał ś. wieszając ś. kolejno, uwiesić ś. w wielkiej ilości, naczepiać ś. <Na + Uwieszać>
Nauwijać się, a, ś., ał ś. uwijaniem ś. nasyścić ś. a. namęczyć ś. <Na + Uwijać>
Nauwłaczać, a, ał naubliżać, nauchybiać. N. ś. nasyścić ś., uwłaczając. <Na + Uwłaczać>
Nauwłaczanie, a, blm., czynność cz. **Nauwłaczać.**
Nauwłaszczać, a, ał uwłaszczając jedno po drugim, wielu uwłaszczyć. <Na + Uwłaszczać>
Nauwłaszczenie, a, blm., czynność cz. **Nauwłaszczać.**
Nauwodzenie, a, blm., czynność cz. **Nauwodzić.**
Nauwodzić, i, il nabalamucić, naoszukiwać, natudzić: Dasyć ludzi nauwodził, oszukał i mnie. Krasz. N. ś. nasyścić ś., uwodzając. <Na + Uwodzic>
Nauwozić, i, il uwoząc jedno po drugim, wiele uwieźć. <Na + Uwozić>
Nauwożenie, a, blm., czynność cz. **Nauwozić.**
Nauwydatniać, a, ał uwydatniając jedno po drugim, wiele uwydatnić. <Na + Uwydatniać>
Nauwydatnianie, a, blm., czynność cz. **Nauwydatniać.**
Nauwzględniać, a, ał uwzględniając jedno po drugim, uwzględnić w wielkiej ilości. <Na + Uwzględnić>
Nauzbrajać, a, ał uzbrajać jedno po drugim, wiele uzbroić. N. ś. uzbrajać ś. kolejno, w wielkiej liczbie ś. uzbroić. <Na + Uzbrajać>

Nauzbrajanie, a, blm., czynność cz. **Nauzbrajać.**
 × **Nauzdać**, a, ał uzdę nałożyć. L. <Na + Uzdać>
 × **Nauzdanie**, a, blm., czynność cz. **Nauzdać.**
Nauzdawiać, a, ał uzdawiając jedno po drugim, wiele uzdrowić. <Na + Uzdrawiać>
Nauzdawianie, a, blm., czynność cz. **Nauzdawiać.**
 × **Nauzja**, i, blm. *nudności, choroba morska: Prawią mu słodycze aż do nauzji*. Krasz. <Łć. nausea>
Nauznawać, aje, awał uznając jedno po drugim, uznać w wielkiej ilości. <Na + Uznawać>
Nauznawanie, a, blm., czynność cz. **Nauznawać.**
Nauzyskiwać, uje, iwał uzyskując jedno po drugim, wysłać w wielkiej ilości. <Na + Uzyskiwać>
Nauzyskiwanie, a, blm., czynność cz. **Nauzyskiwać.**
Nauzalać się, a, ś., ał ś. namęczyć ś. a. nasyścić ś., uzalać ś. <Na + Uzalać ś.>
Naużerać się, a, ś., ał ś. namęczyć ś., użerając ś. <Na + Użerać>
Naużyczać, a, ał użyczać jednego po drugim, wielu rzeczy użyczyć. <Na + Użyczać>
Naużyczenie, a, blm., czynność cz. **Naużyczać.**
Naużywać, a, ał używając jednego po drugim, użyć w wielkiej ilości. N. ś. namęczyć ś. a. nasyścić ś. używaniem. <Na + Używać>
Naużywanie, a, blm., czynność cz. **Naużywać.**
Naużyźniać, a, ał użyżniając jedno po drugim, wiele użyżnić. <Na + Użyźniać>
Naużyźnianie, a, blm., czynność cz. **Naużyźniać.**
Nawa, y, lm y f. *wszelki statek wodny: Faselus*, niejaka forma łodzi, nawą też zowią. Mącz. Kogo Bóg ma w swej obronie, ten w złej nawie nie utonie. Prz. N. spora = *konięga, szkuta, dubas, Jódź, prum*. L. N. morska wielka żaglowa do ciężarów, okręt. L. Wsiadać chesz, widzę, w nawę morzolutną. Groch. N. wiosła mająca = galera. Kn. N. morska, kupiecka. Troc. N. z pałacem. Troc. N. wojenna. Troc. Nawę do portu zdrową przybili. Kochan. Linę odwiązali, a od brzegu wysoką nawę odbijali. Kochan. W nawach przez bystre morze żeglowali. Zbyl. A. Daremnie z żagłem N. leci chyża. Mick. Przen.: Rybiński i Ledóchowski kierują nawę sprawę publicznej ku jej zbawieniu. Kaczk. 2. *wnętrze a. część podłużna w kościele: Kościół o jednej, o dwu, o trzech nawach. Główna a. środkowa N. N. boczna, prawa, lewa.* <Łć. navis>
 × **Nawabić**, a, ał p. **Nawabić**. Sł. wil.
 × **Nawabianie**, a, blm., czynność cz. **Nawabić.**
Nawabić, i, il, nied. × **Nawabiać wabiąc**, *naściągając do siebie*. N. ś. nasyścić ś. wabieniem. <Na + Wabić>
Nawabienie, a, blm., czynność cz. **Nawabić.**
Nawadniać, a, ał p. **Nawodnić**. <p. Nawodnić>
Nawadnianie, a, blm., czynność cz. **Nawadniać.**
 † **Nawadzać**, a, ał winić, obwiniać, oskarżać. Głosy w. XV. <p. Nawodzić>
 † **Nawadzanie**, a, blm., czynność cz. **Nawadzać.**
Nawadzenie, a, blm., czynność cz. **Nawadzić.**
Nawadzić, i, il i. wadząc ustawicznie, wielu powadzić; nawasnić. 2. [N.] nakrzyżować, nafukać. N. ś. nasyścić ś. a. namęczyć ś. wadzeniem a. wadzeniem ś. <Na + Wadzić>
Nawaga, i, lm i han. *ustępstwo na wadze towaru, jakże kupiec hurtowny udziela kupcowi drobna-*

zgowemu dla pokrycia strat, które ten ponosi na wadze przy drobnej sprzedaży. <Na + Waga>

Nawałać się, a ś., ał ś. wahaniami ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. <Na + Wahać ś.>

Nawałać, a, ał i. dok. walaając jedno po drugim, powalać w wielkiej ilości; walać ustawicznie, powalać wielokrotnie; nabrudzić, nabłocić. 2. × N. dok. p. **Nawałkować**. L. 3. nied. p. **Nawalić**. N. ś. nasycić ś. walaniami a. walaniami ś. <Na + Walać>

Nawalanie, a, blm., czynność cz. **Nawałać**.

Nawalcować się, uje ś., ował ś. nawałczyć ś. walca. <Na + Walcować>

Nawalczyć, y, ył a. N. ś. namęczyć ś. a. nasycić ś., walczyć. <Na + Walczyć>

× **Nawaliciel, a**, lm. e ten, co nawalił a. nawala. <Od Nawalić>

Nawalić, i, il, nied. **Nawałać i.** walać jedno po drugim, zwałić w wielkiej ilości, naobalać, naprzewracać: Wiatr nawalił drzewa. 2. walać, narzucić; nazwalać: Już ś. sroga śmierć we wszystkie wgroziła, młodych i starych sobie nawaliła. K. G. N. komu czego na plecy. Zima nawaliła śniegi. Mick. N. komu roboty. Gm.: nafajdać: Kawałér, co w portki nawalił. Prz. 3. napchać, naladować: Nawalił nawalił piec drzewa. Dopadszy warzęchy, nawalił w brzuch śmietany. Pot. [N. kątnicę]=obciążę żołądek. 4. N. a. N. ś. kogo a. w co = nasycić ś. a. namęczyć ś., walać; narzucić ś.: Nawalił go po plecach, po łbie, co niemiara. Dobrze musiał ś. N., zanim mu otworzono. N. ś. i. p. wyż. 2. nalotczyć ś., napchać ś., zwałić ś. w wielkiej masie: Ludu nawaliło ś. pelen kościół. 3. × N. ś. nawinąć ś., napatoczyć ś.: Każdego, kto ś. nawalił, do picia przymusza-li. Bost. <Na + Walić>

Nawalnica, y, lm. e, **Nawałnica**, **Nawałność**, **Nawałność i.** a. × **Nawała**, [Nawałka] deszcz a. grad gwałtowny z wichrem, grzmotami, fala: Jowisz gotuje straszne nawałnice. Dm. N., boju plac mrokiem okrywszy, załala drogi, mosty zerwała na rzece. Mick. 2. przen. burza, fala, zawierucha, groza wojenna: N. kozačka nietylko materialnie zrujnowała Wilgów, ale wielkie na ich dom sprawdziła nieszczęście. Rol. <Na + *Walnica, od Walić>

Nawalnie przys. od **Nawalny**: Nie nawalniej z obłoków wypadać grad może i ciężej bić ku ziemi wstawające zboże, jako Żółtkiewski bił nieprzyjaciół. Tw. Zda mi ś. przyjazd Jehego, bo N. a. prędko przybiega. Leop. (= cwałem).

× **Nawalnisto** przys. od **Nawalnisty**. L.

× **Nawalnisty nawałom, burzom podległy**: Morze nawalniste go światła tego. Wuj. Zburzą ś., jak nawalniste morze. Wuj.

Nawałność, i, lm. i p. **Nawalnica**.

Nawalny, [Nawalny] i. × N. w wielkiej kupie czyli nawałem, falą, lawą nalegający, nacierający, napadający, spadający: Dla nawalnych spraw Rzpłtej nie przyszło jeszcze do zupełnego ukończenia tej materji. Vol. Mahomet z nawalnym wojskiem wtargnął do Bośni. Błaż. Męstwem wielkim i sercem pobit hufce wielkie nieprzyjaciół nawalnych. Kraj. Od Gallów nawalnych ojczyzna zgubiona. Leszcz. S. 2. × N. gromadny, walny, powszechny, ogólny: Nastąpiła w Albie, zamku książęcym za miastem, reprezentacja nawalna. Bart. Moenie wierzyć i dzierżeć będą wiarę chrześcijańską według ustaw apostoelskich i nawalnych koncyljów. Krow. Wiele też jest obyczajów stanowienia wojska, któremi gdy ś.

rzadnie sprawi, a szykuje ku potrzebie tak nawalnej, jako powolnej, snadnie może nieprzyjaciela pożyć. Biel. M. 3. burzliwy, gwałtowny: Nawalna pogoda. Troc. W deszczu nawalnym. Leop. Znowu wzmaga ś. burza, ulewa nawalna. Mick. Morze nawalne. Tw. Rzeki częstokroć swą nawalną prędkością podrywają brzegi. Trzyc. 4. † N. gwałtowny, silny, natarczywy: A jestli kiedy takie listy z kancelarjej naszej przez nawalną czyją uporę... wynić miady. Niesz. [Żyto nawalne]=bujne i geste. 5. leśn.: Sztuka nawalna = sztuka drzewa gruba. <Na + Walny>

Nawał, u, lm. y, **Nawała**, **Nawałność i.** wielka kupa nawałonych rzeczy, walać ś. kupa; lawa, fala nacierająca na kogo, nacisk, natłok, ciżba, gromadny napływ, lawina: Nieprzyjacieli niezmiernym nawałem pod miasto nastąpił. Tw. N. społstwa naleźliśmy na ulicach. Chodź. Gdy weszła do wsi, cała wieś nawałem, urągając ś. z jej biedy, pędzi, śmieje ś., wykrzyka. Mick. Strzeż, Boże, skąd nawału. Troc. Musisz rozporządzać tyle żądań, tyle spraw nawałem z całego świata przychodzących. Oss. Przy nawałe potocznych zabaw. Pilch. N. tytuł myśli. Krasin. N. czezych słów. N. pracy, interesów. N. interesantów. 2. † N. balwan, wał, fala: Symois w morze pędzi swój N. pienisty. Gosł. 3. × N. napór, impet, zapęd, napad: Nieprzyjacielów cierpiąc nawały. St. wiśl. Dziec narodów pónoonych nawałem zastępów swoich zagniotła państwa zachodnie. Jez. Kościół za tak wiele a wielkich bijących nań nawałów nie miał ś. najmniej naruszyć. Hrb. Na mię bije srogi szturm i N. trwo-gi. Kulig. 4. lek.: N. krwi a. **Napływ krwi** = spłynięcie jej w niezwykłej ilości w jedno miejsce ustroju, uderzenie krwi (congestio). <Na + WAŁ>

Nawała, y, lm. y i. p. **Nawał**: Nawałą pogańską przełamany. Troc. Krzyżactwo zewsząd kole, strzela, siecze; w tym huf litewski nawałę rozbije. Mick. N. trojańska. Ml. Co Żyd miał odpowiedzieć na to, niewiadomo, bo N. przechodzących odcięła kupea od sędziego. And. Tu wichry w srogiej powstają nawałe. Książ. Wieże Kaługi zdaleka pod chmur zimowych nawałą szarzeją. Krasin. 2. p. **Nawalnica**: Tu chmura grozi ogniem i wylewem, brzemienna klęską wi-szącej nawały. Książ. 3. [N.] **gwałt, przymus, konieczność**.

Nawałęsać się, a ś., ał ś. nasycić ś. a. namęczyć ś., walać ś.: Nawałęsawszy ś. w Warszawie, a doświadczywszy biedy, wróciłby do mnie. Rzew. <Na + Walać ś.>

[Nawałka, i, lm. i] p. **Nawalnica**.

Nawałkować, uje, ował, × Nawałać walcując pewien czas, wiele zwalckować: N. ciasta. N. ś. i. namęczyć ś. walcowaniem. 2. [N. ś.] najęść ś. do syta. <Na + Walckować>

Nawałkowanie, a, blm., czynność cz. **Nawałkować**.

Nawałnica, y, lm. e p. **Nawalnica**. Przen.: Jak mi rozechmurzać gniewu nawałnice? Słow.

Nawałnik, a, lm. i zool. (thalassidroma) ptak pletwonogi z rodziny petreli. <?>

Nawałność, i, lm. i i. p. **Nawał**: Bóg jeden chyba zdola go wyrwać z pod tej nawałności piorunów. Sienk. (mowa tu o cięciach szabli). 2. p. **Nawalnica**: N. okręty rozpędziła. Troc. Biją pioruny, grzmoty, dżdże i nawałności następują. Birk. Czasu pogody bój ś. nawałności. Kn.

[Nawałny] p. Nawalny: N. mróz.
Nawałowy lek. przym. od **Nawał** (congestivus).
[Nawanożyć się, y, ył, ył, ył] *nawłóczyć* *ś.*, *nawłuc* *ś.*, *nawaleśać* *ś.* <Na + Wanożyć *ś.*>
Nawapniać, a, ał p. Defekować.
Nawapnianie, a, blm., czynność cz. Nawapniać.
Nawapnić, i, il p. Defekować. <Na + Wapnić>
Nawapnienie, a, blm., czynność cz. Nawapnić; p. Defekacja.
Nawar, u, blm. 1. p. Kamień pod 24: Oczyszczyć samowar z nawaru. 2. p. Nawara: Ogarom i niedźwiedziom kundysom dodaje *ś.* do osypki nawaru. Pol. <Na + WAR>
Nawara, y, blm., Nawar 1. to, co *ś.* *nawarza*, *naparza*; *warza. karm warzona dla bydła i psów:* W gorzelni kotłowy nawarę przygotowuje. Chm. B. Kości pierwszej odgotować na nawarę dla psów, potem do huty odesłać. Torz. 2. myśl. zwykle jedzenie dla psów, przygotowane z mąki owsianej z dodaniem chleba, nóżek baranich, mięsa, tłu cz. Zdr. Nawarka.
Nawarcholenie, a, blm., czynność cz. Nawarcholić.
Nawarcholić, i, il wiele warcholu, hałasu, wrzawy, kłótni narobić. <Na + Warcholić>
Nawarczyć się, y, s., ał *ś.* *nasyścić* *ś.* a. *namęczyć* *ś.* *warczeniem.* <Na + Warczyć>
[Nawarek, rka, lm. rki] *piętka u podków końskich.* <Na + WAR>
Nawarka, i, lm. i 1. p. Nawara. 2. zupa z mleka słodkiego a. kwaśnego z wodą, zaprawiona mąką. 3. p. [Muza]. 4. [N.] rodzaj potrawy, [rata tajka, frydka, oblicistodołka, zakręcajka]. <Na + WAR>
Nawarować się, uje *ś.*, *ował* *ś.* *namęczyć* *ś.*, *warując.* <Na + Warować>
Nawarstwienie, a, lm. a. Nawarstwowanie *układ przedstawiający* *ś.* *jako warstwa leżąca na innej warstwie.* Przen.: Szybko pierwotny podkład etnograficzny występuje i przebija *ś.* przez wszystkie nawarstwienia zwierzenie i przykrycia. Spas. <Na + Warstwa>
Nawarstwowanie, a, lm. a. p. Nawarstwienie.
× Nawarzać, a, ał p. Nawarzyć. L.
× Nawarżanie, a, blm., czynność cz. Nawarzać.
Nawarżenie, a, blm., czynność cz. Nawarżyć.
Nawarzyć, y, ył, nied. × Nawarzać 1. czego a. × co = warząc, narobić; nagotować, uwarzyć: Nawarzą nam kielbas, nasmażą nam kiszek. Gł. Nawarżawszy głów, nóg i podrób skopowych a. drobięcych. Ocz. Nawarzył warzy i nadrobił chleba na miseczkę i szedł na pole, chcąc donieść żeńcom. Leop. Nazbierawszy manny, stłukł w móżdżerzu, a nawarżywszy w garncu, nadziałał z niej kołaczków. Leop. Nawarżyła kaszę i wylała na stół. Jabł. Przen.: Czego panowie nawarzą, tym *ś.* poddani poparzą. Prz. (=panowie za lby chodzą, a poddanym włosy trzeszcza). Nawarzę miodu, piwa. Troc. Przen.: N. piwa = licha jakiego narobić, narobić bigosu. Jakiego nawarzyli, takie piwo piją. Pot. Pleć, pleć, nawarzyć sobie, a nie komu, piwa. Zabł. Pij piwo, jakiego nawarzył. Prz. Zmarszczy *ś.* i rzece, uchylając szyje: Kto tu piwa nawarzył, niechaj sam wypije! Syrok. 2. przen. *narobić, narobić:* Tyś tej niezgody nawarzył. Troc. Grzech to pierwszy rodzica naszego tego nam złego nawarzył. Wor. Wyście sami tego wszystkiego złego nawarzyli. Leop. To złe, które cierpią, sami sobie nawarzyli. Pileh. Nauczyciel niepra-

wierny wieleby w tym złego uczniom nawarzył i szkody nabroił. Glicz. Synowie, by sporni nie byli, a tobie jakiego żalu a frasunku nie nawarzyli. Glicz. <Na + Warzyć>

† **Nawaszczać, a, ał p. Nawoskować. L.**
 † **Nawaszczenie, a, blm., czynność cz. Nawaszczać.**

† **Nawaśnik, a, lm. cy krzywdziciel.** <Na + *Ważnik, od Waśń>

× **Naważać, a, ał p. Nawazyć.**
 × **Naważanie, a, blm., czynność cz. Naważać.**
Naważenie, a, blm., czynność cz. Nawazyć: Kupiec, po naważeniu tabaki, chciał go jeszcze zatrzymać na kufelcezek piwa. Bał.

Nawazyć, y, ył, nied. × Naważać 1. ważąc raz po raz, zważyć w pewnej ilości: Nawazył 40 funtów. N. cukru, siana. 2. a. **Nadwazyć** *przewazyć nieco; ważąc, dać więcej nad umówioną wagę.* 3. † **Naważać = starać** *ś.* *zachować równowagę, nadrobić wagę, balansować:* Ptaki naważają, uważaniem rządzą lot Kn. 4. † N. a. [N. *ś.*] **zdecydować** *ś.*, *namyślić* *ś.*, *odwazyć* *ś.*: Zejść naważyła z górnych wysokości. Żebr. Królewna osieść go naważyła. Żebr. 5. † N. na co = *zaryzykować, odzalać, poświęcić, zdecydować* *ś.* *wyłożyć:* Jak najchętniej na to naważamy, co wkrótce utracimy. Papr. N. *ś.* 1. *namęczyć* *ś.* a. *nasyścić* *ś.* *ważeniem a. ważeniem* *ś.* 2. † N. *ś.* *nachylić* *ś.*, *przewazyć* *ś.*, *zaważać* *ś.*: Szala na obie naważa *ś.* strony. Przen.: Na obie naważa *ś.* strony. Żebr. (=waha *ś.* w niepewności, nie może *ś.* zdecydować). 3. [N. *ś.*] p. wyż. <Na + Ważyć>

Nawąchać się, a *ś.*, *ał* *ś.*, † **Nawoniać** *ś.*, [Nawoniać *ś.*] *nasyścić* *ś.* *wąchaniem a. wachaniem* *ś.*: Bodajbyś, pod *ś.* kakając, do sytości *ś.* smrodu nawąchał swojego. Paszk. Przen.: N. *ś.* prochu = *nabyć* *ś.* *zobieraniem, nasyścić* *ś.* *strzelaniną, wojną.* <Na + Wąchać>

Nawąchanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Nawąchać** *ś.*

Nawąchiwać, uje, iwał rozpoznawać węchem, łowić nosem, weszyc: Nawąchiwał zapach prochu na cztery strony świata. Byk.

Nawąchiwanie, a, blm., czynność cz. Nawąchiwać.

Nawątlenie, a, blm., czynność cz. Nawątlić.
Nawątlić, i, il, nied. Nawątląć 1. wątląc jedno po drugim, wiele zwątlić; naosłabiać. Troc. 2. a. Nadwątlić, nied. Nadwątląć zrobić nieco wątlym, nadwerzężyć. <Na + Wątlić>

† **Nawąz, ęzu, lm. ęzy amulet, talizman:** Tak samo ma *ś.* rzecz z zabobonami, z noszeniem np. amuletów lub nawęzów, jak je dawna polszczyzna zwała. Brk. N. niejaki niedzy twyma oczyma. B. Sz. <Na + WIĘZ/WĘZ>

Nawbijać, a, ał wbijając jedno po drugim, wbić w wielkiej ilości. N. *ś.* namęczyć *ś.* a. *nasyścić* *ś.* *wbijaniem.* <Na + Wbijac>

Nawbijanie, a, blm., czynność cz. Nawbijac.
Nawchodzenie, a, blm., czynność cz. Nawchodzić.

Nawchodzić, i, il wchodząc kolejno, wejść w wielkiej ilości. <Na + Wchodzić>

Nawciagać, a, ał wciągając jedno po drugim, wciągnąć w wielkiej ilości. N. *ś.* nasyścić *ś.* a. *namęczyć* *ś.* *wciąganiem.* <Na + Wciagać>

Nawciąganie, a, blm., czynność cz. Nawciagać.
Nawciąż *naosłbież, narozcież:* To mówią, drzwi N. otwierał. Mick. Brama N. otwarta przechodniom ogłasza, że gościnna i wszystkich w gościnę zaprasza. Mick. <Na + Wciąż>

Nawcierać, a, ał wcierać jedno po drugim, wetrzeć w wielkiej ilości. **N. ś.** namęczyć ś. a. nasycić ś. wcieraniem. <Na + Wcierać>

Nawcieranie, a, btm., czynność cz. Nawcierać. [Nawda, y, lm. y] korzyść, zysk, pożytek: Jakaż z tego będzie N.? <Brs. nauða, Lit. nauða>

Nawdychać, a, ał wdychać, nawciągać w płuca. **N. ś.** nasycić ś. wdychaniem. <Na + Wdychać>

Nawdychanie, a, btm., czynność cz. Nawdychać.

[Nawdziać, eje, ał, Nawdzieć, nied. Nawdziewać] l. nasunąć, nalożyć, włożyć, wdziać: Buty nawdział na kij i powoli stąpając, wszedł do rzeczki. Sew. 2. **nadziać:** Ogórki nawdziała perłami. <Na + Wdziać>

[Nawdzianie, a, btm.] czynność cz. Nawdziać.

[Nawdzienie, a, btm.] czynność cz. Nawdzieć.

[Nawdziewać, a, ał] p. Nawdziać. [N. ś.] namęczyć ś. wdziewaniem.

[Nawdziewanie, a, btm.] czynność cz. Nawdziewać.

Nawdzęczyć się, y ś., ył ś. nasycić ś., wdzięcząc ś. <Na + Wdzęczyć ś.>

Nawecować, uje, ował wecując, naostrzyć. **N. ś.** wecując, namęczyć ś. <Na + Wecować>

Nawecowanie, a, btm., czynność cz. Nawecować.

Nawerbować, uje, ował werbując jednego po drugim, zwerbować w wielkiej ilości: Nowych ludzi jeszcze nie nawerbował. Kaczk. Kadry wypełnił spory zastęp przybyłych z Węgier, nawerbowanych na wojnę wiedeńską niedobitków. Rol. <Na + Werbować>

Nawerbowanie, a, btm., czynność cz. Nawerbować.

[Nawertać, a, ał] obrócić. <Na + Wertać>

[Nawertanie, a, btm.] czynność cz. Nawertać.

[Nawertnąć się, nie ś., nął ś.] obrócić ś.

Nawertować się, uje ś., ował ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. wertowaniem. <Na + Wertować>

Naweselić się, i ś., il ś. weselać ś., nasycić ś.; nacieszyć ś.: Nie naweseli ś. ociec głupiego. Bud. (=nie będzie miał pociechy, nie zażyje radości). <Na + Weselić>

Nawet przys. 1. †N. w końcu, na końcu, na ostatku: N. rzekł do niego. Troc. Słusznie my Boga zawzdy naprzód wspominamy, naprzód i N., bo stąd wszystko dobre mamy. Kochan. 2. **wreszcie, nareszcie, zreszta, choćby, w rezultacie:** Gdyby N. i tak było, to jeszcze nie złego. Na razie N. nie wpływało to nowe uczucie na wybór tematów do poezji. Chm. 3. **nadto, także, również, w dodatku, co więcej, owszem:** Powiem ci N. i to. Nietylko zwierzęta, ale N. i rośliny były czczone w Egipcie. Wody N. brakowało. Dzieci N. pozabijali. 4. **choćby, chociażby:** Wyszedł, nie spytawszy ś. N. o pozwolenie. Nie podziękował N. za pieniądze. I podejrzenie N. nań nie padło. Kras. I ślepy N., gdy cisra nawiasem cały dzień, niemasz dziwu, że w cel trafi czasem. Pot. <Na + Wet>

Nawetka, i, lm. i narzędzie kościane, złożone z dwóch płytek formy członek, połączonych w środku słupkiem, na który nawija ś. nici a. bawełna przy robotach frywolitowych, służące zarazem do wykonywania tych robot. <Fr. navette>

†**Nawetować, uje, ował** wetując, nagrodzić: Jesli ś. sługom nie stanie dostateczna od panów ich nagroda, mają pana w niebie, który im to

wszystko nagrodzi i okwiecie nawetuje. Żarn. Nawetuje wam lat, które pojadła szarańcza. Leop. <Na + Wetować>

†**Nawetowanie, a, btm.,** czynność cz. Nawetować.

Nawędrować się, uje ś., ował ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. wędrowaniem: Całe jest pielgrzymką życie, gdy ś. nawędrujem do czasu, te rzeczy opuścim ziemskie. Min. <Na + Wędrować>

Nawędenie, a, btm., czynność cz. Nawędzić.

Nawędzić, i, il wędząc jedno po drugim, wiele wędzić. **N. ś. l. nasycić ś. a. namęczyć ś. wędzeniem.** 2. przen. **nacierpieć ś., wędzać ś.** (np. na słońcu, przy ogniu, w dymie). <Na + Wędzić>

× **Nawęgielnik, a, lm. i narożnik.** L. <Na + Węgielnik>

× **Nawęgielny** narożny. L.

†**Nawęczacz, a, lm. e** rodzaj czarownika: Mówi o różnych rodzajach czarowników: o zaklinaczach, nawęczaczach... Brk. <Na + WIĘZ/WĘZ>

†**Nawężnik, a, lm. i, † Nawiazacz** nawiązka do ozdobienia głowy. <Na + WIĘZ/WĘZ>

Nawganiać, a, ał wganiając jedno po drugim, węgnać w wielkiej ilości, nawpędzać. **N. ś.** namęczyć ś. a. nasycić ś. wganianiem. <Na + Wganiać>

Nawganianie, a, btm., czynność cz. Nawganiać.

Nawiać, eje, ał, nied. Nawiewać l. powiać na tego, na co a w co: Przy drzwiach tak mi w kark nawiało, że obrócić ś. ledwo mogę. L. Nawiało mi w uszy (=wiatr mi nadmuchał w uszy). 2. a. **Nawionąć wiejąc, napędzić, namieść:** Nawiało śniegu do sieni. Pod kupą nawianego śniegu dwoje zmarzłych ludzi: był to nagi Cygan i Cyganka. Krasz. Wiatr nawiał piasku przez okno do pokoju. Czarny niewolnik nawiewał mu chłód puszystym wachlarzem na dostojne oblicze. Jeż. Przen.: Szum jesiennego wiatru nawiewał jej nieopisany smutek. Jeż. <Na + Wiać>

Nawianie, a, btm., czynność cz. Nawiać.

Nawias, u, lm. y l. a. † Nawis, † Nawios to, co ś. zwiesza, zwiisa, co sterczy pochyło, linja krzywja. 2. a. × **Parenteza** para łuków, klamer lub linji wyginanych, któremi ś. odgradza zdanie, objaśnienie uboczne a., jak w matematyce, któremi ś. obejmują wyrazy ściślejsze ze sobą związane w całość: Napisać, umieścić, zaznaczyć co w nawiasie. Zamknąć N. Przen.: to, co ś. mieści w nawiasie, zdanie uboczne: A zatym kończymy N. i poczynamy część drugą. Krasz. 3. †N. przen. **hazard, przypadek, los, traf:** Nie chcieliśmy królów omylnym nawiasem. Pot. 4. [N.] część dachu, wystająca poza ściany, zastrzesze, postrzesze. **Nawiasem, Nawiasowo** przys. 1. †Nawiasem = łukowato, jak nawias: Arabi strzelają z szybkich łuków, ale strzał prosto nie puszczejają, tylko co je nawiasem do góry rzucają. Bardz. 2. × **Nawiasem = bokiem, okrążając:** Pójdź, gdzie chcesz z swoją trzodą, ja za tobą w tropy, choć nawiasem, Halino, swe pożenę skopy. Zabł. Na nią ledwie nawiasem mogłem spojrzeć. L. (=z ukosa). Nigdy ś. w takich nie chciał mieścić rzęździe, co tak czynią, jak drudzy, szedł zawzdy nawiasem. Kras. Rzeczy te, będąc wyjawione, mogłyby nam wprost lub nawiasem sprawić zawstyżenie. L. (= ubocznie). 3. **mimochodem, ubocznie, między innymi, jakby od niechcenia, natrącając, nadmieniacząc:** Możesz mu sam o tym namienić, ale nawiasem. Boh. Ruszył nawiasem wstęgę tkaną z jedwabiu. Mick. 4. × **Nawiasem = niby też to, na pozór, rzekomo:** Świat pełen

tych interesujących ś. nawiasem ichmościów, którzy w rzeczy samej tyle o nas dbają, jak pies o piątą nogę. L. 5. Mówiąc nawiasem = mówiąc między nami, nie krepując ś., otwarcie, szczerze, bez ogródki, poprostu: Ale nawiasem mówię ci to, inter nos, że on największy zbrodzień. L. 6. × Nawiasem, przen. = przypadkiem, trafem, szczęśliwym zbiegiem okoliczności: A z tym widzisz Wc Pan, że to nie nawiasem, lecz z trudnością przychodzi zostać mecenasem. Zabł. I ślepy nawet, gdy ciska nawiasem cały dzień, niemasz dziwu, że w cel trafi czasem. Pot. (= na los szczęścia, na chybił-trafił, na ślepo). <Na + *Wias, od WIS/WIAS>

Nawiasowo przys. od **Nawiasowy**; p. **Nawias**: Z moździerzów nigdy poziemnie, ale zawsze strzela ś. N. Jak. J.

Nawiasowy I. przym. od **Nawias**: Zdanie nawiasowe. Myśl nawiasowa. × Nawiasowe zdarzenia, ślepe przypadki. Zabł. × Trzeba też to dawne znajomości różnić od nawiasowych przyjaźni i gości. Zabł. (= przygodnych, przypadkowych). 2. lek.: † Chrząstka kabląkowato-nawiasowa p. Chrząstka.

[**Nawiaz**, u, lm. y] *warstwa wełny, dodana przy wiązaniu wewnątrz rękawicy*: Rękawice bez nawiazu mało grzeją. <Na + Wiąz>

† **Nawiazacz**, a, lm. e p. **Nawężnik**.

Nawiazać, że, zał, nied. **Nawiażować**, × **Nawieżywać** I. *przywiązać na czym a. na co; nalożywszy, zawiązać*: N. strung na arę. Na łuki ciężki świeże nawieżują. Bardz. (= naciągają, napinają). Przystąp tu, muzo, nawiaż mi bandury, niech ś. po złotych wdzięk stronach ożywa. Zabł. (= nawiaż na niej struny). × Łózko nawiazane = łózko na pasach. 2. *wiązać, narobić*: N. dużo sieci. 3. [N.] = a) *związać*: Jak se gdo nawiaże, tak poniesie. b) *przywiązać, dowiązać*: Posagu mi w płachtę nawiaż. 4. co = *związać rozzerwane końce czego a. połączyć jedno z drugim, związawszy*: Zerwał ś. ten interesów łańcuch, że chyba szczęściem, kto mógł, nawiazał, a kto nie umiał, to mu ś. urwało. L. Przen.: W myśli mojej nawiazadłem znowu nie wspomnień, zerpanych z ubiegłego dzieciństwa. Orzesz. Powtórnie N. przerwaną rozmowę. Przen.: *zawiązać, rozpocząć co, przystąpić do czego*: Uznał Jan Kazimierz za konieczne N. z elektorem brandeburskim układy o traktat. Czerm. † Przen.: *naprowadzić, odszkodować, zalogodzić, zaszkodzić*: N. rany, szkodę. L. Raniony upominał ś., aby ból onego i rany były nawiazane. Trzt. Świadków niesłusznie zganionych i odstawionych tak N. trzeba, jakbyś ich ranił. St. lit. 5. przen. *uplanować, ukartować, zamierzyć, zamyślić*: Ze znalezienia ś. twego widzę, że już sobie coś nawiazales. Rol. N. ś. I. *nasycić ś. a. namęczyć ś. wiazaniem*. 2. *zawiązać ś. na nowo, odnowić ś.*: Próbowała, czyli nie dażą ś. dawne stosunki N. Rol. Stosunki zaczęły ś. nawiażywać, gdy wiadomość o śmierci ojca zmusiła Szczęsnego do powrotu. Rol. 3. [N. ś. na kogo] = *przyczepić ś. do kogo*. <Na + Wiązać>

Nawiazanie, a I. blm., czynność cz. **Nawiazać**. 2. lm. a = a) *to, czym nawiażują*: Tobie przystoi djament w pętlicy, złoto w przepasaniu, w szabl świetny kamień, w nawiazaniu nic od złota i jedwabiu przedniejsza. L. b) p. **Nawiazka**.

Nawiazanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nawiazać** ś.

Nawiazek, zku, lm. zki *początek nawiazania, zawiązek*: Zgody owej nie miała ona za co in-

nego, tylko za N. stosunków, mających ś. rozwinąć w przyszłości. Jeż.

Nawiazka, i, lm. i I. × N. *pęć nawiazany, wiazka*: Nosić nawiazki ze stodoły. Fasces, u Rzymian nawiazki. Fał. 2. *przewiazka, opaska, opatrunek, bandaż*: Nawiazki cyrulik przyłożył. Troc. 3. × N. *wynagrodzenie, odszkodowanie*: Pojmanego biskupa musiał Leszek z znaczną nawiazką jedna i wypuścić. Stryjk. Midas wyciął policzek Djogenesowi i zaraz mu dał nawiazkę wedle prawa. Bud. B. Płacił rannemu nawiazki. Troc. Za to, wedle statutu, zapłacą nawiazki. Mick. 4. × N. przen. *naddatek*: Oddać co komu z nawiazką. Przyganiasz mi, oddam ci to z nawiazką. 5. myśl. *sidoło z przynętą na zwierzęta ssące*. <Na + Wiazka>

Nawiażywać, uje, ywał i N. ś. p. **Nawiażać**. **Nawiażywanie**, a, blm., czynność cz. **Nawiażywać**.

Nawiażywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Nawiażywać** ś.

× **Nawicela**, i, lm. e, † **Czołnek** *puszka postaci łódki na podstawie, do kadzidla przy trybularzu kościelnym, łódka*. <Łć. navicella>

Nawichnąć, nie, nał, **Nadwichnąć**, × **Nadwinąć** *zwichnąć niezupełnie*. <Na + Wichnąć>

Nawichnięcie, a, blm., czynność cz. **Nawichnąć**, *nadwichnięcie*.

Nawichrzenie, a, blm., czynność cz. **Nawichrzyć**.

Nawichrzyć, y, ył *wichrzyć, narobić zamieszania*. N. ś. I. *nasycić ś. wicherzeniem*. 2. [N. ś.] *naszaleć ś., narobić dziecinstwo, natrzpiotać ś.* <Na + Wichrzyć>

Nawicie, a I. blm., czynność cz. **Nawić**. 2. lm. a tkac. *osnowa, postawa*: N. tkacze. L. <Na + Wicie>

Nawić, ije, ii *wiać jedno po drugim, wiele uwić, nasłręcać, nasplatać*: N. wianków, sznurków. N. ś. *wiciem nasycić ś. a. namęczyć ś.*: [Wiánecki wije, da N. ś. nie może]. <Na + Wić>

Nawidywać się, uje ś., ywał ś. *nasycić ś. widywaniem*: Będąc w Krakowie, nawidywałem ś. z nim dosyć. <Na + Widywać>

× **Nawidzać**, a, ał p. **Nawiedzić**: Jeżeli nawidzał nas który z okolicy, to starał ś. raczej o względy mojej matki, niż moje. Karcz.

× **Nawidzanie**, a, blm., czynność cz. **Nawidzać**, *nawiedzanie*.

[**Nawidzenie**, a, blm.] I. czynność cz. **Nawidzić**. 2. czynność cz. **Nawidzieć**.

[**Nawidziadło**, a, lm. a] p. **Nawiedzenie**: A to mu Pán Jezus dał na nawidziadło (= żeby go doświadczyć).

Nawidzić, i, ii I. [N.] p. **Nawidzieć**. 2. [N.] i † N. p. **Nawiedzić**: Który mię nawidził bólem, ten mi dodał i cierpliwości. Koch. W. Pan cię nawidził i zamiast niewoli śmierć zesłał na ciebie. Uj. Przez dwie staruszki nawidzony przemówił djabeł. L. 3. † N. *przybywszy oświadczyć*: Posłowie carscy, oddawszy hetmanowi listy, zdrowie od cara nawidzili. Papr. 4. † N. p. **Nawiesić**: Gdy ś. wypełnią lata, nawidzę na króla babilońskiego i na tamten naród nieprawość ich, a przywiodę na onę ziemię wszystkie słowa moje. Leop. (= nawiedzę. B. G.).

[**Nawidzieć**, i, ał, **Nawidzić**], × **Nawiedzić** *chętnie widzieć kogo, lubić, kochać, być z kim w przyjaźni, mieć przywiązanie, sprzyjać*: Nawidzi ją bardzo, tęsknić do niej będzie. Karcz. Dobrego gospodarza każdy nawidzi, chwali. Kluk. Lubią go

obiedwie, a ta, ta młodsza pasjami go nawidzi. L. Zresztą, tak myślę, że cię tam bardzo nawidzą. Sienk. (=radzi cię widzą). [N. s.] *lubić s., sprzyjać sobie.* <Na + Widzieć>

[Nawidzony, ego, lm. eni] p. Nawidzony: Uznany został powszechnie za nawidzonego, inaczej opętanego. Jeż.

Nawieczerzać się, a s., ał s. wieczerzając, nasyć s.: Takż i kielich wziął, gdy s. nawieczerzał. Leop. Gdy s. nawieczerzał, wprowadzili go do komory. Wuj. <Na + Wieczerzać>

× **Nawieczny** na wieki, na zawsze, wieki trwać mający, wieczny: Sama wystarczała miłość do postanowień o nawiecznej doli. Sł. wil. <Na + Wieczny>

× **Nawiedzacz, a, lm. e, × Nawiedziciel** ten, który nawiedza: Bóg-duch, N. ludzkich izb. Słow.

Nawiedzać, a, ał p. Nawiedzić. N. s. i. p. Nawiedzić. 2. [N. s.] *lubić s., przyjaźnić s.*

Nawiedzanie, a, blm., czynność cz. Nawiedzać: Żywot i miłosierdzie dałeś mi, a N. Twoje przystępowało ducha mego. Leop. (= *Opatrzność Twoja*. B. G.).

× **Nawiedzanki, nek, blp. zakon, kościół a. klasztor żeński pod wezwaniem Nawiedzenia N. M. Panny, Wizytyki.**

Nawiedzenie, a, lm. a czynność cz. **Nawiedzić I. a. Nawiedziny, [Nawiedzka] odwiedzić, wizyta, zajrzenie do kogo:** N. Najśw. Marji Panny (=święto katolickie, przypadające 2 lipca). 2. a. [Nawiedzenie, Nawiedziadło, Nawidziadło] od Boga = doświadczenie, próba, krzyż, dopuszczenie Boskie: Stateczność wiary dźwiera Panu swemu, co znośną pokornie każde N. od niego. Rej. Autor roztacza przed oczami naszymi przejawy i przemiany tych wrażeń, wstrząśnień, doświadczeń i nawiedzeń losu. Nagan. 3. *opętanie.*

× **Nawiedzenie, a, blm., czynność cz. Nawieść. Nawiedzeniec, nca, lm. ncy** człowiek nawiedzony, opętaniec. Chodź.

[Nawiedziadło, a, lm. a] p. Nawiedzenie.

× **Nawiedziciel, a, lm. e** p. **Nawiedzacz:** Raczej przyjsz Duchu, Stworzycielu, serce wiernych nawiedzicielu. Pśn. Ten, który ma w niebiosach mieszkanie, nawiedzicielem i obrońcą jest miejsca onego. Leop.

× **Nawiedzicielka, i, lm. i** forma ż. od Nawiedziciel.

Nawiedzić, i, il, nied. Nawiedzać I. a. [Nawiedzić] odwiedzić, wstąpić, zajrzeć do kogo, złożyć wizytę: Wyciąga tego uprzejmość sąsiedzka, żeby s. nawiedzać. Kras. (= *bywać u siebie*). Bogate pany z chęcią nawiedzają, a ubogich nie widzą. Białob. Chorych nawiedzać. Przyjezdny gość, krewny, a człowiek cudzy, gdy sędziego nawiedził, skoro pobył mało, przejmował zwyczaj. Mick. Przen. (o nieprzyjacielu): Gdy tak wszystkie zhołduje, głupiby był, by nie miał was N. i was wszystkich za gardła wasze jąć. Orzech. 2. × N. kogo, † do kogo = *dowiedzieć s. o kogo, skomunikować s. z kim, nied. obcować z kim:* Listownie nawiedzał królowę, donosząc jej o wszystkim. Bart. Obiecał s. był do nich rychło N. Skar. 3. co = *zawiedzić; być, wstąpić gdzie; odwiedzić, obejrzeć co:* Często piechotą nawiedzałyśmy sławne miejsca. Rol. 4. żart.: Skórę czyją N. = *zajrzeć komu do skóry, wytrzeć, wylupić komu skórę:* Nie bój s., a choć ei hajdamaki skórę nawiedzą, to nie nie szkodzi. L. Może ci ludzie mój grzbiet N. zechcą. L. 5. † N. *dajrzeć, dopilnować, obejrzeć:* Będę szukał owiec mo-

ich i nawiedzę je, jako nawiedza pasterz trzodę swoją, gdy bywa w pośrodku owiec rozproszonych. Poc. Rozpraszcacie owce moje, owsem rozganiacie je, a nie nawiedzacie ich. B. G. 6. a. † **Nawidzić, [Nawidzić] = a) dotknąć, doświadczyć, wystawić na próbę, skarcić, umartwić, zasmucić:** Bóg, choć ojca albo syna nie skarze, przecież dalszego potomka za ten grzech nawiedzi. Karnk. Mieczem nawiedził Bóg kraje owe. Skar. Nawiedzę on naród w mieczu, w głodzie, w morze, aż go wytrawię. Leop. Zona Zacharjaszowa niemało sromu użyła, gdy ją Bóg był nawiedził nieplodem. Glicz. Kogo Bóg miłuje, tego i nawiedza. Prz. (= *krzyżki nam zsyła*). Często Bóg ten dom porzebami i żałobą nawiedza. Groch. Nawiedzony ślepotą. Od swej młodości chorobą był nawiedzony. Prot. Głód niemieckie nawiedzał obozy. Mick. (= *trapił*). Dzień przed wielką powodzią, jaka nawiedziła to miasto. Chm. b) *opętać, opanować; natchnąć:* Lata jak furja, jak nawiedzona. L. Wrzeszczemy oboje, jak nawiedzeni. L. Zeby cię nawiedziło, opętana przekoro. L. Niech z piersi twej ogniska duch, którym-ś nawiedzona, na wsze strony jednie tryska. Mick. c) † N. co na kogo p. **Nawieść:** Oto ja nawiedzę też na was złość chuci i usiłowania waszego. Leop. 7. × N. p. **Nawiedzić:** Swoją pierwszą pannę bardzo nawiedziła. Byk. <Na + Wiedzić, od WID>

Nawiedziny, in, blp. p. Nawiedzenie: Czas wykradają przyjacielskie N. Pilch. Nie powiadaj, żem zachorował, bo oni zechcą przyjsz do mnie w N. Boh. Tydzień w nawiedzinach zabawil. Rzew. [Gdy s. św. Jan rozczuli, w N. s. utuli]. Prz. (= *w dzień Nawiedzenia N. Marji Panny*).

[Nawiedzka, i, blm.] p. Nawiedzenie.

[Nawiedzony, ego, lm. eni, Nawidzony] rz. *człowiek opętany, zostający pod wpływem złego ducha, znachor.*

[Nawiekować się, uje s., owal s.] *długo s. nabyć s. wieki.* <Na + Wiekować>

Nawielbić, i, il a. N. s. nasyć s. wielbieniem. <Na + Wielbić>

Nawielbienie, a, blm., czynność cz. Nawielbić. † Nawielebniejszy najgodniejszy wielbienia. Modl. Wac. <Zam. Najwielebniejszy>

† **Nawierać, a, ał p. Nawrzeć.** <Na + *Wierać, od WOR/WR/WIER>

† **Nawieranie, a, blm., czynność cz. Nawierać.**

× **Nawiercać, a, ał p. Nawiercić.**

× **Nawiercanie, a, blm., czynność cz. Nawiercać.**

Nawiercenie, a, blm., czynność cz. Nawiercić. Nawiercić, i, il, × Nawiercieć, † Nawiertać, nied. × Nawiercać, × Nawiertywać I. wiercać, napuścić świderkiem. 2. wiercać, narobić; naswitrować: N. dziur. N. s. *namęczyć s. a. nasyć s. wierceniem a. wierceniem s.; nakręcić s.* <Na + Wiercić>

× **Nawiercieć, i, ał p. Nawiercić.** <Na + Wiercieć>

† **Nawiertać, a, ał p. Nawiercić.** <Na + Wiertać>

† **Nawiertanie, a, blm., czynność cz. Nawiertać:** N. drzewa ma być aż do drdzenia. Trzye.

Nawiertnik, a, lm. i chir. *świderek.*

× **Nawiertować, uje, ywał p. Nawiercić:** W bokach samej głowy zapalnika nawiertują s. na krzyż cztery dziurki. Jak. J.

× **Nawiertywanie, a, blm., czynność cz. Nawiertywać.**

[**Nawieruszenie**, a, bfm.] czynność cz. **Nawieruszyć**.

[**Nawieruszyć**, y, ył] *nadwerężyć, zwicznąć* (rękę, nogę). <Na + Wieruszyć>

Nawierzchnia, i, lm. e, **Budowa wierzchnia** kol. części kolei żelaznej, obejmująca podłoże (zwierowanie) i tory. <Na + Wierzchni>

Nawierzchnik, a, lm. ey, **Robotnik torowy** kol. robotnik zajęty przy kładzeniu lub utrzymywaniu nawierzchni.

Nawierzać się, a, ał, ał ś. *nasycić ś. wierząc-niem*. <Na + Wierzać>

† **Nawierzyć się**, y, ś, ył ś. *sekretów sobie nawzajem nawyjawiać*: Poznawszy ś., nie mogli ś. nakochać, nie mogli N. Pot. <Na + Wierzyć>

Nawiesić, i, ił i. *wziesić nad czym*: Brwi nawieszono zakrywały mu oczy. Krasz. (= *zwisłe, obwisłe*). 2. × N. p. **Nawieszać**. <Na + *Wiesić, od WIS/WIAS>

Nawieszać, a, ał, × **Nawiesić** *wieszając jedno po drugim, powiesić w wielkiej ilości*: Nie mają na pieczy darmolegą, chociaż nań czasem i złota, jako pstrocin na dzieciola, nawieszają. Rej. N. bielizny. Niemało nawieszał ludzi. Dla przykładu zdrajcom już nawieszano niemało. Niem. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. wieszaniem*. <Na + Wieszać>

Nawieszanie, a, bfm., czynność cz. **Nawieszać**. **Nawieszenie**, a, bfm., czynność cz. **Nawiesić**.

Nawieś, wsi, bfm. *śnieg wilgotny w czasie ciszy płatami wielkimi padający; śnieg na gałęziach zawieszony*. <Na + *Wieś, od WIS/WIAS>

[**Nawieś**, wsi, lm. wsi] p. **Nawisie**. <Na + Wieś>

Nawieść, wiedzie, wiódł, † **Nawiedzić**, † **Nawidzić**, nied. **Nawodzić** i. *wiodąc, nagromadzić; naprowadzić, nasprawdzać*: Nawiedli bydła, koni na jarmark. Król asyryjski nawiódł ludzi z Babilonu. Wuj. I ezart do głowy swoje djabelskie myśli nawodzi. Orzesz. 2. † N. i [N.] *naprowadzić, wyprowadzić, wywieść na pewien punkt, na pewne miejsce*: Nawiódł mię na drogę. Troc. N. kogo na zły raz, na strzelbę. Troc. (= *wystawić*). N. kogo na samolówkę. Troc. Przen.: N. kogo na upadek. Troc. (= *doprowadzić do upadku*). Przen.: *skłonić, zniewolić, nakłonić, spowodować, przywieść, doprowadzić, pobudzić, nawrócić, namówić, poduszczyć*: Nawodził mię na krok tak niebezpieczny. L. Nawodził tę duszę do Boga. Troc. Do sławy i do enoty chce go jakim kształtem nawieść. P. Koch. Nawiódł go na szczęście. Troc. Gadał w bóżnicy, wkładając imię Jezusowe, i nawodził Żydy i Greci. Leop. (= *nawracał, zyskiwał dla swej nauki*). [Uon ją sám do tego nawiódł. Co waju (was) do tego nawiódło? (= *spowodowało*). Czy was do złego nawodzę?]. 3. × N. co na kogo = *sprowadzić, ściągnąć*: Gdyby to utajono, musiałoby N. osobom tym i dostojestwu ich zniewagę. Smotr. 4. × N. *przytoczyć, zacytować*: Nawodzisiz z Bel-larmina, że on nie wie, jakim ś. sposobem sąd od Pana Boga odprawuje. Smotr. 5. † N. *na-ciągnąć, napiąć*: N. luk. 6. *chir. nastawić, wsta-wić, uprawić zwicznąty członek*. 7. nied. fl. *wnios-łkować od szczegółów do ogółu, indukować, wnioś-łkować indukcyjnie*. [**Nawodzić** ś.] *nabiegać, zachod-zić, powlekać ś. jaką barwą, zabarwiać ś.*: W je-sieni berberys nawodzi ś. karminem. Góry przy-bierają coraz inne kształty i nawodzą ś. coraz innym kolorzyem. Pol. <Na + Wieść>

Nawietrzanie, a, bfm., czynność cz. **Nawietrzyć**: † **Położnicom** w żywocie ciężkie bóle z nawie-

trzenia przychodzą. Syr. † **Lekarstwo** od nawietrzania i zaziębłości, zwłaszcza macicy, użyteczne. Syr. <Na + Wietrzanie>

× **Nawietrzny** *na wiatr wystawiony*: Na nawietrzne miejsce wystawić, zawiesić. Troc. (= *przewiewne; na powietrze*). <Na + Wietrzny>

Nawietrzyć, y, ył i. *wietrząc jedno po drugim, wiele wywietrzyć*. 2. † N. *wiatrem zaziębić*. L. <Na + Wietrzyć>

Nawiewać, a, ał p. **Nawiać**.

Nawiewanie, a, bfm., czynność cz. **Nawiewać**: Matrona uczyniła toż samo, atoli z mniejszym pośpiechem i z nawiewaniem z boku na twarz swoją chłodu. Jez.

Nawiezenie, a, bfm., czynność cz. **Nawieźć**.

Nawieźć, wiezie, wióźł, nied. **Nawozić** i. *woząc, nagromadzić; nazwozić*: Nawieźli na jarmark wiele zboża, wiele towarów (= *dowieźli*). 2. *zwo-żąc, napełnić, wyrównać, zasypać*: Insi niechaj śpiechlerze nawiezione mają. Kochan. (= *dobrze opatrzone*). N. staw, doły, drogę gruzem, ziemią. Troc. 3. *woząc, zrobić*. Przen.: Wielką sobie przed Bogiem górę zasług w szukaniu zbawienia bliźnich nawiozła. Wys. 4. co = *wzieść na co*: Nawoźnik, który gnój nawozi. L. 5. co czym = *zwożąc, nakryć czym*: N. grunt gliniasty piaskiem. Nawiózł jeden móg gnojem końskim (= *nagnoił, namierzwił*). Nawozić rolę (= *gnoić, mierzwić, dodawać do niej nawozu*). <Na + Wieźć>

† **Nawięcej** st. n. od **Wiele** a. **Dużo**, *najwięcej*. Troc. <Na(j) + Więcej>

† **Nawięcszy** p. **Nawiększy**. <Na(j) + † Więcszy>

† **Nawięcszy** p. **Nawiększy**.

Nawiędnąć, dnia, dnął a. **więdł** i. = **Nadwiędnąć**: Kwiatek nawiędnął. Troc. Nawiędł w tym kłopotcie. Troc. 2. *więdnąc kolejno, zwiędnąć w wielkiej ilości*. <Na + Więdnąć>

Nawiędniecie, a, bfm., czynność cz. **Nawiędnąć**.

† **Nawiększy**, † **Nawięcszy**, † **Nawięcszy**, † **Nawiększy** st. n. od **Wielki** a. **Duży**, *największy*. <Na(j) + Większy>

† **Nawiętszy** p. **Nawiększy**. <Na(j) + Więtszy>

Nawięzić, i, ił *natrzymać w więzieniu*. <Na + Więzić>

Nawięzienie, a, bfm., czynność cz. **Nawięzić**.

× **Nawięzywać**, uje, ywał p. **Nawięzać**.

× **Nawięzywanie**, a, bfm., czynność cz. **Nawięzywać**, *nawięzywanie*.

Nawigacja, i, bfm. *żegluga*. <Łć. navigatio>

Nawigacyjny przym. od **Nawigacja**, *splawny*: Kanał N.

× **Nawigator**, a, lm. rzy *żeglarz, marynarz*: Jak stado kruków, rzucali ś. ci rabownicy nadbrzeżni na śmiałego nawigatora. Rol. <Łć. navigator>

× **Nawigować**, uje, ował *żeglować, płynąć po morzu*: Żaden ze znaków tych nawigującej ku południowi flotyli Uskoków postrzegać ś. nie dawał. Jez. <Łć. navigare>

× **Nawigowanie**, a, bfm., czynność cz. **Nawigować**.

Nawijacz, a, lm. e i. ten, co *nawija, chłopiec, który nici na cewki nawija*. 2. *drut znajdujący ś. za wrzecionami w samoprząśnicy, kierujący nawijaniem przędzy*. <Na + *Wijacz, od WI/WOJ>

Nawijać, a, ał i N. ś. p. **Nawinać**.

Nawijadło, a, lm. a *przrzęd do nawijania*.

Nawijalnia, i, lm. e *miejsce lub izba, w której ś. tkaniny nawija na walki*.

Nawijanie, a, bfm., czynność cz. **Nawijać**: Chłopiec od nawijania cewek. Troc.

Nawijanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Nawijać** ś. Fil.: N. ś. wyobrażeń = kojarzenie wyobrażeń, *odtworzenie ś. na mocy skojarzeń*. Śniad.

Nawijarka, i, lm. i maszyna do nawijania przędzy na cewki.

Nawijka, i, lm. i, **Wikiel** druc. *drewienko, na które ś. nawija w kłębek drut, gdy ś. ma nim okręcać jaki przedmiot*. <Na + *Wijka, od WI/WOJ>

Nawikłać, a, ał czego = *napłatać, nagmatwać, nasypłać*. <Na + Wikłać>

Nawikłanie, a, bfm., czynność cz. **Nawikłać**. † **Nawilały** który *nawilał, oszalały, szalony, narwany*: Bujny, N., szalony, wściekły. Mącz. Nawilała bujna chępliwość. Mącz.

† **Nawilanie**, a, bfm., czynność cz. **Nawilać**. † **Nawileć**, eje, ał *oszaleć, ogłupieć od strachu*. Kn. Nawilało, oszalało. Mącz. Nawilał, nie mając przyczynny. Troc. <Na + Wileć>

† **Nawilonie**, a, bfm., czynność cz. **Nawileć**. **Nawilzenie**, a, bfm., czynność cz. **Nawilzyć**. <Na + Wilżenie>

Nawilzyć, y, ył co = *napuścić wilgocią*: N. skórę (garb.). <Na + Wilżyć>

Nawinać, nie, nął, nied. **Nawijać** i. *owinać, zwinąć co na co, na czym*: N. len na kądziel. Nawijać niei na kłębek. Troc (= *zwinąć*). Na nawoju przedzę do wyrabiania nawijają. Pileh. N. bieleżną na watek do maglowania. 2. co = *owinać, okręcić*: Nawijać cewkę. Troc. 3. [N.] *nawrócić, skręcić*: Musiałem konisną N. 4. × N. a. × **Nawinać** *niezupełnie wywinąć nogę, rękę, nad wicheń, a, w wicheń*: Nawinałem nogi. Troc. N. ś. i [Nadwinąć ś., nied. **Nadwijać** ś.] i. *nasunąć ś., nastreczyć ś., napatoczyć ś., wpaść w ręce*: Dobrego szukając, ledwie najdziesz, ale złe ś. samo nawinie. Kn. W kraj ten wciągnął, burząc, pałac i plundrując, co ś. nawinęło. Stryjk. Zakazał, żebym ś. na jego oczy nawinał. Boh. Kradnie, co mu ś. tylko pod rękę nawinie. N. ś. komu na drodze (= *pokazać ś.*). Nawinęła mi ś. ta księga. Troc. [Czart mu ś. nawinał]. Bierze stare i młode, kto ś. jej nawinie. Kochan. Co ś. tylko rodu rzymskiego w Azji (Mityrydatesowi) nawinęło, wyróżnięte było. Lel. Zdało mi ś., że łyż mu ś. nawijały. L. (= *stawały mu w oczach, kręciły ś., rzuciły mu ś. do oczu*). 2. fil. *uświadomić ś. na mocy kojarzenia, skojarzyć ś.*: Wyobrażenia nawijają ś. po sobie. 3. [N. ś.] *nagrodzić ś., wrócić ś.*: Szkoda mi ś. nawinie. <Na + Winąć>

Nawinienie, a, bfm., **Nawinięcie** czynność cz. **Nawinać**.

Nawinienie się, a ś., bfm., **Nawinięcie** ś. czynność cz. **Nawinać** ś.

Nawinięcie, a, bfm. p. **Nawinienie**. **Nawinięcie się**, a ś., bfm. p. **Nawinienie** ś.

Nawinięty, × **Nawiniony** im. od **Nawinać**. × **Nawiniony** p. **Nawinięty**.

Nawinszować, uje, ował *naszkładać powinszowań, nazyczyć*. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. winszowaniem*. <Na + Winszować>

Nawinszowanie, a, bfm., czynność cz. **Nawinszować**.

Nawionąć, nie, nął p. **Nawiać**. **Nawionięcie**, a, bfm., czynność cz. **Nawionąć**.

† **Nawios**, u, lm. y p. **Nawias**: Tamże Tatary z góry puszczałi nawiosy, huk wielki z obudwu stron w same bł niebiosy. Zim. <=Nawias>

Nawiosłować się, uje ś., ował ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. wiosłowaniem*. <Na + Wiosłować>

Nawiorować się, uje ś., ował ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. wirowaniem, natreczyć ś.* <Na + Wiorować>

Nawis, u, lm. y i. † N. p. **Nawias**: Woda z rury nawisem sporzej wypada. Troc (= *pochyło*). Tatarzy strzały nawisem spuszczały. Troc. 2. [N.] *śnieg nawisły na drzewach*. <Na + *Wis, od WIS/WIAS>

[**Nawisać**, a, ał] (o murze, węższym od dołu, niż u góry) *zwiszać ś.*

[**Nawisanie**, a, bfm.] czynność cz. **Nawisać**. [**Nawiska**, i, lm. i] i. *kobiałka z kory brzozonej*. 2. *kawałek sukna kolorowego, wiszący z przodu ubrania*. <Na + *Wiska, od WIS/WIAS>

× **Nawisły obwisły, zwisły, zwieszający ś.**: Z brwią nawisła. Krasz. Oczu głęboko zapadłych dostrzec prawie nie było można z pod nawisłych powiek i brwi zarosłych bujno. Krasz.

[**Nawisny**] p. **Nawistny**. **Nawisowy** przym. od **Nawis**, *pochyły*: Pociśk, przebiegający po krzywej, bardzo wypukłej linji, razi nieprzyjaciela lub przedmioty przy spadaniu; strzał taki nazywa ś. strzałem nawisowym. Bl.

[**Nawistny, Nawisny**] *przyjazny*. <Na + *Wistny, od WID/WIAD>

† **Nawita**, y, lm. y *tlamina*. <Na + Wity, od Wić>

Nawitać się, a ś., ał ś. *nasycić ś. witaniem a. witaniem ś.* <Na + Witać>

† **Nawja**, i, lm. e, lep. **Nawija** *chmura strzał, pocisków, grad kul*: Sposób strzelania z tylnych szeregów, ponad głowami poprzedników, nazywał ś. u Polaków N. Górs. <Na + WIE/WI>

Nawjeżdżać, a, ał *wjeżdżając kolejno, wjechać w wielkiej liczbie*. <Na + Wjeżdżać>

Nawjeżdżanie, a, bfm., czynność cz. **Nawjeżdżać**. [**Nawka**, i, lm. i] p. **Miawka**.

Nawklejać, a, ał *wklejając jedno po drugim, wkleić w wielkiej ilości, nawlepić*: Nawklejał sobie do kalendarza kart czystych dla robienia notatek. N. ś. czego = *nasycić ś. a. namęczyć ś. wklejaniem czego*. <Na + Wklejać>

Nawklejanie, a, bfm., czynność cz. **Nawklejać**. **Nawkladać**, a, ał czego = *wkładając jedno po drugim, włożyć w wielkiej ilości*. N. ś. czego = *nasycić ś. a. namęczyć ś. wkładaniem*. <Na + Wkladać>

Nawkladanie, a, bfm., czynność cz. **Nawkladać**. **Nawkradać się**, a ś., ał ś. *wkradając ś. kolejno, wkradć ś. w wielkiej ilości*: Przy przepisywaniu nawkradało ś. w rękopis wiele pomysłów. <Na + Wkradać ś.>

Nawkręcać, a, ał *wkręcając jedno po drugim, wkręcić w wielkiej ilości*: N. śrubek. N. ś. czego = *namęczyć ś. a. nasycić ś. wkręcaniem a. wkręcaniem ś. czego*. <Na + Wkręcać>

Nawkręcanie, a, bfm., czynność cz. **Nawkręcać**.

[**Nawlakać**, a, ał] p. **Nawlec**. [**Nawlakanie**, a, bfm.] czynność cz. **Nawlakać**, *nawlekanie*.

Nawlatywać, uje, ywał *wlatując kolejno, wlecieć w wielkiej ilości, nawpadać*: Do pustego mieszkania nawlatywało wróbla przez powybijane okna. <Na + Wlatywać>

Nawlatywanie, a, bfm., czynność cz. **Nawlatywać**.

Nawlec, oze, włóki a. włók nied. **Nawlekać**, [Nawlekać], **Nawłóczyć** *l. wlokąc, naprowadzić*: Skoro północ nawlecze zasłony... Miek. N. co na co = wlokąc, nakryć, zawlec, zaciągnąć co czym: Chmura nawlekała na słońce gęste cienie. L. 2. *wlokąc, nadziać, naciągnąć, wciągnąć, wewlec, kogo, co na kogo, na co*: Będą mnie nawlekać (dom. na pał) pomyślał i zaciął zęby tak silnie, że aż kurcz sechwycił go za szczęki. Sienk. N. poszewkę na poduszkę. N. krzesła, meble. N. igłę (dom. nitkę) a. nitkę w igłę. Nawlekała igłę różowym jedwabiem. Orzesz. N. na nitkę perły, korale, paciorki (=nanizac). Co żyło, nawlekało zbroje, opatrywało ś. w miecze, berdysze, siekiery, oszczepy. Krasz. (= przywdziewało, brało na siebie, wdziewało, nakładalo). N. piętę u pończochy. Mag. (=ułożyć na drutach oka piętę). 3. czego = wlokąc, nagromadzić. N. ś. wlokąc nagromadzić ś. <Na + Wlec>

Nawleczenie, a *l. bfm., czynność cz. Nawlec.* 2. *lm. a tkanina, którą ś. coś nawleka*: Krzesła bez nawleczenia. Sł. wil.

[**Nawlecza, i, lm. i, Nawłok**] *l. p. Nawłoczka.* 2. *na meble od kurzu = polerowiec.*

Nawlekaż, a, lm. e. l. × N. *ten, który nawleka.* 2. *przysrzedzik gumowy do nawlekania nitki przez oczko czółenka tkackiego.*

Nawlekać, a, ał p. Nawlec.

Nawlekanie, a, bfm., czynność cz. Nawlekać.

Nawlewać, a, ał wlewając wielokrotnie, wlać w wielkiej ilości: Wino powypijał, a do butelek nawlewał dla niepoznaki wody. N. ś. czego = namęczyć ś. a. nasycić ś. wlewaniem czego. <Na + Wlewać>

Nawlewanie, a, bfm., czynność cz. Nawlewać. † **Nawłaczany kosmaty, kutnerowany**: Szata kosmata, nawłaczana, kutnerowana. Kn. Jakób sprawił Józefowi nawłaczaną suknię. Biel. M. Koc turecki N. obustronny. Vol. Nawłaczane pończochy. Troc.

Nawłazić, i, il włącząc kolejno, wleźć w wielkiej liczbie, nawchodzić: Do talerza nawłaziło much. <Na + Włazić>

Nawłazenie, a, bfm., czynność cz. Nawłazić.

Nawłaczać, a, ał czego = włączając jedno po drugim, włączyć w wielkiej ilości: N. przyczynków do rękopisu. <Na + Właczać>

Nawłaczanie, a, bfm., czynność cz. Nawłaczać.

[**Nawłoczka, i, lm. i, Nawlecza, Nawłok**] *poszewka poduszki, powłoczka.*

Nawłoc, i, lm. e bot. (solidago) ros. z rodziny złożonych. Gatunek: N. pospolita, in. Tran a. Prosiانا włoc, Głowienki czerwone (s. virga aurea). <?>

[**Nawłok, u, lm. i**] *p. Nawłoczka i Nawlecza.* <Na + Włok>

Nawłoka, i, lm. i l. sznurek, na który ś. co nawleka, ściągą: N. u woreczka, kieski, szlafroka. Spodnie, gatki na nawłoce (= na tasimce ściągane). Nawłoką ściągnać worek. Troc. 2. [N.] *rodzaj smurka do przywiązywania kierpców kobiecych.* 3. [N.] *zasianie żyta po gryce, bez poprzedniej orki i zabronowaniu bronami żelaznymi*: Siac nawłoką. 4. *myśl. powróż, na który ś. nawleka brzeg sieci łowieckiej.* 5. *ryb. powróż gruby, na który ś. sieć rybacka nawleka*: Siac na soszkaach nawłokami rozciągają. Troc. <Na + *Włoka, od Wlec>

Nawłoczenie, a, bfm., czynność cz. Nawłóczyć.

Nawłoczka, i, lm. i igła do nawlekania czego, igłeczka.

Nawłóczyć, y, yl l. wólcząc, naciągac po ziemi: Nabit ją, nakopał, nawłóczył za włosy po ziemi. 2. nied. p. **Nawłec**: Baba igłę nawłóczy. × Daj mi nawłóconą igłę. Troc (= nawłeczona). 3. [N.] *wólcząc, nagromadzić; nazwłóczyć, naciągac*: Nawłócił jałowcu, wystawił pletniak. N. ś. l. *nasycić ś. a. namęczyć ś. włożeniem ś.*: Nabłagał ś., nawłóczył ś. u nóg jego (= napelzał ś., natarzał ś.). N. ś. po świecie i t. p. = *nawłęsać, naluć ś., natulać ś., nalażić ś.* 2. *nasycić ś. a. namęczyć ś. włożeniem kogo a. czego, naciągac ś. kogo, czego.* <Na + Włóczyć>

Nawłókniający lek. pomnażający ilość włókniaka we krwi, wytwarzający go, włóknikorodny, włóknikotwórczy (fibrinoplasticus). <Na + *Włókniać, od Włókno>

Nawmawiać, a, ał umawiając jedno po drugim, umówić w wielkiej ilości, nawpierać: Nawmawiali w niego Bóg wie czego tak, że chłopak głowę stracił. <Na + Wmawiać>

Nawmawianie, a, bfm., czynność cz. Nawmawiać.

Nawnosić, i, il czego = wnosząc jedno po drugim, wnosząc ustawicznie, unieść w wielkiej ilości: Do sali biesiadnej nawnoszono półmisków bez liku. N. ś. *namęczyć ś. a. nasycić ś. wnoszeniem a. wnoszeniem ś.* <Na + Wnosić>

Nawnoszenie, a, bfm., czynność cz. Nawnosić.

Nawodniacz, a, lm. e ten, co nawodnia, irygator: Człowiek N. od krynicy wody koryto ku stronie ogrodów i pól naprowadza. Ml.

Nawodniac, a, ał p. Nawodnić.

Nawodnianie, a, bfm., czynność cz. Nawodniac, irygacja.

Nawodnica, y, lm. e p. Wodotok.

Nawodnić, i, il, nied. Nawodniać, Nawadniać *napuścić, napełnić, zalać wodą*: N. łąkę, staw, kanał.

Nawodnienie, a *l. bfm., czynność cz. Nawodnić, irygacja.* 2. × N., *lm. a lek. (oedema) opuchlina, [wodna puchlina członków].*

1. Nawodnik, a, lm. i linka przywiązana do windowanej belki, dla nadawania jej kierunku w powietrzu. <Na + *Wodnik, od Wodzić>

2. Nawodnik, a, lm. i kanał lub rura, służąca do przeprowadzania wody w celu nawodnienia. <Na + Wodnik, od Woda>

Nawodnisko, a, lm. a, Nawodzisko *budowla nawodna.*

Nawodny l. na wodzie będący, wodny: Żołnierze nawodni. Mącz. Poziemna droga, to jest nie nawodna. Mącz. Budowle nawodne (= na palach bitych w wodę). Nawodne ptastwo, gęsi = przebywające na wodzie. Dudz. 2. × N. *nad wodą leżący, wodą obłany, nadwodny*: Nawodne miasto. Dudz. <Na + Wodny>

× **Nawodzca, y, lm. y m. p. Nawodziciel**: Nie zechcesz zawierzać takim nawodzcom do błędu i zgorszenia. Wiszn. <Na + *Wodzca, od Wodzić>

Nawodzenie, a, lm. a l. czynność cz. Nawodzić: To zasię N. pana ku dobremu, a odwodzenie od złego jest owocem tego to dworzństwa. Gór. 2. IN. fil. p. **Indukcja.**

× **Nawodziciel, a, lm. e, × Nawodzca** *ten, co nawodzi, naprowadzacz, przewodnic*: Nazową cię naprawcą rozwalenia i nawodzicielem ścieszek dla mieszkania. Bud. (=przeprawca ścieżek. B. G.)

Nawodzić, i, il .l. dok. wodząc, naprowadzać = naprowadzać; naciągac po różnych miejscach: Na-

wodził mię po rozmaitych dziurach. 2. nied. p. **Nawieść**. N. ś. I. dok. *wodzeniem nasycić ś. a. namęczyć ś.* 2. [N. ś.] nied. p. **Nawieść**. <Na + Wodzić>

Nawodzisko, a, lm. a p. **Nawodnisko**.

[Nawoj, a, lm. e] p. **Nawój**.

Nawojek, jka, lm. jki p. **Nawój**.

Nawojka, i, lm. i?: To przecie nie żadna zwyczajna N., jeno królowa polska. Sienk. (tutaj wyrazu tego użyto w znaczeniu *dziewczyna*). <? Wł. Nawojka>

Nawojować się, uje ś., **ował ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. wojowaniem**: Żołnierze Skanderbega, gdy ś. do woli nawojowali, do obozu ś. wracali. Baz. <Na + Wojować>

Nawojowy przym. od **Nawój**: Nawojowe płótno = na nawoje zwinięte. Włod.

Nawołać, a, ał, nied. **Nawoływać** I. **zawołać na kogo, zawołać kogo; przywołać, przyzwać kogo na dane miejsce**: Nawoływać psy. Tamten psiarnię nawołał, ów zwierza nawrócił znowu w ostęp. Mick. Nawoływać uciekających. 2. *wołając, nagromadzić; nazwoływać*: Nawołuje mnóstwo ludzi. Sł. wil. Nawołał sąsiadów. Sł. wil. 3. nied. *przen. nakłaniać, wzywać, zachęcać*: Nawoływać do pokuty, do poprawy życia. 4. nied. *myśl. wabić*. 5. nied.: [Nawołać a. Nadwołać] *bardzo wołać, nie wiedzieć jak wołać*: Choćbyś wołała i nawołała, nie nie pomoże. N. ś. I. *namęczyć ś. a. nasycić ś. wołaniem*: N. ś. czego na kogo. Troc. 2. *wołając, zebrać ś. na dane miejsce, słyżknać ś.*: Tam przecie nasza armja musiała ś. po ucieczce N. Kaczk. Opoдал słychać było głosy nawołujących ś. rybaków. Radz. <Na + Wołać>

Nawołanie, a, blm., czynność cz. **Nawołać**.

× **Nawołomny** poet. *rozbijający nawy, statki, okręty*: Nawołomne morskie przebyły nory. Żebr. <Nawa + Łomny>

Nawoływacz, a, lm. e *ten, co nawołuje*: Znany powszechnie N. do naprawy obyczajów i urzędzeń w myśl dawnej prostoty. Oczap.

Nawoływać, uje, ywał i N. ś. p. **Nawołać**.

Nawoływanie, a, lm. a czynność cz. **Nawoływać**: Wśród pieśni i jęków, ryku hjen i nawoływań gladiatorów. Krasin. Tętent i rżenie koni, krzyki, nawoływania... dolaływały doskonale do uszu obłązonych. Sienk.

Nawoływanie się, a ś., lm. a ś. czynność cz. **Nawoływać ś.**

† **Nawoniać się**, a ś., ał ś., [Nawoniać ś.] p. **Nawąchać ś.**: Nawoniaśz się kwiećcią rozlicznego. Niechaj ś. nawoniam tej wonności twojej. Papr. <Na + Woniać>

Nawoskować, uje, ował, × **Nawoszczyć**, nied. × **Nawoszczać**, † **Nawaszczać** I. *napuścić, natrzeć woskiem, wywoskować*: N. posadzkę. Nic dobrze nawoskowana. Perz. *Przen. wygrzmocić, wygarbować, wysmarować, wyłoić, wytatarować*: A co? nawoskował ci plecy? Jez. 2. *woskując jedno po drugim, wywoskować w wielkiej ilości*. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. woskowaniem*. <Na + Woskować>

Nawoskowanie, a, blm., czynność cz. **Nawoskować**.

× **Nawoszczać**, a, ał p. **Nawoskować**.

× **Nawoszczenie**, a, blm., czynność cz. **Nawoszczać**, *woskowanie*.

× **Nawoszczenie**, a, blm., czynność cz. **Nawoszczyć**, *nawoskowanie*.

× **Nawoszczyć**, y, ył p. **Nawoskować**.

[**Nawozajek**, jka, lm. jki] *wózek*: Kilka nawozajków (= *niezbity naladowanych fur*). <Na + *Wozajek, od Wóz>

× **Nawoziciel**, a, lm. e, × **Nawoznik** *ten, który nawozi, gnojownik*.

Nawozić, i, il I. nied. p. **Nawieźć**. 2. dok. *woząc ustawicznie, wiele razy przewieźć*. N. ś. dok. *namęczyć ś. a. nasycić ś. wożeniem a. wożeniem ś.* <Na + Wozić>

Nawozowy przym. od **Nawóz**: Środek, materiał N. Rozmaite gipsy, jak sztukatorski, alabastrowy, mularski, N. Kąpiel nawozowa (= *w nawozie*).

× **Nawoznik**, a, lm. cy p. **Nawoziciel**.

† **Nawozny** I. *przywlezionej, sprowadzony*: Advectitia cerevisia, stawne alias nawozne piwo. Wej. 2. *nawieziony, nagnajony, mający w sobie dużo nawozu*: Ziemia nawozna i tłusta. Syr.

Nawożenie, a, blm., czynność cz. **Nawozić**.

Nawód, od, lm. ody I. † N. *namowa, poduszczenie, pobudka*: Greey z nawodu a porady Temistoklesa umyśliłi bronić ś. Persom. Biel. M. Wojnę podnieśli z nawodu Matjaszowego. Biel. M. 2. × N. *rozpoczęcie nanowo, powrót*: Naprzód zebranie historii czytał, potem obszerną też historję drugim nawodem. L. 3. [N.] *nastawienie na soszkach strzelby na niedźwiedzia tak, aby, gdy ś. dotknie mniej więcej sto kroków długiego sznura, wypaliła i zabiła go*. <Na + *Wód, od Wieść>

Nawój, oju, lm. oje, [Nawoj] I. *wał w krosnach, w warsztacie tkackim, na który przędzę, osnowę nawijają*: Już osnowa na nawoju. Zwijając przędzę na N. 2. *wątek, osnowa, przędza nawinięta do tkania*. Przen.: Ta, która z złotej kądzieli życia twego nici przędzie, jeszcze nawoju ma wiele, jeszcze na długi wiek będzie. Karp. Zdr. **Nawojek**. <Na + Wój, od Wić>

Nawóz, ozu, lm. ozy I. *nawiezenie, nawożenie, dowóz*: N. żywności. Najtaniej kupują ś. produkty w czasie wielkiego nawozu. Bracia (cechowi) mają ś. schodzić do starszych i bronić nawozów piwa szlacheckiego z Pragi, z Skaryszewa i innych miast. Wej. 2. *to, co ś. nawozi dla zasypiania dolów, nierówności*. 3. *gnój nawieziony, przeznaczony do nawożenia pola, mierzwa; wog. to wszystko, czym ś. nawozi rola dla jej użyczenia*: N. bydłcy. N. oborny, stajenny, chlewny, owczarny. N. zielony (= *rośliny, zaorane przed zakwitnięciem, dla użyczenia gleby*). Nawozy sztuczne. <Na + Wóz>

Nawpadać, a, ał *wpadając kolejno, wpaść w wielkiej ilości*: W te doły, gdzie ziemię kopią do palenia, nawpadało dużo jeleni. Pas. <Na + Wpadać>

Nawpadanie, a, blm., czynność cz. **Nawpadać**.

Nawpajać, a, ał *czego = wpajając jedno za drugim, wpoić w wielkiej ilości*: Nawpajano w młodzię, Bóg wie, jakich zasad. N. ś. *czego = natrudzić ś. wpajaniem czego*. <Na + Wpajać>

Nawpajanie, a, blm., czynność cz. **Nawpajać**.

Nawpatrywać się, uje ś., ywał ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś., wpatrując ś.*: Długo ś. wprzód nawpatrywał, zanim dostrzegł zmianę w ugrupowaniu szczegółów. <Na + Wpatrywać ś.>

Nawpędzać, a, ał *czego = wpędzając jedno po drugim, wpędzić w wielkiej ilości*: Chcąc ś. zemsieić, nawpędzał mu do pokoju mnóstwo chrabąszczów. N. ś. *czego = namęczyć ś. a. nasycić ś. wpędzaniem czego*. <Na + Wpędzać>

Nawpędzanie, a, blm., czynność cz. **Nawpędzać**.

Nawpierać, a, ał *czego = wpierając jedno po drugim, wprzeć w wielkiej ilości, naumawiać*:

Nawpierał w nich wyrażen, których oni nigdy nie powiedzieli. <Na + Wpierać>

Nawpieranie, a, btm., czynność cz. Nawpierać.

Nawpijać, a, ał czego = *wpijając jedno za drugim, wpić w wielkiej ilości.* **N. ś.** namęczyć ś. a. nasycić ś. wpijaniem a. wpijaniem ś. <Na + Wpijać>

Nawpijanie, a, btm., czynność cz. Nawpijać.

Nawpisywać, uje, ywał czego = *wpisując jedno po drugim, wpisać w wielkiej ilości:* Nawpisywało wiele nazwisk na listę kandydatów. **N. ś. 1.** wpisując ś. kolejno, wpisać ś. w wielkiej ilości: Już wielu członków nawpisywało ś. na członków nowego towarzystwa. **2.** czego = *namęczyć ś. a. nasycić ś. wписywaniem czego.* <Na + Wpisywać>

Nawpisywanie, a, btm., czynność cz. Nawpisywać.

Nawplatać, a, ał czego = *wplatając jedno po drugim, wpleść w wielkiej ilości:* Nawplatała sobie wstążek we włosy. **N. ś. 1.** czego = *namęczyć ś. a. nasycić ś. wplataniem.* **2.** wplatając ś. kolejno, wpleść ś. w wielkiej ilości. <Na + Wplatać>

Nawplatanie, a, btm., czynność cz. Nawplatać.

Nawplatanie się, a ś., btm., czynność cz. Nawplatać ś.

Nawplywać, a, ał czego = *wplywając kolejno, wpłynąć w wielkiej ilości:* Nawplywało już wiele pieniędzy za prenumeratę. <Na + Wplywać>

Nawplywanie, a, btm., czynność cz. Nawplywać.

Nawpół 1. i Nawpół-, Napół, Napół-, Napół, [Naspół] *przez połowę, w połowie, do połowy, połowicznie:* N. z placzem. N. już z jękiem powiedział pan Longinus: „Królowo Anielska!” Sienk. Nawpół-ciemny = *w połowie ciemny, niezupełnie ciemny:* Fotel na kółkach, popychany ręką sługi, wytoczył ś. z nawpół-ciemnej sypialni. Orzesz. Nawpół-dziecięcy = *prawie dziecięcy:* Podniosła ś. z nawpół-dziecięcą wesołością. Krasz. Nawpółlegendowy = *niezupełnie wiarogodny, przypominający legendę.* Nawpół-obłąkany = *prawie, niezupełnie obłąkany, w połowie obłąkany:* Nawpółobłąkana gniewem i pragnieniem zemsty, rzuciła ś. do powozu. Krasz. Nawpółoslepy = *nie ze wszystkim oslepy:* Jeden z nich przy nawpółoslepyim zostawać musiał. Krasz. Nawpółotwarty = *do połowy otwarty, niezupełnie otwarty, uchylony, przymknięty:* Przez nawpółotwarte drzwi obaczyłem Marję. Orzesz. Nawpółpatriarchalny = *w połowie patriarchalny, prawie patriarchalny:* Defoe pozostawił bardzo malowniczy obraz stosunków nawpółpatriarchalnych. Okol. Nawpółprzytomny = *w połowie przytomny, niezupełnie przytomny.* Nawpółszlachecki = *w połowie szlachecki, przypominający szlachecia:* Była to postać wyniosła, z twarzą ogorzałą, z wąsem czarnym obfitym, wpół żołnierska, nawpółszlachecka. Krasz. Nawpółświadomy = *w połowie świadomy, niezupełnie świadomy:* Znajdował upodobanie w nawpółświadomym marzącym drzemaniu. Zdziech. Zwykle sennie tylko i nawpółświadomy ulega nerwowej gorączce. Wejs. **2.** w połowie, na połowie czego: Tam N. górnej drogi siedzi pychy pająk srogi. Mick. <Na + Wpół>

Nawpół- p. Nawpół.

Nawprawiać, a, ał czego = *wprawiając jedno po drugim, wprawić w wielkiej ilości:* N. szyb. **N. ś.** czego = *namęczyć ś. a. nasycić ś. wprawianiem czego.* <Na + Wprawiać>

Nawprawianie, a, btm., czynność cz. Nawprawiać.

Nawprowadzać, a, ał czego = *wprowadzając jedno po drugim, wprowadzić w wielkiej ilości:* Nowy nacelnik nawprowadzał wiele zmian w biurze. **N. ś. 1.** czego = *nasycić ś. a. namęczyć ś. wprowadzaniem czego.* **2.** wprowadzając ś. kolejno, wprowadzić ś. w wielkiej liczbie: Nawprowadzało ś. od Nowego Roku wielu nowych lokatorów. <Na + Wprowadzać>

Nawprowadzanie, a, btm., czynność cz. Nawprowadzać.

[Nawprzód] p. Naprzód. <Na + Wprzód>

Nawpuszczać, a, ał wpuszczając jedno po drugim, wiele wpuścić: Nowy gospodarz przez źle zrozumiany interes własny nawpuszczał do domu wiele hołoty. **N. ś.** czego = *nasycić ś. a. namęczyć ś. wpuszczaniem czego.* <Na + Wpuszczać>

Nawpuszczanie, a, btm., czynność cz. Nawpuszczać.

Nawpychać, a, ał czego = *wpychając jedno po drugim, wepchnąć w wielkiej ilości:* N. w fajkę tytoniu. **N. ś.** czego = *namęczyć ś. a. nasycić ś. wpychaniem czego.* <Na + Wpychać>

Nawpychanie, a, btm., czynność cz. Nawpychać.

× Nawracacz, a, lm. e, × Nawróciciel, × Nawracaniec ten, który nawraca.

Nawracać, a, ał 1. i N. ś. nied. p. Nawrócić. **2.** dok. *wracając kolejno, wrócić w wielkiej ilości:* Wskutek manifestu nawracało do domu wielu z wywiezionych. <Na + Wracać>

Nawracanie, a, lm. a 1. czynność cz. Nawracać: Nie nie mówię, a oni myślą, że słucham ich nawracani. Dąb. **2.** [N.] *zwrot przy orce.*

× Nawracaniec, ńca, lm. ńcy p. Nawracacz: Jarzmo orężnych nawracanieców. Wor.

Nawracanie się, a ś., btm., czynność cz. Nawracać ś.

† Nawrać, a, ał p. Nawrzęć: Czego garki nawrają, taki zapach mają. Star.

† Nawranie, a, btm., czynność cz. Nawrać.

† Na wraz przys. *na podobieństwo.* And. z Kobyl. <Na + Wraz>

Nawrażać, a, ał czego = *wrażając jedno po drugim, wrazić w wielkiej ilości, nawbijać.* L. **N. ś.** wrażając ś. kolejno, wrazić ś. w wielkiej ilości. <Na + Wrażać>

Nawrażanie, a, btm., czynność cz. Nawrażać.

× Nawrąbać, bie, hał *naciąć, nakarbować.* L. <Na + Wrąbać>

× Nawrąbanie, a, btm., czynność cz. Nawrąbać.

Nawręczać, a, ał czego = *wręczając jedno po drugim, wręczyć w wielkiej ilości:* Listowy nie zdążył w dzień Nowego Roku N. wielu listów i liścików. **N. ś.** namęczyć ś. a. nasycić ś. wręczaniem. <Na + Wręczać>

Nawręczanie, a, btm., czynność cz. Nawręczać.

[Nawroczenie, a, btm.] czynność cz. Nawroczyć, nawroczenie.

[Nawroczyć, y, ył] p. Nauroczyć: Oto odpowiedź moja tym Lachom, co przez twoje, Laszko, przemawiają usta, co przez cię N. i obezwładni mnie cheą. Jeż. <Ukr. nawróczyty = Pol. nauroczyć>

[Nawropieć, i, iał] mamrotać, dąsać ś. <?>

[Nawropienie, a, btm.] czynność cz. Nawropieć. Nawrót, u, lm. y 1. p. Nawrót. **2.** [N.] p. Nawrotek.

[**Nawrotek**, tka, lm. tki, **Nawrótek**, **Nawrot**, **Nawrotnik**] bot. = **Gwiazdosz**.

Nawrotnie przys. od **Nawrotny**. L.

Nawrotnik, a, lm. cy I. †N. żołnierz z tyłnej strazy: N. zginął. Ob. 2. [N., lm. i] p. **Nawrotek**. 3. myśl. ten, którego obowiązkiem było zwracać zwierza ku strzelcom lub, jeśli zaplątał ś. w sieci, dobijać go oszczepami. Sienk.

Nawrotny I. **powrotny**, **zurócony** nazad, **wsteczny**: Potężny ruch N. ku przeszłości rzymskiej. Kasz. 2. †N. **zwrotny**: Koło nawrotne = **zwrotnik**. Słońce ś. pomyka od letniego nawrotnego koła do ozimego nawrotnego koła. Otw. 3. × N. mogący być **powróconym**, **przywróconym**: Chwile nie-nawrotne. Ejs. 4. anat.: Mięśnie nawrotne przedramienia, mięśnie przywracające, zwracające, skręcające rękę, †myszki dłoń ku dołowi nakręcające, in. muskuł obracający wewnątrz, †muszkuł wkręcający rękę naprzód a. nawewnątrz, †myszka do wewnątrz obracająca, †skręcacz, × wkręcacz, × muskuł sprychy naprzód leżący (musculi pronatores).

Nawrócenie, a, lm. a I. czynność cz. **Nawrócić**: Wziął nowinę o nawróceniu jego do Rzymu. Wys. (= o udaniu ś. jego do Rzymu). O nawróceniu Jezusa z Egiptu. Op. (= **powrocie**). Szkoły nawróci podług jego przysięgi z nawróceniem wziętych rzeczy. St. wiśl. (= **zwrotem**). 2. p. **Nawrócenie** ś.: Tylko z powodu mych grzechów nawrócenia nie są dość liczne. Długo ś. z uporem swoim i wstydem biedzając, N. swoje odkładał. Skar. Święty Szezeban Pawłowi uprosił N. Skar. N. świętego Pawła (= **uroczystość 25 stycznia przypadająca**).

Nawróceniec, **ńca**, lm. **ńcy** człowiek **nawrócony**: Lud odbierał surowe napomnienie, żeby nikt z nowych nawróceńców nie śmiał do misjonarzy przystępować bez gorzalki. Bart.

Nawrócenie się, a ś., bhm., **Nawrócenie** czynność cz. **Nawrócić** ś.

× **Nawróciciel**, a, lm. e p. **Nawracacz**: Widział nawróciciela pogan. Krasz.

× **Nawrócicielka**, I, lm. i forma ż. od **Nawróciciel**.

Nawrócić, I, II, nied. **Nawracać** I. **zurócić**, **zawrócić**, **skierować**, **odwrócić**, **skręcić**, **wykręcić**, **zobaczyć**: Knecht każdy ma żelazną żmiję, którą ołowiem i sadzą, utuczy, potem, ku wrogom nawracając szyć, podrażni iskrą. Mick. Krzyżacy... odzyszczą serce, z okropnym hałasem nawrócą czoła, potkną ś. zażarcie. Mick. (= **odwrócić ś. twarz**). Nawróć wozu, konia. Troc. Zbiegając z góry, nim konia nawrócił, spojrzenie straszne, jak ostatnie, rzucił. Mick. Rumaki każe N. ku drodze. Mick. Nawracaj! (= **zawróć wozem, końmi**). Niech nawróci stangret. Troc. [Wyjechał, nigdzie nie zajechał, tylko nawracał] (zag. o oraczu). N. dokąd, gdzie = **skierować ś.**, **skierować swe kroki**, **obrócić ś.**, **zurócić ś.**, **udać ś. tam**. L. Nawróć na lewą stronę. Troc. N. ku domowi. Gdy rzeka była wezbrała, nie śmiał ś. przez nią ważyć i nawrócił ku domu. L. My tu nawrócili do klasztornego prokuratora. Sienk. (= **wstąpił, jadąc; zobczył, zajechał**). Znowu ku drodze nawracają kołem. Mick. Przeszedł most i nawrócił na drugą stronę stawu. Reym. (= **skierował ś.**). [N. w tańcu] = **obrócić ś.**, **wykręcić ś.** Przen.: Przebac mi, panie, bom sam własne dawne uczynki przeklął i z tej piekielnej drogi dawno nawrócił (= **zeszedł; nawrócił ś.**, **wrócił**). Przen.: [N. w roz-

prawie] = **powrócić, wrócić do czego; zobaczyć, naprowadzić, skierować rozmowę na co**: Znowuk na to nawrócił. N. kogo z drogi = **wrócić go, zwrócić, zawrócić, cofnąć, odwołać nazad**. 2. nied.: Nawracać co = **szyc z nawrótką** (p. Nawrótką), **podurębiać**: Koszule szyją ś., nawracając brzeg szwu. 3. kogo = **skłonić do odstąpienia złych lub błędnych zasad, naprowadzić na właściwą drogę; nakłonić kogo do przyjęcia prawdziwej wiary**: Żaden tego nie nawróci, od kogo Pan Bóg twarz odwróci. Prz. N. grzesznika (= **przywieść, skłonić do pokuty, pogodzić go z Bogiem**). Grzesznik nawrócony. Jagiełło kazał nawracać lud na wiarę chrześcijańską. Biel. M. Dawni monarchowie mieli za jakowąś pobożność nawracać mieczem pogany. Nar. Nawrócony dowiadywał ś. o jedynym Bogu, Stwórcy i Zbawicielu. Lel. Dziś Litwinie darował (obrazek), gdy ją do wiary nawracał. Mick. Nawracać pogan, niewiernych. Nawrócony na wiarę katolicką. Ż ludzi nawróconych stają ś. najgorliwsi, najnamiętniejsi prześladowcy idei które dawniej wyznawali. Bał. 4. †N. **powrócić, zurócić, wynagrodzić**: Jesliby kto panu onej wsi a. komu by szkodę uczynił, szkody nawróci podług jego przysięgi z nawróceniem wziętych rzeczy. St. wiśl. N. ś. I. **obrócić ś.**, **odwrócić ś.**, **wykręcić ś.**: Szyją mi ś. z ciężkością przychodzi obrócić, aż ś. wszystek jako wilk sam muszę N. Prot. Co ś. ku niej nawrócił, to ona mu do kolan. Sienk. Gdy ś. nawrócił Dawid, zabiwszy Filisteusza, wziął go Abner i przywiódł przed Saula. Leop. 2. **zawrócić ś.**, **skręcić, wrócić, powrócić**: N. ś. do domu. Kiedy ś. Jezus nawrócił do Nazaret... Op. Do was trzeciego dnia ś. nawrócę. Op. 3. **wrócić na dobrą drogę, poprawić ś.**, **porzucić błędy; pogodzić ś. z Bogiem; przyjąć prawdziwą wiarę**: N. ś. do Boga. Heretyk, chce-li ś. prawdziwie N., niechaj żałuje za to, że kiedy po heretyku wierzył. Birk. Nawróć ś. do Pana, a odwróć ś. od niesprawiedliwości twoich. Wuj. Synowie izraelscy, nawróćcie ś. ku Panu Bogu Abramowemu. B. Sz. 4. [N. ś.] **usunąć ś.**, **ustąpić z drogi**. <Na + Wrócić>

Nawrót, otu, lm. oty, **Nawrot** I. × N. **nawrócenie, nawrócenie ś.**, **powrót na lono...**: N. bałwanów morskich nagle skamieniał. Przybysz. N., nawrócenie ś. ku prawdziwej wierze. L. Ojcowie sądzą Zacheusza tego, że jest nawrotu przykład prawdziwego. Leszcz. 2. × N. **powrót, powrócenie**: Kazimierz z Malborka nawrotu do Polski przybliżył. Błaż. Wiek Jagiełłów, wiek dla nauk złoty, pod ich potokiem zda ś. isę w nawroty. L. Byłeś z nawrotem w Krześni? Sienk. 3. × N. **wracanie ś.**, **powrót, powtórzenie, powtórzenie ś.**, **wrócenie**: Robić co kilku nawrotami. 4. × N. **powtórzenie, zrobienie czego nanowo**: Nie chce prawo, aby winowajca za tenże występki potwornie odpowiadał lub drugim nawrotem był karany. Ostr. †Drugim nawrotem = **z drugiego ślubu, z drugiego małżeństwa, w drugim małżeństwie**: Z pierwszej żony (bo z Chmielowską drugim nawrotem żył nieplodnie) syna spłodził. Nies. Drugim nawrotem z Kisielnicką zrodził córkę. Nies. [Dwoma nawrotami jeździli po sianu]. 5. × N. **powrócenie, przywrócenie, naprawa, zwrot, zadosyćuczynienie, nagrodzenie, restytucja**: Choćbyś dobył miecza na przyjaciela, nie rozpaczaj, bo jest N. Wuj. 6. **nawracanie, zawracanie, skręcanie**: Stado wron, które za każdym nawrotem pługą podrywały ś. Reym. Przewrócić wóz nawrotem. Troc. 7. [N., **Uwrocie**] **chwilowe zatrzymanie ś. przy oraniu tam, gdzie trzeba nawrócić**

wołami; miejsce na końcu brzozy, gdzie plug zawraca, nawraca. 8. zwrot, skręt, zakręt, załam: Rzeka ta trudna do nawigacji i niepośpieszna dla wielkiego krażenia i nawrotów. Łęcz. 9. [N.] szturchaniec dany celem pobudzenia do powrotu: Dać komu N. (= dać komu w łark, żeby śpiesznie wracał do domu). 10. †N. słońca = chwila, z którą ziemia zaczyna ś. ku słońcu zbliżać a. ś. od niego oddalać: N. letni, zimowy (= przesilenie letnie i zimowe). O wilgotne nawroty słońca a pogodne zimy proście oracze. Otw. II. bot. = a) a. Wróble proso (lithospermum) ros. z rodziny ogórecznikowatych. Gatunek: N. polny (l. arvense). b) p. Szczodrzenia. Piękność człowiekiem tak władnie, jak słońce wonnym nawrotem. Kochan. c) = Gwiazdosz. 12. lek. powrót choroby, powtórzenie ś. jej ponowne, × wznówka, lre cydy wa. <Na + Wrót, od Wrócić>

[Nawrótek, tka, lm. tki] p. Nawrotek.

Nawrótką, i, lm. i rodzaj szwu, podobnego do obrędku, utworzonego z przyszycia na płask zeszytych brzegów, pod wrębianie: Koszule szyją ś. z nawrótką. Szew z nawrótką. Śl. wil.

Nawrótnik, a, lm. i bot. p. Gwiazdosz.

Nawróżenie, a, btm., czynność cz. Nawróżyć.

†Nawróżny wróżyć, wieszczycy. Głosy w. XV.

Nawróżyć, y, ył nawypowiadać wiele wrózb. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wróżeniem. <Na + Wróżyć>

× Nawrzały który nawrzał: Świeża skorupa, tłustością smrodliwą nawrzała, starą przywarą woniała. Stryjk. Za apostołów byli tacy, którzy będąc nawrzałami faryzejską nauką, zakonne ceimonje z ewangelją staczali. Gil.

[Nawrzeczy] przys. na żarty. <Na + W + Rzeczy>

× Nawrzęd, wre, wrzał, † Nawrać, nied.

× Nawierać l. czym, × czego = nasiąknąć, naciągnąć, przejść, przesiąknąć czym: Mięso nawrzało soli, octu. Troc. Czego nowa skorupa nawre raz, tym na starość trąci. Prz. Jakim smrodem to dawno nawrzało, podobno już tak wiecznie tym będzie śmierdziało. Rej. Skorupka tuszczem nawrzała. 2. przén.: †N. czego = nasiąknąć, przejąć ś. czym, przywyknąć do czego: Nie odmieni nieenoty, której nawrzał z młodu, jeszcze ś. ciśnie do niej, by wieprz do wychodu. Papr. Iż był w młodości swojej woli nawrzał, w starości ś. nikomu zachować nie umiał. Papr. [Zapalali ś. wzajemnie, by N. oburzeniem, zahartować ducha na upór]. Ork. 3. pokryć ś. nawarem, kamieniem od gotowania: Samowar nawrzał. 4. [N.] naprzec, napaść, przyprzec: Krowa ryczy, gdy ją nawrą popędy piciowe. <Na + Wrzęd>

Nawrzeszczeć, y, ał narobić wrzasku, nakrzyczyć, nadrzec ś., nahałasować: Na niejednej stacji nawrzeszczeł i nawymyślał, że niedość prędko był usłużonym. Rzew. N. ś. namęczyć ś. lub nasycić ś. wrzeszczeniem. <Na + Wrzeszeć>

Nawrzesczenie, a, btm., czynność cz. Nawrzeszczeć.

Nawrzucac, a, ał czego = wrzucając jedno po drugim, wiele wrzucić: N. kamieni do dołu. N. ś. czego = nasycić ś. lub namęczyć ś. wrzucaniem czego. <Na + Wrzucac>

Nawrzucanie, a, btm., czynność cz. Nawrzucac.

Nawsadzac, a, ał wsadzając jedno po drugim, wiele wsadzić: Żyd nawsadzał na wóz tyłu pasażerów, że koń nie mógł ruszyć z miejsca. N. ś. czego = nasycić ś. lub namęczyć ś. wsadzaniem czego: Nawsadzał ś. w piec chleba. <Na + Wsadzac>

Nawsadzanie, a, btm., czynność cz. Nawsadzac.

Nawsiadać, a, ał wsiadając kolejno, wsiaść w wielkiej liczbie: Tyłu nawsiadało na wóz, że koń nie mógł ruszyć z miejsca. <Na + Wsiadać>

Nawsiadanie, a, btm., czynność cz. Nawsiadać.

Nawsiakać, a, ał wsiaćkając kolejno, wsiaćknąć w wielkiej ilości: W podługę nawsiakało tyle różnobarwnych płynów, że jej domyć nie można było. <Na + Wsiakać>

Nawsiakanie, a, btm., czynność cz. Nawsiakać.

[Nawsie, a, lm. a, Nawieś, Nawsisko] 1. puste części wsi, służące zwykle za pastwisko; łąka przy drodze; przestrzeń ziemi, będąca wspólną własnością, znajdująca ś. między dwoma rzędami chałup, a obejmująca, prócz drogi, jeszcze i pastwisko; pole gminne; pole pod wierzbami wśród wsi. 2. wieś właściwa. 3. nazwa niektórych zagród i pól gospodarskich, położonych zwykle w samej wiosce. <Na + Wieś>

[Nawsisko, a, lm. a] p. Nawsie. <Na + Wsisko>

Nawskakiwać, uje, iwał wskakując kolejno, wskoczyć w wielkiej liczbie: Na wóz nawskakiwało uliczników, i dalejże rzrnceać węgle. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wskakiwaniem. <Na + Wskakiwać>

Nawskakiwanie, a, btm., czynność cz. Nawskakiwać.

Nawskazywać, uje, ywał czego = wskazywać jedno po drugim, wskazać w wielkiej ilości. N. ś. czego = nasycić ś. lub namęczyć ś. wskazywaniem czego. <Na + Wskazywać>

Nawskazywanie, a, btm., czynność cz. Nawskazywać.

Nawskoś przys. na ukos, ukośnie, skośnie. Chir.: Cięcie robić N., ukośnie. <Na + Wskoś>

Nawskroś, Nawskróś przys. 1. na wylot, na przestrzał, przez środek aż na drugą stronę: Przeszył go strzałą N. N. pustyni krzyżują ś. drogi. Mick. Przemokł N. Przen.: Przeszył go wzrokiem N. Poznałem go N. 2. z gruntu, do gruntu, do cna, ze wszystkim: Ruch N. ehybiony. Moralność encyklopedystów była N. materjalistyczna. <Na + Wskroś>

†Nawskrośluska, i, lm. i jakaś ryba (elops): N., ryba azjańska wyborna, ryba grecka, z morza Karpatskiego, elops. Kn. <Nawskroś + Łuska>

Nawskróś przys. p. Nawskroś: (Łódce) owad tajemny N. piersi porze. Mick.

Nawskrzeszac, a, ał wskrzeszając jedno po drugim, wskrzesić w wielkiej liczbie: Chrystus uzdrowił wielu chorych, nawskrzeszał umarłych. N. ś. nasycić ś. lub natrudzić ś. wskrzeszaniem. <Na + Wskrzeszac>

Nawskrzeszanie, a, btm., czynność cz. Nawskrzeszac.

Nawspak przys. p. Wspak. <Na + Wspak>

Nawspierać, a, ał wspierając jedno po drugim, wesprzeć w wielkiej liczbie; nawspomagać: Otrzymałym funduszem nawspierał wielu ubogich. <Na + Wspierać>

Nawspieranie, a, btm., czynność cz. Nawspierać.

Nawspinać się, a ś., ał ś. nasycić ś. lub namęczyć ś., wspinając ś.: Biedne psisko! musiał ś. natąncować koło stołu, N., zanim co dostał. <Na + Wspinać ś.>

Nawspomagać, a, ał wspomagając jednego po drugim, wspomóc wielu, nawspierać: N. ubogich. <Na + Wspomagać>

Nawspomaganie, a, blm., czynność cz. **Nawspomagać**.

Nawspominać, a, ał *wspominając jedno po drugim, wspomnieć o wielu; wspominając raz po raz, wspomnieć wielokrotnie*: Nawspominaliśmy cię, nie widząc cię w swym gronie. **N. ś.** nasycić ś. lub natrudzić ś., *wspominając lub wspominając ś.* <Na + Wspominać>

Nawspominanie, a, blm., czynność cz. **Nawspominąć**.

Nawspół przys. *wespół, pospołu, wspólnie, na wspólnie, do wspólni*: We troje stworzyli sobie swój odrębny światek, w którym miłość macierzyńska i przyjaźń rządziły. **N. Rog. St.** <Na + Współ>

Nawstawać, aje, awał *wstając kolejno, wstać w wielkiej liczbie*: Wielu ciekawych nawstawało z miejsc. **N. ś.** nasycić ś. lub namęczyć ś. *wstawianiem*. <Na + Wstawać>

Nawstawiać, a, ał *wstawiając jedno po drugim, wstawić w wielkiej ilości*: **N. lat** w podarte odzienie. Nawstawiał w referat wiele swoich uwag. **N. ś.** namęczyć ś. lub nasycić ś. *wstawianiem a. wstawianiem ś.*: **N. ś.** za kim. <Na + Wstawiać>

Nawstawianie, a, blm., czynność cz. **Nawstawiać**.

† **Nawstecz** p. **Wstecz**: Odtąd wielu uczniów jego poszli **N. Wuj.** (= *cofnęli ś., opuścili go, odwrócili ś. od niego*). <Na + Wstecz>

Nawstępować, uje, owal *wstępując kolejno, wstąpić w wielkiej liczbie*: Wielu nawstępowało do wojska. <Na + Wstępować>

Nawstępowanie, a, blm., czynność cz. **Nawstępować**.

× **Nawstręcz** przys. *nazad; tyłem*. <Na + *Wstręcz, por. Wstręczyć>

Nawstrzykiwać, uje, iwał *wstrzykując jedno po drugim a. wstrzykując raz po raz, wstrzyknąć w wielkiej ilości*: **N. sobie** w ucho lekarstwa. **N. ś.** czego = *namęczyć ś. a. nasycić ś. wstrzykiwaniem czego*. <Na + Wstrzykiwać>

Nawstrzykiwanie, a, blm., czynność cz. **Nawstrzykiwać**.

Nawstrzymywać, uje, ywał *wstrzymując jedno po drugim, wstrzymać w wielkiej liczbie*: Wiele wydanych już rozporządzeń nawstrzymywał. **N. ś. I.** *namęczyć ś. a. nasycić ś. wstrzymywaniem*. 2. *wstrzymując ś. kolejno, wstrzymać ś. w wielkiej liczbie*: Wielu nawstrzymywało ś. od głosowania. <Na + Wstrzymywać>

Nawstrzymywanie, a, blm., czynność cz. **Nawstrzymywać**.

Nawstydenie, a, blm., czynność cz. **Nawstydzić**.

Nawstydzić, i, il *wstydząc jednego po drugim, wielu zawstydzić; wstydząc ustawicznie, wielce zawstydzić*: Com mu napersadował, com go nawstydził — wszystko napróżno! **N. ś.** *najeść ś. wstydu*: Oprócz, że sprawę przegrał, nawstydził ś. za swoje impostury. **Rzew.** Kiedy mówią o oczach, w których ja nie widzę, i o moich warkoczach, to ś. tylko nawstydzę. **Len.** <Na + Wstydzić>

[**Nawsucie**, a, blm.] czynność cz. **Nawsuć**.
[**Nawsuć**, uje, uł] *nasunąć, nasypać*. <Na + Wsuć>

Nawsuwać, a, ał *czego = wsuwając jedno po drugim, wsunąć w wielkiej liczbie*: Nawsuwał w piec pieczywa. **N. ś. I.** *czego = namęczyć ś. a. nasycić ś. wsuwaniem*. 2. *wsuwając ś. kolejno, wsunąć ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Wsuwać>

Nawsuwanie, a, blm., czynność cz. **Nawsuwać**.
Nawsypywać, uje, ywał *czego = wysypując jedno po drugim, wysypać w wielkiej ilości*: Nawspywała do każdej szklanki mączki cukrowej. **N. ś.** *namęczyć ś. lub nasycić ś. wysypywaniem*. <Na + Wsypywać>

Nawsypywanie, a, blm., czynność cz. **Nawsypywać**.

Nawszczepiać, a, ał *wszczepiając jedno po drugim, wszczepić w wielkiej ilości*: Nawszczepiał w młodzież wiele pięknych zasad. <Na + Wszczepiać>

Nawszczepianie, a, blm., czynność cz. **Nawszczepiać**.

Nawszczynąć, a, ał *wszczynając jedno po drugim, wszcząć w wielkiej liczbie*: **N. kłótni.** **N. ś.** *wszczynając ś. kolejno, wszcząć ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Wszczynać>

Nawszczynanie, a, blm., czynność cz. **Nawszczynać**.

Nawszeć, eje, ał p. **Nawszyć**. **L.** <Na + Wszeć>

Nawszenie, a, blm. **I.** czynność cz. **Nawszeć**. 2. czynność cz. **Nawszyć**.

Nawszyć, y, ył *co = napelnić wszami, napuścić w co wszy*: **N. koszulę.** **Troc.** **N. kogo** = *nabawić kogo wszy*. **N. ś. a.** **Nawszęd** *napelnić ś. wszami, nabawić ś. wszy*. × **Przen.**: *zarazić ś., zapaskudzić ś.* **Wszystkim złym ś. nawszely** obyczaje. **Ryb. J.** <Na + Wszzyć>

Nawszywać, a, ał *wszuwając jedno po drugim, wszzyć w wielkiej ilości*: Nawszywał między karty książki czystego papieru. **N. ś.** *namęczyć ś. a. nasycić ś. wszuwaniem*. <Na + Wszywać>

Nawszywanie, a, blm., czynność cz. **Nawszywać**.

Nawścibiać, a, ał, × **Nawściubiać**, × **Nawścibiać** *wścibiając jedno po drugim, wścibić w wielkiej ilości, nawtykać, nawrażać, nawszadzać, nawsuwać*: Nawścibia **Bóg** wie gdzie, a potem znaleźć nie może. **N. ś.** *nasycić ś. lub namęczyć ś. wścibianiem a. wścibianiem ś.* <Na + Wścibiać>

Nawścibianie, a, blm., czynność cz. **Nawścibiać**.
× **Nawścibiać**, a, ał i × **N. ś.** p. **Nawścibiać**. <Na + Wścibiać>

× **Nawścibianie**, a, blm., czynność cz. **Nawścibiać**, *nawścibianie*.

Nawściekać się, a ś., ał ś. **I.** *wściekając ś. kolejno, wściec ś. w wielkiej liczbie*: Wiele psów ś. nawściekało. 2. *nasycić ś. lub namęczyć ś., wściekając ś.*: Nawściekał ś., narzuceał ś. ze złości. <Na + Wściekać ś.>

× **Nawścież** przys. = **Narozież**: **Rozwarły ś. N.** ogromne podwoje. **Kraśiń.** <Na + Wścież>

× **Nawściubiać**, a, ał i × **N. ś.** p. **Nawścibiać**. <Na + Wściubiać>

× **Nawściubianie**, a, blm., czynność cz. **Nawściubiać**, *nawściubianie*.

[**Nawśród**] p. **Naśród**: **N. drogi**.
Nawtaczać, a, ał *wtaczając jedno po drugim, wtoczyć w wielkiej liczbie*: **N. beczek** do piwnicy. **N. ś.** *nasycić ś. lub namęczyć ś. wtaczaniem*. <Na + Wtaczać>

Nawtaczanie, a, blm., czynność cz. **Nawtaczać**.
Nawtlaczać, a, ał *czego = wtaczając jedno po drugim, wtłoczyć w wielkiej ilości, nawpychać*. **N. ś.** *nasycić ś. lub namęczyć ś. wtłaczaniem*. <Na + Wtlaczać>

Nawtlaczanie, a, blm., czynność cz. **Nawtlaczać**.

[Nawtór, a, lm. y] p. Nawtóra: Posed służył już trzecim nawtórom. <Na + Wtór>

[Nawtóra, y, lm. y, Nawtór] *powrócenie, powrót*: Dwoma nawtóry (= dwa razy, powtórnie). Por. Nawrót.

Nawtórzyca, y, lm. e bot. (disandra) *roś.* <?>

Nawtrącać, a, ał *wtrącając jedno po drugim, wtrącić w wielkiej ilości*: N. ludzi do więzienia. N. zdań ubocznych do mowy. **N. ś.** *wtrącając ś. ustawicznie, wtrącić ś. wielokrotnie*: N. ś. do cudzych spraw. <Na + Wtrącać>

Nawtrącanie, a, blm., czynność cz. Nawtrącać.

Nawtykać, a, ał *wtykając jedno po drugim, wtykać w wielkiej ilości, nawsadzać, nawściłbiać*: Kruk, nabierawszy piórek innych ptaków, nawtykał ich między swe. Jabł. Włos u wąsa, by szcześć nawtykana. Jan. **N. ś.** *nasyć ś. lub namęczyć ś. wtykaniem.* <Na + Wtykać>

Nawtykanie, a, blm., czynność cz. Nawtykać.

† Nawuka, i, lm. i p. Nauka. Głosy w. XV.

Nawybawiać, a, ał *wybawiając jedno po drugim, wybawić w wielkiej liczbie*: Wstąpiwszy do piekieł, nawybawiał stamtąd wiele dusz. Nawybawiał wielu z kłopotów. <Na + Wybawiać>

Nawybawianie, a, blm., czynność cz. Nawybawiać.

Nawybierać, a, ał *wybierając jedno po drugim, wybrać w wielkiej ilości*: Nawybierawszy sztuk wielkich żelaznych, rozpalili je aż do czerwona w oszowie. Torz. **N. ś. 1.** *nasyć ś. lub natrudzić ś., wybierając a. wybierając ś.*: Nie może ś. dosyć N. w tę podróż. **2.** *wybierając ś. kolejno, wybrać ś. w wielkiej liczbie*: Nawybierało ś. na tę wyprawę wielu zuchów. <Na + Wybierać>

Nawybieranie, a, blm., czynność cz. Nawybierać.

Nawybijać, a, ał *wybijając jedno po drugim, wybić w wielkiej ilości*: N. szyb. **N. ś. 1.** *wybijając ś. kolejno, wybić ś. w wielkiej liczbie*: Nawybijało ś. wiele narodów na wolność. **2.** *nasyć ś. lub namęczyć ś. wybijaniem.* <Na + Wybijać>

Nawybijanie, a, blm., czynność cz. Nawybijać.

Nawybuchać, a, ał *wybuchając kolejno, wybuchnąć w wielkiej liczbie*: Dużo ładunków nawybuchowało. <Na + Wybuchać>

Nawybuchanie, a, blm., czynność cz. Nawybuchać.

Nawychodzenie, a, blm., czynność cz. Nawychodzić.

Nawychodzić, i, ił *wychodząc kolejno, wychodząc ustawicznie, wyjść w wielkiej liczbie lub w wielkiej ilości*: Korzystając z pogody, wielu mieszkańców nawychodziło przed dom. **N. ś.** *namęczyć ś. wychodzeniem.* <Na + Wychodzić>

Nawychowywać, uje, ywał *wychowując jedno po drugim, wychować w wielkiej liczbie*: Wiele dzieci nawychowywała na pożytek krajowi. **N. ś. 1.** *wychowując ś. kolejno, wychować ś. w wielkiej liczbie*: Nawychowywało ś. u nich wiele sierot. **2.** *nasyć ś. a. namęczyć ś. wychowywaniem.* <Na + Wychowywać>

Nawychowywanie, a, blm., czynność cz. Nawychowywać.

Nawychwalać, a, ał *kogo, eo, N. ś. kogo, czego = nasyć ś. wychwalaniem*: Nie mógł ś. go dosyć N. <Na + Wychwalać>

Nawychwalanie, a, blm., czynność cz. Nawychwalać.

Nawychylać, a, ał *wychylając jedno po drugim, wychylić w wielkiej liczbie*: Wiele przy tej okazji nawychyłało kielichów. **N. ś. 1.** *wychylając ś. ko-*

lejno, wychylić ś. w wielkiej liczbie: Nawychylało ś. z okien mnóstwo ciekawych. **2.** *nasyć ś. lub namęczyć ś. wychyleniem a. wychyleniem ś.* <Na + Wychylać>

Nawychylenie, a, blm., czynność cz. Nawychylenie.

Nawyciągać, a, ał *wyciągając jedno po drugim, wyciągnąć w wielkiej ilości lub liczbie*: Nawyciągał z kątów mnóstwo gratów. N. wniosków z czego. **N. ś.** *nasyć ś. lub namęczyć ś. wyciąganiem lub wyciąganiem ś.* <Na + Wyciągać>

Nawyciąganie, a, blm., czynność cz. Nawyciągać.

Nawyciekać, a, ał *wyciekając ustawicznie, wycieć w wielkiej ilości*: Nawyciekało z beczek wiele wina. <Na + Wyciekać>

Nawyciekanie, a, blm., czynność cz. Nawyciekać.

Nawycierać, a, ał 1. *wycierając jedno po drugim, wytrzeć w wielkiej liczbie*: N. talerzy. **2.** *kogo, eo, N. ś. kogo, czego = nasyć ś. lub namęczyć ś. wycieraniem*: Nawycierałem dosyć kątów u ludzi. **N. ś. 1.** *p. wyż. 2. powycierać ś.; nasyć ś. a. namęczyć ś., wycierając ś.* <Na + Wycierać>

Nawycieranie, a, blm., czynność cz. Nawycierać.

Nawycinać, a, ał *wycinając jedno po drugim, wyciąć w wielkiej liczbie*: Przykaż, że mi nawycinają śludzy twój cedru z Libanu. Wuj. N. lalek z papieru. **N. ś.** *nasyć ś. lub namęczyć ś., wycinając.* <Na + Wycinać>

Nawycinanie, a, blm., czynność cz. Nawycinanie.

Nawyciskać, a, ał *wyciskając jedno po drugim lub wyciskając ustawicznie, wycisnąć w wielkiej ilości*: N. cytryn do potrawy. **N. ś.** *nasyć ś. lub namęczyć ś. wyciskaniem.* <Na + Wyciskać>

Nawyciskanie, a, blm., czynność cz. Nawyciskać.

Nawycofywać, uje, ywał *wycofując jedno po drugim, wycofać w wielkiej ilości*. **N. ś. 1.** *nasyć ś. lub namęczyć ś. wycofywaniem.* **2.** *wycofując ś. kolejno, wycofać ś. w wielkiej liczbie.* <Na + Wycofywać>

Nawycofywanie, a, blm., czynność cz. Nawycofywać.

Nawyczek, czku, lm. czki p. Nawyk: Równych mu, pod względem ciasnej wiedzy, jak i wypływających z niej najniższego rzędu nawyczeków, naliczyćby można w Polsce za czasów saskich wielu. Kis. <Na + UK/WYK>

Nawyczekiwać się, uje ś., iwał ś. *nadręczyć ś. wyczekując*: Nawyczekiwał ś., a jednak nie doczekał ś. <Na + Wyczekiwać>

Nawyczesywać, uje, ywał *wyczesyując jedno po drugim lub wyczesyując raz po raz, wyczesać w wielkiej ilości*: N. łupieżu. <Na + Wyczesywać>

Nawyczesywanie, a, blm., czynność cz. Nawyczesywać.

Nawyczka, i, lm. i prow. p. Nawyk: Ach, jak ty masz mieszczkańskie nawyczki. Bał. Chyba już mu arystokratycznych nawyczek nie brak. Eww. <Na + UK/WYK>

Nawyczyszczać, a, ał *wyczyszczać jedno po drugim, wyczyszczyć w wielkiej ilości*: N. szkiele do lamp. **N. ś.** *namęczyć ś. wyczyszczeniem.* <Na + Wyczyszczać>

Nawyczyszczenie, a, blm., czynność cz. Nawyczyszczać.

Nawyczytywać, uje, ywał *wyczytując jedno po drugim, wyczytać w wielkiej liczbie*: Nawyczyty-

wał w gazetach wiele ciekawych dla siebie nowin. <Na + Wyczytywać>

Nawyczytywanie, a, btm., czynność cz. Nawyczytywać.

Nawyc, uje, ył wyciem ściągnać: Nawyciesz ty mnie jeszcze jakiego nowego biesa. Kościół. N. ś. *namęczyć ś. lub nasycić ś. wyciem.* Przen. gm.: A bodajes ś. nawycio! (mówią do płaczącego dziecka). <Na + Wyc>

Nawydawać, aje, awał wydając jedno po drugim, wydać w wielkiej ilości: Wiele sierot nawydawał, nawydawał za mąż. Aresztowany nawydawał wielu swoich współników. Nawydawała niepotrzebnie wiele pieniędzy. N. ś. *wydając ś. kolejno, wydać ś. w wielkiej liczbie:* Nawydawało ś. wiele kradzieży. Wiele panien w tym karnawale nawydawało ś. za mąż. <Na + Wydawać>

Nawydawanie, a, btm., czynność cz. Nawydawać.

Nawydeptywać, uje, ywał wydeptyjąc jedno po drugim, wydeptać w wielkiej liczbie; wydeptyjąc, narobić: N. ścieżek. <Na + Wydeptywać>

Nawydeptywanie, a, btm., czynność cz. Nawydeptywać.

Nawydlubywać, uje, ywał i. wydlubując, nawybrać: N. szpiku z kości, ośrodka z chleba. 2. *wydlubując, narobić:* N. dziur, dołków. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wydlubywaniem.* <Na + Wydlubywać>

Nawydlubywanie, a, btm., czynność cz. Nawydlubywać.

Nawydobywać, a, ał wydobywając jedno po drugim, wydobyć w wielkiej ilości, nawyjmować, nawydostawać, nawyciągać: Nawydobywał z szuflad pieniądze. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wydobywaniem.* <Na + Wydobywać>

Nawydobywanie, a, btm., czynność cz. Nawydobywać.

Nawydrążyć, a, ał wydrążając jedno po drugim, wydrążyć w wielkiej ilości: N. piszczałek. N. pestek z owoców. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wydrążaniem.* <Na + Wydrążyć>

Nawydrążanie, a, btm., czynność cz. Nawydrążyć.

Nawydrwiwać, a, ał wydrwiwając jedno po drugim, wydrwić w wielkiej ilości, nawykpiwać; nawyśmiewać; nawyludzać: N. pieniądze od łatwowernych. Nawydrwiwał jeszcze swoich dobroczyńców (=nawyszydzał). N. ś. *nasycić ś. wydrwiwaniem:* N. ś. kogo. <Na + Wydrwiwać>

Nawydrwiwanie, a, btm., czynność cz. Nawydrwiwać.

Nawydzielać, a, ał czego = wydzielać jedno po drugim, wydzielić w wielkiej ilości. N. ś. i. nasycić ś. lub namęczyć ś. wydzieleniem. 2. wydzielać ś. kolejno, wydzielić ś. w wielkiej ilości: Nawydzielało ś. z tych mieszanin wiele wody. <Na + Wydzielać>

Nawydzielanie, a, btm., czynność cz. Nawydzielać.

Nawydzierać, a, ał wydzierając jedno po drugim lub wydzierając ustawicznie, wydrzeć w wielkiej ilości: Nakradzszy, nawydzierawszy, nałupiszy. Bud. Co z krzywdą nawydzierał, to mu też wydzierać poczęto. Koch. W. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wydzieraniem.* <Na + Wydzierać>

Nawydzieranie, a, btm., czynność cz. Nawydzierać.

Nawydziwiać, a, ał, N. ś. wydziwając, nasycić ś.; napaszczyć ś., naznęcać ś., nadokazywać:

Krzyżacy, gdy ś. już do woli nad Polską nawydziwiali, do Prus odchodzą. Błaż. N. ś. i. p. wyż. 2. [N. ś.] *nawygrzezać ś.* <Na + Wydziwiać>

Nawydziwianie, a, btm., czynność cz. Nawydziwiać.

Nawygadować, uje, ywał, N. ś. wygadując, nawypowiadać; nagadać, nazmyślać: N. głupstw na kogo. <Na + Wygadować>

Nawygadywanie, a, btm., czynność cz. Nawygadywać.

Nawyganiać, a, ał wyganiając jedno po drugim, wygnać w wielkiej ilości, nawypędzać: Pies ten dużo już nawyganiał z ogrodu złodziei. N. ś. *namęczyć ś. wyganianiem.* <Na + Wyganiać>

Nawyganianie, a, btm., czynność cz. Nawyganiać.

Nawygnarniać, a, ał wygnarniając jedno po drugim, wygnarnąć w wielkiej ilości: N. popiołu z pieca. N. ś. *namęczyć ś. lub nasycić ś. wygnarnianiem.* <Na + Wygnarniać>

Nawygnarnianie, a, btm., czynność cz. Nawygnarniać.

Nawyginać, a, ał wyginając jedno po drugim, wygiąć w wielkiej liczbie: N. drutów. N. ś. *namęczyć ś. lub nasycić ś. wyginaniem lub wyginaniem ś.:* Akrobata musi ś. dobrze N., kości nałamać, zanim groźz zdobędzie. <Na + Wyginać>

Nawyginanie, a, btm., czynność cz. Nawyginać.

Nawyglądać się, a ś., ał ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyglądaniem: Co ś. go też nawyglądała, kiedy nie wracał z wojny! <Na + Wyglądać>

Nawyglądać, a, ał wygladzając jedno po drugim, wygladzić w wielkiej ilości: N. starych papierów. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wygladzaniem.* <Na + Wyglądać>

Nawygladzanie, a, btm., czynność cz. Nawygladzać.

Nawygłaszać, a, ał wygłaszając jedno po drugim, wygłosić w wielkiej ilości: Skarga wiele pięknych mów nawygłaszał. <Na + Wygłaszać>

Nawygłaszanie, a, btm., czynność cz. Nawygłaszać.

Nawygniatać, a, ał wygniatając jedno po drugim a. wygniatając ustawicznie, wygnięść w wielkiej ilości: N. z jagód wina. N. ś. *namęczyć ś. lub nasycić ś. wygniataaniem.* <Na + Wygniatać>

Nawygniatanie, a, btm., czynność cz. Nawygniatać.

Nawygrażać, a, ał, N. ś. nasycić ś., wygrażając ś.: Zuchwalec, jeszcze mi ś. nawygrażał! <Na + Wygrażać>

Nawygrażanie, a, btm., czynność cz. Nawygrażać.

Nawygrwać, a, ał wygrzywając ustawicznie, wygrać w wielkiej ilości. N. ś. nasycić ś. wygrzywaniem: Dzieci ś. ubawiły, nacieszyły, nawygrwały różnych fantów. Koż. <Na + Wygrwać>

Nawygrwywanie, a, btm., czynność cz. Nawygrwywać.

Nawygrzebywać, uje, ywał wygrzebyjąc jedno po drugim, wygrzebać w wielkiej ilości; grzebiąc, nawydostawać: Bawiac ś. w polu, dzieci nawygrzebywały z ziemi starych monet. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wygrzebywaniem.* <Na + Wygrzebywać>

Nawygrzebywanie, a, btm., czynność cz. Nawygrzebywać.

Nawygrzewać się, a ś., ał ś. i. wygrzewając ś. przez czas dłuższy, wygrzać ś. do syta: Pies

ziaje, nawygrzewawszy ś. na słońcu. 2. namęczyć ś. wygrzewaniem czego. <Na + Wygrzewać>

Nawyjadać, a, ał wyjadając jedno po drugim, wyjść w wielkiej ilości: Nawyjadał matce łakoci ze słońców. Robaki nawyjadały dziur w serze. **N. ś. nasycić ś. wyjadaniem.** <Na + Wyjadać>

Nawyjadanie, a, btm., czynność cz. Nawyjadać.

Nawyjawiąć, a, ał = *wyjawiając jedno po drugim, wyjawić w wielkiej ilości:* Nawyjawiął wiele tajemnie. <Na + Wyjawiąć>

Nawyjawianie, a, btm., czynność cz. Nawyjawiąć.

Nawyjednywać, a, ał wyjednywując jedno po drugim, wyjednać w wielkiej ilości: N. potrzebujemy wsparć, posad. **N. ś. nasycić ś. lub natrudzić ś. wyjednywaniem.** <Na + Wyjednywać>

Nawyjednywanie, a, btm., czynność cz. Nawyjednywać.

Nawyjeżdżać, a, ał wyjeżdżając kolejno, wyjechać w wielkiej ilości: Z powodu upadów wiele osób nawyjeżdżało z miasta. **N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyjeżdżaniem.** <Na + Wyjeżdżać>

[**Nawyjmać, a, ał**] p. **Nawyjmować:** Głupi nawyjmał owcom ślepiów. <Na + Wyjmać>

[**Nawyjmianie, a, btm.**] czynność cz. **Nawyjmać, nawyjmowanie.**

Nawyjmować, uje, ował, [Nawyjmać] wyjmując, nawydstawiać: Nawyjmował z kieszeni jabłek. **N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyjmowaniem.** <Na + Wyjmować>

Nawyjmowanie, a, btm., czynność cz. Nawyjmować.

Nawyknienie, u, lm, i, Nawyknienie, prow. Nawyczka, X Nawykłość przyzwyczajenie, zwyczaj, nalóg: Włoska natura, ogładzona polorem starannego wychowania i nawykami obcowania z możnemi. Jez. Zdr. Nawyczek. <Na + UK/WYK>

Nawykać, a, ał p. Nawyknać.

Nawykanie, a, btm., czynność cz. Nawykać.

Nawykazywać, uje, ywał wykazując jedno po drugim, wykazać w wielkiej ilości. **N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wykazywaniem.** <Na + Wykazywać>

Nawykazywanie, a, btm., czynność cz. Nawykazywać.

Nawyklejać, a, ał wyklejając jedno po drugim, wykleić w wielkiej ilości. **N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyklejaniem.** <Na + Wyklejać>

Nawyklejanie, a, btm., czynność cz. Nawyklejać.

Nawyklinać, a, ał wyklinając jedno po drugim, wykliąć w wielkiej liczbie. **N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyklinaniem.** <Na + Wyklinać>

Nawyklinanie, a, btm., czynność cz. Nawyklinać.

Nawykluwać się, a, ał ś. wykluwając ś. kolejno, wykluć ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wykluwać>

Nawykladać, a, ał wykładając jedno po drugim, wyłożyć w wielkiej liczbie. **N. ś. namęczyć ś. lub nasycić ś. wykładaniem.** <Na + Wykladać>

Nawykladanie, a, btm., czynność cz. Nawykladanie.

X **Nawyłość, i, lm, i p. Nawyk.** St. wil.

Nawyły który nawykł, przywykły, przyzwyczajony: Wzrok twój, N. do świata i słońca, może ś. trupiej nie ulęknie głowy. Miek. Te gmachy już zdradzieckiej nawykle obłudzie. Słow.

Nawyknąć, knię, knął a. kł, nied. Nawykać do czego, X czego, X czemu = *przywyknąć, przywy-*

ścić ś. do czego; włożyć ś., wdrożyć ś., wciągnąć ś. w co: Czego z młodości nawykł, swoje czyni stary. Pot. Nawykaj być jednaki. Pilech. Po policie tak śpiewa, jak nawykła wrona. Papr. Nieprzyjaciół wszystkich nie wykorzenił, aby ś. Żydz do boju ćwiczyli i rycerskiego rzemiosła nawykali. Star. Szkodliwych rzeczy uczą ś. i nawykają. Żebr. N. trudu. Wor. Zaczął powoli do karności nawykać. Nawykł do pracy, do oszczędności. 2. †N., [N.] *nauczyć ś.:* Chiron doktor nawykł leczyć ludzi, tak, iż dwu wrócił od śmierci na prośby Djany. Biel. M. Witołd, w Prusiech mieszkając, po niemiecku nawykł. Biel. M. Nie umiała inakszego języka jedno niemiecki, wszakże za ośm niedziel nawykła po polsku, gdzie ś. temu wszysecy dziwowali. Stryjk. <Na + Wyknąć>

Nawyknienie, a, i, btm. a. Nawyknięcie czynność cz. **Nawyknąć.** 2. lm. a p. **Nawykn.**

Nawyknienie, a, btm. p. Nawyknięcie.

Nawykończać, a, ał wykończając jedno po drugim, wykończyć w wielkiej ilości. **N. ś. namęczyć ś. wykończaniem.** <Na + Wykończać>

Nawykończenie, a, btm., czynność cz. Nawykończać.

Nawykozywać, uje, ywał wykopyując jedno po drugim, wykopać w wielkiej ilości. **N. ś. namęczyć ś. wykopywaniem.** <Na + Wykozywać>

Nawykozywanie, a, btm., czynność cz. Nawykozywać.

Nawykowy przym. od **Nawykn, nalogowy:** Fizjologia potępiła nawykowe używanie napojów alkoholowych.

Nawykpować, a, ał wykpiwając jedno po drugim, wykpić w wielkiej liczbie. **N. ś. nasycić ś. wykpiwaniem.** Kacz. <Na + Wykpować>

Nawykpwanie, a, btm., czynność cz. Nawykpwanie.

[**Nawykracać, a, ał**] *nawywracać.* Por. **Wykrocić.** <Na + *Wykracać, od Wykrocić>

[**Nawykracanie, a, btm.**] czynność cz. **Nawykracać.**

Nawykradać, a, ał wykradając jedno po drugim, wykraść w wielkiej ilości. **N. ś. 1. wykradając ś. kolejno, wykraść ś. w wielkiej liczbie. 2. nasycić ś. wykradaniem.** <Na + Wykradać>

Nawykradanie, a, btm., czynność cz. Nawykradać.

Nawykrawać, a, ał wykrawając jedno po drugim, wykrajać w wielkiej ilości. **N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wykrawaniem.** <Na + Wykrawać>

Nawykrawanie, a, btm., czynność cz. Nawykrawanie.

Nawykreślać, a, ał wykreślając jedno po drugim, wykreślić w wielkiej ilości. **N. ś. 1. nasycić ś. lub namęczyć ś. wykreślaniem. 2. wykreślając ś. kolejno, wykreślić ś. w wielkiej liczbie:** N. ś. z listy. <Na + Wykreślać>

Nawykreślanie, a, btm., czynność cz. Nawykreślać.

Nawykręcać, a, ał wykrcąc jedno po drugim, wykrcić w wielkiej ilości. **N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wykrcaniem lub wykrcaniem ś.** <Na + Wykręcać>

Nawykręcanie, a, btm., czynność cz. Nawykręcanie.

Nawykruszać, a, ał wykrcuszając jedno po drugim, wykrcuszyć w wielkiej ilości. **N. ś. 1. nasycić ś. lub namęczyć ś. wykrcuszaniem. 2. wykrcuszając**

ś. kolejno, wykruszyć ś. w wielkiej ilości. <Na + Wykruszać>

Nawykruszanie, a, blm., czynność cz. Nawykruszać.

Nawykrzykiwać, uje, iwał wykrzykując jedno po drugim, wykrzyknąć w wielkiej ilości. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wykrzykiwaniem. <Na + Wykrzykiwać>

Nawykrzywiać, a, ał wykrzywiając jedno po drugim, wykrzywić w wielkiej ilości. N. ś. nasycić ś. wykrzykiwaniem a. wykrzywianiem ś.: Miał tę pociechę, iż ś. nawykrzywiał nienawistnej tej ciżbie. Krasz. <Na + Wykrzywiać>

Nawykrzywianie, a, blm., czynność cz. Nawykrzywiać.

Nawykupować, uje, ywał wykupując jedno po drugim, wykupić w wielkiej ilości. N. ś. 1. nasycić ś. lub natrudzić ś. wykupywaniem. 2. wykupując ś. kolejno, wykupić ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wykupować>

Nawykupywanie, a, blm., czynność cz. Nawykupować.

Nawykuwać, a, ał wykuwając, narobić. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wykuwaniem. <Na + Wykuwać>

Nawykuwanie, a, blm., czynność cz. Nawykuwać.

Nawyłatywać, uje, ywał wyłatując kolejno, wyłecić w wielkiej liczbie; nawypadać. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyłatywaniem: Niespokojny o mającego przybyć syna, nawyłatywał ś. na drogę. <Na + Wyłatywać>

Nawyłatywanie, a, blm., czynność cz. Nawyłatywać.

Nawyłegić się, uje ś., iwał ś. nasycić ś., wyłegując ś. <Na + Wyłegić>

Nawyłepiać, a, ał wyłepiając jedno po drugim, wyłepić w wielkiej ilości; nawyklejać. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyłepianiem. <Na + Wyłepiać>

Nawyłepianie, a, blm., czynność cz. Nawyłepiać.

Nawyłewać, a, ał wyłewając jedno po drugim, wyłać w wielkiej ilości. N. ś. 1. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyłewaniem. 2. wyłewając ś. ustawicznie a. wielokrotnie, wyłać ś. w wielkiej ilości. <Na + Wyłewać>

Nawyłewanie, a, blm., czynność cz. Nawyłewać.

Nawyłęgać się, a ś., ał ś. wyłęgając ś. kolejno, wyłęgać ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wyłęgać ś.>

Nawyliczać, a, ał wyliczając jedno po drugim, w wielkiej liczbie wyliczyć. Troc. N. ś. 1. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyliczaniem: N. ś. wypadków. 2. wyliczając ś. kolejno, wyliczyć ś. w wielkiej liczbie: Wielu z nich nawyliczało ś., reszta została pod zarzutem. <Na + Wyliczać>

Nawyliczanie, a, blm., czynność cz. Nawyliczać.

Nawyłizywać, uje, ywał wyłizując jedno po drugim, wyłizac w wielkiej ilości: N. talerzy. N. ś. 1. nasycić ś. wyłizywaniem. 2. żart. wyłizując ś. kolejno, wyłizac ś. = wyleczyć ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wyłizywać>

Nawyłizywanie, a, blm., czynność cz. Nawyłizywać.

Nawyłamywać, uje, ywał wyłamując jedno po drugim, wyłamać w wielkiej liczbie. N. ś. 1. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyłamywaniem. 2. wyłamując ś. kolejno, wyłamać ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wyłamywać>

Nawyłamywanie, a, blm., czynność cz. Nawyłamywać.

Nawyłaniać się, a ś., ał ś. wyłaniając ś. kolejno, wyłonić ś. w wielkiej ilości. <Na + Wyłaniać>

Nawyławiać, a, ał wyławiając jedno po drugim, wyłowić w wielkiej ilości. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyławianiem. <Na + Wyławiać>

Nawyłazić, i, il wyłaząc kolejno, wyłezć w wielkiej liczbie. <Na + Wyłazić>

Nawyłazić, a, blm., czynność cz. Nawyłazić.
Nawyłączać, a, ał wyłączając jedno po drugim, wyłączyć w wielkiej ilości, nawyłkuczać. <Na + Wyłączać>

Nawyłączanie, a, blm., czynność cz. Nawyłączać.

Nawyłgiwać, uje, iwał wyłgując jedno po drugim, wyłgać w wielkiej ilości, nawyłudzać. N. ś. 1. nasycić ś. wyłganiem. 2. wyłgując ś. kolejno, wyłgać ś. w wielkiej liczbie, nawyłpiwać ś., nawyłkrecać ś. <Na + Wyłgiwać>

Nawyłgwanie, a, blm., czynność cz. Nawyłgiwać.

Nawyłudzać, a, ał wyłudzając jedno po drugim, wyłudzić w wielkiej ilości. Troc. N. pieniędzy od łatwowiejnych. <Na + Wyłudzać>

Nawyłudzanie, a, blm., czynność cz. Nawyłudzać.

Nawyłupiać, a, ał, Nawyłupywać wyłupując jedno po drugim, wyłupić w wielkiej ilości. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyłupianiem. <Na + Wyłupiać>

Nawyłupianie, a, blm., czynność cz. Nawyłupiać.

Nawyłupywać, uje, ywał p. Nawyłupiać. <Na + Wyłupywać>

Nawyłupywanie, a, blm., czynność cz. Nawyłupywać.

Nawymachiwać, uje, iwał machając kolejno, machnąć wiele razy. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wymachiwaniem. <Na + Wymachiwać>

Nawymachiwanie, a, blm., czynność cz. Nawymachiwać.

Nawymarzać, a, ał (Nawymarzać) wymarząc kolejno, wymarznąć w wielkiej ilości. <Na + Wymarzać>

Nawymarzanie (Nawymarzanie), a, blm., czynność cz. Nawymarzać.

Nawymawiać, a, ał wymawiając jedno po drugim, wymówić w wielkiej ilości. <Na + Wymawiać>

Nawymawianie, a, blm., czynność cz. Nawymawiać.

Nawymazywać, uje, ywał wymazując jedno po drugim, wymazać w wielkiej ilości. N. ś. namęczyć ś. lub nasycić ś. wymazywaniem. <Na + Wymazywać>

Nawymazywanie, a, blm., czynność cz. Nawymazywać.

Nawymiatać, a, ał wymiatając jedno po drugim, wymieść w wielkiej ilości. N. ś. namęczyć ś. wymiataniem. <Na + Wymiatać>

Nawymiatanie, a, blm., czynność cz. Nawymiatać.

Nawymieniać, a, ał wymieniając jedno po drugim, wymienić w wielkiej ilości. N. ś. natrudzić ś. wymienianiem. <Na + Wymieniać>

Nawymienianie, a, blm., czynność cz. Nawymieniać.

Nawymierać, a, ał wymierając ustawicznie, wymrzeć w wielkiej liczbie. <Na + Wymierać>

Nawymieranie, a, blm., czynność cz. Nawymierać.

Nawymrażać, a, ał wymrażając jedno po drugim, wynurozić w wielkiej ilości. <Na + Wymrażać>

Nawymrażanie, a, blm., czynność cz. Nawymrażać.

Nawymykać się, a ś., ał ś. wymykając ś. kolejno, wymknąć ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wymykać ś.>

Nawymyślać, a, ał I. wymyślając, natworzyć; nazmyślać, naukladać, nakomponować, nakoncytować: Nawymyślałeś wiele ustaw. Gil. 2. nagadać wymysłów = słów grubiańskich, obrzucić obelgami, wyłajać, zwymyślać, zbesztać: N. komu, na kogo. Nawymyślał na niego od złodziei. N. ś. nasycić ś. wymysłamiem: Co po tym, że na niego ś. nawymysłać? Krasz. <Na + Wymyślać>

Nawymyślanie, a, blm., czynność cz. Nawymyślać.

[Nawynajdać, a, ał] p. Nawynajdywać: Nawynajdał (=znalazi). <Na + Wynajdać>

[Nawynajdanie, a, blm.] czynność cz. Nawynajdać, nawynajdywanie.

Nawynajdywać, uje, ywał, [Nawynajdać] wynajdując jedno po drugim, wymależ w wielkiej ilości, nawyszukiwać. <Na + Wynajdywać>

Nawynajdywanie, a, blm., czynność cz. Nawynajdywać.

× Nawynaszać, a, ał i × N. ś. p. Nawynosić. Sł. wil.

× Nawynaszanie, a, blm., czynność cz. Nawynaszać.

Nawynikać, a, ał wynikać kolejno, wymknąć w wielkiej ilości: Nawynikało stąd wiele sporów, nieporozumień. <Na + Wynikać>

Nawynikanie, a, blm., czynność cz. Nawynikać.

Nawynosić, i, il, × Nawynaszać wynosząc jedno po drugim, wynieść w wielkiej ilości. N. ś. I. nasycić ś. lub namęczyć ś. wynoszeniem. 2. wynosząc ś. kolejno, wynieść ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wynosić>

Nawynoszenie, a, blm., czynność cz. Nawynosić.

Nawynurzać, a, ał wynurzać jedno po drugim, wynurzyć w wielkiej liczbie. N. ś. wynurzać ś. kolejno, wynurzyć ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wynurzać>

Nawynurzanie, a, blm., czynność cz. Nawynurzać.

Nawyorywać, a, ał nawyodostawać, nawyorkować przez oranie. N. ś. namęczyć ś. wyorywaniem. <Na + Wyorywać>

Nawyorywanie, a, blm., czynność cz. Nawyorywać.

Nawypaczać, a, ał wypaczać jedno po drugim, wypaczyć w wielkiej ilości. <Na + Wypaczać>

Nawypaczanie, a, blm., czynność cz. Nawypaczać.

Nawypadać, a, ał wypadając kolejno, wypaść w wielkiej liczbie. <Na + Wypadać>

Nawypadanie, a, blm., czynność cz. Nawypadać.

Nawypalać, a, ał wypalając jedno po drugim, wypalić w wielkiej ilości. N. ś. I. namęczyć ś. lub nasycić ś. wypalaniem. 2. wypalając ś. kolejno, wypalić ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wypalać>

Nawypalanie, a, blm., czynność cz. Nawypalać.

Nawypasać, a, ał wypasając jedno po drugim, wypasć w wielkiej liczbie. N. ś. wypasając ś. kolejno, wypasć ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wypasać>

Nawypasanie, a, blm., czynność cz. Nawypasać.

Nawypatrywać, uje, ywał wypatrując jedno po drugim, wypatrzeć w wielkiej liczbie. <Na + Wypatrywać>

Nawypatrywanie, a, blm., czynność cz. Nawypatrywać.

Nawypelzać, a, ał wypelzając kolejno, wypelznąć w wielkiej liczbie. <Na + Wypelzać>

Nawypelzanie, a, blm., czynność cz. Nawypelzać.

Nawypędzać, a, ał wypędzając jedno po drugim, wiele wypędzić, nawyganiać. N. ś. namęczyć ś. lub nasycić ś. wypędzaniem lub wypędzaniem ś. <Na + Wypędzać>

Nawypędzanie, a, blm., czynność cz. Nawypędzać.

Nawypiekać, a, ał wypiekając jedno po drugim, wypieć w wielkiej ilości: N. bułek, chleba. Przen.: Zjadłaby mnie, żem go tam oddała, a i tak dość oezu nawypieka. Krasz. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wypiekaniami. <Na + Wypiekać>

Nawypiekanie, a, blm., czynność cz. Nawypiekać.

Nawypierać, a, ał wypierając jedno po drugim, wyprzeć w wielkiej liczbie. N. ś. wypierając ś. ustawicznie, wyprzeć ś. wielokrotnie. <Na + Wypierać>

Nawypieranie, a, blm., czynność cz. Nawypierać.

Nawypijać, a, ał wypijając jedno po drugim, wypić w wielkiej ilości. N. ś. nasycić ś., wypijając. <Na + Wypijać>

Nawypijanie, a, blm., czynność cz. Nawypijać.

Nawypisywać, uje, ywał wypisując jedno po drugim, wypisać w wielkiej ilości. N. ś. namęczyć ś. lub nasycić ś. wypisywaniem. <Na + Wypisywać>

Nawypisywanie, a, blm., czynność cz. Nawypisywać.

Nawypłatać, a, ał wypłatając jedno po drugim, wypłesć w wielkiej liczbie. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wypłataniami. <Na + Wypłatać>

Nawypłatanie, a, blm., czynność cz. Nawypłatać.

Nawypływać, a, ał wypływając jedno po drugim, wypłuć w wielkiej ilości. <Na + Wypływać>

Nawypływanie, a, blm., czynność cz. Nawypływać.

Nawypłacać, a, ał wypłacając jedno po drugim, wypłacić w wielkiej ilości. N. ś. I. natrudzić ś. wypłacaniem. 2. wypłacając ś. kolejno, wypłacić ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wypłacać>

Nawypłacanie, a, blm., czynność cz. Nawypłacać.

Nawypływać, a, ał wypływając kolejno, wypłynąć w wielkiej ilości. <Na + Wypływać>

Nawypływanie, a, blm., czynność cz. Nawypływać.

Nawypominać, a, ał wypominając jedno po drugim, wypomnieć w wielkiej liczbie. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wypominaniem. <Na + Wypominać>

Nawypominanie, a, blm., czynność cz. Nawypominać.

Nawypoasać, a, ał wyposażając jedno po drugim, wyposażyć w wielkiej ilości. N. ś. nasycić ś. lub namęczyć ś. wyposażaniem. <Na + Wyposażać>

Nawypoasanie, a, blm., czynność cz. Nawypoasać.

Nawypowiadać, a, ał wypowiadając jedno po drugim, wypowiedzieć w wielkiej liczbie: Mało tu

ojcu naszemu nawypowiadano, że siostrę wziął po siostrze? Krasz. (= nawytykano). <Na + Wypowiadać>

Nawypowiadanie, a, blm., czynność cz. Nawypowiadać.

Nawypożyczać, a, ał *wypożyczając jedno po drugim, wypożyczyć w wielkiej liczbie*. N. ś. nasycić ś. *wypożyczeniem lub noprzykrzyć sobie wypożyczeniem*. <Na + Wypożyczać>

Nawypożyczenie, a, blm., czynność cz. Nawypożyczać.

Nawypraszać, a, ał *wypraszać jedno po drugim, wyprosić w wielkiej liczbie*. N. ś. 1. *namęczyć ś. wypraszaniem lub wypraszaniem ś.* 2. *wypraszać ś. kolejno, wyprosić ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Wypraszać>

Nawypraszenie, a, blm., czynność cz. Nawypraszać.

Nawyprawiać, a, ał *wyprawiając jedno po drugim, wyprawić w wielkiej liczbie*. N. ś. *namęczyć ś. lub nasycić ś. wyprawianiem*. <Na + Wyprawiać>

Nawyprawianie, a, blm., czynność cz. Nawyprawiać.

Nawyprostowywać, uje, ywał *wyprostowując jedno po drugim, wyprostować w wielkiej ilości*. N. ś. *namęczyć ś. lub nasycić ś., wyprostowując*. <Na + Wyprostowywać>

Nawyprowadzać, a, ał *wyprowadzając jedno po drugim, wyprowadzić w wielkiej liczbie*. N. ś. 1. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wyprowadzaniem*. 2. *wyprowadzając ś. kolejno, wyprowadzić ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Wyprowadzać>

Nawyprowadzanie, a, blm., czynność cz. Nawyprowadzać.

Nawyprószać, a, ał *wyprószyć jedno po drugim, wyprószyć w wielkiej ilości*. N. ś. *wyprószyć ś., nawylatywać*. <Na + Wyprószać>

Nawyprószenie, a, blm., czynność cz. Nawyprószać.

Nawyprówać, a, ał *wyprówać jedno po drugim, wyprócić w wielkiej liczbie*. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wypróowaniem*. <Na + Wyprówać>

Nawyprówanie, a, blm., czynność cz. Nawyprówać.

Nawypróżniać, a, ał *wypróżniając jedno po drugim, wypróżnić w wielkiej ilości*. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wypróżnianiem*. <Na + Wypróżniać>

Nawypróżnianie, a, blm., czynność cz. Nawypróżniać.

Nawypryskiwać, uje, iwał *wypryskując kolejno, wyprysnąć w wielkiej ilości*. <Na + Wypryskiwać>

Nawypryskiwanie, a, blm., czynność cz. Nawypryskiwać.

Nawyprzątać, a, ał *wyprzątając jedno po drugim, wyprzątnąć w wielkiej liczbie*. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wyprzątaniem*. <Na + Wyprzątać>

Nawyprzątanie, a, blm., czynność cz. Nawyprzątać.

Nawyprzedawać, aje, awał *wyprzedając jedno po drugim, wyprzedać w wielkiej ilości*. N. ś. 1. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wyprzedawaniem lub wyprzedawaniem ś.* 2. *wyprzedając ś. kolejno, wyprzedać ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Wyprzedawać>

Nawyprzedawanie, a, blm., czynność cz. Nawyprzedawać.

Nawyprzedzać, a, ał *wyprzedając jedno po drugim, wyprzedzić w wielkiej liczbie*. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wyprzedaniem*. <Na + Wyprzedzać>

Nawyprzedanie, a, blm., czynność cz. Nawyprzedzać.

Nawyprzegać, a, ał *wyprzegając jedno po drugim, wyprząć w wielkiej ilości*. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wyprzeganiem*. <Na + Wyprzegać>

Nawyprzeganie, a, blm., czynność cz. Nawyprzegać.

Nawypukiwać, uje, iwał *wypukując jedno po drugim, wypukać w wielkiej liczbie*. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wypukiwaniem*. <Na + Wypukiwać>

Nawypukiwanie, a, blm., czynność cz. Nawypukiwać.

Nawypuszczać, a, ał *wypuszczając jedno po drugim, wypuścić w wielkiej liczbie*. N. ś. *namęczyć ś. lub nasycić ś. wypuszczaniem*. <Na + Wypuszczać>

Nawypuszczanie, a, blm., czynność cz. Nawypuszczać.

Nawypychać, a, ał *wypychając jedno po drugim, wypchnąć lub wypchać w wielkiej liczbie*. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wypychaniem*. <Na + Wypychać>

Nawypychanie, a, blm., czynność cz. Nawypychać.

Nawypytywać się, uje ś., ywał ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś., wypytywać ś.* <Na + Wypytywać>

Nawyrabiać, a, ał *wyrabiając jedno po drugim, wyrobić w wielkiej ilości*. <Na + Wyrabiać>

Nawyrabianie, a, blm., czynność cz. Nawyrabiać.

Nawyradzać się, a ś., ał ś. *wyradzając ś. kolejno, wyrodzić ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Wyradzać>

Nawyrastać, a, ał *wyrastając kolejno, wyrosnąć w wielkiej liczbie*. <Na + Wyrastać>

Nawyrastanie, a, blm., czynność cz. Nawyrastać.

Nawyrażać, a, ał *wyrażając jedno po drugim, wyrazić w wielkiej ilości*. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wyrażaniem lub wyrażaniem ś.* <Na + Wyrażać>

Nawyrażanie, a, blm., czynność cz. Nawyrażać.

Nawyrażywać, uje, ywał *wyrąbując jedno po drugim, wyrąbać w wielkiej ilości*. N. ś. *namęczyć ś. lub nasycić ś. wyrąbywaniem*. <Na + Wyrąbywać>

Nawyrażywanie, a, blm., czynność cz. Nawyrażywać.

Nawyrażać, a, ał *wyrażając jednego po drugim, wyrażyc w wielkiej liczbie*. N. ś. *nasycić ś. lub namęczyć ś. wyrażaniem lub wyrażaniem ś.* <Na + Wyrażać>

Nawyrażanie, a, blm., czynność cz. Nawyrażać.

Nawyrównywać, a, ał *wyrównując jedno po drugim, wyrównać w wielkiej liczbie*. N. ś. 1. *namęczyć ś. lub nasycić ś. wyrównywaniem*. 2. *wyrównując ś. kolejno, wyrównać ś. w wielkiej ilości*. <Na + Wyrównywać>

Nawyrównywanie, a, blm., czynność cz. Nawyrównywać.

Nawyróżniać, a, ał *wyróżniając jedno po drugim, wyróżnić w wielkiej liczbie*. <Na + Wyróżniać>

Nawyróżnianie, a, blm., czynność cz. Nawyróżniać.

[Nawyrystać, a, ał] (o świniach) *nawyrystać, nawykopywać ryjem*: N. kartofli. <Na + Wyrystać>

[Nawyrystanie, a, blm.] czynność cz. Nawyrystać.

Nawyrystać, a, ał *wyrystując jedno po drugim, wyrwać w wielkiej ilości*: Nawyrystał pierza. Len. N. s. I. nasycić s. a. namęczyć s. wyrystaniem. 2. *wyrystując s. kolejno, wyrwać s. w wielkiej liczbie*. <Na + Wyrystać>

Nawyrwanie, a, blm., czynność cz. Nawyrwać. **Nawyrządzać, a, ał** *wyrządzać jedno po drugim, wyrządzić w wielkiej liczbie*: Na bliźnich s. żali, iż mu niedość w życiu krzywd nawyrządza. Mick. <Na + Wyrządzać>

Nawyrządzenie, a, blm., czynność cz. Nawyrządzać.

Nawyrzekać się, a s., ał s. *nasycić s. wyrzekaniem*: Nawyrzekawszy s. suto na wojnę i na szlachtę, rzecze... Przybor. <Na + Wyrzekać>

Nawyrzeźbiać, a, ał *czego = wyrzeźbiając jedno po drugim, wyrzeźbić w wielkiej liczbie*: N. posążków. <Na + Wyrzeźbiać>

Nawyrzeźbianie, a, blm., czynność cz. Nawyrzeźbiać.

Nawyrzucać, a, ał *czego = wyrzucając jedno po drugim, wyrzucić w wielkiej ilości*: N. kamieni z ogrodu, natrętów za drzwi. N. komu (= wyrzutów norobić, nawymawiać). N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wyrzucaniem. <Na + Wyrzucać>

Nawyrzucanie, a, blm., czynność cz. Nawyrzucać.

Nawyrzynać, a, ał *czego = wyrzynając jedno po drugim, wyrzynać w wielkiej ilości*. N. s. I. nasycić s. a. namęczyć s. wyrzynaniem. 2. *wyrzynając s. kolejno, wyrzynać s. w wielkiej liczbie*: Nawyrzynało mu s. już wiele zębów. <Na + Wyrzynać>

Nawyrzynanie, a, blm., czynność cz. Nawyrzynać.

Nawysadzać, a, ał *wysadzając jedno po drugim, wysadzić w wielkiej ilości*: N. dróg drzewami. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. wysadzaniem. <Na + Wysadzać>

Nawysadzanie, a, blm., czynność cz. Nawysadzać.

Nawysączać, a, ał *wysączać jedno po drugim, wysączyć w wielkiej liczbie*: N. kieliszków. N. s. nasycić s. a. natrudzić s. wysączeniem. <Na + Wysączać>

Nawysączanie, a, blm., czynność cz. Nawysączać.

Nawysiewać, a, ał *czego = wysiewając jedno po drugim, wysiać w wielkiej ilości*: N. różnych gatunków zboża. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wysiewaniem. <Na + Wysiewać>

Nawysiewanie, a, blm., czynność cz. Nawysiewać.

Nawysilać się, a s., ał s. *namęczyć s. wysilając s.*: N. s. przy podnoszeniu ciężaru. <Na + Wysilać s.>

Nawyskakiwać, uje, iwał *wyskakując kolejno, wyskoczyć w wielkiej liczbie*: Nawyskakiwało z różnych kątów lokajów coniemara. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wyskakiwaniem. <Na + Wyskakiwać>

Nawyskakiwanie, a, blm., czynność cz. Nawyskakiwać.

Nawyskrobywać, uje, ywał *czego = wyskrobując jedno po drugim, wyskrobać w wielkiej ilości*: N. ran, plam. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wyskrobrywaniem. <Na + Wyskrobywać>

Nawyskrobywanie, a, blm., czynność cz. Nawyskrobywać.

Nawyskubywać, uje, ywał *czego = wyskubując jedno po drugim, wyskubać w wielkiej ilości*: N. włosów, piór. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wyskubywaniem. <Na + Wyskubywać>

Nawyskubywanie, a, blm., czynność cz. Nawyskubywać.

Nawyskwarzać, a, ał *czego = wyskwarczając przez pewien czas, wyskwarczyć w wielkiej ilości*: N. tustości ze słoniny. <Na + Wyskwarzać>

Nawyskwarczenie, a, blm., czynność cz. Nawyskwarzać.

Nawysławiać, a, ał *wysławiając ustawicznie, wysławić wielokrotnie, nawychwalać*: N. wielkiego męża. N. s. nasycić s. a. natrudzić s. wysławianiem. <Na + Wysławiać>

Nawysławianie, a, blm., czynność cz. Nawysławiać.

Nawysługiwać się, uje s., iwał s. *natrudzić s., wysługując s.*: Natulałeś s. dosyć po świecie, nawysługiwałeś s. panom. Kaczk. <Na + Wysługiwać>

Nawysmażać, a, ał *czego = wysmażając jedno po drugim, wysmażyć w wielkiej ilości*: N. tłuszczu z gęsi. N. s. I. namęczyć s. a. nasycić s. wysmażaniem. 2. *wysmażając s. kolejno, wysmażyć s. w wielkiej ilości*: Nawysmażało s. wiele tłuszczu z indorów. <Na + Wysmażać>

Nawysmażanie, a, blm., czynność cz. Nawysmażać.

Nawysnuwać, a, ał *czego = wysnuwając jedno po drugim, wysnuć w wielkiej ilości*: N. wniosków. N. s. I. nasycić s. a. namęczyć s. wysnuwaniem. 2. *wysnuwając s. ustawicznie, wysnuć s. w wielkiej ilości*: Nawysnuwało s. nieł z motka. <Na + Wysnuwać>

Nawysnuwanie, a, blm., czynność cz. Nawysnuwać.

Nawysrebrzać, a, ał *czego = wysrebrzając jedno po drugim, wysrebrzyć w wielkiej ilości*. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wysrebrzaniem. <Na + Wysrebrzać>

Nawysrebrzanie, a, blm., czynność cz. Nawysrebrzać.

Nawystawać się, aje s., awał s. *natrudzić s. a. nasycić s., wystawiając*: Nawystawał s. przed domem. <Na + Wystawać>

Nawystawiać, a, ał *czego = wystawiając jedno po drugim, wystawić w wielkiej ilości*: Nawystawiał moc obligów. Byk. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. wystawianiem. <Na + Wystawiać>

Nawystępować się, uje s., ował s. *namęczyć s. a. nasycić s. występowaniem*: W ciągu swej kariery aktorskiej nawystępował s. na różnych scenach. <Na + Występować>

Nawystrajać, a, ał *czego = wystrajając jedno po drugim, wystraić w wielkiej ilości*: N. lalek. N. s. I. namęczyć s. a. nasycić s. wystrajaniem. 2. *wystrajając s. kolejno, wystraić s. w wielkiej liczbie*. <Na + Wystrajać>

Nawystrajanie, a, blm., czynność cz. Nawystrajać.

Nawystraszać, a, ał *czego = wystrasżając jedno po drugim, wystraszyć w wielkiej liczbie*: N. zwierząt z lasu. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. wystrasżaniem. <Na + Wystraszać>

Nawystrasżanie, a, blm., czynność cz. Nawystraszać.

Nawystrugiwać, uje, iwał *czego = wystrugując, narobić*: N. kijów, desek. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wystrugiwaniem. <Na + Wystrugiwać>

Nawystrugiwanie, a, blm., czynność cz. Nawystrugiwać.

Nawystrzegać się, a, s., ał s. nadrzeć się s., wystrzegając s. <Na + Wystrzegać s.>

Nawystrzępiąć, a, ał czego = wystrzępiając jedno po drugim, wystrzępić w wielkiej ilości: N. s. 1. namęczyć s. a. nasycić s. wystrzępianiem. 2. wystrzępiając s. kolejno, wystrzępić s. w wielkiej liczbie. <Na + Wystrzępiąć>

Nawystrzępianie, a, blm., czynność cz. Nawystrzępiać.

Nawystrzygać, a, ał czego = wystrzygając jedno po drugim, wystrzyć w wielkiej ilości: N. włosów. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wystrzyganiem. <Na + Wystrzygać>

Nawystrzyganie, a, blm., czynność cz. Nawystrzygać.

Nawystudzać, a, ał czego = wystudzając jedno po drugim, wystudzić w wielkiej ilości. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wystudzaniem. <Na + Wystudzać>

Nawystudzanie, a, blm., czynność cz. Nawystudzać.

Nawystygać, a, ał wystygając kolejno, wystygnąć w wielkiej liczbie. <Na + Wystygać>

Nawystyganie, a, blm., czynność cz. Nawystygać.

Nawysuszać, a, ał czego = wysuszając jedno po drugim, wysuszyć w wielkiej ilości. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wysuszaniem. <Na + Wysuszać>

Nawysuszanie, a, blm., czynność cz. Nawysuszać.

Nawysuwać, a, ał czego = wysuwając jedno po drugim, wysunąć w wielkiej liczbie. N. s. 1. nasycić s. a. namęczyć s. wysuwaniem. 2. wysuwając s. kolejno, wysunąć s. w wielkiej liczbie. <Na + Wysuwać>

Nawysuwanie, a, blm., czynność cz. Nawysuwać.

Nawyswabadzać, a, ał, Nawyswobadzać kogo, czego = wyswabadzając jedno po drugim, wyswobodzić w wielkiej liczbie, nawyhawić: N. więźniów, niewolników. N. s. 1. nasycić s. a. natrudzić s. wyswabadzaniem. 2. wyswabadzając s. kolejno, wyswobodzić s. w wielkiej liczbie. <Na + Wyswabadzać>

Nawyswabadzanie, a, blm., czynność cz. Nawyswabadzać.

Nawyswobadzać, a, ał p. Nawyswabadzać.

Nawyswobadzanie, a, blm., czynność cz. Nawyswobadzać.

Nawysychać, a, ał wysychając kolejno, wyschnąć w wielkiej ilości: Nawysychało źródło. <Na + Wysychać>

Nawysychanie, a, blm., czynność cz. Nawysychać.

Nawysyłać, a, ał kogo, czego = wysyłając jedno po drugim, wysłać w wielkiej liczbie: N. listów, posłańców. N. s. namęczyć s. a. nasycić s. wysyłaniem. <Na + Wysyłać>

Nawysyłanie, a, blm., czynność cz. Nawysyłać.

Nawysypywać, uje, ywał czego = wysypując jedno po drugim a. wysypując ustawicznie, wysypać w wielkiej ilości: N. kartofli z worka. N. ścieżek piaskiem. N. s. 1. nasycić s. a. namęczyć s. wysypywaniem. 2. wysypując s. kolejno a. ustawicznie, wysypać s. w wielkiej ilości. <Na + Wysypywać>

Nawysypywanie, a, blm., czynność cz. Nawysypywać.

Nawysysać, a, ał czego = wysysając ustawicznie, wysssać w wielkiej ilości: N. kwiatów. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wysysaniem. <Na + Wysysać>

Nawysysanie, a, blm., czynność cz. Nawysysać.
Nawyszarpować, uje, ywał czego = wyszarpując jedno po drugim, wyszarpać w wielkiej ilości. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wyszarpywaniem. <Na + Wyszarpować>

Nawyszarpowanie, a, blm., czynność cz. Nawyszarpować.

Nawyszczególniać, a, ał czego = wyszczególniając jedno po drugim, wyszczególnić w wielkiej ilości. <Na + Wyszczególniać>

Nawyszczególnianie, a, blm., czynność cz. Nawyszczególniać.

Nawyszczerberbić, a, ał czego = wyszczerberbiając jedno po drugim, wyszczerberbić w wielkiej liczbie: N. talerzy. N. s. wyszczerberbiając s. kolejno, wyszczerberbić s. w wielkiej ilości. <Na + Wyszczerberbić>

Nawyszczerberbianie, a, blm., czynność cz. Nawyszczerberbić.

Nawyszczercać, a, ał zębów = wyszczerczając, napokazywać. <Na + Wyszczercać>

Nawyszczerczanie, a, blm., czynność cz. Nawyszczercać.

Nawyszukiwać, uje, iwał czego = nawynajdywać; wyszukując jedno po drugim, wyszukać w wielkiej liczbie. <Na + Wyszukiwać>

Nawyszukiwanie, a, blm., czynność cz. Nawyszukiwać.

Nawyszádzać, a, ał kogo, czego = wyszydzając jedno po drugim, wyszodzić w wielkiej liczbie, nawydrwiwać, nawykpować, nawysmiewać. N. s. nasycić s. wyszydzaniem a. wyszydzaniem s. <Na + Wyszádzać>

Nawyszádzanie, a, blm., czynność cz. Nawyszádzać.

Nawyszywać, a, ał czego = wyszywając jedno po drugim, wyszyć w wielkiej liczbie: N. kołnierzy. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wyszywaniem. <Na + Wyszywać>

Nawyszywanie, a, blm., czynność cz. Nawyszywać.

Nawyscibiać, a, ał czego = wyscibiając jedno po drugim, wyscibić w wielkiej liczbie. <Na + Wyscibiać>

Nawyscibianie, a, blm., czynność cz. Nawyscibiać.

Nawysciełać, a, ał czego = wysciełając jedno po drugim, wysłać w wielkiej liczbie. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. wysciełaniem. <Na + Wysciełać>

Nawysciełanie, a, blm., czynność cz. Nawysciełać.

Nawysłędząć, a, ał czego = wysłędzając jedno po drugim, wysłędzić w wielkiej liczbie: N. eudzych tajemnic. <Na + Wysłędzić>

Nawysłędzanie, a, blm., czynność cz. Nawysłędząć.

Nawysmiewać, a, ał kogo, co = wysmiewając jedno po drugim, wysmiać w wielkiej liczbie, nawykpować, nawydrwiwać. N. s. z kogo, czego = nasycić s., wysmiewając. <Na + Wysmiewać>

Nawysmiewanie, a, blm., czynność cz. Nawysmiewać.

Nawyswiadczać, a, ał czego = wyswiadczać jedno po drugim, wyswiadczyć w wielkiej liczbie: N. komu przysług. <Na + Wyswiadczać>

Nawyswiadczenie, a, blm., czynność cz. Nawyswiadczać.

Nawyświecać, a, ał czego = *wyświecając jedno po drugim, wyswiecić w wielkiej liczbie*: N. atutów. <Na + Wyświecać>

Nawyświecanie, a, btm., czynność cz. Nawyświecać.

Nawyświetlać, a, ał czego = *wyświetlając jedno po drugim, wyswiecić w wielkiej liczbie*: N. spraw. **N. ś. I.** wysświetlając ś. kolejno, wyswiecić ś. w wielkiej liczbie. **2.** nasycić ś. a. namęczyć ś. wysświetlaniem. <Na + Wyświetlać>

Nawyświetlanie, a, btm., czynność cz. Nawyświetlać.

Nawyświęcać, a, ał kogo, czego = *wyświęcając jedno po drugim, wyswięcić w wielkiej liczbie*: N. wielu kleryków. **N. ś. I.** nasycić ś. a. namęczyć ś. wysświęcaniem. **2.** wyswięcając ś. kolejno, wyswięcić ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wyświęcać>

Nawyświęcanie, a, btm., czynność cz. Nawyświęcać.

Nawytaczać, a, ał czego = *wytaczając jedno po drugim, wytoczyć w wielkiej liczbie*: N. dział, spraw. **N. ś. I.** nasycić ś. a. namęczyć ś. wytaczaniem. **2.** wytaczając ś. kolejno, wytoczyć ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wytaczać>

Nawytaczanie, a, btm., czynność cz. Nawytaczać.

Nawytopiać, a, ał czego = *wytopiając jedno po drugim, wytapiać ustawicznie, wytopić w wielkiej ilości*: N. tłuszczu. **N. ś.** nasycić ś. a. natrudzić ś. wytapianiem. <Na + Wytapiać>

Nawytopianie, a, btm., czynność cz. Nawytopiać.

Nawytopić, a, ał czego = *wytopiając jedno po drugim, wytępnąć w wielkiej liczbie*: N. myszy. **N. ś. I.** nasycić ś. a. namęczyć ś. wytępnianiem. **2.** wytępniając ś. kolejno, wytępnąć ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wytępniać>

Nawytopianie, a, btm., czynność cz. Nawytopić.

Nawyteżać się, a, ał ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. wyteżaniem. <Na + Wyteżać>

Nawytlaczać, a, ał czego = *wytlaczając jedno po drugim, wytloczyć w wielkiej liczbie*: N. winogron, oleju. **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. wytlaczaniem. <Na + Wytłaczać>

Nawytlaczanie, a, btm., czynność cz. Nawytlaczać.

Nawytracać, a, ał kogo, czego = *wytracając jedno po drugim, wytracić w wielkiej liczbie*: N. wrogów. <Na + Wytracać>

Nawytracanie, a, btm., czynność cz. Nawytracać.

Nawytrawiać, a, ał wytrawiając jedno po drugim, wytrawić w wielkiej liczbie: N. ryein. **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. wytrawianiem. <Na + Wytrawiać>

Nawytrawianie, a, btm., czynność cz. Nawytrawiać.

Nawytrącać, a, ał czego = *wytrącając jedno po drugim, wytrącić w wielkiej liczbie*: N. wielu osobom broń z ręki. N. służbie z zasług. **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. wytrącaniem. <Na + Wytrącać>

Nawytrącanie, a, btm., czynność cz. Nawytrącać.

Nawytryskiwać, uje, iwał wytryskiując kolejno, wytrysnąć w wielkiej ilości: Źródło nawytryskiwało. <Na + Wytryskiwać>

Nawytryskiwanie, a, btm., czynność cz. Nawytryskiwać.

Nawytrząsać, a, ał, **× Nawytrząsać** wytrząsając jedno po drugim a. wytrząsać ustawicznie, wytrząsnąć w wielkiej ilości: N. kufli, kieszeni = *nawypróżniać*. Przen.: N. swoich kieszeni = *niemal nawydawać pieniędzy*. My ś. lubim pokłócić, powadzić, N. pod nosem, ale żeby zabić, rzadkie tego przykłady. L. (= *nawytrząsać pięściami*). **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. wytrząsaniem. Przen.: N. ś. nad kim = *nawytrząsać pięściami nad nim; nakpić ś., naszydzić, nadwić*. <Na + Wytrząsać>

Nawytrząsanie, a, btm., czynność cz. Nawytrząsać.

Nawytrzepywać, uje, ywał czego = *wytrzepując jedno po drugim, wytrzepać w wielkiej ilości*: N. sukien. **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. wytrzepywaniem. <Na + Wytrzepywać>

Nawytrzepywanie, a, btm., czynność cz. Nawytrzepywać.

Nawytrzeszczać, a, ał a. **N. ś.** oczu, ślepiów = *nasycić ś. a. namęczyć ś. wytrzeszczaniem*. <Na + Wytrzeszczać>

Nawytrzeźwiać, a, ał kogo = *wytrzeźwiając jednego po drugim, wytrzeźwić w wielkiej liczbie*: N. pijanych, zemdlonych. **N. ś. I.** nasycić ś. a. namęczyć ś. wytrzeźwianiem. **2.** wytrzeźwiając ś. kolejno, wytrzeźwić ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wytrzeźwiać>

Nawytrzeźwianie, a, btm., czynność cz. Nawytrzeźwiać.

× Nawytrzęsać, a, ał p. Nawytrząsać: Wiele głodny literat nowin nawytrzęsa, nim ś. zjawi na stole tłusta sztuka mięsa. Nar.

× Nawytrzęsanie, a, btm., czynność cz. Nawytrzęsać, *nawytrząsanie*.

Nawytwarzać, a, ał czego = *wytworząc jedno po drugim, wytworzyć w wielkiej liczbie*: N. nowych gałęzi praey. <Na + Wytwarzać>

Nawytwarzanie, a, btm., czynność cz. Nawytwarzać.

Nawytykać, a, ał I. czego = *wytykając jedno po drugim, wytknąć w wielkiej liczbie*: N. komu błędów. **2.** [N.] narobić długów w różnych miejscach. **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. wytykaniem. <Na + Wytykać>

Nawytykanie, a, btm., czynność cz. Nawytykać.

Nawyuczać, a, ał kogo = *wyuczając jednego po drugim, wyuczyc w wielkiej liczbie*. **N. ś. I.** wyuczając ś. kolejno, wyuczyc ś. w wielkiej liczbie. **2.** wyuczając ś. jednego po drugim, wielu rzeczy ś. wyuczyc. <Na + Wyuczać>

Nawyuczanie, a, btm., czynność cz. Nawyuczając.

Nawywalać, a, ał czego = *wywalając jedno po drugim, wywalić w wielkiej ilości*: N. drzwi. **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. wywalaniem. <Na + Wywalać>

Nawywalanie, a, btm., czynność cz. Nawywalać.

Nawywalczać, a, ał czego = *wywalczając jedno po drugim, wywalczyć w wielkiej liczbie*: N. sobie praw. <Na + Wywalczać>

Nawywalczanie, a, btm., czynność cz. Nawywalczać.

Nawywarzać, a, ał czego = *wywarzając ustawicznie a. jedno po drugim, wywarzyć w wielkiej ilości*: N. soli. <Na + Wywarzać>

Nawywarzanie, a, btm., czynność cz. Nawywarzać.

Nawyważać, a, ał czego = *wyważając jedno po drugim, wyważyć w wielkiej liczbie*: N. drzwi. **N. ś.** namęczyć ś. wyważaniem. <Na + Wyważać>

Nawyważanie, a, btm., czynność cz. Nawyważać.

Nawywdzięczać się, a *ś.*, **ał** *ś.* *wywdzięczając* *ś.* *częstokroć, wywdzięczyć* *ś.* *wielokrotnie*: N. *ś.* komu za otrzymane dobrodziejstwa. <Na + Wywdzięczać *ś.*>

Nawywiadywać się, uje *ś.*, **ywał** *ś.* *nasyć* *ś.* *a. namęczyć* *ś.*, *wywiadywać* *ś.* <Na + Wywiadywać *ś.*>

Nawywiercać, a, ał *czego* = *wywiercając jedno po drugim, wywiercić w wielkiej ilości*: N. dziur. N. *ś.* *nasyć* *ś.* *a. namęczyć* *ś.* *wywiercaniem*. <Na + Wywiercać>

Nawywiercanie, a, blm., czynność cz. **Nawywiercać**.

Nawywieszać, a, ał *czego* = *wywieszając jedno po drugim, wywiesić w wielkiej liczbie*: N. chorągwi, tablic z napisami. N. *ś.* *nasyć* *ś.* *a. namęczyć* *ś.* *wywieszaniem*. <Na + Wywieszać>

Nawywieszanie, a, blm., czynność cz. **Nawywieszać**.

Nawywietrzać, a, ał *czego* = *wywietrzając jedno po drugim, wywietrzyć w wielkiej liczbie*: N. futer. N. *ś.* *nasyć* *ś.* *a. namęczyć* *ś.* *wywietrzaniem*. <Na + Wywietrzać>

Nawywietrzanie, a, blm., czynność cz. **Nawywietrzać**.

Nawywiąć, a, ał, N. ś. *nasyć* *ś.* *a. namęczyć* *ś.* *wywijaniem*: N. a. N. *ś.* rękami. <Na + Wywiąć>

Nawywijanie, a, blm., czynność cz. **Nawywiąć**.
Nawywlekać, a, ał, Nawywłóczyć kogo, *czego* = *wywlekać jedno po drugim, wywleć w wielkiej liczbie*. N. *ś.* *nasyć* *ś.* *a. namęczyć* *ś.*, *wywlekać*. <Na + Nawywlekać>

Nawywlekanie, a, blm., czynność cz. **Nawywlekać**.

Nawywłaszczać, a, ał kogo = *wywłaszczając jedno po drugim, wywłaszczyć w wielkiej liczbie*. <Na + Wywłaszczać>

Nawywłaszczenie, a, blm., czynność cz. **Nawywłaszczać**.

Nawywłócenie, a, blm., czynność cz. **Nawywłóczyć, nawywlekanie**.

Nawywłóczyć, y, ył i N. ś. p. **Nawywlekać**. <Na + Nawywłóczyć>

Nawywnętrzać się, a *ś.*, **ał** *ś.* *nasyć* *ś.* *a. namęczyć* *ś.*, *wywnętrzać* *ś.* <Na + Wywnętrzać>

Nawywodzenie, a, blm., czynność cz. **Nawywodzić**.

Nawywodzić, i, il kogo, *czego* = *wywodząc jedno po drugim, wywieść w wielkiej liczbie*: N. koni na plac. N. ludzi z błędu. N. *ś.* *nasyć* *ś.* *a. namęczyć* *ś.* *wywodzeniem*. <Na + Wywodzić>

Nawywoływać, uje, ywał kogo = *wywołując jedno po drugim, wywołać w wielkiej liczbie*: N. duchów. N. *ś.* *nasyć* *ś.* *a. namęczyć* *ś.* *wywoływaniem*. <Na + Wywoływać>

Nawywoływanie, a, blm., czynność cz. **Nawywoływać**.

Nawywozić, i, il kogo, *czego* = *wywożąc jedno po drugim a. wywożąc ustawicznie, wywieźć w wielkiej ilości*: N. skazanych na wygnanie. N. towarów za granicę. N. *ś.* *nasyć* *ś.* *a. namęczyć* *ś.* *wywożeniem*. <Na + Wywozić>

Nawywożenie, a, blm., czynność cz. **Nawywozić**.

Nawywracać, a, ał kogo, *czego* = *wywracając jedno po drugim, wywrócić w wielkiej liczbie*: Wiatr nawywracał drzew. <Na + Wywracać>

Nawywracanie, a, blm., czynność cz. **Nawywracać**.
Nawywrot przys. *odwrócić, na lewą stronę*: Włożyć kożuch N., czyli włosiem nazewnątrz. <Na + Wywrot>

Nawywyższać, a, ał kogo = *wywyższając jedno po drugim, wywyższyć w wielkiej liczbie*. N. *ś.* *nasyć* *ś.* *wywyższaniem a. wywyższaniem* *ś.* <Na + Wywyższać>

Nawywyższanie, a, blm., czynność cz. **Nawywyższać**.

Nawyziawać, a, ał *czego* = *wyziawając ustawicznie, wyzionąć w wielkiej ilości*. <Na + Wyziawać>

Nawyziwanie, a, blm., czynność cz. **Nawyziawać**.

Nawyziębiać, a, ał *czego* = *wyziębiając jedno po drugim, wyziębić w wielkiej liczbie*. N. *ś.* *wyziębiając* *ś.* *kolajno, wyziębić* *ś.* *w wielkiej liczbie*. <Na + Wyziębiać>

Nawyziębienie, a, blm., czynność cz. **Nawyziębiać**.

Nawyźlać, a, ał *czego* = *wyźlając jedno po drugim, wyźłocić w wielkiej ilości*. N. *ś.* *nasyć* *ś.* *a. namęczyć* *ś.* *wyźlacaniem*. <Na + Wyźlać>

Nawyźlacanie, a, blm., czynność cz. **Nawyźlać**.

Nawyznaczać, a, ał *czego* = *wyznaczając jedno po drugim, wyznaczyć w wielkiej ilości*. <Na + Wyznaczać>

Nawyznaczenie, a, blm., czynność cz. **Nawyznaczać**.

Nawyzuwać, a, ał kogo = *wyzuwając jedno po drugim, wyzuc w wielkiej liczbie*. N. *ś.* *wyzuwając* *ś.* *kolajno, wyzuc* *ś.* *w wielkiej liczbie*. <Na + Wyzuwać>

Nawyzuwanie, a, blm., czynność cz. **Nawyzuwać**.

Nawyzwalać, a, ał kogo = *wyzwalając jednego po drugim, wyzwolić w wielkiej liczbie*: N. terminatorów. N. *ś.* *1. nasyć* *ś.* *a. natrudzić* *ś.* *wyzwalaniem*. *2. wyzwalać* *ś.* *kolajno, wyzwolić* *ś.* *w wielkiej liczbie*. <Na + Wyzwalać>

Nawyzwalanie, a, blm., czynność cz. **Nawyzwalać**.

Nawyżyskiwać, uje, iwał kogo = *wyżyskując jedno po drugim a. wyżyskując ustawicznie, wyżyskać w wielkiej ilości*. N. *ś.* *nasyć* *ś.* *wyżyskiwaniem*. <Na + Wyżyskiwać>

Nawyżyskiwanie, a, blm., czynność cz. **Nawyżyskiwać**.

Nawyzywać, a, ał kogo = *wyzywając jednego po drugim, wyzwaw w wielkiej liczbie; wyzywając ustawicznie, wyzwaw w wielkiej ilości*. N. *ś.* *1. nasyć* *ś.* *wyzywaniem*. *2. wyzywając* *ś.* *kolajno, wyzwaw* *ś.* *w wielkiej liczbie*. <Na + Wyzywać>

Nawyzywanie, a, blm., czynność cz. **Nawyzywać**.

Nawyżerać się, a *ś.*, **ał** *ś.* *nasyć* *ś.*, *wyżerać*: N. *ś.* po kuchniach pańskich. <Na + Wyżerać>

Nawyżłabiać, a, ał *czego* = *wyżłabiając jedno po drugim, wyżłobić w wielkiej ilości; narobić wyżłabiając*: N. dziur. Strumyki nawyżłabiały sobie łożysk. N. *ś.* *czego* = *nasyć* *ś.* *a. namęczyć* *ś.* *wyżłabianiem* *czego*. <Na + Wyżłabiać>

Nawyżłabianie, a, blm., czynność cz. **Nawyżłabiać**.

+ **Nawyzszy najwyższy**: Wołać będę ku Bogu nawyzszemu. Ps. flor. <Na(j) + Wyższy>

[**Nawyżyczać, a, ał**] *napożyczać*. <Na + Wyżyczać>

[**Nawyżyczenie, a, blm.**] czynność cz. **Nawyżyczać**.

Nawyżymać, a, ał *czego* = *wyżymając jedno po drugim, wyżać w wielkiej ilości*: N. chust. N. *ś.*

czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. wyżymaniem. <Na + Wyżymać>

Nawyżmanie, a, blm., czynność cz. Nawyżymać.

Nawyżynać, a, al wyżyńjąc ustawicznie, wyżyć wiele, nawycinać sierpem: N. zboża. <Na + Wyżynać>

Nawyżynanie, a, blm., czynność cz. Nawyżynać.

Nawyżywać, a, al czego = wyżywając jedno po drugim, wyżyć w wielkiej ilości: N. proszków. N. ś. czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. wyżywaniem czego: N. ś. lekarstw. <Na + Wyżywać>

Nawyżwanie, a, blm., czynność cz. Nawyżywać.

Nawzajem p. Wzajem. <Na + Wzajem>

Nawzbierać, a, al wzbierając ustawicznie a. wzbierając kolejno, wzbierać w wielkiej ilości: Pęcherze, wrzody nawzbierały. <Na + Wzbierać>

Nawzbieranie, a, blm., czynność cz. Nawzbierać.

Nawzbijać się, a ś., al ś. wzbijając ś. kolejno, wzbijać ś. w wielkiej liczbie: Wiele ptastwa, uciekając przed strzałami, nawzbijało ś. w obłoki. <Na + Wzbijać ś.>

Nawzbogacać, a, al kogo, czego = wzbogacając jedno po drugim, wzbogacić w wielkiej liczbie: Przez swą rozrzutność nawzbogacał tylko lichwiarczy. N. ś. wzbogacając ś. kolejno, wzbogacić ś. w wielkiej liczbie: Wielu tam chudeuszów nawzbogacało ś. <Na + Wzbogacać>

Nawzbogacanie, a, blm., czynność cz. Nawzbogacać.

Nawzbraniać się, a ś., al ś. nasycić ś., wzbraniając ś.; nawzdragać ś.: Z początku nawzbraniał ś., ale w końcu przystał. <Na + Wzbraniać>

Nawzbudzać, a, al czego = wzbudzać jedno po drugim, wzbudzić w wielkiej liczbie. <Na + Wzbudzać>

Nawzbudzanie, a, blm., czynność cz. Nawzbudzanie.

Nawzdragać się, a ś., al ś. nasycić ś., wzdragać ś.; nawzbraniać ś.: Nawzdragała ś. najpierw, ale wreszcie wypła. <Na + Wzdragać ś.>

Nawzdrygać się, a ś., al ś. nawstrząsać ś. z obrzydzenia, ze zgrozy: Nawzdrygał ś. na samą myśl tego. <Na + Wzdrygać ś.>

Nawzdychać się, a ś., al ś. nasycić ś. a. nadęczyć ś., wzdychając: Przechadzając ś. po pustych komnatach, nawzdychał ś. i napłakał nieraz do syta. Krasz. <Na + Wzdychać>

Nawzdymać, a, al wzdymając jedno po drugim, wzdąć w wielkiej liczbie: Wiatr nawzdymał wiele żagli. N. ś. wzdymając ś. kolejno, wzdąć ś. w wielkiej liczbie: Bąble nawzdymały ś. <Na + Wzdymać>

Nawzdymanie, a, blm., czynność cz. Nawzdymanie.

Nawziewać, a, al wziewając ustawicznie a. wziewając jedno po drugim, wzionąć w wielkiej ilości, nawdychać: N. w siebie gazów. N. ś. czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. wziewaniem czego. <Na + Wziewać>

Nawziewanie, a, blm., czynność cz. Nawziewanie.

Nawzlatywać, uje, ywał i. wzlatując kolejno, wzlecieć w wielkiej liczbie: Wiele balonów szczęśliwie nawzlatywało, wiele ich jednak doznało nieszcześcia. 2. a. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś., wzlatując. <Na + Wzlatywać>

Nawzlatywanie, a, blm., czynność cz. Nawzlatywać.

Nawzmacniać, a, al wzmacniając jedno po drugim, wzmocnić w wielkiej liczbie; wzmacniając ustawicznie, wzmocnić wielokrotnie: Swoim bohaterstwem nawzmacniał wielu na duchu. N. ś. i. nasycić ś. a. namęczyć ś. wzmacnianiem. 2. wzmacniając ś. kolejno, wzmocnić ś. w wielkiej liczbie: Wielu nawzmacniało ś. kąpielami morskimi. <Na + Wzmacniać>

Nawzmacnianie, a, blm., czynność cz. Nawzmacnianie.

Nawzmagać się, a ś., al ś. wzmagając ś. ustawicznie, wzmóc ś. wielokrotnie; wzmagając ś. kolejno, wzmóc ś. w wielkiej liczbie: Za Kazimierza Wielkiego nawzmagało ś. wiele miast. <Na + Wzmagać>

Nawznak, Wznak przys. równo na grzbiecie, na grzbiecie: Położyć ś. N. Koń wspina ś. i przewraca ś. wraz z jeźdźcem N. Sienk. <Na + Wznak>

Nawznawiać, a, al czego = wznawiając jedno po drugim, wznówić w wielkiej liczbie: N. dawnych praw. <Na + Wznawiać>

Nawznawianie, a, blm., czynność cz. Nawznawianie.

Nawzniecać, a, al czego = wzniecając jedno po drugim, wzniecić w wielkiej liczbie: Nieprzyjaciel nawzniecał pożarów. N. ś. czego = nasycić ś. wzniecaniem czego. <Na + Wzniecąć>

Nawzniecanie, a, blm., czynność cz. Nawzniecanie.

Nawznosić, i, il wznosząc jedno po drugim, wznieść w wielkiej liczbie: Ród to był szczerze pobożny, katolicyzmowi oddany, kościołów i klasztorów nawznosił coniemiarą. Rol. N. ś. i. czego = nasycić ś. a. natrudzić ś. wznoszeniem czego. 2. wznosząc ś. kolejno, wznieść ś. w wielkiej liczbie: Nawznosiło ś. wtedy mnóstwo miast. <Na + Wznosić>

Nawznoszenie, a, blm., czynność cz. Nawznoszenie.

Nawzrastać, a, al wzrastając kolejno, wzrosnąć w wielkiej liczbie: Nawzrastało wiele długów. <Na + Wzrastać>

Nawzrastanie, a, blm., czynność cz. Nawzrastanie.

Nawzruszać, a, al czego = wzruszając jedno po drugim, wzruszyć w wielkiej liczbie: Nawzruszał wielu swoją wymową. N. ś. wzruszając ś. kolejno, wzruszyć ś. w wielkiej liczbie. <Na + Wzruszać>

Nawzruszanie, a, blm., czynność cz. Nawzruszanie.

Nawzuwać, a, al wzuwając kolejno, wzuć w wielkiej liczbie: Wielu nawzuwało obuwie, inni poszli boso. N. ś. czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. wzuwaniem. <Na + Wzuwać>

Nawzuwanie, a, blm., czynność cz. Nawzuwanie.

Nawzywać, a, al kogo, czego = wzywając jedno po drugim, wzwąć w wielkiej liczbie: Nawzywał wielu świadków. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. wzywaniem: Nawzywał ś. pomocy, ale daremnie! <Na + Wzywać>

Nawzywanie, a, blm., czynność cz. Nawzywanie.

Nawzerać się, a ś., al ś. wżerając ś. kolejno, wżerć ś. w wielkiej liczbie: Robactwo nawzerało ś. w drzewo. <Na + Wzerać>

Nazabarwiać, a, al czego = zabarwiając jedno po drugim, zabarwić w wielkiej liczbie: N. płynów. N. ś. zabarwiając ś. kolejno, zabarwić ś. w wielkiej liczbie. <Na + Zabarwiać>

Nazabarwanie, a, btm., czynność cz. Nazabarwiać.

Nazabezpieczać, a, ał czego = zabezpieczając jedno po drugim, zabezpieczyć w wielkiej liczbie: Wielu ze swoich robotników nazabezpieczał od nieszczęśliwych wypadków. **N. ś.** zabezpieczając ś. kolejno, zabezpieczyć ś. w wielkiej liczbie: Wielu nauczonych doświadczeniem, nazabezpieczało ś. na przyszłość. <Na + Zabezpieczać>

Nazabezpieczanie, a, btm., czynność cz. Nazabezpieczać.

Nazabiegać, a, ał, N. ś. zabiegając, nasycić ś. a. namęczyć ś.: Napracował ś., nazabiegał za życia, a po śmierci nie został dzieciom. <Na + Zabiegać>

Nazabiałać, a, ał czego = zabielać jedno po drugim, zabielać w wielkiej liczbie: Wiele malowideł ściennych nazabiałał. **N. ś.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zabieleniem czego. <Na + Zabiałać>

Nazabielanie, a, btm., czynność cz. Nazabiałać.

Nazabierać, a, ał kogo, czego = zabierając jedno po drugim, zabrać w wielkiej liczbie: Wiele ofiar nazabierała cholera. **N. ś.** kogo, czego = nasycić ś. zabieraniem kogo, czego. <Na + Zabierać>

Nazabieranie, a, btm., czynność cz. Nazabierać.

Nazabijać, a, ał kogo, czego = zabijając jedno po drugim, zabić w wielkiej liczbie: Nazabijano tyle ludzi, że dzień ten mógłby zwać ś. dniem zwycięstwa obłączonych. Sienk. **N.** dziur deskami. **N. ś. l.** kogo, czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zabijaniem kogo, czego. **2.** zabijając ś. kolejno, zabić ś. w wielkiej liczbie: Wielu, lecąc z wysokości, nazabijało ś. <Na + Zabijać>

Nazabijanie, a, btm., czynność cz. Nazabijać.

Nazabraniać, a, ał czego = zabraniając jednego po drugim, zabronić w wielkiej liczbie: **N.** wielu rzeczy. <Na + Zabraniać>

Nazabranianie, a, btm., czynność cz. Nazabraniać.

Nazabudowywać, uje, ywał czego = zabudowując jedno po drugim, zabudować w wielkiej liczbie: **N.** wiele placów. <Na + Zabudowywać>

Nazabudowywanie, a, btm., czynność cz. Nazabudowywać.

Nazachęcać, a, ał kogo = zachęcając jednego po drugim, zachęcić w wielkiej liczbie: Nazachęcał wielu do tego przedsięwzięcia. **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. zachęcaniem: Com ś. go naprosił, nazachęcał, nie pomógł! <Na + Zachęcać>

Nazachęcanie, a, btm., czynność cz. Nazachęcać.

Nazachodzenie, a, btm., czynność cz. Nazachodzić.

Nazachodzić, i, ił zachodząc kolejno, zejść w wielkiej liczbie: Wiele sufitów nazachodziło plamami. <Na + Zachodzić>

Nazachwalać, a, ał kogo, czego = zachwalając jedno po drugim, zachwalić w wielkiej liczbie; zachwalając ustawicznie, zachwalić wielokrotnie: Co go nazachwalał, napolecał, a to, jak ś. okazało, niepoń. **N. ś.** kogo, czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zachwalaniem kogo, czego. <Na + Zachwalać>

Nazachwalanie, a, btm., czynność cz. Nazachwalać.

Nazachwaszczać, a, ał czego = zachwaszczając jedno po drugim, zachwaszczyć w wielkiej liczbie: Przez swoje niedbalstwo nazachwaszczał wiele zagonów. <Na + Zachwaszczać>

Nazachwaszczenie, a, btm., czynność cz. Nazachwaszczać.

Nazachwycać, a, ał zachwycając jedno po drugim, zachwycić w wielkiej liczbie: Swoją pięknocią nazachwycała wielu godowników. **N. ś. l.** zachwycając ś. kolejno, zachwyć ś. w wielkiej liczbie. **2.** nasycić ś., zachwycając ś.: Nie mógł ś. dosyć **N.** nad tym utworem. <Na + Zachwycać>

Nazachwykanie, a, btm., czynność cz. Nazachwycać.

Nazaciągać, a, ał zaciągając jedno po drugim, zaciągnąć w wielkiej liczbie: Jak mu ś. wróciła fortuna, nazaciągał chłopotstwa bardzo wiele. Bardz. Nazaciągał był długów u klasztorów. **Pas. N. ś. l.** zaciągając ś. kolejno, zaciągnąć ś. wielokrotnie a. zaciągnąć ś. w wielkiej liczbie: Nazaciągało ś. wielu ochotników do wojska. **2.** nasycić ś. a. namęczyć ś. zaciąganiem: **N. ś.** papierosem. <Na + Zaciągać>

Nazaciąganie, a, btm., czynność cz. Nazaciągać.

Nazaciekać, a, ał zaciekając kolejno, zaciec w wielkiej ilości: Nazaciekało przez daeh w różnych miejscach. Nazaciekało wody do izby. <Na + Zaciekać>

Nazaciekanie, a, btm., czynność cz. Nazaciekać.

Nazacieniać, a, ał czego = zacieniając jedno po drugim, zacienić w wielkiej liczbie: Nazacieniał wiele drózek drzewami. <Na + Zacieniać>

Nzacienianie, a, btm., czynność cz. Nazacieniać.

Nazacierać, a, ał zacierając jedno po drugim, zatrzeć w wielkiej liczbie: **N.** plam. **N. ś. l.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zacieraniem. **2.** zacierając ś. kolejno, zatrzeć ś. w wielkiej liczbie: Wiele liter nazacierado ś. w tym napisie. <Na + Zacierać>

Nzacieranie, a, btm., czynność cz. Nazacierać.

Nazacieśniać, a, ał zacieśniając jedno po drugim, zacieśnić w wielkiej liczbie: **N.** staników. **N. ś. l.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zacieśnianiem. **2.** zacieśniając ś. kolejno, zacieśnić ś. w wielkiej liczbie: Wiele otworów przez zamulenie nazacieśniało ś. <Na + Zacieśniać>

Nzacieśnianie, a, btm., czynność cz. Nazacieśniać.

Nazacinać, a, ał czego = zacinając jedno po drugim, zaciąć w wielkiej liczbie; zacinając raz po raz, zaciąć w wielu miejscach: Znacząc ślad, nazacinał wiele drzew po drodze. **N. ś.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zacinianiem. <Na + Zacinać>

Nzacinanie, a, btm., czynność cz. Nazacinać.

Nazaciosywać, uje, ywał zaciosując jedno po drugim, zaciosać w wielkiej liczbie: **N.** kolów. **N. ś.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zaciosowaniem. <Na + Zaciosywać>

Nzaciosywanie, a, btm., czynność cz. Nazaciosywać.

Nzaciskać, a, ał zaciskając ustawicznie, zacisnąć w wielkiej liczbie: Wielu dziś rannych opatrzył, napuszczał krwi, nazaciskał żył. **N. ś.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zaciskaniem czego. <Na + Zaciskać>

Nzaciskanie, a, btm., czynność cz. Nzaciskać.

Nazaczepiać, a, ał kogo, czego = zaczepiając jedno po drugim, zaczepić w wielkiej liczbie: Narobił głupstw, nazaczepiał kobiet. **N. ś. l.** kogo, czego = nasycić ś. zaczepianiem kogo, czego. **2.** zaczepiając ś. kolejno, zaczepić ś. w wielkiej liczbie: Wielu ze spadających nazaczepiało ś. na szczęście o krzaki. <Na + Zaczepiać>

Nazaczeplanie, a, bfm., czynność cz. **Nazaczeplać**.

Nazaczynać, a, ał *zaczynając jedno po drugim, pozaczynać w wielkiej ilości*: Wiele robót nazaczynał i poszedł sobie. **N. ś.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. *zaczynaniem czego*: Com ś. nazaczynał, w żaden jednak sposób dojść do końca nie mogłem. <Na + Zaczynać>

Nazaczynanie, a, bfm., czynność cz. **Nazaczynać**.

Nazaczyniać, a, ał *zaczyniając jedno po drugim, zaczynać w wielkiej liczbie*: Nazaczyniały ciasta w dzieżach. **N. ś.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. *zaczynianiem czego*. <Na + Zaczyniać>

Nazaczynianie, a, bfm., czynność cz. **Nazaczyniać**.

Nazad przys. 1. a. [**Nazadź, Azad**] *w to samo miejsce; napowrót, z powrotem*: Wrócić kogo **N. N!** (=wracać!). Isé **N.** Doszedł krat cmentarza i od nich wraca ś. **N.** Kraszył ś. **N.** Odebrać, oddać co komu **N.** Wziąć eo **N.** 2. *znowu, powtórnie, z powrotem, napowrót*: Zbójcy odstąpili Twardowskiego, rzucili ś. **N.** w zarośla, a on, korzystając z niespodzianego ratunku, spiesznie zaczął uciekać. Krasz. Położył ś. **N.** spać. 3. †**N.** *w tyle, na końcu*: Przeciwno woli Bożej rozumy nasze zostaną **N.** Górń. Wyprawił ś. prędko, nie czekając tych, którzy **N.** byli. Biel. **M.** Ludzie naprzód i **N.** idący wołali hosanna. Skar. 4. †**N.** *w tyl*: **N.** ś. cofnąć. Troc. <Na + Zad>

Nazadawać, aje, awał *zadając jedno po drugim, zadać w wielkiej liczbie*: Najokrutniejszych mi mąk nazadawawszy, wolno nie wypuścić. **P.** Koch. <Na + Zadawać>

Nazadawanie, a, bfm., czynność cz. **Nazadawać**.

Nazadeptywać, uje, ywał *zadeptyując jedno po drugim, zadeptać w wielkiej liczbie*: **N.** robaków. **N. ś.** czego = namęczyć ś. a. nasycić ś. *zadeptywaniem*: Com ś. tego plugastwa nazadeptywała, a jednak wyplenić go nie mogłam! <Na + Zadeptywać>

Nazadeptywanie, a, bfm., czynność cz. **Nazadeptywać**.

Nazadłużać się, a ś., ał ś. *zadłużając ś. kolejno, zadłużyć ś. w wielkiej liczbie*: Zbytując, nazadłużyło ś. wielu. <Na + Zadłużać>

Nazadzierać, a, ał czego = *zadzierając jedno po drugim a. zadzierając raz po raz, zdrzeć w wielkiej liczbie*: Wielu, powpadawszy w rów, nazadzierało nóg. Nazadzierał z ludźmi. <Na + Zadzierać>

Nazadzieranie, a, bfm., czynność cz. **Nazadzierać**.

[**Nazadź**] p. **Nazad**: Chce **N.** isé do domu.

Nazagajać, a, ał *zagajając jedno po drugim, zagać w wielkiej liczbie*: **N.** pól. Nazagajał w swoim życiu wiele posiadzeń. <Na + Zagajać>

Nazagajanie, a, bfm., czynność cz. **Nazagajać**.

Nazaganiać, a, ał kogo, czego = *zaganiając jedno po drugim, zagnać w wielkiej liczbie*: **N.** bydła do obory. **N.** dzieci do książki. **N. ś.** kogo, czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. *zaganianiem kogo, czego*. <Na + Zaganiać>

Nazaganianie, a, bfm., czynność cz. **Nazaganiać**.

Nazagarniać, a, ał *zagarbiając jedno po drugim, zagarnąć w wielkiej ilości*: Nazagarniał majątków. **N. ś.** czego = nasycić ś. a. natrudzić ś. *zagarbianiem czego*. <Na + Zagarniać>

Nazagarnianie, a, bfm., czynność cz. **Nazagarniać**.

Nazagasać, a, ał czego = *zagaszając jedno po drugim, zagasić w wielkiej liczbie*: **N.** lamp. **N. ś.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. *zagaszaniem czego*. <Na + Zagasać>

Nazagaszanie, a, bfm., czynność cz. **Nazagasać**.

Nazaginać, a, ał czego = *zaginając jedno po drugim, zagiąć w wielkiej liczbie*: **N.** brzegów u kart. **N. ś. 1.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. *zaginaaniem*. 2. *zaginając ś. kolejno, zagiąć ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zaginać>

Nazaginianie, a, bfm., czynność cz. **Nazaginać**.

Nazagładać, a, ał, **N. ś.** *zagładając ustawicznie, zwrzeć wielokrotnie*: Wiele on w czasie jej choroby nazagładał do niej! <Na + Zagładać>

Nazagładanie, a, bfm., czynność cz. **Nazagładać**.

Nazagładzać, a, ał *zagładzając jedno po drugim, zagładzić w wielkiej liczbie*: **N.** nierówności. **N. ś. 1.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. *zagładzaniem czego*. 2. *zagładzając ś. kolejno, zagładzić ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zagładzać>

Nazagładzanie, a, bfm., czynność cz. **Nazagładzać**.

Nazagłuszać, a, ał *zagłuszając jedno po drugim, zagłuszyć w wielkiej liczbie*: Huk dział nazagłuszał wiele krzyków i jęków. <Na + Zagłuszać>

Nazagłuszanie, a, bfm., czynność cz. **Nazagłuszać**.

Nazagniać, a, ał *zagniatając jedno po drugim, zagnieść w wielkiej liczbie*: Nazagniała sporo brył kitu. **N. ś.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. *zagniataniem*. <Na + Zagniać>

Nazagniatanie, a, bfm., czynność cz. **Nazagniać**.

Nazagnieźdzać się, a ś., ał ś. *zagnieźdzając ś. ustawicznie, zagnieździć ś. wielokrotnie*: W naszym lesie nazagnieźdżało ś. wiele sów. <Na + Zagnieźdzać ś.>

Nazagrabiać, a, ał czego = *zagrabiając jedno po drugim, zagrabieć w wielkiej liczbie*: **N.** cudzych majątków. **N. ś.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. *zagrabianiem czego*. <Na + Zagrabiać>

Nazagrabianie, a, bfm., czynność cz. **Nazagrabiać**.

Nazagradzać, a, ał czego = *zagrządzając jedno po drugim, zagrozić w wielkiej liczbie; nastawiać zagród*: **N.** dróg. **N. ś.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. *zagrządzaniem czego*. <Na + Zagrządzać>

Nazagradzanie, a, bfm., czynność cz. **Nazagradzać**.

Nazagrażać, a, ał *zagrażając ustawicznie, zagrozić wielokrotnie*: Nazagrażał szkodnikom karami. <Na + Zagrażać>

Nazagrażanie, a, bfm., czynność cz. **Nazagrażać**.

Nazagryzać, a, ał czego = *zagryzając jedno po drugim, zagryźć w wielkiej liczbie*: Wilk nazagryzał wiele owiec. **N. ś. 1.** czego = nasycić ś. *zagryzaniem*. 2. *zagryzając ś. kolejno, zagryźć ś. w wielkiej liczbie*: W tej walce nazagryzało ś. wiele wilków. <Na + Zagryzać>

Nazagryzanie, a, bfm., czynność cz. **Nazagryzać**.

Nazagrzebywać, uje, ywał czego = *zagrzebyjąc jedno po drugim, zagrzebać w wielkiej liczbie*: Nazagrzebywał kartofli w popiele. **N. ś. 1.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. *zagrzebywaniem czego*. 2. *zagrzebyjąc ś. kolejno, zagrzebać ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zagrzebywać>

Nazagrzebywanie, a, blm., czynność cz. **Nazagrzebywać**.

Nazagwałdzać, a, ał *zagwałdzać* jedno po drugim, *zagwałdzić* w wielkiej liczbie: N. dział. N. głów. N. ś. *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *zagwałdżaniem*: Nazagwałdzał ś. wrogowi armat coniemiarą! <Na+Zagwałdzać>

Nazagwałdżanie, a, blm., czynność cz. **Nazagwałdżać**.

Nazahaczać, a, ał *zahaczać* jedno po drugim, *zahaczyć* w wielkiej liczbie: Jubiler nazahaczał na prątku wiele dewizek w oknie. N. ś. I. czego = *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *zahaczaniem*. 2. *zahaczając* ś. kolejno, *zahaczyć* ś. w wielkiej liczbie: Nazahaczało ś. wielu w tej sprawie. <Na+Zahaczać>

Nazahaczanie, a, blm., czynność cz. **Nazahaczać**.

Nazajeżdżać, a, ał *zajeżdżać* kolejno, *zajeżdżać* w wielkiej liczbie: Nazajeżdżało wiele karet przed chatę ospuiałego kmiotka. <Na+Zajeżdżać>

Nazajeżdżanie, a, blm., czynność cz. **Nazajeżdżać**.

Nazajmować, uje, ował *zajmując* jedno po drugim, *zająć* w wielkiej liczbie: Komornik nazajmował mu wiele cennych rzeczy. N. była w szkodzi. <Na+Zajmować>

Nazajmowanie, a, blm., czynność cz. **Nazajmować**.

Nazajutrz przys. I. a. [N. dzień] *dnia następnego*, *na drugi dzień*: N. po ślubie odjechali. W niedzielę będę u krewnych, a N. wyjadę. N. zrana. Troc. X N. wesela. Troc (= N. po weselu). N. dzień była już Krzysia spokojniejsza. Sienk. 2. † N. p. **Nazajutrze**: Gdy było N., zawarł ś. legat z królem. Biel. M. <Na+Za+Jutro>

X **Nazajutrze**, a, blm., † **Nazajutrz** *dzień jutrzejszy*, *dzień następny*. Włód.

X **Nazajutrzny** przym. od **Nazajutrze**, *do dnia następnego ściągający* ś. Włód.

Nazakazywać, uje, ywał *zakazując* jednego po drugim, *zakazać* wielu rzeczy: Nazakazywała dzieciom wielu nieprzystojnych rozrywek. N. ś. czego = *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *zakazywaniem*: Daremnie ś. nazakazywał: nie usłuchano go. <Na+Zakazywać>

Nazakazywanie, a, blm., czynność cz. **Nazakazywać**.

Nazakażać, a, ał *zakazując* jedno po drugim, *zakazić* w wielkiej liczbie: Nieogłędny chirurg nazakażał narzędziem swoim wielu operowanych. N. ś. *zakazując* ś. kolejno, *zakazić* ś. w wielkiej liczbie: Od nieczystego lancetu chirurga nazakażało ś. wielu chorych. <Na+Zakażać>

Nazakażanie, a, blm., czynność cz. **Nazakażać**. **Nazaklejać**, a, ał *zaklejając* jedno po drugim, *zakleić* w wielkiej liczbie, *nazalepiać*. N. ś. I. czego = *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *zaklejaniem* czego. 2. *zaklejając* ś. kolejno, *zakleić* ś. w wielkiej liczbie. <Na+Zaklejać>

Nazaklejanie, a, blm., czynność cz. **Nazaklejać**.

Nazaklinać, a, ał *zaklinając* ustawicznie, *zakląć* wielokrotnie: Com go nablągał, nazaklinał — wszystko daremnie! N. ś. I. *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *zaklinaniem*. 2. *zaklinając* ś. *ustawicznie*, *zakląć* ś. wielokrotnie, *naprzysięgać* ś.: Nasumitował ś., nazaklinał ś., że to nie on był tego przyczyną. <Na+Zaklinać>

Nazaklinanie, a, blm., czynność cz. **Nazaklinać**.

Nazakładać, a, ał *zakładając* jedno po drugim, *złożyć* w wielkiej liczbie: Władystaw kościółw

nazakładał. Biel. M. N. ś. I. czego = *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *zakładaniem* a. *zakładaniem* ś. 2. *zakładając* ś. kolejno, *złożyć* ś. w wielkiej liczbie; *narobić* między sobą zakładów o co: Na wyścigach wczorajszych nazakładało ś. wiele osób o to, że jego koń będzie zwycięzcą. <Na+Zakładać>

Nazakładanie, a, blm., czynność cz. **Nazakładać**.

Nazakłócać, a, ał *zakłócając* jedno po drugim, *zakłócić* w wielkiej liczbie: Wieleż on szczęście domowych nazakłócał! <Na+Zakłócać>

Nazakłócanie, a, blm., czynność cz. **Nazakłócać**.

Nazakłówać, a, ał *zakłówać* jedno po drugim, *zakłóć* w wielkiej liczbie: N. prosił. N. ś. I. czego = *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *zakłówaniem*. 2. *zakłówając* ś. kolejno, *zakłóć* ś. w wielkiej liczbie: W tej walce nazakłówało ś. wielu nacierających na siebie. <Na+Zakłówać>

Nazakłówanie, a, blm., czynność cz. **Nazakłówać**.

Nazakopywać, uje, ywał *zakopując* jedno po drugim, *zakopać* w wielkiej liczbie: Pies, najedzony już, nazakopywał sobie resztek jedzenia w rozmaitych miejscach pola. N. ś. czego = *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *zakopywaniem*: Grabarz nazakopuje ś. wielu nieboszczyków, zanim jego samego zakopią. <Na+Zakopywać>

Nazakopywanie, a, blm., czynność cz. **Nazakopywać**.

Nazakorzeniać, a, ał czego = *zakorzeniając* jedno po drugim, *zakorzenieć* w wielkiej liczbie: Swoim złym przykładem i nieumiejętnym obejściem nazakorzeniał wiele wad w swym wychowańcu. N. ś. *zakorzeniając* ś. kolejno, *zakorzenieć* ś. w wielkiej liczbie. <Na+Zakorzeniać>

Nazakorzeniać, a, blm., czynność cz. **Nazakorzeniać**.

Nazakradać się, a ś., ał ś. *zakradając* ś. kolejno, *zakraść* ś. w wielkiej liczbie: Wskutek złego zrozumienia oryginału nazakradało ś. do przekładu wiele pomyłek. <Na+Zakradać>

Nazakreślać, a, ał *zakreślając* jedno po drugim, *zakreślić* w wielkiej liczbie: N. łuków. N. ś. czego = *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *zakreślaniem*. <Na+Zakreślać>

Nazakreślanie, a, blm., czynność cz. **Nazakreślać**.

Nazakręcać, a, ał *zakręcając* jedno po drugim, *zakręcić* w wielkiej liczbie: Nazakręcawszy papilotów, poczęła ś. ubierać. N. ś. I. czego = *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *zakręcaniem*. 2. *zakręcając* ś. kolejno, *zakręcić* ś. w wielkiej liczbie. <Na+Zakręcać>

Nazakręcanie, a, blm., czynność cz. **Nazakręcać**.

Nazakrwawiać, a, ał *zakrwawiając* jedno po drugim, *zakrwawić* w wielkiej liczbie: Wieleż ty, nędzniku, serc nazakrwawiał! N. ś. *zakrwawiając* ś. kolejno, *zakrwawić* ś. w wielkiej liczbie. <Na+Zakrwawiać>

Nazakrwawianie, a, blm., czynność cz. **Nazakrwawiać**.

Nazakrywać, a, ał *zakrywając* jedno po drugim, *zakryć* w wielkiej liczbie: Wiele z przedmiotów nazakrywał przed okiem ciekawych. N. ś. I. czego = *nasycić* ś. a. *namęczyć* ś. *zakrywaniem* a. *zakrywaniem* ś.: Co ś. nawstydziła, nazakrywała oczu, zanim wypłta! 2. *zakrywając* ś. kolejno, *zakryć* ś. w wielkiej liczbie. <Na+Zakrywać>

Nazakrywanie, a, bfm., czynność cz. Nazakrywać.

Nazakrzewiać, a, ał czego = zakrzewiając jedno po drugim, zakrzewić w wielkiej liczbie: Nazakrzewiał wiele klombów w swym ogrodzie. <Na + Zakrzewiać>

Nazakrzewianie, a, bfm., czynność cz. Nazakrzewiać.

Nazakrzywiać, a, ał czego = zakrzywiając jedno po drugim, zakrzywić w wielkiej liczbie. **N. ś. 1.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zakrzywianiem. **2.** zakrzywiając ś. kolejno, zakrzywić ś. w wielkiej liczbie. <Na + Zakrzywiać>

Nazakrzywianie, a, bfm., czynność cz. Nazakrzywiać.

Nazakupować, uje, ował, Nazakupywać czego = zakupując jedno po drugim, zakupić w wielkiej liczbie: **N.** towarów, zapasów żywności. <Na + Zakupować>

Nazakupowanie, a, bfm., czynność cz. Nazakupować.

Nazakupywać, uje, ywał p. Nazakupować.
Nazakupywanie, a, bfm., czynność cz. Nazakupywać.

Nazakuwać, a, uwał zakuwając jedno po drugim, zakuć w wielkiej liczbie: **N.** jeńców w kajdany. **N. ś.** kogo, czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zakuwaniem kogo, czego. <Na + Zakuwać>

Nazakuwanie, a, bfm., czynność cz. Nazakuwać.

Nazalaływać, uje, ywał zalałując kolejno, zalecić w wielkiej liczbie: Wiele zgłodniałego ptastwa nazalaływało aż tutaj. <Na + Zalaływać>

Nazalaływanie, a, bfm., czynność cz. Nazalaływać.

Nazalecać, a, ał kogo, czego = zalecając jedno po drugim, zalecić w wielkiej liczbie: Nazalecał im wielu kandydatów. **N. ś. 1.** kogo, czego = nasycić ś. a. natrudzić ś. zalecaniem a. zalecaniem ś.: Dosyć ś. jej nazalecał. **2.** zalecając ś. kolejno, wielką liczbę zalecających ś. utworzyć. <Na + Zalecać>

Nazalecanie, a, bfm., czynność cz. Nazalecać.

Nazalegać, a, ał zalegając kolejno, zalec w wielkiej liczbie: Wielu obywateli z powodu nieurodzaju nazalegało w podatkach. <Na + Zalegać>

Nazaleganie, a, bfm., czynność cz. Nazalegać.

Nazalepiać, a, ał zalepiając jedno po drugim, zalepić w wielkiej liczbie; nazaklejać: **N.** dziur, szyb. **N. ś. 1.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zalepianiem czego. **2.** zalepiając ś. kolejno, zalepić ś. w wielkiej liczbie: Wiele otworów nazalepiało ś. <Na + Zalepiać>

Nazalepianie, a, bfm., czynność cz. Nazalepiać.

Nazalewać, a, ał zalewając jedno po drugim, zalać w wielkiej liczbie: Powódź nazalewała mnóstwo piwnie. **N.** dziur cyną. **N. ś. 1.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zalewaniem czego. **2.** zalewając ś. kolejno, zalać ś. w wielkiej liczbie. <Na + Zalewać>

Nazalewanie, a, bfm., czynność cz. Nazalewać.

Nazalegać się, a ś., ał ś. zalegając ś. stopniowo, zalać ś. w wielkiej ilości: Nazalegało ś. mnóstwo robaetwa. <Na + Zalegać>

Nazaliczać, a, ał zaliczając jedno po drugim, zaliczyć w wielkiej liczbie: Nazaliczano wielu młodych ludzi do szeregów. <Na + Zaliczać>

Nazaliczanie, a, bfm., czynność cz. Nazaliczać.

Nazaludniać, a, ał zaludniając jedno po drugim, zaludnić w wielkiej liczbie: Wiele pustych miejsc nazaludniał. **N. ś.** zaludniając ś. kolejno, zaludnić ś. w wielkiej liczbie. <Na + Zaludniać>

Nazaludnianie, a, bfm., czynność cz. Nazaludniać.

Nazałamywać, uje, ywał czego **1.** zalamując jedno po drugim, zalamać w wielkiej liczbie: **N.** kart w książce. **2.** p. niż. **N. ś. 1.** a. Nazałamywać czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zalamowaniem czego: Napłakała ś., nazałamywała ręk. **2.** zalamując ś. kolejno, zalamać ś. w wielkiej liczbie: Mnóstwo mostów, schodów nazałamywało ś. <Na + Zalałamywać>

Nazałamywanie, a, bfm., czynność cz. Nazałamywać.

Nazałatwiać, a, ał zalałtwiając jedno po drugim, zalałtwić w wielkiej liczbie: **N.** wiele sprawunków, spraw. **N.** wielu interesantów. **N. ś.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zalałtwianiem czego a. zalałtwianiem ś. <Na + Zalałtwiać>

Nazałatwianie, a, bfm., czynność cz. Nazałatwiać.

Nazałączać, a, ał zalałczając jedno po drugim, zalałczyć w wielkiej liczbie: Do akt nazałączał wiele listów, ilustrujących sprawę. <Na + Zalałączać>

Nazałączanie, a, bfm., czynność cz. Nazałączać.

Nazamarzać, a, ał (Nazamar-zać) zamarzać kolejno, zamarznąć w wielkiej liczbie: Nazamarzało stawów, rynien coniemiarą. <Na + Zamarzać>

Nazamarzanie, a, bfm. (Nazamar-zanie) czynność cz. Nazamarzać.

Nazamawiać, a, ał zamawiając jedno po drugim, zamówić w wielkiej liczbie: **N.** powozów, miejsce w teatrze. **N. ś. 1.** czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zamawianiem. **2.** zamawiając ś. kolejno, zamówić ś. w wielkiej liczbie: Na tę zabawę nazamawiało ś. pod rozmaitemi pozorami wielu obcych. <Na + Zamawiać>

Nazamawianie, a, bfm., czynność cz. Nazamawiać.

Nazamazywać, uje, ywał zamazyując jedno po drugim, zamazać w wielkiej liczbie: Pisząc nieważnie, nazamazywał wiele liter. **N. ś. 1.** nasycić ś. a. namęczyć ś. zamazywaniem. **2.** zamazyując ś. kolejno, zamazać ś. w wielkiej liczbie: Wiele liter w tych napisach nazamazywało ś. <Na + Zamazywać>

Nazamazywanie, a, bfm., czynność cz. Nazamazywać.

Nazamiatać, a, ał zamiatając jedno po drugim, zamieść w wielkiej liczbie: **N.** śmieci, pokojów. **N. ś.** nasycić ś. a. namęczyć ś. zamiataniem. <Na + Zamiatać>

Nazamiatanie, a, bfm., czynność cz. Nazamiatać.

Nazamieniać, a, ał zamieniając jedno po drugim, zamienić w wielkiej liczbie: **N.** parasoli, lasek. **N. ś.** zamieniając ś. kolejno, zamienić ś. w wielkiej liczbie: Wielu bohaterów bajek nazamieniało ś. w zwierzęta. <Na + Zamieniać>

Nazamienianie, a, bfm., czynność cz. Nazamieniać.

Nazamierać, a, ał zamierając kolejno, zamrzeć w wielkiej liczbie: Z powodu wczesnej jesieni nazamierało już wiele roślin. <Na + Zamierać>

Nazamieranie, a, bfm., czynność cz. Nazamierać.

Nazamieszczać, a, ał zamieszczając jedno po drugim, zamieścić w wielkiej liczbie: Z powodu swej zguby nazamieszczał ogłoszeń po gazetach. <Na + Zamieszczać>

Nazamieszczenie, a, blm., czynność cz. Nazamieszczać.

Nazamrażać, a, ał zamrażając jedno po drugim, zamrozić w wielkiej liczbie: N. ryb. <Na + Zamrażać>

Nazamrażanie, a, blm., czynność cz. Nazamrażać.

Nazamydlać, a, ał zamydlając jedno po drugim, zamydlić w wielkiej liczbie: N. naiwnym oczu. <Na + Zamydlać>

Nazamydlenie, a, blm., czynność cz. Nazamydlać.

Nazamykać, a, ał zamykając jedno po drugim, zamknąć w wielkiej liczbie: N. drzwi, zamków. N. szkół, klasztorów. N. s. 1. czego = nasycić s. a. natrudzić s. zamykaniem. 2. zamykając s. kolejno, zamknąć s. w wielkiej liczbie. <Na + Zamykać>

Nazamykanie, a, blm., czynność cz. Nazamykać.

Nazaniedbywać, uje, ywał zaniedbując jedno po drugim, zaniedbać w wielkiej liczbie: Przez swoją lekkomyślność nazaniedbywał wiele obowiązków. N. s. zaniedbując s. kolejno, zaniedbać s. w wielkiej liczbie. <Na + Zaniedbywać>

Nazaniedbywanie, a, blm., czynność cz. Nazaniedbywać.

Nazanikać, a, ał zanikając kolejno, zaniknąć w wielkiej liczbie: Przez chciwość nazanikało w ludziach wiele szlachetnych instynktów. <Na + Zanikać>

Nazanikanie, a, blm., czynność cz. Nazanikać.

Nazanosić, i, il zanosząc jedno po drugim, zanieść w wielkiej liczbie: Kruk nakradł błyskotek i nazanosił je do kryjóWKi. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. zanoszeniem a. zanoszeniem s.: N. s. od płaczu. <Na + Zanosić>

Nazanoszenie, a, blm., czynność cz. Nazanosić.

Nazanurzać, a, ał i. zanurzając jedno po drugim, zanurzyć w wielkiej liczbie: N. tyk w wodzie. 2. a. N. s. kogo, czego = nasycić s. a. namęczyć s. zanurzaniem a. zanurzaniem s.: Com s. go nazanurzał w wodzie! N. s. 1. p. wyż. 2. zanurzając s. kolejno, zanurzyć s. w wielkiej liczbie. <Na + Zanurzać>

Nazanurzanie, a, blm., czynność cz. Nazanurzać.

Nazaopatrywać, uje, ywał zaopatrując jedno po drugim, zaopatrzyć w wielkiej ilości: Dunin zbudował wiele kościołów i nazaopatrywał je w fundusze. N. s. zaopatrując s. kolejno, zaopatrzyć s. w wielkiej liczbie: N. s. w podróż. <Na + Zaopatrywać>

Nazaopatrywanie, a, blm., czynność cz. Nazaopatrywać.

Nazaorywać, uje, ywał zaorywując jedno po drugim, zaorać w wielkiej liczbie: Wiele bródz, jako już niepotrzebnych, nazaorywał. <Na + Zaorywać>

Nazaorywanie, a, blm., czynność cz. Nazaorywać.

Nazaostrzać, a, ał zaostrażając jedno po drugim, zaostrzyć w wielkiej liczbie: N. pik. <Na + Zaostrażać>

Nzaostrzanie, a, blm., czynność cz. Nazaostrzać.

Nazapadać, a, ał zapadając kolejno, zapasć w wielkiej liczbie: Wiele osób nazapadało na tę chorobę. N. s. zapadając s. kolejno, zapasć s. w wielkiej liczbie: W czasie trzęsienia ziemi nazapadało s. wiele domów. <Na + Zapadać>

Nzapadanie, a, blm., czynność cz. Nazapadać.

Nzapakowywać, uje, ywał czego = zapakowując jedno po drugim, zapakować w wielkiej liczbie: Dla większego bezpieczeństwa nzapakowywał wiele rzeczy oddzielnie. <Na + Zapakowywać>

Nzapakowywanie, a, blm., czynność cz. Nzapakowywać.

Nzapalać, a, ał zapalając jedno po drugim, zapalić w wielkiej liczbie: Na przyjęcie dostojnego gościa nzapalano ognisk. N. s. 1. czego = nasycić s. a. namęczyć s. zapalaniem. 2. zapalając s. kolejno, zapalić s. w wielkiej liczbie: Od małoznaczącej napozór iskry, nzapalało s. wiele strzech. <Na + Zapalać>

Nzapalanie, a, blm., czynność cz. Nzapalać.

Nzaparzać, a, ał zaparząc jedno po drugim, zaparzyć w wielkiej liczbie: N. ziółek dla każdego z chorych oddzielnie. N. s. czego = nasycić s. a. namęczyć s. zaparzeniem czego. <Na + Zaparzać>

Nzaparzanie, a, blm., czynność cz. Nzaparzać.

Nzapelniać, a, ał zapelniając jedno po drugim, zapelnić w wielkiej liczbie: Już mnóstwo cel więziennych nzapelniano aresztowanymi. N. s. zapelniając s. kolejno, zapelnić s. w wielkiej liczbie. <Na + Zapelniać>

Nzapelnianie, a, blm., czynność cz. Nzapelniać.

Nzapewniać, a, ał i. czego = zapewniając jedno po drugim, zapewnić w wielkiej liczbie: Nzapewniał wielu ubogim przytułek. 2. kogo = zapewniając ustawicznie, zapewnić wielokrotnie: Odjeżdżając, nzapewniał mię o swojej przyjaźni stokrotnie. <Na + Zapewniać>

Nzapewnianie, a, blm., czynność cz. Nzapewniać.

Nzapędzać, a, ał zapędzając jedno po drugim, zapędzić w wielkiej liczbie, nazaragniać: Nzapędzał wielu waleśających s. próżniaków do roboty. N. s. 1. nasycić s. a. natrudzić s. zapędzaniem: Com s. go nzapędzała do książki — wszystko napróżno! 2. zapędzając s. kolejno, zapędzić s. w wielkiej liczbie. <Na + Zapędzać>

Nzapędzanie, a, blm., czynność cz. Nzapędzać.

Nzapiekać, a, ał i. czego = zapiekając jedno po drugim, zapieć w wielkiej liczbie, nazaragniać: Nzapiekadzał wielu waleśających s. próżniaków do roboty. N. s. 1. nasycić s. a. natrudzić s. zapiekaniem: Com s. go nzapiekadzał do książki — wszystko napróżno! 2. zapiekając s. kolejno, zapieć s. w wielkiej liczbie. <Na + Zapiekać>

Nzapiekanie, a, blm., czynność cz. Nzapiekać.

Nzapierać, a, ał czego i. zapierając jedno po drugim, zaprzec w wielkiej liczbie: Co ta przekupka nzapierała kupującym pieniądze! 2. zapierając jedno po drugim, zaprać w wielkiej liczbie: Wiele plam nzapierała, resztę zostawiła. N. s. nasycić s. a. namęczyć s. zapieraniem a. zapieraniem s.: Nzapierałszy s., przyznał s. w końcu. N. s. plam. <Na + Zapierać>

Nzapieranie, a, blm., czynność cz. Nzapierać.

Nzapinać, a, ał i. czego = zapinając jedno po drugim, zapiąć w wielkiej liczbie: N. guzików. 2.

kogo, co a. **N. ś.** kogo, czego = *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zapinaniem a. zapinaniem ś.*: Com ś. nazapinał (a. com sobie ubrania nazapinał) — zawsze mi wiatr suknie rozrzucił. <Na + Zapinać>

Nazapinanie, a, btm., czynność cz. **Nazapinać**.

Nazapisywać, uje, ywał *zapisując jedno po drugim, zapisać w wielkiej liczbie*: Nazapisywał sobie wiele pięknych myśli z tej mowy. **N. ś.** 1. czego = *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zapisywaniem czego*. 2. *zapisując ś. kolejno, zapisać ś. w wielkiej liczbie*: Dużo kandydatów nazapisywało ś. tego roku na wydział lekarski. <Na + Zapisywać>

Nazapisywanie, a, btm., czynność cz. **Nazapisywać**.

Nazaplatać, a, ał czego = *zaplatając jedno po drugim, zapleść w wielkiej liczbie*: Nazaplatał koniowi warkoczyków na grzywie. **N. ś.** *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zaplataniem czego*. <Na + Zaplatać>

Nazaplatanie, a, btm., czynność cz. **Nazaplatać**.

Nazaplątywać, uje, ywał czego = *zaplątując jedno po drugim, zaplątać w wielkiej liczbie*: N. nici. **N. ś.** *zaplątując ś. kolejno, zaplątać ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zaplątywać>

Nazaplątywanie, a, btm., czynność cz. **Nazaplątywać**.

Nazapobiegać, a, ał czemu = *zapobiegając jednemu po drugim, zapobiec wielkiej liczbie czego*: N. wielu niebezpieczeństwom. <Na + Zapobiegać>

Nazapobieganie, a, btm., czynność cz. **Nazapobiegać**.

Nazapoczynąć, a, ał czego = *zapoczynając jedno po drugim, zapocząć w wielkiej liczbie*: Niepotrzebnie nazapoczywał tyle bochenków: dużo chleba szezerstwieje. **N. ś.** czego = *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zapoczynaniem czego*. <Na + Zapoczynąć>

Nazapoczynanie, a, btm., czynność cz. **Nazapoczynąć**.

Nazapodziewać, a, ał czego = *zapodziewając jedno po drugim, zapodziać w wielkiej liczbie*: Tyle książek gdzieś nazapodziewał, że teraz niepodobna nazad skompletować zbioru. **N. ś.** *zapodziewając ś. kolejno, zapodziać ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zapodziewać>

Nazapodziewanie, a, btm., czynność cz. **Nazapodziewać**.

Nazapominać, a, ał czego = *zapominając jednego po drugim, zapomnieć w wielkiej liczbie*: Nazapominał wiele dat i nazwisk z historii. <Na + Zapominać>

Nazapominanie, a, btm., czynność cz. **Nazapominąć**.

Nazapowiadać, a, ał czego = *zapowiadając jedno po drugim, zapowiedzieć w wielkiej liczbie*: Nazapowiadał wizyt u wielu znajomych. **N. ś.** *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zapowiadaniem*. <Na + Zapowiadać>

Nazapowiadanie, a, btm., czynność cz. **Nazapowiadąć**.

Nazapoznawać, aje, awał *zapoznając kolejno, zapoznać w wielkiej liczbie*: Nazapoznawał mię z wielu dawnymi swojimi kolegami. **N. ś.** *zapoznając ś. kolejno, zapoznać ś. w wielkiej liczbie*: W stolicy nazapoznawał ś. z wielu wybitnymi osobistościami. <Na + Zapoznawać>

Nazapoznawanie, a, btm., czynność cz. **Nazapoznawać**.

Nazapozyskiwać, a, ał *zapozyskując jednego po drugim, zapozyskać w wielkiej liczbie*: Nazapozyskiwał

wielu ze swych dłużników. **N. ś.** 1. *zapozyskując ś. kolejno, zapozyskać ś. w wielkiej liczbie*. 2. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zapozyskaniem kogo*. <Na + Zapozyskiwać>

Nazapozyskiwanie, a, btm., czynność cz. **Nazapozyskiwać**.

Nazapozyczycić, a, ał czego = *zapozyczając jedno po drugim, zapozyczyć w wielkiej liczbie*: Do swojej kompilacji nazapozyczycić wiadomości z błędnych źródeł. **N. ś.** *zapozyczając ś. kolejno, zapozyczyć ś. w wielkiej liczbie*: Nazapozyczycić ś. u lichwiarzy, byle ś. tylko pokazać. <Na + Zapozyczycić>

Nazapozyczanie, a, btm., czynność cz. **Nazapozyczycić**.

Nazapraszać, a, ał *zapraszając jednego po drugim, zaprosić w wielkiej liczbie*: Nazapraszał wielu znajomych. **N. ś.** *zapraszając ś. kolejno, zaprosić ś. w wielkiej liczbie*: Nazapraszało ś. na wesole wielu nieproszonych gości. <Na + Zapraszać>

Nazapraszanie, a, btm., czynność cz. **Nazapraszać**.

Nazaprawiać, a, ał *zapravając jedno po drugim, zaprawić w wielkiej ilości*: Nazaprawiał na święta rozmaitych wódek. <Na + Zaprawiać>

Nazaprawianie, a, btm., czynność cz. **Nazaprawiać**.

Nazaprowadzać, a, ał *zaprowadzając jedno po drugim, zaprowadzić w wielkiej liczbie*: Nowy dziedzie nazaprowadzał w majątku wiele zmian. <Na + Zaprowadzać>

Nazaprowadzanie, a, btm., czynność cz. **Nazaprowadzać**.

Nazaprzedać, aje, awał *zaprzędając jedno po drugim, zaprzedać w wielkiej liczbie*: Nazaprzedał wielu w niewole. <Na + Zaprzedać>

Nazaprzędawanie, a, btm., czynność cz. **Nazaprzedać**.

Nazaprzęgać, a, ał czego = *zaprzęgając jedno po drugim, zaprzęgać w wielkiej liczbie*: N. koni. **N. ś.** 1. czego = *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zaprzęgnięciem*. 2. *zaprzęgając ś. kolejno, zaprzęgać ś. w wielkiej liczbie*: N. ś. do roboty. <Na + Zaprzęgać>

Nazaprzęganie, a, btm., czynność cz. **Nazaprzęgać**.

Nazapuszczać, a, ał czego = *zapuszczając jedno po drugim, zapuścić w wielkiej liczbie*: Nazapuszczali wiele sieci, ale nic nie znaleźli. <Na + Zapuszczać>

Nazapuszczanie, a, btm., czynność cz. **Nazapuszczać**.

Nazapychać, a, ał czego = *zapychając jedno po drugim, zapchać w wielkiej liczbie*: Funduszem tym wiele wprawdzie dziur nazapychał, zupełnie jednak z długów nie wyszedł. **N. ś.** 1. czego = *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zapychaniem*. 2. *zapychając ś. kolejno, zapchać ś. w wielkiej liczbie*: Wiele otworów w durszlaku nazapychało ś. <Na + Zapychać>

Nazapychanie, a, btm., czynność cz. **Nazapychać**.

Nazapytywać, uje, ywał *zapytując jednego po drugim, zapytać wielu*. **N. ś.** *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zapytywaniem*. <Na + Zapytywać>

Nazapytywanie, a, btm., czynność cz. **Nazapytywać**.

Nazarabiać, a, ał czego = *zarabiając jedno po drugim a. zarabiając ustawicznie, zarobić w wielkiej liczbie*: Wiele przy tej dostawie nazarabiali. **N. ś.** *nasyćć ś. zarabiając*. <Na + Zarabiać>

Nazarabianie, a, btm., czynność cz. **Nazara-biać**.

[**Nazaranie**, a, Im. a] *przestrzeń pola, na wscho-dzie względem innych leżąca*. <Na + Zaranie>

Nazarastać, a, ał *zarastając kolejno, zarosnąć w wielkiej liczbie; zarastając tu i owdzie, zarosnąć w wielu miejscach*: Wiele skib nazarastało chwastem. <Na + Zarastać>

Nazarastanie, a, btm., czynność cz. **Nazaras-tać**.

Nazarażać, a, ał *zarażając jedno po drugim, zarażać w wielkiej liczbie*: Pies, zanim został za-bity, nazarażał wielu wścieklistą. **N. ś.** zaraża-jąc ś. kolejno, zarażać ś. w wielkiej liczbie. <Na + Zarażać>

Nazarażanie, a, btm., czynność cz. **Nazarażać**.

Nazareat, u, btm. *rodzaj słubu w starym zakonie, polegający szczeg. na wstrzymywaniu ś. od moc-nych napojów i noszeniu długich włosów*. <P. 2. Nazarejczyk>

1. Nazarejczyk, a, Im. cy **1. a. Nazareńczyk**, **Nazaren**, × **Nazareń** *nazwa, którą dawali Chry-stusowi, oraz jego wyznawcom i zwolennikom prze-ciwnicy jego w pierwszych początkach chrześcijań-stwa*. **2.** nazwa dawana przez Turków chrześcija-nom. <Od nazwy miasta Hb. Nazaret>

2. Nazarejczyk, a, Im. cy, † **Nazareusz**, † **Na-zareus**, † **Nazyr** (u Izraelitów) *człowiek szczegól-nym sposobem Bogu oddany i poświęcony (nie pi-jący, nie strzygący ś. i t. d.)*: Samson był naza-rejczykiem. <Hb. nazar>

Nazarejka, i, Im. i forma ż. od **1. Nazarejczyk**; **Nazaretka**.

Nazarejski, **Nazareński** *chrześcijański*.

Nazarejstwo, a, btm. *życie właściwe nazarejczy-kom*.

Nazaren, a, Im. owie **p. 1. Nazarejczyk**: Naza-renów tylko jeszcze nie widać. Krasin.

× **Nazareń**, a, Im. owie **p. 1. Nazarejczyk**. **Sł. wil.**

Nazareńczyk, a, Im. cy **1. p. 1. Nazarejczyk**. **2.** *malarz obrazów treści biblijnej*: Historyczne ma-larstwo w Berlinie zamarło z Kaulbachem i z epi-gonami nazareńczyków. Górs. K. M.

Nazareński 1. p. Nazarejski. **2.** *Szkola naza-reńska = szkoła malarzy nazareńczyków*: Pełno jeszcze było takich błędnych kopji szkoły naza-reńskiej. Górs. K. M.

Nazaretka, i, Im. i **p. Nazarejka**: Tę naza-retkę za okropne czary, zakopiem w stosie kamieni. Mick.

† **Nazareus**, a, Im. owie **p. 2. Nazarejczyk**: Ogolony będzie N. przede drzwiami przybytku przymierza z włosów poświęcenia swego. Wuj.

† **Nazareusz**, a, Im. e **p. 2. Nazarejczyk**: Że-lazo nigdy nie powstało na głowie mojej, bom jest N., to jest poświęcony Bogu z żywota matki mojej. Wuj.

Nazaręczać, a, ał **1.** *zaręczając raz wraz, za-ręczyć wielokrotnie*: Nazaręczał mi tysiąc razy, że na tym nie stracę. **2.** *zaręczając jedno po dru-gim, zaręczyć w wielkiej liczbie*: Nazaręczał par, nakojarzył małżeństw. **N. ś.** zaręczając ś. kolej-no, zaręczyć ś. w wielkiej liczbie. <Na + Zarę-czać>

Nazaręczanie, a, btm., czynność cz. **Nazarę-czać**.

Nazarybiać, a, ał *zarybiając jedno po drugim, zarybić w wielkiej liczbie*: N. stawów. <Na + Zarybiać>

Nazarybianie, a, btm., czynność cz. **Nazarybiać**.

Nazarywać, a, ał *zarywając jedno po drugim, zarwać w wielkiej liczbie*: Oszust ten nazarywał wielu biedaków. <Na + Zarywać>

Nazarywanie, a, btm., czynność cz. **Nazarywać**.

Nazarządzać się, a **ś.**, ał **ś.** *nasycić ś. a. namęczyć ś. zarządzaniem*. <Na + Zarządzać>

Nazarzekać się, a **ś.**, ał **ś.** *zarzekając ś. usta-wicznie, zarzec ś. wielokrotnie*: Co ś. nazarzekał małżeństwa, a jednak w końcu ś. ożenił! <Na + Zarzekać ś.>

Nazarzucać, a, ał *zarzucając jedno za drugim, zarzucić w wielkiej liczbie*: Nazarzucano mu wiele czynów niemoralnych. <Na + Zarzucać>

Nazarzucanie, a, btm., czynność cz. **Nazarzu-cać**.

Nazarynać, a, ał *zarzynając jedno po drugim, zarznąć w wielkiej liczbie*: N. wołów. **N. ś.** **1.** *na-sycić ś. a. namęczyć ś. zarzynaniem*. **2.** *zarzyna-jąc ś. kolejno, zarznąć ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zarzynać>

Nazarzynanie, a, btm., czynność cz. **Nazarzy-nać**.

Nazasadzać, a, ał *zasadzając jedno po drugim, zasadzić w wielkiej liczbie*: N. drzewek około do-mu. **N. ś.** *czego = namęczyć ś. a. nasycić ś. zasa-dzaniem czego*. <Na + Zasadzać>

Nazasadzanie, a, btm., czynność cz. **Nazasa-dzać**.

Nazasiedlać, a, ał *zasiedlając jedno po drugim, zasiedlić w wielkiej liczbie*: Nazasiedlał wiele pustkowi. <Na + Zasiedlać>

Nazasiedlanie, a, btm., czynność cz. **Nazasie-dlać**.

Nazasiewać, a, ał *zasiewając jedno po drugim, zasiać w wielkiej liczbie*: N. więcej zbóż, niż w ro-ku przeszłym. N. wiele pól. **N. ś.** *nasycić ś. a. namęczyć ś. zasiewaniem*. <Na + Zasiewać>

Nazasiewanie, a, btm., czynność cz. **Nazasie-wać**.

Nazasklepiać, a, ał *zasklepiając jedno po dru-gim, zasklepić w wielkiej liczbie*: N. piwnie. <Na + Zasklepiać>

Nazasklepianie, a, btm., czynność cz. **Naza-sklepiać**.

Nazasłaniać, a, ał *czego = zasłaniając jedno po drugim, zasłonić w wielkiej liczbie*. **N. ś.** **1.** *na-sycić ś. a. namęczyć ś. zasłanianiem a. zasłanianiem ś.* **2.** *zasłaniając ś. kolejno, zasłonić ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zasłaniać>

Nazasłanianie, a, btm., czynność cz. **Nazasła-niać**.

Nazasługiwać się, uje **ś.**, iwał **ś.** *komu = zasu-gując ś. ustawicznie, zasłużyć ś. wielokrotnie*. <Na + Zasługiwać>

Nazasmradzać, a, ał *zasmradzając jedno po dru-gim, zasmrodzić w wielkiej liczbie*: Nazasmradzał wiele kątów. <Na + Zasmradzać>

Nazasmradzanie, a, btm., czynność cz. **Naza-smradzać**.

Nazasmucać, a, ał **1.** *zasmucując jedno po dru-gim, zasmucić wielu*. **2.** *zasmucując ustawicznie, wielokrotnie zasmucić*: Niepoprawny chłopeze, ty-le razy nazasmuciałeś już rodziców! <Na + Zasmucać>

Nazasmucanie, a, btm., czynność cz. **Nazasmu-cać**.

Nazasnuwać, a, ał *zasnuwając jedno po drugim, zasnąć w wielkiej liczbie*: Wiele kątów w tej ru-derze nazasnuwały pająki. <Na + Zasnuwać>

Nazasnuwanie, a, bfm., czynność cz. Nazasnuwać.

Nazaspakajać, a, ał zaspakajając jedno po drugim, zaspokoić w wielkiej liczbie: Nazaspakajał wiele jego potrzeb. N. wielu wierzycieli. <Na + Zaspakajać >

Nazaspakajanie, a, bfm., czynność cz. Nazaspakajać.

Nazastanawiać się, a ś., ał ś. nałamać sobie głowy, zastanawiając ś.: Com ja ś. nieraz nazastanawiał, a mimo to pojąć tego nie mogę! <Na + Zastanawiać >

Nazastawiać, a, ał zastawiając jedno po drugim, zastawić w wielkiej liczbie: N. rzeczy w lombardzie. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. zastawianiem a. zastawianiem ś. <Na + Zastawiać >

Nazastawianie, a, bfm., czynność cz. Nazastawiać.

Nazastępować, uje, ował często zastępując, zastąpić wielokrotnie: Zbój ten już wiele razy nazastępował ludziom drogę. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. zastępowaniem: Com ś. tego próżniaka nazastępował! <Na + Zastępować >

Nazastępowanie, a, bfm., czynność cz. Nazastępować.

Nazastrugiwać, uje, iwał zastrugując jedno po drugim, zastrugać w wielkiej liczbie: N. kołków. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. zastrugiwaniem. <Na + Zastrugiwać >

Nazastrugiwanie, a, bfm., czynność cz. Nazastrugiwać.

Nazastrzegać, a, ał zastrzegając jedno po drugim, zastrzec w wielkiej liczbie: Nazastrzegał sobie wiele korzystnych punktów w kontrakcie. <Na + Zastrzegać >

Nazastrzeganie, a, bfm., czynność cz. Nazastrzegać.

Nazastrzykiwać, uje, iwał czego = zastrzykując jedno po drugim, zastrzykiwać w wielkiej liczbie; zastrzykiwać ustawicznie, zastrzykiwać w wielkiej ilości: Nazastrzykiwał cierpiącemu morfiny. <Na + Zastrzykiwać >

Nazastrzykiwanie, a, bfm., czynność cz. Nazastrzykiwać.

Nazastygać, a, ał zastygając kolejno, zastygnąć w wielkiej liczbie: Wiele odlewów już nazastygało. <Na + Zastygać >

Nazastyganie, a, bfm., czynność cz. Nazastygać.

Nazasuszać, a, ał zasuszając jedno po drugim, zasuszyć w wielkiej liczbie: N. kwiatów, owoców. <Na + Zasuszać >

Nazasuszanie, a, bfm., czynność cz. Nazasuszać.

Nazasuwać, a, ał zasuwając jedno po drugim, zasunąć w wielkiej liczbie: N. firanek, drzwi. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. zasuwaniem. <Na + Zasuwąć >

Nazasuwanie, a, bfm., czynność cz. Nazasuwać.

Nazasychać, a, ał zasychając kolejno, zaschnąć w wielkiej liczbie. <Na + Zasychać >

Nazasychanie, a, bfm., czynność cz. Nazasychać.

Nazasyłać, a, ał zasyłając jedno po drugim, zasląć w wielkiej liczbie: N. komu ukłonów. <Na + Zasyłać >

Nazasyłanie, a, bfm., czynność cz. Nazasyłać.

Nazasy피아ć, a, ał 1. zasypiając kolejno, zasnąć w wielkiej liczbie. 2. zasypiając jedno po drugim, zaspać w wielkiej liczbie: Nazasypiał wiele spraw. <Na + Zasypiać >

Nazasywanie, a, bfm., czynność cz. Nazasywiać.

Nazasypywać, uje, ywał zasypując jedno po drugim, zasypać w wielkiej liczbie: N. dolów po drogach. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. zasypywaniem. <Na + Zasypywać >

Nazasypywanie, a, bfm., czynność cz. Nazasypywać.

Nazaszczepiać, a, ał czego = zaszczepiając jedno po drugim, zaszczepić w wielkiej liczbie. <Na + Zaszczepiać >

Nazaszczepianie, a, bfm., czynność cz. Nazaszczepiać.

Nazaszycić, a, ał czego = zaszycić jedno po drugim, zaszycić w wielkiej liczbie: N. ran. Pieniędzy mi matka nazaszyciała w odzież. Szym. A. <Na + Zaszycić >

Nazaszycanie, a, bfm., czynność cz. Nazaszycić.

Nazaścielać, a, ał zaścielając jedno po drugim, zaścielać w wielkiej liczbie: Nazaścielał wiele przejeżdżając trupami. <Na + Zastelelać >

Nazaścielanie, a, bfm., czynność cz. Nazaścielać.

Nazaślepiać, a, ał zaślepiając jednego po drugim, zaślepić w wielkiej liczbie: Miłość wielu nazaślepiła. <Na + Zastelepiać >

Nazaślepienie, a, bfm., czynność cz. Nazaślepiać.

Nazaślubiać, a, ał zaślubiając jedno po drugim, zaślubić w wielkiej liczbie: Oszust ten, udając wciąż kawalera, nazaślubiał wiele naiwnych dziewcząt. <Na + Zaślubiać >

Nazaślubianie, a, bfm., czynność cz. Nazaślubiać.

Nazataczać, a, ał zataczając jedno po drugim, zataczyć w wielkiej liczbie: Nazataczano wiele dział na wały. N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. zataczaniem. <Na + Zataczać >

Nazataczanie, a, bfm., czynność cz. Nazataczać.

Nazatapiać, a, ał zatapiając jedno po drugim, zatopić w wielkiej liczbie: Nazatapiano wiele łożdi nieprzyjacielskich. <Na + Zatapiać >

Nazatapianie, a, bfm., czynność cz. Nazatapiać.

Nazatruwać, a, ał zatruwając jedno po drugim, zatruć w wielkiej liczbie; zatruwając ustawicznie, zatruć wielokrotnie: Wieleś ty mi swoim niegodziwym postępowaniem chwil nazatruwał! N. ś. zatruwając ś. kolejno, zatruć ś. w wielkiej liczbie: Jedząc grzyby, wielu ś. nazatruwało. <Na + Zatrzuwać >

Nazatruwanie, a, bfm., czynność cz. Nazatruwać.

Nazatrzymywać, uje, ywał zatrzymując jedno po drugim, zatrzymać w wielkiej liczbie: Z powodu trudnego przejazdu nazatrzymywano wiele wozów. N. ś. zatrzymując ś. kolejno, zatrzymać ś. w wielkiej liczbie. <Na + Zatrzymywać >

Nazatrzymywanie, a, bfm., czynność cz. Nazatrzymywać.

Nazatwierdzać, a, ał zatwierdzając jedno po drugim, zatwierdzić w wielkiej liczbie: N. planów. <Na + Zatwierdzać >

Nazatwierdzanie, a, bfm., czynność cz. Nazatwierdzać.

Nazatykać, a, ał zatykając jedno po drugim, zatkać w wielkiej liczbie: N. dziur. N. ś. zatykając ś. kolejno, zatkać ś. w wielkiej liczbie. <Na + Zatykać >

Nazatykanie, a, bfm., czynność cz. Nazatykać.

Nazawadzać, a, ał *zawadzając jedno po drugim, zawadzić w wielkiej liczbie; zawadzając ustawicznie, zawadzić wielokrotnie*: Pędząc, nazawadzał o słupy przydrożne. **N. ś.** *zawadzając ś. kolejno, zawadzić ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zawadzać>

Nazawadzanie, a, btm., czynność cz. **Nazawadzacz.**

Nazawalać, a, ał *zawalając jedno po drugim, zawalić w wielkiej liczbie*: Nazawalano wiele przejść kamieniami i kłocami, ażeby utrudnić nieprzyjacielowi przystęp. **N. ś.** *zawalając ś. kolejno, zawalić ś. w wielkiej liczbie*: W czasie trzęsienia ziemi nazawalało ś. wiele budynków. <Na + Zawalać>

Nazawalanie, a, btm., czynność cz. **Nazawalać.**
Nazawiadamić, a, ał *zawiadamiając jednego po drugim, zawiadomić w wielkiej liczbie*: Nazawiadamił wielu przyjaciół o swoim wypadku. <Na + Zawiadamiać>

Nazawiadamianie, a, btm., czynność cz. **Nazawiadamiacz.**

Nazawiazywać, uje, ywał *zawiażując jedno po drugim, zawiązać w wielkiej liczbie*: N. stosunków, znajomości. **N. ś.** *zawiażując ś. kolejno, zawiązać ś. w wielkiej liczbie*: Nazawiazywało ś. wiele kółek, stowarzyszeń, spółek. <Na + Zawiażywać>

Nazawiażywanie, a, btm., czynność cz. **Nazawiażywać.**

Nazawierać, a, ał *zawierając jedno po drugim, zawrzeć w wielkiej liczbie*: N. stosunków, znajomości. <Na + Zawierać>

Nazawieranie, a, btm., czynność cz. **Nazawieracz.**

Nazawieszać, a, ał *zawieszając jedno po drugim, zawiesić w wielkiej liczbie*: N. obrazów na ścianie. <Na + Zawieszać>

Nazawieszanie, a, btm., czynność cz. **Nazawieszacz.**

Nazawijać, a, ał *zawijając jedno po drugim, zawinąć w wielkiej liczbie*: N. pieprzu w tutki. **N. ś.** *zawijając ś. kolejno, zawinąć ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zawijać>

Nazawijanie, a, btm., czynność cz. **Nazawijać.**

Nazawlekać, a, ał *czego = zawlekając jedno po drugim, zawlec w wielkiej ilości*. <Na + Zawlekać>

Nazawlekanie, a, btm., czynność cz. **Nazawlekać.**

Nazawodzenie, a, btm., czynność cz. **Nazawodzić.**

Nazawodzić, i, il **I.** [N.] *nazaprowadzać*. **Sł. wil.** 2. kogo = *narobić komu zawodu*. **Sł. wil.** **N. ś. I.** *zawodzić ś. często, zawiesić ś. wielokrotnie*. **Sł. wil.** 2. † **N. ś.** *nasilić ś., naborykać ś., napasować ś., namocować ś.*: Wiatry, darmo ś. nazawodziwszy nieba dojsz świebodniejszego, ziemię ciągłą rozdeły. **Zebr.** <Na + Zawodzić>

Nazawozić, i, il *czego = zawozić jedno po drugim, zawieźć w wielkiej liczbie*. **N. ś.** *nasycić ś. a. namęczyć ś. zawożeniem*. <Na + Zawozić>

Nazawożenie, a, btm., czynność cz. **Nazawozić.**

Nazawracać, a, ał *zawracając jedno po drugim, zawrócić w wielkiej liczbie*: O! com ja głów nazawracała! **Krasz.** <Na + Zawracać>

Nazawracanie, a, btm., czynność cz. **Nazawracać.**

Nazawstydząć, a, ał *zawstydzając jednego po drugim, wielu zawstydzić*. <Na + Zawstydząć>

Nazawstydzanie, a, btm., czynność cz. **Nazawstydzacz.**

Nazazdrościć, i, il *komu = nasycić ś., zazdrościć*. <Na + Zazdrościć>

Nazaziębiać, a, ał *zaziębiając jedno po drugim, zaziębić w wielkiej liczbie*: Ponieważ w szkole skąpiono na opał, nazaziębiano dzieci. **N. ś.** *zaziębiając ś. kolejno, zaziębić ś. w wielkiej liczbie*: W czasie jesieni nazaziębiało ś. wiele ludzi. <Na + Zaziębiać>

Nazaziębianie, a, btm., czynność cz. **Nazaziębiać.**

Nazaznaczać, a, ał *czego = zaznaczając jedno po drugim, zaznaczyć w wielkiej liczbie*. <Na + Zaznaczać>

Nazaznaczanie, a, btm., czynność cz. **Nazaznaczać.**

Nazazęgnywać, a, ał *zazęgnywując jedno po drugim, zazęgnąć w wielkiej liczbie*: N. nieszczęść. <Na + Zazęgnywać>

Nazazęgnywanie, a, btm., czynność cz. **Nazazęgnywać.**

Nazazywać, a, ał, N. ś. *zazywając jedno po drugim, zazyć w wielkiej liczbie; zazywając ustawicznie, zazyć w wielkiej ilości; nasycić ś. zazywaniem*: N. lekarstw. Różnych nazazywawszy do prześlągania kanclerza instancji, zdesperowałem o przeproszeniu jego. **Rzew.** (= *nażywawszy*). Dobrze ś. nad tym namęczyła i nawzdychała i nazazywała tabaczki. **Krasz.** <Na + Zazywać>

Nazazywanie, a, btm., czynność cz. **Nazazywać.**

Nazbaczać, a, ał *zbacząc ustawicznie, zboczyć wielokrotnie*: Pociemku nazbaczał wielokrotnie z drogi. <Na + Zbaczać>

Nazbaczanie, a, btm., czynność cz. **Nazbaczać.**

Nazbawiać, a, ał *zbawiając jedno po drugim, zbawić w wielkiej liczbie*. <Na + Zbawiać>

Nazbawianie, a, btm., czynność cz. **Nazbawiać.**
[**Nazberezić, i, il**] *nabroić*: Nazbereziłś dziestjszej noey. <Na + Zberezić>

[**Nazbereżenie, a, btm.**] czynność cz. **Nazberezić.**

Nazbiegać się, a, ał *ś. zbiegając ś. kolejno, zbiec ś. w wielkiej liczbie*: Jakoż ś. mnóstwo matek nazbiegało. **Słow.** <Na + Zbiegać>

× **Nazbieracz, a, lm. e ten, który nazbiera.** **L.**

Nazbierać, a, ał *zbierając jedno po drugim, zbierając ustawicznie, zebrać w wielkiej ilości*: Kruk, nazbierawszy piórek innych ptaków, nawtykał ich między swe. **Jabl.** Nazbierał sobie córeczek i synów. **Niem.** N. jagód, grzybów, kwiatów. **N.** pieniędzy, nowin, plotek. **N. ś.** *zbierając ś. kolejno, zebrać ś. w wielkiej ilości; uzbierać ś.*: Kiedyć weźmie ode mnie pieniądź, od drugiego pieniądź, nazbiera-ć mu ś. Sekl. <Na + Zbierać>

Nazbieranie, a, btm., czynność cz. **Nazbierać.**

Nazbijać, a, ał *zbijając jedno po drugim, zbić w wielkiej liczbie*: N. traw. Zbijał grosz do grosza i całą beczułkę tyńfów nazbijał. **Kaczk. N. ś.** *nasycić ś. a. namęczyć ś. zbijaniem*: N. ś. bruków. **Turezyn,** gdy tak po ukrainach waszych do woli ś. nazbija, naostatek na gardle osiędzie waszym. **Jan.** <Na + Zbijać>

Nazbijanie, a, btm., czynność cz. **Nazbijać.**

Nazbliżać, a, ał *zblizując jedno po drugim, zbliznąć w wielkiej liczbie*. **N. ś.** *zblizując ś. kolejno, zbliznąć ś. w wielkiej liczbie*: Nazbliżało ś. do niego różnych podejrzanych osobistości, i dalejże go tumanić. <Na + Zbliżać>

Nazbliżanie, a, btm., czynność cz. **Nazbliżać.**

Nazhyt przys. *zbytnio, zbytecznie, do zbytku, do przesady, nadto, za nadto, za wiele a. za bardzo*: Szezęśliwy, kto między tym dwojgiem: „N. i bardzo mało” śrzodek należyty zachowuje. Min. Jest to aż N. jasne, że... Jednemu N., a drugiemu nie. Prz. N. co chwalił. Troc. Nigdy u nas nie dosyć, chyba kiedy N.: N. sług, N. potraw, N. koni i psów. Opal. Równie niebezpiecznie być N. przedkim, jako i N. opieszalym. L. Kto N. ciągnie, prędko zerwać musi. Fred. M. Dosyć aż N. tego. Groch. Twarzy wówczas nie dostrzegł, N. rychło znikła. Mick. N. ognia Stwórea wlał w nasze istoty. Mick. <Na + Zbyt>

Nazbytkować się, uje ś., ował ś. nasycić ś. a. namęczyć ś., zbytkując; nadokazywać ś., nafiłgłować, naswawolić ś.: Dziecko, nazbytkowawszy ś., zasnęło. <Na + Zbytkować>

[Nazdać, a, ał, nied. Nazdawać] *ponadawać*. <Na + Zdać>

[Nazdanie, a, bfm.] czynność cz. **Nazdać.**

[Nazdawać, je, wał] *1. zdając jedno po drugim, zdać w wielkiej liczbie*: N. egzaminów, relacji. **2. nied. p. Nazdać. 3. dok. zwymyślać, zelżyć kogo.**

[Nazdawanie, a, bfm.] czynność cz. **Nazdawać.**

[Nazdejmać, a, ał i N. ś.] *p. Nazdejmować*: Niechże ś. capecków nazdejniają. <Na + Zdejmać>

[Nazdejmanie, a, bfm.] czynność cz. **Nazdejmać.**

Nazdejmować, uje, ował, [Nazdejmać] *zdejmując jedno po drugim, zdjąć w wielkiej liczbie*: N. naczyn z półki. **N. ś., [Nazdejmać ś.]** *czego = nasycić ś. a. namęczyć ś. zdejmowaniem.* <Na + Zdejmować>

Nazdejmowanie, a, bfm., czynność cz. **Nazdejmować.**

[Nazdepić, i, il] *nadeptać.* <Na + *Zdepić, od Deptać>

[Nazdepienie, a, bfm.] czynność cz. **Nazdepić, nadeptanie.**

Nazdłubywać, uje, ywał *zdłubując jedno po drugim, zdłubać w wielkiej liczbie*: N. strupów. <Na + Zdłubywać>

Nazdłubywanie, a, bfm., czynność cz. **Nazdłubywać.**

† Nazdłuż przys. *na długo*: Długo łaskawe niebo cierpi niezbożności, lecz potężnie i N. potym karze złości. Jag. <Na + Zdłuż>

Nazdmuchiwać, uje, iwał *czego = zdmuchując wielokrotnie, zdmuchnąć w wielkiej ilości*: N. skąd sady. **N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. zdmuchywaniem**: N. ś. pyłu. <Na + Zdmuchiwać>

Nazdmuchiwanie, a, bfm., czynność cz. **Nazdmuchiwać.**

Nazdobywać, a, ał *zdobываяc jedno po drugim, zdobyć w wielkiej ilości*: Nazdobywał państw i miast możnych wiele. P. Koch. Przen.: Nazdobywał skądciś pioniędzy. <Na + Zdobywać>

Nazdobywanie, a, bfm., czynność cz. **Nazdobywać.**

Nazdradzać, a, ał *zbradzając jedno po drugim, zdradzić w wielkiej liczbie*: N. tajemnie. Nazdradzał wiele kobiet. <Na + Zdradzać>

Nazdradzanie, a, bfm., czynność cz. **Nazdradzać.**

Nazdrapywać, uje, ywał *zdrapując jedno po drugim, zdrapać w wielkiej liczbie*: N. krost. <Na + Zdrapywać>

Nazdrapywanie, a, bfm., czynność cz. **Nazdrapywać.**

† Nazdrzyk, a, lm. i bot. roś. łomikamień (saxifraga). <p. Nostrzyk>

Nazdumiewać się, a ś., ał ś. zdumiewając ś., nasycić ś.: Co ś. nadziwił, co ś. nazdumiewał nad tym dziwnym wydarzeniem! <Na + Zdumiewać>

[Nazdyhywać się, uje ś., ywał ś.] *znaleźć ś., spojkać ś.* <Na + Zdyhywać>

Nazdychać, a, ał *zdychając kolejno, zdechnąć w wielkiej liczbie*: Co koni nam nazdychało! L. <Na + Zdychać>

Nazdychanie, a, bfm., czynność cz. **Nazdychać.**
† Nazdziać, eje, ał, nied. † Nazdziewać *nazwać, nadać imię, miano*: Przy chrzcie nazdziewają dzieciom imiona. Wuj. Będzie nazdziano imię nowe, które usta Pańskie nazowią. Wuj. <Na + Zdziać>

† Nazdzianie, a, bfm., czynność cz. **Nazdziać.**

Nazdzierać, a, ał *zdzierając jedno po drugim, zdrzeć w wielkiej liczbie*: N. afiszów. Co ten lichwiarz z ludzi nazdziera! <Na + Zdzierać>

Nazdzieranie, a, bfm., czynność cz. **Nazdzierać.**

† Nazdziewać, a, ał p. Nazdziać.

† Nazdziewanie, a, bfm., czynność cz. **Nazdziewać.**

† Nazdziwać, a, ał *nauczyniać, nadokazywać ś., napastwić ś., naznęcać ś.*: Nieprzyjaciele nad ludźmi niewinnymi nazdziwawszy, do domów ustępowali. Błaż. <Na + *Zdziwać, od DZIW>

† Nazdziwanie, a, bfm., czynność cz. **Nazdziwać.**

Nazelować, uje, ował *zelując jedno po drugim, podzelać w wielkiej liczbie*: N. butów. <Na + Zelować>

Nazelowanie, a, bfm., czynność cz. **Nazelować.**

Nazemstować, uje, ował, N. ś. posp. nasycić ś. a. namęczyć ś. zemstowaniem, napomstować ś., naprzeklinać. <Na + Zemstować>

Nazemstowanie, a, bfm., czynność cz. **Nazemstować.**

Nazeskakiwać, uje, iwał *zeskakując raz po raz, zeskoczyć wielokrotnie*: N. z pomostu do wody. <Na + Zeskakiwać>

Nazeskakiwanie, a, bfm., czynność cz. **Nazeskakiwać.**

Nazeskrobywać, uje, ywał *czego = zeszkrobując jedno po drugim, zeszkrobać w wielkiej liczbie*. **N. ś. nasycić ś. a. namęczyć ś. zeszkrobowaniem.** <Na + Zeskrobywać>

Nazeskrobywanie, a, bfm., czynność cz. **Nazeskrobywać.**

Nazestawiać, a, ał *zestawiając jedno po drugim, zestawić w wielkiej liczbie*: N. z sobą rzeczy przeciwnych. <Na + Zestawiać>

Nazestawianie, a, bfm., czynność cz. **Nazestawiać.**

Nazestrugiwać, uje, iwał *zestrugując z jednego po drugim, zestrugać z wielu*: N. kory z drzewien. <Na + Zestrugiwać>

Nazestrugiwanie, a, bfm., czynność cz. **Nazestrugiwać.**

Nazewnątrz przys. *p. Zewnątrz.* <Na + Zewnątrz>

Nazeznawać, aje, awał *zeznaćc jedno po drugim, zeznać w wielkiej liczbie*: Nazeznawał przed sądem wiele ważnych dla sprawy szczegółów. <Na + Zeznawać>

Nazeznawanie, a, bfm., czynność cz. **Nazeznawać.**

Nazębek, bka, lm. bki *1. a. Nazębiacz pilnik do wypilowywania a. ostrzenia zębów w pile. 2. pochwa drewniana na zęby od piły, aby ś. nie tepila.*

Nazębiacz, a, lm. e p. Nazębek. <Na + *Zębiacz, od Zębić>

Nazębiać, a, ał wypilowywać pilnikiem zęby: N. piłę. N. sierp (=wypilowywać nowe zęby w stępionym zępie). <Na + *Zębiać, od Zębić>

Nazębianie, a, blm., czynność cz. **Nazębiać.**

Nazębnik, a, lm. i kotł. młot zębaty.

Nazębny i. na zęby, od zębów ś. używający: Proszek N. 2. anat.: × Błonka nazębna p. Błonka.

3. lek.: Kamyk N. p. Kamyk. <Na + Zębny>

Nazgadywać, uje, wwał zgadując jedno po drugim, zgadnąć w wielkiej liczbie: N. zagadek. <Na + Zgadywać>

Nazgadywanie, a, blm., czynność cz. **Nazgadywać.**

Nazgadzać, a, ał zgadzając jedno po drugim, zgodzić w wielkiej ilości. N. ś. zgadzając ś. kolejno, zgodzić ś. w wielkiej liczbie: Wielu ś. na ten projekt nazgadzało. <Na + Zgadzać>

Nazgadzenie, a, blm., czynność cz. **Nazgadzać.**

Nazganiać, a, ał i zganiając jedno po drugim, zegnać w wielkiej liczbie, naspędzać: Nazganiał robotników Bóg wie skąd. 2. [N.] nazbierać, nagromadzić. <Na + Zganiać>

Nazganianie, a, blm., czynność cz. **Nazganiać.**

Nazgarniać, a, ał zgarniając jedno po drugim a. ustawiwszy, zgarnąć w wielkiej ilości: Nazgarniał tego roku niemalo pieniędzy za pszenicę. N. siana na łące. <Na + Zgarniać>

Nazgarnianie, a, blm., czynność cz. **Nazgarniać.**

Nazginać, a, ał zginając jedno po drugim, zgiąć w wielkiej liczbie: N. drutów, sprężyn. N. ś. i. nasycić ś. a. nameczyć ś. zginaniem: Nazginał ś. dosyć karku przed panami. 2. zginając ś. kolejno, zgiąć ś. w wielkiej liczbie: W czasie burzy nazginało ś. wiele drzewek. <Na + Zginać>

Nazginanie, a, blm., czynność cz. **Nazginać.**

Nazglądać, a, ał zglądając jedno po drugim, zglądać w wielkiej liczbie: Tyran ten nazglądał ludzi ze świata. <Na + Zglądać>

Nazglądanie, a, blm., czynność cz. **Nazglądać.**

Nazglaszać się, a, ał ś. a. ś., ał ś. zgłaszając ś. kolejno, zgłosić ś. w wielkiej liczbie: Po pojawieniu ś. w gazetach ogłoszenia nazglaszało ś. mnóstwo kandydatów. <Na + Zglaszać>

Nazglębiać, a, ał zgłębiając jedno po drugim, zgłębić w wielkiej liczbie: N. tajemnic. <Na + Zglębiać>

Nazglębianie, a, blm., czynność cz. **Nazglębiać.**

Nazgrabiać, a, ał nazgarniać grabiami: N. siana na łące. <Na + Zgrabiać>

Nazgrabianie, a, blm., czynność cz. **Nazgrabiać.**

Nazgromadzać, a, ał zgromadzając jedno po drugim, zgromadzić w wielkiej liczbie: N. materjałów do budowy, do pisania dzieła. N. wojska. N. ś. zgromadzając ś. kolejno, zgromadzić ś. w wielkiej liczbie: Na jarmark nazgromadzało ś. ludu z okolicy. <Na + Zgromadzać>

Nazgromadzanie, a, blm., czynność cz. **Nazgromadzać.**

Nazgrywać się, a, ał ś. zgrzywając ś. kolejno, zgrać ś. w wielkiej liczbie: W tej szulerni nazgrywało ś. wiele ludzi. <Na + Zgrywać ś.>

Nazgrzytać, a, ał, N. ś. nasycić ś. zgrzytaniem: Nogami natupa, zębami nazgrzyta. L. <Na + Zgrzytać>

Nazgrzytanie, a, blm., czynność cz. **Nazgrzytać.**

Naziajać się, e, ał ś. a. ś., ał ś. nasycić ś. zjaniem: Pies, naziajawszy ś., odpoczywa. <Na + Ziajać>

× **Nazielenić, i, il i. zieleniąc jedno po drugim, zazielenić w wielkiej liczbie, namaić. 2. pomalować na zielono.** <Na + Zielenić>

× **Nazielenienie, a, blm.,** czynność cz. **Nazielenić.**

Naziemny na powierzchni ziemi znajdujący ś.: Pomniki dziejowe ludzkości spoczywają w archiwach naziemnych i podziemnych. <Na + Ziemy>

× **Nazierać, a, ał** p. **Najrzeć.** L. [N. ś.] *na czekać ś.:* My ś. już nazierali. <Na + *Zierać, od ZOR>

× **Nazieranie, a, blm.,** czynność cz. **Nazierać.**

***Nazierek** tylko w wyrażeniach: a) † **Nazierkiem, † Nazircem, † W nazierki** = *na zwiady, dla przepatrzenia, śledząc, szpiegując, patrząc z bólu, z ukosa, zyzem:* Trochę tylko Tatarów śledziło w nazierki. Pot. Niech ś. zazdrość, w nazierki idąc za nią, puka. Pot. Rodzina i krowni tylko zaglądały nazierkiem, z wierzchu płaczem pokrywając cheiwość puścizny. Koch. W. Sam Jan i Piotr, bo insi uczniowie uciekli, zdaleka ś. nazierkiem za Jezusem wlekli. Pot. b) **[Nazierkiem] z podelba:** N. patrzeć. <Od Nazierać>

Naziewać się, a, ał ś. a. ś. *nasycić ś. ziewaniem:* Naziewawszy ś. długo, napatrzywszy ś. przez okno na pustą ulicę, siadał zwrócony tyłem do okna i próbował czytać. Krasz. <Na + Ziewać>

Naziębiać, a, ał p. **Naziębić.**

Naziębianie, a, blm., czynność cz. **Naziębiać.**

Naziębić, i, il, nied. Naziębiać *zbiegając przez pewien czas, wyzbiegć bardzo; wystawiający na zimno, przeziębnić, zaziębnić:* Naziębione z wiatru rany ból wielki mu czyniły. P. Koch. N. ś. p. **Naziębnać:** a) Anim nogą z izby nie wyszła, jakem ja ś. mogła N.? Perz. b) **Naziębiłem ś.,** wyczekując na ulicy. <Na + Ziębić>

Naziębienie, a, blm., czynność cz. **Naziębić.**

Naziębły który naziębły.

Naziębnać, ziębnie, ziąbł, Naziębić ś. i. najść zimnem, przeziębnać, ziębnać, namarznąć: Naziębły mu ręce i nogi. 2. **ziębnać, naciębieć ś.:** Naziębł, stojąc kilka godzin na mrozie. <Na + Ziębnać>

Naziębnięcie, a, blm., czynność cz. **Naziębnać.** [Nazima, y, lm. y] *gruba jesień, jesień blizka zimy.* <Na + Zima>

Nazimek, mka, lm. mki i. [N.] początek, pierwsza połowa wiosny; wiosna. 2. [N. a. Nazimiec] młode zwierzątko (np. prosie, cielę), zostawione na zimę do hodowania. 3. myśl. zając urodzony w jesieni. <Na + Zima>

[**Nazimica, y, lm. e, Nazimnica**] *świnia, urodzona na wiosnę; młoda świnia.*

[**Nazimiec, mca, lm. mce**] p. **Nazimek.**

Nazimne, ego, blm. i. † N. p. Galareta. 2. [N.] galareta z wóg. <Na + Zimny>

[**Nazimnica, y, lm. e**] p. **Nazimica.**

Naziom, u, lm. y *powierzchnia gruntu uważana pod względem jej ukształtowania:* N. równy, pagórkowaty. <Na + Ziemia>

† **Nazircem p. Nazierek:** Wyprawiłem Szezbina z pod wołoskiej mojej chorągwi, aby N. szli za Sołtanem. Jabł. A. <Zam. Nazircem, od Nazierać>

Nazjadać, a, ał zjadając jedno po drugim, zjeść w wielkiej ilości. <Na + Zjadać>

Nazjadanie, a, blm., czynność cz. **Nazjadać.**

Nazjawiać się, a, ał ś. a. ś. *zjawiając ś. kolejno, zjawić ś. w wielkiej liczbie:* Na wieść o spadku nazjawiało ś. niewiadomo skąd, różnych pretendentów do niego. <Na + Zjawiać ś.>

Nazjednywać, a, ał zjednywać jednego po drugim, zjednać wielu: Między prostym ludem na-

zjednywał sobie wielu zwolenników. <Na + Zjednywać>

Nazjednywanie, a, blm., czynność cz. **Nazjednywać**.

Nazjeżdżać, a, ał *zjeżdżając kolejno, zjechać w wielkiej liczbie*. N. ś. 1. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zjeżdżaniem*. 2. *zjeżdżając ś. kolejno, zjechać ś. w wielkiej liczbie*: Gdy ś. wiele kupca na jarmark nazjeżdża... Troc. <Na + Zjeżdżać>

Nazjeżdżanie, a, blm., czynność cz. **Nazjeżdżać**. **Nazlatać**, a, ał, **Nazlatywać** *zlatując kolejno, zlecieć w wielkiej liczbie, naspadać*. N. ś. *zlatując ś. kolejno, zlecieć ś. w wielkiej liczbie, nazbiegać ś.*: [Sumsiadów ś. nazlatało]. <Na + Zlatać>

Nazlatanie, a, blm., czynność cz. **Nazlatać**. **Nazlatywać**, uje, ywał i N. ś. p. **Nazlatać**: *Nazlatywało ś. też mnóstwo Ormian o ciemnych twarzach i czarnych włosach*. Sienk. <Na + Zlatywać>

Nazlatywanie, a, blm., czynność cz. **Nazlatywać**.

Nazlegać, a, ał *zlegając kolejno, zlec w wielkiej liczbie*. <Na + Zlegać>

Nazleganie, a, blm., czynność cz. **Nazlegać**. **Nazlepiać**, a, ał *czego z czym = zlepiając jedno po drugim, zlepić w wielkiej liczbie, nasklejać*. <Na + Zlepiać>

Nazlepianie, a, blm., czynność cz. **Nazlepiać**. **Nazlewać**, a, ał *zlewając jedno po drugim, zlać w wielkiej ilości*: N. resztek z obiadu do beczki. <Na + Zlewać>

Nazlewanie, a, blm., czynność cz. **Nazlewać**. **Nazlizywać**, uje, ywał *zlizując jedno po drugim, zlizać w wielkiej liczbie*: N. kleksów. <Na + Zlizywać>

Nazlizywanie, a, blm., czynność cz. **Nazlizywać**. **Nazlazić**, i, ił *zlażąc kolejno, zleść w wielkiej liczbie*. N. ś. 1. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zlażeniem*: N. ś. ze schodów. 2. *zlażąc ś. kolejno, nazbierać ś. w wielkiej liczbie*: Nazlaziło ś. do nich rozmaitej hołoty. <Na + Zlazić>

Nazłożenie, a, blm., czynność cz. **Nazłożyć**. **Nazłocenie**, a, blm., czynność cz. **Nazłocić**. **Nazłocić**, i, ił *złocąc jedno po drugim, złocić w wielkiej liczbie*: N. ram, biżuterji. N. ś. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. złoceniem*. <Na + Złocić>

Nazłorzeczenie, a, blm., czynność cz. **Nazłorzeczyć**. **Nazłorzeczyć**, y, ył *nagadać złorzeczeństwo, naprzeklinać*. Mącz. N. ś. *nasyćć ś. a. namęczyć ś.*, *złorzeczając*. <Na + Złorzeczyć>

Nazłoszczenie, a, blm., czynność cz. **Nazłościć**. **Nazłościć**, i, ił *kogo = nairytować, nagniewać, nadrażnić*: Nagryźli mię, namartwili, nazłosciili, eo mi ś. należy, nie oddali. Korz. N. psa. N. ś., [Nazłować ś., Nazłić ś.] *nasyćć ś. a. namęczyć ś.*, *złoszcząc ś.* <Na + Złościć>

[Nazłować się, uje ś., ował ś.] p. **Nazłościć**: Macocha nazłuje ś. wiele. <Na + Złować ś.>

[Nazłowanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Nazłować ś.**, **nazłoszczenie ś.**

Nazmawiać, a, ał *na kogo = zmwawiając ustawicznie, zmówić wielokrotnie, naspędzać na kogo*: Sam nabroił, a potym na mnie nazmawiał. N. ś. *zmwawiając ś. kolejno, zmówić ś. w wielkiej liczbie*: Wielu nazmawiało ś., aby mu dokucać. <Na + Zmwawiać>

Nazmawianie, a, blm., czynność cz. **Nazmawiać**. **Nazmazywać**, uje, ywał *czego = zmazując jedno po drugim, zmaszać w wielkiej liczbie*. N. ś. *czego*

= *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zmazywaniem czego*. <Na + Zmazywać>

Nazmazywanie, a, blm., czynność cz. **Nazmazywać**.

Nazmiatać, a, ał 1. *zmiatając jedno po drugim, zmieść w wielkiej ilości*: N. śmieci. N. kurzu (= *nascierać*). Pełno nazmiatanych do kupy brudów odwiecznych. Krasz. 2. gm. *naucielkać*. N. ś. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zmiataniem*. <Na + Zmiatać>

Nazmiatanie, a, blm., czynność cz. **Nazmiatać**. **Nazmieniac**, a, ał *zmieniając jedno po drugim, zmienić w wielkiej liczbie*: N. listów zastawnych. N. ś. 1. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zmienianiem*. 2. *zmieniając ś. kolejno, zmienić ś. w wielkiej liczbie, naodmieniać ś.* <Na + Zmieniac>

Nazmienianie, a, blm., czynność cz. **Nazmieniac**.

Nazmniejszać, a, ał *czego = zmniejszając jedno po drugim, zmniejszyć w wielkiej liczbie*. N. ś. 1. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zmniejszaniem*. 2. *zmniejszając ś. kolejno, zmniejszyć ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zmniejszać>

Nazmniejszanie, a, blm., czynność cz. **Nazmniejszać**.

Nazmuszać, a, ał *zmuszając jednego po drugim, zmusić w wielkiej liczbie, naprzymuszać*. <Na + Zmuszać>

Nazmuszanie, a, blm., czynność cz. **Nazmuszać**. **Nazmykać**, a, ał *zmykając kolejno, zemknąć w wielkiej liczbie, nazmiatać, naucielkać*: Wiele spłoszonych złodziei nazmykało. <Na + Zmykać>

Nazmykanie, a, blm., czynność cz. **Nazmykać**. [Nazmyszlać, a, ał] p. **Nazmyszlać**. [Nazmyszlanie, a, blm.] czynność cz. **Nazmyszlać**, *nazmyślanie*.

Nazmyszlać, a, ał, [Nazmyszlać] *czego = zmyślając jedno po drugim, zmyślić w wielkiej liczbie, nakomponować; nakłamać, nałgać*: N. bajek. Ustaw cudzych nie słuchali, których ludzie nazmyszłali. K. G. <Na + Zmyszlać>

Nazmyślanie, a, blm., czynność cz. **Nazmyszlać**. **Nazmywać**, a, ał *czego = zmywając jedno po drugim, zmyć w wielkiej liczbie*: N. statków, stolów, płam. N. ś. *nasyćć ś. a. namęczyć ś. zmywaniem*. <Na + Zmywać>

Nazmywanie, a, blm., czynność cz. **Nazmywać**. **Naznaczać**, a, ał p. **Naznaczyć**.

Naznaczenie, a, blm., czynność cz. **Naznaczyć**. 2. †N., lm. a *znak, cecha, piętno*: Przy naznaczeniu urznąć trzeba. Troc.

× **Naznaczciciel**, a, lm. e *ten, co naznacza a. co naznaczył*: Pilny N. a obaczyciel której rzeczy. Mącz.

Naznaczyć, y, ył, [Naznakować], †**Naznamienować**, †**Naznamionować**, †**Naznamionać**, nied. **Naznaczać** 1. *naczechować znakiem, oznaczyć*: Naznaczymy to kreską. Troc. Naznaczone beczki. Troc. N. kredą, ołówkiem. Pieczętujesz, naznaczasz, a złoto odważasz, srebro z wagi na wagę przekładasz. Prot. N. bieliznę (= *wyznaczyć*). Płaszcz czarnym krzyżem naznaczoney. Słow. N. miejsce w książce (= *zakreślić, zanotować*). N. drogę swą krwią i zniszczeniem (= *zostawić na niej po sobie ślady*...). Synu Zbawicielu! skinieniem wszechmocnej ręki naznacze, kto z wielu najgodniejszy słygnąć świętym znakiem twojej męki. Mick. N. kogo = *napiętnować, naczechować*. Człeka tego zdrady pełnego żeby N. ka-

zał, dawszy mu napisać na czele pewne litery. Górń. Natura go naznaczyła (o kulawym, garbatym, krzywym i t. p.). N. swoje panowanie okrucieństwem (= *naczechować*). 2. †N. *zaznaczyć, wskazać*: Antonius sam naznaczył, iż on po polsku mówił. Nam. 3. przen.: N. co komu = *wyznaczyć, oznaczyć, przeznaczyć, ustanowić dla kogo*: Naznaczył im dzień, miejsce. Troc. N. godziny nie mogą. Troc. Nie stawiał ś. w naznaczonym terminie. Nie może nigdy nigdzie stawiać ś. w naznaczonej porze. Mick. N. sobie cel (= *zakreślić*). Co komu Bóg naznaczy, złodziej nie ukradnie. Pot. Śmierć a żonę każdemu naznaczyły nieba. Pot. Samo nadbieży, co jest naznaczone komu, a zła chwila namaca i w zawartym domu. Szymon. N. komu robotę, karę. N. uczniowi lekcję (= *zadać*). Dobra te na kościół naznaczone. Troc. [Zelić mnie Bóg naznaczył, to cię nie minę]. 4. przen. *ustanowić, obrać, mianować, przeznaczyć na kogo, na co*: Olgięrd naznaczył Jagiełkę po śmierci swojej na Wielkie Księstwo Litewskie. Stryjk. N. kogo do urzędu (na urząd). Troc. 5. [Kozia a. owca ładnie naznaczyła] = *zaczyna jej rosnąć piękne wymię*. 6. myśl: Trop naznaczony = *ślad zwierza, po którym już psy gonily*. N. ś. *zaznaczyć ś.*: To odrodzenie nie tylko rozkwitem literatury ś. naznaczyło. Dęb. L. <Na + Znaczyć>

Naznagiąć, a, ał *znaglając jednego po drugim, znaglić w wielkiej liczbie*. <Na + Znagiąć>

Naznaglianie, a, blm., czynność cz. **Naznagiąć.**

Naznajdywać, uje, ywał *czego = znajdując jedno po drugim, znaleźć w wielkiej liczbie*: Kopiać rowy z powodu kanalizacji, naznajdywano mnóstwo kości ludzkich. N. ś. *znajdując ś. kolejno, znaleźć ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Znajdywać>

Naznajdywanie, a, blm., czynność cz. **Naznajdywać.**

[**Naznakować, uje, ował**] p. **Naznaczyć**: Dom naznakował sobie farbą. <Na + Znakować>

[**Naznakowanie, a**, blm.] czynność cz. **Naznakować, naznaczenie.**

†**Naznamienować, uje, ował** p. **Naznaczyć**: Sędzia a podstęp roków dalej trzech niedziel nie będą moc N. St. wiśl. Pozwany na roku jemu naznamienowanym stanąć zamieszkał. St. wiśl. Równie przyganiający sentencji podstępkowej nie ma być słuchan, aże pierw jejemu trzy wiardunki a. skóry lisie naznamienował. St. wiśl.

†**Naznamienowanie, a**, blm., czynność cz. **Naznamienować.**

†**Naznamionać, a, ał** p. **Naznaczyć**: Rok na trzy niedziele im ma być naznamionan alibo dan. St. wiśl.

†**Naznamionanie, a**, blm., czynność cz. **Naznamionanie.**

†**Naznamionować, uje, ował** p. **Naznaczyć**: Naznamionowałem Piotra w nieuczciwości, iż on kapłana niektórego przemiął, nie sjawszy czapki. Nam. Naznamionowałeś nas, Panie, światłością oblicza Twego. Wr. Bóg nie innego nie uczyni, jeno co każdemu naznamionował. L. Anna święta przez Izajasza proroka jest naznamionowana. Modl. Wac. Naznamionuj mię bojaźnią bożą. Naw. <Na + Znamiionować>

†**Naznamionowanie, a**, blm., czynność cz. **Naznamionowanie.**

[**Naznaszać, a, ał**] p. **Naznosić**: Mchu i liści naznaszała.

[**Naznaszanie, a**, blm.] czynność cz. **Naznaszać.**
Naznęcać się, a ś., ał ś. *nasyścić ś., znęcając ś.*: N. ś. nad kim, nad czym. <Na + Znęcać ś.>

Nazniechęcać, a, ał *zniechęcając jedno po drugim, zniechęcić w wielkiej liczbie*: Swoją opryskliwością ludzi nazniechęcał. N. ś. *zniechęcając ś. kolejno, zniechęcić ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zniechęcać>

Nazniechęcanie, a, blm., czynność cz. **Nazniechęcać.**

Naznieczulać, a, ał *kogo, czego = znieczulając jedno po drugim, znieczulić w wielkiej liczbie*. <Na + Znieczulać>

Naznieczulanie, a, blm., czynność cz. **Naznieczulać.**

Nazniewalać, a, ał *kogo = zniewalając jednego po drugim, zniewolić w wielkiej liczbie*. <Na + Zniewalać>

Nazniewalanie, a, blm., czynność cz. **Nazniewalać.**

Naznieważać, a, ał *l. kogo, czego = znieważając jedno po drugim, znieważić w wielkiej liczbie*. 2. *kogo, co = znieważając ustawicznie, znieważić wiele razy*. N. ś. *nasyścić ś. znieważaniem*. <Na + Znieważać>

Naznieważanie, a, blm., czynność cz. **Naznieważać.**

Naznikać, a, ał *znikając kolejno, zniknąć w wielkiej liczbie*. <Na + Znikać>

Naznikanie, a, blm., czynność cz. **Naznikać.**

Nazniżać, a, ał *czego = zniżając jedno po drugim, zniżyć w wielkiej liczbie*. <Na + Zniżać>

Nazniżanie, a, blm., czynność cz. **Nazniżać.**

Naznosić, i, il, [**Naznaszać**] *znosząc jedno po drugim, znieść w wielkiej liczbie*: Zaczęto zakładać kuchnię, piec, warzywe, naznosiwszy tymczasem wódek, miodów, win. Pas. <Na + Znosić>

Naznoszenie, a, blm., czynność cz. **Naznosić.**
†**Nazobać, bie, hał** i †**N. ś. p. Nazobać**. Rej. <Na + Zobać>

Nazobojeźniać, a, ał *czego = zobojeźniając jedno po drugim, zobojeźnić w wielkiej liczbie*. <Na + Zobojeźniać>

Nazobojeźnianie, a, blm., czynność cz. **Nazobojeźniać.**

Nazobowiązywać, uje, ywał *zobowiązując jedno po drugim, zobowiązać wielu; zobowiązując przez pewien czas, zobowiązać wielokrotnie*. N. ś. *naprzyjmować zobowiązania*. <Na + Zobowiązywać>

Nazobowiązywanie, a, blm., czynność cz. **Nazobowiązywać.**

[**Nazorliwy**] *narowisty*. <?>

Nazostawać, aje, awał, N. ś. *zostając kolejno, zostać w wielkiej liczbie*. <Na + Zostawać>

Nazostawanie, a, blm., czynność cz. **Nazostawać.**

Nazostawiać, a, ał *zostawiając jedno po drugim, zostawić w wielkiej liczbie*. <Na + Zostawiać>

Nazostawianie, a, blm., czynność cz. **Nazostawiać.**

†**Nazowiony nazwany**: Żonę rzucea, Tafią nazwioną. Jabł. <Na + *Zowiony, od Zwać>

Nazrastać się, a ś., ał ś. *zrastając ś. kolejno, zrosnąć ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zrastać ś.>

Nazrażać, a, ał *zrażając jednego po drugim, zrazić w wielkiej liczbie*: N. ludzi do siebie. N. ś. *zrażając ś. kolejno, zrazić ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zrażać>

Nazrażanie, a, blm., czynność cz. **Nazrażać.**

Nazrównywać, a, ał *zrównyując jedno po drugim, zrównać w wielkiej liczbie*. N. ś. *zrównywać ś. kolejno, zrównać ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zrównywać>

Nazrównywanie, a, btm., czynność cz. Nazrównywać.

Nazywać, a, ał zrywając jedno po drugim, zerwać w wielkiej liczbie: Weszła do ogrodu, aby N. trochę świeżych kwiatów do przybrania stołu. Gaw. N. **ś. zrywając ś. kolejno, zerwać ś. w wielkiej liczbie.** <Na + Zrywać>

Nazrywanie, a, btm., czynność cz. Nazrywać. Nazrządzać, a, ał zrzadzając jedno po drugim, zrządzić w wielkiej liczbie: Burza nazrządzała wiele szkód. <Na + Zrządzać>

Nazrządzanie, a, btm., czynność cz. Nazrządzać. Nazrząkać się, a ś., ał ś. zrzekając ś. kolejno, zrzec ś. w wielkiej liczbie: N. ś. korzyści. <Na + Zrzekać ś.>

Nazrzędenie, a, btm., czynność cz. Nazrzędzić. Nazrzędzić, i, ił, N. ś. nasycić ś. zrządzeniem. <Na + Zrzędzić>

Nazrzucac, a, ał zrzucając jedno po drugim, zrzucić w wielkiej liczbie: Lis ryb nazrzucał z wozu. Bryły glazów, nazrzucanych przez morze. <Na + Zrzucac>

Nazrzucanie, a, btm., czynność cz. Nazrzucac. Nazrzynać, a, ał czego = zrzynając jedno po drugim, zerznąć w wielkiej liczbie. <Na + Zrzynać>

Nazrzynanie, a, btm., czynność cz. Nazrzynać. Nzasadzać, a, ał zsadzając jednego po drugim, zsadzić w wielkiej liczbie: N. dzieci. Śmierć i z tronów nzasadza. <Na + Zsadzać>

Nzasadzanie, a, btm., czynność cz. Nzasadzać. Nzasiać, a, ał zsiadając kolejno, zsiąść w wielkiej liczbie: N. z koni. N. ś. zsiadając ś. kolejno, zsiąść ś. w wielkiej liczbie, nakrzepnąć, nasćcinać ś. <Na + Zsiać>

Nzasiadanie, a, btm., czynność cz. Nzasiać. Nazstępowac, uje, owal zstępując kolejno, zstąpić w wielkiej liczbie. <Na + Zstępowac>

Nazstępowanie, a, btm., czynność cz. Nazstępowac.

Nazsuwać, a, ał czego = zsuwając jedno po drugim, zsunąć w wielkiej liczbie. N. ś. 1. nasycić ś. a. namęczyć ś. zsuwaniem. 2. zsuwając ś. kolejno, zsunąć ś. w wielkiej liczbie. <Na + Zsuwać>

Nazsuwanie, a, btm., czynność cz. Nazsuwać. Nazsychać się, a ś., ał ś. zsychnąć ś. kolejno, zeschnąć ś. w wielkiej liczbie: Chleba ś. nazsychało. <Na + Zsychnąć>

Nazsyłać, a, ał zsyłając jedno po drugim, zesać w wielkiej liczbie. <Na + Zsyłać>

Nazsyłanie, a, btm., czynność cz. Nazsyłać. Nazsypywać, uje, ywał zsypując jedno po drugim, zsypanąć w wielkiej liczbie. <Na + Zsypywać>

Nazsypywanie, a, btm., czynność cz. Nazsypywać.

Nazszywać, a, ał zszywając jedno po drugim, zszyć w wielkiej liczbie. <Na + Zszywać>

Nazszywanie, a, btm., czynność cz. Nazszywać.

Nazużywać, a, ał zużywając jedno po drugim, zużyć w wielkiej ilości: Nie będąc wprawnym robotnikiem, nazużywał za dużo materiału. N. ś. zużywając ś. kolejno, zużyć ś. w wielkiej liczbie. <Na + Zużywać>

Nazużywanie, a, btm., czynność cz. Nazużywać.

Nazwa, y, lm. y nazwanie, miano, imię, nazwisko: Każdy przedmiot ma swą nazwę. Narzędzia wojenne mają ogólną nazwę broni. Gol. Bartek pochodził ze wsi Pognębina, której to nazwy wsi jest bardzo wiele w Księstwie Poznańskim. Sienk. <Na + *Zwa, od Zwać>

Nazwabiac, a, ał zwabiając jedno po drugim, zwabić w wielkiej liczbie. <Na + Zwabiać>

Nazwabianie, a, btm., czynność cz. Nazwabiac. Nazwać, zwie a. X zowie, zwał, nied. Nazywać.

1. † N. oznaczyć wyrazem: Panna porodzi syna, i nazwą imię jego Emanuel. Białob. Nazow imię jego Izrael. Wuj. 2. oznaczyć wyrazem, imieniem, nadać imię, posp. ochrzcić: „Dobrze, mój Tadeuszu“ (bo tak nazywano młodzieńca, który nosił Kościuszkowskie miano). Mick. Kraków od Krakusa nazwano. Troc. Pismo rzeczy tak nazywa, jakie nam ś. widzą. Karnk. Niedarmo go tak nazwano. Prz. (= imię swe rzeczą wyraża. L.). N. kogo po imieniu. Przemówię do niej słówko, nazwę po imieniu. Mick. Przen.: Nazywać rzeczy po imieniu (= wyrażać ś. o nich prosto, nie obwijając w bawełnę). Tego klasztoru głośno nie nazowę. Syrok. (= nie wymienię jego nazwy). Przypomnij, nazwij tych opok wyżyny. Mick. [Zapomniał na te góry N., jak brat mówił] (= powiedzieć po imieniu, zawołać po imieniu). 3. przeważać, nadać miano: N. kogo ojcem ojczyzny, głupcem, osłem. Nazwiesz mnie nie wiem kim, jeśli ci słowa nie dotrzymam. To dopiero mnie komesem nazowię. Sienk. (= zażytkuję). Każę ś. nazywać jaśnie panem. Od tej pory nazywano go „Niezapominajką.“ Prus. Nie wiele dbaj o to, czy twym nazwiskiem ją nazowę. Faleń. Iż go ojcem nazowiem tej nowej ojczyzny. Sęp. 4. mienić, mianować kim, czym; uważać, mieć za kogo, za co: Tego nie można N. enotą. Nie wiem, jak to N. Tak nazwany = tak zwany, rzekomy. N. ś. 1. nied. mieć nazwę: Jak ś. nazywasz? (= jak ci na imię?; jak twoje imię, nazwisko?; ktoś ty z domu?). Starożytni Polacy nazywali ś. naprzód od herbów: Ciołek, Jastrzębiec etc., powtóre od wiosek: Piotr z Chodzeza, z Zakliczyna; po trzeciej od imion ojcowskich, jak teraz Rusini: Jan Iwanowicz, Wittek Bieniewicz, to jest syn Bieniasza. Nar. Bohater mój nazywał ś. Bartek Słowik. Sienk. Powiedz mi jego nazwisko. — Nie wiem, bo ś. tak brzydtko nazywa. Ta góra nazywa ś. Łysa. Ten wyżeł nazywa ś. Bukiet. To ś. nazywa pilnik, a tamto dłotko. To ś. nazywa zadać szyku! I to ś. nazywa przyjaźń! Co ś. nazywa = co ś. zowie, całą gębą, w całym znaczeniu tego słowa, niema co mówić: Piękny, co ś. nazywa. To mi ś. nazywa szczęście! (= to mi dopiero szczęście!). 2. przybrać miano, przeważać, nied. mienić ś., mianować ś., tytułować ś.: Nazwał ś. księciem, choć nie ma do tego prawa. Niech ś. siostrzenicą moją nie nazywa, jeżeli to uczyni. L. (= nie uważa ś., nie ma ś. za...). Stąd ja sędzia szanował bardzo i przed światem lubił, może z próżności nazywał ś. bratem. Mick. Nazywał ś. czym przyjacielem. Nazwałoś ś. Barankiem, więc musiałeś, Panie, rodzic ś. wśród pastery. Mick. <Na + Zwać>

Nazwalać, a, ał czego = zwalając jedno po drugim, zwalić w wielkiej liczbie: N. gratów na kupę. Przen.: N. na kogo = nazmawiać, naspędzać: Sam narobił głupstw, a na mnie nazwalał. N. ś. zwalając ś. kolejno, zwalić ś. w wielkiej liczbie: Nazwalało ś. na mnie zewsząd kłopotów, pracy. <Na + Zwalać>

Nazwalanie, a, btm., czynność cz. Nazwalać. Nazwaleczac, a, ał kogo, czego = zwalczając jedno po drugim, zwalczyc w wielkiej liczbie: N. przeciwnstw. <Na + Zwaleczac>

Nazwaleczanie, a, btm., czynność cz. Nazwaleczac.

Nazwalniac, a, ał zwalniając jedno po drugim, zwolnić w wielkiej liczbie: Nazwalniano wielu uczni od wpisu. N. ś. zwalniając ś. kolejno, zwol-

nić ś. w wielkiej liczbie: Na tę uroczystość nazwaliśmy ś. od pracy wielu robotników z fabryki. <Na + Zwalniać>

Nazwalnianie, a, btm., czynność cz. **Nazwalniać**.

Nazwanie, a l. btm., czynność cz. **Nazwać**. 2. Im. a p. **Nazwisko**: Ukryć przed tobą muszę imię i N. Miek. Farys — jest to zaszczytne N. u Arabów-Beduinów. Miek. Równie święte a milsze powtarzać nazwania. Miek. Westfalja N. to (Czerwonej ziemi) wzięta od czerwonego koloru swoich herbów. Słow.

Nazwanie się, a ś., btm., czynność cz. **Nazwać** ś.

Nazwężać, a, ał *zwięzając jedno po drugim, zwięzić w wielkiej liczbie*. <Na + Zwężać>

Nazwężanie, a, btm., czynność cz. **Nazwężać**.

Nazwiyzwać, uje, ywał kogo, czego = *związując jedno po drugim, związać w wielkiej liczbie*. <Na + Zwiyzwać>

Nazwiyzwanie, a, btm., czynność cz. **Nazwiyzwać**.

Nazwiedzać, a, ał *czego = zwiędzając jedno po drugim, zwiędzić w wielkiej liczbie*. <Na + Zwiędzać>

Nazwiedzanie, a, btm., czynność cz. **Nazwiedzać**.

Nazwierzać się, a ś., ał ś. *nasycić ś. zwierzaniem ś.*: Nazwierzał ś. przede mną ze swych tajemnic (= *naspowiadał ś.*). <Na + Zwierzać>

Nazwieszać, a, ał *czego = zwieszając jedno po drugim, zwiesić w wielkiej liczbie*. <Na + Zwieszać>

Nazwieszanie, a, btm., czynność cz. **Nazwieszać**.

Nazwiększać, a, ał *czego = zwiędzając jedno po drugim, zwiędzić w wielkiej liczbie*. <Na + Zwiędzować>

Nazwiększanie, a, btm., czynność cz. **Nazwiększać**.

Nazwijać, a, ał *czego = zwiędzając jedno po drugim, zwiędzić w wielkiej liczbie; zwiędzając ustawicznie, zwiędzić w wielkiej ilości*: N. bawelny. N. ś. I. *nasycić ś. a. namęczyć ś. zwiędzaniem*. 2. *zwiędzając ś. kolejno, zwiędzić ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zwijać>

Nazwijanie, a, btm., czynność cz. **Nazwijać**.

Nazwisać, a, ał *zwisając kolejno, zwisnąć w wielkiej liczbie*. <Na + Zwisać>

Nazwisanie, a, btm., czynność cz. **Nazwisać**.

Nazwisko, a, Im. a, **Nazwanie**, [Nazwisko, Nazwywanie] l. *nazwa, miano, imię; wyraz, termin*: Nazwiska miast, rzek, ziół, drzew, ryb. Troc. Nazwiska budownicze, rzemieślnicze, lekarskie, prawne. Troc. Dziady jest to N. uroczystości. Miek. Dla lepszego wyrozumienia obaczmy rozmaite nazwiska, któremi ś. zowie ten żywot wieczny. Gil. Cesarza nazwiski niepoceziwemi nazywał. Skar. (= *przezwiskami, przydomkami*). 2. *imię własne wspólne całej rodzinie, które dzieci biorą po ojcu, a żona po mężu*. Kras. A. Podać imię i N. Podróżować pod cudzym, pod przybranym nazwiskiem. Pisarz znany pod przybranym nazwiskiem (= *pod pseudonimem*). Znać kogo z nazwiska. Jan, nazwiskiem Kochanowski. Nieznany z nazwiska. Innym nazwiskiem, nam niewiadomym, go mianowali. Syr. Koniec widowsku; publika Bajazza zwywa po nazwisku. Kam. <Na + *Zwisako, od Zwać>

Nazwiskowy przym. od **Nazwisko**: Imiona miały nazwiskowe zakończenie na *wic* i *ski* już za czasów Kazimierza Sprawiedliwego. Szaj.

[Nazwisko, a, Im. a] p. **Nazwisko**.

Nazwlekać, a, ał, **Nazwłóczyć** *zwlekając jedno po drugim, zwleć w wielkiej liczbie*: a) N. skór ze zwierząt. b) Namarudził, nazwlekał ze swoim wyjazdem. N. ś. I. *nasycić ś. a. namęczyć ś. zwlekaniem*. Sł. wil. 2. *zwlekając ś. kolejno, zwleć ś. w wielkiej liczbie*. Sł. wil. Nazwlekało ś. ze wszystkich stron tałałajstwa. <Na + Zwlekać>

Nazwlekanie, a, btm., czynność cz. **Nazwlekać**.

Nazwłóczenie, a, btm., czynność cz. **Nazwłóczyć**, *nazwlekanie*.

Nazwłóczyć, y, ył i N. ś. p. **Nazwlekać**: Rupieci ś. aż do zbytku wiele nazwłóczyło. Krasz. <Na + Zwłóczyć>

Nazwodzenie, a, btm., czynność cz. **Nazwodzić**.

Nazwodzić, I, il *zwodząc jedno po drugim, zwiędzić w wielkiej liczbie*: Ten, który tyle mózów nazwodził, mędrszym nad wszystkich dotąd byłych być ś. mniema. Fred. A. N. ś. *nasycić ś. zwoźdzeniem*: Chłopców ś. nazwodzę. <Na + Zwodzić>

Nazwoływać, uje, ywał *zwołyując jedno po drugim, zwołać w wielkiej liczbie*: Nazwoływał Żydów. N. ś. I. *nasycić ś. a. namęczyć ś. zwoływaniem*. 2. *zwołyując ś. kolejno, zwołać ś. w wielkiej liczbie*. <Na + Zwoływać>

Nazwoływanie, a, btm., czynność cz. **Nazwoływać**.

Nazwozbiór, oru, Im. ory *zbiór nazwisk przedmiotów, do jednej specjalności należących, terminologia, nomenklatura*: N. roślinny. Sł. wil. <Nazwa + Zbiór>

Nazwozić, i, il *zwoząc jedno po drugim, zwiędzić w wielkiej liczbie*: Nazwoził doktorów. Nazwoził, co mógł, złota i srebra, pieniądze bić kazał. Moracz. Leżały stopy kamieni nazwożonych. Krasz. N. ś. *namęczyć ś. zwożeniem*. <Na + Zwozić>

Nazwożenie, a, btm., czynność cz. **Nazwozić**.

Nazwracać, a, ał *zwracając jedno po drugim, zwrócić w wielkiej liczbie*: Nazwracano listów źle zaadresowanych. N. pożyczek (= *naoddawać*). <Na + Zwracać>

Nazwracanie, a, btm., czynność cz. **Nazwracać**.

Nazwycięzać, a, ał *zwyęczając jedno po drugim, zwyęczyć w wielkiej liczbie*: N. wrogów. <Na + Zwycięzać>

Nazwycięzanie, a, btm., czynność cz. **Nazwycięzać**.

Nazwyczaić, i, il *przyzwyczaić, nałożyć, nauczyć*: N. kogo do rannego wstawania. N. ś. *nawyknąć, nałożyć ś., nauczyć ś., przyzwyczaić ś.* <Na + Zwyczaić>

Nazwyczajenie, a l. btm., czynność cz. **Nazwyczaić**. 2. Im. a *nawyknąć, zwyęczyć, przyzwyczajenie*: Nazwyczajenia takiego nabrał, że głośno modlitwy odmawia. Orzesz.

† **Nazyr**, a, Im. owie p. 2. **Nazarejczyk**: Ślub nazyra albo nazarejczyka. Wuj.

Nazywać, a, ał i N. ś. p. **Nazwać**.

Nazywanie, a l. btm., czynność cz. **Nazywać**.

2. [N., Im. a] p. **Nazwisko**: Nie zbiorę wszystkich po nazywaniu (= *nie spamętam, nie wyliczę po nazwisku*).

Nazywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Nazywać** ś.

Nazzuwać, a, ał *zzuwając jedno po drugim, zzuć w wielkiej liczbie*: N. obuwia. N. ś. *nasycić ś. a. namęczyć ś. zzuwaniem*. <Na + Zzuwać>

Nazzuwanie, a, btm., czynność cz. **Nazzuwać**.

Nazżymać się, a ś., ał ś. *nasycić ś., zżymając ś.*: Co on ś. biedaczysko nazżymał, namęczył, naplakał! Krasz. <Na + Zżymać>

Nażgać, a, ał posp. żgając raz po raz, pożgać wielokrotnie, nakłóć: Nażgali go biedaka nożami, nażgali! **N. s.** posp. **1.** nasycić s. żganiem, nakłóć s. **2.** żgając s. kolejno, pożgać s. w wielkiej liczbie, nakłóć s. <Na + Żgać>

Nażganie, a, btm., czynność cz. **Nażgać.** [Nażlić się, i s., ił s.] p. **Nażłościć.** <Na + Żlić s.>

Nażreć się, żre s., żarł s. posp. p. **Nażreć s.** † **Nażrzeć, y, ał** = **Najrzeć.** † **N. s.** napatrzeć s.: Długich pomp nażrzą s. kapitołskie mury. Zebr. <Na + Żreć>

† **Nażrzelszy najdojrzalszy:** Poziomki co nażrzelsze. Syr. <Na + Żrzały>

[**Nażalenie, a, btm.]** czynność cz. **Nażalić.** [**Nażalić, i, ił**] narobić węgli z drzewa; zwęglić. **N. s.** nasycić s., żaląc s.; naskarzyć s. <Na + Żalić>

Nażałować, uje, ował, N. s. kogo, czego = nasycić s., nadgręczyć s., żalując: Co go nażałowali, gdy ich opuścił! Nie mogę s. go dosyć **N.** (= nie mogę s. go odżałować). <Na + Żałować>

† **Nażarcie, a, btm. nadgryzienie, nadżarcie.** **Nażarcie się, a s., btm.,** czynność cz. **Nażreć s.** <Od Nażreć s.>

[**Nażaró się, żre s., żarł s.**] p. **Nażreć s.** **Nażartować się, uje s., ował s.** nasycić s., żartując; nakpić s., naśmiać s., nadwić: Nażartowałem s. z onej staruszki. **L.** <Na + Żartować>

Nażarty który s. nażarli: Wieprz **N.** <Na + Żarty, od Żreć>

Nażarzenie, a, btm., czynność cz. **Nażarzyć.** **Nażarzyć, y, ył** żarząc jedno po drugim a. ustawienie, rozżarzyć w wielkiej ilości: **N.** węgla. <Na + Żarzyć>

Nażąć, żnie, żał, nied. Nażynać żnać pewien czas, żżać w wielkiej ilości: Trzeba było **N.** kopę rzadkiego żyta, naschylać s., napocić i snopów nadżwigać. **Krasz. N. s.** namęczyć s. żęciem. <Na + Żąć>

Nażądać się, a s., ał s. nadgręczyć s. żądaniem: Com s. natrudził, com s. nażądał, ażeby ciębie oglądał. **Kniaż.** <Na + Żądać>

[**Nażdać się, a s., ał s., nied. Nażdawać s.**] spodziewaniem s. namęczyć s., naczekać s. <Na + Żdać>

[**Nażdawać się, a s., ał s.**] p. **Nażdać s.** [**Naże]** p. **2. Na!** <Na + Że>

Nażebrać, rze, rał żebrać, nazbierać; użebrać: Wezbrał s. przeciw niemu **Konradyn**, posiłków tu i owdzie nażebrawszy. **Birk.** (= dzięłci usilnym prośbom otrzymawszy). **N. s.** nasycić s. a. namęczyć s. żebraniem. <Na + Żebrać>

Nażebranie, a, btm., czynność cz. **Nażebrać.** † **Nażegać, a, ał** napalić, dosyć pozazęgać. **L.** <Na + Żegać>

† **Nażeganie, a, btm.,** czynność cz. **Nażegać.** **Nażegłować się, uje s., ował s.** nasycić s. a. namęczyć s. żeglowaniem. <Na + Żegłować>

Nażegnać się, a s., ał s. nasycić s. a. namęczyć s., żegnając a. żegnając s.: Nie mogli s. dosyć **N.** ze sobą. <Na + Żegnać>

† **Nażeleć, eje, ał** zwęglić s.; spalić s., stlić s. na węgiel: Gdy już drwa w wierzelnim garńcu nażeleją, odprzętnisz ogień. **Sien.** <Na + Zeleć>

† **Nażelenie, a, btm.,** czynność cz. **Nażeleć.** **Nażenić, i, ił** żeniąc jednego po drugim, wielu ożenić. **N. s.** żeniąc s. kolejno, ożenić s. w wielkiej liczbie. <Na + Żenić>

† **Nażenie, a, btm.,** czynność cz. **Nażyć.**

Nażenie, a, btm., czynność cz. **Nażenić.** **Nażenować, uje, ował** **1.** żenując jednego po drugim, wielu zażenować. **2.** żenując ustawicznie, zażenować wielokrotnie, nawstydzić. **N. s.** nadgręczyć s., żenując s.; nawstydzić s. <Na + Żenować>

Nażenowanie, a, btm., czynność cz. **Nażenować.** **Nażerać się, a s., ał s.** p. **Nażreć s.** **Nażeranie się, a s., btm.,** czynność cz. **Nażerać s.**

Nażęcie, a, btm., czynność cz. **Nażąć.** **Nażłabiać, a, ał** p. **Nażłobić.**

Nażłabianie, a, btm., czynność cz. **Nażłabiać.** **Nażłobić, i, ił, nied. Nażłabiać** **1.** czego = żłobiąc jedno po drugim, w wielkiej liczbie wyżłobić, wydrążyć. **L. 2.** co = żłobków, wśledności na czym narobić. **N. s.** nasycić s. a. namęczyć s. żłobieniem. <Na + Żłobić>

Nażłobienie, a, btm., czynność cz. **Nażłobić.** **Nażłopać się, pie s., pał s.** żłopiąc, nasycić s.; nachlać s.: Nie może s. **N.** gorzały. **Przen:** Który brzeg ze krwią obficie zmieszanej nie nażłopał s. do sytości piany? **Nar. N. s.** krwi czyjej, rozkoszy. **Sł. wil.** <Na + Żłopać>

× **Nażmindzenie, a, btm.,** czynność cz. **Nażmindzić.**

× **Nażmindzić, i, ił** zmindząc, nazbierać: To, co łakomca nalichwił, nażmindzi, nadupi, obróci s. tak, jak onym Żydom zbytnie nazbieranie pokarmu. **Gil.** <Na + Żmindzić>

† **Nażobać, hie, hał, †** **Nazobać nadziobać.** † **N. s.** dziobiąc, nasycić s.: Ptacy s. zboża nażobali. **Jabl.** **Przen:** naszkubać s., naszarpać s. czego: Przez czas tej przewłoki pozytywków s. z cudzego imienia nażobał. **Groie.** <Na + Żobać>

Nażołądkować się, uje s., ował s. nasycić s. a. namęczyć s., żołądkując s.; nawrytować s. <Na + Żołądkować s.>

† **Nażonąć, żenie, żonał** napędzić, nagnać: **Nazongli** nas w sieci, w niewody. **Chr.** Jak wiele ptastwa kryje s. w lesie, gdy zimny deszcz ich z gór nażenie. **Otw.** <Na + Żonąć>

Nażółknać, knie, kł a. knał, × **Nażółknieć** nabiec żółtym kolorem, pożółknać, żółtego koloru nabrać: Widziałyście pióra nagłe, gdy nowa niemi nażółknęła skóra. **Żebr.** <Na + Żółknać>

× **Nażółknieć, eje, ał** p. **Nażółknać.** **Sł. wil.** <Na + Żółknieć>

× **Nażółknienie, a, btm.,** czynność cz. **Nażółknieć.**

Nażółkniecie, a, btm., czynność cz. **Nażółknać.** **Nażreć się, żre s., żarł s., posp. Nażreć s., †** **Nażrzeć s., [Nażaró s.], nied. Nażerać s. żrać, nasycić s., napchać s.:** Nażarł s., ile mu tylko w brzuch wlażło. **Wieprz,** pies nażarł s. **Bydło** nażera s. na paszy. <Na + Żreć>

† **Nażrzeć się, żre s., żarł s.** p. **Nażreć s.** [**Nażubrować, Źuje, ował**] narobić szkody. <Na + Żubrować>

[**Nażubrowanie, a, btm.]** czynność cz. **Nażubrować.**

[**Nażucholenie, a, btm.]** czynność cz. **Nażucholić.**

[**Nażucholić, i, ił**] nakrajać, narzynać tępym nożem a. ładajako: **N.** chleba. <Na + Żucholić>

× **Nażuchowoy** na żuchwie a. szczęce będący. **Anat.:** Gruczoł **N.** = ślinianka przyuszna (parotis). <Na + Żuchowoy>

Nażucie, a, btm., czynność cz. **Nażuć.**

Nażuć, uje, uł żując raz po raz, żżuć w wielkiej ilości. **N. s.** żując, nasycić s. a. namęczyć s.:

Niech tu zwierzęta nazują ś. trawy. Tw. <Na + Żuć>

Naźwirować, uje, ował *zwirując jedno po drugim, wysypać żwirem w wielkiej liczbie.* <Na + Żwirować>

Naźwirowanie, a, btm., czynność cz. Naźwirować.

Naźyca, y, lm. e bot. p. Konwalnik. <?>

† **Naźycać, a, ał p. Naźyczyć.**

† **Naźykanie, a, btm., czynność cz. Naźycać.**

Naźykanie, a, btm., czynność cz. Naźycać.

Naźyczyć, y, ył i. komu = życząc jednego po drugim, wiele życzeń złożyć. 2. † N., nied. † **Naźycać = a)** i [N.] **poźyczyć:** Naźyecz ty mnie nóg, ja ci naźyeczę oczu. Klon. b) **uźyżyć, udzielić, nadażyć, nastreżyć:** Racz pomocy N. Zebr. Naźyeczę swej rady. Ryb. Dobrze naźycać, każdy tego świadom, chleba sąsiadom. Klon. Głowa chora choroby naźyca ciału wszystkiemu. Birk. <Na + Życzyć>

† **Naźyć, y, ył nagim czynić, obnażać, ogałacać:** Sam siebie z chwały twojej naźysz, pieluchami ś. lichemi pokrywasz. Bz. <NAG>

Naźyć się, yje ś., ył ś. i. nasycić ś. a. namęczyć ś., żyjąc: Dosyć ś. na świecie naźyłem, weź duszę moją, Panie. Skar. Krzyknij śmierć: Wychoź, dziadu, naźyłeś ś. Jabł. Naźyłeś ś., dziadu, pamiętaj na mary. Troc. Panna piękna i wesoła człowieka, co ś. naźył, zrozumieć nie zdoła. Fred. A. N. ś. z kim = nasycić ś. **poźyciem z kim.** 2. [N. ś.] **naźbierać piemiędzy.** <Na + Żyć>

Naźytkować, uje, ował, Naźyłować co = **narobić na czym żyłek, żył; pomalować a. poprzątykać w żyłki, w żyły:** Wspomniała purpura, naźytkowana czystą złotą siecią. Zap. <Na + Żytkować>

Naźytkowanie, a, btm., czynność cz. Naźytkować.

Naźyłować, uje, ował i. czego = żyłując jedno po drugim, wiele wyżyłować: N. mięsa. 2. co p. **Naźytkować:** Liść rośliny wielki, grubo naźyłowany. Sł. wil. <Na + Żyłować>

Naźyłowanie, a, btm., czynność cz. Naźyłować.

Naźynać, a, ał p. Nażać.

Naźynanie, a, btm., czynność cz. Naźynać.

Naźyrować, uje, ował *żyrując jedno po drugim, podpisać w wielkiej liczbie:* N. weksli. <Na + Żyrować>

Naźyrowanie, a, btm., czynność cz. Naźyrować.

Naźywiczenie, a, btm., czynność cz. Naźywić.

Naźywić, y, ył napoić żywicą: Kitajka naźywiezona. Sł. wil. <Na + *Żywić, od Żywica>

Naźywić, i, ił i. żywić jedno po drugim, wyżyć w wielkiej liczbie: N. biedaków. 2. **żywić ustawicznie, pożyć w wielokrotnie.** N. ś. i. **nasycić ś. a. namęczyć ś. żywieniem.** 2. **żywić ś. kolejno, wyżyć ś. w wielkiej liczbie.** <Na + Żywić>

Naźywienie, a, btm., czynność cz. Naźywić.

[Ną!] p. No! <Okrzyk.>

† **Nądzka, i, lm. owie p. Nędzarz:** Nądzkowie a. niedopankowie, nie czując ś. w powadze i wziętości, radzi ją pęchą nadstawiają. Fred. M. Pyszny N., kiedy spanoszeje. Prz. <NĘ(D)>

[Nądzka!] **okrzyk smutku.** Por. Nędza.

† **Nądznie p. Nędznie:** Tu źle żywią, N. scho-dzą. P.śn.

[Nąkać, a, ał] p. Nukać. <Od Ną!>

[Nąkanie, a, btm.] **czynność cz. Nąkać, nukanie.**

† **Nątrz** przys. *wewnątrz:* Ołtarz ten nie był cały, ale wnątrz próżny s desk, a N. dziurawy. B. Sz. <(N)A(TR)>

[Nąż, Nąże] w. a **nuż!, nuże!** <Ną! + Ż(e)>

[Nąże] p. Nąż.

Neapolitański i. cukier: Wąs N. p. Wąs. 2. lek.: Choroba neapolitańska p. **Choroba.** <Od nazwy miasta Włos. Neapol>

[Neha, y, lm. y] **daszek u czapki.** <Z Dnm. niff, nõff, nibbe dost. = nos, dziób>

[Nebile, i, blp.] p. Mebel.

Nebularny astr. tyczący ś. mgławic: Teorja nebularna = *teorja, przyjmująca tworzenie ś. światów przez rozwój stopniowy mgławic pierwotnych.* <Z Łć. nebula = mgła>

× **Necesarjusz, a, lm. e** *człowiek zawsze będący w potrzebie, potrzebny.* <Łć. necessarius = konieczny, potrzebny>

[Nechnog, a, lm. i] p. **Minóg.** <Nm. Neunauge>

[Necka, i, lm. i] p. **Niecka.** Zdr. [Neculka, Ne-culeczka].

[Neculeczka, i, lm. i] p. Necka.

[Neculka, i, lm. i] p. Necka.

[Neć!] **przyspiew.** <Ne! + Ć(i)>

Nefelin, u, lm. y min. minerał z gromady syli-koidów, bezwodny krzemian sodu i glinu z bezwodnym krzemianem potasu i glinu (K₂Na₃Al₁₀Si₁₁O₄₂), krystalizujący w układzie heksagonalnym, bezbarwny, biały i szary; odmiany jego z blaskiem tłustym, zielone i czerwone, tworzące bryłki krystaliczne, nazywają ś. eleolitami. <Now. z Gr. nefelē = obłok>

[Nefeltówka, i, lm. i] **gatunek strzelby.** <Od nazwiska puszkarza wileńskiego Neffelt>

Nefl, u, lm. e bot. p. Niesplik. <Fr. nefle>

Nefryt, u, lm. y i. !N. lek. (nephritis) zapalenie nerek. 2. a. × **Nerkowiec,** × **Siekiernik min. kamień, mający skład chemiczny mniej lub więcej zbliżony do gramatytu i prawdopodobnie będący tylko jego odmianą zbitą, najczęściej zielony.** <Z Gr. nefritēs = nerkowy>

1. † **Nega, i, lm. owie sprzecznik, kłótnik, przekora:** Ten sakrament jest cudem nie tylko względem skutku, ale też względem istności, czegoś ty przal, panie N. Tworz. <Z Łć. negare = przeczyć>

2. † **Nega, i, lm. i p. Nyga.** <Nm. Neige>

[Nega] **onegdaj; w tych dniach.** <Skrócenie z Onegdaj>

Negacja, i, lm. e i. przeczenie, zaprzeczenie: N. pojedynczych wyrazów lub zdań za pomocą „nie.“ 2. **wyraz, oznaczający przeczenie:** O użyciu negacji „nie“ i „ni.“ <Łć. negatio>

Negacyjnie przys. od **Negacyjny:** N. postawione twierdzenie. Bog.

Negacyjny przym. od **Negacja; Negatywny** *prze-czający:* N. charakter krytyki umysłu. Str. <Now. z Negaeja>

Negatyw, u, lm. y fot. p. Negatywa.

Negatywa, y, lm. y i. czarna galka przy gło-sowaniu, jako znak niezgodzenia ś.: Zmrużył oczy, paznociem do paznocią mierzy: widac, że kreskę swoją kabale powierzy; jeśli palec trafią ś., da afirmatywę, a jeżeli ś. chybią, rzuci negatywę. Miek. 2. a. **Negatyw** fot. (= a) **obraz ujemny, otrzymany na kliszy w ciemni optycznej, na którym miejsca, promieniami światła uderzone, są uczernione, gdy miejsca, dokad światło nie doszło, pozostają przezroczyste.** b) **klisza z takim obrazem:** Aparat zaczynał funkcyjnować, i na negatywie otrzy-

mywało ś. odbicie miejscowości. Bl. <Z Łć. negativus dosł. = przeczący>

Negatywista, y, lm. ści zwolennik negatywizmu: Realizm poznania tych negatywistów był tylko płodem resztek zdrowego rozsądku. Dęb. <Now. z Łć. negativus = przeczący>

Negatywizm, u, blm. kierunek, stanowisko przeczące, odmawiające wartości poznawczej, etycznej, estetycznej, religijnej temu, co pospolicie bywa uznawane za wartościowe; filozofja przeczenia; kierunek negacyjny w nauce.

Negatywnie przys. od **Negatywny:** Los bilu zdecydowałby ś. N.

Negatywność, i, blm. rz. od Negatywny: Starej teorii znikomości i negatywności wszelkich rozkoszy ziemskich zaprzeczył już Arystoteles.

Negatywny i. ujemny: Moralność negatywna, moralność kodeksu policyjnego, przeciwko której nikt nie wystąpi. Kl. Gie.: Negatywna zmiana linii brzegowej = ustąpienie morza, przesunięcie ś. linii brzegowej w stronę ku morzu. 2. p. **Negacyjny:** Niektóre czasowniki, łączące ś. z „nie,” odwracają zupełnie swoje pierwsze znaczenie i zatracają charakter N.

Negliż, u, lm. e ubranie domowe, ranne a. nocne. Zdr. Negliżyk. <Z Fr. negligé>

Negliżować, uje, ował zaniedbywać co, nie zważać na co, ignorować co. N. ś. i. zaniedbywać ś., opuszczać ś., nie być akuratywnym. 2. rozbiierać ś. do negliżu, do bielizny. <Z Fr. negligé>

Negliżowanie, a, blm., czynność cz. Negliżować. Negliżowanie się, a ś., blm., czynność cz. Negliżować ś.

Negliżowo przys. od **Negliżowy:** Wysza do niego ubrana napół N. Bał.

Negliżowy przym. od **Negliż:** Strój N.

Negliżyk, u, lm. i i. p. Negliż. 2. czepeczek dąński ramny, domowy.

Negocjacja, i, lm. e i. p. Negocjowanie: Negocjacje są wojną gabinetową. L. 2. ham. sprzedaż wexlu. <Łć. negotiatio>

Negocjant, a, lm. ci kupiec na większą skalę; pośrednik w interesach handlowych.

Negocjator, a, lm. owie a. rzy ten, co negocjuje. <Łć. negotiator>

Negocjować, uje, ował prowadzić układy, układać ś., umawiać ś., traktować, pertraktować: N. o pokój, o zawieszenie broni. Dla syna stosowne arystokratyczne związki negocjował. Byk. <Łć. negotiari>

Negocjowanie, a, blm., Negocjacja czynność cz. **Negocjować.**

Negować, uje, ował przeczyć, zaprzeczać: To fałsz oczywisty, ja temu neguję. L. „Nie“ neguje pojedyncze wyrazy i całe zdania. <Łć. negare>

Negowanie, a, blm., czynność cz. Negować.

Negr, a, lm. owie Murzyn, człowiek czarnego plemienia. <Włos. Negro, Fr. Nègre, Nm. Neger, z Łć. niger dosł. = czarny>

Negrofig, a, lm. owie obrońca handlu Negrami. <Negr + Gr. figō = żrę, więc = Murzynożerca>

Negrofil, a, lm. e obrońca swobody Negrów. <Negr + Gr. filō = koeham, więc = przyjaciel Murzynów>

Negus, a, lm. owie tytuł króla Abisynji. <Abisyns. negus dosł. = władca, ukoronowany>

[**Negus, a, lm. y**] p. **Nygus.** <? Por. Abnegat>

[**Negusostwo, a, blm.**] p. **Nygusostwo:** Byłby mnie słusznie za podobne N., z pomocą kulki w łeb, posłał za daleko. Byk.

[**Nej-**] p. **Naj-:** Nejpierwszy. Nejlepszy. [**Nejbaki, ów, blp.**] *kluski kartoflane.* <Nm. Neuback>

× **Nejdyczanka, i, lm. i = Najtyczanka.**

Najtyczanka, i, lm. i p. Najtyczanka: N., bryczka, z tyłu nieco podniesiona, z wasagiem wyplatany, z pokryciem lub bez niego, z koziółkiem i fartuchami. <Od nazwy miejsc. Czes. Nový Jičín, po Nm. Neu Titschein>

Nejzyłber, bru, blm. = Najzyłber. <Nm. Neusilber>

[**Neka, i, lm. i**] *grymas, sztuczka, chimera.* <Nm. [nōke]>

[**Nekać, a, ał pędzić.** Kras. A. <p. Nukać> [**Nekanie, a, blm.**] czynność cz. **Nekać.**

Nekieonit, u, lm. y min. minerał rombowy z grupy sylikatów, z rzędu węglanów, Mg CO₃ + 3H₂O. <?>

Nekiera, y, lm. y bot. = Miechera. <Od nazwiska botanika Fr. Necker + 1793>

Neklob, u, lm. y pow. rodzaj dużych cęgów drewnianych, służących do przytrzymywania rzemięni, skrzydeł powozowych i t. p. w czasie ich szycia. <Z Nm. Nähkloben>

Nekrasowiec, wca, lm. wcy nazwa Kozaków z nad Donu, którzy po opuszczeniu rodzinnych siedzib osiedli ś. nad Dunajem: Ponad Dunajem liczne wsie były zaludnione Tatarami i kozakami Zaporozcami i Nekrasowcami, wychodźcami Dońców. Budz. <Od nazwiska Ukr. Nekrasa † w. XVIII>

Nekrofil, a, lm. owie ten, co cierpi na nekrofilję: Słynny N. literacki Baudelaire. Mat. I. <Now. z Gr. nekros = zmarły + filō = lubię>

Nekrofilja, i, blm. lek. (necrophilia) pociąg płciowy do trupów, jako zboczenie umysłu zdarzający ś. <Now. z Gr. nekros = zmarły + filia = miłość>

Nekrolatcja, i, blm. ubóstwanie zmarłych. Śl. wil. <Gr. nekrolatēia>

Nekrolog, u, lm. i, Nekrologja wiadomość w czasopiśmie o czyjej śmierci; krótki opis życia osoby świeżo zmarłej: Obacz N. jego (Oleszkiewicza) w gazetach petersburskich z r. 1830. Mick. Przen.: Wzruszyli ramionami, i to był jedyny po Paliszewskim N. Krasz. <Now. z Gr. nekros = zmarły + lōgos = spis>

Nekrologiczny przym. od **Nekrologja.**

Nekrologista, y, lm. ści autor nekrologów: Z licznych nekrologistów nawet najprzychylniejsi nie zdobyli ś. na taką głęboko sięgającą prawdę w ocenianiu wpływów. Ken.

Nekrologja, i, lm. e i. p. Nekrolog. 2. dział nekrologów w czasopiśmie.

Nekrologowy przym. od **Nekrolog:** Dwuwiersz N. Smol.

× **Nekroman, a, lm. owie p. Nekromanta.** Śl. wil.

Nekromancja, i, blm. sztuka wywoływania i zaklinania duchów w celu zapytywania ich o przyszłość. <Gr. nekromantēia>

Nekromanta, y, lm. ci m., × Nekroman ten, co wywołuje duchy, czarnoksiężnik: Epoka ehora, trwożliwa, cierpiąca, epoka spirytystów, teozofów, nekromantów. Bog. W.

Nekromantka, i, lm. i forma ż. od Nekromanta: Ohydna N. Erichto. Mat. I.

Nekropol, u, lm. e, Nekropolja, × Nekropola cmentarz u starożytnych Greków, miasto umarłych. <Now. z Gr. nekros = zmarły + pōlis = miasto>

× **Nekropolja, i, lm. e p. Nekropol.**

Nekropolja, i, lm. e p. Nekropol.

Nekroza, y, blm. *zgorzel, martwica, martwa*: Na tym doświadczeniu osnuł swoją teorię o zamieraniu czyli nekrozie tkanki. Ochor. <Gr. nekrosis>

Nektar, u, blm. *1. napój bogów olimpijskich, który ich miał utrzymywać w nieśmiertelności*: Hebe nalewa N. bogom. Wino, jak N. Nad N. słodsze wino. Jabł. **2.** przen. *napój rozkoszny w smaku*: Każe w skok do piwnicy przynieść madziaru lub brzezińskiego nektaru. Darow. (= *piwa wyrabianego w Brzezinach*). **3.** przen. wog. *słodycz, rozkosz, delikje*: Gdzież znajdziesz stałe na świecie wesele? Do nektaru fortuna gorzkie sypie ziele. L. Młodości! tobie N. żywota natenczas słodki, gdy z innymi dzielę. Mick. <Gr. néktar>

Nektarowy przym. od **Nektar**.

Nektaryna, y, lm. **y** ogr. *brzoskwinia z twarogiem mięsem*.

Nelma, y, lm. **y** *gatunek ryby*: Wyborne ryby, nieznanne u nas, są nelmy. Ciec. <Ros. nel'ma>

Nelsonka, i, lm. **i** *1. a. gm. Nalesonka naczynie, w którym ś. duszą zrazy nelsonskie*. **2.** × N. a. [**Melsonka**] *suknia damska, rodzaj surducika, krakowianki*. <Od nazwiska wodza Ang. Nelson †1805>

Nelsonski, gm. **Nalesonki** *na sposób Nelsona przyrządzony*: Zrazy nelsonskie. Zrazy nelsonskie bywają tu wcale smaczne. Grudz.

Nemalit, u, lm. **y** *min. odmiana brucytu włóknista, występująca w serpentynie koło Hoboken w New Jersey*. <Now. z Gr. nēma = włókno + lithos = kamień>

Nematody, ów, blp. *zool. p. Nicienie*. <Now. z Gr. nēma, 2 pp. nēmatos = nie + -eîdes = -kształtny>

Nemeza, y, blm. *sprawiedliwość nieublagana, karząca*: Złotony ten pean wyobraża nemezę, prawo moralne, ścigające czyny. <Gr. nēmesîs>

Nemrod, a, lm. *owie myśliwy, strzelec*: Grono nemrodów warszawskich. <Od nazwiska króla Babiloń., po Hb. Nimrod, który był „możnym myśliwcem przed Panem“ 1 Mojż. X, 9>

Nemrodowski myśliwy: Wyprawa nemrodowska niebardzo była świetna. Koz. A.

Nemtal, a, lm. **e** p. **Medal**. <Przekręcenie [Métal]>

Nen, Na, No p. **On**. <Zam. *Onen>

Nena, y, lm. **y** p. **Nana**. Zdr. [**Nenka, Neńka**]. <Dziec.>

Nenczyn p. **Nanczyn**.

Neni *niema*: Ządnej krasy na mnie N. Kiedy groszy w pytle N., wtenczas ś. rozum odmieni. Prz. <Ślć. nenie, Czes. neni>

Nenia, i, lm. **e** p. **Nana**. <Dziec.>

Nenin p. **Nanczyn**.

Nenka, i, lm. **i** p. **Nena**.

Nenufar, a, lm. **y** *bot. = Grzybień biały*: Dziś na motyla jam za stary, więc lubię malwy, nenufary i wszystko, oprócz róży. Grudz. <Niby Łć. nenufar, z Arab. ninufar>

Nenufarowy przym. od **Nenufar**: Dobijali ś. jeden przez drugiego o maleńki choćby tour walca lub polki z nenufarową boginią. Haj. (= *strojną w nenufar*).

Neńka, i, lm. **i** p. **Nena**: W lubystku cię N. kapala. Głiń. <Ukr. neńka>

Neo- w wyrazach złożonych = *nowo-*. <Gr. néo = nowo->

Neobraminizm, u, blm. *braminizm o nowszym, nieco racjonalistycznym zabarwieniu*. <Now. z Gr. neo = nowo + Braminizm>

Neobudaizm, u, blm., **Neobudyzm, Neobuddaizm, Neobuddyzm** *budaizm z nowszym, racjonalistycznym kierunkiem*: N. może tylko przyprawić swych adeptów o chorobę mózgową. Nagan. <Now. z Gr. neo = nowo + Budaizm>

Neobuddaizm, u, blm. **p. Neobudaizm**.

Neobuddysta, y, lm. **ści** *p. Neobudysta*: Neobuddysty francuscy (okultyści) posługują ś. terminologią kabalistyczną. Mat. I.

Neobuddyzm, u, blm. **p. Neobudaizm**.

Neobudysta, y, lm. **ści, Neobuddysta** *wyznawca neobudyzmu*.

Neobudyzm, u, blm. **p. Neobudaizm**: Okultyzmowi nadają niekiedy nazwę neobudyzmu lub też budyzmu ezoterycznego. N. nie jest religią, lecz systematem metafizycznym.

Neochryścjanizm, u, blm. **p. Neochrześcjanizm**: W dzisiejszej Francji N., neokatolicyzm jest artykułem mody, jak niegdyś cri-cri. Bog. W. Źródło jego filozofji tkwi w neochryścjanizmie, w kierunku Schellinga, nie Bandera. Ant. <Now. z Gr. neo = nowo + Chryścjanizm>

× **Neochrześcjanin, a**, lm. **anie** *chrześcjanin nowoochrzczoney, neofita*.

Neochrześcjanizm, u, blm., **Neochryścjanizm** *chrześcjanstwo o kierunku nowoczesnym, zabarwionym racjonalizmem i socjalizmem*: N. Wyżewskie-go, Anatola France. <Now. z Gr. neo = nowo + Chrześcjanizm>

× **Neochrześcjanin** przym. od **Neochrześcjanin**.

Neodarwinista, y, lm. **ści** *fil. p. Nowodarwinista*.

Neodarwinistyczny *fil. p. Nowodarwinistyczny*.

Neodarwinizm, u, blm. *fil. p. Nowodarwinizm*. <Now. z Gr. néos = nowy + Darwinizm>

Neoelekt, a, lm. **ci** *nowowwybraniec*: Akt, pozbawiający neo-elekta wszelkiej prawnej podstawy. Jaroeh. Karol XII w Warszawie zastał już neoelekta Leszczyńskiego. Kraus. <Now. z Gr. neo = nowo + Elekt>

Neofilologiczny poświęcony *badaniu języków i literatur nowożytnych (głównie romańskich i angielskiego)*: Towarzystwo neofilologiczne. <Now. z Gr. neo = nowo + Filologiezny>

Neofilozof, a, lm. **owie** *filozof, trzymający ś. najnowszych kierunków*: Ultrakatolicy nazywają go bodaj niereligijnym, a neofilozofowie obskurantem. Chm. <Now. z Gr. neo = nowo + Filozof>

Neofit, a, lm. **ci** *p. Neofita*: N., nowo chrzczoney. Kras.

Neofita, y, lm. **ci** *m., Neofit 1. człowiek nowona-wrócony, nowowierca, nowochrzczeniec*. **2.** *Żyd, który przyjął wiarę chrześcjanicką, przechrzta, wychrzta*: Nawróconych do świętej wiary Żydów powszechnie neofitami zowią. Ostr. Obawa, aby ten rodzaj neofitów, z przyrodzonej biegłości i chciwości do prerogatyw szlacheckich ciszących ś., rodowitego szlachty polskiej imienia nie zaćmił. Vol. **3.** *przen. człowiek, który z niższej sfery wszedł do wyższej*: Nie dowierzam takim neofitom; w nim zawsze czuć lokajską naturę. Bał. <Śr. Łć. neophytus>

Neofitka, i, lm. **i** *forma ż. od Neofita*.

Neofitostwo, a, blm. **p. Neofityzm**: Nie darowano neofitostwa, chociaż wielu tam nosiło w sobie świeże jego zarody. Byk.

Neofityzm, u, blm., **Neofitostwo** *stan neofity*: Grocholscy byli bardzo nabożni, a najnieśluszniej zarzucano im N. Rol.

Neofob, a, lm. *owie człowiek, obawiający ś. nowości, innowacji*. <Now. z Gr. néos = nowy + fóbos = bojaźń>

Neofobia, i, blm. *obawa nowości, innowacji*.

Neofobka, i, lm. i forma ż. od **Neofob**.

Neogeniczny *nowotny, nowożytny, nowotworny*: Osady neogeniczne. Nałk. <Gr. neogenés>

× **Neografja, i**, blm. *nowy sposób pisania, nowa ortografja*. Sł. wil. <Now. z Gr. néos = nowy + gráfo = piszę>

Neokantowski fil. p. **Nowokantowski**.

Neokantysta, y, lm. *ści fil. p. Nowokantysta*.

Neokantyzm, u, blm. fil. p. **Nowokantyzm**. <Now. z Gr. néos = nowy + Kantyzm>

Neokatolicki przym. od **Neokatolik**: Tradycje neokatolickie. <Now. z Gr. neo = nowo + Katolicki>

Neokatolicyzm, u, blm. *katolicyzm ze zwrotem ku racjonalizmowi, mistycyzmowi i socjalizmowi*: Wytwarzają takie formułki, jak neochryścjanizm, N., neokonserwatyzm i t. d. Kozł. Przyszło mi na myśl przedstawić zwrot do mistycyzmu, do symbolizmu, czyli krócej do neokatolicyzmu. <Now. z Gr. neo = nowo + Katolicyzm>

Neokatolizka, i, lm. i forma ż. od **Neokatolik**.

Neokatolik, a, lm. *cy wyznawca neokatolicyzmu*: Dziennikarska, polująca na efekta krytyka, przyczepiła już Bourget'owi modną etykietę neokatolika. Bog. W. <Now. z Gr. neo = nowo + Katolik>

Neoklasycyzm, u, blm. *klasycyzm nowoczesny, wzorowanie ś. na dziełach starożytności klasycznej*: N. w architekturze. <Now. z Gr. neo = nowo + Klasycyzm>

Neoklasyczny przym. od **Neoklasyk**.

Neoklasyk, a, lm. *cy zwolennik neoklasycyzmu*.

Neokomski geol.: Formacja neokomska = formacja neufszatelska, gromada spodnia kredowa, bezpośrednio na jurajskich spoczywająca, złożona z wapieni żółtych z jeżowcami i polipniami. <Now. od Neocomium = Neufchâtel, z Gr. néos = nowy + kómē = wieś>

Neokrytycyista, y, lm. *ści p. Nowokrytycyista*.

Neokrytycyizm, u, blm. fil. p. **Nowokrytycyizm**. <Now. z Gr. neo = nowo + Krytycyizm>

Neokrytyczny fil. p. **Nowokrytyczny**.

Neokrytyk, a, lm. *cy p. Nowokrytyk*.

Neolit, u, lm. *y min. mineral, należący do gromady sylikoidów, do rzędu wodorokrzemianów, do grupy serpentynu, miękkii, nydlasty, ciemno-zielony a. czarniawy*. <Now. z Gr. néos = nowy + líthos = kamień>

Neolog, a, lm. *owie ten, co wprowadza wyrazy nowe, nową terminologję*. Sł. wil.

× **Neologiczny** przym. od **Neologja**.

Neologizm, u, lm. *y wyraz nowoutworzony; nowy zwrot w mowie*. <Now. z Gr. néos = nowy + logismós = wzgląd, myśl i t. d.>

× **Neologja, i**, blm. *wprowadzanie nowych wyrazów do nauki, lub używanie dawnych w nowym znaczeniu*. <Now. z Gr. néos = nowy + lógos = mowa, wyraz i t. d.>

Neomenja, i, lm. *e nowy księżyc, pierwszy dzień miesiąca u Żydów*: Synedrjum czyli Sanhedryn, trybunał sędziów żydowskich wyznaczał neomenję (dzień nowego księżyca). Sł. wil. <Gr. neómēnia>

Neoplatonik, a, lm. *cy fil. p. Nowoplatonik*.

Neoplatonizm, u, blm. fil. p. **Nowoplatonizm**. <Now. z Gr. néos = nowy + Platonizm>

Neoplatoński fil. p. **Nowoplatoński**.

Neorama, y, lm. *y rodzaj panoramy, przedstawiającej wnętrze świątyni lub innego gmachu*. <Now. z Gr. náūs, 2 pp. neós = okręt, nawa + horáo = widzę>

Neoromantyzm, u, blm. *romantyzm w drugim swoim, późniejszym okresie*: N. wykwitł u nas tak bujnie na początku piętego dziesiątka naszego wieku. Morz. <Now. z Gr. neo = nowo + Romantyzm>

Neoscholastyczny fil. p. **Nowoscholastyczny**.

Neoscholastyk, a, lm. *cy fil. p. Nowoscholastyk*. <Now. z Gr. néos = nowy + Scholastyk>

Neoteryzm, u, blm. *nauka nowa, nauka o obrocie ziemi około słońca*: Pierwsi Pijarzy za Augusta III dokazali stopniowo, że wszystkie szkoły przyjęły N. Bełe. <Now. z Gr. neóteros dosł. = młodszy, nowszy>

Neotomista, y, lm. *ści fil. p. Nowotomista*.

Neotomistyczny fil. p. **Nowotomistyczny**.

Neotomizm, u, blm. fil. p. **Nowotomizm**. <Now. z Gr. néos = nowy + Tomizm>

Neotorys, a, lm. *i należący do stronnictwa Ang. „tory” (zachowawczego) o zabarwieniu nowożytnym*: Neotorysi, stawiający kwestję robotniczą przed wszelkiemi innymi. Nagan. <Now. z Gr. neo = nowo + Torys>

Neotyp, u, lm. *y min. kalcyt z domieszką węgla ni barytu*. <Now. z Gr. néos = nowy + týpos = odeisk, typ>

Neowitalista, y, lm. *ści fil. p. Nowowitalista*.

Neowitalistyczny fil. p. **Nowowitalistyczny**.

Neowitalizm, u, blm. fil. p. **Nowowitalizm**. <Now. z Gr. neo = nowo + Witalizm>

[**Nepać, pie a. pa, pał, Nipać, Nypać**] *szukać, myślewać, kosztować*: Czego tam népiesz? <Nm. nippen, [neppen, nuppen]>

[**Nepanie, a**, blm.] *czynność cz. Nepać*.

× **Nepot, a**, lm. *ci protegowany*: Przedmioty, któremi papież rozporządził już poprzednio na rzecz swoich nepotów i krewnych. <Z Łć. nepos, 2 pp. nepotis = wnuk, synowiec>

Nepotyzm, u, blm. *1. wpływ siostrzeńców lub synowców papieskich na zarząd lub na interes państwa. 2. wog. popieranie, niewłaściwe promowanie krewnych na posady, godności i t. p.*: Życie tobie pójdzie gładko, gdy N. będzie ojein, a protekja chrestną matką. Nieudolność, służalstwo, N., karjera, zniechęcenie, egoizm, blaga et caetera. Rod. <Śr. Łć. nepotismus>

Neptun, a, blm. *1. Państwo Neptuna = ocean, morze: Do rozległych państw Neptuna moja woda z hołdem płynie. Węg. 2. astr. jedna z planet, krążących koło słońca. 3. chem. przypuszczany kiedyś pierwiastek metaliczny*. <Od nazwy bóstwa Łć. Neptunus>

Neptuniczny geol.: Skaly, formacje neptuniczne = osadzone, powstałe z osadów wodnych.

Neptunista, y, lm. *ści geol. zwolennik neptunizmu, a przeciwnik wulkanizmu*: W końcu XVIII stulecia zawrzała gorąca i namiętna walka neptunistów z wulkanistami. <Od Łć. nazwy bóstwa wód Neptunus>

Neptunizm, u, blm. *geol. teoria przypisująca wpływom i działaniom wód powstanie wszystkich skal na ziemi*.

[**Nera, y**, lm. *y*] p. **Nerka**.

× **Nerczany p. Nerkowy**: Tłustość nerczana. Bud. Nerczane boleści. Spiez.

Nerczka, i, lm. i p. **Nerka**.

Nerecznica, y, lm. *e bot. p. Paprotka*. <Od Nerka>

Nereida, y, lm. y *nimfa morska*. <Gr. Nērēís, 2 pp. Nerēidos dosł.= córka Nereusza>

[**Neret**, u, blm., **Nierost**, **Mrzost**, **Nierzeh**] 1. *popęd płciowy i czas jego u ryb, ikrzenie ś. ryb, tarło*. 2. *ikra*. <p. Mrzost>

[**Nerestować**, **uję**, **ował**, **Narestować**, **Nierzchnąć ś.**, **Mrzostować**, **Mrzostować ś.**] (o rybach) *trzeć ś., ikrzyć ś.*

[**Nerestowanie**, a, blm.] *czynność cz. Nerestować.*

[**Neret**, u, lm. y] *rodzaj sieci*. <Ukr. neret>

[**Nerk-**] p. Nurk-

Nerka, i, lm. i, †**Nyrka**, [**Nera**, **Nyrka**] 1. *anat.=a) jeden z dwu narządów ciała, kształt bobu mających, położonych po obu stronach części lędźwiowej kręgosłupa w jamie brzusznej, wydzielających mocz ze krwi, †pokrątki, [głupie mięso], u zwierząt cynadry: Wicie, jako inaczej nerkę nazywają? Głupie mięso, a to z tej przyczyny działają, że w samym łoj siedząc, bardzo chuda bywa. Jag. Przen.: wewnątrz, wewnętrzności, serce człowieka: Nerek jego świadek jest Bóg. Leop. (= świadek wewnętrzności. Leop.). My tym ichmościom sięgniemy do nerek, aby prawdy dostać. Spas. b) †Nerki małuczkie p. **Nadnercze**. 2. Nerki pierwotne, rzekomo = *ciała, gruczoły Wolfa* (renes primordiales s. corpora Wolffii). 3. *gór. rozciąganie ś. pokładów niejednostajnej grubości z przestankami w swym ciągu*. 4. *min. była podługowata, więcej lub mniej spłaszczona, którą tworzą różne minerały, a z rud gliniaste żelazniki i sferosyderyty. Zdr. Nereczka*. <Nm. Niere>*

Nerkodrzew, a, lm. y bot. p. **Nerkowiec**. <Nerka + Drzewo>

Nerko-okrężniczy anat. *wspólny nerce i okrężnicy*: Wiaz N. = *zdwójenie otrzewnej pomiędzy nerką a okrężnicą* (ligamentum reno-coileum). <Nerka + Okrężniczy>

Nerkowat przys. od **Nerkowaty**.

Nerkowaty *postacią swą nerkę przypominający*: Liś N.

Nerkowiec, wca, lm. wca 1. a. **Nanercz**, **Nerkodrzew**, **Nerkowe drzewo**, **Nakarp** bot. (anacardium) *roś. z rodziny terpentynowatych*. 2. × N. min. p. **Nefryt**. <Od Nerka>

Nerkowy, × **Nerezany**, †**Nyreczny** przym. od **Nerka** = a) anat. (renalis): *Tłuszcz N. Naczynia nerkowe. Kielich N. p. Kielich. Kłębuszki, kłębki nerkowe p. Kłębuszek. Gruczoły, gruczołki, przysadki nerkowe p. **Nadnercze***. b) bot.: *Drzewo nerkowe p. Nerkowiec*. c) lek.: *Kamień N. p. Kamień*. d) min.: *Ruda żelazna nerkowa = ruda żelazna skupiająca ś. w piasku, marglu i glinie w bryłki kształtu nerek*.

Nerkówka, i, blm. *pieczeń od nerki*.

Nerterologia, i, blm. *nauka o istotach świata podziemnego*. Sł. wil. <Now. z Gr. nertérios = dolny, spodni + -logia = znawstwo>

Neruga, i, lm. i gie. p. **Mierzeja**. <p. Mierzeja>

Nerunga, i, lm. i gie. p. **Mierzeja**.

Nerw, u, lm. y 1. anat. (nervus) *twór do sznurka a. do nitki białawej podobny, po całym ciele rozgałęziony, z mózgu a. rdzenia kręgowego pochodzący, będący narządem czucia, sprawcą ruchu i pośrednikiem wszelkich wrażeń zmysłowych, †sucha żyła, †żyła pęta, × czujnik, †cywka żylna: Nerwy czuciowe, czulne, czułe, × czujniki (nervi sensorii). Nerwy ruchowe, nerwy ruchu (nervi motori).* N.

*spółczulny, N. sympatyczny wielki, × trójwewnętrznościowy, życia organicznego, układ nerwowy roślinny, zwójowy (n. sympaticus). N. dodatkowy, × oddechowy górny, N. nazad ś. wracający, przydatkowy, × przystępujący, † rozbiegający ś., wsteczny p. **Dodatkowy**. Nerwy dośrodkowe p. **Dośrodkowy**. N. języko-gardzielowy, języko-gardłowy, języczno-gardzielowy p. **Języko-gardzielowy**. N. języko-ruchowy a. podjęzykowy, † N. językiem ruchający p. **Języko-ruchowy**. N. kulszowy (n. ischiaticus). Nerwy kuprowe, krzyżowe, † świętne, † świętokostne. 2. bot.: N. liścia = *żeberko, żyła, żyłka na liściu*. 3. *przen. sprzężyna, działacz, motor, podstawa, zasada: Pieniądze są nerwem handlu*. <Łć. nervus>*

Nerwacja, i, blm. *sposób rozgałęzienia nerwów w liściach, uwerwienie*: Liście herbaty odznaczają ś. nerwacją charakterystyczną. Rost. <Now. z Łć. nervus = nerw>

Nerwiak, a, lm. i lek. (neuroma) *nowotwór chorobny w nerwach powstały*.

Nerwica, y, lm. e lek. (neurosis) *choroba nerwów, newroza, neuroza, neuropatja: N. naczyniowa = angjoneuroza*.

Nerwie, ęcia, lm. ęta żart. *nerw godzin politolania: A więc nerwieta kochane w robocie!* to utrapienie wszystkich lekarzy. Krasz.

† **Nerwisto** przys. od **Nerwisty**. L.

† **Nerwisty** 1. *z silnie rozwiniętym układem mięśniowym, [zylasty]*: *Ramię nerwiste*. 2. p. **Nerwowy**.

Nerwoból, u, lm. e lek. (neuralgia) *ból dotkliwy, powstający bez zmian widocznych w ustroju, newralgja, neuralgja: N. kulszowy p. **Kulszowy***. <Nerw + Ból>

× **Nerwo-brzuszny** anat. *ściągający ś. do nerwów jamy brzusznej*: *Naczynia nerwo-brzuszne (vasa nervoso-ventralia)*. <Nerw + Brzuszny>

Nerwoglej, u, blm. hist. (neuroglia) *rodzaj siatkowatej tkanki w istocie białej rdzenia pacierzowego. osnowa nerwowa*. <Now. z Nerw + Gr. glioís = śluz>

Nerwologia, i, blm. anat. p. **Neurologja**. <Now. z Łć. nervus = nerw + Gr. -logia = znawstwo>

Nerwo-mięśniowy *dotyczący nerwów i mięśni*: Układ N. <Nerw + Mięśniowy>

Nerwotężnice, ic, blp. *żyłki w ciele ludzkim, które dawniej brano za nerwy i tętnice, nie mogąc ich rozróżnić. (?) Sł. wil.* <Nerw + Tężnica>

× **Nerwować**, **uję**, **ował** *niecierpliwie kogo w najwyższym stopniu, wprawiać w stan rozdrażnienia nerwowego, denerwować*.

× **Nerwowanie**, a, blm., *czynność cz. Nerwować*.

× **Nerwowiec**, wca, lm. wcy p. **Neuropata**.

Nerwowy przys. od **Nerwowy**: a) *Z chorej N. prababki wyrasta chory ród. Sienk. (= na nerwy).* b) *jak w chorobie nerwowej; jak przy podrażnieniu nerwów; z rozdrażnieniem; gorączkowo*: *Patrzył na własne obuwie, którym N. uderzał w podłogę. Radz. Wargi jego drgały N., a ręką niespokojnie węs szarpał. Kamiennie nieruchoma twarz jego N. drgać zaczynała. Orzesz.*

Nerwowość, i, blm. lek. *usposobienie do cierpień nerwowych*: *Dziedziczną nerwowością dotknięty. To, co nazywamy nerwowością a. lepiej zdenerwowaniem, uznania u niego (Mickiewicza) nie znajdowało, lecz było surowo karcone. Chm.*

Nerwowy, † **Nerwisty** i. przym. od **Nerw**: Układ N. (systema nervorum). Splot N. (plexus nervosus). Ósrodek N. (centrum nervosum). Kłębek N. p. **Zwój**. Brodawki nerwowe p. **Brodawka**. † **Błona nerwowa** p. **Błona**. Bóle nerwowe. × **Gorączka nerwowa** p. **Durzyca**. **2**. Człowiek N. = *drażliwy, wrażliwy*: Umiąca grać rolę doskonale wyczoną w praktyce lat kilkunastu, kobiety czulej, bardzo nerwowej. Krasz.

Nerwozwojowy pień, anat. dwa pasma nerwowe ze splotów i zwojów łączących ś. z sobą utworzone, ciągnące ś. od podstawy czaszki do kości ogonowej po obu stronach kręgosłupa, × **krańcowa struna**, pasmo przykręgosłupowe, graniczne nerwu społecznego. Por. **Nerw społeczny**. <Nerw + Zwojowy>

Nerwówka, i, blm. gra w karty we dwie osoby, a morek.

Nerzeja, i, lm. e gie. p. **Mierzeja**. <p. Mierzeja>

[**Nesel**, **slu**, lm. **slę**] rodzaj tkaniny: Suknia z neslu. <Nm. Nessel dosł. = pokrzywa>

[**Neselowy**] przym. od **Nesel**: Spódnica nesełowa.

Nesesor, a, lm. y, **Nesesor**ka toaletka, torebka lub puzderko na drobiazgi podręczne. <Fr. nécessaire>

Nesesorka, i, lm. i p. **Nesesor**.

Neslija, i, lm. e bot. p. **Ozędka**. <Z niby Łę. nazwy neslia>

Nesplik, u, lm. i bot. p. **Niesplik**. <p. Niesplik>

Nespuł, u, lm. y bot. p. **Niesplik**.

Nespułowy przym. od **Nespuł**: Drzewo nespułowe.

Nestor, a, lm. **owie mądry i doświadczony starzec; najstarszy pomiędzy ludźmi jednego zawodu, koryfeusz**: Nie możemy pominąć sądu, jaki o nich wydał N. historyków polskich. Lel. Miklosiez, N. filologii słowiańskiej. Kraszewski, N. powieściopisarzy polskich. <Od imienia starca z Iljady, Gr. Néstōr>

Nestorjanin, a, lm. **anie zwolennik nauki Nestorjusza, który w wieku V zaprzeczał pochodzenia Ducha Św. od Słowa**.

Nestorjanizm, u, blm. *nauka i zasady nestorjan*. <Now. z imienia Gr. Nestōrios>

[**Neszerych**, **Niszrych**, nieod.] *ciekawyy*. <Z Nm. nāscherlich = łakomy>

[**Neta**, y, lm. y] *rodzaj sieci*. <Dnm. nett>

Netka, i, lm. i ręk. *wyszycie na rękawicze*. <Z Dnm. nett dosł. = siatka>

Netto nieod. han. **1**. *czysty dochód po strąceniu wydatków*. **2**. *waga samego towaru bez opakowania*. **3**. *cena towaru po potrąceniu rabatu*. <Włos. netto dosł. = czysty>

Neuma, y, blm. *znak średniowieczny, wyrażający nutę muzyczną*. <Gr. neūma = skinienie; znak>

Neuralgia, i, lm. e lek. p. **Nerwoból**. <Now. z Gr. neūron = nerw + algos = ból>

Neurasteniczka, i, lm. i forma ż. od **Neurastenik**.

Neurasteniczny przym. od **Neurastenja**.

Neurastenik, a, lm. cy, **Neurostenik** *człowiek cierpiący na neurastenję*.

Neurastenja, i, blm., **Neurostenja** lek. (neurosthenia) *niemoc nerwowa, niedomoga nerwowa*. <Now. z Gr. neūron = nerw + asthēneia = niemoc>

× **Neurektomia**, i, lm. e chir. *wycięcie kawałka nerwu*. <Now. z Gr. neūron = nerw + ektémnō = wycinam>

× **Neurobat**, a, lm. **ci tancerz na linie**. <Gr. neurobátēs>

× **Neurografia**, i, blm. *opisanie nerwów*. <Now. z Gr. neūron = nerw + gráfō = pisać>

Neurologiczny przym. od **Neurologja**.

Neurologja, i, blm., **Neurologja**, **Neurologja** anat. (neurologia) *nauka o nerwach*. <Now. z Gr. neūron = nerw + -logia = znawstwo>

Neuropata, y, lm. **ci**, × **Nerwowiec** *człowiek cierpiący nerwowo*. <Now. z Gr. neūron = nerw + pathēn = cierpieć>

Neuropatja, i, lm. e lek. p. **Nerwica**. <Now. z Gr. neūron = nerw + -pathía = cierpienie>

Neuropatka, i, lm. i forma ż. od **Neuropata**.

Neuropatolog, a, lm. **owie a**. *dzy lekarz, zajmujący ś. chorobami nerwowymi*. <Now. z Gr. neūron = nerw + Patolog>

Neuropatologja, i, blm. *nauka o chorobach nerwowych*. <Now. z Gr. neūron = nerw + Patologja>

Neuropatyczny przym. od **Neuropatja**: W biednej tej kobiecie, Halszee, zbiegły ś. dwa spadkobierstwa neuropatyczne: po dziadku z linii matczynej i po ojcu. Rol.

! **Neurostazja**, i, blm. *rozstrój nerwowy, rozdrażnienie*: Cierpiał na silną neurostazję. Zap. <Now. z Gr. neūron = nerw + stásis = zaburzenie>

! **Neurosteniczny** przym. od **Neurostenja**, *neurasteniczny*: Neurosteniczna babka. Sienk.

! **Neurostenik**, a, lm. cy p. **Neurastenik**.

! **Neurostenja**, i, blm. p. **Neurastenja**.

Neurotomja, i, lm. e chir. *przecięcie nerwu*.

<Now. z Gr. neūron = nerw + -tomía = cięcie>

Neuroza, y, lm. y lek. p. **Nerwica**. <Now. z Gr. neūron = nerw>

Neuryna, y, blm. chem. *zasada C₅H₁₃N, otrzymywana z mózgu i nerwów*. <Now. z Gr. neūron = nerw>

Neutralista, y, lm. **ści**, × **Neutral** *człowiek neutralny, zwolennik neutralności*: Rokoszanie mieli nieprzewyciężony wstręt do neutralistów. Remb. Te wieże na przesmykach od neutralistów niech będą tymczasem trzymane. Jabł. <Now. z Łę. neuter = żaden (z dwuel)>

Neutralitet, u, blm. p. **Neutralność**: Przy przyjętym neutralitecie stałami i niechwiejącymi ś. zostaną. Rol. <Nm. Neutralität>

Neutralizacja, i i. blm. p. **Neutralizowanie**. **2**. lm. e *traktat, zawarty w celu zachowania neutralności*. <Fr. neutralisation>

Neutralizacyjny przym. od **Neutralizacja**: Wpływ neutralizacyjny.

Neutralizator, a, lm. y *czynnik neutralizujący*: Pierwsze było względem drugiego neutralizatorem. Jeż. <Now. ze Śr. Łę. neutralisare = zneutralizować>

Neutralizować, uje, ował i. † N. *być neutralnym, zachowywać neutralność*: Neutralizuję, stronię; stron uchodzę. Troc. **2**. *ubezwładniać, niweczyć*: N. elektryczność. Od niego szedł prąd silny, neutralizowany w części przez takich, jak Koniękowski, ludzi. Jeż. **3**. chem. *zmieniać odczyn kwaśny a. zasadowy na obojętny, zobojętniać*: N. kwas przez dodanie zasady. N. zasadę przez dodanie kwasu. N. ś. **1**. *nawzajem ś. niweczyć, ubezwładniać*: Przeciwne prądy w łonie stronnictwa neutralizują ś. wzajemnie. **2**. chem. *zobojętniać ś. nawzajem*: Kwas i zasada wzajemnie ś. neutralizują. <Śr. Łę. neutralisare>

Neutralizowanie, a, blm., **Neutralizacja** *czynność cz. Neutralizować*.

Neutralizowanie się, a s., blm., czynność cz. Neutralizować s.

Neutralnie przys. od Neutralny: Zachować s. N.

Neutralność, i, blm. rz. od **Neutralny; Neutralitet, †Neutralstwo:** a) Zachować N. b) N. związku chemicznego.

Neutralny 1. ani za jedną, ani za drugą stroną nie trzymający, obojętny: Państwo neutralne (=nie mieszające s. do sporów innych państw). Zejść s. na gruncie neutralnym. 2. chem. p. **Obojętny.** <Now. z Łé. neuter=żaden (ani jeden ani drugi)>

†**Neutralstwo, a**, blm. p. **Neutralność.**

× **Neutral, a**, lm. owie p. **Neutralista.**

× **Neutrować się, uje s.**, owal s. *stawać s. neutralnym.*

× **Neutrowanie się, a s.**, blm., czynność cz. **Neutrować s.**

Newberryit, u, lm. y min. *minerał z gromady saletrowców, z rzędu fosforanów wodnych, rombowy, H₂Mg PO₄ + 3H₂O.* <Z nazwy miejscowości Ang. Newberry>

Newfundland, a, lm. y *rasa psa:* Wspaniały N. przypadł do nóg wyższego z dwóch mężczyzn. Es. <Z Ang. nazwy krainy Newfoundland>

Newka, i, lm. i *dziewiątka w kartach.* <Fr. neuf dosł.=dziewięć>

Newralgiczny przym. od Newralgja: Ból N.

Newralgja, i, lm. e lek. p. **Nerwoból.** <p. Neuralgja>

Neurologja, i, blm. anat. p. **Neurologja.**

Newroza, y, lm. y lek. p. **Nerwica.** <p. Neuroza>

Newtonjanin, a, lm. *anie zwolennik twierdzeń naukowych Newtona:* Com jednak mówił, to tym tylko myśli newtonjanów wyrażałem. Smol. <Od nazwiska matematyka Ang. Newton †1726>

Newtonjanizm, u, blm. *kierunek nauki Newtona (głównie w przeciwstawieniu do kartezjanizmu).*

! **Nezabudź** w wyrażeniu: Na N. = *na pamiątkę:* Na N. król ofiarował gościowi piękną i kosztowną laskę. Krasz. <Ukr. na nezabud>

Nezd, a, lm. y *gatunek konia z rasy arabskiej.* <Z Arab.>

Neżyk, a, lm. i *paszek tiulowy, używany do bramowania różnych części odzieży:* Chustka (na głowie), misternie fałdowanym obramowana neżykiem. Karcz. <Z Fr. neige=śnieg; koronka>

† **Nę = 2. Na.** Pot. <Okrzyk.>

Nęćaco przys. w sposób nęcący, ponętnie: Była szalenie. N. piękna. Krasz.

Nęcienie, a, blm., czynność cz. **Nęcić.**

[**Nęcienie się, a s.**, blm.] czynność cz. **Nęcić s.**

Nęcić, i, il *wabić, przywabiać, pociągać:* N. ptaki zobią. Troc. N. ryby. Troc. Gołębi dla ochędóstwa nie N., bo i od tych prędzej dach zgnije. Haur. Jeśli cię nęcił grzesznicy, nie przyzwalał im. Wuj. Czego trudniej dostąpić, to nas bardziej nęci. Pot. Chęć zysków pewnych do pochlebstwa nęci. Kras. Dziś s. jedno podobą, jutro drugie nęci. Szym. To jedno puste miejsce nęci go i mam. Mick. Tam góra lodu, tam puszcza go nęci. Mick. Gałązka litewskiego chmielu, wdziękami pruskiej topoli nęcona. Mick. Spojrzenie nęcące. 2. [N.] = a) *mdlić.* b) *mącić.* [N. s.] *przyjuczać s.* <NE(T)>

× **Nęcisko, a**, lm. a p. **Gumienko:** Dla ułowienia kaczek dzikich, udziałą przy stawie grube albo N., a gumienko, na kilka łokci długie i szerokie, według sieci. Trzye.

† **Nęc p. 2. Na:** Ja cię, panno, z mym synem pojednam na wieki, N. rękę, N. enotliwe na to słowo moje. Pot. <Nę! + Ó(i)>

[**Nęc, i**, blm.] p. 2. **Nać:** Buraki obierają z nęci. Zdr. [Nętką].

Nędza, y, lm. e, 2 pp. lm. *nędz a. †nędz 1. a. [Noza] ubóstwo w najwyższym stopniu, bieda; niedola:* Żyć, być, zostawać w nędzy. Cierpieć, klepać nędzę. Wpaść w nędzę. Dojść do ostatniej nędzy. Przywieść kogo do nędzy. Z nędzy do pieniędzy. Prz. N. złocona, strojna (=pozorne dostalki). Kto cudze nędze uważy, lekce sobie swoje waży. Prz. Z wszystkich nędz najstraszniejsze ludzkie zapomnienie. Słow. Nie, niechaj nigdy N. pustelnicy pięknej Aldonie oblicza nie kaził Mick. Idź, niebożę, z nędzy tego świata na lepszy. Mick. Nędze ziemi nad smutnemi krótko mają moc. Kon. Do Pana udawać s. mamy z niedostatki i z nędzami naszymi. Białob. Przyszedł Zbawiciel do poratowania nędz naszych. Skar. Przen. *ludzie nędzą trapieni, nędzarze:* Nigdy nie zamykałem drzwi moich przed nędzą. Mick. Ze swego występnego skarbcu żywi pół tutejszej nędzy. Święt. 2. † **Nędzę=łicha tam!, gdzie tam!** Nędzęście wy słyszeli i jak mówicie, widzieli: tak to sobie wymyślacie, a ze mnie s. naśmiewacie. Mik. z Wilk. 3. † **N. p. Nędzarz:** Nie czyni s. panem, gdyś nędzą. Jabł. 4. [N.] = a) p. **Nędzarka.** b) *szyci, pazlotka.* 5. *bardzo cienki i błyszczący listek blaszki mosiężnej, używany jako folga.* 6. † **N. rodzaj tkaniny jedwabnej:** Od sztuki alheruntu, alias nędzy bogatej szerokiej złoty jeden; od nędzy wazkiej groszy 15; od sztuki nędzy ubogiej gr. 6. Vol. Por. **Nędzak.** 7. bot. *posp. roś. glodek wiosenny (draba verna).* Zdr. † **Nędzka.** <NE(D)>

Nędzak, u, lm. i, **Wiktorja tkanina bawełniana cieńsza od perkalu, rodzaj perkalu lepszego, półbatyst.** Por. **Nędza.** <Fr. nansou>

Nędzarka, i, lm. i forma ż. od **Nędzarz; †Nędznica, †Nędzica, [Nędza].**

Nędzarz, a, lm. e 1. a. † **Nędznik, †Nędzek, †Nędza, †Nędzka, †Nędzka, [Nędznik] człowiek w nędzy żyjący, biedak, mizerak.** 2. [Nędzarze] lm. = *soczewica.* <Od Nędza>

† **Nędzek, dzka**, lm. *dzkowie p. Nędzarz:* Gdzie nie potrzeba, tam jest bogatym, tam daje, tam rozsypuje, gdzie zasię dać przystoi, tam s. nędzkiem okaże, tam dać żałuje, tam s. kureczy. Górs. J.

† **Nędzenie, a**, blm., [Nędzenie] czynność cz. **Nędzić.** Głosy w. XV. Synowie izraelscy nie uposłuchali jego przez N. ducha. B. Sz.

† **Nędzica, y**, lm. e p. **Nędzarka:** Użrzesz, jakoć okrutnie ta N. wrzeszczy, co ją tak rozciąga, aż jej skóra trzeszczy. Rej.

Nędzić, i, il 1. † **N. a. †Nędzić = a) wycieńczyć, wymyszczać:** Zrzebne świerzopki nie mają być nędzone pracą. Trzye. Cóż bydłeta bardziej gubi i nędzi, jak zła droga? Kluk. Czart nie tustością ciał naszych, ale dusz świętych mocą a głodem, który ciało nędzi, bywa zwyciężany. Birk. b) *nękać, męczyć, dręczyć, trapić, gnębić, uciskać:* Nędził ból srogi osła. Błaż. Tę wszę noc polieczkowan, plwan, nędzon do świata. Pśń. I dałeś je w rękę ich nieprzyjaciół i nędzili je. B. Sz. Ale i służebnicy ich nędzili lud. B. Sz. Nędzili Egipczykowie nas i ojce nasze. Leop. Kiedy duch zły jął N. Saula, Dawid wziął harfę. Leop. 2. [N.] *nędźnie spędzać, harować:* Muszę N. moje młode lata. <Od Nędza>

† **Nędzka, i**, lm. i l. p. **Nędza**. **Mącz. 2. p. Nędzarcz. Troc.**

† **Nędzniętko, a**, lm. **a nieborak, nieboraczek, niebożę, niebożętko, biedaczek**: Nędzniętka zwierzęta, w ziemi dłubając, nędznej żywności szukają. **Rej.**

Nędznica, y, lm. **e** forma ż. od **Nędznik** = a) † **N. p. Nędzarka**: Jaciem jest wieczna **N.**, tego świata niewolnica. **Biel. M. Przen.**: Wspaniała jest jego mina, a dusza jego **N. Bals. Cnota** lubo chwalone, drży jednak od zimna **N. Birk. b) kobieta nieczemna, podła, nieczemnica, łajdaczka**: **N.** ja wszech ludzi nagrzeszniejsza i wszej złości napełniona. **Naw.** Ach nędzniczo, czemuś sobie tego nie rozważyła! **Ż. E. Zdr. † Nędzniczka.**

† **Nędzniczek, czka**, lm. **czkowie p. Nędznik**: **N. ubogi. Papr.** Jam ci jest **N.** i żebrak ubogi. **Wuj.** Ubogi **N.** (w sądzie) ciągnie ś. jako lis. **Rej.** **N.** drugi przed zbytki twemi nie może ś. docisnąć, aby sobie dostać mógł partyki chleba ku żywności swojej. **Rej.** Aniołowie nas nędzniczki, to jest małe braciśki swoje, na rękach noszą. **Wuj.**

† **Nędzniczka, i**, lm. i p. **Nędznica**: Córka babilońska **N. Leop.**

† **Nędznic, i**, il p. **Nędzić.**

Nędznicy przys. od **Nędzny**; † **Nędznie**: Żyć, mieszkać **N.** Pisać **N.** Skończyć, zginąć **N.** Wyglądać **N.**

Nędznieć, eje, ał i. † **N.** i [N.] **biednieć, ubozęć**: Począł **N.**, tak że onego długu nie mógł ani miał czym zapłacić. **P. cheł. 2. chudnąć, niezernieć.**

Nędznienie, a, blm. **i** † **N.** czynność cz. **Nędznić. 2.** czynność cz. **Nędznieć.**

Nędznik, a, lm. **cy i.** † **N.** i [N.] p. **Nędzarcz**: Lepiej ci mądrym być, choć ubogim, niż głupim a bogatym w skarbie drogim; z rozumem wszystko masz, on zawsze **N.**, żebrak i biednik. **Stryjek. Uciśnion** wszędy **N.** dziwnie od możnego. **Rej.** Pan z nędznika ciężki. **Prz.** **N.** w każdą stronę, który ma złą żonę. **Prz.** Biada mnie nędznikowi, iż przydał Pan boleści ku boleści mojej. **Leop.** Nędznicy, tytuł powieści Wiktora Hugo. **2. nieczemnik, podlec, łotr, łajdak.** **Zdr. † Nędzniczek.**

† **Nędznikowy** przym. od **Nędznik**: Pan nielekke poważyl utrapienia nędznikowego. **B. B.**

Nędzny, † Nędzny i. w **nędzy ś. znajdujący, bardzo biedny**: Mamli ja nędzna wdowa z temi działkami opuszczona być od Pana Boga i głodem umierać? **Skar.** Kto poznał biedę, uzali ś. nędznego. **Prz.** Braciśzek zakonu, najpodlejszy z braci, ostatni, wśród posępnej wychowany celi, **N.** — na granitowej zasypia pościeli. **Słow.** Żyć w nędznym stanie. **2. [N.] ubogo odziany. 3. budzący litość, nieszczęśny, nieszczęśliwy**: Ten, który szczęścia swego nie poznaje, nędzynom wśród szczęścia samego zostaje. **Pileh.** Próżno **N.** w oczach prawie znika, próżno i dzień i noc płacze. **Mick.** Filis sroga nędznego Dafnisa zabiła. **Szymon. 4. mający małą wartość, nieznaczny, mały, lichy, marny, niezerny, kiepski, zły, lada-juki**: **N.** pokarm. **Zwierzęta** w ziemi dłubając, nędznej żywności szukają. **Rej.** Nędzna odzież. Nędzne znajdzie tam sprzęty domowe. **Mick.** Chaty nędzne, ludzie ubodzy. **Słow.** W nędznej szopie urodzony. **Karp.** Jezusa Judasz przedał za pieniądze nędzne. **Pśń. (= marny).** Nędzna roboty, książka. **N.** rzemieślnik, pisarz. Nędzne zdrowie. **I** nie miłować ciężko i miłować nędznie pociecha. **Sęp. 5. lichy, niepozorny; słaby, bez-**

silny: O królowno! cóż **N.** zrobię? patrzno tylko na mą postać, na ręce moje. **Mick.** Biegaj na dworzec staree, nędzne matki, dziewice i drobne dzieci. **Mick.** Co chcesz czynić, **N. robaku?** **Skar.** Jeśli starości, nędznej starości dożyję... **Mick. 6. niezerny, chudy, wychudły, wycieńczony**: **Twarz nędzna. N.**, w mych oczach gasnął powoli. **Mick.** Chcesz wrócić na świat — kogo? — nędzną marnę! **Mick. 7. nieczemny, podły, nieczny, bezczny**: **N. służaczce!** Nędzne intrygi. <Od Nędza>

Nędzota, y, blm. **i.** stan nędzny, ubóstwo. **2. lm. y rzecz nędzna, licha a. człowiek nędzny, lichy, lichota, marnota. 3. zb. nędzarze, biedacy. Zdr. Nędzotka.**

Nędzotka, i, lm. i p. **Nędzota.**

† **Nędzować, uje, ował** prowadzić życie nędzne, nędzę klepać, biedować: Nędzowałyby było lżej bez winy. **Zebr.** Każdy heretyk jest niewolnikiem szatańskim, jemu hołduje, pod nim nędzuje. **Smotr.**

† **Nędzowanie, a**, blm., czynność cz. **Nędzować. [Nędzum] sześć**: Cwórcum, pędzium, **N. (= 4, 5, 6)** w mętowaniu. <?>

Nęka, a, lm. i zool. (sphex) owad błonkoskrzydły, żądłowy, z rodziny grzebaczki. <?>

Nęka, i i. [N., blm.] znęcanie ś.: Robić komus nękę. **2. × N., lm. i troska, zgrzyzota**: Jakaż was trapi **N.**? **Wysp. <NĘ(K)>**

Nękać, a, ał trapić, dręczyć, gnębić, uciskać, ciemiężyć, prześladować: Mnie ojciec niech taje, niech nęka, niech dusi, ja twą, **Ulissie**, być muszę. **Chr.** Los mię mój nęka. **Zebr.** Każdego bieda tłoczy, kłopot nęka. **Min.** Sumienie go nęka. **Pol.** Zgubnego Europejczyk umknąwszy rozgromu, poszedł Azyanina **N.** w jego domu. **Mick.** Zabrzmiata ze wszystkich ust chwala nękanego za życia króla. **Szaj. <NĘ(K)>**

† **Nękać, a, ał, [Nękać] p. Nukać**: Nękali lud Egipscy, aby precz wyszli. **B. Sz.**

[**Nękał, a**, lm. **e**] **i. człowiek ociężały, nieprzedsiębiorczy; robotnik leniwy. 2. nudziarz.**

[**Nękament, u**, lm. **y**] **i. p. Mankament. 2. kłopoty, udrczenia.** <Śl. lud. do Nękać>

Nękanie, a, blm., czynność cz. **Nękać.**

† **Nękanie, a**, blm., [**Nękanie**] czynność cz. † **Nękać.**

[**Nęnula, i**, lm. **e**] p. **Nana.** <Dziec.>

× **Nęta, u**, lm. **y** p. **Nęta**: Skrytej zdrady nętem dał ś. oszukać. **Przyb.**

× **Nęta, y**, lm. **y**, × **Nęta przynęta**: **N.**, to czym nęca, posypka, powab. **Kn. N.** dla ryb albo ptaków. **Das. N.** na ryby. **Troc. Rozkosz N.** do złego. **Kn.** Złe przykłady nęta są do zbrodni. **Pileh.** Któraż z bogiń nęta więcej miała od **Djany?** **Przyb. (= powabów).** **Zdr. × Nęta. <NĘ(T)>**

× **Nętka, i**, lm. i p. **Nęta.**

[**Nętka, i**, blm.] p. [**Nęć**].

Nętłina, y, lm. **y** bot. p. **Łechciana.** <?>

× **Nętny ponętny, powabny**: Nętne oczy. **Kniaź.**

Nętwa, y, lm. **y** bot. (mollinedia) ros. <?>

† **Nędzny p. Nędzny. Rej.**

† **Nęż!** p. **2. Na**: **N.** ja ten dar tobie. **Otw. <Nę! + Ż(e)>**

Ni i. ani, nawet, choćby, chociażby: × **Ni** jeden. **Troc (= ani jeden).** On mu nie odpowiedział ni na jedno słowo. **Śekl. Ni** słówka o tym. **Kn.** Poszedłem spać, ni słówka nie mówiące nikomu. **Mick.** Słucha w milezieniu **Aldona**, chociaż nie słyszy ni słowa. **Mick.** Ni **dudu p. Dudu.** **Ni** szelaga nie ma. **Troc.** **Ni** człowieczka tam niemasz. **Kn. (= nikogo).** Chcąc rajdany skruszyć, wikł

nogi, że nawet ni ś. mogą ruszyć. Toł. Ni razu a. [Ni raz] = *ani razu*. Kto nie dotknął ziemi ni razu, ten nigdy nie może być w niebie. Mick. †Ni dla kogo, †ni dla czego = *dla nikogo, dla niczego*: Ludzie osoby mają jednostajne, postawy podobne k sobie, głos a mowę zgodną, ni dla czego inego więcej, jedno dla spólnego zachowania a miłości. Napom. †Ni do kogo, †ni do czego = *do nikogo, do niczego*: Na obiady przoszony, ni do kogo nie chodził. Skar. Nie zgodził ś. ni do czego. Bud. †Ni od kogo, †niodkogo = *od nikogo*: Niodkogo przeszkody nie miał. Warg. †Z niszczego (t. j. z ni z czego) = *z niczego*. Wszystkie z niszczego jest stworzone. Wuj. A też jakos ś. na świat tu zjawit z niszczego. Rej. †Ni ku czemu, †nikuczemu = *ku niczemu*. Sekl. †Ni nacz, †ninacz, [ni na co, ninac] = *na nic*: Nie zgodził ś. ni nacz. Bud. A ku żadnej obronie ani ku żadnej dobrej sprawie ni nacz ś. nie przygodzą. Rej. Już go wszysey mijali, powiadają o tym, że ś. im nie miał przydać tu ninacz na potym. Kob. Ślepa miłość ninacz nie pamięta. Pot. Kto w ninacz nie zmierza, w nie nie nderza. Troe (= *w nic*). †Ni o co, †ni ocz, †nioez = *o nic*: Rodzice ni o co więcej ś. starają, jedno aby bogato dzieci zostawili. Skar. Nie dba nioez. Bud. B. Do tych miast nioezeście nie prosili. Skar. †Ni poez = *po nic*: Po coś tam chodził? — Ni poez. Kn. †Ni przecz, †niprecz = *†prze nic = za nic, bez przyczyny*: Przylnie do ciebie, ni precz, aby ś. jedno namówił. L. Mówili przeciwko mnie, i zburzyli mię niprecz. Leop. †Ni za co, †ni zacz, †nizacz, [ni zac, ni za nie] = *za nic*: Przedałś lud twój ni za co. Wuj. Stróże (= strażę) w noey, ichże ni zacz nie mają, ich lata będą. Ps. flor. (= *straż nocna, co za nic nie stoi, ich lata będą*). Wuj.). Rotmistrz ni zacz nie stoi, gdzie nie ma roty. Petr. Cnota bezemnie (bez zgody) nizacz nie stoi. Napom. Gdybym tego nie uczynił, byłbym nizacz u ludzi. Wuj. Srebra nizacz sobie nie ważyli. Leop. Niedbałość, abo nizacz mienie. Górn. A bez niej (godności) nizacz jego (człowieka) urodaby była. Kob. Jużby nizacz nie stali i możni królowie, nizacz zacne książęta i inszy monarchowie. Kob. †Ni na czym, †ninaczym = *na niczym*: Z strony Bożej ninaczym nie zyjdzie. Wuj. †Ni o kim, †niokim, †o niokim = *o nikim*: Nie wiem o niokim, coby z nim równał. P. Koch. †Ni o czym, †nioezym, [ni o czym] = *o niczym*: Mów, że nioezym nie masz wiadomości. P. Koch. Już więcej nioezym, tylko o wojnie nie myślą. Ustrz. †Ni przy czym = *przy niczym*: Wszystko rozdał, ni przy czym nie zostając. Skar. !A jemu, Mikołajowi, zdala od tych kłótni i bitew! Ontu ni przy czym! Orzesz. (= *to do niego nie należy, nie dotyczy go*). †Ni w czym, †niwezym, †w niewczym = *w niczym*. Troe. Nie wyrodził ś. od przodków swoich niewczym. Biel. M. Panieństwa twego niewczym nie uszkodzi. Pśń. Nie zdradzaj w niewczym. Pśń. †Ni z kim, †nizkim = *z nikim*: Żadna nizkim nieprzyjaźń. Vol. [Ni z czym] = *z niczym*. 2. Ni — ni = *ani — ani, i nie — i nie*: Nie mogę ni stać, ni chodzić. Ni jeden, ni drugi. Ni zły, ni dobry. Ni Bogu, ni ludziom. Prz. (= *nikomu nie pożyczony, na nic ś. nie zdał*). Ni Bogu świeczki, ni czartu ożoga. Prz. Ni z nich owocu, ni kwiatu. Mick. Ni w pięć, ni w dziewięć = *niewiadomo co, coś niedorzecznego*: Plecie coś ni w pięć, ni w dziewięć. Ni to, ni owo = a) *niewiadomo co, coś dziwaczego, niedorzecznego*: Jakiś człowiek ni to, ni owo. Przystań mi pleść

ni to, ni owo. Mick. Biega i gada ani to, ni owo. Mick. b) *dziwacznie, niedorzecznie*: Była ubrana ni to, ni owo. Ni z tego, ni z owego; ni stąd, ni zowąd; †ni przecz, ni zacz = *bez żadnej przyczyny, bez żadnego powodu*. Ni tak, ni owak; ni tak, ni siak (a. sak) = *w żaden sposób*. Ni tam, ni siam (a. sam); ni tu, ni tam = *nigdzie*. Już od lat kopy o was ni widu, ni słyhu. Mick. Na rozwartych księgach pismo nie chrześcijańskie, ni greckie, ni łacińskie. Krasin. Nie słyższalem o nazwisku ni śród wojennych zapasów, ni na rycerskim igrzysku. Mick. Ni to kolory jutrenki, ni zawoje tulipana, ni liliowe sukienki, ni róży pierś malowana. Mick. Nie wiołż panny, ni pazia, ni kogo. Mick. Nie słychać obcej broni szczęku, ani dumnego zwycięzcy hałasów, ni zwyciężonych braci naszych jęku. Mick. Dziś nie koronna głowa, ni mieczny zabierca, ale warcabę czułe ulubily serca. Mick. Nikt nie wiedział, ni powiedzieć umiał królownie. Mick. Łez już nie było na jej twarzy, ni rozrzewnienia w duszy. Krasin. 3. †Ni p. Niby: W zwierciadle ustawicznie, ni tam małpa jaka, muszcze ś. Opal. Biegają ni szaleni, jedni bez odzieży, drudzy bez broni. Kłok. 4. †Ni i [Ni] p. Nie: †Czymby je żywić ni mieli. Pśń. [Ni je dobry. Ni daleko. A dlacego ni? A inak, to ni! Kon. Kto miał sól, to solit, a kto ni, to ni. Kon. Bądź pan mądry, wyperswaduj i uprosz kobietę, kiedy sobie czym nabije głowę: i ni, i ni! Korz.]. <N>

†Nia p. Nie: N. chcą czynić wolę Bożą. Kaz. Gnieź.

[Niadro, a, lm. a] p. Nadra.

[Niama] p. Niema: N. mlęka ani krapli, krówska nie dają. <Zam. Niema>

Niania, i, lm. e piesz. p. Nianka. <Dziec.>

Niańczenie, a, blm., czynność cz. Niańczyć.

[Niańczenie się, a ś., blm.] czynność cz. Niańczyć ś.

Niańczyć, y, ył kogo = *być czyją nianką, piastować kogo; nosić kogo w objęciach, pieścić ś. z kim*: Była to jedna z tych dawnych sług, co przywiązaniem swym wrastały do rodziny, co niańczyły wszystkie dzieci. Domu wszystkiego pilnował i dzieci niańczył. Krasz. Lubilał z nudy ptastwo paść i dzieci N. Mick. Przen.: Okropna rzecz... człowiek, który nawet mówić nie umie, i za którego myśleć, odpowiadać, N. go potrzeba (= *opiekować ś. nim niustannie*). [N. ś.] z kim (ir.) = *nosić ś., wodzić ś.* <Od Nianka>

Nianka, i, lm. i, piesz. Niania służąca do piastowania dzieci, piastunka: Gdzie wiele nianiek, tam dziecko garbate. Prz. Por. Nana. <Dziec.>

[Niara, y, lm. y] p. Miara.

[Niasta, y, lm. y] p. Niewiasta.

[Niach-] p. Niuch-.

Niby, †Ni, [Nito] 1. jak, tak jak, jakby, tak jakby, jak gdyby: Chodzi w zadumach N. uczony, chociaż Tersyty bratek rodzony. Zabł. Kształty i barwy mieszały ś. razem, N. krata ze srebra i złota pleciona. Mick. Z dołu wychodzą szumy i głuche szelesty, N. to woda pieni ś. w bąbelkach i te bąble pryskają — N. to wiatr zakrada ś. pomiędzy ciasnoty i bije ś. z niemi. Krasin. 2. *pozornie, napozór, na oko, rzekomo, udając; zdawałoby ś., że...; mógłby kto sądzić, że...: N. odmawia i N. ś. chwieje, a wewnątrz wiem, że dla mnie z miłości szaleje*. Niem. Karczma była N. przykryta dachem; mówię N., bo słoma po większej części z krokwi była zdarta. Kras. Od rana robi kawę, potym [N. ś.] to gospo-

daruje. Mick. N. to ty tego nie wiesz, o co chodzi! N. też to! (= *albo to prawda!*). N. to prawda, co ty mówisz, ale ja tego zrobić nie mogę (= *należy przypuszczać, że to prawda, wygląda to na prawdę*). Niby- = *pozorny, rzekomy, mniemany*: Cały ten rój niby-ludowych marzeń pierzeł, jak senna mara. Spas. Niby-prawdziwy. Niby-prawda. Byłam piękną, młodą, biedną, z niby-talentami jakimiś i z silną wolą. Krasz. Unikalni mętnych obrazów i niby-uczuć bez uczucia. Chm. Pragnie zatrzeć swoje niby-winy. Kos. Peninsula, N. wyspa. Ustrz. (= *półwysep*). Gorszym jest od aktora, który w niby-wzruszeniu może nagiąć swą duszę do swoich pojęć. Spas. Czas upływał na niby-zajęciach. Jez. Niby-zdolności. Spas. 3. [N.] *to jest, mianowicie, właściwie, właśnie*: Pozyćcie słomy jary, N. jecmienny. <Ni + By>

Nibyblona, y, lm. **y** lek. (pseudomembrana) *utwór chorobowy, mający podobieństwo pewne do błony*, in. błona wrzekoma, × nowobłona. <Niby + Błona>

× **Nibyblonny** lek. przym. od **Nibyblona**, *do nibyblony odnośny a. podobny*, in. błoniasty: Nalot N.

Nibyjagoda, y, lm. **y** bot. (bacea spuria) *ogólna nazwa mięsistych owoców niektórych roślin*. <Niby + Jagoda>

Nibyruszczec, szcu, lm. **szce** chem. = **Metaloïd** pod 2. <Niby + Kruszczec>

× **Nibysztaft, u**, lm. **y** min. p. **Pseudomorfoza**. Łab. <Niby + Ksztaft>

Nibyliść, a, lm. **e** bot. (cladodia) *gałązka liściowato rozplaszczona, skórzasta lub błoniasta*. <Niby + Liść>

Nibynarciszek, szka, lm. **szki** bot. p. **Ajaks**. <Niby + Narciszek>

Nibynóżki, żek, blp. zool. (pseudopodia) *dowolnie tworzona wyrostki ciała pierwotniaków, służące do ruchu i do przyjmowania pokarmów*. <Niby + Nóżka>

Nibyorzech, a, lm. **y** bot. (nux spuria) *owoc, stanowiący jedną z odmian nibyjagody*. <Niby + Orzech>

Nibypestczak, a, lm. **i** bot. (drupa spuria) *owoc, stanowiący jedną z odmian nibyjagody*. <Niby + Pestczak>

× **Nibyssący** zool.: Zwierzęta nibyssące = **Jednotworowe**. <Niby + Ssący>

Nibytorebka, i, lm. **i** bot. (capsula spuria) *owoc, stanowiący jedną z odmian nibyjagody*. <Niby + Torebka>

I. Nic, niczego, 3 pp. **niczemu**, 6 i 7 pp. **niczym**, blm. a. żart. lm. **nice**, (niek. nieod.), † **Nico**, † **Nicze**, † **Nicej**, † **Niczej**, † **Nics**, † **Nicse**, † **Nicseż**, † **Nico**, † **Nick** z.; z przymkami: dla niczego, † ni dla czego; do niczego, † ni do czego; z niczego, † z niszczonego; ku niczemu, † ni ku czemu, † nikuczemu; na nic, † ni na cz, † ninacz, [ni na co, ninac]; o nic, † ni o co, † ni ocz, † nicocz; po nic, † ni pocz; † ni przecz, † niprzecz; w nie, w niewecz (p. **Niwecz**); za nic, † ni za co, † ni zecz, † nizecz, [ni zac, ni za nic]; na niczym, † ni na czym, † ninaczym; o niczym, † o niczym, † ni o czym, † nicozym, [ni o czym]; przy niczym, † ni przy czym; w niczym, † ni w czym, † niwczym, † w niewczym; z niczym, [ni z czym] **I. żadna rzecz**: Bóg stworzył świat z niczego. Wszystko z niszczonego jest stworzone. Wuj. A też jakoś na świat tu zjawił z niszczonego. Rej. Z niczego N. nie będzie. Z tego projektu N. nie bę-

dzie (= *nie przyjdzie do skutku*). Z tego człowieka N. nie będzie (= *nie będzie z niego człowiek taki, jak być powinien*). Przez tyle lat pracy do niczego nie przyszedł (= *do majątku*). To do niczego nie prowadzi (= *nie dajeżądanego skutku*). Człowiek do niczego (= *nie nadający się do żadnej rzeczy, niedołęga*). Bóg ku niczemu przywiedzie zamęczające nas. Ps. flor. Skończyć się na niczym a. [Niczym przejść] (= *zostać bez skutku*). Odejść z niczym (= *bez żadnego skutku, nie dopiąwszy zamiaru, nie osiągnawszy skutku*). Pójdzie on stąd z niczym. Boh. N. z tego = a) *to nie doprowadzi do żądanej skutku*; b) *nie zrobię tego, odmawiam*. To niczego nie dowodzi (= *nie stanowi dowodu przekonywającego*). Albo wszystko, albo N. Lepszy rydz, jak N. Prz. Niema N. N. nie robić, nie dać, nie wskórać, nie zyskać. Nie chceć N. mówić. N. ei nie radzę. Troc. Nie mam ei N. do zarzucenia. N. nie widzieć. Na N. nie zważać. N. nie ujdzie jego uwagi. Oglądała się wkoło, lecz N. nie spostrzegła. Mick. N. nie znaczyć. To N. nie warto. N. nam nie przeszkadza. N. nie brakuje. Za toż, bracie, niczego nie braknie. Mick. Z strony Bożej ninaczem nie zyjdzie. Wuj. Niczego nie pragnąć, nie bać się. Z niczego nie korzystać. Niczego się nie doczekać. Gdy N. nie doczekali, z płaczem chcą jechać dalej. Mick. Nie należy gardzić niczym. W niczymem go nie uraził. Troc. Panieństwa twego niewczym nie uszkodzi. Pśń. kość. Nie zdradzaj w niewczym. Pśń. O niczym nie pamiętać. Stara miłość ninacz nie pamięta. Pot. O N. mi tyle nie chodzi, ile o dobre imię. Nie dba nicocz. Bud. B. Nic a nic = *nic zupełnie, ani drobny, ani krzty*: N. a N. nie zrobił dotąd. N. a N. nie wiem. Ja N. (dom.: nie mówię, nie czynię): [On mnie w pysk, a ja N.]. † O mnie N. = *mniej-sza o mnie, o mnie nie idzie, na mnie nie zależy*: O mnie N., lecz mię o was trwoży strach ostatni. Bardz. O mnie N., ale Kalechas na to nie zezwoli. Bardz. Bądź czym ei się podoba, o mię N. Ciek. — N. mi do tego (= *to nie moja rzecz, to do mnie nie należy, nie obchodzi mnie to*). N. mi do niego. Jabł. N. mi po tym a. N. mi z tego (= *to się dla mnie nie zda, to mi niepotrzebne*). N. tu po mnie (= *nie jestem tu potrzebny*). Jeśliś sprawiedliwość każdy czynić sobie sam zechce, tedy N. po prawie, N. po urzędniakach, N. po trębunach i po wszystkich sejmikach. Star. Niceśmy sobie. Kn. (= *nie jesteście spokrewnieni*). N. mi nie jest, † N. mi jest, † N. mi, † nieci mi = *jestem zdrów, a. jestem zupełnie spokojny*: Aldono! tyś pobladła! Aldono! co tobie! — Nic, nie... Słow. Niczego (dom.: nie brakuje) = a. Niczego sobie, × N. komu, × Niczego komu, [N. sobie] przym. = a) *dość ładny, niebrzydki, nieszeptny*: Kobieta niczego. Pani piękna, i służde niczego. L. Prawda, że twojej pani niczego, ale czyż ma ona tę kibić? Węg. Spojrzę na niego, niczego mu, chłop wysoki, pleczysty. Boh. N. jej. nieszeptna. L. N. dziewczynie. ładna bestyjka. L. N. sobie, to się znaczy, że N. nie przygani mojej piękności... to jest, zem piękny. Słow. β) *dość dobry, niezły*: To niczego człowiek. b) przym. = a) *dość dobrze, nienajgorzej, niezły, jako tako*: Pan twój czy zdrów? — Niczego, dosyć czerstwiy. Zabł. Jakże służy zdrowie? — „Niczego“ — Brysio odpowie. Mick. Gra niczego. β) × Niczego = *nic nie szkodzi*: Prosiłem, żeby nie tak wiele się kłaniał, odpowiada: niczego. L. Usilnie obligowałem go, żeby głowę nakrył; na to trzy razy: niczego. L. — N. innego = *żadna rzecz inna*. N. nad to piękniejszego, łą-

twiejszego. Niema N. nowego na świecie. N. złęgo. To N. złęgo. N. złęgo w tym nie widzę. N. dobrego = a) *żadna rzecz dobra*: Te wieści nie zwiastują nam N. dobrego. N. dobrego po nim ś. nie spodziewam. b) rz. ni. *hultaj, ladaco*: Ten chłopiec to wielkie N. dobrego. Kiedy teraz bogaty, już mądry, szczęśliwy, choć będzie N. dobrego, wždy mówią cnotliwy. Kob. N. do rzeczy, †N. grzeczy = a) rz. *głupstwo, niedorzeczność*: To jest N. do rzeczy. b) przym. *głupi, niedorzeczny*: Ten napis wcale jest N. do rzeczy, trzeba tu inszy zawiesić. L. Owo zgoła wszystko nie do rzeczy. Kras. c) przys. *głupio, niedorzecznie*: Prawi N. do rzeczy. N. do rzeczy robi. Troc. Gra na flecie, N. do rzeczy na nim plecie. Kant. — Na N.: a) Pójść na N., × w N. = *wniwecz, na marne*: Wszystko poszło na N. Wszystko ś. przewróciło, prawa poszły na N. L. Poszła w N. gospodarka, bo pan o nią nie dbał. Krasz. b) Nie zdać ś. na N. = *być nieużytecznym, niezdatnym do użytku, nie doprowadzać do pożądanego skutku*: Na N. ś. to nie zda. Już go wszyscy mijali, powiadając o tym, że ś. im nie miał przydać tu ni nacz na potom. Kob. A ku żadnej obronie, ani ku żadnej dobrej sprawie ni nacz ś. nie przygodzą. Rej. Na N. moja praca. Na N. twoje wybiegi (= *nie wykrecisz ś.*). c) [Na N.] = *zupełnie, do szczytu*: Od żuru na N. mu schudnie boczek. Za N. = a) *za żadną zapłatę, nagrodę*: Za N. w świecie tego nie zrobię. b) *bez przyczyny, bez powodu, bez winy, niewinnie*: Za N. tyle wycierpieć. c) Być za N., † stać za N. = *być nieważnym, napróbnym, daremnym, straconym; nie mieć żadnej wartości, nie mieć znaczenia*: Gra za N. Cała robota za N. Te przestrogi dla wojskowej trwogi za N. były. Tw. A ono, jak mawiać: wszystko stoi za N. Star. Wszystka winnica z drzewem mostem położona, za czym za N. jagody i zdeptane grona. Kulig. A bez niej (godności) nizacz jego (człowieka) urodaby była. Kob. Jużby nizacz nie stali i moźni królowie, nizacz zaene książęta i inszy monarchowie. Kob. Owa dziś nizacz rozum, nizacz rozum, nizacz klejnot zaeność. Kob. Gdybym tego nie uczynił, byłbym nizacz u ludzi. Wuj. 2. *rzecz bez znaczenia, rzecz drobna, drobiazga, drobnostka, bagatela, fraszka, głupstwo*: To N! a. × N. to! Jeszcze to N., ale potem co będzie! N. to, jest na to rada. Mick. Nie „N. to“⁴ było, jeno żal, ciemność, rozpacz, martwota, jeno nieszczęście niepowrotne. Sienk. Zaczęli się kłócić o jedno N. Za N. co mieć, uważać, poczytywać. Za N. ma ludzi, lekce waży bogi. Bardz. Za N. ma wszystko ten, kto na śmierć ś. odważy. Bardz. †Nizacz nie mieć. Za N. nie mieć. Stróże (=straże) w nocy, ichże ni zacz nie mają, ich lata będą. Ps. flor. (= *straż nocna, co za N. nie stoi, ich lata będą*. Wuj.). Srebra nizacz sobie nie ważyli. Leop. Być za N.. † stać za N. (p. wyżej). Przedać, kupić co za N. (= *po niższej cenie*). [Po niezemu] = *za bezcen*. Powstać z niczego. Z niczego tak straszna się wszczęła wojna. Troc. Albo rozumiesz, iż tak męskiego przypadku ma być początek z niczego? Lubom. Jedno N. na niebo wnieść może, jedno N. aż w piekło cię spycha. Kor. Co robić? — Dziecko jesteś! Służba wysmiania: ot jedno z drugim N. a N. Mick. O potęgę! o człowieku! wielkie zamki, wielkie imię! wielkie N.! Mick. Rodzice byli niczym w domu, one (córki) bawiły towarzystwo. Słow. Jakiekolwiek zbiory są czaczko dziecinne i połyskujące ś. N. Koch. W. Sprawa u sądu, wojna i kocha-

nie, często z N. nagłej podlega odmianie. Nar. Dość mu było spojżenia, słówka, ruchu, jedno N., by sobie z tych niców zlepić cały gmach wspomnień i szczęścia. Krasz. Musiałem reprezentować, przyjmować, mówić o nieach, podpisywać drobnostki. Krasz. Znajdowała go niewyczerpanym w pomysłach, we względzie owych niców, które stale myśl jej napełniały. Krasz. <Ni + Co>

2. **Nic** przys. 1. a. **Nic a nic**, [N. byby, Ani pół niczego] *ani trochę, ani troszeczkę, zupełnie, wcale, zgoła*: To nam N. nie szkodzi, nie przeszkadza, nie zawadza. N. nie uważa na względy towarzyskie. N. nie dba o zdrowie swoje. Są tu świeccy, do których N. to nie należy. Mick. N. a N. gry nie zna. N. a N. nie rozumie tego. N. a N. ś. go nie boję. Pytam na prawie, acz (= czy) N. szkody nagradzać nie ma. Sz. N. nie masz pieniędzy, rozumu. Troc. Nie pozwala N. czasu na pomiarkowanie. Jabł. [Nie mieli N. dzieci]. [N. z drogi] = *nie za wiele, w sam raz*: On ci tu N. z drogi nie pedziął. 2. † **Acz N.** = a) *choć bardzo mało*: Niecnotliwi sędziowie kazali, aby twarz Zuzanny odkryta była, aby acz N., ale wždy tak nasycili ś. piękności jej. Leop. b) *przynajmniej*: Malogranaty trzeba wymoczyć w czystej wodzie, acz N. przez dzień. Trzye. <Ni + Co>

3. **Nic** nieod. rz. 1. [N.] = a) *pewne lekarstwo na oczy* (zincum oxydatum). b) a. **[Nicowa maść]** *maść cynkowa* (unguentum zinci). 2. a. **Nice** kuch. *zupa z mleka i jajek*.

Nica, y, lm. e, Nicenica, Nicienica, Nicielnica, Mielnica, Niczelnica, Nicionka, Niconka, Nit tkac. *przyrząd z nici u krosien a. w warsztacie tkackim do podnoszenia walcu podczas tkania, ramka z naciągniętymi na niej sznurkami nicianemi, mającemi w sobie otwory, przez które przechodzą nitki postawu.* <? Od Nié>

[Nicajnik, a, lm. i] *pudełko z przyborami do szycia.* <? Od Nié>

[Nicedobry] *niedobry, lichy, niegrzeczny, mało wart.* <Nic + Dobry>

1. **Nice, a, blm. 1. lewa strona tkaniny**: Na ręby, na wywrót, na N. szatę oblec. Kn. Wywróćcie te szaty na lice, w których dawno na N. chodzicie. Cziah. Wywróćcie sukno na N. Troc. Przen.: Wywróćcie, przewróćcie co na N. = a) *opróżnić, wypróżnić*: W kramie prędko ś. na N. wacek wywróci. Wypr. Pójdzieszli też do owej pięknej Sukiennice, tam też prędko wywróca twój mieszek na N. Biel. M. b) *zniszczyć, zniweczyć, w niwecz obrócić*: Ogień wszczęty wszystko wywrócił na N. Bardz. Boć to jest dzieło twej prawice, hardych tyranów dumy wywracać na N. Pot. Śmierć wywróciła na N. wiatrem nadziane nasze fantazje. Zim. Jest miara w każdej rzeczy, są pewne granice, które skoro przestąpisz, wszystka rzecz na N. Jeżow. (= *idzie na marne*). c) *zbytecznie zganić, poddać surowej ocenie, nieś. nicować*: Zie serce prawie wszystko na N. wywraca, rzecz złą chwali, a dobrą zaś na złe obraca. Żebr. Wywracasz tu mój żywot na N. Biel. M. Każdy co jest wychwala, a co było gani, przewraca dawnych mozoł działania na N. Kras. Przewróćmy ten cały stary świat na N., brzękiem, śmiechem, szyderstwem napełnimy salę. Słow. Przen.: × Iść, obracać ś. na N. a. nicem = *ićć na opak*: Czemu twe słowa tak na N. idą? Chr. U bogaczów wszystko na N., z człowieka bestją, z dnia noc, a z nocy dzień czynią.

Wuj. Nie mogąc mu dać zła fortuna rady, na dobrą stronę obraca ś. niem. Pot. 2. bud. p. Grzbięt. <NIC/NIK>

† Nice nieod. kuch. p. 3. Nic. <Od Nic>

‡ Nicej p. 1. Nic.

Nicenica, y, lm. e tkac. p. Nica.

[Nicienie, a, blm.] choroba u bydła (haematu-
ria). <p. Mycié ś.>

Nicennica, y, lm. e bot. 1. a. Lwi ząb (apara-
gia) rosł z rodziny złożonych. 2. (filago) rosł z ro-
dziny złożonych. Gatunek: N. polna (f. arvensis)
a. Kocanka polna (gnaphalium arvense).
<?>

Nicestwić, i, il w nic zamieniać, w niewcz obra-
cać, nieweczyć. <Od Nicestwo>

Nicestwienie, a, blm., czynność cz. Nicestwić.

Nicestwo, a, blm. p. Nicoość: Jeśli dalej coraz
sięgać zechcemy starożytności, przyjdziemy do
tego kresu, przed którym obaczmy ś. w nice-
stwie. Pilch. Kto na śmiertelnym oglądał postać
piękną oblicze zaraz po skończeniu, nim
dzień przeminął — pierwszy dzień nicestwa...
Miek. Powróćcie do nicestwa, z którego was na-
próżno wyrwać chciała rewolucja. Mochn. <Od
Nie>

[Nich] p. Nikt.

[Nicht, kogo, blm.] p. Nikt.

[Nichto] p. Niektó.

[Nichtóry] p. Niktóry.

[Nici] żart. nic. <Żartob. do Nié>

Niciany przym. od Nié; [Mniciansy]: Rękawicz-
ki, pończochy niciane. Złota nicianego funt. Gostk.

Niciarka, i, lm. i f. forma ż. od Niciarz. 2. ma-
szyna do wyrobu nici.

Niciarski przym. od Niciarz: Sklep N. (=w któ-
rym sprzedają ś. nici, guziki i t. p., norymberski).
Sklep niciarsko-galanteryjny.

Niciarstwo, a, blm. zajęcie niciarza, wyrabianie
i sprzedawanie nici.

Niciarz, a, lm. e ten, co wyrabia a. sprzedaje
nici: Dom niciarza. Kon.

Niciasto przys. od Niciasty.

Niciasty 1. podobny do nici. 2. pelen nici.

[Nicić się, i ś., il ś.] (o bydło) 1. chorować na
krwawy mocz. 2. p. Mycié ś. <p. Mycié ś.>

Nicielnica, y, lm. e tkac. p. Nica. <Od Nié>

Nicienica, y, lm. e tkac. p. Nica.

Nicienie, i, blp., Nematody zool. (nematodes)
rząd glist obłych.

Nicik, a, lm. i p. Nit.

Nicionka, i, lm. i tkac. p. Nica.

[Nick, a, blm.] p. 1. Nic.

[Nicloza, y, lm. y, Nicluga, Nicluha] rodzaj
krzewu leśnego. <? Por. Ukr. nycelòz m.>

[Nicluga, i, lm. i] p. Nicloza.

[Nicluga, y, lm. y] p. Nicloza.

[Nicta] p. Nicmo: N. leżeć.

[Nicto, Niema, Niéma, Nyć, Mieczem, Tyćma]
twarzą do ziemi, grzbiętem do góry. <NIC/NIK>

† Nico, niczego, blm., [Nico] 1. p. 1. Nic. Gło-
sy w. XV. 2. p. Nieco.

Niconka, i, lm. i tkac. p. Nica.

Nicość, i, blm., × Niczość 1. a. Nicestwo =
a) brak wszelkiego bytu, niebyt, nirwana: Zapaść
w N. Orzesz. Przepadać w N., jak pierwej z ni-
cości wszedłem dla życia, żyłem dla katuszy.
Miek. Jeżeli fala, która w N. nas zagłębia, ma
tę świeżość i ten puch skrzydełek gołębia, niech
umrą teraz, niech znikną! Miek. Proch zapadły
w wieków otchłanie (cheruby) ze snu nicości
wybiją. Miek. (Chwila spoczynku) choć dla

czasu wydaje ś. nicością, dla myśli jest całą
wiecznością. Miek. b) przem. położenie bez znacze-
nia: Wydobyć kogo z nicości. 2. przem. mar-
ność, czczość: Chrystusa diabeł kusił, i mnie kusi,
na wieży świata postawił smutnego życia nicoo-
ścią. Słow. Najfałszywsze zdanie, często dykta-
torskim tonem powtarzane, uważa ś. za prawdę;
wszakże jego N. ukazują później już to rozumo-
wania, już to same wypadki. Miek. 3. lm. i
przestrzeń próżna, próżnia: Z gór podniosły ś.
mgły i konają teraz po nicoościach błękitu. Krasin.
<Od Nic>

Nicować, uje, ował 1. przerabiać suknię, prze-
wracając ją na nice: N. surdut, spodnie. Suknia
nicowana (=przenicowana). Garbuje ośłą skórę na
wywrot, bardzo ją nieuje Ref. 2. przem. wypróż-
niać, opróżniać: Gęste kubki z ochotą nieujemy. Li.
3. przem. przekręcać, przerabiać: Arcybiskup bron-
ił mistrzowi kościółów psować i wiary N. Stryjk.
Odezpieńcy, kiedy poczynają wyklądać abo ra-
czej psować i N. słowo boże... Wuj. Pismo święte
wykręcają, szpocą, nieują. Wuj. Prokurat
sens prawa wykrotnie nieuje. Paszk. 4. przem.
roztrząsać, rozpatrywać ze wszystkich stron; na
złe tłumaczyć, przedstawiać ze złej strony, krytyko-
wać, obmawiać: I znów nicował je (każde sło-
wo) na wszystkie strony. Przybysz. Nieują mowy
i pisma nawet te, których nie rozumieją. Śniad.
Sobie darujemy, drugich nieujemy. Prz. Niema
tego zebrania, niema tego domu, gdzieby cudzej
stawy nie nicowano. Boh. Chwała nicowana. Trzt.
Mam może niektóre śmieszne przymioty, pozwa-
lam, aby je nicowano. Węg. Moje przysługi prze-
wrotnie nieujesz. Karp. <NIC/NIK>

Nicowanie, a, blm., czynność cz. Nicować.

Nicowany im. od Nicować: Suknia nicowana
(=przenicowana).

[Nicowny] do niczego, niezdatny. <Od Nic>

[Nicowy]: Masé nicowa p. 3. Nic.

[Nicpocoj, a, lm. e] p. Nicpoń.

× Nicponim nieod., × Nicponjum proszek skła-
dający ś. z zarodników widłaka lycopodium clava-
tum, używany do nakładawania błyskawic na wido-
wiskach, próchno, likopodjum.

× Nicponjum nieod. p. Nicponim.

Nicpoń, a, lm. e, Nicpota, [Nicpón, Nicpote,
Nicpotym, Nicpotem, Nicpotat, Nicpotniák, Nic-
pocoj], × Nicwart, × Nicwartus hulltaj, ladaco,
galgan. <Nic + Po + ON/N>

Nicpota, y, lm. y 1. p. Nicpoń: Albo ja to sie-
rota? albo jaki N.? Len. 2. [N.] rzecz licha, li-
chota: Ta robota, ta N. nie podoba mi się.
<Nic + Po + T>

[Nicpotak, a, lm. i] p. Nicpoń.

[Nicpote nieod.] p. Nicpoń.

1. [Nicpotem] przym. p. 1. Nicpotym: To są lu-
dzie N. (=zli). Wszystko jej było N. (=nie
w smak). [Nicpotem] nieod. rz. p. Nicpoń. <Nic +
Po + T>

2. [Nicpotem] przys. p. 2. Nicpotemu: Prze-
widywaliśmy, że wszystko N. ś. skończy. Rzew.

1. [Nicpotemu] przym. p. 1. Nicpotym: Robo-
ta N.

2. [Nicpotemu, Nicpotem, Nicpotym] przys. li-
cho, źle: Zrobić co N.

[Nicpotniák, a, lm. i] p. Nicpoń.

1. [Nicpotym, Nicpotem, Nicpotemu] przym. nic
nie wart, do niczego. [Nicpotym] nieod. rz. p.
Nicpoń.

2. [Nicpotym] przys. p. 2. Nicpotemu.

[Nicpón, a, lm. e] p. Nicpoń.

† **Nics** p. **I. Nic.** Głosy w. XV. Nie kradzi N. cudzego. Pśń. kość. Gospodzin oprawia mię, a N. mi niedostanie. Ps. flor. A w tej Trójcy N. pirzwy a. pośledziej, N. więcsze a. mniejszy. Ps. flor. Za N. zbwiony uczynisz je. Ps. flor. <Ni+ CZ>

† **Niese** **I. p. Nic:** Za N. mieli są ziemię żądną. Ps. flor. (= *za nic sobie nie mieli ziemię pożądlivej*. Wuj.). <Ni+ CZ>

† **Nicsez** p. **I. Nic:** Często moja jakoby N. przed Tobą. Ps. flor. <Ni+ CZ+ Ż(e)>

× **Nicwart**, a, lm. y p. **Nicpoń.** Kn, Troc. <Nie+ Wart>

× **Nicwartus**, a, lm. y p. **Nicpoń:** Był wielkim niewartusem. Dział.

† **Nicze** p. **I. Nic:** W Bodze uczynimy siłę, a On w N. dowiedzie nieprzyjaciele nasze. Ps. flor.

Niczego p. **I. Nic.**

× **Niczegoista**, y, lm. **ści** żart. *człowiek, który często używa wyrazu „niczego“*: Jest sekta niczegoistów, których hasłem to słowo: niczego. L.

[**Niczegowato**] przys. od **Niczegowaty**.

[**Niczegowaty**] *dość dobry, wcale dobry, niezły, taki sobie; nieszpetyny*. <Od Niczego, to zaś od Nie>

† **Niczej** p. **I. Nic:** Czso porał Borowiec rolą, to porał swą, k jeżje ociec N. nie ma. Księgi sąd. łącz. W mej dziedzinie, k nieje on N. nie ima. Księgi sąd. łącz. N. nie imam Komoszyna żyta, ani dzirżę dziedzinę jego. Księgi sąd. łącz. Oczyści nasze samnienie, w którym N. dobrego nie. Pśń. kość. Sto, tysiąc lat N. nie znać. Pśń. kość.

Niczelnica, y, lm. e tkac. p. **Nica.**

† **Niczemnieć**, eje, ał p. **Nikczemnieć.**

† **Niczemnienie**, a, blm., czynność cz. **Niczemnieć, nikczemnienie.**

† **Niczemność**, i, blm. rz. od **Niczemny**, p. **Niczemność:** Ona zna naszą krewkość i wszystkie nasze N. Pśń. kość.

† **Niczemny** p. **Nikczemny:** O zdrowie prosi niemocnego, a na pomoć niczemnego wzywa. Leop. Są tak wzgardzeni a niczemni ludzie, iżbyście je też i za niewolniki brać nie chcieli. Orzech. Za zgodą z małych rzeczy rosną wielkie, a za niezgodą z największych bywają małe, a potem niczemne. Napom. By nam byli dani nauczyciele wybrani, coby zbór Twój murowali, słowem Twoim budowali, poniechawszy niczemnych snów, swego rozumu wymysłów. Pśń. Flegmatycy grubych są obyeczajów, rozrywki niczemnej. Górs. J. Tak niczemnemu a niepotrzebnemu postępkowi niczemne też słowa dano. Tyt. pr. magd.

× **Niczość**, i, lm. i p. **Nicość:** Zdaje ś., iż wszystkie żywoty zburzone, a cała natura znowu ś. w N. pogrąza. Stasz.

Niczuj do *nikogo nie należący*: Czyje to? — Niczuj. Człowiek nie powinien gardzić niczyją radą. (= *czyjąkolwiek*). † Ni pod czyją. Św. z Woc. <Ni+ Czyj>

Nić, i, lm. i a. [e], [Mió] **I. cienki sznureczek z włókien skręcony**: Nicie lniane, bawelniane (= *bawelna*), jedwabne. [N. koral] (= *sznur, pasmo*). Nicie grube, cienkie, białe, czarne. Prząść, kręcić nicie. Przen.: Niech tych zamysłów zbęda, próżno tę N. przęda. Chr. (= *mają tę nadzieję*). Kręcić z nicie powrozy (= *przesadzać, robić z małych rzeczy wielkie*). — Związać nicie na kłębek. Przen.: Po nicie kłębka dochodzić = *dochodzić czego stopniowo, według szeregu wiązujących ś. z sobą szczegółów*. Po nicie dojść czego. Troc. Po nicie co rozbierać. Troc. (= *drobiazgowo badać*). — Od pierwszych

idzie między żołnierzy z głosu do głosu strach jako po nicie. P. Koch. Przen.: *Próć ś. nie po nicie = nie według życzenia się składać*. Gryzie ś., że rzeczy nie po nicie, nie po szwie ś. porzą. Pot. Bardzo mu markotno, iże ś. nie po nicie próło ono płótno. Pot. Przen.: Sądziwo o rzeczy, której ciągu nicie znać nie możemy. Koss. Serca niebieskie poi wesele, kiedy je razem N. powiąże złota. Mick. — Skakać, jak wróbel na nicie (= *niezgrabnie*). Cienkie dość nicie stawimy, gdy ptaki siatką łowiemy. Dar. J. (= *siatka*). Przen.: Sam ś. żrze w sobie, ani go nasyci żadna fortuna, choć ją ma na nicie. Chr. (= *w ręku*). To na bardzo cienkiej nicie wisi. Rej. (= *ledwo ś. trzyma, wisi na włosku*). Już na cienkiej nicie korona wisiła, sam tylko Bóg ją trzymał, że ś. nie urwała. Zim. U skępea czasu wszystkiego żywota na bardzo cienkiej nicie wisi enota. Rej. Widział życie swe na cienkiej nicie. Pot. — Trzy starki, co w piekle krwawemi nożami N. przecinają ludzkiego żywota. Słow. Przen.: Przeciąć N. życia. — Przen. poet.: W takt grają lutni polskiej nicie. L. (= *struny*). Tytan dziś jaśniej niżli kiedy świeci, jaśniej rozpuszcza promieniste nicie. Zim. 2. N. pajęcza = *włókno, powstające z tęjącej na powietrzu wydzielinny brodawek przednich pająka*: Małgom tylko ujrzał nad sobą pająka; z listka wisząc, u słabej kołysał ś. nicie. Mick. 3. *miara przędzy, mająca cztery lokcie długości*. 4. anat.: N. końcowa a. krańcowa a. nitka końcowa rdzenia paciierzowego (flum terminale) = *nitkowate zakończenie rdzenia paciierzowego*. 5. bot.: Nicie wone p. **Zielenica**. Zdr. **Nitka, Niteczka**. <NI(T)>

[**Nioma**] p. **Niomo**.

Niderlandy, ów, blp. żart. *spodnie*. <Nm. Niderland (dosł. = kraj nizki) = Niderlandy, Holandia>

[**Niduchno**] *bardzo dobrze*. <?>

[**Nidze**] p. **Nigdzie**.

Nie, † **Nia**, † **Ni**, [**Ni**] przysłówkę przeczęcy, przec. Tak I. a. częś. Nie- neguje wyrazy, jako części mowy, nadając im znaczenie wprost przeciwnie a. wręcz odmiennie: a) z rzeczownikami żywotnymi = *istota wprost przeciwna a. wręcz odmienna, niż...*: I pan i N. pan, wszyscy umrzeć muszą. Była tu jakaś kobieta, pani N. pani, sługa N. sługa. Wilk N. wilk, zawyło coś w lesie. Niechrześcianin (= *Żyd, mahometanin a. pojanin*). Praw szlacheckich obywatelskich nie odmówiono niechrześcijanom samym; mahometanie równie niemi ś. cieszyli. Lel. Niekatolik (= *akcatolik*). Nieunita (= *dyszunita*). Nieprzyjaciel (= *wróg*). Emeryci i nieemeryci. Tu właśnie zachodzi najzawiętsza walka pomiędzy deterministami i niedeterministami. Spas. Dziś nawet niefenomenaliści zgadzają ś., że pojęcie „ja“ jest najbardziej skomplikowanym wytworem myśli. Spas. Jeżeli podskarbina pannie Korytyńskiej, niefaworytee swojej, da posagu 1,000 czerwonych złotych, tedy jej jako faworytee mniej posagu dać nie może. Mat. O brak ludzi wielkich pomawiają Polskę filozofowie i niefilozofowie. Jeż. — b) z rzeczownikami nieżywotnymi = *rzecz wprost przeciwna a. wręcz odmienna, niż...; brak czego*: Niebezpieczeństwo, niebyt (= *nicność, nicstwo, nirwana*), niechęć, nieczyistość, niedola (= *dola zła, czarna*), niedostatek, niedozór, niekształtność, nieludzkość, nieład, niełaska, niemoc, niepamięć, nieprawda (= *falsz*), nierozum, nieszczęście, nieuszanie, nieuwaga, niewiara, niezdrowie, niezgoda. † Niewniłościach naszych ty miłujesz

ś. Ps. flor. Była nieubłaganą w postanowieniu niedawania żadnej pomocy. Krasz. Ogłada i pozor pewnej godności w listach, ale zarazem ich niedobitność i dwulicowość. Szaj. Rozdrażniły ś. nawzajem pióra, dowodzące holdownictwa lub nieholdownictwa królów polskich cesarzowi nie-mieckiemu. Lel. c) z przymiotnikami = *wprost przeciwny niż...*; *bez-*: Niebezpieczny, niechętny, niecierpliwy, niedobry, niegodny, niegrzeczny, niekrwawy, nielitościwy, nieludzki, niemądry, nienaturalny, nieodpowiedni, nieprawdziwy, nierad, nierówny, niestały, nietrwały, niewinny, niewłaściwy, niezdrów (= *chory, słaby*), niezgrabny, niezły (= *martwy*). Najniewinniejszy, najniesprawiedliwszy. I bogaty, i N. bogaty wszy-cyśny równi przed Bogiem. Niebezpieczny (= *mający podstęp*). Z hultaja obywatel słuszny, a fantazją ma cale niechłopską. Kol. (= *właściwą komu innemu, niż chłopu*). Nędznych waśni... niechrystusowym płomieniem my gorem. Krasin. Natrafiamy na wyobrażenia niechrześcijańskie weale. Tarn. Któż ś. dzisiaj zechce ożenić z wdową nieciepłą? Gaw. Sardanapal gubi ś. przez niedespotyczne, lecz dobre i ludzkie swoje usposobienie. Spas. Dla takiej gołąbki, jak dziewczyna waszmości, niedobrośliwym być nie sposób. Jeż. Poradawawszy ś. mnie wydra, zobaczyła psa niedomowego. Pas. Chorzy choleryczni i niecholeryczni. Instytucje filantropijne i niefilantropijne. Niechwilowy = *więcej niż chwilowy*: Były to *zły* szczerze i niechwilowe. Szaj. Akt ten może mieć następstwa weale niechwilowe. Kal.—Jako orzeczenie: Ta droga jest dosyć niebezpieczna. Chateczka moja stąd niedaleka. Mick. (= *blizka*). Dąbrowa jeszcze N. sucha. Mick. (= *mokra*). — Z przymiotnikami (szczeg. w st. n.) niek. oznacza przymiot pośredni między przymiotem zaprzeczanym a wprost mu przeciwnym = *dostatecznie inny, niż...*: Niegłupi (= *dosyć rozumny*), nieduży (= *dosyć mały*), niemący (= *dosyć duży*), nieszpety (= *dosyć ładny*), niezły a. niezgorszy, nie-najgorszy (= *dosyć dobry*), nienajlepszy (= *dosyć zły, lichy, kiepski*). Nienajtrafniejsze zdanie. Nienajwinniejszy. d) Nie- z łącznikami = *więcej niż...*: Nieraz = *często*: Nieraz klucznik był w podobnych twogach. Mick. Nieraz sród wody gwar, jakoby w mieście. Mick. Z niejednego pieca chleb jadł. Prz. (= *z różnych pieców, z wielu pieców*). e) Nie- z zaimkami: *α*) Nieswój = *któremu coś dolega, brakuje*: Jest jakiś nieswój. *β*) z zaimkami względniemi tworzy zaimki nieokreślne: Niekóry, niejaki (= *jakiś, pewien*). Nicco (= *cośkolwiek*). *†* Nicco (= *coś*). *†* Niektó (= *ktos*). *†* Nie-czyj = *czyjś*. f) z czasownikami = *zachowywać ś. wprost przeciwnie zamiast...*: N. mówić (= *milczeć a. być niemy*). N. milczeć (= *mówić*). N. lubić, N. cierpieć kogo, czego (= *być źle usposobionym względem kogo a. czego, żywić względem kogo a. czego wrogię uczucia*). [N. kazać (= *zakazywać, zabraniać*). *†* N. mieć (= *być ubogim*). *†* N. móc (= *chorować*). Rozniemogła ś. jest. Ps. flor. Nienawidzić a. *†* nienazwać, niedostawać (= *brakować*), *†* nieczcić (= *znieważać*). g) Nie- z imiesłowami: Niechęący (= *minowolnie*). — Z imiesłowem odmiennym biernym = *α*) w *stanie wręcz odmiennym będący, niż...*: Niedokonany, nieobrzeczany, niepokalany, niewygasty. Woda niefiltrowana. Połączenie z niecierplianym człowiekiem. Krasin. *β*) za *trudny, aby mógł być...*: Niecziniony, niedocieczony, nienasycony, nieopisany, nieprzebyty, nieskazonny, niesłychany, nieustraszony, niewzruszony, niezbity, niezliczony. h) z przysłówkami =

α) *wprost przeciwnie, niż...*: Niebacznie, nieładnie, niepostrzeżenie, niesprawiedliwie, niewdzięcznie, niezgrabnie. Niedarmo, niedawno. Niedaleko (= *blizko*). Niesporo, niewiele (= *mało*). Niedosć (= *za mało*), niemniej (= *pomimo to*). *†* Z nienagła. Nieźle, nienajgorzej, niezgorzej (= *dość dobrze*). Nienajlepiej (= *dość lichy*). N. inaczej a. [N. jak] (= *tak*). Ledwie nieledwie = *z największą trudnością*: Ledwie nieledwie ś. wyskrobał. L. [N. ażeby, N. żeby] = *dosyć źle, kiepsko*: „Cóż, jużś wyzdrowiał? Masz ś. zupełnie dobrze?” — „Ot wiesz co, że jeszcze mam ś. weale N. ażeby”. Wal. „Jakże ci ś. powodzi?” — „N. żeby”. b) *lichy, kiepski, małej wartości*: Ależ ta nowa śpiewaczka głos ma weale N. ażeby. Wal. Człowiek N. żeby. Jego postęпки N. żeby. [N. duchem] = *niebardzo*. [N. czemuż] = *nie bez powodu, nie dziw, że*: Filut! udało mu ś. wyprowadzić nas w pole; N. czemu też on nam tak pochlebiał! [N. już, N. już to] = *czyż, czyliż*: N. już N. wiesz, że dziś święto? *β*) przysłówkom względny nadaje znaczenie nieokreślone: Niekiedy (= *od czasu do czasu*), niegdys a. *†* niegdy (= *ciedyś*). [N. kiedy] = *brak czasu*: Jak pójdziesz, N. kiedy ci tam będzie. i) w wyrażeniach, złożonych z przyimka i rzeczownika i mających znaczenie przymiotnikowe a. przysłówkowe: N. do rzeczy = *od rzeczy, bez sensu*: Lepiej milczeć, niż mówić N. do rzeczy. *†* N. do końca = *niezpełnie*: N. do końca zapomnienie będzie ubogiego. Ps. flor. [N. do soli, N. do śmigi] = *nie w porę, niestosownie*: Teraz mi N. do soli (gdym zasnuconemu proponują zabawę). N. do... za *trudny do...*: Wina N. do darowania. To, co ś. stało, miało urok N. do opisanja. Jeż. Przeszkody te były N. do przewycięzenia. Jeż. Był N. do poznania. Jeż. Wszystkie prawie miasta N. do poznania potwornie poprzekręcane. Lel. N. bez czego = *z czym, mający a. mając coś*: Bucięta N. bez dziur. Fred. A. Młody, przystojny, N. bez rozumu. Fred. A. N. bez piędzy tu przyszedłem. N. bez przyczyny, N. bez racji. N. bez powodu on to zrobił (= *musiał mieć jakiś powód, że tak zrobił*). N. bez słuszności mię przestrzegał. I on N. jest bez swojego ale (= *ma swoje ale*). N. bez tego, żeby N. = *to jest rzecz konieczna, że...*: N. bez tego, żeby ś. za to na ciebie N. gniewał. N. bez tego, żeby przechodząc N. wstąpił do mnie. N. bez tego, żeby na tej spekulacji N. stracił. j) Nie- wchodzi często w skład wyrazów, które: *α*) z przeczeniem mają zupełnie odrębne znaczenie: Niemowa (= *człowiek niemy*), niesmak (= *odraza*), nieużytek (= *ziemia nie nadająca ś. do uprawy*), niewola (= *brak wolności*), niewidomy (= *ślepy, ociemniały*). *β*) oprócz znaczenia wprost przeciwnego znaczeniu bez przeczenia mają inne jeszcze znaczenie szczególne: Nieruchomość (= *brak ruchu i majątek nieruchomy*), niestatek (= *brak statku i człowiek niestateczny*), niezdoły (= *którego nie zdobyto i za trudny do zdobycia*). *γ*) które się bez przeczenia nie używają a. rzadko ś. używają: Niecierpliwie, niepokoicie, niemal, niesnaska, niespodzianka, nieuk. Niedolega, niedowiarek, niepoznaka. Tu należą także wyrazy, utworzone od innych, złożonych z „nie-“ (np. niegodziwiec, niewolnik) i zaczynające ś. od „niedo-“, oznaczające rzecz, której czegoś brakuje, aby była skończoną (np. niedobitek, niedojadek, niedopałek, niedorostek, niedouk). 2. neguje wyrazy, jako części zdania, usuwając pojęcie wyrazu i zastępując je innym: *α*) z rzeczownikami = *ktos inny a. coś innego, niż...* (dom.: a mianowicie): N. czło-

wiek, ale zwierz tak robi. Izby ona była N. człowiek, ale anioł. Pat. N. straszycie wcale: żywa kobieta w niewodzie Mick. Uszyna usłysz modlitwę moją, N. w wargach łciwych. Ps. flor. N. podług grzechów naszych czynił nam. Ps. flor. N. dla rumieńca mówiłem. Wyp. b) z przmiotnikami = *inny, niż...*: N. żelaznym mieczem Antykrysta sieczem. Gał. c) z liczebnikami głównymi = *a) inna liczba zamiast...*: Kazałem ci napisać tysiąc, N. dziesięć tysięcy. β) *więcej niż, przeszło*: N. raz, N. dwa razy ci to mówiłem. — Z liczebnikami porządkowymi = *inny z kolei zamiast...*: N. pierwszy raz ś. to zdarzyło. N. pierwsza to i N. ostatnia sposobność. d) z zaimkami osobowymi = *ktos inny zamiast...*: N. ja to zrobiłem. N. ciebie miałem na myśli. N. tobie igrać przez srebrne tonie. Mick. [N. przy mnie pisano] = *nie rozumiem tego*. — Z zaimkami dzierżawczymi = *czyjś imy zamiast...*: N. o twoje względy ś. ubiegam. N. swój kapeluszwziąłeś. — Z zaimkami wskazującymi = *jakiś inny zamiast...*: To N. ta książka, która mi jest potrzebna. N. ten = *zupełnie inny, zupełnie odmienny*: Co ś. to z nim stało? jak N. ten człowiek. Co ś. z tobą stało, ty N. ten człowiek, co byłś. L. Wygląda jak N. ta, co dawniej, gdy ś. ubrała w pańskie suknie. Jak N. ten pokój, gdyśmy go umebłowali. — N. co innego a. [N. co] = *nie innego*: N. co innego, tylko to należy tak rozumieć. N. co, ino bierzmy. e) z przysłówkami = *a) inaczej, niż...*, *w inny sposób, niż...*: N. tak trzeba to robić. N. tylko, †N. jeno = *więcej, niż tylko*: Chrześcijanin ma koehac N. tylko przyjaćiół, ale i nieprzyjaćiół swoich. [N. coby] = *tymbarziej*: Przytrafił się panience w pokoju (coś popełnić), N. coby mnie, chodzący po polu. β) *w innym miejscu, zamiast...*: N. tu jeszcze koniec nieszczęścia mego. γ) *w innym czasie zamiast...*: N. wtedy ś. to stało. N. dzisiaj jestem przy pańskiej osobie. Mick. f) N. neguje czasownik jako orzeczenie (negując wtady całe zdanie) a. jaką inną część zdania = *inaczej się zachowywać zamiast...*: N. robić, N. pisać, N. dawać, N. siedzieć, N. stać. Basza N. widzi, basza N. słucha, turban zawiesił nad okiem, drzemie... Mick. — N. kazał mu tego robić. Kazał mu tego N. robić. Aby mię N. raczył sądzić. Kaz. Gnieź. Żadnemu imienia jego N. brać każemy. Dził. Było mu czego N. dać, zaraz w płacz. Mał. N. mogę N. = *muszę*: N. mogę tego N. wyznać. N. mogę N. zrobić tego. N. mogę tego N. oddać. Na widok tego nieszczęścia N. mógł N. zapłakać. Z śmierci córki N. mogły macierzyńskie wnętrzości smutku N. poczuc. Skar. Gdy córkę ujrzy, N. zmiękczy serca swego N. będzie mogła. Gorn. — N. powiem, żeby N. = *muszę powiedzieć, że*; N. powiem, żeby mi ś. N. podobala. N. powiemy, żeby nam tu N. było dobrze. N. powie jednego słowa, żeby N. było trafne (= *każde słowo, które powie, jest trafne*). — W czasach złożonych: N. będzie brał. Brać N. będzie. Przewo N. będziemy ś. bać. P's. flor. N. bac ś. będą złego. Ps. put. Jeśm N. znał. Ps. flor. N. stał jest. Ps. flor. N. jeśm zapomniał. Ps. flor. Dziewice ich N. są opłakany. P's. flor. N. należona jest we mnie lichota. Ps. flor. Jest ona temu była N. wierzyła. Kaz. Gnieź. Żadnego pieniądza N. jest ona była miała. Kaz. Gnieź. N. bał ś. jest był. Kaz. Gnieź. Na prawicy mnie jest, bych N. poruszony był. Ps. flor. — Z przedmiotem w 2 pp.: N. napisać książki. N. umieć robić butów. N. mieć czasu. N. mieć zamiaru jechać. Czeka w interesie, nie cierpiącym

zwłoki. Krasz. Niema kogo, czego a. †Nie jest kto, co, kogo, czego (= *brak kogo, czego*). Niema tu nikogo. Niema pieniędzy. N. jest, jenże by uczynił dobre, N. jest aż do jednego. Ps. flor. N. jest święty, jakoż jest Gospodzin; ani też jest iny kromie Ciebie. Ps. flor. N. jest, ktbody odkupił ani jenże by zbawiona uczynił. Ps. flor. N. jest zbawienie w ciele moim od oblicza gniewu Twego; N. jest pokój kościom moim od oblicza grzechów moich. Ps. flor. N. bądźcie jako koń i muł, w ichże N. jest rozum. Ps. flor. Zwierz, jemuż N. jest czysta. Ps. flor. N. jest młowy w języce mojem. Ps. flor. Nie pfajcie w książęta, w syny ludzkie, w ichże N. jest zbawienia. Ps. flor. Owa N. było go. Ps. flor. — Z przedmiotem w 4 pp.: Widzę, że sprawiedliwe te moje przestrogi nie N. miękczą twój umysł uporeczywy, srogi. Min. Gwiazd karawanę nie puszczają ze wschodu. Mick. N. rozumie, że można panę N. lubić, a przecież ją dla pieniędzy tylko zaślubił. Mick. (= *być dla panny obojętnym*). — Z domyślną formą czasownika „być“: Ludzie N. niedźwiedzie, drzeć ś. za łby. L. Niczego N. ciekawi sceptycy. Krasz. Gdyby tylko na tym skończyć, to i zaczynać N. warto. Krasz. Abych N. posromocon. Modl. Wac. By N. rzezcana łaski pełna. Pat. N. trzeba, N. potrzeba tego robić. N. sposób a. niesposób to zrobić. Kościół to N. miejsce do rozmowy. N. tu miejsce, N. na miejscu, × N. w miejscu = *to gdzieindziej byłoby stosowne*: N. tu miejsce mówić o tym. Uwaga ta całkiem N. na miejscu. Żart ten całe N. w miejscu. Sł. wil. N. czas = *kiedyindziej byłoby stosowniej, niż...*: N. czas myśleć o pokucie, kiedy śmierć zajrzy w oczy. N. w czas = *po czasie, za późno*: N. w czas łyżka po obiedzie. Prz. — Dwa przeczenia w jednym zdaniu: Nigdy tego N. dokażesz. Nie N. zrobisz. Nie z tego N. będzie. Nigdzie go niema. N. chwał nikogo przed śmiercią. Prz. Żaden N. jest sobie dostatni. Prz. Dziś oczywiście jest niczym niedłuzny. Słow. (zam.: N. jest dłużny). Za nie N. mieć a.: za nie mieć. — Z opuszczeniem jednego przeczenia: †Gospodzin uprawia mię, a niezs mi niedostanie. Ps. flor. †Aby jego nie zabił każdy (zam. nikt), któżby jego nalaził. B. Sz. †Jeden z nich nie ostał. Ps. flor. — Przeczenie umieszczone przed inną częścią zdania, zam. przed orzeczeniem: Bychą N. kiedy nadweselił mnie nieprzyjaciele moi. Ps. flor. Ale ty, Gospodnie, N. daleko czyni słutowania Twego ode mnie. Ps. flor. — Przeczenie zbyteczne: Tak dawno cię N. widziałem. Fred. A. [N. chciał ją dać tylko za pana. Cóż sie N. stało (= *oto co ś. stało*)]. Jak N., [kiedy N.] = *jak, jak naraz*: Jak N. zaczęnie krzyczeń! Zaledwie usłyszał swoje imię, jak N. cofnie ś! Dudz. Kiedy N. przypadnie do komina, kiedy N. złapie drzazgi! — N. z trybem rozkazującym oznacza zakaz: N. mów, N. róbn, N. bij, N. pij, N. daj, N. kradnij. N. graj w karty. N. gniewaj ś. za prawdę. N. koehaj niewiasty płoczej. N. osromoceni bądźcie. Ps. flor. — Z bezokolicznikiem: N. stać mnie na to. Ani mi ust N. otworzyć! Mał. Jakże go było N. chwalić, N. koehać? Mał. N. widać go. Więcej N. słyhać o niej. Mick. N. wiedzieć, kędyś zniknął, jakbyś wpadł do wody. Mick. I tyś głupi N. zmilczesz! Kn. I tyś głupi N. mówić! Troc. I tyś też N. usłyhać! Kn. Między dwie głowy strzelić! sto kroków! N. chybić! Mick. Litery N. napisać, N. nakazać słówka? Mick. — W wyrażeniach: a) N. być od tego, N. od tego być, × N. być dalekim od tego = *zgadzać ś., przy-*

stawać, pozwalać na to. N. jestem od tego. N. jestem od tego, żeby mu dopomagać. β) *Ledwo N., ledwie N.* (z czasownikiem) = a) *prawie, bezmała:* Ledwo N. we wszystkich odnogach wiadomości Grecy byli najuczestniejszym narodem. Śniad. Ledwie N. tak żyzny Egipt, jak który najżyźniejszy kraj; ledwie N. wyrówna żywnością każdemu żyznemu krajowi. Kn. b) a) *Ledwo że N., ledwie że N., ledwo co N., ledwie co N., mało N., o mało N., tylko co N., tylko że N., o włos N., o włos że N., †dobrze N., [N. dziw, N. dziwa]=mało brakuje, żeby...:* Ledwo N. zginął. Ledwo co N. utonął. Ledwie że go N. zabiło. Leży N. dysząc, stygnie, ledwie N. umiera. Mick. Ledwiuteńko tu syn We Pana N. umarł z żalu. L. Tylko co N. został zabity. Portret ten dobrze N. przemówi. Kn. Dobrze już ze skóry ubogich ludzi N. tyłpiono. Star. N. dziwa go N. zabił. γ) × *Nie—tylko, × Nie—jak, × Nie—jak tylko* (z czasownikiem) = *tylko:* Tobjasz N. był zaślepiony tylko na ciele, ale był objaśniony wiele na duszy. Zał. (= *był zaślepiony tylko na ciele*). δ) W zdaniach pytających: A N.?, a czy N.? (z czasownikiem) = *przecież* (twierdząco): A N. mówiłem ci, że tak ś. stanie? A czy N. przewidywałem tego nieszcześcia? Jabł. A N. tak? Troc. Albo N.?, alboż N.? Alboż ci N. dałem tych pieniędzy? Alboż N. przyszedł jeszcze? e) *Jakby N. było = jakkolwiekbydź.* g) z opuszczeniem stojącego obok wyrazu = *inaczej:* Tak czy N.? Tak albo N.! Mówię, że N.!—N. to N.! W odpowiedziach: Czy przyjdiesz dziś do mnie? — N. (dom.: przyjdę). <N>

† *Nie niema, nie jest:* Rzekł jest szalony na sereu swoim: N. Boga. Ps. flor. N. w ich uściech prawdy. Ps. flor. Bójcie ś. Gospodna wszystkie święci Jego, bo N. ubóstwa bojącym ś. Jego. Ps. flor. N. zdrowia w mięsie moim. Ps. flor. N. moenego jako Bóg nasz. Ps. flor. N. takiej żony na ziemi w weźrzeniu, w krasie. B. Sz. Tu N. strachu bożego. B. Sz. Nie dufaj w syny ludzkie, w ichże N. zbawienia. Modl. Wac. Wiklef prawdę powie, jemuż N. równego mistrza pogańskiego, ni krześcijańskiego. Gał. Jesto temu roku N. Księgi sąd. łęcz. Ani jednej nieprawdy w nim N. Op. Nad Cię inego boga N. Psń. Wstałci z martwych, tu Go N. Psń. Oczyści nasze samnienie, w którym niecej dobrego N. Psń. N. tu czasu mego. P. Sand. (= *nie przyszedł czas mój*). N. czar w Jakóbie, ani wieszczba w Izraelu. B. Sz. N., jenże by uczynił dobre. Ps. flor. <Nie + (Jest)>

Nie- p. *Nie* i wyrazy odpowiednie bez przeczenia. Osobno są podane poniżej tylko: a) wyrazy bez przeczenia nie używane a. rzadko używane; b) wyrazy, mające z przeczeniem inne znaczenie, niż bez przeczenia, a. prócz znaczenia właściwego przybierające inne szczególne; c) wyrazy, nie mające z przeczeniem żadnego szczególnego znaczenia, lecz wskutek częstszego użycia zasługujące na uwzględnienie.

× *Nieafekt, u, lm. y brak afektu, obojętność, nieczułość:* Poczęła mi ś. z wielkim żalem skarżyć na N. męża swego. Mat. <Nie + Afekt>

Nieafiszowany nie ogłaszany afiszami. Przen.: W historii luk tyle; pomija ona fakty nieafiszowane. Jeż. <Nie + Afiszowany>

Nieakuratność, i, blm. rz. od *Nieakuratny:* Jeżeli co utracił przez N. lub bankructwo którego z dłużników, to mu bonifikował prezes. Korz. <Nie + Akuratność>

Nieakuratny wieścisty, niedokładny; niesłowny, niepunktualny: Bank N. Korz. <Nie + Akuratny>

Niealgiebraiczny nie mający związku z algiebrą: Rozwiązanie tego niealgiebraicznego problemu przerwał mi Ruszczye. Ext. <Nie + Algiebraiczny>

× *Nieampljowany nie pełniący obowiązków służbowych, honorowy, tytularny:* Z chorążego buławy polnej koronnej generał wojsk polskich, naturalnie N. Rol. <Nie + Ampljowany, z Fr. employé = użyty, na służbie będący>

Nieanalizyczny mat.: Funkcja nieanalizyczna = *funkcja, nie mająca własności funkcji analitycznej w danym obszarze zmiennej niezależnej.* <Nie + Analizyczny>

Nieapetyczny nie wzbudzający apetytu; wzbudzający odrazę, obrzydliwy: Nieapetyczne łyżeczki. Morz. <Nie + Apetyczny>

Nieautentyczność, i, blm. rz. od *Nieautentyczny:* Nie wstrzymałoby jej od tego samo uszanowanie dla historii, samo uwzględnienie nieautentyczności podania. Szaj. Autor popadł w sprzeczność bez wyjścia, dowodząc paleograficznej młodszości i nieautentyczności dyplomu. Kęt.

Nieautentyczny nie mający cech autentyczności, wątpliwy, podejrzany: Jakies zamętowanie do nieautentycznego archaizmu. Wejs. <Nie + Autentyczny>

× *Nieawantazownie przys. nie na awantaz, niedobrze, niekorzystnie, nietego:* Dostyc N. ś. jakos pokazała. Bukar. <Nie + Awantazownie>

* *Niebaczek* w wyrażeniu: † *Z niebaczka p. Niebacznie:* Pilnie ś. k. niej (śmierci) gotować, pókiśmy w pokoju, aby na nas z niebaczka nagle nie przytarła. Rej. Zalać mu konwią wody na łeb z niebaczka. Haur. Nakazuję z niebaczka pod wody go wrazić. Żebr. <Z Nie + Baczyć>

Niebaczenie, a, blm. *nieważnie, niebacność.* <Nie + Baczenie>

† *Niebaczliwy p. Niebaczny:* Będziez kto tak N., by ś. nie strzegł poznanej wady? Sęp. <Nie + Baczliwy>

× *Niebacznicza, y, lm. e* forma ż. od *Niebacznik.* <Z Niebaczny>

Niebacznie i. przys. od *Niebaczny:* (Chciał przez to dać poznać, jak drogim jest czas, który mu tak N. zabierano. Morz. (Wallenrod) zraził Witołda i tak mu N. zaufał, że ten książę, wchodząc do zamków niemieckich, jak przyjaciel, palił je i załogi wycinał. Mick. 2. † *N. przypudkowo, trafem:* Głupi, co rozumie, że ś. sprawy na świecie N. toczą. Troc. 3. † *N. a. † Niebacznie, † Z niebaczka, † Z nieobaczka, † Nieobaczkiem, † Z niebaczenia zmienacka, niepostrzeżenie, niespodzianie:* Zawsze cięższa to bywa, gdy kogo N. nieprzyjaciel napadnie. Km.

× *Niebacznik, a, lm. cy człowiek niebaczny:* Co mówisz, niebaczniku? Milez! święty niech cię strach zdejmie. Zabł. <Z Niebaczny>

Niebaczność, i, blm. rz. od *Niebaczny, niebaczenie:* Rysem charakterystycznym don Karlosa była szczerłość, którą posuwał często do niebacności. Karł. <Nie + Baczność>

Niebaczny, † Nieobaczny, † Niebaczliwy, [+ Nieobaczny] i. *nieogledny, nieopatrzny, nieważny, nieostrożny, nierozważny, nieroztropny, lekomyślny:* Krok N. Leżę tu, podan niebaczej śmierci na progu żywota. Sęp. N.! coś uczyni! (= *człowieku niebaczny*). 2. *na co = nie baczący na co, nie ma-*

jący *względu na co*: N. na ojezyzną i wojenne znaki żołnierzył bronzisz łaski senatowi takiej! Bardz. <Nie + Baczny>

† Niebarewny *bezbarwny, blady*. Tuch. <Nie + † Barewny (z Czes. barevný) = barwny>

Niebawem, Nie bawiąc, × Niezabawem, × Niebawnie, × Bezbawnie *wkrótce, niedługo*: Ma N. powrócić. N. do porannej roboty śpieszą ś. Przyb. Jeden z listów, pisanych N. po przybyciu do Gienewy. Chm. <Nie + *Bawem, od Bawić>

× Niebawnie p. Niebawem: Będę miał honor być u JW. Pana N. Cz.

[Niebelnica, y, lm. e] forma ż. od Niebelnik.

[Niebelnictwo, a, blm.] *niegodziwość, nieprawość, hultajstwo*. <Z Nie + Belny, p. Bylny>

[Niebelnik, a, lm. cy] *niegodziwiec, niecnota, hultaj*.

[Niebelny] *niegodziwy, niegodny, nieprawy*. <Nie + Belny, p. Bylny>

[Niebezpieczny] p. Niebezpieczny.

† Niebezpieczen p. Niebezpieczny.

Niebezpieczeństwo, a, lm. a, † Nieprzebieczeństwo, † Niebezpieczność, [Niebezpieczność] *położenie groźące czym złym*: N. utracenia życia. Groźące, wielkie N. Być, znajdować ś. w niebezpieczeństwie. Uniknąć, ująć niebezpieczeństwa. Niema niebezpieczeństwa. (Róża) nie znając naszych zim niebezpieczeństwa, kwitnie świeżością wiecznego panieństwa. Mick. <Nie + Bezpieczeństwo>

Niebezpiecznie, † Niebezpieczno przys. od Niebezpieczny: Chorować N. To N. tak s. narażać.

† Niebezpieczno p. Niebezpiecznie: Gdzie ciasno, tam N. Prz.

† Niebezpieczność, i, lm. i, [Niebezpieczność] p. Niebezpieczeństwo: Patrzą, Boże, w jakiej jestem niebezpieczności. Kochan. Zdrowia N. Star. Musieli dla niebezpieczności ujeżdżać. Baz. Przez trudne niebezpieczności drogi jeździł Aleksander Wielki do kościoła Jowisza Hammona. Stryjk. Synu, w kim ma pociecha, przez takie trudności któregom i przez dziwne wioził niebezpieczności. Km. Słyszeć ś. dawały głosy o trwogach i niebezpiecznościach, które nawiedzały Rzplą. Dub. M.

Niebezpieczny, † Niebezpieczen i. a. [Niebezpieczny, Nieprzebieczny, Nieprzebieczny] *groźący niebezpieczeństwem, groźny, zgrubny*: Choroba, rana niebezpieczna. Położenie niebezpieczne. N. był stan Wielkopolski od Czechów. Nar. Przedsięwzięcie niebezpieczne (= *ryzykowne*). Mówiłem mu, że ze mną żarty niebezpieczne. Boh. Niebezpieczna (dom.: sprawa, rzecz) = *niebezpiecznie*: Niebezpieczna ufać koniowi. Ryb. Człowiek, nieprzyjaciel N. Mężczyzna N. dla kobiet (= *z ławością podbijający serca kobiet*). 2. † N. będący w niebezpieczeństwie, zagrożony, niepewny: N., abo w niebezpieczeństwie jestem. Kn. (Biorę) zbroję Twoją, Panie wieczny, wzdym w upadku N. Grabow. Choroba ta w początku go niebezpiecznym życia uczyniła. L. 3. [N.] *ustawiczny, bez wychnienia*: Robota niebezpieczna. <Nie + Bezpieczny>

Niebezpieczny mający pewne podstawy: Za ostrzeżeniem niebezpiecznym dano odpowiedź wymijającą. Czoł. <Nie + Bezpodstawny>

Niebezpośredni *po czymś innym bezpośrednim następujący*: Domaga ś. usunięcia z zarządu policji niebezpośrednich jej obowiązków. Spas. <Nie + Bezpośredni>

Niebezpieczny mający pewną ilość podobnych sobie, *nieujętkowy*: Wypadek N. Krasz. <Nie + Bezbezpieczny>

Niebezużyteczny *do pewnego stopnia użyteczny*: Śmieszne to może, ale zaprawdę niebezużyteczne zajęcie szperacza. Krasz. <Nie + Bezużyteczny>

Niebezczasnie przys. od Niebezczasny.

Niebezczasny mający pewne zasady. <Nie + Bezczasny>

† Niebeżrzany *nieprzewidywany, niespodziewany*: Nagłej i niebeżrzanej śmierci. Naw. <Zam. Nieobeżrzany>

× Niebian, a, lm. nie p. Niebianin: W postawie niebiana. Wor. <Od Niebo>

Niebiana, y, lm. y bot. (heliconia) *ros. z rodziny bananowatych*. <?>

Niebianek, nka, lm. nkowie p. Niebianin: Chodzą śpiewac pod okienka o Jezusie, o Niebianku, który przyszedł na tę ziemię. Syrok. <Od Niebo>

Niebianin, a, lm. anie, × Niebian, † Niebiesnik *mieszkaniec nieba, np. anioł, święty, bożek*: Stronami ś. niebianie ukazali. Przyb. (mowa tu o aniołach). Zgromadzeni niebianie przyznali Minerwie zwycięstwo dla utworzenia oliwnego drzewa. Stasz. (= *bogowie*). Postać, godna równać ś. z niebiany. Mick. Zdr. Niebianek. <Od Niebo>

Niebiana, i, lm. i l. *mieszkanca nieba, np. święta, bogini*: Biała gołąbka spadła i nad Syonem w równi trzyma skrzydła obie, i srebrzystej pierzem tęczy Niebianki skronie uwieńczy. Mick. (= *Najświętszej Marij Panny*). Wenus najpiękniejsza z niebianek. Stasz. (Płomień) promieniami wieńczy skronie bogów, niebianek, drzemiących wokoło. Mick. Przen. *kobieta piękna jak bogini*: Czasem tę iskrę (w młodzieńcu) oko niebianki zapali. Mick. 2. bot. p. Nieboradka.

Niebianski i. przym. od Niebianin: Archanioł zbliżał ś. w pokoju, nie miał wtedy na sobie niebianskiego stroju, lecz odziany jak człowiek, spotkał ś. z człowiekiem. Przyb. Piękność niebianska. W sereu moim są niebianskie dźwięki. Krasin. Niebianska enota złote berio oddała w twoje drzące dłonie. Kl. 2. piw.: Jęczmień N. (hordeum coeleste) = *odmiana jęczmienia*. Po niebiansku przys. *jak niebianie, niebiansko*. <Od Niebianin>

Niebiansko przys. od Niebianski, *po niebiansku*. Niebianskość, i, blm. rz. od Niebianski, *cechy niebianskie*.

Niebiansstwo, a, blm. stan niebianski, *przyrodzenie niebianskie, boskość*.

† Niebie, a, lm. a p. Niebo: Podług wysokości niebia od ziemi. Ps. flor. Nad nimi ptacy niebia bydlie będą. Ps. flor. Gospodzin na niebiu oprawił stolec swój. Ps. flor.

Niebielika, i, lm. i, *ławkica, Swercja* bot. (swertia) *ros. z rodziny goryczkowatych*. <?>

[Niebierny] *ciasny, szczupły, nieprzydatny*. <Nie + Bierny>

[Niebiesa] p. Niebo.

Niebieskavo przys. od Niebieskawy: Pomalować N.

Niebieskavo- p. Niebieskawy.

Niebieskawość, i, blm. rz. od Niebieskawy.

Niebieskawy *niezupelnie niebieski, błękitnawy, moutrawy*: Kolor, margiel N. Niebieskavo-biały, niebieskavo-czarny, niebieskavo-szary, niebieskavo-zielony = *biały, czarny, szary, zielony z odzieniem niebieskim*. <Od Niebieski>

Niebieski, × Niebiesny, × Niebny, × Niebowy przym. od Niebo i. (astr.) *nieba jako pozornego sklepienia dokoła ziemi dotyczący, znajdujący ś. na niebie*: Ciała, bryły niebieskie = *gwiazdy stałe*,

mglawice, komety, planety, księżycy i gwiazdy spadające. Zjawiska niebieskie = objawy na niebie zachodzące, zjawiska astronomiczne. Sklepienie niebieskie, kula a. sfera niebieska = pozorne sklepienie błękitne, otaczające dokoła ziemię, a raczej rozpościerające ś. nad poziomem każdego obserwatora, niebo, firmament. Słońce w niebieskim lśni kryształe. Kasp. Podziemny wypadek morzem zakolała i niebieskiego sprawi zaburzenie światła. Mick. Z niebieskich najrańszą piosnek le dwie zanucił skowronek. Mick. (= podniebnych, powietrznych). Ptaki niebieskie. Żart.: Ptak N. (= próżniak, człowiek żyjący cudzym kosztem). 2. nieba jako miejsca wiecznej szczęśliwości dotyczący: Królestwo niebieskie, ojczyzna niebieska = niebo. Ojciec N. = Bóg. Duchy niebieskie. Rycerstwo niebieskie. Leop. (= aniołowie). O chwalebna Marja, ty jeś uliczka rajska, ty wrota niebieska. Naw. Jeśli, żyjąc, świętemu był uległy panu, niebieską z nim chwałę dzieli. Mick. N. dziedzie na ziemi nie ma nic. Prz. Państwo niebieskie = Chiny. Cnota i Piękność, niebieskie siostrzyce. Mick. (= z nieba pochodzące). Żart.: Myśleć o niebieskich migdałach (= rość, marzyć). Przen. jakoby z nieba pochodzący, cudny: Jako mgła lekka, tak lekkie stroje obwiałły powstać niebieską. Mick. Jak z zapalem kochałeś, tak naśladowaj godnie myślenia i uczucia niebieskiej istoty. Mick. Czym kochanki godzin rączek? Powiedz, niebieska Marylko! Mick. Pamieć niebieskiej pieszczoty trują mi okropnego rozmyślenia chwile. Mick. Serca niebieskie poi wesele, kiedy je razem nie powiąże złota. Mick. Homer, poeta dowcipu niebieskiego. Warg. 3. Niebieski = koloru nieba, błękitny, modry, bławatny: a) Kolor N. Ozy niebieskie. Wilia, naszych strumieni rodzica, dno ma złociste i niebieskie lica. Mick. Karmin N. p. Indygokarmin. Malować na niebiesko. W jednej z dziurek widać było małą wstążeczkę niebiesko - czarną. Krasz. Wywijał się dalej niebiesko-rudą wstęgą kanał, kopany staraniem ojca. Budz. Światło dnia zimowego łamało ś. i odbijało od niebiesko-zielonawych portjer. Morz. b) [Drzewo niebieskie] p. Kampsz. c) bot.: Kapturki niebieskie p. Tojad. d) chem.: α) Koperwas N. a. × witrjol N. a. [Kamyk N.] = starczan miedzi, $Cu SO_4 + 5H_2O$, in. koperwas błękitny, koperwas właściwy, siny kamień, chafkantyt, × witrjol miedziany. β) Złoto niebieskie p. Złoto. e) min.: Pirynt N. p. Pirynt. f) zool.: Lis N. p. Plesiec. g) kuśn.: Lisy niebieskie = futro z piśców. † Niebiescy, skich, blp. rz. mieszkający nieba, niebianie. <Od Niebo>

Niebiesko przys. od **Niebieski**: a) Pomalować N. a. na N. b) Tak mi N. Krasin. (= rozkosznie jak w niebie). Żart.: Bank (w kartach) trzymał N. Orzesz. (= doskonałe).

Niebieskooki mający oczy niebieskie, błękitnooki, modrooki: Blondyn, N. Krasz. Może znowu swą niebieskooką obaczy. Krasz. <Niebieski + Oko>

Niebieskopióry mający pióra niebieskie: Kraska niebieskopióra. Krasz. <Niebieski + Pióro>

Niebieskoskrzydły mający skrzydła niebieskie: Ptaszek N. Krasz. <Niebieski + Skrzydło>

Niebieskość, i, blm. rz. od **Niebieski**: Farbko-wa N. cieniów na obrazie (= barwa niebieska).

× **Niebiesny** p. **Niebieski**: Ptak N. Uj. Spoczywał tak słodko w letargu niebiesnym. Uj. <Od Niebo>

Niebieska, i, lm. i bot. (cyanotis) roś. z rodziny strąjkowatych. Gatunek: N. kątowa a. Trzykrotka, Dobownik (e. axillaris). <?> **Niebiesnik, a**, lm. i, **Błękitnik** bot. (erzophora) roś. z rodziny wilczomleczowatych. Gatunek: N. farbierski a. Lakmus (e. tinctoria). <?>

[**Niebiesy**] p. **Niebo**.

× **Niebieszcz, y**, blm. barwa niebieska.

Niebieszczeń, eje, ał stawać ś. niebieskim, przybierać kolor niebieski, błękitnieć. <Z Niebieski>

Niebieszczenie, a, blm. i. czynność cz. **Niebieszczeń. 2.** czynność cz. **Niebieszczyć**: N. stali, dawanie jej hartu niebieskiego. Łab.

Niebieszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Niebieszczyć ś.**

Niebieszczyć, y, ył czynić niebieskim, modrzyć. N. ś. wyglądab niebiesko, modrzyć ś.: Bławatki, kąkole zbierały od słońca, gdzieniegdzie ś. tylko niebieszczą. Len.

Niebiesciec, cea, lm. cece min. *minerał rombowy z gromady gipsowców*, $SrSO_4$, in. sycyljanit, celestyn, × celestyna, × modryn.

Niebiesciutki bardzo niebieski: Pełno światła na niebie niebiesciutkim. Kos. <Z Niebieski> † **Niebiesnik, a**, lm. cy p. **Niebianin**. Henr. <Od Niebo>

Niebiosa p. **Niebo**.

[**Niebioso, a**, lm. a] p. **Niebo**: Ptaszyna latała pod niebiosem.

Niebiosy p. **Niebo**.

Niebiurowy poza biurem będący: Zajęcia niebiurowe. Z pomocą woznego mógł dostać ś. w godzinach niebiurowych do kancelarji. Bał. <Nie + Biurowy>

Nieblizki niezbyt blizki, daleki: Wszystkim blizkim i nieblizkim opowiadała o jego przymiotach. Rol. <Nie + Blizki>

Nieblizko przys. od **Nieblizki**: Czy to daleko? — Ha, N!

† **Nieblizu daleko, dawno**: Temu N., gdy u mnie Pan Jezus gościem był, widzi mi ś., iż nad półtora tysiąca jest ku dwadzieścia i czterzy lat. Fort. <Nie + Blizu>

Niebłogi nieszczśliwy, zły, niepomyślny: Niebłogą przywieźliście mi nowinę. Krasz. <Nie + Błogi>

[**Niebłogo**] przys. od **Niebłogi, źle, niepomyślnie**: Będzie tobie N! <Nie + Błogo>

× **Niebłogostawienie, a**, lm. a p. **Niebłogostawienstwo**. Troc.

Niebłogostawienstwo, a, lm. a, × **Niebłogostawienie brak błogostawienstwa Boskiego, gniew, niezłaska, kara Boża**: Niebłogostawienstwa Boskie ś. na nasze państwa ściągają. Troc. <Nie + Błogostawienstwo>

× **Niebny** p. **Niebieski**: Wszedł do domu niebnygo. Chodk. K. <Od Niebo>

Niebo, a, lm. nieba a. **niebiosa, niebiosy, † niebiosia, [niebiesa, niebiesy], † Niebie, [Niebioso]** i. pozorne sklepienie błękitne, otaczające dokoła ziemię, a. raczej rozpościerające ś. nad poziomem każdego obserwatora, in. kula niebieska, sfera niebieska, sklepienie niebieskie, firmament: Tyś N. jako namiot rozbił ręką swą. Kochan. Błękit nieba. N. jasne, pogodne, pochmurne. N. ś. wypogodziło, zachmurzyło. Choć wiatr szumi, choć ś. nieba chmurzą, już tu nikt okna nie zamknie przed burzą. Mick. Obłok strudzony zaczął po niebie ś. słańać. Mick. Jeliśmy umierać w szańcach pod niebem prześlicznej pogody. Krasin. Czy już noc na niebie? Słow. N.

gwiazdziste. N. gwiazdeczne. Otw. Miejsce, w którym gwiazdy widzimy, nazywa ś. firmamentem a. niebem gwiazd. Boh. J. N. przyzodobił Bóg słońcem, księżycem i innymi gwiazdami. Karnk. Kometa ukazała ś. na niebie. Ujrzycie na niebie znak Syna Człowieczego. Tu, chociaż słońce zajmie nieba średnie, pod atlasowym śpię cieniem firanek. Mick. (= *chociaż już jest południe*). Dziury w niebie nie będzie. Prz. (= *nie wielkiego ś. nie stanie*). Krzyż, godło Niemców, czoło kryje w niebie. Mick. Zrobiwszy mnie komarem, chce zmienić w Atlasa, dźwigającego nieba kamiennym ramieniem. Mick. Chwalcie Ji (Boga) nieba nieb. Ps. flor. Wypłynęli na morze, gdzie woda N. i wodę było widać. Zginęło Podole nasiadło; tylko z niego N. dziś a pole. Zim. Pod niebem a. pod gołym niebem = *na otwartym powietrzu, na dworze*: Przepędzić noc pod gołym niebem. Chłopek, co był w chacie, pod niebem nocuje. Kulig. Swe nocegi częstokroć musieli pod niebem miewać. Groch. † Nieba używać. Kochan. (= *korzystać z światła niebieskiego*). Podnieśmy głowę ku niebu. Górn. Spojrzęć ku niebu. Wzniesić oczy, ręce ku niebu. Z oczyma podniesionymi w N. Mick. Patrzymy w N., czy z jego szczytu sto słońce nie spadnie. Uj. Ptak wzbiał ś. pod N. Kto jedną nogą w N., drugą mierzy w ziemię, i tam i tu nie dojdzie, zerwie mu ś. strzępię. Pot. Dom podpałę i z dymem Wc Pana wysię do nieba. L. Krzyżeć w niebogłoso a. × w N. głosem (= *mocno*). Przen.: *Elatuś*, wzbiał ś. pod trzecie N., bywa mówiono. *Mącz.* (= *pyszni ś., nadyma ś.*). Wynosić, wystawiać kogo pod niebiosą, pod nieba = *bardzo wyślawiać*: Żołnierze, pod skromnym rzędem jego spanoszywszy ś., pod niebiosą go wynaszali. Pilch. Lisiewiczą pod nieba wynoszą kobiety. Fred. A. — Manna spadała z nieba. Jakby z nieba spadł (= *w samą porę ś. zjawił*). — Daleko, jak N. od ziemi (= *bardzo daleko*). To jak N. od ziemi (= *to są rzeczy zupełnie do siebie niepodobne, między temi rzeczami niema związku*). Tego nie uważasz, żeś ty od możnego pana tak jest daleki, jak N. od ziemi. Opal. Podobny, jak N. do ziemi. Prz. Poruszyc N. i ziemię dla dopięcia swego zamiaru (= *użyć wszelkich środków*). — Jużem o całe N. w tyle go (obtok) porzucił. Mick. Przen.: Różnić ś. o całe N., × całym niebem = *zupełnie ś. różnić*. Przewyższać kogo o całe N. O całe N. lepszy od niego. — Jeżeli nocną przybliżysz ś. dobą i zwrócisz ku wodom lice, gwiazdy nad tobą i gwiazdy pod tobą i dwa obaczysz księżycy, niepewny, czyli szklana z pod twej stopy pod N. idzie równina, czyli też N. swoje szklane stropy aż do nóg twoich ugina. Mick. Przen.: Spójrzyj w przepaść! Niebiosą, leżące na dole, to jest przepaść. Mick. Połyski wód, obrzeżonych niebem niezapominajek. Orzesz. Jako urząd wezyra najwyższy i tyka ś. prawie nieba pysznej monarchji, tak też wystawiony na pioruny ziemskiego Jowisza. Kłok. 2. przen. *strefa; kłmat, powietrze*: Niech rodzina twoja znajdzie pod niebem kantonu Vaud spokój i szczęście. Chm. N. umiarkowane. Pod lepszym niebem to miasto leży. Troc. Pod ciepłym mieszkają niebem. Troc. Niegdyś jak wdzięcznie fontanny tu grały, łagodząc nieba wsechodnie upały. Mick. N., nie umysł, tacy odmieniają, którzy po rozum za morze biegają. Prz. 3. *miejsce wiecznej szczęśliwości, w którym aniołowie i święci oglądają Boga, królestwo niebieskie*: Ojciec nasz, któryś jest w niebie a. w niebiesiech. Niechaj będzie wieczna

chwala Panu Bogu w niebie. Rej. Widzi Pan Bóg z nieba, czego komu potrzeba. Prz. To jest tak pewne, jak Bóg w niebie, na niebie (= *jak to, że Bóg jest*). Wiemy, Panie Boże nasz, iż N. Cię i nieba wszystkie nie ogarną. Skar. A ja wam powiadam, abyście zgola nie przysięgali: ani na N., bo jest stolica Boża; ani na ziemię, albowiem jest podnóżkiem nóg Jego. Wuj. N. jest trojakię: najwyższe, w którym Bóg chwale błogosławionym okazuje, drugie N., na którym są gwiazdy, a niżej ich planety. Troc. (p. Nr. 1). Wielkie jest na niebiech miłosierdzie Twoje. Ps. flor. Psie głosy nie idą pod niebiosy (a.: w niebiosy). Prz. (= *modlitwa bezbożnego nie odnosi skutku*). Pokora niebiosą (a. niebo) przebija. Prz. (= *pokorna prośba znajduje wysłuchanie*). Nowa skarga żab N. przebija. Mick. Wstąpić do nieba. Jezus Chrystus wstąpił na niebiosą. Zstąpić z nieba. Anioł z nieba posłany został do Najświętszej Marji Panny. Anioł z nieba, nie człowiek z Tarnowa by ś. widział. Orzech. Niechaj ją (pieśń) anioł harmonji w niebiosach, a czuły słuchacz w duszy swej dośpiewa. Mick. Dobrym ś. pokazuje, jakby rodem z nieba. Jabł. Mową i całą postawą okazują ś. bożkami i jakoby dopiero z nieba zstąpili. Sekl. Pójść, dostać ś. do nieba. Zasłużyć sobie na N. Niech Bóg da N. W niebie szczerze rozkosze, a do tego wieczne. Kochan. Dobrze mi tu, jak w niebie. Pókiśmy mieli ciebie, w domu było jak w niebie. Mick. A mnie ś. zdało, że by był wszystek w niebie. Kochan. I w niebie nie będzie mu lepiej. Niebabym mu przychylił (= *pragnę dla niego szczęścia, wszystkoby dla niego zrobił*). Wielkością duszy nieba dotykać. Wor. Za myślą duszę utopiłem w niebie. Mick. Przen.: Bodaj nam z tego nieba do piekła pójść nie przyjdzie, jak ś. matuleńka dowie. L. (= *po weselu nastąpi smutek*). Być, czuć ś. w siódmym niebie (= *czuć ś. bardzo szczęśliwym*). To jego N. (= *to całe jego szczęście*). Bywa im miasto rozkoszy karanie, a N. w męczeństwie. Birk. Te to są książki zbójcekie! młodości mojej N. i tortury! Mick. O luba! zginałem w niebie, kiedym raz pierwszy pocałował ciebie! Mick. Bujałem po zmyślonym od poetów niebie. Mick. (= *marzyłem*). 4. przen. *Bóg, bóstwo*: Wyroki, wola nieba. Dziękujemy niebiosom, pewnie wyroki niebios nas przywidły. Mick. Tak chciały, przeznaczyły nieba. Żonę i śmierć każdemu naznaczyły nieba. Pot. Byś przeze mnie mógł być kiedyś zdrowy, tak może nieba litościwie chciały. Faleń. N. spełniło niewinne życzenia. Mick. N. cię tu przysłało. Ku takim pracom N. dziejopisa woła. Mick. Kto ubogiemu daje jałmużnę, temu N. bywa dłużne. Prz. Niech mu N. błogosławi. Dzięki niebu! Grzech, wołający o pomstę do nieba. Zabiłś mię, zwodnicu! Nieba cię ukarzą! Mick. O sprawiedliwe nieba! O nieba! ciebie w sali światła dnia zastanie. Słow. O nieba!... cóż ś. ze mną dzieje! Fred. A. (Jazon) nieba i piekła zwalczył. Mick. (= *potęgi niebieskie, bogów*). 5. [N.] *jarmulka, krymka, myśka*. 6. *ucz. wygrana w grze w piłkę*. 7. *zł. parasol*.

<NIEB>

× Nieboburczy burzący niebo. <Niebo + *Burczy, od Burzyć>

× Niebochodzieciel, a, Im. e ten, co chodzi po niebie. L. <Niebo + Chodzieciel>

Niebochronka, i, Im. i bot. p. Wachlarzowiec.

<Z Niebo + Chronić>

[Niebodaj, Niebody] bodaj nie. <Nie + Bo(g)daj>

Niebodajnie przys. od **Niebodajny**.
Niebodajny, **Nieborodny** *dający niebo, prowadzący do nieba*: Niebodajna cnota. Chodk. K. < Niebo + *Dajny, od DA >

× **Niebożyciel**, a, lm. e ten, co dąży do nieba. < Niebo + *Dązyciel, od Dążyć >

[**Niebody**] p. **Niebodaj**.

Nieboga, i, lm. i l. *kobieta biedna, nieszczęśliwa*: Jaka radość Aldoniel zrazu myśli N., że ś. Walter odmieni, będzie spokojny, wesoły. Mick. Daj pokój mi, proszę: jam dla cię, niebogo, na miłość za stary, na przyjaźń za młody. Kor. Niema ziej drogi do mojej niebogi. Prz. (=wybranej serca). 2. [N.] = a) p. **Nieboszczka**, b) p. **Nieboszczyk**: Posłał chłopów po tego nieboge. Zdr. [**Niebożka**, **Niebożyczka**]. < Nie + BOG >

Niebogato przys. od **Niebogaty**: Dokoła stały domki drewniane, N., lecz też i niezbyt ubogo wyglądające. Orzesz.

Niebogaty *niezbyt bogaty, dosyć ubogi, niezamożny*: Zdariam kilka weksłów ludzi niebogaty. Korz. Choć kraj jego N., radzi sobie, bo oszczędny. Rol. < Nie + Bogaty >

Niebogi *biedny, nieszczęśliwy*: Kiedy patrzę ja biedna i nieboga na tyle zbroi i oręża, jeszcze wzrasta we mnie serce. Krasin. Zmów paciorek za duszę niebogą. Kon. Kładę rękę na mą pierś niebogą. Syrok. Tysiąc wspomnień w tej chwili tłoczy ś. w serce, w serce niebogie Marji. Krasin. < Nie + BOG >

Niebogłosy w wyrażeniu: W N. = *całym głosem, na całe gardło, co sił*: Krzyżeć, wołać w N. Krzyżeli w N., aby ich dosłyszano w ciżbie i gwarze, że ś. poddają. Sienk. < Niebo + Głos >

Niebogromca, y, lm. y *władca gromów, rzucający je z nieba*: Jowisz N. < Niebo + *Gromca, od Grom >

Niebogromny *rzucający z nieba gromy*: Jowisz N. < Niebo + *Gromny, od Grom >

Niebogroźny *wzbudzający grozę wskutek swych własności nadprzyrodzonych*: Popłoch N. Ml. N. — demoniczny. Ml. < Niebo + Groźny >

† **Niebojan**, a, lm. owie p. **Nieboj**: Bojaćemu ś. Boga będzie dobrze przy skończeniu, ale niebojana psy gryzą. Brk. < Nie + *Bojan, od BOJ/BIE >

× **Niebojawni** *aż do nieba widoczni*. < Niebo + Jawny >

[**Niebojączka**, i, lm. i] *człowiek odważny, nie tchórz*. < Nie + Bojączka >

Niebokrasa, y, lm. y bot. (belvisia) *ros. z rodziny mirtowatych*. < Niebo + Krasa >

Niebokrag, *ęgu a. ęga*, blm. *okrąg nieba*: Gdy oko brzegów przeciwnych nie sięga, dna nie odróżnia od szczytu, zdajesz ś. wisieć w środku niebokregu, w jakiejś otehlani błękitu. Mick. Słońce poczęło blask swój usuwać z niebokregu. Krasz. < Niebo + Krag >

Niebolesny *nie bolący, bezbolesny*. < Nie + Bolesny >

Niebolesnie przys. od **Niebolesny**: Dobrze mu było, spokojnie i N., a tak na duszy lekko i wesoło. Reym.

† **Nieboletny** p. **Niebołotny**: Nieboletni Eljaszowie. Ryb. J.

Niebołotny, † **Nieboletny** *wzlatujący ku niebu*. < Niebo + Lotny >

× **Nieboładry** *znający ś. na tym, co dotyczy nieba*. < Niebo + Ładry >

Niebołośny *noszący, dźwigający niebo*: Atlas N. Bardz. < Niebo + Nośny >

Niebopienny p. **Niebotyczny**: Nie wstrząśnie żaden grom tą Jungfrau niebopienną. Kasp. < Z Niebo + Pięń >

Nieboractwo, a, lm. a, [**Nieborastwo**] *istota godna liłości, biedactwo, mizeractwo*. < Od Nieborak >

Nieboraczątko, a, lm. a p. **Niebożątko**: Tak ś. układa, że gotów przysiąc, że ś. ożeni, aby mu N. w pole wywieść. Krasz.

Nieboraczek, *czka*, lm. *czkowie* p. **Nieborak**; [**Boraczek**]: Nas marnotrawne synaczki, przyjmij w łaskę nieboraczki. Pśń. Kuba N. nieprędko przybieżał. Kant.

Nieboraczka, i, lm. i forma ż. od **Nieborak**; [**Boraczka**]: Uznaj ś., nieboraczko, a pokutuj. Rej. Piłka ś. raz z chłopców śmiała, że wyżej od nich skakała; urażeni żarty temi, nie podnieśli piłki z ziemi; błąd poznała N. i ze wstydu spiekła raczka. Jach.

Nieboraczysko, a, lm. a p. **Nieborak**: Trzymał ś., trzymał, aż w końcu musiał ś. N. położyć. Nadto N. odbołał. Krasz.

Nieboradka, i, lm. i, **Niebianka** bot. (coelestina) *ros. z rodziny złożonych*. < Niebo + RAD >

Nieborak, a, lm. i, [**Nieburak**, **Nieboras**] *człowiek godny liłości, biedak*: Choć tabaki nieboraki nie wachali, a kiechali. Kant. Zdr. **Nieboraczek**, × **Nieboras**. Zgr. **Nieboraczysko**. < Zam. *Niebożak, z Nie + BOG >

[**Nieboras**, a, lm. y] p. **Nieborak**. Zdr. [**Nieborasek**].

[**Nieborasek**, ska, lm. ski] p. **Nieboras**.

[**Nieboraska**, i, lm. i] forma ż. od **Nieboras**.

[**Nieborastwo**, a, lm. a] p. **Nieboractwo**.

× **Nieboras**, a, lm. owie p. **Nieborak**: Ze stołka spadszy N. starzec, złamał szyję. Herb. Ledwo łązi N. Zwr. M. Aczci pono niewinien N. ubogi. Ryb. J.

Nieborodny l. *zrodzony w niebie, z nieba pochodzący*: Każdą ideę nieborodną, przez Pana zesłaną w świat, odpychają od świata w niebo nazad. Krasin. 2. p. **Niebodajny**. < Niebo + Rodny >

Niebosiąg, u, lm. i bot. (engelhardtia) *ros. z rodziny orzechowatych*. < Z Niebo + Sięgać >

Niebosięgły p. **Niebosiężny** i **Niebotyczny**: Niesyta modlitwo, wzbieraj w ogromy skargi niebosięgłej. Kasp.

Niebosiężny, **Niebosięgły** l. p. **Niebotyczny**: Gmach ogromny, N. Moraw. Wieża niebosiężna. 2. *wzlatujący, unoszący ś. do nieba*: Orzeł N. Przen.: Twe niebosiężne myśli-orlice unoszą duszę w kraj cudnych mar. Orw. < Z Niebo + Sięgać >

Nieboski, **Nieboży** *nie przez Boga stworzony, nie w Bogu mający początek*: Wyglądasz jak nieboskie stworzenie. Ten świat zda mu ś. dziełem bardzo niedoskonałym, nieboskim, zezerniałym od gangreny. Spas. Nieboska komedia Krasiniego. < Nie + Boski >

Nieboskłon, u, blm. *sklepienie niebieskie, niebo, firmament; część sklepienia niebieskiego nad widnokregiem*: Gwiazdy na wschodniej połowie nieboskłonu przygasały. Jeż. Jutrzenka N. wschodni zarumieniła i słońce ś. pokazało. Jeż. < Niebo + Skłon >

Nieboskłonowy przym. od **Nieboskłon**: Światło ogólne nieboskłonowe. Gers.

[**Niebospad**, u, lm. y] *ros. jaskółcze ziele* (cheldonium majus). < Niebo + Spad >

[Niebospadowy] przym. od Niebospad: Maść niebospadowa (czarownie).

Nieboszczka, i, lm. i, †**Nieboszczyca**, [**Nieboszczyca**, **Nieboszka**, **Nieboga**] *ta, co już nie żyje, zmarła, umarła*: Świętej pamięci matka moja N. <Zam. *Niebożka, z Nie + BÓG>

†**Nieboszczyca**, y, lm. e, [**Nieboszczyca**] p. **Nieboszczka**: Gdy krowa świnią wesz albo ciemierzycę będzie jeść, iście z niej masz pewną nieboszczycę. Rej. Kiedyś. zbiegły dwie nieboszczyce, spojrzaly sobie w umarłe lice. Len. [**Nieboszczycek**, **czka**, lm. **czki**] p. **Nieboszczyk**.

Nieboszczyk, a, lm. i l. a. [**Nieboga**] *ten, co już nie żyje, zmarły, umarły*: Mój ojciec N. Świętej pamięci N. pan umiał fortunę powiększyć. Kras. N. wąż jak ożył, tak ś. wnet nasrożył. Mick. 2. [N.] *gatunek sera, ser śmietankowy, dla nadania mu pewnych właściwości zakopywany do ziemi*. Zdr. [**Nieboszczycek**]. <Zam. *Niebożczyk, z Nie + BÓG>

Nieboszczykostwo, a, blm. *stan nieboszczyka, śmierć*: Ciało moje coś, zda ś., dąży ku nieboszczykostwu. Krasin.

Nieboszczykowski, **Nieboszczykowy**, **Nieboszczyków** przym. od **Nieboszczyk**, *należący do nieboszczyka*: Brat rodzony N. grzebił ciało jego. Birk. W trumnach nieboszczykowski kości ś. ruszają. Bardz. Nieboszczykowsey koligaci. Kras.

Nieboszczykowy p. **Nieboszczykowski**.

Nieboszczyków p. **Nieboszczykowski**: Do niej dobro nieboszczykovo z przyrodzenia należy. Orzesz.

[**Nieboszka**, i, lm. i] p. **Nieboszczka**: Te 30,000, które N. moja matka dla mnie w sądzie złożyła, aż nadto mi wystarczą. Rog. Kup sobie, dziadku, kokoszkę, to ci wygrzebie nieboszkę. Prz.

× **Niebotoczny** *ciekący z nieba*. <Niebo + Toczny>

Niebotwórca, y, lm. y *stworzyciel nieba, Bóg*. <Niebo + Twórca>

†**Niebotyczący** p. **Niebotyczny**. Troc. <Niebo + Tyczący>

Niebotyczność, i, blm. rz. od **Niebotyczny**.

Niebotyczny, †**Niebotyczący**, **Niebosiężny**, **Niebosięgły**, **Niebośnienny** *od oboków sięgający, oboków dotykający, bardzo wysoki*: Góry, skały niebotyczne. Jak gdy z wierzchołka Alpów niebotycznych mały ś. strumyk zagnała wydobędzie. Kras. Już ś. z niego nie cieszą niebotyczne skały. Klon. Wieże ś. zewsząd wznoszą niebotyczne. Kras. Przen.: Niebotyczne niewinnych głosy. Troc (= do nieba dochodzące). Grzech N. Troc (= do nieba o pomstę wołający, bardzo wielki). Co za oburzenie niebotyczne! Rodz. (= bardzo wielkie, niezmiernie). <Niebo + Tyczny>

× **Niebowy** p. **Niebieski**.

[**Niebozas**, a, lm. y] i. *świder*. 2. *jakiś gwiazdozbiór*. <Czes. nebozez a. neboziz, ze S. Gnm. nabagër>

[**Nieboziątka**, a, lm. a] p. **Niebożę**.

× **Nieboznawca**, y, lm. y *astronom, astrolog*. <Niebo + Znacwa>

Niebozorek, rka, lm. rki zool.: Kiełb N. p. Kiełb. <Dośłowny przekład nazwy Gr. ourano-skópos>

Niebożateczko, a, lm. a p. **Niebożę**: A wždy niebożateczka nie o to nie dbamy, jako ino żwirzątka tak sobie bujamy. Rej. One niebożateczka, co wolno latają, przecię na swej swobodzie jeszcze mało mają. Rej. Woly stoją niebożateczka

w jarzmie popętane. Papr. Ona N., acz niewinna była, z wielkim wstydem przymówek takich użyła. Papr. Jaskółka, N., kiedy przyleciała do gniazda zniszczonego, wielką żalostę miała. Papr.

Niebożątka, a, lm. a p. **Niebożę**; **Nieboracztko**: Nie przyszedł doktor do zdrowych, jedno do tych niebożątek chorych. Rej. Przyszła uboga niewiasta N. płacziwa z dziećciem zabitym do cesarza. Wer.

Nieboże! i. bł. p. **Niebożę**. 2. [N.] *szkoda!*: N., że sem nie schował.

Niebożę, ćcia, lm. ćta (w 5 pp. bł. **Nieboże**), †**Ubożę** *stworzenie biedne, nieszczęśliwe, nieborak, biedak*: Gorszą ś. ludzie, gdy widzą, iż Pan nie karze złych ludzi w oczach ich, ale myślą ś. barzo niebożęta, gdy tak mówią. Birk. Ty, N., głodny tułasz ś. po lesie. Jabł. Idź, N., z nędzy tego świata na lepszy. Mick. Gdy nie tobie nie pomoże, idźże sobie precz, N! Mick. Człeku N! jakże twa potęga jest licha! Kor. Taka bieda na dworze, a ty śpiewasz N.? Len. Róbb, N., to i Bóg dopomoże. Prz. Zdr. **Niebożatko**, **Niebożateczko**, [**Nieboziątka**]. <Nie + BÓG>

[**Niebożka**, i, lm. i] p. **Nieboga**: Za pierwszej niebożki pływały w maśle pierożki, a za tej niebogi pływały w barszezu stonogi. Prz. Za mojej niebożki pływały w maśle pierożki. Prz.

<Nie + BOG>

Nieboży p. **Nieboski**: Biała wiekom, jeśli gwałty niebożemi kusić ś. będą o dóbr bożych łup. Krasin. <Nie + Boży>

[**Niebożyczka**, i, lm. i] p. **Nieboga**: Jak se zbacze o niebożycze, to mi najciężej. Ork.

× **Nieboj**, oja, lm. oje, †**Niebojan** *śmiałek, zuch*: Śmiały od nieboja tym ś. różni, iż śmiałego obejmuje strach, jednak kusi ś. zwyciężyć, choć widzi przegraną; nieboja zaś żaden strach nie obruszy, jako głupie bezpiecznego. Petr. I nieboja wilk zje. Prz. Nieboja psi kasaają. Prz.

<Nie + BOJ>

[**Niebrał**, a, lm. y, **Nieklub**] *rodzaj kleszczy rymaryskich*. <Nm. Nähbrett>

†**Niebronny** i. *niewzbrojony, bezbronny*: (Chrystus) bez miecza świat podbił mocą słowa swego przez kila ludzi niebronnych, apostołów świętych. Napom. 2. a. †**Niezbronny** *niewzbroniony, niezakazany, nieodmówiony*: Dano mi list otwarty do miast, żeby mi wszędzie było niebronno pożywienie, ile go będę potrzebował. Pas. <Nie + Bronny>

Niebrukowany *nie mający bruku*: Karetka wjechała w niebrukowaną, piaszczystą i szeroką ulicę. Orzesz. <Nie + Brukowany>

Niebrzydki *dość ładny, nieszpetyny*: Straszliwy grymas twarzy jego zwykle niebrzydkiej dawał jakiś djabelski wyraz. Korz. <Nie + Brzydki>

[**Niebrzydliwy**] *nie brzydzący ś.* <Nie + Brzydliwy>

[**Nieburak**, a, lm. i] p. **Nieborak**.

†**Niebycie**, a, blm. p. **Niebytność**: Braciszkowe, slychaliście co nowego tym czasem niebycia mego? Mik. z Wilk.

[**Niebylica**, y, lm. e] *bajka niepodobna do prawdy, zmyślenie, kłamstwo, fałsz*: Pleść niebylice (= zmyślać, kłamać). <Nie + Bylica>

× **Niebyłość**, i, lm. i, †**Niebywalka** *to, co nie było, rzecz niebywała*: Ileż dziś razy trzeba za N. mieć ogień ręką zapalony nieba! Sł. wil. <Od Niebyły>

Niebyły I. a. † Niebyty *który nie był*: Uważać coś za niebycie. W oku szalonym ma jakieś dziwne, nigdy niebyłe widzenia. Tet. 2. [N.] *niezjący, zmarły*: Nie płac Jasia niebyłego. <Nie + Były>

Niebyt, u, blm. I. a. × Niebytność *nieistnienie, brak istnienia, nicosć, niestwo*, bl. *nirwana*: Stworzyć jest to przenieść coś z niebytu do bytu. Brak: N. baczności. Troc. Czuć było nie czynem sumienia, ale prawie zupełny jego N. Orzesz. 2. [N.] = a) p. **Niebytność**: Podczas niebytu Maćka. Mocno był księciu Korjatowi spodobany i w niebycie jego rząd nad wszem państwem sprawował. Mick. b) *biada, nędza*. 3. × N., a, lm. y p. **Niebywalec**. <Nie + Byt>

Niebytność, i, blm. I. × N. p. Niebyt: Człowiek, wyszedszy z macierzyńskich więzów na swobodę, płacząc żałuje pierwszego swego stanu, to jest niebytności. L. 2. a. † **Niebycie, [Niebył]** *nieznajdowanie ś. w danym miejscu, nieobecność*: Przyjechał w czasie mojej niebytności. W niebytności jego to o nim powiedziałeś. Troc. W N. Wojskiego Woźny pokryjomu kazał stoły z wieczera powynosić z domu. Mick. On pana zastępuje i on, w niebytności pana, zwykł sam przyjmować i zabawić gości. Mick. W czasie wojny przy królu, a pod N. jego, przy hetmanie była carta belli. Ochoc. Pod N. pańską miał nadzór i władzę. Krasz. Zamek, w którym pod N. króla mieszkał pan krakowski. Sienk. <Nie + Bytność>

† **Niebytny** *nieobecny*: Na przyjaciół two niebytno tak, jako i na obliczne pamiętaj. Nam. Tak obliczni, jak niebytni jednostajnie byli trapieni. Leop. Jednego obecnego, drugiego niebytnego uzdrowił. Skar. Dekret przeciwko niebytnemu nie nie waży. Sz. Niebytnemu bożkowi, jako obecnemu służyli. Wuj. Chrystus, acz N. wedle ciała, ale wedle bóstwa wszystko napełniający. Wuj.

† **Niebyty** p. **Niebyły**: Ziemię przez morze znalazł on drugą niebytą jeszcze w tamten kraj żegluga. Chr.

Niebywale przys. od **Niebywały**: Ceny N. niskie. <Od Niebywały>

Niebywalec, Ica, Im. Icy, × Niebył *człowiek, który mało gdzie bywa a bywał, domator, piecuch; człowiek niedoświadczony, nieobyty*. <Nie + Bywalec>

† **Niebywałka, i, lm. i p. Niebyłość**.

Niebywalszy p. **Niebywały**.

Niebywałość, i, blm. rz. od Niebywały.

Niebywały, st. w. Niebywalszy I. † N. i [N.] *który nie bywał gdzieś, niezwykle bywać, rzadko ś. ukazujący*: Przecześ N. tu k nam przyszedł. Nam. Gość N. = *rzadki*. To gość N. w domu moim. Star. Im niebywalszy, wdzięczniejszy gość bywa. Pot. 2. *który nigdy nie był, który ś. nigdy daw. nie zdarzył, niepraktykowany, nadzwyczajny, niezwykle, niesłychany, nieprawdopodobny*: To rzecz niebywała. Wieści o miastach zdobytych, o pochodach niebywałych krzepiły nieco upadłe serca. Sienk. 3. × N. *niedoświadczony, nieobyty, nieotarty w świecie*: Możnaż go było sprawiedliwie nazwać nieobyczajnym lub nawet niebywałym? Wiszn. <Nie + Bywały>

[**Nieca, y, lm. e**] p. **Niecka**.

† **Niecale** *niezupełnie*: Tego o nim jeszcze N. trzymamy. J. Każ. <Nie + (W)cale>

× **Niecalica, y, lm. e** druk. p. **Szpickolumna**. <Z Niecały>

× **Niecałka, i, lm. i** druk. p. **Szpickolumna**.

Niecałkowny mat. *nie dający ś. całkować*: Funkcje niecałkowne. Układ równań różniczkowych N. <Nie + Całkowny>

Niecałkowity *niezupełny, częściowy*: Ten i ów, co, dzięki niecałkowitej sił utracie, zdołał ś. uchwycić, lękał ś. z ukrycia wychylać. Jeż. <Nie + Całkowity>

Niecałpalny *bez całopalenia odbywany*: Obrzędy niecałopalne. <Nie + Całpalny>

Niecały *pozbawiony jakiejś części, któremu jakiejś części brakuje*: Niecała książka. Zapłaciłem za to niecałe trzy złote. Miesiąc wysoko, pośród krążącej czarnych chmur powodzi, we mgłę niecałe pokazał oko. Mick. Dziewczyna niecała (= *pozbawiona dziewczęctwa*). Tatarowie, czując ś. być już niecałymi, do domu uszli. Biel. M. (= *nadwątłoniemi, pozbawionemi sił*). O ludzie, mający N. rozum! Odym. (= *niespełna rozum*). <Nie + Cały>

Niecechowy *nie należący do cechu*. <Nie + Cechowy>

Niecenie, a, blm., czynność cz. **Niecić**.

Niecenzuralny I. *niegodny z wymaganiami cenzury*: Dzieło niecenzuralne. 2. *nieprzyzwolony, tłusty*: Wyrażenie niecenzuralne. Wolno używać słów: sympatja, przyjaźń, przywiązanie, miłość niecenzuralna. Kos. <Nie + Cenzuralny>

Nieceremonjalność, i, blm. rz. od Nieceremonjalny: Ze zwykłą sobie nieceremonjalnością nie ukrywał swego lekceważenia. Orzesz.

Nieceremonjalny *nie robiący sobie ceremonji, bezceremonjalny*: Zachowanie ś. jego było nieceremonjalne. <Nie + Ceremonjalny>

Niech, Niechaj, † Niecha, † Niechać, † Niechasz, [Niecha, Niek], z naciskiem **Niechże, Niechajże, Niechno** używa ś. w połączeniu z 1, 3 i [2] os. lp. i lm. trybu oznajmującego i warunkowego zam. trybu rozkazującego, wyrażając a) rozkaz, żądanie, zakaz; N. to zrobi (= *ma, powinien to zrobić*). N. jedzie natychmiast. N. ś. tak bardzo nie cieszysz. N. mu dadzą pokój. N. ufają enotliwi, niechaj drżą zbrodniarze. Fel. N. cię nie czekam. Troc. N. będzie pochwalony Jezus Chrystus. Niechże mi zapłaci. Niechno on pomyśli o tym. Niechby on się tym raz zajął. Ktoby czynił więcej niż przystoi, niechżeby od tego niżej opisany pobór dawał. Węż. N. wróży, N. tonie (*nazwy gier*). b) życzenie: N. cię Bóg strzeże od tego (= *oby cię Bóg strzegł*). N. cię djabli wezmą! (= *oby, bodaj, żeby cię djabli wzięli*). N. cię piorun trzaśnie! N. żyje! (= *wiwat*). N. żyje zgoda! (*nazwa pasjansa*). N. zginę, jeżeli... N. nie zginę od ręki zdradzieckiej. L. N. go nie znam! N. będzie moc Twoja w naszym sercu panowała. Pśń. kość. [N. ty przepadniesz! N. ty zmarniejesz! N. ty zdechniesz!] (= *bodajże przepadł, zmarniał, zdechł*). c) zgodzenie ś., przyzwolenie: N. i tak będzie. N. będzie jak chce. N. ś. dzieje co chce. N. ś. dzieje wola Boża. N. tam, × Niechajże, [N. ta, niechże tam, niechby tam, niechby ta] = *a choćby, jak tam chcecie, dajmy temu pokój, zapomnijmy o tym, mniejsza o to*. d) ustępstwo: N. na nie spojrzysz sam mufty, a wyzna, że nieśmiertelność wygląda z jej zrenie. Mick. (= *choćby spojrział*). e) przypuszczenie, warunek: Niech, niechaj = *jeżeli, dajmy na to że*: N. on umrze, to co będzie? N. ś. ociąga, to straci. Niechby, niechajby = *gdyby*: Niechbym ja był na jego miejscu. Niechby ś. ze mną tak zdarzyło. f) czas: N. tylko, niechno = *jak tylko, skoro tylko*: N. tylko ojeście przyjdzie,

a wszystko ś. załatwi. Niechno dojdzie do starszych lat, to zobaczy. Niechno człowiek ś. pokaze, co na afisie nie patrzy, myślą, że ś. chce topić. Mick. Niechno do moich dojdziecie lat, dopiero poznacie. L. g) cel: Przybliź ś., N. cię uściskam (= *abym cię uściskał*). Przywieście jemu pić, N. ś. ożywi. Słow. <NIECH>

[Niech, u, blm.] p. **Niechanie**: Ni masz jak miły N., wyleżysz ś., jako miech. Prz. (= *nie tykając rzeczy cudzych, można mieć spokój*).

† **Niecha**, [Niecha] p. **Niech**: N. cię poruszy. Głosy w. XV.

1. † **Niechać, a, ał 1. dopuszczac, pozwalac**: Niechajcie, że działki przychodzą do mnie. Leop. Niechaj mię, iż ocerstwieję. Bud. Żebyś mi tę niewdzięczność okazować miała, a mnie całą noc płakać pod niebem niechała. Kochan. 2. i [N.] = a) *dać czemu pokój, nie ruszać, nie tykać czego; zaprzestać, zaniechać, poniechać, nie chcieć czego*: Niechaj tego, nie czyn, nie bierz. Kn. [Niechaj to] (= *połóż to, nie rusz tego*). [Niechaj go] (= *daj mu pokój, zostaw go*). Czemuś mię nie niechał w pokoju, aleś mi kazał przyjść? Leop. Kto go mija, a niecha go spokojem, wynidzie kiedy chce. Biel. M. Niechajcie tego niewinnego; on tego mężobójstwa nie popełnił. Paszk. Książęta ruskie, niechajac Poloweów, Olecha obegnali na Starodubie. Biel. M. Niechaj tej figi jeszcze tego roku, owa snadz przyniesie jeszcze Leop. Niechajcie skarbów świętych. Klon. Wiele kościołów popalili, tylko klasztoru na Łysej Górze niechali. Paszk. Paś na swym, niechaj cudzego. Rej. Niechajcie, byście wyplewiając kąkol, nie wyrwali z nim pszenice. Białob. Lepiej N., niż zbłądzić. Opal. Aby wszyscy mieli wzór i zwierciadło nienakazone, czego ś. trzymać, czego N. Gosł. RzUCA przez szturmę, niecha obłączenia. Susz. Czy miał zacząć wojnę, czyli N. Star. Radzili, by niechał tej mowy. Rej. Dziś bądź wesół, dziś użyj biesiady, o przyszłym dniu niechaj próżnej rady. Kochan. Niechajcie zaćwierdzać sereca wasza. Ps. flor. Rzekł jeśm złym: niechajcie źle czynić. Ps. flor. Niechajcie molwić prze-ciwo Bogu lichoty. Ps. flor. † Sędzia chciał zapłacić, a on niecha zapłaty (= *nie chce*). [Niechaj, niechaj] (= *zaprzestać, dać pokój*). b) *zostawić, opuścić, porzucić*: Józef, niechawszy w ręce jej szaty, wywinął ś. od niej. Leop. [N. sobie] (= *zostawić, schować sobie*). <NIECH>

2. † **Niechać p. Niech**: N. ś. wróci mąż, a siedzi na swem mieście. B. Sz. N., nałaskawszy ojeze, ta męka rychlej ominie. Op. Proszę cię, N. ś. nie nie stanie temu człowiekowi. Op. Przykaż wszystkiemu stworzeniu, N. polutuje męki Twego Syna se mną. Op.

[Niechadzaj, a, lm. e] p. **Niechodziaj**. <Przekręcenie Ros. negodjaj>

Niechaj p. Niech: Potu nie obciera, N. sobie płynie. Krasin. Każ mu wystąpić, N. go zobaczę. Słow. Około tego wszystkiego rodzice niechajby pilni byli. Glicz. [N. sobie!] (= *mniejjsza o to*).

[Niechajno, nieod.] *dojutrek*. <Niechaj + No>

Niechajze p. Niech: Siostra Marjanna bieduje, ale N., to ona przynajmniej ma same córki, a u mnie trzech synów. Krasz. <Niechaj + Ze>

† **Niechanie, a, blm.**, [Niechanie, Niech] czynność cz. **Niechać**.

† **Niechasz p. Niech**: N. nam będą dane dwa woły. Leop.

Niechając w wyrażeniu: Chęć N., chcąc nie chcąc = *z konieczności, z musu*: Chęć N. zrobił to.

Niechąco p. Niechącoy: Ma sobie za obowiązek wynagrodzić krzywdę, N. nam wyrządzoną. Es.

Niechący, Niechąco, [Niefcący] *nie chcąc, nieumyślnie, mimowolnie*: Traćcie kogo N. Jakos w tej walce gorącej zjadł ś. kurezę N. Kras. N. naumyślnie. Prz. <Nie + Chęć(y)>

Niechcenie, a, blm. *brak pragnienia, brak dobrej woli*: Ten sam powab we wszystkim, toż samo N., też same w myślach składnie. Mick. Bez najmniejszych starań, prawie przez N. umiem wzbudzać w kobietach najtkliwsze płomienie. Niem. Od niechcenia, jak od niechcenia = *jakby nie chcąc, bez wysiłku, niestaramie, mało dbając*: Robić coś od niechcenia. Zarzuciła szal na ramię od niechcenia. W Cycerona listach znać rzecz idącą, jak od niechcenia, bez żadnej przysady. Kras. <Nie + Chcenie>

[Niechcenstwo, a, blm.] p. **Niechęc**: N. mieć do czego. <Nie + *Chęcstwo, od Chęć>

Niechciej, a, blm. *posp. lenistwo*: Masz w sobie takiego niechcieja, coby cię tu do siwych włosów trzymał matce na karku. Prus. <Nie + Chciej, od Chęć>

× **Niechęcenie, a, blm.**, czynność cz. **Niechęcić**: Do tego przybyło rozprzeżenie, sprawione ustawicznym niechęcieniem szlachty ku rządowi. Szaj.

× **Niechęcić, i, il czynić niechętnym, zniechęcać**: To niechęcilo lud ku rządowi. Karp. Niechęceni ostrym jej obchodzeniem ś. urzędnicy lwowscy przechylili ś. na stronę Komorowskich. And. <Nie + *Chęcić, od Chęć>

† **Niechęcien p. Niechęcny**: Neptun Achillowi złemu N., o wszystkim złym przemysława jemu. Zebr.

Niechęc, i, lm. i, † Niechuć, [Niechęcienstwo] *brak chęci, brak skłonności, nieprzychylność, odraz, wstręt*: Okazywał N. do pracy. Z niechęcią przystać na co (= *niechętnie*). † Z niechęcią mają, swoją. Troc (= *wbrew mojej, twojej woli*). Poznałem jego N. ku mnie. Mieć N. do kogo. Wzajemne niechęc. Z wesela — niechęc i wstręty, dalej kłótnia, hałasy. Mick. † Jest w niechęc i u króla. Troc (= *w nielascie*). <Nie + Chęc>

Niechęcetek, tka, lm. tki bot. (verbesina) *ros. z rodzinny złożonych*. <?>

[**Niechęcłiwy**] p. **Niechęcny**: Nazywacie to usposobienie niechęcłiwym, ale ono przyszło bez przyczyny. Krasz. Wszakoz milezącą i obojętną, nawet i niechęcłiwą być ona nie przestawała. Orzesz. <Nie + Chęcłiwy>

Niechęcnie przys. od **Niechęcny**: N. robić co, słuchać czego (= *z niechęcią*).

× **Niechęcnik, a, lm. cy człowiek niechęcny**: Przed niechęcnikami domu naszego dawne niechęc i przypomina. Szaj.

Niechęcny, † Niechęcien, † Niechęcny, † Niechęcłiwy, [Niefęcłiwy] I. do czego = *niechętny, nieochoczy, opieszaly, ociągający ś., leniwy*: N. robotnik. Zwołał na radę niechęcnych rycezy. Mick. Z uniesieniem widzący, a N. badać, nadludzkie tobie cudo muszę wypowiedać. Mick. Musiała wrócić, jak N. duch, wróżka przyzwany zakłętym. Mick. Niechęcne lica gwałci do uśmiechu. Mick. 2. komu = *nieprzychylny, niezyczliwy, nie sprzyjający*: Być niechęcny = *nie sprzyjać*. L. Mieć wielu niechęcnych. Jeśli, żądając śmierci dobrego dziedzica, lud zakupioną świecę stawia mu na grobie, w cieniach

wieczności jaśniej błyszczy ś. ta świeca, niż tycząc lamp w niechętniej palonych żalobie. Mick. 3. anat.: † Myszka niechętna oka = *mięsień prosty galiki oka zewnętrzny* († musculus indignatorius). <Nie + Chętny>

Niechlubny *nie przynoszący chwały, niezaszczytny, niechwalebny*: Ta gorzka, niechlubna boleść zaprowadziła wojewodę do domu w Sierakowie. Szaj. <Nie + Chlubny>

Niechluj, a, lm. e, **Niechlujka** m. i ż. *mężczyzna niechlujny a. kobieta niechlujna, brudas, flejchuch, flądra, plugawiec, plucha*. <Nie + CHŁUD>

Niechlujka, i, lm. e p. **Niechluj**: Nie trzeba być ani zbyt nim gaszkciem, ani wielkim niechlujką. Zabł. Jeśli nie dba o wykwinność w stroju, niechlujką go zowią. L. N., co ś. błotem skłapie po kolana, a na głowie kołtuny, piękność zaniedbana. Zabł.

Niechlujka, i, lm. i, [**Niechlujnica**] *kobieta niechlujna, flądra, flejchuch*.

[**Niechlujnica**, y, lm. e] p. **Niechlujka**.

Niechlujnie przys. od **Niechlujny**.

Niechlujność, i, btm. rz. od **Niechlujny**; **Niechlujstwo**: W gębie mają taką N., że zgroza (= *paszkodstwo, plugawstwo*).

Niechlujny *nieśchudny, brudny, nieporządkny, plugawy*: Niechlujne świnie, w błocie ś. walające. Kluk. Dawne niechlujne sabskie matrony. Hul. <Zam. *Niechludny, od CHŁUD>

Niechlujstwo, a, btm. p. **Niechlujność**: Niechędństwo i N. Pir. Miara w zażywaniu ozdób robi osobę przyjemną i broni od niechlujstwa. Jez.

Niechno p. **Niech**. <Niech + No>

[**Niechodział**, a, lm. e, **Niechodaj**, **Nieodaj**, **Niechodaj**, **Niechadzaj**, **Niegodaj**] *człowiek, nierozgarnięty, ciemny, niedołęga; człowiek opuszczony, zaniedbany, brudas*. <Przekręcenie Ros. negodaj>

Niechodzony *w którym nie chodzono, nienoszony, nieużywany, nowy*: Włożyła na siebie spódnice, kaftanik, trzewiki niechodzone. Jez. <Nie + Chodzony>

Niechrzczeniec, ica, lm. ący, † **Niechrzczeniec** *człowiek niechrzczony, poganin*: Jak grozi ewangelia niechrzczeńcom, tak też nieobrzezańcom. Białob. <Nie + *Chrzeczeniec, od Chrzcić>

Niechrzczony *nieochrzczony, niechrześcijański, poganin*: Krzyknął na pogan pruskich, na wszelką dziec niechrzczoną, z którą sąsiaduje i zna ś. Krasz. Przen.: *nieochrzczony*: Wódki kieliszek, ale czyste, niechrzczony i niebardzo śmierdzący. Jez. <Nie + Chrzczony>

Niechrześcijanin, a, lm. anie *człowiek, nie należący do żadnego wyznania chrześcijańskiego*: Praw szlacheckich, obywatelskich nie odmówiono niechrześcijanom samym; mahometanie równie nimi ś. cieszyli. Lel. <Nie + Chrześcijanin>

Niechrześcijański 1. *do niechrześcijan należący, im właściwy*: Dziecko niechrześcijańskie. Wyznania niechrześcijańskie. 2. *niewłaściwy, prawdziwemu chrześcijaninowi, z duchem religii chrześcijańskiej niezgodny*: Uczucie niechrześcijańskie. Natrafiamy na wyobrażenia niechrześcijańskie wcale. Tarn.

Niechrześcijańskość, i, btm. rz. od **Niechrześcijański**, *postępowanie przeciwne zasadom religii chrześcijańskiej*.

[**Niechteren**] p. **Niektóry**.

[**Niechtery**] p. **Niektóry**.

[**Niechto**] p. **Niektó**.

[**Niechtören**] p. **Niektóry**.

[**Niechtórny**] p. **Niektóry**.

[**Niechtóry**] p. **Niektóry**.

† **Niechuć**, i, btm. p. **Niechęć**: N. jednego ku drugiemu rodzą. Skar. Gość wdzięczniejszy, co sam z chuci a miłości przyjdzie do kogo, niżeli ów, co go włoką, a on ś. wydziera, a prawie gwałtem ukazuje onę N. swoją. Rej. <Nie + Chuć>

† **Niechutliwy** p. **Niechętny**: Kto cię na mię podburzył, Maro, N.? Kochan.

† **Niechutnie** przys. od **Niechutny**.

† **Niechutność**, i, btm. rz. od **Niechutny**. Głosy w. XV. <Nie + *Chutność, od Chutny>

† **Niechutny** p. **Niechętny**.

[**Niechwaczny**] *niechwytny* (o charcie, który, goniąc za zającem, pyskiem go tylko trąca, a złapać nie może). <Nie + *Chwaczny, od Chwatać>

Niechwalebnie przys. od **Niechwalebny**: Nie chciał utracić tego wszystkiego, co tak drogo i N. był sobie w ciągu ostatniego roku okupił. Mye.

Niechwalebny, † **Niechwalny** *nie zasługujący na pochwałę, niechlubny, niezaszczytny*: Łaska tego marszałka tak była niechwalebna, że kaznodzieję trybunał od ambony odsądził. Rzew. <Nie + Chwalebny>

† **Niechwalny** p. **Niechwalebny**: Chwalić niechwalnego. Troc. <Nie + Chwalny>

Niechwała, y, btm. *nieśława, hańba, wstyd*: Przychodzi nam odpłynąć z niechwałą. Pol. <Nie + Chwała>

[**Niechwieje**, wiei, btp.] *niepotrzebne rzeczy, niedorzeczności, głupstwa*. <? Por. Łé. nequam = lichy, niepoń>

Niechwiejny *niezachwiany, niewzruszony*: Usuwamy tę miarę pewną i niechwiejną, którą jest stosunek jednostki do społeczeństwa. Kozł. <Nie + Chwiejny>

Niechybnie przys. od **Niechybny**: Kara cię nie minie N! Gotował ś. na śmierć, którą N. a niespodziewanie miał z ręki niewiadomej odebrać. Mick. <Nie + Chybnie>

Niechybny, **Nieochybnny**, × **Niepochybnny**, × **Bezpochybny**, × **Bezuchybnny** 1. *nie chybiający, celny, trafny*: Trzystu niechybnych łuczników. Sienk. Uchodził za niechybnego strzelca. Sienk. 2. *nieomylny, nieomylny, niezawodny, niewiukniony, pewny*: Zguba jego niechybna. Mając poprawy po nim niechybną nadzieję. Tremb. Naraził ś. na śmierć niechybną. Środek to N. wprowadzie, ale nieuczciwy. Krasz. <Nie + Chybnny>

Niechże p. **Niech**. <Niech + Że>

Nieciałopalny *bez ciałopalenia ś. obchodzący*: Groby nieciałopalne w Myszkowie. <Nie + Ciałopalny>

Nieciaągło przys. od **Nieciaągły**: W piśmie głoski są wielkie i małe, N. lub ciaągło pisane. Lel.

Nieciaągłość, i, btm. rz. od **Nieciaągły**: Zawiskość myślenia od uczucia jest przyczyną niejedności, nieciaągłości w rozwoju Nitzschego. Fil.: N. materji w poglądzie atomistycznym p. **Luźność**. Mat.: N. funkcji w punkcie a. w przedziale. N. punktowa, linjowa i t. p. <Nie + Ciaągłość>

Nieciaągły 1. *nie ciągnący ś. jednym pasmem, luźny, przerywany, ucinkowy*. 2. fil. p. **Luźny**. 3. mat.: funkcja matematyczna nieciaągła a. przerywana a = *nie spełniająca w tym punkcie a. przedziale warunków ciągłości*. Funkcje punktowo-nieciaągłe, linjowo-nieciaągłe i t. d. <Nie + Ciaągły>

Niecić, i, il *wniecać, rozniecać, rozpalać, napalać*: Każ w kominie N., wypijajmy sobie. Opal. Poszedł do swojej zimnej izdebki, w której mu chłopak wpiers ognia niecił. Krasz. Przen.: *wzbudzać, budzić, zapalać, rozpalać, krzesać*: W nim z młodu niecił wojennego ducha. Niem. Już pochlebna otucha w smutnym sercu radość nieci. Niem. Zapala często czart ciała nasze, nieci w nas ogień pożądliwości. Damb. **N. ś. i. zapalać ś., goreć, palić ś., pałać, żarzyć ś.**: Próżno w nim gniewy ś. gorące niecą. Słow. Gniew ś. we mnie okrutny nieci, że go wstrzymać nie zdołam. L. **2.** przen. *łnić ś., świecić ś., błyszczeć, połyskiwać*: Za kapeluszem cudna kita była, przy niej zapona jasno ś. nieciła. Chełch. <NIAT/NIET>

[**Nieciecz, y**, lm. e, **Nieciecza**] *zbiornik wody stojącej; jezioro nadbrzeżne, utworzone przez zalanie wądołu w czasie wylewu rzeki*: Drobnie jeziora stepowe i nieciecze, czy to rybne, czy to solne, zasługują ledwo na uwagę. Pol. Okoliczne nieciecze łączono szerokimi fosami. Szaj. Między borami jest pole, które pierwszy osadnik wyznaczył z zopustu, pospuszczał N. i orze je, osiewa. Dyg. <Nie + CIEK>

[**Nieciecza, y**, lm. e] p. **Nieciecz.**

Nieciakawie przys. od **Nieciakawy**: Rzecz ta jakos N. ś. przedstawia.

Nieciakawy i, *nie powodujący ś. ciekawością, nie interesujący ś.* **2.** *nieosobliwy, niezajmujący, nieszczególny, nieprzyjemny, niewesoły*: Do miasteczka piechotą trzeba dreptać, co na moje stare nogi nieciakawa rzecz. Krasz. <Nie + Ciekawy>

Niecielesny *nie mający nic wspólnego z ciałem, niematerialny, duchowy*: Niecielesne owe przejawy cielesności pozostają zagadką nie do rozwiązania. Jeż. <Nie + Cieleśny>

Niecierpek, pka, lm. pki bot. **1.** (*impatiens*) *ros. z rodziny balsaminowatych*. Gatunki: N. balsamina (*i. balsamina*). N. pospolity a. żółty a. Gniewosz, Nietykałek, Czyścik (*i. noli tangere*). **2.** p. **Balsamka**. **3.** p. **Rzeżucha**. <Dosłowny przekład Łć. *impatiens*>

× **Niecierpiętlwie** przys. od **Niecierpiętlwy**.

× **Niecierpiętlwość, i**, blm. rz. od **Niecierpiętlwy**: Dar ciał zmartwychwstałych pierwszy N., który to czyni, że już żadnej przykrości, żadnej boleści i szkody cierpieć nie mogą. Kucz. N. ciał uwielbionych. Troc. Nie mieć żadnej skłonności i żadnego pragnienia, byłaby N. prawie głupia. Zabł. (= *apatja, zobojętnienie*). <Nie + Cierpiętlwość>

× **Niecierpiętlwy i**, p. **Niecierpliwý**. **2.** *niepodległy cierpieniom*: Syn Boży N. stał ś. cierpiącym. Skar. **3.** *obojętny, zobojętniały, nieczuły, apatyczny*: Najwyższe dobro na umyśle niecierpiętlwym zasadzam. Pilch. **4.** lek.: †Guz N. p. **Kazak**. <Nie + Cierpiętlwy>

Niecierpliwieć, i, il *robić niecierpliwym, niezdołnym do cierpliwego wyczekiwania a. znoszenia przykrości, cierpienia*: Ta niepewność zaczyna mię już N. **N. ś. nie być cierpliwym, okazywać niepokój, cierpieć, oczekując: Konie niecierpliwą ś., rwał ś. do biegu. <Od Niecierpliwý>**

Niecierpliwie przys. od **Niecierpliwý**, z *niecierpliwością*: Oczekiwac kogo N.

Niecierpliwienie, a, blm., czynność cz. **Niecierpliwieć**.

Niecierpliwienie się, a ś., blm., czynność cz. **Niecierpliwieć ś.**

Niecierpliwieść, i, blm. rz. od **Niecierpliwý**: Wyglądać, oczekiwać kogo z niecierpliwieścią (= *nie-*

cierpliwie). Okazywać N. (= *niecierpliwieć ś.*). Umierać z niecierpliwieści (= *nie móc sobie dać rady z niecierpliwieści*). N., co ś. zda z wigoru pochodzić, jest słabość, która ludzi na złe zwykła wodzić; nie słucha nie, nie pozwala nie czasu na pomiarkowanie, gwałtownie łamie rzeczy, łamie gałąź, niżli ś. owoc tu dostoi. Jabł. N. mię bierze. L. Do ostatniej niecierpliwieści kogo przyprowadzić. Troc (= *zniecierpliwienia, pasji*). Nie nie zgrzeszył żadną niecierpliwieścią, ani szemranie. Skar. <Nie + Cierpliwieść>

Niecierpliwý, × Niecierpiętlwy i, *nie znoszący cierpliwie zwłoki, cierpienia, niewytrzymaly na nie*: Wiedział, że niecierpliwą młodzież terazniejszą. Miek. Czyli do swojej lubej, co czeka wśród niwy, nucąc żalną dumkę, lecis N.? Malcz. Koń zarżał, N. zwłoki. Miek. **2.** × N. czego = *żądny, chciwy; rwący ś. do czego*: Pochodu młodzież niecierpliwą. Gosz. **3.** †N. *niecierpiawy, nieznośny, niemożliwy, wstrętny*: To jest N. grzech u Pana. Rej. **4.** †Niecierpliwą śmierć = *nie cierpiąca wiekuistego trwania*: Wszystko śmierć niecierpliwą z ziemią porównała. Kochan.

Nieciężki *niebity ciężki, prawie lekki*: Koldra nieciężka a ciepła. Łoś. <Nie + Ciężki>

Nieciężko i, przys. od **Nieciężki**. **2.** [N.] *nie trudno, niewieleby brakło, mogłoby być*. <Nie + Ciężko>

Niecka, i, lm. i, †**Niecki** lm., [**Nieca, Necka, Niecki, Miecka, Miecki, Kopanka**] **1.** *naczynnie kształtu korytu płaskiego, wyłobione z kłody, do zarabiania ciasta, kąpienia dzieci, noszenia gliny, rudy i t. p.*: Kasza czyści ś. przez opalanie, podrzucając na niece, z której plewy opadają. Kluk. Bez nauki człowiek, jak mdłe dziecię bywa, co w niekach pływa. Stryjk. **2.** [Niecki] lm. = *wanna*. **3.** garb. *koryto drewniane, w którym skóry farbują, mulla*. **4.** gór. *miara do rudy, mieszcząca 4 korce*. Zdr. **Nieculka, Nieculczka, × Nieculka, [Niecuszka, Nieokuszka]**. Zgr. [Niecucha]. <S. Gnm. nuosk, Sr. Grn. nuosch, Nm. [nuesch, (n)uersch]>

Nieckowato przys. od **Nieckowaty**.

Nieckowaty z *wyglądu do niecki podobny*. Anat.: †Nieckowate wyrostki = *wyrostki czopkowe, pochyle kości klinowej (procesus elinoidei)*. Urs.

Nieckowe, ego, blm., **Groszowe gór.** *opłata po groszu, uiszczana niegdys w Olkuszu dla króla od każdej niecki wydobytej rudy*: Od każdej niecki grosz jeden, co nazywano groszowym a. nieckowym. Paw.

Nieckowy przym. od **Niecka**. Bud.: Sklepienie nieckowe p. **Kopankowaty**.

[**Nieckuszka, i**, lm. i] p. **Niecka**.

Niecnie przys. od **Niecný**: Postąpić z kim N. †N. narodzony. Ort. (= *nieprawego pochodzenia*). <Nie + Cnie>

[**Niecnocenie, a**, blm.] czynność cz. **Niecnocić**. [**Niecnocić, i, il, Niecnotować**] *robić komu na złość, robić krzywdę, szkodę*.

Niecnosć, i, blm. rz. od **Niecný**; **Niecnota**. <Nie + Cnosć>

Niecnota, y, lm. y **i**, p. **Niecnosć**: Milsza mi z enotą chudoba, niżli z niecnotą ozdoba. Kochan. Sama N. człowieka karze. Prz. Nie znasz spisków na twą zgubę: oto z stryja twego woli wydarłać państwo N. Niem. (= *przewrotność*). **2.** *zbrodnia, lotrostwo*: Niemasz niecnoty, któraby patrona osobnego nie miała. Tw. Rzuć słabości i niecnot przegładac obrazy. Miek. **3.** lm. owie m., × **Niecnotnik**, [**Nieczęśnik**] = a) be-

zecnik, nędznik, podlec, nikczemnik, lotr, niegodziwiec, kulałaj, zbrodzień, zloczyńca: N. *zuchwały*. Troc. Jawni niecnotowie. Troc. Zginęli synowie Helega, iż byli źli, iż byli niecnotowie. Petr. Szczęście niecnotom folguje. Bardz. Największy w Tebach N. matezyn mąż (Edyp). Bardz. Wtenczasby dziki zapęd, co mną dotąd miota, wypadł z duszy, jak z łodzi miotanej N., który burzę sprowadza i bałwany pieni. Mick. b) m. *łobuz, kulałaj, figlarz, nic dobrego, niepoń, niepotym*: Ten chłopak N. tyle mi przykróści wyrządził! Posłuchał hajduk N., za włosy wywlóki za wrota. Mick. 4. †N. i [N.] *psota, figiel, przykróść, szkoda, przekora*: Na złość, na niecnotę komu co uczyni. Kn. [Wyrządził niecnotę]. Zdr. **Niecnotka**. <Nie + Cnota>

Niecnotka, i, lm. i p. **Niecnota**: Chłopiątka złodziej z początku, więc dla dobroci cnotkami one przezywają, jakoby rzekł N. Glicz.

Niecnotliwie przys. od **Niecnotliwy**, *niecnie*: Tak mi N. w trybunale radomskim posłużyli. J. Kaź. Już niazac rozum, także za nie godność stoi, kiedy kto swoje sprawy N. stroi. Kob.

Niecnotliwość, i, lm. i rz. od **Niecnotliwy**: Damy z niecnotliwościami temi, które w nich teraz upatrujemy, nie urodziły ś. zapewne. L. (= *wadami*).

Niecnotliwy p. **Niecny**: Nadaremne rozlanie krwi dla ludzi niecnotliwych. Pas. Niecnotliwe miasto, niemasz za co kupić. Prz. †Hetmani wojsko na miejsce niecnotliwe rozwięli. Błaż. (= *niewygodne*).

× **Niecnotnica**, y, lm. e forma ż. od **Niecnotnik**: N., która męża mego uwiodła. Węg. <Nie + *Cnotnica, z **Niecnota**>

× **Niecnotnie** przys. od **Niecnotny**, *niecnie, niecnotliwie*.

× **Niecnotnik**, a, lm. cy p. **Niecnota**.

× **Niecnotny** p. **Niecny**. <Nie + Cnotny>

[**Niecnotować**, uje, ował] i. *przeklinać*. 2. p. **Niecności**.

[**Niecnotowanie**, a, blm.] czynność cz. **Niecnotować**.

Niecny, **Niecnotliwy**, × **Niecnotny**, † **Nieczęściwy**, † **Nieczesny** *bezesny, nieuczciwy, niegodziwy, podły, niezły, brudny, nieczysty, nikczemny, nieprawy, szkaradny, niehonorowy, hanbiący, haniebny, zbrodniący*: Postępek, czyn N. Myśl niecna. Zamiar N. Poezja może być towarzyszką zepsucia, podniecieniem niecnych chuci. Spas. Ma ś. rozumieć były to plotki niecne. Jun. Z pobudek niecnych fałsz zeznała. Mał. Puścili wodze na wszystko, co jest niecne. Niem. Wstydząc ś. za frak, jakby za N. uczynek. Mick. Sami spytajcie niecnych zdrajców kraju, co oni poczną? Mick. Niecne jego nogi mają krew pana mego zetrzeć z tej podłogi? Mick. <Nie + Cny>

Nieco z. nieod. (używany w znaczeniu przys.) a. † **nieczego**, blm., † **Nico**, [**Nico**] i. a. **Niecoś**, [**Niecolwiek**] *cokolwiek, trochę, troszka, ździebło, odrobina*: N. dalszy, bliższy. N. dalej, bliżej. Daj mi N. chleba, pieniędzy. Troc. 2. [N.] *coś*: Mam ci ja N. pięknego. <Nie + Co>

Niecodzienny *niewowszedni, niezwykły, niezwycajny, niepospolity, nieoklepany*: Obfitość niecodziennych określeń. <Nie + Codzienny>

Niecofnięty p. **Niecofiony**: Pełnijcie jego wyrok, N. niezym. Dm.

Niecofiony, **Niecofnięty** i. im. *którego nie cofnięto*. 2. a. × **Niecofny** *niemożliwy do cofnię-*

cia, nieodwołalny, stanowczy: Wyrok, los N. Troc. Niecofionym nas wyrokiem fatą w swej utrzymują klubie. Pilch. Niecofioną wzięła rezolucję. L. <Nie + Cofiony>

× **Niecofny** p. **Niecofiony**: Mąż ten N. z podjętej raz roboty. Książ. Niecofne wyroki przenaznaczenia. Przyb.

[**Niecolwiek**] p. **Nieco**. <Nie + Cokolwiek>

[**Niecopyrz**, a, lm. e] p. **Nietoperz**.

Niecoś nieod. p. **Nieco**: Gdyby graf Magnus przysłał mi armat N. i jazdy, dawno już byłbym zgniótł owych konfederatów. Sienk. <Nie + Coś>

[**Niecuha**, y, lm. y] p. **Niecka**.

† **Niecodnie** przys. od **Niecodny**: On ich N. przyjął. Leop.

† **Niecodność**, i, blm. rz. od **Niecodny**: Chociażby też snąc w niej (w żonie) jaki niedostatek jawny był, jako jest N., ubóstwo, a. która insza zawada a. ułomność. Sekl.

† **Niecodny** i. *niepiętny, brzydki, szpetny*. 2. *niegrzeczny, brzydki, nieprzystojny, nieuczciwy*: Do słów niecodnych i niejakiemu rozruchu z grzkiem nie miałym między posły przyszło. Słowa niecodne. Błaż. <Nie + Codny>

Nieocukier, kru, lm. kry i. cukr. *wszystko, co zostaje w buraku, po wyłączeniu resz cukru*: Tablice do użytku chemików w cukrowniach, zawierające obliczone ilości cukru i niecukru. 2. *piw. wszystkie części składowe brzezki oprócz cukru*: Przy ścisłych badaniach brzezki bierze ś. pod uwagę stosunek cukru do niecukru. <Nie + Cukier>

Nieculoczka, i, lm. i p. **Niecka**.

Nieculka, i, lm. i p. **Niecka**.

[**Niecuszka**, i, lm. i] p. **Niecka**.

Niecyldrowy *nieopatrzony cylindrem*: Karabinów dobrych niecyldrowych sześć. T. K. <Nie + Cylindrowy>

Niecywilizacyjny *nie mający związku z cywilizacją, nie świadczący o cywilizacji*: Mogą węgietować inne języki, jako miejscowe, niecywilizacyjne narzecza. Spas. Akta przechowały nam fakt, zdradzający niecywilizacyjne usposobienie pułkownikowej. Rol. <Nie + Cywilizacyjny>

Niecywilizowany, **Niecywilizowany** *dziki, nieokrzesany, barbarzyński*: Kraj, człowiek, lud N. N. postępek, czyn. Nietylko ojeowcie obchodzili ś. z chłopcem srogo, ale uciemieźali go dyrektrowie, ród N. i ciemny. Górs. K. M. <Nie + Cywilizowany>

Nieczaj, u, lm. e bot. (evax) *roś*. <?>

[**Nieczas**, u, blm.] *brak czasu*: Nieraz praca pilna a. inszy N. nie pozwolił śledzić ptaka o dziwnym przystroju. Ork. <Nie + Czas>

[**Nieczasny**] p. **Nieczasowy**. <Nie + Czasny>

Nieczasowy i. a. [**Nieczasny**] *nie mający wolnego czasu do rozporządzenia, zajęty, zatrudniony*: Jestem teraz N. 2. [N.] *nieodprząty, niedorośli*: Konieek N. <Nie + Czasowy>

† **Nieczęć**, i, ii *obrażać, zniżać, bezczęścić*: Przez przestępowanie zakonu Boga nieczęsz. Wuj. Boga przez przestępstwo zakonu nieczęsz a. lżysz. Leop. <Nie + Cześć>

[**Nieczwiara**, y, lm. y] *podlec, nikczemnik, człowiek bez czci i wiary, niegodziwiec, nędznik, lotr*. <Nie + *Czeziwara, p. Czeziwarski>

† **Nieczczenie**, a, blm., czynność cz. **Nieczęć**.

× **Nieczekany** i. *nieczekiwany, niespodziewany*: Przybysz, gość N. 2. *niewyczekiwany, nieupragniony, niepożądany, niemily*: Wiadomość niecze-

kana. Gość N. 3. †N. *na którego nie trzeba długo czekać, rychły, prędki*: Ty w Panu kładź nadzieję: u Tego litość nieprzebrana, u Tego pomoc nieczekana. <Nie + Czekały>

[Niecemu] przys. *nie dziwnego, że..., niema ś. czemu dziwić, że...*; *nie darmo, nienapróżno*: N. to buczno, bo, widzę, buńczuczno! Pol. <Nie + Czemu>

Nieczesany, †Nieczosany 1. *nieczesany, starogany, potargany, roztrgany, rozkudłany*: Włosy nieczesane. Głowa nieczesana. 2. *niewyczesany*: Len N. (= *niewyczeszony przez czesanie*). Włosa nieczesana. <Nie + Czesany>

× **Nieczesność, i**, lm. i *anachronizm*: Te tak liczne nieczesności powodowały do mniemania, że Boguchwał annałów nie pisał, tylko Baszko. Lel.

† **Nieczesność, i**, blm. rz. od † **Nieczesny**. <Nie + Czesność>

† **Nieczesny** p. **Nieony**: O synu N., co z ojcowskim nieprzyjacielem przestajesz. Żebr. <Nie + I. Czesny>

[**Nieczesny**] *nie w czas, przedwcześnie urodzony*: Nieczesne dziecko. <Nie + 2. Czesny>

† **Nieczęściwie** przys. od **Nieczęściwy**.

† **Nieczęściwy** p. **Nieony**: Ludzie grzeszni, chociaż hojnie krwią bydłą oblewali ołtarze, przecię przewiska niezbożnych i nieczęściwych uchoździ nie mogli. Górń. Okrutnicy nieczęściwi. Górń. <Nie + Cześciwy>

× **Nieczęść, czci**, lm. **czci** a. **części** *nieuszanowanie, obraza, obelga, zniewaga, zelżywość, poharbienie, sromota, lekceważenie, afront, dyshonor*: Upominałem, aby króle swoje wiernie czcili i o ich ś. N. gniewali. Skar. Niech dziś ma od nas część to ciało, które tak wiele nieczci dla nas podjęło. Skar. Mimo te obelgi, mimo te nieczęści, tyle sobą władnałem, że ani ś. gniewam. Zabł. N. komu wyrządzić. Troc. Chrystusowi Panu żadną miarą część, sława, jako i N., nie sława szkodzić nie mogła. Birk. <Nie + Cześć>

[**Nieczęśnik, ka**, lm. **cy**] 1. p. **Niecnota**. 2. *rozpuśnik*.

Nieczęsto przys. od **Nieczęsty**, *rzadko*: N. ś. to zdarza, co prawda, ale ś. zdarza. <Nie + Często>

Nieczęsty *niebżył częsty, dość rzadki*. <Nie + Częsty>

Nieczłonkowany *niezłożony z członków, jednolity, nieartykułowany*: Język, dźwięk N. <Nie + Członkowany>

Nieczłowieczy p. **Nieludzki**: A ty (Beniowski) jak szatany zimny, choć oczy twoje łążą zabiegają, masz w skrzających oczach coś nieczłowieczego. Słow. <Nie + Człowieczy>

Nieczłowiek, a, lm. **nieczłowiek** *istota nieczłowiecza*: Z nieczłowieka zrobił człowieka. Troc.

† **Nieczosaniec, nca**, lm. **ncy** *nieokrzesaniec, gbur, prostak, cham*: N., mrogiący człowiek, prostak. Mącz. <Nie + *Czosaniec, od Czośać>

† **Nieczosany** p. **Nieczesany**. <Nie + Czosany, od Czośać>

Nieczucie, a, blm. p. **Nieczulość**: Za cóż tak zimny nieczucia kamień na serce moje ś. wali? Słow. <Nie + Czucie>

Nieczujnie, Nieczujno przys. od **Nieczujny**; × **Nieczulo**.

Nieczujno p. **Nieczujnie**. L.

Nieczujność, i, blm. rz. od **Nieczujny**: Chciał widocznie zaskoczyć obóz w śnie i nieczujności.

Sienk. Przy naszej takiej nieczujności już rozumieją, że... Troc.

Nieczujny 1. *nie czujący, nie czuwający*: Sen N. = *twardy, głęboki*. Chart N. = *mający węch przytępiony, niedelikatny*. Dozór N. (= *nieścisły*). 2. × N. *nieobdarzony czuciem, nieczuły*: Rzeczy nieczujne. Leop. (= *martwe*). Nieczujna natura. Susz. <Nie + Czujny>

[**Nieczujwiecier, a**, lm. **y**] *roś. jastrzębiec* (hieracium). <Brs. nieczujwieciar>

Nieczule, × Nieczulo przys. od **Nieczuły**.

× **Nieczulenstwo, a**, blm. p. **Nieczulość**.

× **Nieczułka, i**, lm. i p. **Niecka**: Mąkę z prochu przetakami, nieczulkami przesiał. Haur. Nieczułki, któremi rudę w piec wysypują. Os. J. × **Nieczulo** 1. p. **Nieczule**. 2. p. **Nieczujnie**. Troc.

Nieczulość, i, blm. 1. a. × **Nieczulenstwo** rz. od **Nieczuły**; **Nieczucie**, × **Nieczujność**: Rzeczy niemych N. Troc. N. jego na tym urzędzie. Troc. 2. lek. (anaesthesia, indolentia) *brak czucia, bólu, bezczulość, bezbolesność, anestezja*. Por. **Znieczulenie**.

Nieczuły 1. *pozbawiony czucia, nie czujący, niewrażliwy na wrażenia zewnątrzne*: Nerw N. 2. *nie współczujący, nie odczuwający, obojętny, zatwardziały, niełitościwy, niemilosierny, zimny, chłodny, kamienny*: W pięknym ciele czyż może być nieczuła dusza! Węg. Bądź stałym w przedsięwzięciu, nieczułym na bóle. Hul. Alboż mogą być nieczułym na taką obelgę? Zabł. (= *gluchym*). Okrzyczano mnie wszędzie, żem dziwak N. Mick. Grzesznicy nieczuli. Mick. Pryskają nieczułe łody i przesady, światło émiące. Mick. Po co śród parowu nieczulej ziemi ogień życia wzniecasz? Mick. Leżał N. jak drewno. Mick. <Nie + Czuly>

† **Nieczuj** *należący do niekogoś, czyjś*. L. <Nie + Czuj>

Nieczynnie przys. od **Nieczynny**.

Nieczynność, i, blm. rz. od **Nieczynny**: Smutno, że nam, ach! tak ś. lata wleką w nieczynności! Mick.

Nieczynny 1. *niezajęty, beczynny; nie będący w stanie czynnym, w ruchu, zostający w stanie spoczynku, nie biorący udziału w działaniu, próżniący*: Służba, armja nieczynna. Warsztat N. Machina nieczynna. 2. chem.: Kamfora nieczynna p. **Kamfora**. <Nie + Czynny>

[**Nieczysta, ej**, lm. **e**] *opętana, czarownica*.

Nieczysto przys. od **Nieczysty**.

Nieczystość, i, † **Nieczystota** 1. blm. rz. od **Nieczysty**: a) N. bielizny, powietrza. N. serca, myśli. N. pochodzenia. b) a. † grzech nieczysty = *bezwstyd, sprośność, lubieżność, niestronność, nierząd, cudzołóstwo, sprawa cielesna, rozpusta, wszecieczność, wszecieczństwo, porubstwo*: N. jest jednym z grzechów głównych. 2. część. w lm. i *pomylje, kał, odchody, fecesy*: Wywozić nieczystości.

† **Nieczystota, y**, blm. p. **Nieczystość**: Naszego ciała nieczystota. Kaz. Gnieź. Uczynki cielesne, jakie są cudzołóstwo, porubstwo, N. Wuj.

Nieczysty 1. *brudny, zabrudzony, plugawy, niechędogi*: Bielizna nieczysta. Ubranie nieczyste. Ręce nieczyste (= *nieumyte*). Przen.: Mieć nieczyste ręce = *brać łapówki; kraść*. 2. *zanieczyszczony, mętny, nieklarowny, mający niepożądane przy-mieszki, nieszczerzy*: Mąka nieczysta. Zboże nieczyste. Powietrze nieczyste (= *zepsute, smrodliwe, cuchnące, zarażone*). Woda nieczysta. Nieczysta rasa, krew (= *mieszana*). Nieczyste złoto.

3. przen. *brudny, podejrzany, dwuznaczny, niewyraźny, niejasny, nieuczciwy*: N. interes, proces. Nieczysta sprawa. [Nieczysta siła]=*djabel, czart, lichy*. Z duchami nieczystymi błagać ś. wiecznie po ziemi. Mick. Przen.: Nieczyste sumienie (=nie bez wyrzutu). 4. przen. *lubieżny, cielesny, pożądliwy, cudzołozny, uszalecny, sprośny, bezwstydnny, rozpustny, nierządny, wyuzdany*: N. stosunek. Myśli, żądze nieczyste. †Grzech N. (=nieczystość). 5. *pokalany, skłany, zmasany*: Zwierzęta czyste i nieczyste. [Nieczysty, ego, blm.] *djabel, czart, nieczysta siła, zły duch*: Chyba sam N. podał mu koncept stawiać w obronie hetmana. Kaczk. <Nie † Czysty>

† Nieczyszczenie, a, blm., czynność cz. Nieczyścić.

† Nieczyścić, i, il *zanieczyszczać, brudzić, kalać, walać, plugawić*. B. Sz. <Nie † Czyścić>

Nieczytelnie przys. od Nieczytelny: Na arkuszu, który leżał na stole, były wykazy nadzwyczajnie N. i krzywo zaczyte. Korz.

Nieczytelność, i, blm. rz. od Nieczytelny.

Nieczytelny *nemożliwy do czytania, niewyraźnie pisany, drukowany*: Pismo nieczytelne. Podpis, list N. Przen.: Pani jesteś dla mnie nieczytelną. Bał. (=zagadkową). <Nie † Czytelny>

[Nieć kiej] *nie wiedzieć kiedy*. <Zam. Nie wiedzieć>

Niećwiczony *którego nie ćwiczono, niewyćwiczony, niewyrobiony, niewykształcony*: Humań przeciw niewiczonemu wojsku był miejscem dość warownym. Gosz. <Nie † Cwiczony>

Niedajka, i, lm. i *skromnista, świętoszka, niedotykańska*. <Nie † *Dajka, od Dać>

[Niedajmus, a, lm. e] *człowiek niezdoły*. <Z Nie † Daj † Mu † Się>

[Niedajmuta, y, lm. y] *niedolega*. <Z Nie † Daj † Mu † Ta(m)>

† Niedaktóry *lada który, bylejaki*: Ten pokarm nie miał być N., ale słuszny, pospolity a zdrowy. Modl. Konst. <Nie † Da † Który>

[Niedaleczko] p. Niedaleczko.

Niedaleczki *bardzo niedaleki, zupełnie niedaleki, bliźniuki*. <Nie † Daleczki>

Niedaleczko przys. od Niedaleczki; [Niedaleczko, Niedaliczko]: Pustka stąd N. Jeź.

Niedalej i. st. w. od Niedaleko. 2. *niedawniej*: Spotkałem go N., jak wczoraj.

[Niedalek] p. Niedaleko.

Niedaleki *nieodległy, bliski, poblizki*: Chateczka moja stąd niedaleka, pośrodku gęstej leszczyny. Mick. Ulica, wysadzona lipami, dochodząca do niedalekiego lasu. Krasz. Gotowała ś. do ofiar i poświęceń, które ją w niedalekiej czekały przyszłości. Rol. <Nie † Daleki>

Niedaleko, [Niedalek] przys. od Niedaleki i. *blizko*: Wyłam te okien pozłacane kraty, pod niemi N. są zamkowe sady. Slow. Z niedaleka (=z blizka). 2. *niedługo, wkrótce*: Kontrakty w Dubnie N. Korz. (=tuż, za pasem, zbliżają ś., nadchodzą). [Niedaliczko] p. Niedaleczko.

Niedan, u, lm. y bot. (aegle) *ros. z rodziny rutowatych*. <?>

† Niedarecy *bylejaki, jakikolwiek*.

Niedaremnie przys. od Niedaremny; Niedarmo, *nie na daremno, nie bez powodu, nie bez celu, nie bez zasady*: N. w zamku więzienie przygotowano. Jez. <Nie † Daremnie>

Niedaremność, i, blm. rz. od Niedaremny: Nowe rozbudził siły i wiarę w N. ich usiłowań. Orzesz.

Niedarmo p. Niedaremnie: N. moja żona mówiła. Korz. N. Anglję nazwano stacją doświadczalną dla nauk społecznych i politycznych. N. powiadają, że życie jest ciernistą drogą. Orzesz. <Nie † Darmo>

Niedarny i. † N. *nieudatny, niepomyślny, nieudany, przegrany, nieszczęśliwy, nieszczesny, niefortunny*: Poległ u niedarnej stawnej dziś jeszcze War. Mias. 2. [N.] *lichy, niewodzajny, nieobfity*. <Nie † Darny>

Niedarowany i. im. *którego nie darowano*. 2. przym. *którego darować nie można, nie do darowania, nie do przebaczenia*: Zbrodnia niedarowana. <Nie † Darowany>

× Niedatny *nieokory do dawania, niehojny, nieszczodry, skąpy*. <Nie † Datny>

[Niedawienko] p. Niedawniutko.

Niedawniuchno przys. od Niedawniuchny; Niedawniutko.

Niedawniuchny p. Niedawniutki.

Niedawniusi p. Niedawniutki.

Niedawniusieneczki p. Niedawniutki.

Niedawniusieneczko przys. od Niedawniusieneczki, p. Niedawniutko.

Niedawniusieńki p. Niedawniutki.

Niedawniusienko przys. od Niedawniusieńki, p. Niedawniutko.

Niedawniusio przys. od Niedawniusi, p. Niedawniutko.

Niedawniński p. Niedawniutki.

Niedawniūsko przys. od Niedawniūski, p. Niedawniutko.

Niedawniutenieczeni p. Niedawniutki.

Niedawniutenieczeni przys. od Niedawniutenieczeni, p. Niedawniutko.

Niedawniutenki p. Niedawniutki.

Niedawniutenko przys. od Niedawniutenki, p. Niedawniutko.

Niedawniutki, Niedawniuchny, Niedawniusi, Niedawniusieńki, Niedawniusieneczki, Niedawniūski, Niedawniutenieczeni, Niedawniutenki *zupełnie niedawny, bardzo niedawny*.

Niedawniutko przys. od Niedawniutki; Niedawniuchno, Niedawniusio, Niedawniusieńko, Niedawniusieneczko, Niedawniūsko, Niedawniutenieczeni, Niedawniutenko, [Niedawienko].

Niedawno i. przys. od Niedawny. 2. † N. *niezadługo, unet, wkrótce*: Przydą, przydą N. czasy, że rozbójca rozbójcę znidzie. Kochan. Lecz i ty srogi trupokupce N. i sam połęzesz. Kochan. <Nie † Dawno>

Niedawny *nieodległy co do czasu, świeży*: N. wypadek. Z pieśni i paszkwilów uczyli ś. niedawnej przeszłości. Rol. <Nie † Dawny>

Niedbałe przys. od Niedbały: Robić co N. Słudzy nie wyszli witać; ale nie myśl wcale, aby w domu Sędziego służono N. Mick. N. ś. ubierać. Rozpierać ś. N. (=leniwie).

Niedbałec, *śca*, lm. icy, Niedbałuch, × Niedbałuch, [Niedbała, Niedbałek] *człowiek niedbały, opieśzalec, leniwiec*: Niedbałec słowa bożego, którzy zastaniają je rozmaitemi myślami. Białob.

Niedbałstwo, a, blm. p. Niedbałość: Jakoś w niedbałstwie i zwierzechniej grubości tyle troje przybyło jej wdzięczności. Tw.

Niedbałuch, a, lm. y p. Niedbałec: Był chłop pijak, N., kobieta nie mogła z nim poradzić.

[Niedbała, y, lm. y] p. Niedbałec.

[Niedbałek, *śka*, lm. *śkowie*] p. Niedbałec.

Niedbałość, i, blm. rz. od Niedbały; Niedbałstwo.

× **Niedbałuch**, a, lm. y p. **Niedbalec**.

Niedbały i. *leniwy, ociężały, opieszaly, niepilny, niepieczolowity, niezabiegły, niestarowny, niestaran-y, retrosklny*: Robotnik, gospodarz, ojciec N. Naród swawolny i śmierci N. Falib. Żle z tym jest, kto krwie swej N., na lekkość ją puszcza. Mick. 2. *nieakuratny, niestaranny, bylejski, niewykończony, niepracowity*: Robota niedbała. Wykonanie niedbałe. 3. myśl.: a) Pies N. = *któryś ś. od czasu do czasu, szczekając, odzywa*. b) Głos N. = *głos, wydawany przez psa gończego jakby z jaskiego pudła*. <Nie + Dbały>

† **Niedbany** *zaniedbany*. Troc. <Nie + Dbany, od Dbać>

[**Niedbaw**, wiu, lm. wie] p. **Jedwab**.

[**Niedbawny**] p. **Jedwabny**.

Niedecyzja, i, blm. *niedecydowanie, brak stanowczości, chwujność*: Swą wieczną niedecyzją dokuczyła. Krasz. <Nie + Decyzja>

Niedelikatnie przys. od **Niedelikatny**: Byłoby N. pytać ś. więcej. Bał.

Niedelikatność, i, blm. rz. od **Niedelikatny**: Cyniczna N. Artura zdarła tężowe obsłony z jego oczu. Bał.

Niedelikatny *niegrzeczny, glurawaty, nieprzyzwoity, prostacki, szorstki, źle wychowany; niedyskretny, nieogledny*: Człowiek N. Niewiadomo, czy kapłan jaką niedelikatną uwagą naraził je sobie. Bał. Niekontent z jej przybycia nie w porę, przyjął ją zimno i kilka słowy niedelikatnemi dał jej to uczuć. Korz. <Nie + Delikatny>

Niedętość, i, blm. rz. od **Niedęty**. Troc.

Niedęty *pełny, lity, maszynny*: Pierścionek N. <Nie + Dęty>

Niedługi i. *niezbyt długi, krótki*: Niedługa odległość, ulica. Piękna to piosenka, niedługa. Pśn. Niedługa historia. Czas N. Była to chwila przykra, bolesna, ale niedługa. Korz. (= *krótkotrwała*). [Niedługim czasem] = *niezadługo, niebawem, wkrótce*. 2. !N. *wkrótce mający nastąpić, niedaleki*: Kwestja niedługiego czasu. Obie kobiety już ś. około niedługiego wyboru krzątały. Krasz. <Nie + Długi>

Niedługo i. przys. od **Niedługi**: Fryderyk N. zabawił w archiwum. Krasz. 2. *niezadługo, wkrótce, niebawem*: N. też nadeszła i trwała N. Korz. N. potem poszło w zapomnienie. Sow. Ja N. przyjdę. Miała być N. wywiedziona ku traceniu. Mick. Najjaśniejsza Carowa ukaże ś. wam N. Krasin.

Niedługoletni *niewiele lat trwający, niewieloletni*. <Nie + Długoletni>

Niedługoletnio przys. od **Niedługoletni**.

[**Niedługotki**] p. **Niedługutki**.

[**Niedługotko**] przys. od **Niedługotki**, p. **Niedługutko**.

Niedługotrwałe przys. od **Niedługotrwały**.

Niedługotrwały *niedługo trwający, niedługi*: Mógł dać jaki taki odpór na razie, jednak N. Sienk. <Nie + Długotrwały>

Niedługowieczność, i, blm. rz. od **Niedługowieczny**, *wiek niedługi, trwanie niedługie*: Takiej manjerze zawsze wyrwóżyć można N. Mat. I.

Niedługowieczny *niedługotrwały, nie cieszący ś. długim życiem*: I co z nim będzie? my (= ja) z Łukaszem niedługowieczni, edukować go nie mamy za co. Orzesz. Życie bohater niedługowieczno utracił. Mi. <Nie + Długowieczny>

[**Niedługusienki**] p. **Niedługutki**.

[**Niedługusienko**] przys. od **Niedługusienki**, p. **Niedługutko**.

[**Niedługuski**] p. **Niedługutki**.

[**Niedługusko**] przys. od **Niedługuski**, p. **Niedługutko**.

Niedługutki, [**Niedługuski**, **Niedługusienki**, **Niedługutki**, **Niedługuski**, **Niedługusienki**, **Niedługusienki**] *zupełnie niedługi, bardzo niedługi, króciutki*.

Niedługutko przys. od **Niedługutki**; [**Niedługusko**, **Niedługusienko**, **Niedługutko**, **Niedługusko**, **Niedługusienko**, **Niedługutko**, **Niedługusko**, **Niedługusienko**].

[**Niedługutki**] p. **Niedługutki**.

[**Niedługusko**] przys. od **Niedługuski**, p. **Niedługutko**.

[**Niedługuschno**] przys. od **Niedługuschny**, p. **Niedługutko**.

[**Niedługuschny**] p. **Niedługutki**.

× **Niedoba**, y, lm. y i. *niedojrzałość*: Wyście mię z dziecinnej ówieczyli niedoby i wychowańcem u siebie widzieli. Chr. 2. *niedola, nieszczęście*: Boleję z tej swojej niedoby, że dla choroby daremnie upłynię mu lato. Jabł. <Nie + Doba>

***Niedobaczek** tylko w wyrażeniu: † **Niedobaczka** = *zniecałka, niepostrzeżenie*. Haur. <Nie + *Dobaczek, od Dobaczyć>

× **Niedobialnica**, y, blm. lek. (hypalbuminosis) *niedostatek białka we krwi*. <Nie + Do + *Bialnica, od Biał>

Niedobielony *niezawszystkiem wybielony*: Koszula niedobielona. Kon. Z pod sukienki perkalikowej wyglądała koszula gruba i niedobielona. Krasz. <Nie + Dobielony>

× **Niedobiór**, oru, lm. ory p. **Niedobór**: Arendarz waruje sobie N. intrat, z neurodzaju lub kleski publicznej pochodzący. Ostr. <Nie + Dobior>

Niedobitek, tka, lm. tki i. *rzecz niedobita, nie calcziem siluczona, np. jajko nadtluczone*. 2. a. × **Niedogon**, × **Niedomorek** *człowiek, szereg żołnierz, który uszedł z ogólnego pogromu*: Przywiedli niedobitki Litewskie Giedrojé z Mokronowskim. Lel. Antygon zbity i zabity, syn jego z niedobitkami do Grecji uszedł. Lel. Stronietwa, osłabione wzajemnym mordem, ustąpiły z placu boju; niedobitków Napoleon rozbroił i wziął na kagańce. Mick. Przen.: Próbowano i z tej garstki niedobitków złożyć réunion. Bał. 3. druk. *litera niedobita, która ś. odbiła niewyrażnie*. <Nie + Dobitek>

Niedobitka, i, lm. i myśl. 1. *kuropatwa pojedyncza, ostatnia ze stada*. 2. *kuropatwa postrzelona*.

Niedobity i. *zraniony, skaleczony, niedorznięty, postrzelony*: Gdzie król przyjechał, tam oni niedobiei jedni stawali, drudzy siadali. Krasz. 2. *nieukończony, niedokonany*: Targ, handel N. <Nie + Dobity, od Dobić>

Niedobór, oru, lm. ory i. a. × **Niedobiór różnica**, o którą wydatki przewyższyły sumę dochodów, *deficyt*: W kasie okazał ś. N. 2. × N. lek. *wygłodzenie, wymorzenie, przemorzenie*: Niedokrewność z niedoboru = *brak krwi wskutek wymorzenia, wyczerpania*. <Nie + Dobór>

Niedobranany *niedopasowany, niezgodny, nieharmoinny, nieodpowiedni*: Wrasnęły tę piosneckę niedobranym chórem. Malez. Między niemi znajdowało ś. małżeństwo weale niedobrane. Ochoc. Niedobrane towarzystwo. <Nie + Dobranany>

Niedobre, ego, blm. i. † N. a. † **Niedobro** *złe, niepomyślność, nieszczęście, strata, ubytek, szkoda*: Taki sługa od pana z niedobrym i z wielką niełaską bywa odprawion. Głiez. 2. [N.] *złe, lichy, djabeł*: N. cie tam ceká. <Nie + Dobro>

† **Niedobro**, a, blm. p. **Niedobre**: Przełożonemu należy, aby rzplta od niedobra wysobadzał. Głiez.

Niedobrowolnie przys. od **Niedobrowolny**: Musiałem lubo N. wyjechać żałośny do Warszawy. Szaj.

Niedobrowolny *nie z własnej woli pochodzący, przymusowy, musowy*. <Nie + Dobrowolny >

Niedobry *zły* (p. Dobry): N.! niewdzięczny, nieludzki panie Pawle. Korz. O N. marszałku! takeś mię długo męczył! Korz. N. syn (= *niewdzięczny*). Hero, języku N., zaprzestań na bogów ś. jątrzyć. Ml. Swieco niedobra, właśnie pora była zgnać. Mick. Jedzenie niedobre (= *niesmaczne*). Piwo niedobre. Schody, drogi, siedzenia niedobre (= *niewygodne*). N. stan zdrowia (= *niepomysłny*). Powietrze niedobre (= *nieczyste, niezdrowe*). Miara, waga niedobra (= *nie rzetelna*). Banknot N. (= *falszysowy*). Niedobra pora (= *nieodpowiednia, nie sprzyjająca*). Niedobre wieści (= *złowrogie*). Zwiastować co niedobrego. Krasz. N. znak. N. rzemieślnik (= *niedzolny, niedokwatny, niesumienny*). Buty niedobre na kogo (= *nie pasujące*). N. na co, do czego = *niedzolny, nieprzydatny, niestosowny*: Materiał N. na suknię. Mąka niedobra na chleb. † Niedobrego łoża = *nieprawego łoża, nieprawego pochodzenia, urodzenia*. Bękart, a z niedobrej matki syn. Glicz. <Nie + Dobry >

Niedobrze **I.** przys. od **Niedobry**, *źle*: N. z chorym! **2.** N. jest komu = *nudno, mało; zbiera ś. mu na wymioty*. <Nie + Dobrze >

[**Niedobrzysko**, **a**, **lm.** **a**] *rzecz niedobra*. <Od Niedobre >

Niedobudowany *którego nie dokończono budować*: Dom prezesa był N. Korz. <Nie + Dobudowany >

Niedobyty, **Niezdobyty** *którego zdobyć nie można, niedostępny*: Zamek N. Baz. Lecz żelaza nie przebił, bo grot nie hartował (nie trafił) w pawęzę niedobytą. Koehan. (= *w niezłomną tarczę*). <Nie + Dobyty >

Niedoceniać, **a**, **ał** i **N.** **ś.** p. **Niedocenić**. **Niedoceniecie**, **a**, **blm.**, czynność cz. **Niedoceniać**.

Niedoceniecie się, **a** **ś.**, **blm.**, czynność cz. **Niedoceniać ś.**: Ma sposobność ś. przekonać o tym zbyt skromnym niedocenieciu ś. Żel.

Niedocenić, **i**, **ił**, **nied.** **Niedoceniać** *zbyt mało ocenić, nienależyście ocenić*: Pierwszy łudził ś., że ma naprzeciw siebie politykę Niemiec 1830 r., stąd ją niedocenił. Ask. Przecenić i **N.** **ś.** *zbyt mało siebie ocenić*. <Nie + Docenić >

Niedoceniecie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Niedocenić**. **Niedoceniecie się**, **a** **ś.**, **blm.**, czynność cz. **Niedocenić ś.**

Niedochodek, **dka**, **lm.** **dki** **lek.** p. **Niedonosek**: Jestem jako N. skryty, albo jako ci, którzy począwszy ś., nie oglądali światłości. Leop. <Nie + *Dochodek, od Dochodzić >

† **Niedochodziec**, **dźca**, **lm.** **dżoy** p. **Niedonosek**. Tych. <Nie + *Dochodziec, od Dochodzić >

Niedochód, **odu** **I.** × **N.**, **lm.** **ody** *deficyt, brak, niedobór, niedoliczka w dochodzie*. **2.** **blm.** **chem.** p. **Niedogon**. <Nie + Dochód >

Niedocieczenie przys. od **Niedocieczony**. × **Niedocieczny** p. **Niedocieczony**. **Wor.**

Niedocieczoność, **i**, **blm.** **rz.** od **Niedocieczony**. **Niedocieczony**, × **Niedocieczny** *którego dociec nie można, niezbadany, niepojęty, tajemniczy, niezrozumiały*. <Nie + Docieczony, od Dociec >

[**Niedocieczny**] *nieciekawny, nierzućny do pracy*. Por. **Niedościepny**. <Nie + *Docieczny, od Dociekać >

Niedocukrzony *niedosłodzony cukrem*. <Nie + Docukrzony, od Docukrzyć >

Niedoczekanie *twoje* (jego, ich i t. d.) = *nie doczekasz tego, żebym...*: Ja? żebym ś. szofdrów złąki? Al N. ich. Krasz. Ho! ho! N. wasze: raz ś. wyprągszy z tego jarzma, drugi raz w nie karku nie nagnę. Krasz. <Nie + Doczekanie >

Niedoczerniony *niezupełnie uczerniony*: N. sprzęt, but. <Nie + Doczerniony, od Doczernić >

Niedoczucie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Niedoczuc**. **Niedoczuc**, **uje**, **ul** **I.** *niezupełnie odczuć, nie odczuć wyczerpująco*: Odmłodzi malarstwo religijne, żyjące dziś cudzemi niedoczuciami pomysłami. Górs. K. M. **2.** [N.] *niedosłyszec*. <Nie + Do + Czuc >

Niedoczyszczony *niezupełnie, nienależyście oczyszczony*: Wystanie zboża w stanie niedoczyszczonym. <Nie + Doczyszczony, od Doczyścić >

Niedoczytany *nieprzeczytany do końca*. <Nie + Doczytany, od Doczytać >

Niedoówwiczony *niezupełnie wyówwiczony*: Znaczna część niedoówwiczonych ludzi. Górs. <Nie + Doówwiczony, od Doówwiczyc >

Niedodarty *niezupełnie zdarty*: Ubranie, pierze niedodarte. <Nie + Dodarty, od Doдрzeć >

Niedodłubany *niezupełnie wydłubany*. <Nie + Dodłubany, od Dodłubać >

Niedodma, **y**, **blm.** **lek.** (atelectasis): N. płuc = *stan chorobny, w którym pęcherzyki płucne nie napęniają ś. dostatecznie powietrzem a. tracą zupełnie możność rozdymania ś.*, × nierozdęcie ś. p. płuc, latelektaza. <Nie + Do + Dma >

Niedodojony *niezawszystkim wydodojony*: Krowa niedodojona. <Nie + Dodojony, od Dodoić >

Niedodrukowany *niezawszystkim wydrukowany*: Książka niedodrukowana. Arkusz N. <Nie + Dodrukowany, od Dodrukować >

Niedoduszony *niezawszystkim uduszony*: Babę, rzekomą czarownicę, niedoduszoną dobili kamieniami, myśląc, że w ten sposób pozbedą ś. moru. Rol. Pieczeń niedoduszona. <Nie + Doduszony, od Dodusić >

Niedogadzać, **a**, **ał** **komu** = *być dla kogo niedogodnym*. <Nie + Dogadzać >

Niedogadzanie, **a**, **blm.**, czynność cz. **Niedogadzać**.

Niedogarek, **rka**, **lm.** **rki** *niedopalona reszka polana, szczapy, papierosa, niedopalek*, × niedogorzałek: N. z papierosa. Gliń. Palid nieustannie cygara, popiół ich, niedogarki, szczątki okrywały wszystko. Krasz. Spotykali po drodze niedogarki chat wiejskich i psy na zgliszczach wyjące. Sienk. (= *zgliszcza*). <Nie + Dogarek >

Niedogasek, **ska**, **lm.** **ski** *niedogarek nieprzygasły*: Biedni, palili książkami! rzekł, wskazując na niedogaski stosu. Krasz. <Nie + Dogasek, od Dogasnąć >

Niedogasty *który nie dogasł*: Szukam duszy w niedogastych skrach. Kon. Dość było iskierki, aby ją rozniecić z niedogastych popiołów. Krasz. <Nie + Dogasty, od Dogasnąć >

Niedogaszony *którego nie dogaszono*: Pogoń dopadała nieraz do niedogaszonego ogniska. Rol. <Nie + Dogaszony, od Dogasić >

Niedognieciony *niezupełnie wgnieciony*: Ciasto niedogniecone. <Nie + Dognieciony >

Niedogniły *niezupełnie zgniły*: Tu i owdzie sączy ś. przez warstwy niedogniłych liści strumyk czarny. Krasz. <Nie + Dogniły, od Dognić >

Niedognojony *niezupelnie zgnojony*: Ser N. <Nie + Dognojony, od Dognoić>

× **Niedogoda, y**, lm. **y** l. ż. = a) *niedogołność, niewygoda*: Przekłada Ludwik, iż to i Polakom i Węgrom N. być musi, gdyby obudwom jeden panował. Błaż. Czy chcą, ażeby była powszechność szczęśliwa z niedogodą ich namiętności? L. (= *bez dogodzenia ich namiętnościom*). b) *niedomagania*. 2. m. p. **Niedogodek**. <Nie + Dogoda>

Niedogodek, dka, lm. **dki**, × **Niedogoda** *ten, któremu trudno dogodzić, wybrednik, kapryśnik, grymaśnik, dziwalek*.

× **Niedogodliwy**, × **Niedogodny** *któremu trudno dogodzić, grymaśny, kapryśny, wymagający, dziwaczny, wybredny, zrzędnny*. <Nie + Dogodliwy>

Niedogodnie przys. od **Niedogodny**.

Niedogołność, i, lm. **i** rz. od **Niedogodny**: a) Każda rzecz ma swoje niedogołności. b) N., która czasem na człowieka napadnie, bywa skutkiem hipokondrii. Perz.

Niedogodny 1. *niedogadzający, niewygodny*: Obuwie, ubranie niedogodne. Pora niedogodna. 2. × N. p. **Niedogodliwy**: N., nie dogodzisz mi; nie mu ś. nie podoba; wszystkiemu przygania. Kn. Chory niecierpliwy, N. Kn. Niedogodna starość. Książ. <Nie + Dogodny>

Niedogojony *niezawszystkim zgojony, którego nie dokończono guić*: Wysechło we mnie źródło wiary, ale miejsce, z którego płynąć było powinno, pozostało, jak niedogojona blizna. Krasz. <Nie + Dogojony, od Dogoić>

Niedogolony *niedokładnie ogolony*: Broda niedogolona. <Nie + Dogolony, od Dogolić>

Niedogon 1. × N., a, lm. **y** p. **Niedobitek**: Już ciebie djabeł niesie, siwy niedogonie. Fred. A. 2. u, bhm., **Niedochód, Luter**, Fuzel chem. *ostatnia część dystrylatu, pozostająca zwykle w kotle dystrylacyjnym, szczeg. przy rektyfikacji spirytusu*, in. olejki niedogonowy. <Nie + Dogon>

Niedogonowy przym. od **Niedogon, fuzlowy**: Olejek N. (= *niedogon*).

Niedogorzały *który nie dogorzał, niedopalony, niezupelnie zgorzały*: Murowanka, która snadź z niedogorzałego dworu dawnego pozostała. Krasz. Nogi niedogorzałe ś. bielily. Kon. <Nie + Dogorzały, od Dogorzeć>

Niedogotowany *niezawszystkim ugotowany, niedowarzony*: Mięso niedogotowane. Zeszłej Wielkonoey zjadła niedogotowanej kiełbasy, to jej musiało zaszkodzić. Bał. <Nie + Dogotowany, od Dogotować>

Niedograny *którego nie dograno*. <Nie + Dograny, od Dograć>

Niedogryzek, zka, lm. **zki** *niedojadek, niedojad, ogryzek, reszka czego niedojedzone*: N. jabłka. W spleśniatych pargaminach molów niedogryzki. Nar. <Nie + Dogryzek>

Niedogryziony *niezawszystkim zgryziony*. Przen.: W głosie, w poruszeniu tylko, w niedogryzionych przez lata rysach niektórych pozostały wspomnienia przeszłości. Krasz. <Nie + Dogryziony, od Dogryzić>

Niedograny *niezupelnie ogrzany*. <Nie + Dograny, od Dograć>

Niedogrzebiony *niezawszystkim pogrzebiony*: Tak zwana czarna choroba obeszła wszystkie prawie kraje europejskie, zostawiając wszędzie niedogrzebionych umarłych. Szaj. <Nie + Dogrzebiony, od Dogrzebać>

× **Niedogzynek, nka**, lm. **nki** *gór. szyb niedobity jeszcze do spodu*. <Nie + *Do + Gzynek>

[**Niedoimka, i**, lm. **i**] *niedobór, zaległość, niedopłata (podatku)*: Naprzód niedoimkę z kieszeni zapłaciłem. Krasz. <Z Ros. niedoimka>

Niedojad, u, lm. **y** p. **Niedogryzek**: Za wojskiem lud ubogi, głodny, chudy, blade, zbiera z płaczem swą pracę, a ich niedojady. Pot.

Niedojadać, a, al, Nie dojadać p. Niedojeść. Niedojadanie, a, bhm., *czynność cz. Niedojadać. Niedojadek, dka, lm. **dki** p. **Niedogryzek**: Pańskie niedojadki dobre dla czeladki. Prz. 2. [N.] *ten, który ś. nie może najść, nienasytek*. <Nie + Dojadać>*

Niedoja, y, lm. **y**, [Niedoja] *człowiek do niczego, niezdara, niezgrabny, niemrawa, niedoługa, niedorajda, ciemięga, ślamazara, gamoń, safundula*: Cóż dajesz, niedołego? przecie to mięta do koronek. Zap. Ten berbeć, smarkacz, N. Orzesz. <Nie + *Doja, od Dojść>

Niedojedzenie, a, bhm., *czynność cz. Niedojeść. Niedojedzony* *którego nie dokończono jeść*: Wypluł niedojedzone daktyle na rękę. Sienk.

Niedojeść, je, jadł, Nie dojeść, nied. Niedojadać, Nie dojadać *nie jeść do syta, nie najść ś., przymrzeć głodu*: Kreęciłem głową, niedosypiałem, niedojadałem. Jeż. Nie dojadaj w południe, nie dospiaj zrana. Syrok. <Nie + Dojeść>

Niedojrzałe przys. od **Niedojrzały**.

Niedojrzały, Niedojrany *którego nie można dojrzeć*: Wolny, prawie N. ruch cywilizacji. Spas. Narzędzia pozwoliły człowiekowi dojrzeć to, co było niedojrzalne. Orzesz. <Nie + *Dojrzały, od 1. Dojrzeć>

× **Niedojrzałek, lka**, lm. **lki** *owoc niedojrzały. Niedojrzałość, i, lm. **i** rz. od **Niedojrzały; † Niedojrzałość**: N. owocu. Przekłete gadaniny, frazesy, głupie niedojrzałości smarkaczów demagogicznych. Krasin. N. umysłowa (= *ubóstwo umysłowe*).*

Niedojrzały, † Niedożrzały, † Niedożrzy, † Niedożpiał, † Niedożcigły, [Niedożpiał, Niedożcigły, Niedożrzelały] *który nie dojrzał, nie doszedł do należytego rozwoju*: Owoc N. Przen.: Ile sztuk wyszafowano marnie na niedojrzałe drobnostki. Krasz. (= *dziecinne*). Nikt złota nie zyska z niedojrzalej rudy. Uj. (= *szczęście zbyt ubogiej w złoto*). Niedojrzałej wiosny słotna pora. Mick. (= *wczesnej*). <Nie + Dojrzały>

Niedojrany 1. *którego nie dojrzano*. 2. p. **Niedojrzały**: N. gołym okiem. Poza szrankami życia, które znałem, było coś zakrytego dla mnie, niedojrzanego. Krasz. <Nie + Dojrzały, od 1. Dojrzeć>

Niedojrzelec, lca, lm. **lce** *gór. ruda uboga w kruszec*. <Nie + *Dojrzelec, od 2. Dojrzeć>

Niedokarmiony *niezupelnie nakarmiony, niezupelnie syty*. Przen.: Niedokarmieni plebani cerkiewek. Kaczk. (= *których byt niezupelnie zabezpieczono*). <Nie + Dokarmiony, od Dokarmić>

Niedokiszony, Niedokwaszony *niezupelnie ukiszony*. <Nie + Dokiszony, od Dokisić>

Niedokładnie przys. od **Niedokładny**: Obliczyć N. N. zbadał kwestję.

Niedokładność, i l. bhm. rz. od **Niedokładny**: N. rachunku. 2. lm. **i** *szczegół niedokładny, brak*. Usunąć wszelkie niedokładności.

Niedokładny *niedbale wykonany, niecisły, nieakuratny, niezupelnny, mający braki*: Niedokładne

sprawozdanie. Kopja niedokładna. Niedokładna odbitka. <Nie + Dokładny>

Niedokompletowany którego nie dokończono, niezupełnie skompletowany. <Nie + Dokończony>

Niedokonany niedokończony, nie całkiem wypełniony, niezupełniony. Gram.: Słowo niedokonane (= wyrażające czynność niedokonaną). Czas N. (= imperfectum). <Nie + Dokonany>

[**Niedokonanie**] *niedokonanie*. <Nie + Dokończony>

Niedokończoność, i, blm. rz. od **Niedokończony**. Siem.

Niedokończony i. którego nie dokończono, nie doprowadzony do końca: Ciasno mieszkam, bo mój dom N. Korz. 2. † N. nieskończony, nie mający końca: Bieg (kół niebieskich) od wschodu na zachód jest N. Kochan. <Nie + Dokończony, od Dokończyć>

Niedokost, u, blm. i. a. **Niedokostnienie** fizj. brak kości. 2. lek. p. **Kostnina**. <Nie + *Dokost, z Do + Kość>

Niedokostnienie, a, blm. fizj. p. **Niedokost**. <Nie + *Dokostnienie, od Dokostnieć>

Niedokoszony skoszony nie do końca, niezupełnie skoszony: Łąka niedokoszona. <Nie + Dokoszony>

Niedokrewność, i, blm. lek. p. **Niedokrwistość**: W takim razie będzie to powód czysto fizyczny, wielka N. Bał. Usta wązkie, blade, świadczyły dostatecznie o niedokrewności tej masy ciała. Zap. <Nie + *Dokrewność, z Do + Krewny>

Niedokręgowiec, wca, lm. wca lek. (oligospondylus) potwór nie posiadający prawidłowej ilości kręgów. <Nie + Do + Kręgowiec>

Niedokrwistość, i, blm., i **Niedokrewność**, bezkrwistość, anemja, małokrewność, lek. (anaemia, oligoemia) niedostatek krwi.

Niedokrwisty cierpiący na niedokrwistość, anemiczny. <Nie + Do + Krwisty>

Niedokształcenie, a, blm. i. *niedokończony kształcenie, niezupełne wykształcenie*. 2. lek. = a) wstrzymany rozwój. b) utwór z powstrzymanego rozwoju. <Nie + Doksztalcenie>

Niedokształcony niezupełnie wykształcony, nie doprowadzony przez kształcenie do należytego stanu: Wszystko w niej takie niedokształcone: francuszczyzna, muzyka, głos i filozofja. Orzesz. <Nie + Doksztalceny, od Doksztalcieć>

× **Niedokunki**, ów, blp. futro z kun niedorosłych: Kunich niedokunków sorok. Ins. c. l. Kosmate towary, wydry, norki, niedokunki. Vol. <Nie + Do + Kuna>

× **Niedokwas**, u, lm. y chem. dawna nazwa tlenku: N. w chymji ciało, które jeszcze nie ma tyle kwasorodu, żeby mogło być kwasem. Śniad. J. <Nie + Do + Kwas>

× **Niedokwasic**, i, ii, × **Niedokwaszać** nied. zamieniać na niedokwas, uleńiać. Przen.: Prawdziwa atmosfera Europy współczesnej, którą wdychamy w siebie z oddechem, która niedokwasi naszą krew i krąży z nią razem w naszych żyłach. Tarn. <Nie + Dokwasic>

× **Niedokwaszać**, a, al p. **Niedokwasic**. × N. s. zamieniać s. na niedokwas, uleńiać s.

× **Niedokwaszanie**, a, blm., czynność cz. **Niedokwaszać**.

× **Niedokwaszanie się**, a s., blm., czynność cz. **Niedokwaszać s.**

× **Niedokwaszenie**, a, blm., czynność cz. **Niedokwasic**: N., *oxydacja*, proces chemiczny, przez

który ciała tyle przyjęły kwasorodu, iż jeszcze nie nabyły własności kwasów. Śniad. J.

Niedokwaszony p. **Niedokiszony**.

Niedokwitły który nie dokwitł: Dajeie, panowie, pokój tym wszystkim rozkwitłym i niedokwitłym kwiątkom. Korz. <Z Nie + Dokuwitać>

Niedola, i, lm. e. l. *zła dola, los nieszczęśliwy, udrczenie, nieszczęście*: Ginie sławna społeczność w ostatniej niedoli. Tremb. Rozpacz zostaje w ostatniej niedoli. Kras. Moje położenie dochodziło do ostatnich krańców niedoli. Rzew. Jako ptaszek na roli prześpiewałam dni płoche i nie znałam niedoli;—o! znam ci ją, znam trochę. Len. Dola, czy z nami N., bądź Jego wola. Książ. Ty ś. śmiejesz dziecię lube, bo nie znasz swojej niedoli. Niem. Kto czareg niedoli świata wychylił aż do dna. Krasin. Po jagodach uśmiech lata, ale w oczach iza niedoli. Mick. Wszystko minie na ziemi, szczęście i niedole. Mick. Sam ich posłuchasz niedoli. Mick. 2. [N.] niewola: Odrobiłem pańskie, kilka dni niedoli. W Warszawie pili rzemieślnicy, oto to N., oto to N. (przyspiew). <Nie + Dola>

Niedolaczek, czka, lm. czkowie p. **Niedolaszek**: Odgrzązać s. poczęli i wymyślać od duków, od Laszków, od niedolaczków i od obelg tym podobnych. Jeż.

× **Niedolas**, u, lm. y *zarośla zaczynające las*, † przed las. L. <Nie + Do + Las>

Niedolaszek, szka, lm. szkowie, **Niedolaczek** niezupełny *Lach = Rusin*: Czy być narodem, czy niedolaszkami! Sow. <Nie + Do + Laszek>

Niedolatek, tka, lm. tki *niedorosstek, mlókos, mlodzienszszek, smarkacz*. <Nie + Dolatek>

[**Niedolegliwość**, i, lm. i, **Niedolegliwość**] *dolegliwość, słabość*. <Nie + Dolegliwość>

[**Niedoletni**] p. **Małoletni**: Niedoletnie to jeszcze było. Kon. Pozostało dwoje niedoletnich dzieciak. Mańk. <Nie + Doletni>

Niedolew, u, lm. y to, co nie dolano do pełnej miary: Zgadźli s. oni w rachunkach dochodów pobocznych, niedolewów, sztucznego rozwodniania wódki i t. d. Grusz. <Nie + *Dolew, od Dolewać>

[**Niedolegliwość**, i, lm. i] p. **Niedolegliwość**.

Niedolegnięty który s. nie wylagł należycie: Na owej tysej, ledwo omszonej, jak u niedolegniętego pisklątka, głowie. Kon. <Nie + *Dolegnięty, od Dolegać>

Niedoliczka, i, lm. i to, czego nie doliczono przy obrachunku, *niedobór*: N. będzie spleciona. Kor. <Nie + *Doliczka, od Doliczyć>

Niedolisek, ska, lm. ski i. *lis młody na początku jesieni*. L. 2. *skórka, futerko z tego zwierzęcia*: Lisy moskiewskie od każdego po groszy 3, od niedolisków po groszy półtora. Vol. <Nie + Do + Lis>

[**Niedolizany**] *niezupełnie wylizany*: Niedolizane ciele (= polajanka na leniwą dziewczkę). <Nie + Dolizany>

Niedolutrowany *nieewszystkim oczyszczony, niedokładnie precedzony*: Potaż N. <Nie + Dolutrowany, od Dolutrować>

Niedołęga, i, lm. i, † **Niedołęga**, × **Niedołęga**, × **Niedołęznik**, [**Niedołęga**, **Niedorega**, **Niedomoga**] i. m. *człowiek niedołążny, słamazarny, niezdar, niemrawa, ciemiega, niedojda, niedorajda, gamajda, safandula, do niczego; człowiek ulomny, kaleka*: Hetman go kaleką widząc, rzecze: wróć s. ty, niedołęgo, do domu, bo ty nie nie sprawisz. Star,

2. m. *człowiek niezdolny do płodzenia*. 3. ż. †N. p. **Niedoleżność**: Igra swą potęgą niebo nad śmiertelności naszej niedolegą. Pot. Niechby ten spisał prawa swego księgę, co przyjdzie ludzką sądzić niedolegę. Chr. 4. ż. †N. czego = *brak, niedostatek czego*: N. wody, pieniędzy. Troc. <Nie + Dolegą, p. Dolegka>

†**Niedolegini**, i, lm. e forma ż. od **Niedolegą**. Krasz.

†**Niedoleka**, i, lm. i p. **Niedolegą** i **Niedoleżność**: Pod pozorną świętością wielka ś. N. i bieda tała. Troc. N. wody, pieniędzy. Troc.

Niedolestwo, a, lm. a p. **Niedoleżność**: Powiadają o Mieczysławie, że wyszedł na świat ślepym i że dla tego niedoleżność nazwano go Mieszkiem. Nar. Na N. męża publicznie ś. skarżąc, rozvodu chciała. Nar.

× **Niedoleżca**, y, lm. y p. **Niedolegą**. Wor.

× **Niedoleżec**, eje, ał p. **Niedoleżnieć**: Moc i rozum niedoleżęją starością. Stasz.

× **Niedoleżenie**, a, blm., czynność cz. **Niedoleżec**, *niedoleżnienie*.

†**Niedoleżliwie** przys. od **Niedoleżliwy**, *niedoleżnie*.

†**Niedoleżliwość**, i, blm. rz. od **Niedoleżliwy**, *niedoleżność, niedolestwo*.

†**Niedoleżliwy** p. **Niedoleżny**: Izajasz nazwał Chrystusa mężem boleści, niedoleżliwym, chorym i nędznym. Białob.

Niedoleżnie przys. od **Niedoleżny**; †**Niedoleżliwie**.

Niedoleżnieć, eje, ał, × **Niedoleżec stawac** ś. *niedoleżnym, słabnąć, starzec* ś.: N. z choroby, ze starości, z wieku.

Niedoleżnienie, a, blm., czynność cz. **Niedoleżnieć**.

× **Niedoleżnik**, a, lm. cy p. **Niedolegą**. Garez.

Niedoleżność, i, lm. i rz. od **Niedoleżny**; **Niedolestwo**, †**Niedolegą**, †**Niedoleka**: a) Grzech, nieumiejętność, kłamstwo, z krewkości i niedoleżności pochodzą. Karnk. Te niedoleżności i brednie. Śniad. b) *niemoc płciowa*. c) N. umysłu, N. umysłowa, lek. (dementia) = *zniedoleżnienie, otlepienie umysłu*.

Niedoleżny, †**Niedoleżliwy** *upośledzony fizycznie, ułomny, nieudolny, słaby, bezsilny, wąły, słamazarny, niezdarny*: Starzec N. Pan niedoleżnych ratuje. Kochan. Człowiek z natury tak jest N., iż bez towarzystwa i ludzkiej pomocy mało nie wszystkich potrzeb swoich odprawić może. Skar. Prawa orlicco, ptaku niegdys mężny, tak-li tve gniazdo zaległ N. teraz potomek? Koch. W. Tyją widocznie rzezańcy i niedoleżni. Śniad. J. (= *niezdolny do płodzenia*). Gniew N. Usiłowania niedoleżne. Próba niedoleżna. <Od **Niedolegą**>

†**Niedoleżnie** przys. od **Niedoleżny**, *niedostatecznie*. Troc.

†**Niedoleżny** *niedostateczny*. Troc. <Nie + Doleżny>

× **Niedoleżony** *nieupasiony, chudy*: Jak dziki zjedzą ziemniaki, i gorzelnia stanie i niedoleżone woły pognany na targ. Pol. Por. **Dołożony**. <Nie + Doleżony>

Niedomagać, a, ał, †**Niemóc**, [**Niemóc**] *zapadać na zdrowiu, chorować, słabować*: Kasztelanowa przywoziła ukłony od niedomagającego małżonka. Rol. Antonjusz Cyclerona zazwał; on zmyślił, jakoby z drogi niedomagał. Kosz. <Nie + Domagać>

Niedomaganie, a, lm. a czynność cz. **Niedomagać**, *niemoc, słabość*: Z laty przyszło N., powieźże kamienieckie powiększało mu kaszel, więc

na wsi rad przebywał. Rol. Przen.: Przyność w teorji wiele pomysłów w zakresie usuwania niedomagań społecznych.

Niedomalowany *nie do końca wymalowany, niezupełnie odmalowany*: N. dom. Pozostawimy N. obraz. Byk. <Nie + Domalowany, od Domalować>

Niedomarły *niezupełnie umarły, jeszcze nie umarły*: Jeden z niedomarłych (na polu bitwy) wy mówił moje nazwisko. Słow. <Nie + Domarły, od Domrzeć>

Niedomarznięty (**Niedomar-znięty**) *niezupełnie zmarły*: Resztki niedomarzniętej armji francuskiej gromadziły ś. Kaczk. <Nie + Domarznięty, od Domarznąć>

Niedomawiać, a, ał, **Nie domawiać mówiąc**, *nie kończyć wyrazów*. <Nie + Domawiać>

Niedomawianie, a, blm., czynność cz. **Niedomawiać**.

Niedomęczony *niezewszystkim umęczony*: Przyjął nawet okup za niedomęczonego Jacka Bruchańskiego. Sienk. <Nie + Domęczony, od Domęczyć>

Niedomiara, u, lm. y i. a. **Niedomiarek**, × **Niedomiara to**, *czego nie domierzono, czego brak do zupełnej miary*. 2. mat. **brak, przeciwieństwo do nadmiaru**: Wartość przybliżona z niedomiarem = *wartość przybliżona, mniejsza od wielkości prawdziwej*. <Nie + Domiar>

× **Niedomiara**, y, lm. y p. **Niedomiara**: N. między celem ich usiłowań, wymagającym ducha nowego, a z niebios, i brakiem ducha tego, zgubą ich ś. stała. Krasin.

Niedomiarek, rku, lm. rki i. p. **Niedomiara**. 2. × N. *niedosięgnięcie zamierzonego celu, ×niedomierzenie*: Nie daj Boże, by twoja nawiasem iść miała z szybkiego niedomiarku wypuszczona strzała. Bardz.

Niedomiarowość, i, blm. lek. (myopia, brachymetropia): N. wzroku = *wzrok krótki, krótkowidztwo, krótkowzroczność, niedomierność oka*. <Nie + *Domiarowość, z Do + Miarowość>

Niedomierność, i, blm. lek. p. **Niedomiarowość** i **Niemiarowość**. <Nie + Domierność>

Niedomierzony *niedopełniony do miary, niespełna namierzony*. <Nie + Domierzony, od Domierzyć>

Niedomilnia, i, lm. e bot. (griffinia) *roś. z rodziny amarylkowatych*. <? >

Niedomknięty *niezupełnie zamknięty, przymknięty, uchylony*: Ozwał ś. zza drzwi niedomkniętych głos służącej. Orzesz. <Nie + Domknięty, od Domknąć>

Niedomłcony *niezupełnie, niezewszystkim zmłcony*: **Niedomłcone zboże**. <Nie + Domłcony, od Domłócić>

Niedomłynkowany *niezewszystkim zmłynkowany*. <Nie + Domłynkowany, od Domłynkować>

× **Niedomniemany** *nieprzewidziany, niespodziewany*. St. wil. <Nie + Domniemany>

Niedomoga, i l. [N., lm. i] m. p. **Niedolegą**: Żebyśmy, baby, raz jeno to prawo miały, co wam, niedomogom przysługuje, tobyśmy we wsi nie ścierpiały takiego przybusia. Dyg. 2. blm. ż. lek. *brak sił, bezsilność, osłabienie*: N. nerwo-wa = *niemoc nerwowa, neurastenja* (neurasthenia). N. rdzenia (n. spinalis). <Nie + *Domoga, od Domóc>

× **Niedomordek**, dka, lm. dki p. **Niedobitek**: Romulus dla przebłagania bogów nakazał uroczyste ofiary; wlecz ś. tam wszystek lud, czyli wierniej powiem, wynędziały niedomordków ostatek. Stasz. <Nie + *Domordek, od Domordować>

× **Niedomorek**, rka, lm. rkl p. **Niedobitek**: Z tej powodzi ementarnej narodu wynosiły fale często zgrzybiałe kobiety, dzieci i niedomorki, ostawiając je przy Franku w zagłębieniu wązkim. Ork. < Nie + *Domorek, od Domorzycy; wyrazem tym zastąpiono nieświadomie dawny Niedomordek >

Niedomotany *niezmotany do końca*. Przen.: Piosenka niedośpiewana, niedomotana. Zap. (= *niedokończona*). < Nie + Domotany, od Domotać >

[**Niedomówek**, wka, lm. wki] *mało mówiący, milczek, mruk*. < Nie + Do + *Mówek, od Mówić >

Niedomówienie, a l. blm. *niedokończenie mowy*. 2. lm. a ret. *niedopowiedzenie tego, co ś. mówi, nagle zamilczenie wśród mowy, przerwanie mowy*: N. jest figurą retoryczną.

Niedomówiony *którego nie domówiono do końca*, *niedopowiedziany*: Myśli, wyrazy, zdania niedomówione. Niedomówione tam na ziemi słowa. Or-Ot.

Niedomrożony *niezupełnie zmrożony*. Krasz. < Nie + Domrożony, od Domrozić >

Niedomykalność, i, blm. *nieemożność dokładnego zamknięcia*. Lek.: N. zastawek sercowych, × niedostateczność ich (insufficiencia valvularum cordis). N. powiek = *oczy napół otwarte, niedowieranie ś. powiek*, *zajęcze oko* (lagophthalmus). < Nie + *Domykalność, od Domykać >

Niedomyślnie przys. od **Niedomyślny**.

Niedomyślność, i, blm. rz. od **Niedomyślny**: Dyzma przez całe długie życie grzeszył niedomyślnością. Rol.

Niedomyślny *niełatwo domyślający ś.*, *nieprzenikliwy, niebystry*: A wiecie, panie Tomaszu, nie myślałem, żeście tak niedomyślni. Bał. < Nie + Domyślny >

Niedomyty *niezewszystkimi umyty, niezupełnie wymyty*. < Nie + Domyty, od Domyć >

† **Niedoniosek**, ska, lm. ski lek. p. **Niedonosek**: Z żrzebiecia niedonioska niewielka korzyść. Dor.

Niedoniszczony *niezewszystkimi zniszczony*: Zapimprowizowany ten regiment niszczył i palił niedoniszczone dwory szlacheckie. Rol. < Nie + Doniszczony, od Doniszczyć >

Niedonosek, ska, lm. ski, † **Niedoniosek**, **Niedochodek**, † **Niedochodziec** lek. *dziecię niedonoszone, urodzone przed czasem prawidłowym, † odchodząc, † pomiot, † pomiotek, poroniatko, porończę, porzutek, izaśniad, [za wcześniak] (partus praematurus)*. < Nie + *Donosek, od Donosić >

Niedonoszony *przed czasem urodzony*: Dziecię niedonoszone = *niedonosek*. Przen.: Pokoje pozostawiane były mnóstwem niedonoszonych wnalazków. Krasz. (= *niedojrzałych, nietowarych, nieskończonych, rozpoczętych*). Przen.: N. człowiek, niedonoszona głowa = *człowiek nierozsądny*. < Nie + Donoszony, od Donosić >

[**Niedopad**, u, lm. y] 1. *świeże łajno krowie, krowieniec; łajno*: Okładał go swoim własnym niedopadem. 2. *djabel, czart, latawiec, zły duch w postaci żerdzi ognistej, latającej po powietrzu i sygnalnej iskry*. Połuj. 3. *człowiek ruchliwy a nieczeczny, potykający ś.*, *lecąc nie padający*. 4. p. **Łazuk**. < Nie + Dopad >

Niedopalony *niezupełnie spalony*: Naręcze drzew niedopalonych. Przybor. W kątach resztki niedopalonych pochodni. Krasz. Ten regiment niszczył i palił niedopalone dwory szlacheckie. Rol.

Węgłe niedopalone (= *bure, rude; drzewo niedo- węglone*). < Nie + Dopalony, od Dopalić >

Niedopatek, lka, lm. lkl *reszka czego niedopala- na, niedogarek*: Nie mogą dostać mocą tej twierdzy, otoczyli ją stosami pozostałych z zgorzeliska miejskiego niedopalków. Nar. N. cygara, papierosa. Ręka dziewczyny i starca wyciągnęła ś. w stronę niedopalka. Zap. < Nie + *Dopatek, od Dopalić >

Niedopaniek, nka, lm. nkowie *ten, co udaje pana, nie będąc nim*: Nądzkowie a. niedopankowie, nie czując ś. w powadze, radzi ją pychą nadstawiają. Fred. M. < Nie + Do + Panek >

Niedopasowany *którego nie dopasowano, nieprzy- pasowany, niedobry do czego*: Dzieci chodzą w starych niedopasowanych sukienkach. Prus. < Nie + Dopasowany, od Dopasować >

Niedopatrznie, a, lm. a, × **Niedopatrzność** *niedopilnowanie, niedojrzanie; niespostrzeżenie, nieuwaga, przeoczenie, przesłepienie*: Okazały ś. grube niedopatrznie. Starają ś. wszelkimi sposobami N. to usprawiedliwić. Donim. < Nie + Dopatrznie >

× **Niedopatrzność**, i, lm. i p. **Niedopatrznie**: Częścią z powodu niedopatrzności historycznego oka, częścią... jest pominięcie statystyki. Jaroch. < Nie + *Dopatrzność, od Dopatrzeć >

Niedopełnianie, a, blm. l. *niezupełnianie, niekompletowanie*. 2. *niewypełnianie, zaniedbywanie, niewykonywanie*: N. zobowiązań pociągało za sobą utratę posiadłości. Szaj. < Nie + Dopełnianie >

Niedopełnienie, a, blm. l. *niezupełnienie, niekompletowanie*: N. braków. 2. *niewypełnienie, zaniedbanie, niewykonanie*: N. obowiązku. Były to wyroki sądowe za N. nakazanej wypłaty długów. Szaj. < Nie + Dopełnienie >

Niedopełniony *którego nie dopełniono; nieziszczony, niewypełniony, niespełniony*: Przedmiot niedopełnionych traktatowych zobowiązań. Jaroch. Wszystkie sny niedopełnione odbiły ś. na niej. Krasin. < Nie + Dopełniony, od Dopełnić >

Niedoperz, a, lm. e zool. p. **Nietoperz**.

Niedoperzowy przym. od **Niedoperz**, *nietoperzowy*: Niedoperzowa głowa. Pim.

Niedopedny *którego nie można dopędzić, niedościgniony, niedoścignity*. < Nie + Dopedny >

Niedopicie, a, blm., czynność cz. **Niedopić**. **Niedopić**, ije, il, **Nie dopić**, nied. **Niedopijać**, **Nie dopijać** *nie napić ś. do syta*. < Nie + Dopić >

Niedopieczony, † **Niedopiekły** 1. *niezupełnie upieczony, jeszcze cokolwiek surowy*: Chleb N. Dał wam łopatkę końską niedopieczoną. Słow. 2. przen. *niezupełnie wykształcony*: Człowiek N. 3. × Humor N. = *zły, kwaśny*. Śl. wil. < Nie + Dopieczony, od Dopieć >

† **Niedopiekły** *który ś. nie dopiekl; p. Niedopieczony*: Wszelkie ciasto, zwłaszcza niedopiekle, jest niezdrowe. Pospolicie mówią: otrujesz ś. chlebem niedopiekłym. And. z Kobył. Szperki niedopiekle i twarde ser głodzą. < Nie + Dopiekl, od Dopieć >

[**Niedopiero**] 1. *nie dopiero teraz, nie od dziś, nie dzisiaj, dawniej*: Rozmyślać to było weoraj N., miałeś cas niemały! 2. a. [**Niedopieroż**] *nie tylko, a coś dopiero, a tymbarziej*: Potrafi on przegadać dwóch, N. jednego. < Nie + Dopiero >

[**Niedopieroż**] p. **Niedopiero**. < Nie + Dopiero + Ż(e) >

× **Niedopies**, psa, lm. psy *lisiek jesienny krótkosierści*. L. <Nie + Do + Pies>

Niedopijać, a, ał, Nie dopijać p. **Niedopić**. <Nie + Dopijać>

Niedopijanie, a, blm., czynność cz. **Niedopijać**.
Niedopilnowanie, a, blm. *nienależyte pilnowanie*, *niedozór*: Za N. podwładnych musi być odpowiedzialną sama komisja. T. K. <Nie + Dopilnowanie>

Niedopisek, sku, lm. ski *część niedopisana, to, czego nie dopisano*: Aby polscy wojewodowie nie pisali tytułu W. Hospodara ze skrótami i niedopiskami. Dar. <Nie + Dopisek>

× **Niedopitek**, tku, lm. tki *reszka napoju po picciu pozostała w naczyniu*: Znajdziesz w kwarcie N.: wypij za zdrowie moje i bywaj zdrów. Jeż. <Nie + *Dopitek, od Dopić>

Niedopity *niezupełnie, nie do dna wypity*: Z niedopitą czarką w rękę. Orzesz. Wzniósł niedopitą czarę ku ustom spokojnym. Krasin. Czara rozkoszy, wyczerpana do dna, będzie zawsze niedopitą czarą. Or-Ot. <Nie + Dopity, od Dopić>

× **Niedopłaca**, y, lm. e p. **Niedopłata**. <Nie + Do + Płaca>

Niedopłacenie, a, blm. *niedopłata, niezupełne zapłacenie; niedodanie przy placeniu*: Długi powstałe z niedopłacenia szacunku. Bl. <Nie + Dopłacenie>

Niedopłacony *niezawszytłkim zapłacony; niedodany przy placeniu*: N. dług, procent. <Nie + Dopłacony, od Dopłacić>

† **Niedopłajca**, y, lm. y *ten, co nie dopłacił reszty długu*. Kn. <Zam. *Niedopłająca, z Nie + Do + Płajca>

Niedopłata, y, × **Niedopłaca** I. blm. *niedopłacenie*. 2. lm. y *to, co nie dopłacono, należność zatrzymana w części, zaległość*. <Nie + Dopłata>

Niedopletwy zool.: Ryby niedopletwe (apodes) *rzęd ryb członkopromiennych*: Węgorz należy do rzędu miękkipromiennych, niedopletwych. Wał. <Nie + Do + Pletwa>

Niedopowiadany *którego nie dopowiadają*: Zawsze musiałoby pozostać między niemi coś niedopowiadanego. Gaw. <Nie + Dopowiadany, od Dopowiadać>

Niedopowiedziany p. **Niedomówiony**: Wymrukując resztę niedopowiedzianą, odszedł nareszcie. Krasz. Poezja jego nie byłaby niedopowiedzianą mową. Spas. <Nie + Dopowiedziany, od Dopowiedzieć>

† **Niedopustek** nieod. *rzecz niedozwolona, wzbroniona; niewolno*: N.-ci to tu wnieć (wejść). Mik. z Wilk. <Nie + *Dopustek, od Dopuścić>

Niedopuszczenie, a, blm. *niepuszczenie do kogo, do czego, dokąd; nieprzypuszczenie; wstrzymywanie, powstrzymywanie, zatrzymywanie*: N. do miejsca, do egzaminu, do słowa. Do tego istotny pozor dawwały zabiegi Henryka w niedopuszczeniu, aby Bolesław namaszczałnej nie uzyskał korony. Lel. <Nie + Dopuszczanie>

Niedopuszczenie, a, blm. *niepuszczenie do kogo, do czego, dokąd; nieprzypuszczenie, powstrzymanie*: N. do słowa, do egzaminu, do skandalu, do więzienia. Niedopuszczeniu rzeczy do wyjścia z granic wojewoda Kisiel poświęcił ś. duszą i ciałem. Jeż. Zuchwałym grzesznikom grozili niedopuszczeniem do sakramentów. Smol. <Nie + Dopuszczanie>

Niedopytalska, kiej, lm. kie forma ż. od **Niedopytalski**.

Niedopytalski, kiego, lm. scy *miano dawane osobie, o której nazwisko pytają, a której z nazwiska wymienić nie chcemy*. <Nie + *Dopytalski, od Dopytać ś.>

Niedorajda, y, lm. y p. **Niedolega**: Szkoda kawałka chleba dla takiego niedorajdy. Rog. St. Fe, N., hultaj, prostaki! Rodz. <Nie + *Dorajda, od Doraić>

[**Niedorega**, i, lm. i] p. **Niedolega**.

Niedorobek, bku, lm. bki *zaległość nieodrobiona*: Gdy któremu z bejów chodziło o niedorobki w bejlikach... potrzebował tylko posłać monka z językiem do najbliższego przedstawiciela władzy. Jeż. <Nie + Dorobek>

Niedorobiony I. *niezawszytłkim zrobiony*. 2. *nieprzyprawny, naturalny, prawdziwy*: Niedorobione wasy. <Nie + Dorobiony, od Dorobić>

Niedorosły *który nie dorósł, mały, nieletni*: Syn N. Troc. Niedorosłe drzewo. Troc. <Nie + Dorosły>

× **Niedorość**, u, blm. lek. (hypotrophia) *niedojście do wzrostu, rozwoju prawidłowego*. <Nie + *Dorość, od Dorosć>

Niedorostek, tka, lm. tki I. *młodzieniec, który nie doszedł jeszcze do zupełnego wzrostu, wyrostek, niedolatek; smarkacz, szkocog*. 2. *istota karłowata, karzeł*: Materiały do flory niedorostków okolic Międzyrzecza. N. najlepszy podniejszy od konia w urodzie okazałego. Troc. Niedorostków karłami nazywają. Troc. 3. † N. *niedostatek*: Nie dopuszczać, aby niewiasta dla niedorostka a niedbalstwa swych powinnych nierząd płodzić miała. Sehot.

Niedorośl, i, lm. e bot. (nipa) *roś. z rodziny palm*. <Nie + *Dorośl, od Dorosć>

Niedorośle, ęcia, lm. ęta *dzieci niedorośle*: Na ustach niedorośląt siadają czasem ich rodzin tajemnice. Krasin.

× **Niedorozumienie**, a, blm. *niedomyślność*. Sł. wil. <Nie + Dorozumienie>

Niedorozwój, oju, blm. *niedojście do zupełnego rozwoju, niezupełny rozwój*: N. psychiczny = *stan umysłu niezupełnie rozwiniętego, idjoty; zacofanie umysłowe*. <Nie + Do + Rozwój>

[**Niedoróstka**, i, lm. i] forma ż. od **Niedorostek**: Ja, mała N., nie umiem robić. <Nie + *Doróstka, od Dorosć>

Niedorównany *któremu dorównać nie można, nierównany, niezrównany*: Fidjasz i Praksyteles nadali marmurom greekim wdzięki, dotychczas nierównane. Nagan. <Nie + Dorównany, od Dorównać>

[**Niedoruchaj**, a, lm. e] *człowiek ślamazarny, nieruchawy, niemrawa*. <Nie + Do + *Ruchaj, od Ruchać>

× **Niedorzeczność**, a, lm. a p. **Niedorzeczność**: Przyszło mu N. do głowy. Krasz. Nigdy ś. nie ważono zaczepiać o ich płaskości i niedorzeczństwa. Siem. <Nie + *Dorzeczność, od Dorzeczny>

Niedorzecznie przys. od **Niedorzeczny**.

Niedorzeczność, I. blm. rz. od **Niedorzeczny**: Bijąca w oczy N. projektu. 2. a. × **Niedorzeczność** *rzecz niedorzeczna, głupstwo, nonsens, absurd*: Takiej niedorzeczności nigdy zdrowy umysł ludzki nie popełnił. Śniad. Cokolwiek wiemy nadto, jest ciekawość próżna, dym, N., z których korzystać nie można. Przyb.

Niedorzeczny *przeciwny zdrowemu rozsądkowi, nielogiczny, głupi, nierozsądny, niestosowny*: N. wniosek. Niedorzeczne gadanie. Po świecie pletli

o mnie jakieś bajki niedorzeczne. Krasz. Gadatliwość niedorzeczna. Perz. Niemasz śmieszniejszego stworzenia, jak człowiek uczonej w mowie i piśmie, a N. w postępkach. Śniad. Chimera, pospolicie w innych niedorzeczna, kłótliva, niespokojna, w nim stodziuchna, grzeczna. Zabł. <Nie + Dorzezeć>

† **Niedorzezek**, zka, lm. zki anat. p. Napletek. <Nie + *Dorzezek, od Dorzezać>

Niedorznięty *niezewszytłkim zarznięty*: Dla niedorzniętego człowieka posypały ś. groszaki. Rol. <Nie + Dorznięty, od Dorznać>

Niedorzucony *którego nie dorzucono, niedociśnięty*: N. do celu. <Nie + Dorzucony, od Dorzuścić>

Niedosadzony 1. *którego nie dosadzono*. **2.** × N. *za mały, niedostateczny*: Cheesz dziękować ludziom, którzy mię pochwałą przesadzoną lub niedosadzoną obkarmiają. Słow. <Nie + Dosadzony, od Dosadzić>

Niedoschnięty *który nie doschł, niezewszytłkim wyschły*: N. ponik. Ml. <Nie + Doschnięty, od Doschnąć>

Niedosięgle przys. od **Niedosięgly**.

Niedosięgly, **Niedosięzny**, **Niedosięgniony**, **Niedosięgnięty 1.** *którego nie można dosięgnąć, dostać ręką*: N. ręką. Troc. **2.** *niezbadany, niedocieczony, niedosięgly, niezgłębiony, niepojęty*: N. rozumem. Troc. Niezmiernie i niedosięgle jest miłosierdzie boże. Leop. <Nie + Dosięgly>

Niedosięgnięty p. **Niedosięgly**: Te gwiazdy, to jakby obrazy prawd wiekuistych i niezmaconych radości, kto wie, niedosięgniętych może, jak niebo. Orzesz. <Nie + Dosięgnięty, od Dosięgnąć>

Niedosięgniony p. **Niedosięgly**: Są jednak zbrodnarze wyżsi nad wyrok, święci jak ołtarze, niedosięgnięni. Słow.

Niedosięga, y, lm. e bot. (diplothemium) *roś z rodziny palm*. <?>

Niedosięźnie przys. od **Niedosięzny**, *niedosięgle*: Usilne gonienie jakiegoś wielkiego, acz N. daleko świecącego mu ideału. Jez.

Niedosiężny p. **Niedosięgly**: Posąg dymu N. okiem. Moraw. Z owego punktu, co był okiem N. Moraw. Posępných dębów wierzechy niedosiężne okiem. Szym. <Nie + Dosięzny>

× **Niedoskoczony** *do którego nie można doskoczyć, niedostępny*: Przez Cię ja wojska poraził niezwyjęzone, przez Cię ja mury ubieżał niedoskoczony. Koehan. <Nie + Doskoczony, od Doskoczyć>

Niedoskonale przys. od **Niedoskonały**.

Niedoskonałość, i, lm. i rz. od **Niedoskonały**: Dzieła człowiecze mają sprawcy swojego piętno, N.; poprawiać je więc zawsze możemy. Kras. Niemasz na tej ziemi ani życia bez grzechu, ani dzieła sztuki bez pewnej niedoskonałości. Krasin. N. ciała. Słow. (= *ułomność*).

Niedoskonały 1. † N. *niedokończony, niewykonywany, niewypełniony*: Niedoskonała (niedokończona) robota. Troc. **2.** a. † **Niedostateczny** *niezpełny pod względem dodatnim, pozostawiający mniej lub więcej do życzenia, nieidealny, ułomny, walliwy; niegruntowny, nieszczerzy, niezpełny, nieprawdzwij, nienależyty*: Człowiek jest istotą niedoskonałą. Niedoskonała umiejętność jego. Troc. (= *nie bez braków, omylna*). Niedoskonała ludzka enota. Troc. N. żal za grzechy. **3.** † N. *nieprawidłowy, nieforemny, nieregularny*: Figura gieo-

metryczna niedoskonała. Niedoskonała forteca. Troc. Por. **Doskonały**. <Nie + Doskonały>

Niedosłodzony *którego nie dosłodzono, niezpełnie słodki po osłodzeniu*: Herbata niedosłodzona. <Nie + Dosłodzony, od Dosłodzić>

† **Niedosłuch, a**, lm. y *człowiek głuchawy, przygłuchy, niedosłyszający*, † głu s z e k. <Nie + Do + Słuch>

Niedosłyszalnie przys. od **Niedosłyszalny**: Po blade usta jej N. szepnęły. Orzesz.

Niedosłyszalny, Niedosłyszany *którego dosłyszec nie można*: Usta zsiniałe szeptały od czasu do czasu niedosłyszalne jakieś wyrazy. Krech. Narzędzia pozwoliły człowiekowi dosłyszec to, co było niedosłyszalne. Orzesz. Czasem usta jego poruszały ś. długim, a tak cichym, że niedosłyszalnym szeptem. Orzesz. <Nie + Dosłyszalny>

Niedosłyszany 1. *którego nie dosłyszano*. **2. p.** **Niedosłyszalny**: Tylko pozwolono mi niedosłyszany żegnać cię westchnieniem. Krasin. <Nie + Dosłyszany, od Dosłyszec>

Niedosłyszec, y, al l. dok. i nied. *usłyszec nie wyraźnie, niezpełnie*: Nie zrozumieli a. też może i niedosłyszeli drzymiący słuchacze. Kras. Czego niedosłyszysz, to zmąsli. Tadeusz udawał, że jej niedosłyszysz w tłumie rozmów. Miek. **2.** *nied. być dotkniętym głuchotą niezpełną*: Dziewięćdziesięcioletni dziadek niedosłyszający. Kaczk. Mikolajka niedosłyszysz nieco. Kon. <Nie + Dosłyszec>

Niedosłyszenie, a, blm. **1.** *czynność cz.* **Niedosłyszec. 2.** *tępość sluchu*.

× **Niedosoból, ola**, lm. ole **1.** *soból mały, młody, jesienny, krótkosiarcz.* L. **2.** *skórka, futerko z takiego zwierzęcia*. God. <Nie + Do + Soból>

Niedosolony 1. *niezpełnie osolony*. **2.** [N.] *niedoważony*. <Nie + Dosolony, od Dosolić>

Niedospać, śpi, spał, Nie dospać, nied. **Niedosypiać, Nie dosypiać 1.** *nie wyspać ś. należycie*: Niedosypiała często i ręk nigdy nie składała. Orzesz. **2.** N. noc = *nie przespać jej do końca*. P. **Dospać**. <Nie + Dospać>

† **Niedospały** *którego nie dospało, niedospany*: Noey niedospałe. P. Koch.

Niedospanie, a, blm., *czynność cz.* **Niedospać.**

× **Niedospólny** *człowiek = nie cierpiący spać z kim w jednym łóżku, nie mogący spać z kim razem*, × *niedospólny*. Stan N. = *stan niespokojny osoby, zmuszonej spać z kim razem*. Sk. wil. <Nie + Do + Spólny>

× **Niedospólek, lka**, lm. lki p. **Niedospólny**. Sl. wil. <Nie + Do + *Spótek, od (W)spólny>

† **Niedostać, stanie, stał, nied.** **Niedostawać** kogo, czego = *brakować kogo, czego, zbywać na kim, na czym* (p. **Dostać**): † Nie mi niedostanie. Ps. flor. (= *na niczym mi nie zbedzie*). Poczul, że gdyby ona była taka, jak inne kobiety, toby mu już w niej czego niedostawało. Sienk. Czemu świętego miasta nie wybawisz z ciężkiej niewolej, czegoś niedostaje? P. Koch. <Nie + Dostać>

† **Niedostały, [Niedostały] p.** **Niedojrzały**. <Nie + Dostały>

† **Niedostany** *niemożliwy do dostania, do zwojowania; niezłobity, niedosięgly, niedostępny*: Kraje zwojowane wielkie są rzeczy, ale niedostane przez nasze siły, bo je mamy z nieba. P. Koch.

× **Niedostarcz, y**, lm. e *brak, niedostatek*: Kraj cały był w pomorach, bitwach i rzeziach, zboża niedostarcza. Słow. <Nie + *Dostarcz, od Dostarczyć>

Niedostarczenie, a, blm. *to, że ś. nie dostarczyło, niedostawienie*: Za N. spisów ludności wyznaczono 100 złp. kary. T. K. <Nie + Dostarczenie>

Niedostatecznie przys. od **Niedostateczny**.

Niedostateczność, i, blm. rz. od **Niedostateczny**. Lek.: N. zastawek serca = *niedomykalność ich*.

Niedostateczny i. *nie wystarczający, nie zadawalniający, za mały, szczupły, skąpy, mierny*: Niedostateczne odżywianie ludności. Niedostateczne postępy w naukach (= *słabe*). Stopień N. z nauki w szkole (= *mały, mierny*). 2. †N. p. **Niedostatni**: On był tak N., że nie miał czym zapłacić. Sz. Jeśli by on zmarły był N., tedy na pogrzeb bywa skład społeczny. Paszk. Egipt N. jest w drzewo; boć ś. tam nie rodzi, tylko palma. Łęcz. Jeśliś sam jest N., tedy odpraw ubożego przyjaznemi słowy. Kaz. 1555. 3. †N. p. **Niedoskonały**: Ziemskie rzeczy bardzo są niedostateczne. Troc. Nad wszystkie stworzenia nie masz niedostateczniejszego, jak jest człowiek wedle ciała. Białob. Sam człowiek jest z siebie N. i potrzeb swoich bez pomocy innych odprawić nie może. Skar. (= *nie wystarczający sobie*). 4. †N. *słaby, chory, wadliwy*: Lekarstwo na oczy niedostateczne. Urzęd. <Nie + Dostateczny>

Niedostatek, tku, lm. tki 1. *niedostawienie czego, brak czego, zbywanie na czym*: N. wody, żywności, chleba. L. 2. *brak, ubóstwo, niezamowność, bieda*: Gdy niedostatku swego tań, Arcezylas, nawiedzając go, włożył mu pod poduszkę worek pieniędzy. Górń. Wyгнаwszy N. z domu, tym głośniejsz śpiewał, a nie podlegał nikomu. Kochan. Cierpiąc N., nie byłem ciężki nikomu. Wuj. (= *klepiąc biedę*). N. pokazuje, jak mało człek potrzebuje. Prz. Praca i pilność zachowuje od niedostatku. Kras. Żyć w niedostatku. 3. *strona ujemna, niedoskonalość, brak, wada, defekt, ułomność*: Mądry sam na ś. i swoje niedostatki oko ma. Skar. My pełni marności, nieumiejętności i innych niedostatków niezliczonych. Wuj. Żaden człowiek nie na wszem dobry, każdy ma wiele niedostatków. Wuj. N. do niego, że gniewliwy. Troc. 4. [N.] p. **Niestatek**: Ty niedostatku! 5. lek.: a) N. sił = *upadek, brak sił* (= defectus virium). b) †Niedostatki = *cierpienia, choroby poszczególnych narządów, wady, defekty*: Niedostatki śledziony, wątroby. Wódka ta wszelaki N. uszny oddala. Sien. Lekarstwo na rzeżawiec, kamień i insze niedostatki. Urzęd. <Nie + Dostatek>

Niedostatni, † **Niedostatny**, † **Niedostateczny** *niezasobny, niezamowny, ubogi, biedny*: N. prowadzi żywot. Troc. <Nie + Dostatni>

† **Niedostatnie** p. **Niedostatnio**. Troc.

Niedostatnio, † **Niedostatnie** przys. od **Niedostatni**.

† **Niedostatny** p. **Niedostatni**: Jako kto może wspomagać niedostatne. Kaz. 1555.

Niedostawać, aje a. † **awa**, **awał** p. **Niedostać**. <Nie + Dostawać>

Niedostawienie, a, blm. *to, że ś. nie dostawiło, niedostarczenie*: N. soli w jednym roku lub w ciągu lat kilku. Paw. <Nie + Dostawienie>

[**Niedostęp**, u, blm.] *brak dostępu, niedostępność*: Reszta, co ś. nie da zorać z powodu pustki, niedostępu a. innych przyczyn, obraca ś. na pastwisko, lub na zalesienie. Ork. <Nie + Dostęp>

Niedostępnie przys. od **Niedostępny**.

Niedostępność, i, blm. rz. od **Niedostępny**.

Niedostępny, † **Niedoszły** *do którego nie można dostać, do którego niema dostępu, nieprzystępny*:

N., niedochodny. Mącz. Niedostępna to forteca. Troc. Brzeg N. Skała, góra niedostępna. Przen.: N. dla rozumu ludzkiego = *niedostępną, niepojętą, niezbadaną, niedocieczony*. <Nie + Dostępny>

† **Niedostojen** p. **Niedostojny**.

† **Niedostojnie** przys. od **Niedostojny**.

† **Niedostojność**, i, blm. rz. od **Niedostojny**.

† **Niedostojny**, † **Niedostojen** *niewart, niezgodzien czego; nie zasługujący na co*: Schyli ku mnie uszy twoje na usłyszenie mojej niedostojnej modlitwy. Naw. <Nie + Dostojny>

Niedostrojony *niedoprowadzony przez strojenie do należącego stanu*: Odżywała ś. nuta niedostrojona należycie. Jeż. <Nie + Dostrojony, od Dostroić>

Niedostroj, oju, blm. *brak dostrojenia, niedostrojenie*. Przen.: Ta bierność stanowiła główny niedostroju duchowego powód. Jeż. <Nie + Dostroj>

Niedostrzegalnie przys. od **Niedostrzegalny**.

Niedostrzegalny, **Niedostrzeżony** *którego nie można dostrzec, niewidoczny, niezaczynny*: Posuwały ś. ku barce złowrogie obłoki, niedostrzegalne wśród nocy. Rodz. <Nie + Dostrzegalny>

Niedostrzeżenie przys. od **Niedostrzeżony**, *niedostrzegalnie*: Dla oczu ziemskich minęła N. ta chwila. Szaj.

Niedostrzeżony p. **Niedostrzegalny**: Narzekania naszych królewiat przebrzmiały niedostrzeżonym szmerem zdarzeń codziennych. Szaj. <Nie + Dostrzeżony, od Dostrzec>

Niedostyczna, ej, lm. e mat. = **Asymptota**. <Nie + Do + Styczna>

Niedosycony fiz.: Para niedosycona p. **Nienasycony**. <Nie + Dosycony, od Dosycić>

Niedosyć, **Niedość** *w niedostatecznej ilości, za mało*: Naród litewski, osiadły w kraju nierozległym, N. żyznym. Mick. Starszych i zasłużeńszych patrycjuszów zhasał, ale N. na tym, na wyższe ś. kasał. Mick. N., że... p. **Dosyć**. <Nie + Dosyć>

Niedosypiać, a, at, **Nie dosypiać** p. **Niedospać**. <Nie + Dosypiać>

Niedosypianie, a, blm., *czynność cz.* **Niedosypiać**.

Niedosyt, u, blm. lek. (bulimia, cynorexia, lycorexia) *głód gwałtowny, nienasycony, żarłoczność chorobliwa*, × przygłód, psi głód, wilezy głód, † przemor, † przemorek. <Nie + Dosyt>

[**Niedoszatały**, **Niedoszatany**] *ułomny, kaleka fizycznie a. umysłowo, głupkowaty, głupi, nierozgarnięty*. <? Por. Ukr. szataty sia = spieszyć, uwijać ś.>

[**Niedoszatany**] p. **Niedoszatały**.

† **Niedoszcie**, a, blm. *niedojscie*: Będą wezwani dla przedłożenia potrzeb swych a. niedoszeia zapłaty. Remb. <Nie + * Doszcie = Dojscie>

Niedoszła, i, lm. e, **Indycht**, **Indycht krzewinkowy** a. **zielny**, **Indychotka**, **Indygowiec** bot. (amorphia) *roś. z rodziny motylkowatych*. <Naśladowanie nazwy Gr.: amorfos = bezpostaciowy>

† **Niedoszłość**, i, blm. rz. od **Niedoszły**. Przen.: Paweł święty pisze: choďtecie duchem, iżeby nam okazał N. naszą do wypełnienia zakonu. Gil.

Niedoszły i. *który nie doszedł*: N. lat prawnych. Troc. 2. † N. p. **Niedostępny**: Niedoślza (niedostępna) to góra. Troc. Dom w samej nurcie jaskini zamknięty, słońcu, wiatru N. Zębr. Niedoślze okiem skarpy i góry. Pot. Nieogarnione są boskie sądy i niedoślze drogi jego. Białob. (= *nie-*

docieczone). 3. *Który miał być*: N. samobójca. U pasa wisł szabla, co każde cięcie ołbije i za cios N. razem śmiertelnym odda. Krasin. Był posłem na dwóch sejmach niedoszłych w Grodnie. Rol. (= *które nie doszły do skutku*). To jest mój mąż N. (= *mój były narzeczony*). 4. †N. p. **Niedojrzały**: Złe niedoszło, ale też złe przestało grona. Kochan. Piód N. = *niedonoszony, przedczesny*. Lafa niedoszło. Warg. (= *młodociane*). W niedoszłym wieku lat swoich umarł. Stryjk. Przen.: Wolemy być własnymi katolikami, niżli jakimiś niedoszłymi unitami. Sak. (= *niezdecydowanemi, niewyraźnemi*). <Nie + Doszły >

Niedoszorowany *którego nie doszorowano, niewyszorowany do końca, niezუსzylskim uszorowany*. <Nie + Doszorowany, od Doszorować >

[Niedościepny] *nieciekawny, nierzutny do pracy*: On N., żeby się wzion do pracy. <Zam. Niedowiepny >

Niedościgle przys. od **Niedościgły**: Bóg mię ukarał srogo, N. Słow. (= *w sposób niezbadany*). Jedną myśl N. różniecy nożykiem sieka. Miek. (= *nie mogąc jej uchwycić*).

Niedościgłość, i, blm. rz. od **Niedościgły**. **Niedościgły**, **Niedościgniony** i. a. †**Nieścigniony** *którego nie można doścignąć, niezgoniony*: Niedościgłych gonić nieprzyjaciół. Troc. W próżnowaniu N. czas tracił. Smotr. (= *nie mogący być powetowanym*). Przen.: N. okiem (= *niedojrzanym*). 2. prz. *któremu nie można dorównać, niezrównany, nieporównany*: Do nich to zwraca owo niedościgłej serdeczności przemówienie. Kor. N. w rozsądek krytyk. L. Rozwija swój N. lot poetycki. Chm. 3. prz. *niepójty, niezbadany, niedocieczony, niezglębiony*: Człowiek skryty, N. L. Wyroki Boga są niedościgłe. St. wil. Niedościgłe rozumem, myślą to są rzezy. Troc. Nas wszędzie tożsamość łączy niedościgła. Miek. 4. †N. i [N.] p. **Niedojrzały**: Do niedościgłej porzucę chęć jagody, nastanie jesień, czekasz jej pogody. Nar. Wiek dziewięć N. Nar. [Jagody w niedościgłym stanie]. <Nie + Dościgły >

Niedościgniony p. **Niedościgły**: Okiem N. szlak rzeki. Orzesz. Niedoścignionych gwiazd szalony kupczel! Słow. Rzuca od niecheenia tony niedoścignione. Jeż. Niedoścignione sądy Boskie. Troc. <Nie + Dościgniony, od Doścignąć >

Niedość p. **Niedosyć**: Czyż N., że Witolda buta na koniu wiecznie trzyma całą Litwę? Mick. <Nie + Dość >

Niedośniony *widziany we śnie nie do końca, nie-domarzony we śnie*: Zawiazku kwiatów niewygastej wiary, co bez owoców z drzewa życia spadasz, jak N. tryumf noonej mary. Asn. <Nie + Dośniony, od *Dośnić >

[Niedośpiał, a, lm. y] *leniwiec, próżniak*. <p. Niedośpiały >

Niedośpiałek, lka, lm. lki i. [N.] *niedolega*. 2. a. bl. **Muchotrzew** bot. (centunculus) *roś. z rodziny pierwiosnkowatych*. Gatunek: N. nizki (e. minimus). <Nie + *Dośpiałek, od Dośpiać >

[Niedośpiały] p. **Niedojrzały**. <Nie + Dośpiały, od Dośpiać >

Niedośpian, a, lm. y bot. (hypoestes) *roś. z rodziny rozdżeńcowatych*.

× **Niedośpiech**, u, blm. *nienadążenie, niestawienie ś. na czas, opóźnienie*: Komornicy mają być od podkomorzego, za niedośpiechem jego samego, posyłani ku rozgraniczeniu. St. lit. <Nie + Dośpiech >

Niedośpień, a, blm. *choroba jedwabników, w której liszki nie mogą ś. przemienić w motyle*. <Nie + *Dośpień, od Dośpiać >

Niedośpiewany *którego nie dokończono śpiewać*. Przen.: Więc dla pani mają urok takie niedośpiewane myśli? Bał. <Nie + Dośpiewany, od Dośpiewać >

Niedoświadczenie, a, blm. *brak doświadczenia, nieświadosć, niewiadomość, niepraktyczność, naiwność*. <Nie + Doświadczenie >

Niedoświadczony *nie mający doświadczenia, niepraktyczny, naiwny*: Jej rączka śmiała, bo niedoświadczona. Korz. Była pewną, że młodego, niedoświadczonego ująć potrafi. Krasz. <Nie + Doświadczony >

Niedotarty i. *którego nie dotarto, niezupełnie starty*. 2. †N. *którego nie można dotrzeć, ocucić, obudzić przez tarcie*: Człowiek w spaniu swoim N. Chr. 3. × N. prz. *nie otarty zupełnie, nie doświadczony należycie, niezupełnie biegły, surowy*: Taki to jest ten Włoch, literat, ale wcale N. polityk. St. Aug. <Nie + Dotarty >

Niedotkliwie przys. od **Niedotkliwy**. **Niedotkliwość**, i, blm. rz. od **Niedotkliwy**; † **Niedotykanie**: W samych przyganach ludzi szanować i z ich nietotkliwością ostrożnie ś. obchodzić. Troc. N., nietotykanie, trudność a. niepodobność dotknięcia. Kn.

Niedotkliwy i. p. **Niedotykalny**: Słońce jest nietotkliwe, dotknąć ś. go nikt nie może. Troc. Eutyehjus rozumiał, jakoby po zmartwychwstaniu ciała nasze nietotkliwe, jako wiatr, by były miały. Skar. Niewidzialni, nietotkliwi, bez ciała żyjem, a żyjem na ziemi wśród ciał. Krasin. Położył dłoń nietotkliwą na głowie młodzieńca. Krasin. (= *nienamacalna, niematerjalna*). Według praw, o rzezy nietotkliwie i niewiadome, przysięgą może odejść. Sz. 2. a. **Niedotykanie**, **Niedotknięty**, × **Niedotkniiony** *nie dający ś. dotknąć, nie znoszący dotknięcia, nadczyły, wrażliwy; drażliwy, obraźliwy, czuły, delikatny, tkliwy*: Jakiś ty N., zaraz krzyczysz. N., niecierpliw, jak wrzód; nie tykaj, wnet ś. urazi, leda co mu zawadzi; obruszy ś., byś mu palec zakrzywił, by mu na nos mucha padła. L. Nietotkliwie panieńskie łoża, jak ołtarze. Łączn. (= *święte, nienaruszone*). 3. prz. *którego nie łatwo dotknąć, nieporuszony, niewzruszony, niekliwy, nieczuły, niewrażliwy*: Umysł N. Troc. Dziadek z duszą nietotkliwą na dzisiaj i żyjącą tylko w przeszłości, pozostał taki, jak zawsze. Kacz. Skapiec chwalał N., do samych zmierza bogactw. L. 4. *nie dojmujący, niebolesny, nie dający ś. we znać, niedokuczliwy, niesrogi; nieuszczpliwy, nieobraźliwy*: Ból N. Dowiep N. <Nie + Dotkliwy >

Niedotknięty, × **Niedotkniiony** i. *którego nie dotknęto a. nie można dotknąć; nienaruszony*: Kwiatku N! Kon. Przen.: N. zębem czasu (= *nieuszkodzony*). Grobowce, spoczywające w objęciach śmierci od nietotkniętych pamięcią wieków. Kacz. (= *niedosięglych*). Ziemia, nietotknięta winą... czystością jaśniała. Kon. 2. p. **Niedotkliwy**. <Nie + Dotknięty, od Dotknąć >

× **Niedotkniiony** i. p. **Niedotknięty**: Korona wstydu nietotknionego. Birk. Tu Pur w brzegach, zieloną trzeina otoczonych, dostarcza wód, największym mroźem nietotkniionych. Szymon. 2. p. **Niedotkliwy**.

Niedotlany p. **Niedotlony**: Nietotlanym ogniem oświecony. Gosz. <Nie + *Dotlany, od Dotlić >

× **Niedotlenność**, i, blm. lek.: N. krwi = *niedostateczne i nieprawidłowe wlenianie ś. krwi*. <Nie + Do + *Tleny, od Tlen>

Niedotłony, **Niedotłany** *który nie dotłal, niedogasył, niedopalał*: **Niedotłone** ogniska biwakowe. <Nie + Dotłony, od Dotlić>

Niedotłuczony *którego nie dotuczono, niezewszystkim słuczony; nadtluczony*: Na komodzie resztki niedotłuczonych filiżanek. Kacz. <Nie + Dotłuczony, od Dotłuc>

× **Niedotłuszcz**, u, blm. lek. *niedostatek tłuszczu*: N. skóry (asteatosis cutis). <Nie + Do + Tłuszcz>

Niedotopiony *którego nie dotopiono a. który do reszty nie stopniał*: Płachty śniegów czarnych, niedotopionych, złodowaciałych. Krasz. <Nie + Dotopiony, od Dotopić>

Niedotraw, u, lm. y bot. (eriocaulon) *ros. z rodziny niedotrawowatych*. <Nie + Do + Traw(a)>

Niedotrawowaty bot.: Rosliny niedotrawowate (eriocauloneae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych*.

Niedotrzebiony *którego nie dotrzebiono, nie zewszystkim wytrzebiony, niedocięty*: Las N. <Nie + Dotrzebiony, od Dotrzebić>

Niedotrzymanie, a, blm. 1. *nieutrzymanie do końca a. do pewnego czasu*. 2. *przen. niedochowanie, złamanie*: N. słowa (= *złamanie*). N. paktyw konwentów. Szaj. Skoro N. ugody w istocie ś. ziści, natenczas kasztelanowi poznańskiemu ma być wolno zwołać sejmik średzki. Moracz. <Nie + Dotrzymanie>

Niedotrzymany *którego nie dotrzymano; niedochowany, złamany*: Spojrzenie pełne nieziszczonych obietnic, niedotrzymanych przyrzeczeń. Rol. <Nie + Dotrzymany, od Dotrzymać>

Niedotwórstwo, a, blm. lek. (hypoplasia) *rozwoj niedostateczny*. Por. **Niedorost**. <Nie + Do + *Twórstwo, od Tworzyć>

Niedotykalnie przys. od **Niedotykalny**.

Niedotykalność, i, blm. rz. od **Niedotykalny**.

Niedotykalny, **Niedotkliwy** *nie mogący być dotkniętym, niemamacalny, niematerjalny*: Rzeczy niedotykalne. Krasin. <Nie + Dotykalny>

Niedotykańska, Kiej, lm. *kie skromnista, świątowska, niedajka*. <Nie + *Dotykańska, od Dotykać>

Niedotykański, ego, lm. *scy rz. człowiek niedotykalny, drażliwy, obraźliwy*. <Nie + *Dotykański, od Dotykać>

† **Niedotykanie**, a, blm. p. **Niedotkliwość**. Troc. <Nie + Dotykanie>

Niedotykanie p. **Niedotkliwy**: **Niedotykanie** *kocię (o człowieku) = paniątka, wychuchane dziecko; piskla, krzyczący za byle dotknięciem*. <Nie + Dotykany, od Dotykać>

Niedouczonek, czka, lm. *czkowie p. Niedouk*.

1. **Niedouczenie**, a, blm. *niedokończzone uczenie, niezupełne wyuczenie, poduczenie*. <Nie + Douczenie>

2. **Niedouczenie** przys. od **Niedouczony**. <Nie + *Douczenie, od Douczony>

† **Niedouczenie**, **ńca**, lm. *ńcy p. Niedouk*: Tak fałszywie niektórzy niedouczency mniemają. Sz. <Nie + *Douczenie, od Douczyć ś.>

Niedouczoność, i, blm. rz. od **Niedouczony**.

Niedouczony *niezewszystkim wyuczony, niegruntownie nauczony*. <Nie + Douczony, od Douczyć ś.>

Niedouk, a, lm. i, † **Niedouczeniec** *człowiek niedouczony, mędrak*: A ty niedouku, śmiesz tę praw-

de niewyparzoną gębą w wątpliwość przywodzić? Pim. Zdr. **Niedouczonek**. <Nie + *Douk, od Douczyć ś.>

Niedowaga, i, blm. *ilość, której brak do zupełnej wagi*: N. tytoniu gotowego, przewyższająca uznaną przez prawo. <Nie + Dowaga>

Niedowarek, rka, lm. rki i. × N. *człowiek niedowarzony, półgłówek*: Byli jeszcze niedowarki, a jeszcze byli nie poznali prawej dobroci jego. Rej. 2. bot. (cymbaria) *ros.* <Nie + Dowarek>

Niedowarzony 1. *niedogotowany, nawpół surowy*. 2. *przen. niedojrzały umysłowo, niedouczony, głupi*: **Niedowarzeni** mędrkowie. Krasz. **Niedowarzona** nauka. Lel. **Niedowarzona** głowa.

Niedoważenie, a, blm. *nieuczciwa waga czego, niedodanie do należytej wagi*: N., *towar zleżały, podsuwanie fałszywych monet, to pierwszy krok na drodze do szalbierstw i zbrodni*. <Nie + Doważenie>

× **Niedowcip**, u, blm. *brak dowcipu, nieudolność*. Śl. wil. <Nie + Dowcip>

Niedowęglony *niezewszystkim zwęglony, niedopalałony*: Drzewo niedowęglone = *węgiel drzewny niedopalałony*. <Nie + *Dowęglony, z Do + Węglić>

Niedowiany *niezewszystkim wywiany, niedoczyszczony przez wianie*. <Nie + Dowiany, od Dowiać>

[**Niedowiara**, y, lm. y] p. **Niedowiarek**.

Niedowiarek, rka, lm. rki, [**Niedowiara**], † **Niedowierny** 1. *niewierny, nieświatlik, niechrześcijanin, kacarz, heretyk, odszczepieniec*: Ludzie ci byli jeszcze niedowiarki, bo jeszcze byli nie poznali prawej dobroci Pańskiej. Rej. 2. *człowiek w nic nie wierzący, ateusz, libertyn, farmazon, sceptyk*: Deista, sceptyk, N. L. Pół psa, pół kozy, N. boży. Pr. 3. *człowiek niedowierzący, ostrożny, niełatwowierny*: Nas starych defekt, że jesteśmy niedowiarkami. L. Tomasz apostoł rzeczon był N., iż nierychło uwierzył zmartwychwstaniu Pańskiemu. Biel. M. <Nie + Dowiarek>

Niedowiarski *bezbożny, ateuszowski, kacarski, heretycki*: Bożnice, niedowiarskie miejsca. Syr. Nie wierzyć apostołom, szczerzy jest upór i złość niedowiarska. Skar. Według twojego niedowiarskiego rozumienia i wiary. Pim.

Niedowiarstwo, a, blm., × **Niedowierstwo** 1. lm. a *kacerstwo, herezja, odszczepieństwo*: Oni przedsię trwają w swym niedowiarstwie. Hrb. 2. *niewiara, ateizm, sceptycyzm, libertynizm*: Zbyt wolny sposób myślenia rodzi N. Kras. 3. p. **Niedowierzenie**: N. *wiernego zepsuje*. Fred. M. Często małżeństwa w niedowiarstwa błądzie, mąż żonę, żona męża tropi wszędzie. L. 4. × N. zb. *kacrze, odszczepienicy*. <Od Niedowiarek>

× **Niedowid**, a, lm. *owie p. Niedowidz*. Zdr. × **Niedowidek**. <Nie + *Dowid, od Dowidzieć>

× **Niedowidek**, dka, lm. *dkowie p. Niedowid*.

× **Niedowidz**, a, lm. *owie*, × **Niedowid ten**, *co niedowidzi, człowiek krótkowzroczny, [ślepek]*. <Nie + *Dowidz, od Dowidzieć>

× **Niedowidzać**, a, al p. **Niedowidzieć**: Gdy złych wad w twoim oku niedowidzisz wzrokiem, czego na innych wady ostrym patrzysz okiem? L.

× **Niedowidzanie**, a, blm., *czynność cz. Niedowidza*.

Niedowidzenie, a, blm. 1. *czynność cz. Niedowidzieć*: Zdawało mi ś., że wszyscy ludzie mają oczy rafałowskie, że dbać nie trzeba o N. Słow. 2. lek. (amblyopia) *osłabienie wzroku z powodu braku czulości siatkówki*. <Nie + Dowidzenie>

Niedowidzieć, i, ał, × Niedowidzać *1. widzieć niewyraźnie. 2. mieć wzrok słaby, przytępiony. 3. [N.] nigdy nie widzieć: Zamek stopy ludzkiej niedowidział.* <Nie + Dowidzieć>

Niedowieranie, a, bfm., N. s. *nieprzystawienie szczelne, niedomykanie ś.* <Nie + Dowieranie>

Niedowieranie się, a s., bfm. p. **Niedowieranie.** Lek.: N. s. powiek p. **Niedomykalność.**

† **Niedowiernie** przys. od **Niedowierny.** <Nie + Dowiernie>

† **Niedowierny p. Niedowierający:** Umysłem niedowiernym, niewierniku, wahasz ś. Zigr. Zły a N. chrześcijanin. Rej. Serce ludzkie niedowiernie. Rej. † **N., ego,** lm. i rz. p. **Niedowiarek.** Sekl. <Nie + Dowierny>

× **Niedowierstwo, a,** bfm. p. **Niedowiarstwo.** Krasz. <Nie + Dowierstwo = Dowiarstwo>

Niedowierzać, a, ał, Nie dowierzać *niezupelnie wierzyć, nie ufać, być podejrziwym.* <Nie + Dowierzać>

Niedowierzająco przys. od **Niedowierzający:** N. ramionami poruszył. Krasz. Śmiać ś. zaczęła szczerze, serdecznie, lecz N. Krasz. I na sałę nie pójdziesz? spytał N. ojciec. Orzesz.

Niedowierzający, × Niedowierzliwy, † Niedowierny *niezupelnie wierzący, niewierny, podejrziwy, nieufny, niepewny:* Mina niedowierzająca. Prędkie do podejrzenia i niedowierzające jest tyraństwo. Błaż.

Niedowierzanie, a, bfm., czynność cz. **Niedowierzać; Niedowiarstwo, × Niedowierstwo** *nie wiara, brak wiary, nieufność, podejrliwość, ostrożność, niepewność:* Tym ś. wydaje N., gdy chory nie pokłada zupełnej ufności w przyrzeczeniach swego lekarza, ale każdego ś. o radę i zdanie pyta. Perz. Budzić N. A któżby to pisał? zapytały ciekawe kobiety, patrząc mi z niedowierzaniem w oczy. Korz.

× **Niedowierzliwie** przys. od **Niedowierzliwy, niedowierzająco:** A gdyby ci jaką radę dała? — Ty! uśmiechając ś. N., odezwał ś. Cygan. Krasz.

× **Niedowierzliwy p. Niedowierzający:** Jedni zbywali mnie śmiechem, drudzy zdziwieniem niedowierzliwym, inni obojętnością zupełną. Krasz. <Nie + Dowierliwy>

[**Niedowinnie**] przys. od **Niedowinny:** Muszał N. pokutować.

[**Niedowinny**] *niewinny.* <Nie + *Dowinny, od Dwinie>

Niedowład, u, lm. y lek. (paresis) *porażenie niezupelnne o ile dotyczy ś. ruchów.* <Nie + *Dowład, z Do + Władac>

[**Niedowolen**] *niezadowolony, niekontent:* Poklus N. takową ofiarą. Syrok. N. z tego świata, tworzę sobie światek nowy. Syrok. <Nie + *Dowolen, z Dowolny>

[**Niedoźrzętały**] p. **Niedożrzały.** <Nie + Dozrętały>

× **Niedożerca, y,** lm. y *ten, co nie dożiera, nie dogląda.* <Nie + Dożerca>

× **Niedożerka, i,** bfm. p. **Niedożór:** Koń taki za najmniejszą niedożerką w niwecz ś. obróci. Dor. <Nie + *Dożerka, od Dożierać>

[**Niedożnaku**] p. **Znak.** <Nie + Do + Znak>

× **Niedożorny** *zostający bez dozoru, niedozorowany, samemu sobie zostawiony:* Młodzież niedozorna. Dzieci niedozorne. <Nie + Dożorny>

Niedożór, oru, bfm., × **Niedożerka** *brak dozoru, niedopilnowanie:* Wszystkoś marnie stracił

jedynie przez N. Wirt. Z niedozoru ś. to stało. Troc. <Nie + Dożór>

† **Niedożrzałek, lka,** lm. lki *owoc niedożrzały:* Zebrane będą jako z winnicy niedożrzałki jego. Bud.

† **Niedożrzałość, i,** bfm. rz. od **Niedożrzały, niedożrzałość.** <Nie + Dożrzałość = Dożrzałość>

† **Niedożrzały p. Niedożrzały.** Troc. <Nie + Dożrzały = Dożrzały>

Niedożyty *którego nie dożyto, niezupelnie zżyty.* <Nie + Dożyty, od Dożać>

† **Niedożyty** *niepożyty, niezmożony:* Tam animusz nosąc swój ojezysty i serce niedożyte, dokazował siła. Tw. <Nie + Dożyty, od Dożyć>

[**Niedożdja, y,** lm. y] p. **Niedojda.**

Niedrogi *niezbyt drogi, tani.* <Nie + Drogi>

Niedrogo przys. od **Niedrogi.**

† **Niedroźnie, † Niedrožno** przys. od **Niedrożny:** Kto ś. gniewa na brata swego N., winien sądu. Sekl. (= bez przyczyny, niewłaściwie, bez dania racji). Wszystkie owe genealogie, przez które narodził słowiański N. i niepodobnie wiodą. Kochan. (= błędnie).

Niedrożnik, a l. † N., lm. i **brak drogi** *utorowanej, bezdroże, manowce.* Leop. 2. × N., lm. cy *niebylewalec, domator.* St. wil. <Nie + Drożnik>

† **Niedrožno p. Niedroźnie:** Bogom N. starych siostrzyc żelazny wyrok łomic. Zebr. (= niejako, niestosownie, nie wypada, niepodobna, nie można).

Niedrożność, i, bfm. rz. od **Niedrożny;** lek. *zatkanie, zamknięcie ś. przewodu w ciele:* N. kieszek. <Nie + Drożność>

Niedrożny l. † N. *pozbawiony dróg, bezdrożny, nieprzebyty, nieprzystępny z powodu braku dróg:* Ziemia spustoszała i niedrożna. Leop. Na puszczy a niedrożnym miejscu. Leop. (= na bezdrożu, na manowcach). Droga niedrożna wiedzie ku śmierci. Leop. 2. lek. (impervius) *zatkaną.* <Nie + Drożny>

× **Niedrug, a,** lm. i *nieprzyjaciel, wróg, niezyczliwy:* Prosim, abyście listów wysłuchali, które tu poseł od niedruga naszego przywiózł. Sienk. <Nie + Drug>

× **Niedrzewny** *nie mający drzew, bezdrzewny, niezadrzewiony.* Kn. <Nie + Drzewny>

† **Nieduch, a,** bfm. *niemoc duchowa, brak charakteru.* <Nie + Duch>

× **Niedufnie** przys. od **Niedufny, nieufnie.** Troc.

× **Niedufność, i,** bfm. rz. od **Niedufny, nieufność:** Niedufności słuchać nie było. Troc. Rządy Rzpłtej cale na niedufności, na dyfidenji. Kłok.

× **Niedufny p. Nieufny.** <Nie + Dufny>

Nieduma, y, bfm. *brak dumy:* Kto powie, żem kiedykolwiek przystał na jedną chwilę niegodności, niedumy? Krasiń. <Nie + Duma>

[**Nieduziuchno**] przys. od **Nieduziuchny.**

[**Nieduziuchny**] *l. p. Nieduzuchny. 2. a. [Niedużeczki] blizki śmierci.*

[**Nieduziński**] p. **Nieduzuchny:** W garnuseku nieduzińskim.

[**Nieduzińsko**] przys. od **Nieduziński, nieduziuchno.**

[**Nieduziutki**] p. **Nieduzuchny.**

[**Nieduziutko**] przys. od **Nieduziutki, nieduziuchno.**

† **Nieduż p. Nieduży:** *Spało* bez sił abo członka męskiego urodzony, wnetr, N, a. watach, rzeżaniec. Mącz.

[**Niedużeczki**] *l. p. Nieduzuchny:* Mam grzęsek, ale niedużeczki. 2. p. **Nieduziuchny.**

[Niedużeczko] przys. od Niedużeczki, *niedużeczko*.

† Niedużność, i, blm. p. Niedużość: Wódka ta N. i niesnadność ku ruszaniu leczy. Sien.

Niedużość, i, blm. i. × N. rz. od Nieduży, *niewielkie rozmiary, niewielki wzrost, szczupłość*. 2. † N. a. † Niedużość *słabość, wątpliwość, niemoc*: Boże, podejmij N. naszą do tej roboty, daj siłę chorą ręką naszym; robić będę, jeśli mi tę chorą rękę zlecysz. Skar. W białej głowie ma być coś pieszczonego, w miarę przystojnego żeńskiej niedużości. Górn. Kiedyby siła przy tej niedużości kobiecej, toby świat nogami zdeptały. Tw.

[Niedużować, uje, owa] *nie być rzeźkim, silnym*. < Nie + Dużować >

[Niedużowanie, a, blm.] czynność cz. Niedużować.

Niedużuchny, [Niedużuchny, Niedużuński, Niedużutki] *bardzo nieduży, mały*.

Nieduży, † Nieduż i. *niewielki, średniej wielkości*: N. kawałek. 2. † N. i [N.] *słaby, niemocny, bezsilny, wątpliwy, chory, chorowity, niedomagający*: Mogłeś doma siedzieć a niedużych tymczasem braci w chorobie doglądać. Błaż. < Nie + Duży >

[Niedwab, biu, lm. bie] i. p. Jedwab: Miałam chodzić w niedwabiach. Bliż. 2. *roś. kanianka (cuscuta virosa)*.

[Niedwabnica, y, lm. e] p. Jedwabnica.

[Niedwabnik, a, lm. i] *jedwab*: Wysła chusteczki zielonem niedwabnikiem.

[Niedwabny] p. Jedwabny: Podusecki półniedwabne.

Niedwuznacznie przys. od Niedwuznaczny: Dawał N. do poznania, że później pragnie sięgnąć jeszcze dalej. Czerm. < Nie + Dwuznacznie >

Niedwuznaczny i. *stanowczy, wyraźny, nie następczący wątpliwości, bez ceremonji*: Nigdzie nie spotykamy u niego owych niedwuznacznych insynuacji. Ask. Zaprasza go na schadzki i to w formie tak niedwuznacznej. Rog. 2. *niepodejrzany, niewątpliwy, uczciwy*: Posiada opinię niedwuznaczną. Orzesz. < Nie + Dwuznaczny >

Niedyplomacycznie przys. od Niedyplomacyczny. Niedyplomacyczny *nieoparty na dyplomacji; niedelikatny, niepolityczny, nie politykujący, niestosowny, niezręczny*: Rozdzieleni niedyplomaczną interwencją pana Skryptowicza. Lam. < Nie + Dyplomacyczny >

× Niedyscyplina, y, blm. *brak dyscypliny, niekarność, rozprężenie, dezorganizacja*: Przytaczamy ten wypadek, jako przykład niedyscypliny żołnierzy nawet u Zamojskiego. Górs. < Nie + Dyscyplina >

Niedyskrecja, i, blm. p. Niedyskretność: Może ci się wyda niedyskretną z mej strony, że nie odszedłem. Bał. Był szczerem aż do niedyskrecji. Bał. < Nie + Dyskrecja >

× Niedyskret, a, lm. ci, × Niedyskret *człowiek niedyskretny*: Wielkiś N, jam ongi twej dziewczę wierzył, iż ciebie doma nie było, a ty mnie samemu wierzyć nie chcesz. Górn.

Niedyskretnie przys. od Niedyskretny.

Niedyskretność, i, blm. rz. od Niedyskretny; Niedyskrecja: N. zapytania. Przepraszam za N., z jaką dopytywałem się pana o jego tajemnice. Bał.

Niedyskretny, × Niedyskretny i. *nie szanujący cudzych tajemnic, to jest gaduliny a ciekawy*: Ona mi podpytywa trochę niedyskretnie pytania

i zdania. Krasz. 2. *niedelikatny, nie krepujący się względami na kogo, na co*: Gość N. Usłuchał tej niedyskretniej rady. Drużb. < Nie + Dyskretny >

Niedysponowanie, a i. blm. to, że się nie dysponuje. 2. lm. a p. Niedyspozycja: To zaziębienie, to irytacja, to jakieś tam N. Gaw.

Niedysponowany i. *nieszczęśliwy, niedomagający*: Hrabina podobno była niedysponowana. Krasz. Pani sędzina była przez długi czas niedysponowana. Fred. A. 2. *nieusposobiony*: N. do śpiewu, gry, występu. < Nie + Dysponowany >

Niedyspozycja, i, lm. e, Niedysponowanie *nie normalny stan zdrowia, stan chorobliwy, słabość, lekka choroba*: W początkach nie przywiązywał wielkiego znaczenia do niedyspozycji staruszki. Krasz. Nie mogłem przybyć z powodu lekkiej niedyspozycji. Matka utrzymywała, że w drodze ta chwilowa N. przejdzie. Bał. Poczuli w sobie niedyspozycje w ciele. Perz. < Nie + Dyspozycja >

Niedyspozyt, a, lm. ci *człowiek niedysponowany, niezdrowy*. < Nie + *Dyspozyt, z Łć. dispositus, pod wpływem Fr. dispos >

Niedyspozytka, i, lm. i forma ż. od Niedyspozyt: Była niedyspozytką, ale dziś, już Bogu chwala, to przeszło. Byk.

× Niedyskret, a, lm. ci p. Niedyskret.

× Niedyskretny p. Niedyskretny: Natręł N. L. Niedziałek, lka, lm. lki p. Niedziałka: Jeden N. cukru. Lam.

Niedziałka, i, lm. i, Niedziałek *najdrobniejsza cząsteczka składowa istot wszelkich, atom*: Tworząc przez intuicję, gienjusz ma do czynienia z niedziałkami. Spas. < Naśladowanie Gr. atomos = atom >

† Niedziany: Niedziane drzewo = *drzewo, na którym barci nie urządzone, nie mające urządzonej dzielni*. Dąb N, surowy. Jeśli N. dąb odrze, ma dać od niego kopę groszy dworowi. Skr. < Nie + Dziany, od Dział >

Niedziedziczny i. *niedziedziczny, nie pochodzący z dziedzictwa, nierodowy*: Mają swoje łany a półlanki dziedziczne lub niedziedziczne. Paw. Choroby dziedziczne i niedziedziczne. 2. *zawisły, feudalny, wasalski*. Szaj. < Nie + Dziedziczny >

Niedziela, i, lm. e i. *ostatni, święteczny dzień tygodnia*: Jest w tygodniu N., jest także i piątek. Pot. Wie ksiądz i baba, że w niedzielę świętą. Prz. Kto w niedzielę jarmareczy, temu na sól nie starczy. Prz. W niedzielę kradzioną (tak tu nazywają ostatnią niedzielę przedadwentową) szalała wieś cała. Gac. N. starozapustna, mięsozapustna, zapustna, wstępna, sucha, głucha, środopostna, kwietnia, przewodnia. Wielka N. = *Wielkanoc*. Nie każdej niedzieli Wielkanoc. Prz. Bij jak w Bożą niedzielę, bo też to właśnie była ta niedziela, z której przysłowie zostało. Karcz. [Czarna N.] = *niedziela piąta wielkiego postu*. N. biała, albo męki Pańskiej. Groch. Piątą niedzielę po Wielkiej noey krzyżową zowią. Skar. Dłuższa sobota, niż N. Prz. (= *widac spódnicę z pol sukni*). 2. [N.] *tydzień*: Głowy nie cesala śtyry niedziele. Dwie niedziele kwitnie, dwie niedziele się wysypuje, dwie niedziele dojrzewa zboże na polu. Rys. W kilka niedziel po naszym osadowieniu. Rzew. Dwie niedziele mam tylko zostawionych do życia. Niem. Błogosławiony rok ów, miesiąc i N., i dzień ów, i dnia cząstka, i owa godzina. Mick. Dwie temu niedziele zebrało się i krewnych i sąsiadów wiele. Mick. Zdr. [Niedziółka, Niedziółka, Niedziółeczka, Niedziółeczka,

Niedziolenka, Niedzielenka, Niedzielnia, Niedzieliczka, Niedzielinka, Niedziółejka. <Nie + *Dziela, od Dzielać>

[**Niedzielejszy**] p. **I. Niedzielnny**: Dzień N.

[**Niedzielenka, i, lm. i**] p. **Niedziela.**

[**Niedzielioczka, i, lm. i**] p. **Niedziela.**

[**Niedzielnia, y, lm. y**] p. **Niedziela.**

[**Niedzielnika, i, lm. i**] p. **Niedziela**: Weora była N.

[**Niedzielnii**] p. **I. Niedzielnny**: N. dzień.

[**Niedzielnie**] przys. *po niedzielnemu, jak w niedziele, świętecznie*: Twarze ś. niewiast N. weseła. Pol. Słońce szło dzisiaj tak wolno ku zachodowi, jakby se też krzynekę odpoczywało N. Reym.

[**Niedzielniejszy**] p. **I. Niedzielnny**: N. dzień.

I. Niedzielnny, [Niedzielnii, Niedzielniejszy, Niedzielejszy] przym. od **Niedziela**: Litera (w kalendarzu) niedzielna. Aż raz w noey niedzielnej przy dzwonnicy kościelnej mróz wszelakie czucie ściał, i Pan Jezus duszę wziął. Len Było to święto, był to dzień N. Słow. Niedzielne śniadanie a piątkowe śpiewanie rzadko na dobre wychodzi. Prz. Suknia niedzielna = *odsświętna*. Sobotnim szyćem na N. targ. Prz. (= *byłe przedzej, byle zhyć*). Szkoła niedzielno rzemieślnicza. <Od Niedziela>

2. Niedzielnny I. nie dzielący ś., nie dający ś. dzielić, niepodzielny: Dobra niedzielne. Sz. Leczba niedzielna. **2.** × N. *nierozdzielny, nierozłączny*: Towarzysz N. Wor. Niedzielne, bracie, z pieluch serce nosisz ze mną. Nar. + Bracia niedzielni = *rodzeńi*. Troc. Jeśliby też jeden z braciej niedzielnych dług uczynił... Sz. **3.** bot.: Jeżogłówka niedzielna p. **Jeżogłówka**. <Nie + Dzielnny>

× **Niedzienny nocny**: N. puhacz. Kulig. <Nie + Dzienny>

× **Niedziękowany** *któremu nie dziękowano*: Nieproszony, N., nabawiłeś nas kłopotu. Fred. A. <Nie + *Dziękowaany, od Dziękować>

[**Niedzioccha, y, lm. y**] *użwa krowy, urodzonej w niedzielę*. Zdr. [**Niedziocchna**]. <Od Niedziela>

[**Niedzioleczka, i, lm. i**] p. **Niedziela**: W każdą niedzielę.

[**Niedziolenka, i, lm. i**] p. **Niedziela.**

[**Niedziółka, i, lm. i**] p. **Niedziela**: Niedziółki nawet suszyła. Moraw.

[**Niedziocchna, y, lm. y**] p. **Niedzioccha.**

[**Niedzioleczka, i, lm. i**] p. **Niedziela.**

[**Niedziółejka, i, lm. i**] p. **Niedziela.**

[**Niedziółka, i, lm. i**] p. **Niedziela.**

Niedzisiejszy I. nie z dzisiejszego dnia, nieświeży: Chleb N. Mleko niedzisiejsze. **2.** przen. *niemłody; stary, dawny*: Jestem ja już N., siwy włos na głowie. Jaeh. Gdym N., nie wadzi wspomnieć o daleko ubiegłej przeszłości. Lel. Dom i sklepienia, nabijane gwiazdami, miały niedzisiejszą postać. Bał. Wszystkie to niedzisiejsze. Bał. <Nie + Dzisiejszy>

Niedziwota, y, blm. a. nieod. nie: dziwnego, nie osobliwego, nie szczególnego: Dziewczyna niezego, N. więc, że jej ś. zalecają. Za tę niedziwotę hufnalambym go podkuć kazał. Sienk. (P. Dziwota). <Nie + Dziwota>

[**Niedźwadek, dka, lm. dki**] p. **Niedźwiedź.**

Niedźwadek, dka, lm. dki I. p. Niedźwiedź: A był tam N., inaczej w postaci niedźwiedziej człowiek, około lat 13 mający. Pas. Lepiej ś. potkać z niedźwiedzią, zabrawszy jej niedźwiadki, niżli z szalonym. Leop. (= *medźwiedzięta*).

2. † N. a. × biez niedźwiadkowy = bicz z haczykiem ostrym na końcu: Ojciec mój chłostał was biezmi, a ja będę was chłostał głogiem (właściwiej: niedźwiadkami; były to biece, których końce miewały śpileszane haczki ostre, jako ogony u niedźwiadków). Bud. Na *Lupercalia* nago bijali ś. biezmi z niedźwiadki żelaznemi. Biel. M. **3.** Niedźwiadki drewniane = *kłody, koziołki, kolce w ziemię wtykane dla utrudnienia przystępu do jakiego miejsca*. Warg. **4.** *machina, używana daw. do rzucania kamieni, katapulta*. **5. a.** **Skorpion** astr. *jedna z gwiazdozbiorów zwierzyńcowych*: Gwiazdozbiór N. zawiera i gwiazdę pierwszej wielkości — Antares. Znak Niedźwiadka przypada obecnie w gwiazdozbiorze Wagi. **6.** w lm. kuśn. *futro z niedźwiedzia barybala*. **7.** zł. *thumbok duży, zawiniątko; kufel, kasa*. **8.** zool. = a) a. **Skorpion** (scorpio) *rodzaj pajūlca nieprędnącego*. b) [N.] p. **Podjadek**.

Niedźwiadkowy przym. od **Niedźwiadek**: × **Biez N. p. Niedźwiadek**: Popędził go niedźwiadkowym biczem. Przyb.

× **Niedźwiedni** p. **Niedźwiedzi**: Szkoła niedźwiednia. Niedźwiednia skóra.

Niedźwiednia, i, lm. e I. miejsce, gdzie hodują niedźwiedzie; stajnia dla niedźwiedzi. 2. skóra z niedźwiedzia, futro niedźwiedzie: Przed ołtarzem pod nogi leży N. Gac. Zimy sprzęty są niedźwiednie, wilezury i inne futra. L.

Niedźwiedniczy przym. od **Niedźwiednik**: Instrumenta niedźwiednicze, surmy, bębenki, mutjanki, trąby. Paszk.

Niedźwiednik, a, lm. cy, Niedźwiedziarz I. ten, co uczy tańcować niedźwiedzie i wprowadza je, skomoroch, smorgończyk: Gdzie trąbią niedźwiedniczy, tańcują niedźwiedzie. Klon. Przyszedszy nad słaby lód, niedźwiednicy radzą, jak na tamtą stronę niedźwiedzia przeprowadzą. Pot. Daje mu ś. jak niedźwiednikowi za nos wodzić. Wer. **2. ten, co pilnuje niedźwiedzi w lesie, gajowy od niedźwiedzi**.

Niedźwiedzi, Niedźwiedziowy, × Niedźwiedni, [Niedźwiedzki] I. przym. od Niedźwiedź: Człowiek siły niedźwiedziej. Jeż. Niedźwiedzia skóra, łapa. Niedźwiedzie sadio (lek ludowy). Przen.: Niedźwiedzia przysługa = *zgubna, niepożądana przez zbytnią gorliwość*. **2.** przen. *niezgrabny, ciężki, ociężały*: Niedźwiedzia łapa (o ręce). Ruchy niedźwiedzie. Figura niedźwiedzia. **3.** bot.: a) Niedźwiedzie grono p. **Mącznica**. b) Niedźwiedzia łapa = a) p. **Barszcz**; β) p. **Rozdzieniec**; γ) p. **Widłak**. e) Niedźwiedzie ucho = a) p. **Pierwiosnek**; β) a. Niedźwiedzie uszko p. **Tłinogorzla**; γ) [Niedźwiedzie ucho] *dziewanna lekarska* (verbascum thapsus).

Niedźwiedziarz, a, lm. e I. p. Niedźwiednik. 2. myślny stale potujący na niedźwiedzie.

Niedźwiedziątko, a, lm. a, Niedźwiedzię male niedźwiedzia.

Niedźwiedzica, y, lm. e I. samica niedźwiedzia. 2. astr. nazwa dwu gwiazdozbiorów na półkuli północnej nieba, z których jeden nazywa ś. N. wielka, a drugi N. mała, in. wóz wielki a. wóz Dawida i wóz mały.

Niedźwiedzię, ęcia, lm. ęta p. Niedźwiedziątko: Niedźwiedzica, gdy jej niedźwiedzięta zabiorą, rozje ś. w lesie. Leop.

Niedźwiedzina, y, lm. y I. m. niedźwiedź godny polowania. 2. blm. mięso niedźwiedzie. 3. bot. = a) p. Malina. b) a. w lm. p. Mącznica.

× **Niedźwiedziostroż**, a, lm. e *stróż*, *pilnujący niedźwiedzi*. Urs. <Niedźwiedź + Stróż>

Niedźwiedziowato przys. od **Niedźwiedziowaty**: Porusza ś., tańczy N. Tak N. wygląda. Krasz. **Niedźwiedziowatość**, i, blm. rz. od **Niedźwiedziowaty**.

Niedźwiedziowaty *niezgrabny, ociężały, niedołążny, rozlazły, rubaszny*: Ruchy niedźwiedziowate. Figura niedźwiedziowata. Poruszał ś. z jakąś niedźwiedziowatą siłą bez wdzięku. Krasz. Ona, wyrafinowana, lubiła jego niedźwiedziowatą dzikość. Łos.

Niedźwiedziowy p. **Niedźwiedzi**: Niedźwiedziową okryli ś. skórą. Uj.

Niedźwiedzisko, a, lm. a m. i ni. p. **Niedźwiedź**: Pociążyło tu N. Kaczk. Odciałem ś. od reszty myśliwych, a tu N. staje tête à tête ze mną. Es. [Niedźwiedzki] p. **Niedźwiedzi**: W niedźwiedzkiej skórze.

Niedźwiedź, a, lm. e, † **Miedźwiedź**, [Miedźwiedź] i. zool. (ursus) *zwierzę ssące drapieżne, nastrojne z łepami pazurami*. Gatunki: N. brunatny a. Seierownik, Bartnik, Mrównik, Miś (u. aretos). N. czarny a. barybał (u. americanus). N. biały a. polarny (u. maritimus). Półki w niej N. chodzi, nie przedawaj skóry. Pot. Na niedźwiedzią skórę pije, a N. jeszcze w lesie. Prz. Z szwagrem na zajęcia, z bratem na niedźwiedzia. Prz. Kiedy niedźwiedzia prowadzono do miodu, tedy mu uszy oberwano, a kiedy od miodu, tedy ogon. Prz. Leży N., mrucząc a łapę ssąc w barłogu. Rej. Kiedy niedźwiedzia raz przemożesz, już go, gdzie chesz, za nos powiedziesz. Prz. Właśnie tak, jako w taniec prowadzą niedźwiedzia. Pot. Tańcować jak N. = *niezgrabnie, ociężałe*. Kiedy niedźwiedzia uderza gałąź, tedy ryknie, a kiedy go drzewo przywali, tedy milczy. Prz. Przecin: Niedźwiedzia zabić = *upaść na lodzie*. Wol. Nie uda im ś. to, żeby na mn'e mieli kłóć niedźwiedzia. Pot. (=z mego niebezpieczeństwa korzystają; robić co na moje ryzyko). Ty niedźwiedziu! (o człowieku) = *ty człowieku niezgrabny jak N., gburze, chamie, nieokrzesane, ty niezgrabiaszu, gamajdo, niedołego, niedorajdo, niezdaro*. To prawdziwy N.! Cóż to, niedźwiedzie, uciecie ś. pokory! Słow. 2. w lm. *future* z niedźwiedzia barybala. 3. [N.] = a) *grzyb niejadalny, żółtawy na białym grubym korzonku*. b) w lm. *jeżywny, ostrężyny*. c) *odłam skały stoczony w wodę*: Fała na skrytym niedźwiedziu dęba stawa. Kon. d) *rodzaj gry wiejskiej*. Zdr. **Niedźwiadek**, [Niedźwadek, Niedźwodek]. Zgr. **Niedźwiedzisko**. <MIOD/MIED' + ED/JAD/JED>

[Niedźwodek, dka, lm. dki] p. **Niedźwiedź**.

× **Nieedukacja**, i, blm. *brak edukacji, nieuctwo*: Otóż nieszczęście kraju, które wasza przynieść mu może N. Ł. <Nie + Edukacja>

Nieegzekucja, i, blm. *brak egzekucji, niewykonanie*: Domagał ś. wnijść w rozpoznanie, kto przyczyną nieegzekucji nakazu stanów. T. K. <Nie + Egzekucja>

Nieegzystencja, i, blm. *niebyt, nieegzystowanie, nieistnienie*: Zdaje ś., żeś pochwyił prawdę o nieegzystencji ducha. Orzesz. <Nie + Egzystencja>

Nieestetycznie przys. od **Nieestetyczny**.

Nieestetyczny *niezgodny z wymaganiami estetyki, niepiękny*: Umiała ocenić te poczeiwe serca, które nieraz w N., szorstki sposób objawiały swoje uczucia. Bał. Ruchy nieestetyczne. Rog. <Nie + Estetyczny>

Nieetatowy *nieobjęty etatem*: Urzędnik, nauczyciel N. Będzie on niejawnym i nieetatowym sternikiem rządów (=nie z urzędu). <Nie + Etatowy>

Nieetycznie przys. od **Nieetyczny**: To mu nie przeszkadza postępować z ofiarą nadzwyczaj N. Spas.

Nieetyczny *niezgodny z wymaganiami etyki*: Poślepek N. <Nie + Etyczny>

Nieeuclidowski mat.: *Geometria nieeuclidowska = geometria, której podstawą jest układ pewników, różniący ś. od układu pewników geometrii Euklidesa, a w szczególności geometrii, odrzucająca pewnik geometrii euclidowskiej o liniach równoległych*. <Nie + Euclidowski>

Niefachowiec, wca, lm. wcy *człowiek niefachowy, niespecjalista*. <Nie + Fachowiec>

Niefachowość, i, blm. rz. od **Niefachowy**: Przyczyną bankructw sklepów chrześcijańskich jest nietyle N., ile niesumienność kupujących. <Nie + Fachowość>

Niefachowy *nieuczulony, niewykształcony, niebiegły w fachu, niewtajemniczony w daną specjalność*: Kiedy kuźnie są w największym ruchu, widok ich nawet dla niefachowych interesującym być może. Bał. Nawet N. czytelnik z tej książki nabiera dokładnego poglądu na całość. <Nie + Fachowy>

[**Niefalecznie**] *niefalszynie, sprawiedliwie*: Jak on może niefalecznie sądzić, kiedy, eo ja powiem po naseńsku, to on przekreśli po niemiecku. Por. **Falesznie**. <Nie + Falecznie>

[**Niefacący**] p. **Niechący**.

Niefolwarczny *nie dotyczący ś. folwarku; nie posiadający folwarku*: Cała praca około roli odbywała ś. głównie na przestrzyni, zajmowanej przez kmieci, a poniekąd i przez szlachtę niefolwarczną czyli zagrodową. Paw. <Nie + Folwarczny>

Nieforemnie przys. od **Nieforemny**: †Zaciera, co N. wyrzekł. Troc. †N. go zowią. Kn.

Nieforemność, i, blm. rz. od **Nieforemny**.

Nieforemny i. *nie mający estetycznej formy, niekształtny, niezgrabny*: Kształt N. N. zbytnią foremnością. Krasz. 2. †N. *nieprzystojny, niepiękny, nieładny, niedobry, brzydki, potworny, nieprzyzwyczajony; niewłaściwy, niegrzeszny*: Niemi słowa nieforemnego nie przemówią. Dzw. Pojął bardzo gładką żonę, o której jednak była nieforemna sława. Bud. B. Coś nieforemnego o niej mówią, sądzą. Troc. Wieści o nieforemnych przyjaźniach awanturnika z damą głośnego nazwiska. Kraus. 3. gram. *nieprawidłowy, nieregularny*: Odmiana nieforemna. Stopniowanie nieforemne. Wyraz N., który od form odstępuje. Kopez. 4. mat.: *Wielokąt lub wielościan N., trójkąt N. = nie mający wszystkich boków równych*. <Nie + Foremny>

Nieformalnie przys. od **Nieformalny**.

Nieformalność, i, lm. i rz. od **Nieformalny**, *nielegalność; uchybienie przeciw formalności, brak form przepisanych*: Sprawa Lubomirskiego stała ś. przez N. sądu sejmowego sprawą narodową. Moracz.

Nieformalny *nie odpowiadający przepisany formom, formalnościom, nielegalny*. <Nie + Formalny>

Niefertto przys. zł. *nie czas jeszcze, za wcześniej*: N. na chatrankę bałować, bo łysy kapuje. <?>

× **Niefortuna**, y, blm. *niedola, nieszczęście, los nieszczęśliwy*: Błogosławiony jest ten człowiek, którego Pan Bóg na świecie zwiąże jaką niefortuną, bo takowy wolnym będzie w królestwie

niebieskim. Kaz. 1555. Zuzanna westchnęła, a na swoją niefortunę narzekać poczęła. Kochan. Lutując niefortunę państwa tak zacnego. Kochan. Czego wrzesceys, cy cie jeno N. lupi? Niechże baczą ci, co mi tu niefortunę przepowiadali. Krasz. Było to wróżbą niefortuny dla naszego zwycięzcy. Korz. <Nie + Fortuna>

Niefortunnie przys. od **Niefortunny**: N. Adam jabłka skosztował. Górń.

Niefortunny 1. *nieszczęśliwy, nieszczęsny, oplakany*: Nieszczęsnaż dziś ojezyzna nasza, i my z nią niefortunni. Falib. Jestem niefortunna króla Ede-nu córka. Niem. O niefortunna śmiertelnych do-li! L. (= oplakana). **2.** *który ś. nie poszczęścił, nieudany, chybił; kłopotliwy a zarazem pocieszny*: Mikołaj tylko z racji tego niefortunnego starostowania przeszedł do historii. Rol. Początek N. Bał. Niefortunne polowanie. Sienk. N. wybór, pomysł (= *nietrafny*). Niefortunna przygoda z lich-wiarzem. <Nie + Fortunna>

Niefrankowany *nieopłacony na poczcie*: List N. <Nie + Frankowany>

Niefrasobliwie przys. od **Niefrasobliwy**.

Niefrasobliwość, i, blm. rz. od **Niefrasobliwy**.

Niefrasobliwy *wesoły, lekki, swobodny, bezpieczny*: N. młodzieniec. N. żywot. <Nie + Frasobli-
wy>

Niefrontowy *woj. nie pełniący służby w szeregach i nie odbywający ćwiczeń*: Oddział N. <Nie + Frontowy>

† **Niefrymuśny** *niepotrzebny*: Rodzice, aby dzie-ci swe na wodzy mieli, one od zbytków jakich niefrymuśnych karaniem hamowali. Gliż. <Nie + Frymuśny>

Niefundowany *dochód p. Dochód*. <Nie + Fun-dowany>

[**Niegada, y**, lm. **y**] p. **Niemowa**. <Nie + GAD>

[**Niegalancie**] przys. od **Niegalanty**: Gadać o tym jakoś N. (= *nie wypadła, nie przystoi*).

[**Niegalanty**] *niepiękny, nieelegancki, nieszykowny*. <Nie + Galanty>

[**Niegarny 1.** *niewybredny. 2. lakomy, łapczywy*. <Nie + Gar(d)ny>

Niegaszony 1. *którego nie gaszą*: Pokonani w sąsiedztwie bracia, otaczają wspólnie z Litwą N. ogniedźń. Lel. **2.** *nieładowany, bezwodny*: Wa-pno niegaszone (= *tenek wapnia*). <Nie + Gaszony, od Gasić>

† **Niegdy 1.** p. **Niegdyś**: N. były. L. **2.** *kiedyś w przyszłości, z czasem*: Proszę Boga, owabym wždy jako N. mógł mieć szczęsną drogę w woli bożej przyjsz do was. Leop. **3.** i [N.] *niekiedy, czasami, czasem*: Sędziowie N. niewinnych ucis-kają. Groie. Poronienie bywa N. przed ożyciem dziecięcia, N. też już po ożyciu. Sien. (= *to — to*). Z wirzeli szła przygoda, N. mroź, N. woda. Leg. Al. <Nie + Gdy>

Niegdyś, † **Niegdy**, [**Niekiedy**, **Nikiedy**] *kiedyś w przeszłości, ongi*: Co ś. N. pokornie nazywał Maciejem. Kras. Mnie, com N., rzec mogę, trząś całym powiatem. Mick. (Piosnkę), którą N. sły-szałem w Litwie śpiewaną po polsku. Mick. Gdzie są wody, które N. czerpałem w niemowlęce dłonie. Mick. Upita, N. miasto, powiatu stolica, dzisiaj miasteczko liehe. Mick. <Nie + Gdy + Ś(i)>

Niegdzie 1. = a) † N. *w niektórych miejscach*: N. wina nie podpierają, ale samo leży na ziemi. Trzye. b) *Gdzie N. a. Gdzieniegdzie = tu i owdzie, miejscami, sporadycznie*: Sąć jeszcze gdzie z za-

bytki trwałości dawnej. Kras. **2.** † N. a. † **Nie-kędy** przys. *gdziekolwiek, dokądkolwiek*: Nie po-zdrowszy a. nie pożegnawszy gospodarza, N. ódyś przeciwno urzędowi jest. <Nie + Gdzie>

Niegesto przys. od **Niegesty**. Troc. <Nie + Gęsto>

Niegestość, i, blm. rz. od **Niegesty**. Troc.

Niegesty *niezbyt gęsty, rzadki*. Troc. W czasie robót wiosnianych gość nieczęsty, targ N. Kaczk. <Nie + Gęsty>

Niegildyjny *nie opłacający podatku gildyjnego*: Kupiec N. <Nie + Gildyjny>

[**Niegłły**] *niezręczny, niezgrabny, nieruchawy*. <?>

[**Niegląja, i**, lm. **e**] *maruda, głęda*. <Z Nie-glązny>

Nieglansowany, Nieglansowny *nie mający po-lysku, nie lśniący, matowy*: Papier N. <Nie + Głansowany>

Nieglansowny p. Nieglansowany. <Nie + Głan-sowny>

[**Niegląźnie**] przys. od **Nieglązny**.

[**Niegląźność, i**, blm.] rz. od **Nieglązny**.

[**Nieglązny**] p. **Niegląźny**. <? por. Niegląźny>

† **Nieglaskliwy** *trudny do glaskania, niegladki*. Troc. <Nie + Głaskliwy>

[**Niegląźno**] przys. od **Niegląźny**.

[**Niegląźność, i**, blm.] rz. od **Niegląźny**.

[**Niegląźny, Niegląźny**] *niezręczny, niezgrabny*. <? por. Niegląźny>

Nieglodny 1. *syty, najedzony, nakarmiony. 2.* *przen. nie grożący głodem, urodzajny, obfity, bogaty*: Nieglodne lata. <Nie + Głodny>

Nieglupi *dość mądry, rozwinięty, roztropny, lebski, doświadczony, przeczorny, oglełny*: Jako chłopiec weale N., on musiał panią zgłębić. Korz. <Nie + Głupi>

Nieglupio przys. od **Nieglupi**.

Niegmenny *niewłaściwy gminowi, wyższy nad gmin*: Pod niegminną i niepodłą urodziliśmy ś. gwiazdą. Syrok. <Nie + Gminny>

[**Niegodaj, a**, lm. **e**] p. **Niechodział**. <Z Ros. negodjaj>

[**Niegodliwie**] przys. od **Niegodliwy**.

[**Niegodliwiec, wca**, lm. **wcy**] p. **Niegodziwiec**.

[**Niegodliwy**] *niegodziwy, niegodny, nieprzystojny*: Niegodliwe żarty.

Niegodnica, y 1. × N., lm. **e** forma ż. od **Nie-godnik**: Moja rada, abyś tę niegodnicę na wieś, skąd wysła, odesłał. L. **2.** † N., blm. *sprosność, wszeteczność, grzech, niecnota*: Pełny żywot nie-godnice z łóżnicy wyniosła. Otw. <Od Nie-godny>

Niegodnie przys. od **Niegodny, niegodzowie**: Li-twa zagraża: Wallenrod N. ani sam walczy, ani szle do boju. Mick.

× **Niegodnik, a**, lm. **cy** p. **Niegodziwiec**: Nie-godnikom a. niedoskonałym ludziom pozwoliw-szy, tegoż księdzom swoim bronili. Zigr. Szukać mam z moją chęcią niegodnika, którego inna już miłość przenika? Lubom. <Od Niegodny>

Niegodność, i, blm. rz. od **Niegodny**.

Niegodny 1. a. **Niegodzien** = a) *niewart czego, nie zasługujący na co*: Niegodni są litości. Popiel, skalany dzieci krwią niewinną, N. rządzić tłumowi rycerzy. Słow. b) *nieodpowiedni, niestosowny dla kogo, nie przys. ojący komu*: To jest nie-godne uczciwego człowieka. **2.** p. **Niegodziwy**: Postępek N. N. ogień zapalasz w mym łonie. Mick. <Nie + Godny>

× **Niegodziasz**, a, lm. e p. **Niegodziwiec**: Teraz żałujesz, żeś wczoraj temu niegodziaszowi takie pochwały dawał. L.

Niegodzien I. p. **Niegodny**: N. przebaczenia. 2. [N. jestem] = *nie mogę, nie potrafię, nie zdołam, nie stać mnie na to*.

[**Niegodzijas**, a, lm. e] p. **Niegodziwiec**.

Niegodziwie przys. od **Niegodziwy**.

Niegodziwiec, wca, lm. wcy, × **Niegodnik**, × **Niegodziasz**, [**Niegodzijas**, **Niegodliwiec**] *człowiek niegodziwy, lotr, bezczelnik, nikczemnik, nędznik*: **Niegodziwco!** jeszcześ tak zuchwały, podłość postępku obowiązkiem nazwał! L.

Niegodziwość, i I. blm. rz. od **Niegodziwy**: N. człowieka. N. postępku. 2. lm. i *czyn niegodziwy, występki, złość, nieprawość, nieuczciwość*: Bóg nas karać będzie za nasze niegodziwości.

Niegodziwy I. a. **Niegodny** *nieczny, nikczemny, podły*: Czyn, postępek N. Używać niegodziwych sposobów dla dopięcia swoich celów. 2. *niezdolny, ohydny, fatalny*: Drogi niegodziwie, a konie mizerne, ledwie mię z błota wyciągnąć mogły. L. Ale jakież nam niegodziwe szkapy dali! L. Ból N. <Nie + Godziwy>

† **Niegoisty** p. **Niegojny**: N., trudny do gojenia. Włod. <Nie + Goisty>

Niegojny, † **Niegoisty** lek. *nie mający skłonności do zagojenia* ś.: Rana niegojna. <Nie + Gojny>

Niegospodarnie przys. od **Niegospodarny**.

Niegospodarność, i, blm. rz. od **Niegospodarny**: Znajdująca ś. w krytycznym położeniu przez N. męża. Korz.

Niegospodarny *nierządny, niepraktyczny, nieszczędny*: Człowiek N. <Nie + Gospodarny>

Niegościnnie przys. od **Niegościnnie**: N. przyjęto. Krasz.

Niegościnnność, i, blm. rz. od **Niegościnnie**.

Niegościnnie I. *nie dla gości przeznaczony*: N. dom, to jest wolny od gości, od stacji. Troc (= *wolny od przyjmowania z musu gości na kwatery*). 2. *nierad gościom*: Niegościnnych nierad nawiedzam. Troc. Przejść próg N. Krasz. <Nie + Gościnnie>

Niegota, y, lm. y bot. (euclea) roś. z *rodziny hebankowatych*. <?>

× **Niegotowo** przys. od **Niegotowy**. Troc.

Niegotowość, i, blm. rz. od **Niegotowy**. <Nie + Gotowość>

Niegotowy *nieprzygotowany jeszcze; niewykonywany*: Zawsze gotowi niegotowych biją. Pot. Nad niegotowym siła ma gotowy. Pot. Obiad, surdut jeszcze N. <Nie + Gotowy>

Niegramatycznie przys. od **Niegramatyczny**: Wyrażać ś. N.

Niegramatyczny *niezgodny z prawidłami gramatyki*: Wyrażenie niegramatyczne. Piękny Hiszpan i niegramatyczna maseczka zniknęli z tłumnej, krzykliwej sali Orzesz. (= *mówiąca niegramatycznie*). <Nie + Gramatyczny>

Niegradowy *nie posiadający grodu*: Starosta N. Starostwo niegradowe. Prawo polskie funkcjonuje tylko na Polesiu kijowskim, z jurysdykcją w Dywirze, ubogiej stolicy niegradowego starostwa. Rol. Wypuszczone w pięćdziesięcioletnią emfiteutyczną posesję niegradowe wszystkie stajostwa. Rzew. <Nie + Gradowy>

× **Niegruntnie** przys. od **Niegruntny**. L.

× **Niegruntny** *nie mający gruntu, niezgruntowany, bezdenny*. L. <Nie + *Gruntny, od Grunt>

Niegrzebalny *na którym nie grzebią*: Dawny ementarz, obecnie już N. <Nie + Grzebalny>

× **Niegrzebnie** przys. od **Niegrzebny**.

× **Niegrzebny** *niepogrzebany, niepochowany*: Hektor N. przy twym leży prog. Dm. <Nie + Grzebny>

† **Niegrzech**, u, lm. y *brak grzechu, czyn niegrzeszny*: Za N. wszystko poczytując, największą zbrodnię wypełnił gotów. Górn. <Nie + Grzech> [**Niegrzecznicą**, y, lm. e] *kobieta niegrzeczna*: Chociaż N., dobra robotnica.

Niegrzecznie przys. od **Niegrzeczny**: Obejść ś. z kim N. † Tym sposobem place domów budowania niepożytecznie i N. do gospodarstwa będą wydzielone. Petr.

Niegrzecznośćka, i, lm. i *niegrzeczność bagatelna, niegrzeczność w drobnostce*: Duch, zamknięty w stoliku, nie zdawał ś. na tę niegrzecznośćkę zważać. Krasz.

Niegrzeczność, i I. blm. rz. od **Niegrzeczny**: Z grubijanami grzecznie, bo N. drugiego nie usprawiedliwia naszej. L. N. w obejściu. Z niegrzeczności to pochodzi. Troc. 2. lm. i *czyn niegrzeczny, mowa niegrzeczna*: Prawi mu niegrzeczności. Zrobić komu N. (= *afront*).

Niegrzeczny, † **Niekrzeczny** I. † N. *niewłaściwy, niestosowny, nieodpowiedni, nie należący do rzeczy*. 2. *nieuprzejmy, gburowaty, grubiański, szorstki, nie delikatny, ordynarny, niepolityczny*: Pani mi przypomina, że N. i niedyskretny. Krasz. Obejście ś., znalezienie ś. niegrzeczne. Mowa niegrzeczna. 3. (o dziecku) *kapryśny, grymasny, nieukładny, krzykliwy, hałaśliwy, niesforny, swowolny*. <Nie + Grzeczny>

† **Niegrzeczy**, † **Niekrzeczy** I. przym. nieod. i przys. *niedorzeczny a. niedorzecznie, nie do rzeczy, od rzeczy, ni w pięć ni w dziewięć, nie w porę, niestosowny a. niestosownie, niewłaściwy a. niewłaściwie*: N. jego mowa była. Troc. Letkomysłnym wszystko nie grzechez ś. widzi. Kłok. 2. rz. nieod. *niedorzeczność, głupstwo, absurd, nonsens*: O jak wielkie N., o sprawa żalozna. Pot. To jest wielkie N. Petr. To jeszcze większe N. Petr. <Nie + Grzeczy>

× **Niegus**, a, lm. y p. **Nygus**. L.

Niegustownie przys. od **Niegustowny**.

Niegustowny *nie odznaczający ś. gustem, gustownością, niesmaczny*: Na wytwornym łóżku bety w kolorowych niegustownych poszewkach. Bał. <Nie + Gustowny>

[**Niegwisnie**] przys. od **Niegwisny**.

[**Niegwisność**, i, blm.] rz. od **Niegwisny**.

[**Niegwisny**] *niepewny*. <Nie + Gwisny>

Niehamowany I. *którego nie hamują, niepowstrzymywany*: Wóz N. pędzi z góry na oślep. 2. p. **Niehamowny**. <Nie + Hamowany>

Niehamowny, **Niehamowany** *nie dający ś. hamować, niepokamowany, bystry, niepowstrzymany; niepowściągliwy, nieumiarkowany*: N. potok. Wor. Tu Tanew niehamowna San prędko napawa. Koehan. Mara człowiek, a jego lata są lotnemu cieniowi równe niehamownemu. Koehan. Wtenczas to ten monarcha w gniewie N. cóż czyni? Słow. <Nie + Hamowny>

Niehandlowność, i, blm. rz. od **Niehandlowny**: Dla niehandlowności kraju naszego włości niszczą. Ostr. <Nie + Handlowność>

Niehandlowny *nie prowadzący handlu, nieożywiony pod względem handlowym*.

[**Nieharasny**] *brzydki, szpetny*. <Nie + Harasny>

Nieharmoniczny mat. = **Anharmoniczny**: Stosunek N. p. **Dwustosunek**. <Nie + Harmoniczny>

Nieharmonijnie przys. od **Nieharmonijny**: Tak N. rozwijały ś. w świecie mykieńskim, w tym samym czasie, różne kierunki poczucia. Ćwik.

Nieharmonijność, i, blm. rz. od **Nieharmonijny**, *dyszharmonja*.

Nieharmonijny p. **Dyzharmonijny**: Całość nieharmonijna. <Nie + Harmonijny>

Niehartowny bez hartu, niezahartowany: Biedne serce, takie młode jeszcze natenczas i tak nie hartowne. Kaczk. <Nie + Hartowny>

Nieherbowność, i, blm. rz. od **Nieherbowny**: Fachowość, mająca dwie słabe strony: niepopłatność i N. Jeż.

Nieherbowny, Nieherbowy nie mający herbu: Dawali ś. we znaki szlachcie, wyrastającej niby grzyby po deszczu, nowej, nieherbownej. Jeż. <Nie + Herbowny>

Nieherbowość, i, blm. rz. od **Nieherbowy**: Artyzm i literatura mają dwie słabe strony: niepopłatność i N. Jeż.

Nieherbowy p. **Nieherbowny**: Rodziny arystokratyczne, mające nawet nieherbowych imienników. Haj. <Nie + Herbowy>

Niehygienicznie przys. od **Niehygieniczny**: Wypadki cholery zjawiały ś. przeważnie w sferach ubogiej i N. żyjącej ludności.

Niehygieniczny nie odpowiadający wymaganiom higieny, niezdrówy: Suma niewygod i urzędzeń niehygienicznych naszych mieszkań letnich częściej gorzej wyczerpuje, niż całoroczny pobyt w mieście. <Nie + Hygieniczny>

Niehipoteczny nie mający swojej hipoteki, niezaplanany w księgach hipotecznych: Własność niehipoteczna. <Nie + Hipoteczny>

[**Niehodaj, a, lm. e**] p. **Niechodziaj**.

[**Niehodaj, a, lm. e**] p. **Niechodziaj**.

Niehonor, u, blm.. [**Niehonór**] *dyszonor, ujma czci, ublężenie, hańba*: Uważał sobie obecność tam za N. Bał. [Niezapłacenie przegranej byłby to dla niego N. i nie po ludzku]. <Nie + Honor>

Niehonorowo przys. od **Niehonorowy**: Postąpić N.

Niehonorowy uwłaczający honorowi, niegodny, nieczny, niezaszczytny: Czyn N. Mówią mi, że to nieuczciwe, tanto niehonorowe, tanto znów z krzywdą ludzką. Orzesz. <Nie + Honorowy>

[**Niehonór, oru**, blm.] p. **Niehonor**.

Niehumor, u, lm. y *brak humoru, zły humor, brak wesołości, oswiałość*: Wtedy okres humoru lub niehumoru trwał przynajmniej dni kilka. Dąb. Pytała ś. o przyczynę niehumoru, mówiła, że musi koniecznie rozpuścić tę chmurę. Bał. <Nie + Humor>

× **Niehumorny nie mający humoru, smutny, oswiały, nachmurzony, kwaśny**: Co dziś moja pani tak niehumorna. Bał. <Nie + Humorny>

Nieinaczej przys. l. *tak samo, podobnie, takież*: Nazywam ś. przecież N., tylko tak, jak mój ojciec. 2. *a jakże, a jużci, naturalnie, to ś. wie, ma ś. rozumieć, a tylko co?, oczywiście*: Więc go skrzywdzono?—N! Więc to on winien wszystkiemu?—N! <Nie + Inaczej>

Nieinakszy p. **Nieinny**.

Nieinny, Nieinakszy takież, takież sam, podobny. <Nie + Inny>

Nieinteresowany l. niezainteresowany, nie mający (w czym) swojego interesu, którego (co) nie obchodzi, niezainteresowany. 2. p. **Bezinteresowny**. <Nie + Interesowany>

Nieinteresowny p. **Bezinteresowny**.

Nieinterwencja, i, blm. *niewdawanie ś., niewtrącanie ś., niemieszanie ś. w cudze sprawy*: Państwa nie mogą ś. zamknąć w nieinterwencji. Mosz. <Nie + Interwencja>

† **Nieiny** p. **Niejeden**: Nalazują ś. nieini, iż robią... Św. z Woc. <Nie + Iny>

Niejadalny niemożliwy do jedzenia, niedobry do jedzenia: Grzyb N. Zool.: Jeż N. a. [Jeż psi]. <Nie + Jadalny>

[**Niejak, Nie jak**] przys. *nieinaczej, nie co (iniego), tak*: Dyć N. Ork. <Nie + Jak>

Niejaki, †Niekaki l. a. †Niekto (o osobach) *pewien (człowiek) a mianowicie... , ktoś a mianowicie...*: Gdy Skargą gromił z mównicy zebranych w kościele, N. Slepowroński zelżył go, biorąc słowa mówcy do siebie. Przybyszem owym był N. pan Piotr, daleki mój krewny. 2. a. **Niejakiś, [Njaki, Njakiś, Nijaki, Niejakisik]**, †**Niektóry pewien, jakiś**: Od niejakiego czasu. Po niejakim czasie. [Wsed w N. las]. †N. tu był. Troc (= ktoś). †Niejaką mam sprawę. Troc. 3. *jakiś taki, siaki taki, pewien, pewnego rodzaju, do pewnego stopnia*: Mam przynajmniej niejakie zadowolenie wewnętrzne. Należy mu ś. przecież za to niejakie uznanie. <Nie + Jaki>

[**Niejakisik**] p. **Niejaki**: Był N. pán. <Nie + Jakisik>

Niejakiś p. **Niejaki**: Po niejakim czasie. Od niejakiego czasu. †Widziałem niejakąś dziewczkę. Troc. †N. pan mię nawiedził. Troc. <Nie + Jakiś>

Niejako, †Niekako przys. l. †N. *jakoś, w jakimś sposób, nieokreślenie*: Okazują ś. te dowody niezgoła, *non simpliciter*, ani właśnie *improprie*, lecz N., *quodammodo*. Zigr. 2. a. **Nijako niewiadomo jak, nieswojo, dziwnie, głupio, niewyraźnie**: N. mi jest. 3. *niezręcznie, zenująco*: N. mi przecież było dopytywać ś., dlaczego tak postąpił. N. mi było mówić o samym sobie. 4. *poniekąd, w pewnym stopniu, do pewnego stopnia, że tak powiem*: (Potrzeba przenoszenia ś.) wszczepiła ś. N. w krew jego. Jeż. Była to N. kara za dawne jego przewinienia. Wam też już może być poniekąd N. srogi przymierzem i wałaskim ludem. Orzech. <Nie + Jako>

× **Niejakoś** przys. *jakoś, w jakimś sposobem, nieokreślenie*. <Nie + Jakoś>

† **Niejanościejnie** przys. od **Niejanościejny, niejednościejnie**: Bacząc, iż wiele rzeczy w sądziech N., ale podług umysłów rozmaitości inako i rozmaicie rozstrzygniony a skazany bywają... Św. z Woc.

† **Niejanościejność, i**, blm. p. **Niejednościejność**: Ku użytku naszych poddanych umyśliliśmy przereczonych sądów albo rzeczy sądowych wyprawić a wypieć N. Św. z Woc.

† **Niejanościejny** p. **Niejednościejny**. <Zam. Niejednościejny>

Niejasno przys. od **Niejasny**.

Niejasność, i, blm. rz. od **Niejasny**.

Niejasny ciemny, niewyraźny, niezrozumiały. <Nie + Jasny>

[**Niejecy, Niejęcy**] *niesmaczny (o osobie)*. <Nie + Jecy>

Niejeden, niejedna a. †**niejena, †niejana, niejedno, †Niejen, †Niejeny, †Nieiny** *więcej niż jeden, wielu, wiele, ten i ów, jaki taki*: N. dziś Polakom wymawia, że ś. poduszczeniem zbyt lekko uwieść dali. Ust. Jan. co za stołem niejednym już siedział, mądrze pomyślał i prawdę powiedział. Brodz. Dano na mszę w niejednym kościele.

Mick. Słowem, ubiór galowy; szeptali niejedni, że zbyt wykintny na wieś i na dzień powszedni. Mick. <Nie + Jeden>

Niejednaki p. **Niejednakowy**: Niejednakie zawsze szczęście. Kn. <Nie + Jednaki>

Niejednako przys. od **Niejednaki**, p. **Niejednakowo**: N. Bóg daje, jednemu gęś, drugiemu jaje. Prz.

Niejednakowo przys. od **Niejednakowy**: Wrażenia N. na systemy nerwowe działają. Jeż.

Niejednakowość, i, blm. rz. od **Niejednakowy**: Zachodzi tu może N. temperatur.

Niejednakowy, **Niejednaki** *nie takiż sam, różny, różnorodny*: Te wioski pod względem swej rozległości, jakości gleby są różne, niejednakowe. Paw. Niejednakowa jest ważność tych szczegółów. <Nie + Jednakowy>

Niejednokrotnie przys. od **Niejednokrotny**: Zmiany sprowadzały N. rozbrat między dworem a chałtą. Sienk. (= *nieraz, często, częstokroć*). Zbiegając do nich N., znośił ś. przyjaźnie z bejem perekopskim Tohajem. Szaj.

Niejednokrotny *nieden raz powtarzający ś., wielokrotny, częsty*. <Nie + Jednokrotny>

Niejednolitość, i, blm. rz. od **Niejednolity**.

Niejednolity *nie tworzący zgodnej i harmonijnej całości, niejednostajny*: Sam korpus zamku całość ogromna, ale niejednolita. Kaczk. <Nie + Jednolity>

Niejednorodność, i, blm. rz. od **Niejednorodny**, *różnorodność*; chem. *właściwość mieszanin składania ś. z niejednakowych cząsteczek*.

Niejednorodny *nie jednego rodzaju, gatunku, różnorodny, niejednostajny, każdy inny*: Niejednorodne części. Mat.: Wyrażenie algebryczne niejednorodne. <Nie + Jednorodny>

Niejednostajnie przys. od **Niejednostajny**; † **Niejanostajnie**.

Niejednostajność, i, lm. i rz. od **Niejednostajny**; † **Niejanostajność**: Są słów i wyrażen niejednostajności, przekładnie, zmiany myśli i znaczenia. Lel.

Niejednostajny, † **Niejanostajny** *niezawsze jednakowy, zmienny, niestały*: Myśli niejednostajnej człowiek. Otw. S. <Nie + Jednostajny>

Niejedność, i, blm. *brak jedności, niezgoda, niejednomysłność, niesolidarność*: N. i wewnętrzne rozterki zawsze klęsk były naszych przyczyną. L. <Nie + Jedność>

Niejedzenie, a, blm. *nieprzyjmowanie pokarmów, powstrzymywanie ś. od jedła*: Zabija ś. pracą, niespaniem, niejedzeniem. Orzesz. Po trzech dniach ryku i niejedzenia padła krowa. And. <Nie + Jedzenie>

† **Niejen** p. **Niejeden**: Niejeny przeciwności albo mirzączki między szlachcicy wschodzą na łowiśkach. Mac. z Róż. Listy niejeney mają być mocy. Św. z Woc. (= *nie tej samej, niejednakięj, niejednakowej*). <Nie + Jen>

† **Niejeny** p. **Niejeden**.

[**Niejęcy**] p. **Niejęcy**.

[**Niejutro**, **Niewitro**] przys. *pojutrze*. <Nie + Jutro>

[**Niek**] p. **Niech**.

[**Niekajs**] w wyraż.: *Kajs N. = gdzieiegdzie*: Ani dojrzał gdzie chałupy całej: wszystkie zniknęły pod śniegiem; kajs N. ino czerniały ściany stodoł. Reym. <Nie + Kajs>

† **Niekaki** p. **Niejaki**. B. Sz. <Nie + Kaki>

† **Niekako** przys. od **Niekaki**, p. **Niejako**. Głosy w. XV. <Nie + Kako>

Niekalibrowy: Strzelba niekalibrowa = *mająca bułę nie w całej długości jednego kalibru*: Karabinów złych niekalibrowych 16. T. K. <Nie + Kalibrowy>

Niekaligraficznie przys. od **Niekaligraficzny**.

Niekaligraficzny *niepięknie, nie według zasad kaligrafji napisany*: Pismo niekaligraficzne. <Nie + Kaligraficzny>

Niekanoniczny *niezgodny z kanonami, nieznamy przez nie*: Prymas przez upór przy swoim niekanonicznym projekcie, najprzód tę burzę wywołał. Kal. <Nie + Kanoniczny>

Niekara, y l. † N. blm. p. **Niekarność**: Wszystko to przyszło z swywoli i niekary żołnierskiej. Tw. Co innego zostawa? jedno między mury w takiej naszej niekarze przepuścić Gaury. Tw. 2. [N., lm. y] = a) *człowiek niekarny, kłnący, swawolny*. b) *zwierz żarłoczny; wilk*. <Nie + Kara>

Niekaranie, a, blm. i. *niepoddawanie karze*. 2. † N. p. **Niekarność**.

[**Niekaraniec**, *ńca*, lm. *ńcy*] *chłopiec swawolny, w karności nie wychowany*;

Niekarmia, i, lm. e, **Śluz kakaowy** bot. (abroma) *roś. z rodziny zatwarowatych, plemienia tykoszowych*. <?>

Niekarnie przys. od **Niekarny**.

Niekarność, i, blm., † **Niekara**, † **Niekaranie**, † **Bezkaranie** *brak kary, bezkarność, rozprzeżenie, niesubordynacja*.

Niekarny i. *bezkarny*: N. grzech, gdy wszystkie w jednej grzeszą mierze. Bardz. 2. *kłnący, swawolny, rozprzeżony, nie znający karności*: Wojsko niekarne. <Nie + Karny>

[**Niekarować**, *uje*, *ował*] *dręczyć*. <Od Niekara>

[**Niekarowanie**, a, blm.] *czynność cz. Niekarować*.

Niekatolicki *nie należący do kościoła katolickiego, akatolicki*: Kościoły niekatolickie.

Niekatoliczka, i, lm. i forma ż. od **Niekatolik**: Kancelarz siostrę swoją przyrodnią, niekatolickę, wydawał za Działyńskiego. Mor. K. <Nie + Katoliczka>

Niekatolik, a, lm. *cy innowierca, nie należący do kościoła katolickiego, akatolik*: Fraszki i skotopaski Porębskiego, niekatolika, tym łatwiej zaginać mogły w czasach reakcji. Brk. <Nie + Katolik>

× **Niekażń**, i, blm. *brak karności, niekarność*: Z bolem rozważa bezudziej na swawolę niekażni przykłady. Zabł. <Nie + 1. Każń>

× **Niekędy** i. *Kędy* N. = *tu i owdzie, gdzieiegdzie, miejscami*. L. 2. † N. p. **Niegdzie**. <Nie + Kędy>

Niekiedy przys. i. *czasem, czasami, od czasu do czasu*: Mleczak, N. zdawał ś. śmiechać. Mick. N. dzwonek jęklawie uderzy, N. starzec księdzu odpowiada. Słow. Kiedy N. p. i. **Kiedy**. 2. † N. p. **Niegdys**: Z króla Dawida z N. żony Urjaszowej poszedł Salomon. Sekl. (= *z byłej żony*). Za sławnej pamięci urodzonego Andrzeja Modliszewskiego, N. starosty łomżyńskiego. <Nie + Kiedy> [**Niekiedyk**]: **Kiedyk** N. p. i. **Kiedy**. <Nie + Kiedy(k)>

† **Niekiedys** i [**Niekiedys**]: **Kiedys** N. p. i. **Kiedy**. <Nie + Kiedys>

† **Niekietko** p. **Niekilko**: Palma z jednej pestki niedługo trwa, ale ich musi N. wesołek wsadzić. Sien. Zdrowo jest N. kęsów chleba rano zjeść. Spiez. <Nie + Kielko>

[Nikiery] p. Nektóry. <Nie + Kiery>
 †Niekilka p. Niekilko: Niekilki czas a. N. dni, *aliquantisper*. Mącz.
 †Niekilki *jalciś*, *nieokreślony*, *pewien*: N. czas a. niekilka dni, *aliquantisper*. Mącz. <Nie + Kilki>
 †Niekilko, †Niekilka, †Niekielko *kilka, parę*. <Nie + Kilko>
 ×Niekisłałość, i, blm. *zakalec*. <Nie + *Kisłałość, od Kisiały>
 Nieklarowny *nieprzezroczysty, mętny, nieczysty*. <Nie + Klarowny>
 Nieklejowy *niemający w sobie kleju*: Papier N. (= *na którym pisać nie można, bo ś. atrament rozlewa*). <Nie + Klejowy>
 Nieklon, u, lm. y bot. p. Klon. <Nie + Klon>
 [Niekłub, a, lm. y] p. Niebrat. <Z Nm. Nähkloben>
 [Niekłuda, y, lm. y] *cymbał, niedolega*. <Nie + KLU(D)>
 Niekłamanie przys. od Niekłamaný; ×Niekłamanie: Kochamy ich i szanujemy N. Pozostaje rzeczywiesie i N. jeden tylko smutnej wartości przedmiot biernej rezygnacji. Jaroch.
 Niekłamaný, ×Niekłamny *niezmýslony, nieudany, nieobłudny, prawdziwy, szczerý, rzetelny, istotny, serdeczny*: Niekłamane uczucia. Umarła! powtarzano z naciskiem żalu niekłamanego. Jeź. Podbiegł z niekłamaną na twarzy radością. Krasz. Mieszczanie przyjęli regiment księdza Trzebieckiego z oznakami niekłamanej radości. Rol. <Nie + Kłamaný>
 ×Niekłamnie przys. od Niekłamny, p. Niekłamanie: Miłość dziś moja katem dla mnie... żyłam w niej N., jako gołębie żyłam boże, jako te w boru bujne zioła. Wysp. <Nie + Kłamnie>
 ×Niekłamny p. Niekłamaný. <Nie + Kłamny>
 †Niekłamyślny *niepomýślny*. Sekl. <Nie + Kł + Myślny>
 Niekompetencja, i, blm. *brak kompetencji, niekompetentność*. P. Kompetencja. <Nie + Kompetencja>
 Niekompetentność, i, blm. rz. od Niekompetentny; Niekompetencja.
 Niekompetentny *nie posiadający kompetencji*. P. Kompetentny. <Nie + Kompetentny>
 Niekompletny *niecałkowity, niezakończony w sobie*: Dom prezesa w gospodarskich budowlach był N. Korz. Zwykła była powtarzać, że człowiek bez usposobienia artystycznego zawsze ś. jej zdawał niekompletnym. Krasz. <Nie + Kompletny>
 Niekongruentny mat. *nie przystający*: Liczby niekongruentne = *nie przystające według pewnego modulu*. <Nie + Kongruentny>
 Niekoniecznie I. przys. od Niekonieczny: Trudno jest wiedzieć, N. wreszcie. Gosz. Kto najtęższy w gębie, N. dzielny do korda. Mał. 2. *niezupelnie, niebardzo*: Na te pytania fantazyjnie i N. zgodnie z prawdą odpowiadał. Krasz. Sawy Bandury nazwisko znanym było ogólnie ze strony atoli N. korzystnej. Jeź. „Jak ś. masz? “ — „N.“ (= *nieszczególnie*). [N. daleko]. <Nie + Koniecznie>
 Niekonsekwencja, i, lm. e, Inkonsekwencja *brak konsekwencji, niekonsekwentność*: Wpadała z błędu w błąd, z niekonsekwencji w niekonsekwencję. Orzesz. Rażąca N. <Nie + Konsekwencja>
 Niekonsekwentnie przys. od Niekonsekwentny.
 Niekonsekwentność, i, lm. i rz. od Niekonsekwentny, *niekonsekwencja*: Sama ta słabość wytwarza naturalnym biegiem szereg niekonsekwentności. <Nie + Konsekwentność>

Niekonsekwentny *odznaczający ś. brakiem konsekwencji*. P. Konsekwentny.
 Niekonstytucyjny I. *nie mający konstytucji*: Państwo niekonstytucyjne. 2. *niezgodny z duchem konstytucji*: Ten krok był N. <Nie + Konstytucyjny>
 Niekontent *niezadowolony*: Niekontenta z ciebie matka. Troc. N. z jej przybycia, dał jej to uczuć. Korz. <Nie + Kontent>
 †Niekontenteca, y, lm. e *niezadowolenie*. Troc. <Nie + Kontenteca>
 Niekonwencyjny *nie należący do konwencji*: Państwa niekonwencyjne. <Nie + Konwencyjny>
 Niekorzystnie przys. od Niekorzystny: Czy audjencja N. wypadła? Mał.
 Niekorzystny I. *nie przynoszący korzyści, niezyskowy, nieintrałny, niepożyteczny*: Niekorzystna po czasie porada. Fred. M. N. interes. Niekorzystna zamiana. Układ dla nas bardzo N. 2. *zły, niepoehlebny*: Niekorzystne wrażenie. 3. †N. *niechciwy*: Hetman oiera rotmistrze, w walecznym biegu umiałe, ówicone, niekorzystne, sprawne. Tarn. J. <Nie + Korzystny>
 Niekorzysć, i, blm. *strata, brak korzyści*: Cała stąd N. dotknęłaby księcia Lotaryńskiego. Czerm. Wolałbym, choćby to było z moją niekorzyścią, wspomnienie jakiegokolwiek, niż z zapomnienie. To przemawia na jego N. (= *przeciw niemu*). <Nie + Korzysć>
 [Niekosz, a, lm. e] *trawa a. łąka, której kosić nie wolno*. <Nie + *Kosz, od Kosić>
 Niekosztownie przys. od Niekosztowny: Pokoik ładnie i przytulnie a N. urządzony. Orzesz.
 Niekosztowny *bez wielkich kosztów osiągnięty, nie pociągający za sobą znacznych kosztów, niedrogi*: Wszystko, co stanowiło ozdobę domu, było proste i niekosztowne. Krasz. <Nie + Kosztowny>
 Niekrajowiec, wca, lm. wcy *obcokrajowiec, cudzoziemiec, nietuhylec*: Szybki sposób postępowania, wykonywany przez urzędników niekrajowców, stronniczo względnych tylko dla włościan. Spas. <Nie + Krajowiec>
 Niekrajowy *obcokrajowy, zagraniczny, cudzoziemski, obcy*: Niekórtzy niekrajowi pisarze współczesni lub bliżej czasu wiedzieli, że Bolesław był królem, i dawali mu tytuł rex, rector. Lel. <Nie + Krajowy>
 Niekrasny I. *nieczworny*. 2. *nieładny, nieurodzisty*. 3. †N. p. Niekraszony. <Nie + Krasny>
 Niekraszony, †Niekraszny *bez okraszy, postny*: Kartofle niekraszzone (= *z solą*). <Nie + Kraszony, od Krasieć>
 Niekrochmal, u, blm. *wszelkie materje w produktach mącznych oprócz krochmalu*. <Nie + Krochmal>
 Niekropień, a, lm. e bot. p. Włosek. <Przeład nazwy Gr. *adiantos* = nieskropiony>
 [Niekrótko] przys. *dość długo*: Trwało to dość N. Ork. <Nie + Krótko>
 Niekrywawy I. *nie pociągający za sobą rozlewu krwi, bezkrywawy*: Na ołtarzu kapłan spełnia niekrywawą ofiarę z ciała i krwi Chrystusa Pana (= *odprawia mszę świętą*). 2. *chir. dokonany bez użycia noża*: Naprowadzenie kości zwichniętej do stawu jest rękoczynem niekrywawym. <Nie + Krywawy>
 Niekryt, u, lm. y bud. *część dachówki niepokryta drugą dachówką*. <Nie + Kryt(y), od Kryć>
 Niekryty *nie mający pokrycia, daszku, odkryty*: Stała bryczka niekryta, pleciona, zabryzgana i stara. Korz. (= *bez budy*). <Nie + Kryty>

Niekrytycznie przys. od **Niekrytyczny**: Wiadomości były brane N. i nie z właściwych źródeł. Spas.

Niekrytyczność, i, blm. rz. od **Niekrytyczny**: Wszystkie te prace odznaczają ś. ogromem materiału i większą lub mniejszą niekrytycznością. Niepowściągniętą chlubą ujęty, wpada w N., jakiej ś. do historii dopuszczać nie godzi. Lel.

Niekrytyczny 1. *nieoparty na krytyce, nie odpowiadający wymaganiom krytyki*: Substancje metafizyków były tylko pojęciami niekrytycznymi. Mahr. 2. *niebiegły w krytyce, niezdolny do krytyki*: Umysł N. <Nie + Krytyczny>

† **Niekrzczeniec**, *ńca*, lm. *ńcy* p. **Niechrzczeniec**.

† **Niekrzeczny** p. **Niegrzeczny**. Mącz.

† **Niekrzeczy** p. **Niegrzeczy**: Toby wielkie N. było. Petr.

Niekrzesłowy kasztelan = *kasztelan niższego stopnia, zasiadający nie na krześle, ale na ławach za krzesłami niższych kasztelanów*: Kasztelani krzesłowi po zł. 150, niekrzesłowi zaś po zł. 75. Paw. <Nie + Krzesłowy>

× **Niekształt**, u, blm. 1. p. **Niekształtność**. L. 2. † N. *rzecz niedorzeczna, niewłaściwa, niedobra, niepiękna*: Pan N. był rozumiał chłopca tak bogatym. Tw. <Nie + Kształt>

Niekształtnie przys. od **Niekształtny**.

Niekształtność, i, blm. rz. od **Niekształtny**; × **Niekształt**, **Bezkształtność**, × **Bezkształt**.

Niekształtny, **Bezkształtny**, † **Niekształtowny** *nie mający prawidłowego kształtu, niezgrabny, nieforemny*: Oto na pomniku jakieś niekształtne, nieznanome imię wędrownik skreślił na znak, że był w Rzymie. Mick. <Nie + Kształtny>

† **Niekształtowny** p. **Niekształtny**: Bóg stworzył świat z niekształtnej materji. Bud. Stara, gruba, niekształtowa strzelba. Dek. <Nie + Kształtowny>

† **Niekto**, kogo 1. p. **Niejaki**: Stał nad nim N. z synów Joabowych. Bud. 2. *niejeden, niektóry*: Hetman wojsko upomniał: teraz obiedujcie, ponieważ N. tak z nas, jak z nieprzyjaciół, na onym świecie będzie wieczerzał. L. 3. a. [N., **Niechto**, **Nichto**] *ktos, ktokolwiek*: Co jeśliby N. przeciwko temu statutowi uczynił swowolnie... St. wiśl. A jeśliby tedy niekogo zabili, bez pomsty chcemy onego nie odeiść. St. wiśl. Chceszli niekomu nieco dobrego udzielać, uczyni rychło. Nam. Aczby ś. przygodziło, żeby niektóry nieprzyjaciel na niekiego wrzucił się... Mac. z Róż. <Nie + Kto>

Niektóry, [**Niekiery**, **Niechtery**, **Niechteren**, **Niechtören**, **Niechtórny**] 1. *ten i ów z wielu, niejeden z wielu, jaki taki*: Niektórzy z was. Niektórzy utrzymują, że... 2. † N. p. **Niejaki**: Od niektórych czasów siły tureckie zmniejszone. Kłok. Przypomniéć dobrodziejstwo niektórego czasu możemy, ale skromniechno. Górn. Waclaw był na królestwo węgierskie od niektórej strony panów węgierskich wybrany. Stryjk. Był N. człowiek bogaty a używał na każdy dzień. Leop. Aczby ś. przygodziło, żeby N. nieprzyjaciel na niekiego wrzucił ś. i zabić chcąc a. jemu niektóre gabanie uczynić żądając... Mac. z Róż. W członkach bywa niektóra czujność takiego morzenia. <Nie + Który>

Niekulturalny *obcy kulturze, niecywilizowany, nieinteligentny*: Powołano na widownię życia społecznego nowy stan N. Spas. <Nie + Kulturalny>

Niekuszony 1. *którego nie kuszono*. 2. † N. *o którego ś. nikt nie kusił, niepróbowany, na który ś. nikt nie osmielił*. Kn. <Nie + Kuszony, od Kusić>

[**Niekwieje**, ei, blp.] *zarośla, gestwiny*. Por. **Niechwieje**. <?>

Nielada nieod. p. 3. **Lada**: Rybka N., bo złota i jak człek gada. <Nie + Lada>

† **Nieladaco** przys. *nie byle jak, nieźle, niezgorzej*: N. pisze, mówi, pracuje. Troc. <Nie + Ladaco>

Nieladajaki *niebylejaki, nielada*: Biedny pan Wincenty dostał ś. pod ferułę nieladajaką. Rol. Pochodzenia nieladajakięgo. Rol. <Nie + Ladajaki>

Nieladajako przys. od **Nieladajaki**.

Nielasowany p. **Niegaszony**. <Nie + Lasowany>

† **Nielatny** p. **Nieletni**. Skr. <Nie + Latny>

Nieledwie, **Nieledwo** przys. 1. *ledwie nie, prawie, bezmala, omal*: Wyciągnął rękę żyłastą, uśmiechając ś. N. protektorsko. Krasz. 2. *ledwie N., ledwie nie, ledwie ledwie, † ledwie przede ledwie = z wielką trudnością*. <Nie + Ledwie>

Nieledwo p. **Nieledwie**: Ukazał ś. młodzian o tak lekkiej zbroi, iż N. znać na niej muszkuły ramion. Krasin.

Nielegalnie przys. od **Nielegalny**.

Nielegalność, i 1. blm. rz. od **Nielegalny**: Jął podstolemu przekładać N. kroku. Rol. 2. lm. i czyn *nielegalny*: Mimo wszelkich nielegalności przy elekcji i koronacji, August był prawomocnym monarchą. Krasz.

Nielegalny *niegodny z prawem, nieprawny, nieformalny, niedozwolony*: Postępowanie nielegalne. Świadectwo nielegalne. Król N. wyrzucony z obrębów kraju. Kaezk. <Nie + Legalny>

Nieletni, † **Nielatny** *nie mający jeszcze lat, prawem wskazanym do uzyskania praw obywatelskich, niepełnoletni, małoletni*. <Nie + Letni>

[**Nieletniak**, ka, lm. cy a. ki] *mlokos, dzieciak*.

Nieletniość, i, blm. rz. od **Nieletni**; **Nieletność**: Ze względu na N. obrońcy przeciwnika uważam obecność urzędu publicznego za konieczną. Kraus.

Nieletność, i, blm. p. **Nieletniość**.

Niełękliwie przys. od **Niełękliwy**.

Niełękliwość, i, blm. rz. od **Niełękliwy**.

Niełękliwy *nie lekający ś., niebojaźliwy, nietchórzliwy, nieustraszony, odważny, śmiały, mężny*: Nie ustraszą go po drogach rozboje, prowadził skarby N. swoje. Koch. W. Fantazja była w niej niełękliwa. Kaezk. <Nie + Łękliwy>

† **Nielicemierny** 1. *nieobłudny, szczerzy*. 2. *bezstronny, sprawiedliwy*: Tam mi ś. z tego przed nielicemiernym sędzią sprawować będziesz. Smotr. <Nie + Licemierny>

Nielicznie przys. od **Nieliczny**.

Nieliczny 1. † N. *niemożliwy do liczenia, który ś. nie da liczyć*. Troc. 2. † N. *nie służący do liczenia, nie oznaczający liczb*: N., litera jedna arytmetyczna 0, którą nazywają cyfrą; sama przez ś. nie nie waży, tylko przydana licznym. Sol. 3. *nie wielki co do liczby, niemanogi, nieznaczny, mały, drobny, szczupły*: N. oddział. Nielicznie towarzystwo. Tym Nielicznym objawom otuchy zawdzięczał Sobieski energję. Rol. <Nie + Liczny>

Nielinjowy mat.: Powierzchnia nielinjowa = *powierzchnia nie należąca do kategorii powierzchni linjowych*. Równanie nielinjowe = *równanie stopnia wyższego nad pierwszym*. <Nie + Linjowy>

Nielitosny p. **Nielitosny**: Wyzucie nielitosne ze wszech zaszczytów, włości i imienia. Mał.

O śmierć nietłosną swego własnego syna nie posądzi. Słow. <Nie + Litosny>

Nielitościw p. **Nielitościwy**: Bóg twojej N. nęczy. Berw.

Nielitościwie przys. od **Nielitościwy**.

Nielitościwość, i, blm. rz. od **Nielitościwy**; † **Nielitość**, † **Nielitość**, *brak liłości*.

Nielitościwy, **Nielitościw** (jako orzeczenie), **Nielitosny**, **Nielitośny**, † **Nielutościwy** *nie mający liłości, niemilosierny, nieludzki, srogi, okrutny*: N. syn Peleusza. Ml. Okazał ś. nietościwym, okrutnym. Krasz. Istota poświęcona bożyszczu nietościwemu. Orzesz. Przen.: Czas płóc atlasową pociągnął nietościwą dłońią. Ochoc. <Nie + Litościwy>

† **Nielitość**, i, blm. p. **Nielitościwość**: N. drażniąca. <Nie + Litość>

Nielitośnie przys. od **Nielitosny**, *nietościwie*.

Nielitośny p. **Nielitościwy**: Z twarzą nietośną, gdy konał mój syn, błądy miesiąc wschodził. Słow. Mój towarzysz zapewne biedny drży u proga, gdy nas razem wyroki nietośne pędzą. Miek. <Nie + Litośny>

Nielogicznie przys. od **Nielogiczny**: Trochę to N., bo przecież konfederacja króla nie uznawała. Rol.

Nielogiczność, i, lm. i rz. od **Nielogiczny**: Posądzasz mnie pan o N. Krasz.

Nielogiczny, × **Alogiczny** *niegodny z wymaganiami logiki, przeciwny logice, niekonsekwentny*: Tymże samym niby nielogicznym galimatjasem odpowiadał żonie i córkom. Korz. Rozmowanie nielogiczne. <Nie + Logiczny>

Nielojalnie przys. od **Nielojalny**.

Nielojalność, i, blm. rz. od **Nielojalny**: Nie była to zgoda pospolita N. warcholów, targająca ś. zuchwałą ręką na gmach państwa.

Nielojalny *nie oznaczający ś. lojalnością, nieprawomyślny*. <Nie + Lojalny>

Nielot, a, lm. y zool. (apteryx) *mały ptak biegnący, pokryty włosistym pierzem*. <Przekład nazwy Gr., a = nie, bez + ptéryx = skrzydło>

Nielotność, i, blm. rz. od **Nielotny**.

Nielotny i. *nie latający, nie fruwający, nieskrzydlaty*. Kn. 2. *nie ulatujący, nie mogący ś. ulatniać, niezagony*: Ciało nietlotne. 3. *wolno myślący, pozabawiony bystrości*: Umysł N. <Nie + Lotny>

† **Nielściwy** *nieobłudny, szczery*. Głosy w. XV. <Nie + Lściwy>

[**Nielub**] p. **Nieluby**: Wydana (za mąż) za nie-luba. Krasz. Przyjmie ich uczeiwie i po ludzku. — Och! jęknęła, kiedyż on mi N. Jeż. Pójdę za nie-luba. Jeż. <Ukr. nelub>

Nielubienie, a, blm. *brak upodobania, sympatji; niegustowanie w czym, brak przywiązania do kogo, nienawidzenie, odraz*: N. bywa w stopniu nierównym. Orzesz. <Nie + Lubienie>

× **Nielubo** *nieprzyjemnie, nie w smak, niemilo, przykro*: N. mi to. Troc.

× **Nielubość**, i, blm. i rz. od **Nieluby**. 2. *niechęć, nieprzyjaźń*. Orzech. Przypomniał N. przeciwko sobie królowy. Bart. <Nie + Lubość>

× **Nieluby**, [**Nielub**] *niemiły, niesympatyczny, niekochany, nieprzyjemny, ustrętny, przykry*: Gdy na ludzi co niemiłego albo nielubego przychodzi... Białob. Rzeki mu słowo nielube, tamten odpowiedział mu z fukiem. Papr. Nielubego coś o nim mówią. Troc. Odtąd mi życie stało ś. nielube. Miek. Nieluba to rzecz na honor jego. Troc. Po nielubej ziemie wesoła następuje wiosna. Troc. [Zyczyć dobrze nielubemu]. <Nie + Luby>

Nieludny przys. od **Nieludny**. <Nie + Ludno>

Nieludność, i, blm. rz. od **Nieludny**: Gdzie wórół tak wielkiej obfitości największa N. i największe spustoszenie, jeśli nie na Ukrainie? Koł. <Nie + Ludność>

Nieludny *niezaludniony, niezamieszkanym, nieosiadły, pusty*. <Nie + Ludny>

Nieludzki i. a. **Nieczłowieczy** *niewłaściwy człowiekowi*: Postać nieludzka. N. ryk. Kon. Tarzając ś. po łóżku, wydawała nieludzkie jęki. Bał. Krzyczał nieludzkim głosem. 2. *srogie, nietościwy, okrutny*: N. to wyrok, choć mu sprawiedliwość przyznają. Pileh. N. ucezynek. Troc. Morderca N. Ml. Bogowie nieludzy. Ml. 3. *niewyrozumiały, nieprzystępny, nieuczynny, odpychający, nieużyty*: Nieludzkiego ś. chronię człowieka. Troc. Sknerski jest to jeden z ludzi nieludzkich, człowiek najnieużyty i najzatarwadszalszy w świecie. L. <Nie + Ludzki>

† **Nieludzkie** p. **Nieludzko**: Prawo ludzkie N. swobodę bierze w miłości, dając śmierć w nadgrode. Lubom.

Nieludzko, † **Nieludzkie** przys. od **Nieludzki**, *nie po ludzku*. <Nie + Ludzko>

Nieludzkość, i, blm. rz. od **Nieludzki**: Wielkaby to N. była prośaczemu drogi nie ukazać. Gór. N. w tym najduje ś., który własnego szczególnie upatrując dobra, bynajmniej nie stoi o dobro innych. L. <Nie + Ludzkość>

[**Nielus**, a, lm. y, **Nielusnik**] *człowiek niechlujny, zapuszczony, wszarz, plugawiec*.

[**Nielusnica**, y, lm. e] forma ż. od **Nielusnik**.

[**Nielusnik**, ka, lm. cy] p. **Nielus**.

[**Nielusność**, i, blm.] rz. od **Nielusny**; [**Nielustwo**].

[**Nielusny**] p. **Nielusny**.

[**Nieluso**] przys. od **Nielusy**.

[**Nielustwo**, a, blm.] p. **Nielusność**.

[**Nielusy**] i. *smutny, zasmucony, kwaśny, gniewny, zły, niecontent, niezadowolony*. 2. *niezgrabny, nierozgarnięty, neruchawy, niezwały*: Gnuśny i N. Koch. W. Ach jakiś teraz N., ach pfe kurta! L. 3. *impotens*. Por. **Nielusy**. <Nie + Lusy>

[**Nielusny**, **Nielusny**] *niechlujny, zapuszczony, plugawy*.

† **Nielutościwie** przys. od **Nielutościwy**, *nietościwie*.

† **Nielutościwość**, i, blm. rz. od **Nielutościwy**, *nietościwość*.

† **Nielutościwy** p. **Nielitościwy**: Tu on najpiękniejszy kwiat leży pochowany, nogą nietościwej śmierci podeptany. Sep. <Nie + Lutościwy>

† **Nielutość**, i, blm. p. **Nielitościwość**.

† **Nielza**, † **Nie Iza**, [**Nielza**, **Nie Iza**] p. **Lza**: A tu już dopirko bieda, bieda... N. jedno musiało przyść na wszystkie świat. Rej. N. już było jedno iż Pan musiał przeciw nim wzruszyć ś. a zatrzęsnię światem. Rej. [Dwuch robót N. naraz robić]. <Nie + Lza>

† **Nielza**, † **Nie Iza** p. **Lza**: N. mu, jeno z gardłem, z życiem uciekać. Troc. N. mu, jeno ś. obieści. Troc. <Nie + Lza>

× **Nielacnie** p. **Nielacno**.

× **Nielacno**, × **Nielacnie** przys. od **Nielacny** i. *nielacno, trudno*: Których imion N. spaścić. Chł. Łacno gadać, N. dokazać. Prz. 2. N. mi = *jestem zajęty, nie mam czasu, jestem nieczasowy, nie mam kiedy*: Sprawami inшими zatrudnionemu, N. mu było z nim sprawy żadnej mieć. Kosz. <Nie + Łacno>

× **Nielacny** i. p. **Nielatwy**. 2. *niewolny, nieczasowy, zatrudniony*. Troc. <Nie + Łacny>

Nieład, u, blm., Beład I. brak ładu, nieporządek, zamęt, chaos: W nieładzie wszystko zastał, w nieładzie porzucił. Niem. Oświecanie ludzi, chyba dlatego, by nikt rządzić potym nie mógł, i panowanie nieładu wprowadzić. Krasz. Na biurku u niego N. artystyczny. Powstał N. w szeregach wojska. Wojsko cofa ś. w nieładzie. W domu u nich N. i swary. Jakiz tam N. panuje! W nieładzie spadają włosy (= *niedbale*). Ubiór jej w strasznym nieładzie (= *w zaniedbaniu*). N. myśli. N. i burza w jej duszy. Krasin. [**Nieładem**] przys. *bez ładu*: Opowiem ci, choć nieładem. 2. lek. (ataxia) *brak zdolności wykonywania ruchów prawidłowych, bezładność, ataksja*. <Nie + Ład>

Nieładnie przys. od **Nieładny**. <Nie + Ładnie> [**Nieładno**] *nie wypada, nie przystoi*.

Nieładny I. brzydki, niepowabny, nieestetyczny: Panna ta zrazu nie podobała mu ś. i wydała mu ś. bardzo brzydka, później jednak, poznawszy ją bliżej, uznał, że jest miła, choć nieładna. 2. *brudny, nieczysty, brzydki, niezaszczytny, haniebny, niecny, nieuczciwy, niepiękny*: Czyn, postępek N. To N. interes! <Nie + Ładny>

× **Nieładodliwy** gram. *nie mogący ś. wcale łagodzić*: Wargowe spółgłoski są nieładodliwe. Śl. wil. <Nie + Łagodliwy>

[**Niełap, a, lm. y, Połap**] *wieszczy, odmianek*: Wieszcz rodzi ś. w czepku, wstanie z grobu i zacznie dzwonić, a kto to dzwonienie posłysz, musi umrzeć. Takich to nazywają N., a drudzy połap. Por. **Niełapszy**. <p. Niełapszy>

[**Niełapcap, a, lm. y**] *człowiek brzydki, rozlazły, do niczego*. <Nie + Łapcap, może. śl. lud. do Niełapszy>

[**Niełapszy**] *sprowadzający nieszczęście*: Czosnek w domu niełapszy, t. j. sprowadza niepowodzenie. <? p. Łapie>

Niełaska, i, blm. *niełaskawość, niechęć, nieprzychylność, niezyczliwość, brak względów*: Popasę w niełaskę u kogo = *stracić łaskę, wypaść z łaski*: †Przyszedł o wielką niełaskę u króla. Troc. Ściągną na siebie czyją niełaskę (= *gniew*). Być, zostawać w niełasce. Nie wiem, skąd ta jego N. na mnie. Poddać ś. na łaskę i niełaskę nieprzyjaciela. <Nie + Łaska>

Niełaskaw (jako orzeczenie) p. **Niełaskawy**: Pan na nas jakoś N. (= *zapomina o nas; nie odwiedza nas*).

Niełaskawie przys. od **Niełaskawy**. <Nie + Łaskawie>

Niełaskawość, i, blm. rz. od **Niełaskawy**; **Niełaska**: N. bogów. <Nie + Łaskawość>

Niełaskawy, Niełaskaw *niechętny, niemilościwy, nieprzychylny, niezyczliwy*: Obrażony przez króla niełaskawą odpowiedzią na głos w niedawnej radzie wojennej pod Żwańcem. Szaj. <Nie + Łaskawy>

Niełatwo przys. od **Niełatwy**; × **Niełacno**. <Nie + Łatwo>

Niełatwy, × Niełaony *niezbyt łatwy, dość trudny*: N. przystęp do niego. <Nie + Łatwy>

[**Niełoni**] *zaprzeczonego roku*. <Nie + Łoni>

[**Niełupany**] *niedrażony*: Sliwy sypią niełupane, t. j. wraz z pestkami. <Nie + Łupany, od Łupać>

Niełupka, i, lm. I bot. (achaenium) *owoc suchy nie pękający, którego ściana nie jest zrosła z nasieniem*. <Nie + Łupka>

[**Niełusy**] *obrzydlawy, brudny*. Por. **Niełusy**. <p. Niełusy>

Niema, Niemasz, [Nima, Niama], (czas przeszły: *nie było*, czas przyszły: *nie będzie*) nieos. *nie jest, nie istnieje, nie staje, nie znajduje ś.*: N. go w domu. Strachów N. na świecie. N. tego złego, coby na dobre nie wyszło. Prz. N. w tym żadnego interesu (= *nie stanowi, nie przedstawia to żadnego interesu*). Tak postępować N. celu. N. komu powierzyć tej sprawy. Czy N. co od króla? Mick. Idzie jesień i zima, synów N. i N. Mick. (= *synowie nie wracają*). Serduszko bije zeicha, bije zradka, już stanęło, już jej N. Mick. (= *umarła*). Żart.: N. głupich = *nie głupim, nie dam ś. wywieść w pole*. N. tu co robić, trzeba ś. wynosić! Ha, N. co, trzeba ś. rozmyślić (= *N. co ś. namyślać, zwlekać*). Dziękuj! — N. za co! N. to, jak siedzieć w domu (= *N. nic lepszego*). N. to, jak wino węgierskie! [Niema przy mnie, aby kłę] (= *nie mam zwyczaj*). <Nie + Ma, od Miec>

Niemajętny *nie mający majątku, niebogaty, niezamożny*: Człowiek N. Ml. Ludzie niemajętni, a zasługujący na szacunek, nie napadają często progów naszych salonów. Orzesz. <Nie + Majętny>

[**Niemak, a, lm. i**] p. **Niemowa**. <Od Niemy>

Niemal, † Niemale, [Niemalż, Niemalec, Niemoal] przys. *bezmala, ledwie że nie, ledwie nie; mniej więcej, prawie*: Marszałek zagaił sesję w tych N. wyrazach. Djar. gr. N. wszyscy tu byli. Troc. Głupiemu służyć, w nocy jeździć, w karczmie gospodarować, wszystko N. za jedno. Prz. <Nie + *Mal, od Mały>

† **Niemale** p. **Niemal**: Zbladła i wszytka zmarła, tak iż N. przez małe dwie godzinie ani słowa przemówić mogła. Ż. E.

[**Niemalec**] p. **Niemal**: N. to cztery lata, jakieś mnie zwodził. <Niemal + C(i)>

[**Niemalski**] p. **Niemaly**: N. kawał drogi do miasta. Zima jeszcze niemalska. <Nie + *Malski, od Mały>

[**Niemalwski**] p. **Niemaly**: Przewrócił się bez ten N. próg.

[**Niemalż**] p. **Niemal**. <Niemał + Ż(e)>

Niemalo przys. od **Niemaly**: W karczmie z wieśniakami rozprawiał N. Mick. Więć ś. zalecało stolnikównie i szlachty i paniąt N. Mick. <Nie + Mało>

× **Niemaloważny, × Niemaloznaczný ważny, cenny, wartościowy, znaczny, niemaly, niebyłajaki**: Właściwość niewiasty, powołanej do odegrania roli niemaloważnej w powikłaniach... Jeż. W sprawie tej okazał niemaloważne zasługi. <Nie + Małoważny>

× **Niemaloznaczný p. Niemaloważny**. <Nie + Małoznaczný>

Niemaly, [Niemalski] *dosyć duży, spory*: Jałmużny ubogim dawał niemale. Skar. Po niemalym czasie wrócił ś. pan. Wuj. Miał w bieganju do pierścienia wprawę niemają. Krasz. Temeście sobie szkody niemale przyczytnili. Krasz. Zdr. [**Niemalwski**]. <Nie + Mały>

Niemarzanka, i, lm. I bot. (baueria) *rośl. z rodziny skalnicowatych*. <?>

I. Niemasz p. **Niema**: N. pana doma. Kn. Latają naksztalt ptasząt, tu byli, tu ich N. Pileh. N. teraz owych Zamojskich, Żółkiewskich, Czarnieckich. Prz. Ludzie jako kwiaty, rozwiną ś. rano, a w wieczór ich N. Jabł. N., N. Maryli! Mick. Nikogo N. na świecie, kogobyśmy nie mogli zwyciężyć. Warg. †N. kto posługając, N. kto pomagając, N. kto ratując, tylko one bydlęta zagrzewały onę niewinność Nowonarodzonego. Rej (= *nie było komu posłużyć, pomóc, ratować*). I sam

Bóg nie bierze, gdzie N. Prz. Raz zbywa nazbyt, a drugi raz N. nic. Falib. Grzechu N., gdzie woli N. Skar. N. zgody, mopanku, pomiędzy Soplecią i krwią Horeszków. Mick. N., N. mękom końca. Mick. N. zbrodni bez kary. Mick. N. tu co jesé, pié, a nawet z kim gadać. L. A rogi jakie? — I to prawda! A skóia? — N. co mówić! L. (= *nie ma co mówić przeciw temu, bez kwestji*). Chwali, a N. co. Kn. N. na co odpowiadać. Kn. (= *nie warto, szkoda, nie oplacać s.*). N. ś. o co kłopotać. Kn. † Na Turki ś. obraca, ale N. go z to, aby im bitwę miał dać. Biel. M. (= *nie stać go na to, nie ma potrzebnych sił ku temu*). <Nie † Ma(sz), od Mieć >

2. Niemasz, a, blm. żart. *nieposiadanie, brak, niedostatek*: Lepszy Tomasz (=oto masz), niż N., przeto bez odporu kanclerz Sapieha wygnał Niemasza ze dworu; i chudzi z tym Niemaszem nie mieszkają radzi, lecz ten pan znał, iż więcej panom N. szkodzi. Jag. Dowód od Niemasza. Wł. (= *dowód, wynikający z niemożliwości twierdzenia przeciwnego*). <Żart. z 1. Niema(sz) >

Niematerjalny *niefizyczny, duchowy, nadzmysłowy, umysłowy, idealny, pozaświatowy*: Jest jeszcze jakiś N. przedmiot. Spas. <Nie † Materjalny >

Niemądry *nierozumny, głupi, niedorzeczny*: Niemądryś waćpan! Sienk. Niemądre żarty. Ach! to niemądrych, podłych sędziów godło. Mał. <Nie † Mądry >

Niemądrze przys. od **Niemądry**. <Nie † Mądrze >

Niemcożerca, y, lm. **y** *zaciekle wróg Niemców*: Autor jest niemcożercą. Spas. <Niemiec † Żerca >

Niemcozeb, eje, ał *stawać ś. niemieckim a. Niemcem, germanizować ś.* <Od Niemiec >

Niemczenie, a, blm. **i**. czynność cz. **Niemcozeb**. 2. czynność cz. **Niemcożyć**: To N. kronikarza Galla długo utrzymać ś. nie mogło. Lel.

Niemcozę, ęcia, lm. **ęta** *dzieci niemieckie*. Mrong. **Niemcożyć, y, ył** *robić niemieckim; przerabiać na Niemca, germanizować*. <Od Niemiec >

Niemczyzna, y, blm. **p**. **Niemieczczyzna**.

Niemeczka, i, lm. **i** żart. *dzieweczka małomówna, młcząca, trusia, niewka*. <Od Niemka >

[**Niemek, mka**, lm. **mki**] **p**. **Niemowa**. <Od Niemy >

Niemetal, u, lm. **e** chem. metaloid, *pierwiastek chemiczny, którego nie możemy zaliczyć do gromady metali*. <Nie † Metal >

Niemęski i. *niewłaściwy mężczyźnie*: Niemęska rzecz stroić ś. Kn. Bywa i w niemęskim ciele męski rozsadek. Fred. M. 2. *niegodny mężczyźny, babski, słaby, miękki, pieszczony*: Łzy niemęskie czuł na powiekach. Krasz. Młodości moja! ostoń me piersi przed niemęską trwogą. Uj. Z oczu łzy ogromne po niemęskiej płyną twarzy. Słow. Precz żal N., precz żal niewieści! Mick. <Nie † Męski >

† **Niemęskie p**. **Niemęsko**: W żadnej rzeczy sobie niestatecznie a N. nie poczynali. Kosz.

Niemęsko, † Niemęskie przys. od **Niemęski**, *nie po męsku*: Wdzięcznie pioski na lutni N. wygrał. Bardz. (= *pieszczenie*). <Nie † Męsko >

Niemęskość, i, blm. **rz.** od **Niemęski**; **Niemęstwo**. <Nie † Męskość >

Niemęstwo, a, blm. **p**. **Niemęskość**: W zwątpiałej i zawstydzonej niemęstwem jego duszy odrodziła ś. wątpliwa nadzieja dni pogodniejszych. Korz. <Nie † Męstwo >

† **Niemężata niezamężna**. <Nie † Mężata >

† **Niemianie, a**, blm. **p**. **i**. **Niemienie**: N. pieniądze teraz największą jest wadą. Troc.

Niemianowany i. a. † **Niemianowity** *beziemienny, nie posiadający miana własnego a. niewymieniony z nazwiska, anonimowy*: Żywot świętej Katarzyny od niemianowanego ale wiernego składacza wypisany. Skar. 2. anat.: × Kości niemianowane, beziemiennie (ossa innominata). × Tętnica niemianowana, pień beziemienny (truncus anony-mus). Kresa niemianowana miednicy, linja beziemienna a. krańcowa (linea innominata s. terminalis pelvis). 3. mat.: Liczba niemianowana = *liczba oderwana*. <Nie † Mianowany >

† **Niemianowicie** przys. od **Niemianowity**, *beziemiennie*. Troc.

† **Niemianowity p**. **Niemianowany**. <Nie † Mianowity >

Niemiarą, y, blm. **i**. tylko w wyrażeniu: Co N. a. **Coniemiarą**, × **Niemiarą** = *niezmierzona ilość, liczba; moc nieprzeliczona*: Zebrało ś. ludu co N. Zebrał dostatków co N. Za doktorów ś. ludzi udaje N. Min. 2. † N. **p**. **Niemierność**. Troc. <Nie † Miara >

† **Niemiarnie** przys. od **Niemiarzy**; † **Niemiarne**.

† **Niemiarność, i**, blm. **rz.** od **Niemiarzy**; † **Niemierność**: Pan o N. potępią, o post nie. Sekl.

† **Niemiarzy p**. **Niemierny**: Niemiarne ciepło. Ocz.

Niemiarowość, i, blm., **Niedomierność** wzroku, *nieprawidłowa wzroczność (ametropia)*. <Nie † Miarowość >

Niemiarowy i. *nieprawiłowy, nieregularny, nierytmiczny*. 2. lek.: Oko niemiarowe = *dotknięte niemirowością (ametrops)*. <Nie † Miarowy >

[**Niemica, y**, lm. **e**, **Nimycia**] *ros. błąkot gospolity*. <Ukr. nimycia >

Niemiec, mca, lm. **mce i**. lm. **mcy** *nauczyciel języka niemieckiego*: Książd N., człowiek dobry, szczupły, czarnowłosy, co na nas drobną trzodę uczniów i słuchaczy, nim ś. namyśli gniewać — to naprzód przebaczy. Syrok. 2. *znawca języka niemieckiego*: Tęgi z niego N. 3. blm. *ucz. język niemiecki*: Dostać trójkę z niemca. 4. [N.] = a) *rodzaj potrawy (groch tyczkowy z olejem)*. b) *rodzaj gry w piłkę*. c) *rodzaj tańca*. d) *burak*: Siedzi N. w ziemi, łeb mu ś. czerwieni. e) w lm. *rodzaj ziemniaków*. 5. **fl. p**. **Szyrk**. 6. *kar. (w prefrensie) gra, urządzana w tym razie, jeżeli wszyscy gracze pasują, polegająca na tym, aby ś. starać nie brać lew*: Grać niemca. <Od nazwy narodu Niemiec, może od Niemy >

Niemieczczyzna, y, lm. **y**, **Niemczyzna** *wszystko, co niemieckie: kraje, obyczaje, literatura, język niemiecki*: Wywózł go z Warszawy do domu, a stamtąd odwiózł do konwentu nieświeskiego, zalecając, by go uczono tylko łaciny, nie wdając ś. w żadne niemiecczyzny warszawskie. Rzew. Język francuski, zarówno jak niemiecczyznę, wykładano w Stanisławowie. Górs. Mówi licha niemiecczyzną.

Niemiecki i. **Funt N. p. Funt**. 2. [N.] = a) *ewangelicki, luterski*: Kościół, pastor N. Religia niemiecka. b) *Dziwy niemieckie = plaster hamburski*. 3. *Kawa niemiecka = cykorja*. 4. bot.: *Ozysciec N. p. 2. Czysciec*. **Groch N. p. Groch**. 5. *gór.*: Wózek N. a. pies N. = *skrzynka czworoboczna podłużna na czterech kółkach równych z boku przytwierdzonych, z tyłu przy przewozie z urobkiem przez wozaków chodnikami popychana*. Łab. 6. *woj.*: *Węzeł N. służy do zrobienia kluzki w uszach*

armatnych. Jak J. [Po niemiecku] *niechętnie lub zbyt uczenie*. Robić co po niemiecku. Goł.

× **Niemieństwo, a**, blm. *świat niemiecki, narodowość niemiecka, Niemcy; kraj niemiecki, Niemcy*: Słowiaństwo odniosło ostateczne zwycięstwo nad niemiecstwem w dawnej swojej ojczyźnie między Wisłą i Odrą. Bańk. Dalej wpadli w N., a dojechawszy do Wiednia, chłopak już tylko na migi rozmawiał. Krasz.

Niemieć, eje, a! *stawać s. niemy, tracić mowę; milknąć, zamilknąć*: Z trucizny tej człek szaleje, choć nie umrze, ale jak bestja niemieje. Jabł. Wierz mi, że przed twojami ja czyni niemieje. Jabł. (= *śłupieję*). Niemieją na to krasomówskie języki. Troc. <Od Niemy>

1. Niemienie, a, blm., † **Niemianie** *nieposiadanie*. <Nie + Mienie>

2. Niemienie, a, blm., *czynność cz. Niemieć*. <Od Niemy>

† **Niemierne** przys. od **Niemierny**; † **Niemiarne**: Za to, że wiek swój N. trawili, zdrowie i siłę marnie stracili. Koehan.

† **Niemiernik, a**, lm. *cy człowiek nieumiarkowany, niewstrzemięzliwy*: Trudno, żeby N. ku skromnemu życiu przyzwyczaił s. Baz.

† **Niemierność, i**, blm. rz. od **Niemierny**; † **Niemiarność, † Niemiar**: Kzplta nasza ma siła zbyt-ków, niemierności, rozpusty, której wielu potrzeba lekarzów. Górń.

† **Niemierny, † Niemiar** **1. niemaly, znaczny, wielki, suty, szczodry, obfity**: (Męstwu przodków) częste pielgrzymstwa, niemierne jałmużny i tak wielkie zaniedbania rzezy własnych nie nie wadziły. Rozm. **2. niepołamowany, nieumiarkowany, niewstrzemięzliwy, niepowściągliwy, nieskromny**: Wielu s. najduje ludzi niemiernych, których brzuch bóg jest. Rej. <Nie + Mierny>

[**Niemierny**] p. **Niemirny**.

[**Niemiesięczny**] *przedwczesny*: Dziecko niemiesięczne przyszło (= *urodziło s. nie w czas*). <Nie + Miesięczny>

Niemieszany *niedobierany, niezaprawny, czysty, niefalszowany*: Niemieszane wino. Troc. Rasa niemieszana (= *niekrzyżowana*). <Nie + Mieszany>

† **Niemieszkałe, † Niemieszkanie** przys. *niebawem, zaraz, wnet, rychło, natychmiast, niezwłocznie, bezzwłocznie*: Postął go N., aby jako ich w zamku wziął. Warg. <Nie + *Mieszkałe, od Mieszkać>

Niemieszkalny 1. niezdatny, nieprzeznaczony do mieszkania: Rudera niemieszkalna. **2. × N. niezamieszkały, niezaludniony, bezludny**: Po niemieszkalnym dąży Kaukazie w miejscach, które Hydasp podmywa. L. Wstręt naturalny mamy od miejsc pustych, niemieszkalnych. L. <Nie + Mieszkalny>

† **Niemieszkanie p. Niemieszkałe**: Że s. i sam nakoniec N. stawi do jasnej Porty postem. Tw. Ja tam teraz zaraz jadę N. Pot. <Nie + *Mieszkanie, od Mieszkać>

Niemile = a) *w przykry, nieprzyjemny sposób, przykro, nieprzyjemnie*: Uczuł s. tym N. dotknięty. b) *nieprzychylnie, niezyczliwie, nielaskawie, niechętnie*: N. widzieć co, przyjąć kogo. N. to przyjął. Troc. <Nie + Mile>

Niemilo przys. od **Niemily**: Co tobie N., tego drugiemu nie czyni. Prz. N. mu było na dziewosłęby, iż mu tak żadną (= *wstrętną*) żonę przywiezli. Biel M. <Nie + Miło>

× **Niemilosierdzie, a**, blm. p. **Niemilosierność**: Bał s. o młodego Bolesława, aby Konrad jakie-

go niemilosierdzia nad nim i nad matką jego nie pokazawał. Błaż. <Nie + Miłosierdzie>

Niemilosierne przys. od **Niemilosierny**; **Bezmiłosierne, bezmiłosierdzia**: Wrzeszczy N. Falszuję N. Łże N. N. głupi, brzydki. <Nie + Miłosierne>

Niemilosierność, i, blm. rz. od **Niemilosierny**; × **Niemilosierdzie**.

Niemilosierny, Bezmiłosierny 1. bezmiłosierdzia, nielitościwy, nielitosny, bezlitosny, okrutny, srogi, nieczuły, surowy. 2. straszny, przeraźliwy, nieznośny, niemożliwy, okropny, srogi, przejmujący: Ból N. N. gaduła. Głupota niemilosierna. <Nie + Miłosierny>

Niemilościwy, † Niemilośny 1. nielaskawy, cierpli, niewzględny, nielitościwy, nieprzychylny. 2. † N. bezbożny: Błogosławiony mąż, jen jest nie szedt po radzie niemilościwych i na drodze grzesznych nie stał jest. Ps flor. **3. † Kara niemilościwa p. Siedmnaźista**. <Nie + Miłościwy>

Niemilość, i, blm. **1. a. Niemilowanie** *nieprzyjaźń, niechęć, brak miłości*: Nie z żadnej niemilości czyni rodzicielka, że... Szaj. **2. † N. bezbożność**: Trzymała je pyszność; pokryci są lichotą i niemilością swoją. Ps flor. <Nie + Miłość>

† **Niemilośny p. Niemilościwy. Troc.**

Niemilowanie, a, blm. p. **Niemilość**: Z niemilowania umrze tak, jak z głodu. Słow.

Niemily *nieprzyjemny, niesympatyczny, wstrętny, odpychający, nieznośny, drażliwy*: N. to człowiek. Troc. Pełna sprytu, ale niemilego wyrazu twarz. Krasz. Dać pomoc damom, znajdującym s. w niemilym położeniu. Korz. (= *przyłrym*). Niemile to nawiedzenie. Troc. (= *niedożądane*). Niemile spotkanie. <Nie + Miły>

Nieminiony *który nie minie, niechybny, nieunikniony*: Są czasem takie przekonania nieminionych przeznaczeń, których nawet spodziewane męczarnie zachwiać nie mogą. Krasz. <Nie + Miniony>

[**Niemirny, Niemierny**] *niespokojny*. <Nie + Mirny>

[**Niemka, i, lm. i**] **1. p. Niemowa. 2. nazwa krowy. 3. w lm. sposób ustawiania snopów w dwa rzędy po trzy snopy. 4. bot. p. Mglejarka.**

[**Niemko, a, lm. a**] p. **Niemowa.**

Niemłodo przys. od **Niemłody**: Wygląda już N. **Niemłody** *podstarzały, podatasały, stary*: Miała tylko jedną siostrzenicę, pannę już niemłodą, ale niebrzydką. Korz. Kilka pań niemłodych, służących do zapelnienia i ubrania kanapy. Bał. <Nie + Młody>

† **Niemłódka, i, lm. i** *kobieta niemłoda*: Żona N. Bratk. I tobie, niemłódko, młodego potrzeba! Opal. <Nie + Młódka>

Niemnogość, i, blm. *nielicznosc, niewielka liczba*: Ostatek drzewa lasu przez ich N. będą zliczone. Leop. <Nie + Mnogość>

Niemo przys. od **Niemly**, *nic nie mówiąc, w milczeniu, milczaco*: Cała ta rozpaczna walka odbywała s. N. Bał. Kłęczy, N. wpatrzony w krzyż. Utrapione straszdyło jak stańło, tak i stoi, N., głucho, nieruchomie. Mick. Stoją N. czarne puszcze. Pol. Głucho tym piszą, mówią N. Kn. <Od Niemy>

Niemoc, y, lm. e a. y i. a. × **Bezmoc, × Bezmocność** *upadek sił, brak sił, osłabienie, bezsilność, nieudolność, niedomoga*: Ramiona opady na dół z niemocy. Krasin. Uniesienie młodziana skrzepło pod temi zimnemi słowy, a na twarzy rozciągnęła s. N. Krasin. Dając zdrowie od Boga przeciw młodości i niemocy świata wszego. Naw.

Czuję N. moją do tego. Troc. N. a. niemożność płciowa (impotentia generandi). Żona ś. rozwieść nie może, chyba z niemocy męża. Troc. N. nerwowa (neurasthenia). 2. Gnilna N. p. Gnilny. 3. a. [Nimoc] *brak zdrowia, słabość, choroba*: †Boczna N. = *zapalenie opłucnej* (pleuritis). Czarna N. (melaena). †Czerwona N., krwawa biegunka (dysenteria). †Denna a. †dnia a. †dnawa N., rwa kulszowa (ischias); p. Dna. †Kamienna N. a. kamień. N. padająca, †wielka, †zła N., padaczka, wielka choroba (epilepsia). N. weneryczna, syfilityczna, †dworska N., †N. kurewników i cudzołożników, †N. francuska, †francowata N., N. neapolitańska, †N. złych krost = *przymiot* (syphilis). †Żółta N., żółtaczką (icterus). †N. żydowska, krwawnice (haemorrhoides). †Kijowa N. = *karą kijów aż do zachorowania*: Zaden swarów nie ma wszeczynać pod kijową niemocą. Paszk. Nawiedził ją Pan Bóg niemocą. Skar. Wpadł w wielką N., iż o zdrowiu jego zwątpiono. Skar. Ciężką niemocą złożony leży. Skar. Nieuleczona N. Skar. Obchodził Jezus wszystką Galileę, uzdrawiając wszelką chorobę i wszelką N. między ludem. Wuj. Przen.: *słaba strona, niedostatek, wada*: Byście domowe niemocy tego królestwa zleczyli, łatwiejszaby na przychodnia obrona znaleźć ś. mogła. Skar. 4. fizj.: N. miesięczna a. niewieścia p. Miesiączka. 5. wet.: N. nóg u ptastwa domowego = *choroba wskutek złej formacji kości*. <Nie + Moc>

Niemocen (jako orzeczenie) p. **Niemocny**: Wpadłem był w wielką chorobę, a tak byłem bardzo N. w zamknięciu. Baz. <Nie + Mocen>

†**Niemocnica**, y, lm. e l. *izba, w której chory leży*. 2. *szpital, infirmerja, lazaret*: Ślubuję Bogu, iż nie pójdę do niemocnice, aż pierwej drwa zbierzę. Ż. E. <Czes. nemocnice = szpital>

†**Niemocnieć**, eje, ał *słabnąć, tracić siły, wátłeb; wpadać w chorobę, niedomagać*. L. <Od Niemoc> †**Niemocnienie**, a, blm., czynność cz. **Niemocnieć**.

Niemocny, **Niemocen** l. *słaby, bezsilny, wátły*. 2. †N. i [N.] *chory, słaby, niezdrów, niedomagający*: Niech przwidą chorego niezlezonego, niech wzywają bogów swych, aby bóstwo swoje pokazali nad takim niemocnym. Skar. Cheg, iżby tej niemocnej opętanej służyła. Ż. E. 3. †N. przym. od **Niemoc**: Niemocne łożo. Ort. = *łożo boleści*. <Od Niemoc>

Niemoczony *którego nie moczo, który nie mółż, niewymoczony, niewymięłły*: Śledź N. <Nie + Moczony>

× **Niemodelny** *nieprawidłowy, nieforemny, nieregularny*: Imiona liczbowe prawie zawsze są niemodelne. Zoch. <Nie + *Modelny, od Model>

Niemodnie przys. od **Niemodny**: Było to może N., po mieszcząnsku, ale serdecznie. Bał.

Niemodny *wyszły z mody, niezgodny z wymaganiami mody, przestarzały, staroświecki*: Kapelusze N. <Nie + Modny>

Niemodźwiękla, i, lm. e, **Gloksynja**, **Marcinka**, **Wdziękla** bot. (gloxinia) *roś. z rodziny ostrojowatych*. <?>

Niemogłuchota, y, blm. *niemota połączona z głuchotą*: Cierpieć na niemogłuchotę. <Niemy + Głuchota>

× **Niemogły** *który nie mógl*: Wprowadzili w cerkiew pasterza, żadnej do niej przystępu nie ma-

jącego i mieć niemogłego. Smotr. <Nie + Mogły>

Niemoralnie przys. od **Niemoralny**.

Niemoralność, i, blm. rz. od **Niemoralny**.

Niemoralny, [**Niemoreśny**] *przeciwny zasadom moralności, bezwstydnym, nieobyčajnym, nieprzyswoity, zepsuty, gorszący*: Życie niemoralne. Człowiek N. Zapobiec wszelkim niemoralnym wypadkom. Fred. A. Zrobił ś. sknerą wystawnym, tym brzydzysz i tym niemoralniejszym, że... Korz. <Nie + Moralny>

[**Niemoreśny**] p. **Niemoralny**. <Nie + *Moresny, od Mores>

†**Niemomość**, i, blm. rz. od **Niemocy**; p. **Niemota**: Ktoby zbyt tego ziela używał, N. i mowy utracenie czyni. Syr. Rozkazak ś. otworzył onej głuchości i niemocy jego. Rej. <Od Niemy>

Niemota, y, blm. l. a. **Niemówienie**, †**Niemomość**, †**Niemowa**, †**Niemowlęctwo** lek. (alalia, aphasia) *niemożność mówienia, brak mowy*: Kiedy Bóg miłosierny nie pokarał mnie niemotą, to trzeba, że bym mu podziękował. Jeż. Uczynił dziw wielki nad głuchym i nad zarażonym niemotą człowiekiem. Rej. Lew niemotę swą miłym gościem zastępuje i za ratunek wdzięcznym mručeniem dziękuje. Toł. Zapłakał i w niemocie długą chwilę stanie. Przyb. (= w milczeniu, w oniemiaeniu). 2. †N. *istota nieobdarzona mową, nieme stworzenie, zwierzę, bydło*: Sad ma być ogrodzony i od przechodzenia bydła a. i innych niemot szkodzących. Trzye. 3. †N. i [N.]. p. **Niemowa**. <Od Niemy>

Niemowa, y, lm. y l. m. a. †**Niemota**, [**Niemak**, **Niemko**, **Niemka**, **Niemek**, **Niemota**, **Niegada**] *człowiek niemy*. 2. †N. ż. p. **Niemota**. <Nie + MOW> †**Niemowiątko**, a, lm. a p. **Niemowlę**: Matki do piersi niemowiątka tułą. Pot.

†**Niemowię**, **ęcia**, lm. **ęta** p. **Niemowlę**. B. Sz.

†**Niemowla**, i, blm. ? : Złotoblaśknemi kryte ściany blachy, na których dzieła Jowisza z niemowli misterną ręką kunsztownie wryte. L.

Niemowiątko, a, lm. a p. **Niemowlę**: Znaki pojawiły ś. w Rzymie, świeże dzieciątko mówił głosem, będąc N. Chr. Znajdziecie N. uwinione w pieluszki i położone we łożbie. Wuj. Wziąwszy na ręce swoje N., z wielkiem weselem błogostawiał. Skar.

Niemowlę, **ęcia**, lm. **ęta**, **Niemowiątko**, †**Niemowię**, †**Niemowiątko**, †**Niemowiątko**, †**Niemówniątko**, †**Niemowiąteczko** *dziecię do czasu aż mówić zacznie*: Powoli ś. N. w żywocie macierzyńskim wzmaga. Kras. Herod kwilące od piersi macierzyńskich wyrwane ścina niemowlęta. Pot. (= *niewiniątka, młodzianków*). Przen.: Od strachu wielkiego niemowlęta, język ś. próżny za zębami płata. Wad. (= *oniemieli*). <Nie + MOW>

Niemowlęctwo, a, blm. l. †N. p. **Niemota**; *niemożność, małomówność*: Nie cieszy N. Chrystusowe wielomównych, nie cieszą łyzy chychotków. Birk. 2. a. × **Niemównięctwo** *wielk niemowlęcy*: Nie chciał ś. ani w niemowlęctwie swym wczasować. Birk. Przen.: *nieudolność pierwotna*: N. sztuki. Za Piastów literatura polska była jeszeze w niemowlęctwie (= w kolebce). 3. zb. *niemowlęta*: Wymordowali starzyznę i N. Nar.

Niemowlęcy przym. od **Niemowlę**; × **Niemównięcy**: Wiek N. Człowiek w stanie niemowlęcym. L. Główni niemowlęce. Mick. Gdzie są wody, które niegdys czerpałem w niemowlęce dłonie? Mick. Co rok chodziłem tą drogą, zrazu jak ty, mój synu, z niemowlęcą trwogą. Mick. Przen.: Po umarłej pieśni niemowlęce echo. Mick.

× **Niemowli** p. **Niemowlęcy**: Gdym ś. ledwo na stopkach niemowlich mógł wspierać. L.

× **Niemownictwo**, a, blm. p. **Niemowlęctwo**. <Od Niemowny>

× **Niemownięcy** p. **Niemowlęcy**.

Niemowność, i, blm. rz. od **Niemowny**; **Niemówność**.

Niemowny, **Niemówny** I. † N. p. **Niemy**: Dzieciąteczko niemowne. Wuj. Wzruszyły i niemownego jeszcze proroka w żywocie macierzyńskim słowa te ku radości. Bz. 2. *niewymowny, nierozmowny, małomówny, niewygadany któremu trudno ś. wystawić; nie umiejący ś. przymówić*: Mnich N., kot niełowny, gach wstydlivy, gracz sprawiedliwy nigdy nie wskórają. Prz. † Za cyfrę jest pocytan dworzaniin N. (= za zero). <Nie † Mowny>

† **Niemowy** p. **Niemy**: Na śpiewanie jego Cerberus stogłowy staje ś. N. Petr. (= *milknie, nie-mięje*).

Niemozębnie przys. od **Niemozębny**; **Niemozliwie**.

Niemozębność, i, blm. rz. od **Niemozębny**; **Niemozliwość**.

Niemozębny, **Niemozliwy**, † **Niemozny** *nie mogący być, stać ś., zićić ś.; niepoduszczalny, niepodobny; nie mogący być tolerowanym, nie do zniesienia; nieznośny*: Nie znając piosnki gminnej niemieckiej, niemozębna (dom.: rzecz) wiedzieć, o ile... Mick. Hektorze, powzięłeś rzecz niemozębną. Ml. Dalsze nasze stosunki są niemozębne. Krasz. <Nie † Możebny>

Niemozliwie przys. od **Niemozliwy**; **Niemozębnie**: Nudzi, kłamię N. (= do *niemożliwości, bez miłosierdzia*). Wyglądać N. (= *strasznie, okropnie*). Oczy N. szeroko wytrzeszczyły. Orzesz.

Niemozliwość, i, blm. rz. od **Niemozliwy**; **Niemozębność**, **Niemozność**: N. istniała tak dla gościnnego gospodarstwa, jak dla gości. Jeż. Przesadza do niemożliwości (= *niemożliwie, nie do zniesienia*).

Niemozliwy p. **Niemozębny**: Niemozliwą jest wprost rzeczą, ażeby z umierającym mówić ciągłe otwarcie, że ma umrzeć. Dąb. On jest N. w przyzwoitym towarzystwie (= *niema dla niego nięjsca; niestosowny, nieodpowiedni*). <Nie † Możliwy>

Niemozna, część. **Nie można**, [**Niemóz**, **Ni może**, **Niemóc**] = † *niemożna rzecz = rzecz niemożliwa, niepodobna, nie godzi ś., nie możemy, niesposób*: Gdy N. czynić, jakby trzeba, czynimy, co można. Djar. gr. N. nie być czułym na naganę lub szacunek drugich. Zabł. <Nie † Możny>

Niemozność, i, blm. I. p. **Niemozliwość**, *brak możności*: Wymawia ś. niemożnością przyjsieia. N. dobytecia fortecy. Troc. Więcej czasem w nas jest lenistwa, niż niemożności. Troc. N. znoszenia stała możność nieznoszenia. Fred. A. 2. lek. p. **Niemoc**: N. płciowa (impotentia coeundi). N. męża. Troc. <Nie † Możność>

† **Niemozny** p. **Niemozębny**: Niemozna rzecz. Kłok. <Nie † Możny>

† **Niemóc**, **oze**, **ógł**, [**Niemóc**] *być chorym, niedomagac*: Mój brat dziś trzeci dzień umarł, a siostra moja niemoże. Nam. <Nie † Móc>

[**Niemóc**] p. **Niemozna**.

† **Niemówiąteczko**, a, lm. a p. **Niemowlę**: Jakie kwilenia, o N., jakie kwilenia, mała dziecięczechko. Groch.

† **Niemówiątko**, a, lm. a p. **Niemowlę**: Jak N. wychowywać. Petr. Mleko własnej matki przy-

rodzeniu niemówiątko bardzo służy. Sien. N. do rąk oddają mamezynych. O'w. Z ust niemówiątek i ssących uczyniłeś doskonałą chwałę. Wuj.

Niemówienie, a, blm. p. **Niemofa**. <Nie † Mówienie>

† **Niemówiątko**, a, lm. a p. **Niemowlę**: Należli N. położone w jaśliskach. Gil.

Niemowność, i, blm. rz. od **Niemówny**; **Niemowność**.

Niemówny I. p. **Niemowny**. 2. † N. p. **Niemy**: Miłośnicy mądrości tak nam powiadają, że niemowne zwierzęta rozumu nie mają. Kochan.

[**Niemóz**] p. **Niemozna**. <Nie † Moż(na)>

[**Niemra**, y, lm. y] I. pog. **Niemka**. 2. p. **Miemra**. <st. lud. do Niemrawy>

Niemrawa, y, lm. y m. i ż., [**Miemrawa**, **Niemrawiec**, **Miemrawiec**] *niedolega, ciemiega, safandula, gamoń, grajdała, niedojda, niezgrabjusz, gamajda, ciamajda*: Dla niej wrogami tu wszyscy, zwłaszcza ten narzeczony, N., którym ona pogardza. Kasz. <Dżwn.>

[**Niemrawiasty**] p. **Niemrawy**.

[**Niemrawica**, y, lm. e] forma ż. od **Niemrawiec**.

[**Niemrawiec**, wca, lm. wcy] p. **Niemrawa**: O głupie chłopy! niemrawcy! Prus. Hej tam, robota coś niesporo! A raźniej! Niemrawce! Wysp.

[**Niemrawność**, i, blm.] rz. od **Niemrawy**, *niemrawość*.

[**Niemrawy**] p. **Niemrawy**.

[**Niemrawość**, i, blm.] rz. od **Niemrawy**, *niemrawność*: Niepowodzenia miłosne, na jakie go brzydota i N. towarzyska naraża. Kasz.

[**Niemrawy**, **Miemrawy**, **Niemrawy**, **Niemrawiasty**, **Miemrawiasty**] *powolny, niერuchawy, niezdarny, rozlazły, niedoleżny, mazgajowaty, niezgrabny, ociężały*: Dlaczego tańczyłaś z tym człowiekiem niemrawym? Ork. Jak śmie taki człek N. sięgać po jego Hanusię! Ork. Plemię takie upadłe, niemrawe i nieekonomiczne nie może ś. i w Brazylii zdobyć na administrację sumienną i sprężystą. Kasz. <Dżwn.>

× **Niemrugliwy** *nie zmruczający (oczu)*: Jestem pod niemrugliwym okiem szpiegów. Fred. M. <Nie † Mrugliwy>

Niemy I. a. † **Niemowny**, † **Niemówny**, † **Niemowy**, [**Miemy**, **Nimy**] *pozbawiony daru mowy; głuchoniemy*: N. z przyrodzenia syn Krezusa, widząc ojca w niebezpieczeństwie, przerwał związkę swego języka. Groch. Ja szukam dla siebie żony niemej, któraby nie gadać nie umiała. Boh. Rozmawiał z przybyłym z tej ziemi, którą krajem niemych, języka narodu nie znających, zwano. Krasz. Niemuemu mowę przywrócił. Troc. 2. *milczący, który nie chce, nie może a. nie śmie mówić, oniemiały*: Śród niemej bojaźnią, czerni. Mick. Sejm 1717 odprawił ś. w siedmiu godzinach, że na nim przeczytano tylko umówione wprzód uchwały; nazwano go niemym, że wszyscy w milczeniu czytania słuchając, nie mieli wolności odezwać ś. Skrzet. Sędziowie, aby nie byli dla darów ślepemi albo niememi. Kosz. Niemy był na te zarzuty. Troc. W pierś ciężko zarania i skonania blizka, padła niema. Mick. Nieme usta. Ps. flor. 3. *nieobdarzony mową, nie wydający głosu; nierozumny, bezrozumny; nieczuły, martwy, nieżyjący*: Niema ziemia. Kn. Piasek N. zatał jego życie i przygody. Mick. Bije konia, znęca ś. nad niemym stworzeniem (= *które nie może przemówić w swojej obronie*). Głos po obszer-

nej rozlega ś. sali, a ludzie, jako nieme ryby stali. L. Żaba niema abo parszywa abo ziemna. Syr. (= ropucha). †I bestje i nieme twarzy (=twory, stworzenia, istoty), i drzewa, i ziemia nas potępią. Skar. †Boskie i ludzkie prawa wyróciwszy, jako bydłe, jako twarz niema żyje. Górn. Przez sprosnej czarownicy sprawę odmienił w nieme drzewo człowieczą postawę. P. Koch. †Nieme pospólstwo. Biel. M. (= nierozumne). Dawniej prosiłam, by mię twym obrazem sny pocieszały, choć obraz był N. Mick. 4. Niema mowa = *migi, mimika*: Pokojowi w szaraju wymyślił niemą mowę, wyrażając sobie ruszaniem oka, nogi, ręki, palca, ciała wszystkiego, sukni, najskrytsze tajemnice. Kłok. 5. *milczący, niewyraźny mową, głosem, cichy, któremu milczenie towarzyszy*: Niema boleść. Żal, smutek N. Żywy rumieniec wypłynął na twarz, kiedy ś. dowiedziała o mężu, gdy bez słów w niemych uścisku znowu ś. spotkali oboje. Krasz. Ruch N. dekoracji, koloryt gwaszu i przezroczy scenę całą zmieniły w jakieś nadpowietrzne zjawisko. And. Wołali na nią silnie niemy duszny głosem. Słow. 6. *cichy, spokojny, głuchy, niezgarny*: Noc niema. Zabójcy ani osobność niema wyjawiała, ani noe ślepa wydała. Siem. J. 7. Nieme narzędzie muzyczne = *nie wydające dźwięku, dla uprawy tylko używane*. Nieme skrzypce. Niema klawijatura. 8. *nieopatrzony w napisy, objaśnienia, ślepy*: Mapa niema. <NIEM>

Niemylnie przys. od **Niemylny**: Mówiono mi w Wilnie, że otrąbią N. trzy wyprawy, na świata trzy strony. Mick.

Niemylność, i, blm. rz. od **Niemylny**.

Niemylny, **Nieomylny** × **Niepomylny** 1. *niechybny, niezawodny, nieuwątpliwy, pewny, nieunikniony*: Niemylnie wieści. Gosz. Lica kolor żywy i to oko spuszczone wróżba mi niemylną, że... Fred. A. Znaki te dają znać o niemylnym Boga na świat przyjsieiu. Książ. Daję nam przywiązania niemylnie dowody, zecheesz... Słow. 2. *nie mogący ś. mylić*. <Nie + Mylny>

Niemysłny *bezmysłny, nie myślący, bez myśli*: Po grobach stąpa N. przechodzień. Słow. <Nie + Mysłny>

× **Nienabytny**, i, blm. rz. od **Nienabytny**, *nienabywalność*. L.

× **Nienabytny** p. **Nienabywalny**. <Nie + Nabytny>

× **Nienabywalność**, i, blm. rz. od **Nienabywalny**. L.

× **Nienabywalny**, × **Nienabytny** *nieosiągalny do nabycia*. <Nie + Nabywalny>

× **Nienachylny**, × **Nienachylony** *nieosiągalny do nachylenia a. nachylenia ś., nieskory do nachylenia ś., nieugięty, sztywny*: Kark N. Wor. Obojętność okazują nienachylną ku jednej raczej, jak ku drugiej stronie. L. Przen.: *nieugięty, niewzruszony, niegiętki, bezstronny, nieuchylony*: W sądach nienachylony (N.) przeciw prawom, upominkami ś. ruszyć nie dał. Skar. <Nie + Nachylny>

× **Nienachylony** p. **Nienachylny**.

* **Nienacka** tylko w wyrażeniu: Z nienacka p. **Znienacka**: Starajcie ś., abyście głupstwo sobie przyrodzone z nienacka składali. Wuj. (= *nieznacznie, pomalą*). Z nienacka z obozu wyszłych napada. Pileh. Wpadł na nieprzyjaciela z nienacka. L. Daruj We Pan, żem go z nienacka nie poznał. L. (= *odrązu; przez prędkość*). <Nie + *Nadz, od Nadziać ś. = spodziewać ś.; właściwie pisacby ś. powinno „z nienadzka“>

[**Nienaco**] na *nic*. <Nie + Na + Co>
[**Nienadanina**, y, blm.] *nicpotym; to, co ś. nie nadaje*. <Nie + *Nadanina, od Nadać>

† **Nienadany** 1. *nie na rękę, niefortunny, nieszczesny*: O nienadana miłości, śmiech stroisz z mojej ciężkości. Petr. 2. *nieuglaskany, nieokrzesany, dziki, nieucywilizowany*: Jezus Jana chciał mieć aż dotąd żywego, póki Żydów naród N. od Rzymianby nie był zawojowany. Odm. Pójdźmy, zgładźmy ten naród N. Kochan.

† **Nienadarzony** *niedogodny, niezdamny*: Dwakroć miały sarmackie grody nienadarzone wojewody. Mias. <Nie + Nadarzony, od Nadarzyć>

† **Nienadgradny** p. **Nienagrodzony**.

† **Nienadgradny** p. **Nienagrodzony**: Część większa Inflant z nienagrodzonym dla Rzeczypospolitej szkoda Śwedom ś. podała. Hylz. <Nie + Nadgradzony>

Nienadwałony 1. *ani w części nie osłabiony, nienadwerezony*: Do dnia dzisiejszego najczersztwiejszych i w niczym nienadwałonych używała zmysłów. Szaj. (= *nieprzytępiionych*). 2. *nie mogący być nadwałonym, nienaruszony, niepodległy skazie*: Feniksie trzykroć fortunny; to, co dla nas zgonem, tobie życiem i wiekiem jest nienadwałonym. Książ. <Nie + Nadwałony>

Nienadwerezony *ani w części nie uszkodzony; nienadwałony*: Honor, rodowy klejnot ten, najmniejszą szczerbą nienadwerezonym przekazać mógł jednemu dziecku swemu. Orzesz. <Nie + Nadwerezony>

† **Nienadziały** p. **Nadzieszny**: Zdziwią ś. nagłej odmianie nienadziałego zbawienia. Leop. Nieodpowiednie i nienadziałego w namiocie zamordował. Leop. Więcej ś. trzeba strzec zguby nienadziałej. Szymon. <Nie + Nadziały, od Nadziać ś. = spodziewać ś.>

† **Nienadziany** p. **Nadzieszny**: Nagłe a nienadziane odjechanie. Mącz. Nienadziana rzecz na mię przyszła. Mącz. <Nie + Nadziany>

† **Nienadzieszny** p. **Nadzieszny**: Czas nienadziesznej potrzeby. Rej. <Nie + Nadzieszny>

† **Nienaganiony** p. **Nienaganny**: Ściągnęły ś. ich nienaganione wojska. Błaż. N. żywot wiodę. Troc. <Nie + Naganiony>

Nienagannie przys. od **Nienaganny**.

Nienaganny, × **Nieprzyganny**, † **Nienaganiony**, † **Niezganny** *nie zasługujący na nagane, któremu nic zarzucić nie można, wcale dobry, wcale przyzwoty*: N. Polidam. Ml. Sprawowanie nienaganne. <Nie + Naganny>

[**Nienagłęda**, y, lm. y] *ten, którego ś. napatrzeć nie można; osoba bardzo miła*. <Nie + *Nagłęda, od Nagłędać>

* **Nienagła** w wyrażeniu: × Z nienagła p. **Znienagła**: Rewizja listów wielki czas wziąć musiała, bo z N. ś. odprawowała, przestrzegając tego, aby kto ukrzywdzon nie był. Vol. Kiedy zima nadechodzić ma, tedy nie zrazu gwałtem przypadnie, ale z N. biedzi ś. z latem, aż jej lato ustąpić musi. Jan. Ja będę mówił eicho a z N., a wy słuchajcie, a w rozum bierzcie. Leon. Z N. i potrosze kogo w cnoty wprowadzać. Troc. <Nie + Nagły>

† **Nienagorszy** p. **Nienajgorszy**. Troc.

† **Nienagorszy** przys. od **Nienagorszy**, *nienajgorzej*. Troc. <Nie + Na(j)gorzej>

† **Nienagrodny** p. **Nienagrodzony**: Nienagrodna szkoda. Zbyl. <Nie + Nagrodny>

Nienagrodzony, † **Nienagrodzony**, † **Nienagrodny**, † **Nienagrodny** *którego nagrodzić nie można*,

niepowetowany, nie dający ś. naprawić: Błąd N. Nar. Nienagrodzona szkoda, utrata. Troc. Nim ś. rozszuchali, nim naradzili, nim namyślili pójść, nim to uskuteczнили, wiele a wiele czasu upłynęło nienagrodzonego. Krasz.

Nienajedzony, [Nienajestny] 1. *który ś. nie najadł, niezupełnie syty*. 2. *który ś. najęś nie może, nienasycony, wiecznie głodny*. <Nie + Najedzony>

[Nienajestny] p. **Nienajedzony**. <Nie + * Najestny, od Najeś ś.>

Nienajedzny *którego nie można najechać*: Niebo, nienajedzna dziedzina. Wor. <Nie + Najedzny>

Nienajorszy, †**Nienagorszy** *niegorszy, dość dobry, niezły, wcale niezły*: Ano nienajorsze, nienajorsze (w smaku). Kon. (= *ujdzie*). <Nie + Najorszy>

Nienajorzej przys. od **Nienajorszy**; †**Nienagorzej**: Już broń dźwignął i robił nią N. Kaczk. <Nie + Najorzej>

†**Nienajrzed**, y, ał, †**Nienajrzed**, †**Nienajrzed** *nienawidzić, nie cierpieć, nie znosić*: Chrystyna, pyszna Niemkini, która nienajrzała swych dziewierów. Chwal. Garnarz gniejarza nienajrzy. Baz. Niemoe nieuleczona, kiedy chory lekarstwa nienajrzy i nim ś. brzydzi. Karnk. <Nie + Najrzed>

†**Nienajrzenie**, a, bfm., czynność cz. **Nienajrzed**; *nienawisć, wstręt*. Wuł.

†**Nienajrzed**, y, ał p. **Nienajrzed**: Człowieka zradnego Pan Bóg będzie nienajrzał. Wr. Z temi, którzy pokoju nienajrżeli, spokojniem ś. chował. Wer.

†**Nienajrzenie**, a, bfm., czynność cz. **Nienajrzed**.

†**Nienakazonny** *niezarażony; nieskażony, nieuszkodzony, nieepsuty, nienadpsuty*: Król polski radził ś. z senatem onym, jeszcze żadni sektami nienakazonym. Wer. Wierzyciel dłużnikowi po odebranej zapłacie fant powinien wrócić, jaki od niego przyjął, N. Groic. Krew, nauka nienakazona. Troc. Smak ma N. Troc. <Nie + Nakazonny>

Nienakierowalny *którego nie można nakierować*: Duch mój i serce to są skryte własności moje, nieodebralne, nienakierowalne. Krasin. <Nie + * Nakierowalny, od Nakierować>

†**Nienakłonny** *którego nie można nakłonić, twardy, nieugięty, nieużyty, uparty*: Ludzi upornych i nienakłonnych jak ukarać. Rej. <Nie + Nakłonny>

†**Nienalezisty** *niemożliwy do znalezienia*. Kn. <Nie + Nalezisty>

Nienależnie przys. od **Nienależny**. Troc.

Nienależność, i, bfm. rz. od **Nienależny**. Troc.

Nienależny 1. *który ś. nie należy, nieprawy, nieprawidłowy, niesłuszny, niesprawiedliwy*: Nienależne mu są te dochody. Troc. 2. p. **Nienależny**: Czasowi nienależne stroić gadki. Troc. Aby spraw w N. termin nie zaciągniono. Troc. <Nie + Należny>

Nienależycie przys. od **Nienależny**: Zwolennicy jego, N. przygotowani, przegrali batalję. Rol.

Nienależyty, **Nienależny** *nie ten, który ś. należy, nie jak ś. należy, niewłaściwy, niestosowny, nieodpowiedni, nie taki, jak potrzeba*: Uchona prawna dla nienależytego sądu. Troc. (= *niekompetentnego*). Nienależyte wykończenie, przygotowanie. <Nie + Należyty>

Nienamacalny *którego nie można namacać, nie dający ś. wyczuć za pomocą dotyku*. Lek.: Drobne guzy w jamie brzusznej są nienamacalne. <Nie + Namacalny>

Nienamlotny, **Nieomlotny** *nie dający dużo omlotu; przen. nie dający dużo plmu*: Prace na szerokim polu rozpoczęte są nienamlotne. Pol. <Nie + Namlotny>

Nienamulny *którego namulić nie można*. Urs. <Nie + Namulny>

†**Nienapelniasty** *którego nie można napelnić; próżny, niepelnny, czczy, dęty*. <Nie + Napelnisty>

Nienarodzony *który ś. nie narodził*. Przen.: Wicież, jaki jest pęd i ruch w nienarodzonej pieśni? Kon. (= *nieutworzonej; która ś. na świat nie ukazała*). <Nie + Narodzony>

Nienaruszalnie przys. od **Nienaruszalny**, *nienaruszenie*.

Nienaruszalność, i, bfm. rz. od **Nienaruszalny**: N. osoby królewskiej. L.

Nienaruszalny, **Nienaruszony**, †**Nienaruszliwy**, †**Nienaruszny** *którego nie można naruszyć, nietykalny*: Osoba króla jest nienaruszalną i świętą. L. <Nie + Naruszalny>

Nienaruszenie przys. od **Nienaruszony**: N., całkowiecie, *integre*. Mącz. N. to zachować obiecano. Troc. <Od Naruszony>

†**Nienaruszliwie** przys. od **Nienaruszliwy**: Wiarę królom N. zachowywali. Leop. (= *nienaruszenie, święcie, niewzruszenie*).

†**Nienaruszliwość**, i, bfm. rz. od **Nienaruszliwy**, *nienaruszalność*.

†**Nienaruszliwy** p. **Nienaruszalny**. <Nie + Naruszliwy>

†**Nienaruszność**, i, bfm. rz. od **Nienaruszny**, *nienaruszalność*. Mącz. <Nie + Naruszność>

†**Nienaruszny** p. **Nienaruszalny**. L.

Nienaruszony 1. *nieruszony, cały, nietknięty, nieuszkodzony*: Nienaruszone pieniądze. Troc. Niech nienaruszonym zostaje miasto Prjama. Ml. Nienaruszona sława, przyjaźń. Troc. Lek.: Dziewica nienaruszona (virgo intacta) = *niepokalana*. 2. p. **Nienaruszalny**: Obmurowałem basztami siedzibę trojańską nienaruszonemi. Ml. (= *niewzruszonemi*). <Nie + Naruszony>

†**Nienasiadły** 1. *nieludny, niegęsto zaludniony*. Kn. 2. *nieosiadły, nie mający stałej siedziby, koczujący*: Lud to dziki i N. Pileh. <Nie + Nasiadły>

†**Nienaspany** *w którym naspać ś. nie można, nieprzespany*: Kwap ś. poki jasne zorze nie zapadną w bystre morze, po chwili émy czarne wstana, choć noc noszą nienaspaną. Kochan. <Nie + Naspany>

Nienastarczony *którego nastarczyć nie można*: Nienastarczone rzeczy z temi skorupami. Kon. <Nie + Nastarczony, od Nastarczyć>

Nienasyconie przys. od **Nienasycony**. <Z Nie + Nasycony>

Nienasyconiec, óca, lm. ócy p. **Nienasytek**: Takiś ta N. Wysp. <Nie + *Nasyconiec, od Nasyć>

†**Nienasyciec**, óca, lm. ócy ten, *który nigdy nie je do sytości, głodomór*: N. jest hasło proroka siódmego. Paszk.

Nienasyconosc, i, bfm. rz. od **Nienasycony**.

Nienasycony 1. a. × **Nienasytny** *który ś. nie może nasycić, nienajedzony, wiecznie głodny; przen. chciwy, łakomy, niezaspokojony*: N., niejakarmisz go. Kn. N. kyrfirst ciągle czegoś nowego zachciewał. Krasz. N. w utarcze Hektor. Ml. Potrzeba Wielki serce miał nigdy nienasycone. Warg. 2. chem.: Związek N. = *związek, w którym jednostki powinowactwa pierwiastków nie zobojętniają ś. wza-*

jemnie i w którego budowie musimy przeto przypuszczać wielokrotne wiązanie ś. atomów pierwiastków. 3. fiz.: Para nienasycona, niedosyciona, przegrzana = zawarta w przestrzeni w mniejszej ilości, aniżeli ta przestrzeń przy danej temperaturze zawierać jej może. Roztwór N. = nie zawierający jeszcze takiej ilości ciała rozpuszczonego, jaką w danych warunkach rozpuszczać może. <Nie + Nasycony, od Nasyć>

† Nienasyt, u, blm., † Nienasytek niesytość, nienasylenie. Troc. <Nie + Nasyt>

Nienasytek l. † N., tku, blm. p. Nienasyt. 2. tka, lm. tki, Nienasyteniec człowiek nienasycony, nigdy niesyty.

[Nienasytka, i, lm. i, Niesytka] rodzaj owadu, cma, nocnica.

× Nienasytny p. Nienasycony: Nienasytna chęć majątku. Wor. Nienasytne żądze. Nar. Ziemia, czując nieznaną głód, nienasytna pożera płody. L. <Nie + Nasytny>

Nienaśladowany, × Nienaśledni, × Beznaśladowny, × Beznaśledny nie do naśladowania, nie mogący być naśladowanym, nierównany, jedyny w swoim rodzaju. <Nie + Naśladowany>

× Nienaśladowny którego nie można a. nie należy naśladować: Nienaśladowne zgorzenia. L.

× Nienaśledni p. Nienaśladowany. Wor. <Nie + Naśledni>

Nienatkany którego natkać, napchać nie można. Przen.: Wszystko to pochłonęły nienatkane namiętności. Wor. (= nienasycone). <Nie + Natkany, od Natkać>

Nienaturalnie przys. od Nienaturalny.

Nienaturalność, i, blm. rz. od Nienaturalny: Malarstwo francuskie sprawiło na nim (na Słowackim) wrażenie nienaturalności i skrzywienia. Chm.

Nienaturalny l. sztuczny, robiony, fabrykowany, fałszywy, udany: Koral N. Poza nienaturalna. Uśmiech N. 2. wymuszony, przesadzony, egzaltowany, emfaticzny: Człowiek N. 3. przeciwny naturze, niezwykły, niezwykający, niepowszedni: Apejtyt N. (= fałszywy, chorobliwy). <Nie + Naturalny>

[Nienauczny] nienauczony, nieprzyzwyczajony do czego. <Nie + Nauczny>

† Nienawidca, y, lm. y p. Nienawistnik. L. <Od Nienawidzić>

† Nienawidny p. Nienawistny. Mor. <Od Nienawidzić>

Nienawidzenie, a, blm., czynność cz. Nienawidzić.

Nienawidzić, i, il, Nienawidzieć, † Nienajrzyć, † Nienajrzyć, † Nienajrzyć l. pałać nienawiścią, nie cierpieć, nie znosić, czuć wstręt, odrazę: Niech nienawidzą, byleby ś. bali. Pilch. Nienawidzi go, chroni ś. go, jak czego złego; utopiłby go w łyżce wody. Kn. Wrodzona ludzimu wada, chociaż jej nie widzą, że gdy kogo obrażą, zaraz nienawidzą. Pot. Matko! czyliż mnie będziesz N. wiecznie? Słow. Nie Kocham, nie szanuję, lecz nie nienawidzę. Fred. A. Starościna miała oddać rękę nienawidzonemu. Kras. 2. † N. komu co a. czego = zazdrości: Nienawidzę mu to szczęście (tego szczęścia). Troc. N. ś. nie cierpieć ś. nawzajem. <Nie + Nawidzić>

Nienawidzić, i, ał p. Nienawidzić.

× Nienawisny p. Nienawistny.

Nienawistnie, † Nienawistno przys. od Nienawistny; × Nienawisnie.

† Nienawistnik, a, lm. cy, † Nienawisnik, † Nienawidca człowiek nienawidzący kogo, czego, wróg. † Nienawistno p. Nienawistnie: Rzecz ta wydaje ś. bardzo cierpko i N., bo krewkościom ludzkim nadzieję odbiera. Pilch.

Nienawistny, × Nienawisny, † Nienawidny l. nienawidzący, wrogi, nieprzyjazny: Walery cię kocha, i ty nie jesteś mu nienawistną. L. 2. wzbudzający nienawiść, wstrętny, obrzydły, obmierzły, obrażający. <Od Nienawidzić>

Nienawiść, i, blm. gniew trwały, połączony ze wstrętem, pogardą lub życzeniem złego, złość, usposobienie wrogie: Pałac, techną nienawiścią. N. pogańska ku wszystkiemu, co wolne, cywilizowane i szlachetne. Kl. N. najdzie winę i do krzywdy przyczynę. Prz. N. wszystko we złe obraca. Prz. N. złym cudzym ś. chłodzi, choć jej to samej równo szkodzi. Prz. N. mi u pana sprawił, uczynił, zjednął. Troc. † N. błogo, mam przeciw komu. Troc. Nienawiścią ś. zapalam. Troc. † N. u kogo mam. Troc. N. czyją uśmierzam, błagam. Troc. Królestwo i N. Bóg na jednej położył szali. Troc. Aby urząd złe ludzie karał nie z nienawiści, jedno żeby złemi nie byli. Gór. Wszyscy jednemu są posłuszni, a niemasz zazdrości ani nienawiści między niemi. Wuj. Żadnego człowieka w nienawiści nie miejcie. Skar. Ci, co drugimi gardzą, pospolicie bywają u wszech w nienawiści. Baz. Których zjadła N. suszy, iż woleliby widzieć przeważających poganów, niż wiernego ludu tryumfy. Koch. W. Prawda rodzi N., tedy ś. rzec godzi: że matka świątobliwa niecną córkę rodzi. Gawin. Kto z kim miał N. jaką, jednali ś. i przepaszali. Star. Ściągnąć na siebie czyją N. Twoim uczniem N., N. rozkoszą. Fred. A. Dla mnie N. mało, ja ś. niemi brzydę. Fred. A. 2. † N. chrapka, ansa: Mam N. (chrapkę) na niego. Troc. 3. † N. to, co daje pochop do nienawiści, okłada: Pizodkowie z panów wszelką N., a ze sług wszelką zływość otarli, zowią pana ojcem czeladki, a sług domownikami. Pilch. 4. × N. zawiść, zazdrość: Biskupi przez N. Jezusa na więzienie wydali. Sekl. N. od bogactw i kredytu nierozdzielna. Nar. <Od Nienawidzić>

× Nienawisnie przys. od Nienawisny, nienawistnie: Jako ś. barki zwiążą N., kiedy wróg wroga ostatni raz ciśnie. Mick.

† Nienawisnik, a, lm. cy p. Nienawistnik: Nienawisniki moje wygubię. Bud.

† Nienawolany którego nie można nawołać, dowołać ś.: Żołnierze uciekające widzi nienawolane. Tw. <Nie + Nawołany, od Nawołać>

× Nienawrotnie przys. od Nienawrotny.

× Nienawrotny l. którego nawrócić nie można: Wóz N. Troc. Miejsce nienawrotne. Troc. (= niewygodne do nawrócenia wozem). N. grzesznik, heretyk. Troc. (= zatwardziały). 2. p. Niepowrotny: Chwile nienawrotne. Ejs. <Nie + Nawrotny>

× Nienawykłość, i, blm. rz. od Nienawykły, brak przyzwyczajenia. <Nie + Nawykłość>

Nienawykły nieprzywykły, nieprzyzwyczajony: Lice jego nienawykłe oddawna do gwałtownych wstrząśnień. Krasz. N., aby mu ś. opierano, gniewny był strasznie. Krasz. Ona, nienawykła nurek, już ś. zachłysnęła nieraz. Mick. <Nie + Nawykły>

[* Nienazdanie tylko w wyrażeniu: Z nienazdania] niespodzianie, zniemacka, nieoczekiwanie. <Nie + Nazdanie, zam. Nażdanie, od Nażdać ś.>

Nienawalny p. Nienawany: Stwórca wszech rzeczy, niepojęty i N. Gom.

Nienazwany, Nienazwalny, Nienazywany *którego niepodobna nazwać, nazywał; dla którego niema nazwy, nieokreślony*: Była czymś nieokreślonym, mieszaniną nienazwaną. Bał. Tarczą, obroną — czymś nienazwanym. Krasin. O modlitwie zapomniała, myślała o niczym niby, a zawsze o tej zbrodni strasznej, nienazwanej, niepojętej. Jeż. Była dla mnie czymś nienazwanym. Kras. <Nie + Nazwany>

Nienazywany p. **Nienazwany**: Takie uczucia nienazywane okrywają niezmierne niziny ludzkości. Orzesz. <Nie + Nazywany>

† **Nienazrząd, y, ał** p. **Nienazrząd**: Pszczoły robotne nierobotnych nienazrzą. Trzyc. Nienazrządziście mię i wygnali z domu ojca mego. Leop. <Nie + Nazrząd>

† **Nienazrzenie, a**, blm., czynność cz. **Nienazrząd**.

Nienazarty *który ś. nazrząd nie może, nienasycony, wiecznie głodny*. <Nie + Nazarty>

[**Nienia, l, lm. e**] p. **Nana**. <Dziec.>

† **Nieniejszy** p. **Niniejszy**.

Nienormalnie przys. od **Nienormalny**.

Nienormalność, i l. blm. rz. od **Nienormalny**: N. położenia wieśniaków. Chm. 2. lm. i *fakt nienormalny, szczególnie nienormalny*: Przejście było nagłe, połączone z wieloma nienormalnościami. Bl. <Nie + Normalność>

Nienormalny *nie odpowiadający normie, niezwykły, nieprawidłowy, nienaturalny, wyjątkowy, a normalny*: Stanowisko nienormalne, zawodliwe, groźne nawet. Jeż. Powrócił w nienormalnym stanie (= w *nietrzeźwym*). Naiwni nie oceniają zgubnych warunków tak nienormalnego życia (= *nieregularnego*). <Nie + Normalny>

[**Nienosisty**] *niechrwały*: Samodział N. <Nie + Nosisty>

Nieniośny l. × N. *którego nie można nosić*. Troc. 2. Kura nieniośna = *która ś. nie niesie, nie znosząca jaj*. <Nie + Nośny>

Nienowyy *cokolwiek używany; znany już*: Wzięła u niego salopę, wprawdzie nienową, ale jeszcze bardzo przyzwolną. Korz. Uczucie to wydawało mu ś. już znajomym, nienowym. Orzesz. <Nie + Nowy>

* **Nieobaczek, czka** tylko w wyrażeniu: † Z nieobaczka, † Nieobaczkiem p. **Nieobacznie**: Jedli, pili, aż z nieobaczka przyszedł na nich potop. Wuj. Z nieobaczka nań zajechał huf nieprzyjacielski, uczyniwszy nań zasadzkę. B. B. Aniołowie wybierali kamyczki na drogach jego, aby ś. z nieobaczka nie obraził w nogę swoją. Rej. Romulus z nieobaczka z oczu ludzkich porwany. Fal. <Nie + *Obaczek, od Obaczyć>

Nieobaczenie, a, blm. l. † N. p. **Nieobacznie**: Sąsiadek a. kto inszy uczyni mi co z niechęcia a. nieobaczenia. Rej. 2. [N. twoje, wasze, jego i t. d.] = *nie doczekasz ś. tej chwili, w której byś mógł obaczyć*. <Nie + Obaczenie>

† **Nieobacznie** przys. od **Nieobaczny**; † **Nieobacznie, † Nieobaczkiem, † Z nieobaczka, † Z nieobaczka, † Z nieobaczenia** *znenacka, niespodziewanie, ni stąd ni zowąd, niepostrzeżenie; przypadkiem, przez nieostrożność*: Niedługo tego czekać, gdy ś. N. upadek wszystkich rzeczy i zginienie zaczęnie Groch. Wypadł jakoś z pochw N. miecz. Warg.

† **Nieobaczność, i**, blm. rz. od **Nieobaczny**. Stok.

× **Nieobaczny l.** *którego nie można zobaczyć, niewidzialny, niewidoczny, niewidomy*: Iskra nieobacz-

na. Wor. 2. † N. i [N.] p. **Nieobaczny**: Nieobaczna sprawa. Kochan. O, ludzie nieobaczni! Tyle doświadczeń za wami... I co to wszystko płaci, kiej ś. nie chce. Ork. Nieobaczna ufność. Nar. Mąż w mowie N. Leop. Nieobaczne wymówienie ust jej. Bud. Masz być miłosiernym nad nieobaczny upadkiem bliźniego. Rej (= *skutkiem nierozwagi*). 3. † N. a. † **Nieopatrzny** *nieprzewidywany, niespodziewany, nagły, niepostrzeżony, przypadkowy*: Nieszczęście tak nowe, tak nieobaczne. Wuj. Nieobaczne przypadki. Troc. <Nie + Obaczny>

† **Nieobalisty p. Nieobalony**. Kn.

Nieobalony l. im. *którego nie obalono*. 2. × N. przym. a. † **Nieobalisty** *którego nie można obalić*. <Nie + Obalony, od Obalić>

× **Nieobecnie** przys. *zaocznie*.

Nieobecność, i, blm. rz. od **Nieobecny**: N. moja w mieście spowodowała zwłokę w załatwieniu tej sprawy.

Nieobecny l. a. † **Nieobliczny** *nie znajdujący ś. w danym miejscu, nieprzytomny*: Nieobecni w klasie na lekcji. Często ś. skarży nieobecnemu mężowi na niedbałość sług. Rol. Przen.: Nieobecni, gdy chodzi o sprawy publiczne (= *brak ich*). 2. praw. *nie znajdujący ś. w miejscu swojego prawnego zamieszkania*. <Nie + Obecny>

† **Nieobel** przys. *niezupełnie, niezawszystkim*: Ceremonje te nasze skracając, N. przecię wyrzucił, ale przykazał, aby nad choremi używane były. Pim. <Nie + Obel>

† **Nieobeszły** *nie dający ś. obejść, niezmierny*: Tyś fundament założył nieobeszłej ziemi. Kochan. Wszystkie krainy świata nieobeszłego bogów swoich różnych miały. Stryjk. Krag nieobeszłej ziemi. Zim. Nie czyni tego żadne ludzkie plemie, byś przeszedł wszystką nieobeszłą ziemię. Groch. <Nie + Obeszły, od Obejść>

Nieobeznany *który ś. nie obeznał, nieotraskany, nieobyty, niewtajemniczony*: N. z robotą, z rzemiosłem. Trzykrotnie raz orężem po ramieniu lub plecach i policzek rycerski mogły nieobeznany z ceremonją prostaczkom wydać ś. karą cielną. Szaj. <Nie + Obeznany>

Nieobiecująco przys. od **Nieobiecujący**: Wyglądał wcale N. Jeż.

Nieobiecujący *po którym sobie nie dobrego obiecywał nie można, podejrzany, nie budzący zaufania, dwuznaczny*: Mam widać, czy tak nieobiecującą fizjonomję czy tak złą reputację. Krasz. <Nie + Obiecujący, od Obiecywać>

† **Nieobjętność, i**, blm. rz. od **Nieobjętny; Nieobjętność**.

† **Nieobjętny** p. **Nieobjęty**. Troc.

Nieobjętość, i, blm. rz. od **Nieobjęty; † Nieobjętność**.

Nieobjęty, † Nieobjętny l. × N. *niepojętny, niezdolny, nierozgarnięty*. 2. *nienożliwy do objęcia, nieogarniony, nieograniczony, niezmierny, wielki*: Dolegało jej związanie nieobjętych, nieogarnionych, ciężkich włosów. Zer. Nieobjęta zgraja. Gosz. O wielkie, nieobjęte morze! Dąb. Uleciałby jako ten ptak, we wszystek świat niósłby ś. na bory, na te nieobjęte ziemie. Reym. <Nie + Objęty, od Objąć>

Nieobliczalny, Nieobliczony, Nieobrachowany *nie dający ś. obliczyć, nieprzeliczony, niezliczony*: Ofiary nieobliczalne lub nieokreślone. T. K. Następstwa tego byłyby nieobliczalne. <Nie + Obliczalny>

† Nieobliczny p. Nieobecny. And. z Kobyl. <Nie + Obliczny >

Nieobliczony I. im. którego nie obliczono. 2. przym. p. Nieobliczalny: Wiedział, że ziemia da nieobliczone w niedalekiej przyszłości korzyści. Rol. <Nie + Obliczony, od Obliczyć >

[Nieobliczana, ej, lm. e] rz. *bezwstydnica*. <Nie + Obliczany, od Obliczać >

† Nieobłądliwie przys. od Nieobłądliwy.

† Nieobłądliwość, i, blm. rz. od Nieobłądliwy; × Nieobłądność.

† Nieobłądliwy p. Nieobłądny: Mnie okazał ścieżki swe nieobłądliwe. Kochan. Obietnica nieobłądliwa. Kochan. Takiego wieku wedle swej obietnice żyćz nieobłądliwej. Kochan. Twórczo dobrotliwy, rządczo nasz N. Groch. <Nie + Obłądliwy >

× Nieobłądnie przys. od Nieobłądny; † Nieobłądliwie: Pośród tłumy ludzi jej wzrok w zdziwieniu N. rzucony na twarz dzieci padał. Słow.

× Nieobłądność, i, blm. rz. od Nieobłądny; † Nieobłądliwość. Troc.

× Nieobłądny, † Nieobłądliwy *niebłądny, niemylny, niebalamutny, prawdziwy, niechylny, niezawodny, pewny, niefałszywy, rzetelny*: Koniec przykazania jest miłość z nieobłądnej wiary. Leop. <Nie + Obłądny >

Nieobłożny lek.: Choroba nieobłożna = *nie zmuszająca do położenia ś.* Durzyca nieobłożna p. Durzyca. <Nie + Obłożny >

Nieobłudnie przys. od Nieobłudny: W ideę ofiarności tak N. wierzyli ojeowie. Rol.

Nieobłudność, i, blm. rz. od Nieobłudny.

Nieobłudny *szczery, wylany, prawdziwy, rzetelny, nieudany*. Czuję, że ma w niej nie tylko matkę, miłującą gorąco, ale zarazem jakby wiernego, nieobłudnego przyjaciela. Ostr. S. <Nie + Obłudny >

Nieobrachowany I. im. którego nie obrachowano. 2. przym. p. Nieobliczalny: Narażał ją na nieobrachowane skutki mojego przywiązania. Krasz. <Nie + Obrachowany, od Obrachować >

× Nieobraźliwie przys. od Nieobraźliwy: N. sobie postępować. Śl. wil.

Nieobraźliwy, × Nieobraźny I. *niepokorny do obrażenia ś., niedrażliwy*: N. umysł. Pilch. Człowiek N. 2. *nie obrażający, nie drażniący, nie ubliżający*. <Nie + Obrażliwy >

× Nieobraźny p. Nieobraźliwy: Przestrzegać, aby krotki nie były szkodliwe, nieobraźne, niekrwawe. Rej. Nieobraźne jady. Książ. (= *nie-szkodliwe*).

[Nieobróbowany] *nieobrabiony, nieobszuty rąbkiem lub czymś podobnym*: Miała babka kozuch N. <Nie + Obróbowany, od Obróbować >

Nieobronnie przys. od Nieobronny.

Nieobronność, i I. blm. rz. od Nieobronny. 2. † N., lm. i *miejsce nieobronne*: Wyście przyszli śpiegować nieobronności ziemi. Leop. <Nie + Obronnosć >

Nieobronny I. *bezbronny, słaby, nieobwarowany, niewarowny, nieufortyfikowany*: Miasto nieobronne. 2. † N. *którego nie można obronić, nieusprawiedliwiony*: Nieobronna rzecz, niewymowna. Mącz. <Nie + Obronnny >

Nieobrotność, i, blm. rz. od Nieobrotny.

Nieobrotny *nieruchliwy, niezręczny w towarzystwie a. w interesach, niezabiegliwy, niezaradny, nieprzemysłny*: Drwiąco przedstawia nam pan Zagłoba w Czehryńskim zażędzie nieobrotnego Litwina. Rol. N. kupiec. <Nie + Obrrotny >

† Nieobrusznie przys. od Nieobruszny. Troc.

† Nieobruszny *niepokorny do obruszenia, niegniewliwy, niegwałtowny, niepopędliwy, łagodny, cierpliwy, wyrozumiały*. Kn. <Nie + Obruszny >

† Nieobrządnie przys. od Nieobrządny: N. obrany. Troc. N., nie według obrządków, nie chowając obrządków. Kn. <Nie + Obrażądnie >

† Nieobrządny p. Nieobrzędny.

† Nieobrzezanie, a, lm. a anat. p. Napletek. <Nie + Obrzezanie >

† Nieobrzezaniec, nca I. lm. *ścy człowiek nieobrzezany, nie Żyd*: Wydali Jezusa poganom, nieobrzezańcom, aby od ich ręku umarł. Skar. Pobjimy tych nieobrzezańców. Wuj. Obrzezany kto jest, niech ś. nie czyni nieobrzezańcem. Bud. 2. lm. *śce żart. dukat cały, nieoberznięty*. <Nie + Obrzezaniec >

† Nieobrzezek, zka, lm. zki anat. p. Napletek. <Nie + Obrzezek >

† Nieobrzezka, i, lm. i anat. p. Napletek. <Nie + Obrzezka >

† Nieobrzędnie przys. od Nieobrzędny.

† Nieobrzędny, † Nieobrzędny *nie według obrządku dokonany, nieformalny*. <Nie + Obzrędny >

† Nieobuczny *nieobuczony, nieobjędzony, nieujędzony, nietresowany*: Koń N. <Nie + *Obuczny, od Obuczać >

† Nieobuzdować, uje, ował *nie powściągać*. Głosy w. XV. <Nie + *Obuzdować >

† Nieobuzdowanie, a, blm., czynność cz. Nieobuzdować.

Nieobyczajnie przys. od Nieobyczajny: N. na ręce podał. Skar. (= *niezgrabnie*). † Buczacki z nieuzbrojonym czeladzi orszakiem na Tatarów N. napadł. Błaż. (= *nieostroźnie*).

Nieobyczajność, i, blm. rz. od Nieobyczajny; *brak obyczajności*: N. zamyka w sobie występki i sprośności, jako pijaństwa, fryjerstwa i t. d. Glicz.

Nieobyczajny I. *nie odznaczający ś. dobremi obyczajami, niemoralny, nieprzystojny, nieprzyzwoity, nieobyty, prostacki, grubiański, rubaszny*: Żarty nieobyczajne. Śniad. Fanny i Silvia, najnieobyczajniejsze powieści Gautier. 2. † N. *nieostrożny, nieprzezorny, nieoględny, nieopatrzny*. <Nie + Obyczajny >

Nieobyty *nieokrzesany, nieotarty, nieogladzony, niewyrobiony, nieotrząskany*: N. w świecie. Chłopicz nieładny, niemrawy i N. z towarzystwem ludzkim. Kasz. <Nie + Obyty >

Nieobżałowany, † Nieożałowany I. *którego nie obżałowano*. 2. † N. p. Nieodżałowany: Teraz, póki tehu w ciebie ich strokanym dostanie, będziesz nieobżałowany, będą litować twej niezwrótnej straty. Zim. <Nie + Obżałowany, od Obżałować >

Nieoceniony I. im. którego nie oceniono. 2. przym. *którego nie można ocenić, niezacowany*: Nieocenione wykupno. Ml. Nieoceniona nagroda. Ml. Objasnienia dla początkowych dziejów ruskich i słowiańskich niezaprzeczenie nieocenionej wartości. Lel. Samotność dobrem jest nieocenionym. Kras. Już wszystko gotowe, moja nieoceniona. Korz. Moja nieoceniona Klarunia mówiła mi, jakżeście ś. pokochały. Korz. <Nie + Oceniony, od Ocenić >

[Nieochajnie, Nieuhajnie] *nieporządnie, niechlujnie*.

[Nieochajny] I. *plugawy, nieczysty*. 2. *nieczywili-zowany, dziki, prostacki, ordynarny, nieokrzesany*: W grubej siermiędze, z nieochajnym chłopem

o głodzie i chłodzie pracując w niewoli. Gosz. Odbyli podróż w górę rzeki Tani, wśród dziecy zupełnie nieochajnej. Sienk. <Nie + Ochajny>
 × Nieochędgoi p. Nieochędzożny. <Nie + *Ochędgoi, od Ochędoga>

× Nieochędogo przys. od Nieochędgoi, *nieochędownie*.

Nieochędzożnie przys. od Nieochędzożny; × Nieochędogo.

Nieochędzożność, i, blm. rz. od Nieochędzożny; Nieochędzożstwo, brak ochędóstwa.

Nieochędzożny, × Nieochędgoi *niechędgoi, nieczysty, nieporządkny, nieschłodny, niechłodny, brudny*. <Nie + Ochędzożny>

Nieochędóstwo, a, blm. p. Nieochędzożność.

Nieochędzo przys. od Nieochędzoży; Nieochędnie: Posepnie i N. z gościami ś. zabawił. Krasz.

Nieochędzoży, Nieochędny *niechędny, niezławy, nierzęki*. <Nie + Ochędzoży>

Nieochęta, y, blm. p. Nieochętność: Gdy tamten srożej mu ś. okazuje, rozumiejąc, że ta N. z dobrej myśli nie pochodzi, schronił ś. przed nim. Leop. Znaczną pan poseł po nim uznał niewdzięczność i nieochęć. Ośw. Powstała w nim szalona myśl rozdmuchać tę nieochęć w rokosz otwarty. Szaj. <Nie + Ochęta>

Nieochętnie przys. od Nieochętny, *nieochęco*.

Nieochętność, i, blm. rz. od Nieochętny; Nieochęta.

Nieochętny, Nieochędzoży *niechędny, opieszaly, leniwy, przymuszony, wymuszony, ospaly*. <Nie + Ochętny>

× Nieochrona, y, blm. *nieochranianie, nieszanowanie, nieszczędzenie, nieoszczędzanie*: Uczynił był Klaudjusz z Korsykan pokój, ale iż z nieochroną majestatu rzymskiego, tedy go senat wydał nieprzyjaciółom. Warg. Gdzie ja piękna? na taką nieochronę! L. (= na takie nieszanowanie ś.). <Nie + Ochrona>

Nieochybnie przys. od Nieochybnny; Niechybnie: Wiemy to N. Rej.

Nieochybnność, i, blm. rz. od Nieochybnny: N. nieczęścią jasno widział. Tarn.

Nieochybnny, Niechybnny *nieunikniony, niewątpliwy, pewny, niezuchrony*. <Nie + Ochybnny>

Nieociągłiwy nie ociągający ś., zdecydowany, stanowczy; prędki, skory, pochopny do czego: Toście, chłopcy nieociągłiwe i srogie. Sienk. <Nie + Ociągłiwy>

Nieociękły z którego jeszcze nie zciekło, jeszcze mokry: Łupy nieociękłe. Wor. (= nieociękłe z krwi). <Nie + Ociekły>

† Nieociętość, i, blm. rz. od Nieocięty. Troc.

† Nieocięty *furny, żywotny, energiczny, czynny, krewki, zapalony, pełen ognia, werwy*. Troc. <Nie + Ocięty>

Nieociosaniec, nca, lm. ncy, † Nieociosaniec, † Nieuciosaniec *człowiek nieociosany, nieokrzesaniec, gbur, cham, prostak, grubijanin*. L.

Nieociosany, † Nieociosany i. którego nie ociosano. 2. przen. *grubijański, gburowaty, chamski, prostaczy, nieokrzesany, nieucywilizowany, nieotarty*. <Nie + Ociosany, od Ociosać>

Nieoczekiwanie przys. od Nieoczekiwany.

Nieoczekiwany *nieczekany, nagły, niespodziewany, niespodziany, nieprzewidziany*: N. rezultat. <Nie + Oczekiwany, od Oczekiwać>

† Nieociosaniec, nca, lm. ncy p. Nieociosaniec. Troc.

† Nieociosany p. Nieociosany.

[Nieodal] p. Nieopodal: Tak N. stała figura. Kon. Albo tu wysep N. ś. ściele, a. ś. nam tu wicherzyca zakurzy. Kon. <Nie + Odal>

Nieodbicie przys. od Nieodbity.

Nieodbieralność, i, blm. rz. od Nieodbieralny: Obce mu jest uznanie prawa wyłącznej rozporządzalności i nieodbieralności majątku. Spas. <Nie + Odbieralność>

Nieodbieralny którego nie można odebrać. <Nie + Odbieralny>

Nieodbity i. im. którego nie odbito. 2. przym. =

a) *którego nie można odeprzeć, nieodparty, niezbity, stanowczy*: Grota złotego sztych N. Pilch. Nieodbitym wiecznej prawdy wywiódł dowodem. Troc. b) *nieodzowny, nieunikniony, konieczny, niezbedny, nieublagany*: Nieodbite potrzeby. Pilch. <Nie + Odbity, od Odbić>

× Nieodbyty, u, blm. brak odbytu, zbytu; *nieożywienie, zastój, stagnacja w handlu*. Troc.

† Nieodbytość, i, blm. rz. od Nieodbyty. Kn.

† Nieodbyty którego nie można ś. pozbyć; *niepokupny*: Towar N. Klon. <Nie + Odbyty, od Odbyć>

Nieodczepnie przys. od Nieodczepny.

Nieodczepny od którego nie można ś. odczepić, który ś. nie chce odczepić, nieodstępny, natrętny, niepozbyty, nieodłączny, nieoddzielny: Jest korepetytorem pensjonarki Kazi, czuł ją niańką nieodczepnej od niego Zosi. Kasz. <Nie + Odczepny>

† Nieoddarowany, † Nieoddarowny, † Nieoddatny którego nie można komu darem wynagrodzić, za który nie można ś. odwdziżyć darem.

† Nieoddarowny p. Nieoddarowany. Kn. <Nie + Oddarowany, od Oddarować>

† Nieoddatny p. Nieoddarowany. Troc. <Nie + Oddatny>

× Nieoddychalny *niezdalny do oddychania, zaduchowy, duszący, duszny*: Powietrze nieoddychalne w podziemiach. <Nie + Oddychalny>

Nieoddzielnie przys. od Nieoddzielny: Inne wnioski, z tych prawd N. wypływające. Wor.

Nieoddzielny *nieodbity, niezbedny, konieczny, nieodstępny, nierozłączny, nierozdzielny, nieodłączny, wierny komu*: N. wniosek z czego. Toporek był nieoddzielnym towarzyszem jego wędrówek. Korz. <Nie + Oddzielny>

Nieodebralny którego odebrać nie można: Duch mój i serce to są skryte własności moje, nieodebralne, nienakierowalne. Krasin. Stanowi to jej właściwą i nieodebralną godność. Orzesz. <Nie + *Odebralny, od Odebrać>

Nieodegnalny, Nieodegnany nie dający ś. odegnąć: Z nieodegnalną ołowianą na czole zadumą. Orzesz. <Nie + Odegnalny>

Nieodegnany i. im. którego nie odegnano. 2. przym. p. Nieodegnalny: Szukałam sposobu włania w jej serce nieodegnanej goryczy. Orzesz. <Nie + Odegnany, od Odegnać>

Nieoderwanie przys. od Nieoderwany: Baruch trzymał ś. N. Jeremjasza aż do śmierci. Zał. (= stale, wiernie). Zasiadłszy raz do biurka, pisał już bez wytehnienia, pisał nieustannie, N. z nieodseignoną szybkością.

Nieoderwany i. im. którego nie oderwano. 2. *niemożliwy do oderwania, nierozzerwalny, nieoddzielny, nierozdzielny, nieodłączny, nierozłączny, nieodstępny, nieodbity*: Nieoderwana stateczność przyjaźni. Troc. Siły materialne nieoderwane od ziemi. <Nie + Oderwany, od Oderwać>

† Nieodetchniony bez odetchnienia, bez odpoczynku wykonywany, odbywany, niestrudzony, niezmor-

downy: Nieodetchnione prace wojenne. Troc. <Nie + Odetchniony, od Odetchnąć>

Nieodgadnięty p. Nieodgadniony: W towarzystwie swoich ziomków był chłodny, niewielomówny, tajemniczy, N. Krasz. <Nie + Odgadnięty, od Odgadnąć>

Nieodgadniony, Nieodgadnięty I. im. którego nie odgadniono. 2. przym. *którego nie można odgadnąć, tajemniczy, niewytlomaczony, niewyjaśniony, niezgłębiany, niezbadany, niedocieczony, niepojęty*: N. zamiar. Nieodgadniona tajemnica. Serce kobiety tej pozostanie na zawsze nieodgadnioną psychologiczną zagadką. Rol. Na całej tej twarzy jakas nieodgadniona żalność była rozlana. Kaczk. <Nie + Odgadniony, od Odgadnąć>

× **Nieodiskany nieodszukany, nieodnaleziony, którego nie można odzyskać**. Troc. <Nie + Odiskany, od Odiskać>

[**Nieodjaj, a, lm. e**] p. **Niechodział**.

[**Nieodjęty**] *którego nie można odjąć*: Oj dziewczyny kochana, od sercaś nieodjęta, do buzi przytknięta. <Nie + Odjęty, od Odjąć>

× **Nieodkładnie** przys. od **Nieodkładny**: Dekre- ta te N. wykonywać ś. mają. Vol.

× **Nieodkładny** *którego nie można odkładać, bezwzględny, nie cierpiący zwłoki*. <Nie + Odkładny>

[**Nieodkołysany**] *którego nie odkołysali, niewykołysany; nieodchowany przez kołysanie do właściwego czasu*: Kołys-ze ś., moje dziecię małe, bości ty mi jeszcze nieodkołysane, nieodpowijane. <Nie + Odkołysany, od Odkołysać>

Nieodkupny *którego nie można odkupić*: Czysz N. a. wieczny. Troc. <Nie + Odkupny>

Nieodliczalność, i, blm. mat. rz. od **Nieodliczalny**.

Nieodliczalny mat.: Nieskończona mnogość liczb a. punktów nieodliczalna = taka, której nie można uporządkować w ten sposób, aby wszystkie jej liczby a. punkty odpowiadały liczbom szeregu naturalnego 1, 2, 3... <Nie + Odliczalny>

Nieodłącznie przys. od **Nieodłączny**.

Nieodłączność, i, blm. rz. od **Nieodłączny**.

Nieodłączny p. Nieoddzielny: Z nieodłączną strzelbą na ramieniu. Krasin. <Nie + Odłączny>

Nieodłużalny *którego odłużyć nie można*: Chcę wskrzesić wielkie i silne gospodarstwa włościańskie nieodłużalne i niepodzielne. <Nie + Odłużalny>

[**Nieodmachem**] *natychmiast, w okamgnieniu*. <Nie + Odmach(em)>

Nieodmiennie przys. od **Nieodmienny**.

Nieodmienność, i, blm. rz. od **Nieodmienny**: N. przyjaźni, miłości. Troc. N. a. fatum, bo jest Boskie postanowienie. Troc.

Nieodmienny I. który ś. nie odmienia, niezmienny, stały, stateczny, zawsze jednakowy, jednostajny: Powietrze nieodmienne, *air fixus*, które w ciążach znajduje ś. Os. J. N. synu drogi! Fred. A. Wyraz, imiesłów N. 2. *niezłomny, stanowczy, nieodwołalny, ostateczny*: Zaraz mi na przysięgi kljij ś. nieodmienne. Ryd. <Nie + Odmienny>

Nieodmiłośniony *niepozabawiony charakteru miłosnego, miłosćwego*: Śród podłości — niespodłony, śród krzywd — N. Krasin. <Nie + Odmiłośniony, od Odmiłośnić>

Nieodmówny ten, *którego odmówić nie wypada*: Nieodmówna usługa. Wor. <Nie + Odmówny>

Nieodmyty I. im. którego nie odmyto. 2. przym. *którego nie można odmyć*: Plama ze smoły jest

nieodmyta. N., trudny do wypłókania, wyprania. L. <Nie + Odmyty, od Odmyć>

Nieodparcie przys. od **Nieodparty**: Gdyby to można było udowodnić N. Orzesz.

Nieodparty I. im. którego nie odparto. 2. a. Nieodporny przym. *którego odeprzeć nie można, nieprzeparty, nieodbity, niezłomny*: O bożku miłości wielowładny, którego moc nieodparta. L. O naturo! twe prawa są nieodparte. L. Zimno formułując zarzuty, ciskał w słuchacza nieodparte zarzuty. Żer. <Nie + Odparty, od Odeprzeć>

Nieodpłacony I. im. za który nie odpłacono. 2. a. † Nieodpłatny przym. *za który nie można ś. odplacić*. <Nie + Odpłacony>

† **Nieodpłatny p. Nieodpłacony**. Kn. <Nie + Odpłatny>

Nieodpornie przys. od **Nieodporny**.

Nieodporność, i, blm. rz. od **Nieodporny**.

Nieodporny p. Nieodparty: N. pan zdobyczy. Wor. <Nie + Odporny>

Nieodpowiedni, × **Nieopowiedny** *niestosowny, niewłaściwy, nieproporcjonalny, nie nadający ś., nie liczący z czym*: Nieodpowiednia chwila. Ich zamyslenie i boleść, nieodpowiednie takiemu obrzędowi, były widoczne. Korz. Wybór N. (= *nie- trafny*). <Nie + Odpowiedni>

† **Nieodpowiednie I. p. Nieodpowiednio**. Troc. 2. p. **Nieopowiednie**: Zjeżdżając do zameczków i miasteczek N., palił je. Leop. Cóż ci ś. nie upodobało we mnie, żeś mię tak N. opuścił? Bz.

Nieodpowiednio, † **Nieodpowiednie** przys. od **Nieodpowiedni**.

Nieodpowiedność, i, blm. rz. od **Nieodpowiedni**.

Nieodpowiedny I. × N. p. Nieodpowiedzialny: Król N. w szafunkach nikomu. Nar. Przez czułość rozkazom twym nieodpowiedną, dla niej tylko goręję i ją Kocham jedną. L. 2. † N. p. **Nieopowiedny**: Kiedy król wszystkie niezgody uspokoić chciał, ali nieodpowiedna śmierć nad nadzieję wszystkich, wszystko zopaczyła? Jan. **Nieodpowiedzialność, i**, blm. rz. od **Nieodpowiedzialny**.

Nieodpowiedzialny, × **Nieodpowiedny** *nie odpowiadający za kogo a. za co, nie mający obowiązku zdawania sprawy z czego, nie przedstawiający gwarancji za przyjęte na siebie zobowiązania*: Redaktor N. Dłużnik N. (= *którego niema na czym patrzeć*). <Nie + Odpowiedzialny>

[**Nieodpowijany**] *którego nie odpowijano; nieodchowany przez powijanie do właściwego czasu*. <Nie + Odpowijany, od Odpowijać>

Nieodprawiony I. którego nie odprawiono. 2. † N. niewypuszczony z opieki ojcowskiej, nieusamowolniony: Dzieci nieodprawione, co jeszcze są pod zwierzchnością ojcowską. Groic. <Nie + Odprawiony, od Odprawić>

† **Nieodproszony** *od którego nie można ś. odprosić; którego żadną prośbą odwrócić nie można, nieublagany*: Zasłużyli na to karanie, niczym nieodproszone. Tw. Miał Bóg nieodproszoną plagą królestwo pokarać. Skar. Nieodproszona sprawiedliwość. Koch. W. <Nie + Odproszony, od Odprosić>

Nieodpustnie przys. od **Nieodpustny**.

Nieodpustny p. Nieodpuszczalny: Za ekscesa przeróżne, przez tęż Sarę popełnione, wyliczył jej plag nieodpustnych piętnaście. Rol. <Nie + Odpustny>

‡ **Nieodpuszczalnie** przys. od **Nieodpuszczalny**, *nieodpustnie, nieodpuszczenie*.

Nieodpuszczalny, Nieodpustny, Nieodpuszczony którego nie można odpuścić, nieprzebaczalny. <Nie + Odpuszczalny >

Nieodpuszczenie przys. od **Nieodpuszczony, nieodpuszczalnie, nieodpustnie**.

Nieodpuszczony I. im. którego nie odpuszczono. 2. przym. p. **Nieodpuszczalny**: Masz grzech N., żeś tak zrobił. <Nie + Odpuszczony, od Odpuścić >

Nieodrodek, dka, lm. dki potomek nieodrodnym, nie wyrodek: N. familji, rasy, ojca. <Nie + Odrodek >

Nieodrodnie przys. od **Nieodrodny**.

Nieodrodnosć, i, blm. rz. od **Nieodrodny**: W przeszłości ich rodów, jako też we własnej ich od przodków nieodrodnosci, spoczywały przyczyny tego. Orzesz.

Nieodrodny który ś. nie odrodził, nie wyrodził, który ś. wdał w ojca, w matkę, w przodków, godny ich: Takiego ojca syn N. Troc. Nieodrodne potomstwo. Troc. Nieodrodnym miał braci. Troc. Jako nieodrodne dziecko, zajęta jest nie roman-sami. Korz. Przen.: Starej cnoty nieodrodna, ja cię koeham, boś jest odrodna. Kras. N. syn swego wieku. <Nie + Odrodny >

Nieodrosły od ziemi = który nie odrósł od ziemi, jeszcze mały, młodociany: N. od ziemi czytelnik. <Nie + Odrosty, od Odrość >

† **Nieodrżezek, zka, lm. zki = Napletek**: Jako ś. urodzili, w nieodrżezku byli, ani ich żaden na drodze był obrzezał. Wuj. <Nie + Odrżezek, od Odrzezać >

× **Nieodstępca, y, lm. y m. towarzysz nieodstępny, cień czyj**: Idzie tu oto jego N., to zapewne i on przyjdzie. L. <Nie + Odstępca >

Nieodstępnie przys. od **Nieodstępny**: Pilnować kogo N. Prosi, aby tym usilniej, tym nieodstępniej radzili, im oczywiście odkrywają ś. kraju niebezpieczeństwo. Stasz.

Nieodstępność, i, blm. rz. od **Nieodstępny**.

Nieodstępny nieodłączny, nierozłączny, nieoddzielny, nierozdzielny, nieodczepny: Dwaj przyjaciele nieodstepni. N. towarzysz. N. uczeń filozofa. Pilch. Twój giermek każdej N. drogi. Mick. Radziśław N. boku. Wor. (=nie odstepujący). Nieodstepnym szedł torem. Troc. N. praw ojczyźstych senator. Troc. Cicho z nieodstepną swą teką pod ramieniem wszedł on do gabinetu mego. Orzesz. Lek: Wrażenia nieodstepne, ponieważ wolne, opętujące = opętanie myślami, którym podlegają osoby umysłowo chore. <Nie + Odstępny >

Nieodtworzony I. im. którego nie odtworzono. 2. przym. którego nie można odtworzyć: Nie można oddać tego nieopisanego, nieodtworzonego wdzięku mowy, muzyki słów, jaki ma w oryginalne. Krasz. <Nie + Odtworzony, od Odtworzyć >

Nieodwłocznie przys. od **Nieodwłoczny, niezwłocznie**.

Nieodwłoczność, i, blm. rz. od **Nieodwłoczny**.

Nieodwłoczny którego nie można odwlekać, niezwłoczny, nie cierpiący zwłoki, pilny, natychmiastowy: Nie czekając dnia sądowego, nieodwłoczną sprawiedliwość czynić ma. Powolność wojny jest znakiem nieodwłocznej ugody. L. Sprawa nieodwłoczna. L. <Nie + Odwłoczny >

Nieodwołalnie przys. od **Nieodwołalny**: Powstańcie zdawało ś. rzeczą już N., przynajmniej w myślach dokonaną. Spas.

Nieodwołalność, i, blm. rz. od **Nieodwołalny**: Pierwsze lepsze wybory mogą reformie nadać ostrość i N.

Nieodwołalny, Nieodwołany, Nieodzowny, † Nieodwrotny którego nie można odwołać, cofnąć, stanowczy, ostateczny, niezmienny: Wyrok N. Był to ze strony jej warunek stanowczy, N. Jeź. Wiedział o tym dobrze od Truszwicza, że Opanasa czeka kara śmierci nieodwołalna. Rol. <Nie + Odwołalny >

Nieodwołanie przys. od **Nieodwołany, nieodwołalnie**: Krok ten stanowczy stanowisko jego względem całej klasy na resztę lat nauki N. wykreślił. Krasz.

Nieodwołany I. im. którego nie odwołano. 2. przym. p. **Nieodwołalny**. <Nie + Odwołany, od Odwołać >

Nieodwracalnie przys. od **Nieodwracalny**.

Nieodwracalny, Nieodwrotny którego nie można odwrócić: Szczerze oznajmił o wyróżnieniu logicznym i nieodwracalnym magnaterji laskiej. Krasin. Jakiś nowoczesny Anacharsis Cloutz wyróżnienie logiczne i nieodwracalne wydedukował z zasady. Krasin. <Nie + Odwracalny >

Nieodwrotnie przys. od **Nieodwrotny**.

Nieodwrotny I. p. **Nieodwracalny**: Tył N. podał. Otw. 2. † N. p. **Nieodwołalny**. <Nie + Odwrotny >

† **Nieodzownie** (Nieod-zownie) przys. p. **Nieodzownie**: Druga połowica imienia starszym a. przyjaciółom tej istej pani też dziedzicznie N. przywłaszczona ma być. Mac. z Róż. Wszystko swoje imienie u tego to pana ostawione N. straci. Mac. z Róż.

[**Nieodzaj, a, lm. e**] człowiek źle odziany, obdartus. Zdr. [**Nieodzajek**]. <Z Ros. negodjaj, ze sk. lud. do „nie odziany” >

[**Nieodzajek, jka, lm. jki**] p. **Nieodzaj**.

Nieodzownie (Nieod-zownie) przys. od **Nieodzowny**; † **Nieodzownie**: Upragniona reforma wymagała N. ukrócenia wieloślowności posłów. Szaj.

Nieodzowność, i, blm. (Nieod-zowność) rz. od **Nieodzowny**.

Nieodzowny (Nieod-zowny) I. p. **Nieodwołalny**: Bogów wyroki są nieodzowne. Pilch. Podał ś. Jowisz losów nieodzownej woli. Dm. Wypadło rozbitkom gospodarskim przyjąć nieodzowną konieczność. Szaj. (= nieuchronną). 2. konieczny, nieodbity, niezbędny, nieunikniony: Nieodzowne potrzeby. Stasz. <Nie + Odzowny >

Nieodżałowany, † Nieobżałowany, † Nieożałowany I. którego nie można odżałować, którego ś. dosyć nażałować nie można, nieopłakany: Nieodżałowana strata. Zwrócić ś. przeciwko Turkom, aby opanować ten N. Kamieniec. Krasz. Jaki taki grosz miałem z łaski nieodżałowanej wdowy. Ochoc. Nieboszczyk mój nieodżałowanej pamięci... 2. [N.] (o żalu) nieskończony, nieodbity: Oj żalu mój, żalu nieodżałowany! <Nie + Odżałowany, od Odżałować >

Nieogarniony I. im. którego nie ogarniono, nieogarnięty. 2. przym. = a) którego nie można ogarnąć: Dolegało jej związanie nieobjętych, nieogarnionych, ciężkich wlosów. Zembr. Nieogarniony okiem (= nieprzejrzany). Niezliczony i N. poczet. Skar. N. rozumem, myślą (= nieobjęty). b) przen. niedocieczony, niezgłębiony, niedościgły, niepojęty, bezgraniczny, niezmierny, nieskończony, ogromny: Nieogarniona wielkość Boża. Górń. O N. nieba i ziemi sprawco! Kochan. Ciała zu-

pełnie okiem ogarnąć nie potrafię, jakoż tym bardziej nieogarnionego Boga? Zachar. Nieogarnione są sądy Boskie i niedoścignione drogi Jego. Żąbk. W owym nieogarnionym weselu powiadałszy im o okazji i zwycięstwie... Pas. <Nie + Ogarniony, od Ogarnąć>

× **Nieoglądały** *niewidziany dotąd, niebywały*: Według Kartezjusza, Bóg z niczego stworzył bryłę jakąś nieoglądałą, którą na równe cząstki różnego kształtu podzielił. Rogal. <Nie + Oglądały>

Nieogłędnie przys. od **Nieogłędny**: Począł tak zamasztyło odrazu, tak N. i tak nareszcie nieznacznie. Kaczk.

Nieogłędność, i l. blm. rz. od **Nieogłędny**: N. tego czynu. 2. lm. i *postępek, czyn nieogłędny*: Za własne winy i nieogłędności. Jaroeh. Dopuścił ś. takiej nieogłędności, iż dowiódł jakby na dłoni, że... Kaczk.

Nieogłędny i. *nieostrożny, lekkomyślny, nieopatrzny, niebaczny, nieważny, nieroztropny, nierozważny*: Nieogłędne postępowanie. Żył tam w bardzo ścisłej a nawet i nieogłędnej klauzurze. Kaczk. 2. × N. *nie oglądający ś. na co; nie mający względu, niepomny na kogo, na co; niebaczny*: Na grób N., stawisz domy. Nar. <Nie + Oględny>

Nieogładzony i. *którego nie ogładzono*: Na stole z nieogładzonych tarcic zbitym, chleb, bryndza, wędliny. Rol. Zbite z deseczek łupanych, nierównych i nieogładzonych. Krasz. 2. przen. *nieolczesany, nieotarty, nieucywilizowany, surowy, bez oglady towarzyskiej, nieobyty*: Człowiek N. <Nie + Oglądony>

Nieograniczenie przys. od **Nieograniczony**.
Nieograniczoność, i, blm. rz. od **Nieograniczony**: N. Boska. Rogal.

Nieograniczony i. *bezgraniczny, niezmierny, niezmierny, nieskończony; nieogarniony, wielki; niekrepowany granicami, nieokreślony, bezwzględny, bezwarunkowy, absolutny*: Bóg niepojęty w dziełach, N. w uczynkach. Poe. W te oczy wstąpiła cała jej dusza, pełna ufności, wiary i nieograniczonego przywiązania. Korz. Nieograniczona ufność. Orzesz. Wydał nieograniczone pełnomocnictwo. Krasz. (= *zupełne*). Wolność kopania do nieograniczonej głębokości. Władza nieograniczona. 2. gram.: †N. sposób = *wyraz, tryb bezokoliczny*. Troc. 3. mat. *nie mający granic, nieskończony, rosnący bez granic*. <Nie + Ograniczony, od Ograniczyć>

Nieokazałe przys. od **Nieokazały**: Występował N.

Nieokazałość, i, blm. rz. od **Nieokazały**.
Nieokazały, × **Nieokazny** *niepokaźny, niepozorny, niewystawny, skromny*: Wjechał koczyk dobrą, ale nieokazałą czwórka. Korz. <Nie + Okazały>

× **Nieokazny** p. **Nieokazały**: Dwór drewniany i N. stał na Okolu. Krasz. <Nie + Okazny>

Nieokiełznanie, a, blm. *nieumiarowanie, wyuzdanie, niepowsściągliwość, rozpasanie, swawola*: Może tradycje jakichś rycerskich dzieł wyrobiły w nich tę dzikość charakteru, butę i N.

Nieokiełznan *niepokamowany, niepowsściągliwy, nieumiarowany, rozpasany, swawolny, wyuzdany*: Dziki i niezym N. duch swawolnego człowieka korzy ś. w prochu. Kaczk. Była to mieszanina zniewieściałości i nieokiełznannej odwagi. Sienk. <Nie + Okiełznan, od Okiełznać>

[**Nieokiez**] *nieomal, oniemał, omal, bezmała, prawie*: Stęgie bryły — N. skała. Wysp. <Nie + Okiezi = Okęzi, p. Kęzi>

[**Nieokpiśny**] *rzetelny, uczciwy, prawdomówny, nieoszukańczy, nieskłonny do okpiwania, nieszachrajski*: Znają was wszędy z imienia i rodu i z poczciwości dobrej nieokpiśnej. Ork. <Nie + Okpiśny>

† **Nieokresnie** przys. od **Nieokreszny**, p. **Nieokreślenie**. Troc.

† **Nieokreszny** p. **Nieokreślony**. Troc.

† **Nieokreszony** p. **Nieokreślony**. Troc.

Nieokreślenie przys. od **Nieokreślony**; **Nieokreślenie**, † **Nieokresnie**, † **Nieokreśnie**, † **Nieokryślenie**: Szeroko, N., burzliwie płynęło jego życie. Zdziech.

Nieokreślenie przys. od **Nieokreślony**, p. **Nieokreślenie**.

Nieokreśloność, i, blm. rz. od **Nieokreślony**; **Nieokreśloność**: N. wyrażen autora podaje możność tłumaczenia jego poglądów w jednym i drugim kierunku.

Nieokreślony p. **Nieokreślony**: N. blask gwiazdy w wodzie odstrzelonej. Tet. Pragnienie czegoś nieokreślonego duszę mą pochwyca. Przedimek N. <Nie + Określony>

Nieokreśloność, i, blm. rz. od **Nieokreślony**; **Nieokreśloność**.

Nieokreślony, † **Nieokreszony** i. *którego nie określono, nieoznaczony, nieograniczony, nieustalony*: Nieokreślona przestrzeń, miara. 2. a. **Nieokreślony**, × **Nieokryślny**, † **Nieokreślony**, † **Nieokreszny** *którego nie można określić, niewyraźny, niezdecydowany*: Kapelus z wstążkami jakiegoś nieokreślonego koloru. Jakież nieokreślone uczucie wkradło ś. do jego duszy. 3. gram.: Zaimek N. (= *nie określający bliżej*). 4. mat.: Całka nieokreślona = *całka, jeśli granice, pomiędzy którymi ma być wzięta, nie są dane (oznaczone)*. <Nie + Określony>

† **Nieokreśnie** przys. od **Nieokreślony**, p. **Nieokreślenie**. Kn.

† **Nieokreśny** p. **Nieokreślony**. Kn.

† **Nieokrócony** p. **Nieokrócony**: Gabrjel nad ziemią bieży rączym lotem, oblok i wiatry rwie nieokrócone. Kochan. <Nie + Okrócony>

† **Nieokróty** p. **Nieokrócony**. Klon. <Nie + *Okróty, od Okrócić>

† **Nieokryślenie** przys. od **Nieokryślny**, p. **Nieokreślenie**.

× **Nieokryślny** p. **Nieokreślony**: O N. bóstwa oceanie, gdzie nieśmiertelność swe ma pomieszkanie. L. Chłubi ś., podbiwszy sobie państwa nieokryślnych granic. Książ.

1. **Nieokrzesianie**, a, blm. *brak okrzesiania, ogłady, wychowania, gburowatość, prostactwo*.

2. **Nieokrzesianie** przys. od **Nieokrzesiany**.
Nieokrzesianiec, *ńca*, lm. *ńcy*, † **Nieuczesianiec**, † **Niewyuczesianiec** *człowiek nieokrzesiany, grubijanin, prostak, cham, ordynus, grundychwał*.

Nieokrzesiany, † **Nieokrzosany**, **Nieociosany** *nie mający ogłady, nieotarty między ludźmi, prostacki, gburowaty, ordynarny, niedelikatny*: N. gbur. Krasz. Takie to niezgrabne i nieokrzesiane przyszło. Ochoc. <Nie + Okrzesiany>

† **Nieokrzosany** p. **Nieokrzesiany**. Troc.

Nieomal p. **Niemal**: Uciezka Basi jest N. tak wykończona w szczegółach, jak przeprawa Skrzetuskiego. Kozł. <Nie + Omal>

Nieomieszkanie przys. *nie mieszkanie, bezwzłocznie, niezwłocznie, nieodwłocznie, wnet, na-*

tychmiast, zaraz: Jako życzliwy przyjaciel, N. to uczynić raczy. Rol. Sto koni dobrych weź N. Deo. <Nie + *Omieszkać, od Omieszkać>

Nieominiony którego nie można ominąć, *nieominiony*: Nie urzeczywistniało ich nigdy nie innego, tylko przypadek a. nieominiona konieczność. Kaczk. <Nie + Ominiony, od Ominąć>

Nieomłotny p. **Nienamłotny**: Rok był N., a u nas semja duża. Krasz. <Nie + Omłotny>

Nieomylnie przys. od **Nieomylny**, *nieomylnie*: [Desc będzie N.]. <Nie + Omylnie>

Nieomyślność, i, blm. rz. od **Nieomyślny**, *nieomyślność*: Nieomyślnością papieża nazywa ś. w kościele katolickim przywilej Piotra i jego następców, że w rzeczach wiary i obyczajów z katedry nauczać błędów nie mogą. Kras. A.

Nieomyślny p. **Nieomyślny**: To jest rzecz nieomyślna. Rej. Przezeń nas nieomyślna nauka prawdy zbawiennej doszła. Skar. Sumienie, świadek N., za wiele świadków stoi. Kn. Człowiek nie jest nieomyślnym. Krasz. <Nie + Omyślny>

Nieopamiętany który ś. nie opamiętał, *nieopamiętany*, *nieopamiętany*: Idziecie, nastając na gardła braci waszych, nieopamiętani nieczym! Krasz. <Nie + Opamiętany, od Opamiętać>

[**Nieoparzony**] *niewyparzony, niewygadany*: Chmielu nieowarzony, ty chłopski pysku N.! <Nie + Oparzony, od Oparzyć>

× **Nieopasny**, × **Nieopasny** *obnażony, nagi, wystawiony na pokaz, niezakryty, nieukryty; rozpasy*: Wdzięki nieopasne. Nar. <Nie + Opasny>

× **Nieopasny** p. **Nieopasny**: Nieopasne narody z Afryki. Koch. J. <Nie + Opasny>

† **Nieopatrzność**, a, blm. p. **Nieopatrzność**: Wąż ucieka przed człowiekiem, a jeśli kogo zarazi N. jadem swoim. Kaz. 1555. <Nie + Opatrzność>

Nieopatrznie przys. od **Nieopatrzny**: (Bałwan) zmiotł i uniósł to jedynie, co ś. N. na czoło wysunęło. Gom. Dosyć N. w rzeczy swej postępują, a sami siebie i inne nieopatrznością zwodzą i oszukawają. Żarn.

Nieopatrzność, i, blm. rz. od **Nieopatrzny**; † **Nieopatrznie**: Był strofowany od starszego dla nie wiem jakiejś nieopatrzności, w co często wpadał, iż chodził, jakoby od zmysłów oddalony. Wys. Dosyć nieopatrznie w rzeczy swej postępują, a sami siebie i inne nieopatrznością zwodzą i oszukawają. Żarn.

Nieopatrzny i. *nieogłębny, nieostrożny, niebaczny, nieprzezorny, nierozważny, niezapobiegliwy, nieprzewidyjący, tektomyślny*: Indygeni nieopatrzni zapomnieli o niezażęganym jeszcze niebezpieczeństwie. Rol. Ach, N., odwaga cię zgubi. Ml. Ludzie proste i nieopatrzne zwodzą. Wuj. 2. † N. p. **Nieobaczny**: Od nagłej i nieopatrznej śmierci. Modl. Wac. (= bez opatrzenia, bez dyspozycji). Komu chorobę na kamień nieopatrzna przygoda rządzi, iż go rodzice mieli, gdyż dziedzicy, niech... Ocz. (= której zapobiec nie można). <Nie + Opatrzny>

× **Nieopisałnie** przys. od **Nieopisałny**, *nieopisałnie*.

× **Nieopisałny** p. **Nieopisany**. <Nie + Opisałny>

I. Nieopisanie, a, blm. i. *nieuskutecznione opisanie*. 2. *niemożliwość opisanie*: Panował tam rozgardjasz do nieopisania. Jeż.

2. **Nieopisanie** przys. od **Nieopisany**: Nudzą mię N. Orzesz.

Nieopisany i. im. którego nie opisano. 2. a. × **Nieopisałny** przym. nie dający ś. opisać, niewy-

mowny, niewysłowiony, niewypowiedziany, niezmierny: Szum jesiennego wiatru nawiewał jej N. smutek. Jeż. <Nie + Opisany, od Opisać>

Nieopłacony i. im. którego nie opłacono. 2. a. † **Nieprzeplacony**, [**Nieprzeplacony**] którego nie można dość opłacić, *nieoceniony, nieoszacowany, niezrównany*: Robotnik N. <Nie + Opłacony, od Opłacić>

Nieopłakany i. im. którego nie oplakano. 2. a. × **Nieprzeplakany** którego nie można dość oplakać: Niecierpliwego żądze niewstrzymane wciągną w przepaści nieszczęść mu nieopłakane. Jabł. <Nie + Opłakany, od Opłakać>

Nieopodal niedaleko, w niewielkiej odległości. <Nie + Opodal>

× **Nieopowiedką** p. **Nieopowiednie**. <Nie + *Opowiedka, od Opowiedzieć>

× **Nieopowiednie** przys. od **Nieopowiedny**; † **Nieopowiednie**, × **Nieopowiedką**: Nie mógł na ląd tam wysieść nikt N., zawsze straż, zawsze warta i w nocy i we dnie. Pot. Weszłam N. L. (= nie opowiadając ś., nie meldując ś., nie uprzedzwszy; nie zapowiedziawszy swego przybycia). N. odejść = milczkiem. Kn. (= nie pożegnawszy ś.). Lokaj nie chciał dalej służyć i poszedł od pana N. L. (= samowolnie).

× **Nieopowiedny**, × **Nieopowiedny** i. *nie opowiadający ś., nie sprzedający, nie meldujący ś., niezapowiedziany*: Nieopowiedne nastąpienie na państwa nasze księcia Sudermańskiego. Vol. (= bez wypowiedzenia wojny). Nagłe nieopowiedne przygody. Gd. 2. p. **Nieopowiedni**: N. czas. Troc. Nieopowiedna godzina. Troc. <Nie + Opowiedny>

Nieopowiedziany i. im. którego nie opowiedziano. 2. przym. którego nie można opowiedzieć, *niewypowiedziany, niewymowny, niewysłowiony, nieopisany, niezmierny*: Przejęła mię całą trwoga nieopowiedziana. Orzesz. <Nie + Opowiedziany, od Opowiedzieć>

[**Nieopręganý**] *niezapręganý do pługa*: Wolec N. (= [nieuk]). <Nie + Opręganý, od Opręgać>

× **Nieopustny** którego nie można opuścić: Elegant złożyć musiał grzywien 50 nieopustnych do lunarji miejskiej. Rol. <Nie + *Opustny, od Opuścić>

† **Nieopuszciany** *nieopuszczony, niepusztoszony, niepusty, zaludniony*: N., niepusty kraj. Włod. Nieopuszciane miasto. Troc.

Nieorganicznie przys. od **Nieorganiczny**.

Nieorganiczność, i, blm. rz. od **Nieorganiczny**. **Nieorganiczny**, **Anorganiczny** *mineralny*: Istota nieorganiczna = *nieżywotna, nieobdarzona organami żywotnymi, to jest narządami, nie zwierzę i nie roślina, mineral, kruszec*. Chemja nieorganiczna = część chemji ogólnej, traktująca o związkach niewęglowych, z wyjątkiem najprostszych połączeń węgla, jak dwutlenek węgla, rożne węgliki i t. p. Związek N. = związek mineralny, niewęglowy. Geol.: Szczytki nieorganiczne = powstałe nie z organizmów roślinnych lub zwierzęcych, mineralne. <Nie + Organiczny>

× **Nieorganizm**, u, lm. y *ciało powstałe z związku nieorganicznego*. Sł. wil.

Nieosadnie przys. od **Nieosadny**.

Nieosadność, i, blm. rz. od **Nieosadny**.

Nieosadny i. którego nie można osadzić = *zaludnić, niemieszkalny*: Wieś nieosadna. 2. Koń N. = *który ś. nie osadza, który nie osadza jeźdźca*. <Nie + Osadny>

Nieosądzony I. im. *którego nie osądzono*. 2. × N. *niepewny, wahający ś. niezdeterminowany*. Sł. wil. < Nie + Osądzony, od Osądzić >

Nieosiadłość, i l. blm. rz. od **Nieosiadły**; **Nieosiadłość**: Przeszkoda ustalenia ś. porządku politycznego polegała na pierzchliwości luźnych atomów, na nieosiadłości ich. Spas. 2. Im. i *miejsce niezaludnione, pustka, pustkowie*. Sł. wil.

Nieosiadły I. a. **Nieosiadły** *nie mający stałej siedziby, koczujący; nie posiadający nieruchomości*: Człedź twoja nieosiadła, to jest gołoty uczynili to. Św. z Woc. Szukać go trzeba po świecie, jako nieosiadłego gołoty. Wuj. Szkoda, że podobne szematy nie były wypracowane dla szlachty tak zagrodowej, jako też nieosiadłej. T. K. 2. *niezamieszkały, niezaludniony, pusty, bezludny*: Na brzegu nieosiadłym, w królestwie Peru. L. < Nie + Osiadły, od Osiąść >

Nieosiadłość, i, blm. rz. od **Nieosiadły**, p. **Nieosiadłość**: Ziemianie skarżyli ś. ilustratorowi na N. swych ludzi. Rol.

Nieosiadły p. **Nieosiadły**.

Nieoskrobany I. *którego nie oskrobano*. 2. prz. *nieogładzony, nieotarty, nieobity, surowy, prostaczy, nieokrzesany*: Jeszcze N. Fred. A. < Nie + Oskrobany, od Oskrobać >

Nieosobistość, i, blm. rz. od **Nieosobisty**: W jedwabie ś. stroi, aby przez to mógł podwyższyć N. swoją. Troc (= *nieokazalność, brak prezencji*).

Nieosobisty I. a. **Nieosobowy** *nie wskazujący osoby*: Czasownik N. Zdanie nieosobiste. 2. × N. *nie mający okazałej figury, niepersonat, niepostawny*: Człowiek N. < Nie + Osobisty >

Nieosobiście przys. od **Nieosobisty**; *nie we własnej osobie, za pośrednictwem kogo lub czego*.

Nieosobliwie przys. od **Nieosobliwy**.

Nieosobliwy *nieszczególny, lichy, mizerny, nietęgi, kiepski*: Wasil Zahorowski zawsze nieosobliwego zdrowia. Rol. Rozmyślał weale nad nieosobliwym położeniem swoim. Krasz. < Nie + Osobliwy >

Nieosobowy p. **Nieosobisty**. < Nie + Osobowy >

Nieostatni *niejgorszy, niezgorszy*: Pogrzeb odprawił ś. bez zbytniej okazałości, ale też z wystawą nieostatnią. Krasz. < Nie + Ostatni >

Nieostroźnie przys. od **Nieostrożny**: N. byłoby ś. puszczać samemu. Krasin.

Nieostrożność, i, blm. rz. od **Nieostrożny**: Zrobić co przez N. Popełnić N. (= *czyn nieostrożny*).

Nieostrożny *nieważny, nieogłębny, nieprzezorny, nieopatrzny*. < Nie + Ostrożny >

Nieostygły *który nie ostygł, ciepły jeszcze*: Nieostygłego jeszcze trupa wynoszą nieraz na ementarz. Bał. < Nie + Ostygły >

Nieoswojony I. *dziki, nieukrócony, nieuglaskany, nieoblaskawiony*: Zwierz N. 2. *który ś. nie oswoił, nieobity, nieotrząskany, nieoznajmiony*: N. z nowymi warunkami, zyczajami. Rozmowa wpadła na szeregół, którymi książkę był zajęty i o które zupełnie z niemi nieoswojonego zaczął badać Lamberta. Krasz. < Nie + Oswojony >

Nieoszacowaność, i, blm. rz. od **Nieoszacowany**. L.

Nieoszacowany I. im. *którego nie oszacowano*. 2. a. † **Nieoszacowany** *przym. którego nie można oszacować, nieoceniony, najdroższy, jedyny, drogocenny, niezrównany, nie dający ś. obliczyć, nieprzeliczony, niezmierny*: Cnota jest klenot N., bo ta ozdobi ubogie i pany. Rej. Chleb a żywot bez nagany, skarb to N. Zbyl. A. Cesarz wielki Karol był w skarbach i bogactwie N. Kulig. Liezba lał Boga nieoszacowana. Wuj. Szeroki kołnierz z najudniej-

szych koronek brabanekich wartości nieoszacowanej. Sienk. Nie chciał takiej kostki rznieć, ani plonnej nadziei nieoszacowanym kosztem kupować. Birk. Szukała pociechy nieoszacowanej nędry swojej. Skar. Cóż to za N. ten Rejnal. Kras. Jedźże, jakżeś N. L. < Nie + Oszacowany, od Oszacować >

[**Nieoszatać się, a ś., ał ś.**] *ogłupieć, zgłupieć, zbaramieć*. < Nie + Oszatać >

[**Nieoszatały, Niedooszatały**] *głupi, nierozgarnięty*. × **Nieoświata**, y, blm. p. **Nieoświecenie**. Goł. < Nie + Oświata >

Nieoświecenie, a, blm., × **Nieoświata** *ciemnota ludu, brak oświaty*.

Nieoświecony I. p. **Nieoświecony**. 2. *ciemny, nie mający oświaty, nieświadomy*: Lud N. < Nie + Oświecony, od Oświecić >

Nieoświecony, **Nieoświecony** *którego nie oświecono, ciemny z powodu braku światła*: Wieczorem siedzieliśmy obie w nieoświeconym pokoju przy otwartym oknie. Orzesz.

× **Nieotargany**, † **Nieotargniony** *trudny do postromienia, nieukrócony, niepowsięgliwy*: Szczupakowaty był, chudy, płochliwy i N. jeszcze. Krasz. < Nie + Otargany, od Otargać >

† **Nieotargniony** p. **Nieotargany**: Swarliweśmy, teskliwie, chore z przyrodzenia, nieotargnione k temu, trudne do ćwiczenia. Gosł. < Nie + Otargniony, od Otargnąć >

Nieotarty I. *którego nie otarło*: Łza nieotarta. 2. *który ś. nie otarł między ludźmi, nieogładzony, nieobity, nieokrzesany, nieociosany, niegładki, prostacki, surowy, rubaszny*: Człek widać zadomowiony, N., niesmiały. Krasz. < Nie + Otarty, od Otrzeć >

Nieotrząskany *nieobity, nieuprawny, nieobeznany, nieświadomy, nieumiejętny*: Wszystkiego około 16,000 wojska, świeżo skłeczonego, nieotrząskanego, nieoświadczonego. Górs. < Nie + Otrząskany, od Otrząskać >

† **Nieotworzysty** I. *nieotwarty, zamknięty*. 2. *którego nie można otworzyć, trudny do otwarcia, do otwierania*. Troc. < Nie + Otworzysty >

× **Nieouzdaný** *nieokielzany*. Troc. < Nie + Ouzdaný, od Ouzdać >

Nieowarunkowany *nieobstawiony warunkami, nieowarunkowany, bezwarunkowy, niczym nie krepowany, nie ograniczony*: Treścią jej życia była nieograniczona, nieowarunkowana miłość ku ludziom. Orzesz. < Nie + Owarunkowany, od Owarunkować >

[**Nieowarzony**] *niedowarzony, nierozgarnięty*. < Nie + Owarzony, od Owarzyć >

† **Nieowszejki** *nieczwysztłkim, niezupełnie, niecałkiem*: Możem ś. N. skarżyć na te lata. Kochan. < Nie + Owszejki >

Nieoznaczoność, i, blm. rz. od **Nieoznaczony**. Mat.: N. funkeji. Rozwiązanie nieoznaczoności.

Nieoznaczony I. *nieokreślony, nieograniczony*: Daję panu termin N. Bał. 2. fil.: Klasa nieoznaczona, p. **Klasa**. 3. mat. *nie mający wartości oznaczonej, nie dający ś. oznaczyć*: Wzór N. Funkcja nieoznaczona. Równanie nieoznaczone stopnia pierwszego, drugiego i t. d. < Nie + Oznaczony, od Oznaczyć >

† **Nieożałowany** I. p. **Nieobżałowany**. 2. p. **Nieodżałowany**. < Nie + Ożałowany, od *Ożałować >

[**Nieochajnie**] = **Nieochajnie**. < p. Nieochajny >

Niepalność, i, blm. rz. od **Niepalny**. **Niepalny** *nie palący ś., nie podlegający działaniu ognia, ogniotrwały*: Ciąła niepalne. Materiał N. < Nie + Palny >

Niepamięć, i, blm. **i. zapomnienie**: Puśemy w N. to, co zaszło między nami. Puścić w N. krzywdy, urazy. W popiołach niepamięci zagrzebiony. Troc. Pierzehlwe słowa N. zagrzebie. Mick. Dawna ś. niepamięcią te rzeczy załumiły. Troc. N. go okrywa. Troc. †Daruj ten występek niepamięci. Troc. Litwę, Krzyżaków i wojnę rzucił na chwilę w N. Mick. Już poszła w N. miłość między nami. Dawna Prusaków i Litwy zażyłość poszła w N. Mick. Szczególną utrapienia ulgą jest N. Min. Pogoda nęci w polach, w niebie, na falach szukać niepamięci. Mick. Amnestję, to jest N. i sobie zadał i wszystkim, aby i imię rokoszu zginęło. Birk. **2.** †N. lek. (memoria debilis) *brak pamięci, jej osłabienie, przytępienie*. <Nie + Pamięć>

†**Niepamiętałe** przys. *niebacznie, nieważnie*: N. uczyniła. Ort. <Nie + *Pamiętałe, od Pamiętać>

†**Niepamiętliwie**, [**Niepamiętliwie**] przys. od **Niepamiętliwy**: Godziny biegną za godzinami i przepadały N. we wrzawie, krzykach. Reym.

†**Niepamiętliwy p. Niepamiętny**: a) N., nie pamiętający. Kn. Z marmuru dom wystawiasz ku niebu, N. swojego pogrzebu. Petr. b) Skorom mdlemy przejrzał kęs oczami, które był zaćmił cień N. P. Koch. Z pod kamienia zdroj niepamiętliwego wypada strumienia. Otw. <Nie + Pamiętliwy>

Niepamiętnie przys. od **Niepamiętny**: Podobno zimę będziemy mieli N. surową tego roku. Nagan.

[**Niepamiętnik, a, lm. cy**] **1.** *ten, którego pamięć nie sięga do czego, za którego pamięci coś ś. nie stało, nie zdarzyło ś.* **2.** Od niepamiętnika = *od niepamiętnych czasów, od wieków*. <Nie + Pamiętnik>

Niepamiętny, Niepomny, †Niepamiętliwy **1.** †N. i [N.] *odznaczający ś. brakiem pamięci, zapominający*: N., nie pamiętający, niepamiętliwy. Kn. Zeby ludzie tak pamiętali o nim, jak on o ich bydle pamiętał... Ale oni są strasznie niepamiętni, jak przyjdzie komu co dać. Ork. **2.** na kogo, na co, czego = *niebaczny, niepomny, nie chcący pamiętać*: N. na religij i Boga. Troc. Serce krzywd niepamiętne bratnich. Wysp. **3.** *którego nie pamiętają, którego nie można zapamiętać, zapomniany, nie za naszej pamięci zaszyły, odwieczny*: Naród ten osiedlił ś. tutaj od niepamiętnych czasów. Niepamiętne to dzieje. **4.** †N. *pozbawiający pamięci, sprzeczający zapomnienie*: Nie zyszesz duszy, która dotkła raz napoju niepamiętnego zdroju. Kochan. Chodzisz teraz brzegiem niepamiętnej wody. Kochan. <Nie + Pamiętny>

†**Niepanie, a, lm. y** *ten, co stracił cnotę czystości*: N., co utracił panieństwo. Kn. <Nie + Panie(z)>

Nieparlamentarnie przys. od **Nieparlamentarny**: Wyrażać ś. N.

Nieparlamentarność, i, blm. rz. od **Nieparlamentarny; Nieparlamentaryzm**.

Nieparlamentarny *nie przebiegający w wyrazach, ordynarny, niecenzuralny, nieprzyzwoity, niegrzeczny, karczemny, grubiański*: Polemika była zaciekła i nieparlamentarna. Smol. Z ostatnim tym nieparlamentarnym wcale wykrzyknikiem drzwi ś. otworzyły, i do salonu weszły dwie panny. Orzesz. <Nie + Parlamentarny>

Nieparlamentaryzm, u, blm. p. **Nieparlamentarność**: Niech mi ten N. wybaczą. Dęb. <Nie + Parlamentaryzm>

Nieparzystokopytny zool. p. Nieparzystokopytowy. <Nie + Parzystokopytny>

Nieparzystokopytny, Nieparzystokopytny zool. Zwierzęta nieparzystokopytowe (perissodactyla) = *dział zwierząt ssących, mających nogi opatrzone kopytami i nieparzystą liczbą palców*. <Nie + Parzystokopytny>

Nieparzysty **1.** Liczba nieparzysta = *niełożona z samych par jednostek, nie dająca ś. podzielić bez ułamku na dwie równe części*: Trzy jest liczbą nieparzystą. **2.** *nie mający sobowtóra, sam, samotny, pojedynczy*. **3.** *nie należący do tej samej pary*: Buty, rękawiczki nieparzyste. **4.** anat.: Żyła nieparzysta, samotna (vena azygos) = *żyła położona po prawej stronie kręgosłupa i wpadająca do żyły głównej górnej*. Mięsień N. języczka, †myszka bez pary (musculus sine pari s. azygos uvulae). <Nie + Parzysty>

[**Niepatrzny**] *nieokazały, niepoczesny*: Człowiek N., nieokrzesany. <Nie + *Patrzny, od Patrzeć>

[**Niepeń, Niepyć**] **nieod. 1.** *niebezpieczeństwo, niebezpiecznie, strach, obawa, nie żarty, nie przelewki, źle; niechybnie, konieczność, ostateczność, gwałtowny mus*: Powodzie coraz częstsze, a to N. dla żywny, jak żyje w wodzie. Ork. Gdy widział, że N. (= *gdy widział, że nie poradzi*). **2.** *niełatwo, nie można*. **3.** *niespodziewanie*. **4.** *nie na rękę, nie do smaku*. <? Nie + Piecza>

Niepełnoletni *maloletni, nieletni*: Sąd wprowadził kuratorów do majątku opuszczonego przez niepełnoletniego właściciela. Rol. <Nie + Pełnoletni>

†**Niepowca, y, lm. y, †Niepewnik** *człowiek niepewny, podejrzany, szachraj, złodziej*: Udaje ś. za kupca, choć kupiec N. Klon. <Nie + *Pewca, od Pewny>

[**Niepewnica, y, lm. e**] *rzecz niepewna*: Obietnica N., a głupiemu radość. <Nie + *Pewnica, od Pewny>

Niepewnie, X Niepewno przys. od **Niepewny**.

†**Niepewnik, a, lm. cy p. Niepowca**: Wątlili chcą pewność naszą ci, którzy zasługi swoje zalecają, i dla nich niebo obiecują; lecz niepewnicy to wszystko są; pewniejszy nam w tym Pan Bóg. Gil.

X **Niepewno p. Niepewnie**: Nowe stosunki N. i nieśmiało wywiązywały ś. z powikłań. Orzesz. Nawet N., czy ciocia Telimena jest synowca krewną. Mick.

Niepewność, i, lm. i rz. od Niepewny: Żaden fałsz na niepewności stojący utrzymać ś. nie może. Słow. Być, zostawać w niepewności (= *w nieświadomości o tym, co będzie*). Lepsza jedna pewność, niż dziesięć niepewności. Śl. wil.

Niepewny **1.** *co do którego niema pewności, wątpliwy, problematyczny, zawodny; hazardowny, ryzykowny*: Nie trzeba ś. na niepewną puszczać, mając, co pewnego jest, w ręku. Pilch. Strzelił na niepewną, a postrzelił Achaba. Skar. (= *na chybił trafił, na wiatr*). Strzelił w niepewną, a z trafunku postrzelił króla. Leop. Mądry rzecz niepewną za pewną nie kładzie. Opal. Działać na niepewne. Pewne za niepewne stroić niebardzo to rozum jest. Rej. Błądzi, kto dla niepewnej rzeczy pewną postrada. Mat. Pokój z Turki był daleko bezpieczniejszy nad zwycięstwo niepewne. Tw. Niepewne wieści. Lepszy jest sposób N., niż żaden. Krup. Przyszłe rzeczy niepewne są: będą, a. nie będą. Górn. Jutro niepewne. Kn. Dzisiaj jest naszym, jutro niepewne. Kras. **2.** *co do którego nie można być*

pewnym, na którego liczyć nie można, nie zasługujący na zaufanie, któremu zawierzyć nie można, podejrzany: Człowiek to N. N. doktor, pewny zabójca. Pot. Szkolne gospodarstwo, a z ksiąg hetmaństwo oboje niepewne. Prz. N. interes. Grunt N. Miara, waga niepewna. Jeszcze nowa twa godność niepewna i drżąca. Słow. Niepewna dziewczyna, żona. Klon. (= o której uczciwości wątpić można). 3. czego = nie mający pewności co do czego, wątpiący o czym, niespokojny o co, niezabezpieczony, niepewniony co do czego: N. jutra. N. życia. a. [Życiem N.]. N. siebie = nie wierzący, nie ufający sobie, nie rękujący za siebie: Aldona patrzy, czeka niepewna. Mick. 4. chwiejny, niezdecydowany: Stał, czy uciekać, czy gonić, N. Mick. Idzie niepewnym krokiem. (Pijany) niepewną powracając drogą, znalazł swe miejsce. Mick. Niepewne oko. Mina niepewna. Niepewne lice i pytające topiące w niej źrenice: „Co słyszę, książko?” zdumiony odpowie. Mick. Uśmiech uszczypliwy błakał ś. na usiech Maryny, N. czy usiądzie na nich, czy odleci. Krasin. Przen.: Włosy miał niepewnego koloru. Orzesz. (= niewyraźnego, nieokręśłonego). < Nie + Pewny >

Niepierszyna nieod. p. **Pierwszyna**: To N. dla takiego człeka. Syrok. < Nie + Pierwszyna >

Niepierszyna nieod. p. **Pierwszyna**. < Nie + Pierwszyna >

Niepięknie przys. od **Niepiękny**: Tak pięknej kobiecie nie mogło w czymkolwiek być N., nie jej zszpecić nie potrafiło. Krasz. (= nie do twarzy). Co za grzech? Dlaczego N.? Kon. Bądźcobądź postąpił sobie N. (= niehonorowo, nieuczciwie).

Niepiękny *brzydki, szpetny*. < Nie + Piękny >

† **Niepijalny**, † **Niepijny** I. którego nie można pić, niezdatny do picia. 2. z którego nie piją, nie do napojów przeznaczony: Naczynie niepijalne. < Nie + Pijalny >

Niepijany I. *trzeźwy*. 2. † N. nie upajający: N. trunek, którym ś. nie upije. Kn. < Nie + Pijany >

† **Niepijny** p. **Niepijalny**. Troc. < Nie + Pijny >

[**Niepiłak**, a, Im. cy, **Niepilec**] I. nie krewny. 2. człowiek obcy, nieznamy, przybysz, przybłęda, niedawno w gminie zamieszkały: Ten N. obcy, nauce brata zarzewaiałm głosem. Ork.

[**Niepilec**, Ica, Im. Ica] p. **Niepiłak**.

† **Niepiłi**, [**Niepiłi**] *czudzy, obcy, nieznamy; nie swój, nie krewny*: [Dać dziecko na niepiłe ręce. Osiedle jego dziadów przejdzie w niepiłe ręce. Ork. Tyś N.! idź ku swoim. Tet. < Por. Czes. nepiłe = niepiłność, nepiły = niepiłny, niestaranny >

× **Niepiłność**, i, blm. brak pragnienia. Sł. wil. < Nie + *Piłność, od Pił >

× **Niepisalny** którego nie można napisać, trudny do napisania: Niepisalne słowo. Kn. < Nie + Pisalny >

× **Niepiśmiennik**, a, Im. cy *człowiek niepiśmienny, analfabeta*.

Niepiśmienny I. nie umiejący pisać, nie znający pisma: Człowiek N. (= analfabeta). Oplółł nami (= Żydami) świat ezciciełw krzyża, panów naszych, dumnych, głupich, niepiśmiennych. Krasin. 2. × N. *niekierunki, nienaukowy, nieoświecony, ciemny*: Gmin N. słyszał coś o tym i potomkom podawał. Nar. Mnożą ś. w niepiśmiennym wieku baśnie. Nar. W wiekach niepiśmiennych pisarze więcej z tradycji gminnych, niżeli z pewnych

dowodów kroniki swoje układali. Nar. < Nie + Piśmienny >

[**Niepleka**, i, Im. i] I. *dziwak*. 2. *człowiek ociężały, wielki a niezgrabny, człowiek niedołyżny, charłak*. < Z Czes. neplecha = nieochędnostwo, nieporządek, neplechý = nieochędożny; tehórzliwy >

× **Nieplon**, u, Im. y *niewrodzaj, nieobfity plonu, nieplenność, nieplodność*: Wskutek ciągle trwającego przesilenia rolniczego i nieurodzaju lub nieplonu ostatnich dwóch lat... < Nie + Plon >

× **Nieplakany** *nieoplakiwany, niezalowany, ohojętny*: Zgodziłem ś. tu mieć nieplakaną trumnę. Słow. Już mu pozostawało tylko myśleć o spoczynku w cichym, nieplakanym grobie. Spas. < Nie + Plakany, od Plakać >

× **Nieplata**, y, blm. p. **Nieplatność**: Tatarzy litewscy, że ś. z swego koczowiska dla opresji i nieplaty za lat trzy ruszyli, snadnieby ś. dali namówić do powrotu. Rol.

Nieplatność, i, × **Nieplata** I. blm. rz. od **Nieplatny**: N. wekslu. 2. Im. i *fakt, wypadek nieplatności, niezaplacenia*: Te chroniczne a zastarzałe nieplatności wojska, ciągnące ś. już od kilkudziesięciu lat. Dar.

Nieplatny I. *nie wymagający placenia*: Weksel jeszcze N. 2. *nieopłacony, który nie otrzymał zapłaty, niewynagrodzony*: Wojsko było nieplątne, ale opera stała świetnie. Krasz. Wojsko nieplątne grosza jest żadne, pójdzie z tym, co mu zaległości choć część wylieczy. Krasz. Żnowu pójda te tłumy nieplątne, głodne, obdarte, w kurzu obcych gościńców. Żer. 3. *za który nie placą, bezpłatny, honorowy*: Stanowisko nieplątne. 4. † N. *nie przynoszący korzyści; nic nie wart, nieużyteczny, bezwartościowy, znikomny*: Twe wargi szkarłatne i czoło udatne wszystkie kwiecieja najbogatsze czynią nieplątne. Zim. Krwią płynęły rzeki szkarłatne, mieceąc po brzegach zdechłe ryby nieplątne. Kochan. < Nie + Platny >

× **Nieplawny**, † **Niespustny** *po którym nie można pływać, żeglować, niesplawny*: Na północy brzegi morza nieplawnego. Groch. N. staw, rzeka, na której nie można płynąć czółnem. Włod. < Nie + Plawny >

† **Nieplochy** *niedziki, niepiierzchliwy, niebojaźliwy, łaskawy; niewstydlivy, czelny*: Zwierz N. da ś. zjechać i blisko do siebie strzelić. Pas. † Dwonogie nieploche łanie. Klon. (= kobiety nierządne, nierządnice). < Nie + Płochy >

Nieplodnie, × **Nieplodno** przys. od **Nieplodny**.

× **Nieplodno** p. **Nieplodnie**. Troc.

Nieplodność, i, blm. rz. od **Nieplodny**; † **Nieplód**.

Nieplodny *nie wydający płodu, bezplodny, jałowy, plonny; niezyczny, niewodzajny*: Kobieta nieplodna. (Bóg) czyni, iż nieplodna mieszka w domu, matka synów wesola. Wuj. Nieplodna maciora, rola. Troc. Nieplodne drzewo, które żadnego owocu nie rodzi. Mącz. Przen.: Dla ciebie wiek twój w chleb żTarzeń N. Berw. (= nieobfity, niebogaty). < Nie + Plodny >

Nieplonnie przys. od **Nieplonny**: Wnosił N., iż ś. tu coś stać musiało straszego. Krasz. On, jak stany wielkopolskie N. tuszą, przywróci dawny blask ich krainie. Szaj. Spodziewam ś. N., że odpowiadać zechce powziętej o nim nadziei. Kołł.

Nieplonność, i, blm. rz. od **Nieplonny**.

Nieplonny, † **Nieplony** I. *bogaty w ziarno, pełny*: Toć użętek w stodółce musi być N. Syrok. 2. przes. *uzasadniony, usprawiedliwiony, niedaremny, niepróżny, nieczczy*: Nieplonna nadzieja. Nieplonne wieści. Syrok. Nieplonna obudziła ś. trwoga,

iz dwór targnie ś. na uciemnienie całej ojezyny. Szaj. <Nie+Płony>

†Niepłony p. Niepłony: Prędkie słońce i nieuchodzony krąg miesięczny, a iściec na niebie N. Kochan. (= *wierny świadek*). Zmija zamknięte uszy w ziemię kryje, aby nie słuchać, kiedy naucek czarownik nad nią zacznie rym N. Kochan. <Nie+Płony>

†Niepłód, odu, blm. p. Niepłodność: Żona Zacharjaszowa nie mało sromu użyła, gdy ją Bóg był nawiedził niepodem. Glicz. <Nie+Płód>

×Niepobaczny na co=*niebaczny, niepamiętny* na co: N. na wyroki święte. Wor. <Nie+*Pobaczny, od Pobaczny>

Niepobożnie przys. od Niepobożny.

†Niepobożnik, a, lm. cy *człowiek nie bojący ś. Boga, bezbożnik, ateusz*: N., gdy ś. odwróci od nieprawości swojej, ożywi duszę swoją. B. B. Morderze i wszeteczniczy, hardzi i nie pobożniczy. Kochan.

Niepobożność, i, blm. rz. od Niepobożny: N. jest przeciwna pobożności, bo ta, tak jak potrzebuje prawdziwe nabożeństwo, słusznie Pana Boga wzywa, a ona nie dba nie o Boga, owszem Nim gardzi. Rej.

Niepobożny I. *nienabożny, niebogobojny, nieświętobliwy, bezbożny*: Gdybyś nie mówił, żeby N. porzucił drogę swoją, on niepobożnik w nieprawości swej umrze. Smotr. 2. †N. *niemiłosierny*: Gdy kmiotkowie najdą swoje gęgi, dadzą lisowi niepobożne cięgi. Klon. <Nie+Pobożny>

×Niepobyt, u, blm. *nieobecność, nietytność*. Wor. <Nie+Pobyt>

Niepochlebnie przys. od Niepochlebny.

Niepochlebny I. *nie pochlebiający*. 2. *niechlubny, niezaszczytny, niekorzystny*: Niepochlebna opinia. Wrażenie niepoehlebne. Dziejopisowie niepoehlebnie kolorami malują stan niewiast w Litwie starożytnej. Mick. <Nie+Pochlebny>

Niepochopnie przys. od Niepochopny.

Niepochopność, i, blm. rz. od Niepochopny.

Niepochopny *nieskory, nieprędky; nieochoczy, nieochotny, leniwy*: N. do pracy. <Nie+Pochopny>

Niepochwycony I. im. *którego nie pochwycono*. 2. przym. p. Niepochwytny: Jakież to dziwne a straszne tajemnice włóczęą ś. pomiędzy ludźmi, niby mary niepojęte i niepochwyczone. Orzesz. Nad mogiłą rozciągam ramiona—niepochwyczone. Kon. Tysiące niepochwyczonych emanacji ludzi, świata i przedmiotów. Krasz. <Nie+Pochwycony, od Pochwyć>

Niepochwytność, i, blm. rz. od Niepochwytny: Pełna powabu N. ideału. Czuł N. jej serea kapryśnego. Bał.

Niepochwytny, Niepochwycony *którego nie można pochwyć, nieuchwytny, nieujęty*: Szybko mkną w przeszłość niepochwytne chwile. Asn. Odpowiedzialność pracodawców dotychczas była bardzo niepochwytą z powodu natury samych wypadków. Charakter jej był tak zmienny i N., jak wiatr. Bał. Pochyliła ś. nad nim niepochwytą postać kobiety. Przybysz.

×Niepochybnie przys. od Niepochybny, *niechybnie*: Słowa N. z ust jego prawdziwe. K. G.

×Niepochybność, i, blm. rz. od Niepochybny: N. fuzji, ręki. Troc. N. skutku dobrego. Troc.

×Niepochybny p. Niechybny: Łuk N. Kochan. Strzała niepochybna z cięgiwy wyszła. Żebr. N. strzelec tęgi łuk nałożył. Kochan. Złota do strza-

ła, którą mię niepochybna miłość ugodziła. Kochan. N. raz śmierci. Km. Deszcz N. zmoczy ziemię niską. Tw. Dowody w matematyce muszą być pewne i z pierwszych i niepochybnych przyczyn wzięte. Petr. Pewna to a niepochybna. Warg. Bóg N. w słowie. Groch. Grunt N. Śl. wil. (= *na którym zawsze bywa dobry urodzaj*). <Nie+Pochybny>

Niepocieszająco przys. od Niepocieszający: Sprawozdanie N. wyglądało. Rol.

Niepocieszający, ×Niepocieszny z *którego nie ma powodu cieszyć ś, niewesoły, niezadawalniący, niepomyślny*: Przywiózł wiadomości niepoieszające, mianowicie, że koryto rzeki przedstawia nieprzewyciężone trudności. Rol. Zawszą przychodziły wieści niepoieszające. Sienk. Fakt, objaw wcale N. <Nie+Pocieszający, od Pocieszac>

Niepocieszalny p. Niepocieszony: Ból serc takowych okropny, straszny, N. niczym. Krasia.

Niepocieszenie przys. od Niepocieszony.

×Niepocieszny I. *nie przynoszący pociechy, nieucieszny*: Na używanie rozumu dobrego nigdy żadna fortuna niepoieszna i smutna nie bije. Warg. 2. p. Niepocieszający: Na tę niepoieszna wiadomość cesarz wysłał gońców. Leł. <Nie+Pocieszny>

Niepocieszony I. im. *którego nie pocieszono*. 2.

a. Niepocieszalny przym. *którego nie można pocieszyć, dla którego nie ma pociechy, nieutulony w żalu*: Oczy niepoieszne będą ś. obracać w błękity. Kon. Niepocieszona wdowa. Zdawała ś. niepoieszoną po stracie męża. Ochoc. Domownicy go (Prjama) przeprowadzają niepoieszni. Ml. <Nie+Pocieszony, od Pocieszyc>

Niepocieżnie przys. od Niepocieżny.

Niepocieżwiec, wca, lm. wcy, †Niepocieżnik, †Niepocieżnik *człowiek niepoieżny, ladaco, niegodziwiec, bezecnik, hultaj*.

Niepocieżność, i, blm. rz. od Niepocieżny; †Niepocieżność; *czyn niepoieżny, sprawa niepoieżna*: Trzech, którzy byli na wydałe miejsce ustąpili, z niepoieżnością zepchniono. Błaż. (= *ze znieważą, z pogardą*). Rzadko ś. N. tak jak zaczęnie kończy. Kras.

Niepocieżny, †Niepocieżly I. †N. *niezaszczytny, niehonorowy, nieprzystojny, niepoieszny*: Wojsko nasze miało miejsce niepoieżne i niesposobne do szyku. Dyak. 2. *na którego pocieżnością zawiedziono ś, bezecny, niegodny, niedobry, nie dobre*: N. Pelejda. Ml. Niepocieżna duma. Sow. Broń ś., N. Jakóbie! Mał. <Nie+Pocieżny>

†Niepociesznik, a, lm. cy p. Niepocieżwiec. L.

Niepocieszność, i, blm. rz. od Niepocieszny: Jezus ze strony tej, iż był dziecig, to jest iż postać człowieczej niepoieszności przyjął, musiał rość. Białob.

Niepocieszny, †Niepocieszny, †Niepocieszny I. †N. *niezaszczytny, niehonorowy, nieucieżny, brudny, nieprzyzwoity, bezstydy*: Niepocieszne kochanie. Głosy w. XV. Niepocieszne poruszenia. Głosy w. XV. W rzeczach niepoiesznych sługa nie powinien pana swego słuchać. Gór. 2. *niepokazny, niepoieszny, nieokazały; lichej, nieszczególnej powierzchności, skromny, nieobiecujący*: Na twarzy był N., ale w nogach skory. Dm. Niepocieszna będzie między ludźmi osoba jego. Wuj. Już nie wiem gust mają jaki, że ś. im moja osoba, tak niepoieszna podoba. Gor. <Nie+Pocieszny>

†Niepociesznie przys. od Niepocieszny, *niepoiesznie*.

† **Niepocześnik**, a, Im. cy p. **Niepoczciewicz**: Dokądże tóż między niepocześnikami mieszkać mi dopuścisz? Bz.

† **Niepocześność**, i, blm. rz. od **Niepocześny**, *niepocześność*. Głosy w. XV.

† **Niepocześny** p. **Niepoczesny**.

Niepocześnie przys. od **Niepoczesny**: a) Najemnik w najętym domu N. ś. rządził Grońc. (= *nieuczciwie, nieporządnie*). b) Wygląda N.

† **Niepocześnie** przys. od **Niepocześny**, *niepocześnie*: Samego N. wepchnęli do piwnicy. Groch.

† **Niepocześny** p. **Niepoczesny**.

Niepoczęty i. *niezaczęty*: Niepoczęta praca. Troc. N. dom. Troc. 2. † N. *nienapoczęty, niezapoczęty, nienaruszony, cały*: N. ser, chleb. Troc. Niepoczęta becinka. Troc. < Nie + Poczęty, od Począć >

† **Niepocziwie** przys. od **Niepocziwy**, *niepocziwie*. S. Par. < Nie + Pocziwie, od Pocziwy = Pocziwy >

† **Niepocziwość**, i, blm. rz. od **Niepocziwy**, p. **Niepocziwość**: Niewieści gniew jest N. i zhańbienie wielkie. Leop.

† **Niepocziwy** p. **Niepocziwy**: Dusza niepocziwa a niemądra. Leop.

Niepoczytalność, i, blm. rz. od **Niepoczytalny**: Działając pod wpływem alkoholu, był w stanie niepoczytalności.

Niepoczytalny z którym nie można liczyć ś. na serjo, nieodpowiedzialny za swoje czyny wskutek nienormalnego stanu umysłu: Obróńca chciał dostarczyć dowodów, że podsądny jest N. Był w stanie niepoczytalnym. < Nie + Poczytalny >

Niepoczytny nie znajdujący dla siebie czytelników, niechętnie czytany: Pismo niepoczytne. Książka niepoczytna. < Nie + Poczytny >

Niepodatność, i, blm. rz. od **Niepodatny**.

Niepodatny i. *nie nadający ś.*, *nieodpowiedni, nie stosowny, nieprzydatny, niezdatny, nietatwy do użycia, do zastosowania*: N. materiał. Grunt N. do czego. 2. *nietatwo poddający ś.*, *nietatwo ulegający, nieugięty, oporny, twardy, uparty*: Siła biernego oporu reprezentowana przez niepodatne otoczenie. Spas. < Nie + Podatny >

Niepodęjrzenie przys. od **Niepodęjrzany**.

× **Niepodęjrzałość**, i, blm. rz. od **Niepodęjrzany**: Kto znał autora, wierzył w N. źródła. Siem.

Niepodęjrzany którego nie mają a. mieć nie powinni w podejrzeniu, nieposzlakowany. < Nie + Podęjrzany >

Niepodległe przys. od **Niepodległy**.

Niepodległość, i, blm. lek. p. **Bezpieczeństwo**.

Niepodlegliwy lek. p. **Bezpieczny**.

Niepodległość, i, blm. rz. od **Niepodległy**: Wojna o N. Wywalczył sobie N.

Niepodległy samodzielny, niezależny, niezawisły, autonomiczny, wolny. < Nie + Podległy, od Podlegać >

Niepodły *nienizki, niebylejaki, szlachetny, zacny, dobry*: Pod niegminną i niepodłą urodziliśmy ś. gwiazdą. Syrok. Mamy trzy niepodłych grajków kompanje. Mał. < Nie + Podły >

† **Niepodoba**, y Im. y i. i [N.] p. **Niepodobieństwo**: N. ukazuje, aby rodzicom nieposłuszny, miał być posłuszny prawom. Petr. 2. *niepodobanie*: Jeśli w sercu twoim nie znajduje ś., coby przypaść do Jego miado niepodoby, głos twój do Boga wzniesiesz poufale. Chr.

Niepodobien (jako orzeczenie) p. **Niepodobny**: N. był do samego siebie. Krasz.

Niepodobieństwo, a, × **Niepodobność**, † **Niepodoba**, [Niepodoba] i. blm. brak podobieństwa. 2.

Im. a *rzecz niepodobna do prawdy, niemożliwość, rzecz niemożliwa*: N. ku wierzeniu. Troc. Zrobić to na jutro jest N. (= *niepodobna*). 3. † N., Im. a *złość, niegodziwość*: Odpędź wszystko N. nieprzyjaciela. Modl. Wac.

Niepodobna, † **Niepodobno**, [Niepodobno, Niepodobne rzeczy] przys. = *rzecz niepodobna, niepodobieństwo, nie można, niesposób*: N. było ś. zgodzić na coś podobnego. N. to czytać. Troc. N. było to uczynić. Troc.

Niepodobnie i. przys. od **Niepodobny**: N. ku wierzeniu. Troc (= *nie do uwierzenia*). 2. † N. *niezmiernie, niepomiernie, nadzwyczaj*: Złęknie ś. N. Tobjasz, krzyknie na towarzysza onemi słowy: Panie, nacięra na mię... Birk. Orfeusz, muzyk N. sławny. Otw.

† **Niepodobno**, [Niepodobno] p. **Niepodobna**: Boctem ś. ja już Krystusowi poślubiła, a N., iżbych Go kiedy opuściła. Ż. E. [Tak go strofował, że N.] (= *że więcej niepodobna*).

× **Niepodobność**, i, blm. p. **Niepodobieństwo**: N. ku czynieniu. Kn. [Gadał niepodobnościami] (= *cenil tak wysoko, że niepodobna było tyle zapłacić*).

Niepodobny i. a. **Niepodobien** nie przedstawiający podobieństwa, różny, odmienny: N., nie trafił ś. nań, różny. Kn. Dwie istoty tak do siebie niepodobne. Korz. 2. *niemożliwy, niemożliwy*: N. do uwierzenia (= *nieprawdopodobny*). N. do wytrzymania. Orzesz. Te prawdy są do pojęcia niepodobne. Mick. Taki przeskok dla wielu jest N. Krasz. Byłoby może tak ś. stało, gdyby ambasador nietrafnością swego postępowania nie uczynił ś. sam niepodobnym. Kal. (= *niemożliwym do tolerowania*). U Boga nie będzie żadne słowo niepodobne. Wuj. Niepodobnych nie żądaj rzeczy. Troc. [Niepodobne rzeczy] p. **Niepodobieństwo**. 3. † N. *który ś. nie może podobać*. B. Sz. 4. [N.] = a) *nieodpowiedni*. b) *niepotrzebny*. < Nie + Podobny >

[Niepodraga, i, Im. i] *baryłka*. < ? >

Niepodrzędny *nieposłedni, wydatny, dość ważny*: Zdobył wcale niepodrzędne stanowisko. Rol. Niepodrzędną odegrał rolę. Rol. < Nie + Podrzędny >

Niepodwyższalność, i, blm. rz. od **Niepodwyższalny**: Niedojrzałość wyobrażeń, objawiająca ś. w niepodwyższalności i nieodmienności podatków. Srzn.

Niepodwyższalny którego nie można podwyższyć: Podatki, wprowadzone przez zaprowadzeniem podatku gruntowego, miały być uznane za niepodwyższalne. Srzn. < Nie + Podwyższalny >

Niepodzielnie przys. od **Niepodzielny**: Posiadała ona własność tę łącznie i N. z mężem i dziećmi. Spas. Przedstawiciel takiej grupy umie korzystać N. z wygranej.

Niepodzielność, i, blm. rz. od **Niepodzielny**: N. jednej liczby całkowitej przez drugą. N. wielomianu przez wielomian. N. zysków, korzyści.

Niepodzielny i. *którego nie można dzielić, nie dzielny; jednolity, nierozdzielny, nie dzielący ś.*: Liczba 5 jest niepodzielna przez 2. Władza niepodzielna. 2. *trudny do podziału, niekorzystnie dzielący ś.*, *którym źle obdzielać*: Chleb ciepły jeszcze jest niezdrowy i N. < Nie + Podzielny >

Niepodźwigniony i. Im. *którego nie podźwigniono*. 2. przym. *niemożliwy do podźwignienia, którego podnieść nie można, który ś. podnieść nie może*: Tamo mogło za sobą pociągnąć tylko zepsucie

smaku, to N. upadek moralny. Krasz. < Nie + Podźwigniony, od Podźwignąć >

Niepogadzalność, i, blm. rz. od **Niepogadzalny**: Czy na nim chciał wykazać N. roli wielkiego agitatora politycznego z niemoralnością osobistą?

Niepogadzalny którego nie można pogodzić: Zdać sobie sprawę z niepokadzalnego, jak ś. zdaje, pomiędzy nimi sprzeczności. Trep. < Nie + Pogadzalny >

Niepogoda, y, lm. y I. *zły stan powietrza, brzydki czas, brak pogody*: Czyż N. mogłaby mieć taki wpływ? Korz. N., która mi potłukła i potopiła niemało statków, na morzu mię potkała. Łęcz. Jadąc w drogę, spodziewać ś. i niepogody. Fred. M. W niepogodę piorunem srogim ogłuszony. P. Koch. Serce ma podobne do dawnej świątyni, spustoszonej niepogod i czasów kolejną. Mick. Przen.: Na twe serce, o poeto młody, namiętność często groźne wzburza niepogody. Mick. 2. † N. *niepomysłność, niepowodzenie, złe zdarzenie*: Miał i tę niepogodę, że Seytowie na Sarmatów postali. Skar. < Nie + Pogoda >

Niepogodnie przys. od **Niepogodny**: Powinnością karnodziejską jest upominać pogodnie i N. Wuj. Obwołujaj słowo pogodnie i N., strofuj, proś, fukaj. Bud.

Niepogodny przym. od **Niepogoda**: Dzień N. (= *pochmurny, słotny, dżdżysty, burzliwy i t. p.*). Władca pioruna i bóg, co wiehrem niepogodnym świszcze. Mick. Pogodnego siana z niepogodnym nie mieszać, ale je mieć w osobności. Haur (= *w niepogodę zebrany*). Przen.: *niewesoły, surowy, chmurny, posępny, zasepiony*: Co ś. stało tobie? Oko za chmurą, czoło niepogodne. Mał. Mina niepogodna. L. < Nie + Pogodny >

† **Niepograżny** którego nie można pograżyć, który ś. nie pograża, nie idzie na dno, nie tonie. Troc. < Nie + Pograżny >

× **Niepogrzebny** *zostawiony bez pogrzebu, niepogrzebany, niepokochany*: Niepogrzebne ciała. Wor. < Nie + Pogrzebny >

I. Niepohamowanie, a, blm. *niepowściągliwość, nieumiarowanie, niepanowanie nad sobą, gwałtowność, nieustrzeżliwość, pasja, wściekłość, popędliwość, zapalczywość*: Jakim sposobem można zwalniać poddanych z posłuszeństwa i chcieć okiełznać niepohamowaniem własnej woli? Remb. Zabił go z niepohamowania. Troc.

2. Niepohamowanie przys. od **Niepohamowany**. **Niepohamowany**, † **Nieuhamowany** I. im. *którego nie pohamowano*. 2. a. † **Niepohamowny** przym. *niepowściągliwy, niepowstrzymany, nieumiarowany, zaciekły, nieokiełznany, wściekły, gwałtowny*: Niepohamowane gniewu, miłości zapędy. Troc. N. w gniewie. < Nie + Pohamowany, od Pohamować >

† **Niepohamowny** p. **Niepohamowany**: Męstwo ich srogimi na nieprzyjaciela i niepohamowności czyniło. Jan.

× **Niepojednokrotnie** przys. od **Niepojednokrotny**: Upominał go N. Pilch. Warowały prawa nasze N. prerogatywy cudzoziemskich posłów. Ostr.

× **Niepojednokrotny** *niejednokrotny*: Nie mogąc za niepojednokrotną rek wizycję tej księgi od Tarkowskiego kasztelana rekuperować, dałem mu pozew na trybunał. Mat. < Nie + Pojednokrotny >

Niepojętność, i, blm. rz. od **Niepojętny**. **Niepojętny** I. † N. p. **Niepojęty**: Cień ręką niepojętną. Troc. N. rozumem. Troc. N. zmysłem.

Troc. 2. niełatwo pojmujący rozumem, niezdolny, tępy, nierozgarnięty: Jeżełiś N., będąc ś. tłumaczyć. Mick.

× **Niepojętość, i**, blm. rz. od **Niepojęty**: Wyśiłam swój umysł, trawię dni i noce na dociekaniach i widzę: będzie ciemnością, zagadką, niepojętością. Dąb. (= *rzeczą niepojętą*).

Niepojęty I. im. *którego nie pojęto*. 2. a. † **Niepojętny** = a) × N. *którego ując nie można, nieuchwytny, niepochwytny*: Cień ręką N. b) *którego pojąć nie można, niezrozumiały, niezbadany, niedocieczony, niewytłomaczony, niezgłębiany, nieodgadniony, zagadkowy*: Zaślepienie niepojęte. Krasz. Gwar słów twoich przerwał myśli moje dalekie, niepojęte. Krasin. Rzecz niepojęta, jakiej pan jest dobroci. L. Chrystus w wielkości mały, w nieczemności wysoki, N. w dziełach, nieograniczony w uczynkach. Poc. Niepojęte natury skrytości. Troc. To są czary, sztuka niepojęta. Mick. < Nie + Pojęty, od Pojąć >

× **Niepokajany** *niepoprawny, zatwardziały*: Zbrodzień jest i N. zdrzącał Krech. Słusznie odniósł za swe okrucieństwo i niepokajane serce karanie. Skar. < Nie + Pokajany, od Pokajać ś. >

Niepokalank, nka, lm. nki, **Baranek, Baranek niewinny, Czystodrzew, Czysty krzew** bot. (*vite*) *roś. z rodziny witolkowatych*. Gatunek: N. nadmorski a. Baranek czysty (*v. agnus castus*). < Nie + * Pokalank, od Pokalać >

I. Niepokalanie, a I. blm. p. **Niepokalaność**: Dusza natury w swym niepokalanu isci ś. melodją w sztuce. Kozł. 2. lm. a *rzecz niepokalana*: Zohydnie wszystkie obecne czystości i niepokalania. < Nie + Pokalanie >

2. Niepokalanie przys. od **Niepokalany**: W wielkim salonie, o N. białych ścianach, gorzała setka gazowych płomyków. Orzesz. < Nie + Pokalanie >

Niepokalanka, i, lm. i I. *zakonnica klasztoru pod wezwaniem Niepokalanego Poczęcia N. Marji Panny*. 2. w lm. *zakon, klasztor, kościół tych zakonnice*. < Od wyrazu Niepokalane Poczęcie N. Marji Panny >

Niepokalaność, i, blm. rz. od **Niepokalany**; **Niepokalanie**: To uosobienie czystości, niepokalaności, poezji, wdzięku. Orzesz. Do onych cnót rycerskich przydać trzeba jeszcze sumienia N. Syn.

Niepokalany, † **Niepokalony** *nieskalany, niesplamiony, czysty, bez szczy, bez zmaczy, niewinny, dziewiczy*: Białły, migotliwy, N. brzask sypał ś. Reym. Ufny w niepokalaną swą przeszłość. Mick. Niepokalane, niesplugawione ręce. Troc. Panienkę z łoża od siebie niepokalaną wypuścił. Skar. Niepokalane Poczęcie N. Marji Panny = a) *poczęcie N. Marji Panny w stanie wolnym od grzechu pierwotnego*. b) *święto, obchodzone 8 grudnia*. < Nie + Pokalany >

† **Niepokalony** p. **Niepokalany**: Święta Marja niepokalona aranduj za mną. Naw. < Nie + Pokalony, od Pokalić >

× **Niepokazalność, i**, blm. rz. od **Niepokazalny**. Śl. wil.

× **Niepokazalny** *którego nie można pokazać a. który ś. nie może pokazać*: Zlew właściwości niewidzialnych i niepokazalnych. Śl. wil. < Nie + Pokazalny >

Niepokaźnie przys. od **Niepokaźny**: Bardzo N. wyglądał przy królu i naszych hetmanach. Kaczk.

Niepokaźność, i, blm. rz. od **Niepokaźny**. **Niepokaźny** *nieokazały, niepoczesny, niepozorny, skromny, niewidoczny, nie bijący w oczy*: Nagdera

ś. do woli za rzeczy najużyteczniejsze, ale niepokazane. Korz. Niepokazna figura. Dworek N. <Nie + Pokażny>

Niepokoić, i, il, × Niespokoić, !Bezpokoić *nabawić niespokojności, nie dawać komu pokoju, a. mu zewnątrz uprzykrzając ś., a. go wewnątrz trapiąc; trwożyć, kłopotać, dręczyć, turbować, korcić:* Boże, daj, aby byli wycięci, którzy was niepokoją. B. B. N. nieprzyjaciela podjazdami. Niepokoi mię ciągłym granie. Interes kupiecki był N. powodzeniem starozakonnych talmudystów. Lel. Ta niespodziana wiadomość moeno mię niepokoi. To wszystko mnie niepokoi. Krasin. Nie chcę was N. Krasz. Dłużnicy go niepokoją. Dla hetmana był on niepokojącą zagadką. Krasz. Sama tworzyła sobie niepokojące mary! Kow. Cała ta ceremonia zaręczyn dziwnie wrzuszające, a po części niepokojące robiła wrażenie. Bał. N. ś. *doznawać niepokoju, trapić ś., trwożyć ś., kłopotać ś., dręczyć ś., niecierpliwie ś.* <Nie + Pokoić>

Niepokojąco w sposób niepokojący: Przed czasem ani słówka, któreby mogło N. zapaść w serce dziewczyny. Kasz.

Niepokojenie, a, blm., czynność cz. Niepokoić. <Od Niepokoić>

Niepokojenie się, a ś., blm., czynność cz. Niepokoić ś.: Im zajęcia czasu na N. ś. nie pozostawiała. Jeż.

† **Niepokojny** *niepokój czyniący, niespokojny, niepokojący:* Strzeży mię w pokoju od wszystkich niepokojnych. Modl. Wac. <Nie + *Pokojny, od Pokój>

Niepokonalność, i, blm. rz. od Niepokonalny: Ta drobna iskiereka ma teraz wybuchną wielkim świadectwem niepokonalności ducha. Kasz.

Niepokonalny, Niepokonalny *którego nie można pokonać, nieprzewyciężony, niezwalczony, nieprzeparty:* Tu znów występują niepokonalne zarzuty. <Nie + *Pokonalny, od Pokonać>

Niepokonany I. im. *którego nie pokonano.* 2. p. **Niepokonalny:** Rzekłbys, niepokonani mężowie wyszli jedni na drugich. Ml. Solimowie niepokonani. Ml. Na wyseigach, czy konnych, czy wozowych N. Korz. Niepokonana w zabiegach kasztelanowa spieszy do Porycka. Rol. Czyniąc zadanie niepokonanemu naciskowi z góry, zmuszającemu go do zostania narzędziem woli wyższej. Chm. Najlżejsza dREW wiązka jest dla niej niepokonanym orężem. Krasz. Chęć, żądza niepokonana. Niepokonane pragnienie czego. <Nie + Pokonany, od Pokonać>

[**Niepokornica, y, Im. e]** *niepokój:* Nie jest mi zimno, ino mi jest wiałg N. <Zam. *Niepokojnica, od Niepokój>

Niepokój, oju, Im. oje, Niespokój I. *niespokojność, niepewność dręcząca, troska, kłopot, zaniepokojenie, trwoga:* Byś serce moje rozkroił, nie w nim nie najdziesz inszego, jako te niepokoje: sromota, wstyd... Wysp. Starościanka, czując jakiś N. żywota, prosiła o trochę dla konkokceji, jak wyraziła, a gość usłużny z pięciu ukłonami przynosi pełen kieliszek. Wóje. N. mam, czuję na umyśle. Troc. Ogarnia mię jakiś N. Opuszczając zabawy i niepokoje życia pospolitego, udał ś. na pustynię. Skar. Uspokój sumienie moje, które mi wielkie niepokoje czyni. Skar. (= *zgrzyoty, wyrzuty*). Szedł tam, gdzie oazy nosły, lecz i na drodze jeszcze tęż pokusę cierpiał i te srogie z myślami onemi niepokoje. Skar. O jak tam częsta trwoga, jaki tam N. Opal. W twarzy Adama znać wyraźny N. Od. Trawiony myśla-

mi i gorączką, błędził tak z miejsca na miejsce ze wzrastającym w duszy niepokojem. Krasz. Pragnienie zatrzymania ciebie i N. utraty. Chm. N. w kraju = *rozruch, zawichrzenie, zamieszka, zaburzenie, wzburzenie umysłów; burza, zawierucha, trwoga wojenna:* Na Rusi mieszkam, kędy o wojnach i niepokojach częste rady i rozmowy nieważ musiny. Sar. W czasach grabieży i niepokoju był człowiek, co przez lat wiele zebrany pieniądz o krwawym znoju przechował w garnku w popiele. Hoł. 2. † N. w zegarku = *szmer, cykanie.* Troc. <Nie + Pokój>

Niepokupność, i, blm. rz. od Niepokupny. L. **Niepokupny** *niechętnie nabywany, niepoplatny, na który niema odbytu:* Towar N. Śmiałość na niepokupną rzecz tak wiele łożyć. Mat. Przen.: N. dziś rozum, trzeba wszystko strawić, kto go chce na papierze przed światem objawić. Nar. <Nie + Pokupny>

Niepolerowany I. im. *którego nie polerowano.* 2. a. **Niepolerowny** = a) *niegładki, nie błyszczący.* b) *przen. nieogładzony, nieotarty między ludźmi, nieokrzesany, nieobity, nieucywilizowany, surowy, szorstki, rubaszny, prostacki, ordynarny.* <Nie + Polerowany>

Niepolerowny p. Niepolerowany. <Nie + Polerowny>

† **Niepoliczny p. Niepoliczony:** Z niego niepoliczne dobra, jak z źródeła czerpamy. K. G.

Niepoliczony I. im. *którego nie policzono.* 2. a. † **Niepoliczny** *którego policzyć niepodobna, nieprzeliczony, niezliczony, nieprzebrany, mnogi, niezmierny:* Niepoliczona zgraja. Gosz. <Nie + Policzony, od Policzyc>

† **Niepolit, a, Im. ci** *grubijanin, prostak, ordynus, nieokrzesianiec, cham:* Jeśli cudzoziemcom pieniądze nie ściele, za grubijanina, niepolita i niedworzanina go mają. <Nie + *Polit, p. Polita>

Niepolitycznie przys. **od Niepolityczny:** Nawet i N. pannie na drabnie siedzieć, bo ucieśzny może dać światu prospekt. Sienk.

Niepolityczny I. *niezgodny z przyjętą polityką, szkodliwy dla niej, nieroztropny w rzeczach polityki:* Krok N. 2. *niedelikatny, nieładny, nietaktowny, nieprzyzwoity:* Wyrażenie, postąpienie niepolityczne. [Ona niby gniewała ś. bardzo, mówiła mu, że z niego N. człowiek]. Bał. (= *niegrzeczny*). <Nie + Polityczny>

Niepolityk, a, Im. cy *człowiek niepolityczny:* Czemu to politycy wyszli z procesu cało, a niepolitycy potępieni zostali? Kos. <Nie + Polityk>

Niepolityka, i, blm. *brak polityki, niedelikatność, niegrzeczność, nietaktowność, nieprzyzwoitość:* Była by to N. tam usteść. Troc. <Nie + Polityka>

× **Niepołączny** *niezłączony, rozproszony:* Niepołączne gruzły. Wor. <Nie + *Połączny, od Połączyć>

Niepołom, u, Im. y *rzecz, której nie można połamać, która ś. połamać nie może:* Stały przy zamku dęby niepołomy, to też nazwano miejsce „Niepołomice.“ Pol. <Nie + *Połomy, zam. Połomny>

† **Niepołomny** *nie dający ś. nałamać, krynobrny, nieposłuszny:* Pismo to proroka pełniło ś. za Krystusa i za apostołów w ludziach niepołomnych. Zarn.

[**Niepołożny**] *stromy:* Niepołożna góra. <Nie + Położny>

† **Niepomale p. Niepomalu:** Kazał ją męczyć N. i niekrótco, ale przez dni 19. Skar.

Niepomału, † **Niepomale** *niepomierne, wielce, mocno, bardzo, niezmiernie, nadzwyczaj*: N. byłem zdziwiony. Owies był N. drogi, a nakoniec ani go dostać można. Górń. I dziwił ś. N., że mu ś. tak za jedną dobę mocno zaostrzył słuch. Ork. <Nie + Pomału>

Niepomazany **1.** *którego nie pomazano.* **2.** × N. *niezmazany, niepokalany, czysty, nieskazitelny.* Troc. <Nie + Pomazany, od Pomazać>

1. Niepomiarowanie, **a**, bfm. *brak pomiarowania, niezachowanie miary, nieumiarkowanie, nadużycie, niewstrzeżliwość, niepowściągliwość*: N. w picciu, w jadł, jak i w uczynkach srogo karanym będzie. Reym.

2. Niepomiarowanie przys. od **Niepomiarko-**

wany, *nieumiarkowane*.
Niepomiarkowany **1. p. Niepomierny**: Niepomiarowane wydatki. Troc. Dla swego niepomiarowanego uwzięcia siły często szwankują. Troc. **2.** *którego nie można pomiarować, niepowściągliwy, niewstrzeżliwy, niepokamowany, nieukrócony, gwałtowny*: Młodość niepomiarowana wprawiła mię w stan nieszczęśliwy. Boh. <Nie + Pomiarowany, od Pomiarować>

Niepomierne przys. od **Niepomierny**: Zwiększa ś. N. ruch handlowy. N. szerokie szarawary. Eww. Ta życzliwość, okazywana maluczkiem i cierpiącym, rozczuliła go N. Orzesz.

† **Niepomiernik**, **a**, lm. *cy człowiek niepomierny, nieumiarkowany, zbytń; gwałtownik, raptus*: Nie bez przyczyny z tych niepomierników natrzęsa ś. w pisaniu swym i ów polski poeta Rej stary. Wer.

Niepomierność, **i**, bfm. rz. od **Niepomierny**.

Niepomierny **1. a. Niepomiarowany** *przechodzący miarę, nie odpowiadający mierze, nadmierny, nieumiarkowany, zbytń, nadzwyczajny, wygórowany*: Niepomierne rozkoszy nie nasycają, ale dręczą. Pileh. Nienasycony umysł kusil ś. o rzeczy niepomierne, niepodobne i nader wysokie. Pileh. **2.** † N. *niewspółmierny, nie mający dla siebie wspólnej z czym innym miary, nieproporcjonalny*: Niepomierne linje, lunety, anguły, których żadna spólna miara cała a. zupełna podzielić nie może. Sol. <Nie + Pomierny>

Niepomny **p. Niepamiętny**: Usta przysięg i zaklęć świeżych niepomne. Zm. Zamłowanie nauk niepomnym mię i niedbałym o ciało uczyni. Pileh. Wyprowadza ich stąd zgoła życia przeszłego niepomnych. Pileh. Niepomne Chaos, co przed światem wprzódy długo ś. tłućko z wszech rzeczy nieładem. Zabł. Co to za trzask? co za grzmot N.? L. (= *jakiego nie pamiętają*). Niegdys przed niepomnym czasem. Berw. Niepomnych czasów nieznaną mogiła w cieniach gęstego lasu ś. ukryła. Gosz. W niepomne czasy. Troc. Wielu bohaterów legło snem niepomnym. Nar. Czy cię Charon napawa zdrojem niepomnym, że ty nie wiesz nie o płaczu moim? Kochan. Zdrój N. *Lethe*. Kochan. <Nie + Pomny>

× **Niepomylny** **p. Niemylny**: N. ruch. Wor. <Nie + *Pomylny, od Pomylić>

[**Niepomyślenie**]: N. twoje, jego i t. d. = *ani myśl (o tym)*. <Nie + Pomyślenie>

Niepomyślnie przys. od **Niepomyślny**: Okoliczności składają ś. N. (= *nie podług myśli*). † Wszystkie takowe grzechy są N. większemi. Sekl.

Niepomyślność, **i**, bfm. rz. od **Niepomyślny**: Nareszcie trzecia N. oręża dokonała zguby. Szaj. (= *niepowodzenie, przegrana, klęska*). Pierwsza N. wojny go ustraszyla. Troc.

Niepomyślny **1.** *nie odpowiadający czynom życzeniom, zamiarom, nieprzyjazny, niepokieszący, niepożądany, nie sprzyjający, niedobry, niewesoły, nieszczęśliwy, niekorzystny*: N. rezultat. Niepomyślne wieści. Zwrot N. Wiatr N. (= *przeciwny*). Na tej wizycie nie niepomyślnego nie spotka stołnika litewskiego. Mat. **2.** † N. *niemożliwy do pomyślenia, którego trudno sobie wyobrazić, nieprzypuszczalny*. <Nie + Pomyślny>

† **Niepomyślony** *nie dający ś. objąć myślą, niepojęty*: Niepomyślona wdzięczność. Skar. <Nie + Pomyślony, od Pomyśleć>

† **Niepompisany** *niezapisany, niewciągnięty do spisu, do wykazu, rejestru urzędowego, niemmatrykulowany; który nie zadeklarował w urzędzie wysokości swojego majątku, dochodu*: N. u popisu pańskiego a. Rzpłtej. Troc. N. urzędownie. Troc. <Nie + Pompisany, od Popisać>

Niepopłatność, **i**, bfm. rz. od **Niepopłatny**: Artyzm i literatura mają dwie słabe strony: N. i nieherbowość. Jez.

Niepopłatny *za który dobrze nie płaca, niekorzystny dla sprzedających, niedobrze płacący, niepokupny, na który niema popytu*: Towar N. Przen.: *nie mający znaczenia, nieważny, nie zasługujący na uwzględnienie, nie przekonywający*: Niepopłatna to wymówka. Troc. Niepopłatna racja. <Nie + Popłatny>

× **Niepoprawa**, **y**, bfm. **p. Niepoprawność**: W piśmie tym było wiele pięknych rzeczy, ale i wiele niepoprawy. L. (= *błędów, zamiedbania*).

Niepoprawialny **p. Przystępey** *niepoprawialni a. wrodzeni. Spas*. <Nie + *Poprawialny, od Poprawić>

Niepoprawiony **1.** *im. którego nie poprawiono*: Ogień N., niezgarnięty, a garnki ostygłe i niektnięte. Krasz. **2.** × N. **p. Niepoprawny**: Co za tyż zarazem w tym Niemiryczu niepoprawionym do końca, rozbestwionym i umierającym pod ławą w szynkowni. Krasz. <Nie + Poprawiony, od Poprawić>

Niepoprawnie przys. od **Niepoprawny**: W zbrodniach swoich żyli N. Chr. (= *bez poprawy*). Pisac, wyrażac ś. N.

Niepoprawność, **i**, bfm. rz. od **Niepoprawny**; × **Niepoprawa**: N. stylu.

Niepoprawny, × **Niepoprawiony**, † **Niepoprawialny** **1.** *którego nie można poprawić, nie do naprawienia, niepowetowany*: Już po klęsk tyłu niepoprawna szkoda. Chr. **2.** *który ś. nie chce poprawić, nienawrócony, zatwardziały, zakamieniały, uporczywy w złym*: N. zbrodniarz, grzesznik. O N., bez wstydu, bez czoła, bez serca! L. **3.** *pelen błędów, nieprawidłowy, zamiedbany, nie odpowiadający regulom*: Styl, język N. Rysunek N. Wykonanie niepoprawne. <Nie + Poprawny>

Niepopusy **1.** *którego nie popsuto a. który ś. nie popsul*: N. powodzeniem. **2.** *myśl (o ptaku) niespłoszony*. <Nie + Popsuty, od Popsuć>

Niepopularnie przys. od **Niepopularny**.

Niepopularność, **i**, bfm. rz. od **Niepopularny**: Mimo N. swoją, postępował na coraz wyższe godności. Szaj.

Niepopularny **1.** *nieprzystępny, niezrozumiały dla ogółu, niezastosowany do jego pojęć*: Wykład N. Dzieło niepopularne. **2.** (o człowieku) = a) *nie-dostępny, nieprzystępny, niechętnie przestający z niższymi od siebie, sztywny, dumny, nietowarzystki, nie-latwy w stosunkach z ludźmi*. b) *nie cieszący ś. popularnością, nie mający wziętości, miaru u ogółu, niesympatyczny*: Jesteś w mieście zbyt mało zna-

ny, N., a co nadewszystko zdyskredytowany na opinii. Bał. <Nie+Popularny>

[Niepora, y, lm. y] *niepogoda*. <Nie+Pora> [Nieporada] *nie można, niepodobna, trudno poradzić, niema rady, niesposób, niema ochoty*: N. mi tam iść. Trzeba przejść całe wierzchy woprzek, inaczej N., bo ś. harde góry z drogi człowiekowi nie umkną. Ork. Bronię ś. temu, jak mogę, ale zwalczyć N. Ork. Chciałech po dobroci z tobą, ale N. Ork. N. ś. było wyrwać z chałupy. Ork. Staral ś. gwałtem zająć myśli czym, lecz N. Ork. (=ani weź). Zrazu najgorzy, N. ni jak opanować, bo każdy chce mieć swoje zdanie, choćby go i nie miał. Ork. <Nie+Porada>

>Nieporadnie przys. od Nieporadny.

Nieporadność, i, blm. rz. od Nieporadny: N. słowiańska nie mogła wytrzymać współzawodnictwa z przybyszami. Rol. Pokpiwał w duchu z tej nieporadności. Ork.

Nieporadny i. *nie umiejący sobie poradzić, niepraktyczny, niezaradny, nieradny, niedoświadczony, bierny, apatyczny*. 2. [N.] *niemożliwy, niemożliwy*: Nieporadna godzina = a) zła, niestosowna, niewłaściwa, fatalna. b) kłopot, ambaras: Nieporadna godzina z tym człowiekiem (=niewiadomo, jak z nim dojsz do ładu). <Nie+Poradny>

Nieporatowany i. im. którego nie poratowano. 2. × N. przym. *nie mogący być poratowanym*. <Nie+Poratowany, od Poratować>

Nieporęcznie przys. od Nieporęczny: Opatowi tu gospodarować z Wołynia byłoby N. Byk. Czy tak, czy owak, to zawdy źle i N. Ork.

Nieporęczny *niedogodny, niezręczny*. <Nie+Poręczny>

Nieporozumienie, a, lm. a i. *niezgoda, niesnaska wynika z niezrozumienia ś. wzajemnego, poróżnienie, komeraż, rozterka, waśń, różnica, sprzeczka*: Przyszło do nieporozumienia między niemi. Nieporozumienia małżeńskie. 2. *zabawna pomyłka, wynika z niewłaściwego zrozumienia rzeczy (quā pro quo)*: Zdaje ś., że tu zaszło N., powstałe z podobieństwa nazwisk, które autor przytacza. W teatrze zaszło N., gdyż oklaskiwano aktora A., którego jednak z powodu choroby zastępował pan Z. <Nie+Porozumienie>

Nieporównanie przys. od Nieporównany: N. lepszy (=bez porównania). × Spodziewam ś., że sprawa ta N. pójsz powinna. L. (=jak nie można lepiej).

Nieporównany i. *którego nie porównali*: Nieporównane drogi. Troc. 2. *niezrównany, nie mający sobie równego, jedyny w swoim rodzaju, nieoceniony, znalcomiły, wyborny*: Nieporównane przymioty. Troc. N. to człowiek. Troc. Ów N. Nestor z tobą wojuje. Jabł. <Nie+Porównany, od Porównać>

Nieporuszenie przys. od Nieporuszony; † Nieporuszenie, † Nieporuszenie: Każda rzecz na swoim miejscu, nieodmiennie. N. Krasz. Ten święty obyczaj cerkiew przez tak wiele wieków N. trzymała. Pim.

† Nieporuszenie, a, blm. p. Nieporuszonosc. Głosy w. XV.

† Nieporuszenie p. Nieporuszenie.

† Nieporuszenie, i, blm. p. Nieporuszonosc.

† Nieporuszenie p. Nieporuszenie: Bądźcie stałemi a nieporuszeni. Leop. Trwajcie wiarą ugruntowani i nieporuszeni od nadziei ewangelij. Bud.

† Nieporuszenie p. Nieporuszenie: Trzebaby o tym konstytucyj naprzód, iżby to, co ci postanowi,

trwało N. Górn. <Nie+*Poruszenie, od Poruszyć>

† Nieporuszonosc, i, blm. p. Nieporuszonosc: Wiara nam ze wschodu cała nienaruszona jest podana; więc chcemy, aby i my ją w tejsze całości i nieporuszonosci po nas będącym podali. Smotr.

† Nieporuszenie p. Nieporuszenie. L. Troc.

Nieporuszonosc, i, blm. rz. od Nieporuszenie; † Nieporuszonosc, † Nieporuszenie, † Nieporuszenie: Stałosc i N. umyslu wposród największych na siebie burzy utrzymywał. L.

Nieporuszony i. im. którego nie poruszono. 2. *nie poruszający ś., nieruchomy, staty*: Miecznik siedział N. w miejscu i słuchał tego wszystkiego. Kaczk. Arystoteles i Ptolomeusz czynili ziemię nieporuszoną. Wyrw. Gwiazdy nieporuszone nazywają ś. te światła niebieskie, które jedne względem drugich zawsze są w równej odległości, chociaż zdają ś. obracać około ziemi z wschodu na zachód. Wyrw. 3. a. † Nieporuszenie, † Nieporuszenie = a) *którego ruszać nie można, niedotykany, nietykany, nieknięty, nienaruszony*: Prawa nieporuszone zachowane były. Smotr. b) *którego nie można poruszyć, wzruszyć, niewzruszony, zimny, sztywny, niezachwiany*: Staral ś. N., zimny, naśladować pana. Krasz. Tobjasza wiara czyniła we wszystkich nieszczęściach nieporuszonym. Zał. Insza N. umysł, insza bezczelny. Fred. M. Udają upór za N. statek. Leszcz. <Nie+Poruszony, od Poruszyć>

Nieporządek, dku, lm. dki i. *brak porządku, nieład, nierząd, bezład, chaos, niesystematycznosc, nieakuratnosc, niekonsekwentnosc*: Dom pełen nieporządku, kucharzów zgraja. L. Co tu u was za N.! Prosił o przebaczenie, że go zastał w takim nieporządku. L. On w samym nieporządku porządnym być umie. Dm. Trzymać co w nieporządku. Nieporządki miejskie. N. w układzie planu. 2. *nieczystosc*: Pies narobił nieporządku. <Nie+Porządek>

Nieporządnie przys. od Nieporządny; × Bezporządnie.

Nieporządność, i, blm. rz. od Nieporządny; × Bezporządność, nieporządek.

Nieporządny, × Bezporządny i. *bezładny, nierządny, chaotyczny, niesystematyczny, nieakuraty, niekonsekwentny*: Gospodarstwo nieporządne. Wykład N. Pomieszenie, widne w jej osobie, do ust wyrazy nieporządne kładło. Mick. Człowiek N. (=nie lubiący porządku, niedbały). Pies N. (=nie przywykły do porządku, robiący nieporządek). 2. *niechlujny, brudny, nieczysty, nieprzyzwoity*: Ubranie nieporządne. 3. *brudny, nierządny, wszeteczny, bezwstydnny, rozwiązły, nieskromny, lubieżny*: Życie nieporządne. Chuci nieporządne. † Iż był z nieporządnego łoża, mieli go w zarzuceniu. Pileh. (=nieprawego). <Nie+Porządny>

× Nieporządziuch, a, lm. y *człowiek nieporządny, niedbałec*. <Od Nieporządny>

[Nieposiduszczy, Nieposieduszczy] *nie mogący usiedzieć na jednym miejscu, ruchliwy, niespokojny*. <Ukr. neposiduszczyj>

[Nieposieduszczy] p. Nieposiduszczy.

Nieposkromienie przys. od Nieposkromiony: Odeją te części, które całemu ciału stały ś. N. szkodliwemi. L.

Nieposkromiony i. im. którego nie poskromiono. 2. a. × Nieposkromiony *którego nie można poskromić, nieukrócony, niepohamowany, niepowstrzymany, nieumiarkowany, gwałtowny*: N. w ferworze, któ-

ry go aż w łyka zapędził tatarskie. Rol. Od-
rzekła z nieposkromioną radością. Bał. <Nie +
Poskromiony, od Poskromić>

× **Nieposkromny** p. **Nieposkromiony**: N. w żą-
dzach zakon. Wor. <Nie + *Poskromny, od Po-
skromić>

[**Nieposłuch**, u, blm.] p. **Nieposłuszność**: Ojcu
śmierci nieposłuchem swym przyspieszył. Krasz.
<Nie + Posłuch>

Nieposłuchany p. **Nieposłuszny**. <Nie + Po-
słuchany, od Posłuchać>

Nieposłuszeństwo, a, blm. p. **Nieposłuszność**:
N. karał śmiercią. Krasz.

Nieposłuszenie przys. od **Nieposłuszny**.

× **Nieposłusznik**, a, lm. cy, [**Nieposuśnik**] *czło-
wiek nieposłuszny*: Kara dla zbrodnia i niepo-
słusznika nie dawał mu sposobności więcej wy-
kraczać. L. Nieposłusznicy kościoła świętego
nazwani są złemi syny. Białob. Bóg nad nędzą
człowieczą, nad nędzą nieprzyjaciela i nieposłu-
sznika swego złutował ś. Hrb. <Nie + *Posłu-
sznik, od Posłuszny>

Nieposłusznosc, i, blm. rz. od **Nieposłuszny**;
Nieposłuszeństwo, [**Nieposłuch**].

Nieposłuszny, **Nieposłuchany** *nieusłuchany, nie-
powolny, nieuległy, krynbrny, własnowolny, oporny*:
Być nieposłusznym komu = *nie słuchać kogo*. Al-
bożes mnie tak wychował, drogi papo, abym ci
była nieposłuszną? Korz. <Nie + Posłuszny>

† **Nieposobnie** przys. od **Nieposobny**. Troc.

† **Nieposobność**, i, blm. rz. od **Nieposobny**. Troc.

† **Nieposobny** *niemastępny, nie idący po sobie ko-
leją*. Kn. <Nie + Posobny>

Niepospolicie przys. od **Niepospolity**: W ezwar-
tym z kolei domu przebyła dłużej nieco, niż
w trzecim, N. nawet długo, bo całe lat trzy.
Orzesz.

Niepospolity I. † N. *niewspólny, nieogólny, szcze-
gólny*: Ludzie, żądom folgując, niepołączni
a niepospolite imię kamieniom i drzewom włą-
dali. Leop. 2. *niezwykły, niezwyčajny, nadzwy-
czajny, niebylejaki, niebowały, szczególny, osobliwy,
rzadki, wyjątkowy, wybitny, znakomity*: Chce,
żeby go za kogoś niepospolitego miano dlatego,
że urodziwy. L. Dar N. Kochan. N. artysta, ta-
lent. Niepospolita piękność. Musi ten niewolni-
czek być urodzenia niepospolitego. Boh. Młodzik
to był jeszcze, ale już obiecywał, że na niepo-
spolitego męża wyrośnie. Sienk. <Nie + Pospo-
lity>

† **Niepostanowiony** *niestateczny, lekkomyślny*:
Powiedzieć cokolwiek o skarbie młokosowi temu
niepostanowionemu. Ciek. <Nie + Postanowio-
ny, od Postanowić>

Niepostępowo przys. od **Niepostępowy**.

Niepostępowość, i, blm. rz. od **Niepostępowy**.

Niepostępowy *nie idący za postępem, wsteczny,
zacofany, konserwatywny, zachowawczy*: Gdyby nie
te mrzonki, że być w Warszawie rejentem sta-
nowi postęp, byłbym zebrał miljon majątku w nie-
postępowym Niechlujewie. Wielis. <Nie + Po-
stępowy>

Niepostrzegalnie przys. od **Niepostrzegalny**.

Niepostrzegalny *którego nie można spostrzec, nie-
dostrzegalny, niewidoczny, niewidomy, niedostępny*
dla oczu: Fantazja jednoczy, harmonizuje świadomą
działalność ducha z niepostrzegalną. <Nie +
Postrzegalny>

† **Niepostrzeżenie** przys. od **Niepostrzeżony**, *niepo-
strzeżenie*: N., niezacznie, znągła, mleczkiem.
Włod. <Nie + *Postrzeżenie, od Postrzeżec>

† **Niepostrzeżenie**, i, blm. rz. od **Niepostrzeżony**;
† **Niepostrzeżenie**. Troc.

† **Niepostrzeżony** p. **Niepostrzeżony**. <Nie +
*Postrzeżony, od Postrzeżec>

Niepostrzeżenie przys. od **Niepostrzeżony**: Chcia-
ła wysunąć ś. N. Bał. <Od Niepostrzeżony>

† **Niepostrzeżenie**, a, blm. I. *niebaczność, nie-
uwaga*: Co tu robić z tym obiadem nieszczęśli-
wym, na który ich z niepostrzeżenia zaprosiłem.
Boh. 2. p. **Niepostrzeżenie**. Troc.

× **Niepostrzeżenie** przys. od **Niepostrzeżony**, *nie-
postrzeżenie*: Bawili ś. szczęśliwi miłym rozho-
worem, aż N. z pięknym ujrzą ś. wieczorem.
Przyb.

× **Niepostrzeżony** p. **Niepostrzeżony**: On legł,
potomnym N. okiem, pod niepańięci ciemnej gru-
bym mrokiem. L.

Niepostrzeżony, **Niepostrzeżony**, × **Niepo-
strzeżony**, † **Niepostrzeżony** *którego nie postrzeżono,
którego nie można było spostrzec, niedostrzeżony,
niezauważony, który nie zwrócił na siebie niczyjej
uwagi, niewidoczny, niewidzialny, nagły*: Przesu-
nęła ś. prawie niepostrzeżona. Krasz. N. wyje-
chał z obozu. Ml. Niepostrzeżona od żadnej z Tro-
janek bogini ją uwiodła. Ml. Ubliżające słowo
padało niepostrzeżone. Korz. <Nie + Postrze-
żony, od Postrzeżec>

[**Nieposuśnik**, a, lm. cy] p. **Nieposłusznik**.

Nieposzanowanie, a, blm. *brak poszanowania,
nieuszanowanie, lekceważenie*: N. względem kapła-
nów. Bals. Do zelżenia należy łajanie, fukanie,
złorzeczenie, i to wszystko, przez co ludzie po-
dejmują N. Petr. <Nie + Poszanowanie>

Nieposzlaka, i, lm. i *brak poszlaki*: W domku
dla nieposzlaki pozostało wszystko, jak było.
Jeż. <Nie + Poszlaka>

Nieposzlakowanie przys. od **Nieposzlakowany**.

Nieposzlakowany, × **Niepoślakowany** I. † N.
którego nie można wytropić, trudny do wyśledzenia:
Zwierz N. 2. × N. przen. *niedocieczony, niezba-
dany, niezgłębiiony, nieodgadniony*. 3. *nepodejrza-
ny; bez zarzutu, nieskazitelny, zacny, uczciwy*: Ma-
jątek ten musi ś. dostać komuś nieposzlakowa-
nemu o radykalizm i swobodę przekonau. Krasz.
Kościół Boży zyskał żarliwych obrońców i mę-
zów nieposzlakowanych. Kras. Autor rzetelności
nieposzlakowanej. Kras. Życie przykładowe i nie-
poszlakowane. Kras. <Nie + Poszlakowany>

† **Nieposzurny** *niegadki*: Że miejscem niejedna-
ki wiersz i N. Pot. <? por. Szurać>

† **Niepościgły** p. **Niepościgniony**: Jaka mądrość
niepościgła w tak małych leciech! Bz.

† **Niepościgniony** I. *którego nie można doścignąć,
dogonić, niedościgniony*: Gabrjel skrzydła wziął
białe niespracowane i niepoścignione. Kochan.
Wilkowi owę odjął pies N., ale ja sam przed-
się zjadł. Kochan. Ty niepoścignionego słońca
lampę wdzięczną prowadzisz do zachodu. Kochan.
2. a. † **Niepościgły** przen. *niepojęty, niedocieczony,
niewyśledzony, niezbadany, nieodgadniony, niezgłębio-
ny*: Nigdy są żadnym obyczajem niepoścignione
drogi Twoje! Rej. Nieogarnione są sądy Boże
i niepoścignione drogi Jego. Żąbk. <Nie + Po-
ścigniony, od Poścignąć>

× **Niepoślakowanie** przys. od **Niepoślakowany**,
nieposzlakowanie.

× **Niepoślakowany** p. **Nieposzlakowany**: Niepo-
ślakowanego trudno zwietrzyć zwierza. Troc. On
o żaden dotąd występek N. Nar. N. w swoich
tajemnicach. Troc. Niepoślakowana cnota, czy-
stość, skromność. Troc.

Niepośledni *nieostatni, nienajgorszy, niezgorszy, niezły, dość ważny*: Nowa ta instytucja zajmie niepoślednie miejsce. Zasłonić ś. palec od pościsku w nacieraniu na przeciwnika, a był w tym N. Rzew. <Nie + Pośledni>

Niepoślednio przys. od **Niepośledni**: Do powiększenia zamieszki nieszcześniego sejmu r. 1652 przyczynił ś. N. nasz wojewoda poznański. Szaj.

† **Niepoślizły** p. **Niepoślizny**: Skoro niepoślizłej wiary przybierzesz dziewczkę jaką do swej pary... Chr. <Nie + Poślizły, od Pośliznąć ś.>

× **Niepoślizny**, † **Niepoślizły** *który ś. pośliznąć, potknąć nie może; niekwaśny, niezachwiany, niewzruszony, silny*: Niepoślizna wiara. Wor. <Nie + *Poślizny, od Pośliznąć ś.>

× **Niepośpiech**, u, blm. *brak pośpiechu, opóźnienie, powolność, ociężałość, ociąganie ś., lenistwo, ospałość*: Widząc podkanclerzy ten mój N., zaczęła już być dla mnie ostrzejszy. Mat. <Nie + Pośpiech>

× **Niepośpieszony** *któremu nadążyć nie można*: Czas N. (= *który prędko znika*). Sf. wil. <Nie + Pośpieszony, od Pośpieszyć>

† **Niepotemny** *nie po temu błądzący, nieodpowiedni, niestosowny, niepodatny, niedogotny, niezręczny, nie nadający ś.* Troc. <Nie + Potemny>

[**Niepotemu**] *nie do tego, nie od tego, niepotym, do niczego*: Tu ludzie N., dziwiają ś. lada czemu. <Nie + Po + Temu, od To>

† **Niepotęga**, i, blm. p. **Niepotężność**. Troc. <Nie + Potęga>

Niepotężność, i, blm. rz. od **Niepotężny**; † **Niepotęga**: Niewiasty mniej zdadne do boju, dla niepotężności natury swojej. Petr. Cesarz go wymawianiem niepotężności męstwa troskał. Skar. (= *braku*). † Był w rękę raniony, a stąd N. paleów wyrosła. P. cheł. (= *bezwładność*). W tym znać starostów N. Górn. W prostocie, ubóstwie i niepotężności świeckiej najmocniejsze królestwa i cesarstwa Chrystusowi podbili. Wor. <Nie + Potężność>

Niepotężny *nie odznaczający ś. potęgą, słaby, bezsilny*. Troc. <Nie + Potężny>

× **Niepotkliwie** przys. od **Niepotkliwy**. Troc.

× **Niepotkliwość**, i, blm. rz. od **Niepotkliwy**. Kn.

× **Niepotkliwy** *nie potykający ś., mocny w nogach, pewny na nogi*: Muły niepotkliwe. Książ. <Nie + Potkliwy>

Niepotoczny I. × N. *który ś. niełatwo toczy, trudny do taczania*: N., który z ciężkością ś. toczy, np. kula, wał. Włod. 2. *niezwykły, niepospolity, nie ściągający ś. do chwili bieżącej, do spraw codziennych*: N., nadzwyczajny. Włod. Sprawy, rozmowy niepotoczne. <Nie + Potoczny>

Niepotrzeba, y, lm. y *niepotrzebowanie, brak potrzeby, niekonieczność, zbyteczność*: O niepotrzebie oglądania ś. na zachód niema tu wcale mowy. Kęf. Zarzucą niektórzy niepotrzebę podobnych zamysłów. Czart. A. Niepotrzeba a. Nie potrzeba (jest) = *niema potrzeby, nie trzeba*: N. mu dwa razy powtarzać. <Nie + Potrzeba>

Niepotrzebnie przys. od **Niepotrzebny**, *bez potrzeby*: Dziecko niekocznie i N. zarzął. Sow.

Niepotrzebny I. *którego nie potrzebują, nieprzydatny do niczego, zbývający*: Skrawki niepotrzebne. Niepotrzebnyś mi dłużej. Krasin. 2. *zbyteczny, niekonieczny; daremny, niepożądany*: Zerwanie z mężem jest niepotrzebne. Krasz. Z tego wyniknie tylko utrapienie i niepotrzebna gadanina. 3. † N. *nieczemny, brzydki, lotrowski*:

Tak nieczemnemu a niepotrzebnemu postępkowi nieczemne też słowa dano. Tyt. pr. magd. <Nie + Potrzebny>

× **Niepowaga**, i, blm. *brak powagi, niepoważność*: Kto powie, że kiedykolwiek przystał na jedną chwilę niegodności, niedumy, niepowagi? Krasin. <Nie + Powaga>

† **Niepowciągliwie** przys. od **Niepowciągliwy**, *niepowściągliwie*.

† **Niepowciągliwość**, i, blm. rz. od **Niepowciągliwy**. Mrow.

† **Niepowciągliwy** p. **Niepowściągliwy**. Mrow. <p. **Niepowściągliwy**>

Niepowetowanie przys. od **Niepowetowany**: Co za strata N. wpływającego czasu! L.

Niepowetowany, st. w. × **Niepowetowańszy** *którego nie można powetować, nienagrodzony*: Kraj niepowetowane poniósł straty. Ochoe. Kłeska niepowetowana. Ml. W rejestrze strat niepowetowanych figuruje nazwisko skromnego stolnika. Rol. Strata czasu jest niepowetowana. L. Szkoda niepowetowana. <Nie + Powetowany, od Powetować>

× **Niepowetowańszy** p. **Niepowetowany**: Im więcej usiłujesz mię przekonać, tym niepowetowańszą dajesz mi uczę moją stratę. L.

† **Niepowinien** (jako orzeczenie) p. **Niepowinny**. Pot. <Nie + Powinien>

† **Niepowinny**, † **Niepowinien** *niepodległy, nieuległy, niepowolny, nieposłuszny*. <Nie + Powinny>

† **Niepowinność**, i, blm. rz. od **Niepowinny**. Głosy w. XV.

† **Niepowładany** *któremu nie można dać rady, którym nie można ovladnąć*: Boi ś. krętych Iksjoną węzów i straszego koła, także kamienia niepowładanego. Otw. <Nie + Powładany, od Powładać>

Niepowodny *którym nie można a. trudno powodować*: Koń białej mordy i takich chrap bywa N. i prędko szwankuje. Pol. <Nie + Powodny>

Niepowodzenie, a, lm. a *brak powodzenia, szczęścia; nieudanie ś., zawód, niepomyślność*: Niepowodzenia Conti'ego, słabość jego partji budziły niepokój w kasztelanowej. Krasz. Nawet przy niepowodzeniu zdobywali obok ran opiekę ludzi możnych. Rol. Nadzieja zagarnienia tych wosek była ostatnią deską, na której jego duma z zalewu niepowodzeń wyratować ś. miała. Korz. N. w handlu, w miłości, w grze. Zgrzyzoty, niepowodzenia złamały go na duchu. <Nie + Powodzenie>

† **Niepowolenie**, a, lm. a *zgwałcenie, gwałt, przemoc*. B. Sz. <Nie + *Powolenie, od Powolny>

Niepowolnie przys. od **Niepowolny**: Zaden w świecie nie dowiedzie, aby nam N. panem zostać miał. Bart. (= *wbrew naszej woli*).

Niepowolność, i, blm. rz. od **Niepowolny**: Za N. mogłem ś. spodziewać prześladowania. T. K.

Niepowolny *nieuległy, niezgodny, nieposłuszny, samowolny, uparty, krnąbrny*: Bywają tak niepowolni, iż żadną miarą, ani poradą nie mogą być ukarani, aby ś. nie przeciwili. Jabł. <Nie + Powolny>

Niepowołany I. *którego nie powołano*. 2. *samozwący, nieupoważniony, nieumiejętny, niekompetentny*: N. krytyk. Rosną w znaczeniu wyroczenie niepowołane i bezimienne. Król Stefan nie lubił spółników niepowołanych. Szaj. <Nie + Powołany, od Powołać>

Niepowrotnie przys. od **Niepowrotny**: Przepadną N. dobre żony. Szaj. Nadzieje, upadłe

przed chwilą N., teraz nanowo głowy łaknące podniosły. Kos.

Niepowrotność, i, blm. rz. od **Niepowrotny**: N. młodości człowieka.

Niepowrotny, Bezpowrotny, † Nieprzywrrotny, † Niewrotliwy którego wrócić nie można, który ś. nie powróci, miniony bez powrotu, przepadły na zawsze: Z brzegu niepowrotnych wód umyka. L. Chwile niepowrotne młodości. Zm. W obrazach odbijały ś. niepowrotne karty dziejów, twarze wielkich ludzi zgasłych. Krasz. Upatrzył w niej tę niepowrotną a tak drogą młodość. Krasz. Strata, szkoda niepowrotna (= która ś. nie powróci, niepowetowana). <Nie + Powrotny>

!Niepowrót, otu, blm. *niepowrócenie*: Ojciec z rozrzuwieniem przystał na mój N. Krasin. <Nie + Powrót>

Niepowstrzymalnie przys. od **Niepowstrzymalny, niepowstrzymanie**.

Niepowstrzymalny p. Niepowstrzymany: Życie niepowstrzymalne, w karby nie dające ś. ująć. Orzesz. <Nie + *Powstrzymalny, od Powstrzymać>

Niepowstrzymanie przys. od **Niepowstrzymany**: Porządki szerzące ś. tam N. od północo-zachodu. Jabł. A.

Niepowstrzymany I. im. którego nie powstrzymano. 2. a. Niepowstrzymalny przym. którego nie można powstrzymać a. który ś. nie może powstrzymać, niepołamowany, nieukrócony, niepomiarowany, nieumiarowany, niepowściągliwy, bystry, gwałtowny: Niepowstrzymane konie. Potok N. <Nie + Powstrzymany, od Powstrzymać>

Niepowszedni, X Niepowszedny niepospolity, niezwykły, niebyłejaki, osobliwy, niezwyčajny, nadzwyczajny, wyjątkowy, niebywały, rzadki: Ballady na odziana szatą niepowszedniej piękności. Krasin. Dwaj dalsi królowie przedstawiali N. a nigdy bliżej nie opisany widok. Szaj. To ś. rumieni, to wzdycha, to blednie, wydając twarzą troski niepowszednie. Mick. <Nie + Powszedni>

Niepowszednio przys. od **Niepowszedni**: Wszystko ś. prezentowało pańsko, N. Krasz.

Niepowszedniość, i, blm. rz. od **Niepowszedni**: Jest tego moc wielka, i ta długa, zbita masa zwierząt i ludzi wabi niepowszednością. Jell.

X Niepowszedny p. Niepowszedni: Wszystko drżało pieśnią niepowszedną. Gliń.

Niepowściągliwie przys. od **Niepowściągliwy**: Wyobraźnia bardzo N. igrać zaczęła. Kaczk.

Niepowściągliwość, i, blm. rz. od **Niepowściągliwy**.

Niepowściągliwy, † Niepowściągliwy, † Niepowciągliwy, Niepowściągniony, Niepowściągnięty którego nie można powściągnąć a. który ś. nie może powściągnąć, niepowstrzymany, niepołamowany, nieumiarowany, nieukrócony, gwałtowny, niewstrzeżliwy, nieokielznany: N. w jedzeniu i piciu. N. język. <Nie + Powściągliwy, od Powściągnąć>

Niepowściągnięty p. Niepowściągliwy. <Nie + Powściągnięty, od Powściągnąć>

Niepowściągniony p. Niepowściągliwy: Każda chęć a. pociąg obracały ś. w niepowściągniętą i absorbującą pasję. Spas. Byli do starych papierów posiadający popęd N. Rol. <Nie + Powściągniony, od Powściągnąć>

† Niepowściągliwie przys. od **Niepowściągliwy, niepowściągliwie**.

† Niepowściągliwość, i, blm. rz. od **Niepowściągliwy, niepowściągliwość**.

† Niepowściągliwy p. Niepowściągliwy: Strzeżesz ś. na wykielzanym koniu siedzieć, aleć daleko więcej niebezpieczności jest od niepowściągliwego języka. Kosz. Codziem ś. w większą a niepowściągliwszą nieczystość rozpuszcza. Kosz.

Niepozębny, Niepozbyty którego ś. pozbyć nie można, nieodstępny, nieodłączny, naprzykrzony: Całe morze przelotnych uciech jest tylko momentalnym zagłuszeniem niepozębnych nudów. Wor. Pewna wróżka niepozębnej zguby. L. (= nieumilkniętej, niechylonej). <Nie + Pozębny>

Niepozbyty p. Niepozębny. <Nie + Pozbyty, od Pozbyć>

[Niepoziorny] p. Niepozorny: N., jak zbój.

Niepoznaka, i, lm. i I. X N. *niepoznanie, niepoznawanie*: Okoliczności niepoznaki przywiązania naszego ubliżyła mi szczęścia widzenia ciebie. L. 2. część. w wyrażeniu: Dla niepoznaki = dla niezwrócenia uwagi, aby nie poznano, dla zatarcia śladów: Odziany w mniszy habit dla niepoznaki. Nar. Zmienił mię dla niepoznaki. Nar. Jedną trzeba zostawić dla niepoznaki. Bliż. Odziany tak był widocznie dla niepoznaki. Krasz. <Nie + Poznaka>

Niepoznalność, i, blm. rz. od **Niepoznalny, niepoznawalność**: Spencer uznaje N. Oczap. <Nie + Poznawalność, od Poznać>

Niepoznalny p. Niepoznawalny.

Niepoznanie, a, blm. *nieuskutecznione poznanie; niemożliwość poznania*: Do niepoznania = tak, że nie można poznać, nie do poznania: Posiadał talent zmieniania twarzy swojej do niepoznania. Jeż (= tak, że go nie można było poznać, nie do poznania). <Nie + Poznanie>

† Niepoznanie przys. od **Niepoznany, nie dając ś. poznać, ukradkiem (incognito)**: N. bawił ś. w mieście, przy dworze. Troc. <Nie + *Poznanie, od Poznać>

Niepoznany I. którego nie poznano: Walka ukryta z szaloną miłością czyniła go bohaterem niepoznany. Krasz. 2. p. **Niepoznawalny, Troc.**

Niepoznawalność, i, blm. rz. od **Niepoznawalny, niepoznalność**: Nie będziecie mówili o niepoznawalności istoty rzeczy. Str. <Nie + Poznawalność, od Poznać>

Niepoznawalny, Niepoznalny, Niepoznany którego nie można poznać, niedostępny dla poznania, dla doświadczenia: Kres, do którego poznanie sięgać może i poza którym leży dziedzina niepoznawalna. Ogranicza filozofję raz na zawsze sfera bytu niepoznawalnego, niedostępnego dla doświadczenia. Str. <Nie + Poznawalny, od Poznać>

Niepozornie przys. od **Niepozorny**.

Niepozorność, i, blm. rz. od **Niepozorny; Niepozór**: Niechaj nie zraża N.

Niepozorny I. niepokazny, niepoczesny, nieokazaly, niewidoczny, nie bijący w oczy, nieobiecujący z pozorów, skromny: Wróbel mały, choć N. z postaci, ani z miny, ni z czupryny, ale szerszy i śmielszy. Gasz. Trochę wcale niepozornej broni. Krasz. Niepozorne w niebieskiej bibuleowości domowe. Krasz. N., w wyszarzanej opończy, klecha szedł z życiem w zapasy. Krasz. N. szkapa Krasz. Bom ja żebrak N. przed skarbem twych enót. Uj. Mileczak, N., zimny, był to najniebezpieczniejszy dworak i intrygant. Krasz. 2. [N. a. **Niepoziorny**] *brzydkiego wejrzenia, odrażający, wyglądający niekorzystnie, uprzedzająco, niesympatyczny, odpychający*. <Nie + Pozorny>

Niepozór, oru, blm. p. **Niepozorność**: Rzadki przymiot umiejętność oceniania ludzi mimo ich

powierzchnowości i nieporozu. Krasz. <Nie + Pozór>

Niepożądany *nieupragniony, złyteczny, niepotrzebny, nieprzyjemny*: Rzecz niepożądana. Orzesz. Objaw, wpływ N. Zapraszają gości niepożądanych do izby bawialnej. Rol. (= *nieproszonych*). <Nie + Pożądany>

Niepożyte przys. od Niepożyty. <Od Niepożyty>

Niepożny, a, lm. y bot. (*humbertia*) *roś.* <?> **Niepożytecznie** przys. od **Niepożyteczny**; **Bezpożytecznie**.

Niepożyteczność, i, blm. rz. od **Niepożyteczny**; **Bezpożyteczność**.

Niepożyteczny, † Niepożytni, † Niepożytny, Bezpożyteczny *nie przynoszący pożytku, nieużyteczny, bezużyteczny, niepotrzebny, zbyteczny, nieprodukcyjny, daremny, próżny, czczy, bezowocny*: Gruszkę miał niepożyteczną, która owocem nigdy nie dawała. Groch. Niepożyteczna praca. Jako N. służą, dobrowolnie sobie nakazałem wygnanie. Szaj. Sprzęt N. <Nie + Pożyteczny>

Niepożytek, tku, lm. iki szkoda, strata, utrata, brak pożytku, niekorzyść: Przypatrz ś. pilnie, co masz za pożytki, jeśli Chrystusa masz, a co za niepożytki, jeśli go nie masz. Białob. Celnicy z cudzych niepożytków sobie pożytki czynią. Wuj. Gdy Bolesław z Rusi, zdobywszy pełen nazażad odwrócił, rychło takż N. od Rusaków, uszkodzenia swojego wetujących, na swych dzierzawach odniósł. Błaż. Dziś nie pamiętają na to, co za niepożytki pijaństwa. Białob. <Nie + Pożytek>

† **Niepożytni p. Niepożyteczny**: Pieniądze, iż je indziej wysyłamy za sukna drogą, za materje owy niepożytnie. Słup. <Nie + *Pożytni, od Pożytek>

† **Niepożytny p. Niepożyteczny**: Cudze ręce letkie, ale niepożyte. Prz.

Niepożytość, i, blm. rz. od **Niepożyty**.

Niepożyty, Niepożyty *nie dający ś. pożyć, strawić, uszkodzić; wytrzymały na wszystko, co niszczy; nieumarzony, niewzruszony, trwały, wieczny, silny*: Ten jako kamień niepożytej skały, odpiera deszcze, wiatry, gromy, wały. P. Koch. Tu woda skały niepożyte bije. P. Koch. Niepożyte żelazem skorupy. Nar. Niepożyte srebro. Smotr. Niepożyte w tylu wojennych przypadkach pułki. Nar. Pamiętna i wiekami niepożyta dla następów nauka. Djar. gr. Bezpieczną, nieodmianą, niepożyta stoiż. Kochan. N. trudami, syt laurów i znoju. Wor. <Nie + *Pożyty, od Pożyć>

× **Niepraca, y,** blm. *brak pracy, bezczynność*: Gud jest rodzajem pewnym niepracy w naturze. Krasin. <Nie + Praca>

Niepraktycznie przys. od **Niepraktyczny**. Wiem, że to źle, nieoszczędnie, N. Jeż.

Niepraktyczność, i, blm. rz. od **Niepraktyczny**: Urzeczywistniając swą ideę, Świdziński okazał wielką N. Spas. Nie posądzał jej o taką N. Bał. N. w postępowaniu.

Niepraktyczny *nie odznaczający ś. praktycznością* (p. **Praktyczny**): Rada niepraktyczna. Materjał N. Człowiek N. Jej postępowanie jest arcy-niepraktyczne. Rog. <Nie + Praktyczny>

Niepraktyk, a, lm. cy, [**Niepraktykant**] *człowiek niepraktyczny, nowicjusz, fryc*: Żywot ucziwego człowieka niepraktyka. Spas. <Nie + Praktyk>

[**Niepraktykant, a, lm. ci**] p. **Niepraktyk**.

Niepraktykowanie przys. od **Niepraktykowany**: Cena N. niska.

Niepraktykowany *który ś. nie praktykuje, niespotykany w praktyce, niebywały, niezwykły, nadzwyczajny, niesłychany*: Niepraktykowana w panującym poufałość. Krasz. N. dotąd sposób pozbycia ś. długów. Ochoe. <Nie + Praktykowany>

† **Niepraw** (jako orzeczenie) p. **Nieprawy**: N. mi = *nie jest w porządku względem mnie, zawinił względem mnie*: Jesliś komu w czym N., wróć, popłać, niechaj nikt na cię nie narzeka. Dambr. Niesłusznie Szachmat na króla styksuje, sam on sobie we wszystkim N., cokolwiekby złego dolegało go. Błaż. (= *sam sobie winien*). Trzewik mi N. na nogę. Troc (= *nie pasuje, nie trzyma miary*). <Nie + Praw>

Nieprawda, y, lm. y to, co powiedziano a. napisano niezgodnie z prawdą; fałsz, kłamstwo, łgarstwo, zmyślenie: N. oznacza to, co przez niewiadomość czy łatwowierność mówi ś., pisze a. za drugimi z dobrą wiarą powtarza, a jednak prawdą nie jest. Kras. A. Powiedzieć trzy prawdy i trzy nieprawdy. Nigdy z nieprawdą nie chciał być w przymierzu. Rej. Prawda jest córką czasu, czas nieprawdę psuje. Pot. Już to próżno, kto ś. nieprawdę powiadać przyzwyczaił, nigdy prawdy mówić nie może. Pim. N., którą mawia pochlebca, to w panu zbuduje, iż nie tylko rzeczy zwierzchnich, ale sam siebie znać nie będzie. Górn. To N.! (= *kłamiesz!*). <Nie + Prawda>

Nieprawdopodobieństwo, a, blm., **Nieprawdopodobność** *niepodobieństwo do prawdy, rzecz nieprawdopodobna*. <Nie + Prawdopodobieństwo>

Nieprawdopodobnie przys. od **Nieprawdopodobny**.

Nieprawdopodobność, i, blm. p. **Nieprawdopodobieństwo. L.**

Nieprawdopodobny *niepodobny do prawdy, niemożliwy, nieprzypuszczalny, niewiarogodny*: Nieprawdopodobna ewentalność. Piękność to była niepojęta dla mnie, coś jakby sen N. Krasz. <Nie + Prawdopodobny>

Nieprawdziwie przys. od **Nieprawdziwy**.

Nieprawdziwość, i, blm. rz. od **Nieprawdziwy**, *nieprawda*.

Nieprawdziwy i. *niezgodny z prawdą, zmyślony, kłamliwy, fałszywy, nieautentyczny, niewiarogodny*: Wieść nieprawdziwa. Były między temi awizami kłeski i śmierci nieprawdziwe i przesadzone. Sienk. 2. *nienaturalny, sztuczny, fałszywy, robiony, dorobiony, udany*: Kwiaty, włosy, zęby, brylanty nieprawdziwe. <Nie + Prawdziwy>

× **Nieprawidłnie** przys. od **Nieprawidłny**, *nieprawidłowo*.

× **Nieprawidłność, i,** lm. i rz. od **Nieprawidłny**, *nieprawidłowość*.

× **Nieprawidłny p. Nieprawidłowy**. <Czes. nepravidelny>

Nieprawidłowo przys. od **Nieprawidłowy**; × **Nieprawidłnie**.

Nieprawidłowość, i, lm. i rz. od **Nieprawidłowy**; × **Nieprawidłność, zboczenie, anomalja**: Przeciwno nieprawidłowościom w postępowaniu sądowym mamy jedną tylko gwarancję w kasacyjnym trybunale senatu. Spas. N. mowy.

Nieprawidłowy, × Nieprawidłny, × Bezprawidłowy *nieregularny, wadliwy, nienormalny, niepoprawny, nieforemny*: Ruch N. Nieprawidłowa odmiana rzeczowników. Widać było, jak na dłoni,

odżywianie nieprawidłowe. Orzesz. Lek.: Cięża nieprawidłowa p. Cięża. <Nie + Prawidłowy>
!Nieprawidłowzrocność, i, blm. lek. p. **Nie-miarowosć**. <Nie + Prawidłowzrocność>

† **Nieprawie** przys. *niebardzo, nieczewsystkim, niezupełnie, niecałkiem*: A tak zda mi ś., iż ci wszyse N. do celu dobiegli, co ś. tak ożenają. Rej. Te dwie rzeczy N. równe. Troc. Był on N. trzeżwy. Kochan. Była mu ona N. posłuszna. Kochan. <Nie + Prawie>

× **Nieprawieć, eje, ał stawac ś. nieprawym**. L.

† **Nieprawiedność, i**, lm. i p. **Nieprawosć**: N. oczu jego przed oczyma Gospodnowyma. Ps. flor. <Czes. nepraviednost'>

× **Nieprawienie, a**, blm., czynność cz. **Nieprawieć**.

Nieprawnie przys. od **Nieprawny**: Postąpić sobie N. Przywłaszczyc sobie co N. (= *nie mając do tego prawa*). Dla niedopełnionych prawa solennosći w tej przedazy, (majątek) N. posiadać ś. będzie. Ostr.

Nieprawność, i, blm. rz. od **Nieprawny**: Boi ś., ażeby czytelnik nie zarzucił autorowi, jeżeli nie nieprawosći, to co najmniej nieprawosći w postępowaniu. Rol. Przystano umyślnie z Zamościa studenta, aby wobec nieprawosći aktu protestował. Górs. K. N. jest przestępstwo w dochodzeniu słusności w niedokładnym zażyciu prawa: N. jest przestępstwo prawa. Jez.

Nieprawny nie odpowiadający przepisom prawa, nielegalny, przeciwny prawu, niedozwolony przez prawo: Zabór N. <Nie + Prawny>

† **Nieprawo** przys. od **Nieprawny**: N. wyrozumiawszy wiary dogmatów, N. o nich mówi, a przez swój bład w herezję wpada. Smotr.

Nieprawomyślnie przys. od **Nieprawomyślny, nielojalnie**.

Nieprawomyślnosć, i, blm. rz. od **Nieprawomyślny, nielojalnosć**: Droga bezwzględnej surowosći przeciw najlżejszym objawom nieprawomyślnosći. Kraus.

Nieprawomyślny nie odznaczający ś. prawomyślnosć, nielojalny. <Nie + Prawomyślny>

Nieprawosć, i l. blm. rz. od **Nieprawny**. 2. lm. i, † **Nieprawiednosć wykroczenie przeciw Bogu, zdrósność, zlosć, bład, niegodziwosć, bezprawie, przewinienie, występki**: Wszelka N. jestei grzech. Leop. Nienawidzisz wszystkich, którzy N. płodzą. Smotr. Syn nie poniesie nieprawosći ojcowej. Wuj. Oto w nieprawosćiach poczęty jestem. Wuj. Zmiłuj ś. nade mną Boże, a według mnóstwa litości zgladz N. moją. Wuj. Systema, zasadzone na nieprawosćiach, prędko upasć musiało. Kołł. Sprawiedliwy Bóg i prawy, i niemasz w nim nieprawosći. Skar.

Nieprawowicie przys. od **Nieprawowity**: Tak znacznego wpływu ś. dobił i N. państwem rządzi.

Nieprawowiernie przys. od **Nieprawowierny**.

Nieprawowiernosć, i, blm. rz. od **Nieprawowierny**.

Nieprawowierny nie oddany wierze szczerze, głęboko, podejrzaný pod względem wiary: Największa w tej dobie ukazuje ś. liczba przekładów z nieprawowiernych autorów francuskich. Smol. Pisma nieprawowiernie. <Nie + Prawowierny>

Nieprawowity i. nieprawdziwy, nie mogący ś. wywieść prawem, nieprawy: Szlacheć, król, potomek N. Prjamczyk N., Demokoon. Mi. 2. *niewłaściwy, nieuprawniony, nieuzasadniony, nienależyty*: Punkt widzenia całkiem N. Spas. <Nie + Prawowity>

Nieprawny, Niepraw 1. przeciwny prawu, niedozwolony przez prawo, nieprawny, nielegalny: Stosunki nieprawy. Dziecko nieprawyego łoża, dziecko nieprawy (= *naturalne*). † Numa Pompiljusz rok na prawe i nieprawy dni podzielił. Falib. (= *sądowe i niesądowe*). 2. *nieuczciwy, niegodziwy, przewrotny, bezczyny, nieczyny, występny*: Nieprawy wszyse synowie ludzcy i nieprawy ich wszyse skutki, a niemasz w nich prawdy, i w swej nieprawosći zaginą. Leop. I najczystsza cnota na świecie ma swoje czasy nieprawy. L. Charakter N. Opisuje ich (Krzyżaków) okrutne i nieprawy postępowanie z Prusakami i Litwą. Mick. 3. † N. komu = *winiem względem kogo*: To rozbierajcie dnia przeszłego sprawy, tom przystojnie uczynił, tum Bogu N. Kochan. (= *zawiniłem względem Boga*). Jeden na drugiego winę zgania, a podobno obadwa w tejsze rzeczy nieprawy. Górn. (= *nie mają racji*). 4. × N. *nieprawowity, nieprawdziwy, merzetelny, niewłaściwy, nieczysty, nieistotny*: N. Polak. Troc. N. szlacheć. Troc. Nieprawa dziewica. Troc. N. kozak. Troc. Mowa nieprawa jakiego języka, mowa cudzoziemcem pachnąca. Kn. 5. † N. *nieprawdziwy, fałszywy, sztuczny, podrabiany, fałszowany*: Nieprawy złoto. Troc. Nieprawy wino. Troc. Nieprawa powieść, nowina. Troc (= *zmyślona*). <Nie + Prawny>

[**Nieprecz, Niepreczki**] *niedaleko*: Daleko tu do miasta? — Nieprec. <Nie + Precz>

[**Niepreczki**] p. **Nieprecz**: Ta kańsi nieprecki była jakasi fajna dzieweynka.

Nieprędko przys. *nie tak prędko, nierychło, nie zaraz*: Taki moment N. ś. zdarzy. Korz. N. mogli zbadać i niesadnie. Mick. <Nie + Prędko>

Nieprodukcyjnie przys. od **Nieprodukcyjny**.

Nieprodukcyjnosć, i, blm. rz. od **Nieprodukcyjny**.
Nieprodukcyjny, !Nieprodukcyjny bezowocny, bezużyteczny, niekorzystny, niepożyteczny: Praca nieprodukcyjna. <Nie + Produkcijny>
Nieprodukcyjnie przys. od **Nieprodukcyjny, nieprodukcyjnie**.

!Nieprodukcyjnosć, i, blm. rz. od **Nieprodukcyjny, nieprodukcyjnie**.

Nieprodukcyjny p. Nieprodukcyjny.

Nieproporcjonalnie przys. od **Nieproporcjonalny**: N. długie ręce. Bał. Stopy zdawały ś. N. małe. Kon.

Nieproporcjonalnosć, i, blm. rz. od **Nieproporcjonalny**: Można zarzucić N. w obieraniu zawodów. Moich sierot jest pięćoro, twoja jedna, zachodzi więc N. na krzywdę twoją. Jez.

Nieproporcjonalny, × Bezproporcjonalny nieodpowiedni do czego, niepomierny: Wysokosć nieproporcjonalna. Gorączka budowlana nieproporcjonalna do wzrostu ilości mieszkańców. N. do skali zarobku wysiłek. <Nie + Proporcjonalny>

[**Nieproste, ego**, blm.] *nieczyste, złe, niedobre (o strachach)*: Tu je nieco N. <Nie + Prosty>

Nieproszenie przys. od **Nieproszony, bez zaproszenia**: Niezliczonemu tłumowi zaproszonych i owszem N. przybyłych zewsząd rycerzy wyznaczano ucziwe gospody w mieście. Szaj. <Nie + *Proszenie, od Prosić>

Nieproszony i. którego nie proszono: Proszony nie uczyni, N. uczyni. Kn. N., niedziękowany nabawił nas kłopotu. Fred. A. 2. *bez zaproszenia przybyły, niepożądany*: Nie pierwszy tu raz był gościem nieproszonym. Krasz. Czujny piesek nie odstraszał nieproszonych przychodniów. Korz. <Nie + Proszony, od Prosić>

Nieprotestowy dzień = *dzień, w którym nie protestują weksli.* <Nie + Protestowy>

Nieprzebaczalny p. **Nieprzebaczony.** <Nie + Przebaczalny>

Nieprzebaczony I. im. *którego nie przebaczone.*
2. a. Nieprzebaczalny przym. *którego przebaczyć nie można, niedarowany, karygodny:* Odkrywał z cynizmem nieprzebaczonym wszystkie tajniki najskrytsze. Rol. <Nie + Przebaczony, od Przebaczyć>

† **Nieprzebadany** *niezbadany, nieprzenikniony, niedocieczony, nieodgadniony, niepojęty:* Zawitaj, straszliwy Panie, w bóstwie N. Pśń. <Nie + Przebadany, od Przebadać>

× **Nieprzebierny**, × **Nieprzeborny** *nie przebiegający, niewymyślny, niewybredny, niegrymasny:* N. w potrawach. Troc. <Nie + Przebierny>

Nieprzebijały p. **Nieprzebitny:** Nieprzebijał pancierz Dowego. <Nie + *Przebijały, od Przebijać>

† **Nieprzebitny** p. **Nieprzebitny:** Tarcz nieprzebitna. Leop. <Nie + *Przebitny, od Przebić>

Nieprzebitny I. im. *którego nie przebito.* **2. a. Nieprzebijały**, † **Nieprzebitny** przym. *nieвозмо́wy do przebicia, nie do przebicia:* Nad murem tym wyrósł i nieprzebitą zjeżył ś. gęstwina wysoki, ostry, ciemnymi błyskami migocący las żelaznych i stalowych dzid. Orzesz. Karta nieprzebita. Przen.: Nieprzebita tajemnica pokrywała tajemnicę małżeństwa. Krasz. <Nie + Przebitny, od Przebić>

Nieprzeblaganie przys. od **Nieprzeblagany:** N. upartym bywał. L.

Nieprzeblagany I. im. *którego nie przeblagano.* **2.** przym. *nie dający ś. przeblagać, nieublagany, nieprzejednany, zawzięty:* Najupartszy człowiek, jakiego kiedy bogowie na ten padół płaczu w nieprzeblaganym gniewie wyrzucili. Fred. A. Od ранней млодоści w nieprzeblaganey był z panem niezgodnie. Kaczk. <Nie + Przeblagany, od Przeblagać>

× **Nieprzeborny** p. **Nieprzebierny:** Rój gaszków rozmaitego kroju, przez nieprzeborną kniahinę znęcony, już prawie nie ustępował ś. z domu. Kaczk. <Nie + *Przeborny, od Przebierać>

Nieprzebrany I. im. = a) *którego nie przebrano:* Nieprzebrane wojsko. Troc. (= bez braku zebrane). N., bez braku zebrany żołnierz. L. b) *niezbýt rozcieńczony wodą:* N. miód, piwo. Kn. **2. niewyczerpany, obfity:** Nieprzebrana woda, dobroć. Troc. Napęlnia poemat nieprzebraną różnorodnością wszelkich usposobień. Chm. Objaw mi swój statut, Panie, w dobroć N. Kochan. Uliśes w rozum N. Kochan. <Nie + Przebrany, od Przebrać>

Nieprzebrniony, × **Nieprzebrodny** I. *przez który nie można przebrnąć:* Tagus N. Kochan. Medyterańskie nieprzebrnione brody. Zbyl. A. Każdego śmiałka jezioro zagarnie do nieprzebrnionych czeluści. Mick. **2.** × N. przen. *niezbadany, niezgłębiony.* Troc. <Nie + Przebrniony, od Przebrnąć>

× **Nieprzebrodny** p. **Nieprzebrniony:** Nieprzebrodnego golfu czarne wały. Przyb. <Nie + Przebrodny>

Nieprzebudzenie przys. od **Nieprzebudzony:** Oni oboje na to uchem N. śpią. Smotr. <Nie + *Przebudzenie, od Przebudzić>

Nieprzebudzony I. im. *którego nie przebudzono.* **2.** przym. = a) *którego przebudzić nie można:* Matka spała nieporuszona, nieprzebudzona, snem ciągle jednym, niepojętym. Krasz. b) *z którego przebu-*

dzić nie można: Sen N. (= mocny, twardy). Spali snem nieprzebudzonym. Sienk. Przen.: Sen N. (= sen wieczny, śmiervi). <Nie + Przebudzony, od Przebudzić>

† **Nieprzebytny** p. **Nieprzebyty.**
Nieprzebyty, † **Nieprzebytny** I. *nieвозмо́wly do przebycia:* Od Brześcia nieprzebyte rozciągają ś. błota i lasy aż do Dniepru. Moehn. Seieżka nieprzebyta, węzykowato zbiegająca ku łożyskowi (takl) starego Tyrasu. Rol. Nieprzebyta przepaść, tak dalece, iż ci, którzy chcą stąd przejść do was, nie mogą, ani stamtąd od was tu przebrać ś. Boh. J. **2.** przen. *niepokonany, nieprzewyciężony:* Nieprzebyta trudność. Troc. <Nie + Przebyty, od Przebyć>

Nieprzechodzony *którego przejść całego nie można:* W nieprzechodzonym lesie. Wor. <Nie + Przechodzony, od Przechodzić>

† **Nieprzezerpany** p. **Niewyczerpany:** N., nieskończony, inexhaustus. Mącz. N. zdroj. Troc. Piersi twoje łask nieprzezerpane. Susz. <Nie + Przezerpany, od Przezerpać>

† **Nieprzedarowany**, † **Nieprzedarowny**, † **Nieprzedarzny** *którego nie można wjąc podarunkami:* Sędzia N. Troc. Na sądzie ostatecznym daj nam godnie stanąć przed sędzią onym nieprzedarowanym. Skar. <Nie + Przedarowany, od Przedarować>

† **Nieprzedarowny** p. **Nieprzedarowany:** N. miecz sprawiedliwości. Nar. <Nie + Przedarowny>

Nieprzedarty I. im. *którego nie przedarto.* **2.** przym. *przez który przedrzeć ś. nie można:* Wzrok jego powlókł ś. teraz mgłą nieprzedartą i nie przed sobą nie widział. Kaczk. Torowałeś drogi przez nieprzedarte gąszcza. Przybysz. Błądzi, nie może ś. pomiarkować, zaszedłszy w nieprzedarte gęstwiny. Stasz. <Nie + Przedarty, od Przedrzeć>

Nieprzedarzny p. **Nieprzedarowany:** Cnota jest nieprzedarzna. Lubom.

Nieprzedstawialność, i, blm. rz. od **Nieprzedstawialny.**

Nieprzedstawialny *nie mogący być przedstawionym.* <Nie + Przedstawialny>

Nieprzegadany I. im. *którego nie przegadano.* **2.** przym. *nie dający ś. przegadać:* Oratorki obfite, wyborne amplifikatorki, w obrocie języka nieprzegadane, nieprzesłyszane, wypowiedziały wieczną wojnę wszystkim uszom rodzaju ludzkiego. L. Przez filozofa nie rozumie półmędrka a. nieprzegadanego egoistę. L. <Nie + Przegadany, od Przegadać>

† **Nieprzejaśniony** *którego nie można przewyższyc jasnością:* Nieogarniona wielkość Boża, N. majestat, nieprzemierzona możność. Górn. <Nie + Przejaśniony, od Przejaśnić>

Nieprzejednalny p. **Nieprzejednany:** Nie są oni zadowoleni, ani przejednani, a może nawet są nieprzejednalni. Spas. <Nie + Przejednalny>

Nieprzejednanie przys. od **Nieprzejednany:** Światopełk, żeby Prusaków przeciw Krzyżakom N. zwaśnić mógł, namówił ich, aby wiarę chrześcijańską odrzucili. Błaż.

Nieprzejednany I. im. *którego nie przejednano.* **2.** przym. = a) a. **Nieprzejednalny** *nie dający ś. przejednać, nieprzeblagany, zawzięty:* N. król (Agamemnon), gdy go porwie złość na chudaka. Ml. Wojnę wodą z nieprzejednanym nieprzyjacielem. Skar. Nieprzejednani republikanie, demokraci. Dusza Kronidy nieprzejednana. Ml. b) *nie dający ś. załagodzić, naprawić:* Niezgoda nieprzejednana. Ml. Tajemnicę wydać, przez nogę rzucić, na

pocziwość ś. targnąć, nieprzejednane rzeczy. Prz. *Inexpiables*, N., nieprzepawiony, co nie może być odpokutowano. Mąż. <Nie + Przejednany>

Nieprzejdzony I. im. *którego ś. nie przejadł*. 2. przym. *zbyt obfity, aby go można było zjeść*: A w czerweu jagód było dla ludzi, dla ptaków i dla robaków nieprzejdzonych. Krasz. <Nie + Przejdzony, od Przejęść>

Nieprzejedne, ego, blm. kol. *część toru, niemożliwa do przejechania*. <Nie + Przejedny>

× **Nieprzejedny** przez *który nie można przejechać, nie do przejechania*: Szukali go po nieprzejdzonych puszczech. Mor.

× **Nieprzejrzały** p. **Nieprzejrzany**: Traficie nie raz na nieprzejrzałe zbawienia szkopyły. Wor. <Nie + Przejrzały, od Przejrzeć>

Nieprzejrzaność, i, blm. rz. od **Nieprzejrzany**. **Nieprzejrzany**, × **Nieprzejrzały** I. im. *którego nie przejrano*. 2. przym. = a) a. † **Nieprzezorny**, † **Nieprzejrzysty** *którego wzrokiem w całości objąć nie można*: Równiny wzrokiem nieprzejrzane. Kras. Nieprzejrzane morze. Kochan. Nieprzejrzana obaczył rzeszę, która szła do niego. Ody. b) × N. *nieprzewidywany, niespodziewany, nieoczekiwany*. c) × N. *nie dający ś. zgłębić, niezgłębiany, nieprzenikniony*. <Nie + Przejrzany, od Przejrzeć>

Nieprzejrzystość, i, blm. rz. od **Nieprzejrzysty**, *nieprzezroczyście*. Przén.: Powód do nieporozumienia nastęczyła N. planów dawnych. Ćwik.

Nieprzejrzysty I. p. **Nieprzezroczyście**: Kamień drogi N. Troc. Las, drzewo nieprzejrzyste. Troc. Drzewa wielkimi konary formują niby altany, gęste jak sieć i nieprzejrzyste. Kaczk. Mgła nieprzejrzysta. Ml. Zeszedł świat, nieprzejrzystym zasuty obłokiem. Kulig. Mrok N. Kochan. Ciemnościami otoczył mię nieprzejrzystemi. Kulig. 2. † N. p. **Nieprzejrzany**: Pola nieprzejrzyste starodawnej Gazy. P. Koch. <Nie + Przejrzysty>

† **Nieprzekazitelny**, † **Nieprzekazony** *ciągły, nieustanny, nieprzerwany*: Wszystkie okrąg ziemi nieprzekazitelni sprawami był tryznan. Leop. <Nie + Przekazitelny>

† **Nieprzekazony** p. **Nieprzekazitelny**: W nieprzekazonych robotach trwał. Wuj. <Nie + Przekazony, od Przekazać>

Nieprzekładany *którego nie przekładają*: Wiersze nieprzekładane = w których rymy idą jeden po drugim. <Nie + Przekładać, od Przekładać>

Nieprzekłóty I. im. *którego nie przekłóto*. 2. przym. *niemożliwy do przekłócia, nieprzebity*. <Nie + Przekłóty, od Przekłóć>

× **Nieprzekonanie** przys. od **Nieprzekonany**. **Nieprzekonany** I. im. *którego nie przekonano*: Stolnikowa nieprzekonana podnosiła coraz głos jeszcze. Krasz. Mówił żywo bardzo, a Lasota słuchał, jakby N. i niepokonany. Krasz. N. w złożyństwie. Troc (= *któremu nie dowiedziono złożyństwa*). 2. × N. przym. = a) *niepokonany, nieprzewyciężony, niezwyciężony, niezachwiany*: Nieprzyjaciel N. Troc. N. i stateczny w wierze swojej. Troc. b) *niezbity, niezawodny*: Nieprzekonana to prawda. Troc. Przyczyna nieprzekonana, z istoty rzeczy wyprowadzona. Bals. c) *nieodbity, nieodporny, konieczny*: Potrzeba nieprzekonana. Bals. <Nie + Przekonany, od Przekonać>

† **Nieprzekowany** I. im. *którego nie przekuto*. 2. przym. *nie dający ś. przekuć*: Wrota żelazne i nieprzekowane wyłamał snadnie progi śpizane. Kochan. <Nie + Przekowany, od Przekować>

Nieprzekraczalny, **Nieprzekroczony** *niemożliwy do przekroczenia*: Granica idealna, nieprzekraczalna. Mahr. Nader skromny stopień rozwoju jest już prawdopodobnie na długie lata granicą nieprzekraczalną. Szaj. W. <Nie + Przekraczalny>

Nieprzekroczony I. im. *którego nie przekroczone*. 2. przym. p. **Nieprzekraczalny**: Środek ten stałby ś. nieprzekroczoną tamą dla wojny. Krasz. <Nie + Przekroczony, od Przekroczyć>

Nieprzekupiony I. im. *którego nie przekupiono*. 2. p. **Nieprzekupny**: Sędziowie uczciwi, prawi i nieprzekupieni dopełniają wiernie przysięgi swojej. Rol. <Nie + Przekupiony, od Przekupić>

Nieprzekupny, **Nieprzekupiony**, † **Nieprzerobiony** *nie dający ś. przekupić*: W sprawiedliwości nieprzekupne kwiaty przybierałem ś., jako w strój bogaty. Chr. <Nie + Przekupny>

Nieprzełkły I. *który ś. nie przełkł*. 2. × N. *nie dający ś. przestraszyć, nieulekły, nieustraszony, nielekliwy, odważny, śmiały, mężny*: Nieprzełkłego dowód jasny męstwa jest pracą dostanego eny owoc zwycięstwa. L. <Nie + Przełkły, od Przełknąć>

† **Nieprzeliczny** p. **Niezliczony**: Jakoż tej nieprzelicznej nie lękać ś. zgrai? K. G. <Nie + Przeliczny>

Nieprzeliczoność, i, blm. rz. od **Nieprzeliczony**.

Nieprzeliczony I. im. *którego nie przeliczone*.

2. przym. p. **Niezliczony**: Latało nieprzeliczone mnóstwo małych jaskółek. Orzesz. Nieprzeliczeni synowie achejscy. Ml. Morzem, lądem płyną nieprzeliczone wojowników roje. Mick. Niektórzy panowie snuli koło niego nieprzeliczone kabały. Kaczk. W nieprzeliczone wieki. Troc. Panie, grzechy moje nieprzeliczone zgładź przez imię Twoje. Kochan. <Nie + Przeliczony, od Przeliczyć>

Nieprzełamany, × **Nieprzełomany**, × **Nieprzełomiony** I. im. *którego nie przełamano*. 2. a.

× **Nieprzełomny** przym. = a) *nie dający ś. przełamać, nieprzebity, mocny*: Nieprzełamana z miedzi blacha go pokrywa. Dm. Nieprzełamana zbroica. Ml. b) przen. *niezłomny, nieprzewyciężony, niepokonany*: W różnych okazjach dokazywali cudów i bywali zawsze nieprzełamanymi. Pas. Był Mojżesz w pracy N., cały dzień nie jedząc siedział na sądach. Skar. Moc nieprzełamana. Ml. Spotkał w nim szlachetny opór ze słowem serdecznym, ale nieprzełamanym. Krasz. Nieprzełamane męstwo. Ml. N. żadnym faworem umysł. Nar. Co u siebie raz postanowił, to z nieprzełamanym wykonywał sercem. Węg. Chęć nieprzełamana. Upór N. Przeszkoda nieprzełamana (= *niemożliwa do usunięcia*). <Nie + Przełamany, od Przełamać>

× **Nieprzełomanie** przys. od **Nieprzełomany**: W równej zawsze mierze moc N. trwała dziedzie. Pileh.

× **Nieprzełomany** p. **Nieprzełamany**: Ciężkie chorągwie husarskie, dobre do rozbijania nieprzełomanych zastępów. Szaj. Zamieszka, stawiająca nieprzełomaną zaporę jednozgodnemu zamknięciu obrad. Szaj. Nieprzełomane jest to męstwo, które ostatnia potrzeba wyciska. Pileh. <Nie + Przełomany, od Przełamać>

× **Nieprzełomiony** p. **Nieprzełamany**: N. puklerz. Wor. Jagiełło, wyrozumiawszy Witołda N. umysł, posłał do papieża, aby korony nie dał do Litwy. Stryjk. <Nie + Przełomiony, od Przełomić>

× **Nieprzełomie** przys. od **Nieprzełomny**.

× **Nieprzełomność**, i, blm. rz. od **Nieprzełomny**: Spróbowano teraz narodu naszego siłę i N. L.

× **Nieprzełomny** p. **Nieprzełamany**: Zasłania piersi swoje tarczą nieprzełomną. Dm. W rękach Nestora błyszczy nieprzełamana pika. Dm. Mur N. Bz. Tym głosem dodał Neptun do boju ochoty, nieprzełamne ś. garną do Ajaksów rotę. Dm. Rozumie, że moc jego nieprzełamna. Jan. Nieprzełamna pieczęć pokoju. Wor. <Nie + Przełomny>

Nieprzemakalność, i, blm. rz. od **Nieprzemakalny**.

Nieprzemakalny *nie przepuszczający wilgoci, cieczy*: Płaszcz N. Poszła na werandę, okrytą nieprzemakalnym płótnem. Kow. <Nie + Przemakalny>

× **Nieprzemienne** przys. od **Nieprzemienny**.
× **Nieprzemienność**, i, blm. rz. od **Nieprzemienny**.

× **Nieprzemienny** i. *nie dający ś. zmienić, niezmienny*: Wyrok N. Święta religia ojców naszych, zawsze jedna, nierozdzielna, nieprzemienna. Wor. 2. † N. *ciągły, nieustanny*: K tobie Cherubin i Serafin wołają głosem nieprzemiennym. Sekl. <Nie + Przemienny>

Nieprzemierzony p. **Niezmierzony**: N. Helespont. Ml. <Nie + Przemierzony, od Przemierzyć>

† **Nieprzemierzony** przys. od **Nieprzemierzony**: Było to bardzo trudno i ludzkiej sile N. Skar.

† **Nieprzemierzony** p. **Nieprzemierzony**. Głosy w. XV. Fata nieprzemierzona. Kołak. Nieprzemierzona dużosc sił. Gęb. <Nie + Przemierzony>

Nieprzemierzony i. im. *którego nie przemierzono*. 2. a. † **Nieprzemierzony**, † **Nieprzemierzysty** przym. *niezwalczony, nieprzewyciężony, niezwykcieżony, niepokonany, potężny*: N. Achilles. Petr. Człowiek N. drugim często krzywdę czyni. Jabł. Stanie ś. zacięty i nieprzemierzonym nieprzyjacielem. Lel. Mamy pomoc Boga naszego nigdy nieprzemierzono. Skar. Nieogarniona wielkość Boża, nieprzejaśniony majestat, nieprzemierzona możność. Gór. Nieprzemierzona masz władzę nade mną. Kasp. Wziął nań N. gniew. Skar. (Noc) stała teraz nad ziemią straszna i uroczą, mocna i nieprzemierzona. Żer. <Nie + Przemierzony, od Przemierzyć>

† **Nieprzemierzysty** p. **Nieprzemierzony**: Królestwa tego moc nieprzemierzysta. Chodk. K. <Nie + Przemierzysty>

Nieprzenikalny p. **Nieprzenikliwy**: Kawalerja lekka otacza armję siatką czujności i obrony nieprzenikalnej. Bl. Ciemności staną ś. bardziej jeszcze nieprzenikalnemi. Bl. <Nie + Przenikalny>

Nieprzenikliwość, i, blm. rz. od **Nieprzenikliwy**; × **Nieprzenikłość**. Fiz.: N. (ciał) = *własność ogólna ciał, dla której dwa ciała współcześnie w tym samym miejscu znajdować ś. nie mogą*.

Nieprzenikliwy i. a. **Nieprzenikniony**, **Nieprzenikalny**, × **Nieprzenikliwy** *nie dający ś. przeniknąć*: Cząstki materji są nieprzenikliwe (= *nie mogą ś. znajdować jednocześnie w tym samym miejscu*). Masa nieprzenikliwa. Os. J. Noc spływa nieprzenikliwa. Kon. (= *stawiająca nieprzebytą zaporę dla oczu, bardzo ciemna*). Przen. *niepojęty, nieuchwytny*: Jakiś duch N., co myśli wtrącał i duszę w marzenia. Słow. 2. *nie umiejący przeniknąć, niebystry, niedomyślny*: Trzeba było bardzo nieprzenikliwego oka i ucha, aby nie dojrzeć wymownego spuszczenia oczu. Orzesz. <Nie + Przenikliwy>

× **Nieprzenikłość**, i, blm. rz. od **Nieprzenikliwy**, p. **Nieprzenikliwość**: N., własność wszystkich ciał. Hube.

× **Nieprzenikliwy** p. **Nieprzenikliwy**. <Nie + Przenikliwy, od Przeniknąć>

Nieprzenikniony p. **Nieprzenikliwy**: Izba nieprzenikniona czarnością i ciszą bezdenną napełniona. Orzesz. Obłok N. Ml. Jakaś tajemnica nieprzenikniona, jako mgły dniewne, otoczyła drażniąca niżową rzeszpospolitą. Sienk. <Nie + Przenikniony, od Przeniknąć>

Nieprzeparcie przys. od **Nieprzparty**: Wszystko ś. układało N. ku urzeczywistnieniu tej zasady. Tarn. Niższe szczeble tej świadomości ciągną go do siebie N. Bog. W.

Nieprzparty *którego nie można przeprzeć, nieodparty, nieprzewyciężony, niepokonany*: N. gąszcz ludzi. Przybysz. Ruch ten wywierał na nią powab N. Orzesz. Nieprzparte losu przeznaczenie. Zm. Dowód N. (= *niezbity*). N. w swym zdaniu. Jabł. Umysł w przedsięwzięciu swoim N. Żegl. <Nie + Przparty, od Przprzeć>

† **Nieprzepasiony** *którego nie można spaść, obfity w paszę*: Łąka nieprzepasiona, kosą nigdy nie sieczona. Kochan. <Nie + Przpasiony, od Przpaść>

× **Nieprzpleniony** *nie dający ś. przplenić, nie-skończenie plenny*: Ród Assarmota N. Wor. <Nie + Przpleniony, od Przplenić>

† **Nieprzplacony**, [**Nieprzplacony**] p. **Nieopłacony**: Spuszczasz na niską ziemię deszcz N. Kochan. Fraszki nieprzplacone, wdzięczne fraszki moje. Kochan. N. duchu, z tobą pospołu i ojezyzna umarła. Kochan. Nieprzplacone enoty jego. Troc. Kancelarz tej korony mąż to był N. Groch. <Nie + Przplacony, od Przplacić>

Nieprzplakany i. im. *którego nie przplakano*: Na całej ludności tej widocznym było piętno nieprzplakanych jeszcze żalów i twardej walki z ubóstwem. Orzesz. 2. × N. przym. = a) *którego nie można wyczerpać płacem*: Frasunek, żalność, smutek, pokarmem miał swoim, a żyzy nieprzplakane przedniejszym napojem. Otw. Niechaj będą pokarmem smutek i trea moim, a żyzy nieprzplakane ustawnym napojem. Kulig. b) p. **Nieopłakany**: O smutny i N. pogrzeb! Wor. Strata nieprzplakana. Wor. Nieprzplakane łzami wnuków widowisko. Wor. <Nie + Przplakany, od Przplakać>

× **Nieprzplynny** *nie dający ś. przplynąć, nie-możliwy do przplynięcia*: Mętne jeziora nieprzplynne brody. L. <Nie + Przplynny>

† **Nieprzpomnienie**, a, blm. *niezapomnienie, pamięć*: Podziękowawszy królowi za N., województwa nie przyjął. Papr. Tę kolebę oddawa spowiednik jej chęci na znak nieprzpomnienia. Groch. <Nie + Przpomnienie, od Przpomnieć>

× **Nieprzpomny** *nie dający ś. zapomnieć, niezapomniany*: Nieprzpomną on krzywdę boginiom wyrządził. Dm. <Nie + Przpomny>

† **Nieprzepowiedzialny** p. **Nieprzepowiedziany**. <Nie + Przpowiedziany>

Nieprzepowiedziany i. im. *którego nie przepowiedziano*. 2. † N. a. † **Nieprzepowiedzialny** przym. *nie dający ś. opowiedzieć, niewypowiedziany, nieopisany*: Przypominał często a gęsto nieprzepowiedziane zbytki. Falib. <Nie + Przpowiedziany, od Przpowiedzieć>

Nieprzpracowany i. im. *który ś. nie przpracował*. 2. † N. a. † **Nieprzerobiony** przym. *nie ustający w pracy, niezmordowany, nieustrudzony, nie dający*

cy ś. prześcignąć w pracy: N. robotnik. Skar. Któżby nierad był doskonałym, któżby ś. nierad widział nieprzepracowanym? Lubom. Nieprzepracowana dzielność wielokroć we złych razach tę dźwigała ojczyznę. Leszcz. S. <Nie + Przepracowany, od Przepracować>

Nieprzeprawiony I. im. *którego nie przeprawiono.* 2. † N. przym. *nie dający ś. naprawić:* *Inexpiables*, nieprzejednany, N., co nie może być odpokutowano. Mącz. <Nie + Przeprawiony, od Przeprawić>

× **Nieprzeprawny** *nie mający drogi, miejsca do przeprawienia ś. Troc.* <Nie + Przeprawny>

Nieprzepuszczalny *nie przepuszczający przez siebie płynów:* Głina jest nieprzepuszczalna. <Nie + Przepuszczalny>

Nieprzerachowany I. im. *którego nie przerachowano.* 2. × N. przym. p. **Niezliczony:** Nieprzerachowane wojska. Troc. <Nie + Przerachowany, od Przerachować>

Nieprzerobiony I. im. *którego nie przerobiono.* 2. † N. przym. = a) p. **Nieprzepracowany:** Ks. Mikołaj Oborski, biskup w pracach kościoła św. N. Liber. b) p. **Nieprzekupny:** Sędzia N. Troc. <Nie + Przerobiony, od Przerobić>

× **Nieprzerodny** I. *który nie może ś. przerodzić, niezmienny:* N. obyczaj. Sł. wil. 2. *ustawicznie nanowo ś. odradzający, nieprzebrany, niewyczerpany, obfity:* N. płód. Wor. Nieprzerodne po mnie pokolenie. Wor. Nakarmiać nieprzerodnym chlebem. Wor. Miłość, nieprzerodne to jakieś widzę stworzenie, żadna go rzecz śmiertelna z serca nie wyżenie, ustawicznie ś. leże. Nar. Nieprzerodne dary. Nar. <Nie + Przerodny>

× **Nieprzerodzony** *uciąż jeszcze rodzący, nie przestający być płodnym:* Zły człowiecze, spustoszyłeś pola nieprzerodzone. Kochan. O pola nieprzerodzone, jako zaś leżycie płone. Groch. Prywatna niechęć, ta w narodzie naszym nieprzerodzona matka w szkody i niedbalstwa publiczne. Nar. <Nie + Przerodzony, od Przerodzić>

× **Nieprzerównany** p. **Nie zrównany:** Kazał to księciu uważać za wielkie a nieprzerównane dobrodziejstwo. Bart. <Nie + Przerównany, od Przerównać>

Nieprzerwalność, i, blm. rz. od **Nieprzerwalny;** **Nieprzerwalność:** Chodziło tu o same fakta nieprzerwalności walki pomiędzy zdobywcami a podbitym. Jeż. Zabezpieczenie nieprzerwalności działań. Karł. W nieprzerwalności zbiorowego bytu. Asn.

Nieprzerwalny p. **Nieprzerwany.** <Nie + *Przerwalny, od Przerwać>

Nieprzerwanie przys. od **Nieprzerwany:** Słychać było długo, N. mięszane ciągle jej słowa i łkania. Gosz. Starania o to ciągnęły ś. prawie N. Krasz. Ulega dziecko myślom, poddawany mu przez osoby, chociaż w mniejszym stopniu i nie tak N. Zawil.

Nieprzerwany I. im. *którego nie przzerwano:* Lato całe, nieprzerwane żadnym niepomyślnym wydarzeniem, upłynęło wesoło. And. 2. a. **Nieprzerwalny, Nieprzerwalny** *ciągnący ś. bez przerwy, ciągły, ustawiczny, nieustanny, bezustanny:* Zajęcie nieprzerwane. Sen twardy, N. Kn. Nieprzerwana świadomość. Krasin. <Nie + Przerwany, od Przerwać>

Nieprzerwywalność, i, blm. rz. od **Nieprzerwywalny;** **Nieprzerwywalność:** Węgry zdołały dochować rządu parlamentarne w prawnej przynajmniej nieprzerwywalności do naszych czasów. Tarn.

Nieprzerzywalny p. **Nieprzerwany.** <Nie + Przerzywalny>

† **Nieprzesiązły** *nie za wysoki, nieprzerosły:* Trzeba obrać stadnika wzrostu krępego, zsiadłego, dużego, nieprzesiązłego. Dor. <Nie + *Przesiązły, od Przesiąć>

× **Nieprzesięgalny** *poza który nie można sięgnąć:* Wszystkie te nieszczęścia i błędy i nieprawości rość nie mogą, bo doszły szczytu nieprzesięgalnego, więc muszą zacząć upadać. Krasin. <Nie + Przesięgalny, od Przesięgać>

× **Nieprzeskoczny** p. **Nieprzeskoczony:** Nieprzeskoczne proggi. Wor. N. kres. Wor. Nieprzeskoczne prawa natury. Nar. <Nie + Przeskoczny>

Nieprzeskoczony I. im. *przez którego nie przeskokczono.* 2. a. × **Nieprzeskoczny** przym. *nie dający ś. przeskoczyć:* Rozdział N. między czynem a pismem. <Nie + Przeskoczony, od Przeskoczyć>

Nieprzesłuchany I. im. *którego nie przesłuchano.* 2. × N. a. × **Nieprzesłyszany** przym. *nie mogący być wysłuchany do końca:* N. gwar. Mat. <Nie + Przesłuchany, od Przesłuchać>

× **Nieprzesłyszany** p. **Nieprzesłuchany:** Oratoriki obfite, wyborne amplifikatorki, w obrocie języka nieprzegadane, nieprzesłyszane, wypowiedziały wieczną wojnę wszystkim uszom rodzaju ludzkiego. L. <Nie + Przesłyszany, od Przesłyszeć>

Nieprzespany I. im. *którego nie przespano:* Głowa mię boli po nieprzespanej nocy. 2. przym. *nie mogący być przespanym, przeciągający sen w nieskończoność:* Noc nieprzespana, sen N. (= *noc wieczna, sen wieczny* = śmierć). Ległes niestetyż, rycerzu wybrany, i ujął cię sen twardy, N. P. Koch. Księżyce oświeca mogiły śpiących snem nieprzespanym przodków. Dyg. Jemu noc nieprzespana zamknęła powieki. Dm. <Nie + Przespany, od Przespać>

† **Nieprzespieczeństwo**, a, Im. a = **Niebezpieczeństwo:** Są w nieprzespieczeństwie dusz swych przynieśli mi wody. B. Sz. <Zam. Niebezpieczeństwo>

† **Nieprzespieczność**, i, Im. i = **Niebezpieczeństwo:** Przyjechałem przez morze do ciebie zdaleka, cierpiąc nieprzespieczności od złego czelaka. S. Par. Jeśli ś. źle to zda wzgardzić z nim pokojem, gorsza w nim N., co ś. jej mniej bojem. Wen. <Zam. Niebezpieczność>

† **Nieprzestajny** p. **Nieustanny:** Nieprzestajna choroba dręczy ciało jego. Mor. <Nie + Przestajny>

× **Nieprzestannie** przys. od **Nieprzestanny, nieustannie.**

× **Nieprzestanność**, i, blm. rz. od **Nieprzestanny, nieustanność.**

× **Nieprzestanny** p. **Nieustanny.** <Nie + Przestanny>

Nieprzestępny I. *nie stanowiący przestępstwa, niewystępny, niebrodnicy.* 2. × N. *nie mogący być przestąpionym:* Choć nieprzestępne kładzie Neptun tamy, żołnierz go wiosłem by na przekor drażni. Książ. <Nie + Przestępny>

× **Nieprzeszkodny** *któremu nie można przeszkodzić, zapobiec, nieuchronny:* Po cóż żalić ś., po co próżnym dąsać gniewem na to, co N. z nieba wyrok zdarzył? Nar. <Nie + Przeszkodny>

× **Nieprzeszkodzony** *nie znajdujący przeszkody:* Leżeć w gnuśności nieprzeszkodzonej nie jest

spokojność, ale malacja. Pilch. <Nie+*Przeszkodzony, od Przeszkodzić>

† **Nieprzeszły** *niemożliwy do przejścia, nieprzebyty*: Nieprzebyty, co nie może być przebyte, N. Mącz. Usłyszawszy o wyprawie Krzyżaków, niewiasty i dziatki na zamki, na jezierzyska, na bagniska i starzyny nieprzeszły zaprowadzić kazali. Stryjk. <Nie+Przeszły>

Nieprześcigniony I. im. *którego nie prześcigniono*. 2. przym. *nie dający ś. prześcignąć*: Wszystko to zrobił w jego przekonaniu, nieporównany, N. Mazolin. Krasz. <Nie+Prześcigniony, od Prześcignąć>

[**Niebezpieeczny**] p. **Niebezpieeczny**: Niebezpieeczna rzecz. Sienk. <Zam. Niebezpieeczny>

† **Nieprzetrawny** p. **Niestrawny**: Nieprzetrawne potrawy. Mącz. <Nie+Przetrawny>

× **Nieprzetrawły** p. **Nieprzetrawny**: a) Godna panna, chwala w wiek N. Min. Wart nigdy nieprzetrawłej w myślach pamięci. Zabł. b) Koniec nieprzetrawłej kaźni. Garcz. <Nie+Przetrawły, od Przetrawać>

Nieprzetrawny I. im. *którego nie przetrwano*. 2. × N. a. × **Nieprzetrawły** przym. *niemożliwy do przetrwania* = a) *wieczny, nieskończony*: Tuś umarł, tam wiek żyjesz N. P. Koch. Wiedmy, żyjąc nieprzetrawane lata, umrzeć nigdy nie mogą. P. Koch. Byś nieprzetrawane lata szczęśliwie ziemię rządził. P. Koch. Wiek N. nie ruszy mię, tak mocno stoję. Kochan. Prawdziwe są twe powieści, nieprzetrawane słowa. Kochan. Stoї na Sypilu marmor N. Kochan. Tylko ja sama, me seree koehane, przy grobie twoim nieprzetrawnym stanę słupem. Zim. b) *nie do zniesienia, nieznośny*: Głód, to nieprzetrawne licho. Chr. <Nie+Przetrawny, od Przetrawać>

Nieprzeuczony I. im. *który ś. nie przeuczył*. 2. † N. przym. *którego nie można ś. nigdy w całości nauczyć*: Dwór, szkoła z nieprzeuczoną nauką. Pot. <Nie+Przeuczony, od Przeuczyć>

† **Nieprzewalczny** p. **Niezwalczony**. L.

† **Nieprzewalczony** p. **Niezwalczony**: Wojnę mamy z mężami nieprzewalczonemi, którzy ś. nie spracują żadną bitwą srogą. J. Koch. <Nie+Przewalczony, od Przewalczyc>

† **Nieprzewalczny** p. **Niezwalczony**. Zbyl. <Nie+Przewalczny>

Nieprzewidzialny p. **Nieprzewidziany**: Musimy pomijać N. wypadek śmierci. Proch. <Nie+Przewidzialny>

Nieprzewidzianie, × **Nieprzewidziano** przys. od **Nieprzewidziany**.

× **Nieprzewidziano** p. **Nieprzewidzianie**. L.

Nieprzewidziany I. im. *którego nie przewidziano*: N. przez niego zwrot sprawy publicznej. Kacz. 2. a. **Nieprzewidzialny** przym. *nie dający ś. przewidzieć, niespodziewany, nieoczekiwany*: Wypadek N. <Nie+Przewidziany, od Przewidzieć>

× **Nieprzewoźny** *nie zwolekający, szybki, predki*: Sprawiedliwy i N. gniew Boga. Wor. <Nie+*Przewoźny, od Przewoźyc>

Nieprzewodnik, a, Im. i fiz. *nazwa ciała, po których ciepło i elektryczność rozprzestrzeniać ś. nie mogą*: Nieprzewodniki ciepła. Nieprzewodniki elektryczności, in. izolatory, odosabniające, ciała odosabiające a. dielektryczne. <Nie+Przewodnik>

[**Nieprzewodny**] *nieporadny*. <Nie+Przewodny>

× **Nieprzewoźny** *niesprowadzany z zagranicy, nieimportowany*: Miód jest trunek N. Kras. <Nie+Przewoźny>

Nieprzewrotny I. *nieobłudny, szczery, uczciwy*: N. sędzia. Skar. 2. × N. *niełatwo ś. przewracać*: N. wóz, niewyrotny. Włod. <Nie+Przewrotny>

† **Nieprzewyższny** *nie dający ś. przewyższyc*: Połęga nieprzewyższna. Chodk. K. <Nie+*Przewyższny, od Przewyższyc>

Nieprzezornie przys. od **Nieprzezorny**. **Nieprzezorność**, i, blm. rz. od **Nieprzezorny**: Chępliwość ta będzie niedołąstwem i nieprzezornością oka. Lel.

Nieprzezorny I. *nieogledny, nieostrożny, niebaczny*: Nieraźni, nieprzezorni w wykonaniu. Kal. 2. † N. p. **Nieprzejrzany**: Tu łąki nieprzezorne okiem. Szymon. <Nie+Przezorny>

[**Nieprzeziecz-**] p. **Niebezpieecz-**.

† **Nieprzezieczństwo**, a, Im. a p. **Niebezpieeczństwo**: Nieprzezieczństwa wielkiego niema, bo Chreptjów nie może być nagle ubieżon. Sienk.

† **Nieprzeziecznie**, [**Nieprzeziecznie**] przys. od **Nieprzezieczny**, *niebezpieecznie*.

† **Nieprzezieczność**, i, Im. i, [**Nieprzezieczność**] = **Niebezpieeczństwo**: W nieprzeziecznościach wód. Głosy w. XV.

† **Nieprzezieczny**, [**Nieprzezieczny**] = **Niebezpieeczny**: Żeby to umiał miarę zachować i hamując nieprzezieczną amicyję, potrafił jej nie postponować! Sienk. Nieprzezieczna rzecz. Sienk. W trwałą sprzeczkę zachodzić mogło być szkodliwe i nieprzezieczne. Orzesz. <Zam. Niebezpieeczny>

Nieprzezroczyłość, i, blm. rz. od **Nieprzezroczyły**, *nieprzejrzystość*.

Nieprzezroczyły, **Nieprzejrzysty** *nie przepuszczający światła, przez który nie można nic widzieć*: Kamień N. Z nieprzezroczytymi szybami. Krasz. <Nie+Przezroczyły>

Nieprzewycięzalny p. **Nieprzewyciężony**: Pobudki skutkują fatalistycznie i są nieprzewycięzalne. Spas. <Nie+Przewycięzalny>

Nieprzewyciężenie, a, blm. I. *niepokonanie, niezwyknięcie, niezwalczenie*. 2. *niemożliwość przewyciężenia*: Do nieprzewyciężenia jeś mu ś. chciało.

Nieprzewyciężony I. im. *którego nie przewyciężono*. 2. a. **Nieprzewycięzalny** przym. *nie dający ś. przewyciężyć, niezwyknięty, niezwalczony, nieprzelamany, nieugięty, nieprzparty*: Miłością z sobą zjednoczeni, będziecie światu nieprzewyciężeni. Odym. Mądry jest N., ale nie jest nieuczny. Pilch. Nieprzewyciężone zapory. Orzesz. Wstręć, upór N. Przez niedostatek edukacji człowiek może uczynić błąd N. L. (= *nieuchronny*). † N. sen, śpik, subet. Syr. (= *letarg*). <Nie+Przewyciężony, od Przewyciężyć>

† **Nieprzeżrzały** *nie zanadto dojrzały*: Czosnek młody, zielony i N. nie tak przykry jest, jak dobrze dojrzały. Syr. <Nie+Przeżrzały>

Nieprzeżyty I. *który ś. nie przeżył*: Ludzie należący do ras nieprzeżytych. Sienk. 2. × N. *nie dający ś. przeżyć, wieczny*: Boże N. Kochan. Żyjem wiek N. Kochan. Zawždy pamiętać mamy na one długie dni i wieki nieprzeżyte, którym końca żadnego nie będzie. Skar. Rozumiejże, jako tam dni długie i bogate lata, a nigdy nieprzeżyte. Skar. U stołu jego zasięgiem w pokoju i dostatku nieprzeżytym. Skar. Uważam, że ten w szczęściu nieprzeżytym płuży, kto prawu, sądom, panu bez przymusu służy. Błaż. Mieczysławowi długowieczną potomność i nieprzeżyte szczęście, jeśli by chrześcijaństwo przyjął, obie-

cowali. Błąd. Osiągnąć onę nieprzeżyta wiekami szczęśliwość. Wor. Na nieprzeżyta chwataę sejmu, najuroczystsza sankeją ustawa rządowa odebrała. Ust. <Nie + Przeżyty, od Przeżyć>

× **Nieprzybytny** *l. który nie przybył na miejsce, nieobecny*: Nieprzybytnego broni przyjaciela. Troc. 2. *nie przybywający, nie powiększający* §. 3. praw. niewysłuchany, nieprzesłuchany: Zdać (= skazać) stronę nieprzybytną. Troc. <Nie + Przybytny>

Nieprzychylnie przys. od **Nieprzychylny**: Rada miejska oświadczyła §. N. Szaj.

Nieprzychylność, *i*, *lm.* i *rz.* od **Nieprzychylny**: Ściągasz swe nieprzychylności do córki tego brata, z którym podobnieś §. procesował. Rol.

Nieprzychylny *nie sprzyjający, niechętny, niezyczliwy*: Dobrowolne z nim podzielenie nieprzychylnego losu. Mał. <Nie + Przychylny>

Nieprzydatnie przys. od **Nieprzydatny**.

Nieprzydatność, *i*, *blm.* *rz.* od **Nieprzydatny**.

Nieprzydatny *l. który §. nie może przydać, nie nadający §., nieodpowiedni, niestosowny*: Utwór został uznany za N. na scenę. Ohm. Nieba nie dorosli, pieklu nieprzydatni. Wys. W. Jak głąz N. na polu, gnuśnieję w okrętach. Ml. (= *bezużyteczny*). 2. † N. p. **Nieprzydatny**. Kn. <Nie + Przydatny>

× **Nieprzydybny** *nie dający §. przydybać*: Tu przy mnie snują §. nieprzydybne wrony. Ejs. Ja ona nieprzydybna, ona chytra wrona. Szymon. <Nie + Przydybny>

† **Nieprzygadzały** *p. Nieprzygodny*. <Nie + Przygadzały, od Przygadzać>

× **Nieprzygannie** przys. od **Nieprzyganny**, *nienagannie*.

× **Nieprzyganny** *p. Nienaganny*: N. żywot. Łęcz. <Nie + Przyganny>

[**Nieprzygoda**, *y*, *lm.* *y*] *zła przygoda*. <Nie + Przygoda>

† **Nieprzygodnie** przys. od **Nieprzygodny**.

† **Nieprzygodny**, † **Nieprzygadzały**, † **Nieprzydatny** *nie zdarzający §., niebywały*: Nieprzydatny, N., nigdy §. nie trafiący. Kn. <Nie + Przygodny>

Nieprzyjaciel, *a*, *lm.* *e*, 2 pp. *lm.* **nieprzyjaciół**, × **nieprzyjaciół** *a*. × **nieprzyjacieli**, 3 pp. *lm.* **nieprzyjaciółom** *a*. × **nieprzyjacielom**, 4 pp. *lm.* **nieprzyjaciół**, × **nieprzyjacielów**, × **nieprzyjaciela** *a*. × **nieprzyjacióły**, 6 pp. *lm.* **nieprzyjaciółmi**, **nieprzyjaciółmi**, † **nieprzyjacielmi** *l. wróg, przeciwnik*: N. oznacza tego, który *a*. z kim otwartą wojnę prowadzi, *a*. jawnie lub skrycie szkodzić mu usiłuje. Kras. A. Różnica między wrogiem i nieprzyjacielem jest ta, że z nieprzyjacielem można, skończywszy wojnę, zawrzeć przymierze i przyjść do zgody, a z wrogiem nigdy. Kras. A. Przeciwnik tym §. różni od nieprzyjaciela i wroga, że występując przeciw czymś zasadom, zdaniem lub interesom, może nie mieć żadnej nienawiści do osoby. Kras. A. N. polityczny. Krzyża świętego, państwa nieprzyjaciela. Troc. Zeszły ze sceny życia politycznego i Litwa, i najbroższy jej N., Zakon krzyżowy. Mick. Pamiętają i swoi i nieprzyjaciela jego damaskowaną krzywą karabełę. Mick. Długo błagała męża, padszy na kolana, ażeby na kark Litwie nie zwał nieprzyjaciół. Mick. Płaszcz nocy mię okryje od nieprzyjacieli. Mick. Usadzone rozwlekłym szykiem czoło, skąd łatwy do samego króla nieprzyjacielem przeboj i ostatnie w wojsku zamieszanie nastąpiło. Nar. Poraził, pogromił, pobił one wszystkie nieprzyjaciela swoje. Rej. Stolnik, widząc strwożone

swe nieprzyjaciela, myślił zrobić wycieczkę. Mick. Nieprzyjacióły wojski swemi obsaczył. Mick. Nieprzyjaciółów zbił. Troc. Prusacy i Litwini, dziećmi porwani i wychowani w Niemczech, powracali do ojczyzny i stawali §. najbroższymi Niemców nieprzyjaciółmi. Mick. Przen.: Co na drodze (*a*. na placu) to N. Prz. (= *nac przed nim nie uleży, wszystko ruszy, weźmie*).—N. prywatny. Troc. Złodziej domowy, N. gotowy. Prz. Czemu smutny chodzę, gdy mię trapi N.? Wuj. Miłujcie nieprzyjacióły wasze, dobrze czyńcie tym, co was nienawidzą. Wuj. Prosił za nieprzyjacieli swoimi. Pśń. kość. Niechaj ci ten nie będzie przyjacielem, który cię chce uczynić nieprzyjacielem Bożym. Wuj. Nieprzyjaciela duszne oddał od czeladki swej. Pśń. kość. Duchowie czarni, aniołowie biali, nieprzyjaciela i obrońcy duszni. Mick. Cnota ma zawsze swoich nieprzyjaciół. Boh. Grzech śmiertelny jest ludzkim nieprzyjacielem. Kulig. Język ostrej brzytwie równy, N. dobrym główny. Kochan. Bazyli święty wielkim był nieprzyjacielem arjańskiej nauce i innym sektom. Skar. Nieprzyjacielem [zabitym był fajki. Mick. Sen największy N. Prz.—Zb. *wojsko nieprzyjacielskie; nieprzyjaciela*: Idźmy z ochotą na nieprzyjaciela, kto ufa Bogu, śmierci §. nie boi. Kras. Wstręty jakowe nieprzyjacielowi uczynić. Mick. † Bo mu nieprzyjacielem równo wszyscy byli. Kochan. 2. [N.] *a*. † Zły N.= *zły duch, czart, bies, djabeł, szatan*: Tak bardzo ją pchnął w on ogień zły N., iż głową w węgle uderzywszy, donicę rozbiła. Wys. <Nie + Przyjaciel>

† **Nieprzyjacielka**, *i*, *lm.* i *p.* **Nieprzyjaciółka**.

Nieprzyjacielski *przym.* od **Nieprzyjaciel**: Wojsko nieprzyjacielskie. Kroki nieprzyjacielskie. Po nieprzyjacielsku przys. *jak nieprzyjaciel, nieprzyjacielsko*.

† **Nieprzyjacielskie** *p. Nieprzyjacielsko*: Cóż gdyby cię był wprawił kto *a*. nauczył, abyś N. mię trapił. Ciek. N. §. ze mną obchodzi. B. B.

Nieprzyjacielsko, † **Nieprzyjacielskie** przys. od **Nieprzyjacielski**, *po nieprzyjacielsku, wrogo*: Arabowie i chrześcijanie N. między sobą żyją. Warg. N. go traktuje. Pot.

† **Nieprzyjacielstwo**, *a*, *lm.* *a* *p.* **Nieprzyjaźń**: Jeśli §. wystrzegasz z ludźmi towarzystwa, zewsząd pełno, sam nie zwiesz, masz nieprzyjacielstwa. Stryk.

Nieprzyjaciółka, *i*, *lm.* *i*, † **Nieprzyjacielka** forma *ż.* od **Nieprzyjaciel**.

Nieprzyjazność, *i*, *blm.* *rz.* od **Nieprzyjazny**, *nieprzyjaźń, niesprzycanie, wrogosc*: Zawisł i wszelkna N. ma początek z niedowiarstwa. Kaz. 1555. Przypatrz §. nieprzyjazności djabelskiej przeciw wiernym. Białob.

Nieprzyjazny, † **Nieprzyjaźliwy**, † **Niesprzycany**, † **Niesprzycany** *nie sprzyjający, niechętny, wrogi*: Postępowanie nieprzyjazne. Okoliczności nieprzyjazne (= *niepomysłne*). [Koń potrafi nieprzyjaznych tratować] (= *nieprzyjaciół, wrogów*). <Nie + Przyjazny>

† **Nieprzyjaźliwie** przys. od **Nieprzyjaźliwy**, *nieprzyjaźnie*: Cudzoziemców N. przyjmowali. B. B.

† **Nieprzyjaźliwy** *p. Nieprzyjazny*: Najbardziej mu był N. Lubom. <Nie + Przyjaźliwy>

Nieprzyjaźnie przys. od **Nieprzyjazny**.

Nieprzyjaźń, *i*, *lm.* *i*, † **Nieprzyjacielstwo** *usposobienie nieprzyjazne, niesprzycanie, niechęć, nienawiść, wrogosc*: Żyć z kim w nieprzyjaźni. Troc. † N. wiodę z kim, zachodzę w N. Kn. † Mam

z kim N. Troc. †N. wrodzona rzeczom niemym i nieczułym. Troc (= *wstręt, odraza do nich*).
<Nie + Przyjaźń>

Nieprzyjemnie przys. od **Nieprzyjemny**.

Nieprzyjemność, i, lm. i p. **Nieprzyjemność**: Godziłoś ś. dla małych może jakich nieprzyjemno-
stek rzucac ś. tak rozpaczliwie na tufacestwo?
Krasz.

Nieprzyjemność, i l. blm. rz. od **Nieprzyjemny**,
właściwości nieprzyjemne, niemiłość. 2. lm. i *zaj-
ście nieprzyjemne, przykrość*: Nie chce narażać ś.
na nieprzyjemności. Źdr. **Nieprzyjemnostka**.

Nieprzyjemny, × **Bezprzyjemny** *niemiły, przykry*:
Postać murzyna nieprzyjemna. Przyb. Wypadek
N. <Nie + Przyjemny>

[**Nieprzykładający**] *nie przymierzając*: Chodźli,
jak N. to bydło. <Nie + Przykładający, od
Przykładać>

Nieprzykładny *dający zły przykład, gorszący,
skandaliczny, nieprzywoity, naganący*: Nie mówili,
coby ś. im za rzecz złą i nieprzykładną do nie-
go zdało. Źarn. Stąd wyradzały ś. niesnaski
i kłótnie, a częstokroć wcale nieprzykładne bój-
ki. Kis. <Nie + Przykładny>

× **Nieprzylepny** *nie nadający ś., nieodpowiedni,
niestosowny*: Zasada nieprzylepna do gruntu. Wor.
<Nie + Przylepny>

× **Nieprzyłomny** *nie mogący być przyłamanym*.
Chodk. K. <Nie + Przyłomny>

† **Nieprzyłożny** *nieprzyuczajony, nieprzywykły*:
Do rady krwawej N. K. G. <Nie + Przyłożny>

[**Nieprzymierkiem, Nieprzymierzający**] *nie przy-
mierając, niby*: Czek N. kieby ślepek łązi. W tym
miejsu N. miał wrzód. <Nie + *Przymierek,
od Przymierzać>

[**Nieprzymierzający**] p. **Nieprzymierkiem**.

Nieprzymuszony, × **Nieprzynukany** i. *którego
nie przymuszono, wolny, swobodny*: W nieprzymu-
szone dłonie dellicki wianek węz. Dan. Czy masz
wolną i nieprzymuszoną wolę? Z nieprzymu-
szonej życzliwości mi pomaga. Troc. 2. × N. *nie-
wymuszony, naturalny, prosty*: Wolny styl i N.
Troc. <Nie + Przymuszony, od Przymusić>

[**Nieprzynależny**] *nieodpowiedni, niestosowny*: Nie-
dobra była niewiasta (= żona), nieprzynależna.
Karcz. <Nie + Przynależny>

× **Nieprzynukany** p. **Nieprzymuszony**: Chcenie
zawisło na woli nieprzynukanej. Troc. <Nie +
Przynukany, od Przynukać>

† **Nieprzypatrzone** *któremu ś. nie można przy-
patrzeć, niedojrzany*: Nieprzypatrzone są tajemnice
Pańskie. Rej. <Nie + Przypatrzone, od Przy-
patrzeć ś.>

† **Nieprzyprawnie** przys. od **Nieprzyprawny**.

† **Nieprzyprawny** i. *bez przyprawy, nieprzypra-
wiony, niezaprawiony, nieokraszony*. 2. *przen. nie-
przygotowany*: O św. Janie, większąbyś teraz miał
pracę około tych naszych dzieci, tak do Chry-
stusa nieprzyprawnych. Star. <Nie + Przypraw-
ny>

Nieprzypuszczalnie przys. od **Nieprzypuszczal-
ny**: Za kawałek ziemi ofiarował N. lichą cenę.
Byk.

Nieprzypuszczalny *nie mogący być przypuszczony*.
<Nie + Przypuszczalny>

× **Nieprzyrodzony** i. *nie przez naturę utworzony,
sztuczny*: Port N. tego miasta. Troc. 2. *przeciwo-
ny naturze*: I chrześcijanie, i Żydzi nadto byli
wierzący, żeby na takowe nieprzyrodzone amal-
gama przyzwolić mogli. Rzew. 3. *nienaturalny,
nadprzyrodzony, nadnaturalny*: Nieprzyrodzonym

ś. to dzieje sposobem. Troc. Cud jest rzecz nie-
przyrodzona. Troc. <Nie + Przyrodzony>

[**Nieprzysiężny**] *nie należący do towarzystwa
wstrzemięźliwości (od wódki)*. <Nie + Przysiężny>

× **Nieprzystałość**, i, blm. rz. od **Nieprzystali**.

× **Nieprzystali** i. *nie przystający, nie przylega-
jący, odstający, niedopasowany*. 2. a. × **Niepry-
stojny** komu, na kogo = *nie przystający, niestosow-
ny, niewłaściwy*: Rzeczy zdrożne i nieprzystale
dworzaniowi. Gór. Od owej haniebnej i na ro-
zumnego człowieka nieprzystalej odludności do
społecznego życia skupieni. L. <Nie + Przy-
stali, od Przystać>

Nieprzystawanie, a i. blm. *nieuskutecznione przy-
stawanie*: N. figur geometrycznych, liczb. 2. † N.,
lm. a *szpara, szczelina*: Gdzie drzwi do podwo-
jów trochę nie przystawały, przez to N. wrzu-
cił tam on papier. Gór. <Nie + Przystawa-
nie>

Nieprzystęp, u, lm. y bot. (coscinia) *roś. z ro-
dziny miesięcznikowatych*. <Nie + Przystęp>

† **Nieprzystęplivy** p. **Nieprzystępny**. Głosy w.
XV. <Nie + Przystęplivy>

Nieprzystępnie przys. od **Nieprzystępny**: Dwa
z nich byli siwi i ci ś. dalej trochę i N. trzyma-
li. Krasz.

Nieprzystępność, i, blm. rz. od **Nieprzystępny**:
Zastonięty przed oczami ciekawych nieprzystęp-
nością chaty, do której nie zaglądał żywy duch.
Jeż. Mówiono o nieprzystępności jej siostry:
chyba dla królewicza przeznaczona, że taka trud-
na w wyborze. Rol.

Nieprzystępny, † **Nieprzystęplivy** i. *do którego
niema przystępu, niedostępny*: Nieprzystępna skała,
forteca. Troc. Wyspa tam jest nieprzystępna dla
brzegu przykrego. L. 2. *nie dający do siebie
przystąpić*: Dworzec N. był złemu. Berw. Czło-
wiek N. (= *niedostępny, nielatwy w stosunkach
z ludźmi, dumny, niepopularny, wyniosły, sztywny*).
<Nie + Przystępny>

† **Nieprzystojność**, a, blm. p. **Nieprzystojność**:
Piękność jest twarz przyjemna, a która pragnie
przystojności; a szkaradność zasię twarz mier-
ziona, która cheiwa jest na N. Gór.

Nieprzystojnie przys. od **Nieprzystojny**: Wzdry-
ga ś. uczciwa niewiasta od tego, co N. przymila
i wdzięczy. Kras. N., jak kowie w czepku. Prz.

Nieprzystojność, i, lm. i rz. od **Nieprzystojny**;
† **Nieprzystojność**: Biegła w znawstwie swiato-
wych zaszczytów i poniżeń, konwenansów i nie-
przystojności. Orzesz.

Nieprzystojny i. p. **Nieprzywoity**: Gruba i nie-
przystojna żartobliwość. Śniad. Słuchał z pogar-
dą nieprzystojnych gwarów. Miek. Nieprzystojna
zaprawdę lubo dla gładkości, lub dla posagu
cudze przejmować miłości. Szymon. 2. × N. p.

Nieprzystały: Słowa wielmożności ludu rzym-
skiego i przeszłym zwycięstwom nieprzystojnego,
między niemi słychać nie było. Warg. Nie pre-
stają na swym stanie, cudzych i sobie nieprzy-
stojnych sięgają. Skar. (= *nie przysługujących*).
<Nie + Przystojny>

Nieprzytarty i. im. *którego nie przytarto*. 2.
przym. *nie dający ś. przytrzeć, niestarty*. Przen.:
Wnet rozpoczęła ś. inna sprawa otwartego, nie-
ubłaganego i nieprzytartego nieprzyjaciela. Lel.
<Nie + Przytarty, od Przytrzeć>

Nieprzytomnie przys. od **Nieprzytomny**: a) × N.,
w niebytności. Kn. b) Mówić N.

Nieprzytomność, i, lm. i rz. od **Nieprzytomny**;
lek. (absentia animi) *utrata władzy nad zmysłami*

a. *myślami swemi, brak przytomności*: Doktorowie wyleczyli ją od tej nieprzytomności i od tych śmiechów i płaczów. Orzesz. W Jerzym zakochana, o czym jednakże zaświadcza tylko rumieńcem i chwilowemi nieprzytomnościami. Kasz.

Nieprzytomny I. × N. *nie znajdujący ś. gdzie, nieobecny*: Obmawiać nieprzytomnego — równo jak bić umarłego. Prz. 2. a. **Bezprzytomny pozabawiony przytomności**: Leży N. Rymwid, niezwykłą rażony nowiną, stał pełen dziwu, N. sobie. Mick. Żart. (o pijanym a. rozragnionym): Obecny, ale N. <Nie + Przytomny>

Nieprzywiedlność, i, blm. mat. rz. od **Nieprzywiedlny**.

Nieprzywiedlny mat. *nie dający ś. rozłożyć na iloczyn czynników całkowitych wymiernych stopnia niższego*: Wielomian N. Równanie nieprzywiedlne. <Nie + Przywiedlny>

[Nieprzywiny] *niewinny*: Ja z rodu temu nieprzywinną (= *zupełnie jestem niewinna*). <Nie + Przywiny>

Nieprzywłaszczalny *nie mogący być przywłaszczonym*: Nowy rodzaj własności wprowadza ś. w dziedzinie nieprzywłaszczalnej. Spas. <Nie + Przywłaszczalny>

† **Nieprzywrotny** p. **Niepowrotny**: N., które ś. już nie powróci. Włod. <Nie + Przywrotny>

Nieprzywykłość, i, blm. rz. od **Nieprzywykły**: Dostawszy pszczoł lepiej z blizkiego sąsiedztwa, niżli z dalekiego, by snadź zdaleka przewiezionych N. powietrza nie obraziła... Trzyc.

Nieprzywykły p. **Nieprzyzwyczajony**: N. czemu, niezwykczony do czego. Kn. Wyras ciekawości, interesu, bojaźni malował ś. w oczach nieśmiałej i nieprzywykłej do obchodzenia ś. z wielkimi panami Anusi. Korz. Konie nieprzywykłe do podobnych głosów, poczęły chrapać niespokojnie. Sienk. <Nie + Przywykły, od Przywyknąć>

Nieprzywoicie przys. od **Nieprzywoity**.

Nieprzywoitość, i, blm. rz. od **Nieprzywoity**: Czuł N. wizyty z psem. Korz.

Nieprzywoity I. a. Nieprzystojny obrażający skromność a. względy towarzyskie, nieobyczajny, nieskromny, niewłaściwy: Ubiór N. Wyrazy nieprzywoite. Piosenka nieprzywoita. Nieprzywoite zachowanie ś. Junak ów zagląda do karet, aby damom niegrzeczność powiedzieć lub nieprzywoitym zawstydzić ruchem. Ochoc. 2. † N. *nieśluszny, niesprawiedliwy*: Sprawę miejską za nieprzywoitą uznać konkludowali. Wej. <Nie + Przywoity>

Nieprzyzwyczajenie, a, blm. *brak przyzwyczajenia, nieprzywykłość, nienawyknłość*: Konieczność pogoi prędko te rany, które ci da N. Korz. <Nie + Przyzwyczajenie>

Nieprzyzwyczajony I. a. Nieprzywykły, Nienawykły, † Niezwyczajony *który ś. nie przyzwyczaił do czego, niezwykczony czego, nieoswojony z czym*: N. do ciężkiej pracy. 2. † N. *do którego ś. nie przyzwyczajono*: Przytrzymać nieprzyjaciół tych do jesieni, aż mrozi im nieprzyzwyczajone nastąpią. Star. <Nie + Przyzwyczajony, od Przyzwyczaić>

Niepunktualnie przys. od **Niepunktualny**.

Niepunktualność, i, blm. rz. od **Niepunktualny**: Chorąży liwski przez swą N. znowu sprowadził do córki i mnie i Szelutę. Mat. Niemasz nigdzie wyrazu skargi na nieślowność lub N. Ludwika XIV. Czerm.

Niepunktualny *nie trzymający ś. oznaczonego czasu, spóźniający ś., nieaktualny*. <Nie + Punktualny>

× **Niepuszcza, y**, lm. e *miejsce nie będące puszczą*: Zadają ewangelickim doktorom, że z puszczy, na której św. Jan mieszkał, uczynili niepuszczę, z sierci wielbłądowej czamlet. Żarn. <Nie + Puszcza>

[**Niepyć**] nieod. p. **Niepeć**.

Niepyszny I. *nie odznaczający ś. pychą, skromny*. 2. Jak N. = *zawstydzony, upokorzony*: Odszedł jak N. <Nie + Pyszny>

Niepytany I. *którego nie zapytano*: Odpowiedział N. 2. *którego nie można zapytać*: Podkomorzy był z tych ojców niepytanych. Byk. <Nie + Pytany, od Pytać>

Nierachunkowość, i, blm. rz. od **Nierachunkowy**: N. bogatych magnatów zmuszała ich pozbywać ś. zamożnej ojcowizny. And.

Nierachunkowy *nie umiejący ś. rachować, nieoszczędny*. <Nie + Rachunkowy>

Nieracjonalnie przys. od **Nieracjonalny**.

Nieracjonalność, i, blm. rz. od **Nieracjonalny**: Wskutek nieracjonalności prześladowań typ kryminalny nie może być w różne epoki jednaki. Spas.

Nieracjonalny *niegodny z rozumem, rozmowo nieumotywowany, niedostatecznie rozumny, niezusadzony*: Sposób prowadzenia gospodarstwa jest N. Bl. <Nie + Racjonalny>

Nierad (tylko w 1 pp. lp. i lm.) *niezadowolony, niekontent, niechętny, nieochotny*: Czytelniku, jeżeliś przepatrzył cierpliwie i N. snadź do końca... Mick. N. co czynię, widzę, słyszę (= *niechętnie*). Przy śniadaniach pan sędzia, choć N., pozwalał na taki nieporządek, lecz go nie pochwałał. Mick. Nieradny, ale musi. Kn. Nierady kury na wesele, ale muszą; nierada koza na targ, ale musi. Rys. N. pozwalał ś. ciągnąć za brodę wypadkom. Sienk. Czego sam N. widzisz, nie czynże też i drugim. B. B. Gdzie go nieradzi widzą, któż stamtąd nie śpieszy? Mor. A. Kto mówi co chce, usłyszysz coby N. Rej. Kamień, którego często z miejsca poruszają, N. mehem obrasta rychło. Glicz. (= *niełatwo*). Ohrzan N. ś. przyjmuje, ale trzeba go pierwej w chłodnej wodzie pomoczyć, żeby rozjędrniał. Trzyc. Rad N., radzi nieradzi = *chcąc nie chcąc, z konieczności*: Musiałem rad N. słuchać napomnienia. Kras. N. komu, czemu = *niechętnie widzi kogo, co*: Czemuś sam N., tego nie czyni drugiemu. Skar. Przytomnej enocie zawiść nierada, a znikłej troskliwość szuka. Nar. Nieradzi mu tam są (= *niechętnie go przyjmują*). Gdziec nierado, lepiej tam zdaleka omijać. Szymon. (= *gdzie cię niechętnie widzą*). <Nie + Rad>

Nierada, y I. × N., blm. p. **Nieradność**: Cóż to za służba! Cóż to za N! Pol. 2. [N., lm. y] *niemożliwość, trudność*: Dzieciom strasnie N. jis do szkoły, bo błoto. <Nie + Rada>

Nieradnie przys. od **Nieradny**: Jak można było siedzieć tak N.? Pol. Ręka niewprawnie i N. kierowała wiosłem. Bał.

Nieradność, i, blm. rz. od **Nieradny**; × **Nierada**: Maluje ś. w tym ta N., owa indolencja, niemoc. Paw.

Nieradny *nie umiejący sobie radzić, niezaradny, nieporadny, niedołężny, niepraktyczny*: Nazbiegało ś. ludzi lamentujących i nieradnych. Bog. W. Przywykła go uważać za głupowatego i nieradnego człowieka. Orzesz. <Nie + Radny>

Nieradość, i, lm. i *brak radości, smutek, zmartwienie*: Radość i N., smutek i niesmutek tak bystro, nakształł mieszanych przez szulera kart, tasują ś. w głowie i mkną przez serce. Jeż. <Nie + Radość>

† **Nieradowiś** *którego nieradzi widzą*: U Rzymian, gdy dobry człowiek na schadzki przyszedł, z radości okrzyk uczynili, zaś gdy kto N., ksykali na niego. Petr. <Sztucznie utworzone z Nierad + *Wist, od WID>

× **Nierady niechętnie, wbrew woli**: N. cierpieć. Sł. wil. <Nie + Rady>

[**Nieraga, i**, lm. i] *nieszadara*. <?>

Nieranność, i, blm. *zabezpieczenie od zranienia*: N. Achillesa, a stąd jego dzielność jest to uczta w duchu wielkim nieśmiertelność. Słow. <Nie + Ranność>

[**Nieranny**] *niewczesny, późny*. <Nie + Ranny>

Nierano późno: Skąd przychodzisz tak N.? Mick. Owszem, idę, chociaż to N. Mick. Nierano wstał, nie będziesz miał. Prz. <Nie + Rano>

Nieraz przys. *więcej niż raz, niejednokrotnie, dosyć często*: N. ci to mówiłem. N. przy kieliszkach, gdy ś. tak rozrzewniał, ... to tak we mnie złość wrzała. Mick. N. klucznik był w podobnych trwogach, N. miewał powrozy na rękę i nogach, a przecież ś. uwalniał. Mick. Ona, nienawykła nurków, już ś. zachłysnęła N. Mick. Idąc w te komnaty, będąc na progu, z progów wracałem ś. N. Słow. Nieostygłego jeszcze trupa wynoszą N. na ementarz. Bał. <Nie + Raz>

Nieraźnie, † Nierażno, [Nierażno] przys. od **Nierażny**: N. ś. brać do roboty. † Rzeczy N. spiknionych nasiona. Żebr. (= *niezręcznie połączonych*). † N. z dołu do góry rzucać broń. Warg. (= *niewygodnie*).

Nierażno i. † N. i [N.] p. **Nieraźnie**. Kn., Troc. 2. *nieswojo, obco, straszno, przykro*: N. mu było wśród ludzi starszych. Krasz. [Choćby ci N. było] (= *choćbyś miał jaki smutek*).

Nierażność, i, blm. rz. od **Nierażny**: N. Turków i obecność czterdziestotysięcznego korpusu austriackiego w Wołoszczyźnie, dozwoliły wyciągnąć większą część armii rosyjskiej z południowego teatru wojny. Kal.

Nierażny i. † N. *niewygodny, niedogodny, nie nadający ś., niezręczny*: Do tej kuszy bełt N. Troc. 2. † N. *złe położenie mający*: N. dom, ogród. Troc. Nierażne do tego miejsce. Troc. 3. *nieochoczy, niewzawy, nieruchliwy, powolny, zbyt wolno działający*: N. chłopiec. Troc. Nierażni, nieprzezorni w wykonaniu. Kal. <Nie + Rażny>

† **Nierdzały niepożółkły**: Opadł kwiat powarzony i frukt z nich N. Tw. Stąd w cieniu długim bez słońca i rosy kwiat zarażony i nierdzałe kłosa na wszystkie koronne kraje głód przyniosły i nieurodzaje. Tw. <Nie + Rdzały>

Nierealnie przys. od **Nierealny**.

Nierealność, i l. blm. rz. od **Nierealny**. 2. lm. i *rzecz nierealna, abstrakcja*: Każda z właściwości kamienia jest niewidzialnością, nierealnością i przedstawić ś. nie da. Sł. wil.

Nierealny niereczywisty, wyobraźalny, urojony, abstrakcyjny, oderwany. <Nie + Realny>

[**Nierecht**] *nieśluszenie, niedobrze*. <Nie + Recht>

Nieregiestrowany p. Nieregiestrowy: Regiestrowych i nieregiestrowanych kozaków nie kilkanaście tysięcy, ale sto tysięcy z ziemi wyrosnie. Krasz. <Nie + Regiestrowany>

Nieregiestrowy, Nieregiestrowany niewciągnięty do rejestru: Kozak N. Znajdowało ś. regiestrowych i nieregiestrowych z dziesiątek. Jeż. <Nie + Regiestrowy>

Nieregularnie przys. od **Nieregularny**: Przychodzić N.

Nieregularność, i, blm. rz. od **Nieregularny**: Rodziła ś. stąd powoli N. w spełnianiu szkolnych obowiązków. And.

Nieregularny nieprawidłowy, nierównomierny, niejednakowy, niesystematyczny, zmienny: Nieregularne wpływanie prowizji umniejszało czasem tę sumę. And. Regularne i nieregularne choroby. Perz. <Nie + Regularny>

Niereligijnie przys. od **Niereligijny**: Sztuka renesansu, N. wyobrażająca nawet kościelne rzeczy. Spas.

Niereligijność, i, blm. rz. od **Niereligijny**; **Niereligja, brak religji, niewiara**: Nawet dla jego dziwactw i niereligijności miał szacunek. Rog.

Niereligijny i. przeciwny religji, ateuszowski, niedowiarSKI: Natrafiamy na pojęcia niereligijne wcale. Chm. 2. a. **Bezreligijny bez religji żyjący, niewierzący, bezbożny**: Hrabia był powszechnie znany jako człowiek N. Rog. <Nie + Religijny>

Niereligja, i, blm. p. **Niereligijność**: Rewolucja 1794 r. nie przybrała ani na chwilę charakteru niereligji. Ochoc. <Nie + Religja>

Niereszta, y, lm. y mat. *liczba, która nie jest resztą potęgową względem danego modułu*: N. kwadratowa, sześcienna. <Nie + Reszta>

Nierozolut, a, lm. oi *człowiek pozbawiony rezolutności, wahający ś.* <Nie + Rezolut>

[**Nieręka, i**, lm. i] *człowiek zazdrosny, niezyczliwy, taki, od którego kupiona rzecz nie darzy ś.* <Nie + Ręka>

[**Nieroba, y**, lm. y, **Nierobus, Nierobotnik, Nierobociąg, Nierobocian, Nierobociuch**] (o mężczyźnie i kobiecie) *leniuch, próżniak, włóczęga*: Taki N. z niego. <Nie + *Roba, od Robić>

[**Nierobem**] *bez roboty*: N. siedzieć. <Nie + *Robem, od *Rób, a to od Robić>

Nierobiony i. którego nie robiono. 2. † N. *niesztuczny, naturalny*. Troc. 3. † N. *nieobrobiony, surowy*. Kn., Troc. <Nie + Robiony, od Robić>

[**Nierobocian, a**, lm. y] p. **Nieroba**: Powiadają ludzie, że ja nierobocian, a ja sie uwijam, jak po polu bocian. Pśń. Siła nierobocianów głodem morzy. Pot. <Nie + *Robocian, od Robota>

[**Nierobociąg, a**, lm. i] p. **Nieroba**: Straśnie mam zone kiepsko, straszny N. <Nie + *Robociąg, od Robota>

[**Nierobociuch, a**, lm. y] p. **Nieroba**: Powiedzieli ludzie, że ja N., a ja sie uwijam, jak na polu bociech. Pśń. <Nie + *Robociuch, od Robota>

Nieroboczy i. niezdatny do pracy; nie pracujący, próżnujący: Dostał za żonę kobietę nieroboczą i nawidzoną. Jeż. Pszczoły nierobocze (= *trutnie*). 2. *wolny od pracy, święteczny*: Dzień N. <Nie + Roboczy>

× **Nierobota, y**, blm. *brak roboty, próżnowanie, bezczynność*: Gniewała ś. na nierobotę dusza ta. Słow. <Nie + Robota>

[**Nierobotnik, a**, lm. cy] p. **Nieroba**. <Nie + Robotnik>

† **Nierobotność, i**, blm. rz. od **Nierobotny**.

† **Nierobotny i. nie lubiący robić, niepracowity, leniwy**: N., pies na robotę. Kn. Miał chłop żonę,

okrutnie nierobotną. Pot. Tułaczę leniwe i nierobotne. Skar. Włoży za nadra gnuśny ręce nierobotne. Klon. 2. *nieużywany do roboty*: Nierobotne woly, nieużywane do plugów. Li. <Nie + Robotny>

[Nierobus, a, lm. y] p. Nieroba: Mám pincoro nierobusów (ojciec o dzieciach). <Nie + *Robus, od Robić, por. Nieroba>

†Nierochmanny niedostępny, nieoblaskawiony. <Nie + Rochmanny>

×Nierodka, i, lm. i lek. (nullipara) niewiasta, która nigdy nie rodziła, ×jałowa. <Nie + *Rodka, od Rodzić>

×Nierodliwy, †Nierodny, †Nierodzajny nie przynoszący owoców, nieplodny, nierodzajny: Ty kalina, ty malina, czemużes taka nierodliwa! Poluj. <Nie + Rodliwy>

Nierodność, i, blm. lek. (atocia) niemożność urodzenia dziecka: N. wskutek znacznego zwężenia miednicy.

†Nierodny l. p. Nierodzony: Brat N. Falib. 2. p. Nierodliwy: Drzewo nierodne każdy do pieca miece. K. G. W czasie tak głodnym, roku nierodnym ludzie truchleją. Pot. <Nie + Rodny>

Nierodowy l. nie stanowiący własności rodowej: Majątek N. (=niedziedziczny, kupiony, nabyty). 2. nie pochodzący ze znanego rodu: Zrozumienia krzywd tysiadczej, nierodowej rzeszy, tego wam niestety brak. Ork. <Nie + Rodowy>

†Nierodzajny p. Nierodliwy: Nieplodny, N. Bals. Lata nierodzajniejsze co rok nam ś. stawią i coraz cięższe do żywności następują. Falib. <Nie + Rodzajny>

Nierodzony, †Nierodny nie najbliższymi związkami krwi połączony: Brat N., siostra nierodzona (=przyrodni a. stryjeczni, cioteczni). Rodzonych braci dzieci od dziedzictwa równi są nierodzonym, t. j. półbraciej. Sz. Bracia i siostry rodzeni biorą spadek dziedziczny po braci albo siostrach swych rodzonych przed bracią a. siostrami nierodzonymi. Sz. Syn N. = pasierb a. wychowaniec: Ja z mego nierodzonego chłopca więcej pociechy mam, niż pani Kępowa ze swego rodzonego. Orzesz. <Nie + Rodzony, od Rodzić>

Nierogacizna, y, blm. świnię, trzoda chlewna, bezrogi. <Nie + Rogacizna>

Nierogaty nie mający rogów, bezrogi, bezrożny: Nierogate bydło. Troc (= świnię, nierogacizna). <Nie + Rogaty>

Nierojniki, ów, blp. bart. p. Jałówka. <Nie + *Rojniki, od Rój>

Nieronja, i, lm. e bot. (urena) roś. z rodziny szlazuwatych. <?>

Nierospła, i, lm. e bot. (angiopteris) roś. z gromady paprotników, z rzędu marattiaceae. <?>

×Nierost, u, lm. y minerał, kopalina. Łab. <Nie + ROST>

[Nierost, u, blm.] p. Nerest. <p. Mrzost, śk. lud. do Nie + Rość>

†Nierozbacznie przys. od Nierozbaczny: N, inconsulte. Mącz.

†Nierozbaczny niebaczny, nierozważny. <Nie + Rozbaczny>

Nierozciągliwy nie dający ś. rozciągać. Przen.: Wiedza jego była nieco jednostronną i nierozciągliwą. <Nie + Rozciągliwy>

Nierozdęcie się, a ś., blm. l. nieuskutecznione rozdęcie ś. 2. × N. ś. lek. (atelectasis) = a) stan płuc noworodka, który jeszcze nie oddychał, in. nierozwiał płuc. b) p. Niedodma. <Nie + Rozdęcie ś.>

†Nierozdzielny p. Nierozdzielny. Mor. A.

Nierozdzielnie przys. od Nierozdzielny: W rękach z białołowami spółnie i N. ś. kąpią. Warg. (=nie każde osobno).

Nierozdzielność, i, blm. rz. od Nierozdzielny: Chrystus ciało nasze wziął w N. bóstwa swego. Białob.

Nierozdzielny, †Nierozdzielny l. nie mogący być podzielonym, niepodzielny, nierozłączny: Punkt matematyczny jest N. na części. Troc. Nierozdzielną wolą i radą. Troc. Gram.: †Pleć nierozdzielna (genus commune) = nazwy wspólne dla istot męskich i żeńskich. 2. nie mogący być oddzielnym, nieoddzielny, nierozłączny, nieodłączny: Stanisław ś., Janino, moja nierozdzielna na wieki. Deo. Gram.: †Nierozdzielna przekładka (=przyrostek nieoddzielny). <Nie + Rozdzielny>

†Nierozdzierzgły nie dający ś. rozwiązać: Spina mi poboczem nierozdzierzgłym nogi. Chr. W siła nierozdzierzgłych pleci nogi swe wprawił i umotał w sieci. Chr. Wpadł do jego nierozdzierzgłej matni. Chr. <Nie + Rozdzierzgły>

Nierozzerwalnie przys. od Nierozzerwalny, nierozzerwanie: Miejscowości, zrosłe N. z wykształceniem humanistycznym. Cwik. Jego nazwisko zdawało ś. być N. związanym z życiem i rozwojem tej instytucji.

Nierozzerwalność, i, blm. rz. od Nierozzerwalny: Nikt już w Polsce nie wierzył w N. sakramentu małżeństwa. Rzew. Czy nie utkwi mu w pamięci owa uchwała o nierozzerwalności rzpltej. Kal.

Nierozzerwalny, Nierozzerwany nie mogący być rozzerwanym, trwale spojony; nierozłączny, nierozdzielny, niepodzielny: Łańcuchem nierozzerwalnym stojecie koło niewiernego. Krasin. Małżeństwo było uważane za związek N. Rog. Omówienie niektórych faktów, zostających w nierozzerwalnym związku z późniejszymi. Czerm. (=ścisłym). Całość nierozzerwalna. <Nie + Rozzerwalny>

Nierozzerwanie przys. od Nierozzerwany; †Nierozzerwanie, nierozzerwalnie: Pana jednorodzonego we dwu naturach niezmiśzanie, N. wyznawamy. Kat. G. Twa ojcowska dobroć ciebie z niemi N. spaja. Gd. Oszczędność N. łączy ś. z moralnością. Wiszn. Trzymał ś. N. swoich przyjaciół. Kaczk.

†Nierozzerwanie p. Nierozzerwanie: Węzłem konfederacji generalnej N. spojeni. Vol.

Nierozzerwany l. którego nie rozzerwano a. który ś. nie rozzerwał: N. postronek. Troc. 2. †N. nieroztargniony, uważny: N. na modlitwie. Kn. 3. p. Nierozzerwalny: Przyjaźń nierozzerwana. ×Nierozzerwane towarzystwo. Troc. ×N. w przyjaźni. Troc (= stały). <Nie + Rozzerwany, od Rozzerwać>

1. Nierozzeznanie, a, blm. brak rozeznamia, nierozsądek, nierozum: Miłosierdzie, które ona dawno pokazuje, nie jest enorą żadną, ale jest nierozzeznanem. Mat. <Nie + Rozeznanie>

2. Nierozzeznanie przys. od Nierozzeznanany.

Nierozzeznanany l. im. którego nie rozeznamo, nie rozrózniono. 2. przym. = a) × N. nie mogący być rozeznanym, rozróznionym. L. b) nierozsądny, nierozumny, nierozgarnięty, ograniczony, głupi: Nie jestem tak głupi i N., jak sądzono o mnie. L. Był tak N., że rozpisal listy do dygnitarzy, chlubiąc ś. z tej, jakby najrozumnniejszej akcji. Mat. <Nie + Rozeznanany, od Rozeznać>

Nierozzeznowka, i, lm. i myśl. rodzaj dziłkiej kaczk. Por. Nierozzakwa. <Nie + *Rozeznowka, od Rozeznać, jakoby dla wielkiego podobieństwa do kaczek domowych>

1. Nierozgarnienie, a, blm., **Nierozgarnięcie** brak rozgarnienia, tępość umysłu, słabe zdolności umysłowe. <Nie + Rozgarnienie>

2. Nierozgarnienie przys. od **Nierozgarniony**. L. **Nierozgarnięcie**, a, blm. p. I. **Nierozgarnienie**: Odznacza ją ś. nieruchomością i nierozgarnięciem. Krzyw.

Nierozgarnięty p. **Nierozgarniony**.

Nierozgarniony, **Nierozgarnięty** I. im. *którego nie rozgarnięto*. 2. przyn. w którym nie rozpoznać nie można: Wzniósł ś. chór niewieściech głosów, zrazu jak szum błędny i N., ale coraz wyraźniejszy. Krasin. Anioł w noc okropną i nierozgarnioną rzucił skier kilka na przyszłości fale. Krasin. 3. przyn. *nie mający rozgarnięcia, nierozwinięty umysłowo, tępy, ograniczony, głupowaty*: Nieraz tyle czyni mądry, ile drugi całe N., który ś. czasem i dosadniej i lepiej sprawi. Pileh. N. człowiek. MI. <Nie + Rozgarniony>

Nierozgłośnie przys. od **Nierozgłośny**.

Nierozgłośny *pozahawiony rozgłosu, ukryty, cichy, skromny*. <Nie + Rozgłośny>

Nierozgmatwanie przys. od **Nierozgmatwany**: Wszystko ś. płacze N. Krasin.

Nierozgmatwany I. im. *którego nie rozgmatwano*. 2. przym. *niemożliwy do rozgmatwania, nierozwikłany*. Bał. <Nie + Rozgmatwany>

× **Nierozgrzeszny** *nie mogący być rozgrzeszonym*. L. <Nie + Rozgrzeszny>

[**Nierozhludzany**] *tepy, nierozwinięty umysłowo*. Por. **Hludzny**. <Nie + Rozhludzany, od Rozhludzać>

× **Nierozjemność**, i, blm. rz. od **Nierozjemny**: Flozofjol przedziwny jakiś boskiej nierozjemności wjiesz kłębek. Bardz.

× **Nierozjemny** p. **Nierozjęty**: Tyś im sam dziewostębił szczęsne zrękwiny i serca, nitem harcił w nierozjemnym życiu. Wor. Ślub nierozjemnej wiary. Wor. <Nie + Rozjemny>

× **Nierozjętnie** przys. od **Nierozjętny**. Groch.

× **Nierozjętny** p. **Nierozjęty**: O towarzyski w biedzie nierozjętni! Bardz. <Nie + Rozjętny>

× **Nierozjęty**, × **Nierozjętny**, × **Nierozjemny** *niemożliwy do rozjęcia, nierozzerwalny, nierozdzielny, nierozłączny, trwały*: Węzeł N. Wor. Wznosi ś. kurzawa w górę i nierozjęta pod obłoki wstawa. Bardz. W czas fortunny ślub małżeński święty kończ. N. Zbyl. A. Wąż ziemię będzie żark, trwając w nierozjętej z niewiastą waśni. Oym. (= *nie do pogodzenia*). <Nie + Rozjęty, od Rozjąć>

Nierozkładalność, i, blm. mat. rz. od **Nierozkładalny**: N. liczb, form algebraicznych.

Nierozkładalny mat. *nie dający ś. rozłożyć na czynniki*: Liczba, forma nierozkładalna. <Nie + Rozkładalny>

† **Nierozkładny** *nie dający ś. rozłożyć*: Chaos, ogrom N., gruby. Zebr. Król wszechmoeny, okryty jasnością, z przepaści ciemnej i nierozkładnego ogromu, zdał ś., z tą światła wielkością początki składać stworzenia wszelkiego. Oym. <Nie + Rozkładny>

Nierozległy *niezbyt rozległy, niezbyt obszerny*: Naród litewski, nieliczny, osiadły w kraju nierozległym. Mick. Wiadomości nierozległe. <Nie + Rozległy>

Nierozłączalnie przys. od **Nierozłączalny**, *nie-rozłącznie*.

Nierozłączalność, i, blm. rz. od **Nierozłączalny**, *nierozłączność*: N. uwłaszczonech gruntów właściańskich.

Nierozłączalny p. **Nierozłączny**. <Nie + Rozłączalny>

Nierozłącznie przys. od **Nierozłączny**: Interesy Cesarstwa, z którym Królestwo jest N. ustrojem swoim związane. Spas.

Nierozłączność, i, blm. rz. od **Nierozłączny**. **Nierozłączny**, **Nierozłączony**, **Nierozłączalny**, † **Nierozłożny** *nierozdzielny, nieodstępny*: Czy w nierozłącznej z jej sercem jedności duch mój niebiaństwa waszego nie dzieli? Krasin. **Nierozłączni** towarzysze. <Nie + Rozłączny>

Nierozłączony I. im. *którego nie rozłączono*. 2. przym. p. **Nierozłączny**: Najlepiej bawić ś. zaczyna, gdy nierozłączoną jego towarzyszką staje ś. maseczka zgrabna, zwawa, dowcipna. Orzesz. <Nie + Rozłączony, od Rozłączyć>

† **Nierozłożnie** przys. od **Nierozłożny**. Troc. † **Nierozłożność**, i, blm. rz. od **Nierozłożny**. † **Nierozłożny** *nie dający ś. rozłożyć*; p. **Nierozłączny**. Troc. <Nie + Rozłożny>

Nierozmierzony I. *którego nie rozmierzone*: Role nierozmierzone. Troc. 2. † N. *którego nie można rozmierzyć; niezmierny, niezmierny, nieograniczony, nieskończony*: Boże N.! Troc. Nierozmierzona łaska a dobrota Pańska. Rej. <Nie + Rozmierzony>

Nierozmowność, i, blm. rz. od **Nierozmowny**.

Nierozmowny *nieskłonny do rozmów, niemowny, małomowny, zamknięty w sobie, milczący*: Jej gość był jakoś smutny i N. Kaczk. <Nie + Rozmowny>

† **Nierozmyślanie** p. **Nierozmyślnie**: Mówiż z prędką a N. o rzeczy ważnej nie jest to lada co. Górn.

Nierozmyślnie przys. od **Nierozmyślny**; † **Nierozmyślanie**: Wyrzekł N. Troc. Nie mów nic N. Wuj. Rym pisać N. Kochan.

Nierozmyślność, i, blm. rz. od **Nierozmyślny**: Dla twojej nierozmyślności szkodę ponoszę. Troc.

Nierozmyślny, × **Bezrozmyślny** I. † N. *nierozważny, nierozsądny, bez zastanowienia, lekkomyślny, płochy, nie myślący*: Z nierozmyślniej zrobiłeś kobietę rozsądną. L. Nierozmyślne rzeczy ładajakie; N. pisarz nie będzie wybory. Kn. 2. † N. *nie namyślający ś. długo, prędki, poręczny, nieogłędny*. Kn. 3. *nieumyślny, mimowolny, przypadkowy, nieobmyślany*: Nierozmyślne zabójstwo. <Nie + Rozmyślny>

Nieroznakwa, y, lm. y: Kaczka N. = *kaczka dzika najpodobniejsza do domowej* (anas boschas ferus). W. Por. **Nierozeznawka**. <?>

Nierozpętany I. *którego nie rozpętano*. 2. p. **Nierozpłątany**: Wszystko mu ś. mieszało w kłębek różnobarwnych nici N. Krasz. <Nie + Rozpętany>

Nierozpłątany I. *którego nie rozplątano*. 2. a. **Nierozpętany**, **Nierozpleciony**, † **Nierozpletny** *którego nie można rozplatać, rozpleść, nierozwikłany*: W jej głowie splątały ś. nierozplątana tkanina tysiące myśli i przypuszczeń. Jeż. <Nie + Rozplątany>

Nierozpleciony I. *którego nie rozpleciono*. 2. p. **Nierozpłątany**. Troc. <Nie + Rozpleciony>

† **Nierozpletny** p. **Nierozpłątany**: Węzłem nierozpletnym trwożysz duszę swoją, biorąc na ś. tysiąc trosk, przykre niepokoje. Gosł. <Nie + *Rozpletny, od Rozpleść>

Nierozpołowiony I. *którego nie rozpołowiono*. 2. *którego nie można rozpołowić, nierozdzielny*. <Nie + Rozpołowiony, od Rozpołowić>

Nierozpoznalny p. Nierozpoznawalny: Przeczucia, to jest ciemne, niewyraźne, nierozpoznalne widzenia jakby przedmiotu jakiego w ciemnościach noc. Sł. wil. <Nie + Rozpoznalny, od Rozpoznać>

Nierozpoznawalny, Nierozpoznalny którego nie można rozpoznać. <Nie + *Rozpoznawalny, od Rozpoznawać>

Nierozprężliwość, i, blm. rz. od **Nierozprężliwy.** **Nierozprężliwy** który *ś. nie może rozprężyć.* <Nie + Rozprężliwy>

Nierozpuszczalność, i, blm. rz. od **Nierozpuszczalny.**

Nierozpuszczalny niemożliwy do rozpuszczenia, który *ś. nie może rozpuszczać:* Nierozpuszczalne ciała białkowane pokarmu. Jent. Związki w wodzie nierozpuszczalne. Przen.: Wady i błędy, zawarte w nierozpuszczalnej postaci Popiela. Krasin. (= która *ś. nie może rozwiązać w niepamięci*). <Nie + Rozpuszczalny>

Nierozsądek, dku, blm. **brak rozsądku, nierozsądnosc, nierozwaga, nieroztropność:** Brać w tłok małe dzieci jest to wielki N. <Nie + Rozsądek>

Nierozsądnie przys. od Nierozsądny.

Nierozsądnosc, i, blm. rz. od **Nierozsądny, nierozsądek.**

Nierozsądny, X Bezrosądny niezgodny z rozsądkiem, nierozważny, nieroztropny, nielogiczny, niedorzeczny: Człowiek dobrze urodzony a nierozsądny i głupi zakała jest krwi swojej. Kras. Nierozsądna ta miłość moja stała *ś. jadem, który moc zmienił w niemoc.* Orzesz. (= *zasłepiona*). Kto co daje nierozsądnemu, ten jest przyczyną złego. Falib. <Nie + Rozsądny>

Nierozstajny, [Nierozstanny] nie mogący *ś. rozstać, nieodstępny, nierozłączny, nierozdzielny:* Zachęcać do nierozstajnej zgody. Troc. <Nie + Rozstajny>

[Nierozstanny] p. Nierozstajny: Ona z każdym nierozstanna (= *trudno *ś. jej pozbyć, kiedy *ś. przychodzi i gwałtem rozpocznie.*** <Nie + *Rozstanny>

Nierozstrzygalnie przys. od Nierozstrzygalny: Pelzający skrycie i N. podstęp. Jaroeh. <Nie + Rozstrzygalnie>

Nierozstrzygalny p. Nierozstrzygnięty. <Nie + Rozstrzygalny>

Nierozstrzygnięty, Nierozstrzygnięty i. którego nie rozstrzygnięto. 2. a. Nierozstrzygalny niemożliwy do rozstrzygnięcia, nierozwiązalny: Spór N. Sprawa nierozstrzygnięta. <Nie + Rozstrzygnięty, od Rozstrzygnąć>

Nierozstrzygnięty p. Nierozstrzygnięty: Wzywał starca na sąd N. jeszcze. Krasin. <Nie + Rozstrzygnięty, od Rozstrzygnąć>

Nierozszarpany i. którego nie rozszarpano. 2. którego nie można rozszarpać. Troc. <Nie + Rozszarpany, od Rozszarpać>

Nieroztargniony nierozwalny, nie dający *ś. stargać:* A ludzi przywieź do związku węzła nieroztargnionego. Kochan. Związki natury, co wiązały i wiążą serca, są nieroztargnione nigdy. Rol. <Nie + Roztargniony>

X Nieroztopny który *ś. nie może roztopić, nie topniący:* Nieroztopny zamróz. Wor. <Nie + Roztopny>

Nieroztropnie przys. od Nieroztropny: Uczuła, że jest N. dziatwę małą, przelekła i samą porzucić. Mick.

Nieroztropność, i, blm. rz. od **Nieroztropny, brak roztropności.**

Nieroztropny *nie odznaczający *ś. roztropnością.** (P. Roztropny). <Nie + Roztropny>

Nierozum, u, blm. **nierozumność, brak rozumu, nierozsądek, nierozwaga, nielogiczność, niedorzeczność, głupota:** To, co głupi czynią, z nierozumu robią, a nie z dobrej woli i rozsądnej. Birk. <Nie + Rozum>

Nierozumnie przys. od Nierozumny.

Nierozumność, i, blm. rz. od **Nierozumny.** **Nierozumny, Bezrozumny** *nie mający rozumu, nierozsądny, niedorzeczny, nielogiczny, niemądry:* Człowiek N. (= *obrazy z rozumu*). Choć sami byli nierozumni i głupi, ale zawsze to ludzie! Korz. Śmiał *ś. z nierozumnego zadania.* Orzesz. <Nie + Rozumny>

X Nierozumownie przys. od Nierozumowny. Sł. wil.

X Nierozumowny *nie dający *ś. wyrozumować, nielogiczny.** Sł. wil. <Nie + Rozumowny>

X Nierozumowstwo, a, blm. **nielogiczność:** Takiego nierozumowstwa dawni nie popełniali. Sł. wil. <Nie + Rozumowstwo>

Nierozwaga, i, blm. **brak rozwagi, nierozważność:** Żałuję pierwszej mojej nierozwagi. L. <Nie + Rozwaga>

Nierozważnie przys. od Nierozważny: Postąpił sobie N.

Nierozważność, i, blm. rz. od **Nierozważny, brak rozwagi.**

Nierozważny nieostrożny, niebaczny, nieprzezorny, nieogłębny, nierozsądny, lekkomyślny, bez zastanowienia: N. młodzieńcze, łzy, które jej płyną, tak jak ona fałszywe. L. (Atena) serce nierozważnemu (Pandarowi) skłoniła. Ml. Nierozważna jałmużna i po części dobre uczynki wzięły cząstkę majątności. Krasz. Serce jest nierozważne. L. Wybór N. L. <Nie + Rozważny>

Nierozwiązalnie przys. od Nierozwiązalny.

Nierozwiązalność, i, blm. rz. od **Nierozwiązalny:** N. kwestji. Spas. Mat.: N. zagadnienia. N. algebraiczna równań stopnia wyższego nad czwarty.

Nierozwiązalny, Nierozwiązany, X Nierozwiązany *którego nie można rozwiązać, nierozwikłany:* Węzeł N. Przen.: *nierozstrzygnięty, nieodgadniony, niewytłomaczony, niezbadany, niedocieczony:* Rozporządzenie boskiej mądrości jest dla nas rzeczą trudną do zrozumienia i nierozwiązalną. L. Mat.: Zagadnienie, równanie nierozwiązalne. <Nie + Rozwiązalny>

X Nierozwiązanie przys. od Nierozwiązany, nierozwiązalnie: Ręce N. skrzepowane były. L.

X Nierozwiązany p. Nierozwiązalny. L.

Nierozwiązany i. którego nie rozwiązano: N. snop. 2. p. **Nierozwiązalny:** Nierozwiązana to trudność. Troc (= *nierozwikłana*). <Nie + Rozwiązany, od Rozwiązać>

Nierozwidnia, i, lm. e bot. (nageia) *ros. <?>*

Nierozwikłany i. którego nie rozwikłano. 2. którego nie można rozwikłać, nierozplątany, nierozpętany: Pęta nierozwikłane. Ml. Znaki te w nierozwikłane skrety mąciły *ś. mu przed oczyma.* Orzesz. Przen.: *nierozjaśniony, zawily:* N. chaos ucuć i myśli. Orzesz. W nieznosnym gadulstwie kleci często nierozwikłane duby. Lel. (= *w których trudno dojść ludu*). <Nie + Rozwikłany, od Rozwikłać>

Nierozwinięcie, a, blm. **i. nieuskutecznione rozwinięcie. 2. brak należytego rozwoju, zatrzymanie *ś. rozwoju, niewykształcenie należyte, niedołość:***

N. umysłowe. N. umysłu. N. fizyczne. <Nie + Rozwinięte, od Rozwinać>

Nierozwinięty, Nierozwity, Nierozwiniiony, X Nierozwinny *l. którego nie rozwinęto*: Myśl należyce nierozwinięta. Gram.: Zdanie nierozwinięte (= bez wyrazów podrzędnych). 2. *który s. nie rozwinął, zwinieły, stulony*: Kwiat, pączek N. 3. *niewykształcony należyce, zatrzymany w swoim rozwoju, niedołączony*: Dziecko nierozwinięte fizycznie. Powiniennem zbadać dokładnie, do jakiego stopnia umysł jego N. był. Orzesz. (= niewyrobyiony). Lek.: Macica nierozwinięta p. **Nierozwit**. <Nie + Rozwinięty, od Rozwinać>

Nierozwiniiony p. Nierozwinięty: Nierozwiniiona chorągiew, sztuka materji. Troc. Natura musi wiele wydać nierozwiniionych pączków, nim piękny kwiat jeden urodzi. Krasz. <Nie + Rozwiniiony, od Rozwinać>

X Nierozwinny p. Nierozwinięty: Nierozwinne namioty. Wor. <Nie + *Rozwiny, od Rozwinać>

Nierozwit, u, blm. lek. *l. p. Nierozdęcie s. 2.* N. macicy (uterus pubescens) *macica nierozwinięta*. <Nie + *Rozwit, od Rozwić>

Nierozwity p. Nierozwinięty: Padł na placu młodzianin, jako kwiat N. Troc. Iskra gienjuszu, jako kwiat w pączku N. skona. Krasin. <Nie + Rozwity, od Rozwić>

+ Nierówniennik, a, lm. *cy człowiek nierówny drugiemu wiekiem, stanem i t. d.*: Żle, kiedy równiennikom nierówne roboty, a. nierówniennikom równe nakazują. Birk. <Nie + Równiennik>

[Nierównamoc, y, blm.] p. Nierównica: N. go bije. <Nierówna + Moc>

+ Nierównia, i, lm. *e l. nierówność, stan nierówny, nierówna moc*: Równia i N. najprzedniejszą są przyczyną niezgód w Rzpltej. Petr. N. to. Kn. (= nierówne rzeczy). N. nasza (= góra przeciwnej strony, przemoc nieprzyjacielska). Patrzcież, co czynicie, wojnę zaczynacie z nierównią waszą, przypłacicie tego sowito. Birk. Potykali s. mężnie, jednak bacząc nierównią sobie, ustąpić musieli. Górn. Umiął, gdzie bitwę zwodzić, gdzie w nierówni lud uwodzić. Groch. Czajka z nierównią chce waleczyć nieboga, w zwierza, w człowieka, wrzeszcząc, z wierzchu bije. Cyg. Nierównią waleczyć mający, z strony miejsca poznali. Warg. 2. *miejsce nierówne, nie równina, nie płaszczyna*: Zwierzchność nierówna, która od linii do linii nie wszędzie jednako idzie naprost, tę jednym słowem zwiemy nierównią. Grz. <Nie + Równia>

[Nierównica, y, lm. e, Nierównamoc] padaczka, wielka choroba, epilepsja, konwulsje. <Nie + *Równica, od Równy>

Nierównie przys. *bez porównania, niezrównanie, nieporównanie, znacznie, o wiele*: N. piękniejsza od siostry.

+ Nierównina, y, lm. *y nierówność, nierównomierność*: Nad taką niesprawiedliwość co sprawiedliwszego? nad taką nierówninę co równiejszego? Birk. <Nie + Równina>

Nierówno *l. przys. od Nierówny*: Obciął N. 2. + N. *mi = nie poradzę, nie dam rady, za ciężko mi*: Nieprzyjaciele, obaczywszy, że im już N., jęli uciekać. Wuj. Zebrał s. przeciwko Świdrygadowi Zygmunta, ale że mu było N., przeto postąpił do Władysława, prosząc o pomoc. Biel. M. <Nie + Równo>

Nierównoboczny *mat. nie mający wszystkich boków równych, różnoboczny*: Wielokąt, trójkąt N. <Nie + Równoboczny>

Nierównoczłonkowy zool.: Owady nierównoczłonkowe = *dział owadów* (heteromera). <Nie + Równoczłonkowy>

Nierównoczeropęcikowy bot.: Rośliny nierównoczeropęcikowe a. **Dwusilne** (didynamia) = *mające dwa długie i dwa krótkie wolne pęciki w kwiecie dwupciowym*. <Nie + Równy + Czeropęcikowy>

Nierównokątny mający kąty nierównej wielkości: a) anat.: + **Muskuł N. = a)** *mięsień skórno-czworoboczny grzbietu* (musculus rhomboideus). β) *mięsień kłębkowaty głowy a. szyi* (musculus splenius capitis s. colli); p. **Kłębkowaty**. b) mat.: **Wielokąt N. = którego wszystkie kąty nie są równe**. <Nie + Równokątny>

Nierównołoski *okryty łuskami niejednakowej wielkości*: Węże nierównołoskie. Śl. wil. (= mające łuski na spodzie ciała większe, niż na wierzchu). <Nie + Równołoski>

Nierównomiernie przys. od **Nierównomierny**: N. na przestrzeni całej Galicji znajdują s. rozrzucone pokłady i złoża pódów kopalnych. Szaj. W.

Nierównomierność, i, blm. rz. od **Nierównomierny**.

Nierównomierny niezawsze odpowiadający jednej skali, nieproporcjonalny: N. rozkład podatków. Tam zaszyły nierównomiernie czyli raczej niestosunkowe przekształcenia. Paw. Profesorowi brakło nieraz potrzebnych książek, a to powodowało N. sposób traktowania różnych literatur i różnych epok. Chm. <Nie + Równomierny>

Nierównoogonowy mający ogon nierówny. Zool.: Ryby nierównoogonowe (heterocerei). <Nie + Równoogonowy>

Nierównopalczasty mający palce nierówne. <Nie + Równopalczasty>

Nierównopłatkowy mający płatki nierówne. Bot.: Chroszcz N. p. **Chroszcz**. <Nie + Równopłatkowy>

Nierównopęcikowy bot.: Rośliny, kwiaty nierównopęcikowe (heterodynamae) = *mające pęciki niejednakowej wysokości*. <Nie + Równopęcikowy>

Nierównosześciopęcikowy bot.: Rośliny nierównosześciopęcikowe a. **Czworosilne** (tetradynamia) = *mające cztery długie i dwa krótkie wolne pęciki w kwiecie dwupciowym*. <Nie + Równosześciopęcikowy>

Nierówność, i, lm. i *l. rz.* od **Nierówny**: N. miejsca, drogi, deski. Troc. N. stanów. N. jest trucizną wolności. Orzech. Świętą trzeba N. i dumę wygładzić, co s. wyżej nad równych sama chce wysadzić. L. (= wyniosłość, wywyższanie s.). N. sił. Troc. Przen.: *niezgodność, różnica*: Wygładzić nierówności zdań, pojęć. 2. *miejsce nierówne, górka, dołek a. jedno i drugie*: Ta w oczy wpada N., która z pod miary i strychu znacznie w górę wysadza. Pileh. Nierówności gruntu, drogi. 3. astr. *wszelkie zakłócenie w biegu planet, komety i księżyców*. 4. mat. *związek wielkości nierównych*: N. liczb, figur geometrycznych. Układ nierówności. Dodawanie nierówności. <Nie + Równość>

Nierówno-trójkątny anat.: + **Muskuły nierówno-trójkątne**, + **myszki nierówno-trzygraniaste**, + **nierówno-trójścienne**, + **nierówno-trzyboczne**, **mięśnie pochyłe a. dźwigacze** klatki piersiowej (musculi scaleni). P. **Dźwigacz**. <Nie + Równotrójkątny>

+ Nierówno-trójścienne anat. p. **Nierówno-trójkątny**. <Nie + Równotrójścienne>

† **Nierówno-trzyboczny** anat. p. **Nierówno-trójkątny**. <Nie + Równotrzyboczny>

† **Nierówno-trzygraniasty** anat. p. **Nierówno-trójkątny**. <Nie + Równotrzygraniasty>

Nierównowaga, i, bfm. *brak równowagi*: Będziemy widzieć ogromną nierównowagę, jaka panuje między zasobami umysłowymi i pracą a zarobkiem i nagrodą. Bał. <Nie + Równowaga>

Nierównowarstwowy mający warstwy nierównej wysokości: Mur N. <Nie + Równowarstwowy>
[**Nierównując**] przys. *nie przymierzając*. <Nie + Równując, od Równować>

Nierówny, **Nierówni** i. przeć. **Równy**: Grunt N. Droga nierówna. Nierówne płótno. Troc. Las N. (= *niejednostajny, niejednakowy, miejscami rzadszy*). Nierównym stąpał i niepewnym krokiem. Mick. Liczby, długości nierówne. N. podział. Zegary słoneczne starożytne, od godzin 12, na które starożytność dzień każdy dzieliła i nazywała nierównymi, że godziny te w krótsze dni wszystkie musiały być krótsze. Sol. Nierówne są marności a występki kroje ku występkom onego ubogiego Piotra. Rej. N. mu w naukach, w godności. Troc. Nierówni niezgodni. Prz. Pomoc nierówna niepewna. Prz. Przyszło na Joza-fata wojsko pogańskie jemu nierówne. Rej (= *mocniejsze nad niego*). Walka nierówna. Ml. (= *silniejszym przeciwnikiem, bez widoków wygranej*). Chociażby moja córka nawet szczerze myślała o tak nierównym związku, o czym wątpię, to... Korz. (= *niestosownym*). † **Nierówna** = *nierówna, niemożliwa, za trudna rzecz, sprawa*: O nierówną ś. nie kuś. Prz. To zgubiło Władystawa, że ś. o nierówną rzecz pokusił, prosto ś. rzucił z motyką na słońce. Górn. Kuś ś. o nierówną, równa cię zawsze potkać może. Prz. 2. anat.: † **Mięśnie nierówne** trójścienne karkowe = *dźwignacze żeber* (musculi scaleni). <Nie + Równy>

Nieruch i. u, bfm. a. **Bezruch** *nieruchomość, brak ruchu*: Martwy N. ciała. Wor. Siedziąca pełna godności, powagi; nie był to N., lecz urok, potęga. Gosz. 2. a, lm. y zool. p. **Blotniarka**. <Nie + Ruch>

[**Nieruchaj**, a, lm. e, **Nieruchała**, **Nieruchawiec**] *człowiek nieruchawy, balwan, pień, niedołęga*. <Nie + *Ruchaj, od Ruchać>

† **Nieruchający** p. **Nieruchomy**: Gwiazda tako cudna nad Kolnem szła i tako nieruchająca przemieszka i stoi aż do czasów niniejszych dzisiejs. Spr. <Nie + Ruchający, od Ruchać>

[**Nieruchała**, y, lm. y] p. **Nieruchaj**: Taki N. l. <Nie + *Ruchała, od Ruchać>

[**Nieruchały**] p. **Nieruchawy**. <Nie + *Ruchały, od Ruchać>

† **Nieruchanie**, a, bfm. p. **Nieruchawość**. Troc. <Nie + Ruchanie>

Nieruchawie p. **Nieruchawo**.

[**Nieruchawiec**, wca, lm. wce] p. **Nieruchaj**. <Nie + Ruchawiec, od Ruchawy>

Nieruchawo, **Nieruchawie** przys. od **Nieruchawy**: Stąpa, jakby kij potknął, prosto, N., jak zóraw. Mick.

Nieruchawość, i, bfm. rz. od **Nieruchawy**; † **Nieruchanie**: Niejatywa czynna, zdolna przewyższyć pewną ospałość i N. Gnuśność i N. jest niemoc i nieudolność ciała do wzruszenia siebie samych. Boh. J.

Nieruchawy, × **Nieruchliwy**, × **Nieruszalny**, [**Nieruchały**] *leniwie poruszający ś., powolny, flegmatyczny, niedołężny, ociężały, ciężki, sztywny*: Stoń N. Przyb. Dziewczyna strasznie nieruchawa. L.

Wyprostuj ś.! Jakiś N. i zaspany! fe! Korz. Przen.: Wyrazy długie robią mowę rozwlekłą i nieruchawą. Pir. (= *nieożywioną*). <Nie + Ruchawy>

Nieruchliwie przys. od **Nieruchliwy**, *nieruchawo*.

Nieruchliwość, i, bfm. rz. od **Nieruchliwy**, *nieruchawość*: Odnaczają ś. nieruchliwością i nierozgarnięciem. Krzyw.

Nieruchliwy p. **Nieruchawy**: Wzruszy ś. sąd ludzki i Bóg N. Len. <Nie + Ruchliwy>

Nieruchomie p. **Nieruchomo**: Utrapienie straszdyło jak stańło, tak i stoi, niemo, głucho, N. Mick.

Nieruchomieć, eje, ał *stawać ś. nieruchomym, bezwładnieć*: Kobieta stopniowo cichła, nieruchomiała i do kamiennej figurki stawała ś. podobną. Orzesz. W okularach konsyljarza złote iskry nieruchomieją. Brk.

Nieruchomienie, a, bfm., *czynność* cz. **Nieruchomieć**.

Nieruchomiusienki *zupełnie nieruchomy*. Deo.

Nieruchomiusienko przys. od **Nieruchomiusienki**. **Nieruchomo**, **Nieruchomie** przys. od **Nieruchomy**: Przesiedziąca całą tę noc przy oknie N. Bał.

Nieruchomość, i i. bfm. rz. od **Nieruchomy**. 2. lm. i *posiadłość nieruchoma, posesja, realność, dom, budynek, ziemia, plac*.

† **Nieruchomszy** p. **Nieruchomy**: N. nad te tu skały w krąg stojące. Otw.

Nieruchomy, † **Nieruchający**, † **Nieruszający**, st. w. † **Nieruchomszy** i. *nie mogący ś. ruszać, którego nie można poruszyć, stały*: Majątek N. (= *nieruchomość*). Dwojakie są dobra, jedne ruchome, które można z miejsca na miejsce ruszyć; drugie nieruchome, jak domy, kamieniec. Groic. Nieruchome dobra alias stojące. Ostr. Własność nieruchoma. Sz. Gwiazdy stałe, nieruchome zdają nam ś. nie mieć żadnego własnego biegu. Śniad. 2. a. † **Nieruszny** *nie poruszający ś., nieporuszony, spokojny, stojący w miejscu*: Powietrze nieruchome, przesycone wilgocią zapowiadało deszcz. Wejs. Woda nieruchoma. Stoi człowiek N. Troc. Niemiec na koniu N. stoi. Mick. Wargi nieruchome. 3. anat.: Staw N. = *połączenie kości stałe, ciągle, na ruchy ich żadne nie pozwalające, spojenie ledworuszne* (synarthrosis). <Nie + Ruchomy>

Nierugowalnie przys. od **Nierugowalny**.

Nierugowalność, i, bfm. rz. od **Nierugowalny**: N. włościan z siedziby wiejskiej. T. K.

Nierugowalny *którego nie można rugować, nietykalny*: Rząd usunął z urzędu jedenastu nierugowalnych sędziów, nieprawnie przez poprzedni rząd zamianowanych. <Nie + Rugowalny>

† **Nieruszający** p. **Nieruchomy**: W równy diał szły podług testamentu tak rzeczy ruszające, jako i nieruszające. Biel. M. <Nie + Ruszający, od Ruszać>

× **Nieruszalność**, i, bfm. rz. od **Nieruszalny**.

× **Nieruszalny** i. p. **Nieruchawy**. 2. p. **Nietykalny**. Troc. <Nie + *Ruszalny, od Ruszać>

Nieruszany i. *którego nie ruszamo*. 2. p. **Nietykalny**. Troc. <Nie + Ruszany, od Ruszać>

† **Nieruszny** p. **Nieruchomy**. Chodk. K. <Nie + *Ruszny, od Ruszyć>

† **Nieruszysty** *niewzruszony, nieporuszony, stały, gruntowny, mocny, trwały*: Rzecz nieruszysta a gruntownie stojąca. Tuch. Dobro stojące nie-

ruszyste. Tuch. (= *nieruchomość, majątek nieruchomy*). <Nie + Ruszysty>

[Nierychle] p. Nierychło.

[Nierychliwie] przys. od Nierychliwy.

[Nierychliwość, i, blm.] rz. od Nierychliwy.

[Nierychliwy] p. Nierychty: Bóg N., ale sprawiedliwy. Prz. <Nie + Rychliwy>

Nierychło, [Nierychle] przys. od Nierychty: N., Marychno, po śmierci wędrować. Prz. Już to N. Prz. N. szedziwy myśli być cnotliwy. Prz. Na chromym koniu pomsta jedzie, ale tym cięższa, im nierychlej przyjdzie. Koch. W. <Nie + Rychło>

Nierychłość, i, blm. rz. od Nierychly.

Nierychty I. *nieprędkci, niepospieszny, ociągający* ś., *opóźniający* ś. Łaska nierychła niewdzięczne dobrodzieństwo czyni. Kosz. Dla nieładu nierychle były do obozu wyprawy. Jabł. Raczejby ich nazwał nierychlemi płajcami, niżli złemi. Gór. 2. a. [Nierychliwy] *nieskory, nieskwapliwy, niepopędliwy, nie spieszący* ś., *powolny, nieprędkci*: Bóg jest miłosierny i N. ku gniewu. B. B. Miał język ciężki i N. ku mówieniu. B. B. Jak Bóg przemówił do mnie, niesprawniejszego i nierychlejszemu języka ś. stał. Leop. (= *zapomniałem języka w gębie*). N. w namyślaniu, prędkci w czynieniu. Troc. 3. *późny, za późny, spóźniony, niewczesny*: Żal N. Owoco nierychle. 4. × N. *daleki, odległy, późny*: W nierychle lata potomność twoja słynąć będzie. Troc. Przekazać swe imię nierychlej potomności. St. wil. <Nie + Rychty>

× Nierymny p. Nierymowany: Wiersz N. czyli bezskładny a. do spadków nieprzywiązany. L. <Nie + Rymny>

Nierymowany, × Nierymowny, × Nierymny, Bezrymu, × Bezrymy *nie do rymu ułożony, bez rymu, niewierszowany, niepoetycki*: Wiersz N. (= *biały*). Pomniki piśmienne osławiły wpływ i charakter płci białej nieskończoną ilością rymowanych i nierymowanych przestroj i wyrzekań. Szaj. <Nie + Rymowany, od Rymować>

× Nierymownie przys. od Nierymowny: N., nieskładnie ku pierwszemu, najmniej nieprzytrafnie. Mącz.

× Nierymowność, i, blm. rz. od Nierymowny. Kn., Troc.

× Nierymowny I. p. Nierymowany. 2. *nieskładny, niezgodny, niedźwięczny, nieharmonijny*: N., nieskładny, nie w rym, *immodulatus*. Kn. 3. *nietrafny, niedosadny, niestosowny, bez związku, nie klejący* ś., *niedorzeczny*: Cóż może być nierymowniejszego? Pilch. Baśnie nierymowne. Sieu. <Nie + Rymowny>

Nierymowy *nieumiejętny w składaniu rymów*: Mówił, jak Arjost jaki N. Słow. <Nie + Rymowy>

Nierytmicznie przys. od Nierytmiczny: Żaby odzywają ś. pojedynczo i N. Sienk.

Nierytmiczność, i, blm. rz. od Nierytmiczny: N. języka.

Nierytmiczny, × Nierytmowy *nie odznaczający* ś. *rytmem, niemiarowy, nierówny, nie według taktu*: Nierytmiczne uderzanie wioseł. Nierytmiczne odzwanie ś. <Nie + Rytmiczny>

× Nierytmowy p. Nierytmiczny. Lek.: Tętno nierytmowe (pulsus arhythmicus). <Nie + Rytmowy>

Nierzadki *dość gęsty; dość częsty*: Coraz więcej tureczyny w stroju i mowie licznych tłumów na placach w nierzadkim zawoju tureckim... Szaj. <Nie + Rzadki>

Nierzadko przys. od Nierzadki: N., idąc, porządkowały chórem dzwoneczków, kołyszących ś. u wysokich sandaków ich. Orzesz. (= *nieraz*). N. też robiła wycieczki ku dworowi. Krasz.

Nierząd, u, blm., † Nierządek I. *bezzład, nieład, bezład, nieporządek, anarchja, dezorganizacja*: Kto rzędem gardzi, musi mieć N. Herb. I w nogach błąd, kiedy w głowie N. Trzt. (o pijanym). I w nierządzie jakiś rząd być musi. Prz. N. w kraju (= *anarchja*). Nierządem Polska stoi, nieźle ktoś powiedział, lecz drugi odpowiedział, że nierzędem zginie. Opal. Rzeczpospolita żabska wodami i ładem szerzyła ś. od wieków, a stała nierzędem: tam każda obywatelka, mała czy wielka, gdzie chciała, mogła skakać, karmić ś. i ikrzyć. Mick. Był czas, kiedy błąd ślepy nierzędem ś. chlubił, ten nas N., o bracia, pokonał i zgubił! Kras. Wielu rząd N. Prz. Po owej porażce zwierząt wszczął ś. w ich armji N. Mick. 2. † N., lm. y *bezprawie, nadużycie, nieporządek, gwałt, samowola*: Niektórzy o niektóre nierzady a o wielgie downienita k naszemu sądu pozwani bywają. Św. z Woc. 3. *rozpuszta, łajdactwo, uszeteceństwo, cudzołóstwo, nieczystość, prostytucja*: N. z wolną = *porubstwo*. N. z krewną = *kazirodzwo*. Nierządu patrzyć, nierzędem ś. bawić, o mężczyźnie, cielesność z białogłową pełnić; o białej głowie = na N. ś. udać. L. Mąż dopuścił żonie swej z kim inszym nierządu patrzyć. P. cheł. Są rodzice, które córki swe do nierządu sami przyprowadzają. Petr. Ewanielja żąda po nas, nie tylko żebyśmy cudzołóstwa ani żadnego nierządu nie płodzili, ale też złemi poządliwościami ś. nie mazali. Wuj. Przez ów z księżniczką N. i przez rycerskie szczęście stolicę pana swego chce posiadać. Mick. Niewiasta jedna niewstydlwa, jawnie do niego przyszedzszy, zapłaty ś. za N. upominała, mówiąc fałszywie, jakoby jej ku lubieżności swej cielesnej używał. Skar. Puścić ś. na N. Oddać ś. nierządowi. Jawny N. Namawiać kogo do nierządu. Cierpieć, znosić N. w domu. Dom nierządu = *dom rozpusty, dom publiczny, burdel, lupanar*. N. trzymać, chować. Troc. (= *utrzymywać dom publiczny, trufjańską trzymać*). 4. *ret. mieszanie pojęć ogólnych i szczegółowych*. <Nie + Rząd>

† Nierządek, dku, blm. p. Nierządność: Układ ten mój szczypanaj, nazywając go nie porządkiem, ale nierządkiem. Groic.

Nierządnicza, y, lm. e forma ż. od Nierządnic, *łajdaczka, rozpustnica, uszeteicznica, ładacznica, cudzołoznica, prostytutka, kobieta publiczna, jawno-grzesznica*: N. pospolita, jawna, bądź w domu nierządny, bądź indziej mieszkająca, każdemu powolna, *lupa*. Kn. N. jednego = *nałożnica, kawalerka*. L. (= *utrzymanka, wygodnica, miłośnica, metresa*). Z majątniejszych, który małżonkę pocziwają mając, niema nierządnicz jakiej, nie mają go za kawalera dobrego. Star. N., która ś. przeto stroi, aby ś. podobała ludziom, a o Bogu ani myśli. Damb. (= *zalotnica, łokielka, umiągalska*). Przen.: Jego dusza wieczna zmieniczka, wszystkich namiętności i uczuć N. Krasin. <Od Nierząd>

× Nierządnicze, ego, blm. *zapłata nierządnicz, zapłata za nierząd*. Troc.

× Nierządniczy przym. od Nierządnic, Nierządnicza, *nierządny*: Ona bez wstydu, skromną w stroju jest z widzenia, ty nie nierządniczego nie masz krom odzienia. Min. N. dom = *dom nierządu, dom rozpusty, dom publiczny, lupanar, burdel*. N.

dom pełen zelżywości i hańby. Pilch. Sługa N. = *rajfur, burdelnik, maciornik, ruffjan*.

Nierządnie przys. od **Nierządny**: Nierządnej niewiasty głowa jej synowi N. narodzonemu płacona być ma. Vol.

× **Nierządnik**, a, lm. cy *rozpusznik, wszetecznik, lubieżnik, cudzołożnik*: N. w zachowywaniu i w używaniu ma, czego i boski zakon i ludzkie prawo broni. Smotr. Nierządniki, iż ciałem grzeszą, na ciele też rozmaitych bólów, włoskiego łamania, sprosznych bolączek doznawają. Gil. Był bez wstydu i czoła cudzołożnik, N., kosterka, dobr ojczywych utratnik. Pilch. N. pospolicie rozrzućny. Prz. <Od Nierząd>

Nierządność, i, lm. i rz. od **Nierządny**, *nierząd*: Pijanica snadnie ś. dopuści wszelkiej nierządności. Star. Miernością nierządności zwyciężamy. Wr.

Nierządny przym. od **Nierząd**=a) *nieporządny, bezładny, chaotyczny, anarchiczny*: Tak to idzie u nas ten N. porządek. Klou. Zaczęła ś. walka nierządna. Słow. Kto nierządnym w domu, niepodobna, aby miał być rzadnym w Rzpltej. Petr. Przyjaciół wolności nierządnej. Rol. b) *wszeteczny, rozpuszny*: Nierządnej niewiasty głowa jej synowi nierządnie narodzonemu płacona być ma. Vol. Weź sobie za żonę niewiastę nierządną, zrodźże z niej syny psotliwe. Leop. Wystawiona nierządna każdemu do kupu, szuka nędznego ciałem niewolniczym łupu. Hul. Dom N. = *dom nierządu, dom rozpuszty, dom publiczny, lupanar, burdel*: Ja cię do domu nierządnego na jawną sromotę i utratę panieństwa twego poślę. Skar. <Nie + Rzadny>

† **Nierzadorajca**, y, lm. y *stręczyciel nierządu, rajfur, burdelnik, maciornik, ruffjan*. Włod. <Nierzad + Rajca>

[**Nierzach**, u, bfm.] p. **Nerest**. <p. Nerest>

[**Nierzchnąć się**, nie ś., nął ś.] p. **Nerestować**. <p. Nerestować>

[**Nierzchnięcie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Nierzchnąć ś.**

[**Nierzeja**, i, lm. e] = **Mierzeja**. <Z Nm. Neh-rung>

† **Nierzekąc p. Nierzkąc**: Ani pojrzy na te tovary, N., aby ich miał potargować. Grod. <Nie + Rzekąc, od Rzec>

Nierzetelnie przys. od **Nierzetelny**.

Nierzetelność, i, bfm. rz. od **Nierzetelny**: N. w słowie i w przyrzeczeniach. L. Nierzetelnością jest, kiedy piszący nie tak rzeczy opowiadają, jak są w istocie. Kras.

Nierzetelny i. *nie dotrzymujący przyjętych na ś. zobowiązań, niesłowny, niesumienny, nieaktualny*: Pójdę tam, abym ś. nierzetelnym nie pokazał. L. W stanie kawalerskim człowiek staje ś. nierzetelnym dłużnikiem społeczeństwa. Bał. 2. † Ilkość nierzetelna a. cudza = *ilość ujemna*. Troc. <Nie + Rzetelny>

Nierzędnie przys. *nie rzędem, nie po kolei*: A jesliby co w tym czasie opuszczono, albo N. napisano było, albo ś. jaka omyłka stała, tego my wszystkiego sobie ku pomocy brać nie mamy, ani możemy. Wybr. <Nie + Rzędnie>

† **Nierzkąc**, † **Nierzekąc** przys. i. *a cóż dopiero, tym mniej, nie mówiąc już o tym, że...*, *że nie powiem*: Zaletnik jej, choćby wielkim panem był, nie mógłby jej kosztu dostarczyć, N. żebyś ty mógł. Kn. Przodkowie prawowali ś., na jednym wózku jeżdząc, N. żeby sobie mieli około prawa gardła pobierać. Sekl. Przyrodzonej i przy-

stojnej pożądlivosti nie zakazuje Bóg, N. aby zakazywał duchownej. Karnk. 2. *nie mówię już, nie tylko*: Sami z siebie nie dobrego N. uczynić, ale ani pomyśleć nie możemy. Wuj. N. zabić, ale i gniewać ś. na brata swego, grzechem. Wuj. Tak go grzech trapić nie przestanie wszędzie, że N. dom, ale i rozum utraci. Otw. <Nie + Rzkąc, od Rzec>

[**Nierzwa**, y, lm. y] *mierzwa*. <p. Mierzwa>

[**Nierzwiasty**, **Nierzwiaty**] *mierzwiasty*.

[**Nierzwiaty**] p. **Nierzwiasty**.

[**Nierzwić**, i, it] *mierzwić*.

[**Nierzwienie**, a, bfm.] czynność cz. **Nierzwić**, *mierzwienie*.

Niesamowiednie przys. od **Niesamowiedny**: Rzplta może N. krzywdę sobie wyrządziła temi względami dla cudzoziemców. Rol.

Niesamowiedność, i, bfm. rz. od **Niesamowiedny**. **Niesamowiedny** *nie mający samowiedzy, bezwiedny, bezświadomy, nieświadomy*. <Nie + Samowiedny>

Niesamowito przys. od **Niesamowity**: Wyglądała dziwnie i N. Lam.

Niesamowitość, i, bfm. rz. od **Niesamowity**: Nieodstępny a mocno o N. podejrzany towarzysz jego. Jeż. Zdarzenie to zmusza nas marzyć o średnich wiekach, tak w nim dużo niesamowitości. Jeż.

[**Niesamowity**] i. *mający związki z djabłem; djabełski*: Była to stara baba niesamowita. Jeż. Psy na głos Horpyny uciszyły ś. „Niesamowite,“ szeptali mołojcy. „To nie psy,“ mruknął stary. Sienk. Chłopiec jego był także N., śpiewał i śpiewał; z pisaniem ś. znał, od ojca ś. wyuczył. Jeż. Miljonery w Ameryce mnożą ś. z szybkością wprost niesamowitą. 2. *nieswój (t. j. gdy komu czegoś brakuje, gdy niezawszytkim zdrow a. podejrzany o obłąkanie umysłu)*. <Ukr. nesamowytj>

× **Niesądowny p. Niesądowy**: N. dzień. Troc.

Niesądowy, × **Niesądowny** dzień = *w którym z powodu uroczystości nie mogą ś. odbywać sądy*. <Nie + Sądowy>

[**Nieschędlivy**] *nieochędożny, nie lubiący porządku*. <Nie + Schędlivy>

Nieschludnie przys. od **Nieschludny**.

Nieschludność, i, bfm. rz. od **Nieschludny**: Takie niedbalstwo, taka N. sprawiedliwie ludzi od siebie odpycha. L.

Nieschludny *nieczysty, brudny, nieporządny, niechlujny*: Naczynia kuchenne nieschludne i porozrucane. Orzesz. Przen.: Poezje, których dla ich nieschludnej treści wcale nie myślał wydawać. <Nie + Schludny>

Nieschodzony *którego schodzić nie można, nieobeszły*: Bory nieschodzone. Gosz. <Nie + Schodzony, od Schodzić>

Nieschwycony, **Nieschwytny** i. *którego nie schwycono*. 2. *którego nie można schwytać, nieuchwytny, niepochwytny*: Poznali w nim, obcego po jasnych włosach, po chodzie, po czymś nieschwyconym, co zdradza. Krasz. <Nie + Schwycony, od Schwycić>

Nieschwytny p. **Nieschwycony**: Niepokończone myśli, poodrywane i powiązane nieschwytaniami dla wielu węzłami. Krasz. <Nie + Schwytny, od Schwycić>

× **Niesen**, snu, lm. sny *brak snu, bezsenność, niespanie*: Znędniony przez N. Stasz. Niech mu płodzi ta choroba niesny. Chodk. K. <Nie + Sen>

Nieseniwy p. Niesenny: Kolysał dziecko nieseniwe i śpiewał. Gliń.

Niesenny, Nieseniwy bezsenny, nie śpiący, nie mogący zasnąć, czuwający: Rzpłtą zostawiam Bogu, którego niesenne oko czuwa równie nad ogromnymi światami, jak i nad małym pisklątkiem. Prus. <Nie + Senny>

× **Niesensowny nie mający sensu, bezsensowny, niedorzeczny, nierozumny, głupi.** <Nie + Sensowny>

Niesfatygowany 1. którego nie sfatygowano; który ś. nie sfatygował. 2. którego nie można sfatygować; który ś. nie może sfatygować, niestrudzony, niezmordowany. Troc. <Nie + Sfatygowany, od Sfatygować>

× **Niesfor, u, blm. p. Niesworność:** N. domowy. Wor. N. ich miał w przepaści pograżyć. L. W hałasie i niesforze pomieszanych głosów. Nar. <Nie + *Swor, od Sworny>

× **Niesfora, y, blm. p. Niesworność:** Niesforą naszą ś. to dzieje. Troc. Z samychże buntowników teraz każą weźmiemy niesfory. Pot.

Niesfornie przys. od Niesforny, niesfornie.

Niesforność, i, blm. p. Niesworność: N. żołnierska podała obóz na rozerwanie Tatarów. Szaj.

Niesforny p. Niesworny: Trudny i N. bez przyjaciela żywot. Troc. Na tak niesforne krewni nie pozwolili małżeństwu. Troc. Niesforne pogodził rzeczy. Troc. Słychać N. klarnet. Wysp. N. umysł. Troc. Niesforni, rebelizujący ludzie. Troc. Niedaleko zajedziesz końmi niesfornymi, bo każdy w swoją stronę ciągnie. L. Byłem-ci i ja w młodości mojej N. trochę chłopak. L.

[**Niesiąc, a, lm. e**] p. **Miesiąc.**

Niesiecz, a, lm. e bot. (cicca) roś. z rodziny wilczomleczowatych. <?>

† **Niesiekomy 1. nie dający ś. posiekać, rozsiewać. L. 2. niepodzielny, nierozdzielny:** Niesiekome atomy, niedziałki. Urs., Kn. <Nie + Siekomy, od Siekać>

Niesienie, a, blm., czynność cz. Nieś. <Od Nieś>

Niesienie się, a ś., blm., czynność cz. Nieś ś. Niesięgniony p. Niedościgny: Niesięgniona głębina. Pilch. (= niezgłębiona, niezgruntowana, niezmiierzona). <Nie + Siegniony, od Siegnąć>

Niesilen p. Niesilny: W krepach daremno siłę trud móżolny, N. zerwać łańcucha. Wysp.

Niesilny, Niesilen nie mający dość siły, aby..., nie mogący: Widzieć knieję, nagiemi gałęzi niesilną zimne podźwignąć ciężary. Mick. <Nie + Silny>

† **Niesionka, i, lm. i ta, którą niosą, unoszą, wwieziona, branka:** Niesionce dał szatę za upominek. Żebr. <Od Niesiony, to zaś od Nieś>

[**Niesiotr, a, lm. y**] p. **Jesiotr.**

× **Niesiwo, a, lm. a to, co niosą, narzędzie, brzemko.** Mrong. <Od Nieś>

1. Nieskalanie, a, blm. 1. niezanieczyszczenie, niezbrudzenie, niezbrukanie, niezmazanie. 2. czystość, niepokalaność, nieskazitelność, niewinność: Jak utęsknienie wieków niegdyś było za nieskalaniem i za bezmogiłą. Słow. <Nie + Skalanie>

2. Nieskalanie przys. od Nieskalany: Twarda stal błyszczą ś. N. Krasin. Służbę około pospolitego dobra pojmował tak czysto i N. Kaczk. <Nie + Skalanie>

Nieskalany niepokalany, niesplamiony, czysty, nieskazitelny, niezamazany: Ślad nóżki bielszej, niżli

śniegi w górach, kiedy z rodzinnych obłoków wylecą i ziemią jeszcze nieskalane, świecą. Mick. To śniegi nieskalanych Tatr. Zm. Rycerz twarzą nieskalanej. Krasin. Dziecię, żadną skazą obyczaju złego lub złej skłonności nieskalane. Orzesz. <Nie + Skalany, od Skalać>

† **Nieskaza, y, blm. p. Nieskazitelność:** Wszystkie ich enót zbiór dochował w nieskazie. L. Tak ś. ma powstanie z martwych: bywa siano w skazie, wstaje w nieskazie. Bud. <Nie + Skaza>

† **Nieskazistość, i, blm. rz. od Nieskazisty, nieskazitelność.**

† **Nieskazisty p. Nieskazitelny:** (Tyś) przed obliczem Boskim N. Chr. Pan Bóg urodził nas ku dziedzictwu nieskazistemu. Leop. <Nie + Skazisty>

Nieskazitelnie przys. od Nieskazitelny.

Nieskazitelność, i, blm. rz. od Nieskazitelny; Niekazitelność, † Nieskazistość, † Nieskaza, † Nieskazość, † Nieskazy: Sławny był ten mąż dla nieskazitelności obyczajów. L. Trwając w dobrym uczynku, szukają chwały i czci i nieskazitelności. Leop. Musi to skaziste ciało przyoblec N., a to śmiertelne nieśmiertelność. Leop.

Nieskazitelny, × Bezskażny, † Nieskazisty, × Bezskażny, × Nieskażny 1. niepodległy zepsuciu, nienaruszony: Ciało umiera, dusza jest nieskazitelna. Karnk. Ciało Chrystusowe nieśmiertelne, nieskazitelne. Birk. Mumja, zamknięta w balsamiczne łożo, cała nieskazitelna, zmartwychwstać nie może. Mick. 2. a. **Nieskażony bez zarzutu, czysty, nieposzlakowany:** N., od wszelkich zbrodni czysty nie dba o puklerz ni pocisk kończysty. Nar. Otrzymał znak nieskazitelnej służby po wysłużeniu dwudziestu pięciu lat. <Z Czes. skazitel = skaziciel>

× **Nieskażny p. Nieskazitelny:** Nieskażna jego cnota. Przyb. Wina te w nieskażonych kryształowych czarach ś. pełniły. Przyb. <Nie + *Skażny, od Skazić>

Nieskażenie przys. od Nieskażony, nieskazitelnie.

† **Nieskażenie, a, blm. p. Nieskazitelność:** Przejdziemy z skażoności do nieskażenia. Wuj. <Nie + Skażenie>

† **Nieskażoność, i, blm. rz. od Nieskażony:** Czeka nas N. i nieśmiertelność. Wuj.

Nieskażony p. Nieskazitelny: I gdyby rok cały leżał, to nieskażone zwłokiby zostały, a może i piękniejsze. Ryd. Nieskażone ciało. Troc. <Nie + Skażony, od Skazić>

[**Nieskad**] *nie tylko:* N. w kieszeniach, ale i w butach pieniędzy miał. <? Nierzkąc>

Nieskapo przys. od Nieskapy: N. mi było pięniędzy. Pas.

Nieskapy dość obfity: W ludzi takich, jak Rej, ziemia nasza nieskapa. Krasz. <Nie + Skapy>

× **Niesklejny którego nie można skleić; przen. niezgodny:** N. jego z bratem umysł. Nar. <Nie + Sklejny>

× **Nieskład, u, blm. p. Nieskładność:** W życiu człowieka jakiś ciągły N. i dysharmonja. Czerm. <Nie + Skład>

Nieskładnie, [Nieskładno] przys. od Nieskładny: N. w pospoku padnie, związane mając nogi pętliskiem. Zabł. N. mi tak siedzieć, jako na sądzie. Sienk.

[**Nieskładno**] p. **Nieskładnie:** Niech ino pan napisze ten raport, bo mi jakoś N. Sienk.

Nieskładność, i, blm. rz. od Nieskładny; × Nieskład,

Nieskładny I. × *N. nieskładany, niezłożony, nieskomplikowany, pojedynczy*: Części składne w każdej rzeczy są te, które inszych nie składają, a z pierwszych nieskładnych są złożone. Trzyc. Reguła trzech prosta i nieskładna. Jak. J. 2. *nieharmonijnie, nieproporcjonalnie, niesymetrycznie złożony z części; niezręczny, niezgrabny, nieudatny, ciężki, niesmaczny*: Człowiek głupi, N. L. Nieskładne wiejskie tańce. Otw. Wiersz twardy i N. szedł mu jak z kamienia. Mat. Wiersz N. Min. W obecności królewskiej wymknęły im ś. słowa tak dalekie. Sienk. (= *niestosowne*). 3. † Trudne, bezdrożne, nieskładne drogi. Bardz. = *niewygodne, niedogodne, nieutarte, nietorowane*. <Nie + Składny>

× **Nieskłonny** *nie mogący ś. skłonić, zgiąć, nieobrotny, niegibki, sztywny*: Słonie nieskłonne. Mor. <Nie + Skłonny>

[**Nieskończony, ego, blm.**] *rodzaj tańca*. <Nie + Skoczny>

Nieskonatka, i, lm. i bot. (antennaria) *ros. z rodziny złożonych*. <?>

Nieskończenie przys. od **Nieskończony**: Jestem ci N. wdzięczny. Bóg jest N. dobry. Kocham cię N. L. Mat.: Elementy N. odległe. Punkty płaszczyzny N. dalekie. Długość N. wielka. Wartość N. wielka. Funkcje. N. mały. Ilość N. mała p. **Nieskończoność**. Długość N. mała. Pole N. małe.

× **Nieskończenny** p. **Nieskończony**: W piersi ś. ulga nieskończona leje. Krasin.

× **Nieskończęszy** p. **Nieskończony**: Widnokrąg coraz N. przed nim. Krasin.

Nieskończoność, i, lm. i mat. *ilość nieskończenie mała, ilość nieograniczona, malejąca do zera, ilość zmienna, której granicą jest zero*: Nieskończoności rzędu pierwszego, drugiego, trzeciego i t. d. Suma nieskończoności. Szereg nieskończoności.

Nieskończonościowy mat. przym. od **Nieskończoność**: Rachunek N. = *rachunek operujący na ilościach nieskończenie małych*, rachunek infinitesimalny.

Nieskończonościowy przym. od **Nieskończoność**. Mat.: Rachunek N. = *rachunek, operujący na ilościach nieskończonych lub nieskończenie wielkich*, rachunek infinitowy, analiza wyższa.

Nieskończoność, i l. blm. rz. od Nieskończony: Z ustawicznego liczb dodawania przychodzi nam wyobrażenie nieskończoności. L. Pojęcie bezwzględności i nieskończoności tkwi w umyśle ludzkim. Kasz. Wszelki pozorny koniec pracy przekonywa człowieka tylko o jej niewykończeniu i nieskończoności. Kl. Puść myśl w N. ludzkiej nieprawości. Kulig. Wlecz ś. to do nieskończoności (= *niemożliwie długo*). 2. lm. j = a) *przestrzeń a. czas nieskończenie wielki*: Takim grzmiotem Twoje chluby, gdzie piekło, gdzie gwiazdy świeca, N. niech obleca, wieczność przeżyją. Mick. Przeżyłam wieki, przebolełam nieskończoności. Krasz. 3. mat. *ilość nieskończenie wielka*: Nieskończoności różnych rzędów. N. rzędu pierwszego, drugiego i t. d. N. bezwzględna, aktualna, właściwa lub kategoriyczna, potencjalna lub niewłaściwa. N. funkcji.

Nieskończony I. niedokończony: Nieskończonej dorabiać roboty. Troc. 2. a. × **Nieskończenny**, st. w. × **Nieskończęszy** *nie mogący ś. skończyć, nie mający końca, wieczny, ciągły, nieprzerwany, bezustanny, nieustanny; nieokreślony, bezgraniczny, nieograniczony, bezmierny, niezmierny, niezmierny,*

niewymowny, niewypowiedziany, niewyczerpany: Bóg jest N. Miłosierdzie boskie jest nieskończone. Przestrzeń nieskończona. Drobna, ale czysta kropka rosy odbije nieskończone słońce. Kl. Grzech miał winę nieskończoną, nieskończona też za nim kaźń szła. Karnk. Trzeba mieć nieskończoną wdzięczność, nieskończone obowiązki dla tych, którzy mi nie dobrogo nie uczynili. L. Nieskończona różność widowiska. Mick. Byłbym N. (dom.: w swej mowie), gdybym to wszystko chciał wyliczać. Lach. W głosie anielskie nieskończone siły. Słow. 3. [Nieskończona bajka] *rodzaj gry*. 4. mat. *większy od każdej ilości skończonej, nieskończenie wielki*: Długość nieskończona a. nieskończenie wielka. Szereg N. = *szereg mający nieskończoną liczbę wyrazów*. Szereg N. liczb, funkcji. Szereg N. zbieżny, rozbieżny. N., ego, blm. rz. *rodzaj tańca polskiego*: Nieskończonym zwał ś. taniec polski mieniony, w którym damy lub mężczyźni, zostawszy z kolei na środku, pary sobie dobierali. Goł. Por. **Mieniany, Mieniony**. <Nie + Skończony, od Skończyć>

[**Nieskorny**] p. **Nieskory**. <Nie + Skorny>

Nieskoro, st. w. [**Nieskorzej**] l. przys. od **Nieskory**: Naród słowiański N. z początku swego tak jest nazwany. Biel. M. Dni dziesięć przeszło, choć N. Słow. 2. [N.] *późno, za późno*: Zegar idzie N. (= *późni ś.*). Gdo N. chodzi, sam sobie szkodzi. <Nie + Skoro>

Nieskorość, i, blm. rz. od Nieskory.

Nieskory, [**Nieskorny**] *niepochopny, nieochoczy, niechętny, nieprędko, nieskwapliwy, powolny, nierychły, leniwy*: Achejczyków Trytogienja pobudza nieskorych do walki. Ml. Ganić on N. Zal. <Nie + Skory>

[**Nieskorzej**] p. **Nieskoro**.

[**Nieskreślnie, Nieskryśnie**] *bardzo, niewymownie*. <Nie + *Skreślnie, od Skreślić>

Nieskręcony I. którego nie skręcono. 2. [N.] *niezgrabny*. <Nie + Skręcony, od Skręcić>

Nieskromnie przys. od I. **Nieskromny**.

Nieskromność, i, blm. rz. od I. Nieskromny, *brak skromności*: Nieskromności, niewłaściwej młodej pannie, w tym wszystkim nie widzę. Orzesz.

I. **Nieskromny, † Nieskrowity I.** *nie odznaczający ś. skromnością, zwracający uwagę, nieumiarkowany*: Koszta utrzymania jego koni i stajni figurują wcale nieskromną cyfrą w konnotacjach. Jaroeh. (= *znaczna, okazała*). 2. *obrażający skromność, nieobyczajny, nieprzyzwoity, bezwstydnny, wszeteczny, lubieżny*: Mowa nieskromna. Nieskromnie obyczaje. <Nie + I. Skromny>

2. **Nieskromny I.** [N.] *postny*: Sobota dzień N. 2. myśl. *niełusty*: Zając N. <Nie + 2. Skromny> † **Nieskropowaty** *niechropowaty, gładki*. Mącz. <Nie + Skropowaty>

† **Nieskrotny, † Nieskrowity**, [**Nieskrowity**] *nieukrócony, niepohamowany, niepowstrzymany, niepowsściągliwy, niepomiarowany, nieumiarkowany*: Opuść występki, zwiedź z drogi przewrotnej, w łosciach nieskrotnej. Grabow. <Nie + *Skrotny, od Skroćić>

† **Nieskrowicie, † Nieskrowito** przys. od **Nieskrowity**.

† **Nieskrowito** p. **Nieskrowicie**: Szpak N. po gałązkach lata. Mor.

† **Nieskrowitość, i, blm. rz. od Nieskrowity**, *nieskromność; nieumiarkowanie*.

Nieskrowity I. † N. i [N.] p. **Nieskrotny**: Wyniosłość nieskrowita, krwawe stanowi prawa. L.

Nieskrowita swywola ni ptei, ni latom przepuszcza. L. Wieczystym być poddanym żądź nieskrowitych i gnuśnego ospalstwa. L. Czas N., aby stał przed sąd boży dał mu rok zawity. Kolak. 2. †N. p. I. Nieskromny: Od rozumu odeszłego nieskrowite słowa. Pilch. <Nie + Skrowity>

†Nieskrócony p. Nieskrotny: Umyśliłam ja była swe dumy szalone pomiernością uskromić, baczę nieskrócone. Gost. Nieskrócona w cudach ani osłabiała w potężde ręką boską. Koch. W. (=niepowstrzymana, nieograniczona, nieskończona). <Nie + Skrócony, od Skrócić>

Nieskruszalny, Nieskruszony którego nie można skruszyć; niepożyty, nienaruszony, trwałe, silny, niewzruszony: Nauka przekształca i najczęściej uszczupla gmach, przez fantazję wznieiony, ale też podstawią podeń nieskruszalne podstawy prawd swoich. Bl. <Nie + Skruszalny, od Skruszyć>

Nieskruszony I. którego nie skruszono. 2. p. Nieskruszalny: Jestem kamienna, nieskruszona. Słow. <Nie + Skruszony, od Skruszyć>

[Nieskryśnię] p. Nieskreślnie.

†Nieskupność, i, blm. rz. od Nieskupny. Kn.

†Nieskupny I. niepokupny, nie cieszący się zbytem: Wiele ma nieskupnych towarów. Troc. 2. niekupny, niekupiony: N. chleb, to jest chleb własnego pieczywa. Troc. <Nie + Skupny>

Nieskutecznie przys. od Nieskuteczny.

Nieskuteczność, i, blm. rz. od Nieskuteczny.

Nieskuteczny, I. a. †Nieskutny = Bezskuteczny: Nieskuteczne są umowy, gdzie oręż prawo daje. Nar. 2. mech.: Przestrzeń nieskuteczna a. stracona (w pompach, miechach tłokowych, w cylindrach parowych i t. p.) = miejsce, o ile tłok nie dochodzi do dna lub wentylów spodnich. Łab. <Nie + Skuteczny>

†Nieskutny p. Nieskuteczny. Tuch. <Nie + Skutny, od Skutek>

†Nieskwapnie przys. od Nieskwapny, nieskwapliwie.

†Nieskwapność, i, blm. rz. od Nieskwapny, nieskwapliwość.

†Nieskwapny nie śpieszący się, nieskwapliwy: Upomina nas, abymy ostrożnie a nieskwapnie byli. Wuj. <Nie + Skwapny>

Niesława, y, blm. zła sława, hańba, sromota, infamja: Zniósł przeszłego króla niesławę. Jabł. On wyświadcza życzliwą i wdzięczną postawę z wierzchu, a wewnątrz godzi na śmierć i niesławę. Kulig. Okryć się niesławą. W niesławę kogo podać. Troc. Twą niesławą ludzie gębę wymywają. Troc. <Nie + Sława>

× Niesławetnie przys. od Niesławetny.

× Niesławetny p. Niesławny. Kn. <Nie + Sławetny>

Niesławnie przys. od Niesławny.

Niesławny I. a. × Niesławetny nie mający sławy, nierozgłośny, niegłośny: Tam pielgrzyma zewsząd śmierć liczna, łatwa i niesławna ima. Mick. 2. zlej sławy używający, odkryty niesławą, znieślawiony, osławiony, nieczny, bezczny: Czy pojąłeś jaką żonę bez urodzenia a. też niesławną kobietę? L. Cenzor mógł, postrzegszys występki jaki w kawalerze, niesławnym go ogłosić. L. Wszyscy mniej więcej jesteśmy niesławni. Asn. <Nie + Sławny>

Niesłony I. nie mający smaku słonego. 2. [N.] = a) niedojrzały (np. o wiśniach). b) nieporadny: N., ze Boże się pozął. <Nie + Słony>

†Niesłusz, u, blm. p. Niesłuszność: Stało się to wielkim zaiste niesłuszem. Chr. (=krzywdą). <Nie + *Słusz, od Słuszny>

†Niesłusza, y, blm. p. Niesłuszność. Troc. <Nie + *Słusza, od Słuszny>

Niesłusznie, †Niesłuszno przys. od Niesłuszny: Obwiniać kogo N. L. (= bez dania racji).

†Niesłuszno p. Niesłusznie: Tedy rzekł Dawid: N. jest, aby ot jacykogo niesiona była skrzynia boża. B. Sz. Nie eudy, o czym wątpisz, jeśli jest słuszno a. N. Bud. B.

Niesłuszność, i, blm. rz. od Niesłuszny; †Niesłusz, †Niesłusza: N. pretensji. Po uspokojeniu księstwa (Wrocławskiego) zdało się Łokietkowi niesłusznością powstrzymać je dłużej prawemu właścicielowi. Szaj.

Niesłuszny I. nieusprawiedliwiony, nieuzasadniony, niewłaściwy, bez racji, bezpodstawny: Słusznie ten traci sławę, kto jej niesłusznym szuka sposobem. Boh. Wyciąga potrzeba bronić Teleżnic od niesłusznej impetycji Petrykowskiego. Rol. 2. †N. i [N.] nieprzyzwoity, nieprzystojny, niewłaściwy, nieodpowiedni, niestosowny: Rzecz na cię bardzo niesłuszna. Ż. E. [Niesłuszna śpiewka]. 3. [N.] leniwy, próżniaczy: Mniał syna niesłusnygo. <Nie + Słuszny>

Niesłychanie przys. od Niesłychany: N. wiele ma dochodów. Troc. N. to głupi człowiek. Troc.

Niesłychany o którym nigdy nie słyszano, niebywały, niepraktykowany, bezprzykładowy, wyjątkowy, rzadki, nadzwyczajny, niezwykły, dziwny, zdumiewający, zadziwiający: Zbrodnia to niesłychana, pani zabija pana. Mick. Pędził z niesłychaną szybkością. Ta rzecz przedtym zgoła niesłychana była i prawie nowiną. Smotr. Rzecz tak sroga i niesłychana. Gór. Tatarowie, lud u nas przedtym N. Biel. M. Używają mąk srogich w kryminacjach i śmierci niesłychanych. Łęcz. Dzisiaj niesłychane pomory, głody sypie boża ręka. Słow. <Nie + Słychany, od Słychać>

Niesłyszalny którego nie można słyszeć: Nie postadał tej własności, która istotę bezielesną niesłyszalną czyni. Jeż. <Nie + Słyszalny>

Niesmacznie, Niesmaczno przys. od Niesmaczny: N. gotuje. N. ma w gębie = N. mówi.

Niesmaczno p. Niesmacznie: N. ten kucharz robi potrawy. Troc. Ten poeta bardzo N. pisze. Troc. Rytm się N. takiemu kojarzy, co się z swym szczęściem pasuje i swarzy. Lubom. Salona pysznie wyglądała, a zimno i N. Krasz. N. mi = nie w smak mi. Troc.

Niesmaczność, i, blm. rz. od Niesmaczny, niesmak: Napuszona N. ozdób.

Niesmaczny I. nie mający dobrego smaku, nieprzyjemny dla smaku: N. to napój. Troc. Niesmaczna potrawa. 2. obrażający smak estetyczny, rażący, wstrętny, nieprzyjemny, ordynarny, niesympatyczny, cierpki, kwaśny, nieznośny: Strój N. (=niegustowny). N. żart, dowcip. N. człowiek. Niesmaczne towarzystwo. Starościna idzie coś z niesmaczną miną. L. (=niezadowolona). <Nie + Smaczny>

Niesmak, u, Im. i I. blm. a. × Niesmaka brak apetytu: N. do jada. Perz. 2. przykry, nieprzyjemny, zły smak, absmak, obrzazg: Ozuć N. w ustach. Zostawiać po sobie N. 3. przyn. brak smaku estetycznego, gustu, niesmaczność, niegustowność: N. w ubraniu, w urządzeniu salonu. 4. przyn. niezadowolony, niechęć, wstręt, odraz, przesył: Czasem ubóstwo rodzi zbyteczną obfitość, i tam N. nastąpi, gdzie zupełna sytość. Dm. Wzbudzać N.

Co nam łatwiej przychodzi, to prędko N. w nas rodzi. L. Z niesmakiem wielkim to przyjmowała. Otw. Janczarowie bardzo prędko swój N. wydają. Kłok. Poszło mu w N. = *nie podobalo mu s.* Ten postępek lubo będzie w N. wierzytelom, atoli bardzo dogodny bankierom. Świt. Szyły im w N. dyskursa moje. Kras. 5. × N. przen. *przykrość, nieprzyjemność, dyzgust*: Czyniono mu różne niesmaki, których znieść nie mogąc, uszedł z kraju. Nar. Nie śmie mu żadnego niesmaku uczynić. Kłok. <Nie + Smak>

× Niesmaka, i, blm. p. Niesmak.

[Niesmirtelność, i, blm.] rz. od Niesmirtelny, *nieśmirtelność*.

[Niesmirtelny] p. Nieśmirtelny.

[Niesmutliwy] *wesoły, bez troski*: Dzień N. <Nie + Smutliwy>

Niesnadnie, Niesnadno przys. od Niesnadny: N. (nie na dorędziu) mi to. Troc (= *nie na rękę*). Nieprędko mogli zbadać i N. Mick.

Niesadno p. Niesnadnie.

Niesadność, i, blm. rz. od Niesadny: Wódka ziela paralizowego nieśpieszne ruszanie albo N. ruszania członków leczy. Sien. Lewandowa wódka od niesadności ruszania członków jest pomocna. Sien.

Niesadny I. *niełatwy, trudny, utrudniony, ciężki*.

2. † N. *niedogodny, niezręczny, nie w porę trafiający s., niestosowny, nieodpowiedni, nie nadający s.* Troc. <Nie + Snadny>

Niesnaska, i, część. w lm. i, † Nieszaska, † Nieszaska I. *nieporozumienie, rozterka, waśń, spór, zatarg, poróżnienie, różnice, kłopoty, niezgoda, niechęć*: Lepiej i krzywdy cierpieć, niżeli w niesnaski jakie z bratem zachodzić. Skar. Zawziętość i niesnaski między sąsiadami uspakajają. Skar. Niesnaski domowe, familijne. Dwa obrani od różnych stron wielkie czynili niesnaski między ludźmi. Skar. 2. † N. *wada, defekt, feler*. <Z Czes. nesnáška>

Niesokor, u, lm. y I. *jedwab surowy, z którego pleciono koronki i wyrabiano pasy do kontuszów i żupanów*: Ja cię opasuję pasem z niesokoru. Pot. 2. bot. (lagetta) *ros. z rodziny tymialkowatych*. <Por. Jasiokor, Sokor(a)>

Niesokorowy przym. od Niesokor: Kólnierz jedwabnicowy okrągły z niesokorowemi guzami. Goł. Koło pach i pod ręką wpuszcza niesokorowa, koło pięści koronki niesokorowe. Goł. Czepków jedwabnicowych dwa z niesokorowemi guzikami. Goł. Na rąbku niesokorowym. Goł.

[Niesopust, u, lm. y] I. p. Mięso-pust. 2. *zwyczaj chodzenia w środę popielców dla zbierania datków oraz robienia balwana ze słomy*. <Zam. Mięso-pust>

[Niesopustnik, a, lm. i] p. Mięso-pustnik.

† Niespały *który nie spał; nie śpiący, nieospały, czynny*: Niespałego smoka snem twardym zmorzył. Żebr. <Nie + Spały, od Spać>

Niespamiętany I. im. *którego nie spamiętano*. 2. przym. *nie mogący być spamiętanym, niepamiętny, niezapamiętany*: Lud ten (górale polscy) od niespamiętanych czasów był zawsze wolny, różnił s. krojem sukni, posiadał rękodzieła. Koł. Od niespamiętanych czasów sądzą się trybunały w Piotrkowie i Lublinie. Koł. <Nie + Spamiętany, od Spamiętać>

Niespanie, a, lm. a *czuwanie, noc bezsenna, brak snu, bezsenność*: Żona moja od niespań i troski była, jak bursztyn a. żółte woski. Słow. Wielu żołnierzy od samego niespania umiera. Kub. N.

jest rzecz ciężka i ekliwa. Haur. Wspominałem cię na pościeli mojej, czasu niespania rozmyślałem o tobie. Bud. W niespaniu był bardzo cierpliwy, tak iż czasem od zachodu słońca aż do wschodu z modlitwy s. nie ruszył. Skar. <Nie + Spanie>

Niespany *przepędzony wśród bezsenności, na czuwaniu, bezsenny*: Dni i nocy prowadził niespane. P. Koch. W ciężkim płaczu strawił noc niespaną. Papr. Wielu niespanych noce dotrwałem ostatka. Mick.

Niespełna, [Niespółna] przys. *niecałkiem, niezupełnie, nie w zupełności, blisko*: N. dwa lata z nim przeżyła. Rzew. Marzenie to bardzo rychło stało s. rzeczywistością, bo w N. miesiąc po powzięciu zamiaru. Chm. Dałem dziesięć talarów, dziesięć łokci N. Troc. Postrzegł, że owe N. były. Troc (= *nie w pełnej liczbie*). Być a. mieć N. rozumu (= *być głupowatym, bzikowatym*). <Nie + Spełna>

[Niespełniak, a, lm. i] *karłak, matolek, kretyn*. <Od Niespełna>

× Niespełnoletni *niepełnoletni, małoletni, nieletni*. <Nie + Spełnoletni>

× Niespełny *niezupełny, niepełny, niecałkowity, niekompletny*: Człowiek niespełnego rozumu. Groic. Baba ta była niespełnego rozumu, a przecię ją stracono. Świt. Była dziewczyna z niespełnym rozumem. Gosz. <Nie + Spełny>

Niesplik, u, lm. i, Nespik, Mespla, Mespuł, Nespul, Nieszpuł, Nieszpułka, † Nespik, † Nespil, † Myspla, † Knispie, Nefi, Głóg I. bot. (mespilum) *ros. z rodziny różowatych*. Gatunki: N. mączny, Nieszpułka, Brzęk, Bereka, niek. Drzewem metalowym zwany (m. aria). N. wełnisty, Irga z wyczejną, Nieszpułka (m. cotoneaster). 2. *owoc tego drzewa*. <Z Łc. mespilum>

Niesploń, i, lm. e bot. (lindleya) *ros. z rodziny różowatych*. <?>

† Niespodziały p. Niespodziany: Patrzy na tak nagłe a niespodziane skaranie jego. Leop. Rozruch N. Leop. <Nie + Spodziały, od Spodziać s.>

Niespodzianek, nka, lm. nkowie *syn niespodziewany*: Bajka o królewicu niespodzianku. <Nie + *Spodzianek, od Spodziewać s.>

Niespodzianie przys. od Niespodziany, *nie spodziewanie*: Przychodzi zły los N. Karp. W tym s. budzi N., patrzy: a tu jakieś zwierzę do śniadania mu s. bierze. Kon.

Niespodzianka, i, lm. i, × Niespodzianość *rzecz niespodziana, zdziwienie z powodu rzeczy nieoczekiwanej, siurpriza*: Sprawić komu niespodziankę. Spotkała mię N. Takie postąpienie jej było dla mnie niespodzianką.

Niespodziankowy przym. od Niespodzianka: Seylla i Charybda prezentują s. nierzadko w sposób podstępny i N. Jez.

Niespodzianość, i I. blm. rz. od Niespodziany. 2. × N., lm. i p. Niespodzianka.

Niespodziany, Niespodziewany, × Niespodziewany, † Niespodziały, † Niespodziewały I. *którego s. nie spodziewano, którego s. nie spodziewają, nagły, nieoczekiwany, nieprzewidywany*: Przyjemność niespodziana. Niespodziane dobro przyjemniejsze. Prz. Przypadki przejrane lżejsze, niż niespodziane. Prz. Ruch N. wszczął s. na końcu stoła. Mick. Niespodziane zjawienie s. kogo. Gość N. Korzystając z niespodzianego ratunku, spieszenie zaczął uciekać. Krasz. 2. † N. *nie spodziewający s., nie oczekujący*: Głiński, oskoczwszy Zabrze-

zińskiego w dworze, niespodzianego takich gości, kazał do niego drzwi wybić. Stryjk. <Nie + Spodziany, od Spodziasć ś.>

† **Niespodziewale** przys. od **Niespodziewały**, *niespodzianie, niespodziewanie*: Litwa N. na Tatarzy ubezpieczone wpada. Paszk. Tatarowie, iż N. przyszli, wielkie szkody poczynili. Biel. M.

† **Niespodziewały** p. **Niespodziany**: N. nosił na sobie koronę. Leop. Nic niemasz u Boga niespodziewałego, z czego pospolicie dziwowanie pochodzi. Białob. <Nie + Spodziewały, od Spodziewać ś.>

Niespodziewanie przys. od **Niespodziewany**, *niespodzianie*.

Niespodziewany p. **Niespodziany**: N. strach był przypadł na nie. Wuj. Zdumiewać ś. będą w prędkości niespodziewanego zbawienia. Wuj. Od nagłej a niespodziewanej śmierci zachowaj nas, Panie! Im gość niespodziewańszy, tym wdzięczniejszy bywa. Pot. Im niespodziewana (zam. niespodziewańsza), tym większa radość bywa. L. <Nie + Spodziewany, od Spodziewać ś.>

× **Niespodziewny** p. **Niespodziany**: Grotem go ugodzi, dając raz N. Nar. <Nie + Spodziewny>

Niespoisto przys. od **Niespoisty**.

Niespoistość, i, blm. rz. od **Niespoisty**.
Niespoisty i. *trudny, niemożliwy do spojenia*. 2. *niespojony ściśle, niedychtowny*. <Nie + Spoisty>

× **Niespokoioć**, i, ił p. **Niespokoioć**. L. <Nie + Spokoioć>

× **Niespokojenie**, a, blm., czynność cz. **Niespokoioć**, *niespokojenie*.

× **Niespokojnica**, y, lm. e forma ż. od **Niespokojnik**; posp. żart. × **Niespokojnicka**. <Od Niespokojny>

× **Niespokojnicka**, kiej, lm. kie posp. żart. forma ż. od **Niespokojnicki**, p. **Niespokojnica**.

× **Niespokojnicki**, ego, lm. ccy posp. żart. p. **Niespokojnik**.

† **Niespokojniczek**, czka, lm. czkowie p. **Niespokojnik**: Świdrygiełło, jako N., i w Nowogródku niedługo wytrwał. Stryjk. Niespokojniczkiwie na bunty, na wojnę gonia. Petr. Kilka ś. niespokojniczkiów zwadziło. Trz.

Niespokojnie przys. od **Niespokojny**.
× **Niespokojnik**, a, lm. cy, † **Niespokojniczek**, posp. żart. × **Niespokojnicki** *człowiek niespokojny, warchol, awanturnik, postrzelona głowa, postrzeleńiec, zawadzaka, hałaburda, niestatek*: Zbigniew N. burzył Pomorzaków, Prusaków i Czechów. Nar. <Od Niespokojny>

Niespokojność, i, lm. i rz. od **Niespokojny**, *niespokój*: Muszę ś. kryć z tym, co czuję, a umieram z niespokojności. Korz. W moich uczuciach nie niema wielkiego, oprócz jakiejś nieskończonej niespokojności. Słow. To dzieło w poezji na wszystkie niespokojności narodu dało odpowiedź najbardziejżądaną. Tarn.

Niespokojny, × **Bezspokojny** i. *nie odznaczający ś. spokojem, burzliwy, ruchliwy, hałaśliwy, awanturniczy, swarliwy, kłótlivy, niezgodny*: Czaszy niespokojne (= *wojenne*). Dunaj N. szumi za uchem Bulgarom. Tw. Skoczył, legł wśród i tarzał ś. jak wąż N. Krasin. Niespokojna głowa i w pustkach zwadę czyni. Prz. N. sąsiad. Niespokojne prowadzi życie. Troc. 2. *niespokojny, niezabezpieczony, zagrożony, niepewny*: N. od nieprzyjaciół, od zbójców, od wojny. Troc. 3. *przejęty niespokojem, niepewny, zamieszkojony, obawiający ś.*: Niespokojna o syna. 4. *wyrażający nie-*

pokój, gorączkowy, niepewny: Oczy matki niespokojne poszły za nim. Krasz. Wzrok N. zwrócił parobey. Gosz. Ruchy niespokojne (= *nerwowe*). <Nie + Spokojny>

Niespokój, oju, lm. oje p. **Niepokój**: Na niespokojne patrzałam. Kon. Wszczął ś. kilkunastoletni przeciąg niespokojów domowych i wojen zagranicznych. Szaj. <Nie + Spokój>

† **Niespołeczny**, † **Niespołeczny** *nie przyjmujący uczestnika; wyłącznie komu a. czemu tylko służący, wyłączny, własny*: Ludzie, żądzą folgując, niespołeczniście a niepospolite imię kamieniom i drzewom wkładali. Leop. <Nie + Społeczny>

† **Niespołeczny** p. **Niespołeczny**: Najwyższemu kapłanowi jeśli nie będzie dana niespołeczna moc, będzie wiele odszczepieństw. Hrb. (= *władza nadzwyczajna*). <Nie + Społeczny>

Niespornie przys. od **Niesporny**, *bezsportnie*.

Niesporny i. a. **Bezsportny** o który niema sporu: Grunt N. 2. *nie dotyczący sporów*: Zjazd ten wykonywa funkcje sądownicze, sprawując bądź to jurysdykcję sporną, bądź też niesporną. Balc. 3. *nie spierający ś., zgodny, niesprzecznny, nieuparty*: Dobry a N. czytelnik. Skar. <Nie + Sporny>

Niespora przys. od **Niespory**: a) *bez szybkiego skutku, zmuszenie*: Robota N. idzie. Niespora poziomki, które zbierać N. Kn. Gdy ś. mu zamysły N. wiodą... Pilch. N. mi = *nie idzie mi, wolno mi idzie, nie mogę ś. zdobyć*: Złą powiadać wieść każdemu N. Lubom. Nawet ruszyć ś. z miejsca mi N. Bardz. Przed wami N. mu ludzi krześcijańskich podbić pod miecz swój. Orzech. Walczym z sobą i, co jeszcze gorzej, walczym i z samym Bogiem, i tym nam niesporzej. Paszk. [Furmanowi N. jechał] (= *nierazno, nie chce ś.*). b) † N. *późno*: N. już, gdy ś. wrzód zapali. Rej.

Niespory i. *przec.* **Spory**: N. to chleb, niespora taka kasza. Kn. (= *nie przybywa, nie narasta ich w czasie pieczenia, gotowania; których dużo na co wychodzi; niesytno, nieposilne*). Niespora takie drwa. Kn. (= *niewiele z nich ciepła po spaleniu*). Niespora to litera. Kn. (= *wymagająca dłuższego czasu do wymówienia a. napisania*). Niespora droga. Kn. (= *zmuszna*). Niespora poziomki, które zbierać niespora. Kn. Niespora praca, gdy licha płaca. Prz. (= *leniwa*). Zawždy na czymśi schodzi państwu niesporemu. Kochan. (= *którego nie przyrasta, któremu ś. nie wiedzie*). 2. [N.] = a) *nieskory, niepochojny*. b) *nierzeczny, niewygodny, niedogodny*. <Nie + Spory>

† **Niesporządny** *nieporządny, nieregularny, chaotyczny*: Niesporządna bitwa. Kwiat. <Nie + *Sporządny = Porządny>

× **Niesposobnie** przys. od **Niesposobny**. Troc.
× **Niesposobność**, i, blm. rz. od **Niesposobny**: Nastąpiła klejowatość i N. dróg błotnistych. Sienk.

× **Niesposobny** i. *niezdolny, nieprzydatny, nie nadający ś., niedogodny, nieostowny, nieodpowiedni*: Wieczór N. do oglądania kamieni. Krasz. Był niesposobnym do ciągłych ofiar. Rzew. (= *niezdolny*). Niesposobnym zdaje ś. do boju. Rzew. Na nie niesposobna. Len. Łódka niesposobna wielkich nawałności. Bardz. † Był N. zwyczaj u bartników. Skar. (= *niewłaściwy, nie wytrzymujący krytyki*). 2. † N. *nieudolny, niedołężny, słaby*: Niesposobne zdrowie. Kochan., Troc. Przez niesposobną wymowę i przyrodzoną wadę języka swego potrzebował biskup namiestnika. Skar. <Nie + Sposobny>

Niespostrzeżenie przys. od **Niespostrzeżony**, *niespostrzeżenie*: N. i po cichutku wysunęła ś. z salonu. Orzesz.

Niespostrzeżony p. **Niepostrzeżony**: Weszła do saloniku, niespostrzeżona przez siedzącego młodzieńca. Bał. <Nie + Spostrzeżony, od Spostrzec>

† **Niespowiedziany** *który ś. nie opowiedział, nie zameldował*: N., co ś. nie spowiedział, coby zacy był. Kn. <Nie + Spowiedziany, od Spowiedzieć>

Niespożytość, i, blm. rz. od **Niespożyty**, *niespożytość*: Wiara w N. swojej narodowości. Spas.

Niespożyty i. *niezjedzony*: Poszła do stajenki dać krowie do zjedzenia opłatek i reszki potraw niespożytych. Dyg. 2. p. **Niepożyty**: Stwardniały i N. na wszystkie krzywdy i obelgi. Piłch. Byli to ludzie niespożyty, twardzi. Bał. Trzeba było znać tamtą warstwę niespożytych, granitowych ludzi. Byk. Młodość niespożyta. Kon. Rzplta niejedną kłeskę poniosła, ale ma ona w sobie siłę niespożyty. Sienk. Cała szlachta stała ś. jedną rodziną krewnych, i to właśnie stanowi niespożyty zasługę szlachectwa w Polsce, stanowi jego niezrównaną oryginalność. Szaj. <Nie + Spożyty, od Spożyć>

Niespożywalność, i, blm. rz. od **Niespożywalny**: W matematyce i mechanice usiłują teraz postawić ciągłą metamorfozę ruchu przy niespożywalności siły, czyli energii. Spas.

Niespożywalny *którego nie można spożyć, który ś. nie zużywa*. <Nie + Spożywalny>

Niespółdzielność, i, blm. mat. rz. od **Niespółdzielny**: N. liczb, wielomianów i t. p.

Niespółdzielny mat. *nie mający wspólnego dzielnika*: Dwie liczby całkowite, oprócz jedności nie mające wspólnego dzielnika, nazywają ś. niespółdzielniemi a. względnie pierwszymi. Wielomiany niespółdzielne. <Nie + Spółdzielny>

Niespółmierność, i, blm. mat. rz. od **Niespółmierny**.

Niespółmierny, **Niewspółmierny** mat. *nie mający wspólnej miary*: Niespółmiernymi nazywają ś. dwie wielkości, nie mające wspólnej miary. Długość boku kwadratu i długość przekątnej tegoż są dwiema długościami niespółmiernymi. <Nie + Spółmierny>

[**Niespółna**] p. **Niespełna**: N. rozumu. <Zam. Niespełna>

× **Niespracowanie** przys. od **Niespracowany**.

Niespracowany i. *który ś. nie spracował*. 2. *niestrudzony, niezmordowany, wytrwały*: Robotnik N. niespracowane wciążby szemrały warsztaty. Kaczak. Ptak N. rozpoczął wśród gąstwy onej budowę gniazda wtórego. Dyg. <Nie + Spracowany>

† **Niesprawa**, y, blm. p. **Niesprawność**: Bałam ś., aby twoje dla jakiej niesprawy nie zatoneły w siwych nurtach nawy. Chr. (= *nieporządku, niedładu, niedbalstwa, błędu*). <Nie + Sprawa>

Niesprawdzalny i. *którego nie można sprawdzić*: Kant daje woli za przewodnika ideę obowiązku, nadmysłową, przez doświadczenie niesprawdzalną. Spas. 2. *który ś. nie może sprawdzić, ziszczyć, spełnić*: Niesprawdzalne sny. Orzesz. <Nie + Sprawdzalny>

Niesprawiedliwość przys. od **Niesprawiedliwy**: Cudzy majątek przez pieniactwo prawnie a N. posiadać spodziewa ś. Piłch.

Niesprawiedliwość, i i. blm. rz. od **Niesprawiedliwy**: N. na świecie panuje, a miejsce ma nie tylko u monarchów, którzy biorą państwa,

królestwa, nie mając do tego prawa żadnego, ani chcąc podleć prawu; ale i u ludzi równiejszych stanów. Górń. 2. Im. i *postępek niesprawiedliwy, nieprawość*: I tu chadzały w purpurze i złocie niesprawiedliwości. Krasin.

Niesprawiedliwy, † **Niesprawny** *niesłuszny, nieuzasadniony, stronny, jednostronny*: N. podział. Sędzia N. Zywoł N. (= *niesprawiedliwościami nacechowany*). Postępowanie niesprawiedliwe. <Nie + Sprawiedliwy>

Niesprawnie przys. od **Niesprawny**: Nieprzyjaciele porwali N. bronie. Błaż. (= *bezładnie*). Nieprzyjaciel mię w nienawiści ma N. Kochan. (= *niesłusznie, bez przyczyny*).

Niesprawność, i, blm. rz. od **Niesprawny**; † **Niesprawa**: Rzodkiew czyni wiatry i N. żołądka. Trzye.

Niesprawny i. *leniwy, niewmiejętny, nierozgarnięty w sprawianiu, zalatwianiu interesów, niezręczny, niezdatny, niewprawny, nieobrotny, niezaradny*: Jam taki nędzny i N., jakbym ja twoje poselstwo sprawował? Skar. Od tego czasu niesprawniejszego i nierychlejszemu języka ś. stał Leop. (= *jąkającego ś.*). Urząd ten w tak delikatnej materji niesprawnemu nie byłby powierzony. Krasz. [W lesie przylapili może strażnicy? — Kajby ta znowu! Nikadem dyć niesprawni do lasu]. Dyg. 2. † N. = a) *niewprawny, nieuprawiony*: Ziemia ona niesprawna stała ś. ogród rozkoszny. Wuj. b) *niezdatny do uprawy*: Prosa nie sieją dla ról niesprawnych i zepsowanych. Wej. Ta część Afryki jest nieurodzajna, pusta, piaszczysta i niesprawna. Łęcz. 3. † N. *nienależyty*. 4. † N. p. **Niesprawiedliwy**: Gdy ś. stanie niesprawna rzecz, słowie aż kogo zabiją a. ciężko uranią a. cokolwiek takiego, o coby miano gorący sąd gaić. Ort. 5. [N.] *nie chcący jeść*: Bydlę niesprawne. <Nie + Sprawny>

× **Niesprzedazność**, i, blm. rz. od **Niesprzedazny**: W Polsce dla niesprzedazności urodzajów pożytki z ziem są bardzo małe. Stasz.

Niesprzedazny *nieprzeznaczony na sprzedaż*. <Nie + Sprzedazny>

Niesprzęgły *którego sprząc nie można*; przen. *niemożliwy do złączenia, skojarzenia*: Po co ci te swaty i jeszcze takie niesprzęgłe? Krasz. <Nie + Sprzęgły>

† **Niesprzyjaźliwy** p. **Nieprzyjazny**.

† **Niesprzyjaźnie** przys. od **Nieprzyjazny**, *nieprzyjaźnie*. Troc.

† **Niesprzyjazny** p. **Nieprzyjazny**. Troc. <Nie + Sprzyjazny>

Niespuł, u, Im. y bot. p. **Niesplik**.

† **Niespustny** p. **Nieplawny**. Troc. <Nie + Spustny>

† **Niesromięźliwie** przys. od **Niesromięźliwy**, *bezwstydnie*.

† **Niesromięźliwość**, i, blm. rz. od **Niesromięźliwy**, *bezwstydn.* B. Sz.

† **Niesromięźliwy** p. **Niesromny**: Jako, ku latom przyszedzszy, ma wstydlwym być, który, póki jeszcze mówi nie umiał, a już go ku niesromięźliwej nieczystości posobiono? Kosz. <Nie + Sromięźliwy>

Niesromny, † **Niesromięźliwy** *niewstydlwy; bezwstydnny, wszeteczny, sprosny, lubieżny, wypudzany, rozpasany, cyniczny*: Chwast je (dawne bogi) wkoło przerastał, niesromne. Wysp. <Nie + Sromny>

[**Niestajany**] *który nie stają, nierozpuszczony*: Gdźieniegdzie w głębokich potokach widnieją

szare płaty niestajanego śniegu. Ork. <Nie+Stajany, od Stajać>

Niestale przys. od **Niestaly**.

Niestalność, i, blm. rz. od **Niestaly**: N. w kochaniu. N. rzeczy ludzkich.

Niestaly i. †N. *który nie stanął w sądzie na wezwanie*: O niestania pańskiego skaranie woźny dwiema wołoma pana pociądzą; ale kmieci, cokolwiek jest niestałych, każdego jany (jednym) wołem pociądzac może. Św. z Woc. 2. *zmieniający swe miejsce, ruchomy*: Ciała niebieskie niestałe. Święta niestałe, które bywają wedle woli przełożonych przekładane i pomykane. Mącz. Niestała ludność miasta (= *przyjezdna*). Stali i niestali mieszkańcy. Ognie niestałe pokazują ś. wieczorami po miejscach tłustych; z tych ogniów pospólstwo wpada w przesąd, jakoby ś. zakopane pieniądze przesuszały. Zabł. (= *błędne*). 3. a. **Niestateczny** *zmienny, nietrwały, znikomy; nieciągły, czasowy, chwilowy, przygodny; płochy, chwiejny, niewierny*: Rzeczy ludzkie są niestałe. N. pobyt, dochód. N. w swoich przekonaniach. N. kochanek. <Nie+Stały>

†**Niestane**, ego, blm. p. **Niestanne**. <Nie+*Stane, od Stać>

†**Niestanie**, a, lm. a i. p. **Niestawienictwo**: N. na pozew. Do wtórego niestania ma chowania albo rozumiano być, ale za trzecim niestaniem niestający rzecz traci. Św. z Woc. 2. p. **Niestanne**: Przywilej wylicza kary: hańba, N., trzysta. Mor. K. <Nie+Stanie>

†**Niestanne**, ego, blm., †**Niestane**, †**Niestanie** *kara sądowa sześciu grzywnien za niestawienie ś. pozwanego w sądzie na wezwanie, na termin*: Ktoby na pierwszych rokach nie stał, ma stronie zapłacić niestannego za każde pozwy cztery kopy groszy. St. lit. <Nie+*Stanne, od Stać>

†**Niestannie** przys. od **Niestanny**, *zaocznie*: Gdyby jedna strona N. a. *contumaciter* miała się... Ostr.

†**Niestanny** przym. od **Niestanie**, *zaoczny, kontumacyjny*: Ktoby na pierwszych rokach nie stał, tedy na drugich winę niestanną zapłaci. St. lit. Kto, o rzecz krwawą pozwan, nie stanie, tedy urząd ma go za niestannego na wywołanie zdać. St. lit. Od dekretów oczywistych, niestannych i apelacyjnych po złotemu. Vol. W Litwie niestanne wyroki, w Polsce kondemnaty. Cz. <Nie+*Stanny, od Stać>

× **Niestanowność**, i, blm. rz. od **Niestanowny**: N. losów. Wor.

× **Niestanowny** *ruchomy, niewstrzymany w ruchu*: On utwierdził na wieki niebo niestanowne. Kochan. Słońce niestanownym biegiem przeciągi i dnia i nocy wymierza. Oss. Niestanowne skrzydła wichrów. Nar. Niestanowne lodami wody dla lekkiej nader zimy. Nar. (= *niezamarzłe*). <Nie+Stanowny>

Niestargany i. *którego nie stargano*. 2. a. †**Niestargniony** *którego nie można stargać, nierozzerwalny*: Chee jej ś. oddać przez niestargane małżeńskie związki. L. Cuda nieodgadnione! węzły niestargane! ile razy staremu już Lepiukowi przyszło przechodzić koło mogiły na rozstaju, stał tam długo; i myślał i wzdychał. Krasz. <Nie+Stargany, od Stargać>

†**Niestargniony** p. **Niestargany**: Chee mię przywiązać związkami nigdy niestargnionym do siebie. Bz. <Nie+Stargniony, od Stargnąć>

Niestaro przys. od **Niestary**: N. wygląda.

Niestarty i. *którego nie starto*. 2. *którego nie można zetrzeć, niezatarty, nie do zagładzenia, wieczny*: Niestarta plama, hańba. Wyście mi w sercu wryli ślad N. Dan. Zachowałem jak najpilniej niestartą cechę epoki. Krasz. Zachować smutku wrażenia niestarte. Słow. Pierwsza miłość zostawia ślady niestarte. Stasz. <Nie+Starty, od Zetrzeć>

Niestary *dość młody, niezupełnie stary; świeży*: Pleban naszego kościoła, człowiek N., ale skromny. Korz. Niestare były ręczki, co je (książki i nuty) tak rzuciły. Mick. <Nie+Stary>

†**Niestateczony** *niewystarczający, niedostateczny*. B. Sz. <Nie+*Stateczony, od *Stateczyć>

× **Niestatecznica**, y, lm. e forma ż. od **Niestatecznik**.

Niestatecznie przys. od **Niestateczny**, *niestale*: Polska nieświadomie instynktem, N. i nieciągle miała to poczucie miłości. Krasin.

× **Niestatecznik**, a, lm. cy p. **Niestatek**: To ś. i w niestatecznikach znajduje, gdzie im dobrze, tam ś. kochają. Dambr.

Niestateczność, i, blm. rz. od **Niestateczny**; **Niestatek**, *niestalność*: Łacniej pono zawrzec wiatr w dziurawym worze, niż powstrzymać pięć słabą w niestateczności. Dyg. Ja bardzo ś. boję waszej niestateczności. Słow.

Niestateczny p. **Niestaly**: Młodzi w sprawach niestateczni. Otw. S. N. umysł. Troc. Puste są, niestateczne, to tam, to sam biegają. Birk. Płochy, N. by wiatr, kuroploch, pędziwiatr, tak stateczny, jak masło na słońcu. Mącz. Ta niestateczna kokietka tak już mu wierna od lat kilku. Korz. <Nie+Stateczny>

Niestatek i. tku, lm. tki (= a) p. **Niestateczność**: N. fortuny, białych głów. Troc. Odmienna jest przyjaźń świata, niestatkowi ś. pełna być najduje. Skar. Kto ukaże N. po sobie, niżby z nim żyć, lepiej leć z umarłymi w grobie. Szymon. Żaden tu nie stał w swej mierze, na dół ów, ten górę bierze, ten ich stan i obrót wieczny w niestatkowi tylko stateczny. Dar. J. O ludzki niestatkowi, jakież ci nigdy dufać nie można! Skar. b) [N.] *złe prowadzenie ś., rozpusta, balamuctwo*. c) †N. *niedostatek, bieda, nędza*: N. pieniędzy, rozumu. Troc. Dostatek był na tym bankiecie, ale w ohoocie N. Troc. Przyszedł N. i wziął ostatek. Prz. Rozmyślanie niestatkowi i frasunków świata tego. Skar. d) †N. *biedak, nędzarz, holota*: Człowiek bez Twej rady N. Grabow. e) †N. zb. *świństwo, talalajstwo, plugawstwo, lichy*: Jest tego niestatkowi (złośliwych żebraków) niezliczone mnóstwo. Haur. Gdzie są pluskwy, bursztynem nakurzyć, od tego do szczytu ten N. wyzdychać musi. Haur. Myszy, szczury i inszy N. Troc. Suknią niestatkowi z nosa pomazać. L. (= *smarkami*). 2. tka, lm. tkowie, × **Niestatecznik**, [**Niedostatek**] *człowiek niestateczny, wietrznik, pędziwiatr, szalapat, sowi-zdrzał, trzpiot, wiercipięta*: N. wielki z niego, odmienny, lekki człowiek. Kn. Do rady wołał młode i płochy niestatkowi, mądrych starców ojcowskich oddalił ze wzgardą. Jabł. Trzpiot i N. L. Wiele jest niestatkowi, których strach i nadzieja do odmiany przywiedzie. Pot. Z cudzołóżnikiem i niestatkowi wdawać ś. nie chciał. Skar. (= *balamutem, hulaką, birbantem*). Kochałam cię, niestarka, jakóż nierównanie większe ku statecznemu byłoby kochanie! Mor. A. [Chłopey — to niestatkowi]. 3. tka, lm. tki, **Niestainik**, **Dzierżga** bot. (selago) *rośl. z rodziny niestatkowatych*. Gatunek: N. kamforowy a. Jedlinka, Kam-

forowe ziele (s. camphorata). <Nie + Stat-tek>

[Niestatkować, uje, ował] źle ś. prowadzić, żyć rozpuśtnie, balamucić ś., hulać. <Nie + Statkować>

[Niestatkowanie, a, blm.] czynność cz. Niestatkować.

Niestatkowaty bot.: Rośliny niestatkowate (se-laginaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.

Niestatnik, a, lm. i bot. p. Niestatek.

Niestawienictwo, a, blm. niestawienie ś., nie-przybycie: Wiadomo, jak fatalne następstwa po-ciągało za sobą N. pozwanego. Kraus. <Nie + Stawienictwo>

† **Niestecie p. Niestety. L.** <p. Niestety>

† **Niestecież p. Niestety. Troc.** <Niestecie + Ż(e)>

× **Niesteta, y, lm. y kłeska, bieda, nieszczęście:** Taborna tłuszcza z Ałły pochwała surowe końskie dławi mięsiwa; jak jej do szczęścia potrzeba mało! za cóż tak wiele niestet rozsiewa? Śl. wil. <Od Niestety>

× **Niestetać, a, ał, † Niestotać, [Niestutać] bia-dać, narzekać, skarżyć ś.** <Od Niestety>

× **Niestetanie, a, blm., czynność cz. Niestetać.** † **Niesteteż p. Niestety:** Będziesz mówił N. na twój rozum głupi. Zwr. M. <Niestete + Ż(e), p. Niestety>

Niestety!, † **Niestetyż!**, † **Niesteteż!**, † **Niestecie!**, † **Niestecież!**, † **Niestota!**, † **Niestoty!**, † **Niestotyż!**, † **Niestoteż!**, † **Niestocie!**, † **Niestocież!**, † **Niestojcie!**, [Niestuty!] w. *biada!*, *nieszczęście!*, *gorze!*, *pożał ś. Boże!*, *na nieszczęście:* Przybiegli na pomoc..., N.! było już za późno. On, N.!, tego nie zrozumiał. Komuż z tego biada? mnie! Komuż N.? mnie! N. i wam, którzyście mię znie-ważyli. Smotr. N., ludzie nie odpowiadają często wielkości powołania. Słow. <Ze S. Czes. nestoje-te! = nie stójcie = ratujcie, gwałtu!>

† **Niestetyż p. Niestety:** N. na niedbałość prze-łożonych naszych. Hrb. Ach dniowi temu, w któ-ryśmy ś. porodzili, N. ziemi, po którejsmy cho-dzili! Smotr. N. na mnie grzesznika. Troc. N. tobie! Troc. N. ja nieszczęśliwy! Troc. Zewsząd ucisk przyszedł na mię, N. mnie, Panie! Kochan. <Niestety + Ż(e)>

Niestłumiony 1. którego nie stłumiono. 2. które-go nie można stłumić: Wieniec pamiętek, wspo-mnień, wydających z siebie nieprzerwane i nie-stłumione niezmyślnie poezji i wielkości. Orzesz. <Nie + Stłumiony, od Stłumić>

† **Niestocie p. Niestety:** Ach N. mnie, synu nasłodszy! Rej. Aleksander płakał, mówiąc: N., a jam jeszcze i jednego świata nie podbił! Bud. B. Ach N.! Pot. Ach biada tobie N.! biada wam N.! Troc. <p. Niestety>

† **Niestocież p. Niestety.** <Niestocie + Ż(e)>

† **Niestojcie 1. a. † Ceter** okrzyk przył apaniu złoczyńcy = *gońcie, łapcie:* Gdyby nań N. a. ceter potrzykroć zawołano. Ort. 2. p. **Niestety:** Ach N. grzesznej mnie, czemu wczasy nie była? Pśń. kość. Bieda a N. Pśń. kość. Ach N. na ten świat. Biel. M. <p. Niestety>

Niestopniały który nie stopniał, nie stał: Góry niestopniałymi lody przykryte. Stasz. <Nie + Stopniały, od Stopnieć>

× **Niestopnisty p. Nietopliwy:** Rzeczy niestop-niste. Stasz. <Nie + Stopnisty>

Niestosownie przys. od **Niestosowny:** Taka śliczna i dobra panienka, a tak N. postępuje. Orzesz.

× **Niestosownik, a, lm. cy odszczepieniec od kościola anglikańskiego, nonkonformista.** Ostr.

Niestosowność, i, blm. rz. od Niestosowny: N. zakazu. Jej słowa pokazywały całą N. tych pochwał. Korz. Na N. postępowania takiego sama osobiście zwróciła uwagę rektora. Jeż.

Niestosowny nieodpowiedni, niewłaściwy, nie-taktowny, nieprzyzwoity: Żart N. Zapytanie nie-stosowne. Znajduje niestosownym, aby ś. sam prezentował, kiedy rzecz szczęśliwie dokonana została. Krasz. <Nie + Stosowny>

† **Niestosujący:** Imię niestosujące = *przymiotnik nie stopniujący ś.* Troc. <Nie + Stosujący, od Stosować>

× **Niestosunek, nku, blm. brak stosunku, nie-stosowność:** Ołbrzymi wieloryb podobny do sło-nia niestosunkiem drobnych oczu do ogromu ła-ba i masowości ciała. Śl. wil. <Nie + Stosunek>

† **Niestota!** p. **Niestety:** N., biada! Pot. Prze-lęknione wołały: N.! Troc. <p. Niestety>

† **Niestotać, a, ał p. Niestetać:** Poddani pod ciężkim jęczą, narzekają i niestotają jarzmem. Haur. Wiele chrześcijan pod turekim niestota-ją jarzmem. Troc. <Ż Niestota = Niestety>

† **Niestotanie, a, blm., czynność cz. Niestotać.**

† **Niestoteż p. Niestety:** N., toć niewinnie umie-rasz! L. <Niestote + Ż(e)>

† **Niestoty p. Niestety:** Ach N. mnie! Leop. <p. Niestety>

† **Niestotyż p. Niestety:** Ach, N., toć jakoś snadź rzeczą mylicie! prze miły Bóg, czemuż mi prawdy nie powiecie! Rej. O ach N.! i wam-ci przysmaki świata smakują. Rej. <Niestoty + Ż(e)>

Niestratny 1. który nie stracił, nieposzkodowany. 2. nie lubiący tracić, wydawać niepotrzebnie, nie-marnotrawny: Będzie to młody człowiek pełen statku. N. Korz. <Nie + Stratny>

Niestrawa, y 1. † N., blm. p. Niestrawność: Woda družbacka niestrawę i słabość żołądka odejmuje. Petr. 2. lm. y, **Psia trawa, Rzniaćzka, Kupkówka** bot. (dactylis) roś. z *rodziny traw*. Gatunek: N. pospolita, Psibłuj, Psia trawa kupkowa, Kostrzewa szorstka, niek. Rajgrasem swojskim a. francuskim zwana (d. glomerata). <Nie + Strawa>

Niestrawnie przys. od **Niestrawny:** I chleb swój własny jedli najniestrawniej. Słow.

Niestrawność, i, blm., † Niestrawa 1. fizj. rz. od Niestrawny: Węgorz jest znany ze swej nie-strawności. 2. lek. *powolne, mozolne, trudne trawienie i wynikające zjad doległości:* N. żołądka. Chory na N.

Niestrawny 1. źle trawiący: Żołądek N. 2. a. † **Nieprzetrawny** trudny do strawienia: Pokarm N. <Nie + Strawny, od Strawić>

Niestrętek, tka, lm. tki bot. p. **Sanka.** <?>

Niestrojnie przys. od **Niestrojny.**

Niestrojność, i, blm. rz. od Niestrojny.

Niestrojny 1. pozbawiony stroju, odstrojony, roz-strujony, nieharmonijny: Czy instrument N.? czy ś. muzyk myli? Mick. Przy brzęku niestrojnej gitary. Asn. Samotna cisza rosą jest krzepiącą dla duszy zgielkiem niestrojnym znużonej. Żm. (= nieswornym). 2. *nieparadny, nieozdobny, niewystawny, skromny:* Ubiór N. Suknia niestrojna. Człowiek, poczet N. = *niewystrojony, w niestrojnym ubraniu.* 3. † N. *niewukładny, niezręczny; niewłaści-*

wy, *nienależyty*: Pan ś. też wymówi wojną, acz ma wymówkę niestrojną. Rej. <Nie + Strojn>

Niestrudzenie przys. od **Niestrudzony**: Tworzy coś nowego N. Ęs. Śledził N. wszelkie objawy naukowej działalności w kraju i za granicą. Kraus. Kółko warczało zcicha, jednostajnie, N. Reym. (= *nieprzerwanie*).

Niestrudzony, Nieutrudzony 1. *którego nie strudzono*. 2. *niezmordowany, gorliwy, wytrwały, pilny*: N. w swojej gorliwości około dobra publicznego. Wychowywał go z powolnością i łagodnością niestrudzoną. Krasz. Jednostajny odgłos niestrudzonej śruby i szum morza kołyszają jakby do snu. Sienk. <Nie + Strudzony>

× **Niestrużenie** przys. od **Niestrużony**: Odpowiadaj N. L.

Niestrużony 1. *którego nie strużono*. 2. *którego nie można strużyć, nietrużliwy, niebojaźliwy, nieustraszony, nieuległy, odważny, mężny*: Wzrok jej zaczynał niepokoić nawet niestrużoną niczym hrabiankę. Krasz. <Nie + Strużony, od Strużyć>

† **Niestrzymany** p. **Niewstrzymany**: Los N. Mor. <Nie + Strzymany, od Strzytać>

† **Niestrymawalność**, i, blm. rz. od **Niestrymawały**, *niewstrzemięźliwość*. Wuj.

† **Niestrymawały** p. **Niewstrzemięźliwy**: Tych, którzy ś. od grzechu strzytać nie mogą, zowieśmy niestrymawałymi. Górń. <Nie + Strzymawały>

† **Niestrymięźliwie** przys. od **Niestrymięźliwy**, *niewstrzemięźliwie*.

† **Niestrymięźliwość**, i, blm. rz. od **Niestrymięźliwy**, *niewstrzemięźliwość*: Małżeństwo powtórzone pożytają za znak dozwolonej jakiejś niestrymięźliwości. Warg.

† **Niestrymięźliwy** p. **Niewstrzemięźliwy**. <Nie + Strzymięźliwy>

[**Niestutać**, a, al] p. **Niestutać**. <Od Niestuty = Niestety>

[**Niestutanie**, a, blm.] czynność cz. **Niestutać**. [**Niestutkować**, uje, owa] *zemstować, przeklinać*. [**Niestutkowanie**, a, blm.] czynność cz. **Niestutkować**.

[**Niestuty**] p. **Niestety**. <Zam. Niestety>

† **Niestwora**, y, blm. p. **Niestworność**: Turkowi jedno królestwo nie podola, chybaby go Pan Bóg niestworzą w ziemi jego skarał. Górń. Aby poddani za swoim rozerwaniem i niestworą panom nie byli potężni. Troc. Zjednaj nam, Zbawicieli świata tego, czystość i miłość i pokorę naszą gładzącą niestworę. Pśń. Niestworą swoją komu ś. przykrzyć. Troc. N. muchy. Kn. Pomsta wielka krzywdzącego pogardzić niestworą jego. Kn. <Zam. Niestwora>

† **Niestwornie** przys. od **Niestworny**, *nieswornie*.

† **Niestworność**, i, blm. i. p. **Niestworność**: Dla niestworności i niezgody sług Abraham z Lotem pospół mieszkać nie mogli. Skar. N. w moich wielka, niesporo obronie. Biel. M. Taka jest ludzka N, że chociaż i bardzo wiele wzięli, mają to jednak za krzywdę. Pileh. (= *nieumiarowanie, łakomstwo, chciwość; natręctwo*). 2. *głupota, ogłupienie*: Zawrót i N. głowy. Troc.

† **Niestworny** i. p. **Niestworny**: Ukazał ś. Nalewajków brat, pop N., i zawałał na odszczepieńców: za mną! za mną! Birk. Tarkwinjuszowi nazwisko pysznego z niestwornych obyczajów dano. Fal. Hozjusz kardynał upominał Polaki swe, aby Bogu dziękowali, iż nigdy nie byli heretyctwy między sobą niestwornemi zwiędze-

ni. Birk. Myśl szlachetna zawiera usta mocnie ludu niestwornemu. Gosł. 2. *naprzykrzony, niepozbyty, natrętny*: N, niezbyty, przykry w naleganiu. Kn. <Zam. Niestworny>

[**Niestworzenie**, a, lm. a] *nieboskie stworzenie*: Jasinka okuli w żelaza, jak to N. <Nie + Stworzenie>

× **Niestworzonność**, i, blm. *odmęt, chaos poprzedzający stworzenie świata*: Tam, gdzie ś. chyłąc natura upadła, twarz niewidzianą odsoniła wiara, wieczność dziedziczne przepaści posiadała i N. rozciąga ś. stara. Karp.

Niestworzony 1. *którego nie stworzono*. 2. *nieistniejący, niebywały, Bóg wie jaki, cudacki, dziwny, niestychny, zmyślony, kłamliwy, bajeczny, fantastyczny*: Plecie, wygaduje niestworzone rzeczy (= *duby smalone*). 3. [N.] *nadprzyrodzony, niezwykły*: Ujrzał niestworzonego potwora. N., ego, blm. **Przedwieczny, Bóg**: Tam niestworzonego kochałem, tu nie cierpię stworzonych. Krasin. <Nie + Stworzony, od Stworzyć>

† **Niestworzystość**, i, blm. rz. od **Niestworzysty**.

† **Niestworzysty** *którego nie można stworzyć*: Niestworzysta materja. Kn. <Nie + Stworzysty>

[**Niestyda**, y, lm. y] p. **Niestydnik**. <Zam. *Niestyda>

Niesubordynacja, i, blm. *brak subordynacji, niesworność, nieuległość, niekarność, nieposłuszeństwo, krunbrność*: Pierwszy Puławski dał przykład niesubordynacji, bardzo zresztą zrozumiałej. Rol. <Nie + Subordynacja>

Niesubordynowany *nieznający subordynacji, niekarny, nieuległy, nieposłuszny*: Pociągniony do odpowiedzialności, jako buntownik i N. kapitan. Jaroeh. <Nie + Subordynowany>

Niesumiennie, × **Niesumiennie** przys. od **Niesumienny**: A ja spełniam obowiązki N.? Krasz.

× **Niesumiennie** p. **Niesumiennie**. Troc.

Niesumiennność, i, blm. rz. od **Niesumienny**, *brak sumienia*: N. w handlu, w przemyśle.

Niesumienny *nie mający sumienia a. niezgodny z sumieniem, nieuczciwy, nierzetelny*: N. człowiek. A pomyślałaś też, o niesumienna, czy pracy chłopskiej jam sprostać zdolen? Mał. Robotnik N. (= *nieuczciwy, niepunktualny, niedbały*). Robota niesumienna. <Nie + Sumienny>

Nieswojo przys. od **Nieswój**; **Nieswojsko**: Jakiś mi wyglądacie N. Krasz. <Od Nieswój>

Nieswojsko p. **Nieswojo**: Tam mu N. na zamku. Krasz. Zrobiło mu ś. dziwnie N. Rog. <Nie + Swojsko, od Swojski>

Nieswojskość, i, blm. *zakłopotanie, zaambarasowanie, zmieszanie, skrepowanie*: Jakieś uczucie zakłopotania i nieswojskości ogarniało ją coraz bardziej. Gaw.

× **Nieswor**, u, blm. p. **Niesworność**.

† **Niestwora**, y, blm. p. **Niestworność**: Sejm ten nie tak ś. dokończył, jako rozchwiał, niestworą szlachty. Biel. M. <Nie + Swora>

Niestwornie przys. od **Niestworny**; **Niestwornie**, † **Niestwornie**.

Niestworność, i, blm. rz. od **Niestworny**; **Niestworność**, × **Nieswor**, × **Niesfor**, × **Niestwora**, × **Niestwora**, † **Niestworność**, † **Niestwora**.

Niestworny, **Niestworny**, † **Niestworny**, † **Niestworny**, × **Bezworny** *buntowniczy, hardy, nieposłuszny, niekarny, kłóliwy, niezgodny, nieuległy, krunbrny, samowolny, zuchwały, uparty, nieokiełznany*: Ma dzieci bardzo niesworne. L. Był to w młodości N. trochę chłopak. Przen.: Dźwięki, głosy nie-

sworne (= *nieharmonijne, niezgodne*). <Nie + Sworny>

Nieswój 1. cudzy, obcy: Straciłeś nieswoje. Krasz. Przypuszczał nieraz, że wdał ś. w nieswoje. Ohm. (= *w rzecz dla niego niewłaściwą*). Umrzeć nieswoją śmiercią (= *gwałtowną*). 2. *nie swobodny, nie (taki) jak u siebie*: Unikał towarzyszy ludzi, bo wśród nich czuł ś. skrępowany i N. Bał. 3. *który nie przyszedł jeszcze do siebie, któremu coś brakuje, niezwykle usposobiony, nienaturalny, oswiały, nie w humorze, zaambarysowany, zdetonowany, zmieszany, roztagniony, zakłopotany; chory, nieco niedomagający, niewyraźny*: Poznała, że Miłosz coś N.; zgadła, skąd to strach na niego padał. Oss. Biedny chłopak, od tego czasu chodzi jak N. L. [N., ojego, lm. oj] rz. *przybysz, obcy, podróżny*: Muchy osiadły nieswojego, co był zaszedł do karczmy. <Nie + Swój>

Niesymetria, i, blm. p. **Niesymetryczność**. <Nie + Symetria>

Niesymetrycznie przys. od **Niesymetryczny**.

Niesymetryczność, i, blm. rz. od **Niesymetryczny**; **Niesymetria**, *brak symetrii*.

Niesymetryczny przez. **Symetryczny**: Kryształ N. (p. Trykliczny). Układ poematu nadzwyczaj N. Spas. Mat.: Funkcja niesymetryczna. <Nie + Symetryczny>

Niesympatycznie przys. od **Niesympatyczny**: Wyglądać N. Towarzystwo Rolnicze zachowywało ś. względem ruchu jeśli nie wprost wrogo, to przynajmniej nader N. Spas. (= *bez sympatii*).

Niesympatyczność, i, blm. rz. od **Niesympatyczny**.

Niesympatyczny 1. nie wzbudzający sympatii, antypatyczny, wstrętny, odrażający, obrzydliwy, odpychający, nieprzyjemny, niemili: Gozdzki, wojewoda podlaski, niesympatyczna to postać. Rol. Poeta dotąd mało znany, mniej jeszcze rozumiany, przez to ogółowi N. Tarn. 2. *brakiem sympatii nacechowany, antypatyczny, nieprzychylny, nieprzyjazny*: Stosunek N. <Nie + Sympatyczny>

Niesystematycznie przys. od **Niesystematyczny**: N. wychowuje dzieci. N. przedziurawiona tarcza mimośrod. Karł.

Niesystematyczność, i, blm. rz. od **Niesystematyczny**: N. działania.

Niesystematyczny *nie ujęty w całość uporządkowaną, nie mający systemu, bezładny, nieporządkny, chaotyczny*: Nauka niesystematyczna. <Nie + Systematyczny>

[**Niesytka, i, lm. i**] p. **Nienasytka**. <Nie + Sytka, od Syty>

†**Niesytność, i**, blm. rz. od **Niesytny**: Wóz, na którym zbytek jeździ, za starami ś. woźniki grzechów toczy, t. j. za obżarstwem a niesytnością brzucha. Kosz.

†**Niesytny 1. i** [N.] *nie nasycający, którym ś. najesse nie można*: Niesytna potrawa. Troc. Przen.: Niesytne słowo. Troc (= *nie zadawalniające*). 2. p. **Niesyty**. <Nie + Sytny>

Niesyty, †Niesytny *który nie jest a. nie może być syty, nienasycony, wiecznie głodny*: Ta poezwara spragniona i nigdy niesyt. Słow. Komu Pan Bóg dał rozum, zawsze jest swobodny, wygnął chciwość niesytą. Sęp. W żmudnym zapłatanu, gdy wątku nie schwyta podrażniona ciekawość, gniewa ś. niesyt. Mick. N. czego = *wciąż pożądający czego*: Dziki stanął, krwi N. mąż. Krasin. (Hektor) walki N. Ml. Odysiej, pod-

stępów i trudów N. Ml. Niesyeci zabawki. Fred. A. <Nie + Syty>

Nieszacowany 1. im. którego nie szacują. 2. †N. przym. p. **Nieszacowany**. Kn. <Nie + Szacowany, od Szacować>

Nieszanowny 1. nie wzbudzający szacunku: Inni ślęczeli tam aż do smutnej i nieszanownej starości. Tarn. 2. †N. *nie szanujący ś., nie dbający o siebie*: Bywa to często, że kiedy pacjent N., kiedy ś. nierychło barzo leczyć dał, tedy go do brze przepurgowawszy, małmy. Ocz. <Nie + Szanowny>

†**Nieszczanka, i**, blm. *rznięcie przy oddawaniu moczu, rzeźączka, tryper* (stranguria, gonorrhoea). Mym. <Nie + *Szczanka, od Szczać>

Nieszczególnie przys. od **Nieszczególny**.

Nieszczególny *nieosobliwy, nietęgi, nienajlepszy*: Smak N. N. mamy apetyt. Korz. <Nie + Szczególny>

Nieszczelnie przys. od **Nieszczelny**: Tkanina źle spleciona N. przykrywa nasze nagie ciało. Dąb.

Nieszczelny *zostawiający szczeliny, odstający*: Przez nieszczelne ściany karczem wróble na wyłot przelatywały. Krasz. <Nie + Szczelny>

†**Nieszczero mowność, i**, blm. *nieszczerość w mowie*. <Nieszczery + Mowność>

Nieszczerość, i, blm., †**Nieszczerość** rz. od **Nieszczery**; [Nieszczeryość]: Kto ś. zbyt pokorny, rzadko to bez nieszczerości. Lubom. Nie jeden ś. w uściech za szczerego uda, w oczach jednak N. i w sercu obłuda. Min. Zaczęli wszyscy wyrzucać mu jego N. postępowania z panem i szlachtą. Szaj. A czego ty N. swoją okazał? czemu ty dobrego mołojca obuchem rozszczepił? Sienk.

†**Nieszczerość, y**, blm. p. **Nieszczerość**. Gd.

Nieszczery 1. nieczysty, mający domieszki: Nieszczere złoto, srebro, wino węgierskie. Troc. 2. *udany, kłamliwy, obłudny, fałszywy*: Była to goda nieszczera. Szaj. Człowiek mi N., czytam w jego każdym spojrzeniu. Gąs. <Nie + Szczery>

Nieszczere przys. od **Nieszczery**: Uśmiechając ś. N., zbliżył ś. do mnie. Krasz. N. ś. z kim obchodzić, co czynić. Troc.

†**Nieszczesny p. Nieszczęśliwy**: N. to człowiek, który na świecie wolno chodzi w grzechach swoich. Kaz. 1555. Gdy co na cię przychodzi nieszczesnego, tedy ś. wszystko dzieje z dopuszczenia pasterza twego. Kaz. 1555. Nieszczesne pieniądze, przez które tak ś. wiele złego dzieje na świecie. Kaz. 1555. <p. Nieszczęsny>

[**Nieszczestliwy**] p. **Nieszczęśliwy**. <Zam. Nieszczęśliwy>

†**Nieszczęście, a**, lm. a p. **Nieszczęście**. Głosy w. XV. <Nie + Szczęście>

†**Nieszczędnie** przys. od **Nieszczędny**: Nie pasterze, ale wilcy drapieżni owieczki sami N. pożerają. Smotr.

†**Nieszczędny** *nie szczeniący, nie oszczędzający, nie żalujący*. <Nie + Szczędny>

Nieszczęsność, i, blm. rz. od **Nieszczęsny**, *nieszczęśliwość*.

Nieszczęsny, †**Bezszczęsny** p. **Nieszczęśliwy**: Bogu dziękować mamy z rzeczy szczęsnych i nieszczęsnych. Wr. N., kto dla ludzi głos i język trudzi. Mick. <Nie + Szczęsny>

[**Nieszczęści**] p. **Nieszczęście**: N. nie chodzi po lasach, jeny po ludziach. Prz. Leniwą ręką, gotowe N. Prz.

Nieszczęście, a, lm. a, × **Bezszczęście**, † **Nieszczęście**, [Nieszczęści, Nieszczęście] *niepowodzenie, niepomyślność, przeciwność, klęska, niedola*: N. daje wyobrażenie przeciwność szczęściu i oznacza stan duszy człowieka, na którego wciąż złe przygody jedno po drugim s. walą, a. nawet jedna, ale tak ciężka, że do przeniesienia jej prawie sił mu nie staje; samą też taką przygodę zwiemy zwykle nieszczęściem. Kras. A. Trzebaż takiego nieszczęścia, że s. to stało. Pospólstwo to wszystko, co twardo, cierpko i z pracą przychodzi, nieszczęściem zowie. Pileh. Co cię tu za nieszczęścia do mnie sprowadziły na tę pustynię, wiatr czy burze jakie? Jabł. Siedm rzeźmiost, czternaście nieszczęścia (zb.). Prz. Wódz, mający dwie dusze i dwa ciała, N. narodu. Słow. N. nigdy samo nie chodzi. Prz. Za szczęściem N. chodzi na przemiany. Koch. W. Szczęście rozum odejmuje, a N. go dodaje. Kn. Wielkie N. s. stało. Spotkało, dotknęło kogo N. Jakieś N. mię prześladowe. Być w nieszczęściu. Nabawić kogo nieszczęścia. Ratować kogo w nieszczęściu. Bodajby ich N. porwał! L. (= *djabli*). Niech go N. ogarnie! L. Idźże do nieszczęścia! L. (= *do licha*). Czy ją tu N. wniosło! L. Daj go nieszczęściu jak urodna. Troc. Ku nieszczęściu swemu, na N. swoje. Troc. Na N., jak na N., nieszczęściem = *nieszczęśliwie, nieszczęśliwym zbiegiem okoliczności*: Często na N. my długo żyjemy, gdy na nasze nieszczęścia patrzeć s. musimy. Jabł. Nieszczęściem tracił krzaki suchego agrestu. Mick. Jak półtora nieszczęścia = *brzydko, potwórnie*: Skrzywić s., wyglądać jak półtora nieszczęścia. Gdy na ambonę wnijdzie mnich, odmie s. jak półtora nieszczęścia. Opal. <Nie + Szczęście>

Nieszczęśliwie przys. od **Nieszczęśliwy**, *nieszczęście*: N. s. złożyto.

Nieszczęśliwiec, wca, lm. wcy p. **Nieszczęśliwy**: Jesteś chory N. Łos.

Nieszczęśliwość, i, lm. i rz. od **Nieszczęśliwy**, *nieszczęśliwość*: Nie lękam s. nieszczęśliwości, nie ugamiam s. za szczęśliwością. L. Wesole bardzo było to zwycięstwo wszystkim z tej przyczyny, że po owych nieszczęśliwościach pierwsze ojezyźnie przyniosło szczęście. Pas. (= *nieszczęśliwościach, niepowodzeniach*).

Nieszczęśliwy, **Nieszczęsny**, × **Bezszczęsny**, † **Nieszczęsny**, [Nieszczęśliwy, Nieszczęsny, Nieszczęsny] i. *nie mający szczęścia, trapiiony nieszczęściami, godny litości, biedny*: Człowiek N. Ten u mnie ze wszystkich nieszczęśliwszy ludzi. Mick. (zam.: najnieszczęśliwszy). O ja N.! Co robisz, N.! (= *człowieku N., nieszczęśliwu*). 2. *przynoszący nieszczęście, niepomyślny, nieprzeczony, zły*: N. zbieg okoliczności. Nieszczęśliwa to godzina, gwiazda, wojna. Troc. Znak N. Kn. [Cóżże ty nieszczęśliwego zrobił!] (= *najlepszego*). <Nie + Szczęśliwy>

Nieszczęsnica, y, lm. e i. forma ż. od **Nieszczęsny**: Coś jej zrobiła?! Nieszczęsnico?! Tet. Błądzą smętne ludzkie dusze i nie mają nieszczęsnice nawet skrawka swego nieba. Or-Ot. 2. [N. a. **Przepsanica**] *konwulsje, wielka choroba; ciężka choroba*. Por. **Nierównica**. <Nie + *Szczęsnica, od Szczęsny>

Nieszczęsnie przys. od **Nieszczęsny**, *nieszczęśliwie*.

Nieszczęsny, a, lm. cy i. a. **Nieszczęśliwiec**, × **Nieszczęśliwy** *człowiek nieszczęśliwy*: Obym był między swemi zginął nad Libyą, niżem pod Taps

N. przywiódł ojeów boje. Bardz. Nieszczęsny? I tyżes? do takiego stanu? Mick. Zaraz s. do tego zabrałaś, mając w sercu miłosierdzie nad nieszczęsnykiem. Sienk. Wróg mój, kto na tego nieszczęsnika rękę podniesie. Sienk. 2. × N. *człowiek przynoszący nieszczęście*. Troc. <Nie + *Szczęsny, od Szczęsny>

× **Nieszczęsniś**, a, lm. owie p. **Nieszczęsny**.

<Nie + *Szczęsniś, od Szczęsny>

[Nieszczęsny] p. **Nieszczęśliwy**.

Nieszczodrość, i, blm. rz. od **Nieszczodry**: N. daje, ale mniej niż przystoi i kiedy nie przystoi. Petr.

Nieszczodry *nie odznaczający s. szczodrością, niehojny, skąpy*. <Nie + Szczodry>

Nieszczodrze przys. od **Nieszczodry**.

† **Nieszczora**, y, lm. y, † **Nieszczora** *wnuczka; siostrzenica, synowica, bratanica*. Ort. <Por. S. Sł. nester = bratanica, siostrzenica, zap. zam. *nepstern, obok Łć, nepos, neptis. Mikl. 214>

[Nieszczornost, i, blm.] p. **Nieszczerosc**. <Nie + Szczernost>

Nieszczodliwie przys. od **Nieszczodliwy**: Stary doktor, dowiepujący N. Krasz. Uderzyć kogo N.

Nieszczodliwość, i, blm. rz. od **Nieszczodliwy**: Rousseau zachowywał jednocześnie i wolność przypuszczalnie największą w stanie natury i jej N. Spas.

Nieszczodliwy *nie szkodzący, niewinny*: Środek N. Było to nieszczodliwe złudzenie. Ochoc. <Nie + Szczodliwy>

† **Nieszczodzien** *który nie odniósł szkody, niewszkodzony*. Kn. <Nie + Szczodzien>

Nieszczolachianka, i, lm. i forma ż. od **Nieszczolachic**: Jesliby który szlachcie nieszczolachiankę sobie nierówną pojął, tedy tę nieszczolachiankę żonę swoją sobą i szlachectwem swym uszlachei. St. lit. <Nie + Szczolachianka>

Nieszczolachic, a, lm. e a. † y i. (w lm. często **Nieszczolachta**) a. † **Nieszczolachetnik**, † **Nieszczolachetnik** *człowiek nie należący do stanu szlacheckiego, mieszczanin a. chłop, plebejusz*: Było wiele nieszczolachetów, którzy cnotą swą uczynili zacne potomstwo swoje. Górn. Nieszczolachic przyjął do herbu swojego. Troc. Chociażby i jakiej obelgi doznali od nieszczolachic, to ją mimo uszu puszczali. Kacz. Trybunał nie miał prawa stanowić wyroku w sprawie nieszczolachic. Kraus. 2. † N. *człowiek nieznan, nieznanomity*: Choć szlachcicy będą synowie jego, choć nieszczolachic. Leop. <Nie + Szczolachic>

Nieszczolachetki przym. od **Nieszczolachta**: Pochodzenie nieszczolachetkie. Nieszczolacheta to jest rzecz i nieszczolachetka. Krasz. (= *niewłaściwa szlachcie*). <Nie + Szczolachetki>

Nieszczolachectwo, a, blm. *pochozenie nieszczolachetkie*: N. komu zadać. Troc. Już naówczas szedł twardo, jak z kamienia, zawód publiczny każdemu, komu można było zrzucić N. Spas. <Nie + Szczolachectwo>

† **Nieszczolachetnica**, y, lm. e forma ż. od **Nieszczolachetnik**, *nędnica, lotrzyca*: Nieszczolachetnico, przez stoisz nade mną? Papr. Śmierć, szpetna ta N. Rej. <Od Nieszczolachetnik>

Nieszczolachetnie przys. od **Nieszczolachetny**.

† **Nieszczolachetnik**, a, lm. cy, † **Nieszczolachetnik** i. p. **Nieszczolachic**: Ten N. urodził s. z prostych rodziców. Rej. 2. *człowiek nieszczolachetny, niegodziwiec, podlec, nikczemnik, nędznik, ladaco, lotr, łajdak*: Ten N., który swe dobra przez gardło przelał. Mącz. Idźcież, nieszczolachetnicy, gdyście

mię nie znali, na wieczne potępienie. Rej. Nieszlachetnicy, którzy z twarzy i z czoła wstyd otarli. L. Nigdy od tego nieszlachetnika (szatana) i od pokus jego spokojni być nie mamy. Rej. <Od Nieszlachetny>

Nieszlachetność, i, blm. rz. od **Nieszlachetny**. **Nieszlachetny**, × **Nieślachetny** i. × N. *nie należący do szlachty, pochodzący z ludu*. 2. † N. *nieznany, niesławny, nieszanowany, nieczczony*: Wyście szlachciocy (= ludzie znani), a myśmy nieszlachetni. Leop. 3. *nieuczciwy, niehonorowy, niecny, bezecny, podły*: Czyn N. Objaw N. Rol. <Nie + Szlachetny>

Nieszlachta, y, blm. zb. *nieszlachcice, nieszlachectwo i chłopstwo, lud*: Szlachta dzieliła społeczeństwo na dwie tylko dzielnice, na szlachtę i nieszlachtę. Szaj. <Nie + Szlachta>

× **Nieszlakowany**, × **Nieszlakowny**, × **Nieślakowny** i. *nieposzlakowany, niepodejrzany, nie podlegający zarzutom*: To są nieprzyjaciele kłamstwa, szczerzy ludzie, nigdy nieszlakowani w zdradzie lub obłudzie. Przyb. 2. *niezbadany, niezgłębiany*. <Nie + Szlakowany, od Szlakować>

× **Nieszlakowny** p. **Nieszlakowany**: W niczym nieszlakowni. Przyb. <Nie + Szlakowny> **[Nieszpetnica**, y, lm. e, **Nieszpetulis** żart. *panna niebrydka*.

Nieszpetnie przys. od **Nieszpetny**: N. wyglądać. Ir.: Nieszpetniem ś. w tę sprawkę wplątała. L.

Nieszpetność, i i. blm. rz. od **Nieszpetny**. 2. × N., lm. i *kobieta nieszpetna, piękność*.

Nieszpetny *dość ładny, niebrydki, niczego*: Ma żonę wcale nieszpetną (= przystojną). Nieszpetnego wzrostu, minę ma przyjemną. L. (= *dość wysokiego, dobrego*). Zda ś., jakbym już widział wielkich wodzów onych, tumanem wdy nieszpetnym wodzów zakurzonych. Min. Nieszpetnego mi jegomość dzisiaj wypłatał figla. L. (= *niezłego*). Może mieć posazek N. L. (= *niezły, spory*). <Nie + Szpetny>

[Nieszpetulis] p. **Nieszpetnica**. <Żart. z Nieszpetny>

Nieszpor, u, lm. y p. **Nieszpór** i **Nieszpory**.

Nieszporny, [**Mieszporny**] i. przym. od **Nieszpór**: N. czas, psalm, wiersz. Kn. Nieszpornych modłów kapituła słuha. Miek. 2. przem. *wieczorny*: Jezus z krzyża zdejmowan czasu nieszpornego. Pśń. koś. Zorze nieszporne. Pol. W trzcinie luka sobie bąk N. Pol.

Nieszpory, ów, bhp., **Nieszpór**, **Nieszpor**, † **Mieszpor** i. *jedna z godzin kanonicznych, następująca po nowie a. poprzedzająca kompletę*: Odmówić N. z brewjarza, z djurnalika. 2. *nabożeństwo wieczorne, złożone z nieszporów brewjarzowych i części komplety*: Odprawiać, śpiewać N. N. z wystawieniem. N. żałobne. Być na nieszporach. Przen.: N. Sycylijskie = *wyrznięcie Francuzów przez Sycylijszczyków w r. 1282 w czasie nieszporów wielkocnocnych*. <p. Nieszpór>

Nieszpór, oru, lm. ory, **Nieszpor**, † **Mieszpor** i. p. **Nieszpory**: Kazał księży N. a. wieczernią śpiewać. Stryjk. N. przed południem nie bywa. Pim. Na nieszporze ludzi bywa niewiele. Jabł. Na jutrznią nabożny, na mszę pyszny, na N. pijany. Prz. Dobry uczynek za cztery nieszpory. Prz. Gdzieś przed siódmą wieczorem kościół kończył nieszporem. Wysp. Jutro o tej porze — po tureckim nieszporze. Prz. Sycylijscykowie pobili jednej godziny w nieszpór wielkocnocny wszystkie Francuzy; stąd przypowieść u Hisz-

panów i Włochów, gdy kto komu łąjał: o bogdaj cię potkał N. Sycylijski. Stryjk. 2. przem. *wieczór*: [Na wysoki N.] = *przed zachodem słońca*. [Na niski N.] = *o zachodzie słońca*. Jeśli na wschodzie piękność ta serca ludzkie szkodzi, cóż ś. jej zdola oprzeć o nieszporze? Mor. A. (= *w wieku dajrzałym*). <Może przez Czes. nešpor, ze Sr. Grn. vèšper, to zaś z Łć. vespera = wieczór>

Nieszpuł, u, lm. y bot. p. **Niesplik**: Nieszpuły, owoc z jednego drzewka kolącego, małe, jako jabłuszka. Sien. <p. Niesplik>

Nieszpułka, i, lm. i bot. p. **Niesplik**.

† **Nieszrotowany** *niewymuszony, nieprzesadny, prosty, naturalny*: Mowa nieszrotowana i głos od ludzkiego nie sroższy. Bardz. <Nie + Szrotowany, od Szrotować>

[Nieszczęście, a, lm. a] p. **Nieszczęście**. <Z Czes. nešťství>

[Nieszczęśny] p. **Nieszczęśliwy**.

† **Niesztwowica**, y, lm. e lek. i. *krosta*: Krosty białe jątrzące niesztwowicami przodkowie nasi mianowali. Syr. 2. w lm. (ecthyma) *wysypka krostkowata*. <Czes. neštovice ž., zam. nežitovice>

Niesztuoznie przys. od **Niesztuozny**: N., nietrefnie, niemisternie. Kn.

Niesztuozny i. *bez udziału człowieka powstały, przyrodzony, naturalny*. 2. † N. *niekunsztowny, niemisterny, prosty*. Kn. <Nie + Sztuczny>

Nieszzykowność, i, blm. rz. od **Nieszzykowny**: W gockich budowlach jakowaś części je składających N. uderza. L. (= *nieproporcjonalność*).

Nieszzykowny i. *pozbawiony szyku, nieelegancki*. 2. × N. *śle pasujący, nieproporcjonalny, niekształtny*: Do współczesnych spraw tego czasu dostrzegać można kilku ulotnych annalistów i kilka a. kilkanaście notat, które nieszzykowne wystawują okrucy. Lel. <Nie + Szykowny>

Nieszzyty *zrobiony bez użycia igły i nici, w całości utkany, całodziany*: Suknia Pana Jezusa, o którą żołnierze rzucali losy, była nieszzyta. <Nie + Szyty, od Szyć>

× **Nieściekły** czym = *z którego coś nie ociekło, niezbroczony, niezmoczony*: Kord juchą N. Wor. <Nie + Ściekły>

† **Nieścierplany**, † **Nieścierpliwy**, † **Nieścierpny** *trudny do ścierpienia, nieznosny*: W nieścierpianych ciężkościach nie ustał Pan w swych lutościach. K. G. <Nie + Ścierpiany, od Ścierpieć>

× **Nieścierpliwać**, a, ał p. **Nieścierpliwić**.

× **Nieścierpliwanie**, a, blm., *czynność cz. Nieścierpliwać*.

× **Nieścierpliwić**, i, il, nied. × **Nieścierpliwać** *uczynić niecierpliwym, zniecierplwić*: Nakoniec nieścierpliwiła mię ta ich niepojętność. Czart. A. <Nie + *Ścierpliwić, od Ścierpliwy>

× **Nieścierplwienie**, a, blm., *czynność cz. Nieścierpliwić*.

† **Nieścierpliwy** p. **Nieścierpiany**: Pchły kaśanie nieścierpliwe. Jabł. <Nie + Ścierpliwy>

† **Nieścierpny** p. **Nieścierpiany**: Gdy nieścierpniemi razy klócia serdecznego cierpiał, św. Kostkę prosząc, folgę utrzymał. Chodk. K. <Nie + Ścierpny>

Nieścieśliwość, i, blm. rz. od **Nieścieśliwy**, *nieścieśliwość*.

Nieścieśliwy p. **Nieścieśliwy**.

× **Nieścigłość**, i, blm. rz. od **Nieścigły**: N. lotu jedyną mu (aniołowi myśli) tarczą. Deo.

× **Nieścigły p. Nieścigniony**: N. lot. Wor. Punkt N. okiem. Susz. (= *niedojrzany*). Cud rozumem N. Kniaź. (= *niepójęty*). <Nie + *Ścigły, od Ścigać>

× **Nieścigniony**, × **Nieścigły**, † **Nieźścigniony** *nie dający ś. doścignąć, niedościgły, szybkii, rączy prędki*: Tak rączo biegły nieścignione konie, że mogły równać z prędki orłów lotem. P. Koch. Orzeł N. Zabł. Chmury Twój wóz, Twe konie wiatry nieścignione. Kochan. Kto nieścignione wiatrom przyprawuje skrzydła? Zim. N. szlak Niemna. Orzesz. Wszystkie je wyścigać nieścignioną chęcią. Malcz. <Nie + Ścigniony, od Ścignąć>

† **Nieściora**, y, Im. y p. **Nieszczora**. Ks. Ł.

Nieścistość, i, blm. rz. od **Nieścisty**.

Nieścisty *pozbawiony ścisłości, niedokładny*: Określenie nieściste. <Nie + Ścisty>

Nieścisle przys. od **Nieścisty**.

Nieścislwość, i, blm. rz. od **Nieścislwy**, *nieścislwość*.

Nieścislwy, **Nieścieślwy** *nie zmniejszający objętości pod wpływem ciśnienia, nie mogący być ścisnionym*. <Nie + Ścislwy>

Nieść, **niesie**, **niósł**, [Niść], częstot. **Nosić**, × **Naszać**, × **Nosiwać** *i. iść z czym, idąc trzymać co, dźwigać*: N. co w rękach, na rękach, na głowie. N. książkę, chleb, drzewo, pieniądze. Wszystko przygotowawszy, co mieli N. w drodze, żegnali Tobjasa. Wuj. N. ciężar. Niósł w gorący dzień brzemień drzew z lasa na sobie. Rej. Przen.: N. brzemień lat. Coś ciężkiego na sercu niosła. Krasz. — N. chorągiew. Przen.: N. chorągiew buntu (= *był przywódcą buntowników, stał na czele buntu*). Inaczej całe po dawnym zwyczaju litewskie niegdyś stapały książęta, niosąc stolicę do własnego kraju. Mick. — [N. wianek] (= *jechać w oświadczeniu z wiankiem, używanym przy zaręczynach*). Milcząc, wziął kwiat róży, do piersi niesie. Słow. N. list na pocztę (= *odnosić*). Niósł ślepy kulawego. Kras. Niosą trupa Łazarza na ementarz kościelny. Gor. Łękiwie niesiły za granicę głowy. Mick. (= *unosili*). Rumak polem jak wiatr niesie, niesie lasem. Mick. (dom.: jeźdźca). Niesie go wodne przestworze. Mick. Fala niesie łódkę. Kras. A. Stąd jakieś jęki wiatr niesie. Karp. 2. *przychodzić z czym, przynosić, dostarczać, oddawać, doręczać*: Dobra wieść, kiedy niosą jeść. Prz. Postano nas po jabłka, a my liście niesiemy. Skar. Oto z błogostawieństwem niosę list papieża. Słow. Każdy swój ukłón niesie, każdy bije czołem. Kniaź. Niesie chwałę, mocarze, Panu mocniejszemu, niesie chwałę, królowie, Królowi węższemu. Kochan. N. pomoc. Miasto posiłków niesie ogień i tarany. Mick. Śmierć i pożogę niosące szereg. Mick. Im więę nies ulgę prośbą i mszalną ofiarą. Mick. Cudzoziemcom zdrowie niesiesz w upominek. Mick. Ja ciemne chmury zdzieram z ludzkich powiek i światło niosę dla duszy słoneczne. Słow. N. nowinę, wieść = *oznajmiać, zwiastować, donosić*: Wesołą ci niesie nowinę. Troc. Jakoś mi pierwej złą nowinę o mojej śmierci przynieśli, tak mu tę wesołą niesie. Skar. Co niesiesz nowego? Lubom. † Zawstydził ś. Faeton i sromem gniew zraził, niósł potym matee, czym go Epafus naraził. Zebr. *Głosić, powiadać, mówić*: Wieść niesie (= *mówią, powiadają, słychać*). Z żalu, jak wieść niesie, powiesił ś. w blizkim lesie. Gosz. Niesie nowina, że... Troc. Mądrze staropolskie niesie przysłowie. Troc. 3. *skła-*

dać,łożyć, dawać, oddawać, ofiarować, poświęcać: † Czechowie, wypędziwszy Zygmunta, Władysławowi swoje królestwo niesi. Błaż. Nie gardzicie i wy tym, co dom ubogi niesie, będzie ser, będzie szodra, będą wonne śliwy. Kochan. N. życie w ofierze. Swoje zdrowie przeciw nieprzyjacielowi niesie. Troc. Dla ojezyny niesie na plac zdrowie. Groch. 4. × **N. zdarzać, sprawić, zrzędać, przynosić**: Siedział w pańskiej radzie, co mu większą cześć niosło, niż złoto w pokładzie. Kochan. Tobieby to cześć niosło, mnie zaś hańbę. Ciek. Są niektóre sprawy, które żadnej szkody ani pożytku nie niosą. Sz. Niedbalstwo może być takie, które żadnej szkody nie niesie. Sz. To mu osławę niesie. Troc. Niesie to zysk a. utratę sławy. Troc. Nie wzdyc jedną dzień fortunę niesie. Kochan. (= *nie każdy dzień jednako szczęśliwy*). Takli ty cheesz, takli to niesie szczęście moje? Kochan. Starość niesie doświadczenie. Krasz. 5. † **N. pozwalać, dozwalać, znosić**: Zebrał wojsko, ile ścisłość czasu krótkiego niosła. Błaż. Był Kazimierz I uczony, jako on czas niósł. Biel. M. Była dziwna gładkości, o którą nie dbała, lub tyle dbała, ile cnota niosła. P. Koch. Ziemowit w karaniu, gdy tego potrzeba niosła, łaskawym był. Błaż. 6. † **N. nakazywać, wymagać**: Powinność, czas, stan to niesie. Troc. Niosą to w sobie i zamykają sprawy Boskie. Troc. Niesie to kondycja ludzka. Troc. Co niesie przyrodzenie, zbraniać ś. nie godzi, człowiek aby raz umarł, z tym ś. na świat rodzi. Kochan. Bieg przyrodzony koniecznie niesie, aby z początku wszystko wypływało. L. Jak ich wiara niesie. Troc. Bliźniego byś miłował, jako niesie chrześcijańska powinność twoja. Rej. Powinność to meża niesie, iżby żony swojej nie inaczej, jedno jako ciało swe własne miłwał. Górn. Zapłacimyc, co sprawiedliwość niesie. Leop. Cokolwiek będzie sprawiedliwość niosła. Kochan. Na twarszym niż zwyczaj niesie łożu usnąć nie cheesz. Birk. Tam idę, gdzie urząd mój niesie. Troc. N. za sobą = *nieść do siebie, pociągać za sobą*: Wysokie urzędy niosą za sobą doległości. Kochan. Chwała pańska to za sobą niesie. Kochan. Co jawna niesprawiedliwość za (z) sobą niesie. Troc. 7. *mieć, posiadać co, odznaczać ś. czym*: Stworzenia, które kiedyś wyda przyszłość mętna, niosą kolor ich blasku, lub ich razów piętna. Mick. Jednaką myśl tak w szczęściu, jako i w żalobie zawżdy niesiesz. Kochan. † **N. wadę**. † **N. hańbę z czego** (= *odnosić*). † **N. urzędy** (= *piastować*). † **Te kraje niosą** inne obyczaje. Kochan. † **Dawniejsze lata niosły**. Kochan. (= *było dawniej we zwyczaju*). † **Chociaż niektórzy pokutujących osobę niosą**, wszakoż one mięsopustne swowoleństwa jawnie wołają, iż to tylko dla obyczaju czynili. Żarn. (= *mają wygląd pokutników*). 8. *trzymać, wznosić*: Nad wszystkich głowę wystrzeloną niesie. Mick. Róże, co wysoko niosą jesienne czoła błyszczące ś. rosą. Słow. 9. *kierować, zwracać, prowadzić, wieść, unosić, pędzić*: Podróżny, śród dzikiej wyspy porzucony, co rano wzrok i stopę niesie w różne strony. Mick. Idzie nad wodą, błędny krok niesie. Mick. Co ciebie tutaj niesie wieczorną słotną dobą? Mick. Nieszczęście jakieś niosło mię tu. Właśnie też szczęście mi ją niesie. L. (= *sprowdza*). Djabli go tam niosą. Achill poprawił ś. w kroku, ruszył wszystkich sił, i jak gdyby go wszyscy djabli nieśli, natarł na Hektora. Oss. Zebrałszy ś., gdzie droga, gdzie niesie gniew, ślepo wypadają. Tw. Iść, gdzie oczy

nością. Udał się na wschód słońca, gdzie go niosły oczy. Rej. Błądziłem po zaroślach, gdzie mnie oczy niosą. Mick. 10. *strzelać, bić, dolatywać*: Strzelba niesie daleko (= *nabój z niej ciśnięty leci daleko*). Jako z męskiej dłoni N. może kamień nieciężki, tak on już był od nich oddalon. Mias. 11. [N.] *rozbiegać się, ponosić*: Konie niosą. 12. × N. *nieścić w sobie, zawierać, obejmować*: Beczka niosła trzysta garncy. Pol. Jedna bella niesie 27 postawów za 216 złotych. Kłos (= *czym, wynosi*). Kółstki złote, które niosły dwa łoty. Leop. (= *wały, wynosiły*). † Pamięć niesie (= *obejmuje*). Jako jego myśl niosła. Kochan. 13. *znosić, wydawać, składać*: Ptaki niosą jaja. Niesie kokosz. Troc. N. s. 1. † N. s. = *ić, udawać się, dążyć, zmierzać*: Szczęście mu służy, on sam w nie-szczęście się niesie. Bardz. Nies się stąd. Nagur. (= *wynosi się, uchodzi*). 2. † N. s. ku czemu = *skłaniać się ku czemu, zanosić się na co*: Król, rozumiejąc, że się wszystko to ni ku czemu dobremu niesie, kazał miasto oprawić. Biel. M. 3. † N. s. za kogo, za co = *uważać się, mieć się za kogo, za co, nazywać siebie kim, czym*: Świdrygiełło zaraz po śmierci Witolda za księżę się, krom pozwolenia Władysława, N. począł. Błaż. [N. s. za co] = *uważać się za coś lepszego od innych*. 4. † N. s. nad kogo = *wynosić się, wywyższać się*: Kto się hardo niesie nad inne, na pośmiech bywa drugim. Jabł. 5. *znosić jaja*: Już się N. ptastwo zaczyna. Kury się niosą. Komu się wiedzie, temu się i kogut niesie. Prz. <NIOS/NOS>

† **Nieślachetnik**, a, lm. cy p. **Nieszlachocic** i **Nieszlachetnik**: Tego Zyska lotrzyka miej w grozie, nieślachetnika, bo ten to wszystko pobroił. Rej.

× **Nieślachetność**, i, lm. i rz. od **Nieślachetny**, *nieszlachetność*: Ignobilitates, nieślachetności. Głosy w. XV.

× **Nieślachetny** p. **Nieszlachetny**: Dobra zmarłych księży mają pozostać przy kościele a spadać na krewnych, bądź to ślachetnych, bądź to nieślachetnych. Szaj. <Nie + Ślachetny>

† **Nieśladny** 1. *trudny do wyśledzenia*. 2. *niezbadany, niezgłębiony, niepojęty*. 3. *nieposzlakowany, niepodjejrany*. <Nie + Śladny, od Ślad>

× **Nieślakowny** p. **Nieszlakowany**: Nieszlakowne ludzkich serc zakręty. Nar. <Nie + Ślakowny>

[**Nieśliwy**] p. **Nieśny**: Nieśliwa kura (= *znosząca często jaja*). <Od Nieś>

Nieślubnie przys. od **Nieślubny**: Dziecię, które się N. urodzi, może być dobrym, zwłaszcza jeśli się z takiej białogłowy rodzi, któraby ojcu jego ślubną żoną być mogła. Sz.

Nieślubny, × **Bezślubny bez zawarcia małżeństwa istniejący, nieprawy**: Nieślubnym z nią mieszka kontraktem. Troc. Dziecko nieślubne (= *naturalne, z lewej ręki*). <Nie + Ślubny>

[**Nieśmiałek**, **Ika**, lm. **Iki**, **Nieśmieluch**] *człowiek nieśmiały*. <Nie + Śmiałek>

Nieśmiało, **Nieśmiele** przys. od **Nieśmiały**: Ktoś tam szedł cicho, N. Orzesz. Wpatrywała się N. Krasz. Otworzyły się drzwi N. i pokazała się kędzierzawa głowa pana Pawła. Korz.

Nieśmiałość, i, blm. rz. od **Nieśmiały**: N. oznacza brak śmiałości, w którym już to wstyd, już bojaźń jakaś i skromność tak trwoży człowieka, że nieraz ust otworzyć, a i oczu podnieść nie śmie. Kras. A. Jedna N. i uderzenie się w piersi zasłużyło u Boga na odejście usprawiedliwione. Lach. Ta prostota i nieśmiałość w takim człowieku, zdaje mi się być szczytem wielkości,

bo znać z nich, że jest wyższy nad próżność i pychę. Od. Zmiarkował się, że przez głupstwo i N. za mało pożyczyl. Korz. N. jego wrodzona i wyrobiona obejściem domowych, ciężyla mu i nie dozwalała pokazać się, kim był w istocie. Krasz. Z nieśmiałości, jak przyjętym będzie, cofnął się z prog. Orzesz. (= *obawy*).

Nieśmiały nie mający śmiałości, bojaźliwy, lękliwy, trwożliwy: Po nieśmiałym jeźdźcu konia, a po śmiałym mężu wdowy szkoda dostawać. Prz. Dziecko nieśmiałe. Nie zdradzę tu w pniach tajemnic, ukrytych w nieśmiałych wejrzaniach. Słow. Nieśmiała ludzka istota. Orzesz. <Nie + Śmiały>

† **Nieśmiara**, y, blm., † **Niśmiara** *niecierpliwość*. <Czes. nesměra (daw. nesmiera) = nieumiarkowanie>

Nieśmiele p. **Nieśmiało**: Pyta N. Jaś. [**Nieśmieluch**, a, lm. y] p. **Nieśmiałek**. <Od Nieśmiały>

[**Nieśmiertelniczka**, i, lm. i] p. **Nieśmiertelnik**: Gdzieniedzie żółta, biała lub różowa N. podnosiła główkę bez życia na tej darni martwej. Krasz.

× **Nieśmiertelnioć**, i, il *nieśmiertelnym czynić, unieśmiertelniać*: Mógłbym tysiące liczyć między walcznymi, gdybym chciał N. imiona na ziemi. Przyb.

Nieśmiertelnie przys. od **Nieśmiertelny**: a) N. raniony, choruje. Troc. N. ponabijał pistolety. L. b) W wieczności N. żyć będzie. Troc.

× **Nieśmiertelnienie**, a, blm., *czynność cz. Nieśmiertelnioć*.

Nieśmiertelnik, a, i, † N., blm. a. † **Bezśmiertelnik** *środek dający nieśmiertelność, ambrozja*. Otw. 2. lm. i a. [**Nieśmiertelniozka**] bot. = a) a. **Kwiatotwał**, **Suchokwiat** (xeranthemum) *ros. z rodziny złożonych*. Gatunek: N. roczny a. [K. ościełnica] (x. annuum), w ogrodach zwany **Nieśmiertelnikami** liljowemi. b) p. **Kocanka**. c) p. **Radostka**. <Od Nieśmiertelny>

Nieśmiertelnikowy przym. od **Nieśmiertelnik**: Widziałam kilka świeżych wieńców nieśmiertelnikowych. Żm. (= *z nieśmiertelników*).

Nieśmiertelność, i, blm. rz. od **Nieśmiertelny** = a) *niepodleganie śmierci, nieumieranie; życie bez śmierci, życie wieczne*: N. duszy. Dzień sądy będzie skończeniem czasu tego, a początkiem czasu przyszłej nieśmiertelności. Wuj. Iskra owej nieśmiertelności Adamowej zawždy się w nas odnawia, iż nam się zda, jakobyśmy tu już tak zawždy na świecie rozkoszować mieli. Rej. Żyj dla sług, przyjaciół, żony, lata, wieki, N. Mick. (= *wieczność*). b) *przen. trwanie w pamięci pokoleń ludzkich, sława wieczna*: Jeżeli z rzeczy ludzkich może co sobie rościć prawo do nieśmiertelności, to zapewne gienjusz. Dm.

Nieśmiertelny, [Niesmiertelny] 1. *nie powodujący śmierci, niegroźny, nie niebezpieczny, nieciężki, lekki*: Rana, choroba nieśmiertelna. Troc. 2. *nieciężki, lekki, mały, powszedni*: N. grzech. Troc. Uczynkowe grzechy jedne są śmiertelne, nieśmiertelne drugie; nieśmiertelne grzechy są powszednie. Hrb. 3. *nie podlegający śmierci, nie umierający, wiecznie żyjący*: Dusza nieśmiertelna. Bogowie nieśmiertelni. Nieśmiertelna istota jest, która zawsze żyć może. Boh. J. Małżeństwem rodzaj ludzki, śmiertelnym będąc, przez potomki potomków staje się nieśmiertelnym. Petr. Przedziaram się przez czarne liście drzew nieśmiertelnych. Słow. 4. *przen. trwały, wieczny, wiecznotrwały*;

żyjący w pamięci ludzkiej, wielkopomny: Sądził, że należałoby ustanowić „concilium europejskie,” któreby ś. stało ordynarium wszyściego, co szlachetne, a nieśmiertelnym wrogiem tego wszystkiego, co niekzemne i podłe. Chm. Wieszeze chyłą czoła, wieńczone w nieśmiertelne liście. Mick. Wieszez w nieśmiertelnym niech opiewa rymie serca, rozumu zalety. Mick. Czyn N. Sława nieśmiertelna w żadnym ś. grobie nie zawiera, nigdy nie umiera. Falib. Ojczyzno mężów nieśmiertelnej chwały! Mick. **Nieśmiertelny**, ego, lm. i rz. 1. w lm. *nieszkańcy nieba, niebiamie, szczeg. bogowie*. 2. *członek akademji francuskiej*: Zostać zaliczonym do grona nieśmiertelnych. Dla przewodników młodości zachować późniejszy N. wdzięczność żywą i cześć wielką. Gnat. <Nie + Śmiertelny>

† **Nieśniadany** który nie jadł śniadania: Niechaj was dzień nie budzi, miłe dzieci, rany, nie pojedziesz odemnie pewnie N. Pot. <Nie + Śniadany, od Śniadać>

× **Nieśniedny**, × **Beźsniedny** nie do jedzenia, niejadalny; niespożywczy: N., niedobry do jedzenia. Włod. <Nie + Śniedny>

Nieśny I. a. [**Nieśliwy**]: Nieśna kura = *niosąca ś.*, *znosząca jaja*; *dużo jaj znosząca*: Nieśna kokosz. Troc. 2. [Rok N.] = w którym kury dużo jaj *niosą*. <Od Nieś>

Nieśpieszno mi = *nie spieszy mi ś.*, *niepilno mi*: Pojmujesz, ojcze, dlaczego mi tak N. starać ś. o zbawienie Żydówki. Bał. <Nie + Spieszno>

Nieświadom (część. jako orzeczenie) p. **Nieświadomy**: N. jeszcze w dworskich przeskokach. Troc. N. jeszcze praw naszych. Troc. O praw hydrauliczki N. człowiecze! Mick.

Nieświadomie przys. od **Nieświadomy**.

[**Nieświadomo**] przys. na niewidziane, na chybił trafił, na ślepo.

Nieświadomość, i I. btm. rz. od **Nieświadomy**: N. drog. Troc. 2. [N., lm. i] *wątpliwość*.

Nieświadomy, **Nieświadom**, **Beźświadomy** I. czego = *nie wiedzący o czym, beźwiedny, nie znający czego*; *nieobeznany z czym, nie umiejący czego*; *ciemny, nieoświecony, nienauczony, niewtajemniczony*: N. rzeczy światowych. Myśmy tu miejsce nieświadomi. Boh. Nieświadoma tajemnie Samarkandy i Djarbeku. Krasin. 2. × N., w czym = *niebłędy, niewprawny*: N. w Piśmie Świętym. 3. *beźwiedny, beź udziału świadomości*: N. postępek, popęd. 4. [N.] *nieznany*: Las N. <Nie + Świadomy>

Nieświatowość, i, btm. *nieznajomość zwyczajów światowych, brak towarzyskich form i obycia*: Co dziś byłoby wielkim uchybieniem, nieświatowością. Słow. <Nie + Światowość>

Nieświecko przys. *nie po świecku*: N. ani cielesnie, ale duchownie, niebieską formą argumentuje. Smotr. <Nie + Świecko>

Nieświetnie przys. od **Nieświetny**: Krasinsey N. stali pod względem majątkowym. Rol.

Nieświetny *nienajlepszy, nieosobliwy, nieszczególny, nietęgi, niewielki*: N. interes. Żaden pisarz nie zechce tej nieświetnej zasługi zamienić za trochę okłasków. Krasz. <Nie + Świetny>

Nieświeży *niezawszystkim świeży, stary nieco, nadpsuty*: Ryba nieświeża (= *cuchnąca już*). W ropie nieświeżej tworzą ś. punkta rozkładu. Mięso, masło nieświeże. Chleb N. (= *czerstwy, stary*). <Nie + Świeży>

Nieświęcony którego nie święcono; niepoświęcony, niepoświęcony: Nieświęcona ziemia. Kon. Obec

książę ciało wygnańca rzuciło gdzieś w nieświęconą ziemię. Krasin. <Nie + Święcony, od Święcić>

Nieświęty przeciw **Święty**: Należał do opozycji syn nieświętej pamięci podskarbiego (Ponińskiego). Rol. (= *smutnej*). Czwarti stopień święceni jest akolitów, a ten ostatni między temi, które mniejszemi i nieświętymi nazywają. Kucz. <Nie + Święty>

† **Niet**, † **Nie** *nie jest, niema, niemasz*: Przed złym umknąć, gdy mocy niemasz, N. i rady. Jag. <Ros. нѣтъ>

Nietabularny prow. *niehipoteczny*: Wykazanie stosunku własności tabularnej do nietabularnej. Donim. <Nie + Tabularny>

Nietajno mi = *wiadomo mi, nie jest dla mnie tajemnicą*. <Nie + Tajno, od Tajny>

Nietajony z którym ś. *nie tają, otwarcy, nieskryty*: Spoglądał z nietajoną radością. Sienk. Wybuchnęła nietajonym oburzeniem przeciwko królowi. Krasz. Z nietajonym wstrętem wstępowałem na dwór pana wojewody. Óhoc. <Nie + Tajony, od Taić>

Nietakt, u, btm. p. **Nietaktowność**. <Nie + Takt>

Nietaktownie przys. od **Nietaktowny**.

Nietaktowność, i, btm. rz. od **Nietaktowny**; **Nietakt**, *brak taktu*.

Nietaktowny, × **Nietaktyczny** *nie mający taktu, zapominający ś.*, *nierozsądny, niewważający w postępowaniu; nie odznaczający ś. taktem, niewłaściwy*: Odezwanie ś. do niej w tak blądej sprawie uważał za niepotrzebne i nietaktowne. Bał. <Nie + Taktowny>

× **Nietaktyczny** p. **Nietaktowny**. <Nie + Taktyczny>

Nietegoczesny *niedzisiejszy, nieteraźniejszy, nie-współczesny, dawny; staroświecki, przestarzały*. <Nie + Tegoczesny>

Nieterminowość, i, btm. rz. od **Nieterminowy**: Domy złeżeń upadły wskutek braku wiedzy, doświadczenia ze strony gierantów i nieterminowości ze strony klientów. Kłob.

Nieterminowy *nie stosujący ś. do terminu, niepunktualny, nieakuratny*: Dłużnik N. <Nie + Terminowy>

Nietęgi *nieszczególny, nieosobliwy, lichy, kiepski, słaby, mierny*: On (Menelaj) był do oszczepu N. Ml. Jak wszyscy ludzie nietęgiech głów i nietęgiech serc uginał ś. przed lepszą głową i lepszym sercem. Dzierz. <Nie + Tęgi>

Nietęgo przys. od **Nietęgi**: (Merjon) był zprawiony N. w kolejnej gonitwie. Ml. N. ś. spisałeś! N. stoi w interesach.

Nietęskliwie przys. od **Nietęskliwy**.

Nietęskliwy *wesoły, swobodny, przyjemny*: Kto miłości nie zna, ten żyje szczęśliwy, i noc ma spokojną i dzień N. Pśn. Miał noc spokojną, dzień N. Berw. <Nie + Tęskliwy>

Nietężyzna, y, btm. *coś nietęgiego = kiepskiego, kiepszczyzna, słabizna, lichota, nędzota, miernota*: N. towar. <Nie + Tężyzna>

† **Nietkliwość**, i, btm. rz. od **Nietkliwy**: Jeszcze tu żyjąc w ciele między nami, Chrystus Jezus po sobie pokazał niektóre znaki nietkliwości, gdy z rąk żydowskich, które go ukamionować albo zepchnąć chciały, bez obrazy wychodził. Birk.

† **Nietkliwy** którego ś. *uknąć nie można, nietykalny, niedotykalny; nienaruszony, nietknięty*: Nietkliwe będą żadną nędzą, na których teraz lada

lichota sztuki swe wyprawia. Birk. <Nie + Tkliwy>

Nietknięty, Nietkniony którego nie tknięto; nieruszony, nienaruszony: Nietknięte stopą ludzką zarosiła szyi co prędzej pod uprawę. Szaj. (= w których nie postać stopa ludzka). Ja muszę pozostać N. Krasz. Nietknięta ciała zdrowego budowa. Mick. Chleb leży N. (= tak jak go położono). <Nie + Tknięty, od Tknać>

Nietkniony l. p. **Nietknięty**: Kazała grze poczętej nietknioną pozostać. Mick. 2. którego nie można tknąć: Nawskrosz przejęty ogniem serdecznym dla nietknionej tleję. Jak. W. (= dla niewzruszonej, nieczulej, obojętnej). <Nie + Tkniony, od Tknać>

[**Nietła, y, lm. y**] p. **Miotła**. <p. Miotła>
[**Nietoboże!**] tymbardziej. <Nie + To + Boże!>

Nietolerancja, i, blm. *brak tolerancji, nietolerowanie*: N. religijna. N. księży katolickich. Gosz. <Nie + Tolerancja>

Nietolerancyjny przym. od **Nietolerancja**: Za Augusta II ujawnia ś. w społeczeństwie polskim ruch N. Kraus.

Nietolerant, a, lm. ci *ten, co nie toleruje, człowiek nie odznaczający ś. tolerancją*: obrońca paktów i liberum veto, żarliwy katolik i N. w religii. Kozł. <Nie + Tolerant>

Nietonący l. który nie tonie. 2. nie mogący utonąć: N., niepograżny, co nie utonie, nie idzie na dno. Kn. <Nie + Tonący, od Tonać>

Nietoperz, a, lm. e, **Niedoperz, Niedopyrz, Gacek, Gacoperz, Latonka, †Metopyrz, [Niecopyrz, Gacopierz, Gacopyrz, Krętoperz, Kacoperz, Latoperz, Latopierz, Latopyrz, Metoperz, Mentopierz, Mentoperz, Myntopyrz, Szętopierz]** l. zool. (chiropteron) *zwierzę ssące opatrzone błoniami skrzydłami, utworzonymi przez lotne błony rozpostarte po bokach ciała i pomiędzy czterema palcami nóg przednich*. Podział: Nietoperze owocożerne (frugivora). Nietoperze owadożerne (entomophaga), dzielące ś. na listkonose (phyllorhina) i gładkonose a. gładkonosy (gymnorhina). Nietoperze skrzeczą. Tw. N. w słońce nie patrzy. Pot. 2. przem. = a) *człowiek szukający przygód po nocach, nocny ptaszek, kruk nocny*: Miłośnego nietoperza ledwo chwilka snem uśmierza. L. b) *człowiek dwulicowy, na dwóch stołkach siedzący, na dwóch ramionach płaszcz noszący*. c) *człowiek bojący ś. świata w znaczeniu moralnym*. <? Por. S. Ś. netopyrz, Srb. netoper i t. p. Mikl. 214. Por. Gr. *nyktópteros dosł. = ptak nocny>

Nietoperzowy l. przym. od **Nietoperz**: Skrzydła nietoperzowe. 2. × N. przem. *ciemny, zamroczone*: Nietoperzowa głowa. Pim. N. rozsądek. Pim. (= słaby, niedołężny). 3. anat. p. **Maciczny**.

Nietopliwość, i, blm. rz. od **Nietopliwy**.
Nietopliwy, × **Nietopny**, × **Nietopnisty**, × **Niestopnisty** *nie topniejący, nie topiący ś., nie mogący ś. stąpić, niemożliwy do stopienia*. <Nie + Topliwy>

× **Nietopnistość, i**, blm. rz. od **Nietopnisty**.
× **Nietopnisty** p. **Nietopliwy**: N., *non liquescens*. Kn. <Nie + Topnisty>

× **Nietopność, i**, blm. rz. od **Nietopny**.
× **Nietopny** p. **Nietopliwy**. <Nie + Topny>
Nietota, y, lm. y bot. l. p. **Jałowiec**. 2. p. **Gęsiówka**. 3. p. **Miotła**. 4. [N.] p. **Widlak**. <? por. Niecić>

[**Nie to to**] *nieprawda*: Oj N., burmistrzówno. <Nie + To + To>

Nietowarzyski l. *stroniący od towarzystwa, dziaki, odludek, niepopularny, niełatwy w stosunkach z ludźmi*: Dziwak, nieuczynny i N. w najwyższym stopniu. Orzesz. 2. (o zwierzętach) *żyjący samotnie, nie znoszący towarzystwa innych osobników tego samego gatunku*: Kot jest N. <Nie + Towarzyski>

Nietowarzysko przys. od **Nietowarzyski**: Skrzeczeki przebywają N. w stepach.

Nietowarzyskość, i, blm. rz. od **Nietowarzyski**.
Nietowszczyzna, y, blm. *jakas sekta*. Spas. <?>

Nietrafnie przys. od **Nietrafny**: Odmówił mu panny i jeszcze go N. w dom przyjął. Rol.

Nietrafność, i, blm. rz. od **Nietrafny**.

Nietrafny, † Nietrefny l. *niecelny, chyłiony; nie trafiający*: N. strzał, cios. Strzelec N. 2. *nie trafiający do przekonania, niedosadny, niestosowny, niezręczny*: Nietrafne rady i wahanie ś. nie pozwoliły jej uczynić tego w porę. Orzesz. 3. † N. i [Nietrefny] *nieprzystwoity, niewłaściwy, nieprzystojny, nieodpowiedni*: Nietrafne rozmowy. Sława nietrafna (= niepożądana, zła). 4. † N. *przekry, przeciwny, niepomyślny, szkodliwy, zły*: Nie oglądowali ś. na żadną nietrafną przygodę. Leop. 5. † N. *niegustowny*: Suknia ta wprawdzie kosztowna, ale nietrafna. Mącz. <Nie + Trafny>

† **Nietrefnie** przys. od **Nietrefny, nietrafnie**.

† **Nietrefny, [Nietrefny]** p. **Nietrafny**: Wół, dostawszy od obucha nietrefnej rany, srożeje. Tw. Zona w żadne nietrefne rozmowy wdąć ś. nie ma. Papr. Miewają białołowy biesiadki nietrefne lada z kim, a sługa pocziwy będzie na stronie. Górn. Świegotliwą mową przyprowadzisz ś. o nietrefną sławę. Górn. Stargają sobie młodość zbytkami i inemi rzeczami nietrefnymi. Bud. B. Stara ś. uprzejmie i strzeże tego pilnie, żeby za czym nietrefnym nie przyszedł we złe mniemanie tam, gdzie o dobre najwięcej stoi. Górn. Jestliżeś to już czuł, a iżes co nietrefnego naszedł... Rej. [Dziegiem a. czym nietrefnym kółki nasmaruje]. <Nie + Trefny>

Nietroskliwość, i, blm. rz. od **Nietroskliwy**: Nie można ś. dosyć nadziwić nietroskliwości panów koronnych o królową. Bart. <Nie + Troskliwość>

Nietroskliwy *nie troszczący ś., niedbały*. <Nie + Troskliwy>

Nietrudno przys. od **Nietrudny**.
Nietrudny *niezwykle trudny, dość łatwy, snadny, przystępny, zrozumiały*: Rzecz to była nietrudna. Korz. Wybór tu N. <Nie + Trudny>

Nietrwale przys. od **Nietrwały**.

Nietrwałość, i, blm. rz. od **Nietrwały**: N. rzeczy ludzkich.

Nietrwały l. *przemijający, znikomy, chwilowy, niestaly*: Nietrwała to sława. Troc. Nietrwała wzbudziła ś. we mnie do zakonu jezuitckiego wokacja. Mat. 2. † N. *niewytrwały, niewytrzymały*: N. do chowania, na zimno. Troc. N. do roboty. Troc. <Nie + Trwały>

† **Nietrybowy** *niezwykły, niezwyczajny, nadzwyczajny, niepospolity*: N., nie według trybu albo porządku pospolitego, nadzwyczajny. Kn. <Nie + Trybowy>

[**Nietuj**] *niema*: N. doma gospodyni. <Analogja do [Jestuj]=jest>

Nieturośla, i, lm. e bot. (myrosma) *roś.* <?>

× **Nietwór, oru**, lm. *ory istota potworna, dziwotwór (?)*: Różny tam N. miał swoje obławę. Kon. <Nie + Twór>

× **Nietyczanka**, i, lm. i = **Najtyczanka**: Obaczył porządną nietyczankę, ciągnioną przez trzy dobre gniałosze. Korz. <p. Najtyczanka>

Nietykalnie przys. od **Nietykalny**: Zachowaliśmy izbę N. tak, jak ją on urządził dla siebie. Jeż.

Nietykalność, i, blm. rz. od **Nietykalny**: N. osoby królewskiej. Obiecuje wam całość, N. osób i ciał waszych. Krasin.

Nietykalny, × **Nietykany** *którego tknąć nie można, którego tykać nie godzi ś., nienaruszony*: Sacrosanctus, którego ś. jak świętej rzeczy tknąć nie godzi, N. Kn. Dla tych niedowiarków bogowie nietykalniemi być przestali. Krasz. <Nie + Tykalny>

Nietykałek, lka, lm. lki 1. bot. p. **Niecierpek**. 2. lek. (noli me tangere) *choroba, której leczyć nie trzeba, żeby nie spowodzić pogorszenia*. <Nie + *Tykałek, od Tykać>

Nietykany 1. *którego nie tykano; nieknięty, cały, nieapoczęty; świeżutki, nowutki*: Miałam suknię atlasową nietykaną, nową. Len. Pastewnik kosą N. Tw. 2. × N. p. **Nietykalny**: Prawa chcą mieć funkcję posta nietykaną. Troc. Osobę poselską zawsze mieć trzeba za rzecz świętą i nietykaną. Troc. <Nie + Tykany, od Tykać>

Nietyle przys. 1. *nie tak wiele, nie tak dużo, nie w takiej ilości*. 2. *nie o tyle, nie tak, nie w takim stopniu, nie tak bardzo*: N. piękny, jak dobry. <Nie + Tyle>

Nietylko, **Nie tylko**, [**Nietylo**] *nie jedynie, nie wyłącznie*: N. kto, N. co = *nie sam*. N. ty jesteś na świecie. N. chlebem, ale i wszelkim słowem bożym człowiek żyje. <Nie + Tylko>

[**Nietylo**] p. **Nietylko**. <Nie + Tylo>

Nieubłagalnie przys. od **Nieubłagalny**, *nieublaganie*: Nastąpiła przydłuższa chwila milczenia, wobec N. determinowanej postawy Hamańca. Byk.

Nieubłagalność, i, blm. rz. od **Nieubłagalny**: W dźwięku czuć ś. dała stanowczość niezłomna i N., przebaczenia nie znająca. Jeż.

Nieubłagalny p. **Nieubłagany**: Nieubłagalna surowość praw. Jeż. Przystąpicie nieubłagalni i podporę wyrwiecie, o którą wsparty. Wysp. <Nie + Ublagalny>

Nieublaganie przys. od **Nieubłagany**: Sąd jego o sprawach Rzpltej był N. ostrym i prawdomównym. Krasz.

Nieublaganość, i, blm. rz. od **Nieubłagany**, *nieublagalność*: N. naukowych faktów. Orzesz.

Nieubłagany 1. *którego nie ublagano*. 2. a. **Nieubłagalny**, × **Nieubłagliwy**, **Nieubłagany**, **Nieubłagalny** *którego nie można ubłagać, nieprzeblagany, nieużyty, twardy, surowy, stanowczy, niełitościwy, uparty, zacięty*: Leniwym jest do gniewu, ale jak ś. różgniewa, nieubłagany. Birk. N. może nie mieć srogości w sercu, ale gdzie idzie o zasadę, o sprawiedliwość, tam wszelkim uczuciom zamiknąć każe. Kras. A. Sędzia N. Śmierć nieubłagana. Kochan. (= *nieunikniona*). Przen.: Nieubłagana logika faktów. Nieubłagana konsekwencja. Pozytywizm jako metoda, w żądaniu dowodów jest N. Kasz. <Nie + Ublagany, od Ublagać>

× **Nieubłagliwy** p. **Nieubłagany**. Orzesz. N., który ś. nie da uprosić. Mącz. <Nie + Ublagliwy>

Nieubogi *dość zamożny, dostatni, niebiedny*: Zajejchawszy do swojego dworku, tyle tylko w nim zabawił, ile mu potrzeba było czasu do zrzuce-

nia kapoty podróżnej, a przyodziania porządnego kontusza, nieubogiego żupana. Rzew. Indyjczyk kupca chce nieubogiego, gdy perły kopa. Klon. <Nie + Ubogi>

Nieubogo przys. od **Nieubogi**.

[**Nieubolny**] *nieżyczliwy*. <Nie + *Ubolny, od [Ubolować]=Ubolewać>

† **Nieuchodzony** 1. *niedościgły*: Półki szlakiem dawnym prędkie słońce poleci i N. krąg nieścigczy. Kochan. 2. *niepohamowany, nieukrócony, nie dający ś. opanować*: Woda ludziom rzecz nieuchodzona, samym to rybom włość jest przyrodzona. Klon. <Nie + Uchodzony, od Uchodzić>

Nieuchroniony 1. *którego nie uchroniono*. 2. † N. p. **Nieuchronny**: Bóg wszechmocny i dlatego N. Koch. W. Tam mięśniednie twoja nieuchroniona ręka dopadnie. Kochan. Nieuchroniona ręka nade mną twoja zmocniona. Kochan. Już na mię była śmierć swoje nieuchronione siła wrzuciła. Kochan. Przed sięg z góry oczyma widzi nieuchronionemi. Kochan. Łuk N. Broń nieuchroniona. Władza miłości jest nieuchroniona. Lubom. <Nie + Uchroniony, od Uchronić>

Nieuchronnie przys. od **Nieuchronny**: N. potrzebny, koniecznie potrzebny. Kn. N. obowiązany do doskonalenia ś. w swojej sztuce. L. Pieśń, wyraz duszy szczerze czującej, N. potrzebna dla bytu świata żywego. Dyg.

Nieuchronność, i, blm. rz. od **Nieuchronny**.

Nieuchronny, × **Bezuchronny**, † **Nieuchroniony** *przed którym nie można ś. uchronić, nieunikniony, niechybny, nieodzowny, niezbędny, konieczny*: Już mi na szyję prawie śmierć okrutna była swe nieuchronne siła wrzuciła. Kochan. Nieuchronnej śmierci wyrok czyta. Fel. Z potrzeby nieuchronnej to czynić musiał. Troc. Co do utrzymania życia należy właściwie, to jest rzeczą nieuchronnej potrzeby. Stasz. Niemasz żadnej pod słońcem rzeczy bez pochyby, gdzieby miejsca nie miało nieuchronne: gdyby. Pot. <Nie + Uchronny>

Nieuchwytnie przys. od **Nieuchwytny**.

Nieuchwytność, i, blm. rz. od **Nieuchwytny**: Ten niby opar, unoszący ś. tu i owdzie nad samym bilardem, ma swą lekkość i N.

Nieuchwytny *którego nie można uchwycić, niepochwytny, nieujęty, subtelny*: Jak każda forma, tak i farba ciał jest nieuchwytna, bo bezmaterjalna. Śł. wil. <Nie + Uchwytny>

Nieuchybnie przys. od **Nieuchybnny**, *niechybnie*: A zatym N., po upłynionym terminie, wyrok ich grożący w rygorze swoim uści ś. Mye.

Nieuchybnność, i, blm. rz. od **Nieuchybnny**. L.

Nieuchybnny=**Niechybny**. <Nie + Uchybny>

Nieucichły *który nie uciekł*: Mimo nieucichłą tym burzę w sejmie i kraju uciehła nieszczerze popierana sprawa banity. Szaj. <Nie + *Uciehły, od Uciehnąć>

× **Nieuciekły** *który nie uciekł*. Wor. <Nie + Uciekły, od Uciec>

Nieucieszony 1. *którego nie ucieszono*. 2. × N. *którego nie można ucieszyć, niepocieszony*. Kn. <Nie + Ucieszony, od Ucieszyć>

Nieuctwo, a, blm., × **Nieuka** *brak nauki, nieumiejętność, ciemnota, ignorancja*: Modne N. już i wtedy nie odróżniało w Warszawie h od ch. Kor. Ludzie dobrego urodzenia gardzili nauką i N. było wywodem szlachectwa. L. Przesady skazują białe głowy na życie ciemne i N. L. <p. Nieuk>

Nieucywilizowany p. **Niecywilizowany**: To ostatnie czyni w tak N. sposób, że przewodniczący

nowę mu przerywa, umilknąć i usiąść rozkazuje. Orzesz. <Nie + Ucywilizowany, od Ucywilizować>

[Nieuczalność, i, blm.] rz. od Nieuczaly, nieuczoność. <Nie + *Uczalność, od [Uczaly]>

[Nieuczaly] p. Nieuczony.

Nieuczciwie przys. od Nieuczciwy: Korzysta z ich głupstwa to N. Korz. Zgarnia z zimną krwią pieniądze tak N. nabyte. Korz.

Nieuczciwiec, wca, lm. wcy człowiek nieuczciwy, szachraj, oszust, niegodziwiec, niecnota, bezecnik: Nie może być pomawiany o systematyczne z pośredka szlachty wyprowadzanie nieuczciwców i zbrodniarzy. Chm.

Nieuczciwość, i, blm. rz. od Nieuczciwy: N. w handlu. N. propozycji. † Naznamionowałem Piotra w nieuczciwości, iż on kapłana niektórego przemiął, nie sjąwszy czapki. Nam.

Nieuczciwy, † Nieuczliwy 1. nierzetelny, niesumienny, niegodziwy, nieprawy, bezecny, niecny, szachrajski, oszukańczy: N. kupiec. Potajemnych robót nie rozumiał, miał je za nieuczciwe. Krasz. Niebaczni i nieuczciwi rodzice. Korz. Nieuczciwa sprawa (=brudna, niehonorowa). 2. Kobieta nieuczciwa = upadła, nierządna, która straciła cnotę. 3. † N. członek = członek wstydlawy, sromotny. 4. † N. który innych nie uważa; obelżywy, uwłaczający, zelżywy, nieprzyzwoity, nieskromny, nieprzyстойny, niedelikatny: Na hajduki hetmańskie żaden ś. z słowy nieuczciwemi nie ma porywać. Paszk. <Nie + Uczciwy>

× Nieuczek, czka, lm. czki p. Nieuk: Był to N. ugładzonej nogi, szyi łabędziej, łba z złotemi rogi. L.

Nieuczenie przys. od Nieuczony: Komedja odegrana N., instynktownie. Krasz. N. lotne wozy kierował Faeton. P. Koch. (=nieumiejętnie). <p. Nieuczony>

† Nieuczennie przys. od Nieuczenny. Troc.

† Nieuczennność, i, blm. rz. od Nieuczenny: Nieczesna przygana obrydza młodzi wszystkie do naśladowania wzory i prowadzi ją do niezłeczystej nieuczennności. Troc.

† Nieuczenny, † Nieuczliwy trudny a. niechętny do nauki. Troc. <Nie + Uczenny>

† Nieuczesań, nca, lm. ncy p. Nieokrzesaniec. L. <Nie + *Uczesań, od Uczesać>

Nieuczesań 1. którego nie uczesano a. który ś. nie uczesał, potargany. 2. † N. = Nieokrzesany. L. <Nie + Uczesań, od Uczesać>

1. † Nieuczliwość, i, blm. rz. od 1. Nieuczliwy.

2. † Nieuczliwość, i, blm. rz. od 2. Nieuczliwy, nieuczciwość: Kto wiele przysięga, czyni, że włosy stają na głowie, a N. jego czyni zatkanie uszu. Leop.

1. † Nieuczliwy p. Nieuczenny. <Nie + 1. Uczliwy>

2. † Nieuczliwy p. Nieuczciwy: Nieuczliwe go-dy, tańce. <Nie + 2. Uczliwy>

† Nieucznie przys. od Nieuczny, nieuczenie. L. † Nieuczność, i, blm. rz. od Nieuczny, nieuczoność.

† Nieuczny p. Nieuczony: Ten to rym nowy i jak od Chirona N. prawie, bo co z pustych lasów pisać tych czasów! Kraj. <Nie + Uczny>

Nieuczoność, i, blm. rz. od Nieuczony, nieuczwo.

Nieuczony, † Nieuczny, [Nieuczaly] 1. którego nie uczono; nie posiadający nauki, niebiegły w naukach, niewykształcony, ciemny, nieoświecony: N. człek tylko jest półczłeka. Gol. N: tylko gmin przechował wiarę w niebiańskość i nieśmiertel-

ność Egierji. Orzesz. 2. † N. niełowiony, nieprzyuczony, nieprzyuczajony: Zabiw kłusę, świeżepięc nieuczono, trzy grzywny szkodę cierpiącemu ma zapłacić. Sw. z Woc. (= niewłożone do roboty). 3. prosty, niewymyślny, niesztuczny, naturalny: Mowa nieuczona. Błogosławię ci, pierwsza piosnko nieuczona. Mick. Nieuczona twa postać, niewymyślna słowa. Mick. <Nie + Uczony, od Uczyć>

† Nieuczosań, nca, lm. ncy = Nieokrzesaniec. Mącz. <p. Nieuczesań>

Nieuczynnie przys. od Nieuczynny.

Nieuczynność, i, blm. rz. od Nieuczynny.

Nieuczynny niechętny w pomaganiu drugim, nieużyty, nieusłużny, samolubny: Dziwak, N. i nie-towarzystki w najwyższym stopniu. Orzesz. Kto N., gdy może, dla ludzi, do uczynności ku sobie nie wzbudzi. Jabł. <Nie + Uczynny>

[Nieudały] 1. który ś. nie udał, nieudany, chybiony: Kwasny wrócił do domu z owej nieudanej misji dyplomatycznej. Bał. 2. niezdarny, niezdarzony. <Nie + *Udały, od Udać ś.>

Nieudanie przys. od Nieudany: Powitał go N. uprzejmym uśmiechem. Jez.

Nieudany prawdziwy, szczerzy, rzetelny, nieobłudny: Drobne, napozór nieznaczące dowody nieudanej sympatji. Rol. <Nie + Udany, od Udać>

[Nieudarzony] niezdarzony, niezdarny, niezgrabny, nieładny. <Nie + Udarzony, od Udarzyć>

Nieudolnie przys. od Nieudolny.

Nieudolność, i, lm. i rz. od Nieudolny: Swoją świadczą N. Troc. Usiłowały chęci, ale N. odepchnęła daleko od zamierzonego celu. Niem. Wiedząc o nieudolności mojej w mówieniu, zostawiję tych dzieł chwalebnych wyliczanie ustom wymowniejszym. Boh. Musimy jeden drugiemu ugadzać, a miłosierdzie nad nieudolnością bliźnich pokazywać. Skar. Święci ludźmi też byli jako i my, tymże nieudolnościom podlegli. Skar. Urzędu wielkością, a swoją ś. nieudolnością wymawiając, długo ś. wypraszal. Skar. Lek.: N. umysłowa = głupowatość (imbecillitas).

Nieudolny, [Nieudólny] nie mogący wydołać, sprostać czemu, niezdolny, niedołączny, słaby: Nieudolne otwieram usta. Troc. Przez całą noc śpiewa piosnkę nieudolną. Słow. Lek.: N. na umyśle = głupowaty (imbecillus). Wyrazy nieudolne do oddania mocnego uczucia. Sł. wil. <Nie + Udolny>

[Nieudólny] p. Nieudolny.

Nieudzielnie przys. od Nieudzielny. Troc.

Nieudzielność, i, blm. rz. od Nieudzielny. Troc.

Nieudzielny 1. † N. którego nie można udzielić: Tajemnica nieudzielna. Troc. Niespolne, nie spółkujące, nieudzielne, niepospolite, incommunicabile nomen Dei, ucześnika nie przyjmujące, którym żadnej rzeczy nie godzi ś. nazywać. L. 2. niesamodzielny, niesamoistny, lenny: Książę N. Troc. Persona jest istotą bóstwa nierozdzielna, rozumna, nieudzielna, sama przez ś. stojąca. Smotr. <Nie + Udzielny>

Nieudźwigniony którego udźwignąć nie można: Mateusz ma szerególniejsze poszanowanie w ogólności dla grubych i nieudźwignionych foljałów. Krasz. To wszystko, co nie po naszych plecach, twardym i nieudźwignionym być ś. widzi. Pileh. <Nie + Udźwigniony, od Udźwignąć>

× Nieufałość, i, blm. p. Nieufność: Wielej mężowie nigdy po sobie nie pokazali znaku nieufałości. Lubom. <Nie + Ufałość>

Nieufnie przys. od Nieufny; × Niedufnie.

Nieufność, i, blm. rz. od **Nieufny**; × **Nieufałość**, × **Niedufność**.

Nieufny, × **Niedufny** i. *nie ufający, niedowierający, niewierny, ostrożny, podejrzliwy*: Człowiek, charakter N. 2. × N. *nie budzący zaufania, któremu ufać nie można, niepewny, podejrzany*: Staławszy na stopniu obecnego szczęścia, znam dobrze, jak jest N. Nar. <Nie + Ufny>

× **Nieufmowany** *nieukształcony; nieulożony*: Najmłodsza jeszcze nie uformowana i nie może wchodzić w świat. Pol. <Nie + Uformowany, od Uformować>

† **Nieugasisty** p. **Nieugaszony**: Piekła ogień N., w którym ogień nigdy nie gaśnie. Leop. Plewy te tlały w ogniu nieugasistym. Leop. <Nie + Ugasisty>

Nieugaszalny p. **Nieugaszony**: Dusza, świadoma siebie, pragnie śmierci wściekle, pragnieniem nieugaszalnym. Spas. <Nie + Ugaszalny>

Nieugaszony i. *którego nie ugaszono*. 2. a. **Nieugaszalny**, † **Nieugasisty**, † **Nieugasisty**, † **Nieugaśniony** *którego nie można ugasić*: Rzucony do piekła w ogień N. Sekl. Przen.: *nie dający s. słumic, usmierzyć, uspolozić, zaspokoić; nienasycony*: Pragnienie nieugaszone. Nieugaszona wojna. Troc. Nieugaszone namiętności. <Nie + Ugaszony, od Ugasić>

† **Nieugaśniony** *który nigdy nie gaśnie*; p. **Nieugaszony**. Sekl. <Nie + *Ugaśniony, od Ugasnąć>

Nieugięcie przys. od **Nieugięty**.

† **Nieugiętny** p. **Nieugięty**. L. <Nie + *Ugiętny, od Ugiąć>

Nieugiętość, i, blm. rz. od **Nieugięty**: (Wzrok), w którym wdzięk niewieści sładzi N. męża. Krasin.

Nieugięty i. *którego nie ugięto*. 2. a. × **Niezięty**, † **Nieugiętny** *którego nie można ugiąć, zacięty, uparty, niezłomny, stały, mocny*: Nagły srom oblała twarz zaszepną Plutona, i choć N., uchylił jednak na to zamysł przedsięwzięty. Książ. Charakter był N. Krasz. Malowała ś. w nim żelazna, nieugięta wola. Sienk. <Nie + Ugięty, od Ugiąć>

[**Nieugodny**] *niezgodny, grymaśny*. <Nie + Ugodny>

[**Nieuhajnie**] (właściwie: Nieóchajnie) p. **Niechajnie**.

× **Nieuhamowanie** przys. od **Nieuhamowany**, *niepohamowanie*.

× **Nieuhamowany** i. *którego nie uhamowano*. 2. a. × **Nieuhamowy** *którego nie można uhamować, niepohamowany, niepowstrzymany, niepowściągnięty, nieumiarkowany, nieukrócony, bystry, gwałtowny*: Bystra rzeka, jeżeli wód wyjście wezbraniem sobie uczyni, nieuhamowanym pędem pola ponurza. L. Są zbyt nieuhamowani w gniewie. Kłok. <Nie + Uhamowany, od Uhamować>

× **Nieuhamowny** p. **Nieuhamowany**. L. <Nie + *Uhamowny, od Uhamować>

Nieujeżdżony i. *którego nie ujeżdżono, dziki*: Koń N. 2. † N. *niepohamowany, nieukrócony, nieposkromiony, buntowniczy, niesuowny, gwałtowny*: Na skrzydłach latał akwilonów nieujeżdżonych. Kochan. Bytność Pańską i góry i rzeki szalone, i morze czuło nieujeżdżone. Kochan. Nieubłagana Wisto, już dziś suchą nogą twój grzbiet N. wszyscy deptać mogą. Kochan. <Nie + Ujeżdżony, od Ujeżdżyć>

× **Nieujętnie** przys. od **Nieujętny**: Żal do ojca odzywał ś. głucho jakos, N., biernie. Jeż.

× **Nieujętny** p. **Nieujęty**. Kn. <Nie + Ujętny>

Nieujęty i. *którego nie ujęto, niezłapany, niechwytany*: N. zbrodniarz. 2. a. × **Nieujętny** *którego nie można ująć, niechwytany, subtelny*. 3. × N. *nieukrócony, niepohamowany, niepowściągnięty, nieposkromiony, bystry, gwałtowny, nieumiarkowany*: N. wiatr. L. <Nie + Ujęty, od Ująć>

† **Nieujrzały** p. **Nieujrzały**: Syn niech ś. tego za nieujrzałych lat uczy, jakoby miał czasu swego doszłego postępować. Głiez. Na co rodzice dzieci za ich młodych a nieujrzałych lat wieść mają. Głiez. <Nie + *Ujrzany, od Ujrzeć>

Nieujrzany i. *którego nie ujrzano*. 2. × N. a. † **Nieujrzany** *nie mogący być ujrzany, niedojrzany*. <Nie + Ujrzany, od Ujrzeć>

† **Nieujrzany** p. **Nieujrzany**: Sidła nieujrzane ludzkiemi oczami robi. Zebr. <Nie + Ujrzany, od Ujrzeć>

Nieuk, a, lm. i, [Mieuk, Miuk, Miłuk] i. *ten, co nic nie umie, hebes, osioł*: Nie trwoż ś., nowaku a. nieuku, jeśli tego nie zrozumiesz. Zigr. N. pyta uka, co to w tym za sztuka. Bratk. Znajdzie prawność i złą wiarę na mędrki i na nieuki. Miek. 2. *ten, co nie ma zdolności do nauki, tępą głowa*. 3. *młody wół, który jeszcze nie chodził w jarzmie, wolec nieoprzegany; zwierzę, które jeszcze nie umie, nieuczzone, nietresowane*: Byczek pokładany, roboty jeszcze nie nauczone, zowie ś. N. Kluk. Za byka stadnika półtory kopy groszy, za byka nieuka kopa groszy. St. lit. Pies N., koń N. Troc. Zdr. × **Nieuczek**. <Nie + † Uk>

† **Nieuka**, i, blm. *brak nauki, nieuctwo, nieumiejętność, ciemnota*: N. śmiałość, a nauka czyni bojaźń. Orzech. Dla samej tej nieuki zbrzydził ś. temi naukami. Sak. Niezbedna zazdrość z plugawą nieuką w nim ś. pomieszaly. Smotr. <Nie + UK/WYK>

† **Nieuki** *nie umiejący nic, nieumiejętny, ciemny*: Naród ten choć swiebodny, N. jednak, niewiadomy. Smotr.

Nieukładny i. *pozbawiony układności, niegrzeczny, szorstki*: Pyszne, niemądre, nieukładne, bez liłości, bez pokoju. Leop. 2. † N. *przykry, nieprzyjemny*: Stary miał priapismum, nieukładną mękę. Kochan. <Nie + Układny>

× **Nieukojenie** przys. od **Nieukojony**: Dziecię w powieiu N. krzyzące. L.

× **Nieukojny** p. **Nieukojony**. L. <Nie + Ukojny>

Nieukojony i. *którego nie ukojono*. 2. a. × **Nieukojny** *którego nie można ukoić*: Egipt w żalu z tej straty był N. Jabl. Nieukojoną ku nieprzyjacielowi zawziętość w sereu warzy. Bals. <Nie + Ukojony, od Ukoić>

Nieukontentowanie, a, blm. *niezadowolenie, niesmak, przykrość*: Codziennego doznawać nieukontentowania. Bardz. Tam osiadłszy z wielkim nieukontentowaniem pana Siodłowskiego, zaczął życie twarde, pracowite. Korz. <Nie + Ukontentowanie>

Nieukontentowany *niezadowolony, niekontent*: Znalazłem nieukontentowaną matkę o tę mają nieskwapliwość. Mat. <Nie + Ukontentowany>

× **Nieukój**, oju, blm. *brak ukojenia, spokoju, niepokój*: N. wieczny. Mir. <Nie + U + KOJ/CZY>

† **Nieukrotły** *który nie przestał być dzikim, nieoswojony, nieoblaskawiony*. L. <Nie + *Ukrotły, od Ukrotnąć>

† **Nieukrotność**, i, blm. rz. od **Nieukrotny**. L.

Nieukrotny i. † N. p. **Nieukrócony**. L. 2. *myśl*: Ptak drapieżny N. = *nieoswojony*. <Nie + Ukrotny>

Nieukrócony 1. którego nie ukrócono. 2. a. †**Nieukrótny**, †**Nieokrócony**, †**Nieokróty**, †**Nieokrócony**, †**Nieskrotny** którego nie można ukrócić, dziki, nieugłaskany, nieoswojony; niepohamowany, nieuskromiony, nieposkromiony, niepowściągliwy, niepomiarowany, niesworny. <Nie + Ukrócony, od Ukrócić>

†**Nieukuszony** 1. którego nie ukuszono (= nie skoszlowano). 2. którego nie można ukusić (= skoszlować). Troc. <Nie + Ukuszony, od Ukusić>

Nieuleczalnie przys. od **Nieuleczalny**. Przen.: Montesquieu uparł się przy swej opinii, że ludzie są różni, N. różni. Ask.

Nieuleczalność, i, blm. rz. od **Nieuleczalny**: Choroba hrabiny, o której nieuleczalności wiedział dobrze, podtrzymywała go w tej nadziei. Bał.

Nieuleczalny, **Nieuleczony**, × **Nieuleczny**, †**Nieuleczysty**, **Niewyleczalny**, **Niewyleczony**, × **Niewyleczny**, × **Niezleczony**, †**Niezleczysty** którego nie można uleczyć: Mamy tu objaw choroby nieuleczalnej może, ale zaniedbanej. Górs. K. M. Straszna, nieuleczalna choroba niszczyła jej ciało. Bał. W sercu miałem ranę nieuleczalną. Spas. Przen.: Nieuleczalna rozrzutność. Rol. <Nie + Uleczalny>

Nieuleczenie przys. od **Nieuleczony**, **nieuleczalnie**: Z wysoka spadszy, bardzo i N. ś. potłukł. Syr. Czego ty jesteś tak piekielnie, N., zabijając smutny? Krasz. <p. Nieuleczony>

× **Nieuleczeńszy** p. **Nieuleczony**: Co dalej, tym bardziej ten wrzód jest N. L.

× **Nieuleczny** p. **Nieuleczalny**: Zadaje biednym nieuleczne sztychy. Min. Nie chciej próżnej używać roboty, chcąc nieuleczne zleczyć me zgryzoty. L. <Nie + Uleczny>

Nieuleczony 1. którego nie uleczono. 2. st. w. × **Nieuleczeńszy** p. **Nieuleczalny**: N. wrzód rzecz niezleczona. Skar. Nieuleczona rana. Kn. Te rany i rany jego nigdy nie zagojone ani uleczone żadnym wymyślonym lekarstwem. Rej. Czarne oczy, przystońone rzęsami długimi, miały wyraz nieuleczanej melancholji. Krasz. <Nie + Uleczony, od Uleczyć>

†**Nieuleczysty** p. **Nieuleczalny**. Kn. <Nie + Uleczysty>

Nieulekłe przys. od **Nieulekły**.

Nieulekłość, i, blm. rz. od **Nieulekły**, **nieustraszoność**: Jednego tylko księdza Marcina Radoszkiego N. i poświęcenie zapisały wizyty. Rol.

Nieulekły p. **Nieulekniomy**: Mąż N. Ml. Miecz, miecz, siła nieulekła. Wysp. Nie było koło mnie nikogo, ktoby śmiał w stońce spojrzeć nieulekłym okiem. Sienk. <Nie + *Uleki, od Uleknąć ś.>

Nieulekniomy, **Nieulekły** który ś. nie uleknie a. nie ulękł, który ś. nie lęka, **nieustraszony**, **mężny**, **odważny**: Dziś ci należy być nieulekniomym w naturze. Ml. (Hektor) N. w utarczках. Ml. <Nie + Ulekniony, od Uleknąć ś.>

Nieulagodzony 1. którego nie ulagodzono. 2. którego nie można ulagodzić: Obchodził ś. z nami, z niczym nieulagodzoną ostrością. Krasz. <Nie + Ulagodzony, od Ulagodzić>

Nieulomek, mka, lm. mki **człowiek nieulomny**, **silny**, **zdrowy**, **wielki**, **okazały**. <Nie + Ułomek>

! **Nieulowiony** **nieuchwytny**: Nachodził samotnika jakowyś cichy, N. smutek, pragnienie ciepłej, serdecznej rozmowy. Ostr. S. To mi ś. w nim wydawało cechą nieulowioną, ale stanowczo czyniącą go wyższym nad jego położenie towarzyskie. Orzesz. <Nie + Ułowiony, od Ułowić>

Nieumarły który nie umarł, żywy; **niezamarły**, **niewygasły**: Okropny to taki grób, w którym nieumarle jeszcze uczucia tłuką ś. rozpacznie. Bał. W osobach naszych widział jeszcze świat nieumarłą przodków naszych sławę i fantazję. Pas. Można było ożywić to nieumarle prawo, in favorem katechumenów. Rzew. <Nie + Umarły>

Nieumarzalny którego nie można umorzyć: Renta roczna była nieumarzalną. Donim. <Nie + Umarzalny>

Nieumarzły (**Nieumar-zły**) który nie umarł: U nas jest sanna choć na nieumarzłej ziemi. Drz. <Nie + Umarzły, od Umarznąć>

Nieumęczony który ś. nie może umęczyć, **niezmęczony**, **niezmordowany**, **nieutrudzony**, **niestrudzony**: Pociąg ciągle warczy jednakowo N. Kos. <Nie + Umęczony, od Umęczyć>

[**Nieumiałość**, i, blm.] rz. od **Nieumiały**.

[**Nieumiały**] p. **Nieumiejętny**. <Nie + Umiały, od Umieć>

1. **Nieumiarkowanie**, a, blm. **brak umiarkowania**, **nieustrzeżliwość**, **niepowściągliwość**: Korzysta z ich nieuwagi, głupstwa, nieumiarkowania, to nieuczciwie. Korz. N. w jedzeniu, w gniewie. <Nie + Umiarkowanie>

2. **Nieumiarkowany** przys. od **Nieumiarkowania**. <p. Nieumiarkowany>

Nieumiarkowany 1. którego nie umiarkowano. 2. a. †**Nieumierny** którego nie można umiarkować a. który ś. nie może umiarkować, **niepohamowany**, **niepomierny**, **nieustrzeżliwy**, **niepowściągliwy**, **gwałtowny**. <Nie + Umiarkowany>

× **Nieumiarowy** **niesymetryczny**. <Nie + Umiarowy>

Nieumiejętnie przys. od **Nieumiejętny**: Na głowę postrzyżoną dosyć N. wrucona była raczej, niż włożona peruka. Krasz.

Nieumiejętność, i, blm. rz. od **Nieumiejętny**; †**Nieumieństwo**: Z nieumiejętności sprawowania a rządzenia ludzi jako wiele złego roście. Górn. A ci naszy, co jedno czytać, i to ledwie umieją, tej nigdy w nieumiejętności swej pokory nie mają. Skar. Przy swojej nieumiejętności wielkiego byli o swojej nauce rozumienia. Włod. Bez skrupułu korzystać będą z twojej nieumiejętności i niedoświadczenia. Korz.

Nieumiejętny, †**Nieumiejętny**, [**Nieumiały**] 1. **nieumiejący**, **niewprawny**, **niezręczny**, **niebiegły**: Nieumiejętne rządzenie krajem. Nieumiejętne obchodzenie ś. z ogniem. Nieumiejętne postępowanie, wychodzenie z ludźmi. †Serce jego zdrady nieumiejętne. Górn. 2. a. × **Nieumny** **nienaukowy**, **nieuczony**, **ciemny**, **nieoświecony**, **nieświadomy**. <Nie + Umiejętny>

†**Nieumieństwo**, a, blm. p. **Nieumiejętność**: Grzechów młodości mojej a nieumieństwa mego nie pomni. Ps. flor. <Nie + *Umieństwo, od Umieć>

†**Nieumierny** p. **Nieumiarkowany**. Ocz. Drapieństwo nieumierne popełnić. <Nie + Umierny>

†**Nieumiejętny** p. **Nieumiejętny**. <Nie + Umiejętny>

× **Nieumny** p. **Nieumiejętny**: To opowiada wiarus starożytności N. Krasia. <Nie + Umny>

Nieumyślnie przys. od **Nieumyślny**, **nienauumyślnie**, **niechcący**: Wygadał ś. niby N., że na koronację wziął całe beczki złota. Krasz.

Nieumyślny, †**Niezumysłowy** **nienauumyślny**, **przypadkowy**, **wypadkowy**, **mimowolny**: Uściśnienie, choć szybkie, delikatne, ale tak nieumyślnie, że... Korz. Zadumana w samotnej komorze, do arfy

zbliżysz nieumyślną rękę. Mick. <Nie + Umyśl-ny>

Nieunicki, Nieunjacki *dyzumicki, prawosławny.* <Nie + Unicki>

Nieuniesiony 1. *którego nie uniesiono. 2. którego nie można unieść, udźwignąć:* Na rękach krew, na duszy ciężar N. Kacz. (=nie do zniesienia). <Nie + Uniesiony, od Unieść>

Nieunikalny p. Nieunikniony. Krasin. <Nie + *Unikalny, od Unikać>

Nieuniknienie przys. od **Nieunikniony:** Rozum N. wskazuje mu konsekwencję zasad. Kasz.

Nieuniknięty p. Nieunikniony: Postradanie ojcowizny stało ś. nieunikniętym. Bl. <Nie + Uniknięty, od Uniknąć>

Nieunikniony, Nieuniknięty 1. *którego nie uniknięto. 2. a. Nieunikalny którego nie można uniknąć, niechybny, niemylny, niezawodny, pewny:* Starcie ś. rewolucji z zagranicą stawało ś. nieuniknionym. Paw. Zawisła nad nim śmierć nieunikniona. Stenk. <Nie + Unikniony, od Uniknąć>

Nieunita, y, lm. ci, Nieunjata *dyzumita, prawosławny.* <Nie + Unita>

Nieunitka, i, lm. i forma ż. od **Nieunita; Nieunjatka.**

× **Nieunja, i, blm. dyzunja, prawosławie:** Teraz stawała nad nieunją w Polsce władza narodowa. Bart. <Nie + Unja>

Nieunjacki p. Nieunicki.

Nieunjata, y, lm. ci p. Nieunita. <Nie + Unjata>

Nieunjatka, i, lm. i p. Nieunitka.

× **Nieunoszony nieposkromiony, dziki, nieoswojony, nieobłaskawiony; niepohamowany, nieukrócony, niepowsięgliwy, gwałtowny, burzliwy:** Pawlik był N. Krasz. Usposabiając nadal nieunoszone Nowogrodzian umysły, prawie karał tych, co do buntowniczego oporu podbudzili. Lel. Dziecię pieszczone w dorosłym wieku stanie ś. nieunoszone, dzikie i sroższe, niż bestja. Petr. Mądrze rządził młodź nieunoszoną. Groch. Porywca, a nieunoszona natura. Bardz. Koń, sokół N. (=nietresowany). <Nie + Unoszony, od Unosić>

Nieunużony p. Niezużony: Szukamy bohaterów na Dzikich polach, strzegących nieunużonym okiem bezpieczeństwa ziemi polskiej. T. K. <Nie + Unużony, od Unużyć>

× **Nieupamiętałe** przys. od **Nieupamiętały.** Troc.

× **Nieupamiętałość, i, blm. rz. od Nieupamiętały; × Nieupamiętanie, brak upamiętania.** Troc.

× **Nieupamiętały, × Nieupamiętany 1.** *który ś. nie upamiętał; który ś. nie może upamiętać, zapamiętały, zatwardziały, niepoprawny, niebaczny; nieumiarowany, niepowsięgliwy, niepohamowany:* Wedle twardości twej i nieupamiętałego serca skarbisz sobie gniew boży. Bud. <Nie + Upamiętały, od Upamiętać>

× **Nieupamiętanie, a, blm. p. Nieupamiętałość.** <Nie + Upamiętanie>

× **Nieupamiętany p. Nieupamiętały:** N., z grzechu tonął w grzech. Kulig. <Nie + Upamiętany, od Upamiętać>

Nieuprawny, × Bezuprawny *nieuprawiony, odlogiem leący:* Na nieuprawnym ugorze a. ś. chwast a. płońne tylko rodzą pokrzywy. L. Umysły i zatwardziałe serca przypominały step N. Sienk. (=dziki). <Nie + Uprawny>

Nieuproszenie przys. od **Nieuproszony.**

× **Nieuproszonosć, i, blm. rz. od Nieuproszony, L.**

Nieuproszony 1. *którego nie uproszono. 2. którego nie można uprosić, nieubłagany, niewzruszony, zacięty:* Przeciwno złoczyńcom był N. Kosz. <Nie + Uproszony, od Uprosić>

Nieuprzędzony bezstronny: Te wiadomości mogą zmusić do zastanowienia ś. każdego beznamiętnego i nieuprzędzonego spozstrzegacza. Na- leżyte wskazówki jednoczą ś. i wspierają ku zgrozie nieuprzędzonego czytelnika. Kraus. <Nie + Uprzędzony>

[**Nieurada**] przys. *niepodobna, nie można, nie sposób, nad siły:* Jest chwala Bogu czym odegnać głód, byle ino czełek zdołał przetrknąć, bo czasem N. Ork. Nawet chwili N. wyostać na słowa. Ork. (=chwili niepodobna znaleźć na rozmowę). <Nie + Urada>

Nieuroda, y, lm. y 1. ż. brak urody, brzydota, szpetność; niedorodność: Nieurodę dowcipem nadgradzać. Chr. 2. [N.] m. *człowiek brzydki:* Dziad N. 3. † N. ż. p. **Nieurodzaj:** Roku 1524 była wielka z nieurody drogość zboża. Biel. M. <Nie + Uroda>

† **Nieurodliwy, [Nieurodliwy] p. Nieurodziwy:** Koloman był N., maluczki, kosmaty. Biel. M. <Nie + Urodliwy>

× **Nieurodny p. Nieurodziwy.** Sł. wil. <Nie + Urodny>

Nieurodzaj, u, lm. e, † Nieuroda *brak urodzaju, nieurodzajność.* <Nie + Urodzaj>

Nieurodzajność, i, blm. rz. od Nieurodzajny; Nieurodzaj.

Nieurodzajny 1. *nieżyzny, nieplenny, nieplodny:* Ziemia nieurodzajna. 2. *nie odznaczający ś. urodzajem, głodny:* Rok bardzo N. Pas. <Nie + Urodzajny>

Nieurodziwy, × Nieurodny, † Nieurodliwy, [Nieurodliwy] *szpetny, brzydki, nieładny; niedorodny, niepostawny, nieokazały:* N. młodzieniec. <Nie + Urodziwy>

Nieureczywistniały *który ś. nie może urzeczywistnić; którego nie można urzeczywistnić, niewykonalny:* Ta kombinacja była niemożliwą od samego swego początku, nieureczywistniałną również w przyszłości. Spas. <Nie + *Urzeczywistniały, od Urzeczywistnić>

Nieurzędowo przys. od **Nieurzędowy.**

Nieurzędowy *nieoficjalny, prywatny.* <Nie + Urzędowy>

Nieuskromiony 1. *którego nie uskromiono. 2. a. † Nieuskromny* *którego nie można uskromić; który ś. nie może umiłygować, nieposkromiony, niepohamowany, nieukrócony, niepowsięgliwy, gwałtowny, burzliwy, rozhułkany, nieumiarkowany.* <Nie + Uskromiony, od Uskromić>

† **Nieuskromny p. Nieuskromiony:** Gniew N., ogień niezgaszony. Gosł. Młodź nieuskromna. Gosł. Myśl nieuskromna wiezie ku rozpacy. Gosł. Jad N. Gosł. <Nie + *Uskromny, od Uskromić>

[**Nieusłuch, u, blm.**] *nieposłuszeństwo:* Pan bije za N. <Nie + *Usłuch, od Usłuchać>

Nieusłuchany, [Nieusłuchliwy] *nieposłuszny:* Rzekł do mnie, niby strofując jak nieusłuchanego żaka. Bał. <Nie + Usłuchany>

[**Nieusłuchliwy**] p. **Nieusłuchany:** Daremno z tobą gadać, boś nieusłuchliwa. Ork. <Nie + Usłuchliwy>

× **Nieuspamy p. Nieuspiony:** Fontanna tylko nieuspama mruzczała. Krasz. <Nie + *Uspamy = uspiony>

Nieuspokojony *l. którego nie uspokojono*. **2. który ś. nie może uspokoić, nieuspokojny**: Niezczęście to jest ten N. język ludzki. Krasz. <Nie + Uspokojony, od Uspokoić>

Nieusposobienie, *a*, blm. *złe usposobienie, niehumor, niedyspozycja*: Widocznie chwilowe N. i niewyczas sprowadziły te czarne myśli. Asn. <Nie + Usposobienie>

Nieusposobiony *złe usposobiony, uprzedzony, nieprzychylny, niechętny*: Przeciwno ostateczności i zerwaniu z królem był N. Krasz. <Nie + Usposobiony, od Usposobić>

Nieusprawiedliwiony *l. którego nie usprawiedliwiono*. **2. nie dający ś. usprawiedliwić, niezasadniony, bezzasadny, niewytlomaczony, na niczym nie oparty**: Niczym nieusprawiedliwiona radość ogarnęła tłuszcze. Sienk. Chciał zapewnić Troi przynależne stanowisko wobec zaczepki nieusprawiedliwionych. Owik. <Nie + Usprawiedliwiony, od Usprawiedliwić>

Nieustający *p. Nieustanny*: Bractwo nieustającej adoracji Najświętszego Sakramentu. Matka Boska Nieustającej Pomocy. Rada nieustająca przy boku królewskim. Vol. Nikt nie nagroził nieustających zapasów z mężami wrogami. Ml. Przy nieustającej solenności ani było sposobu opuszczenia miejsca przed nocą. Mał. Giestykulacje, pijatyki nieustające. Krasz. × Łaska nieustająca = tryb spełnienia za zdrowie gospodarskie. L. (= *toast za zdrowie gospodarskie*). × Dzisiaj jeden kieliszek za gospodarskie zdrowie, a drugi na podziękowanie tak wielkiej łaski, to już basta; a nieustającej jak przedytym, ani pomyśleć można. L. Szruba nieustająca. Os. J. <Nie + Ustający, od Ustawać>

× **Nieustajnie** przys. od **Nieustajny, nieustannie**.
× **Nieustajność**, *i*, blm. rz. od **Nieustajny, nieustanność**.

× **Nieustajny** *p. Nieustanny*. L. <Nie + *Ustajny, od Ustać>

Nieustalenie, *a*, blm. *l. nieuskutecznione ustalenie*. **2. stan tego, co nie jest ustalone**: W pracach naszych musi, w obecnym nieustaleniu rządu francuskiego, nastąpić na jakiś czas zawieszenie. Budz. <Nie + Ustalenie>

Nieustalony *l. którego nie ustalono*. **2. który ś. nie ustalił, niestały, niestaleczny, chwiewny, niezdecydowany**: Znał jej usposobienie i jej N. charakter. And. <Nie + Ustalony, od Ustalić>

Nieustały *l. który ś. nie ustal, nieokrzesły*. Przen.: Narodowość jest niezmiernie młodociana, tworząca ś., nieustała. Spas. Takim sposobem dzieci młode, a rozumu będąc nieustalego, ku dobru nie mogą przyjść. Glich. **2. †N. który nie ustal, niezmordowany, wytrwały**: Bojowni a nigdy nieustali znaleźieni byli. Biel. M. Na jego i podziś dzień nieustała niezbożna złość żaloszny okrzyk uczynił. Zigr. **3. †N. p. Nieustanny**: W pałacach niebieskich jest nieustale wesele. Wr. <Nie + Ustały, od Ustać>

Nieustannie przys. od **Nieustanny**: Jakby człowiek ś. znalazł w dużej fabryce, między warzącymi maszynami, N. biegnącymi pasami, które chcą porwać. Prus. Modlisz ś. przez noc całą, wzdychasz N. Mick.

Nieustanność, *i*, blm. rz. od **Nieustanny**.

Nieustanny, Nieustający, × **Nieustajny, †Nieustały**, × **Nieprzestanny**, × **Bezprzestanny**, † **Nieprzestajny** *bezustanny, ustawiczny, ciągły, nieprzerwany*: Trzech było strzelców, a szedł ogień N. Mick. Wyłożył cały plan prezesa i jego nie-

ustanne dążenie do owładnięcia ich majątkami. Korz. <Nie + *Ustanny, od Ustać>

Nieustanowiony *l. którego nie ustanowiono*. **2. †N. niestały, ruchomy: Umiął ten sklep zawieść N. Kochan. (= *sklepienie ruchome*). Niebo nieustanowione. Kochan. <Nie + Ustanowiony, od Ustanowić>**

† **Nieustawictwo**, *a*, blm. *p. Nieustawiczność*: Rzuci na Gospodna pieczę twoją, a On cię odkarmi, i nie da na wieki nieustawictwa prawemu. Ps. flor. <Nie + Ustawictwo>

Nieustawicznie *l. †N. przys. od Nieustawiczny*. **2. [N.] nieustannie**: N. gádás. <p. Nieustawicznie; 2-e znaczenie zam. Ustawicznie, przez analogję do Nieustannie>

† **Nieustawiczność**, *i*, blm. rz. od **Nieustawiczny**; † **Nieustawictwo**: Z nieustawiczności i niestatku swego nowinek i odmian pragnęli. Warg. Obaczcie, jaka to jest serc waszych miękkość i myśli N. Baz. Mnie od tego N. i krewkość ludzka odstraszała. Baz.

× **Nieustawiczny**, × **Nieustawny** *l. niebezustanny, nieciągły, z przerwami*: Nieustawiczna wojna. Troc. **2. niejednostajny, niestały, niestaleczny, zmienny, ruchliwy; chwiewny, niewytrwały**: Chameleon farbę sierci swojej nieustawicznie ma, ale ją odmienia, biorąc na ś. farby tych rzeczy, które blisko niego są. Otzw. Nero był tak okrutny i N., iż własną matkę swą i uczyciela o śmierć przypawił. Stryk. (= *narwany*). **3. †N. niezgodny**. Głosy w. XV. <Nie + Ustawiczny>

Nieustawnie przys. od **Nieustawny**.

Nieustawność, *i*, blm. rz. od **Nieustawny**.

Nieustawny *l. w którym nie można wygodnie ustawić sprzętów, mebli*: Pokój N. Mieszkanie nieustawne. **2. × N. p. Nieustawiczny**: Gorączka nieustawna. Troc. Wszyscyśmy na tym świecie nieustawni. Wad. (= *niewieczni*). Żyję tym życiem nieustawnych tragedji drobnoustrojów. Wyp. <Nie + Ustawny>

[**Nieustępliwie**] przys. od **Nieustępliwy**.

[**Nieustępliwość**, *i*, blm.] rz. od **Nieustępliwy**; × **Nieustępstwo**: W błędnych wynędzniałych twarzach żale ś. snudy, a zarazem harda, żelazna N. Reym.

[**Nieustępliwy**] *p. Nieustępny*: A wszystko chłopaki młode, dorodne, kiej sosny śmiegle, z drogi nieustępliwe, same rodowe, gospodarskie syny. Reym. <Nie + Ustępliwy>

† **Nieustępnie**, [**Nieustępnie**] przys. od **Nieustępny**: Jednak przedsię na swej rzeczy N. a upornie stoją. Hrb. Bacząc Noemi, że Rut mocnie a N. umyśliła z nią iść.. Leop. (= *koniecznie, gwałtem*).

[**Nieustęпноść**, *i*, blm.] rz. od **Nieustępny**; × **Nieustępstwo**.

[**Nieustępny, Nieustępliwy**] *nie ustępujący, oporny, uparty, nieugięty, niezłomny, nieuległy, twardy, stanowczy*: N., zuchwały, a zręczny starosta umiał tak usidlić kobietę, iż mu rękę oddała. Krasz. Hardości nie stracił, bo jął ś. nieustępnym czynić i targował ś. zawzięcie. Reym. <Nie + Ustępny>

× **Nieustępstwo**, *a*, blm. *p. Nieustępność*: Żelazne N. w zasadach. Żm. <Nie + Ustępstwo>

Nieustraszenie przys. od **Nieustraszony**: Mężny młodzieniec, co N. obrał sobie śmiertelne skończenie. Lubom.

× **Nieustraszenie**, *a*, blm. *p. Nieustraszonność*: N. serca jest pierwsza własność żołnierza. L.

× **Nieustraszność**, i, blm. p. **Nieustraszonosc**: Z męstwa oświeconego wynika N. L.

Nieustraszonosc, i, blm. rz. od **Nieustraszony**;

× **Nieustraszność**, × **Nieustraszenie**.

Nieustraszony i. × N. *którego nie ustrasżono*.

2. *którego nie można przestraszyć, nieulekły, śmiały, odważny, mężny*: Zająśniał hełm nieustraszonego i utonął w ciemnościach. Krasin. Nieustraszona odwaga. Nieustraszone męstwo. <Nie + Ustrasżony, od Ustraszyć>

Nieustrojny, **Nieustrojowy**, **Bezustrojowy** *nie posiadający ustroju żywego*, nieorganiczny. <Nie + Ustrojny>

Nieustrojowy p. **Nieustrojny**. <Nie + Ustrojowy>

× **Nieustrój**, oju, Im. *oje ciała nie będące ustrojem, nieorganizm*: Zestawienie ustrojów i nieustrojów. <Nie + Ustrój>

† **Nieustrzegły** p. **Nieustrzeżony**: Jabłka nieustrzegłe od czulego smoka. Zebr. Żywot podległy nieustrzeżonej zdradzie. Kulig. <Nie + *Ustrzegły, od Ustrzec>

× **Nieustrzeżny** p. **Nieustrzeżony**. L. <Nie + Ustrzeżny>

Nieustrzeżony, † **Nieustrzegły** i. *którego nie ustrzeżono*. 2. a. × **Nieustrzeżny** = a) *którego nie można ustrzec*. b) × N. a. † **Nieuwarowany**, † **Nieuwiarowany** *od którego s. ustrzec nie można, nieuchronny, niechybny*: Nieustrzeżona śmierć. Papr. <Nie + Ustrzeżony, od Ustrzec>

Nieusuwalność, i, blm. rz. od **Nieusuwalny**: Sądownictwo wciąż trwałe przez N. sędziów. Spas.

Nieusuwalny *którego nie można usunąć, nietykalny*: Sędziowie będą nieusuwalni i mianowani przez koronę. <Nie + Usuwalny>

Nieuszanowanie, a, blm. *brak uszanowania, lekceważenie, poniewierka*: Mopanku, panisko, daruj mi, że tak mówię, jasnie grafie panie, to jest mój zwyczaj, nie zaś N. Mick. <Nie + Uszanowanie>

Nieuszkodzenie bez uszkodzenia, bez szkody: Wysilali wierni słudzy wszelką swoją gorliwość, aby uwieść N. tak drogi skarb. Szaj. <Nie + *Uszkodzenie, od Uszkodzić>

Nieusmiały, u, Im. y, **Smutne drzewo** bot. (nyctanthes) *ros. z rodziny oliwowych*. <?>

Nieuspiony, × **Nieuspiany** i. *którego nie uspiono*. 2. *nie mogący być uspionym, czujny*: Służba prawdziwie nade wszystko i gorliwiec nieuspiona. Krasz. Serce mi żarzy troski nieuspione. Koelian. (= *nieukozone, nieustanne, ciągłe*). <Nie + Uspiony, od Uspić>

Nieutarty i. *którego nie utarto*. 2. × N. *nieuskromiony, nieukrócony, dziki*: Ten koń jeszcze N. wielce mi s. podobał i wzięłem s. do niego. Rzew. Otoczyło mię bydło nieutarte i trzyma na mię swe pyski otwarte. Karp. <Nie + Utarty, od Utrzeć>

Nieutralny i. *którego nie można a. nie godzi s. utracić*: Naruszył nieutralne każdego narodu samowładztwo. Ust. Zdobyte nieutralne Luzyków i Milzjenów 1007 r. Leł. 2. × N. *nieładarny, niestracony*: Utraciła na marności drogie olejki, teraz tę utratę nieutralną na Chrystusowe nogi obraca. Skar. <Nie + Utratny>

Nieutrudzenie przys. od **Nieutrudzony**: Pracują tam bezświadomie a N. Kon.

Nieutrudzony i. *którego nie utrudzono*. 2. *którego nie można utrudzić; który s. nie może utrudzić, niestrudzony, niezmordowany*: Cokolwiek

umiał, winien był prelekejom A. Sniadeckiego i swojej własnej nieutrudzonej pracy. And. Rzekł-byś, nieutrudzeni mężowie wyszli jedni na drugich, tak zapamiętałe walczyli. Ml. Psy nieutrudzone, zajadłe, zająca ścigają. Ml. Głos N. Ml. <Nie + Utrudzony, od Utrudzić>

† **Nieutrzymałość**, i, blm. *nieemożność utrzymania, powstrzymania, zatrzymania*: N. uryny, moczoćciek (incontinentia urinae). <Nie + Utrzymałość>

× **Nieutrzymanie** przys. od **Nieutrzymany**: Tak N. za rozkoszą bieży grzesznik, że dla niej chętnie wszystko traci. Bas.

Nieutrzymany i. *którego nie utrzymano*. 2. × N. p. **Niewstrzymany**. L. <Nie + Utrzymany, od Utrzymać>

Nieutulenie, † **Nieutulono** przys. od **Nieutulony**. L.

× **Nieutulnie** przys. od **Nieutulny**, *nieutulenie*: Płacze N. jego stratę. L. N. narzeka. Pśń.

× **Nieutulny** p. **Nieutulony**: W płaczu nieutulnym. Ejs. Mord twój okrutny płaczu nieutulnego godny. Gd. <Nie + *Utulny, od Utulić>

† **Nieutulono** p. **Nieutulenie**: N. płakał. Troc.

Nieutulony i. *którego nie utulono*. 2. a. × **Nieutulny** *którego nie można utulić, niepocieszony*: N. i w ciężkiej żałobie płakał lud cały. Niem. Cóż jest, co serce twoje tak ciężką i nieutuloną porusza żalnością? Niem. Nieutulone żalem serce. Troc. N. żał. Troc. Nieutulone łyzy. Troc. Płakała nieutulonemi łzami. Wuj. Nieutulona w żalu po śmierci męża. Węg. <Nie + Utulony, od Utulić>

× **Nieutyćie**, a, blm. *chudość, zmizerowanie*: Stał przed nią w strasznym bardzo nieutyćiu. Słow. <Nie + Utyćie>

Nieuwaga, i, blm. *brak uwagi, nieważanie, rozrządzenie*: Zrobić co przez nieuwagę. <Nie + Uwaga>

† **Nieuwarowany** p. **Nieustrzeżony**. Troc. <Nie + Uwarowany, od Uwarować>

Nieuwarzysty trudny do ugotowania: Groch N. <Nie + Uwarzysty>

Nieuważnie przys. od **Nieuważny**.

Nieuważny *nie uważający, rozrządny, roztrzępany, nierozważny, niebaczny*: Przepadną to za okopem, to za stosem trupów, to za rowem, to wśród nieważnych wrogów. Krasin. Śpiewa sikora, na przyszłą nieważną porę. Chodani. <Nie + Uważny>

† **Nieuwiarowany** p. **Nieustrzeżony**: Nieuwiarowana pomsta boża. Skar. Nieuwiarowanym prześladowaniem i ogniem byli niszczeni. B. B. <Nie + Uwierowany, od Uwierować>

Nieuwierzenie, a, blm. i, *nieuskutecznione uwierzenie*. 2. *niemożliwość wierzania; nieprawdopodobieństwo*: Zyskały zaufanie tak wielkie do niewierzenia. Byk. (= *nie do uwierzenia*). <Nie + Uwierzenie>

× **Nieuwzięty nienaruszony, nienapoczęty, nieilknięty**: Korzystna sprzedaż drzewa z niewziętych siekierą lasów. And. <Nie + *Uwzięty, od Uwziąć>

Nieuzasadnienie, a, blm. *brak uzasadnienia, bezpodstawność*: Wykazać N. tegoż znaczyłoby niemal tyle, co napisać nową historję pierwszego podziatu. KP.

Nieuzasadniony p. **Bezpodstawny**: Nieuzasadnione oburzenie. Pretensja nieuzasadniona. Zarzut N. <Nie + Uzasadniony, od Uzasadnić>

Nieuznanie, a, blm. *brak uznania, lekceważenie*: Odczuwała cały ciężar karzącej go ręki za owo

N. Rol. Tak ś. dziwnym dziś zdaje to N. i krytykowanie ludzi. Mańk. <Nie + Uznanie>

† **Nieuzrzały**, † **Nieuzrzały niedojrzały**. Wen. Surowy, niedostały, niedowrzały, N. Mącz. <Nie + Użrzały>

Nieuzycie przys. od **Nieuzyty**.

[**Nieuzyczliwość**, i, blm.] rz. od **Nieuzyczliwy**: Nie radzi ją ludzie widzieli za N. i psychę. Tet.

[**Nieuzyczliwy**] i. *nieuzyczliwy*. 2. p. **Nieuzyty**. <Nie + Użyczliwy>

[**Nieuzyczny**] p. **Nieuzyty**. <Nie + Użyczny>

Nieuzytecznie przys. od **Nieuzyteczny**.

Nieuzyteczność, i, blm. rz. od **Nieuzyteczny**: Naczynia kuchenne miały minę zupełnej nieuzyteczności. Orzesz.

Nieuzyteczny, × **Nieuzyty** *niezdatny do użytku, niepożyteczny, bezużyteczny, niepotrzebny, zbyteczny, nieprzydatny; nieprodukcyjny, bezowocny, próżny, daremny*: Czula troskliwość marszałka nie była nieuzyteczna. Korz. <Nie + Użyteczny>

Nieuzytek i. tku, lm. *tki grunt nieuzyteczny, nieurodzajny*. 2. [N., tka, lm. *tki*] człowiek *nieuzyty*. <Nie + Użytek>

× **Nieuzytnie** przys. od **Nieuzyty**.

× **Nieuzytność**, i, blm. rz. od **Nieuzyty**: Zawstydzila ś. Zofja swej nieuzytności. Bart.

× **Nieuzyty** i. p. **Nieuzyty**. Troc. 2. p. **Nieuzyteczny**: Nad kruszców nieuzytnym stosem schnie żarłoczne łakomstwo. Nar. 3. *nie będący w użyciu, nadzwyczajny, niezwykły*. <Nie + Użytny>

Nieuzytość, i, blm. rz. od **Nieuzyty**: Niewdzięczniku, twoja N. przywróciła mi zuchwałość moją. L.

Nieuzyty i. *którego nie użyto*. 2. × N. *którego nie można użyć, nieuzyteczny*: Nieuzyta rola. Troc (= *nieużyte*). Na miejscu nieuzytych lasów ciągną ś. teraz wsie bogate. Stasz. N. do posagu kamień. Troc (= *trudny do obrobienia*).

3. a. × **Nieuzyty**, [**Nieuzyczny**, **Nieuzyczliwy**] *którego nie można użyć, zmiękczyc, ująć, nieprzejednany, nieczuły, twardy, niewzruszony, nieuczynny, samolubny*: Tak był twardym i nieuzytnym ku bratu, iż i słowa do niego nie przemówił. Skar. Poganie po najokropniejszych mękach, widząc, iż święty Atanazy był N., widząc tak wielki statek jego i cierpliwość, stracił go. Skar. To człowiek tak N., że go najgładsza twarz nie powabia. L. Śmierć nieuzyta, ta za gardło chwyta bogate pany, jako proste sługi. Kochan. Śmierć nieuzyta, krom wszelkiej litości nie folguje niecnocie, ni żadnej godności. Kochan. Nieuzyte serca Duch Święty rozgrzał swym płomieniem. P. Koch. Ociec jego bogacz, ale Żyd N., nie mu nie daje. L. Nieuzytnym być uczą niewdzięczni najbardziej. Min. Żyć muszę w ciężko nieuzytnym gładzie. Jabł. (= *nieznosnym*). <Nie + Użyty, od Użyć>

Nieuzywany *który jeszcze nie był w użyciu, nowy*: Meble, ubrania nieuzywane. <Nie + Używany, od Używać>

[**Niewaluszny**] *niezdatny*. <Nie + ?Waluszny>

† **Niewarownie**. † **Niewarownie** przys. od **Niewarowny**: Kupił wieś N. Troc.

† **Niewarowno** p. **Niewarownie**: To plugastwo nie umie tylko nowinki siać i stadło wodzić, a do tego N. ś. na nie zapatrować. Kalic.

× **Niewarowny** i. *niezawarowany prawnie, niewzględowy, nieoparty na prawie*: Opisanie ś. niewarowne. Śl. wil. Akt N. Umowa niewarowna. 2. a. † **Niewarunkowy** *nie odpowiadający przepisany warunkom, fałszywy*: Za Zygmunta mone-

ty ś. było wiele niewarownej namnożyło. Stryjk. Jeśli Arabowie na znak przysięgi szczerości chleb z sobą jedząc, zamarszczą ś., tedy coś myśla niewarownego. Warg. 3. *za który ręczyć nie można, niepewny, niebezpieczny, krytyczny*: Dzień N. = *dzień przesilenia choroby*. <Nie + Warowny>

[**Niewarowy**]: Płótno niewarowe = *surowe, prosto z krosien, nieparzone jeszcze i niebielone*. <Nie + *Warowy, od War>

Niewart (jako orzeczenie) i. *nie przedstawiający danej wartości, nie wartujący, nie odpowiadający danej cenie; niegodzien czego, nie zasługujący na co*: Materjał ten N. trzech groszy. N. takiego szczęścia, jakie go spotyka. W zwycięstwie nawet niczego niewarci, chełpliwie na popis wyjeżdżają, a przygoda i dobrym niemało sławy uszczerbia. Pilch. Niewarto o tym wspominać, mówić, myśleć (= *niema o czym*). N. litości. 2. † N. *nie mogący*. Śl. wil. <Nie + Wart>

Niewartość, i, blm. *brak wartości, niska wartość*: Znała swoją wartość, a raczej N. Prus. Ważą na sprawiedliwej szali cudze czynności, szacując wartość i N. Smol. <Nie + Wartość>

[**Niewartus**, a, lm. y] *niepoń*. Por. **Nicwart**, **Nicwartus**. <Od Nie + Wart>

† **Niewarunk**, u, blm. *brak zastrzeżonego warunku, wada, defekt znoszący umowę*: Gdy przy kupnie konia ślubowania żadnego o szkodę, a jak mówią, o N. onego konia nie było... Groie. <Nie + Warunk>

× **Niewarunkowo** przys. od **Niewarunkowy**.

× **Niewarunkowy** i. *bezwarunkowy, absolutny, bezwzględny*. 2. *nie odpowiadający zastrzeżonym warunkom umowy, przepisom*: Towary zgniłe i niewarunkowe za świeże i warowne udaje. Klon. Burmistrz ma sądzić, jeśliby kto mały chleb piekł, a strawne rzeczy niezdrówie i niewarunkowe przedawał. Sz. Sukiennicy robić mają postawy 30 łokci wzdłuż, 2 łokcie wszzer bez krajki, inne za niewarunkowe poczytane będą. Goł. <Nie + Warunkowy>

Nieważki *nie posiadający wagi, ciężaru, nie nie wazący*: W dawnej fizyce pojmowano ciepło, światło, elektryczność jako płyny nieważkie. <Nie + Ważki>

[**Nieważnictwo**, a, blm. p. **Fizyka**: Radwański całą fizykę nieważnictwem nazwał. Kram. <Nie + *Ważnictwo, od Ważyć>

Nieważnie, † **Nieważno** przys. od **Nieważny**.

Nieważnik, a, lm. i *ciało nieważkie, płyn nieważki*: Ostatni z nieważników (= *eter*).

† **Nieważno** p. **Nieważnie**: N. eo czynię. Troc.

Nieważność, i, blm. rz. od **Nieważny**.

Nieważny, × **Bezważny** i. *nie mający należytej wagi, niedoważający*: N. czerwony złoty. Troc. 2. *nie mający wagi, wartości, nic nie znaczący*: Testament N. Nieważna obietnica. Troc. Małżeństwo nieważne. <Nie + Ważny>

Niewątpliwie przys. od **Niewątpliwy**: Reprymanda spotkać go miała N. Korz.

Niewątpliwość, i, blm. rz. od **Niewątpliwy**.

Niewątpliwy, × **Bezwątpliwy** *nie ulegający wątpliwości, pewny, bezwarunkowy, stanowczy, niechybny, niezawodny*: Dydo jako żywa, Eneasza nie znała, to rzecz niewątpliwa. Kochan. Świadek N. Kochan. Rzeczy są jasne, rozgłoszone, niewątpliwe. Górń. Niewątpliwa cecha lepszych tej szkoły wychowanków. Korz. <Nie + Wątpliwy>

Niewczas, u, lm. y i. × N. *pora niestosowna, czas nie po temu*: Najchwałebniejsze dzieła w nie-

wczasie przedsiębrane tracą swoją cenę. Nar. N. szukać kulbaki, kiedy na koń wsiadać. Min. 2. Po niewczasie = *po właściwym czasie, po czasie, za późno, kiedy już nie czas*: Żal próżny, kiedy po niewczasie. Kras. Gdy słońce pod ziemią, już to po niewczasie, czegoś okiem nie dojrzał, ma- cać po kompasie. Żegl. 3. a. †Niewczesność, †Niewczasność *trud, niewygoda, niewywczasowa- nie ś., czuwanie; przykrość, dolegliwość, smutek*: Na N. nie są i na pracę trwali. P. Koch. Czas, bym szedł od wygod na twarde niewczasy. Kulig. Niewczasy w jedzeniu, w niedospaniu. Papr. Niewczasy wojenne. To, co miało być po- tym, uprzedzić wołała (Urszula): tymże mniej tego świata niewczasów doznała. Kochan. Za- pomnieć dawnych niewczasów. Kochan. <Nie + Wczas>

†Niewczas przys. *nieprędko, nierychło, nie za- raz*: Biada, jeśli je stracimy, N. takich nabę- dziemy. Mik. z Wilk. <Nie + W + Czas>

†Niewczasie, i, ił p. Niewczasować: Z przy- krzonym nas kłopotem już to od lat kilku woj- na niewczasi. Pot.

†Niewczasność, i, lm. i p. Niewczas: Nie- wczasności, smętki, kłopoty, szkody. Op. Na gó- rach wysokich śnieżnych takową N. cierpią, ja- ko w zimnych krajach. Trzyc. <Nie + Wczas- ność>

×Niewczasować, uje, ował, †Niewczasie ko- go = *nabawić niewczasu, niepokoić*: Obżarszy ś., beczce dudzie każesz, niewczasując ludzie. Li. Na co bez potrzeby ludzi w nocy N.? Haur. Po- dejrzliwość ustawicznie umyśl jego obraca i nie- wczasuje. Lubom. Mocnego nieprzyjaciela wojuj ogładzając, niewczasując przez jesienne i zimo- we niewygody. Fred. M. Pies czarny przy milej biesiedzie niewczasował gości. Kłok.

×Niewczasowanie, a, blm., czynność cz. Nie- wczasować.

[Niewczemże, Niewczymże] *bo też, nie dziw że.* <Nie + W + Czem, od Co + Że>

[Niewczera] p. Niewczoraj. <Nie + *Wcze- ra = Wczora>

Niewczesność, i, blm. rz. od Niewczesny. 2. †N., lm. i p. Niewczasz: Niewczesnościom przy- wykły, jako jest zimna, głodu, wiatru, dymu, pragnieniu, gorącu. Biel. M. Aleksander wiele miast pobrak, gdzie też wiele niewczesności użył. Biel. M.

Niewczesny, †Niewcześny i. *nie w czas, nie w porę przypadający*: Tego niewczesna śmierć grzebie, co wszystko zna oprócz siebie. L. Śród boju przyniosł niewczesną obronę. Mick. (= *spóź- niona*). 2. †N. *przykry, niedogodny, uciążliwy*: Drogość sroga dla niewczesnego roku naród ludzki cisnęła. Błaż. 3. *nie na miejscu, niewłaś- ciwy, niestosowny, niepotrzebny, niefortunny*: Zbądź niewczesnej trwogi. Słow. Nie jest to zamiar, który w płataninie chęci niewczesnych rodzi myśl jałowa. Mick. O czym tu dumać na paryskim bruku, przynosząc z miasta uszy pełne stuku, prze- kleństw i kłamstwa, niewczesnych zamiarów? Mick. Niewczesne rzeczy nieprzyjemne. Prz. Nie- wczesna uczynność stoi za umyślną złością. Prz. Skąd mi tu żal N. staje u podwojów? Mick. Sciszał ostrym rozsądkiem te niewczesne kielki sentymentalizmu. Wejs. Ta krytyka wydaje mi ś. jednostronną i trochę niewczesną. Wejs. Tej biedaczce zgnębionej, łkającej... czynić wyrzuty jest co najmniej niewczesne. Wejs. Weale nie- wczesne twoje żarty. Kras. Jednym nieostrożnym

i niewczesnym upomnieniem Izbozet królestwo stracił. Skar. Młodzieży umyśl niewczesnymi honorami w pychę ś. wbijają. Nar. Z tych nie- wczesnych bojów zle wynikną skutki. Mick. Co znaczy jedno czasem niewczesne słowo. Od. <Nie + Wczesny>

Niewcześnie przys. od Niewczesny: Już ciemno, pisać N. Mick. (= *za późno*). Poznał błąd swój N. Mick. (= *nie w czas, za późno*). Lękasz ś. N. Mick. (= *niepotrzebnie*).

†Niewcześność, i, blm. rz. od Niewcześny, *nie- wczesność*. Troc.

†Niewcześny p. Niewczesny: Niewcześna ra- da, pomoc. Troc. Niewcześna droga, mieszkanie. Troc.

[Niewczora] p. Niewczoraj. <Nie + Wczora> [Niewczoraj, Niewczora, Niewczera, Poniewczo- ra, Zaniewczora] *onegdaj, przedwczoraj, pozawczo- raj*.

[Niewczymże] p. Niewczemże: N. taki smutny chodził.

[Niewdzeczność, i, blm.] p. Niewdzięczność.

[Niewdzeczny] p. Niewdzięczny.

Niewdzięczen (jako orzeczenie) p. Niewdzięcz- ny: Kto czego N., ten tego niegodzien. Prz. <Nie + Wdzięczen>

†Niewdzięczeństwo, a, blm. p. Niewdzięczność: Notę niewdzięczeństwa z niego otrząsają. Birk. Ten sprośny występpek, N., dobrzeby żeby ka- rany był. Górn. <Nie + Wdzięczeństwo>

Niewdzięcznica, y, lm. e forma ż. od Nie- wdzięcznik; [Niewdzięka]: Żyto i pszenica nie- wielka różnica, jakeś ty bałamut, tak ja N. Pół.

Niewdzięcnie przys. od Niewdzięczny: Wielka niewdzięcność, gdy kto od dobrodzieja swego dobrodziejstwo N. przyjmuje; większa, gdy do- brodziejstwem zgoła gardzi. Żarn. Bóg to N. przyjął od nich. Biel. M. (= *niełaskawie*).

Niewdzięcznik, a, lm. *cy człowiek niewdzięczny*: N. obrzydłością samo piekło przechodzi. Troc. Przytrafia ś. to często, że dobry człek jaki nie- wdzięcznika przygarbie; ale trafia ś. częściej, że N. taki przepada marnie. Mick. N. łaski Pań- skiej. Białob. <Z Niewdzięczny>

Niewdzięcność, i, blm. rz. od Niewdzięczny; [Niewdzeczność, Niewdzięki], †Niewdzięczeństwo, †Niewdzięstwo, ×Niewdzięka, †Niewdzięk: N., nieuznanie dobrodziejstwa a. usług odebranych. Żarn. Niewdzięcnością dobroczynne wiązać ręce. Troc. Niewdzięcności płacić nie będą. Troc. Wielka N., gdy kto od dobrodzieja swego do- brodziejstwo niewdzięcnie przyjmuje; większa, gdy dobrodziejstwem zgoła gardzi. Żarn.

Niewdzięczny, Niewdzięczen, Bezwdzięczny, [Niewdzeczny] i. *nie poczuwający ś. do wdzięczno- ści, niepomny, niebacznym na otrzymane dobro*: N. za co. Niewdzięcznych więcej, niż wdzięcznych. Prz. Niewdzięczeni ś. okazują tej łaski zba- wiennej, którzy za nią Bogu nie dziękują. Salia. Niewdzięczeni byli dobrodziejstwa pańskiego. Białob. Niewdzięczenemu dobrze czynić próżno. Prz. 2. *nie oplacający ś., niezyskowy, niekorzystny*: Niewdzięczna praca, rola. Niewdzięczne zajęcie, rzemiosło. 3. ×N. *pozbawiony wdzięku, nieprzy- jemny, niesympatyczny, nieefektywny, bez gracji, uroku*: Niewdzięczna muzyka, twarz. Troc. Za latem błotna jesterka przychodzi, a za jesienią zaziębla a niewdzięczna zima. Rej. <Nie + Wdzięczny>

† **Niewdziek, u**, blm. 1. i [N.] p. **Niewdzięczność**: Nie spodziewając się takiego niewdzięku. Tw. 2. w lm. *niełaska, nieprzychylność*: Pokazując mu znacznie swe niewdzięki, rękę od siebie jego odpychała. P. Koch. <Nie + Wdziek>

Niewdzięka, i f. × N., blm. p. **Niewdzięczność**: Takąż oną miłość mu niewdzięką oddasz? Pot. Zarabiać miło na niewdziękę. Zabł. 2. [N., lm. i] p. **Niewdzięcznica**. <Nie + Wdzięka>

† **Niewdzięstwo, a**, blm. p. **Niewdzięczność**. L. **Niewesoło** przys. od **Niewesoły**: N. u nas, za to na tarasie u ministra wszystko wesele się chroni. Krasz. N. patrzyć. Troc.

Niewesołość, i, blm. rz. od **Niewesoły**: N. twarzy, umysłu. Troc.

Niewesoły 1. *smutny, posepny*: Przygasłe spojrzenie niewesołego człowieka. Orzesz. Choć nieweseli, noc pod bronią przepędzim. Ml. Twarz niewesołą mi pokazał. Troc. Niewesołego umysłu człowiek. Troc. 2. *nie pobudzający do weselości, ponury, posepny*: Niewesołe miejsce. Troc. Widok był ożywiony, choć N. Krasz. 3. *przeniepomysłny, niepoętny, nie uśmiechający się, przytkry*: Niewesołe nowiny. Niewesoła czeka nas przyszłość. Niewesołe położenie! N. stan rzeczy. <Nie + Wesoły>

× **Niewetny** p. **Niewetowny**: Niewetna szkoda. Przyb. <Nie + Wetny>

× **Niewetowany** p. **Niewetowny**: O niewetowana szkoda! Przyb. Sławę swą niewetowaną brzydkością obelżył. Warg. <Nie + Wetowany, od Wetować>

× **Niewetowny**, × **Niewetowany**, × **Niewetny** *niewetowany, nienagrodzony*: Strata niewetowna. Wor. Skaza niewetowna twej ziemi, Lachu. Nar. <Nie + Wetowny>

1. [**Niewiada, y**, lm. y] *wyrodek, odmieniec*: Z dziecka spłodzonego z upiara i kobiety po siedmiu latach robi się N. <Nie + *Wiada, od WID/WIAD>

2. [**Niewiada, Niewiado, Niewiady, Niewiadu, Niewiadku, Niewieda**] *niewiadomo*: N. gdzie. Tak mądrze kierowała, jakby już N. od kiela na swoim gospodarzyła. Reym. Abo to wychody małe?... Już N. skąd brać na wszystko. Reym. N. kto zabroni. Reym. <Nie + *Wiad- od WID/WIAD>

[**Niewiadku**] p. 2. **Niewiada**: Panowie N. co mają w głowie.

[**Niewiado**] p. 2. **Niewiada**: N., jak długo. † **Niewiadoczen** (jako orzeczenie) p. **Niewiadomy**: Ociec N. Kadma wyprawuje. Zebr. <Nie + Wiadoczen>

† **Niewiadoczny** p. **Niewiadomy**: Syna zamordowawszy, z niego bankiet na ojca niewiadocznego stroi. Zebr. <Nie + Wiadoczny>

† **Niewiadomy** (jako orzeczenie) p. **Niewiadomy**. Troc. <p. Niewiadomy>

† **Niewiadomca, y**, lm. y p. **Niewiadomiec**: Niewiadomę prawa łatwo ucisnąć można. Ostr.

× **Niewiadomy** przys. od **Niewiadomy**: Dzień Pański N. przyjdzie. Białob. (= *niespodzianie, nagle, nieoczekiwanie, nieprzewidzianie, zienacka*). Tatarowie, wtargnąwszy do Podola, bardzo wiele ludzi pobrali, bo N. przyszli. Biel. M. Kiedy kto w lesie, chcąc zastrzelić zwierza, N. zastrzeli człowieka... Petr.

† **Niewiadomie, a**, blm. p. **Niewiadomość**: Ofiarowali w modlební z swego niewiadomia skopy. B. Sz.

Niewiadomiec, mca, lm. mcy, † **Niewiadomca**, † **Niewiaduk** *człowiek niewiedzący o czym, nieświadomy czego*. Wor. <Nie + Wiadomiec>

[**Niewiadomka, i**, lm. i] p. **Niewidka**.

Niewiadomo (dom. jest) rodz. ni. od **Niewiadom** = *jest rzeczą niewiadomą, nikt nie wie, nie wiedzieć*: Skąd on się tu wziął? — N. — N. co za jeden. Właśnie i sędziemu przyszła nagle też chętką, N. czemu. Mick.

Niewiadomość, i, blm. rz. od **Niewiadomy**; × **Niewiadomstwo**, † **Niewiadomie** *brak wiadomości; nieświadomość, nieznaomość, nieuctwo, ignorancja*: N. grzechu nie czyni. Prz. Zrobić co przez N. Z niewiadomości to uczynił. Troc. Jeslim co źle rzekł a. pisał, z niewiadomościem to czynił, wszakżem nigdy przy moim zdaniu upornie nie stał. Skar. A toż dopiero gruba N. rzeczył Krasin. Gorsza jest fałszywa umiejętność, niżeli najgrubsza N. Stasz. Zawsze umiejętność panować będzie nad niewiadomością. Niem. To pokazuje barbarzyńską języka narodowego N. Śniad. Trzydzieści lat Jezus w wielkim zatajeniu i niewiadomości ludzkiej przeżył. Skar. N. (nieumiejętność, niebiegłość) doktora. Troc.

× **Niewiadomstwo, a**, blm. p. **Niewiadomość**: Ukrzyżowan będziesz zarówno w ich mądrości i niewiadomstwie. Krasin.

Niewiadomy, †Niewiadom, †Niewiadoczny, †Niewiadoczen 1. *o którym nie wiadzą, nieznaný*: N. z nazwiska, z miejsca pobytu. Po niewiadomym gaju chodząc, pobłądził. Otw. O! niewiadoma ta boleść nikomu, jaka się dzisiaj w sercu mym zamyla! Słow. (= *obca wszystkim*). 2. *niewiedzący, nieświadomy, nieumiejętny, nieoświecony, ciemny, niebiegły*: Niewiadomemu wybacz. Troc. Na twym stole, ach łakomy, swe ciało (swego syna) jesz N. Scholastyce byli zupełnie niewiadomymi dziejów filozofji. Szan. Rzucił światła na moją duszę ciemną i niewiadomą. Korz. **Niewiadoma, ej**, lm. e rz. mat. = *liczba a. wielkość, której wartość jest nieznaną, a którą wyznaczyć mamy z warunków danego zagadnienia*: Równanie z jedną niewiadomą, z dwiema niewiadomymi i t. d. <Nie + Wiadomy>

[**Niewiadro, a**, lm. a] *niepogoda*. <Nie + Wiadro>

[**Niewiadu**] p. **Niewiada**.

† **Niewiaduk, a**, lm. cy p. **Niewiadomiec**: N., niewiadom, niebiegły. Włod. <Nie + Wiaduk>

Niewiara, y 1. blm. a. **Bezwiara** *brak wiary, niewierność, niewierzenie, niedowierzanie, zwątpienie, podejrliwość, sceptycyzm; niedowiarstwo, ateizm, bezbożność*: Był wiernym — świat mu serce zaraził niewiarą. Syrok. Kryje się pod płaszczem cnoty N. Troc. Wierzę, Panie, pomóż niewierze mojej. Bud. 2. [N., lm. y] m. p. **Niewiernik**: Zydowski, N., posed. <Nie + Wiara>

Niewiarogodnie przys. od **Niewiarogodny**: Napotykały ich oczy miejsca tak cudne, N. piękne, że Helena załamywała ręce. Zebr. (= *nie do uwierzenia, zdumiewające*).

Niewiarogodność, i, blm. rz. od **Niewiarogodny**. **Niewiarogodny** *nie zasługujący na wiary, trudny do uwierzenia, nieprawdopodobny, podejrzany, wątpliwy, niepewny*. <Nie + Wiarogodny>

Niewiasta, y, lm. y, [**Niasta**] 1. *osoba płci żeńskiej, kobieta, białogłowa*: Ani na wsi, ani w mieście nie trzeba wierzyć niewiście. Prz. Nad niewiastą dowodzić nie męstwo. Prz. Cztery gęsi, dwie niewiście narobiły jarmark w mieście. Prz. W Polsce, w domu porządnym, z dawnego zwyczaju, jest do robienia kawy osobna N., nazywa się kawiarka. Mick. Rozgniewał się, gdy mu raz N. jego zbytńie potrawę osoliła. Górń. (= *stwu-*

żąca, gospodyni). Płaczą niewiasty, dzieci, lud ś. trwoży, kapłani w modłach błagają gniew boży. Kras. Ogrodniczka dziewczynką zdawała ś. małą, a pani ta niewiastą już w latach dojrzałą. Mick. N. z wdzięków, a bohater z ducha. Mick. Święte niewiasty. Hof. 2. †N. i [N.] żona, małżonka: Gdym była panienką, byłam ojeu we wszystkim posłuszna; ale gdym już niewiastą została, mężowi jestem posłuszna. Kosz. 3. [N.] mężatka w roli swachny. 4. †N., †Niewistka, [N., Niewistka, Niewistka] synowa. Zdr. [Niewiastka, Niewiasteczka, Niewiastka], Zgr. †Niewieścisko. <? Nie + WID >

[Niewiasteczka, i, lm. i] p. Niewiasta.

[Niewiastka, i, lm. i] p. Niewiasta.

†Niewiastka, i, lm. i i [N.] p. Niewiasta: a) Szczodroblliwość pokazują, aby niewiastki potrzebujące i które żadnej pomocy ludzkiej nie mają, wspomagali. Schot. (= *panienki*). Zwodzili niewiastki, obciążone grzechami. Birk. Nie takiego nie poczęła, co dzisiejsze niewiastki czynią. Białob. b) Noemi stara Rut niewiastkę swoją, syna swego żonę, dziewczką swoją zwała. Białob. Niewiastki twej sromoty nie odkrywaj, bo jest żoną syna twego. B. B. Świekier niewiastkę swą plugawił. Leop. 2. *siostra męża, szwagierka*: Żelw' albo żelwica, też N. niektórzy mówią, mężowa siostra. Mącz.

Niewiastobójca, y, lm. y *zabójca niewiast, mordca kobiet*. <Niewiasta + BÍ >

Niewiastowstręt, u, blm. p. Mizoginja. <Niewiasta + Wstręt >

× **Niewid, u, lm. y**, [Niewiedy] *rzecz niewidziana, niebywała, dziwo*: Trzy niewidy. Prz. Pogaństwo, które ś. zabobonami bawi, troje niewidy o zieli tym pisali. Syr. Troje niewidów od topu świata prawi, plecie. L. Jest tak pomieszano rozum, że plóti troje niewidy. L. (= *trzy po trzy, niestworzone rzeczy*). I o takiego nietrudno, co ustawicznie boże niewidy o sobie powiada. Górn. [Prawi jakies' cudy niewidy]. [Cudy niewidy] p. Cud. <Nie + WID, od WID >

× **Niewida, y, lm. y** m. *odludek, mizantrop, pustelnik; dziwak, nie pokazujący ś. na świat*: Gdy tego niewidę komparować z Sesostrem tak przystępnym wnijdę, tamten jak miły, tak ten okrutny. Jabł.

[Nie widałeś!] *co ci po tym!, daj spokój*. <Nie + Widać >

× **Niewidanie** przys. od **Niewidany, niewidzianie**: Wziąwszy talery, uściskał mu nogi, za prezent jemu N. drogi. Zabł. N. fortyfikowane obozy widzieć mógł. Kraus.

× **Niewidany p. Niewidziany**: Straszdyło z piekła niewidane. Ludzie dziwne i niewidane. Skar. Cudo niewidane. Skar. Wiele dziwów nigdy niewidanych. P. Koch. Nowina ona i rzeza nigdy niewidana przestraszeni byli. Warg. N. klejnot. Hist. uc. Srebra i złota mństwo niewidane. Opal. Ester była niewidanej piękności. Skar. Co to za rozum! tażto i stary lepiejby nie potrafił... Niewidana dziewczyna. Krasz. < Nie + Widany, od Widać >

[Niewidka, i, lm. i, Nwiadomka], × **Niewidymka** w połączeniu: Czapka N. = *czapka, czyniąca człowieka niewidzialnym* (w bajkach): Jeżeli ta pani nie użyła do podróży swjej bajecznej czapki niewidki, on ją koniecznie widzieć musiał. Orzesz. <Nie + WID >

Niewidność, i, blm. rz. od **Niewidny; †Niewidok, [Niewidok]**.

Niewidny i. niejasny, ciemny, mroczny: Wszedłszy w niewidne miejsce z bardzo widnego, nie jakimierz nie widzi z początku; ale powoli poczyną tam lepiej widzieć. Krup. [Myska wlaża do niewidnego gaśca]. 2. p. **Niewidzialny**: Żydowska arka, w świątyni skryta, dziwowidem niewidnym samemu Izraelowi była. Bz. K niebu niewidnemu ręce składa. Zebr. Ńęci, jak w fałach niewidna syrena. Tet. Żądam przewagi i władzy niewidnej. Mał. 3. †N. p. **Niewidomy**: Przybyli na ten zjazd, jako do światła cmy niewidne, aby je zgasili. Bz. <Nie + Widny >

Niewidocznie przys. od **Niewidoczny**.

Niewidoczny i. p. Niewidzialny. 2. *nie będący na widoku, nie zwracający uwagi, niepostrzeżony, nieznaczny*: Z księciem rozpoczęła niewidoczne, ale troskliwe badanie wszystkiego. Krasz. <Nie + Widoczny >

†**Niewidok, u, lm. i, [Niewidok]** p. **Niewidność**: Ścieżka ją w las co dalej głębszy prowadziła, wię w tym to niewidoku uboga błędziła. Tw. Z pochmurnych i smętnych dni niewidoku ledwie stanąc na miejscu w ćwierci mogła roku. Tw. [Już był N., jak przyszeł. Strasne niewidoki]. <Nie + Widok >

Niewidomie przys. od **Niewidomy**: Strzegły mię zawsze chociaż N. Mick. Śmierć tak łagodnie, N. władnie. Mick. Wy trzoda moja będziecie widomie rządzić, ja zasię będę N. Odym.

[Niewidomski kapelusz a. niewidomska czapka] *przykrycie głowy, czyniące człowieka niewidzialnym*.

Niewidomy i. p. Niewidzialny: Widome rzeczy człowiek okiem baczyć może ale innym zmysłem zwierzeznym; niewidome tylko rozumem pojmujemy. Karok. Z rzeczy widomych możemy wiele niewidomych pojąć. Karok. Widome rzeczy doczesne są, ale niewidome wieczne. Bud. Ojeze, wdaj ś. za nami do Niewidomego. Krasin. (= *do Boga*). Gabrjel swą niewidomą postawę zоставił, a podłożył ją ludzkiemu zmysłowi. P. Koch. Gdy widzim jego niewidomą rękę, którą do nas ściąga. Skar. Szyszak Plutona sprawi niewidomemi tych, którzy go nosili. Mick. 2. a. †**Niewidny, [Niewistny, Niewisny]** *niewidzący, ciemny, ociemniały, ślepy*: Dawny opiekun Jerzego stał oparty o głęboką framugę okna, patrzył niewidomemi oczyma na szyby i milczał. Kaczek. Ślepy nóg kulawemu pożyczca, a chromy oczy za nogi temu, co jest N. Min. Przen.: Rozumie ludzki!.. ty bez wiary byłbyś N. Mick. **Niewidomy, ego, lm. i rz. człowiek niewidomy, ślepiec**: N. siedział nade drogą, żebrząc. Sekl. **Niewidoma, ej, lm. e rz. kobieta ślepa**. <Nie + Widomy >

× **Niewidymka, i, blm. i p. Niewidka**: Jak gdyby w czapce niewidymce, uszedł poza krąg zasadzki. Dyg.

Niewidzialnie przys. od **Niewidzialny**: Któż zdoła zgłębić te bezdenne tonie, w których ś. duch nasz N. nurza? Berw.

Niewidzialność, i, blm. rz. od **Niewidzialny**: Poszła w N. nieskończoności. Krasin. Siła dośrodkowa wywiodła świat z tona niewidzialności. Krasin. [Czapka niewidzialności] = *czapka niewidka*.

Niewidzialny, Niewidomy, Niewidoczny, †Niewidziany *którego nie można widzieć*: Nad twą duszą jest potęga niewidzialna. Krasin. Sakrament jest to znak widzialny niewidzialnej łaski bożej. Miasto tęsknić za niewidzialną, pomów raczej z ojcem. Mał. W Bogu wszystkie rzeczy są stwo-

rzone, widzialne i niewidzialne. Wuj. Kiedy ona chce, to w okamgnieniu niewidzialną ś. zrobi tak, że jej ludzkie oko dostrzec nie może. L. <Nie + Widzialny>

Niewidzianie przys. od **Niewidziany**: Piękna N. i niesłychanie. Chodź.

Niewidziany, × **Niewidany** *f. którego nie widziano*: Warcaby, niegdyś moja zabawko ustawna, za cóżem N. koło was oddawna? Mick. Skądże przybywasz niewidziana oddawna? Krasin. A gdyby było potrzeba świadczyć rzecz niewidzianą. And. 2. *którego świat nie widział, niebowały, niezwykły, nadzwyczajny, osobliwy, niesłychany*: Ach, to głupiec N. Fred. A. Cud N. L. 3. † N. p. **Niewidzialny**: Mikoś rzecz niewidzianą za widzianą liczy. P. Koch. <Nie + Widziany, od Widzieć>

[**Niewieda**] p. **Niewiada**.

[**Niewiedy**, ów, bjp.] p. **Niewid**: Pleść troje N. <Nie + *Wiedy, od WID>

Niewiedza, *y*, bfm. *brak wiedzy, niewiedzenie, nieświadomość, niewiadomość*: Nadstawiałem niewiedzę moją mią pilnego nadsluchywania. Czar. A. Dam ci niepamięć przeszłości, dam ci niewiedzę przyszłości. Krasin. Pomimo jednak tej niewiedzy, takiego niezrozumienia, kwestja posuwa ś. i szuka rozwiązania. Spas. <Nie + Wiedza>

[**Niewiedzący**] *bezwiednie, mimowolnie, niechcący, przypadkiem*: Poszedł po wierchach dla rozrywki i zaszedł N. na szczyt Turbaczyku. Ork. <Nie + Wiedzący, od Wiedzieć>

[**Niewiedź**] *nie wiedzieć, niewiadomo*: N. kaj. Por. **Niewiada**.

[**Niewiejka**, *i*, lm. *i*] *zboże niewiane*. <Nie + *Wiejka, od Wiać>

† **Niewiejski** p. **Niewieści**: Niewiejskie abo białogłowskie mieszkanie = *fracymier*. L. Niewiejska pleć. Troc. † **Po niewiejsku** przys. p. **Niewieści**. Kn. (U Turków) opaczna Wenus wszystko zinaczyła; już po niewiejsku miesięczne miewają na ś. choroby. Klon. <p. Niewiasta>

† **Niewiejskie** przys. od **Niewiejski**, p. **Niewieści**. Kn.

[**Niewiela**] p. **Niewiele**: Juści, że go N. słuchali, bo kuźden mówił i swojego chciał dowieść, mało bacząc na drugich. Reym. <Nie + Wiela>

Niewieloe *f.* × N. p. **Niewiele**: N. w niej paradę miałam. Kon. 2. [N.] *niedługo*: N. chorował. <Nie + Wieloe>

[**Niewielczki**] p. **Niewielczki**: Chłopszek N.

Niewiele, zdr. [**Niewielczko**, **Niewielczko**] *f.* u a. × a, bfm., [**Niewiela**], z rzeczownikami osobowemi męskimi **Niewielu** *niedużo, mało*: Rzecz miłsza N. mieć w pokoju, aniżeli w ustawicznych hałasach największe dostatki. Kłok. Z niewiela kontent, zawsze ubóstwo lubilem, nie nie żądając, wszystkich rzeczy panem byłem. Koryt. Z niewielą ludzi tam poszedł. Troc. Wynałazek, przyjęty pod sekretem od niewielu osób. Mick. Z niewielą ś. obejdzę, N. mu trzeba. Troc. 2. a. × **Niewieloe** *niebardzo, troszkę, mało co, nieznacznie*: N. ś. napracował, namęczył. Nad wiek młodziana przerosł N. Mick. N. więcej, mniej = *nie o wiele*. 3. [Na N.] = *na krótko*. <Nie + Wiele>

[**Niewielczko**] p. **Niewiele**.

† **Niewielczki**, † **Niewieluczki**, [**Niewielczki**, **Niewielczki**] *bardzo mały, maleńki*: Niewielczka to zbroja, da dobreńka. Jag. Kupido, chłopięteczko z łuczkiem niewielczkie. Zim.

[**Niewielczko**] p. **Niewiele**.

Niewielki, [**Niewielczki**, **Niewielczki**] *nieszbyt wielki, nieduży*: Niewielka strata. Podnosił niewielką swą figurkę na palcach. Korz. Niewielka izba. Krasz. Po niewielkim czasie. Wuj. (= *krótkim*). Przydano Kazimierzowi dla jeszcze niewielkich lat gubernatora Jakszona z Mielsztyna. Biel. M. (= *dla małoletności*). <Nie + Wielki>

Niewielu p. **Niewiele**.

† **Niewieluczki** p. **Niewielczki**: Tatarowie niewieluczka liczbę naszych postrzegszy, serca zawzięli. Błaż. Wielekroć niewieluczka trzoda jest ludu bożego, a ludu niezbożnego bardzo wielka. Sekl.

× **Niewierca**, *y*, lm. *y* p. **Niewierny**: Pokaż ś., Panie, tym niewiercom. Przyb.

× **Niewierczy** przym. od **Niewierca**: Głosy niewiercze z wiernymi zmieszane. Przyb.

× **Niewiernica**, *y*, lm. *e* forma ż. od **Niewiernik**: Ja będę rywalem tego gacha, co broni niewierney sprosnej. Słow. Zdr. [**Niewierniczka**].

[**Niewierniczka**, *i*, lm. *i*] p. **Niewiernica**.

Niewierne przys. od **Niewierny**: Nie przynasz ś., Panie, do tych, którzyś N. służyli, ale przeciwni a. obudni byli. Wiśn. Wiarę dziś niektórzy tak N. traktują. Wuj.

× **Niewiernik**, *a*, lm. *cy*, × **Niewierca** *f.* *człowiek niedowierzający, niewierny*: Słuchaj, a nie bądź niewiernikiem, ale wierz. Smotr. 2. p. **Niewierny**: Od niewierników zelzon jest Chrystus Pan. Klon. Ukaż, Panie, moc swoją niewiernikom. Czahr. Co który z onych niewierników myślił przeciw Bogu, to ś. wtenczas pokazało. Białob. Taki nie jest wiernym, ale niewiernikiem. Wuj. Umysłem niedowiernym, niewierniku, wahasz ś. Zigr. 3. a. † **Niewierz** *przeniewierca, wiarołomca, zdrajca, oszust*: Obiecał, ale N. nie ziścił. Skar. Ten N. mię rzuce; umieram z rozpacz. L. <Od Niewierny>

Niewierność, *i*, bfm. *rz.* od **Niewierny**; **Niewiara**, × **Bezwierstwo**, × **Bezwierność**.

× **Niewierny**, × **Bezwierny** *f.* *nie wierzący, nie mający wiary, nieprawowierny, kacerski, heretycki*: Mufty osądził, że ten sam N., kto by janczara miał za prawowiernego. Kłok. Białogłowy niewiernej a. heretycki pojmować ś. nie godzi. Sz. Ty jesteś heretyk N. Rut. N. Żyd, Turczyn. Troc. 2. *nie dotrzymujący wiary, wiarołomny, przeniewierczy, zdraździecki, oszukańczy*: N. przyjaćiel. Niewierna żona. Tak powiadali czarni niewolnicy, niewierni pańskich haremów strażnicy. Mick. 3. *niedowierzający, nieufny, podejrzliwy, wątpiący, sceptyczny*: N. Tomasz. Patrzał na niego niewierni oczyma. Kaczk. N., ego, lm. *f* *rz.*, × **Niewiernik**, × **Niewierca**, [**Niewiara**], × **Bezwiernik**, × **Bezwierca** *niedowiariek, kacierz, heretyk, ateusz; niechrześcijanin (a. chrześcijanin u niechrześcijan)*: Jeden tylko, N. Aron Lejzerowicz odesłany został po egzamin do doktora. T. K. Giaurow z naczy N. Mick. <Nie + Wierny>

† **Niewierz**, *a*, lm. *owie* p. **Niewierny**: Gdy przyjechała Narymuntowa do Dowmanta dziewiera a. raczej niewierza swego, wziął on sobie gwałtownie za żonę bratową. Strykk.

× **Niewierzony** *któremu nie wierzą, niewiarogodny*: Powieści niewierzone. Słow. <Nie + Wierzony, od Wierzyć>

† **Niewiesoki** p. **Niewieści**: Niewieskie rzeczy słowie gierada. Ort.

[**Niewiestka**, *i*, lm. *i*] p. **Niewiasta**.

× **Niewieszczenie**, *a*, bfm. *f.* *czynność cz. Niewieścić*. 2. *czynność cz. Niewieścić*.

Niewieści, † **Niewiejski**, † **Niewiescki** przym. od **Niewiasta** 1. *kobiecej, damski, białogłowski, żeński*: Pod lat niewieści schodziła południe. Mick. Żeby ją (bajkę) dać poznać polskiej płci niewieściej, udawamy, że wzięta z francuskiej powieści. Mick. Nad Niego większy nie powstał między syny niewieściami. Wuj. Sejm N. Biel. M. Szkoda ś. mężom w swary niewieście wdawać. Skar. Umysł N. nie ma stałości. Prz. Niewieścia rzecz kądziel. Kn. Niewieścia chęć, towarzystwo, nakładanie z niewiastami. Kn. (= *kobieciarstwo, słabość do kobiet*). 2. *taki, jak u niewiasty, zniewieściany, babski, niemęski, miękki, słaby*: Niewieście ma serce. Troc. Precz żal niemęski, precz żal N. Mick. 3. anat.: † **Fald** N. = *rima pudendi*. † **Jąderka** niewieście p. **Jajnik**. Korzeń N. p. **Łechtaczka**. Łono niewieście p. **Srom**. Pierś niewieście p. **Sutek**. † **Zywot** N. p. **Macioa**. 4. bot.: Niewieście psiny p. **Czartawa**. 5. fizj.: † **Kwiaty** niewieście, † **niemoc** niewieścia, **choroba** niewieścia, † **przyrodzenie** niewieście, † **upławy** niewieście p. **Miesiączka**. **Po niewieście**, † **Po niewieściu**, † **Po niewiejsku**, † **Niewiejskie** przys. *jak niewiasta, po kobiecemu*. < p. **Niewiasta** >

× **Niewieścić**, i, ii *robić zniewieściałym*. L.

† **Niewieścić**, eje, ał, † **Niewieściszec** *stawać ś. zniewieściałym, niewieścichem, mięknać, delikatnieć*: Bierzenie ś. w pole przeciw nieprzyjaciołom, niechajże nie niewieścieje serce wasze, a nie lękajcie ś. ich. Leon.

† **Niewieścińec**, ńca, Im. ńce *uterus*: N., macica, członek, w którym ś. płód chowa. Mącz.

† **Niewieściny** 1. *należący do niewiasty, niewieści, kobiecej*: Niewieściny dobra. Troc. 2. *wdający ś. z kobietami, romansowy*: N. młodzian. Troc.

† **Niewieścisko**, a, Im. a p. **Niewiasta**: Sprośne niewieściska. Skar. (= *babska, kobieciska*). Tales naśmiewiskiem był jednego niewieściska. Petr. Siła ich pożarta, stali ś. jako niewieściska. Birk. Uderzył jako N. jakie w lamenty Osman. Birk.

Niewieściuch, a, Im. owie 1. *człowiek zniewieściany, baba, delikatnik, piecuch, pieszczoch*: Mężowie niewieściuchami ś. stali. Pilch. Kto niewieściuchem, niech ś. tu zostanie, wart jest, by go Sybarys przyjęła za syna. Szymon. Ludzie nieczemni, niewieściuchowie, leniwi, kochający ś. w rozkoszy. Ustrz. Przyroda lubi wdzięk pracy dzielnej i skazuje na zagładę niewieściuchów tłustych, zwyrodniałych. Dyg. 2. *kobieciarz, balamuć, rozkosznik, lubieżnik, rozpustnik*: Niechby Parys N. z Heleną pokoju w amorach używał. Jabł. < Od **Niewiasta** >

Niewieściuchostwo, a, blm., × **Niewieśkość** *zniewieścialsłość, pieszczoność, papinkowatość, słabość, miękkość życia*: N., miękkość, pieszczenie. Pir. Ciało i umysł miękki niewieściuchostwem zaraził. Pilch. (Król) straciwszy Polskę i nieładem obywatela i swoim niewieściuchostwem... Karp.

Niewieściuchowski, † **Niewieścisz** przym. od **Niewieściuch**: N. umysł jest takowy, który strzyże i goli, i wnet ś. da na tę albo na owę stronę zmieknąć. Damb.

† **Niewieściszec**, eje, ał p. **Niewieścić**: Przed tobą sam ś. Mars wstydzi i niewieściszaje. Pot.

† **Niewieściszanie**, a, blm., czynność cz. **Niewieściszec**.

† **Niewieścisz** p. **Niewieściuchowski**.

× **Niewieśkość**, i, blm. p. **Niewieściuchostwo**: N., niemęskie zmieknienie. Przyb.

Niewiniątko, a, Im. a, × **Niewinię**, † **Niewinię** *człowiek niewinny, naiwny, Bogu ducha winny, nie znający złego; dziecko, niemowlę*: To jeszcze N. Udawać N. Nie czyżże ś. niewiniątkiem. L. Połysk drobnej, śnieżnej ręki, bogostawiającej niewiniątek głowy. Mick. (= *dzieci*). Niewiniątka p. **Młodzianek**. Ir.: N.! patrząc nań, rozumiały kto, że aniołka widzi, a on gorszy od djabła rogatego. L. Oh N.! niby to ona o niezym nie wie. L. < Z **Niewinny** >

Niewinien (jako orzeczenie) p. **Niewinny**: Żółtaczka kiedy chodzi przez różgi, grają mu: N. L. Niewinieniem, nie znam ś. do żadnej złej rzeczy. Paszk. On temu N. (= *nie jest tego przyczyną*). < Nie † **Winien** >

× **Niewinię**, ęcia, Im. ęta p. **Niewiniątko**: O nie was nie proszę, tylko, abyście pamiętali o żonie i niewiniętach moich. Kraus. Bogini słabe wołania niewiniąt łaskawie przyjmuje. L.

× **Niewiniuchny** p. **Niewiniuchny**: Któżby ś. spodziewał, żeby panienka z tą mineczką, niby niewiniuchną, tak bezczelna była? L. Niewiniuchna! jak stary sędzia. L.

× **Niewiniuteńki** p. **Niewiniuchny**: Od stóp do głowy niewiniuteńka. L.

† **Niewinnic**, i, ii i † **N. ś.** p. **Uniewinnic**: A wy, aza niewinni będziecie? nie będziecie bez winy! Bud. (właściwiej: a wy niewinniac ś., uniewinnicie ś.? nie uniewinnicie ś.! gdyby ś. nam tak mówić godziło. Bud.).

Niewinnie przys. od **Niewinny** = a) *bez winy, bez grzechu, niepokalanie*. b) *niesprawiedliwie, niezasłużenie*: Być skazanym N. Cierpieć N. c) *dziecięco, skromnie, szczerze, z prostotą, nawnie*: Uśmieszać ś., spoglądać N.

† **Niewinnienie**, a, blm., czynność cz. **Niewinnic**. † **Niewinnienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Niewinnic** ś.

† **Niewinię**, ęcia, Im. ęta p. **Niewiniątko**. **Niewiniuchny**, **Niewiniutki**, × **Niewiniuchny**, × **Niewiniuteńki** *miłuchny przez swoją niewinność, skromniuchny*.

Niewiniutki p. **Niewiniuchny**.

Niewinność, i l. blm. rz. od **Niewinny**; † **Niewinowactwo**, † **Bezwinstwo**, † **Przezwinstwo**: N. uciśniona. Wzywam Cię, Boże, świadku mej niewinności. Kochan. Moja N. wzniosła mię do nieba. Kochan. Pójdźmy do owcy, do gołębia, tam szeszerą a prostą widzimy N. Górn. N. dziecina. Skar. Niewinności swojej obronić nie mógł. Skar. Któż z nas pochlubić ś. może, że dochował wziętą na chroście niewinności szatę? Wor. Stracić N. (= *dziewictwo, cnotę, wstyd*). 2. [N., Im. i] *niewiniątko, nieboga*.

Niewinny, **Niewinien**, × **Bezwinny**, † **Niewinowaty** 1. *który nie zawinił, na którym nie ciąży wina, czysty, bez zarzutu, nieposzlakowany*: Lepiej winnemu przepuścić, niż niewinnego karać. Kn. Prawa ś. winny boi, nieszczęścia N. Min. Uznać kogo za niewinnego. Jesteśmy niewinni krwi brata twego. Śl. wil. Niejednego niewinnego obeszła. Prz. 2. *bezgrzeszny, niegrzeszny, nieskalany, nieskazitelny, niepokalany, czysty, skromny, dziewiczy, anielski*: Mnie weźmie kto inny, aniołek N. N. w życiu, czysty od niecnoty, nie dba o Maura pociski i grot. Min. N. jak dziecko. Serce niewinne. Życie niewinne. Dziewczyną niewinna (= *dziewica*). Chłopcowi każda piękność zda ś. równieć, a niewinnemu każda kochanka dziewczą. Mick. 3. *nie ze złej myśli pochodzący, nie mający na celu nic złego, niegorszący*,

przystojny, przyzwoity, skromny: Uśmiech N. Niewinne spojrzenie. Żart N. Zrobić co w niewinnej, w najniewinniejszej myśli. Zabawa, rozrywka, gra niewinna. 4. *nieszłodliwy*: N. napój, środek. Lekarstwo niewinne. 5. †N. *nie pochodzący z czystej winy, niezastłuszony, nieusprawiedliwiony*: Ażeby też niewinnych turbacji ludzie kupieccy nie ponosili, tedy żaden go pozywać nie ma, tylko ten... 6. bot.: N. baranek p. Niepokalanek. <Nie + Winny>

†Niewinowactwo, a, blm. p. Niewinność: Przechadzał jeśm ś. w niewinowactwie serca mego. Ps. flor.

†Niewinowaty p. Niewinny: Niewinowaci i prawi przystali są mnie. Ps. flor. Przelili są krew niewinowatą. Ps. flor. <Nie + Winowaty>

[Niewisny] p. Niewidomy. <Nie + *Wisny, od WID>

†Niewistka, i, lm. i [Niewistka] p. Niewiasta. Troc. <Ukr. newistka>

[Niewistny] p. Niewidomy.

[Niewitro] p. Niejutro. <Nie + [Witro] = jutro>

×Niewjedno *nieważsze*. <Nie + Wjedno>

×Niewładny *nie mający władzy, nie władający czym, niesamowładny, bezwładny*: Weźmie dziecieniu matka troskliwa nóż, aby przez niewładne siły i lata przy igrasce ś. nie skaleczyło. L. (= *ślabe, wątle*). Nie narażaj ś. na rzecz ślizką, sobą niewładną, innemu poddaną, w sobie podłą. Pilch. <Nie + Władny>

Niewłasnowolny *nie mający własnej woli, bierny*: Istota cicha, niewłasnowolna. <Nie + Własnowolny>

Niewłasny I. *nieswój, obcy, cudzy*. 2. †N. p. Niewłaściwy: Uczynili królową naszą niewłasną a niedobrego łoża królową. Baz. Amurat był przyzwan na pomoc od jednego niewłasnego cesarza greckiego Katakuzena przeciw własnemu dziedzicowi cesarstwa Paleologowi. Stryjk. Mowa niewłasna. Troc (= *przenośna, figuryczna*). Niewłasne wyrozumienie wyrazu (= *znaczenie wyrazu przenośne*). <Nie + Własny>

Niewłaściwie przys. od Niewłaściwy: Znaleźć ś., postąpić N. Rozpoczęli tak N. batalję. Rol.

Niewłaściwość, i I. blm. rz. od Niewłaściwy: N. postępowania, wyrażenia. 2. lm. i *rzecz niewłaściwa, szczegół niewłaściwy, zбочenie, ustępka*: Usunąć wszelkie niewłaściwości. Popelnić N.

Niewłaściwy, †Niewłasny I. *nie taki, jak być powinien, niestosowny, nieodpowiedni, nieprzyzwoity, nieprzystojny, nie na miejscu* (= *nieswoim*). Odezwanie ś., znalezienie ś., postąpienie niewłaściwie. Wyraz N. Sposób N. językowi. Korz. 2. anat.: Szew kostny N. a. rze komy (sutura spuria). 3. lek.: !Błona niewłaściwa p. Doczesny. 4. mat.: Ułamek N. = *forma ułamkowa, której wartość liczebna jest równa jedności lub większa od jedności*. 5. praw. *niekompetentny*. <Nie + Właściwy>

†Niewłaśnie przys. od Niewłasny, niewłaściwie: Jezus często *figurate* i N. mówił. Wuj. (= *przenośnie*).

[Niewłożony] *nieprzyzwyczajony*: Robota była ciężka dla niewłożonego. Reym. <Nie + Włożony, od Włożyć>

†Niewobłudny *nieobłudny*. Głosy w. XV. <Nie + Wobłudny>

Niewodek, dku, lm. dki p. Niewód. Toł.

[Niewodka, i, lm. i] p. Niewód.

[Niewodniczy, ego, lm. owie] *starszy rybak, rybolów*.

[Niewodny] p. Niewodowy: Niewodnych jader (= sieci) gromada.

Niewodowy, [Niewodny] przym. od Niewód: Sieć niewodowa.

Niewola, i, blm. I. a. †Niewoleństwo, †Niewolstwo, †Niewólstwo *brak wolności, niesamodzielność, zależność; stan, życie narodu zawojowanego a. jeńca, niewolnictwo, poddaństwo*: N. polityczna, moralna, ekonomiczna. Gdy jedna część społeczności samowolnie pracą i osobami drugiej części zarządza, takowy stan rzeczy nosi imię niewoli. L. N. żelazna wygania, wabi złota wolność. Birk. Nie jest tak ciężka N. pod Turczyńcem, jako w naszej farbowanej wolności; oddałbym haracz, byłbym już wolny i bezpieczny dobra swego. Kłok. Zabrać, wziąć kogo do niewoli a. w niewole. Jęczęć w niewoli. N. tatarska = *jasyr*. W niewole tak brańców poszło siła. Kulig. Dostać ś. do niewoli. W niewole zaprzedać. Wolność swoją w niewole przedać. Troc. Jam jest Pan Bóg twój, którym cię wywiódł z ziemi egipskiej, z domu niewoli. N. babilońska. Panem wielkim być wielka N. Prz. Niewolą przycisnąć. Troc. Dyszeć pod niewoli jarzmem. Troc. 2. *mus, przymus, konieczność, ostateczność*: Niewolą ś. wymawiają, iż będąc dłużni, musieli kraść. Karnk. Zastawię gruntu dziedzicznego niewolno białęglowie, chyba żeby tego była bardzo wielka N. i niedostatek znaczny, który przysięgą oświadczy. P. cheł. I bez kmiotów prawy chrzest, gdy tego N. Skar. Co mi za N. pracować! Co mi tego za N.? Kn. Gdzie przewodzi bojaźń, tam N. Pilch. Co to temu była za N., jak namyślnie śmierci szukać? Oss. Upornie poddać ś. nie chcieli, aż już prawie wielka N. do tego ich przynęcała. Papr. Piszczałeczki masz mieć cynowe albo kościane, albo też kiedy N., tedy z pióra. Cyg. N. nauczy robić. Prz. [Nie N.] = *niema musu, nie potrzeba*. Z niewoli, z niewolą, za niewolą, po niewoli = *nie z dobrej woli, z potrzeby, z musu, z konieczności, od biedy, w ostateczności*. Ryb nie jada, chyba żeby nie miał nic innego do jedzenia, tedy dopiero z niewoli musi jeść. Star. Karania rzadko i aż z niewolą używać mamy. Bud. B. Ubogiemu niech nie dadzą z niechuci ani za niewolą. Wuj. Nie chce po woli, więc po niewoli. Prz. Wygnaliście mię, a teraz za niewolą przyszliście do mnie. Leop. Znajdziesz w naszym tłumaczeniu kilka słów za niewolą wynalezionych. Bud. 3. [N.] *niedola, zła przygoda*. Zdr. [Niewoliczka]. <Nie + Wola>

Niewolenie, a, blm., czynność cz. Niewolić.

†Niewoleństwo, a, blm. p. Niewola.

[Niewoliczka, i, blm.] p. Niewola: N. mnie od matki wygnana. Oj żebyś wiedziała, moja matko droga, jaka mi to teraz N. sroga. Gł.

Niewolić, i, il I. *przymiewać, zmuszać, przymuszać, musić, przynaglać*: Nikogo do picia nie niewolono, ale każdemu dano na wolę, aby używał, jako mu ś. podoba. Skar. Tu obowiązek niewoli, a tu żal zdejmuje. Gąs. Obowiązek słodki macierzyństwa niewolił ptaszek do wysiadywania na jajaach, póki się pisklęta nie wylęgą. Dyg. Jagusia jedna, jakby nic nie jadła, próżno ją Boryna niewolił, wół brał i jak to dziecko prosił. Reym. Każdemu zosobna podtykała, czy mięso, czy czego innego zarówno, a niewoliła, bych sobie nie żałowali. Reym. Nie z taktami miałem do czynienia, a nie niewoliłem żadnej. Sienk. (= *nie*

gwalcilem). Dusza małżonka niewolona przez twój ustawny żal i płacz. Wysp. (= *nękana, gnębiona, dręczona*). 2. †N. *brać do niewoli, robić niewolnikiem, ujarzmić*. L. Przen.: Wikłąc duszę w sieciach, niewoli jarzmem swoich ustaw. Teof. 3. *zniewalać, zjednywać, pociągać, kaptować*: Czapką, papką i solą ludzie ludzi niewolą. Prz. Wzruszając serca, niewolił umysły. Kras.

Niewolka, i, lm. i l. a. **Ścisłacz narzędzie drewniane, w kształcie silnej ramki, mającej trzy boki i śrubę w miejsce czwartego, służące do ściśnięcia części wyrobu świeżo z sobą sklejonych**. 2. [N.] narzędzie do rozbiierania i składania zamku. <Od Niewola>

Niewolnica, y, lm. e forma ż. od **Niewolnik**: Ja czuję w sercu jakąś moc zabójczą, która mym słowem da moc zabijania i ciebie mi tu da za niewolnicę. Słow. Przymyślenie uczyniło ją niewolnicą tych drobnostek. Bał. Zdr. †**Niewolniczka**.

Niewolnictwo, a, blm., †**Niewolstwo**, †**Niewólstwo** l. stan niewolnika, niewola, zależność od swego pana a. swego właściciela, poddaństwo: Bliziucho nas stoi wolność, a przecież niejedyn jeszcze żyje w niewolnictwie. Pileh. Wolność z niewolnictwa gwałtem sobie wyrobił. Jabł. Chłopi niewolnictwem związani. 2. *handel niewolnikami*. 3. *przen. duch, umysł niewolniczy, służalczość*: Rokoszu N. wysłało ś. na najpodlejsze uwielbienia... Ust. 4. zb. *niewolnicy*. L.

†**Niewolniczek**, czka, lm. czkowie p. **Niewolnik**: Musi ten N. być urodzenia niepospolitego. Boh.

†**Niewolniczka**, i, lm. i p. **Niewolnica**: Otoż ja N. a służebniczka Pańska. Wuj. Germana, o której powiedano, iżby z niewolniczek ś. narodziła. Ż. E.

Niewolniczo przys. od **Niewolniczy**: Autor N. nasładowuje oryginał (= *bez samodzielności, literalnie*).

Niewolniczość, i, blm. rz. od **Niewolniczy**. **Niewolniczy** l. przym. od **Niewolnik**: Stan N. Troc. N. syn. Kn. Rolnicy grunta nasze osiadają w niewolnym, lepiej rzekę, w niewolniczym prawie. L. Ci jak zwycięzcy czekają zdobyczy, tamci kajdanów, jak lud N. Mick. 2. *służalczy, pokorny, uniżony, płaszcący ś.*: Uległość niewolnicza. Powiedz, czyś ty szczęśliwsza, że ciebie poddani, niewolnicze schylają karki, zowią: Pani? Mick. Przen. w którym nie znać cienia samodzielności, ślepy, literalny: Przekład N. Niewolnicze trzymanie ś. oryginału. Niewolnicze nasładownictwo. × **Po niewolniczu** przys. *jak niewolnik*: Lud pospolity po niewolniczu traktowany. Leszcz.

Niewolnie mimowolnie, niechcący: N. znak krzyża położył na siebie. Syrok. Przecież N. staje osłupiały. Gosz. <Ros. nevolno>

Niewolnik, a, lm. cy l. *człowiek zaprzędany w niewole, stanowiący własność swego pana*: Handlować niewolnikami (a. *żywym towarem*). Starzy chrześcijanie, którzy za pogaństwa niewolniki kupne mieli, wszystkim wolność dawali, jako bracia w Chrystusie. Skar. W tym terazniejszym statucie tych ludzi na czeladź, którzy przedtem niewolnikami byli zwani, odmieniono nazwisko, a napisano ich czeladzią dworną, oczyszta, macierzystą, kupną albo pojmaną. St. lit. N. u Turków, człowiek całe poświęcony na wolę cesarza, gotów pełnić najmniejsze jego skinienia, a gdyby można, i same myśli; choćby roz-

kazał całemu wojsku z skały jakiej skoczyć i most mu na rzece z głów uślać. Kłok. Tak powiadali czarni niewolnicy, niewierni pańskich haremów strażnicy. Mick. Wstań, niewolniku podły, wstań na chwilę, powiedz: ten wąwóz, czy nie Termopile? Mick. Przen.: Pióro, roboczy N. poety. Mick. 2. *przen. człowiek bez własnej woli, niewolniczo komu a. czemu oddany*: N. pieniędzy, namiętności. Kn. N. żony (= *służka*). Skępa własnym swoim jest niewolnikiem. Troc. Nie umie ś. wymówić, jest to być niewolnikiem proszących. Lubom. Człowiek, który nie duszą żyć nie umie, jest niewolnikiem wszystkich ciała udrczeń. Krasz. 3. *człowiek wzięty do niewoli, jeniec, braniec*: N. wojenny. L. Nigdy wy z króla niewolnika nie uczynicie służalcą harfiarza. Słow. Wielki grzech bezbronno go zabić niewolnika. Mick. Kazał na śmierć zabić wszystkie niewolniki. Mick. Zdr. †**Niewolniczek**. <Od Niewolny>

Niewolno l. × N. przys. od **Niewolny**, *niewolniczo*. 2. a. **Nie wolno nie można, wzbroniono, zabroniono**: N. kraść, zabijać. Przen.: N. zapominać o przyjaciółach (= *nie godzi ś.*). <Nie+ Wolno>

Niewolność, i, blm. rz. od **Niewolny**, *brak wolności, niewola*: Niech każdy zdrowym rozumem wolność i N. obaczy oboje. Bach.

Niewolny przed. **Wolny**: Witold we wszystkie czasy był tak dalece N., że też i u obiadu sądził i posty odprawował. Błaż. Wypływało to z ówczesnych niewolnych stosunków, w których każdy człowiek zostawał w pewnej osobistej zależności od drugiego. Okol. W obcej krainie przychodzić życie niewolne wiedzy. Kor. Wola wolna rozkazuje, apetyt zaś jest N. Troc. N. sobie. Troc (= *niezależny od siebie*). Tłumom niewolnej dziatwy wróciła przynajmniej wolność. Szaj. (= *w niewolę zapędzonej, niewolniczej*). Słudzy niewolni albo rękomańcy zamienieni być mogą, dlatego iż ś. z niewoli wyłomić nie mogą. Sz. Wezwano na łowy mnogą czeladź: psarów, wilkowiejów, naroczników niewolnych. Dyg. Niewolni — gorzej: studzy niewolników. Mick. Czegoż wy chcecie, niewolne duchy, wrosłe w ziem? Wysp. <Nie+ Wolny>

†**Niewolstwo**, a, blm. p. **Niewolnictwo**: a) Ty niewolstwa brzydkiego, jańcucha więzień podłego. Dar. J. Litwa, wyswobodzona z przyrodzonego swego niewolstwa, mogła być z wolną Polską złączona. Orzech. Chłopi ledwie kiedy którą rzecz pochwalenia godną uczynić mogą, będąc haniebnym niewolstwem związani i załumieni. Baz. Bóg cię wyprowadził z Egiptu, z domu niewolstwa. Leop. Było w tym kraju zawsze N. wielkie. Biel. M. Gdyby król rozkazał, aby zdrowi lekarstwa używali, byłoby to znakiem niewolstwa i tyraństwa. Żarn. b) Jesteśmy Boga stworzenie, proch nogi Jego, N. Jego. Skar. Ci, co nie słuchają Boga, nie są z Boga, ale są niewolstwem szatańskim. Białob.

Niewód, odu a. × odu, lm. ody, [**Niewodka**] l. ryb. *sieć rybacka mająca najmniej kilkadziesiąt sążni długości, złożona z matni i skrzydeł i ciągniona na dwóch łośkach*: Na morzu albo na wielkim jeziorze łowią ryby niewodem, albo knieją. Trzyce. N., sieć wielka, na stawach, jeziorach i rzekach zażywana, robi ś. z mocnych konopi, ma dwa skrzydła i matnię. Kluk. N., sieć mająca 60 sążni długości. Mag. Związano N. głęboki stóp dwieście. Mick. A dziękuj Tobie, taska-

wy Boże! toż mi zakładać N. pomoże. Len. Jużem chciał łeb wychylić, jak ryba z niewoda. Słow. Oj moź wy rybaczkowie, hej ło-łom! zarzućcie jedwabny N., hej ło-łom! Gl. Przed niewodem ryby łowi. Prz. (= *nie mów: hop!, aż przeskoczysz*). 2. myśl: N. ptaszy=*sieć podobna do niewodu rybnego, tylko mająca matnię dłuższą, na obreżach opiętą*. Zdr. Niewodek. <? Por. S. Sł. i Ros. nevodъ, Dż. navod, Czes. nevod. Mikl. 214>

†Niewólstwo, a, blm. p. Niewolnictwo: Ręką to swą tylko sprawił, że nas z niewólstwa wy-bawił. Kochan.

Niewprawa, y, blm. p. Niewprawność: N. w mo-wie. Kon. Dodać do tego należy niewprawę do pracy i pióra, może i trochę lenistwa. Ochoc. <Nie + Wprawa>

Niewprawnie przys. od Niewprawy: List był pisany N., koślawo. Bał. Robota mu idzie N. (= niesporo).

Niewprawność, i, blm. rz. od Niewprawy; Nie-wprawa, brak wprawy.

Niewprawy *nie mający wprawy, niewprawiony, nieumiejętny, niebiegły, niezręczny*: N. robotnik. Wiedział, że kula niewprawnego i bojaźliwego może go ominąć. Korz. N. w co, do czego, × czego. Rozerwawszy baczność niewprawnych do ścigania ludzi, uszli. Krasz. Swady kunsztownej N. Łoż. <Nie + Wprawy>

Niewrażliwość, i, blm. brak *wrażliwości*: Psy-chologowie kryminalni nazywają te cechy nie-wrażliwością moralną przestępców. <Nie + Wrażliwość>

†Niewrotliwy p. Niewrotny. Kn. <Nie + Wrotliwy>

×Niewrotny, †Niewrotliwy i. *niepowrotny, bez-powrotny, który ś. nie wróci, którego nie można po-wrócić, miniony bez powrotu, przepadły na zawsze*: Wszystko z czasem niewrotnym upłynie prze-pada, jako w znikomej piasek klepsydrze. L. Stałem skargi za tym niewrotnym duchem. Wor. Minęły chwile bujnej młodości, jako więc kwiat róży mija N. Zabł. Już wyszedł twój de-krét N. Groch. (= *niecofnięty, nieodwołalny*). 2. z którego niema powrotu: Piekło niewrotne. Klon. <Nie + Wrotny>

†Niewrzącość, i, blm. rz. od Niewrzący: N. jaja. Troc.

†Niewrzący trudny do ugotowania, do zmiękcze-nia przez gotowanie, nieuwarzysty; twarde-niejący w gotowaniu. <Nie + Wrzący, od Wrzeć>

†Niewrządość, i, lm. i, †Niewrzęda *nadużycie*: Mówią przeciwko prawemu lichotę, w pyszności i niewrządości. Ps. flor. <? Por. S. Sł. vnrędz = porządek i Pol. urząd, od RZĘD>

†Niewrzęda, y, lm. y p. Niewrządość: Babi-łońskiej merchy N. niewstydiwa. Zigr.

†Niewskórany *nie mogący być wynagrodzonym, niepowetowanym*: Miasto to miał Bóg na wieczne a nigdy niewskórane spustoszenie podać. Żarn. Żydzi na N. upadek przyszli. Żarn. (= z którego nie można ś. poprawić, podźwignąć, na który niema rady). <Nie + Wskórany, od Wskórać>

×Niewskórny który nie *nie wskórał, bezsku-teczny, płonny, czczy*: Niewskórne zamachy orę-ża. Wor. <Nie + *Wskórny, od Wskórać>

×Niewskrześny *nie dający ś. wskrzesić*: N. ród. Wor. <Nie + *Wskrześny, od Wskrzesić>

†Niewsłowny *niewysłowny, niewypowiedzia-ny*: Słusznie tedy każdy człek ma go (rozum) mieć na pieczy, bo co z rozumem chodzi, nie-

wśłowione rzeczy. Kob. <Nie + Wsłowiony, od Wsłowieć>

Niewspółmierność, i, blm. rz. od Niewspółmier-ny, *niespółmierność*.

Niewspółmierny p. Niespółmierny. <Nie + Współmierny>

×Niewstręśliwie przys. od Niewstręśliwy: Słu-chał na ulicy rozmów, i brzmiały mu one N. Krasz.

×Niewstręśliwy i. *nie mający wstrętu do czego, nie czujący wstrętu do czego*: Do maczania języ-ków w czarkach byli oni niewstręśliwi. Orzesz. 2. *nie wzbudzający wstrętu*. <Nie + Wstrętlivy>

Niewstrzemięźliwie przys. od Niewstrzemięź-liwy.

Niewstrzemięźliwość, i, blm. rz. od Niewstrze-mięźliwy: Umarł wreszcie niewstrzemięźliwością zabity. Krasz.

Niewstrzemięźliwy, †Niewstrzemięźliwy, †Nie-strzemięźliwy, ×Niewstrzemały, †Niewstrzema-wały, †Niestrzymawały, †Niewstrzymywały *nie wstrzymujący ś., niepowsiągławy, nie zachowujący miary, nieumiarkowany, przesadny, niepohamowany*: Co to za N. język! Fred. A. <Nie + Wstrze-mięźliwy>

×Niewstrzemałe przys. od Niewstrzemały, *nie-wstrzemięźliwie*.

×Niewstrzemały p. Niewstrzemyany. L. <Nie + Wstrzemały>

×Niewstrzemałość, i, blm. rz. od Niewstrzy-mały, *niewstrzemięźliwość*: Potępiąją zwierzęta N. naszą. Kras.

×Niewstrzemały p. Niewstrzemięźliwy. <Nie + Wstrzemały>

Niewstrzemyany, †Niestrzymany i. *którego nie wstrzymano*. 2. a. ×Niewstrzemały *którego wstrzymać nie można, niepowstrzymany, niepohamo-wany, nieumiarowany, niepomiarowany, nieumiarko-wany, niepowsiągławy, bystry, gwałtowny*: Aż do biu-ra wpadnięto niewstrzymanym krokiem. Fred. A. Lecl. czas N., podobien wiatrowi. Min. Potok N. w biegu. Żalu jego i łez niewstrzymanych nie ukoić nie mogło. Kacz. Pełno zniszczonych nad-ziei, żądza niewstrzymana osiągnięcia ich raz jeszcze. Krasin. <Nie + Wstrzemyany, od Wstrzy-mać>

†Niewstrzymawale przys. od Niewstrzymawa-ły, *niewstrzemięźliwie*.

†Niewstrzymawałość, i, blm. rz. od Niewstrzy-mawały.

†Niewstrzymawały p. Niewstrzemięźliwy: N. syn jego wyrządzał nieczęść cudzym żonom. Petr. <Nie + Wstrzymawały>

†Niewstrzemięźliwie przys. od Niewstrzemięźli-wy, *niewstrzemięźliwie*.

†Niewstrzemięźliwość, i, blm. rz. od Niewstrzy-mięźliwy, *niewstrzemięźliwość*.

†Niewstrzemięźliwy p. Niewstrzemięźliwy. L. <Nie + Wstrzemięźliwy>

†Niewstrzymywałe przys. od Niewstrzymywa-ły, *niewstrzemięźliwie*.

†Niewstrzymywałość, i, blm. rz. od Niewstrzy-mywały, *niewstrzemięźliwość*.

†Niewstrzymywały p. Niewstrzemięźliwy: <Nie + Wstrzymywały>

Niewstyd, u i. blm. p. Niewstydlivość. 2. ×N., lm. y czyn, *postępek bezwstydnny*: Fortuna pobu-dziła Sodomę na niewstydy. Bals. Psiną oczy zakrywszy, płodziłeś niewstydy. Birk. 3. [N.,

a, lm. owie] p. **Niewstydnik**: Niewstydzie! (po-
łajanka). <Nie + Wstydn>

[**Niewstyda**, y, lm. y] p. **Niewstydnik**.

† **Niewstyday** p. **Niewstydlivy**: Który cie
ogień N. pali! Petr. (= *miłość uczciwa, za którą*
ś. nie trzeba wstydzić. Petr.).

Niewstydlivie przys. od **Niewstydlivy**, *bez-*
wstydlivie.

† **Niewstydliviec**, wca, lm. wcy p. **Niewstydnik**:
Tersites N. Żebr.

Niewstydlivość, i, blm. rz. od **Niewstydlivy**;
Niewstydy, *brak wstydu, bezwstydy, cynizm*.

Niewstydlivy, × **Niewstydney**, † **Niewstyday** I.
niełatwy do zawstyżenia ś., nie mający wstydu,
bezwstydney, bezczelny, czelny, cyniczny, sprośny:
Kto raz miłego wstydu przeskoczy granice, ten
już znacznie będzie miał niewstydlive lice. Pim.
2. † N. za który niema powodu wstydzić ś. <Nie
+ Wstydlivy>

× **Niewstydnica**, y, lm. e forma ż. od **Niewstydnik**,
bezwstydnica: Wiadomo, ile próżniaków, włó-
częgów i niewstydnic używają okazji do letkie-
go i daremnego chleba. Ł.

× **Niewstydney** przys. od **Niewstydney**, *bezwstydn-*
nie.

× **Niewstydnik**, a, lm. cy, † **Niewstydliviec**,
[**Niewstydy**, **Niewstyda**, **Niestyda**] *człowiek nie ma-*
jący wstydu, bezwstydnik, bezczelnik, cynik.

× **Niewstydney** (jako orzeczenie) *nie wstydy*: Po-
lakom N. Len.

× **Niewstydnosc**, i, blm. rz. od **Niewstydney**,
bezwstydnosc.

× **Niewstydney** p. **Niewstydlivy**: Nimfy oczu nie-
wstydney i lica. Jabł. <Nie + Wstydney>

† **Niewściągłivie** przys. od **Niewściągłivy**, *nie-*
powściąglivie.

† **Niewściągłivy**, † **Niewściągłiony**, × **Niew-**
wściężny *którego nie można powściągnąć, niepo-*
wstrzymany, niepołamowany, nieukrócony, niepo-
miarkowany, niewmiarkowany, bystry, gwałtowny:
Jako koń w pańskiej stajni urodziwy, kiedy ś.
urwie, bieży N. na łąki a. gdzie stada pasają.
P. Koch. <Nie + Wściągłivy>

† **Niewściągłiony** I. *którego nie wściągłiono*. 2.
p. **Niewściągłivy**: Nie jest tak prędki obrzym
N. Kochan. Jakkolwiek daleko Andromeda le-
ży, przedsię za nią wieloryb N. bieży. Kochan.
N. Orjon. Kochan. Dokąd pióro zaciągasz wier-
sze niewściągłione? Warg. <Nie + Wściągłiony,
od Wściągłnąć>

× **Niewściężnie** przys. od **Niewściężny**.

× **Niewściężny** p. **Niewściągłivy**: N. pochop.
Kniaź. Czas N. Nar. Któż kłęski naszymi nie
utyły pola, kędy mógł nie wzniosła niewściężna
swywoła? Nar. Niewściężna kobieta. Nar. <Nie
+ Wściężny>

Niewybadany I. *którego nie wybadano*. 2. † N.
p. **Niebadany**: Niewybadane są boskie czyny.
Ohr. <Nie + Wybadany, od Wybadać>

Niewybieralność, i, blm. rz. od **Niewybieralny**:
Hr. de Mantey wniósł projekt takiej reformy po-
czątkowej w dziedzinym celu prawodawczym,
jakaby zniosła N. parów do izby niższej. Nagan.

Niewybieralny *którego nie można wybierać*: Po-
za temi, którzy tworzyli stany sejmujące nie-
wybieralne, istniała cała masa szlachty. Remb.
<Nie + Wybieralny>

Niewybrednie przys. od **Niewybredny**.

Niewybredność, i, blm. rz. od **Niewybredny**.

Niewybredny *nie przebiegający, niegrzeczny*.
<Nie + Wybredny>

Niewychwalony I. *którego nie wychwalono*. 2.
† N. *którego nigdy dosyć wychwalić nie można, nie-*
wystawiony: Dajcie cześć Panu ze wszech naj-
wyższemu, Panu niewychwalonemu. Kochan.
<Nie + Wychwalony, od Wychwalić>

Niewyczerpalnie przys. od **Niewyczerpalny**: N.
bogaty umysł. Spas.

Niewyczerpalny p. **Niewyczerpany**: Ta nadna-
turalność arcydzieł sztuki czyni je niewyczer-
palnemi nigdy do ostatka. Spas. <Nie + *Wy-
czerpalny, od Wyczerpać>

Niewyczerpanie przys. od **Niewyczerpany**.

Niewyczerpany I. *którego nie wyczerpano*. 2. a.
Niewyczerpalny, † **Niewyczerpny**, † **Niewyczerpio-**
ny, † **Nieprzeczerpany**, × **Niewydatny** *którego nie*
sposób wyczerpać, nieprzebrany, obficie dostarcza-
jący: Niewyczerpane źródło. Skarb N. <Nie +
Wyczerpany, od Wyczerpać>

† **Niewyczerpiony** p. **Niewyczerpany**: Ziemia
matka zawsze rodząca a niewyczerpiona. Przyb.

† **Niewyczerpny** p. **Niewyczerpany**. <Nie +
*Wyczerpny, od Wyczerpać>

† **Niewyczesaniec**, nca, lm. ncy = **Nieokrzes-**
aniec. <Nie + *Wyczesaniec, od Wyczesać>

† **Niewyczosanie**, a, blm. *nieokrzesanie, brak*
wychowania, gburowość, grubiaństwo, prostactwo,
ordynarnosc. <Nie + Wyczosanie>

† **Niewyczosaniec**, nca, lm. ncy p. **Nieokrzes-**
aniec. Kn., Mącz.

† **Niewyczosany** = **Nieokrzesany**: Surowy, gru-
by, też mówią N. człowiek, grundychwał. Mącz.
Grecy wszystkie inne narody nazwali grube, nie-
wyczosane. Petr. (= *barbarzyńskie*). Mieszkańcy
tej krainy są niewyczosani i grubi. Łęcz. Sproś-
nym ś. pokazuje tak w niewyparzonych słowach,
jako w niewyczosanych uczynkach. Glicz. Czło-
wiek sprośny, niewyczosanego rozumu. Syr. <Nie
+ Wyczosany, od Wyczosać>

Niewyczuwalny *którego wyczuć niepodobna*: Pra-
wie N. puls. <Nie + Wyczuwalny>

[**Niewyczytający**] przys. *nie wymawiając*: Ka-
dy też, N., przyjdzie pokłonić ś. Paniezuowi.
Ork. N. Panu Bogu, byłek łoni we świętej Kal-
warji na odpuscie. Ja też, N., suszę siedm dni
co tydzień, a co ósmy nie jem; może dostąpię
kiedy tego szczęścia. Ork. <Nie + *Wyczyta-
jący, od Wyczytać>

Niewyćwiczonosc, i, blm. rz. od **Niewyćwiczo-**
ny: Polanie odmówili pomocy Awarom nie dla
niezbrojności i niewyćwiczoneści w boju. Bońk.

Niewyćwiczony *niewydostkonalony, nieprawny,*
niewyuczony, niewytresowany: Urok imienia kró-
lewskiego znaczył dla kozaków więcej, niż tłu-
my pospolitego ruszenia niesfornej i niewyćwi-
czonej szlachty. Sienk. Wkrótce staną na czele
znacznego oddziału ludzi niewyćwiczonych wpraw-
dzie, ale gotowych iść z nim choćby i na Kra-
ków. Sienk. <Nie + Wyćwiczony, od Wyćwi-
czyć>

[**Niewydarzony**] *niezdarzony, lichy*: Owoc N.
<Nie + Wydarzony, od Wydarzyć>

Niewydatny I. *niewybitny, nie wyróżniający ś.,*
nie odznaczający ś.: Niewydatne stanowisko. Nie-
wydatne zdolności. 2. × N. p. **Niewyczerpany**:
Tyle sierot, wspieranych niewydatną szczydrotą.
Wor. 3. × N. *mało wydający, niewydajny*: Ko-
palnia zaniechaną została po krótkim i bardzo
niewydatnym żywocie. Szaj. W. 4. † N. *trudny*
do wydania: Książka niewydatna. Troc. Niewy-
datna, niewyraista córka. Kn. (= *którą trudno*
wydać za męż). <Nie + Wydatny>

Niewydozbrały *który nie wydozbrał*: Dla niewydozbrałego zdrowia w domu zostaje. Troc. Niewydozbrałe jeszcze młodzieńca tego obyczaje. Troc (= *niepoprawione*). <Nie + Wydozbrały, od Wydozbrać>

Niewydolność, i, blm. lek.: N. mięśniowa w wadach serca = *niezdolność mięśnia do zrównoważenia niedostatków wynikających z niedomykalności zastawek* (insufficiencia muscularis). <Nie + *Wydolność, od Wydołać>

Niewygadany *któremu ś. trudno wygadać, wysłowić, wyjęzyczyć, niewymowny*: Tego niewygadanego braciśka jak mogła najprędzej ś. z Nieświeża zbywała. Krasz. <Nie + Wygadany>

Niewygarbowany i. którego nie wygarbowano. 2. † N. *nieokrzęsany, niewyćwiczony, prostacki, gburowaty, grubijański, nieogładzony, ordynarny*: N. język mieć. Mącz. Orfeusz prostemu i niewygarbowanemu ludowi ceremonje obrzędów świętych odkrywał. Lat. <Nie + Wygarbowany, od Wygarbować>

× **Niewygasisty p. Niewygasły**: Klej biały N., ściekający ze skał do wód, płomienia do siebie zdaleka ściągający. Sł. wil. <Nie + *Wygasisty>

Niewygasły i. który nie wygasł, nie wyłalał. Przen.: Niewygasłe prawa do czego (= *nieprze-dawnione*). 2. a. × **Niewygasisty** *który nigdy nie wygasnie, trwały, wieczny, nieskończony*: Rosenkrenc wynalazł sekret lampy ognia niewygasiego, tak sławny w starożytności. L. Niewygasła wdzięczność, pamięć (= *niezatarła*). <Nie + Wygasły>

Niewygasłe przys. od **Niewygasły**: Nie mogą tego nie uczynić dla tak pamiętnego marszałka, jakim N. będziez W. Ks. Mość. St. Aug.

× **Niewygładzony i. którego nie wygładzono. 2.** *nieogładzony, niegładki, nieokrzęsany, gburowaty, prostacki, ordynarny*: To wielkie szczęście dla tych młodzików niewygładzonych, że tym sposobem obyczajności i manier dworskich nabędą. L. <Nie + Wygładzony, od Wygładzić>

Niewyglębiony i. którego nie wyglębiono. 2. † N. *niezglębiony, niezgruntowany, niezbadany, niedocieczony, niepojęty, tajemniczy, niedościgły*. Troc. <Nie + Wyglębiony, od Wyglębić>

Niewygoda, y, lm. y *brak wygody, niedogodność, niewczas, uciążliwość*: Przywykłem do niewygód i nie pieczęzę ś. Korz. Niewygody podróży. Tak zmiennej kolei honorów i niewygód zażywając codziennie, stanęła i wypoczęła królowa w Brukseli. Szaj. W kościele widzę ś. z takimi, z którymi widzieć ś. gdzieindziej byłoby z niewygoda a. i niebezpieczno. Krasz. (= *niewygodnie, niezręcznie, niejako, nie na rękę*). <Nie + Wygoda>

Niewygodnie przys. od **Niewygodny**. **Niewygodny** *nie zapewniający wygody, niedogodny, nie dogadzający, nieporęczny, krępujący*: Ubranie, obuwie, mieszkanie, siedzenie niewygodne. Domyślano ś. zamiaru jakiejś zmiany w tych punktach, które królowi niewygodne być mogły. Krasz. Spodziewam ś., że nie będziesz z niezby mężów niewygodnych, którzy chcą, aby ich żony żyły, jak odludki jakowe. L. Często-kroć dobry przymiot N. bywa. Tremb. (= *nie na rękę*). <Nie + Wygodny>

Niewygórowany *niewysolci, nieprzesadny, skromny, umiarkowany, mierny*: Ceny niewygórowane. Dlaczego, o pracach moich tak niewygórowane mając zdanie, zezwalam na powtórne i zbiorowe ich wydanie. Orzesz. <Nie + Wygórowany>

× **Niewygubny, × Niewyćpialny** *nie dający ś. wygubić*: W ustach niewygubnych pokoleń. Wor. <Nie + Wygubny>

Niewyjątkowo przys. od **Niewyjątkowy**: Końcówce *ści* towarzyszy inna *icz* N. Rol.

Niewyjątkowy *nie stanowiący wyjątku, nierzadki, częsty, pospolity, powszechny, powszedni*: Coraz więcej takich niewyjątkowych, powszednich, a jednak zacnych, chwytających za serce postaci. Chm. <Nie + Wyjątkowy>

Niewykonalność, i, blm. rz. od **Niewykonalny**: N. idei pokojowej.

Niewykonalny *którego nie można wykonać*: Pod postacią niewykonalnych tranzakcji odbywają ś. operacje lichwiarskie. Bl. N. projekt. Musiano plan już N. zmienić. Krasz. Drobiazg odważny, nie cofający ś. nawet przed niewykonalnym projektem. Rol. Propozycje niewykonalne. Rol. <Nie + Wykonalny>

Niewykopany i. którego nie wykopano. 2. † N. (o roli) *nieuprawny*. Głosy w. XV. <Nie + Wykopany, od Wykopać>

Niewykorzeniony i. którego nie wykorzeniono. 2. a. † **Niewykorzenny** *którego niepodobna wykorzenić*: Dać ś. dziekat niezbytości i naprzykrzanom zwyciężyć, jest to w niewykorzenione nigdy dziawetwa i złego humoru nałogi je wprowadzić. L. <Nie + Wykorzeniony, od Wykorzenić>

† **Niewykorzenny p. Niewykorzeniony**: Bóg stworzył człowieka niewykorzennego i na obraz podobieństwa swego stworzył go. Leop. <Nie + Wykorzenny>

Niewykształcenie, a, blm. *brak wykształcenia, ciemnota, nieuctwo*: Uderza autor bardzo silnie na N. szlachty. Kis. <Nie + Wykształcenie>

† **Niewykszykany** *nieokrzęsany, nieogładzony, nieucywilizowany, nieobyty, niegładki*. Kn. <Nie + Wykszykany, od Wykszykać>

Niewykwintnie przys. od **Niewykwintny**. **Niewykwintność, i**, blm. rz. od **Niewykwintny**.

Niewykwintny *niewytorny, nieelegancki, niewybredny, niedystyngowany, niewymyślny, zwyczajny, zwykły, prosty, pospolity*: Witała niewykwintną francuszczyzną. Dziwił ś., że tak skromny dworek tak niewykwintne zabudowania otaczały. Krasz. <Nie + Wykwintny>

Niewyleczalny p. Nieuleczalny: Choroba jest niewyleczalna, cierpiała bowiem na raka. Bał. <Nie + *Wyleczalny, od Wyleczać>

× **Niewyleczność, i**, blm. rz. od **Niewyleczny, nieuleczalność**. L.

× **Niewyleczny p. Nieuleczalny**. L. Ukój boleść niewyleczną. Krasin. <Nie + *Wyleczny, od Wyleczyć>

Niewyleczony i. którego nie wyleczono. 2. p. **Nieuleczalny**: Zółtaeczka, do puchliny a. do suchot ś. przywiązująca, jest niewyleczona. Krup. <Nie + Wyleczony, od Wyleczyć>

Niewyleżały *który ś. nie wyleżał, nieodleżały, niewystały*: Niewyleżałe wino. Troc (= *niewy-trawne*). <Nie + Wyleżały>

Niewyłączalność, i, blm. rz. od **Niewyłączalny**. **Niewyłączalny** *którego niepodobna wyłączyć*: Restaurują ś. niewyłączalne z działań ludzkich pierwiastki etyczne i estetyczne. Spas. <Nie + *Wyłączalny, od Wyłączyć>

[**Niewyłomny**] *nie wytłumający ś., nie usuwający ś., skłomny*: Prosił, żebyście byli grzećni, niewyłomni, posłi z nami na wesele. Por. [**Niewymowny**]. <Nie + *Wyłomny, od Wyłomąć>

Niewymacany I. którego nie wymacano. 2. †N. którego wymacać nie można, ukryty: Tenże rzeki osusza i zbiegłe strumienie niewymacany po nim łąka żenie. Kochan. <Nie + Wymacany, od Wymacać>

Niewymawialny, [Niewymówny] którego nie można wymówić: Pocieszać ś. będziesz siekaniem pokrzywy na pokarm stworzeniom o niewymawialnym nazwaniu. Orzesz. <Nie + Wymawialny>

Niewymienny którego nie można wymienić, zmienić na co: Pieniądze papierowe niewymienne na srebro. <Nie + Wymienny>

Niewymiernie przys. od **Niewymierny**: Autor N. uwzględnia historię oświaty. Bądz.

Niewymierność, i, blm. rz. od **Niewymierny**.

Niewymierny którego nie można wymierzyć. Mat.: Liczba niewymierna = która nie jest wymierna, to jest ani całkowitą, ani ułamkową i wyrazić ś. daje jedynie z przybliżeniem dowolnym przez liczbę wymierną: Pierwiastek kwadratowy z liczby całkowitej, która nie jest zupełnym kwadratem, jest liczbą niewymierną. Liczby przestępne e i π są liczbami niewymiernymi. <Nie + Wymierny>

Niewyminiony I. którego nie wyminiono. 2. którego nie można wyminąć, niechybny, nieunikniony, nieuchronny: Tu znowu spotykał niewyminioną namiętność, udreżenie nowe i rozpacz. Krasz. <Nie + Wyminiony, od Wyminąć>

× **Niewymowa**, y, blm. p. **Niewymowność**. <Nie + Wymowa>

Niewymownie przys. od **Niewymowny**, nad wszelki wyraz, niezmiernie: Cieszę ś. N.

Niewymowność, i, blm. rz. od **Niewymowny** = a) niezmierność: Tobie obiecnę dar roztropności, która pochodzi od Boskiej niewymowności. S. Par. b) a. × **Niewymowa** zła wymowa, brak wymowy: N. dziecińską pierwszym wiekiem zwali, że od narodzenia do roku siódmego nawyka dziecię mówić słowa wszelkiego. Kołak. (= niemowlęctwo).

Niewymowny I. a. **Niewymówny**, × **Niewymówny**, **Niewypowiedziany**, **Niewypowiedzialny**, † **Niewypedziany**, † **Niepowiedziany**, **Niepowiedziany**, **Niewysłowny**, † **Niewysłowny**, † **Niewyprawy**, † **Niewyrzasty**, † **Niewyrzany** którego nie można wymówić, wyrazić słowami, nieopisany, niezmierny: Wielkie są sądy Twoje, Panie, i niewymowne słowa Twoje. Wuj. Chwalcie Pana prze dobroć jego niewymowną. Kochan. Ujrzelismy pałac niewymownej piękności. Skar. Uczulibymy słodkość niebieską niewymowną. Skar. Uprzejmość gospodarza, grzeczność gospodyni, wszystko to N. dawało wdzięk domowi. Kras. Z niewymownym przecuciem cały lud litewski poglądał każdej nocy na ten cud niebieski. Mick. I czemuż taki żal N. sędziwe czoło zasępił srodze? Len. 2. †N. któremu żadna wymówka nie służy, nieusprawiedliwiony, którego trudno obronić: Niewymowna, nieobronna rzecz, *inexcusabilis*. Macz. 3. mający trudną wymowę, któremu trudno ś. wysłowić, wyjęzyczyć, niemowny. 4. [N.] nie wymawiający ś., nie wzbraniający ś. Por. **Niewyłośny**. <Nie + Wymowny>

Niewymówny I. którego nie wymówniono. 2. p. **Niewymowny**: Byłem zachwycon i słyższ niewymównione słowa, których ś. człowiekowi nie godzi powiadać. B. B. Pełno niewymównionego smutku. Słow. 3. †N. nie mogący być wybitym z głowy, przekonany, niewyperswadowany: N. jest upór. Rej. <Nie + Wymówniony, od Wymównić>

× **Niewymównie** przys. od **Niewymówny**.

[**Niewymówny**] nie z wymówką, nie wymawiając: Niech to będzie N. St. wil. (=niech to nie będzie uzięte za wymówkę).

× **Niewymówność**, i, blm. rz. od **Niewymówny**.

× **Niewymówny** p. **Niewymówny**: Ten Zaliwski, N., na karcie dziejów naszych na piękne wspomnienie zasłużył. And. [A ta trzecia niewymówna, bo to jego sama]. <Nie + Wymówny>

Niewymuszenie przys. od **Niewymuszony**: Mądry umiera dobrowolnie i N. Pileh.

Niewymuszoność, i, blm. rz. od **Niewymuszony**: N. dykcji i stylu. Siem.

Niewymuszony I. którego nie wymuszono. 2. naturalny, nieprzesadny, niepretensjonalny, nieafektowany: Umiął przywiązać do siebie niewymuszoną narodową uprzejmością. And. Zalotność naturalna, niewymuszona. Krasz. Kibić wiotka, ruchy zręczne i niewymuszone. Jord. <Nie + Wymuszony, od Wymusić>

Niewymyślnie przys. od **Niewymyślny**.

Niewymyślność, i, blm. rz. od **Niewymyślny**.

Niewymyślny niewyszukany, niewytworny, niewybredny, niewykwintny, prosty, zwyczajny, naturalny: Potrawy niewymyślne. Nieuczona twa postać, niewymyślne słowa. Mick. Por. **Wymyślny**. <Nie + Wymyślny>

Niewymyślony I. którego nie wymyślono: Dufanie mocne w największych przygodach mieć możemy, gdy tak z nami przybywa Syn Boży, N. mistrz. L. (= prawdziwy). 2. †N. nieogarniony myślą, nieopojty: Bóg jest myśl nieśmiertelna, niewymyślona wysokość. Bud. B. <Nie + Wymyślony, od Wymyślić>

Niewynagrodzony I. którego nie wynagrodzono.

2. a. **Nienagrodzony**, † **Nienadgodzony**, † **Nienagrodny**, † **Nienadgodny** którego nie można wynagrodzić, niepowetowany, nie dający ś. naprawić: Pojedynek z nim właśnieby honorowi siostry uczynił niewynagrodzoną ujmę. Krasz. <Nie + Wynagrodzony, od Wynagrodzić>

Niewyobraźalnie przys. od **Niewyobraźalny**.

Niewyobraźalność, i, blm. rz. od **Niewyobraźalny**.

Niewyobraźalny którego trudno sobie wyobrazić: Sceny bywają układane dla osób działających i są bez nich niewyobraźalne. Kozł. <Nie + Wyobraźalny>

† **Niewyobrażony** któremu nie nadano określonego kształtu, niekształtny, nieforemny: Ziemia bywszy gruba, niewyobrażona, przybrała ś. w człowiecze kształty obrócona. Żebr. <Nie + Wyobrażony, od Wyobrazić>

Niewyparzony I. którego nie wyparzone. 2. Gęba niewyparzona = usta, z których wychodzi mowa niedelikatna, nieprzyzwoita, nieprzystojna, bezstydną, niesmaczną: Zadawał mu gębę złośliwą, niewyparzoną. Birk. Ty, niedouku, śmiesz to, co żaden pobożny chrześcijanin nigdy ganić nie ważył ś. swoją niewyparzoną gębą w wątpliwość i hańbę przywozić? Pim. Szkodzi dzieciom słuhać niewyparzonej gęby rozmów złych i sprośnych. Petr. Z dzieciństwa nieuczciwy, zły, gamratliwy, niewyparzonych a plugawych ust poczęł być. Kosz. Za moje uciski niechaj niewyparzone wytrzępię ci pyski. L. Tak w niewyparzonych słowach, jako w niewyucoszonych uczynkach szacuje i hamuje słowo boże. Glicz. <Nie + Wyparzony, od Wyparzyć>

† **Niewypedziany** p. **Niewymowny**: Czuję niewypedzianą na mym sercu trwogę. Koch. W. <Z Niewypowiedziany>

× **Niewypełty** p. **Niewypielony**. L. < Nie + Wypełty, od Wypeleć >

Niewyperswadowanie przys. od **Niewyperswadowania**: Wszysze, osobiście z szlachty, prawdziwą miłością do króla Stanisława i, jak N. mieli, do dobra ojczyzny przywiązani byli. Rzew.

Niewyperswadowany 1. *którego nie wyperswadowano*. 2. *któremu nie można wyperswadować; niewyrozumiały, nie uwzględniający czyjego położenia*: Gość N. < Nie + Wyperswadowany, od Wyperswadować >

Niewypicie, a, blm. 1. *nieusłuchane wypicie*. 2. × N. *niemożliwość wypicia*: Herbata obrzydliwa do niewypicia. Krasz. (= *nie do wypicia*). < Nie + Wypicie >

Niewypielony, × **Niewypełty**, × **Niewyplewiony** 1. *którego nie wypielono*. 2. a. † **Niewyplewły** *niemożliwy do wypielenia*. L. < Nie + Wypielony, od Wypeleć >

† **Niewypleciony** 1. *którego nie wypleciono*: Krzesło niewyplecione. 2. † N. *którego trudno rozwiązać, rozplątać*: N. węzeł, którego trudno rozwiązać. Włod. < Nie + Wypleciony, od Wypleść >

× **Niewyplewiony** p. **Niewypielony**. L. < Nie + Wypewiony, od Wypeleć >

† **Niewyplewły** p. **Niewypielony**: Pszenicę hańbią niewyplewle śnieci. Koch. W. < Nie + *Wypewły, od Wypeleć >

Niewypłacalność, i, blm. rz. od **Niewypłacalny**: Bał ś. tylko śmierci i niewypłacalności swoich dłużników. Rog. St.

Niewypłacalny, **Niewypłatny** 1. a. **Niewypłacony** *którego nie można wypłacić*. 2. *nie mogący wypłacić ś.*, *zapłacić swych pieniężnych zobowiązań, zbankrutowany*: Niepoczesna ta figurka była istnym postrachem dla niewypłacalnych dłużników. Kraus. < Nie + Wypłacalny >

Niewypłacony 1. *którego nie wypłacono*. 2. p. **Niewypłacalny**: Państwo wkładają dług na mnie nigdy podobno N. Kaczk. < Nie + Wypłacony, od Wypłacić >

Niewypłakany od *którego nie można ś. wyzwolić, uwolnić, płacząc; którego nie można wyczerpać przez płkanie*: Drzące od niewypłakanej tęsknoty oczy moje. Orzesz. < Nie + Wypłakany, od Wypłakać >

Niewypłatność, i, blm. rz. od **Niewypłatny**, **niewypłacalność**: Wypłatność lub N. domu kupieckiego. L.

Niewypłatny p. **Niewypłacalny**: Niewypłatne długi i ciężkości na dom swój zaciąga. Troc. < Nie + Wypłatny >

Niewypowiedzenie, a, blm. 1. *nieusłuchane wypowiedzenie*. 2. *niemożność wypowiedzenia*: Nie nawiąka do takich objawów serca, była niemi do niewypowiedzenia zdumioną. Krasz. (= *nie do wypowiedzenia, nad wyraz, niewypowiedzianie*). < Nie + Wypowiedzenie >

Niewypowiedzialny p. **Niewymowny**: Mnóstwo niewypowiedzialnych i nam samym niepojętych popędów. Spas. U dworu ma wzięcie nadzwyczajne, niewypowiedzialne. Krasin. < Nie + Wypowiedzialny >

Niewypowiedzianie przys. od **Niewypowiedziany**, **niewymownie**: Kochał syna N. Auszp.

Niewypowiedziany p. **Niewymowny**: Do cnoty niewypowiedzianą jest pobudką sława. Warg. < Nie + Wypowiedziany, od Wypowiedzieć >

Niewyprawny przeć. **Wyprawny**: a) Skóra niewyprawna (= *niewyprawiona, surowa, niegarbowana*). b) † N. *niepowiedziany*. L. (= *niewypowiedziany*). Wielka rzecz i niewyprawna ku mówieniu. Wuj. c) † Rytm niewyprawne. Zbyl. A. (= *niewypracowane, niewyrobite, niewygładzone, niepoprawne, niepolerowane*). N. język. Troc. d) † Jeśli na niewyprawnej i złej ziemi posiejesz nasienie dobre, urodzi-ć ś. stokłosa. Petr. < Nie + Wyprawny >

× **Niewyrachowany** 1. *którego nie wyrachowano*. 2. a. † **Niewyrachowny** *którego nie można wyrachować, zrachować, wyliczyć, nieobrachowany, nieobliczony*. L. Złe, które ich czeka w przyszłości, jest niewyrachowane. Rzew. < Nie + Wyrachowany, od Wyrachować >

† **Niewyrachowny** p. **Niewyrachowany**. < Nie + *Wyrachowny, od Wyrachować >

† **Niewyraisty**: Córka niewyraista a. † niewydarna = *którą trudno wyrazić, wyswatać, wydać za mąż*. Kn. < Nie + Wyraisty >

Niewyraizystość, i, blm. rz. od **Niewyraizysty**: Cechą estetyczną szarego koloru jest N., mroczność, posepność. Śł. wil.

Niewyraizysty 1. *niedobrze wyrażający, niedobitny, niedosadny; nie bijący w oczy, niejasnkawy, niekrzyżący*: Styl N. Kolor N. 2. † N. *trudny do wyrażenia, oddania, naśladowania, odtworzenia*. Kn. < Nie + Wyraizysty >

Niewyraizście przys. od **Niewyraizysty**.

× **Niewyraizliwie** przys. od **Niewyraizliwy**, *niewyraźnie*.

× **Niewyraizliwość**, i, blm. rz. od **Niewyraizliwy**, *niewyrażność*.

× **Niewyraizliwy** p. **Niewyrażny**. < Nie + Wyraizliwy >

Niewyrażnie przys. od **Niewyrażny**: Krzyknęła boleśnie, N., jak dziecko przestraszone we śnie. Miek.

Niewyrażnieć, eje, ał *stawać ś. niewyrażnym, tracić na wyrażistości, zacięrać ś.*: Coraz bardziej niewyrażniejszą przedmioty, aż w cień nocy zapadną. Śł. wil.

Niewyrażnienie, a, blm., czynność cz. **Niewyrażnieć**.

Niewyrażność, i, blm. rz. od **Niewyrażny**; × **Niewyrażliwość**.

Niewyrażny, × **Niewyrażliwy** 1. *trudny do rozróżnienia, niejasny, mglisty, ciemny, nieznaczny*: Mowa niewyrażna. Kontur N. Pismo niewyrażne (= *nieczytelne*). Znaki zupełnie niewyrażne. Korz. Te myśli odkrywały jakiś daleki widok, jeszcze N. Korz. Niewyrażne ślady. Niewyrażne szlaczki drożyn. Orzesz. 2. *posp. którego trudno wyrozumieć, niezdecydowany; wątpliwy, podejrzan*: N. stan duszy, ciała. Wrócił do domu jakoś N. (= *podchmielony*). Towarzystwo niewyrażne. 3. *fizj.*: Przewiew N. = *przewiew niedostrzegalny* (*perspiratio insensibilis*). 4. lek.: Oddech N. = *ani pęcherzykowy, ani oskrzelowy*. 5. *mat.*: Funkcja niewyrażna a. u w i k ł a n a = *funkcja, której wartości nie dane są wprost, ale obliczane być muszą ze związku lub ze związków (równań) pomiędzy funkcją a zmienną lub zmiennymi niezależnymi*. < Nie + Wyrażny >

Niewyrażony 1. *którego nie wyrażono*. 2. † N. *nie mogący być wyrażonym*: Szczyśliwość niewyrażona żadnej wymowności godnie językiem. Lubom. < Nie + Wyrażony, od Wyrazić >

Niewyrobieenie, a, blm. *brak wyrobienia, niewytrawność, niepraktyczność, nieobyćcie, niewprawność*:

Wady są znakiem niedoświadczenia i niewyrobienia literackiego. Gad. <Nie + Wyrobienie>

Niewyrobiony 1. *którego nie wyrobiono*. 2. *który ś. nie wyrobił*: Niewyrobione piwo sprawuje wiatry, parcia, kolki. Krup. (= *które nie sfermentowało, nie wyburzyło ś. i nie wyklarowało ś.*). 3. *nieobyty, niepraktyczny, niedoświadczony, surowy*: Człowiek N. <Nie + Wyrobiony, od Wyrobić>

Niewyrodny *który ś. nie wyrodził, nieodrodny, nie przynoszący hańby swemu rodowi, prawy*: Ja wieku syn N. Berw. Polko niewyrodna! samaś była dum moich narodowych godna. Oliz. <Nie + Wyrodny>

Niewyrośły, **Niewyrośnięty** *który nie wyrósł*: Ciasto niewyrośnięte. <Nie + Wyrosły, od Wyrosnąć>

Niewyrośnięty p. **Niewyrośły**: Ciasto niewyrośnięte. <Nie + Wyrósnięty, od Wyrosnąć>

Niewyrozumiałe przys. od **Niewyrozumiały**; × **Niewyrozumianie**.

[**Niewyrozumialec**, Ica, Im. Icy] *człowiek niewyrozumiały*.

† **Niewyrozumialnie** przys. od **Niewyrozumialny**, *niewyrozumiale*.

† **Niewyrozumialność**, i, blm. rz. od **Niewyrozumialny**, *niewyrozumiałość*.

† **Niewyrozumialny** p. **Niewyrozumiały**. <Nie + Wyrozumialny>

Niewyrozumiałość, i, blm. rz. od **Niewyrozumiały**: a) *Przeciwność, N. i niedokładność w prawach*. L. b) a. **Niewyrozumienie** *brak wyrozumienia*: Taka uparta N. powinnaby go uczynić oschłym, a tymczasem nie. Dąb.

Niewyrozumiały, † **Niewyrozumny** 1. † N. a. † **Niewyrozumialny** *którego trudno wyrozumieć, niezrozumiały, niejasny*: Przygadza ś. niedoświadczone, iż wiele rzeczy niewyrozumiałych od nich dobrowolnie opuszczają. Kwiat. 2. a. † **Niewyrozumniały**, [**Niewyścigły**] *nie mający dla drugich wyrozumienia, nie wchodzący w czyje położenie, niewyperswadowany, bezwzględny, nieludzki*: N. na cudzą niedolę. N. dla podwładnych. <Nie + Wyrozumiały>

× **Niewyrozumianie** p. **Niewyrozumiale**. <Nie + *Wyrozumianie, od Wyrozumieć>

Niewyrozumienie, a, blm. p. **Niewyrozumiałość**. <Nie + Wyrozumienie>

† **Niewyrozumiale** przys. od **Niewyrozumniały**, *niewyrozumiale*.

† **Niewyrozumniałość**, i, blm. rz. od **Niewyrozumniały**, *niewyrozumniałość*.

† **Niewyrozumniały** p. **Niewyrozumiały**. <Nie + Wyrozumniały>

† **Niewyrozumnie** przys. od **Niewyrozumny**: N. mówię, mówię zawiąkanie. Kn.

† **Niewyrozumność**, i, blm. rz. od **Niewyrozumny**.

† **Niewyrozumny** p. **Niewyrozumiały**: Niejasny, N., *obscurus*. Mącz. <Nie + Wyrozumny>

Niewyrównany 1. *którego nie wyrównano*. 2. a. 1 *inadekwatny* fil. *nie wyczerpujący treści tego, co ma być wyczerpane*: N. pojęcie p. **Wyrównany**. <Nie + Wyrównany, od Wyrównać>

Niewysławiony *którego nie można dosyć wysławiać*. Troc. <Nie + Wysławiony, od Wysławić>

Niewysłowienie przys. od **Niewysłowiony**, *niewymownie*: Zamieszkanie w wielkim miesiące było N. wielką ofiarą. Krasz. Coś N. smutnego. Krasz.

Niewysłowiony 1. *którego nie wysłowiono*. 2. p. **Niewymowny**: N. urok. Którego trudno wymó-

wić, N., wieleby o tym mówić, wielki. Kn. Któż zaś wymówi ból N., któryś Ty, królu świata, prawy Boże, cierpieć, do krzyża będąc przykowany. Ody. Ty sam patrz na N. żal, ucisk i utrapienie moje. Smotr. Niewysłowione okrucieństwo. Błaż. Niemal całą noc trwał z niewysłowioną słodkością i uciechą duszy swojej. Wys. To jest niewysłowioną miłością. Farn. Niewysłowiona radość. Korz. <Nie + Wysłowiony, od Wysłowić>

× **Niewysłownie** przys. od **Niewysłowny**, *niewymownie*: N. dobry. Przyb. N. jest teraz dola jego błoga. Przyb.

Niewysłowność, i, blm. f. × N. rz. od **Niewysłowny**. 2. a. **Bezmowność**, 1 **Afazja** lek. (aphasia) *chorobliwa niemożność należytego wymawiania*.

× **Niewysłowny** p. **Niewymowny**: Wstydlivości przepaść, przebieżawszy niesłychanym i niewysłownym zbytnim wszeteczeństwem... Jan. Pała w nich wstawienia ś. niewysłowna żądza. Przyb. <Nie + Wysłowny>

Niewysoki *niezbyt wysoki, dość niski*: Stał dom właściciela, N., niezbyt wielki pod dachem słomianym. Korz. <Nie + Wysoki>

Niewysoko przys. od **Niewysoki**.

Niewyspanie, a, blm. *niedostateczne wyspanie ś., niewyuczcas*: Jestem ociążały z niewyspania. <Nie + Wyspanie>

Niewyspany 1. [N.] *nieprzespany*: Ach wy noc! niewyspane! 2. *który ś. nie wyspał, niewyuczcasowany, senny, śpiący*: N. po hulance nocej. Twarz, niegdyś kwitnąca, wyglądała, jak zmięta, niewyspana. Bał. <Nie + Wyspany, od Wypaść ś.>

Niewystały *który ś. nie wystał, nie ustał ś., metny, nieklarowny*: N., drożdżysty. Kn. Piwo niewystałe (= *świeże, młode*). Wino niewystałe (= *niewytrawne*). <Nie + Wystały>

Niewystarczająco przys. od **Niewystarczająco**: Fakty w tym przedstawieniu są zebrane niedokładnie i N.

Niewystarczający *który nie wystarcza, niedostateczny*. <Nie + Wystarczający, od Wystarczać>

Niewystawnie przys. od **Niewystawny**.

Niewystawność, i, blm. rz. od **Niewystawny**.

Niewystawny *nie odznaczający ś. wystawnością, niepompatyczny, nieostentacyjny, skromny, niechępliwy*: N., bez przysady ustrojony. Włod. Wdzięk urody szukaną krasą nieprzyprawny, powaga bez hardości, dowcip N. Nar. Rzadki to przykład, mój przyjacielu, co niewystawna hojność na tym świecie. Zabł. <Nie + Wystawny>

× **Niewyszlakowany** 1. *którego nie wyszlakowano, nie wysledzono*. 2. p. **Niewysledzony**: Pierwiastkowych narodów rozmaitych pora, mgłą niewyszlakowanej okryta ciemności. Kras. <Nie + Wyszlakowany, od Wyszlakować>

× **Niewyszlakowny** p. **Niewysledzony**. <Nie + *Wyszlakowny, od Wyszlakować>

Niewyszukany 1. *którego nie wyszukano*. 2. *niewymyślny, niewykwintny, prosty, zwyczajny*: Tłomaczy ś. samym wyborem tematów, jakby wymagających formy powszedniej, niewyszukanej, nieco zaniedbanej. Brk. <Nie + Wyszukany, od Wyszukać>

Niewyszumiały *który nie wyszumiał, szumiący jeszcze; burzliwy*: Niewyszumiała młodość. <Nie + *Wyszumiały, od Wyszumieć>

[**Niewyścigły**] p. **Niewyrozumiały**. <Nie + Wyścigły>

× **Niewyśledny** p. **Niewyśledzony**. L. <Nie + *Wysledny, od Wysledzić>

Niewyśledzony I. *którego nie wysledzono*. 2. a. × **Niewyśledny**, **Niewytropny**, × **Niewyszlakowany**, × **Niewyszlakowny** *którego nie można wysledzić*: Błędne a niewyśledzone kroki jej. L. <Nie + Wysledzony, od Wysledzić>

× **Niewyślizny** *z którego nie można ś. wyslizać*: Znalazł ś. w niewyśliznych ręku Boga. Wor. <Nie + *Wysliza, od Wyslizać ś.>

Niewytarty I. *którego nie wytartło*. 2. × N. *który ś. nigdy nie wytrze; niepożyty, niezatarty, wieczny*: Zostawiła słodką i niewytartą pamięć. Hoł. <Nie + Wytarty, od Wytrzeć>

× **Niewytępalny** p. **Niewyugubny**: Niewytępalne gniazdo tych szerszeni. Radz. <Nie + *Wytępalny, od Wytępić>

Niewytlomaczalnie przys. od **Niewytlomaczalny**. **Niewytlomaczalność**, I, blm. rz. od **Niewytlomaczalny**.

Niewytlomaczalny p. **Niewytlomaczony**: Manfred utwór to dziwny, metafizyczny, N. Spas. <Nie + *Wytlomaczalny, od Wytlomaczyć>

Niewytlomaczony I. *którego nie wytlomaczono*. 2. a. **Niewytlomaczalny** *którego nie można wytlomaczyć, niedocieczony, nieodgadnięty, niezrozumiały, zagadkowy, tajemniczy, ciemny*: Uczuł w sobie coś niewytlomaczonego. Krasz. <Nie + Wytlomaczony, od Wytlomaczyć>

Niewytropny p. **Niewyśledzony**: Po kniejach niewytropnych gnać sierczyste dziki. Nar. Nożąc do chłuby serce pochojne, szukałem z nauk imienia, puściłem w knieje myśl niewytropne skrytego przyrodzenia. Nar. <Nie + Wytropny>

Niewytrwały, † **Niewytrwany** *pozbawiony wytrwałości, niecierpliwy*. <Nie + Wytrwały>

† **Niewytrwanie** przys. od **Niewytrwany**. Troc.

† **Niewytrwany** I. *którego nie można wytrzymać, nieznośny, srogi, okrutny*: O jako N. ogień, o jako wieczny, a nigdy nieugaszony! Skar. W piekle zgrzytanie zęb, tam wieczne ciemności, tam niewytrwane męki, tam niemasz litości. Groch. Smród N. Skar. Mrozy i niewytrwane zimna. Groch. Smoleńsk niewytrwanemi wysadził pioruny. Tw. Mych niewczasów litują pełne gwiazdy, wiatry niewytrwane. Kochan. 2. p. **Niewytrwały**. Troc. <Nie + Wytrwany, od Wytrwać>

Niewytrzymanie, a, blm. I. *nieuskutecznione wytrzymanie*. 2. *niemożność wytrzymania, położenie nieznośne*: Nudził sobą i swoim dworem do niewytrzymania. Kaczk. (= *nie do wytrzymania*). Rozsądne zdania i przyjacielskie rady nudziły go do niewytrzymania. Kaczk. W takim boru, widzę, N. ludzkie. Dyg. (= *człowiek nie może wytrzymać*). <Nie + Wytrzymanie>

Niewytrzymany I. *którego nie wytrzymano*. 2. † N. *niemożliwy do wytrzymania*: Tęgi to był raz i N. P. Koch. <Nie + Wytrzymany, od Wytrzymać>

Niewywczas, u, lm. y *niewywczasowanie ś., niewygoda, brak spoczynku, niewypoczęcie, niewyspanie*: Głowa mię z niewywczasu boli. L. Widocznie chwilowe nieusposobienie i N. sprowadziły te czarne myśli. Asn. Dla kogóż nie żałujecie niewywczasów, trudu, umęczenia, koni? Sienk. [Mój-ci to N., moje niewyspanie]. <Nie + Wywczas>

Niewywikłany I. *którego nie wywikłano*. 2. *z którego nie można ś. wywikłać*: W niewywikła-

nych trudnościach zbawienie Bogu przyznawam. Ryb. W błędy niewywikłane zajdzie. Damb. Dobrowolnie w niewywikłane wpaść sidła. Rzew. <Nie + Wywikłany, od Wywikłać>

[**Niewywodny**] *którego wywieść, wyprowadzić niepodobna, niepozbity*: U nich to choroba niewywodna (= *pozbyć ś. jej z domu, z rodziny nie mogą*). <Nie + Wywodny>

Niewyżałowany I. † N. a. † **Niewyżałowany** *nie mogący być dostatecznie żalowanym, nieodżałowany*: W strasznym przypadku niewyżałowana. Lubom. 2. [N.] *którego, żalując, nie można ś. wyzbżyć*: Mój żalu N! <Nie + Wyżałowany, od Wyżałowac>

† **Niewyżałowany** p. **Niewyżałowany**. L. <Nie + *Wyżałowany, od Wyżałowac>

Niewzajemność, I, blm. *brak wzajemności*: Dregczy ją N. Słow.

Niewzajemny *nie cieszący ś. wzajemnością, nie budzący wzajemności*: Dla serca trawionego ogniem niewzajemnym potrzeba takich cierpień. Słow. Lepiej jest koniec znaleźć w cudzej nieważności, niżli w długiej miłości niewzajemnej zgodzie. Mick. <Nie + Wzajemny>

× **Niewzbronno** *nie zabroniono, wolno*: Co za honor dla nich ginąć z takiej oto rączki, którą przy okazji niech mi ucałować będzie N. Stenk. Jeżeli samizzechą przyjdzie jutro, to im to będzie N. Kaczk. <Nie + Wzbronno>

† **Niewzgardny**, † **Niewzgardzony** *nie do wzgardzenia; nie zasługujący na wzgardę*. <Nie + Wzgardny>

Niewzgardzony I. *którym nie wzgardzono*. 2. † N. p. **Niewzgardny**: Sprawę rąk Twoich, cześć niewzgardzoną wicherzy fortuna burzą szalona. Sep. <Nie + Wzgardzony, od Wzgardzić>

Niewzruszalnie przys. od **Niewzruszalny**, *niewzruszenie*.

Niewzruszalność, I, blm. rz. od **Niewzruszalny**, *niewzruszalność*: I te rozdziały nie przedstawiają rękami niewzruszalności. Remb. Muszę pogłodzi podobnemu prawa do niewzruszalności odmówić. Remb.

Niewzruszalny p. **Niewzruszony**: Druty klatki w oczach najbystrzejszego rozumu uchodziły za niewzruszalne. Spas. <Nie + *Wzruszalny, od Wzruszyć>

Niewzruszenie przys. od **Niewzruszony**: Zda ś., że ta noga w kamień muru ś. wryła, bo stoi N. Krasień. Stać przy swoim N.

Niewzruszoność, I, blm. rz. od **Niewzruszony**, *niewzruszalność*: Dał mi znak, a jam powstał przed rycerzem, niewzruszoności dziwiąc ś. kamiennej, którą my ludzie za nieczułość bierzem. Asn. Pod tą srebrną niewzruszonością głębie tajemnicze także. Krasień. A pod tym głazem mej niewzruszoności smutek przejada do szpiku me kości. Krasień.

Niewzruszony I. *którego nie wzruszono a. który ś. nie wzruszył*: Ludu swego N. łzami, miecza na jego obronę nie dźwignął. Mick. 2. a. **Niewzruszalny** = a) *którego nie można wzruszyć; nieporuszony, niezachwiany, silny w swych posiadach, potężny, stały, niepożyty, nieugięty, niezłomny, wytrwały, wytrzymały*: Biją białwany o niewzruszone skały. Chodk. K. Na dąbże, szrony i wichry spokojny, N. Krasień. Dwa działa strzelają w bramę, lecz mało dba o nie brama, jedno zdrzą czasem, a potym znów niewzruszona nad rowem tuli do piersi most zwodzony. Krasień. Stuchala z niewzruszoności oczyma. Krasień. (= *niewporuszoność*)

nemi). Jazda porozrucana na skrzydłach, niewzruszona i konie i jeźdźcy. Krasin. Niewzruszone zasady. Niewzruszone postanowienie. W przetwarzającej ś. stolicy jedna rzecz pozostała niewzruszona: porządki, a raczej nieporządki miejskie. Gom. Bogów wyroki są nieodzowne i niewzruszone. Pilch. (= *stanowcze, nieodwołalne, niecofnięte*). Roczna arenda będzie miana z obu stron za niewzruszoną, jeżeli z której strony nie zajdzie wypowiedzenie. L. Kto ś. stara o niewzruszone ukontentowanie, gotuje ś. do nieba. L. (= *trwale, wieczne*). b) *który ś. nie wzrusza, nieczuły, zimny, twardy, nieużyty*. <Nie + Wzruszony, od Wzruszyć>

† **Niewzwód**, odu, blm. lek. (impotentia coëundi) *niedoleństwo męskie*. <Nie + Wzwód>

[**Niezabawa**] przys. = **Niebawem**. <Nie + Zabawa>

× **Niezabawem** p. **Niebawem**: Wyjechała do Warszawy, a N. doszła nas wieść o jej śmierci. Kras. <Nie + *Zabawem, od Zabawić>

Niezabawnie przys. od **Niezabawny**.

Niezabawność, i, blm. rz. od **Niezabawny**: Przypisywałem to jednostajności i niezabawności jej życia. Kaczk.

Niezabawny 1. *niewesoły, nieucieszny, niepocieszny, smutny, nudny*. 2. × N. *niezatrudniony, niezajęty, wolny, czasowy*. Troc. 3. × N. *nie wymagający, nie zabierający wiele czasu*. 4. × N. *nie bawiący długo, rychły, bezwzględny*. St. wil. <Nie + Zabawny>

Niezabroniony 1. *którego nie zabroniono*. 2. × N. a. × **Niezabronny** *którego nie można zabronić, dozwolony, wolny*. <Nie + Zabroniony, od Zabronić>

× **Niezabronny** p. **Niezabroniony**: Lizybona wzięta szturmem staje ś. zwycięzców niezabronnym plonem. Przyb. <Nie + Zabronny>

× **Niezabud** p. **Niezabyt**: Pani moja, z We Panem zrywając przyjaźń, prosi go, abys jej odesłał portret jej i listy, i N. wszelki, który od niej masz. L. Francowate dymienie na N. od osób już zarażonych amanoć odbierają. Perz. Zdr. × **Niezabudek**. <Ukr. nezabud'>

× **Niezabudek** p. **Niezabud**.

× **Niezabudesz** p. **Niezabyt**: Już cię żegna, już niesie i pierścionek na krótki N. przysły twój małżonek. Pot. Na zadatek nowej przyjaźni i wieczny N. konia ci mego ofiaruję. L. <Z Ukr. ne zabudesz = nie zapomnisz>

Niezabudka, i, lm. i bot. p. **Niezapominajka**: Chciałabym jeden mały kwiat uszczyknać, kwiat niezabudki. Mick. <Ukr. nezabudka>

Niezabudkowy przym. od **Niezabudka**: Ja, co kwiaty koszę w niezabudkowej przeszłości murawie. Słow.

× **Niezabudysz** p. **Niezabyt**: Wezyr kamieniecki miał sobie przyrzeczoną niewielką sumę na N. Rol. <p. Niezabudesz>

× **Niezabudź** p. **Niezabyt**: Na N. dostałem piękny pierścień brylantowy. Ochoc. <Ukr. nezabud'>

× **Niezabyt**, × **Niezabud**, × **Niezabudź**, × **Niezabudź**, × **Niezabudesz**, × **Niezabudysz** (wyrazy używane tylko w 1 i w 4 pp.) *pamiątka, upominek*: Dano mu to na N. <Nie + Zabyt>

Niezaceniony 1. *którego nie zaceniono*. 2. † N. *niгда nie za wielki, nieoceniony, nieoszacowany*: Żonę pocziwają nazywa Pan okrasą domu męża swojego, powiadając, iż niezaceniona nigdy zapłata jej. Rej. <Nie + Zaceniony, od Zacenić>

† **Niezachętny** p. **Niezakiełnany**: N. nieprzyjaciel. Pot. <Nie + Zachętny, od Zachętnać>

Niezachęcająco w sposób niezachęcający, nie zachęcając: Przyjęła grzeecznie, ale N. Kos. <Nie + Zachęcająco, od Zachęcać>

† **Niezachowujący** *marnotrawny, rozrzutny, utratny*. <Nie + *Zachowujący, od Zachować>

× **Niezachwiały** p. **Niezachwiany**. Wor. <Nie + *Zachwiały, od Zachwiać>

Niezachwianie przys. od **Niezachwiany**: N. wierzył w opokową moc przysięgi. Orzesz. Wierzy N. w zwycięstwo demokracji. Ozap. Słowacki wierzył N., że były one natehnione z nieba. Chm.

Niezachwiany 1. *którego nie zachwiano*. 2. a. × **Niezachwiały** *niewzruszony, nieporuszony, silny w swych posiadach, stały, stateczny, nieugięty, niezłomny, stanowczy, wytrwały, wytrzymały, niezmienny*: Skala śród szumu stoi niezachwiana. Gosz. Dwaj wyznawcy Aresa przywlekli ś. chromo: Odys boski, Tydejszyk w bitwie N., obaj wsparci na włóczniach. Ryd. Wsięda na koń i biorą w niezachwiane dionie ostre dzidy. Przyb. Wpływ na króla N. Krasz. Niezachwiane postanowienie niebratania ś. Korz. Najtwardsze przygody z mężną i niezachwianą dźwigą statecznością. Oss. Winniśmy niezachwianą wierność królom. Wyb. Charakter mistyczny, łagodny, ale N. Tomasza Zana. Mick. Jeżeli ś. dotyka formy Malczewskiego (Jacka), trzeba o niej mówić z najwyższym uznaniem, jakie ś. należy artyście, władającemu nią z niezachwianym mistrzostwem. Witk. (= *pewnym siebie*). <Nie + Zachwiany, od Zachwiać>

Niezadługo *niedługo, wkrótce, niebawem, zaraz, wnet, rychło*: N. wróci. N. po nią tu przyjdą. Koch. W. N. zabyłśnie świtanie. Słow. Obiad N. podawać wypadało. Jord. <Nie + Za + Długo>

Niezadowolenie, a, blm., **Niezadowolnienie** *nieukontentowanie, zły humor*: Taki rezultat wywołał ogólne N. <Nie + Zadowolenie>

Niezadowolnienie, a, blm. p. **Niezadowolnienie**: Nie bez pewnego niezadowolnienia i kwasu siewmu panu donosi. Jaroeh. <Nie + Zadowolnienie>

Niezadowolniony p. **Niezadowolony**. <Nie + Zadowolniony, od Zadowolnić>

Niezadowolony, **Niezadowolniony** 1. *którego nie zadowolono*. 2. *niekontent, kwaśny, malkontent*: N. ze wszystkich i ze wszystkiego. Był czegoś dziwnie N., niecierpliw. Bał. <Nie + Zadowolony, od Zadowolnić>

† **Niezagasisty** p. **Nieugaszony**. L. <Nie + Zagasisty>

Niezaginiony 1. *który nie zaginął*. 2. a. **Niezaginiony**, × **Niezaginiony**, × **Niezaginiony** *niepodległy zagubie, który nie zaginie, niezatracałny, trwały, wieczny, wiekuisty*: Życie po śmierci nagrodzone będzie nigdy niezaginioną chwałą. Petr. <Nie + Zaginiony, od Zaginać>

× **Niezagładny** p. **Niezagładzony**. L. <Nie + *Zagładny, od Zagładzić>

Niezagładzony 1. *którego nie zagładzono*. 2. a. × **Niezagładny** *nie dający ś. zagładzić, trwały, niezatarty, niepożyty, wieczny, niezaginiony, niezaginiony*: Poległ książę Henryk, zostawiwszy w kraju niezagładzoną pamięć haniebnej kłęski. Nar. Jakiś zabobny strach na widok tego niezagładzonego godła owładnął Cyganem. Krasz. <Nie + Zagładzony, od Zagładzić>

Niezagłuszony 1. którego nie zagłuszono. 2. którego nie można zagłuszyć: W piersi czezość i tęsknota nieczym niezagłuszona. Krasz. <Nie + Zagłuszony, od Zagłuszyć>

Niezagodzony 1. którego nie zagodzono. 2. nie dający s. zagodzić, załagodzić: Mam urazę do Wc Pana, pojedyńkiem niezagodzony. L. Między chrześcijaństwem a miłością dobrej sprawy sprzeczności zupełnej i niezagodzonej być nie może. Tarn. <Nie + Zagodzony, od Zagodzić>

† **Niezagoisty** p. **Niezagojony**. L. <Nie + *Zagoisty, od Zagoić>

Niezagojny p. **Niezagojony**. <Nie + *Zagojny, od Zagoić>

Niezagojony 1. którego nie zagojono, niezagojony. 2. a. **Niezagojny**, **Niezagojony**, † **Niezagoisty**, † **Niezagojny** którego nie można zagoić: To są śmiertelne te razy a srogie rany jego, a nigdy niezagojone ani uleczone żadnym wymyślnym lekarstwem świata tego. Rej. <Nie + Zagojony, od Zagoić>

[**Niezagrany**: **Niezagrane** jaje]= bez zarodka na żółtku (tworzące s. jakoby bez udziału samca). <Nie + Zagrany, od Zagrać>

Niezagrąony 1. którego nie zagrąono. 2. którego niepodobna zagrążyć, nie tonący. Troc. <Nie + Zagrąony, od Zagrążyć>

× **Niezagrodny** nie dający s. zagrozić, nieograniczony, nieokreślony: Cóż kiedy może być godniejsze wzgardzenia, jak nieczym niezagrodna władza źle czynienia. Przyb. <Nie + Zagrodny>

× **Niezagubialny** p. **Niezaginiony**: Czemu s. targasz na wiekopomne i niezagubialne? Krasin. <Nie + *Zagubialny, od Zagubiać>

Niezagubiony 1. którego nie zagubiono. 2. p. **Niezaginiony**: Niezagubionej pamięci to dzieło godne. Troc. Próżniactwa i zajdrości plód N., potwarz rozeiąga swoją moc na wszystkie strony. Węg. <Nie + Zagubiony, od Zagubić>

× **Niezagubny** p. **Niezaginiony**: Niezagubne państwo wiejskie. Wor. <Nie + Zagubny>

Niezakalny bez zakalca: Placki niezakalne. Moraw. <Nie + Zakalny>

Niezakielzany p. **Niezakielzany**. <Nie + Zakielzany, od Zakielzać>

Niezakielzany, **Niezakielzany**, † **Niezachelzany**, **Nieokielzany**, **Nieokielzany** 1. którego nie zakielzano. 2. niemoliwy do zakielzania, niepościągający, niepohamowany, nieukrócony, nieposkromiony: Niezakielzane namiętności. <Nie + Zakielzany, od Zakielzać>

Niezakłócony którego nie zakłócono. Przen.: Ciszą niezakłócona, spokój nieczym N.=niezaburzony, niezamącony, niezmacony, nieprzerwany, nienuaruszony. Spoczynek N. na półkach bibliotek lordowskich. Ask. <Nie + Zakłócony, od Zakłócić>

Niezależnie przys. od **Niezależny**: N. od czego = nie licząc czego, oprócz, okrom czego, osobno, swoją drogą. N. od stałego wynagrodzenia pobierał jeszcze dzienne djety.

Niezależność, i, btm. rz. od **Niezależny**: Służba pozbawia niezależności.

Niezależny, × **Bezależny** 1. a. **Niezawisły** nie zależący od kogo, od czego, niepodległy, wolny, swobodny, samodzielny, nieskrępowany przez nikogo a nieczym, rozporządzający sobą: Kraj N. = udzielny, autonomiczny. Człowiek bez obowiązków. N. Żyła w skromnej acz niezależnej mierności. Orzesz. Zapropnowała mi puścić wioskę blisko swej rezydencji, iżbym był N. Ochoc. Z powodów,

ode mnie niezależnych przybyć nie mogą. Gazeta z powodów niezależnych od redakcji wyjść dzisiaj nie mogła. Zdanie niezależne, sąd N. (= szczerze, swobodnie, bez oglądania s. na cokolwiek a. na kogokolwiek wypowiedziane). 2. gram. **nierzadzony**: Przypadki niezależne. Zdania niezależne. 3. mat.: Zmienna niezależna = ilość zmienna, której można nadawać jakiegokolwiek wartości, od których zależą wartości zmiennej zależnej czyli funkcji: Obszar wartości zmiennej niezależnej. <Nie + Zależny>

Niezależniony 1. który s. nie zalał. 2. × N. nietawny do zależnięcia, niepochły, niebojaźliwy, nie-trwożliwy, nielekliwy: Ten, którego niezmiśzanym, niezależnym zowiemy, mało i rzadko s. kiedy zmiesza i zatrwoży, nie zaś nigdy. Pilch. <Nie + Zależniony, od Zależnąć s.>

Niezamącony, **Niezamącony** którego nie zamącono. Przen.: Ciszą, spokój N. = niezakłócony, nienuaruszony, nieprzerwany. W Kamieńcu panowała pogoda niezamącona. Rol. <Nie + Zamącony, od Zamącić>

Niezamężna kobieta = wolna, niemężatka: Był to zbiór listów od kobiet niezamężnych i zamężnych. Jeż. <Nie + Zamężna>

† **Niezamierzchniony**, † **Niezamierzchniony** wiecznie świecący, nigdy niewygasły. <Nie + Zamierzchniony, od Zamierzchnąć>

† **Niezamierzchniony** p. **Niezamierzchniony**: Niech ci błogosławią nieba i niezamierzchnione gwiazdy świecą rodzone. Tw. <Nie + Zamierzchniony, od Zamierzchnąć>

† **Niezamierzoność**, i, btm. rz. od **Niezamierzony**, **nieograniczoność**: Panna Marja wyniesiona jest aż do uczestnictwa bóstwa przez niejaką N. doskonałstw i łask, jakowego żadne stworzenie nigdy nie dostąpiło. Żarn.

Niezamierzony 1. którego nie zamierzono: Niezamierzone spotkanie s. dwóch przyjaciół. 2. × N. niezmierny, niezmierny, nieograniczony, nieokreślony: Bóg N. Twój rozsądek każe mi mieć w tobie ufność niezamierzoną. L. Z zupełną a niezamierzoną mocą przysłany poseł. Troc. Czasy niezamierzone. Ryb. (= wieczne). <Nie + Zamierzony, od Zamierzyć>

Niezamieszkały 1. który nie zamieszkał, nie osiedlił s., nieosiadły, wędrowny, niestały: Lud N. 2. p. **Niezamieszkały**. <Nie + Zamieszkały>

Niezamieszkały, **Niezamieszkały** niezajęty przez mieszkańców, pusty, bezludny: Dom, kraj N. Gmach był smutny, N. Krasz. <Nie + Zamieszkały, od Zamieszkać>

Niezamilkły 1. który nie zamilkł. 2. × N. niezamilkły, niezamarkły: Za cóż ci zostawiła Opatrzność jeszcze niezamilkłą pamięć? Drz. <Nie + Zamilkły, od Zamilknąć>

Niezamożnie przys. od **Niezamożny**.

Niezamożność, i, btm. rz. od **Niezamożny**. **Niezamożny** niebogaty, ubogi, niemający, niezasobny, niedostatni: Na niezamożnej prebendzie żywił przy sobie matkę i braterstwo z dziećmi. And. Człowiek N. <Nie + Zamożny>

Niezamykany 1. którego nie zamykano a. którego nie zamykają. 2. którego nie można zamykać, nie zamykający s., bez zamknięcia: Na podstawie spoczywał kałamarz, rogowy nóżek N. i przyrząd cały do pisania. Krasz. (= nieskładany). <Nie + Zamykany, od Zamykać>

Niezapamiętany 1. którego niepodobna zapamiętać, niepamiętny: Od niezapamiętanych czasów. 2. † N. p. **Niezapomniany**: N. Zamojski. Petr. Nie-

zapamiętane to dobrodziejstwa. Troc. <Nie + Zapamiętany, od Zapamiętać >

Niezapobiegliwie przys. od **Niezapobiegliwy**. **Niezapobiegliwość**, i, blm. rz. od **Niezapobiegliwy**: Liezył on tu na niedoświadczenie i N. bogatej pani. Orzesz.

Niezapobiegliwy, **Niezabiegliwy** *niezaradny*, *nieprzewidywany*, *nieobrotny*, *niecierpliwy*, *nieprzemysłny*, *ospały*, *leniwy*. <Nie + Zapobiegliwy >

× **Niezapobieżny** *któremu nie można zapobiec*. L. <Nie + Zapobieżny >

[**Niezapominajka**, i, lm. i] p. **Niezapominajka**. **Niezapominajka**, i, lm. i, [**Niezapominajka**], × **Niezapominaka**, × **Niezapominek**, **Pacierzyczka**, **Ptasie oczko** bot. (myosotis) *rośl. z rodziny ogórecznikowatych*. Gatunki: N. błotna a. **Niezapominajka**, **Niezabudka** (m. palustris). N. polna (m. arvensis). N. rozpierzchła (m. sparsiflora). <Nie + *Zapominajka, od Zapominać >

Niezapominajkowy przym. od **Niezapominajka**, *niezapobiegliwy*: **Niezapominajkowe** listki. Orzesz.

× **Niezapominek**, **nka**, lm. **nki** p. **Niezapominajka**. Wor.

× **Niezapominka**, i, lm. i p. **Niezapominajka**: Znalazł w stokrociach i niezapominkach. Słow. Nad stokiem wisił mech barwy tak żywej, że zaczął rozkoszny błękit niezapominek. Zer.

× **Niezapomniały** p. **Niezapomniany**: Przypominają króla starego, ojca naszego, nam nigdy niezapomniałego. Bart. Nieboszyk ociee nasz, nam nigdy N. Biel. M. <Nie + Zapomniały, od Zapomnieć >

Niezapomniany 1. *którego nie zapominano*. 2. a. × **Niezapomniany**, † **Niezapomny**, × **Nieprzemomny**, † **Niezapamiętany** *którego niepodobna zapomnieć*, *pamiętny*, *wiekopomny*: W pewnej chwili niezapomnianej szepnęła mu „luby.“ Jeź. Pamiętał wszystkie krzywdy, jakich doznał jako ten pacierz N. Reym. <Nie + Zapomniany, od Zapomnieć >

Niezapomnienie, a, blm. *pamiętanie*, *pamięć*: Kwiatem niezapomnienia umajona zimo! Wilk. <Nie + Zapomnienie >

† **Niezapomny** p. **Niezapomniany**: N., który jest w pamięci. Włod. <Nie + Zapomny >

Niezaprzecalnie przys. od **Niezaprzecalny**, *niezaprzeczenie*: Temat N. bardzo wdzięczny.

Niezaprzecalność, i, blm. rz. od **Niezaprzecalny**.

Niezaprzecalny p. **Niezaprzeczoney**: Własność niezaprzecalna. Prawdy niezaprzecalne. Spas. Fakt N. Jeź. <Nie + *Zaprzecalny, od Zaprzeczać >

Niezaprzeczenie przys. od **Niezaprzeczoney**, *niezaprzecalnie*.

× **Niezaprzeczenie** przys. od **Niezaprzeczoney**, *niezaprzeczenie*. Ust.

× **Niezaprzecznosc**, i, blm. rz. od **Niezaprzeczoney**. L.

× **Niezaprzeczoney** p. **Niezaprzeczoney**: Zupelne i niezaprzeczone prawo własności ma autor do nieogłoszonego swego utworu. Spas. <Nie + Zaprzeczoney >

Niezaprzeczonosc, i, blm. rz. od **Niezaprzeczoney**. **Niezaprzeczoney** 1. *którego nie zaprzeczono*. 2. a. **Niezaprzeczoney**, × **Niezaprzeczoney** *którego niepodobna zaprzeczyć*, *bezsprzeczoney*, *bezsprzeczoney*, *niezbitny*, *oczywisty*, *niewątpliwy*: **Niezaprzeczoney** praw-

da, należność. **Niezaprzeczoney** prawo do czego. Tak okazała budowę trzeba zakładać nie na własnych urojeniach, nie na słowach niezrozumiałych, ale na prawdach jasnych i niezaprzeczoney. Śniad. <Nie + Zaprzeczoney, od Zaprzeczyć >

[**Niezapusty**, ust, blp.] p. **Mięsopust**. <Zam. Mięso-pusty, sk. lud. do Nie + Zapusty >

Niezaradność, i, blm. rz. od **Niezaradny**: Jego N. jest prawie dzieciga. Chm. Skutkiem niezaradności i nieudolności dziedzicznej niezadolni są oprzeć ś. naciskowi okoliczności wrogich. Kasz. Ten ostatni swoją niezaradnością jeszcze bardziej powiększył ciężary. Rol. Nie wyimainujesz sobie waćpan, co tam pan Zagłoba wyprawiał, jako o niezaradności Sapja i swoich zasługach opowiadał. Sienk.

Niezaradny, **Bezzaradny** *nie umiejący sobie radzić*, *nieradny*, *nieporadny*, *bezzaradny*, *nieobrotny*, *nieudolny*, *niezabiegliwy*, *nieprzemysłny*, *niecierpliwy*, *niepraktyczny*: Lew niezaradne koźłeta łączno pożera. Ml. Między dziurawymi ścianami niezaradne lenistwo kiśnie w kałuży zgłodniałego ubóstwa. Kacz. Wysłuchawszy dwu lekeji, z krasomówczego punktu widzenia bardzo niezaradnych... Chm. <Nie + Zaradny >

† **Niezardzewnie** przys. od **Niezardzewny**: N. miecz w tym domu chowano. Biel. (= *nie pozwalamo mu rdzewieć*, *był w robocie*, *nie odpoczywał*).

† **Niezardzewność**, i, blm. rz. od **Niezardzewny**.

† **Niezardzewny** *niepodległy rdzewieniu*, *który nie rdzewieje*. L. <Nie + *Zardzewny, od Zardzewieć >

† **Niezarzutny** 1. *którego nie można odrzucić*: Niezarzutne są rzeczy, które z nieba dadzą. Troc. 2. *któremu nie zarzucić nie można*, *nienaganny*: Niezarzutne rzeczy. Kochan. <Nie + Zarzutny >

Niezasadnie przys. od **Niezasadny**.

Niezasadność, i, blm. rz. od **Niezasadny**. **Niezasadny** *niezasadliwy*, *bezzasadny*, *bezpodstawny*, *nieusprawiedliwiony*, *na niczym nie oparty*, *gołosłowny*: Sady o sprawach ludzkich lekkie a niezasadne. Krasz. <Nie + Zasadny >

× **Niezaskarbny** *nie mający zapasu*, *niezasobny*: Nie ma słów język N. malować słonce ukazane czary. Słow. <Nie + *Zaskarbny, od Zaskarbić >

Niezaskarżalność, i, blm. rz. od **Niezaskarżalny**.

Niezaskarżalny *którego nie można zaskarżyć*: Ztorzczył na tę niesprawiedliwość nieoprawioną i niezaskarżalną. Spas. <Nie + *Zaskarżalny, od Zaskarżać >

Niezasłużenie przys. od **Niezasłużony**: Obdarował N. mnie biedną braterskim przywiązaniem. Krasz. To wszystko weale N. nosiło szumny tytuł sali balowej. Byk.

× **Niezasłużność**, i, blm. rz. od **Niezasłużny**: Chwała lub nagana powinny czynić stopnie swoje według wymiaru zasług lub niezasłużności. L.

× **Niezasłużny** p. **Niezasłużony**: Niezasłużnie odebrał honory. Dm. <Nie + Zasłużny >

Niezasłużony, × **Niezasłużny** 1. *na który nie zasłużono*, *nieusprawiedliwiony*, *niezasłużny*: Nieprzymienne mi były niespodziewane i niezasłużone zarzuty. And. Pochwała, nagana, nagroda niezasłużona. 2. *który ś. nie zasłużył*, *nie mający zasług*: N. ale szczęśliwy. Prz. <Nie + Zasłużony, od Zasłużyć >

Niezasobnie przys. od **Niezasobny**.

Niezasobność, i, blm. rz. od **Niezasobny**.

Niezasobny *nie mający zasobów, niebogaty w zasoby, niezaopatrzone, niezaprowidowany, niezamożny, niedostatni, niebogaty, ubogi*: Niezasobna biblioteka. Niezasobni właściciele mało gdzie wnieśli nawet własne pomieszkanie. Drz. <Nie + Zasobny>

Niezaszanowiony *1. którego nie zastanowiono. 2. † N. a. † Niezaszanowny niemożliwy do zastanowienia, nieustrzymany, niepowstrzymany, niepołamowany, niestanny*: Z miasta świętego na wszystkie strony brzmi głos twej chwały N. Kochan. Bóg ma chwałę niezaszanowaną. Groch. (= nieograniczona). <Nie + Zastanowiony, od Zastanowić>

† **Niezaszanowny** p. **Niezaszanowiony**. <Nie + *Zastanowiony, od Zastanowić>

Niezastąpiony *1. którego nie zastąpiono. 2. którego nie ma kim a. czym zastąpić, jedyny*: Lipek do wycisnienia trybutu N. Rol. Wazność tego niepospolitego pisarza zostanie dla dziejów polskich jedyna i niezastąpiona. Lel. <Nie + Zastąpiony, od Zastąpić>

Niezastosowalnie przys. od **Niezastosowalny**. **Niezastosowalność**, i, blm. rz. od **Niezastosowalny**.

Niezastosowalny *nie dający się zastosować*: Takie budowanie moralności jest zupełnie niezastosowalnym do etyki. Spas. <Nie + Zastosowalny>

Niezaszraszony *1. którego nie zaszraszono. 2. którego nie można zaszraszyć, nieustraszony*: N. niezczym iniejęant oświadczył, że na wszystko gotów. Ochoc. <Nie + Zaszraszony, od Zaszraszyć>

Niezastygły *który nie zastygł*: Za młodu szalała i gorącej krwi, ale też i umysłu niezastygłego. Krasz. <Nie + Zastygły>

Niezaszły *który nie zaszedł*: × Słońce niezaszłe. Przen.: † Niezaszłe to imiona. Troc (=których sława nie zagasała, nieśmiertelne). <Nie + Zaszły, od Zająść>

Niezatarty *1. którego nie zatarto. 2. który się nie da zatrzeć, niezagładzony, wiecznie trwałe, wieczny, niepożyty*: Krwawe wypadki w Galiji niezatartą plamą napiętnowały imię Meternicha. Spas. Tamto życie piętno niezatarte wypaliło we mnie. Syrok. Wielkiego wodza niezatarte czyni. Jabł. (=wiekopomme). Ledwie kto pomieścić się dziś może w liczbie sławnych i wiekami niezatartych ludzi. L. Sromotna hańba! N. wstydział L. <Nie + Zatarty, od Zatrześć>

× **Niezatracalny** p. **Niezatratny**: Niezatracalnyś, gdy żyjesz cierpieniem. Krasin. On ciągle jeden, ten sam, N. Krasin. Ten duch sam sobie nieśmiertelnym, niezatracalnym, nieskończonym jest. Krasin. <Nie + Zatracałny>

× **Niezatratny**, × **Niezatracalny** *nie mogący być zatracanym, niezaginiony, niezagładzony*: Zawisza Czarny, człowiek niezatratnej pamięci przez cnoty własne godny. Błaż. <Nie + Zatratanny>

Niezaufanie, a, blm. *brak zaufania, nieufność, podejrzliwość, niewiara*: Wyrażniej jeszcze objawia się stan wzajemnego niezaufania i niezadowolenia z listów samegoż Przebendowskiego. Jaroch. Stąd powstało N. pomiędzy królem a narodem. Kub. <Nie + Zaufanie>

Niezawadny *nie zawadzający, nie stojący na zawadzie, nie przeszkadzający*. <Nie + Zawadny>

Niezawiedziony *1. którego nie zawiedziono. 2. † N. p. Niezawodny*: Macie pociechę bezwinnie cierpiący, bo N. znak, że was Bóg kocha, gdy

was różnemi krzyżkami dotyka. Bals. <Nie + Zawiedziony, od Zawieść>

× **Niezawiniony** *1. niezaskuszony przez winę*: Nie może zapomnieć żalów i nędzy i krzywd niezawinionych. Krech. **2. niewinny, bezwinny, nieprzeszkadzający nikomu**: Spokojną namiętność, nikomu niezawinioną, popędliwie piorunują i gromią. L. <Nie + *Zawiniony, od Zawinić>

Niezawisłość, i, blm. rz. od **Niezawisły**. **Niezawisły** p. **Niezależny**: O dalszych przyczynach ruchu, niezawisłych od ciężkości. Hube. <Nie + Zawisły>

Niezawisłe przys. od **Niezawisły**, *niezależnie*.

Niezawodnie przys. od **Niezawodny**; *zapewne, widocznie, prawdopodobnie, nie innego—tylko chyba*: Przyjdę N. Kiedy niebo będzie wypogodzone, a przy cichym powietrzu słońce będzie świeciło, N. dobra będzie pogoda. L. N. musi być chory, skoro się nie stawia.

Niezawodność, i, blm. rz. od **Niezawodny**; × **Niezawód**: Do przekonania się o niezawodności jakiej nauki, niemasz innego lepszego sposobu nad rozbiórowy. Kopecz.

Niezawodny, † **Niezawiedziony**, × **Bezzawodny** *który nie zawodzi, który nie zawiedzie, nieomylny, niemylny, niechybny, niewątpliwy, pewny*: W niezawodne ręce! (przepijając do kogo). Strzelec N. L. Jutro deszcz N! Srodek N, lekarstwo niezawodne (=skuteczne). <Nie + Zawodny>

× **Niezawód**, odu, blm. p. **Niezawodność**: Pewien o niezawodzie swoich ułożeń. Stasz. Dla pewniejszego niezawodu tej używać trzeba ostrożności. Kluk. <Nie + Zawód>

Niezaziębiony *1. który się nie zaziębił. 2. † N. niemożliwy do zaziębnienia, nieprzystępny dla zimna, mrozu*: W lochach niezaziębionych rozmaryn, jako ziele zdaleka przewoźne, trzymałem w czasy mroźne. Zim. <Nie + Zaziębiony, od Zaziębić>

Niezazuty trzewik = *bez napiętka*. Mag. <Nie + Zazuty, od Zazuć>

Niezazuwisty p. **Niezazuwny**. L. <Nie + Zazuwisty>

Niezazuwny, **Niezazuwisty** *którego zazuć nie można*: Trzewik N. <Nie + Zazuwny>

Niezazegnany *1. którego nie zazegnano*: O niezazegnany jeszcze zapomnieli niebezpieczeństwie. Rol. **2. którego niepodobna zazegnać**: Niezazegnane niebezpieczeństwo. Rol. <Nie + Zazegnany, od Zazegnać>

[**Niezazyły**] (o ranie) *niezagojony*. <Nie + *Zazyły, od Zazyć>

Niezbadany *1. którego nie zbadano. 2. a. × Niezbadny niemożliwy do zbadania, niedościgły, nieodgadniony, niedocieczony, niezglębniony, niewytłomaczony*: Niezbadane są wyroki Pańskie. Niezbadana tajemnica. Jakże są niezbadane sere naszych uczucia! Zm. Sere ludzkie, sere kobiety szczególnie, to otchłań niezbadana. Orzesz. <Nie + Zbadany, od Zbadać>

× **Niezbadny** p. **Niezbadany**: Niezbadne fortele tego nieprzyjaciela. Tw. Strużka zciekłych wód, zdjęta nabiegła puchlina, w niezbadne płynie morza z ogromną daniną. Zabł. N. okiem. Nar. <Nie + *Zbadny, od Zbadać>

[**Niezbawiony**] *potępiony*. <Nie + Zbawiony, od Zbawić>

† **Niezbednica**, y, lm. e, [**Niezbednica**] forma ż. od **Niezbednik**; [**Niezbednica**]: A ty maszka-ro, a ty niezbednico, duszo czernidła pełna! Tremb. (= koczokodanie, jędzło, larwo, poczwaro).

Śmierci niezbedna, jużes̄ znieŝona na wieki: trupem naszym więcej nie będziesz ś. karmila, niezbednico. Birk. <Czes. nezbednice>

† **Niezbednie**, [**Niezbednie**] przys. od **Niezbedny**.

† **Niezbednik**, a, lm. cy, [**Niezbednik**, **Niezbednik**] *hultaj, nic dobrego, psotnik, sprośnik, lajdak, plugawiec, brzydal, szkaradnik, paskudnik, obrzydliwiec, lotr, bluźnierca*: Przyzwawszy go, z przygrożeniem mu rzekł: ty niezbedniku, wiele ci króć trzeba to rozkazować? Leop. Na cóż, niezbedniku, czynisz taką dywizję w jednej i tejże hostji? Sak. N. pytał: jeśliż jest mocny na niebie, który przykazał święcić sobotę? Leop. <Czes. nezbednik>

† **Niezbedność**, i, blm., [**Niezbedność**] rz. od **Niezbedny**.

Niezbedny I. †N. i [N.] *sprośny, plugawy, paskudny, brzydki, szkaradny, wstrętny, obrzydliwy, przebrzydły*: Żyd N. Białob. Na dzień trzeciej godziny Żydowie niezbedni wołali... Pśń. Za zdrośie przekłętą, i czarta ojca twego, i ciebie córkę niezbedną z sere naszych wypędzimy. Birk. Co rok nowe biernie, szosy, podatki, te osęki niezbedne na ludzką szarpaninę wymyślają. Birk. Śmierci niezbedna, prawda, że teraz nie umiesz nie? połamane strzały twoje. Birk. Włoskiej ziemi nieby nie uczynił żaden pan, by nie ta niezbedna różnica. Górś. J. (= *nizgoda*). Niezbedna mocy szatańska! Mik. z Wilk. Wej, a widzisz tę chorągiew... Utknąę ją w tym tłustym brzuchu, szpetny, N. zły duchu. Mik. z Wilk. Bóg odejmie się niezbednym Turczyom. Klon. Idźcie... a jak błędne owce (Turków) sieecie, mordujcie niezbedne mózgowce. Klon. Wolny, bez troski i kłopotu żyję, w sercu niezbednej nie noszę chciwości. P. Koch. Niezbedna zazdrość z plugawą nieuką w nim ś. pomieszaly. Smotr. Obyśmy byli wyswobodzeni od niezbednych i złych ludzi. Leop. Wstydzę ś., N. potwarco. Pim. Książę wszystek ś. w kupca dla niezbednego łakomstwa obrócił. Star. Rozum ponurzywszy w niezbednej śklenicy, nie znają uczciwości, od hańby różnicy. Nar. Niezbedna Atropa. Nar. Biez wojny niezbednej. Nagur. 2. [N.] = a) *niemoralny, nieobyczajny*. b) p. **Niezbedny**. <Czes. nezbedny = niepohamowany, zuchwały>

[**Niezbeda**, y, blm.] *wgarda*: Cyni Bogu i ludziom niezbedę. <Czes. nezbeda>

[**Niezbednica**, y, lm. e] I. forma ż. od **Niezbednik**; † **Niezbednica**, [**Niezbednica**]. 2. p. **Brzydnicą**. <p. **Niezbednica**>

Niezbednie przys. od **Niezbedny**.

[**Niezbednik**, a, lm. cy] p. **Niezbednik**: Żydzi niezbednicy. <p. **Niezbednik**>

Niezbedność, i I. blm. rz. od **Niezbedny**: O surowa przejrzanych losów N. Sir. 2. lm. i *rzecz niezbedna, potrzeba*: Sadtzik..., ogród warzywny i wiele jeszcze inszych niezbedności gospodarńskich dokoła nowego domku powstało. Orzesz.

Niezbedny, [**Niezbedny**] I. × N. *którego ś. pozbyć nie można, niezbyty, niepozbedny, niepozbyty; natrętny, uprzykrzony, utrapiony*: W niezbednej zgryzocie jeśli chcesz osłody, chmurne na polu niebo i cierpkie jagody. Malez. Me wnątrznosci porą gryzoty niezbedne. Min. Wszystko tu ginie, wszystko w nie ś. dzieje, skoro N. mus ciężko zachwieje. Zabł. Niezbedna śmierć. Dm. [Usnijże mi, o niezbedne dziecko]. 2. a. † **Niezbitny** *nieuchronny, konieczny, nieunikniomy, nieodbitny, nieodzowny*: Każdy to czuje, iż niezbednej konieczności chętnie lub niechętnie pod-

dać ś. musi. Kołł. One zawierają najgłębsze i najnowsze odkrycia tak, że obeznanie ś. z nimi jest dla każdego profesora rzeczą niezbedną. Śniad. <Nie + Zbedny>

Niezbitcie przys. od **Niezbitny**.

† **Niezbitny** p. **Niezbitny**. <Nie + *Zbitny, od **Zbić**>

Niezbitość, i, blm. rz. od **Niezbitny**: N. dowodu. Troc.

Niezbitny I. *którego nie zbito*. 2. a. † **Niezbitny** *którego nie można zbić, niezaprzechony, silny, stanowczy, nieprzparty*: Mam na to niezbite dowody. Jord. Dowód mocny, N. Kn. Wniosek ten N., nieprzekonany. Bals. To wszystko jest prawdą niezbitą. Kołł. Za niezbitą prawdę to trzymam. Troc. 3. † N. p. **Niezbedny**: Sama niezbita potrzeba pierzchliwie nawet serca odważne czyni. Pileh. <Nie + Zbitny, od **Zbić**>

Niezblagalnie przys. od **Niezblagalny**, *nieublaganie*.

Niezblagalny p. **Nieublagany**. <Nie + *Zblagalny, od **Zblagać**>

Niezblaganie przys. od **Niezblagalny**, *nieublaganie*.

Niezblagany p. **Nieublagany**: Śmierć niezblagana bez ciała, bez oczu z kosą na niego jadowitą skoezy. Zim. N. ścigać go będzie wyrok. Dm. Widok niezmordowanego i niezblagane okrucieństwa. Mick. Malowane postacie surowe a niezblagane. Krasz. <Nie + Zblagany, od **Zblagać**>

× **Niezbooczny** *nie zbaczący*: Poszedszy raz niezbooczny torem. Wor. <Nie + Zbooczny>

× **Niezbozny** p. **Niezbożony**: Niezbozne posilki. Chodk. K. <Nie + Zbozny>

Niezbożony I. *którego nie zbożono*. Przen.: Duch N. od świata. Chodk. K. (= *nieśkazony*). 2. a. × **Niezbozny** *niemożliwy do zbożenia*. <Nie + Zbożony, od **Zbość**>

Niezborność, i, blm. lek. (astigmatismus) *wada wzroku powstała wskutek nieprawidłowej krzywizny rogówki a soczewki, astygmazym*. <Nie + *Zborność, od **Zborny**>

† **Niezbożność**, a, blm. p. **Niezbożność**: Wielkie jest N. tych dzisiejszych ludzi. Wuj. <Nie + *Zbożność, od **Zbożny**>

† **Niezbożnica**, y, lm. e, [**Niezbożnica**] forma ż. od **Niezbożnik**. <Nie + *Zbożnica, od **Zbożny**>

† **Niezbożnie** przys. od **Niezbożny**.

† **Niezbożnieć**, eje, ał *stawać ś. niezbożnym*: Ja niezbożniałem. Bud.

† **Niezbożnienie**, a, blm., czynność cz. **Niezbożnieć**.

† **Niezbożnik**, a, lm. cy *człowiek niezbożny, bezbożnik, bluźnierca*: Prośby niezbożników Boga gniewają. Bud. Nie nazywaj tych panami, ale niezbożnikami, którzy służy Chrystusowe mordują. Skar. N. czyni dzieło omyłne, ale kto sieje sprawiedliwość, ma zapłatę trwałą. Wuj. Niezbożnicy w wieczny ogień pójdą. Smotr. <Nie + *Zbożnik, od **Zbożny**>

† **Niezbożność**, i, blm. rz. od **Niezbożny**; † **Niezbożństwo**, *bezbożność*: N. niechaj swoją posokę pije. Troc. Nie słyhać, aby który biskup usta otworzył, a na N. zawołał. Skar.

Niezbożny I. † N. *bezbożny, niepobożny, niebogobojny, bluźnierczy, grzeszny*: Ludzie grzeszni, chociaż hojnie krwią bydła oblewali ołtarze, przecię przewiska niezbożnych i nieczęściwych uchaćdać nie mogli. Górń. Okrutny, srogi, N. człowiek. Kn. (= *nie mający Boga w sercu*). Niezboż-

ni i potępieney są jako proch, który rzuca wiatr od ziemi. Birk. Mówiono Ahabowi niezbożnemu, aby prosił o cudo jakie... nie chciał N. król, zaprzędany na grzechy, prosić. Birk. Nie żeby go Bóg i w klasztorze nie miał pożywić,— na stronę, niezbożna gębo. Birk. Odstąpić od namiotów ludzi niezbożnych, abyście nie byli zagarnieni w grzechach ich. Kozł. 2. [N.] *niepo-bożny, nienabożny*. <Nie + Zbożny>

† **Niezbóstwo**, a, lm. a *nieszczęście*: Skruszenie i N. w drogach ich. Ps. flor. (= *skruszenie i nieszczęście na drogach ich*. Wuj.). <Od Niezbożny>

× **Niezbrodny** p. **Niezbrodzony**: Boreas czyni kryształowe mosty przez niezbrodne rzeki. Mor. <Nie + *Zbrodny, od Zbrodzić>

Niezbrodzony I. *którego nie zbrodzono*. 2. a. × **Niezbrodny** *którego nie można zbrodzić*: Morze niezbrodzone w brzegach swych stało. Grabow. Niezbrodzone wonne morze kwiatów. Berw. Morские броды niezbrodzone. Zbyl. (= *nieprzebyte*). Gaurus wysoki zapadnie w niezbrodzone Awer-na potoki. Bardz. Na dnie czystym niezbrodzonej głębi. Mor. A. Niezbrodzona przepaść. Karp. Za onę kropkę mleka mają teraz rzekę niezbrodzo-ną rozkoszy niewypowiedzianych. Bz. Przen.: Szatana starła w potyczce wszystkich siła, i trząsnawszy piorunem, na głowę strąciła z nadpowietrznego stropu w zgubę niezbrodzo-ną. Przyb. 3. † N. przen. *niezgrabny, niezgruntowa-ny, niedocieczony, niepojęty, niedościgły, niezbadany*: Sądy boskie niezbrodzone i niezważone. Skar. Tajemnica wielka niezbrodzona. Groch. Bóg stał ś. człowiekiem, przepaść to jest pokory, żadnym rozumem niezbrodzona. Zachar. <Nie + Zbrod-zony, od Zbrodzić>

† **Niezbronno** jest = *nie zabroniono, wolno, można, dozwolono*: Zechną kogo tu swojego przysłać, aby ś. przekonać, że my pod chorągwiami stoimy, N. Krasz.

† **Niezbronny** p. **Niebronny**: Aby wszędzie niezbrodzone było, ile potrzeba, pożywienie. Pas. <Nie + Zbronny>

Niezbutwiały I. *który nie zbutwiał*. 2. *nie butwiejący, niepodległy butwieniu*: Cedr N. Koch. W. <Nie + Zbutwiały, od Zbutwieć>

× **Niezbycie** przys. od **Niezbyty**. <p. Nie-zbyty>

Niezbyt przys. *niebardzo*: Broda N. wielka. Koz. <Nie + Zbyt>

× **Niezbytość**, i, blm. rz. od **Niezbyty**, *niezbędność*: Dać ś. dziełek niezbytości i naprzykrze-niom zwyciężyć, jest to w niewykorzystane nigdy dziwactwa i złego humoru nałogi je wprowadzić. L.

× **Niezbytszy** p. **Niezbyty**: Im N. jest nieprzy-jaciel ciała nasze, tym z niego tryumf jest chwalebniejszy. Birk.

× **Niezbyty**, st. w. × **Niezbytszy** p. **Niezbędny**: [Śmierć niezbyta bierze ani pyta]. Patrzał na rozłożone drukowane kartki z rejestrem nie-uchronnych potraw, niezbytym łososiem z holer-derskim sosem. Krasz. Włożyłeś ciężar N. na grzbiec nasz upracowany. Kochan. Niezbytami womity miotany, wylał duszę. Tw. (= *nieustan-ny, uporczywy*). Wierna miłość, N. gość. Prz. (= *nieodstępny*). N. głód przykrzył ś. im srodcze. Odm. Pójdzie w niezbyte góry. Hul. (= *nieprze-byte*). Niezbyta to jest powinnością naszą. Kopez. (= *niezaprzeczona*). To niezbyta prawda, że zła miłość o głodzie. L. (= *niezbyta, niezaprzeczona*). <Nie + Zbyty, od Zbyć>

Niezbywalny *którego zbywać, sprzedawać nie można*: Własność korporacyjna niezbywalna, czyli tak zwana martwa ręka. <Nie + Zbywalny>

[**Niezdały**] p. **Niezdatny**: Już suknie przebra-kowano; z tych niezdałe lub z mody wyszły na tandetę są dysponowane. L. <Nie + *Zdały, od Zdać ś.>

Niezdara, y, lm. y, [**Niezdziara**] *człowiek niezdarzony, słamazarnik, niezgrabiasz, niemrawa, niedojda, niedolega*. <Z Niezdarny>

Niezdarnie, **Niezdarno** przys. od **Niezdarny**: Kto był redaktorem owech luźnych, N. skopjo-wanych notatek o głośnie Masce żelaznej? Kraus. **Niezdarno** p. **Niezdarnie**: W lesie było jakoś do łowów N. Krasz.

Niezdarność, i, blm. rz. od **Niezdarny**.

Niezdarny, **Niezdarzony** *niezgrabny, niezręczny, niedoleżny, niemrawny, ociężały*: Burza śmiechu huczała w boru, jeśli kto N. chybił w skoku. Dyg. <Nie + Zdarny>

Niezdarty I. *którego nie zdarto*. 2. *nie do zdarcia, którego niepodobna podrzeć, trwałe, mocny*: Ubranie, obuwie niezdatne. Nie znacie sosny w niezdatnej opończy. Kon. Niezgody i utarczki kordel N. Ml. <Nie + Zdarty, od Zderzeć>

Niezdarzony I. *który ś. nie zdarzył, nie udał, nieudarzony*: Kawałki niezdarzonego ciasta. Bliź. 2. p. **Niezdarny**. 3. × N. *nieszczęsny, niefortunny, ściągający, przynoszący nieszczęście, fatalny*: Brońcie brzegów pasterze, nie dopuszczajcie tej niezdarzonej gości nigdy do ziemi. Kochan. (Heleny do Troi). <Nie + Zdarzony, od Zdarzyć>

Niezdatność, i, blm. rz. od **Niezdatny**.

Niezdatny I. a. [**Niezdały**] *który ś. na nic nie zda, nieprzydatny, nieodpowiedni, niedobry na co, do czego*: Pióro niezdatne do pisania. N. do woj-ska. N. do roboty. Tehórz do walki N. Ml. Kiedy ludzi zwiąże pamięć zbrodni, światu niezdatni, a nieba niegodni. Mick. 2. *niezdolniony, nieuzdolniony, niezdolny, niesprawny, niezręczny, nieumiejętny*: N. urzędnik, robotnik. <Nie + Zdatny>

I. **Niezdeczydowanie**, a, blm., **Niedecyzja** *brak stanowczości, chwiejność, wahanie ś., niepewność*: Zmusi ją, aby porześciła tę bierność swoją, to N. Kos. Odpowiada tonem wielkiego niezdecydowa-nia. Kos. <Nie + Zdecydowanie>

2. **Niezdecydowanie** przys. od **Niezdecydowany**: Prozą więcej znaczy, powtarza N. ojciec. Kos.

Niezdecydowany I. *którego nie zdecydowano*: To sprawa jeszcze niezdecydowana. 2. *nie mogący ś. zdecydować, nieostawczy, chwiejny, wahający ś., niepewny*: Człowiek N. Aż do owej chwili polityka francuska była jakby niezdecydowaną i neutralną. 3. przen. *niewyraźny, nieokreślony*: Kolor N. <Nie + Zdecydowany>

Niezdejmisty chir. p. **Niezdejmovany**. <Nie + *Zdejmisty, od Zdejmovać>

Niezdejmovany I. *którego nie zdejmowano*. 2. a. **Niezdejmisty** chir. *którego zdejmować nie można, stały, nieruchomy, nietatwo zdjąć ś. dający*: Opa-trunek N. <Nie + Zdejmovany, od Zdejmovać>

[**Niezdobach**, y, lm. y] *niespodzianka*. <Z Niezdobaczka>

[**Niezdobaczka**, **Niezdobaczko**] *nagle, niespodzre-wanie*. Por. **Niebaczek**, **Niedobaczek**, **Nieobaczek**. <Nie + Z + *Dobaczek, od Dobaczyć>

[**Niezdobaczko**] p. **Niezdobaczka**. [**Niezdobra**] *niemowlonie, nie z własnej woli, ubrew chęci i woli, z musu, z konieczności*: N. jon sprzedał konia (= *chcąc nie chcąc, musiał*). <Nie + Z + Dobro>

Niezdobyty 1. *którego nie zdobyto*. 2. a. **Niezdobyty** *niemożliwy do zdobycia, niedostępny*: N. zamek. Niezdobyta twierdza. Krasz. <Nie + Zdobyty, od Zdobyć>

Niezdolen (jako orzeczenie) p. **Niezdolny**: Tłum N. chęci rozdmuchnął w grom czynu. Kon.

Niezdolnie przys. od **Niezdolny**.

Niezdolność, i, blm. rz. od **Niezdolny**, *brak zdolności*. Lek.: N. płciowa (impotentia virilis) = *nie-doleństwo męskie*, † *niewzwód*.

Niezdolny, **Niezdoln** przed. **Zdolny**: Czy sądzisz, że Achejczycy walki prowadzić niezdolni? Ml. Poznał, żeś niezdolna z zimną krwią ranił sztyrtem. Korz. (= *nie miałabyś serca, nie zdobyłabyś ś. na to, żeby...*). Czyż potęga ludzkości niezdolna wystąpić na arenę? Kon. N. kochać nie i nikogo prócz siebie. Korz. Niezdolne moje do tego siły; N. jest temu. Troc. Ofiajalista, któryby dla wziętku nakręcał świadectwa, N. na zawsze do wszystkich urzędów ogłasza ś. Ostr. † N. na konia kładziesz ciężar. Troc. † Niezdolne na twoje ramiona bierzysz brzemie. Troc. Lek.: N. pod względem płciowym = *niedolega* (impotens). <Nie + Zdolny>

[**Niezdolega**, i, lm. i] p. **Niedolega**.

Niezdrowi się, i ś., ii ś. tylko nieos.: Niezdrowi mi ś. = *jestem niezdrow, zdrowie mi nie dopisuje, choruję, jestem słaby, słabuję*: Jakoś mi ś. niezdrowi. Niezdrowiło ci ś. wczoraj. <Nie + Zdrowić ś.>

Niezdrowie, a, blm. *brak zdrowia, choroba, niedomaganie, niedyspozycja*: Uczony lekarz plastrami a. tranki N. uleczyć może. Kosz. Przen.: † N. duszne. <Nie + Zdrowie>

[**Niezdrowisko**, a, blm.] p. **Katar**.

Niezdrowo przys. od **Niezdrowy**: Wygląda jakos N. N. mi, złe mi jakoś. Kn. Podobno w głowie jej było N., była warjatka. Krasz. Co nadto, to N. Prz. N. do cudzych żon zachodzić. L. (= *można zdrowiem przypłacić, niebezpiecznie*). Na człeka niemilego i patrzeć N. Pot. (= *niemilo, przykro, boleśnie*). Niektórzy wielki nakład na poselstwa łożą, choć to i skarbowi i ich własnej majętności bardzo N. Bud. B. (= *z wielkim uszczerbkiem ich*). <Nie + Zdrowo>

Niezdrowotność, i, blm. rz. od **Niezdrowotny**: Prawa przeciwko niezdrowościom na ulicach i niezdrowotności domów. Nagan.

Niezdrowotny *szkodliwy dla zdrowia, niehigieniczny, niezdrowy*. <Nie + Zdrowotny>

Niezdrowy 1. a. **Niezdrow** *niezupełnie zdrow, cierpiący, chory, słaby, niedomagający, niedysponowany; chorowity, słabowity*: N., który zdrowie złe ma, choć nie choruje, leżąc. Kn. Niezdrowe to drzewo. Troc. Wytnij z gruszki miejsce niezdrowe (= *zbolełe, odgniecone, zgnile*). 2. *szkodliwy zdrowiu, niehigieniczny*: Klimat, pokarm N. Słowy niedojrzałe niezdrowe człowiekowi. Troc. 3. *przen. chorobliwy, ujemny, szkodliwy, zgubny, przewrotny, niemoralny, niepożądany, niewłaściwy*: N. objaw w życiu społecznym. Za granicą przesiąkł niezdrowymi ideami. Rog. <Nie + Zdrowy>

Niezdrożnie przys. od **Niezdrożny**: † N. przykład dany. Zigr. (= *stosownie*). † N. zdało mi ś. tu to przytoczyć. Sak. (= *nie od rzeczy, w porę*).

Niezdrożny przed. **Zdrożny**: × Kwitła nam stule wierność niezdrożna. Hul. (= *nie wykraczająca, nie chybająca, z toru nie zbaczająca, niezwruszona, niezłomna*). † Niezdrożna rzecz to tu namienić. Kłok. (= *właściwa, stosowna, nie oddala-*

jąca ś. od przedmiotu, nie zbaczająca od rzeczy). <Nie + Zdrożny>

Niezdrow p. **Niezdrowy**: Jestem dziś jakoś N. <Nie + Zdrów>

[**Niezdrzały**] *niedojrzały*: Tárka niezdrzała. <Nie + Zdrzały, od Zdrzeć>

[**Niezdzuć**, a, ai] *być słabym*: Letni to niezdzuca (= *wiekowy człowiek jest słaby*). <Nie + Zduć>

[**Niezdzuć**, a, blm.] *czynność cz. Niezdzuć*. † **Niezemszczony** *niepomyszony*. Troc. <Nie + Zemszczony, od Zemścić ś.>

Niezerwany 1. *którego nie zerwano*. 2. × N. a. × **Niezrywalny** *niemożliwy do zerwania, nierozrywalny*: Tego wieczora idę za mąż, pójdziem do ołtarza niezerwane zadzierzgnąć węzły. Bog. Woj. Pęta niezerwane. Ml. <Nie + Zerwany, od Zerwać>

† **Niezeszłość**, i, blm. rz. od **Niezeszły**. Troc.

Niezeszły 1. *który nie zeszedł*. 2. † N. *który nigdy nie zejdzie, nie przejdzie, nieprzemijający, niezmienny, wieczny, wiecznotrwający, nieśmiertelny, niepożyty*: Do niezeszłej nigdy sławy jego. Troc. 3. † N. *silny, mocny*: Furmani mają mieć konie godne, niezeszłe. Tarn. J. <Nie + Zeszły, od Zejść>

Niezewszystkim *niezupełnie, niecałkiem, nie do szczytu, nie do cna*: Wymyło ś., ale N. N. pijany. <Nie + Ze + Wszystkim, od Wszystek>

Niezgadniony 1. *którego nie zgadnięto*. 2. *którego nie można zgadnąć, nieodgadniony, niezrozumiały, zagadkowy, niewytłomaczony, tajemniczy*: W twych słowach słyszę rzecey niezgadnione. Wyp. <Nie + Zgadniony, od Zgadnąć>

Niezaniony 1. *którego nie zganiono*. 2. † N. a. † **Niezanony** = a) *nienaganny, bez zarzutu*: Niezanione obyczaje. Troc. Wszystkie śpiewały nauzone, w tańcu także niezanione. Kochan. b) *Wyrok N = od którego niema apelacji*: Wiem, co oriel sprawiedliwości twojej N. każe. Bz. <Nie + Zganiony, od Zganić>

† **Niezanony** p. **Niezaniony**: Nie powiem nic, eoby ś. opierać nie miało na niezanonych świadectwach. Przyb. <Nie + Zganony>

[**Niezgarac**, a, ai] 1. *być niezadowolonym z kogo*. 2. *na kogo = nie cierpieć kogo*: Ów niezgara na niego. <Nie + Zgarac>

[**Niezaranie**, a, blm.] *czynność cz. Niezaranie*. [**Niezgardzony**] *nie gardzący, chętny*: Zebyście byli niezgardzoni. <Nie + Zgardzony, od Zgardzić>

† **Niezasisty** p. **Niezaszony**. Włod. <Nie + *Zasisty, od Zgasić>

[**Niezasitelny**] p. **Niezaszony**. <Czes. nezasitelny>

Niezasły, † **Niezasłony**, † **Niezasny**, † **Nieugasłony** *który nigdy nie zgasnie, niegasnący nigdy*: Jedni na niezgasłe piekielne płomienie, drudzy losem szczęśliwym pójdą na zbawienie. Toł. <Nie + Zasły, od Zgasnąć>

† **Niezasny** p. **Niezasły**: Z obu stron bitne pułki gwałtownym napadem okazywały męstwo z niezgasnym rozjadem. Przyb. <Nie + *Zasny, od Zgasnąć>

Niezaszony 1. *którego nie zgaszono*. 2. a. † **Niezasisty**, [**Niezasitelny**] *którego nie można zgasić*: Ogień w piekle dżdżem ocznym N. Brud. Dzień i noc jego sprawa, i to światło wdzięczne niezgaszonego słońca. Kochan. Sam Jupiter, gniewem poruszony, wziął w rękę ostry piorun, piorun N. Kochan. Przen.: Powróciwszy do kra-

ju, zamieniły swe domy w pierwsze ogniska nieustającej wiary i niezgaszonej nadziei. Kaczk. (= *nieśklumionej*). <Nie + Zgaszony, od Zgasić>
 † **Niezasniony** p. **Niezasny**: Miał pójść do piekła w ogień N. Sekl. <Nie + *Zgasniony, od Zgasnąć>

× **Niezgiętość**, i, blm. rz. od **Niezgięty**, *niezgiętość*: W dzielności serea, niezgiętości duszy, tam spoczywa cała potęga i niezwalczoność nasza. Moraw.

Niezgięty i. *którego nie zgięto*. 2. × N. p. **Nieugięty**: Odmawia mi stryj należytość moją, znasz N. umysł jego. L. Ściga mię parka i wyrok N. Dm. <Nie + Zgięty, od Zgiąć>

[**Niezglajny**] i. *niezgrabny, niezdarly*. 2. *głupi*. <Por. Nieglajny>

Niezgluzowany i. *którego nie zgluzowano*. 2. *niemożliwy do zgluzowania, niezatarty*: Butem wyświdrował na posadzce znak N. Krasz. Niezgluzowane pojęcia są zasadą naszego rozumowania. Zabł. Trzeba przyzwać człowieka do poważania samego siebie, do uczucia swojej godności, do obawy sumnienia, do jego niezgluzowanych powinności. Szan. <Nie + Zgluzowany, od Zgluzować>

† **Niezgladzisty** p. **Niezgladzony**. Kn. <Nie + Zgladzisty>

Niezgladzony i. *którego nie zgladzono*. 2. a. † **Niezgladzisty** *niemożliwy do zgladzenia, niezgluzowany, niezatarty*: N. uśmiech bezczelnej gotowości. Mielibyśmy płamę niezgladzoną, gdyby ś. to odkryło. Boh. <Nie + Zgladzony, od Zgladzić>

Niezglębiony i. *którego nie zglębiono*. 2. a. × **Niezglębny** = a) *którego nie można zglębnić, niezgruntowany*: Morze niezglębione. Przen.: Oczy w niezglębionym tonęły spojrzeniu. Berw. Czasiel ty w twoim niezglębionym łonie pochłaniasz wieki. Kl. b) *przen. niedocieczony, niezbadany, nieodgadniony, niedościgły*: Niezglębiona wieczność, nędza, zagadka powszechnego cierpienia świata. Fred. A. Niezglębiona tajemnica. <Nie + Zglębiony, od Zglębnić>

× **Niezglębnie** przys. od **Niezglębny**.

× **Niezglębny** p. **Niezglębiony**: Nawałność miota odmyty niezglębne. Dm. Neptun berłem trójzębnym wrusza ziemię i morzem zarządza niezglębnym. Dm. Niezglębne łono. Os. Niezglębne tajemnice. L. <Nie + Zglębny>

[**Niezgloba**, y, lm. y] p. **Niezgluła**. <Nie + *Zgloba, od Zglobić>

Niezgoda, y, lm. y *brak zgody, jedności, niezgodność, niezgadzenie ś., rozbrat, różnica, poróżnienie, rozdwojenie; zatarg, niesnaski, waśń, rozterka, kłótnia, spór, sprzeczka, kłótnia; N. dźwięków (= rozdźwięk, dysonans, dysharmonja)*. N. zdań (= *niejednomyślność*). Wieczna między niemi N. Życ w niezgodzie. Troc (= *jak piec z kotem*). N. domowa. Jabłko niezgody, kość niezgody (= *powód niezgody*). Zgodą małe rzeczy mnożą ś., a niezgodą wiecznie niszczej. Groic. Kto wzbudza gniewy, przywodzi różnice a niezgody. Leop. N. jedność dzieli. Mias. Przez niezgodę tracą ludzie swiebodę. Prz. Wolność niezgodą ginie. Prz. N. psuje siłę nawiętszą i kłeskę gotuje. Klon. N. wszystko kazi i domy uboży. Szymon. Siac kłókol niezgody. Sieją wszędzie niezgody, nie na dobro pospolite nie pomnąc. Skar. Sieją szatańskie nasienie, to jest: niezgody między bracią. Skar. N. nie do kupy nie niesie, ale wszystko rozprasza i różnemi wiatry roznosi. Skar. N.

wewnętrzna wolności trucizna. Koch. W. Zgoda buduje, N. rujnuje. Prz. Zegary, dziwaki stare, dawno ze słońcem w niezgodzie, południe wskazywały często o zachodzie. Mick. <Nie + Zgoda>

× **Niezgodliwie** przys. od **Niezgodliwy**, *niezgodnie*.

× **Niezgodliwosć**, i, blm. rz. od **Niezgodliwy**, *niezgodność*.

× **Niezgodliwy** p. **Niezgodny**: Brzmiał N. krzyk nieprzyjaciół. B. B. Lepszy jest huf jeleni zgodliwych, które lew pod sprawą wiedzy, niżli huf lwów niezgodliwych, którzy ś. sami kłają. Rej. Ziele to było w jarzmie niesworne i niezgodliwe czyni pokorne, ciche i zgodliwe. Syr. Zbrodnie z natury swej niezgodliwemi są. Karp. Bunt polskie niezgodliwe co przynieść mogą? Groch. Swary niezgodliwe. Otw. <Nie + Zgodliwy>

× **Niezgodnica**, y, lm. e forma ż. od **Niezgodnik**. <Nie + *Zgodnica, od Zgodny>

Niezgodnie przys. od **Niezgodny**: N. z oryginałem. Żyją z sobą N.

× **Niezgodnik**, a, lm. cy *człowiek niezgodny, kłótnik, warchoł, awanturnik, przekora*: Posiał djaból nasienie, z którego urosł niezgodnicy, zadrósnicy, sektarze. Białob. Boży przeciwnik, z Krystusem N., Duchowi Świętemu odpornik, człowieczy szkodnik wieśdy psuje. Gil. <Nie + *Zgodnik, od Zgodny>

Niezgodność, i, blm. rz. od **Niezgodny**: Wszystko ś. wyjaśnia, i niezgodności już niema. Tretj. N. z oryginałem. N. charakterów.

Niezgodny i. a. × **Niezgodliwy** *nie zgadzający ś., spreczny, niejednozgodny, niedobry, niejednomyślny, nieharmonijny*: Niezgodne głosy. Troc. Niezgodne kolory, usposobienia. Zdania obcych obserwatorów są dosyć niezgodne. T. K. Po coście niezgodni? On był nie jednej winien, ale wszystkich zbrodni. Mick. (= *różnicie ś. w zdaniach*). N. z oryginałem. N. z prawem (= *przeciwny prawu*). N. z prawdą, z rzeczywistością (= *mijający ś. z prawdą*). 2. a. × **Niezgodliwy** *kłóliwy, swarliwy, zwadliwy, awanturniczny, niesworny*: Pisarze owych czasów bez najmniejszego zdziwienia mówią o niezgodnym pośle upiekim. Szaj. Niezgodni sąsiedzi, małżonkowie. Niezgodne stany. Troc. Swej broni dla podłego zysku nie przedał w służbę niezgodnych baronów. Mick. 3. † N. i [N.] na co, do czego, † ku czemu = *niezdany, nieprzydatny, nieodpowiedni, niestosowny*: N. jestem na starosć na nie, jedno na modlitwy. Skar. Dla gwałtownych spadków niektóre rzeki do spławu niezgodne. Hube. N. k bydleniu. Głosy w. XV (= *nieprzydatny na mieszkanie*). Złe wychowanie młódz niezgodną ojezyźnie czyni. Troc. Do służby N. Troc. <Nie + Zgodny>

[**Niezgodziństwo**, a, blm.] *wielka niezgoda*.

† **Niezgojny** p. **Niezgojony**. <Nie + Zgojny>

Niezgojony i. *którego nie zgojono*. 2. p. **Niezagojony**: Rana niezgojona. (O Chrystusie:) każda myśl podła, jako włócznia nowa, otwiera Twoje niezgojone rany. Mick. Przen.: N. żal serea. Gawiń. (= *nieukoiony*). <Nie + Zgojony, od Zgoić>

Niezoniony i. *którego nie zgoniono, niezegnany*. 2. a. × **Niezonny** *którego nie można dogonić, doścignąć, niedościgły, niedościgniony*: Nie wiem, co szybsze nad myśl niezgonioną? Len. <Nie + Zgoniony, od Zgonić>

i. × **Niezonny** p. **Niezoniony**: Płocha sarneczko, gdzież to niezgonne zapuszczaś nożęta?

Kniaź. Światła strumień N. Fred. A. <Nie + 1. Zgonny>

2. × **Niezgonny**, † **Niezmartwy** *nie umierający, nieśmiertelny*: (Chrystus) duszę ludzką duszą namiętną własną, uczynił ją na wieki niezgonną i jasną. Słow. Ma w sobie duchy piękne i niezgonne. Słow. <Nie + 2. Zgonny>

Niegorzszy *nienajgorzszy, dość dobry, nieczego, jaki taki, niezły*: Niegorzsza ziemia. Poszedłem do stajni konie upatrzeć i pod siebie i pod pocztowych i pod wozik niegorzszych. Krasz. <Nie + Z + Gorszy>

Niegorzej przys. od **Niegorzszy**, *nienajgorzej, dość dobrze, jako tako*: [Zasnęli niegorzy twarod]. <Nie + Z + Gorzej>

Niegorzeń, rznia, lm. rznie, Kamień niegorzysty min. = Azbest. <Sztuczny wytwór z Nie + *Zgorzeń, od Zgorzeć>

Niegorzysty *nie przestający gorzeć, niegasnący, który ś. nie spali*: † Len N. p. Len. Kamień N. p. Niegorzeń. <Nie + Zgorzysty>

[**Niezgóła**, y, lm. y] p. **Niezgóła**: Chłop trochę N. w mowie. Stara jest piekielnica, to wiadomo, ale chłopaki też niezgóły i ciamaжды! Reym.

[**Niezgólecny**] p. **Niezgulały**.

Niegrab, y, lm. y m. p. **Niegrabjasz**: Gotówbym sam nareszcie myśleć, zem N. Berw. <Z Niegrabny>

Niegrabidło, a, lm. a m. p. **Niegrabjasz**: Ot! szlachciura! N. i koniec. Orzesz.

Niegrabjasz, a, lm. e, **Niegrab**, **Niegrabidło**, **Niegrabstwo**, × **Niegrabnik** *człowiek niezgrabny, niemrawa, niedoługa, niedojda, rura, safandula*. Por. **Niegrabota**. <Zart. wytwór z Niegrabny z końcówką Gr.>

Niegrabnie przys. od **Niegrabny**: Suknia na nim leży N. Robota mu idzie N. Literatura ta jakoś ciężko i N. wygłada. Rol.

× **Niegrabnik**, a, lm. cy p. **Niegrabjasz**: Skrzypiński starzec, N. i opilea, od Władysława snadnie mógł być usidlony. Błaż. <Z Niegrabny>

Niegrabność, i, blm. rz. od **Niegrabny**; **Niegrabstwo**: Chętką pośmiania ś. z niegrabności poety. Korz.

Niegrabny i. a. [**Niegrajny**] przeć. **Zgrabny**: N. lokaina. Krasz. Więcej złoczyńcę pozór obyczajów mającego dziś sobie szacują, niż poczciwego, ale niezgrabnego człowieka. L. Pod tą niezgrabną postacią cudny ś. ukrywa dowcip. L. Ruchy niezgrabne. N. komplement. Niezgrabne tłumaczenie ś., kłamstwo. Wiersz N. Buty niezgrabne. Miasto sztuki malarskiej niezgrabne wystawił widziadło. Troc. 2. [N.] *nieudolny w robocie*. <Nie + Zgrabny>

[**Niegrabota**, y, lm. y] *rzecz niezgrabna, człowiek niezgrabny*. Por. **Niegrabjasz**.

Niegrabstwo, a i. blm. p. **Niegrabność**: Lękał ś. popełnić jakie N. Krasz. 2. lm. a p. **Niegrabjasz**: A nuż sobie ręce pokaleczy to N. Krasz.

[**Niegrajny**] p. **Niegrabny**.

† **Niegromadność**, i, blm. *niegromadność, mała liczba, rzadłość*. Troc. <Nie + Zgromadność>

Niegruntowany i. *którego nie zgruntowano*. 2. *niemożliwy do zgruntowania, niezgłębiony, bezdenny*: Kępina zdaje ś. wyzywać nogi myśliwca, by je zdradliwie, usuwając ś., w niezgruntowane trzęsawiska pogrążyć. Krasz. 3. przen. *niezgłębiony, niedocieczony, niezbadany*: Ze wszystkich, co napisał, jest to najgłębsze, przeto na-

wet ciemne, że tak głębokie, aż niezgruntowane. Spas. <Nie + Zgruntowany, od Zgruntować>

[**Nieguła**, y, lm. y, **Nieguła**, **Niegułoba**] *niedoługa, niedorajda, niedojda, gułaj, niemrawa, niezdar*, *gamoń, idjota, safandula, człowiek niezdatny do nieczego, nieporadny, nieudolny, nieokrzesany, głupi*. <Nie + Zguła, od GOL, skąd Golem>

[**Nieguławy**, **Niegułeczny**, **Niegułeczny**] *nieudolny, nieporadny, niezdarny, niezgrabny, niedołączny, niezważny, niemoczy*: Konie nieguławe.

[**Niegułeczny**] p. **Nieguławy**: Córka króla za takiego niegułecznego dziada musi iść.

× **Nieguwałeczenie** przys. od **Nieguwałcony**, *nienaruszenie, w całości*: Dawne prawa mocnie i N. chować obiecujemy. Herb. Niniejszy dekret w przerzeczonych rzeczach uczyniony, miary i zamknięty, N. zachowan być ma. Herb. Te przywileje rajce, ławnicy, przysiężnicy przerzeczonego miasta wieczniemi czasy N. chować obiecali. Vol.

† **Nieguwałcisto** p. **Nieguwałcicie**.

† **Nieguwałcisty** p. **Nieguwałcony**: N., którego nie można albo nie godzi ś. gwałcić. Włod. <Nie + *Zguwałcisty, od Zguwałcić>

† **Nieguwałcicie**, † **Nieguwałcisto** przys. od **Nieguwałcisty**, *nieguwałceni, nienaruszenie*.

Nieguwałcony i. *którego nie zguwałcono*. 2. a. † **Nieguwałcisty**, † **Bezguwałtowny** *którego nie można, nie godzi ś. zguwałcić, nienaruszalny, nienaruszony, nietykalny, święty*: Jest to nieguwałcone prawo. L. <Nie + Zguwałcony, od Zguwałcić>

× **Niezhukany** *nieodurzony hukaniem, niezahukany, niestrwożony, niezmiesszany, odważny*: Ja mu w oczy wyszedłem sercem niezhukanym, dopiero ś. uchwyćmy i ściśnijemy tak słuszno, że jemu jako i mnie cale było duszno. Jabł. <Nie + Zhukany, od Zhukać>

Nieziemski nadziemski, zaziemski, *nie z tego świata, niebiański*: Lubość nieziemskiej pieczołoty. Zm. Kaganiec, rzucając silne, czerwone światło, napełniał kościół jakąś atmosferą nieziemską. Kaczk. Wyglądały one, jakby piekielne jakieś obrazy i nieziemskie cale. Przybor. Mary nieziemskie. Kon. Widzę twe oczy, jak ś. żarzą w nieziemskim zachwycie. Przybysz. <Nie + Ziemski>

Nieziemsko przys. od **Nieziemski**: Jakże opisać to zjawisko wodne, powietrzne, bo N. wyglądające? Krasz. Maleństwo to miało N. piękną twarzyczkę. Haj.

[**Niezioro**, a, lm. a] p. **Ziezoro**.

Nieziszczalność, i, blm. rz. od **Nieziszczalny**.

Nieziszczalny (**Nieziszczalny**) *który ś. nie może ziszczyć*: Uwierzyli tym obietnicom nieziszczalnym. Ochor. Sposoby, aby ubezwładnić siłę niszczącą torped, są nieziszczalne a. bezskuteczne. Bl. Nieziszczalne nadzieje. <Nie + Ziszczalny>

Niezjednany i. *którego nie zjednano*. 2. † N. *którego nie można zjednać, nieprzejednany, nieublagany, zacięty*: Jestem głównym i niezjednanym nieprzyjacielem wszystkim kacerzom. Orzech. <Nie + Zjednany, od Zjednać>

Niezjednoczony i. *którego nie zjednoczono*: Ziemianie, gorliwi wyznawcy wschodniego niezjednoczonego obrządku, dawno już w życiu powszednim używali mowy polskiej. Rol. 2. × N. *którego nie można zjednoczyć*. L. <Nie + Zjednoczony, od Zjednoczyć>

× **Niezleczoney** i. *którego nie uleczone*. 2. p. **Nieuleczalny**: Chytry smok, nabrzmiały jadem

niezleczonym. Nar. Jako wąż, co człowieka przejad N. zaraził, takim ja też opuszczon. Grabow. Miał rękę uschłą i skurczoną prawą, sposobem żadnym niezleczoną. Odm. Tym biczem gdy razi, już to jest rana niezleczona, której nie zgoją żadne lekarstwa Chirona. Min. <Nie + Zleczony, od Zlezyć>

† **Niezleczy** p. **Nieuleczalny**: Niewczesna przygana obrzydza młodzi wszystkie do naśladowania wzory i do niezleczytej prowadzą ją nieuczenności. Troc. <Nie + Zleczy>

Niezłękły, Niezłękniomy który ś. nie zląkł, nie-przelękniomy: Nikt N. nie został. Zebr. N. groźbą, jak z kamienia siedzi. Gosz. <Nie + Złękły, od Złęknąć>

Niezłękniomy p. Niezłękły: On też, nie ustępując im, N., tak samo ś. w nich uciążliwie wpatrywał. Krasz. <Nie + Złękniomy, od Złęknąć>

Niezliczenie przys. od **Niezliczony**.

× **Niezliczenie** przys. od **Niezliczny, niezliczenie**: Rozmnożyły ś. skutki tego N. Leop.

× **Niezliczność, i**, blm. rz. od **Niezliczny, niezliczoność**: N. światów od Boga stworzonych. Troc. Wszystkich dla niezliczności niepodobna opisać. Grod.

× **Niezliczny p. Niezliczony**: Usadziła ś. szarańcza po wszystkich granicach niezliczna. Leop. Niezliczna liczba chorób. Kochan. Ze wszech ś. stron wyruszy i stanie szeregiem N. gmin. Książ. Cisnąc ś. przez niezliczne tłumy, udławion był w bramie. K. G. Zawiedziony w niezliczne błędy był wszystkie naród ludzki. Bz. Kumańska Sybilla z niezliczonych tajemnych skrytości rzymski los wypisała. Bardz. Grzechy moje niezliczne. Modl. Konst. <Nie + Zliczny>

Niezliczoność, i, blm. rz. od **Niezliczony**: Wieczorami wyskrzała ś. na niebie gwiazd N. Orzesz. (=niezliczone mnóstwo).

Niezliczony i. którego nie zliczono. 2. a. × **Niezliczony, Nieprzeliczony, † Nieprzeliczony, Niezrachowany, † Niezrachowany, × Nieprzerachowany** którego zliczyć, zrachować niepodobna, nieprzebrany: Niezliczone mnóstwo. Moc niezliczona. Tłumi N. Sardanapalów teraz liczba jest niezliczona. Górń. Narodziło ś. jako gwiazd niebieskich i jako piasku niezliczonego, który jest na brzegu morskim. Wuj. Niezliczona liczba ich poległa. Skar. Niezliczone wojsko. Sługa twój jest w porządku ludu niezliczonego. Leop. Gdy w niebo wstępował, zaszyły mu hufce niezliczone duchów z otchłani, którą mocą swą zwojował. Odm. Niezliczoną liczbą strzał go przerazili. Otw. Na powietrzu krąg drobnych, niezliczonych muszek. Mick. Tu wiązać niezliczone dobrych zasług snopy. Kulig. <Nie + Zliczony, od Zliczyć>

Niezłagodzony i. którego nie złagodzano. 2. × N. którego niepodobna złagodzić, nieubłagany: N. Hades. Ml. <Nie + Złagodzony, od Złagodzić>

Niezłamany i. którego nie złamano. 2. p. **Niezłomny**: Niktby dziś nie uwierzył, co to za moc niezłamana była w tej kompanji. Kaczk. Władysław Łokietek N. żadną przeciwnością, z niebezpieczeństw samych hart duszy biorący. Nar. On ś. okazał niezłamanym mężem na straszne groźby, na wabne otuchy. Pir. Arko! tyś żadnym niezłamaną cięsiem, póki cię własny twój lud nie znieważy. Mick. <Nie + Złamany, od Złamać>

† **Niezłomistość, i**, blm. rz. od **Niezłomisty, niezłomność**.

† **Niezłomisty p. Niezłomny**. Kn. <Nie + Złomisty>

† **Niezłomiście** przys. od **Niezłomisty, niezłomnie**. **Niezłomnie** przys. od **Niezłomny**: (Bocian) założył ognisko rodzinne, jest N. pewny uczuć małżonki. Dyg. To, coś przyrzekł, zachowasz N. Mick.

Niezłomność, i, blm. rz. od **Niezłomny**.

Niezłomny, Niezłamany, † Niezłomisty i. którego złamać nie można, niezlamliwy, twardy: Żelazem niezłomnym grzbiet obciążono. Kochan. Sam Jupiter, gniewem poruszony, wziął w rękę ostry piorun, piorun niezgaszony, niepochybny, N. Kochan. Mocniejszym, niż djamentem niezłomnym pokazuje ś. Pan w tej swojej ciężkiej mecie. Bz. Dobyła z pod szaty długiego sztyletu o błękitnych żyłach, o niezłomnym harcie. Krasin. Noż im niezłomnymi zawięzuje pęty. Dm. W otchłistej przepaści niezłomnymi pętami przykowany jest. Bz. Przez niezłomne tej kraty okucia pomocy żebrać. Mick. Miała bogini pokój, dzieło wiekopomne Wulkana, który zmocnił zamkiem drzwi niezłomne. Dm. Wziął tarczę mocną i niezłomną, co w dal jak miesiąc, jasność miotła ogromną. Ryd. Piersi tarczę niezłomną okrywa. Dm. Przen.: *wytrzymały, niewyucieczony, niepożyty, niezdobyty*: Warownie pobudują niezłomne. Wyp. 2. *którego złamać ś. nie godzi*: Niezłomnej obietnicy dotrzynam. Krasin. Niezłomna przysięga jeszcze mi do czynienia zostawała. Węg. Pakta owe niewzruszone, niezłomne Solimanową drogę zagroziły. Tw. Przed wyjazdem robię ślub N. Słow. 3. *przen. silny, nieugięty, niewzruszony, niezachwiany, nieprzeparty, nieprzezwyjęzony, stały, stateczny, stanowczy, wytrwały, niepokonany, niepożyty*: Kosztowało mię to wiele czasu i pracy, a wymagało wytrwałości niezłomnej. Tren. Niezłomna wola nieraz cię opuści. Siem. Niezłomna wola uginać ś. nie przywykła. Krasz. Zbrój ś. rażno i biodra opasz w moc niezłomną! Ryd. Mąż niezłomnej wiary. Chr. (=mianaruszonej). Wierność niezłomna. Postanowienie niezłomne. Śmierci mus jest powszechny, nieuchronny, N. Pilch. „Książę N.” tytuł utworu Juliusza Słowackiego. Wytrwam, jak ludzie niezłomni. Słow. Ratujcie mi córkę drogą, niezłomni sędziowie! Kasp. <Nie + Złomny>

× **Niezłość, i**, blm. rz. od **Niezły**: Ona czuje ś. niezłe. Co to warta taka N.? Prus. <p. Niezły>

Niezłożony i. którego nie złożono, który nie powstał wskutek złożenia: Jeżeli wszystkie wiersze jednakową zgłosek liczbę mają, taki gatunek zowie ś. niezłożonym; złożonym będzie, jeżeli do niego wchodzi wiersze, nierówną liczbę zgłosek mające. Kopez. (=niemieszany, jednostajny). Ciąła chemiczne niezłożone. 2. *prosty, nieskomplikowany; niezawikłany, zrozumiały*: Niezłożona maszyna. 3. † N. raz = *konieczny, nieunikniony, nieodbitny*. Pot. <Nie + Złożony, od Złożyć>

Niezły dość dobry, niezgorszy, nienajgorszy, jaki taki: N. zarobek. <Nie + Zły>

Niezmacany i. którego nie zmacano. 2. † N. nie do zmacania, niezbadany, niezgłębiony, niedościgniony, niedościgły: Wzrokiem, którym (Bóg) myśli niepojęte bada i umysł ludzki N. P. Koch. <Nie + Zmacany, od Zmacać>

† **Niezmartwy p. 2. Niezgonny**: Czego ma czekać niezmartwa część moja, nie mając w ciele miłego pokoja? Petr. <Nie + Zmartwy>

Niezmażalny p. Niezmażany. ! <Nie + *Zmażalny, od Zmażać>

† **Niezmażany i. którego nie zmażano**: Mężów dotąd niezmażanych nawodzisz na szpetne zbrodnie.

Uj. (= czystych, nieskalanych, nieskazitelnych). 2. a. **Niezmażalny** którego niepodobna zmazać, niezatarty, niezgladzony, niezgluzowany: W naturze jej był wdzięk N., nie mogący ś. niczym zniszczyć. Krasz. <Nie + Zmażany, od Zmazać>

Nieżmącenie przys. od **Nieżmącony**: Pogoda N. sprzyjała. Mimowoli dajemy ś. porwać czarowi tej N. jasnej duszy. Spas. Utwory, w których spokojny dydaktyzm według wzorów klasycznych, a też przedmiotowe opowiadanie o czasach dawno ubiegłych prawie N. panowały. Chm.

Nieżmącony I. którego nie zmącono. 2. p. **Nieżmącony**: Niezmącona wiara w przyszłość (= niezachwiana). Niezmącona cisza. Tu w świętym spokoju wszystko sobie idzie niezmąconym trybem. Krasz. Obudziła ś. w lepszym świecie, w niezmąconym nigdy szczęściu. Fred. A. Wielka tu tedy i niezmącona niezym była dla wszystkich pociecha. Kaczk. <Nie + Zmącony, od Zmącić>

Nieżmęczenie przys. od **Nieżmęczony**; [**Nieżmęcznie**], *niezmordowanie, do upadłego*.

[**Nieżmęcznie**] p. **Nieżmęczenie**: Tańcowała N., coraz zmieniając tańcówników. Reym. <Nie + *Zmęcznie, od Zmęczyć>

Nieżmęczony I. którego nie zmęczono; który ś. nie zmęczył. 2. który ś. nie może zmęczyć, *niezmordowany, nieustrudzony, wytrwały, gorliwy, nieustający w pracy*: Duch mój, wzięwszy skrzydła niezmęczone, niemi znów leci, lecz już w wyższą stronę. Krasin. <Nie + Zmęczony, od Zmęczyć>

†**Nieżmiara**, y, blm. ilość niezmierzona, wielkie mnożstwo: Przyjaciół N. Wad. (= *coniemiarą*). <Nie + *Zmiara, od Zmierzyć>

Nieżmiarka, i, lm. I zool. (ehlorops taeniopus) *owad dwuskrzydły krótkorogi*. <?>

Nieżmieniałnie przys. od **Nieżmieniały**, *niezmiennie*.

Nieżmieniałość, i, blm. rz. od **Nieżmieniały**, *niezmienność*.

Nieżmieniały p. **Nieżmienny**: Większym jednostkom bojowym przez regulamin został narzucony N. pod żadnym pozorem szyk. Bl. <Nie + *Zmieniały, od Zmieniać>

Nieżmieniony I. którego nie zmieniono. 2. p. **Nieżmienny**: Posiadł one wieczne rozkoszy onego królestwa już nigdy niezmienionego. Rej. Niezmienioną na to patrzył cerą. Troc. <Nie + Zmieniony, od Zmienić>

Nieżmienność, i, blm. mat. rz. od **Nieżmieniczny**: N. formy lub funkcji.

Nieżmieniczny mat. przym. od **Nieżmiennik**: Forma niezmiennicza. Układ N.

Nieżmiennie przys. od **Nieżmienny**: Nie schybił stołce nigdy swym zapadem, księżyc N. świeci licem bladym. K. G. Znaki te to królestwo N. znaczyły. Wad. (= *nieodbitcie, nieuchronnie*. L.). Wszystkie redempcje niewolników wracały przez długie lata N. w progi świątyni trynitarńskiej. Szaj. Utwierdzili ś. w chęci utrzymania rzpltej N. i nieruchomości w kształcie obecnym. Szaj.

Nieżmiennik, a, lm. i, **Inwarjant**, **Nadwyznacznik** mat. forma lub funkcja związana z grupą daną formą samą a. układem form danych, a nie zmieniająca ś. przy przekształceniach, jakim poddajemy grupę daną lub formy dane: N. grupy przekształceń. N. formy dwójkowej, trójkowej i t. d. N. układu form. N. bezwzględny, różniczkowy, całkowity i t. d. Układ zupełny niezmien-

ników formy danej. Teorja niezmienników. Algiebra niezmienników. <Z Niezmienny>

Nieżmienność, i, blm. rz. od **Nieżmienny**: N. wyroku. Malez.

Nieżmienny, **Nieżmieniony**, **Nieżmienialny** = **Nieżodmienny**: Za niezmiennym biegiem kołowrotu niski świat górnym kierują obrotem planety. Chr. Nigdy niezmienna wiara, życzliwość. Troc. Niezmienne to postępowanie upokorzyło ją. Korz. Współ ś. wzmacniamy niezmienią Pańską mowę. K. G. <Nie + Zmienny>

Nieżmiernie, [**Nieżmierno**] przys. od **Nieżmierny**; **Bezmiernie**: N. pić (= *nad miarę, coniemiarą, zbytecznie*). Miłować dzieci dobrze w miarę; N. miłować, pobłażał im, zła taka miłość jest. Petr. N. ma pieniędzy. Troc. N. zły. Troc. Kamień i rznięcie zwrzodziłego żołądka N. go dręczyły. Pileh.

[**Nieżmierno**] p. **Nieżmiernie**.

Nieżmienność, i, blm. rz. od **Nieżmierny**; **Bezmier**: Niebo, ziemia, morze niezmierności Pana objąć nie może. K. G. Kotwica, z łodzi drobnej ciśniona w N. głębiny. Mick.

Nieżmierny I. p. **Nieżmierzony**: Każda stworzona rzecz jest zmierzona, a grzech jest N. Wuj. Bóg w dobroci N. Kras. Panie wszechmocny, niezmierne i niedosięte jest miłosierdzie Twoje. Leop. Świat N. Tw. Pociągnie oczyma po niezmierzonych obszarach swojej błękitnej odczyni. Mick. Księżyc posepny błąka ś. między chmurami czarnymi jak smoła, nie może wybrnąć z ich parowów niezmierzonych. Dyg. Około miliona złotych węgierskich: suma na owe czasy niezmierzona. Mick. Pieśni dawne, w niezmiernej liczbie dotąd między gminem pozostałe. Mick. Wyrządziła niezmierne sędziemu usługi. Mick. Rzeką, z brzegów wylewając, szkody niezmierne ludziom czyniła. Skar. Bolesć niezmierzona przytomnych dręczyła. Kras. Bolesć dręczy mię niezmierzona. Słow. Nieskończone, niezmierne cierpienie. Mick. 2. [N.] *niezwykle zdrowy*. <Nie + Zmierny, od Zmierzyć>

Nieżmierzonność, i, blm. rz. od **Nieżmierzony**, *niezmierność*.

Nieżmierzony I. którego nie zmierzono. 2. a. **Nieżmierny**, **Nieżprzemierzony**, **Bezmierny**, † **Bezmierny**, † **Bezmirny**, [**Nieżwierny**] którego zmierzyc niepodobna = a) *nieogarniony, nieskończony, nieogarniony*: Wszystkiego twóreo, Boże N. Kochan. Który napelniasz bóstwem niezmierzonym niebo i ziemię i wszystko stworzenie. Odim. Ku wiecznej sławie Sarmackiej korony niech to Jehowa zdarzy N. Odim. b) *nieskończenie wielki, rozległy, bezgraniczny, olbrzymi, niezliczony, bezbrzeżny, nieprzejrzany, szeroki*: Z niezmierzonych dóbr ledwie szczytki im pozostały. Rzew. N. ten świat stworzony. Kochan. Wielki skarb i niezmierzone bogactwo. Rej. N. gmin ludu. Tw. c) *niezglobiony, niezgruntowany, niedocieczony, niedościgły, niezbadany, niepojęty*: Niezmierzona prawda. Rej. <Nie + Zmierzony, od Zmierzyć>

†**Nieżmieszanie** przys. od **Nieżmieszany**, *nie miesząc, bez pomieszania, pogmatwania*: Pana jednorodzonego we wd naturach N., nierozzwianie wyznawamy. K. G.

Nieżmieszany I. którego nie zmieszano. 2. który ś. nie zmieszał a. nie może ś. zmieszać: Ten, którego niezmieszany, niezalęknionym zowie my, mało co i rzadko ś. kiedy zmiesza i zatrwoży, nie zaś nigdy. Pileh. <Nie + Zmieszany, od Zmieszać>

† **Niez mieszkannie** przys. *niebawem, nie odkładając, nie ociągając ś., bezwzględnie, niezwłocznie*: N. znowu do was przyjdę. Chodk. K. <Nie + *Zmieszkanie, od Zmieszkać>

† **Niezmiękczy** *którego nie można zmiękczyć*. Kn. <Nie + Zmiękczy>

Niezmocowany 1. *którego nie zmocowano*. 2. *którego niepodobna zmocować, niezmierzony, niepokonany, niezwalczony, nieprzeparty, nieprzezwyjęzony*: N. syn Kronosa. Ml. <Nie + Zmocowany, od Zmocować>

Niez mordowanie przys. od **Niez mordowany**: Wy, co w tym gaju miłe słowiki przepierujecie N., łączcie z mą fletnią wdzięczne treliki. Żabł. N. pracował i całą moc charakteru swego wytężył. Li. N. dowodził uczniom swoim, że sam mechanizm do czego nie prowadzi. Żel.

Niez mordowany 1. *którego nie zmordowano, który ś. nie zmordował*. 2. *który ś. nie może zmordować, niezmeżony, niestrudzony, wytrwały, nieznużony, gorliwy, nie ustający w pracy*: Czuwała nad synem z niez morderowaną gorliwością. Krasz. N. w pracy. Krasz. Ruszał prędko plecami na prawo i na lewo dla spędzenia z miejsca niez morderowanych upiórków krwi żydowskiej. Korz. <Nie + Zmordowany, od Zmordować>

† **Niez mierzony** *wiecznotrwały, wiecznie żywy, nieśmiertelny*: Żyje Askreus (Hezjod) w sławie nigdy N. Gosł. <Nie + Zmierzony, od Zmorzyć>

Niezmożny 1. † N. p. **Niezmożony**: Wszystko jego (Alycydesa) ustąpiło niezmożnej sile. Sęp. 2. [N.] *słaby*: N., bo jeszcze młody. Żle radzą W. K. Mości lekarze, abys choć N., trzy dni w tydzień pracował. Kal. <Nie + *Zmożny, od Zmóc>

Niezmożony 1. *którego nie zmożono*. 2. a. † **Niezmożny** *którego nie można zmóc, niez mocowany, niezwalczony, nieprzeparty, niezwyjęzony, nieprzezwyjęzony, niezłomny, niepokonany*: A ty królu (S. Batory) N. Kochan. Tu cię (S. Batory) Bóg wniósł, gdzie jeszcze niepróżna obrona, dzielność twoja być może, królu N. Sęp. Witaj królu N.! Papr. Wstrzymaj ś. fale zmożone niezmożonego Hefesta oddechem. Ml. Achilles N. Żebr. Ty niezmożona chorób skazitelnych długą boleścią. Uj. Niezmożona stateczność. Gd. Niezmożone, bezwiedne może westchnienie podniosło mu pierś wysoko. Orzesz. <Nie + Zmożony, od Zmóc>

† **Niez mrużony** p. **Niez mrużony**. Troc. <Nie + *Zmrużony, od Zmrużyć>

Niez mrużony, † **Niez mrużony** *którego nie zmrużono, szeroko otwarty*: Śmiało orle na dębnie wysokim patrzy na blask słoneczny niez mrużonym okiem. Książ. Orzeł, gdy mu ś. orleża wyklują, przeciw słońcu wystawia, a które mogą topić w nim oczy niez mrużone, te chowa. Bardz. Straszne oczom potwory, bynajmniej nie są temu, który niez mrużonym okiem na nie oglądać i pomrokę tę przedrzeć może. Pileh. <Nie + Zmrużony, od Zmrużyć>

Niez muszony *niewymuszony, dobrowolny*: Obrali cię niez muszone wota. Syrok. <Nie + Zmuszony, od Zmusić>

† **Niezmylny** *który ś. nie może zmylić, niemylny, nieomylny*: Niemasz narodu tak sprośnie grubego, by wdy nie bacył, iż prawo rządzi niezmylnie niebem. Sęp. <Nie + Zmylny>

Niezmyślenie przys. od **Niezmyślonny**: Łaeno mógł każdy osądzić, iż z opytaności serca a N. mówil. Warg. (= *szczerze, prawdziwie, istotnie, z serca, nie udając, nieobłudnie*). Wojewoda dla

nas bardzo grzeczny, a starostę N. kocha. Krasz.

Niezmyślnie przys. od **Niezmyślny**: Którzy N. sprzyjają Wac Pani, nie mogą... L. Rzymianom Antjoch N., ale rzetelnie dziękował, że go z wielkich zbytnie rządów wyjęli, a w równych granicach panować rozkazali. Warg.

Niezmyślność, i, blm. rz. od **Niezmyślny**, *brak zmyślności*.

Niezmyślny 1. *przeć. Zmyślny*: Paweł Gałaty, uczenie swoje, niezmyślnymi, nieobrzezanymi zowie. Wuj. Głupszy nad zwierz N. ten w życiu swym bywa, który doczesnych rozkoszy tak ściśle zażywa, jakby z nimi miał być tu na wieki. Kulig. 2. × N. p. **Niezmyślonny**. <Nie + Zmyślny>

Niezmyślonny 1. *którego nie zmyślono*. 2. a. × **Niezmyślny** *nieklamany, szczery, prawdziwy, istotny, rzeczywisty, nieudany, niefalszowy, nieobłudny, rzetelny*: Rozrywek najprzyjemniejszą niezmyśloną wesołość była ozdoba. Węg. Poseł aby miał niezmyśloną posesję w województwie. Troc. (= *niefikcyjną*). <Nie + Zmyślonny, od Zmyślić>

Niezmyty 1. *którego nie zmyto*. 2. *którego niepodobna zmyć, niezatarty*: Niemasz już wojsk, niemasz wodzów, niemasz rzeczywopolitej, jest tylko hańba niezmyta. Sienk. <Nie + Zmyty, od Zmyć>

[**Niez nabóg**, oga, lm. ogi] *ateusz*. <Nie + Znać + Bóg>

Niez znacząco przys. *bez znaczenia, gołosłownie, banalnie*: Odpowiedziałam na to z uszanowaniem, ale N. Byk. <Nie + Znacząco>

Niez znaczenie 1. *nie w znaczeniu stopni, niebardzo, niewiele; niepostrzeżenie, niewidocznie*: N. ś. różni jedno od drugiego. N. roście człowiek, trawa. Troc. † N. komu = *w tajemnicy przed kim*: Tatarowie wprzód za Kaspijskim morzem tajemnie i N. tak Grekom, jak Łacinnikom mieszkałi. Stryjk. 2. × N. *nie do poznania, dla niepoznaki*: Przebrał ś. Saul N. i wszedł do jednej czarownicy. Żał. 3. † N. *niewyraźnie, nieczytelnie*: N. (niewyraźnie) napisano. Troc. 4. † N. *bez znaczenia, nieznakomicie*: N., nieznakomito. Kn.

× **Niez znacznice**, *eje a! stawaj ś. niez znacznym, malec, znać, ginąć, karłowacieć, marnieć*: Plony mdleją, niez znacznieją, już ich niema. Sł. wil. <Z Niez znacznicy>

× **Niez znaczenie**, a, blm., *czynność cz. Niez znacznice*.

Niez znacznicy 1. *drobny, niepostrzeżony, niedostrzeżalny, niewidoczny, niewyraźny, nie zwracający uwagi, ukradkowy*: Spojrzałem na niego z niez znacznym uśmiechem. Krasz. Wejrzenie przełotne, niby niez znaczące. Korz. Puder N. na twarzy. Właściwości języka są wypadkiem zmian stopniowych, niez znaczących, dokonywających ś. przez ciąg stuleci. Kryń. 2. † N. *nie znaczący, blahy, marny, znikomy*: Błąd jest człowiek, a co żywie, podobno to ku marnemu snu nocnemu, niez znacznemu. Kochan. 3. *niewysoki, niewielki, nieznakomity, podrzędny, prosty, zwyczajny*: N. urzędniczek. N. dochód, majątek (= *szczypliwy, skąpy, skromny*). <Nie + Znacznicy>

† **Niez znajom** p. **Niez znajomy**: Ten godzin od śmierci chłosty, który wielom znajom wiera (= *zaste*) sobie N. umiera. Bardz.

Niez znajoma, ej, lm. e forma ż. od **Niez znajomy**. × **Niez znajomec**, mca, lm. mey p. **Niez znajomy**: Wybrałeś poniżone u świata niez znajomece na wodzów. Wor. <Nie + Znajomec>

[Niezajomny] p. Niezajomy.

× **Niezajomo** przys. *nie dając ś. poznać, w tajemnicy, pokrywajomu*: Król N. przyjechał. Troc. N. ze mną mówił. Troc.

Niezajomość, i, blm. rz. od Niezajomy; **Nieznanie**, × **Nieznanosć**, † **Bezznanosć**, *brak znajomości, nieumiejętność, nieznanie ś. na czym, nieświadomość, ignorancja, niedoświadczenie*: N. rzeczy. N. nowych porządków. Rol. N. historii, ludzi, świata, serc ludzkich. <Nie + Znajomość>

Niezajomy, [Niezajomny], † **Niezajom**, † **Nieznamienity** i. *którego nie znają, nieznaną, obcy*: Cudzoziemiec, w Prusach N. Mick. Niezajomą, niewiadomą z kałuż wyciągnąłś. Orzesz. Narod litewski, długo w Europie N. Mick. Jakis głos N. wykrzyknął: niech żyje! Mick. Musiał jechać przez inne niezajome strony. Ohm. Niezajomym ogniem pałam. Mick. 2. [N. czego] = *nieświadomy; nie znający ś. na czym, nie umiejący czego, nieobeznany z czym*. N., ego, lm. i rz., × **Niezajomiec** *człowiek niezajomy, z którym nie mamy znajomości, obcy*: Od znajomych i niezajomych wypytywał ś., gdzie w jakim gnieździe dorasta sarnecka, godna strzału. Korz. <Nie + Znajomy>

† **Niezalezisty** *którego niepodobna znaleźć*. Troc. <Nie + *Znalezisty, od Znaleźć>

Nieznamienity i. *nieznakomity, nieznaczny, niesławny, niewybity*. 2. † N. p. **Niezajomy**. Głosy w. XV. <Nie + Znamienity>

[**Nieznanie**, ego, blm.] *przeszłość nieznaną*: Dziwna bojażń przed nieznanym ścisłała mu serce. Ork. <p. Nieznany>

Nieznanie, a, blm. i. *nieposiadanie znajomości*. 2. p. **Niezajomość**: Nieczęste widzenie, gotowe N. Pot. <Nie + Znanie>

× **Nieznanosć**, i, blm. rz. od Nieznany; † **Bezznanosć**, *nieznajomość*. L.

Nieznaną, st. w. × **Nieznańszy** *niewiadomy, niezajomy, niepoznany, niewidziany, obcy*: Przyszedł od rzeczy znanych do nieznanych przez porównanie obrazów jakim przypadkiem lub refleksją do siebie zbliżonych. Śniad. Głosie matkę, leące przez kraje nieznaną. Uj. Martwe znasz prawdy, nieznaną dla ludu. Mick. Cieszy mnie to mocno wiele, nieznanego znajomego że uściskać ś. ośmielę. Fred. A. Tadeusz przyglądał ś. nieznaną osobie. Mick. Nieznana mogiła w cieniach gęstego lasu ś. ukryła. Gosz. N. nikomu. Była to maska nieznaną nikomu. Słow. <Nie + Znaną>

× **Nieznańszy** p. **Nieznaną**: Musiał jechać przez inne niezajome strony ku stronom daleko nieznańszym. Ohm.

† **Nieznaśka**, i, lm. i p. **Niesznaśka**: O zapłatę trudności i nieznaśki żadnej nie będzie. Leop. <p. Niesznaśka>

† **Nieznaśzka**, i, lm. i p. **Niesznaśka**: Wilgoć stajenna czyni w nogach końskich gruczoły, guzy i inszych wiele nieznaśzek szkodnych. Trzyc.

Niezniesienie, a, blm. i. *nieuskutecznione zniesienie*. 2. *niemożność zniesienia, położenie nieznośne*: W towarzystwie pani są do niezniesienia. Asn. (= *nie do zniesienia*). Dzieło to wydało mu ś. ciężkim do niezniesienia. Orzesz. Ofiary te staną ś. w końcu ciężarem do niezniesienia. <Nie + Zniesienie>

Niezniszczalność, i, blm. rz. od **Niezniszczalny**; fiz. p. **Zachowanie**: Opierając ś. na prawie niezniszczalności siły, postawił on śmiałą hypo-

tezę, głoszącą tożsamość ruchu i świadomości. Kozł. W.

Niezniszczalny *nie mogący być zniszczonym*. <Nie + Zniszczalny>

† **Nieznosien** (jako orzeczenie) p. **Nieznosny**: Gdzie umysł i ciało strawiły rozkoszy, tam ś. zda być wszystko nieznosno. Pileh. <p. Nieznosny>

† **Nieznosisty** p. **Nieznosny**: Ból głowy bywa N. przy każdym powietrznym zarażeniu. Sien. <Nie + *Znosisty, od Znosić>

Nieznoszenie, a, blm. i. *nieuskuteczniczenie znoszenia*. 2. *niemożność znoszenia*: Niemożność znoszenia dała możność nieznoszenia. Fred. A. To N. pisarza szóstego lat dziesiątka wszelkich. Fleurs du Mal w rodzaju Baudelaire'a. Spas. <Nie + Znoszenie>

† **Nieznosiłwy** p. **Nieznosny**: Stał ś. im ciężkim i nieznosiłwym. Leop. <Nie + Znosiłwy>

Nieznosnie, × **Nieznosno** przys. od **Nieznosny**: Wszędzie N., bo wyrok i wina w każdej ś. życia zmieszały iskierce. Krasin. Prośby, narzekania N. napastliwe. Krasz.

× **Nieznosno** p. **Nieznosnie**: Ach! okrutnie, ach! N., imię Polski rzeczą sprośną. Krasin.

Nieznosność, i, blm. rz. od **Nieznosny**: Trzeba mi N. ponurych myśli utopić w morzu. Rol. O Boże! jakaż N. nosić wstyd na czele, a niepokój w duszy. L. (= *nieznosno położenie*).

Nieznosny, † **Nieznosien**, † **Nieznosiłwy**, † **Nieznosisty** *którego nieś niepodobna = a) nie do wytrzymania, niemożliwy, wstrętny, utraciony, przykry, dokuczliwy*: Oóż też nieznosniejszego, jak ta figura? Fred. A. Było nas sześciu za stołem, i między nami ten N. pan August. Korz. Nieznosne takie dzieciska. Orzesz. Turcy na urządzie są nieznosni i wszystką powagę swoją obracają na pastwienie ś. nad mizernym pospółstwem. Kłok. Radabym ś. jej pozbyć, stała mi ś. już nieznosną. L. Mąż każdy dosyćby nieć powinien na tym, gdy żonie nie jest nieznosnym. L. Ból N. Czytałem w jej oczach nieznosne męczarnie. Krasin. Stan czysto zwierzęcy jest N. już dzisiaj, gdyśmy skoszowali innego i pojęli inny. Krasz. Słuchaniu nieznosne męki zadawali. Warg. b) † N. *zbyt waleki na czyje siły*: Opowiada wszystkiemu światu to nieznosne wesele, a tę wdzięczną radość, iż ś. już narodził Zbawiciel. Rej. <Nie + Znosny>

Nieznurtowany i. *którego nie znurtowano*. 2. *którego nie można znurtować, niezgłębiony, niezgruntowany*: Ocean N. Ml. Zatoka nieznurtowana. Ml. Nieznurtowane fale oceanu. Ml. Przen.: Spodem tych gwarów wiała nieznurtowana melancholja ludzkich przeznaczeń. Orzesz. <Nie + Znurtowany, od Znurtować>

Nieznuzenie przys. od **Nieznuzony**, *niezmęczenie, niezmordowanie, wytrwale*: Raz po raz N. wykrzykują: żyj królul żyj królował Oss. Na śnie króciuchnym przestał i czuwał N. Pileh.

Nieznuzony i. *którego nie znużono, który ś. nie znużył*. 2. a. **Nieunuzony** *który ś. nie może znużyć, który ś. nie znuży, niezmordowany, nieustrudzony, niezmęczony, wytrzymały, gorliwy, nie ustający w pracy*: Wyzyskał źródła, do jakich tylko nieznuzona zabiegliwość drogę torować może. Ochor. Bujałem po zmyślonym od poetów niebie, goniąc i błędząc, w błędach N. goniec. Mick. <Nie + Znużony, od Znużyć>

† **Niezoczny** przys. od **Niezoczny**: Kukałam na drzeweczku niewinna zozula, w tym mię N. z tytuł ugodziła kula. Gawiń.

† **Niezoczny** p. **Niezoczny**. L. <Nie + Zoczny>

Niezoczony *1. którego nie zoczono. 2. a. † Niezoczony niepostrzeżony, niedostrzegalny, nieznaczny; niewidzialny*: Zawołaj na wszystko widome i niezoczone stworzenie. Bz. <Nie + Zoczony, od Zoczyć >

Niezrachowany p. Niezliczony: Konkurs ludzi N. Troc. Niezrachowana prędkość. Przyb. (=nieobliczona). <Nie + Zrachowany, od Zrachować >
† **Niezrachowność, i**, blm. rz. od **Niezrachowny**.
† **Niezrachowny p. Niezliczony**. L. <Nie + *Zrachowny, od Zrachować >

† **Niezrały = Niedojrzały**: Owsy niezrałe, więc prosa małe. Pot. <Nie + Zrały, od 2. Zrzeć >

Niezraniony *1. którego nie zraniono. 2. a. × Niezraniony którego nie można zranić*. <Nie + Zraniony, od Zranić >

× **Niezranny p. Niezraniony**. <Nie + *Zranny, od Zranić >

Niezrażony *1. którego nie zrażono. 2. którego niepodobna zrazić*: Niezrażona nieczym łaska królewska obdarzyła Krzysztofa województwem poznańskim. Szaj. <Nie + Zrażony, od Zrazić >

Niezrąb, ęba, lm. ęby, Żelazownik, Żelazniak, Żelężniak bot. (metrosideros) roś. z rodziny mirtowatych. <? >

Niezrąbany *1. którego nie zrąbano. 2. × N. a. × Niezrębny którego nie należy, nie potrzeba zrąbować, ociosywać, nietykalny żelazem*. L. <Nie + Zrąbany, od Zrąbać >

× **Niezrębny p. Niezrąbany**: Tu ziemia niezorana, co rok dawać zboże, a N. winogrodzawdy kwitnąć może. Min. <Nie + Zrębny >

Niezręcznie przys. od **Niezręczny**.

Niezręczność, i, blm. rz. od **Niezręczny**: Skarżył s. na N. tych, któremi s. posługiwał. Krasz. W tłumoczku podróznym nie nie miał, prócz wielkiej odwagi i wielkiej niezręczności. Krasz.

Niezręczny *1. niezgrabny, nieskładny, nieudatny, nieporęczny, niedoleżny; nestosowny, niefortunny, nietaktowny, niepolityczny*: N. człowiek. Miał taką minę, jakby trzech zliczyć nie umiał i N. w dodatku. Krasz. N. wybieg. Niezręczna wymówka. Niezręczne dowodzenie. Niezręczna polityka. Czyn N. 2. N. w handlu = *nie mający szczęśliwej ręki, nie robiący sprzedającemu szczęśliwego początku, nieszczęśliwy dla sprzedającego*. 3. [N.] *nie przynoszący szczęścia*: Niezręczne kupilem konie, oba mi zdechły. [N., ego, lm. i, Niezręka] *zadzrosnik, łakomec*. <Nie + Zręczny >

[**Niezręka, i**, lm. i] p. **Niezręczny**. <Od Niezręczny >

Niezrobiony *1. którego nie zrobiono. 2. † N. niemożliwy do zrobienia = strudzenia, niezmeżony, niezmordowany, niestrudzony, zawsze świeży*: Wiedział namioty różne rozsądzone i koni niezrobionych stada niezliczone. Kochan. Czasu swego żać będziemy niezrobieni. Bud. 3. † N. *którego nie można zniszczyć, niezutyty, niezdatny, trwałe, wytrzymałe*: Mieczce na niezrobione lemieszce skowano. Kochan. <Nie + Zrobiony, od Zrobić >

† **Niezrobny** *którego nie można zrobić, niewykonalny*: Strwożony tą niezrobłą pracą. Mor. A. <Nie + Zrobny >

† **Niezroczysty nieprzezroczysty, nieprzejrzysty, nieklarowny**: Mętny potok N. Jabł. <Nie + Zroczysty >

Niezrosły *1. a. Niezrosnięty który s. nie zrosł*: Niezrosłe kości. Troc. 2. † N. *niedorosły, małoletni, nieletni, niedojrzały*: Ma jeszcze kilka niezrosłych dzieci. Troc. Niezrosłe lata syna mego. Troc. <Nie + Zrosły, od Zrosnąć >

Niezrosnięty p. Niezrosły. <Nie + Zrosnięty, od Zrosnąć s. >

Niezrozumiale przys. od **Niezrozumiały**.

× **Niezrozumiałnie** przys. od **Niezrozumiały, niezrozumiale**.

× **Niezrozumiałość, i**, blm. rz. od **Niezrozumiały, niezrozumiałość**.

× **Niezrozumiały p. Niezrozumiały**: W niezrozumiałych zgłębkach różnych słów mieszanie. Przyb. <Nie + Zrozumiały >

Niezrozumiałość, i, blm. rz. od **Niezrozumiały**: Mateusz pełen ciemnych, nakręcanych parabolicznych wyrażeń, które często ledwie w niezupełną N. jego pisma podają. Lel.

Niezrozumiały, × Niezrozumiały, × Niezrozumiany, × Niezrozumny *1. którego, słysząc a. widząc, zrozumieć nie można, niejasny, zawily, niewyraźny, tajemniczy*: Zupełnie dla siebie niezrozumiałe znaczki. Orzesz. Mowa niezrozumiała. Do uszów (=do uszu) dochodziły ciągłe, acz niezrozumiałe łajania. Krasz. Niekiedy coś sobie pomrukiwał niezrozumiałego. Krasz. Znachorka szeptała jakieś niezrozumiałe wyrazy. Ja czasem lubię te posępne jęki niezrozumiałej litewskiej piosenki. Mick. Migi dla niewtajemniczonych są niezrozumiałe. Styl, wykład N. 2. *niewytłomaczony, niepojęty, dziwny, zagadkowy, z którego sobie zdać sprawy nie można*: Takie postępowanie jest dla mnie wprost niezrozumiałe. Zdobędę może serce, które, dla niezrozumiałych mi przyczyn, tak uparcie odwracało s. ode mnie. Orzesz. Na twarzy jego przebiegały niezrozumiałe jakieś wrażenia. Krasz. 3. [**Niezrozumiały**] = *niepojęty, nierozumny, głupi*: Byłaś wtedy młodziuleńka, niezrozumiała. <Nie + Zrozumiały >

× **Niezrozumianie** przys. od **Niezrozumiany; niezrozumiale**: Tłum wątpliwy coś N. szemrać z sobą poczyna. Bardz.

Niezrozumiany *1. którego nie zrozumiano. 2. × N. p. Niezrozumiały*. <Nie + Zrozumiany, od Zrozumieć >

× **Niezrozumnie** przys. od **Niezrozumny, niezrozumiale**.

× **Niezrozumny p. Niezrozumiały**: Wszędy szmer N. Nar. <Nie + Zrozumny >

Niezrównanie przys. od **Niezrównany**: N. uprzejmy dla kobiet. Krasz.

Niezrównany *1. którego nie zrównano. 2. a. Nieporównany, × Nieprzerównany nie dający s. z niczym porównać, nie mający sobie równego, któremu nikt a. nic nie dorówna, jedyny w swoim rodzaju, przewyborny, idealny*: Ten N. w prostocie i przyjemności pisarz. Śniad. Wzory, których doskonałość umiano już czuć i za niezrównaną uważać. Mał. Dotąd teje zar ci w piersiach N. Krasin. N. kaligraf. Krasz. N. towarzyszy podróży (=nieoceniony). Łóżko wydało s. niezrównanym. Sienk. N. wdzięk i prostota (=niewysłowny). <Nie + Zrównany, od Zrównać >

× **Niezrywność, i**, blm. rz. od **Niezrywalny, nierozzerwalność**: N. związku małżeńskiego.

× **Niezrywalny p. Niezerwany**. <Nie + *Zrywalny, od Zrywać >

† **Niezrzały = Niedojrzały**. <Nie + Zrzały, od 2. Zrzeć >

Niezsiadły (o płynie) *1. który s. nie zsiadł, płynny jeszcze. 2. † N. który s. zsiąść nie może*. Troc. <Nie + Zsiadły >

× **Niezstarzały** *nie starzejący s., który s. nigdy nie zestarzeje*: Ci żyjąc jako niezstarzałe kruki,

widzą swych synów dorosłe prawnuki. Chr. <Nie + Zstarzały, od Zstarzeć ś.>

† **Nieżścigniony** p. **Nieżścigniony**: Na nieźścignionych skrzydłach latał akwilonów nieujędzonych. Kochan. <Nie + Zścigniony, od Zścignąć>

† **Nieżumysłowy** p. **Nieżumysłny**: Uciekał od meźobójstwa niezumysłowego. Leop. <Nie + Zumysłowy>

Nieżupełnie przys. od **Nieżupełny**: Do pługa N. jeszcze był zdatny. Orzesz. (= *niezewszytskim*). Mój ojciec N. czystą duszę zaniósł przed sąd Boga. Korz. (= *niecałkiem*). To N. to samo. N. dobrze. N. zły.

Nieżupełność, i, l. blm. rz. od **Nieżupełny**: Każdy z nich poświadczał spowiedzią swoją N. skrucy. Krasz. 2. lm. i *niedokładność, brale, niedostatek, defekt*: Mimo tych przerw i niezupełności wiersz ma właściwe cechy charakteru i poezji Krasieńskiego. Tarn.

Nieżupełny i. *niedokładny, niecałkowity, niedoszczętny, niecały, niekompletny, defektowy, niedoskonały, niedokończony*: Dzieło niezupełne. Niezupełna ruina. N. upadek. Niezupełnego rozumu. Troc (= *niespełna rozumu*). Skrucza niezupełna. Równoległobok N. (= *mający dwa boki równoległe, ale nierówne*). 2. † N. *nieiliły, niemasywny; czczy, pusty wewnątrz, dęty*: N., ale wydrożony i czczy między tablicami ołtarz uczynisz. Leop. 3. gram.: † Czas minęły N. = *imperfectum*. <Nie + Zupełny>

Nieżużyty i. *którego nie zużyto*. 2. *który ś. nie zużywa, który ś. nie zużyje, niepożyty, trwały*: Ja egoistka? ja, co czuję w sobie tyle zapasu uczuć niezużytych? Orzesz. To miasto, jako czas niezużyte, pożarło wszystkich królów ziemi. Krasin. <Nie + Zużyty, od Zużyć>

Nieżwalczenie przys. od **Nieżwalczony**.

Nieżwalczość, i, blm. rz. od **Nieżwalczony**: W dzielności serca, niezgiętości duszy, tam spoczywa cała potęga i N. nasza. Moraw.

Nieżwalczony i. *którego nie zwalczono*. 2. a. † **Nieżprzewalczony**, † **Nieżprzewalczony**, † **Nieżprzewalczony** *którego niepodobna zwalczyć, niepokonany, niezwycięzony, nieprzewycięzony, nieprzeparty*: N. Ares. Ml. Weź mię w swą obronę. N. Panie. Kochan. Iliński, starosta cudnowski, był niezwalczonym rycerzem do kielicha. Ochoc. Odmrunknęła niezwalczona na język babina. Byk. Niezwalczona trudności, przeszkody (= *nieprzebyte*). Niezwalczona wytrwałość (= *niezlomna, nieugięta*). <Nie + Zwalczony, od Zwalczyć>

Nieżważony i. † N. *niepochyły*: Bagniska i trzęsawiska, które mają nieważone wody. Pol (= *nie mające wpływu w oznaczonym kierunku, stojące*). 2. † N. *niezgrabiony, niezgruntowany, nieodcieczony, niezbadany*: Sądy boskie niezbrodzone i nieważone. Skar. <Nie + Zważony, od Zważyć>

× **Nieżwątpony** o *którym nie zwątpiono, nie beznadziejny, niezdesperowany*: Niezwątponego zdrowia, nieśmiertelny jeszcze. Kn. <Nie + Zwątpony, od Zwątpić>

Nieżwichniiony i. *którego nie zwichniiono, niezwichnięty*. 2. *którego nie można zwichnąć; staly, silny, stateczny, nieugięty, niezłomny, wytrwały, trwały*: Na to wszystko odpowiadał li tylko swoją niezwichnioną cierpliwością. Kaczk. <Nie + Zwichniiony, od Zwichnąć>

Nieżwietrzały i. *który nie zwietrzeał*. 2. † N. przen. *niewygasły, żywy, gorący, świeży*: Pamięć niezwietrzała. Racz mię w niezwietrzalej cho-

wał miłości. Koch. W. <Nie + Zwietrzały, od Zwietrzeć>

† **Nieżwiedliwy** p. **Nieżwiedły**: Weźmiecie niezwiedliwą koronę chwały. Leop. <Nie + *Zwiedliwy, od Zwiednąć>

Nieżwiedły i. *który nie zwiądł*: Las ten sosnowy niezwiedła zielenią wciąż patrzy. Gliń. 2. a. † **Nieżwiedliwy** *nie wędnący nigdy; świeży, niepożyty, trwały*: Korona zawždy świeża a kwitnąca, a nigdy niezwiedła. Rej. Idź po on wieniec nigdy N. Skar. Niezwiedle laury, wawrzyny. Ten kwiat N. (złota róża) będzie mym śmiertelnym kwiatem. Słow. <Nie + Zwiędły, od Zwiędnąć>

Nieżwłocznie przys. od **Nieżwłoczny**, *bezwłocznie, nie zwlekając, zaraz, natychmiast, niebawem*: Działajmy N. Fred. A. Do oznaczenia przystąpił N. Rol. Świt będzie widny, ruszymy N. Mick.

Nieżwłoczność, i, blm. rz. od **Nieżwłoczny**, *bezwłoczność*.

Nieżwłoczny p. **Bezwłoczny**: Wyroki losu niezwłoczne. Fred. A. Los kraju ręki jego żąda zawsze gotowej do niezwłocznych posług. Mał. <Nie + Zwłoczny>

× **Nieżwodny** *którego zwiść = szukać nie można*: Wśród niezliczonych fałszów sam nieporuszony, niezachwiany, N. i nieustraszony. Przyb. <Nie + Zwodny>

† **Nieżwojowny** *nie do wojowania, niezwycięzony, niepokonany*: Żydowie mają Boga obrońcą, a przetoż mienia ś. być niedobyte i niewojowne. Leop. <Nie + Zwojowny>

† **Nieżwornie** przys. od **Nieżworny**, *niezwornie*. † **Nieżworność**, i, blm. rz. od **Nieżworny**, *niezworność*.

† **Nieżworny** p. **Niesworny**: Niezworne woły trudno mają wóz ciągnąć. Gil. <Nie + Zworny>

Nieżwrotnie przys. od **Nieżwrotny**, *bezpowrotnie*: Czas N. w wieczną przepaść bieży. L. Wszystkie radości uciekły N. Zm.

Nieżwrotność, i, blm. rz. od **Nieżwrotny**, *bezpowrotność*: Al! co to za okropne wspomnienie, gdy serce wpoi ś. w jego N. Krasz.

Nieżwrotny i. p. **Bezpowrotny**: Lecą niezwrotnym pędem godziny. L. O czasy, o uciechy, o godziny lotne, prędkoście mnie odbiegły, jako sny niezwrotne. Żim. Ucieka czas N., czas nie nagrodzony. Min. Pieścisz mnie i usypiasz, dnie rabując niezwrotne. Wysp. Niezwrotne ku zepsuciu dążenie. Szan. (= *niepowstrzymane*). Niezwrotna przeszłość. Zm. Tak ś. oddala wszystko dawne, tak coraz naglej, chýżej niezwrotne leci. Wysp. 2. † N. *nieobrotny, nieruchawy*: Ma język, ale związany i N. Pilch. <Nie + Zwrotny>

Nieżwrócony i. *którego nie zwrócono*. 2. p. **Bezpwrótny**: Czas N. Troc. <Nie + Zwrócony, od Zwrócić>

Nieżwycięzenie przys. od **Nieżwycięzony**: Nie czuł w sercu tego popędu, coby go do niej N. pociągał. Korz.

× **Nieżwycięźnie** przys. od **Nieżwyciężny**: Dziwnemi kłopoty ćwiczeni będąc, przy Panu jednak N. trwając, wszystkią one trudności zwyciężają. Żarn. Skłonności naturalne, nałogi i namiętności nie powodują ludzi N. do gwałcenia praw naturalnych. L. (= *koniecznie, gwałtem, nieodbitcie*).

× **Nieżwyciężność**, i, blm. rz. od **Nieżwyciężny**, *niezwyciężoność*.

× **Nieżwyciężny** p. **Nieżwyciężony**: Niech ś. dziś dziwują ci poganie twej niezwyciężnej mocy. Leop. O Panie N. narodu ludzkiego! K. G. Jakim sercem szli na nieprzyjaciela, jak mężnym,

jak niezwyciężym i jak wspaniałym. Jan. Majestat niezwyciężonej cierpliwości. Leop. <Nie + Zwyciężny>

Niezwyciężoność, i, blm. rz. od **Niezwyciężony**; **× Niezwyciężoność**: Pokonani przez Annibala Rzymianie stracili w oczach sąsiedzkich opinję niezwyciężoności swojej. Kras. Turek, zasadzając swoją N. na baśniach, ode dnia do dnia nikczemnie i ginie. Stasz. Nie liczą na powagę i N. murów twierdzy. Rol. Na niczym nie oparta wiara w N. jedynej placówki wydawała mu ś. oburzającą. Rol.

Niezwyciężony i. którego nie zwyciężono. 2. a. **× Niezwyciężny** którego nie można zwyciężyć, niepokonany, bitny, niezwalczony: Wódz N. Upór, wstręt N. (=nieprzewyciężony, nieprzeparty). Nadzieja w chwili złej niezwyciężona, mężowi swemu jest pocziwa żona. Nar. <Nie + Zwyciężony, od Zwyciężyć>

† Niezwyczajaj, u, blm. brak wprawy, przyzwyczajenia: Nieosiadana szkapa ku żadnej ś. potrzebie nie zejdzie przez płochość, przez N. Kosz. <Nie + Zwyczajaj>

Niezwyczajnie przys. od **Niezwyczajny**, *niezwyczajnie*: Odznaczał ś. N. małym wzrostem. Krasz.

Niezwyczajność, i, blm. rz. od **Niezwyczajny**, *niezwyczajność*: Żywot świętego Jana za wielkie podziwienie był ludowi prostemu, i dla niezwyczajności takiego życia wszyscy ś. garnęli do niego widzieć go. Białob.

Niezwyczajny, **Niezwykły**, **× Bezwykły** i. *nadzwyczajny, wyjątkowy, niebywały, niepospolity, rzadki*: Niezwyczajna rzecz jest, która rzadko przytrafia ś. Boh. J. Niezwyczajne słowo. Troc. Z ust twoich płyną dzisiaj niezwyczajne słowa. Słow. N. płód. Troc. Cieszą ś. z niezwyczajnej ich (wózów) lekkości woły. Mick. 2. czego = *nieprzyzwyczajony, nieprzywykły do czego*. <Nie + Zwyczajny>

† Niezwyczajony p. **Nieprzyzwyczajony**: N. do czego. Kn. <Nie + Zwyczajony, od Zwyczaić>
Niezwykłe przys. od **Niezwykły**, *niezwyczajnie*: N. piękny dzień.

Niezwykłość, i i. blm. rz. od **Niezwykły**, *niezwyczajność*: Mieszam ś. prócz tego dla samej miejsca niezwykłości. Siem. J. 2. Im. i *zjawisko niezwykłe*: Nie zostawiajmy monopolu samym niezwykłościom w obywatelstwie sztuki. Kasz.

Niezwykły p. **Niezwyczajny**: a) N. fakt, wypadek. Niezwykłe zdarzenie, powodzenie. Niezwykłe brzemie nachylało go aż prawie na ziemię. Odm. Radość niezwykła wrzała pomiędzy Litwiny. Słow. b) Sił pod koniec dnia drugiego zabraknie ciała niezwyktemu pracy! Mał. <Nie + Zwykły>

[**Nieżdziara, y**, lm. y] p. **Nieżdara**.

Nieżle przys. od **Nieżły**, *dość dobrze, nienajgorzej, niezgorzej, jako tako*: N. mu ś. powodzi. N. czasem i odpocząć. Sprawuje ś. N. Człowiek N. uczony. Górn. <Nie + Zle>

[**Nieżrały**] = **Niedojrzały**: Nieżrałe wiśnie. <Nie + Żrały>

1. **† Nieżrzały** *niewidziany*: Rwie wieczne prawo, a nieżrzałe cuda, izraelskiego rzuca pośród luda. Susz. <Nie + Żrzały, od 1. Żrzyć>

2. **† Nieżrzały** = **Niedojrzały**: Kładź nieco jagód nieżrzałych z doszłemi do prasy. Siem. Ojcowie jedli jagodę nieżrzałą, a żeby synów ich oskomiły cierpią. Leop. Gdy pocałować ojca (dziecko) ś. kwapiło, padła pod oltarz ofiara nieżrzała. Bardz. <Nie + Żrzały, od 2. Żrzyć>

[**Nieżwierny**] p. **Nieżmierny**.

† Nieżadnie przys. od **Nieżadny**: I węgierskim szyciem snadnie mógłby to uszyć N. Rej.

† Nieżadny *niebrzydki, nieszpetyny, nieobrzydliwy, niewstrętny, niczego*: Małżonkę miał nieżadną i dzieciątek kilku. Kulig. List ten Filipa, który do Aleksandra pisał, N. Warg. <Nie + Żadny>

† Nieżądno p. **Nieżądny**.

† Nieżądny, **† Nieżądzien** *którego niema dla czego żądać, nieupragniony, niepożądany, nieprzyjemny, brzydki, przemierzły*: Wilcy nam nieżądni. Kosz. Narodzie N.! Bud. Im przewrotniejszy a chytrzejszy człowiek, tym ci bywa nieżądniejszą, mierzniejszą. Kosz. Nieżądno mi = *nie chcę, nie pragnę*: Nieżądno mi nie = *nie żąda mi ś., nie chce mi ś. niczego*. Kn. <Nie + Żądny>

† Nieżądzien (jako orzeczenie) p. **Nieżądny**: Jastrząb nam N., że zawždy walczy; także i wilcy nam nieżądni, że byldo ustawicznie mordują. Kosz. <Nie + Żądzien>

[**Nieżęby**] i. *niewłaściwie, nie wypadła, nie uchodzi*: Jego mowa N. (=niestosowna). 2. *nie szczerólnego, niezupełnie w porządku*: To człowiek wcale N. 3. *gdymby jeszcze, gdzieśby*: Jeszcze czego (odpowiada dziewczyzna), a nie masz ty trawy i zielska? To sobie jedz, nieżębym jeszcze dawała, to cóżbym sama miała! <Nie + Żęby>

† Nieżeli jeżeli nie: Nieżeli bych = *jeżelibym nie*. B. Sz. <† Nie + Że + Li>

× Nieżenny p. **Nieżonaty**: N. jeszcze. Nar. <Nie + Żenny>

Nieżonaty, **× Nieżenny** *nie mający żony, bezżenny, wolny*: Niby żonaty a N. Rol. <Nie + Żonaty>

Nieżycie, a, blm. *stan tego, co nie żyje, brak życia*: N. jest to negacja życia. Dąb. <Nie + Życie>

Nieżyczliwie przys. od **Nieżyczliwy**.

Nieżyczliwość, i, blm. rz. od **Nieżyczliwy**, *niełaska*: Osobliwsza N., która odmówiła Czarnieckiemu nawet tej pośmiernej pociechy, aby na jego grobie czytano, iż był hetmanem. Szaj.

Nieżyczliwy, **† Nieżyczny**, [**Nieżyczny**] i. *nie życzący dobrze, nie sprzyjający, niełaskawy, nieprzychylny, niechętny*: Od czasu tego nieporozumienia stał ś. dla mnie nieżyczliwym. 2. **† N. niepożądany, nienawistny, przyłtry, nieprzyjemny, uciążliwy**: Nieżyczliwe jest panowanie jednego człowieka drugiemu. Żarn. <Nie + Życzliwy>

Nieżyczło, a, lm. a bot. (*actinomeris*) *roś. z rodziny złożonych*. <?>

[**Nieżycznica, y**, lm. e] forma ż. od **Nieżycznyk**.

† Nieżycznie, [**Nieżycznie**] przys. od **Nieżycznyk**, *nieżyczliwie*.

[**Nieżycznyk, ka**, lm. cy] *zazdrośnik, człowiek nieżyczliwy*.

† Nieżyczność, i, blm., [**Nieżyczność**] rz. od **Nieżycznyk**, *nieżyczliwość*.

† Nieżyczny, [**Nieżyczny**] p. **Nieżyczliwy**: On smok stary, co czułym okiem zawsze pieczoluje N., usiłuje, by mię wwiódł, gdzie płacz, ból. Grabow. <Nie + Życzny>

† Nieżyć, a, lm. e p. **Nieżyt**. Tuch.

[**Nieżydówka, i**, lm. i] *kartofel*. <?>

Nieżyjący p. **Nieżywy**: Istoty nieżyjące. Któż w nieżyjących zwłokach nowy duch roznieci? Mick. Uznana jest dziś języków, jak zowią, nieżyjących i historii potrzeba. L. (=umarłych, starożytnych). <Nie + Żyjący, od Żyć>

Nieżyt, u, lm. y, **† Nieżyć** i. **† N. ból; wrzód**. B. Sz. 2. a. **Zaflegmienie, Katar, † Katarus, † Ka-**

tarrus, † **Rema**, † **Zimna reuma**, † **Ryma**, † **Sapka**, [**Kater**, **Katr**, **Niezdrowisko**] lek. (catarrhus) *stan chorobliwy błon śluzowych*: N. nosa. N. oskrzeli (bronchitis catarrhalis). N. kiszki (enteritis catarrhalis). <Nie + *Zyt, od Życ>

Nieżytowy przym. od **Nieżyty**, *katarowy, kataralny*: Stan N. Gorączka nieżytowy.

1. † **Nieżyw** (jako orzeczenie) p. **Nieżywy**. <Nie + Żyw>

2. † **Nieżyw** *żywnie, -bądź, -kolwiek, — tylko*: Braćto różańca nie gardzi żadną osobą, niechaj będzie jakiego N. stanu i kondycji. Bz.

† **Nieżywiątko**, a, lm. a lek. (embryo) *plód w macicy nieożywiony, zarodek, † zapłoddek*, em brjon. <Nie + *Żywiątko, od Życ>

Nieżywny 1. † N. *nieożywiony, nie mający życia, martwy*: Nieżywne kraje podziemne. Groch. (= *kraina umarłych*). Czy Twoją sprawiedliwość i Twe sprawy dziwne wspominać mogą kraje nieżywne? Kochan. 2. × N. *który nie żywi, nie dostarczający potrzeb do wyżywienia ś.*, *niewrodzajny, nieżywny*. Śt. wil. <Nie + Żywny>

Nieżywność, i, blm. rz. od **Nieżywny**, *brak żywności*: Ignorowanie języków krajowych nadaje ostatniemu zeszytowi pewną cechę nieżywności i archaizmu.

Nieżywny przec. **Żywny**. Gram.: Rzeczownik N. = *nie oznaczający ludzi ani zwierząt*. <Nie + Żywny>

Nieżywy, **Nieżyjący**, † **Nieżyw** *pozbawiony życia, martwy, umarły*: Wszyscy myśleli, że był ranny lub N. Mick. Chodzi jak N. Prz. Ramiona opadły na dół z niemoocy, ale nie wiszą jak nieżywe. Krasin. Nieżywe języki są a. tylko nieżywe, nie mające już własnego kraju, przeciwieństwo z pism uczone, jak łaciński, a wcale umarłe, jak gocki. Kluk. <Nie + Żywy>

Nieżywnie przys. od **Nieżywny**. Troc.

Nieżywność, i, blm. rz. od **Nieżywny**. Troc.

Nieżywny *niewrodzajny, nieplodny, jałowy*: Gleba nieżywna. Przen.: Nieżywny w enotę to tam były lata. Kochan. (= *nieobfite*). <Nie + Żywny>

[**Niętusz**, a, lm. e] p. **Miętuz**. <Zam. Miętuz>
[**Nifto**, **nikogo**] p. **Nikt**. <Zam. *Nichto = Nikt(o)>

[**Niftórędy**] p. **Niktórędy**. <Zam. *Ni + Chtórędy = niktórędy>

† **Niga**, i, lm. i p. **Nyga**. Troc. <p. Nyga>

[**Niga**] p. **Nigdy**. <Ni + Ga>

† **Nigd**, **nikogo** p. **Nikt**: Nie może N. dwiema panom służyć. Sekl. O nim N. nie wiedział. Sekl. <Zgłoszenie zam. Nikt>

† **Nigda**, [**Nigda**] p. **Nigdy**: Oświeci oczy moje, bych N. nie usnął we śmierci. Ps. flor. Nijakiej broni ku sobie N. nie brął, ino sękowiec. Tet. <Z Czes. niktá>

[**Nigdo**] *niejeden, jaki taki*: N. robi z bąka konia. <Czes. niktó>

Nigdy przys. 1. a. † **Nigda**, † **Nigdzie**, † **Nikiedy**, [**Nigda**, **Niga**, **Nikiedy**, **Nikiej**, **Niwkiej**, **Niwkiedy**] *w żadnym czasie, ani razu, w żadnym razie, za nic*: N. ś. na to nie zgodzę. N. a N. ś. tego nie dopuszczę. Troc. Już N. nie będę! N. w życiu. Do karczmy zawsze, do kościoła N. Falib. Graeza poprawy N. świat jeszcze nie widział. L. Nie będzie to N. Kn. N. wy z króla niewolnika nie uczynicie służalcza harfiarza. Słow. Na święty N. Prz. [Na N.] = *nigdy a nigdy*: Bodajżem cię na N. nie była znała. 2. [N.] *wcale nie, bynajmniej*: A to N. nie moi ojeowie. <Ni + Gdy>

[**Nigdyindziej**] przys. *ani razu więcej*: N. tego nie zobaczę. N. tego nie widziałem. <Nigdy + Indziej>

Nigdzie, † **Nigdziej**, [**Nigdziej**, **Nindze**, **Nidze**, **Nikaj**, **Nika**, **Nikany**, **Nikiej**, **Nikień**, **Nikeń**, **Nikędy**] 1. *w żadnym miejscu*: N., byś wiedział wszystkie świat, nie najdziesz. Kn. N. na świecie. N. tego niema, co u was. Nie mogłem tego N. dostać. 2. *do żadnego miejsca, w żadne miejsce, w żadną stronę*: Dzisiaj N. nie wyjdę. Nie ehođz N. 3. † N. p. **Nigdy**: N. Bogustaw nie biegał siłą, mocą na Mikołajów dom. Rot. <Ni + Gdzie>

Nigdzieindziej 1. *w żadnym innym miejscu*: N. czegoś podobnego nie widziałem. 2. *do żadnego innego miejsca, w żadne inne miejsce*: N. nie chodźłem, nie idę, nie pójde. <Nigdzie + Indziej>

† **Nigdziej**, [**Nigdziej**] p. **Nigdzie**: N. miejsca mniej bardości nie najdziesz, jako w miłości. Kochan. (= *nigdzie na hardość nie znajdziesz miejsca mniej*). <Zam. Nigdzie>

Nigroryna, y, lm. y farb. barwnik *anilinowy ciemnogranatowy, prawie czarny, składu indulinny*. <Now. z Łé. nigror = czarność, czernidło>

Nigryn, u, lm. y min. = **Ilmenit**. <Now. z Łé. niger = czarny>

× **Nigus**, a, lm. y p. **Nygus**.

× **Nihil**, a, lm. e *nic, zero*: Jedni są oznaczeni cyframi, drudzy są czyste nihile. Kaczk. <Łé. nihil = nie>

Nihilista, y, lm. ści *zwolennik nihilizmu*. <Now. z Łé. nihil = nie>

Nihilistka, i, lm. i forma ż. od **Nihilista**.

Nihilistyczny przym. od **Nihilizm**: Kierunek N. Dążenia nihilistyczne.

Nihilizm, u, blm. i. *doktryna, zaprzeczająca wszelkie wierzenia*. 2. *doktryna, której najwyższym celem jest umieszczenie, nirwana*. <Now. z Łé. nihil = nie>

Nihilować, uje, ował *unicestwiać, niszczyć, zaprzeczać*: Nie mamy zamiaru N. znaczenia moralności w dziejach. Smol. <Now. z Łé. nihil = nie>

Nihilowanie, a, blm., *czynność cz. Nihilować*.

× **Nijaczenie**, a, blm., *czynność cz. Nijaczyć*.

× **Nijaczenie się**, a ś., blm., *czynność cz. Nijaczyć ś.*

× **Nijaczyć**, y, ył *odbierać cechy właściwe, zubożetniać, neutralizować, znosić*: Jeden kolor nijaczy drugi. Antydot nijaczy truciznę. × N. ś. *zubożetniać ś., neutralizować ś., znosić ś.*: Kolory te nijaczają ś. wzajemnie. <Od Nijaki>

[**Nijak**, **Nijako**, **Anijak**], † **Nikak**, † **Nikaki**, † **Nikako**, † **Nikakie**, † **Nikakiej** przys. 1. *w żaden sposób, pod żadnym pozorem, żadnym sposobem, żadną miarą, bynajmniej*: Nie można N. z niemi począć i rozstać ś. na dobrej drodze. Ork. Nie mógł se N. wytłomaczyć. Ork. Sól zwietrzała nie może być już N. naprawiona. Ody. N. sobie rady dać nie może. 2. *bynajmniej, zgola, wcale nie, całkiem nie*. 3. *śle, niedobrze, głupio, nielogicznie, ni to ni owo, ni tak ni siak, ni w pięć ni w dziewięć*: Odpowiadać, tłumaczyć ś. N. 4. *nierzecznie, żenująco, nie wypada*: N. przeczyć. Sienk. N. mi było samemu siebie chwalić. <Ni + Jak>

Nijaki 1. † i [N.] *ni taki, ni owaki, żaden*: Bez służby żyjąc i nijaką robotą nie bawiąc ś., czas trawia. Śt. lit. Nijakim sposobem. 2. *nieokreślony, niezdeterminowany, niewyraźny, wątpliwy, niepewny*: N. kolor. 3. *nieznaczny, lichy, marny, mizerny*: Rzekłbyś... chłop krakowski! choć dziedzie

z dziedzica, nijaka rodzina! Las. 4. [N.] p. **Niejaki**. 5. bot.: Kwiat N. = *nie mający kielicha, pręcikowia i słupkowie*. 6. gram.: Słowo nijakie = *wyrażające stan, położenie lub czynność nie przechodzące na inny przedmiot*. Rodzaj nijaki = *nie odpowiadający żadnej z dwóch płci, ani męski, ani żeński*. <Ni + Jaki>

[Nijako] a) p. **Nijak**: N. na to przystać nie kielci. b) *przykro, nierówno*. c) *szkoda*. Zdr. [Nijakućko].

× **Nijakość**, i, blm. rz. od **Nijaki**: N. rezultatu.

[Nijakućko] p. **Nijako**: N. nie umie gadać.

† **Nijeden ani jeden, żaden, nikt**: N. list. Za nijedną szkodę. Jeśm nijednej szkody nie uczynił. <Ni + Jeden>

† **Nik, u, lm. i p. Wnik**: W sztuczne niki, siedząc przy trzodzie, plotą z złotowierzb koszyki. Gawiń. <NIK/NIC>

[**Nik, nikogo**, blm.] p. **Nikt**: N. tego nie wie. Tet.

[**Nika**] p. **Nigdzie**. <Ni + Ka>

[**Nikaj**] p. **Nigdzie**: Już go N. nie chcom odyjść. Rzetelnej prawdy N. ś. człowiek nie dowie. Prus. <Ni + Kaj>

† **Nikak** p. **Nijak**. <Ni + Kak>

† **Nikaki** p. **Nijak**: N. już dalej nie będzie zgubione wszystkie ciała. Leop. Kiedy koniowi już oczy wpadną, a lzy z nich cieką, taki N. żyw nie zostanie. Trzyc. <Ni + Kaki>

† **Nikakie** p. **Nijak**: On mu rzekł: N. nie umrzesz. Bud. Mówił Bóg: N. już więcej nie będę złorzeczył ziemi. Leop. Kopanie być ma, póki jeszcze winnice nie zakwitną, bowiem póki kwiat jest, N. nie godzi ś. ich tykać. Trzyc. Tyś Bogiem, który N. złości nie chceś. Wr. Co Bóg związał, człowiek rozwiązać N. nie może. Mrow. N. nie statezy wypisać o wysokości tej naświetszej świętości. Modl. Konst. <Ni + Kakie>

† **Nikakiej** p. **Nijak**: Oglądaj mój miły synu, iżei N. od ciebie odstąpić nie mogę. Op. W dom tam wnie chciała, ale N. nie mogła. Op.

† **Nikako** p. **Nijak**. <Ni + Kako>

† **Nikam** przys. *ani na krok*: Jako naszy, umieją rzezy podać, a potem z miejsca nikam. Kochan. <Ni + Kam>

Nikandra, y, lm. y bot. p. Wzdętka. <Z imienia Gr. Nikandra>

[**Nikany**] i. p. **Nigdzie**: N. nie nie widać, ino szare piaski. Ork. Może to i nazwy nie ma, bo nie widać N., a jest — zmora jakaś. Ork. I śnieg już w halach wyginon bez mała, a tobie niemas jednako N., mój złociusienki i umiłowany. Tet. N. nie seł. N. nie wstępuj, na ocy im nie wiaż, bo cię zjedzą. Ork. 2. *gdzieniegdzie, miejscami*. <Ni + Kany>

† **Nikąd** przys. p. **Niktórędy**. Troc. <Ni + Kąd, p. Kędy>

Nikczemnica, y, lm. e forma ż. od **Nikczemnik**. <Od Nikczemny>

Nikczemnić, i, ii i. † N. *unicestwiać, znosić, unieważniać, kasować, cofać*: Cheiwość nikczemni czulość. 2. *robić nikczemnym, znikczemniać, podlić*: Są rozrywki, które psują i nikczemnią serce. Wiszn. N. ś. p. **Nikczemnieć**. <Od Nikczemny>

Nikczemnie przys. od **Nikczemny**: Przeczże nie woleć raczej popisać ś. dzielności, niż utracić N. w cieniu wieku swego. Kochan. Nie psuj ołowiu i prochu N., brzytwą golone zdejmuj łby pogańskie. Klon. Postąpić N.

Nikczemnieć, eje, ał, † Niczemnieć, Nikczemnieć ś. 1. *kapić, marnować ś., marnieć, psuć ś., upadać, niszczyć, nędznieć, wydrzać ś., karłowacieć*: Żyto i pszenica na jednym gruncie lat kilka bez odmiany siane, nikczemnieją. Przędz. Państwa nierządem nikczemnieją. Najlepsze było przez złe utrzymanie nikczemnieje. Język łaciński nikczemniał pod piórem kronikarzy i scholastycznych filozofów. Bełe. 2. *stawać ś. nikczemnym, podlić ś., upadać moralnie*: Gnuśnością nikczemnieją ludzie. Śniad. <Od Nikczemny>

Nikczemnienie, a, blm. i. *czynność cz. Nikczemnić*. 2. *czynność cz. Nikczemnieć*.

Nikczemnienie się, a ś., blm., *czynność cz. Nikczemnić ś.*

Nikczemnik, a, lm. cy *człowiek nikczemny, podlec, lotr, nędznik, niegodziwiec*. <Od Nikczemny>

† **Nikczemnomówca, y, lm. y ten, co plecie** *lada co, papla, pleciuga, bajdala*. Mącz. <Nikczemny + Mówca>

Nikczemność, i, † Niczemność i. blm. a. † **Nikczemstwo** rz. od **Nikczemny, Niczemny**: Numantyny, dla przeszłych hetmanów rzymskich nikczemności wżbyt dumne, skrócił Scypjo. Warg. N. ś. pod płaszcz pokory podszywa. Min. Prosić o wzajemność, na którąm nie zasłużył, byłaby N. Miek. 2. lm. i *czyn nikczemny, niegodziwość, lotrostwo*.

Nikczemny, † Niczemny i. × N. *nie znaczący, blahy, czczy, próżny, daremny, przemijający, znikomy, nieważny, marny, mizerny, słaby, mdły, nędzny*: Mieli lud wielki, ale N. ku walce. Biel. M. (= *niezdalny*). Wszystkie dawne listy psujemy, wyniszczamy, nikczemnie czynimy i wyniszczono, nikczemne i próżne opowiadamy. Herb. Takowe zamianki i zaprzędania mają być nikczemne. Naród słowiański długo w nikczemnym bałwochwalstwie przebywał. Błaż. Był człowiek gniewliwy, wszakoż gniew jego był krótki i N. Papr. (= *bezsłowny, nie groźny*). Wszyscy są nikczemni, mdli, ospali, próżnowaniu przywykli. Baz. Porzuć nikczemne zabawy, nie na herb przodków patrz, ale na sprawy. Sęp. Staw ś. przede mną lubo snem, lubo cieniem, lub marą nikczemną. Kochan. Podobniemy ku marnemu snu nocnemu nikczemnemu. Kochan. Nikczemna to wymówka. Troc. Upodobał jakiś nikczemną personę moją ojciec nasz. Chodź. 2. † N. i [N.] *mizerny, walty, nikły, nędzny, chudy, szczupły, słaby*: Człowiek wyschły i N. na ciebie. Perz. Co tam za jeden z wiehrów, moich młodszych braci, tak poziomego lotu, nikczemnej postaci, śmie deptać lądy, którem w dziedzictwie osiągnął? Miek. Myśl: Zwierz N. = *niepozorny, niepokazny*. 3. [N.] *nieudolny, nieudolny, do niczego*. 4. *podły, niegodziwy, niecny, bezecny, nieuczciwy, hanielny*: Kto jest N. a głupi, wzgardzie podległy. Wuj. Przekładać zgon chwalebny nad zgon N. Tremb. Wolę chwalebnie umrzeć, niż żyć N. Nar. Rozpacz — podział nikczemnych. Kras. N. próżniak. Nar. <Ni + K + Czemu, od Co>

† **Nikczemstwo, a, lm. a p. Nikczemność**: Na sejmik nie pojedziesz, nie służyłeś wojny, N. swe na żywot przezrzedziwszy spokojny. Pot. <Od Nikczemny>

† **Nikczemu** p. **Nikczemu**. <Ni + K + Czemu, od Co>

[**Nikeń**] p. **Nigdzie**: N. mnie nie chowaj. <Ni + Keń>

[Nikędy] p. Nigdzie: Niéma cię N. <Ni + Kędy>

[Nikiędy] i. i †N. p. Nigdy. Chr. 2. p. Niegdys. <Ni + Kieđy>

[Nikiej] i. p. Nigdy: Na to N. nie uwazam. 2. p. Nigdzie. 3. *zanim, kiedy*: Już było późno, nikieim (=nikiej + em) naznosił. 4. *niczym* (przy porównaniach), *niby, jak, jakoby, jakoby*: N. stare psisko. Rozlali ś. N. wrzątek, wypełnili każdy katek. Las. <Ni + Kiej>

Nikiel, klu, blm. chem. *pierwiastek metaliczny z gromady żelaza*, Ni. <Nm. Nickel (ze Szwed. nickel = nazwa ducha kopalniowego)>

Nikielin, u, blm. min. *minerał z gromady lampyrtów, z rzędu pirytoidów, heksagonalny, związek niklu i arsenu z domieszką antymonu i siarki*, Ni As. <Z Nikiel>

[Nikień] p. Nigdzie. <Ni + [Kień]>

[Nikiery] = Niekłóry. <Ni + Kiey>

[Nikim] *zanim*: N. zydzie słoneńko. <Ni + Kim, od Kto>

Nikła, i, lm. e bot. (cajanus) *roś. z rodziny strąkowycł.* <?>

Niklasowy?: Na głowę zawiązywały chustki białe niklasowe. Gae. <?>

Niklawy zł. *zły, nieladny, niedobry, niedoskonały*. <? Por. Nikły>

Nikle, Nikło przys. od Nikły: Obraz występuje na kliszy N. <Od Nikły>

Nikłomiedź, i, blm. hut. *stop niklu z miedzią i niewielką ilością kobaltu, używany do otrzymywania nowego srebra i metalu na monety*. <Nikiel + Miedź>

Nikłować, uje, -ował chem. *galwanicznie pokrywać nikłem powierzchnię, jakiegoś metalu*: Mały rewolwer nikłowany. Zap.

Nikłowanie, a, blm., czynność cz. Nikłować.

Nikłownia, i, lm. e *pracownia, w której nikłują metale*.

Nikłowy przym. od Nikiel: Wyroby nikłowe. Wybijane będą sztuki nikłowe po 20 i po 10 halerów.

Nikło p. Nikle. <Od Nikły>

Nikłość, i i. blm. rz. od Nikły. 2. lm. i *rzecz nikła, znikoma*: Twór każdy jest zmiennością i nikłością. Śl. wil.

Nikły, [Mikły] i. *niepokazny, nieokazywał, niewyraźny, mdły, mały, szczupły, drobny*: N. deseń. Występek błędne omamia oczy farbą i nikłym pozorem. Książ. (= *znikomym*). Rumieniec N. gniewów, co wschodzić i przemijać zwykły. Miek. Nikła postać. Niechaj ś. twój duch uwieńczy choćby marnym, nikłym ciałem. Miek. N. meteor, lecz toruje drogę. Asn. 2. (o zbożu) *mały, drobny, cienki, marny, pośledni, nędzny, czczy*: Nikłe ziarna. L. <NIK/NIC>

Niknąć, nie, nął a. kl i. *niewiadomo gdzie ś. podziwać, znikać, ginąć z oczu, przepadać, kryć ś.*: N., znikać mówi ś. o tym, co było, a po chwili już niema, i niewiadomo gdzie ś. podziało. Kras. A. Gwiazdy nikną (= *gasną, chowają ś.*). Obrazy niknące. Błyskawica pokazuje ś. i niknie. W długiej ulicy niknie naksztat błyskawicy. Miek. Widmo niknie. Góry nikną nam z przed oczu. Przeñ.: *gasnąć, blaśnieć, maleć, ustępować*: Urodzenie, majętność — wszystko to niknie przed blaskiem twych przymiotów. L. 2. *zanikać, ustępować, zamierać, gasnąć, przechodzić, przemijać*: Radość prędko niknie. Krosty nikną. Głos w oddali niknie. Już coraz niknie z żalu, który go dręczy. L. (= *schnie, mizernieje, chudnie*). Chory

w oczach nam niknął. Jej lica, pełnia księżycą, dziś nikną, jak księżyc w nowiu. Miek. Śnieg niknie (= *topnieje, rozpuszcza ś., taje*). Woda w źródle niknie (= *ucieka, uchodzi, wysycha*). 3. [N.] (o młodych cietrzewiach) *kryć ś. w trawie a. zaroślach*. <NIK/NIC>

Niknienie, a, blm. p. Niknięcie.

Niknięcie, a, blm., Niknienie czynność cz. Niknąć.

Nikno przys. zł. *mało*. <? Por. Niknąć>

Nikocjan, u, blm. chem. p. Kamfora. <Z nazwy niby Łć. (herba) nicotiana, od nazwiska Fr. Nicot †1600>

†Nikocjana, y, blm. *ros. tytuł*. Troc.

Nikogusieńko p. Nikogutko.

Nikoguteczko p. Nikogutko.

Nikogutko, Nikoguteczko, Nikogusieńko *zupelnie nikogo, żywego ducha, żywej duszy*: N. nie było. <Z Nikogo>

Nikokol, u, lm. e bot. p. Kolcowój. <?>

Nikol, a, lm. e fiz. wyrażenie skrócone zam. *pryzmat Nicola (przyrząd do badania światła spolaryzowanego)*. <Od nazwiska uczonego Ang. Nicol †1851>

× Nikomy p. Znikomy: Terazniejsze sprzęty są wygodniejsze, ale nikome; co kilka lat odnawiać je trzeba. Stasz. Człek składa postaci tym od boskich różne czynów, że są nikome i próżne. Susz. Proszek N., który oka ku zdumieniu, igra w słonecznym promieniu. Susz. <NIK/NIC>

Nikotyna, y, blm. chem. *alkaloid tytoniu*, C₁₀H₁₄N₂. <Od nazwiska uczonego Fr. Nicot †1600>

Nikotynizować się, uje ś., ował ś. *truć ś. nikotyną, używać nikotyny*.

Nikotynizowanie się, a ś., blm., czynność cz. Nikotynizować ś.: Najsurowsze kary nie mogły powstrzymać ludzi od nałogu nikotynizowania ś. <Od Nikotyna>

Nikotynja, i, blm. *substancja kamforowa, przyjemnego zapachu, dająca przyjemny zapach dymowi tytoniowemu*.

Nikotynoman, a, lm. *owie człowiek mający manję nikotynizowania ś.* <Nikotyna + *Man, od Manja>

[Niks, u, blm.] *masę cynkowa* (zincum sulfureum). <Nm. Nichts dosł. = nie>

Nikt, nikogo, [nikoguj, nikóg], blm., †Nigd, †Nikto, [Nicht, Nich, Nik, Nikto, Nifto, Nitko, Nitk] *żaden człowiek, żadna osoba*: Pełno nas, a jakoby nikogo nie było. Kochan. Nie chwał nikogo przed śmiercią. Prz. Kto sobie zły, nikomu nie będzie dobry. Prz. Nikomu nie wierz, N. cię nie zdradzi. Prz. Robota nikomu nie sromota. Prz. N. nie pójdzie za trumną do wieczności domu. Miek. Niema nikogo w domu. [Nikogo (= *niczycja*). Ni z kiem (= *z nikim*). Ni do kogo (= *do nikogo*). †Ni do kogo przeszkody nie miał. Warg. <Ni + Kt(o)>

†Nikto, nikogo, blm., [Nikto] p. Nikt: N. dobry, tylko jeden Bóg. Bud. A juzyny nima i nima... N. nie wyniesie... ani pies. Ork. Dogryzała po kolei tanceznikom; ale że N. nie odpowiedział, wykrzyczała ś. i poszła do alkiarza. Reym. Za talaclną krowę... oszukanie... — jakał stary, oklepując krowę, jeno że N. nie zważał na niego. Reym. <Ni + Kto>

Niktóredy, [Niftóredy] i. †N. i [N.] a. †Nikąd *żadną stroną, żadną drogą*. 2. [N.] *w żaden sposób*. <Ni + Któredy>

†Niktóry, [Niktóry, Nichtóry, Niechtóry] *żaden*: †Nie wbiec w niktórą szkodę. Modl. Wac.

(=nie ponieść żadnej szkody). [Umówili ś., coby N. nie trzymał prepinatorów]. <Ni + Który> †Nikuczemu, †Nikozemu *ku niczemu, do niczego, na nic. Sekl.* <Ni + Ku + Czemu, od Co> **Nikwian, u, lm. y bot.** (ayenia) *roś. z rodziny zatrawowych.* <?>

[Nili — nili] *ani — ani:* N. já panna, N. já gdo-wa. <Ni + Li>

Nilometr, u, lm. y, Niloskop *narzędzie do mierzenia wysokości wody w Nilu w czasie wylewu.* Sł. wil. <Now. z Nil (nazwa rzeki) + Gr. métron = -mierz>

Nilometrja, i, blm. *mierzenie wysokości wody w Nilu w czasie wylewu.* Sł. wil.

Nilometryczny *przym. od Nilometrja.* Sł. wil.

Niloskop, u, lm. y p. Nilometr. Sł. wil. <Now. z Nil (nazwa rzeki) + Gr. -skópos = -skaz>

1. **Nim** z. 6 pp. lp. od **On.**

2. **Nim, †Im, [Im]** *przys. zanim, wpierv niż, pierwej niż, wpród niż, przedtym niż:* Skończę, N. wróciś. N. ś. obróci'my, N. ś. obejrzymy, śmierć zawita. Pileh. Był u mnie dwa razy, nimem ś. obudził. L. N. go oskoczono, uciekł. Musiał kilka razy krzyknąć, N. głos hrabiego usłyszał Gierwazy. Mick. N. co zrobisz lub powiesz, pomysł o tym, co może nastąpić. N. trzy dni miną. Słudzy czekają, N. ś. pan wojski ubierze. Mick. (=aż). Dopóty w ciebie muszę potępioną włóczyć duszę, N. kto z was, poddani moi, pożywi mię i napoi. Mick. <6 pp. od On>

[Nima] p. **Niema.** <Ni + Ma, od Mieć>

Nimb, u, lm. y, Nimbus I. *obłoczek świetlany nad głowami świętych, aureola, gloria.* Przen.: Być otoczonym nimbem sławy. Otoczony nimbem dymu, rozkoszował ś. cygarem (= obłokiem, kłębem). 2. *koło promieniaste od księżycy lub gwiazd.* <Łć. nimbus = chmura>

Nimbus, u, lm. y p. Nimb: W całej Ukrainie brzmiało nazwisko Bohuna, okolone nimbusem zasługi i poświęcenia. Rol. Zdr. **Nimbusik.**

Nimbusik, u, lm. i p. Nimbus: Przerobił swój produkt tak, że Robespierre ma lekki N.

Nimfa, y, lm. y, × Nymfa I. *pólbogini, bogini mórz, rzek, lasów i t. p., w postaci pięknej dziewczyny:* Nazwisko nimf dawane bywało boginiom leśnym, łącznym i górnym. Kras. Na brzegach Świtezki pokazują ś. ondiny, czyli nimfy wodne, które gmin nazywa świteziankami. Mick. 2. *posp. dziewczyna, nierządnicą.* L. 3. anat.: × Nimfy = wargi łonowe a. sromne mniejsze, †nymfy, †wodne wargi. <Gr. nýmfe>

Nimfiarz, a, lm. e *zwolennik nimf, kobieciarz.*

Nimfomanja, i, blm., Andromanja *lek. (nymphomania) obłąd lubienny u niewiast, szal lubienny.* <Now. z Gr. nýmfe = nimfa (anat.) + Manja>

× **Nimfotomja, i, lm. e** *chir. (nymphotomia) obcięcie warg sromnych mniejszych.* <Now. z Gr. nýmfe = wargi sromne mniejsze + -tomia = cięcie>

† **Nimo, [Nimo]** *przyi. = Mimo.* Głosy w. XV. <Zam. Mimo>

[Nimoc, y, lm. e] p. **Niemoc.**

[Ni może] p. **Niemożna.** <Ni + Może, od Móc>

[Nimy] p. **Niemy:** Nimá twarz (= wyraz niezbyt silnej pogardy).

[Nimycia, i, lm. e] p. **Niemica.** <Ukr. nymy-cia>

[Ninac] p. **Ninacz.** <Ni + Na + C(o)>

† **Ninacz, [Ninac]** *na nic:* Względem N. inszego nie mając, jedno aby ś. zatwardzona natura odmiękczyła. Cz. Już go wszyscy mijali, po-

wiadając o tym, że ś. im nie miał przydać tu N. na potym. Kob. Ku żadnej obronie, ani ku żadnej dobrej sprawie N. ś. nie przygodzą. Rej. <Ni + Na + Cz = co>

† **Ninaczym** *na niczym:* Z strony bożej N. nie zyjdzie. Wuj. <Ni + Na + Cz, od Co>

[Nindze] p. **Nigdzie.** <Zam. Nigdzie>

[Ni-ni] *wcale nie:* Bardzo was boli oko? — Ni-ni. <Zam. Ani ni>

[Ninia] **I. p. Ninie. 2. więc, no!, hej!, nuże!**

3. *wyraz nalogowy (co drugie słowo używany przez Kaszubów):* N. brace. <p. Ninie>

† **Ninie, [Ninie, Ninia, Nynie, Nynia]** *przys. teraz, obecnie:* Prze nędzę nieimających i prze łkanie ubogich N. wstane. Ps. flor. Co ś. z tobą N. dzieje? Op. Co mi Sybilla prorokuje N.? Zle trzem, powiada, o jednej pierzynie. Kochan. Cześć Tobie N. i na wieki wieków. Skar. Niech będzie imię Jehowy błogosławione od N. i aż na wieki. Bud. Oznajmujemy wszystkim N. i potym będącym. Herb. N. dzień Tobie uświęcamy wierni. Mick. Wyjeżdżała w odwiedzin, a N. pewno wraca. Sienk. N. przysięgły jurysta. Rzew. <NIN>

Niniejszy, [Niniesz], †Nieniejszy I. †N. teraz-niejszy, dzisiejszy, współczesny *nam:* Niniejszą nędzę przyszłą nadzieją cieszył. Skar. Ból každy N. zda ś. najnieznośniejszy. Prz. Na tym niniejszym świecie. Modl. Wac. (= doczesnym). Wszystkie ustawy a statuta prawo układają rze-czam i przyczynam niniejszym i przyszłym a nie-przeminiętym. S. Ł. Czynimy jawno tym naszym listem wszystkim pospolicie każdemu zosobna niniejszym i napotym będącym (formuła dawnych listów królewskich). 2. *ten oto, obecny:* Dowody przy niniejszym zasyłam, załączam. Niniejszą baladę ułożyłem podług piosnki. Mick. Ułamki niniejszego poematu składają powieść. Mick. Szanfary opuścił swe pokolenie i napisał niniejszą kasydę. Mick. <Od Ninie>

[Niniesz] p. **Niniejszy.**

Ninisz *nieod. pewien rodzaj fasonu kapelusza damskiego:* Kapelusze „N.“ wzięty górę nad innymi fasonami. Zap. <Fr. niniche>

† **Ninog, a, lm. i = Minóg.** Troc. <Zam. Minóg>

1. **Niob, u, częś.** w lm. y, × **Njobe** *pukiel włosów na skroniach damy (rodzaj uczesania).* <Fr. niobé, z imienia Gr. mitycznej Njoby>

2. **Niob, u, blm.** (Ni-ob) *chem. pierwiastek metaliczny, zbliżony do bizmutu i wanadu, Nb.* <Z ni-by Łć. niobium>

Niobian, u, lm. y (Ni-obian) *min. nazwa mineralów, stanowiących rząd saletrowców, a będących solami kwasu niobowego i tantalowego.*

Niobit, u, lm. y (Ni-obit), **Kolumbit** *min. mineral o kryształach romboidalnych, należący do grupy saletrowców, do rzędu niobianów, FeNb₂O₆.*

Niobowy (Ni-obowy) *przym. od 2. Niob:* Kwas N. † **Niocz** (Ni-ocz) *o nie* (p. Ni i I. Nie). <Ni + O + Cz = co>

† **Nioczym** (Ni-ocz) *o niczym* (p. Ni i I. Nie). <Ni + O + Cz, od Co>

[Niod-] p. **Miod-.**

† **Niodkogo** (Ni-odkogo) *od nikogo* (p. Ni i Nikt). <Ni + Od + Kogo, od Kto>

[Niodownik, a, lm. i] p. **Miodownik.**

† **Niokim** (Ni-okim) *o nikim* (p. Ni). <Ni + O + Kim, od Kto>

† **Nios, u, lm. y, †Niosło** *brzemię, narzędzie, wążka.* Mrong. Zdr. † **Niosek.** <NIOS>

† **Niosek, ska, lm. ski** p. **Nios.** Mrong.

[Nioska, i, lm. i] *kura, co ś. dobrze niesie.*
<NIOS>

† Niosło, a, lm. a p. Nios. Mrong.

[Nipać, a, al] p. Napać: Kucharka po garkach nipa. <p. Napać>

[Nipanie, a, blm.] czynność cz. Nipać.

[Nipieć, e, al] *siedzieć nic nie robiąc, próżnując.* <p. Napać>

[Nipienie, a, blm.] czynność cz. Nipieć.

[Nipocy] *do niczego, nic niewart.* <Ni + Po + Co>

† Niprzecz *dla niczego* (p. Ni i i. Nie): Wyprzeć (zdrowie) N. iszego barziej, jako prze obzarstwo. Ocz. <Ni + Prze(z) + Cz = Co>

Nirwana, y, blm. (w buddaizmie) *oderwanie umysłu od wszystkiego, co ziemskie; pogrążenie ś. w nicności.* <Skr. nirvāna>

Nirwaniczny przym. od Nirwana: Leopardi lubuje ś. w nirwanicznych marzeniach.

[Nisa, y, lm. y] p. Misa. <p. Misa>

Niskąd przys. gm. *znikąd, z żadnego miejsca, z żadnej strony.* Błaż. Modlić ś. za dusze zmarłe, które N. ratunku nie mają, a w czyscowych mękach zostają. <Ni + Z + Kąd>

Niskierek, rka, lm. rki, Drobnostóp bot. (*mircropus*) *roś.* <?>

[Niso, a, lm. a] p. Mięso.

[Nistryja, i, lm. e] p. Misterja: Odprawił nistryjom.

Nisza, y, lm. e i. a. *Nyża framuga, węgła w murze: Posąg w niszy. 2. alkowa, schowanko: Pokój z jednej strony przechodził w węższą niszę.* <Fr. niche>

Niszcząc, eje, al, Niszczyciel ś. *nikczemnieć, psuć ś., obracać ś. w niewiecz, marnieć, marnować ś., nędzenieć, zużywać ś., kapieć:* Krzyż niszczał leciuchno, podgnił, upadł na ziemię, rozbił ś. w próchno. Syrok. Nazbyt byli zhardtzieli, alić nagle wyniszczeli, jako dym niszczeje. Ryb. Nakupeie nam potrzeb, abyśmy żyć mogli, a nie niszczeni niedostatkim. Wuj. Ciało chudniejące i niszczejące. Syr. Gdy ciebie niema, (dzień) na nie niszczeje i ginie na wieki. Krasin. <NIK/NIC>

† Niszczego: Z N. = z *niczego* (p. Ni i i. Nie): Jakoś ś. na świat tu zjawił z N. Rej. <Ni + Z + Czego, od Co>

[Niszczemny, Niszczymny] *postny, nieolkraszony, czczy, chudy:* Potrawa niszczenienna. <Z Ni + Z + Czem, od Co>

Niszczenie, a, blm. 1. czynność cz. Niszczyciel. 2. czynność cz. Niszcząc.

Niszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Niszczyciel ś.

[Niszczota, y, lm. y] 1. p. Niszczyciel. 2. *trwoniciel, rozrzutnik, marnotrawca.*

Niszczotny 1. [N.] *nieoszczędny. 2. biedny, opuszczony.* Ps. flor.

Niszczyciel, a, lm. e, [Niszczota] *ten, co niszczy, burzyciel, szkodnik, dewastator:* Dzieczyzna uwieńczyonych grabieżników, ziemi niszczycielów. Nagł.

Niszczycielka, i, lm. i forma ż. od Niszczyciel. Niszczycielski przym. od Niszczyciel: Napad, najazd N.

Niszczycielstwo, a, blm. *siła niszcząca:* Proch bezdymny i ciągle udoskonalenie broni zmierzają do szczytu niszcycielstwa i morderstwa w razie wojny.

Niszczyciel, y, yl, [Niścić, Miszczyć] 1. *obracać w niewiecz, niewieczyc, psuć, marnować, dyzelować;*

burzyć, rujnować, pustoszyć, dewastować; wymiszcząć, wykorzeniać, wypłenić, tępić, trzebić, wygładzać; trawić, pożerać, zjadać: N. obuwie, ubranie (= *zużywać, drzeć*). N. czyje plany. N. sity, zdrowie (= *osłabiać, targać, rujnować*). Wszystko burza niszczy w sadzie. Brodz. Grad niszczy zasiewy. N. kraj, miasto, majątek. N. kogo = *N. czyje mienie:* Żydzi niszczą lud lichwą. Żona niszczy go marnotrawstwem. N. robactwo. Ogień niszczy wszystko, czego ś. dotknie. Tajemny ogień ją niszczy. Żal mię niszczy. L. Rdza niszczy żelazo. Woda ta niszczy plany, ślady (= *usuwa*). Robak niszczy drzewo (= *toczy*). Nieprzyjacieli wkoło rozproszony niszczył posiłki. Mick. N. kontrakt i t. p. = *znosić, uwieważniać, zrywać*. Kn. 2. bot.: Huba niszcząca p. Huba. N. ś. 1. *niszczyć jeden drugiego. 2. p. Niszcząc.* <NIK/NIC>

† Niszczym: Z N. = z *niszcym.* Pot. <Ni + Z + Cz, od Co>

[Niszczymny] p. Niszczemny: Potrawa niszczenienna (= *nieolkraszona*). Chleb N. (= *bez mąsta*).

[Niszli] p. 2. Niż. <Zam. Niżli>

Niszować, uje, ował co = *robić w czym nisze:* Z wyjątkiem sygnaturki, nakrycia wież i szczytów ząbionych, niszowanych, cała świątynia wykonana jest w stylu romańskim. <Od Nisza>

Niszowanie, a, blm., czynność cz. Niszować. 1. [Niszrych] przym. p. Neszerych: N. baba. <p. Neszerych>

2. [Niszrych] przys. *ciekawie.*

[Niszy] p. Nizki. <Zam. Niższy>

[Niścić, i, il] p. Niszczyciel.

[Niś, niesie, niósł] p. Nieś.

[Niśli] p. 2. Niż. <Zam. Niżli>

† Niśmiara, y, blm. p. Nieśmiara. Glosy w. XV.

1. Nit, u, lm. y i. a. × Zaklep, × Zakówka *ćwieki metalowy łączący dwa kawałki metalu i z obu stron zaklepany:* Wziąć blachy na N. Dno kotła na nity wzięte. Naczynie bez nitu = *wytkute z jednego kawałka.* Nitem spinac. Troc. Puszczają nity. Troc. Ugodził go między nity i między pancierz. B. B. Kędy obojczyk z przednim blachem nity spinał, tam swój miecz wraził. Pot. Przen.: Skrzepnie ś. woda, wmarzną floty nitem. Chr. (= *staną wśród lodów nakształ ćwieka*). 2. *cyna, którą ś. nituje blacha, lut:* Dać nowy N. w naczyniu blaszanym. W imbryczku od kawy N. puścił. Przen.: *związek, spójnia, łączność:* Ujęci wiecznym nitem braterstwa. Wor. 3. przen.: × N. puścić = *rozejść ś., rozleżeć ś., rozluźnić ś., rozpród ś., osłabnąć, nie dotrzymać, nie wytrwać, zepsuć ś.:* Rad puszcza nity sprzęt źle nabyty. Prz. Jeśli on dwakroć od was nie ubity, prędko moe wasza musi puścić nity. Petr. Niechaj ś. дума nie wiem jako chwali, musi N. puścić. Nar. Uważając, że bądź krótko, bądź długo, tedy tam onym nity puścić, jał o sobie myśleć. Biel. M. Puściły zamki, nity = *popuścił, nie mógł zatrzymać uryny a. miąższego.* Kn. 4. † N. *blaszka złota a. srebrna:* Pas z drobnymi nitami srebrnymi. Troc. Zdr. *Nieć.* <Nm. Niet>

2. Nit, u, lm. y tkac. p. Nica. <? Od Nić>

Nitabel, bla, lm. ble *rdzeń śruby, środek okrągły żelazny, dokoła którego idą skręty śruby.* <Z Nm. Nietnagel>

Nitabla, i, lm. e p. Nitownik: Przymocować eo nitabłami.

Nitarka, i, lm. i *maszyna do wyrobu nitów.* <Od 1. Nit>

Niteczka, i, lm. i p. **Nić**: Panienska na swoje kółko niteczkę mata, a o matulce ani pomysli. Chodź.

Nithamer, mra, lm. **mry** noż. *mały młoteczek do najdelikatniejszych robót*. Zdr. **Nithamerek**. <Nm. Niethammer>

Nithamerek, rka, lm. **rki** noż. p. **Nithamer**.

[**Nitk, nitkogo**, blm.] p. **Nikt**.

Nitka, i, lm. **i**, [**Mnitka**] **I. p. Nić**: Nitki przykładając do nitki, ukręca ś. powróz. Prz. Po trosze robiąc, niby nitkę, jako mówią, do nitki przykładając, mogła ś. rzecz zrobić. Pileh. Nawłószy nitkę w igłę. Perz. Nitki srebra, złota i purpury. Mick. N. pereł. Do nitki, do suchej nitki przemoknąć (=do koszuli). Do nitki przemoczony wszystkich. Mick. Przen.: Nie zostawić na kim suchej nitki, poezciwej nitki = srodze kogo obydac, oszkalowac. Żart.: Wystroił ś., w trzy nitki na krzyż (=bynajmniej nie eleganco ś. ubrał). Przen.: Głupi gardło swe zawiesi na nitce. Górn. (=na włosku). W zbrukanym pasmie mojego żywota zabłysnęła mi jedna, jedna N. złota. Mick. Przeleciała po zamkach wzduż N. ognista, i z czarnych rur wytkniętych świsnęło kul trzysta. Mick. **2. knot**: Nitki w siarce moczone skrzesany krzesiwem ogień rozpalają. Kluk. Nitki gorącej nie zagasił. Skar. **3. bot.** (filamentum) dolna wydłużona część pręcika w kwiecie. **4. cukier**: Doprowadzić cukier do nitki, próbując go = doprowadzić do tego, ażeby ś. ciągnął w palcach, jak nić. **5. hist.**: = a) Nitki osiowe = włókienka osiowe w nerwach. b) × Nitki = włókna zwierzęce (fibrae). c) Nitki nasienne, ciółka, × cerkarje, × zwierzątka, × żyjątko nasienne, plemniki, × robaczki nasienne (filaspermatica). <p. Nić>

Nitkarka, i, lm. i forma ż. od **Nitkarz, niciarka**.

Nitkarz, a, lm. **e=Niciarz**.

[**Nitko, nitkogo**, blm.] p. **Nikt**.

× **Nitkoplut, a**, lm. **y** żart. tkacz (jako wyraz obelżywy): O takie syny, nitkopluty, harhary, oczajduze! Sienk. <Ukr. nytkoplut, dosł. = płatacz nitek (o tkaczu)>

Nitkować, uje, ował przedzę = łączyć dwie lub więcej nitek różnokolorowych lub różnogatunkowych w jedną nić. <Od Nitka>

Nitkowanie, a, blm., czynność cz. **Nitkować**.

Nitkowaty do nitki podobny: Chmura nitkowata. Lasecznik N. Brodawki nitkowane. Lek.: Tętno nitkowane (pulsus filiformis). Zool.: Robaki nitkowane, obleńce (nematoida).

Nitkowiec, wca, lm. **wce** **I. zool.** (filaria) obleńiec pasorzytny, robak napotykaný w tkance podskórnej: N. podskórny (filaria medinensis). N. pod łącznicą oka (draconculus oculi). N. w sozewce (filaria lentis). N. w gruczołach oskrzelowych (filaria bronchialis). **2. wet.:** Nitkowiec = choroba owiec.

Nitkownica, y, lm. **e**, **Skretarka** maszyna do nitkowania przedzy.

Nitkowy I. przym. od **Nitka, niciany**: Nitkowe towary. Troc. Nitkowe złoto, srebro. Troc. Nitkowa robota srebrna. Troc. **2. fiz.:** Mikrometr N. = złożony z cienkich nici pajęczynowych a. platynowych, rozciągniętych w ognisku lunety.

Nitlinek, nka, lm. **nki** bot. (suffrenia) roś. <?>

Nitmachina, y, lm. **y** p. **Nitownica**. Łab. <Z Nm. Nietmaschine>

Nitnik, a, lm. **i** zool. (gordius) obleńiec wód słodkich. <Od Nić>

[**Nito**] (właściwie ani to) p. **Niby**. <Ni + To>

Nitować, uje, ował I. spajać nitami, brać co na nity, z aklepiac: Stoł, odzienie mając zeszpcone, około szyi łańcuch nitowany. Odym. (=skuty). **2. cyną roztopioną zalepiac, lutowac**. Sł. wil. <Nm. nieten>

[**Nitować, uje, ował**] p. **Womitować**.

Nitowanie, a I. blm., czynność cz. **Nitować**. **2.** lm. **a=a**) to, co znitowano, miejsce znitowane. b) posp. nić cynowy.

[**Nitowanie, a**, blm.] czynność cz. [**Nitować**], *womitowanie*.

Nitowany nitem spojony, znitowany.

Nitownica, y, lm. **e**, **Nutarnia, Nitmachina** przyrząd do wybijania dziur w blasze kotłowej i wbijania nitów.

Nitownik, a, lm. i **I. lm. cy ten, co nituje**. Troc. **2. młot do nitowania**. Łab. **3. a. Nitabla** wielki gwóźdź do spajania lub umocowywania czegoś z główką płaską, którego drugi koniec do blaszki okrągłej nituje ś.

Nitrall, u, lm. **e** chem. p. **Nitrozyl**. <Now. z Łć. nitrum=soda>

Nitratyn, u, blm. chem. i min. p. **Saletra**.

Nitro- chem. cząstka, oznaczająca związek nitrowy. P. Nitrowy. <Z Łć. nitrum=soda>

Nitroharyt, u, blm. chem. i min. p. **Saletra**. <Nitro- + Baryt>

Nitrobenzol, u, blm. mieszanina benzolu z kwasem azotowym, używana w perfumerji. <Nitro- + Benzol>

Nitroceluloza, y, blm. drzewnik traktowany mieszaniną kwasów siarczanego i azotowego. <Nitro- + Celuloza>

Nitrogliceryna, y, blm. chem. niesłusznie tak nazwany estr kwasu azotowego z gliceryną czyli azotan gliceryny, C₃H₅(NO₃)₃. <Nitro- + Gliceryna>

Nitroglicerynowy przym. od **Nitrogliceryna**: Bomba nitroglicerynowa.

Nitroil, u, lm. **e**, **Nitroksyl, Nitryl** chem. rodnik kwasu azotowego, grupa nitrowa, NO₂: Chlorek nitroilu (=NO₂Cl). <Now. z Łć. nitrum=soda>

Nitrokalcyt, u, blm. chem. i min. p. **Saletra**. <Nitro- + Kalcyt>

Nitroksyl, u, lm. **e** chem. p. **Nitroil**.

Nitromagnezyt, u, blm. chem. i min. p. **Saletra**. <Nitro- + Magnezyt>

Nitromannit, u, blm. tech. mannit trzaskający, związek wybuchający, używany w wojennej sztuce ogniowej. <Nitro- + Mannit>

Nitrować, uje, ował chem. wprowadzać grupe atomów NO₂ zamiast atomów wodoru do składu związków organicznych. <Now. z Łć. nitrum=soda>

Nitrowanie, a, blm., czynność cz. **Nitrować**.

Nitrowy chem.: Związki nitrowe = związki organiczne, w których pewna liczba atomów wodoru została zastąpiona przez grupy NO₂: Nitrobenzol (C₆H₅NO₂), dwinitrotoluol (C₆H₃(NO₂)₂CH₃), trójnitrofenol (C₆H₃(NO₂)₃OH) są związkami nitrowymi.

Nitrozowy chem.: Związki nitrozowe = związki organiczne, w których pewna liczba atomów wodoru uległa zastąpieniu przez grupę NO. <Now. z Łć. nitrosus=sodowy>

Nitrozyl, u, lm. **e**, **Nitrail** chem. rodnik kwasu azotowego, NO. <Now. z Łć. nitrosus=sodowy>

Nitryfikacja, i, blm. chem. tworzenie ś. saletry w ziemi z ciał alkalicznych i związków azotu pod wpływem właściwego fermentu nitryfikacyjnego. <Now. z Łć. nitrum=soda + ficatio=uczynienie>

Nitryfikacyjny przym. od **Nitryfikacja**: Ferment N.

Nitryfikować, uje, ował wpływać jako ferment na tworzenie ś. saletry: Bakterje nitryfikujące.

Nitryfikowanie, a, blm., czynność cz. **Nitryfikować**.

Nitryl, u, lm. e chem. I. związek organiczny, pochodzący od kwasu przez zastąpienie całej grupy CO₂H grupą CN, identyczny przeto z cyjankiem odpowiedniego rodnika alkoholowego: CH₃CN, acetonitryl = cyjanek metylu. Izomeryczne z niemi izocyjanki, izonitryle p. **Karbiljak**. 2. p. **Nitrooil**. <Now. z Łé. nitrum = soda>

Nitryt, u, blm. chem. i min. p. **Saletra**. <Now. z Łé. nitrum = soda>

[**Nituś, Mituś, Mytuś, Mituś**] na krzyż, wpoprzek. <p. Mituś>

Niuanse, ów, blp. odcienie w śpiewie, w grze instrumentalnej. <Z Fr. nuance = odcień, cieniowanie>

Niuch, a, lm. y I. [N. a. **Niucha**] żart. nos. 2. a. [**Niach**] szczypta tabaki do zażycia: Tabakę N. po niuchu zawsze w jedną dziurę peha. Fred. A. <NIU(CH)>

[**Niuch**] w. naśladowanie węszenia: N. N.

[**Niucha, y**, lm. y] p. **Niuch**: Dał mu szcztka w niuchę.

Niuchacz, a, lm. e *zażywający tabakę, tabaczarz*: Cicho tam, niuchacze! Dyg.

Niuchać, a, al p. **Niuchnąć**. <NIU(CH)>

Niuchanie, a, blm., czynność cz. **Niuchać**.

Niuchnąć, nie, nął, nied. **Niuchać**, [**Niachać**] I. *zażyć, wciągnąć w nos tabaki*. 2. *poniuchać, powąchać* (szczeg. o psie wężącym).

Niuchnięcie, a, blm., czynność cz. **Niuchnąć**.

[**Niud**] p. **Hor hor**. <Okrzyk.>

[**Niuda**] p. **Hor hor**.

[**Niudy!**] p. **Nydk!**: Maluś! maluś!, N., niudyszki!... jakaś niewiasta zwolywała nierogaciznę. Wilk. <Okrzyk.>

[**Niudyszki!**] p. **Nydk!**: Maluś! maluś!, niudy, N.!... jakaś niewiasta zwolywała nierogaciznę. Wilk. <Okrzyk.>

Niunia, i, lm. e m. I. p. **Munia**: Siłacz jest i w szablę zagrać umie, ale dziumdzia i N. z niego. Krasz. 2. p. **Niunka**. <Dziec.>

Niuniek, nka, lm. nki p. **Niunka**.

[**Niunka, i**, lm. i] *nazwa krowy*.

Niun, a, lm. e I. p. **Munia**: Za jakiegoż to niunia chce wydać tak grzezną dziewczynę? L. 2. × N. p. **Niunka**.

Niunka, i, lm. i, **Niunia**, **Niuniek**, × **Niun** I. = **Munia**. 2. *niewiniątka, cicha woda, zcicha pęk, jezusek, niedolega z pozoru*.

Niunkostwo, a, blm., **Niunkowstwo** *charakter, usposobienie niunki*.

Niunkowato przys. od **Niunkowaty**.

Niunkowaty *zakerawający na niunkę*.

Niunkowstwo, a, blm. p. **Niunkostwo**: Władzę i majątek (= z władzy i z majątku) skutkiem niunkowstwa swego, abdykować musiał. Krasz. (= *niedolestwa*).

Niwa, y, lm. y I. *pole, rola, gleba, lan, grunt*: Po niwach zbierali bławatki, z których układali równianki. Rzew. Otoś ten z niwy swej snopeczek niosę. Groch. Pszenię wtenczas żęto na niwie. Szymon. Choć mała N., lecz plenne żniwa. Koch. W. Niwo ma, niwo, skibo ziemi plennej! ty coraz wieniec żytny, także pszenny, spokojnie na mej gdy położysz głowie, za fraszkę wasze korony, królowie. Koch. W. Spuście nie-

biosa deszcz na ziemskie niwy. Karp. Jak niewierna N., co zgubiła nadzieję rolnikowi żniwa. Karp. N. złotokłosa. Miek. [Na niwach] = w polu. Przen.: Pracować na niwie nauki. 2. †N. *pole po wykarczowaniu lasu, nowina, nowizna*. 3. [N.] *pole wśród lasu*. 4. †N. *żniwo*. Troc. Przen.: Bujne chorób niwy. Troc. Zdr. **Niwka**, [**Niwenka**].

<NI(W)>

†**Niwco** w nic. Troc. <Ni + W + Co>

†**Niwczym, †W N.** w *niczym*: W N. nie zawiął. Troc. <Ni + W + Cz, od Co>

Niwecz I. †N. = w *nic*. 2. W N. = w *nic*, na *nic*: Opatrzność czuwająca nad losem rzeczy ludzkich obróciła w N. te rozbójnicze zamysły. Koh. (= *zniweczyla*). Tak ich zwojował, iż ś. w N. jako dym obrócił. Skar. Wszystkie stania poszły w N. Boh. (= *na marne*). Ranny leży przy drodze, iż mu ś. w N. przygodzić nie może. Rej (= *na nic, do niczego*). × Okrutny pan sługę zbić na N. kazał (= *na miarę*). L. <Ni + We + Cz = Co>

Niwecząco przys. *sposobem niweczącym, niwecząc*: Gwałtowne wstrząśnienia działają N.

Niweczenie, a, blm., czynność cz. **Niweczyć**.

Niweczyć, y, ył *obracać w niwecz, niszczyć, burzyć, znosić, usuwać*: N. czyje zamiary. <Od Niwecz>

[**Niweka, i**, lm. i] *człowiek do niczego, niedojda*. <Od Niweczyć>

Niwela, i, lm. e *śródwaga, libela, narzędzie do mierzenia spadków*. <Śr. Łé. nivellus, Fr. niveau, Włos. livella, z Łé. libella>

Niwelacja, i, blm. p. **Poziomowanie**. <Niby Łé. postać z Niwelować>

Niwelacyjny przym. od **Niwelacja**: Plan, przyrząd N. Mier.: Krzyż N. p. **Krzyż**.

Niwelator, a, lm. *owie ten, co niweluje*. <Niby Łé. postać z Niwelować>

Niwelować, uje, ował I. p. **Poziomować**. 2. *równać, wygładzać*: N. pole, łąkę. Przen.: *ujednostajniać*: Wszystko niweluje ów prąd cywilizacyjny. Rol. Książę Alba niwelował wszystko bez litości i miłosterdzia. Karł. <Fr. niveler>

Niwelowanie, a, blm., czynność cz. **Niwelować**.

[**Niwenka, i**, lm. i] p. **Niwa**.

[**Niwera, y**, lm. y] p. **Niwerja**: Wyszedł na niwera, na niwery (= *zgubił ś.*, *zrujnował ś.*). <? Zap. od Niwecz, Niweczyć>

[**Niwerja, i**, lm. e, **Niwerja, Niwera**] *szmata, onuczka*.

[**Niwerja, i**, lm. e] p. **Niwerja**.

[**Niwiec się, oje ś., al ś.**] *niszczyć ś., marnieć, przepadać*: Na polu ś. pszenieka niwieje. <Zap. od Ni w co = w niwecz>

[**Niwienie się, a ś.**, blm.] *czynność cz. Niwieć ś.*

Niwka, i, lm. i p. **Niwa**.

[**Niwkiedy**] p. **Nigdy**: N. nie może usiedzieć w chałupie, ino ciągnie do karczmyska. Dyg. <Ni + Wkiedy>

[**Niwkiej**] p. **Nigdy**.

†**Niwkim** w *nikim*. <Ni + W + Kim, od Kto>

[**Niwroku**] *rodzaj zaklęcia, zabezpieczenia ś. od uroku*, na psa urok: N. mówi matka, kiedy kto jej dziecię chwali, aby nie zostało urzezone. N., N., odezwała ś. Maryna, ależ nie stójcie diad'ku przy progę. Jeż. <Z ukraińska zam. Nie urokiem>

[**Niz, a**, lm. y] *miejsce nizkie, nizina, dół, dolina*: Jechać nizami. Na nizu. Zdr. [**Nizik**].

[**Niza, y**, lm. y] p. **Nizina**. <N(D)(Z)>

†Nizac, †Nizacz = za nic. And. z Kobyl. (p. Ni i Nie). <Ni+Za+C(o)>

†Nizacz p. Nizac: Już N. rozum, także za nie godność stoi, kiedy kto swoje sprawy nieenotliwie stroi. Kob. Owa dziś N. rozum, N. klejnot, zaćność. Kob. Jużby N. nie stali i możni królowie, N. zaćne księżęta i inszy monarchowie. Kob. Mieć kogo N. <Ni+Za+Cz=Co>

Nizac, że, zał, [Mizac] nawlekać: N. perły na sznurek, kółka na tasienkę, grzyby na sznurek. Dwuch staruszków, niżących ziarnka koronki. Chodź. (=przesuwających). Przen.: N. zdrowaśki = odmawiać na różańcu. Przen.: wiązać, snuć: N. myśli, wnioski. Sł. wil. Słowa zbiera i niżę w pańce. Mick. <NIZ/NOZ>

× Nizak, a, lm. cy p. Nizowiec. L.

†Nizak, a, lm. cy gór. l. p. Kopacz. 2. kopacz otrzymujący zarobek za szczytę dwumastogodzinną. <NIZ/NOZ>

Nizam, a, lm. owie regularny żołnierz turecki. <Tur. nizam, z Arab. nizam = porządek>

Nizanie, a, blm., czynność cz. Nizać.

Nizanka, i, lm. i l. sznur, bicz: N. koral, paciorków. 2. wieniec, wianek, korona: N. z kwiatów.

[Nizeli] p. Jeżeli. <Zam. Jeżeli>

[Nizieńki] p. Niziuchny.

[Nizieńko] przys. od Nizieńki, niziuchno.

[Nizik, a, lm. i] p. Niz: Na niziku.

Nizina, y, lm. y, × Nizizna, × Niziozienie, × Niziozienie, †Niz, [Niza, Niża, Niż, Mizina] okolica nizko położona: Pan z nieba pojrzy na ziemskie niziny. Kochan. Rozłożone jest wojsko królewskie, część po wysokich górach, część po nizinach. Wuj. Bracia moi minęli mię jako potok, który prędko bieży po nizinach. Wuj. Tak orzeł górny wybujął lotem, ledwie poglądać na niziny raczy. Kras. Przen.: Niektórzy z tych książąt wydziedziczeni, zepchnięci na niziny, wsiąkają w gmin. Rol. (=na niższe sfery). Rozległe niziny ludzkości. Orzesz. <N(I)(Z)>

[Niziner, a, lm. owie a. rzy] p. Inżynier. <Zam. Inżynier>

[Niziner, a, lm. owie a. rzy] p. Inżynier.

Nizinny przym. od Nizina; Nizki, × Nizisty, × Niżysty, †Niżny, [Niżni, Niżny, Niżny, Niżni, Niziutki] nizko położony, położony w nizinie: Łąki nizinne. Nad nizinami ziemiami wisiały mgły szare. Reym. Przetrwiał napływ nizinnej fal. Ork. Zająrałem w groźne tajemnie otehtanie i znów ku równiom nizinym odchodzę. Ryg.

× Niziofek, lka, lm. lkwie karzełek, lokietek, liliput, krasnoludek: Drobny N. nie pokona olbrzyma. Toł. <N(I)(Z)>

[Nizior, a, lm. owie a. rzy] p. Inżynier.

× Nizisty p. Nizinny. Sł. wil.

Niziuchno przys. od Niziuchny; Niziutko, Niziuteńko, Niziuteczko, Niziućeczko, Niziusio, Niziusieńko, †Niziućeczko, [Miziućeczko, Nizutyńko, Nizieńko, Niziućeczko, Niziućeczko]: N. o sobie rozumiał. Birk.

Niziuchny, Niziutki, Niziućeczki, Niziućeczki, Niziućeczki, Niziusio, Niziusieńki, †Niziućeczki, [Miziućeczki, Nizutyńki, Nizieńki, Niziućeczki, Niziućeczki] bardzo nizki, zupełnie nizki: Dadząc chatę niziuchną, stropu po nos, ścian po boki. Brud. Częstokroć w ludziach niziuchnego stanu widzimy wielkie dary. Gór. N. ukłon. <N(I)(Z)>

†Niziućeczki p. Niziuchny.

†Niziućeczko przys. od Niziućeczki, p. Niziuchno: Mogąc bujać wysoko, tuż nad ziemią N. ś. wleczę. Rej.

[Niziućki] p. Niziuchny.

[Niziućeko] przys. od Niziućki, p. Niziuchno.

Niziusi p. Niziuchny.

Niziusieńki p. Niziuchny.

Niziusieńko przys. od Niziusieńki, p. Niziuchno.

Niziusio przys. od Niziusi, p. Niziuchno.

[Niziućki] p. Niziuchny.

[Niziućeko] przys. od Niziućki, p. Niziuchno.

Niziućeczki p. Niziuchny.

Niziućeczko przys. od Niziućeczki, p. Niziuchno.

Niziućeczki p. Niziuchny.

Niziućeczko przys. od Niziućeczki, p. Niziuchno.

Niziućeczki p. Niziuchny: A! illustrissime! za-wołał szlachcic z niziućeczki ukłonem. Skarb. Niziućeczko przys. od Niziućeczki, p. Niziuchno: Ukłonił ś. N. czapką. Skarb.

Niziućki l. p. Niziuchny. 2. [N.] p. Nizinny.

Niziućko przys. od Niziućki, p. Niziuchno.

× Nizizna, y, lm. y p. Nizina. Sł. wil.

Nizki, [Mizki], st. w. Niższy, [Niszy] l. przeć.

Wysoki: Człowiek niskiego wzrostu. Dom N. Nizka strzecha moja. Karp. Ta strzecha choć uboga, chociaż nizka, przecież bliżka dla obcego i dla swego. Pol. Jeśli me nizkie progi będą godne twojej nogi. Kochan. Krzesło nizkie. Siedząc po nizkich brzegach babilońskiej wody. Kochan. N. poziom wody. N. poziom, stopień rozwoju. Nizkie chmury. Mick. (=blizkie ziemi). N. stan, urząd. Nizkie pochodzenie = gminne. Cena nizka (=tania, dostępna, niewygórowana). Nizkie wynagrodzenie, wymaganie (=skromne, szczupłe, małe). N. procent. 2. unizony, pokorny, skromny: N. ukłon (=głęboki). Najniższy sługa. Na nizkim o sobie rozumieniu nikt nie przegrał. Skar. 3. p. Nizinny: Zbożem obfitują nizkie doliny. Kochan. †Nizka ziemia = padoł ziemski, padoł placzu: Pojrzrzy okiem łaskawym ku tej nizkiej ziemi. Kochan. †Nizkie kraje = piekła, państwo podziemne: (Bogaty) też musi ujrzeć nizkie kraje, gdzie noc ogromna nigdy nie ustaje. Kochan. Przen.: Przejrzałem nizkie ludzkości obszary. Mick. 4. N. ton = głęboki, grubo, w nutach na niższej linii położony. Głos N. 5. podły, nikczemny, nieczny, nieszlachetny, poziomy, pomijający: Człowiek N. a. podomyślny. Fred. M. Dostałem tego urzędu nizkim sposobem; jeszcze ś. wstydzę. L. Nizkie instynkta. 6. [Na N. nieszpór] = o zachodzie słońca. 7. anat.: †Członek N. p. Członek. 8. bot.: Karłatka nizka p. Karłatka. Kąsina nizka p. Kąsina. 9. bot. i lek.: × N. ustrój, × N. twór p. Lasecznik. †Z nizka przys. 1. z nizkiego, z malego: Co ma być wielkiego, z nizka ś. poczynna. Min. 2. i [Z nizka] = z dołu: Odrodzeni nie z nizka, ale z wysoka, nie z ziemi, ale z nieba. Wiśn. <N(I)(Z)>

†Nizkim z nikim. <Ni+Z+Kim, od Kto>

Nizko, st. w. Niżej, przys. od Nizki; [Mizko]: Siedzieć N. Mamy latać, latajmyż nie górnę, nie N. Kras. Okolice N. położona. Kłaniał ś. N. (=unizenie, pokornie). N. prosili majestatu jego. Ustrz. Po co tak N. onej usługować? Lubom. N. położony, urodzony.

× Nizkobłoty w błocie nizko leżący, położony: Nora nizkobłota. Wor. <Nizki+Błoto>

Nizkogłowy mający głowę, czaszkę nizką.

Nizkogłów, owa, lm. owy antr. (chamaecephalus) człowiek o czaszce nizkiej, człowiek nizkogłowy. <Nizki+Głowa>

Nizkolotnie przys. od Nizkolotny.

Nizkolotność, i, blm. rz. od Nizkolotny.

Nizkolotny *nizko nad ziemią latający*. <Nizki + Lotny>

Nizkopiennie przys. od **Nizkopienny**.

Nizkopienny *z pnia, z odrósłi pochodzący*: Leśne gospodarstwo nizkopiennie = *wyzyskiwanie lasów liściastych i odmładnianie ich z pnia lub korzenia*. Łab. Las N. a. wyrębny = *las liściasty nizkopiennie odnawiany*. Sł. wil. <Nizki + Pienny>

Nizkoprocentowy *nizkim procentem obłożony*: Pożyczka nizkoprocentowa. <Nizki + Procentowy>

Nizkopróbny *odznaczający ś. nizką próbą*: Monety ze złota nizkopróbnego. <Nizki + Próbny>

Nizkość, i. b. m. rz. od **Nizki**: N. muru, pagórka, okolicy. N. urodzenia. N. ceny. O niezmierna dobroci, o niewymowna nizkości Syna Bożego! Wuj. (= *pokoro, skromności*). N. uczuć, instynktów. 2. lm. i **nizina**, *padół*: Rozkoszy niebieskie opuściłeś, a zstąpiłeś na te nizkości ziemskie. Kant. Pan z niebieskich wysokości pojrzał na ziemskie nizkości. Kochan. [Na nizkości rzuce] (= *z nieba na ziemię*).

[Nizny] = Mizynny. <p. Mizynny>

Nizowiec, wca, lm. wcy p. **Nizowiec**.

× **Nizozemie**, a, lm. a p. **Nizina**: Mieszkańcy nizozemia nadwiślańskiego. Bońk. (= *podola*). <N(I)(Z) + Ziemia>

Nizli i. p. 2. **Niż**: a) Lepszy rydz, N. nie. Prz. Drzewiej, N. stanęj granice świata. Leop. Narod epireński jest daleko waleczniejszy, N. nabożniejszy. Baz. Nie jestem N. wy podlejszym. Wuj. Boże, oto usiłuję, żebym Cię dziś, N. miłuję, mógł miłować serdeczniej. Groch. Spraw politycznych był Robak świadomszy, N. żywotów świętych. Mick. b) Wasze bajki — i co mi to za poezję, gdzie muszę głowę trudzić, N. sens namacam. Mick. [N. Kasia z sianem przyszła, już z Jasienka dusza wyszła]. 2. †N. a. †**Nizli**, †**Nizby**, [Nizli] *chybaby, z wyjątkiem gdyby*: N. co ku prawu duchownemu należeć będzie, to w duchownym prawie sądzone być ma. St. lit. 3. †N. *chyba tylko, tylko*: Nie miał k temu żytu nie, ani na nie robił, N. Stachny dzieci. <Ni + Ż(e) + Li>

[Nizni] i. p. **Nizni**: Nizniń izba. 2. p. **Niziny**.

× **Niznik**, a, lm. i p. **Niznik**. Troc.

[Nizny] p. i. **Nizni**. 2. p. **Niziny**.

i. **Niż**, u, b. m. i. †W N., Na N. = *niżej, w niższe miejsce, na niższe miejsce, na dół, na dół, ku dółowi*: Febus zapada za granice w N. do antypodów. Kulig. Widzę kurzące Etny ogniom, a Alpy w N. upadające. Kulig. Między Dryssą a Dziśną na N. do Rygi płynąć. Stryjk. 2. †W N. *niżej, w niższym miejscu, na niższym miejscu, w dole, na dole*: Baran wilkowi wodę waci, choć w N. rzeki stoi. Smotr. 3. × N. *dolny bieg rzeki przy ujściu*. Łab. 4. †N. i [N.], lm. e p. **Nizina**: Górują nad dolną roztoką i nad otwartym ku północy niżem. Ork. 5. zb. *kozacy nad ujściem Dniepru mieszkający, nizowcy*. L. 6. × N. *sposób życia włóczęgów nad Dnieprem; życie lotrowskie, hajdamaczyzna*. Włod. <N(I)(Z)>

2. **Niż**, **Nizeli**, **Anizeli**, **Nizli**, **Nizli**, [Niśli, Niszli, Izli, Jezli, Ezli], †**Niże**, †**Aniż**, †**Miśli** i. sp. *porównawczy przy st. w.; od kogo, od czego, nad kogo, nad co*: Lepiej mądrej rady, N. słuchać swej chęci. Jabł. Łatwiej Tatarzy zholdować, N. naturę zwyciężyć. Groch. Pierwej niżli góry wstały, N. ziemia, N. okazały krąg niebieski jest stworzony, Tyś jest, Boże nieskończony.

Kochan. Bogatszy N. ja. Czy Marja ciebie kocha? mój drog! mój miły! więcej N. kochać wolno i N. mogą siły. Malez. Lepsza wolność uboga, N. bogata niewola. Jeł. [Komużbym ś. dostała, N., Karliczku, tobie?]. 2. †N. i [N.] *pierw, niż; nim, zanim*: Takowe zapisy, N. wyndzie rok i sześć niedziel, do akt bartnych mają być przewidzione. Skr. [Niżes ty przyszed] (= *nimes przyszedł*). Trzy świece spalili, N. ś. namówili]. 3. †N. a *nie, zamiast*: Jeśli król na Turki przyjechał, mógł prostą drogą ciągnąć, N. tędy. Biel. M. <Ni + Ż(e)>

[**Niża**, y, lm. e] p. **Nizina**: Mógł dojść oczyma ku północy jeszcze dalej, bo aż w lackie niże. Ork.

†**Niżaden**, †**Niżadny**, [Niżaden, Niżadzien] *ani jeden, żaden, nikt*: Niżadnego imienia nie mogą dać. Ort. Niżadne z nich imienia nie może nikomu dać. Ort. [Nie wierzy niżadnemu]. <Ni + Żaden>

†**Niżadny** p. **Niżaden**: N. nie będzie ś. móc wam przeciwie po wszystkie dni żywota naszego. B. Sz. <Ni + Żadny>

[Niżadzien] p. **Niżaden**.

× **Niżak**, a, lm. ey p. **Niżowiec**. <Od 1. Niż>

†**Niżal**, a, lm. e p. **Niżowiec**. Troc.

Niżawka, i, lm. i bot. p. **Złotokła**. <?>

†**Niżby** p. **Niżli**: Woźny z listem pozownym za winę panową wieśniów kłopotać nie ma, i zaśię też o winę kmiotowską pan ich niegabab bądź, N. wszyscy, to jest pan i kmiece, byli krzywi. Św. z Woc. <2. Niż + By>

× **Niżoczyzna**, y, lm. y gór. *chodnik od wierzchu zgnieciony i dlatego niższy*. Łab. <Od Nizki>

†**Niże** p. 2. **Niż**: Miłował jeś złość nad dobroć, lichotę więcej, N. mówić prawdę. Ps. flor. Milszej dziewczki, N. Jagienka, nie znaleźć. Sienk. <Ni + Że>

Niżej p. **Nizko**: Siedzieć N. od kogo. Kładę go, cenię go N. od Horaejusza. O czym N. powiemy (= *poniżej, potym, w dalszym ciągu*). N. podpisany zeznaje... (= *u spodu, u dołu, na końcu, pod tym*). N. wymieniony sposobem. Młodzieniec N. lat osiemnastu, wedle prawa, jest jeszcze nieletnim (= *mniej niż*).

Nizeli i. p. 2. **Niż**: a) Więcej występnych, N. cnotliwych. Kras. Straszniejszy dla Niemców był polysk przyłbicy, N. ta korona. Słow. Duszę gorszą masz, gorszą niżeli... Mick. Wolej zrób ze mnie Piotrowina czy Szczepanowskiego, niżelibyś miał w Mińsku męczenników robić. Chodź. b) N. go ujrzymy oczyma, mamy go codzień między sobą. Wor. Trzysta krów podoje, nizeli to troje dzieci uspokoje. 2. [N.] = **Jezeli**. <Ni + Że + Li>

†**Nizenie**, a, b. m., czynność cz. **Niżyć**.

†**Nizenie się**, a ś., b. m., czynność cz. **Niżyć** ś.

Nizli i. p. 2. **Niż**. 2. †N. p. **Nizli**. <2. Niż + Li>

[Nizni, Nizny, Niżni, Nizny], †**Nizny** i. *niższy, leżący niżej, dolny, nizki*: Zbiegał wartko w niżnie pola. Ork. Zginął on w Staroleśnej Dolinie przy niżnich stawkach. Tet. 2. p. **Niziny**. <N(I)(Z)>

Niżnik, a, lm. i i. a. × **Niżnik** *walet w kartach*: Walety, damy wypędzili niżników i wyżników. Kras. N. czerwienny, zołędny. Przen.: Mocny znajomością urzędników wyższych, oparł ś. czepiającym go niżnikom. Krasz. A gdy obaj niżnicy odeszli, rzekł efiendi do Abramowicza. Eww.

2. [N.] szafel na 3 nogach wysokich do zmywania stalców, luszof. <Od Niżni>

† Niżny, [Niżny] l. p. Niżni: N. brzeg rzeki. Pol. Niżne wojsko zaporskie. Dar. Niżne Tatry.

2. p. Niziny.

Niżowiec, wca, lm. wcy, **Niżowiec**, × **Nizak**, × **Nizak**, † **Niżal** kozak z *Niżu*, *niżowy*. <Od 1. Niż>

× **Niżozemie**, a, lm. a p. **Nizina**. <1. Niż + Ziemia>

Niżzoprocentowy przynoszący niższy procent, obłożony niższym procentem: Konwersja listów zastawnych na niższoprocentowe. <Niższy + Procentowy>

Niższość, i, blm. rz. od **Niższy**: Panujący różnie ma pod sobą stopnie niższości. Zabł. N. talentu. N. umysłowa. Uznać swą N. <Od Niższy>

Niższy l. p. **Nizki**: Jeden z nich wyższy, drugi N. N. stopień, urzędnik. Nauki niższe. Szkoła niższa (=początkowa, elementarna). Kurs N. i wyższy. Niższe klasy, sfery społeczeństwa. Izba niższa w parlamencie. Cena niższa. Procent N. 2. anat.: † Niższe konchy nosowe p. **Mażowinowaty**. × Kończyny a. członki niższe p. **Kończyna**. 3. mat.: Matematyka niższa = *elementarna*. Analiza niższa w przeciwstawieniu do wyższej, to jest do rachunku wyższego. <Od Nizki>

[**Niżutyński**] p. **Nizuchny**: N. ukłon oddaje.

[**Niżutyńko**] przys. od **Niżutyński**, *nizuchno*.

† **Niżyć**, y, ył *zniżać, poniżać, upokarzać*: Fortuna usycha, gdy wysokich nie niży i w ziemię nie wypycha. Pot. † N. s. *umizać s.*, *upokarzać s.*: Setnik im najwięcej s. niżył, tym więcej jest od Pana Chrystusa wysławion. Hrb. <N(I)(Z)>

[**Niżynier**, a, lm. owie a. rzy] p. **Inżynier**. <Zam. Inżynier, sk. lud. do N(I)(Z)>

× **Niżysty** p. **Niziny**. <Od 1. Niż>

[**Njaki**] p. **Niejaki**.

[**Njakiś**] p. **Niejaki**: Zawitał do njakiegoś pałacu. **Njelo** nieod., **Nielo** delikatnie wyżłobione na zlocie a. srebrze ozdobne rysunki, których linje, dla większej wydatności, wypełnione są ciemną masą. <Włos. niello>

Njelowany mający na sobie *njelo*: Medal N. Tabakierka njelowana.

× **Njobe** nieod. p. l. **Niob**: Teraz damy noszą N. Sł. wil.

No! [**Ną**] w., oznaczający l. (-no) rozkaz, wezwanie z naciskiem = *że, jeno*, *tylko*: Dajno!, chodźno!, piszno! Obróćno s! Biegajno co najprędzej po doktora! Niechno = *jeżeli tylko, byleby tylko*: Niechno człowiek s. pokazać, co na afisie nie patrzy, myślą, że s. chce topić. Mick. Niechbyno tu kto odważył s. wejść! L. 2. wezwanie, zachętę, napędzanie, naleganie = *więc, a więc, przeto, tedy, dalej, dalejże, nu, nuże*: No, słuchaj! No, zaczynaj! No, panowie, idźmy! No, dalej! No, dalej, śmiało Gustawie! Mick. [No! wie!] (=poganianie koni). 3. upominanie, powstrzymywanie, mitygowanie, uspakajanie, przekonywanie, oponowanie = *ależ!*, *daj pokój!*, *cóż tam!*, *cóż znowu!*, *przecież*: No, nie bij go! No, na to ja s. zgodzić nie mogę. No, to j. uż jest rzecz niemożliwa. No! tak nie można! No, cóż znowu! No, chyba tak źle nie jest? No! takie niepowodzenie nie powinno cię smucić. No, no! bądź spokojny! No, no, no! spuść s. We Pan na mnie! L. No, no, nie gniewaj s! No, no! daruj staremu. Krasz. No i j. abym chciał to zobaczyć. 4. ostrzeżenie, pogroźkę = *czekaj!*, *patnij!*, *strzeż s!*: No, dam ja tobie! No, no! już ja wiem, co o tym sądzić! No, no! mnie nie

oszukasz! No, no, no! nie ruszaj tego! 5. zdziwienie (niek. z ironją) = *to dopiero!*, *proszę!*, *patrzcie państwo!*, *osobliwość!*, *ho, ho!*: Ale Hania, Hania! no! Sienk. No, proszę umiennie! No, trzebaż takiego nieszczęścia! Co go gdzie spotkam, zawsze zmyka i cało... No, no! Dyg. No! no! godny pan! niema co powiedzieć. Chodź. No, no! jaki majster! A no patrzajcież bo mi go! Jaka ty mi dyć uczona! Mick. 6. żywsze zapytanie = *i cóż, a cóż, a więc*: No i cóż? No i cóż dalej? No i cóż w tym złego? Mam ci coś powiedzieć. — No, cóż takiego? No, o cóż więc idzie, panie podstoli? mów prędko. Chodź. No, nie mówilimże? No, czego milczysz? mówże! No, jakże mu tam? No! jakże mi s. masz, mospanie starosto? L. 7. zgadzanie s., przystawanie, ustępowanie, decydowanie s. = *ha!*, *niech i tak będzie, cóż robić, ostatecznie, wreszcie, zresztą, to już*: Zgadzasz s.? — No dobrze. No to dobrze. No to mniejsza o to. I to prawda! No, to niechaj sobie. Chodź. Słuchaj mnie We Pan przynajmniej. — No! słucham. L. Nie chcesz? No to może kiedyindziej to zrobiemy? No, jego wola, czy i z waćpanem ma s. bić, ale więcej z nikim. Sienk. No, to i cóż robić! Mick. Prosił go o taką drobnostkę, no, więc nie mógł mu odmówić. Bywało prosi u jakiego pana rozmiennie talar na drobne, no, to pan łatwo zgadza s. Chodź. No, ty mnie kurował, teraz ja s. tobie odwiedzczę. Sienk. No, widzę, że to dobry człowiek. No! obadwa z pocziwych gniazd i pocziwi ludzie widać jesteście, macie więc u mnie służbę. Chodź. A ten pałac dożów, a kościół św. Marka?... no, to wszystko... sto tysięcy cudów. Reym. Ze ludzie umierają z chorób, są nieszczęśliwi, no, to są zwyczajne rzeczy. Reym. 8. No i = *potym, następnie, z tego wszystkiego, wreszcie*: Przepili do siebie, no i zasiedli do kart. 9. No ale a. [**Nale**] = *po mimo to, z tym wszystkim, zresztą*: Brzydki jest, ani słowa, no, ale czeczysko dobre. 10. [No]: a) a. [**Ną**] w. potwierdzenia = *aha, tak, tak jest, nieimaczej*: Więc to ty byłeś? — No! b) [No i] = *otóż tedy*. c) [No iści] p. **Iści**. d) [No we!] p. **We!** e) [No więc] = *dobrze*. <Okrzyk.>

[**No**] sp. l. p. **Jeno**: Nie bronię ci, córuś, no byś nie płakała. 2. *niech*: No li jewo wudruju (=niech tylko go karmię).

Noar, a, lm. y cukier, ciastko, składające s. z czekolady, migdałów i białek. <Z Fr. noir = czarny>

Nobelesa, y, blm. p. **Noblesa**: Tylko dla nas, nobelesy, ciężki czas za katy. Fred. A. <Zam. Noblesa>

Nobilicentryczny czyniący szlachtę środkową, t. j. główną częścią społeczeństwa: Teoria nobilicentryczna. <Now. z Łć. nobilis = szlachetny + Centryczny>

× **Noblis**, a, lm. owie szlachcic, patrycjusz, arystokrata: Wielu z takich nobilisów nie przyniosili wiele zaszczytów ani stanowi, ani całemu społeczeństwu. Szym. A. <Łć. nobilis>

Nobilitaacja, i, lm. e l. p. **Nobilutowanie**: N. jest akt najwyższej krajowej zwierzchności, przez który osoba zalecona, z koudyeji pospolitego urodzenia, idzie w porównanie ze szlachtą rodowitą krajową. Kras. N. jest uszlachcenie niebędącego szlachcicem. Cz. 2. † N. *dokument nadający szlachectwo*: N., list na szlachectwo. Troc. <Z Łć. nobilitare = uszlachetnić>

Nobilitacyjny przym. od **Nobilitaaja**: Otrzymali przywilej N. Czucz.

Nobilitować, uje, ował, [**Nobilować**] dok. i nied. *nadać szlachectwo, uszlachcić*: N. mieszczanina,

chłopa. Przen.: To my ją nobilitowaliśmy na tę godność. Bał. (= *wywieśliśmy do tej godności*). N. s. *wyrabiać sobie szlachectwo*. <Łć. nobilitare >

Nobilitowanie, a, btm., **Nobilitacja** czynność cz. **Nobilitować**.

Nobilitowanie się, a s., btm., czynność cz. **Nobilitować s.**: Jest to dosyć utarty sposób nobilitowania s. Bał.

[**Nobilować**, uje, ował] p. **Nobilitować**. <Now. z Łć. nobilis=szlachetny >

[**Nobilowanie**, a, btm.] czynność cz. **Nobilować**. **Nobles**, y, btm., **Nobles** *szlachta, patrycja, arystokracja*. <Z Fr. noblesse >

[**Nobliwy**] *pański, z pańska, szykowny*. <Z Nm. nobel, to zaś z Łć. nobilis=szlachetny >

Noc, y, lm. e a. y, 2 pp. lm. **nocy** a. × **noc** I. astr. *część doby, w ciągu której słońce jest pod poziomem*: N. astronomiczna = *przeciąg czasu od zachodu do wschodu słońca*. N. fizyczna = *przeciąg czasu od końca zmierzchu do początku świtu*. N. nie jest, jak zniknięcie słońca z horyzontu. Wyrw. Dzień i N. Bóg oddzielił światło od ciemności i nazwał światło dniem, a ciemność nocą. Leop. I przedzielił (Bóg) światłość od ciemności i nazwał światłość dniem, a ciemność nocą. Wuj. Porównanie dnia z nocą p. **Porównanie**. Na św. Kazimierza dzień s. z nocą przymierza. Prz. N. jest najdłuższa w zimie, a najkrótsza w lecie. Na Trzech Króli N. s. tuli. Prz. N. s. zbliża, nastaje, zapada, kończy s., uchodzi. Za nadejściem nocy. Z nocą wszystko ucichło: obóz, dwór i pole. Mick. N. nas zaskoczyła w drodze. N. zaciąga swoje smętne kiry na ogień słońca, na niebios szafiry. Słow. Zwłec robotę do nocy. Do późnej nocy pisać. Późno w N. czuwać. Późno w N. odjechać. Dobrze, głęboko, dużo w N. Troc. Dobrze już w N. było, gdy oto dwa wystrzały gruchnęły nam pod oknami. Chodź. W N. gdy drzemie, oko s. nie zmruga. Mick. W N. bajramu jadł w kjosku wiozacz. Mick. W N. miesięczną wyglądają świetnie na czole Ponar zasadzone bory. Mick. Jam nie sługa pragnienia, co s. w N. zaczyna. Mick. Mówiono o mnie w stepach, którym w N. przebieżał. Mick. Trafność jechania w dzień i w N. Mick. W nocy s. to stało. We dnie i w nocy. W nocy wszystkie koty są bure. Prz. W dzień pracować, a w nocy spać. Chodził w dzień za stadami, w nocy opłakiwał swe nieszcześcia. Jabł. To s. stało tej nocy. Działo s. tej nocy. Górń. Robić co nocą. Bieży nocą do domu. Mick. Częstokroć wymykał s. nocą do dworów pańskich. Mick. † Nie brał nocną nocą, ale we dnie. Ks. Ł. Nocami tylko dla siebie robić może. Sł. wil. Nocami jechać nie mogliśmy. Chodź. Po nocy s. włóczyć. Kto chodzi po nocy, szuka kijowej niemocy. Prz. Nie na żadną kradzież godzę, chociaż tak po nocy chodzę. Koehan. Wilk-ci i złodziej po nocy wędruje, a trzeci błazen, co ich naśladuje. Bratk. Po nocy nie mogłem trafić do drzwi. Po całych nocach pracuje. Czuwać całą N., przez całą N. N. bezsensnie przetęsknić. Troc. Przez N. całą senność go nie zmorzy. Mick. Dzień i N. a. dniem i nocą co robić=a) *całą dobę co robić*; b) *robić co nieustannie, bez przerwy, bez wychnienia*. Dzień i N. jechać. Dniem i nocą jechać, pracować. Troc. Jeliśmy umierać w szaukach pod niebem przeslicznej pogody, dniem i nocą. Krasin. Ruszaj z całym myślistwem dniem i nocą do Kojdanowa. Chodź. Konie, lu-

dzie, armaty, orły dniem i nocą płyną. Mick. Z nocy dzień robić = *w porze nocnej pracować a. bawić s.* Co N. Każdą N. prawie, o jednej porze, pod tym s. widzą modrzewiem. Mick. Poglądał każdej nocy na ten cud niebieski. Mick. Przygotuj lampę na N. Czy wystarczy naftę na całą N.? Na N. kładą mi obrózkę. Mick. Przyjechałem do ciebie na N. Zostań u nas na N. Wyjeżdżam dziś na N. Z wielkiego miasta nigdy ku nocy nie wyjeżdżaj. Prz. Po nocy chory nieco usnął. Sł. wil. (= *nade dnem*). Po tej nocy powinno nastąpić przesilenie choroby. Po wielu bezsensnych nocach. Po wielu noc ubiegę. Fred. A. Dni bez tęsknoty, nocy bez marzenia. Mick. Podobne, jak dzień do nocy. Prz. N. jasna, księżycowa, ciemna, burzliwa. N. mglista, ciemna, wietrzna. Kras. N. ponura, N. smutna, mgły na górach wiszą. Kras. Już góry poczerniały, w dolinach N. głucha. Mick. Nocy wschodniał ty, nakształt wschodniej odaliski, pieszczołami usypiasz. Mick. W pokoju N. cicha, a książkę dotąd snem twardym oddycha. Mick. Dalsze jego kroki jesienna N. gęstemi osłoniła mroki. Mick. Brzydki, jak N. w jesieni. Prz. Panna brzydka, jak N. Smutny jest jak N. i z sobą mi przynosi zawsze gorycz jakąś. Krasz. Dobra N. a. **Dobranoc**=a) *szczęśliwe przepędzenie nocy (życzenie, wypowiedane przy pożegnaniu wieczorem)*: Życzyć komu dobrej nocy. [Przysed Jaś do Kasia dobrą N. powiedzieć]. Niemasz cię już, przeszedłeś, dobrą N. powiedział. Groch. (= *pożegnałeś nas*). Przen.: Dobra N., rozumie! wież to Pan Bóg, kiedy s. z tobą oglądam. Rys. (= *bądź zdrow, żegnaj*). b) [Dobra N.] = *zabawa, odbywająca s. wieczorem przed ślubem*: Tańczono zarówno na dobrej nocy, jak i na całym weselu. [N. pusta] = *noc, przez którą ciało nieboszczyka stoi w domu a. w kaplicy; siedzenie nocne przy zmarłym*. N. św. Bartłomieja = *rzeź hugonotów w Paryżu w nocy z 24 na 25 sierpnia 1572 roku*. 2. przen. *brak światła, ciemność, mrok* (w znaczeniu fizycznym i moralnym): To chmura! z jej pierśi na pół świata spada N. ponura. Mick. W krajach zamętu i nocy, skłóconych żywiołów waśnią, jednym „stań s.“ z bożej nocy świat rzeczy stanął na zgrbie. Mick. Obie oczy straciła i przez całe trzy lata w nocy długiej żyła. Birk. (= *w ociemniałości, w ślepotcie*). Ze wzrokiem pamięć utraciłam: kiedyś patrzyłam na świat, wtenczas i ja żyłam, a teraz N. tak ciemna. Słow. O myśli ludzkie, jakoście zaćmione ślepotą, jako nocą otoczone! Lubom. W krajach ludzkości jeszcze N. głucha, żywioty chęci jeszcze są w wojnie. Mick. Czyż kraje światła naowo ogarnie N. namiętności rządzących bezkarnie? Mick. Kiedy ludzi zwiąże pamięć zbrodni, światu niezdadni, a nieba niegodni, rozpacz nad nimi, pod nimi N. gruba. Mick. Ziemiol! nie dziw, żeś gniazdem nocy i rozpaczy, gdy tak szybko ci gasną słoneczne postaci. Deo. 3. przen. *ukrycie, tajemnica, niewiadomość, zapomnienie*: Wiele spraw znanych przodków naszych w ciemnej nocy leżą. Biel. M. Ona tylko może odkryć tę N., w której swą ukrył zbrodnię. L. Zniosę bicze, pochodnie, byleby moje zbrodnie wieczysta N. powlekła. Mick. 4. przen. *ogłupienie, oszołomienie*: N. padła na umysł ludzkie. 5. przen. *obłąkanie, wariacja, szaleństwo*: W głowie jego ciągnęła N. panuje. 6. przen.: N. a. N. wieczna, nieprzeżyta=*piekło, potępienie*: Synowie nocy = *poganie*. 7. przen.: N. grobowa, wieczna, nieprzespana=*śmierć*: Nie natrząwszy s. jasności słonecznej, poszła niebo-

ga widzieć kraje nocy wiecznej. Kochan. 8. Wielka N. p. **Wielkanoc**: Raz w rok około Wielkiej Nocy spowiadać ś. i komunikować. Przewód a. Wielką N. niechaj sprawują synowie izraelscy. Leop. Dzień święty Przaśniec zowią Wielką Nocą. Leop. Postać Ezechjusz do ludu izraelskiego i judzkiego, żeby uczynili Przestęp a. Wielką N. Panu Bogu. Leop. Rzymski kałkuł Wielkich Nocy. Żebr. Gdybys Waś do samej Wielkiej Nocy gadał, nie to nie nada. L. 9. bot.: a) Królowa nocy = a) p. **Georginja**; β) p. **Kaktus**. b) N. i dzień, lep. Dzień i N. p. **Pszenniec**. Zdr. [**Nocka**, **Nocenka**]. <NOC>

Nocek, cka l. [N., blm.] *pora nocna, noc*: Ledwie nockiem jest odrobina czasu (= *nocą, w nocy*). Co to ty sobie myślisz, włóczęc ś. po nocu z cyganami? Krasz. 2. lm. cki zool. (vespertilio) *nieodperz gladkonosy*.

× **Nocena**, y, lm. y. post. *księżyc*: N. oświeciła postać, do paładyna śmieje podchodząca. Śł. wil. On pierwszy powiedział N. zamiast księżycy. Rzew. <Wyraz dowolnie z Noc wysnuty>

[**Nocenka**, i, lm. i] p. **Noc**.

Noceryna, y, lm. y, **Noczeryt** min. *odmiana fluwrytu*. <Od nazwy miasta włos. Nocera>

Nochal, a, lm. e l. p. **Nos**. 2. [N.] p. **Nosacz**. <Z Nos>

† **Nochwerk**, u, lm. i, † **Notwerk** gór. *okruchy nieliczne rudy olowianej, otrzymane przez oplókanie forsztusów z trzeciego plókania*. <Nm. Nachwerk>

× **Nocja**, i, lm. e l. *wiadomość*. 2. fil. p. **Pojęcie**. <Łé. notio>

[**Nocka**, i, lm. i] p. **Noc**: N. go zaszła. Tylko jedna N., będzie Wielkanocka. Prz. Nocką pójde chaty pilnować, ale nie wprzód, aż ś. u nas pospią. Krasz.

[**Nocléczek**, czka, lm. czki] p. **Noclék**.

Noclég, u, lm. i, × **Nocléz**, × **Noclégowisko**, [**Noclék**, **Noclik**, **Nocnik**, **Nocnig**, **Nodzlig**] l. *miejsce wypoczynku nocnego w podróży a. wog. poza domem*: Wyjechać z noclegu. Wydać dużo pieniędzy na noclegu. Djonizjusz żadnej spokojnej nocy nie miał, na innym coraz miejscu N. zakładał. Pileh. Wyszedszy z sali, szukałem noclegu, bo nikt ś. o mnie nie frasował. Chodź. Zbita i przeziębła srodze, nie mogłam znaleźć noclegu. Mick. Tu i owdzie ogniska pastuszych noclegów. Mick. (= *stanowisk nocleźników*). 2. *wypocznik nocny w podróży a. wog. poza domem, noclegowanie*: Nie goń tego, co naprzód wyjechał; nie czekaj tego, co pozad jedzie, chceszli mieć N. wczesny. Prz. Mąż bez własnego zdania, N. bez postaniania, most bez poręczy — gorsze niż sen zajęczy. Prz. Do Ruty jadę w czas noclegu. Mick. (= *w nocy*). Taka ciemność, a zawieruchy tak strasznie mroźne i nieustanne, że koniecznie noclegi odbywać przychodziło. Chodź. Zajechać do karczmy na N. Stanąć, zatrzymać ś. na N. a. noclegiem. Szedł, a pierwszym noclegiem został u rzeki Tygrys. Leop. (= *pierwszy raz zanocował*). Nasi czwartym noclegiem na Bukowinę przysli. Biel. M. (= *czwartego dnia na noc*). † Iść przedkimi, wielkimi noclegami = *odbywać wielkie przemarsze w ciągu dnia, iść forsownym marszem*: Jako najprędzemi noclegami do Francji dalszej bieżeli. Warg. Wielkimi noclegami do granie przyszedł. Warg. Przen.: Wszystkim spać przyjdzie nad Letejm brzegiem wiecznym noclegiem. Gawiń. (= *spać snem wiecznym = umrzeć*). <NOC † LEG/ŁOG, naśladowanie Nm. Nachtlager>

× **Noclegarz**, a, lm. e *ten, co u kogoś nocleguje*. **Noclegować**, uje, ował, [**Noclégować**] l. *wypoczywać przez noc w podróży a. wog. poza domem, nocować*: N. w oberży, w polu. N. na jednym łozu będą ludzi dwoje, z których do nieba jeden będzie wzięty, drugi zostanie na drodze przekiętej. Odim. Przen.: Co byli, wszyscy noclegują w ziemi, i co idą, N. muszą. Kołak. 2. *spędzać noc z końmi na pastwisku, paść konie nocną porą*: N. z końmi na rżysku. Śł. wil. N. na otawie. Śł. wil. 3. *kogo = dawać komu u siebie nocleg, nocować kogo*: Gotuj-że ś. mnie N. Krasz.

Noclegowanie, a, blm., *czynność cz. Noclegować*.

Noclegowe, ego, blm. kol. *naależność, jaką pobiera służba pociągowa na przepędzenie nocy na obcej stacji w braku odpowiedniego pomieszczenia*.

× **Noclegowisko**, a, lm. a p. **Noclég**: a) *Konie po drodze zdechłe w każdym noclegowisku*. Krasz. b) *W takiej gospodzie, choć do domu blisko, stanąłem tedy na N. Syrok*.

Noclegowy, **Noclézny** przym. od **Noclég**: *Dom, przytułek N. Wydane zostały rozporządzenia wszystkim miejscom noclegowym, aby gotowały stacje dla przejazdu królowej*. Szaj.

[**Noclék**, u, lm. i] p. **Noclég**. Zdr. [**Nocléczek**].

× **Nocléz**, y, lm. e p. **Noclég**: *Ptastwo ciągnie na N. w zarosłach olszowych*.

[**Nocleżanin**, a, lm. anie, **Nocleżnik**] *ten, co pasie konie w nocy*: Nie byli to nocleżanie, bo w tej stronie nie zbierali ś. nigdy parobcy z końmi i wołami. Krasz. Smok połknął szyćkich nocleżanów. <Od Noclég>

[**Nocleżnik**, ka, lm. cy] p. **Nocleżanin**: *Pod lasem nocleżniki ogień rozłożyli*. Ost. Na jesieniowych pół ugorze nocleżnicy ogień palą. Ostr. B.

Nocleżny p. **Noclégowy**: *Nie sądzić przed czasem — nocleżne my ptactwo*. Uj. Niekiedy sowy w ogień N. wleca. Śł. wil.

[**Noclégować**, uje, ował] p. **Noclégować**.

[**Noclégowanie**, a, blm.] *czynność cz. Noclegować, noclegowanie*.

[**Nocliczek**, czka, lm. czki] p. **Noclik**: *Cybyś mnie nie przenocował w swoim noclicku?*

[**Noclik**] l. u, lm. i p. **Noclég**: *Na noclicku*. 2. a, lm. i *szlafrok*. Zdr. [**Nocliczek**].

[**Nocliwy**]? *Com ja za N., com za nieszczęśliwy, żem cię (Kasiu) z rąk puścił*. Kolb. <?>

Nocnica, y, lm. e l. † N. i [N.] *mara nocna, straszdyło nocne*: *Wzywała Cyree szatanów nocnych, które czarownice nocnicami zowią*. Otw. *Za nie bogowie, za nie i księżycy i straszne bladej Hekaty nocnice*. Chr. 2. w lm.: † **Nocnice** = *zmora*: *Dzieciom, które nocnice miewają, z białego maku mleko dawać*. Syr. *Hanyż spanie w nocnicach przywodzi, w trunku go używając*. Syr. *Dzieciom małym na spędzenie nocnie i na insze złe przypadki*. Hamr. 3. [N.] = a) *światelko, błędny ogień, ogień latający, świetlik*. b) a. [**Nocówka**] *wszetecznicza, nierządnicza*. 4. bot. (nyctago) *rosz. z rodziny nocnicowatych*. Gatumek: *N. ogrodowa a. Dziwaczek (n. hortensis)*. 5. a. **Zanocnica** zool. (noctua) *owad łuskoskrzydły z rodziny nocnicówek*. <Od Nocony>

Nocnicowaty bot.: *Rośliny nocnicowate (nyctaginaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwulicciennych*.

Nocnicówki, wek, blp. zool. (noctuoidae) *skupienie owadów łuskoskrzydłych*.

× **Nocnie** przys. od **Nocony**, *nocną porą, w nocy, nocą*.

[Nocnig, u, lm. i] p. **Nocleg.**

Nocnik, a, lm. i 1. †N. *człowiek po nocy ś. włóczęcy, włóczęga nocny*: Nocnikiem rzeczon Bachus, że w nocy najwięcej obrzędy ku chwale jego odprawiano. Otw. 2. [N.] p. **Nocleg**: Sabała mówi: Nimas grzeniejszego (= wygodniejszego, milszego) nocnika, jako w lesie kany pod smerekiem albo wantą. 3. *naczynie do oddawania mocz, urynał.* <Od Noeny>

Nocny, Nocowy przym. od **Noc 1. do nocy nalezący, nocy właściwy**: Czas N. Godzina, pora nočna. †Nie brał nocną nocą, ale we dnie. Ks. Ł. Ciemności nocne. Układał w myśli nocne peizaże. Mick. 2. *w nocy wydarzony, w nocy zdarzający ś.*: Mróz N. Burza nočna. Poty nocne. Nočne twrogi. Krasin. 3. *w nocy skuteczniejszy*: Pochód N. Bitwa nočna. Czuwanie nočne. Praca nočna. Szycha nočna (gór.) *praca górnicza w nocy.* †Nie siekł Wicentowi łąki nočną rzeczą (= w nocy). Schadzka nočna. Sledzili bracia nočne jego kroki. Mick. Pan ś. zbudzi nocnym chórem. Mick. 4. *w nocy czuwający, w nocy czynny, w nocy ukazujący ś.*: Stróż, włóczęga N. Motyle nocne (=émy). Ptaki drapieżne nocne (=sowy). Każda piosnka wajdeloty nieszczęście wróży, jak nocnych psów wycie. Mick. Słowo nawet częstokroć, niewyraźnie, głucho, jak przelot nočnej muszki, pogłaska mi ucho. Mick. Krąży niewidzialnym lotem, rządząc tańcem, jak anioł nocnych gwiazd obrotem. Mick. Ognik N. Mick. Straszdyłło nocne. Pełno jest wieści o nocnym człowieku. Mick. (=upiorze). 5. *mający do czynienia ze sprawami nocnymi*: †Hetman N. p. **Hetman**. 6. *na noc przeznaczony*: Koszula nočna. Czepek N. Czapka nočna. Baz. (=szlafmyca). Nočna szata. P. Koch. (=szlafrok). Świeca nočna (=łojowa maczana). ×Naczynie nocne (=nocnik, urynał). ×Nocne picie, N. trunek. L. (=napój sen sprowadzający, środek nasenny). 7. *z nocy pochodzący*: Woda nočna=przez noc w pokoju trzymana: Nocną wodą dzieciom myć ś. najzdrowiej. Sł. wil. Uropek N. (gór.) = *ilość ciała kopalnego, przez szychtę nocną otrzymana*. 8. †N. *północny*: Gospodar nocnej Rusi. Tw. 9. bot.: a) N. ciefi p. **Podkolan**. b) Nocne fijołki p. **Wieczornik**. c) Nočna ozdoba p. **Dziwaczek**. d) Nočna świeca = α) p. **Wiesiołek**. β) bł. (convolvulus oenotheroides) *roś. z rodzaju powoju*. e) Nocne ziele = **Lnica** pospolita. 10. lek.: †Duszenie nocne p. **Zmora**. II. zool.: Kruk N. p. **Ślepowron**. <Od Noc>

†**Nocobledny** *bladło świecący wśród nocy*: Już dzień z nieba ustąpił, a księżyc po niebie na karze nocoblednej rozświecał od siebie. Koch. J. <Noc + Blednieć>

†**Nocobląd** lek. 1. *ęda, lm. ędy* p. **Lunatyk**. 2. *ędu, bfm. p. Lunatyzm*. <Noc + Bład>

×**Nocobledny 1.** *blądzący w nocy*: Nocobledne Erynje. Ml. 2. p. **Lunatyczny**. <Noc + Bledny>

†**Nocodzienny, †Dniowonocny** *dnia i nocy dotyczący*: Zegary nasze stosują ś. ku rewolucji nocodiennej. Żebr. <Noc + Dzienny>

†**Nocolsny p. Nocoświatny**: Na lutni dziecię Latony wystawiam i Lunie chwałę nocolsnej wyjawiam. Petr. <Noc + Lśnić>

×**Nocorodny 1.** *noc rodzący, przynoszący*. 2. *w nocy ukazujący ś., nocny*: Sowa nocorodna. Kulig. <Noc + Rodny>

†**Nocorównia, i, lm. e** *porównanie dnia z nocą*: N. wiosnowa. Żebr. Ci nocorówni podlegli życziwej zbytniego zimna i ciepła nie znają. P. Koch. <Noc + Równia>

†**Nocorówny** p. **Równonocny**. <Noc + Równy>

†**Nocoświatny, †Nocolsny** *w nocy świecący*: N. miesiąc. Kochan. <Noc + Świecić>

Nocować, uje, ował, częstot. Nocowywać 1. *noc przepędzać, spać przez noc*: N. w domu, poza domem, pod dachem, na dworze, pod gołym niebem, w lesie, w polu. Przen.: Tylko trupy tu nocują, tylko sępy tu koczują. Mick. Tylko skały tam nocują, tylko gwiazdy tam koczują. Mick. 2. kogo = *przyjmować kogo na noc, dawać komu nocleg*. <Od Noc>

Nocowanie, a, lm. a *czynność cz. Nocować*: Wigilje, czujności i nocowania na modlitwach. Pim. (=czuwania nocne).

×**Nocowidz, a, lm. e** lek. (nyctalops) *ten, co widzi tylko w ciemności, in. ślepiec dzienny*. <Noc + WID>

×**Nocowidztwo, a, bfm.** lek. (nyctalopia) *ślepoty dzienna*.

†**Nocownik, a, lm. cy** *ten, co wylamuje ludziom drzwi w nocy, złodziej nocny*. <Od Noc>

Nocowy p. **Noeny**: Nocowi goście. Sienk.

Nocowywać, uje, ywał p. **Nocować**: Stara nocowywała to tu, to ówdzie po chatach. Krasz. **Nocowywanie, a, bfm.** *czynność cz. Nocowywać*.

[**Nocówka, i, lm. i**] p. **Nocnica**.

×**Nocwid, a, lm. y** *widziadło nocne, straszdyłło nocne, mara*. <Noc + WID>

Noczeryt, u, lm. y min. p. **Noceryna**. <Od nazwy miasta Włos. Nocera>

Nodoida, y, lm. y mat. *gatunek powierzchni obrotowej o stałej krzywiznie średniej*. <Now. z Łé. nodus = węzeł + Gr. -eídēs = -kształtny>

Nodus, a, lm. y *środek kielicha mszalnego*. <Łé. nodus dosł. = węzeł>

[**Nodzig, u, lm. i**] p. **Nocleg**.

Noemi nieod. cukier. *rodzaj tortu, przekładanego odpowiednim kremem*. <Od nazwy biblijnej Noemi>

Noga, i, lm. i, 2 pp. lm. nóg a. [nogów], lpd. †**nodze 1.** anat. *kończyna dolna*, [gira]: N. ludzka składa ś. z uda, goleni i stopy. ×**Korzeń nogi** p. **Nart**. N. prawa, lewa. N. zwierzęca, przednia, tylna. Nogi sarny = *badyle*. Nogi zająca = *skoki*. Kurzą nogę i krogulcze ma paznogie. Mick. N. sztuczna, drewniana. Na drewnianej nodze skacze ze szpitala. Mick. Staremu, gdy chodzi, trzecia N. z lasu płuży. Kołak. (=kij, laska). Głowa i nogi. Nogi w ciepłe, głowę w chłodzie, żołądek w głodzie, a unikniesz choroby. Prz. No, ojeze Michale! — rzekł, oglądając mnie z nóg do głowy. Chodź. (= od stóp do głów). Niech głowa nogom nie mówi: nie jesteście mi potrzebne. Skar. Przen.: Głowa i nogi = *zwierzchnik i podwładni, poddani*: Gdzie głowa chodzi za nogami, a nie nogi za głową, rząd tam płochy być musi. Smotr. Mylą ś. nogi, kiedy błądzi głowa. L. Wolę ś. głowy, aniżeli nóg ująć. Paszk. Lepiej gadać z głową, aniżeli z nogami. Prz. — Ręce i nogi. Daleko N. od ręki. Prz. Ręka rękę myje, N. nogę wspiera. Prz. (= bez wzajemnej pomocy obejść ś. nie możemy). Trzymać ś. czego rękami i nogami (= mocno, uporczywie, rozpaczliwie). I po nogębym ś. tam nie wrócił. Kn. Tyle mnie to obchodzi, co psa piąta N. Prz. Potrzebny, jak psu piąta N. Prz. Nogami ś. rodzić. Kn. Noga, a nie ręką pisze. Troc. Trącić, kopnąć nogą. Tu kamienia podróżna nie śmie trącić N. Mick. Wól nogami kopa oracza. Jabł. Koń wierzga, grzebie nogą. Tupnąć

nogą. Tupał nogami obiema. Mick. Nogę na nogę zakładać. Siedzi i myśli, na krzyż nogi założywszy. L. Siedząc, na krzyż nogi złożyć. Sł. wil. — Przyrodzenie dało nam nogi, abyśmy niemi chodzili. Pileh. Dawszy rękoma, biegaj nogoma. Prz. (= *nim odbierzesz, co komu pożyczysz, musisz ś. nachodzić*). [Na nogach] = *piechota*. Z bosemi nogami szedł. Wuj. (= *boso*). Przejść rzekę suchą nogą. Koń galopuje z prawej, z lewej nogi. Być chorym na nogi. Złamać, zwichnąć nogę. Kulawy na prawą, na lewą nogę. Lepiej na jedną nogę chromać niż na obie. Prz. Dziad, żebrzący chleba, bez ręki lub bez nogi. Mick. Nogi wliczający, bezkosty w nogach. Kn. Nie może ś. ani na tę, ani na owę nogę przygodzić, abo na obie nodze pies. Mącz. Koń potkliwy, pies na nogi. Kn. Koń ma cztery nogi, a przecięż ś. potyka. L. Nie wrzód mu w nogi, może dobrze biegać. Mącz. Skąpy do jałmużny ma leniwe nogi. Prot. Mieć dobre nogi. Koń nieomylnych nóg. Troc. Ma charakter w nogach a.: Dobry ma charakter w nogach. Prz. (= *umie biegać, uciekać, dobrze biega*). Cały jego rozum w nogach. Prz. (= *dobrze tańczy*). Wilka nogi karmią. Prz. (= *kto stara ś., ten i ma; szukaj a znajdziesz*). Ma chleb nogi, a nędza nogi. Prz. (= *przy dostatkach są też kłopoty, a w nędzy praca wspomóż*). Wziąć nogi za pas a. X w zapas, na plecy, pod pachę = *pośpieszyć co żywiej, iść co ichu starczy*. Prędko, wzięwszy nogi za pas, na moich nogach. Kn. Więć nogi za pas i w świat jasny! Słow. Bierz nogi na batogi. Prz. (= *biegnij, co ichu starczy*). Obiema nogami uciekać. Troc. (= *szybko uciekać*). Wysiekl ś. nogami abo piętami. Kn. (= *uciekl*). Nogi na pomoc wzięć. Damb. (= *uciec*). Nadzieja w nogach. Poł. (= *w ucieczce*). W potyczkach bardziej bezpieczeństwo pokładają w nogach, niżli w orężu. Pileh. Dufać w nogi. Troc. Zdrowia nadzieję nogom powierzyć. Troc. W nogach szukać obrony. Troc. To wielkie męstwo w nogi mu wpadło. Prz. (= *uciekl, stchórzyl*). Zając wlaź mu w nogi. Prz. Uciec, umknąć, uderzyć, pójść, porwać ś., X puścić w nogi = *uciec, umknąć, czmychnąć, drapnąć*: Uciekłem, uderzyłem w nogi. Mącz. Uciec w nogi. Troc. Za co pełna trwogi, umykasz w nogi? L. Nie doczekałszy trwogi, uderzyli prędko w nogi. Prz. Co tehu uderzyli w nogi. Oss. Ci biorą ś. do szabel, tamci poszli w nogi. Mick. W nogi ś. porwać. Troc. Puścił w nogi. Żebr. On w nogi = *uciekl*; oni w nogi = *uciekli*. W nogi nieborak, gdy ś. napasniecy odezwali. Troc. Oni męstwo jego wytrzymać nie mogą, w nogi. Boh. A gdy ś. co raz zbliżał ów hałas, wrzask srogi, zając w nogi. Kras. Podczas trwogi każdy w nogi. Prz. [Nogę urządzić a. dać, nogi zmyć] = *uciec, umknąć, zemknąć, drapnąć, czmychnąć*: Trzeba dać nogę. Prus. Ani N. nie uszła (= *ani jeden człowiek, nielt, żywa dusza*). I jedna N. z pola była nie uszła. Nies. Przen.: Porwawszy szpetna baba ożoga, tak po zwierciadle biła, że go nie uszła i N. Łączn. (= *nic nie zostało*). Zje cię i z nogami. Prz. (= *zniszczy cię, zrujnuje cię zupełnie*). Do nogi, co do nogi = *co do jednego, wszyscy bez wyjątku*: Oni wszyscy do nogi bałamuty. Krasz. Wymordować ludność wsi co do nogi. — Stąpając prawą, lewą nogą. Przen.: Nie wie, na którą nogę stąpić. Prz. (= *zhardział, zdumiał*). — Iś ś. za nogą (= *stąpając wolno, powoli*). Wlekliśmy ś. N. za nogą. Chodź. Droga była haniebna i jechało ś. N. z nogi. Kaczk. Stanąć prawą

nogą na progu. Stanąć, postać gdzie nogą = *pójść, zjawić ś., ukazać ś. gdzie*: Stanąć nogą na czyj próg. Sł. wil. (= *przybyć do kogo, do czyjego domu*). Stanąć nogą na ziemi czyjej. Sł. wil. (= *zjawić ś., przybyć gdzie*). Ktokolwiek stanie nogą na ziemi naszej, używa opieki rządu. Ust. Żadnej kobiecie nie wolno było nogą na posiadłości Siczey stanąć. Rzew. Nawet ja sam nie wstąpię nogą do kościoła, gdy ten wojskiem otoczony będzie. Chodź. We dworze nigdy nogą nie postać. L. Noga moja tam nie postanie (= *nigdy tam nie pójde*). Nie postoi tu N. moja. Troc. Nie mogę na takie jechać polowanie i nigdy na nim N. moja nie postanie. Mick. Ani nogą tam nie stąpię. Sł. wil. Żeby twojej nogi tam nie było. Sł. wil. (= *żebyś mi ś. nie ważył tam chodzić*). Nie ruszać mi za próg nogą! Mick. Niech tylko nogą z granic Żmudzi wyruszy, wnet cały kraj powstanie. Sienk. Niewolnicom nigdzie tam nie wolno jawnie nogi mawiszej wynieść. Paszk. Idź, gdzie nogi zaniosą. Li. (= *gdzie oczy poniosą*). Iś ś. gdzie nogi poniosą, zaprowadzą. Sł. wil. Za wysokie progi na moje nogi. Prz. (= *zbyt mało mam znaczenia, abym tam mógł iść*). Daremnie konkurujesz: dygnitarские progi za wysokie na Jacka podczasycza nogi. Mick. — Równemi nogami rów przeskoczyć. Nogami równemi wyskoczył. Mick. Zerwał ś. na równe nogi. „Jest, jest!” wyrzekł półgłosem, zerwał ś. na nogi. Mick. (Niedźwiedź) wstał na nogi tylne. Mick. Lewą nogą wstać z łóżka (przen. = *być w złym humorze*). Ilekroć był z nóg zwałony, tylekroć żwawszy na nogi powstał. Pileh. Przen.: Powstać, stanąć na nogi = *przyjść do majątku, zбогacić ś.*: Czy wiesz, z czego on powstał na nogi? Sł. wil. Przen.: Postawić kogo na nogi = a) *rozgniewać kogo, obudzić w kim energję*. b) Postawić, wystawić kogo, co na nogi a. X na nogach = *wspomóc kogo a. co, dodać komu a. czemu znaczenia, siły*: O jako ich siła na nogi promocja twoja postawiła. Tw. Godność na nogi człeka stawia. Falib. Sułtanowa chciała na nogi postawić powagę swego syna. Kłok. Na nogi wystawił fakeję swoją. Troc. niesprawiedliwą sprawę na nogach postawił. Pileh. Ludzką ułomność na nogach postawia. Wad. Doktor postawił na nogi chorego (= *wyleczył go*). — Stać na nogach. Ostatek krwi z siebie tocząc, jednak na nogach stał. Górn. Przen.: Gdyby niewiaśc nie było, światby nie stał na nogach. Burl. — Od samego rana, cały dzień na nogach (= *ciągle jest w ruchu, nie ma czasu usiąść, odpocząć*). Nogi mu wrosły w ziemię. Prz. (= *stoi jak skamieniały, jak wryty*). Stać, skakać na jednej nodze. (Zóraw) odprawia czaty, stojąc na jednej nodze, z czujnymi oczyma, i by nie zasnąć, kamień w drugiej nodze trzyma. Mick. Przen.: Na jednej nodze = *szybko, prędko, śpiesznie, co prędzej, żwawo, natychmiast*: Dla niewieściuchów służbę bożą skracać i jakoby na jednej nodze stojąc odprawować. Pim. Kończyć już teraz, a na jednej nodze. L. Mając na jednej nodze sprawę odprawić, dzień za dzień odkładają. Bud. B. Biegajno prędzej na jednej nodze. Sł. wil. — Stać jedną nogą na progu, a drugą mieć za drzwiami. Przen.: Stać jedną nogą w grobie = *być blizkim śmierci*: Pod zeszył mój wiek, pod lata moje stare, już jedną nogą stoję w grobie, abowiem z tym światem co godzina rozstać mi ś. przychodzi. Smotr. Biją starych, choć w grobie jedną nogą stoją, i nad dziećmi w powieciu okrucieństwa stoją. Bardz. Człowiek stoletni, który la-

da dzień na mary pójdzie i jedną nogą na łodzi Charonta stoi. Kulig. Me wielkie niestężeście i smutki i bole sprawiły, że już jestem jedną nogą w dole. Tremb. Byłem już jedną nogą na tamtym świecie. Sienk. — Noga mu ś. powinęła, pomknęła = a) *pośliznął ś.*, *potknął ś.*; b) przen. *poszkapit ś.*, *zawiódł ś.*, *podrwił głowę, nie udało mu ś.*: Jak ś. komu raz N. powinie, to już bywaj zdrów. Prz. Raz powinąwszy nogę, trudno ś. poprawić. Prz. Byle ś. Szwedom N. pośliznęła, to i ja ś. przeciw Szwedom obróć. Sienk. — Trzymać ś. na nogach mocno, słabo. Trzymać ś. na nogach (= *nie upadać*). Nie móc ś. utrzymać na nogach (= *chwiać ś.*, *słaniać ś.*). Tak pijany, że ledwo ś. trzyma na nogach. Sł. wil. Śłania ś. na nogach, jakoby był pijany. Mick. Z nóg ś. upijać. Trzt. Mógł wypić lipcu dwa antały, nim mu spletał ś. język i nogi zachwiały. Mick. Nogi mu po koledzie chodzą. Prz. (= *zatacza ś.*, *pijany jest*). Ustać na nogach nie mógł, opuścili go więc na kłęczki. Chodź. Bezsenna noc, burzliwe jej wypadki i ostatnie zajście z księciem zmęczyły go tak, że za ledwie na nogach mógł ustać. Sienk. Widząc, że blednie i że na nogach ś. śłania, radził mu odejść do swej izby dla spoczynku. Mick. Aż mi ś. w oczach zaćmiło i nogi mi odjęło, tak ś. przeląkłem. Chodź. Koltun tłucze mi ś. po kościach, więc czasami odbiera nogi. Chodź. Choroba ta zwaliła go z nóg (= *osłabiła, wycieńczyła*). Patygi z nóg mnie obażyły i w głowie mi ś. kręci. Sienk. Z nóg ś. zwalić. Sł. wil. (= *osłabnąć, stracić siły*). Niejeden młody sukcesor zadrze zęby, nim stary antecessor z nóg ś. zwali. L. (= *umrze*). Jakby go z nóg ściał, padł nad samym łóżkiem. Wyb. Te choroby, właśnie by z nóg ścinając, przytomność odbierają choremu. Perz. Złośliwe te choroby z nóg ścinają. Perz. (= *pozbawiają sił*). Nie móc nogą ruszyć. Sł. wil. (= *być bardzo osłabionym, bezsilnym*). Ani ręką, ani nogą (dom.: nie móc ruszyć). Ledwo nogami mógł sunąć. Chodź. Jeleń zgrzybiały, gdy już ledwie nogi suwa... Mick. Być na ostatnich nogach (= *blizkim śmierci*). — Kot zawsze na nogi pada. Przen.: Gdy pewny wyboru, posłem ś. ogłasza, ... licząc turnum, Sieniński padł na cztery nogi. Mick. (= *poniósł zupełną porażkę, przegrał sprawę zupełnie*). — Nogę komu podstawić. Podstawił nogę biegnącemu i w ten sposób przewrócił go. Zabiega klucznikowi drogę, sam pada i podbija Gierwazemu nogę. Mick. Cielska krwawe brzemię waląc tuż pod hrabiego, zbił go z nóg na ziemię. Mick. Przen.: Podstawić komu nogę = *stolka komu przystawić, zaszkodzić*. † Rzucić, przerzucić, przekinać, przewinąć, przewierznąć, przesadzić kogo przez nogę = *oszuścić, zwieść, podejść kogo*: Nikogo przez nogę rzucić nie chcemy, abyśmy sami pod nogi rzuceni nie byli. Pilch. Tajemnicę wydać, przez nogę rzucić, na poczciwość ś. targnąć — nieprzejednane rzeczy. Prz. Nie być przyjęt na urząd, być przerzucen przez nogę. Mącz. Jeden drugiego za leda przyczyną przez nogę przerzuci. Górń. Kogo chce, przekinie przez nogę. Rej. Niecnota ten przez nogę mię przewinał. L. Ten, kto drugiego przewinie przez nogę, Bogu i ludziom przewinia. Młodź. Dziś, kto kogo może, przez nogę przewierznąć barzo rad. Falib. Przesadzę go przez nogę. Pot. Czasem i przez nogę, ba, jako cię mogę. Rej. Stara mówi przypowieść, czy wręcz, czy przez nogę, ujdzie nieprzyjaciela pożyty, jako mogę. Pot. Jako cię mogę, jeśli nie siłą, tedy przez nogę. Kn. [Traktować

kogo przez nogę a. per nogam] (= *lekceważąc, z lekceważeniem, pogardą*). — Wyciągnąć, wyprostować nogę. Zadrzeć nogę do góry. Sąsiada tak grzmotnął pięścią, że aż nogi zadarał. L. (= *upadł, koziołka przewrócił*). Przen.: Wyciągnąć, zadrzeć nogi = *umrzeć*: Karakaszw w godzinę pewnie nogi zadrze. Pot. Trzy razy aż pode drzewi to chłopotstwo ś. wparło, ale za każdym razem trzech nogi zadarało. Mick. (= *zostało zabitych*). [Już wyprosił nogi]. Prz. Pożegnał świat nogami. Prz. Kto bluźnił, drgnął nogą na powrozie. Tworz. (= *został powieszony*). — Schwytać kogo za nogi. Rad mu, jakby Pana Jezusa za nogi schwytał. Prz. Nogi ścisną, całują (= *klaniam uniżenie*). — Iść, biec do czyich nóg. Do nóg jej biegło ptaństwo. Mick. Co z tu wędasz? Poszedłbyś, psie, do nogi! Mick. Cała trzódka białopucha do nóg mu, na kolana skacze. Mick. Nierazno spuścili broń do nogi. Chodź. Do nogi broń! (komenda). Rzucić ś., paść, upaść komu do nóg = *upaść przed kim na kolana, błagać kogo a. dziękować komu na kłęczkach*: Padania do nóg, ściskania za nogi, podłość w sobie mają. L. Oboje mu do nóg padniemy, chęci nasze wynurzymy. L. Płakać muszę, do nóg pierwej ci suplikuję. Bardz. Ja upadłem mu do nóg, prosząc, aby nie szedł. Chodź. Za ledwie usłyszeli nowinę (o uwolnieniu z poddaństwa) poddani, skoczyli do paniezza, padli do nóg pani: „Zdrowie państwu naszemu!” — że łzami krzyknęli. Mick. Upadam do nóg = *witam a. żegnam pana*. Na obiad powróca i moi synkowie, to i oni do nóg Jegości Dobrodziejowi uniżają ś. Chodź. (= *złożą mu swoje uszanowanie*). — Upaść u czyich nóg. (Żołnierz) idzie, z biedy i z głodu przymierając czasem, nakoniec pada u nóg konika wiernego. Mick. (Psy) długo potym ręką pana już głaškane, drżą jeszcze u nóg jego, strachem opętane. Mick. U nóg czyich co składać = *pokornie ofiarować co komu*: Oto ten mój sezyzyk u nóg twoich składam. Mick. U nóg czyich leżeć, być = *brać kogo a. składać komu hołdy czolobitne*: Do nóg upadający, u nóg leżący. L. Ot! u nóg twoich wiszę porzucona, o odpuszczenie żebrząc uniżona. Lubom. U nóg Litwinki kwiat naszych młodzianów. Mick. Pochlebica jak pies u nóg jej leżała. Krasz. — Postawić sobie stołeczek pod nogi. Przen.: Czatyrdahu, ty zawsze guchy, nieruchomy, podstawszy pod nogi ziemię, ludzi, gromy, słuchasz tylko, co mówi Bóg do przyrodzenia. Mick. (= *umieściwszy pod sobą*). — Rzucić co komu pod nogi. Okręca broń i ciska wrogowi pod nogi. Mick. Całując nogi, upadam do stóp, uniżam ś. pod stopy, ściele ś. pod nogi. L. (= *klaniam uniżenie*). Przen.: Kłaść, stać, rzucić co pod nogi = *lekceważyć co, gardzić czym*: Kto pożytek sobie waży, a nie kładzie go pod nogi, już ten jest niewdzięcznikiem. Górń. To jest własność wielkiego umysłu, stać pod swe nogi dobrodziejstwa innym świadczone. L. Bezzakonnym zostawał i prawa pod nogi miotał. Skar. Bieda zewsząd piecze, kto złożył fata drapieżną pod nogi. Bardz. Przen.: Pod nogi = *pod władzę, pod zwierzchnictwo*: Bóg wszystko Chrystusowi poddał pod nogi jego i postanowił go głową nad wszystkimi. Salin. — Ciska dokoła, tylko pod nogą zwiędła szeleszeze gałązka. Mick. Rzeka płynie przepaścią pod nogami. Słow. Pod twojemi nogi fale morza. Krasin. Przen.: Pod nogami, pod nogą = *pod władzą*: Wyszły Djogien nad Aleksandra, pod którego nogami wszystko było. Górń. Chciałby ś. jeden nad wszyst-

kich posadzić i sobie równych cisnąć pod swą nogą. Mick. Przen.: Mieć co pod nogami = *deptać co z pogardą, za nic co mieć, lekceważąc co, mieć co w pogardzie*. Ja świata nie lubię; u mnie świat pod nogami. Boh. Być pod nogami = *być deptanym z pogardą, być lekceważonym*: Depęć cię z tweimi pompami, czas ci też być pod nogami. Dar. J. Wszystkie nauki zwietrzały i pod nogami zostały. Skar. — Być powieszonym za nogi. Przen.: Jak wisieć, to za obie nogi. Prz. (= *jeżeli ś. narażać, to już na coś większego*). Mam za jedną nogę wisieć, lepiej już za obie. Oss. Do góry nogami = *głową na dół*: Nogami wzgórze, głowę na dół zaawiesić. Kn. Chodzić do góry nogami (= *na rękach*). Przen.: Książkę do góry nogami trzymać (= *górną częścią na dół*). Przen.: Do góry nogami = *opak, opacznie, wbrew zwyklemu porządkowi, bezładnie*. Wszystko do góry nogami przewrócić (= *porozrzucić, poprzewracać*). Nogami wzgórze obraca wszystko. Kn. Zgubię go z całym domem, z dobytkiem, wywrócę, jak mówią, do góry nogami. Druż. Świat ś. do góry nogami przewrócił (= *wszystko na świecie idzie na opak*). Wszystek stanie świat wzgórze nogami. Lubom. Wszystko teraz do góry nogami przewraca ś.; świat ś. w niwecz obrócił. L. Do góry nogami nasze zamiary obrócił. Śl. wil. (= *zniweczył, zniszczył, obalił*). — Podkuć koniowi nogę. Tam na błoniu stoi siwy konik... na wszystkie cztery nogi podkówkami podkuty. Pśń. Przen.: Frant to na cztery nogi kuty. Prz. (= *sprytny, chytry, przebiegły, szczwany*). Miał on pacholika Rzędziana, franta kutego na cztery nogi, z którym niejeden stary wyga nie mógł iść o lepsze. Sienk. — Co mi tam pani będziesz nogę zawracać! Prus (zam. głowę). — Pójsz do kogo na ciepłe nogi a. nóżki (= *rano, zaraz po ustaniu z łóżka*). — [Za nogami] = *nazwa wycieczki, polegającego na tym, że sprzedający zwierzęta domowe na jarmarku po zgodzie daje kupującemu parę groszy „za nogami”, aby ś. wiodło*. 2. stopa: N. mała, duża, płaska, szeroka, wązka, zgrabna. 3. w lm.: Nogi a. nogi w galarecie a. nogi na zimno a. galareta z nóg = *galareta z nóg wołowych, cielęcych a. wieprzowych, [kwaszenina]*. 4. część łóżka, sofę, trumny i t. p., przeznaczona dla nóg: Położyć szlafrok w nogach. Postawić krzesło przy łóżku w nogach. Stanać w nogach łóżka. Ujrzała (w grobie Chrystusa) dwu aniołów, jednego w głowach, a drugiego w nogach. Leop. Trzeba odkopać trupa, uciąć jemu głowę rydlem i położyć w nogach, żeby rękami nie mógł dostać. Chodź. 5. część sprzętu, na której ś. ten sprzęt wspiera: N. stołu, u stołu, od stołu. N. krzesła, u krzesła, od krzesła. N. łóżka, u łóżka, od łóżka. Wszystkie ławy miały zwichnione nogi. Mick. Mądry, jak stołowe nogi. Prz. (= *głupi*). 6. N. cyrkla = *polówka cyrkla, bark*. 7. w lm. część składowa pługa, nasad pługowy, rękoleję pługa, kozica. 8. [Nogi] lm. = *część składowa sieżkarni, żarn*. 9. † N. stopień pokrewieństwa: Od trzeciego stopnia powinowactwa jedną tylko nogą a. stopą następują... P. cheł. 10. w lm. bart. część dolna ulla, barcz. 11. bot.: a) N. gęsia p. Mącznik. b) N. kacza p. Biedrzyga. c) N. kania = a) a. N. wronia (plantago coronopus) gatunek babki, in. stopa kania a. wronia. β) [Kania N.] = *nieduży, szary grzyb jadalny*. d) N. kurza = a) p. Portulaka. β) [Kurza N.] p. Mglejarka. γ) [Kurze nogi] p. Kurzy. 12. bud. podpora, podstawa: N. w murze. N. łuku sklepionego, arkady. 13. czcion.: N. czcionki = *koniec piętka czcionki, przeciwny*

głowie. 14. w lm. druk. linje, idące od nagłówka tabeli do dołu. 15. gór. (= a) *ostatnie pojęcie* (p. Pojęcie) w filurze (p. Pilar) do wybrania pozostające. b) *ostatnia część pojęcia, którą ś. wybiera*. 16. karc.: Bez nogi a. bez jednej (dom. lewy) a. bez szpada y = *mniej o jedną lewą, niż ś. zapowiedziało*. 17. mul.: Kozła N. = *waga mularska*. 18. myśl.: a) Kocia N. = *strzelba o jednej lufie, pojedynka*. b) Polować ze świńskiej nogi = *polować na wychodnego*. 19. org. *związujący ś. koniec piszczałki cynowej pod jej główką*. 20. wet.: = a) N. jeżowa (u koni i bydła rogatego) *wadliwa budowa nogi, zeszcpeconej przez grudę*. b) Kozia N. = *wadliwa budowa nogi końskiej, wskutek czego kolano bywa wygięte naprzód*. c) N. sarnia p. Kozica. d) N. szczudlasta = *wadliwa budowa nogi końskiej, wskutek czego pięcina bywa wygięta naprzód*. 21. woj.: Kozia N. p. Widelka. 22. zł.: Krowie nogi = *żołnierze*. Zdr. Nóżka, Nóżeczka, Nóża, Nóżatko, [Nóżenka, Nożyczka, Nożuszka], lm. Nóżeta. Zgr. Nożysko. <NOG>

† Nogaj, a, lm. e p. Nogal: Długi człowiek, smagły, N., długowięzy, jak niektórzy zowią. Mącz. Który długie nogi ma, N. Mącz. <Od Noga>

[Nogajca, y, lm. e] p. Nogawica.

† Nogal, a, lm. e, † Nogaj człowiek mający długie nogi: N., wielkonogi. Kn.

[Nogapan, a, lm. owie a. y] *zbieg, dezertier*. (Por. Nóżka pan pod Nóżka). <Noga + Pan>

[Nogawa, y, lm. y] p. Nogawica.

† Nogawek, wka, lm. wki *pacha(?)*: Uważał trzeba, jeśli konia gdzie u nogawka przecęzka nie dolega. Dor. <Od Noga>

Nogawica, y, lm. e, Nogawka, [Nogajca, Noga-wa, Nohawica, Nagawica, Nahawica, Nagawka] 1. część spodni od kroku, wkładana na jedną nogę, X portka, [kolosza]. 2. [N.] = a) część w lm. spodnie. b) *pończocha, skarpetka*. 3. † N. but żołnierski: N., żołnierskie skórznie, caliga. Mącz. 4. † N. a. † Skórnia *wieżnienie ciasne, gdzie nie można ś. położyć*: W ciasnym miejscu przez siedm niedziel zamkniętym był, gdzie ani leżeć, ani spać nie można; nazywają katowie tę mękę skórną albo nogawicą, bo jest z dołu wązkie, a z wierzchu szerokie, jako naczynia aptekarskie. Baz. <Od Noga>

Nogawka, i, lm. i p. Nogawica.

Nogieć, gcia, lm. gcie, † Nokieć 1. [N. a. Nokć] *paznogieć*. 2. anat. p. Migotka. 3. a. Napaś, [Nokieć, Napastnik, Napaśnik, Paskudnik] wet. *choroba koni i bydła, połączona z nabrzmieniem migotki*: A mnie kęs posypie soli, jakoby mię N. napadł: mniema, bych już chleba nie jadł. Rej. 4. † N. przen. *zwierzę chore na nogieć*. 5. † N. przen. *zwierzę domowe (szczeg. koń) liche, niewiele warte*: By nalepszy koń ustaje, gdy mu tak, jako godzien i jako przystoi, nie dosypiesz; N. zaś wierzga, gdy mu przesypiesz. Górs. J. Włożył na ośta łtomok, niech w las nie zawodzi: lepiej go mieć na wodzy, a ująć obroku, niech ś. też czasem N. przemiera u toku. Gosł. 6. † N. przen. *nie dobrego, niepoń, ladaco, hultaj, gałgan, nikczemnik, łajdak*: Z szubienicy ś. urwał, smard, N., kija godny. Mącz. Ten N. ani Boga, ani ludzi w poczliwości nie ma. Nam. Jesteś wielki N., iżes mi pismo moje skryślił. Nam. Trudna sprawa z chytrym nogeiem. Rej. Karz pilnie, proszę cię, ty fałszywe nogeie. Rej. Na wszem ś. poczciwie przy swaj enocie rzadzić, aby nie było nigdy ocz ś. z nogeiem sądzić. Rej.

Krawiec, pokrajawszy, idzie precz z jakim drugim nogeiem, upiwszy ś., ubije ucznia swego łokciem. Biel. M. Panienci na cię niełaskawe, powiadają, żeś N. wachawy. Kochan. Wielkich ludzi synowie, nogeiowie. Petr. Niech ś. panowie starają, aby synowie ich byli dobrze wychowani, aby po sobie jakich nogeiołów nie zostawowali. Baz. <NOG>

Nogiet, u, lm. y, **Nagiet**, **Nogietek**, **Nagietek**, [**Nagiątek**, **Nagiętek**, **Nokcie** lm., **Paznogietek**], **Miesiączek** bot. (calendula) roś. z rodziny złożonych. Gatunki: N. deszczownik, posp. Deszczownikiem zwany (c. pluvialis). N. ogrodowy a. pospolity a. **Nagietka**, [**Nogietka**] (c. officinalis). <NOG, p. **Nogięć**>

Nogietek, tka, lm. tki bot. p. **Nogiet**.

[**Nogietka**, i, lm. i] p. **Nogiet**: Daje ś. krowom nogietki od porzucenia. <Zam. **Nogietek**, może ś. lud. do **Nagięć**>

Nogofajtka, i, lm. i teatr. żart. *baletnica*. <Noga + **Fajta**>

Nogokolce, ów, blp. p. **Kotewka**. <Noga + **Kolec**>

Nogoszczęki, ęk, blp. zool. p. **Szczękonogi**. <Noga + **Szczęka**>

[**Nogować**, uje, ówa] *biec, zmykać, uciekać, brać nogi za pas*. <Od **Noga**>

[**Nogowanie**, a, blm.] czynność cz. **Nogować**.

† **Noh**, a, lm. y p. **Nóg**. <Czes. *noh*>

[**Nohawica**, y, lm. e] p. **Nogawica**: *Nohawice* (= *spodnie*).

[**Nohrubszy**] (właściwie *Nährubszy najgrubszy*: *Wojenna dusza Samka nie chciała ustąpić z placu boju bez strzału — i zatrzymał ś., by nohrubsego wziąć na cel. Tet.* <Ná- + **Hrubszy**, od **Hruby**>

Nojada, y, lm. y *topienie kogo żywcem za karę*. <Fr. *noyade*>

[**Nokć**, a, lm. e] 1. p. **Nogięć**. 2. w lm. p. **Nogiet**.

† **Nokieć**, kcia, lm. kcie, [**Nokieć**] p. **Nogięć**:

a) Zamiast zdrowego konia zarzucił go ślepyim albo chromym nokeiem. Klon. b) Trudna sprawa z chytrym nokeiem. Rej.

Noktambulizm, u, blm. *lunatyzm*. <Now. z Łć. *nox*, 2 pp. *noctis* = *noe* + *ambulare* = *chodzić*>

Nokturn, u, lm. y 1. *część jutrzni*: N. pierwszy, drugi, trzeci. 2. a. **Nokturno** *utwór muzyczny o charakterze smętnym*: N. Chopina. 3. org. *jeden z głosów fletowych manualnych organu, wydawanych przez piszczałki kryte*. <Włos. *notturmo*, z Łć. *nocturnus* = *nocny*>

Nokturnista, y, lm. ści *kompozytor nokturnów*.

Nokturno, a, lm. a p. **Nokturn**. Asn.

Nokturnowy, X **Nokturny** przym. od **Nokturn**.

X **Nokturny** p. **Nokturnowy**: *Wszencene a. nokturne wigilje*. Pim.

[**Noli**] 1. *oto, oto właśnie*. 2. *wołanie na bydło*. <No + **Li**>

Nolit, u, lm. y min. *minerał z gromady sale-trowców, z rzędu tantalo-niobianów*. <Od nazwy miasta Włos. *Nola*>

Nom, u, lm. y *dzielnica w Egipcie starożytnym*. <Gr. *nomós*>

1. **Noma**, y, blm. lek. (*cancer aquaticus, noma*) *rak wodny, zgorzel policzków, dzięgień*, X *zgorzeń*. <Gr. *nomé*>

2. **Noma**, y, lm. y p. **Numa**: *Ludy letońskie, po lasach w swoich nomach czyli chatach żyjące, zdały ś. nie znać różnicy stanów*. Lel.

Nomadowie, ów, blp., **Nomady** *ludy koczujące pasterskie*. <Gr. *nomás*>

Nomady, ów, blp. p. **Nomadowie**.

Nomadyczny przym. od **Nomadowie**, *koczujący i pasterski*: *Ludy nomadyczne* (= *nomadowie, nomady*).

Nomarcha, y, lm. owie *naczelnik nomu*. <Gr. *nomárchēs*>

Nomenklator, a, lm. owie a. rzy 1. *niewolnik rzymski, który obowiązany był wiedzieć nazwiska wszystkich obywateli i wymieniać je w razie potrzeby swemu panu*: N. *towarzyszyl panu w wy-cieczkach na miasto, gdy ten chciał być obranym na jakikolwiek urząd i w tym celu starał ś. pozyskać sobie względy współobywateli*. *Petronjusz wydał rozkaz, by przeniesiono go do tepidarium, gdy wtym z poza kotary wychylił ś. N., oznajmiając, że młody Markus Winie-jusz przyszedł go odwiedzić*. *Senk. Wczoraj wzięto mi dwóch nomenklatorów do bicia okłasków za trzy danary*. Górs. A. 2. *ten, co nadaje nazwy techniczne a. ś. zna na nich, terminolog*. 3. lm. y *książka, obejmująca nomenklaturę danej nauki lub sztuki*. <Łć. *nomenclator*>

Nomenklatura, y, lm. y 1. *przepisy nadawania nazw technicznych*. 2. *zbiór nazw właściwych jakiej nauce a. sztuce, mianozbiór*: N. *chemiczna, muzyczna, drukarska*. N. *oznacza same nazwiska przedmiotów, w zakresie pewnej nauki wcho-dzących, naprzykład nazwiska zwierząt, roślin, minerałów, stanowią nomenklaturę, nie zaś terminologję*. Kras. A. 3. *każde miejsce w obrębie pewnej miejscowości, szczeg. w obrębie dóbr ziem-skich, mające swoją nazwę, choćby nie było zamieszkałe*: *Najludniejszą nomenklaturą tej parafji bę-dzie Częstochówka*. *Majątek urósł w dwójnasób, nie w morgi, to prawda, ale w nomenklatury*. *Wilez*. W sporach o granice nomenklaturami nazywają znaki szczególne, znajduwane i umiesz-czane na mapach przy przeprowadzeniu linii granicznej. <Łć. *nomenclatura*>

[**Nomer**, u, lm. y] p. **Numer**.

Nominacja, i, lm. e 1. *mianowanie na urząd*: *Dostał nominację na profesora tymczasowego*. Chm. 2. X **N. a.** X **Nominowanie** *nadanie, przy-wilej*. <Łć. *nominatio*>

Nominacyjny przym. od **Nominacja**: *Stempel N. a. szacunkowy* = *opłata za papier stemplowy przy mianowaniu na urząd*.

Nominalista, y, lm. ści fil. *przedstawiciel, zwolennik, wyznawca nominalizmu*. <Śr. Łć. *nomi-nalista*>

Nominalistyczny przym. od **Nominalizm**, *w duchu nominalizmu pojęty, nominalizmem nacecho-wany*.

Nominalizm, u, blm. fil. *kierunek filozofji scho-lastycznej, odmawiający rzeczywistości przedmioto-wej pojęciom ogólnym i przyznający im jedynie zna-czenie nazw dla grup rzeczy lub zjawisk*. <Śr. Łć. *nominalismus*>

Nominalnie przys. od **Nominalny**: *N. rubel równa ś. czterem frankom*. *Lewensy w Buszy uznawali z kolei nad sobą władzę to Hohola, to Zie-leńskiego, ale tylko N. Rol*.

Nominalny 1. X **N.** *do nazywania służący*. 2. *z imienia tylko istniejący, noszący nazwę bez rze-czywistej wartości*: *Urząd N. Władza nominalna*. *Wartość pieniędzy nominalna* (= *wyrażona na pieniądzach, w rzeczywistości zaś ulegająca zmia-nom według kursu, imienna*). <Łć. *nominalis*>

Nominat, a, lm. ci ten, co jest mianowany na urząd: Biskup, opat N. N. gnieźnieński, krakowski, kijowski. Troc (zam. biskup nominal). <Łć. nominatus>

Nominatka, i, lm. i forma ż. od **Nominat**: Opatka N.

Nominować, uje, ował dok. i nied. I. × N. *nazwać, dać przewisko*: Pofatyguj ś. z łaski swojej do tego huczka, co mię strzelczykiem nominował. Chodź. 2. *mianować, wyznaczyć na urząd*: Król go na biskupstwo kijowskie nominował. Troc. Dawniej w Polsce papież i król naprzemian nominowali biskupów. Śl. wil. Nominowana ksieni. Troc. × N. ś. *nazywać ś.*: Mniejsza, jak ś. nominował, gdzie starszy ode mnie, a jednak polował. Fred. A. <Łć. nominare>

Nominowanie, a I. blm., czynność cz. **Nominować. 2.** × N., lm. a p. **Nominacja.**

× **Nominowanie się, a** ś., blm., czynność cz. **Nominować ś.**

Nomograficzny przym. od **Nomografja**: Rysunek, abak N. Tablice nomograficzne.

Nomografja, i, blm. mat. *nauka o konstrukcji tablic graficznych, służących do rozwiązywania zagadnień z dziedziny matematyki czystej i stosowanej.* <Now. z Gr. nómos = prawo + -grafia = opis>

Nomogram, u, lm. y mat. *rysunek wykonany według zasad nomografji*: N. równania stopnia trzeciego, czwartego. N. procentów składanych. N. trygonometryczny. <Now. z Gr. nómos = prawo + gramma ni. = litera>

Nomokracja, i, blm. *panowanie prawa, ustroj państwowy, w którym rząd jest tylko wykonawcą prawa.* <Now. z Gr. nómos = prawo + -kratía = panowanie>

Nomokrata, y, lm. ci *zwolennik nomokracji.*

Nomokratyczny przym. od **Nomokracja.**

Nomparel, u, lm. e druk. p. **Nonparel.**

I. Nona, y, lm. y I. *jedna z siedmiu godzin kalendarzowych, odmawiana po seksście, a przed nieszpornami*: Dziewiątej godziny, iż Jezus dał duszę swoją Bogu Ojeu, nonę dlatego mówimy i w kościele śpiewamy. Hrb. Nie słyszą dzwonów na sekstę i nonę. Kras. (Najświętsza Marja Panna) takiej w robocie od nony aż do dziewiątej godziny nie wyszła z modlitwy. Pat. (I. j. od godziny trzeciej po południu, gdyż o tej godzinie odmawia ś. nona). 2. fecht. p. **Nadcięcie.** 3. muz. *dziewiąty ton gamy, licząc w górę od tonu głównego.* <Łć. nona = dziewiąta>

2. **Nona, y**, blm. *sen chorobliwy, letargiczny.* <?>

Nonan, u, lm. y chem. *węglowodór naftowy C₉H₂₀.* <Now. z Łć. nonus = dziewiąty>

+ **Noncjusz, a**, lm. e p. **Nuncjusz.**

Noniljon, a, lm. y *podług dawnego sposobu liczenia milion, podług teraźniejszego tysiąc oktyljonów.* <Now. z Łć. nonus = dziewiąty na wzór wyrazu milion>

Nonjusz, a, lm. e, **Wernjer** fiz. *przyrząd do mierzenia ułamków podziałek danej miary*: Jeżeli koło w przyrządzie astronomicznym podzielone jest na półstopnie, to przy pomocy nonjusza odezycytać można minuty. <Od nazwiska uczonego portugalskiego Nonniusa>

Nonka, i, lm. i cukier. *ciastko owalne, składające ś. z cukru, maki i jajek.* <?>

Nonkonformista, y, lm. ści, × **Niestosownik ewangelik angielski, nie należący do kościoła an-**

glikańskiego. <Now. z Łć. non + conformare dost. = nie zgadzający się>

Nonkonformista, i, lm. i forma ż. od **Nonkonformista**: Na nieznanego ministra czyhają młodsze i starsze nonkonformistki. Nagan.

Nonkonformistowski przym. od **Nonkonformista**: Za zgodą rodziców wysłano go do wyższej szkoły nonkonformistowskiej, do Cambridge. Nagan.

Nonkonformizm, u, blm. *ogół angielskich sekt ewangelickich i ich zasad*: N. taki, jakim go dziś widzimy, jest dzieckiem rewolucji i Cromwellovskich parlamentów. Nagan. Katolicyzm i N. rozbierają między siebie codziennie odpadki od anglikanizmu. Nagan.

[**No-no**] *dobrze, zgoda.* <No + No>

Nowowy przym. od **I. Nona**: Akord N. zupełny = pięciogłos, wzięty tercjami w górę od tonu sadniczego.

Nonparel, u, lm. e, **Nomparel** druk. *czcionki sześciopunktowe, półcyero.* <Fr. nonpareil>

Nonparelowy przym. od **Nonparel**: Justunek N.

Nonreinkarnacjonista, y, lm. ści *przeciwnik teorii o kolejnym wcielaniu ś. dusz*: Nonreinkarnacjoniści nie wierzą w przechodzenie dusz. Prus. <Now. z Łć. non = nie + Śr. Łć. reincarnatio = powtórne wcielenie>

Nonsens, u, lm. y a. a *niedorzeczność, głupstwo, bzdurstwo, absurd.* <Fr. nonsens>

! Nonszalancja, i, blm. *nieceremonjowanie ś., niedbalosć*: Przybrała wyraz nonszalancji. Lam. Ta swoboda nadaje pewną nutę nonszalancji i modernizmu. <Fr. nonehalance>

Nontronit, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikoidów, z rzędu wodorokrzemianów, Fe₂O₃.3SiO₂+5H₂O.* <Od nazwy miejscowości Fr. Nontron>

Nony, non, blp. *piąty a. siódmy dzień miesiąca według kalendarza rzymskiego, dziewiąty dzień przed idami.* <Łć. nonae = dziewiąty dzień>

Nookracja, i, blm. *panowanie rozumu; ustroj państwowy, oparty na przewadze rozumu.* <Now. z Gr. nóos = rozum + -kratía = panowanie>

Noologiczny przym. od **Noologja**, *do zakresu noologii należący, w duchu noologii pojęty.*

Noologista, y, lm. ści fil. *filozof uprawiający noologję, wywodzący wiedzę z pojęć lub intuicji rozumu.*

Noologja, i, blm. fil. **I.** *nauka o umyśle, o rozumie, o intuicyjnych prawdach rozumu.* **2.** *nazwa psychologii u niektórych pisarzy XVIII i początku XIX wieku.* <Now. z Gr. nóos = rozum + -logía = znawstwo>

Nopal, u, lm. e, **Czerwiec amerykański** bot. (opuntia coccinellifera) *roś. z rodziny kaktusowatych, z rodzaju opuncji.* <Z języków Ameryk.>

I. Nor, u, blm., × **Noryn** chem. *przypuszczany kiedyś pierwiastek metaliczny.* <Now., niby Łć. norium>

2. Nor, a, lm. y myśl. **I.** p. **Jaźwiec.** **2.** *kaczka dzika*: N. wielki = *kaczka dzika wog.* N. mady = *kaczka dzika żelazistego, czarnego i białego pióra.* Zdr. **Norek.** <NOR, por. Nurek>

Nora, y, lm. y I. a. × **Nóra**, × **Nura** *podziemna tryjówka zwierzęca, dziura, jama*: N. mysia, lisa. Wykurzyć lisa z nory. (O wilku): Bory i nory oddawszy ezartu, idź między ludzi i na służbę przystań. Mick. Mędrzec dmie ś. jak pajak, gdy w swej norze spocznie. Mick. Myśl.: Sztuczna N. = *rodzaj rywny zalopanej w ziemi, służącej do nauki młodych jamników.* Przen.: *Mieszka w ja-*

kiejs norze (=mieszkanie ma szczuple i liche). 2. †N. p. Nurt: Nawołomne morskie przebył nor-y. Zebra. Nory rzeki. Leop. Zdr. Norka. <NOR>

Norbertan, a, lm. nie p. Norbertanin.

Norbertanin, a, lm. anie, **Norbertan, Premonstratens I.** zakonnik reguły św. Norberta. 2. w lm. zakon, klasztor a. kościół zakonników tej reguły. <Od wł. Norbert>

Norbertanka, i, lm. i I. zakonnica reguły św. Norberta. 2. w lm. zakon, klasztor a. kościół zakonnic tej reguły.

Norbertański przym. od Norbertanin, premonstratenski: Zakon N.

1. [Nord, u, blm., Nórd, Norda, Nórda] północ, strona północna. <Nm. Nord>

2. [Nord, a, lm. y] p. [Nort]: W tom nordze. [Norda, y, lm. y] i. p. I. Nord. 2. wiatr północny. 3. deszcz z północy: Kiej się N. zapadł, a stárá baba zagádá, tej nima konea. Prz. <Nm. Nord>

Nordenszeldyn, u, lm. y min. mineral rombodryczny z gromady spinelowców, z rzędu boranów, Ca Sn B₃ O₆. <Od nazwiska Nordenskjöld (wym. Nordenszeld)>

†**Norder, u**, blm. gatunek tegiego, grubego sukna, in. †sukno norderskie a. norskie. <?>

†**Norderski**: Sukno norderskie p. **Norder**: Norderskiego sukna postaw. Ins. e. l.

Nordhauzeński kwas siarczany, chem. = kwas siarczany dymiący, kwas pirosiarczany, H₂S₂O₇. <Od nazwy miasta Nordhausen>

Nordmarkit, u, lm. y min. mineral z gromady sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, zawierający mangan, podobny do staurolitu. <?>

[Nordost, u, blm., Nórdost] północny wschód. <Nm. Nordost>

Norek, rka, lm. rki I. †N. i [N.] p. Nurek. 2. [N.] człowiek a. zwierzę bardzo zmoczone. 3. myśl. p. 2. Nor. <NOR>

Norja, i, lm. e p. Podnośnik. <Fr. Włos. noria, z Arab.>

Norka, i, lm. i I. p. Nora. 2. zool. (mustela lutreola) zwierzę ssące drapieżne z rodziny kun.

Norma, y, lm. y I. wzór, modła, miara, zasada. Według pewnej normy wynagradzać pracowników. 2. druk. tytuł skrócony, który s. kładzie z lewej strony pod pierwszą stroną każdego arkusza. 3. mat. iloczyn wszystkich wartości sprzężonych, liczby algebraicznej. 4. praw. forma, według której należy układać papiery i formuły urzędowe. <Łé. norma>

Normalna, ej, lm. e mat. prosta prostopadła do linii stycznej do krzywej i przechodząca przez punkt styczności; prosta prostopadła do płaszczyzny stycznej do powierzchni i przechodząca przez punkt styczności.

Normalnie przys. od **Normalny**.

Normalność, i, blm. rz. od **Normalny**.

Normalny I. zgodny z normą, taki, jaki zwykle powinien być, zwykły, należyty, prawidłowy: Normalna ilość wydanych pieniędzy. Normalna szerokość rzeki. W interesie zapobieżenia powodziom komisja ma zbadać N. stan wody tych rzek. N. stan rzeczy. N. stan zdrowia 2. stanowiący normę, wzór, wzorowy: Szkoła normalna (= w której wykładane są zasady nauczania). 3. prow.: Szkoła normalna = szkoła ludowa. 4. astr.: Czas N. = czas przyjęty na znacznej przestrzeni ziemi. 5. chem.: a) Roztwór N. = roztwór, zawierający w litrze tyle gramów roz-

puszczonego odczynnika, ile wynosi jego ciężar cząsteczkowy. Roztwór $\frac{1}{10}$ N. = mający koncentrację dziesięć razy słabszą od normalnego. Roztwór $\frac{1}{100}$ N. = mający koncentrację sto razy słabszą od normalnego. b) Budowa normalna = budowa najprostsza ze wszystkich możliwych przypadków izomerji danego ciała. c) Propilopiperydyna normalna p. **Koniina**. 6. gie.: Linja termiczna normalna = linja łącząca punkta z anomalią termiczną zero. <Łé. normalis>

Normować, uje, ował sprowadzać do pewnej normy, regulować, porządkować, ustalać: N. wysokość kredytu. Prawa metafizyczne, normujące wszelki byt i wszelkie myślenie. Dworz. <Od Norma>

Normowanie, a, blm., czynność cz. **Normować**.

Nornica, y, lm. e, **Polnik** zool. (arvicola) zwierzę szczurówate z rodziny tej samej nazwy. Gatunki: N. bura a. Polnik bury (a. agrestis). N. łykowa a. Darniówka (a. subterraneus). N. polowa a. Polnik pospolity (a. arvalis). N. ruda a. Karczowicie, Karczownica, Karczówka (a. glareolus). N. wielka a. Szczur wodny (a. amphibius). <Od Nora>

Norogi, ów, blp. myśl. płuca, wnętrzości samy i jelenia. Por. **Naróg, Naroki**. <? Por. **Naróg, Naroki**>

†**Norowisty** p. **Narowisty**: Pochop zmysłów norowistych. Błąd.

Norowy przym. od **Nora**. Zool.: Gęś norowa p. **Ohar**. <p. **Nora**>

†**Norów, owu**, lm. **owy** p. **Narów**: Przydawała krzyżakom hardych norowów onych przyjaźń z Tatarami ujednoczona. Błąd. Nieprzyjaciel tym jest niebezpieczniejszy, gdy, maskarą przyjaźni pokryty, norowy chytrze wywiera. Błąd. <NOR(OW)>

†**Norski** p. **Norderski**: Norskiego sukna postaw. Ins. e. l.

†**Nort, u**, lm. y p. **Nurt**: Wszedłem do głębokości wód, a N. zabrał mię. Bud.

[**Nort, a**, lm. y, **Nord, Nört**] I. kat, koniec, krawędź, krawiec. 2. miejsce. <?>

[**Nortowy**] przym. od **Nort**; [**Nórtowy**].

Norweg, u, blm. chem. przypuszczany przez niektórych pierwiastek, zbliżony do bizmutu. <Od nazwy kraju Norwegja>

× **Norymberczyk, a**, lm. **cy ten, co handluje towarami norymberskimi**: N. przyszedł z galanterjami. L. Do norymberczyków poszła dla obrania jedwabiów. L.

Norymberski: Towary norymberskie = zabawki dziecinne i drobne wyroby do użytku domowego, jak nici, guziki i t. p., daw. także towary bławne, norymberszczyzna. Sklep N. = w którym sprzedają towary norymberskie, niciarski. Jak w norymberskim sklepie a. kramie = a) wszystkiego tu można dostać; b) pełno tu rzeczy zbytkownych a. bezużytecznych. Przen.: Lalka norymberska = fretyk, elegancie, lalus. Norymberskiej roboty pacholek. Prz. = człowiek wymuszany a. głupi. Głowa do poloty, norymberskiej roboty. Prz. = głowa pusta, człowiek głupi. <Od nazwy miasta Norymberga>

Norymberszczyzna, y, blm. towary norymberskie.

Noryn, u, blm. chem. p. I. **Nor**.

[**Norzać, a, ał**] walać błotem, błocić (kogo). [N. s.] błocić s. <NOR>

[**Norzanie, a**, blm.] czynność cz. **Norzać**.

[**Norzanie się, a s.**, blm.] czynność cz. **Norzać s.**

†**Norzenie, a**, blm., czynność cz. **Norzyć**.

Norzyca, y, lm. e wet. *choroba torebki słuzowej u zwierząt, polegająca na tworzeniu ś. na karku wrzodów i fistuły, in. bolączka karkowa, fistuła karkowa, guz karkowy, żelaznica.* <NOR>

†**Norzyć, y, ył** zanurzać, pogrążyć. <NOR>

Nos, a, lm. y l. anat. (nasus) *najwydatniejsza część twarzy, pomiędzy czołem i wargą górną sterującą: Nasada nosa a. X korzeń nosa (radix nasi)=część nosa czołu przyległa. Czubek, koniec albo !wierzchołek nosa = część nosa najniższa. Grzbiet nosa prowadzi od nasady do końca. Skrzydła nosa=jego boki. Skrzydła nosa odgraniczają nazewnątrż nosdrza. N. zwierzęcy. N. słońca (=trąba). N. świni (=ryj). N. orli, garbaty, zadarty, grecki, rzymski, szeroki, cienki, spiczasty, spłaszczony, prosty, krzywy, duży, mały. N. długi, jak dziób u bociana. Kacz. N. jak kluka, jak trąba. Hej N. ci to, N.! mógłby go na kompas do zegaru użyć. Haur. Podobny, jak pięść do nosa. Prz. Kłaseć na N. okulary. Oceniał przeciwnika zręczność Maciek stary i lewą ręką włożył na N. okulary. Mick. Do różańca i godzinek stają codzień w kaplicy z okularami na nosach. Chodź. Grozić komu palcem na nosie. Palec po nosie dawał mu znak groźby. Mick. N. jest narzędziem węchowym oraz drogą wiodącą powietrze do płuc. Nos jest częścią organiczną, oddychania i wachania instrument. Sak. Wietrzyć nosem. Pies mówił, a wilk słuchał uchem, gębą, nosem, nie stracił słówka. Mick. Przen.: Mieć dobry N. = a) mieć dobry węch, dobre powonienie; b) mieć dobry wach = spryć: N., wach ma cienki. Troc. Psi ma N. Prz. (=zdąza na cudze obiady w samą porę). Ma dziurki w nosie. Prz. (=wszystko zwącha, jest sprytny). Jest nosa dobrego i zwąchał, że mam skarb w domu. L. Miłość ma długi N., daleko sięga. Pot. †Ma w nosie. Troc (=ma olej w głowie, jest sprytny). Miał N. (=przewąchał, zmiarkował). Ma N. do interesów (=zdolność, zręczność). — N. utrzeć, wysmarkać. Utrzyj dziecięciu N. Troc. N. ucierają często, płaczący. Krup. Kto moeno i często N. uciera, krew wyciska. Smotr. Nie ważą ś. tam ni nosa utrzeć, ni kaszlać. L. Nie móc ani nosa utrzeć (= być bezwładnym, bardzo chorym). Trąbi nosem, jak na waltorni. Prz. (=głośno nos uciera). Chustka do nosa. Wszystkim jakby patykiem poucierał nosy. L. (=spokornieć, złagodzić). Jak szkłem N. utarł. Prz. (=skrzywił ś., ma mię żalosa). Przen.: Utrzeć N. a. nosa komu=dać komu naukę, nauczyć kogo rozumu, upokorzyć kogo. N. mu dobrze utrę. Troc. Utrzyj ty sobie N.! Prz. (=nie mędrkuj). Bańki nosem puszczać=być ciągle zasmakany, t. j. być jeszcze smarkaczem, dzieciakiem. Mechanik, co bańki nosem puszcza (o człowieku zarozumiałym przy robocie). Krew mu z nosa ciecze, idzie, płynie. Daje, co mu z nosa spadło. Prz. (=czego sam nie może użyć). Czmychać nosem = wypuszczać głośno powietrze przez nos, sapać, szczeg. okazując w ten sposób niezadowolenie. Ławnik nosem czmychnął z wyraźnym zniewierpliwieniem. Gom. Wciągać do nosa tabakę (=zażywać). Czy N. dla tabakiery, czy ona dla nosa? Kras. Zaduch bije, uderza w N. Smród, jak pałką w N. Prz. Bije w N. jak chrzan. Prz. Dym kręci w nosie. Mała rzecz, a w nosie kręci. Prz. N. mię śwędzi, świerzbi. N. mię świerzbi, dostanę podarunek. Troc. Przen.: Natarł mu pieprzu w N. Prz. (=dał mu za swoje, popamięta on go). X Bije, wlało, weszło, poszło komu w N. (=gniewa*

go, irtuje). Djabelnie ich to w N. bije. L. Ni-gdym ś. nie spodziewał tego, iżby jej ta bagatela w N. weszła. L. To mu w N. wlało. L. Djabelnie jej to w N. pójdzie. L. W N. mu te słowa poszły. Troc. Cóż ci wsiadło na N.? L. (=dlaczego ś. upierasz, irtujesz). Byłe mu co przyszło do nosa. Troc. Rozgniewa ś., by mu na N. mucha padła. Kn. Mucha mu na N. siadła. Prz. (=jest czegoś niekontent, zadąsany). Mieć muchy w nosie (=być grymasnym, grymasić, kapryścić, upór okazywać). Wypędać komu muchy z nosa (=karać kogo za upór). Szerszenie ma w nosie. Prz. (=jest gniewliwy, opryskliwy). Ma djabła w nosie. Prz. — N. krzywił, marszczył. Potarł czoło, skrzywił nosa. Mick. N. krzywić na co, nosem kręcić na co = być niezadowolonym z czego, grymasić. N. ci ś. krzywi, znać nieprawda to. Kn. Chećli szeląg dać, to ś. ciągną po nosach. Brud. (=namysławiać ś., ociągają ś.). — Zadzierać N. a. nosa = pysznić ś., wynosić ś. nad innych, nadymać ś. Dmuchać sobie poważnie, zadrzyj nosa w górę. L. Pamiętaj na twój stan, a wyżej, niż ci przystoi, nosa nie zadzieraj. Boh. Gdy mu kłaniano ś., N. w górę zadzierał. Mick. Jak dmie ś., phu, phu, phu, jak N. drze do góry! Mick. N. nad głowę zadzierają. L. Śmieszny N. zadarty, a cóż dopiero wtędy, gdy łokieć wytarty. Fred. A. Dźwignął N. Prz. (=zhardział). Wyżej nosa gębę nosi. Kn. Nie ma ś. gęba wyżej nosa nosić. Prz. (=nie należy być zanadto pysznym). Kijem nosa nie dostanie. Prz. (=taki pyszny, wyniosły, że...). Przerzucac kogo nosem. Nar. A to nie mitrą, panie, ani pańskim nosem, ale tej braci szlachty pospolitym głosem stoi Rzeczpospolita. Pol (=pychać). — Spuścić, zwiesić N., spuścić, zwiesić N. na kwintę = spuścić z tonu, stracić na minie, spokojnieć, schować łudy w miech, posmutnieć, zasmucić ś.: Frant na franta większego gdy trafi, wnet spuści swój na kwintę N. Min. Słupceki zwiesił N. na kwintę. Oss. Spuściwszy N. do domów, z domów dalej w nogi. Mick. Pysznemu skoro odejmujesz bogaetwa, wnet zmieni koncepty i N. zwiesi. Wer. Wszystkie nosy zwiesili, widząc, że nie żarty. Pot. (Por. Kwinta). — Wodzić niedźwiedzia, włożywszy mu w N. kółko. Niedźwiedzia gdy przemożesz, za N. wodzić możesz. Kn. Przen.: Za N. kogo wodzić = powodować, rzucić kim, przewodzić nad kim, robić z kim co ś. chce, mieć na kogo wpływ nieograniczony: Daje mu ś. jak niedźwiednikowi za N. wodzić. Rej. Ci panowie chcieli by mnie za N. wodzić, lecz na ich nieszczęście nie mam go. Niem. Że go przyjmuję grzechnie, chce mnie za N. wodzić! Mick. X Zakręcić komu N. = oszukać kogo: Kochanek moje zastępował miejsce, chciała ona mi N. zakręcić. L. W N. komu dmuchać = lekceważyć kogo, traktować kogo z góry, pogardliwie, znieważać kogo: Nie dać sobie w N. dmuchać. Dmuchać pod N. komu. Tremb. Okta-wiemu Antonjusz pod N. dmuchnie. Chr. (Por. Dmuchać i Dmuchać). Grać komu na nosie a. po nosie, jeździć komu po nosie, † trząsać komu na nosie = przewodzić nad kim, powodować kim, postępować z kim lekceważąco, żartować z kogo: Nie daje sobie grać na nosie. Nie daje sobie trząsać, grać na nosie. Troc. Czy spodziałby kto ś., byś sobie plebanowi mógł dać grać na nosie? Węg. On nie dał sobie grać na nosie, a drugi nie ważył ś. też podleźć mu pod N. Oss. Nie są to tchórze; nikomu sobie na nosie zagrać nie dadzą. L. Pan Reut nie daje sobie grać po nosie. Chodź. Potrzeba go nauczyć mores, aby szlach-

nie po nosie nie jeździł. Chodź. (Por. Grać). — Dać komu szetuka w N. Przen.: Dać komu po nosie, dać komu nosa, × dać komu w N., † przyezynie komu nosa, [nakleić nosa]=dać komu nauzkę, naganę, skarcić, złażyć, zawstydzić, upokorzyć kogo. † Przyezynie komu nosa = przyprawić komu rogę = wieszć komu żonę. Troc. Dostać, wziąć nosa a. po nosie = otrzywać naganę, zostać skarconym, złażanym, upokorzonym: Jużes wziął po nosie od niego; chceś i ode mnie oberwać. L. Dostał nosa na trzy łokcie. Prz. (= złażano go bardzo). Z Wiednia przyszedł N. porządny (= nagana, napomnienie). Odejsz, pójsz z nosem = a) dostać naganę, zostać złażanym; b) zawieszć s. Pójsz komu po nosie = sprawić komu przykreść, być dla kogo przykrym: Gdy ten głos słyszeli, poszło im kaducnie po nosie. Oss. † Poszedł im chrząszcz po nosie. L. † Chrząszcza komu przez N. puścić = dokuczyć komu żartami. [Nie po nosie, nie w N.] = nie w smak. Było mu to nie w N. Prz. (= nie podobało mu s.). — Zbić, stłuc sobie N. Uderzyć s. nosem o ziemię. Upaść na N., rycie ziemię nosem (= upaść na twarz). Padać na N. = chwalić s., słaniać s. Tak pijany, że aż na N. pada. St. wil. Od z mordowania na N. pada. St. wil. Spotkać s. N. w N. (= oko w oko). Bawiąc s. z niemi, czy podobieństwo ciągle trzymać nosa nad godzinikiem? Rzew. (= trzymać zegarek przed oczami). Wytknąć N. = pokazać s., ukazać s.: Wytknąć N. za okno (= wychylić s., wyjrzeć). Na takie zimno nie odważam s. wytknąć nosa (= wyjść). Nigdzie dziś z domu nie wytknąłem nosa (= nie wychodziłem). Nie śmie nosa pokazać. Prz. Nikt, oprócz wojewody i urzędników, ani nosa za kratki nie potknie. Chodź. (= nie wejdzie). Na bok z nosem, na bok; ja rywala nie cierpię. L. (= usunąć s.). Wściebiać, wtykać N. = mieszać s., wdawać s., utrącać s. w co: Tam nos wściebia, gdzie nie trzeba. Boh. (= w nieswoje s. udają). Tam swój nos wtykasz, gdzie s. nie należy. L. Wszędzie N. wściebiać (= wszędzie s. mieszać). Ani nosa wściebić tam nie śmie (= nie ma tam najmniejszego znaczenia). Nie wtrącaj (a. nie wtykaj) nosa do cudzego prosa. Prz. Ojciec gwardjan niech pilnuje chóru i dalszych zakonnych oficjów, a do rządów klasztornych ani nosa, panie kochanku. Chodź. Patrzyć, pilnować swego nosa = siebie pilnować, nie wtrącać s. w cudze sprawy: Patrz lepiej swego, nie nosa cudzego. Prz. Pociągnij s. sam za N. Prz. (= uznaj swoją winę). — Nie widzieć dalej, jak koniec swego nosa (= być ograniczonym, nieprzenikliwym, nieprzezornym). Dalej od nosa nie patrzy. Pot. † Od nosa komu łajać, grozić, złorzeczyć. Pot. (= zbliżyć, w oczy). — Chwyć (szablę) w środku i podsunąć w górę, tak, że rękojeść razem z krzyżkiem poszła pod sam N. Czaplińskiemu. Sienk. Pod nosem = na górnej wardze: Mieć krostę pod nosem. Jeszcze ma mleko pod nosem a.: Jeszcze mu mleko z pod nosa nie oschło (= jeszcze jest młokosem). Pod nosem mówić, mruzczyć (= zwicha, niewyraźnie). Pod nosem sobie mówić. Troc. To tupnie, to mruknie pod nosem, klóci s. sam, tak i nie tak. L. Widziałem go więc! widziałem — szeptał sobie pod nosem. Chodź. Ciągłe pod N. mrucał, że już jesteś dorosłą. Mick. Przen.: Pod N., pod nosem, przed nosem, z przed nosa = blisko, zbliżka. Pod N., przed nosem, z przed nosa, wyrażają bliskość. L. Podsuwać co pod N. komu (= przed oczy). On nie dał sobie grać na nosie, a drugi nie ważył s. też podleźć mu pod N. Oss. (= leżeć mu na oczy, zbliżyć s. do niego). Przychodzi i śmieje mi s. pod

N. L. (= w oczy). Kurzyć, kadzić komu pod N. = a) wiatry puszczać wobec kogo; b) chwalić kogo w oczy. Mieć co pod nosem (= blisko, pod ręką). Oto dukat wam pod nosem, a nie zwąchacie. Chodź. Jak śmiesz szczuć wiosną łanię kotną tuż pod... nosem? Mick. Patrz tego, co masz pod nosem (= pilnuj swoich spraw). Mieć co przed nosem (= przed sobą, na oczach). Dopuścił sobie przed nosem nieprzyjacielowi manewrować. L. Uszło mu, choć kozę widział przed nosem. L. Zamknąć komu drzwi przed nosem (= nie upuścić kogoś stojącego już przed drzwiami). Wziąć, porwać co komu z przed nosa (= uprzedzić kogoś, zabrawszy mu rzecz już prawie posiadaną). Śpiesz s., żeby ci kto panny z przed nosa nie capnął (= nie ożenił s. z panną, o którą s. starasz). — Przez N. mówić, śpiewać. Żałośnie było widzieć wyśótkłych młokosów, gadających przez nosy, a często bez nosów. Mick. W Dobromilu oprócz organisty, który przez N. śpiewał, żadnego innego śpiewaka nie było. Wirt. — Przen.: Płacić od nosa (posp.) = płacić od osoby, od głowy. 2. × N. dziób ptasi: Każdy ptak według nosa swego śpiewa. Prz. Bociany nosem klekotały. Mor. Kontent, jakby go bocian nosem iskał. Prz. Gołębia przyniosła różgę oliwną w nosie swoim. Biel. M. Dzieciotł, drzewo psując, i N. sobie psuje. Prz. 3. × N. ryby = paszcza: N. szczupaka. Troc. 4. × N. owadu = smoczek: Kłosa, jak komarowe nosy. Prz. 5. rynienkowato wyciągnięty brzeg naczyńnia, nosek, dzióbek: N., nosek u statków, konwie, dzbana, banie, ampułki. Kn. Kolba z nosem abo z rurą. Syr. Chceszli wódki działać, miej alembik z nosem dobrze długim; a w śklenicy aby była dziura, coby alembikowy N. wetknął s. Spiez. 6. wzgłony, śpiczasty koniec czego: Nóż z długim nosem. Czerw. N. u buta, u trzewika. Buty z okrągłymi, z uciętemi nosami. N. u pióra. Troc. N. jaja (= nosek). N. łodzi (wiośl.) = przód łodzi. Puszczając czołno nosem. N. poimanych okrętów. Warg. 7. część kaganca, gdzie knot wychodzi. 8. × N. część kłota spalona, grzyb: Świeca ma N. wielki, trzeba go utrzyć. Troc. 9. [N.] = a) zakończenie, [dziób] u drabiny. b) zakrzywienie z przodu półgrabeł u wozu. c) zagięta do góry część przednia sani. d) rodzaj gry w karty. 10. bot.: a) Bociani N. p. Bodzisek. b) [Bocianie nosy] p. Bocian. 11. hut. = a) osadzająca s. na oku formy surowizna a. żużle. b) N. głowy mufłowej = spód głowy mufłowej (p. Głowa) w miejscu, gdzie w nią wchodzi rurka, którą cynk skropiony upada do okienka (p. Okienko). 12. lek.: a) † Nosa smród (ozaena) = owrzodzenie w jamach nosowych. b) N. dodatkowy (nasus succenturiatus) = narost nosowy. c) N. kruczy a. dziób kruczy = narzędzie do rwania zębów. 13. myśl. = a) pysk lisa. b) koniec śpiczasty, kulby przy strzelbie. 14. rzeź.: Królewski N. = kolano. 15. a. Róg stol. rękojeść z przodu hebla stercząca, rączka hebla. 16. † N. wet. p. Nosacizna. Zdr. Nosek, Noseczek, Nosio. Zgr. Nosisko, Nochal, [Nosal, Nosiwo]. <NOS>

Nosaciec, éca, lm. éce p. Dzióbak. <Od Nosaty>

Nosacizna, y, blm. l. † N. lek. p. Rzeżączka. 2. a. × Nosatość, † Nos wet. = a) a. Smarkacizna, † Wozgrzywość (malleus humidus) choroba ciężka, zaraźliwa u koni i osłów, udzielająca s. też ludziom. b) choroba psów (także wilków, kotów), katar wszystkich błon śluzowych. <Od Nosaty> Nosacz, a, lm. e, [Nosal, Nochal] człowiek z wielkim nosem: Istotnie na przezwisko Nosacza

zasługiwał, bo nos miał potężny. Sienk. <Od Nos>

†**Nosacz**, a, lm. e *chorąży kozacki*: Od każdego pułku kozackiego przyjechał N. z dwoma asowulami. Tw. <? NIOS/NOS>

[**Nosaki**, ów, bhp.] f. *garnki do noszenia wody*.

2. p. **Nosidło**. <NIOS/NOS>

[**Nosal**, a, lm. e] p. **Nosacz**.

†**Nosalista**, y, lm. ści? : Dzwonnicy i nosalisty. Alb. <?>

†**Nosarz**, a, lm. e p. **Nosiciel**: Nosarze jeńcom jeść noszą. Haur. Trawa ta nie napełniła ręki żeńcowi ochotnemu, ani żona obieżyła nosarzewi pilnemu. Koehan. <NIOS/NOS>

Nosatka, i, lm. i *naczynie do płynów, opatrzone dzióbkiem*: Od każdego wyroku wymaga po dwa grosze, od ślubów pobiera nosatki. Stadn. <Brs. Ukr. nosatka>

× **Nosatość**, i, bhm. rz. od **Nosaty**; wet. p. **Nosacizna**.

Nosaty, × **Nosisty** f. *mający duży nos (= część ciała)*: Nosata kobieta. Troc. 2. × N. *mający dobry węch*. Sł. wil. 3. *mający nos (= dzióbek a. koniec śpiczasty)*: Konew nosata. Troc. Nawa wojenna nosata, ostrożelazna. Kn. Nosate łodzie. Mącz. 4. †N. a. †**Wozgrzywy chory na nosaciznę**: N. koń z głową pochyloną stawą, z nozdrza mu płynie materja. Dor. <Od Nos>

Nosean, u, lm. y, **Nozean** min. *krzemian glinu i sodu z starczaniem sodu, krystalizujący w układzie równoosiowym*. <Od nazwiska uczonego Nm. Nose †1835>

Noserek, czka, lm. czki p. **Nos**.

Nosok, ska, lm. ski f. p. **Nos**: a) N. mały, zgrabny, zadarty. N. orła, bródka kozła. Mick. [Składać ś. z noska]=*składać ś. na wódkę w ten sposób, że kto ma większy nos, musi dać więcej pieniędzy*. b) Każdy ptaszek swoim ś. noskiem żywi. Prz. Ptaszę, gdy ś. już dostoi w jajku, w skorupę kołace i kluje noskiem. Sak. c) N. komorzy, muszy. Kn. Kłoski, jak komarowe noski. Prz. (= *ciennie, nikle*). d) N. u imbryka. e) N. u buta, u trzewika. Trzewik pękł na samym nosku. Bywają buty z uciętemi noskami. Mag. N. jaja (= *węższy koniec*). Jaje ma dwa końce: N. i puszkę. Sł. wil. Będziem bić jaja N. na N. Sł. wil. f) N. pióra (= *sam koniec pióra zatemperowanego*). Uciąć, zrównać N. Gruby N. Na piórze włoski i bardzo spisany N. Mick. g) N. abo rurka u lampy. Kn. Lampowy N., rurka, przez którą opalonego kłota zbyt odchodzą. Das. 2. *gra dziecienna i gminna w karty, w której przegrywający dostaje kartami po nosie*. 3. [Dać noska] = *uderzyć, potrącić*. 4. *gatunek gołębia*. Haur. 5. bot.: = a) N., N. chróściełowy, N. ziębi, Noski bocianie, Noski ziębie, Noski żórawie p. **Bodziszek**: Ziele to ma na końcu noski, jako bocianie, i stąd go zowią tak. Urząd. b) N. czapli p. **Muszkatel**. 6. w lm. cyk. *przyrząd drucziany, zakładany w bicyklach na pedały w celu dostarczenia jeźdźcowi punktu oparcia dla stóp*. 7. *kosz. kółko sterujące, na które ś. zakłada zamek koszyka*. <Od Nos>

[**Nosiacz**, a, lm. e] p. **Nosiciel**: Nosiacze, przynoszący pożywienie kosarzom św. Izydora. <NIOS/NOS>

Nosiciel, a, lm. e, †**Nosarz**, †**Noszarz**, [**Nosiacz**] *ten, co nosi coś, jest wyznaczony do noszenia czegoś*: Pluto, N. trójzębu. Otw. Orzeł, N. Jowiszowej broni. Otw. Siedzą na tym nosicielu (koniu) i lekko i bacznie. Toł. Chrystusa nosicielami zostaniemy, gdy Jego ciało i krew w cia-

ło nasze weźmiemy. Skar. Atlas, król maurytański, pierwszym słonecznego i księżycznego biegu będąc wynalazcą, nosicielem nieba jest nazwany. Troc. Lek.: N. opatrunków = *żołnier z noszący skrzyżnię z opatrunkami*. <NIOS/NOS>

Nosicielka, i, lm. i forma ż. od **Nosiciel**; †**Noszarka**.

Nosić, i, ił, im. bierny *noszony a. [nosióny]*, **Naszać**, × **Nosiwać**, [**Nosować**, **Nosywać**] *częstot.* od **Nieść** f. *trzymając co chodzić, dźwigać*: N. wodę, drzewo, kamienie. Każ wina N. starego. Petr. (= *przymieść*). Jedni drugiego brzemiona noście. Wuj. Przen.: Kto chce iść za mną, ma N. krzyż swój. Wuj. (= *znosić utrapienia*). Przen.: Do czasu dzban wodę nosi. Prz. a.: Nosi wilk, poniosą i wilka. Prz. = *złe prędzej czy później swoją karę odbierze*. — Najrychlejsze ukrócenie kroguleca bywa, często go na ręce noszą. Trzye. Noszone ptaki łowcze były drogie. Krasz. N. dziecię na rękę, na rękach. Mamka w zanadru swoim dziecię nosi. Skar. Nosił go na ramionach swoich. Wuj. Od senatu wszystkiego Skarga był niemal na rękę noszony. Birk. (= *okazywano mu wielką czcę*). Kazał N. ś. w krześle. Sł. wil. Kazała pochodnie zapalać i po grodzie ś. naszać. Krasz. Bezbożniku, jak cię ziemia nosi! Człowiek ze wszech, których jedno ziemia nosi, najniepoczeiwszy. Pilech. — Przen.: On wół pańską nosi i odnosi. Mick. (= *ogłasza, oznajmia*). 2. *mieć przy sobie, mieć z sobą*: N. co w kieszeni. N. (przy sobie) zegarek, pieniądze. Ten obrazek młodzieniec nosił pobożnie na piersiach. Mick. Dotąd nosił wielki pęk kluczyków za pasem. Mick. Umiem chodzić około domu, N. klucze. Mick. Sam Pan Bóg do komory serca naszego kluczek nosi. Skar. N. kij, szpadę, pistolety. Piętnaście strzał noszę w kołczanie. Krasin. Maciej zwan Konewka od sztucea, który naszał. Mick. Gdzie stoję, tam i mieszkam, bo wszystko z sobą noszę. L. 3. *mieć, posiadać*: N. długie włosy, wąsy, brodę, tonsurę. Z czego, proszę, są promienie, które ty nosisz na głowie? Słow. Nie od parady głowę nosi na karku. Nosisz głowę nie dla proporeji. Chodź. Nie dla kształtu ja moją głowę noszę. Bratki. Że nasz dziad nosił ogon, i my go nosimy. Tremb. Rzeki Nissa i Odra wody czerwonawe, jakoby zakrwawione, przez trzy dni nosiły. Nar. U drzwi domostwa wszystkie klamki, ćwieki, haki, a ucięte, a noszą szabel znaki. Mick. (= *mają na sobie*). Dzieła wszystkie ówczesne noszą cechę twrogi umysłowej i moralnego upadku. Mick. Charakter głównej postaci, wybitne cechy wpływu Byrona noszący. Chm. N. imię, tytuł. Nosił Kościuszkowskie miano. Mick. Nosiła nie lubione odtąd nazwisko. Chm. Nieznane imię, eudzoziemskie lice nosiłem przez te ludne place i ulice. Mick. (= *mając chodziłem*). N. żal w sercu, a wesołość na twarzy (= *żywić*). 4. *trzymać, wznosić*: N. rękę na temblaku. N. głowę zadartą, szyję wygiętą. Koń ma szyję N. w górę. Trzye. Nosi pięknie głowę. Troc. Nie ma ś. gęba wyżej nosa N. Prz. (= *nie trzeba być zbyt dumnym*). 5. *używać czego jako części ubrania, ubierać ś. w co, chodzić w czym, mieć na sobie*: Noszę na sobie kożuch, chodzę w szubie. Kn. Naszał strój nie miecki. Troc. N. suknię, surdut, frak, palto, płaszcz, futro, sutanne, kaptur. N. cienkie koszule. N. buty, trzewiki. N. kapelusze. N. czapkę na bakier. Dobre były tamte czasy, gdy człek nosił złote pasy. Pol. N. żałobę. N. rękawiczki, ostrogi, perukę, pierścionki. N. na szyi korale, perły. Medowie drogie kamienie na szyi, na po-

szwach, na mieczach i na butach nosili. Skar. Powszechnie prawo moją jest: tak teraz noszą. Jez. (=taka moda). Suknia noszona i nieświeża. Korz. (=używana). 6. †N. i [N.] *ubierać, odziewać, przyodziewać*: Noszę podłó syna, sługę. Kn. Noszę strojno, cudnie syna, sługę. Kn. Temu, co w aksamiacie sługi nosił, samemu ledwie potym falendyszu dostawa. Petr. Tetys nosiła Achilleusa nie jako mężczyznę, ale jako pannę, aby był wolen od wojny. Otw. Semiramis, wzięwszy na ś. odzienie syna, syna w swoim ubierze nosiła miasto siebie. Biel. M. W jedwabiach syny swe nosili. Glicz. Okoliczna szlachta oszmiańska jedną nogę w bucie, a drugą w łapciu nosi. Chodź. 7. †N. *znosić, wytrzymywać*: Tego ś. synu trzymaj, a ludzkie przygody ludzkie (=po ludzku) noś. Kochan. (Tarnowski) przyszedł ku starości, którą snadnie nosił, krom żadnej przykrości. Kochan. 8. †N. *zachowywać, utrzymywać*: Ten, który wszystkie rzeczy stworzone do tego czasu nosi a. zachowuje i zatrzymywa, nie może być inszy, tylko sam Bóg. Salin. 9. †N. *zaprawiać, uprawiać, przyzwyczajać*: Od dzieci ich do tego noszono. Krasz. 10. †N. *obrać, zwracać, wykrecać*: Nosi go dużo zewsząd. Troc. Co nosimy tu i owdzie oczy i uszy swoje po świecie? w Polskę, to jest sami w ś. wejrzjmy. Orzech. 11. †N. kogo = *mówić o kim, obmawiać, obgadywać kogo*: Mówią o nim wszyscy, noszą go. Kn. Noszę kogo po ludziach, obmawiam. Kn. Kto w niełasce pańskiej, z tego wszyscy dworują, a będą go sobie podawać, N., piastować, aż do pacholał przyjdzie. Gór. 12. †N. kogo za co = *ważać, poczytywać, mieć*: Za młodzieńca bez próby nosił go wojennej, za pieszczone paniątko. Jabł. 13. N. a. N. płód, †N. w żywocie = *być w ciąży*: Naleziona jest, iż nosiła w żywocie z Duchą Świętego. Leop. N. płód przez dziewięć miesięcy. Śk. wil. Klacz nieujężdżona i nosząca w łonie. Dm. Klacze noszą jedenaście miesięcy. Świna ś. we cztery miesiące po spuszczeniu oprosi, bowiem cztery miesiące nosi. Trzyc. 14. Jaja N. = *składać, znosić*. Przen.: Człek jestem mały ale bywały, wiem, gdzie kury jaja noszą. Krasz. (= *jestem sprytny*). 15. (o koniu) *mieć chód*: Ten koń lekko, ciężko nosi. 16. bart.: N. na robaka (o pszczołach) = *na wiosnę z błot i z kaluż miód zbierać*. N. ś. 1. †N. ś. = *zmieniać miejsce, chodzić*: Człowiek o dwu tyłko nogach jest, na których ś. nosi. Sak. 2. †N. ś. skąd = *wynosić ś.*, *oddalać ś.*: Synowie niech przed nędzą z ojcowskich pustek ś. noszą. Kochan. 3. z czym = *nosić, włóczyć co ciągle z sobą*: N. ś. z tobołkami, z dzieckiem. Nosi ś. z teką rysunkową. Chm. Nosi ś., jak kura z jajem. Prz. Przen.: Nosił ś. ze swą uczonością wielce. Krasz. (= *staral ś. ją wszystkim okazać*). Przen. *oddawać ś. czemu, zajmować ś. czym, mieć coś przez czas dłuższy*: N. ś. z myślą, z zamiarem. Nosi ś. z myślą zbudowania domu. 4. *ubierać ś., chodzić*: N. ś. po polsku, po francusku, modnie. Europejczykowie noszą ś. krótko, orjentalne narody długo. Kluk. Ta panienka pigknie ś. nosi, ale z szpetnego zysku. Bals. Na on czas nie tak poważnie i pieszczono nosili ś. panowie. Błaż. Krezus wszystkim kazał ś. w złocie N. Glicz. [Kaśka ś. nosi po miastowemu. Chudobnie sie nosem (= *uboga ś. ubieram*)]. 5. [N. ś.] = a) *trwać, być, żyć*: W pościwości ś. Marysia nosiła. b) *wynosić ś., nadymać ś., udawać coś wielkiego, być dumnym*: Patrzcie, jak ś. nosi! (= *patrzcie, jaki dumny*). 6. †N. ś. przeciw komu = *zachowywać*

ś. *względem kogo, postępować z kim*: Nie możemy dobrze ś. N. przeciw drugim, jeśli pierwej przeciw samym sobie nie będziemy dobrze ś. N. Petr. 7. †N. ś. za kogo a. [N. ś. kim] = *być poczytywanym, uważanym za kogo, uchodzić za kogo*: Korybut w Czeskim królestwie za króla ś. nosił, aczkolwiek nie był koronowany. Stryjk. Troje dzieciak straciła, jeszcze ś. panną nosiła. Kolb. <NOS/NOS>

Nosidło, a, lm. a i. †N. p. Nosze: N. podróżne, podróżnych. Kn. 2. część. w lm. a. [Nosaki, Nosilki] *drążek do noszenia konewek a. wiader z wodą, sądy, wodonosze, [sądy, jarzmo, koromysło, naście, pedy, szmidy]*: We wrotach fabrycznych zjawiały ś. nowe postacie z pełnemi nosidłami na plecach, a wracały wesoło z próznemi. Sier. 3. [Nosidła] Im. = *drążki do znoszenia siana do stogu*. 4. †N. p. **Noszenie**: Potym panom z ołtarza oddawano ich nosidła cało. Stryjk. <NOS/NOS>

Nosigrosz, a, lm. e woreczek do pieniędzy, satełewka, portmonetka. <Nosić + Grosz>

Nosiłka, i, lm. i i. [Nosiłki] lm. p. Nosidło. 2. kam. gruba deska do przenoszenia kamieni. <NOS/NOS>

Nosio, a, lm. e p. Nos: Ten N. różowy. Fred. A. [Nosiony] p. Nosić.

Nosisko, a, lm. a p. Nos: Mój drągal N. wciąga w siebie wiosnę. Zag.

× **Nosisty p. Nosaty.**

[Nosisty] p. **Nośny**: Nosista odzież.

† **Nositelny p. Nośny**: Przeprowadził ś. przez most N. Skar. Skrzynka, nazwana ciemnicą nositelną. Hube.

× **Nosiwać, a, ał p. Nosić**: Rzeki poczęły N. z olszy dłubane łodzie. Otw.

× **Nosiwanie, a, blm., czynność cz. Nosiwać.**

[Nosiwo, a, lm. a] p. **Nos.**

Nosiwoda, y, lm. y ten, co za pieniądze roznosi wodę po domach. × wodonosić, × wodonos, × wodonosca, × wodonoszcza, × wodniczy, × wodnik. <Nosić + Woda>

† **Noska, i, lm. i, †Noszka ponczocha.** <? Por. Ros. nosokъ = skarpetka>

† **Nosny p. Nosowy.** Lek.: N. wrzód = *ukleja nosowa* (polypus nasi). <Od Nos>

Nosogardzielowy anat.: Jama nosogardzielowa = *górna część gardła a. gardzieli, jama gardzielonosowa* (cavum pharyngo-nasale). <Nos + Gardziel>

× **Nosokryj, a, lm. e używane daw. nakrycie nosa.** <Nos + KRY>

Nosółzowy anat.: Przewód N. = *przez który łyży do jam nosowych spływają* (canalis naso-lacrymalis). <Nos + Łza>

Nosopodniebny anat.: Nerw N. = *gałązka nerwu przegrody nosowej* (nervus nasopalatinus). <Nos + Podniebienie>

Nosorożcowy przym. od Nosorożec.

Nosorożec, żca, lm. żce, × Nosoróg zool. (rhinoceros) *zwierzę wielokopytowe z rogami na nosie.* Gatunki: N. afrykański (rh. africanus). N. indyjski (rh. indicus). N. parskat. Mor. <Nos + Róg>

× **Nosoróg, oga, lm. ogi zool. p. Nosorożec**: N. kościanem przyrodziany łuskami. Troc. Jako ostrowidz lub jako N., bo widzi ostro i rogami przenika. Słow. <Nos + Róg>

Nosorzęskowy anat. p. Nosorzęsowy.

Nosorzęsowy anat. p. Nosorzęsowy. Anat.: Nerw N. = *gałązka oddzielająca ś. od gałęzi oczowej nerwu*

trójdzielnego (nervus nasociliaris). <Nos + Rzęsa>

× **Nosostrzały** *noszący strzały*: Apollo N. Djana nostrzała. Barki nostrzałe. Kołczan N. <NIOS/NOS + Strzała>

Nosociści, **ów**, **blp.**, **Ścisikonosy** żart. *binokle, nanosiaki*. <Nos + Ścisicać>

[**Nosować, uje, ował**] p. **Nosić**: Winkom z sobą nosował. Nosujes przy sobie? — Wse (= zawsze) nosujem. Tet. <NIOS/NOS>

[**Nosowanie, a, blm.**] czynność cz. **Nosować, noszenie**.

Nosowość, i, blm. rz. od **Nosowy**: Denominacje pozmieniały, prowincjonalną mazowiecką nosowością obciążły. Lel. (= *brzmieniami nosowymi*). <Od Nos>

Nosowy, † **Nosny** przym. od **Nos**: a) N. rzemień u zdzy końskiej. L. (= *na nos wkładany*). Anat.: Chrząstka nosowa (cartilago nasi). Jama nosowa. † **Niższe** konchy nosowe p. **Małzowinowaty**. Labirynt N. p. **Labirynt**. Przegroda nosowa (septum narium) = *ścianka nozdrza przedzielająca*, in. × między nozdrze. Skrzydła nosowe. Lek.: † **Wielonóg** N. p. **Krakacica**. Wrzód N. Perz. Zool.: **Gzik** N. p. **Gzik**. b) jęz. przez nos *wymawiany*: Brzmienia, samogłoski, spółgłoski nosowe. Samogłoski nosowe były niegdyś właściwością wszystkich języków słowiańskich. Kryń. c) wiośl.: Część nosowa statku. Wiosło nosowe (= *najbliższe przodu*). <Od Nos>

Nosówka, i, lm. i l. [N.] *chustka do nosa*. Troc. Rodz. 2. jęz. *samogłoska nosowa*. 3. wiośl. p. **Wędka**. <Od Nos>

Nostalgiczny lek. przym. od **Nostalgja**.

Nostalgja, i, blm. lek. (nostalgia) *tęsknota za ojczyzną doprowadzająca do choroby*, in. *tęsknica*, † *domarad*, × *domotęska*, × *krajotęska*, × *rodzinojęska*. <Now. z Gr. *nóstos* = powrót + *álgos* = ból >

Nostryfikacja, i, lm. e *czynność urzędowa, nadająca osobie lub dokumentom prawa krajowe*. <Now. z Łé. *noster* = nasz + *facere* = czynić >

Nostryfikować, uje, ował *nadawać cudzoziemcowi prawa przysługujące krajowcom*.

Nostryfikowanie, a, blm., *czynność cz. Nostryfikować, nostryfikacja*.

† **Nostrzeg, a**, lm. i bot. p. **Nostrzyk**.

† **Nostrzek, rzka**, lm. rzki bot. p. **Nostrzyk**.

† **Nostrzeń, a**, lm. e bot. p. **Nostrzyk**.

Nostrzyk, a, lm. i, **Nozdrzyk**, **Nozderek**, † **Nostrzek**, † **Nostrzeg**, † **Nostrzeń**, † **Nozdrzek**, [**Nozdrzeniec**], **Melilot**, [**Melot**, **Malot**] bot. (melilotus) *ros. z rodziny motylkowatych*. Gatunki: N. biały (m. *leucantha* s. *vulgaris*). N. modry a. **Komonica** s. *swojcka*, **Kozieradka** *blękitna*, **Lipka**, **Narduszek**, † **Nardusek** (m. *coerulea* s. *trigonella* *coerulea*). N. złoty a. z wy-czajny (m. *officinalis*). Por. **Nazdrzyk**. <Por. Czes. *nostrék* >

Nostrzykowy przym. od **Nostrzyk**, *melilotowy*: N. plaster. Perz.

[**Nosula, i**, lm. e] *kobieta z dużym nosem*. <Od Nos>

[**Nosywać, a, al**] p. **Nosić**: Nosywał papierceki za wyjuconym (= uczoneym). <NIOS/NOS>

[**Nosywanie, a**, blm.] *czynność cz. Nosywać, noszenie*.

† **Nosza, y**, lm. e *noszenie płodu w żywocie, ciężka, ciężarność, brzemienność*: Zapuchła w pasie

i szczęśliwą noszą powiła córkę. Mor. A. <NIOS/NOS>

† **Noszacki** przym. od **Noszacz**: *Noszackie bractwo*. Łab.

† **Noszacz, a**, lm. e, † **Noszak**, † **Noszarek**, † **Trajtocznik** *gór. robotnik używany do przenoszenia rudy*. <NIOS/NOS>

[**Noszaczka, i**, lm. i] *kobieta, która niesie dziecko do chrztu*.

Noszak, a, lm. cy a. ki *gór. l. † N. p. Noszacz. 2. robotnik znoszący i nabijający sól*. <NIOS/NOS>

† **Noszarek, rka**, lm. *rkowe gór. p. Noszacz. † Noszarka, i*, lm. i l. *forma ż. od Noszarz, p. Nosicielka. 2. a. † Trajtocznica gór. robotnica używana do przenoszenia rudy*.

† **Noszarz, a**, lm. e p. **Nosiciel**: *Tragarz, N. drażnik*. Kn.

Nosze, ów a. [y], blp., † **Nosidło** *przyrząd do noszenia ciężarów, tragi*: Z gałęzi i płaszców zrobili N. dla rannego. Na noszach chorego, towary noszą. Troc. Tam królowa bez lektyk, bez noszów chodziła. Pot. [N. do gnoju]. <NIOS/NOS>

Noszenie, a, lm. a l. blm., *czynność cz. Nosić*: a) N. zboża do okrętu. Troc. N. dla zdrowia, kto jazdy nie może mieć albo wytrwać. Kn. b) N. pieniędzy przy sobie jest niebezpieczne. c) Zakazać noszenia brody. d) N. głowy do góry oznacza śmiałość. e) N. ubrania. f) N. w żywocie. Kn. (= *ciężka, brzemienność*). *Foetura*, N. płodu, to jest wszystek ten czas, którego noszą płód. **Mącz. 2. † N. miejsce do noszenia**: N., miejsce do noszenia, jako chodzenie, poźrzenie. Kn. **Wygodne** N. Troc. 3. † **N. ciężar brany do przeniesienia na jeden raz**: N. drew jedno, drugie. Kn. (= *naręcze*). 4. † **N. danie, potrawa, półmisek**: N. potraw jedno, dwoje, troje. Kn. Kurczę upiec i tym na pierwsze danie stół miernie obdarzyć, a drugie zaś N., co mógł mieć w ogrodach. Mat. Zdejmują u stołu półmiski w skok jedne po drugich, że w krótkim bardzo czasie wydadzą siedmiesiąt noszenia. Kłok. 5. † **N. sposób ubierania ś.**: Kiejstut w płaszczu białym według krzyżackiego habitu a. noszenia. Stryjk. 6. † **N. przedmiot noszony na szyi** = a) i [N.] a. † **Nosidło ozdoba noszona na szyi, naszyjnik**: N. drogie dla ozdoby, zawieszenie na szyi. Kn. N. drogie dla ozdoby, jako krzyżyki, kanaczki. Troc. U szyi mu na piersiach wisiało N. P. Koch. Chętnie ten upominek, N. na bogatym kamieniami osadzonym łańcuchu, który zaraz na szyję sobie włożył kazał. Górn. Żenie swej N. i szatę dawał. Km. b) *amulet, talizman*: N. od czarów, uroków, trucizny. Kn. Częstki krzyża świętego za najprzedniejsze N. używał. Biał. c) *przedmiot wkładany na szyję dzieciom porzuconym*: N. abo zawieszenie u dzieci porzuconych dla poznania potemnego. Kn.

Noszenie się, a ś., blm., *czynność cz. Nosić* ś.: Chcąc różnicę szlachty od mieszczan w noszeniu ś. nawet utrzymać, postanawiamy, aby żaden mieszczanin nie zamywał szat jedwabnych. Skrzet.

[**Noszennik, a**, lm. i] p. **Naszyjnik**.

† **Noszka, i**, lm. i p. **Noska**.

Nosznia, i, lm. e, **Putnia** *naczynie do noszenia słoju*.

Nośnik, a, lm. i l. lm. cy *ten, co nosi ciężary, dźwigacz, tragarz. 2. rzecz, która coś nosi, prze-*

nosi, in. przenośnik: Każde ciało nienaelektryzowane czyli obojętne jest nośnikiem ilości elektrycznej. Bog. Lek.: Nośniki zarazka. 3. anat. (atlas) *pierwszy krąg szyjowy*. 4. apt. (vehiculum, excipients) *lek obejmujący, objemnik*. <NIOS/NOS>

Nośność, i, blm. kol.: N. wozu=*największy ciężar, którym wóz może być obciążony*, in. z nośnością wozu, udźwig wozu, siła udźwigu.

Nośny i. +N. *mogący nosić, do noszenia służący*: Z łódką nośną nad wodami mętne Charon stoi. Bardz. 2. †N. a. †**Nośitelny dający ś. przenosić, przenośny, ruchomy**: W Lemnie armaty leją nośne, koluwryny. Koch. W. Dział do obrony było 14, z których 4 wielkie i nośne. Górs. 3. †N. *donośny*. Pot. 4. †N. a. [**Nośisty**] *dający ś. długo nosić, trwały w noszeniu, mocny*: W tym suknie chodzimy, które jest droższe, nie które nośniejsze i trwalsze. Star. 5. Kura nośna=*niosąca ś., nieśna*, [nieśliwa]: Nośna kokosz. Troc. Półtoraroczne kury są najnośniejsze. Kluk. 6. fl.: Nośna sztuka=*sztuka drzewa mało ś. w wodę nurzająca*. <NIOS/NOS>

[**Not**, u, blm., **Nót**] *potrzeba, niedostatek, bieda*: Nie je N. <Nm. Noth>

Nota, y, lm. y i. ×N. *znak, znaczek*: Postawił notę. Śl. wil. 2. *przypisek, dopisek, uwaga, objaśnienie*: Zrobił notę na wbrzeżu książki. Śl. wil. N. autora, wydawcy. Chodź. Te cztery wiersze są tłumaczone z arabskiego czterowiersza, umieszczonego w notach do Antologii arabskiej pana de Lagrange. Mick. Mamy dawać wota, co ś. lepiej podoba wam, tekst czyli N. Biel. M. 3. *zarzut, skaza, plama*: Żyć bez noty. L. Gdy ś. kto raz kłamiwym w swym słowie pokaże, trudno, by prawdę mówił, notę z siebie zmaże. Żegl. Dać komu notę. Mieć notę u poliej. 4. *pismo urzędowe, zawierające przedstawienie jakiejś sprawy*: N. urzędowa, tajna. N. dyplomatyczna (=pismo, zawierające odezwę treści politycznej jednego rządu do drugiego). Napisał notę o położeniu Rygi, jako podstawy działań wojennych na brzegach morza Bałtyckiego. Chm. 5. *podana na piśmie wiadomość giełdowa, wiadomość podana w cedule giełdowej*: Rewolucje, jakie zaszły w ostatniej epoce na targach pieniężnych, nie wykorzeniły dawnej nieufności do not papierowych. Smarz. 6. †N. *wieść, wiadomość, ślad*. Pot. 7. han. *rachunek, dotyczący towarów mniejszej wagi i sprzedanych w małych ilościach*. 8. ×N. muz. p. **Nuta**: a) N. w muzyce oznacza ton podług linii, na której lub nad którą jest położona. Mag. Gółka muzyczna, czyli cała N. w muzyce, ma w sobie ogonatek czyli półnotek dwie. Mag. b) *Spiewać, grać z not*. Troc. Przen.: Z not ś. usmiecha, w takt słowa mierzy. Zabł. (=szucznie, wymuszenie). c) *Spiewali hymn wdzięczną notą*. Groch. Hymny te notą kościelną dawną spiewać możesz. Groch. Subtelną notą dumy żalobne spiewają. Otw. Pieśń nową Panu zaśpiewajecie, notą głosu wesołego. Ryb. Wesołe noty i stroje słodkobrzmiającej lutni. Ustrz. Przen.: Poetyckich not nauczycielu, dodaj mi rymów, dodaj mi słów wielu. Susz. (=utworów). Przen.: Na tę notę coś mówił. Troc (=mniej więcej w ten sposób). Przen.: Umieć tego tylko notę. Troc (=trochę, niewiele). Przen.: †W notę komu trafić, trafić, ugodzić=*dogodzić, trafić do przekonania komu*: Dziwny to kompan, wierz mi, był za swego wieku, a umiał w notę trafić każdemu człowiekowi, króla i wszyscy pany prawie był zholdował. Rej. Prawieście nam trafiły w notę, panie miłe. Biel. M. Pochlebni

umieją ś. z pańską myślą zgadzać, a w notę jej trafiać. Kosz. Panowie tych tylko radzi widzą, którzy im, jako mówią, w notę ugodzić umieją. Kosz. 9. *praw. podanie, które robi strona do sądu o to, co ś. jej z prawa należy*. Zdr. ×**Notka**. <Łć. nota>

Notabene przys. *należy wziąć pod uwagę i to, w dodatku*: Nie mu nie będzie: jest młody i N. bardzo silny. <Łć. nota bene dosł. =zauważ dobrze>

Notabenska, i, lm. i i. *zwrócenie uwagi, ostrzeżenie, przestroga*: Książd dawał na mnie notabenski profesorom. Krasz. 2. *zarzut, nota*: Zaczął dowiadywać ś. cichaczem, czy jakiej tam notabenski na nimby nie znalazł. Gliń. 3. *rzecz dana na pamiątkę*: To jego włosy, a tę notabenskę sam robił, sam mi na palec ją wkładał. Gosz. <Od Notabene>

Notabilitacja, i, lm. e zb. *najpierwsze osoby w kraju, szlachta najznakomitsza, arystokracja, magnaterja, notable*. <Od Łć. notabilis =wyróżniający ś.>

Notable, ów, blp. *najznakomitsi obywatele*: Strój sułtana nie różnił ś. niczym od stroju następcy tronu, krewnych lub notablów. Sienk. We Franeji notablami nazywano zgromadzenie ludzi wysokiego znaczenia i wpływu, zastępujące stany generalne. <Fr. notables>

Notacja, i, lm. e *oznaczanie znakami umówionymi*: N. muzyczna, chemiczna, szachowa. <Łć. notatio>

×**Notalingwa**, y, lm. y *zbiór reguł gramatycznych*: Żaki moje, pilnując notalingwy, lepiej gadałi po łacinie, jak dzisiejszy pan jaki marszałek lub podkomorzy. Chodź. <Łć. nota =uwaga +lingua =język>

[**Notareus**, a, lm. e] p. **Notariusz**.

Notarjalnie przys. od **Notarjalny**.

Notarjalny i. do **notariusza** należący; dla **notariuszów** przeznaczony: Kancelarja, ustawa, organizacja notarjalna. 2. *przed notariuszem spisany, przez notariusza poświadczony, rejentalny*: Akt N. 3. *przez notariusza używany*: Trudne i zawile znaki notarjalne w dokumentach przerysowywał. Krasz.

Notarjat, u, blm. i. a. **Notariuszostwo, Notariuszostwo czynność, zajęcie notariusza, rejentura**. 2. ×N. *przygotowywanie ś. do zawodu notariusza, uczenie ś. wiadomości potrzebnych notariuszowi*. 3. *ogół notariuszów, instytucja notariuszów*. 4. lm. y *biuro, kancelarja notariusza*.

Notariusz, a, lm. e, [**Notareus, Ntareus, Ntareusz, Notoreus, Naterus, Materusz, Motareus, Matereus, Matareus, Materyjus, Mentereus, Martereus, Latarnik**] *urzędnik sądowy, spisujący akty dobrej woli (t. j. sprzedaży, kupna, dzierżawy, darowizny, zapisów, umów i t. p.)*, in. *rejent, regent*: Zawrzeć umowę przed notariuszem. N. konsystorski. Na sesjach publicznych (magistratu) zasiadał syndyk po notariuszu czyli pisarzu. Wej. <Łć. notarius>

Notariuszostwo, a, blm., **Notariuszowstwo** i. p. **Notarjat**. 2. zb. *notariusz z żoną*.

Notariuszowa, ej, lm. e *żona notariusza*.

Notariuszowski przym. od **Notariusz**: Urząd N. **Notariuszowstwo**, a, blm. i. p. **Notarjat**. 2. p. **Notariuszostwo**.

Notariuszówna, y, lm. y *córka notariusza*.

Notatka, i, lm. i, **Notyska, Konotatka, Konotacja**, w lm. **Notaty uwaga zapisana dla pamięci**:

Robić notatki przy czytaniu dzieła. <Z Łé. notare, im. notatus, p. Notować>

Notatkowy przym. od **Notatka**: Seksterniki notatkowe. Łżń.

Notatnik, a, lm. i książeczka do robienia notatek, notes: Dobył zaraz ołówkę i N., aby sobie przepisywać wszystko. Krasz.

Notator, a, lm. owie a. rzy ten, co robi noty do jakiegoś dzieła: Lengnich Galla Marcinem ochrzczył, o czym N. kodeksu heilsbergskiego nie wiedział. Lel. <Śr. Łé. notator>

Notaty, at, blp. p. Notatka.

†**Notek, tka, im. tki p. Nuta.** Przen.: Na swój N. = według swego stanu: Hojniej żywie kożusznik na swój mały N., niżli na wsi nieborak, orząc pługiem kmiotek. Biel. M. <Łé. nota>

Notes, u, lm. y mała książeczka kieszonkowa do podręcznego zapisywania, notatnik: N. nauczycielski do zapisywania stopni. Zdr. **Notesik.** <Fr. notes = uwagi, notatki>

Notesik, u, lm. i p. Notes.

Notka, i, lm. i. i. X N. p. Nota: Umiem tego tylko notkę. Troc. 2. druk. *przypisek, odsylacz pod tekstem.*

× **Notnia, i, blm. prawidła, dotyczące długości samogłosek i zgłosek, iloczas, prozodja.** Kopez. <Od Nota>

[**Notoreus, a, lm. e**] p. **Notariusz.**

Notorycznie przys. od **Notoryczny**: Gazety, zjednane dla danej sprawy N.

Notoryczność, i, blm. rz. od Notoryczny.

Notoryczny powszechnie znany, powszechnie wiadomy, jawny, otwarty. <Łé. notorius>

1. Notować, uje, ował, [Nutować] i. a. Konotować zapisywać dla pamięci: N. ważniejsze szczegóły z wykładu profesora. N. nazwiska. N. kurs papierów procentowych w cedulach giełdowych. Przen.: N. sobie co w pamięci. W tych słowach N. mamy, iż męstwo Judyty czystości jest przypisane. Birk. (= uważać, zaznaczać, zapamiętywać). 2. *zarzutem obarczać, dawać notę*: Proszę was, notujecie moje potknięcia. Wys. Żona nie-notowana w wierności. L. Człowiek notowany (= obarczony zarzutem przez policję, stojący pod zarzutem, mający notę). <Łé. notare>

2. Notować, uje, ował cieś, i stol. p. Nutować.

1. Notowanie, a, blm., czynność cz. 1. Notować.
2. Notowanie, a, blm., czynność cz. 2. Notować.

Notowany p. 1. Notować.

× **Notowy** przym. od **Nota, nutowy**: Papier N.

†**Notwerk, u, lm. i gór. p. Nochwerk.**

Notyfikacja, i, lm. e p. Notyfikowanie: Fakt ten ważny zasługiwał na notyfikację urzędową. Kal.

Notyfikować, uje, ował co = podać do wiadomości, donieść, zawiadomić o czym: Rząd notyfikował mocarstwom wcielenie Madagaskaru. Notyfikował mu przez parlamentarzy swoje warunki. Kaczk. <Łé. notificare z notus = wiadomy + facere = czynić>

Notyfikowanie, a, blm., Notyfikacja czynność cz. Notyfikować.

Notysa, y, lm. y han. notowanie kursu papierów w cedulach giełdowych. <Fr. notice, Włos. notizia>

Notyska, i, lm. i p. Notatka.

Numen, u, lm. y, !Numen fil. rzecz dostępna tylko dla rozumu, dana tylko w pojęciu; rzecz sama w sobie; byt transcendentny, niedostępny jako zjawisko. <Gr. noumenon>

Noumenologia, i, blm. fil. nazwa psychologii ogólnej w szkole Hegla. <Now. z Gr. noumenon + -logia = znawstwo>

†**Now** (jako orzeczenie) p. **Nowy. L.**

Nowacja, i, lm. e praw. zmiana zobowiązania na inne, tak że pierwsze umarza ś. <Łé. novatio>

†**Nowaczek, czka, lm. czkowie, [Nowaczek] p. Nowak: Turunculus, N., młodziezek, prostaczek. Macz.**

†**Nowak, a, lm. cy a. ki i. i [N.] a. X Nowotnik, † Nowouk** człowiek początkujący w jakim zawodzie, **nowicjusz**: N., nowotny żołnierz, orator, sługa. Kn. Lepszy żołnierz w potrzebach bywały, niż N. Petr. Na urzędy kościelne dawani być nie mają nowacy nieświadomi i nieumiejętni, ale ci, którzy ś. w tym ćwiczyli i długo ś. w tej szkole uczyli. Skar. 2. *człowiek, który ś. pierwszy ze swego rodu wznosił na wyższe stanowisko, człowiek bez przeszłości, parwenjusz*: *Novus homo*, młody człowiek, N., co niewysokiej będąc rodowości, pierwszy z swego domu wzgórze ś. wyniósł. Pilch. Moja rada jest ta, aby z pośrodku nas był jeden obrany, któryby szedł w poselstwie do raju, do tego nowaka Adama i do jego samice. Post. pr. 3. p. **Nowiniarz**: N., nowotnych rzeczy wynalazca, sprawca. Kn. Zdr. † **Nowaczek, [Nowaczek].** <Od Nowy>

Nowalijka, i, lm. i p. Nowalja: N. mospanie dziś święcone jaje, pociągniejszy za ucho, wraz kiełbasę daje. Pot. Przen.: Chciałbym nowalijką jaką dla mej żony ułować. Krasz. (= *nowinkę*).

Nowalja, i, lm. e i. pierwszy raz w roku a. w sezonie podana potrawa, szceg. z ogrodowizny: W marcu i kwietniu szpinak jest jeszcze nowalją. Szum. Ogrodnicy wymyśliłi w nowaljach dziwnych. Mat. Dano kureczka z sałatą pierwszego marca, jako nowalję. Śł. wil. 2. *przen. rzecz nowa, osobliwa, nowina, osobliwość*: Czy to N. powstać podupadłem? Troc. Zdr. **Nowalijka.** <Z Łé. novalis = nowy, nowotny>

Nowator, a, lm. owie a. rzy człowiek lubiący nowe rzeczy, wprowadzający nowości, zwolennik nowych rzeczy, nowych pojęć: Do herbarza dostać ś. mogły nasze prababki, jeżeli nawróciły na wiarę rzymską choć jednego nowatora, a mówiąc inaczej heretyka. Rol. (= *zwolennika reformacji*). <Łé. novator>

Nowatorka, i, lm. i forma ż. od Nowator.

Nowatorski przym. od **Nowator**: Młodzież wzburzona przeciwko nam nowatorskimi podżeganiami. Bał. Głos ten nie mógł powstrzymać ruchu nowatorskiego. Chm.

Nowatorstwo, a, lm. a i. wprowadzanie nowych rzeczy, nowych pojęć: Naraz wybuchły prześladowania nowatorstwa, herezji. Rol. 2. × N. zb. *nowatorowie.*

Nowela, i, lm. e, Nowella i. mniejszych rozmiarów opowiadanie w formie prozaicznej, powiastka, obrazek, szkic powieściowy: N. jest to mała, nie dochodząca rozmiarów książki jednotomowej, lecz barwna i pociągająca powieść, w kształcie mowy niewiązanej, na tle życia, przeważnie współczesnego, osnuta, prawdą realną i pewną, zazwyczaj myślą przewodnią nacechowana. Bem. Nowele Boccaccia, Sienkiewicza. 2. *praw. = a) nowe prawo, przenieszone do uzupełnienia kodeksu: Nowele cesarzów bizantyńskich. b) projekt prawa, dotyczący ulepszenia jakiegoś prawa dawniejszego*: W sprawie noweli podatkowej nie doszło do porozumienia w łonie rządu. Zdr. **Nowelka, Noweletka.** <Włos. novella>

[Nowelatka, tek, blp.] p. Nowy. <Nowy + Latko>

[Nowelatki, ów, blp.] p. Nowy.

Noweletka, i, lm. i p. Nowela: Pełno tego programu w komedjach, powieściach, nawet w nowellach i nowelkach. Kasz.

× **Nowelist, a, lm. ści p. Nowelista.**

Nowelista, y, lm. ści l. autor nowel. 2. × N. a. × Nowelist = a) *człowiek lubiący nowiny, nowiniarz. b) ten, co nowiny drukiem ogłasza, gazetciarz.* <Od Nowela>

Nowelistyczny przym. od **Nowelistyka.**

Nowelistyka, i, blm. literatura składająca ś. z nowel.

Nowelka, i, lm. i p. Nowela: Barw pełna i treści N. Rod.

Nowella, i, lm. e p. Nowela.

× **Nowember, bra, lm. bry jedenasty miesiąc w roku, listopad.** <Łé. November>

× **Nowembrowy** przym. od **Nowember, listopadowy:** Sprawa do następujących roczek (tak!) nowembrowych odłożona. Mat.

Nowenna, y, lm. y nabożeństwo dziewięciodniowe (niek. inny przeciąg czasu trwające) ku czci jakiego świętego: N. do Matki Boskiej Nieustającej Pomocy. N. do świętego Antoniego. N. z trzydnastu dni złożona (tridicina) ku czci chwalebne go języka świętego Antoniego Padewskiego. <Śr. Łé. novena>

† **Nowie, a, lm. owie p. Nowiejusz:** Katolicy rzeczy starożytnie trzymając, nowicami nie są. Hrb.

Nowiejacki przym. od **Nowiejat.**

Nowiejat, u, lm. y l. czas próby w zakonie: Odbyć N. N. odprawować. Troc. 2. przen. wog. *czas przygotowania ś. do jakiegokolwiek zawodu, powołania:* Uczniowie Pitagorasa odbywali N. pięcioletni. Znać, że N. w tym odprawuje. Troc. 3. *mieszkanie nowicjusów zakonnych:* Pójdź do nowiejatu. Troc. Mieszka na nowiejacie. L. <Now. z Łé. novicius, Włos. noviziato, Fr. noviciat>

Nowiejusz, a, lm. e, † Nowie l. ten, co odbywa nowiejat w zakonie, probant. 2. przen. człowiek początkujący w jakim zawodzie; człowiek niedoświadczony, fryc. <Łé. novicius = nowotny>

Nowiejuszka, i, lm. i forma ż. od Nowiejusz: a) Romanja, obłócząc w zakonną sukienkę nowiejuszkę swą Przedzistawę, dała jej imię Eufrozyny, Steb. (= *probanckę*). b) Jeszcze to N. w miłości. Sł. wil.

Nowieczny: Pole nowieczne p. **Nowina:** Rezydencja episkopalna tak samo reprezentowała źródło dochodu, jak owa łąka a. szmat nowiecznego pola. Rol. <NOW>

× **Nowić, i, il l. odnawiać, wznowiać.** Chodk. K. 2. p. **Nowieć:** Wasze czyny w nas świtają i nowią. Wor. <NOW>

Nowiec, wca, lm. wce (u Serbów) pieniądz: Pasza w skarbu posiadał kiesz w lezbie niemałej, mógł nowcami brząknąć. Jeż. <Srb. novac, lm. novi>

× **Nowieć, eje, ał, × Nowieć odnawiać ś., wznowiać ś.**

× **Nowienie, a, blm. l. czynność cz. Nowieć. 2. czynność cz. Nowieć.**

[**Nowik, a, blm.] p. Now:** Jutro miesiąc na nowiku.

Nowina, y, lm. y l. a. w lm. [Nowicie] rzecz nowa, osobliwa, nowość, osobliwość: Stała ś. nam N., powiła panna syna. Pśń. kość. To dla mnie

N. N. to, niesłychana, niewidana rzecz. Kn. N. na świecie białogłowa dobra. Bud. B. Teraz o takich dzieciach N. słyszeć, którzyby ś. po śmierci rodziców dobrze rządzi. Haur. Nowiny zawsze woli człowiecza natura, powszednie rzeczy gardzi, stare już potura. Pot. † W nowinie, † w nowinę być = *być dla kogoś rzeczą nową, osobliwością:* Inaczej tego słuchamy, co u nas jest w nowinie i podziwienie nam czyni, a inaczej tego, za czym świadczyć mamy. Warg. W nowinę mu biały chleb. Prz. Płacze, boleści, fransunki i u bogów nie w nowinę bywają wedle poetów. Warg. Nie N. to dla mnie. Bić mi ś. nie N. Nie pierwsza mu to, nie N. mu to. Kn. Nie N. to, że dla pieniędzy czasem wstępują w małżeństwo. Boh. Nie N. starym pisarzom mieszać Scytów, Sarmatów, Słowian z Polakami. Nar. A co fuzjka moja? Niewielka ptaszyna, a jak ś. popisała! To jej nie N.: nie puści ona na wiatr żadnego ładunku. Miek. 2. a. w lm. [**Nowicie**] *nowa wieść, nowa wiadomość:* Dobra, zła N. Latady wszędzie żałosne nowiny. Auszp. Nowiny zawsze uprzedzają samą rzecz. Prz. Zbierać nowiny. Nowiny siać, trząść. Troc. Po tych rozmowach zawsze jakowaś N. rozeszła ś. w sąsiedztwie. Miek. Sędziego, który już spał od godziny, przychodzi budzić; pewnie ma jakieś nowiny. Miek. Pytać o nowiny. Jakie nowiny w gazecie, w liście? Co godzina, to N. Prz. 3. [**Nowiny**] lm. = *gazety. 4. a. Nowizna, [Nowiny] lm., Nowoć = a) *grunt po lesie wykarczowanym, ziemia po raz pierwszy pod uprawę wzięta, in. pole nowinne a. nowieczne:* Nowe role starzy ludzie, które pierwszy raz na całym polu bywają orane a. też kopane, zowią nowinami. Trzyc. N., rola a. pole nowokopane. Troc. Kto nowiny drze, ten chleb zrze. Prz. Balwierz mu głowę poszarpał, jak nowinę na odłogu. Trz. Por. **Karczunek.** b) [**N.**] *miejsce trawą zarosłe na niezoranym jeszcze polu. 5. † N. nowa szata:* Przemienił ś. Pan nasz na górze Tabor, a my czemu ś. w nowinę jaką nie ubierzemy? Birk. Zdr.*

Nowinka, [Nowineczka, Nowineńka]. <NOW> [**Nowineczka, i, lm. i**] p. **Nowina:** Powiedźże mi nowineczkę.

[**Nowineńka, i, lm. i**] p. **Nowina.**

Nowiniarka, i, lm. i forma ż. od **Nowiniarz, plotkarka, bajczarka:** Nowiniarki do unej prawdy cetnary fałszu przyłożyć gotowe. L. Przen.: Rozwiązały ś. dziś usta nowiniarki hamburskiej, Hamburger Nachrichten.

Nowiniarski przym. od **Nowiniarz:** Wymysł N.

Nowiniarstwo, a, blm. l. zbieranie i rozsiewanie nowin, plotkarstwo, bajczarstwo. 2. × N. żart. powołanie publicysty, zawód dziennikarza, dziennikarstwo. 3. × N. zb. pog. nowiniarze, plotkarze.

Nowiniarz, a, lm. e, Nowinkarz l. a. † Nowin-konoś *człowiek zbierający i rozsiewający nowiny, plotkarz, bajczarz:* Nie są to powieści mylnego nowiniarza, nie pletliwe wieści. Zebr. Nowin nie siej; nowiniarza urząd niepoczesny. Kn. 2. × N. *gazetciarz, dziennikarz. Troc. 3. a. × Nowotnik, † Nowak* *człowiek lubiący nowe rzeczy, dążący do wprowadzania nowych pojęć, zwolennik nowości, nowator:* Trzyma z nowiniarzami, wynoszącymi stan małżeński. Krasz. (= *zwolennikami reformacji, heretykami, kacerczami*). Nowiniarze polsey wszystko u nas do góry nogami przewrócili. Rzew. (= *zwolennicy reform politycznych, reformatorzy*). <Od Nowina>

Nowinka, i, lm. i f. p. Nowina: Częstokroć do nowinek ś. udają i mienią ś. Warg. (= *do no-*

wych rzeczy, do nowatorstw, lubią wszystko zmieniać). Świerżące uszy ich tylko na nowinki są utworzone. Wuj. 2. w lm. nauki reformatorów religijnych XVI wieku, herezja, kacerstwo: Nowinki gienewskie (= kalwinizm). Tak zwane nowinki religijne zabrały do Polski. Krasz. Co było najpocześniejszego a słabszego umysłem, przylgnęło do nowinek. Krasz. 3. × N. a. [Nowizna] jarzyna nowa, nowalja: Słodkie nowinki przynosi nam miły maj, zielone jarzynki. Jeżow. Wiosna opatrnie kuchnię nowinkami ogrodowymi, do łechtania smaku sposobnemi. L.

Nowinkarz, a, lm. e p. Nowiniarz: Wiszowaci to nowinkarze, jeśli też nie lutrzy. Kaczk.

† **Nowinkonoś, a, lm. owie p. Nowiniarz:** Ci nowinkonosiołowie nowiny powiadają trzy po trzy, uszy bolą na kogo napadną, nabają i naplotą, co ś. im sniło. Opal. <Nowinka † Nosić>

× **Nowinne, ego, blm. podarunek za nowinę.**

Nowinny, Nowinowy przym. od **Nowina:** Pole nowinne p. **Nowina.** Dziesięcina snopowa z pól nowinnych. Gac. Dziesięcina nowinna (= z pól nowinnych).

Nowinowy p. Nowinny: Dziesięcina nowinowa. [Nowisko, a, lm. a] l. ziemia niewykarczowana po wyciętym lesie: N. piaszczyste, pełne pniaków czarnych, krzaków jałowcowych, paproci widniało wokoło. Dyg. 2. przedówek: Za cóż tu figurę stawiać, jeśli taka bieda na nowisku. Dyg. <NOW>

[**Nowiście, i, blp.**] p. **Nowina:** Ociec z matką nie wiedzieli, co to za N.

Nowiuchno przys. od **Nowiuchny; Nowiusienko, Nowiuśko, Nowiuteńko, Nowiutko, † Nowiuczko, [Nowuśko, Nowusienko].**

Nowiuchny, Nowiusienki, Nowiuśki, Nowiuteńki, Nowiutki, † Nowiuczki, [Nowuśki, Nowusienki] zupełnie nowy, tylko co zrobiony, jak z igły zdjęty. † **Nowiuczki** p. **Nowiuchny. L.**

† **Nowiuczko** przys. od **Nowiuczki, p. Nowiuchno.**

Nowusienki p. Nowiuchny: Ukłecę domeczek mały, malusienki, cały N. Len.

Nowusienko przys. od **Nowusienki, p. Nowiuchno.**

Nowiuśki p. **Nowiuchny.**

Nowiuśko przys. od **Nowiuśki, p. Nowiuchno.**

Nowiuteńki p. Nowiuchny: Dam ci dwie symfonijki nowiuteńkie, jak z igły zdjęte. Boh.

Nowiuteńko przys. od **Nowiuteńki, p. Nowiuchno:** Wszystko u niego wyglądało N. Orzesz.

Nowiutki p. **Nowiuchny.**

Nowiutko przys. od **Nowiutki, p. Nowiuchno.**

Nowizna, y, lm. y l. p. Nowina: Na nowiznach wszelkich tak dobrze urodzi ś. zboże, jako nigdy lepiej na zwoźnej ziemi. Haur. Z nowizn należącą ś. biskupowi dziesięcinę wytykał kościół parafjalny. 2. nowa osada gospodarska: Wyrodziły ś. spory o dziesięcinę z nowizn, to jest osad świeżo dopiero wyrobionych i zagospodarowanych. Pleb. 3. [N.] dziesięcina nowa. 4. [N.] p. **Nowinka.** <NOW>

Nowo przys. od **Nowy l. a. Nowo- świeżo, niedawno, dopiero co:** N. zaprowadzony porządek. × Rola nowodarta. Mącz. (= nowina rozorana). Mają sposobność występowania w nowodatowanych kostjumach z żurnalów paryskich. Kraus. Żaden nowouropejski naród nie ma oryginalnej cywilizacji. Mick. Język nowogrecki. Hansson z lekkaważeniem wzmiankuje o nowoidealistach szwedzkich i duńskich. × Z ksiąg miejskich listę nowoincorporowanych braci wypisywano. Ochoc. (= wcielonych do korporacji). Nowointronizowany

Omiej odwdzięczył mu ś. mianowaniem go swoim hadżybem. Szaj. Nowokowany dworzani. Krasz. (= nowoupieczony = nowomianowany). Niektóre wyrazy dawne dobitniej, niż nowokreowane rzecz wyrażają. Korz. Król polecił szerególnej opiece księcia Ostrogskiego nowomianowanego archimandrytę. Rol. Nowonadane instytucje grożącym niebezpieczeństwom za pobiec nie zdołają. Spas. Nowoobranemu panu pozostaje tylko sąd nad winnemi. Sienk. Nowoodnaleziona akta. Myc. Lepianka tylko pół w ziemi, pół nad nią, tuliła biednych nowoosadzonych. Krasz. Nowootwarta stacja pocztowo-telegraficzna. Sklep nowootworzony. Bolko ze swemi dwunastu nowopasowanemi rycerzami osobno na podwyższenu jadł. Krasz. Literatura nowoperska. Jak inne narody nowopochrzczone, tak i polski obowiązany był opiać świętopietrze. Lel. Nowopokrzepieni Polacy starli ś. z nieznuzonym zastępem. Nowopokutujący. Głosy w. XV (= który zaczął pokutować). Szczęsny ogród nazwał Zofjówką na pamiątkę nowoposłubionej trzeciej żony. Rol. Obejrzał nowopowstający budynek. Rog. Typ nowopowstający. Jakby przeczuwał, że ci nowoprzemianowani szeroko zasiągną w narodzie. Rol. Nowoprzeobrażone ministerjum. Najjaśniej widział stan chorej nowoprzybyły. Krasz. Opanowanie Hiszpanji przez nowoprzybyłych z Afryki. Szaj. To musi być tryumf z posiłków nowoprzybywających. Pas. Język nowosyryjski. Dochody nowouchwalone nie były umiejętnie administrowane. T. K. Nowoudoskonalone palniki Auera. Zastaliśmy generała Grabowskiego, który z nowoformowanym wojskiem rzymskim tu kwaterował. Drz. Nowoformowana dywizja dragonów. Postępowanie nowoukoronowanego było nadzwyczaj zręczne i mądre. Krasz. Nowoupeczony oficer, urzędnik. Grunta nowoprzetrwane dziesięcinie nie podlegały. Abr. Na nowousypanym szlaku zebrało ś. dużo szlachty i pospółstwa. Rol. Od godziny piętej zrana zaczęło ś. bombardowanie z nowousypanych baterji i przekopów pruskich. T. K. Nacjonal-listy nowozworbowanych. Górs. Od każdego aktoratu nowopisanego kazano do skrzynki trybunalskiej zapłacić po sto złotych polskich. Rzew. Stolica korzyła ś. przed nowooschodzącą gwiazdą. Rol. Ujrzałem nowowstały świat. Żm. Uczeń nowowstępujący. Nowowybrane zgromadzenie. Dom nowowykończony. Rzadko kto zadał tym nowowyszlachconym chłopstwo. Krasz. Z granicy nowowytkniętej nie schodził. Rol. Nowowzniesiona cerkiew. Sienk. Przedstawiają ś. symbolicznie przyszłe zatrudnienia nowozaślubionej. Karł. Nowozaprowadzony porządek. Nowozawijające ś. muzeum etnograficzne. Przystań nowozbudowana. Cyrk nowoorganizowany. Aby duch nowozrodzonego wieku mógł zakiełkować, Napoleon musiał ustąpić przed nim. × Nie zdołacie ś. oprzeć nieprzyjacielowi takiemu, jaki do was wtargnął tu najnowiej. Przyb. 2. Na N. a. **Nanowo** = powtórnice, od początku; **znowo:** Liczyć co na N. Kiedy działa umilkną, na N. świstać zaczynają strzały. Krasin. Jak ją ujrzy, to na N. oszaleje. L. 3. [N.] nowym sposobem, inaczej: Znali go wszędzie, przyszedł, grał, śpiewać rozmaicie N. nauczył. Tet. <NOW>

Nowo- p. Nowo.

× **Nowobłona, y, lm. y lek. p. Nibyblona.** <Nowy † Błona>

! **Nowobraniec, ńca, lm. ńcy** p. **Nowozaciężny.** <Ros. novobranecz>

× **Nowocerkiewny p. Nowowierny.** <Nowy + Cerkiew>

× **Nowocerkwiany p. Nowowierny.** Birk.

× **Nowochrzczeniec, nca, lm. ncy, †Nowokrzczeniec I, człowiek nowoochrzczony, neofita:** Jadźwingom nowoochrzczonemu nowy miał być biskup ustawiiony. Stryjk. 2. a. † **Nurek członek sekty odrzucającej chrzest człowieka przed jego dojściem do rozumu, anabaptysta, arjanin:** Według nauki nowoochrzczenców, chrzest dzieciom nie powinien być dawany przed wielkim rozsądnym, a gdy przed tym wielkim jest dany, powinien być powtórzony. Wyrw. <Nowy + *Chrzzczeniec, od Chrzcié>

× **Nowoochrzcenka, i, lm. I** forma ż. od **Nowoochrzzczeniec. L.**

Nowoochrzczęński przym. od **Nowoochrzzczeniec:** Sekta arjańska, a. jak ją niektórzy zowią nowoochrzczęńska. Vol.

Nowoochrzczęństwo, a, blm. I. nauka, doktryna nowoochrzczęców, arjanizm: Donatyści z arjanami w nowoochrzczęństwie ś. zgadzali. Skar. 2. zb. *nowoochrzczęncy, t. j. anabaptysty a. arjanie.*

Nowoochrzczęjanie, a, lm. anie wyznawca neochrzczęjania (p. Neochrzczęjanie): Mgliste, nieokreślone nawoływania nowoochrzczęjan zachodnich. Wejs. <Nowy + Chrzczęjanie>

Nowoochrzczęjański przym. od **Nowoochrzczęjanie, neochrzczęjański:** Objawia ś. zaczyna ruch, zwłaszcza we Francji, który jego zwolennicy nowoochrzczęjańskim nazywają. Ken.

Nowoochrzczęjaństwo, a, blm. = Neochrzczęjanie. <Nowy + Chrzczęjaństwo>

† **Nowocien** (jako orzeczenie) p. **Nowotny:** Starzy żołnierz, w rycerskiej nienowocien szkole. Koch. W.

× **Nowocina, y, lm. y, × Nowotnina I.** rzecz nowa, nowina, nowostka: Widzisz ty, który ś. w nowocinach kochasz, że to zawsze tak bywało. Pim. 2. *urok, powab z nowości, cieszenie ś. nowością:* Niedawno ś. pobrali, to jeszcze dla nich nowociny w małżeństwie. Sł. wil. <NOW>

Nowoczesność, i, blm. rz. od **Nowoczesny.**

Nowoczesny, Nowożytny tegoczesny, terażniejszy, współczesny: Nowoczesne dzieje, porządki, mody. Pisarze nowocześni. <Nowy + Czas>

Nowocześnie przys. od **Nowoczesny:** Rzęsisty deszcz zatrzymywał wielu N. pobożnych w domu. Chelm.

Nowoć, i, lm. i I. † N. barć nowa, na nowo zrobiona: Darował wiecznymi czasy dwie nowoci swej własnej pracy, które on sam wyrobił. Gac. A co ś. tknie dwóch nowoci Jakubowej roboty, na których jeszcze znamienia niemasz, i te puszcza Jakub braciej. Gac. 2. [N.] p. **Nowina.** <NOW>

Nowodarwinista, y, lm. ści, Neodarwinista fil. przedstawiciel, zwolennik, wyznawca nowodarwinizmu. <Nowy + Darwinista>

Nowodarwinistyczny przym. od **Nowodarwinizm; Neodarwinistyczny** nowodarwinizmem nacechowany, w duchu tej doktryny pojęty: Pogląd, kierunek N. Teoria nowodarwinistyczna.

Nowodarwinizm, u, blm., Neodarwinizm fil. wznowiony darwinizm, teoria Darwina w czystej postaci, wolna od wpływów zasady Lamarcka.

× **Nowodniowiec, wea, lm. wcy** człowiek żyjący modnie, robiący z dnia noc, a z nocy dzień: Ci, którzy ś. trzymają starego kalendarza, mają wielkie naprzykrzenie, bo radziby spać, kiedy ei

nowodniowey jeżdżą. L. <Nowy + *Dniowiec, od Dzień>

Nowodruk, u, lm. i przedruk nowy, nowe wydanie: Szereg nowodruków rzadkich utworów Zimorowicza. <Nowy + Druk>

Nowofundlandczyk, a, lm. i, Newfoundland rasa psa. <Od nazwy wyspy Nowa Funlandja>

Nowokantjanin, a, lm. anie fil. p. **Nowokantysta.**

Nowokantjanizm, u, blm. fil. p. Nowokantyzm: Lange, głowa tak zwanego nowokantjanizmu. Str.

Nowokantowski, Neokantowski fil. w duchu nowokantyzmu pojęty, tym kierunkiem filozoficznym nacechowany.

Nowokantysta, y, lm. ści, Neokantysta, Nowokantjanin fil. przedstawiciel, zwolennik, wyznawca nowokantyzmu. <Nowy + Kantysta>

Nowokantyzm, u, blm., Neokantyzm, Nowokantjanizm fil. wznowiona teoria poznania Kanta, krytycyzm w duchu Kanta wznowiony w drugiej połowie XIX wieku, nowokrytycyzm.

Nowoklasycyzm, u, blm. = Neoklasycyzm. <Nowy + Klasycyzm>

Nowokrytycyista, y, lm. ści, Neokrytycyista, Nowokrytyk, Neokrytyk fil. przedstawiciel nowokrytycyzmu, zwolennik, wyznawca wznowionej filozofji Kanta, nowokantysta.

Nowokrytycyzm, u, blm., Neokrytycyzm fil. wznowiony w drugiej połowie XIX wieku krytycyzm Kanta, nowokantyzm. <Nowy + Krytycyzm>

Nowokrytyczny, Neokrytyczny fil. nowokrytycyzmem a. nowokantyzmem nacechowany, w duchu tej filozofji pojęty.

Nowokrytyk, a, lm. cy, Neokrytyk fil. p. **Nowokrytycyista.**

† **Nowokrzczeniec, nca, lm. ncy** p. **Nowoochrzzczeniec:** Nowokrzczęncy przyganiają krztowi, który ś. dziatkom małym usługuje, i przetoż sami drugi raz ś. nurzają, aś dziatek swych krzeić nie chcą. Gil.

× **Nowoksiężyny, yn, blp. I.** pierwsza msza święta odprawiana przez nowowyświęconego księdza, prymicja, prymicje. Kn. 2. *uczta, przyjęcie wyprawiane z okazji prymicji.* <Nowy + *Księżyny, od Ksiądz>

× **Nowokwitły świeżo rozkwitły:** Róża nowokwitła. <Nowo + Kwitły>

[Nowolatki, ów, blp.] I. a. [Fafernuski, Faternuski] jakieś kwiatki. Karł. 2. a. [Nowe latko, Gaik, Maik] uroczystość wiosenna ludowa. 3. p. **Nowy.** <Nowy + *Latki, od Lato>

× **Nowoletni I. p. Noworoczny. L. 2.** nowy, pierwszy w lecie: Każ woły puścić na siewy, póki jeszcze zielony kłos, a nie każ je do domu gnać, aż wszystko ono zboże nowoletnie wypasą. Kosz. 3. *tegoroczny(?)*: Nowoletnie sprawy i surrogatorskie. Vol. <Nowy + Letni, od Lato>

† **Nowomiesięczny p. Nowomiesięczny:** Święcenie nowomiesięcznych świąt. Hrb. <Nowy + Miesiąc>

× **Nowomiesięczny, † Nowomiesięczny** na nowiu będący, przypadający.

Nowomiejski stanowiący nowe miasto, dzielnicę nowożytną miasta: Miasto miało cztery dzielnice: nowomiejską, gdzie były kościół, cerkiew i osadnicy na ziemi, plebanji odkazanej. Rol. Dzielnicą staromiejską i nowomiejską. <Nowy + Miejski, od Miasto>

Nowomodnie przys. od **Nowomodny**: Ubierać ś. N.

Nowomodny 1. według najnowszej mody zrobiony, elegancki, szykowny, modny: Strój N. 2. stosujący ś. do najświeższej mody: Elegancka nowomodna. 3. niebywały dotąd, wymyślny, oryginalny, dziwny, niezwykły, niezwykajny: Nowomodni bardziej, niżeli roztropni, języka ojezystego nieprzyjaciele. L. Nowomodnie postępowanie. <Nowy + Modny>

† **Nowomyślny** nowo wymyślony; nowy w pomysłach, liberalny: W pismach kacerskich nie najdziesz, jedno nowomyślne rozumienia Pisma świętego. Białob. <Nowy + Myślny>

Nowonabywa, y, lm. y ten, co świeżo nabył, nowy właściciel: Postawienie budynków pozostawia ś., przy parcelacji prywatnej, zwykle samemu nowonabywcy. <Nowy + Nabywa>

Nowonarodzona, ej, lm. e forma ż. od rz. **Nowonarodzony**.

Nowonarodzony, × Noworodny, × Nowopowity świeżo przybyły na świat: Dziecko nowonarodzone (= noworodek od chwili odpadnięcia pepowiny): Kot (= zając) jęknął raz, jak nowonarodzone dziecko. Mick. Przed Bogiem nowonarodzonym trzej królowie od Wschodu stanęli z pokłonem. Przyb. N., ego, lm. eni rz. **dziecię płci męskiej, świeżo narodzone**. <Nowo + Narodzony>

† **Nowonawróceniec, nica, lm. nicy** p. **Nowonawrócony, Leop.**

Nowonawrócona, ej, lm. e forma ż. od rz. **Nowonawrócony**.

Nowonawrócony którego niedawno nawrócono. N., ego, lm. eni rz., † **Nowonawróceniec** człowiek, który ś. niedawno nawrócił; nowochrzczeniec, neofita. <Nowo + Nawrócony>

Nowoplatonik, a, lm. cy, Neoplatonik fil. filozof zwolennik a. wyznawca nowoplatonizmu.

Nowoplatonizm, u, blm., Neoplatonizm fil. platonizm wznowiony, pod wpływem nauk wschodnich przeobrażony i uprawiany w Aleksandrii w II—VI w.; platonizm aleksandryjski. <Nowy + Platonizm>

Nowoplatoński, Neoplatoński nowoplatonizmem nacechowany.

Nowopolski: Miary nowopolskie a. warszawskie = miary używane w Królestwie Polskim, obowiązujące od pierwszego stycznia 1819 roku, a oparte na zasadach układu miar metrycznego: Funt N. p. Funt. <Nowy + Polski>

× **Nowopowity** p. **Nowonarodzony**, L. <Nowo + Powity, od Powię>

Nowoprzybyły, × Nowoprzychodny który niedawno przybył. N., ego, lm. li rz., × **Nowoprzychodzień** ten, który niedawno przybył: N. pomnoży naszą celebę. Chodź. <Nowo + Przybyły>

× **Nowoprzychodnia, i, lm. e** kobieta nowoprzybyła.

× **Nowoprzychodny** p. **Nowoprzybyły**.

× **Nowoprzychodzień, dnia, lm. dnie** p. **Nowoprzybyły**. <Nowy + Przychodzień>

Noworocznik, a, lm. i pismo periodyczne wychodzące raz na rok z nastaniem nowego roku, almanach: N. literacki, naukowy. Odyńiec wydawał N. „Melitele.“ <Nowy + Rocznik>

Noworoczny, × Nowoletni tyżący ś. nastającego roku; ściągający ś. do uroczystości Nowego Roku: Powinśzowania noworoczne. <Nowy + Rocznny>

Noworodek, dka, lm. dki l. lek. (recens natus) **dziecię** dopiero co narodzone, zwane tak do chwili

odpadnięcia pepowiny. 2. † N. w lm. chem. **związki a. pierwiastki** otrzymane drogą analizy. <Nowy + *Rodek, od Rodzić>

× **Noworodny** p. **Nowonarodzony**: Dzieciąteczko noworodne. Groch. Nowarodny Syn Boży. Groch. Syn N. Hof. Pod żłobem drożnym noworodne członeczki położono w zimna nie pogodna. Mias. <Nowy + Rodny>

[**Noworola, i, lm. e**] **ziemia** pod jarzynę zorana dopiero na wiosnę przed samą siejbą. <Nowy + Rola>

× **Noworosły 1. świeżo wyrosły, młody**: Na cudzym ogrodzie noworosłą wydeptał kapustę. L. 2. **młodociany, niemowlęcy, dziecięcy**: Z ust noworosłych dzieciak chwada boska ś. mnoży. Glicz. (= nowonarodzonych). Noworośle lata i nieustały rozum dzieci. Glicz. <Nowy + Rosły>

Noworódka, i, lm. i lek. (vitta) **część błony owodnej, pokrywająca głowę noworodka**, czepiec. <p. Noworodek>

Noworództwo, a, blm., Nowotwórstwo zool. (epigenesis) **teoria, według której w skutku płodzenia powstaje jestestwo wcale nowe, dotąd nie istniejące**. <Nowy + *Rództwo, od Rodzić>

Nowoscholastyctw, u, blm., Neoscholastyctw fil. 1. a. **Nowoscholastyka, Neoscholastyka** wznowiony scholastyctw a. scholastyka; społeczny kierunek filozoficzny, holdujący głównie zasadom scholastyctw XIII wieku. 2. p. **Nowotomizm**. <Nowy + Scholastyctw>

Nowoscholastyctw przym. od **Nowoscholastyka**; **Neoscholastyctw** nowoscholastyctwem nacechowany, w duchu wznowionej scholastyki pojęty.

Nowoscholastyk, a, lm. cy, Neoscholastyk fil. przedstawiciel, zwolennik, wyznawca nowoscholastyctwu.

Nowoscholastyka, i, blm., Neoscholastyka fil. p. **Nowoscholastyctw**.

Nowosiedle, a, lm. a, × Nowosiedlin, × Nowosiedliny nowe siedlisko, nowa siedziba, nowe mieszkanie: Nie czuł ś. tak moenym na nowosiedlu. Jabł. A. <Nowy + *Siedle, od Siedlić ś.>

× **Nowosiedlec, lca, lm. lcy** człowiek niedawno gdzieś osiadły, kolonista: Prawa umówione nowosiedlecom daje. Jabł. Opatrowali znacznym nakładem swoich nowosiedleców w nadzieję przyszłych korzyści. Koss.

× **Nowosiedlinny** przym. od **Nowosiedlin**: Tak każe i zwyczaj i wdzięczności obowiązek, ażeby pierwszy głos z tego tu miejsca nowosiedlinnego, na którym mię W. K. Moś osadziła, zaczął ś. od podziękowania. L.

× **Nowosiedlin, u, lm. y** p. **Nowosiedle**. Wor.

× **Nowosiedliny, in, blp. i. a.** [**Nowosielje**] uroczystość z powodu osiedlenia ś. w nowym miejscu, przenosiny: Byłem na nowosiedlinach jego. Troc. 2. p. **Nowosiedle**: Strzeżcie ś., by N. przez złych sąsiadów sztuki do prędkiej ruiny nie przyszły. Jabł. Obiecuje go odwiedzić na nowosiedlinach. Krasz. Już ś. w swoje przeniósł N. Troc. Częstkę domu rodzicielskiego zawiezie na N. swoje. Hof. <Nowy + *Siedliny, od Siedlić ś.>

[**Nowosielje, a, lm. a**] p. **Nowosiedliny**. <Ros. nowosielje>

Nowostka, i, lm. i **blahostka nowa, rzecz modna, nowinka**: Checiano go namówić na Niemea agronoma, płodozmiian i wszystkie nowostki. Krasz. Ugruntowani w wierze swych przodków zastaniali ś. i uciekali od tych szkodliwych nowostek. Ohoc. <Od Nowoś>

Nowoś, i, × Nowota l. blm. rz. od **Nowy**: N. bawi. 2. lm. i **rzecz nowa; innowacja, nowator-**

stwo: Magazyn mód i nowości. Środkiem isé trzeba między ślepym do starych zwyczajów przywiązaniem a niebezpiecznym nowości chwytaniem. L. Interesowała s. nowościami literackimi. Chm. Lubo rodzaj wiersza, użyty w powieści wajdeloty, mało jest znany, nie chcemy wyklądać powodów, które nas do tej nowości skłoniły. Mick. Książkę tę sprzedają w księgarniach, jako N. Wynalazek dziś powszechnie znany, lecz w owych czasach jeszcze za N. podany. Mick. [Człek nie wie, co robić, jak mu nowością co padnie] (= *gdy coś nowego mu s. zdarzy*). Konarski znał dobrze swój naród lgnący do wszelkiej nowości, cóż dopiero, gdy ta N. jest dobrą i użyteczną? Luk. <Od Nowy>

× **Nowoświecki** *nowoczesny, nowy, nowomodny, modny*: Strój N. <Nowy + Świecki>

× **Nowota**, y, lm. y. l. p. **Nowość**: Atoli osładzała przykre te nowoty radość. Nar. 2. *nowa moda*. <NOW>

† **Nowotek** używa s. tylko w wyrażeniach: 1. Z nowotku, na nowotku, za nowotku = z początku, w początku, na początku: Garniec, gdy czego weń za nowotku nalejiesz, onym już aż do szczytaku pachnąć będzie. Kosz. Obratł sobie Stefan Jana Zamojskiego, któryby go, zwłaszcza na nowotku, w wielu rzeczach ostrzegał. Biel. M. 2. Z nowotku = *znovu, nanowo, napowrót*: Obroty te niebieskie idą od wschodu do zachodu i z nowotku do wschodu. Lat. <NOW>

× **Nowotnica**, y, lm. e *kobieta trzymająca s. ostatniej mody, modniśca, strojnisia, elegancka*. Zdr.

× **Nowotniczka**. <Od Nowotny>

× **Nowotniczek**, czka, lm. czkowie p. **Nowotnik**. Sł. wil.

× **Nowotniczka**, i, lm. i p. **Nowotnica**.

× **Nowotnie** przys. od **Nowotny**, *modnie, nowomodnie*: Strój zrobiony N.

Nowotnik, a l. × N., lm. cy = a) p. **Nowiniarz**.

b) *człowiek stosujący s. do mody, modniś, elegant*.

c) p. **Nowak**. 2. lm. i bot. p. **Gnieźnik**. Zdr.

× **Nowotniczek**. <Od Nowotny>

× **Nowotnina**, y, lm. y p. **Nowocina**: Nie miłość nabożeństwa do zborów Ruś zaciągała, ale nowotniny widoki, organy, krzekotki, wyganiań Judasza. Smotr. Jak jest rzecz głupia pytać o nowotniny praw polskich, tak jest rzecz głupia pytać Rusi o nowotniny praw ich duchownych. Smotr. <Od Nowotny>

Nowotność, i f. blm. rz. od **Nowotny**. 2. × N., lm. i *rzecz nowa, nowość; nowa moda; nauka, teoria, doktryna nowa*: Fałszywa ta N., zstarzawszy, upadnie. Troc. <Od Nowotny>

Nowotny, † **Nowocien** i. *który niedawno nastął, nowy; nieobeznany, nieotrząskany, nieobyty jeszcze na swoim nowym stanowisku*: Nowotna nauka. Troc. Nowotna machina. Troc (= *nowozbudowana*). N. to jest obyczaj. Sienk. N. uczeń. Obrócił w żart głupowatość nowotnego dworzana. Skarb. N. doktor. Troc. Nowotna kucharka. Troc. Książd, będąc nowotnym, myślał, że... Nowotne w wierze utwierdził, a jeszcze błędliwe nauczonych naśladować. Grabow. (= *nowonawróconych*). 2. † N. *uganiający s. za nowościami, za modą*: Biskup nie ma być N. Wuj. 3. p. **Nowy**: Jan Długosz, Matjasz Miechowita i inisi nowotniejsi pisarze. Błaż. Twoja (łódź), barwą nowotną i pancierzem lśniącą. Mick. Kiedy niekiedy jakaś różga nowotna zadrżała. Żer. (= *tegoroczna*). † **Nowotny**, ego, lm. i rz. *nowiejusz, fryc*. <Od Nowota>

Nowotomista, y, lm. sci, **Neotomista** fil. *przedstawiciel, zwolennik, wyznawca nowotomizmu; nowoscholastyk*.

Nowotomistyczny przym. od **Nowotomizm**; **Neotomistyczny** w *duchu nowotomizmu pojęty, nowotomizmem nacechowany, nowoscholastyczny*.

Nowotomizm, u, blm., **Neotomizm**, **Nowoscholastycyzm**, **Neoscholastycyzm** fil. *wznawiona filozofia scholastyka XIII wieku św. Tomasza z Akwinu*. <Nowy + Tomizm>

† **Nowotwornie** przys. od **Nowotworny**.

† **Nowotworny** *nowego rodzaju, nowomodny*: Blonde wprawdzie pisarz nowotworniejszy, ale dziejów starych wyszperacz pilny. Błaż. <Nowy + *Tworny, od Tworzyć>

Nowotwór, oru, lm. ory, † **Nadtwór**, † **Nadutwór** i. lek. (neoplasma, tumor praeter naturam) *wynik nowotworstwa* (Por. † **Nadtwór**): N. łagodny = *nie zagrażający życiu* (tumor benignus). N. złośliwy = *niebezpieczny, życiu zagrażający* (tumor malignus). Raki i mięsaki są nowotworami złośliwymi, włókniaki i tłuszczaki łagodnymi. × N. podobny a. jednorodny p. **Jednotwór**. N. chorobny p. **Narost**. 2. przén. *wyraz nowoutworzony, neologizm*: Dodaje różne własne nowotwory i techniczne wyrazy nowożytne. Wejs. Należałoby tylko w ciasnych obrębach s. granicach języka powszechności, a unikać wszelkich nowotworów. Zawil. <Nowy + Twór>

Nowotwórstwo, a, blm. i. lek. *powstawanie w ustroju tworów nieprawidłowych* (neoplasia), *złożonych bądź z tkanek podobnych do prawidłowych* (homoeoplasia), *bądź też z odmiennych, do ustroju zdrowego nie należących* (heteroplasia). 2. zool. p. **Noworództwo**. <Nowy + *Twórstwo, od Tworzyć>

† **Nowouk**, a, lm. i p. **Nowak**: Hetman ten ćwiczył nowouki wojenne. Leop. <Nowy + Uk>

× **Nowowiarek**, rka, lm. rki p. **Nowowierca**: Wszystkie one nowowiarki pobrał. Birk. <Nowy + *Wiarek, od Wiara>

Nowowiarstwo, a, blm., **Nowowierstwo** i. a. † **Nowowiernictwo** *wyznawanie nowej wiary, nowa wiara, odszczepieństwo, sekciarstwo, kacerstwo*: Niepokój umysłów, obudzony przez N. Mor. T. 2. zb. *odszczepieńcy, kacerze, sekciarze*.

Nowowierca, y, lm. y, × **Nowowiarek**, × **Nowowiernik**, × **Nowowierny** *wyznawca nowej wiary, sekciarz, odszczepieniec, heretyk, kacierz*: Zliczył Salomon wszystkie nowowierce, którzy byli w ziemi izraelskiej. Leop. <Nowy + *Wierca, od Wiara>

Nowowierczy przym. od **Nowowierca**; × **Nowowierny**: Tehnęli duchem nowowierczym. Bart.

† **Nowowiernictwo**, a, blm. p. **Nowowiarstwo**: Porzuciwszy N., idź za tą wiarą, którą starowieczność utwierdza. Koch. W. <Od Nowowiernik>

× **Nowowiernik**, a, lm. cy p. **Nowowierca**: Ci niewiernicy albo nowowiernicy nasi dzisiejsi. Wuj. Nauki tej o świętych i umarłych nie chcą nam pozwolić nowowiernicy. Hrb. <Nowy + *Wiernik, od Wiara>

× **Nowowierny** i. *świżo do wiary prawej nawrócony*: Z ust nowowiernych brzmiał głos Pańskiej chwały. Groch. 2. p. **Nowowierczy**. × N., ego, lm. i p. **Nowowierca**. Włod. <Nowy + Wierny>

Nowowierstwo, a, blm. p. **Nowowiarstwo**.

Nowowitalista, y, lm. sci, **Neowitalista** fil. *przedstawiciel, wyznawca, zwolennik nowowitalizmu*.

Nowowitalistyczny przym. od **Nowowitalizm**; **Neowitalistyczny** *nowowitalizmem nacechowany, w duchu tej doktryny pojęty.*

Nowowitalizm, u, blm., **Neowitalizm** fil. *wznowiony witalizm, doktryna biologiczna zaprzeczająca możliwości objaśnienia życia z zasad mechaniki i przyjmująca swoisty (specyficzny) czynnik siły a. energii życiowej.* <Nowy + Witalizm>

× **Nowowszczepny** *nowowszczepiony*: N. ród. Wor. <Nowy + *Wszczepny, od Wszczepić>

† **Nowozaciągły** p. **Nowozaciężny**: Nowozaciągłych w mustrze ówieżą. Troc. <Nowo + *Zaciągły, od Zaciągnąć>

× **Nowozaciągnięty** p. **Nowozaciężny**: Uchodziła siła kompanji i czeladź nazad do Polski, osobliwie z pod tych nowozaciągniętych powiatowych chorągwi. Pas. <Nowo + Zaciągnięty, od Zaciągnąć>

× **Nowozaciągniony** p. **Nowozaciężny**. Troc.

† **Nowozaciąжник**, a, lm. cy p. **Nowozaciężny**. L. **Nowozaciężny** p. **Nowozaciężny**: Mój N. podobna ś. Waszej Królewskiej Mości. Krasz.

Nowozaciężny, **Nowozaciężny**, × **Nowozaciągnięty**, × **Nowozaciągniony**, † **Nowozaciągły**, × **Nowozawerbowany**, × **Nowozarekrutowany** *którego świeżo wzięto do wojska; który ś. zaciągnął pod sztandary*. N., ego, lm. i rz., † **Nowozaciężnik**, † **Nowozaciąжник**, † **Nowobraniec** *żołnierz nowotny, rekrut*: A wy, nowozaciężni pod nasze sztandary natehnienia i wiary, nie myślcie, że to dom ofiary. Uj. <Nowy + Zaciężny>

× **Nowozakonny** *ściągający ś. do Nowego Zakonu*: Starozakonnej i nowozakonnej cerkwi różność. Smotr. <Nowy + Zakonny>

Nowozamężna, ej, lm. e *kobieta, która świeżo wyszła za mąż, młoda mężatka, oblubienica*: Prezydent przysłał w dzień ślubu kosz szampańskiego wina i prezent dla nowozamężnej. Budz. <Nowy + Zamężna>

× **Nowozarekrutowany** p. **Nowozaciężny**. Przen.: Wojsko afektów nowozarekrutowanych (tytuł książki). <Nowo + Zarekrutowany, od Zarekrutować>

Nowozawerbowany p. **Nowozaciężny**: Zapisywał imię, nazwisko, lata i profesję nowozawerbowanego. Jeż. <Nowo + Zwerbowany, od Zwerbować>

† **Nowożeni**, ego, lm. owie p. **Nowożeniec**: Za młodą panią z domu ojca jej przynoszono pochodnię do nowożeniego. Jabł. Godujące na weselu pobili, nowożeniego pojmał i z żoną. Biel. M.

† **Nowożenia**, i, lm. e I. i [N.] p. **Nowożeniec**: W słuńcy położył przebytek swój, a on jako N. pochodzący z łoża swego. Ps. flor. Czy mogą swatowie smęcić ś., póki z niemi N.? Bud. Uciehł głos radości i głos wesela, głos nowożenie i głos oblubienicy. Leop. Z tych nowożeniów urodził ś. wielki Achilles. Biel. M. (= *nowożeńców, młodego małżeństwa*). Kiedy weselne gody odprawują, nowożenie foremne tańce swe sprawują. Paszk. 2. *konkurent, zalotnik*. Tuch.

Nowożeniec, nca, lm. ncy, × **Nowożeniec**, † **Nowożeń**, † **Nowożeni**, † **Nowożenia**, [**Nowożenia**, **Nawożenie**, **Naożenia**, **Naożeni**] I. *pan młody, oblubieniec, świeżo żonaty*: Co do nowożeńca, wiesz, że to jest człowiek rzadki. Węg. 2. w lm. a. × **Nowożeństwo** *państwo młodzi, oblubienicy, młode małżeństwo*: Na weselach nowożeńcom oddają upominki. Koch. W. Napadli na godowników, wszystkich wycięli, a żony ich z nowożeńcami w niewolę pobrali. Nar. Nowożeńcowie

gościom przez przyjaciele dziękują. Troc. <Nowy + *Żeniec, od Żona>

× **Nowożeniec**, a, lm. cy p. **Nowożeniec**. Sł. wil. † **Nowożeń**, a, lm. owie p. **Nowożeniec**. Troc. [**Nowożeńcowa**, ej, lm. e] *żona nowożeńca, młoda mężatka, oblubienica*.

† **Nowożeński** *tyczący ś. nowożeńców*: Kamień N. a. † **żeński**, † **weselny**, † **swadziebny** = *biały kamień drogi, wyobrażający dwie połączone ręce*. Kn. <Od Nowożeniec>

× **Nowożeństwo**, a, blm. I. p. **Nowożeniec**. 2. *stan nowożeńców*. Sł. wil.

† **Nowożydowin**, a, lm. owie *człowiek na wiare żydowską nawrócony*: Krążycie morze i ziemię, abyście jednego nowożydowina uczynili. Sekl. <Nowy + Żydowin>

Nowożytnie przys. od **Nowożytny**.

Nowożytność, i, blm. rz. od **Nowożytny**.

Nowożytny p. **Nowoczesny**: Historia starożytna, średniowieczna i nowożytna. Pisarze, filozofowie nowożytni. <Nowy + *Żytny, od Żyć>

× **Nowzość**, i, blm. rz. od **Nowszy**. L.

[**Nowu**] p. **Znowu**.

[**Nowucki**] p. **Nowiuchny**.

[**Nowucko**] przys. od **Nowucki**, p. **Nowiuchno**.

[**Nowusieńki**] p. **Nowiuchny**.

[**Nowusieńko**] przys. od **Nowusieńki**, p. **Nowiuchno**.

Nowy, × **Nowotny**, † **Now I.** *dopiero co zrobiony, nieużywany, świeży*: Sprawił sobie nowe buty. Frak zupełnie jeszcze N. (= *dobry, niezniszczony*). Meble nowe i używane. Nowa miotła lepiej umiata. Prz. Póty wisi na kołku, póki nowe sitko. Pot. Nowe sitko na kolek. Prz. (= *wobec nowych przyjaciół, stosunków, zapominamy o dawnych*). Lepsza suknia nowa, niż stara, a ryba świeża, niż zmarła. Sak. Nie zbywaj starej sukni, póki nowej nie sprawisz. Prz. Dorobić nowe dno u beczki. Dać N. kołnierz u palta. Złoto tak nowe dobre, jak i stare, w jednakiej cenie idzie. Sak. Nowa Droga a. N. Zjazd a. Zjazd = *ulica w Warszawie*. 2. *który świeżo powstał, nastal; który zajął miejsce dawnego; inny, niż przedtym; nieznanym dotąd, oryginalny, niebywały, po raz pierwszy spotykany; rozpoczynający ś., nastający*: Nigdy nowa przyjaźń nie wyrówna starej. Pot. Dla przyjaciela nowego nie opuszczają starego. Prz. Lepszy stary sługa albo pan z dziesięcią wad znajomych, niż N. z jedną tajemną. Prz. N. pan, N. rząd. Prz. Przed ganek zajechał któryś z nowych gości. Mick. Weszła nowa osoba, przystojna i młoda. Mick. Sędzia na drugim końcu do nowej sąsiadki rzekł półgłosem. Mick. Od tej chwili jest to zupełnie N. człowiek (= *nie ten, inny, nie do poznania, zmienił ś. zupełnie, poprawił ś.*). Nowym Seewolą był nasz Nowodworski. Birk. (= *drugim*). N. Faraon, wejdę z nim w zapasy. Słow. Przedstawić co w nowym świetle. Cokolwiek mówimy, było mówiono, cokolwiek piszemy, było pisano, cokolwiek działamy, inni już to działali, zgoła niemasz nic nowego pod słońcem. Kras. Niepotrzebnieś ś. wyrwał: cóżś nam nowego powiedział? Miło słyszeć co nowego. Prz. (= *nieoklepanego*). Co słyszał nowego? — Nie nowego. Cóż ten nasz nieprzyjaciel zamysła nowego? co knuje? Bardz. (Chmurki) ścisną ś., grubieją, rosą — nowe dziwy! dostają krzywych karków, rozpuszczają grzywy, wysuwają nóg rzędy. Mick. Zasiędy oni te miejsc, które zasieś ich przodkom nie nowa. Kochan. (= *rzecz nienowa, nie nowina, niepierwszyzna*). Wy-

gnanie mi nienowe, wprawiłem ś. w biedę. Bardz. Nie czuł ś. zrazu swobodnym na tym nowym dla siebie polu twórczości. Chm. Śmierć jest dla ciebie nową. Słow. Wszystko nowe rzeczy nam ś. podobają, nowe sposoby, nowe ordynki w Rzpłtej sobie stanowimy, a stare psujemy. Biel. M. Zawsze ś. ludzie nowej rzeczy dziwiąją, póki ś. coś nowego nie nagodzi. Jabł. Co tych rzeczy u nas jest, co są nowe a dobre. Górn. Ze pnia nowa różga wyrośa. Kochan. Nowe piosnki sobie tworząc. Kochan. Kilka miesięcy przebył w Páquis, nie atoli nowego nie tworząc. Chm. Nowe wydanie dzieła (=świeże). N. zwyczaj, moda. Nigdy nie chciał, według nowej mody, odsyłać koni gości Żydom do gospody. Mick. Dziś, nowym zwyczajem, my na naukę młodzież do stolicy dajem. Mick. Może nową alternatą z barona przechrzciliby ś. demokratą. Mick. N. sposób, nowa metoda. N. środek wychowywania drobiu. Mick. Zdziwił ś. pan hrabia na widok tak N. Mick. Ciąg powieści, pytań, wykrzykników i westchnień i nowych powitań. Mick. Indja, N. świat. Białob. (= *nowoodkryty*). N. Świat = *Ameryka*. List ten osobliwsze ma w sobie wiadomości, jakoby z nowego świata pisany. Warg. Ulica N. Świat w Warszawie. Nowa Ziemia. Nowa Góra. N. Dwór. N. Targ. Nowe Miasto. Nowa Aleksandra (= *Puławy*). N. Orlean. Nowa Australja. Napisał Słowacki swój wiersz p. t. „Paryż,“ nową Sodomą go zowiąc. Chm. N. kraj poetyczny, nieknięty ludzką stopą. Słow. N. rok=a) rok nastający, rozpoczynający ś. b) N. Rok=uroczystość pierwszego dnia roku: Na N. Rok, a. w dzień N. Roku. Na N. Rok przybywa dnia na barani skok. Prz. Białe lice i obłony, jako śnieg po Nowym Roku. Mick. Nie do dworu z Nowym Rokiem, ze łzami idziem na groby. Mick. c) [N. rok]= *gałązka chojny, zatykana na N. Rok za belkę w izbie*. † Nowe lato = *podarunek noworoczny, gwiazdka, kołęda*: Biegają dziatki po nowym lecie, i przyjaciele dają sobie nowe lato, a zwłaszcza panowie sługom, winszując sobie na N. Rok wszego dobra. Hrb. Już tu chodzić nie będę ani po nowe lato, ani po kołędę. Groch. [Nowe latko]=a) *gałązka świerkowa obnoszona po wsi w obrzędzie wiosennym u ludu, gaik, maik*. b) a. [Nowelotka, Nowelutki, Nowolatki, Nowolatki, Nowe lata] *małe placki, kukielki, pieczone na Nowy Rok*. [Nowe lecięta]= *ci, którzy pod oknami winszują Nowego Roku*. [N. czwartek, N. piątek]= *czwartek, piątek pierwszego po nowiu*. [N. ogień]= *otrzymany przez tarcie drewek po wygaśnięciu poprzedniego ognia*. 3. × N. nowotny, nieobyty, niedoświadczony, naiwny, nieświadomy: Nie jest on tak N., aby uwiedziony pozorem, przestał być poczciwym. L. Ach, jak We Panna nowa na tym świecie, tego nie wiedzieć, co to słowo zaręczyny znaczy? L. 4. *najwcześniejszy z tegorocznych, młody, nowodojrzały*: Nowe kartofle. Z pośród pszenicy wycinano kłosa żytnie i warzono je odrazu, jako tak zwaną nową kaszę. Kasza pszenna żytnia, nową zwaną, z zielonkawego czyli świdowatego ziarna. Goł. Nowa kasza, kasza z żyta niedojrzałego. L. Nowe = *nowe żniwo, N. sprzęt, nowe zboże* (po przednówku): U mnie zawsze do nowego dostanie zboża każdego. M. Koch. Ma swego do nowego. Prz. (= *nie żebra u nikogo chleba*). Chłop na nowe buczno każde, sporo pije. Kn. 5. *nowoczesny, nowożytny, tegoczesny, współczesny nam, nowej daty*: Nowe dzieje. Czasy nowsze. Nowsi pisarze. Nowe pokolenie. Nowa generacja. Nowi ludzie po nas nastaną. † N. człowiek = *człowiek, który nie*

odznaczając ś. starożytnością rodu, doszedł do wysokiego stanowiska. Przodkowie nasi na dostojęstwa ludzie starożytne sadzali, a nigdy to nie było, iżby nowe ludzie nad starożytne przekładać mieli. Górn. Niechaj nie będzie ciężko ludziom nowym czekać, aż ś. w domach ich enota wkorzeni i rozkorzeni; miło to będzie potomkom ich, gdy ich do dostojęstw nowi ludzie uprzędać nie będą. Górn. N. pogląd. Nowe prądy, zapatrywania, kierunki, dążenia (= *postępowe*). N. testament, zakon. N. kalendarz, styl. 6. astr.: Nowe gwiazdy p. **Gwiazda**. 7. gór.: a) Nowe pole a. *całe pole = miejsce, gdzie jeszcze nie kopano, gdzie kopalnia jeszcze nie istnieje*. b) † Nowy chłop = *nowo rozpoczęte wyrobiska, kopalnie nowe*. 8. min.: Nowe srebro = *aljaż składający ś. z miedzi, cynku i niklu, argientan*. <NOW>

[Noza, y, lm. e] p. **Nęza**.

Nozderek, rka, lm. rki bot. p. **Nostrzyk**.

[Nozdro, a, lm. a] p. **Nozdrze**.

[Nozdrowatość, i, blm.] *gąbczastość, dziurkowatość*.

[Nozdry, der, blp.] p. **Nozdrze**.

Nozdrze, a, lm. a i. a. [Nozdro, Nozdry lm.] anat. (naris) *jeden z dwu dolnych otworów nosa, otoczonych skrzydłami nosa, zoot. chrapa*: Nozdrza prowadzą do jamy nosowej. Op. Da wam Pan mięsa, byście jedli, aż wam polezie przez nozdrza wasze, aż wam obmierznie. Leop. Gdyby kto czwarty raz niewinnego spotwarzył, tedy mu nozdrza rozerznione być mają. St. lit. [Wepechał do jednego nozdrza stértę siana]. Nozdrza tylne (choanae) = *otwory prowadzące z nosa do gardzieli*. 2. bud. p. **Nozdrzyna**. 3. Na sztukach nozdrze zowią ś. rowki w wregach ze spodu porobione, przez które woda z całego statku sączy ś. do zrzy. Mag. 4. zoot.: Nozdrza fałszywe (saccus s. tuba nasalis). <NOZ(DR) = NOS + DR/DZIOR/DOR>

† Nozdrzek, rza, lm. rzki p. **Nostrzyk**.

× Nozdrzenie, a, blm. *użycie środków lekarskich, działających na błonę śluzową nosa*. St. wil.

[Nozdrzeniec, ńca, lm. ńce] p. **Nostrzyk**.

× Nozdrzeń, a, blm. *proszek lekarski służący do zazywania jak tabaka* (pulvis errhinus). St. wil.

<Od Nozdrze>

Nozdrzyk, a, lm. i bot. p. **Nostrzyk**.

Nozdrzyna, y, lm. y, Nozdrze bud. *otwór w ścianie podwalowej do ścięcia wody w ziemi gromadzącej ś. z tyłu tej ściany*.

Nozean, u, lm. y min. p. **Nosean**.

× Nozologiczny przym. od **Nozologia**: Wątpliwości kliniczne i nozologiczne. Oehor.

× Nozologia, i, blm. lek. (nosologia) *nau'a o chorobach*, × *chorownictwo*. <Now. z Gr. nōsos = choroba + -logia = zjawstwo>

[Nożniczki, czek, blp.] p. **Nożyce**.

† Noża, y, lm. e?: Chrabąszcz, co ś. w końskim łajnie mnoży, zdycha zaraz, jeżeli włożysz go do noży. Pot. <?>

[Noże] *muże*. <No + Że>

† Nożenki, nek, blp., [Nożenki] p. 1. **Nożny**: Noża cudzego nie kładź w swoje N. Dzw. N. z instrumentami puskarskimi. L.

† Nożownik, a, lm. cy p. **Nożownik**. Troc.

† Nożnia, i, lm. e p. **Nożny**. B. Sz.

[Nożniczki, czek, blp.] p. **Nożyce**.

Nożnik, a, lm. i, Nożownica, Sznajdmaszyna i. a. **Krajarka, Nożyce** *maszyna do krajania pajre-*

ru maszynowego na arkusze. 2. a. Rzeźarka maszynka do krajania szmat. <Od Nóż>

1. Nożny, žen, blp. 1. †N., †Nożnia pochwa, futerał: O mieczu Pański! dokądże ś. nie uspokoisz? wróć ś. do nożen swoich. B. B. Rzekł Piotrowi: włóż miecz w N., boć nie jest teraz czas bronienia. Op. Rozum w nożnach, a radę w rękach, nie w głowie chowają nasi posłowie. Orzech. 2. [N.] nożyce do strzyżenia owiec. Zdr. †Nożenki, [Nożenki]. <Od Nóż>

2. Nożny, †Nóżny l. przym. od Noga: Od nożnej stopy aż do głowy uzbrojony. Troc. Maszynny do szycia ręczny i nożne (= nogami poruszane). 2. × N. mający dobre nogi, silny w nogach: Koń czuły i N., i twardy do drogi. 3. lek.: †Wrzód N. = ukleja, polip (polypus). <Od Noga>

Nożowato przys. od Nożowaty. L.

Nożowaty podobny z postaci do noża. Kn. <Od Nóż>

Nożowisko, a, lm. a l. a. Skrzynka nożowa rama żelazna w tokarni, mieszcząca w sobie stale przytwierdzone noże. 2. obsada, futro, uchwył do noży robiących żłobki, heblujących, lub do świarów.

Nożownica, y, lm. e p. Nożnik.

Nożownictwo, a, blm. rzemiosło nożownika.

Nożownicy przym. od Nożownik: Warsztat, cech N.

Nożownik, a, lm. cy l. a. †Nożownik rzemieślnik wyrabiający noże i inne narzędzia ostre. 2. awanturnik, złoczyńca, używający w bójkach noża. <Od Nóż>

Nożowy przym. od Nóż: Trzonek, brzusiec N. Nożówka, i, lm. i p. Otwornica.

[Nożuszka, i, lm. i] p. Noga: Konik nożuszkę wywinął.

†Nożyca, y, lm. e p. Nożyce: Śmierć wszystko nożycę przystrzyga. Pot.

Nożyce, yc, †Nożyca 1. narzędzie do cięcia, strzyżenia, złożone z dwóch nożów, połączonych śrubą w kształcie kleszczy: Na odpowiedź palcami, jakby dwiema nożycami, mężowi pod nosem strzyże. Mick. Dwoje nożyce. Uderzyć w stół, N. ś. odezwą. Prz. Stój, piórko, by kto mych słów nie wracał na niee, abo ś. nie ozwały na stole N. Nar. N. krawieckie, blacharskie, ogrodnicze. N. drażkowe (= N., których rękojeściami są drążki). N. blachowe (= N. do blachy, których jedna połowa przytwierdzona jest stale, a drugą porusza ś. ręką). Wielkie nożyce, poruszane mechanizmem. N. katowe, katówki. N. chirurgiczne kostne. 2. p. Nożnik. 3. N. pochwytny = zaczepnik w kształcie nożyc a. cęgów, szczytce pochwytny, ch w y t a k. 4. N. raka = kleszczy, szczytce: Rak i sporpjon, prócz innych nóg, mają przednie nogi, zwane N. L. N. rakowe, niedźwiadkowe. Troc. 5. fl. dwie poniżej rzeki łączące ś. ławy piaszczyste, haki, miech. 6. gim. krzyżowanie nóg w czasie podskoku, to jest przekładanie prawej nogi na lewą stronę, a lewej na prawą. 7. gór. świder mniejszy z zakrzywionemi w pośrodku dłotami do obciążenia i wygładzenia powierzchni szybu. Sew. 8. tech. p. Krajarka. Zdr. Nożyczki, [Nożniczki, Nożniczki]. <Od Nóż>

[Nożyczka, i, lm. i] p. Noga: Koziczka nie byłaby se nożyczki złamała.

Nożyczki, czek, blp. 1. p. Nożyce: Matka, wzięwszy N., sama córce warkoce i głowę ostrzygła. Skar. N. chirurgiczne proste, krzywe, zgięte, kolankowate 2. N. do świec = szczytce. Kn., Troc. 3. × N. karc. chwi-

la, kiedy pomagający, grając w družbart, przebija družbaria. Goł. <Od Nożyce>

Nożyk, a, lm. i p. Nóż; kozik, cyganek, scyzoryk: N. pisarski do piórek, skrypturalik, temporalik. Kn. Zasadził N. pod skórka i umoczył we krwi piórko. Mick. Chir.: N. nierucho- mo do rączki przytwierdzony = skalpel, †kozik cyruliczy, †scyzoryk. N. do ścięgien. N. zaćmowy. N. składany = bistur. N. ukryty, guziczkowaty, wklęsty, brzuchaty. N. obosieczny = lancet. Przen.: Jedną myśl niedoścignię różnicy nożykiem sieka. Mick. 2. [N.] narzędzie garn- carskie do wykładania naczyń. 3. ? : Konie pod nożykami, wszysey i woźnicy, i hajducy srebro- wi. Opal.

1. Nożyna, y, lm. y, [Nóżina] noga godna współ- czucia: Siadaj panna do kolaski, bo nożyny przemocysz. Sienk. Zdr. Nożynka. <Od Noga>

2. Nożyna, y, lm. y m. nędzny, lichy nóż. L. <Od Nóż>

Nożynka, i, lm. i p. 1. Nożyna.

1. Nożysko, a, lm. a p. Noga: [Zaszargała se nożyska].

2. Nożysko, a, lm. a m. i ni. p. Nóż.

Nócenie, a, blm., czynność cz. Nócić: Prosodia, nótka, N., dźwięk, przyniesienie niektórych sylab w mówieniu. Mącz.

Nócić, i, il p. Nucić.

†Nóg, oga, lm. ogi, †Noh p. 1. Gryf: N., ptak zmyślony, którego z łaciny niektórzy nazywają gryfem. Włod. Macie ś. strzec orła, noga. Leop. (gryfa. Leop.). <S. Sł. inogr, inegr, nogr, naśladowanie Gr. moniós = samotnie, dziko żyjący (por. Odyńiec), stąd Czes. noh, ? Ros. nogr. Por. Mikl. 96>

[Número, nieod.] p. Numer.

[Nógle, i, blp.] p. Nudle.

†Nór, a, lm. owie p. Nurek.

× Nóra, y, lm. y p. Nora: Kazał przekopać wilcze jamy, lisie nory. Zabł.

[Nórd, u, blm.] p. Nord.

[Nórda, y, lm. y] l. p. Nord. 2. wiatr północny.

[Nórdowy] przym. od Nórd: N. wiatr.

[Nórdost, u, blm.] p. Nordost.

†Nórownik, a, lm. cy p. Nurek.

†Nórt, u, lm. y p. Nurt.

[Nórt, u, lm. y] p. [Nort]: Szafa stoi w nórce.

[Nórtowy] przym. od [Nórt], p. Nortowy: Nótowa szafa (= w kacie, w rogu izby stojąca).

[Nót, u, blm.] p. Not: Hej N. kole wrót.

Nóta, y, lm. y p. Nuta: Nóty muzyczne, z których śpiewają, solfy muzyczne. Kn. Ani ja wiejskie ciągnę na tę nótę strony. Koeh. W.

Nótowy przym. od Nóta, p. Nutowy: N. papier, gruby, dychtowny, do nót pisania. Mag.

Nów, nowiu, lm. nowie 1. astr. odmiana księżycy, gdy wschodzi i zachodzi wraz ze słońcem i jest niewidzialny: N. nastaje. Początek, koniec nowiu. Robić co na nowiu. Nie żyć szumiec z obietnic na nowiu. Chr. Jej lica, pełnia księżycy, dziś nikną jak księżycy w nowiu. Mick. 2. wązki sierp księżycy, gdy po nowiu ukazuje ś. na zachodniej stronie nieba, księżyc na nowiu, księżycy na młodziu, miesiączek: Sierp krzywy, świeżym żęciem traw oszlifowany, jasny jak N. miesięczny nad czołem Dyany. Mick. U napierśnika wisi księżyc w kształt Leliwy, to jest w kształt nowiu. Mick. Dziś zapełnia księżycy rogi nowiu, świt będzie widny. Mick. Księżycy na nowiu wschodzi z za gór grzbietów. Mick. 3. × N. żydowski = pierwszy dzień miesiąca u Żydów, newmenja. Zdr. [Nowik]. <NOW>

Nóżia, i, lm. 0 p. Noga: Ręka i N. skulpturalne. Krasz. Łukasze nóżie owijają. Wilk.

[Nóżina, y, lm. y] p. I. Nożyna.

Nóż, oża, lm. oże [i. narzędzie do krajania: N. kuchenny, stołowy, myśliwski, ogrodniczy, rzeźniczy, prosty, zakrzywiony, śpiczasty, chirurgiczny, składany. [N. kapuśny] (=N. do siekania kapusty). N. kopytowy (=N. zakrzywiony, do wybierania rogu kopyta). N. lekarski główkowaty, główzasty, guziczkowy, guzikowaty (=N. tępozakończony). Ostrze, tylec, trzonek noża. Wziąć pieprzu na koniec noża. N. tępy, ostry jak brzytwa. N.! choć do Paryża na nim jechać. Prz. (=tępy). Stąpić, wyszczerbić, naostrzyć N. Utopić komu N. w sereu (i przem.)=zadać komu cios stanowczy. Nożem mu w serce zawadził. N. mi w serce wraził. Troc. Często na bejram ostatnia idzie pod N. krowa. Chodź. Iść z kim na noże. Brać ś. do noża (na kogo). Przen.: Z bratem byli na noże. Krasz. (=bij, zabij). Sam ś. swoim nożem zarznął. Prz. (=sam padł ofiarą swego własnego podstępu). Kto ma N. umyty, temu trzeba z drogi ustąpić. Prz. Przen.: N. na gardle=ostateczność. Mieć N. na gardle. Postawić kwestję na ostrzu noża a. na ostrzu miecza (=w sposób stanowczy). On mię tam jak podszywał, jako brał na noże! Pot. Od stworzenia świata tkwi N. w pojeściu, z którego do tych dob żaden jeszcze nie ukroił. Prz. (może aluzja do księżyca, mianowicie kiedy w pierwszej kwadrze. L.). 2. [Noże, lm.] szalkowica. 3. szulka w grze w pilkę „w żydka,“ polegająca na podbiciu piłki jednym palcem i złapaniu jej. Goł. 4. fiz. podpora belki w wadze. Zdr. Nożyk. Zgr. Nożyko. <NOG/NOŻ/NIZ>

Nóżatko, a, lm. a p. Noga. L.

Nóżeczka, i, lm. i p. Noga: Jam ci nóżeczki i stopki prostawał. Lubom.

[Nóżenka, i, lm. i] p. Noga: Nóżenki umyję.

Nóżęta, ąt, blp. p. Noga: N. jej skakać po kwiatkach zwyczajnie. Przyb. Kręcąc ś., wyciągając główkę i nóżęta... Mick.

Nóżka, i, lm. i l. p. Noga: Tylko nóżką przebiera, jakby swoją szedł drogą. Len. Blisko drzwi ślad widać nóżki na piasku. Mick. Stój, poczekaj, moja duszko, skąd tak stąpasz drobną nóżką? Pśń. (=stopką). Padam do nóżek! Żart.: Na ciepłe nóżki, zrana, nim z łóżka ostygną. L. Znam cię, Waś zawsze goś na ciepłe nóżki. Zabł. (=zrana kobiety odwiedzasz). Chatka na kurzych nóżkach (a. na kurzych stopkach). †N. pan. Troc (=ocalenie w ucieczce, trzeba uciekać). Nóżki cielece w cieście smażone. Gm. żart.: Nóżki na stół! (=pluć!, wykladać pieniądze!). N. lichtarza, cyrka. 2. u owoeu = ogonek, szypulka. Troc. 3. [Gapie nóżki]=gałzki dębowe. 4. [N.] małe chrzciny, przedchrzciny, [popiliny]. 5. †Nóżki, lm. = gatunek gołębi o wysokich nogach. Troc. 6. bot.: Kurza N. = nazwa ludowa grzybia pieprznik jadalny (cantharellus cibarius). <p. Noga>

Nóżkowaty mający nóżki: Nóżkowate ciałka. Rost.

Nóżkowy przym. od **Nóżka:** Rysiego błamu przedstokowego, tak nóżkowego, jak i ślamowego. Gostk. Lek.: Poród N., poród na nóżki.

Nóżwalce, ów, blp. hut. przyrząd do przecinania żelaza płaskiego między wałcami szlabowemi, przecinalnia. Łab. <Nóż+Walec>

[Nsia!, Nt, nt!] nawoływanie świt: N. malutkiel <Okrzyk.>

[Nt, nt!] p. Nsia.

Nu! w. l. a. **Nuż!**, **Nuże!**, **Nuże!**, [Naż!, Nąże!, Nuj!, Nucie!, Nuno!, Nu hale!] *no!, dalej!, dalej-że!*: Nu! w imię boże! Prz. Kiedy z cudzego, tedy nu, nu; a kiedy z swego, tedy nie nie. Prz. Rad to słyszę; nu dalej. Hrb. Nu, nu, pojmajcie go. Baz. Nu jeno, wnidźmy w odpowiedź tego. Lach. 2. *no!, ha!, coż robić!*: Nu, kiedy ś. już zawiodło, a inaczej być nie może, otóż tak pójdźmy. Falib. Nu, rzekę, zdarłeś ś. z powroza, nie żartuj tak drugi raz. Pot. Nu, to bratku za kwadrans będziemy na miejscu. Chodź. Nu, mówię tak, czekajcie, Mick. <Okrzyk.>

[Nu] przys. *tak, ma ś. rozumieć, naturalnie, spodziewać ś., a jużci.*

Nucenie, a, blm., czynność cz. Nucić.

†**Nucenie, a, blm., czynność cz. †Nucić.**

Nuchcenie, a, blm. zł. czynność cz. Nuchcić.

Nuchcić, i, il zł. pozwolić. <?>

[Nuchla, i, lm. e] p. **Kartofel.** <?>

[Nuci!] p. **Nydkii!** <Okrzyk.>

Nució, i, il, Nocio śpiewać zwiacha, półgłosem; poet. *śpiewać:* Niby łabędź przed śmiercią nucący, zaczął śpiewać ów psalm Dawidów. Skar. Nie tak łabędzie głośno na Strymonie nucą przy ostatnim zgonie. Koch. W. Słowik nuci wdzięczne pienia. Kras. (Słowik) nuci podróżnym piosenkę żałoby. Mick. Nucąc sobie, świt biały witasz, jaskółeczko. Nar. Może do swej łubej, co czeka wśród niwy, nucąc żalną dumkę, leczysz niecierpliw? Malez. Niech wam ostatni w Litwie wajdelota nuci ostatnią litewską piosenkę. Mick. Nuciłem o miłośkach w rówieśników tłumie. O sobie tylko w każdej nucił dumie. Mick. Wszak nie nucim po kolejdzie, nucimy piosnkę żałoby. Mick. Kto w młodości pieśń żałoby raz zanucił, wiecznie nuci. Mick. Zmienność ja nucę żalną. Mick. (=opiewam). <Od Nuta>

†**Nucić, i, il=Nęcić:** Mąż złośliwy nuci bliźniego swego. Wuj. <Czes. nütiti>

[Nucie!] p. **Nu!**

†**Nuczenie, a, blm., czynność cz. Nuczyć, nukanie.**

†**Nuczyć, y, yl p. Nukać:** Śmieło sobie poczynać mogli, aby im nie pikało pod kolany, a rozum nie nuczył, język też nie uchodził. Glicz.

Nuda, y, blm. l. a. Nudy, Nudota nudzenie ś., pustka w duszy, w życiu, stan nudzącego ś., spleń: Może przez nudę rzuci oko na ten papier dworny człowiek. Koss. Koszt wielki, a N. jeszcze większa. Mick. Uciekam od nudy. Mick. Zdaje ś. być (cyprys) drzewem nie smutku, lecz nudy. Mick. Mnie tu N. zabije. Ziel. Choć wszystkiego dostatek, dręczy nas N. i trwoga. Mick. Ciche życie przepędzone w nudzie. Mick. Na popasie z nudy rozważać począłem miuy i mowy ludzi, siedzących za stołem. Mick. 2. blm. *nudność:* Gdy jeszcze druku nie znano, próżnej gadatliwości N. z samym głosem niktęła. Pir. 3. lm. y m. p. **Nudziarz:** Wielki z ciebie N. 4. [N.] = a) tęsknota, melancholja: Okrutna go N. brała. b) woszy. <NUD>

[Nudki] p. **Nudny.**

[**Nudie, i, blp., Nógie, Nugie**] *malcaron, keluski:* N. niemieckie z chleba smażonego z mąką w gałeczkach. Goł. <Nm. Nudel>

Nudnawo przys. od **Nudawy.**

Nudnawy *cołkowiek nudny:* Towarzystwo wydało ś. trochę sztywnym i nudnawym. Krasz. <Od Nudny>

Nudnica, y, lm. e forma ż. od **Nudnik, nudziarka.**

† **Nudnić, i, il** p. **Nudzić**: Dowiep i rozum słusznie sobie nudnią, oszukani od świata, nim ś. też nie trudnią. Nagł. N. sobą = nudzić ś. L.

Nudnie p. Nudno: Aż w północ oczekując N., dręczę ciało, a wdzięcznie myśli nie zatrudnię. Mick.

Nudnieć, eje, ał l. *stawać ś. nudnym; markotnieć*.
2. †N., †Nudzić, †Nudzić maled, nędznieć, waleć, opadać z sił, słabnąć, marnieć, niknąć, nikczemnieć, gasnąć, zamierać: Gąsietom rosa szkodzi, od niej zaraz nudnieją, i głowy im puchną. Haur. Od plugawstwa w oborach było nudniało. Haur. Na nowinach nie pasać, bo od tego nudnieją owece. Haur. Słońce piecze, aż ś. ludzie pocą i nudnieją. Troc. <Od Nudny>

Nudnienie, a, blm. i. czynność cz. **Nudnieć**. **2. †N.** czynność cz. **Nudnić, nudzenie**.

Nudnik, a, lm. cy p. **Nudziarz**: N., ciemiega, zmuda, mantyk. L.

Nudno, Nudnie l. przys. od **Nudny**: N. mi = a) mam nudności, nudzi mię, zbiera mi ś. na wymioty, ckliwo mi. b) nudzę ś., tęskno mi, przykrzy mi ś., smutno mi: A odjechać od niej N., a przyjechać do niej trudno. Mick. Zawsze na sercu N., nigdy na ustach śmiechu. Mick. **2.** [N. mi] żal mi: Nie tak mi żony żal, jak mi klusek N.

Nudność, i, lm. i. rz. od **Nudny, nuda**: W nudnościach biedne serce zostaje. Troc. Wielką cierpieć N. Troc. N. człowieka = nudziarstwo. **2.** w lm. lek. p. **Ckliwość**: Mam nudności. Dostają nudności. Porwały mię nudności.

Nudny l. *sprawiający nudy, niezajmujący, niewesoły, nudzący*: Człowiek, pisarz N. Książka, rozmowa, okolica nudna. Nudne zajęcia. Smutny sam sobie N.; złego każda rzecz gniewa. L. Dzieciak N., pewnie mu ś. chce spać (= grymasny, majaczący, bredzący, marudny). **2. a.** [Nudki] *sprawiający nudności, mdły, cikliwy, abominacyjny*: Smak N. Literatura jubileuszowa zasługuje na miano nudnie-mdlej. Spas. N. jak flaki z olejem. Prz. <NUD>

Nudota, y, blm. p. **Nuda**: W kilka dni po ślubie najwyższe kochanie gaśnie, a zmniejszając ś. dzień po dzień, N. po nim nastanie. L. Opuścisz (=przebaczysz) mi kilka dni nudoty. Rzew. Już kulig na Litwie nudoty nie zgłuszysz, już sanki i dzwonki nie stareżą dla duszy. Syrok. Plunął głośno przy ostatnim wyrazie, bo go N. opanowała podczas sesji sejmowej. Skarb. <NUD>

Nudy, ów, blp. p. **Nuda**: A jakie ja też N. z tym człowiekiem ponoszę! Niem. Lenistwo najistotniejszą nudów jest przyczyną. Kras. Nie uwierzysz, w Paryżu jakie teraz N. Niem. Wtenczas nie brały cię N., kiedyś przyleciał tu jak czapla chudy. Gor. Trapią mię N. Gdy go dręczyły N. lub zgryzoty... Mick. Można jakoś zabić N. Boh. Wszysey narzekali na N. Krasz. Wszczęła rzecz o mniej trudnych i mądrych przedmiotach, o wiejskiego pożytku nudach i kłopotach. Mick. Ziewa z nudów. N. przekłete, śmiertelne! <NUD>

Nudzenie, a, blm., czynność cz. **Nudzić, nudziarstwo**.

Nudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Nudzić ś., nudy**.

Nudziana, y, lm. y m. posp. p. **Nudziarz**.

Nudziana, i, lm. i forma ż. od **Nudziarz**.

Nudzarski przym. od **Nudziarz**.

Nudziarstwo, a, lm. a *wada nudziarza, nudzenie*: Napojeni byli maksymami dawnego nudziar-

stwa. Czart. A. Wszelkie nudziarstwa mię zabijają. Kow. <Od Nudziarz>

Nudziarz, a, lm. e, Nudnik, Nuda, posp. **Nudziana, × Nudzisz** ten, co nudzi, człowiek nudny, maruda, tetryk, zrzęda, mantyka: Nie mogłem ś. pozbyć tego nudziarza. O przekłety nudziarzu! Ja liczę minuty... ty pleciesz blahe dzieje wczorajszej reduty. Mick. <NUD>

Nudzić, i, H, †Nudnić l. kogo = *sprawił komu nudy, nie zajmować, nie bawić go, przykrzyć ś. komu*: Książka, towarzystwo, zajęcia, rozrywki — wszystko mię nudzi. N. kogo prośbami, gadulstwem, mitręgą. W rozmowach wystrzegaj ś. potrzeba, żeby nie N. powieścią o domowych okolicznościach. Kras. Jeżeli męża mego nudzi stateczność, wzgarda w nim musi miłość ocucić. L. Już mię to N. zaczyna. Wiedział, że niecierpliwa młodzież terażniejsza, że ją nudzi rzecz długa, choć najwymowniejsza. Mick. **2. mantyczyć, zrzędzić, balamucić, majaczyć, bredzić, dziwaczyć, grymasić**, posp. *zawracać głowę*: Spij, nie nudź! Dziecko niewyspane a. w gorączce nudzi. **3. marudzić, guzłować ś., grzebać ś., ociagać ś., balamucić, zwlekać**: N., wybierając ś. N. z robotą. Idź spać, nie nudź! (=nie marukuj). × Pan, co nudzi rządem domu i sam w niweo nie wgląda, najlepszych psuje ludzi. L. **4. × N.** sobie = *przykrzyć sobie*: Nie nudźmy sobie w przeglądaniu kilku przykładów. Kopez. **5. × N. tęsknić**: Czemu tak smutny chodzisz? i za jaką stratą nudzisz? Karp. Nudzi, nie widząc ukochanej żony. L. **6. × N.** sobą, p. niżej: Przynieszone zawsze czymś ś. zatrudniać, nie nudziły sobą. Kras. Ach Dafnis, to ty ehory nudzisz sobą? Koss. A. **7. kogo = nabawiać nudności, mdlić, cklić**: Emetyk nudzi. Nieos.: Nudzi mię = mdli mię, mam nudności, zbiera mi ś. na wymioty. Nudzi go po piątyce. **8. [N.] trapić**: Nie nudzisz! N. ś., × N. sobą = *doświadczać nudów, przykrzyć sobie*: N. ś. jest to czuć jakowąś czezość umysłu, nie wiedzącego, co czynić, szukającego zabawy, a nie mogącego jej znaleźć, udającego ś. do rozmaitych, a nie znajdujących w nich smaku; zostającego nakoniec w stanie opuszczenia, troskliwości, troski, pragnienia i obmierzania. Kras. Dziwujesz ś., iż ś. ja na wsi nie nudzę; a ja ś. dziwuję, że ś. w mieście bawisz. Kras. Chciałaby wyjść i nie chce jej ś.; zostaje, to powiada, że ś. jej nudzi. L. <NUD>

Nudzicie, i, ał l. †N. p. **Nudnieć**. **2.** [N.] *teścić, doznawać melancholji*.

× **Nudzisz, a, lm. e** p. **Nudziarz**: Alieci N. dotąd nam nieznanym upatrył chwilę i do nas wstępuje. Książ.

Nuga, i, lm. i cukier. *cukierek, składający ś. z miodu, cukru, migdałów, orzechów, pistacji i owoców*. <Fr. nougat>

Nugat, u, lm. y kuchen. *gatunek ciasta migdałowego*. Śl. wil. <p. Nuga>

[**Nugle, i, blp.**] p. **Nudle**.
 [Nu hale!] p. Nu! <Okrzyk.>
 [Nuj!] p. Nu!: N., błaznie, opowiadaj!
 [Nuk, a, lm. i] p. **Wnuk**.

Nukacz, a, lm. e ten, co nuka, naganiacz.
Nukać, a, ał, †Nękać, †Nuczyć, [Nękać, Nękać] kogo a. na kogo = *wolać: mi!, napędzając; popędzać, naglić, nalegać, przynaglać, naganiacz*: Choć wszyscy robią, on do pracy nuka. Książ. Nigdy żaden ze służących niczego nie domyśli ś.; tylko za każdym razem N. potrzeba. L. Pragnąc Oktaw konsulatu, nie senatu o tę

cześć morze, ale prywatnie Cyceronu nuka i w konsultacji mieć kolegą życzy. Chr. (=publiza, zachęca). <Dźwn.>

[Nukać, a, a] *nękać*. <p. Nękać>

Nukanie, a, blm., czynność cz. **Nukać**.

[Nukanie, a, blm.] czynność cz. [Nukać].

Nukleina, y, blm. chem. *materyja zblizona do ciał białkowatych, zawierająca w swym składzie fosfor i znajdująca się w jądrze komórkowym oraz innych utworach organizowanych*. <Z Łć. nucleus = jądro>

Nul, a, lm. e, × **Nula zero**, *nic*: Co on dziś między ludźmi? zer. N.I. Krasz. <Łć. nullus = żaden>

× **Nula**, i, lm. e p. **Nul**: Byłby wiecznie został nulą, gdyby nie żona, ona jest kreską przed nulą. Fred. A. Mała cząstka malej cząstki równa 0. nuli. Fred. A. <Łć. nullus = żaden>

Nulcykiel, kla, lm. *kle cyrkiel mikrometryczny*. <Now. z Łć. nullus + Cyrkiel>

Num, u, lm. y p. **Numa**. St. wil.

Numa, y, lm. y, **Num**, **Noma** (u Żmudzinów) *chała leśna, szalas, schronisko*: N., dosyć obszerne, miała w pośrodku kamieniami obłożone ognisko, ławy niskie, na kamieniach oparte dokoła; była zaciszna, a choć ludzie s. z niej wnieśli, plotem tylko odgradzona została od obory, którą dla gości opróżniać nie potrzebowano; mieli więc w sąsiedztwie krowy i woły, parę młodych koników, które były ciekawie wystawiały zza płotka. Krasz. W numach swych razem z dobytkiem i wężami żyją. Sienk. <Lit. nāmas, namař = mieszkanie>

Numeit, u, lm. y, **Garnjeryt** min. *minerał z grupy sylikoidów, z rzędu wodorokrzemianów, składający się z wodnego krzemianu niklu i z krzemianu magnezu*. <Od miejscowości Numea>

! **Numen**, u, lm. y fil. p. **Numen**: Wiara w nie dające się wyrozumować numeny: duszę, świat i Boga. Spas. <p. Noumen>

Numer, u, lm. y i. a. [**Nomer**, **Nómero**, **Lumer**, **Rumer**, **Umer**] *liczba, cyfra, która dla łatwiejszego odnalezienia wskazuje kolej, porządek, w którym przedmiot występuje*: Numery parzyste i nieparzyste. N. domu. Mieszkam przy ulicy Oboźnej pod numerem dziesiątym. Wymeldował s. z pod numeru trzynastego. [Idą N. w N.] = od jednego numeru do drugiego = od chałupy do chałupy, do każdej chałupy. N. trzewików, rękawiczek, igły, bawełny, zondy (podług skali). N. drożki, biletu. Zapisał sobie N. policjanta, postać publicznego. Wyciągnął wysoki N., losując do wojska. Wydano mu świadectwo za numerem 26. Rozporządzenie z d. 18 lipca za numerem 526. 2. [N.] *stopień, cyfra oceniająca stopień wiadomości ucznia w szkole*. 3. *znaczek, marka z numerem, jako dowód uiszczenia opłaty*: Wykupić N. na drożkę. Polecono cyklistom, którzy s. nie zaopatrzyli w numery, dające prawo jazdy po mieście w roku bieżącym, odebrać przez policję numery zeszlóroczne. 4. *przedmiot oznaczony numerem*: N. w hotelu, w więzieniu, w szpitalu, w kąpieli = *pokój, izba, stacja, celka*. N. wolny, zajęty. Gość z numeru szesnastego wyjechał. Ja panię dam dobry i tani N. Krasz. Widny, suchy, wygodny N. Na ten N. padła wygrana (= na los, bilet opatrzonej tym numerem). Koncert składał s. z dwunastu numerów (= *kawalków*). Odegrano, odśpiewano już dwa numery. Z kompletu gazety zginęły mi dwa numery (= *dwie oddzielne gazety*). Wiadomość ta została ogłoszona w numerze 29 Kurjera. Wyczytałem to

w dzisiejszym numerze gazety. Zabroniono sprzedawać pojedyncze numery tej gazety (= *egzemplarze*). Cena numeru groszy 20 (= *egzemplarza pisma periodycznego*). N. trzynasty odsiedział karę i został wypuszczony na wolność (= *więzień oznaczony numerem trzynastym a. umieszczony w celi oznaczonej numerem trzynastym*). 5. *żart. egzemplarz, osobnik*: Zdrow N. dziewczyna. Facet, koń zdrow N.I. Świat to wesoly N. Sew. (= *wesola rzecz*). Zdr. **Numerek**. <Łć. numerus>

Numeracja, i, lm. e i. *numerowanie, liczbowanie*: Obecnie odbywa s. nowa N. domów na tej ulicy. 2. *wydział instytucji rządowej, w którym numerują papiery*: Pracował w numeracji biletów bankowych. 3. *liczbowy porządek przedmiotów*: Zmienić wadliwą numerację. N. stronie w dziele pisarskim = *paginacja*. 4. *mat. liczenie*. <Łć. numeratio>

Numerator, a i. lm. rzy a. owie p. **Licznik**. 2. lm. y = a) *maszynka do numerowania, do wybijania numerów kolejnych*. b) *fiz.*: N. elektryczności = *przrząd pozwalający łatwo odczytywać ilość elektryczności zużytej na pewne cele praktyczne, na oświetlenie zwłaszcza*. <Łć. numerator>

Numerek, rku, lm. rki p. **Numer**: Wynaję N. w zażędzie. N. na rzeczy zostawione w szatni (= *kontramarka*).

Numerowa, ej, lm. e rz. forma ż. od rz. **Numerowy**.

Numerować, uje, ował co = *oznaczać numerami, liczbować*. Han. = a) *paki, towary tejże natury, ale odmiennego gatunku i t. p. oznaczać numerami bieżącymi*. St. wil. b) *oznaczać ceny towarów właściwymi znakami lub literami, których znaczenie wiadome tylko sprzedającemu*. St. wil. <Od Numer>

Numerowanie, a, blm., czynność cz. **Numerować**.

Numerowy, **Numeryczny** przym. od **Numer**; *liczbowy, liczebnny*: Spis alfabetyczny a. N. N., ego, lm. i rz. *slużący, posługacz w hotelu*. N. w kąpieli = *łaziennik, kąpielowy*. <Od Numer>

Numeryczny p. **Numerowy**.

Numizmat, u, lm. y *starożytny medal; moneta wyszła z obiegu, rzadka i cenna*. <Gr. nómisma>

Numizmatyczny przym. od **Numizmatyka**.

Numizmatyk, a, lm. cy ten, co s. *zajmuje numizmatyką, numizmatami, zbieracz numizmatów*.

Numizmatyka, i, blm. *nauka o numizmatach, opis numizmatów*. <Od Numizmat>

Numulit, u, lm. y *gieol. zwierzę zaginione kopalne z rzędu korzenionózek, odkryte skorupą wapienną z otworkami, przez które wysuwało wypusiki, nibynóże, pieniążek*. <<Now. z Łć. nummus = moneta + Gr. lithos = kamień>

Numulitowy przym. od **Numulit**: Wysoko na Tatrach napotykanym wapienie numulitowe, jak np. w Zakopanym góra Regiel. Tat.

Nuncjatorski p. **Nuncjatorski**: *Audytor N. skasował multkę i ekskomunikę*. Mat. Patron N. Mat.

Nuncjatura, y, lm. y *urząd a. miejsce zamieszkania nuncjusza*. <Sr. Łć. nuntiatura>

Nuncjatorski przym. od **Nuncjatura**; **Nuncjatorski**: *Pisarz N. Wej. Audytor N. Troc. Kancelarja nuncjatorska*. Wej.

Nuncjusz, a, lm. e, † **Nonejusz** *poseł i pełnomocnik papieski*: N. papieski, apostołski. N. papieski we Francji. Kiedy na koń król Jan Trzeci siadał, gdy nuncyusz papieski żegnał go na drogę, a poseł austrijski całował mu nogę, król krzyknął.. Miek. <Łć. nuntius>

Nuncjuszowski przym. od **Nuncjusz**, do *nuncjusza* należący.

Nunia, i, lm. e zł. *niewiniątko*, *dziewczyzna nieskalana*. <p. Niunia>

[Nuno!] p. **Nu!**: A N., ojeze, pociągnij go smyżkiem. <Nu + No>

× **Nupejalny** *weselny*. <Łé. nuptialis>

Nur, a, lm. y l. p. **Nurzadło**. 2. żart.: Dać nura = *uciec, zemknąć, zrejterować, ulotnić* ś., dać *drapak*. 3. zool. = a) (colymbus) *ptak pletwonogi krótkoskrzydły*. Gatunki: *Lodowiec* (colymbus glacialis). N. *czarnoszyi* (c. arcticus). N. *rdzawogardlisty* (c. septentrionalis). b) [N.] p. **Perkoz**. c) w lm. (colymbidae) *rodzina ptaków pletwonogich*. <NUR>

Nura, y, lm. y l. × N. p. **Nora**: Mysz każda do nury zemknęła. Jak. W. 2. [N.] *morda, pysk, nos*: *Zwiesić a. spuścić nure* (= *zwiesić nos, spuścić nos na kwintę*). <NOR, zmieszane z NUR>

[Nurać, a, a!] *pracować a. szukać pociemku*.

[Nuranie, a, blm.] *czynność cz. Nurać*.

Nurcik, u, lm. i p. **Nurt**: *Mintawa leniwa w łąkomą Wisłę N. swój wylewa*. Klon. *Strumyczek przejrzysty toczy N. kwisty*. Jach.

[Nurczeń, y, a!] *kwiczeń*: *Swinia nurey*. <Dżwn.>

[Nurozenie, a, blm.] *czynność cz. Nurczeń*.

[Nurczyk, a, lm. i] zool. p. **Perkoz**.

Nurek, rka, lm. rki, [Norek], † **Norek** i. *sokoł, rzut pod wodę, na dno wody*: Dać nureka. Dla łowienia pereł ludzie idą nurkiem pod wodę. Kluk. *Pływał nurkiem*. Nurkiem płynął na brzeg Księstwa Warszawskiego. Mick. *Nurkiem pluskać w głąb jasną*. Mick. *Ona, nienawykła nurków, już ś. zachłysnęła nierzaz*. Mick. 2. lm. **rkowie**, † **Nór**, † **Nórownik**, † **Nurownik** *człowiek mogący w skałodrze lub bez niego przebywać pewien czas pod wodą*: Opisał nurków dzielność, jak ś. w morze spuszczają, jak oddech zatrzymują, jak po dnie głębokości chodzą, jak małże do skał przypocone odrywają, jak czerepachy otwierają, jak perły wybierają. Włod. *W tej bitwie był Focous, N. znaczny, w wodzie zbierał fanty na samym zanurzone spodzie*. Bardz. *Długie łodygi grzybienia obejmowały go za kolana, a jemu włosy powstały na głowie, że to już może N. topielec obejmuje go, aby nie puścić więcej*. Sienk. 3. † N. p. **Nowochrzteniec**: *Ci pohańcy nurkowie nie wierzą, aby Najświętsza Panna Boga prawdziwego urodziła*. Skar. 4. *człowiek z ponurym wejrzaniem, nurkowały, patrzący z pode lba*: † *Nurkiem chodzić*. Rej (= *ponuro chodzić, patrzeć*). Rzadko nie nurkiem patrzy. Żebr. 5. fiz.: N. *Kartezjusza* p. **Ludjon**. 6. myśl. *sokoł, umiejący pokonywać czapkę, rzucając ś. pod nią*. 7. [N.] zool. p. **Perkoz**. <NUR>

[Nurgać się, a ś., a! ś.] p. **Nurzać**.

[Nurganie się, a ś., blm.] *czynność cz. Nurgać* ś., *nurzanie* ś.

† **Nurka**, i, lm. i p. **Nurki**. Troc.

Nurki, ów, blp., † **Nurka** *gatunek futra sobolewego*.

Nurknać, nie, nał, nied. **Nurkować** *dać nureka, rzucić ś. w wodę*. Przen.: *Zrzuciła pod stół nóż i łyżkę, więc następnie sama nurknęła za niem. Sienk.*

Nurknięcie, a, blm., *czynność cz. Nurknać*.

Nurkować, uje, ował, [Nerkować] l. p. **Nurknać**: *Na brzegu Bengalu Afrykanin śmiały, nurkując aż na dno dla pereł połowu, wyrzucił muszle na brzeg i chowa ś. znowu*. Tom. *Rybak pod wodą*

nurkujący. Mick. *Dąsa ś. okręt, zrywa ś. z wędzidła, przewala ś., nurkuje w pianistej zamieci*. Mick. *Przen.: Murza ś. kręcił, szperał, nurkował po wszystkich kątach*. Kaczk. (= *myszkował, przewracał do góry nogami, grzebał, rył*). 2. *przen. kryć ś. i ukazywać ś. naprzemian, zjawiać ś. i niknąć, biegnąc; przewijać ś., prześlizgiwać ś.: N. w trawie, w tłumie ludzi*. 3. myśl. (o sokole nurku) *brać ptaka od spodu*. <Od Nurek>

Nurkowanie, a, blm., *czynność cz. Nurkować*.

Nurkować przys. od **Nurkowały**.

Nurkowatość, i, blm. rz. od **Nurkowały**.

Nurkowały, × **Nurowaty**, † **Nury** *ponury, posępny, chmurny, mruklawy*: *Nie dowierzaj człowiekowi nurkowatemu i mało mówiącemu*. L. (= *nurkowi*). *Mina nurkowata*. *Spojrzenie nurkowane*. <Od Nurek>

Nurkowski, **Nurkowy** przym. od **Nurek**.

1. **Nurkowski** p. **Nurkowski**: *Dzwon N. p. Dzwon pod 6*.

2. **Nurkowy** przym. od **Nurki**: *Futro nurkowe*.

Nurnica, y, lm. e p. **Nurowy**.

Nurnik, a, lm. i *łok pełny walcowy, nie posiadający na sobie żadnego uszczelnienia*. <NUR>

Nurnikowy przym. od **Nurnik**.

Nurogęś, i, lm. i, [Szlachar] zool. (mergus merganser) *ptak pletwonogi z rodziny trzczy*. <Nur + Gęś>

Nurować, uje, ował gm. *uciekać, dawać nura*. <Od Nur>

Nurowanie, a, blm., *czynność cz. Nurować*.

× **Nurowato** przys. od **Nurowaty**, *nurkowało*.

× **Nurowaty** p. **Nurkowały**: *Nurowate oko*. L.

† **Nurownik**, a, lm. cy p. **Nurek**.

Nurowy *skrzyniowaty*: *Cewka nurowa = skrzynia okrągła cylindryczna, nurnica, kieson*.

Nurt, u, lm. y, † **Nórt**, † **Nort**, † **Nora** i. *najbystrzejsza woda na linii najgłębszych miejsc wzdłuż koryta rzeki, prąd, pęd wody*: *Płynąć nurtem*. Troc. *N. jest gościniec główny, gdzie rzeka idzie*. Troc. *Wytykać N. Wytyczny powinien znać N. Ostrego brzegu N. ś. rad trzyma*. Klon. *Pod tym skrzepłym lodem śmiały i wolny N. twój płynie spodem*. Moraw. *Rzeka N. toczy*. *Rzek głębokich nurty*. Pas. *Kręte nurty*. Kras. (*Woda*) *burzy ś., wzdyma i wre aż do dna, kręcącym nurtem pochwyca*. Mick. *N. główny rzeki (= część rzeki pierwotna, bez lach, bez odnóg)*. *N. główny starym, lacha nowym ciecze rowem*. Troc. 2. w lm. *fale, balwany, głębie wody, odmgły*: *Ruńałeś z koniem i orężem w dłoni w nurty spienione*. Niem. *Drż w bystrych nurtach* Tagu *niebotyczne bramy*. Tym. *Koldyczewa nurty sine*. Mick. *Kopyta utoną w piaszczyste potoki z głuchym szumem, jak w nurtach wody stal gorąca*. Mick. 3. *chir. (fistula) przetoka, fistula*. 4. lek.: † **N.** *moczowy* p. **Moczowy**. Zdr. **Nurcik**. <?>

† **Nurta**, y, lm. y *głąb, głębia, głębina, głębokość*: *Idzie w dom w samej nurcie jaskini zamkniętej, słońcu, wiatru niedoszły, smutny, zamrożony*. Żebr. *Gdzie dziura była w skale wykonana, w nurcie go wpuścili*. Odym.

† **Nurtawy** *odznaczający ś. pełnym nurtem, bystry*: *N. Klanjusz*. Otw. <Od Nurt>

× **Nurtobystry** *odznaczający ś. bystrym nurtem*: *Apenin wiele rzek rodzi z swego łona nurtobystrych*. Bardz. <Nurt + Bystry>

Nurtować, uje, ował i. *przerzynać ś. po wnętrzu w różnych kierunkach, prób wnętrzości, przedzielać ś. przez nie, szkodząc, burząc*: *Materja nur-*

tuje fistułami. Nurtuje źródło pod ziemią. Mick. Żal nurtuje w duszy. Zniechęcenie nurtowało w panu Tadeuszu. Gąs. Skłonność do mistycyzmu nurtowała w sercu poety głęboko i przy nadarzonej sposobności wybuchła gwałtownie. Chm. Choroba długo w nim nurtowała, zanim s. pokazała. N. co = *toczyć; bosć, przenikać do głębi; nurtując, niszczyć, podkopywać, drażnić, jątrzyć*: Rana nurtuje ciało. Żal duszę nurtuje (= *przeszywa, gnębi, szarpie, dręczy*). Ostrość humorów kołtunowych wywija s. a. włosami, a też nurtując ciało, guzami i dziurami sączy. Perz. Smarokociny chorym owcom z nosa cieką juchowate, nurtujące, zgnie i śmierdzące. Wolsz. (= *świdrujące, kręcące w nosie, gryzące*). Nurtowany chorobą zastrzelił s. Chm. W województwach wielkopolskich, nurtowanych szkodliwym wpływem Opalińskiego, miał licznych korespondentów i stronników. Szaj. 2. *bobrować, myszkować, plondrować, nurkować*: Psy nurtują po puszczy, jak pod morzem nurki. Mick. Szczupak, gdy mu oścień skroś piersi przekole, pluska s. i nurtuje. Mick. (= *zanurza s. w głąb*). 3. *× N. przen. zgłębiać, wertować, trutymować, sondować, dociekać, przenikać*. Sł. wil. N. filozofów. <Od Nurt>

Nurtowanie, a l. blm., czynność cz. **Nurtować**. 2. l. m. a. przen. *machinacja, intryga, knowanie, wicherzenie tajemne, podstęp, podstępne działanie na czyją zgubę, instygowanie*: Podziemne nurtowania.

Nurtowało przys. od **Nurtowały**.

Nurtowały l. mający wiele nurtów, wirowały: Strumień N. Rzeka nurtowana. 2. *× N. obfitujący w przetoki*: Ranki nurtowane wedle otworu pośladowego. Perz. <Od Nurt>

Nurtowy przym. od **Nurt**.

× Nury p. **Nurkowały**: Nuremi oczyma pierwszy raz ujrzeli żawą stratę. Przyb.

Nurzać, a, ał, *× Nurzyć*, † **Nurzać** l. *zapuszczać w płyn, zanurzać, pogrążyć*: Kapiąc psa, nurza go z głową pod wodę. Przen.: Hoża, młoda... złote życie fale nurzały cię płynącą w swoje modre tonie. Kl. Tu kiedy na ojczyznę nowe wiatry wstały, łódź Rzpłtej w niezgodzie nurzały. Groch. 2. a. [**Murzać**, **Murzyć**], † **Murzyć** *maczać, tarzać, walać, wycierać*: N. ubranie w błocie, w kałuży, w mące. N. s. l. *zapuszczać s. w płyn, zanurzać s., pogrążyć s.*: Nurek ptak za pierwszym zobaczeniem zapalającego s. prochu nurza s. w wodzie pierwej, niż szrot do niego doleci. Rogal. (= *chowa s. pod wodę*). Nurzają s. w radosnym łez potoku oczy. L. (= *toną*). Przen.: *zapuszczać s., zagłębiać s., tonąć, brnąć*: Wóz nurza s. w zieloność. Mick. Patrz, granat w sam środek kolumny s. nurza. Mick. Powietrze i woda w których wszystkie jestestwa organiczne nurzają s. i żyją. Śniad. J. (= *w których zostają*). W tysiącznych nurzałam s. uwagach. Niem. Nurzam s. i wzbijam w myślach. Mick. Ludzie jego stanowiska nie mogą s. N. w pracy. Bog. W. Oczy nurzały s. w ziemię, nurzały bez końca. Żer. (= *pogrążały s.*). 2. a. [**Murzać s.**, **Murzyć s.**, **Nurzać s.**], † **Murzyć s. maczać s., tarzać s., wycierać s., walać s.**: N. s. w błocie, w popiele. N. s. we krwi. <NUR>

Nurzadło, a, l. m. a, **Nur**, **Nurek** mech. *łok pełny walcowy, nie posiadający na sobie żadnego uszczelnienia, jako sam przez s. szczególnie przystający*. <Od Nurzać>

Nurzanie, a, blm., czynność cz. **Nurzać**.

Nurzaniec, nca, l. m. nce bot. l. (*vallisneria*) roś. z rodziny *zabielcekwatych*. 2. a. **Czerwień**

blotna, **Czermień**, **Grzybień**, **Grzebień** (calla palustris) *gatunek roś. czerwień, z rodziny obrazkowatych*. <Od Nurzać>

Nurzanie się, a s., blm., czynność cz. **Nurzać** s.: Niepotrzebne nowokrzczeńców w szatach s. N., a do wody wbrodzenie. Gil.

× Nurzenie, a, blm., czynność cz. **Nurzyć**.

× Nurzenie się, a s., blm., czynność cz. **Nurzyć** s.

Nurzybób, obu, l. m. oby, **Bobowiec**, **Bogorośl**, **Bób wodny**, **Bób egipski** bot. (*nelumbium*) roś. z rodziny *grzybieniotych*. <NUR + Bób>

× Nurzyć, y, ył p. **Nurzać**: Jako skała w burzy, co ją pieniała fala zewsząd nurzy. Kras. Nurzyła wzrok w synu, którego głowę trzymała na kolanach. Krasz. N. s. l. *× N. s. p. Nurzać*: Słychać, jak podkowy nurzą s. w śnieg. Krasin. Co żywo, w wesołości bezpiecznie s. nurzyło. Troc. 2. [N. s.] *zrywać s., gniewać s.* <NUR>

[Nu szak] *czyż nie?* <Nu + (W)szak>

Nut, u, l. m. y cieś. l. *rowek w drzewie, w który wchodzi odpowiadający mu wyskok, wpust, gara, paza, fuga*. 2. a. **Nuthubel** hebel do robienia nutów, w pustnik. <Nm. Nute>

Nuta, y, l. m. y, **Nóta**, *× Nota*, † **Notek** l. *pisaną a. odbijany na papierze znak dźwięku czyli tonu*: Całe nuty i półnuty. Nuty raz wiązane, dwa razy wiązane. 2. w l. m. *karta, arkusz, zeszyt, na którym jest wyrażony nutami utwór muzyczny*: Śpiewać, grać z nut. Skład nut muzycznych. Ułożyć nuty. Przen.: Dowiodła, że zna równie pendzel, nuty, druki. Mick. (= *muzykę*). Przen.: *Lże jak z nut, bez miłosierdzia*. Jord. (= *gładko, wprawnie, śmiało, nie zająknąwszy s. nawet*). 3. *ton, dźwięk pojedynczy ze skali głosu, jako składowa część melodji*: N. harmoniczna p. **Flazeolet**. Podczas tych słów głos jego przybierał rozmaite tony, przebiegał od słodkiej nuty dziecinnej śpiewu aż do grzmiących dźwięków surowego męza. Krasin. 4. [N.] *głos*: Książd wikary ni má nuty (= *nieodbrze śpiewa*). 5. *przen. nastroj, ton, odcień, charakter, zabarwienie*: Ta swoboda nadaje pewną nutę nonszalancji i modernizmu. W tych kilku pięknych pieśniach brzmi eicha, ale głęboka i przejmująca N. melancholji, jakiej nigdy przedtem w utworach Mickiewicza nie było. Chm. 6. *melodja*: Śpiewać co na jaką nutę a. † jaką nutę. Śpiewano na nutę znanej piosenki. Na swojską nutę. N. załoby, bo namogilna, bo pomiędzy groby. Żal. Dorobić nutę do pieśni. Gil, który siedział na wierzezu zegaru, trzepocąc skrzydłem, zaczął ciąć kurantów nuty. Mick. Paziowie krzyczą, świstając w orzechy: „Oto jest N. litewskiego śpiewu!“ Mick. Stareze, graj nutę, tę nutę dziecinną, którą w dolinie — o! był to czas błogi, na tę muzykę zwykłem zawsze nucić. Mick. Zdr. **Nutka**. <Fr. note, Nm. Note, z Łc. nota = znak>

Nutacja, i, l. m. e l. *× N.* astr. i fiz. = *pewna chwiejność w objawach precesji, czyli poprzedzania punktów równonocnych, in. kołysanie osi ziemskiej*. 2. bot. p. **Kołowanie**. <Łc. nutatio = kiwanie s.>

[Nutale!] p. **Nu!** <Nu + To + Ale>

Nutalit, u, l. m. y min. *minerał z gromady sylkoidów, należący do rzędu krzemianów bezwodnych, do grupy wernerytu*. <?>

Nutarnia, i, l. m. e p. **Nitownica**. <Od Nut>

Nuthubel, bla, l. m. ble cieś. p. **Nut**. <Nm. Nuthobel>

Nutka, i, l. m. i p. **Nuta**: Brzmiała wciąż N. starego uczucia. Ost.

× **Nutmaszyna**, y, lm. y p. **Wpustarka**. <Nm. Nutmaschine>

× **Nutnik**, a, lm. i, × **Nutny** ten, co nuci, śpiewak: Króla nie sposób było doma zatrzymać, gdy maj nadszedł, jechał do puszez litewskich, gdzie one nutniki (słowiki) najprzodziejniej śpiewają. Głiń. <Od Nuta, Nucié>

× **Nutny**, ego, lm. i rz. p. **Nutnik**: Guzmanowie wrócili do ogrodu, gdzie N. zawodził. Głiń.

Nutować, uje, ował, **Netować** rzem. *heblem wyrzynać rowki w drzewie, wpuszczać, wpustować, fugować, pazować*. <Od Nut>

[**Nutować**, uje, ował] p. **Notować**.

Nutowanie, a, blm., czynność cz. **Nutować**.

[**Nutowanie**, a, blm.] czynność cz. [**Nutować**].

Nutownica, y, lm. e *maszyna do wycinania nutów, żłobków w żelazie, kamieniu, drzewie, torfie i t. d.* <Od Nutować>

Nutowy przym. od **Nuta**: Papier N. = *papier, na którym ś. piszą nuty*.

[**Nutro**, a, blm.] p. **Wnętrze**. <Brs. Ukr. nutro>

Nutry zł. *inny, powtórnny*. <?>

[**Nuzia**, i, lm. e] *człowiek zawalany*. <?>

1. **Nuż!** w. p. **Nu!**: N. zabieźmy temu. Bud. N., bracia, czas piesznią smutną wspomnieć Pańską śmierć okrutną. Groch. N. go, N. weń, dobrzeż go! Kn. N. w płacz! N. w śmiech! (= *dalejże!*). Pan Jędrzej, przypomniawszy żórawińskie klęski, N. w płacz nad królem Janem! Kras. N. oczy Tadeusza, jako chytre śpiegi, odkrywszy jedną zdradę, poczną w kolej zwiedzać resztę wdzięków i wszędzie jakiś fałsz wysłedzić. Mick. N. wierząc jak w najlepsze. Mick. Leszek na dąb; N. po pniu skakać jak dzięciołek. Mick. <Nu + Ż(e)>

2. **Nuż** sp. 1. a *jeśli?*, a *gdymy?*, a *może?*, *przypuścimy*, *dajmy na to, że...*: A N. gdyby zamysły wykonał? L. A nuży Gniewosz po kolei z dwunastu każdego powalił? Lel. A N. szablą który urwie tu margrabię i przynie frizury? Pol. Służmy królowi i ojczyźnie społecem, N. do nas szczęście pierwsze znajdźcie kołem? Nar. Nuży niebo upadło i skowronki potłukło? Prz. 2. + N. *cóż dopiero, co więcej*: Nie mogli imienia cnoty znieść, N. pokuty. Birk. 3. + N. *nadto, a także, oraz, dalej, następnie, tudzież, jak również*: Kazimierz z Helżbietą miał te syny: Władysława, Olbrachta, Aleksandra, Zygmunta, N. te córki: Jadvigę... Biel. M. <Nu + Ż(e)>

× **Nuża**, y, × **Nużda** 1. blm. *znużenie, utrudzenie, zmordowanie, zmęczenie, fatyga*: N. z głodem trawę mehem, cukrem rzepę, wodę czynią miodem. Pot. Wyśpi ś. na kamieniu pieszczoch podczas nuży. Pot. 2. lm. e *rzecz nużąca, trud, móżól, bieda, niedola, niewczas*: Tak długą mając nużą wycieńczone siły, padliśmy. Szymon. Miłosemni zemdlony nużami. Szymon. Ja zaś, gdy dla mych dziełek wiek ciągnę w tej nuży, żyję, bym ś. trapiła, bym konała dłużej. Min. Wiersz twój jest dla mnie miły, jak sen w cieniu tym, których nuże ostateły. Grecz. <Brs. Ukr. nuża, nużda>

Nużać przys. *sposobem nużącym, nużąc*: Nie-naturalna forma dialogu N. działa na nerwy czytelnika uporeczywą jednostajnością. <Od Nużyć>

× **Nużda**, y, lm. y p. **Nuża**.

Nużel w. p. **Nu!**: Hej! chłopcy, dziewczęta, a N! Len. Człowiek biedzi ś. z tobą, jak z nieukiem, a N! pójdźże! L. <Nu + Że>

Nużenie, a, blm., czynność cz. **Nużyć**.

Nużeniec, ńca, lm. ńce zool. *zwierzatko do rzędu roztozczów należące*: N. ludzki (dermodex follicorum) jest powodem tworzenia ś. tak zwanych zaskórników. [wągrow].

+ **Nuże!** w. p. **Nu!** <Nu + Że + Ż(e)>

+ **Nużnieć**, eje, ał p. **Nudnieć**: Psiarnia powinna być czysto trzymana, żeby od gnoju psi nie nużnieli i nie marnęli. Haur. Od skrytej jakiejś choroby codzień bardziej nużnieje i usycha. Troc.

+ **Nużnienie**, a, blm., czynność cz. **Nużnieć**.

× **Nużny** 1. *nużący, mordujący, męczący, uciążliwy, móżolny*: Ofiaruję ci krew hojną, pracę nużną. L. 2. *znużony, strudzony, zmęczony, zmordowany, wycieńczony, wyczerpany, skolatany*: Nie-wczasem, pracą N., głodaj. Susz. Widzi przy drzwiach, że człek ubogi, N., potrzebujący w chromocie jałmużny. Leszcz. Do skąpej pani i już wiekiem nużnej, przyszedł zakonnik proszący jałmużny. Pot. <Od Nużyć>

Nużyć, y, ył *wycieńczać, wyczerpywać z sił, osłabiać, obezwładniać, trudzić, męczyć, fatygować, morderować*: Ta praca nuży. <Od Nuża>

[**Nycie**, a, blm.] czynność cz. **Nyć**.

[**Nyczka**, i, lm. i] *gatunek kobolda*: W każdy piątek, na noc, kobiety wiewskie chowają kądziel, żeby jej N. nie przędła. <?>

1. [**Nyć**, **nyje**, **ny!**] *schnąć, usychać, młknąć, ka-pieć, niszczyć, mizernieć, więdnąć, nędznieć z troski, z tęsknoty, truć ś.*: Nył, nył, aż wreszcie umarł. <NY>

2. [**Nyć**] p. **Nicmo**: Położył ś. N.

3. [**Nyć!**] p. **Nydki!**

[**Nyćka**, i, lm. i] p. 1. **Nyta**.

[**Nydk!**, **Nyduszk!**, **Niudy!**, **Niudyszki!**, **Nyku nysiu!**, **Ny!**, **Nyta nytu!**, **Nyć!**, **Niudzia!**, **Nida nid!**, **Nuci!**, **Nyż nyżka!**] *przywoływanie świni, ma!*, *maluś!*, *maluśki!* <Okrzyk.>

[**Nydzuszk!**] p. **Nydki!**

+ **Nyga**, i, lm. i i [N. a. **Nega**] *reszta, reszka*: N. materji, płótka, wina. Dać komu wypić nygę (= to, co pozostało w kieliszku). <Nm. Neige>

[**Nyga**, i, lm. i] *niedajda*. <?>

Nygus, a, lm. y, × **Niegus**, × **Nigus**, [**Negus**] *leniwiec, próżniak, walkoń, niedbalec*. Zdr. **Ny-gusek**. <Fr. nigaud = głuptas, gamoń, z końcówką Łć.>

[**Nygus**, a, lm. y] *roś. ligustr*. <Z Ligustr, sł. lud. do Nygus>

Nygusek, ska, lm. ski 1. p. **Nygus**. 2. [N.] *mała poduszka, jasięk*.

× **Nyguska**, i, lm. i *starek kobiecy zastępujący sznurówkę, leniuszek*.

Nygusostwo, a, blm., [**Negusostwo**] *lenistwo, próżniactwo, łobuzerka, zbijanie bąków*: Wypędzili cię ze szkół za N. Składacie dowody roztrzępania i nygusostwa. Prus. <Od Nygus>

Nygusować się, uje ś., ował ś. *próżniaczyć, walkońić ś.*, *zbijać bąki, spędzać czas na niczym*. <Od Nygus>

ř. **Nygusowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Nygusować ś.**

Nygusowski przym. od **Nygus**.

[**Nykać**, a, ał] *szukać, przeszukiwać, szperać, przyglądać ś.*, *nasłuchiwać*. <? Por. Brs. nykać>

[**Nykanie**, a, blm.] czynność cz. **Nykać**.

[**Nyki**, ów, blp.] *fochy*. Por. **Neka**. <p. Neka>

[**Nyku nysiu!**] p. **Nydki**. <Okrzyk.>

× **Nymfa**, y, lm. y p. **Nimfa**.

Nynać, a, ał, **Nénać** dziec. 1. *leżeć, lulać, spać, drzemać*: Nynaj, dziecieć drogie moje, niech zwią-

że sen oczki twoje. Groch. Napasła ś. krowa, teraz będzie N. Ork. 2. a. [Nysiać] *kolysać, koledbać, huścić, bujać, niańczyć, piastować*. <Dziec.>

Nynanie, a, blm., czynność cz. **Nynać.**

[Nynia] p. Ninie.

× Nynie p. Ninie.

Nynu dziec. p. Nyny.

Nyny, Nynu nieod. dziec. *spać, lulać, lulu*. <Dziec.>

[Nypać, a, al] p. Nepać.

[Nypanie, a, blm.] czynność cz. **Nypać.**

Nyra, y, lm. y l. nerka. Przen.: Własny nyrka ów N., co ani nie żyje, pan swym dobrem sennie i mrze, a kto inny tyje. Jag. (porównanie skąpea do nerki, która, siedząc wśród tłuszczu, jest chuda). 2. [Nyry] lm. = *jądra ogierowe*. <NYR = NER>

† Nyreczny p. Nerkowy: Nyreczne boleści. Syr.

[Nyrgiel, gla, lm. gle] *prosiak ssący, sysak*. <?>

† Nyrka, i, lm. i, [Nyrka] p. Nerka: W nyrkach oddziela ś. mocz ode krwi. Perz. Nyrki zowią ś. też pokrątkami. L.

[Nysiać, a, al] p. Nynać.

[Nysianie, a, blm.] czynność cz. **Nysiać, nyanie.**

[Nysia ny!] *nawoływanie krowy a. cielęcia*. <Okrzyk.>

[Nysiu] p. Nydki. <Okrzyk.>

[Nyt!] p. Nydki.

1. [Nyta, y, lm. y, Nytką, Nyćka] *piesz. świni, świnka*. <Z Okrzyk. Nyta>

2. [Nyta!] p. Nydki!

[Nytką, i, lm. i] p. i. Nyta.

[Nytuś] p. Nydki.

Nywa, y, lm. y kam. *wyprysnięcie kamienia w pewnym miejscu na płaszczyźnie*. Zdr. **Nywka**. <?>

1. **Nywka, i, lm. i** kam. p. **Nywa**.

2. **Nywka, i, lm. i** posp. *gołąb biały z jasnoszarymi skrzydłami, czerwonym dziobem i takiemż nogami*. <?>

[Nyzbad, u, lm. y] p. Zycbad.

[Nyź!] p. Nydki! <Okrzyk.>

[Nyźka!] p. Nydki.

Nyza, y, lm. e l. p. Nisza. 2. szczelina, szpara, zagłębienie: W nyzach skalnych były gniazda wyścielone. <Fr. niche, Nm. Nische>

I. O I. samogłoska jasna a. otwarta, wymawiana przy okrągłym ułożeniu warg, np. oko, on, pole, nowosć... Oprócz tego jest odmiana jego, **O** pochylone a. ścieśnione, które powstało z dawniejszego o długiego (a o ze swej strony a. pochodzi z dawniejszego o, a. też z e) i w dawnej polszczyźnie miało brzmienie pośrednie między o i u, np. król, góra, stróż, córka, pióro, szósty... Brzmienie ó zachowało ś. dzisiaj tylko w mowie ludowej (t. j. w wielu gwarach obszaru językowego polskiego), w ogólnym zaś języku warstw wykształcenijszych nie różni ś. ono niczym od brzmienia u; w piśmie jednak wyraża ś. przez ó kreskowane, dla uwydatnienia, że powstało ono z dawniejszego o; tym sposobem ó jest tylko literą abecadła, nie zaś dźwiękiem odrębnym. O spotyka się najczęściej w zgłoskach zamkniętych przed spółgłoską pierwotnie dźwięczną czyli głośną, np. sto-łu stół, dwo-ru dwór, droga dróg, pół, mórz... mog-ła mógł, rób, pozwól, pójdz, pół...; lecz przed spółgłoskami nosowymi m, n, Ź i cichemi p, t, s, ś... pozostaje o jasne (dom, zagon, koń, potop, kos, proś...); zawsze mamy ó w zakończeniu ów (synów, mówców, domów...) i przed przyrostkami ek, ka, ko (wózek, główka, szkółka, kółko, ziółko...). Niezależnie od pierwotnej dźwięczności spółgłoski zamkniętej mamy ó w takich wyrazach jak: płótno, włóknno, włóczęnia, enót, robót...; w zgłoskach otwartych: góra, pióro, żóraw, mówić, wrócić, królowie...; na początku wyrazów mają ó tylko: ów, ósmy, ósemka. 2. w skröceniach: a) O. = ojciec (o zakonniku): O. Piotr. O. Prowinęjał. Kazanie O. Aleksandra a. Jesu, Karmelity bosego. L. — O.O. = ojcowie: O.O. Jezuitci. Kolegium O.O. Jezuitów. b) J. O. = *Jasnie Oświe-*

cony. Postanowienie między J. O. Radziwiłłami, książęty na Olyce. Vol. c) O. P. D. = *obojga praw dołców* (t. j. *cywilnego i kanonicznego*). d) Marszałkowie O. N. = *marszałkowie obojgu narodów* (t. j. *polskiego i litewskiego*).

2. **O** przyi. (oń = o niego; † oez = o co; † nieoz = o nic) A. a. † Ho, [Ob] przyi. rozdzielny. I. † O z 2 pp. p. niżej pod III, 4: Hamus i Rodope stoją, śnieżne o tych dob góry, ludzie przedtym byli. Zebr. II. z 4 pp.: O co = I. *dotykając czego*: Uderzyć głową o mur. Uderzyć nogą o kamień. Potknąć ś. o kamień. Zbić nogę o kamień. Traćcie ręką o stół. Zawadzić nogą o próg. Sępy ostrzą dzioby o granity. Mick. Bić kamień o kamień. Tygłe tak twarde, że o stal bite, ognia dawały. Torz. O łeb garniec stłuc. L. Czara z trucizną o głązy rozbita. Słow. O koś zęb złamać. Kn. O pał, o pień koło ś. złamało. Kn. Okręł rozbił ś. o skały. Wszystkie ich usiłowania rozbiły ś. o tę nieprzewidzianą przeszkodę. Oprzeć kij o ścianę. Oparła ś. o sosnę owdowiwała pani. Krasin. Zaczepić suknią o krzak. Uczepiwszy falbaną o czyjś kolana, pośliznęła ś. nieco. Mick. Otrzeć ś. o kogo. Ocierać ś. o czyje boki. Dotykać o granicę czyjego majątku. Łuk przewieszony na plecach zabrzmiął o miedź sajdaku. Krasin. Odbić ś. o co (= od czego). Krzyk dalekich myśliwców wiatrami przygnany, odbijał ś. kilkakroć o zamkowe ściany. Mick. Może to było księżycą błysnienie, nagłe odbite o morza przestrzezenie. Mick. Odgłos sławy, wiejący przez lat oceany, odbity o wypadki, o kłamstwa złamany. Mick. — Rzucić co o ziemię (= na ziemię). Uderzam kogo albo kim o ziemię. Kn. Maluchne dziatki o ziemię tłuc kazał. Warg. Porwał mię w swe szpony, ciskał w gó-

rę, bił o ziemię. Mick. O ziemię (dom.: rzucić a. upaść). A chłop abo koń o ziemię. Kn. (= *upadł*). Przen.: †O ziemię co uderzyć = *zniszczyć, w niwecz obrócić*: Zazdrość ludzi złych o ziemię go uderzyła. Skar. O ziemię, w niwecz obracam co. Kn. Przen.: †O ziemię uderzyć, rzucić co = *zaniechać czego, pogardzić czym, odrzucić co*. Kn. Dignitarstwa, honory i delacje o ziemię rzuci. Birk. Przen.: †O ziemię = *w niwecz ś. obracać, ginać, przepadać, na marne iść*: O ty z twoją rachubą, Symonie, o ziemię, źleś nieboże rachował. Tworz. *Fefellit spes*, chybiła mnie nadzieja, abo moja nadzieja o ziemię. Mącz. Muzy ludziom walecznym są ku ozdobie, bo im sławę czynią; czego gdy niemasz, wszystko o ziemię. Bud. B. (= *idzie w niepamięć*). 2. *mając co między sobą, przez co*: Mieszkać z kim o ścianę. Mieszkać z kim o granicę (= *graniczyć z kim*). Jest na Szląsku, o granicę z Polską, Brzeg miasteczko. Błaż. †O bok, pobocz komu idę, siedzę. Kn. (= *obok kogo*). 3. *na co, na jaką ilość*: a) *w odległości czego*: O dwa tysiące kroków zamek stał za domem. Mick. Gierwazy biegł z przodu o jakie sto kroków. Mick. Panny szły przed młodzieżą o jakie pół kroku. Mick. Stał blisko, o cztery grzędę od niej. Mick. O dwa dni drogi. O mil kilka stąd mieszkają. Kras. Ksiądz kanonik o milę wraz ś. może stawić. Niem. Bądź mi przyjaciel o milę daleki. L. (= *nie pragnij mojej przyjaźni*). b) *na długość czego*: O łokieć większy. Wyższy o głowę. Sokół smyk naprzód; rączy pies, lecz zagorzalec, wysadził ś. przed Kusym o tyle, o palec. Mick. Jużem o całe niebo w tyle go (obłok) porzucił. Mick. Przewyższać kogo, różnić ś. od kogo o całe niebo. Lepszy od niego o całe niebo. c) *do wysokości czego*: Ma w tym roku dochodu więcej o tysiąc złotych. Suma ogólna (długów) przenosiła o wiele wartość domu. Jeż. Pomylił ś. o dwa złote. Spóźnić ś. o kwadrans. O miesiąc nad spodziewanie uchybił. Troc. Gdyby ś. był o jeden moment z łózka nie porwał, zgorzeby od ognia musiał. Skar. O ile = *jak dalece*: Niemożebna wiedzieć, o ile Bürger rzecz i styl odmienił. Mick. O ile dusza w Bogu, o tyle Bóg w duszy. Mick. O ile mogę o tym sądzić. O mało nie, o mało co nie, o włos nie, × o kęs nie, [o mały cud nie] = *mało nie, mało co nie, mało że nie, omal nie, ledwie nie*: O mało nie wypadł. O mało co nie zginął. O włos go nie zabił. 4. †O czworonóg p. 2. †Czworonóg. 5. †O co = *około czego, z co, blisko, prawie*: Było na ten czas społu osób o sto i o dwadzieścia. Rej. O pięćset ich było. Kn. Było na tym sejmie o cztery tysiące księży, a o 30 tysięcy świeckich. Skar. Swatopełk z Chełmińskiej ziemi wywiódł o cztery tysiące ludzi. Biel. M. O piętnaście razy było tycgo. Paszk. 6. †O i [O] co = *w czasie czego, podczas czego, w ciągu czego, przez co*: Przyjdiesz do mnie jutro o tę dob. Leop. (= *w tej porze*). Żołnierz zołd o jeden wieczór przepiwszy, rabować musi. Star. Ojciec rozumny swe wszystkie bogactwa nie o jeden raz dzieciom daje, lecz po trosze. L. (= *nie razem*). [Dziwięć razy o dzień] (= *na*). 7. [O co] = *za co, po czym, po upływie czego*: O styry tyżnie (= *za cztery tygodnie*). Kie zaś bedziecie wracać? — spytała. — Moze tak o tydzień, abo o pięć dni. Tet. 8. *dla czego, za co, z powodu czego, z przyczyną czego*: [O swoje grymasy dzieweyna obrzydła]. Bać ś., obawiać ś. o kogo, o co. Obawiać ś. o dziecko, aby go krzywdą nie spotkała. Obawiam ś. o swoją posadę, abym jej nie stracił.

cił. Niepokoić ś., być spokojnym o co. Gniewać ś. o co. Nie masz ś. o co gniewać. Zły o to, że go zawiedziono. Sprzeczać ś., kłócić ś. o co. Wadzą ś. jeden z drugim o grunty, o domy, o majątności. Baz. Wieść spór o granicę. O ten zamek dziś toczy ś. sprawa. Mick. Nie będziemy nigdy o to robić śledztwa. Mick. × Jeśli w ciągu trzechletniej tenuty dzierzawca umiera, arendarz z dóbr ustąpić, a z sukcesorami o niedobór grać (= *procesować ś.*) powinien. Ostr. Dotąd jedyna trudność jest o fundum dworskie. Mick. Prawować ś. o lisa. Mick. Kłótnia o kusego charta. Mick. Ogiński sto włók lasu raz przegrał o wilka. Mick. O grosz ś. rozeszył. Kn. †Tys o prawdę odpowiedź dał. Pśń. kość. (= *w obronie prawdy*). Bić ś., walczyć o co (= *w obronie czego*). Walczyć o honor. Wojna o cześć kobiety. Godna, by o cię bronią walczyli rycerze. Mick. Pojedynkować ś. o dzieciństwo. Upomnieć ś. o czyją krzywdę. O pognębionych ludzi ś. upomnieć. Słow. †Brać ś. o co = *ujmować ś. za czym*. Bierze ś. Bóg o krzywdę swoją i od złych odbiera błogosławieństwo swoje. Birk. Kto ś. o psa i o chłopa nie weźmie, nie weźmie ś. i o żonę. Prz. †Umrzeć o co (= *za co, w obronie czego*). Zawzdy z wielką uczciwością i sławą bywało o ojczyznę swą umrzeć. Kosz. Oni o te tu ziemi swe gotowi są umrzeć. Kosz. Oskarżyć kogo o zdradę, o kłamstwo, o potwarz. Byrona oskarżono o bezbożność. Mick. Posądzić kogo o złą wolę. O co potępić. Kn. Karać kogo o co. Łajać kogo o co. Nie krzyez o byle co. †O cię mię ubito, o cię mi nakajano. Kn. †Nie o to cię bito. Tworz. [O co cię matka biła?]. †O dobry cię uczynek nie kamienujemy, ale o bluźnierstwo. Sekl. †Cesarz od papieża był kłęt o kacerstwo, o rozerwanie małżeństwa, o świętokradztwo. Sz. †O jedną sarnę abo niedźwiedzia, ktoby zabił, gardiem karał Mieczysław, jakoż i wiele ich o to potracił. Biel. M. †Otto dał zabić jednego grabię o żonę. Biel. M. †Dla pychy anioły Bóg z nieba zmiotwał, i króle możne zawzdy o nie niszczył. Wer. †Sąd o głowę. Kn. (= *sprawa o zabójstwo*). †Sprawuję ś. o co komu abo czego, wywodzę ś. z czego, odpowiadam na co. Kn. 9. *dążąc do czego, mając co na względzie, w sprawie czego, do do czego, dla czego*: Prosić o głos. O posłuchanie co rychlej prosi. Mick. Błagać o życie, o łaskę. Dobijać ś. o co. †Pozwalam, ocz żądasz. Ciek. (= *czego*). Otrzymaj mi, ocz tu żądam. Pśń. kość. Upomnieć ś. o należność. Nikt ś. o jej rękę nie chciał oświadczyć. Mick. Traktować o pokój. Wszedł wilk w traktat z owcami; o co? o ich skórę. Kras. Wołać o przyniesienie czego. Z przeraźliwym krzykiem woła o pomstę. Niem. Grzechy wołające o pomstę do Boga. Pytać kogo o co. O książki nowe, o autorów pytała Tadeusza zdania. Mick. Wszysey pytają ś. go o rozkazy. Krasin. Pan zawsze ciekawo o Bonaparta. Mick. Radzić ś. o zdrowie. [Mówić o coś, o kogoś] = *mówić o czymś, o kimś; układać ś. o coś*: O cię mi mówili. Żyd chce mówić o pole. Dbać, troszczyć ś. o co. Dbać o własny pożytek. Wszysey mu ś. dziwiają, a mało oni dbają. Rej. Kto nie dba o rolę, nie będzie też ona dbała oń. Trzye. Dwa działa strzelają w bramę, lecz mało dba o nie brama. Krasin. Dbały o dobro ogółu. Miłość serdeczna, wytrwała, troszcząca ś. o wygody ukochanego. Chm. Starać ś. o posadę, o czyją łaskę, przyjaźń. Staraliśmy ś. tyle o jej wychowanie. Mick. Starać ś. o pannę, o rękę pan-

ny. †Krasus czeladzi wiele doma żywił, o które ś. bardzo starał, stojąc częstokroć nad nimi, gdy ś. uczyli. Kosz. (= miał o nich staranie). Macie o to staranie czynić, aby nauczycielom słuszne zapłaty były naznaczone. Mącz. Kusić ś. o co. Stać o co = a) *cenić co*: Stać o czyją łaskę, przyjaźń. To mam, o co nie stoję, nie mam, o co stoję. Groch. Kto o pieniądź nie stoi, za pieniądź nie stoi. Jag. b) †Stać o co = *dążyć do czego*: *Ambire puellam*, stać o którą panuę, t. j. w małżeństwo pożądać. Mącz. Niech dzieci z dzieciństwa poznają, o co mają stać, a czego ś. wystrzegać. Baz. Eleazar zawrzył stać o to, aby szkodził Symeonowi. Leon. †Stać pod kim o co = *dążyć do odebrania komu czego*: Wacław oglądać ś. musiał na Zygmunta, który pod nim stał o jego państwo. Biel. M. Absalon ojca niepomału trapił i o królestwo jego pod nim stał. Gil. †Stać o śmierć, o żywot, o zdrowie czyje = *narządzać na czyje życie*: Weź dziecię i wróć ś. do ziemi żydowskiej; jużci zmarli oni, którzy stali o śmierć dzieciątka. Op. Już wszyscy zmarli, którzy stali o twój żywot. Leop. Stoję komu na gardło, następuję, o zdrowie stoję. Kn. Nie ma w głowie tej myśli, żeby sobie sam miał stać o zdrowie. P. Koch. (= *żeby sobie życie odebrał*). †Trwać o co = *dbać o co*, *cenić co*: Nie trwam o gwiazdy, kiedy słońce świeci. Prz. O złych ludzi nie trwajmy mniemania. Bals. × Widziałem, z jaką przychylnością byłęś o dobro bliźnich. Karp. (= *dla, względem dobra*). Isć, chodźcie o co. Idzie tu o twój honor. Dalej, w ewał koniu, tu idzie o życie! Mick. Dla was to jest igraszka, nam chodzi o życie. Kras. Nie szło tam o sejmik, ani wybór posta. Mick. Tu zupełnie o co innego chodzi. Chodzi mi nie o interes, ale o sprawiedliwość. To o niego idzie (= *jego dotyczy, jego ma na względzie*). Mniejsza o mnie, †o mnie nie = *na mnie nie zależy*: Mniejsza już tam o mnie, ale co ty będziesz robił? O mnie nie, lecz mnie o was trwoży strach ostatni. Bardz. O mnie nie, ale Kalchas na to nie zewoli. Bardz. Bądź, czym ci ś. podoba, o mię nie. Ciek. [Nie tam o niego] (= *nie można mu nic zarzucić*). [Co wam, gospodarzu, o to!] (= *co was to obchodzi*). × Isć o zakład = *zakładać ś.*, *isć w zakład*. Idę o zakład. Kn. O zakładnym poszedł. L. Założyć ś. o co. O szkapę ś. zakładać. Rej. Założymy ś., ja o pieniądź, ty o sto portugałów. Kn. Założyłbym ś. nie wiem o co, że tak jest. O co? (dom.: założymy ś.). O co, że tak. Kn. O co chcemy? Kn. O co chcemy isć? Kn. Rzekł kupiec: płaci, ty nie masz nic? Obieś rzekł: mam! Kupiec: ocz nama, iż nie masz? Obieś: dobrze! a o co chcesz? O dwa grosza, rzekł kupiec. Glicz. O zakład, że... Troc. Grać o co (= *stawiając w grze co*). Grać o pieniądź, grać w pieniądź. Dudz. O to gra idzie. Przyprawie kogo o co = a) a. †Przywieść kogo o co = *nabawić kogo czego, narazić kogo na co*: Przyprawie kogo o nieszczęście. O szwank przyprawie. Salin. Harpalus prosił Filipa, aby go o takową lekkość (= *zniewagę*) jawnie nie przyprawował. Wer. Prosił Rytygiera, aby siebie i wojska swego tak szkaradnie nie przywoził o niebezpieczeństwo. Błaż. b) †= *narazić kogo na stratę czego, pozbawić kogo czego*: Pijaństwo o zdrowie przyprawia. Białob. O sławę przyprawie. P. Koch. †Przyjść o co = a) *nabawić ś. czego, wpaść w co*: Bolesław Łysy o ścisłość, o niedostatek, o mierziącą ludzi swych, nawet o zaście w głowę przyszedzszy, tułając błąkał ś. Błaż. Za niebieg-

łością opiekunów Leszka, wojna przeciw Słowakom o zaniedbanie przyszła. Błaż. b) *pozbyć ś. czego, stracić co*: Przyjście o rozum. Mącz. †Siedzieć w więzieniu, być sądzonym o co (= *pod groźbą utraty czego*). Siedział (w więzieniu) o gardło i o wszystkie majątność swoją. Rej (= *skazany na utratę życia i majątku*). Sąd o głowę, sąd o zdrowie pozwanego, o poczciwość, sąd gorący, kryminał. Kn. †O świętą szyję = *narządzać ś. na śmierć*; przen. *żadną miarą*: *Mordicus tenere*, zęboma trzymać, o świętą szyję nie chciać puścić. Mącz. Wiary chrześcijańskiej o świętą szyję przyjąć nie chcieli. Biel. M. Trudno, łatwo o co (= *trudno, łatwo zdobyć co*). Trudno o szczęście. U niej łatwo o łzy. Wiadomo, czym dla kawy jest dobra śmietana; na wsi nietrudno o nią. Mick. III. z 7 pp.: O czym = I. z *czym, mający co*: Wóz o dwóch, o czterech kołach. Dom o trzech piętach (= *trzypiętowy*). Zamek o czterech wieżach. Każdemu dawała po pięć mieszków, każdy o pięciuset talarach. Kłok. Dobyła długiego sztyletu o błękitnych żyłach, o niezłomnym harcie. Krasin. Młodzian o czarnym hełmie. Krasin. Twarz o srogich i nadętych ryśach. Krasin. Darmo w niej szukać dzieweczyny o powiekach skorych do zniżań, o uśmiechu cukrowym na ustach. Krasin. Człowiek o dużym nosie. Troc. †O kości = *kości*. Kn. 2. z *czym, przy pomocy czego, używając czego, mając co*: Isć o kiju, o kuli. O kiju tylko jednym przeszedłem Jordan ten, a teraz z dwiema hufy ś. wracam. Leop. Dźwignąć ś. o własnej sile. Stać, chodźcie o swej mocy. Ujrzałem kogoś przed sobą starego, który o lasce, nie o swej stał mocy. P. Koch. Nieś go kazali, rozumiejąc, że ś. sam ruszyć nie mógł; ale on szedł o swej mocy, a nieś ś. nie dał. Skar. Co o nie swojej stanie mocy, długo ś. w sobie nie ostoi. Tw. Otwierają ś. drzwi o swej mocy. Oss. (= *samo*). Wiatr tak jest słaby i leniwy, że o nim bardzo mało ujedzie. P. Koch. O trzech złotych puścić ś. w podróż. Sł. wil. Kto nie ma o czym na świat, wszystko ma niesporo. Pot. Żyć o czym (= *czepiąc z czego, na rachunek czego, z czego*). Póty hulał utratnie, aż póki żyć nie miał o czym. Mat. Dawniej w pańskich dworach zwykli byli Dobrzyńscy żyć o łatwym chlebie. Mick. [Nimá o cem chować dziwki]. †Wielka noc żydowska o tym rok po roku bieży, żeby tam patriarchów onych swoich dawnych wspominali. Paszk. (= *w ten sposób, pod tym warunkiem, z tym zastrzeżeniem*). 3. *poprzestając na czym; znosząc co*: Pościć, siedzieć w więzieniu o chlebie i wodzie. Że dobrze myśleć o chlebie i wodzie, bajali niegdys mędrce zapalczywi. Kras. Nie takci nasze posty, jak owe niegdys pustelnicze, o korzonkach, ziołach i wodzie. Kras. O chlebie robię. Kn. O chlebie poszczę. Kn. O chlebie obiad, strawa, post. Kn. O wodzie wesół. Kn. Książę, jak Tatar, żył o końskim mleku. Mick. O swej strawie robi, służy. Troc. Isć o żebranym chlebie. Obiecał ś. do Loretu isć boso, a o cudzej strawie. Górn. Poszedł o suchej gębie (= *nie jadłszy nic*). Żyć o głodzie i chłodzie. Jadąc o głodzie i o pragnieniu, Turkom ledwo nie wszystkie konie pozdychały. Biel. M. Lubią stawę śmiałkowie, ale nie o szkodzie. Kras. (= *nie ponosząc szkody*). Pierwszy Adam cielesnie, a wtóry Adam duchownie o jednej zenie jest. Skar. (= *ma tylko jedną żonę*). 4. o czym a. o †czego = *w czasie czego, podczas czego, w co; około czego*: O świcie, o zmroku, o południu, o północy. O wschodzie,

o zachodzie słońca. Kilka dni temu o południu pływałem czółnem po jeziorze. Słow. Jadał w domu o południu i rzadko na miasto wychodził. Chm. O wschodzie słońca ryknęły śpiże. Mick. Hetman wyszedł o brzasku. Krasin. Jutro o białej zorzy bądźcie mi na koniach. Krasin. O kurów pianiu jeszcze oczu nie zmrzył. Mick. Pewnie cię nastraszyłem o niezwykłej porze. Mick. Wstać o siódmej godzinie. Przyjść o szóstej (dom. godzinie). O pół a. o wpół do dziewiątej. Jutro o tej porze będzie jasno w tym zamku, ciemno w waszym dworze. Mick. O tym czasie. Dobry skowroneczku, już ty śpiewasz sobie, a ja pocynam także o twej robie dobie. Gawin. W jedną dob uciechał ogień, a o drugiej zaś dobie ogień na wodzie ś. rozgorywał. Leop. Sejm powinien być tylko o świętym Michale. Niem. (= *koło św. Michała a. na święty Michał*). † O piątku, o śródzie dam, przyjdę. Kn. (= *w piątek, w środę, a. koło piątku, środy*). [Komisarz nie przyjedzie, aż o wstępnym śródzie]. 5. † O kim, o czym = *za kim, za czym*: Wnijdźże, a zamknij drzwi o sobie. Leop. Do miasta ich wpuściwszy, bramę o nich zamknęli. Stryjk. Wrzucił go do przepaści, a zamknął i zapieczętował o nim. Leop. Kazał wszystkich podczas zimy na staw zagnąć i w koło lód o nich obrąbać. Ciek. 6. † Żle o kim = *źle z kim, koło kogo*: O nas źle z każdej strony, nie będzieci twój obrony. Pśn. kość. W żadnej rzeczy im nie ustąpił, i zaprawdę już na ten czas było źle o nim. Baz. 7. *względem czego, w sprawie czego*: Mówić o czym (= *w kwestji czego, na temat czego*). Mówić o polityce, o wojnie. Mówić o sobie. Nie mów o tym nikomu. Zaczęła mówić o malarstwie, o muzyce, o tańcach, nawet o rzeźbiarstwie. Mick. O wilku mowa, a wilk tuż. Prz. Nieraz gadał o łowów i miejscu i czasie. Mick. O skromności życia rzecz miał. Kn. Wszczęła rzecz o mniej trudnych i mądrych przedmiotach. Mick. W drugiej izbie toczyła młodzież rzecz o łowach. Mick. Powiedzieć komu o czymś. Rozmawiać o czymś interesującym. Zaczęli więc rozmowę o niebios błękitach. Mick. Muszę z nim o tym ś. rozmówić. Rozprawiali o flintach, chartach i szarakach. Mick. Spory o charcim ognie. Mick. Ja o cebuli, ty o czosnku. Prz. (dom.: mówimy). Ale o tym później. Kras. (dom.: będzie mowa). Opowiedzieć komu o wypadku. Tybys mi o krwawych rozpowiadał czynach. Mick. Koniec powieści o Dowejce i Domejce. Mick. Wieleż książek, powieści o strasznych poczwarach, o wróżkach, upiorach i czarach. Kras. Pisać, traktować o malarstwie, o filozofji. Książka, traktat o malarstwie, o filozofji, o moralności. „O starości“ (tytuł dzieła Cyncerona). „Uwagi o śmierci niechybnej“ księdza Baki. Statut o nieimanu szlacheica. Górn. Tam o polowaniu są ukazy. Mick. Litanią mówisz o Najświętszej Pannie. Mick. (= *do Najświętszej Panny*). Odmawiał litanie o czyseowych duszach. Mick. Śpiewać o czym. Pieśni o nim śpiewano za owego czasu. Mick. Odśpiewają ulubione zwrotki o tej dziewczynie, co tak grać lubiła. Mick. Głosić o czym. Wspomnieć o czym. Świadczyć o prawdziwie (popółstwo) zawsze mordowało. Mick. Utwórz ten świadczy o wielkim talencie dramatycznym Stowackiego. Chm. Upewniać kogo o czym. Przekonać ś. o czym. Zasięgnąć o czym wiadomości. Pragnąłby u wóźnego lepiej ś. wypytać o pani Telimienie. Mick. Pokojowa służącego bada o mych w kochaniu przygodach. Mick. Pierw-

szy raz słyszę o takim wypadku. Zapewne pan o moim słyszał seyzoryku. Mick. Dowiedzieć ś, wiedzieć o czym. Dowiesz ś. o tym wszystkim z książek w swoim czasie. Mick. Może już wszyscy wiedzą o jego spotkaniu. Mick. Nie wiedzieć o bożym świecie (= *nie a nie*). Piękna Franusia o bożym świecie tego nie rozumie. Chodź. (= *zupelnie*). Po wielu latach pierwszy raz miała rodzina wieść o życiu, o chwale i o śmierci syna. Mick. Krążące o wojnie pogłoski. Mick. Dotąd jeszcze o tym wiadomo na świecie, że hojność państwa dla nas nie jest bez powodu. Mick. Zwał ś. Rębajło, a o jego herbach niewiadomo. Mick. Głośno o kim na świecie. Po wyjściu dwu tomików „Poezji“ jego (Stowackiego) z druku, cicho było o nich w prasie polskiej. Chm. Przytomnieć komu o czym. Pamiętać o czym. Tadeusz z Telimena, całkiem zapomniani, pamiętali o sobie. Mick. Zapomnieć o czym. Zda ś. na chwilę, iż zapomniat o hukach, co grzmiały wokoło. Krasin. Dumać, marzyć o czym. Wam ś. o tym nie śni. Słow. Dzień cały o niej rozmyślałem. Rzadko, albo nigdy nie myślę o grobie. Groch. O pogrzebie pomyślał, kiedy walka minie. Krasin. Warto by też pomyśleć o hrabiego losie. Mick. Nikt oprócz mnie nie będzie myślał o jej szczęściu. Mick. Mam go w podejrzeniu, że zamysła o czym brzydkim. Mick. Sądzić o czym. Nie uwierzyli nigdy w te Wojskiego wnioski i trzymali inaczej o naszym rodzaju. Mick. Hrabiego myśli o sztuce. Mick. Mieć o czym zdanie wyrobione. Dawne wyobrażenia o przechodzeniu dusz. Chm. Nabrać o czym pewnego wyobrażenia. O złych oczach i urzekaniu złym okiem powszechna jest wiara między ludem. Mick. Okolniczości zewnętrzne, dopomagające do utwierdzenia Mickiewicza w wierze o prawdziwie postanowienia Towiańskiego. Chm. Mocne boskie tajemności o Maryjej wielebności chrześcijaństwo wierzy wiernie. Pśn. kość. Zakłada sobie wielkie nadzieje o swojej wychowawce. L. Wątpić o czym. Zwątpiewającemu już o sobie człowiekowi najmniejsze powodzenie zwycięstwem ś. zdaje. Niem. Choć zwątpił o zwycięstwie, zdawał ś. pewnym zwycięstwa. Krasin. Wyrokować, stanowić o czym. Stanowić o czym losie. Zawsze moc i szczęście stanowią o losie mocarstw. Kohl. To stanowi o życiu i śmierci. Wyrokować o tej kwestji. Wyrok o nim wyda wróg potężny. Mick. O Tadeusza już wyrzekli losie. Mick. W sądy o mym piesku wielki łowczy wdał ś. Mick. Radźcie Waszności o was samych. Krasin. Mnie nic do Tadeusza: sami o nim radźcie. Mick. Tajnie z Żydem ś. naradzał o ważnych rzeczach. Mick. Mieć staranie o kim. O duszy, o grzesznej sam Bóg pieczę imą. Bogar. † Jan święty starał ś. o tym, aby uczniowie jego już więcej Chrystusa ważyli, niż jego samego. Białob. † Przyciągnął k niemu i o tym stał, aby dobył miasta. Leop. B. przy. nierozdzielny: O-, Ob-, Obe- (przed czasownikami) = *naokolo, ze wszystkich stron, zupelnie*: Ocierać, obcierać, odzierać, obdzierać, odrzeć, obedrzeć, owijać, obwijając; ogarnąć, okręcać, okręcać, opaść, opieć, ostygnać. <O/OB>

3. O! w. l. a. [Ło] ach!, och!, oj!: a) (w. wyzwania, zwracania ś. do kogo) O Boże! O mój Boże! O nieba! O zacy Nestorze! Jabł. Ja ileż wam winienem, o domowe drzewa! Mick. O patrz na nią teraz, jako urodziwa w swojej boleści. Krasin. O patrzaj! niezadługo zabłyśnie światnie! Słow. [O holasia holasia!] p. Ho!a! [O lu

lu, o lu lu] p. Husiąże mi husiąj. b) (w. żywego zapewnienia) O! bądź pewny, że tego nie zrobię (=no). O!... i ja wiem, że to źle. Jeż. O trzeba tam było odwagi. Mick. O! był to czas błogi. Mick. O! dobre miałem przecucie, zem lubił te mury! Mick. Ale nie, o nie! dziś inne zwyczaję! Mick. O nie! nigdy wy z króla niewolnika nie uczynicie służalcą harfiarza. Słow. c) (w. życzenia) O, gdybym kiedyś dożył tej pociechy! Mick. d) (w. podziwu, zadziwienia) Spojrzał w okno, o dziwy! Mick. O! co za śliczna postać! O! co ja widzę! O szczęśliwe nieba krajów włoskich! Mick. O! a to co? e) (w. oburzenia a. pogardy) O! có on zrobił! O nizezemni! O szalony! gdzie on gonil Mick. O! bądź przekłeta! Słow. O czasy! o obycaje! O niebał o zdrady! Słow. O zbrodnie, Boże odpuść! Mick. Dziś, o zgrozo! służy niewiernemu. Mick. f) (w. radości) O! co za miłe spotkanie! (=a). g) (w. bóleści, smutku, narzekania) O nieszczęśny! O nędzny świecie! Troc. O! jaka ty blada! Słow. O, jak mnie to starego i smuci i dziwi! Mick. O jak mi ciężko! Słow. O! jakież to bolesne! O, jak boli! [O dydy!] p. **Dy dy!** h) (w. przerażenia) O rety!, [o raję rety!]. O dla Bogal! [O łá Bogal!]. [O jerum!] p. **Je!** i **Jerum!** [O jeku!] p. **Je!** 2. część. O! o! (=a) (w. niedowierzania, powątpiewania) = *oho!*, *cóż znowu!*, *jeszcze czego!*: Hulaj i jaśnie pana poturbować może. — O! o! śmiały? Fred. A. O! o! to ktoś plotkę zrobił! Fred. A. b) (w. ironji, szyderstwa) *ho!* *ho!*, *oho!*, *no!* *no!*, *to dopiero!*, *patrzcie państwo!*: O! o! jaki mi mądry! c) (w. niezgadzenia s., grożenia) *no!* *no!*, *oho!*, *czekaj!*, *strzeż s!*: O! o! tego za nadto! O! o! poczekaj, przytrę ja ci rogów! 3. (w. wskazujący) *o!*, *oto*, *patrz!*: O, ten człowiek mi to powiedział. Tu leży, o! popatrz tutaj, o! nie widzisz? O! o! jak ś. uśmiecha do mnie! L. 4. [O a. Och, A, Ach] (naśladowanie ciągłego i energicznego działania) = *ale*, *otóż*: O ido, ido (= *idę ciągle*). 5. [O jużci] = *wyrazy, rozpoczynające często okresy w bajkach*. <Okrzyk.>

Oaza, y, lm. y, × **Oazis** *miejsce wśród pustyni piaszczystej, obfitujące w roślinność i wodę*: Palma ze wstydem ucieka, kryje ś. w głębi oazy. Mick. Mirage zdaje ś. być już miastem, już wsią, już jeziorem a. oazą. Mick. Żart. (o ogrodzie): W środku klombów oazy stał budynek mieszczący w sobie traktjernię. Krasz. Przen.: Oazą w cierpieniu jest serce przyjaciela. <Gr. óasis, zap. wyraz egipski>

× **Oazis**, u, lm. y p. **Oaza**: Napolę lśniący od złota, szkarłatów ziemskimi barwy, jak O. kwiatów stali na srebrno-ognistej pustyni. Słow. **Ob** przyi. 1. [Ob] przyi. rozdzielny p. 2. **O**: a) Rzucić ob ziemię. Ob co, źle zamiast o co. Dudz. b) Ob noc całą (= *przez*). 2. **Ob**-przyi. nierozdzielny = a) z czasownikami p. 2. **O**: Obciąć, objać, obnieść. Zbójcy obkoczają dookoła. Mick. b) † **Ob**-z przymiotnikami (w st. r. i w.) i przysłówkami = *nico*, *przy*:- Obrzedni, obstary. Obgrubsze węgle. Haur. Obwyż, obdal. <OB/O>

Ob. skrócenie = *obacz*.

Oba a. **Obadwa**, **Obydwa** (rodz. m. imion nieosobowych, rzadziej osobowych, i rodz. ni.), rodz. m. imion osobowych **Obaj**, **Obadwaj** a. **Obydwaj**, rodz. ż. i × ni. **Obie**, **Obiedwie**, **Obydwie**; 2 pp. **obu**, [obóch, obuch], 3 pp. **obu**, [obuma], 4 pp. rodz. m. imion nieosobowych i rodz. ni. **oba**, 4 pp. rodz. m. imion osobowych **obu**, 4 pp. rodz. ż. i × ni. **obie**, 6 pp. rodz. m. i ni. **obu**,

oboma, × **obiema** a. [obujmu], 6 pp. rodz. ż. **obiema** a. [oboma], 7 pp. **obu** *jeden i drugi*: Dwa i O. tym ś. różnią, że dwa, oznaczające liczbę powstałą z dodania jednej jednostki do drugiej, żadnego innego względu nie wyraża, O. zaś oznacza nadto, że mowa jest jak o jednym, tak o drugim przedmiocie, i że ich niema więcej nad dwa. Kras. A. O. razy. Dwa razy dałem ognia, i O. wystrzały chybiły. Mick. O. psy złe. Kocioł garnkowi przygania a O. smola. Prz. [Przygania motyka graczy, a O. jednacy]. Prz. Strach wielkooki upadł na nie gwałtownie, trzęsąc O. boki. Mias. Gdy ś. na polu Marsa O. wojska znięda... Dm. Asesor i Rejent, O. mówcy wieley. Mick. O. dobrze poszczuli, O. byli pewni zwycięstwa swoich chartów. Mick. † Co ś. tobie nie podoba, tedy tego strzeżwa (lpd.) O. Rej. † **Oba**-śwa swych tajemnic tobie ś. zwierzała (lpd.). Kochan. (O mężczyźnie i kobiecie): † Wrócił zaś się pirścień jej, a rzekł tako do niej: Wróć mi je, gdy będziesz O. w niebieskim królestwie. Leg. Al. (= *oboje*). Pamiętam, za mych czasów żyło dwóch sąsiadów, obaj ludzie uczciwi. Mick. **Obie** siostry, ręce, nogi. W górę podniósł ręce obie. Mick. Względem wykonania człowiek dobry na obie ręce. Nagur. Kula urwała mu obie nogi. Kiedy wisieć, to za obie nogi. Prz. **Obie** ś. strony trzymają. Zal. † Na obie stronie (lpd.). Das. **Obie** wojska. Zim. Śpi na obie uszy. Jabł. (= *nocno*). Biała gołąbka spadła i nad Syonem w równi trzyma skrzydła obie. Mick. (O chłopczyku i dziewczynce) Aniołku! duszeczko! czego chciałeś, macie obie. Mick. Rzeczowniki obu rodzajów. Osoby obu płci. A nie wiem już komu z nas obu nie stało tu drogi. Pol. Z obu stron. Obu wam biednym klepki nie dostaje. Chodź. [Jim obuma]. Obu za słowo ująłem, iż będą strzelali ś. przez niedźwiedzią skórę. Mick. O nas obu idzie. Troc. W obu wypadkach. Na obu miejscach. Śmiech powstał w obu izbach. Mick. Po obu stronach oczy roztargnione wodził. Mick. Rozprawić ś. z obu a. z oboma przeciwnikami. **Obiema** rękoma pisze. Kn. Chwyć za co obiema rękami. Przełożeni wszysej sprawnieby ś. mieli dobrych nauk rozmawiać, a za nie ś. obiema rękoma ująć. Kosz. (= *pilnie wziąć ś. do nich*). Tupał nogami obiema. Mick. **Obiema** nogami biega. Troc. (= *biega bardzo szybko*). Lepiej chromo wnieść do nieba, niż z obiema rękoma a. z obiema nogami być odesłanym do piekła. Leop. **Obiema** razy. Troc. [Oboma garściami. **Obujmu** końcami]. [Na O. czas] = *ujdzie, średnio*: Jakie masz bydło? — Na O. czas. <OB>

[**Obabić**, i, ii] 1. *ożenić*. 2. *oczepić*. [O. ś.] *ożenić* ś. <O + Babić>

[**Obabienie**, a, blm.] *czynność cz. Obabić*.

[**Obabienie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Obabić* ś.

[**Obabka**, i, lm. i] *grzyb chropawy, podbrzeźniak* (boletus scaber). <O + Babka>

[**Obablać**, e, al] p. **Obabrać**. <O + Bablać>

[**Obablanie**, a, blm.] *czynność cz. Obablać*.

[**Obabrać**, rze, rał, **Obablać**, **Obeblać**] *obłocić, opryskać, osmolić*: Krwią obabrany. <O + Babrać>

[**Obabranie**, a, blm.] *czynność cz. Obabrać*.

[**Obabulenie**, a, blm.] *czynność cz. Obabulić*.

[**Obabulić**, i, ii] *ubrać, owinąć, jak baba*: Głowę sobie obabuliła. <O + *Babulić, od Babuła>

[**Obacht**, u, lm. y] p. **Odwach**. <p. **Odwach**>

[**Obachutać się**, a ś., al ś.] p. **Opatulić**. <?>

[Obachutanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Obachutać ś.**

† **Obaczać, a, ał i † O. ś., [O. ś.] p. Obaczyć:** Cudze wady rychlej, niż cnoty obaczamy. Kn. Żebyśmy to lepiej pojąć mogli, O. mamy, co następuje. Kucz. Obaczajmy, komu Pan na powstanie, a komu na upad. Wuj. Przy obrazowaniu macicy winnej trzy rzeczy mają być obaczane. Trzye. Utratnicy, wszystko straciwszy, dopiero ś. obaczają. Petr. [Pies sie obaczął]. < p. Obaczyć >

† **Obaczanie, a, blm., czynność cz. Obaczać:** Ci ludzie ś. tylko około bystrości rozumu i subtelnie obaczania rzeczy pętają. Górń.

† **Obaczanie się, a ś., blm., [Obaczanie ś.]** czynność cz. **Obaczać ś.**

† **Obaczawać, a, ał p. Obaczyć:** Obaczawałem one rogi, aliści rozek malutki wyrosł z pośrodka ich. Leop. < Od Obaczyć >

† **Obaczawanie, a, blm., czynność cz. Obaczawać.**

Obaczenie, a, blm. I. czynność cz. Obaczyć: † (Filozofja) rozkosz czyni niemalą i pożytek człowiekowi na świecie, tak jego rozum oświecając, iż dla obaczenia rodu i składności rzeczy przyrodzonych obraca ś. i podnosi ku onej pierwszej a wiecznej bytności Pana Boga. And. z Kob. 2. p. **Obaczenie ś.:** a) Do obaczenia (= do *widzenia, do zobaczenia*). b) † O. i [O.] *upamiętanie:* Próżno ś. tam spodziewać kiedy obaczenia, ludzie to niepobożni i złego sumienia. Kochan. 3. † Nieobaczenie = *niebacznosc, nieostroznosc* (p. Nieobaczenie): Sąsiadek a. kto inszy uczyni mi co z niechcenia a. nieobaczenia. Rej. 4. [O.] *przyjście do zdrowia.*

Obaczenie się, a ś., blm., Obaczenie czynność cz. **Obaczyć ś.:** Ludziom inszej religji O. ś. i upamiętanie. Wójc.

× **Obaczenie** przys. od **Obaczny:** a) Patrzecie, jako O. chodziecie, nie jako niemądry, ale jako mądry. Bud. Poseł wron głodnych, lecąc O., zdaleka obegnał gruszę dziką. Dyg. b) Niedługo tego czekać, gdy ś. nieobacznie upadek wszystkich rzeczy i zgięnie zacznie. Groch. Wypadł jakoś z poehw nieobacznie miecz. Warg.

× **Obaczność, i, blm. rz. od Obaczny.**

× **Obaczny I. którego można zobaczyć, widzialny:** Iskra nieobaczna. Wor. 2. *baczny, rozważny, przezorny, oględny, ostrożny:* Mąż w mowie O. Leop. W tym masz obaczny być, abyś w ogrodzenie żadnego szczepia dobrego nie sadzał. Trzye. Pamiętaj sądzić słusznie, ani być obaczniejszym na cudze maluczkie występy, niż na twoje wielkie. Sekl. † Nieobaczny i [Nieobaczny] p. **Niebaczny:** Nieobaczna sprawa. Kochan. Masz być miłosiernym nad nieobaczny upadkiem bliźniego. Rej (= *skutkiem nierozwagi*). Nie drzewiej oka z niego cheiwego spuściła, aż ognia nieobaczny sercem zachwycała. Papr. Nieobaczna ufność. Nar. Jeśli by kto słowy nieobaczniemi przysiągł, choć na dobrą rzecz... B. B. Nieobaczne wymówienie ust jej. Bud. Tak są nieobaczni i zapamiętali synowie świata tego. Wuj. O, ludzie nieobaczni! Tyle doświadczeń za wami... I co to wszystko płaci, kiej ś. nie chce. Ork. 3. † Nieobaczny = *nieprzewidziany, niespodziewany:* Nieszczęście tak nowe, tak nieobaczne. Wuj. Nieobaczne przypadki. Troc. < O † Baczny, od BAK >

Obaczony im. od **Obaczyć I. którego obaczono.** 2. † O. który do siebie przyszedł, oprzytomniał: Po

tym strachu stała ona jeszcze niecałe obaczona. Pot.

† **Obaczować, uje, ował, [Obaczować]** p. **Obaczyć.** Leop.

† **Obaczowanie, a, blm., [Obaczowanie]** czynność cz. **Obaczować.**

Obaczyć, y, ył, nied. † Obaczać, † Obaczawać, † Obaczować, † Obaczywać, [Obaczować] I. *zobaczyć, zoczyć, ujrzeć, dostrzec, spostrzec, zauważyć, nied. widzieć, oglądać, mieć przed oczami:* Szabli nie obaczyłem przy jej lewym boku. Mick. Obaczysz próżne miejsce przy kominku. Mick. Niedawno jeden zakrystjan stary obaczył go i podsłuchał. Mick. Obaczył ten rząd zmarłych do znaku ludzi. Ork. W nimfie tej czyż obaczę jaką ochmistrzynię? Mick. Chce go (konnia) jeszcze przed śmiercią O. Mick. O nie nie proszę Boga, jak abym cię raz jeszcze przy życiu obaczył. Mick. Tu po raz pierwszy boskie obaczyłem lice. Mick. Gdy obaczy strasliwą marę w pustym gmachu, żegnając ś. i krzyżując ś. z przestachu. Mick. Nie znasz prawd żywych, nie obaczysz cudu. Mick. Nie obaczysz Boga, grzeszniku, nie zoczyysz tryumfującego, wszeteczniku, Pana. Poc. Łotr, obaczywszy one znaki bóstwa, nawrócił ś. Rej. Rotmistrz ten z rotą swoją mężnie poczynał; co do niego król obaczywszy, starszym go nad szaniami uczynił. Papr. 2. *przen. zobaczyć, dostrzec, spostrzec, zauważyć co = przekonać ś., dowiedzieć ś. o czym, zmiarkować co:* Cudze wady rychlej, niż cnoty obaczamy. Kn. Gdy ś. szczęście obróci tyłem, uznawają ś. ludzie, błąd swój obaczują. Petr. Obaczy każdy, iż źle bez ratunku bożego, bez miłosierdzia jego, obaczy słabość swoją własną. Birk. Na wyższym stopniu cnoty człowiek dopiero obaczywa, jako mu wiele jeszcze nie dostaje. Wuj. Prawie już obaczył, s czym ś. człowiek rodzi, a jako ś. tu s nim świat rozlicznie obchodzi. Rej. Z tych słów O. i poznać możemy, jako to jest rzecz zacna. Wiśń. Możem to jasnie O. w słowach onych, które mówił Pan przed męką swoją do Piotra świętego. Birk. Obaczmy, czyli jesteś tak strasnym ryecerem. Mick. Poczekał, ciociu, niechoń ś. pobawię trochę z ludźmi, obaczysz, jak ś. ja poprawię. Mick. Postawie obaczyli po nas, że... Troc (= *poznali, wychytali nam z uwarzy*). 3. *rzucić wzrok, spojrzeć na co, obejrzeć co, przyjrzeć ś., przypatrzeć ś. czemu, nied. patrzeć na co:* Pojrzrzy przeciwko sobie, a obacz to, co widzisz. Leop. Wypiegujciez tedy, a obaczcie pilnie wszystkie chroniki jego, w których ś. kryje. Leop. Obaczawałem one rogi, aliści rozek malutki wyrosł z pośrodka ich. Leop. Jak obaczę, to powiem, czego to warto. St. wil. Obaczciez, co ś. wewnątrz tabakierki dzieje! Mick. Pójdźmy w zamek, niechoń pan obaczy. Mick. Obacz, która godzina. Troc. O Mindowie obacz przypisek na str. 52. Mick. (= *patrz*). [Obacz] = *patrz*. 4. *przen. rozważyć, wziąć co pod uwagę, zastanowić ś. nad czym:* Żebyśmy to lepiej pojąć mogli, obaczać mamy, co następuje. Kucz. Obaczajmy, komu Pan na powstanie, a komu na upad. Wuj. Przy obrazowaniu macicy winnej trzy rzeczy mają być obaczane. Trzye. Spór o dawność bywa miarkowan z podobieństw, które baczny sędzia ma obaczować i według tego skazować dówód, komu będzie rozumiał. Sz. I z tych gołych podejrzeń oczyścić ś. musisz; na ten czas obaczę, co z tym nam czynić. Mick. Staraj ś. zyskać ich ufność, dalej obaczmy, eo począć. Mick. Gdy ś. (ptaki) spróbują, obaczają,

jaki ma osiąść na ptaszym tronie. Mick. 5. †O. przén. *pojąć, zrozumieć*: W tym rozum dziecięcy bywa dobry poznawan, jestli z młodu liczbę rychło obacza. Kłos. Smysł pospolity, którym różność rzeczy obaczamy. And. z Kobyl. 6. [O.] (=a) nied. *pamiętać*: Oni też i o was obaczą. b) *ocucić*. c) *Obacz = słuchaj*. O. ś. I. z kim = *obaczył jeden drugiego, zobaczył ś.*: Temi słowy ś. żegnał: podobno ś. już z sobą nie obaczemy. Star. Ponieważ mi starość niewiele życia obiecuje, przetoż żyćzyłbym z tobą przed śmiercią O. ś. Boh. Obaczymy ś. w Litwie może nim rok minie. Mick. Obaczynam ś. z kim. Kn. 2. †O. ś. = *sposztrząć ś., pomiarować ś.*: Pies ten do ciebie ś. łasi, a gdy ś. nie obaczysz, alié on za nogę cap! Rej. Gdy kto co nietrafnie uczyni, tedy więc tak mówią, że ś. nie obaczył, że ś. nieco potknął. Kosz. Dopiero ś. obaczył, abo rzecz zrozumiał. Kn. Nie chcę na to odpowiedzieć, bo nie mogę ś. O., dobrzeli to było, czy niedobrze. Górn. Nie obaczyłem ś. Troc (= *zrobiłem to bez zastanowienia*). 3. †O. ś. = *opamiętać ś., upamiętać ś., przyjść do rozwagi, poprawić ś.*: Obaczył ś. nazajutrz, gdy opłonał, a rozum od gniewu był uwolniony, posłał sługę za nim. Birk. Rozgniewany, kiedy ś. obaczy, toż w ten czas sam gniewa ś. na siebie. Min. Miły mistrzu, obacz ś., przestań swej srogości. Biel. M. Obaczył ś. w błędzie. Troc. By przez nas lud ś. ten obaczył z grubych błędów, które go dotąd ślepiły. L. Wamby ś. O. trzeba, a wyniść z tej ciemności, w którąście nie wiem jako weszli. Górn. Utratnicy, wszystko stracisz, dopiero ś. obaczają. Petr. Lecz ś. nam nie O., aż po szkodzie będzie. Wen. Nie rychlej ś. Serbowie, Uhrzy obaczyli, aż Traczą niewierni już wszystkę podbili. Wen. Dotąd nie baczę, by ich wiele było, eoby ś. tą przygodą moją obaczyło. Wen. Obaczmy ś., budzą nas swojemi przykłady bliżey Siedmiogrodzianie. Paszk. Folguje Bóg, abyśmy ś. upamiętali; ale jeśli ś. kto nie obaczy, ciężej karą będzie. Gil. Bóg Polskę karze za poddanych, ba i karać będzie, jeżeli ś. Polaku nie obaczysz kiedy. Opal. Serec czyste rącz mi stworzył, abych ś. obaczył w złościach. Pśń. kość. 4. †O. ś. a. nied. [Obacząć ś.] *przyjść do siebie, odzyskać przytomność, oprzytomnieć, ocucić ś.; mieć ś. lepiej, wyzdrowieć*: Tak bardzo był oddalony od zmysłów, iż kiedy, przechodząc, umyślnie grznot czynili, on najmniej nie słyszał, ani ś. obaczył. Wys. W noey i we dnie, nie mogą ś. O., śpi. Otw. S. Obaczył ś. na rozumie. Troc. Nie obaczyła-że ś. przy Zbyszku? Sienk. Obaczyło ś. znów chłopię młode. Pol (= *wyzdrowiało*). [Wilk obaczył sie. Pies sie obaczył]. <O † Baczyc, od BAK>

Obaczysko tylko w wyrażeniu: Do obaczyska = *do obaczenia, do zobaczenia, do zobaczyska, do widzenia*. <Od Obaczyc>

†**Obaczować, a, ał i †O. ś. p. Obaczyc**: Na wyższym stopniu enoty człowiek dopiero obaczyna, jako mu wiele jeszcze nie dostaje. Wuj. Gdy ś. szczęście obróci tyłem, uznawają ś. ludzie, błąd swój obaczują. Petr. Spór o dawność bywa miarkowan z podobieństw, które baczny sędzia ma O. i według tego skazować do wód, komu będzie rozumiał. Sz. Obaczynam ś. z kim. Kn. Obaczam ś., obaczynam ś., postrzegam ś. w czym. Kn. *Resipisco*, obaczynam ś. Urs. <Od Obaczyc>

†**Obaczywanie, a, blm., czynność cz. Obaczywać.**

†**Obaczywanie się, a ś., blm., czynność cz. Obaczywać ś.**

× **Obadać, a, ał i. nied. p. Obość. 2. dok.** = a) *zbadać ze wszystkich stron*: Zewsząd go obadawszy, poznałaś, że to częś szczególnie twym ciosom odkryta. Oss. b) †O. i [O.] *upatrzeć, wypatrzeć, wynaleźć, wyszukać*: Miejsce sposobne w dworze obadały. Żebr. Febowego dokłada ś. wyroku, gdzieby siadło miał O. sobie. Żebr. Dziecko obadawszy, sobie go życzyła. Żebr. Po wszech dąbrowach często uganiana obadał, Cebrenówną Eperją zwaną. Żebr. [Dziewczęta kogoz sobie obadały? — Jasieńka]. c) *skusić, opętać, oplatać, opanować*: W średnim wieku jednego baba obadała, która muskaniem twarzy zmarszczki pokrywała. Min. Oczy cię zbłaźniły, ześ mi tak obadał i taki wstyd przed ludźmi i mą bracią zadał. Pot. Zapomina o wszystkim, komu strach serec obada. Pot. d) [O.] *obsiąść*: Famała go obadała. <O † Badać, od BOD>

× **Obadanie, a, blm., czynność cz. Obadać.**

Obadwa (rodz. m. i ni.), **Obadwaj** (rodz. m. imion osobowych), **Obiedwie** (rodz. ż.), 2 pp. **obudwu, obudwuch, †obudwoch, [obudwiu]**, 3 pp. **obudwom, 4 pp. obadwa** (rodz. m. i ni.), **obudwu** (rodz. m. imion osobowych), **obiedwie** (rodz. ż.), 7 pp. **obudwu, obudwuch, p. Oba**: O: mają miecze, konie. Kn. Lepiej wiem, niż wy O. Jord. †Pan Bóg śmierci nie stworzył, ani ciebie (choroby) posła, obadwaśta z występków tu ludzkich urosła (Ipd.). Biel. M. Obadwaj zdjęci trwozę. Mick. Obiedwie panny. Troc. Powstali wszyscy, tylko nie wstały obiedwie siostry żniwiarki. Od. Obiedwie ręce. Mick. Tych dwu młodych posła królewiców, niechaj porobi z nich obudwu psiarzy. Słow. Już obudwu trzyma w łapie. Mick. Obudwuch widziałem. Troc. <Oba † Dwa>

Obadwaj p. Oba i Obadwa.

[**Obagnić się, i ś., il ś.**] *okocić ś., mieć jagnięta* (o owcy); *ocielić ś.*: Cielisia ś. obagnila. Por. **Bagniątko, Bagnić ś.** <O(b) † JAGN, por. Czes. obahniti se>

[**Obagnienie się, a ś., blm.**] *czynność cz. Obagnić ś.*

Obaj p. Oba.

Obajcować, uje, ował ucz. okłamać. <O † Bajcować, z Nm. beizun>

Obajcowanie, a, blm., czynność cz. Obajcować.

[**Obakulenie, a, blm.**] *czynność cz. Obakulić.*

[**Obakulić, i, il**] *oszucać.* <Od Obakuła>

[**Obakuła, y, lm. y**] *oszust.* Por. **Bakuła.** <O † Bakuła>

1. [**Obał, a, lm. e**] 1. *leń, próżniak, drągal. 2. człowiek otyły.* <Ob † WAŁ>

2. [**Obał, i, lm. e**] p. **Obój**: Trzeci cymbalista, czwarty na obali.

× **Obalacz, a, lm. e, × Obalca ten, co obala, burzyciel, niszczyciel.** <Od Obalać>

Obalać, a, ał i O. ś. p. Obalić.

× **Obalalny, †Obaliśty mogący być obalonym, łatwy do obalenia**: Podstawy łada systemem, łada wypadkiem wstrząsalne i obalalne. Sł. wil. <Od Obalać>

Obalanie, a, blm., czynność cz. Obalać.

Obalanie się, a ś., blm., czynność cz. Obalać ś. **Obalanka, i, lm. i I.** [O. a. **Owałanka**] *kiszka wolowa, kaszą nadziewana*: Flaki z obalanką. 2. *leśn. drzewo tak okopane, aby ś. z korzeniami wywróciło.* <Od Obalać>

Obalaszować, uje, ował otoczyć balasami, opatrzyć balustradą. <O † Balaszować, od Balas>

Obalaszowanie, a, btm., czynność cz. Obalaszować.

× **Obalca, y, lm. y p. Obalacz:** O. bożyszcz. Wor. <Od Obalić>

Obalenie, a, btm., czynność cz. Obalić.

Obalenie się, a ś., btm., czynność cz. Obalić ś.

Obalić, i, ił, nied. Obalać, [Obalować] I. powalić, zwalić, rzucić o ziemię, przewrócić, wyrzucić: Obalać znaczy wywracać to, co długo stawiło opór i na co potrzeba było wielkiej siły. Kras. A. O. człowieka. O. człowieka na ziemię. Mocowali ś., próbując, kto kogo obali. U pasa wisi młotek, nim rozbija rycearz pętle na zbrojach obalonych wrogów. Krasin. Od takiej broni niegdyś obalony pradziad Giedymin na szaniecach Wielony. Mick. Porwawszy kamień, w piersi go obalił, aż Turczyn zaraz nogi i zęby rozwalił. Paszk. Wino chłopca obali. Prz. Wiatr obalił drzewo. Ten stary dąb tak urósł, a wiatr go żaden nie obalił. Skar. Mocnego drzewa burza nie obali. Skar. Drzewo obalone ze pnia poczyna zaraz wysychać. Jak. J. O. dom, budynek (=zwalić, rozwalić, zburzyć, zrównać z ziemią). Nie już nowy dom zbudował, kto stary obalił. Prz. Co jedni zbudują, to drudzy obalą. L. Ludzie nierechło budują, a prędko obalają. Skar. Nie obali, nie postawi. Prz. (= jest do niczego niezdatny). O. słup. Spalili nieprzyjaciele dom Boży i obalili mury Jeruzalem. Skar. Przy odgłosie muzyki obalone są mury Aten. Lel. Przez obalony parkan i niski wał z pagórka całą wioskę jak na dłoni, i pola z drogami, i bory widać było daleko. Krasz. O. co na siebie. Obalam co na ś., zwalam. Kn. Przen.: Obalił ten kłopot na ś. Troc (=ściągnął). Przen.: O. kogo = pozbawić wysokiego stanowiska, doprowadzić do upadku: Przewidział Bóg, co ludzi wznosi i obala. L. O. rząd, ministra. Przen.: O. co = obrócić w niewiecz, zniweczyć, unicestwić, zniszczyć, znieść, skasować: O. państwo, prawo, projekt, zasadę, system. Wszelkiej sztuki zażyli, aby jego przedsięwzięcie na ziemię obalili. Wys. Obalmy dziś wiarę, czyli razem świat ś. cały nie obali? Wor. Rządy zmuszone były srożyć ś. nieraz przeciwko samymże sędziom, nim tę instytucję całkiem obalono. Mick. 2. fl.=a) O. linę = zrzucić konicą linkę służącą do holowania z chróstu, o który ś. zaczęła. b) nied.: Obalać=a) prowadzić tratwę osobno stojącą do innych tratw. β) przeprowadzać pas drzewa z jednego brzeżu na drugi. O. ś. powalić ś., zwalić ś., przewrócić ś., wyrzucić ś., upaść, runąć: Zaczepił nogą o próg i obalił ś. Obalił ś. na lodzie. Dom ś. ze starości obala. Słup jest rzecz doczesna; wolę ja tych słupów nabudować około siebie, co ś. nigdy nie obalą, a wiecznie trwać będą. Rej. Gdy fundament usuwa ś., cała na nim wsparta obala ś. machina. Djar. gr. Patrz, gdy mocny kamień z górą ś. obali, już więc mocną drzewinę i z korzenia wali. Rej. Mizerny świecie, jakoś wierzyć dalej, gdy co dziś stoi, jutro ś. obali. Koch. W. O. ś. na kogo. Przen.: Obaliła ś. wojna na Polskę. Troc. Na to państwo Szwed ś. obalił. Troc. Przen.: Na cię ś. to obali, na tobie tego będą ściagać, patrzyć, twoja to skóra abo miśzek poczuje. Kn. (=ty za to odpowiesz). Tobie tego przypłacić, na cię ś. to obali. Kn. <Ob+WAL>

× **Obaliny, in, btp. I. obalenie ś., runięcie, upadek:** Już ten gnauch, wewnątrz zbutwiały, kresu obalin swoich dobiegał. Wor. Człowieka czyste- go i nieskażonego całego świata łoskot i O. nie ustraszają. Wor. 2. a. × **Obalisko zwałiska, ruiny,**

gruzy: Wielkich miast tylko O. a niskie i ubogie domki widać. Skar. Ginał ów Samson pod obalinami z Filistyńczyków trzema tysiącami. Leszez. Przen.: Postanowił nie tylko ministra obalić, ale też siebie na jego obalinach postawić. L. Chrześcijaństwo — instytucja wręcz wszystkim religjom zagrażająca i na ich obalinach wzniesienie swoje zapowiadająca. Szan. Odziedziczymy po wieku XVIII-ym smutną puściznę samych obalin. Szan. <Od Obalić>

× **Obalisko, a, lm. a I. p. Obaliny. 2. ciężar walący ś.:** Ciężkim obaliskiem starty został. Pileh. <Od Obalić>

† **Obalisty p. Obalalny:** Upadku blizki, O. Kn. Zbudują znowu obaliste budowania. Leop. <Od Obalić>

[**Obalmur, a, lm. y]** nazwa psa bajecznego. <Obalić+Mur>

[**Obalować, uje, ował]** p. Obalić.

[**Obalowanie, a, btm.**] czynność cz. **Obalować. Obalać, a, ał p. Obalać:** Wiesz ty, jaką jest ta głowa, którą obalać? Kaczk. **Obalać, a, btm., czynność cz. Obalać.**

Obalać, a, btm., czynność cz. Obalać.

Obalać, i, ił, nied. Obalać kogo=

zawrócić komu głowę, omamić, otumanić, zdurzyć kogo: Możesz być niewinnym, obalamuconym... wyznanie szczere naprawi wszystko. Krasz. Takiego chłopaka O. łatwo, a jak mu ś. w głowie zawróci, nie upamięta ś. Krasz. Wiesz ty, jaką jest ta głowa, którą obalamuconasz? Kaczk. Ona miłością swą obalamucała mi serce, obietnicami głowę. Kaczk. Zapomniał ś., współzucie i ślepa wiara w zmyślone cierpienia kokietki obalamucały go. Bał. Obalamucona mężatka roztrąbiła sławę. Rzew. Dziewczyna obalamucona czytaniem złych książek. Rzew. O. opinię publiczną. <O+Bałamucać>

Obalek, lku, lm. lki, Obalka leśn. *drzewo od burzy z korzeniami wydarte i wyrzuczone, wiatrolom, wykrot, wykret, wywrot, wywrót.* <Ob+WAL>

Obalka, i, lm. i I. leśn. p. Obalek. 2. ryb.: Na obalki = krótko sieć zakładając do łądu, w dużym kącie, na ryby. <Ob+WAL>

[**Obaluszenie, a, btm.**] czynność cz. **Obaluszyć. [Obaluszenie się, a ś., btm.]** czynność cz. **Obaluszyć ś.**

[**Obaluszyć, y, ył]** I. *ogłuszyć kogo, uderzyć w okolice ucha. 2. zakrzyczeć, odurzyć kogo. [O. ś.]* ogłuchnąć wskutek niespodziewanego silnego łoskotu. <O+Bałuszyc>

Obalwaniec, eje, ał stad ś. balwanem, stanąć jak wryty, odrętwieć, osłupieć, zgłupieć. <O+Balwaniec>

Obalwanienie, a, btm., czynność cz. Obalwaniec: Języka w gębę zapomniawszy, stanąłem u drzwi, a ona patrzała na mnie zdziwiona obalwanieniem moim. Krasz. Napij ś. waszmość drjakwi, którą nas nauczyła warzyć pani Ogonowa: najlepsze to środek ma być przeciw obalwaniu. Glin.

Obandażować, uje, ował I. owinąć bandażem: O. nogę. Obandażowawszy, odwieźli mię w tył poza linę boju. Goec. Przen. = owinąć, okręcić: Obandażowana kontrabandowemi koronkami, została zrewidowaną na komorze. 2. mech. *nalożyć obręcz stalową na kolo lokomotywy, wagomu.* <O+Bandażować>

Obandażowanie, a, bfm., czynność cz. Obandażować.

Obanderolować, uje, ował opatrzeć w banderolę, okleić banderolą: Cygara i papierosy w paczkach obanderolowanych. <O + Banderolować>

Obanderolowanie, a, bfm., czynność cz. Obanderolować.

[Obandurzenie, a, bfm.] czynność cz. Obandurzyć.

[Obandurzyć, y, ył] okryć: Oórkę obandurzyła chustą. <O + *Bandurzyć, od Bandura>

[Obańduchać, a, ał i O. ś.] p. Opatulić. <Por. Bandocha>

[Obańduchanie, a, bfm.] czynność cz. Obańduchać.

[Obańduchanie się, a ś., bfm.] czynność cz. Obańduchać ś.

Obar, a a u, lm. y l. [O. a. Obara]=a) miejsce na drzewie sosnowym, oblane żywicą: Ospa jak O. wystąpiła. Sł. wil. Głowa mu ś. złała, jak O. Sł. wil. b) *drzewo sosnowe smolne, żywiczne; drzazgi smolne:* To sam O. Sł. wil. Szerzy ś. ogień po okrętach wszędzie, ci narzucają smolnego obaru, ów czerpa wodę. Chr. 2. leśn. *choroba drzew iglastych, usychanie wierzchołka drzewa, in. o smół ślepy:* Stoi napoły obeschły, obarem dotknięty świerk, z nagim czubem. Matl. Zdr. **[Obarek, Obareczek].** <Ob + WAR>

l. [Obara, y, lm. y] l. p. Obar. 2. dziura w sosnie po wycięciu kawałka smolnego drzewa. <Ob + WAR>

2. [Obara, y, lm. y] gruba baba. <?>

[Obarchniały] ogłupiały.

[Obarchnieć, eje, ał, Obarknieć] l. otumanieć, ogłupieć, zbaramieć, postradać zmysły. 2. dostać kołowaczny. Por. Barchnieć. <O + Barchnieć>

[Obarchnienie, a, bfm.] czynność cz. Obarchnieć.

Obarezać, a, ał i O. ś. p. Obarczyć.

Obarczanie, a, bfm., czynność cz. Obarezać.

Obarczanie się, a ś., bfm., czynność cz. Obarzczać ś.

Obarczenie, a, bfm. l. czynność cz. Obarczyć.

2. × N. ucisk, uciemiężenie: Z nachyleniem i obarczeniem wolności. Troc. Język polski niegdyś obfity, dziś wzgardzony i w ostatnim obarczeniu. L. 3. kol.: O. wozu p. **Przeciążenie.** 4. lek. *usposobienie, skłonność dziedziczna do jakiej choroby, obciążenie.*

Obarczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Obarczyć ś.

× **Obarczyciel, a, lm. e ten, co obarczył; ten, co obarcza, ciemiężca, uciemiężyciel:** Bogdajby tam najpierwej niszczał, gdzie najpierwej zrósł, rodzaju ludzkiego O. Stasz. <Od Obarczyć>

Obarczyć, y, ył, nied. Obarczać l. kogo = nałożyć komu ciężaru na barki, obciążyć; przen. *przyćsić, przynębić, uciemiężyć, ujarzmić:* Jako kwiat obarczony rosą, tak skronie twoje obarczone myślami. Krasin. O. kogo pracą, obowiązkami, interesami. Obarczony wiekiem, licznym potomstwem. O. sumieniem grzechami. Obarczony brzemieniem niedoli. Rzew. Pada na stołek, obarczony żalem. L. Wielą nieszczęściami zewsząd obarczony. L. Dolegliwości, choroby i kalectwa, które obarczają tę tak liczną masę ludzkości. Śniad. Despota takuje i obarcza, jak mu ś. podoba, poddanych majątki. Stasz. Krzyżacy obarczywszy Prusaków, na Polaków broń obrócili. Wyrw. Obarczone, iż tak rzekę, objąwszy państwo, całe, zupełne i ozdobne je potomności zostawił. Górń. Obarezać kogo zarzutami = robić

komu liczne i ciężkie zarzuty: Ich stronnicy ciężkimi wielkiego hetmana obarczali zarzutami. Sienk. Obarezać pamięć (=przeciążać). 2. † O. z czego = *obrać, ogolocić, wyżyć; pozdawić czego:* 'Wiem to, że duch mój z ciała obarczony i czas dni moich będzie ukrócony. Chr. Job obarcon z fortuny i z dziatki, przyszedł na ciężki stos i niedostatek. Chr. Szwed z swojej potęgi znaczenie obarczony, prosi o pokój. Tw. Wypędzając kacerze, chcęsi teraz z tak wielu kawalerów koronę O.? Pot. 3. lek.: Obarczony a. obciążony dziedzicznie = *usposobiony, skłonny dziedzicznie do jakiej choroby.* 4. myśl. p. **Zbarczyć:** Ptak obarczony. Herkules stympalidejskie obarczył ptastwo. Troc. 5. woj.: Obarczony ką flankowany = *kąt głównego waju wyskakujący w pole, złożony z dwóch czoł narożnika.* Jak. J. O. ś. *przyjąć na swe barki, obciążyć ś.:* O. ś. obowiązkiem, pracą, kłopotem. <O + Barczyć>

[Obareczek, czka, lm. czki] l. p. Obar. 2. opalony pniaczek.

[Obarek, rka, lm. rki] l. p. Obar. 2. pieniek opalony a. osmalony (od ognia).

Obarjerować, uje, ował ogrodzić, otoczyć barjerą: Barjera ta okrywa kilkanaście schodów, prowadzących na platformę, równie jak schody obarjerowaną. Rol. <O + *Barjerować, od Barjera>

Obarjerowanie, a, bfm., czynność cz. Obarjerować.

[Obarkiel, kla, lm. kle] p. Obartel.

[Obarkniały] który obarkniał, mający pomieszanie zmysłów.

[Obarknieć, eje, ał] p. Obarchnieć.

[Obarknienie, a, bfm.] czynność cz. Obarknieć.

× **Obarlożenie się, a ś., bfm., czynność cz. Obarlożyć ś.**

× **Obarlożyć się, y ś., ył ś. posp. obłożyć ś, otoczyć ś. barlogiem.** Przen.: *opaskulzić ś. czym, zagrzebać ś. w czym grusnie, zgrusnieć w czym:* Staraj ś., abyś ś. nie nazbyt domem obarlożył, abyś nie był tylko jak wieprz w karmniku. Rej. Duchowni w swoich wezasiach tak ś. obarlożają, że wraz enotę z nauką wzgardzą, z służbą bożą. Pot. O. ś. kobietami. <O + Barlożyć>

† **Obarny p. Obarowy:** Obarné miody, zatym malinowe dano. Piel. <Ob + WAR>

[Oharowy], † Obarny przym. od Obar: Szcząpa obarowa. <Ob + WAR>

Obartel, tla, lm. tle l. [O.] p. Kierownik. 2.

[O., Obarkiel, Obartuch]=a) zasuwa, rygiel u drzwi. b) kolek, za pomocą którego przewoży zaczepiają ś. za grzędziel. 3. † O. żelazko, którym ś. podnosi klamka, rękojeść klamki. Włod. 4. † O. muira z ramionami u śrubę prasowej: O. po wale prasnym chodzący. Troc. 5. × O. zakrętka u okna. Zdy. × **Obartlik, [Obartelek].** <Ob + WART/WIERC/WROT>

[Obartelek, lka, lm. lki] l. p. Obartel. 2. klamka drewniana u drzwi chłup.

× **Obartlik, a, lm. i p. Obartel.**

Obartuch, a, lm. y l. [O.] p. Obartel. 2. × O. a. × Obwartuch, † Obortuch ciasto kolowate z serem. Włod. Wieprzów takich nie dotuczysz, choćbyś im ruskie smażył pierohy albo obartuchami nadziewał. Haur. Przen.: *ituscioch, grubas, brzuchacz, podsędek:* Tłusty O. skłoni ś. nam do ziemi. L. Zdr. **[Obartuszek].** <Ob + WART/WIERC/WROT>

[Obartuszek, szka, lm. szki] l. p. Obartuch. 2. w lm. jakaś potrawa.

× **Obarwić**, i, il *ubarwić po wierzchu, dokoła a. ze wszystkich stron, ofarbować*: Bezwstyd jakiś obarwiony, nigdy niegodny tego świętego przerwiska piękności. Górń. [O. ś.] *stawić ś. na słowie, dotrzymać przyrzeczenia*. <O + Barwić, od Barwa>

× **Obarwienie**, a, blm., czynność cz. **Obarwić**. [Obarwienie się, a ś., blm.] czynność cz. **Obarwić** ś.

Obarykadować, uje, ował, nied. **Obarykadować** otoczyć barykadami. O. ś. *otoczyć ś. barykadami*: Mieszkańcy Jagielnicy wycięli Turków, stojących tam załogą, i obarykadowali ś. Rol. <O + Barykadować>

Obarykadowanie, a, blm., czynność cz. **Obarykadować**.

Obarykadowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obarykadować** ś.

Obarykadowywać, uje, ywał p. **Obarykadować**. Przen.: Głupią jednak nie była, skoro miała spryt swą głupotę małomównością O.

[**Obarzane**zasty deszcz] = *deszcz z obwarzanków* (w bajce).

Obarzanecek, czka, lm. czki p. **Obarzanek**: Obarzanecki piwne, bardzo przedziwne! Obarzanecki paryskie, dobre na przegryzkę!

Obarzanek, nka, lm. nki p. **Obarzanek**: a) Jeść obarzanek. b) Na szkucie nawdziewają ś. na obceje obarzanek, czyli wieńce ze sznurków, aby ś. obcejów trzymały. Mag. Zdr. **Obarzaneczek**. <Ob + *Warzanek, od WAR>

[**Obasować się**, uje ś., ował ś.] *objeść ś., obuchać ś.* <O + Basować, od Bas = skrzypce basowe, por. Obęgnąć ś., Obdudać ś.>

[**Obasowanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Obasować** ś.

Obatożenie, a, blm., czynność cz. **Obatożyć**. **Obatożyć**, y, ył *obić batem, batami*. <O + Batować>

[**Obatuchać**, a, ał i O. ś.] p. **Opatulić**. <?>

[**Obatuchanie**, a, blm.] czynność cz. **Obatuchać**.

[**Obatuchanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Obatuchać** ś.

Obawa, y, lm. y *obawianie ś., niespokojność w przewidywaniu zła mającego nastąpić*: O. jest więcej jak niespokojność, a mniej, jak bojaźń. Brodz. Oni bez obawy stoją w kroku. Miek. Być w obawie. Być w obawie o kogo, o co. W obawie, aby nie uszedł... Próżna O! O. przestrzeni. <O + *Bawa, od BOJ>

† **Obawać się**, a ś., ał ś. p. **Obawiać** ś. Otw. S. Obawam ś. ja króla mego. B. B. Obawam ś., bych cię nie zgubiła. Pułk. <O + *Bawać ś., od BOJ>

† **Obawianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Obawać** ś., *obawianie* ś.

1. × **Obawiać**, a, ał *nabawiać obawy, straszyć, trwożyć*. O. ś., † **Obawać** ś. *bać ś., niepokoić ś., doznawać obawy, lękać ś.*: Każdej godziny obawiaj ś. zdrady. Kochan. Chociaż mam za sobą sprawiedliwość, przecie ś. obawiam, iżby ta żałośliwa skarga tych, co słuchają, nie ujęła. Górń. Chwała Bogu, iż to ś. na mię obróciło, czegom ś. na wszystkie obawiał. Skar. Trzeba ś. O., aby ta zbytńia wolność wasza nam wielkiej niewoli nie przyniosła. Biel. M. Jeśliś wielom jest groźny, obawiaj ś. wielu. Min. O. ś. o siebie, o życie. O. ś. masz o to, co chcesz mieć bezpiecznie. Min. <O + *Bawiać zam. *Bawać, od BOJ, przystosow. do Bawić>

2. × **Obawiać**, a, ał *bawić, zabawiać*: O. gości. <O + Bawiać, od BY>

1. × **Obawianie**, a, blm., czynność cz. 1. **Obawiać**.

2. × **Obawianie**, a, blm., czynność cz. 2. × **Obawiać**.

Obawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Obawiać** ś., *obawa*: Przez O. ś. zbyte odkrywa ś. słabość i wątpliwość w swych rzeczach. Lubom.

× **Obawiany**, × **Obawny** *wzbudzający obawę, którego ś. boją, straszny*: Nad całą puszcza powinien być przełożony człowiek O., w sztuce leśnej doskonały. Kluk. <Od Obawiać ś.>

† **Obawiciel**, a, lm. e *mieszkaniec, obywatel*: W niemieckich krajach znajduje ś. woda taka, która sama przez ś. rozpuszcza złoto i srebro, o której obawiciele sami nie wiedzą. Sien. <O + Bawiciel, od Bawić w zn. „przebywać“>

× **Obawny** p. **Obawiany**: Żale prawdziwe w jej sercu obawne; gdyby zdradzieckie, nie byłyby jawne. L.

[**Obazanek**, nka, lm nki] p. **Obwarzanek**: Od ochwatu nogi konia idą w obazanki.

† **Obazarnik**, a, lm. cy *bazarnik, markietan*: Obazarnicy sami ledwie żywi z głodu, a przecię za chleb złota echiwi. Chr. <O + Bazarnik>

[**Obączkać się**, a ś., ał ś.] *dobrze sobie podjeść*. <O + *Bączkać, od Bączek, Bąk>

[**Obączkanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Obączkać** ś.

[**Obączyny**, yn, blp.] *nać kartofli, brukwi i t. p.* Por. **Bączal**. <O + BĄK>

[**Obąkać się**, a ś., ał ś.] *dużo wypić, opić ś. jak bąk*. <O + Bąkać, od Bąk>

[**Obąkanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Obąkać** ś.

[**Obąść się**, obędzie ś., obył ś.] p. **Obyć** ś. <Zam. Obyć ś., an. do Obędzie według typu Przędzie, Prząść>

[**Obątać**, a, ał, **Obtątać** i O. ś.] p. **Opatulić**. <? Ob + ŁŁT>

[**Obątanie**, a, blm.] czynność cz. **Obątać**, *opatulenie*.

[**Obątanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Obątać** ś.

† **Obbicie**, a, blm., czynność cz. **Obbić**, *obbicie*.

† **Obbić**, *bije, bił* p. **Obić**: Obbił i podfutrował ściany wewnątrz forsty cedrowemi. Leop. <Ob + Bić>

† **Obbiec**, *ży, gł* p. **Obiec**: Wstanę a obieże miasto; po ulicach i po rynkach szukać go będę. Wuj. <Ob + Biec>

† **Obbieg**, u, lm. i l. p. **Obieg**. Troc. 2. *okrag, obwód, kolo*. Troc. 3. anat. p. **Oczodół**. <Ob + BIEG>

† **Obbiegać**, a, ał p. **Obiec**. L.

† **Obbieganie**, a, blm., czynność cz. **Obbiegać**.

† **Obbiegowy** l. p. **Obiegowy**. 2. anat.: † **Zatoki obbiegowe** = *żyły oczne, wiadące krew z oczodołu do zatoki jamistej* (sinus orbitarii s. venae ophthalmicae).

† **Obbież**, y, lm. y p. **Obież**: Wszystkie porty z miejskimi uchody, błota, kałuże, obbieży i trzciny ciekając, trzęsąc do najmniejszej krszyny śpiegują. Chr. <Ob + BIEG>

† **Obbieżec**, y, ał p. **Obiec**: Nieobjechany cyrkuł dotąd, lotnemi nawami obbieżany. Leszcz. S. <Ob + Bieżeć>

† **Obbieżenie**, a, blm., czynność cz. **Obbiec** i **Obbieżec**, *obbieżenie*.

† **Obbieżny** p. **Obieżny**.
[**Obcalenie, a, blm.**] czynność cz. **Obcalić, ocalenie**.

[**Obcalenie się, a, s., blm.**] czynność cz. **Obcalić, ocalenie** s.

[**Obcalić, i, il i O. s.**] p. **Ocalić**: Obcalone mas życie. <Ob + Calić>

Obcałować, uje, ował, nied. Obcałowywać ucałować na wszystkie strony: Obcałowywamy mię na wszystkie boki, pojechał. Wilez. <Ob + Całować>

Obcałowanie, a, blm., czynność cz. Obcałować. Obcałowywać, uje, ywał p. Obcałować.

Obcałowywanie, a, blm., czynność cz. Obcałowywać.

[**Obcapić, i, il**] *otoczyć, opaść*: Ludzie obcapili księdza. <Ob + Capić>

[**Obcapienie, a, blm.**] czynność cz. **Obcapić.**

Obcas, a, lm. y, X Abzas, gm. Abcas, [Obsac, Obcias] *podkładka pod tylnym końcem podszewy obuwia, na której pięta stoi, napiętek*: Ściać, zedrzyć, wykoszlawić obcasy. Zdr. **Obcasik**. <Z Nm. Absatz, sld. do Ob + *Cas>

Obcasik, a, lm. i p. Obcas: Ściał s. O. Rog. St. **Obcasowy** przym. od **Obcas**; X **Abzasowy**.

X **Obcągi, ów, blp. p. Obcęgi**: Każ kowalowi ostremi obcągami i piłką precz piłować kły takiego konia. Dor.

Obcążki, ów, blp. i. p. Obcęgi. 2. szczypczyki *używane w pracowniach chemicznych, w probierniach, u złotników, jubilerów, !pinseta, !pinceta, !pinsety, !pinsetki. 3. O. do obrzynania paznogi = kleszczyki, nożyczki nie strzyżące, ale szczypiące. L. 4. [O.] ostrogi: O. dźwiękały.*

[**Obcechować, uje, ował, Obcychować**] *odrysować*. <Z Nm. abzeichnen, por. Cechować>

[**Obcechowanie, a, blm.**] czynność cz. **Obcechować, odrysowanie.**

Obceja, i, lm. e fl. jedna z ośmiu linek, utrzymujących w kierunku pionowym maszt na szkucie: O. wiatrowa, szrednia i dwie masztowe. Mag. Por. 2. Karnat. <Z Nm. abziehen = ścigać>

Obces przys. od **Obcesowo**: Gdy huknie w trąbę, wpaść O. i pokazać, że to Polak rąbie. Malcz. Dziewczyna rzuciła s. O. na ojca. Jez. Idź tam O. Oss. O. rzuca s. na mnie. Oss. Piechota nasza O. na cudzoziemskie szyki rzuca s. Oss. O. lecieć (o charcie, gdy nagle i natarczywie zaczyna gonić). <Z Sr. Łć. obsessus = opętany>

X **Obces, X Obses i. u, lm. y natarczywość, suchwałstwo**: Porzuc We Pan tę miłość własną, tę obcesy, te śmiałe z pokrzywdzeniem płci naszej karesy. Zabł. 2. a, lm. y *człowiek opętany od djabła, nawiedzony, opętaniec*. <Z Sr. Łć. obsessus = opętany>

Obcesem p. **Obcesowo**: Któż to widział w dom cudzy włączyć tak O. Zabł. Polować O. = nagle, niespodziewanie uderzyć na stado dzików, aby je rozprędzić.

Obcesowato przys. od **Obcesowaty**.
Obcesowaty *nieco obcesowy*: Otwartość hrabiego, chociaż nieco obcesowata, dobrze ją usposobiła. Łoś.

Obcesowie p. **Obcesowo**.
Obcesowo, Obcesowie przys. od **Obcesowy**; **Obces, X Obses, Obcesem, X Obsesem, X W obces** *z góry, wprost, prosto z mostu, bez ceremonii, bez namysłu, raptem*: Chodziło tylko o to, czy dokonać to rozwiązanie wnet, O., czy raczej obejść Towarzystwo. Spas. On s. we mnie sz-

lenie, a O. kocha. Krasz. Przebrany po husarsku z wielkimi wąsami, wpada O. Zabł. Mamże tym oświadczeniom wierzyć O.? L. <p. Obces>

Obcesowy natarczywy, gwałtowny, suchwały: Za kogo to mię bierziesz czy to twoje mowy płochością, czy tehną wzgardą, panie O.? Zabł. Czy ich djabli przynieśli, jacy obcesowi! L. Może We Pan z żadną nie oświadczyłeś s. pretensją, w takim razie trzeba być obcesowym. L.

Obcęgi, ów, blp., X Obcągi, † Hebągi i. cęgi, male żelazne a. stalowe szczypce, kleszcze ręczne: O. kowalskie, ślusarskie, szewskie. O. do plombowania, do wyciągania gwoździ i klamer. O. ufalowe do obcinania ufnali. O. male do trzymania rozgrzanych kruszców. O. do wyginania, przytrzymywania, ucinania, ukrećania. O. do wyrwania zębów (= *lewarek*). O. katowskie. Szarpać ciało obcęgami. O. kuchenne. Troc. 2. myśl. *narzędzie do wyjmowania zwierząt ssących żywcem z nor*. Zdr. **Obcążki, [Obcążki], X Obcążka**. <Ob + Cęgi, z Nm. Zange, sł. lud. do Ciągnąć>

[**Obchad, u, blm.**] w wyrażeniu: Nie dawać obchadu = *nie dawać wypoczynku, naprzykrzać s.*

<Por. Obchu, Ochwat>

† **Obchadzać, a, ał p. Obęjsć. L.**

† **Obchadzanie, a, blm., czynność cz. Obchadzać, obchodzenie.**

[**Obchajtnąć się, nie s., nął s.**] p. **Ochajtnąć s.** <p. Ochajtnąć s.>

[**Obchajtnięcie się, a s., blm.**] czynność cz. **Obchajtnąć s.**

† **Obchelznać, a, ał p. Okielznać**: Polska teraz około tego chodzi, jakoby pewnymi prawami swowolą i śmiałością zbyteczną obchelznała. Zigr. <Ob + Chelznać>

† **Obchelznanie, a, blm., czynność cz. Obchelznać, okielznanie.**

† **Obchelznać, nie, nął p. Okielznać**: Od tych pokarmów s. wstrzymać, aby tak obchelznawszy ciała bujność, uczynić je do przykazania bożego wypełnienia powolne. Zigr.

† **Obchelznięcie, a, blm., czynność cz. Obchelznać, okielznanie.**

Obchędożenie, a, blm., czynność cz. Obchędożyć.

Obchędożyć, y, ył p. Ochędożyć. <Ob + Chędożyć>

[**Obchlachrać się, a s., ał s.**] *ochlapać s., charczając*: Obchlachrał s., oplwował s. i całował mnie chce. <Ob + *Ochlachrać, Dżwn.>

[**Obchlachranie się, a s., blm.**] czynność cz. **Obchlachrać s.**

Obchodnik, a, lm. cy, [Obchodowy], Strażnik obchodowy, Dróżnik obchodowy *kol. stróż kolejowy, który ma obowiązek obchodzić wyznaczoną mu część planty kolejowego*. <Ob + CHOD>

[**Obchodny**] *którego wszystko obchodzi, troskliwy, pieczołowity, staranny*: Bardzo jest O., żeby było na jego polu nie powstało (= *chodzi mu o to, aby było nie było na jego polu*). [O., ego, blm.] rz. *rodzaj tańca*: W czasie oczepin lud tańczy obchodnego.

Obchodowy przym. od **Obchód**: Ruch O. wojska (otaczający). Kapitał O. Komitet O. Kol.: Strażnik O., Dróżnik O., [Obchodowy] rz. p. **Obchodnik**. <Od Obchód>

Obchodzenie, a, blm., czynność cz. Obchodzić, obchód: X O. krwi. Kirch. (= *obieg, krążenie, cyrkulacja*).

Obchodzenie się, a s., blm., czynność cz. Obchodzić s.

× **Obchodziciel**, a, lm. e ten, co obchodzi, wizerator pieszcy. Troc. <Od Obchodzi>

Obchodzić, i, ił i O. s. nied. i × dok. p. **Obęjsć**. <Ob + Chodzić>

Obchodzony l. którego obchodzą. 2. × O. który s. obchodził, obluwowany, wyrobiony, wytarty przez chodzenie: Obchodzona zawiasa. Kn.

† **Obchodzywać**, uje, ywał p. **Obęjsć**: Straże w nocy obchodzywał. Jabł.

† **Obchodzywanie**, a, blm., czynność cz. **Obchodzywać**.

Obchód, odu, lm. ody l. *chód dokoła czego, obchodzenie czego, okrążanie, kołowanie; procesja*: Komisarz roczny O. majątności zakończywszy... Kras. (= objazd). Krwi O. Krup. (= krążenie, obieg, cyrkulacja). O. albo procesja około cerkwi ma być na wspak. Sak. Przen.: Wielki tam O. pielgrzymujących. Troc (=procesja, korowód, szereg, zastęp). 2. p. **Obęjsć**: a) O. ront, patrol, objażdżka. L. b) Paryż jest miasto w kilka mil obchodu. Troc. c) Do huty porządnej obcych nie puszczają, aby nie poznali, jakie zachowują obchody. Torz. (=sekrety, fortele). Zapalenie macicy często staje s. dla złego obchodu z rodzącą. Krup. Nauk i z ludźmi obchodu s. uczył. Mał. d) Co za O. wasz? Bud. (=zajęcie, zatrudnienie, sposób do życia, rzemiosło). Nie mniemaj, abyś Pan zakazał pocziwego starania a obchodu twego. Rej. Wolno patrzy obchodu a obeścia swojego. Rej. Nic ich bardziej, jak cudzy los i O. budzi. L. Hultaje, którzy nie służą, nie robią, żadnego obchodu nie mają. Groic. 3. a. × **Obęjsć obchodzenie, święcenie jakiej uroczystości, zwyczaju, pamiątki; uroczystość, święto, obrzęd, festyn**: O. doroczny (=rocznica). Uczęszczają sprawować obchody znowione. Otw. Obchody, które zwano Saturnalja. Otw. Nie mając ludzi do śpiewania i procesji, masz z nieba muzykę i O. Skar. Dziś sprawują O. umarłemu. Leop. (=obrzęd, ostatnią posługę, egzekucję). Nie doczekawszy s., aby s. obchody umarłego ojca skończyły, do Carogrodu pobiegał. Skar. Chrzęścianie pamiątki męczenników nabożnemi obchodami święcą. Wuj. Kleopatra Oktawiego uprosiła, żeby sprawiła O. Antoniemu. Chr. Senat rzymski uroczysty O. czyli suplikację ustanowił albo w wielkiej przygodzie, albo też po szczęśliwej jakiej wyprawie. Pilch. O. koronacyjny. O. puszczania wianków na Wiśle (=zwyczaj, uroczystość). O. grobów Pańskich w wielkim tygodniu. 4. [O.] *obręb lasu, który powinien strażnik obchodzić dla pilnowania go*. Sł. wil. 5. kol. część toru kolejowego, powierzona pieczy strażnika. 6. [O.] *część pola (?)*: Między uroczyszcami zboże ozime i jare zaruni s. po ujazdach, obchodach i pocnie śpiesznie śmigać ku stoncu. Dyg. 7. [Obchody lm.] = a) *kręte drogi, ścieżki, manowce, obłędy*. b) *potrzeby domowe*. 8. *wypuszczanie pierwszych listków zstającego ziarna, wschodzenie ziarna*: W tym roku wszędzie piękny O. pszenicy. Deszcz potrzebny na O. lnu. <Ob + Chód>

Obchódka, i, lm. i l. × O. p. **Obęjsć**: W tej robocie małą obchódkę opuściwszy, całe dzieło zepsuć można. Torz. Trzeba uważać, aby każdy materiał był należycie przygotowany i O. z nim nieochybnie zachowana. Torz. 2. [O.] *zachód, korowód, zajęcie*: Wielką ma około domu obchódkę. Sł. wil. <Ob + CHOD>

[Obchu] w wyrażeniu: O. mi nie dął = *zaczepiał mię, nie dał mi spokoju*. Por. **Obchad, Ochwat**. <? Zam. *Obchcu = Ob + Tehu, od Dech>

Obchwylenie, a, blm., czynność cz. **Obchwyć**.

Obchwycić, i, ił, nied. **Obchwytywać** *chwyciwszy, objąć; obłapić*: O. kogo za szyję, w pół. Drzewo to jest grube, że nie obchwyciliby go czterech chłopów. Przen.: But obchwytuje nogę (=leży na nodze jak oblepiony, jak ulany). <Ob + Chwyć>

Obchwycić, a, ał, nied. **Obchwytywać** *chwytając tu i owdzie, obmacać ze wszystkich stron*: Kotka, aby s. nie powalać, kilka razy żer obwącha, obchwytą wargami, zanim go schwyci i pogryzie. Sł. wil. <Ob + Chwytać>

Obchwywanie, a, blm., czynność cz. **Obchwytać**. **Obchwytywać**, uje, ywał l. p. **Obchwycić**. 2. p. **Obchwytać**.

Obchwytywanie, a, blm., czynność cz. **Obchwytywać**.

[**Obciapać się**, **pie s.**, **pał s.**] p. **Oćpać s.** <Ob + Ciapać>

[**Obciapanie się**, **a s.**, blm.] czynność cz. **Obciapać s.**

[**Obciarany**] *powalany, zablocony*. <Ob + Ciarany, od Ciarać>

[**Obcias**, a, lm. y] p. **Obcas**. <p. Obcas; sł. lud. do Ciasny>

Obciąć, **obetnie**, **obciął**, **Ociąć**, nied. **Obcinać**, **Ocinać** l. *ściąć z powierzchni, z wierzchu; oberznąć, ociosać, okrzesać, ostrzyć; uciąć w kołcu*: Drzewa obcinać, okrzosować, obrzynać wilki, susz. Kn. Drzewa niektóre obcinają, aby mnóstwo gałęzi wzrostowi na przekazie nie było. Pilch. O. sęki na drzewie. Z wierzchy co rok obcinać może gałęzie, na tym miejscu zaraz każdego roku inne odrastają latorośle. Haur. O. łopataą brzeg grzędy. Co z mięszszego tylko kamień obcinać. P. Koch. O. zbywający sznurek. O. suknię w długości (=przyciąć, skrócić). O. paznogie, pióra, skrzydła. Obcięto mu skrzydła; utarto mu rogów. Kn. (=poskromiono go). O. komu włosy (=ostrzyć, spuścić). Kazał mu ręce O., głowę uciąć. Skar. Pliszka ciał, a łeb spadł, lub obcięte ręce zostawały na murze. Wóje. Obciawszy ręce lub nogi ich, zawiesili je nad stawem w Hebron. Wuj. Tych nie policzę, którym uszy obciąłem. Mick. Uszy za pierwszym spotkaniem obetnę. Chodź. Gradem lecą turbany i obcięte szyje. Mick. Przen.: O. co = *zmniejszyć o część; wyrzucić, wykreślić, usunąć część; urwać coś z czego, okroić co, zmniejszyć, zredukować, uszczuplić, skrócić co*: Adler obetnie pensje, bo syn jego stracił sto tysięcy. Prus. O. coś z rachunku. Położyłem niżej list papieski, obciawszy tu i owdzie, co niewłaśnie do tej materji należy. Birk. Cenzura obcięta wiele z tego artykułu. 2. kogo = *uciąć mu członek jakiś, część jakąś ciała; okaleczyć, obrazić na ciele, zranić, obciesać go*: Wybornie egzamin odbyty, obciąłeś Wasz najlepszy z dworu mego gracza; mianuję Wasze pierwszym rębaczem. Wóje. Oto martwe zwłoki Jaksy Pliszki, co w młodzieństwie swoim obciął mnie starego, mnie na dworze pana hetmana pierwszego rębacza. Wóje. Dwuch zabójców zaraz obciął; drudzy uciekli. Stasz. My wolimy w tej sprawie bieci raczej i obcinani i zabijani być, niż ustąpić. Smotr. Nalazł jednego obciętego, który nie miał ręku, ani nóg. Skar. Chocia go z konia zrzucisz, obetniesz samego, okaleczysz, obnażysz, nie ułożę. Paszk. Myśl: Ody nie obciął strzelca. 3. przen. posp.: O. kogo, egzaminując go = *odpalić go, ściąć go, uznać go*

za niedostatecznie przygotowanego, dać mu zły stopień: Obciążę go z języka rosyjskiego. 4. × O. ściąć, orznąć, obić, osmagać, ochłostać: O. kogo różgami. Sł. wil. 5. × O. przén: O. kogo w grze = orznąć, skroić mu kurtkę, oćwiczyć, ograć: Nie graj w karty, bo cię obetną. Robiąc z nim zamiany, obcinają go tęgo. Sł. wil. (= obciążają, oskubują, krzywdzą, okpiwają, odrzuwają, oszukują). 6. [O.] (o wietrze) wywołać opierzchnienie skóry na twarzy, obsiec: Wiatr obciął mi twarz, wargi. 7. fl. oberwać oplaw, zawadzwszy o kamień, pniak lub inną tratwę. Sł. wil. 8. myśl. objąć obławą: W najgrubszej sekeji lasu obciążę dwanaście dzików. O. s. l. a. Ogrudzić s., nied. Ogrudzać s. okaleczyć s., obrazić sobie nogi, obetrzeć s., zranić s. w nogę, goniąc po grudzie: Chart obciął s. 2. posp. (o drzewach, roślinach) stracić gałęzie; stracić liście wskutek ich usychania i opadania. 3. posp. nie zdać egzaminu, ściąć s. 4. × O. s. oszukać s., okpić s., orznąć s., nawzajem: Gracze obcinają s., fałszując karty. Sł. wil. <Ob + TN/CIE/CIN>

Obciąć, u, lm. i, Abcup szczoł. najdłuższy włos w pęczku. <Ob + Ciąg, tlomaczenie Nm. Abzug>

Obciążacz, a, lm. e l. ten, co obciąża. 2. garb.: Kamień O. = słupek z piaskowca do ostrzenia narzędzi, kamień suwak. <Od Obciążać>

Obciążać, a, ał i O. s. p. Obciągnąć.

Obciążanie, a, blm., czynność cz. Obciągać.

Obciążanie się, a s., blm., czynność cz. Obciążać s.

† **Obciążle** przys. od **Obciągly**.

† **Obciągly** p. **Ociągły**.

Obciągnąć, nie, nął, × Ociągnąć, nied. Obciągać, × Ociagać l. odkryć czynn. wyciągniętym, powlec czynn. rozpiętym; zaciągnąć: O. meble płótnem, adamaszkiem (= obić). O. rami siatką, krzesło skórą. O. co farbą = zaciągnąć, pociągnąć, powlec. O. pokostem. O. rysunek = pociągnąć tuszem po linjach ołówkowych. Niebo czyste, wokoło ziemi obciążnięte, jako morze wiszące, ciche, wklęsłowgięte. Mick. 2. nieos.: Obciążło = a) obeschło na dworze od wiatru. b) Obciążło od mrozu = ścięło s. po wierzchu. 3. ciągnąć, obwieść: O. sznur naokoło mierzzonego pola. 4. pociągnąwszy, opuścić; pociągnąwszy, wyprostować, poprawić: Obciągnął na sobie kapotę i wszedł do stanej. Jun. Obciągnął na mnie surdut. Gaw. Maciej poprawił torbę, obciągnął siermięzki, palcami włosy bezładnie najeżone przegarnął. Krasz. O. faldów, suknię. Związką nieugiaskane włosy obciążała. Otw. 5. pociągając, zebrać: O. brzytwę, nóż (= zebrać z nich drut, naostrzyć). O. zegarek = skorygować go po wyjściu z fabryki, zbierając ostrości kantów w maszynie, repasować. 6. posp.: O. kogo = naciągnąć, obetrzeć, wyzyskać, okpić, oszukać. 7. fl.: O. linę = sztywno ją zawiązać. 8. kraw.: O. glans z materiału = zebrać połysk, zmatować, prasując przez mokre płótno. 9. pływ.: O. piwo = ściągnąć, zlać, natoczyć, utoczyć, rozlać je z fasy lagrowej do antalków. 10. powr. dokładnie wyczesać na szczołce len, konopie. 11. cz. ni. ciągnąć, oblecieć, okrążyć: Żórawie, zanim usiądą, obciążają w pierw w powietrzu około wybranego miejsca. O. s. l. czym = zaciągnąć s., zająć, powlec s., odkryć s., Niebo obciążało s. z różnych stron chmurami. Bał. 2. dostać powłoczki, zaszklepić s.: Rana s. już obciąża. Mleko s. obciążnęło (= zaczyna kwaśnieć). 3. ucz. wypalić papierosa. <Ob + Ciągnać>

Obciążnienie, a l. blm. p. Obciążnięcie. 2. × O., lm. a rzecz, którą s. coś obciąża, pokrycie.

Obciążnięcie, a, blm., Obciążnienie czynność cz. **Obciągnąć.**

Obciążać, a, ał i O. s. p. Obciążyc.

Obciążanie, a l. blm., czynność cz. Obciążać.

2. † lm. a ucisk, ciemństwo: Obciążania od Arjanów, którzy zabijali wierne, sromocili panny, stare mężczyli. Skar.

Obciążanie się, a s., blm., czynność cz. Obciążać s.

† **Obciążęć, eje, ał p. Obciążyc:** Obciążało mi serce, i płakać nie mogę. Groch.

Obciążenie, a l. blm. = a) czynność cz. Obciążyc. b) † O. czynność cz. Obciążęć. 2. × O., lm. a ciężar, brzemię, ładunek, balast.

Obciążenie się, a s., blm., czynność cz. Obciążyc s.

× **Obciążka, i, lm. i p. Obciążi:** O. do ściskania żyły bijącej. Czer. <p. Obciążi; sł. lud. do Ciągnać>

[**Obciążki, ów, blp.**] p. **Obciążi:** O. abo szrubstak do zatrzymania krwi. Czer. <p. Obciążka>

† **Obciążliw p. Obciążliwy:** Niektórzy za obciążliwo sobie mieli, iż byli wyzywani na sejm do Krakowa. Herb. <Ob + *Ciążliw, CIEG/TEG>

† **Obciążliwie** przys. od **Obciążliwy; † Obciążno, uciążliwie:** O. rządzić. Petr.

† **Obciążliwość, i, lm. i rz. od Obciążliwy; † Obciążliwość, † Obciążność, uciążliwość:** Tyle przędzwa podzielić kmiotownom, ileby bez obciążliwości przasę mogły. Haur.

† **Obciążliwy, † Obciążliw, † Obciążliwy, † Obciążny, † Obciążny l. uciążliwy, dający s. we znaki, będący ciężarem, przykrej, utrudzający, nużący, krepujący:** Panowie poddanym swoim obciążliwi. Petr. O. urzędnik, ciężki, przykro rządzący. Włod. 2. ociężały, ciężki. 3. utyskujący: Przemawia Wenus do syna ze skargą tą obciążliwą. Tw. (= żalącą s. na ciężkość krzywdy. L.). <Ob + *Ciążliwy, CIEG/TEG>

Obciążnik, a, lm. i gór. osobna część w aparacie wierniczym, służąca do powiększenia ciężaru na dół spadającego. <Ob + CIEG/TEG>

† **Obciążność, i, blm. rz. od Obciążny, obciążenie, ciężar, uciążliwość:** Aby taka pożyteczna obrona mogła być należona, któraby i z mniejszą obciążnością poddałych... Mac. S.

† **Obciążny p. Obciążliwy.** <Ob + CIEG/TEG>

† **Obciążyciel, a, lm. e ten, co obciążył a. obciąży; ten, co obciąża, ciemiężca, ciemiężyciel, gnębiiciel.**

† **Obciążycielka, i, lm. i forma ż. od Obciążyciel.**

Obciążyc, y, ył, × Ociążyc, × Ociążyc, nied. Obciążać, × Ociążać, † Obciążywać l. powiększyć ciężenie ku doliwi przez dodanie ciężaru, zrobić cięższym: O. wagi zegara. O. balon, okręt balastem. Ciało obciąża duszę. Wuj. (= przygniata, tłoczy do ziemi). Sen obciąża powieki. † O. kobietę = nabawić ją ciąży, zapłodnić ją. Jupiter obciążył płodem Kalistę. Otw. Brzemieniem ją obciążył. Otw. Przen.: To jeszcze więcej obciąża jego winę (= pogarsza, powiększa). † Przen.: zrobić ociężałym, gnusnym, zubożenić, zatwardzić: Widząc Faraó, że mu dano odpoczywienie, obciążył serce swoje i nie usłuchał Mojżesza. Leop. 2. obładować, opakować: O. wóz. O. konia, muła,

osła, wielbłąda=*objuczyć*. Wzgórki śniegiem obciążone. Krasin. O. kogo=*obarczyć*. O. żołądek. Przen.: Nie chcę sobie tym kłopotem głowy obciążać. Troc (= *brać go na głowę*). O. czym sumienie (= *wziąć co na swoje sumienie*). Mnogiemi zbrodniami obciążone sumnienie. Pilch. Zarówno wszystkich obciąża wina naszego upadku. Moehn. (= *ciąży na wszystkich, przyniata wszystkim*). Wicher symomu, co wieje bożym obciążony gniewem. Mick. O. lud podatkami (= *przynębić, przycisnąć*). O. majątek długami (= *nabrać na niego długów*). O. hipotekę (= *zapisać co na niej, jako dług, pożyczyć co na hipotekę*). O. czyj rachunek (= *wpisać do niego jego dług, należność*). 3. †Obciążać, †Obciążywać sobie=*mieć sobie za uciążliwie, skarżyć s., utyskiwać, przykrzyżyć sobie, gnębić s. czym*: Król w uniwersałach obciążał sobie na posły, iż sejm rozewali. Górni. Nie lekajcie s. ani obciążajcie sobie tego, iżście mię ukrzywdzili. Leop. Posłał do króla, czyniąc mu dobrą myśl, aby sobie nie obciążał odkładania. Biel. M. Niemniej sobie obciąża Hymenea, by przybył co najrychlej wzywa. Żebr. 4. †Obciążać na kogo = *powstawać*: Kaznodzieja na Żydów w kazaniu szeroko obciążał, iż dzieciątko zamordowali. Syr. O. s. 1. *obciążyć siebie, obarczyć siebie, dobrowolnie przyjąć na siebie ciężar*. 2. a. †Obciążać ociążać, stać s. ciężkim, cięższym; stać s. ociążalym, zgnuszyć, zleniwieć, zubożynieć: Obciążyło s. serce jego. 3. *zaciążyć, zawiązać*: We dnie i w nocy obciążyła s. nade mną bojaźń kary. Koch. W. <Ob + Ciążyć>

†Obciążywać, a, ał i †O. s. p. Obciążyć.

†Obciążywanie, a, blm., czynność cz. Obciążywać, obciążanie.

†Obciążywanie się, a s., blm., czynność cz. Obciążywać s., obciążanie s.

Obciec, cze, kł p. Ociec: [Dzieweczyna s. zląkła, aż potem obciekła]. <Ob + Ciec>

Obcieczenie, a, blm., czynność cz. Obciec.

Obciekać, a, ał p. Obciec. <Ob + *Ciekać, p. Ciec>

Obciekanie, a, blm., czynność cz. Obciekać.

Obcieknać, nie, nał p. Ociec.

Obcieknięcie, a, blm., czynność cz. Obcieknać.

[Obciepać, pie, pał] *obrzucić* (np. szlalem). <Ob + Ciepać>

[Obciepanie, a, blm.] czynność cz. Obciepać.

Obciera, y, lm. y p. Obciera. <Ob + CIER/TOR/TR>

Obcierać, a, ał i O. s. p. Otrzeć: Potu nie obciera, niechaj sobie płynię. Krasin. Obcierał pałasz z posoki. Krasin. <Ob + CIER/TR/TOR>

Obcieranie, a, blm., czynność cz. Obcierać, ocieranie.

Obcieranie się, a s., blm., czynność cz. Obcierać s., ocieranie s.

Obciera, i, lm. i posp. *dotknięcie z boku piłką osoby, do której s. celuje, zamiast trafienia* (w grze w piłkę): Dostał tylko obciera. Zgr. Obciera.

Obciosać, sze, sał p. Ociosać: Zuch chłopak, obciosał szlachećcał Fred. A. (= *obciął*). <Ob + Ciosać>

Obciosanie, a, blm., czynność cz. Obciosać, obciosanie, ociosanie.

Obciosywać, uje, ywał gm. p. Ociosać.

Obciosywanie, a, blm., gm. czynność cz. Obciosywać.

Obcieśniać, a, ał p. Obcieśnić. <Ob + CIS/CIAS>

Obcieśnianie, a, blm., czynność cz. Obcieśniać. Obcieśnić, i, il, nied. Obcieśniać *ścieśnić, zacieśnić dokoła*. L. <Ob + CIS/CIAS>

Obcieśnienie, a, blm., czynność cz. Obcieśnić.

Obcięcie, a, blm., czynność cz. Obciąć: Wydawca w przedmowie wypowiedział pobudki, które go zmusiły do skrócenia i obcięcia tej pracy. Rol.

Obcięcie się, a s., blm., czynność cz. Obciąć s.

Obcięto przys. od Obciąć, *kuso, krótko*: Chodzić O. Sł. wil. (= *w krótkiej odzieży*).

× Obciętość, i, blm. rz. od Obciąć. Sł. wil.

Obcięty im. od Obciąć: Drzewo obcięte. Fraczek O. Sł. wil. (= *kusy, krótki*). Posp.: Gładysz O. (= *kuso noszący s., elegant*). <Ob + Cięty, TN/CIE/CIN>

†Obciążliwie przys. od Obciążliwy.

†Obciążliwość, i, lm. i rz. od Obciążliwy, p.

Obciążliwość: O. głowy za obżarstwem przychodzi. Kosz. Między wszystkimi smętki a między wszystkimi obciążliwościami nie jest większy smętek ani żadna O., jako grzech. Rej.

†Obciążliwy p. Obciążliwy: Obciążliwszy ciężar, niżeli jakiego bydłcia. Kwiat. Umierający głowę jako tako podniósł, choć już obciążliwą. Kosz. <Ob + CIEG/TEG>

†Obciążno przys. od Obciążny, p. Obciążliwie: Umysłowi O. bywa, gdy świeckimi myślami obciążony, o niebo s. starać ma. Fur.

†Obciążność, i, blm. rz. od Obciążny, p. Obciążliwość: Paraliżowe ziele leczy niesadność ku ruszaniu i wszego ciała O. Spicz.

†Obciążny p. Obciążliwy.

Obcinać, a, lm. e l. *ten, co obcina*: O., co drzewa i insze rzeczy obcina. Włod. 2. *nóż, strug do zrzynania rogu z kopyt końskich przy łuczku koni*. <Od Obcinać>

Obcinać, a, ał i O. s. p. Obciąć. <Ob + TN/CIE/CIN>

Obcinalny służący do obcinania: Nożyce obcinalne, wielkie nożyce w pudlingarniach i blachowniach, poruszane mechanizmem. Łab. <Od Obcinać>

Obcinanie, a, lm. a czynność cz. Obcinać: Psucie ustawy szeregiem wyjątków dla różnych miejscowości i obcinaniami. Śpas.

Obcinanie się, a s., blm., czynność cz. Obcinać s.

Obcinek, nka, lm. nki *kawałek obcięty, obrzutek, skrawek*: Obcinki blachy, szyn, papieru, bawełny. <Od Obcinać>

Obcios, u, lm. y i. *to, co s. otrzymuje po ociosaniu*: Pierwsze gruby obciosy sycerskiej roboty. Sł. wil. 2. *obciosanie*. Przen.: To tak powszechne prawidło nie znosi żadnego obciosu. Ossol. (= *ograniczenia, redukcji*). 3. *cieś, siekiera szeroka, topór z toporzyskiem krótkim na bok wygiętym dla dogodniejszego ociosywania grubego drzewa, skłut*. <Ob + CIOS>

Obciosać, ciosa a. ciesze, ciosał p. Ociosać. <Ob + Ciosać>

Obciosanie, a, blm., czynność cz. Obciosać.

Obciosywać, uje, ywał p. Ociosać.

Obciosywanie, a, blm., czynność cz. Obciosywać.

× Obcisk, u, lm. i, †Ocisk 1. *rana z przetarcia skóry pochodząca, sedno*. Troc. 2. w lm. *łubki, leszczotki, spony, zwory, kleszcze, zwieradło*. Mrong. <Ob + CIS(K)/CIAS>

Obcisnąć, a, ał i O. ś. p. Obcisnąć. <Ob + Ciskać, CIS(K)/CIAS>

Obciskanie, a, blm., czynność cz. Obcisnąć.
Obciskanie się, a ś., blm., czynność cz. Obcisnąć ś.

Obciskiwać, uje, iwał i O. ś. p. Obcisnąć: Obcisnąć koło siebie ciemne szaty, jakby przejęta chłodem nocy, szybko zwróciła ś. ku dworowi. Morz.

Obciskiwanie, a, blm., czynność cz. Obciskiwać.

Obciskiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Obciskiwać ś.

Obcisło p. Obcisłe: Giermani osłaniali O. swe członki skórąmi. Lel.

Obcisłość, i, blm. rz. od Obcisły: Czula O. staniców, wiedziała, że miała na sobie gorset. Kow.

Obcisły gładko leżący na kłm, ciasno przypadający do ciała, nieco ciasny, opięty: Bucik, stanik O. Suknia obcisła. <Ob + CIS/CIAS>

Obcisnąć, śnie, szał, †Ocisnąć, nied. Obcisnąć, Obciskiwać, †Obcisnąć ścisnąć, zacieśnić dokoła: Dziecię ma na głowie kołpaczek, który mocno obcisnięty na przodzie. L. Ciasnemi obcisnane sznorówkami. L. O. ś. ścisnąć ś. dokoła, ścisnąć ś. <Ob + Cisnąć, CIS(K)/CIAS>

Obcisłe, Obcisło przys. od Obcisły: Suknia leży na niej O.

Obcisnięcie, a, blm., czynność cz. Obcisnąć.

Obcisnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Obcisnąć ś.

Obciuchcenie, a, blm. zt. czynność cz. Obciuchcić.

Obciuchcić, i, il zt. obciuchnąć, obruć, uporządzić: Takem ci ją, brachu, obciuchnę, że została jeno w kosiuli. <Ob + *Ciechcić, p. Ciechnąć>

Obco przys. od Obcy: Najstraszniejszy los na ziemi, kiedy O. między swemi.

[Obcochać się, a ś., ał ś.] p. Obcochać ś. <Ob + Cochać>

[Obcochanie się, a ś., blm.] czynność cz. Obcochać ś.

[Obcochnąć, nie, nął, Ocochnąć] obetrzeć, obetrzeć. [O. ś.] p. Obcochnąć ś.

[Obcochnięcie, a, blm.] czynność cz. Obcochnąć.

[Obcochnięcie się, a ś., blm.] czynność cz. Obcochnąć ś.

Obcojęzyczny, Obcojęzyczny *tyczący ś. obcego, cudzoziemskiego języka.* Ml. Te sądy gminne będą sądami nowemi i obcojęzycznymi dla ludności tubylezej. Spas. (=obcym językiem mówiącej). <Obey + Języczny>

Obcojęzyczny p. Obcojęzyczny: Rozdział szósty traktuje o alternacjach obcojęzycznych, to jest powstałych pod wpływem innego języka. <Obey + Języczny>

Obcokrajowiec, wca, lm. wcy mieszkaniiec, obywatel obcego kraju, cudzoziemiec: (Sarpedon) był grodu filarem, mimo że O. Ml. <Od Obcokrajowy>

Obcokrajowy cudzoziemski, zagraniczny, obcy: Towar, zwycaj O. <Obey + Krajowy>

Obconarodowy *dotyczący obcej narodowości, cudzoziemski:* Wszelki przymus i hegemonja obconarodowa i obcoobrządkowa ustały. <Obey + Narodowy>

[Obconąć, nie, nął] p. Obconąć. <Z Oczunąć>

[Obconięcie, a, blm.] czynność cz. Obconąć.

Obcoobrządkowy *nie tego samego obrządku religijnego, innego obrządku religijnego:* Wszelki przymus i hegemonja obconarodowa i obcoobrządkowa ustały. <Obey + Obządkowy>

Obcoplemieniec, hca, lm. hcy p. Obcoplemiennik: Naród rosyjski dowiodłby umiejętności dawania sobie rady z obcoplemieniami. Spas. <Obey + Plemię>

Obcoplemiennik, a, lm. cy, Obcoplemieniec *człowiek należący do obcego plemienia, nie należący do tegoż samego plemienia:* O. ten, kto cieszy ś. waśnią domową. Ml.

Obcoplemienny, Obcorodny *należący do obcego plemienia, rodu, z obcego plemienia pochodzący:* Wodzowie obcoplemienni. Ml. <Obey + Plemienny>

Obcopoddany, ego, lm. i obcy poddany, cudzoziemiec: Zabronienie nabywania ziemi przez obcopoddanych. Kłob. <Obey + Poddany>

Obcorodny p. Obcoplemienny: Nie może być mowy o jakiejś równosilnej walce panującej ludności ruskiej miast i siól ukraińskiego Podola z obcorodnemi domieszkami. Jabł. A. <Od Obey + Ród>

× **Obcostrefny** *dotyczący innej strefy, egzotyczny:* Obcostrefna roślina. Sł. wil. (=pod innym niebem rosąca). <Od Obey + Strefa>

× **Obcość, i, blm. rz. od Obcy:** Klechdy, mające O. za podstawę. Sł. wil.

Obcować, uje, ował i. z kim=przestawać, żyć, mieć stosunki, pozostawać w stosunkach, wclawać ś., zadawać ś., łączyć ś., bratać ś., komuniłować ś.: Na ziemi był widziany i z ludźmi obcował. Wuj. Żydowie z Samarytany nie obcuja. Sekl. Dobrze czyni, kto zawzdy z dobrmi obcuje, i najlepszego miejsce nieprawe zepsuje. Kras. Z świętym obcuja, świętym ś. staniesz. Leop. Kto z mądrym obcuje i przemieszkiwa, takim też sam zostaje. Skar. Powiedz mi, z kim obcujesz, a powiem ci, kto ty jest. L. 2. z kim = *covre*: O. z mężem, z żoną. Troe. Starają ś. O. z niewiastami tamtego kraju, mając to sobie za rzecz świętą, aby tam plód po sobie zostawić mogli. Star. Obcowali nietylko z matkami i z siostrami, ale i z zwierzęty. Glicz. 3. †O. w czym=*brać udział, uczestniczyć w czym, należeć do czego:* Prawem ziemskim sędzia nikogo nie przymusza do świadeetwa, któryby w onym prawie nie obcował. Sz. 4. †O. *postępować, żyć, poczynać sobie, prowadzić ś., zachowywać ś.:* Myśmy źle obcowali. Leop. <Od Obey = *wspólny, zap. z Czes.>

Obcowanie, a, blm., czynność cz. Obcować: (Wierzę) w święty kościół powszechny, świętych O., grzechów odpuszczenie (= *łączność między wiernymi na ziemi, w niebie i czyscu, polegająca na tym, że zasługi jednego są pomocne nietylko jemu, ale i innym*). Nasze O. jest w niebiesiach. Wuj. O. snadno nam daje złe i dobre obcuja. Prz. Miasta przymierzem zjednoczone, czynią sobie zezwolenie na jedno i spólne O. Petr.

† **Obcowniczka, i, lm. i** forma ż. od **Obcownik. L.**

† **Obcownik, a, lm. cy** *ten, co obcuje z kim, wspólnik, sojusznik, towarzysz, przyjaciel, kompan, kolega:* Papięż głowę twoją i wszystkich pomocników, obcowników i towarzyszków twoich kłatwą zakłada. Błaż. Jeden z obcowników i konsyljarzów Henrykowych. Błaż. Litwa książtom mazowieckim, stowarzyszonym obcownikom naszym, dwa powiaty wydarła. Błaż. <Od Obcować>

† **Obcowny** *tyczący s. obcowania, ścisły, zażyły, poufaly, blzki*: Biskup Paweł z litewskim po-gaństwem w przyjaźni obcowne zachodził. Błaż. <Od Obcować>

[**Obcug**, u, lm. i] *odlewka w fajce*. <Nm. Ab-zug>

Obcy, † **Opoy**, [**Obski**] **I.** *nie swojski, nie do-mowy, nie nasz, nie swój, nietutejszy; niekrajowy, postronny, zagraniczny, cudzoziemski*: O. oznacza to, co nietylko nie jest naszym, ale należy do tych, z którymi nas żadne bliższe stosunki nie łączą. Kras. A. Dom brata naszego lub przyja-cielia jest dom cudzy, ale dla nas nie O. Kras. A. O.!, huzia go! (szczując psa). Dla obcego i dla swego, i od Boga aż do wroga, jest tu miejsce dla każdego. Pol. Listy odbierał, których nigdy przy obcych ludziach nie otwierał. Mick. W Piś-nie Świętym przez obcych rozumieją s. poganie. Salin. Z obcych nędz weseli. Warg. Obcy po-wstali przeciwko mnie. Wuj. Majątek swój od-dał obcemu człowiekowi, aby go nie zostawił krewnym. [Swacia O.] = *z panem młodym przy-byli*. [Chlać z obcego] = *pić za cuitze pieniądze*. Co ci z obcego, gdy nie masz swego? Prz. Mów: własni cię wola na ziemię sprowadza, obcali więzi ciebie na padole władza? Mick. Obce na-rody, obce obyczaje. Troc. O. poddany. Obce kraje. Naród tak słaby i tak długo obcym hoł-dujący. Mick. Znajomość obcych języków. Za-rząd wyznań obcych (= *poza wyznaniem panują-cym*). Czasem do Litwy kwestarz z obcego klasz-toru przyszedł. Mick. Rodzaj architektury, obcym budowniczym weale nieznan. Mick. **2.** *nieznany, nieznanomy, z którym nie mamy nic wspól-nego, od którego jesteśmy dalecy*: Bieda mi nie obca (= *wiem, co znaczy bieda*). Muzyka mi nie obca. Ta twarz nie jest mi obca (= *widziałem gdzieś tego człowieka*). Wdaliłobyśmy s. w rzecz weale nam obcą. Kołł. Obce mu ich wewnętrzne serca tajemnice. Mick. Obce dla niego wyrazi miłosne. Mick. Obce mi fałsz i obłuda. **3.** anat.: Ciało obce = *przedmiot do ustroju nie należący, który s. przypadkowo do niego dostał zzewnątrz*: Ciało obce w żołądku, w pęcherzu, w płucach. <Ob + (I) + C>

[**Obcychować**, uje, ował] p. **Obcechować**: Ob-cychował całą granicę. <Nm. abzeichnen>

[**Obcychowanie**, a, blm.] czynność cz. **Obcycho-wać**, *odrysowanie*.

[**Obcykrlenie**, a, blm.] czynność cz. **Obcykrlić**. [**Obcyklić**, i, ii, **Obcyrlić**] *obracać wokół korę na drzewie, żeby uschło*. <Ob + Cyrklić>

[**Obcyrlenie**, a, blm.] czynność cz. **Obcyrlić**. [**Obcyrlić**, i, ii] p. **Obcykrlić**. <Z Obcykrlić>

† **Obczasować**, uje, ował p. **Ociosać**: Skórę wszelką chropawą z drzewa O. Trzye. <Ob + *Czasować od Ciosać, sł. lud. do Czas>

† **Obczasowanie**, a, blm., czynność cz. **Obcza-sować**, *obciosywanie, ociosywanie*.

Obzemchać, a, ał myśl. (o rogach jelenich) *obetrzeć*: Jeleniowi stwardniały już rogi, w części obzemchane. Pol. <Ob + Czemchać>

Obzemchanie, a, blm., czynność cz. **Obzem-chać**.

Obczerniać, a, ał p. **Oczernić**. **Obczernianie**, a, blm., czynność cz. **Obczerniać**, *oczernianie*.

Obczernić, i, ii p. **Oczernić**: Kwiaty na na-szych polach, choć kopyta je stratują i posoka je obczerni, jeszcze nie skąpią kadzidel. Krasin. <Ob + Czernić>

Obczernienie, a, blm., czynność cz. **Obczernić**, *oczernienie*.

× **Obczerstwiać**, a, ał p. **Oczerstwić**: Nie prze-to Osman smutny, nie przeto truchleje, owszem dziś obumarłe obczerstwia nadzieje. Pot. × **O. s.** p. **Oczerstwić**: Obczerstwiają s. drzewa wy-sokie i cedry Libanu. B. B.

× **Obczerstwianie**, a, blm., czynność cz. **Obczerstwiać**, *oczerstwianie*.

× **Obczerstwianie się**, a s., blm., czynność cz. **Obczerstwiać s.**

× **Obczerstwić**, i, ii p. **Oczerstwić**: Obczerstwią słabego winem gorącym. Pot. Mokre Tytan otrząsł na świat grzywy i obczerstwił nadwiedle dniem wczorajszym niwy. Pot. × **O. s.** p. **Oczerstwić**. <Ob + Czerstwić>

× **Obczerstwić**, eje, ał p. **Oczerstwić**: Kości ich niechaj obczerstwieją na miejscach swoich, a sława ich niechaj wiecznie zostanie. B. B. <Ob + Czerstwić>

× **Obczerstwienie**, a, blm. **1.** czynność cz. **Obczerstwić**. **2.** czynność cz. **Obczerstwić**.

× **Obczerstwienie się**, a s., blm., czynność cz. **Obczerstwić s.**

[**Obczestować**, uje, ował] p. **Obczestować**: Gos-podarz ich obczestuje piwem. <Ob + Czestować, od Cześć>

[**Obczestowanie**, a, blm.] czynność cz. **Obcze-stować**.

Obczestować, uje, ował, [**Obczestować**] *czestu-jąc, obdzielić*: Już całą niemal obczestował gro-madę. Karcz. <Ob + Czestować, zam. Czesto-wać, sł. lud. do Czysty i Cześć>

Obczestowanie, a, blm., czynność cz. **Obczesto-wać**.

[**Obczochoać się**, a s., ał s., **Obczochoać s.**, **Ob-cochnać s.**, **Ocochnać s.**] *obetrzeć s.* <Ob + Czochać>

[**Obczochanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Obczochoać s.**

[**Obczunąć**, nie, nął, **Obconąć**] *obstąpić*. <Zam. Obce(z)upnać; p. Cupać, Cupnąć>

[**Obczunięcie**, a, blm.] czynność cz. **Obczunąć**.

† **Obczyrstwić**, i, ii p. **Oczerstwić**. <Ob +

* Czyrstwić, od Czyrstwy = Czerstwy>

† **Obczyrstwienie**, a, blm., czynność cz. **Obczyrstwić**: Świętości tej pożywać, jest O. a obży-wienie duszne brać. Rej.

× **Obczytać się**, a s., ał s. p. **Oczytać s.** <Ob + Czytać>

× **Obczytanie**, a, blm. p. **Oczytanie**.

× **Obczytany** p. **Oczytany**.

× **Obczytywać się**, uje s., ywał s. p. **Oczy-tać s.**

× **Obczytywanie się**, a s., blm., czynność cz. **Obczytywać s.**, *oczytywanie s.*

Obczyzna, y, blm. **1.** *wszystko, co jest obce, cu-dzoziemczyzna*: Hołdować obczyźnie. Trącić ob-cyzną. Obczyzny strzeżę s. Jord. **2.** *obce kra-je, zagranica*: Zył i umarł na obczyźnie (= *poza krajem*). <Od Obcy>

Obdach, u, lm. y, † **Abdach**, [**Obdasznica**, **Ob-daśnica**] *brzeg dachu nad ścianę wysunięty, po któ-rym woda ścieka, okap; daszek nad oknem a. nad drzwiami, z muru wypuszczony*. Zdr. **Obdaszek**. <Nm. Obdach>

Obdachowy przym. od **Obdach**: Obdachowe wiązanie. Troc. Okna obdachowe. Troc.

[**Obdać**, a, ał, nied. **Obdawać**] *dać jeść inwen-tarzowi, zadać obrok bydłu na noc*: Obdajta bydłu! <Ob + Dać>

† **Obdal** p. **Opodał**: Za nim O. idzie. Fur. <Ob, zap. skrócone z Obo + DAL>

[**Obdalnie**, **Obdálno**] przys. od **Obdalny**.

[**Obdálno**] p. **Obdalnie**: Wzionbyk, wzionbyk serce moje, a eisonbyk tej dziewecynie, co ś. gdzieś kryje, howo, hej, obdolno gdzieś! Tet.

† **Obdálny**, [**Obdalny**] l. *trochę daleki, odległy, dalszy nieco*: Kupiectwo odległe wyspy, głuchemi pustyniami obdalne kraje łączy. Dek. 2. *późny, późniejszy, dalszy, następny*: Obdalna potomość. St. wil. <Ob + DAL>

[**Obdanie**, a] l. blm., czynność cz. **Obdać**. 2. lm. a *trucizna, zadana dla spowodowania jakiej choroby fizycznej a. moralnej*.

Obdarcie, a, blm., czynność cz. **Obedrzeć**.

Obdarcie się, a ś., blm., czynność cz. **Obedrzeć** ś.

[**Obdarć**, **obedrze**, **obdarł** i O. ś.] p. **Obedrzeć**. <Ob + DZIOR/DOR/DR>

Obdarniać, a, ał p. **Obdarnować**.

Obdarnianie, a, blm., czynność cz. **Obdarniać**. **Obdarnić**, i, il p. **Obdarnować**: Miejsce zakryte wałem obmurowanym lub obdarnionym. Papr. F. <Ob + *Darnić, od Darń>

Obdarnienie, a, blm., czynność cz. **Obdarnić**, **obdarnowanie**.

Obdarniować, uje, ował p. **Obdarnować**. <Ob + Darniować>

Obdarniwanie, a, blm., czynność cz. **Obdarniować**.

Obdarnować, uje, ował, **Odarnować**, **Obdarniować**, **Odarniować**, **Obdarnić**, **Odarnić**, nied. **Obdarniać**, **Odarniać**, **Obdarnowywać**, **Odarnowywać** *obłożyć darniną*: O. grób, wał. <Ob + Darnować>

Obdarnowanie, a, blm., czynność cz. **Obdarnować**, *odarnowanie*.

Obdarnowywać, uje, ywał p. **Obdarnić**.

Obdarnowywanie, a, blm., czynność cz. **Obdarnowywać**.

Obdarować, uje, ował l. p. **Obdarzyć**: Bóg wiernych obdarował takim błogosławieństwem, kędy żadnego utrapienia nie uznają. Białob. O. kogo wolnością. 2. [O.] *podarować, dać*: Obdarował mnie starszy družbecka trzy czerwone złote. <Ob + Darować>

Obdarowanie, a l. blm., czynność cz. **Obdarować**, *obdarzenie*. 2. lm. a *dar*: Od wielu osób dziękowano Panu Bogu za nas z tego obdarowania, które w nas jest. Leop. Nie od nich wybór obdarowań zależał. Jabł. A.

Obdarowywać, uje, ywał p. **Obdarzyć**: Spotykamy tu rozrost miast, obdarowywanych przywilejami. Rol.

Obdarowywanie, a, blm., czynność cz. **Obdarowywać**.

Obdarto przys. od **Obdarty**; **Odarto**, w *lachmanach*, z *dziewami*, w *podartym odzieniu*, *oberwano*: Chodzić O.

× **Obdartszy** p. **Obdarty**: Gorszej i obdartszej dryndulki najbujniejsze wyobrażenia nie zdołałyby wymyślić. Dzierz.

Obdartuch, a, lm. y p. **Obdartus**.

Obdartus, a, lm. y, **Obdartuch**, × **Odartus**, × **Oberwa** *człowiek w podartym ubraniu, oberwus, oberwaniac, obszarpaniec, łapciuch, galgan, liderlich*: Nie zalecaj mi ś., lada obdartusie, bo ja jedynaczka u swojej matynie. Pśń. Wolę mieć dziesięciu obdartusów, jak dwóch tylko ludzi, a dobrze ubranych. L. Ktoby też na onego rzekł był

obdartusa, że w nim nagiego Marcin odziać miał Chrystusa? Pot. <Od Obdarty>

Obdarty l. im. od **Obedrzeć**: Kto grywa w karty, to ma łeb O. Prz. Wszysey tacy warci, by żyweem byli ze skóry obdarei. Kniaż. 2. i st. w. × **Obdartszy** *który ś. obdarł, w podartym ubranu chodzący, oberwany, obszarpany*: Wrócił z tej niefortunnej wyprawy, brudny, O., zmizerowany. Wyniosłość, zawiaś, duma, łakomstwo, rozpusty, te czynią świat częstokroć O. i pusty. Zabł. <Ob + Darty, DZIOR/DOR/DR/DZIER>

Obdarzać, a, ał p. **Obdarzyć**.

Obdarzanie, a, blm., czynność cz. **Obdarzać**.

Obdarzenie, a, blm., czynność cz. **Obdarzyć**.

× **Obdarzyciel**, a, lm. e *ten, co obdarzył a. obdarzy*; *ten, co obdarza*. I. <Od Obdarzyć>

× **Obdarzycielka**, i, l. r. i forma ż. od **Obdarzyciel**. L.

Obdarzyć, y, yl, **Obdarować**, nied. **Obdarzać**, **Obdarowywać** *zaszczycić, uszczęśliwić darem, obśypać darami, udarować, uposażyć* czym: O. ubożego jałmużną (= *opatrzyć*). Nikogo nie obdarzył chlebem ni szelągim. Mick. Król go hojnie starostwem i godnościami obdarzył. O. kogo orderem. Sluga twojemi łaskami obdarzony. Troc. Kiedy szlesz bilet bogatym, niechaj ma brzegi złoczone; fireyka obdarz pstrokatym. Mick. (= *poślij mu*). Po roku pożycia obdarzony. Troc. Obdarzony natury darami. Troc. Natura hojnie obdarzyła ją wdziękami (= *nie postąpiła jej wdzięków*). Obdarzył go Bóg rozumem. Troc. Obdarzył go Bóg błogosławieństwem. Artysta obdarzony pięknym głosem, talentem. Cnoty, które mi go Bóg obdarzył. Birk. Nie raczyła ani spojzeniem O. Bóg obdarza świat pogodą i słońcem złotym. Koehan. <Ob + Darzyć>

Obdaszek, szka, lm. szki p. **Obdach**: Żołnierze, by byli bezpieczniejsi od postrzał, uczynili sobie dyłowanie i O. Baz.

Obdaszenie, a, lm. a bud. *górna część ornamentacji okien i drzwi, kapitel*: O. okienne, drzwiowe. <Od *Obdaszyć, z Obdach>

Obdaszkowy przym. od **Obdaszek**.

Obdasznica, y, lm. e l. [O.] p. **Obdach**. 2. bud. *rymca dachowa drewniana lub żelazna, o kapucie*. <Od Obdach>

[**Obdaśnica**, y, lm. e] p. **Obdach**.

[**Obdawać**, je, wał] p. **Obdać**.

[**Obdawanie**, a, blm.] czynność cz. **Obdawać**.

Obdłubać, bie, bał p. **Odlubać**. <Ob + Dłubać>

Obdłubanie, a, blm., czynność cz. **Obdłubać**, *odłubanie*.

Obdłubywacz, a, lm. e p. **Odlubywacz**.

Obdłubywać, uje, ywał p. **Odlubać**.

Obdłubywanie, a, blm., czynność cz. **Obdłubywać**, *odłubywanie*.

† **Obdłuż** l. przys. p. **Obdłużnie**. 2. nieod. p. **Obdłużny**: Był Aleksander średniej urody, twarzy O., kościasty i żylasty. Biel. M. (= *pociągły*). <Ob + DŁUŻ>

Obdłużać, a, ał i O. ś. p. **Obdłużyć**.

Obdłużanie, a, blm., czynność cz. **Obdłużać**.

Obdłużanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obdłużać** ś.

Obdłużenie, a, blm., czynność cz. **Obdłużyć**.

Obdłużenie się, a ś., blm., czynność cz. **Obdłużyć** ś.

[**Obdłużni**] p. **Obdłużny**: Obdłużnie listeczki.

† **Obdłużnie** przys. od **Obdłużny**; † **Obdłuż**.

† **Obdłużność**, i, blm. rz. od **Obdłużny**. L.

† **Obdłużny** **I. a.** [**Obdłużny, Obdłużni**], † **Obdłuż** *podłużny, podługowaty*: Kwadrat O. Troc (= *prostokąt*). **2.** *cokolwiek długi, dłuższy, przydłuższy*: Ogród mierny, O. Pot. Rzecz jakąkolwiek obdłużną raz z wieczora przeczytawszy, tak ją nazajutrz zupełnie mówi, jako drugi z ksiąg czyta. Warg. **3.** anat.: † **Rdzeń** O. p. **Rdzeń**. † **Zatoka obdłużna** = *zatoka podłużna opony twardej mózgu* (sinus longitudinalis). <Ob + DŁUG>

† **Obdłuższy przydługi, za długi, długi nad miarę**: (Ptak białorzytka) jest szary, ma obdłuższe nogi. Cyg. <Ob + DŁUG>

Obdłużyć, y, ył, Odłużyć, nied. **Obdłużać, Odłużać obciążyć długami, obarczyć długami**: O. dom, majątek. **O. ś. obarczyć ś. długami**. <Ob + DŁUG>

[**Obdolno**] *w dół, poniżej*: Miał O. od chałupy stojanecko pola. <Ob + DOL>

Obdrapać, pie, pał p. **Odrapać**: Zbiór zwykłych, mniej więcej obdrapanych kamienie. Sienk. <Ob + Drapać>

Obdrapanie, a, blm., czynność cz. **Obdrapać, odrapanie**.

× **Obducent, a**, lm. *ci lek. ten, co robi oględziny, obdukcję*, × **ogłędownik, × ogłędacz**, † **obwodniczy**. <Now. z Łć. obducens, 2 pp. obducentis, p. Obdukować>

[**Obduchem**] *żywo, wnet, prędko, duchem*. <Ob + DUCH>

[**Obdudać się, a ś., ał ś.**] *objeść ś.* <Z Ob i Dudy = basetła; kobza>

[**Obdudanie się, a ś., blm.**] *czynność cz. Obdudać ś., objedzenie ś.*

Obdukcja, i, lm. **e f. !O.** lek. (obductio) *obwinicie*. **2.** *praw. = a) oględziny sądowe szkół poczynionych, skutków kłótni i t. p.*: W óźnieńską obdukcję robię i wizję formalną, zamawiając sobie urodzonych tu wszystkich obecnych świadectwo, i pana Asesora zywając na śledztwo..., o inkursję, to jest o najazd granicy. Mick. **O. sądowa**, widzenie, wizja. Troc. **b) sądowo-lekarskie oględziny zwłok, badanie zwłok, mianowicie wewnętrzne, dochodzenie sądowo-lekarskie, oględy pośmiertne**. <Łć. obductio dosł. = obwinicie>

Obdukcyjny przym. od **Obdukcja**: Protokół O. (= *protokół oględzin, wywód oględzin, opis dochodzenia sądowo-lekarskiego*).

× **Obdukować, uje, ował** *robić obdukcję*: O. zabitego. <Łć. obducere dosł. = obwinąć, okryć>

× **Obdukowanie, a**, blm., czynność cz. **Obdukować**.

Obdul, a, lm. *owie szlachcic tatarski w Krymie*: Szlachta i poradnicy zowią ś. obdulami. Nar. <Zam. z imienia Abdul>

[**Obdumać, a, ał**] *dumając, obmyślić*: Trzeba dobrze na rozum brać. O. mądre, a być ostrożnym. Krasz. <Ob + Dumać>

[**Obdumanie, a**, blm.] *czynność cz. Obdumać*.

Obdychtować, uje, ował *obelcać, uszczelnić dychtowanie*: W tym przykryciu wszystkie szpary tarcie obdychtowane, tak jak i statek sam. Rol. <Ob + Dychtować>

Obdychtowanie, a, blm., czynność cz. **Obdychtować**.

[**Obdza, y**, część. w lm. **e a. y**] *poprzeczny postronek w leju, sznur do przymocowywania pawęży z tyłu wozu*. Por. **Obza**. <? Może zam. Obca, ściągnięte z Obceja>

[**Obdziabać, bie, bał**] **I.** *niestarannie obrąbać, obdrzeć z kory drzewo*. **2.** *okopać ziemniaki*. <Ob + Dziabać>

[**Obdziabanie, a**, blm.] *czynność cz. Obdziabać*. × **Obdział, u f.** blm. p. **Obdzienienie**: Niewiernik w jej granicach już nie mieszkał całe i nie miał części w Luzów dziedzictwa obdziale. Przyb. **2.** *lm. y udział, który komu przypadł przy obdzieleniu*. <Ob + Dział>

Obdzielać, a, ał i O. ś. p. **Obdzielić**.

Obdzienianie, a, blm., czynność cz. **Obdzielać**.

Obdzienianie się, a ś., blm., czynność cz. **Obdzielać ś.**

Obdzienienie, a, blm., × **Obdział** *czynność cz. Obdzielić*.

Obdzienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Obdzielić ś.**

Obdzielić, i, ił, nied. **Obdzielać I.** *dzieląc, rozdając*: Czara z ręki syna od prawej strony obdzielać zaczyna. Dm. **2.** *dzieląc, obdarzyć*: Obdzielił wszystkich, ilu ich tu było. Wyzwolenka ta często nadobnym ciałem służalców dworskich obdzielała. Nar. **O. ś. podzielić ś. wzajemnie między sobą**: Obdzielecie ś. tym wszyscy. <Ob + Dzielić>

× **Obdzielny** *którym łatwo obdzielić, podzielny*: Były (we dworze) bardzo obdzielne kąciuki. Pol. <Ob + Dzielnny, od Dzielić>

[**Obdzień**] *w ciągu jednego dnia, przez dzień, pośpieszenie*. <Ob + Dzień>

Obdzieracz, a, lm. **e, Odzieracz**, [**Obdzierca**] *ten, co obdziera*: O. skór z zabitych zwierząt. Przen.: *rabuś, zdzierca, łupieżca, wydzierca, wyzyskiwacz*: Nasłano na nas obdzieracze i lżyciele. Sł. wil. I staną przed nami na sądzie obdzieracze cudzego mienia i obdzieracze sławy. Sł. wil. <Od Obdzierać>

Obdzierać, a, ał i O. ś. p. **Obedrzeć**.

Obdzieranie, a, blm., czynność cz. **Obdzierać**.

Obdzieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Obdzierać ś.**

[**Obdzierca, y**, lm. **y**] p. **Obdzieracz**. <Ob + DZIOR/DOR/DR/DZIER>

Obdziergać, a, ał, Obdzierzgać, nied. **Obdziergiwać, Obdzierzgiwać** *obszyć grubo brzeg, obejmując go ściąg przy ścięgu*: O dziurki, ząbki w hafcie. O dziurki od guzików. Pod szyją bujne krezy, obdziergane modrą nicią, a na szyi całe sznury korali i bursztynów. Reym. <Ob + Dzier(z)gać>

Obdzierganie, a, blm., czynność cz. **Obdziergać**.

Obdziergiwać, uje, iwał p. **Obdziergać**.

Obdziergiwanie, a, blm., czynność cz. **Obdziergiwać**.

Obdzierzgać, a, ał p. **Obdziergać**.

Obdzierzganie, a, blm., czynność cz. **Obdzierzgać, obdzierzganie**.

Obdzierzgiwać, uje, iwał p. **Obdziergać**: Przyszedszy do końca, składałem końce włosów, któremi obdzierzgiwałem i wciągałem je do środka. Budz.

Obdzierzgiwanie, a, blm., czynność cz. **Obdzierzgiwać, obdzierzgiwanie**.

† **Obdzierzść, y, ał** p. **Odzierzeć**: Konstans wszystko państwo na zachód słońca obdzierzał. Biel. M. <Ob + Dzierzeć>

† **Obdzierzzenie, a**, blm., czynność cz. **Obdzierzść**.

Obdziobać, bie, bał p. **Odziobać**: Ptaki wiśnie obdziobały. <Ob + Dziobać>

Obdziobanie, a, blm., czynność cz. **Obdziobać, odziobanie**.

[**Obdziwować, uje, ował**] *podziwiać*: Jeden usta dzieweczyny obdziwuje, drugi chwali oczy. <Ob + Dziwować>

[Obdziwowanie, a, btm.] czynność cz. **Obdziwować.**

[Obdzować, uje, ował] *pętać konie.* <Od Obdza.>

[Obdzowanie, a, btm.] czynność cz. **Obdzować.**

[Obdzy] p. **Obdza.**

[Obebłać, a, ał] p. **Obabrać.** <O + Bebłać>

[Obebłanie, a, btm.] czynność cz. **Obebłać.**

† **Obebrać, obbierze, obebrał, [Obebrać]** p.

Obrać: O. owoce z drzewa. Śpieszył go zabić i O., co miał. Jestem z fortun wszystkich obebrany. Kulig. <Ob + Brać>

[Obebranie, a, btm.] czynność cz. **Obebrać.**

Obec, obcy, lm. obcy I. [O.] *gmina, gromada.*

2. † O., † **Obiec ogół, ogólność, powszechność.** W O. przys. = a) † W O. = *wogóle, na ogół, w ogólności, pospolu, ogólnie, razem, ryczałtem:* Statuta te chcemy, aby od wszech w O. poddanych naszych chowane były. Vol. O tych rzeczach trzeba mieć pewną wiarę, bądź o każdej w szczególności, bądź w O. o wszystkich. Kucz. My, Stanisław August, wszem w O. i komu o tym wiedzieć należy, wiadomo czynimy... Było w O. wszystkich ośm tysięcy. Leop. Traw jest wiele, o których wszystkich ani zosobna, ani w O., tylko o niektórych będzie ś. mówił. Syr. Chrystus, pan wszystkich rzeczy stworzonych w O. i osobliwie ludzi wiernych. Kucz. b) × W O. p. **Wobec:** Więzień w O. sadu popiera, iż niewinnie oskarżony jest. Ostr. Zapraszasz mię do siebie, synu mój kochany, bym ś. w O. stawiła na ten dzień. L. 3. × O. poet. *grono, towarzysztwo, społeczność:* Duchy święte dziadów, przybądźcie dziś niezawodnie do naszej obcy. Dyg. Kochajmy ś. i zawdy tak obcuymy w swojej obcy swojacy! Dyg. <Z Czes. obec>

[Obecadło, a, lm. a] p. **Obyczajka.** <p. Obyczajka>

Obecenie, a, btm., czynność cz. Obecić.

[Obechtąć się, a ś., ał ś.] *objeść ś., obetkać ś., obuchać ś.* <O + Bechtąć>

[Obechtanie się, a ś., btm.] czynność cz. **Obechtąć ś.**

Obecić, i, il kogo, karc. *spowodować swą grą czynią przegraną, betami kogoś obdłarzyć.* <O + Be-cić>

Obecnie przys. od **Obecny:** a) † O. = *gromadnie, pospolu, ogólnie, powszechnie, wogóle, w ogólności, uniwersalnie, gieneralnie, gremjalnie.* Napom. b) † O. a. † **Oblicznie** *we własnej osobie, osobiście:* Na pizański synod biskup krakowski O. jechał, drudzy zaś biskupi posły swoje wyprawili. Błaż. c) *w obecnej chwili, teraz, wobec dzisiejszych warunków, okoliczności:* Dawniejsze prawa O. nie mają znaczenia. O. wszystko ś. zmieniło na gorsze.

† **Obecniki, ów,** btp. anat. (prostata) *gruczoł przyprątny.* <Przekład sztuczny z Łć. testiculi, por. Jądra = † świadki natury męskiej.>

Obecność, i, btm. rz. od **Obecny:** O. Boża. Skar. Na szczęście obok ogółu, żyjącego wyłącznie przyszłością, stały jednostki, nie spuszczające z oczu obecności. Gom. Lista obecności wykazuje 32 osoby. O. arzeniku w żołądku rozstrzygnęła kwestję przyczyny śmierci denata. Myśl ich zawsze jedna, jako jedna wieczność, łączy przeszłość, O. i przyszłą konieczność. Mick. (= *terazniejszość*).

Obecny I. † O. a. † **Obieczny ogólny, powszechny, pospolity, uniwersalny, gieneralny; pospolny, gro-**

madny, gremjalny. 2. [O.] *gminy:* Obecne danie (= podatek gminny). 3. a. † **Obliczny osobiście** *będący przy czym, znajdujący ś. w danym miejscu o danym czasie, przytomny:* Pierwej go ludzie już obecnego widzieli, niż o przyjeździe słyszeli. Warg. Was, którzyście tu obecni, biorę sobie na świadectwo, abyście świadeczyli o niniejszym ślubie, prawnie zawartym i od Kościoła bożego potwierdzonym. Nie byłem przy tym O. Bóg jest wszędzie O. Chociaż oczyma na was patrzeć nie będę, ale w sercu mym zawdy obecnymi zostaniecie. Skar. Patrzył, jako O. tam, gdzie ciałem nie był. Skar. Po latach wielu wszystkie szczegóły jakby obecne oczom jego ś. przedstawiały. Chm. Zart.: O., ale nieprzytomny. **Obecni, ych rz. ludzie obecni:** Obecni potwierdzili słowa mówcy. 4. *współczesny nam, terażniejszy, dzisiejszy, na dobre będący; niniejszy, ten oto:* Stan O. Chwila obecna (= *bieżąca*). Lża ta nie jest gorzka, gdy w obecne troski przypominanego szczęścia mieszka nektar boski. Mick. Obecne prądy w literaturze są wynikiem tych wypadków. Na obecnym liście kończę dyskusję. <Od Obec, zap. z Czes.>

[Obeczaj, u, lm. e] p. **Obyczajka.** <p. Obyczajka>

[Obekał, a, lm. y] p. **Obetkała.** <Z Ob + Ókać zam. Tkać>

Obedjencja, i I. btm. *posłuszeństwo, uszanowanie:* O. klasztorna. Idą obedjencję oddawać cesarzowi. Star. 2. lm. e = a) *czynność dowodząca obedjencji:* Czerńcy na różnych posługach i obedjencjach rozesłani i zostawieni będąc... Pim. b) *list przełożonego klasztoru, przynoszący duchownego gdzieś indziej:* Pamiętaj, że ś. nazywasz ksiądz Bonawentura Bobakowski, kaznodzieja posyłający ś. z naszego głębockiego klasztoru do klasztoru mińskiego: tak stoi w obedjencji. Chodź. <Łć. obedientia>

Obedrzeć, obedrze, obdarł, Odrzeć, [Odarć], nied. Obdzierać, Odzierać I. z kogo, z czego = *zdzierając, ogolocić, obnażyć, obrać z czego, obłupić:* Napadli go rabusie i obdarli go z odzienia. Staje na bojowisku i obdziera trupy. Mick. Wszysey taey warci, by żywcem byli ze skóry obdareci. Książ. O. ściana z obicia, drzewo z kory, rzepę z łupiny. 2. *przen. złupić, zrabować, ogolocić, wyzyskać, wyżyłować, wyzuc:* Obdarł mię do ostatniego grosza. 3. *co z czego = zedrzeć z powierzchni, zedrzeć dokoła, zerwać, obciągnąć; zdzierając, odjąć:* O. obicie ze ściany. O. chorągiew z drzewca. O. korę z drzewa. O. okładkę z książki. O. ś. I. *wzajemnie ś. złupić; zrabować ś., ogolocić ś., wyzyskać ś., wyzuc ś. nawzajem.* 2. *zedrzeć na sobie ubranie, nosząc je ciągle:* Obdarłem ś. i chodzę, gdyby drab jaki. L. Obdarłem ś. z koszul. <Ob + Drzeć>

Obegnać, a, ał, Obgonić, Ognąć, nied. Obganiać, Oganiać I. † O. *obiet, oblecieć, oskoczyć, biegać, otoczyć, osaczyć; objechać:* Jednego baranka białego zgrają pasterzów w polu obegnała, kijmi zabita i zamordowała. Odym. 2. [O.] = a) *goniąc, okrążyć:* O. było dalszą drogą, by szkody nie robić. b) *pedząc, ominąć; obiet, oblecieć:* O. niebezpieczeństwo. O. kogo, nie chcąc ś. z nim spotkać. Poseł wron głodnych, lecąc obacznie, zdaleka obegnał gruszę dziką. Dyg. 3. × O. *oblec, oskoczyć, otoczyć, okrążyć, obwieść, opasać:* Hetman bo ich w krąg szancami obegnał. Okol. O. miasto. Polacy Soczawę wkolo obegnali. Biel. M. Nasi, Krosno obegnawszy, w okolicy pustoszyli. Paszk. Kamieniec strwożysz blizkim

wojska ciągiem, obeгнаwszy go wkoło, jako krągiem. Jabł. Wyspa ta lasy rozkosznymi obeгнаna. Biel. M. (=otoczona). 4. × O. odganiając, obroń; *opędzić*: O. kogo od much. Niepodobna O. wisiem od wróbl. 5. × O. odgnać, *opędzić*: O. muchy, komary. Przen.: Baworów i Ostrów, zamki swoje, od tatarskiej inkursji obeгнаł. Nies. O. biedę = *opędzić* *ś.* *biedzie*, *nie dać* *ś.* *biedzie*. [O. *ś.*] *opędzić* *ś.*, *obronić* *ś.*, *nie dać* *ś.*: Koń obgania *ś.* od much ogonem. <Ob+Gnać>

Obegnanie, a, blm., czynność cz. **Obeгнаć**: O. dobyciu zwątpił, o obegnaniu nie pierwszej radzie postanowił, ażby *ś.* na żywność sposobił. Warg. (= *obleżeniu*).

† **Obeгнаniec**, *ńca*, lm. *ńcy* I. *obleżony*, *obleżeniec*, *obleżnik*: Obeгнаńcy na zamku i wody nie mieli. Biel. M. 2. *oblegający*. <Od **Obeгнаć**>

[**Obegnanie się**, a *ś.*, blm.] czynność cz. **Obeгнаć** *ś.*

† **Obeгнаńczy** przym. od **Obeгнаniec**, od *obleżonych pochodzący*: O. wieniec, *obsidionalis*, hetmanowi obleżeńcy dawali, wybawieni od niego. Warg. <Od **Obegnanie**>

[**Obejzaj**, u, lm. e] p. **Obyczajka**. <p. **Obyczajka**>

× **Obejm**, u, lm. y p. **Objętość**. Chodk. K. <Ob+IM/JM/JEM/JE>

[**Obejmac**, a, ał] p. **Objąć**: Twoje ręce mnie objęmały. Cały ogrom życia, w wieczności rzucony, obejma kochające me łono. Zm.

[**Obejmanie**, a, blm.] czynność cz. **Obejmac**. [**Obejmanie się**, a *ś.*, blm.] czynność cz. **Obejmac** *ś.*

Obejmować, uje, ował p. **Objąć**. Apt.: Lek obejmujący, in. objemnik, × nośnik (vehiculum, excipiens).

Obejmowanie, a, blm., czynność cz. **Obejmować**. **Obejmowanie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Obejmować** *ś.*

† **Obejmywać**, uje, ywał p. **Objąć**: On, co go rzymski świat nie obejmują. Chr.

† **Obejmywanie**, a, blm., czynność cz. **Obejmywać**, *obejmywanie*.

† **Obejmywanie się**, a *ś.*, blm., czynność cz. **Obejmywać** *ś.*

† **Obejrzale** przys. od **Obejrzały**: Zaliż nie widzisz, jak O. postępuje roztropność? Pilch.

† **Obejrzałość**, i, blm. rz. od **Obejrzały**: Wrócił *ś.* nie tak nieważnie, jako był ustąpił, ale z wielką ostrożnością i obejrzałością. Pilch.

† **Obejrzały** *ogłębny*, *opatrzny*, *ostrożny*, *baczny*, *przezorny*, *ważny*, *rozważny*: Panowanie Tyberjusza, na wszystkie strony obejrzałego, czyli raczej we wszystkim podejrzliwego. Pilch. Rzymianie w domu i w obozie na wszystko obejrzały i opatrni. Pilch. <Od **Obejrzeć**>

Obejrzeć, y, ał, † **Obezrzeć**, † **Ogłębnać**, × **Ogłębnać**, [**Obezreć**, **Obejzreć**, **Obejzdrzeć**, **Obezdrzeć**, **Oberzieć**, **Obezrzeć**], nied. **Obzierać**, **Ozierać**, **Ogłądać**, † **Ogłędac**, † **Ogłędawać**, † **Ogłędować**, † **Ogłędywać**, † **Ogłędować**, [**Ogłędać**] I. *obrzucić wzrokiem dla rozpoznania, ocenienia; zlustrować, przypatrzeć* *ś.* *na wszystkie strony*: Sama siebie pilnym obejrzała okiem. Mick. Sędzia gości obejrzał porządkiem. Mick. Zwolna wznosił czoło, obejrzał gromadę. Mick. Obejrzał wszystkie domu kąty. Troc (= *przejrział*). O. mieszkanie do wynajęcia. O. miasto, kraj, galerję = *zwiedzić, poznać, zobaczyć*. O. robotę. Wyjeżdżał gospodarz w pole obzierać roboty wiejskie. Niem. Starzy i kobiety żniwo oglądają. Mick. O. ranę, chore-

go, pacjenta = *opatrzyć, zbadać*. Doktorowie lekarscy każdego roku O. mają apteki. Vol. (= *zwiedzić, zrewidować, skontrolować, wizytować*). 2. nied. = *widzieć, zobaczyć, ujrzeć kogo, co, patrzeć na kogo, na co*: Pieniędzy, którem mu pożyczyl, przepadły, nie będą ich już więcej oglądał! Idź precz! niech cię moje oczy nie oglądają! (= *nie pokazuj mi* *ś.* *na oczy*). Oczy moje oglądały zbawienie. Oglądałem cię, Boga mego, w ciebie, niestworzonego stworzonym, nieoglądanego widomym. Skar. Wracasz na łono matki, tak dawno czekany, jakże jestem szczęśliwa, że ciebie oglądam! Niem. Oglądał dzień ten pożądany. Troc. Ogląda sam siebie, jak na koniu siwym z podniesionym nad głowę rapierem straszliwym leci. Mick. Ogląda sam siebie, jak w żupanie białym, w granatowym kontuszu, stał przed trybunałem. Mick. Widziałem ją, jak ciebie oglądam na jawie. Mick. Krzyż na twych piersiach oczy me weselił, w nim oglądałam przyszłe szczęście hasło. Mick. O. *ś.* I. *przypatrzeć* *ś.* *samemu sobie, zobaczyć* *ś.*, *przejrzeć* *ś.*: Obejrzał *ś.* od głowy aż do stopy. Troc. Obejrzałem *ś.* w zwierciadle. Troc. 2. *spojrzeć za siebie*, nied. *rozglądać* *ś.* *po stronach*: Obejrzwawszy *ś.* żonę Lotowy, obróciła *ś.* w słupek solny. Leop. Obejrzwawszy *ś.* i tam i sam, widząc, że nikogo nie było... B. B. Ozierrając *ś.*, woła: a gdzieś *ś.* podział? L. Ogląda *ś.* na wszystkie strony, jak złodziej. L. Oglądała *ś.* wkoło, lecz nie nie spostrzegła. Mick. Na głos ten oglądawszy *ś.*, rzekł... Warg. Tylkom *ś.* obejrzał, już mi złodziej zdążył ukraść pieniądze. Przen.: [Stońce *ś.* obejrzało, będzie deszcz] = *wyrzalo zza chmury*. 3. *przen. opatrzyć* *ś.*, *spozrzeć* *ś.*, *zmiętygować* *ś.*, *zorjentować* *ś.*, *poznać, przekonać* *ś.*: Nierychło *ś.* obejrzał, że źle zrobił. 4. *rozejrzeć* *ś.*, *upatrując czego; rozpatrzeć* *ś.*: Obejrzyj *ś.* w sklepie moim. Troc. Za czym *ś.* oglądasz? za płótnem a. za sukniem? Troc. Obejrzałem *ś.* w tej księdze. Troc. W młode lata nie źle chłopcu trochę *ś.* przewietrzył, O. *ś.* po świecie, między ludźmi przetrzeć. Mick. 5. na kogo, na co, *przen.* = *liczyć, rachować, spuścić* *ś.* *na kogo, na co; baczyć, pomnieć, wziąć na uwagę, na rozum, w rachubę; mieć na względzie co, uwzględnić co, nie zapomnieć o kim, o czym, liczyć* *ś.* *z kim, z czym*: W tym niebezpieczeństwie, spodziewając *ś.* ratunku, obejrzał *ś.* na swego przyjaciela. Troc. Nie oglądali *ś.* ojcowie na syny, opuściwszy ręce. Leop. Na ludzie *ś.* oglądać. Prz. Na to, co mi przekładacie, najmniej *ś.* nie oglądam. Smotr. Zawsze *ś.* na dobro pospolite, na ojczyznę oglądał. Troc. Na przyszłe *ś.* oglądaj czasy. Troc. Na wieczne *ś.* oglądać trzeba rzeczy. Troc. Oglądaj *ś.* na ostatnie koła, na przyszłe czasy. Prz. Na te rzeczy trzeba *ś.* O. Salin. Uczynił to dla bojaźliwych i na wszystkie *ś.* niebezpieczeństwa oglądających. Stem. J. (= *przezornych*). Na wiele *ś.* trzeba oglądać temu, który ma przysiąć. Karnk. Na żadne obietnice i pogróżki królewskie O. *ś.* nie chciał. Skar. Niejaki Arjanin, człowiek dzielny i wojenny, miał wielkie łaski u cesarza; i oglądał *ś.* nań cesarz, i bał *ś.* go niejako dla odstępstwa jakiego. Skar. Biskupi, na króla i moc jego *ś.* oglądając, mijali sprawiedliwość. Skar. 6. † O. *ś.* *z kim* = *widzieć* *ś.*, *spotkać* *ś.*, *zejść* *ś.* *z kim, widzieć kogo*: Oglądałem *ś.* (ujrzałem *ś.*) z nim. Troc. <Ob+JRZ/ZRZ/ZIER/ZOR>

Obejrzenie, a, blm., czynność cz. **Obejrzeć**.

Obejrzenie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Obejrzeć** *ś.*

† Obejrzliwie przys. od Obejrzliwy.

† Obejrzliwość, l. btm. rz. od Obejrzliwy.

† Obejrzliwy, † Obejrzliwy który można obejrzeć wokoło, ze wszystkich stron widoczny, dostępny dla oka. <Od Obejrzeć>

Obejście, a, lm. a, † Obęście, † Obeszoście, † Obniście l. btm., czynność cz. Obęść: O. przeszkiody. O. prawa. 2. a. Obchód(=a) ront, patrol: O. nocne przez oficera a. unteroficera wartowego wszystkich wart i stójk dla doświadczenia, jeżeli straż odprawuje s. pilnie. Jak. J. b) obwód, obręb, granica: Zakaz niewychodzenia za O. domu i ogrodu. Karp. c) miejsce, droga, którędy można przejść dokoła: Dokoła stawu, pomnika urządzono O. d) a. × Obchódka z czym=obejście s., sposób traktowania czego, radzenia sobie z czym, wzięcia s. do czego. e) z kim = obchodzenie s., postępowanie, postąpienie, wyjście z nim, dobre lub złe znalezienie s. względem kogo: Dowiep szczyry a. niekostyeczny i ujmujące O. — wszystko czyniło ją ulubienicą nietylko rodziców. Jord. Przyjemny w obejściu (= w stosunkach z ludźmi). f) † O. zatrudnienie, zajęcie, proceder, rzemiosło, sposób do życia, profesja: Nie mają broni szynkowania sukna, krając łokciem, a. innego miejskiego obejścia. Ort. 3. † O. odprawienie, odprawienie s., odbycie s., obrządek: Po obejściu służby bożej do tego aktu przegotowali s. Smotr. 4. × O. p. Obchód. 5. † O. a. † Obchód środki do życia, utrzymanie, mienie, zasób, dobytek, fundusze: W obejściu ziemiańskim najmniej dostatkom nie zazdroszą pańskim. Lubom. Tarkwinjusz dzierzawy swe i obejścia rozdał. Biel. M. Ze wszystkim obejściem swoim przed nieprzyjacielem do lasów s. wynieśli. Warg. Ludzie nie mający służby, obejścia ani opatrzenia. Groic. (= holo-ta). 6. a. † Obchód domostwo z zabudowaniami gospodarskimi, dom, podwórze, otoczenie domu, miejsce, na którym znajdują s. budowle gospodarskie: Rozległ s. głos po obejściu seminaryjskim. Gliń. Dziedzic przyrzekł dać gruntu tyle, aby wystarczyło i na cerkiew i na O. cerkiewne. Jeż. 7. [Obejścia, lm.] powód, przyczyna: Cejce były obejścia, zem ukrad. <Od Obęść>

Obejście się, a s., btm., czynność cz. Obęść s.; † Obniście s.

Obęść, obejdzie a. † obydzie, obszedł a. [obeszędł, obejšęd], † Obniść, [Obniść], nied. Obchodzić, × Obchadzać, † Obchodzywać l. = a) idąc, okrążyć; przejść dokoła kogo a. czego: O. przeszkiody, wieżę, górę. O. nieprzyjaciela, zwierza w legowisku, kuropatwę. Niedźwiedzia z uwagą dokoła obchodził. Mick. Znowu komnatę obchodził dokoła. Mick. O. kałużę = omiąć. Przen.: Rzeka niemal w cyrkuł całe miasto obeszła. Warg. (= opłynęła, oblała, otoczyła). Ojciec Niemen, mnogich piastun łodzi, gdy Rumszyskiego napotka obrzyma, wkoło go mokrym ramieniem obchodzi. Mick. Już niejedna kolejka obeszła dokoła stołu. O. prawo = poradzić sobie z prawem, stojącym w danym wypadku na przeszkodzie, znaleźć sposób bezkarnego niezastosowania s. do prawa, oszukać prawo. b) idąc, otoczyć, okrążyć, osaczyć; obstąpić, obkoczyć, opasć: Charty obeszły złowionego zwierza. Przen.: [O.] = uchodźcie, ugiaskać, ulagodzić: Musis dobrze O. zune i prosie jo. e) chodząc, zwiędzić; przejść w różnych kierunkach, schodzić: Obszedłem wszystko miasto. Kn. Obchodził mury dla wysłedzenia miejsce słabszych. Pileh. Przyjdę do was, gdy obejdę Macedonję, bo Macedonję schodzę. Leop. Obeszli ziemię Edom. Leop. Obchodził Jezus wszystką

Galileję, nauczając w bożnicach ich. Wuj. Ubiory podrapawszy, świat na krąg obeszła, pragnąc, by gdzie lub trupa, lub kości nadeszła. Zebr. O w jak różnej figurze świat zwierze obchodzą! Bardz. Gdybyś z tym kamieniem obchodził po świecie.. Mick. Przen.: Gwiazdy obchodzą niebo. Papr. (= krążą po niebie). Przen.: Obszedłem sobie oczami po parterowych łozach. Bał. (= powiodłem oczami). d) a. × dok. Obchodzić chodząc, odwiedzić wielu a. wiele miejsc z kolei; być, znaleźć s. u wielu a. w wielu miejscach kolejno: On codzień biega i obchodzi wszystkich chorych. Skar. Straże w noey obchodzywał. Jabł. Już ośm miesięcy wędruję, bom chciał pierwiej święte miejsce O. Wirt. Posel Elżbiety obszedł urzędników w Porty, wzyrowi niechętnych. Niem. Obeszła wszystkie sklepy i nie dostała tego, czego chciała. Jam wszystko znalazł, obejrzał, obchodził. Mick. Przen.: List obszedł wiele miejsc, zanim s. dostał adresatowi. Wieść obeszła wszystkie zakątki kraju. e) chodząc, rojąc s., okryć; obleść: Wszy go obeszły. 2. nied. = a) † O. = brać udział w obchodzie, w procesji: Król wszystkie obchodził procesje. Troc. b) odbywać, odprawiać, wyprawiać, brać udział w obchodzie, święcić, świętować, czcić, zachowywać, obserwować: Wszak ojeu, kiedy pomrą dziatki, rozkazuje pogrzeb sam żal obchodzić. Bardz. (= sprawić, wyprawić). Obchodzić święta. Obchodzić imieniny, jubileusz, gody weselne. Zabaw wielki miłośnik: u niego wesele i chercziny obchodzone. Mick. To tak sławne zwyczajstwo, obchodzone we wszystkich krajach. Wirt. Obchodzić jaką pamiątkę, rocznicę. Obchodzić posty. † To skoro s. obejdzie, wstępuje patryarcha w cerkiew. Smotr. 3. przen. okryć, powlec, oblać: Potym ją bładność obeszła piałka. Kon. 4. przen. objąć, ogarnąć, opanować, otoczyć, oblecieć: Noc nas obeszła cianiami. K. G. Obchodzi mnie płomień, ogarnia. Kn. Koral, jak go wiatr najmniej obejdzie, kościeje. Zebr. (= owionie). 5. przen. zostać objętym, ogarniętym, przejętym, przejęć s., przejść, zająć, okryć s., pokryć s.: Żgniością moje ciało obeszło. Chr. 6. przen. ogarnąć, opanować, owładnąć, oblecieć, zdjąć, przejść, przejąć, przeniknąć: Okropność i trwoga zlekła ziemię obeszły. Kniaż. † A gdyż było siuńce za górę zaszło, uderzy na Abrama drzemota, a groza wielika obydzie ji. B. Sz. Skoro ich uszy trąba polska obejdzie, a szelst zbroj waszych na nie padnie, pierzezną pewnie. Birk. Znowu ich głuche obeszło milczenie. Mick. 7. obruszyć, ubość, ukłóć; dotknąć boleśnie, niemile; rozgniewać; nied. nie być obojętnym, zajmować, interesować; dotyczyć: Córki przynajmniej krzywda niechaj cię obejdzie. Otw. (= wzruszy, poruszy). Obeszło go bardzo, żeś mu nie odpisał. Ta strata tak go obeszła, że zachorował (= odczuł ją). Jeśli was prawda niemila obchodzi, mówcie, że zmyślać poetom s. godzi. Kras. Jestem człowiekiem, więc wszystkie, co na czeka godzą przegody, mnie sięgają i równie obchodzą. Pileh. Co mię to obchodzi? (= co mi do tego). Co mię to może obchodzić? Niech cię to nie obchodzi (= niech cię o to głowa nie boli, nie troszcz s. o to). Obchodzi mię ta śmierć, to nieszczęście. Troc. Stan biednego tego młodzieńca żywo mię obchodził. Niem. Skądże cię los Albanów tak żywo obchodzi? Os. 8. [O.] wzejść dokoła; wschodząc, okryć (pole): Obchodzi stonieczko. Obeszłoby w polu, żeby dese był. Żyto jeszcze nie obeszło. 9. [O. a. Oblicieć] ująć, uleść, być w niezgorszym stanie: Oczy to ta obejdą, obejdą! tylo co już od ma-

łości tym małuskim luterom (=liferom) niewiele zrozumieć spotrafią. Kon. **O. s. I.** Obchodzić s., dok. = *chodząc, oblużować s., wyrobić s.*: Obchodził s. wałek = wychodził s., wyrobił s. Włod. Obchodziona zawiąsa. Kn. **2.** × Obchodzić s. czym = *†chodzić około czego = trudnić s., zajmować czym, żyć z czego*: Jeśliby synowie szynkiem i rzemieślnem miejskim obchodzić s. nie chcieli, a wzięliby s. do spraw rycerskich... St. lit. Nie pytaj mię o imię, ani kto mię rodził, ni skąd jestem? com robił? czymem s. obchodził? Min. Józef ciesielstwem s. wielmi mądrze i roztropnie obchodził. Op. Ludzi lekkich, a którzy s. błazeństwem obchodzili, nie dopuszczano ku dostojęństwu. L. **3.** † Obchodzić s. = *poczynać sobie, zachowywać s., postępować, sprawić s.*: Obchodzili s. na urzędzie źle, dobrze. Troc. Obchodzili s. źle urzędami, panowaniem, koroną. Troc. **4.** *postąpić, wyjść z kim, potraktować kogo, znaleźć s. względem kogo źle lub dobrze; postąpić, poradzić sobie z czym, wziąć s., zabrać s. do czego, zrobić około czego, zrobić użytek z czego*: Obszedł s. z nim po grubijańsku. Z interesantami trzeba s. grzecznie obchodzić. † Faeszenie a pokrycie obchodzili s. z nim, chcąc go podstąpić w słowach. Rej. Niejednako s. z każdym obchodzić. Kn. Łatwo zwycięża, kto s. łaskawie obchodzi. Min. Z winnemi obszedł s. surowo. Zgodnie s. ze sobą obchodzą. Troc. Nieos. † Bóg dopuścił, że s. z Panem Chrystusem tak okrutnie **obeszto**. L. (= *obeszli, postąpiono*). Trzeba s. umieć z zegarkiem obchodzić, aby go nie zepsuć. Z ogniem należy s. obchodzić ostrożnie (= *ostrożnie z ogniem!*). Bartek Zwycięzca obszedł s. z drzewcem od sztandara, jak z kłonicą. Obchodzić s. jeszcze z temi komplementami nie umie. Troc. Obchodził s. z pieniędzmi, jako chciał, bo były jego. Ort. **5.** bez kogo, bez czego = *obyć s., dać sobie radę, poradzić sobie, potrafić żyć bez kogo, bez czego, nie potrzebować kogo, czego, nie stać, nie dbać o kogo, o co*: Człowiek s. bez człowieka O. nie może. Lubom. Jabył s. obszedł, choćbym go nigdy nie widział. L. Cóż robić, obchodzę s., jak mogę, bez posługi. Obejdę s. bez łaski jego. Troc. Obejdzie s. cygańskie wesele bez marcepanów. Prz. Przyjdę do ciebie! — Obejdzie s. (= *nie potrzeba!*). **6.** kim, czym = *obyć s., zadowolnić s., kontentować s.; poprzestać, przestać na czym; mieć dosyć czego, nie potrzebować więcej*: Obejdź s. smakiem (= *obliź s., nie dostaniesz*). Małą s. rzeczą ludzkie przyrodzenie obejdzie zawsze, i człowiecze zdrowie. P. Koch. Obchodzi s. jednym służącym. † Skąpo s. obchodzi. Troc. (= *żyje; małym opędza swoje potrzeby*). **7.** † O. s. = *zmienić s., zlużować s.*: Wartu s. co dwie godziny obchodzą. Troc. Robotą po sześciu godzin s. obchodzili. Troc. (= *zmieniali s. przy robocie co sześć godzin*). <Ob + I/J>

[Obejzdrzec, y, a i O. s.] p. Obejrzed: Obejzdrzę, kto ku tobie przyjdzie. <p. Obejrzed>

[Obejzdrzenie, a, b m.] czynność cz. Obejzdrzec. [Obejzdrzenie się, a s., b m.] czynność cz. Obejzdrzec s.

[Obejzrec, e, a i O. s.] p. Obejrzed. <p. Obejrzed>

[Obejzrenie, a, b m.] czynność cz. Obejzrec. [Obejzrenie się, a s., b m.] czynność cz. Obejzrec s.

† Obejzrzliwy p. Obejrzliwy. Mącz.

† Obel, † Oblem przys. *całkowicie, całkiem, zgola, zupełnie, ze szczętem, do szczętu, zewszystkim*: Za-

konnikom naszym wszenoene modlitwy odjąć O. usiłujesz. Pim. Ceremonje te nasze skrcając, nie O. przecię wyrzucił, ale przykazał, aby nad choremi używane były. Pim. <Czes. obel = zupełnie>

Obelga, i, lm. i, [Obelżenie], † Obelża I. *ubliżenie, zniewaga, obraza, hańba, wjma dla honoru, dyshonor*: Nie mogę ścierpieć takowej dla siebie obelgi. Kras. Za obelgę, którą dziś poniosłem, prędkoby zemstę znalazło to ramię. Mick. Każdy swoje zwycięstwa wyliczał z wielką wielu godnych dam obelgą. L. Anno! wracaj! — nie mam domu! nie wróczę z tobą, O. dotkliwa! Słow. O. słowna = *słowo grubijańskie, zwymyślanie, wymysły, potwarz*. Ciężkie obelgi na nich rzucano. Kaczk. O. czynna = *uderzenie*. Skazany został za obelgi na areszt. Zachodzi potrzeba zmazania krwawej obelgi. Gaw. **2.** † O., b m. a. † **Obełżywość, † Obelżenie** *poławienie, poniewierka, pogarda, poniżenie*: Żydowski naród jest na obeldze u całego świata. Kłok. Zdr. **Obelżka**. <Ob + LG/LIG>

† Obelgacz, a, lm. e p. Obelżyciel. L. <Od Obelgac>

† Obelgać, a, ał p. Obelżyć: Słyszycie prawdę świętą obelganą, zbluźnioną, spotwarzoną. Smotr. <Od Obelga>

† Obelganie, a, b m., czynność cz. Obelgać. Obelgnąć, nie, nał, † Obelnąć I. *przyłgnąć, przystać dookoła, oblepić s.*: Zmokł do nitki, ubranie na nim obelgło. **2.** *obleść czym, oblepić s., okryć s. czym lepkiem*: [Seweyka nie chce, bo śmierdzi smołą, siądę koło niego, obelgnę wkłó]. <Ob + Lgnąć>

Obelgnięcie, a, b m., czynność cz. Obelgnąć. × **Obelgówka, i, lm. i** *sprawa sądowa o obelgi*. <Od Obelga>

× **Obelisek, sku, lm. ski p. Obelisk**: O. przychodzień z kraju Mizraima. Mick.

Obelisk, u, lm. i, × Obelisek, † Obelisek *kolonna pamiątkowa czworograniasta piramidalna z jednego kamienia*: Piramidy i obeliski egipskie. Żeby zwieźe głazy do tych obelisków, ileż wymyślić trzeba było spisków! Mick. <Gr. obeliskos>

Obeliskowy przym. od **Obelisk**.

† **Obelisek, szka, lm. szki p. Obelisk. Troc.** † **Obelnąć, nie, nał p. Obelgnąć**: Powrozy w nasieniu cierniowym obwalać tak, iżby obelnęły. Trzye. Zatyłość zakryła twarz jego, a tustością obelnęły łądzwie jego. B. B. <p. Obelgnąć>

† **Obelnięcie, a, b m., czynność cz. Obelnąć, obelgnięcie.**

† **Obelnik, a, lm. cy bartnik, należący do stowarzyszenia bartnego.** <p. Oblina>

† **Obelniony** *który obelgnął*: Leży na ziemi problemem O. Mias. (= *oblażły*). Robak w mrowisko wbieży i O. bez władzy leży. Mias.

† **Obelny bartny, bartniczy**: Starosta, urząd O. Prawo obelne. <p. Oblina>

† **Obelża, y, lm. e p. Obelga**: Więcej z niej obelży, niż sławy nabędziesz. Otw. <Ob + LG/LIG>

† **Obelżeć się, eje s., ał s. ulżyć s., zelżeć, polepszyć s., pofolgować.** B. Sz. <Ob + LG/LIG>

Obelżenie, a, b m. I. † O. a. † Obelżenie s. czynność cz. **Obelżeć s., ulga**: Dać wam O., grzechów odpuszczenie. Pśń. **2.** † O. czynność cz. **Obelżyć**: Popuszczają dziś ludziom wędzidla na uceziwych panienek O. Petr. **3.** † O. p. **Obelga**:

Lukrecja wołała uczciwie zginać, niżeli w obelżeniu na świecie żyć. Petr. 4. [O.] p. **Obelga**.

† **Obelżenie się**, a s., blm. p. **Obelżenie**.

Obelżka, i, lm. i p. **Obelga**. Jord.

† **Obelżyciel**, a, lm. e, † **Obelgacz** *hanbiel, znieważyciel, potwarcza, oszczerca*. <Od Obelżyć>

† **Obelżycielka**, i, lm. i forma ż. od **Obelżyciel**: O. sławy. Wys.

† **Obelżyć**, y, ył, nied. † **Obelżywać**, † **Obelgać** *zobelżyć, wyrządzać obelgę, zelżyć, znievažyc, zhanbić, obrazić*: Król Amonitów obelżył posłów Dawida, ogoliwszy im po połowiej brody i poprzekrawał wpoły szaty ich. Damb. Słusznieby mię każdy O. mógł, gdybym to uczynił. Warg. <Ob + LG/LIG>

† **Obelżywać**, a, ał p. **Obelżyć**.

† **Obelżywanie**, a, blm., czynność cz. **Obelżywać**.

Obelżynie przys. od **Obelżywy**.

Obelżywość, i l. blm. rz. od **Obelżywy**. 2. lm. i=a) † O. p. **Obelga**. b) *postępek haniebny, rzecz sprośna, zelżywość, nieprawość*: Serce jego obelżywości pełne. Śl. wil.

Obelżywy *wyrządzający obelgę, ubliżający, zelżywy, łączący, potwarczy, oszczerzy*: Wyraz O. Przewisko obelżywe. Obelżywe słowa na przyprawę dodawać. Rzew. <Od Obelga>

Obelgać, a, ał, nied. **Obelgiwać** kogo i. *łąć, oszukać; okłamać, oczygańić*: Obelgałem go, że już nie chce służyć. Sienk. 2. *łąć, obgadać, obmówić, oczernić, oszkalować, oszamerować, oszczekać*. O. s. *łąć, oszukać s. a. obgadać s. wzajemnie, okłamać s.* <Ob + Łga>

Obelganie, a, blm., czynność cz. **Obelgać**.

Obelganie się, a s., blm., czynność cz. **Obelgać s.**

Obelgiwać, uje, iwał i O. s. p. **Obelgać**.

Obelgiwanie, a, blm., czynność cz. **Obelgiwać**.

Obelgiwanie się, a s., blm., czynność cz. **Obelgiwać s.**: Prima aprilis daje prawo bezkarnego obelgiwania s.

× **Obemdleć**, eje, ał p. **Omdleć**: Te oczy nie obemdleją i ży nie uronią. Syrok. <Ob + Mdleć>

× **Obemdlenie**, a, blm., czynność cz. **Obemdleć**, *omdlenie*.

† **Obemgłęć**, eje, ał *okryć s. mgłą*: Ziemia, obemgławszy... Kołak. <Ob + *Mgłęć, od Mgła>

† **Obemglenie**, a, blm., czynność cz. **Obemgłęć**.

× **Obemrzedć**, **obemrze**, **obmarł** p. **Obumrzedć**. <Ob + Mrzedć>

× **Obemrzenie**, a, blm., czynność cz. **Obemrzedć**, *obumarcie*: Sen ciało w półśmiertelne wprawił O. L.

Ober, a, lm. y *posp. 1. oberpoliciemajster. 2. kol. oberkonduktor, nadkonduktor*. <Skrócenie>

[**Ober**, u, blm.] *wrzawa, wyjadanie psów*. <?>

Ober- *pierwsza część składowa różnych wyrazów złożonych*. <Nm. ober = górny, zwierzchni>

† **Obercejkwart**, a, lm. **owie** *oficer mający naczelną dozór nad zbrojownią, starszy cejkwart*. T. K. <Nm. Oberzeugwart>

[**Oberchapka**, i, lm. i] 1. *reszka. 2. to, co wpadnie w łapę, łapówka, kuban, dochód dorywczy, obrzywka*. Por. **Wydrychap**. <Nm. ober = górny, zwierzchni + Chapka, od Chapnąć>

† **Obercuch**, a, lm. y, † **Obertuch** *okrycie, suknia zwierzchnia*: U niego obercuchy szersze, niż u kogo; od kabata sto złotych jeszcze to niedrogo. Kochan. Już nie dba nie o stroje, nie dba o pstrocinę, najlepszy mu O. dopaść do pierzyny. Rej. Wadzą-ć nasze kofnierze, wadzą-ć obercuchy. Pułł. Dziwne płaszcze, sajony, kolety, ober-

cuchy, aż straszno o nich mówić. Rej. Przen.: W świeckich burzkaach, kto nie umie, jedno s. w kabat uwiązać, kolet pięknie postanowić, obercuchy owe nadać, już mu tam za prawdę będzie trudno z żelaznami s. obercuchy obchodzić. Rej (= z panczerem). To nadobny O., piękne sznurowanie, gdy na enocie z rozumem będzie haftowanie. Rej. <Nm. Ueberzug, Oberzug>

[**Oberdziad**, a, lm. y] *obitarganiec, obszarpaniec, obdartus*. <Nm. ober = górny, zwierzchni + Dziad>

Obereczek, czka, lm. czki p. **Oberek**.

Oberek, rka, lm. rki, **Obertas**, [**Obyrtas**, **Obertaniec**, **Fyrtaniec**, **Obpracany**, **Obyrtany**] *rodzaj tańca*. Zdr. **Obereczek**. <Zdr. z Obertas>

[**Oberemek**, mka, lm. mki, **Obremek**] *naręcze, naręczko, wiązka*: Niosła O. suchych gałęzi. Zabierano oberemkami najkosztowniejsze przyprawy. Krasz. <Brs. Ukr. oberemok>

Oberfilut, a, lm. ol *filut nad filuty, nielada filut, arcyfilit*: Mój braciejsz jest O. Korz. <Nm. ober = górny, zwierzchni + Filut>

Oberfurjer, a, lm. **owie starszy**, *naczelný furjer*: Król przesiał s. na sanie, w których oberfurjerowie jechali. Ochoc. <Nm. ober = górny, zwierzchni + Furjer>

Obergort, u, lm. y p. **Obergurt**. Mrong.

Obergurt, u, lm. y, **Obergort** *koń. i powr. rodzaj popręgu, który opasuje konia razem z siodłem a. derką, po wierzchu ich, taśma, którą s. przymocowuje siódło do konia*. <Nm. Obergurt>

[**Oberhajer**, a, lm. rzy] *dozorca robotników w kopalni*. <Nm. Oberhäuer>

Oberjegiermajster, tra, lm. **trowie starszy**, *naczelný jegiermajster, wielki łowczy*: Był lokajem w domu naszego oberjegiermajstra, grafa Razumowskiego. Bart. <Nm. Oberjägermeister>

Oberkamerher, a, lm. **owie wyższy kamerher**: O. Naryszkin. <Nm. Oberkammerherr>

Oberkielner, a, lm. **owie a. rzy starszy kielner**. <Nm. Oberkellner>

[**Oberknąć**, **nie**, **nął** i O. s.] p. **Oburknąć**. <Zap. zam. Oburknąć>

[**Oberknięcie**, a, blm.] *czynność cz. Oberknąć, oburknięcie*.

[**Oberknięcie się**, a s., blm.] *czynność cz. Oberknąć s., oburknięcie s.*

Oberkomisarz, a, lm. e, **Nadkomisarz starszy komisarz**: Błagam, aby powrócił do oberkomisarza i wyznał, że widział nas. Budz. <Nm. ober = górny, zwierzchni + Komisarz>

Oberkonduktor, a, lm. rzy a. **owie p. Nadkonduktor**. <Nm. ober = górny, zwierzchni + Konduktor>

Oberkonduktorski *przym. od Oberkonduktor*.

Oberkonduktorstwo, a, blm. *urząd, obowiązki oberkonduktora*.

Oberkontroler, a, lm. rzy a. **owie**, **Nadkontroler starszy kontroler**: Wdowa po kontrolerze, któremu dawano pono tytuł oberkontrolera. Krasz. <Nm. ober = górny, zwierzchni + Kontroler>

Oberkwatremistrz, a, lm. e, **Nadkwatremistrz starszy kwatremistrz**. <Nm. ober = górny, zwierzchni + Kwatremistrz>

[**Oberlajtman**, a, lm. i] p. **Oberlejtnant**. <Nm. Oberlieutenant>

Oberlajtnant, a, lm. ci p. **Oberlejtnant**.

Oberlejttenant, a, lm. ci p. **Oberlejtnant**.

Oberlejtnant, a, lm. ci, **Oberlejttenant**, **Oberlajt- nant**, [**Oberlajtman**] *stopień oficerski w dawnych pułkach piechoty cudzoziemskiego autoramentu i w wojsku austrijackim, starszy porucznik, nadporucznik*:

Królewiczowa pełniąca za Pułaskim Schwartzą, oberlejtanta, zapewne z jakimś oddziałem. Puł. [Oberleśnica, y, lm. e] m. p. Oberleśniczy: Z panem oberleśnicom. <Nm. ober = górny, zwierzchni + *Leśnica = leśniczy>

Oberleśniczy, ego, lm. owie rz. [Oberleśnica] nadleśniczy, nadleśny: Jakaż różnica stanowiska takiego dygnitarza z posadą choćby oberleśniczego, ale tylko jednego klucza Targowickiego? Rol <Nm. ober=górny, zwierzchni + Leśniczy>

Oberlicht, u, lm. y, Oberluft, [Oberluch] l. górne poprzeczne skrzydło okna. 2. małe okno urządzone wyżej, niż zwykle okna: Kurytarz, oświetlony przez oberlichty. Prus. <Nm. Oberlicht> [Oberluch, a, lm. y] p. Oberlicht. <śł. lud. do Oberluft>

Oberluft, u, lm. y p. Oberlicht. <Nm. Oberluft>

Obermajster, tra, lm. trowie p. Nadmajster: W godzinę po nim wbiegł O. przedzalni, przestraszony i zaperzony. Prus. <Nm. Obermeister>

Oberman, a, lm. owie, †Barman, †Borman l. †O. starszy, zwierzchnik, przełożony: O. igrzysk. Kn. (= dyrektor). 2. †O. sędzia polubowny, arbiter, rozjemca: O., to jest sędzia, na którego ś. obie strony zdawają, albo którego też sędzia na co wysadza, aby strony pojednał. Mącz. Prawego obermana między sobą mieli, obiedwie strony zatył na to ś. udały, aby to, co on rzecze, prawdziwie strzymały. Papr. Aż ś. uczynił obermanem a jednaczem niesnasek. Orzech. 3. a. × Ewerman, †Eberman, †Gwerman, †Werman gór. przełożony nad prowadzeniem sztolni, sztolmistrz, nadsztygar sztolniowy. <Nm. Obermann>

Obermański przym. od **Oberman**.

†Obermus, u, lm. y ciastka, legumina z tartych migdałów z winem: Obarzanki i O., do których, oczyściwszy migdały, utłuc je należało w móżdżerzu, cukrem usypać, zalać winem, włożyć w gęstej masie w półmisek lub formy blaszane, posypać cynamonem i tak w wolnym piecu upiec. Goł. <Nm. Obermuss>

Oberoficer, a, lm. owie oficer niższy, niesztabowy. <Nm. Oberoffizier>

Oberoficerski przym. od **Oberoficer**.

[Oberok, a, lm. i] surdut, kapota zimowa. <Nm. Oberroek>

Oberpocztmistrz, a, lm. e, Nadpocztmistrz starszy pocztmistrz. Mrong. <Nm. Oberpostmeister>

Oberpolicmajster, tra, lm. trowie, posp. Ober szef policji w wielkim mieście. <Nm. ober = górny, zwierzchni + Poliemajster>

Oberpolicmajstrowa, ej, lm. e żona oberpolicmajstra.

Oberprezydent, a, lm. ci prezydent wyższego stopnia, nadburmistrz. <Nm. Oberpräsident>

Oberprezydentowa, ej, lm. e żona oberprezydenta.

Oberprezydentowski przym. od **Oberprezydent**: Wszystko zebrane było dla przyjemności podniebienia oberprezydentowskiego.

†Obersar, u, lm. y p. Oberszar. <p. Oberszar>

[Oberst, a, lm. soj] p. Oberster. <Nm. Oberst>

Oberster, a, lm. rzy, Oberszter, × Obrist, [Oberst, Oberszt, Oberzt, Oheszt, Ohešt] stopień oficerski w dawnych pułkach piechoty polskiej i dragonów, cudzoziemskiego zaciągu, odpowiadający randze pułkownika. <Nm. Oberster>

Obersterstwo, a, blm. urząd, ranga oberstera, pułkownikostwo. Mosk.

Oberstlejtenant, a, lm. ci p. Oberstlejtant. Oberstlejtant, a, lm. ci, Oberstlejtant, × Obristlejtant podpułkownik w dawnych pułkach zaciągu cudzoziemskiego. <Nm. Oberst-Lieutenant>

× **Oberstrażnik, a, lm. cy starszy strażnik.** T. K. <Nm. ober=górny, zwierzchni + Strażnik>

Oberstwachmester, tra, lm. trowie p. Oberwachmistrz: O. przy regimente Kaisersteina. Kub. <Nm. Oberstwachmeister>

†Oberszar, u, lm. y, †Obersar, †Oberszał gór. miejsce niekopane, na kopalnię jeszcze niezajęte; miejsce zbywające między kopalniami; miejsce obok kopalni. <Śr. Grn. obersehar, ibersehar>

[Oberszt, a, lm. ci] p. Oberster: Oberszei niemiecocy, zabrawszy pieniądze, morzyli ludzi. Rol. <p. Oberst>

× **Obersztajgier, a, lm. rzy starszy sztygar, nadsztygar.** Ciec. <Nm. Obersteiger>

Oberszter, a, lm. rzy p. Oberster: O. Machnicki. Sienk.

Obersztunek, nku, lm. nki gór. p. Obestronek. <Zap. z Nm. Oberstange>

Obersztyn, u, lm. y szew. listwa ze skóry około podeszwy wewnątrz buta lub na wierzchu. Zdr. **Obersztynek.** <? Nm. Oberleiste>

Obersztynek, nka, lm. nki szew. p. Obersztyń. [Obertaczka, i, lm. i, Obyrtaczka, Obracajka] rodzaj spółwicy. <Od Obertać, p. Obertnąć>

[Obertać, a, ał i O. ś.] p. Obertnąć.

[Obertal, a, lm. e. Obyrtal] l. rodzaj tańca. 2. p. Obertus: O. jakich mało, znany na całą wieś. Ork. Było mi nie wierzyć obertalowi, jażby nas był ksiądz od ontarza odegnał. Ork. O., jakich mało, bitnik i zawadjaka. Ork. <Od Obertać, p. Obertnąć>

[Obertanie, a, blm.] czynność cz. Obertać, obracanie.

[Obertaniec, nca, lm. nce] p. Oberek. <Z Obertas, sld., niby Nm. Ober + Taniec>

[Obertanie się, a ś., blm.] czynność cz. Obertać ś., obracanie ś.

Obertanka, i, lm. i (w grze w żydka)=manewr następujący: O. dolna lub górna=rzuciwszy piłką o mur, obrócić ś. i złapać ją z dołu lub z góry. Goł. <Od Obertać ś.>

Obertas, a, lm. y l. p. Oberek. 2. w lm. kretanina, korowody, tarapaty, ambarasy, kłopoty: Miał z adwokatami różne obertasy. W jakież ja biedny człowiek wpadłem obertasy! L. Merkury w nieustanne wprężon obertasy, służy Jowiszowi. Zabł. W takowych obertasach temu biedakowi został jeden przyjaciel. Tremb. 3. ś.: Tratwa dała obertasa = płynie wpoprzek rzeki, idzie płotem a rakiem. <Zap. z Czes. lub Słc., p. Obertnąć>

[Obertasik, a, lm. i] p. Obertas.

[Obertka, i, lm. i] drewniana zasława do drzwi.

[Obertnąć, nie, nął, Obyrtnąć, nied. Obertać, Obiartać, Obyrtać] obrócić, wykręcić. [O. ś.] l. obrócić ś., wykręcić ś.: O. ś. w tańcu. Obertnął ś. dwa razy na pięcie i pobiegł. Ork. 2. uwinąć ś. z robotą, zawinąć ś., zakrzętnąć ś. <Zap. z Czes. lub Słc. obrtnout'>

[Obertnięcie, a, blm.] czynność cz. Obertnąć.

[Obertnięcie się, a ś., blm.] czynność cz. Obertnąć ś.

[Obertny, Obyrtny] obrotny, zwinny, żwawy.

Obertować, uje, ował fl. *plynąć czołnem przed tratwami i obracać ś. do nich z ostrzeżeniem.* <Od Obertać, p. Obertnąć>

Obertowanie, a, blm., czynność cz. **Obertować.**

1. †**Obertuch, a, lm. y p. Obercuch:** Miał na sobie sajanek, czapkę i O. brunatne. Bart. <p. Obercuch>

2. †**Obertuch, a, lm. y rodzaj pieczywa słodkiego:** Rzadko już gdzie dają ś. widzieć starożytne ciast gatunki, kołaczki, obertuchy, jajeczniki. Goł. <?>

[**Obertus, a, lm. y, Obyrtus**] f. a. [**Obertal, Obyrtać**] *człowiek, zwłaszcza młody chłopak, zbyt żywy, zwinny; żywioł, wierzycięta, fryga, człowiek, co go wszędzie pełno, a nigdzie miejsca nie zagrzeje.* 2. *człowiek głupekowaty.* <Z Obertnąć>

× **Oberwa, y, lm. y m. p. Obdartus:** W on tego oberwę! Pol. <Ob+RW/RYW>

Oberwachmistrz, a, lm. e, Oberwachmeister major: Wybierają ś. z ramienia elektora baron von Hoverbeck i O. Rüdiger von der Goltz. Jaroch. <Nm. Oberwachmeister>

Oberwać, rwie, rwał, × Orwać, nied. Obrywać

1. *zerwać dotyka czego, z wielu miejsc; rwąc, zebrać; poobrywać:* O. owoce z drzewa. Na włosach listki ziela i kosmyki trawy, które Hrabia oberwał, pełzną przez zagony. Mick. Własną ręką obrywał on listek po listku z wieńca sławy, który mu wdzięczni rodacy uwili. Moehn.

2. *obszarpać, obdrzeć, poobrywać:* O. frendzlę, tasienkę u sukni. [Zamezysko oberwane] (=zrujnowane, odrapane).

3. *urwać, oderwać, zerwać:* O. sznur od dzwonka, wieszadło u ubrania. O. komu połę. Nadeptawszy na suknię, oberwał jej faldę (=wyrwał). Siedź cicho, bo ci uszy oberwę! Dwuch jeszcze wisiało, trzeciego wiatr był oberwał. Oss.

4. *przen. urwać, chwycić, złapać, skubnąć, chapnąć, wskórać, dostać przypadkiem, okroić coś dla siebie:* Każdy chce eo O. Kn. Uczy go manjery francuskiej, spodziewając ś., że za to cokolwiek na grzbiet oberwie. Boh. (=dostanie jaką suknię).

5. *przen. dostać, wziąć (na grzbiet i t. d.):* Ej, oberwiesz, stul głębę! Troc (=dostaniesz, dostanie ci ś. co z reszty).

Pójdź wcześniej, póki możesz, bo oberwiesz ciężki. Zabł. Jużes wziął po nosie od mojej żony, chcesz i ode mnie O.? L. Oberwie karę od drugiego, którąby miał wziąć od ciebie. Pilch. Gdy ś. pan wielki gwałtownie rozgniewa, oberwie blizki, choć ś. nie spodziewa. Wad. Jabym po skórze oberwała od matki. Zabł. Dobrze, żeś po łbie nie oberwał. Troc. O. przez łeb. Jabł. Kto nie ustąpi z drogi mej Minerwie, kręconym z wierszy biczem w łeb oberwie. L.

6. × O. z wysiłku nadweryżyć, zerwać: Żmujdzkich łbów obuczaniem rychło pierś oberwie. Mick. O. ś. l. *urwać ś., odpaść; odlecieć, urwawszy ś., obdrzeć ś.:* Guzik mi ś. oberwał. Tasiemka, koronka oberwała ś. u sukni.

2. *zerwawszy ś., spaść:* Góra, chmura ś. oberwała.

3. [O. ś., namóc ś., naderwać ś., podźwignąć ś., poderwać ś., otrząść ś., ochwacić ś.] *zachorować wskutek wysiłku, doznając przytym bólu w plecach, zerwać ś.*

4. *dostać ś., wpaść w łapy, okroić ś., zostać dla kogo, nadarzyć ś.:* Żydowi, materje przykrawując, na szaty ś. oberwie. Grod. <Ob+Rwać>

Oberwanie, a, blm. l. czynność cz. Oberwać.

2. p. **Oberwanie ś.**

Oberwaniec, ńca, lm. ńcy p. Obdartus: [Mos tam smaty, to sie przeoblec: przecie takiego oberwanca tu trzymo! nie bedel]. <Od Oberwany>

Oberwanie się, a ś., blm. l. czynność cz. Oberwać ś.: O. ś. chmury (posp.) = *deszcz bardzo ulewny.* 2. a. **Oberwanie choroba z oberwania ś.** (p. Oberwać ś. pod 3).

Oberwano przys. od Oberwany, obdarto, w łachmanach, z dzurami, w podartym, oberwanym ubraniu: Chodźcie O.

Oberwany l. im. od Oberwać. 2. mający podarte ubranie, obdarty: Chodzi O. jak żebrak. 3. *odrapany, zrujnowany:* [Zamek O.]. 4. [O.] *który ś. oberwał, chory na oberwanie.*

× **Oberwipola, y, lm. y p. Urwipoleć.** <Oberwać+Poła>

†**Oberwipoleć, ńcia, lm. ńcie p. Urwipoleć.** Troc. <Oberwać+Połeć>

× **Oberwisko, a, lm. a urwisko:** To sławne z skały O. nad Wisłą, gdzie ma posadę dotąd pyszny Jagiełłów zamek. Św. <Ob+R/W/łYW>

Oberwus, a, lm. y l. p. Obdartus. 2. [O.] przeciwisko mieszczanina: Oberwuste, szelmowski duchu! <Od Oberwać>

Ober-zaganiacz, a, lm. e starszy zaganiacz: W środku porusza ś. olbrzymi bataljon zaganiaczy, stanowiący rzeszę z kilkuset głów ze stu ober-zaganiaczami na czele. <Nm. ober-górny, zwierzeźni+Zaganiacz>

[**Oberzić, i, ał i O. ś.**] (Ober-zieć) p. **Obejrzyć.** <p. Obejrzyć>

[**Oberzienie, a, blm.**] (Ober-zienie) czynność cz. **Oberzić.**

[**Oberzienie się, a ś., blm.**] (Ober-zienie ś.) czynność cz. **Oberzić ś.**

Oberznąć, nie, nał, Oberznąć, nied. Obrzynać

1. *zerznąć naokoło, obciąć, okrącać:* O. korę na drzewie. Obrzynaają ś. gałązki, aby młodym drzewkom przyspieszyć owocowanie. Kluk. Końce paznoci obrzynamy. L. O. dukat. Złotu obrzniętemu szacunku legalnego zabraniamy. L. O. książkę, kajet.

2. *rznać, odjąć; oderznąć, urznąć, uciąć:* O. komu uszy, nos, palec. 3. *obrzezać, omisać, otrzebić:* O. bydło. 4. *posp. obciąć, ściąć egzaminowanego, uznać go za niedostatecznie uzdolnionego.* O. ś. l. † O. ś. = *być ściętym, nadłożyć głowę:* Trzech już gardło dało, czwarty na tymże oberznie ś. ostrzu. Pot. 2. *posp. obciąć ś., ściąć ś. przy egzaminie, nie zdać egzaminu.* <Ob+Rznąć>

[**Oberznicholewka, i, lm. i**] pog. *szewc.* <Oberznąć+Cholewka>

Oberznięcie, a, blm., czynność cz. **Oberznąć.**

Oberznięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Oberznąć ś.**

Oberznięty, †Oberzniony im. od Oberznąć; Oberznięty: Dukat O. (=kulfon). Złotu oberzniętemu szacunku legalnego zabraniamy. L.

†**Oberzniony p. Oberznięty:** Agata piersi oberznione w rękę trzymała. Wys.

[**Oberzt, a, lm. y**] p. **Oberster.** <Nm. Oberst>

Oberża, y, lm. e dom gościnny, gospoda, zajazd, karczma, austerja. Zgr. Oberżysko. <Fr. auberge>

Oberznąć, nie, nał i O. ś. p. Oberznąć.

Oberznięcie, a, blm., czynność cz. **Oberznąć.**

Oberznięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Oberznąć ś.**

Oberznięty, †Oberzniony im. od Oberznąć; Oberznięty: Dukat O. (=kulfon). Złotu oberzniętemu szacunku legalnego zabraniamy. L.

†**Oberzniony p. Oberznięty:** Agata piersi oberznione w rękę trzymała. Wys.

[**Oberzt, a, lm. y**] p. **Oberster.** <Nm. Oberst>

Oberża, y, lm. e dom gościnny, gospoda, zajazd, karczma, austerja. Zgr. Oberżysko. <Fr. auberge>

Oberznąć, nie, nał i O. ś. p. Oberznąć.

Oberznięcie, a, blm., czynność cz. **Oberznąć.**

Oberznięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Oberznąć ś.**

Oberznięty p. Oberznięty.

1. **Oberżyna, y, lm. y ńca, ńczna oberża.**

2. **Oberżyna, y, lm. y owoc ros. gruszką miłosną:** Tu połyskują fioletowe ciała oberżyn, tam ko-

sze czerwonych, jak korale, pomidorów. Sienk. <Fr. aubergine>

Oberżysko, a, lm. a p. **Oberża**.

Oberżysta, ty a. [tego], 3 pp. ście a. [stemu], lm. *ści ten, co utrzymuje oberżę, właściciel oberży, karczmarz, austernik*: Jak ś. waćpan nazywasz, panie O.? Fred. A. Zeniąc ś. zaś tak młodo z córką oberżysty, zniknie w kuchennym dymie Feba promień czysty. Fred. A. <Fr. aubergiste>

Oberżystka, i, lm. i forma ż. od **Oberżysta**, *austerniczka, karczmarka*. 2. a. [Oberżyscina] *żona oberżysty, karczmarka*.

[**Oberżyscina**, y a, i, lm. y] p. **Oberżystka**: Pytali ś. oberżyscini.

Obeschly, **Obeschnięty**, **Oschly** *który obsechl*. **Obeschnąć**, **obeschnie**, **obeschnął** a. **obsechl**, **Oschnąć**, nied. **Obsychać**, **Osychać** i. *wyschnąć ze wszystkich stron*: Ziemia już powoli obsycha. Czy nie obeschly po pobitych, ściętych, na pale wsadzonych. Sienk. 2. fl.: *Tratwa obsycha = tratwa stojąca na brzegu rzeki przy spadaniu wody zostawia niektóre sztuki drzewa na piasku*. <Ob + Selnąć>

Obeschnięcie, a, btm. czynność cz. **Obeschnąć**.

Obeschnięty p. **Obeschly**.

1. **Obesłać**, śle, śłał, nied. **Obysłać** i. *posłać, rozesłać kogo, aby obszedł wielu*: Obysłał przyjacioły, pany, poruczniki. Kn. (= *posyłam po przyjaciołach...*). Obysłał senatory i wojskowe rady, zapraszając w osobny namiot do gromady. Pot. Naprzód rycerstwo obeszlemy wszędy, i tych, co w mieście zostali ś. bliżej, i co na wiejskie powrócili grzędę. Mick. 2. [O. kogo przez kogo] = *posłać do kogo osobę, którąby ś. porozumiała*: Obesłałem sąsiada przez Piotra (= *wysłałem Piotra, aby ś. z sąsiadem moim porozumiał w mojej sprawie*). 3. O. wystawę = *przysłać na nią okazję*: Kobiety obesłały wystawę. Sienk. 4. † O. i [O.] czym = *zawiadomić, oznajmić, obwieścić o czym przez posła, zapowiedzieć co przez posłańca*: Panna od wieków przejrzana, archaniołem obesłana. Pśń. Śmierć chorobą, jak zawitym rokiem obesławszy, na trybunał boski gotować ś. każe. Koch. W. Wojną kogo O. Pot. (= *wypowiedzieć komu wojnę przez posła*). 5. czym = *posłauszny, obdarzyć*: Obesłał Zygmunta niedawno król angielski księgą, którą sam napisał. Birk. Zwierzną sąsiadów obysła. Kras. Ubogich potrawami obysłał. Skar. O. ś. i. [O. ś.] *posłać jeden drugiego, rozepsć ś. dla obejścia wielu miejsc*: Wnet ś. po mieście obesłali i kamienie wszystkich opisali 2. † O. ś. czym = *posyłając sobie kolejno, obdzielić ś.*: Tym kubkiem mieli ś. wkóło O. i tak skromnie pić, aby z niego wszyscy pili. Tworz. Makary posłał jagody drugiemu bratu, lecz ten także drugiemu je posłał, on trzeci także innemu, aż ś. wszyscy bracia onemi jagodami obesłali, a nakoniec ś. do Makarego wróciły. Skar. 3. *wysłać do siebie nawzajem posłów dla porozumienia ś.*: Wezyr miał mu odpowiedzieć, aby ś. król obesłał z hanem krymskim. Dar. <Ob + I. Śłać>

2. **Obesłać**, **ohściele**, **ohsłał**, × **Oslać**, nied. **Obścilać**, **Obścilać**, × **Ościlać** *ścieląc, obłożyć*: O. chorego w fotelu. Matami na skutach zboże obścilają. Mag. × **Przen.**: Potomku przedniejszego króla w Akwilonie, mozystymi enotami ślicznie obścilony. Chodk. K. (= *hojnie obdarzony*). [O. ś.] *zlec, powić dziecię*: Żona mi ś. obesłała. <Ob + 2. Śłać>

1. **Obesłanie**, a i. btm., czynność cz. 1. **Obesłać**.

2. [O., lm. a] *wiadomość*: Juz daj panu O., ze zajechał pod dom.

2. **Obesłanie**, a, btm., czynność cz. 2. **Obesłać**. **Obesłanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Obesłać** ś.

[**Obesłanie się**, a ś., btm.] czynność cz. [**Obesłać** ś.].

Obesrać, a, ał, **Obsrać**, **Osrać** *srając, owaląc; opaskudzić, ofajdać*. O. ś. *srając, owaląc ś.*; *opaskudzić ś., ofajdać ś.* <Ob + Srać>

[**Obesrałek**, łka, lm. łki] p. **Obesrańczech**. **Obesranie**, a, btm., czynność cz. **Obesrać**.

Obesranie się, a ś., btm., czynność cz. **Obesrać** ś.

[**Obesrańczech**, a, lm. y, **Obesrałek**] *zasraniec, malec*.

Obestronek, nku, lm. nki, **Obersztunek** *gór. boli szybu a. chodnika*, w lm. p o b o k i. <Z **Obersztunek**, sł. lud. do Strona>

† **Obeszcie**, a, lm. a p. **Obejście**: Nie mieliśmy, dziećmi będąc, karności; obeszcia na świecie żadnego nie nauczyliśmy ś. Petr.

Obeszczać, y, ał p. **Oszczać**. <Ob + Szczać>

Obeszczanie, a, btm., czynność cz. **Obeszczać**, *oszczanie*.

[**Obeszło**] *przeszło, więcej niż*: Mám jesse obesło dziesięć reńskich.

† **Obeszłość**, i, btm. rz. od **Obeszły**: Plac leśną obeszłością ściśniony, na więcej ufców ludzi rozszykować bronił. Błaz. (= *ściśniony przez to, że był otoczony lasem*). Panna święta i apostołowie, jako też ludzką O. i dotkliwość mający, słusznie płakanie wielkie uczynili. Żarn. (= *czułość, troskliwość, nieobojętność, współczucie*).

× **Obeszły** i. a. † **Obeszły** *otoczony, objęty, okrążony*: Mieszkańcy wysep obeszłych wodami. P. Koch. (= *oblany*). Hibernja obeszła wodami. P. Koch. Przy źródru obeszłym płodnemi palmami. P. Koch. Najwyższemu Bogu światłem obeszłemu. K. G. Czemu nam głośne iytary nie brzęczą, obeszłe siatką na ścianie pajęczą! Nar. (= *zaszle*). 2. *obchodzący ś. małym, wstrzemięźliwy, umiarkowany, niewymagający, skromny w wymaganiach*. Mącz. 3. *bez którego można ś. obejść, niekonieczny*. L. 4. *czuły, drażliwy*. <Ob + SZD/CHOD>

[**Obeszt**, a, lm. y] p. **Oberster**. <Nm. Oberst>

† **Obeszto** p. **Obejść**.

† **Obeszty** p. **Obeszły**: Już od nieprzyjaciela w fortecy obeszty, do ostatniej przychodzą obleżney reszty. Pot.

† **Obeście**, a, lm. a p. **Obejście**: Spokojny żywot i zgodne O. z każdym zawsze kochała. Koch. W. <Ob + I/J>

[**Obeśnić się**, i ś., il ś., nied. **Obeśniwać** ś.] *przynić ś.*: Jedny nocy obeśniło mu się, ze będzie miał syna. Por. **Obeśnić** ś. <Ob + Śnić ś.>

[**Obeśnienie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Obeśnić** ś.

[**Obeśniwać się**, a ś., ał ś.] i. *marzyć ś., majaczyć ś., zdawać ś.* 2. p. **Obeśnić** ś.

[**Obeśniwanie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Obeśniwać** ś.

[**Obeśt**, a, lm. y] p. **Oberster**. <Nm. Oberst>

Obetkać, a, ał, **Obetknać**, **Otkać**, nied. **Obtykać**, **Otykać** i. *ułkać, poobtykać dołcoła, na wszystkie strony, opatrzyć*: O. kapelusza kwiatkami. Troc. **Obetkał** zanadrze księgami. Troc. O. okno na zimę. O. szpary. O. winnice, groch, ziola, płonki. Troc. [O. kogo] = *otulić, okryć, owinać, opatulić, obańduchać*. O. szynkę korzeniami. Troc. 2. *pozatykać kolejno*: O. wszystkie dziury. 3. *wtykając, otoczyć, ogrodzić*: O. drzewka kołkami. 4.

obrabiać, tkając, obrabiać tkackim sposobem. 5. obladować, opchać, opakować, przepelnąć: Obetkany żołądek nie sprawuje subtelności myśli. Pileh. Lepiej po trosze dawać dziecięciu pożywienia, niżli go jednym razem O. Sien. Nie najzdrowiej dziecięciu, gdy je rozlicznymi karmiami obtykają. Kosz. Żalani winem, zbytnią tuczą obetkani. Nagur. Wpędzili do matni suma obetkanego. Tw. (=tucznego, spasionego). O. ś. I. [O. ś.] *owinać ś., otulić ś., opatulić ś., obańduchać ś. 2. opchać ś., opakować ś., obladować ś., obezreć ś.*: O. ś. chlebem. <Ob+Tkać>

[Obetkała, y, lm. y, Obekał] *obżartuch; człowiek otyły, ociężały, brzuchal.* <Od Obetkać>

Obetkanie, a, blm., czynność cz. Obetkać.

Obetkanie się, a ś., blm., czynność cz. Obetkać ś.

Obetkany I. *który obetkano. 2. który ś. obetkał, obżartuch, objędzony.*

Obetknać, nie, nął p. Obetkać: Obetknij flaszę słomą. Troc.

Obetknięcie, a, blm., czynność cz. Obetknać.

Obetrzeć, obetrze, obtarł a. [obter] i O. ś. p.

Otrzeć: Krew ci obetrę włosami. Słow. <Ob+Trzeć>

[Obewlec, ecze, ókł i O. ś.] p. Oblec. <Ob+Wlec>

[Obewleczenie, a, blm.] czynność cz. Obewlec, obleczenie.

[Obewleczenie się, a ś., blm.] czynność cz.

Obewlec ś., obleczenie ś.

[Obewłóczenie, a, blm.] czynność cz. Obewłóczyć.

[Obewłóczyć, y, ył] dok. *obwlec, zawlec rolę.* <Ob+Włóczyć>

[Obewrot, u, lm. y] *zajęcie, zachód, korowód*: Sołtys ma dużo obewrotów z ludźmi. <Ob+WROT/WIERT>

[Obewrotność, i, blm.] rz. od Obewrotny.

[Obewrotny] *obrotny, zręczny, przemysłny, sprytny.* <Ob+WIER/WROT>

Obewrzały, †Obwrzały *który obewrzał*: Zdzierali z pochowanych ropą obewrzałe szmaty. Zim. Szerokie rany krwią obewrzałe. Stasz. Brzydkiej Meduzy płód, O. jadem, biorąc w palce, śmiertelne pasła swą piersią padalec. Nar. <Od Obewrzeć>

Obewrzeć, obewrze, obwarł, †Obwrzeć, nied. *Obwierać oblepić ś., zająć czymś przywrzałym.* <Ob+Wrzeć>

Obewrzenie, a, blm., czynność cz. Obewrzeć, Obwrzeć.

Obezbarwnić, i, il *ogolocić z barwy, zrobić bezbarwnym*: Po tej eliminacji pozostają dla wiedzy tylko obezbarwnione uogólnienia. Spas. <O+Bez+Barwa>

Obezbarwienie, a, blm., czynność cz. Obezbarwnić.

Obeczulać, a, al p. Obeczulić. <O+Bez+ CZU>

Obeczulanie, a, blm., czynność cz. Obeczulać.

Obeczulenie, a, blm., czynność cz. Obeczulić.

Obeczulić, i, il, nied. *Obeczulać zrobić nieczulym, znieczulić, odrętwić*: Ogniste kaskady obezczulały ją i ogłuszały. Jeż.

[Obездaduch, a, lm. y] *niepoń, niedolega.* <? O+BZD+Duch>

[Obездrzeć, y, al i O. ś.] p. Obejrzeć.

[Obездрение, a, blm.] czynność cz. Obezdrzeć, obejrzzenie.

[Obездрение się, a ś., blm.] czynność cz. Obezdrzeć ś., obejrzzenie ś.

Obiecznić, i, il, †Obiecznić *zrobić bezecnym, splugawić, zbezczeszczyć, zhańbić, zobelżyć, sprofanować.* <O+Beiecznić>

Obiecznić, eje, al *stać ś. bezecnym, zhańbić ś., splugawić ś., splamieć ś., zbezczeszczyć ś.*: Obiecznieni w nieprawościach swych. St. wil.

Obiecznienie, a, blm. I. czynność cz. Obiecznić. 2. czynność cz. Obiecznić.

†Obiecznić, i, il p. Obiecznić. Smotr. <O+Bez+ CZT>

†Obieczczenie, a, blm., czynność cz. Obiecznić.

Obezludniać, a, al i O. ś. p. Obezludnić.

Obezludnianie, a, blm., czynność cz. Obezludniać.

Obezludnianie się, a ś., blm., czynność cz. Obezludniać ś.

Obezludnić, i, il, nied. *Obezludniać ogolocić z ludności, wyludnić*: Moskwa miała zwyczaj pas pograniczny obezludniać i pod las zapuszczać. Górs. Obezludnione puściny. Szaj. O. ś. *ogolocić ś. z ludności, stracić ludność, wyludnić ś.* <O+Bez+LUD>

Obezludnienie, a, blm., czynność cz. Obezludnić.

Obezludnienie się, a ś., blm., czynność cz. Obezludnić ś.

Obezmocnić, i, il p. Obezsiłić: Byliby Trojanie precz uchodzili, bo wszystkich strach obezmocnił. Ml. Duszę mu strach obezmocnił. Ml. <O+Bez+MOC>

Obezmocnienie, a, blm., czynność cz. Obezmocnić, obezsilenie.

Obeznać, a, al, ×Oznać, Obznajomić, Oznajomić, nied. *Obeznawać, Obznajmiać, Obznajamiać, Oznajamiać* I. kogo z czym = *zapoznać zgrubsza, oswoić, pokazać, jak ś. co robi, jak ś. z czym obchodzić*: O. czytelników z osobą. Rzew. O. kogo z nową czynnością, z rzemiosłem. 2. [O. kogo] = *poznać dokładnie, wszechstronnie*: O. kogo przez dłuższą znajomość. O. kobietę przez częste spółkowanie z nią. O. ś. z czym, [czemu], †z kim = *zapoznać ś. zgrubsza, otrzaskać ś., rozpatrzyć ś., oswoić ś.*: O. ś. z rzemiosłem. †Obeznałem ś. z nim. Nie obeznał ś. jeszcze w mieście. Troc. [Ja sie gospodarce nie obeznała]. <Ob+Znać, od ZN(A)>

×Obeznały p. Obeznany: O. w sprawach a. ze sprawami. St. wil.

Obeznanie, a, blm., czynność cz. Obeznać.

Obeznanie się, a ś., blm., czynność cz. Obeznać ś.: Wynikiem obeznania ś. z wielkim światem towarzyskim i literackim było zagłębianie ś. w rozbiór stosunków międzynarodowych. Chm.

Obeznany I. *którego obeznano. 2. a. ×Obeznały, st. w. ×Obeznałszy który ś. obeznał, otrzaskany, olarty, obyty, oswojony, świadomy, doświadczony*: O. z robotą. O. z miejscowością (=umiejący ś. w niej orjentować). <Od Obeznać a. Obeznać ś.>

×Obeznałszy p. Obeznany: Obeznałszy ze sławą, niżli pracą twardą. Koź.

Obeznawać, aje, awał i O. ś. p. Obeznać.

Obeznawanie, a, blm., czynność cz. Obeznawać. Obeznawanie się, a ś., blm., czynność cz. Obeznawać ś.

×Obezpieczenie, a, blm., czynność cz. Obezpieczyć, zabezpieczenie, ubezpieczenie.

×Obezpieczyć, y, ył *ubezpieczyć, zabezpieczyć, zapewnić*: Nie zgromadził majątku tak znacznego, ażeby ten przyszłość syna ubezpieczył bezwzględnie. Jeż. <O+Bezpieczyć>

Obezsilac, a, ał i O. ś. p. Obezsilic.
Obezsilanie, a, blm., czynność cz. Obezsilac.
Obezsilanie się, a ś., blm., czynność cz. Obezsilac ś.

Obezsilenie, a, blm., czynność cz. Obezsilic.
Obezsilenie się, a ś., blm., czynność cz. Obezsilic ś.

Obezsilic, i, il (im. bierny **Obezsilony** i **× Obezsilon**), **Obezsilnic, Obezsmocnic, nied. Obezsilac, Obezsilniac** *pozbawic sił, oslabic, obezwladnic*: Niepokój grobowy nadto go obezsila, nadto serce bodzie. Syrok. Żal obezsili. Syrok. Niech mu nędza niewczesna rąk nie obezsili. Syrok. Uwaga sędziów poddawała ś. zwolna wpływowi argumentacji obrończej, a obezsilona ich atakiem, zdawała ś. w końcu na łaskę i niełaskę rzecznika. Kraus. **O. ś., Obezsilnic stracic sily, omdlec, oslabnac.** <O + Bez + SIL>

Obezsilniac, a, ał i O. ś. p. Obezsilic: Moralność obezsilniałaby ś. w walce z występkiem. Malesz.

Obezsilnianie, a, blm., czynność cz. Obezsilniac.

Obezsilnic, i, il p. Obezsilic.

Obezsilniec, eje, ał p. Obezsilic: Męzione, oszalałe aż obezsilniały. Krasz.

Obezsilnienie, a, blm. 1. czynność cz. Obezsilnic. 2. czynność cz. Obezsilniec.

Obezsilnienie się, a ś., blm., czynność cz. Obezsilnic ś.

× Obezsilon p. Obezsilic: Kędy huf O. świeży ś. odnowi. Syrok.

× Obezwać się, wie ś., wał ś. p. Odezwać ś.: Czy słuszna na niecnotliwym dekrecie cesarza przestawać, czy też z wojną Krzyżakom ś. O? Błaż. <Ob + ZW>

× Obezwanie się, a ś., blm., czynność cz. Obezwać ś.

Obezwiadniac, a, ał p. Obezwiadnic.

Obezwiadnianie, a, blm., czynność cz. Obezwiadniac.

Obezwiadnic, i, il, Ubezwiadnic, nied. Obezwiadniac, Ubezwiadniac *zrobidc bezwiadnym, odjac wladze, wladanie czlonkami, skrepowac, zwiqzac*: Niektórzy z nich, obezwładnieni, leżeli na stołach. Krasz. O. awanturnika, szaleńca. Grot obezwładnił Pozejdon, od zguby chroniąc młodzieńca. Ml. Obezwiadnione węgorze i ryby. Ml. <O + Bez + WŁOD>

Obezwiadniec, eje, ał stać się bezwiadnym: Obezwiadniał, njęty snem ciężkim. Krasz.

Obezwiadnienie, a, blm. 1. czynność cz. Obezwiadnic. 2. czynność cz. Obezwiadniec.

Obezwasnowolnic, i, il, Ubezwasnowolnic *pozbawic mozności rzqdzienia ś. wedlug własnej woli, wziqć w kuratele; obezwladnic*: Co robić z takimi ludźmi, których nie można prawie O.? Kasz. Porwany zostałem przez tłum, obezwasnowolniony i pontesiony jakąś siłą wzdłuż ulic. <O + Bez + Własny + Wola>

Obezwasnowolnienie, a, blm., czynność cz. Obezwasnowolnic.

[Obezreć, e, ał i O. ś.] p. Obejrzeć: Obeźreli świadectwo.

[Obeźrenie, a, blm.] czynność cz. Obeźreć, obeźrenie.

[Obeźrenie się, a ś., blm.] czynność cz. Obeźreć ś., obeźrenie ś.

† Obeźreć, y, ał, [Obeźrzeć] i † O. ś., [O. ś.] p. Obejrzeć: Przyzwał niebo s wirzechu i ziemię, O. lud swój. Ps. flor. Boże, nie dasz świętemu

twemu O. na sobie skażenia. Leop. Sądzi mię, Boże, i obeźrzy rzecz moją od luda nieświętego. Ps. flor. (= *rozczynać*). <Ob + Żreć>

† Obeźrenie, a 1. blm., [Obeźrenie] czynność cz. Obeźreć: Góry radować ś. będą od obeźrenia Bożego, bo jest przyszedł sądzić ziemię. Ps. flor. **2. lm. a przestrzeń mogąca być obeźrzana, widolec, widnokrąg**: Gumno nie ma być daleko od folwarku, ale tuż na obeźreniu. Trzyc. (= *na oczach, na widoku, pod okiem*). Ogień w obeźreniu Jego (Boga) ś. zażę, a w okrędze Jego burza groźna. Ps. flor. (= *w obliczności, dokoła*). Jen mołwi złe, nie rozprawia w obeźreniu oczu moju. Ps. flor. (= *wobec mnie*).

† Obeźrenie się, a ś., blm., [Obeźrenie ś.] czynność cz. Obeźreć ś., obeźrenie ś.

Obeźreć się, zre ś., żarł ś., × Oźreć ś., nied. Obeźrac ś., × Oźrac ś. 1. objeść ś. do przesytu, łakomie; żrać, opakować ś., obladować ś.: Ta nieślachetna szarańcza, naskakawszy ś. a obżarszy ś., marnie poginać a zatracona być musi. Rej. **2. × O. ś. = opić ś., upić ś., ochlać ś.:** Żeś ś. już obżarł, pijaku, czyś ś. gorzałki dorwał? Lubom. <Ob + Żreć>

Obeźnić, i, il, [Obeźnować] 1. ogłosić, opublikować, obwieścić publicznie przy biciu w bęben: Na Bartłomieja obeźniono wielki jarmark w Dębicy. Sew. Magistrat obeźnił lieytaję. **2. ogrąd forsownym graniem, rozklekotac, roztrajkotac:** O. fortepian. **3. ogrąd, orznąć, oćwiczyć:** O. kogo w grze. On przeciwników ogra przykładnie, aj! aj! obeźni... **O. ś. rub. objeść ś. a. opić ś.** <O + Bęnić>

Obeźnienie, a, blm., czynność cz. Obeźnić.

Obeźnienie się, a ś. blm., czynność cz. Obeźnić ś.

[Obeźnować, uje, ował] p. Obeźnić.

[Obeźnowanie, a, blm.] czynność cz. Obeźnować, obeźnienie.

[Obeźkać się, a ś., ał ś.] najeść ś. bardzo: Krowy sie obeźkały. <O + *Bękać, p. Bęgnąć>

[Obeźkanie się, a ś., blm.] czynność cz. Obeźkać ś., objedzenie ś.

† Obeź się, obeździe ś., obył ś. p. Obyć ś. Brk. <Zam. Obyć; przystosowanie do Obędzie i t. d.>

[Obfertować, uje, ował] p. Ofertować.

[Obfertowanie, a, blm.] czynność cz. Obfertować, ofertowanie.

Obficie, Obfito przys. od **Obfity**: Stoły O. zastawione. O. ta rola rodzi. Troc. Szczodrota J. Pana starosty nawet niższemu dworowi i liberji O. użyteczną była. Nar.

† Obfit, u, lm. y p. Obfitość: Nie na wszystkich rolach bujny O. zrośnie. Troc. Im więcej w kraju jest ludzi, tym większe zbierają obfity. Troc. <O + PLY/PLE>

† Obfital, u, lm. e basen, czasza fontanny, źródła. Troc. <?>

† Obfitarz, a, lm. e bogacz: Nędzny obfitarzu! Wuj. Nędzny bogacz, a obfitarzu świata tego! Rej. <Od Obfit>

Obfito p. Obficie: Nakoniec Mu bok przebito, krew płynie z wodą O. Pśń.

† Obfitodajny, † Obfitorodny urodzajny. Grabow. <Obfito + *Dajny, od DA>

† Obfitorodny p. Obfitodajny: O. Nil. Koch. J. <Obfito + Rodny, od ROD>

Obfitość, i, blm. rz. od Obfity; † Obfit; dostatek, bogactwo, zbytek, zasób: Kto w obfitości rzeczy wszelakich, to jest w zbytku żyje, umarłym jest, chociaż jeszcze żyw. Kosz. Mieć czego w obfi-

tości (= obficie). Za przemaganiem obfitości nieprzyjaciół w krąg Mazurów obskoczeni byli. Błaż. O. języka. Troc. Zbytlich słów O. uprzykrzona. Troc (= mnogość). O. wina i oleju. B. Sz. Tu ja O. zrodzę wszelakiej żywności. Kochan. Gdzie ty kolwiek stopę swą położysz, O. mnożysz. Kochan. †Z obfitości serca usta mówią. Wuj. (= z przepelnienia, wezbrania). Róg obfitości (= symbol niewyczerpanych zasobów). <Od Obfity>

Obfitować, uje, ował, †Okwitować w co, †w czym, †czym I. mieć czego do zbytku, odznaczać ś. dostatkami czego, *opływać w co*: (Wykłady) obfitowały w gienjalne rzuty myśli. Chm. Według bujności ziemi swojej obfitował a rozmnożył ś. Leop. Wejdewutos u Prusów wielkim poczem sług obfitował. Stryjk. W głębokim ojezyczna obfituje pokoju. Troc. Państwo w największym szczęściu obfitujące. Troc. Akademjata w naukach obfituje. Troc (= kwitnie). W dobrym przez długoletne czasy obfituj zdrowiu. Troc. 2. †O. być obfitym: Jeśli nie będzie obfitowała sprawiedliwość wasza więcej, niż Faryzeuszów, nie wnijdziecie do nieba. Skar. <Od Obfity>

Obfitowanie, a, blm., czynność cz. Obfitować.
Obfity, †Okwity, †Opłwity I. *hojny, suty, szczerdry, bogaty*: Zawsze obfiteś żniwo bywa u sąsiada. Pot. Obfite łupy. Plon O. Stół, obiad, posiłek O. Ueżta obfita. Zapłata obfita. O. wpływ krwi (= znaczny, wielki). 2. *obfitujący, bogaty, nieprzebrany, niewyczerpany*: O. w myśl, słowa, porównania. Język francuski dobrze obfity, niż włoski. Troc. †Mieć kogo w łasec obfitej. Kraj w pastwiska, w role, w łąsy O. Troc. Okolice obfita we zboże. Miek. Śmiały i w radaech O. Troc. †O. w lata. Troc. 3. *bujny, płodny, urodzajny, żyzny, bogaty*: Ziemia obfita. Obfite pastwiska. Pisarz O. 4. × O. *zbytni, zbytyczny, niepotrzebny*: Nie są rzeczą obfitą i takie działania, które fraszkami zowiemy: uwaga rozmyślna z każdej rzeczy może mieć korzyść. Kras. <O + PŁY/PŁE; z dawniejszego Opłwity, por. Łc. abundans; dziś sld. do Ob->

Obgadać, a, ał, Ogadać, nied. Obgadywać, [Obgadować], Ogadywać I. kogo = *nagadać na kogo* *zacznie, obmówić, oszkalować, oczernić, obnieść go, gm. oszczekać*: O. kogo przed ludźmi. Obgadano go, że jest szkodliwym. 2. *co = gadając, obrabiać; gadając, wszechstronnie rozpatrzeć, wyczerpać, rozważyć*: O. interes. O. rzecz jaką. O. ś. *obgadać samego siebie*: Książę ś. obgadujesz, rzekła Julka, a mnie ś. na łyż zbiera, gdy na ciebie patrzę. Krasz. <Ob + Gadać>

Obgadanie, a, blm., czynność cz. Obgadać: To jeszcze rzecz do obgadania!

Obgadanie się, a, ś., blm., czynność cz. Obgadać ś.

[Obgadować, uje, ował i O. ś.] p. Obgadać.

[Obgadowanie, a, blm.] czynność cz. Obgadować.

[Obgadowanie się, a, ś., blm.] czynność cz. Obgadować ś.

Obgadywać, uje, ywał i O. ś. p. Obgadać.

Obgadywanie, a, blm., czynność cz. Obgadywać.
 Obgadywanie się, a, ś., blm., czynność cz. Obgadywać ś.

[Obgaic, i, il] p. Ogaic: Na Zielone Świątki obgają sobie domy gałązkami brzeziny. <Ob + Gaić>

[Obgajenie, a, blm.] czynność cz. Obgaic.

Obganiać, a, ał I. p. Obegnać. 2. [Obganiał go] = *brakło mu, było z nim kuszo*. <Ob + Ganiać>

Obganianie, a, blm., czynność cz. Obganiać, oganianie.

× **Obganić, i, il, × Oganic zganic**. L. <Ob + Ganić>

× **Obganienie, a, blm., czynność cz. Obganić, zganienie.**

Obgar, u, blm. ogarki, niedopalki. <Ob + GAR/GOR>

Obgarnąć, nie, nął i O. ś. p. Ogarnąć. <Ob + Garnąć>

Obgarniać, a, ał i O. ś. p. Ogarnąć: Grube ciemnoty obgarniają ziemię. Stasz.

Obgarnianie, a, blm., czynność cz. Obgarniać, ogarnianie.

Obgarnianie się, a, ś., blm., czynność cz. Obgarniać ś., ogarnianie ś.

Obgarnięcie, a, blm., czynność cz. Obgarnąć, ogarnięcie.

Obgarnięcie się, a, ś., blm., czynność cz. Obgarnąć ś., ogarnięcie ś.

× **Obgęstnie przys. od Obgęstny**. Sł. wil.

× **Obgęstny, [Obgęśni] gęstawy, zawieszisty**: Zacier gorzelniany powinien być O. Sł. wil. <Ob + GEST>

[Obgęśni] p. Obgęstny: Ugotuje obgęsniej polwki.

Obgiąć, obegnąć, obgiął i O. ś. p. Ogiąć. Anat.: †Muskul obgięty p. Natężyć. <Ob + Giąć>

Obgięcie, a, blm., czynność cz. Obgiąć, ogięcie.
Obgięcie się, a, ś., blm., czynność cz. Obgiąć ś., ogięcie ś.

Obginać, a, ał i O. ś. p. Ogiąć.

Obginanie, a, blm., czynność cz. Obginać, oginanie.

Obginanie się, a, ś., blm., czynność cz. Obginać ś., oginanie ś.

[Obglądać, a, ał i O. ś.] p. Obejrzeć: Obglądając ś. naokoło. Bał. Uśmiechał ś. do siebie, obglądał ś. od stóp do głów. Bał. <Ob + Głądać>

[Obglądanie, a, blm.] czynność cz. Obglądać, oglądanie.

[Obglądanie się, a, ś., blm.] czynność cz. Obglądać ś.

† **Obgląb przys. niezbyt głęboko**: W ziemi je zagrzebł O. Żebr. <Ob + GŁĘB>

[Obglodać, a, ał] p. Oglodać. <Ob + Głodać>

[Obglodanie, a, blm.] czynność cz. Obglodać, ogłodzenie.

Obgnajać, a, ał p. Ognoić. <p. Obgnoić>

Obgnajanie, a, blm., czynność cz. Obgnajać, ognajanie.

Obgniatać, a, ał p. Ognieść. <p. Obgnieść>

Obgniatanie, a, blm., czynność cz. Obgniatać.

Obgnięcie, a, blm., czynność cz. Obgnić, ogniecie.

Obgnić, ije, il p. Ognić. <Ob + Gnić>

Obgniecenie, a, blm., czynność cz. Obgnieść, ogniecenie.

Obgnieść, gniecie, gniotł p. Ognieść. <Ob + Gnieść>

Obgniły p. Ognily. <Ob + Gniły>

Obgnoić, i, il p. Ognoić. <Ob + Gnoić>

Obgnojenie, a, blm., czynność cz. Obgnoić.

[Obgolenie, a, blm.] czynność cz. Obgolić, ogolenie.

[Obgolić, i, il] p. Ogolić. <Ob + Golić>

[Obgołtać się, a, ś., ał ś.] p. Obhołtać ś.

[Obgołtanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Obgołtać ś.**

Obgonić, i, il p. Obegnać. <Ob + Gonić>

Obgonienie, a, blm., czynność cz. **Obgonić.**

Obgotować, uje, ował, nied. Obgotowywać ugotować po wierzchu; owarzyć: O. szynkę. <Ob + Gotować>

Obgotowanie, a, blm., czynność cz. **Obgotować. Obgotowywać, uje, ywał p. Obgotować. Obgotowywanie, a, blm.,** czynność cz. **Obgotowywać.**

Obgradzać, a, ał p. Ogrodzić. <p. Obgrodzić>

Obgradzanie, a, blm., czynność cz. **Obgradzać, ogradzanie.**

× **Ogroda, y, lm, y p. Ogrodzenie:** O. gęstego krzewiu nie daje przystępu kozom, któreby młode płonki obgryzły. Stasz. <Ob + GROD>

Ogrodzenie, a l. blm., czynność cz. **Ogrodzić.**

2. lm. a p. **Ogrodzenie.**

Obgrodzić, i, il p. Ogrodzić. <Ob + Grodzić>

[**Obgrubni**] p. **Obgrubszy.** <Por. Czes. obrubny>

[**Obgrubny**] p. **Obgrubszy.**

× **Obgrubszy, [Obgrubny, Obgrubni, Ogrubny] przygruby, przygrubszy, grubawy, grubszy:** Węgłe obgrubsze. Haur. <Ob + Grubszy>

[**Obgrywać, a, ał p. Ograć:** Druchna obgrywana wkłada pieniądz do basów. <Ob + Grywać>

[**Obgrywanie, a, lm. a]** czynność cz. **Obgrywać:** Muzykanci przed każdą chatą, gdzie znajduje ś. druchna, grają; to zaś nazywa ś. obgrywaniem druchen.

Obgryzać, a, ał p. Ogrzyźć.

Obgryzanie, a, blm., czynność cz. **Obgryzać, ogryzanie.**

Obgryzienie, a, blm., czynność cz. **Obgryźć, ogryzienie.**

[**Obgryzować, uje, ował**] p. **Ogrzyźć.**

[**Obgryzowanie, a, blm.**] czynność cz. **Obgryzować, ogryzanie.**

Ogrzyźć, zie, zł p. Ogrzyźć: Kozy młode płonki obgryzły. Stasz. Gdybyś w takie naczynie nalał szwedwaseru, nietylko by glanc obgryzł, aleby całe przegryzł. Torz. <Ob + Gryźć>

Obhaftować, uje, ował zahaftować dokoła, na wszystkie strony, okryć haftami: Towarzystwo popolitych, choć złotem obhaftowanych ludzi. Krasz. <Ob + Haftować>

Obhaftowanie, a, blm., czynność cz. **Obhaftować.**

[**Obharużenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Obharużyć ś.**

[**Obharużyć się, y ś., ył ś.**] *ubrać ś., ogarnąć ś.* Por. Ocharużyć ś. <? Por. Ros. ochorašivatsja>

Obheblować, uje, ował p. Oheblować. <Ob + Heblować>

Obheblowanie, a, blm., czynność cz. **Obheblować, oheblowanie.**

Obheblowywać, uje, ywał p. Oheblować.

Obheblowywanie, a, blm., czynność cz. **Obheblowywać, oheblowywanie.**

Obheftować, uje, ował tap. *obić meble tymczasowo przed ostatecznym wykończeniem, nie dobijając zupełnie gwoździ.* <Ob + Heftować>

Obheftowanie, a, blm., czynność cz. **Obheftować.**

[**Obhołtać się, a ś., ał ś., Obgołtać ś., Ogołtać ś.**] *oswoić ś. z czym.* <Ros. obhołtat'sja>

[**Obhołtanie się, a ś., blm**] czynność cz. **Obhołtać ś.**

[**Obhortka, i, lm. i]** *rodzaj spodnicy (niezszytej z jednej strony), zapaska, in. [fotka].* <Ukr. obhortka = zwierchnia suknia>

Obiad, u, lm. y, [Objad] l. *najobfitszy posiłek dzienny, zwykle południowy:* O. mięsny, postny, gospodarski, skromny, obfity. [Suchy O.] = O. złożony z zimnych przekąsek. Na obiedzie u wazyra zwyczajnie bywa 12 mis. Kłok. O. z trzech dań, z trzech potraw. Obiecał ze mną dnia jutrzejszego zjeść O. Koss. Dziś Waś u mnie na obiedzie. L. Przysłał, prosząc na O. L. O. proszony (=na który jest ś. zaproszonym). Mam dzisiaj O. proszony, więc w domu jeść nie będę. Tak trafiaj, żebyś przed samym obiadem zawiatał, a nie odehodził, aż O. wydadzą. Boh. Jutro czekam cię na O. a. z obiadem. Zostań u mnie na obiedzie. L. Już O. na stole. O. na dwie osoby, na 50 osób a. nakryć. O. składkowy, restauracyjny. O. galowy (=uroczysty u monarchy a. na cześć przedstawicieli monarchych). O. dyplomatyczny, ministerjalny (=z udziałem dyplomatów, ministrów). Zastawić, gotować, zamówić O. Wydać na czyją cześć O. Modlitwa przed obiadem i po obiedzie. Spóźnić ś. na O. Kucharka spóźniła ś. uwinęła ś. z obiadem. Czekać na kogo, wstrzymać ś. z obiadem. †Cudze zabiegać obiady. Troc (=biegać po kominkach, patrzeć, z którego komina ś. dymi). Podawać O. Siąść, usiąść, zasiąść do obiadu. †Król napierwej k obiadu siadł pod majestatem. Kob. Jestem bez obiadu (=nie jadłem obiadu). Za jednym przysiadem kolacja z obiadem. Prz. (o tym, który nie jadszy obiadu, siada do kolacji). Co będzie dziś na O.? Dzisiaj mój O. (=po mojej myśli).

Prosić do obiadu (=do stołu). Na wieczór jem to, co z obiadu zostało. Po obiedzie łyżka. Prz. (=za późno). Musztarda po obiedzie. Prz. U skąpego zawsze po obiedzie. Prz. Omyliła go nadzieja, jakby mu psi O. zjedli. Prz. Jeśli król takim wierzy, nie dziw, że różny O. jada od wieczery. Pot. (=ze zmiennemu losowi podlega). Przy obiedzie a. w czasie obiadu prowadzono ciekawą rozmowę. Dziękuję, już jestem po obiedzie. Je dużo na O. 2. *pora obiadowa, południe:* Przyjdę do ciebie po obiedzie, przed obiadem. Wpada do mnie w sam O. Gadu, gadu od poranku do obiadu. Prz. 3. *czas wolny, przerwa w pracy, odpoczynek, pauza w południe na zjedzenie obiadu:* Mam godzinę obiadu. 4. [O.] *śniadanie.* 5. †O. i [O. a. duży O.] *uczta, wieczera weselna:* Jako żebraczkę jaką mam siostrę swoją dać za cię, na cudzym obiedzie i jakoby niemal wyżebranym? Ciek. 6. [O. a. ubogi O.] *stupa pogrzebowa.* 7. [Obiady] lm. = *rodzaj nabożeństwa za dusze zmarłych:* W późnej jesieni odprawiają nabożeństwa za dusze zmarłych, zwane pominki czyli obiady. Zdr. **Obiadek, Obiadecek, Obiedzik.** <Ob + JAD>

[**Obiadać, a, ał**] p. **Obiadować:** Krezus na złocie obiada, po złocie chodzi i siada. Karp.

× **Obiadalnia, i, lm. e** *pokój obiadowy, stolowy, jadalnia.* L.

[**Obiadanie, a, blm.**] czynność cz. **Obiadać.**

Obiadecek, czka, lm. czki p. Obiad: Zajdź na szlachecki obiadek, O, czym elata bogata, tym rada. Syrok.

Obiadek, dku, lm. dki p. Obiad: Skromny, krótki O.

Obiadować, uje, ował, †Obiadować, †Obiedować, †Obiedwać, [Objadować, Obiadać] *jeść obiad:* Już pora O. Warto wieczerać, kiedy ś. nie

obiadowało. Obiadowano ciszej, niż ś. zwykle zdarza. Mick. <Od Obiad>

Obiadowanie, a, blm., czynność cz. Obiadować; [Objadowanie]: Przemijały w milczeniu talerze i dania; przerwał nareszcie nudny tok obiadowania goście niespodziany. Mick.

Obiadowe, ego, blm., † Obiedne pieniądze dawane w miejsce obiadu, strawne.

× **Obiadownik, a, lm. cy, × Obiednik gość obiadowy.**

Obiadowy, × Obiedni, × Obiedny przym. od **Obiad:** Pora obiadowa. O. dzwon, w każde południe krzyżący poddasza. Mick. <Od Obiad>

† **Obiadwać, a, ał p. Obiadować:** Na drugiej stronie rzeki obiadwał. Skar. <p. Obiedwać>

† **Obiadwanie, a, blm., czynność cz. Obiadwać.**

Obiał, u, lm. y l. [O.] nabiał. 2. bot. = a) (acarospora) roś. z gromady porostów, z rodziny mącznicowatych. b) p. **Brodawnica.** <O + BIAŁ>

† **Obiała, y, lm. y, † Obiała, † Obiał l. słub, ślubowanie, obietnica:** Spełnił swą obiałę dla jej świętej miłości. Pśń. 2. ofiara: Tobie, można Wenero, i twemu dziecięciu dawałem w upominku bogate obiaty, często przed twym ołtarzem pysznym cap brodaty upadał zarzęzany, często na ofiarę przynosiłem grzywaczów wychowały parę. Żim. Sam swą osobą król ofiarował obiaty bogom. Leop. Chrystus wydał ś. sam dla nas obiałę i ofiarę Bogu. Leop. O. pokojna = *hostia pacificorum*. B. Sz. <Ob + WIAT; por. Obiecać>

Obiatować, uje, ował l. [O.] obiecać, przyrzec: Obiatowali, a swojej obietnice nie dotrzymali. 2. † O. a. † **Obietować, † Obietować = a) ślubować, przysięgać, przyrzekać:** Baalimowi ofiarowali, a bałwanom obiatowali. Leop. Ale wždy górnych modł (= bałwanów) nie zatracił, bo jeszcze lud obiatował i palił obiaty na wysokościach. B. Sz. b) *śladac obiaty, ofiary, ofiarować:* W pewne dni ofiary obiatował Panu. Leop. Na ten czas kapłani zwykle ofiary obiatowali. Leop. <Ob + WIAT>

† **Obiatowanie, a, blm., czynność cz. Obiatować.**

† **Obiązać, że, zał i † O. ś. p. Obowiązać:** Piotr obiązał ś. płacić. <Ob + Wiązać>

† **Obiążanie, a, blm., czynność cz. Obiązać, obowiążanie.**

† **Obiążanie się, a ś., blm., czynność cz. Obiązać ś., obowiążanie ś., zobowiązanie ś.**

× **Obihok, a, lm. i rębacz, junak, burda, awanturnik, halaburda, zawadłajka:** Jeśli masz skrupuł bić ś., to cię ten O. wyręczyć może. L. Taki majątek może ś. dostać w lada jakie ręce, jakiemuś obibokowi z końca świata, o którym nikt nie słyszał. Skarb. <O + BI + Bok>

Obiaci, a, lm. i gwóźdź do przybijania obić. <Od Obicie>

× **Obiciany p. Obiciowy:** Obicianego lwa pięścią uderzył. Jabł. (= *wyrażonego na obiciu, na tapecie*). Fabryka obicianna. L. (= *fabryka obić*). <Od Obicie>

Obiciarz, a, lm. e tapicer, tapiciarz. L. <Od Obicie>

Obicie, a l. blm., czynność cz. Obić. 2. lm. a = a) † O. tkanina, którą ś. okrywa ściany mieszkania, jak: opona, kobierzec, szpalery i t. p. Kn. O. komedjalne. Kn. (= *dekoracja*). b) *materiał, którym ś. obija ściany mieszkania, szpaler:* O. adamaszkowe, perkalowe, płócienne, skórzane. Pokój pierwszy miał O. z adamaszku czerwonego, drugi z atlasu farb różnych. Warg.

Kazałem pięknym obiciem wybić pokoiki. L. Ściany okryte płóciannym obiciem. Kras. Zasłony u łoża, firanki u okien, O. po ścianach, błyszczą haftami. Krasif. Też same widzi sprzęty, też same obicia. Mick. Dać nowe O. O. na parowanie. Garnitur obicia = *obicie do jednego pokoju*. Troc. O. papierowe = *tapeta*. Papierowe obicia nierównie są piękniejsze, bo adamaszkowe smutny mebl robią. L. Wykleić pokój obiciem (= *papierem; wytapetować*). c) O. meblowe, O. na meble = *pokrycie*. d) × O. *tkanina na obicia:* Po ścianach są rozciągnięte cztery sztuki materji jedwabnej żółtej, zwanej O. Wej. <O + BI>

Obiciowy, × Obiciany przym. od **Obicie:** Materjał O.

Obiczować, uje, ował osmagać biczem, biczami: Byłem cały od karku do pięty obiczowany. Pol. On oplwany, obiczowany, cierniami pokaleczony, rozpięty na drzewie. Niem. A. <O + Biczować>

Obiczowanie, a, blm., czynność cz. Obiczować.

× **Obiczowaniec, nca, lm. ncy człowiek obiczowany:** I porzuciwszy te obiczowaniec... Słow.

Obić, ije, il, † Obbić, nied. Obijać l. uderzywszy, zbić, strącić z wierzchu, zszewnąć; uderzyć, postrącać; pozbić, poobijać, poodbijać dokola, na wszystkie strony; ołuc, otrącić, obtrącić: Wiatr srogi wielkie zamieszanie w lasach uczyni i liście obije. Li. Leżą trupy na pował, jak robaczywe kiedy obleciały jabłka za trząśnieniem różg, jak żołądź obity. Żebr. Wychodząc z miasta takiego, proch z nóg waszych obijecie. Leop. (= *otrząsnijcie*). Gzmys, brzeg zaczyna obity (= *nadbity, nadtrącony, utrącony, wyszczerbiony*). I w dzień i w noy z dniał obijali zamek. Śtryjk. O. lód na wiadrze. O. żyto na nasienie (= *omłócić*). Obijam jęczmień, proso. Troc. O. len. 2. kogo = *zbić na wszystkie bolci, osmagać, ochłostać, odwiczyc, ogrzmocic*: Postronkami go jak byka każę O. Boh. O. komu gębę. Kn. Kazano ich O., i słusznie obici. Syrok. (Janko) w końcu wygładał, jak obite jabłko. Sienk. (= *powdbyjane, zbolale od uderzeń*). 3. *wbijając, obijać, otoczyć; pobić:* O. beczkę obręczami. O. co kółkami. 4. *przybwszy, obciągnąć, okryć, obłożyć; pokryć, powleć, wybić czym:* Blachami srebrnymi pozłacanemi komorę świętego Piotra obil. Skar. Walerjan, gdy mu żona była umarła, czarno wszystko O. dał. Wer. O. pokój adamaszkim. O. meble. O. stół ceratą. O. dach blachą (= *pobić*). Przen.: Grota winnicą obita, gałęzią i gronami jakoby obszyta. Jabł. Jaskinia zielonym bluszczem nokoło obita. Lubom. Tam smreki bywały grube, jak filary w kościele, a konarami obite do ziemi. Tet. (= *obrosnięte*). [Gruska jes obita owocem] (= *owocu na niej jak nabił*). O. ś. l. o co = *uderzyć ś., potrącić o co, obić ś. od czego; bijąc, otrzeć ś. co:* Uderzyły wiatry i obily ś. o on dom, tedy ś. obalił. Leop. Grzmot ś. po powietrzu uwija, góry grzmią, głos okrutny ś. o nie obija. Bardz. Przen.: O. ś. o uszy = *dojść do uszu, dać ś. słyszeć, dolecieć uszu:* Obił ś. o moje uszy dźwięk muzyki. Kras. Wieść niepocieszna o nasze uszy ś. obila. Boh. <O + Bić>

† **Obida, y, lm. y ustręt, obmierżłość, obrzydliwość. L.** <S. Czes. obida>

† **Obidzać, a, ał mierzić, zohydzać.** <Od Obida>

† **Obidzanie, a, blm., czynność cz. Obidzać.**

Obie p. Oba.

Obiec, ży a. gnie, gł, Obiegnąć, Obieżeć, Obieć, † Obbieżeć, nied. Obiegać, † Obbiegać, [Obi-

gać] 1. *biegnąc, okrążyć; oblecieć*: Nim miał czas O. parawan zasłaniającej łożo... Krasz. Tę garstkę zuchwałców, co ś. z mgły tumanowej wynurzyła, mogła ona O. dokoła, pierścieniem żelaznym ścisnąć i zgnieść. Jeż. Już dwa razy obiegił tor dokoła. Dwukonną bryką wjechał młody panek i obiegłszy dziedziniec, zawrócił przed ganek. Mick. [Krakowiak obiegany] (rodzaj tańca). Już wskazówka obiegła tarczę zegarową (= *obeszła*). Jest to coś nakształt wielkiego zegaru, który obiega popędem ciężaru. Mick. Niechaj (czara) obiega wkoło. Mick. Księżyc, obiegłszy błonie szafirowe... Mick. Lampę z okna eiska; ta, trzykroć kołem obiegając, błyska. Mick. Przen.: Kilka wieków obiega i błaska ś. około prawdy, którą dalszy wiek dopiero ujrzy. Kopez. Obiegają wieści = *chodzą, krążą, kursują*. 2. *przen.:* O. co oczyma, myślą = *objąć, ogarnąć wzrokiem a. myślą; przebiec, powieść oczyma po czym*: Obiegł oczyma gromadę milczącą. Deo. Obiega zgromadzenie ognistą źrenicą. Mick. O. myślą wszystkie wypadkiienne. Obiegłszy myślą całe życia koło... Mick. Obiegł świat myślą na koło. Dar. J. 3. *przen. objąć, ogarnąć, otoczyć, okrążyć*: Kiedy go dzieci obiegło grono... Korz. (= *kołem otoczyło*). Skąły, góry miasto Fryburg w koło obiegły. Biel. M. Woda wyspę obiega (= *oblewa, opływa*). 4. *biegając, schodzić, zwiędzić; oblecieć*: Obiegł wszystkie kąty, wszystkie sklepy, wszystkich znajomych. Wojski stanowiska na koniu obiegał Mick. Rymwid, pańską zastępując wolę, obiega hufy, szykuje śród drogi. Mick. Pieśń... tłum ludzi obiega. Mick. 5. *biegając, przejść wzdłuż i w szerz, przebiec w różnych kierunkach; oblecieć*: Dla nabrania rozumu obiegał świat. Stasz. (= *biegał, latał po świecie*). Obiegę Litwy wsi, zamki i miasta. Mick. < O + Biec >

Obiecać, a, ał, nied. Obiecywać, † Obiecować, [Obiecować, Obiecować] 1. *zrobić nadzieję, przyrzec*: Obiecyjemy darowiznę, przyrzekamy dług zapłacić. Brodz. Kto raz obiecał, ten został dłużnikiem. Kras. Obiecywał do pomsty pomagać. Sienk. Nie taką dać obiecywała wyprawę, jaką dała. Kochan. Obiecał poprawę. Skar. O. co dobrym, cnotliwym słowem. Troc. Szczerym sercem, nie po próżnicy obiecywał. Sienk. Ziemia obiecana. Przen.: To prawdziwa ziemia obiecana (= *ziemia bogata, rozkoszna, uszczęśliwiająca*). Śmierć a żonę każdy ma sobie obiecaną. Pot. (= *przeznaczoną*). O. komu co = *obiecać dać mu co*: O. komu podarunek. Kto wiele obiecuje, mało daje. Prz. Obiecywał komu gruszkę na wierzbie (= *ludzić go obietnicą*). Obiecowano im z jednej strony bogactwa. Wuj. Obiecywać komu złote góry. Kiedy żołnierze werbuja, złote góry obiecuja. Pśń. Lepiej jest nie obiecywać, aniżeli, obiecawszy, nie oddać. B. B. Czego nie masz, nie obiecuje. Prz. 2. *nied. uróżyć, zapowiadać, dawać możność spodziewania ś.*: Młodzieniec ten wiele po sobie obiecuje. Zmiana ta nie dobrego nie obiecuje. 3. *przepowiedzieć, zapowiedzieć, wskazać*: Kalendarz, barometr obiecuje pogodę, deszcz. 4. *obiecywać sobie = spodziewać ś, mieć nadzieję, tuszyc sobie, oczekiwac*: Kto nad niego może sobie dłuższe obiecywać życie w pamięci potomności? Dm. Nie tegoś sobie, ojcz. po nim obiecywał. Obiecuje sobie po łasec Was Pana, że... Troc (= *liczę na łaskę*). 5. *ofiarować*: Matkę swoją do grobu św. Agaty obiecała. Skar. 6. † *Obiecować Bogu śluby = robić, składać; ślubować Bogu*. Troc. O. ś. I. nied.

zapowiadać ś.: Dzień ś. obiecywał zdumiewająco. Krasz. One poczty wojewodów, biskupów, kasztelanów... weale ś. nie obiecywały. Krasz. (= *nie były obiecyujące, nie rokowały nic dobrego, wyglądały niekorzystnie*). 2. *podjąć ś, zadeklarować ś, oświadczyć ś. z gotowością; obiecać przybyć*: On hołdownym i pomocnym być przeciw Krzyżakom obiecał ś. Murin. O. ś. przyjsz dzisiaj. Obiecali ś. do nich na obiada. O. ś. na wesele, na bankiet. Troc. Obiecała ś. tego dokonać. Koło dwudziestego piątego obiecuje mi ś. tutaj. Koż. Odpisałem na list, obiecując ś., iż jadę. Pas. Oto cesarz, słysząc o cudach św. Wojciecha, obiecał ś. w chorobie swej nawiedzić to miejsce swą osobą. Biel. M. O. ś. czym być. Troc. Idź, gdzieś ś. obiecał. Prz. (= *idź, skądś przyszedł, z Panem Bogiem!*). 3. *obiecać przybyć, udać ś; ofiarować ś.*: Indult był takowy, iż ktoby do Krakowa, do Gniezna ś. obiecał, tak wielki miał osiągnąć odpust, jakoby do Rzymu chodził. Biel. M. Obiecali ś. do obrazu tego świętego. Żarn. Kropił, kadził, świeczki stawiał, do obrazów ś. obiecywał. Rej. < Ob + WIAT >

1. [**Obiecadło, a, lm. a**] i † **Obiecadło** *abecadło, alfabet*: O. dla dzieci. Troc. Uczył ś. obiecadła. Petr. Porządkiem obiecadła idące słowa. Troc. Moja rzecz plug, epy, radio, nie to twoje O. Korcz. Przen.: Umiemy wszysey dobrze O. Pot. (= *znamy ś. na tym*). Przen.: *początki, podstawy*: Kto pojmie choćby samo O. przyrodzenia. Wad. < Z Abecadło, sld. do Obiecać >

2. [**Obiecadło, a, lm. a**] p. **Obietnica**.

3. [**Obiecadło, a, lm. a**] p. **Obyczajka**. < p. Obyczajka >

† **Obiecadłowy** *przym. od 1. Obiecadło, abecadłowy, alfabetyczny*: Obiecadłowym porządkiem co spisać. Troc.

[**Obiecaj, a, lm. e**] p. **Obyczajka**. < p. Obyczajka >

Obiecanie, a, blm., czynność cz. Obiecać.

Obiecanie się, a ś., blm., czynność cz. Obiecać ś.

Obiecanka, i, lm. i p. Obietnica: O. cacanka a głupiemu radość. Prz. Bo obiecać cóż to szkodzi? — O. cacanka, a radość... Fred. A. Pracować trzeba razem, kochać ś. — na to zgoda; ale Leon coś mglisto mówił o celu tej pracy: gdzieś, kiedyś, coś... takie obiecanki nie nakarmią. Bał. < Od Obiecać >

† **Obiecie** *lpd. od Obiata*. B. Sz. < Ob + WIAT >

[**Obiecka, i, lm. i**] p. **Obietnica**: Dać obieckę (= *obiecać*).

[**Obiecnica, y, lm. e**] p. **Obietnica**.

† **Obiecnik, a, lm. cy p. Obiecywacz**. L.

† **Obiecnosc, i, blm. = Obecność**: Choć was tu po sobie zostawię, wszak was swej obiecnosci nie zbawię. Sekl. < p. Obecny >

† **Obiecować, uje, ował, [Obiecować]** i † **O. ś.**, [**O. ś.**] p. **Obiecać**.

† **Obiecowanie, a, blm., [Obiecowanie]** *czynność cz. Obiecować*.

† **Obiecowanie się, a ś., blm., [Obiecowanie ś.]** *czynność cz. Obiecować ś.*

† **Obiecownik, a, lm. cy p. Obiecywacz**: O., przyrzecznik, który co komu dobrym słowem obiecuje. Mącz. < Od Obiecać >

[**Obiecować, uje, ował i O. ś.**] p. **Obiecać**.

[**Obiecowanie, a, blm.**] *czynność cz. Obiecować, obiecywanie*.

[**Obiecowanie się, a ś., blm.**] *czynność cz. Obiecować ś., obiecywanie ś.*

Obiecująco przys. od **Obiecujący**: Potrawa wygląda O. Rok przyszły zapowiada ś. O.

Obiecujący *po którym wiele dobrego spodziewać ś. można, pełen nadziei, zachęcający, dobrze zapowiadający ś., mający przed sobą piękną przyszłość*: Młodzieniec, talent O.

† **Obiecy obżarty, żarłoczny, łakomy**: Człowiek O. i pijak wina. Sekl. <Ob + JAD, por. Jecy>

Obiecywacz, a, lm. e, † Obiecownik, † Obiecnik ten, co obiecuje. <Od Obiecywać>

Obiecywać, uje, ywał i O. ś. p. Obiecać.

Obiecywanie, a, blm., czynność cz. Obiecywać. Obiecywanie się, a ś., blm., czynność cz. Obiecywać ś.

† **Obiecy, obczy, lm. obcze p. Obec**: Nietylko ludzie rozumni, ale też pospolita O. ludzka za wielką to wadę zawsze mieli. L. Ludzie wszyscy w O., acz wiedzą, że to prawda, a wdzy grzeszą. L. <Spolszczona i odmazurzona postać wyrazu Obec>

[**Obieczainka, i, lm. i**] *obraczka z drzewa, przysajająca szczególnie do chomełki.* <p. Obyczajka>

[**Obieczaj, a, lm. e**] p. **Obyczajka.**

[**Obieczajno, a, lm. a**] p. **Obyczajka.** Sł. wil.

Obiecznia, i, lm. e bot. (walkera) roś. <?>

† **Obieczny ogólny, uniwersalny**: Słyszę, że Chrystusowi wszyscy ś. poddali, widzę też krom tego już obiecnego a wszem pospolitego zakonu, wszystko mu podlega. L. Ludzie obiecnici niechaj będą posłusznymi przykazaniu bożemu. L. (= wszyscy). <Od Obiecz>

Obiedka, i, lm. i, Trawa śpiczasta bot. (unio-la) roś. <?>

† **Obiedne, ego, blm. p. Obiadowe**: Obiednego składała cała gromada 36 groszy. Paw. <Od Obiad>

× **Obiedni p. Obiadowy**: Zaprosił ich na O. do siebie traktament. Haur.

Obiednia, i, lm. e l. † O. uroczystość, festyn obiadowy: O Władysławaach węgierskich, o Godfredach onych sławnych niejedno mowy wielkie bywały, ale i dziadowie przy obiedniach pieśni śpiewali. Jan. 2. *msza w kościele wschodnim*: Tak na obiedni, jako na wieczerni niech modlą za nim słudzy boży wierni. Zim. Prośba za kadzidło, rąk złożenie, Panie, niech ci za wieczorną dziś obiednią stanie. Kochan. (= nabożeństwo). <Od Obiad>

Obiednić, i, il, [Obiedzić] zrobić biednym, ogolocić z mienia, z majątku, zubożyć: O. pana, magnata. Nikt ś. tym nie troszczył, okrom Głińskiego, który nie nie poradził na to, obiedniony będąc. Bart. <O + *Biednić, od Biedny>

Obiednienie, a, blm., czynność cz. Obiednić.

× **Obiednik, a, lm. cy p. Obiadownik.** Mącz. <Od Obiad>

× **Obiedny p. Obiadowy**: O. trunek. Troc.

† **Obiedować, uje, ował p. Obiadować.**

† **Obiedowanie, a, blm., czynność cz. Obiedować.**

Obiedrza, y, lm. e bot. (szygium) roś. z rodziny mirtowatych. <?>

[**Obiedrznia, i, lm. e**] p. **Obiedrznia.**

† **Obiedwać, a, al p. Obiadować**: Prosił go, aby obiedwał u niego, gdzie też wszedłszy, usiadł k stołu. Sekl. Obiedwajecie, towarzysze moi! na polach elizejskich wieczerać będziecie. Warg. Uczyń gody, bowiem dziś ze mną mają O. Ist. o św. Józ. <Czes. obédvati>

† **Obiedwanie, a, blm., czynność cz. Obiedwać**: Zaprosił go był biskup na obiad, ale nierychło godzina obiedwania przychodziła. Birk.

Obiedwie p. Oba. <Obie + Dwie>

[**Obiedzenie, a, blm.**] czynność cz. **Obiedzić, obiednienie.**

[**Obiedzić, i, il**] p. **Obiednić.** <O + Biedzić>

Obiedzik, u, lm. i p. Obiad.

Obieg, u, lm. i, † Obbieg l. obieganie, obieżenie, bieg w koło, krążenie, kurs: W twoich błędnych obiegach byłś, rycerz z Twardowa, na Switezi naszej brzegach? Mick. O. planet. Gwiazdy toną w błękit po nocnym obiegu. Mick. W niedługim lat obiegu. Nar. O. monety. Puścić w O. fałszywe weksle, plotkę, wiadomość. Wycofać pieniądź papierowy z obiegu. 2. p. Kolej pod 8 i 9. 3. [O. a. Obig] *zapalenie łozyska paznogcia (paronychia, panaritium).* 4. × O. *obwód, okrąg.* L. 5. astr.: O. gwiazdowy planety p. **Gwiazdowy.** 6. fizj. i fiz. O. krwi = *krążenie krwi w naczyniach ustroju, cyrkulacja*: O. krwi większy (circulus sanguinis major) = O. krwi z lewej komórki serca przez cały uszrój do prawej. O. krwi mniejszy (c. s. minor) = O. krwi z komórki serca prawej przez płuca do lewej. O. soków w roślinach. O. materji w przyrodzie = *ciągła wymiana materji, przechudzająca w różne formy, w różne związki chemiczne, jak np. węgla, który z ciała zwierząt przechodzi w postaci kwasu węglanego do atmosfery, skąd znouu za pośrednictwem roślin wraca do organizmów zwierzęcych.* O. kołowy zjawiska (gdy ciało, poddane różnym działaniom kolejnym, po ich ukończeniu wraca do warunków pierwotnych). 7. lek.: !Kolateralny O. krwi p. **Kolateralny.** <O + BIEG>

× **Obiegacz, a, lm. e ten, co obiega dokola.** Bobr.

Obiegać, a, al p. Obiec.

Obieganie, a, blm., czynność cz. Obiegać.

† **Obiegły którego obiegli, otoczony, okrążony, obeszły**: Afryka ze trzech stron morzem obiegła. Biel. M.

Obiegnąć, nie, nął p. Obiec.

× **Obiegnienie, a, blm., czynność cz. Obiegnąć**: Cóż więc zyskamy w obiegnienu krajów? Stasz.

× **Obiegnik, a, lm. i p. Okólnik.** Sł. wil.

[**Obiegować, uje, ował**] *zabiegać, krzątać ś.*

[**Obiegowanie, a, blm.**] czynność cz. **Obiegować.**

Obiegowy, × Obieżny przym. od Obieg; † Obbiegowy, obrotowy: Kapitał O. Siła obiegowa wekslu. Ruch O. ziemi (= kołowy). <Od Obieg>

[**Obiegus, a, lm. y**] *włóczęga, obieżyswiat.* <Od Obiegać, z końcówką Łć.>

× **Obielać, a, al p. Obielić.**

× **Obielanie, a, blm., czynność cz. Obielać, bielecie.**

[**Obiele, a, lm. a**] p. **Obile.** <p. Obile>

Obielec, eje, al stać ś. białym, wybielec, zbielec: Obielala, jak papier. Tylko włosy i oczy obielalały więcej. Bał. <O + Bielec>

Obielenie, a, blm. l. czynność cz. Obielić. 2. czynność cz. Obielec.

× **Obieliciel, a, lm. e ten, co obielil a. obielil.** <Od Obielić>

Obielić, i, il, nied. × Obielać l.omalować wapiem na bialo, pobielić: O. chatupe, izbę, komin, sufit. 2. cyną = *pobielić.* 3. bud.: O. a. **Oczercić** drzewo = *obedrzeć z kory.* Podocz. 4. kuch.: O. zająca, sarnę = *obedrzeć ze skóry.* <O + Bielić>

Obieracz, a, lm. e l. p. Obiorca: Kandydat kłania ś. obieraczom. Klon. 2. [O. a. **Obiracz**] *rozdej koszyka.*

Obierać, a, al i O. ś. p. Obrac. <O + BIOR>

Obieralnie przys. od **Obieralny.**

Obieralność, i, blm. rz. od **Obieralny**: O. królów w Polsce. Gieneralność wydała saneytum, przez które od obieralności i głosu na sejmikach oddaliła wszystkich mniej jej sprzyjających. Ust. Większa część najzacieńszych obywateli i od obierania, i od obieralności oddalona została. Ust.

Obieralny, × **Obierczy** przez wybory ustanawiany, *wybiealny, obierany, wybierany, z wyborów, elekcyjny*: Król, tron, urzędnik O. <Od Obierać>

Obieranie, a, blm., czynność cz. **Obierać**.

Obieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Obierać** ś.

Obierczy I. a. Obierczy tyżący ś. *obierania, wyborów; wyborczy, obierający*: Elekeja zawisa od wolności zupełnej głosów obierczych. Nar. 2. × O. p. **Obieralny**: Od pierwiastków obierczego tronu żadnego nie widzimy króla, któryby spokojne we wszystkim od swoich poddanych miał panowanie. Nar.

[**Obierka, i**, lm. i] *belka, leżąca na ścianie budynku, na której wspierają ś. belki poprzeczne; rama z belek, leżąca na murach, jako podstawa więzania dachowego, murlat, podkładzina, podwalinka*.

Obierki, ów, blp. I. [O.] p. **Obierzyna**. 2. † O. *rzeczy obrane, wybrakowane, wybierki*: Wiara hereetyka nie jest wiara boska, ale O. i wynalazki i upodobanie ich. Skar. Heretycy wiarę zgubili i nie mają jej, jedno swoje O., mniemania, rozsądki pojedynkowe. Skar. 3. † O. *resztki, odpadki, ogryzki*: Jestem jak ten, który zbiera O. po zbieraniu wina. Leop. <Od Obierać>

[**Obiertać, a, ał** i O. ś.] p. **Obertnąć**.

[**Obiertanie, a**, blm.] czynność cz. **Obiertać**.

[**Obiertanie się, a** ś., blm.] czynność cz. **Obiertać** ś.

[**Obieruchy, uch**, blp.] p. **Obierzyna**. <Od Obierać>

× **Obierz, y**, lm. e, † **Obierza I.** † O. *ubranie, odzież*: W żółtej obierzy człowiek. Troc. 2. *łup, zdobycz*: Ciało jego zwierzm przy morzu porzucił obierzą. Chr. (= *na pastwę*). Z płaczem na świat wychodził, żył troskom obierzą. Zabł. (= *ofiarą trosk*). 3. a. × **Obieź**, × **Obieźa** *sieć, matnia, łapka, sідło, pułapka, pęta*: Leżą osierociałe, ciesz ś. płochę zwierzę, po swym panu plecione z jedwabiu obieże. Nar. Wpadnie płochy jelonek w myśliwczę obierze; chceć ś. z jednych wypłatać, w drugie włata sieci. Nar. Ciebie On (Bóg) z łowczych obierzy wyzuje. Kochan. (= *z sідel szatańskich*). 4. † O. *sprzęt, narzędzie*: O. kuchenna. Troc. <O + BIOR; co do Nr. 3 zmieszanie z O + BIEG>

† **Obierza, y**, lm. e p. **Obierz**: Prusacy, złupiąwszy trupy, obierzę oną bogom swoim poślubili. Błaż.

[**Obierzka, i**, lm. i] 1. *wierzch bochenka chleba skrojony, piętka, przylepka, kromka chleba*. 2. *miejsce, które ś. obralo, ourzodzenie*. <O + BIOR>

† **Obierzka, i**, lm. i p. **Obierzwia**: Siatki (na jarzabki) są też potrzebne takie, jakie na jajca, z obierzkami. Cyg.

† **Obierzwia, i**, lm. e, † **Obierzka** *sznur, na który ś. nawleka sieć do łowienia*: Sieć ku łowieniu ptaków ma być prostej poły, jako ściana płaska, któraby ś. na dwu laskach według szerokości swojej podnosić mogła, na dwu też obierzwiach rozciągniona. Trzyc. Niewód miewa na dolnej a. spodniej obierzwi głazy albo kolca z łowiu, któ-

reby go na dół ciągnęły. Trzyc. <O + BIERZW/BIERW, por. Bierwiono>

† **Obierzyciel, a**, lm. e p. **Obiorca**. L. <Od Obierać>

† **Obierzycielka, i**, lm. i forma ż. od **Obierzyciel**; × **Obiorczyni**, *elektorca*: Mądrość nauczycielką jest umiejętności bożej i obierzycielką spraw Jego. Wuj. (= *która obiera sprawy Jego*. B. G.).

Obierzyna, y, lm. y, [**Obierki, Obirki, Obieruchy** lm.] *pozostałość od obierania, łupina*: Obierzyny z kartofli, buraków, rzepy. <Od Obierać>

[**Obiesa, y**, lm. y] p. **Obieś**.

† **Obiesiciel, a**, lm. e *ten, co wieśza, kat*.

† **Obiesić, i, il**, [**Obiesić**] i † O. ś., [O. ś.] p. **Obwiesić**: O. złodzieja. Troc. Obieś wozgórę nogami. Troc. Kat go obieś. Troc. Piwka obieśzono; wiele ś. ludzi i panów przyczyniało, aby go było święto. Piotr. <p. Obwiesić>

† **Obiesienie, a**, blm. p. **Obiesienie**: Pod obiesieniem zakazano. Troc.

† **Obiesienie się, a** ś., blm. p. **Obieszenie** ś.

† **Obiesiony** p. **Obieszony**. Troc.

† **Obieszac, a, ał**, [**Obieszac**] i † O. ś., [O. ś.] p. **Obwiesić**: Kto ś. sam obieśza, nie będzie zbawiony. Troc.

† **Obieszanie, a**, blm., [**Obieszanie**] czynność cz. **Obieszac**.

† **Obieszanie się, a** ś., blm., [**Obieszanie** ś.] czynność cz. **Obieszac** ś.

[**Obieszczyk, a**, lm. i] p. **Obieźdzyk**.

† **Obieszenie, a**, blm., † **Obiesienie**, [**Obieszenie**] czynność cz. **Obiesić**, *obwieszanie, powieszenie*: Obieszenia dostojny. Op.

† **Obieszenie się, a** ś., blm., † **Obiesienie** ś., [**Obieszenie** ś.] czynność cz. **Obiesić** ś., *obwieszanie ś., powieszenie* ś.

† **Obieszon** (jako orzeczenie) p. **Obieszony**: Złodziej ma być O. Groie.

† **Obieszony, † Obieszon, † Obiesiony**, [**Obieszony**] im. od **Obiesić**: Człowiek O. † **Śmierć** obieśzona = *śmierć przez powieszenie, śmierć na szubienicy*: Na śmierć obieśzoną go prowadzą. Troc. Przen.: † Był na swoich O. myślach. Troc. (= *zajęty swemi myślami, zatopiony w nich, bił ś. ze swemi myślami*).

† **Obieś, a**, lm. e a. **owie**, [**Obwieś, Obieś, Objeś, Obiesa, Obieśnik**] *lotr, który ś. urwał z szubienicy, szubienicznik, wisielec*: Dziobać obieśia ptacy będą. Jabł. Kto Djany kościół chwalił tak, jako ś. go dził? Ach jeden to O. spalił, co tysiąc rąk robiło. Li. Lotrze! obieśiu! L. Bo mi idzie najbardziej o ciury złośliwe, by mi nie wyrządzili złości obieśiowej. Bk. <Od Obiesić>

[**Obieśnik, a**, lm. cy] p. **Obieś**: Ani to do Boga, ani do ludzi, takie obieśniki skończone. Ork.

† **Obiet, a**, lm. y p. **Obiata**: Obiotowali O. chwaly. Ps. flor. <Ob + WIAT>

† **Obieta, y**, lm. y p. **Obiata**. B. Sz.

Obietnica, y, lm. e I. a. **Obiecanka**, [**Obiecnica, Obiecadło, Obiecka**] *obiecanie, przyrzeczenie*: Dać, zrobić komu obietnicę. Dotrzymać obietnicę. Mam jego obietnicę, że mnie odwiedzi. Pamiętaj na obietnicę, którąś mi uczynił. Troc. Obietnicami zwieść, karmić. Troc. Złudzić kogo obietnicami. Złamać obietnicę. Troc. Nikomu nie powiadał o tym, śnać w przyszłe uwiązany, a. w obietnicy. Mick. O. zawsze jest łaską, życzliwością. Brodz. Wielkie obietnice omylają rady. Szymon. Dwakroć daje, kto ś. w skok w obietnicy iści. Pot. O. głupiemu radość. L. (= *obiecanka cacanka, a głupiemu radość*). Nie za obietnicę w kramie nie kupi.

Bud. B. Lepiej więcej dać, niż ś. obiecało, niżeli zawodzić datkiem, nie według obietnicy. Kras. 2. † O. *ślub uczyniony Bogu, wotum*: Obietnicę oddaliśmy ś., że nie mamy nic ukusić, aż go zabijemy. Leop. Był ostrzygł głowę, bo miał obietnicę. Leop. Ofiarowali ofiary Panu i obietnicę ślubowali. Leop. Król do Poznania dla wypełnienia nabożnej obietnicy odjechał. Błaż. 3. *to, co obiecano*: Mam u ciebie obietnicę; przyszedłem po obietnicę. Kn. Po obietnicę trzeba wsiadać na rączego. Szymon. Sądownik oddawa obietnicę wieńcem z jabłek uwitym. Otw. Zdr. **Obietniczka**. <Ob + WIAT>

Obietniczka, i, lm. i p. **Obietnica**: Miodowe słówka, obietniczki, klęknięcia, palec na palec, a w sercu zdrada. Kaczk.

† **Obietny** przym. od **Obieta**, *ofiarny*. B. Sz. Drobne gliniane naczyne, w którym popioły i ofiara obietna mieściła ś. miała. Krasz.

† **Obietować**, *uję, ował* p. **Obiatować**: Dawał chwały i ofiary obietował Panu zastępów w Sylo. Leop.

† **Obietowanie**, a, btm., czynność cz. **Obietować**, *obiatowanie, ofiarowanie*.

Obież, y, lm. e l. × O. p. **Obierz**: Chytrze pozastawiał obieże. Sienk. (Wilki) usiłowały wynieść ś. z obieży. Sienk. Przen.: Hera, choć białogłowa, do swoich obieży nagoniła go (Zeusa) w dniu, gdy ś. mocarny Herakles miał urodzić. Ryd. Był mnie Pan Jezus z tej obieży wybawił, już ja jej nie poskapię. Sienk. 2. † O. a. † **Obież manowiec**, *obład, bezdroże, wertep*. L. <O + BIEG; zmieszanie z O + BIOR>

Obieżeć, y, ał p. **Obiec**: Obieżawszy lądy i morza... Wor. Proch naszym pogorzał i samego hetmana, gdy obóz objeżdżał, dym szkaradnie obieżał, wszakoż nieszkodliwie. Papr. (= *obleciał, opadł*).

Obiezenie, a, btm., czynność cz. **Obiec** i **Obieżeć**.

Obieżna, ej, lm. e, **Okólnik** kol. *rozkaz pisemny do strażników kolejowych, podawany kolejno*.

× **Obieżny**, † **Obieżny** l. przym. od **Obieg**, *obiegowy, obrotowy, kołowy, kołujący, krążący*: Obieg księżycy O. Hnbe. Miesiące O., czas, w którym księżyc przebiega długość 360 gradusów, rachowanych od pierwszego punktu znaku Barana. Hube. 2. *który można obieć, osaczyć, otoczyć*: Hetman miał Szweda jakoby w obieżnej knieje. Tw. <O + BIEG>

Obieżykraj, a, lm. e p. **Obieżyświat**: (Niedźwiedz) bywszy obieżykrajem, nie chce być nieukiem, więc co widział, co słyszał, tłumaczy ś. mrukiem. Nagł. <O + BIEG + Kraj>

Obieżysas, a, lm. y *włościanin polski, wychodzący latem do Saksonji i Niemiec wog. na robotę*. <O + BIEG + Sas>

Obieżysasowy przym. od **Obieżysas**: Gorączka obieżysasowa (włościan polskich emigrujących do Niemiec).

Obieżysastwo, a, btm. *wędrówka włościan polskich do Niemiec na roboty letnie*: Z tych okolic wychodził podnieta dla dziesiątków tysięcy Szlązaków do obieżysastwa.

Obieżyświat, a, lm. y l. a. **Obieżykraj**, [**Obleciświat**] *bywalec, włóczęga, włóczykij, pomsinoga, wszędobylski, latawiec, biegun, wagałunda*: Jeszczeby co! z obieżyświatem, łachmaniarzem takim po mieście mam chodzić. Orzesz. Z miną smutną patrzył, jak mu tam jakiś O. wydzierał to,

o czym marzył. Zach. 2. × O. bot. p. **Przewiercień**. <O + BIEG + Świat>
[**Obig**, u, lm. i] l. p. **Obieg**. 2. w lm. *rodzaj obodów*.

[**Obigać**, a, ał] p. **Obiec**: Płomień obiga na mokrym drzewie.

[**Obiganie**, a, btm.] czynność cz. **Obigać**.

[**Obigrawka**, i, lm. i, **Odgrawki**] *zwyczaj grania na dobranoc starostom i druclnom w wigilję wesela, muzyka w nocy w wigilję wesela*: Obigrawka idzie! (mówią, gdy z karczmy wychodzą drużbowie z muzyką). <Ob + *Igrawka, od IGR>

Obijać, a, ał i O. s. p. **Obić**.

Obijak, a, lm. i l. *palka, którą ś. co obija*: O. bednarski. Obijać len obijakiem. 2. *część cepów, którą ś., mlóćąc, uderza po zbożu*, bijkak, bicz. 3. p. **Dobnia**. 4. *lut. palka a. młot drewniany do obijania dula z zendry po wyjęciu go z ogniska fryszerskiego a. do prostowania żelaza na zimno*. 5. [Obijaki, **Obijańce** lm.] *rodzaj obuwia z podszewkami drewnianymi*. <Od Obijać>

Obijanie, a, btm., czynność cz. **Obijać**: O. beczek. Troc (= *pobijanie*).

[**Obijaniec**, *ńca*, lm. *ńce*] l. *rzemień nabijany guzami, ozdoba wyszła z użycia*. 2. w lm. p. **Obijak**.

Obijanie się, a ś., btm., czynność cz. **Obijać** ś.: O. ś. głosu. Troc.

[**Obijanik**, a, lm. i, **Szuhaleja**] *statek wodny do jeżdżenia po błotach pińskich, zalanych wodą, wyrobiony z jednego dębu, z bokami nadłożonymi tartaciami*: No! ale jakże jechać? Oó? obijanikiem? u nas porządnego niema, tylko ten, co jeździ Lacyna. Krasz. O. przerzynał ś. przez trzeiny. Krasz. Począwszy od pławiczki i szuhalei aż do obijanika i barki, najrozmaitsze środki lokomocji wodnej. Rol. Na pińskich wodach używany O., inaczej zwany szuhaleją lub gienerycznie czołnem. Krasz. Muóstwo łodzi i łódek, obijaników. Szaj.

[**Obijka**, i, lm. i] *bat, skręcony w pętlę*. <Od Obijać>

[**Obile**, a, lm. a, **Obiele**, **Obili**] *zboże*: Mameć ja choduiczek między obilami. <Czes. obili>

[**Obili**, a, lm. a] p. **Obile**.

[**Obimać**, a, ał i O. s.] (Ob-imać) p. **Objąć**: Obima żelaznemi ramiony przedmiot ratunku i znajduje pod nim tylko śmierć tym prędszą i pewniejszą. Kaczk.

[**Obimanie**, a, btm.] (Ob-imanie) czynność cz. **Obimać**, *obejmowanie*.

[**Obimanie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Obimać** ś.

Obimbać się, a ś., ał ś. posp. p. **Obombać** ś. <Zam. Obombać ś., przez st. lud. do Bim bam bom>

Obimbanie się, a ś., btm., czynność cz. **Obimbać** ś.

† **Obinać**, *nie, nął* p. **Owinąć**: Obinę cię pieluszka. Pśń. [O. s.] *zamienić ś., obrócić ś., przedzierznąć ś. w coś*. <Ob + *Winać, od WI>

† **Obinięcie**, a, btm., czynność cz. **Obinać**.

[**Obinięcie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Obinać** ś.

† **Obiniony obwiniony**. Skr. <Ob + Winić>

[**Obinstować**, *uję, ował*] *odstanowić* (o kłaczach). <Ob + Instować, z Nm. hengsten>

[**Obinstowanie**, a, btm.] czynność cz. **Obinstować**.

Obiorca, y, lm. y m., **Obieracz**, † **Obierzyciel** *ten, co obiera, wyborca, elektor*. <O + BIOR>

× **Obiorczy** p. **Obierczy**.
 × **Obiorczyni**, i, lm. e forma ż. od **Obiorca**;
 † **Obierzycielka**, *elektorka*.
 † **Obiotować**, **uje**, **ował** p. **Obiatować**: Obiotowały obiet chwaly. Ps. flor. <Ob + WIAT>
 † **Obiotowanie**, a, blm., czynność cz. **Obiotować**.
Obiór, **oru**, lm. **ory**, † **Obor** *obieranie, wybór, wybory, elekcja*: Lud zgromadza ś. na miejsce obioru króla Stasz. Przystąpię do obioru. Błagać, aby Bóg oświecił kapłanów, braci i mężów obioru. Mick. (= *obiorców*). W czasie obioru, jeśli zdania były podzielone lub niepewne, zdzenia podobne, brane za wieszczbę, wpływały na obrady. Mick. O. posta, papieża. Dodawały wagi temu obiorowi na państwo bogate i ludne prowincje. Nar. <O + BIOR>
 [**Obiracz**, a, lm. e] p. **Obieracz**. Zdr. [**Obiraczyk**.
 [**Obiraczyk**, a, lm. i] p. **Obiracz**.
 [**Obirki**, rek, bhp.] p. **Obierzyna**.
 † **Obisk**, u, lm. i (Ob-isk) p. **Obysk**. L.
 † **Obiskać**, a, ał (Ob-iskać), nied. † **Obiskiwać** *obszukać, zrewidować, roztrząsać*. L. <Ob + ISK>
 † **Obiskanie**, a, blm. (Ob-iskanie) czynność cz. **Obiskać**.
 † **Obiskiwać**, **uje**, **iwał** (Ob-iskiwać) p. **Obiskać**. L.
 † **Obiskiwanie**, a, blm. (Ob-iskiwanie) czynność cz. **Obiskiwać**.
Obitka, i, lm. i l. [O.] *obicie wiatrakowe na deskach, futrówka*. 2. leśn. *kłoc, w którym biel nadgniły został ociosany dokoła*. <O + BI>
 × **Obitszy**: Zboże obitsze = *dające więcej ziarna po obiciu, po omlóceniu, więcej omlotne*: Cóż gdy ś. posieją takie rodzaje, które daleko są obitsze? Kluk.
 × **Obituarjum**, w lp. nieod., lm. a, ów l. *lista zmarłych*. 2. *księga do zapisywania mszy żałobnych*. <Śr. Łć. obitarium>
 [**Obity**] *bity* (o talarze): *Obite talary*. <O + Bity, od Bić>
 † **Objacja**, i, blm. l. *składanie obiat, ofiar, obiatowanie*. 2. *ślubowanie, szereg*. Bogu. St. wil. <Wyraz Obiat z końcówką Łć.>
 [**Objad**, a, lm. y] l. *żarłok*. 2. 2 pp. a a. u p.
Objad: Z objada. <Ob + JAD>
Objadacz, a, lm. e *ten, co objada*: O. liści na drzewie. <Od Objadać>
Objadać, a, ał i O. ś. p. **Objeść**.
Objadanie, a, blm., czynność cz. **Objadać**.
Objadanie się, a ś., blm., czynność cz. **Objadać** ś.
Objadki, ów, bhp. l. *niedogryzki, ogryzki, niedogadki*. 2. [O.] *reszta jedzenia, niespożytego przez bydło; reszki słomy, niezjedzonej przez bydło*. <Ob + JAD>
 [**Objadować**, **uje**, **ował**] p. **Objadować**.
 [**Objadowanie**, a, blm.] czynność cz. **Objadować**, *objadowanie*: Zdarzyło ś., że przyszło podczas objadowania dziecko. Tet.
 × **Objant**, a, lm. ci *ten, co składa ofiary; ten, co czyni ślub*. Krasz. <p. Objacja>
Objasniacz, a, lm. e, × **Objasniiciel** *ten, co objaśnia, wykładacz, tłumacz; interpretator, komentator*: O. Pisma św. = *egzegieta*. <Od Objasnić>
Objasniaczka, i, lm. i forma ż. od **Objasniacz**.
Objasnić, a, ał i O. ś. p. **Objasnić**.
Objasnianie, a, blm., czynność cz. **Objasnić**.
Objasnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Objasnić** ś.

× **Objasniiciel**, a, lm. e p. **Objasniacz**. L.
 × **Objasniicielka**, i, lm. i forma ż. od **Objasniiciel**. L.
Objasnić, i, ił, nied. **Objasnić**, † **Objasniwać**, † **Objasniwać** l. *świecić, pochodnię = obciąć, zdjąć upaloną część knota, aby świeca, pochodnia silniej zajaśniała*: O. pochodnie! Słow. 2. × O. *oświecić, oświetlić, ułuminować*: O. miasto. 3. *oświecić światłem, oświecić, rozjaśnić, rozwidnić*: Zrzućenie tej ściany objaśniło cały dom. Troc. Patrz, mów dalej robaczek, na iskry, co ze mnie strzela i cały objaśnia krzaczek. Mick. Niechaj dzień-dobry wschodzi tym, co spolem żyją, objaśniać pracę, która ich ręce jednoczy. Mick. Przen: *Objasniajcie wasz umysł pożytecznymi wiadomościami*. Chodź. Znowu cię obstąpią pobratymcze tłumy, abyś naprawiał serca, objaśniał rozumy. Mick. 4. *otoczyć jasnością, oprzeć, oświetlić, majestatem, uświetnić*: Ojeze, objaśnij mię Twoje! — a wtym przyszedł głos z nieba: objaśniłem i jeszcze objaśnię. Leop. Ja Tve ojcowskie imię objaśniłem na ziemi, chwaleę Twą opowiadając. Ody. Dzień Niepokalanego Poczęcia Jej wielkimi tryumfami co rok objaśnil. Nies. Nietylko wielkiego urodzenia lustrą, ale i niemających enót pozorem objaśnil. Nies. Zaenósé domu, fortuny szczodroty objaśniają wrodzone wdzięki i przymioty. Mick. (= *dodają im blasku*). 5. *przen. wyjaśnić, wyłożyć, wytłomaczyć, oświetlić, oświecić; usprawiedliwić, uzasadnić, umotywować*: O. wątpliwość, kwestję jaką. Troc. O. jakieś wyrażenie, miejsce w dziele (= *komentować, interpretować*). Objasnić Pismo Św. O. lekcję uczniom (= *wyłożyć*). U ludów, gdzie społeczny gmach na pismach wsparty, panów i sług powinność objaśniły karty. Mick. Czym to O., że...? Postępek swój objaśnia chwilowym rozdrażnieniem. O. kogo w czym = *poinformować*. Okoliczność ta objaśniła mię, o co tu właściwie chodzi (= *pouczyla, przekonała, otworzyła mi oczy*). Fil. *sprowadzić coś nieznanego lub zawilego do znanych lub prostych zjawisk, pojęć, praw*: Zjawisko precesji zostało objaśnione prawem powszechnego ciężenia. Jędrz. 6. † O. co = *wyprowadzić na jaw, na światło dzienne*: Żaden nie pierwaj powinien ku chowaniu nowej ustawy, aży była przez obwołanie w królestwie objaśniona. Herb. O. ś. l. [O. ś.] = *zrobić ś. jasnym, wyjaśnić ś., rozjaśnić ś., rozwidnić ś.*: Gdy ś. na niebie słońce objaśniało... 2. † O. ś. = *wyjsć na światło dzienne, na jaw, wyjawić ś., wydać ś.*: Nie jest skrytego, coby ś. nie wyjaśniło. Troc. 3. *oświecić ś., wyklarować ś., zrobić ś. jasnym, wytłomaczyć ś.; usprawiedliwić ś., uzasadnić ś., umotywować ś.*: Rzecz ś. objaśni, kiedy ją porównamy z... Postępowanie człowieka objaśnia ś. jego charakterem. Czytelnik niech uważa, że to jest głos pogański, przeciw ryceerstwu niemieckiemu użyty, który objaśnia ś. przypiskami. Mick. 4. × O. ś. = *informować ś., zbierać wiadomości*: Ja słucham, uważam i objaśniam ś. L. <Ob + Jaśnić>
 × **Objasniejszy** *nieco jasniejszy, nieco oświecenszy*: O. nasz wiek. L.
Objasnienie, a l. blm., czynność cz. **Objasnić**: O. świecy. O. wątpliwości. 2. lm. a = a) *uwaga objaśniająca, przypisek, komentarz, adnotacja*: Przekład z objaśnieniami tłumacza. Tablice graficzne z objaśnieniami. b) *racja objaśniająca, wypód objaśniający, usprawiedliwienie ś., tłumaczenie, motyw*: Złożyć swoje O. co do swego udziału w danej sprawie. Objasnienia podobne nie zasługują na uwzględnienie. Zdr. × **Objasnienieko**.

× **Objaśnienie**, a, lm. a p. **Objaśnienie**: Pisał Joachim Watt małe O. na rozdział o Sarmacji Pomponjusza Meli. Nar.

† **Objaśniwać**, a, ał p. **Objasnić**.

† **Objasniwanie**, a, blm., czynność cz. **Objasniwać**.

† **Objasniwać**, a, ał p. **Objasnić**: Góra Tabor, gdzie Pan sługę objaśniwa. Chodk. K.

† **Objasniwanie**, a, blm., czynność cz. **Objasniwać**.

Objaw, u, lm. y l. × O. a. × **Objawa**, × **Objawiny** *objawienie, objawienie ś., widzenie, wizja*: Przez O. widziany. Przyb. 2. *wystąpienie na jaw, przejaw, wyraz, oznaka, znak, symptom, symptomat*; fil. *zjawisko rozpoznane nie samo w sobie, lecz jako zależne od pewnego czynnika, od siły jakiejś*: Wyraźny O. potęgi. Przy pierwszych zaraz objawach niepowodzenia wycofał ś. Objawy gniewu, złego humoru, cierpienia. Pierwsze objawy wiosny. Ujemne objawy życia. Chm. Niezawsze mógł podać trafną charakterystykę wszystkich ważniejszych objawów literackich. Chm. Lek.: O. chorobowy, in. × **przypad**, × **przypadłość**. <Ob + JAW>

× **Objawa**, y, lm. y p. **Objaw**: Ty, Kostko, w skryciu będąc, przez objawę boską byłś ludzom w jawi. Chodk. K.

× **Objawca**, y, lm. y p. **Objawiciel**: Jehowa wiadomeca serc, O. skrytości. Farn.

× **Objawczyni**, i, lm. e forma ż. od **Objawca**, *objawicielka*.

Objawiać, a, ał i O. ś. p. **Objawić**.

Objawianie, a, blm., czynność cz. **Objawiać**.

Objawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Objawiać** ś.

Objawiciel, a, lm. e, × **Objawca** *ten, co objawia, oznajmia*: Mojżesz, zakonu bożego O. Stryjk. <Od **Objawić**>

Objawicielka, i, lm. i forma ż. od **Objawiciel**, × *objawczyni*. L.

Objawić, i, il, nied. **Objawiać** l. co = *zrobić jawnym, ujawnić, wyjawiać, okazać, oznajmiać, wyrazić, dać poznać, dać ś. z czym słyszeć, wypowiedzieć, zdradzić ś. z czym*: O. swą wolę, swe zamiary. Wiem ja sposób jedyny, straszny, skuteczny, niestety! Może kiedy objawię! Mick. Objawił mu Bóg tę naukę. Troc. Religja zawiera prawdy objawione. Religja objawiona. (Mistrz) bożą potęgę w niewielu słowach objawił przed ludem. Mick. Objawia pewien niepokój, chęć ucieczki. Obudziła w nim pewne zajęcie, zwykle w sposób żartobliwy objawiane. Chm. 2. × O. *wyjawiać, odkryć, zdradzić, rozgłosić, wydać*: O. urzędowi jaki występpek. Troc (= *donieść, zameldować o nim*). Kto objawia tajemnice przyjacielskie, wiargę traci. Leop. Miałbym sekret pewny ci O. L. Ostrzegł Liwję, ażeby sekretów domowych, rad przyjacielskich, posług żołnierskich nie objawiano. Nar. 3. † O. *ogłosić, obwieścić, opublikować, rozgłosić, opowiadać, słać*: Usta moje będą objawiać chwałę Twoją. Wr. Medea, będąc urody niepospolitej, była sławna i objawiona wszystkiemu światu. Biel. M. 4. *ukazać, dać widzieć*: Chrystus, który był u Ojca, ten ci jest objawion ludzom, którego objawionego widzieli, słyszeli, dotykali. Wiśn. Człowiek będzie objawiony cudem. Wysp. O. ś. l. *zjawić ś. w widomej postaci, w postaci widma, pokazać ś., ukazać ś.*: Chrystus objawił ś. apostołom. Bóg widome objawił ś. w tłumie. Mick. I duch ciała swe zostawi i przed tobą ś. objawi. Mick. Dusze

kiedy i komu chcą, objawiają ś. Oss. 2. *dać ś. zauważyć, przejawić ś., zaznaczyć ś., uwydatnić ś., wyłonić ś.*: Objawiają ś. w nim zle skłonności. Objawia ś. w nim talent. <Ob + Jawić>

Objawienie, a, blm., czynność cz. **Objawić**: Religja chrześcijańska wspiera ś. na Objawieniu Boskim. Wezwał obecnych towarzyszyków, ażeby zaświadczyli istnienie nowego objawienia. Chm. O. a. Zjawienie św. Jana = *Apokalipsa, ostatnia księga Nowego Testamentu*.

Objawienie się, a ś., blm., czynność cz. **Objawić** ś.: Pójdziem w kraje słońca, gdzie... dzień każdy (jest) objawieniem ś. Boga. Krasin.

× **Objawiny**, in, bhp. p. **Objaw**: Widział go Jakób w senne O. Przyb.

† **Objawny** przym. od **Objaw**, *objawiony*. Głosy w. XV. Religja objawna.

Objawowy lek. przym. od **Objaw**: Leczenie objawowe = *leczenie, przy którym dba ś. jedynie o usunięcie niektórych objawów choroby*.

Objazd, u, lm. y, **Objazdka**, **Objazdzka** l. *objechanie, objeżdżanie*: Objazdy lasów często czynią, a kogo przy rąbaniu zastaną, wóz do dwóra zajmują. Haur. Nie trzeba było statkom czynić objazdu całej półwyspy. Nar. Wielki książę ze wszystkimi pany jeździł w O. po zamkach ukraińskich. Stryjk. O. służbowy. Biskup wyjechał w O. djecezi. 2. × O. *obchód, rout, patrol; podjazd*: O., objechanie noce wart i stójek a. też wszelki poczet wysłany na prześpiegi. Jak. J. Objazdy przez godzin dwie były ś. i jeden z nich został zniesiony. L. 3. † W objazd = *wokół, wokół, dookoła, w obwodzie*: Kijów przestrzeń swego w O. siedm mil rachuje. Koch. W. Ten mur w O. jest na dwie mile. Baz. Ile jest w O. od Baltydy kraju aż po Euksyn i brzegi Dunaju. Koch. W. 4. *miejscę, które jadąc, okrążyć, ominąć, objechać trzeba, droga obólna; droga czasowa, na którą skierowany został ruch kołowy, dla ominięcia przeszkody na drodze stałej*: Prościny, objazdy, góry, rzeki — wszystko to niech hetman zważy. Papr. F. O. na torze kolei żelaznej. <Ob + JA(ZD)/JE(OH)>

Objazdka, i, lm. i p. **Objazd**: Po tej objazdzie wróciliśmy do Krakowa. Koł. Winien był wyruszyć w objazdkę, to jest zwiędzić wszystkie miejscowości, gdzie wojsko pieczy jego poruczone stało kwaterą. Rol. Przen.: *ogródka, omówienie*: Po długich w tym rodzaju objazdkach wypowiedział ś. wreszcie panu Grabie, że... Krasz.

Objazdowy, **Objazdny** przym. od **Objazd**: Strażnik O.

Objazdzka, i, lm. i l. p. **Objazd**: Ja tu objazdzki dojrzę, a jutro ze świtem brzęknę wam na dobry dzień witany kopytem. Malez. Na tym ś. objazdzki komisarza kończą, że go musimy za pańskie pieniądze żywić. Krasz. Nie można dojść prostą drogą, trzeba szukać objazdzki. Krasz. Na objazdzki = *wokoło, wokół, kolując, kręto*: Drogę deszcze pospuły; nagląc i tając, kazał na objazdzki nawracać. Krasz. 2. a. **Kołoowanie** *mysl. polowanie na wilki podczas ich ciecarki, przy którym objeżdża ś. knieje z prostieciem*: W czasie objazdzki waderę ubito. Sł. wil.

Objąć, obejmie, objął, nied. **Obejmować**, × **Obejmywać**, [**Obejmać**, **Obimać**] l. *otoczyć, otulić rękoma, ująć w ramiona*: O. kogo za szyję (= *wziąć*). Objął za szyję, za ręce chwycił, na ustach jego zawisnął. Mick. O. kogo w pół. Porwałem ś. z łoża i objąłem — i cóż do mego serca przycisnąłem? Mick. Obym cię tylko przycisnął do

łona, całe me szczęście objąłbym w ramiona. Mick. Sędzia księdzka za szyję, płacząc, obejmował. Mick. (Dzieci) ś. uspokoiły, objąwszy w rączkę jej kolana. Mick. Wyciągnąłem ku światu ramiona uprzejme, zda ś., że go ze wschodu na zachód obejmę. Mick. Kto wiele obejmuje, mało ścisła. Prz. Przen.: (Łódź) pierś morza objąwszy wiośły lubieżni, szyją łabędzią, buja ponad fale. Mick. Zamek objęła rzeka w dwa ramiona. Słow. Wsie i osady, objęte w dali zwierciadlanym ramieniem pięknej królowej rzek naszych. Krasz. 2. *otoczyć, okrążyć, okolić, opasać*: Błyszczą ś. ostrze, złotym objęte pierścieniem. Dm. (= *osadzone, oprawne w pierścieni*). Morze obejmuje ziemię. Zobaczyć tylko jego łysą, śpiczastą czaszkę, objętą kosmykami swych szczytinowatych włosów. Morz. Nas objęto w ciasny krąg łańcucha. Mick. Stryjowie, bracia, wujowie, stryjeczni i dalsi powinowaci, wstawszy, objęli ich kołem. Krasz. (= *obstąpili*). 3. *wziąć w swoje ręce; zająć, przejąć, otrzymać, dostać w posiadanie, w zarząd, wziąć na siebie, przyjąć co; wejść, wstąpić na co*: O. co w posiadanie. Kserkses objął państwo ogromne i dobrze urządzone. Lel. Witold wypędził z Wilna Skirgaję i sam wielkie księstwo objął. Mick. O. starostwo, królestwo, urząd, służbę, spadek. Po rodzicach objął majątności, długami obciążone. Kras. Kazał, aby przyjechał i aby ś. żenił i objął gospodarstwo. Mick. Wyjechał do wojska, aby O. komendę. Pan Pułaski, nad nami objąwszy dowództwo, prowadził nas ze zwykłą, jemu odwagą i przecznością. Mick. 4. *ogarnąć, opanować, ovladnąć, objeść*: Strach go objął. Troc. Wtym ją objął strach. Kon. (= *zdjął, obleciał*). Myśli go tak objęły, że nie słucha, co gadają do niego. Jabł. (= *zajęły, pochłoneły*). Janasza znowu objęła gorączka, której ś. bronii napróżno. Krasz. Objął go żal. Dym, ogień objął budowlę. Dalej pojechać nie mogła, dżdżami a gwałtowną powodzią objęta. Błaż. (= *zaskoczona, zatrzymana*). 5. *ogarnąć, objąć*: Dziwnie rozkosznego doznawał wrażenia, objąwszy wzrokiem tę postać pełną powabu i uroku. Bał. (= *obrzuciwoszy*). O. co myślał. Łatwo O. całą rzecz. Umysł nieugięty, ale nie mający we zwyczaju wiele i wszystko razem obejmować. Mochn. Umysł zdolny odrazu obejmie cały mechanizm polityki (= *zorientuje ś., połapie ś. w nim*). Nadzwyczajną bystrością dowcipu obejmował nauki. Os. A. Objeść każdą rzecz z pierwszego rzutu oka. Rzew. Kopernik, objąwszy cały skład i zbiór wiadomości astronomicznych od Hiparcha aż do swoich czasów, odkrył... Śniad. 6. *zmiścić, pomieścić, zamknąć, zawrzeć*: Całość objemie 6 wielkich tomów (= *składać ś. będzie z...*). Garniec obejmuje 4 kwarty. Książka obejmująca w sobie naukę Platona. On, co go rzymski świat nie obejmował. Chr. (= *za ciasny dlań*). Wążka ulica O. nie może wozów. Syrok. Rzecz ta wykazem nie jest objęta (= *nie mieści ś. w spisie*). Objęty spisem ludności. Wszyscy tym dekretem nieobjęci... 7. [O.] z czego = *obedrzeć, obciągnąć*: Zająca objął ze skorki. O. ś. 1. *objąć jeden drugiego nawzajem*: Sędzia i Robak na ziemi kłęczeli, objąwszy ś., i łzami rzewnymi płakali. Mick. 2. [O. ś.] *podjąć ś., umówić ś.*: Ja z panem objętonem ś. trzydzieści sztuk przywiżę. <Ob + JM/IM/JE>

Objął, ętu, lm. ęty 1. × O. p. Objętość: Wielkość ciała jest rozłożenie jego, O., wymiar, to jest miejsce, które zastępuje cała rozłożystość ciała, stronami jego zewsząd określona. Rogal.

Gdy w glinie zanurzę zupełnie kulę, okrągłość cała, którą ta kula tam wydroży, nazywa ś. O. czyli objęcie tej kuli. Rogal. 2. [O.] *obwód, objęcie rękoma, jako jednostka miary*: To drzewo grubie na trzy objęty.

× Objątek, tku 1. blm. *zawartość, treść*. Mał. 2. lm. tki apt. p. **Objemnik**. <Ob + JM/IM/JE>

× Objątrzać, a, ał i × O. ś. p. **Objątrzyć**.

× Objątrzenie, a, blm., czynność cz. **Objątrzać**.

× Objątrzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Objątrzać ś.**

× Objątrzenie, a, blm. 1. czynność cz. **Objątrzyć**. 2. p. **Objątrzenie ś.**: Z żalem i objątrzeniem szedł spać. Skar.

× Objątrzenie się, a ś., blm., × **Objątrzenie** czynność cz. **Objątrzyć ś.**

× **Objątrzyć, y, ył, nied.** × **Objątrzać 1.** *obropić, rozjątrzyć, rozdrażnić, zajątrzyć, rozognić na nowo*: O. ranę. 2. *rozgniewać, rozjątrzyć, zirytować, obruszyć*: Żal mój zatajony tym więcej był objątrzony. Kochan. (= *żalność świeżo ś. odnowiła*). Karp.). × **O. ś. 1.** *obropić ś., zajątrzyć ś., rozdrażnić ś., rozognić ś. na nowo*: Rana ś. objątrzyła. L. 2. *rozgniewać ś., rozjątrzyć ś., zirytować ś., obruszyć ś.*: Dopiero Turcy ś. objątrzyli za ona schadzka naszych do Wołoch. Nar. <Ob + Jątrzyć>

Objechać, jedzie, jechał, nied. **Objężdżać 1.** *przejechać dokoła; jadąc, okrążyć, ominąć*: O. kałużę, rów. Lepiej O., niż ulgnąć. Prz. Chciało mi ś. bardzo O. w koło Martwe jezioro. Hoł. Mieliśmy daleko objężdżać (= *jechać, kołując*). O. wodą = *opłynąć*. Magellan pierwszy był, który ziemię objechał. Wyrw. Przen.: O. kogo = a) *omamić, otumanić, oszalomonić, odrwić, oszukać, wyprowadzić w pole*. Pan jest niezbyt bystrego dowcipu, i snadnie go można O. Sienk. b) *trafnie z kogo zażartować*: Jeśliś pił kiedy wino za pieniądze większego cudaka, to pozwól ś. nazwać takim kpm, jak ten, co mi wino kupuje. — A to go objechał! wołała, śmiejąc ś. szlachta. Sienk. 2. *jadąc, otoczyć, okrążyć, osaczyć*: Tak go objechali, że nie wiedział, w którą ś. stronę zwrócić. 3. *jeździć, zwiedzić; zjeździć; przejechać w różnych kierunkach, wędłuz i uszerz*: Niedosć miłą pojechać, trzeba świat O. L. Ja za młodu nie miało świata objechałem. Mick. 4. *jeździć, odwiedzić kolejno; jeździć, być, znaleźć ś. w wielu miejscach kolejno, wstąpić do wielu miejsc z kolei*: Objechaliśmy przedniejsze miasta Sycylii. Niem. Komisarz corocznie majątności wszystkie ma objężdżać. Kras. Objężdżam kraje, miasta dla uciechy, przejeżdżam ś. po miastach, oglądywam. Kn. O. znajomych. Trzeba teraz te wszystkie ziemie O., na wojnę zawałać, wojsko popisać. Baz. O. knieje. Chm. B. Podjazdy objężdżające, na szpiegów napadli. Troc. 5. [O.] *przen. ujeździć, osiodłać, pozbadnąć*: Żona nad mężem będzie miała górę, zawsze go objedzie (= *weźmie go pod pantofel*). <Ob + Jechać>

Objechanie, a 1. blm., czynność cz. Objechać. 2. lm. a, Stół gór. *szyb ze zboczeniem, omijającym przeszkodę, uracający pod przeszkodą do pierwotnego pionowego kierunku*.

× **Objednać, a, ał, nied.** × **Objednywać zjednać, pozyskać**: Kapłan do Pana Boga będzie usługę czynił, jakoby człowiekowi miłosierdzie objednać. Gil. Synowie boży przyjaźni sobie jednali z córkami synów ludzkich, bardzo sobie tym gniew boży objednali. Gil. (= *ściągnęli na siebie*). Pokój bronią sobie objednywać musieli. Fal. <Ob + Jednać>

× **Objednanie**, a, blm., czynność cz. **Objednać**.
 × **Objednywać**, a, ał p. **Objednać**.
 × **Objednywanie**, a, blm., czynność cz. **Objednywać**.

† **Objedz**, a, lm. e ten, co objada, objadacz, objartuch, żarłok, żakomic. Sł. wil. <Ob + JAD>

† **Objedziony** l. który objedziono, objedziony, ogryziony: Objedzionych węzów ciała zostawuje. Otw. 2. spasiony, tłusty, zsiadły. Mącz.

Objedź, i, blm. leśn. choroba młodych sosen, polegająca na traceniu igieł.

× **Objekcja**, i, lm. e zarzut: Zrobić komu objekcję. <Łé. objectio>

Objekt, u, lm. y l. przedmiot: W tej szkole wykładają wiele obiektów. Profesorowie szkoły głównej stosownie do obiektów przez siebie traktowanych... Nar. 2. fil. p. **Przedmiot**. 3. gram. wyraz, oznaczający przedmiot, na który czynność słowa przechodzi. <Łé. objectum>

× **Objektowość**, i, blm. p. **Objektywność**.
Objektyw, u, lm. y, **Objektywa** fiz. i fot. część aparatu fotograficznego, składająca się z soczewek szklanych oprawnych w rurę mosiężną, i zwrócona ku przedmiotowi, który mamy fotografować. <Now. z Łé. objectum; Fr. objectif, Nm. Objektiv>

Objektywa, y, lm. y fiz. l. w przyrządach optycznych, jak lunety, mikroskopy = soczewka, zwrócona ku przedmiotowi rozpatrywanemu, szkło przedmiotowe, obiektywne. 2. fot. p. **Objektyw**. Przen.: "Hrabia August" to jeden z typowych salonowców, schwytyany na obiektyw aparatu spozstrzegawczego w samolubstwie. Kasz.

Objektywizacja, i, lm. e p. **Objektywizowanie**; fil. p. **Uprzedmiotowanie**: Inkuby i sukuby powstały prawdopodobnie spontanicznie, jako uosobienia i obiektywizacje pewnych naturalnych procesów fizjologicznych. Mat. I. (=okazy obiektywizacji).

Objektywizm, u, blm. *objektywność, przedmiotowość*: Król August II ujawniał niezwykły O. we wszystkich sporach, dotyczących dysydentów. Kraus. <Now. z Łé. objectum, Fr. objectivisme, Nm. Objektivismus>

Objektywizować, uje, ował czyni obiektywnym, przedmiotowym. <Now. z Łé. objectum, z Gr. końcówką -ίζω>

Objektywizowanie, a, blm., **Objektywizacja** czynność cz. **Objektywizować**.

Objektywnie przys. od **Objektywny**, *przedmiotowo*: Idyllę swą napisał O., ale gorąco. Kasz.

Objektywność, i, blm. rz. od **Objektywny**; **Objektywizm**, × **Objektowość**.

Objektywny l. przedmiotowy, rzeczywisty, zgodny z naturą przedmiotu: Sąd, opis O. **Objektywno**-zbiiorowe ideały dobra moralnego. Spas. 2. fil. dany myśli jako przedmiot, od podmiotu niezależny, od podmiotowych dodatków wolny. 3. fiz.: Szkło obiektywne p. **Objektywa**. <Fr. objectif, Nm. objektiv>

Objektywować, uje, ował rozpatrywał za pomocą obiektywu. Przen.: Stworzenie postaci obiektywowanych było już nam bardzo uciążliwym. Ant. (=obserwowanych).

Objektywowanie, a, blm., czynność cz. **Objektywować**.

Objektywowy przym. od **Objektyw**: Deska obiektywowa.

Objem, u, blm. *wymiar wewnętrznej objętości, czyli tego, co się mieści w budynku, statku, naczyniu, składzie, sklepie, piwnicy, statku wodnym, beczce,*

ładzi, kuble, skrzyni i t. d. Łab. <Ob + JM/IM/JE>

† **Objemca**, y, lm, y l. ten, co obejmuje: Iż nad samą fortuną zemścić się nie mógł, na mnie, jako na uczestnika i na objemce fortuny onej, porwał się. Błaż. 2. **przedsiębiorca**. Sł. wil. <Ob + JM/IM/JE>

× **Objemiec**, mca, lm. mce apt. p. **Objemnik**.
Objemka, i, lm. i, **Nasuwka** mech. rodzaj szerokiego pierścienia, obejmujący końce dwóch rur w miejscu, gdzie się one stykają. <Ob + JM/IM/JE>

Objemnik, a, lm. i, × **Objemiec**, × **Objątek**, **Zaróbka** apt. (medicamentum excipiens) ten składnik leku, który chociaż sam nie zawiera żadnego skutku, a podrzędny tylko, całości nadaje kształt wymagany.

Objemność, i, blm., **Objętość**, **Pojemność** zdolność naczynia do objęcia pewnej ilości ciała innego: O. beczki wynosi 35 garncy.

[**Objesić**, i, il] p. **Obwiesić**.
[Objesień] przez jesień, jesienią. <Ob + Jesień>
[Objesny], † **Objesny** żarłoczny, objarty, łakomy: Krowa objesna (=nie przedsiębiorająca, niewybredna w jedzeniu). <Ob + JAD>

[**Objeszenie**, a, blm.] czynność cz. **Objesić**.
[Objes], a, lm. e] p. **Objes**.

Objesć, obje, objadł, nied. **Objadać** a) co z czego, na czym = *wyjeść dokoła; jedząc, obrac, oskubać; ogryźć*: Szarańcza nietylko łąki i zboże, ale i gałęzie z drzewa objadała. Stryjk. Chłopiec, na drzewie siedząc, wiśnie objadał. Haur. Pies objada mięso z kości. Przen.: Trzy miesiące temu uszy mnie objadała prośbami, abym go ratował. Orzesz. b) co z czego = *jedząc, ogolocić; ogryźć*: Robaczek, gdy tę morwę napada, kręta ją zatoką dokoła objada. Toł. Psy objadły trupy aż do kości. Bardz. Niesforna drużyna, objadający tylko okolice, a resztę przez swawolę spaliwszy, już się do rozszepki zabierała. Nar. Objedli i opili nas do szepetu. Chodź. Chowaj psa, bo cię wiernie broni; koń cię obje, strzeż się koni; ale nigdy nie paś czeka, bo cię obje i oszczeka. Przen.: [A ja was z rozumem objada]. O. s. *opchać się, opakować się, jedząc; obezreć się*: Już się inni objedli, a ja jeszcze głodny. P. Koeh. Mysz, kiedy się maki obje, tedy się jej gorzka widzi. Prz. Objedli się, opili, brali upominki, z twej zbytniej rozrzutności strojąc sobie drwinki. Tremb. Nie daj, Boże, abym ja się objadał miadł, gdy drudzy głód cierpią. Skar. <Ob + Jesć>

† **Objesny** p. **Objesny**: Trudno oddalić objesnych ludzi od dobrej wieczery. Haur.

Objedznik, a, lm. cy l. p. **Objedzny**. 2. myśl. *dojeżdżacz*.

Objedzny l. p. **Objadzowy**. 2. *który można objechać*: Knieja objedzna. 3. × *mogący być ujeżdżonym*: Koń O. O., ego, lm. i rz., **Objężdżacz**, **Objedznik**, † **Objęznik** ten, co *objężdża konie, ujeżdżacz, kawalkator, berajter*.

Objężdżić, i, il, nied. **Objężdżać**, im. **Objężdżony** a. † **Objężdżon** l. konia = *ujeżdżić, wprawić do jazdy, wyjeżdżić, wytresować, ułożyć, ukrocić*: O. konia pod siodłem, w zaprzęgu. Ci, którzy objężdżają konie i ku gotowości je ćwiczą, nie odejmują im biegu ani skakania. Górn. Koń nieobjężdżony jest waśniwy. B. B. Przen.: *ukrocić, poskromić, utemperować, pohamować*: Łacno swawolę, łacno O. królowi. Koehan. Niech O. swawolę śmie nieukroconą, a jego sprawy przyszłe wieki wige wspomina. Koehan. Stefana. Bóg

wzbudził, aby sąsiadów objędział i ich hardość strudził. Km. 2. sanie, wóz, powóz = *jeżdżąc, wypróbować, wyjeździć*. <Ob + Jeździć>

† **Objęźnik**, a, lm. cy p. **Objęzdny**. Mężcz.

Objęzdźczacz, a, lm. e f. ten, co objędział, dozorcując. L. 2. p. **Objęzdny**. <Od Objęzdźczacz>

Objęzdźcać, a, ał l. p. **Objęchać**. 2. p. **Objęzdić**.

Objęzdźdanie, a, blm., czynność cz. **Objęzdźcać**: a) O. urzędowe, doglądające, *lustratio*. Kn. O. swojego okręgu. b) O. chwytaniu i objęzdźdaniu a. ukróceniu żrzebców. Trzyce.

Objęzdźdzenie, a, blm., czynność cz. **Objęzdźdić**.

† **Objęzdźdon** p. **Objęzdźdić**: Połesz strzałą niemężnej ręki prędko O. Kochan. (= *zwyciężony, zabity*).

[**Objęzdźdyk**, a, lm. i, **Obieszczyk**] *konny strażnik pograniczny*: Zmarzło na śmierć trzech objęzdźdyków rosyjskich. <Ros. objezdčik>

Objęcie, a, lm. a l. blm., czynność cz. **Objąć**.

2. × O. p. **Objętość**: Świat cały w swoim objęciu. Troc. Z wielkości objęcia nie można wnieść wielkości bryły i miąższości ciała. Rogal.

3. a. w lm. *ramiona w chwili obejmowania, przytulania kogo; uścisk*: Stupa tego chłop duży jednym nie opnie objęciem. Troc. Schyliła ś. w jego objęcia. Mick. W objęcia przyjaciół, żegnając ś., pada. Mick. Posłuszni temu, którego trzymali w objęciu. Mick. Objęcia wrogów i śmierć nie rozłączy. Mick. Teraz zbolełe serce rzeźwi ś. na nowo, gdy w objęciach mojego Rodryga. Mick. Płakałem, pomnisz, kiedy ś. wydarłem na wieki wieków z twojego objęcia. Mick. Wydrzeć dziecko z objęć mateczynych. Może będziesz szczęśliwa w lubej rodziny objęciach. Mick. (= *na łonie rodziny*). Wracaj, o Anno! ty będziesz szczęśliwa; w twoim objęciu zalałbym ś. łzami. Słow. Długo jeszcze po świecie błąkać ś. potrzeba, aż ją Bóg w swoje O. powoła. Mick. (= *na swoje łono*). Rzucili ś. nawzajem w objęcia i wszyscy ś. rozplakali. Mick. Przen.: Objęcia Morfeusza = *sen*. Głóg w objęciu kalin. Mick. 4. × O. *pojęcie, wyobrażenie*: Kto o przedmiotach, zamiarach i środkach prawej filozofji wyraził się ma objęcie... Szan. 5. × O. *pojętność, rozwinięcie umysłowe, inteligencja, rozgarnięcie, zdolność, spryt*: Mieć bystre O. Śł. wil. Chłopiec z objęciem. <Ob + JM/IM/JE>

× **Objęt**, u, lm. y p. **Objętość**.

Objętka, i, lm. i bot. p. **Pszenica**.

Objętka, ów, blp. *sieci, obejmujące knieje*: Wjechał do wielkiej puszczy, psy rozsworowano, mniejsze sieci i moene O. stawiano. Mor.

Objętność, i, blm. rz. od **Objętniwy**: Popisywać ś. tęgością głów i objętnością żołądków. Krasz.

Objętniwy, × **Objętny** *mogący objąć*. <Ob + *Jętniwy, od JM/IM/JE>

Objętność, i l. × O. blm. rz. od **Objętny**. 2. † O. p. **Objętość**: O., *superficies solidorum*, pole powierzchniowe brył. Sol.

× **Objętny** l. p. **Objętniwy**. 2. *pojętny, zdolny, rozgarnięty, inteligentny, rozwinięty umysłowo, sprytny*. 3. *który można objąć*. 4. *dający ś. objąć rozumem, zrozumiały, przystępny dla umysłu*.

Objętościowo przys. od **Objętościowy**, *pod względem objętości, co do objętości*.

Objętościowy przym. od **Objętość**: Stosunek O. wodoru. Oznaczenie objętościowego składu wody. Mat.: Elementy objętościowe lub elementy objętości.

Objętość, i, lm. i l. a. × **Objęcie**, × **Objęt**, × **Objęt**, × **Objęjm**, † **Objętność** fiz. i mat. *wielkość przestrzeni, zajętej przez ciało fizyczne lub matematyczne*: O. graniastosłupa, równoległościanu, ostrosłupa, walca, kuli, elipsoidy. Element objętości. Ciała równej objętości, różnej objętości. P. **Bryłowatość**. × Przen.: *wielkość, zakres, rozmiary; doniosłość*: Rzadko kiedy trzymałem kogo do chrztu, żeby nie obarczać siebie obowiązkami, których O. rozumiem. Rzew. 2. p. **Objętność**: Naczynie objętości dwóch garncy. <Ob + JM/IM/JE>

× **Objęjent**, a, lm. ci *oskarżony*: Przyszłoby ś., na gołym objęjenie kondemnatę otrzymawszy, wiatr po ukrainach uganiać. Mat. <Łć. objiciens, 2 pp. objeientis, właściwie = zarzucający, oskarżający>

Objuczać, a, ał p. **Objuczyć**.

Objuczanie, a, blm., czynność cz. **Objuczać**.

Objuczenie, a, blm., czynność cz. **Objuczyć**.

Objuczyć, y, ył *obciążać, obładować jukami*: O. muły, wielbłądy. Tu ś. spotykają objuczone osiołki. Krasz. <Ob + Juczyć>

Objuszać, a, ał p. **Objuszyć**.

Objuszanie, a, blm., czynność cz. **Objuszać**.

Objuszenie, a, blm., czynność cz. **Objuszyć**.

Objuszyć, y, ył, nied. **Objuszać owałać, oblać juchą, obroczyć**: Objuszona sierć. Jord. <Ob + Juszyć>

[**Obkadzać**, a, ał] p. **Okadzić**: O. pszczoły.

[**Obkadzanie**, a, blm.] czynność cz. **Obkadzać, obkadzanie**.

[**Obkadzenie**, a, blm.] czynność cz. **Obkadzić**.

[**Obkadzić**, i, il] p. **Okadzić**. <Ob + Kadzić>

Obkarmiać, a, ał p. **Okarmić**: Cheesz dziękować ludziom, którzy mię poehwałą przesadzoną a. niedosadzoną obkarmiają. Słow.

Obkarmianie, a, blm., czynność cz. **Obkarmiać**.

Obkarmić, i, il p. **Okarmić**. Das. <Ob + Karmić>

Obkarmienie, a, blm., czynność cz. **Obkarmić**.

[**Obkartować się**, uje ś., ował ś.] *najeść ś., objeść ś.* <?>

[**Obkartowanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Obkartować ś.**

× **Obkasać**, a, ał p. **Okasać**. Das. <Ob + Kasać>

× **Obkasanie**, a, blm., czynność cz. **Obkasać**.

× **Obkasić**, i, il p. **Okasać**: Obkaszony. Koch. J.

× **Obkaszanie**, a, blm., czynność cz. **Obkasić**.

Obkimować, uje, ował *kosz. obrobić kimaq.* <Ob + Kimować>

Obkimowanie, a, blm., czynność cz. **Obkimować**.

Obkleić, i, il p. **Okleić**. <Ob + Kleić>

Obklejać, a, ał p. **Okleić**.

Obklejanie, a, blm., czynność cz. **Obklejać, oklejanie**.

Obklejenie, a, blm., czynność cz. **Obkleić, oklejenie**.

Obkład, u, lm. y ogr. *nawóz naokoło skrzyni inspektowej*. <Ob + KŁAD>

Obkładać, a, ał i O. ś. p. **Obłożyc**: Pewne lekarstwo chorobie podagry, nogi winnemi obkładają lagry. Pot. Wieńcami nawy obkładają. Koch. J. Nie obkłada ś. próżną gwardją. Falib. <Ob + Kładać>

Obkładanie, a, blm., czynność cz. **Obkładać**.

Obkładanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obkładać ś.**

Obkładka, i, lm. i p. **Okładka**.

Obkładkowy przym. od **Obkładka**: Rury obkładkowe (=obkładkę stanowiące).

[**Obkolendować, uje, ował**] p. **Obkolędować**: Rodzice każą O. wszystką działwę, by lepiej rosła. <Ob+Kolendować>

[**Obkolendowanie, a, blm.**] czynność cz. **Obkolendować**.

Obkolenie, a, blm., czynność cz. **Obkolić, okolenie**: Odparto nieprzyjaciela, ale na O. już trzeci bardzo blizki wał kończył. Moracz.

[**Obkolędować, uje, ował, Obkolędować kogo**] *śpiewać komu koledy*. <Ob+Kolędować>

[**Obkolędowanie, a, blm.**] czynność cz. **Obkolędować**.

Obkolić, i, il p. **Okolić**: Najlepiej zrobi, jak warownie obkoli i bez zaczepki sobie pójdzie dalej. Moracz. Bawić przeciwnika układem, a O. go zasadzkami. Moracz. <Ob+Kolić>

[**Obkoło**] p. **Okolo**. <Ob+Kolo>

Obkorywać, a, al *korę zdzierać, ogryzać*: Wygrabywano iwinę, którą zające obkorywały. <Ob+*Korywać, od Kora>

Obkorywanie, a, blm., czynność cz. **Obkorywać**.

[**Obkosić, i, il**] *skosić naokoło*. <Ob+Kosić>

Obkoska, i, lm. i (na Rusi) *jeden z obowiązków pańszczyźnianych kmetcia*: Do powinności należą: zaorki, oborki, zakoski, obkoski, zażynki, obżynki. Goł. Dodajmy do tego te niezliczone zaorki, oborki, zakoski, obkoski. Rol. <Ob+KOS>

[**Obkoszenie, a, blm.**] czynność cz. **Obkosić**.

Obkrajac, e, al p. **Okroić**. <Ob+Krajać>

Obkrajanie, a, blm., czynność cz. **Obkrajac**.

Obkrawac, a, al p. **Okroić**.

Obkrawanie, a, blm., czynność cz. **Obkrawac**.

Obkrawek, wka, lm. wki p. **Okrawek**.

× **Obkrażac, a, al** p. **Okrażyć**: Obkrażają, głozą ś. dokoła starego monarchy. Stasz.

× **Obkrażanie, a, blm.**, czynność cz. **Obkrażac, okrążanie**.

× **Obkrażenie, a, blm.**, czynność cz. **Obkrażyc**.

Obkrażyc, y, yl l. × O. p. **Okrażyć**: Morze ziemię obkrażyło. Otw. Pięknym lasem w koło obkrażony. Otw. 2. [O.] *obwiązac*: Kapkę obkrażają jedwabną chustką. <Ob+Krażyć>

[**Obkredować się, uje ś., ował ś.**] *opisać naokoło siebie koło kredę*: Wzion kręde święcono i tak obkredował się wkóło. <Ob+Kredować>

[**Obkredowanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Obkredować ś.**

[**Obkreślenie, a, blm.**] czynność cz. **Obkreślić**.

[**Obkreślić, i, il**] p. **Określić**: Obkreślił kółko trzechkrólową kredą. <Ob+Kreślić>

× **Obkręcac, a, al** p. **Okreścić**: Pas skórzany kilka razy obkręca. Stasz.

× **Obkręcanie, a, blm.**, czynność cz. **Obkręcac, okręcanie**.

× **Obkręcenie, a, blm.**, czynność cz. **Obkręcić, okręcenie**.

[**Obkręcenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Obkręcić ś.**

× **Obkręcić, i, il** i [O. ś.] p. **Okreścić**: [Niech ś. obkręć w tańcu]. <Ob+Kreścić>

Obkroić, i, il p. **Okroić**: Z malogranatu obkroiwszy skórę... Trzye. <Ob+Kroić>

Obkrojenie, a, blm., czynność cz. **Obkroić**.

Obkucie, a, blm., czynność cz. **Obkuć**.

Obkuć, uje, ul, nied. **Obkuwać** ucz. *nauczyć ś. z wielkim mozolem*. <Ob+Kuć>

† **Obkupować, uje, ował** p. 2. **Okupować**: (Nieprzyjaciel) obkupowanej od naszych góry posiłkować nie może. Mosk. <Łć. occupare a. obcupare>

† **Obkupowanie, a, blm.**, czynność cz. **Obkupować**.

Obkurzac, a, al p. **Okurzyć**.

Obkurzanie, a, blm., czynność cz. **Obkurzac, obkurzanie**.

Obkurzenie, a, blm., czynność cz. **Obkurzyć, obkurzenie**.

Obkurzyć, y, yl p. **Okurzyć**. <Ob+Kurzyć>

[**Obkusować, uje, ował**] *skrócić, uczynić kusym*. <Ob+*Kusować, od Kusy>

[**Obkusowanie, a, blm.**] czynność cz. **Obkusować**.

Obkuwać, a, al p. **Obkuć**.

Obkuwanie, a, blm., czynność cz. **Obkuwać**.

[**Obladać, a, al**] p. **Oblaptać**: Taki obladały, hańbiem się isć ku panom. <p. Oblaptać>

[**Obladanie, a, blm.**] czynność cz. **Obladać**.

× **Oblacja, i, lm. e** *złożenie na ofiarę, ofiarowanie*: O chlebach, które ś. proforami nazywają, oblacją a. przynosz, prawisz, iż to jest niepotrzebne, że je ludzie na ofiarę przynoszą. Pim. Nie zabroniono diakonom proskomizować, to jest oblacje czynić. Pim. <Łć. oblatio>

Oblacionariusz, a, lm. e *diakon a. subdiakon, podający papieżowi przy mszy hostję*. <Śr. Łć. oblationarius>

Oblać, eje, al, 3 os. lm. czasu przeszłego **obleli** a. [**oblał**], nied. **Oblewać** l. *lejąc, zmoczyć, ochlutać*: O kogo wodą. Oblej zagon wodą. Troc. O ubranie zupa, sosem (=splać). Wypadła, jakby oblał ją gorącym warem. Min. Jakby go zimną wodą oblał. Kn. Przen.: O zimną wodą, chłodem = *ostudzić, otrzeźwić, powstrzymać, pohamować, rozczarować*: Chciał ś. bratu rzucić na szyję, ale ten oblał go zimną wodą zaraz po pierwszym słowie. Takie przyjęcie oblało mię chłodem. Spojrzy, że jakby kto mrozem oblał duszę. Reym.— O krwią = *zakrwawić*. Nieraz tej ziemi broniąc, własną krwią ją oblewali. Śl. wil. Przodkowie tę ziemię krwią swoją i potem obleli. Przen.: O kogo, co łzami (boleści) = *plakać nad kim a. nad czym, oplakać kogo a. co*: Wypadek ten oblał rzewnemi łzami. Dosyć mi będzie, że mi starzec siwy pobłogosławi i obleje łzami. Słow. O kogo łzami radości = *plakać z radości, że ś. kogoś ogląda*. Przyjście dziecka na świat obleli łzami radości. Przen.: Patrzac na morderstwa, żalostí serce swe oblewał. Skar. (= *napełniał*). 2. *lejąc ś., zmoczyć*: Deszcz mię oblał całego. Oblały go zimne poty. Pot mi czoło oblewa. Miał twarz oblaną potem. Łzami oblane oczy. L. (= *zalanę*). Ręce krwią oblane. Oblany byłem krwią i nieopatrzony jeszcze. Niem. Siu ich krew oblała między kufkami. Li. 3. żart. *uczcić pijatylką*: Musimy O. nowe ubranie. Trzeba O. instalacje. Bał. Chłop chrzciny O. musi wódką. Kolb. [Grajkowie piją do druchen gorzałkę i wzajem są częstowani, co ś. zowie oblewać druchny]. 4. *przerznąć co wodą, zrosić, nied. płynąć przez co*: Franeja, kraj żyzny, pięknymi rzekami oblany. Wyrw. Przemyską ziemię San oblewa. Nar. Rozległe pola i żyzne oblewa Gopło. Niem. Oblewa Wisłięc rzeka Nida. Niem. 5. *otoczyć wodą*: Wyspa jest częś ziemi, ze wszech stron wodą oblana. Śl. wil. Wyspa, którą z przodu ocean, z boków i tyłu Ren oblewa. Nar. Przen. *obstąpić, otoczyć, okrążyć, okolić, opasać*: Spity lud zbrojny w koło kapliczkę oblewa. Słow. 6. *powleca, pociguac, posmarować*: O. co smołą, woskiem, lakiem, ołowiem, cyną. But jak oblany. Chodź. (= *taki obcisty, jakby nim nogę obłano*). Przen.: Przywiózł tu. tę złotem oblaną

córę. L. (=obsypaną złotem, posażną). 7. przen. obrzucić, ogarnąć, objąć: Mówiła, oblewając Edmunda wdzięcznym spojrzeniem. Bał. O. światłem (=zalać). Słońce oblewa ziemię promieniami. Troc. Miejsce słonecznym promieniem oblane. Troc. Meteor oblał swym światłem całą okolicę. W tym budzą mię rażące meteoru bliski, niebo, ziemię i góry oblał potop złoty. Mick. Byskawice oblały ciemne kąty wieśniacze. Len. Zobaczysz lunę, co niebieskie stropy krwawym płomieni ruczajem obleje. Mick. Wzgórze zewsząd jakby morzem czerwonego połysku oblane. Słow. Lampa kręgiem światła jej postać oblewa. Krasin. Niższe piętra oblała tumanu powłoka. Mick. 8. przen. pokryć, powlec: Twarz mu oblał rumieniec wstydu. Twarz jej oblał kolor trupi. Rod. (=zbladła). Demosten, gdy ujrzał młodzieńca wstydem oblanego, rzekł: Taka barwiczka cnoty jest. Petr. (=zaczzerwionego). Hańbą oblaný stoi. Mat. 9. ucz. i [O.] zbić: [Kunia batem obliwa]. O. s. i. lejąc co na siebie, zmoczyć s.: Oblewać s. codzielną zimną wodą. Obłał s. zupą. 2. zostać zmoczonym czymś lejącym s.: Frak mu s. oblał sosem. Twarz mu s. oblała potem, łzami. Krwawym s. potem wpród O. potrzeba, niż człek poczeżywszy przyjdzie do chleba (=krwawo s. napracować). Krwią własną s. obleje i pada pośród jej fal kipiących. Krasin. Nieraz s. smoleński zamek krwią oblał. Stryjk. Przen.: Serec krwią s. oblało (=boleść je przeniknęła). Serec mu s. żalem i gniewem oblało (=napełniło s.). 3. przen. pokryć s., powlec s.: Twarz mu s. oblewa rumieńcem wstydu i gniewu. Zaczzerwienił s. od złości, oblał s. żółcią za zdróści. Mick. Oblewa s. wstydem, miesza s. L. (=czzerwieni s., rumieni s.). 4. nied. myśl. tłuszczem obrastać, tłuszczyć. <Ob+Łać>

Oblader, dra, lm. dry l. [O.] ramię przecho-dzący przez grzbiet koniowi a przytrzymujący postronki. 2. rodzaj gwoździ. 3. a. Obladra, Odrynek, Odkórek, Okrajek, Okrajka, Opoła, Opółka, Opołek, Oszast, Ohszast, Zrzyna, Zrzynka, Czwartynek, Cwartynek leśn. deska boczna z kłoca, z jednej strony płaska, z drugiej zaokrąglona. <Nm. Ableder>

Obladra, y, lm. y l. [O.] zeszyty we dwoje ramię, przez który przeciąga s. postronki u boków konia w zaprzęgu. 2. † O. oblać u rękocyści broni siecznej, jelca. Troc. 3. leśn. p. Oblader. 4. [O.] przen. = a) przybłąda. b) człowiek (szczeg. kobieta) zaniedbany tak co do powierzchowności, jakoteż i moralnie. c) kobieta cienka, chuda, bez figury. <p. Oblader>

Oblagować, uje, ował oszukać, wywieść w pole za pomocą blagi. <O+Blagować>

× **Oblagować**, uje, ował ściąć i okresać z gałęzi drzewo. <Zam. Oblakować, od Oblak>

Oblagowanie, a, blm., czynność cz. **Oblagować**. × **Oblagowanie**, a, blm., czynność cz. × **Oblagować**.

Oblak, a, lm. i l. [O.] = a) kawał drzewa oblego (np. cienki pień); kłoda drzewa okrągłego nieociesanego; okrągłak grubości łaty: O. na dwoje rozdarty daje dwie żerdzie. Sł. wil. b) żerdź. c) duży kij. d) kij jukaski. Matl. e) kamień obły, podługookrągły. f) człowiek niepotrzebny, słowo obelżywe dla biurokratów. 2. lek. (cyklindroma, sarcoma carcinomatosa) nowotwór złośliwy rakowaty. <Od Obły>

[Oblaka, i, lm. i] kij, tyka.

Oblakowy przym. od **Oblak**: Płot O.

Oblamka, i, lm. i l. a. **Oblamówka**, **Oblamowanie** tasienka a. sznurek, którym s. coś obszywa po brzegach, lamówka, wypustka. 2. [O. a. Oblanka, Oblanka] sznurek z welny zabarwionej, włóczka: Pelerynka obszyta karmazynową oblanką. 3. ozdoba na brzegu arkusza, laurki. <Od Oblamować>

Oblamować, uje, ował, nied. **Oblamowywać** obszyć po brzegach taśmą, galonem, futrem: O. trzewiki. O. suknię sznurkiem jedwabnym. O. narzutkę futrem. O. kapeluszą złotym galonem. <Ob+Lamować>

Oblamowanie, a l. blm., czynność cz. **Oblamować**: Z wydry bywają futra piękne do oblamowania szat. Haur. 2. lm. a p. **Oblamka**.

Oblamowywać, uje, ywał p. **Oblamować**.

Oblamowywanie, a, blm., czynność cz. **Oblamowywać**.

Oblamówka, i, lm. i p. **Oblamka**: Oblamówki sukmany na zwarciu są z czerwonego sukna. <Od Oblamować>

Oblanie, a l. blm., czynność cz. **Oblać**: Codzienne O. ramion zimną wodą jest zdrowe. Po takim oblaniu zimną wodą zamknął s. w sobie. Byliśmy u niego na oblaniu awansu (=na oblewimach). 2. × O., lm. a nabrzmiałość, spuchnięcie: W zastarzałych świerzbach, liszajach, w oblaniach ciała lub głowy, pijawek używają. Perz.

Oblanie się, a s., blm., czynność cz. **Oblać s.** [Oblanka, i, lm. i] p. **Oblamka**.

Oblany l. im. od **Oblać**. 2. a. Żerny myśl. tłusty: Bekas, dubelt O. Przepiórka oblana.

[Oblanka, i, lm. i] p. **Oblamka**.

[Oblaptać, a, at, Oblabdać] obłocić, zaszargać, zamieczyścić odzież od dołu, obsypać, ochlapać: Oblaptany (=zaszargany, zabłocony). <Ob+Laptać>

[Oblaptanie, a, blm.] czynność cz. **Oblaptać**.

× **Oblask**, u, lm. i blask naokoło rozlewający s.: Jak słodki zapadające słońce wydaje O! Węg. Wskroś tęże i oblaski. Kon. O. nieba. Przyb. Przen.: Już niebawem miało upaść przed jego potęgą złote Bizancjum, ale jeszcze stało w purpurowych oblaskach starej sławy. Ostr. S. Choć spełził zewnętrzny O., mam stałą odwagę. Przyb. (=blask, świetność). <O+BL(ASK)/BL(YSK)>

× **Oblaskiwać**, uje, iwał p. **Oblasknąć**.

× **Oblaskiwanie**, a, blm., czynność cz. **Oblaskiwać**.

× **Oblaskliwy** blask naokoło rzucający: Od płomieni strasznej pożogi daleko oblaskliwe s. łuny po morzu rozwleką. Przyb.

× **Oblasknąć**, nie, nął, nied. × **Oblaskiwać**, × **Oblaskować** blaskiem obrzucić, oświetlić, opromienić: Nas zachodzące słońce oblaskło promieniem. Przyb. Jeszcze s. cień twych ramion zbytnim światłem żarzy, tak oblaskując niebo z twej zakrytej twarzy, iż najświetlejszy seraf zbliżyć serec nie ma. Przyb. × O. s. otoczyć s. blaskiem. <Od Oblask>

× **Oblasknienie**, a, blm. l. czynność cz. **Oblasknąć**. 2. p. **Oblasknienie** s.

× **Oblasknienie się**, a s., blm., × **Oblasknienie** czynność cz. **Oblasknąć** s.

× **Oblasknięty**, × **Oblaskniony** im. od **Oblasknąć**. Przyb.

× **Oblaskniony** p. **Oblasknięty**: Wielkim światłem O. Przyb.

× **Oblaskować**, uje, ował p. **Oblasknąć**.

× **Oblaskowanie**, a, blm., czynność cz. **Oblaskować**.

[Oblastrować, uje, ował] *obmówić, obgadać, łaćkę przyczepić.* <Ob + *Lastrować, z Nm. listern>

[Oblastrowanie, a, blm.] czynność cz. Oblastrować.

Oblaszczka, i, lm. i myśl. *śnieg lśniący ś. i z wierzchu zmarzły, po którym polować nie można, gdyż ś. psy zatamują.* <p. Oblask>

Oblat, a, lm. ci l, *dziecię poświęcone przez rodziców Panu Bogu na zakonnika. 2. osoba świecka, oddająca ś. na służbę klasztorowi wraz z mieniem i dziećmi.* <Łć. oblatul = ofiarowany>

Oblata, y, lm. y l. † O. ofiara, dar składany w ofierze: Gdy przyniesiesz oblatę ofiary, biała mąka będzie ofiarą twoją. Wuj. 2. † O. p. **Opłatek:** Gdy biskupa chowano, prośbę a. oblatę na piersi mu kładziono. Pim. 3. *opłatki rozdane przed Bożym Narodzeniem.* 4. praw. (w daw. Polsce) *przeniesienie aktu z ksiąg niewłaściwych do właściwych:* Jeżeli interesant przyniósł pismo już gotowe i kazał je tylko zarejestrować do księgi i podpisać, nazywało ś. to roboracją; jeżeli zaś całą rzecz ustnie a. na piśmie podał, żądając dosłownego zapisania w księdze, zwano to oblatą. Gł. Przeniesienie aktu z ksiąg grodzkich do właściwego ziemstwa zwano oblatą, a wpisanie przeniesionego aktu aktykacją. Kancelarje grodzkie od oblatay żadnej zapłaty nie wzięły. Vol. <Łć. oblata dosł. = ofiarowana>

Oblatacja, i, blm. p. **Oblatowanie.** <Od Oblata>

Oblatacyjny przym. od **Oblatacja:** Obok właściwego tekstu ustawy podano formułkę oblatacyjną. Balc.

Oblatać, a, ał p. **Oblecieć.** <Ob + Latać>

Oblatanie, a, blm., czynność cz. Oblatać.

[Oblateczka, i, lm. i] *listek suchy:* Wianuszek nie cały, cztery oblateczki z niego obleciały. Kolb. <Od Oblatać>

Oblatka, i, lm. i forma ż. od **Oblat:** Oblatki rzymskie składają znaczne sumy, których kościół używa na cele święte, nie czynią ślubów żadnych, ale są obowiązane do pewnych dewocji. Orzesz.

[Oblat] *w lecie, latem, przez lato.* <Ob + Lato>

Oblatować, uje, ował *wpisać do akt:* O. dokument w księgach grodzkich. Akt oblatowany. <Od Oblata>

[Oblatować, uje, ował] p. **Oblecieć:** Listeczki będą O.

Oblatowanie, a, blm., **Oblatacja** czynność cz. **Oblatować:** O oblatowaniu metryk szlacheckich w własnym grodzie. Vol.

[Oblatowanie, a, blm.] czynność cz. [Oblatować].

Oblatywać, uje, ywał p. **Oblecieć.** O. ś. bart. (o pszezołach) *wylatać z ula.*

Oblatywanie, a, blm., czynność cz. **Oblatywać.** **Oblatywanie się,** a ś., blm., czynność cz. **Oblatywać ś.**

Oblazg, u, lm. i gór. p. **Oblazg:** Głębiej o sążni 24 leży bogata ruda oblazgiem. Św. <p. Oblazg>

× **Oblażość,** i, blm. rz. od **Oblazły:** Pleszowatość i O. głowy. Syr.

× **Oblazły** który *oblazł* = a) *łysy:* Maścią tą głowę oblazły mazać, włosy rości. Spicz. Łysy koń, łysinę białą mający, nie oblazł, jak łysy człowiek. Kn. b) *wytarty:* Futro oblazło. L. Oblazła szata. Tróc. c) *wyblakły:* Kolor, materiał O. d) *buszczący ś.:* Ciało oblazło. Skóra oblazła.

e) [O.] *z którego skóra zlazła:* Znalaz swój swego, parsywy oblazłego. Prz. <Ob + LAZ/ŁAZ>

1. **Oblec, ecze, ók!**, × **Owlec, [Obewlec]**, nied. **Oblekać, Oblóczyć, †Oblóczyć, [Oblóczyć], ×Owlekać** l. kogo a. co w co a. czym = *odziać, ubrać w co:* Oblókt go w białą szatę. Gdy ś. z niego nagrawali, zewlekli go z pawłoki i oblekli go w odzienie jego. Leop. Człowieka w miękkie szaty obleczonego widzieć chcieli. Wuj. [A jak mnie ma-cocha obleca, krewka ze mnie ciece]. O. kogo w kaptur, w habit, w suknię zakonną (= *ubrać kogo w habit przy składaniu ślubów zakonnych*). Przen.: O. kogo w kapturek p. **Kapturek.** **Oblekać** kogo w inną szatę (= *przerabiać, przekabacać*). Bruk, ziębiącą obleczonej szatą. Mick. O. wilka w owczą skórę (= *kazać komu udawać niewiniątko*). Przen.: Myśli krwawe, jakie Makbetowi poddaje własna ambicja, uplastyczniona przez trzy wiedźmy, potrzebują jeszcze podparcia i zachęty istotnej, obleczonej w ciało kobiety (= *mającej ciało*). Ziemia obleczone w dojrzałe pszenice, żyta. Żer. Zapal tworzy cud, nowości potrzasa kwiatem i obleka nadzieje w złote malowidła. Mick. [Czarno kogo oblekać] = *czernić, obmawiać.* 2. × O. co czym = *powlec, oblać, oblepić:* Migdały cukrem obleczone. Sien. 3. przeni.: O. co = *pokryć, rozciągnąć ś. na czym:* Jakaś myśl jeszcze ciemna i daleka w niepewnych rysach ukaże ś., mija, i znowu wchodzi, całą twarz obleka. Mick. Pójdź z tego domu smutkiem obleczonej. L. 4. *włożyć, wdziać:* O. koszulę (= *włożyć na siebie koszulę, ubrać ś. w koszulę*). [Oblek ją kontusz]. Pśń. Lekkie nareszcie oblókscy nankiny, modnej młodzieży przywoływałam koło. Mick. O. co na kogo a. komu, na co = *włożyć, wdziać co na kogo, na co:* Oblekać koszulę choremu. Sł. wil. Wždy od Hefajsta naści tę przesławną zbroję; ślicniejszej nikt na barki nie oblekał swoje. Ryd. Przeni.: Bóg oblókt na ś. ciało. Mias. (= *wziął, przyjął*). Z góry i zdaleka coś bliższy, choć widocznych kształtów nie obleka. Mick. (= *nie przybiera*). O. ś. *odziać ś., ubrać ś.:* Pierwej sto godzin wycieczę, nim ś. niewiasta oblecze. Prz. Kapłani oblekli ś. we wiosienice. Wuj. Przeni.: O. ś. w inną szatę = *odmienić postępowanie, zmienić ś.:* W inszą ś., jak mówią, suknię O., inaczej niżli pierwej żyć potrzeba. Skar. O. ś. w oślą skórę = *być nieposłusznym, leniwym.* O. ś. w ciało = *wziąć na ś. ciało, wcielić ś.* Przeni. *pokryć ś. czym:* Ziemia ś. oblokła w trawę, w kwiaty. Obloką ś. pola w drób, a doliny ubiorą ś. zbożem. Bud. Ziemia obleka ś. śniegiem. Sł. wil. Niebo oblokło ś. chmurami. Sł. wil. Dwie twarze w jeden ś. rumieniec oblekły. Mick. Zmienna ta natura z równą łatwością oblekała ś. smutkiem i rozjaśniała weselem. Krasz. (= *przybierała postać smutną*). Przeni. *przybrać co, przybrać ś. w co:* Oblekać ś. w pozory enoty. Przeni. *zmienić ś., przeistoczyć ś.:* Myśl obleka ś. w czyn. Idea oblokła ś. w rzeczywistość. Uczeń trzeba, aby sposobem czynienia był podobien mistrzowi, a mogłoby to być, aby ś. prawie weń oblókt. Górń. (= *przybrał na siebie jego postać*). <Ob + Wlec>

2. **Oblec, legnie a. †lęże, legł, ×Oblegnąć, †Obleżeć, nied. Oblęgać** l. *otoczyć wojskiem w celu zdobycia:* O. znaczy położyć ś. z wojskiem naokoło miasta lub fortecy dla zmuszenia do poddania ś. Kras. A. O. miasto, twierdzę, zamek, wojsko. Oblęgam kogo wojskiem. Kn. Przyciągnął Nabuchodonozor do Jeruzalem i oblegli je. Wuj. Mosty po Niemieńcu rzucili, Kowno do-

koła oblegli. Mick. Wilno tak długo, tak gnuśnie oblegał. Mick. Witold, świeże zebrawszy szeregi, oblegał wojsko, na obóz napadał. Mick. 2. przen. *opasać, obstać, nied. niepokoić*: Wierzycciele oblegają dłużnika. Biedni oblegają drzwi przytulku (= *dobijają ś. do drzwi*). Oblegać kogo swymi prośbami. 3. przen. *obciążyć, przysgnieść*: Niezmierny ciężar oblegał mu serce. Stasz. 4. † O. *położyć ś. na spoczynek*: Jeleń okrutnie zgrzany obległ na murawie i pod drzewem spoczywał. Żebr. Ptastwo w którychże lasach i kiedy oblega? Lubom. 5. [O.] = a) *położyć ś. wskutek upadku sił, wskutek choroby*: Ledwie go z piwnicy wyprowadzili, obległ zaraz w łóżku i wkrótce przytomność utracił. Krasz. b) na kogo, na co = *polżyć kogo a. co, przylgnąć do kogo a. do czego*: Panny jak ś. wykapały, to pierze znowu obległo na nie i poleciały sobie. O. ś. *osiąść, obniżyć ś.*: Ziemię przy drzewkach należy dobrze przysgnieść, ażeby ś. potym nie obległa. Mur oblega ś. <Ob + Lec>

Oblecenie, a, blm., czynność cz. **Oblecieć**: O. włosów a. padnienie. Ocz.

[Obleczenie, a, blm.] czynność cz. **Oblechzyć**.

[Oblechzyć, y, ył] *użyć*. <Ob + *Lechzyć, zam. Lekczyć>

Obleciały i. który obleciał, opadły: Włosy obleciały. Prot. 2. z którego coś *obleciało*: Drzewa podnosiły ś. nad parkany z obleciałymi już z liści gałęzmi. Krasz. <Od Oblecieć>

[Obleciasty] *niczego, niczegowaty; taki, co ujdzie, [obleci]*.

Oblecieć, i a. [obyleci], 3 os. lm. oblecą a. [obletą], ał, nied. Oblatać, Oblatywać, [Oblatować] 1. *unosząc ś. w powietrzu, okrążyć*: Przed deszczem jaskółki w koło jezior święgotliwe oblatywały. Otw. Coraz mnie kołem oblatywał bliżej. Od. 2. *unosząc ś. w powietrzu, przelecieć w różnych kierunkach*: Ptak lasek oblatywał. Troc. Takim grzmiotem Twoje chluby nieskończoność niech oblecą. Mick. 3. *unosząc ś. w powietrzu, zwiędzić*: Słyszcie mnie małe robaczki, co oblatujecie krzaczki. Groch. Sępy czarnym skrzydłem oblatują groby. Mick. Wzrok pjany wesela oblatywał gromady. Mick. 4. *obieć; biegnąć, okrążyć*: Konia spiął ostrogami, wbiegł na wierzch opoki, obleciał w koło, znowu na dół gonił. Mick. Obleciałem klomb kilka razy i nie jestem zmęczony. (Wileczyca) obleciała całą salę po dwa razy dokoła. Pol. 5. *obieć w różnych kierunkach; biegnąc, przebyć, obejść*: Obleciałem całe miasto, szukając go. [Chłopey z niedźwiedziem całą wieś obletą]. 6. *biegnąc, zwiędzić a. poodwiedzać, obieć, obejść*: O. wszystkich znajomych. Obleciałem Mokotów, Wolę, Królikarnię. Niem. Com ja dróg odbył; ledwo jest taki kąt w Polsce, które-gobym nie obleciał. Kras. 7. *polżyć, objąć*; przen. *napasać, opasać, ovladnąć, opanować, zdjąć*: Samo niebo z Etny dym oblata. Koch. J. (= *wznosząc ś., okrywa*). Widzisz łaki nadbrzeżnej kobieree? Już je piasek obleciał. Mick. [Na noc należy dziecko tak układać do spania, aby go miesiączek nie obleciał] (= *aby światło księżycy nań nie padało*). Padnie do ziemi, śmierć go czarna obleciała. Szymon. Strach ich obleciał. Pilch. O dumny, gdyć fortuna pochlebi choć mała, o tehórze, gdy cię trwoga w strachu obleciała! Bardz. Nieraz, gdy innych obleciały tehórze, do nieprzyjaciół sam najpierwej skończył. Chr. Nagły srom oblata twarz zasępną Plutona. Książ.

Począł mnie żal oblatywać. Rodz. Nieos.: [Masz apetyt na pieczeń? — Ani mię nie obleci]. 8. *spasć naokoło, opasać*: Liście z drzewa obleciały. [Z wianka ętery rutki ziela obleciały]. Leżały trupy na pował, jak robaczywe kiedy obleciały jabłka za trząśnięciem różg. Żebr. × Włosy mu obleciały (= *wylazły*). Słuknia z niego oblatuje. Troc. Tynk oblatuje. Oglądałem mury miasta, które były obleciały, i bramy jego, które były popalone. B. B. Na oprawę miast niebardzo był dbały Jagiełło, tak iż ich wiele obleciało za niego, które Kazimierz Wielki pomurował. Biel. M. 9. [O.] *ujść, być niczego*: Kapusta obleci tego roku. <Ob + Lecieć>

[Oblecistodołka, i, lm. i, Nawarka, Rałatajka, Zakręcajka] *rodzaj polewki*. <Oblecieć + Stodoła>

[Obleciświat, a, lm. y] *obieżyświat, włóczęgu*. <Oblecieć + Świat>

[Oblecz, y, lm. e] p. **Obleczenie**. <Ob + WLEK/WŁOK>

[Oblecze, a, lm. a] p. **Obleczenie**.

Obleczenie, a l. blm., czynność cz. l. Oblec. 2. [O., lm. a a. **Oblecz, Oblecze, Obleczi, Oblec]** *ubranie, szaty, odzież*: Na Gromniczną też dobrze, kiej kto ciepie O. ma. Kon. Żata dziury w starym obleczeniu tatusia. Dyg. Syn Tydeusza zdjął O. Ml. Za temi drzwiami były takie obleceni niebieskie, takie białe, co jesse bielse, niz łabędziowe pierze. Obleczenia na pierzyny (= *poszewki, powłoczki*).

Obleczenie się, a ś., blm., czynność cz. Oblec ś.

[Obleczki, czek, blp.] p. **Obleczenie**.

× **Obleczyny, yn, blp.** p. **Obleczyny**.

× **Oblednąć, nie, nał, × Oblednieć stać ś. bla-dym, zblednąć, przyblednąć**. <O + Blednąć>

× **Oblednieć, eje, ał** p. **Oblednąć**.

× **Oblednienie, a, blm., czynność cz. Oblednąć i Oblednieć**.

[Oblega, i, lm. i, Odlega] *kamień obrosły naokoło zbożem (które na końcu ma być żęte)*. <Ob + LEG/ŁOG>

[Oblegacja, i, lm. e] *zebranie ś. u kogoś w celu wspólnej pracy, darmo odbywanej*. <Łć. obligatio dost. = zobowiązanie>

× **Oblegacz, a, lm. e** p. **Oblegający**. <Od Oblegać>

Oblegać, a, ał i O. ś. p. 2. Oblec.

Oblegający im. od Oblegać. O., ego, lm. y rz., × Oblegacz, × Oblegierz, × Obleşca, × Obleşciel, × Obleşeniec, † Obleşnik ten, co oblega miasto, twierdzę.

Obleganie, a, blm., czynność cz. Oblegaó: O. twierdzy. Maeterlinek wnosi do twórczości sug-giestję i to, co wtedy nazywano obsessio, a na co mamy tylko niedokładnie rzecz malujący wyraz polski „O.“ Bog. W.

Obleganie się, a ś., blm., czynność cz. Oblegaó ś.

† **Obległy który gdzieś ś rozłożył na stałe, osiad-ły**: Wmieszkanego i obległego we Włoszech Annibala Rzymianie kiedyś tedyś wymierzili. Fal.

× **Oblegnąć, nie, nał** p. 2. **Oblec**: Oblegnął Al-rycha z wojskiem Stylikon. Biel. M.

× **Oblegnięcie, a, blm., czynność cz. Oblegnąć**.

Oblejcowka, i, lm. i sznur konopny a. parciany, nakładany na rogi nieobuczzonego wołu i służący do włożenia go. <Ob + *Lejcowka, od Leje>

Oblejka, i, lm. i, Pisetka *flaszeczka cienką rurką zakończona, bez dna, służąca do oplótkiwania fil-trów*. <Ob + LE/LI>

[Oblek, u, lm. i] l. p. **Obleczenie**. 2. *obmowa, oczernienie*. 3. w lm. *zarzuty, przyzwary, błędy*. <Ob + WLEK/WŁOK>

Oblekać, a, ał i O. s. p. l. Oblec.

Oblekanie, a, blm., czynność cz. Oblekać.

Oblekanie się, a s., blm., czynność cz. Oblekać s.

× **Obiektament, u, lm. y a. a uciecha**: Pocznie s. tedy admiraacja i O. wielki. Łoż. <Łc. oblectamentum>

† **Oblem p. Obel**: Kiedy O. jaskółki połączą już jeziora, a słoń ostry pospina na brzegach kominiegi... Mias.

† **Obleniały który obleniał, zleniwiały**: Smok z zimna O., a próżen srogości. Zebr. <p. Oblenieć>

Oblenieć, ńca, lm. ńce, Dratewnica zool. (nematelminthes, entozoa nematoidea lm.) *nazwa robaków, stanowiących jedną z gromad robaków wewnątrzaków*. <Od Obły>

† **Oblenieć, eje, ał stać s. nieco leniwym, trochę zleniwieć**. <Ob + Lenieć>

† **Obleniecie, a, blm., czynność cz. Oblenieć.**

× **Oblepa, y, lm. y, × Oblepianie l. a. × Oblepia rzecz, materiał, którym s. coś oblepia**. 2. *powłoka, którą coś oblepiono*: O. gruba ścian głoś traci. Kn. Zdr. × **Oblepka**. <Ob + LEP>

× **Oblepia, i, lm. e p. Oblepa.**

Oblepiać, a, ał p. Oblepić.

Oblepianie, a, blm., czynność cz. Oblepiać.

Oblepianie się, a s., blm., czynność cz. Oblepiać s.

Oblepicha, y, lm. y bot. p. Rokitnik. <Od Oblepieć>

Oblepieć, i, ił, nied. Oblepiać l. osmarować, obmazać czymś lepkiem: O. szpary gliną. O. co woskiem, smołą. 2. *lepiać, obłożyć czymś; okleić*: O. pudło papierem. Pełny wrzodów, by go oblepił. Mącz. 3. *przylepić s. naokoło, obelgnąć*: But jak oblepiony. Przen.: Od dni kilku ołowiane chmury oblepiły niebo. Jeż. (= *okryły*). Strome brzegi pogiętego w zakręty Smotrycza, oblepione chatami. Rol. (= *gesto zabudowane*). O. s. *poprzylepiać dookoła siebie*: Nie zapominaj, z jakiego wyszedłeś gniazda, i nie oblepiaj s. piórkami, które nie twoje. Korz. <Ob + Lepieć>

× **Oblepienie, a l. blm., czynność cz. Oblepieć. 2. × O., lm. a p. Oblepa.**

Oblepianie się, a s., blm., czynność cz. Oblepieć s.

× **Oblepka, i, lm. i p. Oblepa.**

Oblepły czymś lepkiem naokoło pokryły: Stała butelka z piwem i oblepła szklanka. Krasz. Do wsi wracał zbiedzony, zdziechały, czarny, żywiciami O. Kon. <Ob + LEP>

† **Oblesny p. Oblesny**. Rej. Ciche i oblesne komentarze pana Dyzmy. Dziarżk. Uśmiech judaszowy, O. Dziarżk. <p. Oblesny>

† **Obleszczywy p. Oblesny**: Nie daj s. tym obłudom zwodzić obleszczywym, co są cheiwi na zło, a gardzą poczciwym. Papr.

† **Oblesnie przys. od Obleszny**: Nieprzyjaciele w kącie O. a nieprzystojnie cieszą s. z naszego nieszczęścia. Papr.

† **Obleszny p. Oblesny**: Są chytremi i oblesznymi skazicielami. Wer. My takowych zawsze s. strzec mamy, w których mowę obleszną, acz łagodną, znamy. Papr.

† **Oblesnie przys. od Oblesny**: To jest prawe dobrodziejstwo między poczciwymi, aby jeden drugiego nieoblesnie miłował. Rej.

† **Oblesność, i, lm. i rz. od Oblesny**: Aczei mają twarze człowiecze, ale swemi postawami, oblesnościami, ubiory, gohleniem barzo s. sobie odmienili, iż ledwe ku człowiekowi podobni. Rej. Sprośny jest a szkodliwy przymiot, szpetna O., chytra obłudność a plugawa nieprawda. Rej. Nie mógł go ani oblesnościja, ani pieniądzmi na swą stronę przeciagnąć. Błaż. Sprawne bywają u mężów żeńskie oblesności, namowy i próśby. Błaż.

† **Oblesny l. i [O.] a. † Oblesny, † Obleszny, † Obleszczywy laszący s., przyniłowający s., pochlebnyjący, układny, słodki a podstępny, obłudny**: (Wilezyca oswojona) była tak oblesną, jak tylko pies legawy bywa. Pol. W oczach świecił mu wyraz O. Jeż. Mieczysław prędko wierzącej Heleny oblesnym pokusza fortelem. Błaż. Zagrzewały w Władysławie nadzieję pogodzenia s. oblesne Krzyżaków odpowiedzi. Błaż. Pałszywy i O. uśmiech. Dziarżk. 2. Umysł O. = *gniewliwy, drażliwy*. Troc. <Ob + LES(T)/LS(Ć)>

† **Obleczenie, a, blm., czynność cz. Obleczyć. † Obleczyć, y, ył zrobić lekkiem, wypróżnić**. B. Sz. <Ob + *Leczyć, od [Letki]=Lekki>

[**Obleucha, y, lm. y**]=**Ableucha**. <Ros. opleucha>

Oblew l. × O., u, lm. y m. woda oblewająca co dookoła: Prócz oblewu rzeki z innych stron szanie miasta bronily. Nar. 2. [O., i, lm. wie ż., **Oblewaka**] *ślizgawica*. <Ob + LE/LI>

[**Oblewaczka, i, lm. i**] *szmigus*. <Od Oblewać>

Oblewać, a, ał i O. s. p. Obłać.

[**Oblewaka, i, lm. i**] p. **Oblew.**

Oblewanie, a, blm., czynność cz. Oblewać; lek. (affusio) *zlewianie ciała całego a. części jego płynami ciepłymi a. chłodnymi*: Ziemia czerwona od krwie oblewania. Op. (= *rozlew*). No to będzie O. Bał. (= *pijatyka*). [O. wieńców]=*picie wieczorne po powrocie z zakupna wieńców*.

Oblewanie się, a s., blm., czynność cz. Oblewać s.

Oblewany im. od Oblewać: [O. poniedziałek]=*szmigus, oblewanie wodą w drugi dzień Wielkiej Nocy*.

[**Oblewiny, in, blp.**] l. i. † O. *zalanie, wylew, powódź*: Noc, która O. one poprzedzała... Pot. Przen.: Święta ona Panna... uczyniła koniec Jez naszych oblewin, któremiśmy ogryzek popijali Ewin. Pot. 2. a. [**Oblewunek**] *uczczanie pijatyką; uczta, poczęstowanie przy czczeniach i podobnych uroczystościach; zapijanie wódki po skończeniu budowy domu; pojenie przyjaciel z powodu nabycia nieruchomości*.

× **Oblewitura, y, lm. y okładka**: Upamiętniał wszelkie ważniejsze epoki domu na oblewiturze swojej książki do nabożeństwa. Byk. <?>

Oblewnik, a, lm. i bot. p. Styracznik. <?>

[**Oblewunek, nku, lm. nki**] p. **Oblewiny**: Dzień na O. układów kazał podać gąsiorek wódki. Karez.

[**Obleziony**] p. **Obleźć.**

Obleźć, lezie, lazi, im. [Obleziony], nied. Obłazić, † Obłazować l. leząc, obejść: Obłazłem na brzuchu stanowisko żorawi. Śł. wil. O. wszystkie kąty. Po całej puszczy z jakich tylko cheieli sosen tworzyli barcie, i rzadki, toby ich tu nie dział i obłazić po bartnym powrozie nie umiał. Gae. (= *wspinając s., obchodzić*). 2. *właząc, obślazć, opaść w wielkiej ilości*: Gąsienice obłaziły drzewo. Obłaziły go mrówki, pelny. [Ciarki mnie obłazają] (= *straszno mi*). Przen.: Wnet go czer-

nie oblaży w koło, jak mrówki. Słow. 3. czym=*powałać* ś. czym, *wyrzucić* ś. o co: O. mąka, pie-
rzem, sześcia, sadzami. 4. *złazić*. *zdzierając* ś.,
zejść naokoło: Skóra mi z rąk oblażyła. Pazno-
kieć mu oblażył. Włosy mu oblażyły (= *wypelzły*,
wypadły). Szerść koniowi oblażył. 5. *stracić skó-
rę a. włosy, obmażyć* ś.: Od pracy ręce mu ze
skóry oblażyły. Owca pod brzuchem oblażyła.
Troc (= *wyliniała*). Grzbiet koniowi oblażył od
długiego bicia. Oziach. Futro oblażyło (= *wytarło*
ś.). Głowa mu od tej choroby oblażyła. Troc (= *wy-
łysieje*). 6. *zmienić kolor, wypłowić, wyblaknąć*:
Ten kolor od słońca oblażył. Suknia oblażyła od
wilgoci. Perkal ten oblażył. [Smatka obleziona].
Był obraz, ale oblażył. Gam. (= *była to kobieta*
piękna, ale już ś. *zestarzała*). 7. [O.] = a) *zna-
leść*: Powiedz, czy się kochas scyrze we mnie,
bobym sobie inną oblażył. b) żart. *obejść, zająć*,
zainteresować: Cóż to mię może oblażyć? c) *obra-
zić*: Oblażyło go to okropnie. <Ob + Leżyć>

† **Obleża**, y, lm. e p. **Obliana**.

† **Obleżały** *zgnusniały, zniechęcały*: Obleżałym
i prac odwykłym na wały morskie nasieść ka-
zano. Żebr. <Od Obleżeć>

† **Obleżeć**, y, ał i. p. **Oblec**. 2. *być osaczonym*.
Rej. 3. *leżąc, zgnusnieć*. <Ob + Leżeć>

† **Obleżenie**, a i. blm., czynność cz. **Obleżeć**.
2. lm. a p. **Obleżenie**.

† **Obleżeniec**, nca, lm. ncy p. **Obleżony**: Cho-
ragwią na łeb do Dniepru wparli, laetissimum
obleżeniem sprawiwszy spectaculum. Mosk.

† **Obleżnik**, a, lm. cy p. **Oblegający**.

† **Obleżony** p. **Obleżony**: Obleżone miasto. Troc.

× **Oblegierz**, a, lm. e p. **Oblegający**.

[**Obleżalka**, i, lm. i] *ulegalka*. <Zam. Oble-
żalka, st. lud. do LEG>

× **Obleżca**, y, lm. y p. **Oblegający**: Z wież ka-
mieniu na obleżców puszczały, obleżcy na też
wieże rzucali ognie. Ohm. B.

† **Obleżeć**, y, ał p. 2. **Oblec**.

Obleżenie, a, lm. a, † **Obleżenie** *otoczenie woj-
skiem w celu zdobycia*: Przystąpić do obleżenia
twierdzy, miasta. Odstąpić od obleżenia. Poległ
przy obleżeniu, podczas obleżenia. Stan obleże-
nia = *prawa wyjątkowe, wprowadzone w miejsce*
podczas obleżenia a. podczas rozruchów: Ogłosić,
znieść stan obleżenia. Przen.: Trzymać kogo
w obleżeniu = *otaczać, opadać kogo licznie i na-
tarczywie*: Wierzycciele trzymają go w obleżeniu.
Trzymać czyje drzwi, dom w obleżeniu. Być
w obleżeniu = *być otaczanym przez tłum liczny*
i natarczywy: Panna na balu była w istnym
obleżeniu. Wszystkie banki, koleje, sklepy były
w obleżeniu. <Zam. Obleżenie>

× **Obleżeniec**, nca, lm. ncy i. p. **Obleżony**: For-
tecy tak długo dobywał, aż obleżeniecy, nie mo-
gąc dalej wytrwać, musieli ś. poddać. Biel. M. 2.
p. **Oblegający**: Częstemi wycieczkami oble-
żeńców trapił. Nar. Przedsiónek, na którym ster-
czą głazy, beczki smolne, przeznaczone głowom
obleżeńców. Krasni. <Od Obleżony>

× **Obleżeński** i. przym. od **Obleżony**. 2. p. **Ob-
leżniczy**.

Obleżniczy, × **Obleżeński** *do obleżenia służący*:
Dziąka obleżnicze.

Obleżnik, a, lm. cy p. **Obleżony**: Zdawało ś.,
że obleżnicy mówią mową dział następnego sło-
wa: „Chcecie nas zmęczyć... próbujcie, sami
wyzywamy!” Sienk.

† **Obleżność**, i, blm. *naleganie; natrętność*: Oble-
żnością żony zniewolony, ranę serca swego od-
krywa. Błaż.

Obleżony, † **Obleżony** im. od 2. **Oblec**: Miasto
obleżone. **Obleżony**, ego, lm. eni, **Obleżnik**, × **Oble-
żeniec**, † **Obleżeniec** *człowiek będący w obleżeniu*:
Obleżeni wytrwale sturmy odpierali.

× **Obleżyciel**, a, lm. e p. **Oblegający**.

† **Obli** p. **Obly**: O., to jest okrągły wzduż. Urs.
Koń dobry ma być we wszystkim ciele O,
a okrągły. Trzyce. Jako dąb O. stoi, i wichrów ś.
nie boi. Mias. Maszt z drzewa oblego. Klon,
Aminek pręt ma O. zielony. Syr. Ty, który
mieszkasz na oblich skałach. Bud.

ObliBób, obu, lm. oby bot. (omphalobium) *roś*.
<Obli + Bób>

Oblica, y, lm. e i. [O.] *deska poprzeczna w plo-
cie, do której przybijają draki* (p. Drak). 2. a.
Wnętrawiec zool. (strongylus) *wnętrzak do gro-
mady obleńców należący*. Gatunki: O. olbrzymia
(s. gigas). O. długopochwowa (s. longeva-
ginatus). <Od Obly>

Oblicować, uje, ował bud. *obleżyć* czym ze-
wnętrzną a. wewnętrzną powierzchnię budowli: O.
mur ceglany kamieniem ciosowym. <Ob + Li-
cować>

Oblicowanie, a, blm., czynność cz. **Oblicować**.
Oblicówka, i, lm. i bud. 1. *zewnątrzna warstwa*
filarów: O. granitowa. 2. *cegła do wykładania*
ścian nietynkowanych. <Ob + LIK>

× **Oblicz**, a, lm. e p. **Oblicze**: Jakże na O. Bo-
ga wejźrzyć ś. ośmielię? Przyb. Przed O. króla
przypuszczeni byli. Przyb.

Obliczać, a, ał i O. ś. p. **Obliczyć**.

† **Obliczaj**, a, lm. e p. **Oblicze**: Szukajcie Go-
spodna i stwirdzicie ś.; szukajcie obliczaja Jego
weźgi. Ps. flor. <p. Obliczej>

Obliczanie, a, lm. a czynność cz. **Obliczać**:
Fałszywie obliczania i rachunki czynisz. Pileh.
Obliczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obli-
czać** ś.

Oblicze, a, lm. a, 6 pp. lp. **obliczem** a. † **obli-
czym**, × **Oblicz**, † **Obliczaj**, † **Obliczej** i. *twarz*,
lice: Twarz mówi ś. o człowieku i o bestji; O.
o człowieku tylko. Dudz. Józef był piękny na
obliczu i wdzięcznego wejźrzenia. Leop. Upada-
jąc wszystkie na swe O. przed majestatem Bo-
skim, tak mówili. Op. Już wesolo umrę, gdyżem
ogładał O. twoje. Wuj. Nie odwracaj oblicza
twoego od żadnego ubogiego, a i od ciebie nie
odwróci ś. O. Pańskie. Wuj. Myje z pomocą słu-
gi ręce, O. i szyję. Mick. Siedzieli z pochylonym
ku misie obliczem. Mick. Ona z rumieńcem dzie-
wiczym, ale z rozweselonym słuchała obliczem.
Mick. Niech mu czasem w noc lazurową Twoje
O. błysnie, Królwo! Len. × Miał coś tak przy-
ciągającego w swoich obliczach. Rzew. Chwała
i modła obliczu twemu. Naw. (= *osobie*). Z po-
rzenia bywa poznany mąż, a po obliczu bywa po-
znany mądry. Leop. † Nie byłem im znajomy po
obliczu. Leop. (= *z twarzy, z wzdzenia*). † Wi-
dzieć kogo O. w O. a obliczem w O. = *widzieć*
kogo twarzą w twarz, oko w oko: W niebie czy-
wiście oglądać będziemy Boga O. w O. Karnk.
W historjach ludzie prapradziadów swoich
prawie obliczem w O. widzą. Stryjk. Widzą go, ja-
ki jest, obliczem w O. Irb. Obliczym w O. mó-
wił Jehowa z wami. Bud. Przen.: Przyprowadzić
kogo przed czyje O. = *przyprowadzić kogo przed*
kogo: Przyprowadzono go przed O. wodza. Przed
O. króla przypuszczeni byli. Staną przed czym
obliczem = *stanąć przed kim, przyjść do kogo*.
Śmielsze i starsze przysażą przed O. stawić ś.
monarsze. Mick. Kiedy mię skał tych dzikich za-

kątek ukrył przed gminu obliczem... Mick. (=przed gminem, przed oczami gminy). Nie położyli są Boga przed obliczym swoim. Ps. flor. (=przed sobą). Przed obliczem a. w obliczu kogo, czego = przed kim, czym, wobec kogo, czego: Ziemia przed obliczem jego zaniemiała. Wor. Paniel! czymże ja jestem przed twoim obliczem? Prochem i niczym. Mick. Bądźcie jako proch przed obliczym wiatrowym. Ps. flor. Zmniejszą je, jako proch przed obliczym wiatrowym. Ps. flor. Przed obliczem świata. W obliczu Boga, świata, ludzi. W obliczu świętych ołtarzy. Kras. A. W obliczu wieku. Kras. A. Cheiałabyś, matko, znosząc karę srogą, w obliczu ludu umrzeć męczenniczką wiary? Słow. Równość w obliczu prawa. Nieprzyjaciele niechby spłynęli i zginęli od oblicza Pańskiego, jak płynię wosk od oblicza ognia. Poc. (= w obecności). 2. przen. *powierzchnia*: Proch, jenże rzuca wiatr od oblicza ziemi. Ps. flor. Po wszystkim szerokiego morza obliczu niewód kazania rozciągnawszy... Birk. Szklane morza cichego O. Mick. Niby jaskółka chyłka O. tylko wód muskać. Mick. Niebo wzajemnie codzień jej (różny) użyzca świętych kolorów swojego oblicza. Mick. 3. × O. przen. *objaw zmysłowej rzeczy umysłowej*: Umysł do pokrewnych sobie rzeczy oblicza dąży. Oss. 4. † *podobieństwo, obraz*: Narodził się z dziewicy na człowiecze O. Pśń. kość. Zdr. **Obliczko**. <Ob + LIK>

† **Obliczej**, a, lm. e p. **Oblicze**: Odnowisz O. ziemie. Ps. flor. <Czes. oblicze>

Obliczenie, a, blm., czynność cz. **Obliczyć**.

Obliczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Obliczyć** ś.

Obliczko, a, lm. a p. **Oblicze**: Witaj latko miłusieńkie, z obliczkiem zielonym. Dyg.

† **Obliczenie** przys. od **Obliczmy**, *osobście, we własnej osobie*: Rozmawiał ś. Pan z Mojżeszem O., jak przyjaciel z przyjacielem. B. B. Z Boga Bóg dziś ś. ukazał O. Pśń. kość. Nietylko O., ale i przez posły chlubią ś. Rej. Król, będąc O. w powiecie, łącznoby ś. wszystkiego dowiedział. Baz. Pozwał Leszko Swatopelka na sejm O. Pask. Jeśliby wielki sąd był, na nim szottys O. być powinien. Sz. Pozew O. dany. Troc. Rok O. dany p. Licowy. Wzleciał (jastrząb) i z wysokości badał O. przyezynę zgiełków. Dyg.

† **Obliczność**, i, lm. i l. *osobista bytność, obecność, przytomność*: O. gospodarza wielki pożytek czyni w folwarku. Trzyc. Mamy obaczać niewidomą O. Pana swego. Rej. W sądzie bartnym mają być wszystkie rzeeczy przy obliczności sądu wpisowane. Nisz. W mojej obliczności ś. to stało. Troc. 2. *oblicze, wzrok, oczy*: Kain uciekł od obliczności ojca swego. Stryjk. Wszystko czyni, jako przed oczyma Pańskiem, jako przed oblicznością Jego. Wuj. W oczach ś. to działo, przed oblicznością wszystkich. Kn. Ku twej słodkie miłości wszytek ś. wydawam, jeśli twej obliczności święte nie obrażam. Pśń. kość. Zglądę człowieka z obliczności ziemi. Leop. (=z powierzchni). 3. Chleby obliczności p. **Obliczny**: Dawid szedł do domu Bożego i jadł chleby wykładów a. obliczności. Leop. 4. *obluda, chytryść, fałszywość*: Przez poehlestwa i obliczności. Zółk.

† **Obliczny** i. p. **Obliczowy**: Obliczna rana. Otw. Widział Pyrrus na pobojowisku zbitych Rzymian wszystkich oblicznymi razami pomorzonych. Fal. Znaki obliczne, jako krzyż rozpalonym żelazem na twarzy abo na czele uczyniony, dlatego są, aby ludzie złodzieja znali. Sz. 2. *osobście znajdujący ś., obecny, przytomny*: Na

przyjacioły twe niebytnie tak, jako i na obliczne pamiętaj. Nam. Tak obliczni, jako niebytni jednostajnie byli trapieni. Leop. Wielkać to już jest, gdzie sam pan przy swoich pracownikach stoi O. Gil. Mówił Pan do Mojżesza O. do oblicznego. Leop. Świat ten zawsze jest O. przed majestatem Pańskim. Rej. Pan w sakramencie prawdziwie O. Wuj. Mądrość gdy obliczna jest, naśladowa jej, a żądają jej, gdy ś. oddali. Leop. 3. Rok O. p. **Licowy**. 4. Chleb O. a. † chleb obliczności (=chleb Zakonie)=chleb leżący stale w świątyni na stole, jako ofiara, chleb pokładny. Stół O. = stół, na którym leżał chleb pokładny. <p. Oblicze>

× **Obliczowy**, † **Obliczny** przym. od **Oblicze**, *twarzowy*. Anat.: × **Nerw O.** = *nerw twarzowy* (nervus facialis). × **Tętница obliczowa** = *tętница twarzowa* (arteria facialis).

× **Obliczyciel**, a, lm. e ten, *co oblicza*.

Obliczyć, y, ył, nied. **Obliczać** i. co = *dojść liczby czego, obrachować, zliczyć, zrachować, przeliczyć, przerachować*: O. pieniądze, długi, koszta. O. dochody i wydatki. O. przyszłe zyski. O. kasę. O. ludność. Obliczcie sumę wszystkiego wojska. B. B. O. tej szarańczy ani podobna. Rej. Obyś obliczył, co wilk owiec i kóz pojadł. Rej. Dni każdego człowieka są porachowane i miesiące życia człowieczego obliczone. Gil. O. szerokość, długość, wysokość. O. środki, siły. 2. kogo = *zrobić z kim rachunek jego należności*: O. służącego, oficjalistę, robotnika, wierzyciela. Zebrałaby ś. pewnie kwota, którą mógłby przyjść w pomoc człowiekowi, którego żonę po żydowsku obliczył. Korz. 3. † O. okazać: Ty rany, co Andrzej obliczył woźnym, tych nie ma ote mnie. O. ś. l. z czym = *licząc, ocenić co, wziąć co w rachubę, wziąć na uwagę, uwzględnić*: O. ś. z pieniędzmi, ze środkami, z siłami. 2. z czego, z kim = *zakochać rachunki, zamknąć, uregulować rachunki*: Nim ś. okradziony pan z swojej przygody obliczy, złodziej już ś. schronił. Pot. O. ś. z dłużnikami, z wierzycielem. Pan oblicza ś. maczugą z swoim Janem. Rej (= *bije go*). <Ob + Liczyć>

Oblig, u, lm. i l. † O. p. **Obligacja**: Zaraz ś. zakrzętnął, żeby był powierzony sobie funkcji wypełnił O. Nies. Większy O. nosi, kto bierze pierwiej, niżli prosi. Pot. 2. a. **Obligacja** *świadectwo zaciągniętego długu, zobowiązanie piśmienne, przyznanie należności na piśmie, rewers, weksel*: Pożyczył mu srebra pod zapisem a. na O. Skar. Widziałem O. na pożyczone pieniądze, ręką ojca mego podpisany. Boh. Obligi państwowe, publiczne, przedsiębiorstwa (= *papiery procentowe, zabezpieczone na dochodach państwowych, publicznych a. przedsiębiorstwa*). O. pierwszeństwa p. **Akcja**. <Włos. obligo>

† **Obliga**, i, lm. i p. **Obligacja**: Każdy ma obligę swoją, którą mu należy odprawować. Petr.

Obligacja, i, lm. e l. × O. a. † **Oblig**, † **Obliga** *obowiązek, zobowiązanie*: O. moralna wypada a. z porządku natury, a. z obowiązku religii i sumienia; O. cywilna obowiązuje naz z prawa i powagi cywilnej. Kras. Fundował i nadał kościół w Żukowie z obligacją śpiewania trzech mszy na tydzień. Nies. Parochowi dano sto obligacji po złotemu. Pol. (= *sto obowiązkowych nabożeństw*). Sekretarz, przyboezny wszystko czynił na obligacje wolezyńskie. Rol. (= *obowiązujące go rozkazy a. prośby*). 2. × O. przen. *zobowiązanie = powód do wdzięczności; wdzięczność*: Mam ci za to wielką obligację. L. Za takie nieganie żadnej tu dla W. K. Mości nie mają obligacji.

Kal. 3. p. **Oblig**: Obligacje skarbu Królestwa Polskiego. <Łé. obligatio>

Obligacyjny przym. od **Obligacja**: Zapis O. Kapitału O., in. wpłacony.

Obligato muz. *obowiązkowo*. <Włos. obligato>

× **Obligatoryjny** *obowiązujący* ś. <Now. z Łé. obligare = obowiązywać>

[**Obligierunek**, nku, lm. nki] *ublizienie*. <Od Ubliga z końcówką Nm.>

Oblig han. *zobowiązanie* ś. *kupieckie względem kogoś drugiego, poręczenie*. <Włos. obligo>

Obligować, **uje**, **ował** I. × O. *obowiązywać, zobowiązywać*: O. sobie kogo. L. Ostrego za dyrektora obrali sobie Gradywa, jemu swój cały obligowali wiek. Pas. (= *oddali, ofiarowali, poświęcili*). 2. *zobowiązywać = prosić usilnie, upraszać*: Obligował go, żeby został. Pieniądze przy listach moich bardzo obligujących wszędzie rozesałem. Mat. O. ś. *zobowiązać* ś.: O. O. Franciszkanie warszawscy osobliwym kontraktem obligowali ś. dawać. Wej. Obligował ś. król Karol, że Ludwik dawne granice swoim kosztem i wojskiem przywróci. Stałn. Staralem ś., abym w posługach moich, na którym ś. obligował, panu śwemu zawsze praw, pilny i rzetelny zostawał. Kub. <Łé. obligare>

Obligowanie, a, blm., czynność cz. **Obligować**. **Obligowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Obligować** ś.

Obligowany I. im. od **Obligować**. 2. × O. *obli-gijem uznany*: Suma obligowana.

Oblig, u, lm. i I. † O. = a) *pozór*: Roboam pod oblikiem pożytku pospolitego swoje wymyślenie podawał. Gil. b) *warunek*: Niesłusznie były obliki pokoju złamane. Leop. 2. [O. a. w lm. **Obliki**] *obelga, hańba, obmowa, przewisko, oczernienie*: Obliki komuś dawać (= *wyzwać szpetnie, podłe przewiska dawać*). <Ob + LIK>

† **Oblikirować**, **uje**, **ował** p. **Oblokować**. Troc. <? O + *Blikirować, z Nm. blockieren>

† **Oblikirowanie**, a, blm., czynność cz. **Oblikirować**. **Oblikiwidacja**, i, lm. e p. **Oblikiwidowanie**: O. onego powodzenia myśliwskiego dopełniała ś. zazwyczaj w ostatni dzień każdego roku. Byk. <Ob + Likwidacja>

Oblikiwidować, **uje**, **ował** *dopełnić likwidacji, ostatecznie obrachować*. <Ob + Likwidować>

Oblikiwidowanie, a, blm., **Oblikiwidacja** czynność cz. **Oblikiwidować**: Zmuszona była prosić o komisję dla oblikiwidowania długów i uspokojenia wierzycieli. And.

Oblina, y, lm. y I. *belka nie mająca dostatecznych wymiarów do wydania ostrych krawędzi przy obróbcie*. 2. † O. a. † **Obleża** *barć*: Opat sieciechowski 1378 r. nadał dwu włościanom z wsi Janikowa poza ich polem „mellificium (barć), quod vulgariter dicitur O.“ Gae. <Od Obły>

× **Obliniały** *który obliniał*: Krew kreta na głowę obliniały dla poroszczenia dobrze pomazować. Sten. (= *wyłysiał*).

× **Oblinić**, **eje**, **aż** *stracić szerść a. włosy dokoła*, **obleż**. <Ob + Linieć>

× **Oblinienie**, a, blm., czynność cz. **Oblinić**. **Oblinjować**, **uje**, **ował** *naokoło linjami obwieść*. <Ob + Linjować>

Oblinowanie, a, blm., czynność cz. **Oblinjować**. **!Obliteracja**, i, lm. e lek. *zarosnięcie otworu a. przewodu prawidłowego*. <Łé. obliteratio = wymazanie; zapomnienie>

† **Oblity** *oblany*: Państwo tyrańskie krwią braterską oblite nierado bywa trwałe. Stryjk. <Ob + LE/LI>

[**Obliz**, a, lm. y] *oblizanie* ś.: Żyd woła z oblizem, zobaczywszy wełnę... <Ob + LIZ>

× **Oblizacz**, a, lm. e *ten, co oblizuje*. L.

Oblizać, **że**, **zał** (tryb rozk. **obliz** a. [oblizaj]), × **Obliznąć**, nied. **Oblizywać**, × **Oblizować** I. *polizać naokoło*: O. palce, łyżkę. Smakowało mu tak, że aż palce oblizywał. 2. *złizać naokoło*: O. miód, masło z chleba. Drugi nie oblize jeszcze mleka, a ma już urząd. Pot. (= *jest młokosem*). O. ś. *polizać sobie wargi*: Zjadł, oblizał ś. i rze-cze: baj prawie jeszczem nie wiedział o tej potrawie. Jabł. Kiełbasa ta tak wygląda i tak pachnie, że sam król jegomości oblizały ś. do niej. Jeż. Żart.: O. ś. smakiem (= *nie dostać czegoś, poprzestać na oblizaniu* ś., *obejść* ś. smakiem). <Ob + Lizać>

Oblizanie, a, blm., czynność cz. **Oblizać**.

Oblizaniec, **ńca** I. × O., lm. **ńce** a. × **Oblizanka** *rzecz wzbudzająca apetyt, pobudzająca do oblizywania* ś.: Oblizaniec ci pokosztować damy. Jeż. 2. [O., lm. **ńcy**] *pochlebca*.

Oblizanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oblizać** ś.

× **Oblizanka**, i, lm. i p. **Oblizaniec**: Kiełbasa ta tak wygląda i tak pachnie, że sam król jegomości oblizały ś. do niej. — Nie takieś waszmość w obcych krajach oblizanki miewał. Jeż.

× **Obliznąć**, **nie**, **nał** i × O. ś. p. **Oblizać**: Ledwo kość obliznie, ledwo ją winem spłócze, aż już gotów na wszelkie usługi. Pot. Jeszczem ś. po tych przysmakach nie obliznął, aż mięż zaraz robak sumnienia gryzie. Koch. W. [Tobym go w pysk gwiznął, azby ś. obliznął]. Pśń. <Ob + Liznąć>

× **Oblizować**, **uje**, **ował** i × O. ś. p. **Oblizać**. Śniad. J. Ojeiee zgromadzał, ścisł, palce oblizował, głodu przymierał. Falib.

× **Oblizowanie**, a, blm., czynność cz. **Oblizować**. × **Oblizowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oblizować** ś.

Oblizywać, **uje**, **ywał** i O. ś. p. **Oblizać**. **Oblizywanie**, a, blm., czynność cz. **Oblizywać**.

Oblizywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oblizywać** ś.

× **Obliznięcie**, a, blm., czynność cz. **Obliznąć**. × **Obliznięcie się**, a ś., blm., czynność cz. **Obliznąć** ś.

† **Oblokirować**, **uje**, **ował** p. **Oblokować**. Troc. <O + *Blikirować, z Nm. blockieren>

† **Oblokirowanie**, a, blm., czynność cz. **Oblokirować**.

× **Oblokować**, **uje**, **ował**, † **Oblokirować**, † **Oblikirować** *otoczył wojskiem, oblec*: Hetman oblokował Kamieniec o miłę dokoła. Grab. <O + Blokować>

× **Oblokowanie**, a, blm., czynność cz. **Oblokować**.

× **Oblokucja**, i, lm. e *zarzut w mowie, sprzeciwianie* ś, *przeczenie*. <Łé. oblocutio>

× **Oblokutor**, a, lm. owie a. *ryz ten, co przeczy, stawia zarzuty*. <Łé. oblocutor>

Oblot, u, lm. y (pszczoł) bart. *wylatanie pszczoł z ula*. <Ob + LOT>

Oblubić, i, il I. [O.] *pokochać*: Zegiermistrz pannę sobie oblubił. 2. † O. *umilować, polubić*: Pszczoły sobie mieszkanie oblubiły w drzewie cudzym. Nisz. 3. † O. kogo = *zaręczyć* ś. z kim: Achil oblubił pannę Poliksenę za małżonkę. Biel. M. <Ob + Lubić>

Oblubienica, y, lm. e, † **Oblubienica** forma ż. od **Oblubieniec**; † **Oblubiona** *panna młoda*. Przen:

Przez gęstą kratę widać było białe szaty oblubienicy Chrystusa. Bał. (= zakonnicy, mniszki). Kościół jest oblubienią Chrystusową.

† **Oblubienicy** przym. od **Oblubienica**: Dar weselny, który mąż żenie czyni, zowią darem przedweselnym, czasem też szczodrobliwością oblubieniczą, czasem wianem. Sz.

[**Oblubienie**, a] **i**, **i** + **0.**, bhm., czynność cz. **Oblubić**. 2. **lm. a** *włochy, kochanek*.

Oblubieniec, **ńca**, **lm. ńcy** *pan młody, nowożeńiec*: Św. Józef, O. Najświętszej Marji Panny. O. pogodny, rok będzie urodny. Prz. (= *dzień św. Józefa 19 marca*). Przen.: Wiliu gardzi doliny kwiatami, bo szuka Niemna, swego oblubienca. Mick. <Od Oblubić>

† **Oblubienca**, **y**, **lm. e** p. **Oblubienica**: Oblubieniec siostrzeńca mojego. Zbyl. A.

× **Oblubieńcowy**, × **Oblubieńców** przym. od **Oblubieniec**.

× **Oblubieńców** p. **Oblubieńcowy**: Przyjaciel O., który słuca, wiele ś. raduje dla głosu oblubieńcowego. Białob.

† **Oblubienchy państwa młodych dotyczący, weselny**. Kn.

† **Oblubiona**, **ej**, **lm. e** p. **Oblubienica**. Głosy w. XV.

× **Obluchny** *bardzo obły, okrągłuchny*: Owa buzia, oczki jak dwa słońca, pierś obluchna. Zabł. <Od Obły>

† **Oblucie**, **a**, bhm., czynność cz. **Obluć**.

† **Obluć**, **uje**, **uł** *orzygać*. <O + Bluć>

† **Oblujstwo**, **a**, **lm. a** *biesiada nocna (po wieczery)*. Głosy w. XV.

Oblutować, **uje**, **ował** p. **Olutować**. <Ob + Lutować>

Oblutowanie, **a**, bhm., czynność cz. **Oblutować**.

Oblutowywać, **uje**, **ywał** p. **Olutować**.

Oblutowywanie, **a**, bhm., czynność cz. **Oblutowywać**.

× **Obluz**, **u**, **lm. y**, × **Abluz** *luzowanie, zmienianie*: Przykazał mi, abym na O. warty w stancji ś. znajdował. Kil. <Ob + Luz>

Obluzgać, **a**, **ał** **i**. *bluzgając, zbroczyć naokoło*: Jednego z nich trafiła kula i posoką obluzgał wszystkich. Krasz. Krew strumieniem ś. z trumienki wylewała, tak że i deski i tragarze nią byli obluzgani. Krasz. Kain ten krwią obluzgany, rozpustą zgniły. Krasz. 2. przeni. *oczernić, oszkalować, spotwarzyć*: Niepoezciwe języki wszystko O. są zdolne. Krasz. <O + Bluzgać>

Obluzganie, **a**, bhm., czynność cz. **Obluzgać**.

Obluzować, **uje**, **ował**, nied. **Obluzowywać** **i**.

× O. *zluzować, zmienić, zwolnić*: O. wartę. Żołnierz z warty schodzić nie powinien, dopóki onego nie obluzują. Kaw. Nar. 2. × O. *ominąć*. 3. *popuć spoistość, uczynić luźnym, rozluźnić*: Kolek mocno siedzi w otworze, obluzuj go nieco. (To) kuratorstwo ostatecznie obluzowało moe ustawy. Spas. (= *osłabiło*). O. ś. *stracić spoistość, stać ś. luźnym, rozluźnić ś.*: Szruba ś. obluzowała i nie nie trzyma. Rozmokłe przez deszcz postronki obluzowują ś. Siemir. <Ob + Luzować>

Obluzowanie, **a**, bhm., czynność cz. **Obluzować**.

Obluzowanie się, **a** ś., bhm., czynność cz. **Obluzować** ś.

Obluzowywać, **uje**, **ywał** i **O. ś.** p. **Obluzować**.

Obluzowywanie, **a**, bhm., czynność cz. **Obluzowywać**.

Obluzowywanie się, **a** ś., bhm., czynność cz. **Obluzowywać** ś.

× **Obluznić**, **i**, **il** *bluznierstwem skalać*: Świętynia Salomona cała kupiectwem Żydów obluzniona. Krasin. <O + Bluznić>

× **Obluznienie**, **a**, bhm., czynność cz. **Obluznić**. [**Obluzny**] *dosyć luźny*: O. barani kozuch. <Ob + Luźny>

× **Oblacać**, **a**, **ał** i × **O. ś.** p. **Oblacić**.

× **Oblacanie**, **a**, bhm., czynność cz. **Oblacać**.

× **Oblacanie się**, **a** ś., bhm., czynność cz. **Oblacać** ś.

[**Oblachmanić się**, **i** ś., **il** ś.] *obedrzeć ś., porzrzeć na sobie odzież*: Obdarł ś., oblachmanił. Kot. <Ob + *Łachmanić ś., od Łachman>

[**Oblachmanienie się**, **a** ś., bhm.] czynność cz. **Oblachmanić** ś.

[**Oblad**, **u**, bhm.] *ład, porządek, uporządkowanie*: Dać czemuś O. (= *do ładu przyprowadzić*). <Ob + Ład>

Obladować, **uje**, **ował**, nied. **Obladowywać** *ciężarami obłożyć, obciążać*: O. wóz towarami. Troc. O. konia, muła (= *objuczyć*). Wróciła matka, obladowana wiktuałami, które zakupiła w mieście. Bał. O. sobie żołądek (= *napelnić, napchać*). Przen.: Grzechność obladowana wymysłami przykra ś. staje. L. O. ś. **i**. *nabrać ciężarów do dźwigania, obciążać ś.*: O. ś. pakunkami. 2. przeni. *opchać ś. jedzeniem, objeść ś.*: Obladował ś. tak, że ś. nie może poruszyć. <Ob + Ładować>

Obladowanie, **a**, bhm., czynność cz. **Obladować**.

Obladowanie się, **a** ś., bhm., czynność cz. **Obladować** ś.

Obladowywać, **uje**, **ywał** i **O. ś.** p. **Obladować**.

Obladowywanie, **a**, bhm., czynność cz. **Obladowywać**.

Obladowywanie się, **a** ś., bhm., czynność cz. **Obladowywać** ś.

† **Oblagać**, **a**, **ał** *blagając, przejednać*. <O + Błagać>

† **Oblaganie**, **a**, bhm., czynność cz. **Oblagać**: Grzesznicy! przyszedł wam jednacz wasz i O. za grzechy wasze. Gil.

† **Oblaiwać**, **a**, **ał** p. **Oblajać**.

† **Oblaiwanie**, **a**, bhm., czynność cz. **Oblaiwać**.

† **Oblajać**, **e**, **ał**, † **Oblaiwać** *trochę lajać*: Gdy kogo przestrzegamy, napominamy i oblajemy... Petr. <Ob + Łajać>

† **Oblajanie**, **a**, bhm., czynność cz. **Oblajać**.

Oblak, **a**, **lm. i** bot. (scytosiphon) *roś. z gromady wodorostów, z rzędu ciemnic*. <?>

× **Oblam**, **u**, **lm. y** *szczałek rzeczy oblamanej, ułamek, odlam, okrucz*: Ziemia zarzucona swoich poroślin oblamy. Stasz. Scian i kolumn oblamy. Mick. Przeni.: Żaginęły wielkie starożytnych narodów umiejętności, z nich dostały nam ś. tylko grube oblamy. Stasz. (= *resztki, szczątki*). Zdr. × **Oblamek**, × **Oblomek**. <Ob + ŁOM>

Oblamać, **mie**, **mał**, × **Oblomić**, nied. **Oblamywać**, † **Oblamować** **i**. *oblamać naokoło, porzywać*: O. gałęzie z drzewa. Pokarmem słońca są młode drzewa, gałęzie, liście, które trąbą oblamuje. Jund. O. *gzymśowanie*. 2. *łamiąc, zmniejszyć, ogolocić*: Z tej strony już były oblamane mury miejskie. Baz. O. *kapustę = poodrywać liście wierzchnie z główek kapusty*. Oblamywać tytoń, kukurydzę = *odrywać boczne odrostki od łodygi, aby roślina rozrastała ś. w liście a. powiększała siłę pnia*, in. *pasynkować*. 3. druk. *otoczyć co pismem, łamiąc formę na wierszyki odpowiedniej długości*: O. ilustrację pismem wokoło. O. ś. *łamiąc ś. naokoło, poodpadać*: Gałęzie ś. oblamują. <Ob + Łamać>

Oblamanie, a, blm., czynność cz. Oblamać.
Oblamanie się, a ś., blm., czynność cz. Oblamać ś.

× **Oblamek, mka, lm. mki I. p. Oblam:** Utracił O. z dobr. Rzew. 2. *wieża do łamania murów:* Reduty sypać, kosze stawić, drabiny przystawiać, oblanki budować, tramy spuszczać. Star.

† **Oblamować, uje, ował p. Oblamać:** Oblamowali gałęzie z drzew i miotali na drodze. Leop.
 † **Oblamowanie, a, blm., czynność cz. Oblamować.**

Oblamywać, uje, ywał i O. ś. p. Oblamać.
Oblamywanie, a, blm., czynność cz. Oblamywać.

Oblamywanie się, a ś., blm., czynność cz. Oblamywać ś.

† **Oblap, u, lm. y I. a. † Oblapianek** *uściska:* W oblapie go ścisnął Troc. Gdzież Demetrjusz? czego ś. kryje przed oblapem ojcowiskim? Ł. 2. p. **Oblapka.** <Od Oblapić>

Oblapa, y, lm. y bot. I. [O.] = Kopytnik. 2. O. wonna (baccharis) roś. <?>

† **Oblapać, pie, pał zagarnąć, zabierać:** Wszystko imienie ruszające i nieruszające, puszczyzna rzeczona, obykły są O. sobie panowie. Św. z Woc. <Ob + Łapać>

† **Oblapanie, a, blm., czynność cz. Oblapać.**

Oblapacz, a, lm. e ten, co oblapią.

Oblapiać, a, ał i O. ś. p. Oblapić.

† **Oblapianek, nka, lm. nki p. Oblap:** Zbytnie zatym całuje, nie panieńskim kształtem, i rachować ś. chcące oblapianków gwałtem rzecz przerywa. Zebr.

Oblapianie, a, lm. a czynność cz. Oblapiać.

Oblapianie się, a ś., blm., czynność cz. Oblapiać ś.

Oblapić, i, ii, nied. Oblapiać, † Oblapiwać I. † O. i [O.] objąć, uściskać: Oblapje ojca, nim odjedzie. Boh. Chciał ją w pół O. Bardz. Ona go oblapią, ścisnąjąc go za szyję. P. Koch. Judasz k niemu przystąpił, zdradliwie oblapił. Pśń. kośc. O. za nogi. Przystąpił książę przed majestat bliżej; tamże z wielką uceziwością za nogi króla oblapił. Paszk. Sam i żona i dzieci oblapiły częstokroć za nogi cesarza, żebrząc pomocy od niego. Biel. M. Do Jowisza w niebo Wenus ś. puściła, mówiące, a za nogi go nisko oblapiła... Km. Oblapiła Satrową niziutko za nogi. Ork. Gdy po ojeu Julia ten gniew zrozumiała, naza-jutrz ś. w podłejsze ubiory przybrała, do którego przyszedł pana i puścił mi konie z obory]. 2. † O. przen. = a) *objąć, ogarnąć:* Zgoda pod wieńcy świeżo oliwnemi świat oblapiła rękoma wdzięcznemi. Tw. Prawo pisane nie mogło wszystkiego O., co ś. między ludźmi trefia, ale tylko to, co mogło zagarnąć, pod ś. zagarnęło. Górn. Ujrzyj, skąd licha żrzenia wiele oblapi wzrokiem. Mias. Sen oblapił ją mile po przeszłym niewczasie. Tw. (= *opanował, owładnął*). b) *jąć ś. czego:* Co ś. mieli strzec zgorzenia, to oni zgorzenie ehtliwie oblapiłi. Wuj. 3. † O. i [O.] *ucałować.* Głosy w. XV. 4. [Oblapić] nied. *ścisnąć dziewczęta, umizgać ś., kochać ś.* 5. † Oblapić i nied. *posp. Oblapiać = coire:* Oblapiać kobietę. Romulus i Remus narodzeni z córki Numitorowej, od Marsa oblapionej. Otw. O. ś. I. † O. ś. i [O. ś.] = *objąć ś., uściskać ś. nawzajem:* Pospolicie nasi zwykli ś. przy witanu oblapiać. Star. Toż i bajek, i pieśni wtenczas przestaniemy, pięknie ś.

oblapiwszy i potym pośniemy. Pudł. Po danej satysfakcji oblapiłi ś. Mat. Insi zaś oblapiali ś. z przyjacielstwa, a niejedyn już ś. potaczał. Reym. 2. nied. Oblapiać ś. = *coire.* <Ob + Łapić>

† **Oblapienie, a, blm., [Oblapienie] czynność cz. Oblapić.**

† **Oblapienie się, a ś., blm., [Oblapienie ś.] czynność cz. Oblapić ś.**

† **Oblapiwać, a, ał p. Oblapić. Urs.**

† **Oblapiwanie, a, blm., czynność cz. Oblapiwać.**

Oblapka, i, blm. I. [O.] ściskanie, całowanie dziewcząt. 2. posp. a. Oblapunek, † Oblap coitus.

Oblapunek, nku, lm. nki posp. p. Oblapka.

Oblaskawiać, a, ał p. Oblaskawić.

Oblaskawianie, a, blm., czynność cz. Oblaskawiać.

Oblaskawić, i, ii, nied. Oblaskawiać I. *pozba-wić dzikości, oswoić:* O. lwa, konia. Jastrzębie trzeba unosić i O. Pot. Brytany te tyran tuczył, żeby je z sobą oblaskawił, a przeciw innym roz-szożył. Oss. 2. przen. *ułaskać, ująć, ułagodzić:* Z trudnością dał ś. O. Śł. wil. O. ś. *pozbyć ś. dzikości, oswoić ś.* <Ob + Łaskawić>

Oblaskawienie, a, blm., czynność cz. Oblaskawiać.

Oblaskawienie się, a ś., blm., czynność cz. Oblaskawiać ś.

† **Oblaszcze pojedynczo, po jednym, zosobna:** Weźrzał jest na wszystki, iż przebywają na ziemi, jenże jest złożył O. serca ich. Ps. flor. <? Czes. obvlašt' = *zwłaszczą*>

× **Oblaść, i, lm. i obszar, przestrzeń, miejsce, terytorjum:** Gdy (nieprzyjaciół) ścinano, z krwawej oblaści dano znać panu, że... Pol. <Ros. oblast' = okrąg, obwód>

Oblatać, a, ał, nied. × Oblatywać I. *co = polatać dokoła, latając wyporzadzić:* O. bieliznę, ubranie. Przen.: Na pierwszym wstępie chce podstrzyce owieczkę i O. sobie skórę. L. (= *oblówić ś.*). 2. kogo = *polatać komu ubranie ze wszystkich stron:* Były to dzieci umyte, ciche, oblatane, obcerowane. Prus. 3. przen.: × O. kogo, × O. komu skórę = *obić, zbić, wyłatać komu skórę.* O. ś. I. *polatać sobie ubranie.* 2. × O. ś. = *oblówić ś., dorobić ś.:* Na tej służbie dobrze ś. oblatał. Śł. wil. <Ob + Łatać>

Oblatanie, a, blm., czynność cz. Oblatać.

Oblatanie się, a ś., blm., czynność cz. Oblatać ś.

Oblatwić się, i ś., ii ś. *zalatwić ś. z czym, uwolnić ś. od czego:* Czuł to, że skoro ś. tylko oblatwi z tłumaczeniem łaciny, pójdzie znowu do Jarzymskiego. Żer. <Ob + *Łatwić, od Łatwy>

Oblatwienie się, a ś., blm., czynność cz. Oblatwić ś.

× **Oblatywać, uje, ywał p. Oblatać.**

× **Oblatywanie, a, blm., czynność cz. Oblatywać.**

[**Oblauchy**] *mający uszy, uszaty:* Czapka oblaucha. Wal. <Brs. oblauchij>

Oblawa, y, lm. y, † Oblowa I. *lulzie i sieci tworzący linję, otaczającą część kniei, aby zwierz nie uszedł:* O. ruchoma, gdy oblawnicy jaką część lasu w linji przechodzą. O. stała, gdy oblawnicy stoją w miejscu i tylko zwierza odstraszaają, aby za linję nie uciekł. Rozstawić, rozpuścić obławę. Ścisnąć obławę. Stać za obławą. Strze-lić do obławy. Przez obławy, nie dbając na krzyki zgromadzonych myśliwców, przechodzi wieprz

dziki. P. Koch. Czy obławę zaciągnąć, czy spotkać ś. z zwierzem, kto z Białopiotrowiczem porówna ś. Jerzym? Mick. Kto zwierza wypuści z obławy, długo musi pracować, nim poprawi sławy. Mick. (Niedźwiedź) runął wprost na ostatnich strażników obławy, Hrabiego i Tadeusza. Mick. 2. *przen. koło goniące a. otaczające kogo*: Zewsząd w silnej obławie psi zębów mu dodają. Żebr. Wieprz dziki, gdy mu myli O. psów skomlących szyki, ów skrzydły kęsom cheiwym chybkami uchodzi. Żebr. Otrząsnąłem jabłek kilka, lecz ogrodnik, skryty w chróstach, zaraz narobił hałasu i poszezuł psami jak wilka; nie przeskoczyłem tarasu, dopędziła mię O. Mick. K niemu przyległych zdrojów kupi ś. O. Żebr. 3. *polowanie leśne na grubego zwierza, w którym myśliwi zajmują stanowiska, a kłnieję otaczają ludzkie z kijami, naganający zwierza na strzelców*: O. oznacza wielkie polowanie na grubego zwierza, gdzie po jednej stronie ostępu staje linja strzelców, dalej ciągną ś. sieci, a z drugiej strony krocie huczków, idąc ławą i hałasując, wypłaszają zwierza i napędzają na strzelców. Kras. A. Iśś na obławę. Gierwazego nie było, ruszył na obławę. Mick. Być na obławie. Robić obławę na niedźwiedzia. Nakazał obławę. Jutro na brzask O., lecz na ochotnika. Mick. 4. *przen. polowanie = gonitwa, pogon, pościg*: O. może być nietylko na zwierzyne, ale nawet na zbójców lub zbiegów. Kras. A. Robić na kogo obławę. Urządził obławę na dłużnika. 5. † O. woj. *pe-wien szyk wojska maszerującego*. Troc. × **Obławą**, × **Obławem** przys. *kupą, ławą, hurmem, tłumnie*: Przedtem w mieście twym lud szedł obławą chwalić cię. Wad. Zwierz mordujesz i ścielesz obławą. Chr. Rozumieli, że obławą każdy będzie jego strawą. Jak. W. <Od †ŁÓW>

[**Obława**, y, lm. y] 1. *zaspia piaszczysta*. 2. *oranie poprzeczne ziemi już zoranej*: Podór na wiosnę zbronować, potem obławą poprzek odwrócić i ubronować. <Ob †Ława>

× **Obławą** p. **Obława**.

× **Obławem** p. **Obława**: Janczar silny szedł nigdyś O. i słał ziemie trupem z kup, przeciwko sobie równie bez porządku wystawionych. Mick. Nie powinny ś. pastwiska spasać O., lecz podzielić na części. Kluk.

× **Obławiad**, a, ał i O. ś. p. **Obłowiód**.

× **Obławianie**, a, blm., czynność cz. **Obławiać**. **Obławianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Obławiać** ś.

Obławka, i, lm. i ? : Natrafili na potrątowane łaki, pogubione strzały, wojłoki i obławki noclegów. Krasz. <? Ob †Ławka>

Obławniczy przym. od **Obławnik**.

Obławnik, a, lm. cy *człowiek należący do linji, otaczającej kłnieję podczas obławy*: Przy leśnej kaplicy stawia ś. bracia strzelecy, wiara obławniczy. Mick. Strzelecy i obławnicy poszli jedną stroną na przelaj zwierza. Mick. <Od **Obława**>

Obławny przym. od **Obława**: a) Linja obławna. Psy obławne. b) × **Szyk** (wojska) O. a. obławny = *gesty, ścisły*. Troc.

† **Obłaz**, u, lm. y i. i [O.] *droga boczna, kółująca, szereg, w górach, manowiec górski, ścieżka na urwisku*: O., łaz, gorołaz, droga wązka, na bokach gór wyrobiona, którą ś. objeżdża; gdy dobry gościniec wody zaleją lub śniegi zasypią; używane najwięcej w liczbie mnogiej: gorołazy, łazy, obłazy. L. Pójdzie krom wszelkiej trwogi przez ślizkie obłazy. Pot. 2. *przen. ogródka*,

okrażanie w mowie: O. a. ogródka w mowie. Bobr. † Bez obłazu a. † bez obłazy, [bez obłazy] = *bez ogródki, bez wahania, niewiele myśląc, bez ceremonji, bez żartów, na serio, na dobre*: Bez obłazu powiedział. Troc. Wziął ojca z sobą na pokój, a tam bez obłazu prosi o córkę. Pot. Któż, kiedyby nie z jego rozkazu, śmiał ś. nad tobą pastwić bez obłazu! Chr. Bez obłazu ś. bić. Troc. On go bez wszego obłazu tnie przez szyszak, dufając dobremu żelazu. Szymon. 3. **Obłazem** przys. *hurtem, kupą, w wielkiej ilości*: Skarby tam do Tyru i dostatki cisną ś. obłazem. Jabł. <Ob †LAZ/ŁAZ>

Obłaza, y, blm. tylko w wyrażeniu: Bez obłazy 1. † Bez obłazy i [bez obłazy] p. **Obłaz**: Występných bez obłazy karał. Chr. Tarcze o tarcze biją bez obłazy. Chr. [Wyciął go przez obłazy w głowę]. 2. [Bez obłazy] = *bez urazy*.

† **Obłazem** przys. p. **Obłaz**.

Obłazg, u, lm. i, **Obłazg**, **Plaskur**, **Plaskur** gór. *warstwa rudy żelaznej cienka, ale wzdłuż i wszędy znacznie ś. rozpościerająca*: Rudy nowe, przybyłe, niecierwiastkowe, nie mogą mieć żył ciągłych, nie mogą iśś obłazgiem. Os. J. Głębiej o sążni 24 leży bogata ruda obłazgiem. Stasz. <? Por. Czes. obłazek = krzemień>

Obłazgowy przym. od **Obłazg**: Ruda żelazna obłazgowa, in. plaskurowa.

Obłazić, i, il p. **Obleźć**.

† **Obłazować**, uje, ował p. **Obleźć**.

† **Obłazowanie**, a, blm., czynność cz. **Obłazować**: Olej ten włosy czyni wiele trwałe, nie dopuszczając obłazowania. Trzye.

× **Obłazowy**, × **Obłazny** *nie wprost idący, nieprosty, pośredni*.

† **Obłazniać**, a, ał p. **Obłazić**.

† **Obłaznianie**, a, blm., czynność cz. **Obłazniać**.

† **Obłaznić**, i, il, nied. † **Obłazniać** *oszucać, zwieść, odrwać, okpić*: Omamiliście dusze swoje przekłętą mamoną, obłazniłiście przyprawną maskarą niewinne Chrystusowe owieczki. Smotr. <O †Błaznić>

† **Obłaznie** *ceremonjalnie, etykietalnie*. Pot. <p. **Obłaz**>

† **Obłaznienie**, a, blm., czynność cz. **Obłaznić**.

× **Obłazny** 1. p. **Obłazowy**. 2. *ciągły, nieprzerwany*: Rudy twarde, w płatkach długich, szerokich i grubych, daleko ciągnących ś., zowią skalistemi, obłazgowemi, obłazniami. Os. J. <p. **Obłaz**>

Obłazenie, a, blm., czynność cz. **Obłazić**.

× **Obłacz**, y, lm. e p. **Obłak**: Pode mną w O. rozesłana ziemia pokorne ugina kolana. Berw. <Ob †LĘK/LĘK>

Obłaczasty p. **Obłaczysty**: Łuk O. Ml. [Obłaczasty jak tęca]. <Od **Obłak**>

Obłaczek, czka, lm. czki p. **Obłak**: O. żelazny do boków pudełka przyprawiać. Świtk. Obłaczki, sprężyny obłaczkowe w miechach drewnianych fryszerskich. Łab. [Obłaczki żelazne na śnicach i nasadzie, żeby ś. rycząg nie przechylał].

Obłaczkowy przym. od **Obłaczek**: Sprężyny obłaczkowe w miechach drewnianych fryszerskich. Łab.

Obłaczny *zaprzęzony do wozu w łożoble z dugą*: Koń O.

Obłaczyna, y, lm. y, **Obłęk** bud. *sklepienie lukowe, wsparte na filarach, arkada*. Podesz.

Obłaczysto przys. od **Obłaczysty**; **Obłakowato**, **Obłękowato**: O., esem, wężykiem, przeginając ś. lezie gąsienica. Kn.

Oblączystość, i l. blm. rz. od **Oblączysty**, *postać oblączysta*. **2. lm. i a. Obląkowatość, Oblękowatość** *powierzchnia oblączysta*: O. albo oblączysta strona jakiej rzeczy zwierzętna, jako jaja, czapki, nieba, czołnu, sklepu zwierzętna strona. Kn. (= *wypukłość*). O. albo oblączysta strona jakiej rzeczy spodnia, jako dzwona, czapki, nieba, czołnu, sklepu, misy, miednice wywróconej spodnia strona. Kn. (= *wklęsłość*). O. nieba modra. Zabł.

Oblączysty, Oblączasty, Obląkowy, Oblękowy *mający postać obląka, lukowaty, półokrągły, kabłąkowaty, pałąkowaty*: Toki wody tak rozrzedziły potożenie gór, że węgiel O. legł naprzeciwko węgla wydrożonego. Stasz. Wehodzi pod zasępne oblączystych gałęzi zamroki. Stasz.

Obląd, edu, lm. **edy**, częś. **Oblęd** i. × O. *bląkanie się, chodzenie bez określonego kierunku*: Pasterka po łące za swego zamyslenia ś. przypadkowemi oblędami postępuje. Karp. **2.** × O. *bezdroże, manowiec, wertep*: Oczkami skalne przesywszy oblędy... Słow. **3.** × O. *przen. niepewność, wahanie ś.*: Ja duch mój wieszczy w oblędzie tracę, jakim eię kwiatem uwieńczy. Mick. **4.** × O. *bląd, zbłądzenie, pomyłka, krok błędny, mniemanie błędne*: Ten szwank a O. Ewy białogłowa zasię naprawiła. Górn. Białogłowy siłakroble oblędy mężczyńskie naprawowały. Górn. Lud w oblędzie będący oświecić należy. L. **5.** lek. (mania) *choroba umysłowa*, in. *obląkanie*, pomieszanie zmysłów, szaleństwo, wariacja, zбочzenie umysłu: O. bez bredzenia (m. sine delirio). O. chwilowy, przelotny, przemijający (m. transitoria). O. cząstkowy, częściowy, × *jednobląd*, *obląkanie częściowe*, pomieszanie częściowe (m. partialis, monomania). O. kradziecki, kradzieżny, złodziejski p. **Kleptomania**. O. lubieżny u kobiet (nymphomania). O. łagodny, markoczący (m. mitis, mussitans). O. mężobójczy, morderecy (m. homicidaria). O. miłosny (m. erotica, aidoomania). O. ogólny, całkowity, zupełny (m. generalis, universalis). O. okresowy, przerywany, perjodyczny (m. periodica). O. opętanezy (daemonomania). O. opileczy (dipomania). O. opileczy a. [biała gorączka] (delirium tremens). O. ostry, szaleństwo (m. acuta, furibunda). O. padaczkowy, obląkanie padaczkowe (m. epileptica). Obląkanie połogowe (m. puerperalis). O. popędowy (m. impulsiva). O. przemienny, naprzemienny, kołujący (m. transitoria). O. prześladowczy (m. persecutoria). O. religijny (m. religiosa). O. rozprawczy. O. samobójczy (m. suicidii). O. utajony. O. wielkości, × wielkodomny, × pyszałkowy, przechwaleczy (m. ambitiosa, superbiens). [O. jej sie cepił]. Por. **Zaduma**. <O + BŁĘD/BŁĄD>

† **Oblądliwie** przys. od **Oblądliwy**.

† **Oblądliwy** i [Oblądliwy] p. **Oblędny**: O. świat. Rej. [Lud O.].

† **Oblądzać, a, ał** i † **O. ś.** p. **Oblądzić**.

† **Oblądzenie, a**, blm., czynność cz. **Oblądzać**.

† **Oblądzenie się, a, aś**, blm., czynność cz. **Oblądzać** ś.

† **Oblądzenie, a**, blm., czynność cz. **Oblądzić**: W O. mogą być zwiedzeni i wierni. Wuj. (= *w bląd*). O. w historii autorowi przypisane być ma. Wys. (= *bląd, pomyłka*). Dalej apostoł

powiada, za tym oblądzeniem świata jako mieli powstać poganie a bicz boży na złośniki. Rej.

† **Oblądzenie się, a, aś**, blm., czynność cz. **Oblądzić** ś.

† **Oblądzić, i, il**, † **O. ś.**, † **Oblądzić** ś., nied. † **Oblądzać, †Oblądzać** ś. *upaść w bląd, zbłądzić, pobłądzić, omylić ś.*: Jeślim oblądził, naucez mnie ty. Leop. I ci podobno oblądżają, szukając Boga, a chcąc go należeć. Leop. Kościół w niezem nigdy ś. O. nie mógł. Wuj. We dwu rzeczach bardzo ś. oblądził. Górn. Pewnie nazacniejszy musi ś. O., który ś. da afektum bez rozumu rządzić. Rej. Pasterzu święty, i jam z Twej owczarnie za innym wodzem oblądził ś. marnie. Pot. (= *obląkał ś.*). Jako inne zmysły, tak i wzrok ś. oblądza i myli, mniemając, aby to było cudne, co cudnym nie jest. Górn. <O + Błądzić>

† **Oblądziły** p. **Oblądzony**: W tym zdaniu jest O. i heretyczny. Smotr.

† **Oblądzony, †Oblądziły** i. *który ś. zabłąkał, zbłąkany*: Całą noc prawie onę O. tam i sam jeździł. P. Koch. **2.** *który zbłądził, w błędzie będący, błądzący*: Jeden bląd czyni człowieka oblądżonym. Smotr.

Obląk, a a. u, lm. i, Oblęk, × Oblącz i. *przedmiot zakrzywiony w półkole, luk, kabłąk, pałąk*: Wygiąć co w O. O. u kłódki, u wiadra, u kosa. O. u koła wozowego. Troc. O. garbarski na rozciąganie skór. Kn. O. nad szyją konia w zaprzęgu jednokonnym = [duga]. [O. u kocy] (= *rekojęść w luk wygięta*). O. u szpady, u szabli. Troc (= *jelca*). Tarca cała z szczerego złota, bita w O. kształtem Traków. Stasz. Wysoki balkonów, wielkie obląki portyków tworzyły na licach sąsiedniego pałacu niewymowne linje. Żer. (Księżyc) ś. ukazuje skłęczony jako O. Kłos. Tęcza ku niebu skrzydył ś. podała, a chybkoscią w oblókach O. rozerwała. Koch. J. (= *sklepienie niebieskie*). Smok krętemi pasmami łuszczyste zatóki łamiąc, gnie ś. jak O., srogie strojąc skoki. Żebr. **2.** *gałąź drzewa rosnącego przygięta do ziemi i wkopana*: Obląkami albo nakrzywionemi do ziemi gałęziami rozmnożyć wierzbę. Kn. Obląkami a. nakrzywionemi do ziemi gałęziami rozmnożyć wino. Troc. Obląkami sadzić. **3.** *pręt leszczyny, służący do rozpęcia siatki na ryby, zwanej rajta*. **4.** [O.] = a) *podstawa ostrosłupa statkowego w salku*. b) (w młynie) *rodzaj sprężyny, poruszającej żłobkiem, ażeby ziarno sypało ś. pod kamień*. **5.** anat.: O. aorty, × O. krokowy, † obląki brwiowe p. **luk**. **6.** chir. *smyczek wprowadzający w ruch jedno z narzędzi do kruszenia kamieni w pęcherzu*. **7.** myśl. = a) *półkole zębate w żelazach do łowienia zwierząt*. b) *rodzaj siidel na ptaki*: O. na ptaki. Troc. Łowić na O. Zdr. **Oblązek**. <Ob + LĘK/LĘK>

Obląkać, a, ał, nied. **Obląkiwać** i. *zmylić ko m kierunek, wprowadzić na bezdroże*: Oóź cię za anioł obląkał w tym lesie? Słow. **2.** *zwać, omamić, otumanić, na błędną drogę naprowadzić*: Do piastunki dziecię ze łzami powróci, obląkane na chwilę ponętą łakoci. Mick. Nieraz mnie obląkała wyobraźnia młoda. Mick. Czar był jakiś w tym zamku, w księżycu, w ogrodzie, eo mię obląkał, ogniem zapalił, miłością. Słow. Próżność często mnie obląkała. L. O. czyj umysł. Namietności, imaginacja obląkują rozum. Brodz. **O. ś. i.** *zabłąkać ś., zbłądzić*: Obląkał ś. w lesie. Jabł. Nie zajechałem tu po dobrej woli i nie na łowy, alem ś. srodze obląkał. Krasz. **2.** × O. ś. = *zmysły stracić*: Czuję, że mi ś. już obląkiwa

przytomność. L. (= *że mi ś. w głowie mąci, że przytomność tracę*). <O + Błąkać>

× **Obłąkałnia**, i, lm. e *miejscę schronienia dla obłąkanych, szpital obłąkanych*.

Obłąkana, ej, lm. e rz. forma ż. od rz. **Obłąkany**.

Obłąkanie, a, blm. i. czynność cz. **Obłąkać**. 2. p. **Obłąkanie ś.** Troc. 3. lek. p. **Obłąd**: Błędne myśli i urojenia stanowią, właściwie O. w dziedzinie rozumowej. Rothe. Śmiech obłąkania. Siada z obłąkaniem starości. Słow. Mówić z obłąkaniem. Wstaje w dzikim obłąkaniu i woła. Krasin. Dusza, jak w kryształowym zamknięta przezroczu, patrzyła na świat dzikim obłąkaniem oczu. Słow.

× **Obłąkaniec**, ńca, lm. ńcy i. *człowiek zbłąkany*: Bracie miły, obłąkaniec a tułaczu nędzny, tu szukaj prawdy. Zarn. 2. lek. p. **Obłąkany**: Wiem z góry, że utwór ten przez ogół będzie poczytany za twór obłąkańca, ale mam nadzieję, że pewna część inteligencji odczuje całą głębię myśli, całą szczerłość tego poematu. Przybysz.

Obłąkanie się, a ś., blm., **Obłąkanie** czynność cz. **Obłąkać** ś.

Obłąkany im. od **Obłąkać** i. × O. *zabłąkany*: Obłąkane byddo. Troc. 2. × O. *bląkający ś., blądzący, błędny*: Już przeszło 1700 lat, jak pielgrzymuje po świecie, znany pod imieniem Żyda obłąkanego. L. (= *Żyda wiecznego tułacza*). Obłąkane włosy składa w rzędzie. Hul. (= *rozsypane, zwichrzone*). Spada gwiazda obłąkana. Kon. Jak mara obłąkana, kończąc życia drogę. Słow. Traf O. Wor. 3. *na błędną drogę wprowadzony, blądzący*: Umysł O. 4. lek. *chory umysłowo, dotknięty obłądem*, × **obłądny**, szalony: Człowiek O. Oczy obłąkane (= *jak u człowieka obłąkanego, dzikie*). Coraz to groźniej czoło mu ś. chmurzy, usta drżą sine, obłąkane oczy latają niby jaskółki śród burzy. Mick. (Psy) uciekają, skowyczą, z obłąkanym wzrokiem. Mick. 5. anat.: † Nerw O. = *nerw błędny* (nervus vagus). O., ego, lm. i rz., × **Obłąkaniec** *człowiek chory umysłowo, warjat*: Szpital dla obłąkanych. <Od Obłąkać>

† **Obłąkany w obłąki skrzywiony**: Wąż krzywo O. Bardz. <Od Obłąk>

Obłąkiwać, uje, iwał i O. ś. p. **Obłąkać**. <p. Obłąkać>

Obłąkiwanie, a, blm., czynność cz. **Obłąkiwać**: Szatanowi dać było potrzeba wiedzę nadludzką, moc szkodzenia i obłąkiwania, władzę nad sercami. Słow.

Obłąkiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obłąkiwać** ś.

× **Obłąknienie**, a, blm. *stan skazanego na bląkanie ś., los nieustalony*. Wor.

Obłąkowato przys. od **Obłąkowaty**.

Obłąkowatość, i i. blm. rz. od **Obłąkowaty**. 2. lm. i p. **Obłączystość**.

Obłąkowaty p. **Obłączysty**. <Od Obłąk>
Obłęchać, cze, tal i. *naokoło polechać*. 2. przen. *pozbywać wrażliwości, znieczulić, przyszwyczać*: Kara aby nie była ustawiczna, bo tak obłechtane będąc, żadnego pożytku z karanania nie odniesie dziecie. Gil. <Ob + Łęchać>

Obłęchtanie, a, blm., czynność cz. **Obłęchać**.

Obłęd, u, lm. y i. p. **Obłąd**: a) Iść puszczać, gdzie ś. O. kręci. Rom. (= *manowiec, wertep*). b) Wpaść w O. Zrobić coś w obłędzie. 2. [O.] *czart pod postacią wickru nocnego*: Złośliwy O. igra po rozdrożu. Gosz. <p. Obłąd>

[**Obłęda**, y, lm. y] i. *włóczęga*. 2. *omamienie*. Por. **Obłuda**.

† **Obłędlwie** przys. od **Obłędlwy**: O. ci ucają, którzy chrzest Janów równają Chrystusowemu. Białob.

† **Obłędlwość**, i, lm. i rz. od **Obłędlwy**: Iż nie było opisano, czego każdy pilnować miał, stąd przydawały ś. obłędlwości i omieszkania. Herb. (= *pomyłki*). Wymiotać ciernie a kamienie, to jest wszystkie omyłki a obłędlwości fałszanych nauk a wymysłów świata tego. Rej (= *fałsze*). Rozmaite złości i obłędlwości, w których jako w nocy leżą. Wuj. (= *nieprawości*).

† **Obłędlwy** p. **Obłędny**: a) Winna latorośl obłędlwa po laszczkach utkwionych czyni chłodnik. Mor. (= *wijąca ś.*). b) Powieść obłędlwa. Kat. G. (= *klamliwa*). c) Narcys, ilekroć chce swój wyraz i postać nieżywą pocałować, całuje wodę obłędlwą. Zim. (= *zwodniczą, ludzącą*). d) Obłędlwi przychodniowie zarazili prawowiernych chrześcijan. Petr. (= *błędy wyznający*). Twórco dobrotliwy, rządco nasz nieobłędlwy. Groch. (= *nieomylny*). 2. anat.: † Nerw O. = *nerw błędny* (nervus vagus).

† **Obłędniaty** który obłędniat. Zebr.

× **Obłędniczy obłędu nabawiający**: Szaleństwo obłędnicze (manie délirante). Rol.

× **Obłędnie** przys. od **Obłędny**: Jej wzrok w zadziwieniu, nieobłędnie rzucony, na twarz dzieci padał. Słow. (= *niemylnie*). W zapaleniu mózgu pacjenci wszystko O. czynią. Perz. (= *nieprzytomnie*). Patrzył na chłopca O. Kon. (= *błędnym wzrokiem*).

† **Obłędniec**, eje, ał i. *wpaść w błędy*. 2. *zmięszac ś., stracić przytomność*: Oczy w nim utopiła, ani obłędniawszy, w twarz ludzką zda ś. patrzyć. Zebr.

† **Obłędnienie**, a, blm., czynność cz. **Obłędniec**: Teraz w taką ohydę, podłość i O. przyszedł. Sak.

† **Obłędnik**, a, lm. cy *człowiek blądzący*: Heretykowie jedną naturę w Bogu rozumieją; takich obłędników nauka w Polsce niedawnych czasów szeroco była powiadana. Białob. <Od Obłędny>

× **Obłędność**, i, lm. i rz. od **Obłędny**: a) Na drodze obłędności długo ś. bląkali, nakształt dzieci nierozumnych żyjąc. Leop. (= *nieprawości*). Musim też nie opuszczać człowieka nędznego, bo temu więcej trzeba w jego obłędnościach. Rej (= *ułomnościach*). b) Ludzie w oczach O. widzieli. Słow. (= *obłęd*).

× **Obłędny**, † **Obłędlwy**, † **Obłądlwy**, [**Obłędlwy**, **Obłądlwy**] i, w *błędnym kierunku idący*: Droga obłędna. Sł. wil. Manowce obłędne. Sł. wil. 2. *bląkający ś., blądzący*; w różne strony *wijący ś.*: Zapewne myśla, w obłędnych pogoniach, śeiga swą młodość na przeszłości toniach. Mick. Obłędna zdroju woda. Karp. 3. *pełen błędów, błędny, mylny, omylny, klamliwy, fałszywy*: Koniec przykazania jest miłość z nieobłędnej wiary. Leop. Obłędna, zła twoja mowa. Wysp. 4. *mamiący, ludzący, zwodniczy*: Myśl wiedzie cię znużoną w obłędnych złudzeń krąg. Wysp. Obłędna łasko natchnienia. Przybysz. 5. *opanowany błędami, w błędzie zostający, blądzący, zbłąkany, obłąkany*: Gdybym tylko jednego obłędnego nawrócił! Wuj. Zachowywał ś. wedle wymysłów świata tego obłędno. Rej. Nieopatrzność głupich obłędna. Wuj. Żyliśmy w pysze i dumie, w obłędnym blądząc rozumie. Wysp. 6. *błędny, nie-*

przytomny: Przerażeni sami tym zdarzeniem, obłądne mieli oczy, dech zaparty. Wysp. Szerokie, obłądne źrenice obracał to na ciotkę, to na siostrzeniec. Mick. 7. lek. p. **Obłąkany**. <Od Obłąd>

† **Obłądzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Obłądzić** ś.

† **Obłądzić się**, i ś., ii ś. p. **Obłądzić**: Zasadzać na tym wiarę, czego nas nie uczy słowo boże, tedybyśmy ś. bardzo O. musieli. Rej.

Obłąk, u, lm. i l. p. **Obłąk**: Rumak głowę zwiesił tak, iż cała grzywa rozwiana z pod obłąku zwiisała ku ziemi. Ryd. W lewicy tarczę mniejszego obłąku, a pas od miecza na prawym niósł rękę. Mick. 2. bud. p. **Obłączyna**. Podcz. <p. Obłąk>

Obłąkitnić, i, ii *powlec błękitem*: Zmierzech przejrzysty, zmierzch liljowy obłąkitnił świat. Kon. <O+*Błękitnić, od Błękitny>

Obłąkitnienie, a, blm., czynność cz. **Obłąkitnić**: Widok pól obłąkitnieniem dalekim smętniający oczy. Słow.

Obłąkowato przys. od **Obłąkowaty**. **Obłąkowatość**, i l. blm. rz. od **Obłąkowaty**. 2. lm. i p. **Obłączystość**.

Obłąkowaty p. **Obłączysty**.

Obłąst, u, lm. y bot. (salmia) *roś.* <?>

Obłążnie przys. w postaci *łegu*: Brzeg ciągnie ś. kręto i O. Kon. <Ob+ŁĘG>

Obłoczenie, a, blm., czynność cz. **Obłocić**.

Obłoczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Obłocić** ś.

Obłocić, i, ii, nied. × **Obłacać** l. *zabłocić naokoło, błotem obrysgać*: Suknie poplamione i obłoczone u dołu. Orzesz. Okrzykami witano tych bohaterów, oszarpanych, obłoczonych, pokrawionych i pijanych. Krasz. 2. przen.: × O. kogo = *obmówić, oczernić, obgadać, oszkalować, spotwarzyć*. Sł. wil. O. ś. *zabłocić ś. naokoło*. <O+Błocić>

× **Obłocz**, y, lm. e *powłoka, pokrycie*: Powlekająca je O. ciała i skóry w krągłe, miękkie i łagodne kontury ś. układa. Sł. wil. <Ob+WŁEK/WŁOK>

Obłoczek, czka, lm. czki l. p. **Obłok**: Błada na pościeli, jak na obłoczkach mglisty poranek. Mick. O. pryska, co ją w łudzącym krył blasku. Mick. 2. † O. *zasłona*: Lniany O. Groch. 3. *plamka w drogim kamieniu*. Troc. 4. lek. = a) (nubecula) *zmętnienie ograniczone w moczcu oddanym*. b) (nephelium) *plamka na rogówce oka*.

† **Obłoczenie**, a, blm., [**Obłoczenie**] czynność cz. **Obłoczyć**.

† **Obłoczenie się**, a ś., blm., [**Obłoczenie** ś.] czynność cz. **Obłoczyć** ś.

[**Obłoczka**, i, lm. i] p. **Obłok**: Pod chmurą obłoczkę wleciała.

Obłoczkowaty, **Obłoczkowy** *podobny do obłoczków*: Najwięcej poszukiwany z piękności jest bursztyn przezroczysty z obłoczkowatym pasmem. Sł. wil.

Obłoczkowy p. **Obłoczkowaty**: Kolor O. Łab.

Obłoczniak, a, lm. i l. † O. *djabek, należący do chóru powietrznego*. Biel. M. 2. bot. = a) (phaeocarpus) *roś.* b) [O.] *roś. oman prawy* (inula helenum). 3. × O. min. = **Nefelin**. <Od Obłok>

× **Obłoczno** przys. od **Obłoczny**, *pełno obłoków*, *pochmurno*: Dziś na dworze O.

Obłoczny, **Obłokowy** przym. od **Obłok** l. z *obłoków pochodzący*: Obłoczne grzmoty. Wad. Jupiter z nieba obłoczną Tęczę zesłał do Junony. Koch. J. 2. a. **Obłoczysty** z *obłoków utworzony*:

Wieszać na wietrzach zasłonę obłoczną. Grabow. Słońce ś. dobywa z chmur obłocznych. Mat. Mówił Bóg Mojżeszowi: teraz do ciebie przyjdę w mgie obłocznej. Skar. Weźrzał pan na wojsko egipskie przez słup ognisty i O. Leop. W niebo wstąpił Jezus w wielkiej chwale aniołów, w wielkim obłocznym majestacie. Skar. 3. a. **Obłoczysty pełen obłoków, obłokami pokryty, pochmurny, zachmurzony**: Jedno niebo niewidome, drugie widome, obłoczne i odmiennie. Białob. Dzień O. i pochmurny. Bud. Odmiennie czasy, wnet jasne słońca świecenie, tuż zasię pochmurno obłoczne. Fur. 4. a. **Obłoczysty, Obłokowaty podobny do obłoków**: Bława abo obłoczna maść. Mącz. (= *kolor niebieski, błękitny*). Agat O. (= *mający t. zw. rysunek podobny do obłoków*). W ubraniu białym, lekkim, przejrzystym, obłocznym. Kon. (= *powiewnym*). Jesion rozrosły przyjemne cienie gromadzi pod obłoczne swych liści sklepienie. Zabł. On tę swoją obłoczno-tęczową teorię miłości głupstwem nazywa. Od. 5. *obłoków sięgający, niebotyczny*: Góry obłoczne. Brud. Tak to karleje drzewo w gąszczu, a co z niego na wolnym polu mogło wyrosnąć, jaki O. maszt. Ork. <Od Obłok>

† **Obłoczyciel**, a, lm. e p. **Obłoczyciel**. <Od Obłoczyć>

† **Obłoczycielka**, i, lm. i forma ż. od **Obłoczyciel**, p. **Obłoczycielka**.

† **Obłoczyć**, y, yl, [**Obłoczyć**] i † O. ś., [O. ś.] p. **Obłec**: Obłoczył jeśm ś. w dzinię. Ps. puł. [Obłoczę uniformę]. <p. Obłoczyć>

Obłoczyny, yn, blp. p. **Obłoczyny**.

Obłoczysto przys. od **Obłoczysty**: Miasto wpośród O. ciągnących ś. gór. Św.

Obłoczystość, i, blm. rz. od **Obłoczysty**.

Obłoczysty p. **Obłoczny**: Opadł strumień obłoczystej rosy. Wad. Przed ludem izraelskim w drodze był słup O. przez dzień, a słup ognisty przez noc. Leop. Bóg Izraelitom dał w obłoczystej kolumnie przejście do ziemi obiecanej. Bals. Odwróć ode mnie źrenice Twe czyste, które przebiwszy gmachy obłoczyste, poraniły mię. Zim. Niebo teraz obłoczyste. Troc. Barwa zwyczajna obłoczysta, pętlące czerwone dla pachołków. Górs.

Obłoc, i, lm. e bot. (otanthus) *roś.* <?>

[**Obłoda**, y, lm. y] p. **Obód**. <Zam. Oboda>

Obłoga, i, lm. i l. × O. p. **Obłóg**: Tu ich wsząd czterechset Kastylianów ścisła, chcąc wszystkich żywo dostać w więzy przez obłogę. Przyb. 2. † O. *obszycie, wypustka, wyłoga*: Brama u szaty, listwa, O. Kn. 3. w lm. *ciężary, bagaże, szczeg. wojskowe*: Obłogi, którymi ś. kto okłada, zawady podróżne. Kn. Obłogi wojenne, podróżne. Troc. Obłogi są to wozy ciągnące za wojskiem z wszelkimi potrzebami osobistymi. Jak J. (= *labor*). Między przednim a zadnym hufcem wszystkie obłogi wojenne prowadzone być mają. Dek. W mieście tym hetman plony, jeńców i różne obłogi i ciężary złożył. Pileh. (Łódzie) do prowadzenia obłóg wojennych. Piotr. Do Kielc, gdzie ostatnie ciągnące nasze kolumny, parki i obłogi zastałem. Koł. Półpluton żandarmów w czasie boju znajduje ś. przy obłogach. Chrzan. 4. [O.] p. **Odlóg**: 5. lek.: × O. *języczna = warstwa osadowa, tworząca ś. na językach osób chorych, język obłożony*, in. × namul języka. Zdr. × **Obłóżka**. <Ob+LEG/ŁOG>

[**Obłogiem**] *obłożnie*: O. leżeć.

× **Obłogiwać**, uje, iwał *zostawiać odłogiem*: Opuszcza rzemieślnik warsztat, kupiec handel

obłoguje dla obrony fortecy za każdym alarmem. Orzesz. <Od Obłóg>

× **Obłogiwanie**, a, blm., czynność cz. **Obłogiwać**.

× **Obłogostawiać**, a, ał *blógostawić, blógostawienstwem darzyć*: Niech Bóg ją wszelkim dobrem darzy i obłogostawia. Krasin. <O + Błogostawić>

× **Obłogostawianie**, a, blm., czynność cz. **Obłogostawiać**.

† **Obłojca**, y, lm. y *żarłok, obżartuch*: O. i opilca. Bud. <? Ob + ŁOK/ŁAK>

† **Obłojnie żarłocznie**: Gryf ś. ścierwem każdy dzień a O. pastwi. Ostror.

Obłok, u, lm. i l. a. [**Owłok**, **Obłoczka**, **Błon**] *mgła unosząca ś. w górnych warstwach atmosfery, chmura*: O. jest to mgła zgromadzająca ś. w wyższych warstwach, którą wiatr unosi a rozpędza, a słońce rozmaitemi barwy maluje. Kras. A. Niebo pokrywa ś. obłokami. O. zachodni wyrwał ś. z pod słońca, gonił mię białym skrzydłem po błękitnym sklepie. Mick. Księżyc w obłoku. Słońce zamglone obłokiem. Kryje niekiedy słońce O. ciemny. Kras. Niebo wezbrało ś. w obłoki, biją pioruny i grzmoty, dądze i nawalności następują. Birk. O. deszczem nie odkropi osypanej kuzem skroni. Mick. Obłoki bezwodne. Wuj. Przen.: Obłoki = *niebo, niebios*: Ptak wzbił ś. pod obłoki. Junak pluje pod obłoki. Pot. (= *wysoko*). Trzykrotny wiwat uderzył w obłoki. Mick. Góry sięgające obłoków. By ś. do nieba podniosła pycha jego, i głowa obłoków dosięgła. Skar. Fortuna znowu poczęła naszych nieść pod obłoki. Tw. (= *podnosić, wywyższać*). Górną myśl mają, z którą aż pod obłoki czasem wylatają. Błaż. Wynosić kogo pod obłoki (= *wynosić kogo pod niebios*) = *wysławiać, wychwalać*. Zaczęę jego pod obłoki wynosić pochwałami. L. Prawda obłoków sięga. Kochan. Pokora obłoki przebija. Prz. Modlitwa korzącego ś. przeniknie obłoki. Wuj. Przen.: Spaść z obłoków = *zjawić ś. zmienacka, niespodzianie*. Wcalesmy ś. nie spodziewali We Pana; prawdziwie jakby z obłoku nam spadł. L. 2. przen. *zasłona mglist*: Obojętna дума, jak mgły szata, wewnętrzne pioruny pozłaca obłokiem. Mick. Ma O. przed oczami. Umysł twój baczny dusze ich upatruje, mimo wszystkie, w które ś. uwijają, obłoki. L. 3. przen. *klab, tuman, mgła, chmura*: O. w urnie. Perz. O. kurzu. Święte ofiary zapalone robiły O. bogom w dary. Jabł. Między gęstym kadziłta obłokiem bogą piorunu szczerozłote lica. Słow. Ginie w płomieniach i dymu obłokach. Mick. Dymy ciągnąc z cybucha, okrył ś. wonnym obłokiem. Mick. Tam już wszystko mglistym zakryte obłokiem, co ś. wiecznie ze trzęskich oparzelisk wznosi. Mick. Przen.: Kształty odlaneż tylko z pignych słów obłoku? Mick. Każda piękność młodzieńczemu oku jak duch senny jaśniała w marzenia obłoku. Mick. 4. † O. przen. *chmara, mństwo, moc*: Obłokiem oszczepów lęze zarzucony. Tw. Poganiń, stojąc w gromadnych obłokach, nie ruszył ś. Jabł. Nie dbajcie na te licznych ord obłoki, enotą nie liczbą wszystkie wojny stoją. Jabł. Tak wielki O. świadków. Leop. 5. [O.] = a) *ubiór*. b) a. [O. spadły, spadłe obłoki] = *wodorost trzęsidoł pospolite* (nostoc commune), mający postać masy galaretowatej brudnożółtawego koloru, znajdującej niek. w bryłkach na ląkach i polach i stanowiącej w mniemaniu ludu cząstki piorunem rozzerwanego obłoku, spadłe z powietrza na ziemię. 6. fl. = a) *sztuka w tratwie okrągła, nieobrobiona*.

b) *tratwa z siedmiu taftli drzewa budowlanego złożona*. 7. a. **Chmura** myśl. *lot dzikich gołębi, sievek, turkawek*. Zdr. **Obłoczek**. <Ob + WLEK/WŁOK>

† **Obłokać się**, a ś., ał ś. *objeść ś.* <Ob + Łokać>

† **Obłokanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Obłokać ś.**

× **Obłokorodny tworzący obłoki**. Koch. J., Kn. <Obłok + Rodny>

Obłokowaty p. Obłoczny: Mglawice są to tworzy obłokowate, mające wejście jakby odrywków drogi mlecznej. Krem.

Obłokowy p. Obłoczny: Zstępował słup O. Bud.

× **Obłomek l. mku**, lm. mki p. **Obłam**: Obłomki drzew i ziół są gruntem wszystkich węglistych kopalin. Stasz. Niektórych na deszczkach przewozili, a drugich na onych obłomkach okrętowych. Leop. 2. † O., *mka*, lm. mki *praw. człowiek wolny, lecz nie mający posiadłości i miejsca stałego zamieszkania*, † *gołota*: Gdy sługa czyj, rzezonny gołota, a inaczej O., komu krzywdę uczyni... Herb. Ludzie pod imieniem gołotów, pacholków, obłomków, hultajów, wałasów, nie należeli do włościan rolników. Sur.

× **Obłomić**, i, il p. **Obłamać**. <Ob + Łomić>

× **Obłomienie**, a, blm., czynność cz. **Obłomić**.

† **Obłomisty?**: Taki tu tych ludzi sam stylus; że z obłomistych asystencji szydzą. Kraus. <Ob + ŁOM>

× **Obłona**, y, lm. y *biaława warstwa drzewa niedojrzałego tuż pod korą, biel*. <O + Błona>

[**Obłona**, y, lm. y] *równe, nieorane pole; błonie*. <O + BŁON>

Obłonica, y, lm. e bot. (serjania) *roś. z rodziny zapianowatych*. <?>

Obłoniony mający na sobie błonę, błoną powleczoney: Komórka roślinna obłoniona. <Z O + Błona>

[**Obłouch**, a, lm. y] l. *duże uszy*. 2. *czapka z uszami*. Por. **Abłoucha**. <Brs. Obłouch>

† **Obłowa**, y, lm. y p. **Obława**. Rej.

× **Obłowić**, i, il, nied. × **Obławiać l. osiągnąć w zysku, zyskać, skorzystać**: Im wiele należało na tym, aby sobie obławiali intraty kościelne. Łęcz. Jam myślał, żeś coś obłowił lub skorzystał. L. Guzów obłowił. Troc. 2. *kogo = zbagacić*: Żałowałbyś tego, niewinną duszą obłowiwszy czarty. Pot. 2. O. siebie p. niżej: Biorąc podatki, egzaktor i siebie obłowił. Pot. O. ś. a. × O. siebie = *zarobić, zrobić interes*: Gdy mu ś. na łowach według myśli szaficowało, iż ś. nacieszył i obłowił, czestował w polu dworzany. Stryjk. Jeszcze ja spodziewam ś., że ś. nie tylko od nich wydrwię, ale ś. też i obłowię. Boh. Żołnierz ś. zdobyczą obłowił. Troc. Przybysze obławiali ś. polskiemu pieniądźmi, a potem szczyli z łatwości Polaków. Rzew. Prawda górą lata, jak orzeł, a gdzie ś. spuści, jak orzeł ptakiem, tak ś. ona sławą a poeciwością O. musi. Rej. <Ob + Łowić>

× **Obłowienie**, a, blm., czynność cz. **Obłowić**. **Obłowienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Obłowić ś.**

† **Obłowiny**, in, blp. *sposób obłowienia ś.*: Czas mnie obmyślać sobie O. Groch.

Obłowny l. dający możność obłowienia ś.: To wojna wdzięczna i obłowna. Kaczk. 2. † O. *łusty*: Obłowne kwiezoły. Mor. 3. × O. p. **Obławny**: Sobieski z obłownych pułków ustawia prawe swe skrzydło. Moracz.

Obłożenie, a, blm., czynność cz. **Obłożyć**.
Obłożenie się, a s., blm., czynność cz. **Obłożyć** s.

Obłożnie przys. od **Obłożyć**; *tak, iż w łóżku leżąc trzeba*: O. chorować. O. chory.

Obłożny *zmuszający do leżenia w łóżku*: Choroba obłożna. Złożony niemocą obłożną wyjść nie mógł. <Ob + LEG/ŁOG>

Obłożyć, y, ył, nied. **Okładać**, **Obkładać** i. *kładąc dokoła, okryć*: Owoc liściem obłożony. Troc. O. sztukę mięsa jarzyną. Sł. wil. Pasztet obłożony komputem. Sł. wil. Obłóż sałatę selerami, talerz konfektami. Troc. O. ściany deskami, darciną. O. drzewo ziemią. Okładać chorego (= *robić mu okłady*). O. bolącą rękę watą. Mydło rozczynił w wodzie i tym nogę okładał. Wirt. Brzegi Dunaju obłożone ich trupami, jak gdyby wałem. Kaczk. (= *okryte*). Siedzi w krześle, obłożonym poduszkami. L. Puścizną po zmarłym plebanie obłożył kolasę swoją. Birk. O. eo futrem (= *obszyć*). Bekieszę lisami O. Troc. O. płaszcz gronostajami. Sł. wil. Kontusz popielicami podszyty, a sobolami obłożony. Troc. Obuwie okładane (= *z dwóch kawalców skóry zrobione*). Szedł po ulicach boso,zewsząd obłożony rzeczami najpodlejszemi i najwzgardniejszemi. Wys. (= *ubraną w rzeczy...*). Przen.: Ciałem obłożony = a) *mający ciało*: Dusza obłożona jest ciałem. Karnk. My ludzie ciałem obłożeni, rzeczy przez zmysły cielesne tylko pojmujemy. Skar. b) *otyły*. Karnk. Przen.: Rodzice syny swe nauką oną O. mają. Glicz. (= *opatrzyć, przyozdobić*). 2. *kładąc dokoła, otoczyć*: O. chorego poduszkami. Obłożył chłopca papierami i księgami. Troc. 3. *część*. nied.: Okładać czym = *sytać, odmierzać wiele czego*: Chceiwie pocałunkami różową twarz jej okładać pocał. Sienk. Okładać kogo kijem, kułakami = *bić*. Gdy z ludu kogo postrzegł, że upornie staje, tego berłem okłada i słowami łaje. Dm. Kańczukiem po plecach okładał. Niem. Ekonom okładał niemłosiernie, kto tylko mu s. nawinął. Chodź. 4. *nałożyć, wyznaczyć, obciążyć, obarczyć*: O. kogo podatkiem. Ciężarami, powinnościami poddanych okładał. Troc. O. kogo karą. Troc. Należy s. być sprawiedliwym, ani małych wad wielkimi karami, ani wielkich cnót małemi nagrodami okładać. L. Sad mię niewinnie grzywnami obłoży. L. (= *skaże na grzywny*). O. co aresztem (= *zrobić zastrzeżenie swoich praw względem czego*). Wkrótce zgrzybiałość wiek twój potrzebami obłoży. L. Niezastużoną obłożył pochwałą. Wiszn. (= *oddal pochwałę*). 5. nied.: Okładać = *okręzać, obchodzić, objeżdżać, nadkładać drogi*: Droga była długa, bo należało okładać lasami, aby nie wpaść do Bogusława. Sienk. 6. [Obłożony] im. = *z okładem, z górą*: Obłożonych sto guldenów. Pięćdziesiątka, dobrze już obłożona, nie stała mu weale na przeszkodzie do wielu zwycięstw takich. Kaczk. 7. *gór.*: Kopalnia obłożona = *kopalnia rzeczywicie rozrabiana, w której górnicy pracują*: Kopalnia silnie, słabo obłożona. Kopalnia tyła a tyła górnika obłożona. Łab. 8. *karc.*: O. kogo = *nie dać mu wziąć potrzebnej liczby lew*. 9. *lek.*: Język obłożony = *pokryty warstwą osadu*. Por. **Obłoga**. 10. *myśl.* = a) *otoczyć obławą*: O. niedźwiedzia. b) *Obkładać* = *zajmować lub obstępować stronę kniei skrzydłem oblawy*. c) *nied.* (szczeg. o zajmującym) *będąc gonionym, krążącym w koło i wracać do tego miejsca, skąd go ruszono*: Zaję okłada, kiedy obiegu koło swego stałego miejsca pobytu. d) *Okładać a. Obkładać z wyżłem* = *obchodzić zdala i dokoła to miejsce, gdzie*

ptaki zapadły. O. s. i. *kładąc dokoła, okryć* s.: Niewiasty niechaj s. złotem nie okładają. Karnk. Żołnierze nasi obłożyli s. zdobyczą. Koł. (= *obciążyli* s.). Przen.: Ma s. każdy człowiek nauki pierwej O. Glicz. 2. *kładąc dokoła, otoczyć* s.: Obłożył s. książkami. Przen.: Okładamy s. ludźmi lekkimi. Star. 3. *nied.* *bić s. nawzajem*: Okładali s. pięściami. 4. *karc.* *nie wziąć potrzebnej liczby lew, wpaść*. <Ob + Łożyć>

Obłożynki, nek, blp. kuch. p. **Obłożyny**.

Obłożyny, yn, blp. kuch. *sztablki żelazne na nóżkach do stawiania rondelków nad ogniem*, in. wilk kuchenny. Zdr. **Obłożynki**.

† **Obłożysko**, a, lm. a *miejsce dokoła ograniczone, np. kottlina, wąwóz*: Między chróstami przy leśnych obłożyskach taborem stanął. Błaż. Obawiam s., aby nieprzyjaciele między obłożyskami ścieśnionemi trudności jakiej nie zadali odejżdżającym. Błaż.

† **Obłożysty** w *krąg rozłoczony*: Rozlega s. po wszystkich pałacach obłożystego nieba okrzyk ten niezwycajny. Błaż.

Obłóczaki, ów, blp. bot. (hymenomycetes) *oddział grzybów właściwych z rzędu podstawczaków*. <Ob + WLEK/WŁOK>

Obłoczenie, a, blm., czynność cz. **Obłoczyć**: O. szaty. Kn. O. rozmaite bywa, a. z potrzeby ku ochędóstwu, jako to szatami, a. ku nakryciu, ku opatrzeniu zdrowia swojego, jako we zbroje, a. też i w jakowe sprawy uczciwe a. też zelżywe. Gil.

Obłoczenie się, a s., blm., czynność cz. **Obłoczyć** s.

Obłóczka, i, lm. i bot. (hymenium) *warstwa zarodnikowa u grzybów*.

× **Obłóczyciel**, a, lm. e, † **Obłóczyciel** ten, co *obłoczy*.

× **Obłóczycielka**, i, lm. i forma ż. od **Obłóczyciel**; † **Obłóczycielka**.

Obłoczyć, y, ył p. **Oblec**: Obłoczę kogo w szatę, ubieram. Kn. Obłoczę szatę, obłoczę s., ubieram s. w co. Kn. Aby nigdy kosztuli zimnej choroby nie obłoczyć. Krup. Przen.: Żuny odbijały mu s. na oczach i obłoczyły różowym blaskiem jego delikatną białą twarz. Sienk. Światła mgieł szaty na s. obłoczą. Wysp. [W niepoczeiwą suknię O.] = *obgadywać, czernić*. O. s. i. p. **Oblec**: Obłoczę s. w zakonny ubiór albo szatę, biorę habit zakonny. Kn. We Włoszech s. uczyć, w Niemczech s. O., we Francji dyskurować, a w Polsce bankietować. Pr. 2. [O. s.] *wdziewać czystą bieliznę i ubranie*. <Ob + Włóczyć>

Obłóczyny, yn, blp., **Obłoczyny**, × **Obłeczyny** i. *uroczystość przyprowadzenia sukni zakonnej*: Przy obłóczynach osoba wstępująca do zakonu zmienia imię. Mieć mowę na obłóczynach. 2. *uroczyste wkładanie munduru*: O. kadetów.

Obłóg, ogu, lm. ogi i. × O. a. × **Obłoga** *szereg otaczający coś*: Tabor z tyłu wałem, a z przodu obłogiem wozów opięty, bezpiecznie bronić s. mógł. Błaż. Wojsko obłogiem wozów między ciasnemi ścieżkami obmocnić s. nie mogło. Błaż. Wzięty go w śrzodek koliste obłogi. Przyb. 2. × O. *legowisko*: Z wierzechu drzewa schodzi kot na dół do obłogu, gdzie swinia była w połogu. Jak. W. 3. [O.] p. **Odlóg**: W otwarte obłogi i jałowe pagórki. Pol. Jak bociany gwarzym na obłogu. Uj. <Ob + LEG/ŁOG>

× **Obłów**, owu, lm. **owy polów**, *zdobyc*: Powróć mi mój O. uszezwany, daj mi tę łanią. Lubom. Polów, O. ryb. Kn. Spodziewał s. opaść zaraz

gotowym obławem w kraju naszym. Tw. Mężnego ojca trybem na obłowy wojenne bark i niedosze pazury wyprawuje. Koch. W. Gruchnie pogłos, że Gietowie Macedonję plądrują w obłowie. Chr. Tatarowie są myśliwcy Turków, którzy ś. z ich obłowy żywią. Troc. Skarbee do nowej znosili budowy, żeby z nich potem własne poczynić obłowy. Mick. Człeczce, pójdziesz w O. robactwa. Troc. Wielki zysk i O. djabłu gniew przynosi. Wuj. O. dobry będzie, oberwiesz. Kn. Nie gwałtem trzeba, kto chce w miłości obłowy. Pot. Na swój O. czekające serce. Troc. <Ob + ŁOW>

Oblóżka, i, lm. i I. × O. p. **Obłoga**: Baranek, opuszka, O., bramka, okład koło czapki. Goł. 2. [Oblóżki] lm. = żelazo nakładane na ostrze *zdariego lemisza*: Zdarły lemisz nakłada ś. oblóżkami. 3. × O. bakt. (sarcina ventriculi) *grzybek pleśniowy napotykaný w ustroju, najczęściej w zawartości żołądka*, in. cz w orniak żołądkowy. <Ob + LEG/LOG>

Oblóżnik, a, lm. i bot. I. = **Bluszcz**. 2. O. bluszczowy p. **Bluszcz**.

Oblóżny bot.: Justynka oblóżna p. **Justynka**. <Ob + LEG/LOG>

× **Obluczenie**, a, btm., czynność cz. **Obluczyć**.
× **Obluczyć**, y, ył w postaci *obląku obwieść*: Na takich kołach chyba obwód opadnie, na którego miejsce najłatwiej drugi O. Torz. <Ob + Łuczyć>

Obluda, y, lm. y I. × O. *powab, ponęta, przynęta, wrok, uluda*: O., powab, czy kogo my abo nas kto oszukiwa. Kn. Obywatelstwa i enoty obludą zjednali sobie opinię publiczności. Ust. 2. a. × **Obludność**, × **Obludnictwo** *nieszczerość, dwulicowość, fałszywość, hipokryzja*: O. jest, postawą i usty do Boga ś. przybliżyć, a sercem i sprawami ś. od niego oddalać. Wiśn. O. jest z wierzchu czyste zmyślać, a wewnątrz nieczyste potajemnie płodzić. Żarn. Te gmachy już zdradzieckiej nawykłe obludzie. Słow. Druga odmetem ginąca Solima za mord proroków, za obłud swych grzechy. Krasin. 3. † O. i [O.] *marra, widmo, widziadło, przywidzenie*: (O djabła:) Co tu działasz duszniku, obłudo, ludzki zwodniku? Biel. M. Obludy nocne. Mur. Sama temu nie wierzyla, żeby żywego miała widzieć pana, lecz że ją jakaś O. mamila i w swym widzeniu była oszukana. Odym. 4. † O. p. **Obludnik**: Nie daj ś. tym obludom zwodzić obleszczywym, co są cheiwi na złoto, a gardzą poczciwym. Papr. Por. **Oblęda**. <Ob + LUD>

Obludnica, y, lm. e, × **Obludniczka** forma ż. od **Obludnik**.

× **Obludnictwo**, a, btm. p. **Obluda**. Sł. wil.
× **Obludniczka**, i, lm. i p. **Obludnica**: Gdyby niewiasta wychwalała męża, którego nie jest go-dzien, mianoby ją za nierozumną a. obludniczkę. L.

Obludnie I. a. × **Obludno** przys. od **Obludny**: Z każdym w oczy cudnie, a za oczy O. Boh. 2. [O.] *ludzac ś., ludzac siebie*: Zaliczałem sie O.

Obludnik, a, lm. cy, † **Obluda** *człowiek obludny, hipokryta*: O. tylko ludzi zwodzić chce, aby go za świętego mieli. Skar. Łapacze a obludnicy z wierzchu ś. przyjaciółmi czynią, a nie nie myślą, jeno jakoby cię w czym podeszli, ulowili, podechwyceili. Dambur.

× **Obludno** p. **Obludnie**: Wierzy nieobludno. Pol.

× **Obludność**, i, btm. rz. od **Obludny**, p. **Obluda**. Głosy w. XV. Ludzie pełni zazdrości, oblud-

ności. Wuj. Żadna cheiwość, O. nie pokazywała ś. Pien.

Obludny, † **Wobludny** I. *nieszczery, dwulicowy, fałszywy*: Ludzie obludni usty mię chwala, ale serce ich dalekie jest ode mnie. Gil. Zastanowił ś. nad swym obludnym czynem. Jord. 2. † O. *uludny, zbudny, nieprawdźny, pozorny*: Manichejczyki mówili, że Chrystus nie miał ciała prawdziwego, jako my mamy, jedno obłudne. Białob. Obłudne widzenie. Odym. (= *widziadło*). 3. † O. woj. *udany, zmyślony, kłamliwy, fałszywy, pozorny*: O. atak. L. O. szturm, trwoga. Troc. Obłudne na trwogę zatrąbienie. Troc. Marszem obludnym oszukał nieprzyjaciela. Troc. <Od Obluda>

† **Obludzać**, a, ał p. **Obludzić**.
† **Obludzanie**, a, btm., czynność cz. **Obludzać**: Smok ten, jenz jeś stworzył na O. jemu. Ps. flor. (= *któregoś stworzył ku naigraniu jemu*. Wuj.).

† **Obludzenie**, a, btm., czynność cz. **Obludzić**.
† **Obludzić**, i, il, nied. † **Obludzać**, † **Obludzować** I. *oszukać, podejść, zawieść, zawieść*: Przysiągł jest Pan Dawidowi prawdę i nie obludzi jego. Ps. flor. (= *przysiągł Pan Dawidowi prawdę a nie odmieni jej*. Wuj.). 2. *wyśmiać, wyszydzić*, nied. *naigrawać ś.* <Ob + Łudzić>

† **Obludzować**, uje, ował p. **Obludzić**. B. Sz.
† **Obludzowanie**, a, btm., czynność cz. **Obludzować**.

Oblupać, pie, pał, nied. **Oblupywać** I. *łupiąc, odlamać*: O. korę z drzewa. 2. [O.] p. **Oblupić**: Żone swoje oblupałem i sprzedałem s ni skóre. O. ś. *łupiac ś., opaść*: Myła, bielila, smarowała, jak jeno postrzegła, że gdzieś ś. coś oblupało lub zabrudziło. Jez. <Ob + Łupać>

Oblupanie, a, btm., czynność cz. **Oblupać**.
Oblupanie się, a ś., btm., czynność cz. **Oblupać** ś.

Oblupiac, a, ał p. **Oblupić**.
Oblupianie, a, btm., czynność cz. **Oblupiac**.
Oblupić, i, il, nied. **Oblupiac**, † **Oblupować** I. *obedrzeć z łupiny, ze skórci, obrac*: O. jabłko, łaskę. Troc. O. jodłę. Sł. wil. O. jajko (= *obrac ze skorupki*). 2. a. [**Oblupać**] *obedrzeć (ze skórcy)*: O. barana ze skóry. Troc. Wiewiórki oblupione suszyły ś. na słońcu. Sienk. Druźbowie z druchenkami zawodzili, jakby ich kto ze skóry oblupiał. Reym. 3. × O. komu skóre = *obić, oćwiczyć kogo*. 4. przen. *obedrzeć, ograbić, zrabować, złupić*: Wsadzil go do tarasu i oblupil go z odzienia aż do skórcy. Baz. Bliźnich ciężyc, mordować, oblupiac. Zigr. Oblupili go porządnie za obiad. Sł. wil. (= *zdarli z niego*). <Ob + Łupić>

Oblupienie, a, btm., czynność cz. **Oblupić**.
† **Oblupować**, uje, ował p. **Oblupić**.
† **Oblupowanie**, a, btm., czynność cz. **Oblupować**.

Oblupywać, uje, ywał p. **Oblupać**.
Oblupywanie, a, btm., czynność cz. **Oblupywać**.
Obluskać, a, ał, **Obluszczyć**, nied. **Obluskiwać**, **Obluszczać** *obrac z łusek a. z łuszczym*: O. ziarna, orzechy, fasolę. Suszy ś. je (owoce kawy) i w mlynkach obluskuje ziarna z pergaminowej pestki. Rost. Przen.: Niema już z nich co drzeć, tak ich wojsko nasze obluskało. Sts. (= *oblupilo, obdarlo, ograbilo*). <Ob + Łuskać>

Obluskanie, a, btm., czynność cz. **Obluskać**.
Obluskiwacz, a, lm. e mł. *przyrzęd do obciera-nia łuski z ziarn zboża*, in. eureka.

Obluskiwać, uje, iwał p. **Obluskać**.
Obluskiwanie, a, btm., czynność cz. **Obluski-wać**.

Obłusknia, i, lm. e bot. (omphalea) *ros. z rodziny wilczomleczowatych.* <?>

Obłuskowiny, in, bhp., Obłuszczyny mł. to, co s. *obłuskalo z ziarna przy pyłowaniu młki, łuski wychodzące z obłuskiwacza.*

Obłusta, y, lm. y bot. (phrygma) *ros.* <?>

Obłuszczać, a, ał p. Obłuskać.

Obłuszczanie, a, bhm., czynność cz. Obłuszczać.

Obłuszczenie, a, bhm., czynność cz. Obłuszczyć.

Obłuszczyć, y, ył p. Obłuskać. Przen.: Niech mnie czarci dziś obłuszczą, jeśli ja zdradca. Sienk. (= obłupią, ze skóry obedną). <Ob + Łuszczyć>

Obłuszczyny, yn, bhp. mł. p. Obłuskowiny.

Obłuszyn, a, lm. y bot. (daerydium) *ros. z rodziny zatrzałimowatych.* <?>

× **Obłużenie, a, bhm., czynność cz. Obłużyć.**

× **Obłużyć, y, ył ługiem obmoczyć.** <Ob + Łużyć>

Obły, † Obli podługowato-okrągły, owalny; wypukły; wałcowaty: O. palec. Troc. Pierś obła i naprzód wydana. Zabk. Szyja jakoby z tokarni, obła, wysmukła. Nar. Strzelały z grzędawiska sity martwice, jak kółczan obłych strzał żelaznozielonych. Żebr. Piramida wygląda jak obłe wzgórze. Sienk. (= stożkowate). Dziób O., tępy. L. Anat.: a) † Chrząstka obła p. Chrząstka. b) † Kości obłe p. Kość. c) Mięśnie obłe a. wałkowate (musculi teretes). d) Mięsień O. większy i mniejszy (do barku należny), in. † myszka okrągła wielka i mała, † mięsień długi okrągły a. okrągło-długi wielki i mały, × mięsień wałkowy większy i mniejszy (musculus teres maior et minor). <OBL>

Obłykać się, a s., ał s. 1. dużo polknąć, nalykać s.: O. s. kurzu, dymu. 2. opić s. a. objeść s. <Ob + Łykać>

Obłykanie się, a s., bhm., czynność cz. Obłykać s.

† **Obłyśać, a, ał i † O. s. p. Obłyśić.**

† **Obłyśiały który obłyśiał.** Przen.: Wiosna pola i łąki gołe, obłyśiałe góry okrywa trefionami misternie kędziory. Zim. (= obnażone).

† **Obłyśianie, a, bhm., czynność cz. Obłyśać.**

† **Obłyśianie się, a s., bhm., czynność cz. Obłyśać s.**

Obłyśić, i, il 1. † O. i nied. † Obłyśać uczynić łysym: Hanon sługi Dawidowe obłyśił i ogolił. Leop. Obłyśi Pan wierzeh głowy córek syjońskich i obnaży włosy ich. Leop. Każę odrzec a O. te marne głowy ich. Rej. 2. [O.] *ogolocić, obnażyć:* O. drzewo z kory. † O. s. *uczynić s. łysym:* Nie będą s. rzezać ani obłyśać dla nich. Leop. <Ob + Łyśić>

† **Obłyśieć, eje, ał p. Olysieć:** Tak Tomasz obłyśieje, jako i pan Michał. Bies. <Ob + Łyśieć>

† **Obłyśienie, a 1. bhm. = a) czynność cz. Obłyśić. b) czynność cz. Obłyśieć. 2. lm. a łysina:** Jeśli by na lysieniu okazała s. blizna biała, tedy jest trąd rosnący na obłyśieniu. B. B.

× **Obłyśnąć, śnie, szał (im. Obłyśniony), × Obłyśzczać błyszcząc, dokoła oświetlić, objąć blaskiem:** Das. Dafnis odszedł, miłym księżycu światłem obłyśniony. Cho. Fale miłym słońca światłem obłyśnione. Cho. <O + Błysnąć>

× **Obłyśzczać, y, ał p. Obłyśnąć.** <O + Błyszczać>

× **Obłyśzczenie, a, bhm., czynność cz. Obłyśzczać.**

× **Obłyśnienie, a, bhm., czynność cz. Obłyśnąć.**

Obmacać, a, ał, Omacać, [Obmaklać], nied. Obmacywać, Omacywać, [Obmakliwać] 1. wymacać dokoła, na wszystkie strony; zbadać za pomocą dotyku: O. kurę, czy ma jajko. Wpród obmacywa, potym całuje ustami i udatną jej szyję obłapia rękami. Otw. Palec podniesionemi czolo obmacywał. Otw. O. chorego. Obmacali go, czy nie ma przy sobie czego podejrzanego, i puścili go wolno (= obszukali, obrewidowali). Przen. *zbadać, przeniknąć:* Drażniło go wszystko w chałupie, niecierpliwiło, a najbardziej te obmacujące złodziejskie oczy Jagustynki. Reym. 2. *wymacać kolejno jedno po drugim:* W ciemności O. musiał wszystkie przedmioty, zanim na drzwi natrafił. Obmacał wszystkie kieszenie i nie znalazł chustki. O. s. 1. *obmacać siebie:* Obmacał s. na wszystkie strony, ale portmonetki przy sobie nie znalazł. Obmacał s. po kieszeniach. 2. *obmacać jeden drugiego nawzajem. 3. zbadać s.: Zaczęli rycerze obmacywać s. wzajem, czy który z nich nie ma jakiego fortelu przy sobie.* Szaj. <Ob + Macać>

Obmacanie, a, bhm., czynność cz. Obmacać.

Obmacanie się, a s., bhm., czynność cz. Obmacać s.

× **Obmacniać, a, ał i × O. s. p. Obmocnić.**

× **Obmacnianie, a, bhm., czynność cz. Obmacniać.**

× **Obmacnianie się, a s., bhm., czynność cz. Obmacniać s.**

Obmacywać, ywa a. uje, ywał i O. s. p. Obmacać.

Obmacywanie, a, bhm., czynność cz. Obmacywać.

Obmacywanie się, a s., bhm., czynność cz. Obmacywać s.

Obmaczać, a, ał p. Omoczyć: W wódec flejtuszek obmaczane. Syr. <Ob + Maczać>

Obmaczanie, a, bhm., czynność cz. Obmaczać.

† **Obmaczować, uje, ował p. Obmoczyć:** Rozpuściwszy ten sok z miodem, knotki w tym O. Syr.

† **Obmaczowanie, a, bhm., czynność cz. Obmaczować.**

[**Obmaić, i, il**] p. **Omaić:** Głowę panny młodej obmają zielonością. <Ob + Maić>

[**Obmajenie, a, bhm.] czynność cz. Obmaić.**

[**Obmaklać, a, ał i O. s.] p. Obmacać.** <Ob + Maklać>

[**Obmaklanie, a, bhm.] czynność cz. Obmaklać, obmacanie.**

[**Obmaklanie się, a s., bhm.] czynność cz. Obmaklać s., obmacanie s.**

[**Obmakliwać, a, ał i O. s.] p. Obmacać:** Obmakliwają konie.

[**Obmakliwanie, a, bhm.] czynność cz. Obmakliwać, obmacywanie.**

[**Obmakliwanie się, a s., bhm.] czynność cz. Obmakliwać s., obmacywanie s.**

× **Obmal p. Omal:** O. jej posiadam. Byk. <Ob + MAŁ>

Obmalować, uje, ował, nied. Obmalowywać 1. pomalować po wierzchu, dokoła, na wszystkie strony: Posągi bożków greckich obmalowywano, wyłaczano i obwieszano mnóstwem strojów i pstrych ozdób. 2. *przen. obgadać, oczernić, przedstawić w czarnych kolorach:* Nie może być, żeby nasza Mirka taką była, jak ja nam złe języki obmalowały. Krasz. <Ob + Malować>

Obmalowanie, a, bhm., czynność cz. Obmalować.

Obmałowywać, ywa a. uje, ywał p. **Obmałować**. **Obmałowywanie**, a, blm., czynność cz. **Obmałowywać**.

× **Obmamić**, i, ił p. **Omamić**. <Ob + Mamić>
× **Obmamienie**, a, blm., czynność cz. **Obmamić**.
[**Obmaństwo**, a, lm. a] *oszustwo*. <Ob + MAN + -stwo>

Obmartwić, eje, ał *zmartwić*, *obumrzeć*: Jeśli ziarno w ziemi nie obmartwieje, samo tak zostanie; lecz jeśli tak obmartwieje, wielki owoc przyniesie. B. B. <Ob + Martwić>

Obmartwienie, a, blm., czynność cz. **Obmartwić**.

Obmartwiony *który obmartwiał*: Obmartwione z zimna członki sok ten odżywia. Syr.

Obmarzać, a, ał (Obmar-zać) p. **Obmarznąć**.

Obmarzanie, a, blm. (Obmar-zanie) czynność cz. **Obmarzać**.

Obmarzły (Obmar-zły), **Obmarznięty**, **Obmarżnięty** *który obmarzył, omarzył, omarżnięty*: Drzewo obmarzłe. Wiadro obmarzłe.

Obmarznąć, nie, nął a. zł (Obmar-znąć), **Omarznąć**, nied. **Obmarzać**, **Omarzać** l. *okryć ś. szronem a. lodem*: Drzewa obmarzły. Konewka obmarzła. 2. *obmartwić z powodu mrozu*: Liście na kapuście obmarzły. Śl. wil. <Ob + Marznąć>

Obmarznienie, a, blm. (Obmar-znienie) p. **Obmarznięcie**.

Obmarznięcie, a, blm. (Obmar-znięcie) **Obmarznienie**, **Obmarżnięcie**, **Obmarżnienie** czynność cz. **Obmarznąć**, *omarznięcie*.

Obmarżnięty (Obmar-żnięty) p. **Obmarzły**: Bryka potoczyła ś., zgrzytając łańcuchami i piszcząc obmarżniętymi piastami. Gąs.

Obmarżnienie, a, blm. p. **Obmarznięcie**.

Obmarżnięcie, a, blm. p. **Obmarznięcie**.

Obmarżnięty p. **Obmarzły**.

† **Obmatać**, a, ał p. **Omotać**. L. <Ob + Matać>

† **Obmatanie**, a, blm., czynność cz. **Obmatać**.

Obmawiacz, a, lm. e p. **Obmówca**.

Obmawiać, a, ał i O. ś. p. **Obmówić**. <Ob + Mawiać>

† **Obmawian** (jako orzeczenie) *obmawiany*. Głosy w. XV.

Obmawianie, a, blm., czynność cz. **Obmawiać**: [Ostawiłeś mnie w ludzkim obmawianiu].

Obmawianie się, a ś., blm., czynność cz. **Obmawiać ś.**

Obmazać, że, zał, **Omazać**, nied. **Obmazywać**, † **Obmazować**, **Omazywać** *wymazać dokoła, ze wszystkich stron, pomazać, umazać; oblepić*: Dziurę, kędy pszczoły z ula wychodzą, gnojem O. Trzye. Jadą z obmazaną czyli oblepioną twarzą, aby słońce delikatnej gąbki nie raziło. Pileh. Wzięła koszyczek z sitowia, obmazata go klijem i smolą. Leop. <Ob + Mazać>

Obmazanie, a l. blm., czynność cz. **Obmazać**. 2. × O., lm. a a. × **Obmazka** *to, czym ś. obmazuje*.

× **Obmazka**, i, lm. i p. **Obmazanie**.

† **Obmazować**, uje, ował p. **Obmazać**. L.

† **Obmazowanie**, a, blm., czynność cz. **Obmazować**.

Obmazywać, uje, ywał p. **Obmazać**.

Obmazywanie, a, blm., czynność cz. **Obmazywać**.
Obmiatacz, a, lm. e, **Kierwisz** garb. *szczołka ręczna*. <Od **Obmiatać**>

Obmiatać, a, ał p. **Omieść**. <Ob + MIOT/MOT>

Obmiatanie, a, blm., czynność cz. **Obmiatać**, *omiatanie*.

Obmiąć, obemnie, **obmiął dokoła zmiąć**. <Ob + Miąć>

Obmiecenie, a, blm., czynność cz. **Obmieść**, *omiecienie*.

Obmiecie, i, blp. p. **Omieciny**. <Ob + MIOT/MOT>

Omieciny, in, blp. p. **Omieciny**.

Obmielać, a, ał p. **Omleć**. <Ob + MIOŁ/MOŁ/MEL/ML/MLE>

Obmielanie, a, blm., czynność cz. **Obmielać**, *omielanie*.

1. **Obmierzać**, a, ał p. **Obmierzyć**.

2. **Obmierzać**, a, ał (Obmier-zać) p. **Obmierznąć**.

1. **Obmierzanie**, a, blm., czynność cz. 1. **Obmierzać**.

2. **Obmierzanie**, a, blm. (Obmier-zanie) czynność cz. 2. **Obmierzać**.

Obmierzenie, a, blm., czynność cz. **Obmierzyć**.
† **Obmierzęcie**, a, blm. (Obmier-zęcie) czynność cz. **Obmierzyć**.

† **Obmierzęczyć**, y, ył (Obmier-zęczyć) p. **Obmierzić**: Chcieli im swoje błędy zalecić, a ewanigelję O. Żarn.

× **Obmierziciel**, a, lm. e (Obmier-ziciel),

× **Omierziciel** *ten, co obmierzył, ten, co obmierzi*.

Obmierzić, i, ił (Obmier-zić), **Omierzic**, † **Obmierzęczyć obrzydzić, zmierzic, zohydzić**: Obmierzył sobie i zbrzydził Aleynę. P. Koch. <Ob + Mierzic>

[**Obmierzić**, eje, ał] (Obmier-zieć) p. **Obmierznąć**: Jadło takie obmierzało parobkowi

Obmierzienie, a, blm. (Obmier-zienie) 1. czynność cz. **Obmierzić**; *mierzycielka, wstręt, abominacja, ohyda*: Co mi wczora obiecywało pomyślność, dziś sprawuje O. L. 2. [O.] czynność cz. **Obmierzić**, *obmierznięcie*.

× **Obmierzliwy** (Obmier-zliwy) p. **Obmierzły**: Kto wielbi los cudzy, swój mu O. L.

Obmierzłość, i, blm. (Obmier-złość) rz. od **Obmierzły**: Najpodlejsze posługi uczynił, żadną ś. obmierzłością nie brzydząc. Skar.

Obmierzły (Obmier-zły), **Omierzły**, † **Omierziony**, × **Obmierzliwy**, × **Omierzliwy** *który komu obmierzył a. obmierznąć może, przemierzły, obrzydliwy, nieznośny, wstrętny, ohydny, abominacyjny*: Nałóg ten O. Kras. Nałóg tylko może uczynić znośnym, co z istoty obmierzłe. Kras. Wystregajcie ś. w towarzystwie obmierzłych przywar pedanta. Śniad.

Obmierznąć, nie, zł a. × **nał** (Obmier-znąć), **Omierznać**, [Obmierzić], nied. **Obmierzać**, **Omierzac** *obrzydnąć, stać ś. wstrętnym, nieznośnym, zohydzić*: Życie mi obmierzło. Dlatego też obmierzył mi żywot mój, widząc, że wszystko złe jest pod stołcem. Wuj. Będzie tak, póki jej stary nie obmierznie, odkieła nie zacznie ganiać za parobkami. Reym. <Ob + Mierznać>

Obmierznięcie a, blm. (Obmier-znięcie) czynność cz. **Obmierznąć**.

Obmierzyć, y, ył, × **Omierzyc**, nied. **Obmierzać**, × **Omierzac** *zmierzyć naokoło*. <Ob + Mierzyc>

Obmierzle (Obmier-źle) przys. od **Obmierzły**.

[**Obmieszać**, a, ał] *potrząsnąć mąką, otrębami siewkę dla bydła, koni*, [zrobić obmiesz kę]. <Ob + Mieszać>

[**Obmieszanie**, a, blm.] czynność cz. **Obmieszać**.

[Obmieszka, i, lm. i] *osypka, omasta ze zboża dla bydła.* <Ob + MIAS/MIES>

†Obmieszkać, a, al p. Omieszkać: Byliby w tym obmieszkający? Spr. †O. s., nied. †Obmieszkiwać s. zamieszkać s., zasiedzieć s. na dobre, na stałe, osiąść, osiedlić s.: Obmieszkały s. na miejscu pewnym i trwałym. Troc. <Ob + Mieszkać>

†Obmieszkanie, a, blm., czynność cz. Obmieszkać.

†Obmieszkanie się, a s., blm., czynność cz. Obmieszkać s.

†Obmieszkiwać się, uje s., iwał s. p. Obmieszkać.

†Obmieszkiwanie się, a s., blm., czynność cz. Obmieszkiwać s.

Obmieść, miecie, miótt l. p. Omieść: O. kurz. 2. zł.: O. pajęczynę = skraść bieliznę, wiszącą na strychu. <Ob + Mieść>

Obmiećcie, a, blm., czynność cz. Obmiać.

†Obmieść przys. nieco w miąższ, przygrubiej: Przywił liścia kapustnego O. Sien. <Ob + MIEŻ>

†Obmijać, a, al p. Ominąć. Rej. Obmijasz panu, a nie idziesz prosto. Bratk. <Ob + Mijać>

†Obmijanie, a, blm., czynność cz. Obmijać, onjanie.

†Obminąć, nie, nał p. Ominąć: Wierę go ten drugi raz bardzo rad obminie. Zbył. <Ob + Minąć>

†Obminięcie, a, blm., czynność cz. Obminąć, ominięcie.

× Obmiot, u, lm. y przedmiot, obiekt, rzecz rzucająca s. przed oczy: Drugi O., który do dziś dnia nie uszedł z pamięci mojej, był następujący. Kit. Szeroko i daleko pomyka wejźnienie, bo nie kryły obmiotów zawady, ni cienie. Przyb. Kontentowałem oczy jednym po drugim obmiotem. Mik. <Ob + MIOT/MOT>

Obmiotąć, a, al obrzucić: Litwa, z ostatków spalonego miasta drzewo biorąc, obmiotali zamek wokół i zapalili. Stryjk. <Ob + Miotać>

Obmiotanie, a, blm., czynność cz. Obmiotać.

× Obmocniać, a, al i × O. s. p. Obmocnić.

× Obmocnianie, a, blm., czynność cz. Obmocniać.

× Obmocnić, i, il, × Obmocować, nied. × Obmacniać, × Obmocniać wzmocnić, umocnić naokoło, obwarować; przymocować ze wszystkich stron: Kazimierz Wielki Podole zamkami obmocnił. Błaż. O. nogi u krzesła, zęby u sochy. × O. s. umocnić s. wokół, obwarować s.: Nieprzyjacieli w taborze wozami i okopami obmocniać s. zaczyna. Błaż. <Ob + Mocować>

× Obmocnienie, a, blm., czynność cz. Obmocnić.

× Obmocnienie się, a s., blm., czynność cz. Obmocnić s.

× Obmocować, uje, ował p. Obmocnić. × O. s. l. p. Obmocnić. 2. wzmocnić s., pokrzepić s., poprawić s., odzyskać siły po chorobie: Za pomocą Boską i Orłowskiego, sławnego doktora wileńskiego, obmocowawszy s., bieglem konno mil piętnaście. Mat. <Ob + Mocować>

× Obmocowanie, a, blm., czynność cz. Obmocować.

× Obmocowanie się, a s., blm., czynność cz. Obmocować s.

Obmoczenie, a, blm., czynność cz. Obmoczyć, omoczenie.

Obmoczyć, y, ył p. Omoczyć: Ja w krew jego rany obmoczyłem mój papier. Mick. W twoim napoju obmoczę pióro. Susz. <Ob + Moczyć>

Obmodlenie, a, blm., czynność cz. Obmodlić.

Obmodlić, i, il wymodlić s. nad każdym z kolei: Po skończonym obrządku pokropiono i obmodlono prawie każdą szafę i sztukę towaru. Prus. <Ob + Modlić>

Obmokły, Omokły, Obmoknięty który obmokł.

Obmoknąć, nie, kł po wierzechu, dokoła przemoknąć. <Ob + Moknąć>

Obmoknięcie, a, blm., czynność cz. Obmoknąć.

Obmoknięty p. Obmokły: Nie zdarzyło mi s. widzieć ani obmokniętej kaczkę, ani obmarznętej kuropatwy.

[Obmoleć, eje, al] okryć s. warstwą czegokolwiek. <Ob + Moleć>

[Obmolenie, a, blm.] czynność cz. Obmoleć.

Obmotać, a, al p. Omotać: Młodzieniec w hełmie, białą krepą obmotany. Eww. <Ob + Motać>

Obmotanie, a, blm., czynność cz. Obmotać, omotanie.

Obmotywać, uje, ywał p. Omotać: Zamiast trzewików były trepki jakby kapucyńskie, przytwierdzone białymi wstążeczkami, obmotującymi nogę aż do kolana. Ochoc.

Obmotywanie, a, blm., czynność cz. Obmotywać, omotywanie.

Obmowa, y, lm. y, †Omowa, × Obmowisko,

[Obmówisko], †Omowisko l. obmawianie, obmówienie, obgadywanie, oszczerstwo, złe języki, gadanie ludzkie: O. jest szarpanie cudzej sławy przez mówienie źle o nieobecnej osobie. Kras. A. Obmów i potwarzy słucha. Skar. Obmów, osławy żadnej s. nie boję. P. Koch. Osobnością wiek młody strzegłem od obmowy. Zabł. Dobrze czyni, obmować nie zaszkodzi. Fred. M. Przeciwno prawdzie obmowy niemasz. Żarn. 'Nie daj podobny, ujdiesz obmowy. Prz. Boisz-li s. publicznej pism twoich obmowy, trzeba, byś sam dla siebie był krytyk surowy. Dm. O. jest to ogadywanie bliźniego nieobecnego. Jeł. [Ni dziewczka, ni wdowa, ino ludzka O.]. Bliż. (= przedmiot do obmowy). 2. †O. obgadanie sprawy, obrada, narada, porozumienie s., konferencja: Nazajutrz, skoro po obmowie, prosił wszystkich na obiad. Stryjk. Obłążeni postali, podał obmowę na chorobę. Mat. Oskarżonego wojewodę, żadnych obmów nie słuchając, ze wszystkich dóbr wyzuł. Paszk. Ci obmowy nie potrzebują, którzy do prawdy od kłamstwa przystępują. Żarn. 4. †O. przemowa: Do tegoż czytelnika o przypiskach i omyłkach O. Bud. Do siebie obmowę taką zaczęli. Szymon. 5. †O. omówienie, objaśnienie, wykład: O. i cały sens tak konstytucji koronnej, jak i przywileju. Wej. Po przeczytaniu tej ceduły Dulski, podskarbi koronny, krótką obmowę uczynił. Biel. M. 6. × O. praw. = a) pozwolenie sądu w prawie litewskim, aby pozwany namyślił s. względem odpowiedzi do drugiego terminu (por. Godzina pod 7). b) wyłączenie sędziego, rekuzacja. c) środek odwodowy, ekscepcja. Śl. wil. Zdr. Obmówka, × Omówka. <Ob + Mowa>

× Obmowisko, a, lm. a p. Obmowa: Przez złe udanie i obmowiska nieprzyjaciół swoich mniej był ludziami, aniż miał być, przyjemny. Błaż. Nędzny ze wszech stron obmowisk s. boi. Prot. Od obmowiska językowego zakryt będziesz.

Leop. Sławę dobrą O. i zazdrość psuje. Birk. O. pochopniejszym zazdrość przyjmuje uchem. Nar. Bliźniemu swemu obmowiskiem czei ujmują. Białob. Coby dało przyczynę do obmowiska. Karp. [Dla jednego chłopaczyska weszłam w takie obmowiska. Iść w O., być w obmowisku]= *być obgadany, oczernionym*.

× **Obmownica**, y, lm. e forma ż. od **Obmownik**;
× **Obmownica**, × **Obmownicka**.

× **Obmowniczy** przym. od **Obmownik**: Radzi-
byśmy mieć przeciw obmowniczym językom obroń-
ców sławy naszej. L.

× **Obmownik**, a, lm. cy p. **Obmówka**.

Obmowny, × **Obmówny**, × **Obmówniwy**, † **Omow-
ny** *skłonny do obmowy, oszczerczy, potwarczy, ob-
mawiający*: Języki złośliwe, obmowne. Wuj. <Od
Obmowa>

Obmówka, y, lm. y l. a. **Obmawiacz**, × **Ob-
mownik**, × **Obmównik** *ten, co drugich obmawia,
potwarca, oszczerca, szkalownik, plotkarz, kalum-
nator*: Obmówcy staw twarz surową, wnet pój-
dzie przez z swą złą mową. Prz. Obmówcy słu-
chasz, grzechu mu pomagasz. Prz. Obmówcę po-
kątnego żmii pizs podobnego. Prz. O. uczonych
zazdrościwy, *zobłus*. Kn. 2. a. **Omówka** *ten, co
omawia, opisuje słowami; ten, co usprawiedliwia,
łtomaczy*.

Obmówić, i, ił, nied. **Obmawiać** l. kogo = *obga-
dać, spotwarzyć, oszkalować, oczernić*, gm. *oszcze-
kać*: Obmawiać nieprzytomnego, równo jak bić
umarłego. Prz. × On ś. ludzkich dzieł sędzią
powszechnym stanowi, a na tym mądrość kła-
dzie, że wszystko obmówi. Dm. (= *wyszędzi,
skrytykuje*). 2. † O. p. **Omówić**: Szlachciocy przy
prawiech swych szlacheckich zachowani i wedle
nich sądzeni być mają, jako prawo ich obma-
wia. Ksk. Nie tak prędko wierz, gdy o bliźnim
mówią; raczej obmawiaj z miłosierdzia ku nie-
mu, mówiąc: niepewne to rzeczy, rozumiemy
dobrze o nim. Skar. Obmawiaj u ojca Twego,
poźredniku nasz, grzechy nasze. Skar. Obma-
wia, daje sprawę o sobie temi słowy... Groch.
Rzymianie, cheąc ś. Grekom O. z przodka swego
Romulusa, którego oni mieli za bękartą, twier-
dzili, żeby miał mieć ojca Marsa. Glicz. Iż ś.
sposobnym nie czuję do tego, obmawiam ś. za
czasu. Prot. Każdy bacznij rychlej nas w na-
szym nieszczęściu obmówi i pożałuje, niżliby
nas winować miał. Gór. O. ś. l. **obmówić jeden
drugiego nawzajem**. 2. † O. ś. p. **Omówić**: Oba-
czył ś. potom, przyjechał do pana, obmawiał ś.
Piotr. <Ob † Mówić>

[**Obmówisko**, a, lm. a] p. **Obmowa**: Wziąć
kogo w O. (= *na język; obmawiać kogo*).

Obmówka, i, lm. i p. **Obmowa**: Taka rzecz bez
sromoty i bez szekania a obmówki ludu być
nie może. Baz. Z niewczasowanego obmówkę
uczynił zdrowia i swej przyczynę dawał nie-
bytności. Mor.

× **Obmówniwy** p. **Obmowny**. Sł. wil.

× **Obmownica**, y, lm. e p. **Obmownica**.

× **Obmownicka**, kiej, lm. kie rz. p. **Obmownica**:
O. szyderska, złośliwa. Krasz.

× **Obmównik**, a, lm. cy p. **Obmówka**.

× **Obmówny** p. **Obmowny**: [W tych Tatarach
nima nie dobrze: troche ludowiny i to obmów-
nego]. <Od Obmowa>

† **Obmówstwo**, a, blm. *nałóg obmawiania*: Nie-
piękne wargi, z których wielomówstwo, O. idzie.
Birk.

Obmroczenie, a, blm., czynność cz. **Obmroczyć**,
omroczenie.

Obmroczyć, y, ył p. **Omroczyć**: Jej zasłona
migająca w cieniu, nim człowieka obmroczy do-
koła, już mu dostojność nadaje. Krasia. <Ob †
Mroczyć>

Obmurować, uje, ówał, **Omurować**, nied. **Obmu-
rowywać**, **Omurowywać** *otoczyć, opasać, obwaro-
wać murem*: O. szyb kopalniany. Z drugiej stro-
ny od miasta jest szeroki rów obmurowany.
Szaj. Wszystkie miasteczka, które nie miały
murów, obmurował. Wuj. Obmurował a oprawił
miasta w żydostwie. Leop. Wolno dworzec każ-
demu grodzić, oparkanie a. O. Sz. Miasto dobrze
obronne i obmurowane. Skar. <Ob † Murować>
Obmurowanie, a l. blm., czynność cz. **Obmu-
rować**. 2. lm. a *ogrodzenie murowane*.

Obmurowywać, uje, ywał p. **Obmurować**.
Obmurowywanie, a, blm., czynność cz. **Obmu-
rowywać**.

[**Obmurzenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ob-
murzyć** ś.

[**Obmurzyć się**, y ś., ył ś.] *uczernić ś., uwalać
ś., zamorusać ś.*: Druzba obmurzył ś. węglem.
<Ob † Murzyć>

Obmuskać, a, ał, **Omuskać**, jednot. **Obmusnać**,
Omusnać, nied. częstot. **Obmuskiwać**, **Omuski-
wać**, † **Obmuskawać**, † **Omuskawać** l. *muszkając,
oczyszczyć, obciągnąć z czego*: Gdy olej już wypra-
sujesz w płótno zawiązane, obmusniesz węzeł
i prasę nożem. Sien. 2. *muszkając, zemknąć, ściąg-
nąć; osmyknąć*: O. gałązkę z liści, puszek z mo-
reli. <Ob † Muskać>

Obmuskanie, a, blm., czynność cz. **Obmuskać**.
† **Obmuskawać**, a, ał p. **Obmuskać**.

† **Obmuskawanie**, a, blm., czynność cz. **Obmus-
kawać**.

Obmuskiwać, uje, iwał p. **Obmuskać**.

Obmuskiwanie, a, blm., czynność cz. **Obmuski-
wać**.

Obmusnać, śnie, snął p. **Obmuskać**. <Ob †
Musnać>

Obmusnienie, a, blm. p. **Obmusnięcie**.

Obmusnięcie, a, blm, **Obmusnienie** czynność
cz. **Obmusnać**.

Obmycie, a, blm., czynność cz. **Obmyć**.

Obmycie się, a ś., blm., czynność cz. **Obmyć** ś.

Obmyć, yje, ył, **Omyć**, nied. **Obmywać**, **Omy-
wać** l. *myjąc, oczyszczyć; umyć po wierzchu, wokoło,
ze wszystkich stron, zmyć, oplókać*: O. ciało, ręce,
nogi, twarz, szyby w oknie, ranę. Deszcz obmył
ulicę. O. ciało z brudu, koła z błota. Niech on
umrze spokojnie, niech nie cierpi długo, ja go
łzami obmyję. Słow. Przen.: Ledwien go (ka-
mien) dostrzegł... osłoniłony zielen. Wyrwałem
zielska, obmyłem go łzami. Miek. (= *oblałem*).
Przen.: *oczyszczyć*: O. sumienie. O. duszę z grze-
chów. 2. co z powierzchni czego = *myjąc, usu-
nąć; zmyć, splókać*: O. brud z ciała. O. błoto
z kół. Przen.: Rumieniec łzy obmyły. Słow. O. ś.
l. *umyć ś. dokoła, ze wszystkich stron, oplókać* ś.:
O. ś. w kąpiel. O. ś. z brudu. 2. przen. *oczyszczyć*
ś., *umiewinnić* ś., *usprawiedliwić* ś.: O. ś. z hańby,
z potwarzy, z obwinień. Chciał ś. O. z tego, iż
tyle pułnałów u niego znaleziono. Nagur. O. ś.
z grzechu. <Ob † Myć>

[**Obmykać**, a, ał] *usuwać coś wiszącego*. <Ob †
Mykać>

[**Obmykanie**, a, blm.] czynność cz. **Obmykać**.

× **Obmysł**, u, lm. y *obmyślenie, obmyślowanie,
sposób obmyślony, pomysł, myśl powzięta, plan, kon-
cept, projekt*: Chciał koniecznie do Syrii popłynąć,
ale żadna mu ś. rada i O. do tego nie udało.

Skar. Chee Demosten, ażeby czerpano rady, obmysły z rozumów różniących ś. od swojego. Nagur. O. J. K. Mci najświętobliwszy. Troc. <Ob + MY(SŁ)>

[Obmyszłać, a, ał] p. **Obmyslić**.
[Obmyszlanie, a, blm.] czynność cz. **Obmyszłać**, *obmyszlanie*.

Obmyszłać, a, ał p. Obmyslić.
Obmyslanie, a, blm., czynność cz. **Obmyszłać**: Czas wolny od zajęć kancelaryjnych wypełniał obmyszlaniem nowego poematu. Chm. Bóg ma O. o każdym i rozda je wedle stanu. Skar. (= *pieczę, troskę, pamięć*).

† **Obmyszławać, a, ał p. Obmyslić**.
† **Obmyszłowanie, a, blm.**, czynność cz. **Obmyszławać**: Królowie, jeden to królestwo, drugi owo uczynnością i obmyszławaniem bronić za wielką rzecz zawsze sobie poczytali. Jan.

Obmyslenie, a, blm., czynność cz. **Obmyslić**: Każdy pracuje około obmyslenia szczęścia własnego. L.

× **Obmysliciel, a, lm. e ten, co obmyslił a. obmyslił; ten, co obmysła. L.**

Obmyslić, i, il, nied. Obmyszłać, [Obmyszłać], × **Obmyszławać, † Obmyszłować, † Obmyszławać i. myszłać, obracć; umyslić; myszłać, utworzyć, ułożyć; wymyslić, wykonyć; pomyśleć**: Pan zwierzm jamy obmyszława. K. G. O. plau wycieczki. Obmyslił sposoby należyte. L. O. komu zajęcie. Już mu też czas O. los, postanowienie. Mick. Oni O. mają i urządzić łowy. Mick. Jako wódz gospodarstwa. obmysła wyprawę w pole. Mick. 2. *opatrzyć, przewidzieć co troskliwie, postarać ś. o co, pomyśleć o kim, o czym, nied. mieć kogo, co na myśli, na pieczy; troszczyć ś. o kogo, o co*: O. znaczy widzieć myślą, zawczasu mające nastąpić potrzeby i dla zaspokojenia ich przygotować wcześniej źródła i środki. Kras. A. Ten, który wszystkim rozkazuje, nie swój, ale wszystkich pożytek ma obmyszłać. Górn. Pilnie obmyszławał kościelny pokój. Skar. Już to dawno Bóg obmyslił w niebie. Koehan. Naamana słudzy ojcem zowią, iż dobra ich jako ojciec obmyszłał. Skar. Ona wszelkie potrzeby dziecięciu z ubogiej pracy obmyszłała. Skar. Biada być musi tej rzpltej, o której niezgodni z sobą radzą i obmyszłają. Skar. (= *przemysłują*). O onym swoim szpitalu i po śmierci obmyszłał. Skar. 3. † O. kogo = *wziąć w opiekę, opatrzyć*: Obmysł cię Bóg. Kn. (do żebraka = *niech P. Bóg opatrzy!*). 4. † **Obmyszłać = zamysłać, gotować ś., zamierzać**: Naukę tę nową on dopiero wprowadzić obmyszłał. Tworz. <Ob + Myslić>

× **Obmyszławać, a, ał p. Obmyslić**.
× **Obmyszłowanie, a, blm.**, czynność cz. **Obmyszławać**: Słodka jej troska i miłe staranie jest tylko trzodkom swym O. pastwisk przestronnych i karmu żyznego. Lubom.

× **Obmyslnie przys. od Obmyslny**.
× **Obmyslność, i, blm. rz. od Obmyslny**: Systematyczna O. (widna była w jego postępowaniu). Jeż.

× **Obmyslny przemysłny, przewidyjący, opatrny, przeczorny. Troc.** <Ob + Myslny>

† **Obmyszławać, uje, ował p. Obmyslić**.
† **Obmyszłowanie, a, blm.**, czynność cz. **Obmyszławać, obmyszlanie**: Król sejm złożył dla obmyszłowania państwu sobie podległym obrony. Ośw.

Obmywać, a, ał p. Obmyć.
Obmywalnia, i, lm. e p. Ochłodnica. Podecz.
<Od Obmywać>

Obmywanie, a, blm, czynność cz. **Obmywać**.

Obmywanie się, a, ś., blm., czynność cz. **Obmywać ś.**

× **Obnaszać, a, ał i × O. ś. p. Obnieść**.
× **Obnaszanie, a, blm.**, czynność cz. **Obnaszać**, *obnoszenie*.

× **Obnaszanie się, a, ś.**, blm., czynność cz. **Obnaszać ś.**

† **Obnawiać, a, ał p. Obnowić**.
† **Obnawianie, a, blm.**, czynność cz. **Obnawiać**.

Obnażać, a, ał i O. ś. p. Obnażyć.
Obnażanie, a, blm., czynność cz. **Obnażać**.

Obnażanie się, a, ś., blm., czynność cz. **Obnażać ś.**

Obnażenie, a, blm. f. czynność cz. Obnażyć. 2. nagość, golizna. L.

Obnażenie się, a, ś., blm., czynność cz. **Obnażać ś.**

× **Obnażony obnażony, nagi, goły**: Nie dbał on na słoneczne w południe przyskwarki, co im śniade obnażnym przypalały karki. Przyb.

× **Obnażyciel, a, lm. e ten. co obnaża.**

× **Obnażycielka, i, lm. i forma ż. od Obnażyciel.**

Obnażyć, y, ył, nied. Obnażać, † Obnażawać i. odkryć, odsłonić, rozebrać do naga: O. kogo. Obnażony do piersi. Troc. Z obnażonymi piersiami kobiety. Sienk. Piers obnażyła. Troc. (= *pokazała*). Częstokroć ś. do domu bez sukni wracał, bo skoro ubożego znajdował, onego odziewał, a sam siebie obnażał. Skar. O. tę szablę. Krasz. O. głowę. Obnażony = *nagi, goły, odkryty*: Podstawił obnażone dłonie, czy tam kropla deszczu nie przyśnie. Jord. Oto piersi odkryte i miecz obnażony. Slov. (= *goły, wyjęty z pochwy*). 2. *odsłonić, odkryć*: Trafiło ś. tak, że drudzy, ustępując, obnażyli go, i królowi w oczy wpadł, schował ś. nie mogąc. Krasz. O. skrzydło wojska. O. miasto z obrony. Troc. 3. *przen. okazać w całej nagości = rzeczywistości, z całą prawdą, objawić, wyprowadzić na jaw, odkryć, odsłonić, ujawnić, zdradzić*: Prawda, chociaż jej zatają, a wszakże ją czas odkrywa, obnaża. Wer. Cesarz wielkie swe niezadowolenie obnaża w publicznym wyznaniu. 4. *przen. obracć, ogolocić, obdrześć, złupić, wyzuć z czego*: O. drzewo z liści, z kory. O. kościół z ozdób. Żydzi poddanych królewskich chytremi sposobami obnażywali. Grod. O niemądry człowiecze, czyś miał wysuszoną a. raczej z rozumu głowę obnażoną? Kulig. Gdy z półmisków obnaża zaś stoły, ponowi taniec znowu swat wesoły. Mias. 5. † O. *przen. pozbawić czego*: Natenczas Kraków w godne i zaćne medyki, jako i dziś, obnażony nie był. Falib. (= *pozbawiony ich*). Cudzoziemiec obnażony pomocy powinowatych i przyjaciół swoich. Obnażył go z honorów. Troc. 6. *gór.*: Pokład obnażony, warstwa ziemi obnażona = *widoczna na powierzchni ziemi*. O. ś. 1. *odkryć ś., odsłonić swe ciało, rozebrać ś. do naga*. 2. *przen. okazać ś. w swej nagości = prawdziwość, ujawnić ś., wyjść na wierzch, na jaw, wykryć ś.*: Już ś. obnażyła a odkryła zdrada jego. Leop. <Ob + Nażyć, od Nagi>

† **Obnażawać, a, ał p. Obnażyć**.
† **Obnażywanie, a, blm.**, czynność cz. **Obnażawać**.

Obnibus, a, lm. y gm. p. Omnibus. <p. Omnibus>

Obnibusowy gm. przym. od Obnibus, omnibusowy: Koń O.

[**Obniechać, a, ał**] *ogólnie zaniechać*: Chłopey obniechali już jakąś dziewczuchę (= *zapomnieli o niej*). <Ob + Niechać>

[Obniechanie, a, btm.] czynność cz. **Obniechać**.
 † **Obniezczyć, i, il** *pozbawić czci, zbezczeszczyć, zhań-
 bić*: Usiłstwem dziewięc alibo którakole niewiastę
 gwałtownie obniezcziw... na łasce jej alibo jej
 przyjaciel bądź (= niech będzie). Św. z Woc.
 <Ob + Niezczyć>

Obniesienie, a, btm., czynność cz. **Obnieść**.
Obniesienie się, a s., btm., czynność cz. **Obnieść** s.

**Obnieść, obniesie, obniósł, nied. Obnosić, × Ob-
 naszać** I. co = *roznieść dokoła, po wielu z kolei
 miejscach, obejść z czym*: Głowę Zótkiewskiego
 na spisie zaniesiono do Konstantynopola, gdzie
 ją obnosili Turcy po wszystkich ulicach. Wirt.
 Głowę mu uciawszy, posłali do ziemi swojej, aby
 ją obnoszono i ukazowano po kościołach ludzom.
 Leop. Obnosić potrawy, półmiski przy stole.
 Wozny z prawej strony losy obnosić zaczyna.
 Dm. Chłopiec obnosi gazety po domach. Obnosić
 lody na sprzedaż. Obnoszą małpę po mieście na
 pokaz. Którzy s. nasłuchali wdzięcznej melodji,
 obnoszą z sobą ono mite w uszach łechtanie.
 Pileh. Obnosić plotki, nowiny = *rozsiwać, roz-
 puszczać, rozgłaszać, rozszerzać, rozgadywać*. 2.
 × Obnosić co, nied. i dok. = *nosząc na sobie, dopo-
 sadować do swej figury, rozchodzić*: Obnosić suknie.
 Jak obnosisz trzewiki, nie będą tak ciasne.
 St. wil. 3. przen.: O kogo = *obmówić, oskarżyć,
 oczernić, obgadać, wziąć na języki, oszkalować*: Lu-
 dzie ślepią wywalają! zawołała. — A niech wy-
 walają, odpowiedzieli. I obnoszą nas. — A niech
 obnoszą. Sew. Obniesiono służę do pana o pijań-
 stwo. Troc. 4. przen.: O kogo = *ogłosić, osławić,
 okrzyknąć*: Samego tylko ciebie głupim być ob-
 nieśli. Mat. 5. przen.: † O kogo = *donieść o kim*:
 Nieprzyjaciele inaczej nas do ludzi obnoszą,
 a rzecz naszą inaczej obracają. Żarn. 6. przen.:
 × O kogo = *donieść mu, zawiadomić go*: Zbiega
 należy do urzędu zaprowadzić, a pana jego
 listem urzędowym w miarę dalekości mieszka-
 nia O. Cz. 7. × O. *wyławszy, pokryć czymś*:
 Rzeka obnosi mułem całą łąkę. St. wil. O. s. 1.
obnieść siebie: W lektykach obnosić s. każą. Pileh.
 2. [Obnosić s. z czym] = *nosić s. tu i owdzie, ob-
 nosić co do woli, obchodzić z czym*: Obnosił s.
 wszędzie z tą nowiną. St. wil. Obnosił s. wszę-
 dzie z towarem i nigdzie go nie sprzedał. St. wil.
 [Bodaj ja sie z plewami obnosiła!]. 3. [O. s.] =
dać s. słyszeć dokoła: Naraz psy wyciem ob-
 nosiły s. głuchym. Kon. 4. × Obnosić s., dok.
 i nied. = *stać s. dogodnym przez noszenie, uleżeć s.,
 rozchodzić s.*: Trzewik, frak już s. obnosił. <Ob
 + Nieść>

† **Obnieście, a, btm.,** czynność cz. **Obnieść, obejście**.
 † **Obnieście się, a s., btm.,** czynność cz. **Obnieść**
 s., **obejście s.**

† **Obnieść, obnidzie, obszedł i † O. s. p. Obejść**.
 Ocz. <Ob + n + ID>

Obniżyć, a, af i O. s. p. Obniżyć.
Obniżanie, a, btm., czynność cz. **Obniżyć**.

Obniżanie się, a s., btm., czynność cz. **Obni-
 żać s.**

Obniżenie, a, btm. I. czynność cz. **Obniżyć; Ob-
 niżka**: Oceniał sam siebie surowo i skarcił za O.
 uczu i natchnień. Chm. 2. p. **Obniżenie s.**: O.
 ciepłoty (= *spadek*). Po obfitym gradzie nastąpi-
 ło nagłe O. ciepła.

Obniżenie się, a s., btm., Obniżenie, Obniżka
 czynność cz. **Obniżyć s.**: Systematyczne studjo-
 wanie wielkich mistrzów jest rzeczą prawie nie-
 zbędną dla każdej literatury i dla każdej sztuki

pod karą obniżenia s. pod poziom ogólnej cywi-
 lizacji europejskiej. Spas. O. s. cen (= *zniżka,
 spadek*). O. s. temperatury (= *ochłodzenie s., ozię-
 bienie s., spadek*). Lek.: O. s. macicy (= *opadnięcie,
 opuszczenie s. jej w pochwie*).

Obniżka, i, lm. i p. Obniżenie i Obniżenie s.:
 O. wartości srebra. <Ob + NIZ>

Obniżyć, y, ył, nied. Obniżyć zrobić *niższym,
 opuścić niżej, zniżyć*: O. stopień, sklep, pomost.
 Głos obniżony. Ml. (= *przyciszony*). O. cenę, pro-
 cent (= *opuścić coś z ceny; zmniejszyć*). O. war-
 tość, znaczenie czego. Chinina obniża ciepłość
 ciała (= *ochładza*). O. s. stac s. *niższym, opaść,
 opuścić s. niżej, zniżyć s.*: Poziom gruntu obniżył
 s. (= *osiadł*). Ceny obniżyły s. (= *zmniejszyły s.,
 spadły*). Temperatura obniżyła s. (= *ochłodziła s.,
 oziębiła s.*). Wymagania obniżyły s. <Ob +
 NIZ>

[**Obnoc**] przys. *w nocy, przez noc*. <Ob + Noc>

**Obnocować, uje, ował I. † O. a. † O. s. przeno-
 cować, przebyć noc; przespąć noc, zanocować**: Ob-
 nocowaliśmy tedy na dolińskich polach. Grab.
 Nie obnocuje trup wisielea na drewnie. Bud.
 Tułać s. będą, chcąc jeść; jeśli s. nie najedzą,
 tedy obnocują. Bud. Poszedzły do lasa, zbłądził
 i obnocował s. Chm. B. 2. [O. kogo] = *przeno-
 cować, przyjąć go na nocleg, dać mu nocleg*. <Ob +
 Nocować>

† **Obnocowanie, a, btm., [Obnocowanie]** czyn-
 ność cz. **Obnocować**.

† **Obnocowanie się, a s., btm.,** czynność cz.
Obnocować s.

× **Obnos, u, lm. y I. muł, którym wylew rzek
 pokrywa brzegi**: Na łące leży gruby O. St. wil.
 2. *miejsce mułem pokryte*: Na obnosach poczyna
 trawa odrastać. St. wil. <Ob + NIOS/NOS>

Obnosiciel, a, lm. e ten, co obnosi, roznosiciel:
 Obnosiciele, tak zwani Węgrzy, obok rozlicz-
 nych towarów sprzedają również obrazy. Gae.
 <Od Obnosić>

Obnosicielka, i, lm. i forma ż. od Obnosiciel. L.
Obnosić, i, il i O. s. p. Obnieść.

Obnoszenie, a, btm., czynność cz. **Obnosić**.

Obnoszenie się, a s., btm., czynność cz. **Obno-
 sić s.**

**Obnośny handel prow. = przenośny, okrężny, wę-
 drowny**: Domagali s. wydania dla handlu obnoś-
 nego nowych przepisów, krępujących swobodę
 handlarzy wędrownych. <Ob + NIOS/NOS>

× **Obnowiciel, a, lm. e ten, co obnowił a. obno-
 wił; ten, co obnawia, odnowiciel, restaurator**.

× **Obnowicielka, i, lm. i forma ż. od Obnowi-
 ciel**.

× **Obnowić, i, il, nied. × Obnawiać I. † O. od-
 nowić, odświeżyć, odrestaurować**: Przez ten Sakra-
 ment dusza bywa obnowiona i napełniona ra-
 dością. Wuj. Łaską boską odnowieni i odrodze-
 ni. Wuj. 2. *rzecz nową użyć po raz pierwszy*:
 O. suknię. St. wil. Kazał król, żeby wszyscy
 przyszli O. obraz, który był podniósł. Bud.
 (= *użyć po raz pierwszy, zamstnowić*). 3. *posp.
 napić s. z powodu sprawunku, oblać rzecz nową*:
 Pójść na wino obnawiać futro. St. wil. <Ob +
 *Nowić, od Nowy>

× **Obnowienie, a, btm.,** czynność cz. **Obnowić**:
 Niech przyniosą dary swe na O. ołtarza. Bud.

× **Obnowiny, in, btp. obnawianie, oblewianie no-
 wego kupna**: Sprawić, wydać, obchodzić O.

† **Obnoża, y, lm. y багаż, ciężar, obłogi**: Litwa,
 zostawivszy w lesiech z małym warunkiem ob-
 noży swe, na naszych wypadają. Błaż. Prusacy

z niezmierną obnożą, od Ciechanowa ruszyć ś. mieli. Błaż. <?>

Obnoże, a, lm. a l. a. [Obnoże], × **Obnóżka** bart. i zool. *gałka pyłku kwiatowego w koszyczku pszczoły*, in. robota, percha. **2.** bart. *masa mączna w komórkach plastrów miodowych, służąca za pierwszy pokarm dla liszek pszczelnych*, in. chleb pszczelny. <Ob+NOG>

† **Obnóżnik, a, lm. i** *but chłopski*. Mącz. [Obnoże, a, lm. a] l. *wiązanie dolne nóg stołowych*. **2.** p. **Obnoże**.

× **Obnóżka, i, lm. i** p. **Obnoże**. St. wil. † **Obnuża, y, lm. e** *nędra, utrapienie*: Prosiła, żeby, póki noc służy, z niewolniczej ją uwolnił obnuży. Pot. <Ob+Nuż>

Obochwyt, u, lm. y *widelkowate objęcie w kołcu drąga, chwytające koniec drugiego drąga za pomocą trzpienia, zawias i t. d.*, in. kłamra z awiasowa, klub a. <Ob+Chwyt>

† **Obociętny obosieczny**: Miecz O. <Obo+*Ciętny, od Ciąg>

× **Oboczać, a, ał p.** **Oboczycy**. × **Oboczanie, a, blm.**, czynność cz. **Oboczać**. × **Obocze, a, lm. a** *uocze*: Na oboczu zwia-stuny (=heroldowie) wieczერę gotują. Ml. <O+BOK>

Oboczek, czka, lm. czki bot. (atherospermum) *ros. z rodziny poleńcowatych*. <?>

× **Oboczenie, a, blm.**, czynność cz. **Oboczycy**. **Obocznicza, y, lm. e** *oboczna odnoga kolei, bocznica, linja podjazdowa*: Stacja ta połączona jest obocznicami ze wszystkimi okolicznymi fabrykami. <Od Oboczny>

Obocznie przys. od **Oboczny**. **Oboczność, i, blm. rz.** od **Oboczny**: O. zjawiska językowego, in. alternacja=równoległe istnienie dwóch a. więcej postaci tego samego wyrazu. <Od Obok>

Oboczny znajdujący ś. obok, poboczny, ościenny, pograniczny, sąsiedni: Moczarstwa oboczne. L. Tu Rzym, tu patrzy Wiedeń, tu sąsiad O. Pot.

× **Oboczycy, y, ył, nied.** × **Oboczać obejść, objechać bolkiem, okrążyć, okolić**: Długim zakółem oboczwszy, z tyłu na naszych uderzą. Błaż. <O+Boczyc>

† **Oboczysty zamknięty dokola**: Juljana kardynała w oboczystym górzysku jednym łotrostwo odarko. Błaż.

[**Obod, u, lm. y**] p. **Obód**. <Ob+WIOD/WOD>

1. [**Oboda, y, lm. y**] *łoboda*. <p. Łoboda>
2. [**Oboda, y, lm. y**] p. **Obód**. **Obodarnia, i, lm. e** *miejsce, zakład, gdzie wyrabiają obody*: Od obodarni i smolarni słyhać zapach smoły. Pol. <Od Obód>

Obodek, dka, lm. dki p. **Obód**. **Obodowy** przym. od **Obód**: Koło obodowe. Krasz. <Od Obód>

† **Obodwoje** p. **Oboje**: Już złe żelazo, już ś. złoto gorsze kurzy, wojna ś. ściele, która obodwojem burzy. Żebr. <Obo+Dwoje>

Obodziaczek, czka, lm. czki p. **Obodziak**. **Obodziak, a, lm. i, Obwodziak l.** *kawał drzewa na obód, jeszcze nie wyrobiony*: O. dębowy, brzo-zowy. **2.** *koło wozowe, mające obód z jednego kawałka, nie z dzwon*: Obodziaki kute, niekute, przednie, tylne. **3.** *dąbek zlatany na obody*: Należać obodziaków. Zdr. **Obodziaczek**. <Od Obód>

Obodziasto przys. od **Obodziasty**. L.

Obodziasty l. mający tgi, dobry obód: Koła powinny być obodziaste. Torz. **2. mający kształt obodu**.

Oboilec, lca, lm. lce bot. (sarcochilus) *ros.* <?>

[**Ohoisko, a, lm. a**] p. **2.** [**Obó**]. <O+BI/BOJ>

Oboista, y, lm. ści, × **Hoboista ten, co grywa na oboju**.

Oboj, u, lm. e p. **Obój**. <Fr. hautbois>
† **Oboj, a, lm. e** p. × **Obój**. <OB>

Oboja, i, lm. e p. **Obój**: Brzmi fletni i oboi kapela wesola. Dm. [Tomek doł na oboi, Kopet kraje w szalamaje]. Pśn. <p. Obój>

† **Obojaki który łączy w sobie jeden i drugi, z obu złożony, dwojaki**: Nauczają, że Duch św. pochodzi od Ojca przez Syna, nauczają, że Duch św. pochodzi od Ojca i od Syna; który O. mówienia sposób, ni przez Syna, ni od Syna, w Piśmie znajduje ś. Smotr. Akcent O.=z obudwu (ostrego i grubego) złożony, cyrkumstejs. <OB>

† **Obojako** przys. od **Obojaki**. L.

Obojan, u, lm. y bot. (nassauvia) *ros.* <?>

Obojczyk, a, lm. i l. anat. (clavicula) *kość długa, wygięta, łącząca mostek z łopatką, kóś obojczykowa, kluczowa, † podkluczowna, † klucz, † kluczka, † kluczyk, † łączne kości*. **2.** *kołnierzyk księży płócienny a. wyszywany paciorkami na kamwie, naszyty na pasek rzemienny, zapinany z tyłu na klamerkę*. **3.** † O. i [O.] *kołnierz ozdobny, naszyjnik; pasek obejmujący szyję, w który jest wszyty kołnierz*: Bole nie inaczej, jako O. około szyi, oboczyły mię. Leop. **Obojczyki, kołnierze** do obojczyków, strój białogłowski. Sz. [Obojczyki z paciorki]. **4.** † O. *starek* (strój kobiecy): O. dziewce za ciasny. Troc. Przen.: Nie oprze ś. mu O. ze stali, ani go włóczenia najostrza obali. Chr. (=pancerz). Nie kryje Cezar piersi obojczykiem. Chr. **5.** bud. p. **Pol-walik**. <OB>

Obojczyko-barkowy dotyczący obojczyka i barków. Anat.: Wiąz O. (ligamentum claviculo-aeromiale). <Obojczyk+I. Barkowy>

× **Obojczyko-cykowaty** anat. p. **Mostko-obojczyko-sutkowy**. <Obojczyk+Cykowaty>

Obojczyko-łopatkowy anat. *dotyczący obojczyka i łopatki*: Staw O. (articulatio claviculo-scapularis). <Obojczyk+Łopatkowy>

Obojczykowy przym. od **Obojczyk**. Anat.: *Kość obojczykowa* p. **Obojczyk**. *Więzy obojczykowe*. Bud.: *Wałeczek O., opaska obojczykowa*. <Od Obojczyk>

Oboje l. jga licz. zb. od **Obo**; † **Obodwoje**: Przyjechałem, abym wespół z wami w oboju szczęściu, złym i dobrym, równo cierpiał. Papr. O., dziewczki i matrony wdzięki na jednym lieu zespoliła cudnie. Mick. Marszałkowie obojga narodów. Królestwo obojga Sycylii. Magister obojga praw. Niebo ś. nad nim piękne otworzy z obojga stron. Słow. O. rodzice. Był sobie dziad i baba, bardzo starzy O. Krasz. O. państwo wyszli. Usiedliśmy sam na sam O. Zabł. Zgubił nas O. Mick. Królestwo O. nie wypuszczali dziewczyny z opieki. Zal. Lepsze jedno oko swoje, niżeli cudze O. Prz. (Głowy) uderzyły ś. mocno O. w uszaki. Mick. Podskarbi, kanclerz, a raczej to O. pospołu. Troc. Obojga drzwi, obojgu saniom, obojgiem nożycami. (Rzeczowniki nieżywotne nie używają l pp. tego liczebnika). **2.** × O. p. × **Obój**: Dawać eforemu pić dwie godziny przed oboim jedzeniem. Syr. (to jest przed obiadem i wieczерą). Zdr. [**Obojeczko**]. <OB>

[**Obojeczko**, a] p. **Oboje**: Będziema ś. obojecko dorabiać chleba.

[**Obojek**, jka, lm. jki, **Obójek**, **Obujek**] 1. *kołnierzyk, obszyte koszuli około szyi*. 2. *obroża*. <OB>

† **Obojeńca**, y, lm: y, † **Obojętek**, † **Obojętka** m. 1. *człowiek obojętny*: O., ni ciepły, ni zimny, dworak. Pot. 2. *człowiek chwytających zasad, na dwóch ramionach płaszcz noszący*: Rychlej panna pościęgnie straconego wieńca, niż kredytu u ludzi taki O. Pot. <Obo + JM/IM/JE>

† **Obojętek**, tka, lm. tki p. **Obojeńca**.

Obojętka, i, lm. i i. † O. = a) p. **Obojeńca**: Potrzeba chrześcijaninowi, znajdującemu prawdę bożą, aby nie był obojętką. Gil. b) forma ż. od **Obojętek**, *kobieta obojętna*. c) *obluda, zdrada*. Mącz. 2. [O.] = a) *pszenica siad ś. mająca na wiosnę a. jesień, wedle woli*. b) *trawa, koszona na siano po czasie, po upływie pierwszej kosby*.

Obojętnić, i, ił *robić obojętnym, zobojętnić, znieczulać, neutralizować*: Obojętnił swój smutek pan rejent. Rzew.

Obojętnie 1. przys. od **Obojętny**: Słuchać czego O. † Zli aniołowie pogaństwu O. odpowiedzi dawali. Troc (= *dwuznacznie*). † O. ś. sprawuje. Troc. † Długo ś. O. chwiali, nie mogąc sobie pewnej dać rady. Pileh. 2. [O., **Obujętnie**] *wspólnie, obustronnie*.

Obojętnieć, eje, ał 1. *stawać ś. obojętnym, tracić zapal, uczucie, stygnąć, chłodzić*: Gasły dlań jej uroki, i wkrótce obojętniał. Krasz. O. na powaby świata. O. w przyjaźni, w miłości. Zaczął dla niej O. 2. *stawać ś. obojętnym, tracić wrok, przestawać zajmować, cieszyć*: Już mi obojętnieje jego przyjaźń. <Od **Obojętny**>

Obojętnienie, a, blm. 1. *czynność cz. **Obojętnić***. 2. *czynność cz. **Obojętnieć***.

Obojętność, i, blm. 1. rz. od **Obojętny**: Słów O. Troc. W przypadku wojny z sąsiadem zupełną zachować obiecał O. Troc (= *neutralność*). Trwa przy wielkiej obojętności co ś. tyce interesu tego. Troc. Trudno, abyś ś. miała w obojętności zachować, gdy tyłu wzdychają do ciebie. Niem. Kiedy kobieta widzi w mężu O. ku sobie, zaraz rozumie, że inna miłość zaprzętnęła mu serce. L. Śpiewaj z obojętnością, to ś. znaczy, śpiewaj, jak gdybyś śpiewał tylko dla śpiewania. L. Lek.: O., † *niecierpięliwość (impassibilitas, apathia)*. 2. chem. *brak własności zasadowych lub kwasowych, neutralność*: O. względem papierków odczynnikowych.

Obojętny 1. † O. *który można ujmować z obu stron*: Piła obojętna. Troc. O. garniec. L. (= z *dwoma uszami*). P. Amfora). 2. † *Człowiek O. = używający do roboty obu rąk z równą łatwością*. And. z Kobył. 3. † *Miecz O. = obosieczny, obustronny, † obojętny*: Miecz O. przypasał do boku. Tw. 4. † O. *dwustronny, dwójaki*: Centaurowie postaci mieli obojętne. Chr. 5. † *Słowo obojętne = dwuznaczne, dwuwylądne*: Sens w piśmie wątpliwy i O. Kłok. Sens wątpliwy i O., który s. na obie stronie rozumieć może. Troc. Prawa mają być jasne, wyrozumiałe, nietrudne i nieobojętne, aby nie dały okazji rozmaitych wykładów i sporów. Pileh. 6. × O. *niepewny, niestały, niezdecydowany, niestanowczy, niewyraźny, wątpliwy, chwiejny, powolny*: Była potyczka zapaleczywa, lecz przez kilka godzin obojętna i niepewna. Nar. Człowiek O. albo obustronny, bez przygany; powolny, obrotny, do wszystkiego człowiek; uczynisz z nim, co chcesz, każdemu chce dogodzić. Kn. O., z przy-

ganą: i z tym, i z owym nakłada, na obie strony człowieka; i strzyże i goli; trudno go zrozumieć; z każdym przestanie; każdemu ś. umie przymilić. Ku. 7. † O. *bezstronny, neutralny*: Nim ś. Mars O. we krwi uposoczy... Pot. 8. *którego nic nie obchodzi, który ś. nie interesuje, nieczuły, niewrażliwy, oziębły, chłodny, apatyczny*: Obojętnym na co patrzeć okiem. Troc. Wpływy obce uczyniły go obojętnym na to, co drugich unosi. Krasz. Zdawał ś. obojętnym, a pękał ze złości. Mick. 9. *nie budzący zajęcia, nie interesujący, nieciekawcy, banalny, błaży*: Mówić o rzeczach obojętnych. Po obojętnych słowach pytałem go. Kras. Nie może być rzeczą obojętną dla światłej publiczności... słyszeć rzecz o mężu, którego dzieła z takim czyta ukontentowaniem. Dm. Wszystko mu ś. wydaje obojętne i nudne. Śniad. Lada słówko obojętne w nim obudzało wzruszenie namiętne. Mick. 10. a. **Neutralny** chem. *nie mający własności zasadowych lub kwasowych*: Sól obojętna. Odczyn O. Działanie kwaśne, zasadowe, obojętne. 11. fiz.: *Strefa obojętna a. równik magnesu = miejsce na magnesie, którym on nie przyciąga*. 12. lek. *nie działający przez swój skład chemiczny*: Cieplice obojętne. <Obo + *Jętny, od JM/IM/JE>

Obojactwo, a, blm., **Dwupłciowość**, **Dwupłciowstwo**, **Hermofrodytyzm** 1. lek. (*hermaphroditismus*) *stan obojaka*. 2. zool. *połączenie rzeczywiste dwójakiej płci w jednym osobniku*. <Od **Obojnak**>

Obojnaczy przym. od **Obojnak**: Obojnacze okazy motyli i ptaków. O przeistaczaniu spermatyd w plemniki w gruczole obojnaczym (*helix pomatia*).

Obojnak, a, lm. i, **Dwupłciowiec**, × **Dwuspólnik**, † **Mieszecznik** 1. lek. *osobnik, którego cechy płciowe są dwuznaczne do tego stopnia, iż trudno płci jego rozróżnić, hermafrodyta*, hermafrodyt: O. męski (= O. z *przeważającymi cechami męskości*). O. żeński (= O. z *przeważającymi cechami żeńskości*). 2. zool. *zwierzę łączące w sobie płć męską i żeńską*. <Od × **Oboj**>

Obojnik, a, lm. i bot. 1. p. **Ciemiężyk**. 2. a. **Obwoina**, **Obwojnik** (*periploca*) *ros. z rodziny trojeściowatych*. <Ob + *Wojnik, od WI>

Obojowy przym. od **Oboj**: Głós O.

Obok, † **Obokiem**, † **Pobocz**, † **Pobok**, × **Opobok** *podle, wedle, w poddle, w sąsiedztwie, przy*: Na tej uczcie widział szlachcic O. siebie siedzącego rzemieślnika. L. (= *przy swoim boku*). Mieszkan O. Pokoik O. mego mieszkania (= *przez ścianę*). Miło iść w piekło O. Herkulesa mego. Bardz. Postępować, iść, usiąść, stanąć, posadzić O. kogo. Sędzia szedł z podkomorzyną, O. pan podkomorzy. Mick. W środku jechali O. asesor z rejentem. Mick. Przejsz O. (= *mimo, bokiem*). Szyć O. igły = *obrgnąć ukosnemi ściegami*. O. kilku bajek powstały tylko dwie balady. Chm. (= *prócz*). O. *plastycznego odtworzenia postaci jeźdźca miał poeta na myśl przedstawienie przeszkód*. Chm. <O + **BOK**>

† **Obokiem** p. **Obok**.

Obol, a, lm. e 1. *drobna moneta grecka*. 2. × O. *denarek (moneta)*. Sł. wil. <Gr. *obolós*>

Obotały lek. 1. *bólem strapiiony, zbolały*: Ciało obotałe (= *całkiem bolesne*). 2. × O. *owrzodziały*. Przen.: *Drzewko obotałe = mające korę i miazęgę zepsutą*.

Oboleć, eje, ał, nied. × **Obolewał** 1. [O.] *zacząć mniej boleć*: Ju mnie serce obolało, głowa kask

je lżejszą. 2. × O. lek. (exulcerare) *owrzdodzić* (szczeg. o skórze). <O + Boleć>

× **Obolenie**, a i. blm., czynność cz. **Oboleć**: O. ręki, nogi. O. skóry na grzbiecie z odleżenia. 2. w lm. lek. (exulcerationes) *owrzdodzenia powierzchowne*.

× **Obolewać**, a, ał p. **Oboleć**.

× **Obolewanie**, a, blm., czynność cz. **Obolewać**.

† **Obolewiec**, wca, lm. wcy p. **Oboprawiec**. <Obo + LEW>

Obombać się, a s., ał s., **Obimbać s.** *objeść s.*, *opić s. jak bomba*. <O + *Bombać s., od Bomba>

Obombanie się, a s., blm., czynność cz. **Obombać s.**

Obominacja, i, blm. gm. p. **Abominacja**. <Z Abominacja>

Obominacyjny gm. przym. od **Obominacja**, *abominacyjny*.

[**Obona**, y, lm. y] *okrasa, omasta*.

[**Obonić**, i, il] *okrasić, omaścić*: Szlachectwo kapusty nie oboni. <O + Bonić>

[**Obonieczka**, i, lm. i] p. **Obońka**.

[**Obonienie**, a, blm.] czynność cz. **Obonić**.

[**Obońca**, y, lm. e] p. **Opończa**.

[**Obońka**, i, lm. i] *i. naczynie bednarskie: rodzaj szafitka zamkniętego dwoma dnami, do przenoszenia mleka, żętycy: Pałnik, którego łatwo było rozeznąć po zakrzywionym kiju, obońce u pasa i po mażdwinach naszytych na ciemnej opończy. Sienk. Pędzi w doliny szkapska z obońkami. 2. [Mosurowa O.] dzieła wyrobiona z jednej sztuki drzewa. Zdr. [Obonieczka]. <?>*

† **Oboostrzyk**, a, lm. i chir. p. **Obostrzyk**. <Obo + *Ostrzyk, od Ostry>

Obopłciowy, **Obupłciowy** *łączący w sobie obie płci, do obu płci należący, dwupłciowy*: Obopłciowe części, części rodzajne żeńskie i męskie. Śniad. J. Kwiat O. = *mający słupki i pręciki*. Palczatka, ziele, ma kwiaty obopłciowe. Jund. <Obo + Płciowy>

Obopólnie przys. od **Obopólny**, *zobopólnie*. <Obo + POŁ>

Obopólnosć, i, blm. rz. od **Obopólny**.

Obopólny, † **Obospólny** *obostromy, zobopólny, wzajemny*: Z obopólnej miłości. Troc. W obopólnych działaniach trzeba wzajemnego wsparcia; zrobwszy obopólną ugodę, winniśmy wzajem jej dotrzymać. Brodz.

† **Oboprawiec**, wca, lm. wcy, † **Obolewiec** *człowiek posilkujący s. lewą kończyną tak jak prawą: O. na nogi, na ręce. Troc.* <Obo + PRAW>

† **Obor**, u, lm. y p. **Obiór**: Dobrodziejstwa powinny uważniej i z pilniejszym oborem być dawane. Górn. Gdzie gwałt, tam już O. być nie może. Górn.

Obora, y, lm. y i. a. † **Obornik** *budynek dla bydła rogatego*: Zająć do obory. Kn. (= *zaaresztować bydło obce, zajęte w szkodzie*). Lepiej więcej bydła mieć w oborze, niż szat w komorze. Petr. Jak wilka do obory wpuścić. Prz. Weisnął s. poiechu, jak wilk do obory. Mick. Nierychło oborę zawierać, kiedy już wilk owce pojadł. Żebr. I myśmy na świat nie wyszli z obory, wartujem pisma, czytamy doktory. Chr. Przen.: Patrzeć na księżą oborę = *wybiierać s. na tamten świat, chodzić na ostatnich nogach*. Przen.: *bydło rogate, przebywające w oborze*: Ma piękną, liczną oborę. O. zarodowa. Krowa własnej obory (= *własnego chowu*). Najlepiej z wieczora gospodarz widzi, w jakim stanie jest O. Mick. 2. [O.] = a) *podwórze; miejsce przed oborą a. stajnią dla bydła*

a. *konie*. b) a. [**Obornik**] *miejsce ogrodzone a. okopane, gdzie s. wyrzuca nawóz; gnojowisko*. c) *cienki sznurek do przywiązywania łapci do nóg*. d) *najbliższe miejsce w stawie, gdzie s. gromadzą ryby*. 3. fl. *miejsce ogrodzone na rzece dla zbijania drzewa w plenie*. 4. zł. = a) *szlafrocie*. b) *kiecka, spódnica, suknia*. Zdr. **Obórka**, [**Oborka**]. <Zam. *Obwora, od WOR>

Oboracz, a, lm. e p. **Oborywacz**. St. wil.

Oborać, rze, rał, nied. **Oborywać** i. *zorać do koła*: Pagórek oborany. Krasz. O. grzędę, zagon. O. pole zaorane. 2. *orząć, okopać, osypać*: O. ziemniaki, kapustę. St. wil. O. s. *zorać naokół swoje pole*: Jegomość oborał s. i obsiał. Jeż. Gromada s. oborze. Jeż. <Ob + Orać>

Oboranie, a, blm., czynność cz. **Oborać**.

Oboranie się, a s., blm., czynność cz. **Oborać s.** **Obordiuować**, uje, ował *obłożyć, okleić wokoło bordiurami*: O. trotuar, obrazek. <O + Bordiuować>

Obordiuowanie, a, blm., czynność cz. **Obordiuować**.

Oboręcznie przys. od **Oboręczny**. L.

Oboręczny człowiek = *posilkujący s. tak dobrze lewą, jak i prawą ręką*. Troc. <Obo + Ręczny>

Oborka, i, lm. i l. × O. *oboranie*. 2. [**Oborki**] lm. *kwiecia powinności oborywania pól dworskich*. Goł. <Ob + Orka>

[**Oborka**, i, lm. i] i. p. **Obora**. 2. *sieć z bardzo cienkich sznurków*. 3. *sznurek do przywiązywania łapci do nogi*. <p. Obora>

[**Oborne**, ego, blm.] i. *opłata za przechowanie bydła w oborze*. 2. *kara pieniężna od bydła, zlanego w szkodzie; wykup bydła, zajętego ze szkody*.

Obornik, a, lm. i l. † O. p. **Obora**: Ciągnęli za nim do zamku, ale mu nic nie mogli uczynić, jedno oborniki wybrali i spalili. Biel. M. 2. lm. *cy ten, co dozoruje obory, bydła rogatego*. 3. [O.] = a) *stadnik, ogier a. buhaj*. b) p. **Obora**. c) *mierzwa, gnój gęsty na nawóz*. <Od Obora>

Oborny p. **Oborowy**: Końskiego nawozu nie trzeba mieszać z obornym. Haur.

× **Oborny** przym. od **Obor**, *wyborny, dobrowy, przedni*: Miodu obornego wiadro. Tremb. <Od Obor>

Oborowy, **Oborny** przym. od **Obora**: *Opłata oborowa = krowa dawana niegdyś panu za dziewczkę*.

† **Obortuch**, a, lm. y p. **Obartuch**. L.

Oborywacz, a, lm. e i. *ten, co oborywa*. 2. a.

Oboracz *narzędzie, socha do oborywania*. **Oborywać**, a, ał p. **Oborać**. O. s. i. p. **Oborać**. 2. [O. s.] *niechętnie brać s. do czego; robić co wolno i niezgrabnie (jak woły, gdy s. niemi zwraca i oborywa)*. <p. Oborać>

Oborywanie, a, blm., czynność cz. **Oborywać**. **Oborywanie się**, a s., blm., czynność cz. **Oborywać s.**

† **Oborzec się**, y s., ał s. p. **Oburzyć**. Orzech.

† **Oborzenie się**, a s., blm., czynność cz. **Oborzyc s.** a. **Oborzeć s.**, *oburzenie s.*

† **Oborzne**, ego, blm. *opłata od wspólnej obory*: Pan Lenart pierwaj wziął O. i we wtorym oborzny woły zastawił. <Od Obora>

† **Oborzyc się**, y s., yl s. p. **Oburzyć**. Rozm. Grekowie wnet s. oborzyl, Ilium, zaene miasto, i Troją zborzyl. Pudł. <p. Oburzyć>

† **Oborzysto** przys. od **Oborzysty**: Wysłał Skidana ku Czechryniowi, gdzie kozactwa celnego jest O. Okol.

† **Oborzysty** *występujący w bogatym wyborze*. <Od Obor>

Obosiecznie przys. od **Obosieczny**.

Obosieczność, **i**, blm. rz. od **Obosieczny**: I to przyznali, nie spostrzegszy ś. na obosieczności zapytania tego. Jeż. <Od Obosieczny>

Obosieczny i, na obie strony **ostrzy**, × **obostronny**: Miecz O. Siekiera obosieczna. Chir.: Nożyk O. = *lancet*. Iglica obosieczna a. szeroka (acus lanceolata). Przen.: Są to głowy osobliwego gatunku, opatrzone w torbę słów obosiecznych, to jest ciemnych i na różne strony brać ś. mogących. Śniad. (= *dwuznacznych, wątpliwych*). 2. bot.: Łodyga obosieczna = *z obu stron płaska, z kątami ostrymi*. Liść O. <Obo + Sieczny>

Oboskrzelowy oskerzele otaczający. Lek.: Zapalenie oboskrzelowe = *zapalenie okołoskrzelowe* (peribronchitis). <Ob + Oskrzelowy>

Obosować, uje, ował kamień = *w łomie na miejsu zgrubsza obrabić*. <O + *Bosować, z Nm. bossieren>

Obosowanie, **a**, blm., czynność cz. **Obosować**.

† **Obospólnie** przys. od **Obospólny, obopólnie**.

† **Obospólny p. Obopólny**. <Obo + Spólny>

Obostronnie przys. od **Obostronny**: Wprzód idących i na zadzie strzegących wielmożna ozdoba, w krąg i O. stojących drabantów gotowość. Smotr.

Obostronność, **i**, blm. rz. od **Obostronny**. L.

Obostronny, część. **Obustronny i**. *z obu stron będący, po obu stronach znajdujący ś.*: Czelaź twa ubrana po stopniach czeka w obostronnym rzędzie. Mias. 2. *z obu stron uczyniony*: Zobowiązanie obostronne. 3. × O. *dwustronny, dwuznaczny, niestanowczy, obojętny, nijaki*: Obostronna odpowiedź. Bardz. (= *dwuwykładna*). Jedne rzeczy dobre, drugie złe, trzecie obostronne, to jest ani złe, ani dobre. Bals. 4. × O. *obosieczny*. 5. × O. *śluzący obu stronom, który na dwóch ramionach płaszcz nosi, chwytajny, zmienny, niestały*: Człowiek O. Kto pomoc obostronną niesie, ten jej przeży. Bardz. 6. × Człowiek O. = *obojętny, nieuczulny, niewrażliwy, nie interesujący ś., oziębły, chłodny, apatyczny, neutralny*. L. 7. gram.: † **Pięć** obostronna = *rodzaj nijaki*. Troc. <Obo + Stronny>

Obostrzać, **a**, ał p. **Obostrzyć**.

Obostrzanie, **a**, blm., czynność cz. **Obostrzać**.

Obostrzenie, **a**, l. blm., czynność cz. **Obostrzyć**: Ślawiono bardzo biskupa o tak srogi dekret; owa po tym obostrzeniu ludzi wielkich i małych przeciwko biskupowi sejm jest złożon. Górń. (= *rozjątrzeniu*). 2. lm. a *przepis, rozporządzenie, rygor obostrzający*.

Obostrzyć, **y, ył i**. × O. *zaostrzyć naokoło*: O. nóż. Troc. Przen.: O. rozum, dowcip. Troc. (= *wyłowić*). 2. przen. *zrobić ostrzejszym, surowszym, uciążliwszym, zaostrzyć*: Obostrzył karę na złodziejów. Troc. O. co prawem. Troc. O. więzienie postem. 3. przen.: × O. kogo = *ucisnąć, wziąć w karby, skrepować*: Panny Benedyktyńki chełmińskie nowemi ustawami obostrzył. Nies. 4. przen.: † O. kogo = *oburzyć, rozgniewać, zirytować, rozjątrzyć*: Wzruszony i obostrzony gniewem. Pileh. Nie tuszę, iżbyś W. K. Moś obostrzony nie gniewem, ale nieprawością Dymitra, miał dać miejsce wywodom wykrętnym. Górń. 5. † O. przen. *pobudzić, zniewolić, zagnębić*: Bóg eudami zatwardziało serce Faraona obostrza, aby ś. ku Bogu skłoniło i zmiękczyło. Poe. <Ob + Ostrzyć>

† **Obostrzyk**, **a**, lm. **i**, † **Oboostrzyk**, † **Oboostrzyk** chir. (*lanceola*) *nożyk obosieczny, składany, lancet*. <Zam. Oboostrzyk>

× **Obość**, **obodzie**, **obodł**, nied. × **Obadać zbość** na wszystkie strony, *skłóć rogami*. <O + Bość>

Obowiązać, **że**, **zał**, † **Obwizać**, † **Obiżać**, nied.

Obowiązywać, † **Obowięzywać**, † **Obowiazować i**. † O. *związać, skrepować, zatrudnić, obarczyć, zająć, zaprzętnąć, zaangażować*: Człowiek nieuczony i obowiązany innemi sprawami powołania swego. L. 2. *zobowiązać, obarczyć długiem moralnym, związać moralnie, zobligować, zniewolić, skłonić, zmusić*: Jako człowiek związany nie może żadnego poruszenia zrobić, tak i ten, który jest obowiązany prawem, nie jest wolenie nie czynić przeciw prawu. Kołł. O. kogo do czego, † na co. O. kogo słowem, przysięgą. Obowiązuje mnie, abym prosił za nim. O. kogo na Boga. † O. sumnienie obywatelów. Troc. Nikt na rzeczy niepodobne obowiązany być nie może. Skar. Chrześcijanin ma obowiązki, któremi nas Bóg O. raczył. Żarn. Być obowiązany do sekretu. Niem. (= *mieć obowiązek zachować sekret*). Umowa, przyrzeczenie, słowo obowiązujące (= *ma moc obowiązującą*). To nas do niczego nie obowiązuje (= *nie zmusza; w niczym nas nie krepuje*). Prawo, przepisy obowiązujące (= *trwające w swej mocy*). Kontrakt obowiązujący nas do końca roku. 3. † O. co komu = *obciążyć obowiązkiem, zastrzeżeniem, gwarancją, dać w zakład, zaangażować*: Zapis drugiemu uczynił i obowiązał mu dobrą swe, zapisawszy i uiściwszy mu on dług na nich. Sz. Ja w tym sumnienie swoje Bogu obowiązuję, iż tam w tych i tu w tych księgach sam pracuję. Stryjk. 4. sobie kogo = *zobowiązać, ująć, zniewolić, zyskać, pozyskać, skrepować długiem wdzięczności, skaptować*: Wielce mię obowiązał swoją uczynnością. Obowiązałeś mię dobrodziejstw. Troc. O. ś. 1. *przyjąć na siebie obowiązek, zobowiązać ś., podjąć ś., zadeklarować ś., przyrzec*: O. ś. do czego. Obowiązał ś. zrobić to. O. ś. wypłacać ratami. O. ś. słowem honoru, kontraktem, przysięgą, pod przysięgą, pod słowem, na słowo, na piśmie. Obowiązywali ś. przysięgą karać winnych. Mick. 2. † O. ś. *ofiarować ś., poświęcić ś., ślubować*: O. ś. na żywot czysty. Śł. wil. <Ob(o) + Wiązać>

Obowiązały i. × O. p. **Obowiązany**: Nas wszystkich masz obowiązanych tobie za ocalenie. Nagur. 2. † O. *obowiązujący; wyrażający zobowiązanie*: Wojewoda moldawski pod wiarą królewską zawsze zostawać przysięgą i obowiązany był pisanem warował. Błaż. 3. † O. *zawisły, zaleźny, podległy*: Naród morawski za Bolesława hołdownym i obowiązany miał być królowi polskiemu. Błaż. Obrót szczęścia przyszłego obowiązały sobie i wiecznym poczytuje. Błaż. 4. † O. *zabezpieczony, zapewniony, zagwarantowany, zawarowany*: Król ją pięciądziesiąt i sześć tysięcy złotych na Gołubiu obowiązanych i prawem zastawnym warowanych obdarzył. Błaż.

Obowiązanie, **a**, blm., czynność cz. **Obowiązać**: Chrześcijanin ma obowiązki, któremi nas Bóg obowiązać raczył, a od tego obowiązania wszystek postępek nabożeństwa jest nazwany religją, to jest obowiązaniem. Żarn.

Obowiązanie się, **a** ś., blm., czynność cz. **Obowiązać ś.**

Obowiązany, × **Obowiązały i**. *którego obowiązano a. który ś. obowiązał, mający obowiązek, winien, powinien*: O. pilnować. Być obowiązany = *mieć obowiązek*. Obowiązani jesteśmy pomagać sobie nawzajem. Więcej sobie mam ważyć tę powinność, którą O. jestem narodowi ludzkiemu, niżli tę, którą O. jestem jednemu człowiekowi,

Górn. 2. komu = *winiem wdzięczności, mający coś do zawdzięczenia, wdzięczny*: Bardzo ci jestem za to.

Obowiązek, zku, lm. zki, †**Obowiązek** 1. †O. p. **Obowiązka**: Łazarz wyszedł z grobu, mając związane nogi i ręce obowiązkami grobowemi, i oblicze jego było chustką obwiązane. Sekl. 2. *obowiązanie, obowiązanie ś.*, *zobowiązanie, dług moralny, powinność, mus*: O. ten, który na ś. mają, nie za mały trzeba poczytać. Łęcz. Żydów wiązać pismem i obowiązkami różnemi musiano. Skar. O kontraktach i obligacjach albo obowiązkach. Baz. Zaklinam cię na wszystkie obowiązki. Kras. (= *na wszystkie świętości*). Gospodarz ujmie sobie przykrości, gdy każdego z czeladzi o jego obowiązkach w czasie przestrzeże. Kras. (= *o tym, co do niego należy*). Wypłacam ś. z obowiązku wdzięczności. Kras. Mieć sobie co za O. Spełnić O. Uiszczając ś. z swego obowiązku. Dm. Pełnią dobrych matek i żon obowiązki. Niem. Kto ci wylieczy obowiązki moje? Troc. Brać na ś. O. sprawienia czego. Troc. Ja stałem na waszego towarzysstwa czele, mam O. cierpieć za was, przyjaciele. Mick. Obowiązki względem Boga, ojczyzny, bliźnich, względem siebie samego. Włożeń na kogo O. pod odpowiedzialnością. O. człowieka, chrześcijanina, obywatela, kapłana, pana, ojca, sługi. Obowiązki stanu, urzędu, powołania. Obowiązki małżeńskie. Poczować ś. do obowiązku. Obarczony obowiązkami. Mam obowiązki (= *mam o kim myśleć, troszczyć ś. o kogo, lożyć na kogo*). 3. [O.] *utrzymanie*: Dzieci wzion pustelnik na swój O. 4. a. w lm. *służba, urząd, posada, funkcja, kondycja*: Iść do obowiązku. Być w obowiązku (= *służyć u państwa*). Zgodzić ś. do obowiązku. Przyjął obowiązki gubernera. Pełnić obowiązki sekretarza (= *zastępować go*). Telmena sprawuje obowiązki pani. Mick. Owe migracje sług i ofejałistów były znane pod upowszechnionym wyrażeniem: chodzić po obowiązku. Byk. 5. a. †**Obowiązka** *klauzula, warunek, zastrzeżenie*: Z tym obowiązkiem pożyczam ci pieniądze, że... Troc. <Ob(o) + WIEZ/WRĘZ>

†**Obowiązka**, i, lm. i p. **Obowiązek**: Przywolił na koncyljum z taką obowiązka, aby nie było więcej zachodnich, jak wschodnich biskupów. Skar.

Obowiązkowo, **Obowiązująco** przys. z *obowiązku, z powinności, koniecznie, musowo*: Świadek musi O. być obecnym na sprawie.

Obowiązkowość, i, blm. rz. od **Obowiązkowy**: Absolutne odepchnięcie i odrzucenie moralnej obowiązkowości i odpowiedzialności człowieka. Nagan.

Obowiązkowy 1. przym. od **Obowiązek**, *konieczny, musowy*: Część dziedzictwa, którego ś. dziedzice koniecznie domagać mogą, zowie ś. częścią obowiązkową. L. 2. Człowiek O. = *ściśle, gorliwie wypełniający swój obowiązek, sumienny, gorliwy w pełnieniu obowiązków, poczuwający ś. do nich*. <Od **Obowiązek**>

†**Obowiązować**, uje, ował i †O. ś. p. **Obowiązać**: Przysięgą obowiązował wszystkie swe w lekarstwie naśladowce. Lat.

†**Obowiązowanie**, a, blm., czynność cz. **Obowiązować**.

†**Obowiązowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Obowiązować** ś.

Obowiązująco p. **Obowiązkowo**: Powoływani O. do udziału w życiu publicznym gminy. Spas.

Obowiązujący stanowiący obowiązek: Prawo jest obowiązujące dla każdego. Śl. wil.

Obowiązować, uje, ował i O. ś. p. **Obowiązać**. **Obowiązwanie**, a, blm., czynność cz. **Obowiązować**.

Obowiązywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obowiązować** ś.

†**Obowiązywać**, uje, ował i †O. ś. p. **Obowiązać**: Obowiązuję kogo przysięgą. Kn. Obowiązuję kogo pod sumieniem. Dudz. Obowiązujemy cię na Boga w Świętej Trójcy jedynego, abys nam prawdę powiedział. Skar.

†**Obowiązywanie**, a, blm., czynność cz. **Obowiązować**.

†**Obowiązywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Obowiązować** ś.

†**Obożństwo**, a, blm. p. **Obożnicostwo**. <Od Obożny>

Obożik, u, lm. i p. **Oboż**: Te dwa obożiki utrzymują związek za pośrednictwem wysuniętych posterunków. Kis.

Obożina, y, lm. y *lichy oboż*.

Obożisko, a, lm. a p. **Oboż**: Wojsko ruszyło z obożiska tureckiego. Djar. w. Dość miał posteraszę szeszupłę O. Chr.

Obożostawnia, i, blm., *Kastrametacja woj. dział sztuki wojennej, traktujący o ustawianiu, rozłożeniu w polu pułków armji*. <Oboż + *Stawnia, od **Stawiać**>

Obożować, uje, ował *stać obozem, przebywać w obozie; zakładać oboż*: Obożowali nad rzeką, pod miastem. Troc. Wojsko dwojakim sposobem O. może, zwyczajnie, to jest w ulice ustawionem namiotami, lub też takim porządkiem, jak jest do bitwy uszykowanym. Łs. <Od **Oboż**>

Obożowanie, a, blm., czynność cz. **Obożować**.

Obożowiec, wca, lm. *wcy żołnierz obożowy, przywykły do przebywania w obozie*: Trudno było od obożowca wymagać pilności w naukach. Byk. <Od **Obożowy**>

Obożowisko, a, lm. a *miejsce, na którym mieści ś. a. mieścił ś. oboż*: Wybór dobrego obożowiska częstokroć wiele pomagał do znakomych zwycięstw. Jak. J.

†**Obożownik**, a, lm. cy p. **Obożnik**. Śl. wil.

Obożowy, **Obożny** przym. od **Oboż**: Szańce obożowe. Troc. Przy obożowym piliśmy ognisku. Mick. Życie obożowe. O. wieniec hetman dawał temu, który najpierwej do obozu nieprzyjacielskiego wpadł. Warg. Czeladź obożowa, p. **Czeladź**. Żołnierz O. (= *polny*). Wielka różnica między żołnierzem obożowym a pałacowym. Troc. Lek.: *Gorączka obożowa (typhus exanthematicus) = dur wysypkowy i podobne do niego choroby gorączkowe, trapiące wojsko podczas długotrwałych wojen*. Biegunka obożowa = *biegunka wynikająca wskutek złego żywienia wojska*. × O., ego, lm. i rz. p. **Obożny**. <Od **Oboż**>

Obożna, ej, lm. e *żona obożnego*.

Obożnia, i, lm. e *stodoła przy karczmie dla koni i powozów*. Podcz.

Obożnianka, i, lm. i *córka obożnego*: Miał za sobą Żołą Łaszczównę, obożniankę koronną. Nies. Pannę Jabłonowską, obożniankę koronną.. Nar.

Obożnic, a, lm. *owie syn obożnego*: Podkomorzec, podkomorzanki, obożnicowie, obożnianki. Nies. Panem Jabłonowskim, obożnicem koronnym.. Nar.

Obożnica, y, lm. e *ta, która obożuje*. Słow.

Obożnictwo, a, blm. p. **Obożnicostwo**.

Oboźniczostwo, a, Oboźniczowstwo, Oboźnictwo, † **Oboźništwo** l. lm. a **urząd, godność oboźnego.**

2. blm. **oboźny, oboźniczy z żoną:** O. odjechali.

Oboźniczowstwo, a, lm. a p. Oboźniczostwo.

× **Oboźniczy do oboźnego należący.**

Oboźnik, a l. lm. cy, † Oboźownik = a) żołnierz obozowy, ciura: Uszarze posunęli ś. naprzeciwko lewemu skrzydłu nieprzyjaciela; oboźnicy zaś zostali poza górą. Śl. wil. b) *ten, który ma sobie powierzony nadzór nad obozem w czasie, gdy wojsko wyrusza z niego w otwarte pole.* Śl. wil. 2. lm. i bot. (castra) **ros.**

Oboźny p. Obozowy: Zgraja oboźna szła bez broni. Warg. Hetmani rzymscy sami przy oboźnym ogniu rzepę piekli. Birk. Wieniec O. Bud. B. O., ego, lm. i rz., × **Obozowy, Namiotowy** *ten, co zakłada obóz; kwaterymistrz pułkowy:* Jak sobie O. postąpił ma przy kładzeniu obozu. Tarn. J. O. Wielki Koronny, O. Wielki Litewski. Troc. Oboźny Koronny i Litewski są dygnitarze i urzędnicy wyżsi; ich obowiązek zakładać obóz na miejscu, które najwyższy wódz naznacza. Kras. <Od Obóz>

† **Obożenie, a, blm., czynność cz. Obożyć.**

† **Oboźny** *bóstwem zaszczycony, ubóstwiony:* Też dnia zstąpił Chrystus duszą oboźną do otchłani. Sak. <O + BOG>

† **Obożyć, y, ił p. Obóstwić:** Chleb i wino jest samo istotne ciało Chrystusowe obożone. Smotr. <O + *Bożyć, od Bóg>

Obód, odu, lm. ody, [Obod, Oboda, Obłoda] *obwód koła wozowego z jednego giętego drewna; drążek zwinęty w koło i osadzony na sprychach zamiast dzwon:* Obody u kół zjeżdżyły ś. Darmo ściagać obodu będziesz stożystego, gdyż jest kołem ostatnim. Słonk. <Ob + WIOD/WOD>

Obój, oju, lm. oje, × Hobój, Oboj, × Hoboj, Oboja, [Obal] l. *dęty instrument muzyczny z rodzaju klarinetowych.* 2. org. *jeden z głosów manualnych organów, wydawany przez piszczałki języczkowe, których tuby są w górze rozszerzone.* <Fr. hautbois>

× **Obój, oja, oje, † Oboj** *licz. porządkowy od Oba, każdy z obu:* Sejmy i rady ten O. naród polski i litewski ma zawsze mieć wspólne. Herb. O. urząd tak świecki, jak duchowny. Wuj. Sakrament pod oboją osobą ustawiony. Wuj. Krystus wszystkie pod oboją osobą. Pśń. kość. Uczyli ś. na obie ręce szermować, żeby oboja ręka była pożyteczna. Petr. Wierny przyjaciel w obojej fortunie statecznie służy. Nar. W piersi razem i plecy został postrzelony, O. ś. wpośród piersi schodzi grot stalony. Bardz. Patrz, jak w stronie obie O. ś. polus kurzy. Żebr. Dawać choremu pić dwie godziny przed oboim jedzeniem. Syr. (= *przed obiadem i wieczera*). Wojna oboja, i od nas, i przeciwko nam czyniona. Star. Książę strudzony zasnął na oboje ucho. Mick. Na oboim ramieniu jak u motylków skrzydełka. Mick. Na brzeg oboje wyjęto już skrzydło (niewodu). Mick. W oboim jak ci zrównać blasku? Mick. Oboją razą. Kn. (= *obu razem*). Królestwo obojej Sy-cylii. Osoby obojej plei. Z obojej strony. Ze stron oboich. Troc. <OB>

1. [Obój, oja, lm. oje] *chakupa na dwie rodziny, chakupa podwójna:* Przyszędł do tego oboja. <OB>

2. [Obój, oja, lm. oje] *człowiek, koń a. wół leniwy, którego często bicem do pracy pobudzać trzeba.* Zgr. [Oboisko]. <O + BI/BOJ>

[Obójek, jka, lm. jki] l. p. **Obojek. 2. manjery, wychowanie.**

Obójnik, a, lm. i bot. p. Tojeśd. <?>

† **Obór, oru, lm. ory, [Obór] = Obiór:** Dobrodziejstwa powinny uważniej i z pilniejszym oborem być dawane. Górn. Gdzie gwałt, tam już O. być nie może. Górn. <O + BIOR>

[Obórczyna, y, lm. y] l. *nieczna, licha obora. 2. chlewek.* <p. Obora>

Obórka, i, lm. i p. Obora: Mała O. przypierała do budowlki. Krasz.

† **Obórzenie, a, blm., czynność cz. Obórzyc.**

† **Obórzyc, y, ył p. Oburzyć.**

× **Obóstwić, i, ił, † Obożyć** *bóstwem zrobić, ubóstwić.* L. <O + Bóstwić>

× **Obóstwienie, a, blm., czynność cz. Obóstwić.**

! **Obów, wia, lm. wie m., a. 10., i, lm. wie z. p. Obuwie:** Na nogę białą O. kształtny wciąż, który srebrnymi haftki jak najmocniej sprząga. Dm. O. staroświecki, i teraz niektórych zakonników, podeszwa ze sznurkami albo z rzemykami, *sandalium.* Kn. O. żołnierski, staroświecki, *caligae.* Kn. O. twoja nie zstarzała ś. na nodze twojej. Bud. <Zam. Obuw>

! **Obówie, a, blm. p. Obuwie:** O. używane do grania tragedji greckiej, *cothurnus.* Hul.

Obóz, ozu, lm. ozy l. *zbiór namiotów na leże dla wojska, wystawionych według pewnego porządku:* O. zakładać i szanice czynić kazał. Warg. O. stawiać, obozem ś. kłaść. Kn. Stawać, kłaść ś. obozem. O. zatoczyć. Troc. Bolesław O. pod Ciemierzynem rzuciwszy, zupełną zimę w nim trawił. Błaż. Uciekali z bitwy ku obozu. Warg. Wojska obozem stoją. Łs. On u Wilna obozami stoi. Mick. Gdzież obozem leży ten Lech? Słow. O. ruszać, ruszać ś. z wojskiem, O. składać. Kn. Zwinąć O. Ruszyć obozem. O. obwarowany, warowny. Z obozu do obozu. Bał. Przen.: Chcą w albumie założyć O. różnej broni. Mick. Las wokoło szumił swemi brzozy, jakby gdzieś duchów przeszłości obozy. Słow. 2. przen. *partya, stronnictwo:* O. konserwatystów, postępowców. Trzymać ś. hasel swojego obozu. Przejść do innego obozu. 3. † O. *spoczynek wojska ciągnącego, nocleg wojska pod namiotami:* Król ostrożnemi obozami idzie powoli. Susz. 4. † O. *wyprawa wojenna, kampanja:* Niesposobne zdrowie moje, którym mię Pan Bóg przez wszystkie czas obozu i teraz nawiedzić raczył. Knc. Czterdzieści i cztery obozy służyłem. Niem. Zdr. **Obozik.** Zgr. **Obozisko.** <Ob + (W)óz, z WIOZ/WOZ>

× **Obr, a, lm. owie** *obrzymy, wielkolud:* Jazdon na ramionach silnych obrów. Krasz. <Czes. obr>

Obrabiacz, a, lm. e ten, co obrabia.

Obrabiać, a, ał i O. ś. p. Obrobić. <Ob + Rabiać, od Robić>

Obrabianie, a, blm., czynność cz. Obrabiać.

Obrabianie się, a, ś., blm., czynność cz. Obrabiać ś.

Obrabować, uje, ował *rabując, obrać; okrąść, obdrzeć, zrabować:* Obrabowali sklep żydowski nie tylko z pieniędzy, ale i z rozmaitego towaru, z płócien i sukna. Tet. <Ob + Rabować>

Obrabowanie, a, blm., czynność cz. Obrabować.

Obracacz, a, lm. e l. ten, co obraca. 2. piw. przyrząd do mechanicznego przerzucania słoju na suszarni. <Od Obracać>

Obracać, a, ał i O. ś. p. Obrócić.

[Obracadlo, a, lm. a] *koło zębate, trybowe.*

[Obracajka, i, lm. i] p. **Obertaczka.**

Obracanie, a, blm., czynność cz. Obracać.

Obracanie się, a, ś., blm., czynność cz. Obracać ś.

[Obacany, ego, blm.] p. Oberek.
 †Obachmaniac, a, ał i †O. ś. p. Obrochmaniac.
 †Obachmanianie, a, blm., czynność cz. Obachmaniac.
 †Obachmanianie się, a ś., blm., czynność cz. Obachmaniac ś.
 †Obachmaniac, i, ii i †O. ś. p. Obrochmaniac: Obachmaniwszy stada. Fal. <p. Obrochmaniac>
 †Obachmanienie, a, blm., czynność cz. Obachmaniac.
 †Obachmanienie się, a ś., blm., czynność cz. Obachmaniac ś.

Obachnować, uje, ował, nied. Obachnowywać I. określić za pomocą szczegółowego rachunku; rachując wszechstronnie, ustalić stan, rezultat rachunków, sprawdzić, skontrolować je; obliczyć: O. kasę. O. dochody i wydatki. Liczbę ich obachnowawszy. Paszk. Zaprzęć ś. do taczki obowiązku codziennego, obachnowanego na godziny. Chm. O. eo na przyszłość = wyliczować, wykombinować, obliczyć: Jużś obachnował, na kiedy ś. wrócisz? Troc (= wyrachował). O. nakład dzieła, kosztu budowy domu. Kto z was, chcąc budować dom, usiadłszy pierwej, nie obachnuje nakładów? Leop. 2. kogo = sprawdzić, ocenić rachunki z powierzonych mu pieniędzy lub mienia w innej postaci, obliczyć, wyliczyć, wyrachować; skontrolować, ile wydał, a ile mieć powinien: O. stągę, rządę. 3. przen. pomyśleć o rozmiarach czego, ocenić doniosłość czego, wziąć co na uwagę: O. następstwa. O. czyje zamiary. Sł. wil. 4. przen.: O. eo na co = zrobić co z wyrachowaniem zyskania na czym, osiągnięcia czego, obliczyć: Wszystko to obachnowane na efekt. Traktaty ze strony szwedzkiej tylko na zwłokę obachnowane. Szaj. O. ś. I. obachnować swoje fundusze, ocenić, określić na zasadzie rachunków swój stan majątkowy, obliczyć ś.: O. ś. z kasą, z dochodami, z rozchodami (= obachnować swoją kasę, swoje dochody, rozchody). Nie mogą ci nie obiecywać, muszę ś. wprzód O. z kasą. Przen.: O. ś. ze swoim sumieniem. O. ś. ze swymi siłami. 2. z kim = zrobić rachunek, sprawdzić za pomocą rachunków, ile kto komu winien, obliczyć ś., porachować ś. <Ob + Rachować>

Obachnowanie, a, blm., Obachunek czynność cz. Obachnować.

Obachnowanie się, a ś., blm., Obachunek czynność cz. Obachnować ś.

Obachnowywać, uje, ywał i O. ś. p. Obachnować.

Obachnowywanie, a, blm., czynność cz. Obachnowywać.

Obachnowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Obachnowywać ś.

Obachunek, nku, lm. nki p. Obachowanie i Obachnowanie ś.

Obachunkowy przym. od Obachunek: Izba obachunkowa p. Izba. <Od Obachunek>

†Obaczacowy p. Obaczacowy przym. od Obaczacz: Żyła obaczacowa. Krup.

†Obaczacz, a, lm. e anat. p. Krętarz. <Zam. Obaczacz, od Ob + WIERĆ/WART/WROT>

†Obaczacowy, †Obaczacowy przym. od Obaczacz: Nerw O., nerw zasłonowy (nervus obturatorius). Żyła obaczaczowa, zasłonowa, zatykowa, zatyczna (vena obturatoria). <Od Obaczacz>

Obać, obierze, obrał, rozk. obierz a. [obier], †Obebrać, [Obebrać], nied. Obierać I. wziąć co lepsze; wybrać: Z dwóch jedno O. I. Lepsze obierać, złego nie ukusi, aż kiedy musi. Petr. Obierz

sobie co lepszego. Troc. Pan obrał sobie Syjon, a upodobał sobie, aby był mieszkaniem jego. Wiśn. O. miejsce na dom (= upatrzeć). W jednej z izb pustych obrał mieszkanie dla siebie. Mick. Obrał tę ścieżkę. Troc. O. sobie stan, zawód. O. sobie materjał na suknię. [Jaką se śmiercią zycys zginąć, to se obieraj ze wszystkich jedną]. Przyjaciela bacznie obieraj, a obrawszy, mocno trzymaj. Prz. Dawid z nędznego stanu pasterkiego był od Pana obrany na stan królewski. Wiśn. Szlachcie należy obierać króle. Pot. Obranooby mnie wodzem, gdybym nie był tchórzem. Mick. Obrano starostę na to województwo. Troc. Obrali go królem, burmistrzem (za króla, za burmistrza). Troc. O. kogo losem, większością głosów. O. kogo na czyje miejsce. 2. †O. przebrać, wybrać co lepsze, a gorsze odrzucić: Obierać groch, gruszki, oliwki, sałatę. Troc. Groch po stole obierać. Pot. 3. zebrać, pozbierać dokoła, poobrywać, pozdejnować: O. owoce, gaśienice z drzew. 4. zbierając, oczyścić: Należy drzewa starannie utrzymywać, z liszek i gaśienic obierać. Wirt. 5. obnażyć przez zebranie wierzchniej warstwy, wierzchniego pokrycia, obłupić, obedrzeć: Obierać kartofle (= skrobać a. zrywać z nich łupinę). Obierać jabłka, gruszki, jajka, orzechy. O. (z liści wierzchnich) kapustę. O. zajęcia. Troc (= obedrzeć, obciągnąć ze skóry, oprawić). O. gęś, kurę. Troc (= oparzywszy, oskubać). Drzewa należy obierać ze skóry po ścięciu. Jak J. Skotopas nadszedł lwa, a on jałowicę obiera. Jabł. (= ogryza, obrabia). Kości, któreby miały być nożem obrane, zębami ogryzać. L. Obierać drzewo, sad, owoc zbierać, owoc obrywać. L. W winnicy zebranej gronka zostawiają ci, którzy pilnie winnicę obierają. Leop. 6. kogo = ogolocić, wyzucić, złupić, obrabować, obedrzeć, okraść: Zbójcy gwałtownie ludzi obierają. Sz. Kościoly obierają, aby domy swoje zbożać. Skar. O. kogo z czego a. † w co, † w czym. Nie mam, gdyż jestem obrany ze wszystkich dóbr. Kulig. Obrany ze wszystkiego; obrany w pieniądze (z pieniędzy), w pociechy. Troc. Obrano go w drodze z pieniędzy i ze wszystkiego, aż nie miał i o czym zajechać do Polski. Biel. M. Z majątku matki obrałeś go. Wirt. Wnet babę z pieniędzy obiorą. Opal. Ze wszystkiego obrała sprosna miłośnica. Jag. Obrany z rozumu. Bobr. (= pozbawiony rozumu). Czyś z rozumu obrana? Mick. Ktoby całe w rozum był obran w człowieczym narodzie, żeby wolał na wojnie, niżeli żyć w zgodzie. Pot. Obrany z oręża. Troc. Z jej obecności, z waszej pociechy obrany. Mick. 7. × O. oporzadzić, obić, ogrzmocić: Chłop, konia przywiązawszy, kijem go obierał. Jabł. 8. [O.] p. O. ś.: Żółtkiem nogi smaruje, aby nie obierały. 9. [Obierać] = nudzić, kłtwić, mdlić: Cliwo, obiera człowieka. O. ś. I. [O. ś.] = a) za kogo = podać ś. za kogo, udać kogo, przyjąć na siebie czyją postać: Zły obrał sie za węża. b) przebrać ś.: Obrał ś. za dziada. c) i †O. ś. ofiarować ś., nastreczyć ś., znaleźć ś.: Jeden ś. obrał taki zuch. Obrałliby ś. kiedy kto tak pracowity, żeby z was (fraszek) chciał wyczerpać umysł mój zakryty. Kochan. d) (o chorym): Niewiele ś. z niego obierze = nic z niego nie będzie. 2. [O. ś.] obłepić ś., obłęzić czym, nabrać czego na siebie, uwalniać ś. w czym. 3. †O. ś. nabrawszy czego, zaopatrzeć ś. w co; obłowić ś., nabrać sobie wiele czego: Nie obierzasz ś. tu. Kn. Nie obrał ś. wielkich dostatków. Troc. 4. †O. ś. rozebrać ś., obnażyć ś.: Obrawszy ś., rzucił ś. w morze. Otw. S. 5. a. [Obrać] przejść w ropienie, zebrać ś., narwać ś. i skutkiem tego obłęzić ś.

skóry: Palec mu ś. obiera. Krosta, wrzód obiera ś. 6. † O. ś. na co = *oddać ś.*, *poświęcić ś. czemu*. Biel. M. 7. † Obierać ś. czym, w czym, koło czego = *trudnić ś.*, *zajmować ś.*, *parać ś.*, *hawić ś. czym*, *przykładać ś. do czego*, *chodzić koło czego*: Król Jagiełło w myśliwstwie ś. obierał. Paszk. Tales obierał ś. w naukach gwiazdarskich i lekarskich. Biel. M. Pytagoras ś. nie obierał jedno w liczbie a rozmiarowi świata. Biel. M. Ludzie w naukach ś. obierający. Sak. My jeszcze w większej próżności obieramy ś., niżeli ona młodość dziecinna. Kucz. Nie obierają ś. w geometrji jedno trochę ci, co rolą a imieniem z najmu mierzyć zwykli. Grz. Żupnik ma sól przedawać kupeom i tym, którzy około soli ś. obierają. Herb. Starajcie ś., dzieci, abyście ś. w naukach poczytych pilnie obierali. Wuj. Obierali ś. ci łotrzykowie rozbojem. Wys. Póki ś. w filozofji ćwiczyć i obierać nie zechcemy, póty drogi do szczęśliwego życia nie potrafimy. Star. <O + Brać>

Obrada, y, lm. **y** obradowanie, narada, rada, debaty: Dla dalszej obrady o tych rzeczach naznaczamy sejm ekstraordynaryjny. Vol. Obrad publicznych dom, radziecki dom. Pilch. Siciński na sejmie pierwszy dał przykład zerwania obrad. Mick. Wrony rozpoczęły obrady wiecowe pełne zgłębku. Dyg. Te interesa na ustawicznych obradach senat trzymają. Troc. Zjeżdżają ś. na blizkie obrad swoich zagajenie. Troc. Kozmowne z sobą mieli obrady. Troc. Obrady parlamentarne. Prowadzić obrady. Przewodniczyć obradom. Gdy zakończyli obradę, wszyscy trzej ku Aldonie smutne zwróciłi wejrzenie. Mick. 2. [Obrady lm.] = *zmówiny, ucztę przedślubna*. Goł. 3. [O.] *ład, porządek*. <Ob + Rada>

× **Obrada, y**, lm. **y** *pociecha, uciecha, ukontentowanie, satysfakcja, korzyść, pomoc*: Niewielka O., podarek błahy. Prz. Patrzyć a nie zażyć, mała O. Prz. Niewielka z tego O. Koń pod nim rze z wielkiej obrady, dźwięk trąb usłyszawszy. P. Koch. Obrady tam wielkiej nie będzie. Dyg. O. małżeńska i spólna powinność. Troc. Niewielką z osoby twojej mam obradę. Troc. Z obrady pospolitej zysku i pożytku szuka. Troc. Wielka O. widzieć i zwiedzić kraje świata. Troc. <Ob + RAD; p. † Obradować>

Obradzić, a, ał p. **Obredlić**.

Obradlanie, a, bfm., czynność cz. **Obradlać**.

Obradzenie, a, bfm., czynność cz. **Obradlić**.

Obradlić, i, il p. **Obredlić**.

Obradny, Obradowy przym. od **Obrada**: Z obradnej sali idą do kaplicy. Mick. <Od Obrada>

Obradować, uje, ował *prowadzić obrady, radzić, naradzać ś.*, *debatować*: Dawne prawa nie pozwalały O. przy świecach. Skrzet. <Od Obrada>

† **Obradować, uje, ował** kogo, dok. i nied. *radować, cieszyć, weselić, kontentować; wradować, wwelelić, rozweselić, pocieszyć, ucieszyć, rozradować, ukontentować*: Stońce swoją przyjemną jasnością świat i obywatelę jego częstkroć obraduje. Fur. † O. ś. komu, czemu = *radować ś.*, *cieszyć ś.*, *weselić ś.*, *kontentować ś.*; *wradować ś.*, *wweselić ś.*, *rozweselić ś.*, *rozradować ś.*, *nacieszyć ś.*, *pocieszyć ś.*, *ucieszyć ś.*, *ukontentować ś.*: Gdy kto pojmie żonę, nie pójdzie na wojnę, aby przez jeden rok obradował ś. żenie swojej. Leop. O. ś. temu dosyć nie mogli, że Telemaka z sobą wzięli. Troc. <Ob + Radować>

Obradowanie, a, lm. **a** czynność cz. **Obradować**.

† **Obradowanie, a**, bfm. 1. czynność cz. † **Obradować**. 2. p. **Obradowanie się**: O. jego będzie mu na żałość. Leop.

† **Obradowanie się, a ś.**, bfm., † **Obradowanie** czynność cz. **Obradować** ś.

× **Obradowniczy, × Obradownikowy** przym. od **Obradownik**.

× **Obradownik, a**, lm. **cy** *członek obrady*. <p. Obrada>

× **Obradownikowy p. Obradowniczy**.

Obradowy p. Obradny.

Obradzać, a, ał i O. ś. p. **O. ś.** p. **O. ś.**

† **Obradzać, a, ał i × O. ś.** p. **Obradzić**.

Obradzanie, a, bfm., czynność cz. **Obradzać**.

† **Obradzanie, a**, bfm., czynność cz. † **Obradzać**.

Obradzanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Obradzać** ś.

× **Obradzanie się, a ś.**, bfm., czynność cz. × **Obradzać** ś.

† **Obradzenie, a**, bfm., czynność cz. **Obradzić**.

× **Obradzenie się, a ś.**, bfm., czynność cz. **Obradzić** ś.

† **Obradzić, i, il**, nied. † **Obradzać** 1. *obmyślić, uradzić*: Pan zbawienie wszystkim obradził. K. G. 2. kogo = *opatrzyć, wspomóc radą; poradzić, doradzić komu*: Gdy jej (liszki) prosił (kozieł) o ratunek, ona powiedziała: Już cię, wierę, obradzi Bóg, gdy ja wybieżala. Rej (= *niech cię Bóg ratuje*). × O. ś. *naradzić ś.*; *przyjść do przekonania po naradzie*: Obradziłem ś. z karczmareczką, że należy chwycić za to, co sam los szczęśliwy podaje. Kaczk. <Ob + Radzić>

Obramić, i, il p. **Obramować**: Grodu, obramionego przeszlicznie wzgórzami... Gaw. <Nm. umrahmen>

Obramienić, i, il *objąć ramionami, wziąć w objęcia, objąć, utulić*: O ty, śmierci, mnie obramień. Brzoz. <Ob + *Ramienić, od Ramie>

Obramienie, a 1. bfm., czynność cz. **Obramić**. 2. lm. **a** *obłożenie, obłoga, rama*: Pozbawiono domy kamiennego u drzwi obramienia. <Od Obramić>

Obramienienie, a, bfm., czynność cz. **Obramienić**.

Obramować, uje, ował, Obramić, nied. Obramowywać 1. *obszyć, obłożyć, wyłożyć czym po brzegach, oblamować*: Płaszcz obramowany purpurą i złotem. Krasz. Wiadro ono wieńcem obramował.

Birk. Towarzysze, kto to naszą liseń obramował czaszę? Kochan. 2. przeni. *otoczyć, okolić, opasać*: Szyja obramowana cienutkim koronkowym kołnierzykiem. Rol. Kmiece chaty schludne, bukieta-

mi ze słoneczników, maku i ostróżki obramowane. Rol. Za bramą rozścielał ś. niewielki dziedziniec;

obramowywała go z przeciwnej strony dwupiętrowa kamienica, mająca po bokach długie oficyny.

Rol. 3. † O. przeni. *upiększyć, ozdobić, okrasić; zaszczylić*. 4. przeni. kogo = *obmówić, oszamerować, wypićować, skrytykować, osławić, ocenzurować, oczer-*

nić, oszkalować, wyszydlić, ośmieszyć, wyśmiać.

<O + Bramować>

† **Obramowan** (jako orzeczenie) *obramowany*: Białogłówni kiedy ś. gdzie zejdą, już ś. tam nikt nie wysiedzi, już tam każdy musi być O. i oszacerwan. Wuj.

Obramowanie, a 1. bfm., czynność cz. **Obramować**. 2. lm. **a** *obłoga, brzeg ozdoby, bramowanie, lamówka, szlak*: Owe kartelusowe zawijania zakończeń obramowań początek wzięły w starożytniej Etrurji. Gers.

Obramowywać, uje, ywał p. **Obramować**.

Obramowywanie, a, bfm., czynność cz. **Obramowywać**.

Obraniać, a, ał p. Obranić.

× **Obraniać, a, ał i × O. s. p. Obronić.**

Obranianie, a, błm., czynność cz. Obraniac.

× **Obranianie, a, błm., czynność cz. × Obraniac.**

× **Obranianie się, a s., błm., czynność cz. Obraniac s.**

Obranić, i, il, nied. Obraniac chir. *ściąć brzegi rany nieswieżo zadanej w celu osiągnięcia zrośnięcia jej doraźnego; okrwa wić, lodświeżyć.*
<Ob + Ranić>

Obranie, a, błm., czynność cz. Obrac.

† **Obraniec, nca, lm. ncy ten, co został obrany, wybraniec, elekt.** Rej. <Od Obrac>

Obranie, a, błm., czynność cz. Obranić.

Obranie się, a s., błm., czynność cz. Obrac s.

Obrany i. którego obrano a. który s. obrał: Jajko obrane. Jestem O. ze wszystkich dóbr. Kulig. Palec O. 2. † O. w czym, w co = ubogi, biedny, goły, ograniczony co do czego, pod względem czego, огоłocony z czego: O. w pieniądze, w poeiche. Troc. Czylibym tak głupi był i w rozum O.? Kulig. Nie przeciwicić s. człowiekowi w rozum obranemu. Bud. B. W rozum O., kto s. śmierci boi. Prot. Nie jest obrana pewnie tak w rozumie, aby temu dać kiedy wiarę miała. Lubom. Na co s. przygodzi ziemia w ludzie obrana? Żebr. 3. † O. w czym = bogaty w co: Pan to O. w rozumie. Troc. Panna we wszystkich cnotach obrana. Troc. <Od Obrac>

Obrastać, a, ał p. Obrosnąć.

Obrastanie, a, błm., czynność cz. Obrastać: [Jak i] dań podchłastanie pomiędzy O.] (zagadka o sośnie).

Obraszac, a, ał p. Obrosić.

Obraszanie, a, błm., czynność cz. Obraszac.

Obraszpłowac, uje, owal opilowac raszpłac: O. spodnią krawędź kopyta konia. <Ob + Raszpłowac>

Obraszpłowanie, a, błm., czynność cz. Obraszpłowac.

Obraz, u, lm. y a. [e] l. podobizna przedmiotów z natury, wyrażona kolorami lub rysowana, rzeźnięta i t. p.: Daleko jest O. i wymalowanie od swego oryginału. Kłok. Obrazy są księgami prostych ludzi. Zigr. O. olejny, kredkowy, pastelowy, kanwowy. O. rysowany = rysunek. O. rytowany = rycina, szych. Obrazy Matejki, Siemiradzkiego, Rafaela, Rubensa. O. szkoły holenderskiej, włoskiej. O. pędzla Chełmońskiego. Galeria obrazów. Wystawa obrazów. O. historyczny, rodzajowy. O. przedstawiający osobę = wizerunek, konterfekt. Obrazy świętych. O. Najśw. Marji Panny, św. Kazimierza, św. Wojciecha. Znagła zadrżały obrazy na ścianie, znów s. drzwi domu na ścieżaj rozbiegły. Słow. Nad emalji zaćmionym lazurem O. Najśw. Panny malowany i O. krzyża. Słow. Szklisty O. przejęty księżyceem, teraz do lekkiej widm podobny larwy. Słow. Tam przed cudownym kłękają obrazem i zaczynają paciórka. Mick. Mieni s., jak cudowny O. L. Ma nabożeństwo do tego obrazu. Troc. Wysła procesja z chorągwiemi, z obrazami. Patrzy w nią, jak w O. (= jak w tęczę). O. oryginalny. Kopja obrazu. Odbitka z obrazu = reprodukja. O. naturalnej wielkości. O. przedstawiający naturę = widok, krajobraz, pejzaż, lanszaft. Porozwieszac obrazy. Oprawiac obrazy. Przedstawic co w obrazie, na obrazie. Historia Polski w obrazach. Odnawiac, restaurowac obrazy. Szkie do obrazu. O. w złoconych ramach. O. przedstawiający rysy pewnej osoby = podobizna, portret. Obrazy przodków za-

nych porządkiem rozstawione. Troc. Przen.: O. czyj = wizerunek, wyobrazenie, postać: Starszy syn jest istnym (a. żywym) obrazem swojego ojca (= wykapany ojciec). Wierza, iż każdy cesarz turecki z domu Otomanowego jest prawdziwym obrazem Mahometowym i wikarjuszem jego. Star. W nim widzisz O., jakim ja sam byłem za młodu. Sł. wil. Przen.: wzór, kształt, symbol, przykład: P. Bóg stworzył człowieka na O. i podobieństwo swoje. Wiosna jest obrazem młodości. Kwiat marności jest obrazem. Troc. Żywy marności i odmienności świata O. Troc. Za życia enoty niewinnej obrazy, jej barwę mają po zgonie. Mick. Gra ta jest bojów obrazem. Mick. 2. widok, scena, wyobrazenie, postać, podobizna, odbicie s., konterfekt kogo a. czego utworzony przez zmysły czyje a. przez wyobraźnię, widziadło, mara, widmo: Jeszcze mi tej śmierci O. przed oczyma stawa. Troc. Stworzyliśmy sami w głowach naszych O. tego. O. przeszłości. Nie może wygładzić z serca obrazu tej, którą kochał. Nie mogą ni razu w myśli twojej odnowić obrazu. Mick. Schyliwszy s. nad wodę, ujrzała w niej swój O. Krew uderzająca do skroni coraz straszliwie obudzała obrazy. Chm. Żywy O. = malownicza scena nieruchoma, przedstawiona z udziałem grupy osób przy odpowiednim oświetleniu. Fil., w psychologii, = wrażenie, czucie odtworzone: Obrazy wzrokowe, słuchowe, ruchowe. Zdolność odtwarzania i kombinowania obrazów nazywamy wyobraźnią. Fiz.: O. = odtworzenie postaci przedmiotów, wywołane przez promienie odbite od zwierciadeł lub przez promienie załamane w soczewkach: Obrazy rzeczy wiste = rysujące s. na ekranach. Obrazy urojone = widziane tylko przez oko spoglądające w zwierciadło lub patrzące przez soczewkę. Obrazy powiększone, zmniejszone, odwrócone. Obrazy niknące = obrazy rzucane na ekran za pomocą dwu latarz czarnoksięskich tak, że obraz jeden stopniowo słabnie i niknie, ustępując miejsca dalszemu. Obrazy ruchowe = wyyddniające i ruchy w naturze przedstawianej na ekranie (jak w kinematografie). 3. widok, widowisko, scena: Oczom naszym przedstawił s. następujący O. Znikł O. Lidy jak senne marzenie. Słow. Pobożowisko przedstawiało smutny O. zniszczenia. O. nędzy i rozpacy! Z pod ramion wytknął palec i długie paznokcie, przedstawiające dwie smycze chartów tym obrazem. Mick. 4. scena, odsłona, akt w sztuce teatralnej: Komedyjka w trzech obrazach. 5. rodzaj utworu poetycznego: Mindowe, O. dramatyczny w pięciu aktach. Słow. 6. opis, szczeg. malowniczy: Tacyt kreśli czasem wielki O. w kilku słowach. Poemat peden pięknych obrazów. O. puszczy w „Panu Tadeuszu“ Mickiewiczza. Obrazy z życia Indjan. O. poetyczny. Obrazy litewskie Ignacego Chodźki. O. tej wojny skreślony podług historii. Mick. Rzuć słabości i niecnoty przegładac obrazy. Mick. Cała mowa Litawora jest wiernym obrazem tego, co podówczas w Litwie udzieni książęta o Witoldzie myśleli. Mick. 7. † O. rzeźba, posąg, figura, statua: Obrazy słupowe. Warg. Gorgiasza O. słupowy z szczerogo złota lany. Warg. O. wietrzy nad wzrost ludzki, abo bardzo wielki, lany z kruszczu, abo wybijany, rzezany, składany z rozmaitych materji, colossus. Kn. (= kolos). O. niecały wzrost wyrażający. L. (= papiersie, biust). Obrazy przodków w przedniejszej stronie domu Rzymianie kładli, aby ich enoty potomstwo nasładowało. Warg. O. lany, kuty, na alabastrze wybity, O. lwa, smoka. Troc. O. formierski na gipsie, na alabastrze odbity abo wybity. Kn. (Djo-

nizjusz) Jowiszów O. ujrzał, w złoty płaszcz ubrany, kazał ji wziąć, na O. kazał dać sukniany. Rej. O. na pieniądzech. Troc (= wizerunek, stempel). 8. *postać, forma, symbol, oznaka*: Przed poświęceniem niektórzy zowią chleb i wino typami albo obrazami, po poświęceniu właśnie ś. zowie i jest Ciało i Krew Pańska. Skar. 9. † O. *wyrzaz, piętno, pozór, oznaka, znamię, cecha, wygląd, charakter, mina, rysy*: Z Boga rodzic ś. mamy, tym sposobem okażemy w sobie niejaki O. świętego poczęcia i narodzenia Syna Bożego. Kucz. Lejąc krew, twarzy nie zmieniał obrazu. Chr. 10. × O. *wrażenie, rzut oka, wejrznie*: Czytaj to pismo z uwagą, ani zawierzaj ślepo, ani odrzucaj na pierwszy O. Stasz. 11. [O.] p. **Obraza**: Z wielkiego obrazu (= z wielkiego oburzenia). 12. † O. *dawny podatek*: Sep, O., naraz, sokołowe. Papr. 13. bot.: O. złotwi p. **Czółwik**. Zdr. **Obrazek, Obrazeczek, [Obrazik, Obraziczek]**. Zgr. **Obrazisko**. <Ob + RZAZ/RZEZ/RAZ>

Obraza, y, lm. **y** i. *obrażenie, zadrażnienie, obtarcie, okaleczenie, uderzenie, uszkodzenie, uszczerbek, krzywda, szkoda na zdrowiu*: Dotykali ś. rozpalonej szyny, a żadnej obrazy nie odnieśli. Skar. Na lwa srogiego będą obrazy sędziesz. Kochan. Kamień obrazy (= kamień sterzcący na drodze, o który ś. boleśnie potknąć można). Przen.: Kamień obrazy a kamień urażny = powód do obrażenia ś., zagniewania ś., rzecz, o którą ś. obrażono a. obraża: Nie przyjąć ich zaproszenia byłoby dla nich kamieniem obrazy. 2. † O. *odraza, zrażenie ś., wstręt, obrzydzenie*: Którzy zawsze z smakiem jedzą i piją, takim wino pióunkowe bywa obrazą. Syr. 3. przen. *naruszenie, pogwałcenie, niezachowanie czego, uchybienie czemu*: O. prawa. Sprawa ta zadecydowana została przez sąd niewłaściwie z powodu obrazy paragrafu 284-go. Wynurzył otwarcie, jaka stąd dawnym zwyczajom O. Mick. 4. *obrażenie kogo, obrażenie ś., zniewaga, ujma, ubliżenie*: O. więcej, niż skrzywdzenie działa i budzi nienawiść. Asn. Powiedziałem ją, aby żarty nie były z obrazą. Górn. Obrazę wszyscy długo pomniły. Kn. Sokolnicki w niej widząc obrazę ojczyzny, bez litości mnie płała. Krop. Tę obrazę okupię krwią moją. Mick. Zdanie mi sprawę z mego honoru obrazy. Mick. Śmiertelna O. Ludzkości O. Słow. Lekceważenie prawa chociażby w najdrobniejszych jego przepisach jest obrazą prawodawcy, jako lekceważenie jego woli. Felin. O. majestatu (= *wykroczenie przeciw monarsze, nieuszanowanie jego osoby*). O. boska = a) *obrażanie Boga, grzech*: Krzyki, pomstowanie, zgorszenie, O. boska! Żle robić śmiech i wstyd przed ludźmi i O. Pana Boga. b) [O. boska.] = *gorzałka, wółka*. † Mam obrazę od niego. Troc (= *obraził mnie*). † Mam obrazę do niego, na niego, mam urazę do niego. Włod. (= *urazę; chrapkę, anse*). 5. bot. (coulteria) roś. <Ob + RZAZ/RZEZ/RAZ>

Obrazeczek, czka, lm. czki p. **Obraz**.

Obrazek, zka a. × **zku**, lm. **zki** i. p. **Obraz**: Albo nam pokaż książkę z temi obrazkami, gdzie to jest Pan Jezus między dziećkami (= *malowanekami*). Dziecko, jak mały aniołek w obrazku, karmiło wróble. Słow. Na tle obrazku. Mick. Ci, co dla bogactwa i gładkości głupie żony sobie pojmują, obrazki sobie pojmują. Petr. Człowiek niestatku O., zwierciadło skaży, czasu łup. Birk. Jak tylko postrzeżemy rzecz jaką, wnet ją przez wewnętrzne obrazki niesiemy do duszy. Bals. Ile razy na rzecz patrzymy, O. ś. w nas tworzy. Troc. 2. † O. *bożek, bałwan, posąg bóstwa*. Wirzb.

3. [Obrazki lm.] *karty*. 4. *mały utwór powieściowy a. mały poemat*: Nowele i obrazki. O. Mickiewicza „Zima miejska.“ 5. bot. = a) Obrazki egipskie a. murzynskie p. **Kleśnica**. b) p. **Aron**. † **Obraziciel, a**, lm. **e**, † **Obrażca, [Obrażnik]** *ten, co obraził, obrazi a. obraża*: Karano ich, jako obrazicieliw majestatu. Rut. <Od **Obrazić**>

† **Obrazicielka, i**, lm. i forma ż. od **Obraziciel**. [Obraziczek, czka, lm. czki] p. **Obraz**.

Obrazić, i, il, nied. **Obrażać** i. *uszkodzić na ciele, okaleczyć, zranić, uderzyć boleśnie, obetrzeć, zadrasnąć*: Jeśliby pies kogo na ulicy obraził, a obrażony psa tego zabił.. Groic. Ręce tak obrażone miał, że broni trzymać nie mógł. Warg. O. skórę na rękę (= *złapać*). Na rękę będą ciebie nosić, byś jako nie obraził o kamień nogi twojej. Wr. Niż odstąpił, co wielka w hetmanie, kazał nieść nazad w szturmie obrażonych. P. Koch. (= *pokaleczonych, rannych*). Ja sam świadek, bo mnie kamienie rozprysnięte w głębę obraziły. Sienk. Na wojnach siła żywych i nieobrażonych zostawa. Gil. Kto komu obrazi źrzebca, ma za niego płacić 5 grzywien. Tarn. J. Mocował ś. z nim, a widząc, że go przemóc nie mógł, obraził żyłę lędźwi jego. Leop. To cięcie obraziło mu mózg (= *naruszyło*). Światło zbytne obraza oczy (= *razi*). Obraża światłość twe zrenie. Mick. 2. co = *naruszyć; nie oszczędzić, nie zachować czego, pogwałcić co, uchybić czemu, wykroczyć przeciw czemu*: O. prawo, artykuł prawa, swobody narodowe. Z pilnością strzegli praw i wolności koronnych, a tak je nam potomnym swym niezgwałconem i nieobrażonem zostawili. Podl. (= *niełknęte*). O występkach obrażonej powagi sądowej. Zam. 3. co = *dotknąć nieprzyjemnie, nieogłębnie; znieważać, nie uszanować, sprofanować, splamić, skalać, zgorszyć; uchybić przeciw czemu, ubliżyć czemu*: Obrażać honor, przyzwyczajenie, skromność, uszy uczciwe, pamięć czyją. O. majestat. Nie mogę przyrodzenia tą myślą obrazić. Mick. 4. *rozgniewać, zadrasnąć, urazić, obruszyć; ubliżyć, uchybić, nied. uwłaczać komu*: Uważny, by go słowem żadnym nie O. Gotowimy wszystkim z serca odpuścić, którzy nas obrażili. K. G. Wolę prawdą O., niżeli pochlebstwem przypodobać ś. Pileh. Obrażamy sercem, albo myślą, słowy i uczynki. Karnk. O. kogo ciężko, śmiertelnie, do żywego. Nie takiego nie powiedziałem, co by go mogło O. Bardzo go to obraziło (= *obeszło*). Niech cię to nie obraża. Na karb obrażonej miłości własnej. Korz. Obrażać Pana Boga (= *grzeszyć*). Niebo obrażone. L. (= *zagniewane*). O. ś. i. *obrazić sobie jaki członek ciała, urazić ś., uderzyć ś. boleśnie, okaleczyć ś., zranić ś., zadrasnąć ś.*: O. ś. w nogę. Troc. [Krowa ś. obraziła] = *uderzywszy ś., ociepliła ś. przed czasem*. 2. *zostać niemile dotkniętym, splamić ś., skalać ś., zgorszyć ś.*: Ostrożnie mówić, żeby ś. uszy i serca uczciwe nie obrażały. Karnk. 3. *rozgniewać ś., obruszyć ś., zadąsać ś., uczuć ś. obrażonym, powziąć urazę*: O. ś. na kogo, † do kogo. O. ś. o co. Na nas dla Chrystusa będą ś. obrażać. K. G. Słusznie ś. do mnie obrażasz. Warg. Kto nowych dobrodziejstw przyjąć nie chce, ten ś. obraża temi, które wziął. Górn. † Przepraszam, jeśliście ś. do mnie obrażili w tym. Troc. <Ob + Razić>

[**Obrazik, a**, lm. i] p. **Obraz**: W wielki czarunek chłopey obchodzą wieś z obrazikiem. Schowaj se panienka ten O. przenajświętszy. Prus.

Obrazisko, a, lm. **a** p. **Obraz**: Na uwieczonym przedtym obrazisku tylko już tubek z pajęczyną goły. Mor. A.

[**Obrazka**, i, lm. i] p. **Ograzka**.
Obrazkować, uje, **owal** *przedstawić w obrazkach*.

Obrazkowanie, a, blm., *czynność cz. Obrazkować*: Chęć obrazkowania wszystkiego. Jell.

Obrazkowaty bot.: Rośliny obrazkowate a. **Obrazkowcowate** (araceae s. aroideae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych jednoliściennych*. <Od **Obraz**>

Obrazkowcowaty bot. p. **Obrazkowaty**.

Obrazkowiec, wca, lm. wca i. bot. p. Aron. 2. × O. min. p. **Agalmatolit**. <Od **Obrazkowy**>

Obrazkowy przym. od **Obrazek**: Abecadło obrazkowe (=w obrazkach). Górą (na ścianie) zszeregowani święci obrazkowi. Wysp. Pismo obrazkowe (=z obrazkami, ilustrowane). <Od **Obrazek**>

† **Obrazobójca**, y, lm. y p. **Obrazobórca**: Ikonoklasty albo obrazobójce. Ustrz. Maimburga historia obrazobójców. Ustrz. <Obraz + BI/BOJ>

Obrazobórca, y, lm. y m., **Obrazoburca**, † **Obrazobórca**, † **Obrazoburca**, † **Obrazobójca**, † **Obrazokazca** *przeciwnik czci obrazów świętych, walczący z jej zwolennikami, ikonoklasta, członek sekty religijnej z VIII wieku: Zeneasza przodka mieli obrazobórcy*. Skar. Pisał wiele przeciw obrazobórcom święty Damascen. Skar. <Obraz + BOR>

Obrazobórczy przym. od **Obrazobórca**; **Obrazoburczy**, p. **Obrazobórski**.

Obrazobórski przym. od **Obrazobórstwo**; **Obrazobórczy**, **Obrazoburki**, **Obrazoburczy**: Błędu obrazobórczego dobrze ś. napili. Skar. Leo Izaurykus wniósł heretyctwo obrazobórcie, obrazy z kościoła wymiatując. Skar.

Obrazobórstwo, a, blm., **Obrazoburstwo** i. *zastydy, nauka, dążenia obrazobórców*: O., obrazobórcie kacerstwo. Skar. 2. zb. obrazobórczy.

† **Obrazobórca**, y, lm. y m. p. **Obrazobórca**: Bezeeni obrazobórczy. Birk.

Obrazoburca, y, lm. y p. **Obrazobórca**. <p. **Obrazobórca**, sld. do **Burza** i t. p.>

Obrazoburczy p. **Obrazobórski**.

Obrazoburki p. **Obrazobórski**.

Obrazoburstwo, a, blm. p. **Obrazobórstwo**.

† **Obrazoburca**, y, lm. y p. **Obrazobórca**.

Obrazochwalca, y, lm. y *czciciel obrazów świętych; balwochwalca co do obrazów, według pójęd obrazobórców*: Obrazochwalcy, acz różno, wszakoż jednak jednemu panu, to jest bałwanowi służą. Żarn. <Obraz + Chwalca>

Obrazochwalczy przym. od **Obrazochwalca**; **Obrazochwalski**.

Obrazochwalski p. **Obrazochwalczy**.

Obrazochwalstwo, a, blm. *oddawanie czci obrazom świętym; balwochwalstwo co do obrazów, według zdania obrazobórców*.

Obrazo-dramat, u, lm. y *mieszawina obrazu i dramatu, utwór pisarski trzymający środek między obrazem a dramatem*: Obraz ów i dramat, a raczej O. jest bez tytułu, bez nazwy, bez treści nawet. Jeż. <Obraz + Dramat>

† **Obrazokazca**, y, lm. y p. **Obrazobórca**: **Obrazokazca**. Wuj. <Obraz + Kazca>

× **Obrazotwórca**, y, lm. y *twórca obrazów, malarz*. Min. <Obraz + Twórca>

Obrazować, uje, **owal** i. *pisać, wyrażać ś. obrazowo, malowniczo, tworzyć obrazy poetyczne*: Poeta dla dobitniejszego wrażenia obrazuje fakt historyczny. 2. węgl. *obłożyć liśćmi, ziemią i darniną*: Mielerz niedobrze obrazowany, to jest, nierówno liśćmi i ziemią przykryty. Os. J. Gdyby rude,

którą mają przepalać, tak obrazowano, jak kuczające mielerze razują, roszutowanie większy daleko skutek czyniłoby. Os. J. × O. ś. *przedstawić ś. w obrazach*: Obrazują ś. cudne pola elizejskie i raj huryszek Mahometa. Sł. wil. <Ob + RZA/Z RZEŻ/RAZ>

Obrazowanie, a, blm., *czynność cz. Obrazować*: Mielerza złożenie, O. i wykurzenie. Os. J.

× **Obrazowanie się**, a ś., blm., *czynność cz. Obrazować ś.*

× **Obrazowie** p. **Obrazowo**. Sł. wil.

Obrazowo, × **Obrazowie** przys. od **Obrazowy**, *malowniczo*: Przedstawić co O.

Obrazowo-dramatyczny przym. od **Obrazo-dramat**: Osobistości, wprowadzone przez autorów do działania obrazowo-dramatycznego. Jeż. <Obrazowy + Dramatyczny>

Obrazowość, i, blm. rz. od **Obrazowy**, *malowniczość*: O. opisu.

Obrazowy przym. od **Obraz**: a) Cześć obrazowa do tego ś. zanoszą, którego w obrazie czeliny. Birk. Warsztat O. Galeria obrazowa. L. Sztuka obrazowa. L. (=malarstwo). × Sztuki obrazowe = *plastyczne*. Sztuki obrazowe zajmowały Greków. Lel. Pismo obrazowe. b) Język, styl, opis O. (= *pełen obrazów, malowniczy*). <Od **Obraz**>

[**Obrazówka**, i, lm. i] *sprawa sądowa o obrazę*: Sądy nasze cały rok bywają nawiedzane plagą, zwaną pyskówkami lub obrazówkami. <Od **Obraz**>

† **Obrażca**, y, lm. y m. p. **Obrażcieli**: Któryby na wojnie powinności swej nie czynił, niechaj będzie mian za obrażcę Rzpltej. Baz. <Od **Obrażać**>

Obrażliwie przys. od **Obrażliwy**: O. żartuje. Troc. × Ciężkie oręża i zbroje przodkowie nasi na wojnie obronnie lub O. zażywali. L.

Obrażliwość, i i. blm. = a) rz. od **Obrażliwy**: O. słów. L. O. *człowieka*. L. b) † O. *obraza, obrażenie*: Poczęcie boskie było bez obraźliwości panienstwa, bez winności rodziców. Białob. 2. † O., lm. i *rzecz obrażająca, obraźliwość*: Położyli obraźliwości swoje w domu moim, aby go splugawili. Leop.

Obrażliwy, † **Obrażny** i. † O. *ostrzy, dokuczliwy, bolesny*: Żądło pszczoły bardzo obraźliwe. 2. † O. *przykry, nieprzyjemny, nerwujący, drażniący*: Lutnia, gdy ją dobrze nastroją, jest wdzięczna w uszu ludzkich; odstrojona zaś jest przykra i obraźliwa. Żarn. 3. × O. *zaczepny*: Przymierze obraźliwe i odporne. Wyrw. 4. × O. *obrażający, ubliżający, obelżny, złośliwy*: Zart jest jakieś oszukiwanie przyjacielskie w rzeczy ani szkodliwej, ani obraźliwej. Górn. W pozwach nie ma nikt rzeczy nieuczciwych i obraźliwych dobrej sławie pisać. St. lit. Obmów ś. strzeżcie... potwarzy i przymówki na brata i żartów obraźliwych. Skar. 5. *skory do obrażania ś., obraźliwy, draźliwy*: Człowiek, umysł O. <Od **Obrażać**>

Obrażnica, y, lm. e i. [O. a. **Obrażniczka**] forma ż. od **Obrażnik**. 2. a. **Popłun** bot. (caladium) *rośl. z rodziny obrazkowatych*. <Od **Obraz**>

[**Obrażniczka**, i, lm. i] p. **Obrażnica**.

Obrażnik, a, lm. cy i. † O. a. † **Obrażny** *rzeźbiarz, snycerz*. Macz. 2. [O.] = a) *malarz*. b) *ten, co nosi obrazy na procesji*. c) *kramacz wędrowny, handlujący obrazami i obrazkami treści religijnej*: Obrazy świętych kupowano od obraźników. Gac. O. taki, obchodząc parafję, wstępował do każdego domu, rozkładał swój towar i kupiony sam zaraz w najwłaściwszym kącie umieszczał. Gac. d) p. **Obrażcieli**. <Od **Obraz**>

† **Obrażny** p. **Obrażliwy**: Przestrzegać, aby kroftle nie były szkodliwe, nieobraźne, niekrwawe. Rej. Nieobraźne jady. Książ. (= nieszkodliwe).

† **O.**, ego, lm. i rz. p. **Obrażnik**.

Obrażać, a, ał i **O. s.** p. **Obrażić**.

Obrażanie, a, btm., czynność cz. **Obrażać**.

Obrażanie się, a s., btm., czynność cz. **Obrażać s.**

Obrażenie, a i. btm., czynność cz. **Obrażić**: † **Obrażili s.** o kamień obrażenia. Bud. (= *obrazy*). **O.** majestatu tylko w osobie królewskiej bywa dopuszczone. Herb. 2. lm. a *miejsce obrażone, okaleczone, rana*: Kilkunastu pasażerów otrzymało cięższe i cięższe obrażenia. Na ciele denata znaleziono kilka poważnych obrażeń.

Obrażenie się, a s., btm., czynność cz. **Obrażać s.**

Obrąb, ębu, lm. ęby, [**Obręb**] i. † **O.** *barykada z drzew zrywanych dokoła, zasieka, zasiek*: **O.**, obrona wojenna z lasu porąbionego koło wojska. Kn. **Obrębem** obóz otoczył. Troc. 2. *granica, kraniec, kres, brzeg*: Na obrębach stoją domki. Sienk. 3. a. **Obrąbek** *brzeg tkaniny założony i przyszyty, rąbek*: Sprób **O.** 4. *obszycie, obłożenie, obramowanie, lamówka, szlak*: We śródki sukni będzie przepór, a **O.** koło niego tkany. Leop. 5. w robocie blacharskiej = *połączenie blach przez zachylenie ich brzegów*. 6. *obwód, okrąg, granice*: Za obrębem państwa. W obrębie Warszawy. W obrębie swego majątku. W jednym obrębie osiedli. Pileh. Nie wydała s. nigdy za **O.** powiatu. × **Uszczuplona** w obrębach swoich Rzplta. Lel. 7. (część. w lp.) *zakres, granica, ramy, koło, kółko, sfera, dziedziina*: Umysł jego skłubiony obrębami jednostajnych działań. Sur. W pewnym obrębie zamknięty. Śniad. Sprawiedliwość nigdy nie ma z praw obrębów wykraczać. Vol. Zachowując s. w obrębach instrukcji, niczym nie uchybił poseł woli swoich współbraci. Koł. Władza przełożonych i posuszeństwo niższych mają niejaki obręby; każdy przełożony, wychodzący z tych obrębów, jest tyranem. **L.** Obręby rozumu naszego są ciasne. **L.** Mnie według szczerłego sił mierzonych obrębu i na tym dosyć przestać. Min. Każdy niech działa w obrębie swoich powinności. Zamknął s. w obrębie życia domowego. Chm. Zdr. **Obrąbek**, [**Obrąbeczek**, **Obrąbyszek**]. <Ob + RĘB>

Obrąbać, ble, bał, × **Obrębać**, † **Obrąbić**, nied. **Obrąbywać**, × **Obrębować** i. *obciąć a. poobcinać siekierą, toporem, ociosać*: **O.** gałęzie z drzewa. 2. *obarykadować zrywaniem kłodami*. † **O. s.** i [**O. s.**] *obarykadować s., narąbawszy drzew*: Obrąbali s. w tym lesie i palą ogień. Dano znać o zbójcach, którzy, obrąbawszy s. na lesie, stamtąd wielkie szkody czynili. Biel. M. <Ob + Rąbać>

Obrąbanie, a, btm., czynność cz. **Obrąbać**.

† **Obrąbanie się**, a s., btm. i [**Obrąbanie s.**] czynność cz. **Obrąbać s.**

[**Obrąbeczek**, **czka**, lm. **czki**] p. **Obrąb**: Nęści obrąbeczek, będziesz miała powojniczek.

Obrąbek, bku, lm. bki i. p. **Obrąb**: **O.** uczyniony na brzegu czego. Kn. Idyła zbiera z obrąbków chmur blaski. Kon. 2. *zawinięty brzeg w naczyniach tyfowanych, blacharskich, koilarskich*. Łab. 3. [**O.**] *sanie z osadzonym na nich pudłem*. 4. a. **Obrąbienie** anat. = a) **O.** a. **Obrębek** ucha, krętotociąg, obwód ucha, × *zagięcie*, † *zatek zewnętrzny ucha = brzeg jego zewnętrzny podwinięty (helix)*. b) **O.** panewki = *rąbek kostny okalający zagłębienie stawu biodrowego (limbus*

acetabuli). c) **Obrąbki** a. **Obrębki** chrzęstne, wargi chrzęstne = *okalające niektóre zagłębienia stawowe (limbi, labra)*. d) *zewnątrzny i wewnętrzny brzeg powiek (limbi palpebrarum externus et internus)*. <Od **Obrąb**>

Obrąbiaczka, i, lm. i p. **Obrębiarka**. <Od **Obrąbiąć**>

Obrąbiąć, a, ał p. **Obrąbić**.

Obrąbianie, a, btm., czynność cz. **Obrąbiąć**.

Obrąbiarka, i, lm. i p. **Obrębiarka**.

Obrąbić, i, ił, **Obrębić**, nied. **Obrąbiać**, **Obrębiać**, × **Obrębować** i. † **O.** p. **Obrąbać**: Bał s. hetman, aby go nieprzyjacieli na lesie nie obrąbił. Biel. M. 2. † **O.** studnię = *dać w niej zrzęb, ocembrować kamieniami lub drzewem*: Krynica z wodą w górę obrąbiona była. Rej. 3. a. † **Owrebić**, nied. † **Owrebować** *wrębem, rowem, szwem brzeg jakiej rzeczy otoczyć, obrównać, oblamować, obłożyć, obramować, opasać, okolić*: **Obrąbiony**, **owrąbiony**, **brzezisty**. Kn. **O.** kapelusza taśmą. † **Drogę** drzewami obrąbiono. Troc. **Wierchołek** (baszty) haftem ze strzelnic obrąbiony. Krasin. 4. *co = zrobić obrąbek szyty dokoła czego*: **O.** chustkę. 5. × **O.** *ograniczyć, zacieśnić*. <Ob + Rąbić>

Obrąbienie, a i. btm., czynność cz. **Obrąbić**: **O.** prześcieradła, chustki. Chir.: **O.** = *obszycie brzegu płata skórznego błoną słuzową*. 2. lm. a anat. p. **Obrąbek**.

Obrąbkowy i. przym. od **Obrąbek**. 2. anat.: **Szew O.** = *spojenie kości nieruchome, szew karbowany, obrębkowy (sutura limbosa)*. **Kolec O.**, p. **Kolec**. <Od **Obrąbek**>

[**Obrąbyszek**, **szka**, lm. **szki**] p. **Obrąb**: Daj mi chusteczki, a nie dawaj obrąbyszka od koszuleczki.

Obrąbywać, uje, ywał i † **O. s.**, [**O. s.**] p. **Obrąbać**.

Obrąbywanie, a, btm., czynność cz. **Obrąbywać**. † **Obrąbywanie się**, a s., btm., [**Obrąbywanie s.**] czynność cz. **Obrąbywać s.**

† **Obrącz**, ęczy, lm. ęcze p. **Obręcz**. Troc. <Ob + RĘK>

Obrączka, i, lm. i l. p. **Obręcz**: **O.** na beczce pękła, rozwiodła s. **Obrączki** na konewce, szafu, balji. **Koneweczka** z mosiężnymi obrączkami. Na rysach migają uczucia, jak **O.** światła nad pianą potoku. Krasin. **Złote słońce** Pańskie ma na głowie, a pod nogami obrączkę księżycą. Słow. **Przen.**: Już ostatnia **O.** z niego spadła. **Prz.** (= *jest bardzo spracowany, nie może więcej*). 2. *pierscionek gładki bez oczka*: **O.** ze złota. **Kochan.** **Wielką siłę** ma ślubna **O.** **Mick.** 3. w lm. żart. *kajdany*. 4. *rąbek naokoło monety*: **O.** karbowana, punktowana, gładka. **Dukat** z wyraźną obrączką. 5. *obwódka naokoło powierzchni tłustego wina w kieliszku*: **Wino** ma obrączkę. 6. [**O.**] = a) *kółko do spajania rozwoyry ze śnicami u wozu*. b) *sposób wiązania chustek*: **Związać** na obrączkę. c) w lm. *okucie na dyszlu*. d) *rodzaj gry*. 7. anat. = a) × **O.** p. **Obrączkowy**. b) **O.** rzęskowa = *krązek rzęskowy w oku (orbiculus ciliaris)*. **P. Krązek**. c) **O.** udowa (annulus eruralis). d) **O.** w anatomji porównawczej p. **Pierscień**. 8. *hut. wypukła obwódka okrągła na odlewie dla jego wzmocnienia*: **Obrączki**, **rypy** przedziałowe między wykrojami na walcach, w pudlingarni a. walcowni sztabowej. Łab. **Zeberka**, **rypy**, obrączki na walcach, rurach, pasy na przedmiotach lanych płaskich żelaznych, służą do ich wzmocnienia. Łab. 9. *ogr. kolisty pasek kory złyjety naokoło gałęzi*. 10. *rzeźb. narzędzie do wybierania gliny przy*

modelowaniu, złożone z drewnienka, mającego na końcach drut zgięty w koło, elipsę, trójkąt i t. d. II. wet.: O. kostna = zgrubienie kostne tuż nad kopytem u koni. <p. Obręcz>

Obręczko - gardłowy anat.: X Muskul O. p. **Obręczko-gardzielowy**. <Obręczka + Gardłowy>

Obręczko-gardzielowy anat.: Mięsień O. a. pierścienio-gardłowy, pierścienio-gardzielowy, X muskuł obręczko-gardłowy, obręczko-gardzielowy, pierścienio-półkowy (musculus crico-pharyngeus). <Obręczka + Gardzielowy>

Obręczko-nalewkowy anat.: Mięśnie obręczko-nalewkowe krtani, in. mięśnie pierścienio-nalewkowe, X muskuły obręczkowo-piramidalne, †obręczkowo-nalewko-podobne, X pierścienkowo-nalewkowe, X pierścienio-tarczowe bozyny i tylny, †myszki okrągło-nalewkowate a. pierścieniowe nalewki (musculi crico-arytaenoidi). Te same nazwy służą też odpowiednim więzom krtani. <Obręczka + Nalewkowy>

†**Obręczko-tarczopodobny** anat. p. **Obręczko-tarczowy**. <Obręczka + Tarcza + Podobny>

Obręczko-tarczowy anat.: Mięsień O., pierścienio-grdykowy, pierścienio-tarczowy, pierścienio-tarczykowy, X muskuł obręczkowo-tarczowy, †obręczko-tarczopodobny, †pierścienio-tarczowy, †myszka okrągła a. pierścieniowa chrząstki tarczowej, †okrągło-tarczowa, okrągło-tarczowata (musculus crico-thyreoideus). Te same nazwy służą odpowiednim więzom krtani. <Obręczka + Tarczowy>

Obręczko-tchawiczny anat.: Wiąz O. a. pierścienio-tchawiczny krtani, wiązadło pierścienio-tchawicze a. pierścienio-tchawicowe (ligamentum crico-tracheale). <Obręczka + Tchawiczny>

Obręczkować, uje, ował I. *otaczać, obejmować obręczką, rękę dawać około czego*. 2. żart.: O. pieniądz = *obrywać; pozbawiać go obręczki*. 3. ogr. *zdejmować kolistą pasek kory naokoło gałęzi*. <Od Obręczka>

Obręczkowanie, a, bfm., czynność cz. Obręczkować.

Obręczkowato przys. od **Obręczkowaty**. **Obręczkowaty** I. *podobny do obręczki*: Kopyto obręczkowate. 2. anat.: Mięsień O. p. **Zwieracz**. 3. bud.: Kolebka obręczkowata p. **Kolebka**. <Od Obręczka>

X **Obręczkowo-gardzielowy** anat. p. **Obręczko-gardzielowy**. <Obręczkowy + Gardzielowy>

†**Obręczkowo-nalewko-podobny** anat. p. **Obręczko-nalewkowy**. <Obręczkowy + Nalewka + Podobny>

X **Obręczkowo-piramidalny** anat. p. **Obręczko-nalewkowy**. <Obręczkowy + Piramidalny>

X **Obręczkowo-tarczowy** anat. p. **Obręczko-tarczowy**. <Obręczkowy + Tarczowy>

Obręczkowy I. przym. od **Obręczka**: Dukat O. (= z obręczką, nieobersnięty). Złoto ważne, obręczkowe. Kras. (= dukatowe). Żart.: Ja wiem, że każdy z tych wierszów jest O. i będzie przeważał. Boh. (= doskonały). Palec O. = *czwarty, serdeczny, pierścieniowy*. U kobiety częściej palec wskazujący dłuższy jest od obręczkowego. Kielich O. (= z obręczką, do której pijący musiał wyjąć). 2. anat.: Chrząstka obręczkowa a. pierścieniowata krtani, X chrząstka pierścieniowa, X pierścienkowa, †okrągła,

†obła, †kabląkowata, †kabląkowonawiasowa, X obręczka, X pierścień (cartilago cricoidea). Mięsień O. p. **Zwieracz**. Więzy obręczkowe napiętka, palców i t. d. (ligamenta annularia). Mięśnie obręczkowe, okrężne, koliste (musculi orbiculares). 3. astr.: Wał O., góra obręczkowa na księżycu = *jeden z utworów geologicznych księżycy*. Obręczkowe zaćmienie słońca = *dozwalające widzieć dokoła ciemnej tarczy księżycy jasny brzeg słońca*. 4. fiz.: Induktor O. p. **Induktor**. 5. lek.: Garbiak O. p. **Garbiak**. O., ego, lm. e rz. *kielich z obręczką lub obręczkami*: Każ-no jegomość podać obręczkowego. Kaczk. <Od Obręczka>

[**Obręczysko, a, lm. a**] p. **Obręcz**.

†**Obręż, y, lm. e** p. **Obrzoza**: Nie trzeba, kundlu, tak ś. bardzo srożyć, zdjąć z kundla O., a na charta włożyć. Bratk.

[**Obrechać, a, ał**] *oszczekać, okłamać*. Por. **Obrekać**. <O + Brechać>

[**Obrechanie, a, bfm.**] czynność cz. **Obrechać**.

[**Obreda, y, lm. y**] *część lasu, podzielona na poręby*: Czeuu nie palą węgla, lub hut a. potażarni nie zakładają i nie wycinają lasów obrędami dla wydobywania nowych gruntów? Sez. Por. **Obrada**. <?>

Obredlać, a, ał p. **Obredlić**.

Obredlanie, a, bfm., [Obredlanka] czynność cz. **Obredlać**.

[**Obredlanka, i, bfm.**] p. **Obredlanie**.

Obredlenie, a, bfm., czynność cz. Obredlić.

Obredlić, i, il, Obradlić, nied. Obredlać, Obradlać roślinę okopową = *osypać, okopać radłem*: O. kartofle, buraki, kapustę. <Ob + Redlić, od Radło>

[**Obrekać, a, ał**] I. *okrzyżać*. 2. *złajać* Por. **Obrechać**. <p. Obrechać>

[**Obrekanie, a, bfm.**] czynność cz. **Obrekać**.

[**Obrekować, uje, ował, Obrykować**] *ogrodzić, rekami otoczyć*. <Ob + Rekować>

[**Obrekowanie, a, bfm.**] czynność cz. **Obrekować**.

[**Obremek, mka, lm. mki**] p. **Oberemek**.

[**Obretka, i, lm. i**] p. **Obróć**.

Obrzewidować, uje, ował *zrewidować na wszystkie strony; obszukać*. <Ob + Rewidować>

Obrzewidowanie, a, bfm., czynność cz. Obrzewidować.

[**Obrzegolenie, a, bfm.**] czynność cz. **Obrzegolić**.

[**Obrzegolić, i, il**] *ochlapyać, opryskać*: Zarcia nam nie okraszają, nie osolą, ino je tak obrzegolą. <O + Brezgotić>

Obręb, u, lm. y I. [O.] = a) p. **Obrąb**. b) *brzeg sukni*. c) a. †O. *cała zagroda wieśniaka, obejście*. 2. anat.: O. zarodkowy = *krażek jasny, otaczający zarodek w rozwijającym ś. jajku zwierzęcym, in. otoczka przezroczysta, półko przezroczyste (area pellucida)*. Zdr. **Obrębek**. <Ob + RĘB>

X **Obrębać, bie, bał** p. **Obrąb**: Potrzeba ieh opilować, ociosać, O. Krasz. Z dziesięć tysięcy siekier mając, obrębali na koło wszystkie budynki, że nie mógł ogień pożarem iść. Star. <p. Obrąbać>

X **Obrębanie, a, bfm., czynność cz. Obrębać, obrębanie**.

Obrębek, bku, lm. bki I. p. **Obręb**: O. stojący, leżący. Podcz. 2. anat. p. **Obrąbek**.

Obrębiacz, a, lm. e *przyrząd przy maszynie do szycia, ułatwiający obrębianie*: Praktyczny O. na dziesięć różnych szerokości.

Obrębiaczka, i, lm. i p. **Obrębiarka**.

Obrebiac, a, ał p. **Obrabić**.
Obrebianie, a, btm., czynność cz. **Obrebiac**.
Obrabiarka, i, lm. i, **Obrebiaczka**, **Obrabiarka**,
Obrabiaczka *szwaczka zajmująca ś. wyłączenie tylko obrebianiem.*

Obrebić, i, it p. **Obrabić**.
Obrebianie, a, lm. a czynność cz. **Obrebić**: Ci, co w napływie obcych płodów upatrują uszczerbek dla własnych, są zwyczajnie za obrebianiem handlu. Sur. (= *ograniczeniem*). Nie mógł poprze stać na takich obrebianiach. Sur.

Obrebiowy przym. od **Obrębek**, p. **Obrabkowy**.
Obrębny i. †O. przym. od **Obrąb**: Jesliby której stronie o ziemię obrębną, ograniczoną, powód z prawa był skazan... St. lit. 2. lek.: Rumień O., obrzeżny (*erythema marginatum*). <Od **Obręb**>

× **Obrębować**, uje, ował p. **Obrąbać** i **Obrabić**.
 L. O., cembrować. Bobr. Obrębują co. Troc. [Miała baba kozuch nieobrebowany].

× **Obrębowanie**, a, btm., czynność cz. **Obrębować**.

Obręcz, y ż. a. × a m., lm. e, †**Obręcza**, †**Obrącz** i. *opaska z drzewa gitego a. metalowa, ściągająca klepki, naczynia bednurskiego*: Wbić, po bić obręcze. Ściągnąć naczynie obręczami. Obręcze dla bednarzów bywają dębowe, leszczowe, ezeremchowe. Kluk. Konewka z mosiężnymi obręczami. Obić kufę żelaznymi obręczami. Spiąć co obręczami żelaznymi. Piw.: Obręcze końcowe (= *obrcze na końcach beczki*). Obręcze pękowe (= *obrcze na pęku czyli wybrzuszeniu beczki*). Obręcze poszyjne (= *obrcze między końcowemi a pękowemi obręczami*). I O. uderzy, kiedy kto na nią nastąpi. Prz. Ona, jak O., ani ś. postrzeżesz, jak ci da po nosie. Smotr. O. plecowa do noszenia węborków wodnych. L. Przen.: Po wypadłych rzeczach z porządku obręczy. L. (= *z właściwych granic, z klub, z ryz*). 2. *koło z takiegoż materiału, używane na inny cel*: Dzieci bawią ś., taczają O. a. skacząc przez nią. W cyrku wołyżerki skaczą przez obręcze. Nabić, naciągnąć O. żelazną na koło (= *szymę*). O. welocypedu. Przy drzewiach kościola kilkanaście przybitych postrzegłem żelaznych obręczy na szyję, na ręce, na nogi i na pól. Koss. 3. †O. na ręce = *maneta, bransoleta*: Obręczami złotymi przybrał ręce moje. Skar. †O. na szyję = *naszujnik, łańcuch*. 4. × O. *koło z drutu, rogu lub wałek z waty u dołu spódnicy, sukni kobiecej*: Spódnica z obręczami. Śl. wil. (= *krypolina*). 5. *ozdoba giserska, architektoniczna postać obręczy, pierścien, obwódka, otoczka*: Obręcze, ozdoby architektoniczne, opasujące armatę w różnych miejscach. Jak. J. O. wylotowa. Łs. O. na brzegach trzonu w słupach niektórych porządków. Podez. (= *rewka*). [Korale z obręczami] (= *korale, z których każda perelka otoczona jest srebrną obrączką*). 6. *koło, okrąg*: Obyczajem tatarskim (wrony) opasały szaraka obręczą. Dyg. Z obręczy wnet tworzy ś. postać ostrokregła. Mick. Aż ś. zerwał (dym) i wyszedł na świat w kształt obręcza. Mick. Lekkim rzutem obręcza po obłokach zbiega tęcza. Mick. (Paw) piór swych obręcze szeroko rozprzestrzenił w różnobarwną tęczę. Mick. Wodne obręcze w mniejsze i węższe ściśkały ś. tęcze. Mick. Przen.: Swą obręczą nieba około połów kołem ś. pokręca. P. Koch. 7. [O.]?: Jesce jest piwa pól obręcy. Zdr. **Obrączka**, × **Obręczyk**. Zgr. [**Obrączysko**]. <Ob + RĘK>

Obręczać, a, ał i †O. ś. p. **Obręczyć**.

Obręczanie, a, btm., czynność cz. **Obręczać**.
 †**Obręczanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Obręczać** ś.

Obręczenie, a, btm., czynność cz. **Obręczyć**.
 †**Obręczenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Obręczyć** ś.

Obręczny p. **Obręczowy**: Obręczne światła tęczowo na gęstwie mgieł drżały. Wysp.

Obręczowy, **Obręczny** przym. od **Obręcz**: **Wszystko** to na obręczowej misie wniesiono. L. (= *na brzezistej misie*. L.).

Obręczyć, y, ył, nied. **Obręczać** i. × O. *opatrzyć, nabić obręczami*: O. beczkę. 2. †O. *poręczyć, zaręczyć, zapewnić pod rękojmnią, zagwarantować*: Gwar, od sądu nakazany, powinien powód O., po którym gwarze i po obręczeniu uczyni odpowiedź. Sz. Odszedł od sądu upornie, winy nie obręczywszy. Tarn. J. Obręczył 20 marek posagu Elżee. O. pewną sumę pieniędzy za przyjacielu swego. Jako mi Mała Zofkę obręczył, iż nie miała na Potrasza żałować (= *zaręczył, dał pewność co do niej*). Woły mu wziął, iż nie obręczył za nijedną uprawinę. †O. ś. *zaręczyć samym sobą*: W tym przypadku strona obwiniona ma ś. też za wszystkie szkody i nakłady O. Groic. <Ob + RĘCZY>

× **Obręczyk**, a, lm. i p. **Obręcz**.

× **Obrist**, a, lm. **owie** p. **Oberster**: Sztab tego regimentu miał skład następujący: szef, sam księżę kurlandzki, O., oberstlejtenant. Górs. <Nm. Obrist>

× **Obristlejtenant**, a, lm. ci p. **Oberstlejtant**. Krasz. <Nm. Obristlejtant>

†**Obroba**, y, lm. y *listwa, obrąb*. B. Sz. <Od **Obrobić**>

Obrobić, i, it, nied. **Obrabiać** i. *okrzesać, ociosać, obrąbać, oskrobać, ogladzić, oszlifować, wykończyć dokoła, ze wszystkich stron*: O. kłodę w celu nadania jej żądanej formy. Niech obrobi młynarz kłoc czworograniasty. Sol. O. drzewo na budulec, na belkę. Sztuka drzewa obrobia nakształt piramidy. Jak. J. Drzewa do budowli powinny być obrobie z bieli. Jak. J. Krokwie obrobie. O. kamień. Dobyte z ciemnych lochów głązy silnemi trzeba kować i obrabiać młoty. Sak. Korale obrobie. L. O. krysztal. U krawca: O. szwy = *wykończyć je na czysto*. O. dziurki. Przen.: *ogryść*: Pies obrabia kości. Przen.: Psy kogoś obrabiają = *opadły go*. 2. *uprawić*: O. pole. [O. pole w krowy] = *O. krowami*. I grontu kaźden miał, co ino mógł O. Reym. 3. †**Opiekunowie** przy spuszczeniu opieki winni liczbę czynić z czynszu a z bydła nieobrobionego. Tarn. J. (= *do zaprzęgu nieużywanego?* L.). 4. *robiąc, wykończyć, opracować, ogladzić*: O. artykuł do gazety. Mam treść do dzieła, pozostaje mi tylko O. O. styl. O. interes = *ogadac*. O. ś. i. *pokończyć swoje roboty, złatwić ś. z niemi, oporządzić ś.*, *obrzędzić* ś.: Tyle mam do zrobienia, że nie wiem, kiedy ja ś. obrobie! Brakowało mu ludzi, potrzeba ś. było najemnikiem obrabiać. Krasz. Kiedyś, późnej jesieni, jak ś. wszysey obrobinymy. Korz. 2. [O. ś.] *obetrzeć* ś.: Ramiona obrobiły ś. od postronków. 3. bart.: Puszczoly ś. obrabiają = *zopatrują ś. w miód i wosk*. <Ob + RObić>

Obrobienie, a, btm., czynność cz. **Obrobić**: Zbiera dane, fakta i wprost je bez obrobiaenia przedstawia.

Obrobienie się, a ś., btm., czynność cz. **Obrobić** ś.
 †**Obrochmaniac**, a, ał i †O. ś. p. **Obrochmaniac**.
 †**Obrochmanianie**, a, btm., czynność cz. **Obrochmaniac**.

† **Obrochmanianie się, a** s., blm., czynność cz. **Obrochmaniać** s.

† **Obrochmanić, i, ii**, † **Obrochmannić, † Obrochmanić**, nied. † **Obrochmaniać, † Obrochmaniać** *uślaskać, ułagodzić, ułaskawić, ukrócić, oswoić, uspokoić*: Sładniej bywa lew obrochmaniony, niż zła baba. Pot. Namiętności nie tak łatwo O. Pot. Z umysłem już obrochmanionym czekajmy ich tu. Pot. † **O. s. ułagodzić s., uspokoić s., utemperować s., umiarkować s.** <Ob † **Rochmanić**>

† **Obrochmanienie, a**, blm., czynność cz. **Obrochmanić**.

† **Obrochmanienie się, a** s., blm., czynność cz. **Obrochmanić** s.

† **Obrochmannić, i, ii** i † **O. s. p. Obrochmanić**. Pot.

† **Obrochmannienie, a**, blm., czynność cz. **Obrochmannić**.

† **Obrochmannienie się, a** s., blm., czynność cz. **Obrochmannić** s.

Obrocie, a, lm. **a** *środek obrotu*. <Od Obrót> † **Obrocistość, i**, blm. rz. od **Obrocisty, obrotność**. Troc.

† **Obrocisty p. Obrotny**. Troc.

Obroczek, czku, lm. **czki p. Obrok**.

Obroczenie, a, blm., czynność cz. **Obroczyć**.

Obroczenie się, a s., blm., czynność cz. **Obroczyć** s.

Obrocznik, a, lm. **cy i**. × **O. a.** × **Obroczy** *na-jemnik pobierający zapłatę na swoje utrzymanie, ten, co jest na czym żołdzie, żołdownik, jurgielnik*. 2. [O.] *parobek, któremu powierzony jest obrok dla koni*. <Od Obrok>

† **Obroczo, a**, blm. *jadło, strawne, obrok, pasza*: Nie cięży swe O. koniowi żadnemu. Alb.

Obroczy, Obrokowy przym. od **Obrok**: Torby, żłoby obroczone. O. ochwat. Kluk. Fundusz O. = *pochodzący z zatrzymanej księżom katolickim pensji w czasie pruskiego kulturkampfu*. [Chleb obroczy] (= *chleb tygodniowo czeladzi dworskiej wydzielany*). Wino, piwo obroczone. Troc. [Obrocza na dziewczka] (= *zgodzona rocznie do służby*). Koń obroczy (= *koń stojący na obroku, dobrze żywiący, silny*). † **Sztuka obrocza** = *sztuka wyżywienia s.*: Nie cheęli nauki uczyć s. sobie trudnej dla obroczonej sztuki. Kochan. † **Siano obroczone**. Skr. (= *czynszowe, z tytułu daniny należne*). × **O., ego**, lm. i rz. = a) p. **Obrocznik**: Pokusił s. Kmita Zygmuntowi tron wydrzeć, nasadziwszy z swoich obroczyeh. L. b) *ten, co zawiaduje obrokiem, spiżarnią, szafarz*: O. obozowy. Kaczk. Obozowy intendent a. O. Kaczk. <Od Obrok>

Obroczyć, y, ył *broczyć, owałać, oblać, zbroczyć, zabroczyć, okrwawić, objuszyć*: Zęby obroczone w ścierwie. Słow. Wdzięczyli s. siodko wokoło świeżo wznesionego i obficie krwią obroczonego tronu. Rol. **O. s. oblać s., owałać s., ociec, zbroczyć s., zabroczyć s., okrwawić s., objuszyć s.**: Już nieprzyjaciel stopą pierś mu tłoczył i nóż ocierał, co s. w niej obroczył. Uj. <O † **Broczyć**>

1. Obrodzenie, a, blm. **i**, czynność cz. **1. Obrodzić**: Insze zboże padło na pole cierniste, które także swym nie ucieszyło obrodzeniem. Odym. 2. p. **Obrodzenie s.**: Obrodzeniu kasztanów wiele dopomaga dobra uprawa. L.

2. Obrodzenie, a, blm., czynność cz. **2. Obrodzić**.

Obrodzenie się, a s., blm., **Obrodzenie** czynność cz. **Obrodzić** s.

1. Obrodzić, i, ii, nied. **Obradzać** **1. obficie urodzić, zarodzić**: Obrodziły pola. Troc. Drzewa, jeśli

bardzo obrodziły, podpierać trzeba. Zaw. Niektóre drzewa, chociaż dobrze kwitną, wszelako mało obradzają. Trzyc. Kiedy Rawskie obrodzi, całą Polskę ogłodzi. Prz. Jemu sady obradzają, jemu pszczoły miód dawają. Kochan. 2. p. **O. s.**: Jako na dobrych drzewach obradzają dobre owoce; tak gdzie jest dobra nauka, dobre wynikają z niej obyczaje. Odym. **O. s. a. O. urodzić s. obficie, zarodzić s.**: Tego roku jabłka s. obrodziły. Na tym gatunku bzu błękitne gęste obradzają s. kwiatki. Haur. Dziedzina jego czyście s. obrodziła. Sekl. <Ob † **Rodzić**>

2. Obrodzić, i, ii *brodząc, obejść; brnąć, okrążyć*. Sł. wil. <O † **Brodzić**>

† **Obrodziły który obrodził**. Kn. <p. 1. **Obrodzić**>

[**Obrofać, a, al**] *len, kłos, gałąź obdrzeć z główek, z ziarna, z liści*. <Nm. abriffeln = dzierzgać len>

[**Obrofanie, a**, blm.] czynność cz. **Obrofać**.

Obrok, u, lm. **i I. pasza dla koni, szczeg. w ziarnie**: Obrokiem koni pospolitym jest owies z siewką, a potym siano. Kluk. Siano, choć łodygowate, ujdzie na pokarm koniom przy obrokach ziarnistych. Haur. Już konie w stajnie wzięto, już im hojnie dano, jako w porządnym domu, i O. i siano. Miek. Cztery na obroku miał konie. L. Postawiono je (konie) razem na obroku. Miek. Ująć potrzeba tym brykającym szkapom obroku. L. Cieszy konia O., chłopaka piszczałka, bogacza pieniądze, pijaka gorzałka. Pśń. O. połowiczny (= *w którym pół na pół jest siewki i ziarna*), trzeciak (= *w którym trzecią część ziarno stanowi*). Goł. Przen. żart.: Panie Pietrze, a waszeć coś wskórał w tym roku? Utyłęć, więc winszuję dobrego obroku. Kras. Żart.: Panu Chmielnickiemu O. pod ogonem igra. Jez. 2. [O.] *karm, jadło dla psów*. 3. † **O. podatek w zbożu lub innych produktach, dla obrony kraju**: O. był podatkiem w naturze, w zbożu lub innych produktach. Lel. 4. *czynsz, oplata, pobierana przez dziedzica od poddanych przed zniesieniem pańszczyzny*. 5. † **O żyćie, wyżywienie, wilk dzienny lub roczny, udzielany według umowy, a. także pieniądze, strawne, dyjeły**: Aby mu na dwie osoby do naszego tam przyjechańa dawano O. Z. A. Ani ja, ani bracia moi, nie jedliśmy obroku książęcego; a książęta, co przede mną byli, ociażali lud, biorąc od nich chleb i wino. B. B. Dowiedziałem s., iż obroki nie były Lewitom dane. B. B. O. Salomonów na każdy dzień. Wuj. (= *rozchodyienne*). Strawę mu dawano obrokiem codziem. Bud. O. ustawicznie dawano mu od króla na każdy dzień. B. G. Spisano mu wszystkich ubogich, a on naznaczył każdemu dzienny O. jego. Skar. W kościelną więź z parą siostr s. skradła, O. dość szczerpły wzięwszy, eoby jada. Groeh. Na obroku skromnym ciało niechajby s. umartwiał. Groeh. Pytał s. dworzani, co ma za obroki i zapłatę u dworu. Skar. Przen.: Ująć komu obroku = *poskromić go, ukrócić go, przyprowadzić go do porządku*. Ująć komu obroku, podnieść komu korytko. Męż. Powiadano Witoldowi, iż Dowmunt szlachęć czestuje, przetoby mu trzeba obroku ująć. Stryjk. Zbytkowi i łakomstwu obroku ujmowali. Falib. (= *poskramił je*). 6. przen.: O. duchowny = *budująca nauka, strawa duchowa, pokarm dla umysłu, uwaga pouczająca*: O. duchowny, duszny, posiłek duszy. L. Za O. i naukę duchowną niech będą słowa św. Efrema. Skar. Sprawował biskupstwo czujnie, dając O. duszny w nauce, upominaniu,

karaniu, każdemu według potrzeby jego. Skar. O. duchowny z żywota św. Bazyljusza. Skar. Na O. duszom często kazywał. Groch. O. duszom swym jeszcze kilka słów weźmiemy. Groch. Ciało swe martwiąc postami, a myśl tucząc modlitwami, O. jej słodki dawada. Groch. Zdr. **Obroczek**. <Ob + RZEK/ROK>

Obrokowy p. **Obroczy**.

Obrońca, y, lm. y. I. *obronianie, obronienie, obronienie*: O. Częstochowy. Stanać w czyjej obronie. Uzbroidć s. na obronę kraju. Stanać do obrony. Powierzyć komu obronę miasta. Poległ w obronie ojezyny. O. przeciw napaści. Wolno zabić we własnej obronie. Zabił go w obronie życia swego. Troc. O. rozprawy na stopień naukowy. 2. *bronienie* s.: Zabić kogo w obronie. Kn. (= *broniąc* s.). Meżobójstwo w obronie uczynione. Troc. O głowy tych, którzy w obronie zginęli, żaden czynić nie ma. Troc. Oszczep strzelcom poruczony nie dla natarcia, ale tylko dla obrony. Mick. 3. *opieka, ochrona, protekcja*: Pod Twoją obronę uciekamy s., święta Boża Rodzicielko. Psń. Pod obroną twoją w środkim żyjemy pokoju. Troc (= *pod opieką twych skrzydeł*). Wziąć kogo w swoją obronę. Ketter królowi ziemię inflaneką w obronę i samego siebie w opiekę oddał. Stryjk. Kogo Bóg ma w swej obronie, ten w złej nawet nie utonie. Gol. 4. † O. *zawieszenie, gwarancja*: Dawne prawa odnawiamy i tą niniejszą obroną pisaną tego potwierdzamy. Herb. Przywileje, zapisy, wolności, nadania, egzemeje, pozwolenia i inne obrony wolności. Herb. 5. † O. *władanie, posiadanie, moc, rozporządzenie s., dyspozycja*: Te pieniądze już były jego, dlatego, że on je miał w swej obronie i z nimi s. obchodził, jako chciał. Ort. 6. *mowa broniąca, usprawiedliwiająca, apologja*: O. słowna, na piśmie. O. Sokratesa. Meliton pisał obronę za chrześcijany. Skar. Na pierwszej mojej sprawie a. obronie żaden przy mnie nie stał. Leop. 7. *mowa sądowa, broniąca pod sądowego, pozwanego*: W sprawie tej zwracała na siebie powszechną uwagę świetna O. adwokata N. † Obwiniony słuszną obronę przeciw oskarżeniu okaże. 8. *usprawiedliwienie, wymówka, wytłumaczenie, ekskuzja*: Co możesz powiedzieć na swoją obronę? Na jego obronę należy zaznaczyć, że... Kędy uczynki same instygują, wszystkie obrony same ustępują. Lubom. Każdy grzech ma swoją obronę. Prz. 9. *przen. = a) obrońca, opiekun, ucieczka*: On był jej obroną. b) *zb. obrońcy, straż*: Z garstką przebranego rycerstwa ślany był, ażeby wstręty jakowe nieprzyjacielowi uczynić, zacyzmy obrony przyzwoite u murów nastawiono. Mick. Na murach obrony rozsadzic. Mick. O. krajowa = *gwardja narodowa, milicja, landwera*. 10. × O. *budowla wystawiona dla obrony*: *twierdza, zamek, mur, wał, parkan, okop i t. p.*: Ku swym obozom ucieka mocno przetrzepany, między swoje obrony znowu wparowany. Leszcz. S. Mury te, wały i wieże można poczytać za jedne z mocnych obron francuskich. Łęcz. Mahumet w epienskiej ziemi obronę bardzo mocną, na kształt miasta, za trzydzieści dni zbudował. Baz. Winnie, ogrodów albo rol grodze i obrony rozmaite bywają, bo jedni je przekopami okopują, drudzy płotami osadzają. Trzyc. Miasta tego nie wzięli, bo w dobrej obronie leży. Biel. M. (= *w miejscu obronnym*). 11. *przen. rzecz broniąca, osłona*: Ich (konopi) liście i woń służą grzędom za obronę. Mick. Na kółpaku blacha bardziej świeci jak ozdoba, niż służy za obronę. Krasin. Dobre prawa najmocniejszą są państwa obroną. 12. † O.

pobór uchwalony przez sejm, wiadunek: O. ta, którą składacie, nie idzie do mnie, ale dla potrzeby swej składacie to. Z. A. <O + BRON>

× **Obrońciel**, a, lm. e p. **Obrońca**: Stróż i O. świętej poczeiwości. Bardz. Równych doznanymszczerze przyjacielem, a niższych w biedzie jest obrońcielem. L. <Od Obrońci>

Obrońcielka, i, lm. i forma ż. od **Obrońciel**; × **Obrończyni**, † **Obrońniczka** *opiekunka, orędowniczka, patronka*: Joanna Dareja, grom Anglików, O. Karola VII. Boh. J. Prawica ta, O. chrześcijaństwa. Ossol. Już to wiek temu minął, jak Polska s. stała obrońcielką Wiednia. Djar. gr. Rzeczniczka i O. grzesznych. Bz.

† **Obrońniczka**, i, lm. i p. **Obrońcielka**: Dobrodziejka a. O. Mur.

Obrońić, i, il, nied. × **Obroniąc** *broniąc, ocalić, ustrzec, wyhawic*: O. miasto od nieprzyjaciół. Troc. Poznał, iż zamku nie obroni. Krasin. Obroń mię od zajądłości pospółstwa. Troc. Królestwo to siłami świeckimi obronione i zachowane być nie mogło. Wiśn. † Szabli okrutnej, psom wściekłym, lwom srogim, obroń mię bystrym zwierzom jednorogim. Kochan. O. od napaści, od wszelkiego złego. O. od psów (= *opędzić*). † Ani miecz, ani mię siła złej przygody obroniła. Kochan. O. słowne. L. O. rozprawę (= *wyjsć z niej zwycięsko*). O. s. *broniąc s., ocalić s.; ochronić s., opędzić s., wyjsć zwycięsko*: Nie obronisz mu s. O. s. od wierzycieli, much, psów. <O + Bronić>

[**Obronić**, i, il] *zubić, wronić*: Chodzi paweńka po podworeńku, pióreńka obroniła. Kolb. <Ob + Ronić>

Obronienie, a, blm., czynność cz. **Obronić**: Czekał, aż jegomość wstanie na waści O. i poratowane. Mick.

[**Obronienie**, a, blm.] czynność cz. [**Obronić**].

Obronienie się, a s., blm., czynność cz. **Obronić** s.

† **Obronne**, ego, blm. *rodzaj daniny*: Winien opłacać nastawę, kunowe i O. Krzyw. <Od Obrońny>

Obronne, † **Obronno** przys. 1. *warownie, silnie*: Miasto O. zbudowane. 2. *orzęźnie, zbrojno*: Pogonią za nim postać; jeśli by O. uchodził, zabić go kazał. Warg. (= *z bronią w ręku*). 3. *broniąc s., odpornie*: Ciężkie orężę i zbroje przodkowie nasi na wojnie O. lub obrażliwie zażywali. L. Wystąpić O. Miec s. O. Wyjsć z niebezpieczeństwa O. a. obronną ręką (= *calo, szczęśliwie*).

† **Obronno** p. **Obronne**: O. czynić = obwodzić murem. Kn. Użrzą koniec mądrego, a nie zrozumieją, coby myślił o nim Bóg, i czemu by go Pan tak O. miał? Leop. O. przyszedł. L. (= *z bronią, orężnie*).

Obronność, i, lm. i rz. od **Obronny**: O. miasta, położenia. Wyście przysli śpiegować nieobronności ziemi. Leop. (= *nieobronne miejsca tej ziemi*. B. G.).

Obronny I. *uzbrojony, orężny*: † Obronną uchodził ręką. Troc. *Przen.*: Wyjsć z czego obronną ręką = *obronnie, calo, szczęśliwie*. Żart.: Wyszedł z gry obronną ręką. 2. *mogący być obronionym*: † Obronna rzecz, która łatwo może być wymówiona, *excusabilis*. Mącz. Miasto obronne = *warowne, obwarowane, ufortyfikowane, niedostępne, niezdobyte*. Miasto założeniem i położeniem obronne. Pileh. Miasta obronnemi czyni ręka ludzka albo natura, albo to oboje razem. Papr. F. Wzgórek O. wałem i zwodzonym mostem. Mick. Wielki wał pniów, kłód, korzeni, O. trzęsawicą, ty-

siącym strumieni. Mick. 3. *służący do obrony, mający na celu obronę*: Obronna linja w fortyfikacji. Jak. J. Kąt O. p. Kąt pod 17. Przymierze obronne. Sł. wil. (= odporne). †List O. = list żelazny, list bezpieczeństwa, list zaręczony, karta bezpieczeństwa, głojt: Wziął list O. od króla. Skar. 4. †O. obrończy, opiekuńczy: Anioł O. Troc. <Od Obrona>

[Obrony, ów, b] p. Organ.

Obróńca, y, lm. y, × **Obroniciel**, †**Brońca ten**, który broni aż do obronienia: Kto ma mocnego obrońcę, nie boi się młodego prześladowcy. Wr. Dawid był obrońcą ludu bożego, który on od Filistynów i innych nieprzyjaciół wybawił. Wiśn. Mam obrońcę Boga. Pśń. Nieprzyjaciółmi częściej bywali obrońce. Mick. Krzyż ma na piersiach, jak O. wiary. Słow. O. ojczyzny. 2. *opiekun, stróż, patron, orędownik*: Ona, jak jaśni anieli obrońce, najmniejsze dziecko w kołysceze strzegła. Słow. 3. *ten, co bronił spraw w dawnych sądach pokoju Królestwa Polskiego; patron, adwokat, rzecznik*. <Od Obronić>

Obróńczy przym. od **Obróńca**, *broniący; opiekuńczy*: Stan szlachecki jest stanem obrończym, stanem rycerstwa. Stasz. Już miał zginąć nasz kraj, lituje się raz jeszcze obrońce jego bóstwo. Stasz. Linja obrończa, ława obrończa = obrońcy, adwokaci, palestra: Opuściwszy rejenturę, przeszedł na linję obrończą (= w poczet adwokatów).

× **Obróńczyni**, i, lm. e p. **Obronicielka**: Żmudź, najzawziętsza O. pogaństwa. Sł. wil.

Obropić, eje, ał oblepć ś. ropą, *okryć ś. ropą*: Pewnie nie podniesiesz, dopiero nie (= a tym bardziej nie) zażyjesz kopji, jeżeli żyły, moc ręki wzmacniająca, zwielniają ci, obropieją. Małp. <Ob + Ropieć>

Obropienie, a, b]m., *czynność cz. Obropieć*.

Obrosła, y, b]m., *obroszenie, pokrycie ś. roślin rosą*: W obrosę (= po rosie, w czasie rosy). <Ob + Rosa>

Orosić, i, ił, Orosić, nied. **Obrasać okryć, omoczyć rosą**: Czemu deszcz bezdrożne kąty i uboczy z jednegoż sita obrasza i moczy? Chr. Obrosiła sobie suknię. <Ob + Rosić>

[**Obrosieć, eje, ał**] *pokryć ś. rosą*: Kóniki ci obrosiały.

Obrosły, Obrosnięty, [Obrosiony], †Obroszczone *który obrósł, zarosły, zarosnięty, okryty włosami, kudłami a. porostem, liśćmi, wlochaty, kudłaty, kosmaty*: O. jak niedźwiedź. Obrosłe bydło. Kn. [Ona je dorosła i obrosła] (= dojrzała). Młyn turkotał wciąż, a woda z pod kół obrosłych w lody waliła z krzykiem pod tartak. Reym. Mehem O. = mszysty. Kn. Drzewa mehem obrosłe.

Obrosnąć, rośnie, rósł a. **rosnął**, × **Obrosó**, nied. **Obrastać**, †**Obrastać** *zarosnąć, porosnąć po mierzchu, dokoła, na wszystkie strony*: Obrastam, kosmatym być poczynam. Męż. Pubesco, poczynam mi łono obrastać, puszczać mi ś. włosy około łona. Męż. Herkules skoro obrastać poczał, myślił o stanie żywota swego. Kosz. Brodą twarz twoja obrosła. Troc. Już obrósł jako satyr, zapuścił włos siwy. Bardz. Obrosło bydło. Troc. Owce strzyżone na zimę źle wyglądają; nim obrosną, od zimna zamrznąją. Haur. Zbierz łój, którym obrosły jelita. Leop. Obrosły (obrosnęły) brzegi trawą, wierzbami. Troc. Na miejscu i kamień obrasta. Prz. Kamień, gdy go często z miejsca przenasz, niefatwo obrasta ani mehem obchodzi. Glicz. Szpaler altanę obrasta. Mick. Przen.: Aż oazy twoje taka noc obrosnie. Krasin. (= obejmie). <Ob + Rosnąć>

· **Obrost, u**, lm. y bot. 1. (*parceia*) *roś. z gromady porostów, z rodziny tarczownicowatych*. 2. p. **Płucnica**. <Ob + ROST>

†**Obrostać, a, ał** p. **Obrósnać**. Bud. B.

†**Obrostanie, a**, b]m., *czynność cz. Obrostać*.

Obrostrnica, y, lm. e. 1. †O. anat. *wzgórek łonowy, nadkrookowy, wzgórze łonowe*, †hak (mons Veneris). 2. bot. = a) a. **Wiązowiec**, **Lotusowe** a. **Żelazne drzewo** (*celtis*) *roś. z rodziny wiązowatych*. b) p. **Głóg**. c) p. **Jujuba**. d) a. **Chlebowiec**, **Drzewo chlebowe** (*artocarpus*) *roś. z rodziny chlebowcowatych*: O., drzewo chlebowe, które rośnie w Afryce około Syrtów. Bobr. Żył obrostrnicą, czyli chlebowym drzewem. Bobr. <Ob + ROST>

†**Obroszczone** p. **Obrosły**. Przen.: Sklep ten jabłka świeże niezmarzzone w chłodzie swym dochowad, lodem obroszczone. Pot. (= oblepione, okryte). <Ob + ROST>

Obroszenie, a, b]m. 1. *czynność cz. Obrosić*. 2. [O.] *czynność cz. Obrosieć*.

× **Obrosó**, *rośnie, rósł* p. **Obrósnać**: Oto puszczać w was ducha, dam na was żyły i każę na was O. mięsu. Leop.

Obrosłina, y, b]m. *mech, puszek na roślinach*.

× **Obrosnienie, a**, b]m. p. **Obrósnięcie**. Kn.

Obrósnięcie, a, b]m., × **Obrószenie** *czynność cz. Obrósnać*.

Obrósnięty p. **Obrosły**.

[**Obrósiony**] p. **Obrosły**: O., jak niedźwiedź.

[**Obrotka, i**, lm. i] p. **Obrót**.

†**Obrotliwy** p. **Obrotny**: O. czas. Km.

Obrotnica, y, lm. e kol. *przypięty w postaci platformy obracającej ś. za pomocą śrub, służący do obracania na miejscu wozów i maszyn i do przeprowadzania parowozu z jednej linii na drugą, pomost obrotowy, tarcza obrotowa, dreszajba*. <Od Obrót>

Obrotnie przys. od **Obrotny**.

Obrótnik, a, lm. i anat. 1. (atlas) *pierwszy krąg szyjowy, †szyjny, krąg szczytowy, dźwignacz*, × atlas, †atlant, †pacierz pierwszy, unoszący głowę, †pierwszy kark, †podpieracz, tragarz. 2. p. **Obrotowy**. **Obrotność, i**, b]m. rz. od **Obrotny**; †**Obróciłość**, × **Obrót**: Bieguny z swoją obrotnością. Bardz. O. kół w machinach. Troc. O. języka. Troc. O. w czoku przyjemna, przystojna. Troc. Ateny obrotnością Trazybula wyzwolone zostały. Lel.

Obrotny, × Obrotowy, †Obróciły 1. × O. a. †**Obrotliwy** *mogący ś. obracać, który można obracać, obracający ś.*: Obrotne koło. Troc. Obrotne koło fortuny. Sep. O. rożen. Troc. O. w koło. Troc. Gwiazdy w obrotnym niebie. Kochań. Obrotne obłoki. Sep. Cherubin z mieczem płonienistym i obrotnym. Wuj. Słonecznik O. L. 2. *ruchliwy, zwinny, sprawny, sprytny; czujny, sprężysty, przenikliwy*: Obrotnym w kółeczku kieruje wałachem. Mor. Rozkosznik pieskliwy czelaka roboczego i obrotnego godnym być politowania sądzi. Pilech. O. jak dwa razy żyje. Prz. Mój pan synal czegoboy nie dokazał? jest to ptaszek O. L. O. nietylko w publicznych, ale i we własnych interesach. Mochn. 3. × O. *powrotny, wsteczny, odwrrotny, cofający ś., opaczny*: O. w zad. Kn. Poruch O. w zad. Troc. Morze w zad obrotne. Troc. Argument O. Troc. <Od Obrót>

Obrotowy przym. od **Obrót** 1. *obracający ś.*: Koło obrotowe u machin parowych. Kapitał O. p. **Kapitał**. 2. anat.: Krąg O. a. drugi szyjowy, obrotnik, ×krąg zębowy, †skrętowaty, †zwrotny, †zwrotny, †drugi pacierz

szyje, †drugi krąg karkowy, †pacierz obracający a. zębowy, †wtóry kark, †biegun, †oś, †zębiec, †zubiec (epistropheus). Staw O. p. **Staw**. 3. apt.: Nóż O. = *nóż kolisty, toczny*. 4. bot.: Nutacja obrotowa p. **Kołowanie**. 5. fiz.: Drganie obrotowe p. **Drganie**. Magnetyzm O. = *indukcja elektryczna, wywołwana przez magnesy w przewodnikach, mających postać od drutów różną; prądy elektryczne wzbudzone w wirującej płycie metalowej w sąsiedztwie magnesu*. Polaryzacja obrotowa (gdą cząstki eteru obiegają drogi krzywe). Polaryzacja obrotowa kołowa, eliptyczna. Ruch O. = *obrót, rotacja, ruch dokonywany s. dokoła pewnego punktu lub dokoła pewnej linii*. Ruch O. ciał niebieskich. 6. hut.: Gniecełnia obrotowa p. **Młyn**. 7. kol.: Tarcza obrotowa, pomost O. p. **Obrotnica**. 8. mech.: Machina obrotowa = *machina rotacyjna*. Wentyl, krążek O. = *rodzaj kłapy w maszynie*. O. miarkowacz ognia przy maslinie parowej. Łab. 9. × O. p. **Obrotny**: Sztuka obrotowa! Syrok. <Od Obrót>

Obroża, y, lm e, †**Obróż**, †**Obraż** l. *naszujnik dla psów dla ochrony a. ozdoby*: Pies w obroży. Troc. Psy... biegają i kładą szyję na obroże. Mick. 2. †O. *obrzec na szyję*. L. 3. †O. ir. *naszujnik, †halsbant*: Od obroży na szyję a. bindy ze złotem i koronami aż na kolana, co nie po niej, niech płacą zbytkowego poboru złotych dwanaście. Węż. W złotej obroży. Papr. 4. †O. przen. *jarzmo, kcijdany, niewola*: Zdrąjęł podał do obroże. Jabł. 5. zool. *poprzeczna pręga odmiennego koloru na szyi zwierzęcia*. Zdr. **Obróżka**. <Ob †(W)RÓG/WIERZG>

Obrócić, i, ił, nied. **Obracać** l. eo, czym = *zakładować, poruszyć w koło, zakreślić, zawiercić, zatoczyć*: Obracać pieczenia. Tremb. Zastał chłopca obracającego rożen. L. Obracać koło, żarna, korbę. O. eo w koło. O. młynka (= *wywinąć, wykreślić*). Obracać wałkiem, trąc mak. Przyjść nie mogąc do siebie, darmo język obraca do słów wymówienia. Jabł. (= *miele językiem*). Nie mógł już obracać językiem. Korz. Oczyma swemi za nim obracała wszędy. Otw. (= *świdrowała, rzuciła, wodziła*). Panna ta wdzięcznie oczyma obraca. Petr. Oczy w koło obracać ostróżne. Mick. Stał przy progę i obraca czapkę w ręku. 2. *jadąc a. idąc, odłhę drogę tam i napowrót, pojechać a. pójść i wrócić*: Obróćisz o jednym dniu a. [jednym dniem], boć to niedaleko. Temi kołmi możesz pięć razy O., a jednak nie zmęczą s. 3. *odwrócić, przewrócić na drugą stronę, na opak*: O. kartę. Troc. O. suknię podszewką do wierzchu. O. eo na drugą stronę. Obracać eo na wszystkie strony, oglądając. O. eo na nice (= *wywrócić*). Obróć klepsydrę, talerz. Troc. Przen.: †Obracać słowa = *brać je w odwrótnym znaczeniu, przekreślać je*. †Obróćona liczba trzech. Sol. (= *reguła trzech odwrótów*). Przen.: Obracać swe myśli = *rozważać rzecz z różnych stron*: Tak mówił Tankred, a hetman swe myśli różnie obracał, co było lepszego, czy... P. Koch. Przen.: × Obracać kogo = *wziąć go w obroty, tańcować z nim*: Tak Lentula fortuna między ozdobami a sromotami obracała, po konsulacie zdawszy, po zdaniu cenzorem obrawszy, że mu ani ustawicznie weselić s., ani wiecznie wdychać dopuszczała. Warg. Często mię bez litości kijmi obracano. L. (= *okładano*). [Pies złego ducha obracał]. Obracać kogo słowy = *nicować, szamerować, dręczyć; dopiekać mu*: Zastawszy u plebana małe dzieci, toć go pocinnie obracać: sromota to, księżu! Pot. Dużo go obraca argumentami. Troc. Nazbyt go obracają. Troc. 4.

przen. kim, czym a. kogo, eo = *nadać mu ruch, uprawić w ruch, ożywić, podnieść kogo na nogę, uruchomić; zarządzić, pokierować, rozporządzić, nied. powodować*: †Wszystkikiem poruszył, zabawił, obracał, kazałem s. uwijać, biegać, obracać. Kn. †Zwyeczaj i praca kogo w obozach ustawnie obraca, żołnierzem czyni biegłym, doświadczonym. Susz. †Wszystkikiem monarchami tak obracał, iż państwa ich własne jednym brał, drugim je dawał, podług woli swojej. Zigr. Miałem onym obracać i kierował wedle upodobania. Warg. Zdali s. być monarchami takimi, żeby wszystkim światem O. mogli. Zarn. (= *świat do góry nogami przewrócić*). †Obracać rzeczy. Troc (= *prowadzić interesy, mieć je w rękach, trząść niemi*). †Długo mną to słowo obracało. Mąz. Fortuna nim roznaicie obracała. Sł. wil. (= *do kazywała z nim*). Fortuna obudwu i w swarach, i w bitwach tak obracała, że jeden drugiemu, choć nieprzyjacieli, ratunkiem był. Warg. Obracać pieniędzmi = *robić, operować, manipulować, spekulować*: Kapitał, jaki miał Symba, podzielono na dwie części: mniejszą podjął s. obracać imię pan Dawid. Jun. Kupiec nie raz w rok pieniędzmi obraca. Troc. W ciągu miesiąca obrócił dwa razy kapitałem. 5. eo gdzie, do kogo, do czego, na kogo, na eo = *zwrócić, skierować*: O. twarzą, bokiem, przodem, kantem. O. tyłem (= *odwrócić*). Portret jej, obrocony szarym płótnem na pokój, oparto w kącie o ścianę. Bał. O. konia, wóz. Troc. O. rzekę indzie kopaniem. Troc. O. serec do Boga. Troc. O. działa ku miastu (= *wymierzyć*). Nigdy twarzy swojej do nieba nie obrócił, ufając swej mocy. Bardz. Obracała głowę na pamiętne szelestem krzaki agrestowe. Mick. Wszyscy obrócili oczy do kamienia, na którym stał pan Sędzia. Mick. Gdym oczy raz jeszcze ze wzgardą obrócił, jużem o całe niebo w tyle go porzucił. Mick. Obrócił oko Chryzostom na księżą swoją. Skar. Twoje oczy obrócone, dzień i noc patrzy w tę stronę. Karp. Dziś na nas obrocony wzrok mają narody. Tremb. Nie pragnę O. na siebie oczy ludzkie. Węg. Obraca na s. ludzie. Troc (= *oczy ludzi*). Kto wspominał Faraona abo Holoferna, na s. przymówkę obracał Gienezeryk. Skar. (= *do siebie brał, stosował*). Te słowa obrócił na tego, co go dojechał. Troc. [Dziadus obrócili (mowę) do pana]. Rzadki opiekun, któryby obroconych nie miał rąk do siebie i raczej nie dogadzał pilniej swej potrzebie, niż sierocę. Tw. Siłę swoją ku Grekom obrócił. Troc. Wszystkie swoje fortele na mię obrócili. Kochan. Na to wszystkie swoje myśli, usiłowania obraca. Troc (= *skupia, koncentruje, wytycza*). Przech nie obróćcie na tych oto zbójców gniewu i zemsty waszej? Mick. Pielgrzym kroki swoje ku kościołowi obrócił. Wirt. Ku wodzie obraca kroki. Mick. Nie jeden Polak, ale wszyscy dobrzy. Polacy ku wam obracają myśl swoją. Moch. Medowie na s. miecze obrócili. Li. Soliman II obrócił swój oręż zaborezy raz na Persów, drugi raz na chrześcijan. Lel. Strzeley, obróćwszy do lasu dwururki, patrzy Wojskiego. Mick. O. szpadę ku komu. Troc. O. kogo dokąd = *zwrócić, pchnąć, popchnąć, skierować, pokierować*: Podług tego przymierza car tatarski miał za ten jurgiel z ludem swym na granicach leżeć, gdzieby go obrócono. Biel. M. †O. sprawę z trybunału za dworem. Troc (= *skierować, zwrócić, przenieść do dworu*). Na swój młyn wodę obracać. Prz. 6. *przeznaczyć, poświęcić, oddać; użyć, wydać*: Co oszczędzamy, ujnując swej wygodzie, ty na ucty częste to obracasz. L. Góra

Mendoga pod Nowogródkiem, obrócona na ementarz. Mick. Miejsce to obrócić na pożytek Rzpłtej. Tw. O. co dobrze, źle, na swój pożytek, na swój honor. Troc. Żywot mu darował, lecz co dał niewdzięcznemu, marnie to obrócić. Tw. O. pieniądza na co. Troc. Tę suknię obróć już na codzień. O. kogo na co, do czego. Kn. Chłopa obrócono do postęgu, do koni. Lud prosty, zamieniony w niewolników i obrócono do roli. Mick. Tacy aniołowie nie bywają od Boga jeno do sprawowania rzeczy bardzo 'zaczynem obracani. L. 7. na co, w co = *przemienić, zamienić, zmienić, zrobić kim, czym z kogo, z czego*: Bóg sługom swym wszystko w dobre obraca. Skar. Jak wiele miast spalonych, wsi w popiół obróconych! Poc. O. miasto w perzynę. Krajin sąsiedzkie i swoje w głuche pustynie obrócić. Niem. Obrócono świątynie poganiańskie na kościoły. O. go na furmana, na kucharza. O. szlachtę w chłopcy. Troc. Obróciła królewicza w żabę (= *przedzierzgnęła, przekształciła*). O. eo w niwecz. Pan Bóg snadnie może O. zawady na miłosierdzie srogą rękę swoją. Rej. Obróca okrucieństwo pokus jego w materję zanych koron. Birk. Najlepiej gniew zacierać i w śmiech albo żart sobie obracać. Pilch. O. ułamek prosty na dziesiętny. 8. [O. za sobą] *skorzystać z powierzonego sobie cudzego dobra, nie zapomnieć o sobie*. 9. [Obracać byka, barana] = *pokładać, czyścić, kastrować*. 10. anat.: Muskuł obracający wewnątrz, †myszka do wewnątrz obracająca p. **Nawrotny**. †Myszka do zewnątrz obracająca p. **Odkręcić**. × Nerve obracający oko p. **Okoruchowy** i **Bloczkowy**. †Pacierz obracający p. **Obrotowy**. II. myśl.: a) Charty obróciły zająca = *zając, dogoniomy przez charty, zwraca ś.* b) Zając obraca = *wraca do miejsca, z którego został ruszony*. c) Łowczy obraca trąbą = *trąbiąc, wydaje rozkazy, które spełniają inni myśliwi*. 12. piw.: Obracać lasy = *przerzucać słód w suszarni łopatkami, robić lasy, przerabiać lasy*. O. ś. I. *zakręcić ś., wykręcić ś., zawięzić ś., zawirować, zakolować, poruszyć ś. w koło, nied. krążyć*: Derwisze obracają ś. w koło, ni cyga. Kłok. Osoby krwiste mają krew rzadką, ruchawą, żywo w żyłach obracającą ś. Boh. J. Ziemia obraca ś. w koło swej osi we 24 godzinach. Łs. Koło wozowe obraca ś. na osi (= *toczy ś.*). Chorągiewka na dachu obraca ś. Pieczenia ś. obraca. Troc. Obrócić ś. na pięcie i wyszedł. Przen.: Prędko ś. fortuny obróciły koła. Jabł. Obróci ś. koło fortuny. Prz. 2. *uwinąć ś., zwinąć ś., zakrzętnąć ś., ruszyć ś., poruszyć ś.*: Wszystkicnem poruszył, zabił, obracał, kazalem ś. uwijać, biegać, obracać. Kn. A obracajże ś. prędzej, niedołego! 3. *postąpić, poradzić, poczęć sobie, obejść ś., zachować ś.*: Potrafi ś. O. na świecie. Sł. wil. (= *da sobie radę, nie zginię*). Nie wiem, jak ś. obraca z tak małą pensją. Sł. wil. Ja nie pojmuję, jak ona ś. w tych zdarzeniach obraca. L. 4. *odhorócić ś., zmienić kierunek, wykręcić ś., przekręcić ś., przewrócić ś., przewalić ś.; zwrócić ś., skierować ś.*: Obracałem ś. w dolegliwości mojej na wszystkie strony, upatrując pomocy. Koch. W. (= *ogłądałem ś.*). Obraca ś. na łóżku, nie mogąc spać. Obraca ś. z boku na bok, nie śpiąc. Obróćno ś., niech cię z tyłu zobaczę. Obróć ś. do mnie tyłem, przodem, bokiem. Obróciwszy ś. do mnie, rzekł. Mick. O. ś. na prawo, na lewo, w prawo, w lewo. O. ś. na północ. Wiatr obrócił ś. ku zachodowi. Przen.: Nie wiem, jak ś. sprawy jego obróca. Troc (= *jak staną, jaki wezmą obrót, jak pójdą*). Na jego honor ś. to obróciło. Troc (= *wyszło*). Przen.:

[Na ósmy rok jej ś. obróciło] = *zaczęła ósmy rok*. Przen.: †O. ś. do kogo = *nawrócić ś., oddać ś. komu, pójść za kim, przejść na czyją stronę*: Do Chrystusa ś. Hunni obróciili. Skar. Niewiasty niektóre obróciły ś. za szatanem. 5. dokąd = *pójść, skierować swe kroki, zwrócić ś., udać ś.*: Obrócił ś. do Polski, ku Moskwie. Troc. [On ś. tam na noc obrócił]. Gdzie ś. obróć, wszystkie płaczą żony. Mick. Boże, do kogóż ś. obróć w moim utrapieniu, jeśli nie do Ciebie! (= *ucieknę ś.*). 6. Obracać ś. gdzie = *bawić, przebywać, bywać = być, znajdować ś.*: Obraca ś. w najwyższych sferach towarzyskich. Gdzieś ś. dotąd obracał? Gdzie ś. też ona teraz obraca! I dotąd nie wiesz, gdzie ś. obraca. L. (= *przepada*). Z pewną trudnością obracał ś. wśród stosunków czysto ziemskich. Chm. Utwory te obracają ś. w świecie cudownym. Chm. Pomysł jego od tego czasu nie obracały ś. już w kółku namiętności osobistych. Chm. 7. w co, na co, [czym] = *odmienić ś., przeinaczyć ś., zamienić ś., przemienić ś., zmienić ś., przekształcić ś., przedzierzgnąć ś., przetrząsnąć ś., przejść, pójść na co, wyjść na co, stać ś. czym*: I w Litwie mało eo inaczej obróciły ś. rzeczy. Szaj. Na świecie żadna ś. rzecz tak zupełnie nie niszczy, żeby ś. w nie O. miała. Rogal. W niwecz ś. to wszystko obróci. Troc. Leśny owoc obraca ś., odmienia ś. w ogrodny. Kn. Zajązsona wojna w słodki ś. obróciła pokój. Troc. Miasto ś. w perzynę obróciło. Troc. Boś jest proch i w proch ś. obróciśz. Wuj. Żona Lotowa w słup soli ś. obróciła. Wuj. [Siostry obróca ś. murem]. W niedźwiedzic ś. obróciła. Otw. Jeden ś. w niedźwiedzia, drugi w lwa obrócił, trzeci w świnie, czwarty w małpę. Opal. Wszystko z lepszego w gorsze obracał ś. Mochn. Ale ś. to wszystko na dobre obróciło. Pas. Ta zuchwałość w nieszczęście mu ś. obróciła. Troc. W co ś. obróciły wasze przepowiednie? Jun. W cóż ś. obróciły twoje przyrzeczenia, tyle pięknych nadziei! Sł. wil. [Niech ś. w dobre zdrowie obróci!] (wychylając kieliszek). Lód obraca ś. w wodę. Ryba, która wyszła, aby go (Tobjasza) zjadła, od niego jest zjedzona i w jego krew ś. obróciła. Birk. Słodkie rzeczy w zółt ś. obracają. Troc. Wino ś. w ocet obróciło. Troc. W cóż ś. bez ciebie ci nieszczęśliwi obróca? Stasz. (= *co ś. z niemi stanie, co z niemi będzie, jaka ich dola czeka*). W co ja ś. obróć? Rzew. <Zam. Obwrócić, Ob+WIERT/WART/WROT>

[Obróczyzna, y, lm. y] *liczy obrok dla koni.*
<Od Obrok>

[Obróć, i, lm. e, Obryć] *trzęsła, uzda, uździennica.* Zdr. [Obrotka, Obretka]. <Ob+WRÓT>

[Obróg, ogu, lm. ogi] *bróg*: Obrogi wonnego siana. <O+Bróg>

Obrót, otu, lm. oty I. *obracanie, obrócenie, ruch w koło, obieg, rotacja, wir; fiz. ruch ciała dokonujący się dokoła pewnego punktu lub dokoła pewnej linii*: Oś obrotu, oś kręcenia ś., linja słońca, około której bieg jakiego ciała ś. odbywa. Sniad. Zaś słońce obroty swemi wielkiemi roku nam nie naznacza, a księżyc mniejszemi obroty miesiąca? Górn. Merkurjusz na kole swoim O. odprawuje. Troc. „O obrotach ciał niebieskich“ — dzieło Kopernika. Kiedy wał O. jeden odprawi... Troc. Świat jest w ustawnym obrocie; my jesteśmy mimo woli naszej w tenże O. z nim pociągnięni. L. Nie cierpiąc rzeczy ziemskich nudnego obrotu... Mick. 2. w lm. przen. *harce, opaty, taniac, oberstas, terminy, koronowdy, tarapaty, męli*: Wezmę ja cię w obroty (= *potaniejujemy my z sobą*). Pod ład spokojny podpiłyne łodzi; już ich nie po-

rwie wart w przykre obroty. L. Na jakiegokolwiek obroty przychodzili u Turków postawie innych mocarstw, dotąd żadna zniewaga nie spotkała angielskiego. Kłok. Bóg mię snadź szatanowi na obroty podał, żeby przez swe naczynia mię głodał. Chr. Jak go nieszczęście weźmie na obroty... Chr. Jak ś. pan dowie, grzbiet twój w kaducznych będzie obrotach. L. Klucznik i hrabia wpadli w obroty nielada. Mick. Ciężkie cierpi obroty. Troc. 3. *ruch, poruszenie, zwrot, manewr*: Proszę, uważaj pilnie O. jej oczu. Hul. Tłumy litewskiej młodzieży... snują ś., śledząc niemieckich obrotów. Mick. Uważać wszystkie czyje obroty. Wszystko w niustającym obrocie, wszystko odmienia ś. L. Przen.: Jam miał sposobność poznać wszystkie obroty prawnicze. kras. (= *operacje, manipulacje, tajemnice, sekrety; wybiegi, sztuczki, kruczki*). Przen.: Zajęci duchem zdobywania i obrotami chytrej polityki, umieli patrycjusz przykuć świat do podnóża Kapitoljum. Szan. (= *operacjami*). Wrychle na O. rzuciła ś. nowy. Mick. (= *pomysł*). 4. a) *obrócenie ś. w pewnym kierunku, odwrócenie ś., wykręcenie ś., zwrot, ewolucja, manewr*: O. wozi, czofnu. Troc. Rybacy poznali z obrotów, że to piratów statek, lub majnotów. Mick. Obroty wojenne (= *manstra*). O. na prawo, na lewo! Pół obrotu, marsz! Nidosyć, żeś świadom obrotów, żeś widział wojska, jeszcze do bitwy nie gotów. Mick. Myśl!: Zając, uciekając przed psami, daje obroty. Charty wzięły zająca bez obrotu (= *nie dały mu ani razu nawet zbroczyć*). Często inszy chart porwie kota, nie ten, co dogoni, dosyć nań, że dał O. Pot. (= *zapędził go w bok*). Przen.: Szczelnie wnikał w najdrobniejsze szczegóły i dawał nam obroty (wyrażenie techniczne, przyswojone z myślistwa dla oznaczenia ściśłości egzaminu). Byk. b) *przen. zwrot, kierunek*: Dać szczęśliwy O. sprawie. Rzecz wzięła wcale inny O., aniżeli ś. spodziewano. Niepomysłny, fatalny O. Czarniecki, co smutnym losom szczęśliwsze dawał obroty. Tremb. c) \times O. *kolej losu, bieg, tok, przebieg spraw, przejście*: Z gwiazd łaskawe albo nieszczęśliwe życia obroty ciągnie. Lubom. Jam nigdy nie wierzył i przysięgając był gotów, że nie wróży nie mają do ludzkich obrotów. Pot. Jeszczem nigdy ś. nie znalazła w podobnym obrocie. L. (= *w podobnych okolicznościach, w podobnym położeniu*). 5. *to, na czym ś. co obraca*: a) u drzwi = *drag, biegun, na którym ś. obracają, czop, hak, zawiasa, biegun, os*. Troc. b) \dagger O. świata, kuli ziemskiej = *biegum*: O. południowy, północny. Troc. Na obadwa niebieskie obroty młódz rzymska patrzyła. Bardz. Na arktycznym usiadł obrocie. Bardz. Arktyczne obroty. Troc. Już świat cały Rzymianie zwyciężycy trzymali, ziemią, morzem, obroty obiemą władali. Bardz. c) *czop, szpindel*: Na obrocie kobylente biega. Troc. 6. \times O. p. *Obrotność*: Aby dzieci były dużego ciała i czerstwego obrotu, mamy ich przyuczać zimnu. Petr. Chwalisz służę z obrotu, wierzę temu snadnie, musi ten rzesko służyć, kto cię rzesko kradnie. Nar. O. ciała. Troc. Przen.: Żle w tym kraju, gdzie O. prostotę wyśiiga. Węg. (= *przebiegi, wybiegi, krętaćwo, szwindel*). Byłby przepadł, gdyby ś. był obrotem nie ratował. L. Trzeba mieć O., aby być szczęśliwym. L. (= *spryt*). Kobietka z obrotem. L. Przytrudniejsze interesa tej ojczyzny wielkim obrotem swoim szczęśliwie uspokajał. Nies. O. bardziej w rzeźwości rozumu, niżeli w zakręcie postępków należy. Troc. Przez rozumu O. dostał ś. na najwyższy powagi stopień. Troc. Ma wielką

łatwość od natury do obrotów. Troc. (= *przebiegów, wybiegów, pomysłów*). 7. \times O. *człowiek obrotny*: Patron ten najsławniejszy w tym mieście, O. wielki tak w słowach, jako i w rzeczy, sprawę najfalszyszą wykręci. L. 8. \dagger O. *anat.* = a) *członek kości pacierzowej w hylleciu, krag* (vertebra). b) O. w ciele = *staw, przegub*: O. w ciele, w nodze. Troc. Obroty w gaśienicy. Troc. 9. astr.: O. dzienny p. *Dzienny*. O. gwiazdowy p. *Gwiazdowy*. 10. fizj.: \times O. *krwi* = *obieg, krążenie, cyrkulacja krwi w ciele*. II. han. = a) *bieg interesów, operacji handlowych*: Mam w obrocie 5,000 rubli. Wycofać kapitał z obrotu. b) *operacja, tranzakcja handlowa*: Udało mu ś. dokonać kilku szczęśliwych obrotów. Za listy zastawne miasta Warszawy żądano po 100 rubli 60 kop. bez obrotu (= *bez ruchu, bez dojścia do skutku sprzedaży*). c) *suma wpływów i wypłat kasowych w danym przeciągu czasu; wynik operacji handlowych w pewnym okresie czasu*: W sklepie jego dzienny O. wynosił 300 rubli. Towarzystwo to miało w ubiegłym roku 300,000 rubli obrotu. O. ogólny banku uczylił 30 milionów rubli. 12. hut. *forma drewniana, obracająca ś. na osi, używana przy budowie szybu wielkiego pieca i rasztów, odpowiadająca wewnętrznemu kształtowi pieca, a przyłożona do układanych cegieł, służąca w każdej chwili za wskazówkę dokładności mruwania*, podoba, szablon. Łab. 13. lek. (versio) *rekcycym, mający na celu poprawienie położenia płodu w macicy, dla ułatwienia porodu*: O. dobrowolny = *zmiana położenia płodu w macicy bez pomocy niczyjej* (versio spontanea). <Ob + WRÓT>

Obrównać, a, ał, nied. Obrównywać *naokoło wyrównać*. <Ob + Równać>

Obrównanie, a, blm., czynność cz. Obrównać.

Obrównywać, a, ał p. Obrównać.

Obrównywanie, a, blm., czynność cz. Obrównywać.

[**Obrózdnik, a, lm. cy**] *właściciel sąsiedniego zagona, za brózdą położonego*. <Od Obrózdny>

[**Obrózdny**] *mający pole tuż za brózdą graniczną: O. sąsiad. Gospodarze obrózdni. Ml. (= o brózdle sąsiadujący)*. <O + *Brózdny, od Brózda>

[**Obrózdzić, i, il**] *otoczyć pole dokoła brózdami*. <O + Brózdzić>

\dagger **Obróz, y, lm. e p. Obroza**: O. na psy, ostremi éwieczkami nabita, dla wilka, charty za szyję łapającego. Mącz. Kondyś w pstrej obroży, świnią w magierce. Pot. O. kołaca. Troc. Powiada męczennik, żeś tę O. żelazną z szyi mojej a włóż na szyję córki twej, a będzie zdrowa. Skar. Wszystkich do stryczków napędzą ogółem, szczęśliwy, kto ś. z obroży umyka. Jabł. Poczciwsza zginać, niżli być w obroży. Chr. <p. Obroza>

[**Obrózdzenie, a, blm.**] *czynność cz. Obrózdzić.*

Obrózka, i, lm. i p. Obroza.

[**Obruch, a, lm. y**] p. **Obrus**: Obruchy éwilkowe. <Z Obrus>

\dagger **Obruchać, a, ał i O. ś. p. Obruszać**: O. słup. Troc. Obruchał zęb w czełuści. Troc. Nie da ś. ten dąb O. Troc. <Ob + Ruchać>

\dagger **Obruchanie, a, blm., czynność cz. Obruchać.**

\dagger **Obruchanie się, a, ś., blm., czynność cz. Obruchać ś.**

\dagger **Obruchnąć, nie, nał p. Obruszać**: Obruchnął zęb w czełuści. Troc.

\dagger **Obruchnięcie, a, blm., czynność cz. Obruchnąć.**

\dagger **Obruchywać, uje, ywał i \dagger O. ś. p. Obruszać.** Troc.

† **Obruchywanie**, a, blm., czynność cz. **Obruchywać**.

† **Obruchywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Obruchywać** ś.

Obrudzać, a, ał i **O. ś.** p. **Obrukać**: Człowiek codziennie obrudza ś. mnóstwem drobnych grzeszków. Orzesz. <p. Obrudzić>

Obrudzanie, a, blm., czynność cz. **Obrudzać**.

Obrudzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obrudzać** ś.

Obrudzenie, a, blm., czynność cz. **Obrudzić**.

Obrudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Obrudzić** ś.

Obrudzić, i, ił i **O. ś.** p. **Obrukać**. <O + Bru-
dzić>

Obrukać, ka a. × **cze**, kał, **Obrudzić**, nied. **Obrukiwać**, **Obrudzać** *zbrukać po wierzchu, dokoła, na wszystkie strony, osmolić, owałać*: Ten ci to ogień wyuzdanej żądze, skoro świat w sadzach grzechowych obruceze, odrywa wodnych otehlani wrze-
ciądze. L. **O. ś.** *zbrukać ś. po wierzchu, dokoła, ze wszystkich stron, osmolić ś., owałać ś.*: Wołałem w głos, a niemasz, z świecąm laną szukał, czełka w enocie białego, każdy ś. obrukał. Jurk. <O + Brukać>

Obrukanie, a, blm., czynność cz. **Obrukać**.

Obrukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obrukać** ś.

Obrukiwać, uje, iwał i **O. ś.** p. **Obrukać**.

Obrukiwanie, a, blm., czynność cz. **Obrukiwać**.

Obrukiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obrukiwać** ś.

Obrus, a, lm. y i *chusta, którą ś. nakrywa stół jadalny*: Nakryć, zasłać stół obrusem. Już kredencee przynieśli obrusy, któremi stoly ścielał. Pot. Nie zaraz ci to jeść, choć obrusem stół przykryją. Haur. Jeszcze miodu noszono, jeszcze ich za obrusem bawi. Pot. Dobra dusza zje i bez obrusa. Prz. Chytry dłużnik ustawnie za obrusem siedzi, tak go ceklarz zastanie, kiedy go nawiedzi. Klon. Każę zbierać O. Mącz. Przen.: O. przed nim zjęto = *psi mu obiad zjedli, z grzanki mu spallo*. L. Królowie chrześcijańscy w Litwie, gdy żywności nie mieli, bo przed niemi O. zjęto, jeli od głodu umierać. Paszk. (= *bo Litwinii same wprzód swoje krajiny spustoszyli*). L.). Przodkowie nasi ani sieść za stół z podejrzanym eheieli; O. przed nim rzezali, talerz nożmi klóli. Koehan. Naszy zaeni przodkowie, chociaj nie łajali, ale eicho przed złemi obrusy krajali. Rej. Pierwej przy obiadach książęcych a. królewskich, jeśli kto począł obmawiać kogo, tedy heroltowie, eheąc zasromać takiego, a. ehleb przed nim przewracali, a. w obrusie dziurę nezynili. L. Co żona twoja listków ma od gachów i młodzieńców, dosyć, że temi czasy nie krają nożami obrusów przed takimi, jako przedtym było, teraz bodajby który O. został cały. Opal. U przodków waszych obrusy przed drugim rzezano, u stołu jednego z nim siedzieć, w szyku z nim stać nie eheiano. Górń. Przen.: Obrusy między nami rozzernięte na wieki. Krasz. (= *rozbrat wieczny*). Przen.: Zielony O. łąk. Mick. (= *kobierzec*). Przen.: Prędzaj u nas ehłop zwylił drogę, z odpustu idąc, do rogatek, niż na tych wodnych obrusach ten statek. Kon. (= *szmatach = przestrzeniach*). 2. *bieliza, białe przykrycie, którym ś. nakrywa mensa ołtarza*. 3. [O. a. **Obruch**] *plachta, płótno ciemne, tkanina biana*: Do kościoła stroją ś. w duże obrusy. Zdr. **Obrusek**, **Obrusik**. <O + BRUS>

Obrusek, ska, lm. ski p. **Obrus**: O., serwetka. Bobr.

[**Obrusek**, ska, lm. ski] *oselka, brusek*. <O + Brusek>

[**Obrusić**, i, ił] *wygłazić*: O. nóż na brusie (= *na kamieniu*). <O + Brusić>

Obrusik, a, lm. i p. **Obrus**.

Obrusowy przym. od **Obrus**: Deseń, warsztat O. × Pokój O. = *kredens*. L. <Od Obrus>

Obruszać, a, ał i. dok. a. † **Obruchać**, † **Obruchnąć**, nied. † **Obruchywać** *ruszając, oblusować*: O. ząb. O. wbity gwóźdź, kolek. 2. nied. p. **Obruszyć**. **O. ś.** *oblusować ś. przez ruszanie*. <Ob + Ruszać>

Obruszanie, a, blm., czynność cz. **Obruszać**.

Obruszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obruszać** ś.

Obruszenie, a, blm., czynność cz. **Obruszyć**: Obruszeniem snadniej słup wydobędziesz. Troe.

Obruszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Obruszyć** ś.: Wzbudził ich do obruszenia ś. przeciw starszyźnie. Troe.

[**Obrusznik**, a, lm. i] *napierśnik*: Na szyi szeroki O. z złotego płótna. <Od Obrus>

† **Obruszny** *łatwy, możliwy do obruszenia*. Kn. <Od Obruszyć>

[**Obruszować**, uje, ował] i. *po raz pierwszy okopywać kartofle*. 2. nieos.: Obrusuje go = *ma napad wielkiej choroby*. <Od Obruszać>

[**Obruszowanie**, a, blm.] czynność cz. **Obruszować**.

Obruszyć, y, ył, nied. **Obruszać** i. *zruszyć z miejsca swego, stracić, zwałić, zerwać*: Huragan obruszył kawał skały. 2. przen.: × O. kogo = *poruszyć, obejść do żywego, obruszyć, wzburzyć, rozjątrzyć, rozgniewać, rozbraźnić*: Kto kogo miłuje, ten ś. tego strzeże, aby go nigdy nie gniewał, a nie obruszył woli jego. Rej. Co szlachtę obruszyło. Troe. Wołosza zaraz pierzełnęli; nie obruszyło to nie Broniowskiiego ani Zebrzydowskiiego. Biel. J. Ta mowa nie obruszyła weale Maryny. Krasin. Nie poduszczają obruszonego. Kn. **O. ś.** i. *zruszyć ś., zerwać ś., urwać ś., odpaść ze swego miejsca, runąć, zwałić ś., osunąć ś.*: Piaszczysta góra obruszyła ś. Praca idzie sporo, kamień ś. już wywalis, obruszy ś. skoro. L. 2. przen. *oburzyć ś., poruszyć ś., wzburzyć ś., rozjątrzyć ś., rozgniewać ś.*: Obruszy ś., byś mu palec zakrzywił. Kn. Cierpiął, że go pehła gryzła: w końcu ś. obruszy. Mick. 3. † **O. ś.** *nakłonić ś., skłonić ś.*: Swym przemysłem, nie łatą twemi ś. obruszę odmłodzić wiek teściowski. Żebr. <Ob + Ruszyć>

× **Obrusnictwo**, a, blm. *rzemiosło obrusnika*. <Od Obrusnik>

× **Obrusnik**, a, lm. *cy ten, co wyrabia obrusy, tkacz obrusów*. L. <Od Obrus>

[**Obrycia**, y, lm. e] *kawtar do przywiązania koni do żłobu*. <?>

† **Obrycie**, a, blm., czynność cz. **Obrycić**.

× **Obryczenie**, a, blm., czynność cz. **Obryczeć**. † **Obrycić**, yje, ył *kopiąc, dołem otoczyć, okopać*: Kopie obryty. Trzye. <Ob + Ryć>

[**Obrycić**, i, lm. e] p. **Obróć**.

[**Obrycjać**, a, ał] *ryć naokoło*. <Ob + *Ryjać, od Ryj>

[**Obrzymanie**, a, blm.] czynność cz. **Obrycjać**.

Obryknać, nie, nął i. × **O. p. Obryczeć**. 2. † **O.**, [O.] przen.: O. kogo = *ofuknąć; ryknąć, wrzasnąć*

na łogę; odpowiedzieć komu hardo: Tajną nawet boginią obryknęła śmiała. Zebr. [Tatus mię obryknęli]. †O. ś., [O. ś.] ofuknąć ś., oburknąć ś., oburzyć ś., obruszyć ś., powstać, zamruczeć: Który ś. na brata swego obryknie, jakoby brzydząc ś. i gardząc nim. Mącz. <Ob + Ryknąć>

Obryknięcie, a, błm., czynność cz. **Obryknąć**.
†**Obryknięcie się**, a ś., błm., czynność cz. **Obryknąć ś.**

[**Obrykować**, uje, ował] p. **Obrekować**.
[**Obrykowanie**, a, błm.] czynność cz. **Obrykować**, **obrekowanie**.

Obrykwić, a, ał *opilować jakiś kontur po wycięciu go z białej za pomocą dłota*. <?>

Obrykwianie, a, błm., czynność cz. **Obrykwić**.
Obrylantować, uje, ował *obspicać brylantami*:

Księżyc srebrną pogodą obrylantował rosisty wrzos. Uj. <O + Brylantować>

Obrylantowanie, a, błm., czynność cz. **Obrylantować**.

Obrys, u, lm. y *zarys, kontur, obrys*: O. twarzy. Usta tylko różowością malinową odbijały ś. na niej długim obrysem. Krasz. Kształty, którym lata nadały nieco za wyraziste obrysy. Krasz. Obrysy borów i wsi mającały blade. Reym. Jasioniecki Wojna (herb) głosek H a. obrysy bramy o trzech wieżach przypomina. Nies. <Nm. Abriss, przez sld. do Obrysować>

Obrysować, uje, ował, nied. **Obrysowywać** *obwieść rysami, kreskami, określić*: Rozpalonym żelazem O. to miejsce, gdzie koń tyleczak cierpi. Haur. <Ob + Rysować>

Obrysowanie, a, błm., czynność cz. **Obrysować**.
Obrysowywać, uje, ował p. **Obrysować**.

Obrysowywanie, a, błm., czynność cz. **Obrysowywać**.

Obryw, u, lm. y *część wzgórza oberwanego*: Rzuć ś. na ziemię pod gliniastym obrywem. Krasz. Stoi chatka, przyparta jedną ścianą do góry obrywu, drugą obrócona na ementarzysko. Krasz. <Ob + RW/RYW>

× **Obrywacz**, a, lm. e *ten, co obrywa*: O. owoców, kwiatków, włosów. Troc. <Od Obrywać>

× **Obrywaczka**, i, lm. i forma ż. od **Obrywacz**.

Obrywać, a, ał i O. ś. p. **Oberwać**: Ziemia to prapradziadowska, ojcowiska! — Jam jej nie przyrobił, a miałbym O. p. Krasz. To też w zamieszaniu obrywało ś. starościskim parobkom od jednych i od drugich. Sienk. <Ob + RW/RYW>

Obrywanie, a, błm., czynność cz. **Obrywać**: O. owoców, chmielu (=zbiór).

Obrywanie się, a ś., błm., czynność cz. **Obrywać ś.**

× **Obrywca**, ej, lm. e p. **Obrywka**: Była to O. kucharzów i szafarzów. Kit. <Ob + RW/RYW>

× **Obrywcy** przym. od **Obrywka**: Ale taką wyślę obrywczą zowiemy. Zbyl.

Obrywka, i, lm. i *rzecz oberwana*: Obrywki, urywki ziół, wierzchołki, kwiatki oberwane. Kn. 2. a. × **Obrywca** to, co ś. komu oberwało, okroiło, dochód poboczny, oberchupka, akcydens, zysk doręczny: Wino, co ś. w kieliszkach zostawało, to naszych chłopców obrywką bywało. Pot. Co urząd, to O. Prz. Kiedy im ś. nabiera siła obrywek, miewają czasem i po sto czerwonych złotych na dzień. Kłok. 3. żart. to, co ś. komu oberwało na grzbiec i t. p., kulak, rązy przypadkowe i t. p. 4. [O.] *hwoalec*: Ja światowa O. <Ob + RW/RYW>

Obryzg, u, lm. i p. **Obryzgnięcie**: Nie będę ci mógł serca pękającego wylać, obryzgami krwi jego ś. okryć. Krasin. <O + Bryzg>

Obryzgać, a, ał, **Obryzgnąć**, nied. **Obryzgiwać** *poobryzgać po wierzchu, dokoła, na wszystkie strony, opryskać, ochlapać*: O. płaszcz błotem. Krew mu obryzgała piersi. Syrok. Ta fala zaciętości obryzgiwała nieraz najniespodziewanej i przedstawiciela ofiary. Kraus. <O + Bryzgać>

Obryzganie, a, błm., czynność cz. **Obryzgać**.

Obryzgiwać, uje, iwał p. **Obryzgać**.

Obryzgiwanie, a, błm., czynność cz. **Obryzgiwać**.

Obryzgnąć, nie, nął p. **Obryzgać**.

Obryzgnięcie, a, błm., **Obryzg** czynność cz. **Obryzgnąć**.

[**Obrząd**, u, błm.] p. **Brząd**. <p. Brząd>

Obrzan, u, lm. y bot. (bocconia) *roś. z rodziny makowatych*. <?>

× **Obrzask**, u, błm. p. **Obrzazg**: Przykre kosztowanie, O. czyniące. Mącz. O. w piwie. Troc. W chorobie tej jest język gorzkością oblepiony, O. w uściech. Perz. <p. Obrzazg>

× **Obrzasknąć**, nie, nął *brzaskiem oświecić*: Skoro zorza dnia obrzaskła szara... Przyb. <O + BRZASK>

× **Obrzasknięcie**, a, błm., czynność cz. **Obrzasknąć**.

× **Obrzaskowaty** p. **Obrzazgowaty**: Obrzaskowate piwo. Kn., Troc. Kiedy niewykisiałe do zimnej piwnicy zaniesiesz piwo, będzie obrzaskowate, że aż żywot odmie. Haur.

† **Obrzazać**, a, ał i †O. ś. p. **Obrzezać**: Jezusa miłego obrzazano boleśnie. Pśń. Obrzazał wszystkie złe myśli i uczynki me. Op. <Ob + Rzazać>

† **Obrzazanie**, a, błm., czynność cz. **Obrzazać**, *obrzezanie*: Druga pieśń o obrzazaniu Pana Jezusowym. Pśń.

† **Obrzazaniec**, ńca, lm. ńcy p. **Obrzezaniec**: O., obrzazany człowiek. Troc.

† **Obrzazanie się**, a ś., błm., czynność cz. **Obrzazać ś.**

† **Obrzazek**, zka, lm. zki p. **Napletek**. Przen.: Obrzazujcie ś. Panu, a odejmujcie obrzazki serc waszych. Leop. (=grzechy, złe skłonności, przynawa-ry, wady). <Ob + RZAZ/RZEZ/RAZ>

Obrzazg, u, błm., × **Obrzask**, [Obrzyzg], **Brzazg** 1. *nieprzyjemny smak kwaśkowaty napoczętej fermentacji, abszmal*: O. w piwie, w winie, w mleku kwaśnieć poczynającym. Że ś. O. pokaże w złe chowanym winie, nie likwor temu winien, ale złe naczynie. Kras. 2. *nieśmak, kwasy w ustach, zapach kwaśny z ust chorego*: O. w ustach. 3. *przen. cierpkość, kwasy, dąsy, fochy, opryskliwość*: Za co ze mną nigdy łagodnie nie mówisz, ale zawsze z obrzazgiem? Ł. 3. p.: Sił O. czując z tyłmi kupami, rzecz... Zebr. (=virtutem turbae). <O + BRZAZG>

Obrzazgać, a, ał p. **Obrzazgnąć**.

Obrzazganie, a, błm., czynność cz. **Obrzazgać**.

Obrzazgły, **Obrzygły**, × **Obrzły**, † **Obrzazny** *który dostał obrzazgu*: Piwo, mleko obrzazgłe.

Obrzazgnąć, nie, nął, **Obrzyzgnąć**, nied. **Obrzazgać**, **Obrzyzgać** *dostać obrzazgu*. <O + BRZAZG>

Obrzazgnięcie, a, błm. p. **Obrzazgnięcie**.

Obrzazgnięcie, a, błm., **Obrzazgnięcie** czynność cz. **Obrzazgnąć**.

Obrzazgowaty, × **Obrzaskowaty** *mający w sobie nieco obrzazgu*.

† **Obrzazka**, i, lm. i p. **Napletek**: Wszysey poganie mają obrzazkę, a wszystek dom izraelski jest nieobrzezanego serca. Leop. <p. Obrzazek>

† **Obrzazować**, uje, ował i †O. ś. p. **Obrzezać**: Obrzazowali piersi paniom i żonom, aby tak

żadnego dziecięcia wychować nie mogli. Murin. Drzewo, aby często było obrazowane od tarnia kolącego i od gałązek zbytich. Trzye. Zeszli ś. O. dziecięcia. Leop. Obrzazućie ś. Panu, a odejmiecie obrzazki serc waszych. Leop.

† **Obrzazowanie, a, blm., czynność cz. Obrzazować, obrzazanie, obczanie:** O. macicy winnej. Trzye.

† **Obrzazowanie się, a ś., blm., czynność cz. Obrzazować ś.**

† **Obrzazywać, uje, ywał i † O. ś. p. Obrzezać:** Nie będą winnicy tej O. ani kopać. Bud.

† **Obrzazywanie, a, blm., czynność cz. Obrzazywać.**

† **Obrzazywanie się, a ś., blm., czynność cz. Obrzazywać ś.**

† **Obrzazny p. Obrzazgły:** O., obrzask w sobie mający a. zatykający, zapiekający. Macz. <Od Obrzazg>

Obrząd, edu a. [adu], lm. edy, Obrzęd, [Obrzod] 1. † O. rząd w koło czego: Peret obrzędny, *positae ex ordine gemmae*. Żebr. 2. † O. aparat przyrządzony: Poczekaj trochę, ażby zgotowany był wszystek O., ażby utworzyli kościół i wszystko wprzód w nim sporządzili. Lubom. 3. p. **Obrządek:** Wszystkie obrzędy, które ś. dzieją przy mszy, postanowione są dla uczciwości i powagi, Karnk. Te mamy obrzędy u zmarłych ciał królów naszych. Troc. Święci wszystkie obrzędy kościoła powszechnego trzymali. Hrb. Zachowanie obrzędów i ceremonii kościelnych. Żąbk. Polska przez zamordowanie Stanisława biskupa, kłatwą obciążoną będąc, duchownych obrzędów nie zażywała. Błaż. Episkop obrzędu a. obrządku greckiego. L. Żydzi nie przyzwolili mu, żeby ś. mieli wdać w obrzędy greckie, ale ze chcieli swój zakon trzymać. Leop. Żart.: Wyszli na uroczysty O. grzybobrańia. Miek. 4. [Obrzędy lm.] **rzządzenie:** Już teraz widzę boskie obrzędy. 5. † O. **ugoda:** Jakośmy byli przy tym obrzędzie, jeże Pasek miał obręczyć swej paniej. <Ob + Rząd>

Obrządek, dku, lm. dki i. [O.] obrządzenie, przyprowadzenie do porządku, załatwienie czynności gospodarskich; spełnienie codziennych do pewnej pory dnia przywiązanych czynności gospodarskich (jak np. danie bydłu jeść i pić): To ś. zajął obrządkiem, wóz wytoczył. Reym. Wzięła ś. do zwykłych codziennych obrządków. Reym. Po obrządku wieczornym weszli do izby. Karcz. Żona miała O. koło gospodarstwa. 2. a. **Obrząd, Obrzęd, † Obrzędą ceremonja uświęcona zwyczajem; forma zewnętrzna jakiej religji, uroczystości, zachowane według pewnego stałego porządku, ceremonjał:** O. mszy świętej. Zachować obrządki. Troc. Przystał spełniać obrządki religijne. Chm. (= *praktyki*). Według obrządków. Troc. Z równym, jak przy wnijsieiu obrządkiem odprowadzono postą. Niem. O. rzymski, wschodni. 3. [O.] **porządek, sposób, tryb:** Tym obrządkiem. 4. zł. **niejscowość:** Nie znam obrządku. <Od Obrząd>

Obrządkować, uje, ował brać udział w obrządku: Jak wody Dunaju, tak wody rzek przy różnych obrządkach, praktykach, były święte, na cześć obrządkujących zasługiwały. Lel. <Od Obrządek>

Obrządkowanie, a, blm., czynność cz. Obrządkować.

× **Obrządkowie p. Obrządkowo. Troc.**

Obrządkowo, × Obrządkowie przys. od Obrządkowy, ceremonjalnie, uroczystie: O. zapytana była

Katarzyna, czy przystąpi do wiedeńskiego przy mierza. Ust.

Obrządkowy przym. od Obrządek, ceremonjalny.
† **Obrządnie przys. od Obrządny, obrzędowo. Troc.**

† **Obrządny p. Obrzędowy:** Jest nóż ostry, który ś. do ofiary zgodzi, porządkiem wszystko idzie, by obrządna była taka złość. Bardz.

Obrządzać, a, ał i O. ś. p. Obrządzić.
Obrządzanie, a, blm., czynność cz. Obrządzać.
Obrządzanie się, a ś., blm., czynność cz. Obrządzać ś.

Obrządzenie, a, blm., czynność cz. Obrządzić: Bo to i naród inszy jest i O. takoz. Kon. Wdowa do obrządzenia roli najmowała parobka. Prus. O. kapusty i t. p. = *urządzenie, uprawa (pokrajanie i ukwaszenie)*.

Obrządzenie się, a ś., blm., czynność cz. Obrządzić ś.

Obrządzić, i, ii, nied. Obrządzać i. uprawić, urządzić, rozporządzić, oporządzić, sprawić, załatwić: Konopie, lny, ogrody O. L. Muszę O. mego konia. Sienk. Jedni tylko obrządzali swoje przedze, inni z powołania zajmowali ś. tkactwem. Gac. Obrządziwszy wszystko, zabrała ś. do wyjścia. Reym. † Duch cie święty nawiedzi, jen tę wszystką rzecz obrządzi. Pśń. † Miłości bożej jeś pełna, łaską bożą obrządzona. 2. [O.] **zrobić obrządek w gospodarstwie, załatwić ś. z codzienną czynnością.** O. ś. i. [O. ś.] = a) *ogarnąć ś., ubrać ś. b) załatwić ś. z obrządkiem.* 2. † O. ś. **rozporządzić ś., porządzić ś.:** Dziewka, obrządzac ś. połapić, a przez wolej porodzicielow swych ś. wziąć, posag trać. Św. z Woe. <Ob + Rządzić>

× **Obrzedliwość, i, blm. p. Obrzydliwość.**
Obrzedni, † Obrzedny, [Obrzedny] i. rzadkowy, nieco rzadki: Obrzednia siejba dorodniejszy, niż gęsta len przynosi. Przędz. Klej O. Mąka rozczynia ś. kwasem dzieżnym z obrzednia. Kluk. 2. † O. **rzadki, nieczęsty:** Wstyd, statek, enoty te i w panach dziś obrzednie. Pot. Trafunkiem obrzednim spotkał ś. ze mną we śródku morza. Pot. <Ob + RZAD>

× **Obrzednie przys. od Obrzedny, p. Obrzednio:** Sieje ś. to nasienie O. Kluk.

Obrzednio przys. od Obrzedni; × Obrzednie: [O. posadziła wa kapustę w ogrodzie].

† **Obrzedny, [Obrzedny] p. Obrzedni:** Lepiej, że O. będzie klej, aniżeli gdyby potem malowanie miało ś. łupić. Haur. Złoczone kopuły klasztoru przeświecały z poza obrzednych konarów wiosennych. Sier. <p. Obrzedni>

Obrzeg, u, lm. i ściana drewniana a. murowana, podtrzymująca brzeg. <O + Brzeg>

Obrzemiać, a, ał p. Obrzemiać.
Obrzemiać, a, blm., czynność cz. Obrzemiać.

Obrzemiać, i, ii, nied. Obrzemiać obarczyć, obciążać: Z łupem swym ślazaey obrzemiaćmi nazad ś. zaczęli z ratusza wynosić. Krasz. O. grzechem. Krasz. <O + *Brzemiać, od Brzemię>

Obrzemiać, a, blm., czynność cz. Obrzemiać.

† **Obrzemieski p. Obrzemyki:** Ziemia obrzemieska. Leop.

[Obrzepak, pie, pał] **obstrzępić.** <Zap. zam. Obrzepak, p. Rzap>

[Obrzepanie, a, blm.] **czynność cz. Obrzepać.**

[Obrzeszać, a, ał] p. **Obrzeszyć.**

[Obrzeszanie, a, blm.] **czynność cz. Obrzeszać.**

[Obrzeszenie, a, blm.] czynność cz. **Obrzeszyć**.
[Obrzeszyć, y, ył, nied. **Obrzeszać**] *obwiązać*
(np. powrozem). <Ob + *Rzeszyć, od RZECH>
† **Obrzezacz, a, lm. e p. Obrzynacz.** <Od Obrzezać>

Obrzezać, że, zał, †Obrzazać, nied. Obrzezywać, †Obrzeżować, †Obrzazywać, †Obrzazować I. × O. *okroić, oberznąć, obciąć*: Około szepców w sadzie wilki O. Przen.: Grzechy cielesne obrzeż. Groch. (= odrzuć, porzuć). 2. kogo = uciąć mu brzeg *napletka*: Niechaj będzie obrzezan z was każdy mężczyzna, a obrzeżować będziecie skórę członka tajemnego. Leop. O. człowieka na wiarę żydowską, mahometańską. L. Przen.: Mieli serca nieobrzeżane. L. (= nieczyste). Kto tak obrzeżany w rozum, aby to tak miał rozumieć. Zigr. (= krótkiego, ograniczonego rozumu). O. ś. *poddać ś. obrzezaniu, przyjąć wiarę żydowską a. mahometańską*: Na mułmańską wiarę ś. obrzeżał. Warg. (= poturczył ś., pobisurmaniał ś.). <Ob + Rzezać>

Obrzezak, a, lm. i nóż ciesielski, rzezak. Podcz. <Od Obrzezać>

Obrzeżalny do obrzezania służący: Nóż O.

Obrzezanie, a, lm. a, †Obrzeżka I. czynność cz. **Obrzezać, oberźnięcie, obcięcie.** 2. *akt obcięcia dziecku napletka*: Żeby potomstwo Abrahamowe z innymi narodami ś. nie mieszało, ustawił mu Bóg O., aby ś. każdy potomek jego obrzeżował na znak obietnicy o Mesjaszu. Skar. Turcy używają obrzezania roku ósmego, Żydzi ósmego dnia. Paszk. 3. O. Pańskie = *Nowy Rok*.

Obrzeżaniec, ńca I. Im. *ńcy, †Obrzezaniec* *człowiek, nad którym dopełniono aktu obrzezania, Żyd a. mahometanin*: Jesliby nas który z obrzeżaneów spytał, czemu ś. nie obrzezujecie?... Białob. Grozi niekrzeźcom, nieobrzeżaneom. Białob. 2. Im. *ńce* żart. *dukat oberźnięty*: Choć były między tym złotem i obrzeżaniec, wogóle jednak niezłą wagę trzymały. Krasz. <Od Obrzezany>

Obrzezanie* się, a ś., blm., czynność cz. Obrzezać ś.

Obrzezek, zka, lm. zki I. *to, co oberźnięto, obrzynek, obcinek, okrawek, skrawek*: Obrzezki skóry, paznokci. Troc. × Przen.: Prawdę bez obrzezków mówić. Nar. (= bez ogródki, nie owijając w bawelnę). 2. †O. anat. = **Napletek**: Miał przynieść sto obrzezków filistyńskich. Leop. <Ob + RZAZ/RZEŻ/RAZ>

† **Obrzeżka, i, lm. i p. Obrzezanie**: Przemówił podczas starej synowskiej obrzezki. Pot.

† **Obrzeżkowy** przym. od **Obrzezek**: a) Sobola szuba obrzeżkowa. Ins. e. l. (= z *smych obrzezków zszta*). b) *napletkowy*.

† **Obrzeżować, uje, ował i †O. ś. p. Obrzezać**: Winnice ku północy lepiej jest na wiosnę O., zaś te ku południu mogą być w jesieni obrzeżowane. Trzye. Niechaj będzie obrzezan z was każdy mężczyzna, a O. będziecie skórę członka tajemnego. Leop. Żeby potomstwo Abrahamowe z innymi narodami ś. nie mieszało, ustawił mu Bóg obrzezanie, aby ś. każdy potomek jego obrzeżował na znak obietnicy o Mesjaszu. Skar. <p. Obrzezać>

† **Obrzeżowanie, a, blm., czynność cz. Obrzeżować.**

† **Obrzeżowanie się, a ś., blm., czynność cz. Obrzeżować ś.**

Obrzezywać, uje, ywał i O. ś. p. Obrzezać. L. Obrzezywanie, a, blm., czynność cz. Obrzezywać. Sekl.

Obrzezywanie się, a ś., blm., czynność cz. Obrzezywać ś.

Obrzeźnik, a, lm. i narzędzie walkowate do wyściskania arabesków. <Od Obrzezać>

Obrzeżać, a, ał p. Obrzeżyć.

Obrzeżanie, a, blm., czynność cz. Obrzeżać.

Obrzeże, a, lm. a I. p. Kolnierz. 2. kol. = a) O. *obręczy = wyskok na obręczy wozu kolejowego, utrzymujący koło w torze, rąbek obręczy, krysa obręczy. b) wog. pierścień występujący na walcu, na kole.* <O + BRZEG>

† **Obrzeżek, zka, lm. żki p. Napletek.** <Od Obrzezać>

Obrzeżenie, a I. blm., czynność cz. Obrzeżyć. 2. lm. a to, co obrzeża, brzeżek, lamówka, bramowanie, obwódka, rama: Na przestrzeni kilkunastu mil kwadratowych w poetycznym obrzeżeniu rąbka morskiego. Pol. Odróżnić je tylko można po jasnopłowych obrzeżeniach. Szt.

Obrzeżka, i, lm. i blach. rodzaj kowadła, kowadło obrzeżne.

Obrzeżny I. [O.] nadbrzeżny, otaczający brzeg: Staw leżał martwy, przynięciony mroczną gęstwą drzew obrzeżnych. Reym. 2. lek. p. **Obrębny.** <O + Brzeżny, od Brzeg>

Obrzeżyć, y, ył, nied. Obrzeżać *otoczyć brzegiem, rąbkami, oblamować, obramować, okolić*: Pochwa (liście) jest na kraju błoniasto obrzeżona. Rost. Zapalały ś. lampy obrzeżające ulice, rozjaśniając głębie drzew. Korz. Pokład kredowy ostrymi żebrami i malowniczymi przyłdkami obrzeża wyspę. Pol. Bot.: Huba obrzeżona p. **Huba.** <O + Brzeżyć, od Brzeg>

Obrzeżyna, y, lm. y granica, kres, brzeg, krańiec, skraj: Drogi puste, błądząc, szukając niby portu, czyli schroniska, pod szaremi obrzeżynami nieba, jak rzeki w morze, wpadają w mglistą sinosć wielkich oddaleń. Orzesz. Trzody... obrzeżyny błonia usiały plamami pstremi. Orzesz. Wyszedł na obrzeżynę lasu. Orzesz. <O + BRZEG>

Obrzęd, u, lm. y p. Obrząd. <Ob + Rzęd>

† **Obrzęda, y, lm. y p. Obrząd:** W lesie tym smutne stoją bałwaniska, bez żadnej obrzędy. Chr.

× **Obrzędnie** przys. od **Obrzędny, obrzędowo:** Wojnę O. opowiadał. Kosz.

× **Obrzędność, i, lm. i rz. od Obrzędny:** Wszystkie niepożyteczne okazałości a. obrzędności mają być zaniechane. Dub.

× **Obrzędny p. Obrzędowy:** Czynią Panu obrzędne postęgi. Przyb.

† **Obrzędownie** przys. od **Obrzędowy:** Eugienusz Zygmunta w Rzymie koroną cesarstwa O. uraczył. Błaz.

† **Obrzędowy p. Obrzędowy:** Koronę i inne obrzędowe klejnoty w Gnieźnie chowano. Błaz. **Obrzędowo** przys. od **Obrzędowy:** Dudek stroi dziwne miny, chodzi O. po murawie. Dyg.

Obrzędowość, i, blm. rz. od Obrzędowy: Fałszywym jeno przesvědzeniem, że wszelkie innowacje należy ubrać w formę obrzędowości niezwykłej, zacierał dobre wrażenie. Kol.

Obrzędowy, †Obrzędowy, × Obrzędny, †Obrzędny przym. od **Obrząd, ceremonialny, uroczysty, rytualny:** Spiewy obrzędowe... są po większej części wiernie, a niekiedy dosłownie z gminnej poezji wzięte. Mick. <Od Obrząd>

Obrzęk, u, lm. i lek. p. Obrzękлина: U królika w kilka godzin po zakażeniu laseczniki są już

w rozwoju i O. uformowany. Jent. P. Guz. <O+BRZĘK>

Obrzekać, a, ał p. Obrzekać.

Obrzekanie, a, bfm., czynność cz. Obrzekać.

Obrzeklina, y, lm. y, × Obrzeklizna, Obrzék, Obrzékłość, Obrzékniecie, Obrzéknięcie *miejsce obrzékłe, opuchlina, puchlina, obrzmiałość, guz: O. głowy, ręki.* <Od Obrzékły>

× **Obrzéklizna, y, lm. y p. Obrzékliina:** Na jednym policzku miał obrzékliżną, pochodzącą od silnego jakiegos uderzenia. Orzesz.

Obrzékłość, i, lm. i p. Obrzékliina.

Obrzékły *który obrzékł, opuchły, nabrzmiął, obrzmiął:* Obrzékła twarz pijaka (= jakby nalana).

Obrzéknać, nie, nął a. kl, nied. Obrzekać obrzmiąć, nabrzéknać, nabrzmiąć, spuchnąć, opuchnąć, napuchnąć: Twarz mu z pijaństwa obrzékła. <O+Brzéknać, od BRZĘK>

Obrzékniecie, a, Obrzéknięcie i. bfm., czynność cz. **Obrzéknać. 2. lm. a p. Obrzékliina.**

Obrzéknięcie, a, lm. a p. Obrzékniecie i Obrzékliina.

× **Obrzły p. Obrzazgły.** Sł. wil. <?>

Obrzmiałość, i, lm. i p. Obrzékliina. <Od Obrzmiął>

Obrzmiął, × Obrzmiiany *który obrzmiął, opuchły, spuchły, spuchnięty, obrzékły.* Przen.: Ogień grubszy w gęściejsze powietrze ś. stroi, to w wodę ziemia z wody obrzmiiałej przystawa. Zebr. × Głos O. = *ocięzaly, gruby, chrapliwy:* Obrzmiiałym tonem spytała mię, jeśli państwo będą? L. <Od Obrzmiąć>

× **Obrzmiiany p. Obrzmiaily:** Wrzask przeraźliwy, huk O. Przyb.

Obrzmiąć, eje, ał, nied. Obrzmiewać *obrzéknać, opuchnąć, spuchnąć, nabrzmiąć.* <O+Brzmieć>

Obrzmienie, a i. bfm., czynność cz. Obrzmiąć. 2. lm. a lek. chorobne powiększenie objętości danej części ciała, obrzmiałość, obrzék, guz (tumor, intumescencia): O. pozimnicze śledziony.

Obrzmiewać, a, ał p. Obrzmiąć.

Obrzmiewanie, a, bfm., czynność cz. Obrzmiwać.

[Obrzod, u, lm. y] p. **Obrząd.** <Z Obrząd>

[Obrzód, odu, bfm.] p. **Brząd.** <p. Brząd>

Obrzucac, a, ał i O. ś. p. Obrzucić.

Obrzucanie, a, bfm., czynność cz. Obrzucac. Obrzucanie się, a ś., bfm., czynność cz. Obrzucac ś.

Obrzucenie, a i. bfm., czynność cz. Obrzucić. 2. lm. a węgl. materiały, któremi stos został przy jego wypaleniu obłożony.

Obrzucenie się, a ś., bfm., czynność cz. Obrzucić ś.

Obrzucić, i, il, Orzucić, nied. Obrzucac, Orzucac i. *rzucając, oblepić a. obsypać:* O. kogo błotem, kamieniami. O. mur wapnem. Jakoby obrzucen zarzewiem, myślę, poeę ś., kręcę. Mick. Przen.: O. kogo obelgami, przekleństwami. Wszystka kłatwa jego, jaką obrzucacł konstytucjonalistów, da ś. do Targowiczian zastosować. Rol. 2. przen. *obłożyć, otoczyć, okolić, obramować:* Razem z nią (z wodą) mienić ś. tężowo cały krajobraz, niby obrzucony siatką z drogieh kamieni i metalu. Sier. Czarny aksamitny płaszcz, obrzucony naokoło i na ramionach popielatym futerkiem. Bał. (= *obszty*). 3. przen. *rzucioszy, ogarnac, objac:* Spojrzeniem filuternym obrzuciała młodzieńca. Jez. Pamiętam wyraz jej twarzy i oczów, któremi ob-

rzuciła nieznanomego. Korz. Twarz jej matowej białości, obrzucona słabo i niejasno światłem, wychylała ś. z cieniów, jak Rembrandtowskie malowidło. Bał. 4. *obszyć zrzadka przez wierzch, aby ś. brzegi nie strzępiły:* O. szew, kant. 5. *chir. p. Októć. 6. myśl: O. knieję=obstawić obławę.* Korz. 7. węgl.: O. stos = *obłożyć materjałami, utrudniającemi przystęp powietrza. O. ś. l. rzucając, obsypać ś., obłożyć ś.:* Niedźwiedź, kładąc ś. na zimowe legowisko, obrzucac ś. gałęziami. Sł. wil. 2. † O. ś. = *rzucić ś., żachnac ś., obruszyć ś., obrzknac ś., ofuknac:* Bez przestanku nań dolegał, aż temi ś. słowy O. musiał: zaprawdę, że ś. ostowie lepiej mają, niż królowie. Kosz. <Ob+Rzucić>

! **Obrzusna, y, lm. e p. Otrzewna.** <O+Brzusny>

! **Obrzusnia, i, lm. e p. Otrzewna.**

Obrzut, u, lm. y i. † O. rzucenie ś., obruszenie ś., obruzenie ś., fuk, ofuknięcie, ofuknięcie ś., gniew: Nero, jakoby za niewolą papier w rękę wziąwszy, z obrzutem powiedział: radbym, abym pisać nie umiał. Kosz. 2. × O. *przedmiot, obiekt, × przedrzut, × obmiot:* Hersylja, nad którą nie w świecie nie widzi, Hersylja jednym obrzutem jego myśli. Stasz. 3. × O. *to, co służy do okrycia czego zlekkka:* Liście, będące strojnym obrzutem i wypełnieniem korony. Sł. wil. <Ob+RZUT>

Obrzutka, i, lm. i mul. wapno, cement i t. p., któremi obrzucono mur, narzutka, narzut. <Ob+RZUT>

† **Obrzutność, i, bfm. obzarstwo.** Głosy w. XV.

† **Obrzyd, u, lm. y p. Obrzydliwość:** A babożeń ten miły jako ś. obrzydu nie obawiał? Gawin. Snują ś. w mych oczach do obrzydu. Chr. Jakie sobie igraszki niewiasta bez wstydu stroi z tego ludzkiego i swego obrzydu. Jabł. <O+BRZYD>

† **Obrzyda, y, lm. y p. Obrzydliwość:** Czasem brzemiennie O. pokarmów napadnie, iż przez czas długi mało co jedzą. Cziach. Parszywy członek nie małą obrzydę czyni ciała. Rej. <p. Obrzyd>

× **Obrzydac, a, ał brzydac.**

× **Obrzydanie, a, bfm., czynność cz. Obrzydac. Obrzydłe przys. od Obrzydły.**

Obrzydlec, lea, lm. lca, Brzydłorzechnia, Orzech obrzydły bot. (jatropa) roś. z rodziny wilczomleczowatych. Gatunek: O. manjok (j. manihot), zwany przez krajowców amerykańskich kasawą. <Od Obrzydły>

Obrzydliwie przys. od Obrzydliwy.

Obrzydliwiec, wca, lm. wcy *człowiek obrzydliwy, szkaradnik, brzydak:* Nikt mnie przecież nie przymusi, żebym szła za tego obrzydliwca. Bał. <Od Obrzydliwy>

Obrzydliwość, i i. bfm. = a) rz. od **Obrzydliwy, wstrętność:** O. twarzy, postępku. b) a. **Obrzydzenie, † Obrzyd, † Obrzyda wstręt, obraza, abominacja:** Nudny aż do obrzydliwości. Nie móć patrzeć na co bez obrzydliwości. Mieć O. do czego. O. mię bierze, gdy patrzę na nieczysto utrzymane mieszkanie. O. od mięsa. Kras. Mieć kogo w obrzydliwości. 2. lm. i = a) *rzecz obrzydliwa:* Za obrzydliwością sodomską idzie. Troc. Popełniać obrzydliwości. Sł. wil. b) *człowiek obrzydliwy, szkaradzieństwo, paskudztwo, brzydota. 3. bfm. a. × Obrzedliwość wstręt do jadła, brak apetytu.* <Od Obrzydliwy>

Obrzydliwy, Obrzydły, † Obrzydny i. wstrętny, obrażający, obmierzył, przemierzły, ohydny, abominacyjny: Popsowali ś. i obrzydliwemi ś. stali w zabawach swoich. Wuj. O. gad. Mick. Satyr,

ten dziw O. Lubom. Ta to sprawa przyczyną, żeś mi obrzydliwa. Hul. 2. \times O. *skłonny do brzydzienia* *ś. byle czym.* <O + BRZYD>

Obrzydłacha, y, lm. y, **Krucza jagoda** bot. (paederia) roś. z rodziny marzanowatych. <? Od Obrzydły>

Obrzydłość, i, lm. i rz. od **Obrzydły**, *obrzydliwość*: Ustanie ofiara i będzie w kościele O. spustoszenia. Wuj. Przystąpił Juda, a O. stała *ś.* w Izraelu. Wuj. Nie ofiarujecie więcej ofiary próżno... kadzenie jest mi obrzydłością, bo ręce wasze pełne są krwi. Wuj. O. zepsucia. Gosz.

Obrzydły i. p. Obrzydliwy: Nad takim uporem i obrzydłym głupstwem kto *ś.* nie zdumieje? kto nie zapłacie? Skar. Gdy *ś.* coraz wzmagają się jego obrzydła. Kras. Rozlegał *ś.* eichy, bezmyślny O. głos. Żer. 2. bot.: Orzech O. p. **Obrzydlec.** <O + BRZYD>

Obrzydnać, dnie, dł stać *ś.* *obrzydłym, obmierznąć, zbrzydnać*: Już mi życie obrzydło. Obrzydły mi próżności świata. Troc. W końcu ludziom i sobie obrzydłem. Mick. <O + Brzydnać>

Obrzydnięcie, a, btm., czynność cz. **Obrzydnać.** † **Obrzydność, i**, lm. i rz. od **Obrzydny**, *obrzydliwość*.

† **Obrzydny p. Obrzydliwy**: Niebiosa nie są czyste przed oblicznością boską; tym więcej O. człowiek. Leop.

Obrzydać, a, ał p. **Obrzydzić.**

Obrzydzanie, a, btm., czynność cz. **Obrzydać.**

Obrzydzenie, a, btm. l. czynność cz. **Obrzydzić.** 2. p. **Obrzydliwość**: O. komu czynić. Troc. O., sprzykrzenie sobie życia, wyżej rozwinięte, przechodzi w obłąd samobójczy. Prawa skrucha zamyka w sobie O. grzechu. Skar.

Obrzydzić, i, il, nied. **Obrzydzać** *robić obrzydliwym, zbrzydzić, obmierzić, zohydzić*: O. sobie potrawę (= stracić do niej gust, apetyt). Nudnym wykładem obrzydza dziecku naukę. <O + Brzydzić>

Obrzygać, a, ał, Orzygać *rzygając, owalać rzygowinami*: O. pościel, podłogę. <Ob + Rzygać>

Obrzyganie, a, btm., czynność cz. **Orzygać.**

† **Obrzym, a**, lm. y, [**Obrzym**] p. **Obrzym**: O mocny to był anioł, o srogiz to był O. nad wszystkimi mocarzami świata tego. Rej. Piorunem strasznym obrzymy pobite. Sęp. Nie jest tak prędki O. niewieściagniony. Kochan. <por. Czes. Obr, zap. od nazwy ludu Awarów>

† **Obrzymica, y**, lm. e forma ż. od **Obrzym**, *obrzymka*. Km. <Od Obrzym>

† **Obrzyscy** przym. od **Obrzym**; † **Obrzemski**, *obrzymi*: Z plemienia obrzyskiego obrał Krystofa świętego. Pśń. Wylicza dalej pojedynczych ludzi, których pożyła: mądrego Salomona, obrzyskiego Wietrzycha. P. Śand. <Od Obrzym>

Obrzynacz, a, lm. e l. a. † **Obrzynecacz** *ten, co obrzyna*: O. dukatów. 2. *narzędzie do obrzynania*: O. introligatorski. <Od Obrzynać>

\times **Obrzynaczka, i**, lm. i forma ż. od **Obrzynacz.**

Obrzynać, a, ał i O. ś. p. Oberznąć: Tylko nam swobody dawne obrzyna i niewola grozi. Krasz. <Ob + *Rzynać, od Rznąć z Rznąć, RZAZ/RZZ/RAZ>

Obrzynanie, a, btm., czynność cz. **Obrzynać**: Łakomstwo obrzynania i uskupiania złota. L. O. była, ciołków, baranów. Haur (= miszenie, trzebieenie, czyszczenie).

Obrzynanie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Obrzynać** *ś.*

Obrzynek, nka, lm. nki l. *to, co oberznęto, obrzerek, obcinok, obrawek, skrawek*: Obrzynki pa-

pieru. 2. a. **Odrzynek** *kwiał drzewa oderznęty, odpilowany*. 3. [O.] = a) pog. *Żyd*. b) *przeznisko mieszczanina*: Ty, obrzynku! c) w lm. *część butów, pozostająca po odcięciu cholew*. <Od Obrzynać>

Obrzynkowy przym. od **Obrzynek**: Tektura obrzynkowa (= *zrobiona z obrzyneków innych tektur*).

[**Obrzyzg, u**, btm.] p. **Obrzazg**. <O + BRZYZG>

Obrzyzgać, a, ał p. **Obrzazgać.**

Obrzyzganie, a, btm., czynność cz. **Obrzazgać.**

Obrzyzgły p. Obrzazgły.

Obrzyzgnąć, nie, nął p. **Obrzazgnąć**. <O +

*Brzyzgnąć, od BRZYZG>

Obrzyznienie, a, btm. p. **Obrzyznienie.**

Obrzyznienie, a, btm., **Obrzyznienie** czynność cz. **Obrzyznąć.**

[**Obsac, a**, lm. e] p. **Obsac**. <Nm. Absatz>

Obsaczać, a, ał i O. *ś.* -p. **Osaczyć.**

Obsacanie, a, btm., czynność cz. **Obsaczać**, *osaczenie*.

Obsaczanie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Obsaczać** *ś.*

Obsaczenie, a, btm., czynność cz. **Obsaczyć.**

Obsaczenie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Obsaczyć** *ś.*

Obsacznik, a, lm. cy *ten, co obsacza*: Zaraz obsaczniki, chytre nastał szpiegi. Mick. <Od Obsaczyć>

Obsaczyć, y, ył i O. ś. p. Osaczyć: Nie dostrzegł odrazu niebezpieczeństwa i nie dostrzegł go wtedy nawet, kiedy go już ono dokoła obsaczyło. Jeż. Obsaczony w koło przez zdradę. Hoł. Szuka sposobu, jakby razem O. i ułowiec obu. Mick. <Ob + *Saczyć, od SOK/SAK>

Obsada, y, lm. y l. btm. = a) *obsadzenie, obsadzanie*: O. roli w sztuce teatralnej = *wyznaczenie osoby, mającej grać rolę, powierzenie komu danej roli*. O. katedry uniwersyteckiej. Usunięcie księcia od dotychczas wykonywanego prawa obsady (= *obsadzania posad, wyznaczania urzędników*). b) *ogół osób, którym obsadzono dane stanowiska*: O. sztuki teatralnej (= *ogół osób, którym powierzone role w danej sztuce*). O. stanowisk w jakiej instytucji (= *osoby zajmujące posady*). Domyśliłem *ś.*, że to już nowa O. T. K. (= *personel urzędniczy*). 2. *trzonek, oprawa*: O. noża, piłki. 3. *bud. futro, futryna, rama osadzona w murze*: O. okienna, drzewiowa. 4. *karc.* (w grze w winta) *młódkę przy figurze*. 5. *kol.*: O. zderzaka (bufora) = *pochwa, gilza, w której zderzak chodzi*. 6. *tok. przyrząd z dwoma otworami na jednej osi, z których w jeden wbija *ś.* przedmiot, mający *ś.* obtoczyć, a drugi wchodzi na szpindel, in. futro, \times dorń, \times uchwył.* <Ob + SIAD/SAD>

Obsadka, i, lm. i l. a. **Obsadzka** *laseczka, rączka, w którą *ś.* obsadza pióro stalowe w celu pisania nim*. 2. *chir.*: O. do flejtuszków. O. żegadłowa a. \times imadło żegadłowe, \times żeradłowe, \times żegadlnica. <Od Obsada>

Obsadnik, a, lm. i druk. p. **Sztabik**. <Ob + SIAD/SAD>

Obsadny i. gęsty, ścisły i tegi: Żyto obsadne. Owies O. 2. *karc.*: Gra obsadna = *dużąca do pozostawienia przeciwnika bez należytej liczby lew*.

Obsadzać, a, ał i O. *ś.* p. **Obsadzić.**

Obsadzanie, a, btm., czynność cz. **Obsadzać.**

Obsadzanie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Obsadzać** *ś.*

Obsadzenie, a, btm., czynność cz. **Obsadzić.**

Obsadzenie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Obsadzić** *ś.*

Obsadzić, i, ił I. p. **Osadzić:** a) O. eo drzewami. b) Choć ubogi i obsadzony dziećmi, stary był sumienny i bezinteresowny. Krasz. (= otoczony, obarczony). c) Gdzieś może sarnę obsadził w parowie. Syrok. (= osadził, wstrzymał). 2. **zająć, zapęłnić kim:** O. posadę, rolę. Adwokatura jest nadzwyczaj obsadzona. 3. [O.] **dać posadę.** 4. **karc. nie dać wziąć potrzebnej liczby lew, obłożyć:** O. kogo bez dwóch (lew). 5. **kraw. obszyć w starej sukni rękawy nową podszewką.** **O. ś. i. p. Osadzić:** Na starość jakąś ś. przyjaciółką obsadził. Kaczk. 2. [O. ś.] **wydać więcej pieniędzy, niż można, wyeksponować ś.** <Ob + Sadzić>

Obsadzisty tego zbudowany, krepny, przysadzisty, korpulentny: Obsadzista panna. <Od Obsadzić>

Obsadzka, i, Im, i. l. p. Obsadka. 2. † O. a. † **Obsadzka legumina (potrawa obiadowa).** Troc. 3. **ciąg kamieni wzdłuż drogi bitej a. brukowanej, wbitych po obu jej stronach, oddzielającej drogę do jazdy od jej pobocznych chodników.** <Od Obsadzić, Obsada>

[**Obsanać, nie, na!**] **ofuknąć, oburknąć, obruszyć ś. na kogo.** <Ob + *Sanać ?>

[**Obsanięcie, a, bIm.**] czynność cz. **Obsanać.**

[**Obsapać, a, a!**, nied. **Obsapywać**] **okopać [sapa!], motylką:** O. kukurudzę, ziemniaki. <Ob + *Sapać, od Sapa>

[**Obsapanie, a, bIm.**] czynność cz. **Obsapać.**

[**Obsapywać, uje, ywał**] p. **Obsapać.**

[**Obsapywanie, a, bIm.**] czynność cz. **Obsapywać.**

Obsączać, a, a! p. **Obsączyć.**

Obsączenie, a, bIm., czynność cz. **Obsączyć.**

Obsączyć, y, y!, nied. **Obsączać** **osuszyć przez wysączenie:** O. grunt (= zdrenować). <Ob + Sa-czyć>

[**Obsechnąć, chnie, chnął a. ch!**] **obsechnąć.** <Ob + Sechnąć = Sechnąć>

[**Obsechnięcie, a, bIm.**] czynność cz. **Obsechnąć, obsechnięcie.**

† **Obsadzka, i, Im, i. p. Obsadzka.** Troc. <?>

× **Obsedować, uje, ował** **oblegać, opalać; nalegać, obliigować:** Ciekawe panie obsedowały go, aby ś. czegoś o konkluzji romansu dowiedzieć. Byk. Obsedował prośbami nieboszczyka. Krasz. <Łé. obsidere>

× **Obsedowanie, a, Im, a,** × **Obsesja** czynność cz. **Obsedować.**

[**Obserbować, uje, ował**] p. **Obserwować.** <p. Obserwować>

[**Obserbowanie, a, bIm.**] czynność cz. **Obserbować, obserbowanie.**

[**Obsermować, uje, ował**] p. **Obserwować.** <p. Obserwować>

[**Obsermowanie, a, bIm.**] czynność cz. **Obsermować, obsermowanie.**

× **Obserwa, y, bIm.,** × **Obszerwancja** **obszerwowanie, przestrzeganie, zachowanie:** Z należyta ten akt odprawiono obserwą. Troc. I lepsze prawa będą i w większej obserwie. L. Jest u Turków w obserwie, że za każdą głowę płacą swym żołnierzom. Dyak. (= w zywczaju). <Od Obserwować>

Obszerwacja, i, Im, e. i. **spozstrzeganie, spostrzeżenie, śledzenie wzrokiem, bł. postrzeganie, wypatrywanie, dopatrywanie, badanie:** Obserwacje astronomiczne, meteorologiczne. O. gwiazd. Robić nad czym obserwacje. Postawić kogo na obserwacji. Stać na obserwacji. Śl. wil. Wziąć kogo, eo pod obserwację. 2. × O. **nadzór, dozór, ochrona:** Wziąłem z sobą trzydziestu ludzi, stojących w ob-

serwacji działa. 3. × O. **waga, wskazanie, przestroga:** Zrobić komu obserwację. Śl. wil. 4. [O. a. **Obszerwacja, Obszerwancja**] **poważanie, poszanowanie, zachowanie.** <Łé. observatio>

[**Obszerwacja, i, Im, e**] p. **Obszerwacja.**

Obszerwacyjny przym. od **Obszerwacja:** Umysł O. = **spozstrzegawczy, badawczy.** Luneta obserwacyjna. Szkło obserwacyjne. Korpus O. = **oddział wojska, stojący w pogotowiu podczas walki sąsiednich mocarstw.** <Od Obszerwacja>

× **Obszerwancja, i, bIm, i. p. Obserwa.** Śl. wil. 2. **przyrzeczenie, ślub, zobowiązanie; stałość, wierność:** Starościeanka dochowuje obserwacji swojej Andrzejowi. Sienk. 3. **reguła zakonna:** Zakonnica u panien Karmelitanek we Lwowie, dawnej obserwacji przeorysza. Nies. 4. [O.] p. **Obszerwacja.** <Łé. observantia>

× **Obszerwanda, ów, bIm.** **materiał do obserwacji, zjawiska lub przedmioty, nad którymi mają ś. robić a. należy, można robić obserwacje.** Śl. wil. <Łé. observanda, Im.>

Obszerwant, a, Im, ci. i. a. **Obszerwator** **pedant, skrupulat w obserwowaniu praw, przejściu, przykazach świeckich a. kościelnych; człowiek ściśle obserwujący zwyczaje:** Czei boskiej i religij O. 2. a. **Obszwantyn** **zakonnik reguły mniejszej św. Franciszka, Minorjta, Bernardyn:** Obszwantów u nas Bernardynami nazywają. Skar. <Z Łé. observans, 2 pp. -ntis = obserwujący>

Obszwantka, i, Im, i forma ż. od **Obszwant;** **Obszwantorka:** Wielka O. postów, etykiety salonowej.

× **Obszwantyka, i, bIm, ir. a.** **pog. surowe a. pedantyczne trzymanie ś. obserwacji, wyłączone zafanie do danych obserwacji:** Pogardzona przez autora dotychczasowa empiryczna O. Spas. <Od Łé. observans, 2 pp. -ntis>

Obszwantyn, a, Im, i. p. Obszwant.

Obszwantyzm, u, bIm. **ścisłość w postrzeganiu czynności drugich; pochwała lub nagana zdrożności.** Śl. wil.

Obszwator, a, Im, rzy. i. ten, co obserwuje: O. zjawisk przyrodzonych. O. ciał niebieskich. Nie mogą być obojętnym obserwatorem gwałtu i niesprawiedliwości (= **widzem, świadkiem**). 2. p. **Obszwant:** O. etykietałnych zwyczajów. <Łé. observator>

Obszwatorjum, w Ip. nieod., Im, a, ów I. O. **astronomiczne, Dostrzegalnia, × Gwiazdarnia, × Gwiazdziarnia, × Gwiazdziarnia, × Gwiazdopatrnia, × Gwiazdopatrza, × Gwiazdouważnia** **bulwola, miejsce przeznaczone do obserwacji astronomicznych, zaopatrzone w potrzebne do tego celu narzędzia:** O. do dostrzeżeń meteorologicznych = **O. meteorologiczne, stacja meteorologiczna.** 2. **strażnica, czatownia:** Na granicach istniały komory, przykomorki i obserwatorja celne. T. K. <Nily Łé., z Łé. observare>

Obszwantorka, i, Im, i forma ż. od **Obszwator.**

Obszwatorski przym. od **Obszwator.**

Obszwować, uje, ował, [**Obszbować, Obszmować**] I. **robić obserwacje, przypatrywać ś., uważać, badać, mieć na oku:** Przez skła obserwują gwiazdy. L. O. ruchy ciał niebieskich. O. poruszenia wojsk nieprzyjacielskich. 2. **zachowywać co, przestrzegać czego, obchodzić co, trzymać ś. czego:** O. posty, zwyczaje. O. święto (= **święcić**). 3. [O. kogo] = **mieć kogo w zachowaniu, czcić, poważać, szanować:** Przecież oni ś. z Maciejem sielnie (= bardzo) obserwują. Reym. <Łé. observare>

Obszwowanie, a, bIm., czynność cz. **Obszwować.**

1. × **Obses**, a a. u, lm. y p. × **Obces**.
 2. × **Obses** przys. p. **Obcesowo**.
 × **Obsesem** przys. p. **Obcesowo**.
 × **Obsesja**, i, lm. e p. **Obsedowanie**: Król dał ś. uwieść obsesjom kniazia Glińskiego. Krasz. <Łć. obsessio>

Obścić, eje, ał, **Ościć**, nied. **Obsiewać**, **Osiewać** 1. **zasiać dookoła, na wszystkie strony**: O. pola. O. grzędę makiem, kukurudzą. Śł. wil. Gwiazd na niebie, jak obsiał. Przen.: *usiąć, obsypać, upstrzyżć czym*: Niebo gwiazdami obsiane. Wzgórze obsiane przez chaty. Sienk. × **Dusza trwoga obsiana**. L. (= *opadnięta*). 2. O. kogo = O. *czyje pole*: Gromada cień oborze, obsieje. 3. *siejąc, ominąć, opuścić*: Obsieli zagon w pszenicy. Śł. wil. **Strzeż ś.**, abyś, siejąc, nie obsiał. Śł. wil. **O. ś. poobsiewać swoję pola**: Jegomość oborał ś. i obsiał. Jez. <Ob + Śać, SIE/SIA>

Obsiadać, a, ał p. **Obsiąść**. <Ob + Śiadać>
Obsiadanie, a, blm., czynność cz. **Obsiadać**.
Obsiadły 1. *którego obsiedli*: Król młody, samem pochlebey O. Stasz. Stada koni, hordami ryerczy obsiadł. Krasin. 2. × O. *który obsiadł, osiadły*: O. na roli.

× **Obsiadywać**, uje, ywał p. **Obsiąść**: Poezję życia czerpał z rodzinnego ogniska, coraz liczniej obsiadywanego małemi podrastającymi dziećmi. Orzesz.

× **Obsiadywanie**, a, blm., czynność cz. **Obsiadywać**.

Obsianie, a, blm., czynność cz. **Obsiać**.
Obsiąkać, a, ał p. **Osiać**. <Ob + Śiakać, SIEK/SIAK>

Obsiąkanie, a, blm., czynność cz. **Obsiąkać**, *osiąkanie*.

Obsiąknąć, knie, knął a. kł p. **Osiać**. <Ob + Śiakać>

Obsiąknięcie, a, blm., czynność cz. **Obsiąknąć**, *osiąknięcie*.

Obsiąść, **siądzie** a. **siędzie**, **siadł**, × **Obsieść**, nied. **Obsiadać**, × **Obsiadywać** 1. *siąść dookoła; siadysz, otoczyć, oblec, okryć*: [Na wysokiej jedli ptaskowie obsiedli]. Nieprzyjacieli poblizsze góry i szlaki obsiada. Troc. Skoro też żniw odprawimy, komin w koło obsiadziemy. Kochan. A gdy kochane obsiadą nas dzieci, jak słodko każda godzina uleci. Niem. Muchy cukier obsiadły (= *opadły*). Zebranie złościwych obsiadło mię. Wr. Słudzy nawet i poddani nasi obsiedli nas byli, jak owad sprośny. Wor. Przen.: *otoczyć, okolić, objąć*: A lasy rozległe brzegi obsiadły wokoło. Gosz. 2. przen. *oblec, opaść, opanować, dawać ś. we znaki dookoła*: Obsiedli go dłużnicy. Familja go obsiadła, cychając na spadek. Obsiadły go złe myśli. Jord. Dzieci go obsiadły (= *ma liczne potomstwo, siedzące mu na karku*). Nędza, bieda go obsiadła. 3. *siadysz, okryć*: Obszerne, wysokie komnaty; obsiadły kurz i pajęczyna. Bał. 4. *zasiadysz, pozasiadałszy, objąć, opanować*: Obsiał królestwo, państwo. Troc. Wszystko to posłowało * nadto obsiadało urzędy powiatowe pisarzy, podkomorzycy i t. d. Rol. Trzech tylko familje trony obsiadły: Ptolomeusza w Egipcie, Selenka w Syrii, Antygona w Macedonji. Lel. 5. O. konia = *dosiąść*: Konia trzeba dobrego, więc chyba coś z młodzieży obsiadane. Krasz. Przen.: O. kogo = *osiadłać, pozbadnąć, zawojować, opanować, ujarzmić*: Żona go obsiadła. <Ob + Śiąść>

Obsiec, **siecze**, **siekl**, **Obsiekać**, **Osiec**, nied. **Obsiekać**, [Obsiekować], **Osiekać** 1. *obciąć, obrząbać,*

ociosac: Gałązki, które krzywo wyrosły, mają być obsiekane. Trzye. Nogi mu ucięli, język urznęli i tak obsiekanego odeszli. Skar. O. komu skrzydła, to jest odjąć swawolę. Mącz. (= *przyciąć komu skrzydeł, wziąć go krótko*). 2. *myśl. zamknąć otwór za zwierzęciem, które zostało wpędzone w miot, aby mu odciąć odwrot*. **O. ś. obsiepać ś., obszarpać ś., obedrzeć ś., ostrzepić ś.**: Podszewka ś. obsiekała. <Ob + Siec>

Obsieczenie, a, blm., czynność cz. **Obsieć**.
Obsieczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Obsieć ś.**

Obsiekać, a, ał i **O. ś. p. Obsiec**. <Ob + Siekać>

Obsiekanie, a, blm., czynność cz. **Obsiekać**.
Obsiekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obsiekać ś.**

Obsiekany 1. *którego obsiekano, obsieczony*. 2. *który ś. obsiekał*: Obsiekana podszewka wyglądała z pod spodu. Gaw.

[**Obsiekować**, uje, ował] p. **Obsiec**.
 [**Obsiekowanie**, a, blm.] czynność cz. **Obsiekować**.

Obsiepać, pie, pał, nied. **Obsiepywać** 1. *ostrzepić brzeg tkaniny*. 2. [O.] *stratować, zbić, stargać, starmosić, stratować dookoła*: Obsiepał mi byłdem zboże w polu. 3. [Obsiepywać] *pierwszy raz zaprzęgać, przyczać konia a. wołu do zaprzęgu; oprzęgać, ujeżdżać*. **O. ś. (o tkaninie) obsiekać ś., ostrzepić ś., obedrzeć ś., obszarpać ś.**: Podszewka mi ś. u dołu obsiepała. <Ob + Siepać>

Obsiepanie, a, blm., czynność cz. **Obsiepać**.
Obsiepanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obsiepać ś.**

Obsiepywać, uje, ywał p. **Obsiepać**.
Obsiepywanie, a, blm., czynność cz. **Obsiepywać**.
Obsiepywanie się, a ś., blm., czynność **Obsiepywać ś.**

× **Obsieść**, **siądzie** a. **siędzie**, **siadł** p. **Obsiąść**. <Ob + Sieść>

Obsiew, u, lm. y, **Obsiewek**, **Obsiewka** 1. *obsianie, obsiewanie*: W czasie obsiewu pola. Śł. wil. 2. *miejsce niezasiane przypadkiem, ominięte wśród zasianej roli*: Kiedy żyto zaczęło obchodzić, znalazło ś. kilka obsiewów. <Ob + Siew>

Obsiewacz, a, lm. e, **Osiewacz** ten, co *obsiewa*. <Od Obsiewać>

Obsiewać, a, ał i **O. ś. p. Obsiać**. <Ob + *Siewać, SIE>

Obsiewanie, a, blm., czynność cz. **Obsiewać**, *obsiew*.

Obsiewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obsiewać ś.**

Obsiewek, wku, lm. wki p. **Obsiew**. <Od Obsiew>

Obsiewiny, in, bhp., **Obsiewki** 1. *przesiewki, opelki, posiał, wysiewki*. Kn., Włod. 2. *zabawa z powodu ukończenia siewu*.

Obsiewka, i, lm. i 1. p. **Obsiew**. 2. w lm. p. **Obsiewiny**. 3. ogr. = a) *brzeg grzędę kwiatowej*. b) *kwiat posiany na brzegu grzędę kwiatowej*. <Od Obsiew, Obsiewać>

Obsiewkowy ogr. przym. od **Obsiewka**: Rośliny, kwiaty obsiewkowe. Jank.

Obsiewny przym. od **Obsiew**; **Osiewny** = a) *zdatny do siewu, którym sieją*: Zboże obsiewne. b) *zdatny pol zasiew, na którym siać można*: Pola obsiewne. <Ob + Siewny>

† **Obsięgać**, a, ał *dochodzić, wypościć, mieć w objętości*: Okrązek jego około trzydzięści łokci obsięgał. Leop. <Ob + Śięgać>

† **ObseĀganie**, a, bhm., czynnoŝć cz. **ObseĀgać**.
ObseĀkać, a, ał p. **Osikać**. <Ob + Sikać>
ObseĀkanie, a, bhm., czynnoŝć cz. **ObseĀkać**.
Obsiusiać, a, ał dziec. p. **Osiusiać**. <Ob + Siu-
siać>
Obsiusianie, a, bhm., czynnoŝć cz. **Obsiusiać**,
osiusianie.
[**Obsiwka**, i, lm. i] p. **Obszewka**. <Śl. lud.,
zam. Obszewka, Ob + SZEW>
[**Obsiwkarka**, i, lm. i] forma ŝ. od **Obsiwkarz**.
[**Obsiwkarz**, a, lm. e] p. **Obszywkarz**. <Od
Obsiwka>
[**Obskacać**, a, ał, **Obskocać**] *obkulać węgłami*
żarzącymi, zarzewiem: Kucharczyk (w piekle)
kotły obskacał. <?>
[**Obskacanie**, a, bhm.] czynnoŝć cz. **Obskacać**.
× **Obskacać**, a, ał p. **Obskoczyć**. L. <Ob +
Skacać>
× **Obskakanie**, a, bhm., czynnoŝć cz. **Obskacać**,
obskoczenie.
Obskakiwać, uje, iwał p. **Obskoczyć**: Mały,
cienki, mizerny, a silny pomimo to, a rozjuszony,
sprężyŝty i obskakujący nię dokoła. Orzesz.
Obskakiwanie, a, bhm., czynnoŝć cz. **Obskaki-**
wać.
† **Obskakować**, uje, ował p. **Obskoczyć**. Błaŝ.
<Od Obskacać>
† **Obskakowanie**, a, bhm., czynnoŝć cz. **Obska-**
kować, *obskakiwanie*.
[**Obskazować**, uje, ował] *obmawiać*. <Ob +
Skazować>
[**Obskazowanie**, a, bhm.] czynnoŝć cz. **Obskazo-**
wać, *obmawianie, obmowa*.
[**Obski**] p. **Obcy**: O. król. <Now. z Obey>
[**Obskocać**, a, ał] p. **Obskacać**: (Córka) grąp-
kę obskocada.
[**Obskocanie**, a, bhm.] czynnoŝć cz. **Obskocać**.
Obskoczenie, a, bhm., czynnoŝć cz. **Obskoczyć**.
Obskoczyć, y, ył, **Oskoczyć**, × **Obskacać**, nied.
Obskakiwać, **Oskakiwać**, † **Obskakować** l. *skacząc*,
obejŝć: Obskoczył to miejsce na jednej nodze. Troc.
2. skacząc, biegnąc, otoczyć; opasć: Psy obskoczyły
go i na piersi mu ŝ. wspinać poczęły. Jez. Kolumna
(wojska) została rozerwana na kilka części, a ka-
da z nich obskoczona. Żer. Obskoczyli go nieprzyja-
ciele. Troc. Obskoczono go zewsząd. Troc. Idzie...
aż zbójeŝy obskoczą dokoła. Mick. <Ob + Sko-
czyć>
Obskrobać, bie, bał p. **Oskrobać**. <Ob + Skro-
bać>
Obskrobanie, a, bhm., czynnoŝć cz. **Obskrobać**,
oskrobanie.
Obskrobywać, uje, ywał p. **Oskrobać**.
Obskrobywanie, a, bhm., czynnoŝć cz. **Obskro-**
bywać.
Obskubać, bie, bał p. **Oskubać**: Obskubię Tur-
ka, jak kuropatwę. Rog. <Ob + Skubać>
Obskubanie, a, bhm., czynnoŝć cz. **Obskubać**,
oskubanie.
Obskubywać, uje, ywał p. **Oskubać**: Wy dzi-
staj z waszemi bohaterami obchodzicie ŝ., jak cie-
kawe dzieci z zabawkami: obskubujecie, szar-
piecie, dłubiecie, aby ŝ. dowiedzieć, co tam
w ŝrodku. Bał.
Obskubywanie, a, bhm., czynnoŝć cz. **Obsku-**
bywać, *oskubywanie*.
[**Obskulać**, a, ał] *okręcać, otaczać, obchodzić*:
Złodzieje obskulali dóm. <Ob + Skulać>
[**Obskulanie**, a, bhm.] czynnoŝć cz. **Obskulać**.
Obskurant, a, lm. ci l. *nieprzyjacieli oŝwiaty*,
prawdy. **2. nieuk, człowiek cienny, wstecznyk**.

<Łć. obscurans, 2. pp. -ntis dosł. = zaciemnia-
jący>
Obskurantka, i, lm. i forma ŝ. od **Obskurant**.
Obskurantyzm, u, bhm. 1. × O. *daŝność do za-*
krywania, zasłaniania: Teraz juŝ nawet na Wŝcho-
dzie ten O. twarzy nie jest w modzie. Słow. **2.**
daŝność przeciwna oŝwiacie, usiłowanie przyŝmie-
nia ŝwiatła nauk, prawdy. **3. nieuczyno, ciemnota
umysłowa, wsteczność. <Od Obskurant>
† **Obskurnie** gm. przys. od **Obskurny**: Wyglą-
dać O.
† **Obskurnoŝć**, i, bhm. gm. rz. od **Obskurny**.
† **Obskurny** gm. *niepoczesny, nędnny, lichy, niepo-*
zorny, cienny, prostaczy, szabazany (= dzwianie ŝły a
głupi: Obskurna mieŝcina. O. obiad, humor, pa-
pieros. Obskurna pogoda. Finanse były reprezen-
towane nie przez tuzów, ale przez onych obskur-
nych lichwiarczyków. Byk. <Łć. obscurus =
ciemny>
† **Obskuŝć**, bie, bł p. **Oskubać**: Brodę mu ze
wszystkim obskubli. Kłok. <Ob + Skuŝć, SKUB>
[**Obsławić**, i, ił] *wysławiać*: To was pochwalimy,
przed ludziami was obsławimy. Pŝń. <Ob +
Sławić>
[**Obsławienie**, a, bhm.] czynnoŝć cz. **Obsławić**,
ostawienie.
Obsłona, y, lm. y p. **Ostłona**: Białe lice i ob-
słony, jako ŝnieg p. Nowym Roku. Mick. Zdr.
Obsłonka. <Ob + SŁON>
× **Obsłonica**, y, lm. e p. **Ostłona**: Gdy z chmur-
nych błyska obsłonie, modę ŝ., lecz nie proszę
o nie. Słow. <Od Obsłona>
Obsłonka, i, lm. i l. p. **Obsłona**: Oczy szklęc-
czarne, okryte jakąŝ przezroczyŝtą obsłonką. Zach.
Najrańszy kwiatek, pierwiosnek, błysnął ze złoty-
ch obsłonek. Mick. Odpokała dziecko o pół-
noey... pocałowała w usteczki koralu i znów
włożyła do trupich obsłonek. Słow. **2. piw. Lu-**
pinka, plewa. <Od Obsłona>
Obsłuchać, a, ał, nied. **Obsłuchiwać** *wysłuchiwać*
dokoła, ze wszystkich stron; słuchając, zbadać
wszeczhronnie: Obsłuchano podziemne kucie. Pol.
O. chorego. Obsłuchiwać chorego = *auskultować*.
O. ŝ. i Ostłuchać ŝ., nied. † **Obsłuchować ŝ.**, † **Ostłu-**
chować ŝ. l. nastłuchać ŝ.: Chłopię obsłuchiwało ŝ.
rozmów, które niebardzo były naucezające dla
dziecka. Kaczk. **2. słuchając, otrzaskać ŝ., oswoić**
ŝ. 3. objając ŝ. często o uszy, nie razieć więcej:
Obsłucha ŝ. to słowo. <Ob + Słuchać>
Obsłuchanie, a, bhm., czynnoŝć cz. **Obsłuchać**.
Obsłuchanie się, a ŝ., bhm., czynnoŝć cz. **Obsłu-**
chać ŝ., ostłuchanie ŝ.
Obsłuchiwać, uje, iwał i **O. ŝ. p. Obsłuchać**.
Obsłuchiwanie, a, bhm., czynnoŝć cz. **Obsłuchi-**
wać.
Obsłuchiwanie się, a ŝ., bhm., czynnoŝć cz. **Ob-**
słuchiwać ŝ.
† **Obsłuchować się**, uje ŝ., ował ŝ. p. **Obsłuchać**.
† **Obsłuchowanie się**, a ŝ., bhm., czynnoŝć cz.
Obsłuchować ŝ.
Obsługa, i, lm. i l. *obsługiwanie, obsłuŝenie, usłu-*
ga, posługa: Wziął go do swojej obsługi. Kaczk.
Tam mieŝciła ŝ. stara kobiecina, trudniąca ŝ.
obsługami, i wyrobnik jakiś z żoną. Bał. Szybka
O. **2. pracownicy zajęci około czego, służba**: O.
pieca. O. walców. O. pociągu kolei ŝelaznej. O.
hotelowa. Osada składała ŝ. z majtków i obsłu-
gi kuchennej. <Ob + SŁUG>
× **Obsługacz**, a, lm. e *posługacz, słuŝący*.
× **Obsługaczka**, i, lm. i forma ŝ. od **Obsługacz**:
To moja dawna O. Bał. Wszedł do sali gorącz-
kowych (w szpitalu) i spytał obsługaczki. Bał.**

Obsługiwać, uje, iwał p. Obsłużyć.
Obsługiwanie, a, blm., czynność cz. Obsługiwać.
 † **Obsługować, uje, ował odслужиwać s.:** Za łaskę twoją krwią i majątkością O. nie chybię. Mick.
 † **Obsługowanie, a, blm., czynność cz. Obsługować.**

Obsłużenie, a, blm., czynność cz. Obsłużyć: Pomimo obsłużenia tak znacznej ilości pasażerów, liczba wagonów kursujących okazała s. niedostateczną.

Obsłużyć, y, ył, nied. Obsługiwać służąc, zrobić około kogo a. około czego, co należy; obrządzić: Rano muszę posprzątać pokoje i O. pana. Dla człowieka, nieprzyzwyczajonego obsługiwać, bo raczej sam lubiał być obsłużonym, te pierwsze obowiązki opieki dość trudzące i uciążliwe s. wydały. Bał. O. gościa, kundmana = *zalać* s. z nim ku jego zadowoleniu. Wojska panowały nad gościncem, którego pilnowała artylerja, przez biegłych elektorskich obsługiwana. Sienk. O. maszynę, pociąg kolei żelaznej. <Ob + Służyć>

Obsmarować, uje, ował p. Osmarować. <Ob + Smarować>

Obsmarowanie, a, blm., czynność cz. Obsmarować, osmarowanie.

Obsmarowywać, uje, ywał p. Osmarować.
Obsmarowywanie, a, blm., czynność cz. Obsmarowywać.

Obsmażyć, a, ał p. Osmaczyć.
Obsmażanie, a, blm., czynność cz. Obsmażać, osmażanie.

Obsmażenie, a, blm., czynność cz. Obsmażyć, osmażenie.

Obsmażyć, y, ył p. Osmaczyć. <Ob + Smażyć>

Obsmyczenie, a, blm., czynność cz. Obsmyczyć, osmyczenie.

Obsmyczyć, y, ył p. Osmyczyć. <Ob + Smyczyć>

Obsmykać, a, ał p. Osmykać.
Obsmykanie, a, blm., czynność cz. Obsmykać, osmykanie.

Obsmykać, nie, nął p. Osmykać. <Ob + Smykać>

Obsmyknięcie, a, blm., czynność cz. Obsmykać, osmyknięcie.

[**Obsocz, y, lm. e]** *oblawa.* <Ob + SOK>

× **Obsocznik, a, lm. cy p. Osocznik.** <Od Obsocz>

× **Obsoczny p. Osoczny.**

Obsrać, a, ał i O. s. p. Obesrać. <Ob + Srać>

Obsranie, a, blm., czynność cz. Obsrać, obesranie.

Obsranie się, a s., blm., czynność cz. Obsrać s., obesranie s.

Obstach, u, lm. y gór. ziemia, w której niema rudy, oddzielona od rudy, rumowisko. <Z Nm. abstechen>

Obstachować, uje, ował fl. p. Obszachować.
Obstachowanie, a, blm., czynność cz. Obstachować.

Obstać, stanie, stał, [Obstojeć], nied. Obstać i. † O. a. [Obstanać] stanąć dokoła, obejść, obstąpić, stanąć, otoczyć: Miękki żywot subtelne łubki obstawają. Zebr. [Warta obstanena koło kareny]. 2. [O.] = *objąć, wystarczyć na opasanie a. objęcie:* Brzusiu, nie może cie fartusek O. l) *dostać, wystać, wytrzymać:* Próbujecie ano tu, obstoicie? Wysp. O. tę próbę. c) *stanąć, starczyć*

za kogo, za co, zastąpić kogo, co: Chlipnij tego wińska, za gorzałkę ono nie obstoi, ale zawsze człowieka coniebaźd otrzeźwi. Żer. Za tysiąc ludzi obstal. d) *mieć dosyć, wyżyć, opędzić potrzeby:* Gdyby dochody były takie a takie, obstaliby można. Jeż. Cy obstaniecie przy tym chlebie? e) *wyjsć na swoje, nie stracić, wytrzymać:* Nie mogę O., mało dajecie. f) p. **Obstać:** Królowa obstala przy swoim. g) *dopilnować, zarządzić:* Družba musi przy wszystkim O. <Ob + Stać>

Obstalenie, a, blm., czynność cz. Obstalić.
Obstalić, i, ił i. a. † Obstałowac, nied. † Obstałowyc stałą powlec, zahartować, nastalić: Obstalił (ustalił) nóż. Troc. 2. † O. p. † **Obstałowac.** <Ob + Stalić>

Obstałowac, uje, ował, nied. Obstałowyc zamówić: O. obiad, ubranie u krawca, konie na pewną godzinę. Żart.: O. kogo = *zobowiązać, aby s. stawił na pewien termin, na pewne miejsce.* <Ob + 1. Stałowac>

† **Obstałowac, uje, ował i. p. Obstalić. 2. a. † Obstalić, nied. † Obstałowyc ustalić, utwierdzić, utrwalić, obwarować, zabezpieczyć, zapewnić, upewnić, ugruntować, umocnić:** Kołki te obstalił. Leop. (= *utwierdzić*. Leop.). Gdańsk jest najznamienitsze targowisko, portem i trzema miastami obstalowane. Błaż. Miał je namowami sobie O. i potwierdzić. Leop. Krzyżacy, chcąc sobie w ziemi Pomorskiej bezpieczną osiadłość O., na spółne umowy Władysława zapraszają. Błaż. Za Jadwigi wieczny pokój między Polakami a Węgrzy obstalowany został. Błaż. Córce Ludwik u Węgrów już obstalowywał państwo. Błaż. Pisali, aby ten dzień święty był obstalowan na potomne czasy. Leop. (= *stanowion*. Leop.). <Od pomieszanych przez sł. lud: Stal i Stały>

Obstałowanie, a, blm., Obstalunek czynność cz. Obstałowac.

† **Obstałowanie, a, blm., czynność cz. † Obstałowac:** Pokazili domy na O. muru. Leop. (= *aby wzmacnić mur*). Ostatek wieku Bolesław na pokuju i na obstalowaniu rządu w Rzpltej trawił. Błaż.

Obstałowyc, uje, ywał p. Obstałowac.
 † **Obstałowyc, uje, ywał p. † Obstałowac.**
Obstałowycanie, a, blm., czynność cz. Obstałowyc.

† **Obstałowycanie, a, blm., czynność cz. † Obstałowyc.**

Obstalunek, nku, lm. nki i. p. Obstałowanie: Zrobić eo na O. Porobić obstalunki. 2. *to, co obstalowano.* <Od Obstałowac, por. Nm. Bestellung>

Obstalunkowy przym. od Obstalunek: Obiad O. Robota obstalunkowa.

[**Obstanać, nie, nął]** p. **Obstać.** <Ob + Stanać>

Obstanie, a, blm., czynność cz. Obstać.
 [Obstanowić się, i s., ił s.] *zatrzymać s., osiąść:* Obstanowili się w tem lesie. <Ob + Stanowić>
 [Obstanowienie się, a s., blm.] *czynność cz. Obstanowić s.*

[**Obstareżny]** p. **Obstarni.** <Czes. obstarożny>

[**Obstarni]** i. i † O. a. [Obstarny, Obstareżny], † **Obstarny podstarzały, niemłody, zaczynający s. starzeć:** Twarz już obstarnia i opadłe schaby czyniły podobieństwo coś babie do baby. Pot. 2. *tegi, rosy:* Obstarnia dzięwa. <Czes. obstarny>
 [Obstarny] p. **Obstarni:** Obstarna baba.

†**Obstary** p. **Obstarni**: Nuż co ś. dzieje w tych domach, gdzie mężowie obstare mają żony? Gór. O., podstarzały. Mącz. <Ob + Stary>

[**Obstarzać się, eje ś., ał ś.**] *postarzać ś.* <Ob + Starzyć>

[**Obstarzenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Obstarzyć ś.**

Obstawać, aje, awał i. †O., [O.] p. Obstać. 2. O. i dok. [**Obstać**] przy czym, za czyn, †na czym, †o co = *upierać ś. o co; stać, trwać przy czym; bronić, trzymać ś. czego*: Lud pospolicie dłużej przy swoim obyczaju, przy swoim języku i wyznaniu obstaja. Lel. O. przy swoim. Wszysey uczeni obstawali za prawami srogo wówczas uciśnionych wieśniaków. Brodz. Za odnowieniem i dźwignieniem z upadku Akademii Krakowskiej mocno obstawał. Śniad. Mocno przy (na) swoich obstawa pretensjach. Troc. Bóg jest święty, mocny i obstawający o cześć swoją, nie przepuści złościom waszym. Skar. Gdy tego ojezyny niebezpieczeństwo wyciąga, każdy za nią i bez nagrody O. powinien. Boh. 2. O. za kim, [za kogo] = *bronić kogo; trzymać, czuwać stronę, upominać ś. za kim; kruszyć kopję o kogo*: Niegodzien, abyś obstawała za nim. L. [Sługa obstaje za niego]. 3. × O. przeciw komu = *nastawać, powstawać*: Jąbym przeciwno sobie samemu obstawał, gdyby tego mój honor wyciągał. L. 4. [O.] *zostawać, pozostawać, być*: O. w służbie. W jakim zdrowiu obstajes? <Ob + Stawać>

Obstawianie, a, blm., czynność cz. Obstawiać.
Obstawiać, a, ał i O. ś. p. Obstawić. <Ob + Stawiać>

Obstawianie, a, blm., czynność cz. Obstawiać.

Obstawianie się, a ś., blm., czynność cz. Obstawiać ś.

Obstawić, i, il, nied. Obstawiać i. a. × **Ostanowić, nied.** × **Ostanawiać** *postawić dokoła; stawiając, otoczyć*: O. lasek siatkami. Troc. O. drogi, brzegi morskie żołnierzem. Troc. O. stół krzesłami, dom strażą. Wały działami obstawione. Troc. Postawił siedm słupów, a około tych obstawiał słupy wielkie. Leop. Dzieściącią piór szyzak na znak tyleż wygranych pojedynków obstawiał. Warg. Przen.: Umowa obstawiona mnóstwem zastrzeżeń, warunków (= *ograniczona*). Wyścigowiec ten w totalizatorze był najwięcej obstawiony (= *najwięcej na niego nastawiano zewsząd stawek*). Gniadosz silnie obstawiony! 2. †O., [O.] *obstawiać, zamówić*: Pani obstawiła mię do służby (= *zgodziła*). 3. †O. *zatrzymać, zawieszować*: Tej sumy nadpisanej żaden człowiek duchowny a. świecki, żadnym prawem, ani żadnego pana rozkazaniem u nas zapowiadać nie będzie mógł, a jeśliby kto obstawił a. zapowiedział, to ja iście i my rękojmię słubujemy wyswobodzić. Wybr. O. ś. *stawiając, otoczyć ś.; nastawiać około siebie*: Obstawiono ś. wartami. Kacz. <Ob + Stawiać>

Obstawianie, a, blm., czynność cz. Obstawiać.

Obstawianie się, a ś., blm., czynność cz. Obstawiać ś.

[**Obstawiny, in, blp.**] *obstawianie nowego dziełca snopkami na polu.* <Od Obstawiać>

× **Obstapiciel, a, lm. e ten, co obstępuje.**

Obstąpić, i, il, †Ostąpić, nied. Obstępować, †Ostepować *obszedzły dokoła, otoczyć, okrążyć, oblec, opaść*: Sierot wiele wychowała, które ją, gdy przyszła, jako roje pszczoł obstepowały i matką swoją zwały. Skar. Obstąpili je oni ludzie srodzy. Skar. Wdowy i sieroty, ukazując szaty, które im dawała, w koło ją obstąpiły i nad

umarłą płaczą. Skar. Obstapcie w koło kolebeczkę małą, a śpiewajcie mu, choćby przez noe całą. Groch. Obstąpili go tedy Żydowie, a rzekli mu. Wuj. Już i prawe skrzydło obstepowano. Obstepuje dwór w koło i bierze go szturmem. Mick. Nie będziesz schodził ze świata, jak dłużnik, obstąpiony wierzyicielami. Kacz. <Ob + Stąpić>

Obstąpienie, a, blm., × Obstęp czynność cz. **Obstąpić.**

× **Obstęp, u, lm. y i. p. Obstąpienie. 2. p. Ostep.** Lubom. <Ob + STĘP>

Obstepować, uje, ował p. Obstąpić.

Obstepowanie, a, blm., czynność cz. Obstepować.

[**Obstojeć, i, ja!**] p. **Obstać.** <Ob + Stojeć = Stać>

[**Obstojenie, a, blm.**] czynność cz. **Obstojeć, obstawie.**

Obstosować, uje, ował kraw. *obszyć gestym ścięciem kant* (np. tużurka). <Ob + Stosować>

Obstosowanie, a, blm., czynność cz. Obstosować.

× **Obstroić, i, il** *ustroić wokół, ubrać naokoło*: W lilje i róże obstrójmy otarze. Garcz. × O. ś. *ustroić ś. dokoła*: Pamięć złotem ś. obstroj. Garcz. <Ob + Stroić>

× **Obstrojenie, a, blm., czynność cz. Obstroić.**

× **Obstrojenie się, a ś., blm., czynność cz. Obstroić ś.**

Obstrugać, ga a. że, ga! p. **Ostrugać.** <Ob + Strugać>

Obstruganie, a, blm., czynność cz. Obstrugać, ostruganie.

Obstrugiwać, uje, iwał p. Ostrugać: Bodzono widłami lub obstrugiwano żywcem nożami. Sienk.

Obstrugiwanie, a, blm., czynność cz. Obstrugiwać, ostrugiwanie.

Obstrukoja, i, lm. e i. zatamowanie, zahamowanie, utrudnienie przebiegu jakiejś sprawy przez stawianie jej przeszkód: O. parlamentarna = *krepowanie, nitręzenie rozpraw w parlamencie w celu zyskania na czasie a zniewolenia przeciwników do ustępstw. 2. !O. lek. (obstructio alvi) zatwardzenie, zapieczenie stolca.* <Łé. obstructio>

Obstrukcjonista, y, lm. ści ten, co uprawia obstrukcję w parlamencie, członek partji obstrukcyjnej.

Obstrukcjonizm, u, blm. metoda a. system postępowania, polegający na posługiwaniu ś. obstrukcją jako środkiem walki: O. parlamentarny = *metoda walki parlamentarnej przez nitręzenie biegu spraw naglących.*

Obstrukcyjny przym. od **Obstrukcja:** Taktyka obstrukcyjna. Zołądek O. (= *skłonny do obstrukcji*). Pokarm, lekarstwo obstrukcyjne (= *sprowadzające obstrukcję*). <Od Obstrukcja>

× **Obstrużenie, a, blm., czynność cz. Obstrużyć.**

× **Obstrużyć, y, y!** p. **Ostrugać.** <Ob + Strużyć, STRUG>

Obstrychy, ów, blp. gór. p. Szumowiny. <Nm. Abstriche>

†**Obstrzec, że, g!** p. **Ostrzec.** Głosy w. XV. <Ob + Strzec>

Obstrzeliwać, a, a! p. **Ostrzeliwać:** Pożąda kawałka ziemi, któryby umożliwił O. cieśninę. <Ob + *Strzeliwać, od Strzelić>

Obstrzeliwanie, a, blm., czynność cz. Obstrzeliwać, ostrzeliwanie.

†**Obstrzeżenie, a, blm., czynność cz. Obstrzec, ostrzeżenie.**

Obstrzępić, i, il p. Ostrzępić: Nizkie, ciasne, słomą kryte, obstrzępione, do upadku chylące ś. chaty. Tet. <Ob + Strzępić>

Obstrzępienie, a, blm., czynność cz. Obstrzępić, ostrzępienie.

Obstrzyc, że, gł i O. ś. p. Ostrzyc. <Ob + Strzyc, STRZYC>

Obstrzygacz, a, lm. e ten, co obstrzyga: O. blachy, żelaza w pudlingarni, w walcowni. Łab. <Od Obstrzygać>

Obstrzygać, a, ał p. Ostrzyc.

Obstrzyganie, a, bfm., czynność cz. Obstrzygać, *obstrzyganie:* O. nierównych, strzępiastych brzegów blachy po walcowaniu. Łab.

× **Obsucie, a, bfm., czynność cz. Obsuć.**

× **Obsucie się, a, ś., bfm., czynność cz. Obsuć ś.**

× **Obsuć, uje, ul, × Obsuć obsypać:** Nogi O. po piętach. × **O. ś. obsypać ś.; sypiać ś., obsunąć ś.** <Ob + Suć, SU/SOW>

Obsunąć, nie, nął i i O. ś. p. Osunąć: Noga mu ś. obsunęła, i upadł. 2. [O.] otoczył: Obsunęli gaik naokoło. <Ob + Sunąć>

Obsunięcie, a, bfm., czynność cz. Obsunąć, osunięcie.

Obsunięcie się, a, ś., bfm., czynność cz. Obsunąć ś., osunięcie ś.

Obsuszać, a, ał p. Osuszyć. <Ob + *Suszać, SUCH>

Obsuszanie, a, bfm., czynność cz. Obsuszać, osuszanie.

Obsuszenie, a, bfm., czynność cz. Obsuszyć.

Obsuszyć, y, ył p. Osuszyć. <Ob + Suszyć>

Obsuwać, a, ał i O. ś. p. Osunąć. <Ob + Suwać>

Obsuwanie, a, bfm., czynność cz. Obsuwać.

Obsuwanie się, a, ś., bfm., czynność cz. Obsuwać ś.

Obsychać, a, ał p. Obeschnąć.

Obsychanie, a, bfm., czynność cz. Obsychać.

† **Obsydja, i, lm. e obleşnie:** Nie będzie to tej obsydji rychło koniec. Paw. <Łć. obsidio>

Obsydjan, u, lm. y min. minerał, należący do gromady sylikoidów, do rzędu krzemianów bezwodnych, grupy feldspatów; skała bezpostaciowa wulkaniczna, podobna z wężymienia do szkła lub żuzła, koloru czarnego, szarego, brunatnego lub czerwonego, złożona z krzemionki, glinu, potasu i sodu. <Od imienia Rzymianina: Obsidianus>

Obsydjanowy przym. od **Obsydjan:** Kapłan otwierał pierś ofiary ludzkiej nożem obsydjanowym.

× **Obsygalacja, i, lm. e sądowe opieczętowanie ruchomości.** <Łć. obsigillatio>

× **Obsygilat, u, lm. y dokument opatrzony pieczęcią:** Prosił o wręczenie obsygilatu tego pani pisarzowej. Krasz. <Łć. obsigillatum dostł. = zapieczętowane>

× **Obsygilować, uje, ował opatrzeć pieczęcią, opieczętować:** Siedmią pieczęciami był obsygilowany. Krasz. <Łć. obsigillare>

× **Obsygilowanie, a, bfm., czynność cz. Obsygilować.**

Obsygnować, uje, ował opatrzeć znakiem, asygnować. Śł. wil. <Ob + Sygnować>

Obsygnowanie, a, bfm., czynność cz. Obsygnować.

Obsyłać, a, ał i. p. i. Obesłać: [Skoro upatrzą dziewczynę, obsyłają jej rodziców przez ludzi, aby wymiarkować, czy dadzą córkę]. 2. [O.] obmawiać. <Ob + *Syłać, SŁ/SYL>

Obsyłanie, a, bfm., czynność cz. Obsyłać.

† **Obsyłka, i, lm. i porozumienie ś. przez postać a. piśmienne, list, korespondencja:** A gdyby król polski żądał pomocy, tedy obsyłkę car zrobi z królem szwedzkim. Dar. Bezpieczny przejazd ludziom poselskim i obsyłkom. Grab. <Od Obsyłać>

Obsypać, pie, pał, Osypać, nied. Obsypywać, † Obsypować, † Osypować i. posypać dokoła, ze wszystkich stron, po wierzchu; sypiać, okryć, osuć, potrząsnąć, obrzucić, poprószyć, aprószyć czym: O. piaskiem, cukrem. Słoń, obsypując całego siebie piaskiem, od much ś. broni. Jund. Przen.: *suto okryć:* Gardło obsypane krostami. Gałęzie lasu obsypał szron siwy. Karp. Po kątach stoją wszędzie stoły obsypane złotem. L. Przen.: O. kogo czym = *suto obdarzyć:* A człowiek, który bez miary obsypany Twemi dary, coś go stworzył i ocalał, a czemużby Cię nie chwalił? Karp. Batory Jana Zamojskiego obsypał dobrodziejstw. Lel. 2. *sypiać, otoczyć, obwieść:* O. miasto wałami (= *okopać*). 3. *sypiać, okryć; okopać, zagrzebać:* Gospodynie i dziewuchy obsypywały buraki i kartofle. Prus. 4. *sypiać, obłożyć; zasypać:* Kupa zbita czeladzi, kogo napadła, razami obsypywała. Krasz. 5. O. bydłu = *zrobić osypkę, potrząsnąć młotą razową a. otrębami siewczką dla bydła*. O. ś. 1. *posypać siebie dokoła:* O. ś. piaskiem. Wargi mu ś. krostami obsypały (= *pokryły*). 2. *sypiać ś., opaść; oblecieć, zawałić ś., zarwać ś., runąć:* Podkop stemplują, ażeby ś. ziemia nie obsypywała. Mur, gruz z muru obsypuje ś. Kwiat ś. obsypał. Liście ś. obsypały. 3. bart. (o pszczołach) *wymarszy, opaść na dno barci:* Pszczoły ś. obsypały. <Ob + Sypać>

Obsypanie, a, bfm., czynność cz. Obsypać.

Obsypanie się, a, ś., bfm., czynność cz. Obsypać ś.

[**Obsypiny, in, bfp.**] *rozrzucanie obwarzanków między widaćów przez družynę weselną podczas pochodu na ślub do kościoła.* <Od Obsypać>

[**Obsypka, i, lm. i] p. Osypka.** <Od Obsypać>

Obsypnik, a, lm. i, Obsypywacz narzędzie rolnicze, rodzaj pługa. <Od Obsypać>

† **Obsypować, uje, ował i † O. ś. p. Obsypać.**

† **Obsypowanie, a, bfm., czynność cz. Obsypować.**

† **Obsypowanie się, a, ś., bfm., czynność cz. Obsypować ś., obsypywanie ś.**

Obsypywacz, a, lm. e p. Obsypnik.

Obsypywać, uje, ywał p. Obsypać.

Obsypywanie, a, bfm., czynność cz. Obsypywać. **Obsypywanie się, a, ś., bfm., czynność cz. Obsypywać ś.**

[**Obszacować, uje, ował], † Obszacować p. Oszacować.** And. z Kobyl. <Ob + Szacować>

[**Obszacowanie, a, bfm.], † Obszacowanie** czynność cz. **Obszacować.**

Obszar, u, lm. y i. przestrzeń rozległa wzdłuż i w szerz: Przyległych pól obszary. Pot. Orzeł szerokim skrzydłem przez obszary zasumiał. Mick. W obszarach oko ginie. Pol. Tysiąc pługów na obszarze. Pol. Wedle stawu grobla, wedle zasobów obszary. Jord. Bujnych ś. pól O. w czystych wodach pławi. Hul. O. sykulski w kłosach pływa cały. Jabł. Zostawił ich ojciec przy włości bogatych obszarach. Pot. Na O. szeroki lecał pszczoły zbierać sobie soki. Niem. 2. *określona wielkość powierzchni, terytorjum:* O. ziem polskich. Etnograficzny O. polski. Przen.: O. wiedzy, nauk. Z obszarów myśli przeszedł do krainy rzeczywistości. Rzew. <Śr. Grn. Obersehar, Nm. Überschar>

Obszargać, a, ał zasargać dokoła, obłocić. O. ś. zasargać ś., obłocić ubranie od spodu; obrosić ś. <Ob + Szargać>

Obszarganie, a, bfm., czynność cz. Obszargać, oszarganie.

Obszarganiec, *ńca*, lm. *ńcy*, **Oszarganiec** *człowiek obszargany, szarguła*. <Od Obszargany>

Obszarganie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Obszargać ś.**, *oszarganie ś.*

Obszarnik, a, lm. *cy* *prow. właściciel większych posiadłości ziemskich*: Na gruntach tak zwanych obszarników. Sp. <Od Obszar>

Obszarowy przym. od **Obszar**: Po gospodarstwie spotężonym jeli *ś.* obszarowego (ekstensywnego). Pol.

Obszarpać, *pie*, *pał*, **Oszarpać**, nied. **Obszarpywać**, **Oszarpywać** *obedrzeć, odrapać, ostrześcić, oberwać, otargać*: Psy go obszarpały (= obszarpały na nim ubranie). Nogawice obszarpane. **O. ś.** (o ubraniu) *obedrzeć ś.*, *ostrześcić ś.* <Ob + Szarpać>

Obszarpanie, a, blm., czynność cz. **Obszarpać**.

× **Obszarpanie** p. **Obszarpano**.

Obszarpaniec, *ńca*, lm. *ńcy*, **Oszarpaniec** p. **Obdartus**. <Od Obszarpany>

Obszarpanie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Obszarpać ś.**, *oszarpanie ś.*

Obszarpano, × **Obszarpanie** przys. *w obszarpanym ubraniu, obdarto, w gałganach*: O. koło niego. Chodzi O.

Obszast, a, lm. *y* p. **Oblader**. <Ob + Szast, por. Szastać>

Obszczać, *y*, ał p. **Oszczać**. <Ob + Szczać>

Obszczanie, a, blm., czynność cz. **Obszczać**, *oszczanie*.

Obszczekać, a, ał p. **Oszczekać**. <Ob + Szcze-kać>

Obszczekanie, a, blm., czynność cz. **Obszczekać**, *oszczekanie*.

Obszczekiwać, *uje*, *iwał* p. **Oszczekać**.

Obszczekiwanie, a, blm., czynność cz. **Obszczekiwać**, *oszczekiwanie*.

Obszczepiać, a, ał p. **Oszczepić**.

Obszczepianie, a, blm., czynność cz. **Obszczepiać**.

Obszczepić, *i*, *ił*, nied. **Oszczepiać** *zaszczepić dokola, ze wszystkich stron, otoczyć szczepami*. L. <Ob + Szczepić>

Obszczepienie, a, blm., czynność cz. **Obszczepić**. *Mącz*.

[**Obszczędzać**, a, ał] p. **Oszzczędzić**.

[**Obszczędzanie**, a, blm.] czynność cz. **Obszczędzać**, *oszczędzanie*.

[**Obszczędzenie**, a, blm.] czynność cz. **Obszczędzić**, *oszczędzenie*.

[**Obszczędzić**, *i*, *il*] p. **Oszzczędzić**. <Ob + Szczędzić>

[**Obszczykać**, a, ał] p. **Oszczyknąć**. <Ob + Szczykać>

[**Obszczykanie**, a, blm.] czynność cz. **Obszczykać**, *oszczykanie*.

Obszczywać, a, ał p. **Oszczać**.

Obszczywanie, a, blm., czynność cz. **Obszczywać**, *oszczywanie*.

† **Obszczyzna**, *y*, blm. *obczyzna, cudzoziemszczyzna*: Szląsk, dający popęd do rozmaitowania *ś.* w obszczyźnie. Nies. <Z Obski>

Obszelmować, *uje*, *ował* p. **Oszelmować**. <Ob + Szelmować>

Obszelmowanie, a, blm., czynność cz. **Obszelmować**.

[**Obszerni**] p. **Obszerny**.

[**Obszerniak**, a, lm. *i*] *l. garnek trzykwartowy*. **2. miska garucowa**. <Od Obszerny>

Obszernie przys. od **Obszerny**.

Obszernieć, *eje*, ał *robić ś.* *obszernym, obszerniejszym, powiększać ś., rosnać, rozszerzać ś., rozprzestrzeniać ś.*: W miarę, jak pasza nad tym rozmyślał, dwór obszerniał coraz to bardziej i bardziej. Jez. <Od Obszerny>

Obszernienie, a, blm., czynność cz. **Obszernieć**.

Obszerność, *i*, blm. *l. rz.* od **Obszerny**: We dworze żadna izba nie ma obszerności dostatecznej dla tyłu, tak szanownych gości. Mick. **2. a. Amplituda** *fiz.* *rozległość drogi przebieganej przez punkt drgający, szczeg. zaś rozległość łuku zakreślonego przez wahadło*. **O.** strzału = *odległość prostolinijna między punktem wyjścia pocisku a punktem, gdzie pada na ziemię*. **O.** głosu ludzkiego = *skala tonów zawarta między najniższym basem a najwyższym sopranem*.

Obszerny, [**Obszerni**] *l.* *przestronny, rozległy, duży, szeroki*: Pokój **O.** Mieszkanie obszerne. Obszerne przestrzenie, włości, posiadłości. Obszerne państwo. Wznosi *ś.* starożywiekie obszerne zamczysko. Kras. **O.** dziedziniec. Kras. Jest plac **O.** Mick. Płaszcz **O.** = *dostatni, suty, szeroki*. Ubranie obszerne. Przen.: Obszerne pole do rozpraw. Obszerne wiadomości. Obszerne pełnomocnictwo = *daleko sięgające*. **2.** *rozwickły, długi, drobnozgowy, szczegółowy, wyczerpujący*: **O.** list, traktat, opis. **3.** *anat.*: † *Związki obszerne cięży = więzy szerokie macicy (ligamenta lata uteri)*. <Ob + SZER>

× **Obszery**, × **W obszery** przys. *wszery; naokoło*: Ogień wojenny sunął *ś.* dalej na ograniczonych i wszystką w **O.** Cefalonję. Fal. Jak **O.** zawisłe ręką zajął chmury, grzmot powstał. Zebr. <Ob + Szerz>

[**Obszewka**, *i*, lm. *i*, **Osiwka**] *kobierz i mankiety u koszuł*. <Ob + SZY(W)/SZW>

Obszłakować, *uje*, *ował* p. **Oszłakować**. <Ob + Szłakować>

Obszłakowanie, a, blm., czynność cz. **Obszłakować**, *oszłakowanie*.

Obszłega, *i*, część. w lm. *i* *l. a.* × **Abszleg**, **Apzlag** *obłoga, wyłoga, obłożenie u mundur*. **2.** *ogr. nawóz, którym obłożono skrzyżnię inspektową, obkład*. <Nm. Aufschlag, lm. Aufschläge>

Obszlifować, *uje*, *ował* p. **Oszlifować**. <Ob + Szlifować>

Obszlifowanie, a, blm., czynność cz. **Obszlifować**.

Obszlifowywać, *uje*, *ywał* p. **Oszlifować**. Sł. wil. **Obszlifowywanie**, a, blm., czynność cz. **Obszlifowywać**.

Obsznurować, *uje*, *ował*, **Osznurować**, nied. **Obsznurowywać**, **Osznurowywać** *obwinąć, obwiązać sznurem, sznurami*. <Ob + Sznurować>

Obsznurowanie, a, blm., czynność cz. **Obsznurować**, *osznurowywanie*.

Obsznurowywać, *uje*, *ywał* p. **Osznurować**.

Obsznurowywanie, a, blm., czynność cz. **Obsznurowywać**, *osznurowanie*.

Obszorcować, *uje*, *ywał*, **Oszorcować**, nied. **Obszorcowywać**, **Oszorcowywać** *opasać szorcem*. L. <Ob + *Szorcować, Nm. schürzen>

Obszorcowanie, a, blm., czynność cz. **Obszorcować**.

Obszorcowywać, *uje*, *ywał* p. **Oszorcować**. Sł. wil.

Obszorcowywanie, a, blm., czynność cz. **Obszorcowywać**.

Obsztachnąć się, *nie ś.*, *nął ś.* *ucz. zaciągnąć ś. papierosem*. <?>

Obsztachnić się, a ś., blm., czynność cz. Obsztachnąć ś.

Obsztachować, uje, ował, Obstachować fl. plynac, ominac inny statek. <Nm. abstechen>

Obsztachowanie, a, blm., czynność cz. Obsztachować.

Obsztafirować, uje, ował kraw. zeszyć na okrętkę wierzch z podszewką równym, poprzecznym, widocznym ścięciem. <Ob + Sztafirować, z Nm. staffiren>

Obsztafirowanie, a, blm., czynność cz. Obsztafirować.

[Obsztafować, uje, ował, Obstafować] otoczyć sztachetami. <Ob + *Sztafować, z Nm. staffiren>

[Obsztafowanie, a, blm.] czynność cz. Obsztafować.

Obsztorcować, uje, ował 1. stol. p. Osztorcować. 2. gm.: O. kogo = zwymyślać. <Ob + Sztorcować>

Obsztorcowanie, a, blm., czynność cz. Obsztorcować, osztorcowanie.

[Obsztuchać się, a ś., ał ś.] poprzestać na czym, obyć ś. czym: E to się ta tém może obsztuchamy, nie potrzeba kupować. <Ob + Czes. štuchati = popychać>

[Obsztuchanie się, a ś., blm.] czynność cz. Obsztuchać ś.

Obszturchać, a, ał p. Oszturchać.

Obszturchanie, a, blm., czynność cz. Obszturchać.

Obszturchnąć, nie, nął p. Oszturchać.

Obszturchnięcie, a, blm., czynność cz. Obszturchnąć.

Obszukać, a, ał, nied. Obszukiwać szukając, obejrzyć, przeszukać wszędzie; obrewidować: Zali my tylko mamy tę rzpląt przed złodziejami obszukiwać, jak pies podwórce? Sienk. Obszukał wszystkie kąty i nie znalazł (= przetrząsł). O. wszystkie kieszenie. <Ob + Szukać>

Obszukanie, a, blm., czynność cz. Obszukać.

Obszukiwać, uje, iwał p. Obszukać.

Obszukiwanie; a, blm., czynność cz. Obszukiwać.

Obszycie, a 1. blm., czynność cz. Obszyć. 2. lm. a p. Obszywka.

Obszycie się, a ś., blm., czynność cz. Obszyć ś.

Obszyć, yje, ył, × Oszyć, nied. Obszywać, × Oszywać 1. zrobić szew dokoła, obrąbić: O. brzeg sukni, rozporek. 2. co czym = szyc, obolić, oblamować, obramować, obwieść, obłożyć: O. trzewiki wstążeczkami, suknię koronką, serwetę frędzlą.

3. co czym a. w co = szyc, obwieść czym po wierzchu, ze wszystkich stron, zaszyć w co: Rebeka, zabiwszy koźle, obszyła ręce w skórę Jakóbowi. Biel. M. O. piłkę skórą. †Przen.: podszyć, zamaskować, ubrać, ubarwić: Grecję chytrós a zdrada, pokojem obszyta, tureckiemu państwu przyłączyła. Jan. 4. kogo = szyc, oporzędzić; naszyć mu bielizny, ubrania: Matka, choć uboga, karmi go, obszywa i opiera. Przen.: Dla bliźnich miejsce zawsze suknię miłosierdzia, aby O. ich nagość. Mick. (= okryć). 5. co czym = obić, podszyć, podbić: Grota winnicą obita, gałęzią i gronami jakoby obszyta. Jabł. 6. przen. poszyć, obić: Bastjon okolony był galerją, obszyta dokoła grubemi dębowymi deskami. 7. Jak obszył = równo, akurat, w sam raz: Osiemdziesiąt dwa, jak obszył. Wilez. Dziś mamy jak obszył sobotę. Krasz. Tu na pannach nie zbywa i posażnych, a dla waszeci miałem

jak obszył wdówkę. Krasz. 8. chir. p. Okłód. 9. tap. po usznurowaniu mebla, przyszyć sprężyny do płótna. O. ś. 1. czym = szyc, otoczyć ś., obłożyć ś., obsypać ś.: O. ś. perłami. 2. w co = zaszyć ś.: Gdzie lwia skóra nie pomoże, więc ś. w lisią O. Jan. 3. przen. okryć ś., osłonić ś., zamaskować ś.: Jedno z dwojga, a. otwarcie mężowi ją odebrać, a. O. ś. tajemnicą tak, żeby jej nie docieczono. Krasz. 4. szyc, oporzędzić ś.; naszyć sobie bielizny, ubrania: Zanim obejmę nowy obowiązek, będę ś. musiała O., obreperować. <Ob + Szyc>

[Obszykować, uje, ował] oporzędzić: Obszykowała dzieciaka i pokazuje go. <Ob + Szzykować>

[Obszykowanie, a, blm.] czynność cz. Obszykować.

[Obszytka, i, lm. i] nazwa kamionki (poczwarcki owadu). <Ob + SZY(W)/SZW>

Obszywacz, a, lm. e 1. ten, co obszywa. 2. a. Porcel druc. sznurek z drucikiem, służący do obszywania sit. <Od Obszywać>

Obszywaczka, i, lm. i pracownica; trudniąca ś. obszyciem: O. trzewików, kamaszty. Grono majstrów, zajmujących obszywaczki, poruszyło chwalebna myśl przyłączenia tych pracownic do kasy cechowej czeladzi szewskiej.

Obszywać, a, ał i O. ś. p. Obszyć.

Obszywanie, a, blm., czynność cz. Obszywać.

Obszywanie się, a ś., blm., czynność cz. Obszywać ś.

Obszywka, i, lm. i, Oszywka, Oszewka 1. a. Obszycie to, czym coś obszyto, garniowanie, lamówka, np. u rękawów koszuli damskiej i t. p.: O. pantofli = tasiemka, którą drzeg objęto. 2. [Obszywki] = mankiety. 3. na szkuete = deska wązka, przybita do burty i wystająca nad nią, aby w czasie burzy nie pluskała w statek fala. 4. ścienna = taflowanie, tablatura, boazerja, lamperja = futrowanie z desek na ścianach od wnętrza, spodem ścian a. aż do stropu. <Od Obszyć>

[Obszywkarz, a, lm. e, Obsiwkarz] „falesny (falszywy) człowiek, co to syje a pore, a to na jedném ramieniu wode nosi, a na drugiem ognie.” <Od Obszywka>

+ Obsięgnąć, nie, nął, † Obsięgnąć nieco ściągnąć. Koch. J. <Ob + Ściągnąć>

+ Obsięgnąć, nie, nął p. Obsięgnąć.

Obsięciać, a, ał i O. ś. p. 2. Obesłać: [Zaconsinem się O., obrzucać]. <Od *Obsięcielić, zam. Ob(e)ślać, Ob + ŚCIOŁ/S(T)Ł>

Obsięcianie, a, blm., czynność cz. Obsięciać; obsięcianie.

Obsięcianie się, a ś., blm., czynność cz. Obsięciać ś., obsięcianie ś.

Obsięciać, a, ał i O. ś. p. 2. Obesłać.

Obsięcianie, a, blm., czynność cz. Obsięciać.

Obsięcianie się, a ś., blm., czynność cz. Obsięciać ś.

Obsięciółka, i, lm. i to, czym obesłano, obłożono. <Ob + ŚCIOŁ/S(T)Ł>

Obsięckać, a, ał wściskać na wszystkie strony: Synowie i córki obsięckali go najserdeczniej. Dzierz. Stary, rozczulony, obcałował, obsięckał wszystkich. Bał. <Ob + Śięckać>

Obsięckanie, a, blm., czynność cz. Obsięckać.

Obsięmaczenie, a, blm., czynność cz. Obsięmaczyć.

Obsięmaczyć, y, ył p. Oślizić. O. ś. p. Ośliznąć. <Ob + Ślimaczyć>

Obślinić, i, ii i O. s. p. Oślinić. <Ob + Sli-
nić>

**Obślinienie, a, blm., czynność cz. Obślinić, obli-
nienie.**

**Obślinienie się, a s., blm., czynność cz. Obśli-
nić s., obślinienie s.**

Obślizgiwać się, uje s., iwał s. p. Ośliznąć: Szum
obślizgującej s. o ściany okrętu wody. Chełm.
<Ob + *Slizgiwać s., od Ślizgać s.>

**Obślizgiwanie się, a s., blm., czynność cz. Ob-
ślizgiwać s.**

Obślizgły który obśliznął, pokryty cieczą śliską:
Widać wśród ścian obślizgłych mgłą wirujące
jeziro. Mie.

Obśliznąć się, nie s., nął s. p. Ośliznąć.

**Obśliznięcie się, a s., blm., czynność cz. Ob-
śliznąć s.**

Obśliznąć się, nie s., nął s. p. Ośliznąć.

**Obśliznięcie się, a s., blm., czynność cz. Ob-
śliznąć s.**

[Obśmiewać, a, ał] kogo = wyśmiewać kogo: Pán
nás obśmiewajom w duchu. Wysp. <Ob +
*Śmiewać, od Śmiać s.>

[Obśmiewanie, a, blm.] czynność cz. Obśmiewać.

**[Obśnić się, i s., ii s., Obesnić s., nied. Obśni-
wać s., Obesniwać s.] przyśnić s.:** Obśniło mi s.,
że... Niebosecyk też mi sie obśniwał. <Ob +
Śnić>

**[Obśnienie się, a s., blm.] czynność cz. Ob-
śnić s.**

[Obśniwać się, a s., ał s.] p. Obśnić s. <Ob
+ *Śniwać, od Śnić>

**[Obśnianie się, a s., blm.] czynność cz. Obśni-
wać s.**

[Obštafować, uje, ował] p. Obsztafować.

**[Obštafowanie, a, blm.] czynność cz. Obštafo-
wać.**

[Obświadczać, a, ał i O. s.] p. Oświadczyć.

**[Obświadczenie, a, blm.] czynność cz. Obświad-
czać, oświadczenie.**

**[Obświadczenie się, a s., blm.] czynność cz. Ob-
świadczać s., oświadczenie s.**

**[Obświadczenie, a, blm.] czynność cz. Obświad-
czyć, oświadczenie.**

**[Obświadczenie się, a s., blm.] czynność cz. Ob-
świadczyć s., oświadczenie s.**

[Obświadczyć, y, ył i O. s.] p. Oświadczyć:
Tyla, co mi s. tam jeden obświadczył. Kon. <Ob
+ Świadczyć>

[Obświecać, a, ał] p. Oświecić.

**[Obświecanie, a, blm.] czynność cz. Obświecać,
oświecanie.**

**[Obświecenie, a, blm.] czynność cz. Obświecić,
oświecenie.**

[Obświecić, i, ii] p. Oświecić: Obświeci mie-
się izbę, a mnie zara jamioł budzi. Kon. <Ob
+ Świecić>

Obtaborować, uje, ował p. Otaborować. O. s. i.
p. Otaborować. 2. [O. s., nied. Obtaborowywać
s.] rozłożyć s., rozstawić s.: Obtaborowywa s.
na noc. <Ob + Taborować>

**Obtaborowanie, a, blm., czynność cz. Obtaboro-
wać, otaborowanie.**

**Obtaborowanie się, a s., blm., czynność cz. Ob-
taborować s., otaborowanie s.**

Obtaborowywać, uje, ywał p. Otaborować. O. s.
i. p. Otaborować. 2. [O. s.] p. Obtaborować.

**Obtaborowywanie, a, blm., czynność cz. Obta-
borowywać, otaborowywanie.**

Obtaborowywanie się, a s., blm., czynność cz.
Obtaborowywać s., otaborowywanie s.

Obtaczać, a, ał i. dok. wytarzać na wszystkie
strony: O. pulpet w ręce. 2. p. Obtoczyć. 3.
i O. s. p. Otoczyć. <Ob + Taczać>

**Obtaczanie, a, blm., czynność cz. Obtaczać, ota-
czanie.**

**Obtaczanie się, a s., blm., czynność cz. Obta-
czać s.**

[Obtakać, a, ał] p. Obtoknąć. <Ob + *Takać,
CIEK/FOK>

[Obtkanie, a, blm.] czynność cz. Obtakać.

Obtańcować, uje, ował, nied. Obtańcowywać i.
**a. Obtańczyć okrążyć, tańcując; przetańczyć doko-
ła: O. pokój. 2. zadłolić, ufetować, tańcując:**
Wszystcy tancerze obtańcowali już z kolei
wszystkie tancerki. Orzesz. Tylko ten, co obtańco-
wywał pannę młodą, kręcił s. w kółko i wykrzy-
kiwał ochoczo. Bał. <Ob + Tańcować>

**Obtańcowanie, a, blm., czynność cz. Obtańco-
wać.**

Obtańcowywać, uje, ywał p. Obtańcować.

**Obtańcowywanie, a, blm., czynność cz. Obtań-
cowywać.**

Obtańczenie, a, blm., czynność cz. Obtańczyć.

Obtańczyć, y, ył p. Obtańcować. <Ob + Tań-
czyć>

Obtapiać, a, ał i O. s. p. Otopić. <Ob +
*Tapiać, CIEP/TOP>

**Obtapianie, a, blm., czynność cz. Obtapiać, ota-
pianie.**

**Obtapianie się, a s., blm., czynność cz. Obta-
piać s., otapianie s.**

[Obtarchać, a, ał] p. Otargać: Żołnierz obtar-
chany idzie między pany. <Zap. zam. Obtar-
gać>

**[Obtarchanie, a, blm.] czynność cz. Obtarchać,
otarchanie.**

**Obtarcie, a, blm., czynność cz. Obetrzeć, otar-
cie.** <Ob + Tarcie>

Obtarcie się, a s., blm., czynność cz. Obetrzeć
s., otarcie s.

[Obtarć, trze, tarł i O. s.] p. Otrzeć. <Ob +
[Tarć] = Trzeć>

**[Obtargacz, a, lm. e] wymyślanie na dziewczkę le-
niwą. Por. Obtargus.** <Od Obtargać>

Obtargać, a, ał p. Otargać: [Dziady wszystkie
obtargani]. Kofi to był istotnie z krwią i co-
kolwiek za dziki, ledwie na uźdźnienicy obtarga-
ny. <Ob + Targać>

**Obtarganie, a, blm., czynność cz. Obtargać,
otarganie.**

× **Obtargować, uje, ował p. Otargować. L.** <Ob
+ Targować>

× **Obtargowanie, a, blm., czynność cz. Obtar-
gować.**

**[Obtargus, a, lm. y] oberwaniec, oberwus, obra-
paniec, obszarpaniec, obdartus, dziad. Por. Obtar-
gacz.** <Od Obtargać>

[Obtątać, a, ał i O. s.] p. Opatulić: Obtątani
w płaszcze, chusty. <Ob + Tątać>

[Obtątanie, a, blm.] czynność cz. Obtątać.

**Obtątanie się, a s., blm.] czynność cz. Obta-
tąć s.**

† **Obtestować się, uje s., ował s. świadczyć s.**
kim, czym: Gdy najbardziej skłamać chcesz, te-
dy s. Panem Bogiem obtestujesz. Smotr. <Łć.
obtestari = wzywać na świadectwo>

† **Obtestowanie się, a s., blm., czynność cz. Ob-
testować s.**

Obtluc, cze, kł i O. s. p. Otluc. <Ob + Tłuc>
**Obtluczenie, a, blm., czynność cz. Obtluc, otlu-
czenie.**

Obtluczenie się, a s., blm., czynność cz. **Obtluc** s., *obtluczenie* s.

Obtlukać, a, ał i O. s. p. **Otluc**.

Obtlukanie, a, blm., czynność cz. **Obtluc**, *obtlukanie*.

Obtlukiwanie się, a s., blm., czynność cz. **Obtlukać** s., *obtlukiwanie* s.

Obtlukiwać, uje, iwał i O. s. p. **Otluc**.

Obtlukiwanie, a, blm., czynność cz. **Obtlukiwać**, *obtlukiwanie*.

Obtlukiwanie się, a s., blm., czynność cz. **Obtlukiwać** s., *obtlukiwanie* s.

Obtluszczać, a, ał p. **Otluszczać**.

Obtluszczenie, a, blm., czynność cz. **Obtluszczać**, *obtluszczenie*.

Obtluszczenie, a, blm., czynność cz. **Obtluszczać**, *obtluszczenie*.

Obtluszczyć, i, il p. **Otluszczyć**. <Ob + Tłuszczyć, *TLUST*>

Obtoczanie, a i. blm., czynność cz. **Obtoczyć**, *otoczenie*. 2. † O., lm. a *szczegół obtoczony na to-karni*: Dwie siatki miały okrywać a ozdabiać one dwoje obtoczenie, które było na wierzchu słupów. Leop.

Obtoczanie się, a s., blm., czynność cz. **Obtoczyć** s., *otoczenie* s.

Obtoczki, ów, blp. *wióry, z pod dłota to-karni lub świdra wypadające*: O. żelazne. <Od Obtoczyć>

Obtocznik, a, lm. i *dłota, nóż, którym obtaczają wyroby to-karskie na to-karni*. <Od Obtoczyć>

Obtoczyć, y, ył, nied. **Obtaczać** i. i O. s. p. **Otoczyć**: Jako kraniec około szyje obtoczyli mnie. B. Sz. Morze wodami swemi na koło ziemię obtoczyło. Otw. Widziałem panią obtoczoną grzeczną młodzieżą. L. Nabożną bracią obtoczony był na jutrzni. Birk. 2. *tocząc, obrobić, oglądzić na to-karni*: O. wałek. <Ob + Toczyć>

[**Obtoknąć**, nie, nął, nied. **Obtakać**] *opłókać*. <Ob + *Toknąć, od CIEK/TOK>

[**Obtoknięcie**, a, blm.] czynność cz. **Obtoknąć**.

Obtopić, i, il i O. s. p. **Otopić**. <Ob + Topić>

Obtopienie, a, blm., czynność cz. **Obtopić**, *otopienie*.

Obtopienie się, a s., blm., czynność cz. **Obtopić** s., *otopienie* s.

[**Obtółki**, tek, blp.] *gęste, skrzyppce*. <? Od Obtulić>

Obtrącać, a, ał p. **Obtrącić**. <Ob + Trącać>

Obtrącanie, a, blm., czynność cz. **Obtrącać**.

Obtrącenie, a, blm., czynność cz. **Obtrącić**.

Obtrącić, i, il i. p. **Otrącić**. 2. [O.] *trąciwszy, obić; strącić*: O. owoc z drzewa. <Ob + Trącić>

Obtrenkować uje, ował garb. p. **Zalać**. <Nm. abtränken>

Obtrenkowanie, a, blm., czynność cz. **Obtrenkować**.

× **Obtrocze**, a, lm. a, × **Obtroczek** *sznur, którym przedmiot jaki obwiązano*. <Ob + TROK>

× **Obtroczek**, czka, lm. czki p. **Obtrocze**.

Obtropić, i, il myśl. p. **Otropić**: A panna Cesia umie dzika O? Rog. W puszczech niezmiernych koło Zaboli obtropiono 13 niedźwiedzi. Sp. <Ob + Tropić>

Obtropienie, a, blm., czynność cz. **Obtropić**.

[**Obtrucharz**, a, lm. e] p. **Rostrucharz**.

Obtrzaskać, a, ał i O. s. p. **Otrzaskać**. <Ob + Trzaskać>

Obtrzaskanie, a, blm., czynność cz. **Obtrzaskać**, *otrząskanie*.

Obtrzaskanie się, a s., blm., czynność cz. **Obtrzaskać** s., *otrząskanie* s.

Obtrząchać, a, ał i O. s. p. **Otrząsnąć**. <Ob + Trząchać>

Obtrząchanie, a, blm., czynność cz. **Obtrząchać**, *otrząkanie*.

Obtrząchanie się, a s., blm., czynność cz. **Obtrząchać** s., *otrząkanie* s.

Obtrząchnąć, nie, nął i O. s. p. **Otrząsnąć**.

Obtrząchnienie, a, blm. p. **Obtrząchnięcie**.

Obtrząchnienie się, a s., blm. p. **Obtrząchnięcie** s.

Obtrząchnięcie, a, blm., **Obtrząchnienie** czynność cz. **Obtrząchnąć**, *otrząsnięcie*.

Obtrząchnięcie się, a s., blm., **Obtrząchnienie** s. czynność cz. **Obtrząchnąć** s., *otrząsnięcie* s.

Otrząsać, a, ał i O. s. p. **Otrząsnąć**. <Ob + Trząsać>

Otrząsanie, a, blm., czynność cz. **Otrząsać**, *otrząkanie*.

Otrząsanie się, a s., blm., czynność cz. **Otrząsać** s., *otrząkanie* s.

Otrząsnąć, śnie, śnął p. **Otrząsnąć**. Krasz. <Ob + Trząsnąć>

Otrząś, śnie, śł p. **Otrząsnąć**. <Ob + Trząś>

Otrząśnienie, a, blm. p. **Otrząśnięcie**.

Otrząśnienie się, a s., blm. p. **Otrząśnięcie** s.

Otrząśnięcie, a, blm., **Otrząśnienie** czynność cz. **Otrząsnąć**, *otrząsnięcie*.

Otrząśnięcie się, a s., blm., **Otrząśnienie** s. czynność cz. **Otrząsnąć** s., *otrząsnięcie* s.

Obtulać, a, ał i O. s. p. **Otulić**.

Obtulanie, a, blm., czynność cz. **Obtulać**, *otulanie*.

Obtulanie się, a s., blm., czynność cz. **Obtulać** s., *otulanie* s.

Obtulenie, a, blm., czynność cz. **Obtulić**, *otulenie*.

Obtulenie się, a s., blm., czynność cz. **Obtulić** s., *otulenie* s.

Obtulić, i, il i O. s. p. **Otulić**: Obtuliwszy s. dobrze w lisią jupkę, pobiegła. Skarb. <Ob + Tulić>

× **Obturator**, a, lm. y i. † O. anat. *mięsień zatokowy* (obturator). 2. chir. *zatyczka, zatykadło*. <Łć. obturator>

[**Obtuszką**, i, lm. i, **Łoktuszą**] *chusta, płachta*. <Ob + *Tuszką, z Nm. Tuch>

Obtykać, a, ał i O. s. p. **Obetkać**. <Ob + Tykać>

Obtykanie, a, blm., czynność cz. **Obtykać**.

Obtykanie się, a s., blm., czynność cz. **Obtykać** s.

Obubrzejny obu brzegów dotychczas: Doroszenko marzył zawsze o niezależności Ukrainy obubrzejnej, pod berłem własnym. Rol. <Oba + Brzeżny>

Obuch, a, lm. y i. *ucho siekiery, topora z powierzchnią, jak u młota, do uderzania, odwrótne w stosunku do ostrza strona siekiery, topora*: Uderzywszy wołu obuchem w łeb, ogłuszył go. Więc gdy stary Bóg nie słucha, pomódmy s. do obucha. Berw. Co to za łeb! ehóć walić obuchem! Mick. Przen.: Szlachcie przedewszystkim do obucha żołnierzem był. Krasz. (= do upadłego). Być, trzymać kogo pod obuchem (= pod kijem, pod grozą, pod przemocą). 2. *gatunek dawnej broni*: O. tym s. różni od czekana, że ma koniec, od młotka idący, zakrzywiony. Czart. A. 3. zł.: Obuchy = buty; *obuwie*. Zdr. **Obuszek**. <? O + BUCH>

Obuchać się, a ś., ał ś. 1. posp. *objęś ś., nabuchać ś., najeś ś., napakować ś., obeżreć ś., nępać ś.*: Jakby ś. brahą obuchał, kupiłby ciebie, zarznął, a potem zjadł pan Karski. Budz. 2. [O. ś. a. **Obuć ś.**] *opić ś., ożłopać ś.*: Obuchał się piwska. <O+ Buchać>

Obuchanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obuchać ś.**

Obuchowy przym. od **Obuch**: Dziura obuchowa. Troc. <Od Obuch>

Obucie, a l. blm., czynność cz. **Obuć.** 2. [O., lm. a] *obuwie.* <Ob+U/O/W>

Obucie się, a ś., blm., czynność cz. **Obuć ś.**

[**Obucie się, a ś.,** blm.] czynność cz. [**Obuć ś.**].

× **Obuzać, a, ał p.** **Obuczyc.**

× **Obuczanie, a,** blm., czynność cz. **Obuzać**: Żmujdzkich łbów obuczaniem rychło pierś obe-rwie. Mick.

× **Obuczenie, a,** blm., czynność cz. **Obuczyc.**

× **Obuczyc, y, yt,** nied. × **Obuzać ucząc, ob-jasnić, obuczajmieć, obeznać, otrząsać = oswoić z czym.** <Ob+Uczyć>

Obuć, uje, ul, nied. **Obuwać l.** *włożyć, wdziać na nogi, wzać*: O. trzewiki, buty. 2. kogo = *włożyć mu nę nogi obuwie*: W buty obuwać. Ryb. Spustoszy Pan język morza Egipskiego, tak żeby przeszli przezeń obu. Leop. 3. †O., [O.] *wziąć na siebie, ubrać ś., wdziać, włożyć*: Kontusz obuł. Kto ś. chce bić, obuj zbroję. Kochan. 4. †O. *wdziać, włożyć, ubrać*: Niech go i Latonja w swą obuje zbroję. Żebr. O. ś. *ubrać ś. w obuwie, wdziać, wzać, włożyć obuwie*: O. mu ś. kazał, sam buty podając. Skar. Opój szczka, spluwa, pierza mu we łbie pełno, opak ś. obuwa. Rej. Przykazał im, aby, obuwszy ś. w trzewiki tylko, dwu sukien nigdy nie obłoczyli. Leop. <Ob+U/O/W>

[**Obuć się, uje ś., ul ś.**] p. **Obuchać ś.**

Obudowa, y, lm. *y wzmocnienie podziemnych od-budow a. szybów dla nadania im wytrzymałości i bezpieczeństwa, oprawa*: O. z drzewa, ciesielska = cem browina. <O+ Budowa>

Obudować, uje, ował, nied. **Obudowywać** *buduj-ąc, otoczyć; okrążyć budowlami; zabudować doko-ła*: Podwórko bez słońca i błękitu, obudowane wysokimi murami. Orzesz. Mieszkał Dawid na zamku Syjon i obudował go wszędy wokóło i wewnątrz. Leop. Plac obudowany pięknymi do-mami. Obudowali miasto murem moenym. Leop. (= *obmurovano*). Jeńców do ławek w okręgie przy-kowano, a tarcicami tak gęsto zewsząd obudo-wano, że żadnego ujżenia nikędy nie mieli. Leop. O. ś. *nastawiać sobie budowoli dokoła.* <O+ Budować>

Obudowanie, a l. blm., czynność cz. **Obudować.** 2. lm. *a miejsce obudowane*: Na drugim w czwo-rościan obudowaniu znajdował ś. dworzec pań-ski. Krasz.

Obudowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obu-dować ś.**

Obudowywać, uje, ywał i O. ś. p. **Obudować.** **Obudowywanie, a,** blm., czynność cz. **Obudowy-wać.**

Obudowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obu-dowywać ś.**

† **Obudwurącz** przys. p. **Oburącz**: Z O. Turczyzna za piersi uchwyć. Pot. <Obiedwie+ Ręka>

Obudzać, a, ał i O. ś. p. **Obudzić.**

Obudzanie, a, blm., czynność cz. **Obudzać.**

Obudzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obu-dzać ś.**

Obudzenie, a, blm., czynność cz. **Obudzić.**

Obudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Obu-dzić ś.**

× **Obudzićiel, a,** lm. *e ten, co budzi, budziciel.*

× **Obudzićielka, i,** lm. i forma ż. od **Obudzićiel.**

Obudzić, i, il, nied. **Obudzić l.** kogo = *przerwać komu sen, ocucić, zbudzić, przebudzić*: O. kogo ze snu. Obudził mię krzyk jakiś, wołania. Przen.: Niech nas długoletnim zmorzonych letargiem obu-dzi dźwięk trąb wojennych. L. 2. *wzbudzić, oży-wić, wzniecić, zrodzić, wywołać*: Opowiadania nie-dawnej wojny, uniwersyteckie wspomnienia obu-dziły w Mickiewiezu nanowo twórczość poetycką. Chm. Ciekawość była nadzwyczaj obudzona. Krasz. (= *popudzona, porażniona*). Śmiech obu-dzały rozpaczę. Mick. Przeplatano tańco śpiew-kami, obudzającemi śmiechy i rumieńce. Krasz. Obudzona raz niechęć nie dała ś. niczym ubła-gać. Szaj. O. ś. 1. *przebudzić ś., ocknąć ś., zbudzić ś.*: Bardzo dobrze powiedział, kto rzekł, mijaj ei-cho, gorsze, gdy ś. obudzi, mniejsze, gdy śpi, li-cho. Zabł. 2. przen. *ponosić, zrodzić ś., wymknąć*: Obudziła ś. w nim zazdrość, niechęć. Obudziło ś. podejrzenie. <O+ Budzić>

Obudzony l. *którego obudzono.* 2. *który ś. obu-dził*: Następującego poranku, tylko co O., odebrał bilet. Węg.

× **Obuிலuminować, uje, ował** *uிலuminować doko-ła, na wszystkie strony*: W kobiecie tkwi węzeł zagadki dziejowej, oblanej krwią, obuிலuminowa-nej pożogami. Jeż. <Ob+Uiluminować>

× **Obuிலuminowanie, a,** blm., czynność cz. **Obu-ிலuminować.**

[**Obujać, jmie, jał**] p. **Objąć**: Radby juz tę rolę O. Obujał w pół kołchanie. Las. <Ob+Ująć>

[**Obujek, jka, lm. jki**] l. p. **Obojek.** 2. *manje-ry, wychowanie*: On też ni ma żadnego obujka. <OB>

[**Obujęcie, a,** blm.] czynność cz. **Obujać.**

[**Obujętnie**] p. **Obojętnie.** <p. Obojętny>

Obukrajowy *należący do obu krajów, tyjący ś. obu krajów*: Podziękować za zwolnienie, przy-obiecane poddanym obukrajowym. Kal. <Oba+Krajowy>

[**Obulować, uje, ował**] *stanowieć, odstanowić kro-wę.* <O+*Bulować, od Nm. Bulle = byk>

[**Obulowanie, a,** blm.] czynność cz. **Obulować.**

Obulwarować, uje, ował *obwieść bulwarami, bul-warem*: O. brzeg rzeki. <O+*Bulwarować, od Bulwar>

Obulwarowanie, a, blm., czynność cz. **Obulwa-rować.**

Obumarcie, a, blm., × **Obumrzenie l.** czynność cz. **Obumrzeć**: Po obumareiu familji Piastowskiej nastąpiła Jagiellońska. Troc (= *po wygasnięciu*). 2. a. **Obumarłość stan tego, który obumarł, odrę-twienie, letarg**: Ożył chory po obumareiu. Troc (= *letarg; opalnięciu z sil*). Jaskółka po zim-wym obumareiu ożywia. Troc. 3. lek. *odrętwie-nie, zmartwienie; strupieszenie* (mortificatio). <Cd Obumrzeć>

Obumarłość, i, blm. rz. od **Obumarły**; p. **Obu-marcie**: O. widoku zaledwie gdziegdzie prze-rwie szereg rosochatych wierzb nad drogą. Zm. Następuje ostatni okres nieszczęścia: zgodzenie ś. na rozpacz do śmierci, przywykłość do niej, O. duszy. Tarn.

Obumarły *który obumarł, zamarły, zmartwiał, zdrętwiał, wygasły*: Z wielkiej niespokojności prawie na pół O. Stasz. Ikra zaległa, zapłod-niona, obumarła. Zimna obumarli Lappowie nie czują. Tw. Obumarłe w egzekucji prawo odży-

wienia mądrością, waszą wymaga. L. Obumarłą ożywić nadzieję. Troc. Obumarłą wskrzesić ochotę. Troc. Podczas sejmii obumarłego pochowano starostę. Troc (= *chwilowo nieczynnego*). <Od Obumrzeć>

Obumarszczyzna, y, lm. y *prawa zabierania rchomości po zmarłym bezpotomnie cudzoziemcu przez szlachcica polskiego, w którego dobrach śmierć nastąpiła; wog. własność bez właściciela*. Tat. <Od Obumrzeć>

Obumierać, a, ał p. **Obumrzeć**.

Obumieranie, a, bhm., czynność cz. **Obumierać**. **Obumierać**, mrze, marł, × **Obemrzeć**, nied. **Obumierać** l. *obmartwić, umrzeć pozornie, wpaść w letarg, odretwić, omdleć, odejść od zmysłów, osłabnąć; zamrzeć, zagasać*: O. z głodu, z pragnienia, z miłości. Schnie, mdleje, obumiera z miłości i kona. Nagł. Zesłabły nogi, oczy zapadły, ramiona zwisły, całe zaś ciało obumierało. Książ. Owieczki obumierać muszą przez niedostatek paszy. Rej. Gdy obumierają snem gnuśne zmysły, najbardziej bująją. Lubom. Jak (=gdy) mu to powiadano, obumarło serce jego w nim, i sam był jako kamień. Bud. (= *skamieniało, struchlało*). Niektóre zwierzęta na zimę obumierają. Dafne, świętym wstydu zapalona gniewem, wołała raczej. O. tym drzewem. Tw. (= *w martwe drzewo hobkowie być przemienioną*). Obumarł i daleko od czerstwości zdrowia jest oddalony. Troc. 2. przec. *zamrzeć, zagasać, osłabnąć, ustać, oziębnąć, ochłodzić*: Nie obumrze jeszcze ochota jego. Troc. Nie obumiera nigdy żarliwość jego. Troc. Zwolna tak obumierała i ożywiła ś. rozmowa. <Ob + Umrzyć>

× **Obumierzenie**, a, bhm., czynność cz. **Obumrzeć**, p. **Obumarcie**.

Obunogi mający obie nogi. Zool.: Skorupiaki obunogie (amphipoda) = *dział skorupiaków krytookich*. Raki obunogie. <Ob(a) + Noga>

Obuoczny p. Dwuoczny. <Ob(a) + Oczny>

† **Obuostrzyk**, a, lm. i chir. p. **Obostrzyk**. <p. Obostrzyk>

Obupięciowy p. Obopięciowy: Wątrobowce liściaste bywają obupięciowe (monoicae), lub rozdzielnopięciowe (dioicae). <Ob(a) + Pięciowy>

Oburącz, † **Obudurącz**, † **Z O.** przys. *obu rękoma*: Nietylko chętnie znoś, czego ś. inni obawiają, ale też O. do siebie garnie. Pileh. Sarmaci szablami O. robią. Nar. Chwycił na taśmie przypięty swój róg bawoli, długi, centkowany, kręty jak wąż boa, O. do ust go przycisnął. Mick. Ciotee zawisnąwszy O. na łonie, płakała. Mick. Wyniósszy i głos i miecz wielki wzgórz, z O. nań tnie. P. Koch. Puklerz odrzucający od siebie, bestję onę z O. siekł. Birk. <Ob(a) + RĘK>

[**Oburdać**, a, ał] l. i. <O. ś. p. **Opatulić**. 2. *objuczyć, nalożyć ciężar*. <O + *Burdać, z S. Nm. Burde = Nm. Bürde = ciężar, brzemień>

[**Oburdanie**, a, bhm.] czynność cz. **Oburdać**.

[**Oburdanie się**, a ś., bhm.] czynność cz. **Oburdać** ś.

Oburęcznie przys. od **Oburęczny**, *oburęcznie*.

Oburęczny = **Oboręczny**. L. <Ob(a) + Ręczny>

Oburkliwy przys. od **Oburkliwy**: Parobczak O. jakoś i szorstko mruknął: ale moich pieniędzy, mam, stąd nie bierzcie. Orzesz.

Oburkliwość, i, bhm. rz. od **Oburkliwy**.

Oburkliwy *hardy, suchwały, opryskliwy, odpowiadający suchwałe*. <O + Burkliwy>

Oburknać, nie, nał i O. ś., [Oberknać i O. ś.] *odpowiedzieć hardo, odciąć ś., ofuknąć; uczyć*

komuś wymówkę: A cóż panu do tego? oburknał Moryś, orzucając wzrokiem niepozorne ubranie pytającego. Orzesz. Idź głupi! oburknał ś. chłop. Kon. <O + Burknać>

Oburknięcie, a, bhm., **Oburknięcie** ś. czynność cz. **Oburknać**.

Oburknięcie się, a ś., bhm. p. **Oburknięcie**.

Oburzać, a, ał i O. ś. p. **Oburzyć**.

Oburzająco przys. *sposobem oburzającym*: Niepodobna bez należytej uwagi pozostawić O. grubiańskich wycieczek tego pisemka.

Oburzenie, a, bhm., czynność cz. **Oburzać**.

Oburzenie się, a ś., lm. a ś. czynność cz. **Oburzać** ś.: Nie znajdziesz w Pająkach żadnych oburzeń ś. na lichwiarstwo. Kos.

Oburzenie, a, bhm. l. czynność cz. **Oburzyć**. 2. *gniew gwałtowny, wzburzenie gniewliwe, uniesienie*: Odrzuciła podobną propozycję z oburzeniem. Ze zgrozą i oburzeniem odwrócił oczy. Scena ta wywołała powszechnie O. O. dochodziło do najwyższego stopnia. Mochn. Słuchał z wielką uwagą i gorącym współczuciem, dając znaki oburzenia i zgrozy. Krasz. Wszysey zamikłi, widząc to jego O. Krasz. Czuję, że gniew i O. uczyniły zeń nowego człowieka. Krasz.

Oburzenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Oburzyć** ś.

× **Oburzliwość**, i, bhm. rz. od **Oburzliwy**. L.

× **Oburzliwy** *skłonny do oburzania ś., popędliwy, drażliwy, porywczy, burzliwy*: Oburzliwe Amfityta łono słodkiego im spożyciu gospoda ś. stało. Przyb. <O + Burzliwy>

Oburzony *który ś. oburzył, rozgniewany, gniewny*.

× **Oburzyciel**, a, lm. e ten, *co oburzył a. oburza*. L.

Oburzyć, y, ył, † **Obórzyć**, nied. **Oburzać** kogo na kogo a. przeciw komu = *zapalić do gniewu, obruszyć*: Wzorki zbierając, krytykując bez względu, nieując każdego, oburzyłeś na siebie wszystkich. L. To może każdego O. Oburzył matkę na córkę. Troc. Oburzyła potęgą Aten całą Grecję. Lel. O. ś., † **Oborzyc** ś., † **Oborzed** ś. l. † O. ś. *powstać, wpaść na kogo*: Wszysek świat przeciw apostołom powstał i oburzył ś. Wuj. Moskiewski gniewem obustrzony z wielką mocą ku Litwie ś. oburzył. Biel. M. Postronni, słysząc o panów polskich niezgodzie, oburzyli ś. na nie zewsząd. Biel. M. 2. † O. ś. na co = *pokusić ś. o co*. 3. *zapalać gniewem, wpaść w gniew, obruszyć ś., unieść ś.*: Wszysey oburzają ś. na jego postępowanie. <O + Burzyć>

Obustronnie przys. od **Obustronny**, *obustronnie*.

Obustronny p. **Obostronny**. <Ob(a) + Strona>

Obuszczak przys. *obu szczękami*: I O. znou tak zarwał trawy, że aż wygryzł w ziemi dołek. Mick. <Ob(a) + Szczeka>

Obuszek, szka, lm. szki l. p. **Obuch**: U czeka-na O. Kn. Piechota uzbrojona była w bardysze czyli obuszki. Św. Tak dobrze go obuszkami otłuki Węgrowie, że potem prędko umarł. Biel. M. Warta go obuszkami, z zamku wyprowadzając aż za wrota, zegnała. Pim. 2. [O.] *mała sierka na długiej lasce, ciupaga, toperek*. 3. *gór. kilof z obuchem*. Łab. <Od Obuch>

× **Obuszkować**, uje, ował *bic, tuc obuszkami*: Panowie chłopu O. każą, że o leda co turbuje jego-ności. Star. Chłopka ubogiego nie obuszkujmy, ale ten gniew na nieprzyjaciela zachowajmy. Star. <Od Obuszek>

× **Obuszkowanie**, a, bhm., czynność cz. **Obuszkować**.

† **Obuw**, wia m. a. wi ż. bhm. p. **Obuwie**: Ziele Śrebrnik w O. nakładszy, podeszwami gołemi na

niu chodząc, biegunkę wstrzymuje. Syr. O. żołnierski, staroświecki. Troc. <Ob + U/O W>

Obuwacz, a, lm. e ten, co obuwa.

Obuwać, a, ał i O. s. p. Obuć. Przen.: † O. gnuśność = oddać s. lenistwu. Wen. [O. s. po wierchu] = przywiązać dół spodni pod omuzki, a potem obwiązać rzemykami. <Ob + U/O W>

Obuwanie, a, blm., czynność cz. Obuwać.

Obuwanie się, a s., blm., czynność cz. Obuwać s.

Obuwie, a, blm., † Obówie, † Obuw, † Obów I. a. × **Obuwiny** lm. ubiór na nogi, wszystko, cokolwiek wznyma s., kładzie s. na nogi: O., wszystko, co s. kładzie na nogę: but, trzewik, kurpie, łapcie, meszty i t. d. Śl. wil. Szwiec szedł na jarmark z butami i innym obuwim. Trzt. W tureckim chodzi obuwii. Troc. Stare, podarte O. 2. [O.] ubranie, odzież, ubiór. 3. zool. skóra na nogach u zwierząt całą stopę okrywająca; rogowa powłoka, gołek, skok i stopę ptaków okrywająca. <Ob + U/O W>

Obuwik, a, lm. i bot. p. Trzewiczlik. <Od Obuw, wyraz sztucznie utworzony>

× **Obuwiny, in, blp. p. Obuwie.** Chr.

† **Obuzdacz, a, lm. e ten, co uzda, co wblada uzdę.** L.

Obuzdać, a, ał, † Obuzdować, † Ouzdać I. włożyć komiowi uzdę. 2. przen. postkronić, okiełznać, powstrzymać, powściągnąć, ukrócić, wziąć w karby, w rzyty, pohamować: O. swawolę. <Ob + Uzdać>

Obuzdanie, a, blm., czynność cz. Obuzdać.

† **Obuzdować, uje, ował p. Obuzdać.** Głosy w. XV. <Ob + * Uzdować, od Uzda>

† **Obuzdowanie, a, blm., czynność cz. Obuzdować, obuzdanie.**

× **Obwach, u, lm. y p. Odwach:** Dalej, dalej, mospanie chorąży, pójdzmy na O. L. W bliskości kordegardy i obwachu. Zam. <Nm. Hauptwache>

× **Obwacht, u, lm. y p. Odwach.** Krasz.

† **Obwadzać, a, ał p. Obwadzić.**

† **Obwadzenie, a, blm., czynność cz. Obwadzać.**

† **Obwadzca, y, lm. y, † Obwajca, † Obwadzi- ciel ten, co obwadza, obmówca, potowarca, oszczerca, instygator:** Maż przewrotny napuszcza rozterk, a O. różniąc księżętą. Bud. <Od Obwadzić>

† **Obwadzenie, a, blm., czynność cz. Obwadzić.**

† **Obwadziiciel, a, lm. e p. Obwadzca.**

† **Obwadziicielka, i, lm. i forma ż. od Obwadzi- ciel.**

† **Obwadzić, i, il, nied. † Obwadzać obmawiając, powadzić, poróżnić, narobić kłopoty:** Kto obwadza w tajemniku bliźniego, tego zatracę. Bud. Kto chodzi, obwadzając, odkrywa tajemnice. Bud. O wiarę moję obwadzony jestem od Żydów. Bud. <Ob + Wadzić>

† **Obwajca, y, lm. y p. Obwadzca.** L. <Z * Obwadzca, od Obwadzić>

× **Obwał, u, lm. e p. Ował:** O. jej posiadam. Byk. <Zam. Ował, pojętego jako wyraz złożony O + WAl>

Obwalać, a, ał, Owałać walać dokoła, na wszystkie strony; obracając, tuczając, tarzając, powalać: O. powrozy w mące rzadkiej z wodą ukwaszoną. Trzyce. Obwalał rybę w mące. Troc. <Ob + Walać>

[**Obwalać, a, ał i O. s.] p. Obwalić.** <Ob + WAl>

Obwalanie, a, blm., czynność cz. Obwalać.

[**Obwalanie, a, blm.] czynność cz. [Obwalać].** <Ob + WAl>

[**Obwalanie się, a s., blm.] czynność cz. [Obwalać s.].** <Ob + WAl>

Obwałanki, nek, blp. knch. potrawa z kaszki, pietruszki, szczypiorki i imbiru, używana, jako dodatek do flaków: Flaki z obwałankami. Por. **Obałanka, Owałanka.** <Od Obwalać>

[**Obwalenie, a, blm.] czynność cz. Obwalić.**

[**Obwalenie się, a s., blm.] czynność cz. Obwalić s.** <Ob + WAl>

[**Obwalić, i, il, nied. Obwalać**] walać, obłożyć; walać dokoła: Przytkajcie ziemniaki ocipką i dół obwalcie śniegiem, bo na mróz s. ma. Reym. [O. s.] obrodziwszy, walać s.: Jabka sie u mnie obwałyły. <Ob + WAlć, WAl>

Obwał, u, lm. y I. [O.] śnieżycą. 2. gór. obwalenie s., osunięcie s., oberwanie s., zarwanie s., zapadnięcie s. ziemi. Łab. O. góry, skały. <Ob + WAl>

Obwałować, uje, ował wałem otoczyć: O. rzekę. <Ob + * WAlować, od WAl>

Obwałowanie, a, blm., czynność cz. Obwałować.

Obwapniać, a, ał i O. s. p. Obwapnić.

Obwapnianie, a, blm., czynność cz. Obwapniać.

Obwapnianie się, a s., blm., czynność cz. Obwapniać s.

Obwapnić, i, il, nied. Obwapniać obwieść wapnem, obypkować; wapnem owalać. O. s. owalać, obleść, oblepić s. wapnem. <Ob + Wapnić>

Obwapnienie, a, blm., czynność cz. Obwapnić.

Obwapnienie się, a s., blm., czynność cz. Obwapnić s.

× **Obwar, u, lm. y część zwierchnia drzewa przejęta żywicą, smolak.** Śl. wil. Por. **Obar.** <Ob + War>

† **Obwarcie, a, blm., czynność cz. 2. Obwrzeć.**

Obwarknąć, nie, nął rozleć s. warkiem dokoła, na wszystkie strony: Grzmot zaciął, znów drogę obwarknął na globie. Kon. <Ob + Warknąć>

Obwarknięcie, a, blm., czynność cz. Obwarknąć.

Obwarować, uje, ował, Owarować, nied. Obwarowywać, Owarowywać I. zrobić warownym, obronnym, umocnić, ufortyfikować, opatrzyć przeciw komu, przeciw czemu: Zamięk obwarowany, ogrodzony, obmurowany, osadzony żołnierzem. Kn. Septymi Sewer obwarował murem Brytanię. Lel. O. miasto. Oprawili a obwarowali grób. Leop. (= obstawili straż). Nie miał czasu rąk O., zsunął s. więc, odarszy je ze skóry. Krasz. (= zabezpieczyć, opatrzyć). 2. zawarować, zabezpieczyć, zastrzec, wypowied: O. coś zapisem. Skr. Prawo obwarowało żony, aby im nie działa s. krzywda od mężów. Petr. Ma to sobie aktami bartniami O. 3. † O. uposadzić, opatrzyć, obdarzyć, ułarować, obdarować: Czym by go był na przodku (pierwotnie) Bóg nie obwarował, żeby s. był sam dzi kim zwierzm odejmował. Kochan. Temi enotami obwarowanego Piasta wszysey czeili. Błaż. O. s. przeciw komu, przeciw czemu a. od czego = upewnić s., zabezpieczyć s., ubezpieczyć s.: O. s. kontraktem (= opisać s.). <Ob + Warować>

Obwarowanie, a I. blm., czynność cz. Obwarować. 2. lm. a to wszystko, co służy do obwarowania, czym obwarowano.

Obwarowanie się, a s., blm., czynność cz. Obwarować s.

† **Obwarownik, a, lm. cy obrońca.** L. <Ob + Warownik>

† **Obwarowny, † Owarowny obwarowany, warowny.** L. <Ob + Warowny>

Obwarowywać, uje a. ywa, ywał i O. s. p. Obwarować.

Obwarowywanie, a, blm., czynność cz. Obwarowywać.

Obwarowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Obwarowywać ś.

Obwarunkować, uje, ował *obwarować zastrzeżeniami, obstać warunkami, uwarunkować*: Spodziewam ś. wymóc na hrabi nie tak ostro obwarunkowane współczesnictwo. Krasz. <Ob + Warunkować>

Obwarunkowanie, a, blm., czynność cz. Obwarunkować.

Obwarzać, a, ał p. Obwarzyć.

Obwarzaneczek, czka, lm. czki p. Obwarzanek.

Obwarzanek, nka, lm. nki, Obarzanek *l. ciasto walcowane złożone w krawiec, obgotowane a potem upieczone, pracel, precel, begiel*: Kupić dzieciom obwarzanków. To jak za grosz O. (=to ma stać cenę). Zjesz za grosz O., nim go w koło obejdziesz. Prz. (=tak otyły). Kto jada obwarzanki i śledzie, to fortunę przewiedzie. Prz. Obwarzanki piwne (=obwarzanki z masłem, cukrem i jęczkami przyprządzone). Obwarzanki piwne, bardzo przedziwne! Obwarzanki muszkatołowe (=obwarzanki kruche, z żółtkami, cukrem i kwiatem muszkatołowym). 2. kółko z łoży skręcone naksztalt obwarzanka, które ś. używa do umocowania zębów brzoj drewnianej. 3. opaska z grubego rzemienia na nogi konia, aby ich sobie nie obcierał. 4. [O.] kółko łączące orczyki z wagą w wozu. 5. łańcuch ze snopów lnu zielonego do moczenia, który stanowi otoczenie całej moczuby: Te snopy lnu zostały na O. Wiązać O. Umocować O. 6. fl.=a) na szkucie = kółko l. wieniec ze sznurów, które ś. nadsiewają na obcej. b) O. zjeść (kiedy płynąca trawta zupełnie ś. wykreśli od gwałtownego wiatru). 7. teatr. kółko drewniane, używane do zawieszania dekoracji. Zdr. **Obwarzaneczek**. <Now. od Obwarzać, zam. dawniejszego Obarzanek>

Obwarzanie, a, blm., czynność cz. Obwarzać.

[**Obwarzanka, i, lm. i**] *kasza ze słodkim mlekiem*. <Od Obwarzać>

Obwarzenie, a, blm., czynność cz. Obwarzyć.

Obwarzyć, y, ył, nied. Obwarzać *niezawszytkim uwarzyć; powarzyć, obgotować, podgotować*: Pigwy ku chowaniu w ipsisyme obwarzają. Trzyce. Na obwarzana kaszę tatarską ś. gotuje; potem wysuszona w stepie utłucze. Kluk. Kasza obwarzana p. Kasza pod 2. <Ob + Warzyć>

Obwachać, a, ał, nied. Obwachiwać *wachając, poznać; powachać z każdej strony, obwiuchać*: Pies, obwachawszy nieznanego, przestał szczeleć. O. ś. powachać ś. z każdej strony, obeznać ś., wachając ś.: Psy, spotkawszy ś., obwachują ś. Przen.: Te lotry obwachwały ś. z sobą (=zwachwały ś., spiknęły ś.). <Ob + Wachać>

Obwachanie, a, blm., czynność cz. Obwachać.

Obwachanie się, a ś., blm., czynność cz. Obwachać ś.

Obwachiwać, uje, iwał i O. ś. p. Obwachać.

Obwachiwanie, a, blm., czynność cz. Obwachiwać.

Obwachiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Obwachiwać ś.

× **Obwencja, i, lm. e** *dochód przypadkowy, okolicznościowy, niestaly, obrywka, akcydens*: Niewiele ma na tym urządzie obwencji. Troc. Prócz pogrzebów, chrzcini i innych drobnych obwencji, znaczną ma z dziesięciny intratę. L. <Łć. obventio>

† **Obweselać, a, ał p. Obweselić.**

† **Obweselanie, a, blm., czynność cz. Obweselać.**

† **Obweselenie, a, blm., czynność cz. Obweselić.**

† **Obweselić, i, il, nied. † Obweselać** *rozweselić, uweselić, rozradować, uradować*: Obweselisz go radością z obliczem twóim. Leop. Ujrzysz je w kłopotcie obweselone. Żarn. Obweselał go sprawami swojemi, tak że wiecznie pamiętka jego z błogosławieństwem. Leop. <Ob + Weselić>

Obwędrować, uje, ował *wędrując, obejść*: O. świat. <Ob + Wędrować>

Obwędrowanie, a, blm., czynność cz. Obwędrować.

Obwędzać, a, ał p. Obwędzić: Tu i owdzie zalatują jaskowcowe dymy, przy których gospodynie obwędzają kawał kiełbasy a. boczek z wieprzka. Kon.

Obwędzanie, a, blm., czynność cz. Obwędzać, owędzanie.

Obwędzenie, a, blm., czynność cz. Obwędzić, owędzenie.

Obwędzić, i, il p. Owędzić. <Ob + Wędzić>

Obwiać, eje, ał p. Owiać: Mgły nas obwiały. Słow. Lekkie stroje obwiały postać niebieską. Mick. <Ob + Wiać>

Obwianie, a, blm., czynność cz. Obwiać, owianie.

× **Obwiąsko, a, lm. a p. Obwiązka**: Weź sznurek, witkę, łyeczko a. insze O. Troc. O. abo obwiązanie, gdy szcepy gliną, woskiem z chustami obwiązują. Mącz. O., którym obwiązują snopy. Dudz. (=powrosło, powiaśło). <Żam. Obwiązko>

Obwiązać, że, zał, Owiązać, nied. Obwiązywać, Owiązywać, × Obwiązywać, † Obwiązować *l. owinąć, okręcić, opasać, opasać, objąć, związać*: Szcepy gliną, woskiem z chustami obwiązują. Mącz. O. palec płatkami. Troc. Obwiązał szyję halsztuchem. Troc. O. głowę chustką (=związać, zawiązać). O. ranę = przewiązać, obwilażować. Twarz jego była chustką obwiązana. Wuj. (=podwiązana). Chodzi obwiązany (=z twarzą obwiązaną). Przen.: opasać, okolić, otoczyć: Cheiała ramieniem O. mu szyję. Krasin. Dawne króle, radne pany i rycerze i hetmany obwiązują cię dokoła. Krasin. 2. [O. książkę] = oprawić. 3. † O. przen. p. **Obwiązać**: Ku zaplaceniu długu jest obwiązany. Mac. z Róz. O. ś. l. owinąćszy ś., opasaćszy ś., zawiązać; opasać ś., przepasać ś. 2. † O. przen. p. **Obwiązać**: O. ś. kłatwą. Obwiązawszy ś. śluby chrzesnemi. Skar. <Ob + Wiązać>

[**Obwiązak, a, lm. i**] *obraczka rzemieńna u cepów*. <Ob + WIĘZ/WIĄZ/WĘZ>

Obwiązanie, a *l. blm., czynność cz. Obwiązać.*

2. *lm. a p. Obwiązka*: a) Obwiąsko abo O., gdy szcepy gliną, woskiem z chustami obwiązują. Mącz. b) O. = obowiązek. Troc.

Obwiązanie się, a ś., blm., czynność cz. Obwiązać ś.

† **Obwiązek, zku, lm. zki p. Obwiązka i Obowiązek**: Wypuścił nas Jezus z onych ciężkich a twardych obwiązków zakonu. Rej. <Ob + WIĘZ/WIĄZ/WĘZ>

Obwiązka, i, lm. i, Obwiązanie, † Obwiązek, † Obowiązek, × Obwiąsko, × Obwiązko, Obwijka *l. to, czym obwiązują, nawiązka, opaska, przepaska*: Łazarz wyszedł z grobu, mając ręce związane obwiązkami grobowemi. Sekl. (=chustami. Sekl.). O. główna z purpury, jaką królowie nosili. Mącz. (=zawój). Dąb sam tylko jeden był stojący, wielką liczbę na sobie obwiązek noszący i tabliczek pamiętnych. Otw. Pieluchy i obwiązki dziecinne. Żarn. (=powijaki). Chmurka jej przezroczyta za sukienkę służy, czerwieniąjąc u piersi ob-

wiązkami róży. Mick. 2. anat. p. **Wiąz**. 3. chir. *opatrunek, opaska, bandaż*, †obwijać: Obwiązki cyrulickie. Troc. 4. †O., †**Obowiązka**, †**Obowiązek**, †**Obowiązek** *zastrzeżenie, zobowiązanie, warunek, klauzula*: Przypomniał słusność konwokacji i obowiązek w niej wiary i poczciwości. Biel. J. <Ob + WIEZ/WIĄZ/WĘZ>

× **Obwiązł**, a, lm. a p. **Obowiązka**: O. zranionego członka, nawiązki. Bobr. <Ob + WIEZ/WIĄZ/WĘZ>

Obwiązywać, uje, ywał i O. ś. I. p. **Obwiązać**. 2. p. **Obowiązać**. Saul lud swój na posty obwiązał. Skar.

Obwiązywanie, a, blm., czynność cz. **Obwiązywać**.

Obwiązywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obwiązywać** ś.

†**Obwicie**, a, lm. a p. **Obwinięcie**.

†**Obwicie się**, a ś., blm., czynność cz. **Obwić** ś.

†**Obwić**, ije, if i †O. ś. p. **Owinąć**: Józef ciało

Pańskie prześcieradłem czystym obwił. Pim. Włosy wężami obwiła Megiera. Bardz. Tyki rozmaite w ręce swe brały, winną chmieliną obwite. Otw. Było mirtowe drzewo rozłożyste; obwił ś. wąż około jednej gałęzi. Warg. <Ob + Wić>

• **Obwidnia**, ej, lm. e *miejsce geometryczne granicznych przecięć krzywych, powstających z krzywej danej przez zmianę ciągłą jednego parametru lub z granicznych przecięć powierzchni, powstających z powierzchni danej przez zmianę parametru*: O. elipsy. O. płaszczyzn. O. kuli. <Ob + WIOD/WOD>

Obwiedzenie, a, blm., †**Obwiedzenie**, †**Obwód** czynność cz. **Obwieść**.

Obwiedzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Obwieść** ś.

†**Obwiedzenie**, a, blm. p. **Obwiedzenie**. Troc.

Obwiedziona, ej, lm. e mat. *krzywa lub powierzchnia, z której powstają obwiednie*.

†**Obwieliczać**, a, ał p. **Obwieliczyć**.

†**Obwieliczenie**, a, blm., czynność cz. **Obwieliczać**.

†**Obwieliczenie**, a, blm., czynność cz. **Obwieliczyć**.

†**Obwieliczyć**, y, ył, nied. †**Obwieliczać** *zrobić wielkim, sławnym*. B. Sz. <Ob + Wieliczyć>

Obwiotować, a, lm. e bot. (exostemma) *ros. z rodziny marzanowatych*. <Od Obwieńczyć, na wzór nazwy Gr.>

× **Obwieńczać**, a, ał p. **Obwieńczyć**.

× **Obwieńczenie**, a, blm., czynność cz. **Obwieńczać**, *wieńczenie*.

× **Obwieńczenie**, a, blm., czynność cz. **Obwieńczyć**.

× **Obwieńczyć**, y, ył, × **Owieńczyć**, nied. × **Obwieńczać**, × **Owieńczać** *otoczyć, okolić wieńcem, wieńczyć dokoła*: (Dym) przy brzegach ust krążąc, klasno je obwieńcza. Mick. <Ob + Wieńczyć>

†**Obwierać**, a, ał p. 2. **Obwrzeć**. <Ob + WOR/WR/WIER>

†**Obwieranie**, a, blm., czynność cz. **Obwierać**.

Obwiotować, uje, ował, **Obwiotować** fl. przy zbianiu plonicy, *sztukę drzewa przymocowywać za pomocą dzier, psów i chlub*: Orył za pomocą chłopca, to jest drażka, sztukę do ramienia obwiotuje i obygluje. Śl. wil. <Ob + *Wiertować, zam. *Wartować, pod wpływem Wiercić, WROT/WART/WIERĆ>

Obwiotowanie, a, blm., czynność cz. **Obwiotować**.

Obwiesić, i, ił, [Obiesić, Objesić], †**Obwiesić**, nied. i dok. **Obwieszać**, [Obieszać], †**Obwieszać**, **Obwieszać**, nied. †**Obwieszyciel** *l. wieszający, okryć*: O. ściany obrazami. Miejsce, gdzie księżny siedziały, było od stropu aż do posadzki obwieszono kobiercy i oponami. Szaj. Jego wychudła twarz, obwieszona pozlepianymi kudłami, przywarła do żelaznej kraty. Zer. 2. *powiesić*: O. złodzieja. Troc. Krzyżacy nie tylko pospółstwo, ale też i szlachtę obwieszowali. Błaż. 3. *opuszczać, spuścić*: Koń skoro niezdrów, uszy obwieszuje. Otw. Obwiesił skrzydła. Prz. (= *spuścił nos na kwintę, osowił*). O. ś. 1. *okryć ś. wieszanemi na sobie rzeczami*: Obwiesiła ś. różnemi świecidłami. 2. dok. *powiesić ś., odebrać sobie życie przez powieszenie*: Cheiń ś. skąpy O., że talara stracił. Kras. 3. p. **Obwieszać**. <Ob + WIAS/WIES/WIS>

Obwiesisty *obwisły, ochlapły, zwieszający* ś., *wiszący*: Wargi, oczy obwiesiste.

Obwieszać, a, ał p. **Obwiesić**.

Obwieszanie, a, blm., czynność cz. **Obwieszać**.

Obwieszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obwieszać** ś.

Obwieszanka, i, lm. i bart. *drzewo bartne o kilka sążni od ziemi obite szczebelnie dylanmi, w które niedźwiedz pazurów zasadzić nie może i doleść do barci nie jest w stanie*. Śl. wil. <Od Obwieszać>

Obwieszaczać, a, ał p. **Obwieścić**.

Obwieszaczalny, †**Obwieszczy** *mający za cel obwieścić, obwieszaczać, obwieszczający, ogłaszający*: Komisarze zjechali ś. za listem obwieszczalnym. T. K. Pozwy inaczey nazywano obwieszczalne listy. Cz. <Od Obwieszczać>

Obwieszczanie, a, blm., czynność cz. **Obwieszczać**.

Obwieszczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Obwieszczać** ś.

Obwieszczenie, a I. blm., czynność cz. **Obwieścić**. 2. lm. a *piśmo obwieszczające, manifest, plakat, afisz, insert, anons*.

Obwieszczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Obwieścić** ś.

†**Obwieszczy** p. **Obwieszczalny**. Chodk. K. <Ob + Wieszczy>

× **Obwieszczyciel**, a, lm. e p. **Obwieściciel**: Mędrki dziłkami wyrazami zasępiają powieści swoje i jak gdyby byli wyroków tylko samych obwieszczycielami, ómią je i kryją zawidością. Kras.

× **Obwieszczycielka**, i, lm. i forma ż. od **Obwieszczyciel**, *obwieścicielka*.

× **Obwieszczycielski** p. **Obwieścicielski**. Śl. wil.

Obwieszenie, a I. blm., czynność cz. **Obwiesić**. 2. lm. a *rzecz, którą obwieszają*: Obwieszenia sienne z bieli kręgonej. Bud.

Obwieszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Obwiesić** ś.

†**Obwieszyciel**, a, ał i †O. ś. p. **Obwiesić**.

†**Obwieszyciel**, a, blm., czynność cz. **Obwieszyciel**.

†**Obwieszyciel**, a, blm., czynność cz. **Obwieszyciel** ś.

[**Obwieść**, a, lm. e] p. **Obies**: Niedaleko zaś wsiadł od tego grobsztynu ów O., za pokutę sromotnego czynu. Min. Jaki to O. był zawzięty. Ork. <Ob + WIAS/WIES/WIS>

Obwieściciel, a, lm. e, × **Obwieszczyciel** *ten, co obwieszcza, glosiciel, opowiadacz*.

Obwieścicielka, i, lm. i forma ż. od **Obwieściciel**.

× **Obwieścicielski** przym. od **Obwieściciel**; × **Obwieszycielski**.

Obwieścić, **i**, **ił**, nied. **Obwieszcząć ogłosić, opublikować, proklamować, zwiastować, oznajmić, zawiadomić**: O. eo komu, × kogo o czym, † kogo na co. Obwieszczając kogo na każdą sprawę. Obwieszczam eo pismem publicznym, jawnym. Kn. Obwieścił pismem publicznym swój przyjazd. Troc (= zapowiedział). Obwieścił mię listem o weselu córki. Kras. Gazeta jest list powszechny, obwieszczający to, eo ś. u nas i w innych krajach dzieje. Kras. Wie niebo, co nam tać, wie co nam O. Kras. (= objawić). Jenerale, rzekł, ciebie długo Litwa nasza czekała, długo, jak my Żyzi Mesyjasza... ciebie prorokowali dawno między ludem śpiewaki, ciebie niebo obwieściło cudem. Mick. O. komu eo zlego, eo dobrego. Troc. Obwieścił mię tą nowiną. Troc. O. obranego na urząd. Po wszystkich prowincjach królem go obwieszczano. Troc (= obwołano, proklamowano). Niech obwieszczą to światu! Bog. W. Chciejcie O. pochód! Zer. **O. ś. dać ś. poznać ogółowi, objawić ś.**: Bóg, ile razy straszny ś. chciał O. światu, w ogniu ś. pokazywał. Bals. Pluskiem wszemu obwieścił ś. błotu. Mick. <Ob + Wieścić>

Obwieść, wiedzie, wiódł, nied. **Obwodzić** **1. oprowadzić**: Obwiodłem go wszędzie. Troc. Obwodził wojsko koło lasu. Troc. Paniceze ujeźdzali swe wierzchowce, kręjąc w kółko po murawie; jeden z nich krzyczęcą Nastusię galopem obwodził po podwórzu. Krasz. **2. czym = oprowadzić, otoczyć, okolić, okrążyć**: Miasto murem obwiodł. Min. Miasto obwiedzione miałkim przekopem. Gom. Tu Miniejusz swe brzegi zielonemi trzciny obwiodł. Nagur. Pasięka obwiedziona płotem. Krasz. Wieńcem topolowym swą obwiodszy głowę. Książ. Rozpór u szaty obwiedziesz bramą, by ś. nie rozchodził. B. G. (= ma mieć obwódkę wokoła, obszyjesz, obramujesz). Portret królewski, obwiedziony dużemi brylantami L. (= obsadzony). Przen.: Zadumana obwodziła oczyma błędnemi las, pola, ścieżki. Dyg. (= wodziła po nich dokoła). **3. obciągnąć, zawlec, powlec, zaciągnąć, odkryć**: Dymy niebo obwodzą, las ciemnością odkryty. Koch. J. Stawiają domy z belek, z nadworu obwodzą smołą. L. **4. † O. obejrzeć sądownie, stwierdzić naocznie**: Ukrzywdzony w lesie ma wożnym i szlachtą miejsce O. Troc. Rany niegdy przez woźnego bywały obwodzone i przez świadki dowodzone. Herb. Miejsce szkody urzędem obwiedziono. Troc. **O. ś. odkryć ś., obciągnąć ś., powlec ś., zawlec ś.**: Niebo chmurą ś. obwiedzie. Bardz. <Ob + Wieść>

Obwiewać, a, ał p. Owiać: Oczy chustką obwiewał. Mick. Głowę obwiewa ostatek siwizny. Mick. <Ob + Wiewać>

Obwiewanie, **a**, blm., czynność cz. **Obwiewać, owiewanie**.

Obwiezienie, **a**, blm., czynność cz. **Obwieźć**.

Obwieźć, wiezie, wiózł, nied. **Obwozić** kogo, eo a. dok. posp. × **Obwozić ś.** z kim, z czym = wożąc kogo, co, objechać z nim: Obwoził go po wszystkich znajomych, po mieście. Obwoził ś. z tym towarem po całym kraju, ale nikt nie kupił. Sł. wil. Obwoził ś. z nim po całym świecie. Sł. wil. <Ob + Wieźć>

Obwiednąć, dnie, dnął a. wiađł wziędnąć po wierzchu, dokoła: Kwiaty w bukietcie obwiedły. Zielony słód musi O., zanim pójdzie do suszarni. <Ob + Wiednąć>

Obwiednienie, **a**, blm. p. **Obwiednięcie**. **Obwiednięcie**, **a**, blm., **Obwiednienie** czynność cz. **Obwiednąć**.

Obwiednik, **a**, lm. **1**, Szewelka piw. *miejsce, w którym zielony słód ulega obwiednieniu i częściowemu obeschnięciu, zanim pójdzie do suszarni, poddasze przewiewne do suszenia słodu, przewiewnia, wietrznia*. <Od Obwiednąć>

† **Obwiewować, uje, ował i † O. ś. p. Obwiewać i Obwiewać**. Troc.

† **Obwiewowanie**, **a**, blm., czynność cz. **Obwiewować, obwiewywanie**.

† **Obwiewowanie się**, **a** ś., blm., czynność cz. **Obwiewować ś.**

× **Obwiewywać, uje, ywał i × O. ś. p. Obwiewać i Obwiewać**.

× **Obwiewywanie**, **a**, blm., czynność cz. **Obwiewywać**.

× **Obwiewywanie się**, **a** ś., blm., czynność cz. **Obwiewywać ś.**

† **Obwijacz**, **a**, lm. **e** p. **Obwijaczka**: Obwijaczami ranę nietego, ani też ciasno umocnił, boby ś. rana zaognić mogła. Perz. <Od Obwijać>

Obwijacz, **a**, ał i **O. ś. p. Owinać**.

Obwijadło, **a**, lm. **a** i **p. Obwinięcie**: W tych cukierkach więcej obwijadeł, pstrocziny i dodatku, niż cukru i smaku. Krasz. **2. okrycie, ubranie**: Pozrzucał z siebie kapturki, chustki, pelerynki i rozmaite obwijadła. Krasz. **3. [O.] wstęga u różgi weselnej**. <Od Obwijać>

Obwijanie, **a**, blm., czynność cz. **Obwijać**.

Obwijanie się, **a** ś., blm., czynność cz. **Obwijać ś.**

Obwijka, **i**, lm. **1** p. **Obwijaczka**. <Od Obwić>

Obwilgnąć, nie, nął p. Owilgnąć. <Od + Wilgnąć>

Obwilgnięcie, **a**, blm., czynność cz. **Obwilgnąć**.

Obwilżać, **a**, ał p. **Obwilżyć**. L.

Obwilżanie, **a**, blm., czynność cz. **Obwilżać**.

Obwilżenie, **a**, blm., czynność cz. **Obwilżyć**.

Obwilżyć, **y**, **yl**, nied. **Obwilżać zwilżyć po wierzchu, dokoła, ze wszystkich stron**. L. <Ob + Wilżyć>

† **Obwiły p. Obwity**.

1. † Obwin, **u**, lm. **y** p. **Obwinięcie**. Troc. <Od Obwinać>

2. † Obwin, **u**, lm. **y** p. **Obwinienie**. Troc.

Obwinać, nie, nął i O. ś. p. Owinać: Obwin tę słoninę papierem we ezwor. Sien. O. w pieluchy. L. Obwinał sobie zranioną nogę chustką. Troc. O. sobie palec, głowę. Młody bluszeniu, zielone obwijaj topole. Mick. O. koło drzewa latoślki. Kn. Przen.: Obwijać w bawełnę = *mówić nie wręcz, mówić z ogródką*. Co tu obwijać w bawełnę! Subtelność rozumu ludzkiego może tak dobrze ustroić kłamstwo, że go od prawdy nie rozezna, a z drugiej strony prawdę tak obwinać w obłudne wynalazki, że ś. tak szpetna pokaże, jak kłamstwo. Kłok. Obwijał prawdę w obłudne wynalazki. Troc. Rozprawiajmy o swoich rzeczach, po swojemu, nie obwijając w pozór mamiący żadnej prawdy. Moch. Na trupie dziecka wąż ś. obwija. Syrok. Pogłaskał konia, burką ś. obwinał. Od. <Ob + Winać>

Obwinek, **nka**, lm. **nki** *koń roboczy małego wroztu*. <?>

† **Obwiniacz**, **a**, lm. **e** p. **Obwiniiciel**: Gdzież są oni obwiniacze twoi? nikt cię nie osądził? Sekl. <Od Obwinać>

Obwiniac, **a**, ał p. **Obwinić**.

Obwinianie, **a**, blm., czynność cz. **Obwiniac**.

× **Obwinić**, a, lm. e, † **Obwiniacz** ten, co obwinił a. obwinił, oskarżyciel. L.

× **Obwinić**, i, II, × **Obwinić**, nied. **Obwinić**, × **Obwinić** kogo o co, † w czym, † czym = winę komu zadać, winę nam zwalić, winnym go osądzić, oskarżyć: Nie obwiniaj mię. Słow. (= nie winuj mię). Żezna winę przed księdzem, może go obwini. Krasz. (= potępi). Dwu kapłanów dali ściąć rajce, obwiniwszy je w złodziejstwie. Biel. M. Dwoma grzechami Dawid był obwiniony. Kulig. Śmierć zloczynców, także kradzieżą jaką i występkiem obwinionych, bogom wdzięczna. Warg. O. kogo u sądu = zaskarżyć, pozwać go do sądu. Trzeba wiedzieć, kto ma być powodem, aktorem, a kto obwinionym. Groie. <Ob + Winić>

Obwinienie, a, btm., † **Obwin** czynność cz. **Obwinić**: Bezpiecznie żyjesz, gdy bez obwinienia. Fred. M. O. fałszywe = potwarz. L.

× **Obwinienie**, a, lm. a p. **Obwinienie**: O. sznur. Troc. O. szruby. Troc. (= zakreślenie).

× **Obwinienie się**, a s., btm. p. **Obwinienie** s. **Obwinienie**, a, **Obwinienie**, **Obwijadło**, † **Obwin**, † **Obwicie** I. btm., czynność cz. **Obwinać**. 2. lm. a rzecz, do obwijania służąca, obowiązka.

Obwinienie się, a s., btm., × **Obwinienie** s. czynność cz. **Obwinać** s.

Obwiniony którego obwiniono: O. o to, u sądu s. nie stawił. Troc. Pozwaniee srodze O. Troc. O., ego, lm. eni rz. człowiek, którego obwiniono przed sądem, podsądny, oskarżony. <Od + Obwinić>

× **Obwiniony** obwiniony, obwity: Płatkem palec O. Troc. [Znajdziecie dzieciątko obwinione w pie-luchach]. Bohatera imię obwinione liściem winogradu. Mick. <Od Obwinać>

Obwionać, wionie a. † **wionie**, wionął p. **Owiał**: Mróz ją obwionał na powietrzu. Reym. Aż nie uschnie latorość, gdy ją obwienie wiatr gorący? Leop. Duch niebieski... serea i oczy ludzkie obwionąwszy, tam je obrócił. Goś. <Ob + Wionąć>

Obwinienie, a, btm., czynność cz. **Obwionać**.

Obwisać, a, al p. **Obwisnąć**.

Obwisanie, a, btm., czynność cz. **Obwisnąć**.

Obwisły, **Owisły** I. który obwisł: O. ogon mały. Z obwisłemi u kapelusza brzegami. Troc. Policzki, piersi, wargi obwisłe. Uszy obwisłe. Przen.: pochylły, spadzisty: Kto tych zuchwałców na obwisłe morze puszcza bez steru i przewodniej zorze? L. 2. **obwiszony**: Dawne okrutnych bogów ołtarze, dziś obwisłe powojem. Szum galezi śniegiem obwisłych. Krasin. 3. anat.: † **Pociałg** O. (processus mastoideus) = wyrostek sutkowy. Perz. <Ob + WIS/WIES/WIAS>

Obwisnąć, śnie, szał a. sł. **Owisnąć**, nied. **Obwisać**, **Owisać** I. **zwisnąć**, **opasać**, **opuszczać** s., **zwisnąć** s.; **ochlapnąć**, **obwiesić** s.: W tym zachoruje sokół bystropióry, obwisły skrzydła, łeb mu osowieje. Książ. Obwisł z bojaźni, spadał jak nieżywy na ziemię. Oss. Trzymając ten ciężar, obwisła (obwisnęła) mi ręka. Troc. (= omullala). 2. co = **zwisnąć**wszy, **otoczyć**, **okryć**: Kędzierzawe, siwe mszary obwisają pień dębowy. Syrok. <Ob + WIS/WIES/WIAS>

Obwisnięcie, a, btm., czynność cz. **Obwisnąć**.

Obwitać, a, al **przywitać** wszystkich kolejno dookoła. O. s. **przywitać** s. ze wszystkimi kolejno dookoła: Tak więc obwitałszy s. z naszymi poeziewami brodacami... Chł. <Ob + Witać>

Obwitanie, a, btm., czynność cz. **Obwitać**.

Obwitanie się, a s., btm., czynność cz. **Obwitać** s.

† **Obwity**, † **Obwity** im. od **Obwić**, **obwiniony**.

† **Obwlec**, cze, kl = I. **Oblec**. Przen.: Ujrzałem anioła... obwleczonego obłokiem (= otoczonego, osłoniętego, okrytego). Rej. <Ob + Wlec>

† **Obwleczenie**, a, btm., czynność cz. **Obwlec**, **obwleczenie**.

Obwłoka, i, lm. i myśl. p. **Powłoka**. <Ob + WLEK/WŁOK>

× **Obwoda**, y, lm. y **obraczka**, **pierścień**: Palec cisnąć obwodą. Hul. <Ob + WIOD/WOD>

Obwodek, dku, lm. dki p. **Obwód**: Z taką siłą dmuchnął w dymu środek, że go rozbił i zrobił w nim jasny O. Mick. <Od Obwód>

Obwodnia, i, lm. e p. **Obwodnica**: Całą płaszczyznę wsi i jej obwodnią na mapę przenieść. Cz. <Ob + *Wodnia, od WIOD/WOD>

Obwodnica, y, lm. e I. a. **Obwodnia okrag**, **obwód**, **linja graniczna**, **granica**: Pola te pewnym wymiarem czyli obwodnicą ograniczył. Šteb. 2. bud. **przysionek o jednym szeregu słupów**, **obwiedziony wokoło prostokątnej budowli**. O. sowita = **takież przysionek o dwi rzędach słupów**. O. niby sowita = **przysionek głęboki na dwa rzędy słupów, ale mający tylko jeden ich szereg**. <Ob + *Wodnica, od WIOD/WOD>

† **Obwodniczy**, ego, lm. owie p. **Obducent**. <Tyomaczenie Łć. obduens, 2 pp. obducentis>

† **Obwodnik**, a, lm. i p. **Obwód**. Troc.

× **Obwodny** p. **Obwodowy**: Mur O., cały folwark zamykający. Świt. (= otaczający).

Obwodniar, u, lm. y **narzędzie do mierzenia obwodu i średnicy drzew**. <Obwód + Miara>

[**Obwodowiec**, wca, lm. wcy] **uczeń szkoły obwodowej (w Białej)**. <Od Obwodowy>

Obwodowy I. a. × **Obwodny** przym. od **Obwód**; **obwódny**, **obwódowy**: Z mocnymi murami obwodowemi. Koł. Koło zębate obwodowe = z zębami w kierunku promieni. Łab. Kolej obwodowa (= **okrążająca miasto**). Szkoła obwodowa w Białej. Miasto obwodowe (= **główne w obwodzie = powiecie, dystrykcie**). Komisarz O. 2. anat. = a) **do powierzchni ciała dążący, przy niej znajdujący s.** (periphericus): Nerwy obwodowe (w przeciwstawieniu do ośrodkowych). b) **obwodzący, otaczający**: × **Błona obwodowa** uda = **powięź szeroka (fascia lata)**. c) × **Błona obwodowa** kości p. **Okostna**. <Od Obwód>

Obwodzenie, a, btm. I. czynność cz. **Obwodzić**: O. rzeki, rowu około miejsca. Troc. O. murem, rowem. Troc. O. czego świadkami, woźnym, szlachcą. Troc. 2. chir. (circumductio) **ruch kołisty, wykonywany przy nastawianiu niektórych kości zwiecznych**.

Obwodzenie się, a s., btm., czynność cz. **Obwodzić** s.

Obwodzić, a, lm. e ten, co obwodzi: O. murem. Mącz.

Obwodzić, i, II i O. s. p. **Obwiesić**. <Ob + Wodzić>

[**Obwodzić**, y, lm. y] I. w lm. **oprowadzanie kogo dla pokazania mu czego**: Z nowym panem domu poszedł na obwodziń. Sł. wil. 2. o budynku = **ostatni górny rzęd bierwion na ścianach, wieńiec**. <Ob + WIOD/WOD>

Obwojna, y, lm. y bot. p. **Obojnik**. <Ob + WI/WOJ>

Obwojnik, a, lm. I bot. p. **Obojnik**. <Ob + WI/WOJ>

Obwolut, u, lm. y p. Obwoluta. <Łć. obvolutus dosł. = owinięty >

Obwoluta, y, lm. y, Obwolut owinięcie; okładka wierzchnia.

Obwołać, a, ał, nied. Obwoływać i. wołając, obwieścić; ogłosić, okrzyknąć, opublikować: Ogień O. Sz. O. rozkazał, aby ś. wszyscy do przodków swych religij wrócili. Warg. Język nasz jest to ów woźny, co wszystko obwoływa zle i dobre. Rej. Apostołowie wszyscy o tym bardzo obwołali i głośno to światu opowiedzieli. Rej. U Żydów szedł przed skazanym jeden z katów, głośno obwołując imię, pochodzenie i zbrodnię winowajcy. Kajs. O. ruszenie. Troc. Co ś. przed tym stało, za nic obwołano. Troc. Czopowe wszelakie pozcząć ś. ma od tego dnia, jako i uniwersał obwołan. Un. Obwołano go królem. Troc (= okrzyknięto, proklamowano). Jowjan na Juliana miejscu imperatorem w obozie obwołan. Lel. 2. † O. *powołać, zawołać, wezwać*: A po coś, panie bracie, przyszedł między pany, kiedyś tu w naszym kole nie jest obwołany? Papr. 3. † O. *rozszawić, okrzyknąć*: Cnota jego jasna, dzieła znaczne, zasługi obwołane. Jag. <Ob + Wołać >

Obwołanie, a, blm., czynność cz. Obwołać.

Obwoływacz, a, lm. e ten, co obwołuje, głosi-ciel: Do tej boskiej sprawy obrał Bóg Jezusa; jego, nie żadnego inszego, chciał mieć tak wielkiej rzeczy i obwoływaczem i wykonaczem. L.

Obwoływać, uje, ywał p. Obwołać. O. ś. woła-jąc na wszystkie strony, szukać ś.; nawoływać ś. dokoła: Aby wzajem ś. nie razić, obwoływali ś. wielkimi głosami, paląc na oślepi i po części w górę. Sienk.

Obwoływanie, a, blm., czynność cz. Obwoływać. Obwoływanie się, a ś., blm., czynność cz. Obwoływać ś.

Obwozić, i, il i × O. ś. p. Obwieźć. <Ob + Wozić >

Obwożenie, a, blm., Obwózka czynność cz. **Obwozić.**

× **Obwożenie się, a ś., blm., czynność cz. Obwozić ś.**

Obwód, odu, lm. ody i. † O. p. **Obwiedzenie:** Myśl wasza aby wielkimi a nieporządnymi obwoły tam i sam rozerwana nie była, rzecz swą temi opiszę opłotkami. Jan. (= *kołowaniem, manowcami, zloczeniami*). Miasto otworzyście bez obwołu murów. Leop. O. prawny. L. (= *ogłędziny sądowe*). Nie ci to nie będzie pożytecznie czasu pomsty i obwołu. Leop. 2. † O. *obwinięcie; zawój*: Ściągną z ciebie ten O., to zawiecie, aż do ostatniej skóry. Pilch. 3. *okrąg, powiat, dystrykt*: O. Białostocki. Przen.: *zakres, granice, sfera, obręb*: Każdy obywatel życzy sobie mieć O. i granice swych praw. L. 4. *kontur, profil*: Ten portret nie ma żadnej żywości, O. głowy jest nie do rzeczy. L. 5. × O. *obwód koła*: Na takich kołach chyba O. opadnie, spręchy lat kilka trwają. Torz. 6. anat.: × O. żołądź p. **Wieniec**. 7. fiz.: O. galwaniczny = *ogół przewodników, przez prąd elektryczny przebiegających, a więc stos lub maszyna dynamoelektryczna wraz z drutami*. Zamknięcie obwołu = *przepuszczenie prądu*. Otwarcie obwołu = *przerwanie prądu*. 8. a. † **Obwodnik** mat. *linja, ograniczająca dane pole*: O. trójkąta, czworokąta, prostokąta, wielokąta, koła, elipsy. Długość obwołu. O. koła lokomotywy. Łab. Przen.: *koło, krąg, pierścień*: Zaraz go O. najpierwszych oteczy, wszyscy w głośnym mileczeniu zwrócili nań oczy. L. Tronów obwołem zdrada. Stasz.

(= *zdrady je otaczają*. L.). Świtez tam jasne rozprzestrzenia łona w wielkiego kształcie obwołu. Miek. 9. woj.: O. twierdzy = *ogół murów lub wałów, otaczających twierdzę*. Zdr. **Obwodek**. <Ob + WIOD/WÓD >

[**Obwód, odu, lm. ody**] 1. *wola stojąca bez odpywu*. - 2. *składowa część sieci tajnika*. <Ob + Woda >

Obwódeczka, i, lm. i p. Obwódka.

Obwódka, i, lm. i i. *to, czym ś. coś obwoździ jakby paskiem, czym ś. obwija, okleja, lamówka, sztrych dokoła, szlaczek, listewka, brzeg*: Rozpór u szaty ma mieć obwódkę w koło, aby ś. nie rozdzierała. Bud. Papier listowy z czarną obwódką. Tablica srebrna z obwódką pozłacaną. Przy wpatrywaniu ś. w przedmiot tworzą ś. naokoło niego obwódki przypadkowe. 2. anat.: O. brodawki sutkowej = *różowe lub ciemne zabarwienie skóry dokoła niej*, × *krążek*, † *to czek*, † *kółko cye-kowe (area)*. Zdr. **Obwódeczka**. <Ob + WIOD/WÓD >

Obwódkowy i. przym. od **Obwódka**. 2. anat.: Mięśnie obwódkowe, okrężne oka, ust (museuli orbiculares). 3. chir.: Szew O. = *dokonany za pomocą szpilek przekłótych przez brzegi rany i obwiedzionych nitkami, szew okręcony (sutura circumvoluta)*.

Obwój, oju, lm. oje chir. *część opaski, okrążającej dokoła obwołu członka*: O. kolisty, ósemkowały. <Ob + WI/WOJ >

Obwójka, i, lm. i *obłona na członek męski, w kształcie woreczka bez zwu, z kieszki ślepej baraniej i t. p. sporządzona, woreczek chirurgiczny i antysyfilityczny, woreczek bezpieczeństwa, kondom, kondon, !kordon*. <Ob + WI/WOJ >

Obwózka, i, lm. i p. Obwożenie: Dodajmy do tego te niezliczone oborki, zaorki, zawózki, obwózki. Rol. <Ob + WIOZ/WOZ >

† **Obwrzały** p. **Obwrzały**: Lekarstwo żołądkowi oziębłemu, flagmą wewnątrz obwrzałemu. Syr. <Ob + WR/WAR >

1. † **Obwrzeć, e, ał p. Obwrzeć.**

2. † **Obwrzeć, wrze, warł, nied. † Obwierać, zamienić. Gosł.**

† **Obwrzenie, a, blm., czynność cz. i. Obwrzeć.**

× **Obwstążkować, uje, ował** *obszyć wstążkami*: O. pantofle. L. <Ob + *Wstążkować, od Wstążka >

× **Obwstążkowanie, a, blm., czynność cz. Obwstążkować.**

[**Obwycharzenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Obwycharzyć** ś.

[**Obwycharzyć się, y ś., ył ś., Obwycharzyć ś., Obwycharzyć ś., Obwycharzyć ś.**] *oswoić ś. z czym, otrząskać ś.* <? p. Obwycharzyć ś. >

[**Obwycharzenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Obwycharzyć ś.**

[**Obwycharzyć się, y ś., ył ś.**] p. **Obwycharzyć ś.** <? Ob + WYK/UK >

† **Obwychnąć, nie, nał a. kł, † Obwychnąć** *zwycząć, mieć zwyczaj, przywyknąć*. B. Sz. <Ob + Wychnąć, od WYK/UK >

† **Obwychnienie, a, blm., czynność cz. Obwychnąć.** [**Obwysno**] *dość wysoko*. <Ob + WYS >

† **Obwyż i [Obwyż]** przys. *niewo wyżej*: Jastrzab, samotnik dziki i nietowarzyski, siedzi O. na gruszy — sam sobie wystarcza. Dyg. <Ob + WYS, pod wpływem BLIZ, NIZ >

Oby! w. o *gdymby!, bogdajby!, bodajby!, żeby to!, gdymby tak!, dałby Bóg, żeby...*: O. szczęście z pięk-

noseją twą szło równą drogą! Hul. Czy wniosek ten spowoduje radykalną reformę? — O! O. mi lata i dech dotąd służyć miały, ażeby twe dzieła wspomnieć godnym rymem śmiały. Nagur. O. przyszedł! Troc. Obym cię nigdy był nie znał! Obym tak szlachetny przykład znalazł naśladowców! †Obych (= obym) u ciebie sądzony był jako zdrajca, radbych (= radbym) pod miecz tej szyi nadstawił! Skar. <O †By>

[Obycharzenie się, a ś., bhm.] czynność cz. Obycharzyć ś.

[Obycharzyć się, y ś., ył ś.] p. Obwycharzyć ś. Obychło, a, lm. a, Klejowiec bot. (clibadium) roś. <?>

[Obychódz, i, lm. e] p. Obychód: Każde drzewo, należące do boru lub dopiero upatrzone, zostawało nacechowane znakiem, jak mówiono w obychodzi kamienieckiej i wielgowskiej. Krzyw. <p. Obychód>

[Obychód, odu, lm. ody] I. a. w lm. obejście domu, gospodarstwo. 2. w lm. = a) procesja Bożego Ciała. b) a. [Obychódz] zwyczaj, porządki, stosunki: Znam tutejsze obychody. <Ukr. obichód>

Obycie, a I. bhm., czynność cz. Obyc. 2. a. Obycie ś. ogląda, otarcie między ludźmi, obejście ś. umiejętnie: Gładości pewnej nabrał i obycia. Jun. 3. †O., lm. a p. Obyczaj. Sehót.

Obycie się, a ś., bhm. I. czynność cz. Obyc ś. 2. p. Obycie.

Obyczaic, i, il robić obyczajnym, uobyczajać, ogłupiać, polerować, umoralniać, cywilizować: Religja obyczał narody, łagodzi dzikie umysły. Stasz. <Od Obyczaj>

Obyczaj, u, lm. e, †Obycie I. zwyczaj, nawyk, nawyknięcie, przyzwyczajenie; użycie, praktyka: Mieszając ś. między żołnierzami, często słyszał, że oni słów wolnych i nieuczynnych używają, jako pospolicie takowi mają w obyczaju. Wy... Musimy używać słów między pospółstwem w O. wziętych. Kosz. Łańcuchy jakieś widzę nad O. długie. Paszk. Według ustawy i obyczaju kościoła powszechnego. Wuj. †O. uczynić = zachować; postąpić według obyczaju. Powinien ś. uczyć tu u mistrza... a gdy ś. wyuczy (cudzoziemiec), wienem uczynić towarzyski O., a potem, gdy mistrzem będzie chciał zostać... PmK. Nie dla obyczaju, ale szczerze. Troc. Dawny to i ludzkość ucaeniający O. wynurzać najrzewniejsze uczucia dla tych, którzy ś. wzajemnością już nam wypłacić nie zdołają. Czart. A. O obyczajach domowych. Biel. M. Ów koń ma taki O. Troc (= narów, naturę). Był ten O. u Anglików starych. Skar. Wasz to O.: cieni w życia przeciągu kłaść im na głowy, kwiat aż na posągu. Nar. Każdy mimowolnie porządku pilnował, bo sędzia w domu dawne obyczaje chował. Miek. O. narodowy = zwyczaj, wyrobiony przez pokolenia a uświęcony przez wieki, prawo zwyczajowe, stanowiące cechę charakteru narodowego: Szanowanie domowego ogniska, uczynność sąsiedzka, gościnność w domu, typowa wierność i przywiązanie sług do swoich panów, były to cechy dawnych obyczajów naszych. Kras. A. W kronikach podobno muszą szukać obyczajów staropolskich. Birk. Co kraj, to inny O. Prz. Włochów obyczaje są od naszych daleko różne. Górn. Chwała Bogu, że te kraje nosą (= mają) inne obyczaje. Kochan. Żywot nasz ma być obyczajem rządzony, nie fantazją mózgu prywatnego. Sehót. Ludzie piszą prawa, ale obyczaje same ś. tworzą. Rzew. 2. część. w lm. sposób życia, postępowania, prowadze-

nia ś., urobiony przez warunki życia; sprawowanie ś., prowadzenie ś., życie: Już starea nikt nie cenił; jakże wam ś., dzieci, zdaje, czy to piękne obyczaje? Jach. Kobieta złych, lekkich obyczajów. Bóg przez 30 lat obyczaje Izraelitów cierpiał na puszczy. Leop. (= złe obyczaje, złe postępkę). Psują dobre obyczaje złe rozmowy. Baz. Obyczajów dobrych nauka. Troc (= nauka obyczajowa, etyka). Jakie towarzystwo, takie też obyczaje pospolicie bywają. Rej. Czystość obyczajów. Zepsucie, upadek obyczajów. Prędzej obyczaje złe w ludziach państwo i królestwo każde skażą i w niwiec obróca, niż nieprzyjaciół gwałtowny, któryby ś. z wielkim wojskiem na nie oburzył. Górn. Były dobre obyczaje, powaga, uczciwość na dworze, jako w twardym jakim klasztorze. Górn. Miejsce ono i stan wysoki obyczajów jego nie zmienił. Skar. Staremu młode mieć obyczaje sromota; ale w młodym piękna jest starość. Skar. Noc ma swój O. Prz. Satyra w szczególności nikomu nie łąje, czołem bije osobom, gani obyczaje. Kras. Człowiek uczony bez obyczajów jest zniewagą nauki i najniebezpieczniejszą zarazą towarzyską; jest to chodząca sprzeczka myśli z uczynkami. Śniad. Rozwolnienie w obyczajach. Śniad. Nie szkodziło tej ubóstwo, którą dobre obyczaje zdobyły. Skar. 3. [O.] obyczajność, przyzwoitość, przystojność: Ani też przez obyczaj nie nie da (= nie wstydzi ś. nie dać). 4. sposób zachowania ś., manjery, obejście ś.: Z zabaw leśnych zatrzymał obyczaje twarde. L. W obyczajach, w życiu, w jedzeniu niechaj w nim nie będzie znać nie chłopskiego. Górn. 5. †O. własność, właściwość, przyrodzenie, charakter, natura: Ma swój O. lato, dzieciństwo, zima, wino, grunt ten albo ów, koń. Kn. 6. †O. sposób, środek, tryb, praktyka, moda: Obyczajem wymyślonym ku szkodzie pańskiej pożytki sobie czynił. Ek. Król J. M. żadnych namów nie czynił, a daleko mniej nikogoś żadnym i najuniejszym obyczajem nie przymuszał. Sap. Może też innym obyczajem poznać, jako każdy kąt jest wielki. Grz. Może też jeszcze innym obyczajem figura rombus łaeno być pomierzana. Grz. My obyczajem dróżniejszym ją (chinię) dawajmy. Ocz. Wszystkich obyczajów zażywa, jakoby nieprzyjaciela ubłagał. Skar. Szukali obyczaju, jakoby go zabili przez zdradę. Sekl. By w najlepszy O. ta miłość była, jednak za sobą osławę ciągnie. Górn. Wszelkim obyczajem podobać mu ś. pragnie. Górn. Bóg ma wiele obyczajów u ludzi niepodobnych, któremi wywieść może z wszystkich przygód. Skar. O dziwnym obyczaju swego nawrócenia święty Paweł sam pisze. Skar. Uchodził kryjomym i pokątnym obyczajem. Skar. Żadnym obyczajem nie mogła być poeieszona. Wuj. Żadnym obyczajem nie mógł ś. obronić. Rej. Ojeowskim nas karz obyczajem. Kochan. (= po ojcowsku, jak ojciec). Tym obyczajem oba uły stały. Kochan. Ruznania też jest sześcioraki O., bowiem ruszamy ś. wzgórze a. na dół, przed ś. a. za ś., na prawo a. na lewo. Kl. Zbawiciel nasz ten O. śmierci sobie obrał. Kucz. 7. †O. warunek, zastrzeżenie, ograniczenie: Król czeski przyzwolił dać Mieczysławowi Dąbrowkę tym obyczajem, jeżeli ś. ochrzei. Biel. M. Mniemamy, iż wam dobrze wiadomo jest, pod którymi obyczajami ten sejm nasz koronny jest ś. dokonał. Z. A. Ten list wam w ręce posyłamy pod takowym obyczajem, iż gdzieby co matec waszej za pomocą bożą pomógł, abyście... Z. A. Zdr. × Obyczajek. <Ob †WYK/UK>

[Obyczaj, a, lm. e] p. 2. **Obyczajka**. <p. 2. Obyczajka >

× **Obyczajek**, jku, lm. jki p. **Obyczaj**: Dobrzy bakalarze nie tylko czytać dzieci uczą, ale i innych obyczajków uczelwych, aby w jedzeniu, w stanie, w chodzeniu, w mowie przystojnie sobie poczynali. Górn.

Obyczajenie, a, btm., czynność cz. **Obyczaić**.

1. [Obyczajka, i, btm.] *grzeczność, uprzejmość*: Toż z obyczajką pokłoń ś. pannu! Pol. Przybył Jakim z dwoma gazdami z obyczajką i powiedział, że zza morza przychodzi do Małanki i że ś. na lubasa (kochanka, konkurenta) zaprasza w gościnę. Pol. <Od Obyczaj>

2. [Obyczajka, i, lm. i, **Oduczajka**, **Obyczaj**, **Obeczaj**, **Obećzaj**, **Obećzaju**, **Obećzajno**, **Obećzaj**, **Obećzadło**, **Obećzadło**] *lubowa rama przetaka, siła*. <Ukr. obieczajka, od którego, przechodząc jedna w drugą, powstały przez śl. lud. postacie: Obyczaj, Obećzaj, Obećzaju, Obećzaj, Obećzajno, Obećzaj, Obećzadło i Obećzadło, oraz przekręcone z Obyczajka — Oduczajka >

Obyczajnie przys. od **Obyczajny**: †Mogą załować w trzech sądach O. wyłożonych podług prawa. Ort. (= *według zwyczajów*). †Księgi, co ku bożej służbie słuchają i co niewiasty z nich mają O. czyścić. Ort. (= *przykładać*). Kto O. żądał, temu ś. stawał obyczaj. Krasz. (= *według obyczajów*). †Wielnianki z tego ziela dzieciom do igrania mają być O. dawane, żeby jedno drugiemu tego w uszy nie natkało. Syr. (= *ostrożnie, przezornie*). [Ze skłtem trza O.].

Obyczajność, i, btm. rz. od **Obyczajny**: U nas domy pańskie szkołami były obyczajności i miłości ojezycznej. Kras. (= *dobrych obyczajów*). O. uważa, co mówić i czynić przystoi. Załł. Z handlem i obyczajnością wojnę i zniszczenie, a z oglaskaniem dzikości jarmzo niewolnicze wespół przynieśli. Nar.

Obyczajny i. × O. p. **Obyczajowy**: Nauka moralna czyli obyczajna. L. Bardzo pięknie o obyczajnej nauce mówią, a bardzo daleko obyczajami od niej ś. odsuwają. Wyrw. Łażda przypowieść Chrystusowa zamyka w sobie skutkującą obyczajną prawdę. Wyrw. 2. †O. *zwyczaj, zwyczajny, gospolity*. B. Sz., Głosy w. XV. 3. *odznaczaający ś. dobremi obyczajami, przystojny, przyzwyczajony, moralny, delikatny, grzeczny, gładki, towarzyski, cywilizowany*: Zapewne w Wilnie ludzie są tak obyczajni, jak w Telszach: a zatem autor, pisząc dla publiczności, nie śmiałby użyć tak brudnego wyrazu. Śniad. 4. †O. *przezorny, ostrożny*: Lew, gdy gwałt zbyt wielki na ś. widzi, odstęp czyni, ale O., pazury abowiem ostre w łapy pokryje, żeby śladu po sobie nie zostawił, i zlekka ustępuje, gotów z nieprzyjacielem czynić i na ustępie. Birk. <Od Obyczaj>

Obyczajowościowy przym. od **Obyczajowość**: Bohaterka nasza, doktor i daleko od Julji ładniejsza narzeczona stanowią pod względem obyczajowościowym trinum perfectum. Jez. <Od Obyczajowość >

Obyczajowość, i, btm. rz. od **Obyczajowy**, *odznaczanie ś. dobremi obyczajami, dobre obyczaje, ogłada, towarzyskość, cywilizacja, uobyczajenie*.

Obyczajowy, × **Obyczajny** przym. od **Obyczaj**: Nauka obyczajowa (= *etyka*). Wychowanie obyczajowo-religijne w duchu żądań stronnictw katolickich.

[**Obyczajówka**, i, lm. i] *książeczka o nauce obyczajów*. <Od Obyczaj>

[**Obyć**, **obędzie**, **obyl**] p. **Obyć** ś.: Já na takim mrozie ni mogęć O. <O + Być>

Obyć się, **obędzie** ś., **obyl** ś., [Obaść ś.], nied. **Obywać** ś. 1. z czym = *oswoić* ś., *otrząsać* ś., *przyzwyczać* ś., *żyć* ś.: Żebyś ś. z naszym życiem oswoił i obyl. Krasz. 2. †O. ś., [Obyć] *gdzie = nabyć* ś., *wybyć*, *pobyć*, *wytrwać*, *wytrzymać długo*, *zasiedzieć* ś., *usiadzieć*: Nie obyl ś. tam, nie zagrał miejsca, nie skwasił tam. Kn. Nimfy, satyrowie, górale, sylwani ziemię raz sobie zdana niech w wieczność osiedzą; czy wierzyacie, że i ci na niej ś. obędą? Żebr. 3. a. [Obyść ś.] p. **Obejść** ś. pod 5. i 6.: Stary mąż młodej żony bez koadjutora ś. nie obędzie. L. Są formalności do załatwienia, przy których zresztą możeby ś. beze mnie i obyl. Sienk. Kwaterką ś. nie obędzie. 4. × O. ś. z czego = *ogolocić* ś.; *pozbyć* ś. *czego*, *wyznać* ś.: Niech z całego obędzie ś. ciała. Słow. <O + Być>

† **Obyda**, y, lm. y *krzywda*: Sami nie obydziecie, a w obydę drugim nie dawajcie. Śl. wil. <Ukr. i Ros. obida >

† **Obydle**, a, lm. a *miejsce przebywania, mieszkanie, pomieszkawie*: Żorawie tam swoje O. miewały. Km. <Czes. obydlí >

Obydwa p. **Oba**: Tadeusz i Hrabia, O. radzi z siebie. Mick. <Ob(a) + Dwa >

Obydwaj p. **Oba**. <Ob(a) + Dwaj >

Obydwoje p. **Oba**.

[**Obydwoje**, jga a. ju] = **Oboje**: Kumowie ũobydwoje. <Ob(a) + Dwoje >

† **Obydzać**, a, al p. **Obydzić**. Śl. wil.

† **Obydzanie**, a, btm., czynność cz. **Obydzać**.

† **Obydzenie**, a, btm., czynność cz. **Obydzić**.

† **Obydzić**, i, il, nied. † **Obydzać** *skrzywdzić*: Sami nie obydziecie, a w obydę drugim nie dawajcie. Śl. wil. <Ukr. obydyty, Ros. obiděty, Ob + WID >

Obygiel, gła, lm. gła fl. *skręcony kawałek wici dębowej, zwanej chłuba*. Śl. wil. <O + Bygiel, z Nm. Bügel = obręcz, obwarzanek >

Obygłować, uje, ował fl. p. **Obwiertować**. <Od Obygiel >

Obygłowanie, a, btm., czynność cz. **Obygłować**. † **Obyjście**, a, lm. a, [Obyjscie] = **Obejście**: To Makara kozy... hm... obyjscie ś. trzymają. Jez.

† **Obyjście się**, a ś., btm., [Obyjscie ś.] czynność cz. **Obyjść** ś., **obejście** ś.; **obycie** ś.

† **Obyjść**, **obydzie**, **obszedł**, [Obyjsć] i † O. ś., [O. ś.] = **Obejść**, **Obejść** ś. <Zam. Obejść, Ob + I >

[**Obykarzenie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Obykarzyć** ś.

[**Obykarzyć się**, y ś., ył ś.] p. **Obywycarzyć** ś.

† **Obyknać**, **obycznie**, **obyki** p. **Obywnać**: Tego czasu, którego obyklł królowie na wojny wychadzać, sebrał Joab wojsko. B. Sz. <Ob + Wyknać, WYK/UK >

† **Obyknięcie**, a, btm., czynność cz. **Obyknać**.

[**Obykoło**] przys. *około*: Na O. = *naokoło, wokół, dookoła*: Patrzy na O., a tam takie stojom stolki różne. <Ob + Koło >

[**Obyńście**, a, btm.] czynność cz. **Obyńść**, **obejście**.

[**Obyńść**, **ńdzie**, **ohszedł**] p. **Obejść**.

[**Obyrtacz**, a, lm. e] p. **Obertus**.

[**Obyrtaczka**, i, lm. i] p. **Obertaczka**.

[**Obyrtać**, a, al i O. ś.] p. **Obertnać**. <p. Obertnać >

[**Obyrtal**, a, lm. e] p. **Obertal**: Chodź do obyrtala (= *chodź w obroty, chodź do tańca* — *jeżeli kogo ś. ma bić*). <p. Obertal >

[**Obyrtanie**, a, btm.] czynność cz. **Obyrtać**.

[Obyrtanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Obyrtać** ś.

[Obyrtany, ów, blp.] p. **Oberek**. <Od Obyrtać, p. Obertnąć>

[Obyrtas, a, lm. y] p. **Oberek**. <p. Obertas>
[Obyrtnąć, nie, na] i **O. ś.**] p. **Obertnąć**: Obyrtanem się, chcąc jom bez pół, by roz pocałujem w té uesteka różane, by roz przytulęm ku sobie. Tet. <p. Obertnąć>

[Obyrtnięcie, a, blm.] czynność cz. **Obyrtnąć**.
[Obyrtnięcie się, a ś., blm.] czynność cz. **Obyrtnąć** ś.

[Obyrtny] p. **Obertny**.

[Obyrtus, a, lm. y] p. **Obertus**. <p. Obertus>

† **Obysk, u, lm. i, † Obysk** *obszukanie, rewizja; śledztwo, indagacja, dochodzenie*: Jeśliby pan przy tym obysku być nie chciał, tedy żądobnik przecię z temi, których ma przy sobie, O. uczynię i wszystkie schowania trząś ma. St. lit. <Ros. obysk, Ob + ISK>

[Obysocznik, ka, lm. cy] *wybiieracz w lesie drzewa na maszty*. <?>

[Obyście, a, lm. a] = **Obejście**: Proszę do obyście!

† **Obyć, obydzie, obszedł = Obejść**: Pódzcie, obydzcie w koło to miasto wysokie. Kochan. † **O. ś. = Obejść ś.**: O. ś. z kim prawnie = *postąpić, rozprawić ś. z nim wedle prawa*. Skr. Kto ś. może bez niej (wody) O., lepiej. Zaw. Trudno było nieludzkie ś. z gością O. P. Koch. <Zam. Obejść, Ob + I>

[Obytelny] *zasiedziały odłuwona, z dziada pradziada*: Niedźwiedz to je w naskich hałach dźwierz O. <Czes. obytelny>

[Obytem] *ciagle*. <O + Byt>

Obyty i. a. × **Obywały** *który ś. obył, bywały, otrząskany, obznajmiony, oswojony*: O. z życiem obozowym. O. ze sceną. O. już był trochę w świecie. Jun. 2. [O.] *nieużyty, nieuczynny, nieczuły, sobek*. <Od Obyć>

† **Obywaciel, a, lm. e p. Obywateł**: O. na puszczy. Tuch. Przed zdradami obywacielów kraj ten niebezpieczny jest. Kosz. <O + BY; zap. spolszczenie Czes. obyvatel>

† **Obywacz, a, lm. e p. Obywateł**. Post. pr. <Od Obywać>

† **Obywać, a, ał i. gdzie = przebywać, mieszkać, przemieszkować, gościć, bawić**: Kazał im O. w mieściech samaryjskich. Leop. Odpisał urzędnikom obywatelom w Syrii. Leop. Lech i Czech przyszłi pod góry, gdzie pierwej obywali Boemowie. Biel. M. Obróciwszy twarz ku puszczy, uźrał lud izraelski, obywający w namiociech. Leop. Po ziemi tej nie chodził mąż, ani obywatel człowiek. Leop. Gdzie noy jasne a nie mgliste, tam ciała obywatelów (mieszkańców) zdrowe bywają. Trzyc. 2. co = *zamieszkiwać, zajmować na mieszkanie swoje*: Przed Panem niech ś. zruszają wszyscy obywający kraj ziemi. Leop. 3. z kim = *coire*: Nieprzyjaciel będzie obywatel z żonami twemi jawnie. Leop. Któryby obywatel z macochą swoją, niechaj umrze. Leop. Niewiasta, któraby obywatel z bydłociem, zabita będzie. Leop. **O. ś.** p. **Obejść ś.** pod 5. i 6.: Chlebem ś. tylko obywatel. Troc. <O + Bywać>

× **Obywały** p. **Obyty**: Sprytny i dużo po świecie O. Kaczek.

† **Obywanie, a, blm., czynność cz. Obywać**: Z ludźmi obywania nie ma. Leop. (= *mieszkanie*). Bóg lud izraelski wywyższył czasu obywania w ziemi egipskiej. Bud.

Obywanie się, a ś., blm., czynność cz. Obywać ś.

Obywateł, a, lm. e i. a. † Obywaciel, † Obywacz *mieszkaniec*: O. miasta, kraju, okolicy. Deputacja z grona obywateli. Jubilatowi rada miejska wręczyła dyplom obywatela honorowego. Idźcie oglądać tę ziemię i lud, który jest obywatelem jej, jeśli, mocny jest. Wuj. Słońce swoją jasnością świat i obywatele jego częstokroć obraduje. Fur. Przen.: O. niebieski naśmiej się z nich. Bud. (= *Bóg, który mieszka w niebie*. B. G.). † Ziele to u nas ani gościem, ani obywatelem jest, bo tylko w krajach ciepłych swe kochanie ma. Syr. † Djabeł po zbawieniu ludzkim już sam tylko ma być obywatelem wiecznego potępienia. Białob. (= *uczestnikiem*). 2. *członek urzędu, społeczeństwa cywilnie i politycznie wolny*: Prawdziwy, dobry O. kraju (= *człowiek poczuwający ś. do obowiązków względem kraju, syn ojczyzny, patrijota*). Składam najętsze dziękczynienia u tronu Twego, u tronu Króla obywatela i ojca ojczyzny. Djar. gr. Prawy O. w każdej sprawie dobro kraju powinien mieć przed oczyma. Kras. O. otoczony obwodem powiatu w kole wieca. Lel. Samą szlachtę prawa nasze rozumiały właściciwie przez obywatelów, tak dalece, że cokolwiek ś. mówi o prawach, o swobodach, wolnościach obywatelskich, ścisłe należy do samej szlachty, czy to w senatorskim, czy w rycerskim stanie będącej. Skrzet. Imię obywatela, ty mój skarbie złoty, szacowniejszy nad wszystkie herbowne przymioty. Nar. 3. *sposób tytułowania kogoś w roznowie wprowadzony podczas rewolucji francuskiej*: Obywatelu generale. Krasin. Jutro staw ś. u namiotu obywatela wodza. Krasin. 4. *posp. właściciel nieruchomości*: O. miejski (ir. *kamienicznik*). O. wiejski, ziemski. <Czes. obyvatel>

× **Obywatelenie, a, blm., czynność cz. Obywatelić**.

× **Obywatelenie się, a ś., blm., czynność cz. Obywatelić** ś.

× **Obywatelę, ecia, lm. eta** *pog. lichy obywatel, człowiek niewart imienia obywatela*: To obywatelęta demokratycznej Rzeczypospolitej. Od.

× **Obywatelić, i, il** *kogo = robić obywatelem, budzić w kim poczucie obywatela, uspołeczniać*. O. ś. *stawać ś. obywatelem, wyrabiać w sobie poczucie obywatelskie, uspołeczniać ś.*: Lud coraz ś. więcej mnoży, coraz ś. więcej oświeca i obywateli. Stasz. <Od Obywać>

Obywatelizna, y, blm. ir. obywatele, obywatelstwo: Zubożała O. galicyjska. Fred. A.

Obywatelka, i, lm. i *forma ż. od Obywateł*: O. kraju, miasta. Królowie wojsk uciekali, a O. domowa podzieli korzyść. Bud. (= *ta, która przygląda domu*. B. G.). Matka O. Kniaź.

Obywatelski i. przym. od **Obywateł**: Resursa obywatelska. Komitet O. Straż obywatelska. Obiady obywatelskie (= *obiady dla lepszej publiczności*). Prawa obywatelskie. Kalendarz O. p. **Kalendarz**. Cnoty obywatelskie. Odwaga obywatelska (= *cywilna*). Brak wielki wyobrażeń i obyczajów obywatelskich w ludzie wiejskim. Ust. Pierwiastek włociański zapanuje nad obywatelsko-ziemskim. Spas. Mundur O. 2. † *O. miejscowy, swojski, domowy, krajowy*. Kn. **Po obywatelsku** przys. *jak na obywatela przystało*: Zalatwić sprawę, postąpić po obywatelsku. Przysięga sekretarz rady, że swą funkcją sprawować będzie sumiennie, wiernie i po obywatelsku. Skrzet.

Obywatelskość, i, blm. p. Obywatelstwo. Sł. wil.

Obywatelstwo, a, blm. I. *stan obywatela, należenie do grona obywateli*: Obywatelstwa albo miejskiego utracenie, albo niemienie — cudzoziemstwo, *peregrinitas*. Kn. O. honorowe (= *inlygienat*). Przen.: Zyskać sobie prawo obywatelstwa = *zyskać prawo bytu, upowszechnić ś., zaaklimatyzować ś., przyjąć ś., ustalić ś.*: Środki dezynfekcyjne nie zyskały sobie prawa obywatelstwa. Wynalazek ten nie zyskał sobie u nas prawa obywatelstwa. 2. a. **Obywatelskość charakter obywatela; patryjotyzm**: O. jest to jedno z najwznioślejszych pojęć cywilizacji, wskazujące człowiekowi święte obowiązki dla kraju, którego jest obywatelem. Kras. A. Różnica między patryjotyzmem i obywatelstwem jest ta: duszą pierwszego jest miłość kraju; drugiego idea świętości obowiązków obywatela. Kras. A. Duch obywatelstwa. Kół. Pompejusz pokrywał ambicję pozorem obywatelstwa, Cezar ludzkością. Kras. Interesowali go ci wszyscy, którzy, wypłacając ś. z długu obywatelstwa, zostali nieszczerliwymi. Dm. Sejm usłuchał głosu mądrości i obywatelstwa. Śniad. Zgromadzenie i zapewnienie najważniejszych do tego pomocy waszej doświadczonej, enocie, waszemu obywatelstwu są poruczone. Śniad. Jędrzej Zamojski, sławny mąż w Europie enotą, urzędami, obywatelstwem. L. 3. zb. *obywatele*: Poseł od swego województwa powagą mówi do obywatelstwa, jako od niego wybrany i delegowany. Kół. Zgromadzone na ratusz O. tę ustanowiło uchwałę. L. Na uroczystość zjechało O. okolice.

[**Obza, y, lm. y**] *powróż, linka do wiazania koni a. bydła na pastwisku*. Por. **Obdza**. <?>

[**Obzajda, y, lm. y, Obzejda**] *rodzaj przybudówki, komory do stodoły przystawionej i przeznaczonej do przechowywania sprzętów gospodarskich a. na plewy, plewnik*. <Nm. Absseite>

† **Obzarny** *chcący, lakomy*. Psń. <Zap. zam. Obzar-ny, por. Zreć>

[**Obzabić, i, il**] p. **Obzobić**. <Ob + *Ząbić, od Ząb>

[**Obzabienie, a, blm.**] czynność cz. **Obzabić**.

† **Obzdłuż** przys. *wzdłuż, w podłuż*: Od męża więc miewała dwoje zawieszenie, trzecią O. piszczałkę z rubinem dla dzieci. Ciek. <Ob + Z + DŁUG>

[**Obzejda, y, lm. y**] p. **Obzajda**.

[**Obzerki, rek, blp.**] p. **Obzierki**. <p. Obzierki>

[**Obzwać się, a ś., ał ś.**] p. **Odezwać ś.** <Ob + Zwać>

[**Obzewanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Obzewać ś.**, *odzwanie ś.*

[**Obzgać się, a ś., ał ś.**] *obetkać ś., obezreć ś., nalać brzech*: Tom ci ś. obzgał niepomału. <Ob + Zgać>

[**Obzganie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Obzgać ś.**

Obzierać, a, ał i O. ś. p. Obejrzeć: Wyjechał gospodarz w pole O. roboty wiejskie. Niem. Obziera szereg ryerstwa. Krasin. Wszak obzierać ś. na wstyd nie jest dzisiaj w modzie. Niem. [Muszą ś. na mnie O., choćby i nie chciały]. Ork. [Słonko ś. obziera] (= *zachodzi czerwono*). <Ob + *Zierać, ZOR/ZIER>

Obzieranie, a, blm., czynność cz. **Obzierać**.

Obzieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Obzierać ś.**

[**Obzierki, rek, blp., Obzerki**] *ogłędziny*: Panna, nim za mąż wyjdzie, jedzie w O. a. na O. (do rodziców starającego ś.). <Od Obzierać>

[**Obzimek**] *na wiosnę*. <Ob + ZIM>

[**Obzimę**] *pod zimę, w zimie, przez zimę*. <Ob + Zima>

[**Obzłocenie, a, blm.**] czynność cz. **Obzłocić, ozłocenie**.

[**Obzłocić, i, il**] p. **Ozłocić**. <Ob + Złocić>

× **Obznaczać, a, ał p. Oznaczyć**. <Ob + *Znaczać, od Znak>

× **Obznaczenie, a, blm.**, czynność cz. **Obznaczać, oznaczanie**.

× **Obznaczenie, a, blm.**, czynność cz. **Obznaczyć, oznaczenie**.

× **Obznaczyć, y, ył p. Oznaczyć**: Cisnąłem na niego talerz, który mu twarz obznaczył. Rzew. Póki ją (szablę) trzymać będzie w ręku, nie da ś. cudzą O. Rzew. <Ob + Znaczyć>

Obznajamiać, a, ał i O. ś. p. Obznać.

Obznajamianie, a, blm., czynność cz. **Obznajamiać**.

Obznajamianie się, a ś., blm., czynność cz. **Obznajamiać ś.**, *obznawanie ś.*

Obznajmiać, a, ał i O. ś. p. Obznać.

Obznajmianie, a, blm., czynność cz. **Obznajmiać**.

Obznajmianie się, a ś., blm., czynność cz. **Obznajmiać ś.**

Obznajmić, i, il i O. ś. = Obznać i Obznać ś.: List może być utworem jakiejś cudzoziemki, która z językiem miejscowym dostatecznie obznajmioną nie była. Orzesz. 2. [O.] p. **Oznajmić**.

<Ob + Znajmić>

Obznajmienie, a, blm., czynność cz. **Obznajmić, oznajmienie**.

Obznajmienie się, a ś., blm., czynność cz. **Obznajmić ś.**

[**Obznajminy, in, blp.**] *oświadczyń*. <Ob + ZNA>

Obznajomić, i, il i O. ś. p. Obznać: Nowa nauka obznajomiła malarzy z prawami perspektywy. Nikt z obecnych nie był obznajomiony z wyższą etykietą. Rog. <Ob + *Znajomić, od Znajomy>

Obznajomienie, a, blm., czynność cz. **Obznajomić, obznaczenie**.

Obznajomienie się, a ś., blm., czynność cz. **Obznajomić ś.**, *obznaczenie ś.*

[**Obzobać, bie, bał**] p. **Odziobać**. <Ob + Zobać>

[**Obzobala, i, lm. e**] *herod baba, hic mulier*. <?>

[**Obzobanie, a, blm.**] czynność cz. **Obzobać, obdziobanie**.

[**Obzobiać, a, ał**] p. **Obzobić**.

[**Obzobianie, a, blm.**] czynność cz. **Obzobiać**.

[**Obzobić, i, il, Obzabić, nied. Obzobiać**] *ogryźć, objeść*. <p. Obzabić>

[**Obzobienie, a, blm.**] czynność cz. **Obzobić**.

[**Obzobywać, uje, ywał**] p. **Odziobać**: Wróbel kiś obzobuje.

[**Obzobywanie, a, blm.**] czynność cz. **Obzobywać**.

Obzoisty *pełen obzoiów, mający na kilku kantach obzoje*.

[**Obzoj, a, lm. e**] p. **Obzoja**.

[**Obzoja, i, lm. e, Obzój, Obzoi**] *jeden z rębów okrągławych, pozostałych u kłody przy ociosywaniu jej w czworobok; brak kantu w desce lub belce z powodu węższej powierzchni drugiej strony, oflis*: Brusy sosnowe na kant bez-obzoi ciosane. <?>

Obzoiowaty *podobny do obzoi; mający obzoje a. obzoje*: Deska obzoiowata.

[**Obzować, uje, ował**] *uwiązywać na obzie*. <? Nm. aufzäumen = okiełznać, obuzdać>

[**Obzowanie, a, blm.**] czynność cz. **Obzować**.

[**Obzój, oja, lm. oje**] p. **Obzoja**.

× **Obzór, oru, lm. ory obejrzenie, ogłędziny**: O. trupa. Śł. wil. <Ob + ZOR>

Obzucie, a, btm., czynność cz. **Obzuc**.

Obzuc, uje, uł I. [O.] *nabić dzwona na szmychy** *utwierdzone już promienisto w piastcie*. 2. × O. *ograniczyć, otoczyć*: Władysław Herman, nowym porządkiem obzuty, zdawał ś. być człowiekiem ludu. Lel. <Ob + Zuc>

[**Obzywac się**, a ś., ał ś.] p. **Odezwać ś.**: Cobych ś. obzywaka; jeszcezy mnie zbić gotów niesłusznie. Ork. <Ob + *Zywać, od Zwać>

[**Obzywanie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Obzywać ś.**, *odzywanie ś.*

[**Obzdziębrog**, oga, Im. ogi] *niedbały gospodarz*. <Obzdzieć + Bróg>

[**Obzdziędrag**, a, Im. i] *śmierdziuch, gówniarcz, zsraniac*. Zdr. [Obzdziędrak]. <Obzdzieć + Drag>

[**Obzdziędrak**, zka, Im. zki] p. **Obzdziędrag**.

Obzdzieć, i, ał *bzdząc, otoczyć, ogarnąć smrodem*. <O + Bzdzieć>

× **Obzalec**, lca, Im. lce p. **Obzelec**. Troc. <?>

[**Obzalenie**, a, btm.] czynność cz. **Obzalić**.

[**Obzalić**, i, ił] p. **Obzalaować**: Cylie go wzięli zeglarze za morze, eo go moje serce obzalić nie moze. <Ob + Zalić>

Obzalaować, uje, ował I. × O. *oskarżyć, obwinąć, zaskarżyć do sądu*: Osoczył a obzalaował ją wielą haniebnych złości. Leop. Przywiedziono one męże, którzy byli obzalaowali a oskarżyli Daniela. Leop. Siostrę brat wydał a obzalaował. Skar. W zakonie starym godziło ś. ojeu syna nieposłusznego do urzędu O. Skar. Obzalaowany o ten występki u sądu. Troc. Epaminondas był obzalaowan, i chciao go o gardło przyprawić. L. Dopuść mi, żeć maluczko obzalauję boleści moje. Leop. (= *użaleć ś. z powodu moich boleści*). 2. † O., [O.] p. **Ozalić**: Abraham oplakał i obzalaował żonę swoją. Wuj. Nierządnie swoje przeszłe złości obzalaowały. Odym. Skoro grzechów obzalaował, łaskęś mu darował. K.G. † O. ś. *nażalić ś., nauzalać ś.*: Lukrecja żaobliwemi słowy krzywdy ś. swej przed mężem dosyć żałośnie obzalaowawszy, pugiuałem ś. zabiła. Kosz. <Ob + Zalaować>

Obzalaowanie, a, btm., czynność cz. **Obzalaować**. † **Obzalaowanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Obzalaować ś.**

Obzalaowany im. od **Obzalaować**. O., ego, Im. i rz. *oskarżony, obwiniony, podsądny*: Obzalaowany powinien prawdę zeznać, eo żalującym winien. Groic. Najsprytniejsza ze wszystkich obzalaowanych. Kor.

× **Obzarca**, y, Im. y p. **Obzartuch**: On dla swej wspaniałości jedynie oznaku wszystkich w piątki obzarców czestował bez braku. L. <Ob + ŻAR/ZER/ZR>

1. **Obzarcie**, a, btm. I. *zżarcie z wierzchu, dokoła, ze wszystkich stron*. 2. przén. *uszkodzenie, zniszczenie przez coś gryzącego*: O. naskórka. 3. † O. p. **Obzarstwo**. Troc. <Ob + ŻAR/ZER/ZR>

2. **Obzarcie** przys. od **Obzarty**; † **Obzarliwie**, † **Obzryliwie**, † **Obzerliwie**, † **Obżernie**, [Obzryliwie, Obzerliwie, Obżernie]. <Ob + ŻAR/ZER/ZR>

Obzarcie się, a ś., btm., czynność cz. **Obezreć ś.** † **Obzarliwie** p. 2. **Obzarcie**.

† **Obzarliwy** p. **Obzarty**: Psi obzarliwi nie znają nasycenia. Bud.

† **Obzarły** p. **Obzarty**: O., *gulosus*. Mącz. O. Mateusz, biskup krakowski. Biel. M.

Obzarstwo, a, btm., † **Obzerstwo**, † **Ozralstwo**, † **Ozrzalstwo**, × **Obzartosć**, † **Obzarcie** I. *skłonność do obżerania ś., nalóg obżerania ś., żarłoczność*: O. jest jednym z siedmiu grzechów głów-

nych. Choroba jest obzartstwa karą. Troc. 2. † O. *pijactwo, opilstwo*: O. (opilstwo) zbytnie. Troc. Ze zbytniego gorzałki obzartstwa trafiają ś. ludziom różne przypadki. Haur. <Ob + *Zarstwo, ŻAR/ZER/ZR>

× **Obzartosć**, i, btm. p. **Obzarstwo**. L.

Obzartuch, a, Im. y, [Obzartus]; × **Obzarca**, † **Obzerca**, † **Ozerca**, † **Obzryca**, † **Ozryca**, † **Ozrzalca**, † **Ozrzalec**, † **Ozralec** I. *człowiek niepowściągliwy w jedzeniu, żarłok*: O., tylko jeść a pić, utonął w brzuchu. Prz. Wilk O. Haur. O. rósł jak na drożdżach. Dyg. 2. † O., [O.] *pijak, pijanica, opój*. <Od Obzarty>

[**Obzartus**, a, Im. y] p. **Obzartuch**.

Obzarty I. *który obzarto*: Miejsce od uryny obzarte. 2. † O., † **Obzarły**, † **Ozaryły**, † **Ozrzaly** *który ś. obzarł*: O. brzuch rozumu ostrego nie czyni. Kosz. 3. a. † **Obzarliwy**, † **Obzryliwy**, [Obzryliwy], † **Obzerliwy**, [Obzerliwy], † **Obzarły**, † **Ozaryły**, † **Ozrzaly**, † **Obżerny**, [Obżerny] *obżerający ś. nalogowo, żarłoczny, łakomy, nienasycony, niepowściągliwy w jedzeniu*: Oni są psami obzartami, nie mogą ś. nigdy nasycić. B.G.

Obzając, **obeżnie**, **obzął**, **nieł**. **Obzynać** kogo = *zżać czyje zboże*: Gromada cię oborze, obsieje, obeżnie. Jez. O. ś. *oblatwić ś. ze zniwoem*: Tylko eom ś. obzął a siejba za pasem. Krasz. <Ob + Ząć>

Obzdzenie, a, btm., czynność cz. **Obzdzieć**.

† **Obzegać**, a, ał p. **Ozegnąć**. <Ob + Zegać>

† **Obzeganie**, a, btm., czynność cz. **Obzegać**.

Obzeglować, uje, ował *zeglując, opłynąć*: O. wyspę. <Ob + Zeglować>

Obzeglowanie, a, btm., czynność cz. **Obzeglować**.

† **Obzegnąć**, **gnie**, **gł** p. **Ozegnąć**: Witold wrócił ś. do Prus, a Wilkomir obzegł Stryjk. Plon z Moskwy wywiedli, Uświat zaś obzegli Stryjk. <Ob + Zegnąć>

† **Obzegnęcie**, a, btm., czynność cz. **Obzegnąć**.

Obzelec, lca, btm., × **Obzalec** *gatunek drzewa ciosanego*. Śl. wil. <?>

[**Obżenić**, i, ił i O. ś.] p. **Ożenić**. <Ob + Żenić>

[**Obżenienie**, a, btm.] czynność cz. **Obżenić**, *oze-nienie*.

[**Obżenienie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Obżenić ś.**

Obzerać, a, ał, † **Obzryać**, † **Ozryać**, dok. **Obezreć**, † **Ozreć** I. *zreć z wierzchu, dokoła, ze wszystkich stron*: Robaetno obzarło liście na drzewie. 2. przén. *gryźć, niszczyć, trawić z wierzchu, dokoła, ze wszystkich stron*: Klucz rdza obzarła. Uryna obzarła dziecko. Kwasy na rękach skórg obzarły. O. ś. I. p. **Obezreć ś.**: Obzarł ś. jako świnia. Troc. Nie obezryj ś., nie będziesz chorował. Troc. Żeś ś. już obzarł, pijaku, czyś ś. gorzałki dorwał? Lubom. Przén.: Obzarszy ś. radości, twardo usnął. Wer. (= *upojony radością*). 2. [Obzerać ś. a. **Objadać ś.**] z kim = *uzerać ś., ujadać ś., opętać ś., gierać, klócić ś.* <Ob + ŻAR/ZER/ZR>

Obżeranie, a, btm., czynność cz. **Obzerać**.

Obżeranie się, a ś., btm., czynność cz. **Obzerać ś.**

† **Obzereca**, y, Im. y m. p. **Obzartuch**: O. mięsny. Bobr. <Ob + ŻAR/ZER/ZR>

† **Obzerliwie**, [Obzerliwie] p. 2. **Obzarcie**.

† **Obzerliwy**, [Obzerliwy] p. **Obzarty**: Wilk bestja obzerliwa jest. Sak.

† **Obżernie**, [Obżernie] p. 2. **Obzarcie**.

†**Obżerny**, [Obżerny] p. **Obżarty**: Tym, którzy obżerniejsi byli przed chorobą, więcej pokarmu w chorobie pozwolić potrzeba. Krup.

†**Obżerstwo**, a, btm. p. **Obżarstwo**: Dla obżerstwa wiele ludzi ginie, a kto powściągliwym jest, żywota sobie przyczyni. Skar. <p. Obżarstwo>

Obżęcie, a, btm., czynność cz. **Obżąć**.

Obżęcie się, a s., btm., czynność cz. **Obżąć s.** [Obżorgać, a, al, Obżorgać] postarać s. o co, zając s. czym. <Ob + Nm. sorgen>

[Obżorganie, a, btm.] czynność cz. **Obżorgać**.

[Obżorgać, a, al] p. **Obżorgać**.

[Obżorganie, a, btm.] czynność cz. **Obżorgać**.

Obżynać, a, al i O. s. **Obżąć**. <Ob + Żynać>

Obżynanie, a, btm., czynność cz. **Obżynać**.

Obżynanie się, a s., btm., czynność cz. **Obżynać s.**

†**Obżyncarz**, a, lm. e] *należący do [obżynek], świaczka za poczęstunek*. <Od Obżynek>

Obżynek, nku, lm. nki I. × O. *zniewo*: Kiedy już dograbek i O. przejdzie całe łuny, wówczas rozproszyło s. już całe ptaństwo. Pol. 2. [Obżynki lm.] *żęcie zboża za poczęstunek*. 3. Obżynki lm., bł. **Obżynki p. Dożynki**. 4. [O.] *zabawa z okazji poświęcenia wieńców*. 5. × O. *jakas powinność, daremszczyzna kmiecia dla dworu*. Goł.

Obżynkowy przym. od **Obżynki**, *dożynkowy*: Pieśń obżynkowa. Muzyka zapowiada obżynkową muzykę. Kam. <Od Obżynek>

†**Obżyrać**, a, al i O. s. p. **Obżerać**: Obżyra s., upija. Wuj. <Ob + ŻAR/ŻER/ZR>

†**Obżyranie**, a, btm., czynność cz. **Obżyrać**.

†**Obżyranie się**, a s., btm., czynność cz. **Obżyrać s.**

†**Obżyrca**, y, lm. y p. **Obżartuch**.

†**Obżyrliwie**, [Obżyrliwie] p. 2. **Obżarcie**.

†**Obżyrliwy**, [Obżyrliwy] p. **Obżarty**: Nie bądź O., będziesz długo żywy. Prz.

†**Obżywiac**, a, al i †O. s. p. **Obżywić**.

†**Obżywanie**, a, btm., czynność cz. **Obżywiac**.

†**Obżywanie się**, a s., btm., czynność cz. **Obżywiac s.**

†**Obżywiciel**, a, lm. e p. **Ożywiciel**: Obżywieni żyjemy w obżywicielu naszym, a ożywiciel w obżywionych swoich. Rej.

†**Obżywicielka**, i, lm. i p. **Ożywicielka**.

× **Obżywić**, i, il, nied. †**Obżywiac** I. †O. p. **Ożywić**: Obżywił niemało ludzi Chrystus. Gł. 2. × O. *wyżywić, obdzielić żywnością*: Nie obżywi wszystkich. L. †O. s. *odżywić s., podtrzymać życie*: Niegodzien powietrza, którym s. obżywia. Baz. <Ob + Żywić>

Obżywić, a, btm. I. × O. s. czynność cz. **Obżywić**. 2. [O.] *żywność, życie, utrzymywanie*: Bóg dał ij krowę, aby miała O. i z dziećmi.

†**Obżywienie się**, a s., btm., czynność cz. **Obżywić s.**

†**Obżywny** p. **Odżywczy**: Nasienia rodzajne wszech rzeczy, silone ziemią obżywną, rosły. Zabr. <Ob + Żywny>

†**Oc**, †**Ocz** I. o co: Gdy s. stanie niesprawna rzecz, słowie aż kogo zabiją a. ciężko uranią a. cokolwiek takiego, oby miano gorący sąd gałę... Ort. 2. *dlaczego?, po co?* <Z O co>

Ocalać, a, al i O. s. p. **Ocalić**.

Ocalanie, a, btm., czynność cz. **Ocalać**.

Ocalanie się, a s., btm., czynność cz. **Ocalać s.**

Ocaleć, eje, al *utrzymać s., pozostać w całości; ujsć, wyjść cało, nie przepaść, nie zginąć, uratować s.*: Za Nerona ze czterestu części, na które

s. Rzym dzielił, cztery tylko ocalały. Nar. Gdyby mogła być cała (ojezyzna), twoja by pewnie była radą ocalała. Tremb. Wpośród zgrai zalotnych ocalała. Hul. A. ginać, a. O. razem musimy. Nar. Cała załoga utoneła, tylko kapitan ocalał. <O + *Caleć, od Cały>

Ocalenie, a, btm. I. czynność cz. **Ocaleć**. 2. czynność cz. **Ocalić**.

Ocalenie się, a s., btm., czynność cz. **Ocalić s.**

Ocalić, i, il, [Obcalić], nied. **Ocalać** *wyrwać, wypieść cało z niebezpieczeństwa, uratować, nie dać zginąć, wybawić*: O. co z pożaru, z powodzi. O. komu życie. Służył ojezyźnie i szlachetnie radził, nie mógł O., ale jej nie zdradził. Książ. Szczęśliwy jeszcze, kto głowę na karku O. potrafi. L. Ocalona, swobodnie w powietrze s. wzbija. Kras. Ostatni, co ich bronił i ocalał, Hektor zginął. Dm. Spólna moc tylko może nas O. Miek. Tak resztę rodstwa ocalim. Miek. O Najświętsza, o Marjo z Borun, ocal nas, ocal dzieci, dom gore. Miek. Jak dąb s. powalił, ale nas wszystkich swym zgonem ocalił. Pol. (Człowiek), coś go stworzył i ocalił, a czemużby Cię nie chwalił. Karp. O. s. I. *uratować s., wyrwać s. z niebezpieczeństwa, ujsć cało, ocaleć*. 2. × O. s. *utworzyć całość*: Mnóstwo s. zarysów skleja, w jakieś tworzydło ocali i znówu pierzechnie. Miek. <O + Calić>

Ocalunić, i, il *okryć, obwinąć całunem*: Jedno tylko ciało (Napoleone) ocalunione dni ubiegłych chwala. Krasiń. <O + *Całunić, od Całun>

Ocałunienie, a, btm., czynność cz. **Ocałunić**.

Ocap, u, lm. y I. a. [Ocepa, Oczap, Oczep] = a) *belka lub kamień, łączące wierzchem odrzwiwa i okna, murłat*: Ledwie głową dostanie do ocapu ode drzwi, a już chce mieć swój rozum. Ork. b) *belka, położona w dół ściany a. łącząca słupy i pale pionowe; podbitka pod dachem, podciąg, jętka*. 2. [O.] *brwi*. 3. *cieś*. p. 3. **Cap**. <O + Nm. Zapł>

[Ocapiać, a, al] p. **Ocapić**.

[Ocapianie, a, btm.] czynność cz. **Ocapiać**.

[Ocapić, i, il, nied. **Ocapiać**] *złączyć ocapem*: Capka, t. j. górna część futryny, ocapia dwa pionowe boki. <Od Ocap>

Ocapieć, eje, al *zharamięć, zgłupieć*. <O + Capieć>

Ocapienie, a, btm., czynność cz. **Ocapieć**.

[Ocapienie, a] I. btm., czynność cz. **Ocapieć**. 2. lm. a *ściana nad ocapem*.

[Ocas, a, lm. y], × **Oczas ogon**: Trafił zabie na O. <Czes. ocas = ogon>

× **Occian**, u, lm. y p. **Octan**. <Now. od Oeet>

× **Occiany** p. **Octowy**: Dawaj jej kwaśnych potraw i ocecianych pokarmów. Śpiez.

Occiarz, a, lm. e, **Octarz**, × **Ocetnik**, × **Octownik** *fabrykant a. handlarz octu*. <Od Oeet>

× **Occić**, i, il I. p. **Octować**: Oczezony, octem euehający. Mącz. (= oczzony). 2. *przemienić w oct*. L. <Od Oeet>

Ocean, u, lm. y I. *wielki obszar wód słonych pomiędzy wielkimi lądami*: Morze jest częścią oceanu. O. Wielki, Lodowaty północny i południowy. O. Wschodni, Atlantycki. O., otoczy świat, morze wielkie. Kn. Ona zbierała w Neapolu wieniec, on s. urodził w Rzymie Oceanu. Słow. (= w Wenecji). Przen. Wpłynąłem na suchego przestwór oceanu. Miek. (mowa tu o stepach). 2. *przen. masa*: Przez lat oceany. Miek. Uważaliśmy go za O. mądrości. Sienk. (= studnię). Zdr. **Oceanik**. <Gr. okeanos>

Oceaniczny p. **Oceanowy**: Bezmierne, rozciągające s. dokoła przestrzenie miały pozór O. Jeż. <Od Ocean>

Oceanida, y, lm. y *nimfa oceanowa*. Przen.: Ona traw oceanidą. Słow. <Gr. okeanis>

Oceanik, u, lm. i p. **Ocean**: Staw ukraiński, to śmiało pomyśl sobie, iż to mniej więcej spory O. Byk.

Oceanita, y, lm. ci *człowiek wrodzony na oceanie; mieszkaniec oceanu*: Co skłoniło owego oceanitę-profesora do obrania zawodu hotelarza?

Oceanograf, a, lm. owie *badacz, znawca naukowej oceanów*. <Now. z Gr. okeanos = ocean + -grafos = piszący>

Oceanograficzny przym. od **Oceanografja**: Badania, poszukiwania oceanograficzne.

Oceanografja, i, bfm. *nauka, mająca za przedmiot badanie oceanów*. <Now. z Gr. okeanos = ocean + -grafia = pisanie, pismo>

Oceanowy, **Oceaniczny**, †**Oceański** przym. od **Ocean**: Fale oceanowe.

†**Oceański** p. **Oceanowy**: (Bóg) przeniósł cię przez wielkie oceaniczne wody. Zbyl. A.

[**Ocebnny**] p. **Odsiebny**: O. róg sochy (= *prawy*). <Zam. Odsiebny, od okrzyk.: Odsię!>

Ocechować, uje, owa! *oznaczyć cechą, znakiem, ostemplować*: Wykrzykiwał, że już ten las sprzedany, Żydy ocechowały i rąbać wnet będą. Reym. <O + Cechować>

Ocechowanie, a, bfm., czynność cz. **Ocechować**. [**Ocechtać**, a, a! *odeptać, zostawiając drobne i geste ślady*. <O + Cechtać>

[**Ocechtanie**, a, bfm.] czynność cz. **Ocechtać**.

× **Ocedzać**, a, a! p. **Odcedzić**.

× **Ocedzanie**, a, bfm., czynność cz. **Ocedzać**, *odcedzanie*.

[**Ocedzarka**, i, lm. i] *1. sprzęt kuchenny do odlewania wody z ugotowanych ziemniaków, deska z dziurami do odcedzania gotujących s. ziemniaków. 2. przrząd do wyciskania oleju*. <Od Ocedzać>

× **Ocedzenie**, a, bfm., czynność cz. **Ocedzić**, *odcedzenie*.

× **Ocedzić**, i, i! p. **Odcedzić**. L. <O + Cedzić>

Ocel i, a, lm. e, **Ocył**, **Cel**, **Ocył**, **Hacel**, **Gryfka** *hak, bródka u każdego z dwóch końców podkowy: Kto konia swego na O. da ukować, już i na gołedzi może tym harcować*. Rej (= *na ostro podkuć*). Uzbrowisz w podkowy i stalne ocele konie żołnierzy swoich... Pot. Przen.: Na O. = *ostro, mocno, hartownie*: Przetełmi ten paniami koniec zahartował, byś lepiej myśli i serce na O. ukował. Rej. Co enotą na O. nie zakowano, trudno to słusznie ma być pochwalono. Rej. Myśl stateczna, na żadną stronę nieuniesiona, a rozumem na O. zahartowana. Rej. 2. [O., i, bfm., **Ocelka**] *stal*: Podkówki z drogiej oceli. <Czes. ocel = stal>

[**Ocelka**, i, lm. i] i. p. **Ocel**. 2. a. [**Ocelka**, **Ocyłka**] *stalka do krzesania ognia, krzesiwo; musat, musatek do ostrzenia*. <Czes. ocelka>

Ocelot, a, lm. y zool. (*felis pardalis*) *kot amerykański plamisty*. <Now. z Łć. ocellus = oczko>

†**Ocelować**, uje, owa! *określić, ograniczyć*. Mącz. <O + Celować>

[**Ocelować**, uje, owa!] *stać*. <Czes. ocelovati>

†**Ocelowanie**, a, bfm., czynność cz. †**Ocelować**. Mącz.

[**Ocelowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Ocelować**.

[**Ocelownia**, i, lm. e] *stalownia*. <Czes. ocelowna>

[**Ocelowy**] przym. od **Ocel**: Szabliczka ocelowa. [**Ocelka**, i, lm. i] p. **Ocelka**.

Ocembrować, uje, owa!, †**Ocembrować** *dół lub studnię = zabezpieczyć, umocnić, opatrzyć ścianami drewnianymi*: Studni gdyby nie ocembrowano, prędkoby s. zawałiła. Haur. Każda porządna studnia od spodu aż do góry powinna być mocno ocembrowana. Świt. <O + Cembrować>

Ocembrowanie, a i. bfm., czynność cz. **Ocembrować**. 2. × O., lm. a *ściany drewniane w studni, w dole, oprawa*, cembrowanie, cembrowina, cębrowina, cembra, cębra, cembrzyna, cębrzyna: Studniarze w studniach O. biją. Troc.

†**Ocemgnienie**, a, lm. a, [**Ocemgnienie**] p. **Mgnienie**: Na każde O. boleści jego większą moc brały. Wuj. Język kłamiwy ustanie w ocemgnieniu. B. B. Pan Bóg w ocemgnieniu wszystko opatrzyć, odmienić, naprawić i postanowić może. Rej. <Okło, *Oce + Mgnienie>

Ocena, y, lm. y i. *ocenianie, krytykowanie*: Świadoma siebie O. stosunków społecznych. O. piśmiennictwa. Dać eo komu do oceny. 2. *rozbiór dzieła, krytyczne ocenienie jego wartości, krytyka, recenzja*: Napisać, przeczytać ocenę. Zdr. × **Ocenka**. <O + Cena>

× **Oceniać**, a, lm. e, × **Oceniciel**, × **Oceniarz** *ten, co ocenia rzeczy, taksator*. Śl. wil.

Oceniać, a, a! p. **Ocenic**.

× **Ocenialny** *który można oceniać, ocenić, podległy ocenie*. Śl. wil.

Ocenianie, a, bfm., czynność cz. **Oceniać**.

× **Oceniarz**, a, lm. e p. **Oceniać**. Śl. wil.

× **Oceniciel**, a, lm. e p. **Oceniać**. Śl. wil.

Ocenić, i, i!, nied. **Oceniać** i. *określić cenę, podać, ustanowić cenę czego, oszacować, otaksować*: O. towar, szkody, straty. Majętność jego oceniono na sto tysięcy złotych. 2. *uznać wartość a. doniosłość, rozmiar czego, przekonać s. o nich, zrozumieć je*: O. czyje zasługi. Oceniam twoją życzliwość. Nie umiał O. tego, co robiono, jego dobro tylko mając na celu. O. grozę położenia (= *zorientować s. w niej*). <O + Cenić>

Ocenienie, a, bfm., czynność cz. **Ocenić**.

× **Ocenka**, i, lm. i p. **Ocena**.

[**Ocenzurować**, uje, owa!] p. **Ocenzurować**. <Zam. Ocenzurować>

[**Ocenzurowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Ocenzurować**, *ocenzurowanie*.

Ocenzurować, uje, owa!, [**Ocenzurować**] i. *działa = przejrzawszy, opatrzyć je cenzurą, to jest aprobatą cenzora*. 2. *zyskać ocenzurowanie*: Broszurę swoją już ocenzurowałem, mogę więc ją drukować. 3. *skrytykować niemilosierdzie, wyszydzić, wyszykanować; obgadac*: Nasze biedne liceum nie byłoby tak niemilosierdzie ocenzurowane. And. <O + Cenzurować>

Ocenzurowanie, a, bfm., czynność cz. **Ocenzurować**.

[**Ocepa**, y, lm. y] p. **Ocap**.

[**Ocepieć**, eje, a! *osłabnąć wskutek upału, ociężać*. Por. **Cepieć**. <Od Cep>

[**Ocepienie**, a, bfm.] czynność cz. **Ocepieć**.

× **Ocerklować**, uje, owa! p. **Ocyrklować**: Przyrodzenie bieg życia naszego ocerklowało. Nagur. <O + Cerklować>

× **Ocerklowanie**, a, bfm., czynność cz. **Ocerklować**, *ocyrklowanie*: Naznaczamy komisarzyów na O. osiadłości kozackich. Vol.

Ocet, etu, lm. **ety** l. chem. = a) *roztwór kwasu octowego w wodzie, zawierający zwykle pewne ciała obce, nadające zapach i smak*: O. bywa z wina i innych rzeczy, gdy części winne w winie bywają zaziębite, a części wodne zagniją. Urzęd. Różne są octy, najlepszy winny. Urzęd. O. aromatyczny, toaletowy. Posp.: O. czterech a. siedmiu ziół zieleń = *ocet winny, w którym mociono przez 12 dni piołun, rozmaryn, szalwoję, rutę i t. d., używany w czasie morowego powietrza*. Wej. Ależ to sam O! (= *strasznie to kwaśne*). Znać piwo, wino po ocie. Prz. (= *łatwo poznać w starości, jakim kto był za młodu*). Z-najlepszego wina naj-ostrzejszy ocet. Prz. (= *dobry, gdy ś. zepsuje, naj-gorszy*). b) × O. ołowiany = *ocian zasadowy ołowiu*. c) O. drzewny p. **Kwas**. 2. apt.: O. ekliwicy (aceticum scilliticum). O. miodowany p. **Kwasomiod**. <Łć. acetum>

Ocetnica, y, lm. e l. a. **Ocetniczka** = a) *kobieta sprzedająca ocet*. b) *nacynnie do zlewania octu*. Sł. wil. 2. anat. p. **Panewka**. <Od Ocet>

Ocetniczka, i, lm. i p. **Ocetnica**.

× **Ocetnik**, a, lm. cy p. **Occiarz**.

† **Ocekały** i [Ocekały] p. **Ocełny**: Zaślepienie, ocekały a zatwardziały serca pokutować nie umieją. Kosz. Ziele wrotycz febry i gorączki ocekały leczy. Syr.

[Ocełny] p. **Oczęty**. <?>

Och! w. p. 3. O: Och ja nieszczęśliwy! Troc. Och jak wielkiej z bojaźnią upatruję złości, Boże, odwróć to licho z Twojej wszechmocności. Bardz. Kocha mię, och i jak kocha! Boh. Nie mieli wody w wojsku, i rzekł król izraelski: Och biada, biada, biadaż nam! Leop. Och! to ś. pocieszę i zemszęć ś. Karnk. Rzeczownikowo: Ty le tam akcesorjów doskonałych do wyzyskania, spazny, młodości, ochi! achi! Byk. (niby lm.). <Okrzyk.>

[Ocha!, Oha!] l. *niże!*, *dalejże!*, *naprzód!* (wołanie na woły). 2. a. [Ohu!] okrzyk zadziwienia, przestraszenia, *ach!*, *och!*, *biada!*, *gwałtu!* 3. *okrzyk dla odstraszenia wilku od trzody*: O. wilku! 4. a. [Uha!] = a) *wołanie na bykło w szkodziu*. b) *wołanie na woły, aby stanęły*. Por. **Ochna!** <Okrzyk.>

Ochab, u, lm. y **bloto**, *bagno, trzęsawisko, oparzelisko*: Ryba, żyjąca w ochabach i jeziorach polnych. <Ukr. ochab>

† **Ochabiąc**, a, ał p. **Ochabić**.

† **Ochabianie**, a, blm., czynność cz. **Ochabiąc**.

[Ochabić, i, il] l. *zostawić*. 2. *oszczędzić*. <?>

† **Ochabić**, i, il, nied. † **Ochabiąc** *ujrzeć, dostrzec*. Pot. <?>

[Ochabienie, a, blm.] czynność cz. **[Ochabić]**.

† **Ochabienie**, a, blm., czynność cz. † **Ochabić**.

[Ochać, a, ał] *wołać: och!*; *wzlychać*: *Plące i ochá*. <Od w. Och!>

[Ochalc, i, il] *ubrać przystojnie, okrążyć koło siebie, oczyścić ś., oczyścić co*. <Por. Ukr. ochajati = czyścić, oporządzać, stroić>

[Ochajenie, a, blm.] czynność cz. **Ochajć**.

[Ochajnąć, nie, ną] *obeznać, urwać*. <?>

[Ochajnąć się, nie ś., ną] ś., **Ochajtnąć ś.**, **Obchajtnąć ś.** *ubrać ś. czysto*. <Od Ukr. ochajnyj = czysty, porządny>

[Ochajnięcie, a, blm.] czynność cz. **Ochajnąć**.

[Ochajnięcie się, a ś., blm.] czynność cz. **Ochajnąć ś.**

[Ochajny] *ochędożny, czysty, schludny*. <Ukr. ochajnyj>

[Ochajtnąć się, nie ś., ną] ś.] p. **Ochajnąć ś.** <Zam. Ochajnąć ś.>

[Ochajtnięcie się, a ś., blm.] czynność cz. **Ochajtnąć ś.**

[Ochałacenie, a, blm.] czynność cz. **Ochałacić**. [Ochałacić, i, il] *ogolocić, obciąć*: *Ochałacili brzezię z gałęzi*. <?, zap. pod wpływem Brs. ahałacić = ogolocić>

[Ochianie, a, blm.] czynność cz. **Ochać**.

† **Ochapiąc**, a, ał i O. ś. p. **Ochapić**.

† **Ochapienie**, a, blm., czynność cz. **Ochapiąc**.

Ochapienie się, a ś., blm., czynność cz. **Ochapiąć ś.**

† **Ochapić**, i, il l. a. O. ś., nied. † **Ochapiąc** a. O. ś., [Ochapiąc ś.] = a) † **Ochapia** *mię* a. *ochapia* *mi ś. kto, co = przypomina mi ś.; zdaje mi ś., żem gdzieś, kiedyś widział, że mam skądś znać; przychodzi mi na myśl: Ochapia mię ten głos*. Troc. Już wszyscy wiedzieli, co to znaczy, i Deregowskiemu ś. ochapiło. Kaczk. Pamiętaszże twarz a. imię jego? — Ochapia-ć mi ś. przecię jakoś twarz onego. Bardz. Zdaje mi ś., że mam znać W. Pana. — Być może, bo i mnie ś. W. Pan eoś ochapiaasz. L. Widzi ją, ochapia mu ś. jej postać. Pot. Niebardzo mi ś. ochapiało, co to mają znać te dwa przykazania. Kaczk. b) × **Ochapiąc** ś. *do czego = przypominać co, wyglądać na co, być podobnym do czego*: *Mimy ochapiały ś. do tych sztuk, które Francuzi farsz zowią*. Czart. A. 2. [O., nied. **Ochapiać**] *nie poznać: Ochapiałam (= zapomniałam, nie poznałam kogo)*. <O + *Chapić, od Chapnąć, Chapać>

× **Ochapielina**, y, lm. y **chryпка**. Sł. wil.

† **Ochapienie**, a, blm., [Ochapienie] czynność cz. **Ochapić**.

Ochapienie się, a ś., blm., czynność cz. **Ochapiąć ś.**

[Ocharpnąć, nie, ną] *polknąć*. <O + *Charpnąć, z Chrapnąć; por. Charp>

[Ocharpnięcie, a, blm.] czynność cz. **Ocharpnąć**.

[Ocharuzić, i, il i O. ś.] p. **Ocharuzić**. <?>

[Ocharuzenie, a, blm.] czynność cz. **Ocharuzić** a. **Ocharuzić**.

[Ocharuzenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Ocharuzić ś.**

[Ocharuzka, i, lm. i] *czyste ubranie*.

[Ocharuzić, y, ył, Ocharuzić] *oczyścić, uporządkować, doprowadzić do porządku, posprzątać, ubrać porządknie, ogarnąć, oporządzić*: *Ocharuził zone i dzieci troche iney*. [O. ś.] *ogarnąć ś., przyprowadzić do porządku ubranie na sobie, ubrać ś.* <?>

† **Ochełstać się**, a ś., ał ś. p. **Okielznać**: *Młodem i wołmi jeżdżą po ulicach, gdzieby kołatanie było a. gwar ludzi, aby ś. tak ochełstały*. Trzye. (= *ułataskaly ś., ulagodziły ś.*). <?, por. Ros. chołost>

† **Ochełstanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ochełstać ś.**

† **Ochełznać**, a, ał i † O. ś. p. **Okielznać**: *Złość wyuzdana munsztukiem srogim przez cię była ochełznana*. Li. <O + Chełznać>

† **Ochełznanie**, a, blm., czynność cz. **Ochełznać**, *okielznanie*.

† **Ochełznanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ochełznać ś.**, *okielznanie ś.*

† **Ochełznać**, nie, ną p. **Okielznać**. L.

† **Ochełznięcie**, a, blm., czynność cz. **Ochełznać**.

× **Ochentał**, a, lm. y = **Efimek**. <Od nazwy miejscowości Joachimsthal; p. Efimek>

† **Ochędażać**, a, ał i † O. ś. p. **Ochędożyć**.

† **Ochędażanie**, a, blm., czynność cz. **Ochędażać**,

† **Ochędażanie się, a s.**, blm., czynność cz. **Ochędażać s.**

† **Ochędoga, i**, lm. i *strój, suknie, ozdoby*: Biedny ten człowiek ochędogę swoją i stroje owe szlachetne wszystkie utracił. Wuj. Wzięła manele, rękawiczki, pierścionki, nadto wszystkie swe ochędogi, owa bardzo s. pięknie przybrała. B. B. Przen.: Ochędogę chwały i wielmożności Twojej w dziwnych twych sprawach rozprawować będę. B. B. (= *blask, świetność, ozdoba*). Zdr. † **Ochędóżka**, [Ochędóżka]. <O + Chędogi>

† **Ochędogi p. Ochędožny**: Amurat wiele ochędogiego wojska swego potracił. Baz. <O + Chędogi>

† **Ochędogość, i**, lm. i p. **Ochędóstwo**: Iżbyśmy sprawowali sobie takie przyprawy i takie ochędogości na duszach i na myślach naszych. Rej. <O + Chędogość>

Ochędóżenie, a, blm., czynność cz. **Ochędožyc**: Dawid smętny woła do Boga o O. i daje za oczyszczenie swoje ofiary. Rej.

Ochędóżenie się, a s., blm., czynność cz. **Ochędožyc s.**

† **Ochędóżenieństwo, a**, lm. a p. **Ochędóstwo**: Pospolicie chępną s. białogłowy ze swych gratów, szat i chust białych; jeła i ona też wykładać swoje ochędóżenieństwa, szaty i inne ubiory. Głiez. W świetnym odzieniu i ochędóżenieństwie kochają s. Głiez. Dobra a cnotliwa żona wielkie jest O. małżonka każdego. Głiez. Za wielkie to sobie O. miała, dziatki. Głiez. (= *zaszczyt*).

† **Ochędóżka, i**, lm. i p. **Ochędoga**: Słudzy jego swowolni i barwy i ochędóżki z siebie potyrali. Petr. Konie sprzedam, sprawię ochędóżkę na s. Alb. Nie włożywszy ochędóżki, wyszedł do swoich. Bud.

× **Ochędóżnie** przys. od **Ochędožny**: O. s. nosi. Troc. Biskup Pięciokościelski rzecz mówił do sy O. Biel. M. Mieczysław przyjechał do Krakowa O. i z dostatkiem wielkim. Biel. M.

† **Ochędóżniuchno** przys. od **Ochędóżniuchny**: W każdym gmachu ma być zawsze O. Haur.

† **Ochędóżniuchny miluchny** przez swoje ochędóstwo, *czyściuchny*. L.

× **Ochędóżność, i**, lm. i p. **Ochędóstwo**: W krajach wschodnich gorącość powietrza koniecznej ochędóżności wyciąga. L. Drudzy piszą, aby s. rozum okazał w ochędóżności mowy. Biel. M. Gierada są ty rzeczy, którekolwiek pannie idącej za mąż ku ochędóżności jej przy posagu dają, które ona w dom do męża przynosi. Tyt. pr. magd. Odszczepienie z swoich zborów wyrzucają obrazy i wszystkie O. a porządek zwierzełni. Wuj. Manele a. ochędóżności ręczne.

Ochędožny, † Ochędogi i. × O. *chędogi, czysty, schludny, porządkny*: ochędožne szaty. Sienk. O. przyodziewek. Skr. Nie ma być pobłocona szata, ale ochędožna. Petr. 2. × O. *lubiący ochędóstwo, porządkny*: Człowiek O. 3. † O. *piękny, strojny, wykwintny, wystawny, ozdobny, elegancki*: Posłał mu pacholeg bardzo cudne, wzrostu ochędožnego. Warg. (= *wspaniałego, dorodnego*). Tłomacze Radziwiłłowsey o ochędožną polszczyznę najwięcej s. starali. Bud. <Od Ochędožyc>

Ochędožyc, y, ył, Obchędožyc, nied. † **Ochędażać i. oczyścić, oporządzić**: Znalazł kulę, wy dobył, suknią ochędožył. Mick. Chrystus ochędožył nas krwią swoją. Rej. Ochędožcie sobie złość serca a umysłu złościwego waszego. Rej. 2. † O. *ustróić, wpiększyć, przyozdobić, ozdobić*: Kościół dał blachami położyć, a we środku gwiazdami

pięknie O. Biel. M. Kościół zbudował i wierzchem połocistym ochędožył. Stryjk. Długimi naczyniami, oponami, malowaniami kościoły ochędožył. Skar. Tym obiciem a temi oponami obiecał zawsze ochędażać przybytek serca naszego. Rej. W sześciu dniach Bóg świat stworzył i rzeczami stworzonymi ochędožył. Leop. Rozmnożyłeś lud twój i ochędožyłes go chwałą. B. B. 3. × O. kogo, rub. = *wyprac, wytrzepać, obić*. 4. zł.: O. kogo = *oszukiwać*. O. s. 1. *oczyścić s., oporządzić s.*: W tych dniach niewiasty s. ochędażały, pomazując s. przez sześć miesięcy olejkim i rzeczami wonnemi i innym ochędóstwem białogłowskim. Bud. 2. *wystróić s., ubrać s., ozdobić s., wpiększyć s.* <O + Chędožyc>

Ochędóstwo, a, × **Ochędóżność, † Ochędogość i**. blm. rz. od **Ochędožny**: Koń, pan i wino wielkiego ochędóstwa potrzebują. Prz. Przez O. nie rozumiemy ozdoby ani kosztowności domów, bo można zachować s. czysto i w chałupie. L. 2. † O., lm. a a. † **Ochędóżenieństwo stroje, ubranie, sprzęty, ozdoby, porządki**: Nieszczęsne O., żaloso ubiory mojej namilszej córy. Koehan. Zona Stilikona z bogini Rei O. wzięła i na s. włożyła. Skar. Były przy ornacie dwa ochędóstwa kapłańskie, które zwano rationale i humerale. Skar. Księżna własne dobra swoje i wszystko prawie O. białogłowskie, *mundum muliebrem*, na potrzeby ubogich włożyła. Błaż. Całe to O. czyste było i schludne. Kon. † Do gierady ty rzeczy należą: wszystkie szaty niewieście, wszystko złoto i srebro, które tkane jest ku ochędóstwu niewieściemu. Tyt. pr. magd. Ściany kościoła złotemi blachami obite były, okromi innego nieosacowanego ochędóstwa w jedwabiach i kamieniach drogich, i naczyniu złotym i srebrnym. Skar. Ołtarze sobie budował i ochędóstwem, jakie mieć mógł, ozdobił. Skar. Klejnoty, suknie i inne O. Troc. Piękna rzecz mieć O. w domu swoim, jako mosiądzowe, miedziane, szpżane naczynia. Troc. [Ochędóżka, i, lm. i] p. **Ochędoga**: O. ślachecka = *wyprawa panny młodej*.

[Ochfiara, y, lm. y] p. **Ofiara**: O. za nieboszczyka. Kon. <Zam. Ofiara>

[Ochfiarny] przym. od **Ochfiara, ofiarny**: Miałem coś grosza od ludzi ochfiarnych. Reym.

[Ochfiarować, uje, ował i O. s.] p. **Ofiarować**: Jakem s. ochfiarowała, tak idę (do miejsca świętego).

[Ochfiarowanie, a, blm.] czynność cz. **Ochfiarować, ofiarowanie**.

[Ochfiarowanie się, a s., blm.] czynność cz. **Ochfiarować s., ofiarowanie s.**

[Ochłabotać, ce, ta], **Ochłebotać** obruszać, oblużować, *nałwergżyć, popsuć*. <O + Chłabotać>

[Ochłabotanie, a, blm.] czynność cz. **Ochłabotać**.

[Ochlać się, a s., ał s.] 1. *wpić s., ożłapać s., upić s.* 2. *najeść s., objeść s., obezrać s.* <O + Chlać>

[Ochłanie się, a s., blm.] czynność cz. **Ochlać s.**

× **Ochłański**: Ochłańskie wino = *wino d'Anjou*. Got., Troc. <Zam. Hochłańskie, od Nm. Hochland>

Ochlapać, pie, pał, [Ochlaptać], Ochlastać, nied. **Ochlapywać** *obryzgać płynem, błotem, pochłapać; obłocić, zabłocić*: Odnawiając domy, mularze ochlapują przechodniów wapnem. Ochlapała go pomyjami. Dorozka, jadąc po błocie, ochlapała mię. O. s. *ochłapać siebie, obryzgać s., pochłapać s., obłocić s., zabłocić s., ochlastać s.*: Ochlapał s., jedząc. <O + Chłapać>

Ochlapanie, a, blm., czynność cz. **Ochlapać**.
Ochlapanie się, a s., blm., czynność cz. **Ochlapać** s.

Ochlapy, **Oklapy**, **Ochlapnięty**, **Oklapnięty** posp. *który ochlapł, zwieszający s., obwisły, wiszący, opadły*: Ubranie ochlapłe. Przen. (o człowieku) *skapcianiły, zniechęcony, smutny, osowiały, apatyczny*. <Od Ochlapnąć>

Ochlapnąć, **pnie**, **pnął** a. **pi**, **Oklapnąć** posp. *opaść, zwiesić s., obwiesić s., opuścić s.*: Usiska ochlapły. Piersi ochlapły. Przen. (o człowieku): *skapcianić, zniechęcić s., opuścić ręce, zapatycznić, stracić na fantazji*. <O + Chlapnąć>

Ochlapnięcie, a, blm., czynność cz. **Ochlapnąć**.

Ochlapnięty p. **Ochlapy**.

[Ochlaptać, ce, ta] p. **Ochlapać**.

[Ochlaptanie, a, blm.] czynność cz. **Ochlaptać**, *ochlapanie*.

[Ochlapy, ów, bjp.] 1. *popłóczyzny, pomyje*. 2. *lichy trunek, niesmaczna płynna potrawa, lura, pomyje*. <O + CHLAP>

Ochlapywać, **uje**, **ywał** i **O. s.** p. **Ochlapać**.

Ochlapywanie, a, blm., czynność cz. **Ochlapywać**.

Ochlapywanie się, a s., blm., czynność cz. **Ochlapywać** s.

[Ochlast, a, lm. y, Chlastula] *łgarz, kłamca*. <Od Ochlastać>

Ochlastać, a, ał i. i. **O. s.** p. **Ochlapać**. 2. *oświadczyć, ochłostać, osmagać*. <O + Chlastać>

Ochlastanie, a, blm., czynność cz. **Ochlastać**.

Ochlastanie się, a s., blm., czynność cz. **Ochlastać** s., *ochlapanie s.*

[Ochlebotać, ce, ta] p. **Ochlabotać**. <O + Chlebotać>

[Ochlebotanie, a, blm.] czynność cz. **Ochlebotać**.

[Ochlenie, a, blm.] czynność cz. **Ochlić**.

[Ochlenie się, a s., blm.] czynność cz. **Ochlić** s.

[Ochleptać się, ce s., ta] s., **Ochleptać** s. *opić s., ożłopać s., ochlać s.* <O + Chleptać>

[Ochleptanie się, a s., blm.] czynność cz. **Ochleptać** s.

Ochłeta, y, lm. y bot. (brachysema) *roś. z rodzinny motylkowatych*. <?>

Ochlica, y, lm. e *cierlica, czochra, rafa*. Troc. <Nm. Hechel>

Ochlicz, a, lm. owie p. **Ochliczy**. L.

Ochlicza, y, lm. e forma ż. od **Ochlicz**.

Ochliczy, ego, lm. owie, **Ochlicz** ten, co len na *cierlicy czysci*. Troc. <Od Ochlica>

[Ochlić, i, ii] *trzeć*: Piła na trzcu ochliła drzewo zawzięcie i wyrzuciła trociny na deski. Ork. Uochlić łożorem (= mleć, trzepać = gadać wiele a prędko). [O. s.] *trzeć s., ocierać s.*: Krowa s. ochli o ścianę. <Nm. hecheln>

† **Ochlnąć**, **nie**, **nał** p. **Oiknąć**: Na uszy ochlnącym, że dostatecznie słyszeć nie mogą, po kilka kropel tego ekstraktu w uszy puszczać. Syr. <?>

† **Ochlnięcie**, a, blm., czynność cz. **Ochlnąć**, *ochlnięcie*.

Ochlokacja, i, blm. *gminowładztwo, panowanie gminu ulicznego, ludowładztwo*. <Gr. ochlokratia>

Ochlokratyjny przym. od **Ochlokacja**, *gminowładny, ludowładny*: Rząd O.

Ochlorować, **uje**, **ował**, **Ochloryzować**, × **Ochloryzyć**, nied. × **Ochlorzać** ehem. *zastąpić chlorem wodór w związkach organicznych, uchlorzyć*. <O + Chlorować>

Ochlorowanie, a, blm., czynność cz. **Ochlorować**.

Ochloryzować, **uje**, **ował** p. **Ochlorować**.

Ochloryzowanie, a, blm., czynność cz. **Ochloryzować**.

× **Ochlorzać**, a, ał p. **Ochlorować**.

× **Ochlorzanie**, a, blm., czynność cz. **Ochlorzać**.

× **Ochlorzenie**, a, blm., czynność cz. **Ochlorzyć**, *ochlorowanie*.

× **Ochloryzyć**, y, ył p. **Ochlorować**.

[Ochlubnąć, nie, nał] *zestąpić*: Tagem ochlubną po tej chorobie. <Zam. *Oklubnąć, niby = wypasć z kluby; p. Kluba pod 9>

[Ochlubnięcie, a, blm.] czynność cz. **Ochlubnąć**.

[Ochludnie] przys. od **Ochludny**.

[Ochludność, i, blm.] rz. od **Ochludny**: O. — połowa chleba.

[Ochludny] *schludny, czysty, ochędzożny, porządkny*. <O + Chludny>

[Ochludzenie, a, blm.] czynność cz. **Ochludzić**.

[Ochludzenie się, a s., blm.] czynność cz. **Ochludzić** s.

[Ochludzić, i, ii] *oczyszczyć, uporządzić, wymyć, wyczesać*. [O. s.] *ogarnąć s., ubrać s.* <O + Chludzić>

Ochłustać, a, ał, nied. **Ochlustywać** *chłustając, oblać; obrzucić płynem, ochlapać*: Poczuli, że mu głowę ochlustywają zimną wodą. Sienk. O. s. *chłustając, oblać s.; obrzucić s. płynem, ochlapać s.*: O. s. w kąpiel. <O + Chłustać>

Ochłustanie, a, blm., czynność cz. **Ochłustać**.

Ochłustanie się, a s., blm., czynność cz. **Ochłustać** s.

Ochlustywać, a, ał i **O. s.** p. **Ochłustać**.

Ochlustywanie, a, blm., czynność cz. **Ochlustywać**.

Ochlustywanie się, a s., blm., czynność cz. **Ochlustywać** s.

Ochładzać, a, ał i **O. s.** p. **Ochłodzić**.

Ochładzanie, a, blm., czynność cz. **Ochładzać**.

Ochładzanie się, a s., blm., czynność cz. **Ochładzać** s.

† **Ochłanąć**, **nie**, **nał** p. 2. **Ochłonać**: Nadaremnie będziecie osiewać, bo wszystko nieprzyjacieli ochłanie. Leop. Kto chce w L. często musi na male przestać. Lc. <O + CHŁO(N)/CHŁA(N)>

Ochłaniać, a, ał p. 2. **Ochłonać**.

Ochłanianie, a, blm., czynność cz. **Ochłaniać**.

† **Ochłanięcie**, a, blm., czynność cz. **Ochłanąć**.

Ochłap, a a. u, lm. y i. *brzydki, nieapetyczny kawał mięsa, kawałek lichego mięsa, flak*: Reszta karmika s. ochłapami z kuchni. Krasz. Przen.: Ochłapy wiadomości pochwytuje cheiwie. Krasz. Grajek w nadziei napoju i ochłapu zawiódł pieśń księciu ulubioną. Krasz. 2. [O.] *resztki jedzenia*. Zdr. **Ochłapek**. <O + CHŁAP>

Ochłapek, pka, lm. pki p. **Ochłap**: Okroiłoby s. mniej jeszcze, niż ta para ochłapków. Spas.

[Ochleptać się, ce s., ta] s.] p. **Ochleptać** s. <O + Chleptać>

[Ochleptanie się, a s., blm.] czynność cz. **Ochleptać** s.

Ochłoda, y, lm. y, **[Ochłód]** 1. *ochłodzenie s., chłód, orzeźwienie*: W cieniu dla ochłody siedzieć. Troc. Po ogniu słonecznym przyjemne powstały ochłody. Troc. Tu zdroj przezroczystej wody podróżnemu dla ochłody. Kochan. Pragniesz może ochłody w miłym zażyć wietrze? Hul. Lasy pełne ochłody. 2. przen. *poociecha, ośłoda, ulga, ukąjenie*: O gdybym sobie przynajmniej śpiewaniem ochłodę uczynił. Baz. Jezu mój, ochłodo moja! K. G. W moich żalach ochłodę odnoszę. Lubom. Bóg tak uchwalił, by za prace młode starość

brała ochłodę. L. Najwyższy topniejącemu od żalu domowi ochłodą będzie. Troc. O myśli strapionych wdzięczna ochłod! Kochan. Lutnia, O. myśli utrapionych. Kochan. Byliście mi ochłodą i pobudką do dobrego. Skar. Uważny, jaka jest O. w wolnym i czystym sumieniu. Skar. I nie maż król, pan nasz, w smutku swoim ochłody i odpocznienia? Skar. Dusze w czyseu omdlewają, Twej ochłody wyglądają. Kant. Sereu niepokojnemu szukając ochłody. Mick. [Jagody to moje ochłody]. 3. † O. *należnica, dogodnica*. Troc. <O + CHŁOD>

[Ochłodek, dku, blm.] p. **Ochłód**: Ma ochłodku dość (= *dość* ś. *ochłodzi*).

Ochłody który ochłódł: Umiała okazać ś. artystką duszą całą, rozmarzoną i ochłodłą razem, idealistką, rozpaczającą o ideałach. Krasz. <Od Ochłodnąć>

Ochłodnąć, dnie, dnął a. ochłódł I. a. × **Ochłodnieć** stać ś. *chłodnym, ostygnąć*: Po upałach słonecznych ochłodłem. Troc. Półki owce są zagrzane, nie mają być dojone, aże ochłodną. Trzye. Z krwi nieprzyjaciół jeszcze nie ochłody. Chr. Miecz po zwycięstwie ochłodnął w pochwy włożony. Koch. W. Przen.: Ochłódł w swej ufności względem mistrza. Chm. 2. a. **Ochłodnąć, Ochłodnąć, [Opionąć]** *przyjść do siebie, uspokoić ś.; uśmierzyć ś., opamiętać ś., zmiętygować ś.*: List twój przeczytawszy, nieco ochłodłem. Troc. Ochłodnął, tę od niego otrzymawszy wiadomość. Troc. O. z gniewu, z przerażenia, ze strachu. Gniewliwy, ale wnet ochłodnie. Troc. Ochłodnie w gniewie i ubłagać da ś. Przyb. Ukryli ją tak dobrze, iż bezpieczną była, aż gniew nieprzyjacielski ochłódł. Górń. (= *minął, przeszedł*). 3. † O. *doznać ulgi, odetchnąć swobodnie, uspokoić ś., pocieszyć ś., odpocząć*: Po ukaranych tych gwałtach ochłodła wszystka ziemia. Wuj. Z twarzy Pańskiej ochłodnęli. Groch. <O + Chłodnąć>

× **Ochłodnia, i, lm. e** *miejsce w łazienkach, gdzie robione bywają natryski zimne*. Por. **Ochłodnica**. <O + CHŁOD>

Ochłodnica, y, lm. e, Obmywalnia, Lutron u starożytnych, *miejsce, gdzie dla obmycia ś. i dla ochłody kapali ś. w zimnej wodzie zapasnicy, kąpiel chłodna*. <Od Ochłodzić>

× **Ochłodnieć, eje, ał p. Ochłodnąć**.
× **Ochłodnienie, a, blm.**, czynność cz. **Ochłodnieć, p. Ochłodnięcie**.

Ochłodnięcie, a, blm., × **Ochłodnienie** czynność cz. **Ochłodnąć**.

† **Ochłodnik, a, lm. i** *miejsce chłodne, zacienione, chłodnik*. Mur.

Ochłodny przym. od **Ochłoda, chłodzący, chłodny**: Ochłodna rosa. Skar.

Ochłodzenie, a, blm. i czynność cz. **Ochłodzić**.
2. p. **Ochłodzenie ś.**: Urażona ambicja stała ś. przyczyną ochłodzenia tego zapалу. Chm.

Ochłodzenie się, a ś., blm., **Ochłodzenie** czynność cz. **Ochłodzić ś.**

† **Ochłodziciel, a, lm. e** *ten, co ochłodził a. ochłodził, pocieszyciel*: Duchu! gość w duszach największy, słodki ochłodzicielu. Pśń. Bóg będzie tobie ochłodzicielem duszy i podporą starości twej. Bud. (= *ochłody*).

Ochłodzić, i, ii, † Ochłodzić, nied. Ochładzać, † Ochładzać I. *chłodnym, chłodniejszym zrobić, ostudzić, oziębic, obniżyć ciepłość*: O. wino lodem, gorącą polewkę przelewaniem. Troc. Wiatr mię ochłodził. Troc. O. kogo wachlarzem. Prosił Abrahama, aby posłał do niego Łazarza, żeby ochłodził wodą język jego, skwarzący ś. w pło-

mieniu podziemnego ognia. Smotr. Przen.: Ochładzać uczuciowość. Chm. Ochładzać zapal. Czas mu serca nie ochłodzi. Mick. 2. † O. *przen. ukoić, ulagodzić, uśmierzyć, uspokoić, pocieszyć, rozweselić, uradować*: Ochłodziłeś lud twój pokarmem anielskim. B. B. Ochłodzona na myśli swej, na ciele też lepiej ś. mieć poczęła. Skar. Ochłodziłeś mię, pocieszyłeś mię; dusza w mię wstąpiła. Kn. Serduszko twoje ochłodził. Troc. Zupełnym ukontentowaniem żądze swoje ochłodził. Troc. (= *zadowolnić, zaspokoić*). O. ś. I. *ochłodnąć, ostygnąć, ostudzić ś., oziębic ś.*: Ochłodziło ś. na dworze (= *temperatura obniżyła ś.*). Wyjdę do ogrodu, aby ś. O. 2. † O. ś. *przen. ukoić ś., ulagodzić ś., uziżyć sobie, uśmierzyć ś., uspokoić ś., pocieszyć ś., rozweselić ś., uradować ś.*: Brał Dawid arfę i grał ręką swą, i ochładzał ś. Saul, i lżej mu bywało, bo duch zły odchodził od niego. Wuj. Radością ś. niezmierną ochłodziwszy. Skar. Bym ś. wrócił do was, bym ś. ochłodził z wami. Leop. <O + Chłodzić>

I. **Ochłonać, nie, nał p. Ochłodnąć**: Zmyj trochę twoje czoło, może ten zapal gwałtowny ochłonie. Mick. O. z gniewu, ze strachu. Z pierwszej lekliwości całkiem już ochłonał. Mick. <Z Ochłodnąć>

2. **Ochłonać, nie, nał, × Ochłonić, † Ochłanać, nied. Ochłaniać** *pochlonać ze wszystkich stron; chłonać, ogarnąć, objąć*. L. <O + Chłonać>

× **Ochłonić, i, ii p. 2. Ochłonać**: Niech cię licho ochłoni, przekłety gaduło! L.

Ochłonięcie, a, blm. i. p. Ochłonięcie. 2. lek. *spadek gorączki* (defervescentia).

× **Ochłonięcie, a, blm. p. × Ochłonięcie**.
Ochłonięcie, a, blm., **Ochłonięcie** czynność cz. **Ochłonać**.

× **Ochłonięcie, a, blm.**, × **Ochłonięcie** czynność cz. **Ochłonić**.

× **Ochłoniomy** im. od **Ochłonić, ochłonięty, ogarnięty**.

Ochłony, ów, blp. wet. obrzwanie podniebienia i dziąseł u koni, najady, zajądz, ząbry, nasosy. <O + CHŁON(N)>

Ochłosnąć, śnie, szał p. Ochłostać: Niech widzę, jako krzew mój bujnie rośnie, jak ś. w rozkoszy szamota z wiehrami, kiedy burza go ochłosnie. Sf. <O + Chłosnąć>

Ochłostać, a, ał, jednot. Ochłosnąć *chłoszcząc, obić; oćwiczyc, osmagać*: Jeśli kradziez nie wazyła pięciu czerwonych złotych, tedy złodziej niechaj będzie ochlostany. P. choł. Przen.: *skarcić surowo*: Ten popęd papuzi nasi wybitni pisarze ochlostali ostrą satyrą. <O + Chłostać>

Ochlostanie, a, blm., czynność cz. **Ochłostać**.

Ochłosięcie, a, blm., czynność cz. **Ochłosnąć**.
[Ochłód, odu, blm.] p. **Ochłoda**: Wedle serca ochłodu (= *dla ulgi, ochłody serca*). Zdr. [Ochłodek]. <O + CHŁOD>

[Ochłodzenie, a, blm.] czynność cz. **Ochłodzić**.
[Ochłodzić, i, ii] *zmusić*. <? Por. Brs. chłodzina = pręt, wić>

[Ochmalenie, a, blm.] czynność cz. **Ochmalic**.
[Ochmalic, i, ii] *uderzyć*. <O + Chmalic>
[Ochmętny] *ogromny*. <?>
[Ochmiały, ał, blp.] *plewy z prosa*. <? Ukr. chmoła>

Ochmilenie, a, blm., czynność cz. **Ochmieiic**.
Ochmilenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ochmieiic ś.**

Ochmieiic, i, ii *zaprawić chmielem*. Mias. O. ś. *podchmieiic, podpic sobie, zaproszyć sobie głowę, podochocić ś.* <O + Chmieiic>

† **Ochmistrstwo**, a, blm. p. **Ochmistrzostwo**. Troc.

Ochmistrz, a, lm. e, × **Hochmistrz**, † **Hochmą-gister** i. *przełożony nad dworem, marszałek domo-woy* (godność dworska): O. na dworze wielkiego księcia. Nies. O. królowej zwany był marszał-kiem. Nies. Ester uczyniła stryja swego ochmistr-tem albo przełożonym nad domem swoim. Skar. Rzezaniec ten był ochmistrem i stróżem białych głów królewskich. Wuj. (komornik. B. G.). 2. *dziewostąb, swat starszy na weselu, zwany marszał-kiem, przełożony wesela, starosta weselny*. 3. *wy-chowawca, opiekun, przewodnik, nauczyciel, guver-ner*: Cel ostatni doskonałego dworzaniina ten jest, aby on, wiodąc pana ku dobremu, został w tej mierze u niego ochmistrem. Górn. Odprawuje ochmistrze, żegna stare panie, co ś. z nią jechać dalej napierali. P. Koch. <Nm. Hofmeister>

Ochmistrzostwo, a, **Ochmistrzowstwo**, † **Och-mistrzostwo** i. lm. a *godność ochmistra*. 2. blm. zb. *ochmistrz z żoną*: O. przybyli.

Ochmistrzowa, ej, lm. e *żona ochmistra*.

Ochmistrzować, uje, ował *być ochmistrem a ochmistrzynią*: Paweł Arciszewski u św. pamięci Anny, królowej szwedzkiej, i w Szwecji, i w Pol-see chwalebnie ochmistrzował. Nies. Markgraf Albrecht miał czarną delją aksamitną i całemu dworowi ochmistrzował. Szaj. <Od Ochmistrz>

Ochmistrzowanie, a, blm., czynność cz. **Och-mistrzować**: O. dworzaniinowe ma ś. stąd począć, iżby pana takich obyczajów zwyczaj, któreby go enotliwie żyć zueżyły. Górn.

Ochmistrzowski przym. od **Ochmistrz**: Urząd O. **Ochmistrzostwo**, a, lm. a p. **Ochmistrzostwo**.

Ochmistrzyni, i, lm. e, † **Hofmistrzyni** i. forma ż. od **Ochmistrz**: Jako teraz paniom młodym bywają przydane ochmistrzynie od matek, tak u starych pogan też miały prerogatywę mamki. Bardz. 2. *gospodyni, klucznica*: Domowemu to pastwu taki O. wymyśliła ogródek. Mick. Dał rozkaz ekonomom, wójtom i gumienym, pisa-rzom, ochmistrzyni. Mick. 3. *przełożona zakładu naukowego żeńskiego a. zakładu wychowawczego*: O. pensji, instytutu, ochrony.

Ochmurzać, a, ał i O. ś. p. **Ochmurzyć**.

Ochmurzanie, a, blm., czynność cz. **Ochmurzać**. **Ochmurzanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ochmu-rzać** ś.

Ochmurzenie, a, blm., czynność cz. **Ochmurzyć**. **Ochmurzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ochmu-ryć** ś.

Ochmurzyć, y, ył, nied. **Ochmurzać** i. *okryć, obciągnąć chmurami, zachmurzyć*: Jak z nieba po-słaniec, zwinąwszy obłoki, rzeki i morza omgliw-szy, niebo ochmurzywszy, prawi nam wyroki. Smotr. 2. *nachmurzyć, zasepić*: Zdetronizowany królik Rusi wyżej jeszcze, niż przedtym podniósł ochmurzone czoło. Krasz. Troski jak najgęściej mu ochmurzyły czoło. Przyb. <O + Chmurzyć>

[**Ochma!**] *wykrzyknik, oznaczający przywołanie*: O. lolecza! (= *przywabianie krwi*). Por. **Ocha**. <Okrzyk.>

† **Ochnikować**, uje, ował *ćwiczyć, bić*: Kazał go przez kilka dni kijmi O., że musiał ruski mie-siąc na to ś. smarować. Paszk. <?>

† **Ochnikowanie**, a, blm., czynność cz. **Ochniko-wać**.

Ochocenie, a, blm., czynność cz. **Ochocić**.

Ochocenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ocho-cić** ś.

Ochocić, i, ił i. *podochacać, dodawać ochoty, zag-rzewać, zachęcać; podniecać*: Rzekł to z owym

wdziękiem królewskiej dobroci, co poddanych uj-muje i do dzieł ochoci. Przyb. 2. *częstować, ra-czyć, ugaszczać, podejmować, fetować, być komu radym*. O. ś. 1. *dodawać sobie ochoty, zagrzewać ś., zachęcać ś., podniecać ś.* 2. *podochacać sobie, ra-czyć ś., ugaszczać ś., fetować ś., podejmować ś. na-wzajem, być sobie radym, traktować ś. wzajemnie*: Przynieś mu wina abo wiśniaku, niech ś. ochoci. L. 3. *bawić ś., używać, weselić ś.*: Kulig wśród pieśni i okrzyków, przybierając po drodze tych, którzy ś. O. cheieli, jechał dalej. Sienk. <Od Ochota>

Ochoczo przys. od **Ochoczy**: Bawić ś., tańczyć O. Brać ś. O. do roboty. Pracować O.

Ochoczność, i, blm. rz. od **Ochoczy**.

× **Ochoczować**, uje, ował, × **Ochotować** i × O. ś. *biesiadować, bawić ś., hulać, bankietować, uży-wać, ucztować*: Lichy ochoci! Ież któż też tam z wami wraz siedział, ochoczując? Iz.

× **Ochoczowanie**, a, blm., czynność cz. **Ocho-czować**.

Ochoczy i. a. **Ochotny**, [**Ochotliwy**] = a) *chętny, pilny, skory, pochopny, gorliwy, nie leniący* ś.: O. do pracy, do nauki, do muzyki. b) *rażny, wesoly, swobodny, rozchocony*: O. gospodarz, siebie nie oszczędzając, wszelkimi sposobami nakłaniał mię, żebym z nim rześiste kielichy spełniał. Kras. Niezbyt naglił gospodarz kieliszkami, sam jednak z kilku sąsiadami i za mię i za siebie był O. Kras. Ochocza zabawa. O. taniec. Ochocza myśl. 2. × O. człowiek = *ochotnik, wolontariusz*: Piwo miał sobie dany regiment Bokuna pod wodzą ka-pitana Strema i ludzi ochoczych oddział dość spory. Rol. O. pułk z sobą wziął. W arg. (= *ochot-niczcy; pułk ochotników*). <Od Ochota>

[**Ochodzenie**, a, blm.] czynność cz. **Ochodzić**.

[**Ochodzić**, i, ił, **Obchodzić**, dok. **Obejść**] *wschodzić dokoła*: Słoneczko ochodzi. <O + Chodzić>

Ochomacenie, a, blm., czynność cz. **Ochomacić**.

Ochomacić, i, ił *ubrać w chomąty*: Nagle przed okiem panien zniknąłem obryzany i ochomaco-ny, jak koń. Słow. <O + *Chomacić, od Chom-ąty>

[**Ochopiać** się, a ś., ał ś.] p. **Ochapić**. <p. **Ochapić**>

[**Ochopianie** się, a ś., blm.] czynność cz. **Ocho-piać** ś.

Ochopnia, i, lm. e *starożytna sukienia narodowa polska*: Choć ś. ochopnie nam teraz sprosne wi-dzą, jednak pachną oną przystojną a świętą swo-bodą polską, która była ze zdrowiem Rzpłtej. Górn.

† **Ochopnie** przys. od **Ochopny**, *pochopnie*: Daw-ne stroje O. nam teraz sprosne ś. widzą. Górn.

† **Ochopność**, i, blm. rz. od **Ochopny**, *pochopność*.

† **Ochopny** p. **Pochopny**. L.

† **Ochorzały** *który ochorzał, schorzały, schorowa-ny*: Ozdrów tę nędzną a ochorzałą dzieweczka moję. Rej. Ochorzała leży w tobie nędzna dusza twoja. Rej. Ochorzałe summienie nigdy nie może być eudzą wiarą uzdrowione. Rej.

† **Ochorzeć**, eje, ał *mocno zachorować, rozchoro-wać* ś. L. <O + Chorzeć>

† **Ochorzenie**, a, blm., czynność cz. **Ochorzeć**.

† **Ochostać**, szcze, stał, × **Ochwestać** *ochłostać, obiczować, obić, osmażyć, oćwiczyć*. <Zam. Ochłos-tać, przez sld. do [Chwost]>

† **Ochostanie**, a, blm., czynność cz. **Ochostać**.

Ochota, y, blm. i. *chęć rażna, dobra wola, ży-czenie, żądza, pragnienie, zapal*: Uczyń z ochotą, co masz czynić z przymusu. Min. Bez ochoty nie-

spore roboty. Prz. Dwa razy czyni, kto z ochotą. Prz. O. gorsza, niż niewola. Prz. Król z wojskiem swym przeciw Moskwie z ochotą wyciągnął. Biel. M. (= *ochoczo*). O. do pracy, do nauki. Bierze mię wielką O. nawymyślać mu (= *korci mię*). Mieć ochotę do czego. Do mnie, w kim jest zbawienia swej duszy O., dwadzieściam subtelnego lat wykladał Skota. Węg. Odeszła, odpadła go O. Korzystaj, póki mam ochotę! Stracić ochotę. Przyszła mi O. wyjazdu. Wzbudzić w kim ochotę do czego. Przystanę na to z ochotą. Zdrowie swoje za lud swój z chęcią i ochotą wielką położył. Skar. Na większą ś. ochotę do spraw zbawiennych zdobywamy. Skar. Na śmierć z ochotą, jako (muchy) na miód biegli. Zim. Ty pracujesz, bo musisz, my mówki z ochoty. Kras. [Muzyka gra z ochoty] = *z własnej woli, darmo*. Z ochotą bierze poselstwo Zawisza. Kras. Walczy o oszczepem, lecz z własnej ochoty, a nie z musu. Mick. Nikt nie miał ochoty zaczynać z nim zwadę. Mick. [Pan jest w ochocie] = *ma ochotę, zamiar*. [O. do jada] = *apetyt, gust*. 2. *ochotność, ochoczość, wesołość, humor, pogoda umysłu, dobra myśl, animusz, fantazja; odwaga, śmiałość*: Hetman ma ochotną twarz przed ludźmi pokazać, aby ludzie, patrząc na jego ochotę, dobrej myśli byli. Tarn. J. O. wojenna. Troc. Teraz mniejsza o to, bylebyśmy wojenną spłonęli ochotą. Ryd. Czarnieckich niemasz, Kordeckich mało, i Chodkiewiczów już nam nie stało; młódz tylko została i ta zaniedbała ochoty. Pśń. Ochoty dodawali sobie okrzykami. Jeż (= *ducha*). 3. *serce, życzliwość, szczerłość, przyjaźń, uprzejmość, gościnność, dobre chęci*: Wielką ochotę okazał panu temu. Otw. S. Prosił, aby u niego nocowali; wzbraniłi ś. zrazu i nie przyjmowali tej ochoty; nakoniee do domu jego weszli: przyjął ich tedy z niesłychaną ochotą i nadzwyczają czestował. Zał. Za największy dar ubogiemu daj ochotę, a jeśli nie nie masz, płakać mu pomóż. Skar. Odbierajęcy więcej szanuje ochotę dającego, niż wartość daru. Kras. (= *intencje*). 4. × O. *biesada, uczta, bal, bankiet, zabawa*: Byłem u niego na ochocie. Troc. Ochotę sprawię. Troc. Czasem kuflową podzielał ochotę. Syrok. Ochoty nie zabraniał, nie cierpiał pijaństwa. Mick. (= *wesołej zabawy*). [Miałem ją konika... jak siadę na niego, to moja O.]. 5. [O.] *uczta, zabawa z tańcami w wigilję wesela*. Zdr. *Ochotka*. <O + CHOT/CHT>

[Ochotać się, ce ś., tał ś., Osotać ś.] *zorjentować ś., zrozumieć co. <?>*

[Ochotanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Ochotać ś.*

1. *Ochotka, i, lm. i p. Ochota*: Obawiają ś. Turcy, żeby synom sultanów przemieszkanie w stolicy nie dodało ochotki przed czasem panować. Kłok. (= *chętki*). Oddając syna do bakałarza, ochotkę wyprawiał. L. (= *bibke*). <p. Ochota>

2. *Ochotka, i, lm. i zool.* (chironomus) *owad dwuskrzydły długorogi. <?>*

[Ochotliwie] przys. od *Ochotliwy, ochoczo*.

[Ochotliwość, i, blm.] rz. od *Ochotliwy, ochoczość*.

[Ochotliwy] p. *Ochoczy*. <p. Ochota>

× *Ochotnicki p. Ochotniczy*: Samojłowicz przysłał wylekłym pułkownika ochotnickiego Muraszkę na czele 500 ludzi. Rol.

† *Ochotniczek, czka, lm. czkowie* *człowiek ochoczy, wesoły*. Troc.

[Ochotniczka, i, lm. i] *amatorka*: Na takie pałace ochotniczek nie brakuje. <Od Ochotnik>

Ochotniczy I. a. × **Ochotnicki** przym. od **Ochotnik**: Straż ogniowa ochotnicza. Pułk O. Poza rejestrowani byli jeszcze ochotnicy (ochotniczo-komunne pułki). Rol. Gór.: Praca ochotnicza = wykonywana na ochotnika, to jest a) poza obowiązkowymi godzinami za oddzielnym wynagrodzeniem wykonywana; b) podejmowana w miejscach kopalni, w których niewarto prowadzić regularnej eksploatacji. Szyb O. = wybity przez górników bezpłatnie, gdy są zapłacony za wydobyty i dostarczony kibel rudy. <Od Ochotnik>

Ochotnie, × Ochotno przys. od **Ochotny, ochotno, chętnie, z ochotą**: O. na nieprzyjaciela uderzyli. Troc. O. mi pożyczty. Troc. O. mu służyć będą. Troc. Krzyknął hetman, aby ś. O. potkali, nie licząc nieprzyjaciół. Papr. Dobrodziejstwo O. dane drogo bywa szacowane. Prz. Dwakroć daje, kto rychno, a trzykroć, kto O. daje. Prz.

Ochotnik, a, lm. cy I. *człowiek robiący co z własnej woli*: Zrobić co na ochotnika = z własnej woli, dobrowolnie. Wszysey więźniowie na ochotnika idą do pracy w polu. Staęli w szeregach na ochotnika. Jutro na brzask oblawia, lecz na ochotnika. Mick. 2. *żołnierz dobrowolnie służący w wojsku, wolontariusz, kadet*: Hetman na ochotnika wprowadził każde. Leszcz. S. O. jednoroczny. 3. [O.] *człowiek chętny, skory, pochopny do czego*. <p. Ochota>

† **Ochotniuchno** przys. od **Ochotniuchny**: Wtym skooczyła O., chęć, by go zaraz ułapiła. Papr.

† **Ochotniuchny** *zupelnie ochotny*.

× **Ochotno p. Ochotnie**: Rozkazujeś mi, abym szedł O. w służbę tak niepoczeiwą. L. [Nie było mu O.] = *nie miał ochoty*.

Ochotność, i, blm. rz. od **Ochotny, ochota, ochoczość**: Doznasz, z jaką język mój ochotnością nigdy chwaly twej nie przestanie. Ryb. (= *gotowością*). Wszysey go żądali z wielką ochotnością, rzadcy go poznali swoją upornością. Pśń. Niechaj go z wielką ochotnością wszystkie góry przywitają. Ryb. Z wielką radością i ochotnością. Op.

Ochotny I. p. Ochoczy: Coraz był wierniejszym i ochotniejszym w pełnieniu powinności swojego stanu i powołania. Kozł. Z dziwną miłością i cierpliwością ochotną chorego opatrywał, wrzody obmywał. Nies. [Namówię ci Kaškę ochotną, robotną]. Czuję ś. oieżyżalym, chciałbym być ochotnym. Skar. Duch ci jest O., ale ciało młde. Wuj. Hetman ma ochotną twarz przed ludźmi okazać. Tarn. J. Czyniły mu ochotną myśl one dobre uczynki, które czynił. Skar. 2. *z własnej chęci pochodzący, dobrowolny*: Ochotnego dawęć Bóg miłuje. L. 3. *życzliwy, serdeczny, szczerzy, dobrze usposobiony, przyjazny, uprzejmy*: Z Maksymilianem ś. król zjochał i u siebie go na czei miał i dosyć ochotnym ś. mu pokazał. Biel. J. 4. myśl.: *Ogar O. = chętny do polowania, eieka-wy*. <Od Ochota>

× **Ochotować, uje, ował i × O. ś. p. Ochoczo-wać**: Sam był w tej gospodzie, gdzieś ja ochotował. Zim. Podemknęli ś. nieprzyjaciela pod samą wieś, gdzie król ochotował, zaproszony od szlachcica na uroczystość poświęcenia kościoła. Nar. <Od Ochota>

× **Ochotowanie, a, blm., czynność cz. Ochotować**.

× **Ochotowanie się, a ś., blm., czynność cz. Ochotować ś.**

† **Ochowywać, uje, ywał chowając, oszczędzać; zachowywać**: Krwi swoich żołnierzy aż prawie

do ostatniej potrzeby O. Fur. <O+*Chowywać, od Chować>

†**Ochowywanie**, a, blm., czynność cz. **Ochowywać**.

[**Ochoza**, y, lm. y, **Trabeza**] *bagnisko, moczar porośły krzakami*. <Ukr. ochiza = słota>

Ochra, y, lm. y l. chem. *glinka zabarwiona związkami żelaza na różne odcienie barwy żółtej, czerwonej i brunatnej*. 2. min. *minerał należący do gromady tlenków, do grupy kwarców, okra, ugier*. <Gr. ochrós = błądy; żółtawy>

Ochramić, a, ał p. **Ochromić**.

Ochramianie, a, blm., czynność cz. **Ochramić**.
× **Ochramić**, i, ił p. **Ochromić**. <O+*Chramić, CHROM>

× **Ochramieć**, eje, ał p. **Ochromieć**. <O+Chramieć>

× **Ochramienie**, a, blm. l. czynność cz. **Ochramić**, *ochromienie*. 2. czynność cz. **Ochramieć**, *ochromienie*.

†**Ochramować**, uje, ował l. p. **Ochromić**. 2. *kuleć, utykać*: On ochramował na nogę. Leop. <O+CHROM>

†**Ochramowanie**, a, blm., czynność cz. **Ochramować**, *ochromienie*.

Ochraniać, a, ał i O. ś. p. **Ochronić**. <O+CHRON>

***Ochranianie**, a, blm., czynność cz. **Ochraniać**: Bojaźliwe O. stoi za złe szanowanie. Prz.

Ochranianie się, a ś., blm., czynność cz. **Ochraniać** ś.

[**Ochrap**, u, blm.] p. **Ochrypłość**: Krzyczy do ochrapu. <O+CHRAP>

†**Ochrapało** przys. od **Ochrapały**, *ochryple*. L.

†**Ochrapały** p. **Ochryply**: Sok pomocny przeciw ochrapałemu gardłu, oniemiałemu głosowi. Urzęd.

†**Ochrapieć**, eje, ał p. **Ochrypnąć**: Ochrapiał od wołania, od wrzeszczenia. Troc. Spracowałem ś., wołając, aż mi gardło ochrapiało. B. B. Gdy przeciwność ustawiennie dusi, na koniec zniemieć i O. musi. Lubom. Wołał przez siedm lat, a nigdy nie ochrapiał. Skar. <O+Chrapieć>

†**Ochrapielina**, y, blm. p. **Ochrypłość**: Błażejki sobie około gardła wieszali, a ochrapieliny i inne gardłowe niemocy sobie tym leczyli. Rej.

†**Ochrapienie**, a, blm., czynność cz. **Ochrapieć**, *ochrypniecie*: Chrapawość gardłową ochrapieniem zowią. Sien. Ochrapieniu i zostrzałości gardła płókanie pomocne. Syr.

†**Ochrapiony** p. **Ochryply**: Dokąd kwapisz? rzekł gęba ochrapioną. Otw.

†**Ochraple**, †**Ochrapło** przys. od **Ochrapły**, *ochryple*.

†**Ochrapło** p. **Ochraple**: Trędowaci O. mówili, bo choroba ona gardziel zarażała, że głośno mówić nie mogli. Damb.

†**Ochrapłość**, i, blm. rz. od **Ochrapły**, *ochrypłość*. Bobr.

†**Ochrapły** p. **Ochryply**.

Ochromiać, a, ał p. **Ochromić**. <O+*Chromiać, CHROM>

Ochromiały *który ochromiał, chromy, kulawy*: Ochromiałym podaj rękę. Uj.

Ochromianie, a, blm., czynność cz. **Ochromiać**.

Ochromić, i, ił, × **Ochramić**, nied. **Ochramiać**, **Ochromiać** *chromym, kulawym uczynić, okulawić, okaleczyć*, †*obciewać*, †*obrzezać*: Konia ochromił. On mi rękę ochromił, przeciąwszy mię szablą. Baz. Ściał czterech jednym razem, dziesię-

ciu ochromił. Km. Kto komu bydlę zabije a. ochromi... Sz. Kazał ich wymordować a., osłepiwszy, i na inszych członkach ochromiwszy, oszpecił. Baz. Szalona miłość, w kogo ś. wlepi, a. ochromi, a. osłepi. L. Dworzaniń jeden w bitwie ochromion na nogę... wstydał ś. o kuli miedzy ludźmi chodzić. Rej. <O+*Chromić, CHROM>

Ochromieć, eje, ał, × **Ochramieć**, nied. †**Ochramować** *stać ś. chromym, kulawym, okuleć*: Konia mu chromo wrócił, powiadając, iż przyczyny nie wie, od czego ochromiał. Tarn. J. Prawa noga im ochromieje. Sienk. Zdawało mu ś., że koń wlecze ś., jakby ochromiał. Krasz. <O+Chromieć>

Ochromienie, a, blm. l. czynność cz. **Ochromić**, lek. *!mutylacja*: Wybiją li człowiekowi ząb a. utną li mu kawalec palca, co nie jest cały członek, to nie jest O. Ort. 2. czynność cz. **Ochromieć**. 3. *stan człowieka chromego, kulawość*.

Ochrona, y l. blm. *ochranianie, ochronienie, poszanowanie, oszczędność, skąpienie, zachowanie*: Wspaniałe bez ochrony pieniędzy i prace wystawuje pałace. Troc. Podjął ś. tego na ochronę ojczyzny naszej. Troc. Bez ochrony sławy twej to napisał. Troc (=nie szczędząc). Z ochroną zdrowia mojego to być nie może. Troc (=bez uszczerbku). Byłoby ś. czemu dziwować, gdyby w porządnym domu liche naczynia w ochronie, a drogie w nieochronie były. Bardz. Nie chęć powtarzać dla ochrony czasu tego, co już przede mną powiedziano. Djar. gr. (=aby nie tracić czasu). Sękstwo teraz zowią ochroną i rzędem. Opal. Jeśli ś. im w czym noga powinie, powinowatych dostatki, mnogie opieki podporą onym są i ochroną. Pileh. Lasy w Saksonji w wielkiej są ochronie. Troc. Dla ochrony butów chodzi baso. Dla ochrony od zimna, od deszczu (=dla zabezpieczenia). 2. lm. y = a) *to, co ochrania, prezerwatywa*: Tych, którzyby a. wiersze śpiewać nad tobą, a. ochrony zabobonne przykładają ofiarowali ś., z pogardą wypędzisz z domu. Boh. Nosi ochrony, które tylko komu roztropna bojaźń poda. Boh. (=amulety). b) × O. *zastrzeżenie, warunek*: Podskarbi zaległości wojsku zapłacił na, wszakże z ochroną, aby nad wyznaczone sumy większych podatków na województwa nie zwalał. Vol. c) × O. *zachowanie, przechowanie, schowanie, depozyt*: Mieć pieniądze, rzeczy w ochronie. Troc. d) a. × **Ochronia**, †**Pochrona** *osłona, miejsce ucieczki, przytułek, schronienie, schowanie, ukrycie*: Uszle przed mieczem szczątki rozproszone w lasach i bagnach znalazły ochronę. Niem. Da Bóg wysłakujemy psu bratów godnie, byle przed tym gdzie za murami ochrony nie znaleźli. Sienk. e) *przytułek dla dzieci*: O. imienia księdza Gabryjela Baudouina. Biedne dzieci chodzą do ochrony. Zdr. **Ochronka**. <O+CHRON>

× **Ochronia**, i, lm. e p. **Ochrona**: Dom księżny Sanguszkowej był ochronią wszystkich dobrze myślących Polaków. Wyb.

Ochroniarka, i, lm. i *kierowniczką ochrony*: Moje córki nie są ochroniarkami. Prus. <Od Ochrona>

Ochroniarski przym. od **Ochroniarka**: Chleb O. **Ochroniarstwo**, a, blm. *zajęcie, stanowisko ochroniarki*.

× **Ochroniciel**, a, lm. e p. **Ochronca**: O., obrońca, wybawiciel, *conservator*. Kn. <O+Chroniciel>

× **Ochronicielka**, i, lm. i forma ż. od **Ochroniciel**.

Ochronić, i, ii, nied. Ochroniać *chroniąc, ocalić; uchronić, zachować nienaruszenie, uchować troskliwie, oszczędzić, uszanować, ustrzec, osłonić, obronić, uratować*: †Za sprawą Jana Zamojskiego korona gwałtu ochroniona jest. Petr. Myśmy króla prosili, aby nas przywilejem swoim od waszej persekucji O. raczył. Smotr. (= *zabezpieczyć, ubezpieczyć*). On czas umie O. L. Dawno to w prawach świeckich ten punkt jest wytkniony: ochraniaj drugich, jeśli chcesz być ochroniony. Jak. W. Babilon, ochraniaj swej głowy, bo ciebie czeka upadek gotowy. Ryb. Ciąda ochraniałi od ostrego powietrza, mrozu i użegu. Przyb. Małym trzeba ochraniać wiela; kto żałuje mała dla wiela, często na wszystkim szkoduje. Szymon. Ochroniać swego dobra jest to nie dać mu nie iść na stronę, ale weale obracać go na pożytek. L. Swoje niszczy, a cudzego ochrania. Pot. Jako nabyć, tak niemniej rzecz jest nabytym umieć O., mając w wydatkach swą miarkę. Opal. O. zdrowia. Bóg was ochronił od niebezpieczeństwa. Ochroniliśmy głowy wasze od miecza katowskiego. Moch. Krowia ospa niezawodnie ochrania od naturalnej. Chdź. Jakie prawo złoczyńców ochrania? Fel. Wie, gdzie ochraniać, gdzie worki rozwiązać. Troe (= *skąpić*). Ochraniać kogo na czym. Troe. Ochraniać szaty, czyjej sławy, cnoty, majątności. Troe. Szturmem miasto dobyli, gdzie żadnej pęci nie ochronili. Troe. Ochraniać głowy od zimna. Troe. **O. ś. oszczędzić ś., zachować ś., nie narazić ś., osłonić ś., ustrzec ś., uratować ś., ująć czego złego, uchronić ś.:** Ochrania ś. od zimna, od niebezpieczeństwa, od podejrzeń. Tu tylko w sereu, tu ś. ochroniło, co w mej oczynnie najlepszego było. Mick. <O + Chronić>

Ochronienie, a, blm., czynność cz. Ochronić, ochrona.

Ochronienie się, a ś., blm., czynność cz. Ochronić ś.

Ochronka, i, lm. i p. Ochrona: Jedna z sióstr prowadziła dzieci z ochronki. Radz.

Ochronnie przys. od **Ochronny**: Ofiejer zastanowił ś. ma, z którejby strony najochronniej i najprędzej doprowadzi swoje ataki. Jak. J. Przeworní wasi hetmanowie tak O. krwią waszą szafowali. L.

Ochronnik, a, lm. i myśla, myfel.

Ochronność, i, blm. rz. od Ochronny: Wszelka nieochronność wojsko opanowała. Błaż. (= *nieostrożność*).

Ochronny i. przym. od **Ochro**na; *ochraniający*: Wał O. System O. Cło ochronne. Osipa ochronna = *krowianka*. 2. biol.: Podobieństwo ochronne = *podobieństwo zwierzęcia do otaczających je przedmiotów*. Zabarwienie ochronne czyli sympatyczne = *polegające na barwności zwierzęcia zlewającej ś. z kolorytem otoczenia*. 3. lek.: Leczenie ochronne = *leczenie zapobiegawcze, mające na celu niedopuszczenie rozwinięcia ś. pewnych chorób a. objawów chorobowych* (curatio praeservativa). <Od Ochrona>

× **Ochrońca, y, lm. y m., × Ochroniciel** *ten, co ochrania a. ochronił*: Weles, święty stad O. Mir. <O + CHRON>

× **Ochrończy** przym. od **Ochrońca**: Wzywali publiczniei proklamacjami wszystkich banitów i włóczęgów pod ochrończe skrzydła swojej potęgi. Śl. wil.

Ochropawiec, eje, ał, Ochropowaciec *stać ś. chropawym*: Bajka, żeby pieprz od ognia ochro-

pawiał, tak sam sechropieje, gdy sehnie na słońcu. Urzęd. <O + Chropawiec>

Ochropawienie, a, blm., czynność cz. Ochropawiec.

Ochropowacenie, a, blm., czynność cz. Ochropowaciec.

Ochropowaciec, eje, ał p. Ochropawiec. <O + Chropowaciec>

× **Ochrosnąć się, nie ś., nął ś. p. Ochrostać:** Człowiek ze wszystkim ś. ochrośnie. Wpędziwszy młode stado w opłotki, tam im dać pokój, aż ś. ochrośnie i ubezpieczy. Dor. <O + Chrosnąć>

† **Ochrostać, a, ał i. obić, otluc, otrzepać, obkupać, ociosać, okrzesać:** Wziąć jęczmienia garść otłuczonego i z łupin ochrostanego. Syr. Przen.: Jeśli chcesz przy zdrowiu ś. zostać, daj ś. naprawić i złość swą O. Pot. 2. z *chrostem, chrobotem oswoić; otrząsać, ostrachać, ostrzelać*: Trudniejszy do unoszenia dziwak a. złówek, który ś. bujać i sobie nauczył gonić, aniżeli młodzik, w kojcu ochrostany jastrząb. Pot. Wojska te, w tak wielu Marsach ochrostanę, resztę do męstwa budziły. Tw. Jużemy przez nieszczęścia różne ochrostani. Pot. Piotr Ożga trębowelski wyprawion starosta, tusząc, że traktat buski Turczy na ochrosta, wróci ś. pożądany pokój do swej kluby. Pot. **O. ś. i.** × **O. ś., † Ochrosnąć ś., [Ochrosnąć ś.] otrząsać ś., ostrachać ś., oswoić ś., otrzeć ś., osmielić ś., spoufalić ś.:** Kupres, ochrostawszy ś., do domów przystawał śmieie i swą każdemu szyję głaskać dawał. Żebr. Jeszcze skrupulatka: nie ochrostała ś. jeszcze między warszawiankami. 2. [O. ś., Ochrosnąć ś.] *nabrać większej sprężystości ciała*. <O + Chrostać>

† **Ochrostanie, a, blm., czynność cz. Ochrostać.**

× **Ochrostanie się, a ś., blm., czynność cz. Ochrostać ś.**

Ochrośnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Ochrosnąć ś.

Ochrowy i. przym. od **Ochra**: Limonit O. Hematyt O. 2. *podobny barwą do ochry, żółto-brunatny*: Kware żelazisty O. Opal jaspisowy O. Ochrowe korony buczyny. Matf. <Od Ochra>

Ochrypiac, a, ał p. Ochrypitić.

Ochrypianie, a, blm., czynność cz. Ochrypiac.

Ochrypić, i, ii, nied. Ochrypiac *nabawić chrypki*: Każda męczarnia coraz mniej go boli, a po zniewadze krzykiem nie ochrypia. Uj. <O + *Chrypić, CHRYP/CHRYP>

Ochrypieć, eje, ał p. Ochrypnąć. <O + Chrypieć>

Ochrypienie, a, blm. i. czynność cz. Ochrypić. 2. czynność cz. Ochrypieć.

Ochryple przys. od **Ochryply**: Śpiewał O. i łzawie. Kon.

Ochrypłość, i, blm., Ochrypłość, † Ochrapłość, † Ochrapielina, † Ochrapienie, [Ochrap] *lek. chropawość głosu, chryplka, ochrypięcie* (raucedo vocis).

Ochryply, Ochryply *lek. i. głos = chrzypający, nieczysty, chrypliwy*. 2. a. † **Ochrapiony, † Ochrapały, † Ochraply** *człowiek = chryplką dotknięty*. <Od Ochrypnąć>

Ochrypnąć, pnie, pł, Ochrypnąć, × Ochrypnąć, † Ochrapieć, Ochrypieć, × Ochrypieć, nied. † Ochrypiac *dostać chrypki; zachrypnąć, stracić głos*: Wrzeszcząc, ochrypl. <O + Chrypnąć>

Ochrypięcie, a, blm., czynność cz. Ochrypnąć; ochrypłość, chryplka.

Ochrzaśna, ej, lm. e *anaf. p. Ochrześna*. <O + *Chrzaśna, *CHRZEST/CHRZEST>

Ochrzastnia, i, lm. e anat. p. **Ochrzastna**.
 × **Ochrzestnie, a**, blm. p. **Ochrzestnie**: Maurycy, Kaźmirz, Zbigniew miał imiona... z ochrzestnia. Słow. (=z chrztu).

× **Ochrzestnie się, a** ś., blm., p. **Ochrzestnie** ś.

Ochrzcić, i, ił, [Okrzcić] i. kogo = *udzielić mu sakramentu chrztu św.*: O. dziecko. Świeżo ochrzestniona Polska skarżyła ś. na zbytnią szczupłość ludności. Szaj. Już ochrzestniono, a jeszcze ś. nie narodziło. 2. *przechrzcić, przewać, przekreślić czyją nazwę*: Od ożenienia swego Nanim ś. nazywał, i tak go tam już ludzie ochrzestili. Krasz. Zwłokę tę bojaźnią ochrzestil nieprzyjaciel. Nies. Pokorne prośby groźbą ochrzestil. Troc. Innych (grzybów) imiona znane tylko w zajęczym lub wileczym języku, od ludzi nieochrzestniono. Mick. 3. prz.: † O. co = *wymienić nazwę czego, wymienić co z nazwiska, nazwać co po imieniu*: Napiera ś., by jej dał Jowisz, ocz prosił, choć tego, czego chciał, jeszcze nie ochrzestila. Otw. 4. prz.: co = *rozcieńczyć wodę, rozwodnić*: Ochrzestil bardzo wino. Troc. O. mleko. O. ś. *przyjąć chrzest św., zostać chrześcijaninem; przechrzcić ś., wychrzcić ś.*: Żyd ś. ochrzestil. Jeszcze ś. nie urodziło, a już ś. ochrzestilo. Prz. <O + Chrzcić>

Ochrzestnienie, a, blm., × **Ochrzestnienie** czynność cz. **Ochrzestnić**.

Ochrzestnienie się, a ś., blm., × **Ochrzestnienie** ś. czynność cz. **Ochrzestnić** ś.

Ochrzestnia, ej, lm. e, **Ochrzastna, Ochrzestnia, Ochrzastnia** anat. *blona otaczająca powierzchnię chrząstek*, przychrzestna, † blona chrząstkowata, † koło chrzastna; † chrzastkoskór, × przychrzastnia, × przychrzastnica (perichondrium). <O + CHRZĘST/CHREŚT>

Ochrzestnia, i, blm. anat. p. **Ochrzestna**.

† **Ochrzypiać, a**, ał p. **Ochrypnąć**.

† **Ochrzypianie, a**, blm., czynność cz. **Ochrzypiać**.

× **Ochrzypieć, eje**, ał p. **Ochrypnąć**: Z czasem styl ś. nam popsuł, muzy ochrzypiały, huczne tylko, lecz przykre dźwięki wydawały. Dm. <O + Chrzypieć>

× **Ochrzypienie, a**, blm., czynność cz. **Ochrzypieć, ochrypniecie**.

Ochrzypie, p. **Ochrzypło**.

Ochrzypło, Ochryple przys. od **Ochrzypły**.

Ochrzypłość, i, blm. p. **Ochrypłość**.

Ochrzypły p. Ochrypły: Rozmamany, O. Majcher wypadł z kareczny i puścił ś. drogą. Dyg.

Ochrzypnąć, pnie, pi p. **Ochrypnąć**. <O + CHRYP/CHRZYP>

× **Ochrypniecie, eje**, ał p. **Ochrypnąć**. Sł. wil.

× **Ochrypnienie, a**, blm. p. **Ochrypniecie**.

Ochrypniecie, a, blm., × **Ochrypnienie** czynność cz. **Ochrypnąć, ochrypniecie**.

† **Ochtować, uje, ował** *wywolnywać, wygnąć, wyrugować z kraju, banitować*. <Nm. ächten>

† **Ochtowanie, a**, blm., czynność cz. **Ochtować**.

Ochuchać, a, ał, Ochuchnąć, nied. Ochuchiwać *oddechem, parą z ust ogarnąć; ozionąć*: Tehem gorszym puńskich węzów były ochuchnione. Iż. <O + Chuchać>

Ochuchanie, a, blm., czynność cz. **Ochuchać**.

Ochuchiwać, a, ał p. Ochuchać.

Ochuchiwanie, a, blm., czynność cz. **Ochuchiwać**. **Ochuchnąć, nie, nął** p. **Ochuchać**: Jakby ich ochuchnęła, ozionęła, napuchnęła ta czarownica. Kn. <O + Chuchnąć>

Ochuchnienie, a, blm. p. **Ochuchnięcie**. Troc.

Ochuchnięcie, a, blm., **Ochuchnienie** czynność cz. **Ochuchnąć**.

× **Ochuchniony ochuchnięty**: Tehem gorszym puńskich węzów były ochuchnione. Iż.

Ochudły który ochudł, wychudły, wyschły: Wiek O. Pot. <Od Ochudnąć>

Ochudnąć, dnie, dnął a. dł *schudnąć na wszystkie strony*. L. <O + Chudnąć>

Ochudnięcie, a, blm., czynność cz. **Ochudnąć**.

Ochudzenie, a, blm., czynność cz. **Ochudzić**.

Ochudzić, i, ił *wychudzić, wysuszyć, wycieńczyć, ogłodzić*: Cugowe bywają o tyle ochudzone, że im wszystkie żebra zdaleka policzyć można. Wilk. Król, jak tych utuczy, a tamtych ochudzi, będzie pewniejszym na tronie. Pot. <O + Chudzić, CHUD>

Ochwacać, a, ał i O. ś. p. Ochwacić. <O + CHWAT/CHYT/CHWYT>

Ochwacanie, a, blm., czynność cz. **Ochwacać**.

Ochwacanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ochwacić** ś.

Ochwacenie, a, blm., czynność cz. **Ochwacić**.

Ochwacenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ochwacić** ś.

Ochwacić, i, ił, [Ofacić, Okwacić], nied. **Ochwacać** konia = *nabawić go ochwatu*: Zbytnie razem podanie bydłu paszy ochwaca prędko. Kluk. Koń ochwacony abo ochwatny. Dor. O. ś. I. *dostać ochwatu*: Ochwacił ś. koń. Kn. 2. (o ludziach) p. **Oberwać ś. 3.** *posp. objeść ś., ufetować ś., uraczyć ś. do przesyty; objadły ś. czegoś do przesyty, nabrać do tego wstrętu*: Rzeczy nowych ludzi siła jedzą i prędko ś. niemi, jako szkapy owsem, ochwacają. Sak. Przen.: Kraj nasz tą odmianą ś. ochwacił. Pot. (= *przeje mu ś. ona, sprzykrzy ś. mu*). <O + Chwacić>

Ochwalenie, a, blm., czynność cz. **Ochwalić**.

Ochwalić, i, ił *nachwalić na różne sposoby*: Nas aktorów oklaskano, ochwalono. And. <O + Chwalić>

[**Ochwastać, a, ał**] *obłaskawić*. <O + * Chwastać, zap. od 2. Chwast>

[**Ochwastanie, a**, blm.] czynność cz. **Ochwastać**.

Ochwat, u, blm., [Okwat] i. wet. *zapalenie mięsnych części kopyta u zwierząt jednokopytowych*: Gdy koń na jedną abo więcej nóg uchramuje tak, iż chodzi jako spętany, a obracać ś. nie może, toć są znamiona ochwatu. Trzye. 2. *łamanie w stawach u koni*: O. obroczny abo żytny (ros-trucharze zbożem zowią. Dor.) pochodzi stąd. Koń po obfitym obroku znacznie pędzony będzie, a. po przynaglonej pracy obficie ś. da obroku (= O. suchy); O. wodny, kiedy ś. zgrzany koń nagle poi lub przez zimną wodę przejeżdża; wietrzny, kiedy przeciwko wiatru gwałtownie pędzony bywa. Kluk. 3. [O.] *choroba, niemoc*. 4. [Przyjść do ochwatu] = *przyjść do opamiętania, do świadomości, oprzytomnieć*. <O + CHWAT/CHWYT/CHYT>

[**Ochwatnik, a**, lm. i] bot. 1. *bodziszek leśny* (geranium robertianum). 2. *kwrzyślak łąkowy* (anagallis arvensis). 3. *czapli dziób* (erodium). <Od Ochwat>

Ochwatny ochwacony, chory na ochwat: Koń O. abo ochwacony. Dor.

Ochwiac, eje, ał, nied. Ochwiewać i. *obruszać, ochwierutać, obhuzawać*: Kij gryzł zębami; tenże, mocą ochwawszy na wsze strony, wyrwał. Zebr. 2. prz.: *zrobić chwiejnym, podać w wątpliwość*: Udzielali sobie wzajemnie spotrzeżeń, ochwiewających prawdziwość podań matki bohatera na-

szego. Jez. **O. ś. zachwiać ś., oblużować ś. przez ruszanie na wszystkie strony:** Już ś. ochwiewały kliny pogłębione. Otw. <O + Chwiać>

Ochwanie, a, bfm., czynność cz. Ochwiać.

Ochwanie się, a ś., bfm., czynność cz. Ochwiać ś.

Ochwierutać, a, ał obruszać, oblużować, ochwiać: Ochwierutany kamień, a potem podważony wytoczył ś. Sew. <O + Chwierutać>

Ochwierutanie, a, bfm., czynność cz. Ochwierutać.

Ochwiewać, a, ał i O. ś. p. Ochwiać.

Ochwiewanie, a, bfm., czynność cz. Ochwiewać.

Ochwiewanie się, a ś., bfm., czynność cz. Ochwiewać ś.

† **Ochwiś, i, lm. i p. Okiś:** Na saniach barzo go (cierzwia) snadno ujedziesz, zwłaszcza gdy O. na drzewie. Cyg. <Ukr: ochwist'>

× **Ochwostać, a, ał p. Ochostać.** <Zam. Ochłostać, może z podprowadzeniem pod Chwost, Chwostać>

× **Ochwostanie, a, bfm., czynność cz. Ochwostać.**

[**Ochwota, y, lm. y**] *rodzaj spódnicy.* <?>

Ochwycenie, a, bfm., czynność cz. Ochwycić.

Ochwycić, i, ił, nied. Ochwytywać objąć, ogarnąć, opanować: Duch stronnictwa i Niemcy co do elekcji polskiej ochwycił. Bart. Rozrzedzenie powietrza ochwytyuje całe płaskowzgórze Góbi (= otacza). <O + Chwycić>

Ochwytywać, uje, ywał p. Ochwycić.

Ochwytywanie, a, bfm., czynność cz. Ochwytywać.

× **Ochyba, y, bfm. rzecz niepewna:** Ryba O, lepsza chleba skiba. Prz. Bez ochyby = bez pochyby, niechybnie, bez zawodu, z pewnością, niezawodnie: Wszystko to żeby było gotowe bez ochyby. Eww. Najlepszą wioskę z działu wziął on bez ochyby. Moraw. <O + CHYB>

Ochybiać, a, ał p. Ochybić.

Ochybianie, a, bfm., czynność cz. Ochybiać.

Ochybić, i, ił, nied. Ochybiać ominąć, zawieść, nie dopisać, chybić: Ochybiły zboża. Troc. Ochybiła mię nadzieja, urząd. Troc. <O + Chybić>

Ochybienie, a, bfm., czynność cz. Ochybić.

Ochybnie przys. od Ochybny.

Ochybność, i, bfm. rz. od Ochybny. L.

Ochybny I. [O.] *którego można chybić, nie trafić:* Kuropatwy, co w polu latają ochybne. **2.** *omylny, niepewny, zwodniczy, zawodny, wątpliwy:* Jest to rzecz nieomylna ani ochybna. Rej. Człowiek O. = *któremu zaufać nie można, niepewny.* <O + Chybny>

× **Ochyda, y, lm. y p. Ohyda:** Często z godnych rodziców syn, domu O. Min. <Zam. Ohyda, z Czes.>

× **Ochydliwie przys. od Ochydliwy, ohydnie.**

× **Ochydliwość, i, bfm. rz. od Ochydliwy, ohydność.**

× **Ochydliwy p. Ohydny.**

× **Ochydnie przys. od Ochydny, ohydnie.**

× **Ochydność, i, bfm. rz. od Ochydny, ohydność.**

× **Ochydny p. Ohydny.**

× **Ochydzać, a, ał p. Ohydzić.**

× **Ochydzanie, a, bfm., czynność cz. Ochydzać, ohydzenie.**

× **Ochydzenie, a, bfm., czynność cz. Ohydzić, ohydzenie.**

× **Ochydzić, i, ił p. Ohydzić:** Ohydził mi tę rzecz. Troc. O. komu towar. Troc. O. króla u poddanych. Troc. <Zam. Ohydzić, z Czes.>

Ochylać, a, ał i O. ś. p. Ochylić. <O + Chylać>

Ochylanie, a, bfm., czynność cz. Ochylać.

Ochylanie się, a ś., bfm., czynność cz. Ochylać ś.

Ochylene, a, bfm., czynność cz. Ochylić.

Ochylene się, a ś., bfm., czynność cz. Ochylić ś.

Ochylić, i, ił, nied. Ochylać I. [O.] = a) *okryć, osłonić, otulić, ogarnąć:* O. dziecię od zima. Ochylił mię swym płaszczem. b) *obronić.* **2.** † O. *ominąć, objechać a. obejść, okrążyć:* Każdy ś. chronił jechać przez ziemie tego króla, a ochylał miejsce to, bo zabili każdego, ktoby przyjechał. Biel. M. **3.** † O. *omówić, powiedzieć okolicznie, z ogródką, obwijając w bawelnę; pominąć, ukryć a. upozorować coś w mowie:* Acz było wiele występnych, przedsię ogradzają, ochyla, a nie nie wspomina występów ich. Rej. Pięknym słowem ochyla zie rzeczy. Petr. Próżno to ochylać; nie może to żadnym obyczajem dobrym zwano być, co nie bywa roztropnym. IeJ. Popiszę to wszystko tak, jak ś. tu mówiło, nie ochylając niczego. Orzech. Długosz nasz nikogo nie zwykł ochylać. Biel. M. (= *mówiąc, oszczędzając*). Obowiązkiem naszym jest, abyśmy cudze grzechy ochylali i okrywali. Wuj. Usta moje nie mają ochylać i okrywać wymówkami grzechy moje. Wuj. Krzywdy bożej nie mamy cierpieć ani ochylać, ale ś. mocno o cześć boską wścieżdzie zastawić. Wuj. Muszę prawdę zeznać, rzekę, nie nie ochylając. Kn. Królowa węgierska wszystko królowej Bonie tłumaczyła, nie nie ochylając. Nies. **O. ś. I. pochylić ś. ze wszystkich stron, zniżyc ś., opuścić ś. dokoła:** Błękit ochylił ś. dokoła. Słow. **2.** × O. ś. *omiąć, unikać:* Każdy ś. ochyla miejsca tego. Sł. wil. (= *ucieka od niego*). **3.** † O. ś. *uchylić ś., wymówić ś. od czego.* Rej. **4.** × O. ś. *otulić ś., okryć ś., osłonić ś., ogarnąć ś.:* O. ś. płaszczem. Sł. wil. Przen.: O. ś. *prawem = zastawić ś., zasłonić ś.* <O + Chylić>

Ochynać, nie, nał I. † O. *na sztych wystawić, narazić na niebezpieczeństwo:* Rzeczby zdesperowana przeciw wodzie płynąć, i króla i ojczyznę pospołu O. w takiej rezolucji. Tw. **2.** × O. *wynurzyć, wychylić, wyłonić, wyprowadzić na jaw:* Szumne swe konie Tytan z morza ochylnie. Tw. Już ś. tedy zbliż do mnie, niech na twą rączynę słodkie serca uczucie przez usta ochylnie. Zabł. **3.** [O.] = a) *obrzucić.* b) *odziać w co.* † O. ś. **I.** *zanurzyć ś., ponurzyć ś., pograćzyć ś., zagłębić ś., zapuścić ś., zatopić ś., skapać ś.:* O. ś. kilka razy w rzece, ponurzać ś. kilka razy z głową. Perz. Po ciałach miękkimi pióry obrastają, w Trytońskim ś. dziewięć raz ochynawszy zdroju. Żebr. Od brzegu swego odważył ś. płynąć, odważył sobie choć ś. i O. Klon. Ta łódka nigdy ś. zatrzęsnać, nigdy ś. zanurzyć, a nigdy ś. O. nie może. Rej. Przen.: Polacy jak w morzu trzykroć ś. w moskiewskich ludziach ochynawszy, wielką w nich dziurę uczynili. Biel. M. Gdy być nie mogło inaczej, mężnie Radziwił w pół ś. ochylnie zastępów nieprzyjacielskich. Tw. Herbort ochynał ś. w one huły tatarskie i z wielką szkołą tatarską tam został. Orzech. Wolał O. ś. raczej o tego poganina i ważyć nań śmiele. Tw. (= *uderzyć, natrzeć, rzucić ś. nań*). W imię boże ochyńcie ś. na niego. Wer. Kto ś. w niecenocie po uszy ochylnie, już ten nigdy nie oschmie, już tak mokro zginie. Rej. W naukach ś. cheiwie ochynał. Birk. **2.** *popaść w niebezpieczeństwo.* Błaż., Rej. **3.** *wynurzyć ś., wypłynąć, wybrnąć; wy-*

łonić ś., *wychylić* ś.: Albo ś. ochynie z razu tego ojczyzna, a. wiecznie zginie. Tw. Czekali pod niebem, póki ś. biały dzień nie ochynie z zamorza. Tw. (= *wszędzie*). Gdy dzień ś. drugi z morza ochynie. Tw. (= *wstanie*). 4. *zabrać* ś. do dzieła, *zacząć*; *odważyć* ś.: Ochyń ś., a nie odwłócz! Żebr. Najciężej ś. O. Prz. (= *każdy początek trudny*). Ochynę ś. jeszcze na tę trzecią wojnę. Piotr.

<O + Chynać>

Ochynienie, a, blm., czynność cz. **Ochynać**.

† **Ochynienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ochynać** ś.

[**Ocia**] p. **Od siebie**. <Zap. z Od + Sia = od siebie>

[**Ociackać się**, a ś., ał ś.] *opić* ś. <O + Ciaćkać>

[**Ociackanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ociackać** ś.

[**Ociapać**, pie, pał] 1. *otrząpać* ś., *oczyścić*. 2. *obituc* (np. owoce z drzewa): Owoce często ociapiają przed czasem. <O + Ciapać>

[**Ociapanie**, a, blm.] czynność cz. **Ociapać**.

[**Ociaptać**, a, ał] *obrzucić*, *ochlapać błotem wodnistym*. <O + *Ciaptać; CIAP, por. Ciaptaczka, Ciapu!, Ciapnąć>

[**Ociaptanie**, a, blm.] czynność cz. **Ociaptać**.

[**Ociarać**, a, ał] *owalać*, *obrudzić*, *wytrzeć w czym brudnym*: Bocian ociarał se połowę skrzydeł. <O + Ciarać>

[**Ociaranie**, a, blm.] czynność cz. **Ociarać**.

Ociąć, **tnie**, **ciał** i **O. ś.** p. **Obciąć**: Ocinać drzewo. Troc. Wyzwę na rękę i uszy otnę. Syrok. O. ucznia dyscypliną. Boh. O. grzbiet kańczugiem. Troc. Drudzy ocinali i łamali rożdże. Op. O. kogo, grając z nim w karty. [Ocielić go aż do pasa] = *porębali*. <O + Ciąć>

× **Ociagać**, a, ał i **O. ś.** 1. p. **Ociagnąć**. 2. p. **Obciągnąć**. <O + Ciagać>

× **Ociąganie**, a, blm., czynność cz. **Ociagać**.

Ociąganie się, a ś., blm., czynność cz. **Ociagać** ś.

× **Ociagliwie** przys. od **Ociagliwy**.

× **Ociagliwy** *ociągający* ś., *zwlekający*.

† **Ociagły**, † **Obciągly** *wyciągnięty*, *obcisły*, *opięty*: Joab był w sukience ociągłej a ciasnej według miary kształtu swego. Leop. <O + Ciagły>

Ociagnąć, **nie**, **nał** i. × **O. p.** **Obciągnąć**: Ręka ociągnięta świeżą rękawiczką. Orzesz. Powstał, zmarszczył czoło, wzrokiem swym mnogie ludy ociągnął wokoło i krzyknął. Moraw. (= *powióddl oczyma*, *obrzucił wzrokiem*). 2. część. **Obciągnąć** kuch. = a) mięso = *potrzymać na ogniu, aby ś. obciągnęło twarogą powłoczką, aby ś. ścięło po wierzchu*: Kapłuna, różne ptastwa lub zwierzyne, które masz piec na różnie, wprzód ociągniesz nad żarzącami węglami, ażeby stwardniało; można także O. w rondlu z masłem, nie trzeba jednak zbyt grzać, ażeby ś. nie przerumienilo. L. **Ociagać** ś. 1. **Ociaga** ś. koń zadem. Troc = *cofu* ś. *tyłem*. 2. przén. *nie być ochoczym, nie móc ś. zdecydować, naradzić, mitrzyć, namyślać* ś., *balamucić, zwlekać*: Ociągając ś., zwleczając, nierychło, mitrząc, przez ręce. Kn. Ociagać ś. w dopełnieniu woli. Rzew. Cóż takiego? tylko ś. nie ociągaj, powiedz! L. Król ś. ociagał, chociaż smaczne mu kondycje podawał nieprzyjaciel. Górn. Widzę, żeś mię miał dawno o to prosić wola, nie wiem, czemuś ś. ociagał. Górn. Jeśli będzie mógł oddać, będzie ś. ociagał. Wuj. Acz ś. długo ociagał, jednak potym szedł. Skar. Gdy ś. ociągali, a za nim isć nie śmieli, rzekł. Skar. Nie ociągając ś. A braham...

puścił ś. w drogę daleką. Skar. Ociagała ś. pójsć za niego. Pileh. Na wszystko bacznie ś. ociagał. Troc. Ociągali ś. wyprawą ludzi na wojnę. Troc. <O + Ciagnąć>

Ociągnięcie, a, blm. p. **Ociągnięcie**.

Ociągnięcie, a, blm., **Ociągnięcie** czynność cz. **Ociągnąć**.

† **Ociątnie** przys. od **Ociątny**, *ociętnie*: W grzechu O. utwierdzony, rozkoszy przestać nie chce. Kosz.

† **Ociątność**, i, blm. rz. od **Ociątny**, *ociętność*: Zdradliwa a przewrotna O. Kosz.

† **Ociątny** p. **Ociętny**: Uparł ś., chce swego dokazać, O. Kn. Ociątni, gnuśni i niedbali. Ryb. Zmysły nasze ociątne racz sam ku pełnieniu woli bożej skłaniać. Ryb. Osieł jest zwierzę ociątniejsze. Kosz. <O + CIE/TN>

× **Ociązać**, a, ał i × **O. ś.** p. **Obciążyć**: Skoro ś. mucha mleka dotknęła, wnet skrzydła ociąza śnieżna rosa i prawie na dno ją pograża. Toł. Ojciec twój ociązał nas jarzmem, ale ty go nam użyj. Bud. Gdyby tylko podatkami nieznośnemi nas nie ociązał. Papr. Pewne osoby dobra swe stawami naszymi pozalewane być ociążają. Vol. Ociązał ś. na pana. Troc. Mowa tych, co wiele mówią niepotrzebnie, tak ociązała słuchaczów, jakobys ś. ociążył żelaznemi pieniędzmi, które małą cenę mają. L. Obróciła a ociązała ś. ona bitwa na Saula. Leop. <O + Ciązać>

† **Ociężałość**, i, blm. rz. od **Ociężały**, *ociężałość*: W flegmatyku ciała O., głowy ból. Ocz. <Od Ociężały>

† **Ociężały** p. **Ociężały**. Troc.

× **Ociężanie**, a, blm., czynność cz. **Ociężać**, *obciążanie*.

× **Ociężanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ociężać** ś., *obciążanie* ś.

× **Ociężać**, **eje**, **ał** p. **Ociężać**.

× **Ociężenie**, a, blm. 1. czynność cz. **Ociężać**. 2. czynność cz. **Ociężyć**.

× **Ociężenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ociężyć** ś.

× **Ociężyć**, **y**, **yl** i × **O. ś.** p. **Obciążyć**: Ociężeni byli snem. L. (= *zmorzeni*). <O + Ciężyć>

[**Ocięb**] p. **Od siebie**. <Z Od + Siebie>

[**Ociębka**, i, lm. i] 1. p. **Ociepka**. 2. Na ocibkę a. Na ucibkę tańczyć, *wywijać = na lewo*. <Od Ocięb>

[**Ocięb**] p. **Od siebie**. <Z Od + Siebie>

[**Ocieba**, y, lm. y] p. **Ociebka**.

[**Ociebka**, i, lm. i] p. **Ociepka**. Zgr. [**Ocieba**]. <O + CIEP>

[**Ociebny**] p. **Odsiebny**: Ociebna deszczka w osze. O. róg sochy. <Od Ocieb, Odsiebny>

Ociec, **cze**, **kl**, **Obciec**, **Ocieknąć**, **Obcieknąć**,

nied. Ociekać, **Obciekać** 1. *ciekać*, *oblecieć*; *ściec*, *spłynąć*: Ociekła woda z chusty. Troc. 2. *czym = okryć* ś. *cieczą*, *oblać* ś., *zalać* ś., *spłynąć* *czym*: Już pola krwią ociekły. Troc. Jeden z nich nędzny, ociekający znojem z błotem zmieszany, pochylił ś. i kornie pocałował pana w kolano. Piet. Przen.: Przeszedł pod cienistym i rzeźbami ociekającym sklepieniem łuku Giermanikusa. Orzesz. (= *kapiącym od rzeźb*). 3. [O.] *zalać*, *zająć*: Tacy, co ich dużo w chałupie, najpierwsze ociekną całe pole. 4. † O. lek. *opuchnąć*, *obrznieć*, *nabiec krwią*: Żyła ociekająca = *żyłak* (varix). Por. **Ocieklina**. <O + Ciec>

† **Ociec**, **oćca** a. **oćca**, lm. **oćcowie**, [**Ociec**, **ojea**, lm. **oćcowie**] p. **Ojciec**: Ta ista słowa zmówiona oćcem świętym, jemuż biesze imię Symeon.

Kaz. Święt. O. ku nim ruszając ś. z miejsca, będzie dodawał gromnego żelazca. Gawin. Jeden O. dziesięć synów wychowa, a dziesięć synów jednego ojca żywić nie mogą. Prz. O., nie więcej O. o żalości, straciwszy wszystkie syny nie-szczęśliwy. P. Koch. Pan Jacek, brat mój, Tadeusza O. Mick. Stary O. (= *dziadek*), będącili opiekunem, winien liźbę czynić matce węglów swoich rok od roku. Groic. Napominał O. cze-ladny swoje domownicy. Farn. (= *gospodarz, pan domu*). Jeden O. wszystkich nas jest. Górn. Norbertus, O. zakonu premonstratensów. Skar. (= *założyciel, protoplasta, fundator*). Kalwin, wasz O., panowie dysydeni. Birk. <OT>

Ocieczenie, a, blm., czynność cz. **Ociec**.
[Ocie go!] *widziacie go!, macie go!* <O + (Widzi)cie>

Ociek, u, lm. i i. lek. *opuszczenie ś. w tkankach jakiej cieczy, szczególnie krwi, opust* (hypostasis). 2. m. *kamienny osad węgla wapnia, wiszący u sklepienia groty w skałe wapiennej, sople, naciek, potiek, stalaktyt*. O. na podłożu groty = *stalagmit*. <O + Ciek>

Ociekać, a, al p. **Ociec**. <O + Ciekać>
Ociekalnia, i, lm. e eukr. *miejsce, gdzie zawieszono głowy cukru ociekają*. <Od Ociekać>

Ociekalnica, y, lm. e eukr. *miejsce w ociekalni, mające postać naczynia, w którym zbiera ś. syrop ociekający*. <Od Ociekać>

Ociekanie, a, blm., czynność cz. **Ociekać**.
† **Ocieklina**, y, lm. y p. **Ociekłość**: Skłoni ku trędowi albo guzowatej ocieklinie. Sien. Psinkowa wódka na ociekliny gorące dobra. Sien.

Ociekłość, i, lm. i, † **Ocieklina** *nabrzmiłość, odętość, otok*: O. żył (varix). O., nadętość nóg. Troc. <Od Ociekły>

Ociekły *który ociektł, obrzmiały, opuchły, nabrzmiął, napuchły, krwią nabiegły*: Skopcony ogniem, krwią O. Gosz. Poszli cudzą przelewać, własną krwią ociekli. Mick. Stęka skrzywdzona praca i w gorzkich łzach tonie, ociekle krwawym znojem wznosząc w górę dłonie. Nar. Krwią ociekle odkryte żyły wyjęła. Otw. Na O. albo spuchły brzuch, gdy koniwoi ociecie albo spuchnie. L.

Ocieknać, nie, nał p. **Ociec**. <O + Cieknać>
Ocieknięcie, a, blm., czynność cz. **Ocieknać**.
Ociekowy przym. od **Ociek**: Listwa ociekowa p. Listwa. Gór.: Prycza ociekowa = *pochyły stół z bali, na który sypią sól skryształizowaną, aby ociekała*. Lek.: opustowy, osadowy: Zapalenie płuc ociekowe, opustowe (pneumonia hypostatica). <Od Ociek>

Ocielać się, a ś., al ś. p. **Ocielić** ś. L.
Ocielenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ocielać** ś.
[Ocielec, lca, lm. lce] *balwan żydowski*. <O + Cielec>

Ocielenie, a, blm. p. **Ocielenie** ś.: Krowa po ocieleniu daje mleko niesmaczne.

Ocielenie się, a ś., blm., **Ocielenie** czynność cz. **Ocielić** ś.

Ocielić się, i ś., il ś., nied. **Ocielać** ś. (o krowie, łoszycy, łani) *wydać płód, wrodzić cielę*: Niezawsze krowy w równym ocielają ś. czasie. Haur. Zart.: Nie objadaj ś. tak, bo ś. chyba ocielisz! <O + Cielić ś.>

[**Ocielona**, i, lm. i] *krowa po ocieleniu ś., krowa ocielona*. <Od Ocielony>

Ocielony: Krowa ocielona = *która ś. ocieciła*. Zaprzęgać dwie krowie ocielone. Wuj. (dwie krowie od cieląt. B. G.).

Ociemniać, a, al p. **Ociemnić**. <O + *Ciemniać, CM/CIEM>

Ociemniały *który ociemniał, pozbawiony wzroku, ciemny, niewidomy, ślepy*: Instytut głuchoniemych i ociemniałych. Przen.: Niech Bóg ociemnia serca ich oświeci. Sak. (= *zasłepione*).

Ociemnianie, a, blm., czynność cz. **Ociemniać**.
Ociemnić, i, il, nied. **Ociemniać** *otoczyć cieniem, cieniami, ocienić, zaciemnić, zacienić*: W ociemnionej altanie ogrodu z książką w ręku siedział Henryk Orzesz. To ten bladejszy niż zwykle, to ten blask księżycy twarz mi dzisiaj ocemnił. Słow. Słońce twarz ocemnia. Słow. (= *opala*). <O + Ciemnić>

Ociemnieć, eje, al i. *zająć cieniem, ściemnieć*. 2. przen. *stracić wzrok, zaniewidzieć, osłepnąć*: Ociemniał, obwisł z bojaźni. Oss. <O + Ciemnieć>

Ociemnienie, a, blm. i. czynność cz. **Ociemnić**. 2. czynność cz. **Ociemnieć**.

Ocieniać, a, al p. **Ocienić**.
× **Ocieniały** *ocieniony, cienisty*: Doliny ocieniałe. Śl. wil.

Ocienianie, a, blm., czynność cz. **Ocieniać**.
Ocienić, i, il, nied. **Ocieniać** *otoczyć, okryć, osłonić cieniem, ocemnić, zacienić*: Stok ten dąb rosy mile ocienia. Cho. Żadne drzewo nie ocieniało przed słońcem. Hoł. Laur ocienia jego skronie. Czy słońce dopieka, czyli mgła ocienia. Mick. [Ptak ocieniony] (o ptaku służącym za wabia) = *trzymany czas jakiś w cieniu*. Przen.: *zachmurzyć, zasępć, omroczyć*: Żadnemu nie ocieniła czoła myśl o zgonie. Wysp. <O + Cienić>

Ocienienie, a, blm., czynność cz. **Ocienić**.
× **Ocieńczać**, a, al p. **Ocieńczyć**.

× **Ocieńczenie**, a, blm., czynność cz. **Ocieńczać**.
× **Ocieńczenie**, a, blm., czynność cz. **Ocieńczyć**.

× **Ocieńczyć**, y, yl, nied. × **Ocieńczać** *w koło wycieńczyć*. L. <O + Cieńczyć>

1. [**Ociep**, a, lm. y] p. **Ociepka**: Półbroje, O. siana, siedziałem jak dudy, krupy w torbie na łąku, szperka i przyłbica. Wiszn. <O + CIEP>

2. [**Ociep!**] p. **Od siebie**. <Z Od + Siebie>
[Ociepa, y, lm. y] 1. p. **Ociepka**. 2. *człowiek krepny, mały a gruby*.

[**Ociepka**, i, lm. i, **Ociep**, **Ociebka**, **Ociotka**, **Od-siebka**, **Ocipka**] 1. a. † **Ociepka** *wiązka drobnych gałęzi, słomy, siana, lnu; wiązka owoców*: Błażej ś. obuwał i pechał ocieпки słomy do kerpeów, bo mróz nie śpasuje. Ork. Poskładawszy gałęzie, związała je powrozem i miała już ociepkę zawdziewać na plecy... Ork. 2. *brzemie*. Zgr. [**Ociepa**]. <O + CIEP>

Ocieplać, a, al i O. ś. p. **Ocieplić**. <O + *Cieplać, od Ciepły>

× **Ociepiał** *który ociepliał, ogrzany nieco*: Ociepiałe powietrze. Troc.

Ocieplanie, a, blm., czynność cz. **Ocieplać**.
Ocieplanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ocieplać** ś.

Ociepleć, eje, al p. **Ocieplić**: Kiedy ocieplało cokolwiek, to śnieżnica ś. znowu zrywała. Kacz. <O + Ciepleć>

Ocieplenie, a, blm. i. czynność cz. **Ociepleć**. 2. czynność cz. **Ocieplić**.

Ocieplenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ocieplić** ś.

Ocieplić, i, il, nied. **Ocieplać** *zrobić ciepłym, cieplejszym, ogrzać*: Słońce wodę dosyc ocieplilo. Krup. W ziemi urodzajnej musi być wapno; któreby ją ocieplało. Klnk. Skoro mój duch ich

ociepli, rozgoreją ś., co byli okrzepli. Chr. O. ś., **Ociepleć stać ś. ciepłym, cieplejszym, ogrzać ś.:** Mróz sfołzał, i ociepliło ś. zdziebko. Reym. Skoro ś. ku wiosnie ocieplać zacznie... Kaę. Zart.: Jak ś. ociepli = *niegdaj, na święty Jury*. <O + Cieplić>

Ocieracz, a, lm. e ten, co ociera. Bobr. <Od Ocierać>

Ocierać, a, ał i O. ś. p. Otrzeć. <O + Cierać>

Ocieranie, a, blm., czynność cz. Ocierać.

Ocieranie się, a ś., blm., czynność cz. Ocierać ś.

Ocierki, rek, blp. cząsteczki podcierane: Z zela O. Petr. (= *opilki*). <Od Ocierać>

Ocierniac, a, ał p. Ociernić.

Ociernianie, a, blm., czynność cz. Ocierniac.

Ociernić, i, il, nied. Ocierniac obłożyć a. otoczyć, ogrodzić cierniem: Miejsce, obwiedzione jeszcze płotem wysokim, mocno ociernionym. Kaczk. I płot ocierniony parku, i mur nie dają ostatecznie bezpieczeństwa. Pol. <O + Ciernić>

Ociernienie, a, blm., czynność cz. Ociernić.

[Ocieropki, ów, blp.] obierający (brukwi, buraków i t. p.). <O + CIER/TOR/TR>

Ociesać, a a. sze, sał p. Ociosać. <O + Ciesać>

Ociesanie, a, blm., czynność cz. Ociesać.

Ociesywać, uje, ywał p. Ociosać.

Ociesywanie, a, blm., czynność cz. Ociesywać.

[Ociesławy] niewypieczony: Chleb O. <?>

× Ociecie, a, blm., czynność cz. Ociąć: O. ko-go batogami.

× Ociecie się, a ś., blm., czynność cz. Ociąć ś., obcięcie ś.

× Ociętnie przys. od Ociętny. L.

× Ociężność, i, blm. rz. od Ociężny: Sąsiedzi pogardziły nizekzemnością i ociężnością Mieczysława. Błaż.

× Ociężny p. Ocięży: Koń, wół O. Troc. Ociężna do wojny ochota. Troc. <O + *Ciężny, CIE/TN>

× Ociężo I. przys. od Ocięży: Pospolite ruszenie bardzo leniwo i O. wychodzi w pole. Grab. 2. a. **× Obcięto kuso, krótko:** Chodźcie O. Sł. wil. (= *w krótkim ubraniu*). <O + Ciężo>

× Ociężość, i, blm. rz. od Ocięży: O. konia. Troc. Bez ociężości namienie nie mogę. Troc.

× Ocięży, × Ociężny, × Ociężny, × Ociężaty, [Ociężaly] zacięty, uporczy, uparty, krnąbrny, zaciętkły. Troc. <O + Cięży>

× Ociężać, a, ał = Obciążać. Troc. × O. ś. = Obciążać ś. <O + Ciężać>

Ociężale przys. od Ociężaly.

Ociężałość, i, blm. rz. od Ociężaly; † Ociężałość, † Ociężność: Przeziśniony wiekiem i przywiązaną do niego ociężałością. Śniad.

Ociężaly, † Ociężaly I. który ociężał; obciążony, obciążony, obciążony: O. laty starzec. Nar. Został Honorat, laty O. Kras. Starością ociężała ręką enoty twoje odrysować nie zdoła. Troc. Głowa go boli, wszystek O. Troc. Wozy ich ociężałe korzyścią z dóbr J. K. Mości i szlacheckich nabraną, zabierac srogo zakazałem. Nar. Ociężałe okręty. Troc. 2. **ciężki, nieruchomy, leniwy, powolny, niedołężny, nieochoczy:** O. gospodarz, choć mu Ceres szumna wyda urodzaj żyzny, nie zwiezie do gumna. Kulig. O. do roboty, w radach, w pracy. Troc. (= *nieokorny*). Na kim zbyttnia tu-sza, wiek podeszły, słabość jakowa, ten jest O., ciężki do pracy. Brodz. Czuję ś. ociężałym, a chciałym być ochotnym. Skar. Rozeiąga słaby członki ociężałe. P. Koch. Przen.: Umysł O. Styl O. (= *ciężki*). <Od Ociężać>

× Ociężanie, a, blm., czynność cz. Ociężać, obciążanie.

× Ociężanie się, a ś., blm., czynność cz. Ociężać ś., obciążanie ś.

Ociężać, eje, ał, × Ociężać, × Obciążać, † Ściężać stać ś. ciężkim, ociężałym, znieudolęźnić: Do skoków i biegu wprawiać człowieka należy, nim ciało przez lata podeszłe ociężaje. Papr. Bałwan soli od wilgoci ociężał. Troc. Członki mu po tej ciężkiej pracy ociężały. Troc. Ja władzy w sobie nie mam, serce ociężało, jakim skoro obaczył twe okrzeple ciało. Groch. <O + Ciężać>

Ociężenie, a I. × O., blm. = a) czynność cz. Ociężać, obciążenie. b) czynność cz. Ociężać. 2. † O., lm. a to, co obciąża, brzemie, ciężar: Brzemie i O. moje bardzo lekkie jest. Rej. Jezus na ś. wziął wszystkie obciążenia grzechów naszych. Rej.

× Ociężenie się, a ś., blm., czynność cz. Ociężać ś., obciążenie ś.

† Ociężność, i, blm. p. Ociężałość.

× Ociężyc, y, ył i × O. ś. p. Obciążyc. <O + Ciężyc>

× Ocilensja, i, lm. e lampa nocna: Trzeba było ocilensją tak postawić, aby, przyswiecając jednemu, dla drugiego mogła być niewidoczna. Krasz. <?>

Ocinać, a, ał p. Obciąć. O. ś. I. p. Obciąć. 2. [O. ś.] opierać ś.: Sznura ocina ś. o sztus (= *o ścianę*). <p. Ociąć>

Ocinanie, a, blm., czynność cz. Ocinać, obcinanie. Ocinięcie się, a ś., blm., czynność cz. Ocinać ś., obcinanie ś.

Ocinek, nka, lm. nki, Obcinek I. pień drzewa odciętego: Na ocinku starego drzewa. Pot. 2. **cząstka odcięta od całości, np. gałązka odcięta od drzewa:** Ziela tego ocinki a. odnożki korzenia są podobne ocinkom cynamonowym. Syr. Ług z popiołu winnej maciecy ocinków uczyniony. Syr. <Od Ocinać>

Ocio, a, lm. a p. Oko: Kiedy ś. będziem śeiskali, pieścili i całowali, jak gołąbek gołąbeczka, w ocio, nosio i usteczka. Zabł. <Od Oko>

† Ociokać, a, ał p. Ocokać. <O + Ciokać>

† Ociokanie, a, blm., czynność cz. Ociokać.

Ocios, u, lm. y I. = Obcios. 2. gór. (w Wieliczce) wcięcie ś. w ścianę solną dla wydobycia pasów równoległościennych soli, z których następnie wyrębiają ś. balwany soli: O. wierzeźni = nalcios. O. spodni = podcios, spodek. O. boczny, środkowy. 3. [Ociosy, lm. Otosy] drążki a. rzemieńce, które ś. przytwierdzają do osi i łożobli. <O + Cios>

Ociosać, a a. sze, sał, Ociesać, Obciosać, Obciosać, † Oczesać, nied. Ociosywać, Obciosywać, † Ociosować, Ociesywać, Obciosywać, † Oczasować, † Obczasować obrócić toporem, siekierą a. dłotem, okrzesać: Ganeł na czterech słupach drewnianych, pięknie ociosanych. And. Ociesz sobie dwie tablice kamienne. Leop. Ciesie ku postawieniu dachu siekiery używali, a drzewo chędogo ociosywali. Kosz. Sznicierz ociosuje swą robotę, póki z prostego pnia albo głązu nie wyróbi figury. Leszcz. Dobry rzemieślnik, gdy widzi jaki kamień porzucony, bierze, ociosywa i gładzi. Skar. Przen. (o człowieku): Jakż to kłoc nieociosany, dotychczas jeszcze ś. kłaniać nie umie. L. Nieociosany kół zawsze poznać, że kół. L. <O + Ciosać>

Ociosanie, a, blm., Ocioska czynność cz. Ociosać.

Ocioska, i, blm. p. Ociosanie. Sł. wil. <Od Ociosać>

† Ociosować, uje, ował p. Ociosać. L.

† **Ociosowanie**, a, blm., czynność cz. **Ociosować**, *ociosywanie*.

Ociosywać, uje, ywał p. **Ociosać**.

Ociosywanie, a, blm., czynność cz. **Ociosywać**. Żart.: O. mgły. Święt. (= *próżna praca*).

[**Ocip**] p. **Od siebie**. <Z Od + Siebie>

[**Ocipka**, i, lm. i] p. **Ociepka**: Dwie ocipki słomy. Przytkajecie ziemniaki ocipką i dół obwalcie śniegiem, bo na mróz ś. ma. Reym.

Ocipnik, a, lm. i bot. (*cremanium*) roś. <?>

Ocisk, u, lm. i l. a. **Odcisk** *odседnienie, sedno, przetarta rana*. Troc. 2. *owrządzenie z odcisnieniem*. <O + Cisk>

† **Ocisnąć**, a, ał i. i + **O. ś.** p. **Obcisnąć**. 2. *ściskając w koło, dolegać; uciskać, cisnąć, uwierać, pić*. L. <O + Ciskać>

† **Ociskanie**, a, blm., czynność cz. **Ocisnąć**, *obciskanie*.

† **Ociskanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ocisnąć** ś., *obciskanie* ś.

× **Ocisło**, × **Ocisłe** przys. od **Ocisty**, *obcisło, obcisłe*. Sł. wil.

× **Ocisty** *obcisły*. Sł. wil.

× **Ocisnąć**, śnie, szał i. i × **O. ś.** p. **Obcisnąć**: Z lodu ocisnął namarzłe wąsiska. Syrok. (= *ściskając, osączyć, wyżyć*). O. ś. w płaszcz, płaszczem. Troc. (= *okrecić* ś.). 2. *przetrzeć sobie skórę, odsednić, odparzyć, obetrzeć*: Biega juńczyk, gdy mu ocisnionego karku sierszeń doszedł. Zebr. <O + Cisnąć>

× **Ociszać**, a, ał p. **Ociszyć**.

× **Ociszenie**, a, blm., czynność cz. **Ociszać**.

× **Ociszenie**, a, blm., czynność cz. **Ociszyć**.

× **Ociszyć**, y, ył, nied. × **Ociszać** *osłonić przed wiatrem, ogacić*: Dwór dla przykrych wiatrów drzewem różnym w koło osadzać i ociszać. Haur. Między ociszonymi domów swych ścianami. Otw. (= *zacisznemi*). Przen.: Niechaj skrzydłami wszechmocności swojej okryje i ociszy majestat panowania twego. Goś. (= *utrzyma w spokoju*). <O + Ciszyć>

× **Ocisłe** p. **Ocisło**. Sł. wil.

× **Ocisnięcie**, a, blm., czynność cz. **Ocisnąć**, *obcisnięcie*.

× **Ocisnięcie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ocisnąć** ś., *obcisnięcie* ś.

[**Ociuny**, ów, blp.] *okrawki, odpadki*. <O + *Ciuny, od *Ciunąć = Ciuknąć>

[**Ociupina**, y, lm. y, **Oskumina**] *odrobina, troszczałka, ździebło, mało*: Plug mój ociupinę w miedzę zarznął. Dyg. Zdr. [**Ociupinka**, **Ociupińska**, **Ociupineczka**]. Por. **Ocupek**. <? O + Ciupa>

[**Ociupineczka**, i, lm. i] p. **Ociupina**.

[**Ociupinka**, i, lm. i] p. **Ociupina**: Kiej tak, to posłuchajmy jeszcze ociupinkę. Sew.

[**Ociupińska**, i, lm. i] p. **Ociupina**.

Ocknąć, nie, nął, **Odecknąć**, † **Ocnąć**, [**Ocuścić**] 1. × **O. obudzić, zbudzić, przebudzić, ocucić ze snu**: Szelest kroków ocknął chorego. Wessl. Narody ocknione jej rykiem. Wor. 2. † **O.** [**Odecknąć**, **Odeyknąć**, **Odecnąć**, **Odecchnąć**, **Odeścić**] a. **O. ś.**, † **Odsknąć** ś., † **Ocnąć** ś., **Ocucić** ś., × **Ocuścić** ś., [**Odecknąć** ś., **Odeyknąć** ś., **Ocucić** ś., **Oczumielić**, **Oczumielić** ś., **Odczynieć**]. nied. † **Ockniwać** ś., **Ocykać** ś., [**Odeykać**], × **Odeykać** ś., × **Odeykować** ś., **Ocucać** ś., † **Ocuć** ś., † **Ocuć** ś., † **Ocuć** ś., **obudzić** ś., **zbudzić** ś., **przebudzić** ś., **ocucić** ś. ze snu: Tak bardzo pijany, iż nie tylko na ono leknie nie ocknąłby był, ale by go był snadź i palił świecami. Górn. Z twardego snu ocknął przebudzony. Groch.

Z głębokiego snu ś. ocknął. Troc. Będziemy grać Zośce, aż ś. ze snu ocknie. Pśń. Bogowie, jeśli to sen, niechaj umieram, niżeli ś. ocknę. Stasz. Ocknął ś. ze snu Soliman słabego, i przebudzony mdle otworzył oczy. P. Koch. Nagle znika z oczu nocna mara, gdy ś. kto ocyka. P. Koch. A w tymem ś. ocknął, ano już dzień, a wszystkie w biały zbroi. P. Koch. <Zam. *Oetnąć>

Ocknienie, a, blm. p. **Ocknięcie**: Ocykam ś. i w ocknieniu słyszę głos mego kaprała. Mick. **Ocknienie się**, a ś., blm. p. **Ocknięcie** ś. † **Ockniwać się**, a ś., ał ś. p. **Ocknąć**: Dusza, kiedy muzykę słyszy, to jako ze snu ockniwa ś. Górn.

† **Ockniwanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ockniwać** ś., *ocykwanie* ś.

Ocknięcie, a, blm., **Ocknienie** czynność cz. **Ocknąć**.

Ocknięcie się, a ś., blm., **Ocknienie** ś. czynność cz. **Ocknąć** ś.

Ocknięty, **Ockniony** i. *którego zbudzono*. 2. *który ś. ocknął*: Pozna O., że sen chytry myli. L. Heljon ś. pierwszy ocknął, i O. w duchu ś. uczuł. Słow.

Ockniony p. **Oeknięty**. Przen.: O. z myśli, ataman zawoła. Gosz.

Oclenie, a, blm., czynność cz. **Oclić**: Cukier, protegowany przez skaarb, przy wyjściu do państw związanych konweneją, podlega wyższemu ocleniu.

Oclić, i, ił co = *obłożyć coś cłem*: O. towar na granicy. <O + Clić>

[**Ocliwiec**, e, ał] *otęsknić* ś.: Ona hnet ocliwie.

<Zam. *Oekliwieć, od **Okliwy**>

[**Ocliwienie**, a, blm.] czynność cz. **Ocliwiec**.

[**Ocmanić**, i, ił] *oszukać, okpić, omanić*. <O + Cmanić>

[**Ocmianie**, a, blm.] czynność cz. **Ocmianić**.

[**Ocmuchać się**, a ś., ał ś., **Oczmuchać** ś., **Oczuchać** ś.] 1. *rozczmuchać* ś., *wycmuchać* ś., *orzęźwić* ś. ze snu, *wyspać* ś. 2. *przejść do siebie, opamiętać* ś. <O + *Cmuchać, może **Dźwn**> [**Ocmuchanie** się, a ś., blm.] czynność cz. **Ocmuchać** ś.

† **Ocnąć**, nie, nął i **O. ś.** p. **Ocknąć**: Oenieie pospolicie ludzie, boć nie słusza spać śudze.. Op. <Zam. **Ocknąć**, a to z ***Oetnąć**>

† **Ocnięcie**, a, blm., czynność cz. **Ocnąć**, *ocknięcie, ocknięcie* ś.

† **Ocnięcie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ocnąć** ś., *ocknięcie* ś.

[**Ocochnąć**, nie, nął] p. **Obcochnąć**. [**O. ś.**] p. **Obcochnąć** ś. <O + ***Cochnąć**, od **Cochnąć**> [**Ocochnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Ocochnąć**. [**Ocochnięcie** się, a ś., blm.] czynność cz. **Ocochnąć** ś.

† **Ocokać**, a, ał, † **Ociokać**, † **Oczokać**, nied. † **Ocokiwać**, † **Oczokiwać** *ugłaskać, obłaskać, oswoić, usmierzyć*. Mącz. <p. **Ociokać**>

† **Ocokały**, † **Oczokały** i. *który ś. oczokał, oswojony, ugłaskany, obłaskawiony, usmierzony*. 2. *ociągający* ś., *leniwy, nieochoczy, ociężały*: Pijany musi być niestatecznym, niewstydlwym, ocokałym, na napominania niedbałym. Petr. Czemu psie niewinnych kłasaz O., o wilki srogie niedbały! Petr. Jako na karku końskim, kiedy O. ślep osiędzie. Klon. <Od **Ocokać**>

† **Ocokanie**, a, blm., czynność cz. **Ocokać**.

† **Ocokiwać**, uje, iwał p. **Ocokać**.

† **Ocokiwanie**, a, blm., czynność cz. **Ocokiwać**.

Octan, u, lm. y, × Ocćian chem. *sól kwasu octowego*: O. miedzi = *grymszpan*. <Od Ocet>

Octarka, i, lm. i forma ż. od **Octarz**.

Octarnia, i, lm. e i. *schowanie na ocet*. L. 2. a. **Octownia** *fabryka octu*. <Czes. octárna>

Octarz, a, lm. e p. **Occiarz**. <Czes. octář>

Octomierz, a, lm. e, Acetometr chem. *areometr z podziałką, zastosowany do oznaczania procentowej ilości kwasu octowego w occie*. <Ocet + MIAR>

Octomiód, odu, lm. ody apt. p. **Kwasomiód**. <Ocet + Miód>

† **Octować, uje, ował, † Ocćić** *zaprawiać octem*: Miód octowany = *oksymel*. Urzęd. <Od Ocet>

† **Octowanie, a, blm., czynność cz. Octować**.

Octawy *podobny ze smaku do octu, kwasowaty*: Kwaśny jakiś, O. napój. Krasz.

Octownia, i, lm. e p. **Octarnia**.

Octownictwo, a, blm. *fabrykacja octu*. <Od Octowy>

× **Octownik, a, lm. cy** p. **Occiarz**. L.

Octowy, × Ocćiany przym. od **Ocet**: Octowa flaszka. Troc (= *flaszka do octu*). Gąbka octowa. Mick. (= *napojona octem*). Kwas O., chem. = *kwas metylokarbonowy*, CH₃CO₂H. Fermentacja octowa. Przen.: Sama obawa niespodziewanej awantury mogła mu napędzić tak octowego humoru. Kaczk. (= *kwaśnego, złego*).

Octówka, i, lm. i zool. p. **Kłajstrówka**. <Od Ocet>

Ocucać, a, ał i O. ś. p. Oczucić.

Ocucanie, a, blm., czynność cz. Ocucać, ocucanie.

Ocucanie się, a ś., blm., czynność cz. Ocucać ś.

Ocucenie, a, blm., czynność cz. Oczucić, ocucenie.

Ocucenie się, a ś., blm., czynność cz. Oczucić ś., ocucenie ś.

Oczucić, i, ił, × Oczucić, [Oczudzić, Oczudzić] *przyprowadzić do czucia, do przytomności, do zmysłów*: O. kogo z omdlenia. Wspomnisz o twoim sennym przyjacielu i zstąpisz z niebios, aby go O. Mick. **O. ś. p. Ocknąć**: Ocuć ś. arfo i cytaro, ocknij ś. rano. Bud. <O + Cucić>

† **Oczuciwać się, a ś., ał ś. p. Ocknąć**: Natychmiast on ś. ocuciwa. Śak.

† **Oczuciwanie się, a ś., blm., czynność cz. Oczuciwać ś.**

† **Ocućywać się, a ś., ał ś. p. Ocknąć**. L.

† **Ocućywanie się, a ś., blm., czynność cz. Ocućywać ś.**

[Oczudzenie, a, blm.] czynność cz. Oczudzić, ocucenie.

[Oczudzenie się, a ś., blm.] czynność cz. Oczudzić ś., ocucenie ś.

[Oczudzić, i, ił] p. Ocucić i Ocknąć. [O. ś.] p. **Ocknąć**. <Zam. Ocucić, pod wpływem Obudzić>

[Ocuć, u, lm. i] winda. <Nm. Aufzug>

Ocućlować, uje, ował, Ocućlować: O. konie. Przen.: *okiełznać, ukroczyć, poskromić, powstrzymać, wziąć w karby, pohamować*: Gazety prywatne, nawet ocućlowane, przechowują i pod cenzurą pewne żądło. Spas. <O + Cuglować>

Ocućlowanie, a, blm., czynność cz. Ocućlować.

Ocukrować, uje, ował, Ocukrzyć, nied. **Ocukrowywać** i. *cykrem obsypać, powlec a. zaprawić*: O. ciasto. 2. przen. *osłodzić, złagodzić, umilić*: Nie-wczas wojenny wdzięczną ocukrowany żołnierzo-wi małżeńską pieczęcią. Tw. Nie może być tak mała rzecz, którejby król, ocukrowawszy ją ludzkością, dać nie mógł. Górń. Rozhultajony włoś-

cianin wolał życie swobodne, niżli spokojną pracę rolną, choćby ocukrowaną najrozleglejszymi słońcami. Rol. <O + Cukrować>

Ocukrowanie, a, blm., czynność cz. Ocukrować.

Ocukrowywać, uje, ywał p. **Ocukrować**.

Ocukrowywanie, a, blm., czynność cz. Ocukrowywać.

Ocukrzanie, a, blm., czynność cz. Ocukrzyć.

Ocukrzyć, y, ył p. **Ocukrować**: O. herbatę. Do garneczka z ocukrzonym mlekiem wyciągał rączki i nóżki. Prus. Straszna swą twarz ocukrzył uśmiechem. Sienk. <O + Cukrzyć>

× **Ocukrzyny, yn, blp. apt.** (medicamenta condita, confectiones) *śrołki lekarskie niemilego zapachu a. smaku powleczone cukrem, dziś prawie nieużywane*. <Od Ocukrzyć>

[Ocupek, pka, lm. pki, Opecek] 1. *kłoc niewielki drzewa a. czego innego, krótki a gruby*. 2. *człowiek krepny, mały a gruby, pieniek*. <O + CUP>

[Oczudzenie, a, blm.] czynność cz. Oczudzić.

[Oczudzić, i, ił] obciąć gałęzie u drzewa, obszel-mować drzewo. <?>

[Ocwanić, i, ił] oszukać, okpić. [O. ś.] *okpić ś.* <O + *Cwanić, od Cwany>

[Ocwanienie, a, blm.] czynność cz. Ocwanić.

[Ocwanienie się, a ś., blm.] czynność cz. Ocwanić ś.

Ocyganiać, a, ał p. **Ocyganić**.

Ocyganiecie, a, blm., czynność cz. Ocyganiać.

Ocyganić, i, ił, nied. Ocyganiać *oszukać, okla-mać*. <O + Cyganić>

Ocyganienie, a, blm., czynność cz. Ocyganić.

Ocykać się, a ś., ał ś. p. Ocknąć: Nagle z oczu znika nocna mara, gdy ś. kto ocyka. P. Koeh. Sen uśpionego bogactwami obsypuje, a skoro ś. ocyka, jakim był, takim ś. znajduje. Boh. Ocykam ś. i w ocknieniu słyszę głos mego kaprała. Mick.

Ocykanie się, a ś., blm., czynność cz. Ocykać ś.

Ocył, a, lm. e p. **Ocel**: W znakach Gniewomira i Imbrama widać początek uherbienia na podkowę, przez zaznaczenie jej ocyłków. Łag. Podkowy miał scheftane, a może i od urodzenia bez ocyłków. Fred. A. <Czes. ocel = stal>

[Ocyłka, i, lm. i] p. Ocelka. <Od Ocył>

Ocylniać, a, ał p. **Ocynić**.

Ocynianie, a, blm., czynność cz. Ocylniać.

Ocynić, i, ił, nied. Ocylniać *powlec warstwą cy-ny, pobielić*: O. rondel. <O + *Cynić, od Cyna>

Ocynienie, a, blm., czynność cz. Ocynić.

Ocyrkłować, uje, ował, × Ocerkłować, × Oczę-rać, nied. **Ocyrkłowywać** i. *określić za pomocą cyrkla*: Ocyrkłował mi to kijem na piasku. Pot. O. suknię. 2. † O. *ograniczyć*: Gdy ś. (djabeł) prosił, aby Jobowi szkodził, ocyrkłowano dwa-kroć jego moc na ten czas, zeznawał to, iż miał ręce związane. Birk. <O + Cyrkłować>

Ocyrkłowanie, a, blm., czynność cz. Ocyrkłować.

Ocyrkłowywać, uje, ywał p. **Ocyrkłować**.

Ocyrkłowywanie, a, blm., czynność cz. Ocyrkłowywać.

[Ocyrznić, i, ił] p. Oczernić.

[Ocyrznienie, a, blm.] czynność cz. Ocyrznić.

† **Ocz, † Ocz** o co: Salomon, żydowski król, O. prosił Boga, jedno o zacy rozum. Kob. Czapkę na łeb przekrzywił, ni O. nie nie dbając. Kob. O. pytasz? Kochan. O. go kolwiek on spy-tać śmiał, dobrze mu wnet odpowiedział. SS. Żądam Cię O. chcesz, a otrzymasz snadnie. Kochan. O. była proszona, obiecała. Otw. Dałeś mi, cze-go pragnął, a oczkolwiek prosił. Kochan. Obacz,

O. ci idzie. Wuj. O. mię jedno pokusisz, pójdziem z sobą zgodą. Rej. Nie chciał dopuścić, O. prosiłi. Leop. Pierwszy rzekł: O. nama, iż nie masz nie; a drugi na to: dobrze, o co chcesz? o dwa grosza, rzekł pierwszy. Glicz. (= o co ś. *zalożymy?*, o co *zabład?*). Ni ocz go bito. Troc (= bez przyczyny). <O + Cze>

Oczadzać, a, ał p. Oczadzić.

Oczadzanie, a, blm., czynność cz. Oczadzać.

Oczadzenie, a, blm. I. czynność cz. Oczadzić. 2. czynność cz. **Oczadzić:** Miał uderzającą woń perfumy, od której głowa mi pałała i skronie pulsowały, jak po oczadzeniu. Orzesz.

Oczadziały który oczadział: Skronie zaczęły mi pulsować, jak u osoby oczadziałej zbytciem węglanego kwasu. Orzesz.

Oczadzić, i, ił, nied. Oczadzać I. otruć czadem; ogarnąć czadem, zacządzieć: Dym, z pieców płynący, oczadzał izbę i wytwarzał niezwykle wysoką temperaturę. Goł. 2. *upoić, rozmarzyć, odurzyc, otumanic:* W głowie, oczadzonej miłością własną. Krasz. Poezja umysłów oczadzać nie będzie. Kon. <O + Czadzić>

Oczadzić, eje, ał otruć ś. czadem, zacządzieć. <O + Czadzić>

Oczajdusza, y, lm. e m. urwis, huliaj, hulaka, pędziwiatr, birbant, drab, awanturник: O takie syny, nitkopłuty, harhary, oczajdusze! Sienk. Nie chcieli oczajdusze żyć spokojnie, cicho. Sow. Z miny i czupryny na oczajduszę patrzył. Jez. O. w piekło skooczy. Zal. Protegowany jej jest zwyczajnym oczajduszą. <Ukr. oczajdusza>

× **Oczanka, i, blm. lek. (collyrium) płyn do wypuszczenia w oko, a. do przemywania go.** <Od Oko>

[Oczap, u, lm. y] p. Ocap: Krokwie leżą na oczapach. Kolb. <p. Ocap>

† **Oczapiać, a, ał p. Oczapić.**

† **Oczapianie, a, blm., czynność cz. Oczapiać.**

† **Oczapic, i, ił, nied. † Oczapiać ogarnąć, objąć, obryc, pomieścić, zawrzeć w sobie:** Garniec szerokołęby, któryby dno drugiego oczapił. Sien. Rozpalony ten kamień niechaj brzemienna oczapi podotkiem, aby jej ona para do macicy szła. Slesz. Oczapiony kabłukiem do monasteru odwieziony został. Nar. Strach był na Giermanów, gdy obaczyli, jak Rzymianie Ren mostem, jakoby jarzmem oczapili. Fal. <O + Czapić>

† **Oczapienie, a, blm., czynność cz. Oczapic.**

Oczar, a, lm. y, Orzech czarnoksięski bot. (hamamelis) roś. z rodziny oczarowatych. <O + CZAR>

Oczarować, uje, ował, [Oczarzyć, Oczynić, nied. Oczyniać] kogo I. rzucić na kogo czary, zaczarować, uroczyć, wrzec: Nie rozumiejąc choroby, mniemają, że oczarowani są. Krup. 2. przen. *olśnić, zachwycić, zniewolić, zdumieć:* Oczarowała biesiadników swą urodą. Oczarował nas swą wymową. <O + Czarować>

Oczarowanie, a, blm., czynność cz. Oczarować.

Oczarowaty bot.: Oczarowate rośliny (hamamelideae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych. <Od Oczar>

[Oczarzenie, a, blm.] czynność cz. Oczarzyć.

[Oczarzyć, y, ył] p. Oczarować. <O + Czarzyć>

× **Oczas, u, lm. y, × Ocas ogon. L.** <Czes. očas>

† **Oczasować, uje, ował p. Ociosać.**

† **Oczasowanie, a, blm., czynność cz. Oczasować, ociosywanie.**

Oczasto przys. od Oczasty. L.

Oczasty, Oczysty, [Oczaty] pełen oczu a. ok; mający wielkie oczy a. oka: Ślimak wylazł na liść paproci, wystawił rogi oczaste. Dyg. Ziemiaki oczaste. Nie tak pięknych barw niezliczone roje paw na oczastym pierzu ukazują. P. Koch. Przen.: Wiezie Bootes skrzypiącemi wozy osiwiła nam zimę i oczaste mrozy. Leszcz. S. (= *lśniące, iskrzące ś.*). <Od Oko>

Oczasna, y a. ej, lm. e błona okostna czaszki, przyczasnia, † błona kołoczasna, † czaszkoskór (perieranium). <O + Czaszny>

[Oczatszy] p. Oczaty.

[Oczaty] p. Oczasty st. w. [Oczatszy]. <Od Oko>

† **Oczozony p. Occić.**

[Oczechlenie, a, blm.] czynność cz. Oczechlić.

[Oczechlić, i, ił] I. obciąć z korzeni i łodyg marchew, brukiew i t. p. 2. oskrobać z grubszego kartofle. <O + Czechlić>

† **Oczehrać, ra a. rze, rał p. Oczesać.** <O + Czechrać>

† **Oczechranie, a, blm., czynność cz. Oczehrać, oczochranie.**

Oczek, czka, lm. czki myśl. pułapka. <? O + CZEK>

[Oczekały] leniwoy.

† **Oczekawać, a, ał p. Oczekiwać:** Ciebie ja oczekawał. Biel. M. Pana oczekawaj a nieszczęściu ś. nie dawaj. Kochan. Ty jeś, który masz przyć, czyli drugiego oczekawamy. Op. Oczy ku tobie wznosi i oczekawa zwykłej żywności od ciebie. Kochan. Czterdziestego dnia oczekawaję wywodzenia podług obyczaju. Op. Obiecanego zbawienia oczekawa. Sekl. Podniosła ś., stojąc wedle stolicy, oczekawaję królowej. Wys. <O + Czekawać>

† **Oczekawanie, a, blm., czynność cz. Oczekawać, oczekiwanie:** O. lenne, kiedy pan za żywota mana swego przyobiecuję dobra drugiemu, jeśli by man jego bez potomka zszedł. Sz. Bóg ukwapliwy nie jest, iż długie O. dawa grzesznikom. Leop. (= *długo jest dla nich cierpliwy*).

Oczekiwać, uje, × iwa a. [ocka], iwał, † Oczekawać I. czekać, wyzekiwać, wyglądać, spodziewać ś.: O. matki, listu od ojca. Troc. Wszystkiego ś. spodziewaj, wszystkiego oczekiwaj. Pileh. (= *na wszystko bądź przygotowany*). Oczekiwany towar nadszedł nareszcie. Gosć oczekiwany. Oczekiwają ś., aż ś. zleżą. Troc (= *oczekują jeden drugiego*). 2. † O. komu, czemu = *być cierpliwym, nie naglić:* Wyrok Pański nie zawsze do żniwa bujno wyrosłym kłosem oczekiwają. Zim. <O + *Czekiwać, od Czekać>

Oczekiwanie, a, lm. a I. czynność cz. Oczekiwać: Ciężkie dni oczekiwania. Sienk. O. czegoś nadzwyczajnego. Sienk. Nasz pan Jan schudł z oczekiwania. Sienk. Dzień mój cały jest oczekiwaniem. Mick. Mógłby Wilno zdobyć, gdyby czasu na uctach i oczekiwaniach posiłków nie zmarnował. Mick. 2. lek. (methodus expectativa) *wyzekiwanie, sposób leczenia, ograniczający ś. do zwalczania a. łagodzenia niektórych objawów choroby, nie hamując jej przebiegu.*

Oczekujaco przys. od Oczekujący; wyzeczujaco, oczekujac: Julja wpatrywała ś. w nią O. Bał.

† **Oczembrować, uje, ował p. Ocembrować.**

† **Oczembrowanie, a, blm., czynność cz. Oczembrować.**

Oczemchać, a, ał, Obzemchać myśl. (o rogach jelenich) obtrzeć, obtrzeć ś. Pol. <O + Czemchać>

Oczemchanie, a, bhm., czynność cz. **Oczemchać**.
 † **Oczemgnięcie**, a, lm. a = **Mgnienie**. Sekl. < Oko + Mgnienie >

† **Oczemnienie**, a, lm. a, [**Oczemnienie**] p. **Mgnienie**.

† **Oczenie**, a, bhm., czynność cz. **Oczyć**.

† **Ocenki**, nek, bhp. p. **Oczęta**. L.

[**Oczep**, u, lm. y] f. p. **Ocap**. 2. *ship przy studni wkopany, u góry widłowaty, obejmujący drogę do dźwigania wody żórawiem*. < Ocap, slđ. do **Czepiać** >

[**Oczepzenie**, a, bhm.] czynność cz. **Oczepozycić**, **oczepienie**.

[**Oczepzyć**, y, ył] p. **Oczepić**. Przen.: Góry były oczepzone. Tet. (= *wierzchołki ich otoczone były mgłą, tonęły we mgłę, dymity*).

[**Oczepka**, pka, lm. pki] *rodzaj czepca, używanego przy oczepinach*.

Oczepiać, a, ał i O. s. p. **Oczepić**.

Oczepianie, a, bhm., czynność cz. **Oczepiać**.

Oczepianie się, a s., bhm., czynność cz. **Oczepiać** s.

Oczepić, i, il, nied. **Oczepiać** l. *czepiając wokoło, obciążyć; obwiesić*: Oczepiono go wielu tłomokami. Opasła, ranżuchami oczepiona dama. Spas. 2. *wiele ozdób bez potrzeby nawieszać*. 3. a. [**Oczepczyć**] *przybrać za przepiec*: Tu kapłani w czerwone obleczeni kapy prowadzą oczepione woły, owce, capy. Pot. O. pannę młodą = *włożyć jej na wesele po raz pierwszy czepka, obabić*. Przen.: Rychlej dziś głowę siwy włos oczepi. Pot. 4. [O.] *objąć w pół*. 5. × O. lek. p. **Otorbić**: Nowotwór oczepiony = *torbiel*. Kamień oczepiony p. **Kamień** pod 21. O. s. l. *obwiesić s., nawieszać wiele czego na siebie*. 2. *naczepiać s. do koła*: Wszystkie sęki, garby i koszlawizny jego wczorajszej pracy oczepiły s. jego głowy tak, że s. od nich opędzić nie mógł. Korz. 3. [O. s.] *włożyć sobie na głowę czepka weselny*. < O + Czepić >

Oczepienie, a; bhm. l. czynność cz. **Oczepić**. 2. [O.] p. **Oczepiny**.

Oczepienie się, a s., bhm., czynność cz. **Oczepić** s.

[**Oczepinowe**, ego, bhm.] *składka na rzecz świeżo oczepionej panny młodej*.

Oczepiny, in, bhp., [**Oczepienie**, **Czepiny**, **Czepczyny**, **Oczepki**, **Okapiny**, **Kapiny**, **Zaczepiny**, **Czepiec**] *obrzęd weselny wkładania czepka na głowę panny młodej*.

† **Oczepka**, i, lm. i p. **Ociepka**. B. Sz.

[**Oczepki**, pek, bhp.] p. **Oczepiny**.

Oczepnica, y, lm. e bot. (manicaria) *roś. z rodziny palm*. < Od **Oczepić** >

× **Oczerać**, a, ał p. **Ocyrkłować**. Sł. wil. < ? >

× **Oczeranie**, a, bhm., czynność cz. **Oczerać**, **ocyrkłowanie**.

Oczerać, a, ał nied. od **Oczercić**. P. **Obielić**.

Oczercanie, a, bhm., czynność cz. **Oczerać**.

Oczercenie, a, bhm., czynność cz. **Oczercić**.

[**Oczerchenie**, a, bhm.] czynność cz. **Oczerchlić**.

[**Oczerchlić**, i, il] *obić korę na drzewie, żelby uschło*. < ? >

Oczercić, i, il bud. p. **Obielić**. St. lit. < ? O + CZART >

Oczeret, u, lm. y bot. p. **Trzcina**. < Ukr. **oczeret** >

Oczeretek, tka, lm. tki bot. p. **Trzcinnik**. < Od **Oczeret** >

[**Oczeretniak**, a, lm. i] zool. p. **Lin**. < Od **Oczeret** >

Oczeretnik, a, lm. i *miejsce zarosłe oczeretem*.

Oczeretowy przym. od **Oczeret**: Tylko samotny jeden żeglarz stary oczeretowe okrążał krawędzie. Uj.

Oczerniać, a, ał p. **Oczernić**.

Oczerniały *który oczerniał*: Nie gardźcie mną, patrząc na oczerniałą twarz moją postać. Smotr.

Oczernianie, a, bhm., czynność cz. **Oczerniać**.

Oczerniciel, a, lm. e *ten, co oczernił a. oczernia*. Bobr.

Oczernicielka, i, lm. i forma ż. od **Oczerniciel**. Bobr.

Oczernić, i, il, **Obczernić**, [**Ocyrznić**], nied. **Oczerniać**, **Obczerniać** l. *uczernić po wierzchu, dokoła, na wszystkie strony*: O. co sadzami. Nie oczerni błoto, póki s. go nie dotkniesz. Prz. Przen.: Świtez... gęstą po bokach puszcza oczerniona. Mick. 2. *przen. osławić, obmówić, oszkalować*: Dlaczego ona ciebie nie lubi i oczernia z taką zjadłością? L. **Oczerniony** **Kazimierz** już s. stawał okrzyczany za buntownika. Lel. < O + Czernić >

Oczernieć, eje, ał *stać s. czarnym dokoła, na wszystkie strony, po wierzchu, zczernieć*. < O + Czernieć >

Oczernienie, a, bhm. l. czynność cz. **Oczernić**. 2. czynność cz. **Oczernieć**.

[**Oczerniewać**, a, ał] *czernieć*: Mury moje, co oczerniewacie, że pana nie macie.

[**Oczerniewanie**, a, bhm.] czynność cz. **Oczerniewać**, **czernienie**.

Oczerni, a, lm. e bot. (comoeladia) *roś. z rodziny nanerczowatych*. < O + CZARN/CZERN >

Oczerstwiać, a, ał i O. s. p. **Oczerstwić**.

Oczerstwianie, a, bhm., czynność cz. **Oczerstwiać**. **Oczerstwianie się**, a s., bhm., czynność cz. **Oczerstwiać** s.

Oczerstwić, i, il, × **Obczerstwić**, † **Obczerstwić**, nied. **Oczerstwiać**, × **Obczerstwiać** *czerstwym, czerstwiejszym zrobić, orzeźwić, oświeżyć, wzmocnić, pokrzepić, ożywić*: Wino z dzięcielinny duchy ożywiające, które w sercu bytność swoją mają, oczerstwia i posila. Syr. Szukali jedła sobie, żeby oczerstwili duszę swoją. Bud. Pan Jezus onym chlebem niebieskim tak był oczerstwiony, że żadnego przyrodzonego pokarmu przez on czas nie potrzebował. L. Młody rycerz siły często oczerstwia przez gry i turnieje. Pot. Zielona farba oczy oczerstwia. Troc. Ta nowina serce moje oczerstwiła. Troc. O. s., **Oczerstwieć**, × **Obczerstwieć** *czerstwym, czerstwiejszym s. stać, orzeźwić s., wzmocnić s., pokrzepić s., oświeżyć s., ożyć*: Prześpij s., twoje serce oczerstwi s. < O + Czerstwić >

Oczerstwieć, eje, ał p. **Oczerstwić**. < O + Czerstwieć >

Oczerstwienie, a, bhm. l. czynność cz. **Oczerstwić**. 2. czynność cz. **Oczerstwieć**: Ogrody są na pokój i O., nie na gnuśność. Troc.

Oczerstwienie się, a s., bhm., czynność cz. **Oczerstwić** s.

Oczerwić, i, il *robactwo zaplenić*; (o pszczołach) *złożyć zarodki*. < O + Czerwić >

Oczerwieć, eje, ał *robaczywieć*. < O + Czerveć >

Oczerwieniać, a, ał i O. s. p. **Oczerwienić**.

Oczerwienianie, a, bhm., czynność cz. **Oczerwieniać**.

Oczerwienianie się, a s., bhm., czynność cz. **Oczerwieniać** s.

Oczerwienić, i, il, nied. **Oczerwieniać** *zabarwić na czerwono dokoła, na wszystkie strony; okryć*,

oblać czerwonociągą, zaczerwieńnię, zarumienić: Wylewa na niego krew i oczerwienia mu łeb. Słow. Księżyc wstąpił krwawy i oczerwieniać zaczął staw Ladawy. Słow. Odblask słońca po zachodzie wilgotne, szare skiby oczerwieni rdza. Ork. **O. ś. zabarwić ś. na czerwono, okryć ś., oblać ś. czerwonociągą, zaczerwieńnić ś., zarumienić ś.:** Zwolna wschód ś. oczerwienił siny. Słow. Płynących ś. chmur oczerwienia łono. Słow. <O + Czerwieńnię>

Oczerwienie, a, blm. i. czynność cz. Oczerwić.
2. czynność cz. **Oczerwieć.**

Oczerwienie, a, blm., czynność cz. Oczerwieńnię.

Oczerwienie się, a ś., blm., czynność cz. Oczerwieńnić ś.

Oczesać, sze, sał, nied. Oczesywać, †Oczochrować i. [O.] a. Oczochrać, †Oczechrać, Osmurgać czesząc, oczyszczać (len) na szczytce drucianej i szczecinowej. 2. †O. p. **Ociosać:** Na but sobie pogląda, oczesuje bryze; podobniej ci O. serdeczne niecnoty, więcej cię to ozdobi, niżli łańcuch złoty. Papr. (= *gladzi, poprawia*). 3. †O. a. †**Oczosnąć obdrześć, obłupić, oskrobać:** O. drzewo z kory. Oczesują łuskę, sprawują ryby. Mącz. <O + Czesać>

Oczesanie, a, blm., czynność cz. Oczesać.

Oczesywać, uje, ywał p. Oczesać.

Oczesywanie, a, blm., czynność cz. Oczesywać.

Oczewistość, i, blm. rz. od Oczewisty, oczewistość.

Oczewisty p. Oczywisty: Oczewiste nieszczęście. Krasz. Jest najoczewistszym dowodem rozumu, myśli. Str. Czego sam jestem oczewistym świadkiem. Boh. <p. Oczywisty>

Oczęstokolenie, a, blm., czynność cz. Oczęstokolić.

Oczęstokolić, i, ił otoczyć, opatrzyć częstokolem: Ubożuchna mieścina, z dworem oczęstokolonym, przypierała do bagnisk rokitnikich. Rol. <O + Częstokolić>

Oczęta, ał, blp., [Oczyce], †Oczenki, †Oczynki piesz. *para łubnych oczu:* Ujmujące O. L. Przyśięgłaś na miłość i na twe O. Hul. Znać było z ślicznych oczęta, co w nim za duchy, co za dowcip ostry. L. <Od Oko>

†**Oczętały p. Ocięty. L.**

[Oczęty, Oczęty] i. niezgrabny, nieruchawy. 2. uprzykrzony. <Zam. Ocięty>

× **Oczkać się, a ś., ał ś. p. Oćpać ś. L. <O + Czkać, zam. Okać>**

× **Oczkanie się, a ś., blm., czynność cz. Oczkać ś.**

Oczkas, a, lm. y, Jarczoz, Jarkul bart. *kawałek drzewa, który wsadzają do otworu barci, z końca jednego jak klin wciśnięty, a dalej okrągły i sięgający wewnątrz aż do strony przeciwległej barci a. dziemi, mostek dla pszczoł w środku barci.* <?, zap. wyraz przyswojony>

Oczko, a, lm. a a. i l. p. Oko: Ujrzenie dziecię z jasnemi oczki gwiazdom podobnemi. Groch. Nie psuj, dziecię, oczek ślicznych z takowych łez ustawicznych. Groch. Ninaj, dziecię drogie moje, niech zwiąże sen oczki twoje. Groch. Otrzyj sam oczki z płakania, a uspokój go do spania. Groch. Oczki twoje obitami łzami oblewał. Zbył. A. Tylko oczki przeciera, co znieść światła nie mogą. Len. Pod drobną powieką czarne oczki drżą lekko. Len. O., gdyby kruczek. L. Kochała cię tak, jak własne dwa oczka. L. Oczkami lubieżnie patrzyć. Troc. Oczkami strzelać = *oczkuwać, porozumiewać ś. z kim wzrokiem.* Robić do kogo słod-

kie oczka. Wpadła mu w O. (= *podobała mu ś.*). Rozszmiała ś. i oczkiem mi coś obiecała. Hul. O o! jak ś. uśmiecha do mnie, nie spoglądaj z oczka, flutko, nie tym nie zrobisz. L. (= *nie mrugaj oczkiem na mnie, nie patrz zezem*). O. w O., jak matka, lecz świeżuteńka, jak kwiatek róży. Kaczk. (= *wylapana matka*). Przen.: O. w głowie a. trzecie oczko = *pięszczoszek, gagatek, faworyt, kanaczek.* Brat to był trzecie O., mię trzymano w szkole. Tremb. Moje O! Mącz. (= *moja rybko, moje serce*). Oczka na rosale. O. w chlebie, w serze = *dziurka.* O. w robócie szydełkowej, prątkowej, pończoszniczej. Taśmy u smuklerza rozmaite, jako to w wemik, futrowane, w bugler, w węzyk, w oczka, w ząbki. Mag. Mały pajęczek na kształt subtelnej osnowy bez kądzieli sprzął włókno, wynalazek nowy, nie klejące do nici i do oczek oczka, więzy na muchę robił, coś na wzór powłoczka. Toł. Oczka w pończosze podnieś, rozrachować, przybierać, zebrać, robić na wywrot, spuścić, zgubić. O. sita (= *dziurka, otworek*). O. w ulu jedno tylko ma być, klinikiem przedzielone. Kąc. (= *wylot*). 2. †O. przen. *człowiek małooki.* Kn. 3. *kamyk, perelka i t. p. oprawione w pierścionku:* Wyleciało mi O. z pierścionka. Wprawdzie O. 4. O., oczkowaty kamień, kocie oko, wilez o o k = *gatunek opala* (lycophthalmus). 5. *punkt oczka* w grze w domino a. na kartach do gry: Grać w karty oczkiem wyżej a. oczkiem niżej. Grywał w preferansa ale zawsze o jedno O. niżej. Zach. 6. †O. as (*moneta*): Czerwony złoty 64 oczek waży. Troc. 7. †O. *zakład przyszyty, w który nawleka ś. sznurkę do ściągania otworu:* Daje ś. u worów w koło idące O. czyli obszywka, przez którą przeciąga ś. sznurkę do zawiązania. Jak. J. 8. [Oczka, lm.] *odmiana ziemniaków.* 9. × O. anat. *splot naczyń włoskowatych, × splot oczko w y.* 10. apt. *Maś kukawczego oczka p. Maś.* 11. bot.: a) Oczki a. [Jaskółcze O., Macoszki, Maceszki] = *macoszka polna, bratki* (viola tricolor). b) [Królczce O.] = *gatunek grochu.* c) O. ptasie p. *Niezapominajka.* d) O. żabie p. *Przetacznik.* 12. druk. *odlew litery na piętku czcionki:* Ozeionka głęboka, szeroka w oczku. 13. karc. *rodzaj gry, straszak.* 14. mł. *jeden z otworków w tkaninie, z której jest zrobiony rękaw mączny, ma s. a. Malyszcz.* 15. ogr. *puczek na zrazie przeznaczonym do zaszczepienia:* O. martwe, śpiące, uspione (= *zaszczepione późno i wypuszczające latorośl dopiero następnego wiosny*). O. żywe (= *zaszczepione wcześniej wiosną i wypuszczające latorośl tegoż roku*). O. wybija. 16. a. *Meška* powr. *pełta na końcu szpagatu, sznurka a. bata.* 17. zool.: O. wołowe a. wole p. *Strzyżyk.* Szt. <Od Oko>

[**Oczkorek, rka, lm. rki**] p. **Oczkór.** <p. Oczkur>

Oczkować, uje, ował i. strzelać oczyma, robić słodkie oczki: O. z kim = *porozumiewać ś. z nim wzrokiem.* Uczeń oczkuje = *wydając lekcję, czyta ją ukradkiem, patrząc w książkę.* 2. ogr. *puszczać kielki przy słodowaniu.* 3. ogr. *uszlachetniać* (dziłkie drzewa, krzewy) *za pomocą szczepienia oczek, okulizować:* O. w żywe oko = *wcześniej, ażeby oczko w tymże roku wypuściło latorośl.* O. w martwe, w śpiące oko = *późno, ażeby dopiero na następną wiosnę wypuściło.* <Od Oczko>

Oczkowanie, a, blm., czynność cz. Oczkować: Kłaniają ś. oczkowaniem i minkowaniem. Zabł. O. abo okulizacja. Kluk.

Oczkowaty pełen oczek, pełen dziurek okrągłych a. kółek, oczasty: Paw, Junony koehanek, który

oczkwate nosi w piórach ogona ozdoby bogate. Toł. Szata kapłana wielkiego ma być długa koszula oczkwata. Bud. (= *hafłowana w kółka, w dziurki*). Sól oczkwata, oczkowa = *sól perlowa, kryształowa, lodowata, szymbikowa; jarka*: Najprzedniejsza sól kopalna jest jara a. oczkwata, biała, w pół przezroczysta, ale jej niewielka obfitość. Kluk. Sól oczkwata perłą czy kwiatem soli zwana. Ład. Te są gatunki soli: zielona, której jest najobficiej, szybówka, a najlepsza oczkwata. Sez. Kadzido oczkwate. Leop. <Od Oczko>

Oczkowe, ego, blm. dawny *podatek, płacony od każdego ula (od oczka w ulu)*: O., rogowe, presudy. Tw. Chłopi, chcąc dziesięcinę zniknąć, na to godzą, żeby dziesięcinę pniów (ulów) nie było, żeby oczkowym pańską dań odprawić. Kę.

Oczkowy przym. od **Oczko**; **oczkwaty**: Sól oczkowa p. **Oczkwaty**. Anat.: \times Splot O. tętnicowy (plexus maculosus). Por. **Splot**.

[**Oczkór, a, lm. y**] p. **Oczkur**: Spodeńki nie na oczkórce, a na pasku, na guziki kościane zapinanym nosił. Jez. Zdr. [**Oczkorek**].

[**Oczkur, a, lm. y, Oczkór, Haczkur, Uczkur, Uczkura**] 1. *sznurek, tasma, pasek do podwiązywania spodni; sznurek, pasek przewleczony przez górny brzeg spodni, do ściągania spodni w pasie*. 2. a. [**Gackorek**] *woreczek z pęcherza na tytoń, kapciuch*. <Ukr. oczkúr>

Oczlik, a, lm. i zool. p. Cyklop. <Od Oko>

Oczłowicząć, a, ał i O. ś. p. Oczłowiczyc.

Oczłowiczanie, a, blm., czynność cz. Oczłowicząć.

Oczłowiczanie się, a, ś., blm., czynność cz. Oczłowicząć ś.

Oczłowiczenie, a, blm., czynność cz. Oczłowiczyc.

Oczłowiczenie się, a, ś., blm., czynność cz. Oczłowiczyc ś.

Oczłowiczyc, y, ył, nied. Oczłowicząć *obdarzyć naturą człowieczą, zrobić człowiekiem, wcielić*: Bóg oczłowiczony. Odym. O. ś. *stać ś. człowiekiem, wcielić ś.* <O+*Człowiczyc, od Człowiek>

[**Oczmocenie, a, blm.**] *rozmarzenie, rozespianie, senność, odurzenie*: Ktoby zdaleka patrzył na Macieja, wzięłyby go za pijanego lub ślepego; tak szedł, zataczając ś., błakając i na pozór nieprzytomny; wszakże odgłos tokujących cietrzewi obudził go z tego ранnego oczmocenia. Krasz. <Por. Oczmuchać ś.>

[**Oczmuchać się, a, ś., ał ś.**] p. **Oczmuchać ś.** <Por. Czuchać ś., Czmychać>

[**Oczmuchiwanie się, a, ś., blm.**] *czynność cz. Oczmuchać ś.*

\times **Oczna, y, lm. y, Okular** fiz. *szkło oczne, soczewka, do której ś. przykładają oko, posługując ś. mikroskopem a. lunetą, soczewka oczna, soczewka a. kombinacja soczewek w teleskopie a. mikroskopie ku-oku obserwatora zwróconych*. <Od Oko>

\times **Ocznia, i, blm. p. Optyka**.

\times **Ocznice, ic, blp. p. Okulary**.

\times **Ocznictwo, a, blm.** *nauka o zmyśle widzenia i o chorobach ocznych*.

Ocznik, a i. \times O., lm. **cy okulista**: Skorobyś poszedł za radą owych oczników, tobyś wydobrzył na oczy. Krasz. 2. [O., lm. i] = a) *kołek w ulu, służący do podpierania plastrów miodu*. b) *otwór ula, oko, oczko w ulu*. c) *deseczka w otworze ula, po której wchodzi i wychodzą pszczoły*. <Od Oko>

Oczny i. a. Oczowy, \times Okowy przym. od **Oko**: Choroby oczne (= *wzrokowe*). Lekarstwo oczne.

Troc (= na oczny). Nerw O. Lekarz O. (= \times *ocznik, okulista*). Wziernik O. Klawikord O. p. **Klawikord**. Ogień w piekle dżdżem ocznym niezgaszony. Brud. (= *łzami*). Truciznę oczną wszędzie widać, pełno obrazów plugawych po salach. Birk. Przen.: Armaty oczna sztuka. Jak. J. (= *wy-lot armaty*). Anat.: Kula a. gałka oczna p. **Galka**. \dagger Jamka oczna a. \dagger jama oczna, \times wydrążenie oczne p. **Oczodół**. Komórki oczne, \dagger zakomórki oczne p. **Komora**. Fiz.: Szkło oczne p. **Oczna**. Fizj.: \dagger Gnoj O. = *zaropka* (lema). Lek.: Igła oczna p. **Igła**. Myśl.: Jamki oczne p. **Jamka**. 2. \dagger O. *naoczny*: Pierwsze miejsce dają świadkowi ocznemu, poślednie zaoczemu. Ostr. 3. \dagger O. *przen. pozorny, udany*: Służcie panom wiernie, nie wedle ocznej służby. Bud. (nie na oko. B. G.). 4. \times O. *przen. widoczny, oczywisty, dotykalny, namacalny*: Często w słuszności ocznej są niezgodne duche. L. <Od Oko>

Oczochrać, a, ał i. p. Oczesać: Wymłóciwszy czyli oczochrawszy len z główek, moczą go. Przędz. 2. \times O. *obetrzeć, oskrobać, odrapać*: Oczochraj trzewiki moje z błota. Troc. <O+ Czochrać>

Oczochranie, a, blm., czynność cz. Oczochrać: O. główek nasiennych.

\dagger **Oczochrować, uje, owal p. Oczesać**: Gdy len w główkach zezernieje, wyrwywają go, suszą i oczochrują, zachowując nasienie w główkach. Przędz.

\dagger **Oczochrowanie, a, blm., czynność cz. Oczochrować, oczesywanie**.

\times **Oczodołkowy p. Oczodołowy**: Dziura oczodołkowa. Krup.

Oczodołowy anat. przym. od **Oczodół**; \times **Oczodołkowy** (orbitalis) Powierzchnia oczodołowa kości klinowej. Wyrostki oczodołowe kości podniebiennej. Brzeg O. szczęki górnej. Tętnica oczodołowa. <Od Oczodół>

Oczodół, ołu, lm. oły anat. *jama głowy mieszcząca w sobie oko, jama oczna a. \dagger oczowa, \dagger jamka oczna, \dagger dołek oczowy, \dagger !kolej, \dagger jaszkania oczowa, \dagger obbieg oka, \times okodół, \dagger okootwór, \dagger okotwór, \dagger wydrążenie oczowa, \times wydrążenie oczne, orbita (orbita). Strop oczodołu (lacunar orbitae). <(Oko), Ocz(o) + Dół>*

Oczodziurzasty mający dziurę na oczny, opatrzoną otworami do patrzenia: Oczodziurzasta przyłbica. Mł. <Ocz(o) + *Dziurzasty, od Dziura>

\dagger **Oczokać, a, ał p. Ocokać. L.**

\dagger **Oczokały p. Ocokały**: Ludzie bez gniewu oczokali są, głupi, bez czucia. Petr.

\dagger **Oczokanie, a, blm., czynność cz. Ocokać, ocokanie**.

\dagger **Oczokiwać, uje, iwał p. Ocokać**.

\dagger **Oczokiwanie, a, blm., czynność cz. Oczokiwać**.

\times **Oczokraż, egu, lm. egi** (u zwierząt) *obwód krajny oka, najbliższy oka leżący*. Śl. wil. <(Oko), Ocz(o) + Krąg>

[**Oczorczenie, a, blm.**] *czynność cz. Oczorcieć*.

[**Oczorcieć, eje, ał**] *obrzydnąć*: Już mi to oczorciało. <O+*Czorcieć, od Czort>

\dagger **Oczosnąć, śnie, szał p. Oczesać**: Oczosnij tę gałąź. Troc. O. drzewo z kory. <O+*Czosnąć, zam. *Ciosnąć, p. Ciosać>

\dagger **Oczosnięcie, a, blm., czynność cz. Oczosnąć**.

\times **Oczowoodmienny mający mienzące ś., jakby szklane oczy**: Koń O. Śl. wil. <Oczowy + Odmienny>

Oczowy p. **Oczny**: To przymnaża mi boleści oczowych. Kras. Anat.: × Gałka a. × kula oczowa p. **Gałka**. Komórki oczowe, × komory oczowe p. **Komora**. †Jama oczowa, †kolej oczowa p. **Oczodół**. †Jagoda oczowa = *gałka oczna*.

†**Oczrzedz**, i, lm. e p. **Otrzedz**. B. Sz. <Por. Ros. očeredy>

× **Oczucenie**, a, blm., czynność cz. **Oczuć**.

× **Oczucenie się**, a s., blm., czynność cz. **Oczuć** s.

[**Oczuchać się**, a s., ał s.] p. **Ocmuchać** s. <O + Czuchać s.>

[**Oczuchanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Oczuchać** s.

× **Oczuć**, i, il i. p. **Oucić**. 2. i × **O. s.** p. **Ocknąć**: Za czasu oczuć s., który śpisz, a powstał z martwych. Wiśn. Przen.: Obyśmy s. czuli! wzdry s. kiedy oczujemy, a uczujemy, iż między nami jest Chrystus. Skar. (= *upamiętajmy s., przyjdźmy do siebie*). <O + Czucić>

[**Oczujnie**] **czujnie**: Cicho wszedł do izby... Ale matka O. śpi! Ork. <O + Czujnie>

[**Oczumienie**, a, blm.] czynność cz. **Oczumieścić**. [**Oczumienie się**, a s., blm.] czynność cz. **Oczumieścić** s.

[**Oczumieścić**, i, il i O. s.] p. **Ocknąć**. <?>

[**Oczunieć**, eje, ał, **Odcunieć**] **przynieść do przytomności, do zdrowia, wyzdrowieć**. <? O + CZU>

[**Oczunienie**, a, blm.] czynność cz. **Oczunieć**.

[**Oczupić się**, i s., il s.] **okryć czym głowę, np. chustą**. <Zap. zam. **Oczepić**, z podprowadzeniem pod Czub>

[**Oczupienie się**, a s., blm.] czynność cz. **Oczupić** s.

†**Oczwistnie** przys. od **Oczwistny**, *oczywiście*. Głosy w. XV.

†**Oczwistość**, i, blm. rz. od **Oczwistny**, *oczywistość*. Głosy w. XV.

†**Oczwistny** p. **Oczywisty**. <p. **Oczywisty**>

†**Oczwistość**, i, blm. rz. od **Oczwisty**, *oczywistość*: Gdy iściec słowie pirwszy dłużnik niektórą częstkę swemu pożyczcy zapłacił prócz oczwistości tego to rękojmiej... Mac. z Róż.

†**Oczwisty** p. **Oczywisty**. <p. **Oczywisty**>

Oczy p. **Oko**.

[**Oczyoe**, yc, blp.] p. **Oczęta**. <Od **Oko**>

[**Oczyczko**, a, lm. a] p. **Oko**: Kochaj-ze mnie, hłopee, jakoś mię zapoccon, niek ci s. za innom ocyęka nie tocom! Tet.

†**Oczyć**, y, ył *widzieć, spostrzegać*: Gdzie prościejszą drogę sobie ocyę, na przełaj przeskoczę. Bardz. <Od **Oko**>

Oczył, a, lm. e p. **Ocel**. <p. **Ocel**>

[**Oczymgnienie**, a, lm. a], †**Oczymgnienie** = **Mgnienie**: Antek, pójde ino do pisarza i w to O. przyde do cie. Reym. W oczymgnieniu, mówi ewangelista, wszystkie świat ukazał Panu djabeł. Birk. <Oko, **Oczy** + **Mgnienie**>

[**Oczymienie**, a, blm.] = **Mgnienie**: Wezmem pilno hubkę, krzesiwo — podpaliłek, zagorzało w oczymieniu. Tet.

[**Oczymienie**, a, lm. a] p. **Mgnienie**. <Z **Oczymgnienie**>

[**Oczyniać**, a, ał] p. **Oczarować**: Smętność oczynia wzrok twój czarami. Kon.

[**Oczynianie**, a, blm.] czynność cz. **Oczyniać**.

[**Oczynić**, i, il] p. **Oczarować**. <O + Czynieć>

[**Oczynienie**, a, blm.] czynność cz. **Oczynić**.

†**Oczynki**, nek, blp. p. **Oczęta**: Zawrzyj sam O. małe, często czujne, rzadko spałe. Groch. <Od **Oczy**>

Oczynszować, uje, ował, nied. **Oczynszowywać** *obłożyć czynszem*: Grunt oczynszowany za drogo. O. wioskę, osadę, włościanina (= *obłożyć czynszem wzmian za pańszczyzną*). <O + Czynszować>

Oczynszowanie, a, blm., czynność cz. **Oczynszować**.

Oczynszowywać, uje, ywał p. **Oczynszować**.

Oczynszowywanie, a, blm., czynność cz. **Oczynszowywać**.

Oczysko, a, lm. a p. **Oko**: Oczyska mu wyniły od picia, od spania. Opal.

× **Oczystkowy** *trudniący s. oczyszczaniem ulic i ustępów*. Sł. wil. <O + *Czystkowy, od **Czysty**>

Oczysty p. **Oczasty**. Troc.

Oczyszczać, a, ał i **O. s.** p. **Oczyścić**.

Oczyszczalnia, i, lm. e, × **Oczyścialsnia** *miejsce, gdzie s. co oczyszcza; men. miejsce, gdzie kruszce szlachetne doprowadzają do stanu zupełnej czystości pod względem ich składu*.

Oczyszczalny, × **Oczyścialsny** *1. możliwy do oczyszczenia. 2. służący do oczyszczania, do oczyszczenia, oczyszczający*: Kanał O. Woda oczyszczalna. Ofiara oczyszczalna. Bobr.

Oczyszczanie, a, blm., czynność cz. **Oczyszczać**.

Oczyszczanie się, a s., blm., czynność cz. **Oczyszczać** s.

Oczyszczenie, a, blm., × **Oczyścienie** *1. czynność cz. **Oczyścić**. 2. **Oczyszczenie s.**: O. Matki Boskiej = *uroczystość 2 lutego, Matka Boska Gromniczna*. 3. eukr. p. **Defekacja**.*

Oczyszczenie się, a s., blm., × **Oczyścienie s.** *1. a. **Oczyszczenie** czynność cz. **Oczyścić s.** 2. [O. s.] *odejście łóżyska po ociepleniu s. krowy*.*

× **Oczyścić**, a, ał i × **O. s.** p. **Oczyścić**. <Zam. **Oczyszczać**, pod wpływem **Oczyścić**>

× **Oczyścialsnia**, i, lm. e p. **Oczyszczalnia**.

× **Oczyścialsny** p. **Oczyszczalny**. <Zam. **Oczyszczalny**, pod wpływem **Oczyścić**>

× **Oczyścianie**, a, blm., czynność cz. **Oczyścić**, *oczyszczanie*.

× **Oczyścianie się**, a s., blm., czynność cz. **Oczyścić s.**, *oczyszczanie s.*

Oczyściciel, a, lm. e *ten, co oczyścił a. oczyszcza*: Herkules, O. świata z strasznych eudów. Petr. On to jest objaśniaczem i oczyścicielem pisarzów. AB.

Oczyścicielka, i, lm. i forma ż. od **Oczyściciel**.

Oczyścić, szcęg a. × **ścić**, **ści**, **ścił**, nied. **Oczyszczać**, × **Oczyścić** *1. zrobić czystym zewsząd, wyczyścić, pozbawić cząstek brudnych*: O. strzelbę, samowar, lichtarz, szybę. O. buty. O. ubranie z błota. O. z kurzu, z pajęczyny = *obetrzeć, omieść*. O. co od plugastwa. Troc. **Oczyszczać** cukier = *rafinować, defekować*. **Oczyszczać** spirytus = *rafinować*. **Oczyszczać** rudę = *rafinować*; *opłókiwać w korycie lub skrzyni*. O. złoto przez wytopianie rudy. 2. przen. *zrobić niepokalanym, przywrócić szatę niewinności*: O. sumienie przez spowiedź. **Ducha świętego oczyszczać**. Birk. **Pospołu** z oczyszczoną czeią królowej z plemienia Piastów, miała także zajaśnieć sława ich starożytnej korony. Szaj. **Pozbaw** mię pychy: tak oczyszcion będę. Kochan. **Pokrop** mię hyzopem, a oczyszcion będę. Kochan. Trzecia część ludzi wybranych zbawiona będzie, ale pierwej oczyszciona w ogniu pokus i utrapienia. Birk. O. serce, duszę swoją. Troc. 3. *opróżnić z czego złego, uwolnić od czego niepożądanego*: O. staw z błota, ranę z ropy, drzewo z gąsienic, majątek z długów. O. kogo od zarzutu. **Oczyszciona** od zrad djabelskich.

Birk. O. język. Nie nasza rzecz lasy ze zbójców oczyszczać. Mick. Senat 1669 był ostatecznie z sektarzew oczyszczony. Lel. Oczyszcili państwo z takiej głowy bezecnej. Troc. Mieta rzeszoto pszeniee to tam, to sam, aby była oczyszczona od plew. Birk. Przen.: Sui generis cywilizator oczyszczał kieszenie szlachty, to jest ogrywał. Rol. (= *oporządzał, opróżniał*). 4. *wytłomaczyć, usprawiedliwić, uwieńczyć, wymówić*: Kościół od nich spotwarzony oczyszcza. Skar. Wyśmienicie We panna zazdrość swoje oczyszcza umiesz. L. Oczyszczyć sprawy i uczynki twoje. Wuj. 5. *zglądzić, zmasać coś złego; opuścić, darować*: Grzech oczyszczenia zostaje przez pokutę. Wuj. Przez ofiary grzechy ludu bożego bywały oczyszczone. Salin. 6. O. zwierzę = *omścić, otrzebić, wykastrować*. 7. lek.: Srodki oczyszczające = *przeznaczające, rozwijające* (medicamenta abstergentia, depurgantia). O. żołądek. 8. myśl.: O. dzika = *wypaproszyć; wyjąć z niego wnętrze*. O. s. I. *oczyszczyć siebie*: O. s. miotłką. O. s. z zarzutu, przed sądem. Z kraju nie wyjadę, póki s. nie oczyszcze. L. O. s. z grzechów przez spowiedź. Kobiety były obowiązane iść do świątyni O. s. po połogu. 2. *zostać oczyszczonym, stać s. czystym, czystiejszym, skłarować s.* Język, obyczaje zaczęły s. oczyszczać. Złoto oczyszcza s. w tyglu. <O + Czyścić>

[Oczyścić, sća, lm. sće] = **Czyścić**. <O + 1. Czyścić>

× **Oczyszczenie**, a, bfm. p. **Oczyszczenie**: Leczone go oczyszczeniem żołądka i krwi puszczaniem. Boh. Co tu nabożni działają... dla grzechów oczyszczenia. SS. Ktoby s. tknął umarłego, O. miał od tego, gdy s. tą wodą pokropił. SS.

× **Oczyszczenie się**, a s., bfm. p. **Oczyszczenie s.**

Oczytać się, a s., ał s., × **Obczytać s.**, nied. **Oczytywać s.**, × **Obczytywać s.** *obznajmić s. przez czytanie, nabrać erudycji przez nacytanie s.* <O + Czytać>

Oczytanie się, a s., bfm., czynność cz. **Oczytać s.**

Oczytany 1. *przeczytany przez wielu wielokrotnie*: Kilka starych odczytanych książek, kalendarzy, okularów. Bał. (= *noszących na sobie ślady wielokrotnego czytania, zniszczonych przez wielokrotne czytanie*). 2. *który s. odczytał, świadomy rzeczy wskutek nacytania s., erudyta*.

Oczytywać się, uje s., ywał s. p. **Oczytać s.**
Oczytywanie się, a s., bfm., czynność cz. **Oczytywać s.**

[Oczywidnie] p. **Oczywiście**. <Okno, Oczy + WID/WIAD>

[Oczywiliście] p. **Oczywiście**. <Żart. z Oczywiście>

× **Oczywisko**, a, lm. a *widowisko, pastwa oczu, dziwowisko*: Wielkim dla ludzi będzie oczywiskiem, że Izabela będzie psów pastwiskiem. Leszcz. <Od *Oczywo (widnokrag), od Oko>

[Oczywisny] p. **Oczywisty**. <p. Oczywisty>

× **Oczywisto** p. **Oczywiście**: Ale komety widzi O. Pol.

Oczywistość, i, bfm. I. rz. od **Oczywisty**: Prawdy największą ozdobą jest O. Stasz. Okoliczność ta ukazuje każdemu do oczywistości naprawę stanu Rpltej. L. (= *jak na dłoni, dotykalnie*). 2. a. **Ewidencja** fil. *jasność, pewność, niewątpliwość poznania a. wiedzy równa tej, którą s. osiąga przy widzeniu, oglądaniu czegoś na własne oczy; wewnętrzna konieczność uznawania pewnej wiedzy za prawdziwą, nie dopuszczającą żadnych wątpliwości*:

O. bezpośrednia, rzeczowa a. faktyczna = *jasność, pewność postrzeżeń zmysłowych a. intuicyjnych*. O. pośrednia, dowodowa a. rozumowa = *konieczność logiczna wniosków, konsekwencji wysnuwanych z pewnych założeń*.

Oczywisty, ! **Oczwisty**, [Oczywisny], † **Oczwisty**, † **Oczwistny** I. *hijący w oczy, jasny, widoczny, dotykalny, namacalny, którego prawdziwości dowodzić nie trzeba, niewątpliwy*: Przystajem na takowe prawdy oczywiste. Kras. Dowód, błąd, fałsz O. Rączą ucieczką uszła śmierci oczywistej. Otw. Oczywista zguba nad karkiem wisiała. Pilech. Oczywista (dom.: rzecz), że musiała tu zajść pomyłka (= *oczywiście*). 2. × O. *naoczny*: Stawia oczywiste świadki. Pot. 3. † Dekret O. = *wydany w obecności obwinionego, pozwanego*. Vol. (nie zaoczny. L.). 4. anat.: † Stawoskład O. p. **Staw**. <Z *Oczywo, (widnokrag), od Oko>

Oczywiście, × **Oczywisto** przys. od **Oczywisny**; [Oczywiliście, Oczywiście]: a) Okazać co O. (= *jak na dłoni*). b) *ma s. rozumieć, rozumie s., naturalnie, spodziewać s.*: O., że na podobną propozycję nie przystaję. Więc nie z tego nie będzie? — O.! c) O. to widział (= *naocznie*). O. zstępująca postać. Mick. (= *widzialnie*). d) † **Popew** O. dany. Troc = *pozew wręczony wobec świadków do własnych rąk zaskarżonego*.

[Oczywiście] przys. od **Oczywisny**.

[Oć!] p. **Od siebie**. <Z Od + Sie>

† **Oćca** p. **Ojciec**.

† **Oćcio**, a, lm. **owie** p. **Ojczyc**. Tuch. <Od Ociec>

† **Oćcowski** p. **Ojcowski**.

† **Oćcowstwo**, a, bfm. p. **Ojcostwo**. Głosy w. XV.

† **Oćców** p. **Ojcowski**: Jina jest persona Oćcowa, jina Synowa, jina Duchu św. Ps. flor. Wróćę s. do domu oćcowa przepiecznie. B. Sz.

† **Oćczyzna**, y, bfm. I. p. **Ojcowizna**: Każdy taki duchowny oćczyzną poddaną trzymając, podług szacunka imienia na każdą wyprawę s. namy jechać mają. Dz. 2. p. **Ojczyzna**. Ps. flor. <Od Ociec>

† **Oćczyzny** p. [Ojczysty: W jmiieniu oćczyzmem = *w majątku ojczystym*. <Od Ociec>

[Oćkać, a, ał] kogo = *nakarmić do przesyty, opchać, obładować*: Czasem, z pozwoleniem, durniowi pakuje w gardło i tak go oćka, oćka, że s. ledwie potym ruszy. Krasz. [O. s.] p. **Oćpać s.** <O + Oćkać>

[Oćkanie, a, bfm.] czynność cz. **Oćkać**.

[Oćkanie się, a s., bfm.] czynność cz. **Oćkać s.**

Oćma, y, lm. y, † **Oćmia** *ciemność, cień, mrok osłaniający co*: Słońca nie widać, oćmy s. w krąg zbierają. Chr. Gdy noc grube oćmy swe wzyio-nie... Chr. Jak noc przerzedzi oćmy, i słońce jasną stawi głowę, wraca pod mury. Chr. W oćmie pod cudzy dom s. podkopywa. Chr. Leciał tak po przestworzu oćmy i przerażenia, u boku śmierci. Żer. Już s. z pogodnych niebios O. zdarła smutna. Mick. Przen.: W oćmie trwała Europa czas niemaly. L. (= *w ciemności*). <O + Oćma>

Oćmić, i, ił, nied. **Oćmiewać** I. *otoczyć ciemnością, omroczyć, ocienić*: Biała, blada, z czarnym kruczym włosom, czarnemi oczyma oćmionemi długą rzesą. Krasz. Przen.: Męstwo mu weszbrało w sercu oćmionym. Ml. 2. *zaciąć, oslepić, oślnić*: Czasem myśl zachwieje s. i uważa za złudzenie to, co ją oćmiewa zbyt wielką jasnością. Korz. 3. [O.] *otumaniać, obalamucić, oszukać*. <O + Oćmić>

Oćmienle, a, bfm., czynność cz. **Oćmić**.

Oćmiewać, a, ał p. **Oćmić**.

Ócmiewanie, a, bhm., czynność cz. **Ócmiewać**.
 [Ócpać się, a ś., ał ś., Óckać ś., Obciapać ś.],
 × **Óczkać ś.** objęść ś., nacpać ś., obeżreć ś.; *obekcać*
 ś., *obladować ś.*, *opakować ś.*, *jeźdząc*. < O + Ópać >
 [Ócpanie się, a ś., bhm.] czynność cz. **Ócpać ś.**
 [Ócwiaara, y, lm. y, Ócwiaara], † **Ócwiernica** *coś*
dużego, potwornego, człowiek grubny a brzydki, brzyd-
dal, grubas, potwór; kobieta niska, otępla a złośli-
wa, czarownica. < O + CWIOR/TWOR/ĆWIER;
 por. Potwór, Poczwarra >

Ócwiczenie, a, bhm., czynność cz. **Ócwiczyć**.
Ócwiczyć, y, ył *obić, ochłostać, osmagać, obato-*
żyć: Wiele chłopców na kwartał bakałarz ócwiczył
 Nar. Pani, ócwiczona haniebnie ratuje ś. ucieczką. Rol.
 < O + Ówiczyc >

[Ócwiera, y, lm. y] p. **Ócwiaara**. < p. Ócwiaara >
 † **Ócwiernica**, y, lm. e p. **Ócwiaara**. Ps. flor.
 < Od Ócwiaara; por. Potwornosc >

I. Od a. (jeśli, łącząc ś. z następującymi spółgłoskami, utrudnia wymawianie) **Ude** A. a. † **Hod**
 przyi. samodzielny **I.** wyraża stosunek osoby lub
 rzeczy oddalającej ś., cofającej ś., odwracającej ś.,
 stroniącej — względem punktu stałego: Od ust
 sobie odejmuje, byle jego nakarmić. Od początku
 do końca, od A do Z. Chodził od domu do domu,
 prosząc, aby ś. składowa. Bud. Od kołka do koł-
 ka, od pierwszego do ostatniego. Kn. W publice
 śmiech wielki od kołka do kołka. Kam. Od Boga
 aż do wroga jest tu miejsce dla każdego. Pol.
 Tak do noey od poranku musiały przuć bez
 przestanku. Tremb. [Od godziny do godziny] =
co godzina. Zmierzył go oczyma od stóp do głów.
 Uzbrojony od stóp do głów. Mury od morza do
 morza prowadzono. Stryjk. Od kolebki do grobu.
 Zwleka od dnia do dnia (= z dnia na dzień). Od
 słowa do słowa, aż za łby poszli. L. × Od słowa
 do słowa przełożył = *co do słowa, dosłownie*. L.
 Błądny ogień od grobowca do grobowca przelatu-
 je. Mick. Psy od pyska, a ludzie siwieją od gł-
 wy. Pot. Te materje tak dalekie są od zagniłości,
 jako niebo od ziemi. Syk. Od ciebie idę. Troc.
 Wstać od stołu, od wieczery. Troc. Ode mnie
 listy. Troc. Opowiedzieć co od początku. Zajść od
 drugiego końca. Wracam od pożaru. Od miasta
 nieprzyjaiciela odpędził. Troc. Dwie mile od mia-
 sta. Zdala od miasta. Od tej noey tak peł-
 nej boleści naznaczono mi nowych dni czterdzie-
 ści. Słow. Od tego czasu, od wieku, od niepa-
 miętnych czasów, od stworzenia świata. Nie wi-
 dziełem go od tej pory. [Od maleńka, od maleńkie-
 go, od maleńkości] = *od lat dziecińczych*. [Od kied
 kiedy, Od posiedla, Od dawien, Od dawności] =
od dawna. [Od jak żywa] = *od początku świata,*
od wieków. [Od nowa] = *na nowo*. [Od cała] = a)
od początku, całkiem na nowo. b) *od końca*. [Ode
 dna] p. **Dno**. Od młodości (= z młodości). Ślepy od
 urodzenia (= z urodzenia). Mąż zginął od roku.
 Mick. (= przed rokiem). Urzędy te tylko do ro-
 ku, od roku drudzy następowali. Gost. Herod
 rozkazał pomordować wszystkie dziatki, ode dwu
 lat zrodzone. Gil. Stoję tu od godziny (= już
 godzinę). Od godziny do godzidy = *przez pół doby*.
 Lub rano słońce wstanie, lub wieczór siędzie,
 i rok od roku, ona twoją zawsze będzie. Szymon.
 (= z roku na rok). Rosjanie wierzą, że Duch
 św. tylko od Ojca pochodzi. L. (= z Ojca). [Gad-
 ać, że ón od wileury jest] (= że pochodzi od
 wleucy). Odwrócić oczy od tego widoku. Od-
 wróć od nas głów, mór wszelki. Pśń. Teraz cię
 turban nie zbawi od kary. Mick. Od powietrza,
 głodu, ognia i wojny zachowaj nas Panie! Pśń.
 Opędzać ś. od much. Bronić ś. od komarów, od

napaści (= przed). Od oczu złoczyńców uchranił
 ś. Żarn. (= przed wzrokiem). Wymówić ś. od cze-
 go. Każdy ś. od wesela wykreśli żręczenie. Mick.
 Odwieść kogo od czego. Brać, dostać co od kogo.
 Uczyć się czego od kogo. Blask bije od kogo.
 Odbić ś. od stada. Oddzielić co od czego. Od-
 różnić jedno od drugiego. Różnić ś. od czego.
 Odrodzić ś. od kogo. 2. od kogo = *w imieniu*
czym, imieniem kogo, z czyjego ramienia, w za-
stepstwie kogo, z polecenia czyjego: Przedtym mo-
 wa moja ku W. K. M. była jako od sługi wier-
 nego; teraz już nie sam od siebie, ale od wszyst-
 kiej rady W. K. M. poselstwo donoszę. Górn. Ra-
 dzie gdańskiej od króla przełożył kanclerz, a od
 niego tłumaczył dworzaniin jeden po niemiecku,
 w czym król miasto winuje. Górn. Gdy biskup
 w wielu rzeczach królowi wymawiał, pytał go
 król, jeśli to od wszystkich mówił, czyli sam
 z siebie? Biel. M. Często krasomówca nie od sie-
 bie, lecz od innych mówi; musi tedy poznawać
 tych, od których mówi. L. Nie ufa swej spraw-
 dliwości, kto złotu od siebie mówi rzecz każe.
 Kochan. Nie od człowieka na sądzie siedzie,
 ale od Boga. Skar. (= z ramienia Boga). Za sę-
 dziów żydowskich Pan Bóg miał królewską mo-
 nad Izraelitami i od siebie im tylko dawał na-
 miestników tych sędziów. Skar. Kalimach jeździł
 od króla do Wenenów. Błaż. Księżnę przywitał
 Łaski arcybiskup od króla i od senatu. Stryjk.
 Witold przełożył na księstwo kijowskie od sie-
 bie namiestnikiem książe holszańskie. Stryjk. Ka-
 płani polsey po polsku słowo boże Litwie roz-
 powiadali, a Jagiełło zaś od nich tłumaczył.
 Stryjk. W polu, gdy kłosey głowy swe schylają,
 zda ś., że mi ś. od ciebie kłaniają. L. Pokłoń ś.
 mu ode mnie. Pozdrowił nas od niego. 3. z;
 od strony czego; z czyjej strony: Od wschodu, od pół-
 nocny. Od wiatru stanąć = *wziąć*. L. (= przeciw
 wiatrowi, pod wiatru). Od frontu. Jedne stajnie są
 od muru szaraju, a drugie od wody. Star. Dam
 domu i drzwiczki prosto od uliczki, żeby i ubo-
 gi miał wejście od drogi. Len. Od spodu, od do-
 łu, od góry. W pokoju ciemno, i tylko od stołu
 kaganiec światłem konającym płonął. Mick. Gór.
 Od dnia = z powierzchni, zewnątrz kopani, z pod
 nieba. Od boków wyskoczą skrzelki. Mick. Przen.:
 Wyglądał coś od waszecia (= na). Wskazał do
 niej, czy kusząc ją, czyli też od prawdy, aby
 już dalej do jego ś. posłuszeństwa nie odzywała.
 Skar. (= po prawdzie). Nie wiedział, by to od
 prawdy było, co ś. działał przez anioła. Leop.
 Wymyślać komu od ostatnich słów. Kaezk. Jeden
 drugiemu od matki nałaje. Górn. (= że jest nie-
 prawego łoża). Nawymyślać komu od łotrów.
 Przyjaciel od serca. Miłość od serca. 4. [Od
 czego] = *pod co, około czego*: Przyjdiesz do mnie
 od wieczora. 5. Od kogo = u kogo zostający; ja-
 ki: Chłopiec, uczeń od szweca, ślusarza, zegar-
 mistrza, krawca (= uczeń szewski, ślusarski, zegar-
 mistrzowski, krawiecki; chłopiec szewski). Pisarz
 od wójta, od rejenta. Na jakiś urwisz od psiar-
 ni Krzyżaków. Mick. [Dziwucha od ojeów (= na-
 jąca rodziców) nigdyby tam nie posła]. 6. [Od
 czego] = z czego, skąd: Mój stryk przyszedł od wojska.
 Wstążeczka na nią od złota. 7. Zrobić co od
 ręki = a) *recznie, ręką*: Zatoczył kolo bez cyr-
 kla, od ręki. b) *nie odkładając, zaraz, na oczekaniu*.
 c) × Robić co od ręki = *niebale, byle żyć*. 8.
 a) do: Kieliszek od wina. Łyżeczka od kawy.
 Klucz od zatrasku. Wstążka od kapelusza.
 Stróż od pilnowania. Szeptotka od szorowania.
 Koń od polowania. Kładą skrzynki, skrzyneczki,

woreczki i paczki, te od wódek pachnących, tamte od tabaczk. Kras. Dobry rycerz jest od zważy, popa też niezłe zachować od rady. Kochan. Aby u pana służył dobry jak i prokurator, któryby od rady panu był tudzież od spraw wszelakich. Glicz. Panowie chłopców trzymają od miśsternego zwożenia białych głów. Glicz. Niechajżeby dom był od gospodarstwa, a szkoła od rozumu i mądrości. Glicz. Zakon Trójcy św. od wykupienia niewolników. Skar. Od czegoż poeci? Kras. Od czego język, ręce, kleszcze? Kn. † Od żelaza, od drzewa rzemieślnik. Troc. Tubalkain był rzemieślnikiem we wszelkiej robocie od miedzi i żelaza. Leop. Człowiek od pałasza. Mick. (= noszący pałasz). Posłał tam chłopię od katechizmu. Troc (= uczące ś. katechizmu). † Od lata budynek. Troc (= na lato, letni). Od listów, od pisania człowiek. Troc. Głowa od pozłoty. b) [Być od czego] = pilnować czego, należeć do czego: Chito tu je od tygo owocu? c) Od czego = na wypadek czego, dla czego, na co; przeciw czemu: Trzymać kogo, co od parady. Suknia od święta, od wielkiego dzwonu. Dobrze wziąć w podróż zapasowe koło od przypadku. Lekarstwo od febrы, od upiecia, od pragnienia. Troc. Panienska, chcą czystość swoje ochronić, udają, iż ma olejek od zranienia. Boh. Ziele to od zagniecia wilgotności i od zjedowienia ich jest skuteczne lekarstwo. Syr. Mieliśmy dostatkim bydła i grosza od biedы (= na czerną godzinę). Potrafię i ja od biedы żonę wyżywić. L. (= jako tako). Ujdzie i ten kapelus od biedы (= w braku lepszego). Od niewoli to sługa, koń. Prz. Robotnik od siedmiu boleści (= pozał ś., Boże). Florjana św. mają za patrona od ognia. Haur. Św. Jan de Matta jest patronem od febrы, od powietrza i na morzu. Skar. 9. × Od czego = na co, o czym: Beczka od trzydziestu garncey. Śl. wil. (= trzydziestogarncowa). Dom od pięciu pięt. Śl. wil. (= pięciopiętrowy). 10. za: Od pisania, od noszenia zapłata. Troc. Od mieszkania płacić. Troc. Płacić robotnikowi od sztuki. Podatek od psów. Przysłać rocznie w darze jeden grosz od głowy. Słow. Od jednego razu, zamachu sięją dwie głowy. [Od raz] = odrazu. 11. przeciw: Gdy widzieli Krzyżacy swe nieszczęścia zewsząd, nie byli od zgody. Biel. M. (= przeciwni zgodzie). Synowie chcą, żeby Steciech więcej nie rzadził; nie był od tego ojciec i kazał im przyjechać do siebie. Biel. M. Mieczysław prosił, by mu jego dział przywrócono; Kazimierz, jako był pan dobry i miłosierny, nie był od tego. Biel. M. Gadać od rzeczy = nie do rzeczy, niedorzecznie; gadać to, co nie należy do rzeczy: Pleść, gadać od rzeczy. I to nie z drogi i nie od rzeczy będzie powiedzieć tu o powinnościach przychodniów. Bud. B. 12. przez: Za to od pana bity, a ja chwalyony. Troc. Był człowiek posłany od Boga, któremu imię było Jan. Po wielekroć od poetów wschodnich opiswany. Mick. Nieznany a. wzgardzony od gminu. Mick. Młody autor prześladowany od krytyków. Mick. Przybył jak zesłana od niebios kara za grzechy. Mick. Miotany od sprzecznego poruszenia natłoku. Mick. Bruk od stalnej Fryzów nie krzesany stopy. Mi k. Komnata jego od sług odbiedzana. Mick. Wódz, jak gdyby rażony od gromu. Mick. (= gromu). Od lubej w miłym danym upominku skłaniał ś. bukiet z róży i barwinku. Słow. 13. z powołu, dla; wskutek, skutkiem, z, przez: Pręga od uderzenia. Miasta od ognia spłonę. Bardz. Od strzała niebo było zakryte. P. Koch. Kometa tak wielka, że noc od niej jasna była. Lat. Żona moja od niespań i troski

była jak bursztyn a. żółte woski. Słow. To nie od szczęścia jest, ale z ręką królewskich, iż ma Polska tyle ksiąg swoim językiem. Górn. Kartownicy i biała pięć najlepiej ś. od niego miała. L. Błyszczał od złota. Od przybytku głowa nie boli. Prz. Od starości dojrzec nie może. Troc. † Zaleca Pan Jana św. od skromności żywota jego wielkiej. Żarn. Ewangelista Annę zaleca od familji i domu jej, od darów bożych, od stateczności stanu jej. Żarn. Oszalał od frasunku, od miłości. Troc. Płakał od żalu, od radości. Troc. Pies na łańcuchu, jak mu dasz kęs chleba, alicie ś. on płaszczy, a marda ogonem od radości. Rej. Od febrы, od kamienia umarł. Troc (= na febrę, na kamień). Umarł od żalości. Biel. M. Serce mi ś. od żalu kraje. L. Matka nie pamięta ucisku od radości, że ś. narodził człowiek na świat. Leop. Dziewka Sarze, której djabeł nie mało mężów poglądził, na oczy wyrzucała nieszczęścia, które od mężów miała. Glicz. Kunsztowna od (dla) kunsztu, od pracy robota. Troc. Miasto sławne od wysmienitych rzemieślników. Troc. Kościół wysmienity od marmuru. Troc. Dobrze ś. nie przepadła od kłopotu i frasunku. Glicz. Św. Arsenjusz, męczennik nie od miecza, ale od pracy w pokucie przez lat 55. Skar. Dać czemu nazwę, od czego. 14. × Od czego = w czym, w co, co do czego, pod względem czego: Ochłodstwu białych głów od szat, od pereł, od kamieni pewny kres założył. Górn. Wystroiła ś. od atlasów. Kaczk. Przyjdzie strojna od pereł i złota jedna nieenota, poddanka, lichota. Chr. Dała jej skarbów od złota i srebra dosyć. Stryjk. 15. † Od czego = ku czemu, z czym, na co: Erdziwił na księstwo nowogrodzkiem od szczęścia poddanych panował. Stryjk. 16. Od kogo, od czego = nad kogo, nad co; niż, niżeli, niżli, aniżeli kto, co: a) Pszezołki! szczęśliwsze jesteście od ludzi. Kras. Wiem ja to lepiej od ciebie. Bogatszy od kupca. Troc. Gdy te same wzniosłe, piękne rysy oświeci nieszczęść lampa, — od tej twarzy weselsze będą grobowe cyprysy. Słow. [Moja Kasiu, masz ci ty tam inszego ode mnie]. b) Z opuszczeniem Od: Powierzchnia szata na nim bielsza (od) śniegu była. Groeh. Rym złota droższy. Groeh. Gniew jego nietrwalszy piany. Kochan. Bóg Gabriela, jaśniejszego słońca przyzwał. P. Koch. Rzecz ta słońca jaśniejsza. Wuj. Białe głowy w niczym nie są mężczyzn podlęsze. Górn. Dobrodziejstwo jedno drugiego większe nie jest. Górn. Powietrze, czym jest lżejsze nad ciężkość wól i ziemi, tym ognia ważniejsze. Otw. c) × Od czego a. [jak co, jak ile] = niżaj, taniej od czego: Nie przedam od stu złotych. Od trzech tysięcy esper go nie dał. Paszk. Doktor ten żadnego recipe od czerwonemu złotego nie napisze. L. B. przyi. nierozdzielny, wyraża: 1. usunięcie a. usunięcie ś., oddalenie, oddzielenie: Odjąć, odlać, oderznąć, odebrać, odstrzążyć, odpędzić, odstawić, odjechać, odumrzeć, odstąć, odsunąć, oderwać. 2. oderwanie ś. od czynności, rozstanie ś. z nią, dostateczne nasycenie ś. nią: Nie mogę ś. was odebrać, odehwalić (= nachwalić). Nie mogę ś. odjeść. 3. przernanie zawwały w czynności: Odetchnąć, odkasznąć, odezwać ś., odeknać ś. 4. zniesienie skutków czynności: Odeknąć, odwołać, odstąpić, odłuszczyć, odpieczętować, odpakować, odbarwić, odetkać, odstroić, odbić, odszkodować, odezarować, odkrocić, odsrubować, odezpieć. 5. zwrócenie a. zwrócenie ś. czynności w odwrotnym kierunku: Odnieść, oddać, odesłać, odprowadzić, odprzedać, odbić. Odpływ morza.

Odgłos. Odlot. **6. odpowiedzenie tą samą czynnością:** Odmruknąć, odszczeknąć, odpowiedzieć, od-pisać, odezgestować, † oddarować, odkłonić ś. komu, odpłacić, odwetować. **7. wykończenie:** Odrobić, odmalować, odtańczyć, odegrać, odmówić (modlitwę), odpościć. **8. wypełnienie miary czynności potrzebnej do zrównoważenia czego:** Odrobić co komu. Odpłakać, odboleć, odchorować, odeierpieć, odezuć. **9. przywrócenie do pierwotnego stanu:** Odbudować, odnowić, odzyszczyć, odmłodzić. **10. odtworzenie, stopjowanie, prze-:** Odpisać, odrysować, odbić, odfotografować. <Od, z Ot; upodobnienie do Nad, Pod, Przed, Zad>

2. Od, u, btm. mniemana siła w przyrodzie, mająca być czymś pośrednim między magnetyzmem, elektrycznością i ciepłikiem. <?>

1. Oda, y, lm. y wzniosły utwór liryczny, pisany na cześć czyją: O. do młodości Mickiewicza. <Gr. odē = pieśń>

2. Oda, y, lm. y 1. izba albo szkoła w seraju cesarza tureckiego, gdzie młódz dworska ćwiczona była. Kras. 2. Koszary, sypialnia. 3. oddział wojska, zastęp, orszak, pułk: Idzie dziesięciu baszów, przy których jest 19 od czyli pułków, a we wszystkich odach około 19,000 wojska. Dwuch baszów do Jass przybyło z ośmiu odami po 150, 200 i po 300 ludzi mającemi. Grab. <Tur. oda = izba, mieszkanie, dom>

[**Odać się, a ś., ał ś.] p. Udać.** <Zam. Udać ś.>

[**Oda ino oda!, Ody ino ody!**] *wykrzyknik, używany w pieśniach.* <Okrzyk.>

Odaj, u, lm. e prow. futor: Opryski, w Besarabskich odajach ukryci, skuteczni napady. Rol. Tenże gmin w stepie przyjskim obsiadał odaje. Rol. Na odajach stepowych (tytuł powieści Antoniego Miecznika). <Tur. odan, odah = szalas, izba>

× **Odal p. Opodal:** Wyspy O. od ludzi rozsiane. Przyb. Szatan z rokoszanami zniknął z drugiej strony, O. z obozem w trwodze w cieniu przyniesiony. Przyb. Szeroko i O. przepaść głos ten słyszała. Przyb. <O + Dal>

Odalik, u, lm. i mieszkanie kobiet muzułmańskich: Kobiety przybyłe basza wdzięcznie podejmował, do odaliku je zaprosił. Rol. Kupiecki O. Rol. <Tur. odalyk; por. Odaliska>

Odalisa, y, lm. y p. Odaliska: Miejsce wiecznego spoczynku, przeznaczone dla odalisy, przekonanej, czy nawet posiadanej tylko o przeniewierstwo. Rol. <Tur. odalyk = kobieta pokojowa, pokojówka, nałożnica>

Odaliska, i, lm. i, Odalisa, × Odałyka niewolnica w haremie sultanskim: Nocy wschodnia! ty, nakształt wschodniej odaliski, pieszczotami usypiasz. Mick. Dziesięć odalisk z własnego przysłał orszaku. Mick. Hasan młodzieniec na te wodotryski poglądał, siedząc obok odaliski. Mick. <p. Odalisa>

× **Odalny opodal znajdujący ś., niezbyt daleki:** Odalne wioski. Śl. wil. <O + *Dalny, DAL>

× **Odałyka, i, lm. i p. Odaliska:** Odałyki do-bierał najdorodniejsze. Jez. Odałykę przy sobie posadził, i ta mu w głowie iska. Jez. <p. Odalisa>

Odanarchizować, uje, ował pozbawić charakteru anarchicznego: Zadaniem tym było dalej prowadzić spuściznę umierającej Rzpltej i O. społeczeństwo. Szuj. <Od + *Anarchizować, od Anarchja>

Odanarchizowanie, a, btm., czynność cz. Odanarchizować.

[**Odanie się, a ś., btm.] czynność cz. Odać ś., udanie ś.**

Odarcie, a, btm., czynność cz. Odrzeć, obdarcie. <O + Darcie>

Odarcie się, a ś., btm., czynność cz. Odrzeć ś., obdarcie ś.

× **Odarki, ów, btp. p. Odartki.** Przen. Gdzieżście odetchnęli w odarkach i kalectwach waszych? Wor. (= w nędzy). <p. Odartki>

Odarniać, a, ał p. Odarnować.

Odarnianie, a, btm., czynność cz. Odarniać.

Odarnić, i, il p. Odarnować. <O + *Darnić, od Darni>

Odarnienie, a, btm., czynność cz. Odarnić, odarnowanie.

Odarniować, uje, ował p. Odarnować: Ja mogiłę O. każe. Krasz. Baszta ta ma półmiesiące odarniowane i okolecowane. L. <O + Darniować>

Odarniowanie, a, btm., czynność cz. Odarniować, odarnowanie.

Odarniowywać, a, ał p. Odarnować.

Odarniowywanie, a, btm., czynność cz. Odarniowywać.

Odarnować, uje, ował, Obdarnować, Odarniować, Obdarniować, Odarnić, Obdarnić, nied. Odarnowywać, Obdarnowywać, Odarniowywać, Obdarniowywać, Odarniać, Obdarniać obłożyć darniną: O. grób. <O + Darnować>

Odarnowanie, a, btm., czynność cz. Odarnować.

Odarnowywać, uje, ywał p. Odarnować.

Odarnowywanie, a, btm., czynność cz. Odarnowywać.

× **Odarówac, uje, ował = Obdarzyć.** <O + Darować>

× **Odarowanie, a, btm., czynność cz. Odarować, obdarowanie.**

× **Odarowywać, a, ał = Obdarowywać.**

× **Odarowywanie, a, btm., czynność cz. Odarowywać, obdarowywanie.**

Odartki, ów, btp., × Odarki lachmany; to, z czego kogoś obdarto, łupy: Pobrali O. z nich sobie na korzyść. Leop. <O + *Dartki, DZIOR/DOR/DR/DAR>

Odarto p. Obdarto.

× [**Odartuch, a, lm. y = Obdartus.** <O + *Dartuch, DZIOR>

× **Odartus, a, lm. y p. Obdartus:** Ludzie pod imieniem gołotów, pachotków, obłotków, hultajów, wałasów, odartusów i sierot nie należeli nigdy do włościan rolników. Sur. <O + *Dartus, DZIOR>

Odarty = Obdarty: Starzec znędzniały, O. Syrok.

Odzotniacz, a, lm. e tech. pewien rodzaj przyrządu, używanego przy fabrykacji siarki. <Od + *Azotniacz, od Azot>

Odać, odmie, odał, nied. Odywać nadąć, wydać, wzdąć, rozdać: Niezwarzone piwo ludziom żywo odmie. Haur. Tak prawi, odawszy gębę, rozgniewany. Koryt. Cóż z tego? to już przez to gębę O. trzeba? Opal. Nigdy cię zaconość rodu i honory, nigdy bogate dobr obszernych zbiory niekzemną dumy nie odeły parą. Nar. **O. ś. 1. nadąć ś., wydać ś., wzdąć ś.:** Od tego chwastu było ś. odyma. L. Zаразілwim ś. jadem wszystko w smoku odymało. Otw. Umarł pyszny, jednakże eo o sobie trzyma, i po śmierci znać, gdy ś. i w grobie odyma. Pot. Odeła ś. zaraz, jak karmelicka bania. Kon. **2. a. [Odać ś.]** przen. *na-dąć ś., napuszyć ś., zadąć ś., rozgniewać ś., wpaść w zły humor.* <O + Dać>

[**Odadać się, a s., ał s.**] p. **Odąć**. <Zap. od Dadać, zart. zam. Dąsać>
 [**Odądanie się, a s., blm.**] czynność cz. **Odądać s.**, *nadąsanie s.*

Odbabić, i, il *pozbawić zniewieściałości*: Odbabi mi mojego Janka, i będzie z niego dzielny wojownik. Byk. <Od + Babić>

Odbabienie, a, blm., czynność cz. **Odbabić**.
 × **Odbać się, odhoi s., odbał s.** *pozbyć s. bojaźni, przestać s. bać, nabrać śmiałości, ośmielić s.*: Czytać, czy milczeć, nie wiedział, co z tym czynić; odbawszy s. nakoniec, łabęćim ale drżącym głosem zabrzmiał dekret. Birk. <Od + Bać s.>
Odbadać, a, ał p. Odbosć. <Od + *Badać, od Bość>

× **Odbadać, a, ał** *badając, odszukać; wy badać; dojsć, dociec czego*. <Od + Badać>

Odbadanie, a, blm., czynność cz. **Odbadać**.
 × **Odbadanie, a, blm.**, czynność cz. × **Odbadać**.
Odbałumucenie, a, blm., czynność cz. **Odbałumucić**.

Odbałumucić, i, il *oduczyc bałamuctwa*: Bądźże książę pan spokojny o pannę, ja go odbałumucę. Krasz. <Od + Bałumucić>

× **Odbanie się, a s., blm.**, czynność cz. **Odbać s.**
 † **Odbarać, a, ał** *odrzucac, być nieposłusznym*. <Od + Barać>

† **Odbaranie, a, blm.**, czynność cz. **Odbarać**.

Odbarwiać, a, ał p. Odbarwić.
Odbarwianie, a, blm., czynność cz. **Odbarwiać**.
Odbarwić, i, il, nied. *Odbarwiać pozbawić barwy, zabarwienia*: Bejca odbarwiająca. O. tkaninę. <Od + Barwić>

Odbarwienie, a, blm., **Dekoloryzacja** czynność cz. **Odbarwić**: Okazy mikroskopowe zabarwione dla wyraźniejszego ich rozpoznania poddawane bywają odbarwieniu częściowemu.

Odbarwnik, a, blm. tech. *miął pozostający jako produkt uboczny przy wyrobie żółtej soli*. <Od + Barwnik>

[**Odbawiać, a, ał**] i † **Odbawiać** p. **Odbawić**.
 [**Odbawianie, a, blm.**] i † **Odbawianie** czynność cz. **Odbawiać**.

[**Odbawić, i, il**], † **Odbawić**, nied. [**Odbawiać**], † **Odbawiać** *zbawić, wybawić, uwolnić od czego*: Odbawiłem od brzemienia plecy jego. Bud. <Od + Bawić>

[**Odbawienie, a, blm.**] i † **Odbawienie** czynność cz. **Odbawić**.

Odbąkiwać, uje, iwał p. Odbąknać.

Odbąkiwanie, a, blm., czynność cz. **Odbąkiwać**.
Odbąknać, nie, nął, nied. *Odbąkiwać bąknać w odpowiedzi*: Co komu do gustu, odbąknał stary. Krasz. Z początku prezes zimno s. odkłonił i kilka słów odbąknał. Korz. <Od + Bąknać>

Odbąknięcie, a, blm., czynność cz. **Odbąknać**.
Odbeczeć, y, ał, i. co = odpłakać, oplakać. 2. prz. czego, a. za co = *odpokutować, odpłacić, beknąć za co*: Odbeczy i on za swoje. Ork. Odbeczał tego uczynku. Troc. <Od + Beczeć>

Odbeczenie, a, blm., czynność cz. **Odbeczeć**.
 [**Odbekiwać się, a s., ał s.**] i. p. **Odbić**. 2. *odgryzać s.* <Od + BEK>

[**Odbekiwanie się, a s., blm.**] czynność cz. **Odbekić** s.

[**Odbeknąć się, nie s., nął s.**] p. **Odbić**. <Od + Beknąć>

[**Odbeknięcie się, a s., blm.**] czynność cz. **Odbeknąć s.**

[**Odbelkiwać się, a s., ał s.**] p. **Odbić**. <Zam. Odbekiwać s.>

[**Odbelkiwanie się, a s., blm.**] czynność cz. **Odbelkiwać s.**, *odbijanie s.*

Odbębnić, i, il *odegrać na bębnie*. 2. *ir. odegrać coś na fortepjanie*. <Od + Bębnić>

Odbębnienie, a, blm., czynność cz. **Odbębnić**.

Odbicie, a, i. blm., czynność cz. **Odbić**: O zamku, beczki. Troc. Po odbiciu nieprzyjaciół powróciliśmy. Troc. O. szyćchu, razu, szabłą. Troc. Lepiej wydaje rzeczy O. wzajemne. L. 2. **Im, a, Odbicie s.**=a) *to, co odbito, odcisnięto, odbitka, reprodukcja ryciny, druku, pieczęci*: Czyste O. tych modelów. L. b) *chir.*: Złamanie, pęknięcie kości przez O. (jeśli kość pęka nie w miejscu obrażonym, lecz zdala od niego). c) *fiz.* *obraz, powstały na gładkiej, lśniącej powierzchni wskutek łamania s. światła*: Widzę O. swej twarzy w zwierciadle. Na ruchomej lśniącej powierzchni jeziora słońce s. ukazuje w tysiącnych odbiciach. O. ciała sprężystego o zawadę. O. światła, fal, głosu. O. głosu wydaje zjawisko echa (= *odgłosu, oddźwięku, rezonansu*). Kąt odbicia = kąt zawarty między prostą padania a promieniem odbitym. Kąt odbicia promienia równa s. kątowi padania. O. nieregularne światła od powierzchni chropawych, a w szczególności od powietrza, nazywa s. rozpraszaniem światła. Całkowite O. wewnętrzne (p. Całkowity). Przen.: Tam miało swe O. każde słowo choćby po cichu powiedziane w Warszawie. Moch. (= *echo*). Utwór ten jest wiernym odbiciem stanu duszy poety. d) *myśl. parchy u psa*. <Od + Bicie>

Odbicie się, a s. i. blm., czynność cz. **Odbić s.**

2. **Im, a s. p. Odbicie**.

Odbić, je, il, nied. Odbijać i. † O. *oddać uderzenie, oddać bijącemu za swoje*: Odbiłem mu, bo mię uderzył. Troc. 2. *bijąc, utworzyć, oderwać coś przybitego, wybić, wyłamać*: Odbiwszy beczkę, nabrał srogie brzemie soli. Pot. Odbijam zamek, drzwi, komorę. Kn. O. kłódkę, deskę. Troc. Odbite więzienie. Mick. (= *w którym drzwi odbito*). 3. *bijąc, oddzielić od całości, odrzucić, utracić, odrzucić*: O. kawał cegły. O. funt cukru. 4. *uderzywszy, oddać, zwrócić nazad, odrzucić; odegrać siłą, odparować, odeprzeć*: Odbijający, porywający z sobą wiatr. L. Odbija mię wiatr. Troc. Odbijam na kogo poeiski jego, strząły jego wracam. Kn. O. miecz, szych, raz. Troc. Piłka odbita tym potężniej skoczy, cyga s. chyżej biezem wścieła toczy. Mor. O. nieprzyjaciela od miasta. L. O. od siebie najazd. L. Niemasz tak wielkich plag, któreby mię od pana mego odbiły. Biel. M. Odbijały nas wały na głębią. Kn. Moc mocą odbijają. L. Od siebie każdą złą żądę odbijmy. Papr. Przen.: A waćpanu, panie starosto, jak s. zda? odparł, pytaniem odbijając pytanie. Krasz. O. światło, głos = *zwrócić w inną stronę pod kątem załamania s.* Ta skała odbija głos. Blask na blask odbijają tarcze migiem częstym. Przyb. Zwierciadło odbija, wydaje kształty, figury, rzeczy przeciw sobie stawionych. Kn. (= *odzwierciedla*). Twarz jej odbita od wody. Zim. Może to było księżycą błysnięcie, nagle odbite o morza przestrzenie. Mick. Sciany, tym bielsze, że odbite od ciemnej zieleni topoli. Mick. Przen.: Odgłos sławy odbity o wypadki. Mick. Bełtrystyka odbija w sobie prądy bieżące, notuje wyniki badań i przedstawia je w formie przystępnej. O. owcę od trzody (= *odstrychnąć, odstraszyć*). 5. **a. † O. s. odepchnąć s. od lądu, od brzegu, odpłynąć, odwinąć, odeprzeć, odłożyć, odcumować, puścić s. na pełną wodę**: Wsiadł na okręt; odbijając od brzegu, napisał do żony. L. Już okręt od brzegu odbijał. Troc.

Odbił nakoniec okręt od brzegów. Niem. 6. a. O. ś. (o broni palnej) *targnąć, szarpnąć, uderzyć w tył przy wystrzale*. Górń. 7. przén.: Odbijać a. **Odbijać ś.** *odskakiwać od tła, bić w oczy, wydatniać ś., wydawać ś., oddawać; odróżniać ś., kontrastować*: Rzeczy przeciwne sobie podle ś. położone, najlepiej od siebie odbijają. L. Dziwnieby przy mnie taki młokos odbijał. Jord. Odmiany w kolorach używa, a przez odbijanie jednego odbijała. L. Kolor jej odbija błękitnie. L. (= *wpada w błękitny*). 8. *uderzysz a. bijąc, sprawić, że odstanie; słuc, zbić*: O. ciało od kości. Okrucieństwo ludu niezbożnego, choć Pan do kości miał odbite ciało, nie ugasiło to ś. meką Jego. Odim. Ciosy nowe mniej uzuje, kto zwykł nie-szczęście wiele poznać, razu nie czuć na odbitym ciele. Min. (= *skatowanym*). Odbito mu skórę. L. (= *obito*). [Noga odbita] = *odcisnęta*. 9. *bijąc, odebrać, odzyskać, odgromić, uwolnić*: Szezęściem Waszej K. M. hetman odbił ziemię wołoską. Jan. Przez was odbita Rzpłta z chęcią was przywita. Pask. O. jeńców, więźniów, łupy. Tłum chciał O. aresztowanego. Goń, bo bez wątpienia pojmaz i odbijesz płon. Wuj. Pannu Ligenzie poszczęściło ś. O. znaezną część jeńców naszych. Niem. Odbite bogate łupy. Niem. Przen.: O. komu pannę = *odsadzisz go od niej, zyskać ją dla siebie*. 10. *bijąc, odwetować, wynagrodzić sobie*: Zadkiem mi zapłaci, odbiję to na nim. Męż. Odbiję tę sprawczkę na tobie. Troc. Odbiją to na tobie, coś posty nie szanował. Troc. Kiedy z guzami powrócił do domu, to het! to odbijał na żonie. Kaczk. Przen.: O. sobie przegrana, szkoda, koszta (= *odbić ś., powetować sobie*). To jego ojciec odbijał na zmniejszeniu zarobków a powiększeniu pracy robotników. Prus. II. × O. (o zegarze) *wybici, wydzwonić*: Zegar już odbił dwunastą. Bal. 12. *odcisnąć, wybić, wydrukować*: O. 5,000 egzemplarzy dzieła. O. drzeworyt. Odbijać u cieśli, sznurem natartym węglami linje odbijać. Mag. O. pieczęć. 13. gór.: Ruda odbija = *pokład rudy zmienia kierunek*: Ruda odbija, znaczy, iż naprzykład w lewej stronie mało rudy ukazuje ś., lecz w prawą idzie. Os. J. O. ś. I. *uderzysz ś., odskoczyć*: Piłka gumowa odbija ś. od ściany. Kula z kości słoniowej odbija ś. od płyty marmurowej. Przen.: Tu taka cię czeka skała, iż nietylko ten występki od Rosejusza odbije ś., ale i owszem na was padnie całe podejrzenie. Siem. J. 2. p. wyż. pod 6): Aby ś. pistolet w zad nie odbijał, moeno go trzymać trzeba. Troc. Bardzo ś. ta rura odbija. Troc. 3. † O. ś. p. wyż. pod 5): Przeprawny ś. za jezioro. I odbili ś. Wuj. 4. *odłączyć ś., odejść, odstać, oddłakać ś., zostać zdaleka*: Odbił ś. potym od swej drużyny i nie powrócił do domu. Mick. Owca odbiła ś. od trzody. Nie mogą nadążyć iść, odbił ś. od swych towarzyszy. 5. *zmienić kierunek, uderzysz o stałą zawadę*: Słoneczne promienie od ziemi odbijają ś. Lat. Światło, gdy pada na wygładzoną powierzchnię ciała nieprzezroczystego, odbija ś. Ostatnie promienie zachodzącego słońca odbijały ś. jasno o bagnety piechoty. Niem. Odbija ś. słońce, promień od zwierciadła. Troc. Fale odbijają ś. = *uderzysz o granicę nowego srodka, rozchodzą ś. w odwrotnym kierunku w dawnym srodka*. Głos, odbijając ś., wydaje echo. Odbija ś. głos od gór, od lasów. Troc. Postać odbita w lustrze, w wodzie (= *odzwierciadlona*). 6. p. wyż. pod 7): Ten tulipan dobrze odbija ś. na tym hałcie. W sukni długiej, jak gdyby w powłoce koralu, od której odbijał

ś. włos z jednego końca. Mick. 7. a. [Odbeknąć ś., Odhepnąć ś., nied. Odbekiwac ś., Odbekiwac ś., Odbuchywać ś., Odblekiwać ś., Odhepywać ś., Odchepywać ś.] *odrzucić ś., przypomnieć ś.*: Piłem wódkę, strasznie mi po niej odbiło ś. Zabł. Czosnek mi ś. odbija. 8. [O. ś.] *odstręczyć ś., odstrzycnąć ś., zrazić ś., odwrócić ś.*: Bez złości okomona wszystkie ludzie sie od dwora odbili. 9. *bijąc, obronić ś.; opęłzić ś., odciąć ś.* 10. przén. *odebrać swoje, powetować sobie stratę*: Grając w karty, przegrał, ale potem ś. odbił (= *odegrał ś.*). Pszenica popłacać będzie, i on ś. odbije. Jeż (= *odgryzie ś.*). II. *odcisnąć ś., odznaczyć ś.*: Pieczęcie, stemple dobrze ś. odbiły. Mokry druk odbił ś. na ceracie (= *został; przeszedł na ceratę*). Przen.: *zostawić ślad, wypięć ś.; uwidocznić ś., pokazać ś., wystąpić*: Wielka czułość odbiła ś. na jej twarzy. Radz. Odbił ś. na nim ten wpływ. Przen.: *dać ś. uczuć, skrupić ś., odezwać ś., odzłakać, wpłynąć, zaważyć*: Odbije ś. to na jego zdrowiu, kieszeni. 12. [O. ś.] *coire*: Kura ś. odbiła. 13. wog. *być odbitym*; nieos. *odbijam, odbijamy*: Odbijają ś. zamki. Odbiło ś. niemalo jeńców. Przykładają pobiął, jak ś. noga odbije (= *słucze*). Odbił ś. koń na grudzie. Troc (= *odbił sobie nogi*). Gdy ś. pies odbija, że rany w piętkach a. pod stopami będą... Troc (= *odbije sobie nogi*). <Od + Bić>

Odbiec, gnie, gł, Odbiegnąć, × Odbieżeć, nied. **Odbiegać I.** *biegiem oddalić ś., ujsć, zbiec, uciec*: Pasterz odbiega od owiec i ucieka, gdy je w niebezpieczeństwie opuszcza. Damb. Już zdala suchych odbiegł wybrzeży, na średnim igra jeziorze. Mick. Przen.: *ubiec, ujsć, minąć, przejść*: Co za zysk z rozkoszy, która prędko odbiega, żal i ból zostawiają? Koch. W. Przen.: × Nie odbiegam od tego = *nie jestem od tego, nie jestem daleki od tego, przeciwny temu, nie wyprawiam ś., nie wykręcam ś., nie uchylam ś.*: Nie odbiegam od uczynienia zadostk woli ojca. Rzew. Nie odbiegam od tego, ale jednak nimby na to przystać miał, powiedział mi... L. Przen.: O. od czego = *odstąpić, nie trzymać ś. czego, zbroczyć, oddalić ś. od czego*: W wykładzie swym odbiegał często od rzeczy. Odbiegał od materji, od założenia. 2. kogo, czego = *odstąpić, opuścić, zostawić samego, porzucić*: Odbiegł warsztatu, a pilną mamy robotę. Troc. Roboty (od roboty) odbiegł. Troc. O. kogo w potrzebie, w niebezpieczeństwie. Troc. Na oku ją mają zawsze, i na piędź jej nie odbiegają. Lubom. Odbiegna ich inni Giermani, jak świeżo Uzypetowie odbiegli. Nar. O. sprawy sądowej. Troc (= *zbiec przed sądem*). Pierwsi chrześcijanie odbiegali domów i gospodarstwa, a biegli tam, gdzie zastyszeli opowiadających słowo boże. Wor. Przen.: Nie chciejcie rycerze w tym zamieszaniu odbiegać ojezyny. Vol. O. od wiary. Jeż (= *odstąpić od niej, sprzeniewierzyć ś. jej*). Chwałebnych przodków naszych obyczajów odbiegamy. Koch. W. Ja czasem za latopiscami idę, czasem ich odbiegam. Chm. B. (= *odstępuję od nich, nie zgadzam ś. z nimi, różnię ś. od nich*). Odbiega gniewliwych wszelka krasa i ozdoba. Pilch. Którym szczęście płuży, tłum przyjaciół opasuje; których szczęście odbiegło, w posępnej osobności chodzą. Pilch. Ciało schnie od frasunku, czerstwość odbiega mię. Kulig. Inne występki z rozumem ś. nie zgadzają: ten nadto zdrowia odbiega. Pilch. (= *wykracza przeciw zdrowiu*). Odbiega mię ochota. <Od + Biec>

Odbieg, u I. × O., bfm. *odbieganie, odbiezanie, ujsćie, ucieczka, odwrót*: Rzuca ś. w łódzie w skwapliwym odbiegu, którymi ś. pierwaj przeprawili

do brzegu. Przyb. O. wód = *spadek, odpływ, ujście*. Troc. O. lat. Cz. = *upłynięcie, upływ, przejście*. 2. *lina z wisi przy trabwie*. <Od + Bieg>

× **Odbiegać**, a, Im. e, × **Odbieglec ten**, co *zwykle odbiega, zbieg, dezert*, *posp. uciekinier*: O. szyku. Troc (= *żołnierz, który uciekł z wojska*). <Od Odbiegać>

× **Odbiegaczka**, i, Im. i forma ż. od **Odbiegacz**. L.

Odbiegać, a, ał p. **Odbiec**. <Od + Biegać>

Odbieganie, a, blm., czynność cz. **Odbiegać**.

× **Odbieglec**, lca. Im. lcy p. **Odbiegacz**: Biada wam, synowie odbiegley. Leop. <Od + *Bieglec, od Biegły>

† **Odbiegły** I. p. **Odbieżały**. 2. p. **Odbieżany**: *Odbiegła rzecz*. Tuch.

Odbiegnąć, nie, nął p. **Odbiec**. <Od + Biegnąć>

Odbiegnięcie, a, blm., czynność cz. **Odbiegnąć**.

Odbielenie, a, blm., czynność cz. **Odbielić**.

Odbielić, i, il *omalować wapnem na biało, wybielić*: O. izbę. <Od + Bielić>

Odbieracz, a, Im. e ten, *co odbiera* = I. [O.] = a) *przechowujący rzeczy skradzione, paser*. b) *robotnik idący za kosiaczem i układający w garście zboże skoszone*. 2. a. **Odbieralnik**, **Przyjemnik** chem. *naczynie przystosowane do dzioba alembika lub retorty i odbierające płyny destylowane, † reecypjent*. 3. druk. *ten, co zdejmuje z maszyny jeden po drugim arkusze w miarę ich zadrukowania*. 4. a. **Odbierak**, **Receptor** fiz. *przysłuch w telegrafach, służący do przyjmowania przesyłanych depeesz; przysłuch w telefonach, za pomocą którego bezpośrednio słyszany głos zdala przesyłany*. 5. a. **Zrażacz**, **Zrażny**, **Odpinacz**, **Wywalacz** gór. *robotnik nad szybem, użyty do wypróżniania czyli wysypywania urobku z kibli, skrzyni, wózków*. 6. hut. *walcownik stojący za walcami, który szynę z pod walców wychodzącą kleszczami odbiera i pomaga jej prostemu wyjściu*. <Od Odbierać>

Odbieraczka, i, Im. i ta, *co odbiera z wozu snopy przy składaniu ich w stodołę*.

Odbierać, a, ał i [O. ś.] p. **Odebrać**. <Od + Bierać>

Odbierak, a, Im. i p. **Odbieracz**.

Odbieralnik, a, Im. i I. anat. † O. mleczu p. **Stek**. 2. fiz. p. **Odbieracz**. 3. gorz. p. **Latarka**. 4. lek. *naczynie przyjmujące cięgle sączące ś. płynę ciała, zbiornik*: O. mocz u nosi ś. pod odzieniem.

× **Odbieralny** *dający ś. odbierać*.

Odbieranie, a, blm., czynność cz. **Odbierać**.

[**Odbieranie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Odbierać ś.*

Odbieroczy p. **Odbioroczy**. <Od + Bieroczy>

Odbierka, i, Im. i, [**Odbiórka**] I. [O.] *pobór do wojska*. 2. O. rolnicza = *koszt nakładów corocznych, budżet wydatków*: Ks. Strojnowski za podstawę swego systemu ekonomicznego i finansowego bierze odbierkę rolnicza, czyli koszt nakładów rocznych i koszt utrzymywania nakładów pierwiastkowych. T. K. 3. leśn. p. **Odbiorka**.

[**Odbierz**, y, Im. e] I. p. **Odbiór**. 2. *odpowieź listowna, odpis*.

† **Odbieżalizna**, y, Im. y, † **Dezerty**, † **Dezertaty** *dobra ziemskie opuszczone przez właściciela, † dobra odbieżałe*. L. <Od Odbieżać>

Odbieżały I. × O. a. † **Odbiegły** *który odbiegł, zbiegły*. 2. † O. p. **Odbieżany**: *Ucieczka Czecha Lechowi, dla spadku nań dóbr od brata odbieżałych, pożytek przynieść mogła*. Błaż. *Dobra odbieżałe* p. **Odbieżalizna**.

[**Odbieżanka**, i, Im. i] *kobieta, która odbieżała męża, rozwódka*: Nie załcałem ś. żadnej wdowie, ani odbieżance. <Od Odbieżać>

× **Odbieżany**, × **Odbieżony**, † **Odbieżały**, † **Odbiegły** *którego odbieżano, opuszczony, porzucony, odstąpiony, zaniedbany, zostawiony na los szczęścia, zapomniany*: Nabrawszy ś. łupów w odbieżanych obozach, wrócił ś. do kraju. Stryjk. *Okrety na brodach stały bezpiecznie, odbieżane od wałów morskich*. Warg. *Tempe i Tesalja teraz puste i odbieżane*. Kłok. *Sprawę odbieżaną łatwo wygrać*. Prz. *Ziemia pusta i odbieżana*. Troc. *Komnata jego od sług odbieżana*. Miek.

× **Odbieżać**, y, ał p. **Odbiec**: *Skoro wołać zaczęła, odbieżała szaty swej u niej i uciekł*. B. B. (*odbieżał płaszcza*. Leop., *wywnął ś. z płaszcza i uciekł*. Leop.). *Zabrali łupy, których odbieżeli Asyryjczykowie*. Leop. (*których oduciekli*. Leop.). *Głos go i żywot odbieżał*. P. Koch. *Dla pospolitego dobra O. swego prywatnego*. Lubom. *Odbieżał nas Henryk Walezy*. Niem. *Granie i zamków budownych odbieżał i miast warownych*. Koehan. *Niepodobna, żeby głosy tyłu posłów częstokroć od materji nie odbieżały*. Djar. gr. <Od + Bieżać>

× **Odbieżenie**, a, blm., czynność cz. **Odbieżać**. Kol.: O. a. **Zbieżenie**, **Zbieżenie** *pociągu = wypatek na kolei, gdy parowóz a. cały pociąg ruszy sam, bez dozorującego, ze stacji*.

× **Odbieżony** p. **Odbieżany**. Troc.

Odbijać, a, Im. e I. ten, *co odbija*: *Wtenczas piłka bieg swój dobrze odprawuje, gdy między podawaczem a odbijaczem taka jest miara, iż ten grzecznie podaje, i tamten rozumnie odbija*. Górń. 2. druk. *ten, co odbija pismo na prasie drukarskiej*. 3. fiz. *reflektor*. 4. a. **Odbijak** = a) *kol. zderzak, bufor*. b) *rzem. deska a. belka umieszczona nad młotem fryszerskim lub nad balansjerem machin parowych dla wstrzymania ich rozpędu w górę*. <Od Odbijać>

× **Odbijaczny** *służący do odbijania*: *Piece dzieła ś. na odbijaczne, reverberatoriae, i na alembikowe i donicowe*. Krum.

Odbijać, a, ał i O. ś. p. **Odbić**. <Od + Bijać>

Odbijałość, a, Im. a p. **Odrzutnia**. <Od Odbijać>

Odbijak, a, Im. i I. p. **Odbijacz**. 2. a. **Odbijka** *sztuka żelazna ława w kuźni obozowej, odpowiadająca samemu ognisku, o którą cała moc ognia odbija ś. Jak J.* <Od Odbijać>

Odbijanie, a, blm. I. *czynność cz. Odbijać*: O. *abo wyprasowanie kopersztychów*. Haur. O. *od ładu, od brzegu*. Troc. [O. *dzwonu a. dzwonem*] = *dziewięćkrotne dzwonienie dodatkowe po przedzwonieniu na Anioł Pański*. 2. lek. p. **Odbijanie ś.**

Odbijanie się, a ś., blm. I. *czynność cz. Odbijać ś.*: O. ś. *farby, promieni*. Troc. O. ś. *wiatru, wody*. Troc. O. ś. *głosu, odgłos*. Troc. 2. a. **Odbijanie** lek. (*ructus, eructatio*) *odbijanie ś. gazów z żołądka, przypominanie ś., odrzgiwanie ś., [odbebkawianie ś., odchepywanie ś., odbelkowanie ś.]*.

Odbijanka, i, blm. *zabawa w piłkę, polegająca na wielokrotnym odbijaniu piłki od ściany*. <Od Odbijać>

Odbijany im. od **Odbijać**. Kuch.: *Zrazy, kotlety odbijane = bite*. **Odbijany**, ego, blm. rz. I. *polonez, w którym nieataczący dotąd, uderzony w dłoń, miał prawo odbić damę i sunąć z nią poloneza*. 2. *krakowiak; mazur (tamie)*: *Odbijanego z życiem! Rodz.*

Odbijka, i, lm. i p. **Odbijak**. <Od + BI/BOJ>
Odbiorca, y, lm. y, × **Odbieracz**, × **Odbieralnik** ten, co odbiera; ten, co odbiera za przekazem, z upoważnienia; kupujący, zamawiający towar a następnie biorący go, kundman: Syndykaty i kartele, podnoszące dowolnie cenę wyrobów ze szkodą odbiorców. Dostawcy i odbiorcy. <Od + *Biorca, od Brać>

Odbiorczość, i, lm. i, rz. od **Odbiorczy**; właściwość umysłu, dzięki której odbiera doświadczenia, recepcyjna, bierna strona umysłu.

Odbiorczy, **Odbierczy** przym. od **Odbiór**: Kwit, protokół O. Komisja odbiorcza robót kolejowych. Sama wrażliwość stanowi cechę czynności odbiorczych, t. j. percepcyjnych umysłu. Kot. <Od Odbiorca>

Odbiorca, i, lm. i, **Odbierka** leśn. obliczenie sztuk, przez woznicę z lasu na bindugę wywiezionych; obliczenie sztuk drzewa lub sążni wyrobionych w lesie, zapisanie ich w rejestr; pobór. Sł. wil.

Odbiór, oru, bfm., [**Odbierz**] odbieranie, odebranie, otrzymanie, przyjęcie: Pokwitował z odbioru. Zgłosić ś. po O. należności. <Od + BIOR/BOR>

[**Odbiórka**, i, lm. i] i. p. **Odbierka**. 2. odbieranie pieniędzy, wypłata.

[**Odbit**, u, lm. y, **Odbitka**, **Odkręć**] odcisk, odgniotek, bąbel, odbicie ś. nogi od chodzenia. Zdr. [**Odbitek**]. <Od Odbić>

Odbitek, tka, lm. tkl i. † O. jeniec, odbity nieprzyjacielowi. 2. × O. to, co obito od całosci, odłam, odłamek, kawalek, utłamek, okruc: O. kamienia. 3. × O. p. **Odbitka**. 4. [O.] p. **Odbit**. <Od Odbit>

Odbitka, i, lm. i i. **odbitcie ś.**: O. piłki od czego. 2. **odbitcie ś. pocisku o natrafioną w biegu przeszkodę, odskok**: Strzelanie na odbitkę, nie tak dobrze strzelaniem zwołującym zwane. Jak J. (à ricochet. L.). 3. a. × **Odbitek** odcisk, odbicie, wycisk, przedruk, odrzutek osobny z całosci; reprodukcja: O. artykułu z gazety. O. ryciny. 4. **podoba, forma, model, wzór lub postać, podług której urabiaemy rzecz jaką**. 5. [O.] p. **Odbit**. 6. bil. **odbitcie ś. bili o bandę lub o inną bilę**. 7. ogr. **ped wychodzący z pnia ściętego**: Odbitki korzeniowe. <Od Odbić>

× **Odbitność**, i, bfm. p. **Refleksja**.

× **Odbitny** (o instrumencie muz., jak kotły, zęble) w który biją, wydający głos przez uderzenie. Kopez. <Od Odbić>

[**Odbiwać się**, a ś., ał ś.] **fotografować ś.** <Od + BI/BOJ>

[**Odbiwanie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Odbiwać ś.**, **fotografowanie ś.**, **zdejmowanie ś.**

Odblask, u, lm. i, **Odblask** blask bijący od ciała oświetlonego: W księżycu wspaniałym odbłasku. Wysp. O. w malarstwie = **refleks**. Przen.: Był wiernym odbłaskiem swojego ojca. Rzew. <Od + Blask>

[**Odblikiwać się**, uje ś., iwał ś.] p. **Odbić**. <Od + BLEK>

[**Odblikiwanie**, a, bfm., **Odblikiwanie ś.**] czynność cz. **Odblikiwać ś.**, **odbijanie ś.**, **przypominanie ś.**: Miał lekarstwo na O. i różne inne rzeczy kurował. Chł.

[**Odblikiwanie się**, a ś., bfm.] p. **Odblikiwanie**. × **Odbliżać**, a, ał p. **Odbliżyć**. <Od + *Blizać, od Blżyć>

× **Odbliżanie**, a, bfm., czynność cz. **Odbliżać**.

× **Odbliżenie**, a, bfm., czynność cz. **Odbliżyć**.

× **Odbliżyć**, y, ył, nied. × **Odbliżać oddalić, odsunąć, cofnąć**: Starać ś. nie przestajesz, abyś po-

moenemi uwagami od tego smutnego O. go racyły letargu. L. <Od + Blżyć>

[**Odbłądzenie**, a, bfm.] czynność cz. **Odbłądzić**. † **Odbłądzenie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Odbłądzić ś.**

[**Odbłądzić**, i, il] **wejść na dobrą drogę, wyjść z błędu**: Jakem zabłądził, tak i odbłądzą. † O. ś. **zblądzić, pobłądzić, zawinid**. Rej. <Od + Błądzić>

× **Odbłąkać**, a, ał kogo, co = **zmusić do błakania ś. w innym kierunku, zwrócić w inną stronę, rozzerwać**: Chcąc myśl O., czytam dziką powieść Wschodu. Słow. O. ś. od kogo, od czego = **błądząc, oddalić ś., odbić ś., zbroczyć**: Sternik drogi swej uchybiwszy, daleko ś. odbłąka od Itaki. Troc. Przen.: **rozstać ś., rozminąć ś., minąć ś., rozejść ś. z czym**: Kto od prawdy odbłąka ś., światłość sprawiedliwości nie będzie mu jaśnieć. Białob. Dusza, przez skazitelnosć zmazana, daleko od enoty częstokroć odbłąka ś. Lubien. <Od + Błąkać>

× **Odbłąkanie**, a, bfm., czynność cz. **Odbłąkać**. **Odbłąkanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Odbłąkać ś.**

Odbłękitnić, i, il **przywrócić barwę błękitną**. <Od + Błękitnić>

Odbłękitnienie, a, bfm., czynność cz. **Odbłękitnić**: Podnosiły ś. mgły i błękit nieba otulały, jakby chciały zachować go do pory odbłękitnienia. Krasin.

Odblysł, u, lm. i p. **Odblask**: Ostatni O. zachodnich promieni. Mick. Za lasem już otwarte pola, a dalej jeszcze w odbłyśkach zorzy wolnych wierzełki gór. Krasin. Na niebie widać ich ogniów odblyski. Od. Przen.: O. mego zycia na ten poemat pada. Słow. (= **blysk, przejaw**). <Od + Blysk>

Odblyskać, a, ał, **Odblyskiwać** i. **blyszcząc, odbijać ś.**: Blask twego oka nie odblyska z duszy. Słow. 2. **odbijać coś blyszczącego; odbijając od siebie, sprawiać odblysk**. <Od + Blyskać>

Odblyskanie, a, bfm., czynność cz. **Odblyskać**. **Odblyskiwać**, uje, iwał p. **Odblyskać**: Woda poczynała... O. słońce. Reym.

Odblyskiwanie, a, bfm., czynność cz. **Odblyskiwać**.

× **Odbocznik**, a, lm. cy **towarzysz przyboczny, nieodstępny**: Jako o swego odbocznika, upominał ś. u niego o Mieczysława cesarz. Lel. <Od + Bok>

Odbodzenie, a, bfm., czynność cz. **Odbość**.

Odbojnia, i, lm. e kol. **belka czołowa wozu kolejowego, do której są przymocowane zderzaki i łachuchy pomocnicze**. <Od + BI/BOJ>

Odbojnica, y, lm. e kol. i. **gatunek szynny**. 2. **drzewo wzdłuż szyn, zabezpieczające je od zasypiania zwirem na przejazdach**. <Od + BI/BOJ>

Odbojowy przym. od **Odbój**: Szyna odbojowa (= **odbojnica**). <Od Odbój>

Odbolały który co **odbolał, który więcej już nie czuje bólu**. Kn. <Od Odboleć>

Odboleć, eje, ał i. **odczuć boleśnie, przeboleć**: Wiemy, jak odbolał śmierć ojca i przyjaciela Matuszyńskiego. Żel. Odbolałem tego. Troc. 2. × O. **zamrzeć, odrętwieć, stać ś. niezczulym od bólu; stracić wrażliwość na ból, przywyknąć do bólu**: Odbolało mi to. Troc. 3. × O. **odpaść, odłączyć ś. wskutek bólu**: Palec odbolał. <Od + Boleć>

Odbolenie, a, bfm., czynność cz. **Odboleć**.

× **Odborny**, × **Odborowy** **przewyborny, wyborowy, wyborny, doborowy, przedni, lepszego gatunku,**

z przebrania pochodzący: Jam tę kokoszkę na ręku pieściła, odbornym ziarnem karmiła. Książ. Tyś chciał pszenicą odborną zsiąć pole, ta przeziw czarne rzuciła kąkole. Koss. A. Już te odborne koźły i czabany powiędy, poschły. Koss. A. <Od + BIOR/BOR>

× Odborowy p. Odborny.

Odboś, odzie, odt, Odbós, nied. Odbadać ubość nauwczajem; *odepchnąć, odpędzić rogami*: Broni jeleni, jak może, od mięsa odbada. Pot. Przen.: *odbić, odpędzić, odparować, odsalić*: Co czynisz ehey przebóg, porzuć już te modły, czy czekasz, by pacierze pruską moc odbodły? Stryjk. Odbodę go od ciebie. <Od + Boś>

× **Odbożać, a, ał p. Odbożyć.**

× **Odbożanie, a, bfm., czynność cz. Odbożać.**

× **Odbożenie, a, bfm., czynność cz. Odbożyć.**

× **Odbożyć, y, yl, nied. × Odbożać** pozbawić charakteru boskiego, czynić niepodobnym do Boga: Ziemia jest boża, ale ludzie ją odbożają. Śl. wil. Straszno było w świecie odbożonym. Zag. <Od + *Bożyć, od Bóg>

Odbój, oju, lm. oje I. [Odboje lm., **Ostróżniki**] łukowate sztuki drzewa po obu bokach sań, zabezpieczające je od zacementowania ś. i wywrotu. 2. cieś. słupek przy bramach, ochraniający je od uderzeń osi, pacholek. 3. kol. zapora wstrzymująca wagony bezpośrednim działaniem na zderzaki. <Od + Bój>

Odbóś, odzie, odt p. Odboś. <Od + Bóś>

Odbraniać, a, ał p. Odbronić.

Odbranianie, a, bfm., czynność cz. Odbraniać. [Odbrdąknąć, nie, nał] *odburknąć, odpowiedzieć hardo.* <Od + Brdąknąć = Brzdąknąć>

[Odbrdąknięcie, a, bfm.] czynność cz. **Odbrdąknąć.**

× **Odbrocniający** mający zmniejszać ilość brocznika we krwi (erythrolyticus). <Od + BROK/BRO CZ>

Odbronić, i, it, nied. Odbraniać I. *wolnić, wybawić bronią, odebrać siłę, odbić, odgromić*: Nagonił wojewoda Tatarzyna i plonów cokolwiek odbronił niezmiernych zagarnionych. Tw. 2. a. [Odbrunić] *obronić, opędnąć, wybawić od napaści*: O. kogo od psów, od rozszalałej tłuszczy. 3. † O. *wzbroniuszsy, odjąć; zabronić*: Każdemu jego obrona i zaszczytowanie... nie ma być odbronione. St. wiśl. <Od + Bronić>

Odbronienie, a, bfm., czynność cz. Odbronić.

Odbronować, uje, ował, nied. Odbronowywać odbyć bronowanie, to jest spędzić określony czas na bronowaniu, a. *zabronować* określoną przestrzeń: O. zaległe dni, swoją cząstkę. <Od + Bronować>

Odbronowanie, a, bfm., czynność cz. Odbronować.

Odbronowywać, a, ał p. Odbronować.

Odbronowywanie, a, bfm., czynność cz. Odbronowywać.

[Odbrunić, i, it] p. **Odbronić.** <Zam. Odbronić>

[Odbrunienie, a, bfm.] czynność cz. **Odbrunić.**

[Odbryknąć się, nie ś., nał ś.] *odburknąć, ofuknąć*: Matka odbryknęła się na dzieci. <Od + Bryknąć>

[Odbryknięcie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Odbryknąć ś.**

Odbryzg, u, bfm. p. Odbryzgnięcie: Jak O. błota, wyskakujący z pod kół, ulicą pędzących, spadła dnia pewnego na dziedziniec. Orzesz. <Od + Bryzg>

Odbryzgiwać, uje, iwał p. Odbryzgnąć.

Odbryzgiwanie, a, bfm., czynność cz. Odbryzgiwać.

Odbryzgnąć, nie, nał, nied. Odbryzgiwać *bryznawszy, odpaść, oddzielić ś., odskoczyć; odprysnąć.* <Od + Bryzgnąć>

Odbryzgnięcie, a, bfm., Odbryzg czynność cz. **Odbryzgnąć.**

Odrzask, u, lm. i I. *odbitcie ś. brzasku, odbłysk, odblask.* Sienk. 2. × O. *odbitcie ś. obrazu na lśniącej powierzchni.* <Od + Brzask>

Odrzeże, a, lm. a *brzeg okalający co*: Złocistemi literami pisane na pergaminie, a na odrzeżu jakaś nieznaną pieczęcią opieczętowane. Wiszn. <Od + BRZEG>

× **Odrzęk, u, lm. i p. Odrzęknięcie**: Niech w uroczystym odrzęku moja pieśń ulata na chwałę Pana Boga i pożytek świata. Syrok. <Od + Brzęk>

× **Odrzękać, a, ał p. Odrzęknąć.** <Od + Brzękać>

× **Odrzękanie, a, bfm., czynność cz. Odrzękać.**

× **Odrzęknąć, knie, knał a. kl, nied. × Odrzękać** *odpowiedzieć brzękiem na brzęk, odrzemić, odbić brzękiem.* Mącz. <Od + Brzękać>

× **Odrzęknięcie, a, bfm., × Odrzęk** czynność cz. **Odrzęknąć.**

Odrzmiąć, i, ał, nied. Odrzmięwać I. *odpowiedzieć brzmieniem na brzmienie; powtórzyć, odbić brzmienie.* Przen.: Obie dusze odrzmięwały sobie zgodnie, jak dwie harfy strojne do wtóru. Ostr. S. 2. *wydać odgłos, rozbrzmieć, rozleć ś., zahuczeć; wypełnić ś. głosem*: Powietrze odrzmięwało hucznym trąb okrzykiem. Przyb. Przen.: (Wiersz) odrzmięwa jeszcze wspomnieniami Maryli. Chm. <Od + Brzmiąć>

Odrzmięcie, a I. bfm., czynność cz. **Odrzmiąć.** 2. *lm. a odbicie ś. brzmienia, oddźwięk, odgłos, echo, rezonans.*

Odrzmięwać, a, ał p. Odrzmiąć.

Odrzmięwanie, a, bfm., czynność cz. Odrzmięwać.

[Odbuchywać się, uje ś., ywał ś.] p. **Odbić**: Odbuchuje mi ś. cukrem, safranami. <Od + BUCH>

[Odbuchywanie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Odbuchywać ś., odbijanie ś.**

Odbudowa, y, lm. y I. p. Odbudowanie: O. spalonego teatru szybko postępuje. Przen.: Nie mogą stanowić materiału do odbudowy procesu. Kraus. 2. gór.: O. *kopalniana, podziemna = wszelkie roboty przedsiębrane dla wyrobienia pokładu, to jest wybrania i wydobywania ciał kopalnych z łona ziemi*: O. *głębsza = O. niżej chodnika lub szybu pośredniego. O. wierzchnia = O. wyżej chodnika lub szybu pośredniego znajdująca ś. O. przedstawowa = wszelkie miejsca wypróżnione w kopalni, tak podziemne, jak i od powierzchni ziemi, działane robotą górniczą celem przygotowania lub ułatwienia wydobywania następnego ciał kopalnych z łona ziemi.* Odbudowy wyrobowe = *odbudowy, w których ostatecznie ciało kopalne ś. wydobywa*: Samo kopanie czy rąbanie soli, a. O. pól kopalnianych, wymaga ścisłego porządku w posuwaniu ś. naprzód. Paw. <Od + Budowa>

Odbudować, uje, ował, nied. Odbudowywać *nowo wybudować*: O. dom na dawnych fundamentach. Gdy miasto zgorzało, oni poteciwi ludzie z sąsiadami odbudowali je. Mick. Opowiadał losy miasta, zdobywanego, zburzonego, odbudowywa-

nego. Jeż. **O. ś. I.** powstać nanowo wskutek budowania, zostać odbudowanym: Sardes po zburzeniu swoim znów ś. odbudowało. Karp. Kiedy ś. powyrwane miasta zaleskie nanowo odbudowały i zaludniały, wtedy Nowogród wielki i wieńcem otaczające go miasta pędziły dni ponysłności i swobody. Lel. Przen.: powstać z upadku, zreformować ś.: Naród trzeba uzyć, jak ś. powinien odbudowywać. Rog. **2.** odbudować swoje zabudowania, pobudować ś. nanowo: Brat mój już ś. odbudował po pożarze. <Od + Budować >

Odbudowanie, a I. blm., **Odbudowa** czynność cz. **Odbudować:** O. kościoła jerozolimskiego. Suma na O, zniszczonego miasta. Nar. **2.** × O., Im. a nowa budowla, budynek na dawnym miejscu.

Odbudowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odbudować ś.**

× **Odbudowywacz, a,** Im. e ten, co odbudowywa. O. ojezyczny. Korz.

Odbudowywać, a, ał i O. ś. p. **Odbudować.**

Odbudowywanie, a, blm., czynność cz. **Odbudowywać.**

Odbudowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odbudowywać ś.**

Odburknąć, nie, nął odpowiedzieć hardo, ofuknąć, odwarknąć: Czy pan twój śpi jeszcze? — Spi! nie oglądając ś., odburknął chłopiec. Orzesz. Ja ciebie wyglądała. — Przez szparę, co? odburknął zaczepiony. Jeż. <Od + Burknąć >

Odburkniecie, a, blm., czynność cz. **Odburknąć.**

Odbycie, a I. × Im. a, × **Odbyt** czynność cz. **Odbyć:** Natura czuła jest, występkiem naszym zabiega i broni ś., czyniąc różne operacje i odbycia złego z ciała. Petr. O nabycie a. O. poczciwości personie. Nisz. **2.** blm. p. **Odbyt.**

× **Odbycina, y,** Im. y fizj. p. **Odbyt.** <Od + BY >

Odbyć, odbędzie, odbył, nied. **Odbywać I.** co = przebyć, wyjść na czym tyle czasu, ile trzeba; przejść, przebyć: O. wartę. O. nowiejat. Najgorętszą odbył łaźnię. Mick. O. drogę. Odbywa po mili na godzinę (=robi). Zawszy z nim razem odbywamy drogę. Mick. Odbył bieg nauk szkolnych we Lwowie. Kras. O. lekcje, praktykę. O. kampanję. O. kurację (=przeprowadzić). O. drzemkę (=odprawić). Zł.: O. kimkę = przespać ś. **2.** † O., [O.] stracić, postradać: Wprędce śniegów Rodope odbędzie. Żebr. Los mój mój nęka i dłuższemi słowy nie dopuści ś. bawić, już odbywam mowy. Żebr. [Walek już przecie odbył piškorek, cok mu była kupiła]. **3.** † O. co, czego = zbyć, pozbyć czego; uwolnić ś. od czego: O. konia, domu = sprzedać za byle co, zmarnować, puścić za psie pieniądze: Jednym guzem tego odbyłeś. Troc. Odbyłem towaru mego. Troc. Odbyłem tego kłopotu talarem. Troc. **4.** co = zrobisz co, zbyć czego z głowy; ulatwić ś., złatwić ś. z czym: Jeslibyś kilka słów napisał, prędzejbyś interes odbył. L. O. rachunki. Śł. wil. O. pańszczyznę (=odrobić). Byłe jedno tym O. = by jeno na tym stanęło. Kn. (=głębko tylko na tym ś. skończyło). Ja krótko pytanie odbywam. Mick. **5.** [Odbyć co] = zrobić tylko, aby zbyć, zepchnąć co. **6.** † O. p. **O. ś.:** Dziś mają wszyscy po woli, każdy na swe skrzydło goli; dawszy trzy grzywny, odbędzie, wige z Maruszką w rydwan wsiędzie. SS. **7.** kogo = pozbyć ś. kogo, złatwić ś. z kim, zbyć, odprawić, wyekspedjować kogo: O. kogo. Troc. Odbądź go, niech sobie idzie. Śł. wil. Ubogich słowem odbyli. Brud. Antystenes, chcąc wszystkich uczniów odegnać, Djogienesa dla stałości O. nie mógł. Bud. B.

(=uwolnić ś. od niego). Jednym razem dwu O. Prz. **8.** odprawić, uskutecznić co, dokonać czego: Wróćcie obrady wasze odbywać spokojnie. Fel. O. przegląd wojsk. O. spowiedź. O. naradę z kim. † O. przysięgę = złożyć, wykonać: Gdy wfore na tegożby żalował, takież włostną przysięgę telko sam odbędzie. Mac. z Róż. **9.** † O. na krzyżu = przysięgę: Zaprze-li ś., może tego O. na krzyżu podług prawa. Ort. **10.** [O. bydło] = obzwać, oporzadzić, zrobić koło niego: Czy dziewczka krowy już odbyła? Śniadanie jeśli wezas, odbyli bydło wartko. Ork. **O. ś. I.** × O. ś. być odbytym; pijsić na marne, przeminać, przepaść, zginąć: Co ś. źle nabędzie, to ś. źle odbędzie. Prz. (=jak nabyte, tak odbyte. L.). **2.** † O. ś. kogo, czego = pozbyć ś.; uwolnić ś. od kogo, od czego: O. ś. błota. O. ś. stugi. **3.** a. † **Odbyć złatwić ś., ulatwić ś.:** Gdy ś. odbyli audjencją przede mną mający, i kolej na mnie przyszła, przysłał do mnie... Koż. A. O. ś. z kim = skończyć, rozprawić ś.: Krótko ś. z nim odbyłem. **4.** † O. ś. czym = zadowolnić ś., zaspokoić ś.; poprzestąć na czym: Przyrodzenie małym ś. odbędzie. Prz. **5.** odbyć naturalną potrzebę, złatwić ś., wyekspedjować ś. **6.** odprawić ś., mieć miejsce, skończyć ś.: Nabożeństwo, uroczyście, pogrzeb, przedstawienie, wybór, zjazd, licytacja odbędzie ś. [W kościele sie odbywa] = odbywa ś. nabożeństwo. Czy wiemy, jak ś. odbywa trawienie? Śniad. J. Śluby twe i moje w jednym dniu O. ś. mają. Niem. Wszystko odbyło ś. przyzwocie. Zabawa odbyła ś. tym razem w parku. <Od + Być >

[**Odbyć, i,** blm. ż.] p. **Odbyt.** <Od Odbyt >

Odbyt, u I. blm. a. **Odbycie** = a) × O. czynność cz. **Odbyć:** Umysł niedbały, jak na O. to czyniący. Prz. (=był zbyć). b) × O., × **Odechód** rozchód, wychód, wydatki, ekspens: Jak woda płynęły rejestra odbytu. Pol. e) a. **Odechód** odejście, wydzielenie ś., wyciek, wysięk, wypróżnienie: O. z ciała rzeczy niepotrzebnych, albo szkodliwych, przez usta, nos, uszy, oczy, fistudy, wrzody = wypróżnianie. Kn. d) a. [**Odbyć**] zbył, pokup, pokupność, wzięcie w handlu, powołzenie: O. na towar. Ten sklep ma wielki O. Nie ma odbytu na towarach. Troc. O. mieć na co. Dudz. Przyprowadziłem ci pana do kramu, coby ci uczyni O. L. (=targ, ruch w handlu). Rolnik ujrzy ś. pozbawionym odbytu, zabraknie mu narzędzi. Sur. Miału O. ryehtyk, kiej śledziowa główka w wielką niedzielę. Bliż. e) × O. **sprzedaż, zbył, hauldel:** Wyborne grunta wydają niezmierne zapasy zboża, a obszerne bory najpiękniejsze drzewo na O. Sur. **2.** Im. y = a) † O. zlew kuchenny, wypuszczony na wolne powietrze: O., stek domowy kuchenny, pomijnik wypuszczony za dom. Kn. b) anat. zakończenie przewodu pokarmowego, otwór, przez który kał z ciała wychodzi, otwór stołcowy a. odchodowy a. odbytowy, ujście stołcowe, wypust, odchód, stolec, × odchodek, !wychód, !sedes, †dziurnik, †odbyt przyrodzony, †ogonia, †otwór zadka a. zadu, †pemp, †pośladek, †udziec, †zadek, [rzyć] (anus). c) bart. **takiż otwór u pszczoły.** d) fizj. = a) a. × **Odbycina** to, co ustrój wydziela z siebie nazeonatrz, wydzielinu, wydalina ciała (excrementum). β) † O. miesięczny p. **Miesiączka.** <Od + Byt >

Odbytnica, y, Im. e anat. **kiszka stanowiąca zakończenie przewodu pokarmowego,** kiszka odbytowa, odchodowa, tłusta, × dolna, †ostatnia, prosta, †prostokątna, stołcowa, †zadnia, ×jelito odchodowe,

proste, stołcowe, †wychodowe, †zadkowe, †jątrznica, †kotnica, †kątnica, †prostnica, †stołcowa jątrznica, †wypustnica (intestinum rectum). Krezka odbytnicy p. Krezka. <Od Odbyt>

Odbytnicowy, † **Odbytniczy** przym. od **Odbytnica**: Tętnice i żyły odbytnicowe (arteriae et venae haemorrhoidales). <Od Odbytnica>

† **Odbytniczy** anat. p. **Odbytnicowy**: Dół macico-O. p. **Odbyto-maciczny**. <Od Odbytnica>

† **Odbytnić**, i, il *odebrać byt, pozbawić bytu, unicestwić*. <Od + Byt>

† **Odbytnienie**, a, bhm. f. czynność cz. **Odbytnić**. 2. *stan tego, co straciło byt, nicestwo*: Stan śmierci weale nie jest odbytnieniem. Krasin. Ani na chwilę ci ś. nie marzy żadne znicestwienie, żadne O. Krasin.

† **Odbytność**, i, bhm. rz. od **Odbytny**.

† **Odbytny**, † **Odbyty**, † **Odbytowy** i. *którego łatwo ś. pozbyć, od którego łatwo ś. uwolnić, który łatwo stracić*: Nie zów swoim własnym tego, cokolwiek masz odbytnego. Prz. 2. *mający odbyt, pokupny, poszukiwany, poplatny*: O. towar. <Od Odbyt>

† **Odbytoczochracz**, a, lm. e anat. *mieśień najszerszy grzbietowy* (†aniscalptor). <Odbyt + *Czochracz, od Czochrać>

Odbyto-maciczny *macicy i odbytnicy wspólny*; † **wypustnico-macieczny**. Anat.: Więzy odbyto-maciczne, † **marszeczki** wypustnico-maciczne a. półksiężycowate Douglasa (plicae s. ligamenta recto-uterina). Zatoka odbyto-maciczna, † **wypustnico-macieczna**, † **dół macico-odbytniczy** (excavatio recto-uterina). <Odbyt + Macieczny>

Odbyto-męcherzowy p. **Odbyto-pęcherzowy**. <Odbyt + Męcherzowy>

Odbyto-pęcherzowy, **Odbyto-męcherzowy** *wspólny odbytnicy i pęcherzowi moczowemu*, † **wypustnico-pęcherzowy**. Anat.: Dół O., dółek odbyto-męcherzowy, † **zatoka** wypustnico-pęcherzowa (excavatio recto-vesicalis). Chir.: Ciecie odbyto-pęcherzowe = *wykonane dla wydobyć kamienia z pęcherza*. Przetoka odbyto-pęcherzowa. <Odbyt + Pęcherzowy>

† **Odbytość**, i, bhm. rz. od **Odbyty**. L. O. towaru = *odbyt, zbyty, pokupność*.

Odbytowy przym. od **Odbyt** f. † O. *przeznaczony do zbycia, sprzedaży*. 2. † O. p. **Odbytny**. 3. anat.: Kiszka odbytowa p. **Odbytnica**. Otwór O. p. **Odbyt**. 4. fizj. *wychodowy, wydalaający* (excretorius). Istoty odbytowe = *odchodowe* (materiae excrementitiae). <Od Odbyt>

Odbyty i. *którego a. który odbyto*: [O. z roboty] = *odprawiony, oddalony od roboty, który opuścił robotę*. 2. † O. p. **Odbytny**: O. człowiek, którego łatwo zbyć można. Włod. O. pokarm, łatwy do strawienia. Dudz. (= *strawny*). <Od Odbyć>

Odbywać, a, al i O. ś. p. **Odbyć**. [O. ś.] *przystępować do Komunii św.* <Od + Bywać>

Odbywanie, a, bhm., czynność cz. **Odbywać**. **Odbywanie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Odbywać** ś.

† **Odcdzać**, a, al p. **Odcdzić**. <Od + *Cadzać, od Cedzić>

† **Odcdzanie**, a, bhm., czynność cz. **Odcdzać**, *odcdzanie*.

† **Odcdzenie**, a, bhm., czynność cz. **Odcdzić**, *odcdzenie*.

† **Odcdzić**, i, il p. **Odcdzić**: Nie było już religji czystej, a od łakomstwa, hipokryzji i zabobonów odcadzzonej. Nar. <Od + Cadzić>

Odcałować się, uje ś., ował ś. *oderwać ś. od całowania, ucałować ś.*: Och, dzieci moje, nie mogę ś. was O. L. <Od + Całować>

Odcałowanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Odcałować** ś.

Odcechować, uje, ował, nied. **Odcechowywać** *odróżnić ceclą, odznaczyć, wyodrębnić*: W każdym gnieździe, przy enotach innych, górowała jakaś dziedziczna..., która odcechowywała rodzinę. Krasz. O. ś. *odróżnić ś. ceclą, odznaczyć ś., wyodrębnić ś.*: Ten silny wylew młodej duszy nie mógł przejść niepostrzeżony, bo ś. odcechowywał na tle ogólnym właściwymi znamionami. Krasz. <Od + Cechować>

Odcechowanie, a, bhm., czynność cz. **Odcechować**: Mięsza ś. w niej baśń ludowa słowiańska z wysiłkiem niedołężnym do historycznego odcechowania epoki. Krasz.

Odcechowanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Odcechować** ś.

[**Odcdzaczka**, i, lm. i] p. **Odcdzadło**. <Od Odcdzać>

Odcdzać, a, al p. **Odcdzić**.

[**Odcdzadełko**, a, lm. a] p. **Odcdzadło**.

[**Odcdzadko**, a, lm. a] p. **Odcdzadło**.

[**Odcdzadło**, a, lm. a, **Odcdzaczka**, **Odcydzaczka**] *deseczka okrągła z otworami do odcdzania ugotowanych ziemniaków i t. p.* Zdr. [**Odcdzadełko**, **Odcdzadko**].

Odcdzanie, a, bhm., czynność cz. **Odcdząć**.

Odcdzienie, a, bhm., czynność cz. **Odcdząć**.

Odcdzic, i, il, † **Ocdzić**, † **Odcadzic**, nied. **Odcdząć**, † **Ocdzać**, † **Odcadzać** *cedząc, oddzielić części stałe od płynnych, przecedzić, odlać*: O. kartofle. Polewka sama odcdzona przez chustę. Trzye. Kiedy ś. mleko zsiądzie, potem serwatkę od niego odcdzisz, wylewając. Paszk. <Od + Cdzic>

† **Odcerkłować**, uje, ował p. **Odcyrkłować**: Bóg grunty, któremi woda bieżać miała, tak odcerkłował i odmierzył, że są schodziste i pochyte. Stroj. <Od + Cerkłować>

† **Odcerkłowanie**, a, bhm., czynność cz. **Odcerkłować**, *odcyrkłowanie*.

† **Odcchadzać**, a, al p. **Odcchadzić**. <Od + Chadzać>

† **Odcchadzanie**, a, bhm., czynność cz. **Odcchadzać**.

Odccharchać, a, al p. **Odccharknąć**. <Od + Charchać>

Odccharchanie, a, † lm. a czynność cz. **Odccharchać**, *odcharchanie*: Szanta, ziele, odcharchania i odrzucania flegmy z piersi wolne czyni. Syr.

Odccharchiwać, a, al p. **Odccharknąć**.

Odccharchiwanie, a, † lm. a czynność cz. **Odccharchiwać**, *odcharchiwanie*.

Odccharchnąć, nie, nał p. **Odccharknąć**. <Od + Charchnąć = Charknąć>

Odccharchnienie, a, † lm. a p. **Odccharchnięcie**. **Odccharchnięcie**, a, † lm. a, **Odccharchnienie** *czynność cz. Odccharchnąć, odcharchnięcie*.

Odccharkać, a, al p. **Odccharknąć**. <Od + Charkać>

Odccharkanie, a, † lm. a czynność cz. **Odccharkać**.

Odccharkiwać, a, al p. **Odccharknąć**.

Odccharkiwanie, a, † lm. a czynność cz. **Odccharkiwać**: Ropy smrodliwej O. Perz.

Odcharknąć, nie, **nał**, **Odcharchnąć**, **Odcharkać**, **Odcharchać**, nied. **Odcharkiwać**, **Odcharchiwać** *charknąćwszy, odrzucić; odkaszać*: O. flegmę. <Od + Charknąć>

Odcharknienie, a, × Im. a p. **Odcharknięcie**: Zrana piersi i zuchwy przez O. a plunienie wy- czyścić. Sien.

Odcharknięcie, a, × Im. a, **Odcharknienie**, **Odcharchnięcie**, **Odcharchnienie** czynność cz. **Odcharknąć**.

× **Odchcenie się**, a **ś.**, blm., czynność cz. **Odchcieć ś.** <Od + Chcenie>

× **Odchcieć się**, ce **ś.**, ciał **ś.** p. **Odechcieć ś.** <Od + Chcieć>

× **Odchciewać się**, a **ś.**, ał **ś.** p. **Odechcieć ś.**

× **Odchciewanie się**, a **ś.**, blm., czynność cz. **Odchciewać ś.**

† **Odchelzać**, a, ał i O. **ś.** p. **Odkielznać**. <Od + *Chelzać = Chelznać>

† **Odchelzanie**, a, blm., czynność cz. **Odchelzać**, *odkietznanie*.

† **Odchelzanie się**, a **ś.**, blm., czynność cz. **Odchelzać ś.**

Odchelznać, a, ał i O. **ś.** p. **Odkielznać**. <Od + Chelznać>

Odchelzanie, a, blm., czynność cz. **Odchelznać**, *odkietznanie*.

Odchelzanie się, a **ś.**, blm., czynność cz. **Odchelznać ś.**, *odkietznanie ś.*

Odchelznywać, uje, **ywał** p. **Odkielznać**.

Odchelznywanie, a, blm., czynność cz. **Odchelznywać**, *odkietznywanie*.

Odchelznywanie się, a **ś.**, blm., czynność cz. **Odchelznywać ś.**, *odkietznywanie ś.*

[**Odchepywać się**, uje **ś.**, **ywał ś.**] p. **Odbić**. <Od + Dźwn. Chep!>

[**Odchepywanie**, a, blm.] p. **Odchepywanie ś.**

[**Odchepywanie się**, a **ś.**, blm., **Odchepywanie**] czynność cz. **Odchepywać ś.**

× **Odchęcać**, a, ał p. **Odchęcić**.

× **Odchęcianie**, a, blm., czynność cz. **Odchęcać**.

× **Odchęcenie**, a, blm., czynność cz. **Odchęcić**.

× **Odchęcić**, i, ił, nied. × **Odchęcać odebrać chęć, zniechęcić, zrazić, odstręczyć, odwieść, odradzić**: **Odchęcili** go od tego przedsięwzięcia. Ta sprawa odchęciła go może i od drukarstwa i od Krakowa. Wiszn. <Od + Chęcić>

Odchędożenie, a, blm., czynność cz. **Odchędożyć**.

Odchędożyć, y, ył *odczyścić, oczyścić, wychędożyć, wyszorować, wytrzeć do czysta*. <Od + Chędożyć>

[**Odchlastnąć**, nie, **nał**] *odrzucić, odwalić, gwałtem otworzyć; odrąbać*. <Od + Chlastnąć>

[**Odchlastnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Odchlastnąć**.

† **Odchlina**, y, Im. y p. **Odchłań**: **Odchlina** niebieskie otworzyły **ś.**, i stał **ś.** deszcz na ziemi 40 dni. Leop. <p. **Odchłań**>

Odchlipnąć, nie, **nał** *chlipnąćwszy, odpić*. <Od + Chlipnąć>

Odchlipnięcie, a, blm., czynność cz. **Odchlipnąć**.

† **Odchlisko**, a, Im. a p. **Odchłań**: **Slepo ś.** ciemne O. rozpadło. Zebr. Przeszli przez rzekę, bo na ten czas Najwyższy zatrzymał odchliska rzek, aż przeszli. B. B. Likus, ziemnym odchliskiem wypity, odemknął **ś.**, a inszą dziurę jest odkryty. Otw. <p. **Odchłań**>

† **Odchlisty**, † **Otchlisty** *pełen odchlin, przepaści- sty*. <Od **Odchlina**>

Odchlornik, a, blm. farb. *środek zabierający włóknom roślinnym resztkę chloru pozostałą z bielenia chlorowego*. <Od + *Chlornik, od Chlor>

Odchloryzować, uje, **ował** p. **Odchloryzyć**. <Od + *Chloryzować, od Chlor>

Odchloryzowanie, a, blm., czynność cz. **Odchloryzować**, *odchloryzanie*.

Odchloryzowywać, uje, **ywał** p. **Odchloryzyć**.

Odchloryzowywanie, a, blm., czynność cz. **Odchloryzowywać**, *odchloryzanie*.

Odchlorać, a, ał p. **Odchloryzyć**.

Odchlorażenie, a, blm., czynność cz. **Odchlorać**.

Odchlorażenie, a, blm., czynność cz. **Odchloryzyć**.

Odchloryżyć, y, ył, **Odchloryzować**, nied. **Odchlorać**, **Odchloryzowywać** chem. *zastąpić wodorem chlor w związku organicznym*. <Od + *Chloryzyć, od Chlor>

Odchłań, i, Im. e, **Otchłań** I. a. † **Odchlina**, † **Otchlina**, † **Odchylisko**, † **Otchlisko**, † **Otchlisko**, † **Przetchlina** *przepaść otwarta, bezdeń, rozpadlina bezdenna; źródło niezgruntowane*. 2. *miejsce pobytu dusz sprawiedliwych przed zmartwychwstaniem Pana Jezusa*. 3. [O.] p. I. **Czyszciec**. <Od + CHŁO(N)/CHŁA(N)>

Odchlonać, nie, **nał** p. **Ochlonać**: **Stajem ś.** jak wąż, gdy odchlonie. Słow. <Od + *Chlonać zam. *Chłodnąć, CHŁOD>

Odchlonięcie, a, blm., czynność cz. **Odchlonać**, *ochlonięcie*.

[**Odchmalenie**, a, blm.] czynność cz. **Odchmalić**.

[**Odchmallić**, i, ił] *otworzyć*: Trza O. drzwi, bo parno w izbie. <Od + Chmallić>

† **Odchnienie**, a, blm. p. **Oiknienie**. <?>

† **Odchodzę**, ecia, Im. eia lek. p. **Niedonosek**. Por. **Ochód**. <Od + CHOD>

× **Odchodek**, dka, Im. dki I. × O., × **Odchód** *wychodek, ustęp, przewet, kloaka*. 2. anat. p. **Odbyt**. <Od + CHOD>

× **Odchodkowy** przym. od **Odchodek** I. *zadkowy, stolcowy, odbytowy, odchodowy*. 2. *wychodkowy, kłoczny, przewetowy, ustępowy, tranzetowy*. <Od **Odchodek**>

* **Odchodne** w wyrażeniu: **Na odchodnym = przy odejściu, przy rozstaniu ś.**: **Pocałowali ś.** na odchodnym. **Sługa** na odchodnym **hardzieje**. <Od + CHOD>

Odchodowy przym. od **Odchód** I. † **Modlitwa odchodowa = modlitwa nad umierającym**. 2. anat.: **Kiszka odchodowa**, × **jelito odchodowe** p. **Odbytница**. **Otwór O. p. Odbyt**.

Odchodzenie, a, blm., **Ochód** czynność cz. **Odchodzić**: † **Morskie O.** i **przychodzenie**. **Troc (= od-pływ)**.

× **Odchodziciel**, a, Im. e *odhudek, samotnik, pustelnik, anachoreta*. L. <Od **Odchodzić**>

Odchodzić, i, ił I. dok. *nagrodzić chodzeniem; odrobić, odsłużyć, chodząc; odbyć swoją powinność chodzeniem*: **Odchodzę** ja za to w twoim interesie. O. komu dług. **Troc**. 2. nied. p. **Odejsz**. <Od + Chodzić>

Odchodzisko, a, Im. a gie. *miejsce suche po ustąpieniu wody*: **Poniżej grobli** na odchodzisku rzeki. Pol. **Nieraz** całemi godzinami przejeżdżaliśmy konno po tym odchodzisku morskim. <Od **Odchodzić**>

Odchorować, uje, **ował**, nied. **Odchorowywać** I. × O., lep. × O. **ś.** *pozbyć ś. choroby, powstać z choroby, wychorować ś., nachorować ś.*: **Odchorował ś.**: już wstaje. **Sł. wil**. 2. *przyplacić zdrowiem, pokutować chorobą*: O. **hulanek**. **Każde** zmartwie-

nie odchoruje. Bodajes odchorował moją krzywdę (= wychorował). <Od + Chorować>

Odchorowanie, a, blm., czynność cz. Odchorować.

× **Odchorowanie się, a ś., blm., czynność cz. Odchorować ś.**

Odchorowywać, a, ał i × O. ś. p. Odchorować.
Odchorowywanie, a, blm., czynność cz. Odchorowywać.

× **Odchorowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Odchorowywać ś.**

Odchowac, a, ał, nied. Odchowycac I. wychowac do nalezytego kresu, odkarmic do pewnego wieku; dochowac ś. kogo, czego: Nie wychowujęm młodzieńców, ani odchowujęm panien. B. G. (anim ku dorobieniu wychował panien. Leop.). Nie ta tylko jest matka, która rodzi dziatki, ale ta jest większa, która odchowuje. Haur. Pójdę mamki zawołać, iż ci to dziecię odchowa. B. B. Weź to dzieciątko, a odchowaj mi go (= je). Leop. Dziaćki małe przyrodzonym pokarmem, z którego bywają urodzone, też odchowane bywają. Gil. O. zwierzę, roślinę = *wychodować*. O. bydłę nędzne, kurezę. Troc (= *odżywić*). Gołąb jeszcze jednych dzieci nie odchowa, a już drugie jajca miewa. Trzyce. 2. † O. członek zaziębiony = *oczerstwić go*. Troc. 3. † O. od piersi = *odsadzić, odstawić*: Matka dziecię od piersi odchowala. Troc. Niewiasta chowała syna swego, aż go odchowala od mleka. Leop. Gdy odchowala i od mleka piersi swych własnych odsadziła synaczka, przywiodła go do domu Pańskiego. Skar. 4. † O. ogiera z kobyłą, buhaja z krową = *złączyć, żądając odchowku, przychowku*: O. to zowią, aby ś. stadnik tak długo chował, póki świerzopa sama cheieć więcej nie będzie; dać jej pokój przez dni kilkanaście, a gdy wtenczas znowu bronić będzie, znać, że dobrze odchowana; jeśli też konia przypuści, znak, że niedobrze odchowana. Dor. (= *odstanowiona*). Per-som króla mastalerz obiera, odchowawszy w tym miejscu z kobyłą ogiera. Pot. O. ś. *uchowac ś. do właściwego kresu, wychowac ś., wyrosnac*: Młodzina z robactwa ś. odchowuje. Troc. Kiedy ś. Żydzii nieco odchowali, siła piacici muszą. Troc. <Od + Chować>

† **Odchowaly, [Odchowaly] który ś. odchowal, odchowany, dorosly, dojrzaly:** Ma odchowalą (dorosłą) córkę na wydaniu. Troc. O. cielec. Troc. Gdy ś. znajdując na twojej oborze odchowale cielec trzyletnie. Haur. [Dziwecyna była odchowala]. <Od Odchowac>

Odchowanie, a, blm., czynność cz. Odchowac.
Odchowanie się, a ś., blm., czynność cz. Odchowac ś.

Odchowycac, uje, ywal i O. ś. p. Odchowac.
Odchowycanie, a, blm., czynność cz. Odchowycac: † O. stadnika. Dor.

Odchowycanie się, a ś., blm., czynność cz. Odchowycac ś.

Odchód, odu, Im. ody I. odchodzenie, odejście: Przy odchodzie Brühla a wstąpieniu Szczęsnego Potockiego na urząd jenerała artylerji znajdowało ś. tylko funtów 6609 prochu. P. K. (= *ustąpieniu*). Dać wodzie O. dobry, aby zawsze czerpać tę, która świeżo wytryska ze źródła. L. (= *ujście, spust, ściek, odpływ*). Niewiasty na wiosnę rodzące, łatwo lada za przyczyną O. płodu miewają; jeśli odeście nie będzie, wzdy jednak trudne mają porodzenie. Spicz. (= *poronienie*). Z odchodu psów, wołów, ptaków nadto mnogich, i zwierzów postrzeżono choroby sił sro-

gich. Zebr. (= *padania, pomoru, pomorku, śmiertelności*). [Iść w odchody] = *odchodzić, odstępować*. Sł. wil. 2. p. **Odhyt:** Uważaj, czy pacjent odchody stolca i moczu miał przyzwite. Perz. Ziele to poty, mokrz i inne naturalne odchody porusza. Jund. 3. × O. domowy = *użytek, użycie, potrzeby*: Myto od tego na szlachcie brano być nie ma, kto z nich co kupiwszy, na swą własną potrzebę, na O. domowy, a nie na przedaż komu powiezie. St. lit. 4. × O. p. **Odchodek**. 5. *miejsce, którędy co odchodzi, ujście, ściek, wylot*: Co jest nos? — O. plugawstwa, aż mówić sromota. Pot. 6. *nieczystość odchodząca*: Odchody kanałowe, ciekłe i gęste. Odchody kloaczne (= *fecesy*). Odchody cukrowe z rafinerji, w których robią wódki słodkie. Odchody fabryczne zanieczyszczają wodę w rzecce. O. przyrodzony, łajno. Troc (= *kał, stolec*). Uryna jest jednym z odchodów zwierzęcych. Śniad. J. 7. lek.: Odchody połogowe = *wypływ z części rodnych niewieścich po porodzie czas pewien trwający, odpływ*, × *wytok połogowy, łtok połogowy, łspławy a. upławy połozne, łpławy połogowe, łbrud połogowy*, ł*przczyszczzenie (lochcia)*. × Odchody miesięczne p. **Miesiączka**. <Od + Chód>

× **Odchrystusowac, uje, ował oddalić od Chrystusa, pozbawic charakteru chrześcijanskiego.** <Od + *Chrystusowac, od Chrystus>

× **Odchrystusowanie, a, blm., czynność cz. Odchrystusowac:** Rzpłta czerwona dąży do zbarbaryzowania świata i odchrystusowania go. Krasin.

× **Odchrzak, ęku, Im. ęki p. Odchrzaknięcie.**
Odchrzakiwac, uje, iwał p. Odchrzaknac.
Odchrzakiwanie, a, blm., czynność cz. Odchrzakiwac.

Odchrzaknac, nie, nał, Odkrzaknac, nied. Odchrzakiwac, Odkrzakiwac za pomocą krótkiego a silnego wydechu wydobyc sluz z krtani; chrzaknacusz, odrzucic, zrzucic flegmę; odcharknac, odkaszlnac; chrzaknac: Gdy nań podstarości wskazał, on odchrzaknął i następujące rzucił wyrazi. Jeż. Przetarł oczy i odchrzaknąwszy mocno... Korz. Podkomorzy odchrzakiwał, budząc go do odpowiedzi. Krasz. <Od + Chrzaknac>

Odchrzaknienie, a, blm. p. Odchrzaknięcie.
Odchrzaknięcie, a, blm., Odchrzaknienie, × Odchrzak czynność cz. Odchrzaknac.

× **Odchrzeic, i, il, × Odechrzeic, † Odekrzeic**
1. *ochrzcić nanowo, przechrzeic na inny obrzadek*.
2. *przen. nazwac niewlasciwie, przewzac, przechrzeic*: Pracę imieniem próznowania odchrzeza. Pileh. × O. ś. *powtorzyc chrzest wedlug innego obrzadku, przechrzeic ś., przyjac inną wiare, przejść na nią*: Odechrzeił ś. na arjańską sekte. Biel. M. <Od + Chrzeic>

× **Odchrzezenie, a, blm., czynność cz. Odchrzeic.**
× **Odchrzezenie się, a ś., blm., czynność cz. Odchrzeic ś.**

Odchrześcijanic, i, il, × Odchrześcijanszozy
pozbawic charakteru chrześcijanskiego: Nielatwo Polskę O., ale łatwo tłumy wzburzyć. Jun. Po-czawszy od finansów i polityki, aż do moralności i wymiaru sprawiedliwości, wszystko w rozstroju, bo odchrześcijanione. Jun. <Od + Chrześcijanic>

Odchrześcijanienie, a, blm., czynność cz. Odchrześcijanic.

× **Odchrześcijanszczenie, a, blm., czynność cz. Odchrześcijanszczyć, odchrześcijanienie:** Mówią nam, że Żydzii dają nietylko do odchrześcijan-

szerzenia ludów chrześcijańskich, lecz także do ich wynarodowienia.

× **Odchrześcijańszczyć, y, ył p. Odchrześcijanić.**
<Od + *Chrześcijańszczyć, od Chrześcijański>

Odchuchać, a, ał i. odezyszczyć, chuchając: Oko przyłożył do okna odchuchanego, na podwórko wychodzącego. Jez. 2. O. co = *chuchając, usunąć*: Z... okienka widać niemało,... byle O... na szybach kwiaty. Kon. 3. przén. *pielegnując, odzypnić*: Jakiś litościwy gospodarz, okrywszy kożuchem dziecinę, zaniósł ją do wsi, odchuchał. Krasz. <Od + Chuchać>

Odchuchanie, a, bfm., czynność cz. Odchuchać.
Odchuchać, a, ał p. Odchwalić.

Odchwalanie, a, bfm., czynność cz. Odchwałać.
Odchwalenie, a, bfm., czynność cz. Odchwalić.

Odchwalić, i, ii, nied. Odchwałać oddać pochwałę za pochwałę, pochwalić tego, co nas chwali. O. s. 1. tylko dok. *nachwalić s.; zadowolnić s., chwalać; rozstać s. z chwaleniem*: Nie mógł O. s. jego dobroci. Areyspejalne potrawy; odjęs i O. s. ich nie moge. L. Nie mógł s. tego kanarka, kto go słyszał, O. Nar. O. s. nie moge wyświadczyć dobrodziejstw. Troc. 2. × O. s. nied. *odgrzązać s., przechwalać s., robić przechwałki, pogroźki*. Sł. wil. <Od + Chwalić>

× **Odchwylenie, a, bfm., czynność cz. Odchwy-**

Odchwyć, i, ii, nied. × Odchwytywać i. chwycić, złapać napowrót, zachwyć: Ledwie zaciśnięty dych odchwycił. Pilch. 2. *chwytając, odernać, zerwać; odjąć od całosci*: Odchwycił tylko pokrywę, wazę zostawiając. <Od + Chwy-

Odchwytywać, uje, ywał p. Odchwyć.
× **Odchwytywanie, a, bfm., czynność cz. Od-**

chwytwać.
[**Odchynąć, nie, nał p. Odchylić:** O. fartuch.

<Zap. zam. Od + *Chynąć, od Chylić>
[**Odchynięcie, a, bfm.] czynność cz. Odchynąć,**

odchylene.
Odchyłać, a, ał p. Odchylić.

Odchylenie, a, bfm., czynność cz. Odchyłać.
Odchylenie się, a s., bfm., czynność cz. Odchy-

łać s.
Odchylenie, a, lm. a i. bfm., czynność cz. Od-
chylić. 2. astr.: O. planety = *odległość katowa planety od słońca, to jest kąt, jaki tworzą linje, poprowadzone od oka obserwatora do środka słońca i środka planety, elongacja*. 3. fiz.: O. wahadła = *kąt, o który usuwamy wahadło z położenia pionowego*. O. promienia światła = *zmiana kierunku promienia światła po przejściu przez pryzmat*. 4. a. O. s. lek. *przechylenie s. macicy ku tyłowi* (retroversio). 5. mat. *różnica między wartością liczby szukanej a jej wartością najprawdopodobniejszą*: O. względne, bezwzględne.

Odchylenie się, a s., bfm. i. czynność cz. Od-

chylić s. 2. lek. p. **Odchylenie.**
Odchylić, i, ii, [Odchynąć], nied. Odchyłać i. *odgiąć, odwrócić, odskłonić coś nachylnego, zgiętego, odprostować*: Młoda różdżka, dokąd s. nachylił, trudno bywa stantąd ją O. Hrb. Odchył tę gałąź. Troc. Przen.: × O. kogo od czego = *odwieść, odskłonić, odwrócić, oddalić, odciągnąć*: O. kogo od prawdy. Odchyłać kogo od rzeczy mu szkodliwych. Troc. 2. *odsłonić, odgiąć, uchylić, ugiąć, odkryć, unieść*: Odchyliłszy zastony na sprawy Rzpltej tylko w niektórych widokach. Kaczk. O. kofdry. O. s. 1. *podnieść s., wyprostować s., rozkurczyć s., wyciągnąć s.*: Muszę s. odchylić, bo

mię już krzyż boli. 2. × O. s. *odwrócić s., wykręcić s., zwrócić s.; odsunąć s., oddalić s., odstrychnąć s.; usunąć s., uchylić s.*: Wiatr północny odchyła s. ku zachodowi. Potym odchyliło s. serce Salomona od Jehowy. Bud. Ani prosba, ani groźba nie dał s. bynajmniej O. od prawdy. Wuj. (= *odwieść s.*). O. s. od powinności, od udziału. 3. *odkryć s., odsłonić s., roztoczyć s.*: Gdyśmy wjechali na górę, odchylił s. przed nami cudny krajobraz. Sł. wil. (W krzyku tym) odchyła s. cała dusza. Krasin. <Od + Chylić>

† **Odchyliisko, a, lm. a p. Odchłań:** Na niedostępnej skale zamek stoi, gdzie straszne oczom umierał. Pot. Upatrzywszy pogodę, w tamto O. nagnał Turków. Pot. <Od + CHYLIĆ/CHWAŁ>
× **Odchylnie przys. od Odchylny. L.**

× **Odchylny mogący być odchylnym. L.** <Od Odchylić>

Odchyłony i. którego a. który odchyłono. 2. lek. na znak leżący (resupinus).

[**Odchynąć, nie, nał, Odhynąć]** *skręcić, zawrócić.*
<Od + Chynąć>

[**Odchynięcie, a, bfm.] czynność cz. Odchynąć.**

Odciać, odetnie, odciął, [Odetnąć], nied. Odcinać i. przeciąwszy, odzielić; odciążyć, ciąć; oderznąć, odsiec, uciąć, odplutać, obrąbać, odszczepić: Nieprzyjacieli odciąć liny i uchodzić musiał. L. Członki odcinają, jeżeli w sobie krew trąca. Kosz. (= *odejmują, amputują*). 2. przén. *oddzielić, odłączyć, odseparować, wykluczyć, wyłączać, odosobnić, przedzielić, przeciąć, nied. izolować*: Obłążeni, odcięci od świata. Przez stratę Prus królewskich była Polska odcięta od morza. Lel. O. dowóz żywności (= *zahamować*). O. wodę i żywność miastu. Odcinając zupełnie od społeczeństwa ludzkiego zbrodniów; tak zamknięci, nikomu już szkodzić nie będą mogli. Krup. Smutna pamiętka o swej pasterece, od której srogi go los odcina. L. (= *dzieli*). Bóg odciął od ziemi morskie głębokości. Li. Odcinam cię i odrzucam od przyjmowania tajemnie Pana Chrystusa. Skar. Morderców świętego Stanisława papież aż do czwartego pokolenia od wszelkich urzędów kościelnych odcina. Błaż. (= *usuwać; nie dopuszcza ich do nich*). O. komu odwrót (= *przeciąć*). Cieśnina Gibraltarska odcina Hiszpanję od Afryki. Nauczyciel dzieci ma odcinać wszelkie okazje widzenia rzeczy sprosnych. Petr. Trzeba im O. wszelkie wymówki. Górn. (= *ularnować*). W pogoni jazda powinna obskakiwać i odcinać kolumny cofającego s. nieprzyjaciela. Chrzan. Zapędziwszy s. za łupem, od reszty wojska odciętym został. Niem. Boże! izali do końca odetniesz od nas miłosierdzie Twoje? (= *odwrócić*). Czyli do końca odetnie miłosierdzie swoje. Wuj. 3. [Odcinać] = *zatrzymywać s. na znakach przestankowych, przestankować*: Cytas wartko i nie odcina. 4. przén. *oddzielić, odkreślić, odjąć, skreślić, usunąć*: Odetnij po zerze w liczniku i w mianowniku, a skrócisz ułamek przez 10. Odetnij dwie ostatnie cyfry na kopiejki. 5. *odjąć, odciągnąć, potrącić, odtrącić, odciążyć; obciąć, okroić, uszczuplić, zredukować*: Odetnij część czwartą sumy. Troc. Mniejsza o to, że odcina i rachuje: doś, że płaci. L. Czy nie można prawem O. te niesłuszne wydatki? L. Mieli O. w domach swoich to wszystko, cokolwiek było zbyttecznego. Ustrz. 6. a. O. s. *oddąć cięciem za riec e, ciąć namazajem; opędzić s., obronić białą broń a. kłami*: Dobywam pałasza, zaczynam moeno przycinać, nacieram żwawiej, rozumiejąc, iż go tym przycięciem pokonam; ale on

i tym nieustraszony, odcina mi śmiało. L. 7. prz. *odwetować, odbić*: Nie zwykli odcinać krzywd na obcych. Pol. **O. ś. I.** prz. *wyodrębnić ś., odbić ś., uderzyć w oczy, zarysować ś. wyraziście, odskoczyć od tła*: Grupa drzew niewysokich a krzaczystych odcinała ś. na szarym tle zmroku, jak wylka czarna plama. Orzesz. 2. komu p. wyż. pod 6): Zmieszany żołnierz odcinał ś. co sił. Przyb. Nieustraszony, odcina mi ś. śmiecie. L. Sądząc za rzecz niegodną uciekać, trzymał na sobie długo natarczywość pogańską, odcinając ś. nie bez krwawej nad niemi zemsty. Nar. Mężnie ś. bijąc, zrzucony z konia, pieszo ś. Niemcom odcinał. Nar. Odcinają ś. mieczem i przymierza wiążą. Miek. Wilk odcina ś., jak może, czasem skaleczy charta. Jeł. 3. prz. *odeprzeć przycinkiem przycinek; odpowiedzieć dosadnie, chwacko na zarzut, na łajanie, odgrzyść ś., nie zostać w długu, zapłacić komu, utrzeć komu nosa, dać mu odprawę, nie dać ś.*: Nigdy ś. sam nie obrażał, kiedy ś. mu kto odcinał. Rzew. Gdy ś. strony zetną z dowody prawnemi, obie strony, ten tego, ten owego odcina obrony. Paszk. (= *uzajemnie zbija*). 4. *być odciętym*: Czegobys była, Polska, nie dostała! co ś. odcięło od twojego ciała, odebrałaśby, i więźnie zarazem jednym żelazem. Mias. Z pensji urzędników odcinać ś. będzie najwięcej dwudziesta część. L. <Od + Ciąg>

Odciał, u, lm. i p. Przewiewnik. <Od + Ciąg>
Odciałacz, a, lm. e. I. ten, co odciała: O. srebra. 2. anat. *mięsień odciałający, cofający, odwodzący, odsiebny*: O. ucha = *mięsień cofający ucho, mięsień wsteczny ucha*, † *muszkuł ciągnący ucho ku tyłowi*, † *myszka ruchająca uchem zewnętrzna*, † *myszka ucho nazad ciągnąca* (musculus retrahens auriculae). 3. † **O.**, † **Odciałacz, † Ciągarz, † Ciągacz, † Rotny, † Hasplarz** gór. *robotnik przy kregu lub kołowrocie poziomym nad szybem, zatrudniony obracaniem rogów czyli korb i wyciąganiem urobku.* <Od Odciałac>

† **Odciałacz, a, lm. i p. Odciałacz.**
Odciałac, a, ał i O. ś. p. Odciałnac.
 × **Odciaładło, a, lm. a apt. lek odciałający,**
 × **odwodnik.** Sł. wil. (P. Odciałnac).
Odciałny I. który można odciać. 2. a. **Trajbowy, Trybowy, † Probowny** piec hut. = *piec płomienny do odciaiania srebra od ołowiu, z ruchomym sklepieniem czyli wiekiem w postaci jarmulki, zawieszonym na łańcuchach.*

Odciaianie, a, lm. a czynność cz. Odciaać: O. złota, srebra z jakiego kruszeu lub z rudy = *kupelacja, kupelowanie.* Odłączanie wyobrażeń od wszelkich innych nazywa ś. odciaianiem, przez które robimy wszelkie wyobrażenia ogólne. Cyan. Dusza z już pojętych wyobrażeń tworzy odciaianie. Cyan. (= *abstrakcje*). O. wojska. O. mat. = *odejmowanie.*

Odciaianie się, a, ś., blm., czynność cz. Odciaać ś.

× **Odciaiąwać, a, ał i × O. ś. p. Odciaćnac.** L.
 × **Odciaiąwanie, a, blm., czynność cz. Odciaiąwać.**

× **Odciaiąwanie się, a, ś., blm., czynność cz. Odciaiąwać ś.**

Odciaćnac, nie, nał, nied. Odciaćnac, × Odciaćnac I. *ciągnąć, oddalić; pociągnąć, ściągnąć w inną stronę, cofnąć, odsunąć, odwiec, usunąć*: O. po ziemi trupa od obozu. Nie można go było od niej O. (= *oderwać, odłączyć*). Palce możemy zgiąć,

wyciągnąć, przyciągnąć i O. Wei. Gdy podniósł rękę, tak mu zaraz uschła, iż jej nie mógł więcej O. Zał. Już ten malarz nie tak ś. cieszy, który od dokonanego dzieła swego odciągnął rękę. Pileh. (= *odjął*). Przen.: Nie można przeczyć, aby lekarze wielu chorych nie odciaiali od blizkiej śmierci. L. (= *powstrzymali*). 2. *odwolec, odłożyć, zwlec, przeciągnąć, opóźnić*: O. sprawę do następnego roku. 3. prz. *odłączyć, odwieść, oddalić, odstrychnąć, oderwać, zniechęcić, poróżnić*: O. go od tego zamysłu nie mogą. Troc. Cheą mię od ciebie O. złościwi. Karp. 4. *odjąć, odliczyć, odtrącić, potrącić*: Odciaij tę liczbę od sumy. Troc. 5. cz. ni. *ciągnąć, odejść; wyruszyć*: Wojsko odciaignęło. Troc. O. wojskim. Troc. 6. anat.: *Mięsień odciaiąjący, odwodzący, odsiebny* (musculi abducentes). 7. chem. *korzystając z różnicy w punktach topliwości, oddzielić jeden metal od drugiego a. rudę od złoza, wytopić, oddzielić*: O. srebro od ołowiu, od miedzi. O. złoto od miedzi i srebra. 8. lek.: *Srodek odciaiąjący = srodek, który, działając bezpośrednio na pewną część ustroju, równocześnie pośrednio przez to działa na inną, srodek odprowadzający, × odciajadło, odwodnik* (medicamentum derivans, revellens). 9. myśl. *odwieść psa ułożonego od tropu, aby go nie znaczył*. O. ś. 1. *być odciaigniętym*: Sprawa ta ś. odciaignęła do następnego roku. 2. † **O. ś. prz. odwrócić ś., oderwać ś., odstrychnąć ś. od kogo, od czego, zerwać z kim, z czym: Nie może nikt miłować dobra wiecznego, aż ś. odciaignie od doczesnego. Wuj. <Od + Ciągnać>**

Odciaignienie, a, blm. I. a. Odciaignięcie czynność cz. **Odciaignąć.** 2. lek. *zastosowanie środka odciaiąjącego* (derivatio, revulsio).

Odciaignięcie, a, blm. p. Odciaignienie.
Odciaignięty, Odciaigniony im. od **Odciaignąć.**
Odciaigniony p. Odciaignięty.

Odciaigowy drut = *drut, utrzymujący słup telegraficzny w kierunku pionowym.* Rygiel O. ślus. = *rygiel do odciaiania, odsuwania.* <Od Odcia>

Odciażek, żka, lm. żki ciężar mający za zadanie zrównoważyć inny ciężar, przeciwwaga, kontrwaga. <Od + Ciążyć>

Odciażenie, a, blm., czynność cz. Odciażyć.

† **Odciażenie się, a, ś., blm., czynność cz. Odciażyć ś.**

† **Odciażny** mający być odciaigniętym, odtraconym, ujemny: Przeciwnie sobie sumy dodatne a sumy odciażne. Ustrz. Ilkość nierzetelna czyli odciażna, która mniej, niż nie, to jest dług a. brak czego znaczy. Ustrz. <Od + Ciąg>

Odciażyć, y, ył wentyl = ująć mu ciśnienia. † **O. ś. uwolnić ś. od zajęcia sądowego, zalać ś. z tradującym wierzycielem:** Kto ś. od kogo odciaży, tedy pamiętnego od wielkiej, jak małej rzeczy, nie powinien więcej dać, tylko 4 grosze. St. lit. <Od + Ciążyć>

Odciec, cze, kł, nied. Odciekać I. *ciekać, odejść, oddzielić ś.; odpłynąć, ściec, spłynąć*: Niech odciekają źródła twoje precz, a na ulicach wody twoje rozdziałaj. Leop. 2. † **O. odbiec, uciec; odlecieć**: Słuchaj pilnie, żeby ś. nie porwały (kupopatwy) albo nie odciekły. Cyg. <Od + Ciec>

Odcieczenie, a, blm., czynność cz. Odciec.

Odciek, u, lm. i f. odciekanie, odcieczenie: Kloce porznięte, postawić na sztorc; w takim położeniu przez O. pozbywają ś. spodem soku bardzo szkodnego. Jak. J. 2. *miejsce, któredy co spłynęło, ściek, rymna, rura, wyłot (np. kanału), odpływ,*

ujście, spust: Staw, mający O. L. 3. cukr. = części płynne, odchodzące przy rafinowaniu, filtrowaniu, cedzeniu. 4. a. *Rzeczka* hut. = brzoza od otworu spustowego w wielkim piecu, którego surowizna spływa. 5. a. *Sączek, Dren* rura dziurkowata zapuszczona w ziemię dla osuszenia gruntu. 6. † O. lek. (secretio) *wydzielina*: Aloes wzbudza odcieki. <Od + CIEK/TOK>

Odciekać, a, ał p. Odcieć. <Od + CIEK/TOK>

Odciekanie, a, blm., czynność cz. Odciekać.

× **Odcieamiać, a, ał p. Odcimić.** Sł. wil. <Od + CM/CIEM>

× **Odciemianie, a, blm., czynność cz. Odcieamiać, odcimianie.**

× **Odcimić, i, ii l. p. Odcimić.** Sł. wil. 2. *odsłonić*: O. okno. <Od + Ciemić>

× **Odcimienie, a, blm., czynność cz. Odcimić.**

Odciniować, uje, ował l. odrobić, cieniując; wydzielać: O. rysunek. 2. *odznaczyć, odróżnić, wyodrębnić pod względem odcieni, wykazać odcienie porównywanych rzeczy*. O. s. *wydatnić swoje wzajemne odcienie, wyróżnić ś.*: Dwa stronnictwa odciniowały ś. mocno barwami zdań swoich; żartowniś stołeczny dał im nazwy, dzieląc je na lewitki i profanki. Dzierz. <Od + Cieniować>

Odciniowanie, a, blm., czynność cz. Odciniować.

Odciniowanie się, a ś., blm., czynność cz. Odciniować ś.

× **Odcienny** przym. od **Odcień**: Znaczenie odcienne. Sł. wil. <Od Odcień>

Odcień, a m., a. × i ż., lm. e, !a cień rzadki, niezupełny, rozchodzący ś. od cienia właściwego, półcień; stopniowe przejście barwy ciemniejszej w jaśniejszą a. naodwrot. Przen. lekka odmiana: O. znaczenia. O. głosu = *modulacja, półton*: Rozmaite dźwięki i odcienia malownicze. Jen. O. koloru = *półton*. Przen.: *nieznaczna różnica*: Te mianowicie odcienia, jakie ś. w Polsce wytworzyły, pragnęlibyśmy tu wydatnić. Paw. W przyjęciu orderowego jest jakaś O. od sposobu, w jakim ś. przyjmuje tego, co nie ma podobnego zaszczytu. Rzew. <Od + Cień>

Odcieplać, a, ał p. Odcieplić.

Odcieplanie, a, blm., czynność cz. Odcieplać.

Odcieplenie, a, blm., czynność cz. Odcieplić.

Odcieplić, i, ii, nied. Odcieplić *pozbawić ciepła, obniżyć ciepłotę, ochłodzić, ostudzić, oziębic*. Lek.: *Kąpiele odcieplające = mające na celu obniżenie ciepłoty ciała podczas silnej gorączki*. <Od + Ciepłić>

Odcierać, a, ał p. Odetrzeć. <Od + Cierać>

Odcieranie, a, blm., czynność cz. Odcierać.

Odcierpieć, i, ał cierpiąc, odpokutować, wycierpieć do końca, przecierpieć, znieść, przenieść: O. karę. O. winę. Mąż. O. kożę = *odsiedzieć*. O. za winę. Odcierpi za wszystko, co zdiałał. Leop. By już raz O., ale to gorsza na wieki w mękach być. Rej. Lepiej ś. obiesić a razem O., niżli nędznego żywota długo używać. Rej. Łazarz on wrzedliwy odcierpiął tu czyściec żywy. SS. <Od + Cierpieć>

Odcierpienie, a, blm., czynność cz. Odcierpieć.

Odcieszysz się, y ś., ył ś. nacięszyszysz ś. dosyć, przestać cieszyć ś.: Oto już pokój w ojezyźnie; ja jednak z orężem ś. moim O. nie mogę, nań ustawicznie poglądam, i tylko co prawie z nim nie rozmawiam. Sir. <Od + Cieszysz>

Odciesniać, a, ał i O. s. p. Odciesnić.

Odciesnianie, a, blm., czynność cz. Odciesniać.

Odciesnianie się, a ś., blm., czynność cz. Odciesniać ś.

Odciesnić, i, ii, nied. Odciesniać *rozprzestrzenić coś zacieśnionego, znieść ciasnotę czego, uwolnić z ciasnoty, rozluźnić, rozszerzyć*. O. s. *zostać odciesnionym*: Krańce światów ś. odciesniał. Krasin. <Od + Ciesnić>

Odciesnienie, a, blm., czynność cz. Odciesnić.

Odciesnienie się, a ś., blm., czynność cz. Odciesnić ś.

Odcięcie, a l. blm., czynność cz. Odciać: Nadto, cośmy patryarchę złożyli, wyklinanie nań kładziemy, i wszystko przekłętwo, a od chrześcijaństwa O. Skar. 2. lm. a=a) a. *amputacja = odcięcie jakiejś części ciała, szczeg. palców*. b) p. **Odcinek**. c) a. *Repost* fecht. *oddanie razu, zwykle krótkie*. <Od + Cięcie>

Odcięta, ej, lm. e, × Abseysa mat. *jedna ze współrzędnych w układzie współrzędnych, używanych w geometrii analitycznej*: O. punktu na prostej, na krzywej. <Od + Cięty>

Odcimiał, a, ał p. Odcimić.

Odcimianie, a, blm., czynność cz. Odcimiał.

Odcimić, i, ii, × Odciemić, nied. Odcimiał, × Odciemiał *dać przystęp światłu, nie zasłaniać więcej światła, odejść a. usunąć przeszkodę, aby można było lepiej widzieć*: Odcim mi, abym mógł czytać. Troc. *Zasłoniłeś mi lampę, odcim!* <Od + CM/CIEM>

Odcimienie, a, blm., czynność cz. Odcimić.

Odcinać, a, lm. e l. ten, co odcina. 2. ten, co trzebi odrostki drzew, odkrawa wyrostki, wyplenia szkodliwe zioła. 3. ogr. narzędzie do odcinania, rodzaj siekierki zaokrąglonej. 4. a. Mesel rzem. *dluto do odcinania*: O., dluto do odcinania końców nitów. Łab. <Od Odcinać>

Odcinać, a, ał i O. s. p. Odciać. <Od + Cinać>

Odcinanie, a, blm., czynność cz. Odcinać.

Odcinanie się, a ś., blm., czynność cz. Odcinać ś.

Odcinek, nka, lm. nki l. część odcięta, cięciem oddzielona, okrajek, obravek, obcinek, ściniek, skrawek, obrzynek: Odcinki skór. Troc. O. winy wsadzić. Troc. Odcinki papieru, płótna, kłoca. 2. (w czasopiśmie) *fejleton*. 3. p. *Apostrof*. Kopez. 4. [O.] *przecinek*: Kiej cytās, to na odcinkach trza stajać. 5. *część u dołu napisowej strony medalów i monet, gdzie ś. data miesiąca*. Łab. 6. han.: *Odcinki = listy zastawne*. 7. mat. *część prostej lub krzywej zawarta pomiędzy dwoma punktami*: O. kołowy = *część pola kołowego, zawarta pomiędzy łukiem a jej cięciwą*. O. elipsy. O. kulisty = *część kuli odcięta przez płaszczyznę przecinającą tę kulę*. Odcinki prostoliniowe, równe, nierówne. O. ostrokągowy = *przecięcie stożkowe*. Śniad. <Od + CIE/TN/CIN>

Odcios, a, lm. y gór. wcięcie prostopadłe w ścianę z prawego i lewego boku dla wydobywania zboża. Łab. <Od + Cios>

× **Odciosnąć, śnie, snać, † Odczosnąć** *odciąć, odszczepić, odsieć, odlupać, odrąbać, odedrzeć*: Piorun cęgł lewej ściany kościelnej odciosnął. Błaz. <Od + CIOS>

Odciosowy przym. od **Odcios**: Kilof O.

× **Odciosnięcie, a, blm., czynność cz. Odciosnąć.**

Odcisk, u, lm. i l. a. Odcisnąć, Odcisnienie *znak wyciśnięty, odcisnięty, odbitka*: O. ryciny, pieczęci. O. istoty organicznej lub roślinnej skamieniałej. 2. *miejsce na ciele a szczeg. na nogach,*

stwardniałe od naciskania, × martwak, nagmiotek, odgniotek, × nacisk, × mozol, × mozel, † mozol, † mozoła, [mozol, mo-dzyl], × narostek, × odtręt, × twarżizna, !kurze oko, odrętwiałość: Obacz odciski, które sznurówka wygniotła na ciele. L. <Od + CIS(K)/CIAS>

Odciskacz, a, lm. e p. **Odciskadło**.

Odciskać, a, ał i O. ś. p. **Odcisnąć**. <Od + Ciskać>

Odciskadło, a, lm. a, **Odciskacz** rzem. *matryca, przyrząd do odcisnięcia, wylucica pewnej formy z metalu rozgrzanego lub z odwiecu*.

Odciskanie, a, blm., czynność cz. **Odciskać**.

Odciskanie się, a s., blm., czynność cz. **Odciskać** ś.

Odcisnąć, nie, nał, nied. **Odciskać** I. × O. odrzucić, odrzucić, odsunąć, odepchnąć: Niewinnych odpędzają a odciskają onemi srogimi rogami swemi. Rej. Żadne przymuszenie a nakoniec ani śmierć nie odcisnie cię od niego. Rej. Żadnego od skarbu łaski swojej odciskać nie raczył. Rej. Abyście W. Mośe o tym radzili, jakoby żadnego stanu od tego nie odciskając, był mianowany poczet ludzi... Vol. Opiekuna żaden najbliższy po śmierci ojcowskiej od opieki O. nie może. Tarn. J. Oktaw pozwie go do Antona prawnie, ów do senatu sprawę tę odciska. Chr. 2. *odgnieść, odbić, wycisnąć*: O. pieczęć, rycinę, stempel. O. ś. I. *zostać odcisniętym, odrzuconym*: Podporę, o którą wsparty... rzucicie preez, jako odrzucę ś. i odciska rumowisko. Wysp. Gwałt niech ś. gwałtem odciska. Mick. 2. *odbić ś., odznaczyć ś., wycisnąć ś., odgnieść ś., zostać na czym = zostać ślaj na czym*: Mokry druk odcisnął ś. na ceracie. Ślady nóg odcisnęły ś. na piasku. <Od + Ciskać>

Odcisnienie, a, lm. a p. **Odcisnięcie**.

Odcisnienie się, a s., lm. a s. p. **Odcisnięcie** ś. **Odcisnięcie**, a, **Odcisnienie** I. blm., czynność cz. **Odcisnąć**. 2. × O., lm. a p. **Odcisk**.

Odcisnięcie się, a s., lm. a s., **Odcisnienie** ś. czynność cz. **Odcisnąć** ś.

[**Odcupać**, a, ał, **Ucupać**] *odciąć część blachy a. sztabki żelaza dłutem*. <Od + Ciupać>

[**Odcupanie**, a, blm.] czynność cz. **Odcupać**.

Odcknąć się, nie s., nał ś. p. **Ocknąć**. <Od + *Cknąć, z *Ctnąć; CZU(T)/CUT>

Odknienie, a, blm. p. **Odknienie** ś.: O. roślin i owadów na nowo do życia po długim letargu. Pol.

Odknienie się, a s., blm., **Odknienie** czynność cz. **Ocknąć** ś., *ocknienie* ś.

Odelenie, a, blm., czynność cz. **Odelić**.

Odelenie się, a s., blm., czynność cz. **Odelić** ś.

Odelić, i, ii, × **Odeleć**, nied. × **Odeleć** *optacić* cło. O. ś. *optacić cło za swoje towary*. <Od + Clić>

[**Odcofnąć się**, nie s., nał ś.] *cofnąwszy* ś., *oddać* ś., *usunąć* ś.; *cofnąć* ś.: Odcofnął się od zosy. <Od + Cofnąć>

[**Odcofnięcie się**, a s., blm.] czynność cz. **Odcofnąć** ś.

Odcucać, a, ał p. **Odcucić**.

Odcucanie, a, blm., czynność cz. **Odcucać**.

Odcucenie, a, blm., czynność cz. **Odcucić**.

Odcucić, i, ii, nied. **Odcucać** I. a. **Oucić** *cucać*, *odżywić*: Towarzysze jego nieszezęścia płakali, odcucując zemdłonego. Ciec. 2. [O.] p. **Ocknąć**: Jak on odcucił, robaćtwo łązi po nim. <Od + Cucić>

Odcukrować, uje, ował, **Odcukrzyć**, nied. **Odcukrzać** co = *pozbawić co cukru, odciągnąć z czego cukier*. Cukr.: O. melasę = *wyciągnąć resztkę cukru pozostałą w melasie*. <Od + Cukrować>

Odcukrowanie, a, blm., czynność cz. **Odcukrować**.

Odcukrzać, a, ał p. **Odcukrować**.

Odcukrzanie, a, blm., czynność cz. **Odcukrzać**.

Odcukrzenie, a, blm., czynność cz. **Odcukrzyć**.

Odcukrzyć, y, ył p. **Odcukrować**: Wywary buraczane już odcukrzane. <Od + Cukrzyć>

Odcumować, uje, ował, nied. **Odcumowywać** fl. *odwiązać cumę czyli linę, którą ś. statek na lądzie do pala przywiązuje*: O. tratwę, linę. Żeglarze nie mówią: odwiązać okręt od brzegu, ale O. Otw. Tu on, w drogę ś. biorąc, nawę odcumował. Otw. <Od + Cumować>

Odcumowanie, a, blm., czynność cz. **Odcumować**.

Odcumowywać, a, ał p. **Odcumować**.

Odcumowywanie, a, blm., czynność cz. **Odcumowywać**.

[**Odcydzączka**, i, lm. i] p. **Odcydzadło**. <Od + CAD/CEDŹ>

Odcyfrować, uje, ował, nied. **Odcyfrowywać** I. *odczytać to, co napisano cyframi, t. j. tajemnymi znakami*: O. depezę. 2. *odczytać z trudem niewyraźne pismo*: Zanim mnie kto odcyfruje, znuży ś. Es. Zbiór listów odcyfrowanych przez Unruga na zjeździe konfederacji generalnej warszawskiej. Kraus. <Od + Cyfrować>

Odcyfrowanie, a, blm., czynność cz. **Odcyfrować**.

Odcyfrowywać, uje, ywał p. **Odcyfrować**.

Odcyfrowywanie, a, blm., czynność cz. **Odcyfrowywać**.

[**Odcykać**, a, ał i O. ś.] p. **Ocknąć**: Wszystko uciechło, Janosz ś. odcyka. Gosz. <Od + *Cykać, z *Cknąć = *Ctnąć>

[**Odcykanie**, a, blm.] czynność cz. **Odcykać**, *odcykanie* ś.

[**Odcykanie się**, a s., blm.] czynność cz. **Odcykać** ś.

[**Odcyknać**, nie, nał] p. **Ocknąć**. <Od + *Cyknać, z *Cknąć = *Ctnąć>

[**Odcyknąć**, a, blm.] czynność cz. **Odcyknąć**, *ocknięcie* ś.

× **Odcykować się**, uje s., ował s. p. **Ocknąć**: Odcykując s., mówi. L.

× **Odcykowanie się**, a s., blm., czynność cz. **Odcykować** ś.

Odcyrklować, uje, ował, × **Odcerklować** *odrysonać cyrklem; oddzielić, odznaczyć, określić, oprowalzić cyrklem*: Kilka odcyrklował cyrkliów. Haur. <Od + Cyrklować>

Odcyrklowanie, a, blm., czynność cz. **Odcyrklować**.

Odczadzenie, a, blm., czynność cz. **Odczadzić**.

Odczadzić, eje, ał *przyjść do siebie po zczadzeniu*: Czy może znów jaką latarkę za pazuchą niesiesz? Jeszczem od swędu tamtej nie odczadział. Kon. <Od + Czadzić>

Odczarować, uje, ował, [**Odczarzyć**, **Odczynić**, **Odgodzić**], nied. **Odczarowywać** I. *odżegnać czary, zdjąć wrok*: Drzewa i drogi Melisa, w teje nauce biegła, odczarowała. Jag. 2. p. **Rozczarować**: Biorąc na siebie postać filozofa odczarowanego ze wszelkich utrud świata. Rzew. O. ś. p. **Rozczarować**. <Od + Czarować>

Odczarowanie, a, blm., czynność cz. **Odczarować**.

Odczarowanie się, a ś., blm., czynność cz. Odczarować ś.

Odczarownik, a, lm. cy ten, co odczarowyywa: Znalazłem ś. tu, aby wam służyć za ostudziela i odczarownika. Krasz. <Od + Czarownik>

Odczarowywać, a, ał i O. ś. p. Odczarować.
Odczarowywanie, a, blm., czynność cz. Odczarowywać.

Odczarowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Odczarowywać ś.

[**Odczarzenie, a, blm.**] czynność cz. **Odczarzyć, odczarowanie.**

[**Odczarzenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Odczarzyć ś.**

[**Odczarzyć, y, ył i O. ś.**] p. **Odczarować.** <Od + Czarzyć>

Odczekać, a, ał przczekać, poczekać pewien czas: Tam odczekawszy, żeby być ostatnim z proszących, przysunął ś. do księżniczki. Mańk. <Od + Czekać>

Odczekanie, a, blm., czynność cz. Odczekać: Po odczekaniu mgły, mrozów i śniegów puścił ś. z wodą. Pol.

Odczepiać, a, ał i O. ś. p. Odczepić.

Odczepianie, a, blm., czynność cz. Odczepiać.
Odczepianie się, a ś., blm., czynność cz. Odczepiać ś.

Odczepić, i, ił, nied. Odczepiać coś zaczepionego, przyczepionego odjąć; odpiąć, odhaczyć, odwiązać: O. łódź. O. wstążkę od włosów. O. wagon. Przen.: Straszny ciecieniem w kark prawie zupełnie odczepił mu głowę. Sienk. **O. ś. l. odwiązać ś., odpiąć ś., odstąpić, oderwać ś.:** Wstążka ś. odczepiła. **2. przen. (o kimś niemiliym) odejść, odstąpić ś., odstąpić, odłączyć ś., oddalić ś., usunąć ś., uwolnić (kogo) od siebie, zostawić (kogo) w pokoju:** Idźże ty sobie, odczep ś. ode mnie. Hoł. Czego mię napastujesz? odczepże ś.! **3. przen. uwolnić ś., pozbyć ś., wycofać ś.:** O. ś. od niemilej sprawy. Ledwie ś. zdołał od niego O. <Od + Czepić>

Odczepienie, a, blm., czynność cz. Odczepić.
Odczepienie się, a ś., blm., czynność cz. Odczepić ś.

Odczepka tylko w wyraż.: Dać komu co na odczepkę = *aby ś. odczepił, dać mu odczepnego.* <Od + CZEP>

Odczepne, ego, blm. to, co ś. daje komu, aby ś. odczepił, odstępnie: Dał rubla odczepnego (=na odczepkę). Trzeba mu było dać O. Jun.

Odczerniać, a, ał p. Odczernić.
Odczernianie, a, blm., czynność cz. Odczerniać.
Odczernić, i, ił, nied. Odczerniać uczernić starannie, wyuczernić: Bez peruki na głowie, bez barwiczki na twarzy, z odczernionemi brwiami. Sienk. <Od + Czernić>

Odczernienie, a, blm., czynność cz. Odczernić.
Odczerpać, pie, pał, Odczerpnąć, nied. Odczerpywać czerpiąc, odjąć czegoś syplkiego a. płynnego, wyciąć, ubrać: O. mąki, wody. <Od + Czerpać>

Odczerpanie, a, blm., czynność cz. Odczerpać.
Odczerpnąć, nie, nął p. Odczerpać. <Od + Czerpnąć>

Odczerpniecie, a, blm., czynność cz. Odczerpnąć.

Odczerpywać, uje, ywał p. Odczerpać.
Odczerpywanie, a, blm., czynność cz. Odczerpywać.

Odczesać, sze, sał, nied. Odczesywać l. czesząc, odłączyć; czesząc, odczyścić; oczochrać: Lnu wy-

schłego szypulki żelaznym ś. grzebieniem odczeszą; odczesane te szypulki odmłóca ś. Kluk. **2. odgarnąć grzebieniem, szczotką:** O. włosy z czoła, w tył (=zaczesać). <Od + Czesać>

Odczesanie, a, blm., czynność cz. Odczesać.

†Odczestować, uje, ował l. p. Odczestować: Upomina nas Pan, aby uczyły nie na przyjaciół, które nam O. mogą, ale na ubogie obracać. Skar. Gdy bankiet myślisz sprawować, zaprosz ubogich ułomnych i chromych, i ślepych, którzy tobie O. nie będą mogli, także nieznamym. Ody. **2. nagrodzić:** Upominkami mu odczestował. Fal. <Od + Czestować>

†Odczestowanie, a, blm., czynność cz. Odczestować.

†Odczestowywać, a, ał p. Odczestować.

†Odczestowywanie, a, blm., czynność cz. Odczestowywać, odczestowywanie.

Odczesywać, uje, ywał p. Odczesać.

Odczesywanie, a, blm., czynność cz. Odczesywać.

Odczestować, uje, ował, †Odczestować, nied. Odczestowywać, †Odczestowywać odwiedziczyć ś. częstujacemu, częstując go; poczęstować wzajemnie. <Od + Czestować>

Odczestowanie, a, blm., czynność cz. Odczestować.

Odczestowywać, a, ał p. Odczestować.

Odczestowywanie, a, blm., czynność cz. Odczestowywać.

[**Odczestzenie, a, blm.**] czynność cz. **Odczestzić.**

[**Odczestzić, i, ił**] **oddzielić część:** Odczestził swój dział od pozostałego gruntu rodzeństwa. Ork. <Od + *Częścić, od Część>

Odczłowieczać się, a ś., ał ś. p. Odczłowieczyć ś.

Odczłowieczenie się, a ś., blm., czynność cz. Odczłowieczać ś.

Odczłowieczenie się, a ś., blm., czynność cz. Odczłowieczyć ś.

Odczłowieczyć się, y ś., ył ś., nied. Odczłowieczać ś. przestać być człowiekiem, pozbyć ś. natury ludzkiej: Bo kto sam ś. bóstwi w świecie, ten na odwrót swego szalu odczłowicza ś. pomalu. Krasin. Odczłowiczon spadł tak głęboko. Krasin. <Od + *Człowiczyć, od Człowiek>

× **Odczochnąć, nie, nął, [Odczorchnąć] otrzeć, obłupać, odedrzeć, oderwać, odtargnąć:** Pieńki orzechów laskowych najlepiej w mareu, z korzeniem odczochnawszy, przesadzać. Kluk. <Od + *Czochnąć; por. Czochnąć>

× **Odczochnięcie, a, blm., czynność cz. Odczochnąć.**

Odczopować, uje, ował, nied. Odczopowywać l. otworzyć beczkę, wybiwszy czop; odszpuntować, odbić. **2. †O. zapłacić czopowe = clo od beczki trunku:** Becezek z piwem nie mają z wozów zostawiać, aż pierwej od nich odczopują. Vol. Od win odczopowanych już roku przeszłego mają być wolni od czopowego; także i od innego pięcia już odczopowanego. Vol. <Od + Czopować>

Odczopowanie, a, blm., czynność cz. Odczopować.

Odczopowywać, a, ał p. Odczopować.

Odczopowywanie, a, blm., czynność cz. Odczopowywać.

[**Odczorchnąć, nie, nął**] p. **Odczochnąć.** [O. ś.] **odłamać ś., utłamać ś., oderwać ś., obtargać ś.** <Od + Czorchnąć>

[**Odczorchnięcie, a, blm.**] czynność cz. **Odczorchnąć.**

[Odczorchnięcie się, a s., blm.] czynność cz. **Odczorchnąć s.**

† **Odczosnąć, śnie, snać p. Odciosnąć:** Gałąź od-darszy od korzenia a. odczosnąwszy od drzewa... Trzye. W rozdartej albo odczośnionej gałęzi. Trzye. Aezkolwiek s. odczośnie gałązka od drzewa, a. bywa oddzielona, jako widzimy w szczepieniu, może s. zrosć. Trzye. Przen.: Wstąpmy do Judy, a zbudźmy go i odczośniemy go k' sobie. Leop. (oderwiemy. B. G.). (= *odetniemy*. L.). (= *odciągniemy*). < Od + CIOS, zmieszane z CZOS >

† **Odczośnięcie, a, blm., czynność cz. Odczośnąć.** **Odczucie, a, lm. a czynność cz. Odczuć:** Takie postępowanie w masie wywoływanych przezeń odczuć daje więcej cierpień, niż zadowolenia. Spas.

Odczucie się, a s., blm., czynność cz. Odczuć s. **Odczuć, uje, uł, nied. Odczuwać** eo = *odgadnąć uczucie, odnieść, odebrać wrażenie, uczucie czegoś, co s. w sercu odbiło, zrozumieć co sercem, współczuć czemu:* Odczułam ten moment straszny. Orzesz. Cechy charakterystyczne odczute intuicyjnie. Kozł. Sławę rozumu zyskuje s. najłatwiej, gdy s. cudzy podziwia i odczuwa, jak dziś mówią. Krasz. O. czyją niedole, nieszczęście, zmartwienie. Odczuł głęboko takie upokorzenie (= *został nim boleśnie dotknięty, wziął je do serca*). O. s. *odczuć siebie:* W sercu twoim, w rozumie twoim odczuwałem s., orzeźwiałem. Krasin. < Od + CZU >

[**Odczucie, eje, ał**] I. p. **Oczunieć.** 2. p. **Ocknąć:** Odczuniała (= *ocuciła*). Zima nadeszła, pamięć mi przywróciła, odczuniałam i o wszystkim s. dowiedziałam. Jeż. < p. Oczunieć >

[**Odczunięcie, a, blm.**] czynność cz. **Odczunięcie:** O., to znaczy pozdrowienie, nie nastąpiło niestety. Jeż.

Odczuwać, a, ał i O. s. p. Odczuć. < Od + Czować >

Odczuwalność, i, blm. rz. od Odczuwalny: O. woni gwoździkowej.

Odczuwalny który można odczuć. < Od + * Czuczalny, od Czować >

Odczuwanie, a, lm. a czynność cz. Odczuwać: Spotykamy przewagę żywych odczuwań i wywoływanych przez nie wzruszeń. Spas.

Odczuwanie się, a s., blm., czynność cz. Odczuwać s.

Odczyn, u, lm. y I. [O., Odczynek] odczynienie czarów, środek, sposób na odzaczarowanie: Znachorzy leczą odczynami i gorzałką. 2. a. **Oddziaływanie, Reakcja** chem. = a) *przebieg zjawiska chemicznego:* O. żywy, gwałtowny. Odczynowi towarzyszy pochłanianie ciepła. b) *latwa do odkrycia lub sprawdzenia własność wyróżniająca pewne ciało:* O. kwaśny, alkaliczny. O. charakterystyczny sodu, chloru. 3. fizj. *oddziaływanie, opór ustroju na pewne bodźce a. podniety, reakcja (reactio).* < Od + Czyn >

[**Odczyna, y, lm. y]** jakaś roślina. < ? >

[**Odczynek, nku, lm. nki**] p. **Odczyn:** Belty do odczynku zadanego (= *mieszanka środków do odjęcia zadaných czarów*). < Od Odczyn >

[**Odczyniacz, a, lm. ej**] ten, co odczynia czary, uroki, czarownik, czarodziej, znachor. < Od Odczyniacz >

Odczyniacz, a, ał p. Odczynić.

Odczynianie, a, blm., czynność cz. Odczyniać: O. czarów, uroków. Troc. Tajemnice odczyniania uroków. Kłatwy, egzorzyny, tortura, palenie czarownie, upoważniały i wzbudzały zawierzenie

w urzeczenie, w zamawianie, O., w pławienie, w czarodziejstwa. Lel.

Odczynić, i, ił, nied. Odczyniać, × Odczyniwać I. × O. eo komu = *oddać, nagrodzić coś uczynione-go; odrobić, odslużyć, odwdzięczyć s. czynem; odplacić s., odwozajemnić s. czynnie:* Co ja tobie dziś uczynię, odczyni mnie drugi za jutro. Bz. Poważysz, coś mu zaczął, sowiecie do wszystko odczyni. Bz. Cośmy kiedy dobrego uczynili, abyś nam miał być jaką uczynność taką niesłychaną odczyniać uczynnością? Bz. Tkwiało mi w sercu, jakbym był taką uczynność jakimkolwiek czynem odczynił. Bz. 2. *odrobić, naprawić, co s. źle zrobiło, stało; odwołać, cofnąć; zrobić, że s. od-stanie, odjąć:* Liście wprzód na morzu zrosćie, wprzód brzeźny chwast po górach, niż mi kto odczyni miłość Seyle, pókim żyw. Zebr. 3. p. **Odczarować:** Tak-li Twej mocy, Boże, sprzeciwią s. czary! Ej rata, kto enotliwy, odczyni kunszt ten złośliwy. Koch. W. Odczyni mi chorobę! 4. [O.] *odemknąć, otworzyć.* < Od + Czynieć >

Odczynienie, a, blm., czynność cz. Odczynić: Słowa na O. choroby i zaklinanie węzłów. Troc.

× **Odczyniwać, a, ał p. Odczynić.**

× **Odczyniwanie, a, blm., czynność cz. Odczyniwać.**

Odczynnik, a, lm. i chem. ciało chemiczne, z powodu charakterystycznego sposobu działania na inne ciała używane do ich wykrywania, reagent, reagient, × reagiencja: O. na kwasy, na amonjak, na srebro, na alkaloidy. < Od + Czownik >

Odczynnikowy przym. od **Odczynnik:** Papier O. = *papier nieklejowy, zafarbowany niebiesko w lakmusie, czerwieniejący od kwasów.*

× **Odczynszować, uje, ował, nied. × Odczynszowywać** złożyć czynsz z czego, opłacić s. Oss. < Od + Czyszować >

× **Odczynszowanie, a, blm., czynność cz. Odczynszować.**

× **Odczynszowywać, a, ał p. Odczynszować.**

× **Odczynszowywanie, a, blm., czynność cz. Odczynszowywać.**

Odczyszczać, a, ał p. Odczyścić.

Odczyszczanie, a, blm., czynność cz. Odczyszczać: Czas trawiliśmy na odczyszczaniu kolebek i karet. Kaczk.

Odczyszczenie, a, blm., czynność cz. Odczyścić.

Odczyścić, i, ił, nied. Odczyszczać zrobić nowo czystym, przyporócić czystość, odświeżyć przez czyszczenie, wyczyścić: O. zaśniedziałą kłankę. Rycerstwo wystąpiło jak na święto do popisu, odczyściwszy żelastwo i dobywszy, co kto miał najlepszego. Krasz. Odczyszczono broń, rdzewiejącą po kątach. Byk. Wszystkie sprzęty odczyszczono i odświeżono. Kaczk. < Od + Czyszczyć >

Odczyt, u, lm. y I. prelekcja, rozprawa a. wykład naukowy, czytane publicznie wobec słuchaczy: Mieć O. Pójść na O. Być na odczycie. Wypowiedzieć O. 2. *mier. liczba odczytana na narzędziu mierniczym.* < Od + CZYT/CZYT >

Odczytać, a, ał, † Odeczczić, nied. Odczytywać, † Odeczczać I. *odbyć czytanie, przeczytać od początku do końca:* Mszą tedy odczytali w oczach ludu wszystkiego. Birk. Weź księgę i odczytaj dzieje zesłych wieków. Mick. O. projekt do prawa. O. komu wyrok. 2. *dojść znaczenia pisma, odcyfrować:* O. hieroglify. 3. × O. *przeczytał powtórnie:* Plutarcha czytał i odczytywał lubimy. L. Znowu czytał i odczytał. Mick. O. s. *oderwać*

ś. od czytania, naczytać ś.: O. ś. nie mogą opisaniam wieku złotego. L. Listy Cyncerona wdziękiem i słodyczą tak zaprawne, iż ś. ich O. nie można. Kras. <Od + Czytać>

Odczytanie, a, bhm., czynność cz. **Odczytać**.

× **Odczytnik**, a, lm. cy ten, co wygłasza odczyt; *prelegient*: Popularny O. <Od Odczyt>

Odczytowy przym. od **Odczyt**: Sala odczytowa. Publiczność odczytowa.

Odczytywać, uje, owak p. **Odczytać**: Odczytywał nam pięknym głosem najpiękniejsze ustępy. <Od + Czytywać>

Odczytywanie, a, bhm., czynność cz. **Odczytywać**.

Oddachować, uje, ował *odkryć, zrzucić dach; zdjąć poszycie*. Mrong. <Nm. abdachen>

Oddachowanie, a, bhm., czynność cz. **Oddachować**.

Oddać, a, ał, [**Odezdać**], nied. **Oddawać**, [**Oddajac**] I. *wrócić, co czynie, zwrócić, uiścić, spłacić dług, należność*: Oddaj, coś winien. O. rzecz pożyczoną, dług. Troc. Oddał mi dług saskimi pieniędzmi, złotem. Troc. Zdrada to wziąć od kogo, co O. nie możesz. Min. Dasz mało, żeś mógł więcej, gniewać ś. nie wstydzisz; dasz tyle, że nie może O., nienawidzi. Pot. Ukradł, ale oddał. Ziemia wszelką pracę stokrotnie oddaje. Oddał dług naturze (= spłacić; odbił potrzebę naturalną, żart. *wyćlił ś.*). Uderzył mnie, prawda, alem mu oddał. Przen.: O. co komu = *wyświadczyć mu to, co mu ś. z obowiązku moralnego, z powinności należy*: O. komu ostatnią chrześcijańską posługę. O. komu hołd, honory (= spłacić; złożyć, wyswiadczyć, wyrazić). Oddają JMei Panu należyty honor. Troc. O. komu ukłon, wizytę (= złożyć). O. dobranoc. Pol (= powiedzieć; życzyć dobrej nocy). Oddał najniższą swoją submisję królowi. Troc. O. komu służność (= przyznać). Można mu to O., że jest sprawiedliwy. 2. przen.: O. światło, głos = *odbić, zwrócić w inną stronę pod kątem załamania*: Skala głos oddaje. Zwierciadło kształty oddaje (= odzwierciedla, odtwarza).

3. nied. **Oddawać** a. × O. ś. czynim, przen. = *wydawać z siebie woń, cuchnąć a. pachnąć, zalać, trącić*, nieos. czuć: Konopie oddają zbutwiałością i pleśnią. Jak J. Ziele to wydaje z siebie zapach myszami oddający. Perz. Gnoj kuny pizmowym zapachem oddaje. Kluk. Przen.: Mowy jego kłamstwem oddają L. (= *zakrawają na kłamstwo*). 4. przen. *wyrzucić, zrzucić, zymiotować*: Chory wszystkie lekarstwa oddaje. O. stolec, urynę (= wypuścić). O. ducha = *wyzionąć, wydać*. 5. *wynagrodzić, zapłacić, odwetować, odplacić, odwzajemnić ś., odwozajemnić ś., odsłużyć ś. czym*: Patrz, jako Chrystusowi tę tak gorącą miłość oddawamy i jako go zasie miłujemy. Rej. O. grzechność za grzechność. Dobrodziejstwa moje niewdzięcznością oddaje. Skar. Dobrze złym oddawać. Kn. Oddał mu wet za wet. Smotr. Nie oddaj złym za złe. Skar. Jak mnie uczynił, tak jemu uczynię; oddam każdemu według uczynku jego. Wuj. Ekonom zburzony podstarościemu odda pojąaniem, podstarości gumienemu groźbą, gumienemu chłopu kijem. Kras. Dostę uczynił swej żalności i oddał zemstę. Warg. O. komu dobrodziejstwo, łaskę, miłość. Troc. Oddam mu tę złość. Troc. 6. *dać ze swej strony, od siebie, dać nawzajem, podać*: Tej baśni i sam wiary nie dam i tu za pewną nikomu nie oddawam. Papr. (= *przedstawiam*). Do tego wypił, innemu oddaje. Bratk. 7. *wyzuć ś., zrzec ś. czego na czyją ko-*

rzyść; przeznaczyć, ofiarować, dać, poświęcić, zapisać, przekazać, przelać, zcedować na kogo, ustąpić, zostawić komu: Oddają co komu kupnym sposobem, warownie, za własne, na własność. Kn. O. co komu do użytku, do rozporządzenia. O. mienie na kościół, na ubogich. O. czas modlitwom. O. komu serce, rękę. O. komu córkę za żonę (= *wydać zań*). O. duszę za kogo (= *położyć*). × O. komu swe rymy i t. p. = *przyisać, ofiarować, poświęcić, dedykować*. Komu słuszniej oddane moje nowe rymy o wyzwolonym mają być Jeruzolimie, jeno tobie, Tęczyński? P. Koch. 8. *umieścić gdzie, żeby nie mieć u siebie; dać dokąd, do kogo; wyprawić, umieścić, ulokować*: O. chłopca na naukę, do nauki, do szkół, do służby, do terminu, do wojska. O. córkę do klasztoru, na pensję. O. kogo do więzienia = *wsadzić, wtrącić, wpakować*. Oddano nas do szkół. Kras. Oddano mię za chłopca do dworu. Kras. O. pieniądze do banku, do depozytu, na procent. 9. *wręczyć, doręczyć, złożyć w czyje ręce, na czyje ręce; podać*: Oddałem mu listy. Upominki jej od pana młodego oddano. Biel. M. Na aktach weselnych niemasz teraz tych ceremonij, co przedtym bywały; wianków, żałuchów, maneli nie oddają. L. O. prośbę (= *podać, złożyć*). O. list na pocztę (= *zawieść*). 10. *wydać; poddać*: O. kogo polieji. O. kogo prawu, pod sąd = *wytoczyć mu sprawę sądową, pociągnąć go do odpowiedzialności*. Biskup płocki ślub dawał; oddawał pannę młodą od rodziców starosta żmudzki. Boh. Synowicę Stefana, oblubienię Zamojskiego, marszałek koronny w łóżnicy imieniem królewskim oddawał, a biskup krakowski dziękował. Biel. M. Oczy oddałeś rozpuście. Nagur. O. kogo na zgnęb. Troc. O. kogo na kruszedów kopanie, na galęre, na śmierć. Troc. O. namiętności pod władzę rozumu. O. kogo w moc czyją. 11. *powierzyć, polecić, poruczyć, zlecić, zostawić, zdać na kogo, złożyć z ufnością w czyje ręce*: Nie chcę ś. z tej potwarzy usprawiedliwić, Bogu sławę moją oddaje. Skar. Boże, w Twoje ręce ducha mego oddaję! [Moi przyjaciele! Bogu was oddaję] (przy pożegnaniu). Oddają go łasce, zyczliwości twojej. Troc. Oddaję Wac Panu syna mego. Troc. Oddawał kogo djabłom (= *przeklinając, odsyłać go do wszystkich djabłów*). O. sprawę do rozpatrzenia. O. rzecz pod sąd ogółu (= *poddać*). O. kogo pod dozór, pod obserwację. Oddał towarzysowi palto, łaskę i kapelus i rzucił ś. na przeciwnika (= *dać do potrzymania*). O. buty do naprawy, do szewca. O. suknię do roboty (= *dać*). O. co do reperacji, do odnowienia. 12. *odtworzyć, wydać, wydać, odmalować, odrysować, wyrazić, przedstawić, wyobrazić*: O. co na obrazie, na scenie. Ten wyraz niedobrze oddaje myśl twoją. O. co słowami, tonami. Oddawać czyje ruchy (= *udawać, naśladować, przedrzeźniać*). 13. nied. *odbijać ś., wydać, wydać ś., przypadać, stosować ś., kwadrować, pasować, wydawać ś., dobrze a. źle wyglądać, prezentować ś.*: Złoto dobrze oddaje przy kolorze zielonym. 14. † O. stadło małżeńskie = *dać mu ślub, połączyć je*. Kn. O. kogo = *połączyć ślubem małżeńskim, poślubić*. Którzy z nieoddanemi mieszkają, nie ujrzą królestwa niebieskiego. Glicz. (= *z nieślubnym*). Wolą miłośnicę mieć, niżeli swą własną, oddaną z Boga a ludzi dzierżąc żonę. Glicz. Przystoi ojcowi, aby gdyby syna z żoną O. chciał, równej onemu szukał. Glicz. [O.] = *dać ślub*. 15. [O.] = a) *wziąć, odebrać*: Oddali Kubowego syna (= *wzięli do woj-ska*). b) *odepchnąć*: Paka mie oddała, i zleciałem. c) *Kura kureżęta oddawa = wysiaduje*. O. ś. l.

oddac siebie, swoją osobę, poddać ś., dać ś. wziąć: O. ś. w niewolę. Sam ś. oddaje w ręce Hiszpanów. Mick. Oddała mu ś. (= *pozwoliła mu robić ze sobą, co zechce*). 2. [O. ś.] = *wydać ś., wyjść za małż.* 3. *połecić ś., poruczyć ś., powierzyć ś. komu, zdać ś. na kogo, na co:* Oddaj ś. Bogu, a sam wleź w konopie. Prz. Zebrawszy cokolwiek ludzi, oddał ś. szczęściu i szabli. Nar. Oddaje ś. pamięci, łasee, przyjaźni twojej. Troc. Oddał ś. opiece boskiej. 4. komu, czemu = *poświęcić ś.; zająć ś. zupełnie kim, czym:* Ten, który ś. modlitwie odda, ma być we wszystkich enotach znakomity. Birk. Z młodych lat oddał ś. był enocie. Birk. Oddaje ś. na zgbę za ojczyznę. Troc. O. ś. nauce, rozpuście, szuleree, zabawom. 5. † O. ś. *wrócić ś., powrócić ś., zwrócić ś., nagrodzić ś., odwdziżyć ś., wywdziżyć ś., odplacić ś., opłacić ś.:* Zeby mi ś. nigdy, ni od kogo dobrze moja chęć O. nie miała, przecie wolałbym ni od kogo nie brać, niżli komu nie dawać. Górń. Ziemia tłusta aczkolwiek pracą większą, wszakoż ś. praca oddawa. Trzyc. Dobrze ś. oddawać rołom zakazała, i zboże samo w sobie wszystkie zaposała. Otw. Niwa niesprawna z plonem w czas ś. oddawała. Zebr. Będąc gotów w każdej służby ci potrzebie, teraz mi ś. to tak źle oddawa od ciebie. P. Koeh. Jak ś. wiele krwi szlacheckiej przelało, jak ś. nam zawždy zdradą oddawało, od tego złego narodu! Paszk. 6. † O. ś. z kim = *wziąć ślub, powrać ś., połączyć ś.; wdać ś., zadać ś.:* Najeżdża kto wdowę, weźmie ją gwałtem, odda ś. z nią. Górń. Nierządu nie będzie patrzył, ale jednej własnej, z którą ś. odda. Glicz. Ślub Bogu złamawszy, małżonek małżonce zbiegł i oddał ś. z inszą. Jan. Nie mieszkałby, aniby ś. oddawał brat z siostrą, synowiec ze stryjną, wuj z siostrzanką. Górń. 7. × Oddawać ś. p. **Oddać** pod 14): Rhombus morski smaczny oddaje ś. mułem. L. 8. × O. ś. *cofnąć ś., odbić ś.:* Po wystrzale działo ś. oddaje. <Od † Dać >

Oddajać, a, ał p. Oddoić. <Od † *Dajać, od Doić >

[Oddajać, e, ał i O. ś.] p. **Oddać.** <Zam. Oddawać >

Oddajanie, a, b.m., czynność cz. Oddajac.

[Oddajanie, a, b.m.] czynność cz. [Oddajac], *oddawanie.*

[Oddajanie się, a ś., b.m.] czynność cz. **Oddajac ś., oddawanie ś.**

Oddający im. od Oddawać. [O., ego, Im. y] rz. jeden z družbów weselnych.

Oddal, i, Im. e dal, oddalenie, perspektywa, dalszy plan, pewna większa a. mniejsza odległość, głęb horyzontu, sceny, obrazu: Marję mając u boku i kilka rezydentek w oddali, oczekiwała na ministra. Krasz. Kometa przychodzi z oddali. Syrok. W nieskończonych oddalach spływają pobliza. Przybysz. Siadysz w oddali. Syrok. Stojąc w oddali. Syrok. O! duchy lotne, czyste, wyobraźnią po drogach w mgliste oddale biegnące. Orzesz. Wlepiął wzrok w smugę, srebrzącą ś. w kresów dalekiej oddali. Orzesz. Z dymów pastuszych, które w oddalach wzbijały ś. nad złote rżyska, poznaa, że jest jesień. Orzesz. <Od † Dal >

× **Oddał** przys. *w oddali, zdala:* O. postrzegłem wilka. Sł. wil.

× **Oddalacz, a, Im. e, × Oddalca, × Oddaliciel** ten, co oddala. Troc. <Od Oddalać >

Oddalać, a, ał i O. ś. p. Oddalić.

Oddalanie, a, b.m., czynność cz. Oddalać.

Oddalanie się, a ś., b.m., czynność cz. Oddalać ś.

× **Oddalca, y, Im. y p. Oddalacz:** Gordjanowi, zwycięzcy Persów, oddalcy rzymskich niezgód. Skar.

Oddalenie, a I. b.m., czynność cz. Oddalić i Oddalić ś.: Prawdziwe kochanie za śmierć ma O., przytomnością żyje. Zabł. (= *rozłąkę*). 2. Im. a p. **Oddal;** *odległość, dystans:* Nizko na zrębach tych skał wisiały kępy kosodrzewiny, podobne z oddalenia do mchu. Zer. Drogi puste wpadają w mglistą siność wielkich oddalen. Orzesz. Starożytność widokiem jest osobliszym; O. ją powiększa. L. Żyć w oddaleniu od świata. Przen.: Trzymał go w przywoitym oddaleniu od siebie (= *nie przypuszczał do poufności, zażyłości*).

Oddalenie się, a ś., b.m., czynność cz. Oddalić ś.

Oddaleńszy p. Oddalony: Inni, w oddaleńszych zwłaszcza miejscach. Goł.

× **Oddaliciel, a, Im. e p. Oddalacz. Mącz. <Od Oddalić >**

Oddalić, i, it, nied. Oddalać I. odsunąć dalej: Ta lorneta oddala przedmioty. Jedne szkła przybliżają patrzącemu przedmioty, drugie oddalają. 2. *usunąć, odsunąć; odłączyć, odrzucić, odstrychnąć, odsadzić, odpędzić:* I ciebie równie przychodzien oddali z ojezystych dolin. Mick. Oddal ode mnie ten kielich goryczy. O. nieszczęście (= *odwrócić*). Oddaleni od żywota wiecznego (= *wylączeni*). O. złe myśli. Oddal te myśli od siebie. Troc. O. kochankę od boku. Przen.: Majętność swą od krewnych oddalając, przywilej darowizny klasztorowi do opata przyniósł. Skar. (= *odsuwając, pomijając krewnych, kiedy rozporządzał majątnością*). 3. *odprawić, usunąć od zajęcia, uwolnić od obowiązków, wydalic, wypędzić, relegować, dać dymisję:* O. kogo ze służby, z urzędu, ze szkół. 4. *nie uwzględnić, odprawić z niczym, pozostawić bez skutku, odrzucić:* Pretensje jego sąd oddalił. Akcję o odszkodowanie sędzia oddalił. 5. † O. *aljenować, odstąpić prawnie:* Oddalam eo od siebie, pozbywam władzy na co abo prawa, *alieno.* Kn. Oddalił majątność swoją od siebie. Troc. O. tego gruntu nie może. Troc. 6. gram.: Przypadek oddalający = *przypadek szósty, narzędnik:* Przypadek oddalający, ablativus. Troc. O. ś. I. *odsunąć ś. dalej, usunąć ś. w dal:* Widmo to ś. oddala, to ś. przybliża. Oddalony, mówi ś. o tym, co a. samo ś. oddaliło, a. pomimo swej woli O. ś. musiało. Krasz. A. Przen.: *odbić:* O. ś. od założenia, od przedmiotu, od przyjętego zwyczaj. O. ś. od rzeczy. Troc. 2. *odejść a. odejść, wydalic ś.; odstąpić, ustąpić; odłączyć ś., odsunąć ś., usunąć ś., odstrychnąć ś., odstrzelić ś.:* To powiedziawszy, oddalił ś. Oddalił ś. z domu na godzinę. Sąd oddalił ś. na naradę. Nie oddalał ś., kochankę, od trzody. Tukaj oddala ś. z tłum. Mick. O. ś. na stronę, z drogi (= *zbczyć*). Oddal ś. stąd! 3. *odprawić ś., odejść, wydalic ś.:* O. ś. ze służby. <Od † *Dalić, DAL >

[Oddalno] *daleko.*

× **Oddalny p. Oddalony:** Góry, wioski oddalne. <Od Oddal, Od † DAL >

Oddalony I. im. od Oddalić. 2. a. × Oddalny, st. w. Oddaleńszy odległy, daleki: Oddalone strony, kraje. O. mówi ś. o tym, co a. samo ś. oddaliło, a. pomimo swej woli oddalić ś. musiało. Krasz. A. Nie znał nikogo na ziemi, któryby był godnym choć najoddalniejszego udziału w tym względzie. Kaczek.

[Oddana, ej, Im. e] forma ż. od **Oddany, prawa żona, małżonka.**

Oddanie, a, blm., czynność cz. **Oddać**: O. długu (= *zwrot*). Przekłęcie, O. wsemu złemu. Mącz. † O. małżeńskie. Troc (= *ślub*). Byłem przy ich oddaniu. Troc.

Oddanie się, a s., blm., czynność cz. **Oddać** s.

Oddany 1. im. od **Oddać**. 2. *który s. oddał komu, czemu, poświęcony, zajęty zupełnie, wylany, zatopiony w czym, wierny*: O. nauce, modłom. Oddana dzieciom, poza niemi nie widziała. × Ani najoddańsi królowi senatorowie do zmiany tej postugiwać s. ważyli. Krasz. 3. † Żona oddana = *prawa, legalna, ślubna*. Glosy w. XV. Miał dwie oddane żony. Troc. 4. [O.] *który należy a. można oddać*: O. chleb = *dobry uczynek, który wynagrodzony być musi*. [O., ego, lm. i] rz. *mąż, małżonek*. <Od **Oddać**>

× **Oddańszy** st. w. od **Oddany**.

Oddarcie, a 1. blm., czynność cz. **Oderzedć**. 2. × O., lm. a to, co *oddarto; miejsce, gdzie oddarto, oderwano*. Troc. <Od + **Darcie**>

× **Oddarcie się**, a s., blm., czynność cz. **Oderzedć** s.

[**Oddarć, oderzedz, oddarł**] p. **Oderzedć**. <Od + DZIOR/DÓR/DRZ/DZIER>

× **Oddarować, uje, ował** a. × **Oddarować** s., nied.

× **Oddarowywać** a. × **Oddarowywać** s. komu = *oddać dar za dar, odwdziżyć s. darem, odwetować, odplacić s., wypłacić s., odwdziżyć s., wywdziżyć s., oddać, wrócić, nie pozostać dłużnym*: Dobry, co dziękuje, lepszy, co oddaruje. Prz. [Dar za dar O.]. Dar najmniejszy tak wdzięcznie przyjmował Jagiełło, iż w czwórnasób sowito hojnie oddarował. Stryjk. Kogom ja wielce ważył, kogom miłował, ten mi to nienawiścią dziś oddarował. Kochan. Ziemia nie jest niewdzięczną, i kto ją sprawuje, tego karmi i stokroć mu s. oddaruje. Jabł. Annalista wie, że Otonowi O. s. wypadło, i że s. oddarował. Lel. <Od + **Darować**>

× **Oddarowanie**, a, blm., × **Oddarunek**, × **Oddawek**, × **Oddawka**, † **Oddaź** czynność cz. **Oddarować**.

× **Oddarowanie się**, a s., blm., czynność cz. **Oddarować** s.: Zbijający wszystko w jedną chwalebę, Gallus uszykował O. s. Bolesława ramieniem s. Wojciecha. Lel.

× **Oddarowny** mogący być *oddarowanym, do oddarowania*. L.

× **Oddarowywać**, a, ał i × O. s. p. **Oddarować**. × **Oddarowywanie**, a, blm., czynność cz. **Oddarowywać**.

× **Oddarowywanie się**, a s., blm., czynność cz. **Oddarowywać** s.

Oddarty im. od **Oderzedć**. <Od + **Darty**>

× **Oddarunek**, nku, lm. nki, × **Oddawek**, × **Oddawka**, † **Oddaź** 1. p. **Oddarowanie**: Bez oddarunku to być nie może. Troc. 2. *podarunek, dany za podarunek*: Że tajną wydał miłość, równą go chlusięła miłością w O. Zebr. <Od + **Darunek**>

× **Oddatny** mogący być *oddanym, do oddania, oddarowny*. <Od + **Datny**>

[**Oddaw**, u, lm. y, **Oddawiny**] *ślub*. <Od **Oddawać**>

× **Oddawacz**, a, lm. e p. **Oddawca**. Troc.

Oddawać, daje a. × **dawa**, **dawał** i O. s. p. **Oddać**. <Od + **Dawać**>

Oddawanie, a, blm., czynność cz. **Oddawać**.

Oddawanie się, a s., blm., czynność cz. **Oddawać** s.

Oddawca, y, lm. y m., × **Oddawacz** ten, co *oddaje*: Proszę o odpowiedź przez oddawcę niniej-

szego (listu). O. tej karty, tego listu. Troc. <Od + **Dawca**>

Oddawczyni, i, lm. e forma ż. od **Oddawca**.

× **Oddawek**, wku, lm. wki p. **Oddarunek** i **Oddarowanie**: Po tym oddawku dopiero jego ta rzecz będzie. Haur.

Oddawienawna przys. *od niepamiętnych czasów, od świętej pamięci*: Gdyby nie to, jużby O. a. Janzar-pasza zjadł Amzy-paszę, a. Amzy-pasza zjadł Janzar-paszę. Jeż. <Od + **Dawno** + **Dawny**>

[**Oddawiny**, in, blp.] 1. p. **Oddaw**. 2. *uroczyste oddawanie wiana pannie młodej przez jej rodziców*: Twoje najmilejszo do oddawin jozo (= *wiozą*). <Od **Oddawać**>

× **Oddawka**, i, lm. i 1. p. **Oddarowanie**. 2. p. **Oddarunek**. 3. [O.] *połów wojskowy*. 4. *podatek, danina*: Gdy na oddawkę postanowią oborę, od faskowej krowy faska masła ma być oddana. Haur. <Od + **Dawka**>

Oddawna p. **Dawno**. <Od + **Dawny**>

† **Oddaź**, y, lm. e p. **Oddarunek** i **Oddarowanie**: Nie będzie grzech odpuszczony, póki rzecz wzięta nie odda s., która to O. wielką czasem ma w sobie trudność. Kucz. Potrzebę oddaży Pan na wszystkich włożył, aby s. dosyć uczyniło temu, któremu krzywda stała s. Kucz. <Od + **DA**>

Oddać, **odedmie**, × **oddmie**, nied. **Oddymać** 1. *dać nawzajem a. napowrót, odwiać; wyjąc, wrócić*: Oddyma wiatr skąd. Kn. 2. *dmuchaniem odepchnąć, odtrącić; oddmuchać, odwiać*. 3. † O. i O. s. p. **Oddać**: Aby s. nie więcej piło, niż je, bo tak żąddek s. oddmie. Ocz. <Od + **Dać**>

Oddasać się, a s., ał s. *nadąsawszy s. dosyć, przestać s. dasać*: Nie mogłem s. O.; szedłem zasępony. Chl. <Od + **Dasać** s.>

Oddech, u, † **odtchu**, lm. y, † **Odetch** 1. *odetchnięcie, oddychanie*: Zatamowało mu O. Wkrótce przetnie mi oddechy. Mick. Lek.: O. charczący, krótki, oskrzelowy, pęcherzykowy, prawidłowy, przepuszczający, przerywany, przyspieszony, szorstki, wolny, zaostrzony. O. dziecięcy a. chłopięcy p. **Dziecięcy**. O. ciężki p. **Tchnienie**. Przen.: *wjście, folga*: Dał wolny O. afektowi temu. Troc. Przen.: Przyjmować w usta wiatru O. świeży. Mick. (Huragan) oddechem ognistym palił. Mick. 5. × O. *kanal oddechowy, gardziel*. L. 6. *otwór, przez który wydobywa s. zaduszone powietrze, gazy a. woda*: Rura ma być bez oddechu i aby s. najmniejszą dziureczką powietrze nie wdzierać. Troc. Jeżeli zamiast jednego komina kilka dziur w górnej części pieca zostawujemy, to te dziury nazywamy oddechami. Krum. (= *luftami*). Etna siła ma oddechów ustawicznym zięjących płomieniem. Otw. (= *okien, kraterów*). O. w kanale miejskim = *otwór dla przewiewu powietrza*, okno O. w podkopach i ma-

gazynach jest dziura zostawiona dla krążenia powietrza. Jak J. Każda jama w tak grubym murze ma nie okno, ale mały O. z trzema kratami. L. Oto brzuch mój, jak moszcz bez oddechu, który łagwiczkę nowe rozsada. Leop. Hut.: a) w wielkim piecu, *jeden z kanałów pod kamieniem spodkowym skrzyni czyli zaprawy, równie jak i w ścianach szybu, dla odciągania wilgoci, i uft.* b) Oddechy od formy = *dziurki w formie na odlew, któremi odchodzą gazy, tworzące ś. przy wlewaniu roztopionego kruszcu.* Mech.: *otwór zamykany klapą, w pompach wodnych, machinach, kotłach parowych, przy miechach, sikawkach i t. d., dla dowolnego przepuszczania lub wstrzymywania powietrza, wody, pary i t. d., wentyl, wietrznik.* Węgl. p. Dysza. <Od + Dech>

[**Oddechnąć, nie, nął**] p. **Odetchnąć**: Wyszedł Jasiek w pole O., bo ś. graniami zmęczył. Tet. <Od + DUCH/DECH>

[**Oddechnięcie, a, blm.**] czynność cz. **Oddechnąć, odetchniecie**.

Oddechomierz, a, lm. e lek. przyrząd do oznaczania ilości wdychanego a. wydychanego naraz powietrza, dechomierz (pneumometr, spirometr). <Oddech + MIAR>

Oddechowy, †Oddeszny, †Oddyszny przym. od **Oddech**. Anat.: × Drogi oddechowe p. Droga. Narządy oddechowe. × Nerve O. p. **Dodatkowy**. Kanał O., × o d d y c h a j ą c y. Lek.: Szmer oddechowy.

Oddecyfrować, uje, ował odczytać z trudnością, *odcyfrować*: Z 38 pozostałych fasykułów jeden tylko oddecyfrowany, dlatego że do połowy zniszczony. Rol. <Od + Decyfrować>

Oddecyrowanie, a, blm., czynność cz. **Oddecyfrować**: Dokumenta z tej epoki wymagają osobnych studjów paleograficznych dla ich oddecyrowania. Rol.

†**Oddednieć, eje, ał** p. **Odnieć**. Troc. <Zam. Oddnieć = Odnieć>

†**Oddednienie, a, blm.**, czynność cz. **Oddednieć**. [**Oddejkać, a, ał**] *odłożyć, odwiec*. [O. ś.] *odwiec* ś.: Nie zapominaj, bo i znówu oddejka ś. <?>

[**Oddejkanie, a, blm.**] czynność cz. **Oddejkąć**. [**Oddejkanie się, a, ś., blm.**] czynność cz. **Oddejkąć ś.**

Oddeklamować, uje, ował *deklamując, oddać, wypowiedzieć*: Powinszowanie jej na imieniny wierszami ułożyła i takowe oddeklamowała. Jeż. <Od + Deklamować>

Oddeklamowanie, a, blm., czynność cz. **Oddeklamować**: Wyciągała ją czy to na zagranie czegoś, czy też na O. czegoś, i nie mogła. Jeż.

Oddekłować, uje, ował garb. p. **Odskryć**. <Od + *Dekłować, od Dekiel>

Oddekłowanie, a, blm., czynność cz. **Oddekłować**.

[**Oddenki, ów, blp.**] p. **Odenki**.

Oddeptać, peze a. × *pee*, nied. **Oddeptywać 1.** *udeptać kogo nawzajem, oddać komu udeptaniem za udeptanie.* 2. *udeptawszy, oddzielić, oderwać*: O. głowę jaszczurce. <Od + Deptać>

Oddeptanie, a, blm., czynność cz. **Oddeptać**.

Oddeptywać, uje, ywał p. **Oddeptać**.

Oddeptywanie, a, blm., czynność cz. **Oddeptywać**.

Oddestylować, uje, ował p. **Oddystylować**: O. spirytus, naftę. <Od + Destylować>

Oddestylowanie, a, blm., czynność cz. **Oddestylować**.

†**Oddeszny p. Oddechowy**: **Oddeszna** żyła. <Od + *Deszny, od Dech>

†**Oddechnąć, nie, nął** p. **Odetchnąć**. L. <Zam. Odetchnąć>

†**Oddechnienie, a, blm.**, czynność cz. **Oddechnąć, odetchnienie**. Troc.

†**Oddechniony p. Odetchniony**. Troc.

Oddećcie, a, blm., czynność cz. **Oddać**. <Od + Dęćcie>

†**Oddećcie się, a, ś., blm.**, czynność cz. **Oddać ś., odęćcie ś.**

†**Oddławiać, a, ał** p. **Oddławić**.

†**Oddławianie, a, blm.**, czynność cz. **Oddławiać**.

†**Oddławić, i, ii, nied.** †**Oddławiać** *odcisnąć, odgnieść*: O. sobie żyłę. Oddławione albo odcisnione żyły tym olejkiem nasmaruj. Sien. <Od + Dławić>

†**Oddławienie, a, blm.**, czynność cz. **Oddławić**. **Oddłubać, bie, bał, nied.** **Oddłubywać** *dlubiąc, oderwać, odjąć*; *udłubać*: O. kawałek zęba. O. strupek. <Od + Dłubać>

Oddłubanie, a, blm., czynność cz. **Oddłubać**.

Oddłubek, bka, lm. bki *kawałek oddłubany*: O. kory. <Od Oddłubać>

Oddłubywać, uje, ywał p. **Oddłubać**.

Oddłubywanie, a, blm., czynność cz. **Oddłubywać**.

†**Oddłużać, a, ał** i †**O. ś.** p. †**Oddłużyć**.

†**Oddłużanie, a, blm.**, czynność cz. **Oddłużać**.

†**Oddłużanie się, a, ś., blm.**, czynność cz. **Oddłużać ś.**

× **Oddłużenie, a, blm.**, czynność cz. × **Oddłużyć**.

†**Oddłużenie, a, blm.**, czynność cz. †**Oddłużyć**.

†**Oddłużenie się, a, ś., blm.**, czynność cz. **Oddłużyć ś.**

× **Oddłużyć, y, ył** *odwiec, przewlec, odłożyć*: O. przyrzeczenie. Śl. wil. <Od + 1. Dłużyć>

†**Oddłużyć, y, ył, nied.** †**Oddłużać** *oczyszczyć z długu, uwolnić od długów*: O. wieś. Przen.: Ten honoru niegodzien, kto w wojnie nie służył, kto go krwią i odwagą w polu nie oddłużył. Żegl.

O. ś. *uiszczyć ś., oczyszczyć ś., wybrnąć z długów; wyplacić ś.* Przen.: *wczytać zadosek powinności, spłacić dług wdzięczności, odwdzięczyć ś.*: O. ś. ojczyźnie. <Od + 2. Dłużyć>

× **Oddma, y, lm. owie a. y m. a. ż. ten, co ma policzki odęte, jak trębac; puc, puca.** Mącz. <Od + Dma>

Oddmuchać, a, ał, Oddmuchać, nied. **Oddmuchać** *dmuchając a. dmuchawszy, odpchnąć, oddać; dmuchając, odłczyć, oddzielić; odwiać*: O. od siebie pierze. O. plewę od ziarna. <Od + Dmuchać>

Oddmuchać, a, blm., czynność cz. **Oddmuchać**.

Oddmuchać, nie, nął p. **Oddmuchać**. Przen.: Szatan, jako bywa plewa odwiana od ziarna, tak was ode mnie oddmuchnie. Żarn. <Od + Dmuchać>

Oddmuchać, a, blm., czynność cz. **Oddmuchać**.

Oddmuchać, a, blm., czynność cz. **Oddmuchać**.

Oddmuchać, a, blm., czynność cz. **Oddmuchać**.

Oddmuchać, a, blm., czynność cz. **Oddmuchać**.

Oddmuchać, a, blm., czynność cz. **Oddmuchać**.

Oddmuchać, a, blm., czynność cz. **Oddmuchać**.

Oddmuchać, a, blm., czynność cz. **Oddmuchać**.

Oddmuchać, a, blm., czynność cz. **Oddmuchać**.

Oddmuchać, a, blm., czynność cz. **Oddmuchać**.

Oddmuchać, a, blm., czynność cz. **Oddmuchać**.

Oddojenie, a, bhm., czynność cz. **Oddoić**.
Oddrapać, pie, pał, nied. Oddrapywać 1. *drapać, oderwać; zdrapać; odłubać, zdłubać paznogi*. L. 2. *udrapać nawzajem; oddać udrapaniem za udrapanie*. L. <Od + Drapać>

Oddrapanie, a, bhm., czynność cz. **Oddrapać**.
Oddrapywać, uje, ywał p. **Oddrapać**.
Oddrapywanie, a, bhm., czynność cz. **Oddrapywać**.

Oddrętwieć, eje, ał przyjąć do siebie po zdrętwieniu: Oddrętwiała mi noga. Troc. <Od + Drętwieć>

Oddrętwienie, a, bhm., czynność cz. **Oddrętwieć**.
 × **Oddrozać, a, ał** p. **Oddrożyć**.

× **Oddrożanie**, a, bhm., czynność cz. **Oddrożać**.
 × **Oddroże**, a, lm. a *źródło, błędna droga, obłąd, manowiec, bezdroże; nie ta droga, którą jedziemy*: Wóz konie rwą po oddrożu. Zebr. <Od + DROG>

× **Oddrożenie**, a, bhm., czynność cz. **Oddrożyć**.
 × **Oddrożyć, y, ył, nied. × Oddrożać** 1. *odprowadzić od drogi, sprowadzić z drogi*. 2. *przen. odwiedzić z prawej drogi, obłąkać, sprowadzić na bezdroże, na manowce*: W młodych latach był od prawdziwej wiary oddrożony. L. <Od + *Drożyć, od Droga>

Oddruk, u, lm. i *to, co oddrukowano, odbitka, przedruk*, × **odcisk**, × **abdruk**. <Od + Druk>

Oddrukować, uje, ował, nied. Oddrukowywać drukując, odbić; przedrukować, odcisnąć, wybrać, wytkoczyć, wycisnąć; wydrukować, ile trzeba, zamierzoną ilość: O. stronicę. <Od + Drukować>

Oddrukowanie, a, bhm., czynność cz. **Oddrukować**.

Oddrukowywać, a, ał p. **Oddrukować**.
Oddrukowywanie, a, bhm., czynność cz. **Oddrukowywać**.

Oddrzemać, mie, mał przedrzemać: Oddrzemawszy swój czas, zaczął odmrukiwać pacierz. Dyg. <Od + Drzemać>

Oddrzemanie, a, bhm., czynność cz. **Oddrzemać**.
 × **Oddrzwi, i, bhp. p. Odrzwia**. <Od + Drzwi>
Odrzwia, i, bhp. p. Odrzwia.

Odduch, u, lm. y *wyżew, wydych, wapor, odejście gazów*: W ciepłe otworzone jest ciało, to zimno nagle zawiera i odduchem gorącym drzwi zamyka. Troc. <Od + Duch>

Oddumać, a, ał skończyć dumać, przedumać: Kiedy odsiedzieli na każdym fotelu i oddumały w każdym apartamencie, drzwi zamknięte poczęły drażnić ich sentymentalność. Jeż. <Od + Dumać>

Oddumanie, a, bhm., czynność cz. **Oddumać**.
Oddusić, i, il odrobić skutki uduszenia, ożywić po uduszeniu: Jakże to złe naprawić? zadusiliście hrabing, potrafiśz ją pan O.? Kacz. <Od + Dusić>

Odduszenie, a, bhm., czynność cz. **Oddusić**.
Oddychać, a, ał p. **Oddechnąć**. <Od + Dychać>
 × **Oddychadło, a, lm. a przyrząd zakrywający nos i usta, nie dopuszczający do nich chłodnego powietrza, × wiewnik, × oddychalnik (respirator)**. <Od Oddychać>

Oddychający 1. im. od **Oddychać**. 2. × O. p. **Oddechowy**.

× **Oddychalnik, a, lm. i l. p. Oddychadło**. 2. *suknia nieprzepuszczalna, obszerna, okrywająca całe ciało, szczególnie złączona z odpowiednim nakryciem głowy i opatrzona w przyrządy doprowadzające świeże powietrze, skafander*.

Oddychalny do oddychania służący, możliwy do oddychania: Gaz O. Powietrze oddychalne = czyste.

Nieoddychalny = *którym niepodobna oddychać, duszący, dławiący*. L. <Od Oddychać>

Oddychanie, a, bhm., czynność cz. **Oddychać**; *dech w działaniu, oddech, tchnienie*: O. składa ś. z wełgnienia powietrza i wytnienia. Śniad. J. Mam słabe O. Śł. wil. Oddychania trudność. Troc. O. roślin.

[**Oddychnąć, chnie, chl**] p. **Oddechnąć**: Oddychła ciężko parę razy i otworzyła oczy. Ork.

[**Oddychnięcie, a, bhm.**] czynność cz. **Oddychnąć**.

[**Oddychnuć, nie, nuł**] p. **Oddechnąć**.

Oddymać, a, ał l. p. **Oddać**. 2. † O. i † O. ś. p. **Odąć**. <Od + Dymać>

Oddymanie, a, bhm., czynność cz. **Oddymać**.

† **Oddymanie się, a, s., bhm., czynność cz. Oddymać** ś.

Oddymić się, i, s., il ś. oczyścić ś. z dymu. Przen.: Gdy ś. oko z mroku oddymi, widzę stojący u progu kij mój święcony. Uj. <Od + Dymić>

Oddymienie się, a, s., bhm., czynność cz. Oddymić ś.

[**Oddynkować się, uje, ował, s., Odtynkować** ś.] *oddalić, odgrodzić, odseparować* ś. <Zam. Oddynkować ś., Od + *Tynkować, od Tyn = ogrodzenie>

[**Oddynkowanie się, a, s., bhm.**] czynność cz. **Oddynkować** ś.

[**Oddyrdać, a, ał**] *dyrdać, odnieść, oddać*: Przysła kuma do kumeki, pozycyła popiérdecki: — Popiérda, popiérda, zaraz wam tu oddyrda (= zagadka o maślnicy). <Od + Dyrdać>

[**Oddyrdanie, a, bhm.**] czynność cz. **Oddyrdać**.

Oddysponować, uje, ował *zadysponować*: Oddysponowawszy krupnik, z półgęską nastawiony, na wiecezrę, kazał sobie czyścić... Krasz. <Od + Dysponować>

Oddysponowanie, a, bhm., czynność cz. **Oddysponować**.

Oddystylować, uje, ował, Oddestylować 1. *odczyścić przez destylowanie*: Dobrze oddystylowana woda nie powinna zawierać w sobie bakterji. 2. *oddzielić przez destylowanie*. <Od + Dystylować>

Oddystylowanie, a, bhm., czynność cz. **Oddystylować**: Przez O. chloroformu i skroplenie go w oziębiaczu...

× **Oddyszeć, y a. e, ał** p. **Oddechnąć**: Tu mi to miłe i wdzięczne zacisze, gdzie myśl spokojnie po trudach oddysze. Kniaz. <Od + Dyszeć>

× **Oddyszenie**, a, bhm., czynność cz. **Oddyszeć**.
 † **Oddyszny** p. **Oddechowy**: Oddyszna żyła. Mur. <Od + Oddychać, Od + DUCH/DĘCH>

[**Oddzenie, a, bhm.**] czynność cz. **Oddzić**.

Oddziachnąć, nie, nał zł. *dziachnąwszy (= uderzwszy), oddać*. <Od + Dziachnąć>

Oddziachnięcie, a, bhm., czynność cz. **Oddziachnąć**.

Oddziałik, u, lm. i p. **Oddział**: Tam natenczas stał mały O. konfederatów. Kacz. <Od Oddział>

Oddział, u, lm. y l. jedna z części, na które podzielono całość dla dogodniejszego ujęcia całości: O. w utworze pisarskim = *dział, rozdział*. O. pierwszy, drugi. O. filozoficzny w księżce zbiorowej. To miasto do oddziału tego należy. Troc (= *określenie, obwodu, dystryktu*). O. biura = *wydział, sekcja*. O. kuchen tanich przy warszawskim towarzystwie dobroczynności. O. historyczny, słowiański. O. języków starożytnych przy wydziale filologicznym uniwersytetu (= *sekcja*). Zapisał ś. początkowo na O. matematyczno-fizyczny. Chm. (= *wydział, fakultet*). Ta szkółka ma dwa oddziały. Przy

klasie drugiej w gimnazjum otwarto O. równoległy (= klasę równoległą). Oddziały w fabryce: kotlarski, kowalski, ślusarski, tokarski. O. na wystawie = grupa, dział, sekcja. O. powstańców = partja, banda. O. wojska = dywizja; partja, hufiec. O. w jeździe składał się z trzech rot. 2. † O. część wydzielona, przeznaczona, partja, porcja, racja: O. obroku dzienny, miesięczny, roczny. Troc. 3. † O. praca wyznaczona: Odrobił O. roboty. Troc. 4. † O. wynagrodzenie za zrobienie wyznaczonej pracy: Zapłacono mu O. 5. fizj. (secretio) wydzielanie; wydzielina. Zdr. Oddziałik, Oddziałek. <Od + Dział>

Oddziałać, a, ał, nied. Oddziaływać I. † O. dobrodziejstwo = odrobić, odpłacić, odwetować, oddać, odstąpić s. za nie: Gdy im ty najlepiej działasz, tym oni najgorzej oddziaływają. L. Człowiek ubogi łaski O. nie może. Kosz. Czekał pogody, żeby dobrodziejstwa wzięte w jakiej części O. mógł. Górn. Nigdy mu tego tak nie oddziałam, nigdy tak nie oddam, bym też najwięcej czynił, najwięcej dziękował, żeby on jeszcze więcej uczynności mej, większej dzięki nie był godzien. Górn. 2. † O. działając, odjąć, oddalić, szereg. czary, odczynić, odczarować: Oddziaływałam urok. Kn. Cyrceś przemieniła towarzysze Ulisesa w świnie, aż ją gwałtem mieczem przypędził, toż zaś oddziałała te pokusy. Biel. M. 3. odpowiedzieć działaniem, zachować s. w pewien sposób wobec danych bodźców a. podnieć; odeprzeć działanie: Mięsień oddziaływa na podrażnienie elektryczności przez kurezenie s. 4. odbić s. na kim, na czym swoim działaniem, wywrzeć wpływ, podziałać, wpłynąć; nie zostać bez wpływu, poskutkować: Ciszka nocna oddziaływała potrochu na niego. Bał. Naparstnica oddziaływa na szybkość tętna. Choroba oddziaływa zgubnie na ustrój. 5. † O. majątność = odstąpić prawnie, aljenować, † oddalić. Troc. <Od + Działać>

Oddziałanie, a, blm., czynność cz. Oddziałać.
Oddziałek, iku, lm. iki p. Oddział: Miasteczka i wsie zajęte były przez małe oddziałki rajtarów szwedzkich. Sienk.

Oddziałowy przym. od **Oddział:** Lekarz, kontroler O. O., ego, lm. i rz. dozorca oddziału: O. w więzieniu.

Oddziaływacz, a, lm. e ten, co oddziaływa: Długiego czasu, częstego prawd powtarzania potrzeba, nim staną na równi z przeciwnym sobie oddziaływaczem. Lel. <Od Oddziaływać>

Oddziaływać, ywa a. uje, ywał p. Oddziałać.
Oddziaływanie, a, blm., czynność cz. Oddziaływać: O. chemiczne = odczyn. Wzajemne O. organów. O. (reakcja) równa jest działaniu (akcji). Improwizacja jest to bezpośrednie działanie poety na otoczenie, z którego on natchnienie odbiera, jest to zatym wzajemne na siebie O. Bele.

[**Oddzić, i, ił**] p. **Odgiąć.** <?>
Oddziedziczać, a, ał p. Oddziedziczyć.
Oddziedziczenie, a, blm., czynność cz. Oddziedziczać.

Oddziedziczenie, a, blm., czynność cz. Oddziedziczyć.

Oddziedziczyć, y, ył, nied. Oddziedziczać I. † O. odsunąć od dziedzictwa, wydziedziczyć: Kazimierz w testamentie syna Władysława oddziedziczył. Błaz. 2. a. część. **Oddziedziczyć, nied. Oddziedziczać** otrzymać prawem dziedzictwa, odebrać w spadku; dostać, jako schedę, puściznę: O. majątek po rodzicach. Przen.: O. enoty po przodkach. Ducha cząsteczkę boskiego oddziedziczyłeś. Zim. <Od + Dziedziczyć>

Oddzielać, a, lm. e i. × O., × Oddzielić I. *ten, co oddziela a. oddzielił:* Usiędzie O. w Azocie. Leop. 2. mł. = a) przyrzęd do oddzielenia od zboża ziarnek niewykształconych i zanieczyszczeń, jak kółkol, groszek, owies i t. d. b) magnes umieszczony w rymnie i odciągający kawalki żelaza, gdy s. znajdują w zbożu. <Od Oddzielać>

Oddzielać, a, ał i O. s. p. Oddzielić.
Oddzielenie, a, blm., czynność cz. Oddzielać.
Oddzielenie się, a s., blm., czynność cz. Oddzielać s.

Oddzielenie, a, blm., czynność cz. Oddzielić: Umrze-li jego ojciec bez oddzielenia syna swego, tedy dzieci tego to nieoddzielnego syna wezmą to imięnie swego dziada. Ort.

Oddzielenie się, a s., blm., czynność cz. Oddzielić s.

× **Oddzielić, a, lm. e p. Oddzielać.**
Oddzielić, i, ii, nied. Oddzielać I. *dzielać, odjąć, odsunąć; rozdzielić, odłączyć; odosobnić, odgrodzić, odgraniczyć, odseparować:* Oddzielił dobrych od złych. Bóg oddzielił wodę od ziemi. O. kółkol od ziarna. Oddzielił sobie Bóg Abrahama i ze złego towarzystwa wywiódł. Skar. (= wybrał). Swantopek, usłyszawszy o zabiciu Borysa i Hleba, weselił s. z tego, iż już dwu bratu jednaka śmierć z ojczyzny oddzielił. Stryjk. (= od ojcowskiego spadku wyłączył). O. pieniądze dla każdego robotnika. Troc (= odłożyć oddzielnie). O. srebro od ołowiu (= wydzielić, odciągnąć z niego). 2. utworzyć przegrodę, granicę: Niewielki oddzielał ich od słuchaczów przedział. Mick. 3. † O. syna, córkę = splacić, wyposażyć; wyznaczyć im dział spadkowy i usamowolnić, × odprawić: O. syna, córkę. Troc. 4. anat.: † Naczyńka oddzielające nasienie p. **Ceweczka.** 5. × O. fizj. *wydzielić z siebie, wydalić* (secernere, excernere): Gruczoły oddzielające, wydzielające łyż. Nerki oddzielają mocę (= wydzielają). O. s. I. *odseparować s., odosobnić s., odgraniczyć s., odgrodzić s.:* Chińczycy oddzieliłi s. murem od świata. 2. *odłączyć s., odbić s., odstrychnąć s., odpaść:* O. s. od towarzystwa, od rodziny. Dwa pułki oddzieliły s. od armji. Ten kraj s. od korony oddzielił. Troc. 3. (o rzeczach) *odstać, odejść, odleść, odszczepić s., odkleić s.:* Siatkówka oddzieliła s. od oka. Przyklejony papier po zwilżeniu łatwo s. oddziela. 4. chir. = a) *odpaść:* Członek zgorzelą dotknięty oddziela s. od reszty ustroju. b) *odgraniczyć s., odznaczyć s.:* Zgorzel oddziela s. od części zdrowych przez kreś graniczną a. przedziałową. 5. fizj. *wydzielić s., odejść.* Por. **Odchód.** <Od + Dzielić>

† **Oddzielnicy** fizj. (secretorius) *oddzielający, wydzielający, wydzielnicy.* <Od Oddzielný>

Oddzielnie przys. od **Oddzielný.**

Oddzielnopłciowy bot. I. a. **Osobnopłciowy** (dielinus): Rośliny oddzielnopłciowe = *mające organy płciowe odosobnione*. Rośliny oddzielnopłciowe dzielą s. na współoddzielnopłciowe (monoecia), rozdzielnopłciowe (dioecia) i pomieszanopłciowe (polygamia). 2. **Lepnica** oddzielnopłciowa p. **Lepnica.** <Oddzielný + Płciowy>

Oddzielnostanowy dotyczący oddzielných stanów: Korporacje oddzielnostanowe. <Oddzielný + Stanowy>

Oddzielnosć, i, blm. rz. od Oddzielný: Osobne przedtym ziemie zrzekły s. swojej oddzielnosći dla uformowania jednego udzielnego ciała. L.

Oddzielný I. × O. *mogący być oddzielnym, odłącznym, rozdzielnym, rozłącznym.* Mącz. 2. *osobny, od-*

relny, samodzielny, dzielny, niezawisły, samostny, luźny, niepołączony z drugimi, sam w sobie: Pokój O. Mieszkania oddzielne mieć będą. Skar. 3. *poszczególony, szczególny, szczegółowy:* Oddzielne galezie przemysłu, sztuki, nauki. 4. *mat.:* × *Liczba oddzielna = odierwana, abstrakcyjna, niemianowana.* Łs. <Od + × *Dzielny, od Dzielić*>

Oddzielony I. im. od **Oddzielić:** Oddzielona dla niego majątność. Troc (= *wydzielona*). †Syn O., córka oddzielona. Troc (= *wyposażona*). 2. *który ś. oddzielił, znajdujący ś. a. występujący oddzielnie, oddzielny, odosobniony, pojedynczy:* Od korony oddzielone miasto. Troc. Lek. (discretus): Krosty ospowe oddzielone i spływające.

Oddzieracz, a, Im. e ten, co oddziera, odrzycacz. Mącz.

Oddzierać, a, ał p. **Oderzedć.**

Oddzierać, a, bIm., czynność cz. **Oddzierać.**

Oddziergać, a, ał i O. ś. p. **Oddzierzgać.** Troc. <Od + *Dziergać*>

Oddzierganie, a, bIm., czynność cz. **Oddziergać.**

Oddzierganie się, a ś., bIm., czynność cz. **Oddziergać ś.**

Oddziergiwać, uje, iwał i O. ś. p. **Oddzierzgać.**

Oddziergiwanie, a, bIm., czynność cz. **Oddziergiwać.**

Oddziergiwanie się, a ś., bIm., czynność cz. **Oddziergiwać ś.**

Oddziergnać, nie, nął I. p. **Oddzierzgać.** 2. [O.] *przedziergnąć, przemienić:* Ziele oddziergające z konia na człowieka. O. ś. I. p. **Oddzierzgać.** 2. [O. ś.] *przedziergnąć ś., przemienić ś.:* Niedźwiedź na człowieka ś. oddziergnął. <Od + *Dziergnąć*>

Oddziergnięcie, a, bIm. p. **Oddziergnięcie.** Troc. **Oddziergnięcie się**, a ś., bIm. p. **Oddziergnięcie ś.**

Oddziergnięcie, a, bIm., **Oddziergnięcie** czynność cz. **Oddziergnąć, oddzierznięcie.**

Oddziergnięcie się, a ś., bIm., **Oddziergnięcie ś.** czynność cz. **Oddziergnąć ś., oddzierznięcie ś.**

Oddzierzgać, a, ał, **Oddziergać, Oddzierzgnąć, Oddziergnąć**, nied. **Oddzierzgiwać, Oddziergiwać** *odwizać coś zadzierzgniętego, rozwiązać, rozplatać, rozszplatać, odplatać.* Włód. O. węzeł. O. ś. *odwizać ś., rozwiązać ś., rozszplatać ś., odplatać ś., rozplatać ś.* <Od + *Dzierzgać*>

Oddzierzganie, a, bIm., czynność cz. **Oddzierzgać.**

Oddzierzganie się, a ś., bIm., czynność cz. **Oddzierzgać ś.**

Oddzierzgiwać, uje, iwał i O. ś. p. **Oddzierzgać.**

Oddzierzgiwanie, a, bIm., czynność cz. **Oddzierzgiwać.**

Oddzierzgiwanie się, a ś., bIm., czynność cz. **Oddzierzgiwać ś.**

Oddzierzgnąć, nie, nął i O. ś. p. **Oddzierzgać.** <Od + *Dzierzgnąć*>

Oddzierzgnięcie, a, bIm. p. **Oddzierzgnięcie.**

Oddzierzgnięcie się, a ś., bIm. p. **Oddzierzgnięcie ś.**

Oddzierzgnięcie, a, bIm., **Oddzierzgnięcie** czynność cz. **Oddzierzgnąć.**

Oddzierzgnięcie się, a ś., bIm., **Oddzierzgnięcie ś.** czynność cz. **Oddzierzgnąć ś.**

× **Oddzierzenie**, a, bIm., czynność cz. **Oddzierzyć, otrzymanie.**

× **Oddzierzyć**, y, ył *otrzymać:* Ubito projektu na ekspertantów, którym, skoro starostwa oczekiwane oddzierzą, kazano płacić półtrzeciej kwarty. Kal. <Od + *Dzierzyć*>

[**Oddzięczenie się**, a ś., bIm.] czynność cz. **Oddzięczyć ś., odwdzięczenie ś.**

[**Oddzięczyć się**, y ś., ył ś.] p. **Odwdzięczyć ś.** <Od + **Dzięczyć* ś., od Nm. Dank>

Oddziękować się, uje ś., ował ś. I. *nadziękowawszy ś. dosyć, przestać dziękować:* Ulżyło zaraz mężowi, i nie mogli ś. staremu O. Krasz. 2. [O. ś.] *pożegnać ś., rozstać ś.* <Od + *Dziękować*>

Oddziobać, bie, bał *dziobiąc, oddzielić:* O. kolee od ciernia. <Od + *Dziobać*>

Oddziobanie, a, bIm., czynność cz. **Oddziobać.**

Oddziwić się, i ś., ił ś., **Oddziwować ś., nadziwić ś., nadziwować ś. dosyć, wydziwić ś., wyjść z podziwienia:** Nie mogę ś. temu O. Orzesz. O. ś. nie mogę twej przenikliwości. Orzesz. Lecz nie mogę ani ś. O., ni odzalić tej przyrzęskiej ziemi, że nad sobą cierpi taką głowę niedowiarka. Zm. <Od + *Dziwić*>

Oddziwować się, uje ś., ował ś. p. **Oddziwić ś.:** Nie mogę ś. O., skąd ś. tu wzięłeś. Orzesz.

Oddzwaniać, a, ał p. **Oddzwanić.**

Oddzwanianie, a, bIm., czynność cz. **Oddzwaniać.**

Oddzwonić, i, ił, nied. **Oddzwaniać** I. *odbyć, ukończyć dzwonienie, przedzwonić: Oddzwonił już na Anioł Pański. 2. *odpowiedzieć dzwonieniem na dzwonienie.* Przen.: *odpowiedzieć stosownie do zapytania:* Oddzwoniłem ci tak z twoich własnych pieśni, jakom ci obiecał. Zigr. 3. *odezwać ś., odbić ś. dźwiękiem, oddźwięczuć:* Żyd rzucił mu djament do próznej czary, w jęklivy oddzwoniła dźwięk. Krasin. 4. *co = dzwoniąc, oddać, odegrać; wydziwić:* O. jaką nutę. Zegar oddzwonił godzinę. <Od + *Dzwonić*>*

Oddzwonienie, a, bIm., czynność cz. **Oddzwonić:** Wszakżem cię przestrzegał, abyś nie ruszał dzwonka, żebyś go nie wydał; nie chciałeś przestrogi przyjąć, otóż masz O. Zigr.

Oddzwonnik, a, Im. i bot. p. **Odzwonnik.** <Od + *Dzwonnik*>

[**Oddźwierek**, rka, Im. rki] p. **Odrzwia:** Opierając ś. na oddźwierku, stanęła jak Cerber przy wnijsciu do tego Acheronu. Korz. <Od + **Dźwierek*, od DZWR>

Oddźwieczać, a, ał p. **Oddźwieczuć.**

Oddźwieczanie, a, bIm., czynność cz. **Oddźwieczać.**

Oddźwieczuć, y, ał, **Oddźwieknąć**, nied. **Oddźwieczać** *odpowiedzieć dźwiękiem na dźwięk, odbić dźwięk, oddać dźwięk napowrót, nied. mieć dobry rezonans:* Każda nuta, co ś. im poda, zaraz w ich sercach mile oddźwieczy. Syrok. (= *znajdzie oddźwięk, odezwie ś.*). <Od + *Dźwieczuć*>

Oddźwieczenie, a, bIm., czynność cz. **Oddźwieczuć.**

Oddźwięk, u, Im. i *dźwięk odbity, rozchodzący ś., odgłos, echo.* Przen.: Słowa te znajdują O. w sercach ogółu. Bywają przestępstwa, karane przez przestarzałe prawa, które nie znajdują już oddźwięku w sumieniu publicznym. <Od + *Dźwięk*>

Oddźwięknąć, knie, knął a. kł p. **Oddźwieczuć:** Moze głuchym oddźwiękną ci echem. Berw. Ta myśl oddźwiękła raz jeszcze i na długo brzmiała w pamięci dzieci. Krasz. <Od + *Dźwięknąć*>

Oddźwięknięcie, a, bIm., czynność cz. **Oddźwięknąć.**

Oddźwigać, a, ał I. × O. p. **Oddźwignąć.** 2. *dzwigając, odrobić swoje.* <Od + *Dźwigać*>

× **Oddźwignalny** I. *używany do oddźwignania.* 2. *mogący być oddźwigniętym.* L.

Oddźwiganie, a, bIm., czynność cz. **Oddźwigać.**

× Oddźwigiwać, uje, iwał p. Oddźwignąć. Sł. wil.
× Oddźwigiwanie, a, blm., czynność cz. Oddźwigi-
giwać.

× Oddźwignąć, nie, nął, × Oddźwigać, nied.
× Oddźwigiwać *dźwigając, odsunąć.* < Od +
Dźwignąć >

× Oddźwignienie, a, blm. p. Oddźwignięcie.
× Oddźwignięcie, a, blm., × Oddźwignienie czyn-
ność cz. Oddźwignąć.

Ode przyi. p. l. Od.

Odebrać, odbierze, odebrał, nied. Odbierać l.
*wziąć napowrót co swoje, dostać z powrotem, wy-
dostać, wycofać skąd, zabrać nazad, odzyskać:*
Trzeba O. co naszego. Stasz. Bóg daje, Bóg od-
biera swoje ludziom dary. Pot. O. pożyczone pie-
niądze. Odebrałem pieniądze, kupno od kupca.
Troć. O. pieniądze z banku (= *podnieść*). O. nie-
przyjacielowi miasto. Troć (= *odbić*). Byłem
w obozie, gdy on (Dąbrowski) Gdańsk Niemcom
odbierał. Mick. O. zabranę łupy. Odebrać córkę
z klasztoru, syna ze szkół. Odbierz mu, coś
mu dał. Troć. Kto daje i odbiera, ten ś. w piekle
poniewiera. Prz. 2. *wziąć skąd gwałtem, wy-
drzeć; zabrać, wyrwać komu; pozbawić kogo cze-
go:* Żłodzię odebrał mu z ręki sakiewkę. Słowa
złotliwe, sławę drugiemu odbierające. Zam.
O. komu chleb. Kupey skarżą ś. na posłów
w Niemczech, że im chleb odbierają. Świt. (= *zysk
umniejszają*). L.). Na jednego Achivi wszystkie
złącza siły i odbiorą ci życie. Dm. O. sobie życie.
Pan Bóg, kiedy karę na naród przypuszcza, od-
biera naprzód rozum od obywateli. Mick. Kogo
zgubić chce szczęście, rozum mu odbiera. Min.
Odebrano mu tę godność, ten urząd. Troć. Twe
wdzięki odebrały mi śmiałość. Mick. [Odebra-
ło mu mowę] = *odjęło; stracił mowę*. [Odebrało
mu władzę w nodze]. [Odebrało mu nogę, rękę] =
obezwładniło; stracił władzę w nodze, w ręce. 3.
wziąć od dającego, dostać, otrzymać, przyjąć: Ode-
brałem list twój. Kopez. O. odpowiedź. Przysła-
ne mi towary odebrałem. Pieniądze odebrałem
i z odbioru kwituję. O. pensję, list, rozkaz. O.
wiadomość. Wezoraśmy z Rzymu odebrali gońca.
Mick. O. święcenia z rąk biskupa. Odebrał pod
okiem matki staranne wychowanie. Synu, odbierz
to moje błogosławieństwo! Wizyt nie odbiera, ani
ich nie daje, ponieważ ją tu mają jeszcze za
obcą. Świt. O. co po przodkach = *odziedziczyć*.
[Odbieres po mnie królestwo]. O. eo od natury
(= *być w co uposażonym*). × Czekał z niecierpli-
wością, jaki koniec ta awantura odbierze. L.
(= *wezmie, mieć będzie; czym ś. skończy*). Goto-
wał ś. na śmierć, którą niechybnie a niespo-
dziewanie miał z ręki niewiadomej O. Mick.
Słuszną karę odbierze w piekle. Mick. O. wra-
żenie (= *doznać go*). † O. sprawiedliwość (= *do-
znać, doświadczyć jej*). 4. *odjąć, oddzielić, odłączyć:*
O. kąkol od pszenicy. Odbieram sobie od gęby,
a im daję. L. Co lepsze, odebrał z kupy. Troć.
Szumować czyli odbierać ziarna na wierzchu
pływające. Brz. (= *zabrać*). O. rosół = *zabrać z nie-
go szumowiny, odszumować go*. O. matkę = *ująć,
ubrać część z dojrziałych drożdży dla przechowania
jej do dnia następnego*. W maju z owiec ozimą
każ wełnę odbierać. Jeżow. Są tam kruszce bar-
dzo dobrego srebra, a nie umieją go inaczej od-
bierać, tylko przez ogień. Łęcz. (= *odciągać, wy-
tapiać*). 5. dziecko = *przyjąć od rodzącej, spełnić
przy położnicy powinność akuszerki*: Niewiasta, co
u innych niewiast przy rodzeniu dzieci odbiera.
Perz. Kazał Faraon babom, co dzieci odbierają,
aby dusiły wszystkich synów, z żywota macie-

rzyńskiego wychodzących. Zał. 6. [O., **Oddać**] =
wziąć do wojska: Wojtka odebrał. † O. ś., [O.
ś.] *odejść, oddalić ś., wynieść ś.*: Albowiem już
grobla niższa i wyższa daleko ś. z ziemią od-
bierze od groblej. Strum. [Muszę od mych miłych
O. ś. weń]. < Od(e) + Brać >

Odebranie, a l. blm., Odbiór czynność cz. **Ode-
brać**: Cały areoszt ofiejera kończył ś. na odebra-
niu mu szpady. L. Dać asygnacją na O. pienią-
dzy od kupca. Troć. 2. × O. lm. *a to, co ode-
brano, otrzymano, wzięto, wydłarto napowrót*. Sł. wil.

**Odebranie się, a ś., blm., czynność cz. Ode-
brać ś.**

[**Odechnąć, nie, nął i O. ś.**] p. **Ocknąć**. < Od(e)
+ *Cchnąć, zam. *Ctnąć >

[**Odechnięcie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Ode-
chnąć ś., ocknięcie ś.**

**Odechcenie się, a ś., blm., czynność cz. Ode-
chcieć ś.**

**Odechcieć się, chce ś., chciał ś., × Odchcieć ś.,
× Odniechcieć ś., nied. Odechciewać ś.** tylko nieos.
przestać chcieć ś.: Odechciało mu ś. = *odeszła go
ochota, opuściła go chęć*: Ślepo ś. dziś zakocha,
jutro ś. jej odechce, tysiąc ma celów, w które
razem mierzy. L. Odechciało mi ś. już jeść. Ode-
chciało mi ś. przechadzić. Odechce ś. im tu
przyjść. Troć. Gdy wróce do domu, żyć mi ś.
odechciewa. Krasin. < Od(e) + Chcieć >

Odechciewać się, a ś., ał ś. p. Odechcieć ś.

**Odechciewanie się, a ś., blm., czynność cz. Ode-
chciewać ś.**

Odechrczić, i, ił i O. ś. p. Odchrczić. < Od(e) +
Chrczić >

**Odechrczenie, a, blm., czynność cz. Odechrczić,
odechrczenie.**

**Odechrczenie się, a ś., blm., czynność cz. Ode-
chrczić ś.**

[**Odecknąć, nie, nął i O. ś.**] p. **Ocknąć**: Ode-
cknął ze snu. Odecknął ja. Kon. < Od(e) +
*Cknać, zam. *Ctnąć >

[**Odecknienie, a, blm.**] p. **Odecknięcie i Odecknię-
cie ś.**: Słyszą rzadko i w uspieniu, a zapomną
w odecknieniu. Mick.

[**Odecknienie się, a ś., blm.**] p. **Odecknięcie ś.**

[**Odecknięcie, a, blm., Odecknienie**] l. czynność
cz. **Odecknąć. 2. p. Odecknienie ś.**

[**Odecknięcie się, a ś., blm., Odecknienie ś.,
Odecknięcie, Odecknienie**] czynność cz. **Odecknąć ś.**

[**Odeckniony**] *zbudzony; który ś. ocknął*. Przen.:
Odeckniona ojezyczna. Wor.

× **Odeclać, a, ał i × O. ś. p. Odclić.**

× **Odeclanie, a, blm., czynność cz. Odeclać.**

× **Odeclanie się, a ś., blm., czynność cz. Ode-
clać ś.**

× **Odeclenie, a, blm., czynność cz. Odeclić.**

× **Odeclenie się, a ś., blm., czynność cz. Ode-
clić ś.**

× **Odeclić, i, ił i × O. ś. p. Odclić.** < Od(e) +
Clić >

[**Odecnąć, nie, nął**] p. **Ocknąć**. < Od(e) +
*Cnąć, zam. *Ctnąć >

[**Odecnięcie, a, blm.**] czynność cz. **Odecnąć.**

† **Odeczczić, i, ił, nied. † Odeczczać l.** kogo = *od-
jąć mu część, pozbawić czci, honoru, zbezczęścić,
zhańbić, sprofanować. 2. p. Odczytać.* < Od(e) +
Czczić >

† **Odeczczać, a, ał p. Odeczczić.**

† **Odeczczenie, a, blm., czynność cz. Odeczczać.**

† **Odeczczenie, a, blm., czynność cz. Odeczczić.**

[**Odednie, a, lm. a**] *zaranie*: W noey, czy też
dopiero na odedniu, mróz był znówu krzepko
chycił. Reym. < Od(e) + *Dnie, od Dzień >

× **Odednieć**, **eje**, **ał** p. × **Odnieć**. <Od(e) + Dnieć>

× **Odednienie**, **a**, blm., czynność cz. **Odednieć**.
× **Odedrgiwać**, **a**, **ał** p. **Odedrgnąć**.

Odedrgiwanie, **a**, blm., czynność cz. **Odedrgiwać**.

× **Odedrgnąć**, **nie**, **nał**, nied. **Odedrgiwać** *odpowiedzieć drgnięciem na drgnięcie*: Nie odedrgiwałam już świata zewnętrznemu. Krasin. <Od(e) + Drgnąć>

Odedrgnienie, **a**, blm. p. **Odedrgnięcie**.
Odedrgnięcie, **a**, blm., **Odedrgnienie** czynność cz. **Odedrgnąć**.

× **Odedrwić**, **i**, **ił**, nied. × **Odedrwiwać** *odpowiedzieć drwinami na drwinę, odpłacić drwinami, odszydzić*: Ja chciałem z niego zażartować, a on mi odedrwił. L. <Od(e) + Drwić>

× **Odedrwienie**, **a**, blm., czynność cz. **Odedrwić**.
× **Odedrwiwać**, **a**, **ał** p. **Odedrwić**.
× **Odedrwiwanie**, **a**, blm., czynność cz. **Odedrwiwać**.

Odedrzeć, **odedrze**, **oddarł**, [Oddarć], nied. **Odzierać** 1. co = *drąc, oddzielić, oderwać, odłupać, udrzeć*: O. szmat, kawał łyka. 2. przen.: † O. kogo = *drącęgo ś. dokąd odeprzeć, odegnąć, odpędzić*: Krakus nieprzyjaciela jednego przymierzem, drugiego Bogiem z karków oddzielił, drugiego oddziera. Błaż. × O. ś. *odszczyć ś., oddalić ś., odstrychnąć ś.; zerwać z kim, z czym*: Wam wolno zaprzeczać cudom i tajemnicom, boście ś. oddarli od Boga i od ziemi, od podań wiekowych i mądrości własnej. Krasz. <Od(e) + Drzeć>

× **Odedrzwia**, **i**, blp. p. **Odrzwia**. Wor.

Odegnąć, **a**, **ał**, **Odgonić**, nied. **Odganiać** 1. *odpędzić, przepędzić, przegnać, odeprzeć, odsadzić, odparować*: O. bydło. O! jeśli tak ma być zawsze, o Lechu! to mię odegnaj, i pójdę ja bosa. Słow. O. nieprzyjaciela od murów miasta. [Było mi nie wierzyć obertalowi, jażby nas był ksiądz od ontarza odegnął]. Ork. Gwałt gwałtem odganiać. Zigr. Sędziowie powinni kłete od sądu odganiać. Sz. (=nie dopuszczać ich do sądu). Kurzenie bylica odgania pokusy z domu. Sien. 2. *oddzielić, odłaczyć*: Kupiec krakowski Turza naprzód jął odganiać srebro od ołowiu przez miedź. Biel. M. <Od(e) + Gnać>

Odegnanie, **a**, blm., czynność cz. **Odegnąć**: O. złych duchów. Troc.

× **Odegnąć**, **nie**, **nał** p. **Odgiać**. L. <Od(e) + Gnać>

× **Odegnięcie**, **a**, blm., czynność cz. **Odegnąć**, *odgięcie*.

Odegrać, **a**, **ał**, **Odgrać**, nied. **Odgrywać**, **Odegrywać**, † **Odegrawać** 1. *odpowiedzieć graniem na granie*: Harfy tobie w ton odgrały. Słow. Przen. (o pojedynkujących ś.): Gra tamten nieźle, ale ten lepiej odgrywa. Kaczk. 2. *grając, odzyskać, wygrać napowrót, odbić przegrana*: Odda ci ten dług, skoro odegra, co przegrał. L. 3. [O.] *usuwać, odpędzić przez granie*: Chodzą z suchotami do organisty, by je na organach odegrał. 4. *wykonać na narzędziu a. na narzędziach muzycznych, wygrać, zagrać co, przegrać; ukończyć granie*: O. co na flecie. O. wyjątek z opery. 5. *grając na scenie, odtworzyć jaką rolę, sztukę*: Rolę ezownika odegrał artysta znakomicie. Na zakończenie wieczoru odegrano komedijkę. Przen.: Uwierzyłem, że to prawda; tymczasem odegrano w ten sposób ze mną komedijkę! (= zamaskowaawszy rzecz, wprowadzono mię w pole). 6. przen.: O. kogo, co = *udać, zmyślić; podszyć ś. pod kogo, pod co, po-*

zować na kogo, na co: Odgrywa rolę wielkiego pana. Z uczuciem dobrze bardzo odegranym zawałał. Korz. Wesołość ustępowała szybko jakiejś tęsknocie, nie wiem, czy szczerzej, czy odegranej doskonale. Krasz. O. ś. *grając, odbić ś.; wygrać napowrót, odegrać swoje*: Odgrywając ś., zgrał ś. co do nitki. Odegrałem ś. co do grosza. Nie za to ojciec syna bił, że grał, ale że ś. odegrywał. Prz. <Od(e) + Grać>

Odegrana, **ej**, lm. e, **Odgrana** *rezultat gry, w skutek którego ktoś swoje odegrał, grając np. w karty*.

Odegranie, **a**, blm., czynność cz. **Odegrać**.
Odegranie się, **a** ś., blm., czynność cz. **Odegrać** ś.

† **Odegrawać**, **a**, **ał** i † **O. ś.** p. **Odegrać**. <Od(e) + Grawać>

† **Odegrawanie**, **a**, blm., czynność cz. **Odegrawać**.

† **Odegrawanie się**, **a** ś., blm., czynność cz. **Odegrawać** ś.

Odegrywać, **a**, **ał** i **O. ś.** p. **Odegrać**.
Odegrywanie, **a**, blm., czynność cz. **Odegrywać**.
Odegrywanie się, **a** ś., blm., czynność cz. **Odegrywać** ś.

Odegrzać, **eje**, **ał** i **O. ś.** p. **Odrzać**. <Od(e) + Grzać>

Odegrzanie, **a**, blm., czynność cz. **Odegrzać**, *odgrzanie*.

Odegrzanie się, **a** ś., blm., czynność cz. **Odegrzać** ś., *odgrzanie ś.*

Odegrzewać, **a**, **ał** i **O. ś.** p. **Odrzać**: O. ś. p. mrozach. Krasz.

Odegrzewanie, **a**, blm., czynność cz. **Odegrzewać**, *odgrzewanie*.

Odegrzewanie się, **a** ś., blm., czynność cz. **Odegrzewać** ś., *odgrzewanie ś.*

Odegrzmieć, **i**, **ał**, nied. **Odegrzmiewać** 1. × O. *prześcąć grzmieć, ucichnąć po gromotach, przegrzmieć*. 2. *odpowiedzieć gromem na grom, huknąć również*: Na pierwszy ich wystrzał odegrzmieiliśmy im ze dwudziestu dział. Przen.: Przewodnik odegrzmiał im z oddali: Nie bluźńcie! Krasin. <Od(e) + Grzmieć>

Odegrzmienie, **a**, blm., czynność cz. **Odegrzmieć**.

Odegrzmiewać, **a**, **ał** p. **Odegrzmieć**.
Odegrzmiewanie, **a**, blm., czynność cz. **Odegrzmiewać**.

† **Odejć**, **odejdzie**, **odszedł** p. **Odejsć**. <Od(e) + Ić, ID>

[O dej dydy, o dydy!] *okrzyk*. <Okrzyk.>
[Odejmać, a, ał], † **Odejmać** i † **O. ś.** p. **Odjąć**.

<Od(e) + Imać>

[**Odejmanie**, **a**, blm.], † **Odejmanie** czynność cz. **Odejmać**.

† **Odejmanie się**, **a** ś., blm., czynność cz. † **Odejmać** ś.

† **Odejmnny**, **ego**, lm. e rz. mat. p. **Odejmnna**: O. jest liczba mniejsza, którą wyjmujemy z większej. Troc.

Odejnować, **uje**, **ował** i † **O. ś.** p. **Odjąć**.
Odejnowanie, **a** l. blm., czynność cz. **Odejnować**. 2. lm. a *działanie arytmetyczne odwrotne do dodawania*: Mając sumę dwóch liczb i jedną z nich, znajdujemy drugą przy pomocy odejmowania. O. liczb całkowitych, ułamków, jednomianów, wielomianów. O. odcinków, wektorów i t. p. <Od Odejnować>

† **Odejmujący**, **ego**, lm. y rz. mat. p. **Odejmnna**: O., liczbą mniejszą, którą wyjmujemy z większej. Sol.

Odejrzenie, a, Im. a kam. *poziom płaszczyzny kamienia*: Wziąć dobrze O. <Od + JRZ/ŹRZ/ZIER/ZOR>

Odejscie, a, blm., † **Odeście**, **Odechód** f. czynność cz. **Odejsć**: Rymwid mileży a O. zwleka. Mick. (= *odejszcie*). Gdy wszyscy wyszli, on O. zwleka. Słow. Po odejściu moim ś. to stało. Troc. Odejście i wrócenia czas żołnierzowi naznaczony. Troc. (= *damo mu urlop*). O. pociągu. O. od rozumu. Troc. 2. † O. *zejście, zgon, śmierć*.

Odejsć, **odejdzie**, **odszedł**, **[odesed]**, **[Odeśń]**, **Odyńś**, † **Odejć**, nied. **Odchodzić**, × **Odchadzać** f. *idąc, oddalić ś.*; *puścić przez, odsunąć ś.*, *usunąć ś.*, *zejść z oczu*: Dobrą noc mu dawszy, wszyscy odchodzili. P. Koch. Klnij mię, jak chceś, odchodząc, ale odejdź sobie. L. Odchodzę od ciebie, a co jeszcze rozkażesz? Troc. Nie odchodź jeszcze, mam z tobą do pomówienia. O. na bok, na ustęp. Odszedł na miasto, niemasz go w domu. Troc. (= *wyszedł*). Anna nie odchadzała z kościoła. Skar. O. z kwitkiem (= O., *nie nie wskórawszy*). † **Odchodzić**, O. upornie z prawa lub od sądu = *uchylić ś. od wyroku sądowego, O. z sądu przed wydaniem wyroku*. Skr. O. ze służby = *oddalić ś.*, *odprawić ś.*; *opuszczać je*. × **Przen.**: Odszedł na lepszy żywot z tego świata. Birk. (= *przeszedł, zeszedł; opuścił świat*). **Przen.**: *zostać w tyle, uciec, zniknąć, oddalić ś.*: Płyniem z portu, nam ziemie i miasta odchodzą. Koch. J. **Przen.**: Sen odchodził z oczu jego. Birk. (= *uchodził, ulatywał, uciekał*). **Przen.**: *odjechać, pojechać, oddalić ś.*, *odpłynąć*: Poczta, statek, pociąg odeszły. Pociąg, poczta odchodzi (= *rusza z miejsca*). Morze odchodzi (= *odpływa, cofa ś.*). Morze odchodzi i przychodzi pod Hamburgiem. Troc. List, papiery odeszły = *zostały zabrane przez odjeżdżających, zostały wyprawione*. **Przen.**: *odstąpić, oddalić ś.*, *odbić, zboczyć, odstrychnąć ś. od czego, minąć ś. z czym*: O. zwyczajów przodków, od założeń, od pobożności. O. od rozumu, od zmysłów, od przytomności = *stracić, utracić, postradać je; zapamiętać ś., oszaleć*: Odechodziłem prawie od siebie na ten widok. Niem. Powiadamy o gniewliwym, że od siebie odszedł, że sobą nie włada, to jest, że uchylił rękę, rozum i przytomność. Pilch. Nieprzuczeni od takiego widowiska, od zmysłów prawie odchodziliśmy. L. Niektórzy od siebie i od rozumu odchodzili. Birk. Odszedł od rozumu przez dni trzydzieści. Skar. Szalony człowiek, który od rozumu odszedł. P. chef. Zasmucony, od rozumu odszedł i ledwo kiedy do siebie przychodził. Skar. Odeszła od siebie z radości, ze zdumienia (= *nie posiada ś.*). **Przen.**: *przejść, minąć, przeminać, skończyć ś.*, *ustąpić*: Co łatwo przyjdzie, łatwo odejdzie. Prz. Złe przychodzi prędko, a odchodzi powolno. L. Ból mi odszedł. Starsi przychodzili wyciągnąć ś. na podłozę, by im ręce i nogi po tej młóćbie nieustannie odeszły. Krasz. (= *wydobrzały*). Już mi odeszło (= *przeszło mię boleć*). [Odszło krowie] (= *wyzbrowała*). Traktat na odeszłym sejmie zawarty. Vol. (= *odbył*). 2. kogo, co = *odejść od kogo, od czego, odstąpić, opuścić, porzucić, rzucić; odchodząc, zostawić; odbić kogo*, co: Wszyscy go odeszli w tym niebezpieczeństwie. L. Czego odchodzisz biedną dziewczynę? Zim. Łakomy zbory swe odchodzić musi. Falib. [Marysia odesła chłopca. Odesedłem cąpki tam] (= *zostawiłem ją przez zapomnienie*). **Przen.**: Chęć go odeszła. Siły go odeszły. 3. **przen.** *odstać, odleżeć, oddzielić ś.*, *upłynąć*: Ciało od kości odchodzi. Odchodzi jeszcze farba. Troc. (= *puszcza, schodzi*). 4. **przen.**: *ujść, wyjść, zejść, odpłynąć, spłynąć,*

wypłynąć, wydzielić ś., *wypaść*: Woda kanałem odchodzi. Robaki z niego odchodzą. Odeszło zeń wiele żółci. Przy topieniu metalu fus odchodzi. Cało odeszło od niego. Kn. (= *wyszedł z niego pokarm niestrawiony*). Niestrawiony pokarm od niego odchodzi. Troc. Płód odszedł = *został wydany na świat*. [Wypię wodę, aby dziecko nie odeszło]. 5. nied. **przen.** *wychodzić, rozchodzić ś.*, *ubywać, mieć odbyt, powodzenie, wzięcie, popłacać*: Wino w oheoczym gronie szybko odchodzi (= *znika*). Ten towar odchodzi. Dobrze odchodzą towary. Troc. Kiełbasy w zapusty najwięcej odchodzą. **Przen.**: [Przy żniwie rzadko kiedy śpiewanie odchodzi]. 6. **przen.** *ubyc, zbyć, zejść, zostać, odpaść, odliczyć ś.*, *stracić ś.*, *potracić ś.*, *odjąć ś.*: Z tego odchodzi dwa łokcie na rękawy (= *nie należy odliczyć; przypada, wypała*). Z ogólnej sumy odchodzi trzy ruble na koszt. 7. **przen.** *ubyc, zmniejszyć ś.*, *umniejszyć ś.*, *zmaleć, zniknąć, zmarnieć, zmarnować ś.*, *odpaść, przepaść, zniszczyć, ulotnić ś.*: Trzecia część życia odchodzi przez spanie. Prot. Komu co z ręki pożytku odchodzi, miło to więc nie bywa. Górn. Cokolwiek przez ciepło dzień ode dnia nam odchodzi i ubywa, to wszystko pokarm przyrodzony przywraca. Karnk. Srebro takie, gdy włożysz na kapekę, odchodzi go dymem mało nie trzecia część. L. (= *ulata*). Uroda, gdy w długie lata ś. zawodzi, traci cenę, zawsze jej cokolwiek odchodzi. Bardz. Nie zdarło ś., ani odeszło starością odzienie jego. Leop. 8. † O., [O.] **przen.** *zejść ze świata, umrzeć; paść, zdechnąć; zmarnieć*: Ktoby białogłową uderzył pięścią albo nogą, zachymby dziecię w niej odeszło... Karnk. Głód, pieniądze niemasz, konie odchodzą, słudzy chorują, umierają. Piotr. Bydło zarazonym powietrzem odchodzi. Li. Zarazy skutki znajdują ś. w trzewach zdechłych zwierząt, które z tej zarazy odeszły. Wolsz. Świnie gdzieby odchodziły i zdychały, opich dawać jest ratunkiem. Syr. Bydło mu gęsto na obrze odchodziło. Haur. Na świnie bywa czasem jakoby powietrze, że tego oraz znacznie odchodzi. Haur. Szarańcza, aże tego roku ludziom niebardzo szkodziła, wszakoż koni dla niej odeszło przez trzy sta. Papr. Bydło jeśli gwałt uczynię chodzeniem wielkim, odejdą mi jednego dnia wszystkie stada. Leop. [Bydłę odesło]. 9. † O. **przen.** *stracić znaczenie, wygasnąć, pójść w niepamięć, zostać niesionym*: Prawo to odeszło. 10. † O. *zbyć kłopotu, uwolnić ś.*, *zalatwić ś.*, *uniewinnić ś.*: Kogo winią o co, a on przysięgą odchodzi, a to czyni już nie raz, temu samemu bez świadków nie wierzą dalej. Groic. Gdyby wdowę winiono, czegooby z rzezy nieboszczyka nie miała, tedy przysięgą odejdzie. Groic. Nie może obwiniony O. sam przeciwko świadkom. Magd. 11. † O. w co = *przejść, przemienić ś.*, *zmienić ś.*, *przerzucić ś.*, *przedzierznąć ś.*, *zamienić ś.*, *przeobrazić ś.*, *przekształcić ś.*: Za czarownej laski tknięciem w zwierzów rozmaitych dziwy młódź odchodzi. Żebr. <Od(e) + Iś>

× **Odeklnąć**, nie, **nął p. Odkląć**. L. <Od(e) + Klnąć>

× **Odeklnięcie**, a, blm., czynność cz. **Odeklnąć**, *odklnąć*.

Odekować, uje, **owal** *pokryć, pobić dekówką*: O. stodołę. <O + Dekować>

Odekowanie, a, blm., czynność cz. **Odekować**.

† **Odekretować**, uje, **owal** *osądzić, skazać*: W niedługim czasie 150 na tenże zabój odekretowano. Chr. <O + Dekretować>

† **Odekretowanie**, a, blm., czynność cz. **Odekretować**.

† **Odekrzcić, i, ił i † O. ś. p. Odechrzcić:** Odekrzcił ś. na arjańską sektę. Biel. M. <Od(e) + Krzcić >

† **Odekrzczenie, a, blm., czynność cz. Odekrzcić, odchrzzenie.**

† **Odekrzczenie się, a ś., blm., czynność cz. Odekrzcić ś., odchrzzenie ś.**

Odelga, i, blm. 1. † O. ulga, ukojenie, polepszenie, folga: Wielka O. jest, kiedy strapiony ma przed kim ciężkość swą wynurzyć. Górn. Zdrowie mi przywrócił i ból w odelgę obrócił. Gęb. Jędza, do piekła ś. udawszy, niebu i ziemi wielką uczyniła odelgę. Koch. J. Dawać mamy, lecz nie tak, aby innym O. nie była, a nam samym uciś. Kosz. 2. [O.] p. **Odwiłz.** <Od + LEG/LG >

× **Odelgać, a, ał p. × Odelgnać.** Sł. wil.

× **Odelganie, a, blm., czynność cz. Odelgać.**

Odelgnać, nie, nął, × Odelgnąć odlepić ś., odkleić ś., odkłamać, puścić, odleść, odstac, odpaść. Przen.: Odelgnąwszy od drzewa, spojrziała. Krasin. (= odsunąwszy ś.). <Od(e) + L1P/LEP/L(N), sld. do LEG >

× **Odelgnąć, nie, nął, × Odelżeć, nied. × Odelgać zelżeć, zwolnić ostrość, zlagodnieć, stać ś. przyjemniejszym, lżejszym, sfolgować, puścić, zwolnieć, osłabnąć:** Mróz odelzał (= zmniejszył ś.). Odelgła mi choroba. Troc. Odelgło mi. Kn. (= ułżyło, odeszło, zrobiło ś. lepiej, polepszyło ś., ból ustąpił). <Od(e) + *Lgnać, od LEG/LG >

Odelgnienie, a, blm. p. Odelgnięcie.

× **Odelgnienie, a, blm. p. × Odelgnięcie.**

Odelgnięcie, a, blm., Odelgnienie czynność cz. Odelgnąć.

× **Odelgnięcie, a, blm., × Odelgnienie czynność cz. Odelgnąć.**

× **Odelnąć, nie, nął 1. p. Odelgnąć:** Odelnął papier przyklejony. Troc. 2. **odelznąć coś przylgniętego, odkleić, odlepić.** <p. Odelgnąć >

× **Odelnięcie, a, blm., czynność cz. Odelnąć.**

× **Odelzać, a, ał p. Odelżyć.**

× **Odelżanie, a, blm., czynność cz. Odelzać.**

× **Odelżeć, y, ał p. × Odelgnąć:** Takową zimę będziemy mieć, w którą podczas mróz i tegie zimno będzie, wnet zasię odelży, i przyjemniejsza będzie. Fur. <p. × Odelgnąć >

× **Odelżenie, a, blm. 1. czynność cz. Odelżeć.** 2. czynność cz. **Odelżyć.**

× **Odelżyciel, a, lm. e ten, co odelża, pocieszyciel.**

× **Odelżycielka, i, lm. i forma ż. od Odelżyciel.**

× **Odelżyć, y, ył, nied. × Odelżać 1. przynieść ulgę, ulżyć, pomóc, popożycować:** Mogę teraz sercu memu rzewnym O. płaczem. L. 2. **odpowiedzieć lżeniem lżaczemu, zwiadowcy nawzajem.**

[**Odemgleć, eje, ał**] **ocucić ś. z zemdenia.** <Od(e) + Mgleć >

[**Odemglenie, a, blm.**] **czynność cz. Odemgłość.**

Odemknąć, nie, nął, [Otemknąć], nied. Odmykać 1. odsunąć, unknąć, posunąć, odepchnąć, oddalić, cofnąć: Stół od ściany odemknęty. Troc. Na noe tylko odemknie wojsko swoje, ale potem z nim ś. razem przybliży. Moracz. 2. **otworzyć, uchylić:** Odmykać drzwi, skrzynię, komorę i t. d. L. O. zasunę, zamek, kłódkę. Cóżby po drzwiach było, kiedyby ich pewnych czasów zamykać i odmykać nie potrzeba? Pim. Tamże przez odemknione (odemknięte) połowicą wrota siła było w otwartych sieniach widać złota. Otw. Gdy on zamknie, nikt nie odemknie. Bud. Już odemknął zimny gmach. Mick. [Odemknij do nowej komory]. Straszny jak piorun, gdy niebo odmyka. Słow. Przen.:

Młody człowiek, w oku jej i twarzy czerpiąc niejako natchnienie, odmykał te zasoby umysłowe, jakie w głowie swej miał. Korz. 3. [O.] **odeprzeć, odrzec, odpowiedzieć:** Dobry wieczór, odemknąłem. O. ś. 1. † O. ś. **unknąć ś., odsunąć ś., usunąć ś., oddalić ś., cofnąć ś.:** Poblizu ś. do niego nigdy nie przymyka, a jeśli ś. on przymknie, ona ś. odmyka. P. Koch. Na ten poeisk ani ś. poruszał, ani ś. z niejsea odmykał. Birk. 2. **otworzyć ś., odchylić ś.:** Drzwi, okno odemknęły ś. <Od(e) + Mknąć >

Odemknięcie, a, blm., czynność cz. Odemknąć. Odemknięcie się, a ś., blm., czynność cz. Odemknąć ś.

† **Odemsta, y, lm. y, [Odemsta] odemszczenie, odwet za zło:** Luboby sam chciał od wojny poprzestać, tedy my sami mielibyśmy go prześladować, na samą sprawiedliwość i odemstę patrząc. Star. [Jeno dychał odemstą i myśleniem o niej]. <Od(e) + Msta >

Odemszczać, a, ał i O. ś. p. Odemścić.

Odemszczenie, a, blm., czynność cz. Odemszczać. Odemszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Odemszczać ś.

Odemszczenie, a, blm., czynność cz. Odemścić. Odemszczenie się, a ś., blm., czynność cz. Odemścić ś.

Odemszczony którego odmszczono, za którego ś. zemścili, pomszczony.

× **Odemściciel, a, lm. e ten, co ś. odemszcza a. odemścił, pomściciel, zemściciel.**

× **Odemścicielka, i, lm. i forma ż. od Odemściciel.**

Odemścić, i, ił, nied. Odemszczać komu, kogo, co = odplacić zemstą, pomścić kogo, co; zemścić ś., wyrzucić zemstę za kogo, za co; oddać za swoje, za czyje, mszcząc ś.: O. krzywdę, zniszczenie kraju. O. ś. **dokonać zemsty, zemścić ś., pomścić ś.:** O. ś. za co. <Od(e) + Mścić >

[**Odenki, ów, blp., Odenki**] **coś znajdujacego ś. na dwie, meły, grzęzy.** <O + *Denki, od Dno >

[**Odeńść, odeńdzie, odszedł**] p. **Odejść.** <Zam. Odejść >

Odeon, u, blm., × Odeum nazwa gmachu, przeznaczanego na przedstawienia muzyczne i t. p. <Gr. odeion = miejsce śpiewu >

Odepchnąć, chnie, chnął a. [chł], nied. Odpychać 1. pchnąć, oddalić; odeprzeć: O. tłoczącego ś. Odepchnęła starego szafarza Franciszka. Kras. Turcy są teraz przez ś. od Europy odepchnięni. Baz. Newton przypuścił dwie w naturze siły panujące, odpychającą i pociągającą. Rogal. 2. **przen. oddalić, usunąć pogardliwie, odtrącić, odpędzić:** O. zausznika, kochankę od siebie, od swego boku. 3. **przen.:** O. co = odtrącić, odrzucić; nie **przyjąć czego ze wstrętem, pogardzić** czym: O. propozycję. O. jaką myśl od siebie. 4. **przen.:** O. kogo od siebie = zrazić, odstręczyć: Nieschludność ludzi od ciebie odpycha. L. O. ś. **pchnąć, oddalić ś., odsunąć ś.:** O. ś. wiosłem. O. ś. w tłoku od ściany. O. ś. na wodzie od brzegu = odbić od brzegu. Odpychając ś. od brzegu, na Carogród płynął. Skar. Równy ze dniem odepchnęliśmy ś. i płynęliśmy na morze. Warg. <Od(e) + Pchnąć >

Odepchnienie, a, blm. p. Odepchnięcie.

Odepchnienie się, a ś., blm. p. Odepchnięcie ś. Odepchnięcie, a, blm., Odepchnienie czynność cz. Odepchnąć.

Odepchnięcie się, a ś., blm., Odepchnienie ś. czynność cz. Odepchnąć ś.

Odepchnięty, × Odepchniony im. od Odepchnąć.

× **Odepchniony p. Odepchnięty**: Turcy są teraz przez ś. od Europy odepchnieni. Baz. Odepchniona nawa. Troc. O. od twojej łaski. Troc.

Odepnie p. Odpiąć.

[**Odeprać, odpiąć, odepra!**] *odegnąć (kijem)*: Weźcie kija i odpięcie precz ode dwora. <Od(e) + Prać>

[**Odepranie, a, blm.**] czynność cz. **Odeprać.**

† **Odeprza, y**, lm. e *wzajemna skarga pozwanego przeciw powodowi*, od wód: O przach i odeprzech. L. W sądach spory mogą być czynione przez pozwanego przez odeprza, ale po odpowiedzi pozwanego na żalobę sędzieja, odciąwszy swary zbytnie, każdej stronie niech uczyni sprawiedliwość nieodwłóczną. Herb. <Od(e) + *Prza, od 1. Przeć>

1. Odeprzeć, odeprze, odpar!, [**Odparć**], nied. **Odpięrać 1. prać oddalić, odsunąć; odsadzić, odparować, odepchnąć, odbić**: Od portu flisy odpierają dalej. Bardz. (= *odbijają*). O. raz (= *odtrącić*). W najzaciętszej walce odeprą napaśe Maura. Przyb. Dozwólcie mnie samemu mężnie te burze odpierać. L. Czy godzi ś. gwałt gwałtem, kij kijem odpierać? Petr. Rzuć nań Ajaks dzięć, lecz ś. nie przedarła do ciała, bo między gruba silny raz odparła. Dm. Przen.: O. zarzut = *zbić*. **2.** † O. komu = *stawić opór, dostać, oprzeć ś., dotrzymać placu*: Rzućwszy ś. do szabli, co mężniejszym to tarczą, to wręcz odpierał. Warg. Aby ś. wzdry nad nami kiedy zmiłowali, a tym srogim polahańcom spólnie odpierali. Biel. M. Nie potrzeba nam pomocy zinań, gdyż sami z to mocy mieć możemy, żebyśmy każdemu nieprzyjacielowi mężnie odparli. Paszk. Długą bitwą zmordowani, trudno mogli świeżym wojskom odpięrać. Warg. Kazał im, żeby ś. nie trwożyli, a mężnie odpięrali nieprzyjacielowi. Biel. M. Mieczem tym uzbrojony, mógł nieprzyjacielowi O. i onego porazić. Smale. Przen.: Tak poruszony, że ledwie odpięra placowi i lzy z trudnością hamuje. P. Koch. **3.** † O. komu słowami = *odpowiedzieć; odrzec, odezwać ś.; odciąć ś., zaprzeczyć*, nied. *kontrować*: Na to odparł mi w te słowa... Powiadał, iż kupił to imienie; ale strona odpierała. Biel. M. Głośno odpierał Żydom, pokazując przez pisma być Krystusem Jezusa. Bud. **4.** [O.] *otworzyć*: Odparli drzwi. <Od(e) + 1. Przeć>

2. Odeprzeć, przeje a. pre, przal, nied. **Odeprzewać przejąc odstac, wzdać ś., odleść, odejść, odkleić ś., oddzielić ś.**: Fornir na meblach odeprzewa. Skóra na nogach, kora na wiosnę odeprzewa. Ninoga obracać w ukropie, aż z niego skórę zdejmą, gdy odepre. Spicz. <Od(e) + 2. Przeć>

Odeprzenie, a, blm., czynność cz. **2. Odeprzeć.**

Odeprzewać, a, al p. 2. Odeprzeć.

Odeprzewanie, a, blm., czynność cz. **Odeprzewać.**

Odeptać, pceze a. × **pee**, nied. **Odeptywać 1. udeptać naokoło, ugnieść, ubić dokoła nogami**: O. ziemię około drzewka. Wsadzone drzewo O. trzeba. Troc. **2.** × O. *wydeptać, udeptać*: O. ścieżkę. **3.** *poddeptać, zdeptać, zdeptać po wierzchu; zetrzeć powierzchnię, depcząc*: O. lakier na podłodze. **4.** × O. *obuwić = nadpsuć przez noszenie, wychodzić, wydeptać, zdziżelować, nadnosić*. Sł. wil. × O. ś. *posp. wydrzeć ś. z obuwia, chodząc*: O. ś. w drodze. <O + Deptać>

Odeptanie, a, blm., czynność cz. **Odeptać.**

× **Odeptanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Odeptać ś.**

Odeptywać, uje a. ywa, ywał i × O. ś. p. Odeptać.

Odeptywanie, a, blm., czynność cz. **Odeptywać.**

× **Odeptywanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Odeptywać ś.**

[**Oderdać, a, al**?]: Miała matka śtery córki, jedną była hoderdana, drugą była bez kolana. <O + Derdać>

Oderwa, y; lm. **y 1.** × O. *część oderwana, odłączona; odlam, odlamek, odrywek*: Prusy, Szląsk, dawne oderwy od naszego kraju. Stasz. **2.** [O.] *odnoga rzeki, łacha*. <Od + RW/RYW>

Oderwać, wie, wał, nied. **Odrywać 1. rwąc oddzielić; szarpnąwszy odłączyć; urwać od czego, oberwać, odciągnąć**: O. kawał sznurka. O. podłogę, pieczęć = *zerwać*. Przen.: O. prowineję od kraju (= *odciąć*). Traktat Andruszowski oderwał Kijów od Polski. O. kogo od łona matki = *rozdzielić, rozłączyć go z nią*. **2.** przen.: O. kogo od kogo, od czego = *odciągnąć, odwieść, odwrócić*: O. kogo od roboty = *przerwawszy mu ją, odwołać go od niej; zrobić mu w niej dystrakcję*. Jedne mocą, drugie postrachem, inne przydają nagrody od nieprzyjaciela oderwał. Pileh. (= *skłonił ich do zerwania z niemi*). Nie mogłem oczu O. od pięknego widoku. O. myśl od czego. Są przedmioty, które nas tak mocno uderzają, iż wcale nie jest w mocy naszej O. od nich uwagę. Śniad. J. Trokliwość zbyt uczona o zbiory od ważniejszych cię powinności odrywa. Karp. O. kogo od gry, od nauki, od pijaństwa. **O. ś. 1.** *urwawszy ś., oddzielić ś.; zerwawszy ś., odpaść; oberwać ś.; rozerwawszy ś., odłączyć ś.*: Guzik, tasiemka oderwała ś. od koszuli. Gzysm oderwał ś. (= *obleciał*). O. ś. z powrozu. Zawiasa oderwała ś., trzeba ją nazad przybić. **2.** przen.: O. ś. od kogo, od czego = *zerwać, rozstać ś., rozłączyć ś., rozdzielić ś. z kim, z czym, odłączyć ś., odsunąć ś., odstrzychnąć ś., odseparować ś., odszczepić ś., odzepić ś. od kogo, od czego; opuścić, porzucić kogo, co*: O. ś. od świata. Oderwał ś. Izrael od Judy. Lel. Gdy ś. już siać godzi, nie odrywać ś. od siewu. Haur. O. ś. od roboty (= *przerwawszy ją, odbiec od niej na chwile*). <Od(e) + Rwać>

1. Oderwanie, a 1. blm., czynność cz. **Oderwać. 2. Im. a, Abstrakt fil. treść pojęcia oderwanego; pojedynczy rys a. cecha, rozważana niezależnie od rzeczy, której jest właściwa.**

2. Oderwanie przys. od Oderwany, abstrakcyjne.

Oderwanieo, ńca, lm. *ńcy ten, co ś. oderwał*: Synowie Beljal, oderwanicy od cerkwi bożej. Birk. (= *odszczepienicy, odstępcy*). Perekopców, jakoby rebelizantów i od wielkiej ordy oderwańców. Nar. Stąd choroby wojska, włóczęgi, oderwanicy (= *maruderzy*). <Od Oderwany>

Oderwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oderwać ś.**

Oderwany 1. im. od **Oderwać**: *Oderwana gałąź. Troc. 2.* † O. *niestały, nietrwały, zmienny*: Oderwana w miłości stateczność. Troc. **3.** O., st. w. × **Oderwański; Abstrakcyjny fil. odosobniony, wydzielony z całości, której jest składnikiem, rozważany niezależnie od całości a. od związku, do którego należy**: Cecha oderwana. Rys O. Pojęcie oderwane = *pojęcie, którego treść stanowią rysy osobno wydzielone z całości konkretnej, nigdy samoistnie nie dane w doświadczaniu*. Rozumowanie oderwane, nauka oderwana = *oparte na pojęciach oderwanych, mające do czynienia z niemi*. **4.** mat.: *Liczba oderwana = niemianowana, a bstrakcyjna*.

Oderwańszy p. **Oderwany**: Najoderwańsze rozumu prawdy. Śniad.

Oderwisko, a, lm. a **urwisko** od czego, **urwa**, **miejsce oderwane**: Rzeki wielkie czasem wyspy i oderwiska formują. Ostr. Gdyby gwałtowne jakie przyrzucenie gruntu nastąpiło, co ś. nazywa O., tedy pan gruntu zepsutego ma do niego prawo, pokąd na gruncie przyrzucenym korzenie nie puszczą ś. Ostr. <Od + RW/RYW>

Oderwisto przys. od **Oderwisty**. L.

Oderwisty pełen **oderwisk**, **urwisty**. L. <Od Oderwać>

Oderznąć, nie, **nał**, posp. **Oderznąć**, nied. **Odrzynać** l. **rznąć** **odjąć**; **oberznąć**, **odciąć**, **odkrajac**, **odkroić**, **odrzezać**, **wrznąć**, **uciąć**, **ukrajać**: Żonom konfederatów piersi odrzynał. Rzew. O. kawałek powroza. 2. † O. przen. **odrzucić**, **porzucić**: Oderzni też wszystkie zbytki, sercem mocnym odeprzy. 3. przen. **odciąć**, **przeciąć**, **odjąć**, **zahamować**: Obsaczenie fortecy ze wszystkich stron, ażeby jej O. dowóz wszelkiej żywności. Jak. J. 4. przen. **oddzielić**, **odsadzić**, **odstawić**: Ryczała z placu, jako ta krowa, której cielątko od wymion oderzną. Orzesz. O. ś. 1. **rwnięciem uwolnić** ś.: Powinieneś mieć przy sobie nóż, abyś ś. miał czym O., gdyby cię przywiązano. L. 2. przen. **odznaczyć** ś. **wyraziście**: Puszczą odrzyna ś. na skłonie nieba niezmiernie czarno. Sienk. <Od(e) + Rznąć>

Oderznięcie, a, btm. p. **Oderznięcie**.

Oderznięcie, a, btm., **Oderznięcie** l. btm., czynność cz. **Oderznąć**. 2. × O. lm. a **miejsce**, **gdzie** co **oderznięto**: Ogrodnik oderznięcia na drzewie maścią zalepia. Śl. wil.

Oderznięcie się, a ś., btm., czynność cz. **Oderznąć** ś.

Oderzeć, y, ał **odpowiedzieć** **rzeniem** na **rzenie**; **odpowiedzieć** **rzeniem**: Grzmię — aż mi wszystkie oderzały konie. Słow. <Od(e) + Rzeć>

Oderzenie, a, btm., czynność cz. **Oderzeć**.

Oderznąć, nie, **nał** i O. ś. posp. p. **Oderznąć**.

Oderznięcie, a, btm., czynność cz. **Oderznąć**, **oderznięcie**.

Oderznięcie się, a ś., btm., czynność cz. **Oderznąć** ś., **oderznięcie** ś.

Odeschnąć, **odeschnie**, **odsechł**, nied. **Odsychać** l. **wyschnąć** **napowrót**; **obeschnąć** **po wierzchu**, **oschnąć**. 2. **uschnąwszy**, **oddzielić** ś., **odpaść**. <Od(e) + Schnąć>

Odeschnienie, a, btm. p. **Odeschnięcie**.

Odeschnięcie, a, btm., **Odeschnienie** czynność cz. **Odeschnąć**.

Odeskortować, **uje**, **ował**, nied. **Odeskortowywać** **eskortując**, **odprowadzić**; **odprowadzić** **pod konwojem**: Jasyr odeskortowywał do pierwszej bezpiecznej placówki, a jeńców tatarskich odeskortowywał starszyźnie. Rol. Dla bezpieczeństwa dodają ei sześciu żołnierzy, którzy ją odeskortują aż do bramy lackiej. Rol. <Od + Eskortować>

Odeskortowanie, a, btm., czynność cz. **Odeskortować**.

Odeskortowywać, **uje**, **ywał** p. **Odeskortować**.

Odeskortowywanie, a, btm., czynność cz. **Odeskortowywać**.

Odesłać, **śle**, **stał**, nied. **Odsyłać**, **!Odesłać** l. **posłać** **z powrotem**, **zwrócić**: Odesłała mu podarunki i pierścionek. Odesłę książki, skoro przeczytam. L. O. komu zapomniany parasol. Odesłał konie, a sam poszedł pieszo. O. żonę jej rodzicom. O. zły towar. 2. **posławszy**, **oddalić**, **usunąć**; **odprawić**: Odesłano go od dworu na bezpieczne miejsce. L. Cezar żonę swoją odesłał od siebie i rozłączył ś. z nią. L. 3. kogo dokąd, do kogo =

posłać, **zwrócić**, **skierować**, **zaadresować**, **wskazać**, **dokąd** ś. **udać**: O. kogo do plenipotenta, czytelnika do pewnego miejsca w dziele. Odsyłam cię do autorów samych. Falib. O. kogo do wszystkich djabłów (= **kazać mu iść**). O. sprawę do sądu, prośbę do rządu gubernialnego. Odsyłał kogo od Annasza do Kaifasza. Prz. 4. **posłać**, **przesłać** **do miejsca przeznaczenia**, **wysłać**, **wyprawić**, **wyeksplodować**: O. list na pocztę. 5. [O.] **posłać**: Pán odesłał po niego. <Od(e) + I. Słać>

Odesłanie, a, btm., **Odsyłka** czynność cz. **Odesłać**. × **Odesłaniec**, **ńca**, lm. **ńcy** **ten**, **co jest gdzie odesłany**, **wyprawiony** na **mieszkanie**. Śl. wil. <Od Odesłany>

Odespać, **śpi**, **spał**, **Odspać**, nied. **Odsypiać** l. **przespać** **czas** **znaczony**, **wyspać**. 2. **odwetować** **sobie** **spaniem** **poprzednie** **niepanie**: Co w nocy nie dospał, to w dzień odespał. <Od(e) + Spać>

Odespanie, a, btm., czynność cz. **Odespać**.

† **Odespodz** p. **Odspód**: Mniejsze piramidy cegłą są O. podmurowane. Star. <Od(e) + S(=Z) + POD>

× **Odespód**, **odu**, lm. **ody** **część** **czego** **od** **spodu**, **spód**: O. obuwia. Śl. wil.

† **Odespód** przys. p. **Odspód**. L. <Od(e) + S(=Z) + POD>

Odesać, **ssie**, **ssał**, **Odsaac**, nied. **Odsysać** l. **prześcąć** **ssać**, **odbyć** **ssanie**: Gdy już prosięta odesała, to je odsadzać od maciorki. Trzyc. 2. **ssaniem** **zamarłą** **czynność** **wydziałania** **mleka** **nowo** **obudzić**. <Od(e) + Ssać>

Odesianie, a, btm., czynność cz. **Odesać**.

† **Odeszcie**, a, btm. **odejście**: Kiedyby zgłupienie albo rozumu odeszcie przyszło. Oczeko. <Od(e) + Szcie>

Odeszczwać, a, ał p. **Odszczuć**: Pasterze ich zaraz odegnali, i psy od swego bydła prędko odeszczwali. Papr. <Od(e) + Szczać>

Odeszczwanie, a, btm., czynność cz. **Odeszczwać**, **odszczucie**.

Odeszklenie, a, btm., czynność cz. **Odeszklić**.

Odeszklić, i, il **coś** **zeszklonego** **przywrócić** **do poprzedniego**, **pierwotnego** **stanu**; **pozbawić** **szkło** **jego** **istoty**: Kawałki szkła odeszklone i ogrzane do wysokiej temperatury. <Od(e) + Szklić>

× **Odeszły** **który** **odszedł**: Traktat na odeszłym sejmie zawarty. Vol. (= **przeszłym**, **zeszłym**, **minionym**, **nieduwno** **odbyłym**). O. od siebie = **zapamiętały**, **wściekły**, **szalony**. L. Wiele plotek, jako szaleni i od rozumu odeszli, mieszałi. Skar. O. wprzód = **wprzód** **umarły**. L. <Od Odejsz>

† **Odeszty** **którego** **odeszli**: Zalać iskry potrzeba zawczasu, źle odeszta narobi szkody i hałasu. Pot. <Od(e) + CHOD/SZED>

† **Odeście**, a, btm. p. **Odejście**: Chrystus śmierć swoją odeściem (odejściem) a. drogą do ojca zowie. Wuj. Niewiasty na wiosnę rodzące łacno łada za przyczyną odehód płodu miewają; jeśli odeścia nie będzie, wdy jednak trudne mają porodenie. Spiez. <Od + I>

[**Odeścić**, i, il] p. **Ocknąć**: A odeśnij, moja mała, odeśnij! O. ś. **przysnuwszy** ś., **odejść**: Książętom śląskim nie odeśniło ś. jeszcze, że do Krakowa prawa mają większe, niż Leszek. Krasz. <Od(e) + Śnić>

[**Odeśnienie**, a, btm.] p. **Odeśnięcie**.

[**Odeśnięcie**, a, btm., **Odeśnienie**] czynność cz. **Odeśnić**, **ocknąć** ś.

Odeśnięcie się, a ś., btm., czynność cz. **Odeśnić** ś.

† **Odetch**, **odetchu** a. **odtchu**, lm. y l. i [O.] p. **Oddech**: Odtelcu broni, zacieklej z tyfu doskakuje,

requiem negat. Żebr. Zamku tego, nie dając nie obłożonym odetchu, w dzień i w nocy ustawicznie dobywali. Błaż. [Haruj a haruj, a zaś nijakiego odetchu]. 2. anat.: Odetchy p. **Droga**: Lekarstwo to tym, którym ś. w odetkach i w gardle ślamowatości flegmiste sadza, jest użyteczne. Syr. Korjander odetchy od sapki i rymy wolne czyni. Syr. <Od + DUCH/DCH/DYCH>

Odetchnąć, nie, nął, [Oddechnąć, Oddychnąć, Oddychnąć], †Oddyszeć, nied. Oddychać I. fizj. (respirare, spirare)=a) (o zwierzętach) *wzionać i wyzionać za pomocą płuc powietrze, utlenić krew; (o rybach i płazach żyjących w wodzie) przyswoić sobie za pomocą skrzelii każdorazowo pewną ilość tlenu zawartego w wodzie; (o owadach) przyswoić sobie za pomocą dychawek każdorazowo pewną ilość tlenu z powietrza; (o roślinach) przyswoić sobie z powietrza pewną każdorazowo ilość tlenu za pomocą wszystkich żyjących części roślin*: Oddycha, jeszcze nie skończył. Troc. Zwierzęta oddychają, gdy ś. powietrze w wyznaczone od przyrodzenia części weiska i stamtąd znowu wypchnięte bywa. Kluk. Powietrza tego, które w ś. bierzemy, nie widać, a gdy zaś oddychamy i wypuszczamy go nazad, to go widać. Sak. Wolnym odetchnie powietrzem. Mick. Oddychać z ciężkością = *dyszeć, dychać, tchnąć; robić, pracować piersiami*. Słabo oddychać = *posp. zapać*. Gwałtownie oddychać = *ziajać*. Nie mogę O. = *złapać tchu*. [Oddychła ciężko parę razy i otworzyła oczy]. Ork. Stambulskie oddycha gorczyce. Mick. (= *pali tytoń*). Przen. (o wietrze) *powiać, dmuchnąć*: Jak puszką chwieje trawka zielona, choć wiatr przestanie oddychać. Mick. 2. nied. przen. *tchnąć, żyć*: Moje serce tylko tobą oddycha. Stasz. Dla Polski i dla męża Barbara oddycha. Fel. 3. przen.: Oddychać czym = a) *tchnąć, promieniować, jaśnieć, odnaczać*. Miejsce przyjemne, gdzie wszystko niewinna oddycha rozkoszą. Zabł. Ziemia oddycha pokojem. Mick. Przejmował zwyczaj, którym wszystko oddychało. Mick. b) *ziajać, dyszeć, tchnąć, pałać, gorzeć*: Oddychać zemstą, nienawiścią. c) *pałać, gorzeć, płonąć*: Rozlewasz pieśń uczuciem, zapalem oddychasz. Mick. Szezerą ku tobie oddycham żywołiwnością. Troc. 4. Oddychać do kogo, do czego, za czym = *wzdychać, rwać ś., wydzierać ś.; marzyć o kim, o czym, tęsknić za kim, za czym*: Oddychać do swobody. 5. *wytchnąć, odpocząć, spocząć, uspokoić ś.*: Zatrzymawszy sanki, dał im (koniom) O. Mick. Turcy nie mieli czasu zabawić ś. napaściami na granice, oddychała więc cała rubież choć na chwilę. Krasz. Książę dotąd snem twardym oddycha. Mick. (= *spoczywa*). 6. *ochłonać, uspokoić ś., przebyć obawę, O. swobodnie*: Gdy wilki odeszły, odetchnąłem narresze. <Od(e) + Tchnąć>

Odetchnienie, a, bfm. p. Odetchnięcie: Drobniuchne źdźbła odłamki, któreby ona mogła wciągnąć z odetchnieniem. Mick. (= *z oddechem*).

Odetchnięcie, a, lm. a, Odetchnienie I. bfm., czynność cz. Odetchnąć. Przen.: O. wiatru = *powiew, podmuch, prąd, ciąg*. 2. przen. *wytchnienie, spoczynek, odpoczynek, ustaniek*.

†**Odetchniony, †Oddechniony** który odetchnął, spoczął, wypoczął. Troc.

†**Odetezenie, a, bfm., czynność cz. Odetozyć**.

†**Odetozyć, y, ył** odznaczyć tyłkami: Żyto nieodetezone.

Odetyzować, uje, ował spirytus = *pozbać go składników bardzo lotnych, eterów*. <Od + Eteryzować>

Odetyzowanie, a, bfm., czynność cz. Odetyzować.

[**Odetka, i, lm. i**] *jakas cząstka krosien*. <Od(e) + TK/TYK>

Odetkać, a, ał, nied. Odtykać I. = a) *spruć, rozsytać to, co ś. utkało*. Mącz. b) *tkając odrobić co; tkając odrobić swoje, wytkać, ukonczyć tkanie*. c) *odrobić, oddać tkaniami*: O. dług. 2. i dok.

Odetknać otworzyć coś zatkanego a. *przytkanego*: O. butelkę (= *odkorkować*). O. beczkę (= *odsypuntować*). Kolejno czop po czopie odtykać i wodę spuszczać. Torz. (= *wyjmnować*). O. fajerkę na kuchni (= *odsunąć*). O. komin, piec, rurę od pieca (= *odsunąć szyber*). O. musztardę (= *O. słoik z musztardą*). × Przen.: *odkryć, odsłonić*: Lice siostry nieszczęsnej wstydliwe odtyka. Żebr. 3. × O. *oddzielić, odłączyć*; przen. *usunąć, oddalić*. **O. ś., Odetknać ś. I.** *otworzyć ś. z zatyczki; odkorkować ś., odsypuntować ś., odsunąć ś.* 2. × O. ś. *oddalić ś. od kogo, od czego na chwilę, odłączyć ś., oderwać ś., wyrwać ś., odstryknąć ś., odbiec*: O. ś. od roboty, z domu. Odetknać ś. od nas. Sł. wil. <Od(e) + Tkać>

Odetkanie, a, bfm., czynność cz. Odetkać.

Odetkanie się, a ś., bfm., czynność cz. Odetkać ś.

Odetknać, nie, nął p. Odetkać.

Odetknięcie, a, bfm., czynność cz. Odetknać.

Odetknięcie się, a ś., bfm., czynność cz. Odetknać ś.

Odetnie p. Odciać. <Od(e) + Tnie, od Ciąg>

Odetrzeć, odetrze, odtarł, [Odtarć], nied. Odcierać I. *tarcie przywrócić do pierwotnego stanu; wytrzeć co z czego*: O. napis starodawny (= *starszy powłokę, wydobyć go na jaw; odczyścić*). 2. *kogo = ocucić, orzeźwić, doprowadzić do przytomności przez tarcie*: Jęknął kilka razy i zemdał, żeśmy go ledwie odtarli. Rzew. Omdlał i padł tak, że go odcierać musieli. Bud. B. O. jaki członek ciała = *doprowadzić go przez tarcie do należytego stanu*: O. sobie nogę, uszy. 3. *przez tarcie gwałtem oderwać*: Młockarnia odtarła mu rękę. <Od(e) + Trzeć>

Odeum, nieod. p. Odeon. <Zam. Odeon, przystosowane do całej grupy wyrazów na -um>

Odewrzeć, odewrzeje, odewrę a. odewre, odewrzał a. odwarł I. *wrząć, oddzielić ś., odstać, odleść; odgotować ś.*: Mięso już odewrzało (a. odwarło) od kości. 2. *odbyć warzenie ś., przebyć wrzenie należyte, dostatecznie; ugotować ś.*: Już rosół odewrzał. <Od(e) + WR/WIER/WOR>

[**Odewrzeć, odewrę, odwarł**] p. **Otworzyć**. <Ot (= Od) + WOR/WR/WIER>

Odewrzenie, a, bfm., czynność cz. Odewrzeć.

× **Odewstać, stanie, stał, †Odwstać, nied. × Odewstawać oddzielniejszy ś., podnieść ś.; wzdąć ś., odstać, napecznic**: Ujrzał, że ku Tybrowi kamienista skała, napadszy ś., od góry znacznie odewstała. Klon. Odewstał chleb = *podniosła ś. skóra na chlebie*. Włod. <Od(e) + Wstać>

× **Odewstały** który odewstał, wzdęty, napeczniały: Na drzewie skóre odęta a. odewstała najlepiej odrzazać. Trzyce. <Od Odewstać>

× **Odewstanie, a, bfm., czynność cz. Odewstać**: Kopyta końskiego O. od mięsa. Dor.

× **Odewstawać, aje, awał p. Odewstać**.

× **Odewstawanie, a, bfm., czynność cz. Odewstawać**.

†**Odewzdać, a, ał, [Odezdać]** *zdać, oddać w posiadanie*: Kmiec, oziminę i jarzynę osiawszy, panu odewzdałszy, odejść może podle swej woli. Łas. <Od + Wz + Dać>

†**Odewzdanie, a, bfm., czynność cz. Odewzdać**. [Odezdać, a, ał] p. **Oddać i Odewzdać**.

[**Odezdanie, a, blm.**] czynność cz. **Odezdać, od-**
danie.

[**Odeznąć, a, ał**] *rozemnać.* <Od(e) + Znać>

[**Odeznanie, a, blm.**] czynność cz. **Odeznać.**

†**Odez w, u, lm. y** *odwołanie, unieważnienie kup-*
na rzeczy sprzedanej: Po przedaniu boru może
przyjaciel inszy odezwać ś. do roku i sześciu
niedzieli, a pieniądze gruntowe onemu, od kogo
odzywa ś., dać, a jeśliby omieszkał do odezwu.
Nisz. <Od(e) + ZW/ZYW>

Odezwa, y, lm. y *1. odezwanie ś., przemówienie,*
odwołanie ś. publiczne ustne a. piśmienne: O. do
króla, do sejmu. Zaraz po zapadłej konstytucji
nastąpiły liczne odezwy od króla i sejmu An-
glików, w których winszowali tak szczęśliwej
odmiany Polakom. Ust. O. do narodu = *proklama-*
cja, manifest. 2. *korrespondencja, pismo, ekspedy-*
cja, za pomocą której porozumiewa ś. władza z rów-
na sobie władzą: Przesłać dowody przy odezwie.
3. †O., × **Odzew, × Odzow** *apelacja do wyższej*
instancji: Ten, co ś. odzowie, nie ma sędziom
słów sromotnych powiedzieć przy odezwie. St. lit.
<Od(e) + ZW/ZYW>

Odezwać, wie, wał, nied. Odzywać *1. †O. od-*
wołać, wezwać do powrotu, zwrócić: Przez Chrystusa
umarli byli do życia odezwani. Birk. (= *przywró-*
cenie). 2. †O. co = *odwołać, cofnąć swoje słowa.*
Skr. †O. bór lub odzywać kupi boru = *unieważ-*
nić kupno boru sprzedanego. Skr. 3. × O. p. O. ś.:
a) A no patrzajcież bo mi go, odezwie Mazur
z przekąsem. Mick. b) †Komu ś. krzywda widzi,
tedy ten odzywa. Pudł. O. ś., **Ozwać ś., †Odzowić**
ś., †Ozowić ś., [Otezwać ś., Obezwać ś.], nied.
Ozywać ś., [Obzywać ś., Obzwać ś.], × Odezwać
1. rzecz, przemówić, zabrać głos; dać ś. słyszeć: Tak
zadecydował o wszystkim, iż nie można ś. było
O. nikomu przed nim z zdaniem swoim. Kras. Na-
próżno sekretarz sejmowy czyta projekt traktatu
pruskiego, nikt ś. nie odzywa. Niem. Nie śmiał
ś. O. (= *nie wysnąć, parę z ust puścić*). Nie odzywaj
ś. z tym (*nie wyrwyj ś., nie wyjeżdżaj, siedź*
cicho). O. ś. do kogo = *zwrócić doń swe słowa.*
Nie odzywa ś. do mnie (= *nie mówi, nie gada,*
nie rozmawia ze mną). Zawsze odzywa ś. o nim
jak najlepiej (= *wypowiada zdanie, wyraża ś., mó-*
wi, wspomina). Odezwyjże ś. przecie, mruku! (= *po-*
wiedź, rzeknij co). O. ś. za kim, za czym = *prze-*
mówić, upomnieć ś., wstawić ś., ująć ś. Nie teraz
tylko odzywa ś. ludzkość za tym najpoży-
teczniejszym stanem. Kołł. Wyrodku, rzece, i ty
sam, dawny szlachcie, za chłopami odzywać ś.
odważasz! Niem. Odezwał ś. koncert w pokoju
bliższym. L. W tym ś. kościelne odezwały dzwony.
Kras. Puhacze kiedy niekiedy odzywały ś. z pod
zbitwanego stropu. Oss. Uderz w stół, nożyce ś.
odezwą. Prz. Przen.: W kilku, które przemówił, sło-
wach odzywał ś. serce przez usta. Kras. (= *znać*
było serce, dało ś. poznać serce). 2. o co, z czym
= *wystąpić, zgłosić ś., sięgnąć po co, oświadczyć ś.:*
Królowie aragońscy odezwali ś. z prawem do
dziedzictwa i Sycylią zajęli. Lel. Opuszczony wy-
gnaniec nie odważył się o jej rękę odzywać.
Niem. Powiadają, że ś. odezwał Leander do pan-
ny czesnikówny. L. (= *ułożył do niej*). Dopiero
mi teraz ojciec pozwolił mówić W. Panu, że ś.
możesz o moję O. rękę. L. Styszałem, że ś. do
niej kilku odzywał gachów. L. †Jeśli ś. kto w 5
lat do rzeczy zgubionej nie odezwie... P. cheł.
(= *nie upomni ś., nie przyzna ś.*). 3. *odpowiedzieć*
na wołanie, odwołać ś., odkryknąć: Ryno! gdzie
Ryno? ten, co na wołanie najpierwszy z młodzi
zawdy ś. odzywał? Kras. Pytała ś., kto koła-

ce? gdy ś. Piotr odezwał, głos jego wnetze po-
znała. Skar. Odzywają ś. lasy, góry. Kn. (= *od-*
bijają, zwracają głos, wydają echo). 4. *przen.*
dać ś. uczuć; odbić ś.; oddziałać, wpływać na kogo,
na co, nie przejść bez śladu: †Odzywa ś. stolec =
przyciera, daje znać o sobie; chce ś. na dwór. L.
Nadużycia odezwą ś. na zdrowiu. Sprawa ta
odezwie ś. w przyszłości smutnym echem. Poża-
łujesz! odezwie ś. to w swoim czasie. 5. *przen.*
ponowić ś., powtórzyć ś., wrócić, powrócić: Febra
mu ś. odzywa. Zażębie uszu odzywa ś. i wśród
upału. Choroba rodziców odzywa ś. często i w dzie-
ciach. 6. †O. ś. = *wystąpić o unieważnienie czegoś:*
Po przedaniu boru może przyjaciel inszy O. ś. do
roku i sześciu niedzieli, a pieniądze gruntowe on-
emu, od kogo odzywa ś., dać. Nisz. 7. †O. ś., †**Ode-**
zwać (do wyższej instancji) = *odwołać ś., zwrócić ś.,*
zaczepować: Panowie sędziowie! to skazanie wasze
mnie ś. widzi nie według prawa; odzywam ś.
z tym do sądu głównego. St. lit. Do wyższego
synodu apelowali, potem i do cesarskiego sądu
ś. odzywali. Skar. O. ś. do hetmana. Pozwany
odezwał ś. 8. †O. ś. czym = *nazwać ś., ogłosić ś.,*
okrzyzczeć ś.; nied. mienić ś.; uważać ś. za kogo, za
co. <Od(e) + Zwać>

Odezwanie, a *1. blm., czynność cz. Odezwać:*
Powinien to przy wszystkim gminie bartników
odezwać, a po odezwaniu takowy ma być osa-
dzony, a nie wypuszczony. Skr. O. od skazania
niższego sędziego do wyższego zowie ś. apelacją.
Groc. Komuby ś. krzywda stała od sądowych
osób w wojsku, tedy ma być dopuszczono O. do
hetmana. Tarn. J. 2. [O.] *odzywianie ś.:* Trudne O.,
bo już trzeci rok, jak jam pochowany. 3. †O.
stosunek: Fundamentem jest ona boża istność, do
której osoby, chociaż trzy są, *relationem* a. O.
swoje mają. Smotr.

Odezwanie się, a *1. blm., czynność cz. Ode-
zwać ś. 2. *lm. a ś. słowa tego, który ś. odezwał,*
przemówienie: Żartuje sobie niekiedy z głębokich
odezwań ś. Kazia. Prus. Co to za O. ś.!? O. ś.
twoje było niemądre.*

†**Odeżdżenie, a, blm., czynność cz. Odeżdżyć.**

†**Odeżdżyć, y, ył** *oblać, skropić deszczem; obda-*
rzyc deszczem: Odeżdżył ich Bóg na pustyni.
<O + *Deżdżyć = Dżdżyć>

[**Odebieć, eje, ał**] *skostnieć, stwardnieć:* Zakalec
odebieje w żołądku i leży trzy dni. <O + Dę-
bieć>

[**Odebiecie, a, blm.**] czynność cz. **Odebieć.**

Odeć, a, blm. *1. czynność cz. Odać, 2. a.*
Odećność *stan tego, co ś. odeło, obrzmałość.* 3.
lek. p. **Odma.** <O + Dęcie>

Odeć się, a *ś., blm., czynność cz. Odać ś.*

Odećność, i, blm. *1. p. Odećcie. 2. miejsce ode-
te, nabrzmałość, opuchlina, puchlina. 3. *nadećność, py-*
cha. Wor. 4. lek. p. **Odma.***

Odeły *1. opuchły, spuchnięty, napuchły, rozsadzo-*
ny, wzdęty, wygórowany, nabrzmały: Odeły żyła.
Troc. 2. *przen. nadeły, zarozumiały, pyszny, cheł-*
liwy: Niewiele ś. nauki w tych odełych gło-
wach mieścić może. Kłok. Przed odełym Hiszpa-
nem ś. kłaniać nie będe. Troc. 3. a. [**Odadany**]
który ś. nadał z gniewu, nadąsany, zadąsany i mil-
czący: O. jak sowa. Prz. Zwolna indyk sunie ś.
O. Mick. <O + Dęty>

Odfalcować, uje, ował, nied. Odfarbować *1.*
cz. czynny = a) zmienić farbę, kolor, ufarbować na

nowo, przeifarbować. b) *wyciągnąć, zepsuć kolor.* 2. cz. nijaki stracić *kolor przez pełnienie, spełnianie, zblaknięcie, spłowienie, wyblaknięcie, wypłowienie.* <Od + Farbować>

Odfarbowanie, a, btm., czynność cz. **Odfarbować.**
Odfarbowywać, ywa a. uje, ywał p. **Odfarbować.**

Odfarbowywanie, a, btm., czynność cz. **Odfarbowywać.**

† **Odfasować**, uje, ował, [Odfasować] *otworzyć*: Bramy nie kazać O. Radz. K. [Dajcie mi powyrka, odfasuję do worka]. <Od + Fasować>

† **Odfasowanie**, a, btm., czynność cz. **Odfasować.**

Odf fermentować, uje, ował *odbyć fermentację, wyfermentować.* <Od + Fermentować>

Odf fermentowanie, a, btm., czynność cz. **Odf fermentować.**

Odfiltrować, uje, ował *oddzielić przez filtrowanie*: Wstrzykiwanie krwi odfiltrowanej od bakterii wąglikowych. Ochor. <Od + Filtrować>

Odfiltrowanie, a, btm., czynność cz. **Odfiltrować.**
Odflegić, i, ii *oczyszczyć z flegmy, opróżnić z flegmy*: O. płuca. <Od + Flegić>

Odflegmienie, a, btm., czynność cz. **Odflegmiec**: Służące nosiły kawę i nargile, pierwszą dla zaostrożenia apetytu, drugą dla odflegmienia piersi. Jez.

Odf formak, a, lm. i hut. *kamień od pieca hutniczego.* <?>

Odf formować, uje, ował, nied. **Odf formowywać** i. *odkształtować, odrobić, odlać, odcisnąć w formie, nied. modelować*: O. wzór w gipsie. 2. × O. *przepisać foremnie, wyszczepować, wykaligrafować*: Dobrze odf formował tytuł. <Od + Formować>

Odf formowanie, a, i. btm., czynność cz. **Odf formować.** 2. lm. a *to, co odf formowano, model, odlew.*

Odf formowywać, ywa a. uje, ywał p. **Odf formować.**

Odf formowywanie, a, btm., czynność cz. **Odf formowywać.**

Odf orsztować, uje, ował *odgradzić forsztownikiem*: Od przedpokoju odf orsztowana była kuchnia z oknem. Morz. <Od + Forsztować>

Odf orsztownienie, a, btm., czynność cz. **Odf orsztować.**

Odf osforyzować, uje, ował *żelazo, hut. = oddzielić od niego fosfor za pomocą odpowiedniego procesu.* <Od + Fosforyzować>

Odf osforyzowanie, a, btm., czynność cz. **Odf osforyzować.**

Odf otografować, uje, ował *kogo, co = odbić sposobem fotograficznym, wyf otografować; dokonać zdjęcia (za pomocą fotografii) z kogo, z czego, odwzorzyć na fotografii*: Wyobraźcie sobie twarz rozkapryzonego malca skrzywioną, jakby do płaczu, i z tym brzydkim chwilowym grymasem odf otografowaną. Bał. Wypadałoby tylko krajobraz, wymalowany owemi cętkami, O. i porównać z fotografią tej samej miejscowości, zrobioną z natury. Gers. <Od + Fotografować>

Odf otografowanie, a, btm., czynność cz. **Odf otografować.**

Odf runąć, nie, nał *frunqwszy, oddalić ś.*; *odlecieć, pofrunąć*: Gotowa O. każdej chwili. Ost. <Od + Frunąć>

Odf runięcie, a, btm., czynność cz. **Odf runąć.**
[Odf rygiwać, uje, iwał] *odrzucać*: Odf ryguje głowę od poduszki. <Od + *Frygiwać, od Frygać>

[Odf rygiwanie, a, btm.] *czynność cz. Odf rygiwać.*
Odf ukać, a, ał p. **Odf uknąć.** <Od + Fukać>

Odf ukanie, a, btm., czynność cz. **Odf ukać.**

Odf ukiwać, uje a. iwa, iwał p. **Odf uknąć.**

Odf ukiwanie, a, btm., czynność cz. **Odf ukiwać.**

Odf uknąć, nie, nał, **Odf ukać**, nied. **Odf ukiwać** *ofuknąć ś. nawzajem, odpowiedzieć fukaniem na fukanie, odburknąć, odciąć ś. (słowem)*. E! ja jestem już stara, tom ś. napatrzyła wiele, odf uknęła dziewczyna. Krasz. <Od + Fuknąć>

Odf uknięcie, a, btm., czynność cz. **Odf uknąć.**

Odf gadać, a, ał, nied. **Odf gadywać** i. *odmruknąć, odwarunknąć, odpowiedzieć wzajemnie, oburknąć ś., odciąć ś., odgryźć ś.*, pog. *odszczelknąć*: Na każde słowo odgaduje mi, zuchwalec! 2. × O. dok. i nied. p. **Odf gadać**: Jakoś tę gadkę sam zagadał, tak ja odgadaj. Baz. W oczy ś. patrzy i chęci odgada. Słow. <Od + Gadać>

Odf gadanie, a, btm., czynność cz. **Odf gadać.**

Odf gadać, nie, nał, × **Odf gadać**, nied. **Odf gadywać**, × **Odf gadać** i. *zgadnąć, rozwiązać*: Jakoś tę gadkę sam zagadał, tak ja odgadaj. Baz. Tak to jest trudna zagadka, że jej i anielski rozum O. i rozwiązać nie może. Poc. 2. *przewidzieć, zrozumieć, domyslić ś., dojść czego, zgadnąć, przewiknąć*: O. przyszłość. Z pierwszych liter snadnie, co to jest, odgadnie. Bratk. Pani myśli, że ja nie odgaduję? Krasz. Biegają wieści pomiędzy prostotą, lecz któż z nich prawdę odgadnie? Mick. Żupan, dzisiaj popielaty, trudno O., jaką miał barwę przed laty. Mick. Odf gadała sąsiadka powód jego trwogi. Mick. <Od + *Gadnąć, od Gadać>

Odf gadnienie, a, i. btm., **Odf gadnięcie** *czynność cz. Odf gadnąć*: Przykład ten łaenym jest do odgadnienia, na cóż go więc taić? Koss. 2. × O., lm. a *odpowiedź na zagadnienie.*

Odf gadnięcie, a, btm. p. **Odf gadnienie.**

Odf gadnięty, **Odf gadniony** im. od **Odf gadać.**

Odf gadniony p. **Odf gadnięty.**

Odf gadywacz, a, lm. e *ten, co odgaduje*: Stał ś. odf gadywaczem jego tajemnych pragnień i chęci. <Od Odf gadywać>

Odf gadywać, uje, ywał i. p. **Odf gadać.** 2. p. **Odf gadać.** 3. [O.] *odradzać.*

Odf gadywanie, a, btm., czynność cz. **Odf gadywać.**

× **Odf gadać się**, a ś., ał ś. p. **Odf godzić ś.**

× **Odf gadać się**, a ś., btm., czynność cz. **Odf gadać ś.**

[Odf gadzina, y, lm. y, Odf gadzina]: Od drobiu dziewczkę tytułują O. Kolb. <Od + Gadzina>

† **Odf gacić**, i, ii, nied. † **Odf gajać** *wyłaczyć skąd, wygnać, wywołać, wypędzić, wydać, wyforować, usunąć*: O. kogo z miasta za karę. <Od + Gacić>

† **Odf gajać**, a, ał p. **Odf gacić.**

† **Odf gajanie**, a, btm., czynność cz. **Odf gajać.**

† **Odf gajenie**, a, btm., czynność cz. **Odf gacić**: Jeśli by rządowi nie chciał być posłuszny, niechaj popada karanie, lub będzie należało do odf gajenia z miasta, lub też jaka insza kara. P. cheł.

Odf gałęziac, a, ał i O. ś. p. **Odf gałęzić.**

Odf gałęzianie, a, btm., czynność cz. **Odf gałęziac.**

Odf gałęzianie się, a ś., btm., czynność cz. **Odf gałęziac ś.**

Odf gałęzić, i, ii, nied. **Odf gałęziac** *ogolocić z gałęzi, pozbawić gałęzi*: Każda sosna odf gałęziona i przeciosana na krzyż. Krasin. O. ś. *rozgałęzić ś.; rozdzielić ś., rozszczepić ś. na odnogi*: W tym miejscu odf gałęzia ś. odnoga kolei żelaznej. Wdrapujmy ś. na coraz wyższe stanowiska po grzbietach, odf gałęziających ś. od głównego pasma. Spas. <Od + *Gałęzić, od Gałąż>

Odf gałęzienie, a, i. btm., czynność cz. **Odf gałęziac.** 2. lm. a *oddział czegoś, będącego podstawą; gałąż,*

odnoga, odlam, szczep, dział, podział: O. wiedzy. O. rasy.

Odgałęzienie się, a s., btm., czynność cz. **Odgałęzić s.**

Odganiancz, a, lm. e ten, co odgania. Kn. <Od Odganiancz>

Odganiać, a, ał p. Odegnąć.

Odganianie, a, btm., czynność cz. **Odganiać.**

† **Odganic, i, il** *pozbanic*: O. dziewstwa.

† **Odganienie, a, btm.**, czynność cz. **Odganic.**

Odgarnać, nie, nał, nied. Odgarniać, × Odgartywać *garnąc odsunąć, odłaczyć; odgrzebać, odmiesić*: Odgarnij węgle od garka. Troc. Odgarnij włosy z oczu. Troc. O. zboże od ściany. Odgarnawszy gałęzie, postrzegł schodzącego z gór pielgrzyma. Wirt. (= *odchylawszy na bok*). <Od + Garnąć>

Odgarniancz, a, lm. e hut. łopata do odgarniania żużli. <Od Odgarniać>

Odgarniać, a, ał p. Odgarnać.

Odgarnianie, a, btm., czynność cz. **Odgarniać.**

Odgarnienie, a, btm. p. Odgarnięcie. Przen.:

× Dla odgarnienia niebezpieczeństwa konkurencji nie pozostaje rządowi, jak tylko podwyższyć ustawicznie opłaty celne. Sur. (= *oddalenia, usunięcia*).

Odgarnięcie, a, btm., **Odgarnienie** czynność cz. **Odgarnać.**

Odgarnięty, Odgarniony im. od Odgarnać.

Odgarniony p. Odgarnięty.

× **Odgartywać, uje, a. ywa, ywał p. Odgarnać:**

Odgartując palcami strączki opadających włosów. Ork. <Od + *Gartywać, GART>

× **Odgartywanie, a, btm.**, czynność cz. **Odgartywać, odgarnianie.**

× **Odgegać, a, ał odpędzić geganiem:** Gęsi odgegały Gallów od Kapitolu. Wor. <Od + Gęgać>

× **Odgeganie, a, btm.**, czynność cz. **Odgegać.**

Odgiąć, odegnie, odgiął, × Odegnąć, [Oddzić], nied. Odginać, [Odgiąć] i. przegiąć na przeciwną stronę, odprostować coś zgiętego, odkrzywić, odchylić, zakrzywić w inną stronę: O. gwóźdź. Troc. Garniowanie u sukni popodnosiło s., odegnij je na dół. Gałęzie odgięte = *zakrzywione ku górze*. Liście odgięte. O. kij, kartę w książce, fałdę. 2. *odrzuć na stronę, odwinąć:* O. połę. Odginać sukienkę jest nieobyczajnie (= *odstaniać, odkrywać, zadzierać*). O. koldrę. **O. s. i. przegiąć s. na przeciwną stronę, odchylić s., odwinąć s. 2. odkryć, odstłonić, zadrzeć nakrycie a. suknię na sobie, obnażając s.; odkryć s.** <Od + Giąć>

[Odgiąć, a, ał i O. s.] p. Odgiąć. <Od + Gibać>

[Odgibanie, a, btm.] czynność cz. Odgibać.

[Odgibanie się, a s., btm.] czynność cz. Odgibać s.

† **Odgieltować, uje, ował odpłacić, odwetować, odwzajemnić s., wywzajemnić s., oddać pięknym za nadobne, odsłuzić s.** Mącz. <Od + Gieltować>

† **Odgieltowanie, a, btm.**, czynność cz. **Odgieltować.**

Odgięcie, a, btm., czynność cz. **Odgiąć.**

Odgięcie się, a s., btm., czynność cz. **Odgiąć s. Odgiętek, tka, lm. tki, Sniednik gieol. małż bezgłowy dwumuskulowy, pojawiający s. w utworze kredowym.** Kluk. <Od Odgięty>

Odginać, a, ał i O. s. p. Odgiąć.

Odginanie, a, btm., czynność cz. **Odginać.**

Odginanie się, a s., btm., czynność cz. **Odginać s.**

[Odglić, i, il] (o żelazie, stali) *zmięknąć wskutek rozgrzania s.* <Od + *Glić, od Nm. glühen = glijować>

[Odglilenie, a, btm.] czynność cz. Odglilić.

× **Odglabiać, a, ał p. Odglobić.**

× **Odglabianie, a, btm.**, czynność cz. **Odglabiać. Odglądacz, a, lm. e rodzaj młotka.** <Od Odglądzać>

Odglądzać, a, ał p. Odglądzić.

Odglądzenie, a, btm., czynność cz. **Odglądzać. Odglądzenie, a, btm.**, czynność cz. **Odglądzić. Odglądzić, i, il, nied. Odglądzać zrobić napowrót gładkim, wygładzić nanowo, odprostować:** O. zmięty papier. <Od + Gładzić>

× **Odglaskać, ska a. szcze, skał i. ugłaskać na ostatek, upieścić, odmuskać:** Godzi s. pannę wianować i O. Pol. 2. *wypieścić dostatecznie; odchowac w pieczotach:* Biorę dziecko, co marniało z młodu, a jak odglaskam, oddam. Pol. <Od + Głaskać>

× **Odglaskanie, a, btm.**, czynność cz. **Odglaskać.**

× **Odglaszać, a, ał i × O. s. p. Odgłosić.**

× **Odglaszanie, a, btm.**, czynność cz. **Odgłaszać.**

× **Odglaszanie się, a s.**, btm., czynność cz. **Odgłaszać s.**

× **Odgłobić, i, il, nied. × Odglabiać odłożyć, odchylić.** Sł. wil. <Od + Głobić>

× **Odglobienie, a, btm.**, czynność cz. **Odgłobić.**

† **Odgłodać, a, ał, nied. † Odgłodywać głodając, odgryźć; odjeść.** L. <Od + Głodać>

† **Odgłodanie, a, btm.**, czynność cz. **Odgłodać.**

† **Odgłodywać, ywa a. uje, ywał p. Odgłodać.**

† **Odgłodywanie, a, btm.**, czynność cz. **Odgłodywać.**

Odgłos, u, lm. y i. głos odbity, odbicie s. głosu od przeszkody, oddźwięk, echo: O. jednozgłoskowy, dwuzgłoskowy, wielozgłoskowy. O. jednokrotny, dwukrotny, wielokrotny. Przez odbijanie s. powietrza sprawuje s. O., który największy bywa przy wysokich murach. Hube. Echo, odzywanie głosu, gdy s. na czyje wołanie widzi, jakoby s. kto odzywał; niektórzy mówią O. Mącz. Echo, O., głos odbijający s. od jakiego twardego ciała i na wstecz wracający s., skąd wyszedł. Sak. Zadzwoniono na Anioł Pański, i echo poniosło daleko po rosie O. dzwonka wiejskiego. Krasz. Ta góra rozsyła odgłosy. Troc. Idzie stamtąd O. Troc. Przen.: Nowi nie nie są tylko O. starych. L. Tu odezwał s. O. w sercach. Chm. O. sławy, wiejący przez lat oceany, odbity o wypadki. Mick. 2. *odezwanie s. głosem, okrzyk:* Pierwszy O. dziecięcia jest płacz. Troc. [Krzyknij se w leszczynie, daj O. dziewczyni]. 3. *głos dolatujący skąd, dźwięk zalatujący a. rozlegający s.:* Często na cichej O. pustelnicy wstaje i ciche daje odpowiedzi. Mick. Łącząc rozrzewnienie moje z powszechnym przyrodzenia odgłosem, wielbiłem wszechmoeność i dobroć Stwórcy wszech rzeczy. Krasin. Odgłosy zwycięzców i ginących jęki. Brodz. O. kroków czyich. Echa trąb jego O. powtarzały. Kras. O. dział, bębnow, pioruno. Przy odgłosach armat. Troc. Przen.: *wieść, pogłoska; rozgłos, sława:* Stugębny O. L. Na sam O. przyjsieja jego rozpierchnęli s. O. niesie stary, że władzca Lipary groty dla miłości hartował. Nar. Powszechny O. ówczesnych dziejopisów wyrzeca Zakonowi łakomstwo. Mick. Która mu zjednała była O. wielkiego prawnika. Rzew. Choć czas te dzieje wymazał z pamięci, pozostał sam O. kary. Mick. Powiem, jakie przyczyzny pozabawiły mnie dotąd, a może i nazawsze odgłosu w Polsce pozabawią. Słow. 4. [O.] *pozwolenie zabrania głosu, odezwania*

ś., *przemówienia*: Proszę o O. 5. lek. *dźwięki, brzmienie słyszane przy opukiwaniu jam ciała, szczeg. klatki piersiowej*: O. bębinkowy, bębniasty (sonus tympanicus). O. czezy, pusty (s. vacuus). O. czerepowy a. trzopowy p. **Czerepowy**. O. czysty, dźwięczny, jasny, jawny p. **Dźwięczny**. O. dzbanowy p. **Dzbanowy**. O. przytłumiony (s. obtusus). <Od + Głos>

× **Odgłosić, i, ii**, nied. × **Odgłaszać odbić głos, wydać odgłos, odezwać ś. głosem na głos, odpowiedzieć echem, zawtórować głosem, odkrzyknąć**: Płaceliwie im odgłaszał las i brzeg przyległy. Otw. Ziemia i powietrze echem odgłaszały. Przyb. × O. ś. (o głosie, dźwięku) **odbić ś., odezwać ś., wrócić ś. w odpowiedzi na głos; zawtórować echem**. Przen.: *odpowiedzieć, odezwać ś. nawzajem w rozmowie*: Choć ś. z nami odgłasza, już Amarylla nie nasza. Książ. <Od + Głosić>

Odgłosowy, × **Odgłosny** przym. od **Odgłos**: Wiersze odgłosowe. L. (= *których końcowe zgłoski naśladują echo*). <Od Odgłos>

× **Odgłoszenie, a**, blm., czynność cz. **Odgłosić**. <Od Odgłosić>

× **Odgłoszenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Odgłosić ś.**

Odgłosnica, y, lm. e *plyta z desek w dzwonnicy, umieszczona nad dzwonem dla odbijania ś. jego głosu*. <Od Odgłos>

Odgłosnik, a, lm. i bud. *daszek nad kazalnica*. <Od Odgłos>

× **Odgłosny p. Odgłosowy**. Zool.: błona odgłosowa w oskrzelach u ptaków (membrana tympaniformis). <Od Odgłos>

Odgnać, a, ał p. Odgnoić.

Odgnanie, a, blm., czynność cz. **Odgnać.**

Odgniatacz, a, lm. e, × **Gniotownik** chir. *narzędzie, wynalezione przez Chassaignaca, do odejmowania niektórych nowotworów przydatne*: Odgniataczem można odjąć język, część pochwową macicy i guzy szypuły posiadające. <Od Odgniatać>

Odgniatać, a, ał p. Odgnieść.

Odgniatanie, a, blm., czynność cz. **Odgniatać.**

Odgnicie, a, blm., czynność cz. **Odgnić.**

Odgnić, ije, ii *zgniwszy, odpaść*: Palec mu odgnął. <Od + Gnić>

Odgniecenie, a, blm., czynność cz. **Odgnieść.**

Odgnieciony, Odgniecony im. od **Odgnieść.**

Odgniecony p. Odgnieciony: Przywieszzone pieczęci często inną zaraz na odwrotnej stronie wyciśniętą miały, lub tylko mniejszą na przeciwnej stronie na tymże wosku odgnieconą. Lel.

Odgnieść, niecie, niótl, nied. **Odgniatać I** *przygniószyć odłączyć; złamać, odłamać co, gniotąc*: Sinogarlicę przyniesie ofiarnik do ołtarza i odgniecie głowę jej. Bud. 2. *odcisnąć, nadgnieść, odsednić*: Koniku, przypomnij tłumoki, niezbyt dawno dźwigane, co ci boki odgniotły. Pot. [Kłęcz, głupia babo, odgniataj stare gnaty]. 3. chir. *odjąć (guz a. część ciała) za pomocą odgniatacza*. <Od + Gnieść>

× **Odgniewać się, a ś., ał ś.** *przestać gniewać ś., ochłonąć z gniewu, udobruchać ś., umiłygować ś.*: Zawieść gniew, a gudy ś. odgniewasz, a rozum ś. uspokoi, dopiero karz. Skar. Są niektórzy, co ś. nie nie mogą O. Mącz. <Od + Gniewać ś.>

× **Odgniewanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Odgniewać ś.**

× **Odgniewany który ś. odgniewał, udobruchany**: Za twym berłem, Bóg im O. umknie za Wołgę dzikie bisurmany. Mias. Zgon blizki państwa,

chyba żeby odgniewani bogowie i ukojeni przez sposoby wszelkie raczyli odmienić bieg rzeczy wieczny. Nagur.

Odgnify który odgnif.

Odgniot, u, lm. y *odcisk, miejsce odgnieciono; odgniecenie ś. i wzdęcie ś. skóry na ciełe*: Z odgniotem jarzma na schylonym grzbiecie... Kasp. Zdr. **Odgniotek**. <Od + Gniot>

Odgniotek, tka, lm. tki 1. = **Nagniotek**. 2. p. **Odgniot**.

Odgnoić, i, ii, nied. **Odgnając odłączyć przez zgnojenie**: O. narośl na ciełe. <Od + Gnoić>

Odgnojenie, a, blm., czynność cz. **Odgnoić.**

[**Odgodzenie, a**, blm.] czynność cz. **Odgodzić.**

× **Odgodzenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Odgodzić ś.**

[**Odgodzić, i, ii**] p. **Odczarować**. × O. ś., nied.

× **Odgadzać ś. odłączyć ś., oddalić ś., odejść, odbiec, odstrychnąć ś.**: Jedna rota odgodziła ś. od drugich hufów. Baz. Aby żaden z obozu wybiegać i od roty swej odgadzać ś. nie śmiał. Vol. Zabrania mi odgadzać ś. od wojska daleko. Kne. <Od + Godzić>

[**Odgolenie, a**, blm.] czynność cz. **Odgolić.**

Odgoleniowy anat. od goleni idący: Żyła odgoleniowa podskórna, żyła zaskórna uda a. wielka, †krwawa żyła kostkowa wewnętrzna, †safena (vena saphena major). <Od + Goleniowy>

[**Odgolić, i, ii**] **ogolić, zgolić**. <Od + Golić>

Odgon, u, blm., [**Odhon**] *posp. przysmałenie, pochodzące od złego zatarcia kartofli przy dystylacji z niej wyskoku; produkt dystylacji, odpęd, dystylat*: Od wódek zwykle śmierdzi odgonem. Śł. wil. <Od + Gon>

Odgonić, i, ii p. **Odegnąć**. <Od + Gonić>

Odgonienie, a, blm., czynność cz. **Odgonić, odegnanie**.

Odgoryczać, a, ał i O. ś. p. Odgoryczyć.

Odgoryczanie, a, blm., czynność cz. **Odgoryczać.**

Odgoryczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odgoryczać ś.**

Odgoryczenie, a, blm., czynność cz. **Odgoryczyć.**

Odgoryczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Odgoryczyć ś.**

Odgoryczyć, y, ył, nied. **Odgoryczać pozbawić goryczy**: Łubin odgorycza ś. przez zaparzenie gorącą wodą. Przen.: Jeszcze dziś nie mogę O. serca po tym uczuciu nienawiści. Nowiń. O. ś. *zostać odgoryczonym*: Ziarna łubinu odgoryczają ś. za pomocą parzenia. <Od + Goryczyć, GOR>

Odgorzeć, re, rzał *zgorzawszy odpaść; odpalić ś.*: Dach domu odgorzał. <Od + Gorzeć>

Odgorzenie, a, blm., czynność cz. **Odgorzeć.**

† **Odgoszczenie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Odgosić ś.**

† **Odgosić się, i ś., ii ś.** *być w gościnie, być w drodze daleko od siebie*: Gdyby ś. maż daleko a długo odgosił od domu... Petr. <Od + Gosić>

Odgotować, uje, ował, nied. **Odgotowywać I**.

× O. *ugotować; odbyć, skończyć gotowanie; uwarzyć, odwarzyć*: O. obiad. 2. *posp. uwarzyć w płynie, który ś. następnie odleje, odcedzi*: O. kartofle. O. ś. 1. *ugotować ś. należycie*. 2. [O. ś., **Odskokczyć**] (o mleku) *zwarzyć ś.*: Śmietanka odgotowała ś., zrobił ś. z niej twaróg i serwatka. <Od + Gotować>

Odgotowanie, a, blm., czynność cz. **Odgotować**: O. jedwabiu w celu odgumowania.

Odgotowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odgotować ś.**

Odgotowywać, ywa a. uje, ywał i O. ś. p. **Odgotować**.

Odgotowywanie, a, blm., czynność cz. **Odgotowywać**.

Odgotowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odgotowywać** ś.

× **Odgórnny znajdujący** ś. *od góry, z góry będący, górny, wierzchni*: Między gardłem a barkiem odgórnym zbywało miejsce. Zebr. < Od + Górny >

Odgrabiać, a, ał p. **Odgrabić**.

Odgrabianie, a, blm., czynność cz. **Odgrabiać**.

Odgrabić, i, il, nied. **Odgrabiać** l. *odgarnąć, odsunąć, odmieść grabiami*: O. siano od kałuży, grzęłę z drogi. Trawy wysiekli i odgrabili. Błaż. 2. *odczyścić grabiami, zgrabić*: O. łąkę. 3. *odpłacić ś., odwetować grabieżą za grabież*. < Od + Grabić >

Odgrabienie, a, blm., czynność cz. **Odgrabić**.

Odgrać, a, ał p. **Odegrać**: Takem dobrze odgrał rolę, że jedne tylko sokole oczy na mnie ś. poznały. Słow. < Od + Grać >

Odgradzać, a, ał i O. ś. p. **Odgradzić**.

Odgradzanie, a, blm., czynność cz. **Odgradzać**.

Odgradzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odgradzać** ś.

Odgramiać, a, ał p. **Odgromić**.

Odgramianie, a, blm., czynność cz. **Odgramiać**.

Odgrana, ej, lm. e p. **Odegrana**. L. < Od Odgrać >

[**Odgranczać**, a, ał] p. **Odgraniczyć**. < Nm. abgränzen >

[**Odgranczanie**, a, blm.] czynność cz. **Odgranczać**, *odgraniczanie*.

[**Odgranczenie**, a, blm.] czynność cz. **Odgranczyć**, *odgraniczenie*.

[**Odgranczyć**, y, ył] p. **Odgraniczyć**. < Nm. abgränzen >

Odgraniczać, a, ał p. **Odgraniczyć**.

Odgraniczanie, a, blm., czynność cz. **Odgraniczać**.

Odgraniczenie, a l. blm., czynność cz. **Odgraniczyć**. 2. lm. a *granica, miedza, linja graniczna*.

Odgraniczyć, y, ył, [Odgraniczyć], nied. **Odgraniczać**, [Odgranczać] l. *stanowiąc granicę między czym, oddzielić, odciąć, odgradzić, rozgraniczyć, rozdzielić; wytknąć granicę między czym, odseparować*: Przebył góry, Morawy z Węgarami odgraniczające. Błaż. Pireneje odgraniczają Francję od Hiszpanji. O. pole od sąsiadów. Naszę wieś i k temu gruntu niemało odgraniczono i to wszystko przegraniczono z wielką szkodą naszą. Z. A. 2. *przen. odróżnić, rozróżnić, rozdzielić, odłączyć, wyosobnić, wyodrębnić*: O. pojęcia. < Od + Graniczyc >

Odgranie, a, blm., czynność cz. **Odgrać**, *odegranie*.

[**Odgrawać**, a, ał] p. **Odegrać** i **Odgrzywać**: Drużbowie idą pod okna chat odgrawać na dobrane zaproszonym na wesele gościom. < Od + Grawać >

[**Odgrawanie**, a, blm.] czynność cz. **Odgrawać**, *odgrywanie*.

[**Odgrawki**, wek, blp.] p. **Obigrawka**. < Od Odgrawać >

Odgrażać, a, ał i O. ś. p. **Odgrozić**.

Odgrażanie, a l. blm., czynność cz. **Odgrażać**.

2. lm. a p. **Odgrażanie** ś.

Odgrażanie się, a ś., **Odgrażanie** l. blm., czynność cz. **Odgrażać** ś. 2. lm. a ś. a. **Odgróżka**, [Odgrážka] *pogróżka, groźba*.

[**Odgrážka**, i, lm. i] p. **Odgrażanie** ś.: Dzwonię na odgrážkę (= dzwonić, aby zmylić drogę złodziejowi tak, że błądzić będzie, aż go pochwyca). < Od Odgrážać >

[**Odgrážować**, uje, ował i O. ś.] p. **Odgrozić**. < Z Odgrážać >

[**Odgrážowanie**, a, blm.] czynność cz. **Odgrážować**, *odgrážanie*.

[**Odgrážowanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Odgrážować** ś., *odgrážanie* ś.

[**Odgrážać**, a, ał] (o mleku w wymionach u świń) *zaczynać zbierać* ś. < Od + GRZEZ >

[**Odgrážanie**, a, blm.] czynność cz. **Odgrážać**.

Odgroda, y, lm. y p. **Odgrodzenie**. < Od + GROD >

Odgrodowy przym. od **Odgroda**: Blacha odgrodowa w ulu.

Odgrodzenie, a l. blm., czynność cz. **Odgrodzić**.

2. lm. a, **Odgroda** *przegroda, zagroda, zastawa, granica, miedza, rzecz odgraniczająca co od czego*. Lek.: O. żrenicy (seclusio pupillae).

Odgrodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Odgrodzić** ś.

Odgrodzić, i, il, nied. **Odgrądzać** *grodząc oddzielić, odłączyć; odseparować, odgraniczyć; rozgrodzić*: O. pole swe od sąsiadów. Bóg okrag ziemi od nieba odgrodził. Olym. Wyspę tę odgrądzała od rozległego łądu cieśnina zbyt mała. Przyb. (= *przegradzała*). O. ś. *oddzielić ś., odłączyć ś., odgraniczyć ś., odseparować ś., zamknąć ś.*: Turcja odgrodziła ś. od reszty Europy chińskim murem. < Od + Grodzić >

Odgrom, u, lm. y l. *odgromienie, odwet za pogrom; odpór gwałtowny*: Gdańszczanie na zasadzki wpadają i z niepodłą kleską O. biorą. Błaż. Jeden ze świadków naocznych, współzestnik tego jedynego w swoim rodzaju odgromu działek. Szaj. 2. a. **Odgromnik** *przyrząd chroniący przedmioty od piorunu*. < Od + Grom >

× **Odgromiać**, a, ał p. **Odgromić**.

× **Odgromianie**, a, blm., czynność cz. **Odgromiać**.

Odgromić, i, il, nied. **Odgramiać**, × **Odgromiać** l. *odbić, odeprzeć gwałtownie, odepchnąć; gromić odpedzić, odparować*: O. wroga. Odgromił od miasta nieprzyjaciela. Troc. Słowaey do Panonji wtargnęli, lecz odgromieni i wypędzeni stanąd od Kłodjusza. Błaż. Wtym Febus przybył i węgą onego odgromił. Otw. Czajki udają, że mogą dziobem razić nieprzyjaciela... usiłują tą groźbą O. napad. Dyg. 2. *gromić, odbić, odebrać, wydrzeć, odzyskać przebijem*: Nieprzyjacielowi działą i konie odgromił. Troc. Nieprzyjaciół krzyża św. gromił i chrześcijańskiego niemało odgromił jasyru. Rol. Gierjonowi odgromił plon zajęty Herkules. Tw. Odgromił hetman Tatarom plonów w Polsce zajętych. Tw. Wiele bardzo dusz chrześcijańskich w ciężką Tatarzy zabrali niewolę, których wszystkich tu pod Niemirowem odgromiliśmy. Grab. Djaból ludzi zwodzi, przez tyrany od prawdy odgromiając. Gil. (= *odstraszając*). < Od + Gromić >

Odgromienie, a, blm., czynność cz. **Odgromić**.

Odgromnik, a, lm. i p. **Odgrom**. < Od Odgrom >

Odgrozić, i, il, nied. **Odgrážać**, [Odgrážować] l. *pogrozić nawzajem grożącemu, odpowiedzieć pogroźką na groźbę*: Groziłi Rzymianie, odgroziłi im Annibal. Kras. 2. × O. kogo od czego = *odstrząsnąć groźbę*. L. 3. × O. co od kogo = *grożąc odebrać; wymóc groźbę, wygrozić zeń co*. 4. [O.] *zagrozić*. 5. [O. dzwonieniem] = *dzwoniąc, zmylić drogę złodziejowi tak, że będzie błądził, aż go zla-*

pięć. O. s. 1. nied. na kogo, komu = *odzywać s. z pogroźką; grozić, straszyć pogroźkami, czynić pogroźki, wygrażać s.*: Odgraża s., że s. zemści. Juljusz II odgrażał s. za opowanie przez Wenecję kilku miast w Rumunji. Lel. **2.** × O. s. czemu = *obronić s., uwolnić s., opędzić s. groźbą*: Rzuć mię w niebezpieczeństwa, jeśli to być może, jeszcze większe niż jego; ja s. im odgrożę. Przyb. <Od + Grozić>

Odgrożenie, a, blm., czynność cz. Odgrozić.

× **Odgrożenie się, a s., blm., czynność cz. Odgrozić s.**

Odgrózka, i, lm. i p. Odgrażanie s.: Zdawało s., że to próżna O. Krasz. Zaniechajcie tych odgrózek, tych knozań i wyzywania. Krasz. <Od + GROZ>

Odgruchnąć, nie, nał gruchnąć, grzmotnąc nawzajem: Chciał i on O., ale łaski nie miał. Es. <Od + Gruchnąć>

Odgruchnięcie, a, blm., czynność cz. Odgruchnąć. Odgrudzenie się, a s., blm., czynność cz. Odgrudzić s.

Odgrudzić się, i s., II s. (o koniu) *nabawić s. gruźły (choroby)*: Koń mój tak s. odgrudził, iż z trudnością dalej prowadzić go mogłem. Koł. <Od + GRUD>

Odgrywać, a, ał i. i O. s. p. Odegrać. 2. [O., Odgrawać] przygrywać, grać na cześć czyją. <Od + Grywać>

Odgrywanie, a, blm., czynność cz. Odgrywać. Odgrywanie się, a s., blm., czynność cz. Odgrywać s.

Odgryzać, a, ał i O. s. p. Odgryźć. Odgryzanie, a, blm., czynność cz. Odgryzać: Zwierzętom przednie zęby służą do odgryzania. Kluk.

Odgryzanie się, a s., blm., czynność cz. Odgryzać s.

Odgryzek, zka, lm. zki część odgryziona, ugryzek. <Od + GRYZ>

Odgryzienie, a, blm., czynność cz. Odgryźć. Odgryzienie się, a s., blm., czynność cz. Odgryźć s.

Odgryźć, zie, zł, nied. Odgryzać i. odciąć zębami, odkaśić, ugryźć, ukąsić część czego: Włożył palec mój w gębę i chciał go wraz z pierścieniem O. Niem. Na komenderowanie: odgryź ładunek! ładunek żywo s. w usta kładzie i zębami przecina; odgryszy, z ust s. odrywa. Kaw. Nar. **2. ugryźć nawzajem:** Odgryzam kogo. Troc. **O. s. 1. przegrypszy wieść, uwolnić s.:** Nie pomyślicie więcej, aby s. z tego łańcucha kiedy zerwać lub O. Wor. **2. komu = odciąć s., obronić s., opędzić s. zębami:** Nie mógł s. pies O. wilkowi. Jabł. Szalony, ktoby chciał młowi piętami odwierznąć, a psu s. O. Pilech. Cóż gości szarpiesz niewinnych, psie śmiały, przeciw wilkowi opieszaly! ezym na mnie paszczę nie obróciś sroge, który ci s. O. mogę? Min. Przen.: Romulus miał co czynić z sobą, oganiając i odgryzając s. zewsząd nieprzyjacielom. Górn. O. s. słowami = *odciąć s., nie dać s., odeprzeć napasę:* Odgryza s., nie da sobie na gębę grać, nie da nad sobą przebarszczać. Kn. Kto s. obronić i O. umie, ten w pokoju siada. Jabł. **3. poprawić s., przyjść do siebie, wydobrzeć, odreperować s., wzmoć s., podźwignąć s. na siłach, stanąć na nogi, odżywić s.:** Robić mogę za dwu, byłem s. trochę odgryzł. Prus. O. s. po chorobie. <Od + Gryźć>

Odgrzać, eje, ał, Odegrzać, nied. Odgrzewać, Odegrzewać rozgrzać nanowo, zagrać, przygrzać:

O. kółceje. Lubisz odgrzewane potrawy. Bał. Znowu trójzęb Neptunów w ogniu s. wygrzewał, swe strzały Phebus ze krwi Pytona odgrzewał. Bardz. Miecz, z mordu pierwszego kurzący s. chutnie, w drugiego rodzono krwi odgrzał okrutnie. Zebr. Niech ino odgrzało od komina, to smród bił gorszy, niżli z gnojówki. Reym. Przen.: O. obumarle serce. Przen.: Doweip odgrzewany (= *podany za nowy, za oryginalny, oklepany, wyzyskany*). Nie myślimy powtarzać odgrzewanych grzecznostek, wypełniających korespondencje stron obu. Rol. **Odegrzewać s. rozgrzewać s. powoli, ocieplać s. stopniowo, długo:** Odegrzewa s. po mrozach. Krasz. <Od + Grzać>

Odgrzanie, a, blm., czynność cz. Odgrzać.

Odgrzebać, bie, bał, × Odgrześć, nied. Odgrzebywać i. a. + Odgrzonać grzebiąc, odsunąć na bok, obrzucić; odgarnąć, odkopać: O. ziemię. **2. = a) odkopać, wygrzebać, wykopać; grzebiąc, wydostać:** O. umarłego. Przen.: Starej Polski odgrzebywał nikt nie myśli. Mochn. b) *grzebiąc, otworzyć; rozgrzebać:* O. dół. c) *grzebiąc, odnaleźć; dogrzebać s., dokopać s. czego; grzebiąc, natrafić na co:* O. urnę. **3. przen. znaleźć co zagubionego, nieznanego już; odszukać, odnaleźć, wyszperać, wyciągnąć skądś, wydostać na jaw, wymyszkować:** O. jaką wiadomość. **4. × O. a. × O. s. obrzucić s., szarpnąć s., targnąć s., zaszamotać s.; grzebiąc s., nie dać s., obronić s.:** Nie odgrzebuj, kiedy cię nie ugara. Prz. Dobrze przypowieść przypomina stara, nie odgrzebuj s., gdy cię nie ugara. Prz. Mizerna mysz i biedna mucha s. odgrzebie. Pot. <Od + Grzebać>

Odgrzebalisko, a, lm. a miejsce odgrzebane, rozkop: Przedmiot taki często s. spotyka w odgrzebaliskach Pompei. <Od Odgrzebać>

Odgrzebanie, a, blm., czynność cz. Odgrzebać: O. zwłok = *ekshumacja*.

× **Odgrzebanie się, a s., blm., czynność cz. Odgrzebać s.**

Odgrzebywać, uje, ywał i O. s. p. Odgrzebać. Odgrzebywanie, a, blm., czynność cz. Odgrzebywać.

× **Odgrzebywanie się, a s., blm., czynność cz. Odgrzebywać s.**

× **Odgrześć, grzebie, grzebl p. Odgrzebać.** <Od + Grześć>

Odgrzewać, a, ał i O. s. p. Odgrzać.

Odgrzewanie, a, blm., czynność cz. Odgrzewać. Odgrzewanie się, a s., blm., czynność cz. Odgrzewać s.

Odgrzmieć, i, ał, nied. Odgrzmiewać odpowiedzieć grzmotem na grzmot; odpowiedzieć gromkim głosem: Głos mu odgrzmiał z burzy łona: „Ciszy niema, jedno w grobie.“ Krasin. Głos nie dochodzi niebios, ale mu ziemia odgrzmiewa w wnętrzościach swoich. Krasin. <Od + Grzmieć>

Odgrzmienie, a, blm., czynność cz. Odgrzmieć. Odgrzmiewać, a, ał p. Odgrzmieć.

Odgrzmiewanie, a, blm., czynność cz. Odgrzmiewać.

† **Odgrzonać, enie, onął p. Odgrzebać:** Odgrzonał mało piasku i trzask nazbierał z ezolniska starego na pogrzeb Pompeja. Bardz. Złóści odgrzeniesz przez od nich. Ryb. <Od + GRZE(B)/GRO(B)>

† **Odgrzonięcie, a, blm., czynność cz. Odgrzonać. Odgrzywić, i, II pozbawić grzywy:** Stajesz s. kometą odogonioną, odgrzywioną, samym jądrem komety s. stajesz. Krasin. <Od + *Grzywić, od Grzywa>

Odrzywienie, a, bfm., czynność cz. **Odrzywić**.
Odgumować, uje, **ował** *pozbawić gumy*: O. tkanię. <Od + Gumować>

Odgumowanie, a, bfm., czynność cz. **Odgumować**.

Odgurtować, uje, **ował**, nied. **Odgurtowywać** *odpasać*: Odgurtuj konie. Troc. <Od + Gurtować>

Odgurtowanie, a, bfm., czynność cz. **Odgurtować**.

Odgurtowywać, ywa a. uje, **ywał** p. **Odgurtować**.

Odgurtowywanie, a, bfm., czynność cz. **Odgurtowywać**.

Odgwaźdzać, a, ał i. p. **Odgwoździć**. 2. [O.] *leczyć konia zagwoźdżonego*.

Odgważdżanie, a, bfm., czynność cz. **Odgważdzać**.

Odgwizdać, zda a. **zdże**, **zdał** co = *gwizdząc, oddać; wykonać, gwizdząc*: O. arję. O. ś. *odpowiedzieć gwizdaniem na gwizdanie; odpowiedzieć gwizdaniem*: O. ś. sąsiadom na stanowisku (na polowaniu). <Od + Gwizdać>

Odgwizdanie, a, bfm., czynność cz. **Odgwizdać**.
Odgwizdanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Odgwizdać** ś.

Odgwoździć, i, ił, nied. **Odgwaźdzać** *armatę = wyjąć z jej zapachu gwoździ, zniszczyć zagwoźdżenie*. <Od + Gwoździć>

Odgwożdżenie, a, bfm., czynność cz. **Odgwoździć**.

Odhaczać, a, ał p. **Odhaczyć**.

Odhaczanie, a, bfm., czynność cz. **Odhaczać**.

Odhaczenie, a, bfm., czynność cz. **Odhaczyć**.

Odhaczyć, y, ył, nied. **Odhaczać** *odpiąć, odczepić od haka, od haczyka; odwiązać*: O. wiecinę od brzegu = *zdejść z haka line, na której ś. wicina trzymała*. <Od + Haczyć>

Odhamować, uje, **ował** *koła = puścić wolno koła, zahamowane dotąd*. <Od + Hamować>

Odhamowanie, a, bfm., czynność cz. **Odhamować**.

Odharapiać, a, ał p. **Odharapić**.

Odharapianie, a, bfm., czynność cz. **Odharapiać**.

Odharapić, i, ił, **Odharapować**, × **Odharapić**, nied. **Odharapiać**, × **Odharapiać** *odebrać, odbić psom przy pomocy harapa uszczwaną zwierzyne*. <Od + *Harapić, od Harap>

Odharapienie, a, bfm., czynność cz. **Odharapić**.

Odharapować, uje, **ował** p. **Odharapić**.

Odharapowanie, a, bfm., czynność cz. **Odharapować**.

Odhartować, uje, **ował**, nied. **Odhartowywać** *pozbawić hartu, twardości, zmiękczyć*: O. żelazo, stal. W kuchni kilka papierów kucharka bezbożna odhartowała, kładąc je w piec zamiast rożna. Mick. Przen.: Zahartowane przez poezję niezucie trzeba nieraz, jak stal, O. Spas. <Od + Hartować>

Odhartowanie, a, bfm., czynność cz. **Odhartować**.

Odhartowywać, uje, **ywał** p. **Odhartować**.

Odhartowywanie, a, bfm., czynność cz. **Odhartowywać**.

Odheblować, uje, **ował** *odstrugać, odczyścić heblem, wyglodzić; oheblować, wyheblować*. <Od + Heblować>

Odheblowanie, a, bfm., czynność cz. **Odheblować**.

Odheftować, uje, **ował** *tap. podbijać, powyjmować gwoździe, niezupełnie wbite w czasie heftowania*. <Od + Heftować>

Odheftowanie, a, bfm., czynność cz. **Odheftować**.
[**Odhepnąć się**, **pnie** ś., **pnął** s. a. **pl** ś.] p. **Odbić**: *Odhepło mu sie*. <Od + Hepnąć ś.>
[**Odhepnięcie się**, **a** ś., bfm.] czynność cz. **Odhepnąć** ś.

[**Odhepywać się**, **uje** ś., **ywał** ś.] p. **Odbić**.
[**Odhepywanie się**, **a** ś., bfm.] czynność cz. **Odhepywać** ś., *odbijanie* ś.

× **Odherapiać**, a, ał p. **Odharapić**.

× **Odherapianie**, a, bfm., czynność cz. **Odherapiać**.

× **Odherapić**, i, ił p. **Odharapić**: *Co tehu za chartami kwapi, bojąc ś., że kto inszy przed nim odherapi*. Pot. <Od + *Herapić, od †Herap>

× **Odherapienie**, a, bfm., czynność cz. **Odherapiać**, *odharapienie*.

Odhodować, uje, **ował** *odchowac; odżywić, odkarmić*: *Mysli sobie, że chłopca z Siezy nie wyrzucę i że go w kurzeniu sąlamachą odhoduje*. Jez. O. ś. *odchowac* ś.; *odżywić* ś., *odkarmić* ś.: *Niech wie, że mu nie w lesie życie pędzić; odhoduje* ś., *odejdzie*. Jez. <Od + Hodować>

Odhodowanie, a, bfm., czynność cz. **Odhodować**.
Odhodowanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Odhodować** ś.

[**Odholać**, **a**, ał] *odpowiedzieć holaniem na holanie, zawołać również: hola!*: *Ten, do którego wezwanie było wystosowane, winien w podobny sposób O*. <Od + Holać>

[**Odholanie**, a, bfm.] czynność cz. **Odholać**.

[**Odhon**, u, lm. y] p. **Odgon**. <p. **Odgon**>

† **Odhowić się**, i ś., ił ś., [**Odhowić** ś.] *po długim poście (np. przedwielkanocnym) zacząć nanowo jeść z mięsem*: *Spół z Rzymiany paschę odprawować i O. ś. Sak.* <Ukr. odhowity sia>

† **Odhowienie się**, a ś., bfm., [**Odhowienie** ś.] czynność cz. **Odhowić** ś.

Odhukać, a, ał p. **Odhuknąć**. <Od + Hukać>

Odhukanie, a, bfm., czynność cz. **Odhukać**.

Odhukiwać, uje, **ywał** p. **Odhuknąć**.

Odhukiwanie, a, bfm., czynność cz. **Odhukiwać**.

Odhuknąć, nie, **nał**, **Odhukać**, nied. **Odhukiwać**

huknąć w odpowiedzi, odpowiedzieć hukkiem, odezwać ś. *hukiem na czyjś głos, odkrzyknąć*: *Rybać odhuknęli w powrót*. Pol. *W głos odhukują jękiem kurhany*. Kon. *W gębi lasu odhuknęła sowa*. Gosz. *Zahukałem ku niemu, i odhukał mi*. Pol. <Od + Huknąć>

Odhuknięcie, a i. bfm., czynność cz. **Odhuknąć**.

2. Im. a **huk odbity, echo huk, odpowiedź na huk**: *Wołanie jej powtórzyło* ś. *jeszcze razy parę, aż odezwało* ś. O. *głosem grubym*. Jez.

Odużne, ego, bfm., **Oduźne**, **Oduźne** *trędzlowe, podarek dawany przez nabycę konia stajennej czeladzi*. <Od [Huże], p. **Gazew**>

[**Odhynać się**, **nie** ś., **nał** ś.] p. **Odchynąć** ś.: *Już jeden płynie po rokinie, goni za wiankiem strzała, już drugi płynie, aż ś. odhynie, ale z nadzieją małą*. Gl. <p. **Odchynąć**>

[**Odhynięcie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Odhynać** ś.

† **Odimać**, a, ał (Od-imać) i O. ś., [**Odimać**, O. ś.] p. **Odjać**. <Od + Imać>

† **Odimający**, ego, lm. y (Od-imający) rz. p. **Odimca**. Ps. flor.

† **Odimanie**, a, bfm. (Od-imanie) czynność cz. **Odimać**.

† **Odimanie się**, a ś., bfm. (Od-imanie ś.) czynność cz. **Odimać** ś.

† **Odimca**, y, lm. y (Od-imca), † **Odimający** *obrońca, protektor*: *Gospodzin O. żywota mego*. Ps. flor. <Od **Odimać**>

† **Odiskacz**, a, lm. e (Od-iskacz) l. p. **Odzyskacz**. 2. *egzekutor, poborca*. Troc. <Od Odiskać>
 † **Odiskać**, a, ał (Od-iskać), **Odyskać** p. **Odzyskać**: Odiesz od niego ten list przypowiedny, który mu ode mnie dany. Radz. K. Pokucie, wybiwszy Wołochy, odiskał. Biel. M. Naszy w Infanciech zamki od Moskiewskiego, jako mogli, odiskali. Biel. M. <Od + Iskać>

† **Odiskanie**, a, blm. (Od-iskanie) czynność cz. **Odiskać**, *odyskanie*.

Odiskiernik, a, lm. i (Od-iskiernik) p. **Iskrochron**. <Od + Iskiernik>

† **Odiskiwać**, uje, iwał (Od-iskiwać) p. **Odzyskać**.

† **Odiskiwanie**, a, blm. (Od-iskiwanie) czynność cz. **Odiskiwać**, *odyskiwanie*.

† **Odiskować**, uje, ował (Od-iskować) p. **Odzyskać**. <Od + *Iskować, od Iskać>

† **Odiskowanie**, a, blm. (Od-iskowanie) czynność cz. **Odiskować**, *odyskiwanie*.

† **Odistaczać**, a, ał (Od-istaczać) i † **O. ś.** p. **Od-istoczyć**.

† **Odistaczanie**, a, blm. (Od-istaczanie) czynność cz. **Odistaczać**.

† **Odistaczanie się**, a ś., blm. (Od-istaczanie ś.) czynność cz. **Odistaczać ś.**

† **Odistoczenie**, a, blm. (Od-istoczenie) czynność cz. **Odistoczyć**.

† **Odistoczenie ś.**, a ś., blm. (Od-istoczenie ś.) czynność cz. **Odistoczyć ś.**: Jątrzenie ś. jest to O. ś. zastanowionej krwi w krążeniu swoim na materję, czyli otok. Perz.

† **Odistoczyć**, y, ył (Od-istoczyć), nied. † **Odistać** *odmienić istotę, przeistoczyć ś., przemienić ś.*: Krew odistacza ś. na materję. <Od + Istoczyć>

† **Odjachać**, jedzie, jachał, [Odjachać] p. **Odjechać**. <Od + Jachać>

† **Odjachanie**, a, blm., [Odjachanie] czynność cz. **Odjachać**, *odjachanie*.

Odjadać, a, ał i **O. ś.** p. **Odjęść**. <Od + Jadać>

Odjadanie, a, blm., czynność cz. **Odjadać**.

Odjadanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odjadać ś.**

Odjarzmiąć, a, ał i **O. ś.** p. **Odjarzmić**.

Odjarzmianie, a, blm., czynność cz. **Odjarzmiąć**.

Odjarzmianie się, a ś., blm., czynność cz. **Odjarzmiąć ś.**

Odjarzmić, i, ił, nied. **Odjarzmiąć** *uwolnić od jarzma, zdjąć z kogo jarzmo*: O. woły. Przen.: *wyzwolić z pod ucisku, z niewoli, wyswobodzić, oswobodzić*: O. naród. **O. ś.** *uwolnić ś. od jarzma, rzucić jarzmo*; przen. *wyzwolić ś. z pod ucisku, z niewoli, wybić ś. na wolność, wyswobodzić ś., oswobodzić ś.* <Od + Jarzmić>

Odjarzmienie, a, blm., czynność cz. **Odjarzmić**.

Odjarzmienie się, a ś., blm., czynność cz. **Odjarzmić ś.**

Odjazd, u, lm. y *odjechanie, odjeżdżanie, wyjazd*: W czasie odjazdu (=na odjeźdźnym). W dzień odjazdu. Był tam przy odjeździe moim. Troc. Przed odjazdem był u mnie. Prosić milego gościa, żeby ś. z odjazdem nie spieszył, jest to mu dać poznać, iż bytność jego w domu naszym pożądana. Kras. Na tym sejmie praktykom wszelakim zabiegając, aby pod odjazdem królewskim nie był. Biel. J. (= *aby nie był, bo inaczej król odjedzie*). O. pociągu kolei = *ruszenie, odejście*. <Od + J(AZD)>

[**Odjazdek**, dka, lm. dki] p. **Ogródek**. <Od + JAZ, przez sld. do J(AZD)>

Odjazdowe, ego, blm. p. **Odjezdne**: O. płacić. Boh.

Odjazdowy, **Odjezdny** przym. od **Odjazd**: Bankiet O. (= *pożegnany*). Haust O. (= *strzemienne*).

Odjazek, zka, lm. zki ryb. p. **Ogródek**. <Od + JAZ>

Odjazka, i, lm. i ryb. p. **Ogródek**: Górale łowią ryby [na podgonkę], zrobiwszy przez wodę skośną kamienną odjazkę. <Od + JAZ>

Odjąć, odejmie, odjął, [Otniać, Otyjać], nied. **Odejnować**, † **Odejmać**, † **Odimać**, [Odejmać, Odimać] l. *wziąć od czego; wyjąć, odłączyć, usunąć, oddzielić; wziąć przez*: Wojski obiedwie ręce, odjąwszy od rogu, rozkrzyżował. Mick. Z plasterów miodu, jeżeli co nieczystego będzie, odejmiesz. Trzye. Tak długo powinien być plaster przyłożony i nie odejmowany, póki pęcherzyków nie naciągnie. Krup. Dałby, sobie od gęby odjąwszy. Prz. (= *z uszczerbkiem dla siebie*). Nie odejmęz ja swoim od gęby. Troc. Teraz po jej śmierci, jakby ręką odjął, wszystko ś. odmieniło. Zim. Ból ustał, jakby ręką odjął. Rzece Pan k Jozue: Dziś-em odjął ganiebności egipskie od was (= *uwolniłem was od nich*). Leczył Chrystus wszystkie choroby, śmierć odejmował, djabły wyrzucał. L. Czarodziejniki swą złą nauką komu chcą, uszkodzą, ale tego zasię O. a odziać nie mogą, co złego uczynili. L. Takie ci sprawię baty, że ci ich sam djabł nie odejmie. Złodziej taki niechaj umrze, i tak odejmiesz to złe z pośrodku ludu. B. B. (= *usuniesz, wyrugujesz, wyłączysz*). O. co do swego boru. Skr. (= *przywrócić, odebrać*). † Skoro odejmowano stoly... Warg. (= *uprzytano, zabierano*).

2. *wziąć co, jako część, od całości, dla zmniejszenia całości; wziąć, ubrać; odliczyć, odrachować, odciągnąć, potrącić co z czego*: O. trochę mąki z miarki. O. jedną liczbę od drugiej. 3. O. komu = *zabrać, odebrać, cofnąć; pozbanic kogo czego, wysuć kogo z czego*: Odjęli mu urząd. Baz. Kochałem; nadto rozum odjęło kochanie. Przyb. Gdy kogo Bóg chce skarać, rozum mu odejmuje. Prz. Chrystus swoim przyjsciem bogom pogańskim moc odjął. Skar. Odtąd, jak ś. Cezar państwu poświecił, sobie ś. odjął. Oss. (= *zaparł ś. siebie, zapomniał o sobie*). O. komu broń, oręż, zbroje. Troc. Mnichom i zakonnikom swym chleb odjął. Birk. Postanowił miastu O. wodę. Warg. Pan dał, Pan odjął. Wuj. Wojna między Turkiem i Wenetami wszystko im żeglowanie do ziemi świętej odjęła. Skar. (= *pozbanwiła ich sposobu żeglowania*). Tako od was królestwo boże będzie odjęte, a będzie dano poganom. Op. O. komu godność, pomocnika. Troc. Podporę starości naszej odjął. Wuj. Czemuż mamy mu wszelką odejmować nadzieję piastowania polskiego berka? Mochn. Kato sam własną ręką odjął sobie życie. Lal. Odjęto nam przez szpiegostwo samę nawet mówienia i słuchania wolność. Nar. O. władzę, dowództwo. O. komu możność obrony. O. komu prawo do czego. Zmartwienie odejmuje mu sen, ochotę do pracy. O. komu jaki członek ciała = *odciąć*, nied. *amputować*. O. komu mowę, wzrok, władzę w nogach. Odjęło mu nogę, rękę (= *pozbanwiło go władzy w nodze, w ręce*). 4. † O. kogo, o komu = *odebrać nazwał, odzyskać od kogo, wydrzeć, wyrwać komu, odbić, odbronić*: Odjął psom, wilkom owę. Troc. Wilkowi owę odjął pies niepożeigniony. Kochan. Wilkowi zająca z gardła nie odejmie. Pot. Psi odjęli owę wilkowi, a zjedli ją sami. Tw. Odjął wilkowi owce, a sam

je pojadał. Biel. M. Odjął nieprzyjacielom nas nieprzejednanym. Groch. (= *wyrwał z ich mocy*). † O. kogo czemu = *wybawić, wyzwolić, uwolnić, oswobodzić z czego, obronić od czego*: Lud odjął djablej stróżej. Bogar. **O. s. 1.** † O. s. *odpłatać s., uwolnić s., odczepić s., wygnatować s., wydstać s.*: Pętllice, które u nóg krogulca wisiały, zawinęły s. około gałęzi, tak iż on nijak s. O. nie mógł. Jabł. **2.** × O. s. komu, czemu = *oprzeć s., obronić s., opędzić s., uchylić s., usunąć s., uwolnić s., wymówić s., wykrecić s., wywinąć s. od czego, uniknąć czego, zapobiec czemu, wzbraniać s., otrząsnąć s. z czego*: Szkotowie gdy najechali Brytanię, odejmowali im s. Brytańscy. Skar. Z tą waszą wolnością nigdy s. nieprzyjacielowi nie odejmiecie; jedno zawsze król u szlachty w niewoli będzie, a szlachta u nieprzyjaciela. Biel. M. Nie zaznacie błogosławieństwa z nieba, ani s. nędy i niedostatku waszemu O. będziecie mogli. Star. I biedna mucha s. odejmuje. Prz. (= *nie daje s.*). Młodzieńcze! umiej s. O. uciechom stołu i czułym miłości rozkoszom. L. Aleksander nie mógł s. obaczyć, ani O. onym nieobyczajom, których s. był za młodu napił. Glicz. Mówią: nie mogę s. O., jużem przywyknął, a nałożył s. tak łotrwać. Gil. Cóż mniejszego, jak nieszczęściu śmiało s. odejmować? Pileh. Kto tego świętego słyszał, z trudnością s. O. mógł, aby chrześcijaninem nie został. Skar. Także słusze człowiekowi odejmać s. frasunkowi. Kochan. Próżno s. mam odejmować, widzę, że muszę miłować. Kochan. Nieprzyjacielskim krzywdom i urągawiskom O. s. nie mogli. Rad, gdy s. odmie gościnie. Pol. Młodzieniec napełniał serce dobrymi myślami, święta pochlebstwom mężnie s. odejmując. Skar. Daremną pracę podjął, czyniąc dobrze złemu, bo s. on nie odejmie przyrodzeniu swemu. Kochan. Przecż s. dalej masz frasować? owszem, umysł swój utwierdź, odejm s. swej woli (= *pozbyć s. chęci kochania*). Zda mi s. za najpotrzebniejszą rzecz O. s. naprzód tym pohańcom tatarskim. Star. Wierz mi, człowiecze, darmo! ty s. mnie nie odejmiesz. Krasin. Zaden człowiek, który s. z nim spotka, nie odejmie s. śmierci. Sienk. Odejmuwać s. gniewowi, śmiechowi, smętkowi. Troc. Kto słyszy, od śmiechu s. kładzie, że podziwieniu O. s. nie sposób. Syrok. **3.** † O. s. czego = *uwolnić s. od czego, pozbyć s., odeprzeć, odlić co*: Nastąpił Domarat z wojskiem, chcąc s. wojny obecnej O. Błaż. <Od + Jąć>

† **Odjąd** przys. *odkąd, skąd*. Ps. flor. <Od + J>

† **Odjątek**, **tku**, lm. **tki** rzecz *odjęta, zabór*: Prusacy mało nie wszystkie zamki pod władzę swoją odjęli, a krzyżaki przez powyrzucali; zaczynam wszystkie one odjątki Kazimierzowi w moc podawali. Błaż. <Od + IM/JM/JE>

Odjechać, **jechać**, **jechał**, **† Odjechać**, **[Odjechać]**, nied. **Odjeżdżać** l. *jechać, oddać s., opuścić dany miejsce; wyjechać, pojechać skąd*: O. z powrotem. O. z domu. O. konno, pojazdem. O. statkiem, okrętem (= *odpłynąć*). Chory do doktora jechcie; skoro ozdrowiecie, odjeżdża od niego. Birk. Trzeba, zajeżdżając konia, na nim odjeżdżać a znowu przybiegać i zasię odjeżdżać, aby s. zwyżcał przy koniach bywać i bez nich. Trzyce. Pociąg odjeżdża z Warszawy (= *odchodzi, rusza, wyjeżdża*). Już odjeżdżał: jam go jeszcze kazała wołać do siebie. L. Tylko co odjechał, nie pożegnawszy s. A kiedy odjeżdżasz, bywajże mi zdrów, o mojej przyjaźni zawsze dobrze mów. Gm.: *Odjeżdża!* = *wyhoś s.!, unykaj!, przecz!, won!* **2.** [O., **Bryknąć**] (o ptaku) *odlecieć, ulecieć, po-*

frunąć, nie będąc trafionym przez strzelca. **3.** kogo, co = *pojechawszy, opuścić; wyjechawszy, osamotnić, zostawić, porzucić, odstąpić kogo, czego*: Dla niego ojca, męża odjechała. P. Koch. Odjechał nas, sieroty. Odjechałem go, kiedy jeszcze był zdrów. <Od + Jechać>

Odjechanie, **a**, blm., czynność cz. **Odjechać**; *odjazd, wyjazd*: Po jego odjechaniu.

Odjedzenie, **a**, blm., czynność cz. **Odjeść**.

× **Odjedziony** p. **Odjedzony**.

Odjedzony, × **Odjedziony** l. im. od **Odjeść**. **2.** *który s. najadł, najedziony, syty, nasycony*.

× **Odjemek**, **mka**, lm. **mki** *ulamek, odłamek, część odjęta od czego, okruch, kawalek*: Tobie, zacy Żydowski, kakał i stokłosę w O. odwiawszy, bróg herbów polskich nosę. Pot. <Od + IM/JM/JE>

Odjemna, **ej**, lm. **e**, † **Odejmujący**, † **Odejmnny** mat. *liczba dana w odejmowaniu, którą odejmujemy od odjemnika, i otrzymujemy w ten sposób różnicę a. resztę*.

Odjemnik, **a**, lm. i mat. *liczba dana w odejmowaniu, od której odejmujemy drugą liczbę daną, zwaną odjemną*.

Odejmnny l. *który można odjąć*. L. **2.** *ujemny, nie dodatni*: Elektryczność odjemna. Kryształy odjemne. Pości odjemne. Śniad.

Odjestestwić, **i**, **ii** *pozbawić jestestwa*. <Od + *Jestestwić, od Jestestwo>

Odjestestwienie, **a**, blm. l. *czynność cz. Odjestestwić. **2.** *stan tego, co jest odjestestwione, brak jestestwa*: Stan śmierci wcale nie jest odbytaniem, odjestestwieniem. Krasin.*

Odjeść, **je**, **jadł**, nied. **Odjadać** l. *odgryzszy, zjeść; odkąsić, ujeść*: Kot u złapanej myszy najpierwej głowę odjada. **2.** *przen. odgryźć; spaliwszy, zniszczyć, usunąć, strawić*: Lapis odjada brodawki. **3.** *jechać, odwetować, nagrodzić sobie; jechać, skwitować s. za co*: O. swoją należność, swoje pieniądze. Odjadam za te lata, com w szkołach przebiedował o głodzie. Bał. **4.** *odprawić, odbyć przez jedzenie*: Odjedzono, odpito, odtańcowano wesele Małgosi z kowalem. Prus. **5.** kogo = *ubiec w jedzeniu, zjeść czyją częśćkę*: Zwijaj s. przy misce, bo cię odjem. O. kogo, zjeść co przed kim. Wol. J. Organista rachował, wiele go u obiadu odje dziecko. Krasz. **O. s. 1.** *posp. obronić s., opędzić s. zębami, odgryźć s., odkąsać s., odciąć s.*: Pies odjada s. wilkom. **2.** *przen. odgryźć s., odpowiedzieć skutecznie na zjadliwy zarzut, odciąć s., odeprzeć napaść słowną, nie dać s., nie dać s. zjeść w kaszy, nie pozostać w długi wobec zaczepki słownej, odfuknąć s. **3.** *dok. (tylko w zdaniu przeczącym) oderwać s. od jedzenia; nasyć s., zadowolić s., jechać*: Nie mogłem s. nachwalić i O. s. tej potrawy. Choć mi był zbyteczny głód nie dokuczał, nie mógłbym s. być jednak O. jarzyn, i smaku, i zaprawy przedziwnej. Kras. **4.** *odgryźć s., poprawić s., przyjsić do siebie, wznieć s. na siłach, odżywić s.*: O. s. po chorobie. <Od + Jęść>*

Odjezdne, **ego**, blm. l. *chwila odjeżdżania, wyjeżdżanie, wsiadanie, odjazd*: Na odjezdnym krótko mu dobroczynności swoje przypomniał. Warg. Być na odjezdnym (= *jedną nogą już za domem*). Napić s. na odjezdny (= *wypić strzeżeniowego*). **2.** *a. Odjazdowe podarek, datek, napiwek, dawany przez odjeżdżającego*: Dał służbie odjezdnego. <Od Odjazd>

Odjezdny p. **Odjazdowy**: *Odjezdna godzina*. L. **O.**, **ego**, lm. i rz. *ten, co odjeżdża a. odjechał, od-*

jeżdżący, wyjeżdżający: O. zabrał pakunek. <Od Odjazd>

Odjeździć, i, ii, nied. Odjeżdzać I. odbyć oznaczoną jazdę. **2. najeździć ś. tu i ówdzie** w zalutwinym przez tę jazdę interesie: Odjeździłem już swoje, pora posiedzieć w domu. Sł. wil. **3. co = powetować, skwitować ś., odrobić co jazdą.** <Od + Jeździć>

Odjeżdzać, a, ał I. p. Odjechać. 2. p. Odjeździć.

Odjeżdżanie, a, bfm., czynność cz. Odjeżdżać.

Odjeżdżenie, a, bfm., czynność cz. Odjeżdżić.

Odjęcie, a, bfm., czynność cz. Odjąć: Skoro Sylla Rzym opuścił, Sulpicjusz u ludu wyjednał O. mu dowództwa. Lel. Ustawione jest na morderców karanie, gardła O. i dóbr wszelakich zabranie. Paszk. <Od Odjąć>

Odjęcie się, a, ś., bfm., czynność cz. Odjąć ś.

× **Odjęk, u, lm. i odgłos jęczenia, jęk rozlegający ś., odrywający ś.:** Leci na O. boleści. <Od + Jęć>

Odjęknąć, nie, nął a. kl. odpowiedzieć a. odezwać ś. jękiem: Spojrzała na babę, westelnęła i odjęknęła. Jeż. Aż z nad niemych ciał odjękły wszystkie dusze razem. Krasin. Ten śkup nagłym odjęknął łoskotem. Uj. <Od + Jęknąć>

Odjęknięcie, a, bfm., czynność cz. Odjęknąć.

Odjuczać, a, ał p. Odjuczyć.

Odjuczanie, a, bfm., czynność cz. Odjuczać, rozjuczanie.

Odjuczenie, a, bfm., czynność cz. Odjuczyć, rozjuczenie.

Odjuczyć, y, ył, nied. Odjuczać uwolnić od juków, rozjuczyć: O. wielbłąda. <Od + Juczyć>

[**Odjuczać, a, ał p. Odjuczyć.**

[**Odjudzanie, a, bfm.] czynność cz. Odjudzać.**

[**Odjudzenie, a, bfm.] czynność cz. Odjudzić.**

[**Odjudzić, i, ii, nied. Odjudzać, Odłudzić** wybudzić, wymazać, wydrwić, wydrzyć, wyycygnąć, wykipić coś nabytego przez kogoś: Odjudził ode mnie konia, którego wezorał nabyłem. <Od + Judzić>

× **Odjurzać, a, ał p. Odjurzyć.**

× **Odjurzanie, a, bfm., czynność cz. Odjurzać.**

× **Odjurzenie, a, bfm., czynność cz. Odjurzyć.**

× **Odjurzyć, y, ył, nied. × Odjurzać** pozbawić jurmności, uspokoić, powściągnąć popęd płciowy. Lek.: Środek odjurzający a. przeciwehuciowy, × przeciwjurny (medicamentum anaphrodisiacum). <Od + Jurzyć>

Odkabłączenie, a, bfm., czynność cz. Odkabłączyć.

Odkabłączyć, y, ył usunąć kabłąki, buksztele, z pod gotowego sklepienia, które na nich murowano. <Od + *Kabłączyć, od Kabłąk>

Odkadzać, a, ał p. Odkadzić.

Odkadzanie, a, lm. a czynność cz. Odkadzać: Znowu rozpoczęły ś. gotowania ziół, odszeptywania i odkadzania. Jeż.

Odkadzenie, a, bfm., czynność cz. Odkadzić.

Odkadzić, i, ii, nied. Odkadzać I. zakadzić komu nawzajem. Przen.: pochlebić nawzajem. **2. kadząc, oddalić, odczynić:** Mówiłem jej, żeby zawezwała znachorkę, któraby jej a. odszeptala, a. odkadziła, a. odlała, a. zlizala. Jeż. **3. + O skończyć kadzenie; wykadzić należycie.** <Od + Kadzić>

× **Odkajdaniać, a, ał p. Odkajdanić.**

× **Odkajdanie, a, bfm., czynność cz. Odkajdaniać.**

× **Odkajdanić, i, ii, nied. × Odkajdaniać** kogo = zdjąć z kogo kajdany, uwolnić go od nich, rozkuć go, wyzwolić z kajdan, stargać na nim okowy: O. więźniów, jeńców. Przen.: Śmiertelny napój dziś mię z więzów odkajdani. L. <Od + *Kajdanić, od Kajdany>

× **Odkajdanie, a, bfm., czynność cz. Odkajdanić.**

[**Odkalenie, a, bfm.] czynność cz. Odkalić.**

[**Odkalić, i, ii] odrzucić.** <Od + Kalić>

! **Odkalsznąć, nie, nął p. Odkaszlnąć.** <Zam. Odkaszlnąć>

! **Odkalsznienie, a, bfm. p. Odkalsznięcie.**

! **Odkalsznięcie, a, bfm., ! Odkalsznienie** czynność cz. **Odkalsznąć, odkalsznięcie.**

Odkamienić, i, ii wyprowadzić ze stanu skamieniałości: W przekonaniu paszy skamieniałym jest... należy go przeto O. Jeż. <Od + Kamienić>

Odkamienienie, a, bfm. I. czynność cz. Odkamienić. 2. czynność cz. Odkamienienie.

Odkap, u, lm. y p. Okap. Łab. <Od + KAP>

Odkapać, pie, pał, Odkapnąć, nied. Odkapywać kapiąc, odciec; ściec, odpaść, odłączyć ś. kroplą. L. <Od + Kapać>

Odkapanie, a, bfm., czynność cz. Odkapać.

Odkapnąć, nie, nął p. Odkapać. <Od + Kapać>

Odkapnienie, a, bfm. p. Odkapnięcie.

Odkapnięcie, a, bfm., Odkapnienie czynność cz. **Odkapnąć.**

Odkapturzać, a, ał i O. ś. p. Odkapturzyć.

Odkapturzenie, a, bfm., czynność cz. Odkapturzać.

Odkapturzenie się, a, ś., bfm., czynność cz. Odkapturzać ś.

Odkapturzenie, a, bfm., czynność cz. Odkapturzyć.

Odkapturzenie się, a, ś., bfm., czynność cz. Odkapturzyć ś.

Odkapturzony którego odkapturzono, a. który ś. sam odkapturzył, nie mający zwykłego dla siebie kaptura na głowie.

Odkapturzyć, y, ył, nied. Odkapturzać odkryć z kaptura, zdjąć kaptur: O. sokoła. Przen.: O. mnicha = zrobić go księdzem świeckim, nied. sekularyzować. **O. ś. zdjąć sobie kaptur z głowy.** Przen.: przejść z mnicha na księdza świeckiego, nied. sekularyzować ś. <Od + Kapturzyć>

Odkapywać, uje, ywał p. Odkapać.

Odkapywanie, a, bfm., czynność cz. Odkapywać.

[**Odkaraskać się, a, ś., ał ś.] I. pozbyć ś. kogo, czego dobrym sposobem, uwolnić ś., odplatać ś., odczepić ś. od niego:** Tak ś. wzięci do mego domu, że nie mogę ś. od niego O. Wał. Skoro tylko raz go wpuścisz do siebie, to już ś. nigdy od niego nie odkaraskasz. Wał. Ona ledwie ś. go odkaraska. Pot. **2. ustrzec ś., uchować ś., ująć cało, wykpić ś., wywinąć ś.:** Ledwie ś. w pojedynku rany odkaraskał. Pot. <Od + Karaskać>

[**Odkaraskanie się, a, ś., bfm.] czynność cz. Odkaraskać ś.**

Odkarmiać, a, ał i O. ś. p. Odkarmić.

Odkarmianie, a, bfm., czynność cz. Odkarmiać. Odkarmianie ś., a, ś., bfm., czynność cz. Odkarmiać ś.

Odkarmić, i, ii, nied. Odkarmiać I. odbyć, ukoić, czyż karmienie; karmiać, odchowić; odsatzić, odstawić dziecię od piersi: Matki, jak nierozumne

zwierzęta, ledwo odkarmią dziatki swoje, już zapominają o nich. Bals. Często ś. trafiać zwykły nabrzmienie piersi tym, które, już odkarmiwszy dziecię, pokarmu stracić nie mogą. Perz. 2. *ukarmić, odpaść, utuczyć, wypaść*: O. wołu na sprzedaż. O. ś. *ukarmić ś., odpaść ś., odgrzyźć ś., poprawić ś., nabrać tuszy*. <Od + Karmić>

Odkarmienie, a, blm., czynność cz. **Odkarmić**.
Odkarmienie się, a ś., blm., czynność cz. **Odkarmić ś.**

[**Odkarować, uje, ował**] *odwieźć wozem, taczkami*. <Od + Karować>

Odkarowanie, a, blm.] czynność cz. **Odkarować**.
Odkasać, sze, sał, nied. **Odkasywać** 1. *odchylić, rozpuścić to, co było zakasane; opuścić, spuścić, odwinąć*: O. suknię, rękawy. O. i zakryte podjęta w czasie operacji skórę = *odchylić, odwinąć, odwrócić*. 2. *odwinąć, odgiąć, zakasać, podkasać*: O. rękawy, suknię. O. ś. *rozpuścić, opuścić, spuścić, odwinąć na sobie zakasane ubranie*. <Od + Kaszać>

Odkasanie, a, blm., czynność cz. **Odkasać**.
Odkasanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odkasać ś.**

[**Odkasłać, śle, ślał**] p. **Odkaszać**. <Od + Kaszać>

[**Odkasłanie**, a, blm.] czynność cz. **Odkasłać**, *odkaszlanie*.

[**Odkaslnąć, nie, nął**] p. **Odkaszać**.
[**Odkaslnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Odkaslnąć**.
[**Odkastywać, uje, ywał**] p. **Odkaszać**.
[**Odkastywanie**, a, blm.] czynność cz. **Odkastywać**.

Odkasywać, uje, ywał p. **Odkasać**.
Odkasywanie, a, blm., czynność cz. **Odkasywać**.
Odkasywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odkasywać ś.**

Odkaszać, e, ał, Odkaszlnąć, !Odkalsznąć, [Odkasłać, Odkaslnąć, nied. Odkastywać] 1. *kaszlnawszy, oddać, zrzucić z tchawicy a. krtani; odchrylnąć*: O. flegmę, śluz. 2. **Odkaszlnąć** = *odchrylnąć, odkrzaknąć, zakaszlać, kaszlnąć, chrząknąć*: Trzykroć odkaszlnął, uśmiechnął dwa razy piękny Hijaecynt, nim zaczął przemowę. Kras. **Odkaszlnąć** krwią, ropą. Grzyb ino se odkaslnął i zaraz pali od proga. Prus. <Od + Kaszać>

Odkaszlanie, a, blm., czynność cz. **Odkaszlać**.
Odkaszlnąć, nie, nął p. **Odkaszać**. <Od + Kaszlnąć>

Odkaszlnienie, a, lm. a p. **Odkaszlnięcie**.
Odkaszlnięcie, a, lm. a, **Odkaszlnienie** czynność cz. **Odkaszlnąć**.

Odkaz, u, lm. y 1. † O., [O.] *odpowiedź, rezolucja, decyzja, oświadczenie*: Na to panowie Rady przez arcybiskupa dali takowy O. Biel. J. Powiedział, że mu kazał O. zanieść królowi. Rzew. [Ostatni O.] = *ostatnia wola, testament*. 2. × O., × **Odkazanie** *przekaz, legacja, zapis, cesja, asygnacja*: O. do kupca na odebranie sumy. Smotr. Z takowych odkazów kościelnych z wiadomością biskupa dochody mają być zbierane. Orm. 3. × O. a. × **Odkazka**, × **Odkazek** *odgrazanie ś., odgróźka, pogróżka, przechwałka*: Nerozumne mowy, pokątne odkazki, podłe przechwałki wprawiły go w podejrzenie. Nar. <Od + KAZ>

Odkazać, że, zał, nied. × Odkazywać, † Odkazować, [Odkazować] 1. † O., † O. ś. *odpowiedzieć, dać wyjaśnienie, rezolucję, oświadczyć na zapytanie, zdać sprawę, usprawiedliwić ś., wytłumaczyć ś.*: Pytałeś, tom ci i odkazał, jako myślę. Sienk. Odkazuje po ludzku, bo ci będzie bieda. Sienk.

Pozwany ma na żalobę odkazywać i sprawować ś. St. lit. Połowcy od Swantopełka żądali, aby z zatrzymanej dani im odkazał i dosyć uczynił. Stryjk. Strona pozwana, jako na pozew, taki na rejestr szkód, powinna ś. odkazywać. St. lit. 2. × O. *zrzec ś. na czujną korzyść, przekazać, ustąpić, zapisać komu, zcedować co na kogo, nied. legować*: Dał mu dom, żywność i ziemię mu odkazał a poruczył. Leop. Imienie innemu odkazał a oddać. Ort. Kiedy komu jaka rzecz z dzieciństwa, suma a. prawo będzie odkazane, zowie ś. to legatem. L. Nie znam go więcej za mego powinowatego, i tobie wszystko odkaże. L. Chęć, aby ś. im co po mnie dostało, otóż im ten rozesechły szafik odkazuje. Pudł. Starszemu synowi księstwo, umierając, odkazał. Błaż. Boguchwała, biskup poznański, do kościoła, wiele ksiąg swoich odkazał po śmierci. Biel. M. Zle sobie postępuje chory, co swoje lekarzowi odkazuje zbiory. Min. Jak mnie odkazał ojciec mój królestwo (mówi Pan Chrystus), tak ja też wam odkazuje. B. B. Odkazano mu ten dom na testamentie. Troc. Odkazane od kupca otrzymał pieniądze. Troc (= *na które od niego otrzymał przekaz*). Dzieciom odkazał część swoich dóbr. Rzew. 3. † O. kogo od kogo, od czego, skąd = *oddalić, odprawić, odsunąć, usunąć, odpędzić, odłączyć, wypędzić*: Ktoby odkazał (żonę) od siebie a. lożną uczynił... Sekl. Aby żony z inzej przyczyny nie odkazywał od siebie, chyba... Sekl. Złych ludzi od dworu swego odkazywał. Kosz. Przez ostracyzm został człowiek bannizowan i od państwa precz odkazan. Petr. 4. × O. *postawić, pokazać co groźnie, pogrozić, zagrozić czym*: Oko marsowate odkazuje. L. 5. × **Odkazywać** = *przewodzić, rozkazywać, panować*: Długosz mówi, że wdrygnęli ś. na myśl, jako im, którym niegdyś Litwa dań składała, teraz Litwin ma odkazywać i to nie kniaź. Stadn. O. ś. 1. † O. ś. p. wyż. 2. × O. ś. od czego = *zrzec ś. czego, odstąpić od czego; nie zgodzić ś. na co*: Nie chciał ś. O. od przełożenstwa. Chl. Odkazał ś. nie uczynić więcej tego. Troc. 3. × O. ś. *pogrozić, zagrozić, stawić ś. zuchwale, pokazać rogi, odciąć ś., odfuknąć ś., oburknąć ś., nied. odgrazać ś.*: Jeszcze ś. tak kapralowi odkazuje! L. Państwo to zburzy królowa zuchwała po szalonemu ś. odkazywała. Min. Nie było bezpiecznie z jawnym ś. odkazywać oporem. Nar. Zaczął ś. gniewać Sanguszko i odkazywać na Ogińskiego, że na jego zasługi następuje. Mat. <Od + Kazać>

Odkazanie, a, lm. a 1. × O., blm., czynność cz. **Odkazać**. 2. × O. to, co *przekazano; to, co kto otrzymuje za przekazem*. Sł. wil. 3. × O. p. **Odkaz**: O. u kogo długów pewnych miasto fantu przed sądem bywa poczytane. Groje. Otrzymałem list z odkazaniem na 110 złotych. Troc. 4. † O. *odprawa, relegacja, dymisja*: Na służbie utraci i weźmie złe O. a odprawę. Glicz. 5. [O.] *zapis, rozporządzenie, testament*: Tatusz pomarł w kilka niedziel po odkazaniu.

× **Odkazanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Odkazać ś.**: Bez myśli odkazania ś. lepszym wyborem usiadł przy Walerji. Skarb.

× **Odkazek**, zku, lm. zki p. **Odkaz**. L. <p. **Odkaz**>

× **Odkaziciel**, a, lm. e ten, co *odkazał a. co odkazuje; zapisodawca, testator*. <Od Odkazać>

× **Odkazicielka**, i, lm. i forma ż. od **Odkaziciel**.

Odkazić, i, il, nied. **Odkazać** *odwieztryć, pozbać własności zakazających*: Podłogi, okna, drzwi, schody i t. d. moje ś. szeregółowo i odkaza sublimatem lub karbolem. <Od + Kazić>

× Odkazka, i, lm. i p. Odkaz. <p. Odkaz>
 † Odkazować, uje, ował, [Odkazować] i † O. ś.,
 [O. ś.] p. Odkazać.

† Odkazowanie, a, btm., [Odkazowanie] czynność cz. Odkazować.

† Odkazowanie się, a ś., btm., [Odkazowanie ś.] czynność cz. Odkazować ś.

× Odkazywać, uje, ywał i × O. ś. p. Odkazać.

× Odkazywanie, a, lm. a l. czynność cz. Odkazywać. 2. p. Odkazywanie ś.: Chłopi wybiegli za nimi z krzykiem i odkazywaniem. Skarb. Te odkazywania nasze są nam potrzebne. Kal.

× Odkazywanie się, a ś., btm., × Odkazywanie czynność cz. Odkazywać ś.: Pora odkazywania ś. otrzymanym pierwszeństwem jeszcze nie była nadeszła. Skarb.

Odkazne, ego, btm., Odwonne należność za dezynfekcję wozów kolejowych. <Od *Odkaz, od Odkazić, przede. do *Zakaz, Zakażny = zaraźliwy>

Odkazać, a, ał p. Odkazić.

Odkazanie, a, btm., czynność cz. Odkazać: Kamera dezynfekcyjna do odkazania szmat (= dezynfekcji).

Odkazarnia, i, lm. e miejsce do odkazania, czyszczenia, dezynfekcji: O. wozów kolejowych. <Od Odkazać>

Odkazanie, a, btm., czynność cz. Odkazić.

Odkąd, [Odkieła] przys. 1. skąd?, z którego miejsca?; O. idziesz? Leop. † O. urodzony? Koch. J. (= skąd rodem). 2. a. [Odkiej] od kiedy?, od którego czasu? 3. od tego czasu jak...: Kamoens nie szczęśliwym był w ojeździe, O. zaczął pisać poezje. Przyb. O. mi dzieci zaczęto ubywać, po żer przestały ś. wszystkie zlatywać. Słow. <Od † K>

[Odkadli] skądś, skądkolwiek, odkadkolwiek. <Odkad † Li>

× Odkapać, pie, pał 1. odbyć kąpanie, wykapać zupełnie. 2. kąpać, odwetować. L. 3. kąpać, zbyć. L. <Od † Kapać>

× Odkapanie, a, btm., czynność cz. Odkapać.

Odkasać, a, ał, Odkasić, nied. Odkąsywać,

× Odkąsywać 1. ukąsiwszy, oderwać; odgrzyść, ugryźć, ukąsić część czego. 2. × O. ukąsić nawzajem, odgrzyść ś. O. ś. 1. opętać ś., odbronić ś. zębami, odgrzyść ś. 2. przen. odciąć ś., odgrzyść ś. słownie, nie dać ś.: Abyśmy, wzięwszy od nieprzyjaciela krzywdę, niezaraz ś. odkęsywali. Słowom ś. odkęsywać i za małą obrazę ś. gniewać przystoi na człowieka od afektów zwyciężonego. Schot. <Od † Kąsać>

Odkąsanie, a, btm., czynność cz. Odkąsać.

Odkąsanie się, a ś., btm., czynność cz. Odkąsać ś.

Odkąsić, i, ił i O. ś. p. Odkąsać.

Odkąsywać, uje, ywał i O. ś. p. Odkąsać.

Odkąsywanie, a, btm., czynność cz. Odkąsywać.

Odkąsywanie się, a ś., btm., czynność cz. Odkąsywać ś.

Odkąszenie, a, btm., czynność cz. Odkąsić.

Odkąszenie się, a ś., btm., czynność cz. Odkąsić ś.

× Odkęsywać, uje, ywał i × O. ś. p. Odkąsać. <Od † *Kęsywać, od Kęsać>

× Odkęsywanie, a, btm., czynność cz. Odkęsywać, odkęsywanie.

× Odkęsywanie się, a ś., btm., czynność cz. Odkęsywać ś.

Odkichnąć, nie, nął 1. odezwać ś. kichnięciem, kichnąć: Trzykroć potym odkichnęła; z kataru to przychodziło. Li. 2. × O. odpowiedzieć kichnięciem

na kichnięcie, zawtórować kichnięciem. <Od † Kichnąć>

Odkichnięcie, a, btm., czynność cz. Odkichnąć. [Odkidnąć, nie, nął] odrzucić, odłuc. <Od † Kidnąć>

[Odkidnięcie, a, btm.] czynność cz. Odkidnąć.

[Odkiej] p. Odkąd: O. wójtem został, to i nie przystępuj bez kija. Karez. <Od † K>

[Odkieła] p. Odkąd. <Od † K>

Odkiełzać, a, ał i O. ś. p. Odkiełznać. <Od † Kiełzać>

Odkiełzanie, a, btm., czynność cz. Odkiełzać. Odkiełzanie się, a ś., btm., czynność cz. Odkiełzać ś.

Odkiełznać, a, ał, Odkiełzać, Odcheltznąć, † Odcheltzać, nied. Odkiełzywać, Odcheltzywać uwolnić od kielzna, rozkiełznać: Odkiełznam konika i puszcę na paszę. Miek. O. ś. pozbyć ś. kielzna, uwolnić ś. od kielzna, zgubić kielzno. <Od † Kiełznać>

Odkiełznanie, a, btm., czynność cz. Odkiełznać.

Odkiełznanie się, a ś., btm., czynność cz. Odkiełznać ś.

Odkiełznywać, a, ał i O. ś. p. Odkiełznać.

Odkiełznywanie, a, btm., czynność cz. Odkiełznywać.

Odkiełznywanie się, a ś., btm., czynność cz. Odkiełznywać ś.

Odkierować, uje, ował kierując, odwrócić; skierować: Powóżeo szalony, odkieruj rumaki. Ml. <Od † Kierować>

Odkierowanie, a, btm., czynność cz. Odkierować.

† Odkinąć, nie, nął odrzucić na bok. † O. ś. od kogo = odstąć, odstrychnąć ś., odsunąć ś., usunąć ś., odstąpić, odejść, ostrzelić ś., odłączyć ś. odeń, opuścić, porzucić go: Wołosi odkinęli ś. od Węgrów po śmierci Ludwikowej, a do Polaków przystali. Stryjk. Po niesporze Sycylijskim Sycylijscy odkinęli ś. a. odstali od francuskiego króla do Piotra Aragońskiego. Stryjk. (= przerzucili ś. na jego stronę) <Od † Kinąć>

† Odkinięcie, a, btm., czynność cz. Odkinąć.

† Odkinięcie się, a ś., btm., czynność cz. Odkinąć ś.

Odkipieć, i, ał 1. wykłypieć w koniecznej ilości; przestać już kipiść, wrzeć. Kn. 2. kipiąc odcieć, ubić; wykłypieć: Odkipiało pół garnka rosółu. <Od † Kipieć>

Odkipienie, a, btm., czynność cz. Odkipieć.

Odkisać, a, ał p. Odkisnąć. <Od † Kisać>

Odkisanie, a, btm., czynność cz. Odkisać.

† Odkisawać, a, ał p. Odkisnąć.

† Odkisawanie, a, btm., czynność cz. Odkisawać.

Odkisnąć, śnie, szał a. si, nied. Odkisać, Odkisawać, † Odkisawać 1. dok. odbyć kischenie, wyfermentować, wyburzyć ś., wykłarować ś.: Moszcz, gdy w sędziach kisa, trwałszy będzie; wszakoż nie tak rychło ś. ustoi, jako gdy na kadzi a. w wanie odkisa. Trzyc. Miejsce, gdzie wino a. piwo odkisawa. Mącz. Jeszcze nie odkisnęło (odkisiło) piwo, wino. Troc. 2. × O. nied. poddawać fermentacji, kisić, trzymać, póki nie odbędzie fermentu: Odkisnąć piwo. Troc. <Od † Kisnąć>

Odkisywać, a, ał p. Odkisnąć.

Odkisywanie, a, btm., czynność cz. Odkisywać.

Odkisnięcie, a, btm., czynność cz. Odkisnąć.

Odkiwąć, a, ał, Odkiwnąć 1. kiewnąć w odpowiedzi na kiewnięcie, odpowiedzieć kiewnięciem: Za ukłony odkiwiała głową. Oss. 2. skinąć, potrząsnąć głową na znak przyzwolenia a. zaprzeczenia: Za

całą odpowiedź odkiwał mi głową. Sł. wil. O. ręka. Troc (= machnąć, skinąć). <Od + Kiwać>

Odkiwanie, a, blm., czynność cz. **Odkiwac**.

Odkiwnąć, nie, **nął** p. **Odkiwac**. <Od + Kiwnąć>

Odkiwnienie, a, blm. p. **Odkiwnięcie**. Troc.

Odkiwnięcie, a, blm., **Odkiwnienie** czynność cz. **Odkiwnąć**.

Odklarować, **uje**, **ował**, nied. **Odklarowywać** *sklarować należycie; klarując, odczyścić z metów; odbyć, skończyć klarowanie*: O. buljon, wosk, masło, serwatkę. O. ś. *sklarować ś. należycie, wystać ś., odstac ś., ustac ś., oczyścić ś., stac ś. klarownym, nabrac klaru*. <Od + Klarować>

Odklarowanie, a i. blm., czynność cz. **Odklarować**. 2. × O., lm. a to, co zostanie czystym po sklarowaniu. Sł. wil.

Odklarowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odklarować** ś.

Odklarowywać, **uje**, a. **ywa**, **ywał** i O. ś. p. **Odklarować**.

Odklarowywanie, a, blm., czynność cz. **Odklarowywać**.

Odklarowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odklarowywać** ś.

Odklaskiwać, **uje**, **iwał** p. **Odklasnąć**.

Odklaskiwanie, a, blm., czynność cz. **Odklaskiwać**.

Odklasnąć, nie, **nął**, nied. **Odklaskiwać** *odpowiedzieć oklaskiem na oklask, zawtórować oklaskiem*: I głosowi temu odklasnęły zostawione na dole mężczyźni. Krasin. Ośmiu rewersowanych Żydów jakoby odklaskiwano poloneza ze mną tańczyło. Wilk. <Od + Klasnąć>

Odkłaśniecie, a, blm., czynność cz. **Odklasnąć**.

Odkłać, **odklnie** a. **odeklnie**, **odkłał**, nied. **Odklinać** i. **zakłać** w odpowiedzi na klątwę; *odpłacić klątwą za klątwę*. 2. *znieść, zdjąć klątwę, uwolnić od klątwy kościelnej*: Synod na synod; jeden wykłina, drugi odklina. Skar. Dla grzechu jednego wielkiego kościół rekoncejlowany albo znowu przeżegnany być musiał; więc arcybiskup go z dwoma biskupami odklinał. Skar. 3. *odczytać zaklęcie, zdjąć wrok, odczarować, odzegnać*. Kn. <Od + Kląć>

† **Odkłeczenie**, a, blm., czynność cz. **Odkłeczyć**.

† **Odkłeczyć**, **y**, **yl** pszczoły, bart. = *wyjść plastry z górnej części, czyli z głowy barci, służące do wyłęgania ś. młodych pszczoł, wraz z temi pszczołami*. Skr. <Od + Kleczyć>

Odkleić, i, **il**, nied. **Odklejać** i. *coś przyklejonego, odmiękczyćwszy, odczynać, oderwać, ododrzed; odlepić*. 2. *pozbawić kleju*: Mąka kostna odklejona. 3. *zł. otworzyć*. O. ś. i. *odlepić ś., puścić z kleju, odstac, odleść mimo przyklejenia, odlipnąć*. 2. ogr.: Pędy winogronowe odklejają ś. = *odłamują ś.* <Od + Kleić>

Odklejać, a, **ał** i O. ś. p. **Odkleić**.

Odklejanie, a, blm., czynność cz. **Odklejać**.

Odklejanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odklejać** ś.

Odklejenie, a i. blm., czynność cz. **Odkleić**. 2. lm. a *miejsce, gdzie coś puściło z kleju*.

Odklejenie się, a ś., blm., czynność cz. **Odkleić** ś.

[**Odklejtać się**, a ś., **ał** ś.] *odplutać ś.* <? Od zmieszanych przez sld.: Kleić i Plutać>

[**Odklejtanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Odklejtać** ś., *odplatanie ś.*

Odklepać, **pie**, **pał**, nied. **Odklepywać** i. *klepiąc, odgnać, odkrzywić, wyprostować*. 2. *klepiąc, odro-*

bić co, odkuć. 3. *przen. odmówić bylejaką, prędko, bez rozważki, odrzekać, strzepać*: O. paciierz. O. lekeję = *wydebić, wyuczycie ś., wykucć, odrobić bezmyślnie*. 4. *odpowiedzieć klepaniem na klepanie*. L. <Od + Klepać>

Odklepanie, a, blm., czynność cz. **Odklepać**.

Odklepywać, **uje**, **ywał** p. **Odklepać**.

Odklepywanie, a, blm., czynność cz. **Odklepywać**.

Odkłęcie, a, blm., czynność cz. **Odkłać**. <Od + Kłęcie>

Odkłęczeć, **y**, **ał** *przekłęczyć czas oznaczony*: Odkłęczał całą godzinę. <Od + Kłęczeć>

Odkłęczenie, a, blm., czynność cz. **Odkłęczeć**.

Odkłęknąć, nie, **nął** *wstac z kłęczek*: Odkłększy z przed ocz Pana, zakochała ś. w szatanie. Krasin. <Od + Kłęknąć>

Odkłęknięcie, a, blm., czynność cz. **Odkłęknać**.

Odklinać, a, **ał** p. **Odkłać**.

Odklinanie, a, blm., czynność cz. **Odklinać**.

Odklinować, **uje**, **ował** *rozluźnić przez wyjęcie klina*. <Od + Klinować>

Odklinowanie, a, blm., czynność cz. **Odklinować**.

Odkład, u, lm. y i. † O. **odkładanie**, *odłożenie na inny czas, odwołka, zwłoka, prolongata, mitrega*: O. być może, aby nikt karan nie był, aż większa część senatorów na jego ś. skaranie zgodzi. Górn. Sprawę taką bez żadnej zwłoki i odkładów sądzić mają. St. lit. O. sprawy na inszy czas. Groie. Dekretem ta sprawa ma O. Troc. Dał tak nierychło, z takimi odkładami, iż więcej by był dał, by mi był zaraz odmówił. Górn. (= *ociąganiem ś.*) 2. a. **Odśypka**, **Rezerwa** *nasypu, inż. zbywająca ziemia z wykopów, złożona na boku*. 3. a. **Ablegier**, **Aplegier** ogr. *gałąź drzewa nagięta do ziemi, aby ś. w niej zakorzeniła*: O. nagi (= O. *zrobiony wprost w ziemi*). O. w koszyku. <Od + KŁAD (tłumaczenie Nm. Ableger)>

× **Odkładacz**, a, lm. e, † **Odkładzca** *ten, co odkłada, odwołka, dojutrek, maruda, mitrega*. <Od Odkładać>

Odkładać, a, **ał** i O. ś. p. **Odkłóżyć**. <Od + KŁAD>

Odkładanie, a, lm. a czynność cz. **Odkładać**: Żyć tak, a nie umrzeć i nie zbuntować ś., tylko dano wam, i dlatego was zowią aniołami odkładac. Krasin. † Niechaj do odkładania świadectwa nie będzie przypuszczony. P. cheł.

Odkładanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odkładać** ś.

Odkładany i. im. od **Odkładać**. 2. *przeznaczony do odkładania, wykładany*: Kołnierzyki, mankiety odkładane. Sł. wil.

Odkładnia, i, lm. e p. **Odkładnica**.

Odkładnica, y, lm. e, **Odkładnia**, [Polica] *deska, na którą ziemia, lemiestem a. naradnikiem podniesiona, po niej ś. spuszcza i na bok układa*.

× **Odkładnie** przys. od **Odkładny**, *ze zwłoką, z odwołaniem, odkładaniem, marudnie, mitregownie*.

Odkładny i. × O. *mogący być odłożonym*. 2. *tyczący ś. odkładnicy, służący do odkładania skiby*: Polica odkładna.

† **Odkładzca**, y, lm. y p. **Odkładacz**.

Odkłaniać, a, **ał** i O. ś. p. **Odkłonić**.

Odkłanianie, a, blm., czynność cz. **Odkłaniać**.

Odkłanianie się, a ś., blm., czynność cz. **Odkłaniać** ś.

× **Odkłon**, u, lm. y i. *ukłon wzajemny, odklonienie ś.* Sł. wil. 2. *odklonienie ś., uchylenie ś., usunięcie ś., wynówienie ś.*: Jako dzierzący ziemię bezpośrednio od dworu, byli oni poczytywani za

przypowiedzonych, chociaż zawsze z prawem odkłonu. Jabł. A. <Od + Kłon>

Odkłonić, i, ił, nied. Odkłaniać 1. *odgiąć, odchylić, odprostować*: O. gałązkę. 2. × O. przen. kogo od czego = *odwrócić, odwieść, odciągnąć*: O. kogo od złego zamiaru. O. s. 1. a. [Odkłaniać s. dok.] komu = *oddać ukłon wzajemny*: Panowie na ten ukłon odkłonili s. oba. Miek. 2. × O. s. przen. *uchylić s., odwrócić s., usunąć s., wymówić s., wywinąć s. od czego; unikać czego*: Niemasz, coby s. o Bogu pytał; wszyscy s. odkłonili. Żarn. Niedobrze, żebyś s. odkłonił od sprawiedliwego sądu. Leop. Odkłonił s. od zła a czyń dobrze. Ps. puł. <Od + Kłonić>

Odkłonienie, a, blm., czynność cz. Odkłonić.

Odkłonienie się, a s., blm., czynność cz. Odkłonić s.

Odkłóć i Odkłuć, kole i kłuje, kłól i kłul nied. **Odkłówać i Odkłuć, [Odkłówać]** 1. *ukłóć nawzajem, odhość*. Przen.: *ukłóć złośliwym słowem w odpowiedzi na takiż przycinak, odciąć s., odgryźć s., odkłuszać s.* 2. [O.] = a) *zakłóć, zabić, zardnąć*. b) *odszczepić, odszczepać, oddzielić, odłupać* (np. część, szczepę od kłody). <Od + Kłóć>

Odkłówać, a, ał p. Odkłóć. <Od + *Kłówać, od Kłóć>

Odkłówanie, a, blm., czynność cz. Odkłówać.

Odkłucie, a, blm., czynność cz. Odkłuć.

Odkłuć p. Odkłóć.

Odkłuć, a, ał p. Odkłóć.

Odkłuwanie, a, blm., czynność cz. Odkłuć.

Odknajać, a, ał zł. odejść, ustąpić, odczepić s.: Odknaj, bo potrącę. Kos. Odknaj ode mnie, bo cię utnę w żołądek. <Od + Knajać>

Odknajanie, a, blm., czynność cz. Odknajać.

[Odkocenie, a, blm.] czynność cz. Odkocić.

[Odkocenie się, a s., blm.] czynność cz. Odkocić s.

Odkochać, a, ał kogo f. × O. *przestać kochać, zobojętnieć w miłości, stracić miłość dla kogo*: Odkochała go, doznawszy obojętności. Sł. wil. 2. *zakochawszy s. a. rozkochawszy kogo, odwieść od kogo*: A nie lękasz s., bym ci ją odkochał? Krasz. O. s. *przestać kochać s., żart. wyleczyć s. z miłości*: Wiem, że s. nie a nie nie odkochasz z twe-go ukochania. Słow. <Od + Kochoać>

Odkochanie, a, blm., czynność cz. Odkochać.

Odkochanie się, a s., blm., czynność cz. Odkochać s.

[Odkocić, i, ił] odtoczyć: Dziewczynka odkociła kłębuszek. [O. s.] *odtoczyć s.* <Od + Kocić>

Odkoczować, uje, ował kocząc, oddalić s.: Odkoczowali wszyscy, jak przykoczowali. Bart. <Od + Koczować>

Odkoczowanie, a, blm., czynność cz. Odkoczować.

× **Odkoleić, i, ił, × Odkolejować** *odjechać koleją* żelazną: Pani Woronów odkoleiła, był i jej mąż przed dwoma dniami. Krasin. <Od + *Koleić, od Kolej>

× **Odkolejenie, a, blm., czynność cz. Odkoleić.**

× **Odkolejować, uje, ował p. Odkoleić.** <Od + *Kolejować, od Kolej>

× **Odkolejowanie, a, blm., czynność cz. Odkolejować.**

[Odkolniak, a, lm. i] wół odkolny, zaprzegany [na odkól] t. j. przy dyszlu. <Od Odkolny>

[Odkolny, Odkólny] *zaprzężony przy dyszlu, nie na przodzie, nie przed dyszlem, dyszlowy*: Wół, koń O. <Od + Kolny = Kołowy>

Odkolatać, a, ał kolataniem zluzować, rozkolatać. L. <Od + Kołatać>

Odkolatanie, a, blm., czynność cz. Odkolatać.

Odkolysać, sze, sał odchowac w kołysce. O. s. *odchowac s. w kołysce, wyjść z kołyski*: Jacy to ludzie teraz: ledwo s. odkolysze i już we świat. Ork. <Od + Kołysać>

Odkolysanie, a, blm., czynność cz. Odkolysać.
Odkolysanie się, a s., blm., czynność cz. Odkolysać s.

[Odkolysać, a, ał] p. Odkłóć. <Od + *Kolysać, od KOŁ/KŁO>

Odkolysanie, a f. blm. = a) [O.] czynność cz. Odkolysać. b) *robienie sztychów w butach myśliwskich wyraźniejszemi*. 2. lm. a. *samę także sztychy*.

Odkomenderować, uje, ował wysłać, wyprawić z urzędu w celach służby, szereg. wojskowej, wykomenderować: Na pułkowników Chmielnickiego starosta wałecki odkomenderował go, żeby ich znosił. Sienk. Został odkomenderowany, jako inżynier, na prowincję. Krasz. Chęć na inne, i może trudniejsze jeszcze stanowisko O. Słow. <Od + Komenderować>

Odkomenderowanie, a, blm., czynność cz. Odkomenderować.

!Odkomenderówka, i, lm. i rozkaz, którym kogo odkomenderowano: Najczęściej, jak mnie i moim kolegom, dostaje s. O. na ziemię między swoich. Krasz.

Odkonwojować, uje, ował odprowadzić pod konwojem, odeskortować: Odkonwojowawszy proporce, cwałem przypędził dla uśmierzenia tego niepokoju. Byk. <Od + Konwojować>

Odkonwojowanie, a, blm., czynność cz. Odkonwojować.

× **Odkop, u, lm. y p. Okop.** <Od + KOP>

Odkopać, pie, pał, nied. Odkopywać, [Odkopować] 1. *kopiąc otworzyć, odkryć; rozkopać*: O. grób, loch zawałony. Ale cóż za potrzeba Wc Pana przywołda, żebyś znowu mych żalów odkopywał źródła? Tremb. 2. *kopiąc odnaleźć, natrafić na co, wykopać, odgrzebać, dokopać s. czego*: Odkopane świeżo szczątki Herkulanu. Nar. <Od + Kopać>

Odkopalisko, a, lm. a przedmiot odkopany, wykopalisko: Odkopaliska Pzemeli. <Od Odkopać>

Odkopaliskowy przym. od **Odkopalisko**: Roboty odkopaliskowe.

Odkopanie, a, blm., czynność cz. Odkopać.

Odkopcik, a, lm. i krążek blaszany nad szkłem lampy, używany przeciw okopceniu stropu. <Od + Kopeć, KOP/K WAP/KUP>

× **Odkopertować, uje, ował otworzyć z koperty**: O. list. <Od + Kopertować>

× **Odkopertowanie, a, blm., czynność cz. Odkopertować.**

Odkopjować, uje, ował kopując odrysować; przekopjować, skopjować: Niejeden zapewne próbował na szybach okna O. sobie za pomocą kaliki jakiego pięknego widoczek. Bał. <Od + Kopjować>

Odkopjowanie, a, blm., czynność cz. Odkopjować.

[Odkopki, pek, blp.] odrobienie, oddanie czego kopaniem: Ludzie z jednego domu pomagają innym przy kopaniu ziemniaków, za co im s. tamci odwzięczają w podobny sposób, co s. nazywa O. Iś na O. <Od Odkopać>

[Odkopować, uje, ował] p. Odkopać.

[Odkopowanie, a, blm.] czynność cz. Odkopować, odkopywanie.

[Odkopyczenie, a, blm.] choroba nierogacizny, chinka. <Od + *Kopyczenie, od *Kopycieć, od Kopyto>

Odkopywać, uje, ywał p. Odkopać.

Odkopywanie, a, blm., czynność cz. Odkopywać.

Odkorkować, uje, ował *odetkać, otworzyć z korka: O. butelkę.* <Od + Korkować>

Odkorkowanie, a, bfm., czynność cz. Odkorkować.

Odkos, a, lm. y l. odbicie, odbłysk ukośny: Na niższe tylko mgławice i wody rzucając różowe odkosy, wschodzące słońce. Wejs. 2. *pochyłość grobli od korony aż do dna stawu.* <Od + KOS>

Odkosić, i, il l. odciąć kosą, skosić: O. komu głowę. 2. *odbyć koszenie, skończyć koszenie pewnej części:* Odkosiłem już swoje. O. kawał łąki. 3. *odpłacić, odrobić dług, kosząc.* <Od + Kosić>

Odkosy gór. p. Kosisty. <Od + Kosy>

Odkosz, a, bfm. odprawa, którą daje kobieta starającemu s. o jej rękę, rekuza: Wziąłem odkosza od hrabianki Róży. Asn. Dać komu odkosza. <? Od + Kosz>

Odkoszenie, a, bfm., czynność cz. Odkosić.

× Odkować, uje, ował i × O. s. p. Odkuć. <Od + Kować>

× Odkowanie, a, bfm., czynność cz. Odkować, odkucie.

× Odkowanie się, a s., bfm., czynność cz. Odkować s., odkucie s.

× Odkowywać, a, ał i × O. s. p. Odkuć.

× Odkowywanie, a, bfm., czynność cz. Odkowywać, odkwanie.

× Odkowywanie się, a s., bfm., czynność cz. Odkowywać s., odkwanie s.

[Odkółka, i, lm. i] kawałek drzewa, podpierający drabinkę u wozu. <Od + KOŁ/KŁO>

[Odkólny] p. Odkolny: O. wół. <p. Odkolny>

† Odkraczać, a, ał i † O. s. p. Odkroczyć. <p. Odkroczyć>

† Odkraczanie, a, bfm., czynność cz. Odkraczać.

† Odkraczanie się, a s., bfm., czynność cz. Odkraczać s.

Odkradać, a, ał i O. s. p. Odkraść. <Od + Kradąć>

Odkradanie, a, bfm., czynność cz. Odkradać.

Odkradanie się, a s., bfm., czynność cz. Odkradać s.

Odkradzenie, a, bfm., czynność cz. Odkraść. <Od + Kradzenie>

Odkradzenie się, a s., bfm., czynność cz. Odkraść s.

Odkrajać, je, ja!, Odkroić, nied. Odkrawać *krając oddzielić; oderwać, odciąć, ukręcać, uciąć, wrznąć:* O. kawał chleba, sukna. O. s. przenn. *odstać, oddzielić s. szparą, pęknięciem, rozpadliną:* Podmyty brzeg odkrajał s. od łądu. Mur s. odkrajał (= pełnawszy, rozszedł s.). <Od + Krajać>

Odkrajanie, a, bfm., czynność cz. Odkrajać.

Odkrajanie się, a s., bfm., czynność cz. Odkrajać s.

× Odkrajek, jka, lm. jki p. Okrawek.

Odkrapiać, a, ał p. Odkropić.

Odkrapianie, a, bfm., czynność cz. Odkrapiać.

[Odkrasować, uje, ował] (o zbożu) *odbyć krasowanie czyli kwitnienie, odkwitnąć, okwitnąć, przekwitnąć:* Pšenica już odkrasowała. <Od + Krasować>

[Odkrasowanie, a, bfm.] czynność cz. Odkrasować.

Odkraść, dnia, dl, nied. Odkradać l. coś skradzionego sobie ukrasć napowrót, skraść nawzajem; skradwszy odebrać: Im to ukradziono, dlatego swoje odkradają. Karnk. 2. *odebrać, wziąć komu zręczanie, niepostrzeżenie, ściągnąć, grypsnąć, sprzątnąć:* O. pióro zamysłonemu. Przez czarodziejski

pedzla wynalazek odkradzione jej wdzięki przeniósł w obrazek. Mick. Przen.: Ku tej stronie nie szła rozmowa i wiatr ją odkradał. Mick. O. s. *odejść ukradkiem, odsunąć s. cichaczem, niepostrzeżenie, wykraść s., wymknąć s., wysłiznąć s.* <Od + Kraść>

Odkrawać, a, ał i O. s. p. Odkrajać. <Od + KR(OJ)>

Odkrawanie, a, bfm., czynność cz. Odkrawać.

Odkrawanie się, a s., bfm., czynność cz. Odkrawać s.

Odkrawek, wka, lm. wki p. Okrawek. <Od Odkrawać>

Odkreślać, a, ał p. Odkreślić.

Odkreślanie, a, bfm., czynność cz. Odkreślać.

Odkreślenie, a, bfm., czynność cz. Odkreślić.

Odkreślić, i, il, nied. Odkreślać l. linją, kreską oddzielić, odgraniczyć, odznaczyć: O. na mapie granice dwóch państw. 2. *× O. odrysować, przen. opisać:* Pyta ich, jeśli z nich który nie widział wieśniaka, jakiego im odkreśla? Węg. <Od + Kreślić>

Odkrewnić się, i s., il s. odstrychnąć s. od pokrewieństwa, przestać być krewnym, zatracić swe pochodzenie przez łączenie s. z inną krewią. <Od + Krewnić>

Odkrewnienie się, a s., bfm., czynność cz. Odkrewnić s.: Zostawiony był czas kilku pokoleń odkrewnienia s. od stanu kmieiego, z którego wyniesieni zostali, nimby s. mogli z czystą kwią szlachecką zrównać. Bobrow.

× Odkręcać, a, lm. e, Odwracacz, Odwrotnik anat. (musculus supinator) mięsień odkręcający, odwracający rękę, mięsień wywrotny, +myszka do zewnątrz obracająca, wykręcająca, mięsień ramienio-sprychowy. <Od Odkręcać>

Odkręcać, a, ał i O. s. p. Odkręcić.

Odkręcalny rzem. służący do złączania lub rozłączania, czyli ześrubowania i rozśrubowania przedłużnic.

Odkręcanie, a, bfm., czynność cz. Odkręcać.

Anat.: O. ręki = odwracanie, +pokładanie grzbietem, ×skręcanie ręki w tył (supinatio).

Odkręcanie się, a s., bfm., czynność cz. Odkręcać s.

Odkręcenie, a, bfm., czynność cz. Odkręcić.

Odkręcenie się, a s., bfm., czynność cz. Odkręcić s.

Odkręcić, i, il, nied. Odkręcać l. coś skręconego odwinąć; rozkręcić, rozwinąć; nied. kręcić w odwrotną stronę: O. postronek. Tak Wenus czyni przekłętą, do jednego zwiera pęta przeciwnie ku sobie chęci, mąż odkręca, żona kręci. Petr. O. śrubę = *odsłubować, wykręcić.* 2. *kręcąc, oderwać, odtamać; ukręcić:* O. główkę kureczęciu, śrubę, klucz. 3. *kręcąc otworzyć, odetkać:* O. kranik.

4. *przekręcić na drugą stronę, odwrócić, wywrócić, obrócić:* O. płaszcz na lewą stronę (na wywrót).

Przen.: Potrafi on O., gdybyś chciał w czym zakręcić. L. Anat.: Mięsień odkręcający p. **Odkręcać. O. s. odwinąć s., rozwinąć s. cofnąć s.; odsłubować s.:** Śruba odkręciła s. <Od + Kręcić>

[Odkręt, u, lm. y] p. Odbit: O. na pięcie. <Od + KRZĘT/KRĘT>

Odkrętek, tka, lm. tki p. Odkrętka.

Odkrętka, i, lm. i, Odkrętek, Śrubokręt, Śrubczyk, Wykrętka *dłotko do odkręcania i wkręcania*

śrub w drzewo, w mutrę i t. d.: O. u strzelby = klucz, śrub sztak.

† **Odkroczenie, a, blm.**, czynność cz. **Odkroczyć.**
† **Odkroczenie się, a, s.**, blm., czynność cz. **Odkroczyć s.**

† **Odkroczyć, y, ył, † O. s.**, nied. † **Odkraczać, † Odkraczać s.** odstąpić, oddalić s. od kogo, od czego, wykroczyć przeciw czemu: Jak najmniej wystąpisz a odkroczysz od rozkazania pana twego... Rej. W nauce swej najmniej s. nie odkroczył od niego. Białob. Boś daleko w tym odkroczył od sprawiedliwości. Rej. <Od + Kroczyć>

Odkroić, i, ił i O. s. p. Odkrajać: Dom, dzieci a żona nienatkane piekło, już tam odkrój, skoro s. bynajmniej przypiekło. Rej. <Od + Kroić>
Odkrojenie, a, blm., czynność cz. **Odkroić, odkrajanie.**

Odkrojenie się, a, s., blm., czynność cz. **Odkroić s.**, **odkrajanie s.**

× **Odkrojnje** przys. od **Odkrojny**. Sł. wil.
× **Odkrojny odrębny, osobny, oddzielny**. Sł. wil.
<Od Odkroić>

Odkrokietować, uje, ował odrzucić kulę w grze, zwanej krokietem. <Od + Krokietować>

Odkrokietowanie, a, blm., czynność cz. **Odkrokietować.**

Odkropić, i, ił, nied. Odkraplać i. kropiąc, odwilżyć, odświeżyć: O. bieliznę do prasowania. Obłok deszczem nie odkropi osypanej kurzem skroni. Mick. 2. **kropiąc, odpędzić, oddalić:** O. uroki święconą wodą. Troc. Zle obranego przyjaciela często i święconą O. niepodobna wodą. Troc. <Od + Kropić>

Odkropienie, a, blm., czynność cz. **Odkropić.**

Odkrólewszczenie, a, blm., czynność cz. **Odkrólewszczyć.**

Odkrólewszczyć, y, ył pozbawić charakteru królewskiego, pozbawić króla: Hjerozolima odkrólewszczona stała s. wdową. Krasin. <Od + *Królewszczyć, od Królewski>

1. Odkrycie, a, lm. a czynność cz. **Odkryć:** Odkryciem nazywa Dugald Stewart objawienie tego, co było, ale przed nami zatajone i ukryte. Śniad. O. własności saletry dało powód wynalezienia prochu. Brodz. O. Ameryki, źródła Nilu. Astronomowie zrobili ważne O. O. naukowe (= *zdobycz naukowa*). Nowe wiekom późniejszym gotują odkrycia. Kras. Kiedy przyszło tak wielkie O. światu ogłasza, Kopernik nie chciał tego ludziom dać uczuć, że oni s. mylili i błędzili przez tyle wieków. Śniad. Powoli tym odkryciom wierzyć zaczynam. Mick. Dawniej takieby O. przez lata było tajemnicą. Krasin. Świadek ten porobił przed sądem ważne odkrycia (= *zestawia, zwierzenia*).

2. Odkrycie, Odkryto przys. od **Odkryty:** Działać O.

Odkrycie się, a, s., blm., czynność cz. **Odkryć s.**

Odkryć, yje, ył, nied. Odkrywać i. odsłonić coś *zakrytego a. nakrytego, zdjąć przykrycie, nakrycie, zastonę:* O. śpiącego, półmisk. Nie odkrywaj mię, bom spotniały. O. głowę, piersi (lub inną część ciała) = *obnażyć*. O. głowę = *obnażyć, zdjąć czapkę, kapelusz*. Z odkrytą głową = *bez czapki, bez kapelusza, z gołą głową*. O. piersi = *rozkryć, pokazać*. Nikt przed królem głowy nie odkrył. L. Przen.: O. komu oczy = *otworzyć, zdjąć bielmo z oczu, dać poznać:* Odkryj oczy moje, a przypatrzę s. dziwom Twoim. Bud. Pierwszym zadaniem już mi grę odkrył (= *pokazał mi, jak mam grać*). O. karty = *rozłożyć na widok, pokazać:* Grać

w odkryte karty. Przen.: Grać w odkryte karty = *postępować otwarcie, działać jawnie*. 2. *odchylić, odsunąć, odgarnąć, uchylić czegoś zakrywającego:* O. frankę. O. kurtynę = *podnieść, zwinąć*. Odkrywa przyłbicę. Słow. 3. *odsłonić, wystawić na sztych, zostawić bez obrony:* O. granicę, słabe miejsce fortecy, cofnąwszy wojsko. 4. *przen. zrobić odkrycie = zapoznać z rzeczą dotąd nieznaną, znaleźć, odnaleźć, natrafić na co; dostrzec, spostrzec, zaobserwować co, dopatrzeć s. czego:* Kolumb odkrył Amerykę. Harvey odkrył cyrkulację krwi. Mędrzec zawołany, który wiele rzeczy użytecznych odkrył. Kras. Odkrył okręt zdaleka okiem. Troc (= *rozpoznał*). O. nową gwiazdę na niebie. O. źródło mineralne, kopalnię. O. w kim nowy rys charakteru, wadę. 5. *wykryć, wynaleźć, wytropić, wysłedzić, odnaleźć, wymyślować, wyszpiegować, polpażyć, upatrzeć kogo, co; odgadnąć, poznać, zrozumieć co, domyślić s., dojść czego:* Odkryto nas, jesteśmy zgubieni! O. czyją kryjówkę. O. złodzieja, spisek, czyje zamiary. O. przyczynę choroby. Wszystkie usilne wybadywania O. go nie mogły. Śniad. (= *zdemaskować*). 6. *co komu = wykryć, wydać, ujawnić, ujawnić, dać poznać, wypowiedzieć, wyznać, wyświadczyć co, zwierzyć s. z czym:* Odkrywa wszystko, co wiedział (= *zestaje*). O. tajemnicę (= *zdradzić*). O. komu swe serce (= *otworzyć*). Czas nam to odkryje (= *pokaże*). Przypadek odkrył tę prawdę, której nam nie wierzyłeś. Boh. Oto przed moją żrenicą odkryto przyszłe wyroki. Mick. 7. a. **Oddeklować** garb. *odebrać, zdjąć:* O. lustro. **O. s. i. odsłonić s., zrzucić, zdjąć z siebie przykrycie, nakrycie, obnażyć s., rozkryć s., odgiąć s.:** Chory, rzucając s., odkrył s. w łóżku. Wstyd odkrywał s. Zrobił w nim (w dymie) jasny obwodek, przez który odkryło s. nieco dno sufitu. Mick. Niebo s. odkryło i wkłóło ciepło i błękitno było. Mick. (= *chmury zeszyły z nieba*). 2. *przen.:* O. s. komu, przed kim = *zwierzyć s., wynurzyć s., wynurzyć s., wypowiedzieć s.:* Odkrył s. z swoją ku niej miłością. Troc. Okrył s. komu ze swemi zamiarami. Sł. wil. 3. † O. s. kim = *ujawnić, dać poznać, kim s. było*. Wen. 4. *przen. być odkrytym, ujawnić s., dać s. poznać, znaleźć s.:* Wiele rzeczy nieznanych pradziadom naszym i nam samym może s. w przyszłości O. i nazwać nowym wyrazem. Śniad. 5. *przen. zostać wykrytym, ujawnionym:* Sekret tych koni odkrył s. przed światem. Mick. 6. *przen. stanąć otworem:* Ku wielkim sprawom pole s. odkrywa. Mick. <Od + Kryć>

! [Odkrytka, i, lm. i] *pocztówka, karta pocztowa, korespondentka.* <Od Odkryty>

Odkryto p. 2. Odkrycie: Szedłem w tej sprawie szczerze i O. Smotr.

Odkrytość, i, blm. rz. od Odkryty: O. pola, widoku. Troc. O. tej sprawy go w nieszczęście napędziła. Troc. O. okopów zawalnych a. widok okopów zawalny. Troc (= *widok zewnętrznych, za wałem położonych fortyfikacji*).

Odkryty i. im. od Odkryć: Pierś odkryta. Troc. Pole odkryte. Troc. Odkryta zdrada. Troc. Pod odkrytym niebem = *pod gołym niebem, nie pod dachem, na otwartym powietrzu*. 2. × O. *nieskryty, otwarty, szczery, prostoduszny:* O., otworzysty to człowiek. Troc.

× **Odkrywacz, a, lm. e p. Odkrywca:** Bóg jest odkrywaczem tajemnic. Wuj. Eryk czerwonny, O. Grenlandji. Cz. <Od Odkrywać>

Odkrywać, a, ał i O. s. p. Odkryć.

Odkrywalny 1. *który można odkrywać*. 2. *gór.*: Robota odkrywalna p. **Odkrywka**. <Od Odkrywać>

Odkrywanie, a, bfm., czynność cz. **Odkrywać**.
Odkrywanie się, a s., bfm., czynność cz. **Odkrywać** s.

Odkrywa, y, lm. y, × **Odkrywacz** *ten, co odkrywa a. odkrył*: Każdy O. kocha ziemię, którą pierwszy zdobył dla cywilizacji. Wiśniów. Ktoś odkrył źródło życiodajne; zanim zeń woda trysła białą strugą, już s. zgruchnęła wielka mnogość ludu, którzy zepchnęli onego odkrywcę, depeczęc po jego ciele. Ork.

Odkrywcy przym. od **Odkrywa**: Miał w sobie jeszcze wiele z tych przymiotów zdobywczych i odkrywczych. Łoż.

Odkrywka, i, lm. i *gór.* 1. *ziemia, piasek lub zwietrzała warstwa skały, odkopana przed rozpoczęciem właściwego wyłamywania*. 2. *miejsce na powierzchni, z którego s. ziemia zbiera robotą graberską; zebranie warstw nakładowych w celu odsłonięcia niegłęboko leżącego ciała kopalnego lub jego wychodni i łatwiejszego wybrania w przygotowanych łamach, robota odkrywalna, odkrywkowa*. <Od Odkryć>

Odkrywkowy przym. od **Odkrywka**: Robota odkrywkowa p. **Odkrywka**. Już z końcem ośmnastego wieku prowadzono odkrywkową odbudowę górniczą. Szaj. W.

Odkrząkiwać, uje, iwał p. **Odechrząknąć**.
Odkrząkiwanie, a, bfm., czynność cz. **Odkrząkiwać**, *odechrząkiwanie*.

Odkrząknąć, nie, nał p. **Odechrząknąć**: Po słodkim dzielnym wódeczonym likworze odkrząknął zwa-wo, niby s. uśmiechnął, przymrużył oczy, nadał s. i kichnął. Kras. <Od + Krząknąć>

Odkrząknięcie, a, bfm., czynność cz. **Odkrząknąć**, *odechrząknięcie*.

Odkrzesać, sze, sał *krzesząc, odszczypać, odbić; odhupać*. <Od + Krzesać>

Odkrzesanie, a, bfm., czynność cz. **Odkrzesać**.
Odkrzesek, ska, lm. ski, **Odlupek** *kawalek odkrzesany, odkłupany*: Odkrzeski kamienia. <Od Odkrzesać>

Odkrzykać, a, ał p. **Odkrzyknąć**.
Odkrzykanie, a, bfm., czynność cz. **Odkrzykać**.
Odkrzykiwać, uje, iwał p. **Odkrzyknąć**.
Odkrzykiwanie, a, bfm., czynność cz. **Odkrzykiwać**.

Odkrzyknąć, nie, nał, nied. **Odkrzykać**, **Odkrzykiwać** 1. *odpowiedzieć, odezwać s. krzykiem na krzyk*. 2. *przen. odbić głos, odpowiedzieć echem, zwrócić, powtórzyć głos, zawtórować krzyżącemu*: Echo odkrzyknęło (= odezwało s., rozległo s.). Lasy odkrzykały raz temu, raz temu; Tytyrus wprzód zaczął, Dametas po niemu; Szymon. Głosowi temu odkrzyknęła przepaść. <Od + Krzyknąć>

Odkrzyknięcie, a, bfm., czynność cz. **Odkrzyknąć**.

× **Odkrzywdzać**, a, ał p. **Odkrzywdzić**.

× **Odkrzywdzanie**, a, bfm., czynność cz. **Odkrzywdzać**.

× **Odkrzywdzenie**, a, bfm., czynność cz. **Odkrzywdzić**.

× **Odkrzywdzić**, i, ił, nied. × **Odkrzywdzać** eo na kim, nad kim = *odwetować, powetować krzywdę, odbić krzywdę, zemścić s., odemścić s. za krzywdę, pomścić s. jej*: Tyś odkrzywdził krzywdy w Izraelu. Bud. Niech odkrzywdzi na nim Bahał, kto rozwałił oltarz jego. Bud. <Od + Krzywdzić>

Odkrzywiać, a, ał p. **Odkrzywić**.

Odkrzywianie, a, bfm., czynność cz. **Odkrzywiać**.
Odkrzywić, i, ił, nied. **Odkrzywiać** *nazad na krzywić, odgiąć w przeciwną stronę do równości, odprostować, wyprostować*: Odgięty, odkrzywiony. Mącz. <Od + Krzywić>

Odkrzywienie, a, bfm., czynność cz. **Odkrzywić**.
Odkrzyżować, uje, ował *odjąc od krzyża coś użyczonego*: Macza w światów wschodzących jutrzence odkrzyżowane — wiebowstępne ręce. Krasin. <Od + Krzyżować>

Odkrzyżowanie, a, bfm., czynność cz. **Odkrzyżować**.

× **Odksiężać**, a, ał i O. s. p. **Odksiężyć**.

× **Odksiężanie**, a, bfm., czynność cz. **Odksiężać**.

× **Odksiężanie się**, a s., bfm., czynność cz. **Odksiężać** s.

× **Odksiężenie**, a, bfm., czynność cz. **Odksiężyć**.

× **Odksiężenie się**, a s., bfm., czynność cz. **Odksiężyć** s.

× **Odksiężyć**, y, ył, nied. × **Odksiężać** *wyzuć z godności księżej, pozbawić księdza charakteru duchownego, wyksiężyć*. O. s. *odrzec s. stanu duchownego, wystąpić ze stanu duchownego, wyksiężyć s.*: Są czasy, żeby s. nasz kanonik chętnie odksiężył. Koss. <Od + *Księżyć, od Książ>

Odkształcenie, a, bfm. a czynność cz. **Odkształcić**; fiz. p. **Deformacja**: Eter jest sprężysty, opiera s. silnie odkształceniom. Bog.

Odkształcić, i, ił, nied. **Odkształcać** *pozbawić pierwotnego kształtu, odmienić pod względem kształtu, przekształcić*. Fiz.: *zmienić wzajemne położenie cząstek danego układu, zmienić postać ciała*. <Od + Kształcić>

Odkształtnieć, eje, ał *wyjąć z pierwotnego, właściwego kształtu, stracić swój kształt*: Kolano spuchło i odkształtniało, podobne do głowy niemowlęcia. Krasin. <Od + *Kształtnieć, od Kształtny>

Odkształtnienie, a, bfm., czynność cz. **Odkształtnieć**.

Odkucie, a, bfm., czynność cz. **Odkuć**.

Odkucie się, a s., bfm., czynność cz. **Odkuć** s.

Odkuć, uje, ul, × **Odkować**, nied. **Odkuwać**.

× **Odkowywać** 1. *kując odbić*: Spuścili ciało od drzewa Pańskie odkowane, Nikodem z tyłu zaś odbijał groty. Odm. 2. *kując, odrobić, odformować; ukuć, wykuc*: Nie lękał s. odkowanych w stali Gorgon. Tw. Po tynkowanych drogo ścianach historii wiele odkowanych w miedzi i starożytnym widać mozaiku. Tw. Na puklerzu jego świat był odkowany. Tw. O. szynę. 3. *skończyć kuc*: Odkuń już tuzin podków. 4. *odbić okucie, rozkuć*: O. konia. O. s. *stracić okucie, rozkuć s.*: Koło odkuło s. <Od + Kuć>

Odkukać, a, ał kogo = *przekukać nad kim czas określony*. Przen.: Wdowy i sieroty odplakały i odkukały poległych. Jeż. <Od + Kukać>

Odkukanie, a, bfm., czynność cz. **Odkukać**.

Odkulbaczać, a, ał p. **Odkulbaczyć**.

Odkulbaczenie, a, bfm., czynność cz. **Odkulbaczać**.

Odkulbaczenie, a, bfm., czynność cz. **Odkulbaczyć**.

Odkulbaczyć, y, ył, nied. **Odkulbaczać** *zdejść kulbakę, rozkulbaczyć*. <Od + Kulbaczyć>

[**Odkulnąć**, nie, nał] *odtoczyć od siebie coś okrągłego*: O. piłkę. <Od + Kulnąć>

[**Odkulnięcie**, a, bfm.] *czynność cz. Odkulnąć*.

Odkup, u, lm. y i. × O. p. **Odkupienie**: Dam mu nie dlatego, żeby on był tego godzien, ale żem ja obiecał; a nie dam tego, jakoby za dar,

ale jako za O. słowa swego. Górn. O. śmierci w Polsce był poprawiony przez prawo. Cz. 2. × O. *sprzedaż z prawem wykupienia napowrót sprzedanej rzeczy po pewnym czasie, zastaw*: Lokować sumę na O. czyli wyderkał. Cz. 3. × O. *dzierżawa, najem, аренда*: Rosę puszczać w odkupy Żydowi, niech mi wódką zapłaci. Słow. 4. × O. to, czym ś. co odkupuje, wykupuje, pieniądze na odkupienie, na wykupienie, okup. Sł. wil. 5. [O.] = a) (w Rosji) *zadzierzawione od rządu prawo wyłącznego sprzedawania wódki*. b) *dzierżawa od rządu dochodów z podatku od wódki*. c) *akcyza*. <Od + Kup>

Odkupecy p. Odkupny.

[Odkupiać, a, ał i O. ś.] p. Odkupić.

[Odkupianie, a, błm.] czynność cz. Odkupiać, odkupywanie.

[Odkupianie się, a ś., błm.] czynność cz. Odkupiać ś., odkupywanie ś.

Odkupiciel, a, Im. e, × Okupiciel I. *który odkupuje*: Gdy brat twój zubożeje i przeda osiadłość swoje, a przyjdzie O. jej, tedy niech ją odkupi. Bud. 2. *zbawiciel, zbawca, wybawca, wybawiciel, wyswobodziciel*; przén. *Chrystus*: O. z niewoli, z długów. Troc (= *wykupiciel*). Syn Boży w człowieczeństwie nas odkupił; dla tej przyczyny zowiemy go Odkupicielem. Hrb.

Odkupicielka, i, Im. i forma ż. od **Odkupiciel**: N. M. Panna, O. nasza.

Odkupić, i, ił, nied. Odkupywać, Odkupować, × Odkupowywać, [Odkupiać] I. *odzyskać za pieniądze, kupić napowrót to, co ktoś sprzedał*: Ktoby sprzedał dom w mieście, może go O., póki rok nie przeminie, a jeśli w roku nie odkupi, tedy go już kupiec będzie trzymał. Grocie. Przen.: Kurjusz nie chciał ani poźrzeć na one znamienite dary, któremi u niego Samnitowie pokój O. cheieli. Koehan. (= *okupić*) 2. *kupujący oddać, wrócić*: O. zgubioną książkę. 3. a. × **Okupić odebrać za pieniądze, uwolnić, wyzwolić za okup, wykupić**: Ten, który kogo odkupuje od kogo, zapłatę zań dawa i przez to zań dosyć czyni. Salin. Odkupił swój żywot. Troc. O. zastaw. Troc. O. niewolników z niewoli. Ni srebrem, ni złotem nas djabłu odkupił. Bogar. Przen.: *zbawić, wybawić*: Chrystus nas odkupił położeniem duszy za nas. Salin. Ten, który nas odkupił, nas zbawił. Salin. Odkupi (= *odkup*) innym obyczajem plemię ludzkie, niżli przez Twe okrutne umęczenie. Op. 4. × O. *co = oddać co, uwolnić ś. od czego, wykupić ś. z czego; pozbyć ś. czego za pieniądze*: O. kaźń, niewczas, niebezpieczeństwo, karanie, napaść. Troc. **O. ś., lep. Okupić ś. I. odzyskać swoją wolność za swoje pieniądze, uwolnić ś., wyzwolić ś. za pieniądze, wykupić ś.**: W Atenach niewolnik mógł ś. O. Gdy wytrzeźwieją, będą stali godzinę z tablicą na widoku publicznym, a ś. odkupią. Sur. Nigdy zaprzędniam braci w niewolę odkupowywać ś. od niej nie chcą. Rol. 2. *opłacić ś., wykupić ś. pieniędźmi a. poczęstunkiem*: O. ś. przyjaciółom, służbie w dzień imienia. Odkupił ś. żniwiarom na polu, aby go nie związali. Trzeba ś. O., wstępując w grono czeladzi, po wyzwolinach. <Od + Kupić>

Odkupienie, a, błm., Odkup czynność cz. **Odkupić**: Przedał majątność, zostawiając sobie prawo odkupienia. Troc. Tajemnica odkupienia (rodu ludzkiego). Dzieło odkupienia.

Odkupienie się, a ś., błm., czynność cz. Odkupić ś.

Odkupiny, in, blp., Okupiny *podarek a. poczęstunek, uczta odkupującego ś.*: Wyprawie O. <Od Odkupić>

Odkupny I. a. **Odkupowy** przym. od **Odkup; Odkupczy**: Prawo odkupne. Zwyczajaj O. 2. *który można odkupić, zastawny, reempejonalny, × wyderkałowy*. 3. *Sól odkupna* (w dawnych warzelniach królewskich na Rusi) = *sól otrzymana z waru w ilości półtorej beczki nad obowiązkową ilość, płaconą przedsiębiorcy oddzielnie*.

Odkupować, uje, ował i O. ś. p. Odkupić.

Odkupowanie, a, błm., czynność cz. Odkupować. Odkupowanie się, a ś., błm., czynność cz. Odkupować ś.

Odkupowy p. Odkupny: W Cesarstwie istniał tak zwany system O.

× **Odkupowywać, a, ał i × O. ś. p. Odkupić.**

× **Odkupowywanie, a, błm., czynność cz. Odkupowywać.**

× **Odkupowywanie się, a ś., błm., czynność cz. Odkupowywać ś.**

[**Odkupszczyk, a, Im. i**] *urzędnik od odkupu*. <Ros. otkupszczyk>

Odkupywać, uje, ywał i O. ś. p. Odkupić.

Odkupywanie, a, błm., czynność cz. Odkupywać. Odkupywanie się, a ś., błm., czynność cz. Odkupywać ś.

[**Odkur, u, błm.**] *odprawa, odkurzenie*: Dał mu O. od swojej córki (= *odkurzył go*). <Od + KUR>

Odkurzać, a, ał i O. ś. p. Odkurzyć.

Odkurzanie, a, błm., czynność cz. Odkurzać.

Odkurzanie się, a ś., błm., czynność cz. Odkurzać ś.

Odkurzenie, a, błm., czynność cz. Odkurzyć.

Odkurzenie się, a ś., błm., czynność cz. Odkurzyć ś.

Odkurzyć, y, ył, nied. Odkurzać I. † O. *otrząpać, odczyścić z kurzu, okurzyć, obkurzyć, skurzyć*: Winiem płótkane trzewa bitej jądowie zwykle odkurzywszy, idą w królewskie gmaehy. Zebr. 2. *posp. kadzące, okopcić dymem; odymić, okadzić, owędzić*: O. jałowcem wędlnę. 3. *dymem, kadzidłem nieprzyjemnym odstraszyć, odstręczyć*. Przen.: O. kogo od panny (= *odegnąć, odsadzić*). 4. O. futro = *skowńczyć przyciemniać dymem, przykopcic ile trzeba, podkurzyć*. **O. ś. I. odczyścić ś. z kurzu, otrząpać ś. z pyłu, okurzyć ś., obkurzyć ś.** 2. *przez kurzenie dymem oczyszczać ś., odymić ś., okadzić ś., okopcić ś., owędzić ś.*: Wędlna ś. już odkurzyła. Sł. wil. 3. † O. ś. *wydawszy z siebie wszystkie kurz, dym a. parę, przestać kurzyć ś.*: Djanę Achil bitej krwią hodował krowy; z niej trzewa po ółtarzach gdy ś. odkurzyły, ofiary cześć odniosły. Zebr. <Od + Kurzyć>

Odkuwać, a, ał i O. ś. p. Odkuć.

Odkuwanie, a, błm., czynność cz. Odkuwać.

Odkuwanie się, a ś., błm., czynność cz. Odkuwać ś.

Odkwasić, i, ił, nied. Odkwaszać I. *pozbawić kwasu, odciągnąć kwas*. Przen.: *odczyścić, obmyć*: Niechaj ta woda zakał ten odkwasi, mój grzech obmyje i twój gniew zagasi. Mor. A. 2. × O. chem. p. **Odkwasorodnić**: Jest w naturze płyn powszechny, który może wszystkie ciała skwaszać i odkwaszać. Stasz. 3. *garb. wyciąć ze skóry kwas garbnikowy*. 4. lek.: *Leki odkwaszające p. Kwasochłonny. O. ś. stracić kwas, smak kwaśny, pozbyć ś. własności kwasowych*: Kapusta w kadzi odkwasiła ś. Chlebowa dzieża ś. odkwasiła. Sł. wil. <Od + Kwasić>

× **Odkwasorodniać, a, ał p. Odkwasorodnić.**

× **Odkwasorodnianie, a, błm., czynność cz. Odkwasorodniać.**

× **Odkwasorodnic**, **i**, **il**, × **Odkwasic**, nied. × **Odkwasorodniać**, × **Odkwaszać**, × **Dezoksydować** chem. **odtlenić**. <Od + Kwasorodnic>

× **Odkwasorodnienie**, **a**, blm., czynność cz. **Odkwasorodnic**.

Odkwaszać, **a**, **ał** i **O. ś.** p. **Odkwasic** i **Odkwasorodnic**.

Odkwaszanie, **a**, blm., czynność cz. **Odkwaszać**. **Odkwaszenie się**, **a ś.**, blm., czynność cz. **Odkwaszać ś.**

Odkwaszenie, **a**, blm., czynność cz. **Odkwasic**. **Odkwaszenie się**, **a ś.**, blm., czynność cz. **Odkwasic ś.**

† **Odkwiś**, **tnie**, **tl** p. **Odkwitnąć**. Ps. flor. <Od + Kwiś>

Odkwit, **u**, blm. **1. odkwitnienie**, **ponowny rozkwit**, **zakwitnięcie**; przen.: **odrodzenie ś.**: Świeżość odkwitu naszej poezji. Słow. **2. odkwitanie**, **przekwitanie**; przen. **chylenie ś. do upadku**: Wszelka arystokracja, skoro już przeżyła swoje apogeum i chyli ś. ku odkwitowi, staje ś. łagodniejszą, skromniejszą. Spas. <Od + KWIT/KWIAT>

Odkwitnąć, **a**, **ał** p. **Odkwitnąć**.

Odkwitanie, **a**, blm., czynność cz. **Odkwitnąć**. **Odkwitły** **który odkwitł**, **stracił kwiat**, **okwitły**, **przekwitły**: Kilka krzaków już odkwitłych błękitnego bzu. Korz.

Odkwitnąć, **tnie**, **tnął** **a. tl**, † **Odkwiś**, nied. **Odkwitnąć**, † **Odkwitować** **1. zakwitnąć nanowo**, **otrzeć ś. kwieciami powtórnie**: Odkwitnie znowu laur troisty. Susz. Nogietek mnożny jest, odkwituje co miesiąc. Syr. **2. przen. odrodzić ś.**, **odżyć**, **powrócić do kwitnącego stanu**: Nauki i sztuki poczynają odkwitnąć. W tobie ród dzielnych Sieniewiczów odkwitł. Kras. Tylko na starym pniu wolność i ojezyzna nasza O. mogą. Brodz. Pieśń jak ziarno w ludzkie serca wsiawał, by równym memu odkwitła natchnieniem. Krasin. Wyglądała raźniej, zdrowiej i pogodniej; odkwitła. Orzesz. **3. skończyć kwitnienie**, **okwitnąć**, **przekwitnąć**, **stracić kwiat**, **dokwitnąć**. Przen.: Odkwitnęły dni wasze. Mick. <Od + Kwitnąć>

Odkwitnienie, **a**, blm. p. **Odkwitnięcie**. **Odkwitnięcie**, **a**, blm., **Odkwitnienie** czynność cz. **Odkwitnąć**.

Odkwitować, **uje**, **ował** **co = odwetować**, **odpłacić**, **oddać**, **wynagrodzić**, **spłacić wzajemnością**; **odwdzięczyć ś.**, **wyuzajemnić ś. za co**: Nigdy mu lepiej nie potrafimy O. tak pięknej jego serca ofiary. L. <Od + Kwitować>

† **Odkwitować**, **uje**, **ował** p. **Odkwitnąć**. <Od + *Kwitować, KWIT/KWIAT>

Odkwitowanie, **a**, blm., czynność cz. **Odkwitować**.

† **Odkwitowanie**, **a**, blm., czynność cz. † **Odkwitować**.

Odlać, **leje**, **lał**, nied. **Odlewać** **1. zlać**, **wylać część**, **ulać**: O. z przepelnionego naczynia. O. wina z beczki w butelkę = **odtoczyć**, **utoczyć**. Odlej trochę wina. Troc. Jezioro odlewało zbywające swe zdroje potokiem. Niem. **2. zlewając**, **oddzielić**, **odłączyć**; **zlać**, **ostrożnie odcodzić płyn z ponad osadu**: O. śmietankę z mleka (= **zabrać**). Moszcz odlany z naczynia w inne naczynie. Leop. (= **przelany**). O. kartofle = **odcedzić**. **3. O. wodę** **a. O. ś.** **odbyć małą potrzebę**, **wylać ś.**; **oddać**, **wypuścić urynę**; **zrobić z wodą**, **wyszczuć ś.**: Często od stołu wstawał wodę odlewać. Trzt. **4. lejąc odformować**, **odrobić**; **ulać**, **wylać**: O. posąg, działo, świecę. Kule jak odlewają. Ustrz. Tak pocziwego sługę złotem O. trzeba. Pot. (= **napelnić**, **napchać**,

obsypać). O. formę z siarki. **5. (o płynie) oddzieliwszy część z siebie**, **utworzyć co**; **rozlać ś. w co**: Rzeki odlewają stawy. Pol. **6. † O.**, [O.] **kogo = ocucić**, **zlewając go wodą**: Omdlała ledwo święconą wodą odlał. Skar. Była księżna tak ciężkim żalem zdjeta, iż kilkakroć odlewać ją musiano. Górń. Warzyła zioła, kadziła, szepiała, odlewała i tyle jeno sprawiała, że utrzymywała ją przy życiu. Jez. **7. pop. odliczyć**, **wsypać**: Żeby i ciało bez morderstwa nie było, odlano mu przed aktem oczyszczenia 50 batów. Smol. **O. ś. 1. ściec**, **odpłynąć**, **spłynąć**, **ujść**: Stawy odlewają ś. do rzek. Pol. **2. p. wyż. pod 3)**. **3. [O.] lejąc**, **odpędzić**, **odjąć**: Mówiłem jej, żeby zawezwała zachorkę, którąby jej a. odszepiała, a. odkadziła, a. odlała, a. zliżała. Jez. <Od + Lać>

Odlanie, **a**, blm., czynność cz. **Odląć**. **Odlanie się**, **a ś.**, blm., czynność cz. **Odląć ś.** [**Odlat**, **a**, **lm. y**] **odpadek**, **wiór**, **trzaska**: Odlaty, pozostające przy rąbaniu sągów. Zdr. [**Odlatek**]. <Od Odlatać>

Odlatać, **a**, **ał** p. **Odlacieć**. **Odlatanie**, **a**, blm., czynność cz. **Odlatać**. [**Odlatek**, **tka**, **lm. tki**] p. **Odlat**. † **Odlatować**, **uje**, **ował** p. **Odlacieć**. † **Odlatowanie**, **a**, blm., czynność cz. **Odlatować**. **Odlatywać**, **uje**, **ywał** p. **Odlacieć**. **Odlatywanie**, **a**, blm., czynność cz. **Odlatywać**. [**Odle**] p. † **Odlew**: Dać mu (djabłu) O. lewą ręką. <p. † **Odlew**>

× **Odleć**, **legnie**, **legł**, nied. × **Odlegać** **1. być daleko położonym**, **odległym**: Środek rzeczy zowią, który równie odległ od obu pobocznych granic. Petr. † Japon od Chiny różnie odległ. Łęcz. **2. (o tym, co przygniatało) odpaść**, **spaść**. Przen.: Kamień mi odległ z piersi (= **ciężar spadł**, **minęło utrapienie**). <Od + Lec>

× **Odlecać**, **a**, **ał** i × **O. ś.** p. × **Odlacieć**. † **Odlecać**, **a**, **ał** p. † **Odlacieć**. × **Odlecanie**, **a**, blm., czynność cz. × **Odlecać**. † **Odlecanie**, **a**, blm., czynność cz. † **Odlecać**. × **Odlecanie się**, **a ś.**, blm., czynność cz. × **Odlecać ś.**

× **Odlecanie**, **a**, blm., czynność cz. × **Odlacieć**. † **Odlecanie**, **a**, blm., czynność cz. † **Odlacieć**. × **Odlecanie się**, **a ś.**, blm., czynność cz. **Odlacieć ś.**

× **Odlacieć**, **i**, **il**, nied. × **Odlecać odgrzać cokolwiek**, **zletnić**, **zrobić letnim**, **cieplawym**. Troc. × **O. ś.** **zrobić ś. letnim**, **cieplawym**, **zletnić ś.**, **ogrzać ś.** Troc. <Od + Lecić>

† **Odlacieć**, **i**, **il**, nied. † **Odlecać polecając oddać**; **poruczyć**: W ręce Twoje, Ojczy, odlecam ducha mego. Skar. O. duszę swą Bogu. Baz. Żeby św. Józef żył był jeszcze, jakby Pan matkę na krzyżu komu innemu, a nie jemu odlecał? Skar. Z krzyża Jezus matkę Janowi odlecał. Skar. W ostatniej godzinie domom naszym wiarę w jednego Zbawiciela odlecajmy. Skar. (= **przelecajmy**). Odleciłmy geometrią ludziom prostym, grubym. Grz. (= **zostawiliśmy**). <Od + *Lecić, od (Za)lecić, (Po)lecić i t. p.>

Odlacieć, **i**, **ał**, nied. **Odlatać**, **Odlatywać**, † **Odlatować** **1. lejąc odlatić ś.**, **połecić przez**, **ulecić**, **odfrunąć**: Ptaki, które ziarnem i roślinami ś. karmią, później nieco odlatują. Jund. Żórawie odlecają za morze. Szymon. Sokół dziki, póki go nie ułapią i nie wywieczą odlatować i przylatować. Sz. Przen.: Chciałbym wszystkie słówka chwycat wprzód, nim od ustek odlecają. Mick. Uśmiech uszczypliwy błakał ś. na usciech Maryny, nie-

pewny, czy usiądzie na nich, czy odleci. Krasin. 2. kogo, czego = *poletawszysy, porzucić; odbiec*: [Złodziejse pouciekali i złota odlecieli]. Przen.: Odleciały mię nadzieje. 3. [O.] *rozłączyć ś. w małżeństwie*. 4. *odpaść, odbić ś., odskoczyć*: Kawał gzymsu odleciał. Płatano mu figle, robiono przykrości, wytrwały człek nie dał ś. pożyć; odlatywały od niego te poeksiki, nie zaczepiając skóry. Krasz. <Od + Lecieć>

[Odlega, i, lm. i] p. **Oblega**: Proszę na odlegę, póki od niej nie odbiegę. <Od + LĘG/ŁOG>

Odlegać, a, ał i. × O. p. Odleżeć. 2. × O. p. **Odlec.** 3. [O.] *leżeć odłogiem, ugorować*: W lipcu szaro odlega pokład świętojański. 4. † O. dziewstwo = *cudzołożyć*. Ort. <Od + Legać>

Odleganie, a, blm., czynność cz. Odlegać: † O. dziewstwa = *cudzołóstwo*.

Odlegle, Odległo przys. od **Odległy.** <Od Odległy>

Odległo p. Odlegle: × W krainie tej O., to jest, tu i owdzie mieszkają ludzie. Łęcz. (= *rozlegle, w rozproszeniu, rzadko, nie na kupie, rozstrzeżeni*).

× **Odległościomierz, a, lm. e = Dalekomierz.** <Odległość + *Mierz, od Mierzyc>

Odległościowy przym. od **Odległość:** Stosunek O.

Odległość, i, lm. i, † Odłóg i. odstęp, dystans między dwoma przedmiotami, oddalenie, dalekość: O. miasta od miasta, ziemi od słońca. Niewielka O. ich rozdziela. W odległości kilkunastu kroków. Między wioską a dworem jest dwie mile odległości. Strzela do ptaka na wielką O. Strzelali do siebie z odległości 25 kroków. Linja prostopadła, spuszczonej od jakiego punktu na inną linię, zowie ś. odległością tego punktu od linii, na którą spada. Geom. Rysów jej nie znać w odległości. Krasin. (= *zala*). Kochał ją, mimo O., która była między nim a nią. Niem. Przen.: O. czasów = *dawnosć, starożytnosć*. 2. × O. a. † **Odłóg oddalenie ś., nieobecność, niebytnosć:** W wielkie utraty przodkowie nasi popadali przez O. królewską. Błaz. Odległością opinja roście. Prz. 3. fiz.: O. ogniskowa lunety p. **Długość.** <Od Odległy>

Odległy i. znajdujący ś. w pewnej odległości, pewną przestrzeń oddzielony, oddalony: O. o dwie mile. 2. *daleki, w znacznej odległości będący, nieblizki*: Kraj O. Żeglarski kunszt do najodleglejszych krain eheiwosć zysku doprowadził. Kras. Ryczy w odległych puszczech głodem zdjęte zwierzę. Dm. Drzyjeie, bo jako piorun z burzą, odległe echa powtórzą. Min. Grają gdzieś grzmoty w górach odległych. Zal. Idea całosci jest celem, a czasem tylko ożywcza a odległo-mgławą nadzieją naszych badań. Ant. 3. † O. *daleko przebywający, oddalony:* O. jest od ojczyzny. Troc. Aczkolwiek ciałem O. jestem, ale duchem jestem z wami. Wuj. 4. przem. *dawny, starodawny, starożytny, odwieczny, niepomniący*: Czasy odległe. Obawiam ś., aby rozterków jakich pod taki czas O. w Polsce nie wzbudzi. Błaz. 5. † O. przem. *obcy, niezgodny, niewłasny, niestosowny, przeciwny, nienaturalny*: Iż ciało N. P. wskrzeszone, jest to rzecz moey boskiej nietrudna i przywilejom N. P. nieodległa. Skar. 6. † O. (o trunkach) *wystały, odleżały, wyklarowane, stary*: Miód O. <Od + Legły>

Odlepiac, a, ał i O. ś. p. Odlepić.

Odlepianie, a, blm., czynność cz. Odlepiac. **Odlepianie się, a ś., blm., czynność cz. Odlepiac ś.**

Odlepić, i, il, nied. Odlepiac odjąć, oderwać coś przyklepionego, odkleić: O. papier przyklejony. Przen.: On jakoś spojrzad na mnie, eł i oczu już nie odlepił ode mnie. Krasz. (= *nie oderwał; nie spuścił ze mnie*). O. ś. I. *odleźć, odstac, oddzielić ś. pomimo przyklepienia, odkleić ś.*: Obicie na szanie odlepiło ś. 2. przem. *puścić ś., odczepić ś., odejść, odstąpić*: Przyczepia ś., jak pijawka: nie odlepi ś., nim krwi do syta ś. nie napije. Kos. <Od + Lepić>

Odlepianie, a, blm., czynność cz. Odlepić. **Odlepianie się, a ś., blm., czynność cz. Odlepić ś.**

[**Odlepka, i, lm. i**] *przylepka chleba, kromka chleba od wierzchu bochenka.* <Od + Lepka>

[**Odletnieć, eje, ał**] *stać ś. letnim, ciepłym.* <Od + Letnieć>

[**Odletnienie, a, blm.**] *czynność cz. Odletnieć.*

Odlew, u, lm. y i. to, co odlano w formie z kruszcu, gipsu i t. p.: O. armaty, posagu. O. kruszeu w bryłę, sztabę i t. p. = *zlew ek.* 2. × O. *odpłyn:* Wylew i O. morza. Hube. <Od + Lew>

† **Odlew, Na odlew, [Odle]** przys. *z lewej ręki, lewą ręką;* przem. *machnąwszy ręką od siebie, za jednym zamachem a skutecznie, gracko:* W prawą ś. siec mieczem i O. go uczyła. P. Koch. Siekiera O. go ciąć kusi. Ot w. O. za jednym cięciem zabił O. doranda. P. Koch. Jakaśmy dobyli szabel, tak zaraz żup cup po sobie, chlust chlust na O., spodem, krzyżową sztuką. Boh. (= *przewróconą ręką*. L.). Pięścią go na O. uderzył. Troc. Dać komu w papę na O. † *Lać do szklanki na O. = od siebie, przez rękę.* Brać z talerza na O. Sł. wil. <Od + LEW>

Odlewacz, a, lm. e p. Odlewnik.

Odlewać, a, ał i O. ś. p. Odlac.

× **Odlewadło, a, lm. a apt. naczynie właściwe do zlewania płynu z ponad osadu.** <Od Odlewać>

× **Odlewalnik, a, lm. i forma do odlewania czego.**

Odlewanie, a, blm., czynność cz. Odlewać.

† **Odlewaniec, fca i. lm. fcy p. Odlewnik:** Bogi ich z odlewaniami ich nieprzyjacieli w plon zawiezie. Bud. 2. lm. *fca bahom, posag, wizerunek odlany w formie:* Izraelici uczynili sobie odlewanca. Leop. Byś nie rzekł, obraz mój uczynił to, a bałwan mój i O. mój rozkazał to. Bud. <Od Odlewany>

Odlewanie się, a ś., blm., czynność cz. Odlewać ś.

† **Odlewano** przys. od **Odlewany:** Niektóre sprawy podobne do złotników, co dęto, a nie O. robią. Pileh.

• **Odlewany, × Odlewny i. ze stopionego kruszcu, gipsu i t. p. wylany, lany, ulany:** Posag O. 2. *maszynny, niedoty, lany, uskrosć pełny.* 3. Mur O. = *z gruzu i wapna.* 4. *posp.:* Odlewany = *na odlew wymierzony, z mocą wlepiony, tęg:* Dał mu piętnasć odlewanych (dom. plag). Przen.: Jeszcze, panie, cztery mile odlewane, a tu noc za pasem. Bał. (= *bite, dobre*).

Odlewnia, i, lm. e p. Odlewnia.

Odlewka, wka, lm. wki, [Odlówek] i. a. Odlewka, [Obcug] *część fajki, do której przy paleniu tytoniu ścieka sok z cybucha; kolanko w fajki, odejmowane dla odlewania soku.* 2. *kuch. zapasowa ilość rzadkiej potrawy, którą odlewają, gotując ją, do osobnego garnka, z braku jednego większego naczynia do gotowania:* Wiele osób będziemy mieli u stołu, zgotuj więc warzywo z odlewkiem. <Od + LE/LI>

Odlewisko, a, lm. a miejsce odlewu, gdzie ś. wody zebrały po odlaniu ś. z morza a. jeziora; zato-py, bagna z zalanego łąd; część nawodniona sta-rego koryta rzeki. <Od + LE/LI>

Odlewka, i, lm. i p. Odlewki: Miał niemiecką fajkę porcelanową z odlewką. Bliż. <Od Odle-wać>

Odlewnia, i, lm. e, Odlewnia, Lejarnia, × Le-jownia, × Lejnia, × Larnia miejsce, gdzie leją w formach różne przedmioty z kruszcu, gipsu i t. p., **gisernia:** O. dział, dzwonów = ludwisarnia. <Od Odlewać>

Odlewnictwo, a, blm. rzemiosło odlewników, gi-serstwo; sztuka robienia odlewów: Zaczęło kwitnąć malarstwo, rzeźba, snycerstwo, złotnictwo, Ó. i t. d. Paw.

Odlewniczy przym. od **Odlewnik, giserski; ludwi-sarski:** Utwór O. Pol. <Od Odlewnik>

Odlewnik, a, lm. ey, Odlewacz, †Odlewaniec ten, co odlewa; lejarz, giser a. konwisarz: O. wy-robów cynowych = cyngiser. O. armat, moździerzy, dzwonów = ludwisarz: O. dzwonów. Bog. W. Vi-scher, najślawniejszy O. w Niemczech. Pol.

×Odlewny p. Odlewany: Z nausznice złotych uformował robotą odlewną ciecia odlanego. Kisz. <Od Odlewny>

Odleżó, lezie, laż, nied. Odłazió l. leżąc, odda-lić ś. 2. odstac, oddzielić ś., odpaść, odlepić ś., od-kleić ś.: Fornir odlazł. Obicie odlazło. <Od + Leżó>

Odleż, y, blm. odleżenie ciała od kości; miejsce na ciele odleżane: Psy bezprzestannie leżą w cza-sie tej choroby, toż nabawiają się odleży wy-stających części ciała. <Od + LÉG/LOG>

×Odleżała, i, lm. i p. Ulegąka: O., gruszka leśna, która do używania być powinna pierwaj dobrze odleżała. Haur. <Od Odleżały>

×Odleżałość, i, lm. i lek. p. Odleżenie.
Odleżały który ś. odleżał: Rola odleżała (=któ-ra dość leżała odlogiem). Gruszka leśna, która do używania być powinna pierwaj dobrze odleżała. Haur. Cygara odleżała.

Odleżec, y, ał, nied. ×Odlegać l. czas oznaczo-ny przeleżec, wyleżec: Odleżał swoje. 2. leżąc odwetować sobie: Wylegiwa ś. swobodnie, jakby chciał O. dawne ranne i punktualne wstawanie. Chm. 3. eo = leżąc odpokutować, przypłacić co obłożną chorobą: O. nadużycie. Ktokolwiek mu ś. nawinął, a. dobrze odleżał, lub na miejscu zginął. L. 4. sobie eo = leżąc długo, nadwierzęd, odgnieść; wyleżec: O. sobie boki. Żebrak jeden, układszy w noey ś. na ławie tak twardej, że odleżał całe ciało prawie... Min. O. ś. l. leżąc przez czas dostateczny, wydobrzeć; wystac ś., wypocząć; leżąc dojrzać; wyleżec ś.: Gruszki leśne, potrzeba, żeby ś. wprzód odleżały dobrze, a potem je w pie-cu suszyć. Haur. Rola odleżała ś. (=wydobrzezała, leżąc odlogiem). 2. lek. (o ciele) dostać owrzo-dzeń na skórce, przez długie leżenie uciskanej. <Od + Leżec>

Odleżenie, a, blm. l. czynność cz. Odleżec. 2. ×O. wyprzenie. 3. lm. a, a. Odleżyna, ×Odleża-łość lek. (decubitus) owrządzenie, powstające na skórce ludzi ciężko chorych skutkiem ucisku przy dłuższym leżeniu.

Odleżenie się, a ś., blm., czynność cz. Odleżec ś. Odleżyna, y, lm. y lek. p. **Odleżenie.** <Od Od-leżec>

Odliczać, a, ał p. Odliczyć.
Odliczanie, a, blm., czynność cz. Odliczać.
Odliczenie, a, blm., czynność cz. Odliczyć.

l[**Odlicznie**] przys. *wybornie, doskonale, znako-micie, wysmienicie:* Pilnowałem dziecka tak O., że nie pozostało ani jednej dzioby. Pol. <Od + Licznie>

Odliczyć, y, ył, nied. Odliczać l. *ując pod ra-chubą; wziąć z czego, licząc:* Odlicz z tego worka dziesięć talarów. Troc. O. służącemu z pensji za szkodę (=potracić, stracić, wytracić). O. procent. O. liczbę od liczby = odjąć, odciągnąć. 2. *wyliczyć, dać pod rachuba, wyplacić, odruchować:* Odliczył mi pieniądze. Troc. Pan W. swoją ręką odliczył mu sto batogów. Rzew. <Od + Liczyć>

[Odliga, i, lm. i] p. Odwilż: Błotniste nakoło miejsca dla niepewnych częstą odligą lodów bro-niły pewnego przystępu. Nar. (=odtajaniem, roz-tajaniem, puszczeniem). <Od + LG/LIG>

Odlimitować, uje, ował odznaczyć, oddzielić, od-graniczyć, określić: Starostwa granice nie były jeszcze odlimitowane. Jeż. <Od + Limitować>

Odlimitowanie, a, blm., czynność cz. Odlimito-wać.

×Odlipać, a, ał p. Odlipnąć.

×Odlipanie, a, blm., czynność cz. Odlipać.
×Odlipnąć, pnie, pnał a. pł, nied. ×Odlipać (o rzeczy przyłgniętej) odlepić ś., odstac, odleść, odkleić ś. <Od + Lipnąć>

×Odlipnięcie, a, blm., czynność cz. Odlipnąć.

[Odlisic się, i ś., il ś.] p. Odliszyć ś. <Od + *Lisic, LICH, przez śł. do Lis>

[Odliszenie się, a ś., blm.] czynność cz. Odlisic ś. a. Odliszyć ś.

[Odliszyć się, y ś., ył ś., Odlisic ś.] odstręczyć ś., odzwyczaić ś.: Ptak odlisil ś. od gniazda (=opus-cil je). <Od + Liszyć, LICH>

[Odlówek, wka, lm. wki] p. Odlewki. <Od + *Liwek, LE/LI>

Odlizać, że, zał, ×Odliznąć liżąc, odjąc, oddzie-lić. L. <Od + Lizać>

Odlizanie, a, blm., czynność cz. Odlizać.

×Odliznąć, nie, nał p. Odlizać. L. <Od + Liznąć>

×Odliznięcie, a, blm., czynność cz. Odliznąć.

×Odlodnić, i, il przywrócić coś zlodowaciałego do stanu pierwotnego: Nie będzie powodu, aby odlodnił mą istotę z lodu. Krasiń. <Od + *Lod-nie, od Lód>

×Odlodnienie, a, blm., czynność cz. Odlodnić.

Odlosować, uje, ował odbyć losowanie, skończyć losować. <Od + Losować>

Odlosowanie, a, blm., czynność cz. Odlosować: Po odlosowaniu. Nar.

Odlot, u, lm. y odlecie, odlatanie: O. ptastwa. O. bocianów. Od ludzkiej psoty zmykały bóstwa szybkimi odloty. L. Pełno jaskółek w Senegalu w siedm lub ośm dni po odlocie ich z Europy. Jund. <Od + Lot>

×Odlotny łatwo odlatujący, odskakujący: Odlotne wały. Gosł.

×Odlozować, uje, ował złucować, obluzować, rozluźnić, rozpścić: Odlozowali sobie nieznacznie żelaza i rzucili ś. na pilnujące ich żołnierstwo. Ciee. <Od + Lozować>

×Odlozowanie, a, blm., czynność cz. Odlozo-wać.

×Odlud l. u, lm. y = a) a. ×Odludnia, [Odlu-dzie] miejsce odludne, pustkowie, pustka, pustynia, samotnia: Muzy, arf waszych wdzięk po Marso-wym trudzie ukaja słuch Cezara w Pjerskim odludzie. Nar. b) p. **Samotność.** Sł. wil. 2. a, lm. y p. **Odludek.** Sł. wil. <Od + Lud, LUD>

Odludek, dka, lm. dki, ×Odlud człowiek unika-jący ludzi, samotnik, dzikus, mizantrop: Wszystkie

uciechy mają w kompanji gusty, miłość tylko O. i kąt lubi pusty. Pot. Spytany, czemu tam sam siedzisz, jak O. Pot. Ty, odludku, w ponurych gdzieś myślach zagrzeżyły, żadnymi ś. ze światem nie chcesz łączyć węzły. Nar. Święty O., jakbyś natury powszechnej nie miał być synem, nie dawaj enocie barwy ponurej. Nar. (= pustelnik). Odludki i poeta (tytuł komedji Al. Fredry). <Od *Odlud>

× **Odludka**, i, lm. i forma ż. od **Odludek**. L.

× **Odludkostwo**, a, blm., × **Odludztwo** stan odludka, uprzedzenie do ludzi, mizantropja.

Odludkowaty zakrawający na odludka; właściwy odludkom: Takie cierpienia zrodziły w nim usposobienie odludkowe i wrogie względem kobiet. Spas. <Od Odludek>

Odludkowy przym. od **Odludek**: Odczuwamy mimowolnie lodowate oziębienie, czytając następującą naukę złośliwej odludkowej moralności. Spas.

× **Odludnia**, i, lm. e p. **Odlud**. <Od + *Ludnia, od Lud>

Odludniać się, a ś., ał ś. p. **Odludnić** ś.

Odludnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Odludniać** ś.

Odludnić się, i ś., il ś., nied. **Odludniać** ś. *oddzielić ś., odłączyć ś. od ludzi*: Odludniasz ś., pustynieasz, ścieniasz ś., skupiasz ś. w coraz drobniejszy punkt środkowy jaźni. Krasin. <Od + Ludnić>

Odludnie przys. od **Odludny**.

Odludnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Odludnić** ś.

Odludność, i, blm. rz. od **Odludny**: Owa O. w puszczach Tebaidy Pawła. Kras. O. mu miłsza była, niżeli życie między ludźmi, ile dworskimi. Skar.

Odludny znajdujący ś. zdala od ludzi, bezludny, pusty, samotny, głuchy, dziki: Miejsce odludne. Kraj O. Człowiek O. = stroniący od ludzi, odludek. O. dumał, wiatrom swe żale, a lzy powierzając wodzie. Mick. <Od + Ludny>

[**Odludzie**, a, lm. a] p. **Odlud**: Karczemka stoi na odludziu. Jak można wysiedzieć na takim odludziu? <Od + *Ludzie, od Lud>

× **Odludztwo**, a, blm. p. **Odludkostwo**: Starzec, mimo swego odludztwa i milezenia, wszystkich silnie do siebie umiał przywiązać. Krasz. <Od + *Ludztwo, od Lud>

Odlunąć się, nie ś., nał ś. *lunąć wstecz, spłynąć nazad; cofnąć ś. falę, odpłynąć*: Skoczył nurt rzeki i wstecz ś. odlunął. Moraw. <Od + Lunąć>

Odluniecie się, a ś., blm., czynność cz. **Odlunąć** ś.

Odlutować, uje, ował, nied. **Odlutowywać** *odjąć to, co było przylutowane, rozlutować, zepsuć but w spojeniu*. O. ś. *odleć, puścić, rozjechać ś. w miejscu zlutowania, rozlutować ś.* <Od + Lutować>

Odlutowanie, a, blm., czynność cz. **Odlutować**.

Odlutowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odlutować** ś.

Odlutowany który odlutowano a. który ś. odlutował.

Odlutowywać, uje a. ywa, ywał p. **Odlutować**. **Odlutowywanie**, a, blm., czynność cz. **Odlutowywać**.

Odlutowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odlutowywać** ś.

× **Odladować**, uje, ował opróżnić z ładunku. L. <Od + Ładować>

× **Odladowanie**, a, blm., czynność cz. **Odladować**.

× **Odlaiwać**, a, ał p. **Odlajać**.

× **Odlaiwanie**, a, blm., czynność cz. **Odlaiwać**.

× **Odlajać**, e, ał, nied. × **Odlaiwać**, † **Odlajować** *odpowiedzieć łajaniem na łajanie, złajac kogo nauzczem*: Chciał swego wetować, alias O.; ale skoro zaczął mówić, zaraz go mój brat uderzył. Mat. <Od + Łajać>

× **Odlajanie**, a i. blm., czynność cz. **Odlajać**. 2. lm. a *słowa łającego, wymysł wzajemny*: Takowe twoje łajania mogłyby ku odlajaniu przyczynę podać. Baz.

† **Odlajować**, uje, ował p. **Odlajać**. Głosy w. XV.

† **Odlajowanie**, a, blm., czynność cz. **Odlajować**.

Odlam, u, lm. y, × **Odlom** i. *bryła, kawał odlamany od całości; część czego, nie stanowiąca sama w sobie całości; szczątek, reszka*: Jeszcze sterczą z jamy meczetów odlamy. Mick. Każdy jego szczątek jest odlamem dzieł sztuki. Mick. Jeżeli napotkamy jakiś O. materji, który nie nie wyraża, nie sobą nie oznacza, idea piękna nie ma tu miejsca. Przen.: Kilka państw powstało z odlamów tej monarchji. 2. przen. *część, dział, gałąź, odgałęzienie*: O. wiedzy, plemienia, przemysłu. Skorzystał Pożarski, aby razem z kilku bojarami odlamu, wrogiego dla Wazów, zawiązać stosunki z Rudolfem. Dar. 3. a. × **Zlam** min. *właściwa każdemu z minerałów postać powierzchni w miejscu, w którym go przelupano w kierunku nie odpowiadającym jego blaszkowości*: O. haczykowaty, muszlowy, nierówny, równy, zadziorowaty, ziarnisty, ziemisty. Zdr. **Odlamek**. <Od + Lam>

× **Odlamacz**, a, lm. e ten, co odlamuje. L.

Odlamac, mie, mał, × **Odlomac**, × **Odlomić**, [**Odlamić**], nied. **Odlamiwać**, [**Odlamiąć**] i. *łamiąc, odjąć, oderwać, oddzielić; ulamać, odlamać, odlupać, ulupać*: O. kawałek bułki, kawałek cukru. Gałązki pamiętaj zbytnie odlamiwać. Otw. 2. przen. *rozdzielić, oddzielić, przelamać, przepołowić*: Gdyby droga była tak ciasna, że i dwiema rotami maszerować nie można, komenderowano będzie: odlam! Na to słowo rota pierwsza idzie wprzód, druga za nią. Sł. wil. O. ś. *zlamawszy ś., odpaść, odlecieć; ulamać ś., odlupać ś.* Przen.: Bo ś. umiał od ukochanych urojeń O. ziemniejszym rozumem. Chm. (= *oderwać ś.*). Widział przed sobą obrazy, od których ś. odlamał ziemniejszym rozumem. Słow. <Od + Łamac>

Odlamanie, a, blm., czynność cz. **Odlamac**.

Odlamanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odlamac** ś.

Odlamek, mka a. mku lm. mki p. **Odlam**: Ani jednego filaru, ani jednego odlamku sklepienia. Kacz. Zataczać ś. po odlamkach pancerczów, helmów i szabel. Krasin. Człowiek nie O. Prz. (= *nie ulamek*). Królownie Annie, jako ostatniemu z odlamków sławnej rodziny Jagiellońskiej, obmyślili opatrzenie. Bart. <p. Odlam>

[**Odlamiąć**, a, ał i O. ś.] p. **Odlamac**.

[**Odlamianie**, a, blm.] czynność cz. **Odlamiąć**.

[**Odlamianie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Odlamiąć** ś.

[**Odlamić**, i, il i O. ś.] p. **Odlamac**.

[**Odlamienie**, a, blm.] czynność cz. **Odlamić**.

[**Odlamienie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Odlamić** ś.

Odlamywać, ywa a. uje, ywał i O. ś. p. **Odlamac**.

Odlamywanie, a, blm., czynność cz. **Odlamywać**.

Odlamywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odlamywać** ś.

[**Odlapać się**, pie ś., pał ś.]? *wypocząć wyngaładzając sobie zmęczenie*: Z Jakóbową i do pół-

nocka kocołować jej często wypadalo, dobrze s. więc, gdy można, przy sposobności odtapać, skoro na chrczinach pewnikiem zabawią s. gospodyni do ranka. Karcz. <Od + Łapać>
[Odtapanie się, a s., blm.] czynność cz. Odtapać s.

Odtatać się, a s., al s. odreperować s., wyrównać swe straty: Już nam dało s. we znaki jego urzędowanie w Ks. Warszawskim; ledwośmy przez te lat kilka s. odtatali. Rzew. <Od + Łatać>

Odtatanie się, a s., blm., czynność cz. Odtatać s.

Odtazić, i, il p. Odleźć. <Od + Łazić>

Odtazienie, a, blm., czynność cz. Odtazić.

Odtaczać, a, al i O. s. p. Odtaczyć.

Odtaczalny I. a. Odtaczny mogący być odtaczonym, dający s. odtaczyć, rozdzielny, rozjemny. 2. × O. odtaczający co od czego, do odtaczania służący: Lejki, banie odtaczalne. Krum. Sztuka ognio-wa, sztuka odtaczalna. Krum. (= której przedmiotem odtaczanie, rozbirowa; rozkładająca na części, pierwiasłki; analityczna). <Od Odtaczać>

Odtaczanie, a, blm., czynność cz. Odtaczać.

Odtaczanie się, a s., blm., czynność cz. Odtaczać s.

Odtaczenie, a I. blm., czynność cz. Odtaczyć.

2. × O., lm. a, × Odtaczenia myśl oderwana, abstrakcja; pojęcie, idea: Nie umieją w umyśle swoim czynić odtaczeń stosownych do okoliczności. L.

Odtaczenie się, a s., blm., czynność cz. Odtaczyć s.

× Odtaczeńszy st. w. od Odtaczony: Stopniami myśl postępuje do nabycia wyobrażeń najodleglejszych i najodtaczniejszych. Cyan.

× Odtacznia, i, lm. e p. Odtaczenie: Systematy, wynoszące ducha ludzkiego w rozerwie i odtaczni od jego źródła, od Boga. Krasin. <Od + Łacznia, LŁK/LŁK>

Odtaczenie przys. od Odtaczny.

Odtacznik, a, lm. i apt. lejek rozdzielny. <Od + Łacznik>

Odtaczność, i, blm. rz. od Odtaczny.

Odtaczny I. p. Odtaczalny. 2. będący w odtaczeniu, oddzielny, osobny, odrębny. 3. × O., × Odtaczony oderwany, abstrakcyjny, umysłowy, idealny: Są też ludzie, których możność dusze (zdolność) w pojęciu odtacznych i okwiecie zgromadzonych rzeczy jest dostateczniejsza. Kwiat. <Od + Łaczny>

Odtaczony I. który a. którego odtaczono. 2. × O. p. Odtaczny.

Odtaczyć, y, ył, † Odtaczyć, nied. Odtaczać, † Odtaczać I. oddzielić to, co jest złączone, odosobnić, wyłączyć, odgraniczyć, odseparować, odgrodzić, odsunąć, odsadzić, odstrychnąć, nied. izolować: O. dobrych od złych. Dusze odtacza od Boga, kto je od przytomności Chrystusowej oddala. Smotr. Syn człowieczy odtacza je jedne od drugich, jako więc pasterz odtacza owce od kozłów. Leop. Taki nieonota niech będzie odtaczony od cerkiewnej społeczności. Pim. O. kogo od kościoła (= wykląć). Złych ludzi odtacza nas ręka. Miel. (= rozłącza, rozdziela). 2. O. piód = odstawić, odsunąć, odsadzić od piersi, przestać karmić mlekiem matki a. mamki: Odtaczają dzieci od mamek, gdy je w potrawy wuczają. Jabł. O. dziecię, cieleć od matki. 3. † O. pojąć abstrakcyjnie, przedstawić w pojęciu oderwanym. 4. fizj. wydzielić, oddzielić. O. s. rozłączyć s., oddalić s., oddzielić s., odstrychnąć s., ostrzelić s., odseparować s., odejść a. odjechać od kompanji, odosobnić s., odsunąć s., odstąpić: O. s.

od towarzystwa. Dusza odtacza s. od ciała. Serwatka odtacza s. od mleka (= wydziela s. z niego). <Od + Łaczyć>

† Odtaczać, a, al i † O. s. p. Odtaczyć. <p. Odtaczyć>

† Odtaczanie, a, blm., czynność cz. Odtaczać, odtaczanie.

† Odtaczanie się, a s., blm., czynność cz. Odtaczać s.

† Odtaczenie, a, blm., czynność cz. Odtaczyć, odtaczenie.

† Odtaczenie się, a s., blm., czynność cz. Odtaczyć s., odtaczenie s.

† Odtaczyć, y, ył i † O. s. p. Odtaczyć: Prosięta, gdy same poczują jeść, odtaczać je od maciorek. Trzye. <Od + Łaczyć>

† Odtłoga, i, lm. i I. i [Odtłoga] p. Odtłóg: Tak lekce puścisz ludzkie języki w odtłogę? Mor. A. Bóg daruje z dobroci swej, aby s. O. stała tym, którzy nieprawości czynili. Leop. (= przebaczenie, niepamięć, zapomnienie). 2. odwód, zapas, rezerwa: Dziesięć tysięcy zostawiwszy na odtłodze, dwadzieścia tysięcy w Litwę dla zdobycy rozpuści-li. Nies. <Od + * Łoga, LEG/ŁOG>

Odtłogować, uje, owal I. (o roli) leżeć odłogiem, ugorować, nie być uprawianym, posp. próżnować: To pole już dwa lata odtłoguje. 2. przen. próżnować, być bezczynnym, być w zastoiu, drzemać, gnuśnić, leżeć, zostawać w zaniechaniu: Rozumowi swemu zanadto długo pozwolił O. Sł. wil. Na zagonie ojezystym odtłogującej wiedzy. <Od Odtłóg>

Odtłogowanie, a I. blm., czynność cz. Odtłogować: Nie wszystkie grunta jednakowo potrzebują ugorowania i odtłogowania. Kluk. 2. × O., lm. a p. Odtłóg. Sł. wil.

Odtłogowiec, wca, lm. wce zool. (colias) motyl dzienny. <Od Odtłogowy>

Odtłogowy, Odtłozny przym. od Odtłóg: Miedze, pola, pastwiska odtłogowe. Gospodarstwo odtłogowe w stepach. Pol.

× Odtłoić, i, il komu skóre = wyłoić, odgarbować, wysmarować, owićzyć. L. <Od + Łoić>

× Odtłojenie, a, blm., czynność cz. Odtłoić.

Odtłokciowy anat. od łokcia idący: Żyła odtłokciowa, † panująca, † wątrobną, królew-ska, † bazylika (vena basilica) = żyła znajdująca s. na ramieniu. <Od + Łokciowy>

× Odtłom, u, lm. y p. Odtłam. Zdr. × Odtłomek. <Od + Łom>

× Odtłomąć, mie, mał p. Odtłamać. Sł. wil. <Od + Łomąć>

× Odtłomanie, a, blm., czynność cz. Odtłomąć.

× Odtłomek, mka, lm. mki p. Odtłom: O. od pałasza. L. Pnia wspaniałego zbutwiałe odtłomki.

× Odtłomić, i, il p. Odtłamać. <Od + Łomić>

× Odtłomienie, a, blm., czynność cz. Odtłomić, odtłomianie.

× Odtłomny który można odtłamać. L. <Od + Łomny>

× Odtłowić, i, il I. odbić łowy do końca. L. 2. łowić, odzyskać. <Od + Łowić>

× Odtłowienie, a, blm., czynność cz. Odtłowić.

Odtłożenie, a, blm., czynność cz. Odtłozzyć: O. sprawy. Chir.: O. jelita w przepuklinie zawartego (repositio).

× Odtłożenie się, a s., blm., czynność cz. Odtłozzyć s.

Odtłozny p. Odtłogowy: Ziemia odtłozna. Wor. <Od Odtłóg>

Odeżyć, y, ył, nied. Odkładać *l. położyć na bok, na uboczu, osobno*: Nie umiał piórka O. od ręki. Birk. Odkłóz na chwilę robotę. O. zepsute jabłka do innego naczynia (= *przełożyć*). Przen.: Odeżywszy na stronę bojaźni, morderstwa czynił. Orzech. **2. złożyć, zaoszczędzić, zebrać**: O. coś z dochodów na czarną godzinę. **3.** [O.] *przeznaczyć*: Dzień na to odkłózony. **4. zostawić na później, odwiec, odciągnąć, zwlec, opóźnić, odroczyć**: Nie odkładaj do jutra, gdy dobrze uczynić możesz. Skar. Kto odkłada, ten żałuje. Pot. Odkłada wszystko na ostatnią godzinę. Odkładać co z dnia na dzień. Wierz mi, niemądrych dzieło do jutra odkładać, czyni dziś; co jutro ma być, Bóg nie każe badać. P. Koch. Żyj dobrze, nie odkładając. Kochan. Odkłada do sądnego dnia. Kochan. Do jutra sąd ten odkładam. Górn. Poprawę swoją do jutra odkładali. Skar. Jejmość słaba, więc podróz musimy odkładać. Kras. O święto, posiedzenie = *przełożyć, przemieść na inny dzień*. Widowisko odłożone = *odwołane, zawieszane, wstrzymane do czasu późniejszego*. **5. odwrócić, odchylić, odsonić, odwinąć, odgnać na drugą stronę**: O. kołnierz, mankiety. O. zawiniętą fałdę. Odkładając skibę bogatej ziemi naszej. Korz. **6.** † O. co komu = *odwrócić, oddalić co od kogo*: Panie, za mą pobożność chciej mi to O. Kochan. **7.** † O. *złożyć, dać*: Aby syn w sprawie ojcowskiej nie odkładał świadectwa. P. cheł. Ktoby ś. na czas stawiony z długu nie uiścił, niechaj sędziemu winę odkłada. P. cheł. (= *odliczyć, wyliczyć grzywny*). Sędzia o swoją krzywdę, kiedy ś. swarzyli, kazał wszystkie posiadzać, że go nie uczeli, winy kazał odkładać. Papr. Apelacji gdy kto nie wygra, winę sędziemu przepada i nakłady O. powinien. Sz. **8.** × O. kogo od czego a. × czego = *oduczyć, odzwyczaić*: Odkładać kogo obżarstwa, opilstwa. Troc. O. kogo od nalogu. Jakoby działki swoje uczyć, bronić, O. i nałożyć mieli. Sekl. **9.** O. szych = *złożyćwszy ś.*, *odbić, odeprzeć*. **10.** [O.] = a) *otworzyć*: Odeżyła chłewik i powypuszczała dzieci. b) (o podróży) *odbyć*: Konik drogę odeżył. **11.** chir. = *wprowadzić w miejsce właściwe jaką część ciała, która je opuściła, wprawić, odprowadzić*: O. jelita zawarte w przepuklinie. O. kość zwiechnięta = *nastawić, wstawić, wprawić*. **12.** fl. = a) O. linę = *puścić ją wolno, zluźnować, naddać*. b) od ładu, z ładu = *odbić, odepchnąć, odeprzeć, odpiąć*: O. od brzegu, od ładu. Troc. Łodnicy już jadą od brzegu, odkładają. L. W okręt wstąpi i z ładu odłoży. L. Przen.: Mnie stąd potrzeba dalej w świat O. Chr. (= *umykać*. L). c) Odkłóz! = *zatrzymaj! stój!* Sł. wil. **13.** Odkładać, **Ablegować, Aplegować** ogr. = *rozmnazzać rośliny za pomocą odkładów, ablegrow.* **O. ś. l.** nieos. *zostać odłożonym*: Kołnierz odkłada ś. na wierzch. Kiedy ś. kamień odłoży, musisz leżeć w otchłań. Prus. **2.** × O. ś. *oduczyć ś., odzwyczaić ś., odwyknąć*: Odkładam ś., odwykam. Mącz. Jeśli zaraz przelomić nie możesz złogo nalogu, odkładajże ś. po trosze. Wuj. Zbyteczne pije trunki, aż do tego punktu, że mu ś. od tego wstrzymać i O. niepodobna. L. <Od + Łożyć>

Odeżyisko, a, lm. a p. Odłóg: Chłop niektóry orać szedł nowe O. Papr. <Od + Łożyisko>

Odeżykowski przym. od **Odeżyisko, odłogowy.**

Odłóg, ogu, lm. ogi, † Odłoga l. a. Odłožysko, × Odłogowanie [Odłoga, Otłóg, Obłóg, Obłoga], × Zaron, × Zaronie *rola zostawiona na dłuższy czas bez uprawy, aby wypoczęła, wzmocniła ś., ugór*: Te role, które przez rok lub dłużej po oraniu albo zebraniu zboża w pokoju leżą, za-

onym odleżeniem ku odnowieniu przychodzą; dlatego je zowią odłogami, iż ś. ziemia taka odleżała. Trzye. Odłóg jest, gdy ś. ugor przez jaki rok lub więcej nie przerabia, ale ś. zapuszcza na samorodne lub zasiane trawy. Kluk. Zeszło żyto na ziemi leżącej odłogiem. Kras. Leżały odłogiem opuszczone od wieśniaków role. Nar. Odłogiem roli sztukę zostawić. Troc. Role pójda w odłogi. Troc. Nowizna jest rola z odłogu. Troc. Siał na odłogu. Troc. Przen.: *rzecz zaniedbana, zarzucona, pogardzona*: Wróć umarłego, proszę, co jeśli obecnie urzę, będzie mi mój bałwan odłogiem, a twój bóg bogiem. Mias. **2.** † O. przen. *miejsce odległe, kawał ziemi odległej, wygon, wygnanie, kres, kąt zapadły*: Większy stąd tobie pożytek, gdy nas na ostatecznym ziemi odłogiu zachowasz, niż kiedybyś nas zupełnie wykorzenił. Błaż. **3.** × O. *knieja*: W głębinach i odłogach leśnych. Błaż. (= *w kniejach*). Cheesz zwierza znaleźć w odłogu, najprzód ś. sam poleć Bogu. Biel. Z bitej zesli drogi, biorąc ś. w lasy i dzikie odłogi. Słow. **4.** przen.: Odłogiem = *w zaniebaniu, w pontewierce, w zapomnieniu, w opuszczeniu, w uśpieniu, w zastój*: Gdy ta rzecz była do sejmu odłożona, potem odłogiem aż dotąd została. Biel. M. Dni i noce na muzyce trawii, a insze zabawy odłogiem leżą. Boh. Testament gdzieś odłogiem w kącie leży. Troc. Miałem to dawniej do druku podać, odłogiem to wszystko leży. Falib. Rozumowi odłogiem leżeć pozwalają. Pileh. Leżał ten traktat odłogiem lat siła. Górn. Niektóre prośby nasze odłogiem leżą, nie żeby skutku nie miały, ale żeby słusznego czasu były wysłuchane. Birk. Odłogiem puścić, rzucić, położyć = *w odwołkę, w niepamięć; odłożyć, zamiechać, zostawić na boku, zaniedbać*: Wszystkie insze rzeczy natenczas odłogiem puściwszy, prosto do Pomorzań pospiesz. Błaż. Waśni spólne odłogiem położywszy, pomagajcie sobie przeciw spólnemu nieprzyjacielowi. Biel. M. Postanowiono, iż jeśliby ś. wiele wojen w czasie jednym nacisnęło, aby insze tymczasem odłogiem rzuciwszy, na jedną wszystkie siłki obrócić. Błaż. **5.** † O. p. **Odległość**: O., jak piasta odlega od swoich dżwonów, punkt od cyrkułu. Petr. Od Szachmata dla dalekiego odłogu miejsca późnych posiłków oczekawąby wypadało. Błaż. Dla odłogu miejsc dalekich. L. <Od + LEG/ŁOG>

Odłubać, bie, bał, Obdłubać *złubnąć dookoła; dłubiąc, obedrzeć, obrąć*: O. korę z drzewa, chleb ze skórki. <O + Dłubać>

Odłubanie, a, blm., czynność cz. Odłubać.

Odłubywać, uje, ywał p. Odłubać.

Odłubywanie, a, blm., czynność cz. Odłubywać.

Odłudzać, a, al p. Odłudzić.

Odłudzanie, a, blm., czynność cz. Odłudzać.

Odłudzenie, a, blm., czynność cz. Odłudzić.

Odłudzić, i, il, nied. Odłudzać *l. kogo od czego = odmamić, odwabić; kładząc odciągnąć, odwieść; odwieść*: Kraży djabeł, jako lew, łowiąc a zukać, aby którą owieczkę odłudził a. odstraszył od stada. Rej. Marne czaczka, ktoromi świat ludzi odłudza. Pot. O. od powinności. **2.** × O. kogo = *zbyć byle czym, kładząc odprawić, zamydlić oczy, zamamić, zaspokoić lada głupstwem, omamić, oszukać*: Nie światu, ale Bogu trzeba liźbę dać, bo ludzi, co tylko na twarz patrzą, lada czym odłudzi. Pot. **3.** × O. *pozabawić kogo zbudzeń, odczarować, rozczarować*. Sł. wil. **4.** p. **Odjudzić**. <Od + Łudzić>

[**Odługaśny**] *dość długi*. <O + DŁUG>

Odlugować, uje, ował, × Odlużyć, nied. **Odlugowywać, × Odlużać** *odmoczyć, wymacać w ługu; odmęć, zalać ługiem, wyługować*. <Od + Ługować>

Odlugowanie, a, blm., czynność cz. **Odlugować**. **Odlugowywać, a, ał p.** **Odlugować**. **Odlugowywanie, a**, blm., czynność cz. **Odlugowywać**.

Odlup, u, lm. **y** *kawałek odlupany od całości*. Lek.: † O. kości p. **Odśoina**. Zdr. **Odlupek**. <Od + Łup>

Odlupać, pie, pał, Odlupić, nied. **Odlupywać** *l. łupaniem odjąć, odebrać, odebrać; O. palcami = oddłubać, obdłubać. O. tynk. 2. obracać z łupiny, odebrać ze skórki, obłupać: O. jajko, jabłko. 3. odszczepić, odrąbać, ulupać: O. kawał drzewa*. <Od + Łupać>

Odlupanie, a, blm., czynność cz. **Odlupać**. **Odlupek, pka**, lm. **pkł i p.** **Odlup; Odkrzesek**, *ulupek: O. drzewa = odszczepiek, odszczep, trzaska. 2. łupina, skórka odlupiona, obierzyna*. <Od Odlup>

Odlupić, i, il i. p. **Odlupać**: Gospodarz wziął siekiere, a zamek odlupił, a skoro go zepsował, w kąć zaraz zarzucił. Papr. (= *odbił*). Gdy konopie odmokną, skóra s. wnet da odlupić. Trzye. 2. posp.: O. kogo = *wylupić, wybić*. <Od + Łupić>

Odlupienie, a, blm., czynność cz. **Odlupić, odlupanie**.

× **Odlupliwość, i**, blm. **i.** rz. od **Odlupliwy**. 2. geol., min. p. **Rozdzielenie**.

× **Odlupliwy** *łatwo odlupujący s., łupiący s., łupliwy, łupki*. <Od + Łupliwy>

Odlupywać, uje, ywał p. **Odlupać**.

Odlupywanie, a, blm., czynność cz. **Odlupywać**. **Odluskać, a, ał, Odluszczyć, † Odlużyć**, nied. **Odluskiwać, Odluszczać, † Odlużać** *obrać z łuski, z łuszczyn, obłuskać, wyluszczyć, obłuszczać groch. Włod. O. ryby. L. (= oskrobać). O. s. i. obłuszczyć z łuski, stracić łuskę; (o łusce) odpaść, obłuszczyć, obłuszczyć. 2. lek. = a) (o naskórku) poodrywać s., poodpadać płatkami po niektórych chorobach, np. po odrze i płonicy. b) (o kości) p. **Odśoić s.*** <Od + Łuskać>

Odluskanie, a, blm., czynność cz. **Odluskać**. **Odluskanie się, a s., blm.**, czynność cz. **Odluskać s.**

× **Odluskiwacz, a**, lm. e chir. (elevatorium) *narzędzie służące do podważania w głąb wciśniętych odtłoków kości, podważka, dźwizek*. <Od Odluskiwać>

Odluskiwać, iwa a. uje, ywał i O. s. p. **Odluskać**.

Odluskiwanie, a, blm., czynność cz. **Odluskiwać**. **Odluskiwanie się, a s., blm.**, czynność cz. **Odluskiwać s.**

Odluszczać, a, ał i O. s. p. **Odluskać**. **Odluszczenie, a**, blm., czynność cz. **Odluszczać**. **Odluszczenie się, a s., blm.**, czynność cz. **Odluszczać s.**

Odluszczenie, a, blm. **i.** czynność cz. **Odluszczyć**. 2. p. **Odluszczenie s.**: O. naskórka, kości.

Odluszczenie się, a s., blm., **Odluszczenie** czynność cz. **Odluszczyć s.**

Odluszczyć, y, ył p. **Odluskać**. <Od + Łuszczyć>

1. Odlużać, a, ał i O. s. p. **Obdlużyć**. <O + DŁUG>

2. Odlużać, a, ał i. × O. p. **Odlugować**. 2. † O. i † O. s. p. **Odluskać**: Ostatek obiadu z odłu-

nym grochem. Krm. Bob odłużany. Pot. Groch nieodłużany żywot puszy. Syr. <p. × **Odlużyć**>

1. Odlużanie, a, blm., czynność cz. **1. Odlużać**.

2. Odlużanie, a, blm., czynność cz. **2. Odlużać**.

1. Odlużanie się, a s., blm., czynność cz. **1. Odlużać s.**

2. Odlużanie się, a s., blm., czynność cz. **2. Odlużać s., odluskiwanie s.**

1. Odlużenie, a, lm. **a** czynność cz. **1. Odlużyć**: Kaucje i unikacje, na równi z długami zwyczajnymi, do porównawczych odłużeń mogłyby być wciągnięte. Bl.

2. Odlużenie, a, blm., czynność cz. **2. Odlużyć**.

1. Odlużenie się, a s., blm., czynność cz. **1. Odlużyć s.**

2. Odlużenie się, a s., blm., czynność cz. **2. Odlużyć s., odluskiwanie s.**

1. Odlużyć, y, ył i O. s. p. **Obdlużyć**. <O + DŁUG>

2. Odlużyć, y, ył i. × O. p. **Odlugować**. Przen.: Obejrzy s. nań Jezus, a Piotr, nie mogąc znieść dłużej, gorzkimi łzami grzech swój natychmiast odłuży. Pot. 2. † O. i † O. s. p. **Odluskać**: W skoki grochu mu odłuży i jeść każe z słoniną. Pot. Garść jęczmienia otłuczonego i z łupin ochrostanego, O. go i w wodzie warzyć. Syr. Polewka z bobu odłużonego. Spiecz. <Od + Łużyć, od Ług; por. Nm. ablaugen>

Odludkowy, × Odludkowy *od łudki idący*. Anat.: Żyła odludkowa, odstrzałkowa, zaskórna goleni, widoczna mniejsza, † damska przy kostce (vena saphena minor). <Od + Łudkowy>

× **Odludkowy p.** **Odludkowy**.

Odma, y, blm., **Odeście** lek. (pneumatis) *nieprawidłowe napełnienie s. jamy ciała powietrzem, opuszenie: O. brzuszna, bębniaca, imeteorizm (tyimpanites) p. Nadeście. O. macicy (physometra). O. piersiowa (pneumothorax)*. <O + Dma>

Odmacać, a, ał, nied. **Odmacywać** *macając, odnaleźć, odszukać; wymacać: Biegnać, przeciągał s. tylko pobity żydek czasem na plecach, lub odmacywał sobie rękoma żebra*. Dyg. <Od + Macać>

Odmacanie, a, blm., czynność cz. **Odmacać**.

Odmach, u, lm. **y** *machnięcie wsteczne, na odlew; zamach, rozmach, zamierzenie s.*: O. ręki. Kon. Jednym go zwała odmachem. Nar. Przen.: Iż tak mam mówić prostym odmachem. Klon. [Wojtek O. swoim pałaszem zrobił] (= *zamachnął s.*). † Bez odmachu = *bez pardonu, bez namysłu, prosto z mostu, bez ogródki, bez ceremonji, nie obwijając w hawelnę, bez skrupułu*: Widząc, że siekąc, rąbią bez odmachu, wtenczas s. prawdziwego nabrała przestachu. Petr. Odmachem ciąc, uderzyć. Troc. Bez odmachu powiedział. Górn. (= *bez długich przygotowań, wstępów, bez namysłu*). Ale to nie może być inaczej, brachu! musimy s. skosztować bez wszego odmachu. Papr. (= *bez zwoluczeń*). Potrawy zakazane teraz bez odmachu jedzą. Wuj. (= *bez skrupułu, bez ceremonji*). <Od + × Mach>

[**Odmach, u**, lm. **y**] *gmach*: Taki O. z lodu, w którym Mróz mieszka. <Od + i. [Mach]>

Odmachać, a, ał i. a. **Odmachnąć**. a) a. **Odmachnąć s.** cz. ni. *machnąć nawzajem*. b) cz. *czyn. machnięciem a. machaniem odbić, odeprzeć, odpchnąć, odegnąć: O. napastnika, muchy od oczu*. c) cz. *czyn. odciąć za jednym zamachem; ściąć, odrąbać od jednego razu*. 2. posp. przen. *szybko*,

gracko odrobić co; zmachać, machnąć, zepchnąć = sforsować; sprawić ś. gracko, zrobisz co: O. kawał roboty. O. kawał drogi (= odpalić). Odmachał w mig całą misę barszezu. <Od + Machać>

Odmachanie, a, blm., czynność cz. Odmachać. Odmachnąć, nie, nął i O. ś. p. Odmachać: Idź! głupi, oburknął ś. i odmachnął ś. gniewnie. Kon. <Od + Machnąć>

Odmachnięcie, a, blm., czynność cz. Odmachnąć. Odmacierzyński gram. *pochodzący od imienia matki: Imię, nazwa odmacierzyńska = nazwa rodowa, pochodząca od imienia matki (np. Elźbieciak, Jagmin = Jagnin). <Od + Macierzyński>*

Odmacywać, ywa a. uje, ywał p. Odmacać. Odmacywanie, a, blm., czynność cz. Odmacywać. Odmaczać, a, ał p. Odmoczyć. <Od + Maczać>

Odmaczanie, a, blm., czynność cz. Odmaczać. [Odmadzać się, a ś., ał ś.] p. Odmagać ś. <Od + MOG/MAG>

[Odmadzanie się, a ś., blm.] czynność cz. Odmadzać ś.

[Odmagać się, a ś., ał ś., Odmadzać ś.] I. wymawiać ś., wzbraniać ś., bronić ś. 2. nie chciał tego robić, co każą; nie chciał tego, co dają. <Od + MOG/MAG>

[Odmaganie się, a ś., blm.] czynność cz. Odmagać ś.

Odmaglować, uje, ował odbyć maglowanie, zmaglować: O. wszystką bieliznę. <Od + Maglować>

Odmaglowanie, a, blm., czynność cz. Odmaglować.

Odmakać, a, ał p. Odmoknąć.

Odmakanie, a, blm., czynność cz. Odmakać.

Odmalować, uje, ował, nied. Odmalowywać I. odbyć malowanie czego, pomalować, wymalować, odrobić farbami: O. pokój. 2. odlać kogo, co w malowidle, namalować, wymalować, przedstawić na obrazie: O. portret, bitwę. 3. przen. przedstawić malowniczo; opisać, opowiedzieć żywo, obrazowo, barwnie: Ponieważ jej nie znasz, więc ci ją dokładnie odmaluję. L. Nieznośną ich niewolą nam odmalował. Troc. O. czyj stan, położenie (= przedstawić w żywych kolorach). O jakom ja Sesostra przeciwni farby sobie odmalowywał! Jabł. (= wystawiał, wyobrażał). A to mię odmalował! (= obmalował, oczernił, osmarował). Tak brzydtko był w oczach każdego odmalowany, że ś. oddalić musiał od dworu. L. Niezego nie zaniedba, aby sadzami hetmana O. Sienk. (= przedstawić w czarnych kolorach, oczernić). <Od + Malować>

Odmalowanie, a I. blm., czynność cz. Odmalować. 2. [O., lm. a] malowanie, malowidło, malowanka, obraz: [Un sie stał taki, jak O.].

Odmalowywać, ywa a. uje, ywał p. Odmalować. Odmalowywanie, a, blm., czynność cz. Odmalowywać.

Odmamiać, a, ał p. Odmamić.

Odmamianie, a, blm., czynność cz. Odmamiać.

× Odmamicieli, a, lm. e ten, co odmania, wodzić, kusiciel, pokusa. <Od Odmamić>

Odmamić, i, il, nied. Odmamiać I. kogo = odłudzić, odwabić; mamiać, odciągnąć, odwieść od kogo, od czego. 2. posp. od = wyłudzić, wyderzyć, wymanić, wycygnąć, wyłgać; wykpić, wydrwić. <Od + Mamić>

Odmamienie, a, blm., czynność cz. Odmamić.

† Odmarja, i, lm. e, [Omarja] = Almarja. <Łć. armarium = szafa (na oręż)>

Odmarkotać, a, ał, nied. × Odmarkotywać *markocząc, odpowiedzieć; odmrucnąć, odwarclnąć, odburknąć.* <Od + Markotać>

Odmarkotanie, a, blm., czynność cz. Odmarkotać.

× Odmarkotywać, a, ał p. Odmarkotać. Troc. × Odmarkotywanie, a, blm., czynność cz. Odmarkotywać.

[Odmarkować, uje, ował] odpowiedzieć, odeprzeć: Milkli wtedy, i żaden nie odmarkował. Ork. <Od + *Markować, z Nm. merken, be-merken> **[Odmarkowanie, a, blm.] czynność cz. Odmarkować.**

Odmarsz, u, lm. e odejście, odwrót marszem, wymarsz, wyruszenie: Trąba odmarszu odzywa ś. kilka razy mocno. Wysp. <Od + Marsz>

Odmarszczać, a, ał p. Odmarszczyć. Odmarszczenie, a, blm., czynność cz. Odmarszczać.

Odmarszczenie, a, blm., czynność cz. Odmarszczyć.

Odmarszczyć, y, yl, nied. Odmarszczać *marszkie odprostować, wyciągnąć, rozpuścić; rozmarszczyć, wygładzić z marszczek: O. kdmierzki. Przen.: O. czoło = wypogodzić, wyjaśnić, rozchmurzyć, rozmarszczyć, rozjaśnić; odsepić ś.:* Przecie dziś odmarszczysz czoło i z nami będziesz ś. cieszył. Rzew. <Od + Marszczyć>

Odmarzać, a, ał (Odmarzać) p. Odmarznąć. Odmarzanie, a, blm. (Odmarżanie) czynność cz. Odmarzać.

Odmarżły, Odmarżnięty, Odmarżnięty *który odmarżł.* <Od Odmarznąć>

Odmarznąć, znie, znał a. zł (Odmarznąć), nied. Odmarzać I. rozmarznąć, odtajać, pnieć: Odmarza na dworze (= odnieka, jest odwilż, taje, topnieje). 2. odpasć z przenożenia, umarznąć: Ucho mu odmarzło. Jeleń gałęziste rogi swoje co rok porania, iż mu odmarzają. Sien. <Od + Marznąć>

Odmarżnienie, a, blm. p. Odmarżnięcie. Odmarżnięcie, a, blm. p. Odmarżnięcie. Odmarżnięty p. Odmarżły. Odmarżnienie, a, blm. p. Odmarżnięcie. Odmarżnięcie, a, blm., Odmarżnięcie, Odmarżnienie, Odmarżnienie *czynność cz. Odmarznąć.*

Odmarżnięty p. Odmarżły. Odmaskować, uje, ował zdemaskować. Brzoz. <Od + Maskować>

Odmaskowanie, a, blm., czynność cz. Odmaskować.

[Odmastek, tka, lm. tki] koń odróżniający ś. swoją inną maścią między końmi tegoż samego zaprzęgu. <Od + *Mastek, od Maść>

Odmaszzerować, uje, ował maszerując, odejść: Na miejscu zwrot wykonał, furazerkę na bakier włożył i odmaszerował. Jez. Przen.: Od był rewjaj ostatnią i po rewji na tamten świat odmaszerował. Jez. (= powędrował). <Od + Maszerować>

Odmaszzerowanie, a, blm., czynność cz. Odmaszzerować.

† Odmatać, a, ał i † O. ś. p. Odmotać. <Od + Matać>

† Odmatanie, a, blm., czynność cz. Odmatać. † Odmatanie się, a ś., blm., czynność cz. Odmatać ś.

Odmawiać, a, ał i [O. ś.] p. Odmówić. <Od + Mawiać>

Odmawianie, a, lm. a czynność cz. Odmawiać: Podtrzymała ś. lekami i odmawianiami. Jez.

[Odmawianie się, a ś., blm.] czynność cz. **Odmawiać ś.**

Odmazać, że, zał, nied. Odmazywać 1. *namazać; mazać, odrysować, nakreślić; nabażgrać, nagwazdać*: O. portret. 2. *odjąć przez zmazanie*: Dopisał jeszcze 5 złotych, a potem odmazał. O. rękę narysowanej figurze. Odmazał zero od napisanej cyfry. **O. ś.** od kogo, od czego, posp. = *odczepić ś., uwolnić ś., odkaraskać ś.*: Nie można ś. od niego **O.** <Od + Mazać>

Odmazanie, a, blm., czynność cz. **Odmazać.**

Odmazanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odmazać ś.**

Odmazurzenie, a, blm., czynność cz. **Odmazurzyć**: Nazwisko Kuczyński pochodzi przez **O.** od Kuciński. Karł.

Odmazurzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Odmazurzyć ś.**

Odmazurzyć, y, ył 1. *zatrzeć, usunąć cechy pochodzenia mazurskiego*. 2. *odjąć cechy wymawiania, brzmienia po mazursku, zmieniając z, s, c na: ż, sz, cz i t. d., to jest wymawiając np. królewicz zam. królewic i t. d.* **O. ś.** stracić cechy mazurskie. <Od + Mazurzyć>

Odmazywać, uje, ywał i **O. ś. p. Odmazać.**

Odmazywanie, a, blm., czynność cz. **Odmazywać.**

Odmazywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odmazywać ś.**

Odmieł p. **Odmieść.**

Odmetalizować, uje, ował, nied. Odmetalizowywać *pozbawić metal jego metalicznych własności*. <Od + Metalizować>

Odmetalizowanie, a, blm., czynność cz. **Odmetalizować.**

Odmetalizowywać, ywa a. uje, ywał p. **Odmetalizować.**

Odmetalizowywanie, a, blm., czynność cz. **Odmetalizowywać.**

Odmęt, u, lm. y 1. *woda zamącona, zamącona, wzburzona, mętna*: W odmęcie ryby łowić. Prz. (= w mętnej wodzie ryby łowić). Prz. (= korzystać z zamieszania, chaosu, niezgody). Każdy w odmęcie sobie łowić umie. **L. 2. wir; otchłań, przepaść wodna; toń, nurt, głębia**: Śeigał... Otomana przez morskie odmęty. Mick. Posp.: Słży pieniążki jak w **O.** Ale to wszystko odmętem spieszącym ku roztrząskaniu ś. własnemu. Krasin. Przen.: W odmęcie naszego szczęścia, w namiętnym uścisku naszych dusz zapomnieliśmy o piękności morza. Przybysz. (= w powodzi, w bezdenności). Obszar, gnuśności zalany odmętem: to ziemia. Mick. 3. *przen. zamęt, zamieszanie, chaos, rozgardjasz, nieporządek, nieład, rwetes, tartas, zgiełk, tumult, piekło*: **O.** spraw, intryg. Wtrącić kraj w **O.** zamieszek. Wydobyć ś. z odmętu. Ciało psuje ś., gnije i uchodzi w **O.** czyli chaos, z którego nowe rodzą ś. ciała. **L.** Nikt mię nie zna; siedzę jak w odmęcie. Jabł. W odmęcie duszy szukał myśli. Syrok. 4. †**O.** *obłąd, odurzenie*: Jak w odmęcie. Troc. <Od + Męt>

Odmętnić, i, ił *metów pozbawić, odklarować płyn jaki*. <Od + *Mętnić, od Mętny>

Odmętnienie, a, blm., czynność cz. **Odmętnić.**

× **Odmęczyźniać, a, ał** p. **Odmęczyźnić.**

× **Odmęczyźnianie, a, blm.,** czynność cz. **Odmęczyźniać.**

× **Odmęczyźnić, i, ił, nied. × Odmęczyźniać** *pozbawić cech męczyzny, pozbawić męskości*: Choroba człowieka odmęczyźnia. Krasin. <Od + *Męczyźnić, od Męczyżna>

× **Odmęczyźnienie, a, blm.,** czynność cz. **Odmęczyźnić.**

× **Odmia, i, lm. e** *odętość, odęcie, wzdęcie*: Wiśną żagle; skąd tylko Zefir kołowrotem kinie, czyniąc anfrakty, odmie i kobeile. Pot. <O + DM/DE>

Odmiał, u, lm. y, Odpłóczysko 1. *mielizna odbrzeźna, odsyp, odsepiśko, odsypisko, płytkie miejsce w wodzie u brzegów*. 2. *Jawa piaszczysta w morzu, mielizna, przenoszona czasem przez wiatr na ląd, gdzie tworzy wydmy*: Do znoszenia odsypów i odmiałów najkorzystniej użyć wyłobnika. Pol. 3. *miejsce płytkie przed progiem upustu od strony stawu, czyli dopływu; pochły brzeg grobli*: Gdy staw odmiału żadnego prawie nie miał, cały więc ciężar wody wspierał ś. na grobli; dałem więc **O.** tym kształtem, iż od grobli piasek i namuł spadkiem nieznacznym coraz w staw idzie. Kras. <Od + Miał>

Odmiana, y, lm. y 1. *odmienienie, odmienienie ś., zmiana, przemiana, przeistoczenie, przekształcenie, nowa postać*: Nie tu trwałego, wszystko odmianie podlega. **L.** Słońce biegiem swoim czyni odmiany w roku, to jest wiosnę, lato, jesień i zimę. Otw. Odmiany księżycy p. Księżyc. Koguty pieją, będzie **O.** Dopiero przed samą św. Żucją przyszła **O.** Reym. (= *zmiana pogody*). Zrób dziś na obiad co innego dla odmiany (= *dla rozmaitości*). Została bez szkody i bez odmiany swej czei. Ort. **O.** na lepsze, na gorsze = *zwrót ku...* Nie wiastom **O.** przyzwolta. Boh. Skąd w mistrzu tak nagłe odmiany? Mick. Nie jest bez grzeczności i miłość dziecinna, i wzgląd męża dla żony przy ludziach, i pana dla sług swoich, a w każdej jest pewna **O.** Mick. (= *różnica*). 2. *zmiana, przemiana kolejna, luzowanie ś., kolej*: Czowali noc całą na odmianę (= *luzowali jeden drugiego*). Zaczynj, Dameto, potym, Menalko, w przemiany nucię będziesz, lubią muzy te odmiany. Nagur. Gdy on służył w porządku odmiany swej przed Bogiem. Bud. Woj.: Biuro odmián w komisji rządowej wojny. 3. †**O.** [O.] *zamiana, zamian, nagroda, wynagrodzenie, indemnizacja, odszkodowanie*: Przysądził sobie cesarz winnie, a panu jej odmianę jakąś dał. Skar. 4. *gram. zmienianie zakończeń wyrazów; przypadkowanie, deklinacja, a. konjugacja; fleksja*: Odmiana przez przypadki, liczby, rodzaje, tryby, osoby, czasy. **O.** przez stopnie = *stopniowanie*. 5. *znak odmienny, plama, centka, lata, pręga odmiennego koloru*: Pies biały z czarnymi odmianami. Koń bez odmiany (= *jednostajnej mąści*). Konia bez odmiany oddać, z jedną sobie chować, ze dwiema przyjacielowi, ze trzema nieprzyjacielowi, a ze czterema przedać. Prz. **O.** w ciele. Troc. Marmur cielisty z czarnymi odmianami. 6. *poddział gatunku, jako jednostka w układzie naukowym (klasyfikacji)*: Gatunki często bywają dzielone na podgatunki, odmiany, rasy. Krwawnik jest podgatunkiem chalcedonu i ma dwie odmiany: pospolity i włóknisty. Przen.: † Zacharjusz był z odmiany Abjowej, a żona jego z córek Aaronowych. Bud. 7. †**O.** *weksel*: Przez odmianę pieniądze posłać. Troc. <Od + Miana>

[**Odmianek, nka, lm. nkł**] 1. **p. Odmieniec**. 2. *kłanca*. <Od + *Mianek, M(IAN)>

× **Odmianiec, nca, lm. ncy** p. **Odmieniec**: Ty, odmiancze, winny, lekszy od wiochej trzeiny. Nar. <Od + *Mianiec, M(IAN)>

Odmianka, i, lm. i *drugi tekst odmienny, druga postać odmienna, warjant*: Eneas wspomina o stosunkach małżeńskich, które jakby odmiankę jakąś pierwotnej poliandrii przypominają. Brk.

Jeżeli rysunek pieczęci Dobiesława z Koszycze jest wierny, to melibryśmy odmiankę jego herbu. Łag. Odmianki wyrazu: *wuj i wujo, móg i moga*. †W odmianki przys. *naprzemian*. Mącz. <Od Odmiana>

Odmiar, u, lm. y f. × O. *odpłata, nagroda, wzajemnienie* ś.: Na kark oprawy ciała ś. waliło, aby, gdy innym nie mogło odmiarem, z mym przynajmniej mściło ś. ciężarem. Chr. Muzy darem rozniosłeś sławę Augusta, August cię muzy odmiarem podaje w potomne usta. Kniaź. 2. *obręb, zakres, sfera, dziedzina, kraina*: O. nauk. Garcz. <Od †Miar>

†**Odmiar**a, y, lm. y *odmierzenie, odmierzanie*: Zwrót swój obiecał, na który czas O. zboża wojsku przypadał. Warg. <Od †Miara>

†**Odmia**t, u, lm. y *odrzuć*: Upodobaj, co raczyś, odmiatu nie będzie. Zebr. <Od Odmiatać, MIOT/MOT>

Odmiatać, a, ał p. **Odmie**ś.

Odmiatanie, a, bjm., czynność cz. **Odmia**tać.

†**Odmia**tować, uje, ował p. **Odmie**ś. Błaż.

†**Odmia**towanie, a, bjm., czynność cz. **Odmia**tować, *odrzuć*.

Odmiauczyć, y, ał p. **Odmia**uknąć. <Od †Miauczyć>

Odmiauczenie, a, bjm., czynność cz. **Odmia**uczyć.

Odmiaukać, a, ał p. **Odmia**uknąć. <Od †Miaukać>

Odmiaukanie, a, bjm., czynność cz. **Odmia**ukać.

Odmiauknąć, nie, nał, **Odmia**uczyć, nied. **Odmia**ukać *odpowiedzieć miaczeniem na miaczenie, miauknąć w odpowiedzi*. <Od †Miauknąć>

Odmiauknięcie, a, bjm., czynność cz. **Odmia**uknąć.

[**Odmied**zka, i, lm. i] *pierwsza skiba od miedzy*. <Od †Miedzka>

× **Odmie**l, i, lm. e *miejsce płytkie w wodzie, mielizna*. L. <Od †M(IAŁ)>

Odmielenie, a, bjm., czynność cz. **Odmie**l.

× **Odmie**lenie, a, bjm., czynność cz. **Odmie**lić.

× **Odmie**lić, i, il co = *zrobić co w kształcie odmiatu*: Korytu jej (rzeki) pogłębia ś. znacznie i odmieliło górską dolinę. Pol. <Od †*Mielić, od M(IAŁ)>

Odmieniacz, a, lm. e *ten, co odmienia*: O. słów, rzeczowników. Bobr. O. pieniądzy = *wymieniacz*, *wekslarz*, *bankier*, × *kambjer*, × *kambista*, × *kambjerz*, × *monetnik*, × *monetarz*: O., *przekupień pieniędzy*. Kn. <Od Odmieniać>

Odmieniać, a, ał i O. ś. p. **Odmie**nić. <Od †Mieniać>

Odmieniający 1. *który odmienia*. 2. gram. *posiadający odmianę imienia i słowa, fleksyjny*: Języki indoeuropejskie są odmieniające.

[**Odmie**niak, a, lm. i] p. **Odmie**niec. <Od †*Mieniak, M(IAN)>

Odmienialny *mogący być odmienionym, zamienionym*: Pieniądże szkodkiem są odmienialnych rzeczy. Petr. <Od Odmieniać>

Odmienianie, a, bjm., czynność cz. **Odmie**niać.

Odmienianie się, a ś., bjm., czynność cz. **Odmie**niać ś.

Odmienić, i, il, [Otmienić], nied. **Odmie**niać 1. *zastąpić jedno drugim, zmienić, zamienić, przemienić*: O. suknie, talerze, mieszkanie, konie na poczie, sposób życia, postępowanie, miejsce, stan, pana, służbę, zdanie. Nie ludzkie to sprawy: serce O. i wiarę w nie wlać. Skar. Stan O. = *wstać w związku małżeńskie*. L. Życzę, abyś bardzo w młodym wieku stanu nie odmieniała. Hof. Co

komu zamierzył Twórcą wszystkich rzeczy, nie zdoła tego rozum O. człowieczy. Wor. Wszystko Bóg O. może. Prz. Służący panów odmieniają, jak suknie. L. × O. pieniądze = *rozmienić, zmienić*: O. komu, u kogo czerwoną złoty. Troc. Monetarze drobna a prostą monetę za wielką odmieniałi. Sekl. Odmienił srebro w złoto. Troc. 2. *zrobić innym, odmiennym, przerobić, przeinaczyć, przemienić, przekształcić, przekreślić, poprawić, zreformować, zreorganizować*: Szatan o to ś. stara, aby człowiekowi zaćmił, zinaczył, odmienił, sfałszował prawdziwą znajomość Pańską. Wiśn. Przekłęty, ktoby moje ustawy odmienił, albo im przyczyniając, albo ujmując. Baz. Nie jest to sromota, jako ś. odmieniają rzeczy, tak i radę naszą odmieniać. Gór. Trudno wyrok O. przedwieczny. Koch. W. Stan wysoki obyczajów jego nie odmienił. Skar. O. ustawę, porządek rzeczy. 3. [O.] *zmienić ś., sprzeniewierzyć ś., nie dotrzymać placu*: Niech go Pán Bóg skarże, kto scyrze koeha, a potym odmieni. 4. † O. *urozmaicić, upstrzyć*: Coraz wysmienitszymi mowę swoją odmienia (przeplatywa) conceptami. Troc. Sardana-palus odmieniał twarz sobie farbami. Wer. 5. gram. *wyrazić różne względy danego wyrazu, zmieniając jego końcówkę*: O. rzeczownik, przymiotnik, słowo. O. przez liczby, przypadki, rodzaje, stopnie, czasy, tryby. O. ś. f. *zmienić ś., ulec zmianie, przemienić ś.*: Trzy razy księżyce odmienił ś. złoty, jak na tym piasku rozbiłem namioty. Słow. Tak ś. ujrzaniem onego trupa odmienił, iż ś. stał jakoby inszy. Skar. Wszystkie ś. rzeczy odmieniają, jedne narody rosna, drugie upadają. Otw. Czasy ś. odmieniają, z czasami ludzie. Zabł. Mienia ś. lata, noc za dniem żenie, ja ś. w miłości mej nie odmienię. Karp. Tam ś. wiele rzeczy zanichełało, wiele odmieniło. Gór. Kiedy do kogo raz ś. przywieszsz, nie odmienia ś. nigdy. Hof. Odmieniać ś. w obyczajach, odmieniać obyczaje w lepsze albo gorsze. Kn. Nie odmieniają ś. jako marzec na wiosnę, gdzie jednego dnia będzie i deszcz, i jasno, i krupy. Rej. × Odmieniać ś. w co = *niedojednostajnie jednego ś. trzymać*. L. Wolimy my starożytności ś. trzymać, niżeli, za twoją idąc radą, coraz w nowe zwyczajaje cerkiewne, by kucharz w potrawy, ś. odmieniać. Pim. 2. w co = *zmienić ś., zamienić ś., obrócić ś., przeobrazić ś., przeistoczyć ś., przejść, przekształcić ś., przerozdzic ś.*: Odmienila ś. pszenica w kąkol. Birk. [Odmienię ja ś. w maluśkiego ptaszka]. Śmiech w płacz ś. odmienia. 3. [O. ś.] *odróżnić ś.*: Czym ś. człek od zwierzęcia odmieni. Kon. 4. nied. gram. *ulegać odmianom gramatycznym, być zdolnym do odmian gramatycznych*: Przymiotnik odmienia ś. przez rodzaje. <Od †1. Mienić>

Odmieniec, *hca* 1. lm. *ńcy*, × **Odmie**nianiec = a) [O., **Odmie**nnik, **Odmie**niak] = *człowiek różniący ś. od reszty ludzi, wyrodek, dziwoląg*: Znany was, odmieńce djabelni. Ork. O. z piekła rodem. β) a. [Otmian, Otmiana, Otmia, **Odmie**niak] *dziecko zamienione przez boginki (zam. prawdziwego), boginiak, dzieciak z dużą głową i krzywymi nogami, z puchliną w głowie lub z jaką inną chorobą, dziecko brzydkie i upośledzone przez naturę, idjota*. γ) *człowiek niedobry*. δ) *człowiek obcy, z obcej wsi; cudzoziemiec*: Insi ludzie odmieńcy. Ork. Nie dowierzaj Miemcom, bo to Odmieć jest O. e) *człowiek łatwo i często zmieniający zdanie*. b) *ten, co zdradza religję, narodowość, zdradca, odszczepieniec, odstępcza, renegat, apostata*: Małoby czyniło pożytku począć żyć w dobrej wierze, gdzieby w tym zaczątku człowiek miał ustać

a odmieńcem być. Gil. Mickiewicz cisnął w dedykacji rzekomym odmieńcom ciężki zarzut. Spas. Odmienicy dwa razy traćą, a wzgardę z obu stron odnoszą. Nar. Łakomy, gniewliwy O. stracił sławę roztropności i powolności. Nar. Wprowadzoną do ruskich ksiąg religiję O. Daniel wyrugował. Zim. Reszta tych odmieńców do Szwedów uszła za namową rebelizantów inflanckich. Nar. 2. Im. **ńce = a)** O. wodorostów bot. (*chondrus crispus*) nazwa wodorostu chrząścica strzępiasta z powodu jej odmian. b) min. rodzaj amfibolu. c) a. **Proteusz** zool. (*ambiguus*) zwierzę ziemnowodne nagoskórne skrzelonośne. <Od Odmienny>

Odmienienie, a, blm., czynność cz. **Odmienić**: Urzędnik powinien owcom piątno dać dla nieodmientenia skór, gdy co zdechnie. Haur.

Odmienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Odmienić** s.

† **Odmienisty** p. **Odmienny**: Z serca, które jest jakoby wiatr odmienniste. Kaz. 1555. <Od Odmiana>

Odmiennia, i, lm. e gram. p. **Fleksja**. <Od Odmienny>

Odmienne przys. od **Odmienny**: Człowiek krótko tu na świecie żywie, i to O., nędznie, bojaźliwie. Sep.

Odmiennik, a l. [O., lm. cy] p. **Odmieniec**. 2. lm. ki bot. (*limodorum*) roś. z rodziny storczykowatych.

Odmienniowy przym. od **Odmiennia**, *fleksyjny*: Odmienniowe właściwości języka.

Odmienność, i l. blm. rz. od **Odmienny**: Uważaj O. fortuny, jako ś. ona dziwnym kołem toczy. Rej. 2. × O. *odmiana, zmiana, przemiana, kolej, przekształcenie*: Podlegać odmiennościom. Dla odmienności urzędników (ekonomów). Ek.

Odmienny, † **Odmienisty** l. *mający odmiany, odmieniający* ś.: Części mowy odmienne. Imięstów O. p. **Imięstów**. 2. *zmienny, ulegający zmianom, nietrwały, niestaly, niestateczny*: Turków bardzo przez ten czas wypłeniło odmiennie powietrze. Grab. O. jak wiatr. Prz. Proteusz nie mógł być odmienniejszy, jako ci w stroju swym młokosi. Opal. Odmienne i z sobą walczące myśli i skłonności miał. Skar. O. w myśli. L. Niech sobie odmienna będzie i troszkę fksatka, byle jędzą nie była. Orzesz. Wysiewki na folwarku pan ma mieć na regiestrze, i na niwy jeszcze lepiej, dla urzędników odmiennych. Ek. (= *niewpewnych*). 3. *inaczej, inny, różny, zmieniony*: O. sposób myślenia. Nie poznali go, tak ś. stał odmiennym. Chr. Strój ich tylko jest koźnierem O. Troe. [Dym z lulka ma O. odór] (= *sobie właściwy, charakterystyczny*). 4. Stan O. (kobiety) = *ciążarność, brzemiennność; stan poważny, błogosławiony*: Być w odmiennym stanie. 5. × O. *mający po sobie odmiany, laciasty, nakrapiany, centkowany, pstry, pstrokaty*: Pies O. Barany odmiennej barwy i srokatę. Leop. <Od Odmiana>

[**Odmienka**, i, lm. i] *baginka*. <Od + M(IAN)>

Odmierzać, a, ał p. **Odmierzyć**.

Odmierzanie, a, blm., czynność cz. **Odmierzać**.

Odmierzenie, a, blm., czynność cz. **Odmierzyć**.

Odmierzyć, y, ył, nied. **Odmierzać** l. *odbyć mierzenie, zmierzyć, wymierzyć, przemierzyć*: O. zboże swoim korcem. O., ile trzyma kufa. O. pewną ilość = *namierzyć*. Strzemiennego po kusztyczku ś. napijemy, za to z powrotem nie będziemy sobie z góry odmierzali. Sienk. (= *wydziałali*). 2. przen. komu = *wymierzyć nawzajem, oddać, odwzajemnić, odplacić, odwzajemnić* ś., *wyzwajemnić* ś.: Jaka

miarką mierzysz, taką ci odmierzą. Prz. Jaka my piędzią drugiemu mierzymy, tak odmierzaną i my odbierzemy. Jabł. Szezęśliwy, który odmierzy złości, coś niemi trapił nas bez litości. Ryb. <Od + Mierzyć>

Odmieszać, a, ał, posp. **Odmieszać** l. *odbyć mieszanie; wymieszać, ile potrzeba, wymać, skłócić należycie*. 2. *pomieszać, zamieszać nawzajem*: W kubku, w którym on wam mieszał (wino), odmieszajecie jemu dwojako. Leop. <Od + Mieszać>

Odmieszanie, a, blm., czynność cz. **Odmieszać**. **Odmieszkać**, a, ał, posp. **Odmieszkać** l. *gdzie mieszkać, odbyć swój czas; wymieszkać, przemieszkać pewien czas*. 2. *co = odebrać mieszaniem, przynając mieszkanie zamiast należności*: O. pożyczoną sumę. <Od + Mieszkać>

Odmieszkanie, a, blm., czynność cz. **Odmieszkać**. **Odmiesić**, ecie, ół, † **Odmiotnąć**, † **Odmiotać**, nied. **Odmiotać**, † **Odmiotać**, † **Odmiotować** l. *odgarnąć, odsunąć miotłą, skrzydłem; zmiąć na bok, precz*: O. śmiecie, piasek. 2. † O. *odrzuć, cisnąć precz*; przen. *odrzuć, odtrącić, odsunąć, odepchnąć*: Przemozeni od naszych, poszli, odmiotawszy od siebie broni. Biel. M. Odmiałał nieprzystojny warunek. L. Nie odmiotajże mnie od swej obliczności, ani bierz ode mnie ducha swej mądrości. Kochan. Ludzie barzo radzi z cudzych ś. szkód naprawują, a co gorsze odmiotują. Rej. Cheesz, umiesz ratować, nie chciejże nas odmiotować. K. G. Libertyn odmiata księgi Pisma św. Bals. (= *nie uznaje ich*). Proroki jakoby nie mówili Duchem Św., odmiatał. Skar. (= *przeczy*). 3. † *Zołądek odmiata = odbija, wraca, odrzuć*. <Od + Mieść>

† **Odmietać**, a, ał p. **Odmiesić**.

† **Odmietanie**, a, blm., czynność cz. **Odmietać**.

† **Odmietować**, uje, ował p. **Odmiesić**.

† **Odmietowanie**, a, blm., czynność cz. **Odmietować**.

† **Odmieć**, y, blm. p. **Odwilż**: Po gwałtownym mrozie pospolicie bywa O. Górn. Sklepy takie nietrwałe dla słonej wilgoci w nich, która na O. a. i na plutę zawsze odwilgnie. Trzyc. <Od + *Mieć, MIE(K)/MN/MIN>

[**Odmieka**, i, lm. i] *odwilż*. <Od + *Mieka, MIE(K)/MN/MIN>

Odmiekać, a, ał p. **Odmieknąć**.

Odmiekanie, a, blm., czynność cz. **Odmiekać**.

Odmiekać, a, ał p. **Odmieknąć**.

Odmiekanie, a, blm., czynność cz. **Odmiekać**.

Odmiekanie, a, blm., czynność cz. **Odmieknąć**.

Odmiekanie, y, ył, [Odmieknąć], nied. **Odmiekać**, [Odmieknąć] l. *rozmięknąć, zrobić miękkim*,

zmięknąć szczeg. w płynie, w wilgoci, odmoczyć: Wilgoć odmieka, a ogień zagrzewa. Rej. Ocean wszystkę ziemię okrzył tak, iż ją ze wszystkich stron odmieka i odwilża. Biel. M. O. suchar w wodzie. 2. przen. *zmięknąć, skruszyć, zlągoczyć*: O. serce czyje (= *rozczulić, rozrzewnić, roztkliwić, poruszyć, wzruszyć*). Umiał biskup i tych, którzy byli niemilosierni, do jałmużny przywoździł i serce ich O. Skar. Nauka w nas srogosć odmieka tak, iż nikt z przyrodzenia srogim tak bardzo nie jest, któryby ś. ubłagał a O. nie dał, by tylko nauki nasładować chciał. Kosz. Staraj ś., byś przykre napomnienia piękniemi a łagodnemi słowy ubłagał a odmieknął. Kosz. <Od + Mieknąć>

Odmieknąć, knie, knął a. kł, nied. **Odmiekać** *stać ś. miększym w wilgoci, w płynie; namieknąć, rozmięknąć, wymieknąć należycie*: W ciepłej wodzie nogę namoczywszy, gdy nagniotki odmiekną,

dobyć je nożykiem. Perz. Ziemia zaczyna odmiękać = *miękczeje przez wilgoć*. Nieos.: × Odmięka na dworze = *wilgotnieje, jest odwilż, puszcza, taje, topnieje, odmarza*. <Od + Mięknąć>

Odmięknienie, a, bfm., czynność cz. **Odmięknąć**.

Odmieszac, a, ał posp. p. **Odmieszac**.

Odmieszanie, a, bfm., czynność cz. **Odmieszac**, *odmieszanie*.

Odmieszkać, a, ał posp. p. **Odmieszkać**.

Odmieszkanie, a, bfm., czynność cz. **Odmieszkać**, *odmieszkanie*.

Odmigęba, y, lm. y, **Odmipysk**, × **Odmopysk** ten, co ma wielkie wargi; człowiek, dla gniewu nie odpowiadający na pytania; nieprzystępny z powodu gniewu a. dumy; człowiek odcęty, nadęty, pyszałek, błąk: Policzki nadymać jedno dudom należy, abo owym odmigębom. L. Taki pędziwiatr, taki O., co tylko puszyć lubi, wszystko zmarnuje. Sienk. <O + DM/DĘ + Gęba>

× **Odmilosić się**, i s., il s. *pozbyć s. miłości, odkochać s.* Krasin. <Od + *Miłosić, od Miłosny>

× **Odmilosiwienie się**, a s., bfm., czynność cz. **Odmilosić s.**

× **Odmilować**, uje, ował, nied. × **Odmilowywać** l. kogo = *umilować nawzajem, odplacić wzajemną miłością, okazać s. komu wzajemnym w miłości*: Umilował ciebie Bóg przy odkupieniu i poświęcaniu; nie będzieszze chciał O. takiego miłośnika twego? Hrb. 2. komu kogo = *zakochawszy s. w kim, odnieć go komu; odciągnąć miłostkami; zbalanucić, uwieść kochanego*: Gniewała s. na męża-Medea, iż córka Glauka odmilowała jej Jazona i ślub z nim brała. Petr. Małoż jeszcze na tym masz, żeś mi odwabiała i odmilowała męża? Leop. <Od + Miłować>

× **Odmilowanie**, a, bfm., czynność cz. **Odmilować**.

× **Odmilowywać**, a, ał p. **Odmilować**.

× **Odmilowywanie**, a, bfm., czynność cz. **Odmilowywać**.

× **Odmiot**, u, lm. y l. *odrzućcie, odrzucanie; odrzucenie, odepchnięcie, wzgarda*: Jeśli O. w prośbach naszych uznamy. Błaż. (= odmowę). Kogo czysty prawdziwej blask otacza enoty, nie zna on, co są gminne łaski lub odmioty. L. Bezpiecznie króla o to, co chce, prosi, a odmiotu swym prośbom nie odnosi. Groch. Dałeś mu, czego pragnął, a oczkolwiek prosił, w żadnej rzeczy odmiotu nigdy nie odnosił. Kochan. Powaga z niższych odmiotem nie ma tam miejsca, gdzie skromność panuje. L. (= pomiataniem). Toć żadnej nie będzie różnicy, czy Kato buławy dopnie, czy O. odniesie? Pileh. 2. to, co odrzućcią, odrzutek, wymiot, brak, odpadki, śmiecie: Miedziane żużele albo odmioty w hutach miedzianych. Kn. Odmioty piecowe. Krum. Bóg jednych mieć chce plewą, chwastem i odmiotem, innych pszenicą abo żytem. Chr. Lekkich tych ludzi mają za O. podły narodu ludzkiego. L. (= za wyrzutków, wyrodków, zakale, hańbę, szumowiny społeczeństwa). Czy snadź młdym nas i gnuśnym poczytasz odmiotem? Kniaż. <Od + Miot>

† **Odmiotac**, a, ał p. **Odmieść**. <Od + Miotac>

† **Odmiotanie**, a, bfm., czynność cz. **Odmiotac**.

† **Odmiotnąć**, miotnie, miotł p. **Odmieść**. Tuch.

† **Odmiotnięcie**, a, bfm., czynność cz. **Odmiotnąć**.

× **Odmiołł** p. **Odmleć**.

× **Odmistycyzować**, uje, ował *pozbawić charakteru mistycznego*: Myśl szkoły odtajemniczoną zo-

stała, odmistycyzowaną. Krasin. <Od + *Mistycyzować, od Mistyk>

× **Odmistycyzowanie**, a, bfm., czynność cz. **Odmistycyzować**.

Odmleć, odmiele, odmleł, odmleł a. × **odmiołł** l. *odbyć mielenie, zmleć*: O. pewną ilość = *namleć*. 2. *zemleć nawzajem*: Miel w moim młyńcu, a jak mi będzie potrzeba, to ja u ciebie odmiele. 3. *mieleniem skwitować z długu, odrobić go*: O. u młynarza pożyczoną mu sumę. <Od + Mleć>

Odmleł p. **Odmleć**.

Odmłacać, a, ał p. **Odmłócić**.

Odmłacanie, a, bfm., czynność cz. **Odmłacać**.

Odmładniać, a, ał i O. s. p. **Odmłodzić**.

Odmładnianie, a, bfm., czynność cz. **Odmładniać**.

Odmładnianie się, a s., bfm., czynność cz. **Odmładniać s.**

Odmładzać, a, ał i O. s. p. **Odmłodzić**.

Odmładzanie, a, bfm., czynność cz. **Odmładzać**. **Odmładzanie się**, a s., bfm., czynność cz. **Odmładzać s.**: Warszawę po roku 1815 opanowała namiętność odmładzania s.: burzono jedne po drugich stare, malownicze bramy miejskie. Gom.

Odmłodek, dka, lm. dki, † **Odmłodź** *odrostek, lato-rośl, gałązka nowa, pęd nowo wyrosły, rostek, wyrostek, wypustek*: Drzewo to rozpuściło lato-rośli swe aż do morza, a do rzeki odmłodki jego. Bud. <Od + Młodek>

† **Odmłodly** p. **Odmłodniały**. Mącz. <Od Odmłodnąć>

† **Odmłodnąć**, nie, nął a. **odmłodł**, [Odmłodnąć] p. **Odmłodnieć**. Przen.: Tego roku między Bolesławem a Sasami wojna znowu odmłodła. Błaż. (= odnowiła s., wybuchła z nową siłą).

Odmłodniały, † **Odmłodly** *który odmłodniał*: Widział go tłustym i zdrowym, zgola odmłodniałym. Jabł. <Od Odmłodnieć>

Odmłodnić, i, il i O. s. p. **Odmłodzić**: Nie będzie powodu, coby odmłodnił ma istotę z lodu. Krasin. <Od + *Młodnić, od Młody>

Odmłodnieć, eje, ał, † **Odmłodnąć**, [Odmłodnąć], † **Odmłodnąć** *stać s. nowo młodym, omłodzić, odmłodzić s., wrócić do młodości, wymłodzić, nabrać pozorów młodszego*. <Od + Młodnieć>

Odmłodnienie, a, bfm. l. czynność cz. **Odmłodnieć**. 2. *stan tego, co odmłodniał*: O. twarzą. L.

× **Odmłodzać**, a, ał i × O. s. p. **Odmłodzić**. L.

× **Odmłodzanie**, a, bfm., czynność cz. **Odmłodzać**, *odmładzanie*.

× **Odmłodzanie się**, a s., bfm., czynność cz. **Odmłodzać s.**, *odmładzanie s.*

Odmłodzenie, a, bfm., czynność cz. **Odmłodzić**: Wódka na O. baby starej, aby s. zdawała we 20 latach. Slesz. O. natelnień w źródłu pieśni ludowej. Chm.

Odmłodzenie się, a s., bfm., czynność cz. **Odmłodzić s.**, *odmłodnienie*.

Odmłodziciel, a, lm. e ten, co odmładza a. co odmłodził; odnowiciel. <Od Odmłodzić>

Odmłodzić, i, il, **Odmłodnić**, **Odmłodzić**, nied. **Odmładzać**, × **Odmłodzać** l. *uczynić nowo młodym, zrobić młodym, młodszym, powrócić młodość*: Wenus umyśliła O. Anchizesa. Otw. Medea chciała ziemi O. starego Ezona. Kulig. Peruka go odmłodziła. Troc. Trzeba co rok odmładzać dobytek, stado. Troc. (= *podtrzymywać nowym przychówkiem*). 2. *przen. odnowić, wskrzesić; wszczać, poruszyć nowo; odgrzebać z niepamięci, odświeżyć*: Odmłodzona między stanem duchownym a świeckim o dziesięćiny niezgoda. Błaż. (= *rozjątrzona nowo*). 3. O. łąkę = *nawieść ją świeżo*

ziemią. 4. ogr.: O. drzewo = *odnowić je przez przycięcie korony*. O. ś. l. stać ś. *nanowo młodym, odrodzić ś.*, *odmłodnić*: Na wiosnę wszystko ś. odmładza. Waż ś. odmładza, zrzucając starą skórkę. L. 2. prz. *odnowić ś.*, *odżyć, odświeżyć ś.*: Wszelkiego uczynku grzecznego ozdoba z częstego wspomnienia sama ś. odmładza. Warg. 3. (o roślinie) *puścić nowe latorośle, zazielenić ś. nanowo*: Gdy ś. już gałązka drzewa odmłodzi, i liście ś. puści, wiecie, że już blisko bywa lato. Leop. [Aby na polu len ś. nie odmładzał, gospodynie nie powinny w dzień Młodzianków prząść kądzieli]. <Od + Młodzie>

[Odmłodzić, a, b] zm. *wyrastające z pnia, tkwiącego w ziemi po ściętym drzewie liściastym*. <Od + Młodzie>

Odmłoczenie, a, b., czynność cz. **Odmłócić**. **Odmłócić, i, ii**, [Otmłócić] nied. **Odmłacać** l. *odhyc młóckę, skończyć młócenie, wymłócić, zmłócić ile trzeba*: O. pewną ilość = *namłócić*. 2. *zmłócić również, nawzajem*. 3. *oddać, odrobić komu należność, młócić mu*. <Od + Młócić>

†**Odmłódnać, dnie, dnać** a. dł p. **Odmłodnić**: Długo ś. w wannie parzysz; czy chcesz, jako Peljaś, O. warzona? Kochan.

†**Odmłodnićcie, a, b**., czynność cz. **Odmłodnać**.

†**Odmłódź, odzi, Im. odzi** p. **Odmłodek**: Sadzenie pigwy bywa, odrywając odmłodzi, które ś. puszczają od korzenia. Trzyc. Uważać, aby ś. odmłodzi, które wilki a. bękartami zowią, od korzenia nie puszczały. Trzyc. <Od + Młódź>

Odmoczenie, a, b., czynność cz. **Odmoczyć**.

Odmoczyć, y, yi, nied. **Odmaczać** l. *mocząc, odmieknąć, odwilżyć; rozmoczyć*: O. suchar w wodzie. 2: *zmoczyć, odwilżyć dla odmieknienia; namoczyć, pomoczyć, aby odstąpi*: Po długiej posusze deszczycy odmoczył ziemię. O. papier dla odklejenia go. <Od + Moczyć>

Odmodelować, uje, ował *modelując, odrobić, oddać, odtworzyć*: Jeden ze sprytniejszych odmodelował ją i zrobił weale niezły odlew profilu. Bał. <Od + Modelować>

Odmodelowanie, a, b., czynność cz. **Odmodelować**.

Odmodlenie, a, b., czynność cz. **Odmodlić**. **Odmodlenie się, a, s**., b]., czynność cz. **Odmodlić ś.**

Odmodlić, i, ii co = *odrobić co, modlać ś.*; *odpłacić ś. za co modłami*: Nabroiłem tyle grzechów, że tego przez długie czasy nie odpowiadam, nie odposzczę, nie odmodlę, nie odśpiewam. Dyg. O. ś. 1. *odhyc swoje modlitwy, odmówić modlitwy, odprawić modły*. 2. od czego = *wolnić ś.*, *blagając; wymodlić ś.*, *odprosić ś.*, *wyprosić ś.* <Od + Modlić>

Odmoknąć, knie, kł, nied. **Odmakać** *pozostając w płynie, odmieknąć, odmoczyć ś.*, *namieknąć*: Niech bielizna w ługu odmoknie. Gdy konopie odmokną, skóra ś. wnet da odłupić. Trzyc. <Od + Moknąć>

Odmoknięcie, a, b., czynność cz. **Odmoknąć**.

Odmopysk, a, Im. i l. × O. p. **Odmigęba**. 2. [O.] *pysk, twarz odęta*. <O + DM + Pysk>

Odmorski l. *daleki od morza, nie przymorski, kontynentalny, śródziemny*. Kn. 2. *od morza, od strony morza pochodzący, morski*: Wiatr O. <Od + Morski>

Odmorze, a, Im. a l. *przestrzeń, idąca od morza, odległość od morza*. Kn. 2. *kraj od morza odległy, kontynent*: O., kraj odległy od morza. Włód. <Od + Morze>

Odmorzenie, a, b., czynność cz. **Odmorzyc**. **Odmorzyc, y, yi** *odżywić, odkarmić zamorzonego głodem*: W domu młodej swadźbę podejmować i O. z drogi swackie konie. Zm. <Od + Morzyć>

Odmotać, a, ai, nied. **Odmotywać, + Odmatać** *odwinąć z motka, z kłębka; coś zmotanego rozprostować; rozmotać, odpłatać, rozplatać, odwikłać, rozwikłać, rozgmatwać, odsypać, odpętać*: O. nici. Przen.: O. kogo z czego = *wyprowadzić, wybawić z trudnego położenia, wywikłać, wyswobodzić, wypłatać*: Ach! kto mię z srogich zawikłań odmotaj! L. Przen.: O. co = *rozwikłać, dojść po nitce do kłębka, dotrzeć do prawdy, wykwiecić, wyjaśnić, rozświetlić, wykryć*. O. ś. *odwinąć ś.*, *rozwinąć ś.* z motka, z kłębka; *będąc zmotanym, rozprostować ś.*, *rozmotać ś.*, *odpłatać ś.*, *odwikłać ś.*, *rozwikłać ś.*, *rozgmatwać ś.*, *odsypać ś.* Przen.: O. ś. z czego = *wyjszć z kłopotliwego położenia, wywikłać ś.*, *wypłatać ś.*, *wyswobodzić ś.*, *wolnić ś.* z kłopotu, *wycofać ś.*, *wybrnąć, wygrzebać ś.* <Od + Motać>

Odmotanie, a, b., czynność cz. **Odmotać**. **Odmotanie się, a, s**., b]., czynność cz. **Odmotać ś.**

Odmotywać, a, ai i O. ś. p. **Odmotać**. **Odmotywanie, a, b**., czynność cz. **Odmotywać**. **Odmotywanie się, a, s**., b]., czynność cz. **Odmotywać ś.**

Odmowa, y, Im. y l. † O., [O.] *odpowieź*: Byłem jako głuch abo ten, co dotknion słowy, nie ma nieszczęsnej w uszech odmowy. Kochan. Byłbym w naleganiach żywszym, gdyby ona wolniejszą była w odmowach. Węg. To rzeksz, Merkurjusz nie czeka odmowy, lecz zarazem od niego zniknął. L. 2. *odmówienie, odpowiedź odmowna, niepozwolenie, odrzucenie, odprawienie z kwitkiem, odpalenie, × odmiot*: O. na prośbę. Doznać odmowy. 3. † O. *odpowieź stronie powodowej w sądzie, replika*: Rękojmiemu godzi ś. użyć wszystkich obron prawa i wszystkich odmów, odporów, których miał używać dłużnik. Groic. Odmowy przeciw świadectwu. Groic. <Od + Mowa>

Odmownie przys. od **Odmowny; Odmownie**: W kwestji tej odpowiedziano O. Uśmiechał ś. i trząś O. głową. Sienk. Proś, aby nieodmownie tu przyszli (= *nie wymawiając ś.*).

Odmowny, Odmówny l. przym. od **Odmowa**: a) × O. *mogący być odmówionym, którego odmawiają = nie udzielają*: Nie u mnie dla We Pana odmownego nie znajdziesz. L. Rozwód u Turków nigdy nieodmowny. Kłok. Nieodmowność nie, zjaw tylko k czemu chęć masz. Zebr. b) *zawierający w sobie odmowę, nieprzychylny, nie pozwalający*: Odmowna odpowiedź. Wyszukiwano przeróżnych odmownych raeji. Kal. c) [O.] *skorzy do odmowy, nie zgadzający ś.*, *nie przystający*: Abyśta nie byli odmowni (= *abyście nie odmówili*). 2. × O. *odpowiedni, stosowny, symetryczny, proporcjonalny, pasujący, odpowiadający drugiemu*: O. drugiemu. Zabł. <Od + Mowny>

Odmówić, i, ii, nied. **Odmawiać** l. *zmówić od początku do końca; wypowiedzieć, wygłosić; wyrecytować*: Pacierza nie odmawiali. Kucz. Naucz ś. tego na pamięć i z porannymi modlitwami odmawiaj codziennie. L. Tak swoje żale odmawiała. P. Koch. Nie będę jadł, aż odmówię rzecz swoje. Wuj. Ścierpie też i mnie, że też będę mówił, a gdy odmówię, śmiecie ś., będzie-li ś. wam zdano. Leop. Odmówił swoje oracją. Troc. Jeden uczynił giesta, drugi słowa odmawiał. L. Małe

niech będą dla dzieci lekcje, byle je jak najczyściej i najzroźniej odmawiały. Kopez. (= *wydawały*). 2. †O. *odpowiedzieć, odrzec, odeprzeć*: Odmówił od króla kanclerz. Biel. J. Odmawiał Zamojski na to, jak mógł, jednak ten pohaniec zażarty do żadnych słusznych kondycji nie chciał ś. dać przywieść. Biel. J. Papiescy postowie pierwsi mówili, odmówił im antjocheński patrijarcha. Skar. Co chce O., to słowo polyka. Wad. Prózne to groźby, najmniej mężów onych nie strwożyły, i jako na nie zrazu szydząc odmawiali, tego potem i skutkiem znacznie dowadzili. Papr. Jeśli komu łajano, a on też łajał a odmawiał, nie powinien za to opravować, gdyż odmawia, a sam nie jest początkiem, żeby przy-mawiał. Groic. Przen.: Echo ś. ozywało; w koło głośne skały Philii, uciezna Philii, za mną odmawiały. Zim. (= *odbijały, wstrowały*). †O. stronie przeciwnej w sądzie = *replikować*: Druga strona na to odmawiać będzie. Troc. 3. †O. *sprzeciwieć ś., zaoponować, mieć co do zarzucenia*: Ten maź pojął w małżeństwo swą mamkę, acz nikt przeciwko temu nie odmówił. Ort. 4. *odciągnąć, odstreczyć namową*: Kto drugiemu odmówi służbę, ostrej wart kary. Haur. Jasieńko od matki dziewczynę odmawiał. 5. †O. *cofnąć własne słowa, odwołać*: A tego mnie dawania przed gajnym sądem nigdy nie odmówił, słowie nie odwołał. Ort. Przymówkę temi słowy O. ma: com mówię na cię, żebyś ty był nieuczciwej matki synem, tom na cię szczeakał, jak pies. St. lit. (= *odszcze-kać*). 6. [O. co] = *mówiąc oddalić; odczynić, odczarować, odzgnąć*: Urzekła cię Hajsynianka która, kazałaś zliżywać, odlewać, odmawiać. Jez. 7. *nie zgodzić ś. na propozycję, na prośbę, nie przy-stać, nie zgodzić ś.; nie dać, nie udzielić czego*: O. komu pomocy, pożyczki, rozgrzeszenia. Odmówił mi tej łaski. Troc. Odmówiono mi to. Troc. Kiwnął brodą na znak, że nie odmawia. Mick. Kto bez słuszności odmawia, grzeszy przeciwko dobrej przyjaźni. Lubom. Niczego sobie nie odmawia (= *nie żałuje*). Nie obiecujesz, ani też nie odmawiasz. Kochan. Przed strachem i bojaźnią odmawiać nie śmiały Kochan. Nie mogłem sobie O. tego ukontentowania, abym nie oświadczył wdzięczności narodowi. St. Aug. Bogu to przy-zrektł, iż żadnemu prośącemu O. nie miał. Skar. Dobrodziejstwo wymawiać—gorzej, niż odmawiać. Kn. Pół dobrodziejstwa jest zaraz O. Kn. O. czy-jej prośbie. Czyniącemu, co kto może, Pan Bóg pomocy swej nie odmawia. Kras. O. komu po-grzebu chrześcijańskiego. O. komu swej ręki. 8. komu czego = *nie przyznać, zaprzeczyć; nie uznać w kim czego*: O. komu słuszności, talentu. Odmawia mu prawa do tego. 9. †O. a. †**Odmó-wić**, nied. †**Odmawiać** *wymówić, usprawiedliwić*: Do innych wszystko baczymy, ganimy, a co sa-mi czynimy, by najgorzej, tedy to odmawiamy. L. †O. ś., [O. ś.] *odpowiedzieć, tłumaczyć ś.; uspra-wiedliwić ś.; wymówić ś., uchylić ś. od czego, nied. wzbraniać ś.*: Odmówił ś. król, przyczyny słuszne powiedział niewinności swej. Papr. Cóżem ja za-cz, abych ś. czego miała odmawiać panu memu! B. B. Wygnanie cierpi, kto ś. ojezyźnie odma-wia. Min. [Ta nie odmawiała im ś. i ich zanoco-wała]. <Od + Mówić>

Odmówienie, a, blm., czynność cz. **Odmówić**.

Odmówienie się, a ś., blm., czynność cz. **Odmó-wić** ś.

Odmówiony l. który *odmówiono*: Za pojawieniem ś. u dworu miał książkę O. sobie przystęp do króla. Szaj. O. pacierz. 2. × O. *któremu odmówiono*: Ubio-

rg ś. i oświadczyć ś. pannie Anieli... zdaje mi ś., że nie będę O. Fred. A. (= *odrzucony*). Raz na rok on prosił o jej rękę; zawsze O., nigdy nie odchodził. Krasin. <Od Odmówić>

Odmównie przys. od **Odmówny**, *odmownie*.

Odmówny p. **Odmowny**. <Od + Mówny>

Odmrażać, a, ał p. **Odmrozić**.

Odmrażanie, a, blm., czynność cz. **Odmrażać**.

Odmrozek, zka, lm. zki lek. (permo) *część ciała odmrożona, guz a. wrzód powstały z odmrożenia, odmrozina, odmrożenie, †bąbele mroźne, †odmroź, odmrożek, odziegłina, odziegłizna, odziegłienie, †odziegłnienie, zamroź.* <Od + *Mrozek, MROZ/MARZ/MIERZ>

Odmrozić, i, il, nied. **Odmrażać** l. *uszkodzić mro-zem, przenurozić, odziegłić, zmrozić = dać zmarznąć*: Nos odmrożony = *przejęty mrozem, przemarznięty na-wskroś*. Odmroził sobie ucho. × Człowiek odmro-żony = *zmarzły do utraty przytomności*. 2. *wolnić od mrozu; oczyścić z zamrozu*: Przez odmrożone nieco szybki biło białawe światło śniegów. Reym. <Od + Mrozić>

Odmrozina, y, lm. y l. p. **Odmrozek**. 2. a. **Wy-sadzka, Odziegłina** *wzdęcie od mrozu, miejscowe podniesienie ś. poziomu na powierzchni wskutek zmarznięcia wody, nagromadzonej pod spodem*. <Od + *Mrozina, MROZ/MARZ/MIERZ>

Odmrożek, zka, lm. zki lek. p. **Odmrozek**. <Od + *Mrozek, MROZ/MARZ/MIERZ>

Odmrożenie, a, †**Odmroź** l. blm., czynność cz. **Odmrozić**. 2. lm. a p. **Odmrozek**.

†**Odmroź**, ozu l. blm. p. **Odmrożenie**: O. w pię-tach, w nogach. Troc. 2. lm. ozy lek. p. **Odmro-zek**. <Od + Mroź>

†**Odmruczawać**, a, ał p. **Odmruczeć**.

†**Odmruczawanie**, a, blm., czynność cz. **Odmru-czawać**.

Odmruczeć, y, ał, nied. **Odmrukiwać**, †**Odmru-czawać** l. *nrucząc odhyć, odmówić lada jak*: Pa-cierze nasze częstokroć lada jak tylko odmru-czawszy. Hrb. Oddrzemawszy swój czas, zaczął odmrukiwać pacierz. Dyg. 2. p. **Odmruknąć**. <Od + Mruczeć>

Odmruczenie, a, blm., czynność cz. **Odmruczeć**. **Odmrugać**, a, ał p. **Odmrugnąć**. <Od + Mru-gać>

Odmruganie, a, blm., czynność cz. **Odmrugać**.

Odmrugnąć, nie, nął, nied. **Odmrugać** *mrugnąć nawzajem, odpowiedzieć mrugnięciem na mruganie a. mrugnięcie*: Odmrugnęła mi. Troc. <Od + Mrugnąć>

Odmrugnienie, a, blm. p. **Odmrugnięcie**.

Odmrugnięcie, a, blm., **Odmrugnienie** czynność cz. **Odmrugnąć**.

Odmruk, u, lm. i *głos odmrucującego, odmruc-nięcie*: Uhm! odmruknął pan Tadeusz odmrukiem zadowolenia. Jez. <Od + Mruk>

Odmrukać, a, ał p. **Odmruknąć**.

Odmrukanie, a, blm., czynność cz. **Odmrukać**.

Odmrukiwać, uje, iwał l. p. **Odmruczeć**. 2. p. **Odmruknąć**.

Odmrukiwanie, a, blm., czynność cz. **Odmruki-wać**.

Odmruknąć, nie, nął, **Odmrukać**, **Odmruczeć**, nied. **Odmrukiwać** l. *nrucząc odpowiedzieć, mruk-nąć w odpowiedzi na mruknięcie*: Kotka do kota: Czyż to ci mało i szczęścia i chluby, kiedyś od-mrukam według twojej chęci? Książ. 2. *ode-zwać ś. mruczącym głosem, zamruczeć*: Chm! od-mruknął pan Tadeusz odmrukiem zadowolenia. Jez. 3. *odpowiedzieć mrucząc, odwarćnąć, od-*

markotać, oburlnąć ś., zaburzcć na czyj głos: Co mi? — odmrunknął Hrabia — dość już tej gawędy. Mick. <Od + Mruknąć>

Odmruknięcie, a, bfm., czynność cz. Odmruknąć. Odmuchać, a, ał p. Odmuchnąć. <O + Dmuchać>

Odmuchanie, a, bfm., czynność cz. Odmuchać. Odmuchnąć, nie, nął, Odmuchać, nied. Odmuchywać co = *dmuchnąć*, *oczyszczyć z kurzu, z pyłu a. wyrównać*: O. zapylone papiery. O. boa puszaste. <O + Dmuchać>

Odmuchnięcie, a, bfm., czynność cz. Odmuchnąć. Odmuchywanie, a, bfm., czynność cz. Odmuchywać.

Odmulać, a, ał p. Odmulić. Odmulanie, a, bfm., czynność cz. Odmulać. Odmulenie, a, bfm., czynność cz. Odmulić. Odmulić, i, ił, nied. Odmulać *przywrócić coś zamulonego do pierwotnego stanu, oczyścić z mulu*: O. kanał. <Od + Mulić>

Odmunstkować, uje, ował co = *odjąć munstkut od czego*: O. narzędzie muzyczne. Troc. <Od + *Munstkować, od Munstkut>

Odmunstkowanie, a, bfm., czynność cz. Odmunstkować.

Odmurować, uje, ował I. co = *otworzyć przez rozebranie muru*: O. framugę. Ciało jej złożywszy w sklepiku, wejście do niego zamurowano; w kilka lat odmurowano sklep, a ciało znalezione przy samym wejściu. Boh. 2. *wymurować nanowo, odbudować, murując*: O. rozwaliny. L. Żadna siła nie podeprze już tronów ani odmuruje nanowo wieżę zamków gotyckich. Mick. 3. *wydstać z miejsca zamurowanego*: Z pieniędzy w Gródku odmurowanych miecznikowa musiała dać, na przykład wykupu, pięć tysięcy czerwonych złotych. Krasz. 4. *skończyć murować, wymurować; murując odrobić*: Odmurowano 6 sążni ściany. <Od + Murować>

Odmurowanie, a, bfm., czynność cz. Odmurować. Odmuskać, a, ał, nied. Odmuskiwać I. i **Odmusnąć** *musnąć*, *odjąć, odgarnąć*. Mącz. 2. *odbyć muskanie, wymuskać, odgłaskać, umuskać*. <Od + Muskać>

Odmuskanie, a, bfm., czynność cz. Odmuskać. Odmuskiwać, uje, iwał p. **Odmuskać. Odmuskiwanie, a, bfm., czynność cz. Odmuskiwać.**

Odmusnąć, śnie, snął p. **Odmuskać.** <Od + Musnąć>

Odmusnięcie, a, bfm., czynność cz. Odmusnąć. Odmuzykalnić, i, ił I. co = *odjąć czemu charakter muzyczny*. 2. kogo = *pozbawić uzdolnienia lub chęci do muzyki*. Prus. <Od + *Muzykalnić, od Muzykalny>

Odmuzykalnienie, a, bfm., czynność cz. Odmuzykalnić.

Odmycać, a, ał i O. ś. p. Odmycić. Odmycanie, a, bfm., czynność cz. Odmycać. Odmycanie się, a ś., bfm., czynność cz. Odmycać ś.

Odmycenie, a, bfm., czynność cz. Odmycić. Odmycenie się, a ś., bfm., czynność cz. Odmycić ś.

Odmycić, i, ił, nied. Odmycać I. *opłacić myto, wypłacić ś. z myta, odliczyć*: U swego burmistrza odmyciwszy w domu, nie będzie ś. po drodze już sprawiał nikomu. Star. 2. *przen. opłacić, oddać wet za wet, odemścić, wywzajemnić ś.*: Odmycił mi za krzywdę. O. ś. I. *opłacić myto za swoje towa-*

ry, za siebie, odliczyć ś. 2. przen. odwetować; zemścić ś., pomścić ś., odemścić ś. za siebie, oddać za swoje. 3. zostać odmyconym: Przemysława zabito; to snadź wyraźna była boża wola, by ś. krew odmyciła biskupia krwią króla. Min. <Od + Mycić>

Odmycie, a, bfm., czynność cz. Odmycić. Odmyc, yje, ył, nied. Odmycać *myjąc odczyszczyć; zmyć; myjąc, wywabić co; domyc ś. czego*: Nie może O. tej plamy. O. brud (= *myjąc, oddzielić, zebrać go*). O. ś. I. *czego = domyc ś., zdołać wymyć, odmyć co*: Nie można O. ś. tego brudu. Przen.: Ani ś. go odmyć, ani ś. go odskrobać. Prz. (= *pozbyć ś.*). 2. *zostać odmyty, dać ś. wymyć, usunąć przez mycie*: To ś. nie odmyje, próżna robota. <Od + Myć>

[**Odmyka, i, lm. i]** p. **Odnoga.** <Od + *Myka, MK/MYK>

Odmykać, a, ał i O. ś. p. Odemknąć. <Od + Mykać>

Odmykanie, a, bfm., czynność cz. Odmykać: Drzwi tych odmykaniem codziennie ś. bawił. Mick.

Odmykany I. im. od **Odmykać. 2. który można odmykać, do odmykania urządzony, otwierany.** Troc.

† **Odmyślenie, a, bfm., czynność cz. Odmyślić. † Odmyślić, i, ił odkryć, dojść, dociec myślą, odgadnąć, zrozumieć**: Skądby to pochodziło, jeszcze nie odmyślił. Cz. <Od + Myślić>

× **Odmytny** p. **Odmity.** <Od + *Mytny, od Myć>

× **Odmity** I. im. od **Odmyc.** 2. a. × **Odmytny** *który można odmyć.* L.

Odmycać, a, ał p. Odmyc.

Odmywanie, a, bfm., czynność cz. Odmycać. Odnając, jmie, jał, nied. Odnajmować I. od kogo = *wynająć część całości*: Będąc studentem, odnajmowałem pokoiczek na trzecim piętrze od ubogiej, ale zaonej rodziny. 2. komu = *odstąpić w drodze najmu*: W kamienicy najmowała dwa piętra, meblowała je i odnajmowała przyjezdnym. Krasz. <Od + Nająć>

Odnajdywać, uje, ywał p. **Odnależć.** <Od + Najdywać>

Odnajdywanie, a, bfm., czynność cz. Odnajdywać.

Odnajdywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Odnajdywać ś.

Odnajęcie, a, bfm., czynność cz. Odnając. Odnajmować, uje, ował p. **Odnając.** <Od + Najmować>

Odnajmowanie, a, bfm., czynność cz. Odnajmować.

Odnalezienie, a, bfm., czynność cz. Odnależć: Tatarzy, gdy im trawy słońce wysuszyło, zapuszczali ś. koczowniczym porządkiem w strony, w których takowe do odnalezienia były. Jeź.

Odnalezienie się, a ś., bfm., czynność cz. Odnależć ś.

Odnależć, jdzie, lał, nied. Odnajdywać *odzyskać znalazzsy po zaginięciu, odszukać*: O. swą zgubę. Te myśli, te żądze gdzieś i kiedyś odnajdą swój byt i cel. Krasin. O. ś. *zostać odnalezionym, znaleźć ś.; zjawić ś. napowrót po zaginięciu*: Wolno w bagna zejść szatana; potem dusza w nich skąpana znów odnajdzie ś. aniołem. Krasin. <Od + Należć>

Odnamiętniać, a, ał i O. ś. p. Odnamiętnić. Odnamiętnianie, a, bfm., czynność cz. Odnamiętniać.

Odnamiętnianie się, a s., blm., czynność cz. **Odnamiętniać s.**

Odnamiętnić, i, il, nied. Odnamiętniać zrobić napowrót wolnym od namiętności, pozbawić charakteru namiętnego. **O. s. przestać być namiętnym, pozbyć s. namiętności:** Bywają ludzie malkontenci tylko za młodu, póki s. nie wyszumia, póki s. nie odnamiętnią. Spas. <Od + *Namiętnić, od Namiętny>

Odnamiętnienie, a, blm., czynność cz. **Odnamiętnić.**

Odnamiętnienie się, a s., blm., czynność cz. **Odnamiętnić s.**

Odnaradawiać, a, ał p. Odnarodowić.

Odnaradawianie, a, blm., czynność cz. **Odnaradawiać.**

Odnarodowić, i, il, nied. Odnaradawiać pozbawić charakteru narodowego: Jeśli błogosławieństwo Pana z tobą, naród twój, lecz nie odnara-dawiaj go, jak czynią okrutniki, co go rozebrały. Krasin. <Od + *Narodowić, od Narodowy>

Odnarodowienie, a, blm., czynność cz. **Odnarodowić:** Pojmuję tylko przypuszczalne istoty wynarodowionej O., za pośrednictwem wpływów miejscowych. Kasz.

Odnarowić, i, il odzwyczaić od narowów. O. s. pozbyć s. narowów, odzwyczaić s. od nich. <Od + Narowić>

Odnarowienie, a, blm., czynność cz. **Odnarowić.**

Odnarowienie się, a s., blm., czynność cz. **Odnarowić s.**

× **Odnaszać, a, ał i × O. s. p. Odnieść.** <Od + Naszać>

× **Odnaszanie, a,** blm., czynność cz. **Odnaszać, odnoszenie.**

× **Odnaszanie się, a s.,** blm., czynność cz. **Odnaszać s., odnoszenie s.**

× **Odnawiacz, a,** lm. e p. **Odnawiciel. Włod.**

Odnawiać, a, ał i O. s. p. Odnawić.

Odnawianie, a, blm., czynność cz. **Odnawiać.**

Odnawianie się, a s., blm., czynność cz. **Odnawiać s.**

† **Odnawiedzać, a, ał p. Odnawiedzić.** <Od + Nawiedzać>

† **Odnawiedzanie, a,** blm., czynność cz. **Odnawiedzać.**

† **Odnawiedzenie, a,** blm., czynność cz. **Odnawiedzić.**

† **Odnawiedzić, i, il, nied. † Odnawiedzać** nawiedzić nawzajem, również odwiedzić, odlatć wizytę za wizytę, rewizytować kogo. Troc. <Od + Nawiedzić>

[**Odnąd, Otnąd** stąd, od owego miejsca, stamtąd. <Od + (O)N>

Odnęcać, a, ał i [O. s.] p. Odnęcić.

Odnęcanie, a, blm., czynność cz. **Odnęcać.**

[**Odnęcanie się, a s.,** blm.] czynność cz. **Odnęcać s.**

Odnęcenie, a, blm., czynność cz. **Odnęcić.**

[**Odnęcenie się, a s.,** blm.] czynność cz. **Odnęcić s.**

Odnęcić, i, il, nied. Odnęcać kogo od czego = odciągnąć ponętę, namowę, odwabić, odkulzić. Sien. [**O. s.**] odstręczyć s., odstręczyć s.: Gołbie odnęca s. od tego miejsca, w którym s. wylęgły. <Od + Nęcić>

× **Odnia, i, lm. e otchłań, paszcza, rozpadlina,** powstała na ziemi wskutek wstrząśnienia s. jej, krater wulkaniczny, otchłań, przepaść, wypłókana a. wyrwana w ziemi przez wodę, bezden, bezdno, bezdnie. <O + *Dnia, od Dno>

× **Odniały** który odniał, oświecony dnem, jasny od światła dziennego: Patrzą z górki odniałych na koło. Przyb. Wyszedł z chaty w odniadle okolicy strony: jak ślicznym, rzeze, nowe słońce porankiem nas wita. Przyb. <Od Odnieć>

Odnicować, uje, ował lek. przywrócić wymiowanej macicy jej prawidłową postać. <Od + Nicować>

Odnicowanie, a, blm. lek. (reinvertio) czynność cz. **Odnicować.**

[**Odnąć, i, il**] dać dno: Beezkę O. <O + *Dnąć, od Dno>

Odniechcenia przys. *bezmysłnie i bez szczególnej chęci, mimowolnie, machinalnie:* Jaka ona ładna! Tak, odparł zapytany O. Jeż. P. **Niechcenie.** <Od + Nie + Chcenie>

† **Odniechcenie, a,** blm., czynność cz. **Odniechcieć.**

× **Odniechcenie się, a s.,** blm., czynność cz. **Odniechcieć s., odechcenie s.**

† **Odniechcieć, chce, chciał stracić chęć, przestać chcieć:** Odniechciałem to uczynić. Troc. × **O. s. p. Odechcieć s.:** Ta woda ma dwojakie dobro: Jak kto pojedzony, to budzi apetyt... jak zaś kto głodny, to s. mu jeść odniechce. Ork. <Od + Nie + Chcieć>

× **Odnieć, eje, ał, × Odednieć, † Odednieć,**

† **Odnieć s., nied. × Odniewać, × Odedniewać** tylko nieos. = rozwidnić s. o świecie, rozelnieć:

Odniało, pojedziemy. Troc. Widziała a. jej s. podobno tak zdało, że widziała, bo było niedobrze odniało. P. Koch. Przede dniem bardzo rano w drogę wyszły i do grobu, gdy odniewało, przyszły. Odym. Gdy s. nazajutrz odniało, wypuścił go z pęta. Leop. <O + Dnieć>

[**Odniedać się, a s., ał s.**] *przyjść do siebie, poprawić s., wydobrzeć, odgryźć s., powrócić do humoru:* Począł jej s. przyglądać z boku z uwielbieniem. — No, odniedała s. trochę! Łęt. <Od + Nie + Dać>

[**Odniedanie się, a s.,** blm.] czynność cz. **Odniedać s.**

† **Odniekąd** przys. *od niejakiego czasu a. od pewnego miejsca; niejako, poniekąd, do pewnego stopnia.* L. <Od + Nie + KĄD>

Odnieczenie, a, blm., czynność cz. **Odnieczyć. Odnieczenie się, a s.,** blm., czynność cz. **Odnieczyć s.**

Odnieczyć, y, ył *pozbawić charakteru niemieckiego. O. s. przestać być niemieckim, stracić charakter niemiecki.* <Od + Niemieczyć>

× **Odnienie, a,** blm., czynność cz. **Odnieć.**

[**Odnienie, a,** blm.] czynność cz. **Odnieć.**

† **Odnienie się, a s.,** blm., czynność cz. **Odnieć s.**

[**Odniepadnięcie, a,** blm.] czynność cz. **Odniepaść.**

[**Odniepaść, dnje, dl**] *odejść, odbiec, opuścić, porzucić kogo, odsunąć s. od kogo:* Boch słyszała, że jej Tomek odniepadł, skoro s. dowiedział; że już chodzić nie może. Ork. Gnany tą jedną myślą, wszystkiego odniepadł. Ork. <Od + Nie + 2. Paść>

Odniesienie, a, blm., czynność cz. **Odniesić:** O. towarów nie kupionych. Troc. Sędzia za odniesieniem ukrzywdzonego czynić powinien. Troc. O. sprawy do zwierzchności. Troc. O. zwycięstwa, szkody, kary. Troc. Oskarżony był u cesarza, któremu odniesieniu uwierzył cesarz. Groch.

Odniesienie się, a s., blm., czynność cz. **Odniesić s.**

Odnieść, odniesie, odniósł, †Otnieść, [Otnieść], nied. **Odnosić, ×Odnaszać, [Otnosić, Otnaszać]** I. **zanieść a. przynieść książkę**; przyniósłszy oddać, zwrócić: O. pożyczoną książkę. Praczka odniosła bielinę. O. jest to nieśd do tego, od któregoś wziął, a to słowo znaczy dobrowolne odniesienie. Pilch. 2. **zaniósłszy odstawić; zanieść, przynieść**: O. list na pocztę. Odnies to do mojego pokoju. Odniescie tę sofę do drugiego pokoju. Sprawiedliwe dusze dostają ś. ręką anielskim; przez które odnoszone bywają na miejsca światłe i wesołe. Smotr. Przen.: †Roku 1530 Izabela w małżeństwo królowi węgierskiemu na Budzyn odniesiona. Stryjk. Przen.: Głowie kościola odniesiecie te wyrazy. Słow. 3. **niosąc oddalić; unieść, ponieść**: Wiosła odniosły na kanał gondole. Krasz. 4. ×O. **przenieść, wnieść, zwrócić, skierować**: Musiał tę sprawę do wszystkich pospółstwa O. Warg. Odniesiony do sądu. Troc. Odniesli tę sprawę do trybunału. Sł. wil. Jeśli przydało ś. jednego z braei w dziedzinnej żałobie (skardze) przeciwko sobie konieczliwą sentencją odnieść... Św. z Woć. 5. ×Odnieść do kogo, komu = **donieść, powtórzyć, zakomunikować, zaraportować, zameldować; przedstawić**: Do cesarza ś. wrócił, co widział i sprawił, odniósł. Warg. Iż strona nie była powolna biskupiej władzy, biskup rzeź królowi odniósł. Paszk. Deputowani mają nakład na to podjęty zachować i nam na przyszły sejm O. Vol. Jeśli zdrada jasna jest i prawdziwa, O. ją potrzeba urzędowi. Petr. Odnoszą postowie Rytygierowi wybornej Wandę piękności i mądrości. Błaż. (= *donoszą o Wandzie*). On wolę pańską nosi i odnosi. Mick. 6. †Odnieść kogo do kogo = **oskarżyć, zadenuncjować**: Włodarz był odniesion do pana, jakoby dobra jego rozprószył. Wuj. 7. co do czego = **zaliczyć, zakwalifikować**: O. wypadek do właściwej epoki. O. coś do właściwej kategorii. 8. co do kogo, do czego = **zwrócić, zastosować, skierować, postawić w zależności**: Wszystkie postęпки i myśli odnośmy do Boga. Nie wiem, do czego mam to O.? (= *przyczepić*). Wszystko do siebie odnosi (= *stosuje, bierze*). Nie dostrzegając przyczyn, lubimy wszystko do przypadków odnieść. Kołł. (= *przypisywać przypadkom*). 9. **osiągnąć, zyskać, wskonać, otrzymać**: O. zwycięstwo. Otrzymał liczne znaki zwycięskie, odniesione przez jednego z przodków rodziny w wojnach z Turkami. Szaj. O. korzyść. Kto dla tego nie czyni, iż stąd pożytku nie odniósł, dla tego dał, iżby odebrał. Górń. Księżę, nie bądź ze mszą, długi. — Ba to łaćno odniesiecie: nie będzie jej, jeśli chcecie. Kochan. (Odezwa) zamierzonego skutku nie odniosła. Chm. O. co szereg złego = **ponieść, ściągnąć na siebie, narazić ś., wystawić ś. na co, doświadczyć, doznać czego**: Godziny za grzech O. karę. †O. dekret. †Wyrok na ś. według starych praw odniósł. Skar. Z hańbą wstyd tylko odnaszają. Ryb. O. rany. Mick. †A co dziś na sobie odnoszę, dzieje mi ś. nad moje zasługi. Kochan. Przebóg, siostry, niech tej krzywdy nie odnoszę. Kochan. Jako jego wierni mają być uściśnieni, a jakie mają odnieść pociechy za to. Rej. W złościwych żywociach swoich pomsty a marne dokończenie żywotów swoich odnieśli będą. Rej. Kto nierządnie prosi, wstyd za to odnosi. Prz. O. wrazenie, uczucie (= *odebrać, wynieść*). 10. †O. co = **znieść, usunąć, rozebrać, zniwelować, splantować**: O. górę, pagórek. L. Przen.: Podniesieni są na chwałę, a nie ostoją ś., a poniżeni będą i będą odniesieni, a jako wierzchy kłosów potarci będą. Leop. II. [O.] **wynieść, uczynić**: Tak ś.

widzi blisko, ale zaś to daleko odniesie. O. ś. I. nied. **ściągać ś., tyczyć ś., dotyczyć, stosować ś.; zmierzać, dążyć do kogo, do czego; mieć kogo, co na względzie**: To, co mówiono, odnosi ś. do ciebie (= *do ciebie pito*). Wesołość chrześcijańska nie jest doskonała, jeżeli na samej sobie przestaje, a do Boga ś. nie odnosi. Bals. Piotra panowanie w kościele a. ś. odnosi do wykładu nauki, albo... Bals. Niewinna ta zabawa, którą wiersz mój głosi, do pierwszych ś. dni świata starego odnosi. Karp. ×Dawniej panienek edukacja wszystka odnosiła ś. do tego, ażebymy w czasie były dobrmi żonami. Skrzet. Gram.: Przymiotnik odnosi ś. do swego rzeczownika (= *należy*). ×Mat.: *zostawał w stosunku; mieć ś. do...* Dwa tak ś. odnosi do czterech, jak trzy do sześciu. 2. †O. ś. **oddalić ś., odstąpić, odbić, odstrychnąć ś., zboczyć**: Wyciągnął z zamku, jednak nie śmiał ś. daleko z ludźmi O. od zamku. Papr. Faryzeuszowie dzielili ś. od innych ludzi, odnosząc ś. od obyczajów innych stanów. Wuj. Nie odnoś ś. na żadną stronę od świętej nauki jego. Rej (= *nie uchylaj ś.*). Nie odnoś ś. ani na lewą, ani na prawą od niego. Rej. Cheeszli stale stać w boju swoim, nie ś. nie odnoś od szczerych słów nauki jego. Rej. 3. †O. ś. za czym = **dać ś. unieść czemu, pójść za czym, usłuchać czego**: Stójmyś jedno mocno przy nim, a nie odnośmy ś. za temi marnymi wymysły. Rej. <Od †Nieśd>

×Odniewać, a, al p. Odnieć.

×Odniewanie, a, blm., czynność cz. Odniewać.

†Odniewinniać, a, al p. Odniewinnić.

†Odniewinnianie, a, blm., czynność cz. Odniewinniać.

†Odniewinnić, i, it, nied. †Odniewinniać **wniewinnić, zrehabilitować**. Sł. wil. <Od †Niewinnić>
†Odniewinnienie, a, blm., czynność cz. Odniewinnić.

Odnikać, a, al p. Odniknąć.

Odnikanie, a, blm., czynność cz. Odnikać.

Odniknąć, knąć, knął a. kł, nied. Odnikać od ziemi = **wymknąć ku górze, odrósnać, podrosnąć, wyrosnąć**: Piękneż to były dziecięce lata, kiedyś zaledwie odnikł od ziemi. Siem. <Od †Niknąć>

Odniknięcie, a, blm., czynność cz. Odniknąć.

×Odniosłość, i, lm. i coś, co ś. odnosi do czego innego; stosunek; wzgląd: Wszystkie odniosłości tego pojęcia. Sł. wil. <Od †*Niosłość, NIOS/NOS>

×Odniosły p. Odnosny. L. <Od †*Niosły, NIOS/NOS>

Odnitować, uje, ował, nied. Odnitowywać **rozkuć nity, odjąć coś przyjitowanego**: O. gwóźdź, uszko od imbryczka. Miłość najtwardsze może O. barty. Pot. <Od †Nitować>

Odnitowanie, a, blm., czynność cz. Odnitować.

Odnitowywać, a, al p. Odnitować.

Odnitowywanie, a, blm., czynność cz. Odnitowywać.

[Odnodworczy] przym. od Odnodworzec: Władzom wzbraniane były wszelkie kroki co do publikacji i likwidacji długów odnodworczych. T. K. <Od Odnodworzec>

[Odnodworzec, rca, lm. rcy] p. Jednodworzec. <Ros. Odno- (= jedno-) + Dworzec>

Odnoga, i, lm. i, Odnóżę, [Otnoga, Odmyka] I. część wydzielająca ś. na bok z całości, odgałęzienie, gałąź, ramię: Odnogi a. korzenie na bok wyrastające, część korzenia głównego. L. O. góry (= *grzbiet jej wydzielający ś. na bok*). Odnogi żyły kruszcowej. O. rzeki = *uboczne koryto rzeki, łacha*: O.

wisłna. Troc. Rzeka, im. ś. na więcej części dzie-
li, tym mniejsza jest każda jej O. Górn. Szumi-
młyn na odnodze. Malez. Tam u Niemnowej od-
nogi, tam u zielonej rozłogi co to za piękny kur-
hanek? Mick. Jordan tam po prawej ręce dwie
odnodze ma. Warg. Prypce kolaniem a. odnogą
Dniepru nazywano. Cz. O. drogi żelaznej (= *bocz-
nica*). 2. [O.] przen. *odrodek*, *wyrodek*: Dzieci
mám dobre, ino Maciek O. 3. przen. *odgałęzie-
nie*, *oddział*, *dział*, *odłam*, *wydział*, *gałąź*: O. służby
publicznej. Śniad. Język słowiański, którego pol-
ski jest odnogą. Śniad. 4. anat. = a) p. **Kończy-
na**. b) *korzeń zęba trzonowego*: Pieńki lub odnogi
zęba. Perz. c) Odnogi mózgu, łączące półkule jego
z rdzeniem przedłużonym (erura s. pedunculi
cerebri). d) Odnogi w mózgu p. **Lejc**. e) × Odnogi
naczyń krwionośnych (rami) (= *ich gałęzie*). f) † Odnogi
krtania, tchawicy, wiatrociągu p. **Oskrzele**. 5. gie. *część morza głęboko w ląd
zachodząca*, *golf*: Morze Bałtyckie ma trzy odno-
gi: Botnicką, Fińską i Ryską. Do nich przez od-
nogę morską przystęp był. Skar. Przebrną w Ze-
landji przez morskie odnogi. Koeh. W. Zatok, O.
morska, abo golf, jest woda, która z morza po-
między ziemią wpływa; która jeśli jest obszer-
niejszą, morzem ś. nazywa, jak morze Bałtyckie,
Śródziemne, Czerwone. Wyrw. Przy wnijsciu do
odnogi Bengalskiej. L. Miasto to ma piękne gol-
fo abo morze z zakoleniem i z odnogą. Łęcz. Zdr.
Odnózka. <Od + Noga>

Odnosiciel, a, lm. e i. ten, co odnosi. Lek.: O.
ranionych = *żołnierz przeznaczony do odstawiania
ranionych z pobojowiska do stanowisk opatrunkowych*. 2. × O. *donosiciel*, *delator*, *denuncjant*: O., oskar-
życiel, podchwytacz. Kn. Posłowie papiescy byli
ostrzeżeń papieżów odnosicielami. Cz. <Od Odnosić>

× **Odnosicielka**, i, lm. i forma ż. od **Odnosiciel**.
Odnosić, i, ił, nied. **Odnaszać** i. dok. *wytrwać
czas potrzebny w noszeniu, odbyć noszenie; znieść,
przewieźć, wytrzymać do końca*: Choroby nasze on
nosił, a boleści nasze on odnosił. Wuj. × Ten
perkal odnosi lada jaką materję (= *przetrzyrna*).
2. nied. p. **Odniesić**. <Od + Nosić>

Odnoszenie, a, blm., czynność cz. **Odnosić**.
Odnoszenie się, a. ś. i. blm., czynność cz. **Odnosić**
ś. 2. × O. ś., lm. a. ś. *stosunek; względ*: My-
śmy powinni uważać związki rzeczy a. odnoszenia
ś. do drugich. Karp. Wszystkie stany w od-
noszeniu ś. policyjnym będą pod zwierzchnością
komisji. Rzew.

Odnosnie przys. od **Odnosny**, *względnie, stosun-
kowo, w stosunku do...*, z uwagi na co, w porówna-
niu z czym: Pehła O. do swojej wielkości jest
bardzo ciężka.

Odnosnik, a, lm. i, **Reper** mier. *punkt stały, do
którego ś. odnoszą wysokości przy zrównoważeniu*.

Odnosny, × **Odniosły** i. *odpowiedni, stosowny,
właściwy*: Zapisz tę pozycję w odnośnej rubryce.
Znajdziesz to w odnośnym miejscu książki wyłożo-
ne (= *w swoim*). Odnosna władza. 2. × O. *względny*:
Wszystkie słowa, użyte za znaki stosunku i wi-
odzące myśl od rzeczy nazwanej do drugiej rzeczy
obcej, zowią ś. wyrazami odnośniami, np. brat,
ojciec, weselszy, bielszy. Cyan. Wielkość i ma-
łość są terminy odnośne do zamierzonego celu.
Zabł. Gram.: Zaimek O. = *względny, łączący*.
<Od + NIOS/NOS>

Odnowa, y, lm. y i. p. **Odnowienie**: O. sukni,
domu. Co oszczędził przez nieczęste odnowy su-
kień, to wszystko obracał na dobre uczynki.

Stasz. Wtedy nieba i ziemi O. ś. ziści. Przyb.
(= *odrodzenie, odnłodzenie*). 2. to, czym ś. co od-
nawia, np. nowa pozłota, nowe powleczenie i t. p.:
Krawcy na stare rzeczy odnowy dają. L. 3. *prząd,*
kolbierz i wyłogi u futra: Futro jeszcze
dobre, tylko trzeba dać świeżą odnowę. O., kie-
dy tylną część futer, zwłaszcza starą zostawi-
wszy, przody odnawiano. Goł. 4. × O. lek. (re-
productio) *obradzanie ś., odrodzenie, wymiana ma-
terji*: Odmianę materji w jestestwach żyjących
nazwaliśmy odnową. Śniad. J. <Od + *Nowa,
NOW>

Odnowca, y, lm. y p. **Odnowiciel**. Wor. <Od
Odnowić>

Odnowczy *służący ku odnawianiu, odnawiający,
wznawiający, odżywczy, ożywczy*: Korzeń, łydga
i liście, odnowcze narzędzia rośliny (= *podtrzy-
mujące ciągłe życie*). <Od Odnowa>

Odnowiciel, a, lm. e, **Odnawiacz**, **Odnowca** ten,
co odnawia a. odnowił; *wskrzesiciel, restaurator*:
Dzielne dla dobra powszechnego prace dały Ka-
zimierzowi I nazwisko odnowiciela ojezyny. Nar.
Kazimierz restauratorem czyli odnowicielem Pol-
ski nazwany. Lel. Rektor Strojnowski, uniwersy-
tetu O. Lel. <Od Odnówić>

Odnowicielka, i, lm. i forma ż. od **Odnowiciel**:
Z twego rodu będzie wiele zacnych pań, królów
i cesarzów, które upadłych królestw będą odno-
wicielkami. P. Koeh.

Odnówić, i, ił, nied. **Odnawiać** i. *zrobić nowym,
przywrócić do nowości, odświeżyć, odrestaurować, wy-
restaurować, wyporządzić*: O. mieszkanie, obraz,
meble. 2. *odrodzić, odżywić, wskrzesić*: Wiosna
wszystko odnawia. O. życie przez sakrament po-
kuty. Jak Chrystus zmartwychwstał, tak i my
odnowimy żywot nasz. Karnk. 3. przen. *wzbudzić
nanowo, wznowić, wskrzesić, odświeżyć, ponowić*:
O. kontrakt. O. dawną boleść, znajomość. O. ranę
w sereu (= *rozdrażnić, podrażnić*). O. pamięć
czego (= *odgrzebać z zapomnienia*). O. modę, woj-
nę, spór, przyjaźń. Ustawy królestwa tym listem
odnowione, polepszone i naprawione i lepsze.
Niesz. Trzeci raz Pers wojnę na cesarzu odno-
wił. Skar. 4. *zł. wyjąć, wyciągnąć*. Estr. **O. ś.**
1. *wrócić nanowo, wznowić ś., ponowić ś., powtó-
rzyć ś.*: Rocznicą odnawia ś. co rok. Rany odna-
wiają ś. = *otwierają ś. nanowo*. Przen.: Boleść
jego odnowiła ś. przez to wspomnienie (= *ode-
zwala ś. nanowo*). † Uśmierzon jeśm... a boleść
moja odnowiła ś. jest. Ps. flor. 2. *odrodzić ś.,
odmłodzić ś., odświeżyć ś., odżyć, obudzić ś. nano-
wo, zmartwychwstać*: Natura odnawia ś. na wiosnę.
3. [O. ś.] *puścić nowe latorośle, odmłodzić ś.* <Od
+ Nowić>

Odnowienie, a, blm. i. a. **Odnowa**, × **Odnowiny**
czynność cz. **Odnówić**: Pan Bóg deszcz hojny na
O. i rodzaj ziemi spuścił. Skar. Odnowienia po-
trzebuję po was Pan Jezus, złóście Adama star-
rego, a przyobleczcie nowego człowieka. Damb.
O. praw ziemskich z przyzwoleniem niektórych
artykułów przez oświeconego Kazimierza, króla
polskiego. Niesz. 2. × O. lek. *przywrócenie (re-
dintegratio)*.

Odnowienie się, a. ś., blm., czynność cz. **Odnówić** ś.

× **Odnowiny**, in, blp. p. **Odnowienie**. Wor. <Od
+ Nowiny>

Odnóże, a, lm. a p. **Odnoga**. <Od + *Noże,
NOG>

Odnóżyca, y, lm. e, **Makla** bot. (ramalina) roś.
z gromady porostów, z rodziny brodaczkowatych.
<Od Odnoga>

Odnożysty, Odnożkowaty pełen odnóg, rosochaty, widlasty, widłowaty, rozgałęziony, wieloramienny: Aminiek jest korzenia odnożystego i rozpierzchłego. Syr. Przewłoka jest ziele, mające kłaczę odnożyste i gałęziste. Syr. Rzeka odnożysta = wielokorytna. Włód. Dunaj O. Troc. <Od Odnoża>

Odnóżka, i, Im. i p. Odnoga: Kozłkowego śladu ocinki a. odnożki korzenia są podobne ocinkom cynamonowym. Syr. O. macieczna. Mącz. <Od + Nóżka>

Odnóżkowaty p. Odnożysty: Iglia, ziele korzenia odnożkowatego. Syr.

[Odnucza, y, Im. e] p. Onucza. <Zam. Onucza>

[Odnukać, a, ał, Otnukać] odegnąć, odpędzić. <Od + Nukać>

[Odnukanie, a, blm.] czynność cz. **Odnukać.**

† **Ododziać, eje, ał, [Ododziać], nied. † Ododziewać, [Ododziewać]** kogo = odkryć go, rozebrać, obnażyć; zdjąć z niego odziewanie: Noe nowym moszczem pijany, usnął pod niebem z szat ododziany, Chamowi na śmiech. Mias. W nocy odziewał je ododziane. Op. Tym służebnikom zakazujemy, iże odtychmiast wszystkie zabite obłupiać a ododziewać nie śmieiliby. St. wiśl. (= obdzierać z ubrania). [O. eoj] = zdjąć: Leśny płahtę ododział i posed. <Od + Odziać>

† **Ododzianie, a, blm., [Ododzianie]** czynność cz. **Ododzianić.**

† **Ododziewać, a, ał, [Ododziewać]** p. **Ododzianić.**
† **Ododziewanie, a, blm., [Ododziewanie]** czynność cz. **Ododziewać.**

× **Odogonić, i, il** pozbawić ogona: Stajesz ś. kometa odogoniona, odgrzywna, samym jądrem komety ś. stajesz. Krasin. <Od + *Ogonić, od Ogon>

× **Odogonienie, a, blm.,** czynność cz. **Odogonić.**
Odogrodowy od strony ogrodu znajdujący ś: Część dworu odogrodowa nazywała ś. harem. Jez. W płocie, w stronie odogrodowej, istniały przesmyki, zamaskowane bujnym burzanem. Jez. <Od + Ogrodowy>

Odojcowski gram. pochodzący od imienia ojca: Imię, nazwa odojcowska. Końcówka -ie (późniejsza -iez), wspólna wszystkim językom słowiańskim, służyła do tworzenia nazw odojcowskich (np. Staszcie, Józefowicz). Kryń. <Od + Ojcowski>

× **Odojczyźnić, i, il** pozbawić cech ojczyzny, wynarodowić: Stanie wreszcie plemion wybawiciel, odojczyźnionych ojezyzn przywróciiciel. Krasin. <Od + *Ojczyźnić, od Ojczyzna>

× **Odojczyźnienie, a, blm.,** czynność cz. **Odojczyźnić.**

[Odoje, i, blp.] miejsce, gdzie ś. doją zwierzęta domowe: Gnać owce na O. <O + Doje>

Odol, u, blm. plyn do płókania zębów. <Zam. Odontol, Now. z Gr. odont- = ząb + Łé. oleum = olejek>

[Odola, i, Im. e] p. Odole. <O + *Dola, DOŁ>

[Odole, a, Im. a, Odola] wąwóz, jar, wydłużona rozpadlina ziemia; okolica, pełna parowów. <O + Dole, DOŁ>

Odoleić, i, il, nied. Odolejać pozbawić oleju: O. małą. <Od + *Oleić, od Olej>

Odolejać, a, ał p. Odoleić.

Odolejanie, a, blm., czynność cz. **Odolejać.**

Odolejenie, a, blm., czynność cz. **Odoleić.**

[Odołek, lka, Im. lki] ryzsztok, żyzysko strumienia: Dwa odołki, a we środku brzég (= zagadka o oczach i nosie). <O + Dołek>

[Odom!] przyspiew: O. ino O., chlopeom ś. podobám. <Okrzyk.>

Odometr, u, Im. y p. Hodometr. <Gr. hodometron>

[Odonaczenie, a, blm.] czynność cz. **Odonaczyć.**
[Odonaczyć, y, ył] odmienić, odwrócić: Słonko podczas zaćmienia ś. zaonaczyło, bojemy sie jakiej paskudy (szkody) i chcemy to odonaczyć. <Od + Onaczyć>

† **Odonać** przys. p. **Onać.** <Od + Onać>

! **Odontalgja, i, blm. bolenie zębów.** <Now. z Gr. odont- = ząb + algos = ból>

Odontolit, u, Im. y i. skamieniały ząb zwierzęcia, znajdujący w ziemi. 2. ! × O. lek. (tartarus dentium) osad kamienisty, tworzący ś. na zębach. <Now. z Gr. odont- = ząb + lithos = kamień>

! **Odontyna, y, blm. rodzaj mydła do czyszczenia zębów używany.** <Now. z Gr. odont- = ząb z Łé. końcówką>

× **Odor, u, Im. y p. Odór.** <Łé. odor = zapach>

Odorać, rze, rał, nied. Odorywać i. odbyć oranie, zorać dokładnie, skończyć orać: Tyle pól, ile, w pług woły wprzągszy, ode słońca wschodu do samego byś przemógł O. zachodu. Żebr. Stały zwarte, jak skiby na mokrze odorane. Ork. Odorał do południa morgę. 2. **orząc, oderwać:** Kto-by miedzę a. gościniec odorał. Troc. Krzywo granice prowadzą, miedzę odorywają. Klon. 3. O. dług = odrobić oraniem. Kn. Odorał dwa złote. Troc. <Od + Orać>

† **Odorament, u, Im. y paclnidło, wonności, perfumy:** Ale też i z maści i kompozyceji różnych i drogierji wszelakich i odoramentów po trzydziesta naczynia stoi. Star. <Now. od Odor>

Odoranie, a, blm., czynność cz. **Odorać.**

× **Odoreźnik, a, Im. cy miecznik:** Dotknięciem ręki rycerzem uczyniony, a po przysięgach cesarzowi, do kościoła idącemu, jako O. (miecznik) towarzyszył. Lel. <Od + Oreźnik>

× **Odornować, uje, owal** upiękścić, przyozdobić, ustroić, przybrać, udekorować: Zeszli na ratusz bardzo ozdobny i wspaniale odornowany portretem całym króla. Rol. <Od + Łé. ornare>

× **Odornowanie, a, blm.,** czynność cz. **Odornować.**

Odorywać, a, ał p. Odorać.

Odorywanie, a, blm., czynność cz. **Odorywać:** [Pierwsze oranie nazywa ś. pokładaniem, drugie odorywaniem, trzecie orką].

[Odos, a, Im. y, Odosa, Otos, Otosa] sznur, wić, pas rzemieńny a. tyczka od końca osi do początka hołobli idąca i utrzymująca hołobłą w pewnej rozwartości: Odosy przy hołoblach jednokonnych wozów bywają dębowe, brzożowe. Kluk. <Od + Oś>

[Odosa, y, Im. y] p. Odos.

Odosabniacz, a, Im. e fiz. p. Nieprzewodnik. <Od Odosabniacz>

Odosabniacz, a, ał i O. ś. p. Odosobnić.

Odosabnianie, a, blm., czynność cz. **Odosabniacz.**
Odosabnianie się, a, ś., blm., czynność cz. **Odosabniacz ś.**

Odosobniacz, a, Im. e fiz. p. Nieprzewodnik: Odosobniacze, to jest owe porcelanowe dzwoneczki, na których druty telegraficzne spoczywają.

Odosobniacz, a, ał i O. ś. p. Odosobnić.

Odosobnianie, a, blm., czynność cz. **Odosobniacz.**
Odosobnianie się, a, ś., blm., czynność cz. **Odosobniacz ś.**

Odosobnić, i, ii, nied. Odosobniać, Odosabniać oddzielić, odłączyć, odciąć od innych, odseparować, umieścić osobno, osamotnić, nied. izolować: O. druty maszyny elektrycznej. Anat.: Gruzoły odosobnione. Fiz.: Ciała odosabniające p. Nieprzewodnik. O. zarażonego. **O. s.** odsunąć s. od innych, oddalić s. na osamotność, osamotnić s., odłączyć s., odseparować s., odstrychnąć s.: Żyła w tej atmosferze, prawie nią nie oddychając, odosabniając s., nie chcąc s. wejść do tego świata. Krasz. <Od + *Odosobnić, od Osobny>

Odosobnienie, a, blm. I. czynność cz. Odosobnić. 2. star tego, co zostało odosobnione, samotność, zamknięcie: Żyć w odosobnieniu.

Odosobnienie się, a s., blm., czynność cz. Odosobnić s.

Odosobnik, a, lm. I. = Nieprzewodnik. <Od Odosobnić>

Odosobniony I. którego odosobniono a. który s. odosobnił: Znalazł mu jaki kąś spokojny, zaciszny oraz jaką stancję odosobnioną, z wygodnym łóżkiem. Jun. Został ze swym zdaniem O. (= sam jeden, opuszczony, odstąpiony, zostawiony przez wszystkich samemu sobie). **2.** × O. sam w sobie uważany, pojedynczy, poszczególny: O. człowiek jest jeden drugiemu równy. L. Odosobnione obrazy i wiadomości składały tylko... (= oderwane, urywkowe, oddzielne).

Odór, oru, lm. ory, × Odor I. zapach nieprzyjemny, woń przykra, smród, fetor. 2. × O. węch, powonienie: Dziesięć dni cierpiałem taki katar, żem rozumiał, że mnie zadusi, bo żadnego odoru nie miałem. Krasz. <Łć. odor = zapach>

× **Odpać, u, lm. y I. p. Odpadnięcie. 2. tajno:** A jak mu duszę zaprzedał, to s. pieniądze w skrzyni w koński O. zmieniły. Chl. **3. p. Odpadek.** <Od + PAD>

Odpadać, a, ał p. 2. Odpasć.

Odpadanie, a, blm., czynność cz. Odpadać.

Odpadek, dku, lm. dki, Odpad I. to, co odpadła u. odpadło, odłamek, odciniek, reszka niepotrzebna, kawałek zbývający, nieprzydatny: Odpadki drzewa (= kawałki, schodzące przy jego wyrobce). Odpadki fabryczne. Odpadki gorzelniane. Odpadki browarne = produkty poboczne przy słodowaniu i warzeniu piwa. Odpadki mięsa. Na służbę szły odpadki wybrakowane. Jez. Garb.: Odpadki skórne (= rogi, ogon, włos, flaki). **2. część gruntu, odpadła od majoratu, ilością wótk a. też wysokością dochodu oznaczonego.** Sł. wil. **3. część lasu, odpadła od całości przy zaokrągleniu granic lasu i przeznaczona do użytku ekonomicznego.** **4.** × O. p. **Odpadnięcie:** Strapiony naród tyłu krajów nagłym odpadkiem. Nar. <Od 2. Odpasć, Od + PAD>

Odpadkowy przym. od **Odpadek:** Związki euru są bezużytecznym produktem odpadkowym. <Od Odpadek>

Odpadły który odpadł: Anioł O. Dobra odpadłe (= które straciły swego pierwszego posiadacza). Odpadłe dobra do skarbu należą. Troc. Dziedzictwo odpadłe. Kn. Kraje odpadłe od korony (= które przeszły w posiadanie innego władcy, które s. odłączyły od państwa). Uznanie dynastji Gotorskiej za odpadłą od tronu polskiego. Mochn. <Od 2. Odpasć>

Odpadnienie, a, blm. p. Odpadnięcie: × O. w chorobie = recydywa. L. Strzeż s. odpadnienia w grzechy, w błędy. Troc. O. od posłuszeństwa, od łaski, od godności, od wiary. Troc.

Odpadnięcie, a, blm., Odpadnienie, × Odnad, × Odpadek czynność cz. **2. Odpasć:** Uszczepiona w obrębach swoich przez O. wielu województw. Lel.

[**Odpadywać, uje, ywał**] p. 2. **Odpasć.**

[**Odpadywanie, a; blm.**] czynność cz. **Odpadywać.**

† **Odpajać, a, ał p. † Odpoić.**

× **Odpajać, a, ał p. × Odpoić.** <Od + *Pajać, PI>

† **Odpajanie, a, blm., czynność cz. † Odpajać.**

× **Odpajanie, a, blm., czynność cz. × Odpajać.**

Odpakować, uje, ował, nied. Odpakowywać co = odwinąć a. odbić na czym opakowanie, rozpakować: Trzeba wszystko O., to darmo. L. <Od + Pakować>

Oopakowanie, a, blm., czynność cz. Odpakować.

Odpakowywać, a, ał p. Odpakować.

Odpakowywanie, a, blm., czynność cz. Odpakowywać.

Odpalać, a, ał i O. s. p. Odpalić.

Odpalanie, a, blm., czynność cz. Odpalać.

Odpalanie się, a s., blm., czynność cz. Odpalać s.

Odpalenie, a, blm., czynność cz. Odpalić.

Odpalenie się, a s., blm., czynność cz. Odpalić s.

Odpalić, i, ii, nied. Odpalać I. paląc odłuzielić; paląc zniszczyć część; upalić: O. koniec łaski. **2. wypalić; paląc przekształcić:** O. wapno, cegłę. W probierskim piecu na kapeli odpalacie. L. O. piec = naladowawszy go cegłą i wapnem, wypalić go. **3. kogo od czego, posp. = odprawić, dać odprawę, odsadzić:** O. kogo od egzaminu (= obciąć go przy egzaminie). O. konkurenta = dać mu odkosza. Kawalerowie zgłaszali s. i, odpalani, odechodzili. Jez. Odpaliwszy pana Nowowiejskiego, teraz za nim tęskni. Sienk. Tuzinkowo opisane z fantazji lub obserwacji dzieje odpalonego lub szczęśliwego konkurenta. Kasz. **4. komu = odpowiedzieć energicznie, odciąć s., zapłacić mu słowami:** Będzie gadanie. — To niech będzie, odpaliła; zaszkodzi mi to, czy co? Jez. **O. s. I. spaliwszy s., odpasć; upalić s.:** Ostatnia galka odpaliła s. od świecy różańcowej. Pol. **2. wypalić s.:** Wapno s. już odpaliło. **3. oderwać s. od palenia, napalić s.:** Nie może s. fajki O. <Od + Palić>

[**Odpalować, uje, ował**] odwiązać od pala: O. konie. <Od + Palować>

[**Odpalowanie, a, blm.**] czynność cz. **Odpalować.**

Odpaluszkowy od małego palca idący. Anat.: Żyła odpaluszkowa śródgrężna, † ma l u c z k a żyłeczka, † salwatela, × żyła z baweza (vena salvatella) <Od + Paluszkowy>

× **Odpancernić, i, ii p. Odpancerzyć.** Krasin. <Od + *Pancernić, od Pancerny>

× **Odpancernienie, a, blm., czynność cz. Odpancernić.**

× **Odpancerzenie, a, blm., czynność cz. Odpancerzyć.**

× **Odpancerzyć, y, ył, × Odpancernić uwolnić, rozebrać z pancerzu:** Jakby z pancerza już odpancerzeni, stoją w nagości popełnionych zynów. Krasin. <Od + *Pancerzyć, od Pancerz>

[**Odpaprać się, rze s., rał s.**] oczyścić s. <Od + Paprać s.>

[**Odpapranie się, a s., blm.**] czynność cz. **Odpaprać s.**

Odpar, u, częś. w lm. y p. Opar: Zachodnim wiatrem gnane odpary pokrywają ziemię coraz to nowymi warstwami śniegu. Sp. <Od + PAR>

Odparać, a, ał i O. ś. p. Odpróć. <Od + Parać>

Odparanie, a, blm., czynność cz. Odparać, odparowanie.

Odparanie, się, a ś., blm., czynność cz. Odparać ś.

Odparcie, a, lm. a czynność cz. Odeprzeć: O. wroga. O. zarzutów. Ten i ten zręcznie odparciai ratowali sobie życie. Jeż. <Od + Parcie>

[**Odparć, odeprzeć, odpar!**] p. **Odeprzeć.**

Odparnica, y, lm. e, Parownica tech. *plytka kadź otwarta, do parowania i zagęszczania płynów służąca.* <Od + PAR>

Odparniczka, i, lm. i, Parownicza tech. *mała, otwarta miseczka do odparowywania niewielkich ilości płynów.* <Od Odparnica>

Odparnik, a, lm. i tech. *kocioł do odparowywania.* <Od + Parnik>

1. Odparować, uje, ował, nied. Odparowywać I. *podlać parowaniem dla wypędzenia części płynnych: O. ekstrakt. 2. cz. ni. wyparować, stracić części płynne przez parowanie: Kotliny płytsze odparowały, i znikła Goplenica. Pol. <Od + Parować>*

2. Odparować, uje, ował, nied. Odparowywać odeprzeć, odbić; odsadzić, odepchnąć, odpędzić przemocą: O. szych, raz, ciężce. Jarzyski odparował równie wrzaskliwie. Żer. Nie umiały ś. ostro względem niego postawić i żartów jego O. Spas. <Od + 2. Parować, Fr. parer = odbić>

1. Odparowanie, a, blm., czynność cz. 1. Odparować.

2. Odparowanie, a, blm., czynność cz. 2. Odparować.

1. Odparowywać, a, ał p. 1. Odparować.

2. Odparowywać, a, ał p. 2. Odparować.

1. Odparowywanie, a, blm., czynność cz. 1. Odparowywać.

2. Odparowywanie, a, blm., czynność cz. 2. Odparowywać.

× **Odpartny** którego a. który można odeprzeć. L. <Od Odeprzeć>

Odparty im. od **Odeprzeć:** Połączone wojska po kilkakroć starały ś. złamać szyki nasze, lecz ze stratą odparte. Niem.

Odparzać, a, ał i O. ś. p. Odparzyć.

Odparzanie, a, lm. a czynność cz. Odparzać.

Odparzanie się, a ś. i. blm., czynność cz. Odparzać ś., lm. a ś. p. Odparzelina: Dolomityn goi wszelkiego rodzaju odparzania ś., pochodzące od upręży.

Odparzelina, y, lm. y, Odparzelizna, Odparzenie, Odparzenie ś. *niejsce odparzone, odsegnięte, obtarte, przetarcie skóry, sedno, sadno, otręt, wyprzenie, [wilk], † wyprzalina.* <Od + PAR>

Odparzelizna, y, lm. y p. Odparzelina. <Od + PAR>

Odparzenie, a I. blm., czynność cz. Odparzyć.

2. lm. a p. Odparzelina.

Odparzenie się, a ś., lm. a ś. czynność cz. Odparzyć ś.

Odparzyć, y, ył, nied. Odparzać I. × O. *odbyć parzenie, ugotować; ugotować byle jako, naparzyć, rozparzyć, rozprażyć, rozgotować:* O. groch, mleko. **2. parząc ukropem, odłączyć:** Skórę z węgorza niektórymi lupią, niektórymi w ukropie odparzają. Sien. O. stół = *dotknąwszy czym gorącym i wilgotnym, spowodować wzdęcie ś. forniru na nim.* **3. O. ceratę na stole = uszkodzić czym gorącym.** O. załankę w aksamicie = *trzymając nad parą, odprostować.* O. sukno = *prasując je gorącym żelazem, zdejść z niego glans a. odprostować na nim*

załanki. **4. obetrzeć, zetrzeć, odsednić, odcisnąć:** O. sobie nogę. O. konia chomątem. **5. [O.] rozorwać zagon czterokobowy w ten sposób, żeby zaraz po skibie z każdego zagonu od brzoźdy, a środek zostawić nietknięty.** **O. ś. I. odgotować ś. 2. obetrzeć ś., zetrzeć ś., odsednić ś., odcisnąć ś.:** Kark koniowi odparzył ś. <Od + Parzyć>

Odpas, u, blm. p. Odpasienie: Konie, zostawione na obronę murów towarzystwa, wzięte były dla odpasu. Nar. <Od + PAS>

1. Odpasać, sze, sał, nied. Odpasywać, † Odpasować I. *rozwiązać, rozpuścić, zdjawszy pas a. wogóle to, co opasywano, rozpasać:* O. suknię. **2. odjąć, zdejść z kogo razem z pasem:** Panu odpasał szablę. Troc. Ażebyś szablę swęj nie odpasował, ażebyś Azję do końca zwojował. P. Koeh. Przen.: Odpasawszy szablę, żył Fredro, jak każdy bogaty panie w owym czasie, życiem na pół wiejskim, na pół światowym. Big. (= *porzuciwszy rzemiosło wojenne*). **O. ś. uwolnić ś. z opasania, zdejść z siebie pas a. wogóle to, co opasyje, odwiązać z siebie opasanie, rozpasać ś.:** Odpasz ś! zaraz ci ulży. Sienk. Z węża ś. odpasała. Otw. <Od + *Pasać, od Pas>

2. Odpasać, a, ał i O. ś. p. 1. Odpasć. <Od + Pasać>

1. Odpasanie, a, blm., czynność cz. 1. Odpasać.

2. Odpasanie, a, blm., czynność cz. 2. Odpasać.

1. Odpasanie się, a ś., blm., czynność cz. 1. Odpasać ś.

2. Odpasanie się, a ś., blm., czynność cz. 2. Odpasać ś.

Odpasienie, a, blm., Odpaszenie, Odpas czynność cz. **1. Odpasć.**

Odpasienie się, a ś., blm., Odpaszenie ś. czynność cz. **Odpasć ś.**

× **Odpasiony, Odpaszony** im. od **1. Odpasć.**

Odpasować, uje, ował odrobic stosownie, dopasować: Firanki, spódnice odpasowane = *z materjału, na którym desę umyślnie wyrobiony został odpowiednio do wielkości i formy tych przedmiotów.* <Od + Pasować>

† **Odpasować, uje, ował i † O. ś. p. 1. Odpasać.**

Odpasowanie, a, blm., czynność cz. Odpasować.

† **Odpasowanie, a, blm., czynność cz. † Odpasować.**

† **Odpasowanie się, a ś., blm., czynność cz. † Odpasować ś.**

1. Odpasywać, uje a. ywa, ywał p. 1. Odpasać.

2. Odpasywać, a, ał i O. ś. p. 1. Odpasć: Tu ś. odpasywali na krzyżackim chlebie. Krasz.

1. Odpasywanie, a, blm., czynność cz. 1. Odpasywać.

2. Odpasywanie, a, blm., czynność cz. 2. Odpasywać.

Odpasywanie się, a ś., blm., czynność cz. Odpasywać ś.

Odpaszenie, a, blm. p. Odpasienie.

Odpaszenie się, a ś., blm. p. Odpasienie ś.

× **Odpaszony p. Odpasiony.**

1. Odpasć, sie, st I. i nied. Odpasać pasąc, *doprowadzić nanowo do pożądanego stopnia otyłości; odkarmić, upaść, utuczyć, wypaść, skończyć pasienie:* O. wieprza. **2. [O.] stracić, zgubić:** Jużś odpasła chusteczkę?! **O. ś. przyjsć nanowo do dobrej tuszy, nabrać jej, upaść ś., wypaść ś., odgryść ś., poprawić ś.:** Zawitało do kaźni i wino, i dobra kuchnia, jednym słowem, odpasaliśmy ś. Gocz. <Od + 1. Paść>

2. Odpaść, dnie, dń, nied. Odpadać, [Odpadywać] 1. *oddzieliwszy się, upaść; oderwać się, oberwać się, oblecieć, odlecieć*: Gzyms odpadł. Tynk odpada. Płaszcz odpada od ramion. Krasin. Oczy moje błakały się po sterzących kościach rąk, z których ciało odpadywało, rąk rozpaczają i błaganie krzyżących. Przybysz. Lek.: Nos, palec odpadł (= zepsuwający się wskutek zgorzeli a. z innej przyczyny, odleciał). Ucho odpadło. Teraz groch ten całkiem od ściany odpada. Miek. (= odbija się). 2. przen.: O. od kogo, kogo, od czego = *sprzeniewierzyć się, komu, czemu, zdradzić kogo, co, oddać się, oderwać się, odłączyć się, odwrócić się, odstrzychnąć się, od kogo, odstąpić, odbiec kogo, porzucić nagłe, zerwać z kim, z czym*: Nie nie frasujemy się, że całe prowincje odpadają, i nieprzyjaciel nad szczył stoi. Star. W niemocy wszystkie swoje urodę utraciła i tym, którzy pierwszej małżeństwa jej pragnęli, od myśli odpadła. Skar. (= *wypadła*). Człowiek, przez grzech od Boga odpadłszy, niewinność utracił. Karnk. Od obyczajów ojca swego bardzo był odpadł. Skar. Odpadł od wojewodzanki, a potem szlachciżki chybił. Troc. Odpadł wiary (od wiary), posłuszeństwa. Troc. Dwa silne ramiona odpadły od jej sprawy. Krasin. 3. od kogo, kogo = *opuszczyć, odstąpić, odejść*: Gdy wojsko usłyszało, że Holofernes ścigany, odpadł od nich i rozum, i rada. Wuj. Kiedyśmy w szczęściu, wszystko idzie snadnie, w nędzy i statek i rozum odpadnie. Kras. Już starców doświadczenie, przeznaczenie i rada, a nawet naturalna zazdrość ich odpada. Jabł. Animusz przy swobodzie podраста, w niewoli odpada. Pilch. Jak sen odpadł, z pamięci się zśliznął. Wad. Odpada ochota do pracy i wytrwałości. Wiszn. Odpadła go ochota do jedzenia. Øss. Gdy Malwina przestała tańcować, wielu zaraz ochota do tańca odpada. Wirt. 4. *zostać odrzuconym, usuniętym, wybrakowanym, odszczynionym, niewzględnionym, nie utrzymać się, przepaść, przegrać sprawę, stracić prawo do czego*: O. przy egzaminie (= *odciąć się*). Odpadł przy wyborach. O. od prawa jakiego. L. Pilnie się masz starać, abyś od zbawienia wiecznego nie odpadł. Białob. Gdyby jakichkolwiek warunków nie dopełnili Krzyżacy, od wszystkiego odpadają. Lel. Odpadł od królestwa niebieskiego. Troc. † Pozwany jeśliby na trzecim roku nie stanął, rzecz straci, a od akejej odpada z winą. Jeśliby powód na pierwszym roku ani sam ani przez inego swego posta nie stanął, od rzeczy swojej odpadnie z winą siedm grzywien. Łas. Ode wszego prawa i przedania tej to dziedziny osadzamy ję być odpadłego. Św. z Woe. 5. † O. od czego = *utracić, stracić co, zostać pozbawionym czego*: Nie gada kawaler, odpadłem od koni, od ryszantunków, od czeladzi; ale raczej krew swoją na szanie kładzie. Birk. Gdy się z nieprzyjacielem ściera, od broni odpadł, a nie mając się, czym złożyć, topór porwał. Nies. Odpadł od godności, od powagi. Troc. Rzymianie, od narodów grubych zwojowani, od nauk zwykłych odpadli. Błaż. † Gdy trzy lata miną, odpadną wiecznie zboża przepisanego. SŁ. 6. † O., [O.] *upaść, paść, zginać, zdechnąć, zmarnieć*: Opatrzność wodza zraziła ich wszędzie, że odpadli jako groch od ściany. Jabł. Bydło, na przekarm z umowy dane, jeźliby przypadkowo na przechówku odpadło, właściciela jest szkoda. Koss. Pasięka odpada. Sł. wil. Mróz odpada = *zmniejsza się, słabnie, puszcza*. Sł. wil. 7. × O. *upaść, popaść, zapasać w co nowo, upaść w recytywę*: Gdy się był niejako pokrzepił z choroby, zaraz się do swych zwykłych pokut wrócił,

dalego odpadł drugi raz i trzeci raz. Wys. Odpadł w chorobę, w niełaszkę, w niewolę, w ten grzech. Troc. Najmniejszej chwili nie omieszkął Mentor, ponieważ Telemak w swoje znowu odpadał błędy. Troc. Znowu odpadłem z małej i śmiesznej przyczyny. Mat. 8. lek. = a) † O. w chorobę = *zapasać w chorobę, rozchorować się*. b) × Błona odpadająca p. **Doczesny**. < Od † 2. Paść >

Odpatrzeć się, y się, ał się, Odpatrzeć się. oderwać od kogo, od czego oczy, nasycić się. patrzeć, napatrzeć się, dostatecznie: Taki zdrow, piękny, zem się. O. nie mógł. Rodz. < Od † Patrzeć >

Odpatrzeć się, y się, ył się. p. Odpatrzeć się: Myślałem, że zgola anioł, i O. się nie mogę. Sienk. < Od † Patrzeć >

† **Odpadać, a, ał i [Odpadać], [O. się] p. Odpędzić**.

† **Odpędzanie, a, blm., [Odpędzanie] czynność cz. Odpadać, odpędzanie**.

[**Odpędzanie się, a się, blm.**] czynność cz. **Odpadać się**.

† **Odpędzenie, a, blm., [Odpędzenie] czynność cz. Odpędzić**.

[**Odpędzenie się, a się, blm.**] czynność cz. **Odpędzić się**.

† **Odpędzić, i, ił i [Odpędzić], [O. się] p. Odpędzić**.

[**Odpędzenie, a, blm.**] czynność cz. **Odpędzić, odpowiedzenie**.

[**Odpędzić, i, ał**] p. **Odpowiedzieć**: Co tu O. na takie łakomstwo, na takie w złej godzinie pomyslane słowo? Ork. < Odp(owi)edzić >

[**Odpekać się, a się, ał się**] *odczepić się od kogo*: Odpekaj się, biędo, ode mnie. < ? >

[**Odpekanie się, a się, blm.**] czynność cz. **Odpekająć się**.

Odpędzłować, uje, ował odsmarować pendzlem: Lakierki odpędzłowane świeżo. Krasz. < Od † Pendzłować >

Odpędzłowanie, a, blm., czynność cz. Odpędzłować.

Odpęd, u, blm. i. × O. p. Odpędzenie: Turcy niezrażeni tym dwojakim od obu skrzydeł odpędem... Nar. 2. gorz. *produkt odpędzania, dystylat*, odgon. < Od † Pęd >

Odpędowy przym. od **Odpęd, dystylacyjny**: Przyrządy odpędowe. Kociek O.

Odpędzać, a, ał p. Odpędzić. < Od † Pędzać >

Odpędzanie, a, blm., czynność cz. Odpędzać.

[**Odpędzanie się, a się, blm.**] czynność cz. **Odpędzać się**.

Odpędzenie, a, blm., × Odpęd czynność cz. **Odpędzić**.

[**Odpędzenie się, a się, blm.**] czynność cz. **Odpędzić się**.

Odpędzić, i, ił, [Odpędzić], † Odpędzić, nied. Odpędzać, [Odpędzać], † Odpędzać i. pędząc oddać, odegnąć, przepędzić, przegnać: Muchę, gdy już skosztowała miodu, rychlej zabijesz, niż odpędzisz. Pot. Ty jeś Bóg, moc moja, przecz jeś mię odpędził i przecz smęciem chodzę? Ps. puł. (= *odrzucił*). Złodzieje tajemne ode mnie O. raczyłeś; odpędźże i tych następców jawnych. Skar. O. psu. O. nieprzyjaciela. Troc. Przen.: O. pokusy, frasunek. Troc. (= *opędzić się im, otrząsnąć się z nich, oddać je, pozbyć się ich*). 2. gorz. = a) *pędząc odczyścić; oddystylować*. b) *pędząc oddzielić; oddystylować*: O. spirytus z zacieru. 3. myśl. (o psie gończym, który, goniąc, zmylił się i pozwolił zwierzowi daleko odbiec) *pędząc oddać*

ś.: Ogar kota odpędził. Sł. wil. 4. tech. *roztopisz stop, oddzielić od niego kruszec nieszlachetny, wytopić ze stopu kruszec szlachetny*. [O. ś.] *odstrychnąć ś., odstręczyć ś.*: Marysia całkiem odpadła ś. od chłopea. <Od + Pędzić>

Odpećtać, a, ał, nied. Odpętywać 1. *uwolnić z pęt, rozpećtać*: O. konia. Troc. Przen.: Zwolna my eheieli zepsute plemię wiecznej prawdy nauczyć, zwolna duszę O. od ciała. Krasiń. 2. *posp. odpłatać, rozplatać, odwikłać, rozwikłać, rozpećtać, odsypłać, rozgmatować, odmotać*: O. sznurki, węzeł. <Od + Pętać>

Odpećtanie, a, blm., czynność cz. Odpęćtać.

Odpętywać, a, ał p. Odpęćtać.

Odpętywanie, a, blm., czynność cz. Odpętywać.

Odpiąć, pieje, piał odbyć picanie, skończyć picanie: Całą bożą noc będzie, aż kury odpieją. Kochan. <Od + Piąć>

Odpianie, a, blm., czynność cz. Odpiąć.

Odpiastować, uje, ował piastując odchowac: Pracowicie i cierpliwie O. Pol. Przen.: Ruś południowa ocalała, dzięki futuror; one ją odpiastowały niejako nanowo. Jeż. <Od + Piastować>

Odpiastowanie, a, blm., czynność cz. Odpiastować.

Odpiąć, odepnie a. [odpnie], odpiął a. [odepnał], nied. **Odpinać coś przypiętego odjąć, odzepić; coś spiętego rozłączyć; rozpiąć**: Ostrogi odpinać. Warg. O. bukiet. O. haftkę (= odhaczyć). Odepnij przączkę. Troc. Odpiął guziki, haftki. Troc. O. surduł, kamizelkę. O. ś. 1. *rozpiąć na sobie ubranie, rozpiąć ś.* 2. *odpaść pomimo przypięcia; utworzyć ś. z zapięcia, rozpiąć ś., odhaczyć ś., odzepić ś.* <Od + Piąć>

Odpicie, a, blm., czynność cz. Odpić.

Odpić, pije, pił, nied. Odpijać 1. *pijąc odjąć; upić, nadpić, wypić część, spić*: O. z przepelnionego kieliszka. Przyniesiono piwa; odpili trochę. Grusz. 2. *picieo odebrać; wypić za dług; pijąc skwitować ś.*: O. dane komu pieniądze. O. u kogo swój poczęstunek. 3. *do kogo = przepić doń nawzajem*: Jan pił do Piotra, a ten odpił znów do niego. 4. *kogo = zakasować, przetrzymać kogo w picie, nie upiwszy ś.* 5. *odprawić pijąc*: Odpito, odjedzono i odtańcowano wesele Małgosi z kowalem. Prus. O. ś. 1. *czego = przesiąknąć, przejąć ś. płynem, nasycić ś.*: Wapno odpiło ś. wody. Sł. wil. O. ś., leżąc na wilgoci. Sł. wil. (= nasiąknąć). 2. *† O. ś. od czego = pijąc, odejść od czego*: Nigdy ś. tak bardzo od pamięci nie odpiję, iżbym ś. zapomnieć miał. Kosz. 3. *dok. oderwać ś. od picia, napić ś. dosyć, zadowolnić ś. picieo*: Jaki to był poncez?! O. ś. nie było można. Wilcz. <Od + Pić>

× **Odpiec, cze, kł, nied. × Odpiekać** 1. *upiec naprędce*. 2. *za pieczenie pieczeniem odplacić*. Przen. żart.: O. komu pierogi = *oddać mu wet za wet*. Sł. wil. [O. ś.] *odparzyć ś., obetrzeć ś., odsednić ś., odcisnąć ś.*: Wołowi kark ś. odpiekł. <Od + Piec>

× **Odpieczenie, a, blm., czynność cz. Odpiec.**
[Odpieczenie się, a ś., blm.] *czynność cz. Odpiec ś.*

Odpieczętować, uje, ował, nied. Odpieczętowywać *otworzyć coś zapieczętowanego, rozpieczętować*: O. list. O. ś. *otworzyć ś. pomimo zapieczętowania, rozpieczętować ś.* <Od + Pieczętować>

Odpieczętowanie, a, blm., czynność cz. Odpieczętować.

Odpieczętowanie się, a ś., blm., czynność cz. Odpieczętować ś.

Odpieczętowywać, a, ał i O. ś. p. Odpieczętowywać.

Odpieczętowywanie, a, blm., czynność cz. Odpieczętowywać.

Odpieczętowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Odpieczętowywać ś.

× **Odpiekać, a, ał i [O. ś.] p. Odpiec.**

× **Odpiekanie, a, blm., czynność cz. Odpiekać.**
[Odpiekanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Odpiekać ś.*

Odpieniać, a, ał pieniactwem co odzyskać, wyprocesować. <Od + Pieniać>

× **Odpieniać, a, ał p. Odpienić.**

Odpienianie, a, blm., czynność cz. Odpieniać.
× **Odpienianie, a, blm., czynność cz. × Odpieniać.**

× **Odpienić, i, il, nied. × Odpieniać** *oczyszczyć z piawy, zebrać piawe, odszumować.* <Od + Pienić>

× **Odpienie, a, blm., czynność cz. Odpienić.**

Odpierać, a, lm. e p. Odporca.

Odpierać, a, ał p. Odeprzeć: Potym Foresta skazał, co Hunnowi, septemtrjonu odpierał królowi. P. Koch. <Od + *Pierać, PIOR/POR/PR/PIER>

× **Odpieralny p. Odporny. L.**

Odpiernanie, a i. blm., czynność cz. Odpierać. 2. † O., lm. a upór, uporczywość: O. a. krnąbrność. Głosy w XV.

Odpięcie, a, blm., czynność cz. Odpiąć. <Od + Pięcie>

Odpięcie się, a ś., blm., czynność cz. Odpiąć ś.

Odpiętnować, uje, ował odbić jako piętno. O. ś. odbić ś. jako piętno: Cheiwość odpiętnowała ś. na jego twarzy. <Od + Piętnować>

Odpiętnowanie, a, blm., czynność cz. Odpiętnować.

Odpiętnowanie się, a ś., blm., czynność cz. Odpiętnować ś.

Odpięty 1. im. od **Odpiąć. 2. na którym odzienie nie jest zapięte, rozpięty.** <Od + PIE/PN/PON/PIN>

Odpijać, a, ał p. Odpić. <Od + Pijać>

Odpijanie, a, blm., czynność cz. Odpijać.

× **Odpiłki, ów, blp. p. Opilki. L.** <Od + *Piłki, PIŁ>

Odpiłować, uje, ował, nied. Odpiłowywać *odciąć pilnikiem a. pilą, upiłować; pilując odjąć*: Nadlewek ulanej armaty O. Jak. J. <Od + Piłować>

Odpiłowanie, a, blm., czynność cz. Odpiłować.

Odpiłowywać, a, ał p. Odpiłować.

Odpiłowywanie, a, blm., czynność cz. Odpiłowywać.

Odpinacz, a, lm. e gór. p. Odbieracz. <Od Odpinać>

Odpinac, a, ał i O. ś. p. Odpiąć. <Od + *Pinać, PN/PIE/PON/PIN>

Odpinanie, a, blm., czynność cz. Odpinac.

Odpinanie się, a ś., blm., czynność cz. Odpinac ś.

Odpis, u, lm. y i. odpowiedź na piśmie: O. na list. 2. *kopja odpisana z czego*: Dokument w wierzitelnym odpisie. Wiersza tego nie drukował Słowacki; rozszedł ś. on jednak w odpisach. Chm. 3. *† O. reskrypt*: O. zwierzechności. Troc. 4. [O.] *zapis; posag.* <Od + PIS>

Odpisać, sze, sał, nied. Odpisywać, [Odpisować] 1. *odpowiedzieć piśmiennie*: Odpisz mu na ten list. Troc. O. komu w piśmie publicznym = *odpowiedzieć na krytykę, recenzję. 2. przepisać, skopjować, napisać na drugą rękę. 3. odjąć od spisu,*

rachunku odpowiednią notatką, odnotować: Odpisał rubla z rachunku. 4. *odrobić co pisaniem.* 5. † O. co komu = *zapisać, przekazać na piśmie, przepisać na kogo:* Jesliby kto odpisał komu zapismem a. testamentem po żywoicie swoim co majątności swojej... St. lit. 6. [O.] *pisząc oddalić; odkreślić:* O. wściekłym (= *czarami zabezpieczyć s. od niej*). O. s. i. † O. s. *erzec s. na piśmie:* Zygmunt August sukcesji s. na Wielkie Księstwo Litewskie odpisał i onej Koronie odstąpił. Biel. M. 2. † O. s. *oddalić s., odłączyć s. na mocy aktu spisanege, wypisać s., wymeldować s.:* Jeśli s. kto odpisze z ziemi i z własnego powiatu, ma opowiadać tam, gdzie s., odpisując, zapisał. Herb. 3. *przen.:* † O. s. od kogo, od czego = *odrzec s., odstąpić s., oddać s., usunąć s., nie pisać s. na co, nie zezwolić, nie zgodzić s., być przeciwnego zdania, rozjechać s. z kim w zdaniu:* Rozumiem, że to odgłos powszechny potwierdzi, i nikt s. ode mnie nie odpisze. St. Aug. Nie odpisuję s. cale od tego zdania, lecz pod pewną miarą. Pilch. Sama natura klimatu północnego przeciwko włożeństwu odpisywać zdaje s. Ostr. (= *nie odpowiadać*). Gotowa zawsze na króla czeskiego była kara, gdyby s. kiedy od interesów cesarskich odpisał. Nar. 4. [O. s.] *odrzec s., odprysnąć s.:* Odpisała s. od gorzałki, już nie pije. <Od + Pisać>

Odpisanie, a i. b. m., czynność cz. Odpisać. 2. × O., lm. a *odpis = odpowiedź piśmienna.* St. wil. † **Odpisanie się, a s., [Odpisanie się], b. m., czynność cz. Odpisać s.**

[Odpisować, uje, ował i O. s.] p. **Odpisać.**

[Odpisowanie, a, b. m.] czynność cz. **Odpisować, odpisywanie.**

[Odpisowanie się, a s., b. m.] czynność cz. **Odpisować s., odpisywanie s.**

Odpisywacz, a, b. m. e ten, co odpisuje; przepisywacz, kopia: Uwagi na brzegu wydawcy uważali za dodatki odpisywacza. <Od Odpisywać>

Odpisywać, uje, ywał i O. s. p. Odpisać.

Odpisywanie, a, b. m., czynność cz. Odpisywać: Do szybkiego odpisywania rzadkich ciekawych dzieł służyli we wszystkich miastach biegli i hojnie opłacani pisarze. Szaj.

Odpisywanie się, a s., b. m., czynność cz. Odpisywać s.

Odpłatać, a, al p. Odpieścić.

Odpłatanie, a, b. m., czynność cz. Odpłatać.

Odpłatać, cze, tał, nied. Odpłatywać coś spłatanego rozplatać, odsyłać. <Od + Płatać>

Odpłatanie, a, b. m., czynność cz. Odpłatać.

Odpłatywać, a, al p. Odpłatać.

Odpłatywanie, a, b. m., czynność cz. Odpłatywać.

Odpłeczenie, a, b. m., czynność cz. Odpłesć.

Odpłesć, plecie, plótt, nied. Odpłatać rozpuścić coś zaplombowanego, rozplęść: O. warkocz. O. osnowę. Troc. <Od + Płesć>

Odpłombować, uje, ował otworzyć coś zaplombowanego: O. wagon. O. wóz z węglami. <Od + Płombować>

Odpłombowanie, a, b. m., czynność cz. Odpłombować.

Odpłunąć, nie, nął plunąwszy oddać, odrzucić; wypłunąć: O. flegmę. <Od + Plunąć>

Odpłuniecie, a, b. m., czynność cz. Odpłunąć.

Odpłacać, a, al i O. s. p. Odpłacić.

Odpłacanie, a, b. m., czynność cz. Odpłacać.

Odpłacanie się, a s., b. m., czynność cz. Odpłacać s.

Odpłacenie, a, b. m., czynność cz. Odpłacić.

Odpłacenie się, a s., b. m., czynność cz. Odpłacić s.

× **Odpłaciciel, a, b. m. e, † Odpłacać, † Odpłajca ten, co odpłaca:** Bóg, dobrych wszystkich i złych rzeczy O. Stryjk.

× **Odpłacicielka, i, b. m. i** forma ż. od **Odpłaciciel.**

Odpłacić, i, il, nied. Odpłacać i. a. O. s. zapłacić za co, oddać wet za wet, nagrodzić; odwzięczyć s., odwzajemnić s., odsłużyć s., oddać pięknym za ualobne: Jako mnie on uczynił, tak mu ja też uczynię; odpłacę każdemu według uczynków jego. Leop. Poczekajno, tylko twoją żoną zostanę, odpłacę ja ci to wszystko. L. Jam im odpłacił! Od. (= *oddalem za swoje*). Często s. dobre bez wdzięczności straci, ale zle zawsze z lichwą s. odpłaci. L. 2. [O.] *zapłacić, uiścić s.:* Pan im nie odpłacił za tę robotę. <Od + Płacić>

† **Odpłacać, y, lm. y p. Odpłaciciel:** Bóg, sprawiedliwy wszystkiego złego i dobrego O. Błaz. <Od Odpłacić>

† **Odpłajca, y, lm. y p. Odpłaciciel:** Bogowie, odpłajcy miłosiernych czynów. Pot. <Z Odpłacać>

Odpłakać, cze, kał i. nied. Odpłakiwać zbyć płaczem; cofnąć, odrobić łzami: Nie odpłacasz tego występku. Troc. 2. *opłakić łzami:* Kwaterną łez każdy (klejnot) potym O. Hof. 3. kogo, co = *odżalować płacząc; opłakać należycie, napłakać s. po kim, po czym:* Wdowy i sieroty odpłakały i odkukały poległych. Jez. <Od + Płakać>

Odpłakanie, a, b. m., czynność cz. Odpłakać.

Odpłakiwać, uje, iwał p. Odpłakać.

Odpłakiwanie, a, b. m., czynność cz. Odpłakiwać.

Odpłaszac, a, al p. Odpłoszyć.

Odpłaszanie, a, b. m., czynność cz. Odpłaszac.

× **Odpłat, u, lm. y p. Odpłata:** Często dobrej czynności niewdzięczność odpłatem. Zabł. Powtórz tę pieśń, Idasie, a w O. twej chęci daruję ci tę fletnią o dziurach dziewięci. Cho. <Od + Płat>

Odpłata, y, lm. y, † Otpłata, × Odpłat i. zapłata, wynagrodzenie, nagroda: Bóg sam tej podjętej pracy odpłatą będzie. Troc. Pan Bóg bądź wam O. wasza. Op. Bo wielka jest odpłata twoja w niebie. Z. E. Ni mamy prosić odpłaty pierwej, niżli ją wziąć zasłużym. Skar. 2. † O. *zółd, pensja.* Głosy w. XV. 3. [O.] *spłacanie ratami, wypłata:* Na odpłatę dogodne warunki. 4. *odwzajemnienie s., oddanie wet za wet.* <Od + Płata>

Odpłatać, a, al, Odpłatnąć płatnawszy, odrębać, odciąć, odsieć: O. głowę, rękę. <Od + Płatać>

Odpłatanie, a, b. m., czynność cz. Odpłatać.

[Odpłatki, tek, b. m.] *opłaty:* Mają ludzie O., wydaty różne. <Zdr. od Odpłata>

Odpłatnąć, nie, nął p. Odpłatać. L. <Od + Płatnąć>

Odpłatnięcie, a, b. m., czynność cz. Odpłatnąć.

† **Odpłatno przys. z wynagrodzeniem, popłatnie, korzystnie:** O. mi to w niebie będzie. Troc. <Od Odpłatny>

† **Odpłatny i. mogący być odpłaconym, nagrodzonym, powetowanym. 2. który odpłaca, opłaca s., odpłacający s., wracający s., użyteczny, popłatny, nagradzający s.:** Pobożność zmyślona na tym tylko świecie jest odpłatna, na owym wiecznym mękom podłże. Smotr. Jahmużny są chwalebne i z łaski bożej odpłatne. Sekl. Zasługi świętych i im samym są odpłatne, i nas ratują. Herb. Frasnunki, gdy je skromnie znosimy, bywają nam odpłatne. Herb. <Od + Płatny>

Odplawiać, a, ał p. Odplawić.
Odplawianie, a, błm., czynność cz. Odplawiać: Wyzdzielone ze skał przez naturalne O. Mrz.

Odplawić, i, il, nied. Odplawiać I. plawiać od-
czyścić; wypławić należycie: O. glinę w wodzie
 w celu oczyszczenia jej od piasku. 2. *plawiać*
oddzielić; odmnyć, wypłókać. <Od + Pławić>

Odplawienie, a, błm., czynność cz. Odplawić.
× Odplonać, nie, nął p. Opłonać: Nie na to ma
 być baczenie, co ś. na ten czas podoba panu,
 gdy ś. gniewa, ale na to, gdy odpłonie a od-
 gniewa ś., będzie-li mu ś. to podobało mieć. L.
 <Od + Płonać>

× Odplonienie, a, błm., czynność cz. Odplonać.
Odplószenie, a, błm., czynność cz. Odplószyć.

Odplószyć, y, ył, nied. Odplaszac płosząc odpędzić;
popłochem odegnąć, przepłoszyć, odstrążyć; przen.
odstrążyć, zrazić, zniechęcić, odstręczyć: Odplószył
 wilki. Skar. Na samym pograniczu nieprzyjacie-
 la odplaszaj. Pileh. O. to, co nam straszno. Pileh.
 Wszelkie niebezpieczeństwa nęstwem swym od-
 płoszyli. Czei twoje wielkie enoty Artaksata na-
 sza, lecz nas twa ambicja od ciebie odplaszta.
 Min. <Od + Płószyć>

Odplóczyisko, a, lm. a p. Odmiał: Piaszczyste
 Pomorze legło w płytkich odplóczyiskach równo
 do poziomu. Pol. Na pomorzach bałtyckich są
 piaszczyste pagórki odplóczyiskiem morskim. Pol.
 <Od + *Płóczyisko, Od + PŁÓK(PŁUK)>

Odpluźny mający do czynienia z plugiem, orzący;
rolny, kmiecy: Dla wyprawiających uroczystości
 było to wystawą przepychu; dla braei odpluźnej
 niewiele ciekawym widowiskiem. Bobrow. <Od
 + Płuźny>

Odplynać, nie, nął, nied. Odplynać I. płynąć,
płynając, oddalić ś.; odbić od brzegu: Woda od-
 pływa (= *splyna, ściera, ustępuje*). Okręt odplynał
 (= *odszeglował*). Rybki odplynęły. Troc (= *poplynę-
 nęły*). Otom ja, nędzniku, odplynał od brzegu a na
 głębią wszystkich niebezpieczeńści świata tego.
 Rej. Przen.: Od tego dnia, ach, jakżem daleko od-
 plynał! Miek. Za królami i ludnością odplynać
 zaczęło i światło z pod Wawelu, do nowej,
 na Mazowszu urastającej stolicy. Dub. M. Gdy
 ostatnie dźwięki jego dobrzmiały, lud począł od-
 pływać na cmentarz. Krasz. 2. czego = *poplynę-
 nąwszy opuścić co, odbiec czego:* Pragnie rychło
 płynąć, a ziemię ulubionej co prędzej O. Koch. J.
 <Od + Płynąć>

Odplynie, a, błm. p. Odplyniecie.
Odplyniecie, a, błm., Odplyniecie czynność cz.
Odplynać.

† Odplyniony który odplynał. Troc.
Odpluw, u, lm. y I. odpłynięcie, odpływanie,
 × odlew, × opad, † odstęp: O. przypadają-
 cą dwa razy w ciągu 24 godzin, gdy księżyc
 po swoim wschodzie lub zachodzie znajduje ś.
 blisko poziomu miejsca. Śniad. Przypluw i O.
 morza. Przen.: To votum oznacza O. zaufania pu-
 blicznego. 2. *odchód, uście, spust, ściek:* Dać
 wodzie O. 3. fizj.: × Odplwy miesięczne p.
Miesiączka. 4. lek. *wyciek, wypływ:* O. ropy
 (defluvium). <Od + *Pływ, PŁY/PŁE/PŁÓW/
 PŁAW>

Odplwać, a, ał p. Odplynać. <Od + Pływać>
Odplwanie, a, błm., czynność cz. Odplwać.
Odplwek, wku, lm. wki p. Nasadka. <Zdr.
 od Odplwy>

Odplwowy przym. od Odplwy: Jezioro odplw-
 owe (= *z odpływem dla swoich wód*). Kanał,
 otwór, wylot O. Rura odplwowa. <Od Od-
 plwy>

Odpozczać, cznie, czął, [czył], [Odpozcznąć], † Od-
pozczynać, nied. Odpozczywać I. spocząć, wypocząć,
wytchnąć; odetchnąć, spażować, przerwać pracę dla
nabrania sił: Niech usiądę i odpocznę. Tymcza-
 sem odpocznię u siebie i rozpakuję ś. L. Insza
 odpoczywać, insza ustać. Prz. Jego Mość teraz
 odpoczywa. Troc. Niech odpoczywa w pokoju!
 (= *wieczny pokój daj mu, Panie*). Przen.: Broń
 zdawna odpoczywa (= *leży w spokoju, nie rusza-
 na; próżnuje*). 2. *przespać ś., spocząć, pokrzepić ś.*
snem, zażyć wczasu: Czy odpoczywaś po obie-
 dzie? 3. × O. przen. *lec, oprzet ś., spocząć, nied.*
leżeć: Balki na murze odpoczywają. Troc. Kto
 na kogo siadło pokrywa, i sam czasem w nim od-
 oczywa (= *bywa, znajduje miejsce*). 4. † O. ko-
 mu = *dać odpocznać, wytchnąć:* Odpoczywał wiel-
 błądom przy studni w wieczór. Leop. Gdzie pa-
 siesz? gdzie odpoczywaś owcom w południe?
 Bud. Grzesznych Pan ku sobie woła i chce im
 wytchnąć i O., by tylko chcieli. Sekl. <Z Od-
 pozczynać, CZY/KOJ, z podprowadzeniem pod
 *Cząć, CZN/CZĘ/CZYN>

Odpozczenie, a, błm., Odpozczenie czynność cz.
Odpozczać.

† Odpozcęły p. Odpozcęły. Troc. <Od Odpo-
 zczać>

× Odpozcętować, uje, ował nawzajem poczęstowa-
wać, odwdzięczyć ś. poczęstunkiem za poczęstunek.
 <Od + Poczęstować>

× Odpozcętowanie, a, błm., czynność cz. Od-
poczęstować.

Odpozcęty, † Odpozcęły który sobie odpoczął, wy-
poczęty. <Od Odpocząć>

[Odpozcznąć, nie, nął] p. Odpocząć.
Odpozczenie, a, błm. I. czynność cz. Odpozcznąć,
odpozczenie. 2. p. **Odpozczynek:** Wieczne O. racz
 mu dać, Panie!

† Odpozczynać, nie, nął p. Odpocząć: Nigdy nie
 O. ręką ani nogą. Biel. M. Ziemia odpoczywała.
 Ps. flor. Dopuści mi O., boć już mgłęję. Ż. E. Kęs
 sobie odpoczywał, aby k sobie przyszedł. Rej.
 Nie masz jeśé... aż jest żołądek próżny od po-
 karmów wziętych pirwej, przeto mało odpoczy-
 ni. Zdrow. Usiadł sobie maluczko, aby kęs sobie
 odpoczywał. Rej. Moglibyśmy O. po tym żeglowa-
 niu w długim pokoju. Kochan. Po pracach odpo-
 czyń sobie w tych tu lesiech ślicznych. Kochan.
 Gościu, siadź pod mym liściem, a odpoczyń sobie.
 Kochan. Weź robotników od roboty do odpoczy-
 nienia, aby odtychmiast odpoczyli od prać swo-
 ich. Białob. Mnie też czas będzie uchwycić ś. brze-
 gu, a O. nieco sobie w biegu. Kochan. Gwilhel-
 mus, angielski król, będąc ociążały, chciał też
 już O., a miał brzech niemały. Rej. <Od +
 Po + *Czynać, CZY/KOJ>

Odpozczynek, nku, lm. nki I. a. Odpozczenie, Od-
pozczenie, Odpoczywanie, † Odpoczywienie spoczy-
nek, wypoczynek, wytchnienie, przestanek, pauza, spo-
kój: Każda praca potrzebuje odpoczynku. Lubom.
 O. żniwarzy. O. po pracy. Nie mam odpoczynku,
 nie mam i wytchnienia. Kochan. Wieczny O. (a.
 wieczne odpoczywanie) racz mu dać, Panie! Nie
 dają im odpoczynku we dnie i w noey. Skar.
 Ten nie miał odpoczynku, a tamten swobody.
 Kras. W dzień świąteczny, dla odpoczynku star-
 ganym siłom, udałem ś. na widowisko sztucznych
 jeźdźców. Wilk. 2. a. × **Odpozczyńka obszernej-**
sza płaszczyna między stopniami schodów, przy-
stanek. 3. *podstawka do oparcia nóg przy welo-*
cypedzie. <Od + *Poczzynek, CZY/KOJ>

† **Odpozcynienie**, a, btm. 1. czynność cz. **Odpozcynąć**, *odpozcynię*. 2. p. **Odpozcyniek**: Komu może być miłe O., jeśli pierwszej nie uczuł niewczasu? Górn. Śmierć podjąć musimy, niżli w odpozcynieniu wiecznym usiędziemy. Prot. O. swoje miał. Kon. Niech da wam Pan znaleźć O. każdej w domu męża swego. Wuj. Prosim cię, nasz święty Panie, daj O. w Tobie spokojne. Sekl. Gdy ś. dusza, rozumem robiąc, upracuje w czynności, tedy w spaniu bierze O. And. z Kobyl. <Od Odpozcynąć>

× **Odpozcynka**, i, lm. i p. **Odpozcyniek**: Schody powinny mieć odpozcynkę, czyli miejsce płaskie tak szerokie i długie, jaka jest długość stopniów. Witp. <Od + *Poczynka, CZY/KOJ>

Odpozcynwać, a, ał p. **Odpozcynąć**.

Odpozcynwanie, a, btm. 1. czynność cz. **Odpozcynwać**. 2. p. **Odpozcyniek**: Wieczne O. racz mu dać, Panie, a światłość wiekuista niechaj mu świeci na wieki!

Odpoobać się, a ś., ał ś. *przestać ś. podobać, zbrzydzać, obrzydzać*: Zerwałś z nią, bo ci ś. nie podobał jej ojciec, a przed zerwaniem jeszcze odpoobała ci ś. ona sama. Tarn. <Od + Poobać>

Odpoobanie się, a ś., btm., czynność cz. **Odpoobać się**.

Odpoobniać, a, ał i O. ś. p. **Odpoobnić**.

Odpoobnianie, a, btm., czynność cz. **Odpoobniać**.

Odpoobnianie się, a ś., btm., czynność cz. **Odpoobniać się**.

Odpoobnić, i, il, nied. **Odpoobniać** *zrobić niepodobnym, pozbawić podobieństwa*. O. ś. *stać ś. niepodobnym*: On ś. odpoobnia i staje ś. obym człowiekiem, gorszym od wroga, buntownikiem, a może i zdrającą. Śpas. <Od + *Podobnić, od Podobny>

Odpoobnienie, a, btm., czynność cz. **Odpoobnić**.

Odpoobnienie się, a ś., btm., czynność cz. **Odpoobnić się**.

Odpoowórzowy *znajdujący ś. od strony podwórza*: Część odpoowórzowa nazywała ś. musafirlyk. Jeż. **Odpoowórzowe** okna. Jeż. <Od + Podwórzowy>

Odpoetyzować, uje, ował *pozbawić poezji, charakteru poetycznego*: Życie, w którym przepędził pierwszą młodość, odpoetyzowało zupełnie jego duszę. Korz. **Odpoetyzowały** ciałkiem wieś naszą i dworek szlachecki zamieniły w kamienie. Korz. <Od + Poetyzować>

Odpoetyzowanie, a, btm., czynność cz. **Odpoetyzować**.

Odpooganić, i, il *pozbawić charakteru pogańskiego*. O. ś. *stracić charakter pogański*: We Włoszech serce ludzi jeszcze ś. nie odpooganiło. Krasin. <Od + Poganić>

Odpooganie, a, btm., czynność cz. **Odpooganić**.

Odpooganie się, a ś., btm., czynność cz. **Odpooganić się**.

× **Odpoić**, i, il, nied. † **Odopajać** *co = rozłączyć coś spojonego, rozpoić*: Odlutuję, odpajam. Mącz. <Od + Poić>

† **Odpoić**, i, il, nied. † **Odopajać** *kogo od rozumu = pojąć odwieść go od rozumu*: Tak mu był rad, że go i od rozumu odpoić. Górn. <Od + Poić>

× **Odpojenie**, a, btm., czynność cz. × **Odpoić**.

† **Odpojenie**, a, btm., czynność cz. † **Odpoić**.

Odpoikutować, uje, ował, nied. × **Odpoikutowywać** 1. *za co = odbyć, odprawić pokutę*: O. za grzech. O. *co = wynagrodzić, zadosyćuczynić pokutę*.

2. *przen. odcierpieć, przypieczętować, przypłacić*: O. nieostrożność chorobą. <Od + Pokutować>

Odpoikutowanie, a, btm., czynność cz. **Odpoikutować**.

× **Odpoikutowywać**, a, ał p. **Odpoikutować**.

× **Odpoikutowywanie**, a, btm., czynność cz. **Odpoikutowywać**.

Odpolaczenie, a, btm., czynność cz. **Odpolaczyć**.

Odpolaczyć, y, ył, **Odpolonizować** *kogo = pozbawić kogo cech narodowości polskiej*. O. ś. *stracić cechy narodowości polskiej, przestać być Polakiem*. <Od + Polaczyć>

Odpolerować, uje, ował *odbyć polerowanie; wypolerować należyście*. <Od + Polerować>

Odpolerowanie, a, btm., czynność cz. **Odpolerować**.

Odpolitować, uje, ował *odbyć polituowanie; wypolitować należyście*. <Od + Politować>

Odpolitowanie, a, btm., czynność cz. **Odpolitować**.

Odpolny *znajdujący ś. od strony pola, zewnętrzny*: Szańc O. Troc. <Od + Polny>

Odpolonizować, uje, ował 1. *co = pozbawić cech polskości*. 2. *kogo p. Odpolaczyć*. O. ś. *stracić cechy polskości; przestać być Polakiem*: Najpilniej ś. starał, by ś. O. Krasz. <Od + Polonizować>

Odpolonizowanie, a, btm., czynność cz. **Odpolonizować**.

× **Odpołudnie**, a, lm. a *pora zaczynająca ś. od południa, popołudnie, poobiedzie*: Gra z nim w karty całe O. Ł. <Od + Południe>

Odpołudniować, uje, ował *odbyć południowanie, odpożyć w czasie, przeznaczonym na to w południe*: Ludzie dawno już odpołudniowali i znów do roboty poszli. Orzesz. <Od + Południować>

Odpołudniowanie, a, btm., czynność cz. **Odpołudniować**.

× **Odpołudniowy** *zaczynający ś. od południa, popołudniowy, poobiedni*: Czas O. <Od + Południowy>

Odpoampować, uje, ował, nied. **Odpoampowywać** *pompując, odciągnąć, odprowadzić; wypompować*: O. wodę z ciała. <Od + Pompować>

Odpoampowanie, a, btm., czynność cz. **Odpoampować**.

Odpoampowywać, a, ał p. **Odpoampować**.

Odpoampowywanie, a, btm., czynność cz. **Odpoampowywać**.

† **Odpora**, y, lm. y *przeszkoda, zawada*: Gdy wyborych nauk najlepiej usiłują naśladować, tedy dla przeszkodzenia niejakiich odpór w samym pilnym ściu pozostać muszą. Kwiat. <Od + PIOR/POR/PR/PIER>

[**Odporać**, a, ał] *odradzać*: Odporam mu, żeby nie sedł na jarmark. <Od + *Porać? PIOR/POR>

[**Odporanie**, a, btm.] *czynność cz. Odporać*.

Odporca, y, lm. y, **Odpiercacz**, † **Odpornik** *ten, co odpiera, przeciwnik, adwersarz*: O. w prawie = *advokat strony przeciwnej*. O. w piśmie. Umyślił i dalej korzystać z gnuśności odporców. Nar. <Od + PIOR/POR/PR/PIER>

Odporę, **odporzesz** i t. d. p. **Odpróć**. <Od + Porę, PÓR/PRU/(PRÓ)>

Odpornica, y, lm. e *gór. drążek jodłowy, na którego końcu zawieszają ś. świder ziemny w otworze, uderzający przez naginanie drążka i uroszczy ś. napowrót wskutek jego sprężystości*. <Od Odporny>

Odpornie przys. od **Odporny**: Stawać, mieć ś., mówić O. Nie daje zaczepki nikomu; zawsze ma ś. tylko O. L.

†**Odpornik**, a, lm. cy p. **Odporca**: Boży przeciwnik, z Krystusem niezgodnik, Duchowi św. O., człowieczy szkodnik, szatan. Gil. O. w piśmie lub prawie = *przeciwnie piszący lub przeciw komu stawiający w sądzie, adwersarz*. Włod. <Od Odporny>

Oporność, i, lm. i rz. od **Odporny**: Wielkie są oporności nasze i zgrzeszyliśmy przeciw Tobie. B. B. Chronię ś. oporności, fałszywie mianowanej umiejętności. Leop. Lek.: O. ustroju przeciw chorobom, zarazkom = *zdolność opierania ś. im skutecznie, władza oddziaływania* (vis reagendi). Murzyni posiadają daleko większą O. przeciw zółtej gorączce, niż Europejczykowie. O. przeciw cholerae.

Odporny I. a. **Odporowy** przym. od **Odpór**: Wojna odporna. Przymierze odporne. Przymierze zaczepno-odporne. Odporne pismo, odporna księga. Troc. Odpornej wojny zamiarem jest jedynie tylko bronie ś. Jak. J. Strona odporna = *zapozwana do sądu, brońca ś. Groic*. 2. †O. *oporny, uporny, niechętny, krnąbrny, spreczny, przeciwny*: Nigdy cię sobie nie znała odpornym, i zawsze dawał miejsce prośbom mym pokornym. Otw. Wyście zawsze odpornemi byli rozkazaniu Pana Boga waszego. B. B. 3. × O., × **Odpieralny** dający ś. *odeprzeć; łatwy do odparcia, zbicia*. 4. lek. *nie poddający ś. chorobie, opierający ś. skutecznie zarazkom*: Ustrój O. Można być bardzo odpornym przeciw jednej chorobie, a łatwo podlegać innej. <Od + *Porny, PIOR/POR/PR/PIER>

Odporowy p. **Odporny**: Odporowa linja w podkopach. Jak. J. <Od Odpór>

Odportretować, uje, ował *odtworzyć na portrecie, sportretować*: Starzec z wielką siwą brodą w głębi, to Leonardo da Vinci, wiernie odportretowany. <Od + Portretować>

Odportretowanie, a, blm., czynność cz. **Odportretować**.

× **Odporywać**, a, ał p. **Odpróc**. Sł. wil.

× **Odporywanie**, a, blm., czynność cz. **Odporywać**.

Odoszczenie, a, blm., czynność cz. **Odościć**.

Odościć, i, il i, odbyć post, *przepędzić pewien czas w poście, przepościć, wypościć*: O. piątek. 2. co, za co = *poszcząć, odpokutować, zadosyćczynić*: O. za grzechy a. grzechy. Nabroilem tyle grzechów, że tego przez długie czasy nie odspowiadam, nie odposzczę, nie odmodłę, nie odśpiewam. Dyg. <Od + Pościć>

Odotopowy od potopy istniejący: Las ten odwieczny, O. Sł. wil. <Od + Potopowy>

Odpowiadacz, a, lm. e, † **Odpowiedacz** ten, co odpowiada: Mieszczanin rzekł, iż mu ten koń był ukradziony, a O. rzekł: że ja tego konia kupiłem... Ort.

! **Odpowiadaczka**, i, lm. i anał. p. **Głośnia**.

Odpowiadać, a, ał p. **Odpowiedzieć**. <Od + Powiadać>

× **Odpowiadalność**, i, blm. rz. od **Odpowiadalny**, *odpowiedzialność*. L.

× **Odpowiadalny** p. **Odpowiedzialny**. L. <Od Odpowiadać>

Odpowiadanie, a, blm., czynność cz. **Odpowiadać**: Nie jest rzecz tajna, z jaką waśnią, z jakimi swary i z jakim nakoniec odpowiadaniem tę egzekucję na nogi stawiać. Kochan.

† **Odpowiedacz**, a, lm. e p. **Odpowiedacz**.

[**Odpowiedać**, a, ał], † **Odpowiedać** p. **Odpowiedzieć**: Goździwi odpowiesz na zabicie

i chciały (chciałyś) ji rad zabić. Księ. Łęcz. (= *grozisz*). <Od + Powiadać = Powiadać>

[**Odpowiedanie**, a, blm.], † **Odpowiedanie** czynność cz. **Odpowiedać**, *odpowiadanie*.

Odpowiedni, [Odpowiedzialny], × **Odpowiedny** I. komu, czemu = *odpowiadający = stosowny, właściwy, przypadający do...*, *godny, dobrany*: Żona odpowiednia urodzeniem i majątkiem. Wynagrodzenie odpowiednie = *przystoite*. Urząd O. zdolnościom czym = *właściwy*. Grunt do uprawy O. = *podatny, dobry*. 2. *przeciwległy a podobny, jeden drugiemu odpowiadający, symetryczny, proporcjonalny*: Części budowy odpowiednie. 3. *odnośny, swój, właściwy, stosowny*: Zapisz to w odpowiedniej rubryce. Znajdziesz to w odpowiednim miejscu dzieła wyłożone. <Od + Po + WID/WIAD>

† **Odpowiednia**, i, lm. e, † **Odpowiednica** *wyrocznia, wyrocznica*: O., miejsce, gdzie Bóg albo bożek do ludzi mówił, pytany, proszony. Włod. <Od + Po + WID/WIAD>

† **Odpowiednica**, y, lm. e p. **Odpowiednia**.

† **Odpowiednie** p. **Odpowianie**. Orzech.

Odpowiednik, a, lm. cy, i. × O. ten, co ś. odgraża, co robi pogrożki, *przechwałki, zachwałce, buntownik, śmiałek, wróg zacięty*: O., który komu nieprzyjacielskie odpowiedział. Kn. O. bierze ś. za człowieka wydanego pogrożki i przechwałki. Cz. O. i nieprzyjaciel przeciwko nieprzyjacielowi dekretów najdować nie ma. Sz. Nie chciał wojewoda wołoski wydać Michała, odpowiednika królewskiego, który gdy mu król wszystko porabrał, tam uciekł był. Biel. M. Wydano edykt przeciwko odpowiednikom pogranicznym. Biel. M. *Perduellio*, O. jawny, zbójca. Mącz. Ręka krótsza a miąższa z palcami też krótkimi znamionują niewiernego, złodzieja, zdrającą, odpowiednika, mężobójcę i wszech złości pełnego. And. z Kobyl. 2. † O. *herold wojenny, wysłaniec zapowiadający wojnę*. Troc. 3. fil. = a) *wszelka rzecz, zjawisko a. pojęcie stale ustosunkowane do jakiejś innej rzeczy, zjawiska a. pojęcia*: Zjawiska psychiczne są odpowiednikami zmian fizjologicznych w mózgu. Mahr. Maxwell twierdzi, że siła jest abstraktem, nie posiadającym nigdzie i nigdy żadnego odpowiednika w świecie jawnisk. Bog. b) a. bl. **Korelat** p. **Spółzależnik**. <Od + Po + WID/WIAD>

Odpowiednio, † **Odpowiednie** przys. od **Odpowiedni**: Życ, ożenie ś. O.

Odpowiedność, i, blm. I. rz. od **Odpowiedni**; × **Odpowiedność**, × **Odpowiedź** *harmonja, symetria, proporcja, zgoda, harmonijność, symetryczność, proporcjonalność, zgodność*: O. charakterów. Między lewym a prawym skrzydłem tej budowy jest doskonała O. Sł. wil. 2. fil. = a) *stałość stosunku odpowiednika do czegoś, czemu odpowiada* (p. Odpowiednik). b) a. bl. **Korelacja** p. **Spółzależność**. 3. gór.: O. uławiczenia = *jednakowość ułożenia warstw*. 4. mat. *zależność wzajemna elementów dwóch utworów analitycznych lub geometrycznych*: O. wyrazów dwóch mnogości lub dwu szeregów, punktów dwóch rozmiatości. O. rzutowa, perspektywiczna, homotetyczna, inwolucyjna, dwujednoznaczna i t. d.

× **Odpowiedność**, i, blm. rz. od **Odpowiedny**. Sł. wil. P. **Odpowiedność**.

Odpowiedny I. × O. p. **Odpowiedni**. 2. † O. *odpowiadający, odporny, odnowowy*: Odpowiednej stronie zawsze prawo jest przychylniejsze, niż powodowi. Groic. 3. † O. *zapowiadający walkę, zemstę, wypowiedający przyjaźń*: List O. = *zapowiadający komu zemstę*, in. † *odpowiedź*. Listy

odpowiednie. Stryjk. O. poseł Mącz. Przyjechał Czyżowski z Turek i list O. przywiózł od cesarza. Biel. J. Z hardym i odpowiednim poselstwem przyjechali. Skar. Ō. nieprzyjaciel. Teof. (= mściciel, wróg śmiertelny). 4. > O. p. **Odpo**dziedzialny. <Od + Po + WID/WIAD>

Odpowiedzenie, a l. blm., czynność cz. **Odpowiedzieć**. 2. † O., lm. a **odpowiedź**: Nie wzięwszy żadnego na nie odpowiedzenia... Op. Nie czekając odpowiedzenia. Op. 3. † O. **replika**, † odmowa: Przygano orłyłowi, a gdy miano żałobę i O. pisać... Ort.

Odpowiedzialnie przys. od **Odpowiedzialny**.

Odpowiedzialność, i, blm. rz. od **Odpowiedzialny**; > **Odpowiadalność** i. a. [**Odpowiedź**, **Odpowiedź**] **powinność**, **obowiązek tego**, **który jest odpowiedzialny**; **rekojmia**; **powinność zdawania sprawy przed kim**; **konieczność odpowiadania za przewinienie**; **wina**: O. ciąży na ministrach. O. spada na niego. Przyjął na siebie O. (= *winę*). Bierz pan całą O. na siebie. Kacz. Wielka O., jaką wziął na barki swoje... pobudzała go do coraz nowych wysiłków. Krasz. Moralna O. człowieka za czyny. Kogo Opatrzność na wyższym stopniu osadza, kogo pełnością darów obypuje..., na takich składa O. za całe pokolenia. Wor. Dać co na swoją O. (= *ryzyko*). Powierzam ci to na twoją O. Zabrana ś. to pod odpowiedzialnością sądową, osobistą. Pociągnąć kogo do odpowiedzialności. Obawiać ś., żeby do odpowiedzialności go nie pociągniono. Krasz. O. kolei za uszkodzenie lub zagniebie towaru. 2. [O.] **fundusz na rekojmie** **wymagany od chcących zostać bacą a. juhasem, zastaw**.

Odpowiedzialny, > **Odpowiadalny** i. a. > **Odpowiedny** za kogo, za co = **obowiązany do zdawania sprawy**; **odpowiadający za kogo, za co, który odpowiada za wszystkie następstwa czego, za wszystkie czyny czyje**: Minister, redaktor O. Za to nie mogę być odpowiedzialnym. Hube R. Jam jest w części odpowiedzialna. Słow. O. przed Bogiem, przed sumieniem, przed prawem, przed opinią publiczną. Zwierzchnik jest O. za nadzycia podwładnych (= *odpowiada*). 2. **mogący odpowiadać za dług, przedstawiający rekojmie, którego jest na czym patrzeć**: Kupiec, dłużnik O. 3. [O.] = a) p. **Odpowiedni**: To koń O. pod tak wielkiego chłopca. b) **porządny, wyborny, masyw, co ś. zowie, nie byle jak, przedni**: Koń O. <Od + Po + WID/WIAD>

† **Odpowiedzicielka**, i, lm. i ta, **co odpowiada**: Pytonisa O. Chm. B. (= *dająca odpowiedzi w roczni, wieszczka*). <Od **Odpowiedzieć**>

Odpowiedzieć, **powie**, **powiedział**, **Otpowiedzieć**, [**Odpedzieć**], nied. **Odpowiadać**, † **Odpowiadać**, † **Otpowiadać**, [**Odpowiadać**] i. nawzajem **powiedzieć**, **dać odpowiedź**, **udzielić odpowiedzi**, **rezołucji**, **odrzec**, **odeprzeć**: Na to ś. (rozum) przyda, według mego zdania, aby nie odpowiadać na głupie pytania. Kras. Mądrzy nie na wszystko głupim odpowiadają. Skar. Ewanjlista pisze, iż Pan odpowiedział, rzekł do nich; pisze, iż odpowiedział, a nie pisze, aby go kto ocz. pytał. Rój. Na to mi odpowiedział w te słowa bajkopis. Mick. Łacniej pytać, niż odpowiadać. Prz. Szalonym przystoi O., choć ich nie pytają. Sz. Czemu nie odpowiadasz? † **Odpowiedząc** (= *odpowiadając*) im miły Jezus, rzekł. Op. Nie wiedział, co O. Odpowiedział, że... O. na pytanie, na zarzuty. O. komu ustnie, listownie, piśmiennie, giestem. O. na recenzję, na list = *odpisać*. Nie odpowiedział mi na list. Troc. Luby! odpowiedz mi łzami! Słow. 2. przén.: O. na co =

oddać co za co, odplacić czym, odwzajemnić ś.: O. grzecznością na grzeczność. O. na pozdrowienie. Troc. O. na ukłon (= *odkłonić ś.*). Odpowiada mi nieprzyjaźnią. Troc. (= *placi mi*). 3. **odciąć ś. słownie**, **odgryźć ś.**, **oburknąć ś.**, **odfuknąć**, **og. odszczeknąć**, nied. **odgadnąć**: Nie tylko, że źle zrobił, ale jeszcze odpowiada, zuchwalec! Nie pozwalaj dzieciom odpowiadać. 4. przén. **powtórzyć**, **zawtórować**, **odbić głos**, **odzwąć ś. echem**: Echo, sklepienie odpowiada. Klawisz nie odpowiada (= *nie wydaje odpowiedniego, właściwego dźwięku, tonu*). Nikezemne serca są to źle nastrojone organy, co zazwyczaj fałszywie odpowiadają zwykły. L. Serce biciom cudzej piersi odpowiada. Mick. 5. przén.: O. czemu = *okazać ś. odpowiednim, stosownym do czego; zgodzić ś.*, nied. **stosować ś.**, **pasować**, **licować**, **kwadrować z czym**: Jeśli koniec początkowi nie odpowie, tak będzie, jakbyśmy nie nie zrobili. St. Aug. Skutek nie odpowiada memu życzeniu (= *nie dogadza, nie zadowalnia mię, zawiódł mię*). Uczynek nie odpowiada chęci. Muzyka odpowiada treści pieśni. Jaki klawisz odpowiada tej literze? Nie wątpię o jego dobrej chęci, ale jej wykonanie nie odpowiada. L. Treść nie odpowiada tematowi, założeniu. 6. przén. **okazać ś. jednakowym, proporcjonalnym, symetrycznym**: Boki odpowiadające dwóch figur sobie podobnych są te, które mają położenie podobne, każdy w figurze, do której należą. Jak. J. Postacie minerałów nawzajem ś. dopełniające, czyli odpowiadające sobie. W tej budowli lewe skrzydło wezle nie odpowiada prawemu. 7. przén.: O. czemu = *zadosyćczynić, sprostać; zadowolnić co, nie zawieść czego*: O. czyjemu zaufaniu. Godnie odpowiedział swemu zadaniu (= *okazał ś. odpowiednim dla niego; spełnił je odpowiednio, należycie*). Dyktator nie odpowiedział oczekiwaniu narodu. Mochl. 8. komu a. przed kim za kogo, za co = *zostać pociągniętym do odpowiedzialności; zdać sprawę, rachunek; wytłomaczyć ś. z czego; przyjąć na siebie czyją winę, zagwarantować co*, nied. **być odpowiedzialnym za kogo, za co; mieć kogo, co na swojej głowie**: Odpowiadał za to przed Panem będziesz. Troc. Wszelki, co ś. działa królem, odpowiada. Op. Odpowiadać u sądu, u prawa. Troc. (= *bronić ś.*). Odpowiesz mi za niego. Ciężko odpowiesz przed Bogiem za swe okrucieństwo. Kto będzie Bogu odpowiadał za ty nasze ubogie i siostry i braty? Groch. Spuścić ś. na żony swoje, a czoła wasze djabelnie za to odpowiadać będą. L. Ja za wszystko odpowiadam (= *biorę wszystko na siebie, na swoją odpowiedzialność, na swoje ryzyko*). Ej! bo skóra będzie odpowiadać! (= *będzie w robocie; odpowiesz mi skórą, dostaniesz w skórę*). 9. **wynagrodzić**, **zapłacić**, **zadosyćczynić**: Odpowiesz mi głową, skórą, majątkiem. 10. † O., [O.] **odmówić**, **dać odmowną odpowiedź**, **nie zgodzić ś.**, **odesłać kogo z kwitkiem**. 11. † O. wojnę, walkę = *wypowiedzieć, ogłosić*: Wojski za przykazania królewskiego wojnę królu trojańskiemu odpowiada. S. Par. Posłuchaj królu ludu trojańskiego, odpowiadam ci walkę króla greckiego. S. Par. 12. † O., [O.] **zagrozić**, **pogrozić**, **zapowiedzieć zemstę, wojnę**: Gdyby kto z bartników, będąc z jakiego rankoru zajętym, miał nienawiść na drugiego bartnika i odpowiadał mu, tak żeby on bartnik dla jego odpowiadania nie miał bezpiecznego ścią na puszcza... SB. Przestrzegaj biskupa, że mu Jagiełło na gardło odpowiadał. Biel. M. Odpowiada mu na głowę, odpowiada mu, że go chce zabić. Mącz. Odpowiadać komu ogniem i mieczem. Mącz. Żołnierz

teraz tylko książki odpowiada i ich wioskom. Star. Często go zabieć groził, często mu odpowiadał. Groie. 13. † O. *opowiedzieć, zwiastować, oznajmić, zapowiedzieć*: Płacząc, odpowiadam ci ciężkość serca mego. S. Par. A przetoż odpowiadam ci, byś ś. wystrzegął, a swe zamki i wieżę dobrze osadził. S. Par. (= *ostrzegam*). Odpowiadam ci. Leop. <Od + Powiedzieć>

Odpowiedź, i, lm. e, † **Odpowiedź**, [Odpowiedź, Odpowiedź], † **Odpowiedź** i. *słowa odpowiadającego, odpowiedzenie, rezolucja, decyzja*, × *respons*, † o d m o w a: Jakie pytanie, taka O. Prz. Kto bredzi, nie ma odpowiedzi. Prz. O. bez namysłu, stanowcza, przychylna, przyjazna, odmowna, nieprzychylna, dwuznaczna, sprytna, mądra, głupia. Dać, otrzymać O. W odpowiedzi na zapytanie oświadczam, że... (= *odpowiadając*). Długo ś. namyślał nad odpowiedzią. Na wszystko znajdzie O. (= *wymówkę, tłumaczenie, wykręt*). Ma zawsze gotową O. (o przytomnym). O. wyroczeni. Łatwa, krótka na to O. O. na pozdrowienie. Troc. Na O. palcami, jakby dwiema nożycami, męzowi pod nosem strzyże. Mick. (= *zamiast odpowiedzi słownej*). 2. *wszelkie objaśnienie piśmienne na odezwę, na zapytanie, na zaczepkę, apologia, zbiecie czego, odpis, odpór, replika, odprawa*: O. na krytykę, na zarzuty (= *odparcie, zbiecie ich*). O. piśmienna na list = *odpis*. Otrzymać, usłyszeć, † wziąć O. Przyniesiesz mi O. Twoja O. nie doszła mię. 3. † O. *replika*, † o d m o w a w sprawie sądowej: Zarzektłem ś. odpowiedzi. Ort. 4. przen.: O. na co = *oddanie, zrobienie, okazanie czego nawzajem*: O. na ukłon. 5. [O.] p. **Odpowiedzialność**: We Pani będziesz w odpowiedzi za wszystko. L. Pociągnąć kogo do odpowiedzi. 6. × O. p. **Odpowiedność**: O. między częściami budowli. Ta baszta jest w odpowiedzi z tamtą. Sł. wil. 7. † O. *oznajmienie, zapowiedź, zapowiedzenie napaści, zemsty, wojny, nieprzyjaźni; wypowiedzenie przyjaźni, pokoju; zarzekt, rozejm, niezgoda; pogrożki, groźby, wygrażanie ś.*: O. nieprzyjacielska. O. rycerska. O. na piśmie a. list o d p o w i e d n y. Czynie komu O. Być z kim w odpowiedzi (= *w niezgodzie, w naprężonych stosunkach*). Odpowiedzi, według wyrazu prawa koronnego (a podług Statutu Litewskiego, pochwałki), na zdrowie cudze lub na uszkodzenie majątku jego, takowe pogrożki dawniej nawet przez woźnego czyniły ś. Ostr. <Od + Po + WID/WIAD>

[Odpowiedź, ści, lm. ści] p. **Odpowiedź**. <Od + Po + WID/WIAD>

[Odpowiedź, i, lm. i] i. i † **Odpowiedź** p. **Odpowiedź**: O. Parysowa do Merkurjusza. S. Par. 2. p. **Odpowiedzialność**. <Od + Powieść>

× **Odpozew**, zwu, lm. zwy, × **Odpozwa**, × **Odpozwanie** *pozew nawzajem wydany; pozowanie strony, która już pierwszej zapozwała*. L. <Od + Pozew>

× **Odpoznać się**, a ś., ał ś. z kim = *stać ś. napawrot niezajomym*: Zapoznane z sobą ludy już ś. nie odpoznają. Krasin. <Od + Poznać>

× **Odpoznanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Odpoznać ś.**

Odpoznanie, a, blm. fil. (w psychologii) *poznawanie odтворzonej treści psychicznej jako już wcześniej doświadczanej*. <Od + Poznawanie>

× **Odpozwa**, y, lm. y p. **Odpozew**. Rzew.

× **Odpozwać**, zwie, zwał, nied. × **Odpozować** *zapozwać kogo nawzajem, wręczyć pozew stronie powodowej*. Sł. wil. <Od + Pozwać>

× **Odpozwanie**, a i. blm., czynność cz. **Odpozwać**. 2. lm. a p. **Odpozew**.

× **Odpozować**, a, ał p. **Odpozwać**.

× **Odpozowanie**, a, blm., czynność cz. **Odpozować**.

Odpór, oru, blm. i. *odpieranie, odparcie, odbicie, odepchnięcie*: Władysław Łokietek mężny odpór wszystkim dawał. Zbył. A. Na samym pograniczu nieprzyjaciela odpłaszaj i O. mu dawaj. Pileh. O. dać tym srogim najazdom nieprzyjaciela. Baz. O. wskazałem, odjawszy sobie dobrowolnie środki do natarcia. Rzew. Przez O. powietrza ruch ciał słabiej. Hube. Przen.: × *Stanać odporem = nurem; nie ustąpić, dotrzymać placu*: Podwaja w przeciwniku dzielność, kto ś. boi; przeraża nieprzyjaciół, kto odporem stoi. Węg. O. słowny = *zbiecie, zbijanie czegoż zdania, odprawa, replika; protest*: O. słowny, zbijanie a. zbiecie mowy czyjej, replika. Kn. O. na pomienione rozumienie. Błaż. Teraz O. dam na dowody poślednie. Petr. Dawał mu O. mądrym pisaniem i jego fałszów na oczy wymiatanem. Skar. Srogi to sąd, jeśli pierwej co osądzą, niż odporu na żałobę przesłuchają. Kosz. Spuszczono akademiki w szranki dysputacji, ale przeciwnicy krom trudności przekonani, O. na wszystkim wzięli. Błaż. † Na dowody wysszej położone O. dają. Petr. Wynajdowanie bładwy odporu na bład potrzebuje. Petr. † Być na O. = *sprzeciwiać ś., stać na przeszkodzie, na drodze*: Część senatorów głos swój podał na Leszka, ale niektórzy temu na O. byli. Biel. M. Byli temu niektórzy na O., drudzy też radzili dla pospolitej rzeczy Wrześciańskiej, a w tym poseł cesarski przyjechał. Biel. M. 2. [O.] *spokój, odpoczynek*: Nie dá mi nikiej odporu. <Od + PIOR/POR/PR/PIER>

† **Odpórka**, i, lm. i wiośl. *kołek dulkowy od strony rufy*. <Od + *Pórka, od PIOR/POR/PR/PIER>

Odpracować, uje, ował *pracując odzyskać; odrobić*: Wydarto mi ciebie (ziemię), zagubiono, przepito; ja cieę odbiorę, odpracuję, choćbym miał paść i zmarnieć. Sew. <Od + Pracować>

Odpracowanie, a, blm., czynność cz. **Odpracować**.

Odprasować, uje, ował, nied. **Odprasowywać** *odbyć prasowanie; skończyć prasować; wyprasować dokładnie, starannie*: O. koszulę, surdut, kapelus. Cylinder, po kilkakroć już zapewne odprasowywany, świecił ś. popielatą barwą. Szaj. W. <Od + Prasować>

Odprasowanie, a, blm., czynność cz. **Odprasować**.

Odprasowywać, a, ał p. **Odprasować**.

Odprasowywanie, a, blm., czynność cz. **Odprasowywać**.

[**Odprasacz**, a, lm. e] *przewodnik orszaku pogrzebowego*. <Od + *Praszacz, od Prosić>

Odpraszać, a, ał i O. ś. p. **Odprosić**.

Odpraszenie, a i. blm., czynność cz. **Odpraszać**. 2. [O., lm. a] *mowa pogrzebowa*: Odpraszac rozpoczyna przemowę nad trumną, czyli, jak mówią, O.

Odpraszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Odpraszać ś.**

Odprawa, y, lm. y, † **Odprawiny**, [Odprowiny] i. *odprawienie, oddalenie, pozbycie ś., dymisja, usunięcie, zwolnienie, uwołnienie*: O. sługi. żołnierza. Kn. Król dlatego bogaci biskupa w intratę, iżby ludzie u niego łaskawą odprawę miewali. Górń. Pięć razy mojej rannej nie przyjął wizyty; zawsze mi dano odprawę, mówiąc, że spał, albo że zabawny. Pilch. † Tuszę, że odprawę do tej doby już wzięli postowie. Koehan. † Znać, że

nie po swej myśli odprawę odnoszą. Kochan. O. posłów greckich, trajedja. Kochan. Dostał odprawę, czerninę na potrawę. Prz. (= *odkosza od panny*). Dworska O., z gołemi rękoma do domu. Prz. Wszysey wzięli ode mnie odprawę bez myta. L. (= *poszli z kwitkiem*). O. na napasę słowną, O. dana krytykowi = *odpowiedź masakrująca, replika skuteczna*, *posp. ułarcie nosa*: Dał mi porządną odprawę. 2. † O. syna, córki = *wyprawa, wyposażenie, oddanie im należnej części majątku, działu majątku między dziećmi, wypuszczenie ich z pod opieki rodzicielskiej*: Dzieci już odprawione, że już wezmą odprawę od rodziców za część swoje, mieszkają każdy na swoim chlebie. Magd. 3. × O. *odprawienie, odesłanie, wyprawienie, wyekspedjowanie*: O. posłańca, listów. Troc. 4. † O. *wyprawa, odjazd, wyjazd*: Kazaleś ruszyć, a już na odprawie uczyniłeś rzecz do swych. Kochan. (- *na wyjeździe*). 5. † O. *wyprawa, ekspedycja*: Tego dnia pan starosta Przemyski na Dzieńnie pożegnał i pojechał z odprawą turecką. Piotr. 6. † O. *odprawienie, odprawianie, odbycie, załatwienie, dokończenie jakiej sprawy, rozprawa*: Postawiwszy sąd świecki, postawił też i duchowny na odprawę i sądy trudności duchownych. Skar. Pożrzy, jako u prawa płaczą, narzekają, nigdy prędkiej odprawy ubodzy nie mają. Biel. M. Dobra sprawa, prędka O. Prz. (= *koniec, rezultat*). Jaka sprawa, taka O. Prz. Czaus na zamek przyjechał po odprawę; ten odkaz mu był dany. Biel. J. (= *po rezolucję*). Kiedy lud widział, że próśby kapłanów i głosy miały u Pana Boga wagę i prędką odprawę, każdy je ważył i szanować musiał. Lsz. Pociągną leda o co szlachcica nędznego, i zaraz sąd skazuje i odprawę czyni k woli księdzu. Zd. Szl. 7. † O. *posyłka, wysyłka, ekspedycja*: O. gotowa. Troc. 8. × O. *rzecz do załatwienia, sprawa, interes*: Pisać do niego czasu nie mam, bo odpraw mam kilka ciężkich. Nar. Mojżesz Jetra rady około sądów i odpraw ludzkich rad posłuchał. Skar. 9. † O. *odprawienie ś., odprawienie ś., odbywanie ś., funkcjonowanie, rozwój, postęp*: Przez mięć (to jest przez żelazo) wszystkie nauki odprawę miewają, i role bez żelaza rodzaju nie dają. Papr. 10. × O. *spełnianie jakiej czynności, funkcja*: Rurki w roślinach są względem odpraw, funkciones, wieloraki: wodne, sokowe etc. L. 11. × O. *wyroku sądowego = wykonanie, egzekucja; satysfakcja*: Kto, sumę wygrawszy, po wypadnym wyroku odprawy rzeczy czyli wykonania wyroku nie żądał, upominać ś. już nie może. Cz. Urząd będzie mocen za przewiedzeniem prawnym odprawę na tymże imieniu, z którego ś. krzywda działa, uczynić; a pan onego imienia tej sumy skazanej na arendarzu swym patrzeć będzie, a odprawie urzędowej sprzeciwienia żadnego czynić nie ma. St. lit. Sąd na wianownym imieniu żadnej odprawy za winę męża uczynić nie może. Cz. Za winy osobiste żony O. z imienia wianownego czyniona być ma. Cz. 12. [O.] *nabożeństwo, służba boża*: O. za dusze (= *nabożeństwo żałobne*). Cerkiew z trzema kopudami, w niej O., a pokłony bije lud. Pol. 13. [O.] *komunja*. 14. [O. myśliwska] *rozplatanie zabitego zwierza z pewnymi ceremonjami*. 15. myśl. *strawa, parza dla psów, szceg, na polowaniu niezbędne części złowionej zwierzyny, jak skoki zająca, wnętrzności*: Taką odprawą psy dobrzeją. Troc. Strębować do odprawy. Troc. <Od † PRAW >

Odprawiacz, a, lm. e p. **Odprawiciel**. <Od Odprawiać >

Odprawiać, a, ał i O. ś. p. **Odprawić**.

Odprawianie, a, blm., czynność cz. **Odprawiać**. **Odprawianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Odprawić** ś.

Odprawiciel, a, lm. e, **Odprawiacz** ten, co odprawi a. odprawił. <Od Odprawiać >

Odprawić, i, ił, nied. **Odprawić**, > **Odprawować** l. kogo = *oddalić od siebie, uwolnić, wydalic, relegować, wypędzić; pozbyć ś. kogo*: O. sługę. Troc. **Odprawić** żołnierza = *rozpuszczać wojsko*. Kn. (= *absztytować*. L.). O. kogo z kwitkiem, z niczym. 2. † O. *dziecko swoje = wyposażyć, dać mu należny dział majątkowy, usamowolnić, wyemancypować*: Ociec u sądu syna swego wyposażył a. O. moją, by mu też i najmniej dał, gdy to jeno syn przyjmie. 3. Dzieci nieodprawione, co jeszcze są pod zwierzchnością ojcowską. Groie. Dzieci, którzy nie są odprawieni z imienia za żywota rodziców, biorą imienie przed temi, którzy już są od swych rodziców odprawieni, że już wezmą odprawę od nich za część ich, i że już mieszkają każdy na swym chlebie. Magd. **Odprawił** syna i dwie córki. Troc. 3. kogo = *pozbyć ś. go, załatwić ś. z nim, zbyć, zaspokoić go, uwolnić ś. od niego, odesłać, wyprawić, wyekspedjować go, kazać mu oddalić ś.*: **Odprawiono** posłów. Troc. Posły odprawim do innego czasu. Mick. Bez ceremonji odprawiłszy go. L. Kiedy posła jakiego cudzoziemskiego odprawuje albo poselstwa słuha. Star. Ni prośbą, ni okupem śmierci nie odprawisz. Toł. Królów ze stancie odprawował. Ryd. Naostatek Tales matkę tym odprawił, iż nierychło ożenić ś. było. Gliż. Oeneus za roczny plon szczęście zebrany Cererę zboż pierwszeyzną, Bacha odprawował winem, treścią Paladską Minerwę hodował. Zebr. Kto nie obzartym, odprawi brzech i żartem. Trzt. (= *zadowolnić*). Jan powrócił nocą i rzucił ś. na łóżko, odprawując sługi. Krasz. Hrabia zsiadł z konia, sługi odprawił do domu. Mick. 4. † O. co = *załatwivszy ś. z czym, zbyć czego, załatwić ś., rozprawić ś.; skończyć z czym, załatwić, ułatwić, skutecznić, sprawić co*: **Odprawię** krótkimi słowy ostatek. Birk. Ażeby jednym kosztem O. co więcej, kazał synowi umrzeć po sobie co prędzej. Kochan. **Odprawił** tę sprawę, tę robotę. Troc. Wieczeraż potym odprawiwszy, szli spać. Kochan. Rzemieślnicy, chociażby szosy, strożne i inne podatki miejskie odprawiali, przychodniowi roboty zabronić nie mogą. Sz. (= *opłacać, płacić, uiszczac, ponosić*). Powinien być posłuszny cechowi i wszystkim podatki powinien będzie odprawować. **Odprawy** to wpród, co nam zarzucają. Syk. (= *zbijmy*). O. cło. Nie stem, ani tysiącem złotych to odprawi. Dziew. Skoro też siew odprawiemy, komin wkoło obsiedziemy. Kochan. Tym porządkiem wszysey trzej gdyelmy odprawił, z cymelmy tam do niego w poselstwie przybyli... Piel. 5. *odbyć, spełnić*, nied. *sprawować*: O. nabożeństwo (= *celebrować, mieć*). Natenczas liturgję odprawował. Sak. O. modły. † **Odprawować** psalterz (= *czytać*). Najadszy ś., idzie odprawować modlitew swoich. Star. Arsenjus jednego czasu, paciorki odprawując, usłyszał głos takowy. Damb. (= *odmawiając*). A gdy skończyli, odprawować poczęli obrządki różne. Reym. Będąc sposobnemi do tej pracy, mogliby odprawować postugę w namiecie. Wuj. (= *pełnić*). On zadrży, jak dziecię, odprawując swe straże. Or-Ot. Janczarowie ustawicznie ronty po ulicach odprawiają. L. Szlachta wszystkich, od wszelakich poborów wolna, tylko wojenną potrzebę czasów pewnych z majętności swych odprawować powinna. **Odprawować** roboty = *wyko-*

nywać. Odprawować sprawy = *zalatwiać*. Gdy w cechu panowie starsi o czym radzą a. sprawy potoczne odprawują... Sprawy, które odprawowali na dywanie. Star. (= *rozpatrywali, roztrząsali, zalatwiali w sądzie tureckim*). Zakończywszy nadmiar gorliwie odprawowane sądy w Piotrkowie, zjechał August z wielą zycielwami sobie panami do Nowego Miasta Koreczyna. Szaj. Zasiadłszy raniusieńko na dywanie, aż do południa sprawy i sądy rozmaite odprawują. A gdzie ś. ten dywan odprawuje, chyba kogo przywołają i tak po jednemu odprawują. Star. Dają mu na piśmie te wszystkie sprawy, które odprawowali na dywanie. Star. Odprawować rugi bartne. Skr. (= *odbywać, prowadzić dochodzenie sądowe o obyczajach bartników co 2 lata*). Odprawować prawa swe bartne a. sądy a. sprawy. Skr. Odprawuje teraz poselstwo u króla francuskiego. Troc. Odprawił powinność swoją. Troc. Swój, jako należało, urząd odprawował Kochan. Potoczne potrzeby u W. K. Mości odprawował. Grab. P. (= *zalatwiał*). Odprawować roboty = *uskuteczniać, wykonywać*. Odprawować urząd, kapłaństwo. O. sąd Pański = *wykonywać wolę bożą*. Dwu pogan... odprawują straszliwy czyn surowej wojny. P. Koch. (= *spełniają*). Srogi bój dwaj królowie mężni odprawują. P. Koch. (= *toczą, prowadzą*). O. jaką funkcję. O. kurs, nauki na akademji. Troc (= *odbyć, ukończyć, skończyć, przejść*). Synody rozkazują, aby ten Sakrament chorym tylko odprawowali. Pim. (= *administrowali; udzielali go*). O. drogę = *odbyć, przebyć, zrobić, przejść*: Cesarz chciał odprawić tę drogę w lecie, gdyby był nie zachorował. L. O. pielgrzymkę. O. drzemkę. Odprawiać kuczki = *obchodzić, święcić*. Przen.: Odprawiać kuczki = *siedzieć zadumawym, stroić fochy*. Podobne święto przychodzi nam w dzień dzisiejszy odprawować. Lsz. Odprawił w swoim domu wesele. Troc (= *odbył a. wyprawił*). Na ziemi wichura odprawiała djabelskie gody, jakby ś. naraz ze stu chłopów obwiesiło. Reym. Przez wiele set lat bez posłów królowie polscy z samym senatem i radą swoją potrzeby koronne i sejmy odprawowali. Skar. Wždy u nas to co miesiąc roczki odprawują, przed którymi sprawy swe szlachta rozprawują. Zd. Szl. Waleczne pułki, z którymi tyle wojen odprawił. Nar. (= *przebył*). Kiedy ś. trafiło komu prze zdrowie czyjekolwiek pić u jego stołu, prosił, aby to siedząc odprawiano. Kochan. (= *czyniono, uskuteczniano*). Żdam ei raport z moich odwiedzin w Manheimie, skoro je odprawię. Krasin. Obaj mieli doznać skutków swojej niedość zręcznie odprawionej legacji. Szaj. Lustracja starej Warszawy anni 1669 odprawiona. † O. przysięgę = *złożyć, wykonać*. 6. [O. urok] = *odbyć ceremonję odnawiania, odrzekania, zdejmowania, usuwania uroku*. 7. nied. *wyprawiać, odbywać, wykonywać*: Tańce, pęsy dobrze odprawuje. Troc. 8. † Odprawiać sprawy = *prować, trudnić ś. adwokaturą*: Odprawiać kauzy. Troc. 9. † O. wyrok = *wykonać, spełnić, wyegzekwować*: Jesliby mąż osiadłości nie miał, a żonaby miała imienie, tedy to, co za jej winę będzie skazano, na jejże imieniu odprawiono być ma. St. lit. (= *wyegzekwowane na mocy wyroku*). Winę tę przewidzianą rychlej może O., lecz nie później. Groic. O. ś. I. od kogo = *opuszczyć u niego obowiązki, odejść, oddać ś., uwolnić ś., zwolnić ś.*: Jak ś. odprawisz od pani swojej, tedy masz miejsce u mnie. L. Wolę ś. nareszcie O.; robota ciężka, a zawsze piekło w domu. L. 2. † O. ś. z czym = *rozprawić ś., zalatwić ś., uspokoić ś., skończyć; zbyć czego:*

W skok ś. z swą mową odprawił. Lubom. (= *uwinął*). Odprawiwszy ś. z sejmem, król do Libawy jechał. Błaż. Odprawiłem ś. z światem, tak jako przystało. Groch. (= *rozstałem ś., pożegnałem ś.*). 3. † O. ś. *odpowiedzieć, wytłumaczyć ś.*: Słucham ja, czym ś. mój pan odprawuje. Kochan. 4. † O. ś. *zalatwivszy ś. oddać ś.; przewinąć ś. gdzie*: Tam więcej za miesiąc odprawiło ś. kupiectwa, aniż w Wenecji we dwie lecie. Łęcz. 5. *zostać odprawionym, odbyć ś.*: Odprawiły ś. zaręczyny. Troc. Festyn, akt ten, wesele, pogrzyb ś. odprawił. Troc. Nabożeństwo ś. odprawia. Nieszpory ś. odprawiają. Rada ś. u króla odprawuje. Troc. 6. myśl. (o psie) *goniąc, oddać ś. od zwierzęmy, odbiec jej*. <Od + Prawić, PRAW>

Odprawienie, a, blm., czynność cz. Odprawić. Odprawienie się, a ś., blm., czynność cz. Odprawić ś.

† **Odprawiny, in, blp., [Odprawiny] l. p. Odprawa; akt odprawiania, odprawienia. L. 2. sprawa cielesna**: Po tak wielu odprawin rozświecić kazawszy, i grzech i córkę uznał; *post tot concubitus*. Zebr. <Od Odprawić>

[**Odprawka, i, lm. i]** *rozgrzeszenie, odpuszczenie grzechów*.

1. † **Odprawy** przym. od **Odprawa**: Audjencja odprawną. Troc (= *pożegnana*). List O. = a) *dyktacja na piśmie*. Troc. b) *rozwodowy*: Dać list O. żonie swojej. Leop. Człowiek O. = *wyrozumiały, z którym ś. można łatwo porozumieć*. Górs. J. <Od Odprawa>

2. † **Odprawy od strony prawej nalewo idący**: Idzie niebem podobny wyraz (gwiazdozbiór) ołtarzowi, tego bieg jest O. Kochan. <Od + PRAW>

× **Odprawować, uje, ował i × O. ś. p. Odprawić. × Odprawowanie, a, blm., czynność cz. Odprawować**: Wyprawa posłów na ten synod dla spokojnego rzezy duchownych odprawowania. Skar. O. robot. Skr.

× **Odprawowanie się, a ś., blm., czynność cz. Odprawować ś.**

Odpreparować, uje, ował, nied. Odpreparowywać preparując, odrobić a. odczyścić: Nerw odpreparowany z mięśniem. Odpreparował gałązkę żyły krezkowej. U człowieka nie można O. mięśni dla doświadczeń fizjologicznych. Mahr. O. skóre. <Od + Preparować>

Odpreparowanie, a, blm., czynność cz. Odpreparować.

Odpreparowywać, a, ał p. Odpreparować. Odpreparowywanie, a, blm., czynność cz. Odpreparowywać.

Odpręzać, a, ał i O. ś. p. Odprężyć. Odprężanie, a, blm., czynność cz. Odpręzać. Odprężanie się, a ś., blm., czynność cz. Odprężyć ś.

Odprężenie, a, blm., czynność cz. Odprężyć. Odprężenie się, a ś., blm., czynność cz. Odprężyć ś.

Odprężyć, y, ył, nied. Odpręzać wyprężyć namiętno; wyprężywszy odprostować. O. ś. wyprężyć ś. namiętno; wyprężywszy ś. odprostować ś.: Zaczynam ś. odpręzać. Sienk. Nerwy jego wstrząśnięte odprężyły ś. powoli. Rodz. <Od + Prężyć>

Odprojektować, uje, ował, nied. Odprojektowywać odwołać coś zaprojektowanego: Księżna wszystko, co chce, projektuje i odprojektowywa. Krasz. <Od + Projektować>

Odprojektowanie, a, blm., czynność cz. Odprojektować.

Odprojektowywać, a, ał p. Odprojektować.
Odprojektowywanie, a, błm., czynność cz. Odprojektowywać.

Odpromieniacz, a, lm. e *zwierciadło wkleśłe z blachy polerowanej, umieszczone w latarni dla odbijania światła, rewerber.* <Od + *Promieniacz, od Promień>

Odpromieniać, a, ał p. Odpromienić.
Odpromienianie, a, błm., czynność cz. Odpromieniać.

Odpromienić, i, ił, nied. Odpromieniać *rozpromienić, oprzymięć nanowo: Któż mię odświeży, ducha odpromieni? Słow.* <Od + Promienić>

Odpromienienie, a, błm., czynność cz. Odpromienić: Stan śmierci jest odpromieniem. Krasin.

Odpromieniowy p. Odpromienny. <Od + Promieniowy>

Odpromienny, Odpromieniowy *od strony kości promieniowej idący. Anat.: Żyła odpromienna, odpromieniowa, żyła główna, odsprychowa, sprychowa (vena cephalica).* <Od + Promienny>

× **Odpromień, a, lm. e** *promień wychodzący z czego: Stopy omywa w pianistej roztoce, a włosy, rozwiane wiatrem a strojne zielenią, gładzi gęstym grzebieniem gęstych odpromieni. Ork.* <Od + Promień>

[**Odpros, u, lm. y]** *prośba o przebaczenie uchybień.* <Od + PROS>

Odprosić, i, ił, nied. Odpraszać *1. prosząc odzyskać; wyprosić napowrót: Nie odprosisz tego u niego. Troc. Syward, będąc od Polaków wypędzony, częścią sobie królestwa odprosił na nich. Błaż. 2. prosząc odbronić, wyhawić; wyprosić: Odproszony od śmierci, od szubienicy. Troc. Odprosił go od śmierci, od podatków. Troc. Gdyby człowieka osądzono na śmierć, a królewska a. inna gwałtowna ręka odjęła go śmierci, a królowi odproszon... Ort. Odprasza go od kary, ale go nie odprosi. Troc. 3. prosząc oddalić, cofnąć, zażegnać: O. wojnę. 4. kogo = odwołać zaproszenie kogo: Jużei ja moich gości nie odproszę. Rzew. Naradzimy ś., jakby tych gości zaproszonych na obiad O. Boh. 5. × O. poprosić, zaprosić nawzajem: Kiedy sprawujesz obiad, nie wzywaj bogatych, by cię też zaś i oni nie odprosilili do siebie, a stałoby ś. oddanie. Leop. 6. † O., [O.] prosząc odwieść od gniewu, przeprosić; przebłagać: Gdyby lud twój przeciw tobie grzeszył, i gdyby, pokutując, przyszedli i odprasza cię w tym domu, wysłuchajże je. Leop. [Pornaś katu, odproś Panu Bogu!]. 7. karę. gracza (szczęg. w preferansie) odmawiającego pomocy zaprosić do tejże pomocy: Jeśli on nie prosi, możesz go O. Jak gracie? czy u was można odpraszać? Sl. wil. O. ś. prosząc uwolnić ś. od czego; wyprosić ś.: O. ś. od kary, od obowiązku przybycia. Odprosił ś. od wypłaty (= wyjechał sobie jej odroczenie). <Od + Prosić, PROS>*

Odprostować, uje, ował, Odprościć, nied. Odprostowywać *wyprostować napowrót; odkerzywić. O. ś. wyprostować ś. napowrót: To mówią, wstał, odprostował ś., zanucił coś i, skłoniwszy ś., wyszedł z saloniku. Krasz. Zapłonął cały, odprostował ś., drgnął i śmiało już przybliżył ś. do mówiącej. Krasz. Przen.: Wołę leczę choroby, niż odprostowywać dzieci, które matki i ojcowie krzywią. (= naprowadzać na prostą drogę, poprawiać). <Od + Prostować>*

Odprostowanie, a, błm., czynność cz. Odprostować.

Odprostowanie się, a ś., błm., czynność cz. Odprostować ś.

Odprostowywać, a, ał i O. ś. p. Odprostować.
Odprostowywanie, a, błm., czynność cz. Odprostowywać.

Odprostowywanie się, a ś., błm., czynność cz. Odprostowywać ś.

Odproszczenie, a, błm., czynność cz. Odprościć, odprostowanie.

Odproszczenie się, a ś., błm., czynność cz. Odprościć ś., odprostowanie ś.

Odprosenie, a, błm., czynność cz. Odprosić.

Odprosenie się, a ś., błm., czynność cz. Odprosić ś.

Odprościć, i, ił i O. ś. p. Odprostować: Ideę znać można przyszłości; ale w jakie ś. weieli weielenie, jakie sobie drogi obierze, jak dalece ludzie ją skrzywią, zanim ś. sama odprości znów kiedyś? Krasin. <Od + *Prościć, PRO-ST>

Odprawdzać, a, ał p. Odprawdzić.

× **Odprawdzać, a, lm. a** *pepowiny lek. (omphalosoter, omphalotoeterium) = przecięć z pętlą, służący do odprawdzania wypadłej w czasie porodu pepowiny.* <Od Odprawdzać>

Odprawdzanie, a, błm., czynność cz. Odprawdzać.

Odprawdzenie, a, błm., czynność cz. Odprawdzić.

× **Odprawdziciel, a, lm. e** *ten, co odprawdza a. odprawdził, odwoźdźciel: Konduktor, O. pioruna. L. Reductor, O., ten, który kogo zaś na swój stan a. urząd wsadza. Mącz.* <Od Odprawdzać>

× **Odprawdzicielka, i, lm. i** *forma ż. od Odprawdziciel.*

Odprawdzić, i, ił, nied. Odprawdzać *1. towarzyszyć uracającemu a. oddalającemu ś.; towarzyszyć komu do danego kresu, ażeby następnie wrócić; zaprowadzić: O. kogo na kolej. O milę stąd na ostatnie pożegnanie nas odprawdzali. L. O. ucznia do szkoły. O. kogo do domu. Każę cię O. służącemu. Uprzejmy gospodarz odprawdza gości do samego progu. Dowódca odprawdził wojsko do miejsca przeznaczenia. O. kompanję, orszak. O. umarłego na ementarz. Król sam odprawdza zwłoki królowej do Wilna. Niem. Przen.: Tadeusz wzrok stryja ku drzwiom odprawdzał. Mick. 2. prowadząc odstawić, oddać; przyprowadziwszy zostawić; poprowadzić, zaprowadzić: O. kogo do więzienia, na ratusz. 3. przyprowadzić nazad, przyprowadziwszy oddać, zwrócić: O. kogo od zamysłu. L. Każdy z rozsądnych mężów duszę niejako odprawdza od ciała i bardziej z tą szlachetniejszą częścią przestaje. Pileh. 5. chir. p. Odktożyć. 6. fiz.: O. elektryczność = usunąć ładunek ciała naelektryzowanego, połączyć go przewodnikiem z ziemią. 7. lek.: Środek odprawdzający p. Odciągnąć. <Od + Prowadzić>*

Odprawdziny, in, błp. *obrzędek odprawdzania państwa młodych na mieszkanie; uczt z tego powodu: Nastąpiły ceremonje podarków, odprawdzin,*

puharu pożegnawczego. Szaj. <Od Odprowa-
dzić>

Odprócić, a, blm., czynność cz. **Odpróć**.

Odprócić się, a s., blm., czynność cz. **Odpróć s.**

Odpróć, porze, prół, **Odpruć**, nied. **Odprówać**, **Odpruwać**, **Odparać**, × **Odporować** porąc *od-
działić*, *odjąć*: Odpara z kapelusza brudne już
galony i kładzie złotolite na wierzch burda-
lony. L. O. podszewkę, guzik. Odeinam, od-
rzużę, odparam eo od czego. Męż. Co robi
stara? — Szyje i odpara. Prz. Przen.: †O. kogo
od czego = *odprowadzić*, *oderwać*, *odkłonić*, *odcią-
gnąć*, *odwieść*, *odwrócić*: Ani go przyjaźń, ni łaska,
ni wiara od tak złośnego związku nie odpara.
Chr. O. s. *odpaść*, *rozejść s. pomimo przyszycia*,
puścić w szwach. <Od + Próć>

Odprószenie, a, blm., czynność cz. **Odprószyć**.
Odprószenie się, a s., blm., czynność cz. **Od-
prószyć s.**

Odprószyć, y, ył *odczyścić coś zaproszonego, ob-
mieść z prochów*. O. s. *oczyszczyć s. z prochów*. Przen.:
Zaproszyło s., jak widzę, oko wasze...; napijcie
s., to s. odprószy. Jez. <Od + Prószyć>

Odprówać, a, ał i O. s. p. **Odpróć**.

Odprówanie, a, blm., czynność cz. **Odprówać**.

Odprówanie się, a s., blm., czynność cz. **Odpró-
wać s.**

Odprucie, a, blm., czynność cz. **Odpruć**, *od-
prócić*.

Odprucie się, a s., blm., czynność cz. **Odpruć
s.**, *odprócić s.*

Odpruć, uje, uł i O. s. p. **Odpróć**. <Od +
Pruć>

Odpruwać, a, ał i O. s. p. **Odpróć**.

Odpruwanie, a, blm., czynność cz. **Odpruwać**,
odprówanie.

Odpruwanie się, a s., blm., czynność cz. **Odpru-
wać s.**, *odprówanie s.*

Odprysk, u, lm. i l. *odprysknięcie*. 2. *cząsteczka,
która odprysła*: Liczne odpryski rozbiegły s. na
obie strony, zagarniające tysiące ludzi w niewolę.
Rol. Odpryski marmuru, zelaza. <Od + PRYSK>

Odpryskać, a, ał p. **Odprysnąć**. <Od + Prys-
kać>

Odpryskanie, a, blm., czynność cz. **Odpryskać**.

Odpryskiwać, uje, iwał p. **Odprysnąć**.

Odpryskiwanie, a, blm., czynność cz. **Odpryski-
wać**.

Odprysnąć, śnie, szał a. sł, nied. **Odpryskać**,
Odpryskiwać *prysnąwszy odskoczyć*: Kropla ukro-
pu odprysnęła mu w oko (= *trysnęła*). Iskry od-
pryskują (= *sypią s.*). Kamień, gdy go kują, od-
pryskuje w cząsteczkach. <Od + Prysnać>

Odprysnienie, a, blm. p. **Odprysnąć**.

Odprysnięcie, a, blm., **Odprysnienie** czynność cz.
Odprysnąć.

† **Odprza**, y, lm. e, † **Odeprza** *wzajemna sprawa,
wytoczona przez pozwanego powodowi; odcwóć*: Przy-
kazano, aby sędziowie nie przyzwalałi rozcią-
głych przy i odprzy. Mor. T. <Od + Prza, od
l. Przeć>

Odprzać, eże, agł p. **Odprzęgnąć**. <Od +
*Przać, PRZĘG/PRĘG>

Odprząść, eździe, ał, nied. × **Odprzedać** l. *od-
być przedzenie; skończyć prząść; przedać odrobić
(= wykończyć)*: O. pewną ilość = *naprzuć*. Nietyl-
ko doglądała chorego, ale odprzedała jeszcze
motki i zwijała kłębki. Jez. 2. O. dług = *przedać*,
odrobić, *skwitować s. z długu*. <Od + Prząść>

Odprzątać, a, ał p. **Odprzątnąć**.

Odprzątanie, a, blm., czynność cz. **Odprzątać**:
Ludziom trzeba społecznie mieszkać dla obrony
swojej i niewczasów odprzątania. Petr.

Odprzątnąć, nie, nał, † **Odprzętnąć**, nied. **Od-
przątać**, **Odprzątywać** *uprzątnąć, usunąć, zebrać
dla zrobienia miejsca, sprzątnąć*: O. kamienie
z drogi. Las nieprzyjacieli zarąbił był; kazał te-
dy hetman piechocie drzewa one O. Biel. M. Od-
przętniesz ogień od garca. Sien. <Od + *Przą-
tnąć, PRZĘT>

Odprzątnienie, a, blm. p. **Odprzątnięcie**.

Odprzątnięcie, a, blm., **Odprzątnienie** czynność
cz. **Odprzątnąć**.

Odprzątywać, a, ał p. **Odprzątnąć**.

Odprzątywanie, a, blm., czynność cz. **Odprząty-
wać**.

Odprzedać, a, ał, nied. **Odprzedawać** *coś kupio-
nego odstąpić komu za pieniądze*: O. nabyte to-
wary. Gdyby w czasie posesji zastawnej dzie-
dzie dobra zastawne komu innemu odprzedał...
Zam. <Od + Przedać>

Odprzedanie, a, blm., czynność cz. **Odprzedać**.

× **Odprzedawacz**, a, lm. e p. **Odprzedawca**. L.

Odprzedawać, a, ał p. **Odprzedać**.

Odprzedawanie, a, blm., czynność cz. **Odprze-
dawać**.

Odprzedawca, y, lm. y, × **Odprzedawacz** *ten, co
odprzedaje*.

Odprzedaż, y, blm. *odprzedawanie, odprzedanie;
sprzedaż, odstąpienie komu rzeczy kupionej*. L.
<Od + Przedaż>

[**Odprzezać**, a, ał] p. **Odprzęgnąć**.

[**Odprzeganie**, a, blm.] czynność cz. **Odprzezać**,
odprzeganie.

× **Odprzedać**, a, ał p. **Odprząść**.

× **Odprzedanie**, a, blm., czynność cz. **Odprzedać**.

Odprzęgnąć, a, ał p. **Odprzęgnąć**.

Odprzeganie, a, blm., czynność cz. **Odprzezać**.

Odprzęgnąć, nie, nał, **Odprzać**, nied. **Odprzezać**

l. i nied. [**Odprzezać**] *uwolnić z zaprzęgu, wyprzać,
rozprzać, wyłożyć*: O. konie. 2. kol.: O. wagon =
odczepić od reszty pociągu. <Od + *Przęgnąć,
PRZĘG/PRĘG>

Odprzęgnięcie, a, blm. p. **Odprzęgnięcie**.

Odprzęgnięcie, a, blm., **Odprzęgnięcie** czynność
cz. **Odprzęgnąć**.

† **Odprzętnąć**, nie, nał p. **Odprzątnąć**.

† **Odprzętnięcie**, a, blm., czynność cz. **Odprzęt-
nąć**, *odprzątnięcie*.

Odprzeżenie, a, blm., czynność cz. **Odprzać**.

Odprzodkować, uje, ował, nied. **Odprzodkowy-
wać** *armatę, woj. = odprzać, odczepić od niej pro-
dek*: Użykował dywizję swoją w dwie linie i ar-
tylerji konnej kazał O. Koł. Zataczano na gwałt
i odprzodkowywano armaty. Sienk. Artylerja,
podstąpiwszy pod nieprzyjaciela, odprzodkowały
i dają ognia. Chrzan. <Od + *Przodkować, od
Przodek>

Odprzodkowanie, a, blm., czynność cz. **Odprzod-
kować**.

Odprzodkowywać, ywa a. uje, ywał p. **Odprzod-
kować**.

Odprzodkowywanie, a, blm., czynność cz. **Od-
przodkowywać**.

Odprzysiąc, eże, agł, **Odprzysięgnąć**, nied. **Od-
przysięgać** l. *co = zaprzysiąc, ustalić przysięgę*:
Taryta cum abjuratis, czyli odprzysiężona. Paw.
Kmiecie odprzysięgli w grodzie, że teraz jest tylko
łańców 8, na których siedzi 16 pół-fanników. Gae.
2. † O. co komu = *uszkutek; złożone przysięgi po-
zbawić kogo czego*: Kiedy mi gruntu mego od-

przysięgi niemało, a da Bóg nieprawdziwie, od powiedział: musimy starszych słuchać. Zd.Szl. Powiada, że na kościół przybawie (= przyczynić) O. niemasz grzechu. Zd.Szl. **O. ś. I.** czego = odrzec ś., wyrzec ś., zarzec ś. *czego pod przysięgą*: Odprzysięgał ś. tego, a jednak czyni. Troc. Odprzysięgał ś. kart, kostek. Troc. Odprzysięgam ś. u nóg twych tego szaleństwa. L. **2.** *wyprzec ś., zaprzec ś. pod przysięgą; odstąpić pomimo przysięgi*: Odprzysięgił ś. Boga, wiary chrześcijańskiej, pana swojego. Troc. **3.** *przysięgający, oczyścić ś., obronić ś.*: Odprzysięgać ś. czego abo od czego, zapierać ś. pod przysięgą, że nie jest tak, jak na mię wiodą. Kn. Urząd temu, który był winien, O. ś. od naściea kazał. Górn. Odprzysięgają ś., że, jako żywi, nie nie dłużni nikomu. Damb. (= *zaklinają ś., sumitują ś.*) Zaden zmażają jaką naznaczony O. ś. nie może, bo kto raz zły, zawsze za niedobrego bywa poczytan. Sz. I jemu najdą O. ś. Ort. <Od+Przysięga>

Odprzysięgać, a, a! i O. ś. p. Odprzysięc.

Odprzysięganie, a, blm., czynność cz. Odprzysięgać.

Odprzysięganie się, a ś., blm., czynność cz. Odprzysięgać ś.

Odprzysięgnąć, ęgnie, ęgnął i O. ś. p. Odprzysięc.

Odrzysięgnięcie, a, blm., czynność cz. Odprzysięgnąć.

Odrzysięgnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Odprzysięgnąć ś.

Odrzysiężenie, a, blm., czynność cz. Odprzysięc: Teraz po odrzysiężeniu jest lanów uprawionych cztery; na nich siedzi kmieci 8, którzy po kawałku roli nierówno trzymają. Gae. Sromotne a człowieka chrześcijańskiego niegodne prawdy O. Baz.

Odrzysiężenie się, a ś., blm., czynność cz. Odprzysięc ś.

× Odprzysiężnik, a, lm. cy ten, co odprzysięga. L. <Od+Przysiężnik, od Przysięga>

[Odsnąć, nie, na!] *odstać, oddzielić ś.*: Chłopy wykrcęją dudki wierzbowe, gdy już kora odspnie. <Od+*Psnąć, PUS(T)/PS>

[Odsnąć, a, blm.] czynność cz. **Odsnąć.**

[Odsputy] *poputy*: Macie odspute barki i ramiona. <Od+Psuty>

× Odpuchać, a, a! oddać. L. <Od+*Puchać, PUCH/PYCH>

× Odpuchanie, a, blm., czynność cz. Odpuchać.

Odpuchnąć, chnie, chl *pozbyć ś. puchliny, stęchnąć*: Postanowiłem nie wychodzić weale, dopóki noga zupełnie nie odpuchnie i nie wydobrzeje. Koź. A. <Od+Puchnąć>

Odpuchnięcie, a, blm., czynność cz. Odpuchnąć.

[Odpuczać, a, a!] p. **Odpuczyć.**

[Odpuczanie, a, blm.] czynność cz. **Odpuczać.**

[Odpuczanie, a, blm.] czynność cz. **Odpuczyć.**

[Odpuczanie, eja, a!] *odbrzęknać, stęchnąć, opaść* (o wzdęciu). <Od+Pucznieć>

[Odpuczanie, a, blm.] czynność cz. **Odpucznieć.**

[Odpuczyć, y, y!] *nied. Odpuczaj!* *uczynić co mniej nadržniałym, napiętym.* <Od+Puczyć>

Odpunktować, uje, ował *rzeźb. odkuć zgrubsza za pomocą dłota żłdane kształty*: Model, odpunktowany w marmurze, został następnie przez artystę wykończony. <Od+Punktować>

Odpunktowanie, a, blm., czynność cz. Odpunktować.

[Odpus, u, lm. y] p. **Odpust.** <Z Odpust>

Odpust, u, lm. y I. × O. p. Upust. 2. × *O. uwolnienie, zwolnienie ze służby, dymisja, odprawa.* **3.** × *O. emerytura*: Artykuły wojskowe odpusty, to jest pensje bez służby, tylko skaleczonym na wojnie naznaczyły. Kłok. **4.** *odpuszczenie, darowanie, przebaczenie winy*: Prosim odpustu, odpusć, mocny Boże. Bardz. **5.** † *O. darowanie, umorzenie długu*: Dłużnik niejednego odpustu nabawi, że gdy nie będzie miał czym zapłacić, odpusć mu muszą. Trzt. **6.** a. **[Odpus]** *uroczystość kościelna, do której przywiązane jest wyzwolenie od kary doczasnej za grzechy na określony przeciąg czasu dla wiernych obecnych na nabożeństwie i spowiadających ś.*: O. zupełny. Nabożeństwo z odpustem. Kiedy ś. zjeżdżają na O. Rej. Na O. do Częstochowy jedziemy. Star. Ci, co na odpusty chodzą. Opal. Chodzić po odpustach. Matka moja, z dzieciństwa wychowana na O. dla odpustu chyba nawiedzała poblizsze miasta. Kras. Byłem tam w spowiedzi, kiedy na O. chodził. Mick. Na O. szedłem do Czerniakowa. Brodz. Wracając z odpustu. O. św. Bonifacego. O. Matki Boskiej. Obraz, paciorek O. mający. Troc (= *do którego jest przywiązany O.*). Jest dziś O. u Kapucynów. Troc. Udzielić, dostąpić odpustu. Ludzie idą, jak na O. (= *procesję, tłumami*). Przebaczyć głupiemu, to sto dni odpustu. Prz. Kupić co na odpusć (= *na kierzmaszu, urządzonej z powodu odpustu*). **7.** *przedmiot czci religijnej, którego nabycie jakoby zapewnia odpust*: Kupić O. Zdr. **Odpuszcik.** <Od+PUS(T)/PS>

× Odpustnie przys. od Odpustny: Jeśli przeciwko innym była w czym obraza, prosił, aby O. w tym ś. stała zmaza niepamiętna. Chodk. K. <Od Odpustny>

× Odpustny I. p. Odpuszczalny. 2. p. Odpustowy: List O. <Od Odpust>

Odpustować, uje, ował *brać udział w odpusćcie, obchodzić odpust*: Tłumy odpustujących na wsi, zamiast ś. zmniejszyć, powiększyły ś. jeszeze. Kaezk. <Od Odpust>

Odpustowanie, a, blm., czynność cz. Odpustować.

Odpustowicz, a, lm. e ten, co jest na odpusćcie a. co wraca z odpustu; ten, co bywa po odpustach.

Odpustowy, × Odpustny *nałęczący, ściągający ś. do odpustu; połączony z odpustem = zapewniający odpust*: Kran O. (= *którym spuszcza się płyn*). Dzień O. Nabożeństwo odpustowe. Modlitwa odpustowa. Publiczność odpustowa (= *na odpusćcie zebrana, spotykana zwykle po odpustach*). Wisiały opony odpustowe. Krasz. (= *w dzień odpustu używane*). <Od Odpust>

Odpuszczać, a, a! p. Odpusć. <Od+Puszczać>

Odpuszczalny, × Odpustny *mogący być odpuszczonym.* <Od Odpuszczać>

Odpuszczanie, a, blm., czynność cz. Odpuszczać. **[Odpuszczanie się, a ś., blm.]** czynność cz. **Odpuszczać ś.**

Odpuszczenie, a, blm. I. *czynność cz. Odpusć:* × Kozacy nalegali o O. siebie do domów. Niem. On godzien odpuszczenia, komu natychmiast uczynku jego żal. Baz. † Bóg nam wszystkim dla Pana Chrystusa obiecał grzechom O., we wszem opatrzenie i wieczne zbawienie. Sekl. Ułęknionym sumnieniam i grzeszy przestającym... O. ich grzechów, pocieszenie... będzie dano. Sekl. O. winy, obrazy, karania. Troc. † O. długu. Troc. × Pogorzały kmieć lub mieszczanin otrzymywał zwykle na lat cztery O. podatków. Paw. † Z od-

puszczeniem, przys. = z przeproszeniem, za pozwoleniem. Włod. 2. † O. pozwolenie oddalenia ś., zwolnienie, uwolnienie: Turcy, wzięwszy O. od króla, jechali precz. Stryjk. Na wielbłądy wkładli swoje rzeczy i byli gotowi ujechać, wzięwszy O. od króla, jechali precz. Biel. M. Dziecię nie ma ś. z starszymi rozstać, aż O. wzięwszy, albo przepuszczone od nich będąc. L. Nauczysz lud, nie wzięwszy od nas odpuszczenia. Op. Pobudził Bóg Józefa i Nikodema, iże, wzięwszy O. od Piłata, przyszedli. Op. Mamy O. od starosty. Op.

[Odpuszczenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Odpuścić ś.**

× **Odpuszciciel, a, lm. e ten, co odpuszcza a. odpuszcil. L.** <Od Odpuścić>

Odpuścić, i, il, nied. Odpuszczać I. × O. puścić od siebie, pozwolić oddalić ś., puścić, zwolnić, uwolnić, odprawić: Prosiła go, aby jej nie dał zabijać, ale aby ją w jednej tylko koszuli do domu własnego odpuścił. Stryjk. Odpuszczony od służby żołnierz. Troc. Plato, gdy go Djonizjusz od siebie do domu odpuszczał, rzekł... L. 2. × O. co = nie zatrzymując dłużej, oddać, zwrócić: Oto dowiaduje ś., że bisurmanin odpuszcza królowi ziemię podolską, a panowie na słobodę zapraszają. Rol. 3. posp. **popuścić, rozpuścić, rozluźnić, zwolnić:** O. pas. Śl. wil. 4. [O.] nieos. **zwolnieć, zelzeć, puścić, sfolgować:** Odpuściło (= mroź zmniejszyć ś.). 5. **przepuścić, wybaczyc, przebaczyć, darować:** Odpuść nam nasze winy, jako i my odpuszczamy naszym winowajcom. Odpuść nam nasze winy, nie poczujtaj nam grzechów wszystkich. L. Których odpuszcicie grzechy, są im odpuszczone. Wuj. Bóg odpuszcza, bo gdyby nie odpuszczał dla dobroci swojej, aby grzesznicy wolni byli od grzechów, tedyby żaden nie pozostał. Bud. Gniew i winę O. nieprzyjacielom. Tarn. J. Odpuszczaj łaćno drugiemu, niełaćno sobie samemu. Prz. I najmniejsze państwa upadają tym, że występki winnym odpuszczają. P. Koch. (= *pobłażają im, pozwalają na nie, patrzą na nie przez szpary*). Odpuść mi siebie. Prz. (= *obu nam nic nie brak, obaj jesteśmy jednego warci*). Chrześcijanin odpuszcza krzywdy, Bóg grzechy. Brodz. Boże, odpuść mi, bo nie wiem, co działają. Op. Swemu łakomstwu nie odpuszczając, między sobą rozdzielili jedno bydło. Sw. z Woc. Każdy człowiek w gajnym sądzie może swą żałobę O. Ort. (= *cafnąć*). Proszę, odpuść mi, jeżeli cię jakim słowem przykrym obraził. Skar. Nie odpuści ci tego nigdy. Rzew. Czy mię tu, Panie Boże, odpuść! złe licha wplątało? L. (= *Panie Boże, odpuść za przekleństwo*). Mówiąc jakie przekleństwo, powinno ś. mówić: Panie, odpuść! a potem: bodajś djabła zjadł! L. Może jest oszust, jakoż, Panie Boże, odpuść, i z oczu mu patrzy. L. Dał nam ekonom, Bóg mu odpuść, człeka niedobrego. L. (= *niech go Pan Bóg kocha, niech go Bóg ma w swej opiece, niech mu Pan Bóg nie panięta*). A, to człowiek Boże odpuść! Śl. wil. (= *Boże polituj, pożał ś. Boże, od siedmiu boleści*). 6. **nie wziąć za złe, nie mieć za złe, darować, wybaczyc:** Odpuść tej śmiałości, że... Troc. Odpuszcicie mi, panowie starokalendarzanie, ten rachunek jest mylny. Sak. Odpuścisz mi kilka chwil nudoty. Rzew. 7. [Odpuszczać] p. **Nalewać.** 8. ogr. **rozluźnić więzadła na szcepkach.** 9. kow. **odhartować.** [O. ś.] **prześć ś. gniewać, przebaczyć, ustąpić.** <Od + Puścić>

Odpuszcik, u, lm. i p. Odpust: Kupicie O. Sienk. **Odpychacz, a, lm. e I.** [O.] **przyrząd do odpychania:** [O. w skrzyńce rzeźnia, żeby kosak sed

równo koo stalice]. 2. gór. **robotnik w kopalni, odpychający wagoniki z węglem kamiennym, wozak.** Grusz. <Od Odpychać>

Odpychać, a, al p. Odepchnąć. <Od + *Pychać, PCH/PYCH zam. PICH>

Odpychająco przys. od Odpychający: Roztwór działa O. na ustroje.

Odpychający I. im. od Odpychać. 2. Siła odpychająca = *wsteczna przyciąganiu, repulsyjna*. Przen.: Człowiek O. = *zrażający do siebie, niepożyczający, odstręczający, niesympatyczny, wstrętny, odrażający:* Na twarzy jego odpychającej... Korz. **Odpychanie, a, blm. I. czynność cz. Odpychać.** 2. fiz. **działanie siły, dążącej do wzajemnego oddalenia dwu ciał:** O. elektryczne, magnetyczne.

Odpylać, a, al p. Odpylić.

Odpylanie, a, blm., czynność cz. Odpylać.

Odpylenie, a, blm., czynność cz. Odpylić.

Odpylić, i, il, nied. Odpylać odkryć z pod warstwy pyłu; omieść z pyłu, okrzyć. Przen.: *odświeżyć, odnowić, wydobyć z zapomnienia:* Słowa jego odpylały w niej całe szeregi mglistych obrazów. Dan. <Od + Pylić>

Odpypić, i, il ucz. odpisać lekcję z książki, zamiast zrobić samodzielnie. <Od + *Pypić?>

Odpypienie, a, blm., czynność cz. Odpypić.

× **Odpytać, a, al, nied. × Odpypywać pytając ś., odszukać; dopytując ś., odnaleźć:** Znalazca obowiązany jest przeszłego posiadacza O. L. <Od + Pytać>

× **Odpytanie, a, blm., czynność cz. Odpytać.**

× **Odpytany I. im. od Odpytać.** 2. o któryś ś. *dopytują, poszukiwaniu, wzięty, odpowiedzany:* Ciebie nazwą odpytanym miastem, nie opuszczonym. Bud.

Odpytłować, uje, ował I. przesiać przez pytel. 2. przen. *wyrecytować bezmyślnie.* <Od + Pytłować>

Odpytłowanie, a, blm., czynność cz. Odpytłować.

[**Odpytłować, uje, ował**] *prosić o przebaczenie winy, przeproszać na łozu śmiertelnym.* <Od + *Pytować, PYT/PT>

[**Odpytowanie, a, blm.**] **czynność cz. Odpytować.**

× **Odpytować, uje, ywał p. Odpytać.**

× **Odpytywanie, a, blm., czynność cz. Odpytować.**

Odra, y, blm. I. posp. żart. odarcie, obdarcie, odrapanie, dziury w odzieniu: O. ś. go czepliła. O. ś. go chwyciła. Troc. Użaliwszy ś. mojej wielkiej odry, bo przejrzed było przez koszulę ciało, wrzuciła na mię brudny fartuch modry. Pot. 2. bart. *rusztownię z dylów na słupach około drzewa, dla postawienia na nim ulla, stań.* 3. lek. = a) (morbilli) posp. *choroba zaraźliwa z gorączką i wysypką, częsta u dzieci, białe pożarnice, kur, ospice, [małe krosty]:* Bez odry, to jest ezerwone pstroćiny, spędzą. Syr. Dziecię w odrze. Pot. Dostać odry. Chorować, zapaść na odrę. O. już wysycha (przechodząc). Umrzeć z odry. b) p. I. Kur. 4. leśn.: O. sosnowa = *choroba epidemiczna lasów sosnowych, obsypanie ś. igiel, sutka, osypka.* <O(b)+DZIOR/DOR/DR/DZIER>

Odrabiać, a, al i O. ś. p. Odrobić. <Od + Rabiać>

Odrabianie, a, blm., czynność cz. Odrabiać.

Odrabianie się, a ś., blm., czynność cz. Odrabiać ś.

Odrachować, uje, ował, nied. Odrachowywać I. *przerachowawszy odsunąć, wziąć z ogólnej sumy; rachując odjąć; odliczyć:* Odrachował 20 rs. na podróż, a resztę oddał. O. procent = *odtrącić, strącić, potrącić, odciągnąć, odjąć.* 2. *przerachować,*

porachować, przeliczyć: Odrachowałem pieniądze i schowałem. 3. *odliczyć, wyliczyć; położyć na stół w gotówce*: Pięćdziesiąt kijów każe ci O. Odebrał w posiadanie Kuronją, póki mu Polska tej sumy nie odrachowała. Nies. <Od + Rachować>

Odrachowanie, a, btm., czynność cz. **Odrachować**.

Odrachowywać, ywa a. uje, ywał p. **Odrachować**.

Odrachowywanie, a, btm., czynność cz. **Odrachowywać**.

[*Odrachy, ów, btp.*] *gałgany, odzierki, strzępy, łachy*. <O(b) + DZIOR/DÓR/DR/DZIER>

[**Odracizny**] *od strony rąci znajdującej ś.*: Kapice cepowe z ciętej odracicznej skóry. <Od + Racizny>

1. **Odraczać**, a, ał p. **Odraczyć**.

2. **Odraczać**, a, ał p. **Odroczyć**.

1. **Odraczenie**, a, btm., czynność cz. 1. **Odraczać**.

2. **Odraczenie**, a, btm., czynność cz. 2. **Odraczać**.

Odraczenie, a, btm., czynność cz. **Odraczyć**.

Odraczyć, y, ył, nied. **Odraczać** kogo = *uraczyć nawzajem; odważemnie ś. za uraczenie*. Sł. wł. <Od + Raczyć>

× **Odrada**, y, lm. y *odradzanie, odradzenie*: Zaprojektowana i wykonana wbrew jego odradom akcja Augustowa. Jaroeh. <Od + Rada>

[**Odradniej**] *piękniej, spokojniej* (mówiące o pogodzie).

Odradować się, uje ś., ował ś. (tylko z przeżeniem) *naradować ś., nacieszyć ś. dowoli*: Nie mój O. ś. z czego. <Od + Radować>

Odradowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Odradować** ś.

1. **Odradzać**, a, ał p. **Odradzić**.

2. **Odradzać**, a, ał i O. ś. p. **Odrodzić**.

1. **Odradzanie**, a, lm. a czynność cz. 1. **Odradzać**: Siostry jego, dając mu rady jakowe lub odradzania, łatwo go w umyśle zdołały odmienić. Kraus.

2. **Odradzanie**, a, btm. 1. czynność cz. 2. **Odradzać**. 2. a. **Odradzanie** ś. lek. (regeneratio) *odrost utraczonej części ciała*: O. całych członków utraczonych zdarza ś. tylko u zwierząt niższych.

Odradzanie się, a ś., btm. 1. czynność cz. **Odradzać** ś.: Czuję w głębi duszy O. ś. wierzeń młodości. Chm. 2. lek. p. 2. **Odradzanie**: O. ś. kości.

Odradzenie, a, btm., czynność cz. **Odradzić**.

Odradzić, i, ii, [**Odraić**], nied. **Odradzać**, [**Odrajać**] 1. *radząc odwieść od czego*: Nie będę ci odradzał, ani doradzał. Wszyscy mu odradzali, aby ś. nie gubił, ale mu nikt O. nie mógł. Skar. Odradza urzędu nasz moralista. Krasz. 2. [O.] *odplacić zbrań za zdradę, nawzajem zdradzić*. <Od + Radzić>

[**Odraić**, i, ii] p. **Odradzić**. <Od + Raić>

[**Odrajać**, a, ał] p. **Odradzić**: Ojcowie odrajali mi to małżeństwo.

[**Odrajanie**, a, btm.] czynność cz. **Odrajać**.

[**Odrajenie**, a, btm.] czynność cz. **Odraić**.

Odrak, a i. lm. cy: Tak nazywają Wielkopoleanie mieszkańców porzecca przedodrzańskiego. Pol. 2. lm. ki *gatunek stajki na rzece Odrze*: Od Wrocławia chodzą nawet i odraki. Pol. <Od nazwy rzeki Odry>

Odramię, enia, lm. ona *odgałęzienie, odnoga, ramie*: O. tamy = *tama skrzydlowa*. <Od + Ramie>

† **Odrany obdarty, obszarpany**: Między niemi biega niewiasta odrana, chuda, blada, straszliwa, szpetnie oszemlana. Rej. Widząc ubogą rolę, a zwłaszcza Przygodę w łatanie sukni, a iną drużynę odraną. Fort. <O(b) + *Drany, DZIOR/DOR/DR>

Odrapać, pie, pał, **Obdrapać**, nied. **Odrapywać**, **Obdrapywać** *podrapać dokoła a. po wierzchu, obszarpać, poobdrapywać, poobszarpywać, obedrzać, poobdzierać*: Ściany odrapane. <O + Drapać>

Odrapanie, a i. btm., czynność cz. **Odrapać**. 2. × O., lm. a *miejsce odrapane, obszarpane, zdrapane, np. ze skóry*. Sł. wł.

Odrapaniec, nca, lm. ncy, **Obdrapaniec**, **Odrapani**, **Obdrapani** *człowiek odrapany, obdarty; obdartus, odartus, obszarpaniec, holota*. <Od Odrapani>

× **Odrapaniny**, in, btp. *szmaty, gałgany, łachy, łachmany, strzępy*: O szacie godowej nie myślimy, w odrapaniach naszych trwamy. Wuj. <Od Odrapać>

Odrapano, **Obdrapano** przys. *obdarto, w łachmanach*: Szpetnie albo O. chodzą. Birk. <Od Odrapani>

Odrapany im. od **Odrapać**: Ubogi Piotr, O., bez pieniędzy, bez złota. Birk. O., ego, lm. i rz. p. **Odrapaniec**. Troc.

Odraportować, uje, ował *odpowiedzieć a. donieść za pomocą raportu*: Ale ja jutro odraportuję! o! odraportuję..., nakażę śledztwo. Krasz. Żart: Matylda mi odraportowała, żeś ś. raniusienko obudziła. Jeż (= *doniosła, dała znać*). <Od + Raportować>

Odraportowanie, a, btm., czynność cz. **Odraportować**.

Odrapywać, uje, ywał p. **Odrapać**.

Odrapywanie, a, btm., czynność cz. **Odrapywać**.

Odrastać, a, ał p. **Odrośnąć**.

Odrastanie, a, btm., czynność cz. **Odrastać**.

× **Odraszcząć**, a, ał p. **Odrościć**. <Od + *Raszcząć, ROST>

× **Odraszczanie**, a, btm., czynność cz. **Odraszcząć**.

Odratować, uje, ował *ratując odbronić, wyratować, uratować od czego; ratując odbić, odgromić*: Niemców odgromili, rotnistrza odratowali. Papr. Śniło mu ś., że karczmarz chce przyjaciela jego zabić, a mógłby za jego rychłym przyjściem być odratowany. Warg. Lud odratował Jonatana, że nie umarł. Bud. Ledwie odratowałem człowieka, co go byli od żony i dzieci, upoiwszy, już wiedli z werbunkiem. Krasz. <Od + Ratować>

Odratowanie, a, btm., czynność cz. **Odratować**: Wielki koszt łożył na O. zamku od nieprzyjaciela obłożonego. Vol.

† **Odrasz**, u, lm. y 1. *odrazenie = odbicie, cios wsteczny, odmach*: Za odrazem miedzi tarczy w lewo mianej, okrutnej Meduzy kształt swym ogłądał okiem. Zebr. 2. *raz oddany, odwet*: Odwętów i odrazów niechaliśmy, ufając, że nam dalsze razy zadawane nie będą. Smotr. 3. *odbitcie, wzwronek odbity*: Miłosierdzia twego niech promień, bijąc w serce, odnosi od niego ku tobie jasny O. chwały i miłości. Sep. <Od + Raz>

Odrza, y, btm., × **Odrzaka**, × **Odróżnienie**, × **Odróżnienie** do kogo, do czego; × od kogo, × od czego = *wstręt, obrzydzenie, abominacja, antypatja*: Czuję, mieć do kogo, do czego odrzę. Z odrzę co robić. Zbytek sprawia odrzę. Kras. Jejmość, nie wiem, dla jakiej przyczyny, wielką miała odrzę od narodu polskiego. Kras. Ostroś mówey

stać ś. może umysłów od dobrej rzeczy odrazą. Pir. Rzetelny człowiek brzydzi ś. z odrazą tak krzywdzącym podejrzeniem. L. Czego bez odrzy sumnienia sam wydrzeć nie mógł, to przez Żyda z spokojnością tegoż sumnienia wydierał. L. <Od + RZAZ/RAZ>

× **Odrażek, zka**, lm. **zki środek przeciw zarazie**: Zjawił ś. w Paryżu wynalazca zarazka czy odrazka, który, zaszczipiony człowiekowi, czyni go bezpiecznym przeciw ukąszeniom węzów i zmii najjadowitszych. <Od + RZAZ/RAZ>

Odrzącić, i, ii, nied. **Odrzącać** l. †O. **odbić, odrzącić, odeprzeć, odepchnąć**: Kopje złożywszy, co-raz odrazają Turków, jak w gębę dał. Leszcz. S. Od zamku witebskiego odpędzona i odrązona została. Paskz. Puszczone jest między was miecz, a kto jest, coby go miał O. od was? Leop. (= *odwrócić*). Poprzysięgają was, abyście od dziatki waszych te gwałcenia pogańskie O. mogli. Jan. Nie chciał wojny podnosić, lecz na ś. podniesioną odrzącać. Błaż. Bóg sam kule odrzącił, ażeś poraził. Mias. Szalony lekarstwa nie cierpi, chcąc lekarza raczej gwałtem od siebie O., niż lekarstwa jego przyjąć. L. Głos nie jest, jedno wiatr od płuc odrązony a wydechiony. And. z Kobyl. Duchy bywają ciepłe, bowiem ś. już zgrzewają przy sercu, od którego zasię bywają wzgóre odrązone. And. z Kobyl. Bobku uwarzyć i w beczkę wlać, stęchlinę odrąza. Haur (= *usuwa*). Najdalej od wszelkiego z królem szwedzkim trakta-mentu O. mogła. Wójce. 2. †O. **odmówić, zbalamucić, zbuntować**: Odrząci mi służbę mojego. Troc. 3. †O. **oderwać, odciągnąć**: Podobno We Pana od czego pilnego odrązam. Troc (= *przeszkadzam, robię dystrakcję panu*). 4. [O.] **odepchnąć, powstrzymać, wstrzymać, zatamować**: Odrąnicę się na jazie młynarskim wodę z przykopy odrąza, to jest zwraca ś. ją do dawnego łożyska. Idź wartko, odrąż wodę na jazie. 5. × O. **zrazić, zniechęcić, odstęczyć**: Tego dokaże, że mu (Melandrowi) jego córę od serca odrąże. Pot. Uczynił-ym to zapewne, gdyby mnie nie odrąziła od tego pycha We Pana nieznośna. Boh. Gdy kogo ciężko uraził, od siebie odrązisz. Chm. B. Zeby zbyt surowa... powierchowność nie odrąziła umysłów między złym a dobrym chwiejących ś. Kras. Odrąził od siebie Kazimierz wielu możniejszych. Nar. Przykre obchodzenie ś. Pausaniasa odrąziło od Sparty wyswobodzone miasta. Lel. Odrąza tym przyjaciół od siebie. Troc. 6. × O. lek. **odwiezrzyć, odkazić, pozbawić zarazków**: Tę zarazę łatwo-byście O. mogli. Jan. Środek odrązający (p. Odrązający). × O. ś. l. **odbić ś., odzwiercielić ś.**: Promień ś. odrąza. L. Blask jakiś od poloru że-łaza zabłyśnie, podobny w miednicy słońcu odrązonemu. Tw. Bowiem od rzeczy ugładzonej i polerowanej wszelka rzecz widoma lepiej ś. odrąza; przeto błonka oczu gładka jest, aby ś. w niej podoba wszelkiej rzeczy widomej odrąziła. And. z Kobyl. 2. **nabrać odrązy, zrazić ś., odstęczyć ś., zniechęcić ś.**: O. ś. od kogo. Troc. Od-jął córkę swą i dał ją Demetrjusowi, i odrąził ś. od Aleksandra. Wuj. Ażby przestrzeżona tym sposobem młodzież nie odrązała ś. z czasem od pełnienia przykrych i trudnych częstokroć obo-wiązków. Kras. Insze narody ś. od nauk i oby-czajów nie odrązały. Błaż. Odrąził ś. od nich król. Skar. Prośby utrapionego lekce nie powa-żaj, ani ś. przez chudobę od niego nie odrą-żaj. Prot. Nie odrąził ś. przecię od tak twardej i ciernistej pracy. Wor. 3. [O. ś.] **stać ś. raż-niejszym, orzeźwić ś.**: Bóg zapłać wam, żem se

spoenuł i wasym tutionem sie odrąził. <Od + Razić>

× **Odrązowy natychmiastowy, bezwzględny, nie-wołoczny; za jednym razem dający ś. skutecznie, dorażny, dorażowy**: Znalazł już potęgę do zwalczania odrązowego niepodobną. Sł. wil. Roz-wój jego istoty musi być O. i wieczny. Sł. wil. <Od + Razowy>

Odrązu przys. 1. *za jednym razem*: Dwie osoby uderza O. Mick. 2. *zaraz, natychmiast, niezwłocz-nie*: O. to zrobię. <Od + Raz>

Odrązlin, u, lm. y bot. (vestia) roś. z rodziny psiankowatych. <?>

Odrązliwie przys. od **Odrązliwy, odrązający**.

Odrązliwość, i, bhm. rz. od **Odrązliwy**.

Odrązliwy p. **Odrązający**: Gorszyli ś. odrązliwą zarozumiałością. Chm. Zawsze jednak coś w tym słowie (bestja) jest odrązliwego. Fil. <Od + Rażliwy, RZAZ/RAZ>

[**Odrąznica, y, lm. e**] *zastawa z desek do za-trzymywania wody w młynie*. <Od + RZAZ/RAZ>

× **Odrąznięcie, a**, bhm. p. **Odrąza**: Imię Kor-bulona nie było u barbarzyńców w odrąznięciu i w zaciętej niechęci. Nar. <Od + RZAZ/RAZ>

Odrązny l. †O. *mogący być odrązonym = ode-pchniętym, odbitym*. 2. × O. p. **Odrązający**. L. <Od + *Rażny, RZAZ/RAZ>

Odrązać, a, ai i × O. ś. p. **Odrązić**.

Odrązający przys. od **Odrązający**: Była jedną z tych istot nieszczęśliwych, niedoświadczonych, ułom-nych lub O. szpetnych. Orzesz.

Odrązający, × Odrązny l. *który odrąza*. Lek.; × Środek O. = *dezynfekcyjny* (medicamentum des-inficiens). 2. a. **Odrązliwy, Odrązliwy** *wzbudza-jący odrązę, wstrętny, obrzydliwy, obmierzły, szka-radny, ohydny, abominacyjny*: Widok, wzrok O.

Odrążanie, a, bhm., czynność cz. **Odrążać**: Na wierzech moeniejsze jest O. promieniów słonecz-nych. Trzye. Chem. i lek.: O., odkażanie, od-wietrzanie, dezynfekcja.

× **Odrążanie się, a ś.**, bhm., czynność cz. **Odrążać ś.**

Odrążenie, a, bhm. l. czynność cz. **Odrązić**. 2. × O. p. **Odrąza**. L.

× **Odrążenie się, a ś.**, bhm., czynność cz. **Odrązić ś.**

× **Odrążka, i**, bhm. p. **Odrąza**: Z jednej strony czujemy pociąg jakiś do wykonania przedsię-wzięcia naszego, z drugiej odrążkę od tegoż sa-mego, jako od rzeczy niebezpiecznej. Pilch. Można być mądrym bez wystawności, bez odrążki. Pilch.

Odrązliwie przys. od **Odrązliwy**.

Odrązliwość, i, bhm. rz. od **Odrązliwy**.

Odrązliwy p. **Odrązający**: Robaki odrązliwe po ziemi ś. wleką. Syrok.

Odrąb, ębu, lm. **ęby odrąbana część drzewa, kła-da, szczapa**: Trzy odrąby na ukos w lewo jeden nad drugim. Bobrow. Zdr. **Odrąbək**. <Cd + RĘB>

Odrąbać, bie, bał, [Odrąbić], nied. **Odrąbywać**, [Odrąbować] *rabaniem odłazić, odciąć, odplatać, urąbać, odsiec, usieć, odszczepać*. Przen.: Zrywano z tradycją, chciano ś. O. od historii. Spas. <Od + Rąbać>

Odrąbanie, a l. bhm., czynność cz. **Odrąbać**. 2. × O., lm. **a miejsce, gdzie odrąbano**. Sł. wil.

Odrąbək, bka, lm. **bki** p. **Odrąb**. L.

[Odrąbić, i, ii] p. **Odrąbać**.

[Odrąbienie, a, bhm.] czynność cz. **Odrąbić, od-rąbanie**.

Odrąbnać, nie, nął *rąbnać nawzajem*: Co rąbniecie, to O. wam ani sposób. Jeż. <Od + Rąbnać>

Odrąbnięcie, a, bfm., czynność cz. Odrąbnać.

[Odrąbować, uje, ował] p. Odrąbać.

[Odrąbowanie, a, bfm.] czynność cz. Odrąbować, *odrąbowanie*.

Odrąbywać, uje, ywał p. Odrąbać.

Odrąbywanie, a, bfm., czynność cz. Odrąbywać.

× **Odrecesować się, uje ś., ował ś. odstąpić, odłączyć ś., usunąć ś.**: Złożył chorążostwo wielkie litewskie i starostwo chełmskie, nie chcąc O. ś. od konfederacji barskiej. Rzew. <Od + Łć. recedere>

× **Odrecesowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Odrecesować ś.**

Odrekomendować, uje, ował *odbyć rekomendację, zarekomendować, przedstawić*: Najprzód muszę jw. hrabiemu przyjaciela mojego O. Krasz. <Od + Rekomendować>

Odrekomendowanie, a, bfm., czynność cz. Odrękomendować.

Odreperować się, uje ś., ował ś. poprawić ś. na zdrowiu, odgryźć ś. <Od + Reperować>

Odreperowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Odręperować ś.

Odrestituować, uje, ował, nied. Odręstituować *restaurować przywrócić nanowo do należytego, do pierwotnego stanu, odnowić, wyrestaurować, odświeżyć*: O. budynek, mieszkanie. Zamek obronny, widocznie wiele razy odręstituowywany. Es. Przyszedł raz do mnie z propozycją, czybym mu nie mógł O. starego portretu. Bał. Przen.: O. zdrowie. O. ś. *poprawić ś. na zdrowiu, odręperować ś., odgryźć ś.* <Od + Restaurować>

Odręstauowanie, a, bfm., czynność cz. Odręstauować: O. zamku i katedry na Wawelu.

Odręstauowanie się, a ś., bfm., czynność cz. Odręstauować ś.

Odręstauowywać, a, ał i O. ś. p. Odręstauować.

Odręstauowywanie, a, bfm., czynność cz. Odręstauowywać.

Odręstauowywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Odręstauowywać ś.

Odręwnieć, eje, ał i. [O.] zamienić ś. w drewno: Jeśli stary na moim łożu będzie spał, bodajże on odręwniał. 2. × O. p. Odrętwieć. Bobr., L. <O + Drewnieć>

Odręwnienie, a, bfm., czynność cz. Odręwnieć.

× **Odręzynować, uje, ował** *zrezygnowawszy oddać, odstąpić*: Do zakonu księży Pijarów w Lubieszowie wstąpił, braćiom swym odręzynowawszy substancją. Nies. <Od + Rezygnować>

× **Odręzynowanie, a, bfm., czynność cz. Odręzynować.**

Odręb, u, lm. y *leśn. cieńszy koniec u strzaly drzewa spuszczonego, po odrąbaniu wierzchołka*. <Od + RĘB>

× **Odrębnić, a, ał p. Odrębnąć.**

× **Odrębnianie, a, bfm., czynność cz. Odrębnąć.**

× **Odrębnąć, i, ił, nied. × Odrębnąć** *uczynić odrębnym, wyodrębnić, odzielić, odosobnić, wyróżnić*: Trudno jest okres tak dokładnie, matematycznie a cząstki podzielić i te cząstki rozgatkować i znakami O. Sł. wil. <Od + *Rębnąć, RĘB>

Odrębnie przys. od Odrębny.

× **Odrębnie, a, bfm., czynność cz. Odrębnić.**
Odrębność, i, bfm. rz. od Odrębny: O. narodowa.

Odrębny *odzielny, osobny, samodzielny, samostny; nie będący w związku z innymi, niepodobny*

wcale do nich, różny, odmienny, sobie tylko właściwy: Wsie okoliczne łączyły ś. z nim (z miastem) i wsiąkały w nie, tracąc byt O. Gom. Miał odrębną swoją usługę. Rzew. Odrębne cechy. Utworzyła w sobie i wykołysała świat jakiś O., do zwyczajnego niepodobny. Krasz. Są to rzeczy całkiem od siebie odrębne. Mam odrębne gusta od całej pleci mojej. Fred. A. Ma O. sposób pisania, malowania. Nie odzywa ś. nigdy struna niehumanitarna, lecz odrębno-plemienna. Spas. <Od + *Rębny, RĘB>

Odręczny *odrywający ś. od ręki, na poczekaniu, przeznaczony do przedszego użycia, zbycia; przen. szybko zrobiony, nietrwący*: Odręczna sprzedaż, robota. Cesarz podziękował w piśmie odręcznym (= osobistym, wystosowanym bez wpływu rzędu, ministrów). <Od + Ręczny>

† **Odręć, u, lm. y** *lek. p. Kostnina*. <O + *Dręć; por. Drętki, Drętwy>

Odrętwiać, a, ał p. Odrętwić.

Odrętwiałość, i l. bfm. rz. od Odrętwiały; Odrętwienie, † Odręć. 2. lm. i p. Odcisk.

Odrętwiały, × Odrętwiały *który odrętwiał, zdętwiały, drętwy, bezwładny, zmartwiały, nieczuły, ścierpły, zgrabiały, stęzły, ośłupiały, skamieniały, zeszywniały*: Odrętwiały nogi bólu nie czują. Skar. Padły im pędzle z odrętwiałej ręki. Mor. A. Odrętwiały sumnienie nie czuje i myślińskiego kamienia na nie padłego. Smotr. (= *zatwardział*). <Od Odrętwieć>

Odrętwianie, a, bfm., czynność cz. Odrętwiać.

Odrętwić, i, ił, × Otrętwić, nied. Odrętwieć *uczynić drętwym, zdętwić, zmiezczyć, obezwładnić, uspić*: Trup na ziemi srogie odrętwiają Parki. Dm. Raz enota umysł odrętwiwszy, czyni go na wszystkie przygody nieczułym. Oss. <O + Drętwieć>

Odrętwieć, eje, ał, × Otrętwieć, × Odręwnieć *stać ś. drętwym, zdętwieć, ścierpnąć, zmartwieć, stężeć, zeszywnieć, zdrewnieć, zgrabieć; przen. popaść w bezczynność, w letarg, w apatię, zapatyczność, zleniwieć*: O., *zatwierdzić*. Macz. Noga mi odrętwiała od siedzenia (posp. *zasiedziała* ś.). O. z porażenia = *struchleć, skamienieć, ośłupieć*. O. od zimna = *skostnieć*. Myśli odrętwiały. Niemasz powstania nadzieje, gdy sumnienie odrętwieje. L. Mój przeciw nieszczęściom codziennym gorszym umysł odrętwiał. L. <O + Drętwieć>

Odrętwienie, a, bfm. i. czynność cz. Odrętwić. 2. czynność cz. Odrętwieć. 3. a. Odrętwiałość

stan tego, co odrętwiał: Popaść w O. Gady przepędzają zimę w stanie odrętwienia, który ś. nazywa snem zimowym. Jar. 4. lek. = a) (stupor) *przygnębienie umysłu do nieczułości posunięte, ośłupienie*. b) (paresis) *zmniejszenie a. zanik zupełny uczucia w danej części ciała, porażenie czuciowe*.

Odrobek, bku, lm. bki i. a. [Odrobotek] *odrobienie, odrabianie czego, odpłacenie czego robotą*: Panowie osadników za różne winy na kary drobru wskazują, aby kilka lat włóscian mogli zatrzymywać. Cz. 2. [O., Odróbek] *niva, kawalek pola*. <Od + ROB>

Odrobić, i, ił, nied. Odrabiać i. zrobić, żeby czego nie było, żeby ś. odstąpić: Darmo, już ś. stało! O. nie można. L. (= *cofnąć*). Co ś. zrobiło, już ś. nie odrobi. Rzew. W każdym świecie fizycznym, co natura z jednej strony tworzy, to z drugiej odrabia. Śniad. J. Czy ty odrobisz, co już raz zrobiono? Mick. Co zrobiono, tego nie można O. Hoł. 2. *odpłacić, oddać co robotą*: O. dług. Podczas głodu zboże swoje tak obrócić kazał, aby pospółstwo częścią na zamianę rzeczy brało,

a częścią żeby zarabiała albo też odrabiała. Błąd. Com winien, odrobuję. Wirt. Odrobił na dług dwa talary. Troc. 3. dok. *odbyć robotę, dokończyć roboty*: Dość tego na dzisiaj, odrobiło ś. swoje; teraz posilimy ś. L. Pan nie dba o chłopą, byle mu odrobił pańszczyznę. L. O. swoje. 4. *wyrobić, wykończyć, zrobić dokładnie, starannie, wypracować*: Posąg pięknie odrobiony. Odrabiała z niemi lekeje. Prus. 5. [O: kogo]=O. za kogo, *wyręczyć kogo w robocie*: Będę wam, wójtowa, syna odrabiała. 6. [O. kaszę] (o staroście weselnym) *przetńczyć z każdym z drużyny weselnej po zawiciu młoduchy*. 7. *tap, wykończyć całą spodnią warstwę wysłania mebla pod pokrycie*. O. ś. 1. *odtworzyć ś., odrodzić ś.*: Pobudliwość żywej protoplazmy na zdolność O. ś., czyli powróci do stanu pierwotnego. 2. *odrobić swoje zaległości*: Od czasu, jak pan Wincenty ustąpił z katedry, odrobił ś. trochę i napisał wiele rzeczy. 3. *zostać odrobionym*: Nudzi to w najwyższym stopniu sędziego, i dlatego wszystko odrabia ś. od niechętnia. 4. †O. ś. *narodzić ś., spracować ś.* Troc. <Od+Robić>

Odrobienie, a, blm., czynność cz. **Odrobić**.

Odrobienie się, a ś., blm., czynność cz. **Odrobić** ś.

Odrobina, y, lm. y, [Odróbka] f. *drobny ułamek, częsteczką czego, kawaleczek, kawalutko, okruch, okruszyna, okruszek, zdziebło, zdziebelko, zdziebelutko*: O. cukru, chleba. Troc. Oddaj tę odrobiny kureżętom. Dać czeladzi odrobiny stołowe. Troc. Z pięciu chlebów jedli wszystkie, a k temu nabrali odrobiny dwanaście koszów. Sekl. Sługa ten godzin jest odrobiny jakiej łaski pańskiej. Troc. 2. *przen. drobnostka, drobiazg, bagatela, fraszka*: Zachować odrobiny wiary, a odrzucać co jest cięższego z prawa. Lach. 3. (przys.) *trocha, troszka, troszeczka, nieco, cokolwiek, cokolwiek*: Zaczekaj odrobiny (= chwilkę, chwileczkę, minutkę). 4. *żart. człowiek malutki, kruszyna, dziebło, malenstwo, zaba, robaczek*. Zdr. **Odrobin-ka, Odrobineczka**. <O+DROB>

Odrobineczka, i, lm. i p. **Odrobina**: Czybym nie mogła z We Panem odrobineczkę pomówić? L. **Odrobinka, i**, lm. i p. **Odrobina**: Pod stołeczkiem tej dziecińki będę zbierał odrobinki. Groch. Owieczkę karmił odrobinkami swemi u stołu swego. Rej. Bierze bezpiecznie odrobinki z ręki jego. Rej. Kto kiedy w słońcu jedną odrobinkę znalazł ciemności? Birk. Szezupłe ich gronko powiększyło ś. małą odrobinką. Bał.

× **Odrobniały** który odrobniał, zdrobniały, skarłowaciały, zmalaty. Błąd. <Od Odrobnieć>

× **Odrobnieć, eje, ał zdrobnieć, zmalęć, skarłowacieć**. L. <O+Drobnieć>

× **Odrobnieć, a**, blm., czynność cz. **Odrobnieć**. [Odrobnik, a, lm. cy] *włosianin matorolny, odrabiający dworowi w polu za grunt, którego mu udzielono pod kartofle*. <Od+*Robnik, ROB>

[Odrobotek, tku, lm. tkii] p. **Odrobek**. <Od+ROB>

Odroczenie, a, lm. a czynność cz. **Odroczyć**: Jeśli choroba przypadnie blisko przed rokiem (terminem), tedy może O. być, a podkomorzy rok na inszy czas przełożyć ma. St. lit. Urzędnicy bez żadnych odroczeń sprawy odprowować mają. Djar. gr.

Odroczyć, y, ył, nied. **Odraczać** odłożyć na inny termin, odwiec, zawiesić, wstrzymać do dalszego czasu: O. posiadzenie. Rząd zwoluje, odracza i przedłuża ciałą prawodawcze. Cz. <Od+Roczyć, RZEK/ROK>

Odroczyn, u, lm. y bot. (oxyura) roś. <?>

† **Odroda, y**, blm. p. **Odrodzenie**: Wróci ś. połom woda, gdy ś. dżdżem nawróci O. K. G. <Od+ROD>

× **Odrodek, dka**, lm. dki *człowiek, który ś. odrodził, wyrodek*: Alboż widzieć odrodków u nas jest nowina? Kras. <Od+ROD>

Odrodliwość, i, blm. *siła, zdolność odradzania* ś. <Od+ROD>

× **Odrodnie** przys. od **Odrodny, wyrodnie**.

× **Odrodny wyrodną, zwyrodniały, skażony**: Stać ś. odrodnym przez złe nałogi. Starej enoty nieodrodną, ja cię chwale, boś jest godna. Kras. Zmiekczyć nie mogłam odrodnego serca. L. <Od+Rodny>

Odrodzenie, a, lm. × a l. czynność cz. **Odrodzić**.

2. a. O. ś., † **Odroda stan tego, co ś. odrodził, nowe życie, poprawa, nowy rozkwit, reforma, zmiana na lepsze**: O., odmiana indywiduów w rodzajach i gatunkach. Śniad. Konstytueja dała całemu narodowi O. L. Żydzi mniemali, że w przejściu dusz z ciała do ciała O. onych umarłych ludzi w onych żywych być miało, z których dusze brali. Białob. Chrzest jest niejako duchowne O. Karnk. Kto pragnie zbawienia, trzeba mu w duchu znawa odrodzenia. Groch. Już blisko odrodzeń godzina. Kras. O. nasze w Chrystusie. Troc. Budzi ś. myśl trzeźwiejsza, i jutrzienka odrodzenia moralnego świtać zaczyna. Paw. O. nauk i sztuk. Wielkie dzieło odrodzenia jest prawie wyłączną narodu włoskiego zasługą. Pawł. Styl odrodzenia=*renesans*. Budowała w stylu odrodzenia. 3. lek. p. **Odrost**.

Odrodzenie się, a ś., blm. 1. a. × **Odrodziny**, × **Odród** czynność cz. **Odrodzić** ś. 2. p. **Odrodzenie**.

Odrodzeniowy przym. od **Odrodzenie, renesansowy**: Cały ten prąd O. jakież musiał czynić wrażenie na młodym klasyku? Kasz.

Odrodzić, a, lm. e ten, co odrodził a. odradza: Cezaryna widziała w Jerzym swego moralnego odrodziela. Gad. <Od+Rodzić>

Odrodzić, i, il, nied. **Odradzać** 1. *dać nowe życie, powołać do niego, wskrzęsić, odmłodzić*: Ciebie, feniksie, zwykła śmierć skonek odradzać i twą starość w niszejącym zarzewie odmładzać. Książ. Chrzest nas odradza w Chrystusie. 2. *przebudzić do nowego życia, zbudzić z uspienia, wskrzęsić, zreformować, poprawić, zmienić na lepsze, uzdrowić, przekształcić*: O. naród. Nowe zasady poczęły wychodzić, co miały ludzkość nanowo O. Pol. O. ś. 1. *odżyć, nabrać nowego życia, narodzić ś. nanowo, wrócić do życia, odzyskać je, zmłodzić, wstać; przebudzić ś. z odrętwienia, odmłodzić*: Z wiosną natura odradza ś. Rodzice odradzają ś. w dzieciach. Siejem w ziemię te ciała, jako ziarna pszeniczne, które na wiosnę one... odrodzą ś. i rozkwitną. Skar. Przen.: Nowa ś. w sercu moim nadzieja odradza. Os. (= budzi ś.). Jeśli ś. kto nie odrodzi z wody i Ducha św., nie może wnieść do królestwa Bożego. Wuj. Dziwował ś. Cyprjan, gdy miał do wiary chrześcijańskiej przystać, jako ś. we chrzcie O. człowiek może, żeby insze zaraz miał chęci, myśli i skłonności, a mógł zwyczaj swoje, w których urósł, porzucić, i z staroego nowym ś. stać. Skar. 2. *przen. przekształcić ś., zreformować ś., uorganizować ś. inaczej, przebudzić ś. z odrętwienia, wskrzęsić, zakwitnąć nanowo*: Sztuki, przemysł zaczynają ś. odradzać. Odradza ś. ojczyzna, odródźcie ś. i wy. Tremb. 3. *stać ś. odrodnym, wyrodzić ś.*: Nie odrodził ś.

od swoich przodków. Troc. Gdy ś. odradzamy od obyczajów przodków, których ś. enotami chlubiemy. Kwiat. 4. lek. *odrosnąć, powstać nanowo*: Kości odradzają ś., jeżeli okostna nie podległa zniszczeniu. U raków utracone nożyce odradzają ś. <Od + Rodzić>

× **Odrodziny, in**, blp. p. **Odrodzenie ś.** Wor. Bo, gdy miną fale godzin, co nas dzielą od odróżnin... Krasin. <Od Odrodzić>

× **Odroić, i, il** *ukończyć rojenie = marzenie, naroić ś. dowoli. O. ś.* (o pszczołach) 1. *wydać roje, ile ich miało być w roku, przestać roić ś.*: Pszczoły już ś. odroiły. Sł. wil. 2. *odłączyć ś. od raju.* <Od + Roić>

Odrojenie, a, blm. l. × O. czynność cz. **Odroić. 2. p. Odrojenie ś.**

Odrojenie się, a ś., blm., **Odrojenie** czynność cz. **Odroić ś.**

× **Odrok, u**, lm. i **urok, czary**: Gdzieżeście w odrakach i kaletwach waszych najswobodniej odetchnęli? Wor. <Od + RZEK/ROK>

× **Odrokować, uje, ował i** *skończyć rokować = rozprawić w jakimś przedmiocie*: Pierwej szlachta, na sejm przyjechawszy, jednego dnia wszystko, stanąwszy w polu, odrokowali. Star. (= *przedysputowali*). 2. *przestać zapowiadać co, np. nadzieję.* Sł. wil. 3. *zacytować.* Sł. wil. <Od + Roko- wać>

× **Odrokowanie, a**, blm., czynność cz. **Odrokować.**

× **Odrośka, i**, lm. i p. **Odrośl**: O. kapusty. Sien. <Od + ROST>

Odrośły i *który odrósł. 2. † O. dorosły, dorosły*: Panny odrósł. Bardz. O. orzeł, wilk, pies. Troc.

Odrośnięć, rośnie a. † roście, rósł, Odrość, nied. **Odrastać i** *narosnąć nanowo; wyrosnąć, porosnąć powoli, odrodzić ś.*: Z wierzy co rok obcinać gałęzie, na tym miejscu zaraz każdego roku inne odrastają latorośle. Haur. Broda, zęby odrastają. Rakowi urwana noga odrasta. Troc. Herkulesa hydra, której odcinane głowy natychmiast odrastały. Kołł. Nie czuje, gdy mu dzień zszedł, długą drogę mierzy, jak odrósł zdumiewa i zaledwie wierzy. Km. 2. *wyrosnąć, podrosnąć*: Ledwie od ziemi odrósł, a jużby chciał rządzić. Panienki, byle od ziemi odrósł, zaraz im ś. gwałtem chce męża. l. <Od + Kosnąć>

Odrość, u, blm. l. p. **Odrośnięcie**: Lasy na O. chować. Troc. Drzewo na O. zostawione. Troc. Ryby na O. z młodej sadzawki do stawu przesadzają. Pot. Jak wiele narybku na O. do stawu wsadzić. Haur. Kroczków na staw wielki nie zaraz wypuszczać, boby wyginęły; do małych raczej przesadzić sadzawek na O. Haur. Lek. (regeneratio) in. odrodzenie: O. części ciała utraconej. O. kości. 2. myśl. *czas od chwili, kiedy jelen zaczyna tracić rogi, aż do zupełnego wyrosnięcia nowych*: Jeleń jest w odrósć. <Od + ROST>

Odrostek, tka, lm. tki l. × O. anat. (apophysis, processus) *wprostek, † poeia g.* 2. a. **Odrośl pęd korzeniowy; gałązka, która ś. puszcza z drzewa ściętego**: Korzenie jeżeli tylko będą na cał ziemią okryte, wyrastają z nich odrostki. L. Znouw od korzenia podziemnego sprosne odrostki trzeba pługiem ciąć na przyszlą wiosnę. Sak. Puste miejsca w lasach zaszczyć młodocianymi drzewami, które ś. w wysokości równają z odrostkami z korzeni wychodzącymi. L. 3. przen. *lato-rośl, potomek, szczerp familji*: Większa część Li-

twy sprzyjała Zygmuntowi III, jako familji Jagiellońskiej odrostkowi. Boh. <Zdr. od Odrost>

[**Odrostka, i**, lm. i] *buleczka, której zjeść nie można, wciąż odrastająca.* <Od + ROST>

Odrostkowy półwysp, gie. *półwysp wydzielony z ogólnej masy lądu wskutek zalewu, jednorodny z dalszym lądem.*

Odrostowy staw = staw, w którym ryby wzrastają.

× **Odrośczenie, a**, blm., czynność cz. **Odrościć.** <Od + Roszczenie>

× **Odrościć, i, il**, nied. × **Odraszczać** *sprawić, aby coś odrósł, wyhodować, wypielegnować coś rosnącego a. mającego rosnąć*: Robacy ustawicznie gryzą latorośle twoje, tak iż ich O., ani odżywić nie możesz. Rej. O. jęczmienia na stód. Sł. wil. (= *sprawić, że będzie kiełkował*). <Od + Rościć>

Odrość, † roście a. rośnie, rósł p. Odrośnięć: Nie odrósć, jako rakowi noga. Prz. <Od + Rość>

Odrośl, i, lm. e p. **Odrostek**: Korzenie drzewa starego już nie puszcza z siebie odrósłi ani ze pnia, gdy drzewo będzie ścięte. Trzyc. Pień zgnił, z którego żadna O. nigdy nie wychodzi. Prot. Przen.: Odrośle gór. Sienk. (= *odnogi*). Zdr. × **Odrośka, × Odrośka.** <Od + Rośl, ROST>

× **Odrośka, i**, lm. i p. **Odrośl. L. Odrośnienie, a**, blm. p. **Odrośnięcie.**

Odrośnięcie, a, blm., **Odrośnienie, Odrost** czynność cz. **Odrośnięć.**

Odrowy lek. (morbillosus) przym. od **Odra**: Wysypka odrowa. <Od Odra>

× **Odrozpozczać, cznie, czął nanowo rozpocząć, wznowić.** <Od + Rozpocząć>

× **Odrozpozczenie, a**, blm., czynność cz. **Odrozpozczać**: Najważniejszą nowiną O. wojny z Radeckim przez króla sardyńskiego. Krasin.

† **Odrozumny. odwołujący od rozumu, pozabawiający rozumu**: Odrozumna tęsknota. Ocz. <Od + Rozumny>

† **Odrob, obiu, lm. obie drobiazg, drobne ryby**: Chcesz stawy karpiami rybić, a O. karpioy przychodzi-ć z trudnością, tedy dobrze, abyś miał osobliwe tarliska karpjom. Strum. <O + DROB>

[**Odrobiczka, i**, lm. i] p. **Odrobka**: Odrobiczka (= *troczeczkę*). Moze kany jakom odróbekę (placka) znajdziesz.

[**Odrobek, bka, lm bki**] p. **Odrobek**: Tam het pod górą mam trzy odróbki. Powoli bory skrajano na wiana, i tak za czasem przeszły odróbkami do całej prawie wsi. Ork. <Od + ROB>

[**Odrobka, i**, lm. i] p. **Odrobina**: Odrobikę (= *troche*). 2. a. [Pobab] *łłoka*. Zdr. [Odrobiczka]. <O + DROB>

× **Odrod, odu**, blm. p. **Odrodzenie ś.**: Chwila odrodu. Słow. <Od + ROD>

Odroźniać, a, ał i O. ś. p. Odroźnić.

Odroźnianie, a, blm., czynność cz. **Odroźniać.**

Odroźnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Odroźniać ś.**

Odroźnić, i, il, nied. **Odroźnić i**. co⁻czym = *odznaczyć, naznaczyć dla różnicy od czego, wyróżnić.* 2. co od czego = *rozpoznać, że ś. co różni od czego, dostrzec różnicę, rozróżnić*: O. skutek od przyczyny, rzecz główną od pobocznej. O. ś. *wyróżnić ś., odznaczyć ś.*: Mową członkowaną czyli artykułowaną człowiek odróżnia ś. od reszty świata zwierzęcego. <Od + Różnić>

Odroźnienie, a i blm., czynność cz. **Odroźnić. 2. lm. a znak, stanowiący różnicę czego od czego, cecha, piętno, znamię.**

Odróżnienie się, a s., blm., czynność cz. **Odróżnić s.**

Odruch, u, lm. y fizj. i lek. (motus reflexus) *ruch mimowolny wskutek podrażnienia nerwu:* Przen.: Usiłowali oddzielić pierwotną materję powieści domowych od klasycznych odruchów. Bońk. <Od + Ruch>

Odruchowość, i, blm. rz. od **Odruchy:** Biologiczne początki idei prawa postrzega on w zwykłej odruchowości.

Odruchowy fizj. i lek. przym. od **Odruch, zwrotny:** Ósrodek O. w mózgu. Objaw O. Dażność odruchowa. <Od + Ruchowy>

Odrukować, uje, ował osławić, rozgłosić za pomocą *druku:* Te zabawy okrzyczeli, a później odrukowali, nazywając je sposobami zepsucia i roztargnienia. Korz. <O + Drukować>

Odrukowanie, a, blm., czynność cz. **Odrukować.**

Odrumienieć, eje, ał stać s. *nanowo rumianym, odzyskać cęg rumianą, rumieńce:* Na wsi odżywi s. i odrumienieje. Krasz. <Od + Rumienieć>

Odrumienienie, a, blm., czynność cz. **Odrumienieć.**

Odrutować, uje, ował opleść, obciągnąć *drutem:* O. spodek, garnek, filizankę. W potężnie odrutowanym i mocno okopeonym garze glinianym warzyły s. kartofle. Dyg. <O + Drutować>

Odrutowanie, a l. blm., czynność cz. **Odrutować.** 2. lm. a *drut oplatający rzecz odrutowaną:* Całe O. z garnka spadło.

Odrzugi, u, blm. gruz, rumowisko, odłamki, skorupy, szczątki: Ile użyłeś ogni podziemnych, ile wstrząśnień, abyś te kryształę rozbił i zamienił w proch ziemski, będący dziś odrzugiem pierwszych... kolosów. Słow. Jak w zwierciadlanym łysnęła odrzugu. Słow. <O + Drzugi>

Odrwiciel, a, lm. e, Odrwisz, † Odrwiświat ten, co odrwiała, oszust, oszukaniec, szalbierz, zwodziciel: Achamas zdumiony, od bożka odrwiciela w oczach omamiony. Jabł. <Od Odrwić>

Odrwić, i, il, nied. Odrwiała l. wydrwić, drwiąc ośmiąć, wysmiać, wyszydzić: To nie jest dowcip, co s. wysiła, aby odrwiała każdego. Sł. wil. 2. *oszucać, okpić, oszwobić, wyprowadzić w pole, podejść, ocygnąć, zwięść, otumanić, omamnić, omamnić:* Teraz s. tylko ucza, jak kogo O., twarz ochotną pokazać, w sercu zdradę tać. Opal. Ten, co owo nazbyt zwykły ceremonij zażywać, albo odrwił, albo cię ma wołać O. Opal. Teraz nie ten mądry, kto dobrze pisze; lecz ten, kto dobrze odrwiała. L. Odrwiony swoje głupstwo wini. Jabł. Kopcisz s. ługiem i czesziesz ołowiem, nie odrwisz śmiereci, zna ona tę sztukę. Mor. A. Króla i mię chcąc zgubić, odrwił s. i zgubił. Jabł. O, jakże s. odrwi nieborak! L. <O + Drwić>

Odrwienie, a, blm., czynność cz. **Odrwić.**

Odrwisz, a, lm. e l. p. Odrwiciel: Ten, który s. najbardziej zaklina, największy jest oszust, zwodziciel, O. L. Czemuż, kiedy jednako z porwiszami szkodzą, odrwistów na szubienię profesii nie wodzą? Pot. 2. † O. *odrwienie, oszustwo, oszukanie, urwanie, obcięcie:* Krawcy na swój O. lepiej, aniżeli kiedy na szlak, skroić umieją. L. <Od Odrwić>

† **Odrwiświat, a, lm. owie p. Odrwiciel:** Tak złodziej, jak O., cudzą pracę żyją. Pot. Nazywali go zdrajcą, oszustem, zwodzcą, odrwiświatem. Chr. <O + Drwi (od Drwić) + Świat>

Odrwiała, a, ał p. Odrwić.

Odrwianie, a, blm., czynność cz. **Odrwiała.**

Odrychtować, uje, ował rychtując, przyprowadzić do pierwotnego stanu; przyprowadzić do porządku:

Tak spadła na ziemię, żem jej nie mógł napowróć O. Prus. <Od + Rychtować>

Odrychtowanie, a, blm., czynność cz. **Odrychtować.**

Odrycie, a, blm., czynność cz. **Odryć.**

Odryceć, y, ał, Odryknąć, nied. Odrykiwać l. × O. czego = zbyć rykiem, narzecz s. po czym; skończyć ryczeć; odbeceć swoje: Bydłę, odryczawszy raz, bólu albo smętku swego, przestanie, a potem trawką s. cieszy; ale zafrasowany człowiek już rozumu spełna nie ma. Rej. 2. *przen. odśpiewać hałasliwie, odbeceć.* 3. *odezwać s. rykiem; odpowiedzieć rykiem na ryczenie, ryknąć nawzajem, zawtórować ryczącemu; odbić ryk echem:* Byki mocno s. siłą daremnemi ryki, którym odrykiwiają i lasy szerokie i wierzchy wesołego Olimpu wysokie. Otw. <Od + Ryczeć>

Odryczenie, a, blm., czynność cz. **Odryceć.**

Odryć, yje, ył, nied. × Odrywać l. ryjąc odkopać, wykopać, odgrzebać, wygrzebać; ryjąc odnaleźć, natrafić na co, dokopać s. czego: O. co z ziemi. 2. *posp. ryjąc odrzucić, odsunąć na bok; odgarnąć, odgrzebać, odkopać ryjem:* Wieprz odrył ziemię od korzeni drzewa. 3. *posp. ryjąc otworzyć, rozgrzebać ryjem, odkopać, rozkopać:* O. mogiłę. <Od + Ryć>

[**Odrygać się, a s., ał s.] p. Odrzygnąć.**

[**Odryganie się, a s., blm.]** czynność cz. **Odrygać s.**

Odrygłować, uje, ował, nied. Odrygłowywać otworzyć z rygła, odemknąć coś zarygłowanego: O. drzwi. O. s. otworzyć s. z rygła, zostać odrygłowanym: Odrygłowały s. drzwi, wysunęła s. głowa. Krasz. <Od + Rygłować>

Odrygłowanie, a, blm., czynność cz. **Odrygłować.** **Odrygłowanie się, a s., blm.,** czynność cz. **Odrygłować s.**

Odrygłowywać, a, ał i O. s. p. Odrygłować. **Odrygłowywanie, a, blm.,** czynność cz. **Odrygłowywać.**

Odrygłowywanie się, a s., blm., czynność cz. **Odrygłowywać s.**

[**Odrygnąć się, nie s., nął s.] p. Odrzygnąć.** <Ukr. odrignuty sia>

[**Odrygnięcie się, a s., blm.]** czynność cz. **Odrygnąć s.**

Odrykać, a, ał p. Odryceć. <Od + *Rykać, od Ryk>

Odrykanie, a, blm., czynność cz. **Odrykać.**

Odrykiwać, iwa a. uje, iwał p. Odryceć.

Odrykiwanie, a, blm., czynność cz. **Odrykiwać.**

Odryknąć, nie, nął p. Odryceć. <Od + Ryknać>

Odryknięcie, a, blm., czynność cz. **Odryknąć.**

Odrymować, uje, ował l. odbyć rymowanie, skończyć rymować. 2. † O. *odmierzyć; odplacić, odwetować, odsłużyć s., oddać za swoje, odwdzięczyć s.:* O. miarę. Pot. Oddam ci to sowito, odrymując s. szczydło. Pot. <Od + Rymować>

Odrymowanie, a, blm., czynność cz. **Odrymować.**

[**Odryna, y, lm. y]** *szopa, stodola na siano:* Tym, którzy sianożęci mają w cudzej puszczy, wolno na styrte, na stóg albo na odrynę uczynić albo ogrodzić. St. lit. Poszliśmy spać do odryny. Chodź. Zdr. [**Odrynka.**] <Brs. odryna>

[**Odrynka, i, lm. i]** p. **Odryna.** <Brs. odrinka>

[**Odrynoga, i, lm. i]** l. *familja.* 2. *przyplryw (raczej dopływ) rzeki.* Por. **Odryznoga.** <?>

Odrys, u, lm. y *odrysowanie; to, co odrysowano, kopja z pierwowzoru:* O. dzieła w szytchu. Zawsze stempel równie i mocno wydany, a w nim

szczególnej wydatne odrzysy głosek. Lel. <Od + Rys>

Odrysować, uje, ował 1. *odtworzyć na rysunku; rysując odrobić, wykończyć; narysować, wyrysować, nakreślić; skończyć rysować:* O. głowę. Ze wszystkich najlepiej oddbity i odrysowany jest Albertus. Wiszn. O. plan. Architekt planę powinien O. Świt. Na obraz bez proporcji odrysowany oczy odwracać trzeba. Leszcz. 2. *opisać malowniczo, przedstawić obrazowo.* Troc. <Od + Rysować>

Odrysowanie, a 1. blm., czynność cz. **Odrysować.** 2. × O., lm. a *narys, zarys, szkic:* Oto masz proste drugiego świata O. Troc.

× **Odrywacz, a, lm. e ten, co odrywa:** Kary na odrywacze od kościoła. Skar. <Od Odrywać>

Odrywać, a, ał i O. s. p. Oderwać: (Sido), co pustyni piaski od dna odrywasz. Przybysz. <Od + Rywać, RW/RYW>

× **Odrywać, a, ał p. Odryć.**

Odrywanie, a, blm., czynność cz. Odrywać.

× **Odrywanie, a, blm., czynność cz. × Odrywać. Odrywanie się, a s., blm., czynność cz. Odrywać s.:** Wnet s. Asyrja zachwiała odrywaniem ś. różnych ludów. Lel.

× **Odrywczy oderwany:** Przyczyny tego łącno szukać, jeżeli tylko teksta te w sposobie odrywczym, odejętym od całości uważane będą. Lel. <Od + RW/RYW>

Odrywek, wku, lm. wki p. Oderwa: Mgławice są to twory obłokowate, mające wejście jakby odrywków drogi mlecznej. Krem. Biskupstwo chełmińskie jest odrywkiem djecezji płockiej. Nar. Lubelskie województwo kreowane jest z odrywku ziemi sandomirskiej. Nar. <Od + RW/RYW>

× **Odrywka, i, lm. i oderwanie, odrywanie, odwrócenie s., odrywanie s.:** Zapobiegając zbytecznym odrywkom ludzi od rolietwa. Sur. Bez odrywki = nie odrywając s., nieprzerwanie, bez przerwy, bez przestanku, ciągle, nieustannie. <Od + RW/RYW>

[**Odryzować, uje, ował**] *odjechać.* <Nm. abreisen, z podprowadzeniem pod Od- (jechać)>

[**Odryzowanie, a, blm.**] *czynność cz. Odryzować, odjechanie.*

† **Odrzaz, u, lm. y obrzynek, odcinek, okravek, ściniek:** Odrzazy, ucinki paznogieów. Mącz. <Od + RZAZ>

† **Odrzazac, a, ał = Oderznać:** Na drzewie skórę odęta albo odewstała najlepiej O. Trzye. † **O. s. = Oderznać s.** <Od + Rzazac>

† **Odrzazanie, a, blm., czynność cz. Odrzazac, odrzazanie.**

† **Odrzazanie się, a s., blm., czynność cz. Odrzazac s.**

† **Odrządzenie, a, blm., czynność cz. Odrządzić.**

† **Odrządzić, i, if odkomenderować, wydelegować; odłączyć; wyzwaczyć.** L. <Od + Rządzić>

Odrzec, rzecze, rzekł, Odrzeknąć, nied. Odrzekać 1. *rzeknąć pytającemu, odpowiedzieć, odeprzeć:* Adam jej zbawieniem słowy tak odrzeka. Przyb. Filemon odrzekł na to z posepioną miną. Zabł. Tak rzekł Gama, a Samoryn odrzekł. Przyb. 2. [O.] *odmówić, odzarować, odczpić:* Jeden cię urzyk, a trzech cię odrzyka. **O. s. kogo, czego = wrzec s., rzec s., zarzec s., odprzystać s.:** Nie trzeba żadnej rzeczy s. odrzekać, chyba kraś, a nosa sobie ukąsić. Prz. Odrzeka s., jak żaba błota. Prz. Odrzekłby s. i niedźwiedz, choć mu grają, tańcu, ale musi przy kiju chodzić na ka-

gańcu. Pot. Dziwnieś s. go odrzekał. Rej. Odrzekł s. pijaństwa. Troc. Odrzekać s. świata i szatana. Troc. Wiary s. odrzekł. Troc (= wyrzekł s., zaparł s.). Odrzekać s. syna. Troc (= wyrzekać s., wypierać s., nie chceć go znać). <Od + Rzec>

Odrzeczenie, a, blm., czynność cz. Odrzec.

Odrzeczenie się, a s., blm., czynność cz. Odrzec s.

× **Odrzeczny niedorzeczny:** Odrzeczne mowy skutkiem bywają kanikuły. Petr. Człowiek ten, choćby co najodrzeczniejszego powiedział, ucho dzi mu. L. <Od + *Rzeczny, od Rzec>

Odrzec, drze, darł i O. s. 1. p. Obedrzeć: † **O. s. w co a. w czym = obedrzeć s., ogolocić s. z czego.** Rej. † **Odrze-ć mu s. sucho robota = uda s., pójdzie mu po myśli.** Gosł. Nie ujdzie, wierz mi, pomsty srogiej; nie odrzec mu s. sucho ta jego robota, zapłaci s. sowito ta jego niecnota. Szymon. 2. [O. s.] (o ognipiórze) *oddalić s., odejść, odzepsić s.:* Niech s. odrze (ognipiór) do trzeciego dnia. <O + Drzec>

Odrzekać, a, ał i O. s. p. Odrzec.

Odrzekanie, a 1. blm. *odpowiadanie.* 2. [O., lm. a] *odmawianie, odczytanie, odzarowywanie; obrzędy przy zdejmowaniu uroku.*

Odrzekanie się, a s., blm., czynność cz. Odrzekać s.

Odrzeknąć, knie, kł i O. s. p. Odrzec. <Od + Rzeknąć>

Odrzeknięcie, a, blm., czynność cz. Odrzeknąć. Odrzeknięcie się, a s., blm., czynność cz. Odrzeknąć s.

[**Odrzeszac, a, ał**], † **Odrzeszac p. Odrzeszyć.**

Odrzeszanie, a, blm., czynność cz. Odrzeszac. [Odrzeszenie, a, blm.], † Odrzeszenie czynność cz. Odrzeszyć.

[**Odrzeszyć, y, ył**], † **Odrzeszyć, nied. [Odrzeszac], † Odrzeszac odwiązać, rozwiązać:** Bóg odrzesza spętane. Modl. Wac. <Od + *Rzeszyć, RZECH>

Odrzezać, że, zał i O. s. p. Oderznać. L. <Od + Rzezać>

Odrzeczanie, a, blm., czynność cz. Odrzezać, odrzeczanie.

Odrzeczanie się, a s., blm., czynność cz. Odrzezać s., odrzeczanie s.

† **Odrzerek, zka, lm. zki p. Napletek:** Tedy Achjor, widząc moc, którą uczynił Bóg izraelski, opuściwszy obyczaje pogańskie, uwierzył Bogu i obrzezał ciało odrzeczku swego, i przyłączony jest do ludu izraelskiego. Wuj. <Od Odrzezać>

Odrzeźbić, i, if rzeźbiąc odtworzyć: Tego stanu konania nie opisze żadne pióro, nie odmaluje żaden pędzel, nie odrzeźbi żadne dłóto. Jez. <Od + Rzeźbić>

Odrzeźbienie, a, blm., czynność cz. Odrzeźbić. Odrzucac, a, ał i O. s. p. Odrzucić. <Od + Rzucac>

Odrzucanie, a, blm., czynność cz. Odrzucac.

Odrzucanie się, a s., blm., czynność cz. Odrzucac s.

Odrzucenie, a, blm. 1. *czynność cz. Odrzucić:* O. kamienia. O. kandydata, propozycji. Chwała nam i Temu, co dotąd jaśnieje w ogniu odrzucenia. Krasin. (= potępienia). Przen. (w Biblii, o Chrystusie): Kamień odrzucenia = który budujący odrzucili, a który stał s. kamieniem węgielnym. 2. gór.: O. pokładu = przerwa w warstwie, przyczym jeden oderwany jej koniec wyniósł s. nad drugi, uskok, przerzut.

Odrzucenie się, a s., blm., czynność cz. Odrzucić s.

Odrzucić, a, lm. e *ten, co odrzuca a. odrzucił.*

Odrzucić, i, ii, nied. Odrzucać i. rzucić precz, cisnąć od siebie: Spieg listy od siebie odrzucił, gdy go Japano. Troc. O. od siebie broń. Troc. Wie, jaką kartę (w grze) O., jaką schować. Troc. (= *zrzucić*). Fała go odrzuciła od brzegu (= *odbiła*). O. kamień z drogi = *rzucić na bok; odwalić*. O. błoto z drogi. O. kamień, którym była zawalona studnia. O. wóz = *uniósłszy, cofnąć na bok*. Przen.: Nigdy mnie jeszcze od nikogo tak nie odrzuciło odrazu, jak od niego. Kaczk. (= *nie obudziło wstrętu do niego*). Przen.: Kiedy przystąpią, jednym wykrzyknikiem odrzuca ich od siebie. Krasin. (= *odpędza*). Usta cokolwiek odrzucone i broda śpiczasta. Kaczk. (= *cofnięte w tył*).
2. rzucić napowrót, oddać, rzuciwszy: O. piłkę z ręką sobie. Przen.: Zewnątrz dochodzą często głosy zaspanych strażników i hasła, które sobie odrzucają nawzajem. Krasin. (= *podają*). Przen.: *rzucić w odpowiedzi, odeprzeć, odrzec, odpowiedzieć:* Odrzuciwszy Jurowi słów parę, chciał już podobno w imię Boże zawołać. Kaczk. Powróć tylko zaraz i powiedz! rzuciła za nim Placyda. — Przyłecę, przyłecę i oznajmię, odrzucił jej zza drzwi już Damek. Orzesz. **3. odbić o siebie:** Huk wystrzału echo leśne odrzucało od sosny do sosny, aż przyniosło, jakoby grzmot, do chaty. Sienk. **4. wybrakowawszy, odłączyć; przerzucić; nie przyjąć czego, zgrymasić na co:** Odrzucono trzy sztuki z towarów. Troc. Licząc pieniądze, odrzucił dwie monety, jako fałszywe. Odrzucił krawcowi tużurek. **5. nie przyjąć kogo, czego, odepchnąć, odrzucić kogo, co; nie zaakceptować, nie zaprobować, nie uznać, nied. nie trzymać s. czego; wzgardzić kim, czym, potępić kogo, co:** Odrzucę was od oblicza mego, jakom odrzucił wszystkie bracia w aszę. Wuj. Od łaski pańskiej odrzucony. Troc. Choćbyś s. doczekał sądu i zmartwychwstania, policzają cię własni bracia w poczet odrzuconych! Krasin. O. propozycję. Prosbę jego odrzucono (= *nie uwzględniono jej*). Kto odrzuca wezwanie Wolności, odrzucony będzie od oblicza jej. Mick. Kto odrzuca dary, wspanialszy jest od darzącego. Zabł. Miasto Sybaris nauki Pytagorasa odrzucało. Lel. Żesmy ubodzy, odrzucają nas. L. Zdarza się, że do panny młodej zgłasza się konkurent drugi i zostaje przyjęty; w tym wypadku wszelkie koszty zwraca odrzuconemu szczęśliwsiemu konkurent. Nak. Jestem pewny, że Emilja odrzuci tę partję. L. Odrzucić kandydata na posadę. Odrzucony od dostąpienia urzędu. Troc. **6. [Odrzuciła jej na młode kości]** (o kobiecie ciężarnej, która niektórych rzeczy znieść nie może). **O. s. i. × O. s. odstąpić od tego, na co s. poprzednio zgodzono, zrzucić s. z czego:** Chciał wziąć w arendę dobra, ale później s. odrzucił. Sł. wil. **2. † O. s., [O. s.] odbić s., powrócić, odnowić s., odświeżyć s.:** Patrzą na s., i obom s. jad na serce odrzuci. Pot. Puchlina znów s. odrzuciła. Sł. wil. Róża s. odrzuciła po zaziębieniu. Sł. wil. <Od + Rzucić>

Odrzut, u, lm. y i. × O., † Odrzuta odrzucenie: Położmy już mniemanie nasze z zupełną przyjęcia lub odrzutu od czytelnika obojętnością. Nar. **2. × O., × Odrzutek rzecz a. istota odrzucona, odpadki, wybierki, brak; (o człowieku) wyrzutek, kopcuszek, parjas:** Pszczoły, te biedne odrzuty, pod lichą postacią noszą cechę człowieka i są naszą bracią. Zabł. Ja przekłęty od Boga! O. od zbawienia! Przyb. (= *wyłaczony*). **3. † Odrzuty**

blp. lek. (ructus) *odbijanie s., przypomnienie s.* <Od + Rzut>

† Odrzuta, y, lm. y p. Odrzut: Ta ją O. bardzo uraziła. Zebr.

× Odrzutek, tka, lm. tki p. Odrzut: Odrzutki w bydle albo bydło podłe, nie do chowania, które ma być odrzucone. Kn. Teraz biega; jak wściekły i ludzi O. Jabł. Celnicy, prostacy i prawie odrzutki i śmieci świata tego. Wuj. <Od + *Rzutek, od Rzut>

Odrzutnia, i, lm. e, Odbijadło gór. słupek drewniany, o który przy poruszaniu dźwigni zawsze się ogon, t. j. krótszy koniec dźwigni, uderza. <Od + Rzutnia, RZUT>

× Odrzutny i. wart odrzucenia, który odrzucić należy, nie do przyjęcia. L. 2. który s. często odrzuca, odrzucający s. Sł. wil. <Od + Rzutny>

† Odrzwi, i, blp. p. Odrzwia: Z ciosanego marmuru O. polerowne. Mor. Uderz w zawiasę, a niech s. zatrząsą O. Leop. <O + Drzwi>

Odrzwia, i, blp. i. a. Oddzwia, × Odedrzwia, × Odrzwie, † Odrzwi, × Oddrzwie, [Odzwia, Odzwirek, Oddzwirek] oprawa drzwi, rama, futryna drzwi, uszak: Oną krwią pomażecie O. i podwoje. B. B. Wyszedł na kościół, oparł s. o marmurowe O. i czekał. Bał. I śmierć stanęła w odrzwiach, znacząc krzyż żałoby. Las. **2. a. Terle, Para gór. wiązanie z dwóch słupków po bokach z wciśnięciem u góry.** Łab. <Od Odrzwi, O + DRZW z DWR>

× Odrzwie, i, blm. p. Odrzwia. Troc.

Odrzwiowy przym. od **Odrzwia:** Hak O. (= *czop, na którym zawieszona s. zawiasa*). Oprawa odrzwiowa.

[Odrzybok, a, lm. i] przezwisko pogardliwe: Co za odrzyboki dziuche porwali? <O + *Drzy (od Drzeć) + Bok>

Odrzychłopski ir. który chłopów obdziera, uciemięża: Panowie odrzychłopscy, słuchajcie... Birk. Z paszczeki odrzychłopskich panów wydarł obłów mieszczańnika ubogiego. Birk. <O + *Drzy (od Drzeć) + Chłopski>

† Odrzyg, u, lm. i odbicie s. głośnie (ructus). <Od + RZYG>

Odrzygać, a, ał i O. s. p. Odrzygnąć. <Od + Rzygać>

Odrzyganie, a, blm. i. czynność cz. Odrzygać. 2. p. Odrzyganie s.

Odrzyganie się, a s., blm., Odrzyganie czynność cz. Odrzygać s.

† Odrzygliwość, i, blm. odrzyganie, odrzyganie s. Troc. <Od + *Rzygliwość, RZYG>

Odrzygnąć, nie, nał, nied. Odrzygać, † Odrzygować i. wydać z żołądka odbijanie. 2. zwymiotować, zrzucić, zwrócić, oddać. O. s., [Odrzygnąć s., nied. Odrzygać s.] odbić s., przypomnieć s., posp. odbeknąć s., nied. wracać s.: Czosnek odrzyga s. <Od + Rzygnąć>

Odrzygnięcie, a, blm. p. Odrzygnięcie.

Odrzygnięcie się, a s., blm. p. Odrzygnięcie s. Odrzygnięcie, a, blm., Odrzygnięcie czynność cz. Odrzygnąć.

Odrzygnięcie się, a s., blm., Odrzygnięcie s. czynność cz. Odrzygnąć s.

† Odrzygować, uje, ował i † O. s. p. Odrzygnąć.

† Odrzygowanie, a, blm., czynność cz. Odrzygować.

† Odrzygowanie się, a s., blm., czynność cz. Odrzygować s.

[Odrzykiecka, i, lm. i] przezwisko pogardliwe: Tańcował O., co zawracał od przypiecka. <O + *Drzy (od Drzeć) + Kiecka>

[Odrzykoń, a, lm. e] *przezwiśko pogardliwe*. <O + *Drzy (od Drzeć) + Koń>

[Odrzykościół, lka, lm. lkwie], †Łupikościół *świętokradca, okradający kościoły*. <O + *Drzy (od Drzeć) + Kkościół>

Odrzyn, a, lm. y bot. (brya) *roś. z rodziny strąkowych*. <?>

Odrzynacz, a, lm. e l. ten, co odrzyna, obcinacz. 2. *narzędzie do odrzynania*. Sł. wil.

Odrzynać, a, ał i O. s. p. Odrzynać: Turnie tatrzańskie, odrzynające ś. śmiałymi linjami od połogich działów lesistych Polskiego Bieskidu. Pol. Obszar leśny odrzynał ś. na tle okolicy. Pol.

Odrzynanie, a, blm., czynność cz. Odrzynać. Odrzynanie się, a s., blm., czynność cz. Odrzynać ś.

Odrzynek, nka, lm. nki l. a. Obrzynek *część odrznięta, odcinek, odkrawek*. Mącz. 2. leśn. p. Oblasder. <Od + *Rzynek, RZAŁ/RAZ>

× Odrzynka, i, lm. l malar. *strych najmocniejszy w malowaniu ściennym*. Mag. <Od + *Rzynka, RZAŁ/RAZ>

[Odrzynoga, i, lm. i] *odnoga (o familjach)*. Por. Odrynoga. <O + *Drzy (od Drzeć) + Noga>

[Odrzyni, n, blp.] *łuski z prosa*. <O + DR/DZIOR/DOR>

Odrzysko, a, blm. l. *dawne łoryto Odry, miejsc, które Odry niegdyś przepływała*: Ten obszar zapadły (lewy brzeg zniszczony przy ujściu Warty) nazywają dziś „Bagnem Odry“ a „Odrzykiem.“ Pol. 2. *łacha, odnoga Odry*: Często odrywają ś. ramiona od głównego wartu, a jak podłużne jeziora, ciągną ś. opodal odrzyska. Pol. <Od nazwy rzeki Odry>

Odrzyskóra, y, lm. y *zdzierca, chciwiec, łupieżca, derus, wyżyskiwacz, pijawka; zbył drogo sprzedający a. kładący sobie płacić za trud*: Okrutnik a O. ludzki. Wuj. Niemiłosternym a odrzyskórom Duch św. mówi: biada tobie, który insze łupisz, bo też i sam złupiony będziesz. Żarn. Stawali ś. z prześladowników apostołowie, z odrzysków a jawnogrzesznioków wlecy jałmużnicy. Wuj. <O + *Drzy (od Odrzeć) + Skóra>

[Odrzysać, a, ał] *ofajdać*. <O + Drzysać>

[Odrzysanie, a, blm.] *czynność cz. Odrzysać*. Odrzeć, y, ał *odezwać ś. rzeniem na rzenie*: Jakies rzenie odzywa ś. z puszczy, a rumak mój odrzał. Pol. <Od + Rzeć>

Odrzenie, a, blm., czynność cz. Odrzeć.

† Odsaczać, a, ał i † O. s. p. Odsaczyć.

† Odsaczanie, a, blm., czynność cz. Odsaczać.

† Odsaczanie się, a s., blm., czynność cz. Odsaczać ś.

† Odsaczenie, a, blm., czynność cz. Odsaczyć.

† Odsaczenie się, a s., blm., czynność cz. Odsaczyć ś.

† Odsaczyć, y, ył, nied. † Odsaczać l. *odstawić, odsunąć; oddalić*: Odsacz stół od ściany. Troc. Odsako go tylko na stronę odsaczy, prosi go o wytłumaczenie tej mowy. Pot. (= *wzięcie, odprowadzi*). 2. *odtączyć, odsadzić, odsunąć, oddzielić, odciąć, odseparować, odstrychnąć*: Los stan twój od mojego daleko odsaczył. Min. Odsaczył tę wieś od klucza. Troc. Jak ś. kto może zwać wielkim, jeżeli go enota od drobiazgu pospółstwa nie odsaczy? Lubom. Sromotnie go od wojska odsaczył. Jabł. Różne wywody królownie przytacza i wszystkie, jako może, od jej łaski odsacza. Pot. O. nieprzyjaciela. Troc. Odsaczył go ode dworu. Troc. Odsaczył syna od dziedzictwa. Troc. Król

go od dóbr, od godności odsaczył. Troc. † O. s. *odtączyć ś., oddzielić ś., odsunąć ś., usunąć ś., odbić ś., odsadzić ś., odstać, odseparować ś., odstrychnąć ś.*: Drabina ś. od muru odsaczyła. Troc. Odsaczyło ś. miasto od Korony. Troc. Umrzeć woli raczej, a od Neropy swej ś. nie odsaczy. Pot. Wojsko ś. jawnym buntem zwiąże i odsaczy. Pot. O. s. od szyku. Troc. Zaraz zając uchoodzi, gdy ś. psy od niego odsacza. Troc. <Od + Saczyć>

Odsad, u, lm. y, Odsada, Odsadka *rzem. występ przy wyrobach stolarskich, anzac*. <Od + Sad>

Odsada, y, lm. y l. rzem. p. Odsad. 2. *wet.*: O. ogona = *odsadzenie ś., odstawanie; nasada*: Konie angliczowane mają znaczniejszą odsadę ogona. Zaczął wyszczególniać wszystkie dobre strony zrebca: wyłamanie karku, odsadę ogona. Bliż. 3. *woj. brzeg walu; przeście, chodnik wzdłuż fosy*. <Od + SIOD/SIAD/SAD>

Odsadka, i, lm. i rzem. p. Odsad. Odsadkowiec, wca, lm. wce *strug, hebel do żłobkowania*. <Od + SIOD/SIAD/SAD>

Odsadni: Dulka odsadnia, fl. i wiośl. = *dulka umieszczona na żelaznych ramionach, sterzących nazewnątrż łodzi*. Pacierzówka odsadnia a. ramienna = *pacierzówka z dulkami odsadniami*. <Od + SIOD/SIAD/SAD>

Odsadnica, y, lm. e *pila okrągła podwójna*. <Od + SIOD/SIAD/SAD>

× Odsadnić, i, il i × O. s. p. Odsednić. <Od + Sadnić>

† Odsadnienie, a, blm., czynność cz. Odsadnić; p. Odparzenie.

Odsadnik, a, lm. i *młot do przecinania żelaza*. <Od + SIOD/SIAD/SAD>

× Odsadny *odstający, sterzący, wzniesiony*: O. ogon, ozdoba konia.

Odsadzać, a, ał i O. s. p. Odsadzić. <Od + Sadzać>

Odsadzalność, i, blm. chem. rz. od Odsadzalny. Odsadzalny chem. *strącalny, mający własność tworzenia osadu*. <Od Odsadzać>

Odsadzanie, a, blm., czynność cz. Odsadzać. Odsadzanie się, a s., blm., czynność cz. Odsadzać ś.

Odsadzenie, a, blm., czynność cz. Odsadzić: Gdy Sara syna odsadzić od piersi miała, uczynił Abraham wielki obiad na dzień odsadzenia jego. Skar.

Odsadzenie się, a s., blm., czynność cz. Odsadzić ś.

Odsadzić, i, il, nied. Odsadzać l. × O. *posadzić nanowo*: O. roślinę = *posadzić nową roślinę na miejscu tej, która przepadła, nie udało ś.*: Trzeba rosadę, gdzie zginęła. O. Sł. wil. Odsadzać flance kwiatowe. Sł. wil. 2. [O.] *przesadzić, przenieść napowrót*: Jeżeli dziecko w kołysec przeleci kura, to trzeba ją O., to jest napowrót przenieść nad dzieckiem, bo inaczej dziecku odbiera sen.

3. *przesadziwszy oddalić, odsunąć*: Wszak ś. szczep lepiej odsadzony pleni. Jabł. Odsadź to drzewo od płotu. Troc. Przen.: O. kogo od kogo, od czego = *usunąć, oddalić ze wstydem, z niesmakiem dla niego*: Odsadzę ja go, jak kota od mleka. L. Od tej nadziei odsadzony, inne lekarstwo wynalazł. Birk. Eliza już obiecana Dorantowi, ale mój pan myśli go O. i siebie wśrubować. Boh. Mamelukowie w Egipcie odsadzili przyrodzonych swoich panów od wszelkich godności. O. od piersi = *odstawić, odtączyć*: Skoro dzieci od piersi odsadzą, wysyłają je daleko od matek. Łęcz. Baranki O. od owiec, odjąć im mleko. Mącz.

Prosięta O. od maciorki. Trzye. Cieleęta O. od krów. Zaw. Przen.: *oddalić, odsunąć, oddzielić, odłączyć, oderwać, odparować, odepchnąć, odseparować*: Przebrzydłego czeka jak najdalej od Rzpłej O. i odstrzygnąć pragnął. Pileh. Od niego złą radę odsadzali, która nań wszelkie nieszcześćcia przywiodła. Skar. Jałmużna występki oddala i grzech precz odsadzi. Prot. Parkan za blisko postawiono, trzeba go nieco w tył O. (= *cofnąć*). 4. a. O. *ś. sadząc* (= *biegnąc w cwał*), *oddalić ś.*, *odbić ś.*; *odbić*: Zając odsadził już pięćset kroków od legowiska. 5. garb. *sklarować, odczedzić*. 6. kow. *ścienieć żelazo w pewnym miejscu przez nagłe uderzenie a. ściśnięcie*. O. *ś. l. odstąpić, odsunąć ś. w tył, cofnąć ś.*; *uparszy ś. przechylić ś.*, *wyprężyć ś. w tył*: Odsadziwszy *ś.* dla lepszego rozpedu na pięć kroków, przeskoczył rów. Gdy mu dano powąchać amonjak, odsadził *ś.* w tył. Odsadził *ś.* w progę, i nie można było go wypchnąć. Każda gałązka wypreża *ś.*, wygina, sękami odsadza *ś.* w rozmaitych kątach. Sł. wil. 2. *odłączyć ś.*, *oddalić ś.*, *odsunąć ś.*, *usunąć ś.*, *odseparować ś.*, *odstrzychnąć ś.*: Dobrze *ś.* od świata odsadzać i od niego *ś.* kryć. Skar. 3. p. wyż. pod 4): Odsadziliśmy *ś.* od nich na pół mili. Sł. wil. Lis *ś.* odsadził od chartów, które pozostały w tyle. Chorągiew polska odsadziła *ś.* tak daleko, że wódz szwedzki poznał, iż nigdy jej nie doścignie. Sienk. 4. [O. *ś.*] *usunąć ś.*, *odejść, iść precz, odczepić ś.*: Odsadz *ś.* ode mnie. <Od + Sadzić>

Odsadzka, i, lm. i rzem. *występ, odstęp niższej ściany, na której stoi ściana cieńsza, różnica ich grubości widoczna w miejscu ich zetknięcia ś.*: O. muru. Rachując od odsadzki fundamentowej aż do miejsca, którym rudę zasypują, pieca wysokość miewa łokci piętnaście. Os. J. (= *podstawy*). <Od + SIOD/SIAD/SAD>

Odsapnąć, nie, nął, nied. **Odsapywać** *sapnąwszy odetchnąć*: Gdy mnie Albin uwolnił, gdy on i ja odsapnęliśmy po serdecznościach... Jeż. Kręcił *ś.* niby na węglach rozżarzonych; kręcił *ś.*, odsapywał. Jeż. [O. *ś.*] *wytnąć, odpocząć*. <Od + Sapnąć>

Odsapnięcie, a, blm., czynność cz. **Odsapnąć**: Rekomenduję ci, rzekł Albin po odsapnięciu... Jeż.

[Odsapnięcie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. **Odsapnąć ś.**

Odsapywać, uje, ywał [O. *ś.*] p. **Odsapnąć**.

Odsapywanie, a, blm., czynność cz. **Odsapywać**.

[Odsapywanie się, a *ś.*, blm.] czynność cz. **Odsapywać ś.**

Odsarknąć, nie, nął *odpowiedzieć sarknięciem*. Orzesz. <Od + Sarknąć>

Odsarknięcie, a, blm., czynność cz. **Odsarknąć**.

Odsączać, a, ał p. Odsączyć.

× **Odsączadło**, a, lm. a fizj. (organum secer-nens) *narząd ciała wydzielający, naczynie odsączające, × narzędzie odsączające, × oddzielnicze, !wydzieladło, †roźnoskład oddzielniczy*. <Od Odsączyć>

Odsączanie, a, blm., czynność cz. **Odsączać**; *drenowanie*.

Odsączanie, a, blm., czynność cz. **Odsączyć**.

† **Odsączny** do *odsączania służący*: Narzędzie odsączające (organum secer-nens). Por. **Odsączadło**. <Od + *Sączny, SIEK/SĄK>

Odsączyć, y, ył, nied. **Odsączyć** i. *oddzielić, odciągnąć płyn przez sączenie, odczedzić, odfiltrować*;

nied. *drenować*. 2. fizj. (secer-nere) *oddzielić, wydzielić, wypuścić*. <Od + Sączyć>

Odsądzać, a, ał p. Odsądzić.

Odsądzenie, a, blm., czynność cz. **Odsądzać**.

Odsądzenie, a, blm., czynność cz. **Odsądzić**: Za większe winy przedstawiał sądowi o O. od kancelarji (= o *usunięciu z kancelarji*). O. od tronu polskiego. Mochn.

Odsądzić, i, ił, † Odsędzić, nied. **Odsądzać** i. *odbyć sączenie, skończyć sądzić, osądzić*: Czego O. nie umiano, ławnicy chełmińscy udawali *ś.* do Magdeburga. Wiszn. Sędzia już sprawę odsądził. Troc. 2. kogo od czego a. × *czego = odsądzić od czego wyrokiem sądowym, zaprzeczyc mu praw do czego, pozbawić czego przez sąd*: Wielka to sprawa O. kogo dziedzicznego prawa. Tw. Odsądzono go od majątności. Troc. Przen.: O. kogo od czei i wiary = *mieć, ogłosić go za bezecnego*. O. kogo od rozumu = *poczytać go za głupca, ogłosić go za fiksata, odmówić mu rozumu*. Co *ś.* wam dzieje? chcecie mnie od rozumu O.? Boh. 3. × O. *nawzajem osądzić*: Dominikanowie Franciszkany, a ci zaś onych azaż za heretyków wzajem nie odsądzały? Zigr. <Od + Sądzić>

Odsedniać, a, ał i O. ś. p. Odsednić.

Odsednianie, a, blm., czynność cz. **Odsedniać**.

Odsednianie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Odsedniać ś.**

Odsednić, i, ił, Osednić, × **Odsadnić**, nied. **Odsedniać, Osedniać** konia, muła = *obetrzeć; przetrzeć, oparzyć mu skórę, np. siodłem, chomątem*: Stangret siecze konie w odsednione grzbiety. Węg. Mułowi biodra, jak ciężki, grzbiet jeździec odsedni. L. Kuleje szkapę, co mu sprzączki nogę odsedniły. L. O. *ś. zetrzeć sobie skórę; oparzyć, obetrzeć ją, np. siodłem, chomątem, zostać odsednionym*: Dwódzcy kompanji i plutonów czuwać mają nad tym, żeby *ś.* konie w marszach nie odsedniały. Chrzan. <Od + Sednić>

Odsednienie, a i. blm., czynność cz. **Odsednić**.

2. lm. a p. **Odparzenie**.

Odsednienie się, a *ś.*, blm., czynność cz. **Odsednić ś.**

Odseregować, uje, ował *segregując oddzielić, odłączyć, odosobnić*. <Od + Segregować>

Odseregowanie, a, blm., czynność cz. **Odseregować**.

!Odselać, a, ał p. Odesłać.

!Odselanie, a, blm., czynność cz. **Odselać, odsyłanie**.

Odsep, u, lm. y, **Odsyp** i. a. **Odsepisko, Odsypisko** = a) *grunt przynulony do brzegu, niegdyś wodą okrytego, przysyp, odmiał, odplóczyisko, odmulisko, namulisko*: Przysyp a. O., inaczej odsepisko, *alluwio*, jest przymulenie gruntu do brzegu niegdyś wodą okrytego. Ostr. b) *brzeg góry a. gruntu ponad rzeką, przez jej wody podmyty; ziemia, którą woda podmyła u ładu a. góry*. 2. a. **Odsypka** = a) *to, co przeznaczono do odsypania, oddania za pożyczone (szceg. o zbożu)*: Brać nasiona na O. (= *pożyczyć z wiosną, aby oddać w jesieni*). Zawiózł już O. do magazynu. Mowa była o miarkach odsepy. Karcz. b) *ziarno wylączone przy odstąpieniu całego zbioru, wymiar*: Chciałem przyciągnąć wolnych kmieciów i puścić im ziemię za odsepy. Sienk. <Od + SP/SEP/SYP>

Odseparować, uje, ował *oddzielić, odłączyć, odosobnić*. O. *ś.* *oddzielić ś.*, *odłączyć ś.*, *odosobnić ś.*: Znaczniejsze wście i zamożniejsi gospodarze już *ś.* ułożyli i odseparowali (= *odseparowali swoje grunty*). <Od + Separować>

Odseparowanie, a, blm., czynność cz. Odseparować.

Odseparowanie się, a ś., blm., czynność cz. Odseparować ś.

Odsepisko, a, lm. a p. Odsep. <Od + SP/SEP/SYP>

× **Odsetek, tka, lm. tki p. Odsetka.** <Od + Sto, Setka>

Odsetka, i, lm. i, × Odsetek *dochód od kapitału, obliczony w stosunku do stu złotych, rubli, dukatów, franków i t. d., procent.* <Od + Setka>

Odsetkowy przym. od **Odsetka, procentowy:** Załegłości odsetkowe. Stosunek O.

† **Odseźdzenie, a, blm., czynność cz. Odseździć.**

† **Odseździć, i, il p. Odseździć.** Tuch. <Od + *Sędzić, od Sąd>

Odsepić się, i ś., il ś. przestać być zasepionym; wypogodzić, rozjaśnić, rozchmurzyć czoło: A pójdzie śmiech po pańskich licach, i zasepiwszy ś., odsepi. Len. <Od + Sepić>

Odsepienie się, a ś., blm., czynność cz. Odsepić ś.

Odsworować, uje, ował p. Odsworować. <Od + Sforować>

Odsworowanie, a, blm., czynność cz. Odsworować, odsworowanie.

Odsworowywać, uje a. ywa, ywał p. Odsworowywać.

Odsworowywanie, a, blm., czynność cz. Odsworowywać, odsworowywanie.

Odسياć, eje, ał, nied. Odسياać I. odbyć siew, skończyć siać; zasiać, obsiać kompletnie: O. pole. 2. *powtórnie obsiać to samo miejsce, zasiać nawoju w tym samym miejscu:* Robactwo tak mu wyjadło oziminę, że musiał kilkadziesiąt morgów O. Na jezuzmieniaku odسياać żyto, a. odسياać żytem jezuzmieniako. 3. [O.] *dopełnić siewu dla kogo podług zobowiązania.* 4. *przesiewając, odmierzyc:* O. garnie mąki. 5. *odbyć przesiewanie:* O. mąkę. Haur. Przyrzady odسياające w młynach (pytle, sita). O. ś. (o lesie) *zasiać ś. napowróć:* Las nie odسياe ś. tu sam z siebie. Pol. <Od + سياać>

Odسياać, a, ał I. i O. ś. p. Odسياić. 2. p. Odسياić. <Od + سياać>

Odسياanie, a, blm., czynność cz. Odسياać.

Odسياanie się, a ś., blm., czynność cz. Odسياać ś.

× **Odسياany:** Kara odسياana = *polegająca na odسياywaniu w areszcie.* Troc.

Odسياły, × Odسياły odسياły, wykrzywniony, wykoszlony w tył: Tyłek buta O. Chleb O., przepiekły, kiedy skórka odstaje od środka, odسياły. Mrong. <Od Odسياeć>

Odسياywać, uje, ywał p. Odسياić.

Odسياywanie, a, blm., czynność cz. Odسياywać.

Odسياanie, a, blm., czynność cz. Odسياać.

Odسياanie się, a ś., blm., czynność cz. Odسياać ś.

× **Odسياarzać, a, ał p. Odسياarkować.**

× **Odسياarczanie, a, blm., czynność cz. Odسياarzać.**

× **Odسياarczenie, a, blm., czynność cz. Odسياarczyć, odسياarkowanie.**

× **Odسياarczyć, y, ył chem. p. Odسياarkować.** <Od + Siarczyć>

Odسياarkować, uje, ował, × Odسياarczyć, nied. Odسياarkowywać, × Odسياarzać chem. w związku zastąpić siarkę innym pierwiastkiem, zwykle wodorem lub tlenem. <Od + Siarkować>

Odسياarkowanie, a, blm., czynność cz. Odسياarkować.

Odسياarkowywać, a, ał p. Odسياarkować. Sł. wil.

Odسياarkowywanie, a, blm., czynność cz. Odسياarkowywać.

Odسياić, siedzie, siadł, Odسياeć, Odسياić ś., Odسياeć ś., nied. Odسياać, Odسياać ś. I. × O. usiadłszy dalej odsunąć ś.; przesiać ś. dalej, odsunąć ś. siedząc: Gdy przyszli nawróćeni z żydowstwa, wnet odsiadł ś. od nich na stronę, aby im nie dał zgorzenia. Gil. O. ś. od kogo = *wstawsz z siedzenia odejść, rozstać ś. z kim, opuścić kogo:* Jak siadł przy niej, tak już O. nie może. Sł. wil. 2. × O. *osiadłszy opaść, ochlapnąć, odgnieść ś.; zsiadłszy ś. wylcrzgnąć ś.:* Ciasto w dzieży odsiadło. Sł. wil. Tyłek buta odsiada. Sł. wil. Skórka na chlebie odsiada. Sł. wil. (= *odstała, wzdęła ś.*). 3. † *Drzwi odsiadły = rozstąpiły ś., rozwarły ś., otworzyły ś., odemknęły ś., odchyliły ś.:* Drzwi więzienia dobrowolnie odsiadły, z rąk same łańcuchy odpadły. Zehr. <Od + Siąść>

[Odsib] p. **Od siebie.** <Z Od siebie>

[Odsibka, i, blm.] p. **Ćwetryt.** <Z Od siebie>

I. [Od sie] p. **Od siebie.** <Z Od siebie>

2. [Odsie I] *adjū, adjē.* <Przekręcone z adjē>

[Odsieb] p. **Od siebie.** <Z Od siebie>

[Od siebie, Odsib, Odsieb, Odsie, Ods, Oó, Ocia, Ocib, Ocieb, Oclep, Ocip, Na odsiebkę, Na odsiebkę, Na odsieb] *od siebie, na prawo, wołanie na woły a. konie w zaprzęgu przy kierowaniu niemi w prawo, [eć!, ać!, oć!, ecz!].*

[Odsiebka, i, lm. i] I. p. **Ociepka. 2. oranie od siebie, to jest odrzucanie sziób na prawo, nie zaś, jak zwykle, na lewo.** Sł. wil. 3. a. [Ucibka]: *Tańczyć na odsiebkę = w lewo, na lewo:* Walcowanie ku lewej stronie zowią parobcy w Poznanskim na odsiebkę, ma to być na odsiebkę, czyli od siebie. Wilk. <Z Od siebie>

Odسياهny I. w kierunku od siebie zmierzającej: Wola na najwyższym szczeblu objawia ś. odruhami odsiebniemi i dosiebniemi, które już spotykamy u wymoczków. Prus. 2. [O., Ociebny, Ocebny] *zaprzęzony a. idący z prawej strony:* Wól O. 3. anat.: *Mięśnie odsiebne = odciągające, odwodzące, × odwodziciele (musculi abducetes).*

Odسياec, siecze, siekł, Odسياeć, nied. Odسياkiwać I. siekąc oddzielić; usiec, odrąbać, odciąć.

2. *siekąc odebrać, odbić, odbronić:* Zbarskich naszych bohaterów nie odسياecem, a sami w końcu wycieńczeni, kto wie, czy coraz napływającym nowym posiłkom tatarskim wydołamy? Krasz. Większa część wojska pozostała przy odسياecznym Santoku. Krasz. O. ś. *odciąć ś., odbić raz; siekąc odbronić ś.:* O. ś. *komu = bronąc mu ś. odjąć; odgromić go.* L. O. ś. *przemocy.* Przyb. <Od + Siec>

Odسياecz, y, lm., e, † Odسياiek odسياeczenie; odpór; pomoc, posiłki wojskowe dla obłożonych: Młódź darska onym szła na O. krwawą. Mias. Na O. (w odسياeczy) przybyć. Troc. O. dać miastu. Troc. Przen.: Nie mają tyle śmiałości, aby ś. zdobyli na O. złośliwemu językowi, pojedźza sobie po przyjaciółach ich nieprzytomnych. L. Z sąsiadem do sądowej nie kwap się odسياeczy. L. (= *rozprawy*). <Od + SIEK>

Odسياeczenie, a, blm., czynność cz. Odسياec.

Odسياeczenie się, a ś., blm., czynność cz. Odسياec ś.

Odسياecznie przys. *odpornie, obronnie, bronąc ś. od napasć:* W całej drodze miałem ś. O. Pol. Miec ś. do świata O. Pol.

Odsiecznik, a, lm. *cy ten, co przychodzi na odsiecz*. Włod.

Odsieczny p. **Odsieczowy**: Wojsko odsieczne. Odsieczne pułki, obronimenty. Troc. O. wieniec. Kn. (= *dany temu, kto przybył w odsiecz*).

Odsieczowy, **Odsieczny** przym. od **Odsiecz**: Czasy zniesienia Ordy pod Lwowem i odsieczowej wyprawy króla Jana były czasami najwyższej potęgi półksiężycy. Szaj. Kolumna odsieczowa.

× **Odsiedziały** p. **Odsiadły**: Chleb odsiadły, przepiekły, kiedy skórka odstaje od środka, O. Mrong.

Odsiedzieć, i, ał, nied. **Odsiaść**, **Odsiadywać** I. *siedząc odbyć*: O. rekolekcje. O. pewien czas = *wysiedzieć, przesiedzieć; siedząc spędzić*. Odsiedziały trzy miesiące w więzieniu. 2. *przesiedzieć za co; siedzeniem odpłacić, odpokutować*: O. karę. O. w więzieniu za dług. O. w wieży dług, zabój, kaźń jaką. Kn. Za Stanisława Augusta pojedynkujący się, ulegali wyrokom, odsiadywali więzę. Lel. Ludzie możni z rozkazu sądu grodzkiego więzę odsiadywali. Rzew. 2. *siedzeniem odgnieść aż do odrętwienia jakiej części ciała*: O. sobie nogę. <Od + Siedzieć>

† **Odsiek**, u, btm. p. **Odsiecz**: Dał O. najslabszej twierdzy z pola. Czahr.

Odsiekać, a, ał i O. s. p. **Odsiec**. <Od + Siekać>

Odsiekanie, a, btm., czynność cz. **Odsiekać**.

Odsiekanie się, a s., btm., czynność cz. **Odsiekać s.**

Odsiekiwać, uje, iwał i O. s. p. **Odsiec**.

Odsiekiwanie, a, btm., czynność cz. **Odsiekiwać**.

Odsiekiwanie się, a s., btm., czynność cz. **Odsiekiwać s.**

Odsieść, **siedzie**, **siadł** i O. s. p. **Odsiąść**.

Odsiew, u, lm. y I. *siew ziarna na gruncie, gdzie już inne zboże kłosowe zdjęto a. gdzie takowe nie wzeszło*: Siał w O. 2. *pole, w ten sposób zasiane*: Jęczmień na odsiewie pięknie wschodzi. Sł. wil. <Od + Siew>

Odsiewacz, a, lm. e *ten, co mące, zmieloną w młynie na razówkę, odsiewa w domu na sicie ręcznym, dla otrzymania mąki delikatniejszej*. Małyszcz.

Odsiewać, a, ał i O. s. p. **Odsiać**.

Odsiewanie, a, btm., czynność cz. **Odsiewać**: O., pyłowanie mąki. Małyszcz.

Odsiewanie się, a s., btm., czynność cz. **Odsiewać s.**

Odsiewek, wku, lm. wki mł. *miał nieoczyszczony, pozostający przy odsiewaniu*. <Od + *Siewek, SIE>

× **Odsięzać**, a, ał p. **Odsiężyć**. Sł. wil.

× **Odsiężanie**, a, btm., czynność cz. **Odsięzać**.

× **Odsiężenie**, a I. btm., czynność cz. **Odsiężyć**.

2. lm. a *odmiana, modyfikacja, miejsce poprawione, zmianom uległe, poprawka*. Sł. wil. Ze szczytu wszystkim małpom wspólnego powstały dwa odsiężenia. Wrześ.

× **Odsiężyć**, y, ył, nied. × **Odsiężać** *odmienić, zmodyfikować, zmienić, złagodzić*: O. ostre wyrażenie. Sł. wil. <Od + *Siężyć, SIEG/SEG>

× **Odsilnić**, i, il *ostabić, pozbawić siły*: Radykały i czerwoni Węgry odsilnili. Krasin. <Od + *Silnić, od Silny>

× **Odsilnienie**, a, btm., czynność cz. **Odsilnić**.

Odsiodłać, a, ał, nied. **Odsiodływać** konia = *osiadłanego uwolnić od siodła, rozsiadlać; odkulbaczyć, rozkulbaczyć*. <Od + Siodłać>

Odsiodłanie, a, btm., czynność cz. **Odsiodłać**.

Odsiodływać, ywa a. uje, ywał p. **Odsiodłać**. **Odsiodływanie**, a, btm., czynność cz. **Odsiodływać**.

[**Odsiudać**, a, ał] *oddalić, wypędzić (ze szkoły)*. <Od + *Siudać, od Ukr. siuda>

[**Odsiudanie**, a, btm.] czynność cz. **Odsiudać**.

Odkakać, cze, kał I. *odbyć skakanie, skończyć skakać*: O. skoki, tańce. Troc (= *wykonać skacząc*). 2. × O. *skacząc, skwitować s., uścić s. z długu; odrobić skakaniem*. <Od + Skakać>

Odkakanie, a, btm., czynność cz. **Odkakać**.

Odkakiwać, uje, iwał i † O. s. p. **Odkoczyć**.

Odkakiwanie, a, btm., czynność cz. **Odkakiwać**.

× **Odkakiwanie się**, a s., btm., czynność cz. **Odkakiwać s.**

[**Odkakować**, uje, ował] p. **Odkoczyć**.

[**Odkakowanie**, a, btm.] czynność cz. **Odkakować**.

Odkandować, uje, ował *co = odbyć skandowanie czego*: O. wiersze. <Od + Skandować>

Odkandowanie, a, btm., czynność cz. **Odkandować**.

[**Odkinać**, nie, nał głową] *odkłonić s., odpowiedzieć skinieniem na skinienie*. <Od + Skinać>

[**Odkinięcie**, a, btm.] czynność cz. **Odkinać**.

† **Odknąć się**, nie s., nał s. p. **Ocknąć**: Nie odkną s., ani będą obudzeni ode snu swego. Bud.

† **Odknięcie się**, a s., btm., czynność cz. **Odknąć s., ocknięcie s.**

Odkoczenie, a, btm., czynność cz. **Odkoczyć**: Odkoczeniem razu unikał. Troc.

× **Odkoczenie się**, a s., btm., czynność cz. **Odkoczyć s.**

Odkocznia, i, lm. e gim. *deska pochyła leżąca do skakania z niej, trampolina*. <Od Odkoczyć>

Odkoczyć, y, ył, [**Odkoknąć**], nied. **Odkakiwać**, [**Odkakować**] I. a. † O. s. *skoczywszy oddalić s., cofnąć s.; uskoczyć*: Odkoczył od ognia.

Troc. Jeżeli na wojnach ostatnich jako tako dotrwał przy królu, to zato ileż razy odkakiwał od niego! Kaczk. Odkoczył jak oparzony, jak od ognia. Ujrzawszy Tankred, że Cyrkaszczyk mdleje, z wspaniałego gniew serca zaraz składa i odkoczy s. i tak mu powiada. P. Koeh. Jeśli s. Dziw (z którym walczy) obróci, i on s. odkoczy. P. Koeh. 2. *cofnąć s., rzucić s.; szarpnąć, targnąć sobą w tył*: Działo po wystrzeleniu odkoczyło. 3. *odbić s., podskoczyć po uderzeniu s.*: Kamyczek płaski, rzucony bardzo z ukosa na wodę, pięć i sześć razy zwykł odkakiwać od wierzchu wody. Rogal. Jak w miejscu, gdzie gospodarz czyści od plew ziarna, wyskakują z opalki boby a. grochy, gdy je rolnik podrzuca i wiatr niesie płochoy, tak grot od Menelaja kirysia odkoczył. Dm. Jak piłka, niemi świat włada: tego wyniosł, ów upada, a upadły raz, nie odkoczy. Dar. J. Czas młocenia najlepszy jest zimą, gdy ziarna dla mrozu należyście odkakują.

Kluk. Piłka odkoczyła. Troc. Traf, traf, kłamka odkoczy. Mick. Stworzenie z napół obnażonymi rączkami utoczonemi, z piersią odkakującą pod koszulką. Krasz. Przen.: Namalowana postać odkakuje od tła. 4. nied. przen. *stanować krzyczący kontrast, różnić s. wyraziście, zostawać w sprzeczności, odbijać s. rażąco, oddalać s. rażąco pod względem podobieństwa*: Na barbarzyńskim łacińskim Zachodzie wszystko to więcej od wzoru od-

skooczyło. Lel. Od starych malowań tych, ciemnych i ponurych, rażąco odskakiwał piecyk z żółtej gliny, naprędde znać sklecony. Orzesz. 5. *wzłąć ś.*, *odstać*, *oddzielić ś.*, *odleść*; *odpaść*, *odlecieć*, *odprysnąć*: Fornir odparzony odskooczył. Tynk odskakuje. 5. [O.] p. **Odgotować**. <Od + Sko-
czyć>

Odkok, u, lm. i l. *odskoczenie*, *nagły skok na bok*, *uskoczenie*: Złękli ś. zrazu i wstecz pierze-
nęli z odskokiem. Przyb. 2. *odbicie ś.* *od czego*, *odbijka*; *podskok*: O. piłki. Troc. O. kuli. Różne odbicia i odskoki ciał przezroczystych wznica-
ją w oczach naszych rozmaite kolory. Cyan. 3. *cofnąć ś.*; *szarpnięcie*, *rzucenie*, *targnięcie sobą w tył*: O. armaty przy wystrzeleniu zawisł od gwałtowności zapalonego prochu, który wywiera moc swoją na wszystkie strony, a ztym z równą dzielnością uderza o dno armaty i o kulę. Jak J. 4. *przen.* *wyskoc*, *odnoga*, *odgależenie*: Wybrzeże jest podnożem łańcucha gór, których odskoki przyszły ś. w morzu kapać. Odskoki te w głąb ładu ś. wsuwają. Jez. Potykała ś. co chwila o przyprószone śniegiem węzły i odskoki korzeni drzew. Sienk. 5. *przen.* *wykroczenie*, *wy-
bryk*, *eksces*: Może teraz O. jaki matrymonjalny zbytecznym wylaniem chce pokryć. Korz. 6. *gór.* *niejsze połączenia dwóch części chodnika a. szybu, gdy te, prowadzone z dwóch przeciwnych stron, mi-
nęły ś. końcami*, *chyba*. <Od + Skok>

[**Odkoknąć**, *nie*, *nał*] p. **Oskoczyć**.

[**Odkoknięcie**, a, b]m., czynność cz. **Odkoknąć**.

Odkórek, rka, lm. rki leśn. p. **Obłader**. <Od + *Skórek, od Skóra>

Odkrobać, *bie*, *bał*, nied. **Odkrobywać** *skrobiąc* *oddzielić*; *zeskrobać*, *oskrobać*, *obskrobać*: O. stearynę z podłogi, błoto z butów. Odkrobawszy lód, zalewający szybę, wyrzadłem na dwór. Niem. O. ś. l. *zostać odkrobającym*, *dać ś.* *zeskrobać*, *oddzielić ś.* *przez skrobanie*: Daremna praca: to ś. nie odkrobie. 2. *przen.* *pozbyć ś.*: Ani ś. go odmyć, ani ś. go odkrobać. Prz. <Od + Skrobać>

Odkrobanie, a, b]m., czynność cz. **Odkrobać**.
Odkrobanie się, a ś., b]m., czynność cz. **Odkrobać** ś.

Odkrobiny, in, b]p. *częsteczki odkrobane*, *wy-
skrobki*.

Odkrobywać, *uje*, *ywał* i O. ś. p. **Odkrobać**.

Odkrobywanie, a, b]m., czynność cz. **Odkrobywać**.

Odkrobywanie się, a ś., b]m., czynność cz. **Odkrobywać** ś.

Odkubać, *bie*, *bał*, **Odkubnąć**, † **Odkuść**, nied. **Odkubywać** l. *odbyć skubanie*; *oskubać*, *obskubać* *co do czysta*; *wyskubać*: O. gęś. Przed rzniciem gęsi należy pierwiej pierze na szyi O. 2. *skubiąc* *oderwać*; *uskubać*, *zerwać*, *uszczyppać*, *odszczyppnąć*, *uszczałnąć*: O. kilka liści. 3. *uskubać* *nauczajem*, *odplacić ś.* *skubaniem za skubanie*: On ją skubnął za suknię, a ona go zato odkubuje. Sł. wil. <Od + Skubać>

Odkubanie, a, b]m., czynność cz. **Odkubać**.

Odkubnąć, *nie*, *nał* p. **Odkubać**.

Odkubnięcie, a, b]m., czynność cz. **Odkubnąć**.

Odkubywać, *uje*, *ywał* p. **Odkubać**.

Odkubywanie, a, b]m., czynność cz. **Odkuby-
wać**.

† **Odkuść**, *skubie*, *skubł* p. **Odkubać**.

Odśladzać, a, ał p. **Odśladzić**.

Odśladzanie, a, b]m., czynność cz. **Odśladzać**.

Odślaniać, a, ał i O. ś. p. **Odślonić**.

Odślanianie, a, b]m., czynność cz. **Odślaniać**.

Odślanianie się, a ś., b]m., czynność cz. **Odśla-
niać** ś.

Odślawić się, i ś., il ś. (tylko w zdaniu prze-
czającym) *naślawić dosyć*, *odchwalić ś.*, *naślawić ś.*, *nachwalić ś.*: Lecz naco próżnym piórem to na oko stawić, czego ś. cała Polska nie może O! Książ. <Od + Ślawić>

Odśłodzenie, a, b]m., czynność cz. **Odśłodzić**.

Odśłodzić, i, il, nied. **Odśladzać** l. *odplacić*, *od-
wdzięczyc* ś. *śłodyczą*: O jakże lubim koło tego chodzić, co nam wdzięcznością potrafi O! Sł. wil. 2. *tech.* *zmniejszyć ilość cukru w czymkolwiek*, *od-
ciągnąć cukier*. <Od + Śłodzić>

Odśłoić się, i ś., il ś., **Odluskać** ś., **Odluszczyć** ś. *chir.* (o kości) *oddzielić ś.* *ślazem*, *warstwą po-
wierzchnową wskutek choroby*. <Od + *Śłoić, od
Śłój>

Odśłoina, y, lm. y *chir.* *część kości zmartwiała*, *oddzielająca ś.* *od reszty*, *odśłojenie*, *odśłój*, † *odłup*, † *spróchniałość* (sequester).

Odślojenie, a *chir.* l. b]m. (exfoliatio), czynność cz. **Odśłoić**. 2. lm. a p. **Odśłoina**.

Odślojenie się, a ś., b]m., czynność cz. **Odśłoić** ś.

Odśłona, y, lm. y l. *fecht.* *odślonięcie ś.* *wal-
czącego na cios*, *chwila*, *w której przeciwnik jest odślonięty na cios*: O. prawa, lewa (gdy jest odślonięty z prawej, z lewej strony). 2. *teatr.* *część aktu sztuki teatralnej, po której zapada kurtyna lub też zmieniają ś.* *dekoracje przy otwartej scenie*, *zmiana*, *obraz*: Dramat w pięciu odślonach. Akt w dwóch odślonach. <Od + *Śłona, ŚŁON>

Odśłonecznik, a, lm. i *astr.* *punkt drogi planety najbardziej od słońca oddalony*, *punkt odśłoneczny*, *afeljum*. <Od + *Śłonecznik, od
Śłoneczny>

Odśłoneczny punkt, *astr.* p. **Odśłonecznik**. <Od + Śłoneczny>

Odślonić, i, il, nied. **Odślaniać** l. *odchylić*, *od-
sunąć*, *usunąć*, *odgiąć*, *zdyć* *coś*, *co zasłaniało*: Gazę, co jej wdzięki przygasza, odślonił. Mick. Janko odślonił suknię i na piersi pokazał łań-
cuch. Krasz. O. kurtynę = *podnieść*, *zwinąć*. O. otwór. O. maskę = *zdyć ją z twarzy*. *Przen.*: *zdemaskować* = *odkryć czynie tajemnice*, *knowania*: Kto larwę tę odśloni, szczerze-li w tym poga-
nin, pokrycie-li chodzi? Tw. 2. *odkryć*, *obnażyć*, *pokazać*: Stał nieruchomy pośród nocnych cieni; głowa odkryta, odślonione barki. Mick. O. obraz. Niemen, przed oczyma słońca z pod śniegu zimne gdy odśloni lice... Mick. *Przen.*: W tym tłoma-
czeniu Kopernika sama natura zdaje ś. odśla-
niać człowiekowi cuda swojej prostoty. Śniad. 3. *przen.* *odkryć*, *wyznać*, *wyjawić*, *wymurzyć*, *zwie-
rzyć ś.*: Oni mu wszystkie te sekreta odślonili. Chr. O. komu swe serce (= *otworzyć*). Każdy stro-
nił od takiego, który ś. mu cały nie odślonił. Krasz. 4. *odstąpić*, *usunąć ś.* *z pod światła*, *od-
ciennić*; *odchylić ś.*, *zejść na bok patrzącemu*: Od-
śłoił, bo mi ciemno. Odśłoił, bo nie widzę sceny. <Od + Śłonić>

Odślonie, a, lm. a *miejsce odślonięte od cieniów drzew*, *niezarosłe lasem*: Krył ś. tam w cieniu lasów zwierz wszelki, a na zraszanych brzegach strumyków wyrastały smaczne pasze w odślo-
niach. Sp. <Od + *Śłonie, ŚŁON>

Odślonienie, a, b]m. p. **Odślonięcie**: O. wad. Śniad.

Odślonięcie, a, b]m., **Odślonienie** czynność cz. **Odślonić**: O. przed nami szerszych, nieznanych przedtym widnokręgów umysłowych zawdzięcza-

my przedewszystkim wykładom ś. p. prof. Plebańskiego. Kryń.

Odsłonięty, Odsłoniony im. od **Odsłonić**.

Odsłoniony p. **Odsłonięty**: Odsłonione barki. Mick.

Odsłój, oju, lm. oje chir. p. **Odsłoina**. <Od + Słój>

× **Odsłuchać, a, ał** odbyć *sluchanie, wysłuchać do końca*: Oni, odsłuchawszy króla, odjechali. Leop. (= *wysłuchawszy*. Leop.). **O. ś.** (tylko z przezczeniem) *oderwać ś. od słuchania, nasłuchać ś.*: Tak ślicznie mówi, że O. ś. nie można. Dudz. <Od + Słuchać>

× **Odsłuchanie, a**, blm., czynność cz. **Odsłuchać**.

Odsługa, i, lm. i *wzajemna usługa, przysługa; odsłużenie ś., wywdzięka*: Powolność odsług naszych ofiarowawszy, łasce i przyjaźni miłościwej ś. oddajemy. <Od + Sługa>

[**Odsługać, a, ał** i **O. ś.**] p. **Odsłużyć**. <Odsług(iv)ać>

[**Odsługiwanie, a**, blm.] czynność cz. **Odsługać**.

[**Odsługiwanie się, a** ś., blm.] czynność cz. **Odsługiwać** ś.

Odsługiwać, uje a. † **iwa, iwał** i **O. ś.** p. **Odsłużyć**.

Odsługiwanie, a, blm., czynność cz. **Odsługiwać**. **Odsługiwanie się, a** ś., blm., czynność cz. **Odsługiwać** ś.

† **Odsługować, uje, ował** i † **O. ś.** p. **Odsłużyć**: Każdy człowiek ma ś. o to starać, aby mógł O. dobrodziejstwo Pańskie. Biel. M. <Od + *Sługować, SŁUG>

† **Odsługowanie, a**, blm., czynność cz. **Odsługować, odsługiwanie**.

† **Odsługowanie się, a** ś., blm., czynność cz. **Odsługować** ś.

Odsłużenie, a, blm., czynność cz. **Odsłużyć**.

Odsłużenie się, a ś., blm., czynność cz. **Odsłużyć** ś.

Odsłużyć, y, ył, nied. **Odsługiwać, †Odsługować**, [**Odsługać**] i. *odbyć służbę, skończyć służbę, wysłużyć*: O. pewien czas = *przesłużyć, wysłużyć*: Odsłużyłem u niego rok. 2. O. dług = *służąc oddać, odrobić; skwitować ś., służąc u wierzyiciela*. 3. eo, za co komu a. **O. ś.** za co komu = *odwdzięczyć ś., wywdzięczyć ś., odwdziemić ś., wywdziemić ś., odplacić, odplacić ś., wypłacić ś.*: Odsłużyć (a. odsłużyć ś.) ci na weselu. Nie będę miał czym O. za łaski jego. L. Odsłużyć Was Panu tę łaskę. Troc. Takiego człowieka nie najdzie, któryby Panu dobrodziejstwa jego O. mógł. Białob. Tego starania całym życiem moim O. ci nie potrafię. L. Dziwna łaska Twoja, Boże, któż z nas ją O. ci może? K. G. Ej, królu! czy ten lennik twym wnukom gorzko nie odsłuży! Wor. <Od + Służyć>

Odsmażyć, a, ał *osmażyć naleźycie, wysmażyć*: Gdyby ich nie odwołano i nie odsmagano, jak dzikim, drapieżnym zwierzętom, trudnoby ś. im obronić było. Krasz. <Od + Smażyć>

Odsmarowanie, a, blm., czynność cz. **Odsmażyć**.

× **Odsmarować, uje, ował** *wysmarować dobrze, nasmarować dokładnie, porządnie*: Sznurek kredą odsmarowany. Jak. J. <Od + Smarować>

× **Odsmarowanie, a**, blm., czynność cz. **Odsmarować**.

× **Odsmętnić, i, il** *pozbawić charakteru smętnego*: Wiara bez granie jedna tylko zdoła O. los ludzki na ziemi. Krasin. <Od + *Smętnić, od Smętny>

× **Odsmętnienie, a**, blm., czynność cz. **Odsmętnić**.

Odsmradzać, a, ał p. **Odsmrodzić**.

Odsmradzenie, a, blm., czynność cz. **Odsmradzać**.

Odsmrodzenie, a, blm., czynność cz. **Odsmrodzić**. **Odsmrodzić, i, il**, nied. **Odsmradzać** *pozbawić smrodu, wywietrzyć ze smrodliwych wyziewów*. <Od + Smrodzić>

Odsnować, uje, ował, nied. **Odsnowywać** i. *odbyć, skończyć snowanie*. 2. *odwinąć snowanie, zdjąć osnovę jakiej tkaniny*. <Od + Snować>

Odsnowanie, a, blm., czynność cz. **Odsnować**.

Odsnowywać, a, ał p. **Odsnować**.

Odsnowywanie, a, blm., czynność cz. **Odsnowywać**.

Odsondować, uje, ował *zbadać, zgruntować, wymierzyć za pomocą sondy*: Starannie O. brzeg ławy, zaspy lub podobnej grobli. Pol. <Od + Sondować>

Odsondowanie, a, blm., czynność cz. **Odsondować**.

[**Odsosiek, ska**, lm. ski] p. **Osesek**. <Od + *Sosek, ol Ssać, prawdopodobnie pod wpływem ruskim>

Odspać, śpi, spał p. **Odespać**. <Od + Spać>

Odspałować, uje, ował *leśn. przeszloroczną spałą nanowo odświeżyć, to jest, po obu stronach spały cokolwiek kory obumarłej aż do żywej zernąć i z tejże żywicy stwardniałą wraz z wiórkami drewna wystrugać*. Śl. wil. <Od + Spałować>

Odspalowanie, a, blm., czynność cz. **Odspałować**.

Odspanie, a, blm., czynność cz. **Odspać, *odsapanie**.

† **Odspodek, dku**, lm. dki, × **Odespód** *spodnia strona, spód*: Rydlem ziemnej tłustości dobywać, a O. na wierzeh wywracać. Trzyce. Osieł z wilkiem pospołu drzewo przecierali: osieł z wierzchu, a wilk na odspodku. Papr. <Od + Spodek>

† **Odspodni, †Odspodny** *spodni, dołny*: O. brzeg rury. Dek. Miedzy linjami jednak o siebie idącemi, to jest miedzy zwierchnią i miedzy odspodnią. Grz. <Od + Spodni>

† **Odspodny p. Odspodni**. Troc. <Od + *Spodny = Spodni>

† **Odspodz p. Odspód**. Sien. <Od + Spód>

[**Odspokoić, i, il**] *zaspokoić*. <Od + Spokoić>

[**Odspokojenie, a**, blm.] czynność cz. **Odspokoić**.

Odspołecznić, i, il *oddalić, oddzielić od społeczeństwa, pozbawić cech społecznych*. **O. ś.** *oddalić ś., odstrychnąć ś. od społeczeństwa, zerwać ze społeczeństwem*: Musi nazad zespolęczyć ś. w tym, w czym ś. samo odspolęczyło. Krasin. <Od + Społecznić>

Odspołecznienie, a, blm., czynność cz. **Odspołecznić**: Rozbiór był odspolęczeniem społeczeństwa europejskiego. Krasin.

Odspołecznienie się, a ś., blm., czynność cz. **Odspołecznić** ś.

× **Odsposobić, i, il** *wyposażyć, zaopatrzyć*: Córkę sam rotmistrz jeszcze odsposobił. Pol. <Od + Sposobić>

× **Odsposobienie, a**, blm., czynność cz. **Odsposobić**.

Odspowiadać, a, ał *wynagrodzić spowiedzią, odrobić przez spowiedź*: Nabroiłem tyle grzechów, że tego przez długie czasy nie odpowiadam, nie odposzczę, nie odmodlę, nie odśpiewam. Dyg. × **O. ś.** *odbyć spowiedź, wypowiedać ś.* L. <Od + Spowiadać>

Odspowiadanie, a, blm., czynność cz. **Odspowiadać**.

× **Odspowiadanie się, a s.**, blm., czynność cz. **Odspowiadać s.**

† **Odspód, † Odespód, † Odspodz, † Odespodz** przys. *od spodu, od dołu*: Brud jaki O. odskrob. Trzye. <Od + Spód>

† **Odspółkować, uje, ował odłączyć, oddzielić, odseparować, odgraniczyć. † O. s. odłączyć s., oddzielić s., odseparować s., odgraniczyć s.**: Spieszno s. Mityrydates pod Peluski zamek podszańcował, którym s. od Syrii Egipt odspółkował. Bardz. <Od + Spółkować>

† **Odspółkowanie, a, blm.**, czynność cz. **Odspółkować.**

† **Odspółkowanie się, a s.**, blm., czynność cz. **Odspółkować s.**

Odsprychowy anat.: Żyła odsprychowa p. **Odpromienny.** <Od + Sprychowy>

Odsprzedać, a, ał, Odprzedać, nied. **Odsprzedawać, Odprzedawać odstąpić za pieniądze**: Był zmuszony majątek swój gniazdowy O. Rol. <Od + Sprzedać>

Odsprzedanie, a, blm., Odsprzedaz czynność cz. **Odsprzedać.**

Odsprzedawać, je, ał p. Odsprzedać.

Odsprzedawanie, a, blm., czynność cz. **Odsprzedawać.**

Odsprzedaz, y, lm. e p. Odsprzedanie. <Od + Sprzedaż>

Odsssać, ssie, ssał p. Odessać: Odssane psiaki oddają s. na wychowanie dzierzawcom (= które przebyły porę ssania). <Od + Ssać>

Odskanie, a, blm., czynność cz. **Odsssać.**

Odstać, stanie, stał, nied. Odstawać i, puścić s. swego miejsca, odsadzić s., nie przystawać, nie przylegać, sterczeć; oddzielić s., odlepić s., odleść, odejść, wzląć s.: Tak mię okładał bez wszelkiej litości, że mi niekiedy mięso odstało od kości. Zim. Ryby tak długo warzyć, aby odstały od kości. Haur. Odstały wszystkie kości moje. Bud. Niżeli odejmie chusteczki od rany, niech wodą ciepłą tak długo nakrapia, aż same wolno odstana. Krup. Okrętu stosowane boki odstawają, wodę rozpadlinami bardzo zapuszczają. Koch. J. Wyciągnął ręce i od drzewa, jak widmo, z włosem równo odrabany odstał. Słow. [Na jedno słowo odstał tak, jak kiedy piorun konar od jodły odstrzeli. Nie chciała go — zabrał s.]. Tet. (= *odskoczył, uskoczył, odsunął s., oddalił s.*). Suknia pod pachą odstaje. Rzeźba odstaje od ła. Koźnierz odstaje. Odstające uszy. Drzwi odstają (= *nie domykają s.*). Fornir na stole odstał. † O. od pirzwej rzezy (= *odbić, zboczyć, odstąpić*). 2. † O. i [O.] od kogo, od czego = *odłączyć s., odpaść, oddalić s., odstrychnąć s. od kogo, od czego, zerwać z kim, z czym, porzucić kogo, co, odstąpić kogo, czego*: Wrocław od Korony polskiej odstał r. 1322. Kł. Pomorska ziemia odstała od Mieczysława, a do Kazimierza przystała. Biel. M. Węgrowie niektórzy, od Matjusza odstawaając, do króla czeskiego przystawali. Paszk. Przystań do Boga, a nie odstawać. B. B. Miłociwy Panie, jakoż tu od Ciebie O. ? Rej (= *rozstać s. z Tobą*). Lud ten daleko ode mnie sercami odstał, a tylko chwali mię wargami. Odym. [Marysia od swej rodziny odstanie] (przez małżeństwo). Co od przyrodzenia odstaje, to być tym, co ma z przyrodzenia, przystaje. Bardz. Odstał od wiary, od posłuszeństwa. Troc (= *wyłamał s.*). 3. † O. i [O.] opuścić obowiązek, odprawić s., oddalić s., zwolnić s., odejść: Jaciem dlatego był do Waszej M. przystał, abych był miał pomoc z W. M., ale iż widzę, że próżno,

a ja zaś (= *nazad*) odstawam. Kochan. [Jasiek odstał od Matki Boski Siewny]. 4. *wystać, przestać*: Jak grzeszna królowa, w żebraczej odzieży odstoi czas pokuty swojej przed kościołem. Mick. 5. × O. kogo, co = *stanąć przy czyjej obronie, obronić go*: Nie odstałeś ani Repozina, ani Staniszy. Jeż. O. s. 1. *stawszy s. odrobić s., cofnąć s.* Co s. stało, O. s. nie może. 2. *zaszkodzić sobie przez długie stanie, zastać s.*: Jazda wszystka poszła, by s. konie nie odstały. Sienk. 3. (o płynach) *wystać s., ustać s., sklarować s.* Sł. wil. <Od + Stać>

[**Odstajać, a, ał**] p. **Odstawić.** <Z Odstawiać>

[**Odstajanie, a, blm.**] czynność cz. **Odstajać.**

Odstalać, a, ał i O. s. hut. p. Odstalić.

Odstalanie, a, blm. i. czynność cz. Odstalać. 2. p. Odstalanie s.

Odstalanie się, a s., blm., **Odstalanie** czynność cz. **Odstalać s. Łab.**

Odstalanie, a, blm. i. czynność cz. Odstalić. 2. p. Odstalenie s.

Odstalenie się, a s., blm., **Odstalenie** czynność cz. **Odstalić s.**

Odstalić, i, il, nied. Odstalać hut. zmienić stal napowrót w żelazo przez częste użycie w ogniu. O. s. zmienić s. napowrót ze stali w żelazo przez częste użycie w ogniu. <Od + Stalić>

Odstały który s. odstał, wystają: Odjawszy od twarzy garncewkę trojniaku, mówił jakby sam do siebie: o! weale niezły, O. Sienk. <Od + Stały>

Odstanawiać, a, ał i O. s. p. Odstanowić.

Odstanawianie, a, blm., czynność cz. **Odstanawiać.**

Odstanawianie się, a s., blm., czynność cz. **Odstanawiać s.**

Odstanie, a, blm., czynność cz. **Odstać**: O. od czarta, przystanie do Chrystusa. Troc.

Odstanie się, a s., blm., czynność cz. **Odstać s.**

Odstanowić, i, il, nied. Odstanawiać klacz, łanię, zubrzyęc = przypuścić do niej ogiera, rogala, żubra; zaspokoić jej popęd płciowy: Rogal odstawanawia kilka łań. O. s. (o klaczy, zubrzycey) *zaspokoivszy popęd płciowy, zapłodnić s.*: Zwierzę z zwierzęciem odstawanowio s. L. <Od + Stanowić>

Odstanowienie, a, blm., czynność cz. **Odstanowić.**

Odstanowienie się, a s., blm., czynność cz. **Odstanowić s.**

× **Odstań, i, lm. e odległość, odstęp, dystans**: Kiedy s. dziś już sztuki piękne plastycznie w całej wielkości utworów swoich rozwinęły, O. ich od dzieł pięknych natury jest niesłychana. Sł. wil. <Od + Stań>

Odstawa, y, lm. y i. odstawienie, odwóz, odwózka, dostawa: Zapłacić za przewóz towaru z odstawa na miejsce. 2. [O.] *odprawa*: Daj mu odstawa. <Od + *Stawa, ST(O)>

Odstawać, awa a. aje, awał i O. s. p. Odstać. <Od + Stawać>

Odstawanie, a, blm., czynność cz. **Odstawać.**

Odstawanie się, a s., blm., czynność cz. **Odstawać s.**

Odstawiać, a, ał i [O. s.] p. Odstawić. <Od + Stawiać>

Odstawianie, a, blm., czynność cz. **Odstawiać.**

[**Odstawianie się, a s.**, blm.] czynność cz. **Odstawiać s.**

× **Odstawiciel, a, lm. e ten, co odstawił a. odstawi**: Aureljan jest prawdziwym odstawicielem

państwa. Lel. (= *odnowicielem, restauratorem*).
<Od Odstawić>

Odstawić, i, il, nied. Odstawiać, × Odstawować I. *postawić napowrót na swoim miejscu*: Skoro głód je ominie, a odstawią stoły, stracone wspominają swoje przyjaciół. Koch. J. Odstawione na dawne miejsce powywracane w rozruchu obraży. Nar. Ziemiopłazy niektóre, gdy je na wznak przewrócisz, póty ś. w różne przeguby skręcają, aż siebie na miejsce odstawią i własną sobie postawę przywróca. Pileh. Lekarz złamaną kość spoił, a wyruszoną na miejsce odstawił. Pileh. (= *nastawił*). **2.** × O. *nanowo postawić; odbudować*: Co ogień pochłonie, to pracowita ręka pięknie i wspaniale odstawi. Pileh. O. świątynię. L. Konon za perskie pieniądze zwałone mury odstawił. Lel. Lepiej jest nanowo sobie zjednać i niejako O. przyjaciela, niżeli oplakiwać. Pileh. **3. a.** [**Odstajać**] *postawić dalej, przestawić na dalsze miejsce, odsunąć*: O. stół od ściany. Przystaw do ognia w garku, niech zawre, potem odstaw i ostudź. L. Odstaw garnek od ognia. Troc. Odstaw kartofle, bo ś. już ugotowały. O. dziecko od piersi = *odsadzić, odłączyć, + odchować*. **4.** O. na miejsce towar = *odnieść a. odwieźć*. O. na miejsce areштanta = *odprowadzić a. odwieźć pod straż*. **5.** × O. świadków = *odrzuć, nie przyjmując, wyłączyć*: Odstawując dobrowolnie powód świadków, puścił stronę na przysięgę. St. lit. Gdyby sąd uznał, że przeciwnik świadkom próżno ganił i odstawił, tedy takowy odstawiący tych świadków każdego świadka powinien nawiązać. St. lit. **6.** † O. *odsunąć, odsadzić, pominać*: Bóg, odstawiwszy Saula, wzwiódł Izraelitom Dawida za króla. Bud. **7.** [O. kogo] = *pozbyć ś. kogo żartami, wyśmiać go*. **8.** × O. żołnierzy = *przenieść z etatu wojennego na garnizonowy*. Nar. **9.** cz. ni. gm. a. [O. ś.] *usunąć ś., iść precz, odczepić ś.* **10.** myśl. = a) O. odwieziony kurek u strzelby = *z drugiego spustu na pierwszym postawić*. b) O. nastawioną pułapkę = *spuścić*. <Od + Stawić>

Odstawienie, a, btm., czynność cz. Odstawić.
[Odstawienie się, a ś., btm.] czynność cz. **Odstawić ś.**

[**Odstawka, i, lm. i**] **I. dymisja**: Od kilku lat był już w odstawce i nosił tytuł *consul antiquus*. Kaczk. **2. rodzaj gry w piłkę**. <Od + Stawka>

Odstawny I. × O. *odstający, sterczący*: Długa twarz o wielkich odstawnych uszach. Mqrz. **2.** † List O. = *dymisja na piśmie; kartka zwolnienia*: Bez listów odstawnych i pożegnania sługa od pana odjeżdżać nie ma. St. lit. **3.** [O.] *dymisjonowany*: Dwóch odstawnych żołnierzy stojących przy stole obejrzeni ś. Krasz. **O., ego, lm. i rz. kol. człowiek, pilnujący bytła więzionego**. <Od Odstawa>

× **Odstawować, uje, ował p. Odstawić.**

× **Odstawowanie, a, btm., czynność cz. Odstawować, odstawianie.**

Odstąpić, i, il, † Odstąpić, nied. Odstępować I. skąd, od kogo, od czego = *odejść, odsunąć ś., oddalić ś., cofnąć ś., umknąć ś., postąpić nieco dalej*: O. od ściany. Nie odstąpi ani na krok (= *nie ustąpię*). Przednie stráže zaczęły odstępować od nieprzyjaciela. Nasze przeredzone nieprzyjaciele odstępować poczyniły. Warg. Przen.: Dla złości ich odstąpiła od nich święta opieka Jego. Rej. Przen.: *zrobić odstęp, zostawić przedział*: Linjując, odstęp na palec. **2.** *odczepić ś., odejść, iść precz, odplątać ś., oddalić ś. od kogo, opuścić kogo, woli-*

nić go od siebie, zostawić go w pokoju: Natręcie, odstęp ode mnie! **3.** kogo = *opuścić, porzucić, zostawić go bez pomocy, zostawić samego, odejść go*: Tak ciężką chorobą był zdjęty, że go doktorowie odstąpili. Birk. Na krok go nie odstępują. Przyjaciele go odstąpili (= *odwrócili ś. odeń*). Odstąpieni od wszystkich, wyjąwszy trochę przyjaciół. Kłok. Odwaga i przytomność przestają być straszne, gdy je siła odstąpi. Choin. Kto Boga odstąpi, Pan Bóg też onego. Paszk. Odstępuję kogo = *nie trzymam z nim*. Kn. Jazbym w nieszezęściu mogła O. Barbary? Fel. Nie mniemaj, królu, że gdy nas odstąpisz, odstąpi nas równie i potężna Przedwiecznego prawica. Niem. **4.** od czego, a. czego, przen. *zaniechać, rzec ś., wyrzec ś. czego, odsunąć ś., usunąć ś. od czego, wycofać ś. z czego, zerwać z czym, porzucić co*: O. od zamiaru. O. od obłędzenia. O. od myśli zrobienia czego (= *rozstać ś. z nią, nie obstać przy niej*). O. od pretensji. Ciężka była rzecz O. deliej domowych zbiorów i majątności, a cudze za granicą pocierać kąt. Pas. O. od spółki (= *wystąpić z nią*). O. od dzierżawy (= *zrzucić ś. z niej*). O. od Boga, od wiary = *opuścić ją; porzucić; odłączyć ś., odstrychnąć ś., odszepić ś., odpaść, odstąpić od...*: O. od kościółki (= *oderwać ś.*). O. prawa = *minąć ś. z nim, nie trzymać ś. go*: Ten, co ręką mści, już prawa odstępuje. Skr. O. od posłuszeństwa (= *wyłamać ś.*). Bóg nas ostrzega, abyśmy od złego odstępowali, a do dobrego przystępowali. Lat. Daj (Boże), bych ze nie odstąpił od Twojej prawdziwej drogi. Sekl. (= *nie zeszedł z niej*). Wojski nie odstąpił dawnego zwyczaju. Mick. O. od założenia, od materji = *zboczyć, odejść, odbiec, oddalić ś.* × Od rozumu O. Błaż. (= *odejść; postradać, stracić rozum a. postąpić nierozumnie*). **5.** O. coś z ceny, ze swych pretensji = *ustąpić, spuścić, opuścić*. **6.** co a. czego komu = *oddać, ustąpić, odprzedać*: Pokojem w Andruszewie, 1667, Śmoleńsk, Siewierz, Czernichów i Ukraina Zadnieprska Moskwie odstąpiona. Lel. Kupiec ten odstępuje towaru po własnej cenie (= *zbywa, sprzedaje*). Zdało ś. śluszczą rzeczą podkomorzynie wzywać niewdzięcznika ze wszystkich odstąpionych mu dóbr. Szaj. Żona po śmierci męża wiana, byle zapisanego O. może, komu chce. L. <Od + Stąpić>

[**Odstąpielec, lca, lm. lcy**] **p. Odstępca.**

Odstąpienie, a, btm., Odstępstwo czynność cz.

Odstąpić: Koń wierzgnął zaraz po jego odstąpieniu. Troc. O. przyjaciela. Troc. O. od poddaństwa, od zwierzchności. Troc. O. od posłuszeństwa zakonnego, wystanie z zakonu. Kn. O. od wiary. Troc. Sady stronie O. nakazały. Troc. O. od rzeczy, od materji. Troc.

Odstemplować, uje, ował co = *opatrzyć stemplem, odcisnąć na czym stempel*. **O. ś. odbić ś., odcisnąć ś., odznaczyć ś.**: Fartuch, na którym odstemplowały ś. wszystkie dzieje kuchenne. Krasz. <Od + Stemplować>

Odstemplowanie, a, btm., czynność cz. Odstemplować.

Odstemplowanie się, a ś., btm., czynność cz. Odstemplować ś.

Odstenografować, uje, ował *odpisać za pomocą stenografji*: Przemówienie marszałka dosłownie odstenoграфował. Rog. <Od + Stenografować>

Odstenografowanie, a, btm., czynność cz. Odstenografować.

× **Odsterkać, a, ałi** × O. ś. p. **Odsterknąć.**

× **Odsterkanie, a, btm., czynność cz. Odsterkać.**

× **Odsterkanie się, a ś., btm., czynność cz. Odsterkać ś.**

× **Odsterknać, nie, nał, nied.** × **Odsterkać** *l. odtrącić, odepchnąć, odstrychnąć, odsunąć, usunąć, oddalić, oderwać*: Jeśliby kto, chcąc O. tego, który rozgraniczenia prosi, przał go być krewnym, do sądu ś. odesła. Herb. Chciano je prawem od występuku w dobra ojezyste O. Herb. × **O. ś. odsunąć ś., usunąć ś., oddalić ś., oderwać ś., odstrychnąć ś. od kogo, od czego, zerwać z kim, z czym**: Zaczynem ś. odsterknał od siebie... Czahr. <TERK>
× **Odsterknieć, a, blm., czynność cz. Odsterknać.**

× **Odsterknieć się, a ś., blm., czynność cz. Odsterknać ś.**

Odsterować, uje, ował, !Odstyrować sterując, odwrócić, odepchnąć; odbić, odłożyć: O. od brzegu. O. łódź od brzegu. Sł. wil. <Od + Sterować>

Odsterowanie, a, blm., czynność cz. Odsterować.

Odstęp, u, lm. y, †Odstęp *l. odstąpienie, odwrót*: Lew, gdy gwałt, któremu podołać nie może, na ś. widzi, O. czyni, ale zlekka ustępuje, gotów z nieprzyjacielem czynić i na ustępie. Birk. 2. †O. *odstąpienie, odstępstwo*: O. od Boga, wiary = *odszczerpięstwo, apostazja*. Groza wspomnieć na one odstępy od prawdziwego pasterza, a przystania do szubrawców. Birk. 3. †O. *morski = odpływ*. L. 4. *odległość, przedział, dystans*: O. między wierszami. Odstępy między szwadronami i bataljonami. Porozstawiani w pewnych odstęпах. W równych odstęпах czasu. 5. †O., †**Odstęp** *czego komu = odstąpienie, ustąpienie, przekaz, cesja*. L. 6. × Punkt odziemny i doziemny, odsłoneczny i dosłoneczny biegu planet, wszystkie te punkta spólnym imieniem zowią ś. odstęпами, *absides*, stąd linja odstępow. Hube. 7. druk. *interlinja*. 8. kol. część toru kolejowego pod dozorem dróżnika, *dystans*: O. miejscowy = *przeźreń na torze kolejowym, opatrzona sygnałami stajemi*. <Od + Stęp, STEP>

Odstępca, y, lm. y, †Odstępień, †Odstępnik, [Odstąpienie] ten, co odstępuje a. odstąpił od czego: O. od wiary, Boga, zasad = *odszczerpieniec, apostata, renegat, przemiewierca*. Człowiek O. chodzi z przewrotnymi usty. Wuj. Stali ś. pysznemi i odstępcami enoty. L. O. od posłuszeństwa twego. Skar. Turcy najslawniejsze ekspedycje przez odstępców od wiary chrześcijańskiej odprawowali. Kłok. O. od swego obozu (= partji) = *zbieg, dezert, uciekinier*. O. zwierchności. Troc (= *buntownik*). <Od Odstąpić>

Odstępczo przys. od Odstępczy.

Odstępczy przym. od **Odstępca**; **Odstępny**: O. margrabia nie należał wcale do rady hrabiego Paryża. <Od Odstępca>

Odstępczyni, i, lm. e forma ż. od **Odstępca**.

†**Odstęp**, *pku, lm. pki l. p. Odstęp*: Sędzia, potwierdzając kupno jakiego imienia, opowiada on O. temi słowy: Pan N. zdawa etc. Groie. 2. *odstąpienie, ustępstwo, wyjątek*: Czy są słuszne jakieś przyczyny rozvodu? Dla ułomności i złości natury bywają odstęпки; bywają, ale niestuszne. Petr. <Od Odstęp>

†**Odstąpić, i, il p. Odstąpić**: Miły gościu, niechaj mię teraz, a odstęp mi od okna z wiatru, boć mi wielmi duszno. Fort. Oglądaj, mój miły synu, iże nikakiej od ciebie O. nie mogę. Op. Odstępi przeto maluśko ode mnie. Op. <Od + STEP>

†**Odstąpienie, a, blm., czynność cz. Odstąpić, odstąpienie.**

†**Odstąpienie, pnia, lm. pnie p. Odstępca**: Okroczyłeś odstępie, a Pan pomógł tobie. Kochan.

Kto mówi królowi: odstępniiu abo zbiegleze? kto zowie książęta bezboźnemi! Leop. <Od + STEP>

Odstępne, ego, blm. zapłata za odstąpienie czego: Panna Eliza bogatszą będzie, bo amant O. zapłaci. L. Dałem dwa dukaty odstępnego. <Od Odstępnny>

Odstępnie przys. od Odstępnny. L.

†**Odstępnik, a, lm. cy p. Odstępca**: Biskupa odstępnikiem i apostatą uczynił. Skar. O. Arjanin. Skar. Wszysey ci książęta są odstępnicy, wszyszy ś. pokazili. Leop. <Od Odstępnny>

Odstępnny l. a. Odstępczy, × Odszczerpieński odstępnijacy, porzucający, odstępcem właściwy: Sektę Schiów Turcy za najbardziej odstępną od prawdziwej wiary mają. Kłok. (= *najbardziej oddalona, różna*). Ta wiara najbardziej od prawdziwej jest odstępnna. Troc. Odstępnna to od rzezy mowa. Troc. Naród O. Wor. (= *z odstępców złożony*). 2. przym. od **Odstęp, Odstęp**, *na odstępniiu komu czego polegający*: Ugoda odstępnna. L. (= *przelew, cesja*). <Od Odstęp>

Odstępować, uje, ował p. Odstąpić. Odstępowanie, a, blm., czynność cz. Odstępować.

Odstępstwo, a, lm. a odstąpienie, oderwanie ś., odpadnięcie od czego, sprzeniewierzenie ś. czemu, odszczerpięstwo, apostazja: O. od Boga, wiary, zasad. Łączn. O. od kościoła. Skar. Po odstępstwie duchownych ruskich od książąt nadane majątności są im odjęte. Smotr. O. Juljana. Skar. Bał ś. cesarz tego wojownika dla odstępstwa jakiego. Skar. (= *sprzeniewierzenia ś., zdrady*). Życie pełne rozwiozłości i odstępstwa od prawideł samego rozumu. Koss. <Od + STEP>

Odstojnik, a, lm. i l. cukr. p. Osadnik. 2. piw. kaul filtracyjny, kaul pomocniczy, służący do odcedzania klarownej brzezki od masy zawiernej. <Od + ST(O)>

Odstojny przeznaczony do odstawiania ś., klarowania ś. Piw.: Fasy odstojne (= *do odstawiania ś. w nich piwa*). <Od + ST(O)>

Odstosować, uje, ował kraw. wyszyć, dając drugi szereg sztychów na krzyż z pierwszemi. <Od + Stosować>

Odstosowanie, a, blm., czynność cz. Odstosować.

†**Odstradać, a, al l. czego = odzalać, poświęcić, narazić, wyrzec ś., zaryzykować**: By ujęć jego rąk, trzeba z chęcią O. żywota. Min. Woleliby majątności, zdrowia, gardła na ostatek O., anizeli ś. w czym komu przeniwierzyć. Błaż. Wisi na pożarcie dana Dziwowi Andromeda odstrodana. Susz. 2. *odzyskać, odszukać*: Ktoby zbiegłego przyjął potępieńca, spólna go za to czekała szubienica, musiał wszystkiego O., odszukać. Chr. <Od + Stradać>

†**Odstrodanie, a, blm., czynność cz. Odstradać. [Odstrodować, uje, ował] p. Ekstradować.** <Łć. extradere>

[**Odstrodowanie, a, blm.**] czynność cz. **Odstrodować.**

Odstrajać, a, al i O. ś. p. Odstroić.

Odstrajanie, a, blm., czynność cz. Odstrajać. Odstrajanie się, a ś., blm., czynność cz. Odstrajać ś.

Odstraszać, a, al i O. ś. p. Odstraszyć.

× **Odstraszalność, i, blm., rz. od Odstraszalny**: O. przestępcy.

× **Odstraszalny którego łatwo odstraszyć**: Charakter, organizm O. <Od Odstraszać>

Odstraszenie, a, blm., czynność cz. Odstraszać.
Odstraszenie się, a ś., blm., czynność cz. Odstraszać ś.

Odstraszenie, a, blm., czynność cz. Odstraszyć.
Odstraszenie się, a ś., blm., czynność cz. Odstraszyć ś.

Odstraszyć, y, ył, nied. Odstraszać 1. *odpędzić strasząc; odpłoszyć, przepłoszyć*: Psa od słoniny, pijaka od flaszki nikt nie odstraszy. Min. 2. *odstręczyć, zniechęcić, zrazić*: O. kogo od przedsięwzięcia. Opryskliwością odstraszyłeś mi kupujących (= *wystraszyłeś*). 3. lut.: O. żelazo, surowinę roztopioną = *przez raptowne oziębienie sprawić, że stężeje*. 0. ś. *odstręczyć ś., odstrychnąć ś., zniechęcić ś., zrazić ś. czym*: O. ś. trudnością zadania (= *przerazić ś., ulęknąć ś.*). <Od + Straszyc>

Odstręczać, a, ał i O. ś. p. Odstręczyć.

Odstręczająco w sposób *odstręcający, odpychający*: Te sprawy niepocześnie, a nawet O. przedstawiają ś. w chwili obecnej.

Odstręczanie, a, blm., czynność cz. Odstręczać.
Odstręczanie się, a ś., blm., czynność cz. Odstręczać ś.

Odstręczenie, a, blm., czynność cz. Odstręczyć: Każdej kary celem jest O. od przestępstwa. Ostr.

Odstręczenie się, a ś., blm., czynność cz. Odstręczyć ś.

Odstręczyć, y, ył, nied. Odstręczać 1. *zrazić, zniechęcić, odstraszyć*: Niegrzeczność kupca odstręcza kupujących. Zacząłem mu przekładać, jako takowemi sposoby na zawsze mnie od domu swojego odstręczył. Kras. Fałszywy wstyd wielu od enoty odstręcza. Kras. Sposobem przyjęcia dumnym i odrażającym wszystko sąsiedztwo od siebie odstręczył. Kras. Niech drudzy myślą, jak chcą: nie powinno nas to odstręczać od dobre myślenia. Kras. Niech jednak to ciebie nie odstręczy. Tremb. Nie odstręcaj ich od języków cudzoziemskich. Śniad. Przeciwności odstręcają człowieka słabego. Brodz. Naleganiem do kielichów na zawsze mię od domu swego odstręczył. Kras. 2. O. komu co = *odradzić*. 0. ś. *zrazić ś., zniechęcić ś., odstrychnąć ś.*: Kundmani odstręczyli ś. wygórowanemi cenami. <Od + Stręczyć>

Odstroić, i, il, nied. Odstrajać 1. † O. kogo = *rozbrać, wyzuć kogo ze stroju*. Troc. 2. O. narzędzie muzyczne = *pozbać stroju, rozstroić*: Brzęk odstrojonych, a ciągle szarpanych strun harfowych. Wilk. Lutnia, nastrojona dla zgodnych dźwięków, jest wzdzięczna; odstrojona zaś, gdzie głosy z zgodnej melodji wykroczą, jest przykrą. Żarn. O. ś. *rozstroić ś., stracić stroj*: Odstroić ś. instrument, regał, lutnia. Kn. <Od + Stroić>

Odstrojenie, a, blm., czynność cz. Odstroić.

Odstrojenie się, a ś., blm., czynność cz. Odstroić ś.

× **Odstronić, i, il odłożyć; odwrócić, odchylić**: O. na stronę, czyli na bok odłożyć. L. Stał mocno, na jej te mowy nie dbając, odstronił twarz swą męską, postawę zuchwałą wzięwszy na ś. Szymon. <Od + Stronić>

× **Odstronie, a, lm. a ustronie, ustron, ubocze**: Na ostroniu leżąca wioska. Śl. wil. Niech będzie w ostroniu niedociekła tajemnica dzielności duszy naszej nad ciałem. L. <Od + *Stronie, od Strona>

× **Odstronienie, a, blm., czynność cz. Odstronić.**

† **Odstronny odłączony, oddalony, różny**: Duch św. w bóstwie od Boga istnością nie jest O. K. G. <Od + Stronny>

Odstrugać, a, ał, nied. Odstrugiwać *strugając odjąć*. L. <Od + Strugać>

Odstruganie, a, blm., czynność cz. Odstrugać.
Odstrugiwać, iwa a. uje, iwał p. Odstrugać.
Odstrugiwanie, a, blm., czynność cz. Odstrugiwać.

Odstrużki, ów, blp. cząstki odstrugane, wióry, trzaski, ostrużyny. <Od + STRUG>

Odstrychać, a, ał i O. ś. p. Odstrychnąć.
Odstrychanie, a, blm., czynność cz. Odstrychać.
Odstrychanie się, a ś., blm., czynność cz. Odstrychać ś.

Odstrychnąć, nie, nał, nied. Odstrychać 1. *zgarnąć strychulcem do równości*: Odstrychnij strychulcem zboże w koreu. Troc (= *zbiierz do równości z wrębami korca*). 2. przen. *odsadzić, oddalić, odsunąć, usunąć, odłączyć, oddzielić, odciąć, odtrącić, odepchnąć*: Tadeusz i sąsiadka... odstrychnęli od siebie mimowolnie głowy. Mick. Bał ś. go, aby go bracia od państwa nie odstrychnęli. Biel. M. Od senatorstwa go odstrychnął. W arg. Żadną cząstką twojego ducha nie był odstrychnięty od koła bratniego. Słow. O. kogo od urzędów, od przyjaźni, od łaski swojej. Troc. O. ś. 1. *odsunąć ś., usunąć ś., zohojętnieć, odwrócić ś., odłączyć ś., zerwać z kim a. z czym, odstręczyć ś., zrazić ś., odstrzelić ś., odszczepić ś.*: Zwykle dobrzy i chwaleni uczniowie odstrychają ś. od koleżeństwa. Jeż. W zagranicznych szkołach młody chłopiec odstrycha ś. od kraju. Wit. O. ś. od Boga, od religji (= *odpaść; odstąpić od Boga, od religji*). Odstrychnęli ś. odeń wszystkie kupujący. <Od + *Strychnąć, od Strych>

Odstrychnienie, a, blm. p. Odstrychnięcie: O. od łaski, od urzędu. Troc.

Odstrychnienie się, a ś., blm. p. Odstrychnięcie ś.: O. ś. Majnotów ściągnęło nowe kłeski na Grecję. Mick.

Odstrychnięcie, a, blm., Odstrychnienie czynność cz. **Odstrychnąć.**

Odstrychnięcie się, a ś., blm., Odstrychnienie ś. czynność cz. **Odstrychnąć ś.**

Odstrychnięty, Odstrychniony, † (jako orzeczenie) **Odstrychnion i. im. od Odstrychnąć. 2. im. od Odstrychnąć ś.**

† **Odstrychnion p. Odstrychnięty**: Nie ma też być żaden w mieściech od religji swej gwałtem przez żadną zwierzchność odwołzon, ani od urzędów, bractw, kupowania imion (majętności) O. Proces konfeder. 1606. Żydzi ułożyli, aby od bóżnicy był O., któryby go Chrystusem zwał. Sekl. (= *wyłaczony, wykluczony, wykłety*).

Odstrychniony i. p. Odstrychnięty: O. od łaski, od urzędu. Troc. Kazimierz od dziadu O., na opiece u Władysława ostał. Błaż. Książę pruski do rady należy i od elekcji słusznie nie ma być O. Biel. M. 2. *który ś. odstrychnął*: Te krainy od ciała Królestwa Polskiego i uległości odstrychnione i oderwane były. Lel. Zadnia straż nie mogła być posiłkowana od średniego szyku, daleko od niej odstrychnionego. Ustrz.

Odstrzał, u, lm. y myśl. 1. ilość ubitej zwierzynej przez odstrzelenie jej od ogólnej liczby zwierza w rewirze myśliwskim. 2. to, co odstrzelono: Znajdziemy O. w postaci sierści lub pióra, przyproszonych w tym właśnie miejscu, gdzie zwierza strzał otrzymał. <Od + Strzał>

Odstrzałkowy anat.: Żyła odstrzałkowa p. **Odtydkowy.** <Od + *Strzałkowy, od Strzałka>

Odstrzelać, a, ał i O. ś. p. Odstrzelić. <Od + Strzelać>

Odstrzelanie, a, blm., czynność cz. Odstrzelać.

Odstrzelanie się, a ś., blm., czynność cz. Odstrzelać ś.

Odstrzelenie, a, blm., czynność cz. Odstrzelić. Odstrzelenie się, a ś., blm., czynność cz. Odstrzelić ś.

Odstrzelić, i, il, nied. Odstrzelać, Odstrzeliwać 1. a. O. ś. *odpowiedzieć strzałem na strzał, strzelić nawzajem*: Zaczęli do nas strzelać, nasi odstrzeliwali. L. O. komu. Sł. wil. Przen.: Z łbem łysym, gdzie jak z Rembrandta obrazu odstrzeliwało słońce. Słow. (= *odbijają ś.*). Strzelały i odstrzeliwały wejrzenia, słowa dwuznaczne, śmiechy wiele mówiące. Krasz. Przen.: *odpowiedzieć gracko, dosadnie, śmiało, odpalić, odciąć*: Na żarty dworzani żartami odstrzelał Mick. Jak ś. pani ma? — Sługa pana doktora — odstrzeliła baba. 2. *strzeliwszy odciąć, oderwać, oddzielić, ustrzelić*: O. komu palec, nogę, rękę. Na jedno słowo odstał tak, jak kiedy piorun konar od jodły odstrzeli. Tet. Myśl.: *ubić część zwierzymy ze stada*. 3. *przen. odciąć, oderwać, oddzielić*: Wy tedy, których od Afryki oddzieliło i Śródziemne morze odstrzeliło. Klon. 4. *strzelaniem odbronić*: Nacisnęła ś. ich moc pod owe hulajgorody, chcąc, żeby ich odstrzeliwano, oni bowiem odstrzeliwać nie mogli Pas. 5. *strzelaniem odpędzić, odpłoszyć, odbić*: Odstrzelono od miasta nieprzyjaciela kulami, procami, strzałami. Troc. Tatarowie strzałami, jak gradem, od przeprawy Litwę odstrzeliwali. Błaż. Przen.: *odstręczyć, zniechęcić, zrazić, oderwać, odstrychnąć*: To ich wielu od nauk odstrzela, odbija. Mącz. 6. *przen. odbić, zwrócić*: Cytryna odstrzela słońce liściem zwierciadlanym. Słow. (Róża) balsamy, których niebo jej udziela, w wonnych kadzidłach ku niebu odstrzela. Mick. 7. *cz. ni. bot. strzałę, czyli szybko rosnącą gałąźkę wypuścić*. O. ś. l. p. wyż.: Zaczęli do naszych strzelać; nasi wzajemnie odstrzeliwali ś. Boh. Szlachta z niewielu rusznice rzadka ś. odstrzela. Mick. Przen.: Oto stoi cytryna, na strzałki słoneczne, złote, odstrzelająca ś. liściem. Słow. 2. *przen. oddalić ś., odbić ś., odłączyć ś., odstrychnąć ś., odbić, odstąpić, odsunąć ś., odszczepić ś., oderwać ś., odpaść, odstąpić*: Który ś. od tego całe odstrzeli, już słaba strzelba i obrona jego. Rej. Tak ś. od króla odstrzelił, iż zda ś., jakoby ś. woli królewskiej przeciw. Baz. Gdy ś. hetman odstrzeli i z królem rozdzieli, śmie ś. oń kusić nieprzyjacieli. Susz. Nie ś. nigdzie nie odstrzelił od zwierchności pana swego. Rej (= *nie wyłamał ś. z pod niej*). Prawdziwa mądrość od enoty ś. nie odstrzeli. Górn. Względem stroju radzę, aby ś. nie od zwyczajmu nie odstrzeliwał. Górn. Dalekoście ś. od swych przodków odstrzeli. Kochan. Od naszych przodków już dawno ś. Polacy daleko odstrzeli. Biel M. Nie odstrzelaj ś. od kościoła prawdziwego. Wuj. (= *nie zrywaj z nim*). To, co teraz było na placu, odstrzeliło ś. od rzeczy naszej. Górn. (= *złoczyło*). Ten lud czei mię wargami, lecz serce ich daleko ś. odstrzela ode mnie. Sekl. Daleko ś. od prawdy, od rzeczy, od enoty odstrzelił. Troc. <Od + Strzelić>

Odstrzeliwać, a, ał i O. ś. p. Odstrzelić.

Odstrzeliwanie, a, lm. a czynność cz. Odstrzeliwać. Myśl.: O. jest nieprawidłowe, gdy ś. dokonywa bez względu na ilość zwierzymy. Pomimo rocznych odstrzeliwań 10—12-tu sztuk, zwierzostan ś. utrzymał. Sp.

Odstrzeliwanie się, a ś., blm., czynność cz. Odstrzeliwać ś.

Odstrzelony 1. którego odstrzelono. 2. który ś. odstrzelił: Wzrok niebieski jako słońce w maju odstrzelone od modych wód Ilea. Mick.

Odstrzyce, yże, ygł, †Odstrzygnąć, nied. Odstrzygać 1. odciąć nożyczkami: Nazbierać odstrzyzków, które tafelnik odstrzyga, rozdymając cholewy. Torz. Odstrzygnij kartę od arkusza. Troc. 2. †O. kogo od czego, przen. = *odciąć, odstrzychnąć, odpędzić, odsadzić*: Nieprzyjaciele od wszystkiego już byli odstrzygnięci. Chr. Przebrzydłego człeka jak najdalej od Rzpłtej odsadzić i O. pragnął. Pileh. Jednych od okopu odstrzygnęli, drugich, co z okopu, palili dobrze. Okol. Połowięc od wojska odstrzygnął. Troc. <Od + Strzyce, STRZYG>

Odstrzygać, a, ał p. Odstrzyce. <Od + *Strzygać, STRZYG>

Odstrzyganie, a, blm., czynność cz. Odstrzygać. †Odstrzygnąć, gnie, gł p. Odstrzyce.

†Odstrzygnięcie, a, blm., czynność cz. Odstrzygnąć.

Odstrzyżek, żka, lm. żki kawałek odstrzyżony a niepotrzebny, okravek, odcinek; w lm. *Odstrzyżki = cząsteczki, koniuszczki, odpadające przy strzyżeniu czego*: Nazbierać odstrzyżków, które tafelnik odstrzyga, rozdymając cholewy. Torz. <Od + *Strzyżek, STRZYG>

Odstrzyżenie, a, blm., czynność cz. Odstrzyce.

Odstudzać, a, ał p. Odstudzić.

Odstudzanie, a, blm., czynność cz. Odstudzać, odstudzanie, studzenie.

Odstudzenie, a, blm., czynność cz. Odstudzić, odstudzenie.

Odstudzić, i, il p. Odstudzić. <Od + Studzić>

[Odstygnać, nie, nał] p. Ostygnąć. <Od + Stygnąć>

[Odstygnięcie, a, blm.] czynność cz. Odstygnąć, ostygnięcie.

†Odstyrować, uje, ował p. Odsterować. <Od + Styrować = Sterować>

†Odstyrowanie, a, blm., czynność cz. Odstyrować, odsterowanie.

× Odsucie, a, blm., czynność cz. Odsuć.

Odsuć, suje, suł 1. × O. p. Odsypać. 2. [O.] sypiąc odmierzyć, nasypać: Odsuli każdemu po dwie ćpki pieniędzy. <Od + Suć>

[Odsunąć, nie, nał] p. Odsunąć. <Z Odsunąć>

[Odsunijęcie, a, blm.] czynność cz. Odsunąć.

Odsunąć, nie, nał, [Odsunąć, Odsunąć], nied.

Odsuwać 1. posunąć oddalić, cofnąć; odstawić: O. łóżko od ściany, garnek od ognia. Odsuń czapkę z oczu. Troc. Odległość od miasta odsuwa nas od łatwego pokupu. L. 2. *przen.*: O. kogo od czego = *usunąć, odepchnąć, oddalić, odrzucić, odsadzić, odstrychnąć*: Jędrzeja Zamojskiego chwalebna praca o układzie praw odsunięta została. L. 3. *odemknąć coś zasuniętego*: O. zasuwę (= *otworzyć*). O. drzwi = *otworzyć, odsunąć zasuwę u nich*. O. piec, komin = *O. tuł u nich; odtkać*. O. sznufkę = *wysunąć, wyciągnąć, otworzyć*. O. zastonę, firanki = *odstłonić, odkryć*. Odsuń zastonę, która twe kryje zastugi. Toł. (= *uchył zastony*). O. ś. 1. *posunąć ś., usunąć ś., cofnąć ś., pomknąć ś., odstąpić, odejść nieco dalej*: Odsuwa ś. nieznacznie. Sł. wil. Odsuń ś. nieco. 2. *usunąć ś., oddalić ś., odwrócić ś., odstrychnąć ś., zerwać z kim, z czym*: Wieś odsunęła ś. od nich całkowicie, bo nawet Maksym Lach unikał ich teraz. Krasz. <Od + Sunąć>

× Odsunienie, a, blm. p. Odsunięcie. Troc.

× Odsunienie się, a ś., blm. p. Odsunięcie ś.

Odsunięcie, a, blm., × Odsunienie czynność cz. Odsunąć.

Odsuniecie się, a s., blm., × **Odsunienie s.** czynność cz. **Odsunąć s.**

× **Odsuniony odsunięty.** Troc.

Odsurawiać, a, ał p. Odsurowić. <Od + *Sura-
rawiać, od Surowić>

Odsurawianie, a, blm., czynność cz. **Odsurawiać.**

Odsurowić, i, ii, nied. Odsurawiać zrobić napo-
wrót surowym: Sałata, odsurowiona winem, gar-
dłem s. wymiata. L. <Od + Surowić, od Suro-
wy>

Odsurowieć, eje, ał stać s. napowrót surowym,
osurowieć nanowo: Mleko w złych żołądkach odsurowieje. Sak. <Od + Surowieć, od Surowy>

Odsurowienie, a, blm. I. czynność cz. **Odsurowić. 2.** czynność cz. **Odsurowieć.**

Odsuszenie, a, blm., czynność cz. **Odsuszyć.**

Odsuszyć, y, ył odbyć suszenie, wysuszyć. L.
<Od + Suszyć>

Odsuwać, a, ał i O. s. p. Odsunąć. <Od + Su-
wać>

Odsuwalny mogący być odsuwany; dający s.
usunąć, oddalić, cofnąć, odwołać. <Od Odsu-
wać>

Odsuwanie, a, blm., czynność cz. **Odsuwać.**

Odsuwanie się, a s., blm., czynność cz. **Odsu-
wać s.**

[**Odsuwać, nie, nął i O. s.**] p. **Odsunąć.** <Od
+ *Suwać, SU>

[**Odsuniecie, a, blm.**] czynność cz. **Odsuwać.**

[**Odsuniecie się, a s., blm.**] czynność cz. **Odsu-
wać s.**

† **Odswajać, a, ał i †O. s. p. Odswoić.**

† **Odswajanie, a, blm.,** czynność cz. **Odswajać.**

† **Odswajanie się, a s., blm.,** czynność cz. **Ods-
wajać s.**

† **Odswobadzać, a, ał p. Odswobodzić.**

† **Odswobadzanie, a, blm.,** czynność cz. **Odswo-
badzać.**

† **Odswobodzenie, a, blm.,** czynność cz. **Odswo-
bodzić.**

† **Odswobodzić, i, ii, nied. †Odswobadzać** zro-
bić napowrót swobodnym, wrócić swobodę, oswo-
bodzić, wyswobodzić, wyzwolić. <Od + Swobodzić>

† **Odswoić, i, ii, nied. †Odswajać** oduczyc, od-
zwyczaić. † **O. s. oduczyc s., odzwyczaić s.:** Chłop
nasz z trudnością od nałogu pijaństwa odswoi
s. L. <Od + Swoić>

† **Odswojenie, a, blm.,** czynność cz. **Odswoić.**

† **Odswojenie się, a s., blm.,** czynność cz. **Ods-
woić s.**

**Odsworować, uje, ował, Odsforować, nied. Ods-
sworowywać, Odsforowywać** psy = odwiązać ze
swory, spuścić ze swory, rozsworować. L. <Od +
Sworować>

Odsworowanie, a, blm., czynność cz. **Odswo-
rować.**

Odsworowywać, a, ał p. Odsworować.

Odsworowywanie, a, blm., czynność cz. **Odswo-
rować.**

Odsychać, a, ał p. Odeschnąć. L. <Od +
SUCH/SCH/SECH/SYCH>

Odsychanie, a, blm., czynność cz. **Odsychać.**

Odsygnalizować, uje, ował odpowiedzieć, sygnali-
zując. <Od + Sygnalizować>

Odsygnalizowanie, a, blm., czynność cz. **Odsy-
gnalizować.**

Odsyknąć, nie, nął odpowiedzieć syknięciem, za-
syczeć nawzajem. <Od + Syknąć>

Odsykniecie, a, blm., czynność cz. **Odsyknąć.**

Odsyłać, a, lm. e I. × O. ten, co odsyła. 2.
znak pisarski, złożony z liczby, gwiazdki a. litery

w nawiasie lub bez niego, odsyłający czytelnika do
przyjśku, umieszczzonego przy takimże znaku u spo-
du stronicy. <Od Odsyłać>

Odsyłać, a, ał p. Odesłać.

Odsyłanie, a, blm., czynność cz. **Odsyłać.**

Odsyłka, i, lm. i p. Odesłanie.

Odsyp, u, lm. y I. p. Odsep: Dniestr w przy-
musowym swym łożu stałe porobił odsypy. Pol.
2. [O., **Osyyp**] owoc, wylączony przez właściciela przy
sprzedaży sadownikowi; wymiar: Wymówiłem so-
bie dwa korce odsypu do mego wyboru. 3. woj.
ilość ziemi, pochodząca z wypróżnienia przy robo-
tach fortyfikacyjnych i użyta na nasypy.

Odsypać, ple, pał, × Odsuć, nied. Odsypywać,
[**Odsypować**] I. **sypiac** oddzielić, odłączyć, odjąć;

usypać: O. nieco mąki z przepelnionego worka.

2. × O. **sypiac** odgraniczyć: Dobra odgraniczywszy,
kopcami odsypiają lub O. nakażą. Vol. 3. Rzeka
odsypuje = a) przyniła, niosi ziemię u brzegów,
robi odsyp. Zab. b) tworzy przez osadzanie piasku
na dnie: Na jej ujściu Odra odsypuje dwie kępy.

Pol. 4. **sypiac** oddać: Wziął garść krup; kaza-
łem mu O. Sł. wil. Ilaś wziął, tyle odsyp. O. zbo-
że, wzięte na nasienie. Przen.: × O. **odplacić, od-**

dać, nagrodzić: Choć mię kto i w pysk uderzy,
kiedy za swoje O. nie mogę, to sobie pięknie
mleczę. Boh. Bóg za złe źle płaci, a dobremu za
dobre zasie też hojnie odsypuje. Rej. 5. [O.]

zorać, zorać: O. na zasiew. × O. s. **osypać s.,**
obsypać s.; sypiac zawalić s.: Góra s. odsypała.

<Od + Sypać>

Odsypanie, a, blm., czynność cz. **Odsypać.**

× **Odsypanie się, a s., blm.,** czynność cz. **Ods-
ypać s.**

Odsypiać, a, ał p. Odespać. <Od + Sypiać>

Odsypianie, a, blm., czynność cz. **Odsypiać.**

Odsypisko, a, lm. a p. Odsep.

Odsypka, i, lm. i I. p. Odkład. 2. p. Odsep.

3. [O.] **odsypywanie, oranie na zimę.** <Od + SYP>

Odsypląć, pła a. ple, płał rozwiązać z sypła, od-
platać. <Od + Sypłać>

Odsypłanie, a, blm., czynność cz. **Odsypląć.**

[**Odsypować, uje, ował**] p. **Odsypać:** O. spra-
wiankę pod oziminę. <Od + *Sypować, SYP>

[**Odsypowanie, a, blm.**] czynność cz. **Odsypować,**
odsypywanie.

Odsypywać, uje, ywał i O. s. p. Odsypać.

Odsypywanie, a, blm., czynność cz. **Odsypywać.**

× **Odsypywanie się, a s., blm.,** czynność cz. **Ods-
sypywać s., osypywanie s.**

[**Odsyrzeć, eje, ał**] **zwlignąć, zmięknąć.** <Od +
*Syrzeć, SYR/SUR>

[**Odsyrzenie, a, blm.**] czynność cz. **Odsyrzeć.**

Odsysać, a, ał p. Odesać. <Od + Sysać>

Odsysanie, a, blm., czynność cz. **Odsysać.**

Odsysek, ska, lm. ski p. Osysek. <Od + SS>

Odszabasować, uje, ował odbyć, odprawić szabas:
Odszabasowawszy całą sobotę, wieczorem otwo-
rzył swój kram. <Od + Szabasować>

Odszabasowanie, a, blm., czynność cz. **Odsza-
basować.**

Odszachrować, uje, ował szachrajstwem odlu-
dzić; wyszachrować, wydurzyć, wykpić, wyycganąć,
wymanić, wyludzić. <Od + Szachrować>

Odszachrowanie, a, blm., czynność cz. **Odszachro-
wać.**

Odszaleć, eje, ał wyszaleć s., przestać szaleć,
wyszumieć s. Kn. <Od + Szaleć>

Odszalenie, a, blm., czynność cz. **Odszaleć.**

**Odszańcować się, uje s., ował s., nied. Ods-
zańcowywać s.** znieść swoje szance: Joas s. od-

szzańcował i odjechał od Jeruzalem. Leop. <Od + Szańcować>

Odszańcowanie się, a ś., blm., czynność cz. Odszańcować ś.

Odszańcowywać się, a ś., ał ś. p. Odszańcować ś.

Odszańcowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Odszańcować ś.

Odszarpać, pie, pał, Odszarpnąć, nied. Odszarpywać szarpnawszy oderwać: Kraj nam kawałami odszarpywano. Krasz. <Od + Szarpać>

Odszarpanie, a, blm., czynność cz. Odszarpać. Odszarpnąć, nie, nął p. Odszarpać. <Od + Szarpać>

Odszarpięcie, a, blm., czynność cz. Odszarpnąć. Odszarpywać, uje, ywał p. Odszarpać.

Odszarpywanie, a, blm., czynność cz. Odszarpywać.

Odszczególnić, a, ał i O. ś. p. Odszczególnić.

Odszczególnianie, a, blm., czynność cz. Odszczególnić.

Odszczególnianie się, a ś., blm., czynność cz. Odszczególnić ś.

Odszczególnić, i, il, nied. Odszczególnić wyodrębnić szczegółowo, odznaczyć w szczególny sposób, wypróżnić ostentacyjnie: Tarnowskiego na każdym odszczególniał kroku. Czof. **O. ś. odznaczyć ś. wybitnie, odróżnić ś. czymś szczególnym:** Pierwsze jego lata młodości nie odszczególniły ś. niczym. Stadn. <Od + *Szczególnić, od Szczególny>

Odszczególnienie, a, blm., czynność cz. Odszczególnić: Kronikarze prusey nazywają ich zawsze bez bliższego odszczególnienia królami Litwy. Stadn.

Odszczególnienie się, a ś., blm., czynność cz. Odszczególnić ś.

Odszczekać, a, ał, nied. Odszczekiwać i. i Odszczeknąć odpowiedzieć szczekaniem na szczekanie: Koguty wyśpiewały północ, pies odszczeknął im. Prus. Przen. pog. odpowiedzieć, odciąć ś. hardo, odgryźć ś. słowem, odwarłknąć, nied. odgadywać: Sługa odszczekuje pani. **2.** × **O. szczekaniem odpowiedzieć, ostraszyc:** Pies złodzieja odszczekał. **3.** przen. **odwołać, jak pies z pod ławy:** **O. potwarz, oszczerstwo, nieprawie pochodzenie czyje.** Gniewosz kłamstwa swego odwoływać a nadto z pod ławy odszczekiwac musiał. Błaż. Jeśli głos wzniesie śmieją potwary, daj tego doczekać, niech mają dar mówienia, ażeby **O. Kras.** <Od + Szczekać>

Odszczekanie, a, blm., czynność cz. Odszczekać: Gniewosz, skazany na **O.**, w izbie sądowej pod ławę wiazszy, zawołał: zełgałem jak pies — i po trzykroć szczeknięcie psa udał. Lel.

Odszczekiwac, uje a. iwa, iwał p. Odszczekać. Odszczekiwanie, a, blm., czynność cz. Odszczekiwac.

Odszczeknąć, nie, nął p. Odszczekać. <Od + Szczeknąć>

Odszczeknięcie, a, blm., czynność cz. Odszczeknąć.

Odszczep, u, lm. y i. a. Odszczep, [Odszczypek], × Odszczepa kawałek, odszczepiony od czego, a szczeg. od drzewa, szczepa, trzaska, łupa, odlupek, ulupek. **2. × **O. odszczepieństwo, odszczepienie ś., odpadnięcie, odstępstwo, apostazja:** Pogrozą, za rozkazem gdy nie pójdzie ślepym papież, z nim ś. rozstrzygnąć powszechnym odszczepem. L. <Od + Szczep>**

× Odszczepa, y, lm. y p. Odszczep: Z odszczepu omartwiającej przeszczepiło mię zmiłowanie Bo-

że do żywej macicy, do prawdziwej cerkwi. Smotr. <Od + Szczepa>

Odszczepać, pie, pał i O. ś. p. Odszczepić. <Od + Szczepać>

Odszczepanie, a, blm., czynność cz. Odszczepać.

Odszczep, pka, lm. pki i. p. Odszczep. **2. [O., Odszczypek]= a) odludek. b) wyrzutek społeczeństwa. <Od + *Szczep, SZCZEP>**

Odszczepiać, a, ał i O. ś. p. Odszczepić. <Od + SZCZEP>

Odszczepianie, a, blm., czynność cz. Odszczepiać.

Odszczepianie się, a ś., blm., czynność cz. Odszczepiać ś.

Odszczepić, i, il, nied. Odszczepiać i. i Odszczepać, posp. Odszczypać, nied. Odszczepywać, posp. Odszczypywać szczepiąc oddzielić, odebrać; odłupać, odrąbać, uszczepać: **O.** trzaskę. Przen.: **Z** Piastów ówczesnych ta gałąź odszczepiona najbujniej i najsilniej ś. krzewiła. Krasz. **2.** przen. **odłączyć, odsadzić, oddzielić, odciąć, odstrychnąć, odsunąć, odseparować:** **O.** od kościoła. **O. ś. i. a. Odszczepać ś., posp. Odszczypać ś., nied. Odszczypywać ś., posp. Odszczypywać ś. szczepiąc ś. odleźć, odpaść; rozszczepić ś., odłupać ś., odebrać ś.:** Kawałek listwy odszczepił ś., gdy w niego wbijano gwóźdź zbyt wielki. Jeżeli członek od członka odszczepia ś., jakie to już ciało? **L. 2.** przen. **odłączyć ś., oddzielić ś., odpaść, oderwać ś., odstrychnąć ś. od kogo, od czego, opuścić, porzucić kogo, co, odstąpić kogo, czego:** **O. ś.** od kościoła, od wiary. Język ich przez obcowanie z Ligurami odszczepił ś. od ojczystego. Ossol. Lueylla biskupów na synod, odszczepiony od Kartaginy, zwodziła. Skar. (= odszczepieńczy względem Kartaginy). **3.** anat.: **×** Dziura odszczepiona kości skalistej, dziura poszarpana, szyjna; **×** dziura dla żyły głowowej a. szyjnej, **×** otwór szyjny (foramen lacerum s. jugulare). <Od + Szczepić>

Odszczepienie, a, blm., czynność cz. Odszczepić.

Odszczepienie, nca, lm. ncy i. ten, co ś. odszczepił od kościoła, wiary, stowarzyszenia, przelocnan, odstępa, apostata, renegat. **2. wyznawca sekty, która ś. odszczepiła od prawdziwej wiary, heretyk, kacerz, schizmatyk. <Od Odszczepić>**

Odszczepienie się, a ś., blm., czynność cz. Odszczepić ś.

× Odszczepiennica, y, lm. e forma ż. od **Odszczepienie; × Odszczepienca:** Cerkiew wschodnią odszczepiennicą nazywa. Smotr. <Od Odszczepienie>

× Odszczepienca, y, lm. e p. **Odszczepiennica. Odszczepieńczy** przym. od **Odszczepienie; Odszczepieński, odstępczy, heretycki, kacerski, schizmatycki:** Książę Ostrogski rzucił hasło na Ruś całą do wojny przeciw odszczepieńczym władynom. Kał. <Od Odszczepienie>

Odszczepieński p. Odszczepieńczy: Donatus, **O.** biskup, donatystami swoim zwał ś. kazał. Skar. Grzech **O. Birk.** Namówiono go, aby stał przy stronie odszczepieńskiej. Skar. <Od + SZCZEP>

Odszczepieństwo, a, lm. a i. a. × Odszczep odszczepienie ś., odstępcstwo, apostazja, kacerstwo, herezja: Najpożyteczniejsze, lecz nowe nauki za odszczepieństwa uchodziły sztuki. **L. 2.** zb. **odszczepieńczy, kacerze, heretyctwo, schizma. <Od + SZCZEP>**

Odszczepnia, i, lm. e bot. (lilaea) ros. z rożkami błotnicowatych. <Od + SZCZEP>

Odszczepywać, uje a. ywa, ywał i O. ś. p. **Odszczepić**.

Odszczepywanie, a, b/m., czynność cz. **Odszczepywać**.

Odszczepywanie się, a ś., b/m., czynność cz. **Odszczepywać ś.**

Odszczucie, a, b/m., czynność cz. **Odszczuć**.

Odszczuć, uje, ul, **Odszczuć**, nied. **Odszczuć** *szcując odbić, odpędzić, odstrążyć*. <Od + Szczać>

Odszczuwać, a, ał p. **Odszczuć**.

Odszczuwanie, a, b/m., czynność cz. **Odszczuwać**.

Odszczykać, a, ał p. **Odszczyknać**. <Od + Szczykać>

Odszczykanie, a, b/m., czynność cz. **Odszczykać**.

Odszczykiwać, iwa a. uje, iwał p. **Odszczyknać**. **Odszczykiwanie**, a, b/m., czynność cz. **Odszczykiwać**.

Odszczyknać, nie, nał, **Odszczykać**, nied. **Odszczykiwać** *szczyknąć odłamać; uszczeniać, odskubać, odskubnąć*: Odszczykując zbytek liści, większe będziesz miał głowy kalarepy. Kluk. O. kwiatek, listek, gałązkę. <Od + Szczyknać>

Odszczyknięcie, a, b/m., czynność cz. **Odszczyknać**.

Odszczypać, ie, ał i O. ś. posp. p. **Odszczepić**. <Od + Szcypać, SZCZEP/SZCZYP>

Odszczypanie, a, b/m., czynność cz. **Odszczypać**.

Odszczypanie się, a ś., b/m., czynność cz. **Odszczypać ś.**

[**Odszcypek**, pka, lm. pki] p. **Odszcypek**. <Zam. **Odszcypek**>

Odszcypywać, uje, ywał i O. ś. posp. p. **Odszczepić**.

Odszcypywanie, a, b/m., czynność cz. **Odszcypywać**.

Odszcypywanie się, a ś., b/m., czynność cz. **Odszcypywać ś.**

Odszemrać, rze, rał *skończyć szemrać; odmówić ladażako, odmrużać, odszeptać*: Nie podobają ś. Bogu pacierze przez zęby mówione a. ladażako odszemrane. Wuj. Kapłani ich, gdy już odszemrzą godziny, tedy ani robią, ani czują (= czytają). L. <Od + Szemrać>

Odszemranie, a, b/m., czynność cz. **Odszemrać**.

Odszepnąć, nie, nał, **Odszeptać**, nied. **Odszeptywać** l. *odpowiedzieć szepem*: Ładna jesteś! szepnęłam do niej. — Ładna jesteś! odszepnęła dziewczyna, stojąca w lustrze. Orzesz. Kurczowo ręce ściskając, odszepnęła: bałam ś. Orzesz. Szepnęła jedna, odszeptowała druga. Jez. 2. **Odszeptać** = *szepcząc oddać, odczytać*: Mówiłam jej, żeby zawezwała znachorkę, któraby jej a. odszeptęła, a. odkadziła, a. odlała, a. zlizęła. Jez. <Od + Szepnąć>

Odszepnięcie, a, b/m., czynność cz. **Odszepnąć**. **Odszeptać**, cze, tał p. **Odszepnąć**. <Od + Szepnąć>

Odszeptanie, a, b/m., czynność cz. **Odszeptać**.

Odszeptywać, uje, ywał p. **Odszepnąć**.

Odszeptywanie, a, lm. a. czynność cz. **Odszeptywać**: Znów rozpoczęły ś. gotowania ziół, odszeptywania i odkadzania. Jez.

Odszklenie, a, b/m., czynność cz. **Odszklić**. Min.: *proces rozkładowy skał wulkanicznych, polegający na straceniu pierwotnej szklistości*. Siemir.

Odszklić, i, il *pozbawić pierwotnej szklistości*. <Od + Szklić>

Odszkodować, uje, ował, nied. **Odszkodowywać** *wynagrodzić szkodę, zaspokoić uszkodowanego*. <Od + Szkodować>

Odszkodowanie, a l. b/m., czynność cz. **Odszkodować**. 2. lm. a *wynagrodzenie, zapłata za szkodę, indemnizacja*.

Odszkodowywać, a, ał p. **Odszkodować**.

Odszkodowywanie, a, b/m., czynność cz. **Odszkodowywać**.

Odszkodzenie, a, b/m., czynność cz. **Odszkodzić**.

Odszkodzić, i, il *odpłacić, odwetować nabawiony szkody*: On ci za doznane zmartwienia odszkodzi. Kaczk. <Od + Szkodzić>

× **Odszlachcać**, a, ał p. **Odszlachcić**.

× **Odszlachcanie**, a, b/m., czynność cz. **Odszlachcać**.

× **Odszlachcenie**, a, b/m., czynność cz. **Odszlachcić**.

× **Odszlachcić**, i, il, nied. × **Odszlachcać** kogo = *wyzuć z szlachectwa*. L. <Od + Szlachcić>

Odszlamować, uje, ował, nied. **Odszlamowywać** l. *odbyć szlamowanie, odczyścić ze szlamu, wyszlamować*: O. staw. 2. chem. *odpławić, oddzielić części nielsze od grubszych w proszkowatej masie za pomocą kłócenia z wodą i zlewania*. <Od + Szlamować>

Odszlamowanie, a, b/m., czynność cz. **Odszlamować**.

Odszlamowywać, a, ał p. **Odszlamować**.

Odszlamowywanie, a, b/m., czynność cz. **Odszlamowywać**.

Odszlifować, uje, ował, × **Odszlufować**, nied. **Odszlifowywać**, × **Odszlufowywać** l. *odbyć szlifowanie, skończyć szlifowanie; oszlifować, wyszlifować naleźycie, odpolerować*: O. marmur. 2. i nied. **Odszlifowywać** *oszlifować nanowo; szlifując odczyścić, przywrócić czemuś stan pierwotny, odpolerować*. 3. *szlifując wyostrzyć; odczyścić*: O. sezyoryk, nożyeczki, brzytwę. <Od + Szlifować>

Odszlifowanie, a, b/m., czynność cz. **Odszlifować**.

Odszlifowywać, a, ał p. **Odszlifować**.

Odszlifowywanie, a, b/m., czynność cz. **Odszlifowywać**.

× **Odszlufować**, uje, ował p. **Odszlifować**. L. <Od + Szlufować>

× **Odszlufowanie**, a, b/m., czynność cz. **Odszlufować**, *odszlifowanie*.

× **Odszlufowywać**, a, ał p. **Odszlifować**.

× **Odszlufowywanie**, a, b/m., czynność cz. **Odszlufowywać**, *odszlifowywanie*.

Odsznurować, uje, ował, nied. **Odsznurowywać** *rozpuścić to, co jest zasznurowane, rozsznurować*. O. ś. *rozejść ś. pomimo zasznurowania, rozsznurować ś.* <Od + Sznurować>

Odsznurowanie, a, b/m., czynność cz. **Odsznurować**.

Odsznurowanie się, a ś., b/m., czynność cz. **Odsznurować ś.**

Odsznurowywać, ywa a. uje, ywał i O. ś. p. **Odsznurować**.

Odsznurowywanie, a, b/m., czynność cz. **Odsznurowywać**.

Odsznurowywanie się, a ś., b/m., czynność cz. **Odsznurowywać ś.**

1. **Odszorować**, uje, ował, nied. **Odszorowywać** l. *szorując, odczyścić, odmyć*: O. podłogę. 2. *odbyć szorowanie, skończyć szorować; wyszorować naleźycie*. <Od + Szorować>

2. **Odszorować**, uje, ował, † **Odszoruwać** konie = *rozebrać z szorów*. Troc. <Nm. abschirren>

1. **Odszorowanie**, a, b/m., czynność cz. 1. **Odszorować**.

2. Odszorowanie, a, blm., czynność cz. **2. Odszorować**.

Odszorowywać, a, ał p. 1. **Odszorować**.

Odszorowywanie, a, blm., czynność cz. **Odszorowywać**.

Odszpanować, uje, ował stol. *odkręcić, odrubować zašrubowaną klejoną robotę*. <Od + Szpanować>

Odszpanowanie, a, blm., czynność cz. **Odszpanować**.

Odszperować, uje, ował młot pudłowy, hut. = *puścić w ruch, wyjąwszy zastawkę, czyli szper, w maszynie poruszającej młot*. <Od + Szperować>

Odszperowanie, a, blm., czynność cz. **Odszperować**.

Odszpilienie, a, blm., czynność cz. **Odszpilić**.

Odszpilić, i, ił 1. *odpiąć to, co było przypięte szpilką*. 2. [O.] *odpiąć guzik, pętelkę i t. p.* <Od + Szpilić>

!Odszpontować, uje, ował p. **Odszpontować**. <Od + Szpontować = Szpuntować>

!Odszpontowanie, a, blm., czynność cz. **Odszpontować**, *odszpontowanie*.

!Odszpontowywać, a, ał p. **Odszpontować**.

!Odszpontowywanie, a, blm., czynność cz. **Odszpontowywać**, *odszpontowywanie*.

Odszpuntować, uje, ował, **!Odszpontować**, nied. **Odszpuntowywać**, **!Odszpontowywać** *odetkać, otworzyć ze szpuntu; odbić, wyjąć szpunt*: O. beczkę. × **Odszpuntuje** butelkę. L. (= *odkorkuje*). <Od + Szpuntować>

Odszpuntowanie, a, blm., czynność cz. **Odszpuntować**.

Odszpuntowywać, a, ał p. **Odszpuntować**.

Odszpuntowywanie, a, blm., czynność cz. **Odszpuntowywać**.

!Odszrubować, uje, ował p. **Odśrubować**. <Od + Szrubować>

!Odszrubowanie, a, blm., czynność cz. **Odszrubować**, *odśrubowanie*.

!Odszrubowywać, a, ał p. **Odśrubować**.

!Odszrubowywanie, a, blm., czynność cz. **Odszrubowywać**, *odśrubowywanie*.

Odszturchać, a, ał, **Odszturchnąć**, × **Odszturknąć** *szturchnąćwszy odepchnąć, odsadzić; odtrącić*: O. kogo łokciem, kułakiem. <Od + Szturchać>

Odszturchanie, a, blm., czynność cz. **Odszturchać**.

Odszturchnąć, nie, nął p. **Odszturchać**. <Od + Szturchnąć>

Odszturchnienie, a, blm. p. **Odszturchnięcie**.

Odszturchnięcie, a, blm., **Odszturchnienie** czynność cz. **Odszturchnąć**.

× **Odszturknąć**, nie, nął p. **Odszturchnąć**. <Od + Szturknąć>

× **Odszturknienie**, a, blm. p. **Odszturknięcie**.

× **Odszturknięcie**, a, blm., × **Odszturknienie** czynność cz. **Odszturknąć**, *odszturknięcie*.

× **Odsztychnąć**, nie, nął kogo 1. *nawzajem ukłóć; oddać komu sztych za sztych, odkłóć, odbość*. 2. przen. *uszczyppać kogo nawzajem dotkliwym słówkiem, odciąć ś.* <Od + Sztychnąć>

× **Odsztychnienie**, a, blm. p. **Odsztychnięcie**.

× **Odsztychnięcie**, a, blm., × **Odsztychnienie** czynność cz. **Odsztychnąć**.

Odsztychować, uje, ował 1. *sztychując odrobić*: Kazałem O. trzydzieści tysięcy egzemplarzy moich portretów. Jeż. 2. fortep. *zrobić wgłębienie, w które ma być wpuszczony rezonans*. <Od + Sztychować>

Odsztychowanie, a, blm., czynność cz. **Odsztychować**.

Odszukać, a, ał, nied. **Odszukiwać** *szukając odzyskać; odnaleźć*: O. zgubione papiery, zbiega. **Odszukiwasz** nas, stracone syny. Susz. Ktoby zbiegłego przyjął potępieńca, spólna go za to czekała szubienica, musiał wszystkiego odstąpić, O. Chr. **O. ś. zostać odszukanym, odnaleźć ś.**: Przywożę asiudzee zgubę, która ś. nam odszukała szczęśliwie i wraca. Kaczk. <Od + Szukać>

Odszukanie, a, blm., czynność cz. **Odszukać**: Brutus naród rzymski do odszukania wolności zachęcał. Fal.

Odszukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odszukać ś.**

Odszukiwacz, a, lm. e ten, co *odszukuje*.

Odszukiwać, uje, iwał i O. ś. p. **Odszukać**.

Odszukiwanie, a, blm., czynność cz. **Odszukiwać**. **Odszukiwanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Odszukiwać ś.**

Odszumować, uje, ował, nied. **Odszumowywać** 1. co = *oddzielić, zebrać szumowiny z czego, oczyścić co z szumowin*: O. rosół. Biada garncowi pieniacemu ś., którego nikt nie odszumuje. B. B. Miód przasny na wolnym ogniu O. trzeba. Haur. Tknięte serce wylaniem też rozтворzy swą żałość, i że tak rzekę, odszumuje. Pilch. <Od + Szumować>

Odszumowanie, a, blm., czynność cz. **Odszumować**.

Odszumowywać, a, ał p. **Odszumować**.

Odszumowywanie, a, blm., czynność cz. **Odszumowywać**.

† **Odszurować**, uje, ował p. 2. **Odszorować**. Troc. <Nm. abschiiren>

† **Odszurowanie**, a, blm., czynność cz. **Odszurować**.

Odszybować, uje, ował (o ptakach) *szybując oddać ś., odlecieć; unieść ś. daleko, poszybować*. <Od + Szybować>

Odszybowanie, a, blm., czynność cz. **Odszybować**.

Odszycie, a, blm., czynność cz. **Odszyć**.

Odszyć, uje, ył, nied. **Odszywać** 1. *odbyć szycie, skończyć szyc*: O. swoje. 2. *szyjąc odrobić, wykończyć*: O. starannie suknię. 3. *szyjąc, skwitować ś. z długu, szyciem odrobić*. 4. tap. *zrobić kant w wysłaniu, w materacu, przeszypując szpagatem*. <Od + Szyć>

Odszyszczać, a, ał p. **Odszyszczyć**.

Odszyszczenie, a, blm., czynność cz. **Odszyszczać**.

Odszyszczenie, a, blm., czynność cz. **Odszyszczyć**.

Odszyszczyć, i, ił, nied. **Odszyszczać** komu = *sztydowaniem za sztydowanie zapłacić, odedrzeć*: Nie zaczepiaj, jać radzę, naszego prałata, boć odszyszczi. Papr. <Od + Szyszczyć>

Odszywać, a, ał p. **Odszyć**.

Odszywanie, a, blm., czynność cz. **Odszywać**.

[Ods] p. **Od siebie**. <Odsi(ebie)>

† **Odszczyć**, i, ił *oddalić*: Miłosierdzie jest u niego i gniew; a mocen jest dać opuszczenie prędkie i O. gniew. B. B. <Czes. odstiti = puścić>

× **Odszcienne** p. **Ościenny**: Okoliczny, O., pograniczny. Bobr. <Od + Szcienne>

[**Odszcigać**, a, ał] *odegnać, odpędzić*. <Od + Ścigać>

[**Odszciganie**, a, blm.] czynność cz. **Odszcigać**.

Odszcisnąć, śnie, snął *ścisnąć nawzajem*: I znów spojrział jej w oczy i odszcisnął ją z taką siłą! Kaczk. <Od + Ścisnąć>

Odszcisnięcie, a, blm., czynność cz. **Odszcisnąć**.

Odszlepiąć, a, ał, **Odszlepiać** *szlepiąc odrobić*, <Od + Szlepiąć>

Odślepianie, a, blm., czynność cz. Odślepiać.
Odślepnać, pnie, pl napowrót przewidzieć, od-
zyskać wzrok. Przen.: Przy końcu świata odślep-
 nie pieśń. Kon. <Od + Ślepnać>

Odślepnięcie, a, blm., czynność cz. Odślepnać.
Odślipać, a, al p. Odślepiać: Ile podołam, sa-
 ma odślipiam, a nareszcie i moje dziewczęta, któ-
 re w ogieńby za ciebie skoczyły, chętnie odro-
 bią za ciebie. Byk. <Od + Ślipać>

Odślipianie, a, blm., czynność cz. Odślipać, od-
ślepianie.

× **Odśmiać, eje, al, nied.** × **Odśmiewać, × O. ś.**
1. roześmiać ś. z kogo, czego nawzajem, odszydzić:
 Aza naśmiewcom on nie odśmiewa? Bud. Kunsz-
 towi nigdy ś. nie przeciw, radniej ś. odśmiewaj,
 a tak rychlej szyderstwa żartem zbędziesz, niż
 gniewając ś. L. 2. *wynagrodzić sobie co śmiechem:*
 Przed sądem Boskim, kiedy tam staniemy, zda
 mi ś., że na wszystkim sobie odśmiejemy. Rej.
 Za te płacze ona ś. trzy razy odśmieje ze mnie,
 jeśli ojca zbawi. Słow. × **O. ś. 1. przestać ś. śmiać.**
 Mącz. 2. p. wyż. <Od + Śmiać>

× **Odśmianie, a, blm., czynność cz. Odśmiać.**
 × **Odśmianie się, a ś., blm., czynność cz. Od-**
śmiać ś.

× **Odśmiech, u, blm. wzajemny uśmiech szyder-**
czy, odpowiedź drwinkami, szyderstwem na drwin-
ki, szyderstwa: Wyśmiewacze wystawują ś. na
 odwet na niebezpieczeństwo wzajemnego odśmie-
 chu. Czart. A. <Od + Śmiech>

Odśmiechać się, a ś., al ś. p. Odśmiechnąć ś.
 <Od + *Śmiechać ś., od Śmiech>

Odśmiechanie się, a ś., blm., czynność cz. Od-
śmiechać ś.

Odśmiechnąć się, nie ś., nał ś., nied. Odśmie-
chać ś. uśmiechnąć ś. nawzajem, odpowiedzieć na
śmiech śmiechem: Odśmiechnąłem ś. także. Żm.
 Wszystko to dzisiaj tam, gdzie ta mogiła pro-
 mienistemu słońcu ś. odśmiecha. Słow. <Od +
 *Śmiechnąć ś., od Śmiech>

Odśmiechnięcie się, a ś., blm., czynność cz. Od-
śmiechnąć ś.

Odśmiechniony który ś. odśmiechnął, uśmiechnię-
ty w odpowiedzi na uśmiech: Ust perły... od-
 śmiechnione złością. Słow. <Od + *Śmiechnio-
 ny, od Śmiech>

Odśmietankować, uje, ował mleko = odciągnąć od
niego śmietankę, odtłuszczyć je. <Od + *Śmietanko-
 wać, od Śmietanka>

Odśmietankowanie, a, blm., czynność cz. Od-
śmietankować.

× **Odśmiewać, a, al i × O. ś. p. Odśmiać.**
 × **Odśmiewanie, a, blm., czynność cz. Odśmie-**
wać.

× **Odśmiewanie się, a ś., blm., czynność cz. Od-**
śmiewać ś.

Odśnić, i, il, nied. Odśniwać śniąc, nanowo so-
bie coś otworzyć: Zobaczył matkę, na chwilę od-
 śnił przeszłość. Krasz. **O. ś. otworzyć ś., powtó-**
rzyć ś. we śnie: Duchom ś. odśniła moc dawna
 czasów. Słow. <Od + Śnić>

Odśnienie, a, blm., czynność cz. Odśnić.

Odśnienie się, a ś., blm., czynność cz. Odśnić ś.
Odśnieżnik, a, lm. i kol. budowla ochraniająca
szlak kolejowy od zawiania śniegiem. <Od + Śnież-
 nik, od Śnieżny>

Odśniwać, a, al i O. ś. p. Odśnić: Odśniwają
 mi ś., o Panie, te smętne księżycowe noce pier-
 wszej natury, bezładny węzłowy królestwa. Słow
 <Od + *Śniwać, od Śnić>

Odśniwanie, a, blm., czynność cz. Odśniwać.

Odśniwanie się, a ś., blm., czynność cz. Odśni-
wać ś.

Odśpiew, u, lm. y 1. śpiew w odpowiedzi na
śpiew: Składają ś. one (pieśni) ze zwrotki, z hymnu
 i odśpiewu: Kirje elejson. 2. *słowa, powtarzające*
ś. ku końcowi każdej strofki, przegrywoła, refren.
 <Od + Śpiew>

Odśpiewać, a, al, nied. Odśpiewywać 1. odpo-
wiedzieć śpiewem. 2. *skończyć śpiewać, dośpiewać*
do końca, prześpiewać: Co mi za praca przez
 dzień pacierze O., a za to mieć wszelki wczas,
 strawę i wygodę. Opal. Gdy kapłan miał zaczy-
 nać ewangelję św., mieczów dobywali, które zaś
 chowali, gdy chór odśpiewał. Tworz. O. ostatnią
 strofkę. Odśpiewają ulubione zwrotki. Miek. 3.
śpiewając wykonac; wypisować: O. arję, mszę.
 4. *śpiewając, skwitować ś. z długu; odrobić śpie-*
wając: O. dług. Troc. Nabroilem tyle grzechów,
 że tego przez długie czasy nie odpowiadam,
 nie odposzczę, nie odmodłę, nie odśpiewam. Dyg. 5.
 × **O. odwołać, odszczekać:** O. musi, co mówił po-
 twarliwie. Troc. 6. [O.] umrzeć. <Od + Śpiewać>

Odśpiewanie, a, blm., czynność cz. Odśpiewać.
Odśpiewywanie, a, al p. Odśpiewać.
Odśpiewywanie, a, blm., czynność cz. Odśpie-
wywać.

† **Odśredni p. Odśrodkowy.** <Od + Średni>
 [Odśrodek, dka, lm. dki] *rodzaj miedzy w środku*
drogi polnej pomiędzy dwiema kolejami. <Od +
 Środek>

Odśrodkowiec, wca, lm. wce p. Wirówka. <Od
 Odśrodkowy>

Odśrodkownik, a, lm. i p. Wirówka. <Od +
 *Środkownik, od Środkowy>

† **Odśrodkowość, i, blm. rz. od Odśrodkowy.**

Odśrodkowy, † Odśredni, † Odśrzedni, † Odśro-
dopedny, × Kolokrotny fiz.: Siła odśrodkowa =
oddalająca ś. od środka, dążąca do oddalenia ś.
od środka, siła wzbudzająca ś. przy ruchu obro-
wym, objaw dążności ciała do przejścia w każdej
chwili z ruchu obrotowego do prostoliniowego. Ma-
 china odśrodkowa = *prządki fizyczny do doświad-*
czalnego okazania praw ruchu obrotowego, do uwi-
docznienia działań siły odśrodkowej. Fiz.: Nerw O.
 = *nerv przeprowadzający stan czynny odśrodkowych*
części układu nerwowego do obwołu ciała. <Od +
 Środkowy>

Odśrodkowywać się, a ś., al ś. oddzielać ś.
w osobną całość, odosobniać ś.: U Rózi sam ten
 początek już sam przez ś. odśrodkowywa ś. od
 całości. Kasz. <Od + *Środkowywać, od Śro-
 dek>

Odśrodkowywanie się, a ś., blm., czynność cz.
Odśrodkowywać ś.

† **Odśrodopędny p. Odśrodkowy.** <Od + *Śro-
 do (od Śród) + *Pędny (od Pęd)>

Odśrubek, bka, lm. bki p. Przeciwmutra. <Od
 + *Śrubek, od Śruba>

Odśrubować, uje, ował, † Odszrubować, nied. Od-
śrubowywać, † Odszrubowywać 1. coś zaśrubowane-
go odkręcić, wyszrubować; śrubując otworzyć: O.
 śrubę, mutrę. O. piec (= O. *drzewiczki pieca*).
 2. *coś przyszrubowanego odjąć, wykreczyć śruby:*
 O. zamek, gałkę. <Od + Śrubować>

Odśrubowanie, a, blm., czynność cz. Odśruba-
wać.

Odśrubowywać, ywa a. uje, ywał p. Odśruba-
wać.

Odśrubowywanie, a, blm., czynność cz. Odśru-
bowywać.

† **Odśrzedni p. Odśrodkowy:** Siła odśrzednia.
 Rogal. <Od + Śrzedni>

× **Odświatłowstręt**, u, blm. p. **Światłowstręt**. <Od + Światło + Wstręt>

Odświątkować, uje, ował, **Odświeżować**, **Odświecić** odbyć *świętowanie*; *przeżyć*, *odprawić święcę*; *spędzić*, *przepędzić święto*: Gdy odświątkowali szabas, ruszyli w dalszą drogę. Sł. wil. <Od + Świątkować>

Odświątkowanie, a, blm., czynność cz. **Odświątkować**.

Odświecać, a, ał i O. s. p. **Odświecić**.

Odświecanie, a, blm., czynność cz. **Odświecać**.

Odświecanie się, a s., blm., czynność cz. **Odświecać** s.

Odświecenie, a, blm., czynność cz. **Odświecić**.

Odświecenie się, a s., blm., czynność cz. **Odświecić** s.

Odświecić, i, il, nied. **Odświecać** I. a. O. s. *odbić s. swoim światłem*, *odbić s.*, *odzwierciadlić s.*: W lasach nawet zapaliły s. stopy, i łunami odświecały s. na niebie. Krasz. *Odświeconych myśli moich twarze ujrzysz*. Słow. 2. × O. *nawzajem poświęcić*. Sł. wil. 3. kare.: O. *kartę = odkryć kartę*. <Od + Świecić>

Odświegotać, ta a. cze, tał, † **Odświegotać** I. (o ptakach) *odbyć święgotanie*, *skończyć święgotać*. 2. przen. *odmówić ładajako*, *z pośpiechem*, *odszenrać*, *odmruzczać*: O. *pacierze*. <Od + Świegotać>

Odświegotanie, a, blm., czynność cz. **Odświegotać**.

† **Odświegotać**, ta a. cze, tał p. **Odświegotać**: Niewielka rzecz kilka *pacierzy* O. Sekl. <Od + *Świegotać = Świegotać>

† **Odświegotanie**, a, blm., czynność cz. **Odświegotać**.

Odświerzby lek. *do leczenia świerzbu przydatny*, *dobry od świerzbu*: Leki odświerzbyne (remedia antipsorica). <Od + *Świerzby, od Świerzba>

Odświeślenie, a, blm., czynność cz. **Odświeślić**.

Odświeślić, i, il *rozjaśnić*, *rozwidlić a. wyswieślić nanowo*: Kto mrok zapadłych czasów odświeśli choć trochę? Syrok. <Od + *Świeślić, od Światły>

Odświeżać, a, ał i O. s. p. **Odświeżyć**.

Odświeżanie, a, blm., czynność cz. **Odświeżać**. **Odświeżanie się**, a s., blm., czynność cz. **Odświeżać** s.

Odświeżeć, eje, ał p. **Odświeżeć**. <Od + *Świeżeć, od Świeży>

Odświeżenie, a, blm. I. czynność cz. **Odświeżeć**. 2. czynność cz. **Odświeżyć**.

Odświeżenie się, a s., blm., czynność cz. **Odświeżyć** s.

Odświeżyć, y, ył, × **Obświeżyć**, nied. **Odświeżać** I. *zrobić nanowo świeżym*, *oświeżyć*, *orzeźwić*: Deszcz odświeża powietrze. O. krew przez krzyżowanie. 2. O. stara rzecz = *nadać jej pozór świeżości*, *odnowić*, *poprawić*: O. suknię balową. O. mieszkanie, obraz = *odrestaurować*, *wyrestaurować*, *wypporzędzić*. O. dom, mieszkanie = *odmalować*, *pomalować*. Przen.: O. *pamięć czego = wznówić*, *wskrzęsić*, *odnowić*, *ponowić*. O. *znajomość*. Czemuż to tak niewzględnie odświeżasz me żale? Tremb. W sercu zaboliałym takowe rozmowy źle zagojone rany odświeżały. Pot. 3. !O. *brzegi rany*, *chir.* = *ściąć ich powierzchnię*, *ażebly s. zrosły doraznie*, *o branie*, *okrwawić*. 4. gorz.: O. *zacier* = *dotać wody w odpowiedniej ilości dla rozcieńczenia spirytusu poniżej granicy*, *przeszkadzającej żywności drożdży*. 5. hut.: O. *glejtę = przetopić ją z miedzią węglowym w piecu kupela-*

cyjnym dla otrzymania ołowiu, *nied. fryszować*. O. s. *zostać odświeżonym*, *odświeżać*, *oświeżać*: Każdy kępek musiał O. s. i jakby nanowo odrodzić. Byk. <Od + Świeżyć>

Odświecać, a, ał p. **Odświecić**.

Odświecanie, a, blm., czynność cz. **Odświecać**.

Odświecenie, a, blm., czynność cz. **Odświecić**.

Odświecić, i, il, nied. **Odświecać** I. † O. p. **Odświątkować**: Otto, w Rzymie święto Bożego Narodzenia odświeciwszy, do Rawenny jechał. Skar. 2. O. *księdza = pozbawić święceń*, *wyzuć z kapłaństwa przy stosownym obrzędzie*, *wyksiżyć*: Skarszewski odświecony i w więzieniu zamknięty został. Niem. <Od + Świecić>

[**Odświeć**] w wyrażeniu: Na O. = *od święta*, *na święto*: Spódniczki na O. <Od + Świeć(a)>

Odświeżenie przys. od **Odświeżony**: Ubrać s. O. O. przystrojona. Przyb.

Odświeżony od święta, *od wielkiego dzwomu będący*, *świętowany*, *nie powszedni*; *strojny*, *przystojny*; *wroczyście*: Szaty odświeżone ku posługowaniu na miejscu świętym. B. B. *Odświeżone nabożeństwo*. Troc. W święto wychodząc, jednych ujrzał w dobrych odświeżonych sukniach, a drugich w wytartych, spytał, czemu ci odświeżonych sukien nie mają? Skar. *Odświeżona pompa*. Otw. *Częstokroć pod nim leśne boginie Dryjady odświeżone swoje tańce odprawiały rady*. Otw. <Od + Świeżony, z Od święta>

Odświeżować, uje, ował p. **Odświątkować**. <Od + Świeżować>

Odświeżowanie, a, blm., czynność cz. **Odświeżować**.

Odświt, u, lm. y *odblask*, *odbłysek*: Hradczany płończy w różanych odświtach. Mir. <Od + Świt>

Odświtać, a, ał *odbłyśkiwać*. Psm. <Od + Świtać>

Odświtanie, a, blm., czynność cz. **Odświtać**.

Odtaczać, a, ał p. **Odtoczyć**. <Od + Taczać>

Odtaczanie, a, blm., czynność cz. **Odtaczać**.

[**Odtaić**, i, il] *sprawić*, *że odtaje*: Odtajeli psu ogon przymarzły. <Od + *Taić, z Tajęć>

× **Odtajać**, a, ał p. **Odtajeć**. Sł. wil.

Odtajały który odtajał: Mogła trafić na odtajałe rzeki, na nieprzebyte gąszenie leśne. Sienk.

× **Odtajanie**, a, blm., czynność cz. **Odtajać**.

Odtajeć, e, ał, nied. × **Odtajać** *odmarznąć*, *odtopnąć*, *rozpuścić s.*, *roztopić s.*, *puścić*: Zamróż na szybach odtajał. Okna odtajały = *mróz z nich zeszedł*, *zlaźł*. <Od + Tajęć>

× **Odtajemniczenie**, a, blm., czynność cz. **Odtajemniczyć**.

× **Odtajemniczyć**, y, ył *odkryć to, co było tajemnicą*, *odgadnąć*: O. *zamiar*, *projekt*, *plan*. Zdaje s., że szkoła nierada, iż jej myśl odtajemniczoną została. Krasin. Przyszła epoka pozna i odtajemniczy magnetyczną siłę. Krasin. <Od + *Tajemniczyć, od Tajemniczy>

Odtajenie, a, blm. I. czynność cz. **Odtajeć**. 2. [O.] czynność cz. **Odtaić**.

Odtakdawna lep. od tak dawna przys. *od tak dawnego czasu*, *tak dawno*: Zachciało mu s. widzieć te Włochy, w których żył O. Krasz. <Od + Tak + Dawno>

Odtaćcować, uje, ował p. **Odtaćczyć**: Odpito, odjedzono i odtaćcowano wesele Małgosi z kowalem. Prus. <Od + Tańcować>

Odtaćcowanie, a, blm., czynność cz. **Odtaćcować**.

Odtaćcowywać, a, ał p. **Odtaćczyć**.

Odtaćcowywanie, a, blm., czynność cz. **Odtaćcowywać**.

Odtańczenie, a, bhm., czynność cz. **Odtańczyć**.
Odtańczyć, y, ył, **Odtańcować**, nied. **Odtańco-
 wywać** 1. *odbyć taniec, skończyć tańczyć*: O. swoje.
 2. *tańczyć, odwetować opuszczony taniec*: O.,
 powetować taniec chybiony. Wol. J. 3. *tańcząc
 wykonać*: O. jaką figurę. Odtańczono włoskie cor-
 rente. Krasz. 4. *tańcząc odprawić, odbyć*: O. czy-
 je wesele. <Od + Tańczyć>

Odtapiać, a, ał p. **Odtopić**.

Odtapialny hut. *służący do odtapiania*: Piec O. =
 piec służący do topienia kamienia ołowianego i od-
 tapiania żel kruszczu. <Od Odtapiać>

Odtapianie, a, bhm., czynność cz. **Odtapiać**.

Odtarasować, uje, ował co = *usunąć taras od czego,
 przywrócić do pierwotnego stanu, w jakim coś
 było przed zatarasowaniem*: Niemcy nie mogli jesz-
 cze O. bram swoich tak prędko. Kaczk. Do
 Wiednia wjeżdżaliśmy nie bramą, bo tej tak
 prędko O. nie mogli. Dyak. <Od + Tarasować>

Odtarasowanie, a, bhm., czynność cz. **Odtara-
 sować**.

Odtarcie, a, bhm., czynność cz. **Odetrzeć**. <Od
 + Tarcie>

[Odtaró, trze, tarł] p. **Odetrzeć**. <Od + Taró>

× **Odtargacz**, a, lm. e ten, co *odtarga coś*.
 <Od Odtargać>

Odtargać, a, ał p. **Odtargnąć**. <Od + Targać>

Odtarganie, a, bhm., czynność cz. **Odtargać**.

× **Odtargiwać**, a, ał p. **Odtargnąć**.

× **Odtargiwanie**, a, bhm., czynność cz. **Odtargi-
 wać**.

Odtargnąć, nie, nał, **Odtargać**, nied. × **Odtar-
 giwać** *targnawszy a. targając, oderwać, odciągnąć;
 odszarpnąć*: Król wołał z okna, aby ś. hamowali,
 aże go królowa od okna odtargnęła. Biel. J. Przen.:
*oddalić, odwrócić, odciągnąć, odstręczyć, od-
 kłonić, oderwać, odprowadzić*: O. kogo od złego.
 Myśli sprawiedliwy, jakby odtargnął grzeszne
 od złego. Leop. Nie mógł być od swego przed-
 sięwzięcia odtargnion. Baz. Gdy wyborych nauk
 usiłują naśladować, tedy gwałtem bywają od
 nich odtargnieni. Kwiat. <Od + Targnąć>

Odtargnienie, a, bhm. p. **Odtargnięcie**.

Odtargnięcie, a, bhm., **Odtargnienie** czynność cz.
Odtargnąć.

Odtargować, uje, ował co = *targując ś., odcią-
 gnąć, odbić część żądanej ceny, wytargować, utargo-
 wać*: O. po 10 groszy na łokeiu. Przen.: O. coś
 z pretensji czyich. <Od + Targować>

Odtargowanie, a, bhm., czynność cz. **Odtargo-
 wać**: Królowi nie pozostawało nie innego, jak
 ugoda z kołem i O. czegoś z uroszczonych pre-
 tensji. Remb.

Odtarować, uje, ował *odtrącić z ogólnej wagi
 wagę opakowania, naczynia, ważąc towar; wyważyć
 ciężar opakowania, naczynia, w celu odtrącenia go
 od ogólnej wagi, starować*. <Od + Tarować>

Odtarowanie, a, bhm., czynność cz. **Odtarować**.

× **Odtasować**, uje, ował, nied. × **Odtasow-
 wać** *odwizać z tasem; odwizać, rozpuścić tasmy*:
 Cheesz, żebyś zrównał Macedona czyny, związa-
 ne workom odtasnuj czupryny. L. <Od + Tasow-
 wać>

× **Odtasowanie**, a, bhm., czynność cz. **Odtas-
 mować**.

× **Odtasowować**, a, ał p. **Odtasować**. Śl. wil.

× **Odtasowywanie**, a, bhm., czynność cz. **Odtas-
 owywać**.

Odtąd, † **Otdąd** przys. I. a. [Odtychczas] *od tego
 a. od tamtego czasu, potem*: O. nigdy go już
 nie spotykałem. 2. a. † **Odtychmiast** = *od tej chwili*,

nadal, na przyszłość: Odtąd ja będę rządził (=te-
 raz). 3. a. [Odtela] *od tego miejsca, stąd*: O.
 dotąd. 4. † O. *z tego miejsca, stąd*: Wynieście to
 O. Óp. <Od + T(ĘD)>

† **Odtążenie**, a, bhm., czynność cz. **Odtążyć**.

† **Odtążyć**, y, ył p. **Odtęsknić**: Gdy już jagnię-
 ta odtążyła a ssąc zapamiętają, dopiero je do trzo-
 dy wyganiać. Trzyc. <Od + Tążyć>

[Odtela] p. **Otdąd**: O. dotela (=odtąd dotąd).
 <Od + T'>

Odtęgrafować, uje, ował *odpowiedzieć przez
 telegraf*. Przen. żart.: Woźnica odtęgrafował
 całemu zaprzęgowi batem to, co pan Bogdan
 pięścią tłomaczył jego plecom. Lam. <Od +
 Tęgrafować>

Odtęgrafowanie, a, bhm., czynność cz. **Odtę-
 grafować**.

Odtęterminować, uje, ował *odbyć termin*: Przed
 zostaniem czeladnikiem trzeba O. Jez. <Od +
 Terminować>

Odtęterminowanie, a, bhm., czynność cz. **Odtę-
 terminować**.

Odtęsknić, i, ił od czego, O. ś. po kim, po czym,
 † **Odtążyć** *przestać tęsknić, pozbyć ś. tęsknoty*: Kie-
 dy mnie młodzi między siebie wzięli, tom i od-
 tęsknił powoli od proga. Pol. Co tam! zapomnę,
 odtęsknię ś. Orzesz. Nigdy nie odtęskni ś. po nim.
 Krasz. Wkrótce odtęskni ś. po naszym zamku.
 Hof. <Od + Tęsknić>

Odtęsknienie, a, bhm., czynność cz. **Odtęsknić**.
Odtęsknienie się, a, ś., bhm., czynność cz. **Odtę-
 sknić ś.**

Odtętniać, a, ał *tętnić nawzajem; odzywać ś.,
 odpowiadać tętnieniem*: Ziemia grobowym odtętnia
 łoskotem. Słow. <Od + *Tętniać, od Tętno>

Odtętnianie, a, bhm., czynność cz. **Odtętniać**.

× **Odtkać**, a, ał *odetkać*. L. <Od + Tkać>

× **Odtkanie**, a, bhm., czynność cz. **Odtkać**.

Odtleniać, a, ał p. **Odtlenić**.

Odtleniająco przys. *spособem odtleniającym*:
 Każda barwa widma może działać utleniająco
 i O.

Odtlenianie, a, bhm., czynność cz. **Odtleniać**.

Odtlenić, i, ił, nied. **Odtleniać**, **Redukować**
 chem. I. *pozbawić dany związek tlenu*. 2. *zastąpić
 w związku tlen wodorem*. <Od + Tleniać>

Odtlenienie, a, bhm., **Redukcja**, × **Dezoksydacja**
 czynność cz. **Odtlenić**.

Odtłaczać, a, ał p. **Odtłoczyć**.

Odtłaczanie, a, bhm., czynność cz. **Odtłaczać**.

Odtłoczenie, a, bhm., czynność cz. **Odtłoczyć**.

Odtłoczyć, y, ył, nied. **Odtłaczać** *tłocząc odbić;
 odcisnąć, odprasować, odr drukować*. <Od + Tłoc-
 czyć>

Odtłoczyna, y, lm. y *odcisk płaskorzeźby, nie-
 części, medalu, napisu pommikowego i t. d.* <Od
 Odtłoczyć>

Odtłuc, cze, ki, nied. **Odtłukać**, **Odtłukiwać**
tłukąc odbić; odtrącić, utrzeć, utłuc: O. uszko od
 dzbanka. O. róg wołowi. <Od + Tłuc>

Odtłuczenie, a, bhm., czynność cz. **Odtłuc**.

Odtłukać, a, ał p. **Odtłuc**.

Odtłukanie, a, bhm., czynność cz. **Odtłukać**.

Odtłukiwać, iwa a. uje, iwał p. **Odtłuc**.

Odtłukiwanie, a, bhm., czynność cz. **Odtłukiwać**.

Odtłuszczać, u, bhm. garb. *tluszczyć zebrały przez
 odtłuszczanie*. <Od + Tłuszczać>

Odtłuszczać, a, ał p. **Odtłuszczyć**. <Od + *Tłusz-
 czać, od Tłuszczać>

Odtłuszczenie, a, bhm., czynność cz. **Odtłuszczać**.
Odtłuszczenie, a, bhm., czynność cz. **Odtłuszczyć**.

Odłuszczyzna, y, blm. *płyn pozostający po wymięciu skóry zamszowej w roztworze potażu.* <Od Odłuszczyć>

Odłuszczyć, i, il, nied. Odłuszczać I. *pozbawić tłustości; odciągnąć tłuszcz:* O. glinę, wełnę, kakao. O. jedwab przed bielieniem. 2. *garb. tłuszczyć zbytni zepchnąć ze skóry żelazem.* <Od + Tłuszczyć>

Odtoczenie, a, blm., czynność cz. **Odtoczyć.**

Odtoczyć, y, ył, nied. Odtaczać I. *odrobić na tokarni, wytoczyć, utoczyć:* U tokarza O. pół kuli drewnianej. Jak J. O. gałkę z drzewa. 2. *co na toczydle, na brusie = odszlifować, odvecować, wyostrzyć, naostrzyć:* O. siekiere, nóż. 3. *co od czego = toczyć odwołić, odsunąć:* O. kufę od ściałny. Skanderbeg, odtoczywszy działą na stronę, jutrzejszy dzień do szturmowania naznaczył. Baz. 4. *co do butelek, w butelki = odlać, zlać, ścigać, natoczyć, spuścić, utoczyć:* O. wina do butelek. 5. *przen.: † O. kogo od czego = oddalić, odwieść, odprowadzić, odciągnąć:* Toć snadź miłość Aleyda ode mnie odtoczy. Bardz. 6. [O. wrota] = otworzyć. O. ś. toczyć ś. oddalić ś.: Nie odtoczy ś. jabłko od jabłoni. Korz. Bryczka odtoczyła ś. od ganku i przeszła most zamykający dziedziniec. Krasz. Poszóstna karetą dygnitarza odtoczyła ś. od ganku. Krasz. W miarę jak ś. bryka coraz to dalej ode Lwowa odtaczała, ból zmniejszał ś. Jez. Naprowadzić odtaczającego ś. z drogi. L. <Od + Toczyć>

Odtok, u, lm. i gie. I. *kamień, glaz, przyniesiony przez wodę:* Odtoki i rumowiska granitów przechowały niby podanie o górach. Pol. 2. zb. *odtoki:* Stoki są późniejszym odtokiem zasłane. Pol. Powódź zrywała dawne ławy granitowego odtoku, a odsypywała nowe. <Od + Tok>

Odtopić, i, il, nied. Odtapiać I. *topiąc oddzielić, odciągnąć; wytopić:* O. ołów od miedzi. O. srebro z czarnomiedzi. Kapa ma być krągło śpiczasta, żeby materja odtapiająca ś. nie prosto w pion wpadała w tygiel. Torz. 2. *odbyć topienie.* L. <Od + Topić>

Odtopienie, a, blm., czynność cz. **Odtopić.**

Odtopnąć, nie, nął *przez topienie stać ś. nieco płynnym, roztopić ś., rozpuścić ś. nieco; odtajeć nieco.* L.

Odtransportować, uje, ował odwieźć, odesłać: Panią odtransportuję z dzieckiem do młyna. Prus. <Od + Transportować>

Odtransportowanie, a, blm., czynność cz. **Odtransportować:** Zajął ś. odtransportowaniem do wagonu aksamitnej ciotki. Prus.

Odrąbić, i, il I. *odpowiedzieć trąbieniem na trąbienie.* 2. *odegrać, wykonać coś na trąbie:* O. marsza. <Od + Trąbić>

Odrąbienie, a, blm., czynność cz. **Odrąbić:** Pewnego sierpniewego wieczora przed odrąbieniem capstrzyka obok jednej z karczem nelipowskich zatrzymały ś. dwa wozy. Rol.

Odrzącać, a, ał i O. ś. p. Odrzącić. <Od + Trzącać>

Odrzącanie, a, blm., czynność cz. **Odrzącać.**

Odrzącanie się, a ś., blm., czynność cz. Odrzącać ś.

Odrzącenie, a, blm., czynność cz. **Odrzącić.**

Odrzącenie się, a ś., blm., czynność cz. Odrzącać ś.

Odrzącić, i, il, nied. Odrzącać, † Odrzącać I. *trącićwszy odbić; utraćć, odłusć, utłuc:* O. uszko od imbryczka. 2. *strącićwszy odjąć; potraćć, odciągnąć, odliczyć, wytrącić:* O. komu z pensji za uczynioną szkodę. O. szkodę z zapłaty. O. procent. 3.

trącićwszy odbić, odepchnąć, odeprzeć: Jej śnieżne łono westehniem odtrąca tę młodą różę, co wpół wychylona aksamitnego dotknięta ś. łona. Słow. Odrzącić raz, cios, zamach. 4. *kogo = odepchnąć, odegnąć, odpędzić, oddalić, odsunąć ze wstrętem:* Merchę onę od siebie odrzącił. Papr. 5. *odstręczyć, zniechęcić, zrazić, odstraszyć, odepchnąć:* Lepiej sposobiać sobie umysł ludzkie łagodnością, niż je od siebie odrzącać nienawiścią. Bud. Faryzeusz chcieli O. od Pana uczniów Jego. Żarn. O. ś. I. *trącićwszy oddalić ś., odbić ś., odepchnąć ś., odeprzeć ś.:* Smaczno brzmiące strumyczki, gdy o drobne kamyczki płynące ś. odrzącać, słodki dźwięk działacie. Groch. Jako stracona łódź od brzegu ś. O. — to los mój — los! Mie. Przen.: [Od jednego, od dwuch (kieszeków) to mię tylko boli brzuch; a od czterech, od pięci dopiero (ból) ś. odrząć]. Charaktery oba, jak dwa sprzeczne pierwiastki, odrazu odrząciły ś. Krasz. 2. [O. ś.] *umknąć ś., cofnąć ś.:* Odrząć ś.! 3. † O. ś. *przen. zrazić ś., zniechęcić ś., ostrzychnąć ś., ostręczyć ś., odwrócić ś.:* Polacy odrzącać ś. łakomstwem Władysława II. Błaz. Uczy nas, abyśmy, naśladować Chrystusa, ani ś. miłością krewnych, ani ludzką bojaźnią nie nie odrzącać. Wuj. Wszysey ś. tym od niego odrząci. Baz. <Od + Trącić>

[**Odrzątek**] tylko w wyrażeniu: Na odrzątku = w odosobnieniu, w pogardzie.

Odtresować, uje, ował *cukier. odrobić ciastko z bryły ciasta:* O. rogalik. <Od + Tresować>

Odtresowanie, a, blm., czynność cz. **Odtresować.**

† **Odrzącać, a, ał i † O. ś. p. Odrzącić.** Bud.

† **Odrzącanie, a**, blm., czynność cz. **Odrzącać, odrzącanie.**

† **Odrzącanie się, a ś., blm., czynność cz. Odrzącać ś., odrzącanie ś.**

Odręć, u I. † O., blm. *odrętwiałość, odrętwienie, zdrętwienie.* Macz. 2. † O., blm. *wstręt, odraz, abominacja:* By nie sromięliwość odrętu czyniła, zdała ś. jakby stroić powagę myśliła. Żebr. Doznaliśmy tego, jakowy O. miasto zatrzymania przez nieswornosć pasterzów przyszedł. Gil. 3. × O. p. **Odcisk.** <Od + TRĘĆ>

Odtroczenie, a, blm., czynność cz. **Odtroczyć.**

Odtroczyć, y, ył *odjąć coś przytroczonego:* Czech odtroczył oponę. Sienk. <Od + Troczyć>

× **Odtroszczenie, a**, blm., czynność cz. **Odtroszczyć.**

× **Odtroszczyć, y, ył** *kogo = pocieszyć, uspokoić w trosce, oddalić od niego troskę:* Chciałem cię tylko parą słów O. Krasin. <Od + Troszczyć>

Odrucie, a, blm., czynność cz. **Odruć.** <Od + Truć>

Odruć, uje, uł, nied. Odruwać *zobojętnić truciźnę; przywrócić coś zatrutego do pierwotnego, zdrowego stanu.* Przen.: (Wiara) odruwa jad cierpienia ziemskiego; ja ci odruję wstrętnosć świata. Zag. <Od + Truć>

Odrutka, i, lm. i *lekarstwo przeciw truciźnie, antydot:* Za odrutkę od haszyszu może służyć mała dawka opjum. <Od + Trutka>

× **Odrutny, × Odruwający** *lek. działający przeciwko truciźnie, chroniący przed nią:* Lekci odrutne, odruwające, odrutki (remedia alexipharmaca).

Odruwać, a, ał p. **Odruć:** × Lekci odruwające p. **Odrutny.**

Odrywanie, a, blm., czynność cz. **Odruwać.**

Odrzysnąć, nie, nął *nanowo trysnąć:* Duch z pętów wyzwolon... wśród gruzów przystanął chwili-

lę... zanim krew odtryśnie w nim nowa. Wysp.

<Od + Trysnać>

Odtryśnięcie, a, blm., czynność cz. **Odtryśnąć**.

Odtrząsk, u, lm. i gieol. *odłam skały utworzony wskutek jakiej nagłej przyczyny*. <Od + Trząsk>

Odtrząś, ęsie, aśl, nied. × **Odtrząsać** *trząsnawszy zrzucić; strząsnąć*. L. <Od + Trząś>

× **Odtrzeć**, **odtrze**, **odtarł** *odtrzeć*. L. <Od + Trzeć>

Odtrzeć, pie, pał 1. *trzeć* odbić. L. 2. *odbyć trzepanie, skończyć trzepać*. 3. *przen. odmówić byle jako, prędko, bez rozważa, strzepać, odklepać*: O. pacierz, lekeję. <Od + Trzepać>

Odtrzepanie, a, blm., czynność cz. **Odtrzepać**.

× **Odtrząsać**, a, ał p. **Odtrząś**. L.

× **Odtrząsanie**, a, blm., czynność cz. **Odtrząsać**.

Odtrząsienie, a, blm., czynność cz. **Odtrząś**.

× **Odtrzymać**, a, ał p. **Otrzymać**: *Lepiej teraz-
by mi tę sumę dzierżawną O., niż kiedykolwiek;
mam tam przecie pięćset czerwonych złotych*.
Kacz. <Od + Trzymać>

× **Odtrzymanie**, a, blm., czynność cz. **Odtrzy-
mać**.

Odtuczenie, a, blm., czynność cz. **Odtuczyć**:
Osiedlał ś. tylko na czas, potrzebny do skupie-
nia i odtuczenia towaru. Byk.

Odtuczyć, y, ył 1. *odliżyć tuczenie, utuczyć, od-
paść*: O. woły, nierogaciznę. 2. *nanowo utuczyć;
odpaść*. <Od + Tuczyć>

Odturczenie, a, blm., czynność cz. **Odturczyć**.

Odturczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Odtur-
czyć** ś.

Odturczyć, y, ył *zatrzeć ślady, cechy pochodzenia
tureckiego*. O. ś. *pozbyć ś. cech pochodzenia
tureckiego*. <Od + Turczyć>

† **Odtwarca**, y, lm. y *ten, co otwiera*: O. gro-
bów. Tuch. (= *świętokradca, znieważający groby*).

Odtwarzać, a, ał p. **Odtworzyć**.

† **Odtwarzać**, a, ał i † O. ś. p. **Otworzyć**. And.
z Kobyl.

Odtwarzanie, a, blm., czynność cz. **Odtwarzać**.
Psych.: *Prawo odtwarzania a. reprodukcji =
prawo wznowiania ś. stanów psychicznych*.

† **Odtwarzanie**, a, blm., czynność cz. † **Odtwa-
rzać**.

† **Odtwarzanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Od-
twarzać** ś.

† **Odtwierać**, a, ał i † O. ś. p. **Otworzyć**: *Ziewa-
nie przychadza z dymów grubych... które gdy ś.
ku czeluściom ustnym zbierają... tedy odtwierają
je*. And. z Kobyl. *Oczy czasem zamykamy, czasem
odtwieramy*. And. z Kobyl. *Aby nie wychodziły
duchy zbyt do mózgu, którego ś. ciele wten-
czas odtwierają*. And. z Kobyl.

† **Odtwieranie**, a, blm., czynność cz. **Odtwierać**,
otwieranie.

† **Odtwieranie się**, a ś., blm., czynność cz. **Od-
twierać** ś., *otwieranie* ś.

Odtworzenie, a, lm. a czynność cz. **Odtwo-
rzyć**: *Barwne a wyraziste O. tej epoki*. *Świeżym
pomysłem jest wystawianie obrazów żyjących —
wiernych odtworzeń areydział malarskich*. Nagan.
(= *kopji, reprodukcji*).

† **Odtworzenie**, a, blm., czynność cz. † **Odtwo-
rzyć**, *otwarcić, otworzenie*.

† **Odtworzenie się**, a ś., blm., czynność cz. † **Od-
tworzyć** ś., *otwarcić* ś.

† **Odtworzony otwarty**: *Uszy mamy zawsze od-
tworzone*. And. z Kobyl.

Odtworzyciel, a, lm. e *ten, co odtwarza a. od-
tworzył*: *Wielkiego pisarza, wielkiego artystę,*

wielkiego znawcę i odtworzyciela przeszłości.
Tarn. <Od Odtworzyć>

Odtworzyć, y, ył, nied. **Odtwarzać** 1. *stworzyć
powtórnie, tak samo*: *Natura komórki odtwarza-
jącej*. Psych. *wznówić, powtórzyć*: *Odtwarzać sta-
ny psychiczne, wyobrażenia*. 2. *utworzyć na wzór
czego, pochwyć żywcem i oddać, przedstawić*: O.
scenę na estradzie. O. co w piśmie, w dziele
sztuki (= *odwzorować*). *Sztuka odtwarza naturę*.
Ryciny odtwarzają wiernie ówczesną stolicę. Gom.
*Trudno byłoby pojąć i O. sobie w wyobraźni to
życie*. Krasz. 3. *mat. p. Odwzorowanie*. <Od +
Tworzyć>

† **Odtworzyć**, y, ył i † O. ś. p. **Otworzyć**: *Cze-
mu niektóre zwierzęta śpią, odtworzywszy oczy?*
And. z Kobyl. *Czasu ciepłego wszystkie ś. pory
odtworzą, a tak wiele materij wychodzi...* And.
z Kobyl. *Ty, wzięwszy zwycięstwo nad śmiercią,
odtworzyłeś wiernym królestwo wieczne*. Sekl.
Rany bywają z krost złych odtworzone. Spiez.
Garbła ich, jako grób odtworzony. Wr.

† **Odtworzysty** p. **Otworzysty**: *Plecy wypięte
znamionują człowieka odtworzystego, żywienia
i obyczajów prostego, wszakoż śmiałego*. And.
z Kobyl.

Odtwórca, y, lm. y *ten, co odtwarza*: *Czy i o ile
poeta ten był samodzielnym czy naśladowczym,
twórcą czy odtwórcą, w każdym razie, jeżeli to,
co wnosił, było w Polsce nieznanym, stanowiło
dla niej nowość*. Koził. <Od + Twórca>

Odtwórczy przym. od **Odtwórca**: *Dowód braku
skupienia i odtwórczej siły*. Górs. K. M. *Odtwór-
cza siła ustroju z wiekiem upada*. Sp. Psych.:
*Wyobrażenie odtwórcze = wyobrażenie odtwarza-
jące to, co jest w rzeczywistym doświadczeniu*. <Od
+ Twórczy>

[**Odtychczas**] p. **Otdąd**. <Od + Tych + Czas>

† **Odtychmiast** p. **Otdąd**: *Nie będę pił O. z te-
go wina, aż do dnia onego*. Wuj. *Ustawiamy,
aby niejedem O. ziemianin nasz z cudzoziemcem
któregokole stałby kostek nie igrał*. Św. z Woe.
*Ślubujemy, iż O. na wieki nie będziemy wyciągać
których płatów a. poborów, wiardunków*. Niesz.
<Od + Tych + Miast>

1. **Odtykać**, a, ał i O. ś. p. **Odetknać**.

2. **Odtykać**, a, ał, **Odtyknać** *powiedzieć komu na-
wzajem: ty; Nie tykaj mu, bo ci odtyka*. <Od
+ Tykać>

1. **Odtykanie**, a, blm., czynność cz. 1. **Odtykać**.

2. **Odtykanie**, a, blm., czynność cz. 2. **Odtykać**.
Odtykanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odt-
ykać** ś.

Odtyknać, nie, nął p. 2. **Odtykać**.

Odtyknięcie, a, blm. p. **Odtyknięcie**.

Odtyknięcie, a, blm., **Odtyknięcie** czynność cz.
Odtyknać.

Odtylecwy (o broni) *od tyłu, od strony kolby
nabijany*: *Broń odtylecowa (= odtylecówka)*. <Od
+ *Tylecwy, od Tylec>

Odtylecówka, i, lm. i *strzelba odtylecowa*: *W osob-
nym magazynie na kozłach spoczywa 20,000
wybornych rusznic odtylecówek*. Spas. <Z Od-
tylecowy>

Odtynkować, uje, ował *nanowo wytynkować*: *Su-
fit widocznie odtynkowany z gruntu*. <Od +
Tynkować>

[**Odtynkować się**, uje ś., ował ś.] p. **Odtynko-
wać** ś.: *Córka odtynkowała ś. od rodziców*. <Od
+ *Tynkować, od Tyn = ogrodzenie>

Odtynkowanie, a, blm., czynność cz. **Odtynko-
wać**.

[Odtynkowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Odtynkować ś.

[Oducha, y, blm.] *dychawiczność, duszność, ciężar na piersiach, krótki oddech, astma.* <O + *Ducha, DUCH/DYCH/DECH/DCH/TCH>

× Oduchowiać, a, ał p. Oduchowić.

× Oduchowianie, a, blm., czynność cz. Oduchowiać.

× Oduchowić, i, il, nied. × Oduchowiać l. *coś materialnego wystawić w świetle duchowym, uduchowić.* Śł. wil. 2. kogo = *zrobić duchowym = wyświęcić na księdza:* Czerniec, nie bez szarpania ś. postrzyżeniea, głowę mu mniskim sposobem oduchowiał. Nar. <O + *Duchownić, od Duchowny>

× Oduchowienie, a, blm., czynność cz. Oduchowić.

[Oducie, a, blm.] czynność cz. Oduć.

† Oduciec, ciecze, ciekł, nied. † Oduciekać kogo, czego = *uciekając porzucić, zostawić; odbiec:* Synowie izraelscy zabrali łupy, których oduciekił Asyryjczykowie. <Od + Uciec>

† Oduciezenie, a, blm., czynność cz. Oduciec.

† Oduciekać, a, ał p. Oduciec.

† Oduciekanie, a, blm., czynność cz. Oduciekać.

Oducać, a, ał i O. ś. p. Oduczyć.

[Oduczajka, i, lm. i] p. Obyczajka. <p. Obyczajka>

Oduczanie, a, blm., czynność cz. Oducać.

Oduczanie się, a ś., blm., czynność cz. Oducać ś.

Oduczenie, a, blm., czynność cz. Oduczyć.

Oduczenie się, a ś., blm., czynność cz. Oduczyć ś.

Oduczyć, y, ył, nied. Oducać kogo czego = *zrobić, że kto odwyknie od tego, czego ś. nauczył a. do czego nawykł; odzwyczaić:* Słowem ucza, żywotem oduczają. Birk. Oduczę ja cię łajania! O. kogo nalogu. O. ś. i. czego = *zapomnieć tego, co ś. umiało a. do czego ś. przywykło, odzwyczaić ś., odwyknać:* Pod sterem tego męża oduczysz ś. wszelkich kacerstw politycznych i religijnych. Mochn. Najpotrzebniejsza nauka złego ś. O. Bud. 2. × O. ś. ucząc ś., *odrobić coś zaniedbanego; nauczyć ś. tego, co kto opuścił:* O. ś. opuszczonej lekeji. <Od + Uczyć>

[Oduć, uje, uł] owiać: Wiatr mie oduje. <O + Duć>

[Oducać się, a ś., ał ś.] I. *objeść ś., obuchać ś.* 2. *zgapic ś.:* Oducać sie i zabaczyćek wziąć ciupagi. <O + Dudać>

[Odukanie się, a ś., blm.] czynność cz. Odukać ś.

[Odukać się, a ś., ał ś.] *upić ś.:* A to ś. szwajnoga odudła! Rog. <O + Dudlać>

[Odukanie się, a ś., blm.] czynność cz. Odukać ś.

[Oduzieć, eje, ał] *oniemiec.* <O + Dudzieć>

[Oduzienie, a, blm.] czynność cz. Oduzicieć.

† Odukały I. *omniszony, wykastrowany:* Tatarów żywność kobyłe mleko, to surowo piją, i od niego jak wieprze odukałe tyją. Paszk. 2. *uczny, karmny, tłusty, spasty, spasiony, wypasiony:* O., piersisty, zanadrzysty. Kn. <? Od + *(H)ukały, od Hukać ś.>

Oduleować, uje, ował skórę, ręk. = *dulerując oskrobać, ogładzić.* <O + Dulerować>

Odulewanie, a, blm., czynność cz. Oduleować.

Odumarcie, a, blm. I. czynność cz. Odumrzeć. 2. × O., lm. a lek. *odumarta część ciała, zgorzelina.* <Od + Umarcie>

! Oumaré, mrze, marł p. Odumrzeć.

Odumarlina, y, lm. y p. Odumarszczyzna: Kmiecie i duchownych spadki, odumarlina nie przestawano uważać za puściznę. Wiszn. <Od Odumarlina>

† Odumarły *pozostały po śmierci, osierocony przez śmierć czyją:* Majątek O. Wacław pojął Ryksę, córkę odumarlą Przemysła. Błaż. Odumarle dobra. Kn. <Od + Umarły>

Odumarszczyzna, y, lm. y I. a. Odumarlina *puścizna, mienie po osobie zmarłej bezpotomnie.* 2. *dana spadkowa w królewskich, składana na rzecz króla w postaci jednej sztuki bydła po śmierci każdego kmiecia-gospodarza:* Po śmierci gospodarza jedno bydło pan zabierał, i ten dochód nazywał ś. odumarszczyzną. Cz. <Od Odumrzeć>

Odumierać, a, ał p. Odumrzeć. <Od + Umierać>

Odumieranie, a, blm., czynność cz. Odumierać.

× Oduimizgać się, a ś., ał ś. *odpowiedzieć umizgami na umizgi:* Patron za umizgi nie robi, wzajemnie ś. odumizga. L. <Od + Umizgać ś.>

× Oduimizganie się, a ś., blm., czynność cz. Oduimizgać ś.

Odumorek, rka, lm. rki I. *ten, co, umierając, zostawił po sobie dziedzictwo:* Rzeczy pozostałe odumorków, gdy nie są w inwentarz wciągnięte, chłopci a. je rozkradają, albo jakimkolwiek sposobem poginą. Groie. 2. [O.] *przezwiśko lekceważące:* Ty, odumorku! <Od Odumrzeć>

Odumrzeć, mrze, marł, ! Oumaré, nied. Odumierać I. kogo = *umarzyć opuścić, osierocić:* W dzieciństwie odumarla go matka. Os. A. Ojciec mój nieboszezyk, powróciwszy z wojny ruskiej, zaraz mię odumarl. Kaczk. Mądrzy ojeowie bacznie dziaćki odumierają. Falib. Nie chciał O. w niedostatku dzieci. Klon. Kiedy rodzice dzieci odumierają, w tym sieroctwie opiekunów im trzeba. Troc. 2. † O. co, czego = *umarzyć zostawić; zostawić po swojej śmierci:* Odumarł długów. Kn. Odumarł zbioru wielkiego. Kn. Dzieci, gdy umrze ojciec, tedy nie powinny długów żadney płacić za oja umarłego a. za matkę, jeśli im nie nie odumrze. Magd. Przystał Leszek na tym, co mu był ojciec odumarl. Błaż. 3. *przen.:* † O. na kogo = *przypaść w spadku po umarłym:* Azali jego część imienia, ile idące, ile stojące, odumrze na jego matkę...

Ort. Ieh imienie odumrze na ieh matkę. Ort. Moze li kiedy pan który zamilczeniem stracić a. dawnością swe imienie, które nań odumarl. Ort. Umrali dzieci po swym ojeu... tedy imienie odumrze na ieh matkę, a umrzeli potem ta matka, wszystko ieh imienie odumrze na jej bliższe przyrodzone. Ort. Azeby to imienie po jej śmierci jemu przyszło a. nań odumarl. Ort. 4. † O. światu = *umrzeć dla świata.* Troc. 5. [O.] *umrzeć:* Gdy pan ten odumierał, zapisał słudze sto dukatów. 6. (o pszczołach) *umrzeć, odpaść:* W mrozy cała pasieka odumarla. <Od + Umrzeć>

[Oduady] *mający odętą wargę.* <Od Oduadyć ś.>

Odur, u, blm. *dur, odurzenie, obłąd, zawrót głowy, szal:* Cóż, starosto jasnie wielmożny! człowieka O. ś. chwytą. Jeż. <O + Dur>

× Odurodzenie, a, blm., czynność cz. Odurodzić.

× Odurodzić, i, il *drugi raz urodzić, urodzić nowo:* Co za rada z wami, z urodzonymi! jedna tylko: trzeba was O. Krasin. <Od + Urodzić>

Oduzrać, a, ał i O. ś. p. Odurzyć.

Oduzrząco przys. w sposób *odurzający:* Ten niezwykły powab oddziaływał O. na nierozgarniętego wyrostka. Rol.

Odurzały, Odurzony *który odurzał; kołowaty, oszalomiony, osłupiały, zgłupiały, nieprzytomny, błędny, obłąkany*: Na łup nieprzyjacielskiej wystawiony strzały, motłochu podły, czego stoisz odurzały. Dm. <Od Odurzeć>

Odurzanie, a, b, m., czynność cz. **Odurzać.**

Odurzanie się, a, b, m., czynność cz. **Odurzać się.**

Odurzeć, eje, ał *zostać odurzonym, wpaść w odurzenie, stracić głowę, odejść od przytomności, ogłupieć, osłupieć*: Prawdziwie odurzałem, ani myślą trafić, w którym światła mam szukać życia paragrafie. Zabł. Umysł jego odurzał, rozum go opuścił. L. (= *stępiat*). <O + Durzeć>

Odurzenie, a l. b, m. = a) czynność cz. **Odurzyc.** b) czynność cz. **Odurzeć.** 2. l. m. a = a) *stan tego, co odurzał, zawrót głowy, dur, nieprzytomność, osłupiałość*, posp. *kołowaczna*: Był przez czas dobry w tępy odurzeniu. Przyb. Jeden tylko odurzeń szaku nie podziela. Berw. b) lek. (narcosis, narcotismus) *stan wywołany za pomocą środków odurzających*: Smutni leczą ś. rozrywkami, zropczeniu — odurzeniem. Święt.

Odurzenie się, a, b, m., czynność cz. **Odurzyc się.**

Odurzony l. im. od **Odurzyc.** 2. p. **Odurzały**: Leżą odurzeni w zdroju zapomnienia. Przyb. Głusze, kiedy gra, tak bywa O., że nie słyszy, nie widzi. L. Klaudjusz z przyrodzenia ograniczonego doweipu, więcej jeszcze O. surowością matki. Ossol.

Odurzyc, y, ył, nied. Odurzać l. lek. *odjąć przytomność a. czucie a. je zmniejszyć za pomocą środków odpowiednich*: O. chloroformem, makowcem. Lek odurzający (remedium narcotium) = *narkotyczny; narkotyk*. Opjum odurza nerwy i umysł. Lel. Odurzony od czadu. Trunek odurza (= *upa-ja, zawraca w głowie*). Uderzywszy go w głowę, odurzył go (= *ogłuszył go*). Piorun z chmury raz po raz urwany huknie nad człkiem i odurzy srodze. Książ. Piorun swoim błyskaniem źrenicę odurza. L. (= *oslepią*). Stanął jak odurzony (= *jak kołowaty, głupi, błędny, osłupiały*). Odurzony ciągłym strachem (= *zabukany*). Odurzony miłością, szczęściem, pochlebstwem, kadzidłami, holdami (= *upojony, zaślepiony*). 2. *sprowadzić zamęt myśli, przywieść do stanu niezdecydowania, otumanić, obalamucić; zawrócić, skotłować głowę; oszalomonić, omamnić, zdurzyć*: Odurzyła go całkiem w rozmowie, iż nie wiedział, co ma począć. Sł. wil. Dopóty go namawiał, aż odurzył starca. Sł. wil. Czasem Żydzki tak odurzą chłopca, iż mu wydrą ostatni grosz z kieszeni. Wirt. O. ś. odurzyc siebie, upić ś., upoić ś., otumanić ś.: O. ś. trunkiem. Cheg. O. ś., upić tym wirem obrazów. Mick. <O + Durzyc>

!Oduszewiac, a, ał i !O. ś. p. Oduszewić.

!Oduszewianie, a, b, m., czynność cz. **Oduszewiac.**

!Oduszewianie się, a, b, m., czynność cz. **Oduszewiac się.**

!Oduszewić, i, il, nied. !Oduszewiac kogo, co = *ożywić duszą, tchnąć w kogo, w co życie, ożywić*. !O. ś. *otrzymać duszę, ożywić ś.*: Niemówiątko, gdy już doskonałe będzie ciało, oduszewia ś. Sak. <Ros. oduszewit>

!Oduszewienie, a, b, m., czynność cz. **Oduszewić.**

!Oduszewienie się, a, b, m., czynność cz. **Oduszewić się.**

× **Odudzać, a, ał, nied. × Odudzywać** *uwołnić od uszy, rozgadać, wyuzdać, odjąć uszę, rozkiełznać*. <Od + Uzdac>

× **Odudzanie, a, b, m.,** czynność cz. **Odudzać.**

Odudzne, ego, b, m., Oduzne, Odhuźne l. *podarek stażennemu od kupionego konia, trzdlowe, trędzlowe*: Żydom baragołom O. sowite opłacił. Rzew. 2. × O. *datek temu, co przyniósł rzecz jaką, szceg. darowaną*. Dudz. 3. † O. *przen. oddarowanie, wajenny podarunek*: Ja im w O. dałem wielkie prezenty. Jabł. Złego psa w odudzonym dano komu. Biel. <Od + *Uzdne, od Uzda>

× **Odudzywać, a, ał p. Odudzać.**

× **Odudzywanie, a, b, m.,** czynność cz. **Odudzywać.**

[**Oduziemiec, mca, lm. mce**] p. **Odziemek**: Drzewo, odrąbane od oduziemca. <Od + U + Zie-mia>

Oduzne, ego, b, m. p. Odudzne.

† **Odudzić, eje, ał** *przycić do sił, wzmoć ś.*: O przesadzeniu nie myśleć, aż młody roik odudżeje w małym swoim uliku. Kaę. <O + Duzec>

† **Odudzenie, a, b, m.,** czynność cz. **Odudzić.**

Odwabiać, a, ał p. Odwabić.

Odwabianie, a, b, m., czynność cz. **Odwabiać.**

Odwabianie się, a, b, m., czynność cz. **Odwabiać się.**

× **Odwabiciel, a, lm. e ten, co odwabia a. odwabiał.** L.

× **Odwabicielka, i, lm. i** forma ż. od **Odwabiciel.** L.

Odwabić, i, il, nied. Odwabiac l. *wabiąc odciągnąć; odmamnić, odgnęć; odstreczyć*: Małoz jeszcze na tym masz, żeś mi odwabiała i odmłowała męża, jeszcze cheesz i syna mi odjąć? Leop. Krotochwile odwabiają młódz od pożyteczniejszych zabaw. Petr. Odszczepienie, gdzie słusznego pasterza ujrzą, cheą go O. do siebie. Wuj. Pochlebstwem i pieniądźmi go odwabiał. Troc. Nie trzeba odwabiac poddanych od pilnych robót do powozów nieużytecznych. Petr. 2. myśl. *wabiąc, odciągnąć od gniazda, od stada*: Polowanie z sieciami na odwabianie wilki gniazdowe. Karw. Dawna nasza służba leśna, umiejająca odwabiac całe gniazda wilków. Karw. O. ś. *zostać odwabionym*: Naukę tę im podał, żeby przy niej stali, a nikomu od niej nie dopuszczali ś. odwabiac ani zwodzić. Gil. <Od + Wabić>

Odwabienie, a, b, m., czynność cz. **Odwabić.**

Odwabienie się, a, b, m. l. czynność cz. Odwabić się. 2. [O. ś.] *głos wilka, dany w odpowiedzi wabiącemu*.

Odwach, u, lm. y, [Odwacht, Obacht], × Hauptwach, × Hauptwacha, × Hobwach *bratunek, pomieszczenie dla żołnierzy, straż pełniących, kordegarda; awersz w takim pomieszczeniu*: Wsadzić, posadzić, wziąć kogo na O. Nabroiwszy siła złego, schwytanym i na O. zaprowadzonym został. Perz. <Nm. Hauptwache>

Odwachowy przym. od **Odwach**: W izbie odwachowej. Mat.

[**Odwacht, u, lm. y**] p. **Odwach.** <p. **Odwach**>

† **Odwada, y, lm. y** *środek, usuwający zaradki*: Drogich pereł i złota pokłady — trudnych przygód odwady. Petr. <Od + Wada>

Odwadniać, a, ał p. Odwodnić.

Odwadnianie, a, b, m., czynność cz. **Odwadniać.**

Odwadniarka, i, lm. i *maszyna centryfugalna do wyżmianiania i wysuszenia tkanin z wody*. <Od Odwadniać>

× **Odwadzać, a, ał p. Odwieść.**

† **Odwadzać**, a, ał, [Odwadzać] p. **Odwadzić**.
× **Odwadzanie**, a, blm., czynność cz. × **Odwadza-
dać**.

† **Odwadzanie**, a, blm., [Odwadzanie] czynność
cz. † **Odwadzać**.

† **Odwadzenie**, a, blm., [Odwadzenie] czynność
cz. **Odwadzić**.

† **Odwadzić**, i, ii, [Odwadzić], nied. † **Odwadzać**,
[Odwadzać] *usunąć zawadę, ułatwić*: Zawadzić
impedire; expedire O. Mącz. Ściśniony rękoma za
gardło, palcy palce jego odwadził. Otw. (= *od-
czepił*). [Starościna zawadziła fartuskim o węgiel,
trzebaby ś. starosty poradzić, cy pozwoli fartusek
O.] <Od + Wadzić>

Odwaga, i, blm. 1. *gotowość narażenia ś., śmia-
łość, nieustraszonność, zaufanie we własne siły, gotow-
ność stawienia czoła komu a. czemu; dzielność,
męstwo, waleczność*: Mieć odwagę. Nabrać odwa-
gi. Dodać komu odwagi. Natchnąć kogo odwagą.
Tehnij mu odwagę w serce. Dm. Wzniecić, obu-
dzić, zagrząć, zapalić, ożywić czyją odwagę.
Z bystrego rozumu, odwagi i siły znała Europa
wielkiej chwały Radziwiłły. Koch. W. O. jest
zaufanie siłom własnym. Karp. Mieć odwagę
i obrót. Niem. Łotrowska O. do grzechu pomaga.
Trzt. Rycerska jego O. Nies. Raz go przejmują
bojaźń, drugi raz O. Fel. O. wiedła do tak wiel-
kich czynów. Os. Przypadek, odwagę stygnącą za-
palił Mick. Z niesłychaną odwagą napadł obóz
nieprzyjacielski. O. posunięta do zachwalstwa.
Krasz. O. cywilna = *śmiałość występowania ze swym
zdaniem wbrew ogółowi, wbrew masom*. 2. *męstwo
w znoszeniu bólu, nieszczęść, przeciwieństwo, zimna
krew, serce, determinacja*: Odwagi, synu! nie upa-
daj na duchu! Gdzie mam czerpać odwagę? ha,
tam u stóp krzyża. Nie mam odwagi powiedzieć
jej o tym nieszczęściu. Dodać komu odwagi
w znoszeniu niebezpieczeństw (= *otuchy, wytrwa-
łości*). 3. × O. *narażenie, ryzyko*: Cokolwiek mie-
czem dobyli z odwagą zdrowia własnego, to...
Kłok. Staraniem, kosztem, pracą i odwagą zdra-
wia własnego. Nar. Przebiegł z odwagą zdrowia
swego. Kłok. Z odwagą zdrowia swego. Troc.
4. × O., lm. i *czyn odważny, przewaga*: Pod
Jeruzolimą, znacznymi odwagami wstawił swoje
męstwo. Nies. Te rzeczy tak żartko objęte, tak
mężnie dotrzymywane po wielkich i krwawych
odwagach. Nar. Groby tak wielkich bohaterów,
którzy dla ojczyzny wielkie odwagi ochotnie czy-
nili. Star. Rzadko wielkim zawistną fortuna prze-
puszcza odwagom. Bardz. Przez nieład gaśnie
w żołnierzu do odwag ochota. Vol. Zgromadzone
pułki oczywiście mu czynią chęci do odwag. Bardz.
Odprawowanie odwag rycerskich. Otw. <Od +
Waga>

× **Odwagować**, uje, ował 1. *odbyć, ukończyć wa-
gowanie, powagować*. Sł. wil. 2. [O.] p. **Odważyć**.
<Od + Wagować>

× **Odwagowanie**, a, blm., czynność cz. **Odwago-
wać**.

Odwałać, a, ał i O. ś. p. **Odwalić**.

Odwalanie, a, blm., czynność cz. **Odwałać**.

Odwalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odwa-
lać ś.**

Odwalenie, a, blm., czynność cz. **Odwalić**.

Odwalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Odwa-
lić ś.**

Odwalić, i, ii, nied. **Odwałać**, [Odwalować] 1.
*przewalić na bok, odchylić coś ciężkiego, odważyć,
odtoczyć, odsunąć forsownie, odrzucić, odepchnąć*:
Odwalać gruz. Odwalcie te kamienie od dziury

tej jaskini. Leop. Kto nam odwali kamień ode
drzwi grobowych? Wuj. Kiedy od góry odwali
wiek sztukę skały lub wiatry szalone... P. Koch.
Tyfon nieraz ś. nacisk ziemski zawodzi O., a mia-
sta i wysokie mury z siebie zwalić. Zebr. Pług
rysuje w ziemi brzozy i skiby odwała. Dm. (= *od-
wraca, przewala*). O. drzwi = *wypalić, wyłamać, wy-
sadzić, wyważyć*. Zadrzał smok tarpejski, gdy
drzwi odwalili. Bardz. 2. posp. *odłożyć, odwinąć*
zamaszyście: Wilk kitę odwalił i leży. Odwaliw-
szy rękawy od kontusza po łokieć, golusienką
ręką trzymał szablę. Przybor. Żart.: O. kitę =
zdechnąć, (o człowieku) *umrzeć*. 3. *odrabiać, odpta-
tać*: Łeb mu od szyi odwalił. Zebr. Odwalił jednym
zamachem łeb niedźwiedziowi. Sienk. On mu rękę
odwalił silnym cięciem miecza. Dm. O. kawał
chleba. O. ś. 1. *walać ś. oberwać ś.; oberwać ś.,
odpaść w wielkiej masie*: Gzyms odwalił ś. 2. [O.
ś.] *odbić ś. po jedzeniu, przypomnieć ś., odbeknąć
ś.* <Od + Walić>

Odwalina, y, lm. y *część, bryła odwalona, ode-
rwana, odcięta, odlamana, odłam, urwa, odwał*.
<Od Odwalić>

[Odwalna, e], lm. e] *pierwsza płachta od wału
w wiatraku*. <Od + *Walna, od Wał>

[Odwalnica, y, lm. e] *odkładnica u sochy, pług*.
<Od Odwalić>

[Odwalować, uje, ował] p. **Odwalić**. <Od +
*Walować, WAŁ>

[Odwalowanie, a, blm.] *czynność cz. Odwalować*.

[Odwalowanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Od-
walować ś.*

Odwał, u, lm. y *to, co ś. w wielkiej ilości od-
waliko, odpadło, szereg. oderwisło śniegu, śnieżycy,
lawina, zwał*: Odwały, spadły z urwiska Alp, za-
wały drogę. Sł. wil. <Od + WAŁ>

Odwalkować, uje, ował 1. *odbyć walkowanie,
skończyć walkować, wypalkować należycie*. 2. *przen.*
posp.: O. kogo = *obić kijem, wygrzmocić*. Sł. wil.
<Od + Walkować>

Odwalkowanie, a, blm., czynność cz. **Odwalko-
wać**.

Odwaniać, a, ał 1. *pozbawiać przykłej woni, usu-
wać nieprzyjemny zapach, odsmradzać*: Aparaty
odwanające. Proszek otwocki ma własności od-
wanające. 2. *bi. odkażać, odwietrzać, dezynfeko-
wać*. Por. **Odwonić**. <Od + Waniać, od Odwo-
nić>

Odwanianie, a, blm., czynność cz. **Odwaniać**:
Aparaty do odwaniania mieszkań, podwórzy,
odzieży.

Odwapniać, a, ał p. **Odwapnić**.

Odwapnianie, a, blm., czynność cz. **Odwapniać**.
Odwapnić, i, ii, nied. **Odwapniać** eukr. *pozbawić
wapna, nied. saturować*. <Od + Wapnić>

Odwapnienie, a, blm., czynność cz. **Odwapnić**.

Odwar, u, lm. y apt., chem., lek. (decoctum)
wyciąg przygotowany za pomocą gotowania, dekokt:
O. drzewny. O. Cytmana. <Od + War>

[Odwarchywać, uje, ywał] *odśmiechować, chicho-
tać*: Dziwki odwarchywały. Por. **Odwarknąć**.
<?>

[Odwarchywanie, a, blm.] *czynność cz. Odwar-
chywać*.

Odwarcie, a, blm., czynność cz. **Odewrzeć**. <Od
+ *Warecie, od Wrzeć>

Odwarczeć, y, ał p. **Odwarknąć**. L. <Od +
Wareczeń>

Odwarczenie, a, blm., czynność cz. **Odwarczeć**.

× **Odwarkać**, a, ał p. **Odwarknąć**.

× **Odwarkanie**, a, blm., czynność cz. **Odwarkać**.

× **Odwarakiwać**, uje, iwał p. **Odwaraknąć**.
× **Odwarakiwanie**, a, btm., czynność cz. **Odwarakiwać**.

× **Odwarakliwie** przys. od **Odwarakliwy**.
× **Odwarakliwość**, i, btm. rz. od **Odwarakliwy**.
× **Odwarakliwy** *oburkliwy*, odpowiadający *zuchwałe, opryskliwy*, gm. *pysskaty*: **Odwarakliwa** twarz. Bobr. (= *gęba*). <Od + **Warkliwy**>

Odwaraknąć, nie, nał, **Odwaraczęć**, † **Odwaraknąć**, nied. × **Odwarakać**, × **Odwarakiwać**, † **Odwarakać**, [**Odwarakiwać**] l. (o psach) *warknąć w odpowiedzi na warknięcie, warknąć nawzajem*. 2. a. [**Odwaraknąć** s.], nied. † **Odwarakać** przen. (o człowieku) *odpowiedzieć hardo, odmruknąć, odciąć s., oburknać s., ofuknąć, odciąć s.* <Od + **Warknąć**>

Odwaraknienie, a, btm. p. **Odwaraknić**.
[**Odwaraknienie się**, a s., btm.] p. **Odwaraknić się** s.

Odwaraknić, a, btm., **Odwaraknienie** czynność cz. **Odwaraknąć**.

[**Odwaraknić się**, a s., btm., **Odwaraknienie** s.] czynność cz. **Odwaraknąć** s., *odwaraknić*.

Odwarak, a, lm. i farb. *koćiel do przyrządzania odwaru lub wyciągu z drzew barwierskich*. <Od + * **Warkak**, od **War**>

Odwaro-napar, u, lm. y (decocto-infusum) apt. lek będący połączeniem odwaru z naparem. Por. **Napar**. <Odwar + **Napar**>

Odwarowy przym. od **Odwar**. Piw.: Metoda odwarowa = metoda dekokcyjna, dekokcja.

Odwarzać, a, ał p. **Odwarzyć**.
Odwarzanie, a, btm., czynność cz. **Odwarzać**: Lutowanie wody a. O. naprawia wodę. Trzyc.

Odwarzenie, a, btm., czynność cz. **Odwarzyć**.
Odwarzyć, y, ył, nied. **Odwarzać** l. *odgotować*: Odwarzona woda. Trzyc. (= *gotowana, przegotowana*).

Zaledwie, że pierwsze podoje odwarzono. Pol. Wątroba, jeśli oziębła jest, natenczas krwi dobrej O. nie może. Sak. Aeson odwarzony na młodość przez Medeę straszne zabobony. L. (= *warzeniem odmieniony*). 2. [O.] *zawinić*. <Od + **Warzyć**>

Odważać, a, ał i O. s. p. **Odważyć**.
Odważanie, a, btm., czynność cz. **Odważać**: Nie mając nie do odważania na nowe przedsięwzięcie. Sur.

Odważanie się, a s., btm., czynność cz. **Odważyć** s.

Odważenie, a, btm., czynność cz. **Odważyć**.
Odważenie się, a s., btm., czynność cz. **Odważyć** s.

[**Odważnica**, y, lm. e] *kobieta odważna*: To ci O. l. <Od **Odważny**>

Odważnie przys. od **Odważny**.

× **Odważnisią**, i, lm. e forma ż. od **Odważniś**. Sł. wil.

Odważniś, a, lm. e *człowiek odważny, śmiały, junak*. L. <Od **Odważny**>

[**Odważność**, i, btm.] rz. od **Odważny**, *odwaga*. **Odważny** *pełen odwagi, chrobry, śmiały, mężny, bitny, waleczny, dzielny, nieustraszony, nieulekły, zuchwały; ryzykowny, zdeterminowany*: Król ten O. i śmiały... Niem. Byłem młody, O., świat był mnie otwarty. Mick. Mając nadzieję w sercu odważnym. Pot. Szczerów odważnych pisk słyhać ohoeczy. Kras. Zwykle ci panowie tylko w języku odważni. Bał. **Na odważnego**, † **Na odważoną** przys. *odważnie, z odwagą, na złamanie karku*: Iść na odważnego. <Od + **Ważny**, od **Odwaga**>

Odważyć l. im. od **Odważyć**. 2. na co = *determinowany, ryzykowny, przygotowany, gotów, reholowany, zdecydowany*: Dusze na śmierć od-

ważone stają s. bardziej tym nieustraszone. Susz. Nigdy nie mogli być bezpieczni od ludzi tych na wszystko odważonych. Ustrz. Mąż nielekliwy, na śmierć natarczywy i na najgorsze razy O. P. Koch. Więcej czasem godzina odważona sprawi, niż cały rok, co radą i dyskursem bawi. Pot. Już niemal większą Szwajcar O. połowię swej drabiny przechodził. P. Koch. Ujrzyś go, kiedy pójdzie przed wszystkimi i odważone zdrowie swe poniesie. P. Koch. † **Na odważoną** przys. p. **Odważny**. <Od **Odważyć**>

Odważyć, y, ył, [**Odwagować**], nied. **Odważać** l. *odmierzyc za pomocą wagi*: **Odważ** czerwone złote. Troc. Pewniej jest O., niż na słowo wierzyć. Pieczętujesz, naznaczasz, a złoto odważasz, także i srebro z wagi na wagę przekładasz. Prot. Sama ziola odważa, na szalę złożywszy. Żebr. Kredy O. tyle, ile potrzeba na dwa tygłe. Torz. Temi sześcią sztukami O. można od jednego funta aż do stu dwudziestu funtów. Torz. **Odważyli** zapłaty za mnie 30 srebrnych. Leop. Abraham odważył pieniądze, tak jak był zaciął Efron. Leop. O. co waga. Troc. Szala odważająca enocie myto, a występkom karę. Koch. W. U Wszechmoennego tronu, kędy nasz żywot ściśle odważają szale. Mick. 2. † O. co czym = *odpłacić, oddać w takiejże mierze; opłacić, okupić, zapłacić odpowiednią wagę czego, wartością czego, ocenić co na wagę czego*: W Indjach nasze fraszki bardzo radzi złotem odważają. Sum. Moskwa nam Połocko wzięła, ale krwią swą na wielu miejscach dobrze to odważyła. Paszk. 3. *wyważwszy odsunąć, podważwszy odchylić; odwalić*: Więć jak O. tę deskę grobową i czym wywołać zmarłe w piersiach słowo? Pol. Nie mógł Uliss O. ten kamień niemały, któremuby i nasze siły nie zdołały; Polifem sam, bo tak wyroki nieba chciały, odważył mu ów ciężar niewzruszonej skały. Min. 4. *przen. narazić, odżalować, poświęcić, wystawić na niebezpieczeństwo, zryzykować*: Na samym progu tureckim odważył życie swoje. Birk. Przodkowie naszy dla całosci ojczyzny majątności swoje traciłi..., zdrowie swoje odważali. Star. Krwią drudzy zysk oblewają, gardła na to odważają. Kochan. Kto idzie za mną, niech opuści i ojca swego i matkę swoje, i odważy duszę swoje. Mick. Trzeba na nie odważać część majątku. Sur. Póki kto siebie nie odważy, nieprzyjaciela nie zwojuje. Otw. S. 5. † O., † O. *sobie = odważyć s. na co, zdeterminować s., zdecydować s. odważnie, zryzykować s., przygotować s., postanowić, narazić s. bez obawy*: Kto sobie śmierć odważy, ten s. wszystkiego waży. Kn. Gdy traktowaniem nie pozyskać nie mógł, zaraz one buntowniki wojną konać odważył. Błaż. Krzyżacy już niebezpieczeństwo boju wstępnego O. sobie myśliłi. Błaż. Sprzyścięgli s. Prusacy, odważywszy raczej wszystkie ostateczne szkody wycierpieć, aniżeli s. Krzyżakom oddawać. Błaż. Od gniewu zwyciężony, odważył sobie wszystko i królewską łaskę mieć za fraszkę. P. Koch. Raz rozprószeni, potrzebę odważyli. Koch. W. O. s. l. † O. s. *opłacić s., okupić s. pod wagą*: Chciał s. kozakom dwa razy O. złotem, trzykroć srebrem, a raz klejnoty, aby mu tylko dali pokój. Biel. M. 2. [O. s.] *zważwszy s. odchylić s.; przeważić s., przewalić s. na bok, przechylić s.* Przen.: Niekze s. to juz roz albo tak, albo tak odwozy. Tet. (= *zdecyduje, skończy*). 3. *przen. ośmielić s., poważić s., śmieć, zdobyć s. na odwagę, mieć serce; zryzykować s., zdecydować s., zryzykować s.*: Kiedy go Polak wczoraj prażył,

dzis ś. na niego natrzeć nie odważył. Jabł. Nie odważę ś. donieść mu tej smutnej wiadomości. Odważ ś. raz skoczyć do wody, a zobaczysz, że będziesz z przyjemnością zanurzał ś. w wodzie. O. ś. na niebezpieczną przeprawę. Na jedno ś. O. trzeba, albo jej wolność dać wszelką, albo być nienawidzonym. L. <Od + Ważyć>

Odwciełać, a, ał i O. ś. p. Odwciełiść.

Odwciełanie, a, lm. a czynność cz. **Odwciełać:** Ogół poezji Słowackiego jest odwciełań formą. Krasin. W dziełach Słowackiego objawia ś. siła odwciełań i zaprzeczeń. Hös.

Odwciełanie się, a ś., blm., czynność cz. Odwciełać ś.

Odwcielenie, a, blm., czynność cz. Odwciełiść.

Odwcielenie się, a ś., blm., czynność cz. Odwciełiść ś.

Odwciełiść, i, ił, nied. Odwciełać przywrócić coś wcielonego do pierwotnego, duchowego stanu, pozabawić cielesności. O. ś. powrócić do pierwotnego, duchowego stanu, pozbyć ś. cielesności: Kto poleci z archaniołem tam, gdzie ludzkość ś. odwcieła? Sł. wil. <Od + Wełiść>

Odwdzięczać, a, ał i O. ś. p. Odwdzięczyć.

Odwdzięczanie, a, blm., czynność cz. Odwdzięczać.

Odwdzięczanie się, a ś., blm., czynność cz. Odwdzięczać ś.

Odwdzięczenie, a, blm., Odwdzięczenie ś., × Odwdzięk, × Odwdzięka czynność cz. **Odwdzięczyć, Odwdzięczyć ś.:** Dobroczynny nie ogląda ś. na O., ale dobrowolnie czyni dobrze. L.

Odwdzięczenie się, a ś., blm. p. Odwdzięczenie.

Odwdzięczyć, y, ył, [Oddzięczyć], nied. Odwdzięczać co a. za co komu = odplacić wdzięcznością, wywdzięczyć, wrócić z wdzięcznością, odplacić wzajemnością, wywdzięczyć ś., spłacić dług wdzięczności, wywzajemnić ś., odstąpić ś.: Czymże tobie zapłacę, za twoje rymy odwdzięczę? Mick. O. a. O. ś. komu za doznane dobrodziejstwa. Ile możności, będę starała ś. odwdzięczać świadczone nam dobrodziejstwa. L. Radzi odwdzięczym. Sienk. <Od + Wdzięczyć>

× **Odwdzięk, u, blm. p. Odwdzięczenie; wywdzięka, nagroda, wdzięczność okazana czynem:** Winnym w O. twej łaski darem cię opatrzy. L. Zbawienną ci dam radę, a na O. tylko o milezenie proszę. Troc. <Od + Wdzięk>

× **Odwdzięka, i, blm. p. Odwdzięczenie:** Co on zasłużył odważnie i krwawie, chce mu król godną wetować odwdzięką. Pot. <Od + *Wdzięka, od Wdzięk>

Odwecować, uje, ował i. odbyć wecowanie, skończyć wecować. 2. odczytać, odszlifować, wyostrzyć, naostrzyć, wywecować: O. brzytwę. <Od + Wecować>

Odwecowanie, a, blm., czynność cz. Odwecować.

[**Odwrnąć się, nie ś., nał ś.**] **odwrócić ś., oddalić ś.** <Ros. otvertnut' śa>

[**Odwrnięcie się, a ś., blm.**] **czynność cz. Odwrnąć ś.**

Odwrnikować, uje, ował pociągnąć starannie werniksem: Obrazy oczyszczone, odwrnikują i odeszłe. Krasz. <Od + Wernikować>

Odwrnikowanie, a, blm., czynność cz. Odwrnikować: Niektóre portrety potrzebowały tylko oczyszczenia, odwrnikowania. Krasz.

× **Odweselić się, i ś., ił ś. przestać być wesołym, stracić wesołość:** Ja tylko w tym wygrałem, że nie potrzebowałem odweselić ś., bo i wte-

dy smutny i beznadziejny byłem! Krasin. <Od + *Weselić ś., od Weselny>

× **Odweselić się, a ś., blm., czynność cz. Odweselić ś.**

Odwet, u, lm. y, † Odrzaz i. oddanie wet za wet, rewanż, odplacenie tąż samą monetą, wzajemnością, oddanie za swoje: Odplacić komu odwetem. Zrobić komu na O. Poszukać odwetu. Mick. Krzyżacy chcieli odbyć zwykłą swoją zimową razzję (reyse), ale ten raz z większymi siłami, aby wziąć O. za poniesione świeżo porażki. Stادن. Prawo odwetu (jus talionis). Cz. Samo prawo odwetu pozwalało królowi szukać z najezdника zemsty. Nar. Odwetów i odrzazów niechaliśmy, ufając, że już dalsze razy od nich zadawane nam nie będą. Smotr. **2. powetowanie, powrócenie, nagrodzenie szkody, odszkodowanie:** Wielu trzeba na takiej równy O. szkody. Nar. <Od + Wet>

Odwetować, uje, ował i. oddać wet za wet, odplacić wzajemnością, oddać za swoje; odbić swoje: O. swoją krzywdę. **2. nagrodzić, wrócić szkodę, powetować stratę, odzyskać:** Jeżeli przegrała zakład, pozwól mi We Pan O. L. Czego nie odwetuje czas i nie naprawi. L. <Od + Wetować>

Odwetowanie, a, blm., czynność cz. Odwetować: Wydartych krajów O. Koch. W. Dla odwetowania straty czasu w ciągu wyprawy. Hof.

Odwetowany i. (o rzeczy) nagrodzony, odplacony, powetowany, powrócony, odzyskany. 2. (o osobie) który otrzymał odwet, wynagrodzony, zaspokojony za stratę, krzywdę, pomszczony. 3. a. × Odwetowny mogący być odwetowanym, nagrodzony, powrócony, powrotny, powetowany: Nie uważaj, to rzecz odwetowana, jak ś. przegra, tak ś. odegra (= nie stracona, nie przepadal).

× **Odwetowny p. Odwetowany. L.**

Odwetowy przym. od **Odwet:** Kroki, wojny odwetowe. Prasa dopatry w tym interwencję na rzecz francuskich dążeń i uczuć odwetowych.

[**Odwdrować, uje, ował**] **wędrując oddalić ś., powędrować:** Jenó jedną nockę spał, a na drugą odwdrował. <Od + Wędrować>

[**Odwdrowanie, a, blm.**] **czynność cz. Odwdrować.**

Odwęglenie, a, blm. p. Dekarbonizacja. <Od + Węglenie>

Odwiąć, eje, ał, nied. Odwiewać i. zawiąć z przeciwnnej strony; wiejąc wykręcić ś. w drugą stronę, oddać: Gdy odwiewał wiatr, ogień od wiatru więcej gasnął, niżeli ś. w górę zbijał. Baz. **2. wiejąc odwrócić, odrzucić, odwinąć, odkryć, oddalić; oddać, oddmuchać:** Wiatr podróżnemu opóźnić usilnością swą odwiewa i odkrywa, ale nie tylko żeby ją z niego zwiąć miał, owszem ją do siebie tym więcej wędrownik przyeiska i przypasuje. Żarn. Przen.: Ja ci zasłoneż ze strasznych życia tajemnic odwieję. Deo. Wiatr tony odwiewa i w sercu je znowu skowywa. Sł. wil. **3. O.** zboże = **odbyć wianie, skończyć wiać; przewiać:** Szatan, jako bywa plewa odwiana od ziarna, tak was ode mnie oddmucha. Żarn. **O. ś. rozwiać ś.; odwrócić ś. za powiewem:** Czasem mgły ś. odwiewają. Słow. <Od + Wiać>

× **Odwiadki, ów, blp., × Odwiedki, × Odwidki, † Odwiedz, † Odwiedz odwiedziyny, odwiedzenie, oględny, oględziyny, wizyta, wywiady:** Tu mój wiernek Filemon, przyszedzys w odwiadki, często o enót wartości wszeczyna dyskurs gładki. Zabł. <Od + *Wiadki, WID/WIAD>

Odwianie, a, blm., czynność cz. Odwiać.⁷

Odwianie się, a ś., blm., czynność cz. Odwiać ś.

Odwiatr, u, blm. myśl. 1. a. **Przywiatr**, **Wite-runek** pachnąca substancja lub mieszanina różnych pachnących substancji, używana do smarowania rąk przygotowującego trulkę, do smarowania obuwia, trulki, żelaz i t. p., celem zamaskowania zapachu człowiekowi właściwego, mogącego obudzić podejrze-nie zwierza, którego zamierzamy otruć lub złapać. 2. woń właściwa, jaką zwierzyzna po sobie w tropach swych zostawia. Sł. wil. <Od + Wiatr>

Odwiązać, że, zał, nied. **Odwiązywać**, × **Odwią-zywać** i. coś przywiązanego odjąć, związanego roz-puścić = rozwiązać, oddzierzgnąć, odsyplać: O. ehustkę z szyi (= zdjąć, rozwiązawszy). O. sypeł. Linę od brzegu O. Otw. (= odcunować). O. konia od żłobu. Przen.: † Bądź odwiązany i od wszyst-kich frasunków żywota tego wolny. Birk. (= nie-skrępowany, wolny, swobodny). 2. cieś: O. futro, dać = złożyć w całość na miejscu, przygotowawszy częściami, złożysz na próbę i rozbraawszy — w domu. O. ś. (o rzeczy związanej, przywiązanej, zawią-zanej) rozęść ś., rozleść ś. pomimo zawiązania: Chustka ś. odwiązała. Koń ś. odwiązał (= uwol-nił ś. z postronka). Przen.: Cheiałem Wereszcza-ków przywiązać, choć często odwiązujących ś., do partji naszej. Rzew. (= stroniących). <Od + Wiazać>

Odwiązanie, a, blm., czynność cz. **Odwiązać**.
Odwiązanie się, a ś., blm., czynność cz. **Od-wiazać** ś.

Odwiązywać, uje, ywał i O. ś. p. **Odwiązać**.
Odwiązywanie, a, blm., czynność cz. **Odwiązy-wać**.

Odwiązywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Od-wiazywać** ś.

Odwićie, a, blm., czynność cz. **Odwić**: Lilja dru-ga od pierwszej nie jest różna tylko załomien-kiem i odwieciem listków. Syr.

Odwić, ije, ił p. **Odwiąć**: Odwita przede mną zwołna tajemnie przepona. Wysp. <Od + Wić>

[**Odwider**] tylko w wyrażeniu: Na O. = napo-wrót, ponownie, odwrotnie, natychmiast, znów: Idź mi na odwider do niego! <Od + Nm. wie-der>

× **Odwidki**, ów, blp. 1. patrol, ront. Sł. wil. 2. p. **Odwiadki**: Wyprawił hetman rotmistrzów z podjazdami na O., ale nie pewnego nie przy-nieśli. Nar. (= wizyty, rekonesans). <Od + * Widki, WID/WIAD>

× **Odwidzacz**, a, lm. e p. **Odwidzacz**. Sł. wil. <Od + * Widzacz, WID>

[**Odwidzenie**, a, blm.] czynność cz. **Odwidzieć**, odwiedzenie.

[**Odwidzieć**, i, ał] p. **Odwidzić**: O. umarłego. <Od + Widzieć>

[**Odwiecyrz**] p. **Odwieczarz**.

[**Odwieczarz**, **Odwiecyrz**, **Odwieczór**], † **Odwie-czerz** i. tylko w wyrażeniu: Na O. = pod wieczór, przed wieczorem, po południu: Kie na O. przed cha-tupą stanę. Tet. Wstawszy o śród O. z łózka swego, na którym ś. przesyiał po południu. B. B. Na śród O., gdy gorąco ominie, owce na pastwę wyganiaj. Trzyce. 2. a. † **Odwieczarz** p. **Odwie-czerze**. <Od + * Wieczarz, od Wieczór>

[**Odwieczera**, y, lm. e] p. **Odwieczarze**.
Odwieczerać, a, ał odbyć wieczersze. <Od + Wieczerać>

Odwieczczenie, a, blm., czynność cz. **Odwie-czerzać**.

[**Odwieczersze**, a, blm., **Odwieczersz**, **Odwieczersza**, **Odwieczerek**] a. † **Odwieczersz**, † **Odwieczór-pora** popołudniowa, część dnia od obiatku do wie-

czora, czas przed wieczorem, poobiedzie: Aż do chło-du wieczornego całe O. strawił tam mieli. Lubom. <Od + * Wieczersze, od Wieczór>

Odwiecznie przys. od **Odwieczny**.
Odwieczność, i, blm. 1. rz. od **Odwieczny**. 2. czas odwieczny, bytność niezmiernie dawna, staro-żytność. Sł. wil. 3. to, co jest od wieków, istota bez początku, przedwieczność: Bóg jest odwieczno-ścią. Sł. wil.

Odwieczny, **Odwiekowy** istniejący od wieków, od niepamiętnych czasów, starożytny, przedwieczny, bardzo dawny: Zwyczaj O. (= uświęcony wiekami). Posiadamy O. wyraz namiot, a obok niego szater, szatr. Karł. W odwiecznej księdze ona wyrzta, cieniem żalobnym cała pokryta. O. dzwon wyrzucił ze swej ryczącej paszczy 10 powolnych uderzeń. Zart.: przestarzały, przedpotopowy, staro-świecki: Odwieczna moda. <Od + Wicczny>

[**Odwieczerek**, rka, blm.] p. **Odwieczersze**: Na odwieczorku, to bedo w domu. <Od + Wie-czerek>

× **Odwieczorny** popołudniowy, poobiedni, przed-wieczorny. Kn. <Od + Wieczorny>

[**Odwieczór**] p. **Odwieczersz**: Skończyć robotę na O. <Od + Wieczór>

× **Odwieczór** przys. po obiedzie, po południu, pod wieczór: Przyjdę O. Włod. <Od + Wie-czór>

× **Odwiadki**, ów, blp. p. **Odwiadki**: Rotmistrz, odprawujący straż dzienna, po pilnych odwie-dkach okolicznych lasów, doniósł... Nar. <Od + * Wiedki, WID/WIAD>

† **Odwiadz**, y, blm. p. **Odwiadki**. <Od + * Wiedz, WID/WIAD>

× **Odwidzacz**, a, lm. e, × **Odwidzacz**, × **Od-wiedziciel** ten, co kogo odwiedza, gość: Niepodob-na było uniknąć ozu i czelobitności wielu nie-wczesnych odwiedzaczy. Sł. wil. <Od Odwie-dzać>

Odwidzać, a, ał p. **Odwidzić**.
Odwidzanie, a, blm., czynność cz. **Odwidzać**.
1. **Odwidzenie**, a, blm., czynność cz. **Odwidzić**.
2. **Odwidzenie**, a, blm., czynność cz. **Odwićie**.
× **Odwidziciel**, a, lm. e p. **Odwidzacz**.

Odwidzić, i, ił, [**Odwidzieć**], nied. **Odwidzać** 1. przybyć dla zobaczenia kogo przez życzliwość, uszanowanie lub z obowiązku, przyjsć w odwiedzi-ny, z wizytą, nawiedzić, złożyć komu wizytę; wpaść, wstąpić, zajrzeć, zająć do kogo, nied. wizytować kogo: O. chorego. O. umarłego = przyjsć zobaczyć. Lekarz odwiedza chorego. Przejeżdżając, odwie-dził dawno znajomego gospodarza. Kras. Odwidź mnie, proszę, jutro przy śniadaniu. Pol. 2. O. jaką miejscowość = zwiedzić ją, wstąpić, zajrzeć, wpaść, zboczyć do niej: O. czyj grób. Niedawno odwiedzałem dom nieboszczki matki. Mick. Po drodze odwiedzę Ojców (= będę w nim). Kawiarka zrana, przystawiwszy imbryki, odwiedza mleczar-nie. Mick. Zart.: Zbyt często odwiedza szyneczki. 3. × O. przen. bibl. przybyć w przyjaznym celu; pobłogosławić kogo, wejrzeć na kogo, ulitować ś.: Bóg odwiedził Sarę, w miłosierdziu swym dając jej syna. 4. × O. przybyć, aby ukarać; nawiedzić, dotknąć: Bóg obiecuje O. Chanaan, zeszcpecone grzechami. Odwidziło go nieszcześnie (= spotka-ło). <Od + * Wiedzić, WID/WIAD>

Odwidziny, in, blp., × **Oględziny**, × **Oględy**, [**Ględy**] i. odwiedzenie kogo, wizyta, nawiedziny: Pójsć, przyjsć z odwiedzinami a. w O. Być w od-wiedzinach u kogo. Chodzić, biegać z odwie-dzinami (= po wizytach). Przyjmować O. Miej-sce to czone odwiedzinami eo rano mojemi.

Przyb. Żart.: O. komornika (=zjawienie ś.). 2. [O.] przyjazd rodziców nowozamężnej w sobotę po ślubie do domu nowożeńca. <Od Odwiedzić>

†Odwiedź, i, bhm. p. Odwiadki. <Od + *Wiedź, WID/WIAD>

Odwiekowy p. **Odwieczny**: Ściągnęła z bark królewskich płaszcz wasz O. Moraw. O. płaszcz gór. Moraw. (= lasy). <Od + Wiekowy>

†Odwierać, a, ał i †O. ś. p. Otworzyć. <Od + WOR/WR/WIER>

†Odwieranie, a, bhm., czynność cz. **Odwierać**, otwieranie.

†Odwieranie się, a, ś., bhm., czynność cz. **Odwierać** ś., otwieranie ś.

Odwiercenie, a, bhm., czynność cz. **Odwiercić**.

Odwiercić, i, ii, nied. **Odwiertywać** i. odbyć wierceń, skończyć wiercić; wierząc odrobić; wywiercić, wyborować, wyswidrować: O. dziurę. 2. nanowo przewiercić: Wyrzuty zapał, zalany szpiem, nanowo odwiertuje ś. Jak. J. <Od + Wiercić>

†Odwierny, ego, lm. i rz. **odzwierny**. Rej. Francuz miał odwierne Francuzy, koniusze i masztalcerze, ubiezał wam też z korony, żeście nie obaczeli kiedy. Papr. <Od Odwierać = Otwierać>

Odwiertywać, a, ał p. **Odwiercić**.

Odwiertywanie, a, bhm., czynność cz. **Odwiertywać**.

Odwierzeh, u, lm. y leśn. **wierzchołek** drzewa spuszczonego, odcięty wraz z gałęziami, korona drzewa. Sł. wil. <Od + Wierzeh>

Odwierzgać, a, ał p. **Odwierzgnąć**.

Odwierzganie, a, bhm., czynność cz. **Odwierzgać**.

Odwierzgiwać, iwa a. uje, iwał p. **Odwierzgnąć**.

Odwierzgiwanie, a, bhm., czynność cz. **Odwierzgiwać**.

Odwierzgnąć, nie, nął, **Odwierzgać**, nied. **Odwierzgiwać** **wierzgnąć** **nawzajem**, oddać **wierzgnięciem** za **wierzgnięcie**: Szalony, któryby chciał mułowi piętami O. Pilch. Przen.: †Rozył i odwierzgnął. Wuj. (= stał ś. jurnym). <Od + Wierzgnąć>

Odwierzgnięcie, a, bhm., czynność cz. **Odwierzgnąć**.

†Odwiesisto przys. od **Odwiesisty**. L.

†**Odwiesisty** **obwisły**, **odwisły**, **wiszący**, **zwieszający** ś., **ochlapły**: Ludwik wzrostu był średniego, warg trochę odwiesistych. Błaż. Odwiesiste cyce. Mącz. Odwiesistego brzucha. Mącz. Skóra odwiesista, która wołom pod szyją wisa. Volck. (= łałok bydlęcy. Das.). <Od + *Wiesisty, WIS/WIAS>

Odwieść, **wiedzieć**, **wiódł**, nied. **Odwodzić** i. **wiodąc** **oddalić**; **odprowadzić**; **odciągnąć**, **odsunąć**, **odemknąć**; **cofnąć**: O. kogo na stronę. Pustelnik, odwiodszy go sobie, mówił mu, gdzie dwaj tylko beli sami. P. Koch. Odwiedź (odprowadź) siostrę do domu. Troc. [Teraz mie odwiedzies do domu]. †Wypuści światłość Twoją i prawdę Twoją, cie jesta mie odwiedle i dowiedle na górę świętą Twoją. Ps. puł. Taran nazad odwodzi, aby tym mocniej uderzył. Górn. O. kurek u strzelby. Na słowo: odwiedź kurek! wielkim palcem ś. za kurek chwytą; drugie zaś palce przychodzą pod bigiel. Kaw. Nar. Przysięc na odwiedziony kurek. L. Na odwiedzionych wsparli ś. janczarkach. Mick. Odwiedzimy zarosty pokrzyw, ale mało przez tę dziurę widzieć możemy. Pot. (= odchylamy, odgarujemy). Przen.: Odwiodł paniczów od swejwoli do Marsowych bojów. Birk. Namową swoją ludzi od grzechów odwodził i odciągał. Salin. Świat cały nie odwiedzie mnie od

tej ostatniej mojej rezolucji. L. Odwodzę cię od bywania w tym domu. Rzew. Gdy pilno czytamy, od wielu złych rzeczy bywamy odwodzeni. Kwiat. Odwiodłem go od zamysłu, od tej nauki, od przyjaciela. Troc. Ten cię pocieszy i od proggu śmierci odwiedzie. Troc. Nauka o gwiazdach od tych ciemności nas i od grubego powietrza odwodzi. Kwiat. Popi nie przestawali odwodzić od posłuszeństwa przychylnych Władysławowi. Niem. 2. × O. rękę = **podnieść**, **ściągnąć**; **zamierzyć** ś. **nią**. Sł. wil. 3. †O. sztych, miecz = **odwrócić**, **odchylić**, **odbić**, **odeprzeć**: Argant odbija on sztych i odwodzi. P. Koch. Mieczem swym często miecz jego najduje i żeby mu go mógł O., pilnuje. P. Koch. Chcąc zastawiony miecz O. na stronę. P. Koch. 4. [O. dech] = **odetchnąć**: Z wielkiego chłodu nie można było prawie O. telu. Orzesz. 5. †O. przysięgą = **odprzysięc** ś., **oczyścić** ś. **przysięgą z obwinienia**. Pot. 6. anat.: Mięsień odwodzący p. **Odsiebny**. Nerw odwodzący oka, nerw rozoczny (nervus abducens). 7. lek. **odciągnąć na bok**, **rozwiąć**, **rozkręcić**. O. ś. I. **zostać odwiedzonym**, **odemknąć** ś.: Zakręci w zamku kluczem zębatym, a snadno odwiodą ś. zapory i rygle opadną. Przyb. Przen.: Prędzej ś. ludzie do nowych rzeczy przywieść, niż od starych występów O. dadzą. Lubom. Odwodzi ś. od złego, a czyń dobrze. Wr. (= stroń, odwarcaj ś.). Nigdy ś. nie odwiodł od stateczności swojej. Rej (= nie dał ś. od niej odciągnąć). Daj, bych przy słowie Twoim mocnie trwał, O. ś. od niego nie dał mieczem, ogniem, strachem gwałtownym i więzieniem ciężkim. Sekl. 2. †O. ś. **usunąć** ś., **odejść**, **oddalić** ś.: Odwiedźże ś. na stronę od złośliwych tłuszcz świata tego. Rej. Król z Witoldem na tajemne rozmowy sam tylko jeden odwiodł ś. był. Błaż. Odwodzić kogo na stronę, odwodzić ś. z kim na osobność. Kn. Gdy już chciał Władysław odjechać, to wzdą na tajemne rozmowy Zygmunt ś. z nim odwodzi. Błaż. Przemieszkawszy w Kartaginie, odwiodł ś. na wieś, na życie pustelnicze. Skar. (= wyprowadził ś.). 3. †O. ś. **ułać** ś., **zwrócić** ś., **odwołać** ś., **zapelować**, **wciec** ś.: O. ś. od sądów krajowych do Magdeburga. 4. †O. ś. **oczyścić** ś. z obwinienia, **dowieść** **swej niewinności**, **usprawiedliwić** ś.: Bliższa niewiasta ś. sama O., gdy ją o co winują. Magd. Zwyczajnie obwiniony bliższy ś. odwieść; ale bywają przypadki, gdzie powód bliższy dowieść. Sz. O. ś. w czym = **uniewinnić** ś. **czym**, **odwołać** ś. **do czego**, **zastawić** ś. **czym**, **powołać** ś. **na co**. Rej. <Od + Wieść, WIOD/WOD>

Odwietrzac, a, ał p. **Odwietrzyć**.

× **Odwietrzalnia**, i, lm. e lek. **zakład**, **dom** do **wykonywania odwietrzania**, **zakład** **dezynfekcyjny**.

Odwietrzanie, a, bhm., czynność cz. **Odwietrzac**. **Odwietrzenie**, a, bhm., czynność cz. **Odwietrzyć**, **dezynfekcja**.

Odwietrzny **od strony wiatru leżący**, **na wiatr wystawiony**. Szt. Jednostajny wiatr zaokrągli jej odwietrzną stronę, gdy strona przeciwna utworzy jakby dwa rogi z piasku. <Od + Wietrzny>

Odwietrzyć, y, ył, nied. **Odwietrzac** i. **żelazo** **na zwierza** **tak oczyścić** **i namazać taką maścią**, **że zwierz** **nie zwietrzy go**: Lis jeden, choć wielki frant, nakoniec dobrze odwietrzonemu nie umknął żelazu. Tremb. 2. lek. (desinficere) **pozbawić zaratków**, **oczyścić z nich**, **odkazić**, × **odrazić**. <Od + Wietrzyć>

Odwiew, u, lm. y **odwiewanie**, **odwianie**, **wianie** **nawzajem z przeciwnej strony**, **powiew** **wzajemny**:

Zefir z Fawonim, skrzydlaci obrońcy, z odwie-
wem silnym naprzeciw stanęli. Kniaż. <Od +
Wiew>

Odwiewać, a, ał p. Odwiać. [O. ś.] *powiewać*:
Odwiewa ś. na mej główce złota platusseka.
<Od + Wiewać>

Odwiewanie, a, bfm., czynność cz. Odwiewać.
[Odwiewanie się, a ś., bfm.] *czynność cz. Od-
wiewać ś.*

Odwiezienie, a, bfm., Odwóz, Odwózka *czynność
cz. Odwieźć.*

Odwieźć, wiezie, wiózł, nied. Odwozić *l. wioząc
odprowadzić, odstawić, zawieźć dokąd*: O. kogo do
domu, na kolej. **2. przywieźć napowrót**: O. komu
pożyczone książki. <Od + Wieźć, WIOZ/WOZ>

× **Odwiązywać, a, lm. e ten, co odwiązuje. L.**
× **Odwiązywać, uje, ywał i × O. ś. p. Odwiązać.**
× **Odwiązywanie, a, bfm., czynność cz. Odwią-
zywać, odwiązywanie.**

× **Odwiązywanie się, a ś., bfm., czynność cz.**
Odwiązywać ś., odwiązywanie ś.

Odwiąć, a, ał i O. ś. p. Odwinąć. <Od +
* Wijać, WI/WOJ>

**Odwiądło, a, lm. a. przyrząd odwijający przy
aparatach telegraficznych.** <Od Odwiąć>

Odwijanie, a, bfm., czynność cz. Odwiąć.
**Odwijanie się, a ś., bfm., czynność cz. Odwi-
jać ś.**

[**Odwijanka, i, lm. i**] *część okucia zewnątrz pia-
sty*: Witka i O. (= *okucie zewnątrz piasty*).

Odwickać, kła a. kłał, nied. Odwikływać *coś
zwickłanego przyprowadzić do pierwotnego stanu, od-
prostować; odplatać, odmotać, odsypać*: W mate-
matyce, snując rozum tę ciągłą przędkę działań
pewnych, odwickuje swe władze, rozprzestrzenia
refleksje. Sniad. O. splecione nici. Przen.: *roz-
wickłać, rozwickać, rozjaśnić*: Krom nauki wielu
rzeczy zawickłane przyczyny, żadnym sposobem
odwickane a na jasnia okazane być nie mogą.
Baz. O. trudności, intrygę. Sl. wil. O. ś. *wywickłać
ś., wyplatać ś., odzepić ś.*: Duma, jakby ś. tu O.
z tej sieci niewidocznej? Ork. <Od + Wikłać>

Odwickanie, a, bfm., czynność cz. Odwickać.
**Odwickanie się, a ś., bfm., czynność cz. Od-
wickać ś.**

**Odwikływać, uje a. ywa, ywał i O. ś. p. Od-
wikłać.**

**Odwikływanie, a, bfm., czynność cz. Odwikły-
wać.**

**Odwikływanie się, a ś., bfm., czynność cz. Od-
wikływać ś.**

† **Odwildzać, a, ał i † O. ś. p. Odwilżyć. L.**
† **Odwildzanie, a, bfm., czynność cz. Odwildzać,
odwildzanie.**

† **Odwildzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Od-
wildzać ś., odwildzanie ś.**

† **Odwildzenie, a, bfm., czynność cz. Odwildzić,
odwildzenie.**

† **Odwildzić, i, il i † O. ś. p. Odwilżyć.**
[**Odwilga, i, bfm.] p. Odwilż.**

† **Odwilgłość, i, bfm. p. Odwilż. Mącz.**
Odwilgły, † Odwilżyły *który odwilgnął, naciągnął
w siebie wilgoci, odmieknął.* <Od Odwilgnąć>

**Odwilgnąć, gnie, gnał a. gł, † Odwilżnąć, Od-
wilgotnieć, Odwilżeć, Odwilżyć** *ś. stać ś. znouu
wilgotnym, odmieknąć, naciągnąć w siebie wilgoci,
zwilgotnieć*: Kli] ten na deszczu odwilgnie i ma-
że ś. Haur. Sklep taki na plute zawsze odwilg-
nie. Trzye. Odwilgł był roztek. Troc. Nieos.:
Odwilgło = *nastala odwilż po mrozie, puściło, ze-
złoło, odmieknęło.* <Od + Wilgnąć>

Odwilgnienie, a, bfm., czynność cz. Odwilgnąć.
Odwilgotnieć, eje, ał p. Odwilgnąć: Broda No-
tusowa odwilgotniała, włosy orosiły. Mor. <Od
+ Wilgotnieć>

**Odwilgotnienie, a, bfm., czynność cz. Odwil-
gotnieć.**

† **Odwilży p. Odwilgły. Troc.**

† **Odwilżnąć, znie, znał p. Odwilgnąć. Troc.**

† **Odwilżnienie, a, bfm., czynność cz. Odwilżnąć.**
**Odwilż, y, bfm., × Odwilża, [Odwilga, Odelga,
Odliga], † Odwilgłość, † Odmieć, [Odmieka] po-
wieważe wilgotne po mrozie, rozciecz, roztop, flaga,
słota, pluta, zelzenie mrozu.**

× **Odwilża, y, bfm. p. Odwilż. Troc.**

Odwilżacz, a, lm. e zoot. (ventriculus succen-
toriatu) *rozszerzenie dolnej części przełyka ptak-
łów, opatrzone licznymi gruczołami wydzielającymi
sok żołądkowy i tym sposobem zamienione na tak
zwany pierwszy żołądek.* <Od Odwilżać>

Odwilżać, a, ał i O. ś. p. Odwilżyć.

Odwilżanie, a, bfm., czynność cz. Odwilżać.

**Odwilżanie się, a ś., bfm., czynność cz. Odwil-
żać ś.**

Odwilżeć, eje, ał p. Odwilgnąć. <Od + Wil-
żeć>

Odwilżenie, a, bfm. 1. czynność cz. Odwilżeć. 2.
czynność cz. Odwilżyć: Ciekąca drzewom dawała
woda odwilżenia. Otw.

**Odwilżenie się, a ś., bfm., czynność cz. Odwil-
żyć ś., odwilgnienie.**

**Odwilżyć, y, ył, † Odwildzić, nied. Odwilżać,
† Odwildzać** *zrobić wilgotnym, zwilżyć, odmoczyć,
napoić wilgocią*: O. bieliznę przed prasowaniem.
O. przyklejony papier, ażeby odstał. Ocean
wszystką ziemię okrzył tak, iż ją ze wszyst-
kich stron odmieknęła i odwilża. Biel. M. Deszczu
pogodny zeszedł ziemi odwilżaj jej urodzaje.
K. G. Ta ziemia nie daje urodzaju, która dżdżem
nie bywa odwilżoną. Kulig. Kraina ta wszystka
bywała odwilżana, jako raj Pański. Leop. Na-
działatem sobie stawów, abym odwilżał sad. Leop.
† *Żywe strugi odwilżały sadom.* Pot. (= *odwilżały
sady*). Grób twój łzami odwilży kochedana. Mick. O.
żołądek. Troc (= *rozwołnić*). O. ś. 1. *odwilżyć sie-
bie*. Przen.: *Możebyś ś. odwilżył lampeczką wina?*
Bał. 2. p. **Odwilgnąć.** <Od + Wilżyć>

Odwinąć, nie, nał, nied. Odwijać *1. a. Odwioć
rozwinąwszy odstłonić*: Odwinęła dziecię. O. paczkę.
Troc. O. ranę. **2. wywinąć nazeewnątrz**: Lilja
z odwinietami listkami (= *odchylonemi*). Tłusta-
wy, z długimi jasnymi włosami, z odwinietą
wargą dolną. Sienk. Odwinął rękę po drugi po-
cisk. Krasin. **3. odchylić, odstłonić, odkryć, od-
giąć**: Odwita przede mną zwolna tajemnie przepo-
na. Wysp. O. połę u surduta. **4. rozwinąć, rozpu-
ścić coś zwiniego**: O. chorągiew, bandaż. **5. odwró-
cić**: O. kartę. **6. [O.] odwieść**: O. kurek u strzel-
by. **7. od brzegu = odbić, odpłynąć, odsterować,
odłożyć**: Wiatr powstał; my od brzegu odwijali.
Przyb. × *Przy porcie łódkę O. czy to podobien-
stwo?* Rzew. **8. anat.**: Błona doczesna odwi-
nięta, zagięta (decidua reflexa). **9. × O. chir.**
wynicować, wypuklić. O. ś. 1. *rozwinąwszy ś. rozejść
ś., odstać, odpaść; rozkręcić ś., rozwinąć ś.*: Ban-
daż odwinął ś. **2. odchylić ś., odstłonić ś., odkryć
ś., odgiąć ś., wywinąć ś. nazeewnątrz**: Surdut źle
uszyty, bo ś. poła odwija. Niejeden, gdy ś. za-
słony odwiną, Katonem w słowach, w sereu Ka-
tyliną. Niem. Bursz nowy: zegarek cynowy, od-
wija ś. poła, a tu d... goła. **3. odwrócić ś., odwró-
cić ś., wykręcić ś. nagle**: Doszliśmy aż do Drohi-

czynna, i tam naraz odwinęła ś. karta. Sienk. (= *wszystko wzięło inny obrót*). Jak ś. nie odwinie, jak nie lunie przez łeb! [Ino sie na momentik odwinie, on zaraz co złapie]. Zatrzymał ś. tylko stolnik jeszcze dopóty, aż jego żona ś. gdzie nie odwinie. Kaczk. (= *zawinąwszy ś., nie oddali ś.*). 4. [O. ś.] *zamachnąć ś.* 5. X O. ś. *wywinąć ś., wykrećić ś., wysłiznąć ś., wyłgać ś., wykpić ś., wymknąć ś., wycofać ś. zrzęcznie*: Książę działał w innym duchu; stąd ś. szlachta sanocka odwinęła matnią i otdał stawała wbrew Sieniawszczyźnie. Pol. <Od + Winąć, WI/WOJ>

Odwinienie, a, blm. p. **Odwinięcie**.

Odwinienie się, a ś., blm. p. **Odwinięcie ś.**

Odwinięcie, a, blm., **Odwinienie** czynność cz. **Odwinąć**. Lek.: O. powiek = *wywinięcie, odwrócenie powiek nazewnątrż* (ectropium).

Odwinięcie się, a ś., blm., **Odwinienie ś.** czynność cz. **Odwinąć ś.**

† **Odwiniony odwinięty**. Troc.

× **Odwieszować, uje, ował**, nied. × **Odwieszowywać I. odbyć wieszowanie, skończyć wieszowanie; posładać życzenia**: Jużem też wszystkim odwieszował nowego roku. L. 2. *powieszować nawzajem, odpowiedzieć na powieszowanie*: Odwieszowywały łaskawie Wrocławianom, Władysław do miasta wchodzi. Błaż. <Od + Wieszować>

× **Odwieszowanie, a**, blm., czynność cz. **Odwieszować**.

× **Odwieszowywać, a**, ał p. **Odwieszować**.

× **Odwieszowywanie, a**, blm., czynność cz. **Odwieszowywać**.

Odwionąć, nie, nął wionąwszy odrzucić; odwiać, oddmuchnąć: Jak gałąź, nim ją wicher złamie i odwionie, miałem rość. Syrok. <Od + Wionąć>

Odwionięcie, a, blm., czynność cz. **Odwionąć**.

Odwiśać, a, ał p. **Odwiśnąć**.

Odwiśanie, a, blm., czynność cz. **Odwiśać**.

Odwisło przys. od Odwisły: Zwiesiniec ziele na skałach O. rośnie. Syr.

Odwisłość, i, blm. rz. od **Odwisły**. Sł. wil.

Odwisły który odwisł, odwisły, opadły, ochlapły, zwieszony: Nie mógł rękami odwisłemi karty w brewjarzu przewrócić. Birk. <Od + *Wisły, WIS/WIAS>

Odwisnąć, śnie, snął a. sń, nied. **Odwiśać odwisnąć, zwiesić ś., opisać, opuścić ś., ochlapnąć**: W ramionach swych uczuł paraliż, że mu ręce i łokcie odwisły. Birk. <Od + *Wisnąć, WIS/WIAS>

Odwiśnięcie, a, blm., czynność cz. **Odwisnąć**.

Odwiśać, a, ał I. × O. *odbyć witanie, przywitać*: Gdy króla goście odwitali, zaraz wody królowi dworzanie podali. Skoro odwitali, wszystkich naszych odwiedziono stamtąd, tyłkośmy trzej zostali. Sb. 2. × O. kogo = *na czyje przywitanie powitaniem odpowiedzieć, przywitać nawzajem*: Posłowie nasi witali kniazia, a dworzanie jego odwitali. Papr. 3. [O., a a. uje, ał] nied. *żegnać*: Odwituje, matko, ojce (= *żegnam*). <Od + Witać>

Odwitanie, a, blm., czynność cz. **Odwiśać**.

Odwitzytować, uje, ował kogo = *złożyć mu nawzajem wizytę, odwiedzić nawzajem, rewizytować*. <Od + Wizytować>

Odwitzytowanie, a, blm., czynność cz. **Odwitzytować**.

Odwlec, cze, kl, nied. **Odwlekać, Odwłóczyć**, × **Odwłaczać I. włokąc odsunąć; odciągnąć, powlec na bok, na stronę, dalej**: Odwłóczył go po ziemi za włosy. Troc. Konie zdechły aby od obozu odwłoczono dla smrodu. Tarn. J. Przen.: Na

blota uciekli, tak żywot zachowali i śmierci odwleki. Kochan. 2. co = *zwlec, opóźnić, odłożyć, odroczyć*: Ten mniej daje, kto odwłóczy dary. Pot. O. sprawę. Słubujemy, iż nie damy listów naszych zakrywających sprawiedliwość a. tych, przez któreby mogli być przenagaban i odwleczon sąd na przesprawie której strony. Niesz. Nie odwłaczaj do jutra. Troc. Mogą li przysięgnicy a. wójt ortyl odwłóczyć a. odłożyć bez woli strony. Ort. Co dzisie możesz zrobić, do jutra nie odwlekaj. Kn. Wszystko od dnia do dnia odwłóczymy, wszystko razem słabo zaczynamy i nie nie kończąc. Zam. J. [Jeżeli zajdzie drobna przeszkoda, to wesele „odwłóca“, „odciągają“ jeszcze na tydzień lub dwa]. Nak. 3. nied. *zwłóczyć, zwlekać, bałamucić, ociągać ś., mitrzyć, opóźniać ś., namyślać ś., guzdrać ś., grzebać ś.*: Jedź, nie odwłócz. Gdy odwłaczał oblubieniec, zdrzymał ś. wszystkie i posnęły. Wuj. I na cóż to odwlekać, kiedy rzeecz gotowa? Tremb. Będiesz odwlekał zborowi zdrađnemu przyszłe k upadkowi niepodźwignionemu? Sęp. Ty, któryś jest obrońcą w boju, nie odwłaczaj dać ś. nam, zbawienny pokoju. Sęp. O. ś. *przewlec ś., przeciągnąć ś., opóźnić ś., pojsć w odwłokę*: Co ś. odwlecze, to nie uciecze. Prz. Choć ś. odwleka, podobna naszej i was kole czeka. Niem. <Od + Wlec>

Odwleczenie, a I. blm., czynność cz. **Odwlec. 2.** × O., lm. a *odwłoka, zwłoka, mitrega*: Więc prosto, bez gawędy i odwleczeń! Słow. <Od + Wleczenie>

Odwleczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Odwlec ś.**

Odwlekać, a, ał i O. ś. p. **Odwlec**.

Odwlekanie, a, blm., czynność cz. **Odwlekać**.

Odwlekanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odwlekać ś.**

× **Odwłaczać, a**, ał i × O. ś. p. **Odwlec**: [Komu Bóg przeznacza, to mu długo nie odwłacza] (= *nie każe czekać*). <Od + *Właczać, WLEK/WŁOK>

× **Odwłaczanie, a**, blm., czynność cz. **Odwłaczać, odwlekanie**.

× **Odwłaczanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Odwłaczać ś., odwlekanie ś.**

Odwłaszać, a, ał skórę, garb. = *pozabawiać włosów za pomocą pocenia, golić, pelować, harować*. <Od + *Właszać, od Włos>

Odwłaszenie, a, blm., czynność cz. **Odwłaszać**.

Odwłoczek, czka, lm. czki I. p. **Odwłok. 2. Koń, mający prawą nogę zadnią dużą**. Pol. Siadany uciecze, O. powlecze. Prz. <Zdr. od Odwłok>

Odwłocznie przys. od Odwłoczny; × Odwłócznie, z odwłoką. L.

Odwłoczność, i, blm. rz. od **Odwłoczny; × Odwłóczność**. Warg.

Odwłoczny I. Prawy pośec konia nazywają odwłocznym, bo po tej stronie nosi i wlecze ś. włócznia. Pol. 2. a. × **Odwłoczny zwlekający, odkładający, opóźniający, mitrzący, zmudny, powolny, przewlekły, odwlekany, odkładany, późny, spóźniony, niewczesny**: Wyrzucają mi, że nazbyt O. Nagur. Rychlej pomocy prędkiej trzeba, niż rady odwłocznej. Jan. Przytym u sądów twoich ma być taka sprawa, aby nikt nie narzekał na odwłoczne prawa. Szymon. Czasokres O. p. **Czasokres**. <Od + *Włoczny, WLEK/WŁOK>

Odwłok, a, lm. i I. + O. p. **Odwłoka**: Wierzę, iż za wstydem, hnet bez długich odwłoków kazali byście siodłać przeciwo Turkowi. Orzech. 2. zoot. (abdomen) *okolica ciała stawonogich po-*

łożona za tułowiem, złożona z mniej silnie rozwiniętych pierścieni i z mniej rozwiniętymi przysadkami, gm. kałdun. Zdr. **Odwłoczek**. <Od + *Włok, WLEK/WŁOK>

Odwłoka, i, lm. i, × **Odwłeczenie**, † **Odwłok**, × **Odkład odwołkanie**, odkładanie, odwołczenie, odłożenie, opóźnienie, zwłoka, mitrega, zmusza, balamuctwo: Zrób to bez żadnej odwołki. Pójsz w odwołkę. Puścić co w odwołkę. Tyś on sam jest, Maksymie, który znakomitą odwołką wrócisz znowu nam Rzplta. Koch. J. Podczas krótka O. wielkim pożytkiem nagradza ś. Lubom. Odwołką gniew mógł swe utracić siły. Otw. O. często szkodliwa. Prz. Na sprzeczkach ów dzień minął, nazajutrz inne odwołki wnosili. Skar. O. prawna, odłożenie sprawy. Bobr. Każdy ś. uskarża, że dawno służy, dosłużyć ś. nie może, i dylacja, by namniejsza, zda mu ś. długa odwołką. Rych. Za odwołką to poszło, ze Krasieki nie doczekał chwili, której tak bardzo wyglądał. Bart. Lenistwo ospałe nas gubi i w większe grzechy O. nas wprawuje i trudniejsze czyni nawrócenie. Skar. † Chcemy a będziemy powinni z poradą rad naszych koźdemu sprawiedliwość czynić bez odwołki. St. Z. † Bez wszelakich odwołów rozepreż ś. Jan. Oddanie ś. zaraz jednego drugiemu, bez odwołki, w czasie niniejszym, czyni małżeństwo. Skar. <Od + *Włoka, WLEK/WŁOK>

Odwłokowy przym. od **Odwłok**: Pierścień O.
× **Odwłoszać**, a, ał i × O. ś. p. **Odwłoszyć**.
<Od + *Włoszać, od Włoch>
× **Odwłoszanie**, a, blm., czynność cz. **Odwłoszać**.

× **Odwłoszanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Odwłoszać** ś.

× **Odwłoszenie**, a, blm., czynność cz. **Odwłoszyć**.
× **Odwłoszenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Odwłoszyć** ś.

× **Odwłoszyć**, y, ył, nied. × **Odwłoszać** *pozba-
wić cech narodowości włoskiej*: Odwołzeni Dalmaci. Spas. × O. ś. *przestać być włoskim a. Włochem*: Dalmacja odwołza ś. <Od + *Włoszyć, od Włoch>

Odwłóśnik, a, lm. i, **Harajz** garb. *żelazo do zdejmowania włosów ze skóry*. <Od + *Włóśnik, od Włos>

Odwłóczenie, a, blm., czynność cz. **Odwłóczyć**.
Odwłóczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Odwłóczyć** ś., *odwołkanie* ś.

× **Odwłócznie** p. **Odwłócznie**.
× **Odwłóczność**, i, blm. rz. od **Odwłóczny**, p. **Odwłóczność**.

× **Odwłóczny** p. **Odwłóczny**. Sł. wil. <Od + *Włóczny, WLEK/WŁOK>

Odwłóczyciel, a, lm. e ten, *co odwołczy, zwłóczy-
czyciel, odkładacz, dojutrek, kunktator*: Fabjusz O. Fal. <Od Odwołczyć>

Odwłóczycielka, i, lm. i forma ż. od **Odwłóczyciel**. L.

Odwłóczyć, y, ył i. O. pole = *odbyć włóczenie pola, skończyć włóczyć, zwłóczyć, zabronować, zbronować*. 2. nied. p. **Odwłec**. <Od + Włóczyć>

Odwłókniać, a, ał p. **Odwłóknąć**.

Odwłóknianie, a, blm., czynność cz. **Odwłókniać**.
Odwłóknąć, i, il, nied. **Odwłókniać** *odłączyć włók-
nik od krwi, przeznaczoną do przetoczenia w żyłę
innej osoby*. <Od + *Włóknąć, od Włókno>

Odwłóknienie, a, blm., czynność cz. **Odwłóknąć**.

† **Odwnątrz** przys. od *wnętrza, zewnątrz, od
wewnątrz, od strony wewnętrznej, od środka, ze
śródką*. Ps. flor. <Od + Wnątrz, Wnętrz->

† **Odwnętrzny** *znajdujący ś. od strony wewnętrz-
nej, wewnętrzny*: Pochyłość wału odwętrzna. Troc.

Odwodne, ego, blm. *wynagrodzenie za odwiedze-
nie, odprowadzenie*: Ani odwodnego, ani nawet
kieliszka wódki nie przyjął. Krasz. <Od 1. Od-
wodny>

Odwodniać, a, ał p. **Odwodnić**.
Odwodnianie, a, blm., czynność cz. **Odwodniać**:
Istnieją spółki meljoracyjne, głównie dla nawo-
dniania lub odwodniania gruntów. Donim. System
odwodniania łąk, ogrodów. Pol.

[**Odwodnica**, y, lm. e] *drażek do zawieszania
kotła nad ogniem*.

Odwodnić, i, il, nied. **Odwodniać**, **Odwadniać** i.
*pozbawić wody, osuszyć co; odprowadzić, odciągnąć
wodę skąd*: O. łąkę, grunt wilgotny, piwnię. 2.
chem. *odjąć wodę ze składu danego związku*. <Od
+ Wodnić>

[**Odwodnieć**, eje, ał] *zwodnieć*.
Odwodnienie, a, blm. i. czynność cz. **Odwodnić**;
chem. *dehydratacja*: Przeprowadził O. i inne
meljoracje. 2. [O.] czynność cz. **Odwodnieć**.

× **Odwodnik**, a, lm. i apt. p. **Odciągadło**.
1. **Odwodny** *starający ś. odwieść od czego, służą-
cy do odwodzenia, odradzenia*. <Od + WIOD/
WOD>

2. **Odwodny** *od strony wody, od wody znajduj-
ący ś., ku wodzie zwrócony*: Na tyku w wodzie
wetkniętym rób karb O. Stroj. <Od + Wodny>

Odwodorodnić, i, il *odjąć wodór ze składu da-
nego związku chemicznego*. <Od + *Wodorodnić,
od Wodorodny>

Odwodorodnienie, a, blm., czynność cz. **Odwodorodnić**.

Odwodowo przys. od **Odwodowy**, *w odwodzie*:
Trzymali ś. O. Korz.

Odwodowy i. *tyczący ś. odwođu, rezerwowi, zapa-
sowi*: Korpus, oddział O. Wojsko odwoadowe. 2.
stający w obronie obwinionego, odporny, † od po-
wiedny: Strona odwoadowa. <Od + WIOD/
WOD>

Odwodzenie, a, blm., czynność cz. **Odwodzić**.
Odwodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Odwodzić** ś.

× **Odwodzić**, a, lm. e i. a. † **Odwodzić** *ten,
co odwoździ od czego*. Mącz. 2. anat. p. **Odsiebny**.
<Od Odwozić>

× **Odwodzić**, i, il i O. ś. p. **Odwodzić**.
Odwodzić: Historia jest odwoździćką od występków
i sprośności żywota. Stryjk.

Odwodzić, i, il i O. ś. p. **Odwieść**. <Od +
Wodzić>

† **Odwodzić**, y, lm. y p. **Odwodzić**: O. od
dobrego. Pilch. <Od Odwozić>

Odwójować, uje, ował, nied. **Odwójowywać** i.
wójując odzyskać; odlicić: O. prowincję. 2. × O.
przen. *odrucić, wskrzesić*: Naród odradzający ś.
powinien O. całą ostrość moralności. L. <Od +
Wójować>

Odwójowanie, a, blm., czynność cz. **Odwójować**.
Odwójowywać, a, ał p. **Odwójować**.
Odwójowywanie, a, blm., czynność cz. **Odwójowy-
wać**.

Odwółać, a, ał, nied. **Odwóływać** i. kogo na
bok, na stronę = *zawoławszy go, wziąć go na bok,
na stronę*. 2. a. O. ś. *zawołać nawzajem; odpo-
wiedzieć, odezwać ś. nawołanie, odkrzyknąć*: Wilk
jej wyciem napowrót odwoła. Gosz. 3. kogo =
*przywółać napowrót, cofnąć, odezwać, wezwać do
powrotu*: Kartagowie obu braei, Annibala i Ma-

gona, z Italji odwołali. Lel. O. posta. 4. O. co = cofnąć, ogłosić za nieważne, unieważnić, znieść: O. testament, darowizna. O. rozkaz = wstrzymać. 5. Odwołać, co ś. powiedziało = ogłosić za niebyłe, za fałsz, cofnąć, × odmówić, pog. odszczekać: O. oszczerstwo. Póty cię będę policzował, aż odwołasz to, coś niesłusznie powiedział na twego sędziego. Boh. Mają Polacy sobie za najcięższą sromotę jawne kłamliwych słów odwoływanie; które więc obmówca kłamliwy słowa, jako pies poszczekiwając, odwoływać powinien. Błaż. Potknąć ś. w mowie łatwo, trudno O. Bach. 6. cofnąć, zawiesić, odroczyć, wstrzymać, przelożyć na inny czas, odłożyć: O. jarmark. Mącz. (= na inny czas ogłosić. L.). O. sąd = odłożyć sądenie sprawy na trzeci dzień. Bobr. Woźny! odwołaj sprawę na jutro. Mick. O. przedstawienie teatralne, uczyć, licytacja. 7. † O. obwinionego, skazanego = obwołać go za niewinnego: Odwołał obwiniony albo zoczyńca swego towarzysza, innocentem proclamaavit. Kn. Odwołała niewiasta zoczyńcę na śmierć skazanego. Dudz. 8. Odmiana wyżła: Wyżeł odwoływany, cofny, otokowy. O. ś. l. p. wyż.: Pies, stróż domowy, u wrót podwórza nieraz ś. odwoła na psów szczekanie z pobliskiego siola. Słow. 2. do kogo, do czego = zapelować, odezwać ś., zwrócić ś., powołać ś. na czyj sąd, zdać ś. na kogo, na co; uderzyć, przemówić, zapukać do...: O. ś. do świadków. O. ś. do wyższego sądu. O. ś. do potomości. Odwołuję ś. do twego uczucia sprawiedliwości (= liczę na nią). <Od + Wołać>

Odwołałość, i, blm. rz. od **Odwołałny**. Sł. wil. **Odwołałny** mogący być odwołanym: Urzędnik O. P. **Nieodwołałny**.

Odwołanie, a, blm., czynność cz. **Odwołać**. **Odwołanie się, a** ś., blm., czynność cz. **Odwołać** ś.

Odwoławczy mający za cel odwołanie: Ten akt byłby pociągnięty za sobą cały szereg podobnychże odwoławczych aktów. Kal. <Od + *Wołać, od Wołać, WOL>

Odwołować, ywa a. uje, ywał i O. ś. p. **Odwołać**.

Odwoływanie, a, lm. a l. czynność cz. **Odwoływać**: Mają Polacy sobie za najcięższą sromotę jawne kłamliwych słów O. Błaż. 2. p. **Odwoływanie** ś.: W każdym zgromadzeniu jest zazdrość, a stąd częste do starszych odwoływania i skargi. Kras.

Odwoływanie się, a ś., lm. a ś., **Odwoływanie** czynność cz. **Odwoływać** ś.

Odwońić, i, il *pozbawić woni, osobliwie przykryej*, × o dsm r o d z i e. <Od + Wonić, od Woń>

Odwońienie, a, blm., czynność cz. **Odwońić** (desodorisatio).

Odwonne, ego, blm. p. **Odkazne**.

[**Odworzenie, a**, blm.] czynność cz. **Odworzyć**, *otworzenie*.

[**Odworzenie się, a** ś., blm.] czynność cz. **Odworzyć** ś., *otworzenie* ś.

[**Odworzyć, y, ył** i O. ś.] p. **Otworzyć**.

† **Odwotować, uje, ował** odbył *wotowanie, załatwić* ś. z wotowaniem: Zaczyn oba areybiskupi tylko tegoż dnia odwotowali. Biel. J. <Od + Wotować>

† **Odwotowanie, a**, blm., czynność cz. **Odwotować**.

Odwodzić, i, il p. **Odwieźć**. <Od + Wodzić>

[**Odwoziny, in, blp., Przebabiny**] *przenosiny po weselu*. <Od Odwozić>

Odwozowe, ego, blm. kol. *należność za odwożenie towaru z kolei do miejsca wskazanego przez odbiorcę*. <Od Odwozowy>

Odwozowy, Odwożny przym. od **Odwóz**, *przewozowy, transportowy*. L. Dowozowe i odwozowe firy ładowne przeciągają tu dzień i noc. <Od Odwóz>

Odwóżny p. Odwozowy. L. <Od Odwóz>

Odwózenie, a, blm., **Odwóz, Odwózka** czynność cz. **Odwodzić**.

Odwód, odu, lm. *ody i odwiedzenie, odwożenie*: O. kurka u strzelby. L. (= spust). O. kurka. Troc. Kurek strzelby na pierwszym odwodzie. Syrok. 2. O. wojska = *odwrót, odstępowanie, uchodzenie, cofanie* ś., *rejterada*: O., retyrada, ustępowanie wojska zwyciężonego lub zwątlonego. Jak. J. W październiku wszystkie pozostałe wojska O. do kraju swego rozpoczęły. L. Part w odwodzie potyczkę daje. Koch. W. Znieś się mogą przeciwnika głodem, upuścił tryumf, uchodząc odwodem. L. Idzie wojsko na odwodzie dzień i noc bez wytchnienia. Troc. Kazał pułkom na O. z samego upału potrzeby. Troc. Na O. ustępować. Troc. 3. *tyły armji; straż tylna*: Z księciem kurlandzkim był Kącki w ostatnim odwodzie. Jabł. Jazda powinna maszerować opodal od odwołu. Troc. Uderzyć na nieprzyjaciela przez O. Troc. Przen.: Zazdrość i pycha na odwodzie zostały. Pileh. 4. *rezerva, część wojska, zostawiona na przypadek niespodzianego obrotu bitwy, tudzież dla poparcia ataku lub odbicia ataku nieprzyjaciela*: Wydzielili O. Stać w odwodzie. Skierować O. Napad był podchwytym, za którym w odwodzie stała siła orężna. Jez. Po śmiałej postawie nieprzyjaciela zdawało ś., jak gdyby ś. czuł na siłach i na pewne odwoły liczył. Koł. W odwodzie stały dwa korpusy rosyjskie. Koł. Na wierzchu góry stojący odwodem ostatni hufiec pędzą w środek Litwy. Mick. Przen.: Uspakajała go myśl, że jest w odwodzie pan de Lorch. Sienk. Mieć pewną sumę w odwodzie (= w zapasie, na wszelki wypadek). Ma argument w odwodzie (= na pogotowiu). 5. *odsiecz, sukurs, pomoc wojskowa, ostatni ratunek*: Przyszedł na czele wojska swego na O. hetmanowi Stasz. 6. † **Odwód** prawny = *usprawiedliwienie, oczyszczenie*: Długów gdy ś. kto prze, tedy mu przychodzi O., jako nie dłużen. L. Do odwołu kogo zapozwać. Troc. O., niewinnienie przez przysięgę. Magd. O. złodziejstwo obwiniony z tych dwóch musi jeden O. wybierać: a. żelazo rozpalone w ręku nosić, a. w ukrop wrzący rękę zamoczyć. Sz. 7. † O. *sąd polubowny, kompromis*: Prosił, aby król, poniechawszy wojny z Krzyżakami, kompromis albo O. uczynił, a wszystkę sprawę na rozsądek Ładysława przypuścić. Błaż. 8. [O.] *miejsce leżące z boku, uboczne*. 9. mech.: O. pary a. przewód pary = *kanal odprowadzający parę*. 10. a. **Przysada** myśl. *drzewo utkwione w ziemię przy budzie na cietrze*. † **Odwodem** przys. w odwodzie, *ustępując, cofając* ś.: Był Szwedem straszny, tak gdy im stawał w kroku, jako gdy odwodem ustępował. Nies. Rotmistrz, gdy nawał (nieprzyjaciół) zoczy, odwodem ustępuje; potem znowu siecze. Kulig. <Od + WIOD/WOD>

Odwódek, dka, lm. *dki płyn wódczany śmierdzący, słabej mocy, otrzymywany przy końcu destylacji wyskoku z kartofli, fuzel, niedogon, luter*. <Od + Wódka>

† **Odwódka** tylko w wyrażeniu: Bez odwódki = bez ogródki: Chciałem cię za przymusić, abyś bez

ogródki słuchał, bo wiedzą, że drudzy nigdy bez odwódki swej ci rady nie dadzą. Jabł. <Od + WIOD/WOD>

[**Odwód**, **oju**, lm. **oje**] *odmęt, woda wirująca w rzece.* <Od + WI/WOJ>

Odwódz, **ozu**, lm. **ozy**, **Odwódzka** I. *odwiezienie, odwożenie, odstawca*: Z odwozem, gdy zboże suche, za pogody do gumna pośpieszyć. Haur (= ze zwózką). Kto woźników na ten czas nie miał, ten najął furmana a. u którego z panów na O. wyprosił koni. Górn. O. towaru z kolei do odbiorcy. Powóz nazywano za Piastów powinność dawania podwód pod dwór, kiedy gdzie jechał, a O., kiedy wracał. Nar. 2. †O. *powóz, wóz do odwiezienia*: Kupami biskupi na odwozach pospolitych biegli po synodach tam i sam. Skar. Biskupom na koncylija potrzeby i odwozy dawano. Skar. <Od + Wóz, WIOZ/WOZ>

Odwódzka, i, lm. i p. **Odwódz**.

× **Odwracacz**, a, lm. e I. a. × **Odwrócićiel** ten, *co odwraca a. odwrócił*. 2. anat. p. **Odkręcacz**. <Od Odwracać>

[**Odwracaczka**, i, blm., **Odwracanka**] *czynność odwracania, to jest orania roli po raz wtóry*. <Od Odwracać>

Odwracać, a, ał i O. ś. p. **Odwrócić**.

Odwracalny *dający ś. odwracać*. Fiz.: Objaw O. ma miejsce wtenczas, gdy przeobrażenia, którym ciało wskutek niego ulega, dają ś. dokonać w takichże warunkach i w kierunku przeciwnym. <Od Odwracać>

Odwracanie, a, blm. I. *czynność cz. Odwracać*: O. czego złego modlitwą. Troc. 2. a. **Odwrócenie**, **Konwersja** fil. (w logice) *klauzienie w sądzie podmiotu na miejsce orzeczenia i orzeczenia na miejsce podmiotu*: Wnioski bezpośrednie przez O.

Odwracanie się, a ś., blm., *czynność cz. Odwracać ś.*

[**Odwracanka**, i, blm.] p. **Odwracaczka**. <Od Odwracać>

Odwróciki, ów, blp. szm. *haczyłki ze szpilek i piórek, należące do kółka przętowego*. Mag. <Od Odwrót, WROT/WART/WIERÓ>

Odwrót, u, lm. y I. [O., **Odywrot**] *druga orka: Nawozu na odwróty dowieźć*. 2. [Na O.] *nawzajem*. 3. [Odwróty, lm.] *odmiany, rozmaitości*. <Od + WROT/WART/WIERÓ>

[**Odwrotka**, i, lm. i] *strona odrotna tkaniny. [Na odwrotkę] w stronę odrotną*. <Od + Wrotka>

Odrotnia, i, lm. e p. **Rewersja**. Bądź. <Od + WROT/WART/WIERÓ>

× **Odrotnica**, y, lm. e p. **Odszczepienica**: Nawróć ś., odrotnieco Izrael. Wuj. Przeto, że cudzołożyła O. Izrael, dałem jej list rozwodny. Wuj. <Od + WROT/WART/WIERÓ>

Odrotnie I. *naodwrót, nawzajem* (vice versa). Sł. wil. 2. *w odrotnym porządku, nawspak, wstecznie, opacznie*: Zrobić co O. O. proporejonalny. Ma ś. mniejszy do większego, jako O. odległości większa ciężaru mniejszego do odległości ciężaru większego. Troc. <Od Odwrotny>

Odrotnik, ka I. lm. cy *ten, co odwraca*: Nowy kancelerz był istny O. wicherzycielstwa Radziejewskiego. Szaj. 2. anat. p. **Odkręcacz**. <Od Odwrotny, Od + WROT/WART/WIERÓ>

Odwrótność, i, blm. I. rz. *od Odwrotny*. 2. anat.: O. położenia trzew = *znajdowanie ś. ich tam po stronie lewej, gdzie prawidłowo winny być na prawej i odwrótnie*, przedłożenie, przemieszczenie, układ odwrotny, przewrotny

trzew, zбочenie, zdrożność położenia trzew (ectopia, situs perversus).

Odwrótny I. a. **Odwrótowny** *od odwrótu, rejterady*: Znak wojenny O. 2. *który może być odwróconym*: Kara lżejsza, odrotna i nagrodna. Pilch. 3. *wsteczny, opaczny, przeciwny; wzajemny*: Kierunek O. Przyszli odpowiedź odwrótną począł, †O. na drugiego, *reciprocus*. Kn. Stosunek O. Wartość odrotna. Figura odrotna. Twierdzenie odwrotne. Reguła trzech odrotna. Łs. Odrotna strona medalu (= druga). Przen.: Odrotna strona medalu = *zupełnie co innego, druga strona kwestji, drugi wzgląd*. 4. [O. korzeń] *radix histortae*. 5. †O. *służący do odwracania, do odwrócenia, wracający, zwrotny*: Koła niebieskie odwrotne. Troc (= *zwrotniki*). Koło odwrotne północne, południowe. Troc. 6. anat.: O. układ trzew p. **Odwrótność**. 7. lek.: *Gorączka odwrotna = która ś. znów wraca, ustawszy przedtym*. O., ego, lm. e rz. *polonez*: Niech skrzypek odwrotnego utnie. Garez. <Od + Wrotny>

Odwrótowny p. **Odwrótny**: O. wojenny znak. Kn. Trabieńie odwrótowne. Troc. <Od Odwrót>

[**Odwróty**, ów, blp.] p. **Odwrót**: *Ze tyz to jeden Bóg, a O. niejedne są (= o tym, że święta z obrządkami z powodu kalendarza nie razem przypadają)*.

Odwrócenie, a, blm. I. *czynność cz. Odwrócić i Odwrócić ś.*: Przepowiedział, iż miało być odstępnie, to jest od onej szczerzej nauki O. Żarn. O. woli. Kn. (= *niechęć, odraza, wstręt*). 2. fil. p. **Odwracanie**: O. proste (conversio simplex). O. ze zmianą (conversio per accidens). O. przez przeciwstawienie (conversio per contrapositionem). Kremer. 3. Fiz.: O. widma = *zjawisko widma odwróconego* (p. **Odwrócić**).

Odwrócenie się, a ś., blm., *czynność cz. Odwrócić ś.*

× **Odwrócićiel**, a, lm. e p. **Odwracacz**. L. <Od Odwrócić>

× **Odwrócićielka**, i, lm. i forma ż. *od Odwrócićiel*. L.

Odwrócić, i, ił, nied. **Odwracać** I. *zwrócić w inną stronę, obrócić, wykręcić*: Mówi do niej, ale ta odwraca głowę. L. Od oblicza wynędznionego nie odwróci oczu ani serca. Pilch. Nie odwracaj oblicza twego od żadnego ubogiego. Wuj. Już to podobno odwrócił ten Pan oblicze swoje od nas. Wor. Odwracać rzekę = *obraćć gdzie indziej*. Kn. (= *skierować w inną stronę*). Kol.: O. parę = *dać parę wsteczna, jadąc parowozem*. Przen.: O. co złego = *oddalić, usunąć, odegnąć, zażegnać*: Odwróć od nas głód, mór wszelki. Pśń. O. nie-szczęście. Odwróć ode mnie ten kielich goryczy. Potrzebę objaśnienia odwrócił. Jeż (= *zrobiła niepotrzebną, zagadałszy czym innym*). 2. *wrócić, zawrócić, cofnąć*: Pajuk, przy drzwiach stojąc, gości odwraca, udając, że pan słaby. L. 3. *przen. zrazić, zniechęcić, odstrychnąć*: Kiedy kogo od siebie odwróconego widział, zaraz go o przebaczenie prosił. Skar. 4. *przen. odmówić, podmówić, zbalamucić, zbuntować, podbechtuć*: Przywiedliście mi tego człowieka, jakby on odwracał lud, a ja żadnej w nim nie znalazłem winy. Leop. 5. *cz. ni. wrócić, zawrócić, powrócić, cofnąć ś.*: Z płonem do Litwy nazad odwrócił. Nies. 6. O. co na drugą stronę = *obrócić, wywrócić, wykręcić, przewrócić, przekręcić*: O. kartę, oczy, gałki oczne, kożuch. Konopie suszą ś. przy ścianach, odwracając je niekiedy na drugą stronę. Jak. J. O. co do góry nogami. O. kota ogonem. Prz. *Odwracać rolę = przeorywać*. Kn. (= *orać powtórnie*). 7. [O.]

przeinaczyć, przekreślić, zmienić, skłamać: Marny odmiątek wszystko odwraca. 8. fiz.: Widmo odwrócone = *widmo o linjach jasnych, wywołane parą świecącą, jeżeli te linje zamieniają się na linje czarne pod wpływem promieni ciała rozżarzonego, przechodzących przez widmo*. 9. lż.: Trójka odwrócona p. **Dziób**. O. s. 1. *obrócić się tyłem, wykreślić się*: Musiał znowu, skąd się odwrócił, tam się obrócić. Ossol. Chciałem do niego mówić, ale się odwracał ode mnie. L. Nie widziałeś, jak się odwracał, bojąc się, żebym go nie spostrzegł? L. (= *krył się z twarzą*). O. s. przodem do kogo. O. s. nagle = *odwinąć się*. 2. przen.: O. s. od kogo, od czego = *zrazić się, odstręczyć się, odstrychnąć się, odstąpić, odsunąć się; usunąć się, opuścić, porzucić kogo, co, zerwać z kim, z czym*: Co za szaleństwo O. s. od Stwórey, a obrócić się za rzeczą stworzoną! Koch. W. Wszystkie serca odwróciły się. były od Radziwiła. Sienk. Odwróć się od złego, a czyni dobrze. Leop. <Od + Wrócić>

Odwrót, otu, lm. oty 1. *odwrócenie, odwracanie, oddalenie, odpędzenie*: Dziwów niektórych O. i uchrona Hetrusków nauką była ukazana. Warg. 2. × O. *strona odwrótka*: Przemysł II używa zrazu lwa, potem zaś orła, który i na odwrócenie jego majestatowej pieczęci widnieje. Piek. 3. *miejsce, gdzie się, orząc, plugiem zawraca, uwróć, uwrócić, uwrót*. Kn. 4. *rola odwracana*: Na odwrótach siał oziminę. Haur. 5. *odwóć, rejterada, odstąpienie, cofanie się, wojska przed następującym nieprzyjacielem*: O. dziesięciu tysięcy Greków. Dać rozkaz, hasło, znak do odwrotu. Czasu Solimanowego od Wiednia odwrotu. Koch. W. W odwróceniu do tylnej straży przeznacza się najlepszy generał, najlepsze wojsko. Chrzan. Cezar wdzierających się do Galji Helwetów z Bojami nad Aar zbił, do odwrotu zmusił. Lel. Kazał dać hasło na O. Pilech. O. wojsku do obozu trąbić. Jabł. Trąbić, bębnić na O. 6. *odwrócenie się napowrót w tę samą stronę, zwrot nazad; powrót*: Gdy nasi w dalszą bieżną pogoni, nieprzyjacieli dał na O. i pobił ich. Nar. (= *odwróciwszy się, stał w czoło*). Zbójca koronny, bogaty plon wzięwszy, odwrótem grozi, mało odpocząwszy. Groch. (= *że powróci*). Trudny O. do świątobliwości, kto jej raz odstąpi. Birk. Prosił Skarga, aby mu do komórki zakonnej odwrotu dopuszczono. Skar. **Na odwrót** przys. = a) *nawzajem, na odwet, również, w odpowiedzi*: Wyciął mi policzek, a ja go kijem na O. Troc. b) *z odwrótnej strony, odwrótnie, wstecz, nawspak*: Czytać na O. c) *na wypiót, na lewą stronę, do góry nogami*: Wdziać kożuch na O. 6. p. **Wicher**. <Od + *Wrót, WROT/WART/WIĘRO>

× **Odwrykać, a, ał p. Odwarknąć**. Troc.
× **Odwrykanie, a, bfm.**, czynność cz. **Odwrykać**.
[**Odwrykiwać, uje, iwał**] p. **Odwarknąć**: Poczuli się O. i odgrzązać.

[**Odwrykiwanie, a, bfm.**] czynność cz. **Odwrykiwać, odwarkkiwanie**.

× **Odwryknąć, nie, nał p. Odwarknąć**. Mącz.
× **Odwryknięcie, a, bfm.**, czynność cz. **Odwryknąć, odwarknięcie**.

Odwrzasnąć, śnie, szał odezwać się wrzaskiem, odpowiedzieć wrzaskiem na wrzask: Kozactwo czasem odwrzasnie, aż trwoga pada na pany. Słow. <Od + Wrzasnąć>

Odwrzańnięcie, a, bfm., czynność cz. **Odwrzasnąć**.

× **Odwspomnieć, i, ał odpowiedzieć wspomnieniem na wspomnienie, wspomnieć również**: Niech

im dziś ona odwspomni wspomnieniem. Krasin. <Od + Wspomnieć>

× **Odwspomnienie, a, bfm.**, czynność cz. **Odwspomnieć**.

Odwstać, stanie, stał, nied. † Odwstawać 1. † O. p. **Odewstać**: Nasienie to moczyć, aby z niego odwstała skórka. Haur. Peruka mu od policzek odwstała. Troc. Kości od mięsa warzonego odwstają. Troc. Chleb odwstał. Troc. Ze trzech przyczyn odwstawa róg koniowi od żywego. Dor. 2. [O.] *wstać od czego; podniósł się, odejść od czego*: Od stołów odwstaniecie. <Od + Wstać>

† **Odwstanie, a, bfm.**, [Odwstanie] czynność cz. **Odwstać**.

† **Odwstawać, aje, ał p. Odwstać**. <Od + Wstawać>

† **Odwstawanie, a, bfm.**, czynność cz. **Odwstawać**.

× **Odwestecz** tylko w wyrażeniu przys.: Z odwesteczy = *nawstecz, nazad, napowrót, naodwrót, odwrótnie*: Po cóż za płochą sławą próżnym grotem ełciwie ciskamy, bo ona, sypiąc z odwesteczy strządy, kaleczy. Rzew. W. <Od + Wstecz>

† **Odwestydzenie, a, bfm.**, czynność cz. **Odwestydzić**.

† **Odwestydzić, i, il uwolnić od wstydu, usprawiedliwić**: Wiem ja, że nie bez wstydu z strony to obojęt tak w oczy chwalić, jako słuchać chwały swojej; aleć mnie miłość moja ciebie niech odwestydzi. Pot. O. s. tylko w zdaniu przeczącym, *nawstydzić się, dosyć*: Nie mógł się O. tego. <Od + Wstydzić>

Odwszetczniać, a, ał p. Odwszetczniać.
Odwszetcznianie, a, bfm., czynność cz. **Odwszetczniać**.

Odwszetczniać, i, il, nied. Odwszetczniać *poprawić, uczynić nanowo to, co stało się wszetcznym*: Niechaj wrzeszczą demagogi, że cel wielki a ukryty odwszetcznia podłe drogi. Krasin. <Od + *Wszetczniać, od Wszetczny>

Odwszetcznienie, a, bfm., czynność cz. **Odwszetczniać**.

Odwtórować, uje, ował, Odwtórzyc wtórując odpowiedzieć; powtórzyć, zawtórować: O. kto mu sprosta? Żal. <Od + Wtórować>

Odwtórowanie, a, bfm., czynność cz. **Odwtórować**.

Odwtórzenie, a, bfm., czynność cz. **Odwtórzyc**.
Odwtórzyc, y, ył p. Odwtórować: Echo odwtórzyło im wiernie to hasło. Jez. <Od + Wtórzyć>

Odwykać, a, ał p. Odwyknąć.

Odwykanie, a, bfm., czynność cz. **Odwykać**.
Odwykłość, i, bfm. rz. od Odwykły; Odwyknienie, odzwyczajenie się, brak praktyki: Litwa długą odwykłością wojowania zniewieszciała była. Błaż. <Od Odwykły>

Odwykły który odwykł od czego, któremu coś wyszło z sprawy, odzwyczajony: Obłęzałym i prac odwykłym na wały morskie nasienie kazano i żagle rozwinąć. Zebr. <Od Odwyknąć>

Odwyknąć, knie, knał a. kł, nied. Odwykać od czego, † *czego, † czemu = odzwyczajnić się, odzwyczyć się; pozbyć się, nalogu*: Odwyknem już od bata (= *wyrosłem już zeń*). Próżno serec odwyknie, w czym się długo ćwicy. Bardz. Odwykać nie trzeba czełku od roli, a wyknąć do domu. Pol. Aby ludzie, tym rzeczom nie odwyknawszy, sposobniejszemi zaś do nich byli. <Od + Wyknąć>

Odwyknienie, a, bfm. i. a. Odwyknięcie czynność cz. **Odwyknąć**. 2. p. **Odwyknąć**. Mącz.

Odwyknięcie, a, bhm. p. **Odwykniecie**.
Odwzajemnić, a, ał i O. s. p. **Odwzajemnić**.
Odwzajemnianie, a, bhm., czynność cz. **Odwzajemniać**.

Odwzajemnianie się, a s., bhm., czynność cz. **Odwzajemniać s.**

Odwzajemnić, i, il, nied. **Odwzajemniać** co komu = *odpłacić wzajemnością*. O. s. *odwdzięczyć s. wzajemnością, wywzajemnić s.* <Od + *Wzajemnić, od Wzajemny>

Odwzajemnienie, a, bhm., czynność cz. **Odwzajemnić**.

Odwzajemnienie się, a s., bhm., czynność cz. **Odwzajemnić s.**

Odwzorować, uje, ował, nied. **Odwzorowywać** I. *odtworzyć według wzoru, skopijować artystycznie; opisać, odmalować podług wzorów, napotykaných w życiu i naturze*: Utwory tego pisarza cudnie odwzorowują przeszłość. Życie i prądy bieżące O. wiernie. Krasz. 2. *odcisnąć formę wklęsłą dla odlania jej następnie wypukło*. 3. a. **Odtworzyć** mat. *przedstawić jedną płaszczyznę na drugiej tak, że każdemu punktowi jednej odpowie punkt drugiej*. <Od + Wzorować>

Odwzorowanie, a, bhm., czynność cz. **Odwzorować**. Mat.: O. powierzchni na płaszczyźnie, na kuli. O. płaskie, kuliste, podobne.

Odwzorowywać, ywa a. uje, ywał p. **Odwzorować**.

Odwzorowywanie, a, bhm., czynność cz. **Odwzorowywać**.

× **Odwzorzenie**, a, bhm., czynność cz. **Odwzorzyć**.

× **Odwzorzyć**, y, ył *wystawić jakby obraz, wzór czego*: O. co pod jeden rzut oka. St. wil. <Od + Wzorzyć>

Odwór, oru, lm. **ory** I. *kopja, odbicie, wzór*: Duchu czysty! odwzorze Bóstwa. Węz. 2. lek.: O. tętna = a) *linja krzywa, za pomocą kinografjonu a. sfignografu nakreślona, przedstawiająca podnoszenie s. i opadanie tętna*. b) *linja łamana, wyobrażająca ilość uderzeń tętna na minutę w pewnym szeregu odstępów czasu, po sobie idących*. <Od + Wzór>

[Ody!] p. [Oda]. <Okrzyk.>

[Odyak, a, lm. i] *zuchwalec, nie przebierający w środkach, zawałjaka*. <?>

† **Odyć**, idzie, szedł = **Odejść**. Pśń. <Od + I/I(D)>

Odyłować, uje, ował *ogrodzić dylami*: Wszystko odyłowane wysokimi bierwionami. Rol. Tamże przed zamkiem sad, dobrze odyłowany. Gostyń. <O + Dylować>

Odyłowanie, a I. bhm., czynność cz. **Odyłować**. 2. lm. a *ogrodzenie z dylów*: Za odyłowaniem moczary grzązkie. Rol.

[Odymaczka, i, lm. i] *ścierka, z którą garnelk odejmują od ognia*. <Od *Odymać = od-imać = odejmować>

Odymać, a, ał i O. s. p. **Odać**: Na pana gębę O. i bakać pod nosem. Lsz. <O + Dymać>

Odymanie, a, bhm., czynność cz. **Odymać**.

Odymanie się, a s., bhm., czynność cz. **Odymać s.**

Odymiać, a, ał p. **Odymić**.

Odymianie, a, bhm., czynność cz. **Odymiać**.

Odymić, i, il, nied. **Odymiać** *okopcić dymem, owędzić*. Mącz. <O + Dymić>

Odymienienie, a, bhm., czynność cz. **Odymić**.

Odyniec, nca, lm. **ńce**, × **Hodyniec**, † **Jedyniec**, **Pojedynek** *stary samiec samotny, szereg. dzik*: Kto

nie ma przyjaciela, jest jako on żubr O., co go od siebie stado wybije, iż jedno sam pustopas chodzi, a żadnego spółku z innymi zwierzęty nie używa. Rej. **Odyńce** gniewliwe. Mor. Łózko brać na niedźwiedzia, na odyńca mary. Pot. O. zapieniony, pojedynczą sam chodzi. Troc. Zdr. **Odyńczyk**. <Ros. odinec = pojedynczy, odosobniony, samotny>

Odyńczyk, a, lm. i p. **Odyniec**: Spory O. dziś rano bujał w kniei. Wóje. <Od Odyniec>

[**Odyńście**, a, bhm.] czynność cz. **Odyńść**, *odejście*. <Od Odyńść>

[**Odyńść**, **odyńdzie**, **odszedł**] p. **Odejść**. <Zam. Ode-ń-ść = Ode-j-ść>

Odyseja, i, lm. e *podróż, wyprawa pełna przygód*: Delegaci wybrali s. w tę odyseję, pełną cierni. Dar. <Od tytułu jednej z epei greckich, Gr. Odyseia>

† **Odyaska**, a, ał p. **Odzyskać**: Kiejstut zebrał wojsko z Rusi i ze Żmudzi, aby Troki znowu odyskał. Paszk. Skiergiełło i Witold... wszystkim on kraj opanowali, Połock też odyskali. Paszk. <Od + Iskać>

† **Odyskanie**, a, bhm., czynność cz. **Odyaskać**, *odzyskanie*.

† **Odyskiwać**, iwa a. uje, iwał p. **Odzyskać**.

† **Odyskiwanie**, a, bhm., czynność cz. **Odyskiwać**.

† **Odyskować**, uje, ował p. **Odzyskać**.

† **Odyskowanie**, a, bhm., czynność cz. **Odyskować**, *odzyskiwanie*.

[**Odywrot**, u, lm. y] p. **Odwrot**. <Od(y) + Wrot>

Odzerknąć, nie, nął (Od-zerknąć) *odpowiedzieć zerknięciem na zerknięcie, zerknąć nawzajem*: Od-zerknąwszy mu, powiedział: tak będzie z każdym, co s. nadto za koniarzami ugania. Prus. <Od + Zerknąć>

Odzerknięcie, a, bhm. (Od-zerknięcie), czynność cz. **Odzerknąć**.

Odzew, zwu, lm. **zwy** (Od-zew), **Odzzyw**, × **Odzow** I. *odzywanie s., odezwanie s.; głos, dający znać o czym, wołanie*: Jakie hasło, taki O., piękne za nadobne. O. samicy. W granii była łowów historia krótka: zrazu O. dźwięczący, rzeżki: to pobudka. Mick. 2. † O. *odwołanie, cofnięcie sprzedaży ze strony sprzedającego*: O. boru. Skr. 3. *wyrzazy powtarzające s. po każdej strofice, epistrofa, refren*: Zwrotki pieśni tureckich kończą s. odzewem: aman! aman! Jeż. 4. † O. p. **Odezwa**: Ktoby był na jawnym występku pojman, temu O. isé nie ma. St. lit. 5. kol. *umówiona odpowiedź na hasło, celem wzajemnego porozumienia s.* <Od + ZW/ZYW>

Odzębiać, a, ał (Od-zębiać) p. **Odzębić**.

Odzębianie, a, bhm. (Od-zębianie) czynność cz. **Odzębiać**.

Odzębić, i, il (Od-zębić), nied. **Odzębiać** *odczepić koło zębate, zatrzymane przez zęby drugiego takiego koła*. <Od + *Zębić, od Ząb>

Odzębienie, a, bhm. (Od-zębienie), czynność cz. **Odzębić**.

[**Odziabać**, bie, bał] I. *okopać kartofle dziabkiem*. 2. *niestarannie, nierówno obrząbać*. 3. *licho wymłócić zboże*. 4. *złe wyprać bieliznę*. <O + Dziabać>

[**Odziabanie**, a, bhm.] czynność cz. **Odziabać**.

[**Odziabdziać**, a, ał] *odrapać*: Stoi za dzwiami, ma pycacek odziabdziany (zagadka o stęporze). <O + *Dziabdziać>

[Odziabdzianie, a, b] czynność cz. **Odziabdziać**.

Odziać, eje, ał, nied. Odziewać 1. *przyodziać, oblec, ubrać, ogarnąć, okryć*: Karnić kogo i odziewać (= mieć go na swoim sprawunkku). Przen.: W rozmyślaniu, w modlitwach szukałem tej zbroi, którąbym odział serce miękkie z przyrodzenia. Mick. Przen.: Kwiatki różnie odziane. Groch. [O. kijem] = *uderzyć*. 2. *nakryć, pokryć, okryć, otulić*: O. kogo kołdrą, kożuchem, derką. Zima śniegiem, by wena, ziemię odziewa. Kochan. Doliny mgła odziewa. Mick. Gdzieindziej okryte zbożem, gdzieindziej odziane lasami. Korz. Wzgórza odziane lasami. Korz. Brzegi drzewami odziane. Troc. Ucieka w gęste lasy i w odziane knieje. Lesz. Ptak pierzem odziany. Troc. Ptaki różgą lepem odzianą zdradzają. Otw. Gdy siwy i niespodziany włos głowę odziewie, wieniec głowę odział. Troc. Rzeźbą i farbą odziany przybytek. Mick. Starość młodością odziewasz. Lubom. (= *maskujesz*). 3. [O. co] = *wdziać, włożyć na siebie, ubrać ś.*, *odziać ś.* w co: Odzj szaty nąpikniejsze. O. ś. 1. *ubrać ś.*, *przyodziać ś.*, *oblec ś.*: Nie odziewie ś. nagi z odartego. L. W różnych krajach różnie ś. odziewają. Kluk (= *ubierają ś.*, *noszą ś.*, *chodzą*). 2. *okryć ś.*, *nakryć ś.*, *przykryć ś.*, *otulić ś.*: O. ś. kołdrą. Dwoma ś. ptak odziewa skrzydłami. Troc. Drzewo ś. odziewa liściem, kwiaty. Troc. Cudzym ś. odziewa pierzem. Troc. <O + Dziać>

Odzianie, a 1. b]m., czynność cz. **Odziać**. 2. [O., lm. a] *odzież, odzianie, ubranie, ubiór, przyodziewek*: Król prosi, żeby mu dali jakie O. U złodzieja dobra dzieja, skrzynie wyłupi i O. kupi. 3. a. **Okład woj. ściana zewnętrzna skarpy lub przeciwskarpy darniowanej lub murowanej**.

Odzianie się, a ś., b]m., czynność cz. **Odziać** ś. [Odzianka, i, lm. i] *suknia*: Zgrzebna O. <Od Odziać>

Odziany 1. a. [Odziaty] im. od **Odziać**: Lis jest O. piękną skórą (= *pokryty pięknym włosem*). 2. Chorągiew odziana = *oddział wojska zupełny, liczny, okryta*: Do wojska przyłączył ś. Ossoliński i pięć niezbyt odzianych chorągwi województwa ruskiego. Krasz. 3. woj. (o fortyfikacji) *ściana zewnętrzną obwiedzioną*. Śl. wil.

[Odziaty] p. **Odziany**.

[Odziąbek, bka, lm. bki] (Od-ziąbek) *odmrożenie*. <Od Odziąbieć>

Odziczały który odziczał, zdziczały: Odziczałe podolskie pustynie. Błaż.

Odziczec, eje, ał, Odziczyc ś. *stać ś. dzikim, zdziczec, nabrać dzikości*: Samotnik odziczał. Grunt odziczał. Odziczała pustynia, roślina. <O + Dziczec>

Odziczenie, a, b]m., czynność cz. **Odziczec**.

Odziczyc się, y ś., ył ś. p. **Odziczec**: Człek ś. odziczyc borową głuchotą. Syrok. <O + Dziczyc>

† **Odziacka, i**, lm. i, † **Odziedza** *blona, błonka, łupina, skórka, opona, powłoczka*: Łupiny a. odziacki z owocu palmowego. Syr. Niemasz nic prócz zmarszczonej po wierzezu odziacki. Pot. 2. anat. *blona okrywająca narząd ciała*: Odziacki mózg okrywające = *blony mózgowe* (meninges). O. wątroba, odziedza z wątroby = *blona otrzewna pokrywająca wątrobę* (peritoneum viscerale hepatitis). Wnętrzną błonka a. O., którą wnętrzości nakrywane. Mącz. (= *sięć*) (omentum). Por. **Odziedź i Sieć**. 3. lek.: † **Odziecki** = *blony płodowe* (membranae foetus). <Zdr. od Odziedza>

† **Odziedza, y**, lm. e i. p. **Odziacka**. 2. *zastona*: Odziedza ciemności oczy zasłże. Pot. Czarną odziedzę. Pot. <O + DZIA(D)/DZIE(DZ)>

Odziedziczać, a, ał p. **Odziedziczyć**.

Odziedziczenie, a, b]m., czynność cz. **Odziedziczać**.

Odziedziczenie, a, b]m., czynność cz. **Odziedziczyć**.

Odziedziczyć, y, ył, nied. Odziedziczać 1. *dziedzictwem otrzymać, dostać w spadku, zyskać w puszcźnie*: O. po kim majątek (= *wejść w majątek, jako dziedzic*). Przen.: O. chorobę po matce, sławę po przodkach. Rozszerzył i uświetnił Abderrachman wszystkie po przodkach odziedziczone porządki swojego państwa. Szaj. (= *przejęte, przekazane mu*). Odziedziczenie żywot wieczny. Damb. (= *dostąpię go*). Odziedziczysz skarby, pałace i włosci, lecz tylko znój wiedzie w kraj umiejętności. Tren. 2. [O.] *osiąść*: Cysarz napisał do niego, ka kee jakie miasto abo kraj, niek se sam odziedziczy. Por. **Oddziedziczyć**. <O + Dziedziczyć>

† **Odziedziczyć, i**, lm. e anat. p. **Krezka**: O. a. mesenterium. Ocz. Por. **Odziacka**.

[Odziej, u, lm. e] p. **Odziej**.

Odzielenie, i, il (Od-zielenie) *zazielenie nanowo, znowu zielonym uczynić*. Przen.: Pojrzyj nas, pozostałe po nich chrościane odziomki, abyśmy z ich korzeni soku naciągnawszy, ponure po nich dziedzictwo odzielenili. Wor. (= *odrodzili, wskrzesili*). <Od + Zielenie>

Odzielenie, eje, ał (Od-zielenie) *znowu stać ś. zielonym, nanowo ś. zazielenić, zazielenić znowu; zakwitnąć napowrót, odżyć, odrodzić ś., odmłodnieć*. Przen.: Odzieleniała Polska związkim dwu potężnych narodów. Nar. Rozradowałem ś., że wždy już odzielenieliście u mię starać ś. Bud. (= *znowu zazielenieliście w staraniu*. B. G.). <Od + Zielenie>

Odzielenienie, a, b]m. (Od-zielenienie) 1. czynność cz. **Odzielenie**. 2. czynność cz. **Odzielenie**.

[Odziemak, a, lm. i] (Od-ziemak) 1. p. **Jerzak**. 2. p. **Knowie**. <Od + Ziemak>

[Odziemek, mka, lm. mki] (Od-ziemek), **Odziomek, Odziemiec** 1. *koniec snopa, złożony z odciętych końców słomy, komel snopa*. 2. a. [Odziom, Odziemie] *część drzewa blisko korzeni, pień, pułak; część korzenia wystająca nad ziemię*: A kiedybyś miał dwa złoby stosować, puśćże na tył złób mięszy, a to dlatego, żeby ś. cienki koniec zgodził z odziemkiem przedniej sztuki. Strum. 3. *dolna część drzewa, zdźbła*: O. masztowy. Troc. O. drzewa, ziela, trzeiny a. laski. Troc. 4. a. [Odziemnica] *dolna część koszuli z grubszego płótna, u wieśniaczek krakowskich, [ciasnocha, nadołek], koszula odziemna*. 5. *człowiek małego wzrostu*. <Od + *Ziemek, od Ziemia>

[Odziemie, a, lm. a] (Od-ziemie) p. **Odziemek**.

Odziemkowy (Od-ziemkowy) p. **Odziemny**.

[Odziemnica, y, lm. e] (Od-ziemnica) p. **Odziemek**.

× **Odziemnik, a**, lm. i (Od-ziemnik) astr. p. **Odziemny**. <Od Odziemny>

Odziemny (Od-ziemny), **Odziemkowy** 1. *od ziemi, spodni, dolny*: Odziemna koszula p. **Odziemnica**. Troc. 2. *od odziemka*. Troc. 3. astr.: Punkt O. = *punkt drogi księżycy najbardziej oddalony od ziemi*, × **odziemnik**, **apogium**.

[Odzieniaczek, czka, lm. czki] p. **Odzieniak**.

[Odzieniak, a, lm. i] *ubranie, ubiór, szczeg. męski*: Zaniósł swoje odzieniaki do domu. Zdr. [Odzieniaczek]. <Od Odzienie>

Odzienie, a, b]m. 1. a. [Odzianie] *odzież, przyodziewek, odziewek, garderoba, ubranie, ubiór, suknia, szata, okrycie*: Człowiek dla pokrycia swej na-

gości z cudzych rzeczy zażywa odzienia. Kluk. O. swe z wełny ma lud pospolicie, lecz z jedwabiu książę, pan, spały znamienity. Paszk. Pożar, stopy wokoło, świszczące już strzały, żadnego a. raczej jak z bodźców O., takie na uczuciach polskich zrobiły wrażenie. Malcz. O. letnie, zimowe, świąteczne. Rozdarłem swe O. na sobie. B. Sz. Strzeżcie ś. pilnie fałszywych proroków, którzy do was przyehodzą w odzieniu owczym, a wewnątrz są wilcy drapieżni. Wuj. (= w skórze owczej). W chłopskim odzieniu i siermiędze grubej. Pot. Zgąsłem jak klecha przed organistą, mój panie giłu w kraśnym odzieniu. Nar. Jakie O., takie uczczenie. Prz. (= jak cię widzą, tak cię piszą). O. klasztorne = *habit*. Zwierzęta z przyrodzenia mają O., pierze, sierć, włosy, wełnę. Petr. Ciało jest O. duszy. Haur. Przen.: Jutrzenka jaśniejsze światu dawać poczęła O. Węg. 2. † O. *zbroja*: W odzieniu = *uzbrojeni*. B. Sz. <Od Odziać>
 † **Odziennik**, ka, lm. cy *krawiec*. Mącz. <Od Odzienie>

† **Odzienny**, [Odzienny] przym. od **Odzienie**: Zbytki odzienne. Schot. (= *zbytliwi w odzieniu*). Widzisz, że ś. inszy około odziennech zbytów parają, ty miej pieczę o duszę, abys ją cnotami przyozdobił. Schot. [Zdejmuje codzienny letniczek O.]. <Od Odzienie>

Odzieracz, a, lm. e p. **Obdzieracz**; *odzierca*. <Od Odzierać>

Odzierać, a, ał i O. ś. p. **Obedrzeć**: O. dom. Troc (z dachu). Odzieraam płonkę ze skóry = obłupuję. Kn. Marsjasz mniemał, że lepiej grał od Apolina, za co od niego ze skóry odarty. Boh. Kościół odzieraając, dzwonnice pobijać. Grod. Z drzew wiatr liście odziera. Otw. Na pobojuwisku leżącego O. Warg. Nie chcę cię bardzo O., rzekł nareszcie szatan ze śmiechem, ale dasz mi to, co zastaniesz w domu, a o czym nie wiesz. Krasz. Krzyżacy jedno że i dusze i ciała z cnot i z ślicznych obyczajów poodzierali i do tych czasów jeszcze odzieraają. Birk. Z cnot animusz własne odzieramy, a w maskary je niecnot ubieramy. Tw. Przen.: † Odzieraam grzbiet, zadek komu. Troc (= *łupię, łwiczę*). <O + DZIOR/DOR/DR/DZIER>

Odzierak, a, lm. i leśn. *drzewo świerkowe, na piu stojące, u którego ze strzał zdarta została kora do użytku garbarskiego*. Sł. wil. <Od Odzierać>

Odzieranie, a, blm., czynność cz. **Odzierać**.

Odzieranie się, a ś., blm., czynność cz. **Odzierać** ś.

Odzierca, y, lm. y *obdzierca; łupieżca, rabus*: Obedrą cię... jadła i picia spragnieni odzierce. Kasp.

[**Odzierzgać**, a, ał] *oczesać*: Gospodynie wyrwany len odzierzgają, uwiążają w kraczki. <O + Dzierzgać>

[**Odzierzganie**, a, blm.] czynność cz. **Odzierzgać**.

† **Odzierzać**, a, ał i † O. ś. p. **Odzierzeć**.

† **Odzierzanie**, a, blm., czynność cz. **Odzierzać**.

† **Odzierzanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Odzierzać** ś.

† **Odzierzeć**, y, ał, † **Odzirzeć**, × **Odzierzyc**, † **Odzierzeć**, nied. † **Odzierzać**, † **Odzierzyc** *otrzymać, dostać, osiągnąć; utrzymać ś., zostać przy czym, zatrzymać przy sobie*: Odzierzyc dzierżawę wiecznego żywota. Mł. duch. Mieli do doczesne błogosławieństwo odnieść a O. od niego. Rej. I arcybiskupstwo i biskupstwo krakowskie odzierał Fryderyk. Biel. M. Jej prośba wszystko odziera-

żywa. Sekl. Pożezce a palacze domów, jeśliby do kościoła uciekli, wspomnienia z tego żadnego nie mają O. dla tego grzechu głównego okrutności. SŁ. † O. ś. *utrzymać ś., ostać, wytrwać, wytrzymać*: Przy swojej radzie O. ś. nie mogli. Warg. <O + Dzierzeć>

† **Odzierzenie**, a, blm., czynność cz. **Odzierzeć**.

† **Odzierzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Odzierzeć** ś. i **Odzierzyc** ś.: Miasto było oblężeniem tak bardzo ścisnione, że już o odzierzeniu ś. nadziei nie było. Górn.

† **Odzierzyciel**, a, lm. e *ten, co otrzymuje coś*. L. <Od Odzierzyc>

× **Odzierzyc**, y, ył i † O. ś. p. **Odzierzeć**: Harcownicy polscy pozostali jeszcze chwilę, aby okazać, iż odzierzyci pole. Sienk. Szlachta odzierzyciła pole. Mick. Urzęda przez Polaków odzierzyciła dziesięćkroć razy straszniejsze są, niż piastowane przez... Krasin. <O + Dzierzyc>

† **Odzierzwanie**, a, blm., czynność cz. **Odzierzyc**.

† **Odzierzwanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Odzierzyc** ś.

† **Odziew**, u, lm. y, [Odziew] p. **Odzież**: A zatym król Izrahel, przemieniwszy swój O., i wyszedł w bój. B. Sz. A swłoksy (Judyta) z siebie O. wdowski, omyła swe ciało, a pomazała ś. mirrą najlepszą. B. Sz. [Fartuch to O. na głowę]. Zgr. × **Odziewisko**. <O + DZIE>

† **Odziewa**, y, lm. y, [Odziewa] p. **Odzież**: Kazimierz testamentem oddał córom swoim wszystkie ubiory a. odziewy łożnicy swej i innych pokojów. Biel. M. Dusza ma jest jako drzewo... pyszną soczystych owoców odziewa, dorodnym plonem obarezone hojnie. Sf. [Dawał jeś i odziewę]. <O + DZIE>

[**Odziewaczka**, i, lm. i] p. **Hacka**. <Od Odziewać>

1. **Odziewać**, a, ał i O. ś. p. **Odziać**. <O + Dziewać>

2. **Odziewać**, a, ał (Od-ziewać) p. **Odziewańdło**. <Od + Ziewać>

[**Odziewadelko**, a, lm. a] p. **Odziewadło**.

[**Odziewadło**, a, lm. a] p. **Odzież**: Kobiety wprzód za najpyszniejszy ubiór miały na lato perkalowe O. Gac. Świąteczne odziewadła. Zdr. [**Odziewadelko**, **Odziewatko**]. <Od 1. Odziewać>

Odziewajka, i, lm. i posp. p. **Okrycie**. <Od 1. Odziewać>

× **Odziewalny** *który ś. na wierzch wdziewa, wierzchni, zwierzchni*: Miał jedną suknię opaloną już na sobie, włożył tedy drugą odziewalną. Wuj. Koźuch barani męski O. SŁ. Pan Jezus dwie suknie miał, jedną całą dzianą, a druga była płaszcz O. Gil. <Od 1. Odziewać>

† **Odzierzyc**, a, ał i † O. ś. p. **Odzierzeć**.

1. **Odziewanie**, a, blm., czynność cz. 1. **Odziewać**.

2. **Odziewanie**, a, blm. (Od-ziewanie), czynność cz. 2. **Odziewać**. Troc.

Odziewanie się, a ś., blm., czynność cz. **Odziewać** ś.

[**Odziewany**] *odziany*: Pán był O. we wileury i różne odzianie. <Od 1. Odziewać>

[**Odziewatko**, a, lm. a] p. **Odziewadło**. <Zam. Odziewadłko, od Odziewadło>

[**Odzieweczek**, czka, lm. czki] p. **Odziewek**.

[**Odziewek**, wku, lm. wki] p. **Odzież**. Zdr. [**Odzieweczek**]. <O + DZIE>

× **Odziewisko**, a, lm. a p. **Odziew**. <O + DZIE>

Odziewka, i, lm. i f. [O.] *duża chustka wełniana*, [odziewaczka, hacka]. 2. † O. *odziewie*

ś., ubranie ś.: Tymczasem dla odziewki niech, komu trzeba, u kapeców, rzemieślników sukna, koczuchy bierze. Piotr. 3. inż. *okrycie brzegu rzeki faszyną, z pewną pochylnością względem poziomu.* <O + DZIE>

Odziewnać, nie, nał (Od-ziewnać), nied. **Odziewać ziewnać w odpowiedzi na ziewnięcie, ziewnać nawzajem.** Kn. <Od + Ziewnać>

† **Odziewnica, y, lm. e** *miejsce, gdzie ś. chowa odzienie, szatnia, garderoba.* B. Sz. <Od Odziewać>

Odziewnięcie, a, blm. (Od-ziewnięcie), czynność cz. **Odziewnać.**

× **Odziewny odziany, przyodziany, okryty, pokryty:** Drzewa odziewne owocem. L. (= *obspane*). <Od Odziew>

Odzież, y, lm. e, × Odzieża, † Odziew, † Odziewa, [Odziża, Odziew, Odziewa, Odziewało, Odziewek, Odziej] *odzienie, ubranie, ubiór, szata, suknia:* Zdradnym oszustom sprawuje odzież. Jabł. Cnota, nie O., czyni zakonnika. Kras. O. służbowa (= *uniform, mundur*). Przen.: O. muru = *obłożenie kamieniem ciosowym a. marmurem muru dzikiego, cembrowanie, futrowanie, taflowanie.* Podcz. Zdr. × **Odzieżka.** <O + DZIE>

× **Odzieża, y, lm. e p. Odzież:** Więć że do tego chleba i suknie należą, jako dasz ciału żywność, tak też daj odzież. Pot. Zmokła O. schła na pagórku. L. <O + DZIE>

× **Odzieżka, i, lm. i p. Odzież:** Czerwonych złotych 300 będzie dosyć na stół, metrów, odzieżkę przystojną. L. <Od Odzież>

Odziębiać, a, ał (Od-ziębiać) p. **Odziębić.**

Odziębianie, a, blm. (Od-ziębianie), czynność cz. **Odziębiać.**

Odziębić, i, il (Od-ziębić), nied. **Odziębiać i.** *zniszczyć przez zimno, odmrozić:* Odziębiłem sobie ręce, nogi. Troc. 2. † O. *pozbać zimna, odgrzać, ogrzać:* Wiosna odziębi lody. Tw. (= *stopi*). <Od + Ziębić>

[**Odziębielizna, y, lm. y**] (Od-ziębielizna) = **Odmrozek.**

Odziębienie, a (Od-ziębienie) l. blm., czynność cz. **Odziębić.** 2. lm. a p. **Odmrozek.**

† **Odziębizna, y, lm. y** (Od-ziębizna) = **Odmrozek.** Troc. <Od Odziębić>

Odzięblina, y, lm. y (Od-zięblina) p. **Odmrozek:** Na zajętrzoną odzięblinę rzepę dobrze jest przykładać. Syr. <Od Odziębić>

Odzięblizna, y, lm. y (Od-zięblizna) p. **Odmrozek.** Troc. <Od Odziębić>

Odziębnać, ziębnie, ziębnał a. ziębł (Od-ziębnać) *przeziębnać, odmarznąć, zmarznąć:* Ręce im odziębły i tak stwardziały, iż ledwie na wiosnę ku swemu przyrodzeniu przysły. Baz. Odziębły mi nogi. Troc. <Od + Ziębnać>

Odziębnienie, a (Od-ziębnienie) l. blm. p. **Odziębnięcie.** 2. † O., lm. a p. **Odmrozek.**

Odziębnięcie, a, blm. (Od-ziębnięcie), **Odziębnienie** czynność cz. **Odziębnać.**

× **Odzimie, a, lm. a** (Od-zimie) *koniec zimy, nienaturalne przedłużenie zimy, pozimie, pozimiek.* <Od + Zima>

† **Odzimny** (Od-zimny) *zimowy.* Troc. <Od + Zimny>

Odzimować, uje, ował (Od-zimować), nied. **Odzimowywać przezimować:** Nie brak na stepowikach i stepowiczkach; odzimowuje ś. ich, i oni potym i do zniw i do zmłocki stają, gdy ś. ich poprosi. Jeż. <Od + Zimować>

Odzimowanie, a, blm. (Od-zimowanie), czynność cz. **Odzimować.**

Odzimowywać, ywa a. uje, ywał (Od-zimowywać) p. **Odzimować.**

Odzimowywanie, a, blm. (Od-zimowywanie), czynność cz. **Odzimowywać.**

Odziobać, bie, bał, Obdziobać, × Ozobać, [Obzobać], nied. Odziohywać, × Ozobywać, [Obzobywać] *objeść dziobiąc:* Wróble odziobały wiśnie z drzewa, a. drzewa z wisien (= *ogolocily, obrały, dziobiąc*). <O + Dziobać>

[**Odziobanie, a, blm.**] czynność cz. **Odziobać.**

Odziohywać, uje, ywał p. Odziobać.

Odziohywanie, a, blm., czynność cz. **Odziohywać.**

[**Odzium, u, lm. y**] (Od-zium) p. **Odzimek:** Mirmidonowie ją (siedzibę) swemu dowódcy wybudowali z odziomów sosnowych. Ml. <Od + *Zium, od Ziemia, ZIEM/ZIOM>

[**Odzimek, mka, lm. mki**] (Od-zimek) p. **Odzimek:** Z odziomków starych jedli, należonych w potoku, narznął gnatków, naszczypał giętkich tylin i upłótł wrota, które przymocował do drzewi zawiasami łącznych korzeni. Ork. Przen.: Towarzystwo lekarskie jest to godny O. byłego uniwersytetu.

Odzimkowy (Od-zimkowy) przym. od **Odzimek:** Drzewo odziomkowe = *odziomek.* Liś O. = *wychodzący z końca kłacza.* Rost. <Od Odziomek>

[**Odzip, u, blm.**] (Od-zip) p. **Odzipnięcie:** W chałupie to ci jej teraz pełno, rządzi se po niej kieby ta pani, ni człowiekowi odzipu. Karcz.

[**Odzipnać, nie, nał**] (Od-zipnać) *odetchnąć, westchnąć:* Ale co przysiadł, to i nie odzipnął nawet rzetelnie. Reym. Leży w takich kurczach, że O. nie może. <Od + Zipnąć>

[**Odzipnięcie, a, blm.** (Od-zipnięcie), **Odzip**] czynność cz. **Odzipnać.**

† **Odzirzeć, y, ał p. Odzierzeć:** Pozwanie O. Św. z Woc. <O + Dzirzeć>

† **Odzirzenie, a, blm.,** czynność cz. **Odzirzeć.** **Odzista, y, lm. ści** *autor ody:* O. nadał wargi, psalmista złożył ręce. Bał. <Od i. Oda>

[**Odziża, y, lm. e**] p. **Odzież.** <O + DZIE>

Odzłocenie, a, blm. (Od-złocenie), czynność cz. **Odzłocić.**

Odzłocić, i, il (Od-złocić) l. × O. *pozbać złocenia cyną.* Słow. 2. *pozłocić nanowo, odświeżyć na czym złocenie:* O. relikwiarzyk. Pol. Nawet i karety ojcowskie odmalowano, odzłociono jak nowe. Karcz. Dla takiego jak ja hrabiego ożenić się... mogłoby O. prastarą tarczę familijną. Krasz. 3. *odbyć złocenie; pozłocić dokładnie, ozłocić należycie.* <Od + Złocić>

Odzłorzeczać, a, ał (Od-złorzeczać) p. **Odzłorzeczyć.** Śl. wil.

Odzłorzeczanie, a, blm. (Od-złorzeczanie), czynność cz. **Odzłorzeczać.**

Odzłorzeczenie, a, blm. (Od-złorzeczenie), czynność cz. **Odzłorzeczyć.**

Odzłorzeczyć, y, ył (Od-złorzeczyć), nied. **Odzłorzeczać** *komu = na złorzeczenie złorzeczeniem odpowiedzieć, zwymyślać również, odkładać.* Kn. <Od + Złorzeczyć>

Odzmartwychwstać, stanie, stał (Od-zmartwychwstać) *nanowo zmartwychwstać, odżyć, odrodzić ś.* <Od + Zmartwychwstać>

Odzmartwychwstanie, a, blm. (Od-zmartwychwstanie), czynność cz. **Odzmartwychwstać.**

Odzmysłować, i, il (Od-zmysłować) *pozbać charakteru zmysłowego, uduchowić.* O. ś. *przestać być*

zmysłowym, pozbyć ś. charakteru zmysłowego, uduchowiać ś.: Co mnie wzruszało niegdyś, nie wzrusza mnie już dzisiaj, coraz mniej wrażenia zmysłowe potęgi na mnie mają, ... powtarzam, żem zduchowiała a odzmysłowił ś. Krasin. <Od + *Zmysłowić, od Zmysłowy>

Odzmysłowienie, a, blm. (Od-zmysłowienie), czynność cz. **Odzmysłowić**.

Odzmysłowienie się, a ś., blm. (Od-zmysłowienie ś.), czynność cz. **Odzmysłowić ś.**

Odnaczać, a, ał (Od-znaczać) i **O. ś.** p. **Odnaczyć**.

Odnaczenie, a, blm. (Od-znaczenie), czynność cz. **Odnaczać**.

Odnaczenie się, a ś., blm. (Od-znaczenie ś.), czynność cz. **Odnaczać ś.**

Odnaczenie, a, lm. a (Od-znaczenie) l. blm., czynność cz. **Odnaczyć**: O. czego na papierze, na mapie. 2. p. **O. ś.:** Zdać egzamin z odnaczeniem. 3. p. **Odnaka. 4. narys, zarys, abrys, cecha:** Planu w myśl ułożonego na papierze O. abrysem zowią. Kluk.

× **Odnaczenie** (Od-znaczenie) przys. p. **Odnaczenie**.

Odnaczenie się, a ś., blm. (Od-znaczenie ś.), **Odnaczenie** czynność cz. **Odnaczyć ś.**

× **Odnaczenie** (Od-znaczenie), × **Odnaczenie** przys. w sposób odznaczający ś., wybitnie, charakterystycznie, oryginalnie, szczególnie: Każdy przyśwaja sobie inne ruchy chodu, które ś. O. piętują. Śł. wil. <Od + Znaczenie>

Odnaczyć, y, ył (Od-znaczyć), nied. **Odnaczać** l. × **O. zrobić, dać znak nawzajem; odpowiedzieć gościem na gości:** Na rufie stojąc, żegnał ją ręką kiwaniem, także mu odznaczała, kiwając też za nim. **Otw. 2. oznaczyć, zaznaczyć; wytknąć, odrysować znakami, odkreślić:** O. co na papierze, na mapie. 3. **znacząc odróżnić; wyróżnić, odróżnić, rozróżnić, wyodrębnić, wyszczególnić:** Charaktery rzeczy i osób w twoim dziele wprowadzonych, właściwie odznaczone i zachowane być mają. **Pir. O. kogo zaszczytnie, np. przez pochwałę publiczną, udzieleniem dekoracji i t. p.** Dwuch dziś odznaczył los niebezpieczeństwem. **Miek. O. ś. 1. odbić ś. znakami:** Mokry druk odznaczył ś. na ceracie. Pismo to odznaczyło ś. na drugiej stronie (= przeszło na drugą stronę, przebiega). 2. **wydatnić ś., dać ś. widzieć, zarysować ś., nied. być widocznym, sterczeć, odstawać:** Naładowana kieszon odznacza ś. na sukni. 3. **nied. czym a. w czym = mieć, posiadać, wykazywać co; odróżniać ś., wyróżniać ś. czym, celować:** Odznacza ś. muza jego szerególną starannością o zewnętrzną budowę wiersza. **Brodz. Artysta sam, jako człowiek, podobnie ś. zalecani odznaczał. Od. Nieczym ś. szczególnie nie odznacza. Od. Odznaczał ś. nie szeregiem przodków, ale własną zasługą. Odznaczać ś. pilnością, talentem, znacnym charakterem, pięknym kolorytem. Nie odznacza ś. ucieżnością (Zart. nie grzeszy nią). Odznaczać ś. w rzemiośle. 4. **czym a. w czym = zasłynąć, wstawić ś., wyróżnić ś. zaszczytnie, dać ś. poznać:** O. ś. na wojnie, na polu naukowym. O. ś. męstwem. <Od + Znaczyć>**

Odnaka, i, lm. i (Od-znaka) l. a. **Odnaczenie** *znak odróżniający:* Dla lepszej na oko odznaki wypadnie dać rycinę lub drzeworyt jaki. **Syrok. 2. biol. znamię, cecha, charakterystyczna właściwość istoty lub skupienia, po której można je rozpoznać.** <Od + *Znaka, od Znak>

× **Odzobaczenie, a**, blm. (Od-zobaczenie), × **Odzobaczysko** czynność cz. **Odzobaczyć:** Zatym do

odzobaczenia, mój drogi. **Krasin. Cieszę ś. z nadziei bliżkiego cię odzobaczenia. Krasin.**

× **Odzobaczyć, y, ył** (Od-zobaczyć) *znovu zobaczyć, odwiedzić powtórnie:* Kiedy ruszasz, to odzobacz jeszcze, przez Baden przejeżdżając. **Krasin. <Od + Zobaczyć>**

× **Odzobaczysko, a**, blm. (Od-zobaczysko) p. **Odzobaczenie:** Do odzobaczyska! Twój Z. Krasin.

× **Odzow, u, lm. y** (Od-zow) l. *odgłos, rozgłos:* Niechaj ś. echo coraz odzowie, a O. w dalsze podaje lasy. **Zabł. 2. p. Odzew:** O. do wyższego sądu. Cz. (= apelacja). <Od + *Zow, od Zwać>

× **Odzownie** (Od-zownie) przys. od **Odzowny. L.**

× **Odzowny** (Od-zowny) przym. od **Odzow:** Gaiki gwarem leśnej rzeszy odzowne. **Nar. W tym zagrzmi trąba, aż brzegi wiślane trzykroć odzownym rozległy ś. echem. Kniaź. <Od Odzow>**

Odzrębie, a, lm. a (Od-zrębie)? **Hektor** wsparł tarczę na wieży odzrębiu. **MI. <Od + *Zrębie, od Zrąb>**

Odzwaniać, a, ał p. **Odzwonić.**

Odzwanianie, a, blm., czynność cz. **Odzwaniać.**

Odzwierciedlać, a, ał (Od-zwierciedlać) i **O. ś.**

p. **Odzwierciedlić.**

Odzwierciedlanie, a, blm. (Od-zwierciedlanie),

czynność cz. **Odzwierciedlać.**

Odzwierciedlanie się, a ś., blm. (Od-zwierciedlanie ś.), czynność cz. **Odzwierciedlać ś.**

Odzwierciedlenie, a, blm. (Od-zwierciedlenie),

czynność cz. **Odzwierciedlić.**

Odzwierciedlenie się, a ś., blm. (Od-zwierciedlenie ś.), czynność cz. **Odzwierciedlić ś.**

Odzwierciedlić, i, il (Od-zwierciedlić), nied.

Odzwierciedlać odbić jakby w zwierciadle: Jezioro odzwierciedla swe brzegi. **Przen.: odbić, powtórzyć, wydać, wyrazić, przedstawić, otworzyć, wydatnić:** Lutnista coś odzwierciedla eudnego w śpiewie, bo śnią o rajku słuchacze. **Zal. Dramat, odzwierciedlający epokę. Oblicze odzwierciedla myśli. O. ś. odbić ś. jakby w zwierciadle:** Brzeg odzwierciedla ś. w jeziorze (poet. przegląda ś., kapie ś.). **Przen.: odbić ś., otworzyć ś., wydatnić ś., powtórzyć ś., przedstawić ś., wyrazić ś.:** Charakter dumnego pana odzwierciedlał ś. w jego otoczeniu. **W języku odzwierciedla ś. w znacznym stopniu życie narodu i jego cywilizacja. <Od + *Zwierciedlić, od Zwierciedlać>**

Odzwierzęcać, a, ał (Od-zwierzęcać) p. **Odzwierzęcić.**

Odzwierzęcanie, a, blm. (Od-zwierzęcanie),

czynność cz. **Odzwierzęcać.**

Odzwierzęcenie, a, blm. (Od-zwierzęcenie),

czynność cz. **Odzwierzęcić:** Starają ś. poddawać im piekielne zasady o możności odzwierzęcenia zwierząt w jednym dniu. **Krasin.**

Odzwierzęcić, i, il (Od-zwierzęcić), nied. **Odzwierzęcać** *wyprowadzić ze stanu zwierzęcego, pozabawić zwierzęcości:* Malując piękno, podnosi oczy ku bóstwu i idealowi, odzwierzęcając człowieka. **Krasz. <Od + *Zwierzęcić, od Zwierzęcy>**

× **Odzwodnik, a, lm. i** (Od-zwodnik) lek. *przyrząd mający zapobiegać zrazom nocnym. <Od + *Zwodnik, od Zwodzić>*

Odzwonić, i, il, nied. **Odzwanianie, × Odzwięczyć**

l. **ogłosić dzwonieniem:** O. odejście pociągu. **U ojców Reformatorów odzwoniono na południe. Bał. 2. ogarnąć dźwiękiem dzwonu. Przen.: Słowik koncertem swoim mają odzwania noce. Jeż. <O +**

Dzwonić>

Odzwonienie, a, blm., czynność cz. **Odzwonić**.

Odzwonnik, a, lm. i, **Oddzwonik**, **Szyjnik** bot. (trachelium) roś. z rodziny dzwonkowatych. <O + Dzwonnik>

Odzwyczaić, i, ił (Od-zwyczaić), nied. **Odzwyczaiać** kogo od czego = *przyzwyczaiać* obywać ś. bez czego; *oduczyć*; *odwieść* od *nałogu*. **O.** ś. *przyzwyczaiać* ś. *obywać* ś., *oduczyć* ś., *odwyknąć*, *pozbyć* ś. *nałogu*: **O.** ś. palić cygara. Nie za tydzień ani za rok złym ś. rzeczem **O.** a *przyzwyczaiać* dobrym. Hrb. <Od + Zwyczaić>

Odzwyczaiać, a, ał (Od-zwyczaiać) i **O.** ś. p. **Odzwyczaiać**.

Odzwyczaianie, a, blm. (Od-zwyczaianie), czynność cz. **Odzwyczaiać**.

Odzwyczaianie się, a ś., blm. (Od-zwyczaianie ś.), czynność cz. **Odzwyczaiać** ś.

Odzwyczaenie, a, blm. (Od-zwyczaenie), czynność cz. **Odzwyczaiać**.

Odzwyczaenie się, a ś., blm. (Od-zwyczaenie ś.), czynność cz. **Odzwyczaiać** ś.

× **Odzysk**, u, blm. (Od-zysk) *materiał uzyskany przy wymianie lub z rozbranej budowli*. <Od + Zysk>

Odzyskacz, a, lm. e (Od-zyskacz), × **Odzyskacz** ten, co *odzyskuje* a. *odzyskał*. <Od Odzyskać>

Odzyskać, ska a. **szęcać**, **skał** (Od-zyskać),

† **Odzyskać**, † **Odiskać**, nied. **Odzyskiwać**, † **Odzyskiwać**, † **Odzyskować**, † **Odyskiwać**, † **Odzyskiwać** *przyjść znowu do swego; zyskać, otrzymać, pozyskać napowrót*: **O.** mowę, wzrok, utraconą krajinę, czyż szacunek. **O.** zdrowie, siły, przytomność (= *przyjść nazad do nich*). Chory siły *odzyskiwać* zaczyna i już wychodzi. Perz. Czując Krzyżacy tak słabe natarcie, *odzyszczą* serce. Mick. Spokojne spędzenie reszty żywota pod *odzyskaną* przez nich strzechą rodzinną. Szaj. <Od + Zyskać>

× **Odzyskalny** (Od-zyskalny) *który można odzyskać, możliwy do odzyskania*. L.

Odzyskanie, a, blm. (Od-zyskanie), czynność cz. **Odzyskać**.

Odzyskiwać, uje, iwał (Od-zyskiwać) p. **Odzyskać**.

Odzyskiwanie, a, blm. (Od-zyskiwanie), czynność cz. **Odzyskiwać**.

Odzyw, u, lm. y (Od-zyw) 1. p. **Odzew**: Odzywy ptaactwa na błocie. Krasz. 2. = **Odezwa**: Odzywy brzmiały jak następuje. Jeż. <Od + ZW/ZYW>

Odzywać, a, ał (Od-zywać) i **O.** ś. p. **Odezwać**: Listy też, prawu bożemu i ustawie ziemskiej przeciwne, owszejki *odzywamy* i *gładzimy*. Niesz. Wszak tak wszędzie bywa, komu ś. krzywdą widzi, tedy ten *odzywa*. Pudł. (= *apeluje*). Puszczala wszystko księżna jejmość mimo ś., a na Waszą Król. Mość ze wszystkim ś. *odzywała*. Górń. (= *zdawała* ś., *spuszczala* ś.). Na swe wolności i prawa ś. *odzywali* i jemi ś. zakładali. Vol. W siedmnastym roku, jako pierwszy kancelarysta, zacząłem *stawać*, czyli, jak mówiono, **O.** ś. w sądach grodzkich i ziemskich. Wyb. W nerwach zbezwładnionych mózgu bezwładą *odzywa* ś. smutkiem i rozpaczą. Krasin. <Od + *Zywać, ZW/ZYW>

Odzywanie, a, blm. (Od-zywanie) 1. czynność cz. **Odzywać**. 2. p. **Odzywanie** ś.: [Trudne **O.**, bo już trzeci rocek jak jam pochowany]. † **O.**, *apelacja*. Tuch.

Odzywanie się, a ś., blm. (Od-zywanie ś.), **Odzywanie** czynność cz. **Odzywać** ś.

OdzYWka, i, lm. i (Od-zyWka) 1. [O.] *odezwanie* ś.: Głosy coraz liczniejsze *odzywają* ś. zewnątrz,

a głównie *nawoływania* rodzicielskie i *odzywki* piskłące. Dyg. 2. kar., w grze w wista, *posiada nie mniej więcej dwóch bierke*. 3. teatr. *rola epizodyczny operowego*: Niekiedy przy tak zwanych *odzywkach* publiczności wybuchą głośnym śmiechem. Syg. <Od + *ZyWka, ZW/ZYW>

[**OdzWia**, i, blp.] p. **Odrzwia**. <Z **Odrzwia**>

[**OdzWierek**, rka, lm. rki] = **Odrzwia**: Uderza buławą o **O.** lub we drzwi. Pol. *Oparty o **O.**, rzuciłem wzrok smutny na błądą i wynędzniałą twarz umarłego. Korz. Zatoczył ś., aż o **O.** plecami ś. oparł. Jeż. <O + *Dzwierek, od Dzwierki>*

OdzWierna, ej, lm. e rz. forma ż. od **OdzWierny**: × **OdzWiernia** 1. *ta, co pilnuje drzwi, wrót, wrotnica, stróżka, furtyjanka*: **O.** bram piekielnych. Przyb. 2. × **O.** p. **OdzWiernia**. Zdr. × **OdzWierniczka**.

× **OdzWierne**, ego, blm. *opłata odzwiernemu, opłata za wejście*, × *przypustne*: **O.**, myto a. podarek, który dają za przypuszczenie a. wpuszczenie dokąd. Bobr. <Od **OdzWierny**>

† **OdzWierni** p. **OdzWierny**. Troc. Pylorus, co je **O.** zowią. Ocz.

× **OdzWiernia**, i, lm. e 1. a. × **OdzWiernia** *izba odzwierniego, szwajcarnia*. 2. × **O.** p. **OdzWiernia**. Troc. Zdr. × **OdzWierniczka**. <Od **OdzWierni**>

× **OdzWiernictwo**, a, blm. *obowiązek, stanowisko odzwierniego, wrotnictwo*: **OdzWiernictwa** nie zdano nikomu. Zebr. <Od **OdzWierny**>

× **OdzWierniczka**, i, lm. i 1. p. **OdzWierna**. Sekl. 2. p. **OdzWiernia**.

OdzWierniczy p. **OdzWiernikowy**: *Jama a. zatocka odzwiernicza*. <Od **OdzWiernik**>

OdzWiernik, a, lm. cy 1. p. **OdzWierny**. 2. × **O.** *dygnitarz*: Przed inemni drapieżył, niby Bolesław Śmiały i jego *odzwierniki* (sui primores). Lel. 3. lm. 1 anat. (pylorus) *otwór żołądka do kiszek wodzący*; wypust żołądka, † *fórtka* wychodowa, † *uście* prawe lub niższe żołądka, † *usta* a. *dziura* prawa żołądkowa, † *odzwierny*, † *otwór* prawy żołądka czyli *uście*, † *spodni* wychód żołądkowy, × *wyjście* żołądka: *Zastawka odzwiernika, zwieracz odzwiernika* (valvula pylorica). <Od **OdzWierny**>

OdzWiernikowy, **OdzWierniczy** anat. przym. od **OdzWiernik**, w y p u s t o w y: *Naczynia, nerwy odzwiernikowe*.

OdzWierny *pilnujący drzwi*: *Straż odzwiernia*. Mick. **O.**, ego, lm. i rz., † **OdzWierni** 1. a. † **OdzWierny**, **OdzWiernik** ten, co *pilnuje drzwi a. bramy, wrotny, szwajcar, stróż, portjer*: Prosił *odzwierniego*, aby go z kościoła nie wypędzał, gdy zamykał, ale wrotny kościelny grubo mu łajając począł. Skar. Drugi z stopniów święcenia jest *odzwierniego*; jego urząd nosić klucze kościelne, zamykać, otwierać kościół, wypędzać wykłętą. Karnk. (= *ostjarjusz*). *OdzWiernych* mu nie trzeba, strzegą drzwi dłużnicy. Koehan. **O.** klasztorny, szpitalny = *furtyjan*. Przen.: **O.** serca pańskiego (= *wierniś*. L.). 2. † **O.** anat. p. **OdzWiernik**. <O + *Dzwierny, od Dzwierze>

× **OdzWięczenie**, a, blm., czynność cz. **OdzWięczyć**.

× **OdzWięczyć**, y, ył p. **OdzWonić**. L. <O + *Dzwięczyć, od Dzwieć>

[**OdzWigać** się, a ś., ał ś.] 1. *nadzigać* ś.: **O.** ś., jak *zając* ogona. Prz. 2. *cierpieć* od *zbytecznego dzwigania*, *naderwać* ś., *podzigać* ś. <O + Dzwigać>

[Odzwiganie się, a s., blm.] czynność cz. **Odzwigać s.**

[Odzwirek, rka, lm. rki] p. **Odrzwia:** Goniec uderza trzy razy w okno, następnie o O. lub we drzwi. <Od *Odzwirz, z Ó†Dzwirz- zam. Drzwi>

× **Odżalenie, a, blm., czynność cz. Odżalić, odżalowanie.**

× **Odżalić, i, ił i × O. s. p. Odżałowac:** Eneasza mamki przy jej mogile odżalił. Otw. I żywota i zdrowia odżalił dla sławy. Pot. Odżalony, na wszelakie kaźni i śmierci zostawiony. Otw. Odżaliwszy kosza, z żywotem do boru pokłuszają. Pot. [Juz cie nie odżał, pokil moje życie]. Nie mogę ani s. oddziwić, ni O. tej przyreńskiej ziemi, że nad sobą cierpi taką głowę, niedowarka. Zm. <Od†Żalić>

Odżałowac, uje, ował, [Ożałowac], × Odżalić I. kogo, czego = *nażałowac, oplakać dostatecznie; odbyć żalowanie; odbyć żalobę:* O. zmarłego. Jeżeli nie zrobisz, głupeze, co ci kazałam, to nie odżałujesz tego swym życiem całym. Mick. 2. czego = *nie pożalować, nie żalować, nie szczędzić, poświęcić, narazić, przyzykować dać:* W męstwo s. ubierzmy, zdrowia odżałujmy i nie więcej je, jak trzeba, miłujmy. P. Koch. Lepiej raz na taki wydatek pieniędzy O., niżeli na inne drobiazgi. Kras. Desperacko zdrowia odżałowali. Koch. W. O. s. I. *nażałowac s. dostatecznie* (tylko w zdaniu przeczącym): Nie mógł s. tego O. 2. *odżałowac siebie, poświęcić s., narazić s.* <Od†Żalować>

Odżałowanie, a, blm., czynność cz. Odżałowac. **Odżałowanie się, a s., blm., czynność cz. Odżałowac s.:** Do dzielnego męża należy karami s. nawet odżałowania s. na mężne sprawy nie odstraszyć. Siem. J.

Odżartowac, uje, ował komu = *zapłacić żartem za żart, odedrwić.* Kn., Pot. <Od†Żartowac>

Odżartowanie, a, blm., czynność cz. Odżartowac.

[Odżarty] *odkarmiony, odpasiony, utuczony, wypasiony.* <Od†Żarty>

Odżać, odeźnie, odżał, nied. **Odżynać I.** *odbyć żniwo, żąć wszystko, dokładnie.* 2. *żęciem odciąć zboże, np. od cudzego, od między i i. p.* 3. *żęciem odrobić, spłacić:* O. dług. <Od†Żać>

× **Odżec, żęgnie, żęgi żęć** *odpędzić:* Potrafił precz O. Nyrów i państwa granice rozszerzyć. Krasz. <Od†Żec>

Odżegłowac, uje, ował, nied. Odżeglowywać *żeglując odpłynąć, odbić, odwinąć, odsterowac, × odłożyć.* Przen.: Czy zgadniesz, jak daleko odżegluje obłok ten od miejsca, na którym zrodziły go mgły i pary? Orzesz. <Od†Żeglowac>

Odżeglowanie, a, blm., czynność cz. Odżeglowac.

Odżeglowywać, a, ał p. Odżeglowac.

Odżeglowywanie, a, blm., czynność cz. Odżeglowywać.

Odżegnać, a, ał, nied. Odżegnywać, †Odżegnać I. *żegnając odpędzić, odegnac; oddalić znakiem krzyża św.:* O. djabła, stracha. 2. [O.] *pożłogostawić:* Książdz odżegnał go monstancyje. O. s. kogo, od kogo, czego, od czego = *żegnając s., uwolnić s., opędzić s.* Śmierci s. nikt nie odżegna. Prz. Stanowczo odżegnał s. od wszelkich partykularyzmów. Odżegnajmy s. grzechu i z nim czarta. Wad. W imię Ojca! ej, daj mi pokój! nie mogę s. O. od Wc Pana. Boh. Cnota rzeczy niepoceziwych uczy s. O. Rej. Miast, wsi, srebra, złota, o co ludzie za łby chodzą, on s. odżegnawa. Górn. <Od†Żegnać>

Odżeganie, a, blm., czynność cz. Odżegnać. **Odżeganie się, a s., blm., czynność cz. Odżegnać s.**

† **Odżegnawać, a, ał, p. Odżegnać.**

† **Odżegnawanie, a, blm., czynność cz. Odżegnawać.**

Odżegnywać, a, ał i O. s. p. Odżegnać.

Odżegnywanie, a, blm., czynność cz. Odżegnywać.

Odżegnywanie się, a s., blm., czynność cz. Odżegnywać s.

× **Odżeniać, a, ał i × O. s. p. Odżenić.**

× **Odżenianie, a, blm., czynność cz. × Odżeniać.** × **Odżenianie się, a s., blm., czynność cz. Odżeniać s.**

× **Odżenić, i, ił, nied. × Odżeniać** *rozwiąć z żoną.* O. s. *wystąpić z związku małżeńskiego, rozwiąć s. z małżonkiem:* Żona u Turków nie może s. nigdy O., póki jej mąż nie da chleba, masła, ryżu. Kłok. Żona s. nie może O., chyba z niemoocy męża. Troc. <Od†Żenić>

× **Odżeniecie, a, blm., czynność cz. Odżenić.**

× **Odżeniecie się, a s., blm., czynność cz. Odżenić s.:** Naganiał zbytnie utrudzenie rozwodów, chwalać ustawy kościoła greekiego o odżenieciu s. Wiszn.

† **Odżenica, y, lm. y ten, co odpędza, odganiacz, oddalacz.** Włod. <Od†Odżenić>

[**Odżerowac, uje, ował**] I. *odpaść, odkarmić, utuczyc:* Kaczory odżerowane dobrze. 2. a. [**Odżerowac**] *żelaza, myśl. = poziągnąć odwiatrem żelaza na lisę.* [O. s.] *odkarmić s.* <Od†Żerowac>

[**Odżerowanie, a, blm.**] czynność cz. **Odżerowac.** [**Odżerowanie się, a s., blm.**] czynność cz. **Odżerowac s.**

† **Odżonać, zenie, zonął, [Odżonać], odpędzić, odegnac:** Oświeć nas z swojej jasności, a odżen wewnętrzne ciemności. K. G. Kto odżenie strzałę, od strzelea mocnego wystrzeloną? Leop. On cię od łupu ze sromem odżenie. Kniaż. Jezu, nieprzyjaciele me, co siłta stawiają, odżeni, twej bytności niechaj s. lękają. Grabow. Iżes ty majętność odegnał, odżone cię też, abyś mi kapłanem nie był. Leop. [Odżeni owoc]. <Od†Żonać>

Odżucie, a, blm., czynność cz. Odżuć.

Odżuć, uje, uł, nied. Odżuwać *coś pożutego wtórnice pożuć, pogryźć; przeżuć:* Zwierzęta odżuwające, wół, baran, kozieł. L. Bydłętom odżuwającym są cztery żołądki własciwe. Kłuk. Przen.: Odżuwaliśmy po kilka razy już wymłócone opowiadania i przypomnienia. Kaczk. <Od†Żuć>

Odżuwacz, a, lm. e zwierzę odżuwające, przeżuwające. <Od Odżuwać>

Odżuwać, a, ał p. Odżuć.

Odżywanie, a, blm., czynność cz. Odżuwać.

Odżycie, a, blm., czynność cz. Odżyć: Co s. spotka: zwycięstwo, czy zagłada; O., czy grób? Ork.

Odżyć, yje, ył, nied. Odżywać I. a. Ożyć, nied. Ożywać *przebudzić s. do nowego życia, powrócić do życia, zmartwychwstać, wskrzeszać; odrodzić s., odmłodnić.* Przen.: Nadzieja w sercu, dawna świetność państwa odżyła. Odebrawszy twój list, odżyłem (= *odetchnąłem swobodnie, nabrałem otuchy*). Wojna odżyła (= *ponowila s., wybuchła z nową siłą*). 2. *przeżyć czas należity:* Niech staje kowal Demil, ten już swoje odżył. Oss. <Od†Żyć>

Odżydzenie, a, blm., czynność cz. Odżydzić.

Odżydzić, i, il *pozbawić cech, charakteru, narodowości żydowskiej:* Duch przeczenia tu i owdzie

ożywia Żyda odżyzonego. <Od + *Żydzic, od Żyd>

Odżyły I. który odżył, zmartwychwstały: Człł, że robactwo toczy jego odżyte oblicze. Mick. 2. **przeżyty:** Wojsko, ożywione taką energią i siłą żywotną, nie mogło być organem ciała odżyłego, znajdującego ś. w rozkładzie i upadku ostatecznym. Górs. <Od Odżyć>

[Odżywać, a, ał] prac: O. chusty (=prac bielizny). <Od + *Żymać, ŻM/ZĘ/ŻYM>

[Odżywanie, a, blm.] czynność cz. Odżywać.

Odżywać, a, ał p. Odżać: O. od brzozy (=żać z hoku zagona). <Od + *Żymać, ŻN/ZĘ/ŻYN>

Odżywanie, a, blm., czynność cz. Odżywać.

[Odżyrować, uje, ował] p. Odżerować. <Zam. Odżerować>

[Odżyrowanie, a, blm.] czynność cz. Odżyrować.

Odżywać, a, ał p. Odżyć.

Odżywianie, a, blm., czynność cz. Odżywać.

Odżywozo przys. od Odżywozy: Wieś zawsze O. działa na człowieka. Krasz.

Odżywozy, †Obżywozy, × Ożywny, × Odżywny, †Obżywny odżywiający, służący do odżywiania a. podtrzymywania w czym ciągłego życia, żywotny; przen. orzeźwiający, rzeźwiający, pokrzepiający, krzepiący, pożywny, posilny, ożywczy: Odżyweze narzędzia rośliny. Sł. wil. Napój O. Grunt O., gleba odżyweza, bakt. p. **Odżywka.** <Od Odżywić>

Odżywiać, a, ał i O. ś. p. Odżywić.

Odżywianie, a, blm., czynność cz. Odżywiać: Życie na odżywianiu zależy. Śniad. J. O. chorych.

Odżywianie się, a ś., blm., czynność cz. Odżywiać ś.: Stracił siły przez złe O. ś. (=żywienie ś.).

Odżywiciel, a, lm. e. Ożywiciel ten, co odżywia a. odżywił, wskrzesiciel: O. zatopionego świata Deukaljon. L. <Od Odżywić>

Odżywiciela, i, lm. i forma ż. od Odżywiciel.

Odżywić, i, il, nied. Odżywiać I. p. Ożywić. 2. dobrzym życiem = żywieniem wzmocnić siły żywotne organizmu, posilić, pokrzepić; poprawić, podreparować na zdrowiu: Puścił konie na trawę, aby je O. Wilk tłustemi barany swe odżywił głody. Gawiń. Z własnych folwarków ubogich odżywił jak synów. Chr. Władza odżywiająca znajduje ś. w ciałach, mających konieczny wpływ na życie organicznych istot. Śniad. J. Przen.: Zmysły swoje odżywasz tą nadzieją. L. Odżywiałem (katalogowanie i niewolę) w płaczach pamięcią. Wyp. (=uprzytomniałem, odnawiałem, odświeżałem). **O. ś. przez dobre życie, żywieniem ś. wzmocnić siły żywotne swego organizmu, odreparować ś., odgryźć ś.; poprawić ś. na siłach, zdrowiu; pokrzepić ś., przynieść do siebie, wzmocnić ś., wydobrzeć:** O. ś. na wsi. Cały obóz ś. trawi, nie mogąc ś. ani O., ani nieprzyjaciela do bitwy przywieść. Chr. <Od + Żywić>

Odżywienie, a, blm., czynność cz. Odżywić: Celus wylicza te rzeczy, które niejaka tucz i O. ciała dają. Syk.

Odżywienie się, a ś., blm., czynność cz. Odżywić ś.

× Odżywka, i, lm. i I. środek odżywiający. 2. bakt. materiał używany do hodowania bakterji, grunt odżywozy, gleba odżyweza, podłoże, × pożywka: Główny zarzut higienistów przeciw brukom drewnianym jest ten, że wysysają one znaczne ilości wody i nieczystości i przedstawiają doskonałą odżywkę dla bakterji chorobotwórczych. Przen.: Kredyt to O. i bałamuctwo. Jord. <Od + *Żywka, od Żywić>

Odżywność, i, blm., Ożywność, siła ożywiająca, żywotność; własność materji odżywej, mocą której wszystkie postaci życia przystają jest zdolna. Śniad. J.

Odżywny p. Odżywozy: Materja odżywna lub ożywna jest ta, która jestestwom organicznym za pokarm służyć może. Śniad. J. <Od + Żywny>

× Odżywność, i, il zrobić nanowo żywotnym, przywrócić żywot, odżywić. <Od + *Żywność, od Żywność>

× Odżywnienie, a, blm., czynność cz. Odżywność: Stan śmierci jest odpromieniem, jest przyszłością, odżywnieniem. Krasin.

Oeunuszenie, a, blm., czynność cz. Oeunuszyć.

Oeunuszyć, y, ył zrobić eunuchem, wykastrować: Węgrzynowi za tę usługę język uciał, oczy wyłupił i oeunuszył go. Lel. <O + *Eunuszyć, od Eunuch>

[Ofacenie, a, blm.] czynność cz. Ofacić, ochwacenie.

[Ofacenie się, a ś., blm.] czynność cz. Ofacić ś., ochwacenie ś.

[Ofacić, i, il i O. ś.] p. Ochwacić. <Z Ochwacić>

[Ofagi, ów, blp.] otręby jęczmieńne. <?>

[Ofagolenie, a, blm.] czynność cz. Ofagolić.

[Ofagolić, i, il] zwiesić, oszukać. <O + Fagolić>

Ofajdać, a, ał, Ofejdać, [Ofajdać] fajdajac owalać, pofajdać, opaskudzić, osrać. O. ś. fajdajac owalać ś., pofajdać ś., opaskudzić ś., osrać ś. <O + Fajdać>

Ofajdanie, a, blm., czynność cz. Ofajdać.

Ofajdanie się, a ś., blm., czynność cz. Ofajdać ś.

†Ofaltorzja, i, lm. e p. Oferta: Grzegorz papież ustawił we mszy ofaltorzję. Biel. M. <Z Śr. Łé. offertorium>

Ofarbować, uje, ował, nied. Ofarbowywać pofarbować dokola a. po wierzchu, omalować. Przen.: Ofarbował przyjsie swe niewinną krwią dziątek. Rej. <O + Farbować>

Ofarbowanie, a, blm., czynność cz. Ofarbować.

Ofarbowywać, a, ał p. Ofarbować.

Ofarbowywanie, a, blm., czynność cz. Ofarbowywać.

Ofejdać, a, ał i O. ś. p. Ofajdać: Nie ciągnij psa za ogon, bo cię ukąsze a. ofejda. Prz. Ofejdawszy, obliżuje. Prz. (= ubliżysz, załagada). <O + Fejdać>

Ofejdanie, a, blm., czynność cz. Ofejdać.

Ofejdanie się, a ś., blm., czynność cz. Ofejdać ś.

†Ofejra, y, lm. y p. Ofiara. Glosy w. XV.

Ofenbachjada, y, blm. rozmiłowanie ś. w operetkach Ofenbacha: Były to czasy powszechnej bezwyjątkowej ofenbachjady. <Od nazwiska kompozytora francuskiego, Jakóba Offenbacha, w drugiej połowie w. XIX>

Ofenkiel, kła, lm. kle kraw. petla w sukni do wieszania, wieszak. <Nm. Aufhenkel>

× Ofensa, y, lm. y obraza, ujma: Wszak moja O. nie większa, a podobno i mniejsza nad tych ludzi, którzy przecie znaleźli łaskę w oczach pana. Kalie. <Łé. offensa>

× Ofensować, uje, ował zaczepiać, niepokoić, turbować: Zmiłuj ś. Didysz, nie ofensuj mnie, mnie lichego szlachcica, taką magnificencją. Krasin. <Łé. offenso>

× Ofensowanie, a, blm., czynność cz. Ofensować.

× Ofensywa, y, lm. y, × Ofenzywa zaczepka, zaczepność, stan zaczepny.

× **Ofensywny** przym. od **Ofensywa**; × **Ofensywny**, *zaczepny*. <Od **Ofensywa**>

× **Ofensywa**, y, lm. y p. **Ofensywa**: Odszukał dobitniejszych wskazywek co do zamierzonej ofensywy króla. Proch.

× **Ofensywny** p. **Ofensywny**: Według autora, plan O. był już postanowionym. Proch.

× **Oferencja**, i, lm. e *oficara, datek, wynagrodzenie, honorarium*: Od obudwuch wziął znaczne ofierencje. Mat. Nie pretendując żadnej ofierencji, oddał mu przywilej na województwo. Mat. Pobiegłem do Turczynowicza, patrona, dałem mu także ofierencję. Rzew. <Sr. Łć. offerentia>

Oferent, ta, lm. ci ten, co składa ofertę: W poniedziałek nastąpi w obecności komisji teatralnej i ofertentów otwarcie ofert. <Z Łć. offerens, 2 pp. -ntis>

† **Oferent**, u, lm. y p. **Oferenta**.

Oferenta, y, lm. y l. × O., × **Ofaltorzja**, † **Ofertorzja** *ofiarowanie (część mszy św.)*: Przy ofiercie król koronowany chleb i wino na ołtarz kładzie. Paszk. Króciuchna O. za myśliwych, msza zwykła świętego Huberta. Mick. 2. [O.] *oficara, dawina w naturze, składana przez sokołowych w czasie odpustu na ołtarzach*. 3. *zaofiarowanie, podaż, oświadczenie gotowości podjęcia ś. jakiej pracy, dostawy, usług, na zasadzie przedstawionych warunków*: Złożyć, przyjąć, uzupełnić, zatwierdzić ofertę. Ofertę jego, jako niedogodną, odrzucono. O. na zabrukowanie ulicy. O. na dostawę opału dla wojska. 4. × O., † **Oferent** *uprzedzająca grzeczność, nadskakiwanie, komplement, duser, grzeczne słówka*: Nie chciała mnie słuchać, gdym palił do niej oferty. L. (= *palił koperczaki, smalił cholewki*). Muzyk, chcąc ś. włudzić w łaskę dworzanina, stroił z nim oferty, pochlebując. Trzt. <Fr. offerte>

[**Ofertała**, y, lm. y] *zalatnik, konkurent, kawaler*. <Z **Oferta**>

[**Ofertnąć, nie, nał, Ofyrtnąć**] *obrócić przedk.* <O + *Fertnąć, od **Fertać**>

[**Ofertnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Ofertnąć**.

† **Ofertorzja**, i, lm. e p. **Oferta**. Ps. flor.

† **Ofertować**, uje, ował, **Obertować**] *usługiwać*. † **O.** ś. *ofiarować swoje usługi, oświadczać ś. z gotowością*: Wszędzie ś. ofertował, lecz nigdzie statecznie. Bardz. <Od **Oferta**>

[**Ofertowanie**, a, blm.] czynność cz. **Ofertować**. † **Ofertowanie** się, a ś., blm., czynność cz. **Ofertować** ś.

× **Ofertowniczek, czka**, lm. czkowie *ten, co ś. każdemu ofiaruje z usługami, grzeczniś, fircyk, umiżony sluga całego świata, luzus*: Strzeż ś. ofertowniczków, którzy różny kształty według czasu na ś. biorą. Fred. M. <Od **Ofertować**>

Ofiara, y, lm. y, † **Ofejra**, [**Ochfiara**, **Okfiara**] *1. ofiarowanie Bogu, obłata*: W ofierze Bogu co dajem, a w sakramencie łaskę jaką od Boga bierzem. Skar. Ofiarę czczechą odprawować. Lubom. Ofiary błagalne trwają nieprzerwanie. Syrok. Częstokroć sakrament Ciała Bożego imieniem ofiary bywa mianowany. Kucz. O. chleba i wina = *Sakrament Ciała i Krwi Pańskiej*. O. mszy św. O. bezkrewna. Bals. O. duchowna i bezkrawa. Skar. Ofiarę czynić, sprawować. Troc. O. całopalna. O. Abrahama. Brańców wojennych palił na ofiarę bogom. Mick. 2. *to, co ś. ofiaruje Bogu, dar złożony na ołtarzu Bogu*: U ołtarza stała z złościami rogi O. Otw. Chlebna O. Hul. Przyjmij, Boże, Twą ofiarę. Tych bydlatek parę Panu na ofiarę. Kant. Idź, kapłanie, przed ołtarz i tam

nieś ofiarę serce i modłów naszych. St. Aug. Stoł jak O. (= *jak skazaniec, jak delikwent, niewiniątko, miłosierdzie*). 3. *dar, przedmiot a. pieniądze złożone dobrowolnie, szereg. na cel religijny, wzniósł; skłalka, zapis dobrowolny*: Hojna O. O. na budowę kościoła, na biednych. Przyjąć, odrzucić ofiarę. O. kościelna, którą lud składa. Troc. Posypały ś. ofiary. Dobroczynność i wspólne udzielanie ofiarami nazwane są. Salin. O. dziesiątego grosza = *podatek, płacony w XVIII wieku przez szlachtę i duchowieństwo na utrzymanie stulego wojska*. Oleś za gołąbków parę chciał raz pocałować w usta, lecz i prośbę i ofiarę wysmiała dziewczyna pusta. Mick. Zebrak wam piosnkę przynosi w ofierze. Mick. Przen.: *poświęcenie*: Zrobić ofiarę ze swych uprzedzeń (= *ustępstwo; poświęcić dla innych, wyższych celów*). Zrobić ze siebie ofiarę (= *przemoc ś., przewyżczyć ś., zrobić ustępstwo na rzecz czyją*). Tak świętego i prawie boskiego dzieła inaczej skutecznie nie zdołał, tylko ofiarą siebie samego. Kołł. Ach! kona, ja żyć muszę, i żyć bez Barbary! O Polsko, jakże trudnej wymagasz ofiary! Fel. Wszelką ofiarę spełni, byle o niej nie mówiono. Tarn. Gotowość na wszelkiego rodzaju ofiary. Krasz. Z tej pociechy zrobię Bogu ofiarę za me dawne grzechy. Mick. × Ofiarą dawać = *ofiarować, dawać*: Wszelkie im pomocy ofiarą podaje, jakie im tylko mogą starczyć jego kraje. Przyb. Opatrywanie tych szanownych ofiar męstwa i waleczności, które narażały zdrowie i życie w obronie kraju i tronu. Śniad. (= *osób poświęcających ś.*). 4. *przen. osoba lub rzecz bezbronna wobec przemocy, pastwa, łup*: Niewinna O. Piektu ofiarę wydrze. Mick. Żadna O. nie wydała krzyku. Mick. O. zabobonu. Stać ś., paść ofiarą czego. Ofiary rozszalałego żywiołu. Damoklesa rozjuszonemu popółstwu dajcie na ofiarę; może ś. krwią jego ułagodzą. Boh. Wielkie i bogate miasto łupiestwu na ofiarę poszło. Pileh. Marsowi do nóg w rycerską rzucam ofiarę. Troc. Zepchnięty na ofiarę okrucieństwa, jadu i pomsty podrażnionego popółstwa. Troc. 5. [O.] *ofiarowanie ś., poświęcenie ś.*: Isć z ofiarą (= *isć do miejsca świętego a. na odpust z kompanją*). <S. Gnm. ofpar, z Łć. offero>

Ofiarka, i, lm. i *przedmiot dęty z wosku, jak reka, noga, serce, osóbka i t. d., sprzedawane po odpustach pod kościołami, które pobożni kupują i składają na ołtarzu, jako wosk na świece*. <Zdr. od **Ofiara**>

Ofiarnia, i, lm. e *miejsce ofiarne, do ofiar*: Oto na mnie skóra jako sito, skłóta, zesiekana w tej ofiarni. Wyp. <Od **Ofiara**>

Ofiarnica, y, lm. e forma ż. od **Ofiarnik**: Słynęła wróżbiarką O. ciemna. Syrok.

× **Ofiarnicki** p. **Ofiarnicy**: Arystobul ofiarnickie dostojenstwo przemienił w królestwo, na smrotę stanu ofiarnickiego. Urzęd. <Od **Ofiarnik**>

Ofiarnictwo, a, blm., × **Ofiarnictwo** *urząd ofiarnika, kapłaństwo*. <Od **Ofiarnik**>

Ofiarnicy l. a. × **Ofiarnikowy**, × **Ofiarnicki**, × **Ofiarnicz**, × **Ofiarnicz**, × **Ofiarnicki** *tyczący ś. ofiarnika, jemu właściwy*: Aaron sprawował urząd O. Bud. 2. p. **Ofiarny**: Chór starców, mieszkańców Kalidonu, otoczył gromadnie wielki stół O. Wyp. × O., ego, lm. owie rz. p. **Ofiarnik**. <Od **Ofiarnik**>

Ofiarnie przys. od **Ofiarny**: Jan Kazimierz przez cały ten dzień był, jak nigdy w życiu, usposobiony O. i rycersko. Krasz.

Ofiarnik, a, lm. cy, †Ofiarownik 1. a. × Ofiarocznica, × Ofiarniczy kapłan, ofiarujący ofiary: Co insi, tłumacząc stary testament, kapłanem zowią, to ja ofiarnikiem, ofiarownikiem, bo prostak, słysząc kapłana Samuela, rozumie takiego, jakowi teraz kapłani rzymsey. Bud. Przen.: My pojmujemy arystokrację jako przodowników, ofiarników i czynne rycerstwo nasze. Krasz. 2. *sól ofiarny*: Orszak, jako całopalenie, szedł na O. ambieji wielkiego wówczas niszczyciela ofiar ludzkich. Byk. <Od Ofiara>

× **Ofiarnikowy p. Ofiarniczy:** Wargi ofiarnikowe mają strzec umiejętności. Bud. <Od Ofiarnik>

Ofiarnosć, i, blm. rz. od Ofiarny; Ofiarodajność: Chwalebna Wać Pana O. Kras. O. publiczna. O. Warszawy. Taką sama tu, jak tam, O., z której korzysta wyzysk. Kasz. <Od Ofiarny>

Ofiarny 1. a. †Ofiarny, †Ofiarowny przym. od **Ofiara; Ofiarniczy:** Niechaj udziela ołtarz O. Leop. Ceremonje ofiarne. Białob. Człowiek w głupich zapędach w rząd s. z Bogiem sadzi i mniema, że mu dymem świat ofiarnym kadzi. Zabł. Topór, płomień O. Gromnie żar O. wije s. rzeką światel. Wysp. Trza, by pod nieba błękit parny dym wzbił s. w słup O. Wysp. Przen.: Stać s. kołem ofiarnym (o człowieku, na którym s. wszystko skrupiło, na którego wszystko zwalono). 2. a. **Ofiarodajny gotowy do składania ofiar, dobroczynny:** Jest to człowiek O. 3. *gotowy do poświęceń.* <Od Ofiara>

× **Ofiarocznica, y, lm. y p. Ofiarnik. L.** <Ofiara + *Czynca, od Czynić>

Ofiarodajność, i, blm. rz. od Ofiarodajny, p. Ofiarnosć.

Ofiarodajny p. Ofiarny. <Ofiara + *Dajny, od Dać>

Ofiarodawca, y, lm. y ten, co składa a. złożył ofiarę. <Ofiara + Dawca>

Ofiarodawczyni, i, blm. e forma ż. od **Ofiarodawca:** Wioska ta także Czemerysami przez ofiarodawczynię nazwana została. Rol.

× **Ofiarostanowiciel, a, lm. e** *przełożony nad ofiarami:* Przełożonych nad ofiarami ofiarostanowicielmi mianujemy. Petr. <Ofiara + Stanowiciel>

Ofiarować, uje, ował, †Ofierować, [Ochfiarować, Okfiarować] dok. i nied., **Ofiarowywać** nied. 1. *składać Bogu ofiary:* Prosiła go, aby w domu jej ofiarował, to jest mszą świętą miał. Skar. Djakoni nie jako ofiarujący, ale jako służący, nie dotykając s. Najśw. Sakramentu, patnęć podnoszą; a kapłan, któremu właściwie O. należy i który już w samym poświęceniu ofiarował, doskonałą już ofiarę Bogu dedykując, mówi: Twoje z Twoich i t. d. Pim. Iżeście ofiarowali bałwanom, dlatego przyszło na was to wszystko złe. Wuj. O. Bogu. Troc. 2. kogo, co = *spełniając ofiarę, poświęcić; złożyć w ofierze:* Mojżesz ofiarował Aarona i syny jego. Leop. Pod Twą opiekę ofiarowany, martwą podniosłem powiekę. Miek. O. Bogu swe cierpienia, krzywdę, urazę = *zdać na Niego.* O. życie za kogo (= *położyć, oddać*). Przen.: O. komu swe dzieło = *poświęcić, przypisać, dedykować.* 3. *zrobić ofiarę, złożyć w darze, dać, darować:* O. co dla biednych. O. plac na budowę kościoła. Ofiarował mi to w upominku, na imieniny. Nie spostrzegł nawet ofiarowanego mu daru. Orzesz. 4. *zaofiarować, zaproponować komu co; oświadczyć s., nastroczyć s., narzucić s. z czym, podsunąć komu co:* Ofiarował mu swoją przyjaźń. Troc. O. ko-

mu swe usługi. O. komu posadę. O. cenę za towar (= *podać*). Towar, ofiarowywany w owych bazarach, to tandeta. Kupiec, chcąc zgody, ofiarowywał kilka tysięcy. Rog. Ku wielkiemu zdziwieniu dworu nie przyjął ofiarowanej godności. Szaj. Przed Likurgiem jeszcze kto żonę pojmował, ten ojeu, ile kazał, naprzód ofiarował. Kochan. Lichwiarze do nas s. zbiegają i ofiarują nam pieniądze. L. 5. †O. *oddac, wydać, poświęcić:* O. kogo mieczowi (pod miecz), na zgubę, na śmierć. Troc. 6. [O.] p. **Ofiarować s.:** Za ciebie ja będę ofiarował. O. s. 1. *ofiarować siebie, poświęcić s., oddać s. na zgubę za kogo:* Chrystus ofiarował s. samego, przeto ofiarnikiem nazywany bywa. Salin. O. s. za króla, za kraj. 2. a. [**Ofiarować**] *zobowiązać s. Bogu ślubem, słuować Bogu:* W chorobie swojej ofiarował s. do Częstochowy (iść). L. O. s. do miejsca świętego. Jakem s. ofiarowała, tak idę. 3. *oświadczyć s. z gotowości, narzucić s., nastroczyć s.:* Ofiarował mu s. z posługą swą. Kochan. Myśmy przejechali spokojnie i przewieźli tego, co nas niedawno pod swą opieką przeprowadzać s. ofiarowywał. Drz. Gdy s. kto nazbyt ofiaruje, a. już zdradził, a. s. gotuje. Prz. (= *nadszkaluje*). †Ofiaruje s. co, nieos. = *nawinąć s., nastroczyć s., zdarzyć s., trafić s.:* Żydzi zamiast Jehowa czytają Adonai, ilekroć s. w piśmie ofiaruje. Farn. 4. †O. s. komu = *przychylić s. do jego chęci, dogodzić mu:* Zelim przysłał posła do Zygmunta, iż chce pokój z nim trzymać, a Zygmunta, także s. ofiarując turekiemu cesarzowi, posła odprawił. Stryjk. Jagiello, usłyszawszy o przyjachaniu Witołdowym do Wilna, co rychlej do Litwy s. wyprawił; tam s. Witołdowi i układnie ofiarował, i z Skirgajłem go pojednał. Stryjk. <Łć. offero, z podprowadzeniem pod Ofiara>

Ofiarowanie, a, blm. f. czynność cz. Ofiarować. 2. × O., lm. a *ofiara.* 3. O. N. Panny = *Oczyszczenie, święto M. Boskiej Gromnicznej (2 lutego).* 4. a. † **Oferta** część mszy św.

Ofiarowanie się, a s., blm., czynność cz. Ofiarować s.

× **Ofiarownia, i, lm. e, × Ofiarzysko** *miejsce odprawiania, składania ofiar.* <Od Ofiarować>

× **Ofiarownica, y, lm. e** forma ż. od **Ofiarownik, kapłanka:** Domu dobrego panny za ofiarownice bogini służyły. Pot.

× **Ofiarownicki p. Ofiarniczy:** Wy będziecie mi królestwem ofiarownickim i narodem świętym. Bud. Przeszły Jordan stopy nóg ofiarownickich na suszą. Bud. <Od Ofiarownik>

× **Ofiarownictwo, a, blm. p. Ofiarnictwo:** Poświęcisz mi ich na O. Bud. <Od Ofiarownik>

× **Ofiarowniczy p. Ofiarniczy.**

† **Ofiarownik, a, lm. cy p. Ofiarnik:** a) Miasto kapłana ofiarnika a. ofiarownika. Wuj. Co insi, tłumacząc stary testament, kapłanem zowią, to ja ofiarnikiem, ofiarownikiem, bo prostak, słysząc kapłana Samuela, rozumie takiego, jakowi teraz kapłani rzymsey. Bud. O. względem ofiary ofiarowania rzeczą samą ofiarownikiem zostawa; póki ofiary nie będzie ofiarował, póty nie może być ofiarownikiem. Salin. O. pogański. Otw. b) Po przyniesieniu z ofiarownika świętych darów, tę modlitwę kapłan mówi. Pim. <Od Ofiarować>

† **Ofiarowny p. Ofiarny:** Toporem ofiarownym białego kark zrazić chce byka. Zebr. **Ofiarowywać, uje, ywał p. Ofiarować.** **Ofiarowywanie, a, blm., czynność cz. Ofiarowywać.**

[Ofiarunek, nku, lm. nki] *ofiarą, dar.*

× **Ofiarzysko**, a, lm. a, × **Ofiarownia** *miejsce do składania ofiar u pogan:* Ofiarzyska i kamienie ofiarne u starych Rujanów. Pol.

Oficer, a, lm. **owie**, × **Oficer** *wojskowy wyższy od żołnierza:* O. od urzędów, od piechoty. O., nazwisko powszechne urzędników wojskowych tak polskiego, jak cudzoziemskiego autoramentu. Kras. Zdr. **Oficerek**. Zgr. **Oficerzysko**. <Nm. Offizier, Fr. officier>

Oficerek, rka l. lm. **rkowie** p. **Oficer**. 2. blm. *karę gra w preferansu we dwóch*, preferans oficerski.

Oficerja, i, blm., × **Oficerstwo** *zb. oficerowie, starszyzna.*

Oficerka, i, lm. i f. a. × **Oficerka** *żona oficera:* Wszystkie oficerki garnizonu całego szaleją za moim panem. L. 2. [O.] *kobieta-oficer.*

Oficerować, uje, ował *być oficerem.* <Od Oficer>

Oficerowanie, a, blm., *czynność cz. Oficerować:* Daleko szkodliwszym od junkierstwa było O. Spas.

Oficerski *przym. od Oficer:* Mundur O. Przyrzekł oficerskim słowem. L. **Po oficersku** przys. *jak na oficera przystało:* Sprawić ś. po oficersku. <Od Oficer>

Oficerstwo, a, blm. i ranga oficera. 2. × O. p. **Oficerja**. <Od Oficer>

Oficerzyna, y, lm. y m. *lichy, nędzny oficer, oficerek.* <Od Oficer>

Oficerzysko, a, lm. a m. a. ni. i. *oficer godzin polowania.* 2. p. **Oficer**.

Oficjałat, u, lm. y, **Oficjałat**, × **Oficjalstwo** i. *godność, obowiązki oficjale.* 2. *biuro oficjale:* Świadczą akta oficjaletu kurzelowskiego. Wiszn. 3. *obwód, okrąg podległy oficjalemu.* <Od Oficjał>

Oficjalista, y, lm. ści, × **Oficjant** i. † O. *urzędnik, szereg. sądowy:* Ziemi bielskiej wszystkich innych oficjalistów powołano, to jest stolnika, podczaszego, podstolego i t. d. Bobrow. 2. *niższy urzędnik w biurze prywatnym, funkcjonariusz, agent:* O. kolejowy. 3. *ten, co ś. znajduje w służbie prywatnej, przy zarządzie dóbr, jak rządcą, ekonom, pisarz i t. p.:* Zostałem na małym folwarku oficjalistą. Krasz. <Od Oficjał>

Oficjalizm, u, blm. *oficjalisci, biurokracja:* Dowód, do jakiego stopnia O. saski w całej tej sprawie umaczał rękę. Jaroch.

Oficjalnie *przys. od Oficjalny, urzędowo, urzędownie.*

Oficjalny p. **Urzędowy:** Pierwiastek oficjalno-rządowy. Spas.

Oficjalński *przym. od Oficjał:* Rządy oficjalnskie. Troc. <Od Oficjał>

× **Oficjalstwo**, a, lm. a p. **Oficjałat:** Oficjaleowie odprawują popis, każdy w oficjalstwie swoim. Vol. <Od Oficjał>

Oficjał, a, lm. **owie** i. *namiestnik biskupi w sądach i jurysdykcji duchownej.* 2. *urzędnik w Austrii:* O. pocztowy. O. Węgierskiej Akademii Nauk. <Łé. officialis>

Oficjałat, u, lm. y p. **Oficjałat:** Biskupstwo łuckie wraz z bractawskim oficjałatem. Rol. <Od Oficjał>

× **Oficjant**, a, lm. ci i. p. **Oficjalista:** Komisje porządkowe były obowiązane kupca niezwłocznie od krzywdy uchronić, a winnego oficjanta do komisji skarbowej dowieść. T. K. Po rozdaniu podarunków niektórym oficjantom przez księżną jejmość. Nar. 2. *ksiądz odprawiający mszę; cele-*

brans: Przyjaciół szkolny klęczał, jako O. przy oltarzu. Korz.

Oficjantka, i, lm. i *zakonnica pełniąca pewne szczególne obowiązki:* O szafarec i innych oficjantkach. Zał. S.

× **Oficjer**, a, lm. **owie** p. **Oficer**. Zdr. × **Oficjerek**.

× **Oficjerek**, rka, lm. **rkowie** p. **Oficjer**.

× **Oficjerka**, i, lm. i p. **Oficerka**.

× **Oficjerski** *przym. od Oficjer, oficerski.*

× **Oficjować**, uje, ował *odprawiać nabożeństwo, modlić ś., odmawiać pacierze:* Na pogrzebie ojca przez cały tydzień oficjowali hojnie opłaceni księża. Mat. <Od Łé. officium>

× **Oficjowanie**, a, blm., *czynność cz. Oficjować.*

Oficjusz, a, lm. e *księżka zawierająca nabożeństwo, obrządek kościelny, a szczeg. pacierze kapłan-skie, agienda.* Kras.

Oficyna, y, lm. y i. × O. *pracownia, warsztat, rękodzielnia, zakład przemysłowy, fabryka, apteka, drukarnia i t. p.:* Każde nowe wydanie tej historii, wychodzące z innej oficyny, coraz było bogatsze w dramatyczne szczegóły. Krasz. (= drukarni). O. zdrowia (= apteka). Fontanus oficyny wówczas nie miał z czego założyć, ani na nią przywileju otrzymać nie mógł. Krasz. (= apteki). 2. a. [Oficyny lm.] *brzoza budowlana przy dworze a. pałacu dla oficjalistów dworskich:* Po prawej ręce dziedzińca była O. kuchenna z izbami dla czeladzi. Kras. 3. *pawilon domu od podwórza, skrzydło:* O. lewa, prawa, poprzeczna. Zdr. **Oficynka**. <Łé. officina>

Oficynalny *środek = środek leczniczy, objęty obowiązującą w kraju farmakopeją.* <Od Oficyna>

Oficynka, i, lm. i p. **Oficyna**.

Oficynowy *przym. od Oficyna:* Służba pałacowa nie raczyła zwracać uwagi na oficynowych gości. Byk. (= zamieszkałych w oficynie). <Od Oficyna>

× **Ofierniczy** *od ofiar dobrowolnych:* Protokół O. L.

† **Ofierny** p. **Ofiarny**.

† **Ofierować**, uje, ował i † O. ś. p. **Ofiarować:** Byłiby ślepy a. chorny... a. słomionej ręki a. nogi, a. garbowaty, a. ślawy... nie przystąpi O. Panu. B. Sz. Jeśliby nie mógł O. bydłęcia, O. będzie dwie garlicy a. dwie gołębiczy Panu. B. Sz. [O. ś.] *sprawować ś., zachowywać ś.* <Łé. ofero>

† **Ofierowanie**, a, blm., *czynność cz. Ofierować, ofiarowanie.*

[**Ofierowanie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Ofierować ś.*

[**Ofik**, a, lm. i] *żart. oficer.* <Żart. skrócenie z Oficer>

Ofiklejda, y, lm. y i. *wielki mosiężny instrument muzyczny.* 2. w lm. *spodnie nowomodne, szerokie, spódnicowate* (tak je nazywano w Warszawie r. 1893).

[**Ofiknąć**, nie, nał] *oszukiwać:* Jak się dwa spikną, to trzeciego ofikną. <O + Fiknąć>

[**Ofiknięcie**, a, blm.] *czynność cz. Ofiknąć.*

Ofit, u, lm. y min. p. **Serpentyn**. <Gr. ophis, z óphis = wąż>

Ofjolit, u, lm. y *gieol. skamieniałość węgla znajdująca w łupku smolisto-marglowym, w kamieniu wapiennym i t. d.* <Gr. óphis = wąż + lithos = kamień>

Ofjologja, i, blm. *nauka o żmijach, opisanie ich.* <Gr. óphis = wąż + -logia = nauka>

[**Oflajdać**, a, al] p. **Oflajdać**. [O. ś.] *zawalać ś., obabrać ś.*

[Ofłajdanie, a, blm.] czynność cz. **Ofłajdać**, *ofaj-danie*.

[Ofłajdanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Ofłajdać** ś.

† **Ofłank**, u, blm. ? : Bóg mię strzegł, bracie miły, zem tam żywo został, a. iżem ofłanku jakiego nie dostał. Zbył. <?>

Oflega, i, lm. i p. **Auflega**. <Nm. Auflage>

Oflina, y, lm. y mor. *lina*, *bramująca boki żagla*, *uwiązana zwykle na końcu hamulca i zakładana na kule*. Mag. <?>

Oflis, a, lm. y l. *spadek ziemi urządzany przy robotach grabarskich*, skos. Łab. 2. leśn. = a) *klin przy odziemku drzewa, sformowany przez ukośne zacięcia przy jego spuszczeniu*, kieł. b) *wada belki, gdy ta nie da ś. obrobić w kwadrat doskonały*, oblina, obzoja. <?>

Oflisak, a, lm. i leśn. *sztuksa drzewa sosnowego tylko z dwóch boków naprzeciwległych z grubego wióra obrohiona*, łysak. <?>

Oflisowaty mający *oflis*, *oflisy*: Belka oflisowata.

× **Ofłuksjowany** *chory na fłuksję*: Pani Wąsowiczowa, ofłuksjowana, nie przyjmowała. Koź. A. <O + *Fłuksjowany, od Fłuksja>

Ofnal, a, lm, e p. **Hufnal**. <p. Hufnal>

† **Ofnaty**, ów, blp. *naszycia*: Gdy noc przyszła, posłano księdzu pstrę poduszki z ofnaty, z kitajką. Fac. <Nm. Aufnat>

Ofosować, uje, *ował okopać rowem, fosą*: Droga leciała prościutko przez kawał pastwiska, wycięte lasisko, młodziczną i wpadała w stary las. Ofosował ją, wyrównał. Sew. <O + *Fosować, od Fosa>

Ofosowanie, a, blm., czynność cz. **Ofosować**.

Ofrancuzić się, i ś., il ś. *wyjsć na Francuza*: Przeniósł ś. do innej wioski, aby tam w tajemnicy O. ś. Byk. <O + Francuzić ś.>

Ofrancuzienie się, a ś., blm., czynność cz. **Ofrancuzić** ś.

Ofrędzlować, uje, *ował obszyć frędzlą*: Tarcza ofrędzlowana. Ml. Ofrędzlowana egida. Ml. <O + Frędzlować>

Ofrędzlowanie, a, blm., czynność cz. **Ofrędzlować**.

Ofrycować, uje, *ował zwierzyne, myśl* = *ostrze-lać, zrobić ją pochliwą, już zdala pierzchającą od psa i myśliwego*. <O + Frycować>

Ofrycowanie, a, blm., czynność cz. **Ofrycować**. <Ofrycować się, a ś., ał ś.] spuszczać ś. na kogo. <?>

[**Ofrydanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ofrydać** ś.

! **Ofthalmiatryja**, i, blm. lek. p. **Okulistyka**. <Łć. opthalmiatria>

! **Ofthalmiatryka**, i, blm. lek. p. **Okulistyka**.

Ofthalmiczny lek. *tyczący ś. oczu i chorób ich*; *oczny, oczowy*: Instytut O. (=zakład, szpital dla chorych na oczy, dla chorych ocznych, lecznica oczna). <Łć. ophthalmicus, z Gr. ophthalmós = oko>

! **Ofthalmja**, i, lm. e lek. (ophthalmia) *wszelkie zapalenie oka*. <Gr. ophthalmia>

Ofthalmolog, ga, lm. *gowie a. dzy okulista, lekarz, badacz chorób ocznych*. <Now. z Gr. ophthalmós = oko + lógos = znawca>

Ofthalmologja, i, blm. lek. *nauka o oczach w stanie zdrowia i choroby*, okulistyka.

Ofthalmometr, u, lm. y *przyrząd do wymierzania rozmaitych części oka*. <Now. z Gr. ophthalmós = oko + métron = mierz>

Ofthalmoskop, u, lm. y lek. (ophthalmoscopium) *narzędzie do badania wnętrza oka*; *wziernik*

oczny, zwierciadło oczne. <Now. z Gr. ophthalmós = oko + skópos = -skaz>

[**Ofłuska**, i, lm. i] = **Łoktusza**. <p. Łoktusa>
Ofugować, uje, *ował opatrzyć fugami*. <O + Fugować>

Ofugowanie, a, blm., czynność cz. **Ofugować**: Wielki hebel, po którym pociąga ś. klepki dla ofugowania ich.

× **Ofuk**, u, blm. *ofuknięcie, fukania, fuk*: Prośbom moim dzikim tylko jakimśś odpowiedział ofukiem. L. <O + Fuk>

Ofukać, a, ał i O. ś. p. **Ofuknąć**. Troc. <O + Fukać>

Ofukanie, a, blm., czynność cz. **Ofukać**.
Ofukanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ofukać** ś.
Ofukiwać, uje, *ował i O. ś. p. Ofuknąć*: Ofukuje leniwców. Wor. O. sługi. Rzew.

Ofukiwanie, a, blm., czynność cz. **Ofukiwać**.
Ofukiwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ofukiwać** ś.

Ofukliwie przys. od **Ofukliwy**.

Ofukliwy *skory do fukania, fukliwy, gniewliwy, oburkliwy, opryskliwy, sierdzisty*: Zgodny, nie O. lud. Orzesz. <O + Fukiwy>

Ofuknąć, knie, knął a. × **kł**, nied. **Ofukiwać**, **Ofukać** l. kogo = *krzyknąć, oburknąć ś., zawołać z gniewem, powściąć na kogo*: Gdy koło niego płakali, ofuknął ich: czemu lepiej pacierza nie mówicie za mię? co mi po tym płakanu? Birk. 2. [O. kogo] *fuknąwszy (dmuchnąwszy silnie) oparskać*: Według wyobrażeń ludu na Podhalu, łascia ma jad, więc kie łaska ceka albo bydle ofuknie, to lnet przyjdzie do choreści. O. ś. komu a. na kogo = *oburknąć ś., odpowiedzieć, odciąć ś. z gniewem; obruszyć ś., rozgniewać ś., oburzyć ś.*: Wszystkie ś. ofukły. Miek. <O + Fuknąć>

Ofuknienie, a, blm. p. **Ofuknięcie**.
Ofuknięcie, a, blm., **Ofuknienie** czynność cz. **Ofuknąć**.

Ofutrować, uje, *ował obłożyć, wyłożyć*: Kaplicę w Częstochowie marmurem prawie po królewsku całą ofutrowaną wystawił. Nies. <O + Futrować>

Ofutrowanie, a, blm., czynność cz. **Ofutrować**.
[**Ofyrtnąć**, nie, nął] p. **Ofertnąć**. <O + *Fyrtnąć, od Fyrtać>

[**Ofyrtnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Ofyrtnąć**.

[**Ogacać**, a, ał] p. l. **Ogacić**.

[**Ogacanie**, a, blm.] czynność cz. **Ogacać**.
1. [**Ogacenie**, a] l. blm., [**Ogata**, **Ohata**] czynność cz. l. **Ogacić**. 2. lm. *a materiał, którym ogacano budynek*: Mógłbyś kołki pozabijać do ogacenia. Reym.

2. [**Ogacenie**, a, blm.] czynność cz. 2. **Ogacić**.

1. [**Ogacić**, i, il, **Ohacić**, nied. **Ogacać**, **Ohacać**] *osłonić ścianę na zimę gacią, zabezpieczyć od zimna*: Seiana ogacona mehem. Ogacicie se sami chałupę. Reym. O. oborę gnojem. <O + Gacić>

2. [**Ogacić**, i, il] *obryć gaciami*: Miał tylek ogacony. <O + *Gacić, od Gacie>

× **Ogadacz**, a, lm. e p. **Ogadywacz**. L. <Od Ogadać>

Ogadać, a, ał, **Obgadać**, nied. **Ogadywać**, **Obgadywać** l. kogo = *nagadać na kogo zaocznie, obmówić, oszkalować, oczernić, osławić, spotwarzyć, pogłoszczekać, obszczekać*: O. kogo niewinnie. L. Liszka wilkowi przyjaciół psuje, po całym lesie go ogaduje, że żartok nigdy nienasycony. Karp. 2. *gadając obrobić*: Ogadał tę sprawę szeregółowo z Józefem, jak co zrobić, i obiecał go hojnie wynagrodzić za jego wierność. Bał. 3. [O., Ogo-

dać] *zganic, skrzyżczec kogo.* <O + Gadać, GOD/GAD>

Ogadanie, a, bhm., czynność cz. **Ogadać.**

Ogadywacz, a, lm. e, × **Ogadacz** ten, co *ogaduje, obmówca, potwarca, oszczerca.* <Od Ogadywać>

Ogadywać, uje, wyał p. **Ogadać.**

Ogadywanie, a l. bhm., czynność cz. **Ogadywać.**

2. lm. a p. **Obmowa.**

[**Ogadziny**, in, bhp., **Pytanki**] *ogledziny, zwiady.*

Ogaic, i, it, [Obgaic], nied. **Ogajać otoczyć gajem = zieloną, omiać.** Leśn.: Pień ogajony p. l. **Kikut.** <O + Gaić>

[**Ogaity**] *pokryty zielonością, kępiasty* (o krzewie). <O + Gai(s)ty>

Ogajać, a, ał p. **Ogaic.**

Ogajanie, a, bhm., czynność cz. **Ogajać.**

[**Ogajdać**, a, ał] *powalać.* <?>

[**Ogajdanie**, a, bhm.] czynność cz. **Ogajdać.**

Ogajenie, a, bhm., czynność cz. **Ogaic.**

Ogalać, a, ał p. **Ogolic.**

Ogalańie, a, bhm., czynność cz. **Ogalać.**

Ogalonować, uje, ował *obszyć galonami:* Odzwierny w bramie stoi ogalonowany. Słow. <O + Galonować>

Ogalonowanie, a, bhm., czynność cz. **Ogalonować.**

Ogalać, a, ał i O. s. p. **Ogolic.**

Ogalaćanie, a, bhm., czynność cz. **Ogalać.**

Ogalaćanie się, a s., bhm., czynność cz. **Ogalać** s.

[**Ogalaśnienie**, a, bhm.] czynność cz. **Ogalaśnić.**

[**Ogalaśnić**, y, ył] *zagnatować, otumanić, odwrzyć.*

<O + Gałuszyc>

† **Oganecznik**, a, lm. i p. **Ojaniaz.** Mącz. <Od Oganiać>

Oganiaz, a, lm. e l. a. † **Oganecznik** ten, co *ogania, co chodzi z oganką na muchy.* 2. [O.] = a) *stróż polny.* b) *ogon:* Miała krowa O. 3. w lm. fl. *nazwa ogólna sztuk drzewa, należących do tratwy.* <Od Oganiać>

Oganiazka, i, lm. i l. forma ż. od **Oganiaz.** 2. *narzędzie do odpędzania much, używane przy lózku chorych.*

Oganiać, a, ał i O. s. p. **Obegnać** i **Og. ać.** <O + Ganiać>

Oganianie, a, bhm., czynność cz. **Oganiać.**

Oganianie się, a s., bhm., czynność cz. **Oganiać** s.

† **Oganic, i, it** sromotę = *wyrzucić sromotę.* B. Sz.

† **Oganienie**, a, bhm., czynność cz. **Oganic.**

† **Oganisty**, † **Ogańczysty** *rozłożysty, szeroki, osłaniający:* Cedr piękny w gałęzi i O. Wuj. *Oganiste* i *gałęziste* drzewo. Wuj. *Miał drzewo w swym ogrodzie, którego s. listem i cieniem niezwykajnie cieszył oganistym.* Pot. <Od Oganiać>

Oganka, i, lm. i l. *narzędzie do oganiania much, klapka na muchy:* Mucha, co skromnym pyszczkiem kawałka dotknęła, już ucieka, bo na nią O. machnęła. Toł. Mucha oganką niezegnana. Pilch. *Nie leda oganką oganiać s. musi, o kogo s. ten bak uporezywie kusi, ale niemasz oganki, nie dawać mu przyczyny do złego najmniejszej.* Rej. 2. † O. p. **Kropidło:** Gdy s. biskup do ołtarza gotował, ujrzał kapłana trędowatego, który ogankę trzymał; wzięwszy tedy od niego ogankę, podał ją innemu. Skar. 3. † O. p. **Wachlarz:** O., którą wiatr czynią. Mącz. (= *powiewaczka*. L.). *Oganką wieje na niego.* L. 4. *kiść na roślinie:* Okolki,

oganki, gronka małe u ziół. Bobr. <Od Oganiać>

Ogań, i, lm. e bot.: O. wileza a. lisia p. **Krwawnica.**

† **Ogańczysty** p. **Oganisty:** *Pasternak polny w wierzchu ma okołki ogańczyste.* Syr.

Ogar, ra, lm. ry l. a. † **rzy**, † **rowie**, † **Ogarz**, **Gończy**, **Gończak**, × **Gońca** *rasa psa, pies gończy maści podpalanej:* Ogary zapuszczone w knieje, tropem i wiatrem idące za zwierzem i głosem go jeszcze swoim przerażając, napędzają na ludzi, po stanowiskach stojących. Kluk. *Wprzód go (jelenia) poczuli nozdrzem dwaj ogarzy.* Mias. *Na zająca potrzeba psów, którzyby go głośnym straszili szczekaniem, jak ogarowie.* Trzye. *Ogarowie kwila, w głębokie zaciekszy s. cienie.* Tw. *Wyżeł najduje, O. goni. Górn. Strzelec budzi ogary, że śpieszą do niego, idzie w czaty na zwierza już upatrzonego.* Kras. O., który pojętnym zwierza śledził cuchem, skomli ucieszenie panu swojemu za uchem. Pot. *Wszyscy jak ogary za sumami latają.* L. O. *krzykliwy (= O. mający głos mocny i nieprzyjemny).* † *Ogary wywierac = wypuszczać ogary, aby oszczekowały zwierzyne.* Przen.: † *Wywierac ogary = roznosić wieści:* Sława za żywota jeszcze obumiera, lecz po śmierci, toż więc swe ogary wywiera. Rej. 2. w lm. a. **Ligary** zł. *nogi.* Zdr. **Ogarek.** Zgr. **Ogarzysko**, × **Ogarcisko.** <Węg. agár>

[**Ogar**, a, lm. y] l. *niedopalony kawałek łuczyna.* 2. *przezwiśko małych chłopców.* <O + GOR/GAR/ŻAR>

× **Ogarcisko**, a, lm. a m. i ni. l. p. **Ogar.** 2. p. **Ogarzysko.** L.

× **Ogarczę**, ęcia, lm. ęta p. **Ogarzę.**

× **Ogarczyca**, y, lm. e p. **Ogarzyca.** <Od Ogar>

[**Ogard**, u, lm. y] p. **Ogród.**

1. **Ogarek**, rka, lm. rki l. a. **Obgar** *kawałek czego niedopalonego, niedopałek, np. ostatni kawałek niedopalonej świecy:* Świeca dogorywała, że przyszło do ogarka. Birk. *Jak przed jasną lampą ogarki, przed tobą twoi przeciwnicy gasną.* Pot. *Nie bój s., a serce twoje niechaj s. nie lęka dwu ogarków tych głowien kurzących s. Leop.* 2. *kawałek knota upalonego, ucięty przy objaśnianiu płomienia:* Udzielał naczynie, w którym one utarte z kagańców ogarki miano gasić. Leop. 3. *Ogarki a. Omlotki, hut. odpadki przy obrabianiu młotem rozżarzonej miedzi a. rozpalonego żelaza.* 4. [O.] = a) *kaganek z olejem.* b) *kawałeczek czegokolwiek.* c) *przezwiśko małych chłopców.* <O + GOR/GAR/ŻAR>

2. **Ogarek**, rka, lm. rki p. **Ogar.**

Ogarle, a, lm. a ml. *cholewa skórzana lub płócienna przy myłku,* kapa. <O + GAR(DŁ)>

Ogarnać, nie, nął, × **Obgarnać**, nied. **Ogarniać**, × **Ogarniać**, × **Ogarywać**, † **Ogarnować**, × **Ogarywać**, [Ogartać] l. *objąć, oblać, otoczyć, okolicie rekoma; oblec, obstać, okrążyć:* Ogarnął rekoma swoje pieniądze. Troe. [Gdy szła do kucharzka, leciał za nią, dopędzał w sieniach, ogarniał moeno i sielnie całował]. Reym. *Powódz ogarnęła pola, łąki i lasy.* Bardz. (= *zajęła dokoła, oblała*). *Wszystko chce O. Troe (= zagrabić, osiągnąć).* *Ogarnicie Syon i oblapecie ją.* Ps. flor. † *Ogarnieni* *pracami wielkimi i dziwnymi kłopoty i pokusami.* Żarn. (= *zajęci, pochłonięci pracami*). *Ale mię Pan nie przebażył (nie przeoczył), owszem O. mię rzezył.* Kočan. (= *przytulić, przygarnąć, osłonić swoją opieką*). *Tak była od pociechy ogar-*

niona. Troc. Za dzieckom własne ją uważał; potym poszedłem na wyprawę, a ją orda ogarnęła. Sienk. (= opadła). Ogarnęli mię cieląt wiele, a juńcowie tłuści osiedli mię. Ps. flor. Ogarnęli mię psów wiele. Ps. flor. Przen.: Jeśli mam zginać, tego ś. doczekam, że i po śmierci sława mię ogarnie. Kras. (= okryje). O. co myślą, spojrzeńmi. O. cudze wady, niedostatki = przeglądać co komu. Kn. Samego dobra enoty i oblicza poczeiwości niebiegli w rzeczach rozumem swym pojąć ani O. nie mogą. Kwiat. Duch mądrego cały filozofji rozłog ogarnywa. Pilch. Przypadłości tylko widzimy, a istność człowieka rozumem tylko ogarnujemy. Hrb. Ciała zupełnie okiem O. nie potrafimy, jakoż tymbardziej nieogarnionego Boga. Zachar. 2. przen.: × O. chorągiew = zgromadzić żołnierzy około niej, ściągnąć pod nią żołnierzy gromadnie, × okryć ją: Poczęto ogarniać chorągwie, rozpisywać awizy, odzywające rozproszonych żołnierzy. Sienk. 3. przen. pojąć, zrozumieć, pomieścić sobie w głowie: Bóstwa tego tak wielmożnego ani żaden język wymówić, ani żaden rozum O. nie może. Kęj. Zanim wszelako całość tych cennych dokumentów należycie ogarniętą i przetrawioną zostanie, sporo czasu upłynąć musi. Ol. Jawne jest niepodobieństwo O. Boga zupełnie. Zachar. Niebo i ziemia nie ogarnie mądrości i mocy bożej. Wor. Żaden rozum tego O. nie może. Troc. 4. przen. opanować, ovladnąć; oblecić, opasć; złyć, przejąć, przeniknąć: Ogarnęli nieprzyjaciele fortecę. Troc. Przed kilkunastu miesiącami tak łatwo ten kraj ogarnął. Sienk. (= zajął). Strach słuchających serca ogarniać zaczyna. Przyb. Jaki strach was ogarnął? Os. Wejrzenie na mnie ogarnęło ich strachem. Bog. Woj. Posępność jakaś ogarnęła miasto. Niem. Ciężkimi ogarniony przeciwnościami, żalami. Troc. Straszny mię smutek ogarnął. L. Nie mogę o tym wspomnieć, żeby mię zaraz cały śmiech nie ogarnął. L. (= porwał). Spustoszenie i niewola ogarniają ojczyznę. Węg. Nie gaśnij, sprawiedliwości światło, bo bez twych promieni ogarną ciemności, opanuje szatan, czart podbije, odstąpi niebo. Poc. Niech go tam trzysta nieszczęść ogarnie. Zabł. Niechże panuję las ogarnie. Sienk. † Niesnaski ich ogarnują we dnie i w nocy. B. B. Czuł, że porywa go jakaś siła, że dawno niedoznawana namiętność ogarnia go całego, burzy krew w żyłach, przyspiesza tętno serca. Krech. [Tak go żalością ogarnęto]. Wnet pożar ogarnął baszty i parkany. Wor. Głucha, przerażająca cichość ogarnęła te okolice. Mochn. (= zaległa). 5. przen. objąć, zmieścić, pomieścić, zawrzeć, zamknąć: Jeszcze dzieckiem pamiętam, jak to było gwarno, kiedy ściany domowe gości nie ogarną. Syrok. Ledwie dziedziniec taką gości nie ogarną. Mick. Kościół Cię nie ogarnie, wszędy pełno Ciebie. Kochan. Światły tych ksiąg nie ogarnął, by ś. wszystko wypisować miało. Skar. Trudno to w krótkich zawrzeć wyrazach, czego tomy O. nie mogą. Boh. Mowę w trzy ogarnął części. Troc. Pochwał twoich ta szczupła nie ogarnie karta. Troc. 6. podgarnąć, zagarnąć dookoła: O. ognisko. Ogień ś. O. nie daje, a ogarniony lub zatkany gwałtem ś. wybija. Dek. (= umiejscowiony; przytłumiony, zduszony). 7. przen. ograniczyć, określić, ująć w ramy czego; zawrzeć: Mogłaby to krócej O. Troc. Materja krótkimi ogarniona słowy. Troc. Nauka o powinnościach nie była dawniej tak rozmaita, jak teraz; prosta i krótka ogarniała ją moralność. Mik. Krótkością słów wiele rzeczy O. Dambr. 8. poglądnąć po wierzchu:

O. sobie głowę, włosy. O. sobie włosy = zgarnąć w tył, związać. Troc. 9. z czego = zgarniając oczyścić, obmieść: O. sobie głowę z pierza. O. ubranie z włosów, z robactwa. Ranę oczyścić powinien cyrulik i ze wszystkich przeciwprzyrodzonych rzeczy O. Perz. O. zboże, ziarno = spędzić plewę z wierzchu. Sł. wil. 10. [O. izbę] = uprzątnąć, oporzadzić. 11. O. kogo = ubrać przyzwoicie, schludnie, odziać jako tako; oporzadzić go, zaopatrzyć go w przyzwoitą bieliznę, odzież: Nie miała czym subtelnym O. najświętszego ciała. Mias. (= okryć). O. ubogiego, nędznego. Troc. Dobrze, podle ogarniony. Troc. O. kogo na drogę. O. ś. 1. zostać ogarniętym: Jednym spojrzeńmi O. ś. dał cały obóz. Jeż. Ogień ś. O. nie daje, a ogarniony lub zatkany, gwałtem ś. wybija. Dek. 2. zgarniając oczyścić, obmieść ś.: Ogarnuje ś. z robactwa. Bał. 3. ubrać ś. przyzwoicie, schludnie, odziać ś., okryć ś. jako tako; oporzadzić ś., zaopatrzyć ś. w bieliznę, w odzież: O. ś., idąc do kościoła. Przez to ogarni ś. szubą przyslaną. S. Par. Przen.: Spuszczę, com wziął, a w enotę własną ś. ogarnę. Kochan. (= uzbroję ś.). 4. [O. ś.] poprawić ś., nadrać ciała, potłuszczyć: Krowy ogarnęły się niedługo po ty chorobie. <O + Garnąć, GART>

Ogarniać, a, ał i O. ś. p. Ogarnąć.

Ogarnianie, a, blm., czynność cz. Ogarniać.

Ogarnianie się, a ś., blm., czynność cz. Ogarniać ś.

Ogarnienie, a i blm. p. Ogarnięcie. 2. † O., lm. a zebranie, zawartość, treść, suma, ogół, uogólnienie: W dziesięciorgu przykazaniach krótkie O. mamy zakonu bożego. K. G.

Ogarnienie się, a ś., blm. p. Ogarnięcie ś.

Ogarnięcie, a, blm., Ogarnienie i. czynność cz. Ogarnąć. 2. rozgarnienie, rozgarnięcie, pojęcie, pojętność, objęcie, przytomność umysłu, dar oryentowania ś.

Ogarnięcie się, a ś., blm., Ogarnienie ś. czynność cz. Ogarnąć ś.

Ogarnięty, Ogarniony im. od Ogarnąć.

Ogarniony p. Ogarnięty: Ogarnieni pracami wielkimi i dziwnymi kłopoty i pokusami. Zarz. Tak była od pociechy ogarniona. Troc. Ciężkimi O. przeciwnościami, żalami. Troc. Ogień ś. ogarnąć nie daje, a O. lub zatkany gwałtem ś. wybija. Dek. Dobrze, podle O. Troc. Materja krótkimi ogarniona słowy. Troc. <Od Ogarnąć>

Ogarnirować, uje, ował garnirowaniem otoczyć, obłożyć, obszyć. <O + Garnirować>

Ogarnirowanie, a, blm., czynność cz. Ogarnirować.

† Ogarnować, uje, ował i † O. ś. p. Ogarnąć: Ogarnowały mię strachy, jako wody. B. B. Przypadłości tylko widzimy, a istność człowieka rozumem tylko ogarnujemy. Hrb. <Od Ogarnąć>

† Ogarnowanie, a, blm., czynność cz. Ogarnować, ogarnianie.

† Ogarnowanie się, a ś., blm., czynność cz. Ogarnować ś.

[Ogarnówka, i, blm.] odzienię.

[Ogarny] ogorzaly, sniady: Taki O. na twarzy. <O + GOR/GAR/ZAR>

× Ogarnywać, ywa a. uje, ywał i × O. ś. p. Ogarnąć.

× Ogarnywanie, a, blm., czynność cz. Ogarnywać.

× Ogarnywanie się, a ś., blm., czynność cz. Ogarnywać ś.

Ogarowy, Ogarzy przym. od Ogar. Myśl.: Śpiew O.

[Ogartać, a, ał i O. ś.] p. Ogarnać. <O + *Gartać, GART>

[Ogartanie, a, blm.] czynność cz. Ogartać, ogarnianie.

[Ogartanie się, a ś., blm.] czynność cz. Ogartać ś., ogarnianie ś.

× Ogartywać, ywa a. uje, ywał i × O. ś. p. Ogarnać.

× Ogartywanie, a, blm., czynność cz. Ogartywać, ogarnianie.

× Ogartywanie się, a ś., blm., czynność cz. Ogartywać ś., ogarnianie ś.

† Ogartz, a, lm. e p. Ogar: Tak O. szczerka, jako i kundys; ale wždy i ogarza poznać, kiedy szczerka na wilka, a kiedy zajęca goni. Rej. Chart pokorny, O. łakomy, wyżeł zdradliwy. Prz. Tam z ciebie O. i chart, jako baran krwawy, mówił. Herb. <p. Ogar>

Ogarzę, ęcia, lm. ęta, × Ogarzę szczenię ogarów: Ogarzęta. Ostror. <Od Ogar>

Ogarzy p. Ogarowy: Fireyk ma nos O., wszędy on ś. dowie. Nar. <Od Ogar>

Ogarzyca, y, lm. e, × Ogarzyca sulca ogarów. Macz. Zdr. [Ogarzyczka]. <Od Ogar>

[Ogarzyczka, i, lm. i] p. Ogarzyca. <Od Ogarzyca>

Ogarzysko, a, lm. a, Ogarcisko m. i ni. I. p. Ogar. 2. mizerny ogar, ogar godzin politowania. <Od Ogar>

× Ogasić, i, il, nied. × Ogaszać pogasić, zgasić wokół. × O. ś. przycasnąć dokoła: Kamień ten, zwyczajem wapiennym naciągnąwszy w siebie wilgoć z powietrza, ogasił ś. i obwalił. Torz. <O + Gasić>

× Ogaszać, a, ał i × O. ś. p. Ogasić.

× Ogaszanie, a, blm., czynność cz. Ogaszać.

× Ogaszanie się, a ś., blm., czynność cz. Ogaszać ś.

× Ogaszenie, a, blm., czynność cz. Ogasić.

× Ogaszenie się, a ś., blm., czynność cz. Ogasić ś.

[Ogata, y, blm.] p. Ogacenie.

[Ogawić się, i ś., il ś.] mozolić ś. <?>

[Ogawienie się, a ś., blm.] czynność cz. Ogawić ś.

Ogdakać, a, ał kogo, posp. = obgadać, obmówić, oczernić, pog. oszczekać. Kn. <O + Gdakać>

Ogdakanie, a, blm., czynność cz. Ogdakać.

[Ogdowieć, eje, ał] owdowieć. <O + Gdowieć>

[Ogdowienie, a, blm.] czynność cz. Ogdowieć, owdowienie.

[Ogdób, oba, lm. oby] brzeźny smar sieci, do którego ś. sieć przytwierdza. <?>

† Ogęszczenie, a, blm., czynność cz. Ogęścić.

† Ogęścić, i, il otoczyć gęsto, ściśle: Ozdobną Litwy i Rusi gwardją ogęszczeniu, Kazimierz do Krakowa przyjeżdża. Błaż. <O + Gęścić>

[Ogeziały, Zgeziały] zleniały i skurczony od zimna: Kazał mi książdz tatarkę żać, a ja mała, ogeziała, ni mogę ś. zgiąć. <O + *Gęziały, od Gęzić ś.>

Ogiąć, ognie, ogiał, Obgiąć, nied. Oginać, Obginać I. zgiąć, zagiąć, zachylić dokoła: O. brzoga naczyina blaszanego dla mocy. O. gałęzie dokoła drzewa = poprzyginać. 2. objąć tym, co ś. zagięło: Drewniany patyk ogiał blachą. O. ś. pozaginać ś., zgiąć ś. wokół. <O + Giąć>

[Ogibać, a, ał] giąć, zginać: Bięda buczka na starość O. (= trudno stare drzewo giąć). [O. ś.] chwiać ś.: Zielony mosteczek ogiba sie. <O + Gibać>

[Ogibanie, a, blm.] czynność cz. Ogibać.

[Ogibanie się, a ś., blm.] czynność cz. Ogibać ś.

Ogienek, nka, lm. nki p. Ogień.

[Ogieniaszek, szka, lm. szki] p. Ogień.

[Ogienieczeć, czka, lm. czki] p. Ogień. <Zdr. od Ogieniek>

Ogieniek, nka, lm. nki p. Ogień: Zapaliłaś moją duszę nie słomką, nie ogieńkiem, ino słówkiem milusieńkiem. Jasiek! A dajno, smyku, ogieńka! Reym.

[Ogienisko, a, lm. a] p. Ogień: Złapmy tę brodzisko, rzućmy na O. (mowa o ogniu świętojańskim).

† Ogienny p. Ognioy: Bez ciepłoty ogiennej nie ś. nie rodzi. Skar. <Od Ogień>

Ogień, ognia, lm. ognie, [Ogiń] I. płomień; fiz. objaw ciepła i światła, wzbudzający ś. przy paleniu a. wog. przy łączeniu chemicznym ciał: O. ś. we wszystkich rzeczach stworzonych najduje, a nikt go nie widzi. Skar. Stał daję ognia (= sypie iskry). O. noeny nad ziemią, osobiłwie nad trzęsawicami, łąkami i ementarzami w noey przechodzący ś., są ekshalacje tłuste i siarczyste, fermentacją zapalone. Wyrw. (= błędne ogniki). Skrzesać ognia. Przen.: Skrzesać ognia w pałasze. Pozwól ognia! (= pozwól zapalić papierosa, cygaro od twego papierosa, cygara). Nie bierzcie prędko ognia żarzystego w tę kadzielnicę. Lubom. W Litwie i na Polesiu O. zowią bogaczem, od słowa Bóg. Chm. B. Nie maże ś. O. od czarnych drzew, które pali. Skar. Gaśnie O., gdy nie ma czym wesprzeć swej pożogi. Bardz. Ogniem jako drzewo spłonie. Kochan. O. pali ś., bucha, pała, gaśnie. Podłożyć O. = podpalić, wzniecić pożar. Zaproszyć O. O. piekielny, czyścowy. Bać ś., strzec ś. czego, jak ognia. Uciekać od kogo, od czego, jak od ognia. Gotować, piec co na wolnym ogniu. Wpadł, jak po O. Prz. (= przyszedzszy, odszedł, nie zagrzawszy miejsca. Rys.). O. i woda dobrzy, ale źli gospodarze. Prz. Rzuć ognia na niego. Prz. (= ani mu wspominać, bo skoczny jak oparzony, zaparzy ś.). Rzuć ognia — mówić mu o tym. Noeni stróże krzyczą: Ostrożnie z ogniem! L. Ostrożnie z ogniem żyć kolo siarki. Pot. Nie igraj z ogniem. Złoto probuje ś. w ogniu, a ludzie przyjemni Bogu w piecu utrapienia. Wuj. Cheesz, rzeczem, aby spadł O. z nieba i spalił je. Wuj. Słaby O. la da wiatr zgasi, a wielki ś. od wiatru mnoży. Skar. Nie trzeba ognia do ognia przydawać. Baz. Ognia do ognia przydaje, kto młodemu wino daje. Prz. Ogniem ognia nie zagasisz, wodą raczej. Birk. Czemu w wodzie ognia szukasz? Smotr. Bronzy złocone w ogniu. O. i miecz często za lekarstwo stawa. Bardz. Trudna zgoda z ogniem woda. Prz. Jako O. bywa z wodą, tak i stary z żoną młodą. Fac. Wiedzą, że to słomiany O., który buelnie tylko i zgaśnie. Krasz. Przen.: O. mu z oczu pryska. Prz. (= żar; iskry ś. sypią). Jako srogi odyniec na głos ślepo bieży, gwizdzie nozdrzami, z których mu szczyry O. kurzy. Pot. Wszysey za Odrę rzekę ogniem uciekali. Wóje. (= piorunem). [Nowy O.] = ogień nanowio przez turcie ibrewek wzniecony po zagasnięciu. Hut.: × Ogniem wymoczyć = wytopić z rudy kruszec, np. obów. Łab. Ognia greekiego Grecy najpierwej zażyli, własnością jego jest gorzeć w morzu i przez wodę wzbudzać płomienie. Ustrz. † O. przyprawny = O. greeki. Troe. Ognie sztuczne, † krotofilne, † ucieczne, † ochotne = fajermerki: Krotofilne ognie, ochotne ognie, fajerwerki zrobione sztucznie

z różnych przypraw, wyrażające postacie różnych rzeczy. Jak J. Tryumfy, ognie, strzelania, procesje. Biel. M. Tryumfalne ognie były niecane. Troc. Ognie puskarskie. Górn. Palenie ogniów puskarskich. Troc. Z ganku ś. pięknym tym ogniom przypatrywała. Niem. Ognie bengalskie. Na ten strzał, na dnia hasło pęk ogniów wylata, tysiąc rac krzyżuje ś. po okręgu świata. Mick. Przen.: † O. na niebie = *łuna, blask czerwony*. Był wczoraj O. na niebie. Troc. Przen.: † Ognie napowietrzne = *zjawiska ogniste*: Ognie napowietrzne, jako miotła, pochodnia. Troc. 2. przen. *upał, żar, gorąco, skwar*: † O. słoneczny = *upał*. Troc. Na ten widok ognie mię przeszły (= *gorąco mi ś. zrobiło, krew we mnie zakpiła, krew mi uderzyła do głowy*). Skoro ś. tylko pokażesz, ognie na pana mego występują. L. (= *rumieńce*). Drzę cała, ognie na mnie biją. L. Cheć pić jak pies, bo O. mam w łonie. Słow. Przen.: *plomień, żar, zapal, gorączka*: O. gniewu, namiętności. Przyskoczył do wroga z ogniem w oku. Patrzył wzrokiem śmiałym, w którym O. płonął. Mick. O. młodzieńczy. Że go na widok tej wysepki szczytów nie O. dumy, ale wstydu pali. Najstarszy z ogniem zapalonym w oku wstał, dzbanek wody chwycił w drżące dłonie. Słow. Nad wszystkie ognie i wszystkie żywioła, miłości, ogniu szlachetniejszy zgoła! L. O. młodości. Krasiń. Ogniem miłości, ściągnięciem woli Bożej na ziemię możemy odbudować świat. Słow. Żartym sobie z ich ogniów czyniła. Lubom. Pismo, mowa, pełne ognia (= *werwy, entuzjazmu*). O. miłości gdy Go tak rozpała, sromotne drzewo na ramiona zwała. Pśń. Ten koń ma dużo ognia. Krew ognia nabiera z laty. Rod. O. życia. Mick. 3. *ognisko*; *stos gorejący*: Na ofiarę bogom O. ustawiczny z debiny palili. Stryjk. Zawsze tu, jak w kościele Westy, strzeżono świętego ognia. ES. Jest wieczny O. w zamku Swentoroga, ten O. żywią pobożne kapłany. Mick. Gdy nie stanie drzew, O. zgaśnie. Wuj. O. na kominie. Przystawić garnek do ognia. Rozniecić, rozpalić O. Ognie obozowe. Z dzbankiem na głowie, prościutka jak trzcina, przyszła do ognia. Słow. Przy jednym ogniu dwie pieczenie upiec. Prz. Tysiące ogniów północne rozpędza ciemnoty. Mick. Ognie świętojańskie. Przyłożył drzew na O. Zalać O. Leśn.: O. przelotny = *O. wzniecony w lesie sosnowym w dzień pogodny i suchy, dołem po mchu i drobnym wrzosie, dla niszczenia gąsienic*. Śl. wil. Kara ognia = *spalenie na stosie*. Śl. wil. Czarownik skazany został na O. 4. *pożar, pożoga*: O. ugasić, stłumić, opanować, umiejscowić. Powstał, wyniósł O. O. objął już cały budynek. Już cały dom w ogniu. Straż spieszy do ognia. Uratować co z ognia. O. robi postępy, szerzy ś. Wielki O. ma powstać, tak wielki O., że wszystko, jako w biały dzień, widać będzie. Kochan. Jeden za drugiego w O. by wskoczył. Prz. Jako w O. za niemi lecieli. Sar. O. buduje. Prz. Miasta i wsi mieczem i ogniem pustoszyć. Warg. Ogniem i mieczem. Sienk. Złodziej kątę zostawi, a O. wszystko pobierze. Prz. Gdy ś. O. zajmie, zrazu gasić trzeba. Opal. O. z podpalenia. Już wracają od ognia. Gdy powstanie O., wołają: gore! gore! a. pali ś! Ubezpieczyć ś. od ognia. Przen.: *pożoga wojenna*: Już cała Litwa w ogniu, gdzie Sapiehowie z Ogińskimi walczą. L. 5. *strzał, strzelanina, salwa, kanonada*: Dać ognia = *strzelić*. Wtenczas ognia dadzą owe posłane regimenta ze skrzydła. Jabł. Regiment porwał ś. na swych oficerów i dał do nich ognia. L. Komenda: Ognia! = *strzelaj! pal!* O. nie ucichał, nie ustawał, przy-

cieł. Gdy kapitulacji nie przyjęto, rozpoczął ś. z obu stron O. L. Stanał pod ogniem nieprzyjacielskim (= *pod gradem kul*). O. krzyżowy. Podtrzymywał O. Wziąć kogo we dwa ognie = *strzelać nań z dwóch stron jednocześnie*. Przen.: Wzięty we dwa ognie = *w opał z dwóch stron; zaatakowany z dwóch stron*. Isé w O. 6. † O. *ciało niebieskie świecące, światło niebieskie, gwiazda*: Niebo ogniami osute. Troc. 7. *blysk, promień, światło, połysk*: Ten brylant ma ładne ognie, rzuca ognie w ciemności. 8. † O. podniebny = *delikatne powietrze podniebne, eter*. Troc. 9. [O. św. Wawrzyńca] = *bąble na ciele z gorączką*. 10. lek. = a) † O. *zapalenie, zagnienie*: O. ś. wdał w rang. † O. *piekielny* = *zgorzeł (gangraena)*. † Zimny O. *piekielny*. † O. *święty* = *roża (erysipelas) a. półpasiec (zona ignea, zoster)*. † O. św. Antoniego = *roża a. rojnica (ergotismus raphania)*. b) [O.] p. Czerwonka. 11. [O.] wet. p. Czerwonka. 12. *żł. kogut*. Zdr. **Ogieniek, Ogienek, Ognik, [Ogieniec, Ogniczek, Ognioszerek, Ogniaszek]**. Zgr. **Ognisko, [Ogienisko]**. <OGŃ>

Ogier, ogiera a. † **ogra, [ogra]**, lm. **ogier** a. † **ogry, [ogry]** l. *samiec zwierząt ssących jednokopytowych, koń niestrzeżony, stadnik*: O., czyli koń cały, trwalszy na prace i trud; wałaszoney słabszy, ale powolniejszy. L. Adam Miciński w dziele o świerzopach i ograch mówi obszernie o kłacach i o ogierach, które ogrami nazywa. Cz. [Na siwym ogrze]. Pol. Przen.: *mężczyzna pochopny do stosunków cielesnych*. 2. [O.] p. **Kłośniak**. 3. *drogę do podtrzymywania górnego sieci*. Zdr. **Ogierek**. <Tur. *ögiur, jogiur*>

Ogierek, rka, lm. **rki** p. **Ogier**.

Ogiernia, i, lm. e *zakład stadników do rozplodu*. <Od **Ogier**>

× **Ogierowicz, a**, lm. e *zart. ogier*: Podnosząc nogę, pan O. z całej siły wilka grzmotnie. Tremb. <Od **Ogier**>

Ogierowy przym. od **Ogier**. L.

Ogięcie, a, Obgięcie l. btm., czynność cz. **Ogiąć**. 2. × O., lm. a = a) *to, co zgięto naokoło, rąbek*. b) *to, czym ś. co ogina, np. blacha, którą co okryto dokoła*. <O + **Ogięcie**>

Ogięcie się, a ś., btm., czynność cz. **Ogiąć ś.**

Oginać, a, ał i O. ś. p. **Ogiąć**.

Oginanie, a, btm., czynność cz. **Oginać**.

Oginanie się, a ś., btm., czynność cz. **Oginać ś.**

[**Ogiń, gnia**, lm. **gnie**] p. **Ogień**.

Ogipsować, uje, ował *otynkować, omazać gipsem, obłożyć gipsem*: O. ściany, sufit. W jednym klasztorze niepokąźnym, nieogipsowanym; nowomodnie odziano bohatera naszego w sukienki. Korz. O. złamaną nogę. <O + **Gipsować**>

Ogipsowanie, a, btm., czynność cz. **Ogipsować**.

Ogirlandować, uje, ował *otoczyć, opasać, okolić girlandą a. jakby girlandą, wwieńczyć*. O. ś. *otoczyć ś., okolić ś. girlandą a. jakby girlandą, wwieńczyć ś.*: Jaru grzywy grzywą ś. ludzi ogirlandowały. Słow. <O + **Girlandować**>

Ogirlandowanie, a, btm., czynność cz. **Ogirlandować**.

Ogirlandowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Ogirlandować ś.**

Ogląd, edu, lm. **edy** l. × O. *obejrzenie, opatrzenie czego wokoło, przejrzenie, przegląd, rewizja*: Po dojrzałym oglądzie pochwalił. 2. × O. p. **Wzgląd**: Bez oględu na przyszłość. 3. w lm. p. **Oględziny**. <O + **GLĘD**>

× **Oglądacz, a**, lm. e l. *ten, co ogląda*. Głosy w. XV. 2. p. **Obducent**. <Od **Oglądać**>

Oglądać, a, ał I. † O. dok. *ujrzeć, zobaczyć*: Skoro go dziewczka królewska oglądała... Kochan. Kto wie, jeśli go potem na wieki oglądasz. Kochan. (= *kiedykolwiek ujrzysz*). Robotne pszczoły w ulu szemrzą, kiedy wodza nowego oglądały. Kochan. Tedy i mnie ta jedna pociecha nie minie, że ognie ich oglądam i dym po Buksynie. Tw. (= *ujrzeć*). Zdrow ś. wróci do nas i oglądają go oczy twoje. Wuj. Błogosławieni czystego serca, albowiem oni Boga oglądają. Wuj. Wasza Królewska Miłość wkrótce to oglądasz. Rej. Co gdy uczynisz, wiele skrytych rzeczy poznasz i sam siebie oglądasz. Orzech. Pójdę a oglądam go pierwej, niżli umrę. Skar. Oglądasz niezadługo, że ś. zawiniemy nietylko tam, i dalej do Litwy będziemy. Piel. 2. nied. i O. ś. p. **Obejrzyć**. <O † Gładać>

Oglądanie, a, btm., czynność cz. **Oglądać**: O. krajów, miast cudzoziemskich pożyteczne. Troc. Na pokazanie od kupca, szykarza, na skosztowanie, na O. rzecz jaka dana. Kn. (= *na próbę, na próbkę*). Do oglądania, do ujrzania co odłożyć. Kn. (= *do zobaczenia ś., do spotkania ś.*). † Wziąć co na O. Kn.

Oglądanie się, a ś., btm., czynność cz. **Oglądać ś.**
× Oglądnać, nie, nał i **× O. ś. p. Obejrzyć**: Oglądniejszy ś. żona Lotowa, obróciła ś. w słupek solny. Leop. Obróciła ś. w słupek solny, iż ś. oglądnęła nad rozkazanie. Biel. M. Żona Lotowa, gdy ś. jest oglądnęła za ś., obróciła ś. jest w słupek soli. B. Sz. Poszedłem bliżej trochę O. ową tak zachwalaną mi szlachte oszmańską. Kaczk. [Ja z konika nie zsiadę, aż swą Kasię oglądnę]. Kiedy ś. dzisiaj po tej ziemi oglądnę, to żeby też jedna opinia, jedna nauka stała na tym punkcie, na którym stała, kiedyś był pacholciem... Kaczk. <O † Głądnać>

× Oglądnięcie, a, btm., czynność cz. **Oglądnać**.
× Oglądnięcie się, a ś., btm., czynność cz. **Oglądnać ś.**

† **Oglądować, uje, ował** i † **O. ś. p. Obejrzyć**: Kiedy tak hetman mury oglądował... P. Koch.

† **Oglądowanie, a**, btm., czynność cz. **Oglądować, oglądanie**.

† **Oglądowanie się, a ś., btm.**, czynność cz. **Oglądować ś., oglądanie ś.**

† **Oglądywać, uje, ywał** i † **O. ś. p. Obejrzyć**: Skanderbeg, włożywszy delję na pancerz, jechał miasta O. Baz. Oglądam *vel* oglądywam albo oglądywać jadę, idę miasta, kraje. Kn.

† **Oglądywanie, a**, btm., czynność cz. **Oglądywać**: Aby stajnia jako najbliższej oka pańskiego zbudowana była dla częstego koni oglądywania i nawiedzania. Dor.

† **Oglądywanie się, a ś., btm.**, czynność cz. **Oglądywać ś.**

× Oględacz, a, lm. e ten, który ma na co baczność, uwagę, obserwator: O. świata, rzeczy ziemskich, niebieskich. <Od Oględać>

† **Oględać, a, ał** i † **O. ś. p. Obejrzyć**: Chcąc cudze ziemie O., wezbrał ś. do Włoch. L. Boże, nie dasz świętemu twemu obejrzyć na sobie skazania. Leop. (oględać. Leop.). Przyzwał jest niebo z wirzchu i ziemię O. lud swój. Ps. puł. <O † Głędać>

† **Oględanie, a**, btm., czynność cz. **Oględać**.

† **Oględanie się, a ś., btm.**, czynność cz. **Oględać ś.**

† **Oględnąć, nie, nał** i † **O. ś. p. Obejrzyć**: Oględnął ś. zasię, a ujrział go. Bud. <O † Głędnąć, GŁĘD>

Oględne, ego, btm. zapłata za *ogłędziny, widzowe*: Widzowego, oględnego więcej nie ma być brano, tylko według tego opisu. St. lit. <Od Oględny>

Oględnie przys. od Oględny.

† **Oględnięcie, a**, btm., czynność cz. **Oględnąć, obejrzenie**.

† **Oględnięcie się, a ś., btm.**, czynność cz. **Oględnąć ś., obejrzenie ś.**

[**Oględnik, ka, lm. cy**] *swat, towarzyszący kawalerowi na oględach*. <O † *Głędnik, GŁĘD>

Oględność, i, btm. rz. od **Oględny**: Najidealniejsze zboczenia traktowane tu są z pełną taktą oględnością. Ziem.

Oględny I. † O. *mogący być obejrzanym, do oglądania, widziany*. 2. *oglądający ś. na okoliczności, osoby, aby nie zrobić a. nie powiedzieć czegoś takiego, czego by ś. potem żałował, baczny, przeczony, ostrożny, uważny, opatrny*: O. na przyszłość. O. w wyborze, w wypowiedzeniu swojego zdania. Litwin rozsądny i O. Pol. Rej szedł śmiało a na oślepie, gdzie drudzy oględniejsi nogi stawić nie śmieli. Krasz. <O † GŁĘD>

† **Oględować, uje, ował** i † **O. ś. p. Obejrzyć**: Oględował galerię i wszystkie armaty. Paszk. Oględowali fontanę, wśród placu uczynioną. Warg. Oględuje twarz swą w zwierciadle, a oglądawszy ś., odszedł i wnet zobaczył, jaki był. Leop. Chrystus sam oględował grosz i napis na nim i twarz cesarską. Klon. Doktorowie lekarsey każdego roku O. mają apteki. Vol. Metellus pod jednym zamkiem miejsca oględował ku szturmowi. Rej. Wieku swego całego na to nie żalowali, ani ś. na prace żadne nie oględowali. Warg. Oględuje ś., gdzieby co było, żeby jego kałdun uspokoiło. Pśń. Na to kto ś. nie oględuje, mało co ma rozumu. Górs. J. <O † GŁĘD>

† **Oględowanie, a**, btm., czynność cz. **Oględować, oglądanie**: Kiedy o czyich leciech wątpią, tam O. ciała miejsce ma. Sz. (= *ogłędziny*). O. miast cudzoziemskich. Kn.

† **Oględowanie się, a ś., btm.**, czynność cz. **Oględować ś., oglądanie ś.**

Oględownik, ka, lm. cy I. † O. *ogłędacz*: O., przepatrownik, wywiadownik, speculator. Mącz. 2. **× O. p. Obducent**. <O † GŁĘD>

× Oględy, ów, blp. I. p. Oględziny: Tędy i owędy na przezierki i O. Kon. Oktawjusz na O. szyku w łódce ś. od swoich oddalił. Chr. Nie idą do kościoła tylko na rozmowy i O. Alb. Siedząc doma, nie chodząc w O., możesz zwiedzić wszystkie kąty wszędy. Biel. M. Wszedłszy bez wiadomości rodziców w O. do Sychem, panieństwa pozbyła. Damb. Poruczać miejsca na O. Rej. 2. [O.] *zaręczyny*: A ja, bracia, gdy byłem w O., kiedyś zmaśniał za niego dziewczynę... Zm. <O † 2. Głędy>

† **Oględywać, a, ał** i † **O. ś. p. Obejrzyć**: Oglądam *vel* oglądywam albo O. jadę, idę miasta, kraje. Kn. Podź i ty s nimi do Egiptu, oględując, jako im ta droga ciężka. Op. Mysł w prawdzie ś. oględywa. Birk. (= *przeogląda ś.*). <O † Głędywać>

† **Oględywanie, a**, btm., czynność cz. **Oględywać, oglądanie**.

† **Oględywanie się, a ś., btm.**, czynność cz. **Oględywać ś.**

† **Oględziny** przym. od **Oględziny**: O. podarunek. Troc. Oględzinni goście. Troc. <Od Oględziny>

Ogłędziny, in, bhp., × **Ogłędy**, [Głędy] 1. *ogłędanie, obejrzenie, rewizja, wizja*: W O. jechać = dla obaczenia. Dudz. O. pośmierne p. **Obdukeja**. Wyprowadzenie wizji czyli ogłędzin ciała ludzi zabitych. Perz. O. przy poborze wojskowym = *superrewizja*. 2. × O. p. **Odowiedziny**: Zaprowadził go na O. do swej oblubienicy. L. 3. [O., **Opatry, Przeglądy**] *pierwsza wizyta konkurenta u panny*: Kawałeczek jeździ w różne parafje na O., zanim upatrzy najbogatszą pannę. < O + *Głędziny, GLED >

[**Ogłonać, nie, nął i O. ś.**] = **Obejrzyć i Obejrzyć ś.** < Zam. **Ogłodać** >

[**Ogłonięcie, a, bhm.**] czynność cz. **Ogłonać, obejrzenie**.

[**Ogłonięcie się, a ś., bhm.**] czynność cz. **Ogłonać ś., obejrzenie ś.**

† **Ogłabiać, a, ał p. Ogłobić.**

† **Ogłabianie, a, bhm., czynność cz. Ogłabiać.**

Ogłada, y, bhm. *gładkość, polor, otarcie ś. między ludźmi, cywilizacja, okrzescanie, wykształcenie, wyrobienie*: O. towarzyska. Nabrać ogłady. < O + Głada, GŁ(AD) >

Ogładnia, i, lm. e bot. (pyrostria) roś. < O + GŁ(AD) >

Ogładnik, a, lm. i rzem. *hebel do ostatecznego ogładzania drzewa*. < Od **Ogładzać** >

1. **Ogładzać, a, ał i O. ś. p. Ogłodzić.**

2. **Ogładzać, a, ał i O. ś. p. Ogłodzić.**

1. **Ogładzanie, a, bhm., czynność cz. 1. Ogładzać.**

2. **Ogładzanie, a, bhm., czynność cz. 2. Ogładzać.**

1. **Ogładzanie się, a ś., bhm., czynność cz. 1. Ogładzać ś.**

2. **Ogładzanie się, a ś., bhm., czynność cz. 2. Ogładzać ś.**

Ogładzenie, a, bhm., czynność cz. Ogładzić.

Ogładzenie się, a ś., bhm., czynność cz. Ogładzić ś.

Ogładzić, i, il, nied. **Ogładzać** 1. *po wierzchu a. wokół pogładzić, wygładzić, wypolerować; oszlifować*. Przen.: Złe obyczaje w enotę ogładzone mijają. L. 2. przen.: O. kogo = *wypolerować, wyćwiczyć, okrzesać, oświecić, pozbawić szorstkości, grubiaństwa, ucivilizować*. O. ś. 1. *stać ś. gładkim po wierzchu a. dokoła, wygładzić ś.* 2. *przen. nabrać ogłady, poloru, wypolerować ś.; otrzeć ś., przetrzeć ś. między ludźmi; ucivilizować ś., wyrobić ś., wykształcić ś., okrzesać ś.* < O + Gładzić >

Ogładzono przys. od **Ogładzać**: Wyglądał tak O., tak grzecznie. Krasz.

Ogładzony 1. *który ogładzono*. 2. *pełen ogłady, okrzescany, ucivilizowany, otarty między ludźmi*. 3. [O.] *wykastrowany*: Wieprzek O.

× **Ogłaskacz, a**, lm. e, × **Ogłaskiwacz** *ten, co ogłaskuje zwierzęta, pogromca, uskraniacz, uskraniiciel, ukrociciel*. L. < Od **Ogłaskać** >

Ogłaskać, ska a. *szcze, skał*, nied. **Ogłaskiwac** 1. *ogłaskać, ulagodzić, obłaskawić, oswoić, ukroczyć, uskronić, usmierzyć*: O. ptaka, bestję. Tak jako ogłaskane w klatce wiek spokojny żyją zwierze, surowość dawną porzuciły. Bardz. Żyją na pustyniach między lwami i tygrysami, których ogłaskiwają. Bardz. Postrzelili jelenia ogłaskanego. Otw. (= *taskawego*). 2. *przen. kogo = ulobruchać, uspokoić, ulagodzić, zreflektować, zmitygować, utemperować*: O. rozjuszone pospółstwo. Troc. O. ś. *oswoić ś., ulagodzić ś., obłaskawić ś., pozbyć ś. srogości, pohamować ś., opamiętać ś. w gniewie, zreflektować ś., umitygować ś., utemperować ś.* Kn. < O + Głaskać >

Ogłaskanie, a, bhm., czynność cz. **Ogłaskać**: Z ogłaskaniem dzikości jarzmo niewolnicze wespół przynieśli. Nar.

Ogłaskanie się, a ś., bhm., czynność cz. Ogłaskać ś.

× **Ogłaskiwacz, a**, lm. e p. **Ogłaskacz**. < Od **Ogłaskiwac** >

Ogłaskiwac, iwa a. *uje, iwał i O. ś. p. Ogłaskać.*

Ogłaskiwanie, a, bhm., czynność cz. **Ogłaskiwac.**

Ogłaskiwanie się, a ś., bhm., czynność cz. Ogłaskiwac ś.

Ogłaszać, a, ał i O. ś. p. Ogłosić.

Ogłaszanie, a, bhm., czynność cz. **Ogłaszać.**

Ogłaszanie się, a ś., bhm., czynność cz. Ogłaszać ś.

[**Ogłasza, i**, lm. i] p. **Ogłoska**. < Od **Ogłaszać** >

Ogławiać, a, ał p. Ogłowić.

Ogławianie, a, bhm., czynność cz. **Ogławiać.**

[**Ogławka, i**, lm. i] p. **Ograzka**. < Zam. **Ograzka** >

Ogłabiec, eje, ał stać ś. podobnym do głaba: A nie pójdziesz to jeść? Do ena ci kartofle ogłabieją. Kon. (= *zdebieja*). < O + Głabiec >

Ogłabienie, a, bhm., czynność cz. **Ogłabiec.**

[**Ogłobić, i, il**], † **Ogłobić**, nied. † **Ogłabiać obić kłimami, umocnić, zacieścić, obetkać dokoła; oprawić, nabić na trzonek (np. motylkę)**: Ogłobienie trzosi, które się obruszało. < O + Głobić >

[**Ogłobienie, a**, bhm.], † **Ogłobienie** czynność cz. **Ogłobić.**

× **Ogłodać, a**, lm. e *ten, co ogłodywa*.

† **Ogłodać, da a. dze, dał**, [Ogłodać], nied.

† **Ogłodywać, † Ogłodawać oszemlać, ogryźć, objeść, obskubać zębami**: Ogłodane jego niedojadki. Pot. Grodza ogłodał i popsował leśny zwierz. K.G. Gdzie dziś wasz kościół stoi, tam pies kości ogłodzi. Pot. Wiedząc, że ja po koledzie chodzę, mięso strawię i kości ogłodzę. Biel. M. Koza drzewko ogłodała. Przen.: † **Łeb O. = zawrócić głowę**: Twój ci grzech będzie, gospodze, gdyé mu ta rzecz łeb ogłodzi. Rej. † **O. ś. obetrzeć ś., wytrzeć ś., wyrobić ś. z wierzchu, zdyszelować ś., oszemlać ś.**: Żelazo, jeżeli ś. nim co robi, ogłodzi ś., a jeżeli próżno leży, rdza je kazi. Bud. B. < O + Głodać >

† **Ogłodanie, a**, bhm., czynność cz. **Ogłodać.**

† **Ogłodanie się, a ś., bhm., czynność cz. Ogłodać ś.**

† **Ogłodawać, a, ał i † O. ś. p. Ogłodać**: Ogryzam, ogłodawam, objadam. Mącz.

† **Ogłodawanie, a**, bhm., czynność cz. **Ogłodawać.**

† **Ogłodawanie się, a ś., bhm., czynność cz. Ogłodawać ś.**

† **Ogłodniały** *który ogłodniał, zgłodniały*: Ogłodniałym chleb dawa. Ryb.

× **Ogłodnieć, eje, ał zgłodnieć, ogłodzić ś., nabawić ś. a. zostać nabawionym głodu**. < O + Głodnieć >

× **Ogłodnienie, a**, bhm., czynność cz. **Ogłodnieć.**

† **Ogłodywać, a, ał i † O. ś. p. Ogłodać.**

† **Ogłodywanie, a**, bhm., czynność cz. **Ogłodywać.**

† **Ogłodywanie się, a ś., bhm., czynność cz. Ogłodywać ś.**

Ogłodzenie, a, bhm. 1. *czynność cz. Ogłodzić*. 2. *głód, kłeska głodowa*: W czasie drożyzny i ogłodzenia kazał wyprzedawać zboże swoje uboższym. Koss. System brania fortecy przez O. Orzesz.

Ogłodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ogłodzić ś.**

Ogłodzić, i, il, nied. Ogładzać nabawić głodu, przysparzyć o głód; zniekać, wynędzić, zmorzyć, wycieńczyć głodem: Rolnictwo żywi, inne sztuki ogładzają. L. O. miasto. Kiedy Rawskie obrodzi, całą Polskę ogłodzi. Prz. Żboża mamy dosyć, psy nas nie ogłodzą, że po jarzynach a. po życie pochodzą. Mick. **O. s. l. nabawić ś. głodu, zgłodnieć; zniekać ś., wynędzić ś., wycieńczyć ś. głodem:** Ruszył ś. król z Newla, bo ś. też tam był ogłodził. Biel. M. **2.** × O. ś. przen. **ogolocić ś., wyzucić ś., pozbawić ś.:** Rzekłbyś, pod grubym niebem iż ś. rodził Beotów, tak ś. w rozsądek ogłodził. Nagur. <O + Głodzić>

× **Ogłos, u, lm. y głos ogólny, powszechny, hałas = rozgłos, krzyk, gadanie, wrzawa = sensacja, fama, reklama; hasło:** Ogłosu siła, a rzeczy mało. Prz. Ledwie żyję na ten O., gdy mię wzianką przerazi Hektorowe imię. Chr. Spisek pod ogłosem przywrócenia dawnej wolności. L. Na ten O. wszyscy wstali. Sł. wil. <O + Głos>

× **Ogłosiciel, a, lm. e ten, co ogłasza a. ogłosił, zwiastun, głosiciel:** Homer zapewne nie był pierwszym ogłosicielem wojny Trojańskiej. Gol. <Od Ogłosić>

× **Ogłosicielka, i, lm. i** forma ż. od **Ogłosiciel.**

Ogłosić, i, il, nied. Ogłaszać, [Ogłoszować] l. podać do ogólnej wiadomości, opublikować, obwieścić; opowiedzieć, rozgłosić: O. co w gazetach = podać do gazet, zrobić ogłoszenie. O. co przez plakaty a. plakatami. O. dzieło = wydać, puścić w świat, wydrukować. O. co drukiem. O. kogo królem = obwołać, okrzyknąć, proklamować. Wielki mistrz ogłasza krucjatę. Mick. Ogłosić stan oblężenia. Flaminius na igrzyskach istmickich ogłosił niepodległość miast greckich. Lel. O. amnestję. Bóg Ocice rozstawił Syna i ogłosił, że jest Bogiem prawdziwym. Salin. Konsulami ogłoszeni są Tuljusz i Antonjusz. Pileh. Twoja chwala będzie słynąć na wieki, ogłoszona wszędzie. Tw. (= rozniesiona). O. kogo niedobrze. Troc (= osławić). O. kogo za heretyka. Troc. Dzwony śmierci JMei Pana N. ogłosiły. Troc. **2.** [O. kogo o czym] = zawiadomić, zawiadomić. **3.** † O. napętnić głosem: Brzegi zielone ogłaszał skargami. Zebr. **4.** myśl. [o psie] dać znać głosem (szczękanieniem) o wytropieniu zwierzyzny. **O. ś. l. miarować ś. czym publicznie, podać ś. za kogo:** O. ś. królem. Ogłaszali ś. naprawcami smaku. **2.** podać wiadomość o sobie zapomocą obwieszeń, gazet: Kupiec ogłasza ś. ze swemi towarami. **3.** dać znać o sobie, opowiedzieć ś., zameldować ś., zanonować ś.: A więc nie było co robić, jeno ś. ojeu O. i iść do chaty. Kaczak. **4.** † Ogłaszać ś. = chępić ś., chubić ś.: Taey, co ś. umyślnie z twe-mi ogłaszają pieniędzmi. Troc. **5.** † O. ś. rozejść ś., roznieść ś.: Ogłosiła ś. nowina. Troc. **6.** [O. ś.] p. **Głosić.** <O + Głosić>

Ogłoska, i, lm. i l. [O., Ogłoszka, Ogłaszką] zapowiedź: Nie będę ci wierzyć, aż będzie O. **2.** [O.] wieść, wiadomość, pogłoska: Król zażywał wszystkiego, żeby pomknąć ś. tylko chcieli choć pod Konstantynów Stary dla postrachu nieprzyjacielskiego i ogłoski, że i król i szlachta i wojska wszystkie następują. Szaj. **3.** † O. niesława, zła opinja, osława. <O + Głoska, GŁO(S)>

Ogłoszenie, a l. blm., czynność cz. **Ogłosić. 2.** lm. a obwieszenie, proklamacja; tekst zawierający obwieszczenie, zawiadomienie publiczne, anons, insert; pismo ogłaszające, jak klepsydra, plakata i t. p.: Porobił ogłoszenia na rogach ulic. Zrobić O.

w gazetach. W redakcjach gazet przyjmują ogłoszenia. Porozlepiać ogłoszenia.

Ogłoszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ogłosić ś.**

Ogłoszeniowy przym. od **Ogłoszenie:** Słup O. Wydział O.

[**Ogłoszka, i, lm. i**] p. **Ogłoska:** Żenich daje na ogłoszki. <O + GŁO(S)>

[**Ogłoszować, uje, ował i O. ś.**] p. **Ogłosić.** <O + GŁO(S)>

[**Ogłoszowanie, a, blm.**] czynność cz. **Ogłoszować, ogłaszać.**

[**Ogłoszowanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Ogłoszować ś.**

† **Ogłosny** wydający głos, brzmiający, głosny, ogłaszający, alcustyczny: Była królewska wieża z ogłosnemi mury, gdzie był, jak o tym sława, złotą lutnią, złożył syn Latony, stąd jej dźwięk w kamieniu ś. był wdroył. Zebr. <O + Głosny>

† **Ogłowia, i, lm. e p. Ogłówek:** Ogłowia a uszdą czeluść ich zewrzy. Leop. Jedno nie bądź jako nieme a bydlę nierozumne, bo tych usta powściągną ogłowia albo też uszdą. Sekl. Ku rychlejszemu ogłaskaniu płohego konia, trzeba, iżby wiązany był dwiema moenemi uździenicami a ogłowiami rzemiennymi. Trzye. <O + GŁOW>

Ogłowiać, a, ał p. Ogłowić.

Ogłowianie, a, blm., czynność cz. **Ogłowiać.**

[**Ogłowica, y, lm. e, Ogłowka**] uździenica, uszda. <O + GŁOW>

Ogłowić, i, il, nied. Ogłowiać, Ogławiać leśn. roślinie, na pniu stojącej, w pewnej wysokości od ziemi wierzchołek: czyli koronę odrębać, odpilować, oderwać. Sł. wil. <O + Głowić, GŁOW>

Ogłowie, a, lm. a l. anat. opona ścięgna pokrwyjąca czaszkę; czepiec ścięgniasty, tibia na ścięgaczowa, teczapka ścięgniasta, tjamułka rozcięgniasta, × nagłowie, × nagłowek (galea aponeurotica). **2.** [O.] lek. część błony płodowej pokrwyjąca niekiedy głowę noworodka, czepiec (vitta). <O + GŁOW>

Ogłowienie, a, blm., czynność cz. **Ogłowić.**

Ogłowiony l. (o drzewie) który ogłowiono: Wiosenne pędy z ogłowionej wierzy. Kon. **2.** pochodzący z koron drzew ogłowionych: Drzewo opalone ogłowione. Sł. wil.

Ogłódek, dka, lm. dki zool. (seolytus) chrząszcz czteroczonkowy z rodziny drwalnikowatych. <?>

Ogłówek, owia m., a owi ż., † Ogłowia gatunek uszdy na całą głowę zwierzęcia: O. a. uździenica ma być żrzebcowi na głowę wdżiana. Trzye. Złodziejstwo... gdy kto oklep ogłowia i łyczaną brodnją łowi żrzebki. Klon. Bież koniowi, O. osłowi, a różga na grzbiecie niemądrych. Leop. Zdr. **Ogłowka.** <O + GŁOW>

Ogłowka, i, lm. i l. p. Ogłówek: Wsiadał na osła jak najchudszeo, ogłowki miasto uszdy używał. Skar. Ogłowkę włożyć. L. **2.** [O.] p. **Ogłowica.** <Zdr. od Ogłówek>

× **Ogłuch, u, blm. ogłuszenie, ogłuchnienie, głuchota:** Każda ogłuszona, padszy, w polu leży, aż ś. potem z ogłuchu drzące ocuć. Przyb. <O + GŁU(CH)>

Ogłuchły, [Ogłuchnięty] który ogłuchł; głuchy, pogrążony w ciszy: Blade dni wlekły ś. przez pustę, ogłuchłe pola. Reym. <Od Ogłuchnąć>

Ogłuchnąć, chnie, chnął a. chl, × Ogłuszyć stać ś. głuchym, stracić słuch, † olchnąć, † olknać, † oklnąć. <O + Głuchnąć>

Ogłuchnienie, a, blm. p. **Ogłuchnięcie**.
Ogłuchnięcie, a, blm., **Ogłuchnienie** czynność cz. **Ogłuchnąć**.

Ogłupiać, a, ał i O. ś. p. **Ogłupić**.
Ogłupiały który ogłupiał, odurzony; *głupi*: Człowiek z ogłupiałym uśmiechem na obrzękłych wargach. Orzesz. On jak jest w miłości zapamiętały, tak w przyjaźni O. Jak. W. Biedne psy, ogłupiały biegały pod gajem. Mick. <Od Ogłupieć>

Ogłupianie, a, blm., czynność cz. **Ogłupiać**.
Ogłupianie się, a ś., blm., czynność cz. **Ogłupiać** ś.

Ogłupić, i, il, nied. **Ogłupiać** kogo I. *pozbawić rozumu; zrobić głupim przez zły system nauczania a. przez niekudźkie obchodzenie ś., przytępić władze umysłowe*: Uwielbienie dla niej tak go ogłupilo, że nie robił sam przez ś. Krasz. Przystań wojować tym szaleństwem, tą bronią, którą mnie chceś O. Łoś. 2. [O.] *oszukiwać, obalamucić, otumaniać, wystawić na durnia*: Epidemja emigracyjna tysiące rodzin ogłupionych przetrzuciła za ocean. Kasz. O. ś. *ogłupić siebie*: Ja pójdę O. ś. do reszty. Zap. We fiaszce szukał pocieszenia, zalewał głowę i ogłupiał ś. do reszty. Jun. <O + Głupieć>

Ogłupieć, eje, ał I. *stać ś. głupim, stracić rozum, zgłupieć; stracić rozsądek, oszaleć, zwariować, sflakować, wściec ś., dostać bzika, zbziczec*: Czyście ogłupieli? (= *ogłupieli, poszaleli, powariowali, czy wam piątę klepkę w głowie brakuje*). 2. *zdumieć ś., zgłupieć, osłupieć, stanąć jak wryty*: Ogłupiał na te słowa. <O + Głupieć>

Ogłupienie, a, blm. I. czynność cz. **Ogłupić**. 2. czynność cz. **Ogłupieć**. 3. wet. p. **Wartogłów**.
Ogłupienie się, a ś., blm., czynność cz. **Ogłupieć** ś.

Ogłuszać, a, ał p. **Ogłuszyć**.
Ogłuszająco przys. w sposób ogłuszający, ogłuszając: Wróble O. zaświegotały pod oknami. Orzesz.

Ogłuszanie, a, blm., czynność cz. **Ogłuszać**.
Ogłuszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ogłuszać** ś.

× **Ogłuszać**, eje, ał p. **Ogłuchnąć**. <O + Głuszać>

Ogłuszenie, a, blm. I. × O. czynność cz. **Ogłuszać**. 2. czynność cz. **Ogłuszyć**.

Ogłuszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ogłuszać** ś.

Ogłuszyć, y, yl, nied. **Ogłuszać** I. *pozbawić słuchu, nie dozwolić usłyszeć*: Stuk maszyn z czasem ogłusza zupełnie niektórych robotników. Krzyk tłumu tak nas ogłuszał, że nie mogliśmy ś. wzajemnie rozmówić. Był między nimi człowiek od czarta ogłuszony i oniemiomy. Rej. Przen.: *napelnić hałasem ogłuszającym*: Gromy, dżdże, wiatry spolem ś. mieszały z ludzkimi głosy i świat ogłuszały. P. Koch. Srogim hałasem powietrze ogłuszały. Troc. 2. *pozbawić kogo czucia, przytomności, odwrzyć, odwręcić*: Rzeźnik przed zarznięciem wołu ogłusza go uderzeniem obucha. W łeb wilka kijem ogłuszono. Troc. Cios ten niespodziany ogłuszył go do tego stopnia, że nie był w stanie myśli zebrać. O. ś. *odwrzyć ś.*: Ogłuszać ś. trunkiem, by o swej biedzie zapomnieć. <O + Głuszyć>

Ogmatwać, a, ał *opłatać, usidlić*: Żenią ś. najczęściej z lada kuglarką, co ich zęczenie O. umie. Krasz. <O + Gmatwać>

Ogmatwanie, a, blm., czynność cz. **Ogmatwać**.

Ognać, a, ał, nied. **Oganiać** p. **Obeгнаć**: Trzeci w polu orał a. grządkę oganiał w ogrodzie. Kaezk. Ogania proso, groch. Troc. Oganiać chorego od much. Troc. Olgierd, po trzykroć oganiając mury Moskwy, ani razu do niej nie wjeżdżał. Lel. Pies stary już dobrze oganiać nie może. Kaezk. Rotmistrze, oganiając pułki, świecili polerowanymi blachami Sienk. [Sam Pan Jezus ognał sirotkę]. Nią (kitka) zdała ś. oganiać główki niemowlęce od złotego motylów deszczu. Mick. Kazimierz posłów do Jerzego wyprawia, którzyby go ze złego rozumienia ognali. Błaż. (= *oczyścili*). Czterykroć miesiąc w pełnym swiat był ognał kole. Zebr. Naszczepił winnicę i ognał ją płotem. Leop. (= *obwiódł*). Ognały trzcinaми drze ś. Numik do morza z rzeźnemi wodami. Zebr. (= *okryty*). Występek ten O. mógł i ochylić słowy. Zebr. (= *obronić*). Pan, aby gębę jego ognał, a dopieroż złą, suknią z grzbietu przeda, ażeby ten gębaty grzech sławy mu nie ujął. L. (= *ażeby mu gębę zatkać*). O. ś. częś. **Oganiać** ś. *opędzić ś., nie dać ś.*, Podobno ś. tam przed nim jakoś ognali. Kaezk. [O. ś. przed natarczymą bab napaścią]. Nie mamy ś. poganinowi czym O. Star. Starosta nie mógł ś. zbójcom O. Biel. M. Kartago musi ś. wzrastającym królom Numidów oganiać. Lel. <O + Gnać>

Ognajać, a, ał p. **Ognoić**. <O + *Gnajać, od Gnoić>

Ognajanie, a, blm., czynność cz. **Ognajać**.

Ognanie, a, blm., czynność cz. **Ognać**.

Ognanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ognać** ś.

[**Ognaryja**, i, lm. e] p. **Ordynarja**.

× **Ognian**, u, lm. y *ognik, ogień, płomień*: A mnie obłok, jak O. błękitny, podnosił. Słow. <Now. z Ogień>

Ogniać, a, ał p. **Ognieść**. <O + *Gniatać, od Gnieś>

Ogniatanie, a, blm., czynność cz. **Ogniać**.

× **Ognica**, y, lm. e I. *czarownica, żeński duch ognia, bogini ognia*: Są na sztylety i na błyskawice zaklęte duchy: wietrzne a. też ognice. Słow. 2. bot. p. **Bodziszek**. <Od Ogień>

Ognicha, y, lm. y bot. p. **Rzodkiew**. Por. **Ognisko** pod 7. Zdr. [**Ogniszczka**].

Ognicie, a, blm., czynność cz. I. **Ognić**.

Ogniczek, czka, lm. czki I. [O.] p. **Ogień**: Na hali O. ś. pali. 2. zool. = a) p. **Raniuszek**: Tylko gdzieś koło czuba buja ś. uczepiony do liści malusienki, zwiny O., tatrzański koliber. Matl. b) p. **Jelonek**. <Od Ognik>

I. **Ognić**, ije, il, **Obgnić** *zgnieć dookoła a. po wierzchu*: Tym sposobem łożysko samo ognije, a potym, tak ogniwszy, odpłynie. Spiez. <O + Gnić>

2. **Ognić**, i, il I. × O. *palić ogień, rozniecać ogień*. Nieos.: W piecu pięknie ogni. Sł. wil. (= *pali ś.*). 2. [O.] *zaogniać, jątrzyć*: Bolesz mów: Idę w oko, będę je O. i męczyć, aż zaślepnie. O. ś. *palać, gorzeć, żarzyć ś.; jątrzyć ś.*: Nie przdeż to będzie, aż ś. to wszystko stanie, eo w poety ognio ś. słowie. Słow. Rana ogni ś. <Od Ogień>

Ogniecenie, a, blm., czynność cz. **Ognieść**.

Ognienie, a, blm., czynność cz. 2. **Ognić**.

Ognienie się, a ś., blm., czynność cz. **Ognić** ś.

[**Ognie pióra**, **ogniego pióra**, blm.] p. **Ogniopiór**.

Ognieść, **gniecie**, **gnioł**, **Obgnieść**, nied. **Ogniać**, **Obgniać** *odgnieść, ugnieść, pognieść wokoło*: [Noga mię boli; ognieto mię]. Tet. (= *trzewiki mi nogę odgnioły*). <O + Gnieść>

Ognieździć się, i ś., il ś., nied. **Ognieździć** ś. *osiąść w gnieździe, zalożyć gniazdo*: Pod ciemnym

cyprysu liściem ognieźdza ś. gołębia. Uj. <O + Gnieździć ś.>

Ognieźdzać się, a ś., ał ś. p. Ognieździć ś.

Ognieźdżanie się, a ś., blm., czynność cz. Ognieźdzać ś.

Ognieźdżenie się, a ś., blm., czynność cz. Ognieździć ś.

Ognik, a, lm. i l. p. Ogień: Błędny O. Przen.: Fałszywe ogniki biorą za żywe światło. Jabł. (= fałsz za prawdę). Mądrość świecka jest nakształt błędnego ognika. Mick. 2. *meteor ognisty, w kształcie smoków, dający ś. niekiedy widzieć wśród morza na masztach okrętowych, osobliwie po wielkich burzach, ogień Kastora i Poluksa, ojcień św. Elma.* 3. *ogień w każdej większej ranie, zapalenie, zapalenie:* O. w róży. 4. bot. = a) p. **Kapusta.** b) p. **Rzodkiew.** c) (crataegus pyracantha) *roś. z rodzaju głogu.* d) a. **Prosznik, Płaskogrzyb** (aecidium) *roś. z gromady grzybów, z rodziny rydzowatych.* 5. lek. = a) czerwony przyszczyk na skórze (strophulus). b) † O. *półpasie, pasówka* (zona ignea, zoster). Por. **Ogień.** c) † O. *zapalenie przyranne a. skórne.* d) [O.] p. **Ogniopiór.** <Od Ogień>

Ognikowy bot. przym. od Ognik: Pokolenie ognikowe tego rdzawnika. <Od Ognik>

Ognily 1. który ogień: Działy z mięsa ogniłe jak chędożyć. Syr. Rozmoczony z drzewa ogniłe skaruchy. Pot. 2. [O.] *leniwy, gnuśny:* Parobeczek coś O. <Od 1. Ognieć>

Ognio- chem. i. oznacza stan lub własność danej materji pod wpływem ognia: Ognioptylony = stopiony. Ogniotrwały. 2. × O. zamiast *piro-*: Ogniosiarzany (kwas) = *pyrosiarzany.* <Od Ogień>

× **Ognio bojnie przys. od Ognio bojny. L.**

× **Ognio bojny** *bojący ś. ognia.* <Ogień + BOJ>

× **Ognio bronny l. nie dopuszczający ognia. 2. p. Ogniotrwały:** Rzeczy, które chymiści nazywają ognio bronnemi, sądzą oni być niestopniestemi. Stasz. <Ogień + Bronny, BOR>

× **Ogniochron, u, lm. y bud. mur przegradzający sąsiednie dachy i nieco nad nie wzniesiony, dla przerwania ognia na wypadek pożaru, brandmur.** <Ogień + CHRON>

Ogniodajny, Ogniorodny, Ogniorody dający ogień, z którego ogień wydobył, skrzesać można. Chodk. K. <Ogień + *Dajny, DA>

× **Ogniofarbny p. Ognisty.** <Ogień + Farbny>

× **Ognio gory ogniem gorejący, cały w ogniu, ognisty, płomienisty:** Patrz, jak Bóg z nieba ognio gory groty na ziemię miece. Petr. <Ogień + *Gory, GOR>

Ognio grzywy mający ognistą grzywę: Ognio grzywe słońce. Pot. <Ogień + *Grzywy, od Grzywa>

× **Ognio jaw, u, lm. y zjawisko, widmo ognio we, duch płomienny:** Piekielne czary czynił i wskrzeszał z grobów ognio jawy. Słow. <Ogień + Jaw>

Ognio kruch, u, blm., Ognio krusz, Gorącokruch, Rozprach hut. *żelazo kruche na gorąco.* Łab. <Ogień + KRUCH>

Ognio krusz, u, blm. p. Ognio kruch: Ten gatunek żelaza, który ś. zimny bić daje, rozpalony zaś kruchy jest, nazwijmy O. Kluk.

Ognio krzewie, a, blm. krzaki ogniste: Stałem wpatrzony w złudny wid, jak ów przed ognio krzewiem. Zag. <Ogień + Krzewie>

× **Ognio kształty, † Ognio rojny, † Ognio wisty** mający kształt ognia, płomienisty, błyszczący ogniem,

zarzający ś., iskrzący ś. L. <Ogień + *Kształty, od Kształt>

Ogniomierz, a, lm. e fiz. przyrząd do mierzenia temperatur bardzo wysokich, pirometr. <Ogień + *Mierz, M(IAR)>

† **Ognio miotny p. Ognio miotny:** Ognio miotne maszyny wojenne (= × *ogniomioty*). Ognio miotne woły. Petr. <Ogień + MIOT/MOT>

× **Ognio miot, u, lm. y machina, miotająca ogień na nieprzyjaciela.** <Ogień + Miot>

× **Ognio miotny, † Ognio miotny miotający ogniem, wyrzucający ogień, wybuchający, zięjący, tchnący ogniem:** Góra ognio miotna = wulkan. <Ogień + MIOT/MOT>

Ognio mistrz, a, lm. e l. puszkarz, co działa wy celowuje. 2. fajerwerkarz, ten, co wyrabia sztuczne ognie, pirotechnik. 3. woj. pracownik zajęty w fabryce pocisków: Szef O. Podszef O. <Ogień + Mistrz>

Ognio mistrzostwo, a, blm. sztuka, rzemiosło ognio mistrza, pirotechnika: W tym czasie jednym z profesorów ognio mistrzostwa w szkole wojennej belgijskiej w Liège był Kazimierz Gordon. <Od Ognio mistrz>

Ognio mistrzowski przym. od Ognio mistrz, pirotechniczny: Materjały palne do granatów ognia greckiego i innych ognio mistrzowskich amunicji. <Od Ognio mistrz>

Ognio most, u, lm. y, Próg, Brycza hut. *murek w piecach płomiennych między paleniskiem a przestrzenią roboczą, pod sklepienie podchodzący.* Łab. <Ogień + Most>

× **Ognio moźny p. Ognio władny:** O. Wulkan Koch. J. <Ogień + Moźny>

× **Ognio nogi mający nogi ogniste.** Troc. <Ogień + *Nogi, od Noga>

× **Ognio noszy p. Ognio nośny:** O. wóz słoneczny. Otw. <Ogień + *Noszy, NIOS/NOS>

× **Ognio nośny, × Ognio noszy mający w sobie ogień, ognisty:** Ognio nośne czarne chmury. Nagł. <Ogień + Nośny>

× **Ognio palenie, a, blm. l. palenie w ogniu a. ogniem.** Krum. 2. *przen. bardzo silne zapalenie w ranie, rozognienie, zaognienie.* <Ogień + Palenie>

× **Ognio palny:** Broń ognio palna = *palna.* Niedawny wynalazek ognio palnej broni. Syr. <Ogień + Palny>

× **Ognio pary, × Ognio ziejny tchnący, oddychający, zięjący ogniem:** Ognio pary woły strzegły złoto runa. Otw. <Ogień + *Pary, od 1. Para>

Ognio piór, u, blm. lek. (crusta lacteatinea faciei) wysypka na głowie i twarzy częsta u niemowląt i dzieci drobnych; † ognik, [ognik], ognio piór, † ognio pióra, [ognie piór], × strup mleczny, × słodki strup, [pareh]. <Ogień + Piór, PIO(R)>

× **Ognio plynny, × Ognio plynny ogniem plynący:** Potok O. (= *ognisty*). <Ogień + Plynny>

Ognio rodny, Ognio rody l. p. Ognio dajny. 2. przez ogień utworzony, np. żużel w kuzni, lawa w wulkanie i t. d. <Ogień + Rodny>

Ognio rody p. Ognio dajny i Ognio rodny: Kruszce ognio rody, gdy na nie sztuczną chymik wleje wodę, zaraz ś. burza, a płomień obfity wnet wyda, że w nich był ogień ukryty. Nar. <Ogień + *Rody, od ROD>

† **Ognio rojny p. Ognio kształty.** Żebr. <Ogień + Rojny>

× **Ognio ród, odu, lm. ody ciało ognio rodne.** Żebr. <Ogień + Ród>

× **Ognioskładny** zawierający ogień w swym składzie. L. <Ogień + Składny>

× **Ognioskrzysty** iskrzący ś. ogniem: Żmija ognioskrzystą. Sł. wil. <Ogień + *Skrzysty, od Skra>

[**Ogniostrój**, ów, blp.] ogień sztuczne, fajerwerki. <Ogień + Strój>

× **Ogniostrzelny** strzelający, zięjący ogniem. L. <Ogień + *Strzelny, od Strzelać>

[**Ognioszczek**, czka, lm. czki] p. **Ogień**. <Z Ogień>

× **Ogniośląd**, u, lm. y śląd ognisty. Słow. <Ogień + Śląd>

Ogniotrwałość, i, blm. rz. od **Ogniotrwały**.

Ogniotrwały, × **Ogniobronny** niepalny, nie podający ś. działaniu ognia: Cegła, glina, glinka, kasa ogniotrwała. Naczynie ogniotrwałe. <Ogień + Trwały>

Ogniotrysk, u, lm. i fontanna zapalonych gazów wybuchających: Wkoło kaskady, bukiety, fontanny, wodotryski i la ronde. Krasz. <Ogień + *Trysk, od Tryskać>

Ogniove, ego, blm. oplata za ubezpieczenie od ognia, fajerkasa. <Od Ogniove>

† **Ogniowisty** p. **Ognioszczalty**: Ty, Boże, stwarzasz antoły, Twoje duchy a sługi Twoje, płomieniem ogniowistym. Gil. <Od Ogień>

Ogniowładca, y, lm. y, **Ogniowładca** ten, co włada ogniem, pan ognia, bożek ognia: Wulkan O. Koch. J. <Ogień + Władca>

Ogniowładny, × **Ognioomózny** władający ogniem: Wulkan O. <Ogień + Władny>

Ogniowładca, y, lm. y p. **Ogniowładca**.

× **Ogniownętrzny** mający ogień w wnętrzu, mający wewnątrz ogniste: Zagrzmiwały ogniownętrzne kłody, działa, armaty. Krasz. <Ogień + Wnętrzny>

Ogniowrózenie, a, lm. a wrózenie i obrzędy wrózenia z ognia. Sł. wil. <Ogień + Wrózenie>

Ogniowy i. a. † **Ogienny** przym. od **Ogień**: Blask O. Kleszcze ogniowe. Łab. Kaganiec O. Troc. Na gwałt O. bić w dzwony był zwyczaj. Tw. Huba ogniowa p. **Huba**. Porządki ogniowe. Ostr. Przyrządy ogniowe. Straż ogniowa. Kasa ogniowa. Sur. Towarzystwo ogniowe = towarzystwo ubezpieczeń, towarzystwo asekuracyjne. Nad Donem miewają choroby jakies, które my gorączkami i łożnicami zowiemy, a oni to zowią ogniową, bo człek w tej chorobie jak ogień gore. Paszk. Gorące gorączki w ustawicznych trzeciaczkach zowiemy ogniowami. Sien. Gorączka ustawiczna, łożna niemoc, którą też zowią ogniową. Spicz. Skrzynia ogniowa = kotlina u parowozów zastępująca palenisko. × Pompa ogniowa = machina parowa. Gór.: Robota ogniowa = rozsadzanie skał za pomocą ognia. Łab. 2. przez ogień utworzony, wskutek działania ognia powstały, plutoniczny, wulkaniczny: Pokłady ogniowe. 3. a. × **Ogniofarbny** ogniasty: Duch św. przybył w ogniowych dziwnych kształciech językowych. Groch. Złoto ogniową mocą w ogniową barwę bywa obracane. Urzęd. O. kolor. L. Barwa płomienisto-ogniowa. Syr. Lis ogniowej sierci. L. <Od Ogień>

× **Ognioziejny** p. **Ognioipary**. <Ogień + *Ziejny, od Ziać>

† **Ogniozwały** zwący jak ogień: O. piorun. Bardz. <Ogień + Zwały>

† **Ogniożywy** płonący a jednak żywy: Ogniożywa salamandra. Biel. <Ogień + Żywy>

Ogniówka, i, lm. i myśl. lis jaskrawo czerwony. <Od Ogniowy>

† **Ognipiora**, y, blm. lek. p. **Ognioipiór**.

Ognioipiór, u, blm. lek. p. **Ognioipiór**.

Ogniopeł, i, lm. e bot. (achimenes) roś. z rodziny ostrojowatych. <?>

† **Ogniseczko**, a, lm. a^p. **Ognisko**. Mur. <Od Ognisko>

Ognisko, a, lm. a, [**Ogniszczę**] i. [O.] p. **Ogień**: Bratowa przyszła ś. niby to ogniska zamówić (= niby o ogień prosić). 2. ogień rozpalony pod gołym niebem, stos ognia: O. obozowe. Przen.: Świeca w lichtarzu dopala ś. na dnie, ... w głębi tłumi ogniska. Mick. Jasność, jak śród brylantów na szatach noey O. Aldeboranu. Mick. Przen.: Cały tłum adwokatów i innych spekulantów tylko dlatego dał ś. wybierać do Wiednia, że tam u wielkiego ogniska miał nadzieję upiec swoją pieczeń. Rog. 3. **miejsce**, na którym rozkładają ogień: Ognisko kuchenne (= trzon kuchenny, komin). W sieni jest kuchnia i O., gdzie ś. jeść gotuje. Świt. Jak ostygnie ognisko, w mieszkzu zacnie świtać, żaden cię z twych przyjaciół nie zechce i witać. Jag. Przen.: Kot jeszcze na ognisku. Prz. (= jeszcze do tego daleko). O. u kotłów machin parowych = palenisko. 4. × O. **mieszkanie**, dom: Zapędził ś. wpadający nieprzyjaciel aż po O. Romuła. Stasz. 5. poet.: O. domowe = dom, w którym gromadzi ś. rodzina, dom rodzinny, strzecha rodzinna, siedziba rodzinna, gniazdo rodzinne, proggi rodzinne, penaty: Zgromadzili ś. nakoniec u domowego ogniska. Opuścić, porzucić O. domowe. Cześć dla ogniska domowego. 6. przen. **punkt zborny**, **środkowy**, **centrum**, **siedlisko**, **rozsadnik**, **źródło**, **gniazdo**: O. oświaty. Czasopismo to nie przestaje być głównym ogniskiem ruchu naukowego w zakresie filologii i językoznawstwa słowiańskiego. Kryń. W ogniskach cywilizacji słyszymy gwar ścierania ś. i równoważenia rachub egoistycznych. Święt. O. zarazy. Żądza pochwał, szlachetnej zawiści O., i przez jawne chwalebnych czynów widowisko zapala seree. Przyb. Przen.: Zestrzelmy myśli w jedno O. i w jedno O. duchy. Mick. Były w Rzymie głównie trzy ogniska, w których gromadziło ś. dość dobrane towarzystwo. Chm. 7. [O., **Pszczonóg**] **jakis chwast podobny do kwitnącego rzepaku**. Por. **Ognicha**. 8. × O. p. **Ognio**: Łańcuch w ogniska smalcowane okrągłe. Niem. Łańcuch takiejże roboty, ale ogniska mniejsze. Niem. 9. fiz. w optyce, **punkt**, w którym zbierają ś. promienie odbite od zwierciadła lub załamane przez soczewkę: Ogniska rzeczywiste posiadają zwierciadła wklęsłe i soczewki wklęsłe mają ogniska urojone. O. główne = punkt, gdzie ś. zbierają po odbiciu lub załamaniu promienie przybywające z odległości nieskończonej, a w przybliżeniu promienie słoneczne. P. **Główny**. 10. fot. **punkt**, w którym najostrej widac obraz na szybce matowej w kamerze fotograficznej: Nastawić O. (= wynaleźć taki punkt). 11. hut. = a) przy piecach płomiennych muflowych i innych, pod kotłem machin parowych i t. d., **miejsce**, gdzie na rusztach wkłada ś. lub zrucu paliwo, kotlina, palenisko, palisko. b) **piec płytki**, przestrzeń równoległościenna, niegłęboka, w której kruszce topią ś. a. rozpalają w bezpośrednim zetknięciu z węglem, przy przypływie wiatru z miechów, skrzynia: O. fryszerskie, kowalskie. O. katalońskie = O. dymarskie oplawkowe, 2 do 3 stóp głębokie, do wytapiania rud łatwootopliwych a bogatych, na oplawek. O. garowe a. parowe = O. do garowania czyli czyszczenia miedzi, płytkie, postaci nieckowatej, z miechami. O. komtejskie = O. zastosowane do pospiesznego fryszowania żelaza sposobem komtejskim (z Franche Comté). O. rafinowe do srebra

= O., w którym srebro topi ś. wśród popiołu z kości, płytkie, miskowate, podobne do ogniska garowego na miedz. 12. lek. p. **Gniazdo**: O. ropne, gruźlicze. 13. mat. jeden z pewnych punktów osobliwych w krzywych powierzchniach: O. elipsy, paraboli, hiperboli. O. kongruencji. W elipsie suma dwu promieni wodzących, łączących punkt elipsy z dwoma ogniskami, jest stała. Zdr. † **Ogniseczko**. <Od Ognień>

Ogniskować, uje, ował zbierać w jedno ognisko, skupiać, zgromadzać, zesrodkowywać, koncentrować: Nie Konrad, lecz ksiądz Piotr ogniskuje w sobie te dodatnie czynnosi, jakie ś. w dramacie dokonywają. Chm. **O. ś. zbierać ś. w jedno ognisko, skupiać ś., zgromadzać ś., zesrodkowywać ś., koncentrować ś.**: Człowieczeństwo ogniskuje ś. w narodzie, w rodzinie, a wreszcie w człowieku. <Od Ognisko>

Ogniskowanie, a, blm., czynność cz. Ogniskować.

Ogniskowanie się, a ś., blm., czynność cz. Ogniskować ś.

Ogniskowy przym. od **Ognisko**: Dół O. L. O. punkt był to futór; futór otaczała przestrzeń, nie mając granic oznaczonych. Jeż. Fiz.: Ogniskowa odległość soczewki = odległość od soczewki głównego jej ogniska. Odległość ogniskowa lunety = odległość ogniskowa jej szkła przedmiotowego. Ogniskowe linje p. **Kaustyczny**. Mat.: Powierzchnia ogniskowa. <Od Ognisko>

Ognisto p. Ognisćie. L.

Ognistooki mający oczy ogniste, pełne ognia: O. artysta malarz, nie gienjusz zapewne, ale talent znaczny. Orzesz. <Ognisty + *Oki, od Oko>

Ognistopłynny p. Ognio-płynny: Ognistopłynne jądro ziemi. Lawa ognistopłynna. <Ognisty + Płynny>

Ognistość, i, blm. rz. od Ognisty.

Ognisty i. przym. od **Ognień, pelen ognia, rozpalony, rozżarzony, palający, płomienny, płomienisty, gorący**: Słup O. Ogniste kule. Jak. J. Ogniste baryły. Jak. J. Ogniste kółka. Dek. Znajdują ś. studnie ogniste a. wybuchy podziemne. Troc. A żeby cię siarczyste, ogniste pioruny! Góra ognista (= *ogniem wybuchająca, wulkan*). Broń ognista. Św. (= *palna, prochem nabijana = strzelba, fuszka*). Puszczono były na niego strzały one ogniste, które go do miłości bezecnej pobudziły. Birk. Piesze regimanta i artylerja, czyli tak zwany lud O., złożone były przeważnie z wyborowych Niemców. Sienk. × Potrzeba na obronę miasta dziesięć tysięcy ludu ognistego. Wer. (= *uzbrojonych w broń palną*). Postawił Bóg przed rajem cherubina i O. miecz obojętny. Leop. Rozmaite ogniste przyprawy do uciechy służące. Dek. (= *służące do puszczania ogni sztucznych*). × Piłka ognista p. **Fajerbal**. Ogniste piłki. Jak. J. Ogniste kółka. Dek. Słońce złociste obraca koła złociste. Zbyl. A. Chmury ogniste (= *ognionośne*). Kronida ognisto-piorunny. **MI. 2. a. Ognioiw^o, × Ognio-farbny kolor = podobny do ognia, płomienny**: Barwa ognista. Kolor ognisto-szkarłatny. Była to głowa, okryta takim gęszcem ognistorudych kędziorów. Orzesz. **3. przen. = a) pelen ognia, uerwy, zapalu; gorący, żywy, krewki, namiętny**: Temperament O. Koń O. (= *bystry*). O. lew. Fur. Dusza ognista. Ojciec łagodny, miły, spokojny; syn zaś porwywe, O., niedotkliwy. Boh. Poeta, co był tak O. wewnątrz, a z wierzchu drżał, jak galareta. Słow. **b) gorący, płomienny, gorliwy, serdeczny, żarliwy**: Ognista mo-

dlitwa. Birk. (= *strzelista*). O zbawieniu dusz słowa żywe i ogniste czynił. Birk. O. afekt. Troc. Ognista żądza. Troc. (= *zapalczywa, zapamiętała*). Zapał O. Mąż ognistej wymowy ozięble serca rozpała. Birk. Ogniste spojrzienia (= *namiętne*). Obiegał zgromadzenie ognistą żrenicą. Mick. Taka głodna byłam, tak pożałował mój głód chociażby małej okrucy, że mi aż z oczu O. wyglądał. Słow. **4. astr.**: Kula ognista p. **Bolid**. **5. bot.**: Ziele ogniste (*arianis*) roś. **6. min.**: Kamień O. p. **Kamień** pod 22. **7. pusz.**: Garnki ogniste p. **Garnek**. <Od Ognień>

× **Ogniszczanin, a, lm. anie ten, co ma swoje ognisko, swój dom**: Obywatele grodów byli ogniszczanami, to jest mający swe ogniska, swe domy. Lel. <Od Ognisko>

[**Ogniszczce, a, lm. a**] p. **Ognisko**.

[**Ogniszczek, czka, lm. czki**] chwast jakiś: Połowa ludności wiejskiej żywiła ś. na przednówku pokrzywą, ogniszczkiem, lebiodyą i perzem. Tet. Por. **Ogniszczka**. <?>

[**Ogniszczka, i, lm. i**] p. **Ognicha**.

Ognisćie, Ognisto przys. od **Ognisty**: O. o co prosić. O. kochać (= *szalenie*). Łomotali ś. O. Kon. (= *energicznie, zawzięcie, zapamiętałe*). <Od Ognisty>

[**Ognisćiejszy**] st. w. od **Ognisty**. <Od Ognisty>

Ognisćlepek, pka, lm. pki bot. (*calliopsis*) roś. z rodziny złożonych. <Ognień + Sćlepek>

[**Ogniucha, y, lm. y**] p. **Ognicha**.

† **Ogniawcz, a, lm. e ptak feniks**, wyczyniec: Patrzą nań z zadziwieniem, jak na ogniawca, co go bajka w naturze jedynym naznacza. Przyb. Zdr. † **Ogniawczek**.

† **Ogniawczek, czka, lm. czki p. Ogniwacz. Troc.** × **Ogniwić się, i ś., il ś. łączyć ś. w pasmo ogniwo**: Nie możesz łańcucha ogniwi, zwanych zdarzeniami zewnętrznymi i uczuciowo wewnętrznymi, a z których żywo ludzki ś. ogniwi, obliczyć dokładnie w piersiach moich. Krasin. <Od Ogniw>

× **Ogniwienie się, a ś., blm., czynność cz. Ogniwieć ś.**

Ogniwo, a, lm. a p. Ogniw: O. w łańcuszku od zegarka. Dla mnie O., dla niej cały łańcuch. Sienk. O. w panczeru. Troc. Nóż ostrzejszy, kiedy go ogniwikiem a. musadkiem pociągną. Rej.

Ogniwkowy przym. od **Ogniwo**: Koszulka ogniwkowa. Grab.

× **Ogniwny i. a.** × **Ogniwowy** przym. od **Ogniwo. 2. mający dużo ogniwo**. Sł. wil. <Od Ogniw>

Ogniwo, a, lm. a i. † O., [O.] ognień; ognisko: Godzienem, ażeby mię żywo za zbrodnie pożarło siarczyste O. Kulig. (= *piekło*). Zaświecże, miesiączku, na cztery ogniewa. **2. p. Krzesiwo**: Uderze jedno w ten krzemień ogniwiem, hnetki ogień ogładasz. Orzech. Miej w kalecie O., a na polu krzemień najdziesz. Biel. **M. 3. † O. stalka do ostrzenia**. **4. × O. łańcuch**: Na złotym święty krzyż ogniwie. Mias. **5. a. × Ogniwsko, × Ognisko członek łańcucha, jedno z kółek składających łańcuch; ucho u prętów stanowiących łańcuch**: O. do ogniwa wiązać, łańcuch będzie. Min. O. ogniwa ś. dzierży w łańcuchu. Górn. Te racje ś. ciągną za sobą, niby O. za ogniwiem. Troc. Jesteśmy małym ogniwiem ogromnego łańcucha organicznego, a ten tylko ogniwiem całej budowy fizycznej kuli ziemskiej. Sniad. J. Przen.: Waż kręci ś. w ogniwa i przedziwa rozmaite. Wer. (= *piersćienie, kregi,*

koła, sploty, zwoje, węzły). Człowiek jest pierwszym ogniwem łańcucha, panem natura uplotła ze stworzeń. Mik. (On) z katem i z chłopem za panie bracie, jakby O. w bratnim łańcuchu. Syrok. 6. przen. *związek, węzeł, łącznik, spójnia*: Przyjaźń nas wzajemności ogniwem spaja. Pilch. Małżeńskie ogniwa. Kras. Małżeńskie łączą nas ogniwa. Os. 7. przen. *łańcuch, ciąg, pasmo, szereg*: Przygody ciągną ś. z nami nieprzerwanym ogniwem, aż do grobowej deski. L. Nie, kiedy szczęścia zerwane ogniwa, ja mam żyć? Słow. 8. [O.] *odległość między węzłami w siatek pływających*. 9. [O.] *sponga spajająca deski gnojnicy*. 10. [O.] *jedno ze spójzeń żelaznych u sochy*. 11. fiz.: *elektryczne a. galwaniczne = oddzielna część stosu elektrycznego, element elektryczny*. 12. fl. *część uzdy, łącząc od wiązania do wiązania*. 13. geol. *nazwa ogólna grupy warstw mineralnych, odróżniających ś. między sobą skamieniałościami, a należących do jednego piętra pewnej formacji geologicznej*. 14. *żł. kasa ogniotrwala*. Zdr. **Ogniwko**. < Od Ogień >

× **Ogniwowy p. Ogniwny**.

× **Ogniwsko**, a, lm. a p. **Ogniw**: Łańcuch z smelcem, ogniwska okrągłe. Niem. < Od Ogniw >

Ognizierka, a, lm. i bot. p. Lilja. < ? >

Ognoić, i, ii, **Obgnoić**, nied. **Ognajać**, **Obgnajać** 1. *zgnoić dokoła a. po wierzchu*: O. skórę na palcu. 2. *obłożyć gnojem*: Ogrodnik mówił: dam pomoc drzewu temu, okopam, ognoję, aza plód puści. Skar. 3. *owalać gnojem*: Wytarla krowie ognojone boki, oddoła mleko, co ś. jej tam od rana zbierało. Reym. < O + Gnoić >

Ognojenie, a, btm., czynność cz. **Ognoić**.

Ognuśniały który *ognuśniał, zgnuśniały, zleniwiał*: Mnie smutek zabił, mnie — krok leniwy ognuśniiałych zdarzeń, co wyrwał z serca nadziei nadzieję. Krasin. < Od Ognuśnieć >

Ognuśnieć, eje, ał *zgnuśnieć, zleniwieć*. < O + Gnuśnieć >

Ognuśnienie, a, btm., czynność cz. **Ognuśnieć**: Stał dalej poszło O. władzców i władzy. Szaj.

[**Ogodać**, a, ał] p. **Ogadać**. < O + Gadać >

[**Ogodanie**, a, btm.] czynność cz. **Ogadać**.

Ogoleć, eje, ał *stać ś. gołym; obłeć z wierzchu*: Skórka na owocu ogolała. Gdy owce mają paruchy, skóra ogoleje. Wolsz. < O + Goleć >

Ogolenie, a, btm. 1. czynność cz. **Ogoleć**. 2. czynność cz. **Ogolić**.

Ogolenie się, a ś., btm., czynność cz. **Ogolić ś.**
× **Ogolicieł**, a, lm. e ten, co *ogolił a. ogolił*. < Od Ogolić >

Ogolić, i, ii, [**Obgolić**], nied. **Ogalać**, [**Obgalać**] 1. = a) kogo *oskrobać-brzytwą z włosów; zebrać komu brzytwą włosy, brodę*: Ogolony wila. Rej. Ogoliwszy was i przybrawszy po turecku, będą wodzie, by wily albo głupie ludzie, między sobą. Orzech. [O. kogo bez mydła] = *obić*. b) kuch.: O. rybę = *oskrobać, oczyścić z łuski*. Sł. wil. c) × O. *ogolocić, obrać, okrącić, ograbić, złupić; wyzuc z czego*: Witold Dowmanta ze wszystkich dzierżaw wyzwał i ogolił. Stryjk. Z swobód swych ogolon. Paszk. Niejednego z paniczów tak ogolił, że im worek dotychczas nie obrośnie. Boh. (= *opróżnić, uporządzić, oskubał*). × O. kogo w karty = *ograb*. Bom tak baczyl, że Rożna w karty ogolili. Pndł. †) Abyś znał moje słabość, jadę ogolony. Także jechał bez zbroje. Rej. 2. co = a) *zabrać, zeszkrobać brzytwą, zgolić*: Ogoli brzytwą głowy i włosy ich i brody. Bud. Czasu żałoby bród nie oga-

lajecie. B. B. Broda ogolona. Skar. Bych był Ezechjelem, ogoliwszy głowę i brodę, włosy bych na trzy części rozdzielił. Skar. b) † O. *zabrać, sprzątnąć*: Wszystek owoc mu ogolił, przecię drzewa nie poraził. Wuj. c) † O. *ogolocić, opustoszyć, złupić, ograbić*: Zbije cię, zniszczy, kiedy chce, dobra twe ogoli. Paszk. (= *zdewastuje*). O. ś. 1. *ogolić a. kazać ogolić sobie włosy, brodę*: Wnet wyjde, tylko ś. ogole, umyje i ubiore. Pójde ś. O. 2. × O. ś. *zostać ogolonym, ogolocić ś., opustoszyć*: Graniceby ś. zewsząd ogoliły, gdyby ś. na jedną kupę wszyscy obywatela zjechać mieli. Vol. < O + Golić >

[**Ogolnąć**, nie, nał] *obić, palnąć, walnąć*: O. bałogiem. < O + Gólnąć >

[**Ogoliniecie**, a, btm.] czynność cz. **Ogolinąć**.

Ogolać, a, ał i O. ś. p. **Ogolocić**: Przywracając urzędnikom spokojne życie, nie ogolał ich z dóbr, którymi ich obdarzył. L. < O + *Golać, od Goly >

Ogolacanie, a, btm., czynność cz. **Ogolacąć**. **Ogolacanie się**, a ś., btm., czynność cz. **Ogolacąć ś.**

Ogolocenie, a 1. btm., czynność cz. **Ogolocić**. 2. lm. a *stan tego, który został ogolony, golizna*: Przyjaciele, widząc moje O., nie znają mnie więcej. L.

Ogolocenie się, a ś., btm., czynność cz. **Ogolocić ś.**

Ogolocić, i, ii, nied. **Ogolać**, **Ogalać** *obnażyć, obedrzeć, wyzuc, obrać ze wszystkim, pozbawić wszystkiego, uporządzić, zostawić gołym*: Dąb ogolony z liści, odarty z kory. Kołł. I twoje (Niemna) dotąd szanowane brzegi topór z zielonych ogoloci wianków. Miek. O. kogo z mienia, zaszczytów. Famille z honoru ogolocene. L. Ze wstydem uciekła wrona, z cudzych piór ogolocona. Dar. J. O. twierdząc z wojska. O. miasta, wsi z ludzi. Troc. O. ś. *pozbać ś. czego, stracić wszystko; wyzuc ś.*: Onby ś. dla nich z dóbr swych ogolał. Boh. < O + *Golocić, GOL >

[**Ogoltać się**, a ś., ał ś.] p. **Obholtać ś.**

[**Ogoltanie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Ogoltać ś.**

Ogon, a, lm. y, [**Ogón**] 1. a. × **Oczgas**, × **Ocas**, [**Chwost**, **Kwost**] = a) u zwierząt kręgowych, *tylna część ciała wsparta kręgamii położonemi poza jamą ciała*: O. chwytny (np. u małp). O. obwisły, odsadny. O., chwost, włosy na rzapie bydlęcym, i sam rzap. L. O. puszysty (= *kita*). O. zajęcia (= *osmyk*). O. wilka (= *polamo*). Kiwać, ruszać, kręcić, wiereć, machać, wywijać ogonem. Uciąć psu O. Troc. Ogonem ś. lew, kiedy następuje zwada, do sił budzi; ogonem lis ś. chartem składa; ogonem wyżej ptaka, ogar znaczy zwierza; ogonem wiewiór lata, choć nie ma pierza. Pot. Wół rozdrażniony ku górze toczy O., kicie podobny. Tw. Lisi O. zamię błazna. L. Pies marda ogonem. Żebr. Zadrzeć ogona. Postawić O. Im kota bardziej głaszeszesz, tym bardziej O. wznosi. Prz. Głaszesz ty kotowi skórę, a on O. w górę. Prz. Im kot starszy, tym O. twardszy. Prz. (= *naginaj drzewa, półki młode*). Dedykacji arkusza, a dzieło samo jak myszy O. L. Jak zajac przed charty ogona, tak on przed niemi mydła musiałby umykać. Glicz. Koń ogonem wiereł. Alb. Ruszył konceptem, jak martwe cięło ogonem. Prz. Ruszyłś głową, jak zdechłe cięło ogonem. Pim. Lisi O. nie idzie w towar, nie ujdzie za towar. Prz. Nie ciągnij psa za O., bo cię ukąsi. Jabł. (= *nie wywołuj wilka z lasu*). Trudno

ująć za O., gdy ś. umknie głowa. Paszk. Wołę ś. za głowę, niż za O. jać. Stryjk. Gdzie O. rzadzi, tam głowa bładzi. Prz. [Malujes, jak pies ogonem]= *łesz*. Przen.: Nędznik musi leżeć wszędy potłoczony, a ci, co im świat służy, podnieśli ogony. Rej (= *zwardzieli*). Spuścić O. Troc (= *opuścić skrzydła, spuścić z tonu*). Z bojaźni, jako pies na mrozie, O. pod ś. tuli. Rej (= *kurczy ś., kuli ś.*). Póty siedział z pokojem, O. pod ś. chował. Pot. (= *zachowywał ś. skromnie, był potulny*). Przed nim O. pod ś. kryją. Rej. Pozłocistego, by też nie umiał i kozie ogona zawiązać, alié go na urzędy sadzają. Rej (= *trzech zliczyć*). Za O. trzymać. Troc (= *słabo trzymać*). Kręci ogonem (o kobiecie, posp. *kuprem; chodzi pretensjonalnie*). Przen.: *szulka bydlta, szulka inwentarza*: Ani zagona, ani ogona nie mam. Krasz. Teraz chcą mi ze stajni wszystkie ogony wyprowadzić. Rog. (= *konie*). Mam trzy ogony w oborze (= *krowy, cielęta*). [Krzywy O.] = *nazwa krowy*. Przen.: *kiś, chwast, kutas, pęk z ogonowych włosów końskich*: Przed wezyrem noszą, buńczuki o trzech ogonach. Kłok. Aczygirej z chorągwią czerwoną o dwu ogonach, pod którą było Tatar dziesięć tysięcy. Paszk. Ich księżyce, buńczuki z końskimi ogony. Malez. O. u peruki, u włosów. Troc (= *dlugie włosy w tył; warkocz, harcap*). Przen.: *penis*: Złoty czas marnujesz: dzieweczę z chęci płonie, a ty ś. kręisz, świerzbi cię w ogonie. Przyszyję komu O. Prz. (= *posp. zrobić z kogo małpę, wystrychnąć kogo na dudka*). b) u ptaków, *dlugie pióra na tylnej części ciała*: Wiedzą ludzie, żeś ty z ogona sroce nie wyszedł. Pim. Toé i ja nie wypadem sroce z pod ogona. Prz. (= *i ja nie jestem byle kto*). Dwie sroki za O. trzymać. Prz. (= *podjąć ś. dwóch rzeczy i nie móc podolać*). Dwie sroki za jeden O. złapać. L. O. szeroki, rozłożysty. Paw rozpuszcza i składa O. Kto w O. wierzy, ten piórko z ogona znajdzie. Prz. Przen.: O. pawia. wachlarz = *rodzaj pasjansu, przy którym rozkłada ś. karty wachlarzowato*. e) u innych zwierząt, *tylne zakończenie ciała*: O. rybi = *plusk*. Ryba bije ogonem po wodzie. Wąż ogonem wywija. 2. przen. *przedłużenie sukni w tył, ścielące ś. po ziemi, tren*: Suknia z ogonem (= *powlóczyła*). Wlec za sobą O. O. ś. za nią wlecze. Pazię noszą ogony za paniami. Żart.: Zamiała ziemię ogonem. Rznijcie ogony, panie, które dziś daleką kurzawą ś. za wami na trzy łokcie wleka. Pot. Cóż to, proszę, za rozum sarmackie matrony, rogi na głowach stawiać, a włożyć ogony? Łączn. Długie szaty pan gani, przebóg, a cóż rzeką ci, którzy dziś ogony na trzy łokcie wleka? Pot. Własna jest niewiastom, aby nogi swoje pawim ogonem rady okrywały. Petr. Od każdej szaty, za którą ś. O. wlecze, niech płacą złotych cztery. L. Nóg jej nie trudnią ogony. Kochan. 3. komety = *krzywa a. wielokrotna smuga świetlna, warkocz, miotła*: Gwiazda z ogonem = *kometa*. O. komety, ciąg rozwlekły światła za kometa. Sniad. 4. u litery = *zakręt u spodu litery przyczepiony*, ogonek: *E* polskie, *c* francuskie z ogonem. Troc. 5. przen. *przedłużenie końcowe, coś ciągnącego ś. za czymś, sznur, łańcuch*: O. kowadła. O. orszaku. Przen.: × Ta sprawa długi O. za sobą wlecze. Troc (= *ciągnie ś. do nieskończoności*). × Wlecze to O. za sobą. Troc (= *weźmie to zły obrót*). × O. rzeki = *ujście rzeki*. Otw. S. [O., *zakończenie uroczystości weselnej; poprawny odbywający ś. u rodziców nowozamężnej*]. Z ogonem = *z okładem, z czymś, z górą, przeszło*: Będzie jeszcze do miasta mila z ogonem. O. w ra-

chunkach. Troc. Tysiąc złotych z ogonem a. z ogonkiem. 6. [O.] = a) *przewieszko dawane ubogim mieszkańcom Patnowa*. b) *Ogony = gatunek jablek*. 7. anat.: × O. mięśnia p. *Mięsień*. O. przyjądrza = *dolny koniec przyjądrza zagiętej ś. i przechodzący w przewód nasienny (cauda epididymidis)*. 8. bot.: O. jeleni = a) × O. p. *Trzebucha*. b) p. *Kłobuczka*. O. kości = a) p. *2. Brzanka*. b) p. *Koczurnik*. O. koński p. *Skrzyp*. [Krowi O.] a. *Babka duża, Babka właściwa, Pałka, Pięczyłek, Skołojzra (plantago major)*. O. lisi p. *Rokiet*. O. lisi łąkowy p. *Wyczyniec*. O. lwi p. *Serdecznik*. O. mysy p. *Mysiurek*. O. pawi p. *Wianolosta*. Wilezy O. = a) † Wilezy O. p. *Tojęś*. b) p. *Krwawnica*. [O.] *rodzaj rośliny wodnej*. 9. cieś. = a) [O.] *wystający koniec krokwii*. b) Spojenie w jaskółczy O. p. *Jaskółczy*. 10. fl. *wierchołek haka (= piasku, mielizny), na którym orle, chcąc zatrzymać tratwę, orzą na rzece arifulem*. II. garb. *część skóry od ogona*. 12. gór.: × *Ogony, × Przegoniska ubogie rudy olowiane, przebiegane w haldach do płokania*. Łab. 13. lek.: *Koński O. p. Koński*. 14. min.: *Jaskółczy O. = jedna z postaci, w które ś. gips krystalizuje*. 15. mul.: *Karpi O. = gatunek sklepienia*. 16. szcztot. *najdłuższa szczecina grzbietowa*. 17. teatr. = a) *mała rola w sztuce teatralnej, nieodpowiedzialna, tala, w której niema popisu dla aktora*: Aktor od ogonów. Aktor grywający ogony. b) a. *Krowięta* żart. *aktorowie lub aktoriki ostatniego rzędu*. 18. wiośl. *deska stanowiąca przedłużenie rufowe pacierza w łodzi*. 19. woj.: O. działa = *część końcowa lawety armatniej*. Jak. J. O. jaskółczy p. *Jaskółczy*. 20. zł. *łańcuszek, dziewczka do zegarka*: Maszyna z ogonem (= *zegarek z łańcuszkiem*). 21. zool.: † *Jedwabny O. p. Jemiołuszka*. Żdr. *Ogonek, Ogoneczek*. Zgr. *Ogonisko*. <O + ŻON/GON>

× *Ogonaczek, czka, lm. czki p. Ogonak*.
× *Ogonak, a, lm. i kamizelka a. kurtka, podbita futrem; krótki kożuszek barani*. Żdr. × *Ogonaczek*. <Od Ogon>

Ogonatka, i, lm. i l. × *O. kobieta chodząca w sukni z ogonem*: O mié ogonatki, dekret to surowy, więc przyjmiecie w kompanją z ogonami krowy. Łączn. 2. × O., × *Ogonica gwiazda z ogonem, miotła na niebie, kometa*. Sł. wil. 3. × O. *muta mająca w sobie dwie fuzy ćwierciowe*. Mag. Dwie ogonatki stanowią takt ćwierciowy i równą ś. co do czasu czterem fuzom prostym. Sł. wil. 4. ogr. *gatunek gruszki polskiej*. 5. [O.] zool. p. *Raniuszek*. <Od Ogonaty>

† *Ogonaty p. Ogoniasty*. Mącz. <Od Ogon>
Ogoneczek, czka, lm. czki p. Ogon. <Od Ogonek>

[*Ogoneczka, i, lm. i n narzędzie do oganiania much, oganka*. <Od *Ogonka, O + ŻON/GON>
Ogonek, nka, lm. nki i p. Ogon: Mysy O. Przen.: *Fortuna kiwnęła nam ogonkiem tak gładko, że z drabstwa przyszliznę do hrabstwa*. L. 2. *gatunek futra*: Sobole, marmurki, ogonki. Vol. 3. O. u liścia, owocu = *szypulka, nóżka*: Najpospoliej liście wiszą na ogonku i dlatego łatwiej ś. chwylają. L. 4. *drobna część korzenia rośliny*: Ogonki drobne u korzenia. Otw. 5. przen. *znaczek przyczepiany u spodu litery, jak np. przy a, e*: A z ogonkiem, przeszło, z czymś: Tysiąc rubli z ogonkiem. 7. *gatunek psa z pięknym ogonem*. Troc. 8. *odciągnięty koniec pałki przy kłódkach zwyczajnych, który zakłada ś. w kluczek*. 9. biol. *reszta ciała plemnika oprócz główki*. 10. szcztot. *gruby koniec szczeci-*

cinny od jej końca. II. zool.: Czerwony O. p. Pleszka. <Od Ogon>

× **Ogoni** p. **Ogonowy**. <Od Ogon>

[**Ogoniarz**, a, lm. e] *przezwiśko, nadawane mieszczanom.* <Od Ogon>

Ogoniastek, tka, lm. tki zool. *pasorzyt człowieka należący do pierwotniaków, wymoczków, wszczątek:* O. jelitowy (cercomonas intestinalis). O. moczowy (c. urinarius). O. skoczny (c. saltans). <Od Ogoniasty>

Ogoniasty, † **Ogonaty** *mający ogon, opatrzoney ogonem:* Owce długogoniaste. Suknia ogoniasta (= *powłóczysta*). Była na nim zawsze suknia ogoniasta, co to ją frakiem nazywają panowie. Kaczk. Ogoniaste fortepiany, dziś rozpowszechnione, liczyły ś. wtedy do rzadkości. Byk. Gwiazda ogoniasta p. **Kometa**. O., ego, lm. ści rz. *djabel:* Co z masłem będziemy robili? pyta baba djabła.— Pójdziemy na targ i przedamy, odpowiada O. Krasz. <Od Ogon>

Ogoniasz, a, lm. e myśl. żart. *lis:* Są lisy koło R.; charty zdrowe, konie dobre, będę sprzątał ogoniaszów porządnie. Krasz. <Od Ogon>

Ogoniaty I. † O. p. **Ogoniasty**. 2. [O.] *nierówno uszyty:* Ogoniatą kosiula. <Od Ogon>

Ogonica, y, lm. e I. × O. p. **Ogonatka**. 2. † O. anat. = a) *tyłek, pośladek, zadek:* Przyczyną ciężkiego rodzenia ś. jest, iż dziecię... ogonicą, to jest zadkiem ku wyszciu z żywota matezygno ukazuje ś. Sien. Musisz u mnie w ogonicy być. L. (= *pożrę cie, pożyję cie, pokonam cie*). b) *otwór stolcowy:* Włożywszy olejek z cegły w ogoniec, chrobaki zabija. Spicz. <Od Ogon>

Ogoniczek, czka, lm. czki (parus caudatus) *najmniejsza z sikorek, mająca nadzwyczajnie długi ogon czarniawy.* Kluk. <Od *Ogonik>

× **Ogonić**, i, ił i × O. ś. = **Obeгнаć** i **Obeгнаć** ś. <O + Gonić>

× **Ogonienie**, a, blm., czynność cz. **Ogonić**.

× **Ogonienie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ogonić** ś.

Ogonisko, a, lm. a p. **Ogon**.

Ogonkowato przys. od **Ogonkowaty**.

Ogonkowaty *podobny z kształtu do ogonka:* Liście tego ziela jest ogonkowate. Jund. <Od Ogonek>

[**Ogonkowe**, ego, blm.] *datek, dawany przy sprzedaży krowy a. świni temu, kto ją na targ przyjeździł.* Por. **Oduzdne**. <Od Ogonkowy>

Ogonkowy przym. od **Ogonek:** Liś O. Rost. (= *mający ogonek*). <Od Ogonek>

× **Ogonooki** *mający ogon w oka, mający ogon oczasty:* Paw O. Nar. <Ogon + Oko>

Ogonowe, ego, blm. *podarek przy kupnie zwierzęcia, dawany przez kupującego służbie, która je dozorowała.* <Od Ogonowy>

Ogonowo-spiczasty anat. p. **Krzyżo-ogonowy**. <Ogonowy + Spiczasty>

Ogonowy I. a. × **Ogoni** przym. od **Ogon:** Ogonowa sztuka mięsa = *siek, oguzie*. L. 2. anat.: Kość ogonowa (os coecygis s. coecyx) = *zakończenie stosu paciierzowego*, × kość dodatkowa, × *ogólna*, † *gastrzyca*, † *guzica*, † *kość guziczna*, † *gęzgołka*, † *huzica*, × *kukułka*, † *kuper*, † *kuprowa kość*, † *kustrzyca*, × *rząp*, × *kukułkowa kość*. P. **Krzyżoogonowy** i **Kulszoogonowy**. <Od Ogon>

Ogóncza, y, lm. e zool. (trigon) *ryba chrząstkiwata, poprzecznowsta, ze skupienia płaszczyk.* <?>

Ogónczyk, a, lm. i I. bot. (orthopagon) *ros. z rodziny traw.* 2. zool. (thecla) *motyl dzienny.* <Od Ogon>

† **Ogoraó**, a, ał p. **Ogorzeó:** Na dworze będąc, od gorącości słonecznej rychlej ogora, niż doma od gorącości płomienia domowego. Glicz. <O + Goraó>

† **Ogoranie**, a, blm., czynność cz. **Ogoraó**, *ogorzenie*.

† **Ogorek**, rka, lm. rki p. **Ogórek**. Tuch.

Ogorzalszy st. w. od **Ogorzały:** Którzy pod Krepakiem mieszkają ku południowi, ogorzalsi są i czarni; którzy z drugiej strony, biali. Petr. <Od Ogorzały>

Ogorzałka, i, lm. i I. a. **Podgorzałka** *myśl. kaczk. dzika (anas nyroca).* 2. zool. (fuligula marila) *ptak pletwonogi z rodziny kaczek.* <Od Ogorzały>

Ogorzałość, i, blm., **Ogorzelizna**, **Ogorzelina**, **Ogorzenie opalenizna**, **śniadość cery twarzy:** O zganianiu zmaz z lica, zwłaszcza ogorzałości, śniadości. Ślesz. <Od Ogorzały>

Ogorzały I. *opalony, osmalony od ognia:* Kłoc O. Lud w chodakach, z łyka szytych, w chatach dymem ogorzałych, dranicami płasko krytych. Pol. 2. *spalony, opalony, zczerniały, śniady od słońca:* Twarz ogorzała od słońca. × **Pas O.** = *gorący, podzwrotnikowy.* Ziemię leżące pod strefą ogorzałą. Stasz. Owe ogorzałe skwarem arabskie Izmaela pustynie. Wor. <Od Ogorzeó>

† **Ogorzczenie**, a, blm., czynność cz. **Ogorzczyć**.

† **Ogorzczyć**, y, ył *zaprawić goryczką, zrobić gorzkim:* Uroczystość pełna słodyczy żądna ucisków nieogorzeczonej żółcią. Poc. <O + Gorzczyć>

Ogorzeó, eje, ał, † **Ogoraó** I. *opalić ś. po wierzchu, osmalić ś.:* Drzewo na pniu ogorzało. Przen.: Skrzydełka mu ogorzały. Prz. (= *opadły; obcięto mu skrzydła, przjartło mu rogów*). 2. *spalić ś., opalić ś., zczernieć na słońcu:* Kto leży na słońcu, nie zakrywszy ś., pewnie O. musi. Rej. <O + Gorzeó>

Ogorzelina, y, blm. p. **Ogorzałość:** O., ogorzałość od słońca. Troc. Policzki zostały nietknięte mi i z pod ogorzeliny swej, okrągłe i pulchne, tryskały rumieńcem różowym, jak zorza. Orzesz. [Przyjdzie św. Michał, będzie ogorzelinę spychał]. <O + Gorzelina, od Gorzeó>

Ogorzelizna, y, blm. p. **Ogorzałość:** Śniada O. Orzesz. Do twarzy ci z tą ogorzelizną. Krasz. <O + *Gorzelizna, GOR>

Ogorzenie, a, blm. I. czynność cz. **Ogorzeó**. 2. p. **Ogorzałość:** Zimno jest matką białości, gorącość matką jest czarności i ogorzenia. Sak.

† **Ogorzknąć**, knie, knął a. **kl** *nabyć gorzkości, zgorzknąć:* Gdyśm to zjadł, ogorzknął mi żołądek. Bud. B. Przen.: Ogorzknął im żywot ich w tak ciężkiej niewoli. Bud. (= *wprzyłrzył ś., obrzydł, zbrzydł, stanął kością w gardle*). <O + Gorzknąć>

† **Ogorzknęcie**, a, blm., czynność cz. **Ogorzknąć**.

× **Ogożny** anat. p. **Ogonowy:** Ból O. (coecygelinia). Por. **Oguzie**. <? Kontaminaeja: Ogon i Oguzie, GUZ>

[**Ogóla**, i, lm. e] p. **Ogól**.

* **Ogólak:** [Na ogólak] (= na ogólach) p. **Ogól**.

[**Ogólnica**, y, lm. e] forma ż. od **Ogólnik**.

Ogólnie, × **Ogólnio** przys. od **Ogólny:** **Ogólowo**, **wogóle**, **w ogólności**, **ogółem**, **na ogół**, **ryczałem**, **hurtem:** O. mówiąc, rzecz jest to bardzo pożyteczna (= *nie licząc ś. ze szczegółami*). O. rzecz biorąc... (= *nie biorąc pod uwagę szczegółów*). Nie O., ale pojedynkowie każdą rzecz zosobna biorąc. Petr. O. uważają ten wypadek za coś nadzwyczajnego (= *powszechnie*).

Ogólnieć, eje, ał *uogólniać ś.* <Od Ogólny>

Ogólnienie, a, blm., czynność cz. **Ogólnieć**.

Ogólnik, a, lm. *ki* 1. *sąd ogólny, zdanie ogólne, prawda znana, dająca ś. do wielu rzeczy zastosować, prawda oklepiana, czczy frazes, komunał*: Zbawa rzecz ogólnikami. 2. × O. *podstawa ogólna*: Dopytywałem go o metody, o ogólniki historycznej nauki. Lel. 3. [O., lm. *cy*] *kupiec handlujący materiałami aptecznymi, materialista*. <Od Ogólny>

Ogólnikowo przys. od. **Ogólnikowy**: *Tłomaczy ś. O. (= wymijająco, okolicznie)*.

Ogólnikowy, × **Okólnikowy** z *ogólników złożony, nie szczegółowy, niedokładny, ogólny*: Frazes O. Dał wprawdzie wskazówki swoich projektów, ale ogólnikowe. <Od Ogólnik>

× **Ogólno** p. **Ogólny**. L.

Ogólność, i, blm. 1. rz. od **Ogólny**: O. myśli jest prawdziwą miarą rozumu i głębokiego pojęcia. Śniad. W ogólności = *ogólnie, wogóle, na ogół, ogółowo*. 2. × O. *ogół, powszechność, całość*: Posłowie O. narodu przedstawiają. L.

Ogólny, **Ogólny** 1. *obejmujący ogół, ściągający ś. doń, z zebrania szczegółów pochodzący, nie szczegółowy, powszechny, gieneralny, uniwersalny, ryczałtowy*: Wyobrażenia stają ś. ogólnemi, gdy od nich odłączamy wszystko, co je przywiązuje do pewnego szczególnego jestestwa. Cyan. Czynień We Panu raport O., szczególniejszą relacją zachowując sobie do ustnej rozmowy. L. Koncert na ogólne żądanie powtórzono. Ogólne zamieszanie. Zasady ogólne. Rachunek O. Suma ogólna. Mówić w wyrazach ogólnych (= *ogólnikami*). Zebranie, posiedzenie ogólne (= *walne, plenarne*). Wystawie O. obraz nauki. Środek O. O. zastój w handlu. Dobro ogólne (= *publiczne*). Względę spokoju i dobrobytu osobistego złożyć w ofierze sprawie ogólniejszej. Chm. Obiad przy ogólnym stole (= *wspólnym dla wszystkich*). Dochód O. (p. Dochód). O. upadek sił. Zasady, przepisy, wskazówki, uwagi ogólne. Choroba jest wyrazem ogólnym, którym jak gorączkę, tak katar, zapalenie i reumatyzm oznaczamy. Kras. A. Prawo ogólne może mieć wyjątki. Wyobrażenie, pojęcie ogólne. Zebrać wszystko, pod jeden widok, wystawie O. obraz nauki. Śniad. W roku 1889 na kongresie ogólnie-amerykańskim uchwalono potrzebę ligi celnej. Ogólnie-brytyjski związek celny. Inna, ogólnie-europejskiej wagi sprawa zabiera cały okres od r. 1850 aż do wojny z Austrią. Sienk. Ogólnie-giermański (= *pangierniański*). Komitet ogólnie-krajowy. Arena starcia ś. grup ogólnie-krajowych na gruncie spraw pewnej miejscowości. Wykłady z dziedziny przedmiotów ogólnie-kształcących dla młodzieży uniwersyteckiej. Dentyści, posiadający wykształcenie ogólnie-lekarskie. Każdy z nich posiadał ogólnie-ludzka własność. Dyg. Barbarzyńską musi ś. wydać ustawa z punktu widzenia ogólnie-ludzkiego. Cele ogólnie-ludzkie. Zapatrują ś. z ogólnie-ludzkościowego poziomu na sprawy świata tego. Jez. Stronnictwo republikańskie przestało być wyrazem dążności ogólnie-miejskich. Cecha ogólnie-narodowa. Prusy popierały myśl związku ogólnie-niemieckiego (= *wszecchniemieckiego*). Interesy ogólnie-państwowe. Sprawy ogólnie-polityczne (= *dotyczące polityki międzynarodowej, między-państwowej*). Mowa ogólnie-polska. Karł. Obraz to wszystkich motywów ogólnie-psychicznych pozbawiony. Kasz. Zjazd przyrodników w Petersburgu był pierwszą w Rosji ogólnie-ruską sprawą narodową. Spas. Postawienie w dalekiej chłoby odległości ideału ogólnie-słowiańskiego. Spas.

Ogólnie-społeczny. Walka producentów z konsumentami przybrała ostrą, powikłaną i zarazem ogólnie-swiatową postać (= *wszeczeświatową*). 2. fil.: (w logice) *ściągający ś. do rodzaju, gatunku a. klasy*: Pojęcie ogólne = *pojęcie, którego zakres obejmuje rodzaj, gatunek a. klasę, treść zaś stanowią wszystkie cechy wspólne temu rodzajowi, gatunkowi a. klasie przedmiotów, pojęcie rodzajowe, gatunkowe, klasowe*. 3. lek.: *Obłąd O. p. Obłąd*. Choroba ogólna p. **Choroba**. † *Franca ogólna p. Przymiot*. <Od Ogół>

Ogół, u, blm. 1. *suma ogólna, zebranie jednostek, wszystko razem wzięte, ogólna masa, całokształt*: O. mieszkańców, wiadomości, czytelników, interesów, wydatków. Na polieku nie został ślad rumieńca, a O. twarży wcześniej zestarzałej daleko więcej lat okazywał. Krasz. 2. *społeczność, społeczeństwo, publiczność, naród, kraj, świat*: Dobro ogółu (= *dobro publiczne*). Pracować dla dobra ogółu. Jest to zdanie ogółu (= *głos powszechny, opinia publiczna*). Coraz silniej odczuwał potrzebę wypowiedzenia przed ogółem tych myśli, które ś. w duszy jego zbierały. Chm. O. czytający. Zdanie ogółu. 3. × O. *gmin, wspólność, szara masa (ludzi)*. **Ogółem**, **Wogóle**. **Na ogół** przys. *w ogólności, ogółowo, nieszczegółowo, ogólnie, hurttem, ryczałtem*: Ogółem o wszystkich to mówią. Smale. Wszysey ludzie ogółem tu są rozumiani. Salin. Jaśniej to będzie, gdy szczególnie te rzeczy uważamy, nie ogółem. Petr. Ogółem powiedział. Troc. Chciałbym, żeby W. M. nie tak zdaleka ogółem o tym towarzystwie, jakie z kimś dworzanin wieść ma, mówił, ale zblizka o każdej rzeczy osobno. Górń. O każdej rzeczy albo ogółem, albo mianowicie pisać można. Dor. W księgach tych Arystoteles o enotach ogółem rozprawa. Petr. Wszysey ogółem jednostajną zgodą do tego rzeczy niech spokojnie wiodą. Koch. W. (= *pospołu*). Nie po części, ale wszystko ogółem oswoodził. Warg. Ogółem co kupię. Troc. † **Na ogółach** przys. *na zdradzie, podstępnie, udając, niby to*: Ci, którzy na ogółach uciekali, a mieli ś. ku puszczy, przeciwko nim obrócili ś. Leop. [Na ogóle, Na ogółach, Na ogółak] przys. *ogólnikowo, wymijająco, ogólnie, niejasno, dla zmyślenia oczu, powierzchownie, niby to, na pozór, nie na serio, w przenośni*: Na ogóle mówię = *zbywać ogólnikami; co innego mówić, a co innego myśleć*. <Zam. Ogół, GUL, z podprowadzeniem pod Goły, GOŁ>

Ogółowo przys. od **Ogółowy**, *ogółem, ogólnie, w ogólności, nieszczegółowo, hurttem, ryczałtem*: Brać rzeczy O. (= *powierzchownie, po łebkach*).

Ogółowość, i, blm. rz. od **Ogółowy**, *ogólność*. **Ogółowy** 1. *należący do ogółu*. 2. p. **Ogólny**. <Od Ogół>

[Ogón, a, lm. y] p. **Ogon**. <O + ŻON/GON>

[Ogór, a, lm. y] p. **Ogórek**. <Z Ogórek>

Ogóreczak, a, lm. i. *posp. mały, młody ogórek*.

<Od Ogórek>

Ogórczany p. **Ogórkowy**: Sok O. Haur. Liście ogórczane. Syr. Ogród O. B. G. <Od Ogórek>

× **Ogórczasty** p. **Ogórkowaty**. Troc. <Od Ogórek>

Ogóreczek, czka, lm. czki 1. p. **Ogórek**. 2. bot. p. **Ogórkowój**. <Od Ogórek>

Ogórecznik, a, lm. i 1. p. **Ogórkowiny**. 2. a. **Borag**, **Borak**, **Boraks**, [Borakowe ziele] bot. (borago) *roś. z rodziny ogórecznikowatych*. Gatunek: O. lekarski (b. officinalis). <Od Ogórek>

Ogórecznikowaty bot.: *Ogórecznikowate a. Boraksowe rośliny (boraginaceae) rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych*. <Od Ogórecznik>

Ogórek, rka, lm. rki, † **Ogorek**, [**Ogórką**] l. bot. (eucumis) *ros. z rodziny dyniowatych i jej owoc*. Gatunki: O. arbut, posp. ka won (e. citrullus). O. cierniowy a. kolczoch (sechium). O. melon (e. melo). O. ośli p. **Kolokwint**. O. siatkowaty p. **2. Lufa**. O. zwyczajny (e. sativus). Nos jak O. Przen.: [Ogórkę kisić] = *chodzić z wyciągniętą kosiulą*. Przen.: Ogórki a. pora ogórkowa, sezon, czas ogórkowy = *doroczna pora zastoj u rzemieślnika*. Przen.: *zastój, stagnacja*: Warszawa wyludnia ś. i panowanie ogórków rozciąga ś. na całą linję życia towarzyskiego. **2.** [Ogórkę] = a) *gatunek jabłek*. b) a. [Parchy, Capy] *śliwki zepsute bez pestek*. c) p. **Kłumpie**. **3.** Ogórki = *sznur z węzłami, jakim ś. opasują mnisi niektórych zakonów*: Nuż go okładaj ogórkami. Ogórków chcesz Waś, krzyknął, oto masz ogórki. Mick. Mówi on właśnie z młodym człowiekiem w klasztornym ubiorze, z włosami równo i krótko obciętemi, przepasanym ogórkami. Skarb. **4.** *zn. ogrodnik; stróż ogrodowy*. Zdr. **Ogóreczek**. <Nm. Gurke, Włos. anguria; sld., niby O + Górek>

[**Ogórką**, i, lm. i] p. **Ogórek**.

Ogórnica, y, lm. e bot. (anguria) *ros. z rodziny dyniowatych*. <Od Ogórek>

Ogórkowaty, × **Ogórczasty** *podobny do ogórka*: Owoc O. Rost.

Ogórkowiny, in, blp., **Ogórkownik**, **Ogórecznik** *nać, łodygi i liście rośliny ogórka*: Rozgarnąć O. Sł. wil. <Od Ogórek>

Ogórkownik, a, lm. i p. **Ogórkowiny**: O. już pozółkł. Sł. wil.

Ogórkowo przys. od **Ogórkowy**: W Warszawie tak pusto, głucho i O. jeszcze (= *ogórki, pora ogórkowa*).

Ogórkowój, oju, lm. oje, **Ogóreczek** bot. (sicyos) *ros. z rodziny dyniowatych*. Gatunek: O. kątowaty. <Ogórek + Wój, WI/WOJ>

Ogórkowy l. a. **Ogórczy** przym. od **Ogórek**: Sałata ogórkowa. Troc. Zagon O. Troc. Zupa ogórkowa. Sos, kwas O. O. ogródek. Kn. **2.** Pora ogórkowa, sezon, czas O. p. **Ogórek**. **3.** bot.: Rośliny ogórkowe a. dyniowate (eucurbitaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*. **4.** piw.: Zapach O. = *zdrowy zapach zielonego niesuszonego siodu świeżego*.

× **Ogórnik**, a, lm. i *ogródek, zasadzony ogórkami*: Kuczka w winnicy, buda w ogórniku. Bud. <Od Ogórek>

[**Ograbać**, bie, bał] p. **Ograbić**: Było czysto ograbane i podmiecione boisko i gumno. Pol. [O. ś.] *uczesać ś. niezupełnie dobrze, oporządzić ś., ogarnąć ś.* <O + Grabać>

[**Ograbanie**, a, blm.] *czynność cz. Ograbać, ograbienie*.

[**Ograbanie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Ograbać ś.*

Ograbiać, a, ał p. **Ograbić**.

Ograbianie, a, blm., *czynność cz. Ograbiać*.

Ograbić, i, ił, [**Ograbać**], nied. **Ograbiać** l. *ogarnąć, obmazać grabiami, zgrabić dookoła*: O. siano około stoga. **2.** kogo = *obedrzeć, okrążyć, zrabować, obrąć, oporządzić, zbityć*. <O + Grabić>

Ograbienie, a l. blm., *czynność cz. Ograbić*. **2.** † O., lm. a *kup pochodzący z grabieży, rzecz wydartą, wydartek*: Litwa, pobiwszy ich rajtary, wszystkie ograbienia odjął.

[**Ograbiny**, in, blp.] *wilja wesela, pustý wieczór*. <Od Ograbić>

[**Ograbki**, ów, blp.] l. *ograbianie, ograbienie*: Dodajmy do tego: zgrabki, O., zwózki, obwózki.

Rol. **2.** *ułomki kłosów, trawy, zielska otluczone przy młóceniu; zgrabki, omiotki*. <O + *Grabki, GRAB>

[**Ogracany**] *zwalany*. <O + Gracany, od Gracać>

Ograć, a, ał, nied. **Ogrywać**, [**Obgrywać**], † **Ograwać** l. O. instrument muzyczny = *wydoskonalić przez granie na nim*: Skrzypce ograne. **2.** *sprawić częstym granieniem, że coś spowszednieje*: Dawano sztukę pod owe czasy dość ograna, często powtarzana. Przybor. Karty ograne (= *któremi często grano, zużyte w graniu*). **3.** kogo (w grze hazardowej) = *wygrywać, ogotocić go z pieniędzy*, posp. *orznać, obegnić, oporządzić w grze*. Żart.: Ograny, jak flecik (= *oporządzony przez szulera*). **4.** [Ogrywać, obgrywać kogo] = *obchodząc kogo, wraczyć go grą*: Muzyka ogrywa druchny. **O. ś.** l. (o instrumencie muz.) *wydoskonalić ś. przez granie*. **2.** (o osobie) *przegrywać, ogotocić ś. z pieniędzy, zgrać ś.*, posp. żart. *spłókać ś. w grze*. <O + Grac>

Ogradzać, a, ał i O. ś. p. **Ogrodzić**.

Ogradzanie, a, blm., *czynność cz. Ogradzać*.

Ogradzanie się, a ś., blm., *czynność cz. Ogradzać ś.*

[**Ogradzenie**, a, blm.] *czynność cz. Ogradzić, ogrodzenie*.

[**Ogradzić**, i, ił] p. **Ogrodzić**. <O + *Gradzić, GRÓD>

[**Ogranic**, y, lm. e] *niejswowolność poza granicą wsi rodzinnej, przestrzeń zewnątrz granicy położona, wieś okolice*: Iść na ogranicie (= *iść do wsi sąsiedniej*). Wędrowna młynarska czeladź do Bełcerówki, jak na ogranicie, ciągnęła, by ś. na ten ład piękny i na tę sztukę popatrzyć a i ponuczyć conieco. Kon. <O + Granica>

Ograniczać, a, ał i O. ś. p. **Ograniczyć**.

Ograniczanie, a, blm., *czynność cz. Ograniczać*. **Ograniczanie się**, a ś., blm., *czynność cz. Ograniczać ś.*

× **Ogranicze**, a, blm. *granice, okres, zakres, obwód*: Trzyma ś. kula świata nie wsparta na niczym, zawsze jednakim miejsca zjęta ograniczem. Przyb. <O + *Granice, od Granica>

Ograniczenie, a, blm. l. *czynność cz. Ograniczyć: O. kraju. Troc. **2.** p. **Ograniczonosc**.*

× **Ograniczenie** przys. od **Ograniczony**, z *wyliczeniem*.

Ograniczenie się, a ś., blm., *czynność cz. Ograniczyć ś.*

× **Ogranicznie** przys. od **Ograniczny**, o *granicy, o między, obok, w bezpośrednim sąsiedztwie*: Mieszkać z kim O.

× **Ogranicznik**, ka, lm. cy *sąsiad graniczny, mieszkający o granicy*. <O + Granicznik>

× **Ograniczny** *mieszkający o granicy, o między, w bezpośrednim sąsiedztwie położony, ościenny, okoliczny, sąsiedzki, bardzo bliski*: Z ogranicznym sąsiadem wyjechałem na łowy. Pot. Wszystkie powiaty ograniczne najjeżdżali. Błaz. Ograniczne miasta, kraje. Troc. Wioski ograniczne. Dary wam boże niosę, radość bez przysady, przyjaźń na ograniczne króle i sąsiady. Pot. Mieczysław, opolskie i raciborskie książe, z nami O., pan mądry, waleczny, potężny. Błaz. <O + Graniczny>

Ograniczonosc, i, blm. rz. od **Ograniczony**; **Ograniczenie**: O. miejsca. O. rozumu.

Ograniczony l. im. od **Ograniczyć**: Rozrywki podczas rodzinnych zebrań u Dubieńskich są dość ograniczone: rozmowa, uczta wspólna bez nad-

miernej wesołości, czytania. Wejs. Władza ograniczona. Dochody ograniczone = wyliczone, wydzielone, skąpe, szczupłe. 2. nie mający zdolności rozwinięcia ś., nie wszystko pojmujący, nie rozumiejący rzeczy wyższych, głupowaty, niepojętny, nierozgarnięty: Umysł O. Człowiek O.

Ograniczyć, y, ył, nied. **Ograniczać I.** *określić, objąć granicami:* Grunt swój każdy może O. i ogrodzić, jak najlepiej rozumie, tyle, ile jego własny jest. Sz. Kolumna pisma z obu stron ograniczona jest pionowemi linjami. Malin. 2. przen.: O. co = ująć w granice, skrepować granicami, nie pozwolić ś. rozszerzać dowolnie, undeterminować; zacieśnić granice czego; uszczuplić, zmniejszyć, zredukować: O. czyją władzę, Ograniczony w ciasnym obrębie. Sł. wil. (= zamknięty). O. czyje dochody (= wydzielić, wyliczyć, obciąć, okroić mu je). O. swe żądze = pokornować, powściągnąć, ukroić. Zebranie w ograniczonym kółku (= szczupłym, ścisłym). Ograniczona liczba biletów (= oznaczona z góry). O. swój wykład do czego = zredukować, sprowadzić; zadowolnić ś., poprzestać w nim na czym. O. swoje wymagania do rzeczy najmniej niezbędnej. O. ś. I. zrobić granicę dokoła swego majątku, zamknąć swój obręb, odgraniczyć ś. 2. przen. określić sobie pewną granicę, zakres, miarę; poprzestać na czym, zadowolnić ś. czym: Ograniczył ś. całą klasztorną. Ograniczę ś. tu na wyliczeniu... Ograniczę ś. w swym wykładzie do... Ograniczać ś. w wydatkach = skąpić; liczyć ś. z groszem. Cała rzecz ogranicza ś. na tym = sprowadza ś., redukuje ś., schodzi do tego, zasadza ś., polega na tym, zamyka ś., zawiera ś. w tym. Przemysł krajowy ograniczył ś. na uprawie roli za pomocą rąk niewolniczych. Skarb. <O + Graniczny>

Ogranie, a, blm., czynność cz. **Ograć.**
Ogranie się, a ś., blm., czynność cz. **Ograć ś.**
!Ograszka, i, lm. i p. Ograszka. Tuch.
[Ogratać się, a ś., al ś.] ogarnąć ś., przyjąć do siebie z biedy. <O + Gratać ś.>

[Ogratanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Ogratać ś.**

†Ograwać, a, al i †O. ś. p. Ograć. Troc. <O + Grawać>

†Ograwanie, a, blm., czynność cz. **Ograwać.**
†Ograwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ograwać ś.**

[Ograzka, i, lm. i] p. Ograzka. <p. Ograzka>
Ograznik, a, lm. i bot. (remijia) roś. z rodziny marzanowatych. <?>

×Ograżać, a, al i ×O. ś. p. Ogrozić. <O + *Grażać, GROZ-/GRAŻ>

Ograżanie, a, blm. I. ×O. czynność cz. **Ograżać.** 2. ×O. p. **Ograżka.** 3. †O., †**Ograżanie** dreszczyki wogóle.

×Ograżanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ograżać ś.**

†Ograzka, i, lm. i, [Ograzka, Ograzka, Ogróżka, Ográžka, Obrážka, Oglážka], !Ograszka, †Ográžka, !Ográžka, ×Ograżanie, †Ograżanie lek. I. (horripilatio) zimno poprzedzające gorączkę, wstrząsające ciałem, dreszcz, dreszczyk, ciarki, [trzęsienie, zimno], †dres, †dresć, †dresć, †dresz, †drez, †drocz, †droszcz: Już ś. ciągnie chory, już ziewa, już go zimna chwytła O. Pot. Skąd ten zimny na moję twarz ś. pot wysadza, co za O. członki trzęsie? Min. Niech przepuści na cię Pan ubóstwo, zimną i palącą ograżkę i gorąca wielkie. Leop. 2. *takż sama przypadłość po gorączce:* Z febrы trzeciego, a nie każdego dnia O. Ocz. 3. (febris intermittens) zimnica,

febra: Cierpiała wielką febrę; a stojąc nad nią, przykazał ograżce, i opuściła ją. Leop. <O + *Grażka, GROZ- i /GRAŻ>

!Ograszka, i, lm. i p. Ográžka: Na chorobę gdy ś. komu zanoszą, bywają ograżski, nudności. Haur. <Zam. Ográžka>

×Ograżać, a, al i ×O. ś. p. Ogrozić. <O + *Grażać, GROZ-/GRAŻ>

Ograżanie, a, blm. I. ×O. czynność cz. **Ograżać.** 2. †O. p. **Ográžka.** 3. †O. p. **Ograżanie:** Woda ta niedobra, gdyż trapienie a. O. czyni. L.

†Ográžka, i, lm. i i [Ográžka] p. Ográžka. <O + *Grażka, GROZ- i /GRAŻ, z podprowadzeniem pod GRZĘZ-/GREZ>

†Ográžny *sprawiający ograżkę, ograżający; dreszczem, zimnem przejmujący.* <O + *Grażny, p. Ográžka>

Ogroblać, a, al p. Ogroblić.
Ogroblanie, a, blm., czynność cz. **Ogroblać.**
Ogroblenie, a, blm., czynność cz. **Ogroblić.**
Ogroblić, i, il, nied. **Ogroblać** otoczyć grobla: Stwórca morze piaskiem ogroblił. Skar. <O + *Groblić, od Grobla>

×Ogroda, y, lm. y I. p. Ogrodzenie: W lesie, gdzie porobiwszy około domu mego ogrody silne, ocalałem ś. od wilków i niedźwiedzi... Karp. Na wilka robią ś. doły; robią ś. także ogrody, to jest mocne ogrodzenia w lesie z furtkami, w które on ś. przynęca. Kluk. 2. *zagroda:* Szlachcie w ogrodzie równy wojewodzie. Jeżow. Zdr.

×Ogródka. <O + *Groda, GROD>

Ogrodne, ego, blm. *opłata, podatek od ogrodu:* Miasto Proszowice daje staroście ogrodnego od przedmieszczan po groszy 5–6. Paw. <Od Ogrodny>

×Ogrodni p. Ogrodowy. <Od Ogród>
Ogrodnica, y, lm. e I. [O., Ogródnica] *plot przy chałupie.* 2. zool. (anomata horticola) chrząszcz pięcioczonkowy wachlarzowogi. <O + *Grodnica, GROD>

Ogrodnictwo, a, blm., ×Ogrodownictwo, [Ogrodownstwo] *sztuka ogrodnicza, sztuka chodzenia około ogrodów; hodowanie, pielęgnowanie roślin.* <Od Ogrodnik>

×Ogrodniczak, a, lm. i p. Ogrodniczek. Krasz. <Od Ogrodnik>

Ogrodniczek, czka, lm. czki I. a. ×Ogrodniczak *chłopiec u ogrodnika, uczeń, czeladnik ogrodnika.* 2. [O.] *rodzaj tańca.* 3. [O.] p. **Ortolan.** <Od Ogrodnik>

×Ogrodniczenie, a, blm., czynność cz. **Ogrodniczyć.**

Ogrodniczka, i, lm. i I. a. Ogrodowianka a) = forma ż. od **Ogrodnik:** Coraz więcej przybywa nam ogrodniczek, jedwabniczek. b) *dziewczyną, używaną do posług ogrodniczych.* 2. a. **Ogrodnikowa** *żona ogrodnika.* 3. *handlarzka przyjeżdżająca na targ z ogrodowizną, posp. zieleniarka, baby-larka.* 4. bot. p. **Hortensja.** <Od Ogrodnik>

Ogrodnicy *przym. od Ogrodnik lub od Ogrodnictwo; ×Ogrodniczy:* Sztuka ogrodnicza. Nacznia ogrodnicza. Troc. Nóż O. Masę ogrodnicza, [wosk ogrodowski] (cera arborea) <Od Ogrodnik>

×Ogrodniczyć, y, ył *być ogrodnikiem, zajmować ś. ogrodnictwem.* Sł. wil. <Od Ogrodnik>

Ogrodniczysko, a, lm. a m. a. ni. I. p. Ogrodnik: Stare O. powlokło ś. z żalami do matki. Orzesz. 2. *ogrodnik godzien polikowania.* <Od Ogrodnik>

Ogrodnik, a, lm. cy I. ten, co pracuje umiejętnie nad utrzymaniem swego lub cudzego ogrodu, człowiek biegły w ogrodnictwie: O. drzewny = sadownik, X wirydarznik. Kn. O. jarzynny, zielny, winny. Bobr. O. przyjeżdżający na targ z swym towarem = posp. *zieleniarz, badylarz*. 2. Wesóły O. = rodzaj zabawy dziecięcej. Goł. 3. [O.] p. **Ogrodziarz**. 4. X O. p. **Zagrodnik**: O. czyj = na jego ogrodzie mieszkający, zagrodnik, półkmiacie. Mącz. Zgr. **Ogrodniczysko**. <Od Ogród>

Ogrodnikowa, ej, lm. e p. **Ogrodniczka**.

Ogrodnikowy należący do ogrodnika.

X **Ogrodnina, y**, lm. y p. **Ogrodoznina**: Przekupka ogrodninę sprzedająca. Boh. M. Obiad ich z fruktów, ogrodniny i chleba. Mik. Ogrodniny, jak to spinak, marchew i t. d. Perz. Dworka ma tego strzec, aby pietruszka, szezembrucha i inna O. do kuchni jak najraniej przyniesiona była. Haur. Kiedy ogrodniny wypali posusza, a potem spadną miłe deszcze, co je chłódzą... Ejs. Kochaś w ogrodninie. Jak W. <Od Ogrodni>

X **Ogrodninowy** przym. od **Ogrodnina**, p. **Ogrodozninowy**. St. wil.

† **Ogrodnny p. Ogrodowy**: Kwiat to jest nie O., ale polny. Wuj. Ogrodne i lesne drzewa, zioła. Troc. Gruski, brzoskwinie ogrodne. Zbyl. A. Wszelkie rzeczy ogrodne. Jeżow. Wychodząc, ogrodne drzwi dobrze opatrzyły. Kochan. Pryjap, bóg O. Li. Ogrodnym rzeczy mają dosyć. Paskz. Żyzność ogrodną i owoce rozkoszne nieprzyjacieli wypustoszył. Star. Jarzyny ogrodne są te, które w ogrodziech sieją, jako są pietruszka, rzepa, kapusta i t. d. Sien. Lilja ogrodną. Groch. Umizgaś. by O. zajac. Prz. Ogrodną strawa. Troc. Jarzyna ogrodną. Troc. Warzywo ogrodne. Troc. Bot.: Brzoskiew ogrodną p. **Brzoskiew**. <Od Ogród>

X **Ogrodostróż, a**, lm. e *stróż ogrodowy*. L. <Ogród + Stróż>

Ogrodoznianka, i, lm. i p. **Ogrodniczka**: Młodzież przebrana za pastuszków i ogrodników pomagająca ogrodozniankom i pasterkom rozdawać owoce, kwiaty i mleczywa. Mańk.

X **Ogrodoznina, y**, lm. y p. **Ogrodoznina**: Owoce, ogrodowiny, chleb, piwo, wino z roślin wyciągamy. L. Mak, cebula, czosnek i tym podobne ogrodowiny. Wiszn. Rośliny kuchenne, ogrodowiny, z których używania stołowego pożytkujemy. Kluk. Pędzi osła na targ z ogrodowiną. Jabł. <Od Ogrodowy>

X **Ogrodozninowy** przym. od **Ogrodoznina**, p. **Ogrodozninowy**.

Ogrodoznina, y, lm. y, X **Ogrodoznina**, X **Ogrodoznina**, [Ogrodoznina] zb. *rośliny kuchenne hodowane w ogrodach, jarzyny, warzywo, włoszczyzna, zielenina, potażerka*. <Od Ogrodowy>

X **Ogrodozninowy** przym. od **Ogrodoznina**; X **Ogrodozninowy**, X **Ogrodozninowy**, *warzywny*: Ogród O.

X **Ogrodoznictwo, a**, blm. p. **Ogrodnictwo**. <Od *Ogrodoznik, od Ogrodowy>

X **Ogrodoznicy p. Ogrodnicy**: Zatrzymaliśmy ś. dłużej nad specjalnością ogrodnicy księżny. Dęb. L. <Od *Ogrodoznik, od Ogrodowy>

[**Ogrodoznina, y**, lm. y] p. **Ogrodnina**. <Od *Ogrodoznny, od Ogród>

Ogrodoznny przys. od Ogrodowy: Rola bardzo starannie, O. uprawiona.

[**Ogrodoznny p. Ogrodowy**: O. wosk p. **Ogrodoznny**. <Od Ogrodowy>

[**Ogrodoznny p. Ogrodowy**: O. wosk p. **Ogrodoznny**. <Od Ogrodowy>

Ogrodoznny, X Ogrodni, † Ogrodny, [Ogrodoznny] I. przym. od **Ogród**: Ziemia ogrodowa staje ś. najczęściej z roślin gnijących. Kluk. Rośliny ogrodowe. Kanał O. Z ogrodowej altany wojewoda zdyszany bieży w zamek z wściekłością i trwogą. Mick. Mieszkał w pałacu tak zwanym ogrodowym, późniejszym Kazimierowskim. Czerm. (dziśjszy uniwersytet w Warszawie). [Groch O.] p. Groch. 2. bot.: Brzoskiew ogrodowa p. **Kapusta**. Czarnuszka ogrodowa p. **Czarnuszka**. Czosnek ogrodowy p. **Czosnek**. Goździk O. p. **Goździk**. Hjaeynt O. p. **Szafirek**. Jaśmin O. p. **Jaśminek**. Kapusta ogrodowa p. **Kapusta**. Kąkol O. p. **Kąkol**. Kolender O. p. **Kolender**. Kopr O. p. **Kopr**. Kozibród O. p. **Kozibród** i **Korzonek**. Kozłek O. p. **Kozłek**. Lebiada ogrodowa p. **Lebiada**. Mak O. p. **Mak**. Noenica ogrodowa p. **Noenica**. Nogiet O. p. **Nogiet**. Wężymord O. p. **Korzonek**. 3. zool.: [Gajówka ogrodowa] p. **Pokrzewka**. Kominiańczyk O. p. **Pleszka**. O., ego, lm. i rz. *ogrodnik, sadownik najęty*. <Od Ogród>

Ogrodoznny, i, lm. i bot. p. **Hortensja**. <Od Ogrodowy>

[**Ogrodoznny, szka**, lm. szki] p. **Ogród**.

† **Ogrodoznny, y**, lm. e p. **Ogrodoznny**: Ule mają być w ogrodzie i zamknięciu dobrym sporządzone. Haur. <O + Grodza, GROD>

[**Ogrodoznny, u**, lm. e] p. **Ogrodoznny**: Drzewo na ogrodzie (= na ogrodzie). <Z Ogrodza>

Ogrodoznny, a, lm. a I. blm., czynność cz. **Ogrodoznny**. 2. a. X **Ogrodoznny**, X **Ogrodoznny**, [Ogrodoznny], † **Ogrodoznny**, † **Ogrodoznny** to, co ogrodza, czym ogrodzono: mur, parkan, płot, wał, sztachety, kraty okalające co: O. żywe, samorodne = żywy płot z krzewów, drzew; żywoplot. O. martwe = O. sztuczne. 3. † O. p. **Ogrodoznny**: Zaraz bez ogrodzenia Żydom mówi Jan św., żem nie ja jest Chrystus. Skar.

[**Ogrodoznny, a**, lm. e, **Ogrodoznny**] ten, co dzierżawi ogród, obrabiając za to pewną ilość dni. <Od Ogród>

Ogrodoznny, i, il, Obgrodoznny, [Ogrodoznny], nied. **Ogrodoznny, Obgrodoznny** I. otoczyć, okolić, opasać, zamknąć, obwieść murem, płotem, parkanem, wałem, sztachetami, kratami: O. murem = obmurować. O. parkanem = oparkanic. Grunt swój każdy może ograniczyć i O., jak najlepiej rozumie, tyle, ile jego własny jest. Sz. Ogrodził dom jego zewsząd. Bud. O. sztachetami = osztachetować. O. kratami = okratować dokoła. Kto pierwszy płot ogrodził, naród ludzki zgnął. Tremb. (= oprowadził). O. ogród, ementarz, pole. O. ogród parkanem, murem, płotem, rowem. Troc. Nawet twój mały chodnik zostawiono, com go suchemi wierzbnami ogrodził. Mick. Tam gałęziste kłody, tu wpół-zgnięte tramy, ogrodzone parkanem traw. Mick. Przen.: O. zewsząd nieprzyjaciela = otoczyć, opasać, osaczyć, zamknąć, oblec, obstać. Zewsząd nieprzyjacielskim wrokiem wkoło ogrodzony. Stryjk. Przen.: O. ześ testamentem = obwarować, opisać dokładnie przeciwko wybiegom, zawarować, utwierdzić. Mącz. Przen.: Rad widzę, że poczciwość tak swą ogradzacie. Rej (= bronie jej). Bądżele, Polacy, cierpliwi, ogrodziwszy sumnienie, ostatka czekajcie. Kochan. (= zabezpieczywszy). Ogrodzić sumnienie, sławę czyją. Troc. 2. † Ogrodzić przen. omówić, wyrazić ś. z ogrodka, wymijająco, dwuznacznie, dla osłonięcia rzeczywistej prawdy; powiedzieć, obwijając w ba-

welnę: Chciał coś mówić, chciał jako ten błąd ogradać. Pot. Złoci swoje skryte farbą enót ogradzają. Chr. (= *upozorują*). O. i pokryć niedostatki bliźniego. Skar. Żono, poprzysięgam cię, abys powiedziała, kto jest, drzę od jadu, proszę cię, nie ogradzaj więcej. Szymon. Pięknymi ten uczynek tak ogrodził słowy. Troc. Tak ogrodził słowa swoje. Troc. Rzecz przykra pięknymi ogrodzona słowy. Troc (= *osłodzona*). **O. ś.** *otoczyć ś. ograda; ogrodzić swoją posiadłość.* <O + Grodzić>

† **Ogrodziec, dzca, lm. dzce** I. a. × **Ogrodzieniec** *miejsce ogrodzone.* Troc. **2. p. Ogrodzenie.** Troc. **3. p. Ogród.** Troc. **4. p. Ogrójec:** O. oliwny. Bz. Pomnę na O., pojmanie, sądzenie Jezusa. Skar. <Od Ogród>

× **Ogrodzieniec, ńca, lm. ńce** p. **Ogrodziec:** Jesliby ów komtur chciał ś. w ogrodzieńcu potykać, to i ja mu stanę. Sienk. <O + *Grodzieniec, GROD>

Ogrodzina, y, lm. y m. ńedzmy, lichy, mały ogród. Zdr. **Ogrodzinka.** <Od Ogród>

Ogrodzinka, i, lm. i p. Ogrodzina.

Ogrodzisko, a, lm. a m. i ni. p. Ogród.

† **Ogrojec, jca, lm. jce, [Ogrojec]** I. p. **Ogród:** Tam mędrzy, prawodawcy i ojezyny ojce posiadają wieczyste rozkoszy ogrojec. L. **2. p. Ogrójec:** Pan w ogroju tęsknościami strudzon był, a apostołowie spali. Skar. Przen.: *Simplex*, prosty, dobry, który nie był w ogroju. Mącz. (aluzja do św. Piotra, *nieszczwany, niebypalec*). Jeden rurał prosty, w ogroju mało co przebywał. Glicz. <Pierwotnie mianownik Ogrodziec; temat innych przypadków Ogroje- (z Ogrodze-) i tę postać przeniesiono dla wyrównania także na mianownik>

Ogrom, u, lm. y I. ogromność, rozmiar ogromne; rozległość, wielkość przerażająca, zdumiewająca, imponująca: Prochem jesteś mizernym wśród świata ogromu, przecież Bóg z wieczystego patrzy na cię domu. Nar. O. prac, materiałów, zatrudnień (= *nawał*). Ten człowiek ogromem wiadomości zdumiewał uczonych. Os. Dawni wielbiciele zdolności Łuski powtarzali mu panegiryki, jakby upojeni ogromem umysłowej jego potęgi. Bart. Pot ś. leje od słonecznej spieki, dech zapiera O. granitowy. Kasp. **2. gór. skupienie ś. pomieszane żył kruszcowych tak, że miejsce owo wydaje ś. być zwałiskiem nieporządnym wydatnych kruszców.** L. <O + GROM>

× **Ogrom, u, lm. y grom, grzmot, huk, okrzyk.** Dudz., Troc. <O + GROM/GRZEM>

[**Ogromadzać, a, ał i O. ś.]** p. **Ogromadzić.**

[**Ogromadzanie, a, blm.]** czynność cz. **Ogromadzać.**

[**Ogromadzanie się, a ś., blm.]** czynność cz. **Ogromadzać ś.**

[**Ogromadzenie, a, blm.]** czynność cz. **Ogromadzić.**

[**Ogromadzenie się, a ś., blm.]** czynność cz. **Ogromadzić ś.**

[**Ogromadzić, i, ii, nied. Ogromadzać**] I. *skupić, zebrać, zgromadzić:* Ogromadził owce (= *skupił do gromady*). Poszli na rynek i tam mnóstwo ludu i szlachty natenczas w Lisku będącej ogromadzi. Kaczek. Ogromadza potrochu (= *dba o to, aby mieć gospodarstwo w porządku i w zasobie*). **2. zapobiec, zakrzępnąć ś., postarać ś., oszczędzić.** [O. ś.] *zgromadzić ś., zebrać ś., skupić ś.:* (Achejczy) przy okrętach wstrzymują ś., ogromadzą. Ml. Jedni ś. ogromadzili na wzgórkach odległych, inni powyżali na drzewa. Kaczek. Chłop-

cy, ogromadziwszy ś. koło płachty, ciekawym na chłopaka, a łakomym na fujarki rzucają okiem. Kaczek. <O + Gromadzić>

[**Ogromernie**] przys. od **Ogromerny, ogromnie.**

[**Ogromerny**] p. **Ogromny.** <Z Ogromny>

[**Ogromisty**] p. **Ogromny.** <Z Ogromny>

[**Ogromiście**] przys. od **Ogromisty, ogromnie.**

[**Ogromniasto**] przys. od **Ogromniasty, ogromnie.**

[**Ogromniasty**] p. **Ogromny.** <Z Ogromny>

Ogromnie, †Ogromno przys. I. *okropnie, okrutnie, strasznie, straszliwie, wielce, nader, nadzwyczaj, niezmiernie, niesłychanie, bardzo, djabło, djabelnie, kaducznie:* O. szeroka rzeka. O. wielki kamień. Je O. (= *nadzwyczaj wiele*). Zdziwił ś. O. (= *niemalo, niepomierzenie*). [Uczył sie O. pisać i czytać] (= *na gwałt*). O. grzmiało. O. rzępoli (= *nieumysłowne, niemożliwie*). O. nudny. O. głupi (= *żart. hanielnie, kolosalnie*). O. podobny (= *uderzająco, dziwne, zdumiewająco*). **2. ogłuszająco, bardzo głośno, krzykliwie, donośnie, hałaśliwie:** Gdy kto podle dzwonów dźwięk z siebie wydaja. Sak. <Od Ogromny>

[**Ogromniec, ńca, lm. ńcy**] *olbrzym, kolos:* Jakiś pon, jakiś pon zsiadam z siwka w podwórzu, koń O. Wysp. <Od Ogromny>

Ogromnieć, eje, ał stawac ś. ogromnym, olbrzymieć: Od czasu, jak ciało Rzpłte ogromniało, najwyższa instancja w sądach asesorskich i relacyjnych wystarczyć nie mogła. Bobrow. Wyryty napis codzień ogromnieje. Krasin. <Od Ogromny>

† **Ogromniej** st. w. od **Ogromnie:** Arcybiskup, z wielką powagą powstawszy i O. ś. przeciw księżciu oborzywszy... zaklął króla. Rozm.

× **Ogromniejszy** p. **Ogromny.**

Ogromnienie, a, blm., czynność cz. Ogromnieć.

[**Ogromnisty**] p. **Ogromny.**

[**Ogromniście**] przys. od **Ogromnisty, ogromnie.**

† **Ogromno** p. **Ogromnie:** Podczas popisu wojsko O. ś. stawiło. Troc.

Ogromność, i, blm. rz. od Ogromny; p. Ogrom: O. miasta tego stad ś. pokazuje, że... Troc. Doniesienia te dowiodły O. nieszczęść, które nam groziły. Ust. Do sądu z półhaki z wielką ogromnością przychodzą buntownicy. Zd. Szl. <Od Ogromny>

Ogromny, st. w. × Ogromniejszy I. a. [Ogromny, **Ogromniasty, Ogromnisty, Ogromisty, Ogromerny**] *środek wielki, straszny przez swą wielkość, kolosalny, olbrzymi; nader liczny; okropny, straszny, straszliwy, nadzwyczajny, djabli, djabelski, kaduczny, niezmierny, niesłychany:* Ogromni Partom na koniach Dakowie. Bardz. Był Piotr nieco przysroższy i też O., *durior et severus*. Herb. Ogromna a straszliwa historia tego zbrodnia. Baz. Ogromne wały wysokich będą obłoków sięgały. Kochan. O. trzask walących ś. skał. Wuj. Gdy pan wielki umarł, jako dąb moczny, O. głoś i trzask, lecąc na ziemię, uczynił. Skar. Zwycięzali małą garstką ludzi ogromne wojska. Star. Stoń O. na łące ś. pasie. Kras. Z drzewa stos O. wzniesił. Dm. Bór czernił ś. naksztad ogromnego machu. Miek. Ogromna strata. Ogromna pamięć. Ogromne postępy, wydatki. O. ambicja (= *niepomierna*). Chłopy, od wszystkich naszych ogromniejszego ciałem. Miek. **2. †O., †Ogromny** *silny, potężny, ogłuszający, gronki, grzmiący, huczący, hałaśliwy, donośny:* Ogromnemi bębniami, krzykliwymi trąbami, wdzięcznemi lutniami chwalcie Pana. Ryb. Począł ryczeć ogromnym głosem, szumniejącym płaczem

i rwać włosy, jak człowiek, który rozum traci. Sienk. 3. [O.] *bogaty, wielki*: O. kupiec. <O + GROM>

× **Ogroza**, y, blm. *groza*, *postrach*, *przerażenie*: Waleczny młody rycerz na wszystko rzuca ogrozę. Stasz. <O + Groza>

[**Ogrozić**, i, il], nied. × **Ogrzącać**, × **Ogrzącać** I. *sprawić ogrzązkę, przejąc zimnem, wstrząsnąć dreszczem; na gorączkę ś. zamieść*: Usta drżą, jakby je zimnica ogroziła. Ogrąza a. ogrąza mię = *zachoruję widocznie*. Ogroziło go dzisiaj (= dostał dziś febrę). Ogrąza mnie gorączka. [Frybra go ogroziła]. 2. † O. *napaść, opaść, opanować, ovladnąć, zdjąć, obłecić, ogarnąć*: Ogrąza mię bojaźń. × O. ś. *dostać ogrzązki, uczuć zbliżającą ś. gorączkę, doznać dreszczów, wstrząsnąć ś.*: Coraz to sięgał do kubka, pił i, chodząc po izbie, ogrązał ś. Krasz. <O + Grozić, GROZ>

Ogród, odu a. † odu, lm. ody I. a. † **Ogrojec**, [**Ogrojec**, **Ogard**], × **Ogrojec**, † **Ogrodziec** *przestrzeń, zajęta pod warzywna, drzewa, kwiaty, zioła, zwykle ogrodzona*: Włosi poczeli u nas ogrody zdobić rozmaitemi ziołami cudzoziemskimi i tutecznymi, przynosząc je z pól, z łąk, z gór do ogrodów. Syr. Nie w każdym ogrodzie to ziółko ś. rodzi. Prz. O. owocowy = *sad*. Ogrody wiszące. Zimowy O. (= O. oszklony). O. warzywny, botaniczny, angielski, pomologiczny, spacerowy. Iść do ogrodu. Spacerować po ogrodzie. Założyć O. Jedni do J. M. księdza biskupa, drudzy do ogrodu na przechadzkę poszli. Górn. Widziałem w botanicznym wileńskim ogrodzie owe sławione drzewa rosnące na Wschodzie i na Południu. Mick. Salon zamieniono w istny O. My w wieczerniku, my z Panem w ogrodzie z Matką pod krzyżem nasza dusza gości. Syrok. (= w ogrójcu). 2. [O.] *kolo otaczające księżyc*: Gdy księżyc w ogrodzie, deszcz do trzeciego dnia niezawodny. 3. myśl.: O. *wilczy = dół wilczy bez nadstawka z podwojnym płotem, gdzie sadza ś. owca, opłotek, opłocie, labirynt, wygroda*. Zdr. **Ogródek**, **Ogródeczek**, [**Ogródka**, **Ogródyczek**, **Ogródeczek**]. Zgr. **Ogródzisko**. <O + Gród, GROD>

[**Ogródeczyk**, a, lm. i] p. **Ogród**.

Ogródeczek, czka, lm. czki p. **Ogród**: Ogródeczki małe, w których jarzyny sieją. Star. Chodzą w mym ogródeczku... Zabł. <Od Ogródek>

Ogródeczkowy przym. od **Ogródeczek**. <Od Ogródeczek>

Ogródek, dka, lm. dki I. p. **Ogród**: Ziółko jakie wyrwę z mego ogródka. Górn. Brat w małym ogródku motyką wciąż kopie. Len. O. przed oknami domu. O. dziecięcy, freblowski. 2. *mały ogród z zakładem gastronomicznym, piwiarnią, z teatrzykiem, szansonetkami, muzyką i t. p.*: Chodźcie po ogródkach. Wstąpić do ogródka. Mając was jakoby w ogródku jakim ogrodzone, do jednego was wysłecze. Jan. (= w miejscu ogrodzonym, w zagrodzie). 3. × O. przen. p. **Ogródka**: Wybadywała jak mogła najrzęczniejszy i niby z ogródka, jakie ma zamiary. Korz. Nie mów o tym dla Boga, bo kiedy mi takowe rzeczy przypominasz, choć też z cudnym ogródkiem, przełsię do miłości, skąd uciekam, prowadzisz. Szymon. 4. myśl.: O. na dziki = *miejsce ogrodzone z przynętą na dziki*. O. wilczy = *miejsce ogrodzone z przynętą na wilki*. (Por. Ogród). 5. ryb. *stała zagroda w wodzie, urządzona do połowu ryb, zwłaszcza lososi*, od jazek, [od jazdek], od jazka, laska, lisa, wrota, chyboca.

Ogródka, i, lm. i I. × O. p. **Ogroda**. 2. a. × **Ogródek**, [**Ogródzka**], † **Ogródenie** *przen. omawianie, ob-*

wijanie słów w bawełnę, wyrażenie oględne, unikanie stanowczości w mowie: Panom zawsze z ogródką prawie należy, bo gołej prawdy nie lubią. Bez ogródki prawdę powiedział. Troc (= bez ceremonji, bez ceregieli, wbrew, wręcz, prosto z mostu, poprosto, wprost, nie obwijając w bawełnę). † **Ogródek** *zażywa*. Troc. Ba, patrz! jako ci kacerze ogródkci chytre czynią. Baz. Proste me zdania, bez ogródkci żadnej, niechaj u ciebie mają przystęp snadny. Chr. Prorok, przyszedłszy, bez ogródkci, śmiało, przepowiada mu to, co ś. dzieć miało. Leszcz. Wolą raczej, aby ś. pod ich czołgano nogami, niżeli mówiono kiedy prawdę bez ogródkci. Zabł. Zgoła, bez najmniejszej ogródkci wszystkie swoje błędy powiada. Stasz. Chcecie, bym wam bez ogródkci szczerą prawdę powiedział. Niem. Zamojski Zygmuntovi III prawdę bez ogródkci mówił. Wirt. [Gadke te wywiódem w ogródec] (= przez alegorję, w przenośni). <Zdr. od Ogróda>

[**Ogródka**, a, lm. a] p. **Ogród**: Moja jagódka, schowałaś ś. w O. <Z Ogródek>

Ogródkowo przys. od **Ogródkowy**, z *ogródką*: Mówić O.

Ogródkowy I. przym. od **Ogródek**: Kwiat, płot O. Teatrzyk O. 2. przym. od **Ogródka**, *wymyślający, okoliczny*: Na co to ogródkowe gadanie, kiedy można prosto powiedzieć?

[**Ogródnica**, y, lm. e] p. **Ogrodnica**.

[**Ogródzka**, i, lm. i] p. **Ogródka**. <Od Ogrózić>

[**Ogródz**, i, lm. e] *przestrzeń, leżąca tuż poza wsią, wysadzona topolami i wierzbami, na której kapusta ś. rodzi*. <O + Gródz>

Ogrójcowy przym. od **Ogrójce**: Ogrójcowa męka. Kon.

Ogrójce, jca I. × O., lm. jce p. **Ogród**: Ojciec (zwierząt) pierwsze, co ś. w ogrójcu gnieździły. Mick. (= w rajcu). Przen.: Ogrójce wdzięków. Mick. 2. blm. a. † **Ogrojec** *ogród oliwny, w którym Chrystusa pojmano*: Pan Jezus w Ogrójcu. 3. [O.] *miejsce ogrodzone około kościoła, cmentarz*. <Zam. Ogrodziec, pod wpływem analogji osnowy innych przypadków Ogrójce- z dawniejszego Ogródcz- >

[**Ogrómnie**] przys. od **Ogrómnny**, *ogromnie*.

[**Ogrómnny**] p. **Ogromny**.

[**Ogrózka**, i, lm. i] p. **Ogrzązka**.

× **Ogrubiwały** *który ogrubiwał, zgrubiwały*: Nośli styk w ręce ogrubiwałę wielec. Żebr.

× **Ogrubić**, i, il *zrobić grubym, pogrubić*. <O + Grubić>

× **Ogrubić**, eje, ał *zgrubić, pogrubić wokoło*. <O + Grubić>

× **Ogrubienie**, a, blm. I. czynność cz. **Ogrubić**. 2. czynność cz. **Ogrubić**.

[**Ogrubnie**] przys. od **Ogrubny**.

[**Ogrubny**] p. **Obgrubszy**: Wierzech domu żytną słomą poprosto poszyty, ogrubna warstwa śniegu cały stał okryty. Cho. Ogrubne pniaczki. Cho. <O + *Grubny, od Gruby>

Ogrudzać się, a ś., ał ś. p. **Ogrudzić** ś.

Ogrudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ogrudzać** ś.

Ogrudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ogrudzić** ś.

Ogrudzić się, i ś., il ś., nied. **Ogrudzać** ś. *podbić ś., obciąć ś.; okaleczyć sobie nogi, biegnąc po ostrej grudzie, po zmarzłej ziemi*: W zimie charłami nie polują, aby ś. w mróz nie ogrudziły. Tw. On ś. i bez podków nigdy nie ogrudzi. Rej.

Bardzo ś. nasza pani na piasku ogrudzi. Rej. <O + Grudzić, GRUD>
Ogrywać, a, ał i O. ś. p. Ograć. <O + Grywać>

Ogrywanie, a, blm., czynność cz. Ogrywać: [O. wieńców].

Ogrywanie się, a ś., blm., czynność cz. Ogrywać ś.

Ogryzacz, a, lm. e ten, co ogryza. L.

Ogryzać, a, ał i O. ś. p. Ogryźć.

Ogryzanie, a, blm., czynność cz. Ogryzać.

Ogryzanie się, a ś., blm., czynność cz. Ogryzać ś.

Ogryzek, zka, lm. zki, †Ogryzka, [Ogryzka] I. *kawałek ogryziony, niedojadek, niedogryzek, reszka nieohjedzona:* Twardej O. kości przed brytana rzucony. L. Otrzebiny, ośmieciny, wymieciny, też ogryzki. Mącz. Nie pierwszym na świecie miłosei ogryzkiem, wiele ś. ich przede mną takowym ogryzkiem podażyło. Pot. O. myszy. Troc. O. jabłka. Przen.: *reszta, okrucz:* Ogryzki a odrobiny życia dawałem tylko sprawie powszechniej. Krasz. Zasadzają częstokroć mniemania swoje na ciemności niepewnych historycznej starożytności ogryzków. Nar. 2. przen. żart.: O. papierosa = *niedopalek*. 3. [O.] anat. p. **Krtań.** <O + *Gryzek, GRYZ>

Ogryzienie, a, blm., czynność cz. Ogryźć.

Ogryzienie się, a ś., blm., czynność cz. Ogryźć ś.

†Ogryzka, i, lm. i, [Ogryzka] p. Ogryzek:

[Oczyszczają izbę z gnatów, ogryzek i śmieci].

Ogryźć, zie, zł, Obgryźć, nied. Ogrzyać, Obgryzać *gryząc objęść; obskubać zębami, × ogłodać, × oszemlać:* Pies ogryza kości (= *obrabia*). Kością z pieczeni ogryzioną zwałała mnie w łeb. L. O. kostkę. Troc. Jabłko ogryzł. Troc. Mrówki ziarna ogryzają, aby w trawę ś. nie obróciły. Skar. Palce ogryzuje w kompanji. L. Przen.: Liście ogryzione = *liście z brzegami powyrwanyemi*. × **O. ś. podrzęd ś., poźreć ś., pokłócić ś., dokuczyć, dociąć sobie nawzajem:** Jako psy zajadły, ogryzają ś. Dobrze jeden drugiego ogryzł. Śł. wil. Całe życie ogryzają ś. z sobą. Śł. wil. (= *użerają ś.*). <O + Gryzyć>

Ogrzać, eje, ał, nied. Ogrzewać I. *co = podwyższyć temperaturę czego, ocieplić, nagrzać, rozgrzać; rozgrzać od wierzchu:* Ogrzewać ręce zgrabiąle. Troc. O. nogi, poduszkę (= *zagrzać*). Słońce ogrzewa i całą żywi naturę. L. O. sobie ręce = *ugrzać*. Ogień browarny jest ogrzewający, ogień hutny pozerający. Torz. O. mieszkanie = *opalić*. Wódka ta wątrobie oziębłą ogrzewa. Syr. Przen.: Chłód duszy O. znówu jej wroko promieniem. Mick. O. kogo = *utulić, przytulić; poratować w niedzy, w nieszczęściu; przyciemnić*. Śł. wil. 2. O. mleko = *ogrzewając, oddzielić twaróg od serwatki*. **O. ś. I. ocieplić ś., nagrzać ś., rozgrzać ś. od wierzchu, ugrzać ś.:** Lubie ś. O., nim zima przemienie, w małej izdebce przy małym kominie. Nar. 2. przen. *pożywić ś., poprzeć ś., skorzystać, zyskać, stanąć na nogi:* O. ś. przy kim. Śł. wil. Wyście ś. tam ogrzali, gdzie ś. drugi sparzył. Kras. <O + Grzać>

[**Ogrzał, a, lm. y, Wogzał**] *foksal, dworzec kolejowy.* <Przekręcone z Wogzał p. Foksal>

Ogrzanie, a, blm., czynność cz. Ogrzać.

Ogrzanie się, a ś., blm., czynność cz. Ogrzać ś.

[**Ogrzaty**] *ogrzany.*

Ogrzebać, hie, bał, †Ogrześć, nied. Ogrzebywać *zgrzebać dokoła, ograbić, okopać.* <O + Grzebać>

Ogrzebanie, a, blm., czynność cz. Ogrzebać.

Ogrzebywać, uje, ywał p. Ogrzebać.

Ogrzebywanie, a, blm., czynność cz. Ogrzebywać.

† **Ogrzeszać, a, ał p. Ogrzeszyć.**

† **Ogrzeszanie, a, blm., czynność cz. Ogrzeszać.**

† **Ogrzeszenie, a, blm., czynność cz. Ogrzeszyć.**

† **Ogrzeszyć, y, ył, nied. †Ogrzeszać** *nabawić grzechu:* Nie dawaj ustom twoim, aby o grzech przyprawiły cię twoje. Bud. (właściwiej by nie ogrzeszały. Bud.). <O + Grzeszyć>

† **Ogrześć, ebie, ebi p. Ogrzebać.** <O + Grześć>

Ogrzewacz, a, lm. e I. piec żelazny, zwykle w podziemiu, w miejscu zamkniętym, z którego ogrzane powietrze wchodzi do mieszakań, z zimne z nich wypływa do komory ogrzewacza, kaloryfer.

2. a. Kaloryzator *eukr. przyrząd cylindryczny rozprzewadający parę ogrzewającą soki cukrowe.* **3. a. Nagrzewacz** *kol. skrzyneczka do ogrzewania wagonów.* **4. a. Buljer mech. *przyrząd do przegrzewania wody przed wiloczeniem jej do kotła.* **5. a. Przedgrzewacz** *piw. przyrząd ogrzewający zacier mający isć do aparatu wypędnego.* <Od Ogrzewać>**

Ogrzewać, a, ał i O. ś. p. Ogrzać.

Ogrzewadło, a, lm. a I. fajerka, blacha do żarzenia, jako przyrząd ogrzewający: Tlejące węgle pięknie na tym ogrzewadłe wyglądają. Psm. 2. × **O. naczynie wypełnione wodą gorącą, do ogrzania łóżka służące, × ogrzewalnik, szkandela, × wygrzewadło, × wygrzewacz.** <Od Ogrzewać>

Ogrzewak, a, lm. i hut. przyrząd do ogrzewania powietrza podczas wdymania. <Od Ogrzewać>

Ogrzewalnia, i, lm. e I. izba opalana, przeznaczana do ogrzewania ś. ubogiej ludności. **2. pomieszczenie, gdzie ogrzewają, opalają:** O. parowozów. <Od Ogrzewać>

Ogrzewalnik, a, lm. i I. × O. p. Ogrzewadło. **2. a. †krętna bania, retorta.** <Od Ogrzewalny>

Ogrzewalność, i, blm. rz. od Ogrzewalny.

Ogrzewalny dający ś. ogrzewać. <Od Ogrzewać>

Ogrzewanie, a, blm., czynność cz. Ogrzewać: Zodjaczne znaki ziemi ochłodzenia i ogrzewania dodawają. Troc. O. centralne. Przyrząd do ogrzewania powietrza.

Ogrzewanie się, a ś., blm., czynność cz. Ogrzewać ś.

Ogrzewnica, y, lm. e rura rozprzewadzająca gorącą parę, wodę, gorące powietrze w celu ogrzewania. <Od Ogrzewny>

× **Ogrzewny ogrzewający, grzejący; rozprzewadzający, doprowadzający ciepło:** Kanał, luft O. Piec O. prędko ś. ogrzeje i długo ciepło utrzymuje. Kluk. Trzeba nam pieców nad pospolite ogrzewniejszych. Kluk. Cewa ogrzewna = *ogrzewnica.* <O + *Grzewny, od Grzać>

Ogrzmieć, i, il kogo, co = obuknąć, ogarnąć grzotem: Trojan szeregi pościskał, ogrzmił głosem, jak Wulkan z niemi szedł i szalał. Słow. <O + Grzmieć>

Ogrzmienie, a, blm., czynność cz. Ogrzmieć.

Ogrzmocenie, a, blm., czynność cz. Ogrzmocić.

Ogrzmocić, i, il obić, wygrzmocić: Pasjonat wielki; mógłby mię O. L. Kijem go ogrzmocić. L. Ociec go ogrzmocić bizunem, jako żaka. Zabł. <O + Grzmocić>

[**Ogrzybić się, i ś., il ś.**] *pokryć ś. pleśnią, grzybami:* Syr ś. ogrzybi. <O + *Grzybić, od Grzyb>

[Ogrzybienie się, a s., blm.] czynność cz. Ogrzybić s.

Oguzie, a, lm. a mięso blisko nasady ogona bydłęcia, sztuka mięsa od ogona; ogonowa sztuka mięsa: O. wołowe, baranie. Sł. wil. <O + Guz, GUZ>

Ogzemsować, uje, ował p. Ogzysmować: Brama zamkowa składała s. z trzech arkad sklepionych, ogzemsowanych u góry bardzo wdzięcznie. Rol. <O + Gzemsować>

Ogzemsowanie, a, blm., czynność cz. Ogzemsować.

Ogzysmować, uje, ował, Ogzemsować otoczyć, ubrać gzymsami, gzymsami. <O + Gzysmować>

Ogzysmowanie, a, blm., czynność cz. Ogzysmować.

Oh! w. p. **Och!** <Okrzyk.>

[Oha!] p. **Ocha!** <Okrzyk.>

Ohacać, a, ał p. Ogacić.

Ohacanie, a, blm., czynność cz. Ohacać.

Ohacenie, a, blm., czynność cz. Ohacić.

Ohacić, i, il p. Ogacić: Szopka dla koni z płotu podwójnego sklecona a dla ciepła gnojem międy nie narzuconym ohacana. Krasz.

Ohaglować, uje, ował cukier. wytarzać na wszystkie strony w haглу. <O + Hagłować>

Ohaglowanie, a, blm., czynność cz. Ohaglować.

Ohar, a, lm. y, [Gęś norowa] zool. (vulpanser tadorna) ptak piewonogi z rodziny kaczek. <?>

[Ohata, y, blm.] p. Ogacenie. <O + *Hata, od Hacić>

[Ohawny] wstrętny. <Czes. ohavný>

Ohellować, uje, ował, Ohellować, nied. Ohellowywać, Ohellowywać oglądać, obrównać heblem, wyhellować na wszystkie strony: O. czysto. <O + Hellować>

Ohellowanie, a, blm., czynność cz. Ohellować.

Ohellowywać, a, ał p. Ohellować.

Ohellowywanie, a, blm., czynność cz. Ohellowywać.

†Ohej! w. **hej!** Pśń. <Okrzyk.>

Oheretyczec, eje, ał przejąć s. zasadami heretykami, stać s. heretykiem, zheretyczec, odstąpić od prawdziwej wiary. <O + Heretyczec>

Oheretyczenie, a, blm. 1. czynność cz. Oheretyczec. 2. czynność cz. Oheretyczyc.

Oheretyczyć, y, ył kogo = obalamucić herezję, zrobić heretykiem, okacerzyć: Sam w herezję wpadł i nas oheretyczył. Smotr. <O + Heretyczyć>

†Ohidzenie, a, blm., czynność cz. Ohidzić, ohydzenie.

†Ohidzenie się, a, s., blm., czynność cz. Ohidzić s., ohydzenie s.

†Ohidzić, i, il i †O. s. p. Ohydzić: Jedna mała wada piękną rzecz ohidzi. Kn. Jest to dar natury, że nieodbite potrzeby nigdy s. nam nie ohidzą. Pilch. <Zam. Ohydzić>

†Ohisny p. Ohydny. <Z Czes. ohizdný>

†Ohlászenny uczący s. katechizmu, przygotowujący s. do pierwszej powieści i komucji świętej, katechumen. Pim. <Ukr. ohlászennij>

× Ohłobla, i, lm. e 1. = Hołobla. Ludz. 2. żerdź przez stóg siana do góry stercząca. Sł. wil. <p. Hołobla>

Oho! Oho ho! w. podziwienia a. ironji, *ho ho!*, *fu fu!*, *no no!*, *pi pi!*: O., jaki majster! Oho! już bym dotychczas poradził sobie. L. Oho! już wraca. <Okrzyk.>

[O holasia holasia!] p. **Hola!**: O holasia holasia, zdarła butki Kasia! <Okrzyk.>

[Oholobla, i, lm. e] p. Hołobla. <p. Hołobla>

[Ohrejduszka, i, lm. i] kaptan ciepły, jubka: Stała w ciepłej, futerkiem podszytej ohrejduszce. Krasz. <Ukr. ohriti + Duszka>

†Ohromny p. Ogromny: Dzwonię, miły Zygmunecie, temi trzema głosy, a niech twój ohromny brzęk bije ludziom w nosy. Rej. <Czes. ohromný>

[Ohu!] p. **Ocha.** <Okrzyk.>

× Ohukać, a, ał p. Ohuknąć. × **O. s. posp. uspokoić s., wybić sobie co z głowy.** Sł. wil. <O + Hukać>

× Ohukanie, a, blm., czynność cz. Ohukać.

× Ohukanie się, a s., blm., czynność cz. Ohukać s.

× Ohuknąć, nie, nął, × Ohukać ogłuszyć hukiem, odurzyć krzykiem: Tatarzy zewsząd go, jakoby wilka, ohukają, zamkniętego w oborze. Tw. Wilk ohukany, którego swym przestraszył Melampus szczeknięciem. Tw. <O + Huknąć>

× Ohuknięcie, a, blm., czynność cz. Ohuknąć.

[Ohurny] nieprzystępny, opryskliwy, uparty. <Ukr. ohurnij>

[Ohurstwo, a, blm.] upór, zaciętość, zawziętość: Prze ich ku sprawom zbawiennym ociętnie O. przyjść słusznie do tego nie mogłem, com sobie był zamierzył. Smotr. <Ros. ogurstvo>

Ohyda, y, blm., × Ochyda, [Hydota], †Hyd, †Hydanie 1. odraża, wstręt, obrzydzenie, obrzydliwość: Przyszedłem do wszech niemal ludzi w ohydę. Kochan. Większą ohydę, niż ozdobę polska wymowa bierze, gdy ją łacińskimi natykają słowy. Fred. M. Podać kogo, co w ohydę. Plugawość nietylko szkodę czyni, ale i ohydę. Haur. 2. *człowiek ohydny, hańba, zakata, wyrodek, wyrzutek:* O. rodu ludzkiego. Kras. Często z godnych rodziców syn domu O. Min. 3. *wstył, sromota, srom, niesława, konfuzja, despekt:* Sowizdrzał, powiedzą, przed dworem O. Pol. 4. [O.] (o człowieku lub koniu) *ogrom, gmach, kolos.* 5. [O.] *thum, chmara, hurma, gromada:* Cała O. tego przyszła. <Ukr. ohida>

× Ohydliwie przys. od Ohydliwy; × Ochydliwie, ohydnie.

× Ohydliwość, i, blm. rz. od Ohydliwy; × Ochydliwość, ohydność.

× Ohydliwy p. Ohydny: Wada ta, im lekszą zda s. być mało rozumnym, tym ohydliwsza jest w swych skutkach. L. <Od Ohyda>

Ohydnąć, nie, nął a. dł p. Ohydzić: Jeśli ci ohydła Strada nuova. Krasin. Ot! tak mi życie ohydło. Rodz. <Od Ohydny>

Ohydnicza, y, lm. e kobieta ohydna, bezecnica, szkaradnica, bezwstydnica, okropnica: Umiesz ty s. wykręcać, czarna ohydniczo. Słow. Nie chcę cię widzieć, puść mnie, ohydniczo! Bał. <Od Ohydny>

Ohydnie, × Ohydno przys. od Ohydny; × Ochydnie.

× Ohydno p. Ohydnie. Pol.

Ohydność, i 1. blm. rz. od Ohydny; × Ochydność. 2. lm. i postępek ohydny, rzecz obrzydliwa, odrażająca, ohyda, szkaradziństwo, paskudztwo: Każdy jego krok jest ohydnością przed Panem. Sł. wil.

Ohydny, × Ochydny, × Ohydliwy, †Ohisny ohydę przynoszący, obrzydliwy, odrażający, wstrętny, haniebny, sromotny, sprośny, przemierzły, obmierzły, szkaradny, szpetny, brzydki, potworny, paskudny, plugawy: Gał O. Postępek O. Życie ohydne. Piąństwo ohydne. To jest rzecz i ohydna i szkodliwa. Rej. <Od Ohyda>

Ohydzac, a, ał i O. s. p. Ohydzić.

Ohydzenie, a, bfm., × **Ochydzenie** czynność cz. **Ohydzać.**

Ohydzenie się, a ś., bfm., × **Ochydzenie ś.** czynność cz. **Ohydzać ś.**

Ohydzenie, a, bfm., × **Ochydzenie** czynność cz. **Ohydzić.**

Ohydzenie się, a ś., bfm., × **Ochydzenie ś.** czynność cz. **Ohydzić ś.**

Ohydzić, i, il, † Ohidzić, × Ochydzić, nied. **Ohydzać, × Ochydzać** komu co = uczynić *ohydnym, zohydzić, obrzydzić, obmierzić, podać w ohydę*: O. komu kogo. Wyście nas ohydźli w oczach Faraona. B. G. (= *oczernili, osławili, aby nas podać w ohydę*). O. sobie. Z kazałnic głos ludu nauczający ohydza ludom Henryka. Lel. Dobrze nam imię i sławę biorą i przed światem ohydźają. Wor. O. sobie co (= *obmierzić*). **O. ś., Ohydzić, Ohydnać** stać ś. *ohydnym, zbrzydnać, obrzydnać, przejeść ś., wprzyskrzyć ś., naprzyskrzyć ś., sprzyskrzyć ś., obmierznąć*: O. ś. komu. Troc. <O † Hydzić>

Ohydzić, eje, ał p. Ohydzić.

[Ohynać się, ohyd ś., nhyd ś.] = Ochynać ś. pod 3): Dzień już ś. ohydł z ciemności. Dyg. <p. Ochynać>

[Ohynia, i, lm. e] = Łochynia. <p. Łochynia>

[Ohynięcie się, a ś., bfm.] czynność cz. **Ohynać ś., ochynięcie ś.**

Oj!, [Ojoj!], Ojej!, Ojeje!, Ojeju!, Ojejo!, Ojeja!, Ojeju! w. 1. wyraża boleść, żal, przerażenie, podziw, *oj!, och!*: Oj, oj! eo ś. to dzieje. Oj, boli! Oj! boli to, boli, kiedy nam własne dzieci udręceniem ś. stają. L. Oj, tak tak, niedarmo ś. marszczy czoło moje. Przyb. On nas wszystkich zawstydził; oj dzielny księżyna! Mick. 2. wyraża podziw udany, *oho!, no no!, ho ho!, pi pi!, ju ju!*: Oj oj! jakże wstydliva! L. 3. wyraża pogrozkę, *och!, no no!, ej!*: Oj, dam ja tobie! 4. wyraża potwierdzenie z zapamiętaniem, *ach!, och!, aj!, ba!*: Czy ją Pan kocha jeszcze? — Oj! i jak kocha! L. 5. wyraża rezygnację, *ba!, tak tak!, ha!, och!*: Oj, wiem ci ja, jako za kopę służę. Kochan. Mówiłem dotąd o starostach, czas jest, oj, czas, żebym mówił o chłopach staroświeckich. St. Aug. 6. Oj! wyraża zapytanie z podziwem, *ej?!, ejże?!, e?!, co?!, czy być może?!*: Dziś ratuszowa wieża ś. zapadła. — Oj! — A tak! St. wil. <Okrzyk.>

† **Ojarzmiac, a, ał p. Ojarzmić.**

† **Ojarzmianie, a, bfm.,** czynność cz. **Ojarzmiac.**

† **Ojarzmić, i, il, nied. Ojarzmiac** obciążać *jarzmem, nałożyć jarzmo*. Przen. *ujarzmić, podbić, opanować*: Opanowali nas. Bud. (właściwiej: ojarzmiłi nas, gdyby ś. nam tak mówić godziło. Bud.). <O † Jarzmić>

† **Ojarzmienie, a, bfm.,** czynność cz. **Ojarzmić.**

Ojastrzębieć, eje, ał zmienić ś. w jastrzębia. Przen.: porość w pierze, spanoszyć ś., zhardzieć: Ojastrzębiałaś, sówko, nazbyt wysoko lataasz, naurzywszy te bystre piórka na chlebie rzeczypospolitej, matki swojej. Pas. <O † Jastrzębieć>

Ojastrzębienie, a, bfm., czynność cz. **Ojastrzębieć.**

[Ojc, a, lm. e] p. Ojciec. <Oje(iec)>

[Ojcaszek, szka, lm. szkowie] p. Ojciec: A co, ojcaszku? będzie to ładnie? Bał. Przedstawiam wam, ojcaszku, stryjcznego mego. Sienk. Tylko po bożemu, bez gniewu, moi ojcaszkowie, dajcież nam krzyżyk na drogę. Byk. (= *księżulki*). <Z Ojciec>

Ojciec, ojca, lm. ojcowie a. × ojce, † Ociec, [Ociec, Ojc, Wojciec, Wociec] l. ten, który kogo

spłodził, rodzic: O. dzieci a. O. dzieciom. Rodzony O. Sierota bez ojca i matki. O. mój i matka moja opuścili mnie, ale Pan mój mnie przyjął. Wój. Ojcem sierot, a obrońcą wdów był nazwany. Skar. Wdał ś. w ojca. Wykapany O. Ojca nasładowy. Troc. Pamiątka, majątek po ojcu. Wziąłeś mnie od ojca, od matki, prowadźże mnie na wielkie dostatki. Pśń. O. licznej rodziny. Dzieci z jednego ojca, ale nie z jednej matki. Urodził ś. z ojca Adama i matki Zofji. Ojcem nie jest, aż kto ma dzieci. Górn. Po złym ojcu bywa gorszy syn. Białob. Jakie drzewo, taki klin; jaki O., taki syn. Prz. Ojca dobrego dobry syn; O. dobry złego syna nie urodzi. Prz. Ojca złego dobry syn. Prz. Jeden O. dziesięć synów wychowa, a dziesięć synów jednego ojca żywić nie mogą. Prz. Panie ojce! Kn. Został ojcem (= *wrodziło mu ś. dziecko*). Nie wypieraj ś., boś ty ojcem tego dziecka! Przen.: Gdzie wy, ojcowie ducha? — W dalekim klasztorze... Syrok. (= *nauczyciele*). [Ojcowie, ojce, ojcy] = a) *rodzice*: Niech więc dzieci i ojcowie idą w kościół. Mick. To was ojcowie odumarli? Kon. Co ojce dzierżyli, to i nam dzierżyć. Sienk. Ojce posli do kościoła. b) *teściowie*: † Stary ojciec = *dziadek*. Ojciec żony = *świecier, teść*: Ojciec żony świekier, zwyczajnie też poprostu ojciec. Groie. [O. domowy] = *O. panną młodą*. [(Żona do męża:) O.] O. chrzestny a. duchowny. Kmotry albo ojce chrzesne mają nauczać syny swoje chresne. Karnk. 2. przen. *twórcą, wynalazcą, sprawcą, źródło, początek, początkodawcą, inicjator, nestor, autor; założyciel, fundator*: Czartu nie wierz, bo on ś. ojcem kłamstwa zowie. Koch. W. O. pomysłu, baśni. Wojciech Bogusławski, O. teatru polskiego. Herodot jest ojcem historii, Homer poezji. Bóg O. = *Stwórca, Stworzyciel, Twórca*. Bóg O., nietylko, że syna od wieków sobie w bóstwie równego spłodził, ale też, że jest początkiem i nas wszystkich. Karnk. O. wszech rzeczy. O. niebieski. Podziękujmy Ojcu w niebie. Mick. O. przedwieczny. Wszechmocny Ojciec! Bóg O., Syn Boży i Duch św., trzy osoby, a jeden Pan Bóg. Co u Boga Ojca?! (= *a to co znouu?!, co u licha?!, co u diabła?!*). Całują ziemię, potym: w imię Ojca, Syna i Ducha świętego... Mick. W imię Ojca! niech biega, altarystę zbudzi! Mick. (= *olaboga! na miłość boską!*). Ojciec nasz, który jesteś w niebie! Ojciec nasz = *pierwsza część pacierza, modlitwa Pańska*. Zmówię Ojciec nasz. Potym: Ojciec nasz, i Zdrowaś, i Wierzę, Dziesięcioro i koronki, a kiedy już całe zmówili pacierze... Mick. Norbert, O. zakonu Premonstratensów. 3. *przodek, dziad, naddziad, prasczur, antenat, protoplasta, patriarchy*: Widzieli ojce nasi pod Płowcami, a i my widzieli pod Wilnem. Sienk. † Do ojców zebrany poszedł. Skar. (= *umarł*). † Cierpiący za winy ojców naszych. Nasi ojcowie mawiali, że... Wiara ojców naszych. Czas przypomnieć ojców dzieje. Mick. Nasz ojciec pierwszy raz westchnął do Ewy. Mick. (= *pierwszy rodzic, Adam*). 4. *ten, co przez troskliwość występuje w roli ojca; opiekun; przelożony*: Przekowię nasi z panów wszelką nienawiść, a z sług wszelką żelżywość otarli, zowiąc pana ojcem czeladki, a sług domownikami. Pilech. O. czeladny (= *gospodarz*). O. gospodni = *majster, w którego mieszkaniu znajdują ś. gospoda czeladzi*. Otośmy przecię naleźli króla i pana, ze krwie panów naszych, ojców ojczyzny naszej. Goś. Królu, Rzplną miej na dobrej pieczy, a ojcem nam bądź, nie ojczymem. Biel. M. Owego ojca żebrzącej młodzieży zwano Żurawkiem; był to chłop już do-

rosły, wąsate, i nie tylko studenci, ale i mieszczanństwo ś. go obawiało. Krasz. O. duchowny = *spowiednik*: Symplian był ojcem duchownym św. Ambrożego. Skar. Tych Bóg karze, którzy ś. ojcom duchownym karać nie dopuszczają. Skar. O. święty = *papież*. Dowiedział ś. o Janickim sam O. święty w Rzymie i kazał go ukoronować w mieście Padwie. Ogłoszenie bulli Ojea świętego. Jego Świątobliwość O. święty Leon XIII. U Rzymian senatorowie, *patres conscripti*, ojcowie spisani; tak i kardynałów wyraża. Groch. Ojcowie miasta = *rajcowie mniejszy, na których pieczy leży dobro miasta*. O., ojcowie = *tytuł zakonników*: O. Gierwazy. O. Polikarp. Ojcowie Jezuiti. O. szkół pobożnych. Troc (= *ksiądz Pjjar*). Klasztor i zakon ojców Bernardynów. Czy my ojcie Kapucyni? Mick. Chodkiewicz w Żmudzi fundował ojcie Jezuiti. Birk. X O. czarny = *Jezuita*. Śl. wil. Przewielebnemu w Bogu ojcu Jeronimowi a Jesu Maria, definitorowi karmelitańskiemu. L. O. gwardjan. O. ubogich, sierot. O. włościan, brat szlachty. Mick. W krzyk do Jowisza: „Królu! ojcie bogów!” Mick. O. Niemen, mnogich piastun łodzi. Mick. 5. Ojcowie święci, ojcowie kościoła = *poważni starożytni uczeni kościelni, doktorowie kościoła*: Ojcowie chrześcijańscy napisali piękniejsze pieśni, którei zaraziłiwe wypychali. Skar. Ojcowie apostołsey = *ojcowie kościoła, którzy obcowali z apostołami*. 6. *tytuł dawany osobom poważnym wiekiem*: (do wieśniaka na targu:) Ojce, po czemu macie drzewo? (= *gospodarzu, przyjacielu*) 7. [O. Jacenty, O. Migieljusz, O. Wirgiljusz] = *rodzaj gry towarzyskiej*. 8. fecht.: † W imię Ojea p. Imię pod 9). 9. teatr.: O. szlachetny = *aktor gruwający role podobnego rodzaju*. 10. a. *Starosta wiośl.* = a) *wioślo najbliższe steru*. b) *wioślarz pracujący tym wioślem*. Zdr. **Ojczulek, Ojczuleczek, Ojzulko, Ojczuniek, Ojczunieczek, Ojczunio, Ojczunio, Ojczus, Ojczyk, [Ojczaszek, Ojczaszek, Ojczuszek, Ojczulo, Ojczuchno], X Ojcio, X Ojczenko, † Ojzenek, † Ojczynek**. Zgr. **Ojczyško**. <Z daw. Ociec, pod wpływem analogji osnowy innych przypadków Ojc-, z dawniejszego Ocie-; OT>

X **Ojcio, a, lm. owie p. Ojciec**. <Z Ojc>

Ojcobójca, y, lm. y i. a. † **Ojcomorderca, † Ojcomorderz zabójca, morderca ojca**. 2. w lm. żart.: *Ojcobójce = kołnierzyk od koszuli stojące i sztywne, podtrzymujące szyję, fatermordery*. <Ojciec † * Bójca, BI/BOJ>

Ojcobójczy, † Ojcobójski przym. od **Ojcobójca**: Ręka ojcobójcza. <Od Ojcobójca>

Ojcobójczyni, i, lm. e forma ż. od **Ojcobójca**.

† **Ojcobójski p. Ojcobójczy**: Dał mu ś. Bóg z ręki ojcobójskich wymknąć. Petr. Ojcobójską na niego ś. targnął ręką. Troc. <Ojciec † * Bójski, BI/BOJ>

Ojcobójstwo, a, lm. a, † Ojcomorderstwo zbrodnia zabicia ojca, zabójstwo, morderstwo ojca: Popełnić O. Mają od ojcobójstwa większe być nieenoty? Bardz. <Ojciec † * Bójstwo, BI/BOJ>

X **Ojcoimienny = Odojcowski**. L. <Ojciec † Imienny>

X **Ojcolubnik, a, lm. cy ten, co kocha ojca**. L. <Ojciec † * Lubnik, od Lubie>

† **Ojcomorderca, y, lm. y p. Ojcobójca**. <Ojciec † Morderca>

† **Ojcomorderski** przym. od **Ojcomorderca, ojcobójczy**.

† **Ojcomorderstwo, a, lm. a p. Ojcobójstwo**. <Od Ojcomorderz>

† **Ojcomorderz, a, lm. e p. Ojcobójca**. L. <Ojciec † Morderz>

X **Ojcopochodny pochodzący od ojca**: Duch św. O. <Ojciec † Pochodny>

X **Ojcopodany podany, przekazany przez ojcow**. L. <Ojciec † Podany>

† **Ojcorozbójca, y, lm. y a. e wojujący z ojcem, bojący przeciw ojcu, zabójca ojca**: Wiem, cobym ci dał, bym był wziął z ręki twojej głowę tego ojcorozbójce. Birk. (o Absalonie). <Ojciec † Rozbójca>

† **Ojcosieroctwo, a, blm. sieroctwo z powodu straty ojca**: Kiedy chce Pan, znosi z bezpotomnego sromotę nieplodności, a gdy mu ś. podoba, dopuszcza na wielu dzieci O. Koch. W. <Ojciec † Sieroctwo>

X **Ojcosilny mający siłę ojca, równej z ojcem siły**. L. <Ojciec † Silny>

Ojcostwo, a, blm. p. Ojcowstwo: Wszystko, co Bóg Ociec ma, Syn też ma, okrom ojcostwa. Skar. <Od Ojciec>

Ojcować, uje, ował, Ojczyk komu = być jakby ojcem, postępować względem kogo jak ojciec, zastępować ojca: Dzieciom, sługom, włościanom zarówno ojcował, wiazał ich łagodnością, słodyczą panował. Moraw. Sam nieborak ojcował i matkował licznej rodzinie. Byk. <Od Ojciec>

Ojcowanie, a, blm., czynność cz. Ojcować.

† **Ojcowic, a, lm. e, X Ojczye, X Ojczycz, † Ociec i. prawy syn swego ojca; dziedzic gniazda rodzinnego**: Nad ojcowicem bękart przewodził, sługa nad dziedzicem. Paszk. Prawy O. Zebr. Żona zła cieszy ś. onej swojej zdrady, onym swym kukulczętom dodawa i rady, jakoby ojcowicie do końca oszukać, by mogli przybyszowie w onych dobrach huknąć. Klon. 2. *syn ojczyzny, obywatel kraju, krajowiec, rodak, ziomek, tubyliec*: Lada cudzoziemiec uprzedzi teraz u nas starożytnych ojcowiców stopnie. Pot. Bez zaciągów, ojcowiców dłonie urosć dały w takową wielkość tej koronie. Pot. Pókiśmy ojcowiców sadzili na tronie, szczył ś. orzeł polski. Pot. Póki dawnych u nas ojcowiców plemię rządziło, póty dobrze było. Pot. 3. *syn jęńca osiedlonego w nowej ojczyźnie, jako poddany w tejże ojczyźnie*. Gl. 4. *pan z panów, członek znakomitego rodu, familjant, parentela, patrycjusz*: W Rzymie dzieci senatorskie patrycjios, jakoby ojcowicami nazwali; my ich panietami a krwią panieją nazowiemy. Fal. <Od Ojciec>

[**Ojcowicek, cka, lm. cki**] *chłopiec, mający rodziców (w przeciwstawieniu do sieroty); syn kmiecy, syn zamożniejszych gospodarzy*. <Od Ojcowie>

[**Ojcowicka, i, lm. i, Ojcowiczka, Ojcowitka**] *dziewczyna, mająca rodziców (w przeciwstawieniu do sieroty); córka zamożnych rodziców, faworyzowana przez ojca; jedynaczka, na którą cały majątek spałnie*. <Od Ojcowie>

[**Ojcowicki**] (*syn*) *mający rodziców, którzy posiadają ojcowinę; syn kmiecy, syn zamożniejszych gospodarzy*. <Od Ojcowie>

[**Ojcowiczka, i, lm. i**] i. p. **Ojcowicka**: Ej, bo wam, sierotekom, trza ranekno wstały, a wam, ojcowiczkom, do południa spaty. 2. p. **Ojcowizna**: Ściąny ojcowicki. <p. Ojcowicka>

[**Ojcowistość, i, blm.**] rz. od **Ojcowisty, ojczyństwo**.

[**Ojcowisty**] i. p. **Ojczysty**: Zastanowił ś. ze nie na ojcowistym ementarzu będzie leżał. Tet. Ojcowista chata. Uj. Ojcowiste dobra. Krasz. 2. *mający prawego ojca*. 3. *mający żyjących rodziców*. <Od Ojcow>

[Ojcowitka, i, lm. i] p. Ojcowicka. <Od Ojców>

[Ojcowitość, i, blm.] rz. od Ojcowity, ojczystość: Za cóż ś. własnej ojcowitości wypierać? Wor.

[Ojcowity] p. Ojczysty. <Od Ojców>

Ojcowizna, y, lm. y l. a. †Ojcowizność, †Ojczyzna, †Ojęczyzna, †Otoczyzna, [Ojczyzna] spadek, dziedzictwo po ojcu, po ojcach = przodkach: Nie wyzuję ś. z ojcowizny! Ojcowizny mojej nigdy nie sprzedam. O dzieci, jakąż macie ojcowizną wspólną? Przyb. Smutno jest opuszczać ojcowiznę swoją. Ork. 2. [O.] majątek ojca a. męża. 3. [O., Ojcowiczka] dom ojcowski, dom rodzicielski. <Od Ojców>

†Ojcowizność, i, lm. i p. Ojcowizna. Tuch. <Od Ojców>

Ojcowski przym. od Ojciec; †Oćcowski, [Ojczewski] l. właściwy ojcu, pochodzący od ojca, rodzicielski: Ojcowiska łagodność syna psuje. Kn. Daję ci ojcowskie moje błogosławieństwo. Kras. Czulość, miłość, władza, powaga ojcowiska. Napomnienie ojcowskie. 2. a. [Ojcowy, Ojców, Ojczyn], × Ojczyzny, †Ojcowy, †Oćców należący do ojca: Syn myśli święte często w sercu nosi, za złość ojcowską Pana Boga prosi. Auszp. Dom ojcowski = ojczysty, rodzinny. 3. [O.] mający żyjących rodziców, nie sierota: Jeden chłopiec był sierota, a inni byli ojcowscy. 4. bot.: Brzoza ojcowska p. Brzoza. 5. fecht.: × Cięcie ojcowskie (= w walce z nieumiejętnym) = uderzenie płazem w tyłek. Po ojcowsku, × Ojcowsko, †Ojcowskie przys. jak ojciec, sposobem ojcowskim: Bym ten zły nalóg porzucił, po ojcowsku mi perswadował. Smotr. Nie ojcowskiegoś zakroił, nie po ojcowskuś postąpił. Włod. Po ojcowsku go karał. Troc. Żyjemy po ojcowsku. Troc (= jak nasi ojcowie). <Od Ojciec>

†Ojcowskie przys. p. Ojcowski: Staraniem naszym to wszystko O. uspokoić. Vol. Bądź pochwalon, żeś prowadził i O. o mnie radził. Grabow. Nie O. toś uczynił, to jest nie od ojeas ś. tego nauczył. Mącz. <Od Ojcowski>

× Ojcowsko przys. p. Ojcowski.

Ojcowstwo, a, blm., Ojcostwo, †Oćcowstwo l. charakter ojcowski: Klękam na swe kolana do Ojca, Pana naszego, z którego wszelkie O. na niebie i na ziemi. Leop. Wielej mędrych mało mają talentu do ojcowstwa. L. (= do płodzenia. L.). Dochodzić, zapierać ś. ojcowstwa. Dowodzić komu ojcowstwa. 2. tytuł ojca w zakonie (?): Rozdawał przywileje na O. (paternitas) zakonnikom. Bart. <Od Ojciec>

†Ojcowy i [Ojcowy] p. Ojcowski: Zrękowiny uczynię zaraz, ale pokładzin bez ojcowej woli nie dopuszczę. Sienk. Majątek O. Ojcowe imienie. Ort. Syn często za życia ojca pieczęć odmieniał, na swojej znaki inne od ojcowych przybierał. Bobrow. Obudzili się od pukania ojcowego. <Od Ojciec>

[Ojców] p. Ojcowski.

× Ojcowka, i, lm. i nazwisko z ojcowskiego wzięte, z niego przerobione. Sł. wil. <Od Ojców>

Ojcuń, a, lm. owie p. Ojciec. Mał.

Ojczek, szka, lm. szkowie l. × O. żart. ojciec (część. o młodym ojczymie względem dorosłych pasierbów). Sł. wil. 2. [O.] p. Ojciec. <Z Ojciec>

[Ojczak, a, lm. i] p. Ojczym. <Od Ojciec>

[Ojczaszek, szka, lm. szkowie] l. p. Ojciec: O! nie, ojczaszku! nie mógłbyś mówić tego, gdybyś go raz słyszał. Bał. 2. ojciec niedbały o dzieci, sro-

go ś. z niemi obchodzący; ojczym. 3. syn tego samego usposobienia, co ojciec. <Od Ojciec>

[Ojczenasz, a, lm. e, Otczenasz] pierwsza część pacierza, modlitwa Pańska, Ojcie nasz: Koronka dziewięć razy poświęcana ojcenasym. Między zhożem, jak niktzemem ptaszę, (dziecko) swoje anielskie śpiewa ojczenasze. Len. <Ojciec+ Nasz>

†Ojczenek, nka, lm. nkwie p. Ojciec: Ojczenuk mój, daj mi to. Troc. <Od Ojciec>

Ojzenie, a, blm., czynność cz. Ojczyć.

× Ojczenko, a, lm. owie p. Ojciec: Jedwabne słówka: mój braciśzenuk, ojeżenuk. Klon. Będzie mi wiele mieć starania o tobie, ojeżenuku. L. Wzbyt mi to dziwno, ojeżenuku. Żebr. <Od Ojciec>

[Ojczewski] l. p. Ojcowski: W łóżku ojezeskim. 2. p. Ojczysty: W ojezeskim kraju. <Od Ojciec>

[Ojczuchno, a, lm. owie] p. Ojciec.

Ojczuleczek, czka, lm. czkowie p. Ojciec.

Ojczulek, lka, lm. lkowie p. Ojciec: Mój ojczulku! mój tatuściu! powtarzała, okrywając pocałunkami ręce swego ojca. Rog.

Ojczulko, a, lm. owie p. Ojciec.

[Ojczulo, a, lm. owie] p. Ojciec.

Ojczunieczek, czka, lm. czkowie p. Ojciec.

Ojczuniek, nka, lm. nkowie p. Ojciec.

Ojczunio, a, lm. owie p. Ojciec.

Ojczuś, a, lm. owie p. Ojciec.

× Ojczy, a, lm. owie p. Ojcowie: Ojczyeć dóbr jego. Troc. Brali tylko spadek po ojcu i nazywali z tego punktu widzenia siebie ojczymami, a mienie, które zabierali, ojczyzną. Mał. Niech (Witold) zęba cheiwego poskromi od swych ojczyców, od ziemi swych braci. Mick. Umarł Jan Łaski, prawy O. ojczyzny. Stryjk. To, o czym wiem dowodnie, jako O. prawy, spisałem ci rycerstwa tu polskiego sprawy. Papr. Seytowie tylko a Indowie sami w swych ziemiach z przodków trwają ojczymami. Stryjk. Z niemi znaczniejsza część ojczyców tutejszych. Krasz. Leszki jesteśmy, dawni, jak wy, na tej ziemi ojczye. Krasz. Wszystkiemu rycerstwu i prawdziwym ojczyznom ojczycom. Stryjk. Wolno obywatelom woj. smoleńskiego, ojczyców smoleńskich i dawnością ziemską zasiedziałych poddanych u sądów dochodzić; a jeśliby poddani czyi ojczye do miast naszych zasili, tedy... Vol. Mię, ojczyca twoich państw, te słowa cieszyły. Papr. Poddanych zwano ojczye. Cz. Pojmańców wojennych dzieci uważani są ojczyców, czyli poddanych. Cz. Patricius a. O. z książąt rzymskich. Stryjk. Znikały ze swemi imiony ojczye. Nar. Emiljusowie z najdawniejszych familij rzymskich i ojczyców pochodzą. L. <Od Ojciec, Ojciec>

†Ojczy, a, lm. e p. Ojcowie. L.

Ojczyć, y, yt p. Ojcować. <Od Ojciec>

Ojczyk, a, lm. owie p. Ojciec: Bądź zdrów, ojczyku, a da Bóg wkrótce i dziadku Radziwiła! Sienk. Jak ci wytlómaczę, zyskasz na eksperjencji, ojczyku. (= księżulku). <Od Ojciec>

Ojczym, a, lm. owie l. a. [Otozym, Ojczak] drugi mąż czyjej matki: Ojcem nam bądź, nie ojczymem. Biel. M. 2. [O.] starodrzewo, drzewo nasienne, nasiennik. <Od Ojciec>

Ojczymi p. Ojczymowski: Przytulił je na pozór do ojczymiego serca. Byk. <Od Ojczym>

Ojczymostwo, a, blm., Ojczymowstwo, Ojczymstwo charakter, rola, opieka ojczyma: O. jego jest dla dzieci przykre. <Od Ojczym>

Ojczymowski, Ojczymi, × Ojczymski przym. od Ojczym: Wyzwolenie ludzi z pod ojczymowskiej

ręki ochmistrzów. Krup. F. Opieka ojezymowska była znośna. Po ojezymowsku, X Po ojezymku, X Ojezymowsko, X Ojezymoko przys. jak ojezym; surowo, bez ojcowskiego pobłażania, niedbale, po macoszemu. <Od Ojezym>

X Ojezymowsko przys. p. Ojezymowski.

Ojezymowstwo, a, blm. p. Ojezymostwo. <Od Ojezym>

Ojezymowy należący do ojezyma.

X Ojezymski p. Ojezymowski. Troc.

X Ojezymko przys. p. Ojezymowski.

Ojezymstwo, a, blm. p. Ojezymostwo.

[Ojezym] p. Ojeowski: Niechby mi tylko wolno było zajrzeć do ojezywego biurka. Morz. <Od Ojeie>

† Ojezynek, nka, lm. nkowie p. Ojeiec: Proś ojezyńka swego. Troc. <Od Ojeie>

X Ojezy p. Ojeowski: <Od Ojeie>

† Ojezyki p. Ojezysy: Gdzie bracia albo siostry byłiby od spółku w dobrzech ojezyjskich rozdzieleni. SŁ. <Od Ojeie>

Ojezysko, a, lm. a m. i ni. l. pocziwy, go-dzien polkowania ojeiec. Spłakało ś. O. Żal mi ś. zrobiło mego kochanego ojezyska. Kacz. 2. p. Ojeiec.

Ojezyska, i, lm. i, Hipokratka bot. (hippocratea) ros. z rodziny ojezyskowatych. <Od Ojezy-sty>

Ojezyskowaty bot.: Ojezyskowate rośliny (hippocrateaceae) rodzina przynależna do roślin kwiatowych dwuliściennych. <Od Ojezyska>

Ojezyskość, i, blm. rz. od Ojezysy: Widzę w Rzymie poszlaki ojezyskości męstwa, lecz widzę laury zdrady przy laurach zwycięstwa. L.

Ojezysy, [Ojeowisty, Ojeowity, Ojezewski], † Ojezyski, † Ojezysy l. od ojca pochodzący, po ojcu odziedziczony, ojcowski; rodzicielski, rodzinny, rodowy, famiálny, domowy: Imiona ojezysy brał za rodowe. Rol. Niedarmo poszły ojezysy modlitwy za syny. Birk. Szlachciewi nie wstyd ojezysy uprawiać zagony. Tw. Ja, Panie, niechaj mieszkam w tym gnieździe ojezyszym. Kochan. Imię ojezysy. Troc. Ojezysy majetność. Troc. 2. tyżący ś. ojezyszy; krajowy, narodowy, swojski, rodzinny, macierzysty, rodowity: Na tobie ojezysy całość polega. L. (= całość ojezyszy). Powaga króla Zygmunta, pana mądrego i ojca ojezysy-go. Jan. Ziemię widzę ojezyszą i bogi ojezysy. Bardz. Cóż droższe nad ziemię ojezyszą? Len. Większe pomniki zostały nad niemi, zostały góry ich ojezyszej ziemi. Mick. Ciebie równie przychodzień oddali z ojezyszych dolin, o Litwinko biedna! Mick. Ojezysy wolność, ojezysy prawa. Troc. Będąc większym miłośnikiem ustaw moich ojezyszych. Wuj. Czytał dawne języki i obce rozumie dobrze jest, lecz O. trzeba naprzód umieć. Dm. O. domowy dobrze przejął język. Tw. Dekreta polskim ojezyszym językiem mają być pisane. Vol. Błogosławi głosem ojezyszym Pana Wszechmoego. Wuj. Piosnka ojezysy pomaga dumaniu. Mick. 3. X O. człowiek = poddany. Cz. (p. Ojeowiec). 4. [Ojezysy] mający żyjących rodziców: U sieroty wianek złoty, u ojezysy jest niecysty. <Od Ojeie>

Ojezysza, y, lm. y, † Ojezysza l. † O., [O.] p. Ojeowizna: Brali tylko spadek po ojcu i nazywali z tego punktu widzenia siebie ojezysami, a mienie, które zabierali, ojezyszą. Mał. Winien i chorąży, bo mi ojezyszę wziął. Rol. Grunt spadły po ojcu nazywał ś. ojezyszą. Gac. Tę ugodę wszystką tak między bracią tą, którzy na dziadowiznie będą, jako i tą, którzy na ojezysznie

mieszkać będą. Gac. Jeden mąż pojął żonę, a ta żona miała ojezyszę i idące imienie. Ort. Ten dom jest moja O. Ort. [Matezyna O.] = spadek po matce. Ojezyszę przemarnował. Troc. Moim zdaniem lepiej uczynić, kto, mówiąc o Polsce, rzecze: patria moja, niżli O. moja; bo O. częściej ś. rozumie to, co gruntu komu ociec jego zostawił. Gór. Opiekuni bronią sierot przeciw tym, którzyby im ojezyszę odjąć ehcieli. Wuj. Z bratem powinieś ś. równie ojezyszą dzielić. Star. Żywi mię Bóg ehudą ojezyszą moją z żonką i dziećkami mojemu. Orzech. Napominał ich, aby bratu wrócili ojezyszę jego własną, którą mu wzięli. Biel. M. Ojezyszę między syny podzieliła. Warg. Nadożywszy wszystkę ojezyszę na szkutę, wszystko oraz, gdy ś. rozbije, tracą. Petr. 2. kraj rodzinny, ziemia ojezysza: Najśodszy ze wszystkich wyraz miłości, któremu niemasz równego na ziemi, oprócz wyrazu O. Mick. Litwo, ojezyszo moja! ty jesteś jak zdrowie! ile cię trzeba cenić, ten tylko ś. dowie, kto cię stracił. Mick. Słodki dym ojezyszy. Prz. Ten najmlszy okręt ojezyszy naszej wszystkich nas niesie; wszystko w nim mamy, co mamy. Skar. Powinieś miłości ku ojezysznie, w której ś. zamykają bracia i wszystkie powinowactwa nasze, i majetności, nie opuszczajmy. Star. Wolał Fabi sam własnej ojezyszy ostradać, niżeli wiarę O. miała stracić. Warg. Matką zowią ojezyszę, bo kto sobie wielką nie zna jej dobrodziejką, nie zna rodzicielką? Błaż. Jaki kto z ojeem, taki z ojezyszą. Trzt. Cnotliwemu wszystek świat ojezyszą. Pot. Gdzie dobrze, tam O. Lubom. O. swoja każdemu najmlsza; jaką taką ojezyszę wola ludzie, niż wyborną gościnę. Prz. Staraj ś., abyś nie opuścił, coś powinien Bogu, sobie, przyjacielom i ojezysznie swojej. Rej. O. gdzieś daleko, przyjacielu nie widzę. Kochan. Nie jest prorok bez ezi jedno w ojezysznie swojej. Wuj. Patrzymy na onę parę świętych młodzieńców: na Neemjasza i Zorobabela, jako dobre ojezyszy swej... nad wszystkie swoje dobrą przekładali. Skar. Obyście takie serec ku ojezysznie mieli, a za własnymi pożytki domów swoich nie biegali. Skar. Zdracza ojezyszy. By dziesięciu synów miał, wszystkichby wolał widzieć na marach, aniż jednę ojezyszę. Birk. Ponieważ wszystkie wszystkich ludzi miłości jedna ojezysza w sobie zamyka; tedy onę nad wszystko trzeba przekładać i wszystkie prace dla niej męźnie i śmiele podejmować. Baz. Przywiązać ś. do swej nowej ojezyszy (= obcego kraju, w którym ś. znalazło przytułek). Do niebieskiej ojezyszy poszedł w dobrej starości. Skar. Nauczajmy ś. patrzeć w niebo, tam jest O. nasza i wrodzone miejsce nasze. Skar. Przen.: Ojezyszą żubra jest Litwa. Ojezyszą kartofla jest Ameryka. (Sokół) skoro wzniesie ś. w chmury, skoro pociągnie oczyma po niezmiernych obszarach swojej błękitnej ojezyszy... Mick. W przyrodzeniu, powszechnej ciąd i duszy ojezysznie. Mick. Przen.: O. rodu ludzkiego, O. nauk i sztuk = kolebka. Włochy były, są, będą ojezyszą malarzów. Mick. Tak śliczny kraj ten, O. rozkoszy. Mick. (= siedlisko). 3. † O. miejsce urodzenia: Prowizor wpisywał ich w książkę będzie, wyrażając każdego z nich lata, ojezyszę, rodziców lub krewnych. Wej. W Węgleszynie, ojezysznie swojej, kościół wymurował. Nies. [Zamieszkać na ojezysznie] = u rodziców pana młodego. 4. [O.] genitalia męskie. <Od Oje-, † Oje-; OT>

X Ojezysznowy p. Ojezyszniany: Drobną ilość obcych żywiołów nie rozumiała tej węgierskości

huzarów i brała ją w znaczeniu odrębności ojczyznowej. Jeż. <Od Ojczyzna>

†**Ojczyzny krajowy, swojski, tubylczy**: Ludzi ojczyznych i przychodniów. St. lit.

×**Ojczyźniak, a, lm. cy ten**, co żyje tylko we własnej ojczyźnie i nie dba o narody postronne; ten, co ś. zajmuje wyłącznie tylko ojczystemi sprawami. Sł. wil. <Od Ojczyzna>

×**Ojczyźniany**, ×**Ojczyźnowy** przym. od **Ojczyzna**: Nitki żywota powiązać z przedzą ojczyźnianego żywota. Wielka cząstkowa (ojczyźniana) spółka odszczepia ś. od ogólnej (ludzkości). Spas. <Od Ojczyzna>

[Oj da!] *przyspiew.* <Okrzyk.>

[O] dana data dana p. l. [Dana]. <Okrzyk.>

[O] dididi! *przyspiew.* <Okrzyk.>

[O] duś duś dusieńku! p. Dyś! <Okrzyk.>

[O] dydy! p. Dy dy! <Okrzyk.>

[Oje, a, lm. a] *dyszal.* <?>

Ojedwabić, i, il omotać jedwabiem: Może złudzenie duszy w czar zaprowadzi i wyjsć nie pozwała, jak gąsieniec, całą ojedwabi tęczami. Słow. <O + Jedwabić>

Ojedwabienie, a, blm., czynność cz. **Ojedwabić**.

×**Ojedzenie, a, blm.**, czynność cz. **Ojeść, objedzenie**.

[Ojedzenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Ojeść ś., objedzenie ś.**

[Ojej!] p. Oj! <Okrzyk.>

[Ojeja!] p. Oj! <Okrzyk.>

[Ojeje!] p. Oj! <Okrzyk.>

[Ojeju!] p. Oj! <Okrzyk.>

[Ojejo!] p. Oj! <Okrzyk.>

[Ojeju!] p. Oj! <Okrzyk.>

[O jerum!] p. Je! <Okrzyk.>

Ojesieniały jesienią nawiedzony, ogolocony, pusty: Powleka ciężko stareniami wypętleni oczyma po polach ojesieniałych, pustych. Reym. <O + *Jesiały, od Jesień>

×**Ojeść, oje, ojadł objeść, ogryźć**: Porzuci ojedzone kości. Wójc. [O. ś.] *objeść ś.*: Dziecko ś. obarżanka ojadło. <O + Jeść>

Ojędźrnieć, eje, aj! zjedźrnieć: Zanieś (wiśnieki) do piwnicki, niech ojedźrnieją. <O + Jędźrnieć>

[Ojędźnienie, a, blm.] czynność cz. **Ojędźrnieć**.

[O] hola moja hola! p. **Hola!**: Oj hola moja hola, jeseć ja nie twoja! <Okrzyk.>

[O] husiej, moja, husiej! p. **Husiąjże**: Oj husiej, moja, husiej, da niech cię ukołyse. <Okrzyk.>

[Ojoj!] t. p. Oj! 2. ba i bardzo, i owszem, dlaczego nie? <Oj + Oj>

[Ojrzeć, eje, aj] p. 2. **Dojrzeć**: Podrastała tak sobie dziewczuszka ojrzana i wychuchana miłością. Byk. <O + *Jrzeć, od Zrzeć, ZOR>

[Ojrzenie, a, blm.] czynność cz. **Ojrzeć**.

[Ojsto!] *ksobie, nalewo*: Ciacia łysy, O. gniady! <Okrzyk.>

[Ojt!] p. **Hoit**. <Okrzyk.>

[O] ta dyna ta dana! *przyspiew.* <Okrzyk.>

[O] ty dyna! *przyspiew.* <Okrzyk.>

Ojuczać, a, al p. Ojuczyć.

Ojuczanie, a, blm., czynność cz. **Ojuczać**.

Ojuczenie, a, blm., czynność cz. **Ojuczyć**.

Ojuczyć, y, ył, Objuczyć, nied. Ojuczać, Objuczać obciążać jukami, obładować: Zebrał jak najwięcej swojskiego bydła i one ojuczył rozmaitym naczyniem. Pileh. Woda z rzeki bydłęta ojucza. Pileh. <O + Juczyć>

[Ojwo, Ojwu] *oto tu właśnie; tam oto*: O. źrebaki latają po łące. Por. †**Haw**. <Okrzyk.>

[Ojwu] p. **Ojwo**.

[O]że dyna! *ojże dana!* <Okrzyk.>

[O]że ino! p. **Hojże ino!** <Okrzyk.>

[O]że ino dana! p. l. [Dana]. <Okrzyk.>

1. [Ok, a, lm. i] = **Hak**. <Z [Hák]>

2. [Ok, a, lm. i] = [Hak]. <Z [Hák]>

×**Okacerzenie, a, blm.**, czynność cz. **Okacerzyć**.

×**Okacerzyć, y, ył zrobić kacerczem, zarazić kacercstwem, oheretyczyć**. <O + Kacerzyć, od Kacierz>

[Okac, a, al] *mówić o!*: Prepinator jeno na to oka — o, o, o! <Dźwn.>

Okadzać, a, al p. Okadzić.

Okadzanie, a, lm. a czynność cz. **Okadzać**: Żadne leki, zamawiania, okadzania pomóc jej nie mogły. Krasz.

Okadzenie, a, blm., czynność cz. **Okadzić**.

Okadzić, i, il, Ohkadzić, nied. Okadzać, Ohkadzać wykadzić ze wszystkich stron: Okadziłam pościel moją mirra. Bud. Daremnie bóstwa mego wzywasz przy ołtarze, próżno modły ślesz, moje okadzasz ołtarze. Min. Przen.: Świeżobarwne kwiaty całe okadziły ustroie. Przyb. (= *objęły zapachem*). <O + Kadzić>

×**Okagańczać, a, al p. Okagańczyć**.

×**Okagańczenie, a, blm.**, czynność cz. **Okagańczyć**.

×**Okagańczyć, y, ył, nied. × Okagańczać ukrócić kaganiec, włożyć kaganiec**: Głaszczą tę bestję drapieżną, bo jej O. nie mogą. Stasz. <O + *Kagańczyć, od Kaganiec>

[Okaiсты] 1. *mający około oczu czarne obwódki*: Owea okaistá (= *mająca pod oczami odmiennie zabarwioną welnę*). 2. żart. (o człowieku) *nieumyty, z powalczoną pod oczami twarzą*. 3. (o zwierzęciu, ptaku) *centkowany, jasno kropkowany*. <? Od Oka, lm. od Oko>

Okajdanić, i, il okuć w kajdany. O. ś. okuć ś. w kajdany. Przen.: Gdy i ja ś. małżeństwem okajdanić, stracę na czas jakiś połowę szans powodzenia. Święt. (= *skrupuję ś.*). <O + *Kajdanić, od Kajdany>

Okajdanie, a, blm., czynność cz. **Okajdanić**.

Okajdanie, a, blm., czynność cz. **Okajdanić**. **Okajdanie, a, blm.**, czynność cz. **Okajdanić**.

[Okajka, i, lm. i, Okajsta] *owca z czarną welną pod oczami, z plamą na czole*. Por. **Okaisty**. <? Od Oka, lm. od Oko>

[Okajsta, y, lm. y] p. **Okajka**. <Z Okaista>

[Okal, a, lm. e] *ten, co ma duże oczy*. Troe. Ależ to O! Sł. wil. <Od Oko>

Okalać, a, al i O. ś. p. Okolić.

×**Okalać, a, al pokalać dookoła, ze wszystkich stron, owalać, opaskudzić, ofajdać**. <O + Kalać>

Okalanie, a, blm., czynność cz. **Okalać**.

×**Okalanie, a, blm.**, czynność cz. ×**Okalać**.

Okalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Okalać ś.**

Okaleczać, a, al i O. ś. p. Okaleczyć.

Okaleczały który okaleczał, kaleki, ulomny: Tam mieszkali żony tatarskie, a także wysłużeni a. okaleczali żołnierze. Rol. Przen.: Niektórzy piswali nawet rymy okaleczale wykrywaną a. nierozwiniętą mową. Żer. <Od Okaleczęć>

Okaleczanie, a, blm., czynność cz. **Okaleczać**.

Okaleczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Okaleczać ś.**

Okaleczęć, eje, al stać ś. kaleka, nabawić ś. kalectwa: Zostawszy ciężko ranionym w rękę, oka-

lecał na zawsze. Chorował na oczy, wreszcie okaleczał, stracił wzrok. <O + Kaleceć>

Okaleczenie, a i. blm., czynność cz. a) **Okaleczyć, b) Okaleczyć. 2.** Im. a lek. (mutilatio) *miejsce okaleczone, skaleczenie, †ochromienie.*

Okaleczenie się, a s., blm., czynność cz. **Okaleczyć** s.

Okaleczyć, y, ył, †Okaliczyć, nied. Okaleczać 1. *zrobić kalekę. 2. zranić, pozbawić członka jakiego, obciąć (kogo), skaleczyć, zranić:* Wstrętnym jest, kiedy okalecza trupa na polu walki. Kozł. **O. s. nabawić s. kalectwa; skaleczyć s., zranić s.** <O + Kaleczyć>

†Okaliczenie, a, blm., czynność cz. Okaliczyć. †Okaliczenie się, a s., blm., czynność cz. **Okaliczyć s., okaleczenie s.**

†Okaliczyć, y, ył i †O. s. p. Okaleczyć: Szukali sposobów, aby go okaliczyli albo zabili. Ząbk.

Okamgnienie, a, Im. a p. Mgnienie: W skok chcą tegoż okamgnienia ciągnąć na nieprzyjaciela. Nagur. <Oko + Mgnienie>

†Okamiałość, i i. blm. rz. od **Okamiała, okamieniałość. 2.** Im. i p. **Oskorupienie.** <Od Okamiała>

†Okamiała p. Okamieniały: O. na trudy i niewiezasy. Leszcz. <Od Okamieć>

†Okamieć, eje, ał p. Okamienieć: Nie chciała zatym gadać; ni, by była chciała, rzecz jej więcej służyła, szyja okamiała. Żebr. Jakoby na wszelkie prace i trudy okamieli. Tw. O. w cierpliwości, obdurescere. Mącz. <O + Kamieć>

Okamieniałość, i i. blm. rz. od **Okamieniały. 2.** Im. i p. **Oskorupienie.**

Okamieniały, × Okamiała który okamieniał, skamieniały; zakamieniały, zatwardziały, osłupiały, odrętwiały, nieczuły: Stawam s. twardym, okamieniałym. Mącz. Okamieniałe serce. Sl. wil.

Okamienieć, i, il przemienić w kamień; znieczulić: Najpierw ją zdrętwił i okamienił. Kon. <O + Kamienieć>

†Okamienie, a, blm., czynność cz. Okamieć, okamienienie.

Okamienieć, eje, ał, †Okamieć włase. i przen. stać s. kamieniem, jak kamień; skamienieć, zakamienić; zatwardzić, stwardnąć, stwardzić, osłupieć, skostnieć, zdrętwieć, odrętwieć, zesztynieć, stężeć, zubożyć; O. na trudy i prace (= zahartować s.). Serce okamieniało mu z bólu. Okamieniało do poznania prawdy serce ich. Smotr. <O + Kamienieć>

Okamienienie, a, blm. i. czynność cz. Okamienieć. 2. czynność cz. Okamienieć.

Okandyzować, uje, ował okryć kryształkami a. na podobieństwo kryształków: Drzewa okandyzowane lodem. Pol. <O + Kandyzować>

Okandyzowanie, a, blm., czynność cz. Okandyzować.

[Okanny] trudny, ciężki: Orka okanna (= kiedy ziemia zaschnie lub jest bardzo mokra i orać trudno). Zima okanna (= mroźna i ciężka). Okanna sanna dobra, wozowa — niezdrwa. Prz. Życie okanne (= nieznosne, gdy w małżeństwie panuje niezgoda). Zdrowie okanne (= słabe, gdy kto ledwo łązi i pracować nie może). <Z Ukr. okajannyj>

[Okantować się, uje s., ował s.] nadźwigać s.: Śtraśnieniem s. kóniczny okantowała. <O + Kantować>

[Okantowanie się, a s., blm.] czynność cz. **Okantować s.**

Okap, u, Im. y, Odkap 1. *spadek wody deszczowej z dachu. L. 2. dolna krawędź dachu wystająca nazewnątrz ścian budynku i ochraniająca go od deszczu, obdach, †bdach, [obdasznica, obdasznica]:* Gdyby kto dom swój tak podniósł, iżby sąsiadowi okapem danym przykroś sprawował... Zam. Przen. żart.: Kapelusik z małym okapem buńczucznie ocieniał mu uszy i pół twarzy. Bał. (= z małym skrzydłami, z małym rondem). **3.** [O.] *pochyłość dachu do spływania wody deszczowej. 4. daszek nad ogniiskiem komina w izbie, kapa:* O. komina. Kon. Na potężnym kominie ze zwieszonym okapem pality s. kłody sosnowe i karpny. Sienk. <O + KAP>

Okapać, pie a. × pa, pał, nied. Okapywać 1. *kapiąc, ochlapać; pokapać, pochlapać po wierzchu, na wszystkie strony:* Stearyna z żyrandola okapała mię. O. kłapy surduta, jedząc. Ziół miękkich naśląły najady i w mateczynych łąkach je okapaly. Żebr. **2.** [O.] *zniszczyć, skapieć, zamnieć. O. s. ochlapać s. kroplami, zachlapać s., pochlapać s. po wierzchu, na wszystkie strony:* O. s., jedząc. <O + Kapać>

Okapanie, a, blm., czynność cz. Okapać. Okapanie się, a s., blm., czynność cz. **Okapać s. [Okapić, i, il, nied. Okapywać] ocześcić, włożyć kapkę (= czepek) na głowę panny młodej.** <O + Kapić>

[Okapienie, a, blm.] czynność cz. Okapić. [Okapiny, in, blp.] oczepiny, włożenie czepla pannie młodej na głowę. <Od Okapić>

[Okapki, pek, blp.] sopie wosku, formujące s. na świecach podczas ich palenia s. <O + KAP>

Okapłonic, i, il, × Okapłonić, × Okapłuniec koguta = wytrzebić go, zrobić go kapłonem, wykapłonic. Przen.: O. męczyznię = oemuszyc, wykastrować. <O + Kapłonic>

Okapłoniczenie, a, blm., czynność cz. Okapłonic. × Okapłonić, i, il p. Okapłonic: Trudno ma piąć kogut, gdy go okapłonią. Pot.

× Okapłoniczenie, a, blm., czynność cz. Okapłonic.

× Okapłuniec, i, il p. Okapłonic. × Okapłunienie, a, blm., czynność cz. Okapłuniec.

Okapnica, y, Im. e, Obdasznica bud. *rymna dachowa drewniana lub żelazna.* <O + *Kapnica, KAP>

Okapować, uje, ował zł. wydać. Estr. <O + Kapować>

Okapowanie, a, blm., czynność cz. Okapować. Okapowy przym. od **Okap:** Gzyms O. × Listwa okapowa p. Listwa.

Okapturzenie, a, blm., czynność cz. Okapturzyć. Okapturzyć, y, ył otulić, osłonić *kapturem; ustroić w kaptur, ukapturzyć, zakapturzyć, przen. zrobić mnichem, omniżyć:* Okapturzony, w kaptur ubrany. Mącz. Okapturzony sokół niesie s. na rękę. Kluk. <O + Kapturzyć>

Okapywać, uje, ywał i O. s. p. Okapać. [Okapywać, uje, ywał] p. Okapić. <O + *Kapować, od Kapa>

Okapywanie, a, blm., czynność cz. Okapywać. [Okapywanie, a, blm.] czynność cz. [Okapywać]. Okapywanie się, a s., blm., czynność cz. **Okapywać s.**

Okara, y, Im. y 1. *taczka wielka na dwóch kołach; wóz o dwóch kołach wysokich, jak u bidy, z nasadem wysokim i z dyszlem, do przewożenia ciężarów. 2.* [O.] *przen. wszystko, cokolwiek jest nieproporcjonalne w częściach, a duże w całości;*

rzecz wielka a niezgrabna; człowiek a. zwierzę niezgrabne, szpetne, nieudolne, pokraka: Baba jak O. (= wysoka, otyła, niezgrabna). <Zap. z Nm. Hochkarre, z podprowadzeniem pod O + 2. Kara, por. Okraka >

[Okaraka, i, lm. i] *pokraka, niezdarą, gwałdała:* Marysia O., miała ona w d... raka. <O + *Karaką, KROK. Por. Okaraczyć >

[Okaraczenie, a, blm.] *czynność cz. Okaraczyć.*

[Okaraczyć, y, ył] p. **Okaraczyć.**

× **Okaraczać, a, ał p. Okaraczyć.**

× **Okaraczanie, a, blm., czynność cz. Okaraczać.**

[Okarzęd, eje, ał] i. *stać ś. bezwładnym, sztywnym jak karcz; zgrabieć, skostnieć, zesztynieć:* Ręce mi okarzały, muszę je ogrzać. 2. O. po śmierci = *skrzępnąć, ostygnąć, stężeć, zesztynieć.* <O + Karczęd >

× **Okarzenie, a, blm., czynność cz. Okarzyć.**

[Okarzenie, a, blm.] *czynność cz. Okarzęd.*

Okarczować, uje, ował, nied. Okarczowywać i. *co = odbyć dokoła czego karczowanie, zrobić pasiekę dokoła czego. O. pagórek. Sł. wil. 2. obłożyć coś karczami dla utrudnienia przystępu:* O. pasiekę. Sł. wil. <O + Karczować >

Okarczowanie, a, blm., czynność cz. Okarczować.

Okarczowywać, a, ał p. Okarczować.

Okarczowywanie, a, blm., czynność cz. Okarczowywać.

× **Okarzyć, y, ył, nied. × Okarzać kogo** *czym = obarczyć, obciążyć, włożyć mu co na kark:* Jeszcze oni nie złożyli jarzma, którym ich ręce jego okarczyły. Przyb. <O + *Karczyć, od Kark >

× **Okarłęć, eje, ał skarłęć, skarłowacieć, zmaleć.** Sł. wil. <O + Karłęć >

× **Okarlenie, a, blm., czynność cz. Okarłęć.**

Okarmiać, a, ał p. Okarmić.

Okarmianie, a, blm., czynność cz. Okarmiać.

Okarmić, i, ił, Obkarmić, nied. Okarmiać, Obkarmiać i. nakarmić do przesyty, opakować, obetkać, obładować, przeladować, opaść, nied. opychać: Okarmiła dziecko, i dlatego (ono) choruje. Sł. wil. Kogut zrana głośniejszy, że jest w sobie łaniejszy, aniżeli gdy okarmiony i syty. Haur. Te so-widzrały chcą mojej śmierci, tak mnie okarmiają. Korz. Okarmiony pies niezdalny do pola. Goł. Przylata z pola bitwy, okarmiony ciałami poległych, i żyży nam wieszczy. Dyg. (= *objedzony*). Przen.: Chciała raczej temu czynnemu umysłowi gruntowne dać podstawy, niż okarmiać go wiadomościami, bez celu i związku pozbieraniami. Haj. Okarmieni nadzieją przedkiego zwycięstwa. Warg. (= *pełni nadziei*). 2. † O. otruć: Człowiek, któryby był okarmion jadem morskiego zająca, niech zażywa tego proszku. Spicz. <O + Karmić >

Okarmienie, a, blm., czynność cz. Okarmić.

[Okarmus, a, lm. y] *pieczeńiarz.* <Od Okarmić >

Okartkować, uje, ował kol. opatrzyć przesyłkę lub wóz kartką, nakleuszyć ją na nie. <O + *Kartkować, od Kartka >

Okartkowanie, a, blm., czynność cz. Okartkować.

× **Okarwieć, eje, ał zleniwieć, ociężać, jak karw = stary wół.** Sł. wil. <O + *Karwieć, od Karw >

× **Okarwienie, a, blm., czynność cz. Okarwieć.**

Okaryna, y, lm. y muz. rodzaj flecika glinianego, zamkniętego w końcu. <Włos. ocarina >

† **Okasać się, sze ś., sał ś. zakasać ś. dokoła.** B. Sz. <O + Kasać >

† **Okasanie się, a ś., blm., czynność cz. Okasać ś.**

Okastrować, uje, ował otrzebić, omniszyć, ocumiszyc. <O + Kastrować >

Okastrowanie, a, blm., czynność cz. Okastrować.

Okatoliczyć, eje, ał stać ś. katolikiem a. katolickim. <O + Katoliczyć >

Okatoliczenie, a, blm. i. czynność cz. Okatoliczyć. 2. czynność cz. Okatoliczyć: O. pochodziło stąd, że ś. zakochał w Polce, pani Zabiellowej, z którą ś. potem ożenił. Rol.

Okatoliczyć, y, ył nawrócić na wiarę katolicką, zrobić katolikiem a. katolickim: Siemaszko o Dofgorukim wyraził ś., że okatoliczony. Rol. <O + Katoliczyć >

Okaz, u, lm. y i. × O. okazanie, pokazanie, przedstawienie, zaprezentowanie; ukazanie ś., zjawienie ś.: Za okazem listu zaraz go puszczone. Powszechniej na nieprzyjaciela gotowości było znakiem potrójne wywieszenie z wieży tarczy czerwonej; za pierwszym onej okazem pytał ś., co by to znaczyło? Nar. Żeby ich okazem potęgi nastraszył, nakazał przeciwko nim wyprawę wojenną. Nar. (= *widomym dowodem*). Stało ś. to tylko dla okazu, że jak uszczęśliwić, tak i zgubić może. L. (= *dla dowiedzenia*). Koniec zimy strawili na okazach grzeczności. Węg. (= *okazywaniu*). Wsadzi kapelusz nowy, wypada wśród ludu; lud ś. zdumiewa, jak na O. eudu. L. (= *objawienie ś.*). 2. × O. *rzecz przedstawiona jako dowód:* Posłał z tą odpowiedzią, że cesarskiego nie ma okazu. Sb. 3. × O. *dowód, objaw, oznaka, znak, świadectwo, wykładnik, przejaw, wyraz:* Żywość wrodzona jest okazem biegłości rozumu. L. Twoja ludzkich okazów wspaniałość prawdziwa. L. 4. × O. *pozór:* Kraina na O. tylko, niżli w samej rzeczy, zdana do operacji. Pileh. (= *na oko*). 5. a. † **Okazka = a) popis, pokaz, pokazanie ś., parada, przechadzka:** Ci, co o wielkich rzeczach bez rozmysłu mówią, na O. to czynią. Baz. b) † O. *wojskowy a. † Okazowanie, † Okazywanie = parada, popis, przegląd, lustracja, rewja:* Król, oglądawszy wojsko, prowadził je pod Borysów, a tam drugi raz był O. Biel. M. c) *przedmiot wystawiony na pokaz, jako mający wszystkie wybitne cechy, przymioty swego rodzaju, próbka:* Okazy na wystawie.

Okazy inwentarza. Okazy przemysłu. Gór.: O. minerału = sztufa. 6. O. *anatomiczny = wyrób, preparat.* <O + KAZ >

Okazać, że, zał, nied. Okazywać, † Okazować,

[Okazować] i. *pokazać, ukazać, przedstawić, zaprezentować, sprezentować:* Okazać grób i zdroj. Mick. Okazał król ludowi syna swego. Okazał pieczęć nienaruszoną. O. rewers, dowód. Okazał kwit na dowód, że zapłacił już należność. Mając okazane sobie pismo oszczereze, wyprawił Jan Kazimierz do podkanclerzego trzech obecnych w obozie senatorów. Szaj. Okazano ofiera regimentowi. Troc. Sztuki na teatrze okazywać. L. (= *wystawiać, produkować*). Młodzieńca tego dowiedź do rotmistrza, bo mu ma nieco O. Leap. (= *powiedzieć. Leap; donieść, wyjawić, wyznać, oznajmić*). 2. *objawić, dać poznać po sobie, ujawnić:* O. niepokój, niecierpliwość, talent, chęć, dobre serce, odwagę, radość, stałość, zdumienie. O. komu przyjaźń, przychylność, uszanowanie. Anim pogardy wymówić nie raczył, kiedym mu usmiech okazał. Mick. 3. *wyudać, dać poznać:* Ogół twarzy, weześnie zestarzałej, daleko więcej lat okazywał. Krasz. 4. *wykazać, dać dowód czego, dać*

ś. *poznać z czego*: O. męstwo, zimną krew. 5. *wykazać dowodnie, udowodnić, dowieść, przedstawić naocznie, objaśnić, wyjaśnić, wyświetlić*: Okazę to na przykładzie. 6. †O. i !O. *wyświadczyć, zrobić co; dać co, pospieszyć, przyjść z czym*: O. komu łaskę, grzeszność. Sąsiedzi gwałt okazali. Troc. O. komu pomoc. O. ś. 1. × O. ś. *pokazać ś., ukazać ś., przedstawić ś., zaprezentować ś., sprezentować ś., popisać ś.*: Czasami płomyk okaże ś. błąd. Mick. (Myśl) w niepewnych rysach okaże ś., mija i znowu wchodzi. Mick. Na każdy rok naznaczony czas, któregoś ś. stan rycerski zjeżdżał, aby ś. tam każdy okazywał, tak jako na wojnę jechać powinien. Papr. 2. × O. ś. *dać ś. poznać, odznaczyć ś., odegrać rolę*: Dzieciom ś. potrzeba uczyć tego, w czymby ś., dorosły, O. mogli. Glicz. 3. *pokazać ś., wykazać ś., wyjść na jaw, ujawnić ś., wyświetlić ś., wyłonić ś., wykryć ś.*: Okazał ś. niezdatnym, mężnym = *dał dowód, dowiódł niezdatności, męstwa, dał ś. poznać jako niezdatny, mężny*. O. ś. panem wspaniałomyślnym. Okazuje ś., że inaczej było. Okazała ś. konieczność, potrzeba = *zaszła, wynikła, zjawila ś., wypadła*. Okazało ś. to niemożliwym. Ze złej widziana strony rzecz złą ś. okaże. Słow. 4. × O. ś. kim, czym = *udać kogo, co, podać ś. za kogo, za co, odegrać rolę czyją, wystąpić jako kto, co*: Człowiek nie może ś. długo O. tym, czym nie jest. Ust. <O + Kazać>

Okazale przys. od **Okazały**: Wygląda O. Bogacz ten obcożył ś. w biesior i używał na każdy dzień O. Leop. (= *hojnie*. Leop.).

†**Okazalisy** p. **Okazały**: Okazaliste, jakoby przed oczy podłożone. Mącz. <Od Okazały>

× **Okazalny** *śluzący do okazania*: Listy okazalne = *wierzytelne*. Wor. <Od Okazać>

Okazałość, i, blm. i. *przymiot tego, co jest okazałe; przepych, pompa, majestat*: Pan to wielkiej okazałości. Troc. Dla okazałości i pychy, by i wioskami przypłacić, tedy być musi. Skar. Leszek prostych sukien używał, aż kiedy było cokolwiek dla okazałości majestatu, osobliwie dla postronnych, przydać, to dopiero ś. stroił. Błaż. Największe jego upodobanie było w okazałości i klejnotach. Kras. Obrządku pełne czei i okazałości. Kras. Wesele odbyło ś. z wielką okazałością i przepychem. Bart. 2. *postać widoma*: Otóż jestem w całej okazałości. Wysła na jaw prawdę w całej okazałości (= *oczywistości*). 3. × O. *pozór, pokaz, powierzchowność*: Szczerze, a nie na O. tylko, prawdziwie przywiązanie. Warg. Fałszywe miewasz omamienia, gdy ślepo nie iścizny, lecz ś. imasz cienia; O. cię zwodzi, chwala i uroda. Toż. Nie uwodź ś. okazałością; łód nie kryształ, choć świeci. Zał. <Od Okazały>

Okazały i. †O., †**Okazalisy** *uderzający, bijący w oczy, widoczny, wyraźny, jasny, oczywisty*: Jako w tym łaski jego wielkość ś. okazuje; tak też niewdzięczności naszej niezbożność okazalsza jest. Sekl. 2. *pokaźny, poczesny*: Dworek O. 3. a. [**Okazny**] *wspawiały, przepyszny, wystawny, pompacyjny, imponujący, wyniosły, majestatyczny, świetny*: Człowiek, gmach, wzrost O. Konie okazałe. Paszk. Talar zwierzchnią postacią swoją O. Kras. Rozwała mury twoje, a domy twe okazałe wywróca. Wuj. Niegdyś dwory panów były okazałe i liczne. Kras. Postrzęgłem opodał gmach O. Kras. Zamek O. budową, poważny ogromem. Mick. 4. bot.: Gnidosz O. p. **Gnidosz**. Naszyniec O. p. **Naszyniec**. <Od Okazać>

Okazanie, a i. blm., czynność cz. **Okazać**: O. oficera regimentowi. Troc. Nie ma sposobności

okazania zwierzchnie, co wewnątrz jego szacowne jest. Kras. Miłość bez okazania, jako i wiara, zimna i ostyła. Rej. Przyjął go z osobliwym okazaniem łaski. Troc. 2. †O., lm. a *próba, dowód, przykład, świadectwo, wzór, wizerunek, okaz*: Wystawił nam Pan tak znaczne okazania pokory i miłości. Wuj. 3. blm. (bibl. = a) *obrzęd stawienia dzieci w kościele dla poświęcenia, błogostawieństwa*. Sł. wil. b) *oddanie dzieci Bogu, poświęcenie ich na służbę bożą*. Sł. wil.

Okazanie się, a ś., blm., czynność cz. **Okazać** ś. **Okaziciel**, a, lm. e *ten, co okazuje, oddawca*: O. listu, weksłu. Weksel na okaziciela (= *bez wymienienia na nim osoby, mającej sumę odebrać*). <Od *Okazić = Okazać>

Okazicielka, i, lm. i forma ż. od **Okaziciel**.

Okazja, i, lm. e i. *zdarzona okoliczność, traf sprzyjający, chwila stosowna, zręczność zdarzona, nadarżająca ś. sposobność, gratka*: Korzystaj z okazji. Odpiać ci przy okazji. Stara przypowieść, O. czyni złodzieja. Baz. Szatan, obaczywszy Ewę, że ś. kochała w drzewie, wziął stąd okazję a. przyczynę ją kuszenia. Białob. Masz dobrą okazję po temu. Nadarżyla ś., zdarzyła ś., trafiła ś., nastreżyła ś. O. O. ulatuje. Troc. Fortelem narabiać w podającej ś. okazji. Troc. Chwytaj okazję z zola, bo z tyłu łysa. Prz. O. jest skłanna, raz opuścisz, więcej nie zażyjesz. Prz. O. ś. trudno zdarza, łatwo ginie. Prz. Tylko czeka okazji. Radziby ś. zemścili, by tylko okazją mieli. Biel. M. 2. *furmanka, jadąca właśnie w to miejsce, dokąd nam ś. trzeba zabrać a. co posłać*: Już odjechała, odeszła O. Troc. Niemasz dziś okazji do Torunia. Troc. Pojadę okazją. *Człowiek, idący tam, dokąd nam coś trzeba posłać*: Przyślę ci przez okazję. 3. *powód, przyczyna*: Szuka okazji do burdy. Dobra rada chronić ś. okazji. Oss. [Chto da okazją komu (= *kto zaczepi kogoś*), pójdzie do dom bez oka]. Nie dawaj okazji. 4. †O. *przyczyna powstania czego, początek, pochodzenie*: Okazji tego herbu nikt nie kładzie. Nies. Insi tego imienia okazją od dóbr, Brody rzezonych, zaciągają. Nies. 5. †O. *bitwa, potyczka, potrzeba, akcja wojenna*: W wojsku cesarskim żołd prowadząc, tamże w okazji zginął. Nies. Nie widziałeś mię w okazji, doznasz mojej śmiałości. L. I my króla musim obierać i na okazją musim ś. gotować. Koehan. 6. × O. *przygoda, wypadek, awantura*: Ja mówiłem pani, że będzie O. Rodz. Pierwszy go w najtrudniejsze okazje zwyki był narażać, dufając jego przesorowi. Nies. [Wpadniesz w okazję] (= *w awanturę*). Dziwnnie Pan Bóg służy swego próbował okazjami. Pas. 7. [O.] *interes*. Zdr. **Okazyjka**, × **Okazyjezka**. <Łć. occasio>

Okazjonalista, y, lm. ści fil. *zwolennik, wyznawca okazjonalizmu*.

Okazjonalizm, u, blm. fil. *doktryna filozoficzna, zaprzeczająca zależności przyczynowej między rzeczami stworzonymi i sprzeczająca zjawiska do aktów twórczych Boga*. <Fr. occasionnalisme>

Okazjonalny p. **Okazyjny**: Okazjonalna ocena opinji innych. Mał.

†**Okazka**, i, lm. i p. **Okaz**: Rzekłbyś, iż natura okazkę niejaką wielkich ludzi podała przedtym, właśnie jak oświadczać, iżby takowych namnożyć potrafiła, gdyby więc chciała. L. Chcąc okazkę swojej uczynić junakierji, przytłumili w sobie miłość bliźniego. L. Przytaczają podobieństwa z dawnej historii na prózną erudycję okazkę. Książ. Nie znajdziesz w Demostenesie żadnego wyrazu mającego za cel przymilenie ś.

lub jaką okazkę. Nagur. Okazkę mieć = *lustrować wojsko*. Dudz. <Od Okazać>

†**Okazować, uje, ował i †O. s.**, [Okazować i O. s.] p. **Okazać**: Jęła wykładać i O. swoje szaty i insze ubiory. Glicz. Przybliżyli s. ku miasteczku, a Jezus okazował, jakoby dalej miał iść. Skar. Ani łaski w gniewie swym chce O. Kochan. Jako cuda niezwykle i niesłychane w Egipcie okazował. Kochan. Też nadzieję już po sobie okazowała. Kochan. Wkrótce potym żaden już na konie, ani na one wozy okazowane nie patrzył. Skar. Wiele ich jest, którzy nie darzną s. popisować a O. w prawym chrześcijaństwie. Gil. Wstąpił Chrystus w niebo, aby s. okazał obliczu boskiemu. Wuj.

× **Okazowanie, a i.** i [O.] blm., czynność cz. **Okazować, okazywanie**. 2. Im. a = a) *przedstawienie, widowisko, popis*: Wszystko s. miasto schodziło na jezdne i konne igrzysko, każdy na one okazowania patrzeć chciał. Skar. b) p. **Okaz**: O. rycerstwa odbywało s. pod przewodnictwem starosty generalnego. Proch. Upominam też ciebie, eo s. boisz wojny, narzekając na pobór, i na O. słowa rzec nie dajesz. Szymon. Naznaczyć O. prowincjonalne, to jest przegład popolitego ruszenia wielkopolskiego. Moracz. c) *obowiązek stawiania wskazanych przez wojewodę lub kasztelana w celu okazania swej rycerskiej i zbrojnej gotowości do obrony kraju*. Vol. Wyjednali dla swoich województw konstytucją w przedmiocie okazać. Paw.

†**Okazowanie się, a s.**, blm., [Okazowanie s.] czynność cz. **Okazować s.**, *okazywanie s.*

Okazowy przym. od **Okaz**, *próbny*: O. numer pisma.

× **Okazyjeczka, i**, Im. i p. **Okazja**: Krzyżacy najmniejszej okazyjeczki do uszkodzenia Polakom nie pomijali. Błaż.

Okazyjka, i, Im. i l. p. **Okazja**: Korzysta z najmniejszej okazyjki. Aby O. s. podała. L. Zażył okazyjki. Kłok. 2. *zabawa, wesolość, uciecha, gratka, gm. frajda*: Z powodu imienia mieliśmy okazyjkę. Sł. wil.

Okazyjny, Okazjonalny przym. od **Okazja**, *przygodny*: Zwłaszcza pijatyki okazyjne prowadzą do bijatyk i smutnych zakończeń.

Okazywać, uje, ywał i O. s. p. **Okazać**.

Okazywanie, a, blm. l. czynność cz. **Okazywać**. 2. †O. p. **Okaz**: Popis rycerstwa czyli O. św.

Okazywanie się, a s., blm., czynność cz. **Okazywać s.**

[**Okazność, i**, blm.] rz. od **Okazny**.

[**Okazny**] p. **Okazały**: Personą O. (= *wyglądający*) na jasnego pana.

†**Okazyciel, a**, Im. e *spis, indeks*. Tuch. <Od Okazać>

Okapać, pie, pał *kapiąc objąć ze wszystkich stron; wymiarać na wszystkie strony*: Ziół miękkich nasłaly najady i w matelynych łzach je okapały. Zebr. [W kąpiolę syna włożyła, pięknie okapała]. <O + Kapać>

Okapanie, a, blm., czynność cz. **Okapać**.

× **Okasać, a, ał**, × **Obkasać**, × **Okęsać**, × **Okęsić**, × **Obkęsić**, nied. × **Okąsywać**, × **Okęsywać** l. *objeść, ogryźć*: Chleb okąszony. O. jabłko. 2. przen. *uszczuplić, zmniejszyć, okroić, obciąć*: U was świętości Pańskie ocięto, okąszono, zopakowano. Żarn. 3. przen. *obgadać zjadliwie, obmówić, oczernić, wynicować, spotwarzyć, oszkalować, naszarpać s. czyjś sławy*; *osławić*: Okąsał go, jak umiał i chciał. <O + Kąsać>

× **Okąsanie, a**, blm., czynność cz. **Okąsać**.

× **Okąsany** im. od **Okąsać**. Przen.: Wyras O. = *wyszły z użycia, przestarzały*. Sł. wil.

× **Okąsywać, uje, ywał** p. **Okąsać**.

× **Okąsywanie, a**, blm., czynność cz. **Okąsywać**.

× **Okąszenie, a**, blm., czynność cz. **Okąsić**.

Okątnicowy, Okątniczny lek. *około kątnicy a. kieszki ślepej będący*: Zapalenie okątnicowe, okątnicze (perityphlitis). Ropień O. (abscessus perityphliticus). <O + Kątnicowy>

Okątniczny lek. p. **Okątnicowy**. <O + *Kątniczny, od Kątnica>

× **Okcydent, u**, blm. *strona zachodnia na widnokregu*. <Łć. occidentis, 2 pp. -ntis>

[**Okelnica, y**, Im. e] p. **Okiennica**.

[**Okes**] p. **Kęs**: Kiej baba chlib piece, to sie O. nie wściece. <O + Kęs>

[**Okęz**] p. **Kęs**: Markotno mi, O. mi serce nie pęknie. <Z O + Kęs>

[**Okęż**] przys. *aż, tak że aż*: Leży a jęczy, O. s. po chałupie rozlega. Karcz.

× **Okęsać, a, ał** p. **Okąsać**. <O + Kęsać>

× **Okęsanie, a**, blm., czynność cz. **Okęsać, okęsanie**.

× **Okęsić, i, il** p. **Okąsać**: Pismo okęsił, opuściwszy to, co było naprzędniejszego. Dambr. Gdy nas tak nieprzyjaciel okęsił sowito, gdy nie mozem do wojny żołnierza nastarezyć... Pot. Z okęszonemi rotami nie chciałoby mi s. tu zostać i ważyć na szwank. Piotr.

†**Okęsony okąsany, ogryziony, objedzony**; przen.: *obcięty, okrojony, uszczuplony*: Kościół nas Chrystusa zupełnego, a nie okęsonego uczy. Wuj. Nie na okęsonie mnie królestwo tu dano, ale na całe. Biel. M.

× **Okęsywać, uje, ywał** p. **Okąsać**: Kradzieżą okęsywał dziedzictwo jego. Fał. Pismo święte nieują, obcinając i okęsując je. Wuj. Pisma nie okęsuujemy. Żarn.

× **Okęsywanie, a**, blm., czynność cz. **Okęsywać**.

× **Okęszenie, a**, blm., czynność cz. **Okęsić, okęszanie**.

[**Okfiara, y**, Im. y] p. **Ofiara**. <Z Ofiara>

[**Okfiarować, uje, ował**] p. **Ofiarować**.

[**Okfiarowanie, a**, blm.] czynność cz. **Okfiarować, ofiarowanie**.

†**Okficie, †Okfity** przys. od **Okfity, objficie**.

†**Okfity** p. **Okficie**.

†**Okfityś, i**, blm. rz. od **Okfity, objfityś**.

†**Okfity = Obfity**. <Z Obfity>

[**Okieć, kcia**, Im. kcie] p. **Łokieć**. <(Ł)okieć>

[**Okiełznać się, nie s.**, **nał s.**] *pośliznąć s.* <O + Kiełznać s.>

[**Okiełznienie się, a s.**, blm.] czynność cz. **Okiełznąć s.**

Okieł, kła, Im. kły myśl. *kieł poczynający młodemu dzikowi wyprastać*. <O + Kieł>

Okiełzać, a, ał p. **Okiełznać**. <O + Kiełzać>

Okiełzanie, a, blm., czynność cz. **Okiełzać**.

Okiełznać, a, ał, †Obchelznać, Okiełzać, †Okiełznąć, †Obchelznąć, †Ochelzać, †Ochelznąć, †Obchelznąć *ouzdac, włożyć kiełno*: Koń okiełznany. Bardz. Mieli konie okulbaczone i okiełznane, żeby byli gotowi na odparcie ataku. Świt. Przen.: *pohamować, powściągnąć, ukrócić; wziąć w karby, w rzyż; powstrzymać, ouzdac, poskromić, umiarkować*: O. żądze. Zaraz go żona po ślubie okiełznała (= *podbiła, pozbała, zawojowała, wzięła pod pantofel, opanowała, osiodłała*). Okiełznano nas bardzo, a wielką niewolą nas obciążono. Kosz. Dyk-

tator okiełznał nie wewnętrzny nieład, ale insurekcję. Mochn. <O + Kiełznać>

Okiełznanie, a l. b.m., czynność cz. **Okiełznać**.
2. × O., lm. a = **Kiełzno**. Przen.: *hamulec, klubcy, rzyzy, karby, wędzidło, wodze*.

† **Okiełznać, nie, nał p. Okiełznać**.

† **Okiełmnienie, a**, lm. a = **Mgnienie**: Odliczone były pieniądze w okiełmieniu. Birk. <Okiełm + Mgnienie>

Okieieczko, a, lm. a p. **Okno**: Dam w nim (w domeczku) okieieczka od wschodu słońca, żeby nas budziło, jak będzie wschodziło. Len. Małe okieieczka. Haur. <Od Okienko>

Okienica, y, lm. e, **Okiennica** l. rodzaj drzwi-czek zewnętrznych a wewnętrznych u okien: Okienice w oknach światła, gdy potrzeba, odejmują, upały w lecje wstrzymują, a w zimie od wichrów zasłaniają. Świt. Okienice do zamykania okien. Kluk. Kazał pałac zamknąć, okienicami okna zawrzeć. Górn. Zamknąć, przymknąć, otworzyć, zaśrubować okienice. Podać komu okienice (= przy-mknąć je zzewnątrz pod rękę temu, kto je zamyka w pokoju). 2. w lm. *półki, rodzaj etażerki na książki, szelbąg, szelbąg. Volek. Zdr. Okie-niczka*. <Od Okno>

Okieniczka, i, lm. i p. **Okienica**.

† **Okieniec, nca**, lm. nce p. **Okno**. B. Sz.

Okienko, a, lm. a l. p. **Okno**: Prosto w okienka będzie Boża męka, żeby Bóg łaskawy patrzył w nasze sprawy. Len. Małe izdebki z okienkami. L. O. w dachu. O. piwniczne. Oko jest okienkiem całego ciała. Haur. Przen. żart.: Otworzyły mu ś. okienka (= przejrzał na co, zrozumiał). Podbite ma okienka. Troc. 2. *otwór, luft*: Gołębie latają do okienek swoich. Leop. (= do szlaków swoich. Leop.). Żart.: *dziura w odzieniu, przez którą prze-świeca bielizna a. ciało, żart. łufcik, wentylator*. 3. *kratka w materji, kwadrucik*: Perkal w okienka. 4. *puste miejsce wśród tekstu, luka*: Notarjusz zostawił w kontrakcie okienka na nazwiska. Często podwójne z okienkami przywileje wychodziły z kancelarji. Boh. W takiś sztuczne okienka rejestra zmalaował, iżbym ś. z tobą, za sto lat nie dorachował. L. 5. anat.: O. owalne, jajowate, jajkowate, † dziura jajkowa ta, † okno okrągłopodługowate = *otworek wiodący z jamy bębnekowej ucha do przedsionka błędnika* (fenestra ovalis). O. okrągłe, † dziura okrągła, † okno okrągłe = *otworek wiodący z jamy bębnekowej do ślimaka* (fenestra rotunda). 6. embr., hist. *otwór zalążkowy w jajku zwierzęcym, otworek zapłodny, × jajotworek, × przepust plemniczy* (micropyle). 7. hut. w piecach cynkowych = *miejsce z przodu pieca przed mufkami znajdujące ś. pod blachą w poziomie leżyska, gdzie z rurki pod głową muflki osadzonej spływa cynk skropiony, kruszcowy*. 8. org. *szpara w piszczalce, którą wiatr wychodzi i gra*. <Od Okno>

Okienkowaty do okienka podobny; w okienka a. otwórki opatrzoney: Błonka okienkowata = jedna z warstw stanowiących siatkówkę oka (membrana fenestrata, stratum intergranulosum externum). <Od Okienko>

Okiennica, y, lm. e l. p. **Okienica**: Okna nie tylko okiennicami, ale i kobietami pozabijali. Sak. 2. × O. *okno, szyba*: W kratkach u niego szklane okiennice. Mick. Zdr. **Okienniczka**. <p. Okienica>

Okienniczka, i, lm. i p. **Okiennica**.

† **Okiennik, a**, lm. cy ten, co robi okna. Mur., Tuch. <Od Okno>

Okienny przym. od **Okno**: Skrzydło okienne. Troc. Rama okienna. Szkło okienne. Prawo okienne nadaje prawo do światła i do powietrza. L. <Od Okno>

† **Okieńce, a**, lm. a p. **Okno**. <Czes. okence>

× **Okigrafja, i**, b.m. *sztuka szybkiego pisania*. <Now. z Gr. okýs = przedki + -grafia = pisanie>

† **Okindja, i**, b.m. p. **Archandrja**. <p. Archandrja>

Okipiały który okipiał, nawrzały, pokryty skorupą osadu w czasie wrzenia.

× **Okipieć, eje, ał l. kipiąc, pozbyć ś. wierzchniej warstwy, skipieć, rzucić z wierzchu szumowiny**: Rosół okipiał. 2. *nawrzed, przez gotowanie ś. dostać skorupy na wierzchu*. Przen.: Rana okipiała krwią. <O + Kipieć>

× **Okipienie, a**, b.m., czynność cz. **Okipieć**.

Okirzać, a, ał p. **Okirzyć**.

Okirzanie, a, b.m., czynność cz. **Okirzać**.

Okirze, a, lm. a *osłona, powłoka z kiru*: Po czarno-pogrzebowym okirzu piął ś. powój zesełnięty. Kaczk. <O + *Kirze, od Kir>

Okirzenie, a, b.m., czynność cz. **Okirzyć**.

Okirzyć, y, ył, nied. Okirzać zaciemnić, przesłonić; osłonić niby kirem: Czernieją lazury (= niebo), grubemi sepów, orłów okirzone chmury (= chmurami). Moraw. <O + *Kirzyć, od Kir>

[**Okisić się, i ś., il ś.**] *opić ś.* <O + Kisić ś.>

Okisnąć, śnie, sł skisnąć nieco, zacząć kisnąć. <O + Kisnąć>

[**Okiszenie się, a ś., b.m.**] czynność cz. **Okisić ś.**

Okisć, i, b.m., † **Ochwisć, [Okwisć, Okwit]** śnieg zmarznięty i zwieszający ś. z gałęzi w kształcie kiści, sopli, sadz, szron: Stary bór, westchnąwszy okisć, zagadał. Las. Nie sama to O., lecz i szadzielina kilkodniowa zasłoniły smreczynę tak, że prawie złała ś. z zaśnieżonemi gołaźnami. Matl. <O + Kisć>

Okisnięcie, a, b.m., czynność cz. **Okisnąć**.

Okitować, uje, ował kitem oblepić: O. okna. <O + Kitować>

Okitowanie, a, b.m., czynność cz. **Okitować**.

[**Okizdrać, a, ał obryzgać**. <?>

[**Okizdranie, a**, b.m.] czynność cz. **Okizdrać**.

Okłapy p. Ochlaply.

Okłapnąć, pnąć, pnał a. pł p. Ochlapnąć. <O + Klapnąć>

Okłapnięcie, a, b.m., czynność cz. **Okłapnąć, ochlapnięcie**.

Okłapnięty p. Ochlaply.

Okłask, u, lm. i, [**Odkłask**] *kląsknięcie w dłonie na znak uznania, pokłask, aplauz, w lm. klaskanie*: Zbierać, dawać, zyskać okłaski. Rzesiste, gromkie okłaski. Bić okłaski (= brawo). Czyliż zwycięzca nierad z gminnego okłasku? Mick. <O + Klask>

Okłaskiwacz, a, lm. e ten, co okłaskuje. <Od Okłaskiwać>

Okłaskiwać, uje, iwał kogo, co = bić mu okłaski, aplaudować go: O. artystę, grę, sztukę. <O + *Klaskiwać, od Klaskać>

Okłaskiwanie, a, b.m., czynność cz. **Okłaskiwać**.

[**Okłaszczki, czek, b[p.] p. Okleszczyna**.

† **Oklećenie, a**, b.m., czynność cz. **Oklecić**.

† **Oklecić, i, il, † Okleczyć pszczoły, bart.** = *osadzić w górnej części barci*: Jeśliby pszczoły był oklecił, tedy szkodę według taksy... Nisz. <O + Klecić>

† **Okleczenie, a**, b.m., czynność cz. **Okleczyć**.

† **Okleczyć, y, ył bart. p. Oklecić**. <O + Kleczyć>

Okleić, i, il, Obkleić, †Oklić, nied. Oklejać, Obklejać *l. obmazac klejem. 2. co czym = obciągnąć, powlec czym na klej, oblepić: O. pudełko, futerał papierem. 3. co na czym = przykleić dokoła, na wszystkie strony, oblepić. Przen.: Wiatr okleił przezroczystą jej szatę na potężnych, wybornych kształtach ciała. Wejs. 4. nied. p. Fornierować.* <O + Kleić>

Okleina, y, lm. y p. Fornier. <Od Okleić>
[**Oklej, a, lm. e j p. Uklej.** <Uklej, przez śld. do Okleić>

Oklejać, a, ał p. Okleić.
Oklejanie, a, blm., czynność cz. Oklejać.
Oklejenie, a, blm., czynność cz. Okleić.
Oklejnocenie, a, blm., czynność cz. Oklejnocić.
Oklejnocenie się, a ś., blm., czynność cz. Oklejnocić ś.

Oklejnocić, i, il i. obsypać, ozdobić klejnotami. 2. ozdobić herbem. O. ś. i. obsypać ś., ozdobić ś. klejnotami, ustroić ś. w klejnoty. 2. ozdobić ś. herbem: Litwa polskiemu ś. oklejnociła herbami. Bobrow. <O + *Klejnocieć, od Klejnot>

Oklek, a, lm. i bart. p. Gniazdo pod 23). <? + ?KL(AT), p. Kleczyć>

Oklektać, kta a. kee, ktał, nied. Oklektować *l. odurzyć klektaniem, oszalełomnić gadaniem; rozklektać: O. komu głowę. O. komu uszy (= nabici je swym klektaniem). 2. × O. kogo, posp. obgadać, obmówić, oszkalować, oczernić, spotwarzyć. Sł. wil. <O + Klektać>*

Oklektanie, a, blm., czynność cz. Oklekać.
Oklektany *l. którego oklektano. 2. × O. oklepiany, pospolity, znany wszystkim. Dudz. 3. × O. otrząsany, obyty, szczywany, doświadczony, nie dbający o razy: O., okrzosany, szczywany, nie dba o razy. Kn.*

Oklektywać, uje, ywał p. Oklekać.
Oklektywanie, a, blm., czynność cz. Oklektować.

[**Oklenie, i, blp.] drzewo łączące w poprzecznym kierunku obie kopanie na wierzchu kopył. <?>**

Oklep, Na oklep przys. i. bez kulbaki, bez siódła: Bez uźdy śmiały O. konia ujeżdża, w wie oklepanego. Bardz. O. koń bieży. Troc. Jakożby ci na koniach O. mieli siadać, którzy nie mieli siedząc, tylko leżąc, jadać? Pot. 2. [Na O. chodzić] = w obuwii, ale bez północzek lub skarpetek, [przyboś]. <O + KLEP>

Oklepać, pie, pał, × Oklepić, nied. Oklepywać *l. wklepać dokoła a. po wierzchu; klepiąc, obrównać, ubić po wierzchu. 2. [O.] = a) obić, otłuc, opukać. b) omlócić zlekka. <O + Klepac>*

1. Oklepanie, a, blm., czynność cz. Oklepać.
2. Oklepanie przys. od Oklepiany. Sł. wil.

[**Oklepaniec, nca, lm. nce] snop trochę tylko omlócony, [okłót, okłót, okłóć, okłótak]. <Od Oklepiany>**

Oklepanka, i, lm. i wiadomość, myśl, zdanie, frazes oklepiany: Znowu wpadasz w te deklamacje, oklepanki, ogólniki. Krasz. Powtarzać stare oklepanki. Chm. Nie można było na te śluzne oklepanki odpowiedzieć inaczej, jak wdzięcznością. Krasz. <Od Oklepiany>

Oklepaność, i, blm. rz. od Oklepiany: Ani sam wiesz, w jaką popadłeś trywjalność, O., banalność. Kacz. k.

Oklepiany im. od Oklepać. Przen. przez wszystkich powtarzany, wszystkim wiadomy, powszechnie znany, pospolity, spowszedniały, zwietrzały, banalny, szablonowy, stary jak świat: Oklepiane wyrazy, nowiny. To oklepiane są dla ciebie rzeczy. Kacz. k.

× **Oklepić, i, il p. Oklepać. L.**

Oklepiec, pca, lm. pce i. [O.] sidło żelazne, żelaza do łowienia zwierząt: O. stawiajom na niedźwiedzia. Najwięcej krzywdy robi kozicom strzelba i O. Łapią konie w barbarzyńskie oklepie. Sto huzarów chciało go pochwycić w swoje żelazne oklepiee. Kłusownicy mistrze w zakładaniu oklepów na sarny. Myśleli, że ś. niedźwiedź gdzie pod Żabim w O. złapał. Tet. Niedźwiedź w oklepieu strasznie las łamie. Tet. 2. †O. drewno, pręt, podpora, na których ptaszczki rozpinają sieci. Mur. 3. × O. paka lmu, waząca 50 funtów: Kupiła O. lnu. Troc. <O + KLEP>

× **Oklepienie, a, blm., czynność cz. Oklepić, oklepanie.**

Oklepywać, uje, ywał p. Oklepać.

Oklepywanie, a, blm., czynność cz. Oklepywać.
Okleszczyna, y, lm. y, [w lm. Oklaszczki] chir. deszczka długa, wązka i cienka, do opatrywania kości złamanych służąca (assula). Por. Leszczotka i Łubka. <O + *Kleszczyna, KLAST>

† **Okleśnić, i, il wypróżnić, wyyczyścić, splondrować, wytrzebić. Klon. <O + Kleśnić>**

† **Okleśnienie, a, blm., czynność cz. Okleśnić.**
Oklekać, a, ał p. Okleknąć. <O + Kłekać>

Oklekanie, a, blm., czynność cz. Oklekać.
Okleknąć, knie, knął a. kłakł, nied. Oklekać *kogo, co = poklekawszy dokoła, otoczyć; kłekać wokół kogo, czego: Sporządźmy ofiarę w oczach Boga piękną, a oni nas szeroce dokoła oklekna. Przyb. Oklekli grób dokoła. Przyb. <O + Kłekać>*
Oklekniecie, a, blm., czynność cz. Okleknąć.

[**Okłety] ciągle kłnący, przeklinający: Baba okłeta. <O + Kłety, od Kłać>**

† **Oklić, i, il p. Okleić.**

× **Oklinać, a, ał p. Oklonać. L.**

× **Oklinanie, a, blm., czynność cz. Oklinać.**
Oklinić, i, il obić, patrzeć klinami. Gór.: Wieniec okliniony = wieniec, za który zapędzone są kliny i okładziny, aby ś. nie oblużował. Łab. Zawarcie oklinione = szelna tama okliniona w środku chodnika, w bliskości zwalacza dawnych zróbow, przeciwko zdarzającemu ś. parciu wód podziemnych. Łab. <O + Klinić>

Oklinienie, a, blm., czynność cz. Oklinić.

† **Okłja, i, lm. e p. Okleja: To też rozumiej o okuniu, o płocicy, o okłej, bo to są własne (właściwe) ryby stawowe. Strum.**

× **Oklnać, nie, nął, nied. × Oklinać obrzucić kłatwami; zakłąć. L. <O + Klnać>**

× **Oklnięcie, a, blm., czynność cz. Oklnąć. Oklostyl, u, lm. e rodzaj hektografu. <?>**

Oklucie, a, blm., czynność cz. Okluć.

Okluć, uje, uł odziobać: Niechaj go krucy na subienicy okłują. S.Par. <O + Kluć>

Okluzja, i, blm. chem. własność różnych ciał zatrzymywania w sobie i łączenia z sobą w pewien sposób gazów: O. wodoru przez palad. <Łć. oclusio>

Oklącać, a, ał p. Okłócić. <O + *Kłacać, KŁO(T)>

Oklacanie, a, blm., czynność cz. Okłacać.
[**Oklaczek, czka, lm. czki] p. Okłoczek. <O + *Kłaczek, KŁO(T)>**

Okład, u, lm. y i t. tylko w wyrażeniu: Z okładem, z okładką = z górą, z dodatkiem, z czymś, z ogonkiem, przeszło: Było ich z okładem pięćset. Troc. Ma 50 lat z okładem. Tysiączek z okładem. Dziesięć lat z okładem w Bielicy Symcha przesiadał. Jun. Hetman wielki koronny miljon z okładem rocznej intraty mający. Mat. Sześć

miał wojska tysięcy Zygmunt i z okładem. Pot. 2. to, czym obłożono, obłożenie, obłożka, bramowanie: O. barankowy. Goł. 3. lek. (fomentum) to, co s. okłada dokoła cierpiącej części ciała a. co s. na nią nakłada, okładanie, przymoczek, przyparka, kataplazm, kompres: O. ciepły, zimny, suchy, wilgotny. Robić okłady (=przykładać je). 4. woj. p. **Odzianie**. <O+KŁAD>

Okładać, a, ał i. i. O. s. p. Obłożyć. 2. garb.: Kips okładany p. Kips. <O+Kładać>

Okładanie, a i. blm., czynność cz. Okładać. 2. lm. a lek. p. **Okład:** † Papkowate O. p. **Kataplazm.** Papkowane okładania na miejsce zaognione przykładać. Perz.

Okładanie się, a s., blm., czynność cz. Okładać s.

Okładka, i, lm. i, Obkładka i. † O. *okładanie, obłożenie:* Ochłodstwo niewiast niechaj nie będzie owo zwierzechowne w splecieniu włosów, z okładką złota. B. B. 2. a. **Okładzina to, czym s. coś okłada, w co coś obłożono, jedna z dwóch połów oprawy:** Okładki u książki = *oprawa*. Tylko z okładki zna tę książkę. O. u noża składanego = *oprawa, trzonek, złożony z dwóch połówek*. O. u strzelby = *koże strzelby*. Okładki drewniane, w których s. osadzają rury Flintowe. Jak. J. O. u sukni = *okład, obłożenie, † obłoga, obszytka, obszycie, bramowanie, garnirowanie, garniurunek, lamowanie:* O. potrawy = *garnirowanie, garniurunek, garnitur*. O. marcepanu. 3. *nalożenie drogi, objazdzka:* Kiedy prosta droga piaszczysta, jedź na okładkę. [Jechał wozem na okładkę] = *jechał, mijając wycisniętą na drodze koleje*. 4. **Z okładką p. Okład.** L. 5. zdń. = a) część kufła z gliny, którą obłożono rompie dla przymocowania jej do blatu. b) glina przeznaczona do okładania kufli: Uprawiać okładkę. <Od Okładać>

Okładniczka, i, lm. i geol. (solen) mały bezgłowy dwumuskulowy w utworach trzeciorzędowych, pochwa, nożeniec, solen. <Od Okładnik, O+KŁAD>

Okładnik, a i. lm. cy rzemieślnik, robiący okładki = oprawy; ten, co oprawy strzelby, pistolety, noże: Kości bydlęce wyrabiają tokarze, okładnicy nożów i t. d. Kluk. 2. lm. ki druk. p. **Sztabik.** <Od Okładać, O+KŁAD>

† **Okładzenie, a, blm., czynność cz. Okłaść, obłożenie.**

Okładzin, u, lm. y bot. (maytenus) roś. z rodziny roślinkowatych. <O+KŁAD>

Okładzina, y, czes. w lm. y i. p. Okładka: Do strony wewnętrznej wierzchniej okładziny nalepiona jest karta papierowa. Malin. Z bukszpanu bywają czyste do nożów okładziny. Spiez. Nóż bez okładzin, brzeszczot; jak do noża trzeba okładzin, tak do nauki obyczajów. Glicz. Za okładzinami jego czapki lub cholewają buta w świstku papieru krociowa często sprawa i najważniejszy interes spoczywa. Krasz. 2. bud. *tafłowanie, lamperja, tablatura*. 3. gór. *drzewo darte na deski lub kraglakowe, służące do zapędzania za wiązania, czy to zu wieńce w szybach, czy za odrzyna w chodnikach, aby podtrzymać ściany i zapobiec wpadaniu w odbudowę kruszących s. obłamów z calizny, zaciąg, rygle:* Okładziny wazkie i cienkie tworzą górnie felami, nieco dłuższe i szersze ściankami, a spieczasto zakończone i niekiedy krótsze klinami. Łab. Gdy okładziny dają s. pełne za cembrzyną, to jest gdy poboki i strop całkiem są niemi odkryte, zowie s. to obudową, czyli oprawą z okładzinami

pełnemi lub ciągłemi, w Wieliczce wyprawą na suto. Gdy zaś tylko rzadko okładziny s. zakładają, zowie s. to na zakładkę a. rzadkiemi okładzinami. Dziedzicznymi zowią s. grube okładziny zakładane w pojemniach kopalń węglowych, przeznaczone na długie pozostawanie. Łab. 4. mł.: Okładziny = *rama stanowiąca stałą obsadę leżaka*. 5. rzem. *cztery sztuki nalutowane na kłódce śrubształa, aby ją można było czworograniastym kluczem obracać.* <O+*Kładzina, KŁAD>

Okłamać, mie, mał, nied. Okłamywać i. p. Obefgać: Lepiej dać s. mądrym karać, niżli pochlebstwem głupim ludziom O. Leop. Miłowaniem siebie samego człowiek okłaman bywa, a mnie ma s. być dobrym, nie będąc nim. Bud. B. Jeżeli zapłaty swej nie żądamy, sami siebie okłamywamy. Bud. B. Szczęście odmienne wnet ich okłamało. Stryk. 2. *nagadać na kogo kłamstw, nie stworzonych rzeczy, obmówić, objudać, oczernić, oszkalować, spotwarzyć zaocznie, osławić:* Obyczajom Sokrata któż uczczenie zламаł, chociaż go Arystofan bezezalnie okłamał? Tremb. Potwarz okłamała zdrańdnie serce Aldony. Słow. Alboż mnie ileś razy to, djable, okłamał Pol. O. s. i. *okłamać siebie nawzajem:* Obażmy z jednego materiału, nie mamy s. co okłamywać. Krasz. (= *mydlić sobie oczy*). 2. [O. s.] *zawieść s., oszukać s., omylić s., zblądzić.* <O+Kłamać>

Okłamanie, a, blm., czynność cz. Okłamać: Warował s. krzywych przysięg na O. Ryb.

Okłamanie się, a s., blm., czynność cz. Okłamać s.

× **Okłamiiony okłamiy:** Całe okłamiione purpurą i szychem. Krasin.

Okłamywać, uje a. × ywa, ywał i O. s. p. Okłamać.

Okłamywanie, a, blm., czynność cz. Okłamywać. Okłamywanie się, a s., blm., czynność cz. Okłamywać s.

× **Okłaszać, a, ał p. Okłosić.**

× **Okłaszenie, a, blm., czynność cz. Okłaszać.**

† **Okłasić, dzie, dl obłożyć:** Patrzaj, jako płodnych pszczoł niesłychane roje okładły, zacny panie, miodem ściany twoje. Kochan. (= *oblepiły*). <O+Kłasić>

Okłębić, i, il otoczyć kłębami: Wziewa coraz cheiwięj czarodziejskie dymy, któremi tak okłębił „Panią z morza.“ Jell. <O+Kłębić>

Okłębienie, a, blm., czynność cz. Okłębnić.

† **Okłnać, nie, nął p. Okłnać:** Jesliby ławnikowi ułomność s. jaka przydała, to jest, jesliby olsnął, okłnął... Sz.

× **Okłnięcie, a, blm., czynność cz. Okłnać.**

[**Okłoczek, czka, lm. czki, Okłaczek, Okłoczka**] *pećzek, wiązka, snopek słomy a. siano.* Por. **Okłot.** <O+KŁO(T)>

[**Okłoczka, i, lm. i**] p. **Okłoczek.**

[**Okłoc, i, lm. e**] p. **Okłot.**

× **Okłon, u, lm. y skłon, pochylność dokoła idąca:** Malinowe światło zaróżowi śniegi i różowe okłony ozłoci. Haj. <O+Kłon>

× **Okłosić, i, il, nied. × Okłaszać obdarzyć kłosami.** L. <O+*Kłosić, od Kłos>

Okłosować, uje, ował omłócić zboże tylko na dwa boki, czyli wymłócić z niego samą tręś ziarna. <O+Kłosować>

Okłosowanie, a, blm., czynność cz. Okłosować.

× **Okłoszenie, a, blm., czynność cz. Okłosić.**

Okłot, a, lm. y i. p. Okłót. 2. a. [Okłót, Okłot, Okłotak, Okłepaniec] *snop słomy równej, niezmię-*

rawionej. 3. bud. deski, któremi s. obija ścianę drewnianą, szalowanie. Zdr. [Okłotek]. <O + KŁO(T)>

[Okłotak, a, lm. i] p. Okłot. <O + Kłotak>

[Okłotek, tka, lm. tki] p. Okłot.

[Okłotawać, uje, ował] p. Okłócić. <O + Kłotować>

[Okłotowanie, a, blm.] czynność cz. Okłotować. [Okłotowiny, in, blp.] snopy zboża, z których okłotowaniem część ziarna wytrząsnięto. <Od Okłotować>

Okłócenie, a, blm., czynność cz. Okłócić.

Okłócić, i, il, nied. Okłacać, [Okłotować] zlećka omłócić, wybić na użytek doraźny co najlepsze ziarna, zostawiając w kłosie gorsze, trudniejsze do wymłócenia: O. kopę żyta na nasienie. Nie okłacajcie, ale bijcie dobrze. <O + Kłócić>

Okłócić, a, lm. a chir. czynność cz. Okłóć.

Okłóć, kole, kłót, Okłuć, nied. Okłówać, Okłuć chir. przeprowadzić nitkę nawleczoną w igłę krzywą dookoła naczyńa krwawiącego, by, związawszy ją następnie, wstrzymać krwawienie z niego; obszyć, obrzucić szwem. <O + Kłóć>

Okłót, otu, lm. oty, Okłót I. snopy jakiegokolwiek zboża lekko omłócone, w których pośredniejsze ziarna jeszcze pozostały dla wymłócenia w czasie późniejszym. 2. [O.] p. Okłot. 3. blp. tarcice, deski, któremi s. obija a. opiera drewniane mieszkanie a. chatę, opierzenie: Chałupa suto i rzędnie (rzędami) okłotami poszyta. Śł. wil. <O + KŁO(T)>

Okłówać, a, al p. Okłóć.

Okłówanie, a, blm., czynność cz. Okłówać.

Okłucie, a, blm., czynność cz. Okłuć.

Okłuć, uje, ul p. Okłóć.

Okłusować, uje, ował, nied. Okłusowywać objechać kłusem wokół: O. rynek a. wokół rynku. O. nieprzyjaciela. <O + Kłusować>

Okłusowanie, a, blm., czynność cz. Okłusować.

Okłusowywać, a, al p. Okłusować.

Okłusowywanie, a, blm., czynność cz. Okłusowywać.

Okłuwać, a, al p. Okłóć.

Okłuwanie, a, blm., czynność cz. Okłuwać.

[Oknarz, a, lm. e] p. Okniarz. <Od Okno>

[Oknarzować, uje, ował] świnie = odstanowić. <O + Knarzować>

[Oknarzowanie, a, blm.] czynność cz. Oknarzować.

† Oknąć, nie, nął p. Oknąć: Gaj też tam jest, w którym są drzewa zarażone, gdy gęsi nasadzisz na jajca, zaraz okną, kurczęta pypeją. Ciek.

[Okniarz, a, lm. e, Oknarz] szklarz. <Od Okno>

[Okniaty] pełen deseni kwadratowych: Wełniane chustki, z pasami ciemnymi i popielatymi dookoła, lub też tak zwane okniaty, w płatki różnej barwy. <Od Okno>

† Oknienie, a, blm., czynność cz. Oknąć, oknienie.

Oknisko, a, lm. a I. p. Okno: A wyrzyjże za O., jak wileysko płące. 2. [O.] topielisko wśród trzawisk. <Od Okno>

Oknisty pełen okien: Dom nazbyt O. <Od Okno>

Okno, a, lm. a, † Oknienie I. otwór w ścianie dla wpuszczania do mieszkania światła i powietrza, zamknięty ramami oszklonemi: O. szklane. Troc. Okna budynkowe. Troc. Okna kościelne wysokie. Troc. O. weneckie (= O. więcej niż o dwu skrzydłach prostopadłych). O. gotyckie. O. a. drzwi

flamandzkie, to jest kraciaste. Podcz. Ścieża okna = sam jego otwór, wyłot. Podcz. Okno to ma w świetle 3 łokcie wysokości i 2 łokcie szerokości. O. balkonowe (= O. stanowiąca drzwi na balkon). Stać, siedzieć u okna, przy oknie, w oknie, na oknie. Desperat wyskoczył oknem a. przez O. i zabił s. na miejscu. Wypadł z okna. Powiewano chustkami z okien. O. zakratowane. Zasłonić O. Gra serenadę pod oknami. Przechadza s. pod oknami. Ogródek przed oknami. Okna moje wychodzą na ulicę, na ogród. O. zwrócone na południe. Siedzi w oknie (= widać go zewnątrz, jak siedzi u okna). O. sklepowe, wystawowe. O. ślepe (= O. udane, odmalowane). Przen.: Natęta wyrzuc drzwiami, to oknem wlezie. Z okna mąż, w krześle senator, a na koniu rycerz. Prz. Przen.: Księżyć jak O., któredy dzień schodzi. Mick. 2. rama, ramy okienne oszklone: Wstawić, założyć, wyjąć, wystawić, otworzyć, zamknąć, przymknąć, zbicić, wybić, stłuc O. Zabić O. na zimę. Zadożyć O. na sztabę. Okuć O. Dopasować O. Potłuc, powybić komu okna a. szyby w oknach. Okna podwójne, zimowe, dubeltowe (= drugie okna, wstawiane na zimę). Zaopatrzyć okna na zimę. Myć okna. 3. otwór w ścianie, w murze, w stropie i t. p. = otwór, wyłot, luft: O. stropowe = otwór na schody a. na komin pomiędzy belkami zostawiony. Podcz. O. dachowe = dymnik. Podcz. Wybić O. O. do kanału, rowu = wpust. O. = dziura w ścianie na błony, na okna. L. O. ukośne a. wewnątrz szerokie, na dwór pochodzisto ścieśnione, w basztach, w wieżach, w bramach, w piwnicach. Kn. Gęste dla strzelby okna poczynił. P. Koch. (= strzelnice). Przen.: luka, furka, wrota, uście, przystęp; droga: Dzik, czyniąc sobie okna pyskiem między ciasnemi chrósty, uchodził. P. Koch. Na gry stawiać, ta rzecz O. do złodziejstwa otwiera. L. 4. [O.] = a) pętliczka z włosia, na którą po wsiach łowią ryby. b) Okna = desenie na pisankach. 5. O. stawidłowe = otwór stawidłowy, mniejszy lub większy, co zależy od podniesienia zasady stawidłowej. Łab. 6. anat.: † O. okrągło-podługowate i † O. okrągłe p. Okienko. 7. gie.: × O. morskie = otchłani, bezdeni, przepaść na dnie wody: Na dnie stawów znalazły s. tak zwane morskie okna kredowych formacji, które własną wodę dają. Pol. 3. gór. otwór do wnętrza ziemi; szyb, studnia w kopalni: Okna, te miejsca, któremi s. okrywają (odkrywają?) wnętrzości ziemi, np. jak studnie, które s. kopią na wodę; przedziały zaś takiego okna w ziemi nazywamy szachtami. Kluk. O. a. drzwi sztolni oznaczyło i świetlniki sztolniowe, to, co jeszcze dawniej zwano antlochami. Łab. W Wieliczce zowią także oknem ujęcia szybu, czyli jego wierzeźni otwór. Łab. O. solne, rosolne, zwano na Rusi szyby (studnie) do wyciągania solanki czyli surowicy. Łab. O. wolnych kruszcach i oknach solnych na grunciech szlacheckich. Podk. Gwarkowie, alias ci ludzie, co sól kopią, oknem na linie, do której krzeselka alias szlejkę są przywiązane, spuszcza ją s. zrana. Mat. O. chodnika, wiązanie czyli odrzwie chodnika oprawy szybu dotykające. Łab. 9. myśl. = a) miejsce próżne między rozstawionemi sieciami. b) otwór a. wychód z noru borsuka a. lisa na wierzch ziemi. Zdr. Okienko, Okieneczko, † Okieniec. Zgr. Oknisko. <OK>

[Oknocenie, a, blm.] czynność cz. Oknocić.

[Oknocić, i, il] ucz. obić skórę. <O + Knocić>

Oknówka, i, lm. i zool. p. Jaskółka. <Od Okno>

[Oknum] w mętowaniu, osm. <?>

Oknutować, uje, ował obić knutem, knutami: Poprowadzony na rynek i tam przy rozdareiu

nozdrzów i piętnowaniu liców oknutowany. Ciec. <O + Knutować>

Oknutowanie, a, bfm., czynność cz. **Oknutować**.
Okno, a, † lpd. oco, lm. oczy, [oka], 2 pp. lm. oczu, ócz, 6 pp. lm. oczami, oczyma, [ooczoma], [Wokul, gm. Fonar] l. anat. (oculus) *narząd do patrzenia, widzenia służący*: O. pojedyncze, proste u człowieka i zwierząt kręgowych. O. złożone u owadów. O. kołem stojące, O. w słup = O. *wpatrzone w jedno miejsce* (o. fixus). Oczy zamglone, zasnutę, jakby za szkłem (oculi obnubilati). † Nerw okiem rzucający p. **Bloczkowy**. × Kula a. kulka oka, † całe O., † bulb oka, jabłko oka p. **Galka**. † Obbieg oka p. **Oczodół**. Myśl.: Oczy zajmą = *patry*. Oczy jelenia = *świuce*. Przyrodzenie dało nam oczy, abyśmy niemi poglądali. Pileh. Okrag, jakby powieka szeroka, rozsuwa ś., i w środku widać białek oka, widać tęczę, źrenicę. Mick. Któż bez języka mówić może, albo bez oczu widzieć? Smotr. Oczy czarne, niebieskie, piwne, bure, obłąkane, mdłe. O. żywe, bystre, łagodne. Troc. Otworzyć, posp. rozedrzyć, odeknąć, przymknąć, zamknąć, zmrużyć, wlepić w co, odwrócić, wypatrzeć, wyplakać, postawić w słup, wytrzeszczyć, wybałuszyć, wyrapić, wyraczyć, wnieść ku niebu, przewrócić oczy. Ledwie oczy przetrzeć zdołam, wnet do mego Pana wołam. Karp. Oczy wywraca i głęboko wzdycha. Mick. O. mię świerzbi. Troc. Ma w oku paździołek (proch). Troc. Coś mi wpadło w O. Przen.: Wpaść komu w O. = *podobać mu ś.*, *zaprościć mu O. sobą*. Wpadłem w O. tej damie. L. Ze djabły jej wpaść musiał ten jegomość w oczy. L. Więc to dziecko, Zosia, wpadła ci w O.? Mick. Łzy mu w oczach stanęły. Kras. Dojrzałem łezkę w oku. Mick. (zb.). Twarz z zachmurzonymi oczyma zanurzywszy w ziemię. Min. Nie wzniosł oczu ponurych. Nar. Spuścić oczy ze wstydu. Oczu moich na nikogo podnieść nie będę śmiała. L. Zelżony siedział w zamku swoim, nie śmiejąc na świat oczu pokazać. Ust. Gdzie oka niemasz, tam i wstydu. Prz. Zapalenie oczu. Gdy srogi był, widziałeś jawnie iskry w oczach jego. Orzech. Oczy mu ś. iskrzą, błyszcza, pałają mu. Ból w sercu, w leach bladeść, ogień miałem w oku. Mick. Świdrowate oczy (= *zewowate*). Posp.: Ma śpiczaste oczy (= *wszystko zauważy*). Posp.: Czy masz kurka na oczach? (= *czyś ślepy?*). Na jej widok ledwie mu oczy nie wyskoczą. Oczy mu ś. do niej śmieją. Jak oka w głowie, strzeże, broni, szanuje. Kn. Urzędnik powinien lasów jak oka patrzeć. Haur. Strzegła córki, jak oka w głowie. Cnoty, prawdy, miary strzeż pilnie jako oka w głowie. Rej. Gdyby można, oczyby mu swoje byli dawali. Skar. Oczybyście byli sobie wyłupowali, a dalibyście mi je. Leop. Strzye, strzelać, przewracać oczyma. To, jak martwa opoka, nie zwróci w stronę oka, to strzela wkoło oczyma. Mick. Strzelać oczyma niesfornie. Przyb. Tak piękna była, iż gdzie ś. jeno obróciła, wszysey na nią oczyma strzygli. Kocz. Mgnienie oka. Wyraz, blask oka. Cmi mi ś. w oczach. Zgąstem słońce, niemasz słońca... na oczach, na oczach ciemno. Wysp. Ciemno tu, choć O. wykol. Wyklóć, wyłupić, wybić, podbić, wydrapać komu oczy. Kruk krukowi oka nie wykole. Prz. Nim słońce zejdzie, rosa oczu wyje. Prz. O. za O., ząb za ząb. Wuj. Lepsze jedno O. swoje, niż cudze oboje. Troc. × Jak oczy wybrał = *bez śladu, jak kamień w wodę*: Tatarzy pouciekali, jak oczy wybrał. [Ani na O.] = *wcale nic*. Oczy podsiniały. Mrugnąć okiem. Nie mogłem tej nocy oka zmrużyć. Przejrzeć na

oczy. Przen.: Przejrzeć na oczy = *zrozumieć, zorientować ś. nakoniec*. Oczy komu otwierać. Rej. Musi to w tym być jakaś fluterja; coś mi ś. oczy otwierają. L. (= *zaczynam rozumieć, ochapia mi ś.*). Zamknąć oczy na wieki (= *umarzeć*). Ty zamkniesz oczy me. Jabł. (= *umarę na twoim łonie, pochowasz mię*). Zamknąć oczy snem wiecznym. Kiedy nasypią na me oczy ziemi? Szymon. Już nie mógł widzieć, bo już oczy były zaszyły od starości. Leop. Oczy mu zaszyły bielmem. Oparzysty, *lippus*, oczu płynących. Volck. Płynienie oczu, oparzystość. Volck. Brolok, rożnem patrzący, szydłem patrzący, który jedno O. ma mniejsze, niż drugie. Volck. Lubimy damy, które są oka pełnego. L. Oczy wypukłe, wpadłe, bławe, modrawe, modroblade. Kn. Oczy wyłupiaste, zapadłe. Robić perskie O. = *zależnie spoglądać, kokietaować*. Robić na co duże oczy = *dziwić ś.* Żona gwieździ mu dom oczmi dzieatek. Pol. Człowiek ma dwie uszy, takżeż dwie oco, a jedne usta. And. z Kobyl. Jeden nos mamy, a dwie oco. And. z Kobyl. [Nie wybieraj, junocku, oczyma, ale słuchaj cichyma uszymaj]. Zazdrosny Struś, lubo miał dosyć piechoty, patrzył na krwawe zapasy biedzącego ś. ledwo nie z ostatnim duchem hetmana — suchym okiem. Nar. (= *nie płacząc; mężnie a. obojętnie*). Nie było żadnego, któryby na takie widziadło miał suchymi patrzeć oczyma. Birk. Sama suchym dolać swą okiem znosiła. L. Wrzeszczy, że mu ledwie oczy na łeb nie wyłażą. Pileh. Oczy mu dobrze nie wypadną; nie może ś. napatrzeć. Kn. Podobny jak pieś do oka. Prz. Nie dał mi, coby w O. mógł włożyć. Pot. (= *ani źdźbła*). Jakoby ojcu z oka wypadł. Bardz. (= *podobnie taki*). Jakby z oka matce wykapał. Prz. Patrzeć † z oka, † po oku, z pod oka = *patrzeć bokiem, nieprosto*. Kalipso z oka pozierała na Mentora. Jabł. Tu stanęły, a z oka poglądali na mię. Szymon. Bierze i słucha go, a sama poziera nań z oka. Jabł. Z oka patrzyć jest znak brzydzącego ś. kim. L. Zaczęły przebąkiwać, z pod oka na mnie zazierać. L. Alboż nie wiem, jak ty z pod oka poglądasz na Antka? L. Stał, patrząc po oku. Kniaź. Po oku albo kącikami patrzyć na kogo. L. Oczy mają być nie po oku patrzące. L. Po oku patrzący, oko zewowate. Kn. † Po oku = *według oka mierząc, celując*. Miasto południowego bronilo też boku, patrząc do nich ustawnie z hakownice po oku. Zim. Siegał go zdaleka oszczepem po oku. P. Koch. Kupido, stanąwszy na ustroiu w kroku, nałożywszy strzałę swą, ciągnie łuk po oku. Mias. † Z oka = *przez szpary, przez palce, pobłażliwie*. Trzeba im przebaczyć i na te ich zbrodnie poprzedzić z oka. Tw. Aez siędziesz na miejscu wysokim, Bóg sprawiedliwy patrzy na cię okiem. Groch. Nie spuszcza oczu z niej, dopóki jej tylko dojrzy; już jej widzieć nie może, a jeszcze za nią oczy. Stasz. Jak ich spotkacie, nie spuszczaście z nich oczu. † Póki widzieć mogła, oczy w nim trzymała. Kochan. (= *nie spuszczała zeń oka*). W oczy = *nie za oczy, nie zaocznie, wręcz, otwarcie*: W oczy pochlebstwem wabię, za oczy lżycie, sztydycie. L. Fortuna zawzdy na kole ś. toczy, a z tym na zdradzie, z kim najpiękniej w oczy. Rej. Przejazd w oczy tylko i na czas. Tw. W oczy człowieka chwała, a krom oczu namówią ś. o nim, co chcą. Dambr. Krom oczu na niego szkaluje. Troc. Nie zawdzy Mars ostrożny bitwę w oczy daje, fortelnych sztuk zażywa, gdzie siły nie staje. Błaż. (= *otwartą bitwą*). Chciwi sławy zabiegli temu złemu w oczy. Otw. (= *stawili czoło*). Drozsze były te jego pochwały,

przeto, że nie w oczy. Jabł. Gotowem i w oczy mu to powiedzieć. Boh. Zadażesz mi kłamstwo w żywe oczy! Tremb. W żywe oczy mi kłamał. Troc. W żywe oczy mu to ukradł. Troc. W żywe oczy żonę moją oszukał. Troc. W żywe oczy przy mezu ładaco broją. Troc. Czego nie słyszy Bóg a. nie widzi? kogóż zapomni? i cóż mu jest za okiem? Wad. W oczy = w twarz, z przodu, z frontu: Między niebezpieczeństwem i w oczy i w tyle. Kulig. Z oczu i z tyłu wziąć nieprzyjaciela. Troc. To być nie może, iżby w żegludze jedenże wiatr był po plecu dobrym, a złym w oczy. Górn. Biednemu zawsze wiatr w oczy. Prz. W O. wiatr zowie ś., który wieje z przodu, idąc do góry. Mag. Jako w O., mówi sternik, kiedy mają prosto przed ś. laskami ś. odpychać od ładu. Mag. Wielka bieda nigdy ś. nie skryje, chce iść w oczy. Bardz. Rzucił w oczy Francuzów sto krwawych sztandarów. Mick. † W O. = wręcz, wprost, zupełnie: Całe mu w O. przeciwny. Troc. Na oczy komu co wymawiać, wyrzucać (= w oczy, wręcz). Występki mu jego na oczy wymiotał. Skar. Śmielej w towarzystwie zajrzym śmierci w oczy. Przyb. Śmierć mu w oczy zajrzała. Jabł. (= tylko co nie umarł, nie zginął). Zawsze musi co w oczy wpadającego na siebie mieć. L. (= rażącego, uderzającego, krzyżującego). Bić w oczy = trafić do przekonania, być oczywistym. Prawda w oczy kole. Prz. Swoboda bliźniego w oczy ich kola. Koch. W. Poczęła też kłóć oczy zbyt rogata duma. Mick. Być komu solą w oku (= przeszkadzać mu, wzdudzać w nim zawiść). Wierz mocno, jakobyś na to oczyma swemi patrzył. Rej. Widzieć na własne oczy, × na swe O., † na O. = osobiście, naocznie, dotykalnie; przekonać ś., zobaczyćwszy. Widziałem go na własne oczy. Jakobyś już na O., dobry Antenorze, nieprzyjaciela widział, tak ś., widzę, boisz. Kochan. Sami to tam widzieli jaśnie na swe O. Paszk. Na O. widzieli, iż sprawiedliwie i uważnie bardzo rozsądził. Star. Ukazali mu ś. djabli na O. w osobie bestji najstraszliwszych. Skar. Który wszystko widział na swe O., podał to do druku. Świt. Pokazała ś. na O. niewinność jego. Skar. (= jak na dłoni). Teraz na O. osobą swoją uprasza króla o siostrę. Bart. Apokalipsim niech czyta: tam najdzie o tym na O., bo tam pisano szeroko... SS. Każdy to obacz na O. SS. † Na O. dać = przedstawić przed oczy, na oczy, naocznie; wypowiedzieć w oczy. Nie mniemajcież, bych ci ja was miał przed ojcem oskarżać, wolę wam to na O. dać. SS. Pokazał mu na O., jak nierozumnie domaga ś. tego. L. Pokazał to na O. słusznymi dowody. Górn. Na oczy komu co kłaść. Kn. Wypisali a prawie jakoby na O. wymalowali sposób zycia jego. Rej (= obrazowo). Jaśnie ś. jako na O. wynurza ślepota ludzka. Żarn. Na O. = polegając na tym, jak ś. widzi, nie sprawdzając. Ocenic, kupić coś na O. Na O. (a. jak na O.) towar wydaje ś. niezły (= na wygląd). Jak też wziąłem na O.: postójże, marucha! Mick. (= biorąc pod uwagę odległość, uycelowalem). Przen.: Na O. a. dla oka = napozór, na optykę. Na O. tylko pracuje. Troc. Na O. kto co czyni, powierzchownie, napozór, maskary stroi. Kn. (= odgrywa komedię). Nie nie robił dla oka. Krasz. Na zycie jego następowada, choć ś. za nim na O. wstawiała. Świt. Ludzie źli mają talent dobre ś. pokazać na O. Kras. Dla oka ludzkiego i próżnej u ludzi czei nie nie czynił. Skar. Nie na O. słuźcie, jak ci, którzy ś. chcą podobać ludziom, ale czyniąc z serca wolą bożą. B. B.

Żydzi skóry niewyprawne i na O. tylko ogolone z sierści wyprowadzają. L. Niby na O. przymila ś. Wc Panu, a jak tylko za drzwiami wyszedł, drwiła z niego. L. Muszę ś. pokazywać co do oka obojętnym dla mojej żony. L. Nie pokazuj mi ś. na oczy, ani mi ś. nawijaj na oczy. L. (= niech cię moje oczy nie oglądają). Śmieszcie mi ś. jeszcze na oczy pokazywać! Oss. Ha, przez mi z oczu!... Słow. Trudno ś. ojeu z tą nowiną na oczy pokazać. Bud. (= zbliżyć ś. do niego, stanąć przed nim). † Na potomstwo swe narzekacie, przeklinacie, na oczy nie dacie. Falib. (= nie puszczacie go do siebie, nie chcecie go widzieć). Nie wiaż mu w oczy (= nie pokazuj mu ś., unikaj spotkania ś. z nim). Czego O. nie widzi, tego serce nie pragnie. Skar. Czego oczy nie widzą, tego sercu nie żal. Prz. Co w oczy idzie, to i do serca rado przenika. Skar. Dawno go i za oczy i za serce chwytła. L. Oczy paść czym = rozkoszować ś. widokiem czego. Przen.: O. Opatrzności. Oczy umysłu. Górn. Nie mają oka duszy, nie przejrzą do duszy. Mick. Okiem wiary temu ś. dobrze przypatrz. Skar. W dziecku całe jej O., w oku cała dusza. Kras. A. O., umysłu okno, wewnętrznych skłonności zwierciadło. L. Nad samotną czuwał młyn; nagle drobnoszybne oczy jego w opokę mgły rzuciły płomienie. Prus. Tysiąc rac krzyżuje ś. po okręgu świata, a O. słońca weszło. Jeszcze nieco senne, przymruża ś., drząc, wstrząsa swe rzęsy promienne. Mick. Słoneczko! śliczne O., dnia O. pięknego! Szymon. Błyszczą..., jak Niemen przed oczyma słońca. Mick. Miesiące... we mgle niecałe pokazywał O. Mick. Wszystkie gwiazdy oczyma złotemi, wszystkie poglądały ku mnie. Mick. Płacząc strąki w marchwi zielonej warkoczu, wysmukły bób obraca na nią tysiąc oczu. Mick. 2. wiałła widzenia, zmyśł widzenia, wzrok: Głupi jestem; z tym wszystkim mam oczy, widzę, co ś. dzieje. L. Miłości twojej przyznawam, że ma oczy; dobrześ sobie dobrał. Jabł. Oczy więcej widzą, niżli O. Pot. Raz ma strach wielkie oczy, drugi raz ślepy całe. Pot. Strach ich większe miał oczy, niż serce. Birk. Mam dobre oczy (= dobrze widzę). Ten, kto ma złe oczy, ten ś. słońca strzeże. Skar. Takie widzi światła koło, jakie tępemi zakreśla oczy. Mick. Nie wiedzą, gdzie uchoodzi, idą, gdzie oczy niosą. Bardz. Idź, gdzie cię zaprowadzą oczy. Li. Udał ś. na wschód słońca, gdzie go niosły oczy. Rej. Pójdę, gdzie mię oczy poniosą. Jadę za oczyma. Pot. (= gdzie mnie oczy prowadzą). Oczom swoim tylko wierzy. Troc. Lud ich otacza, patrzy, ledwie oczom wierzy. Mick. Czucie i wiara silniej mówi do mnie, niż mędra szkielek i O. Mick. Zgwałciłaś, niepobożna śmierci, oczy moje, żem widział umierając (umierając) miłe dziecię swoje. Kochan. Przen.: Umysłu O. najbystrzejsze mieć potrzeba. Zigr. 3. przen. wzrok, spojrzanie, wejrzanie; uwaga: Mierzyc, mówić oczyma. Ci dwaj starecy oczyma ś. wzięli wszystkich zgromadzonych. Jabł. (= zwrócili na siebie oczy). Apollo, postrelony złotą strzałą Kupidyna, z pierwszych oczu zakocha ś. w Dafnidzie. Tw. Twoje oczy obrócone dzień i noc patrzą w tę stronę. Karp. Kto ś. temu przypatrzy choć tylko jednym okiem, tedy to obaczy. Zigr. O w miłości wodzem. Górn. O. do serca okno. Prz. Oczy do serca pewni posłowie. Prz. Pożądliwe oczy. Oczy chcą, nie brzuch; oczy chcą, gęba nie chce. Troc. O. jest pobudka do cielesności. Troc. Gdzie miłość, tam oczy. Górn. Baraszkując, rzuce okiem po wszystkich kątach. L. Rzut oka.

Rzuemy okiem na liczne dzieła Krasieckiego. Dm. Przez okno rzuci na świat okiem. Okiem miarkować, zmierzać, brać miarę. Troc. Wszystko, jak okiem zasięgnąć, stoi pod wodą. Na polu omgłonym, jak O. zasięga, skończone ostatnie roboty. Len. Okiem, wzrokiem niedościgniony. Troc. Burzliwą duszę kryję przed ich okiem. Mick. Za cóż wydarła potomnemu oku noc i zwycięstwa i kłęski rycerzy? Mick. Z oczu mu nie patrzy, żeby miał być zdracą. L. Może jest filut i oszust, jakoż, Panie Boże odpuść, i z oczu mu patrzy. L. Młodzieniec pięknej urody, a prawie z oczu jego cnota patrzyła. Skar. Przen.: Kto na ś. nie wszetęcnego nie czuje, jasne oczy ma na wszystkie strony, a nigdzie ich psiną nie przykrywa. Rej. Miej na wszystkie nędzniki O. miłosierne. Groch. Miłosiernym okiem pogląda, jak czapła schwytna. L. Widząc Pan moją pilność, coraz lepszym okiem na mnie zaczynał patrzeć. Kras. (= sercem). Łaskawe na mnie rzucił O. Troc. Niełaskawe u dworu postrzegł O. Troc. Cesarz na niego łaskawe O. miał. Skar. Galba posłom niewiele grzeczności i łaskawego oka pokazał. Nar. O. zazdrośne. Troc. O. wstydu rozsądnik. Prz. Młodości! ty nad poziomy wylatnij, a okiem słońca ludzkości całe ogromy przeniknij. Mick. 4. przen. *sposób widzenia, zapatrywania ś.*: Mąż nie patrzył, tylko oczyma żony. L. Widział czyny Bartka i począł patrzeć na niego zgoła innemi oczyma. Sienk. Innym spojrzysz okiem w przeminięte lata. Mick. O. to jego. Kn. (= prawa ręka). On był w kościele bożym jedno jego O. Groch. Tyś okiem moim teraz. Lubom. (= prowadzisz mię). Na dwóch oczach i skinięniu polegam. Siem. J. Oczy komu zaślepić, zamydlić. Obie strony chytrą swoją chciały sędziemu dym w oczy puścić. Baz. Na jednaczą i pośrednika trzeba człowieka niezaprószonego oka. Pilech. Cnota twoja godna jest w mych oczach szacunku. Bog. Woj. 5. przen. *baczność, uwaga, czujność, wzgląd*: Policja zwróciła nań swe O. Świat wasz przebacza (= zapomina), ale Bóg na was dobre O. ma. Żarn. Kto chce zyskać lub swoje posiadać bezpiecznie, O. miej zawždy czujne. Mick. Na złe czasy O. mając, zezwolił na to. Skar. Potrzeba było na wszystko O. mieć, jeśli taka nauka z dobrym moim. Falib. Co po śmierci będzie, na to nam O. mieć trzeba. Skar. Zawsze miał Boską chwałę i państwa całość na oku. Troc. Będę miał O., by przynajmniej schylek był życia mego wolny od omyłek. Nar. Mam na nich O., żeby dobrze wypełnili, co im zalecono. Kras. Król dał Chodkiewiczowi rozkaz, aby rokoszaków miał na oku. Nar. Ażebym na rokoszaków miał O. Nar. Ładne stworzenia niech ś. mają na oku w kraju obeym. L. Przypada wieść, że Podole Tatarowie nachodzą; nie przestrzegł jednak król Podolanów, aby ś. na oku mieli. Błaż. Nie waź lekce nikogo, a nietylko w skroni, ale miej oczy w tyle i w obojęj dłoni. Pot. Mospanie, gdzie ś. suma z dobrami jednoczy, tam na resztę bezpiecznie można zamknąć oczy. Niem. Trzeba zawsze mieć przed oczyma ten jedyny nauki cel, pożyteczność. L. 6. przen. *dozór, doгляд, obserwacja; straż*: Sługa, choć najlepszy, oka pańskiego potrzebuje. Kras. Mieć kogo na oku. Na oku ją mają zawsze i na piądz jej nie odbiegają. Lubom. Trwożliwego zwykliśmy mieć na oku, aby osobności na złe nie użył. Pilech. Pańskie O. konia tuczy. Prz. Nie spuszczać kogo, czego z oka. Bawi gości, a z oczu nie spuszcza młodziana. Mick. Pewna istota, która z oczu cię nie traci. Mick. Uchybienia te były

skutkiem niebaczności lub złego nad nimi oka. Ust. Mieć co na bystrym, na pilnym oku. Troc. Być, pracować pod czym okiem. 7. przen. *widok*: Co z oczu zejdzie, to z myśli wychodzi. Bratk. Co z oczu, to i z serca. Skar. Pókiś w oczach, pótyś w sercu. Brud. Nieboszezyk stoi mi na oczach (= jakbym na niego patrzył). Jeszcze mi w oczach stoi. Troc. Wszystek stoisz mi w oczach, a to im bardziej od ciebie ś. oddalam. Pilech. Wtedyśmy ś. na morze z okręty puścili; mykamy ś. wnet z oczu, lądysmy stracili. Przyb. Ani go O.! (= ani ś. pokaże, ani go poświeci). † Jeszcze był na O. nieprzyjacielowi nie przyszedł. Warg. (= jeszcze mu ś. nie ukazał przed oczyma). † Już było wojsko oboje sobie przyszło na O. Warg. Skoro na oczy przyszło, z wielkim pędem do nieprzyjaciela poskoczą nasi. Błaż. (= skoro ś. zauważono). Z ukrycia wyjdzie na publiczne oczy. Mick. Przen.: † Sami tego na O. często doznawamy. Kochan. (= naocznie ś. przekonywamy). † Jakiej cnota dostojności, widzę na O. Kochan. 8. przen. *obecność, przytomność, oblicze, obliczność*: W oczach moich ś. to stało. Troc. W oczach królewskich to sprawił. Warg. Straciłem dwa okręty w oczach moich. L. Nędzny w oczach prawie znika. Mick. Nędzny, w mych oczach gasnął powoli. Mick. Kto konia sprzedaje, nie ślubuje za ślepotę i chromotę, bo to oboje przed oczyma. Trz. Stawienie świadków przed oczy. L. Co mógł Polak i co jego sława, przed oczy kładę. Jabł. Przed oczy Twoje, Panie, winy nasze składamy. Pśń. Tak bądźcie weseli, abyście przed oczyma zawždy Boga mieli. Rej. Stańcie mi przed oczami w waszej białej szacie, groźne a razem drogie mych mistrzów postacie! Syrok. † Postowie życzyci sobie z cesarzem ś. widzieć, z którym rozumieli, że o wszystkim przy ocu łatwiejsza sprawa być miała. Biel. M. Miejsce to już nieraz pańskim twoim udarowałś okiem. L. Śmierć moja u sądu oczyma świecić. Koch. W. O. w O., † wa O. = *twarz w twarz*. Jehowa wpośrodku ludu tego O. w O. widzian. Bud. Wojsko w pole wyprowadzić, ażeby ś. chłop z chłopem w O. potykał. L. Zszedłszy ś. z sobą, wymówili sobie O. w O. wszystkie urazy. Boh. (= w oczu). Spojrzeliśmy sobie trzykroć O. w O. Mick. Jeśli mu jaki śmiałek waży ś. zająć w oczy. Mick. 9. przen. *wstyd w oczach, czoło, ambicja*: Psu oczy sprzedał = niewstydlivy. Kn. (= bezczelny). Psu oczy sprzedał, a czartowi duszę. Jabł. Mam punkt honoru; jeszcze psu oczu nie sprzedał. Żabł. Oczy psu sprzedał. Troc. 10. O. kuropatwie p. *Kuropatwi*. 11. apt.: Raczce, rakowe oczy = *krążki wapienne z głowy raka* (lapides cancerorum). 12. bot.: [Jaskolecze oczy] *ros. z rodziny fijołkowatych*, psi a. dziki fijołek. Jelenie O. a. jeleni korzeń, jeleniec, gorysz siny a. serdeczny, daw. świni a. wszywy kopr, siarkowy a. sarni korzeń (peucedanum cervaria) *ros. z rodziny baldaszkowatych*. Wołowe oczy = **Brodawnik pospolity**. Wołowe O. p. **Gwiazdeczka i Kolotocznik**. [Wołowe O.] p. **Jastrun**. Wronie O. a. Drzewo wroniego oka p. **Kulczyba**. Wronie O. swojskie p. **Czworolist**. 13. bud.: Wołowe oczy p. **Jajownik**. 14. lek.: Oczy kaprawe, płynące (lippitudo oculorum). O. wole, wielkie O. (buphthalmus s. megalophthalmus). Suchość oka (xerophthalmus). Zajęcze O., niedomykalność powiek, niedowieranie ś. powiek (lagophthalmus). 15. min.: Kocie O. p. **Kwarc**. Rybie O. = *minerał z gromady sylkoidów, z grupy andaluzytów, z rzędu wolokrzemianów zoolitów, a pofilit. 16. myśl:*

Gonić na O. (o psie) = *gnać*, *sposzrzęsz* zwierza. Lew nie tropi zwierząt, ale je na O. goni. L. 17. Im. oka = a) a. Im. **oczy** *krążek tłuszczu na powierzchni płynu*, *posp. paciorek*: Oczy na rosole. Rosół bez ok. Troc. b) a. Im. **oczy kółko odmiennego koloru w piórze ogonowym pawia**. c) [O.] *gole miejsce na zarosłej powierzchni wody*: Rzeka tworzyła małe, cieche, odbijające błękit nieba oka. Kon. d) *kamień, szkiełko oprawione w pierścionku, w spince*, o czko: Zdjęła piękna pani pierścień z okiem dużym. Krasz. e) [O.] *kryształ soli*. f) *dziurka, kratka*: O., oczko w pończosze, w które ś. przy robieniu wkłada drut. O. w sieci, w arfie (= *kratka*). g) (w rachowaniu) *jeden, raz*: Gdy po trzecim kart daniu rachujemy kredę, on miał sto ok. Pot. Sto i O. fraszek. Min. Nie z dużym smakiem czytam sto bajek i O. (Jabłonowskiego „Ezopa”); rzecz dobra, ale wiersze niezgrabnie ś. włoką. Dm. Testament Kumelskiego, uczyniony w Rzymie dnia sto i O. roku Pańskiego 1576. Pudł. Nie wód idzie zeicha, pewnie nie złowią ni oka. Mick. (= *sztuki*). h) *jeden punkt na karcie a. kości, es, tuz*: Inny rodzaj kostek miał na jednej stronie O., czyli es, tuz. Goł. i) *rodzaj gry w karty*. j) *waga w Turcji = 3 funtom*. Kłok. O. kawy. k) bart.: O. w ulu = *otwór, którym pszczoły wchodzi i wychodzą*. l) bud. *otwór w górnej części bani lub kopuły*. ł) chir.: Kurze O. p. **Odcisk**. m) cieś. i stol. *otwór przecięty w drzewie hebla do osadzania w nim żelaza glizującego*. Łab. n) gór.: O. młota = *otwór w młocie, w którym osadza ś. stylisko*. O. poczajnika. o) hut.: O. dyszy = *końcowy otwór dyszy, którym wiatr wchodzi do pieca*. O. formy = *otwór na końcu ryja formy odlewniczej*. p) a. **Oczko** leśn. *wypukłość na korze lub na końcu strzały i gałęzi, w której formują ś. zarodki przyszłego wierzchołka drzewa, przedłużenia gałęzi lub powstania nowych*. r) met.: O. burzy = *zjawisko występujące niekiedy, w czasie burz zwrótnikowych, polegające na tym, że nad środkiem wiru otwiera ś. chmura, i na czas krótki ukazuje ś. błękitne niebo*. s) mł. *otwór w środku kamienia myślistego*. Małyszcz. t) myśl. *pętla, samolówka na zwierzyne*. u) ogr.: O. śpiące = **Oczko** pod 15). w) woj.: O. bomby = *otwór, którym ś. proch nasypuje*. O. armaty = *wylot*, poet. *paszcza armaty*. O. w lufie strzelby = *wylot*. x) zł. *kluczek dorobioniy, wytrych*. Zdr. **Oczko, Ocio, [Oczuszko, Oczęńko, Oczyczko, Oczoszko, Oczyce** Im., **Oczenie** Im.]. Zgr. **Oczysko**. <OK>

[Okobicenie się, a ś., bIm.] czynność cz. **Okobicieć** ś.

[Okobicieć się, i ś., il ś.] p. **Okobicieć** ś.

[Okobicenie się, a ś., bIm.] czynność cz. **Okobicieć** ś.

[Okobicieć się, i ś., il ś., Okobicieć ś.] I. *stać ś. kobietę*. 2. *ożenić ś., obabić ś.* <O+Kobicieć ś.>
Okocenie, a, bIm. p. **Okocenie** ś.: Kotka dopiero po okoceniu.

Okocenie się, a ś., bIm., **Okocenie** czynność cz. **Okocić** ś.

Okocić się, i ś., il ś. I. (o kotee, owcy, kozie, zajączycy), *wydać płód, urodzić male*: Kozę ś. okociła (= *okoziła ś., oparkociła ś.*). 2. [O. ś.] *wog. wydać na świat male*: Pies się okocił. Posp. pog. (o kobiecie): *porodzić, urodzić, powić, wydać na świat dziecię, zlec.* <O+Kocić ś.>

Okocimer, a, bIm. prow. *piwo okocimskie*: Trzy bomby okocimera. <Twór na wzór niemiecki, np. Pilsner i t. p., od nazwy miasta galicyjskiego Okocim>

Okoczyst, u, Im. y, **Jednostronka** bot. (scaevola) *ros. z rodziny powięklowatych*. <?>

× **Okodół**, oIm. **oIm** anat. p. **Oczodół**. <Oko + Dół>

Okoleować, uje, ował, nied. **Okolecować** *obsadzić, opatrzyć kolcami*: Baszty okoleowane. <O+Kolecować>

Okolewanie, a, bIm., czynność cz. **Okolecować**. **Okolecować**, a, aI p. **Okolecować**.

Okolecywanie, a, bIm., czynność cz. **Okolecywać**.

Okole, a, Im. a I. to, co *okala, co idzie wokół, otoczenie, obwód, obręb, okrąg, granice*. Ps. flor. W domowych ścian okolu zamknęło ś. całe życie Elżbiety. Szaj. Stoim synowie Półnoey w okolu zmarłego świata. Wysp. 2. [O.] *łąka, pole, pastwisko, znajdujące ś. w zakrętach wijącej ś. rzeki (to jest okolone wodą)*. <O+*Kole, od Koło>

× **Okoleka**, i, Im. I zart. *ten, co leczy na oczy*: Zęborwoty, okoleki, lekoroby, krążyświaty, bieguny, pasibrzechy, darmojadę. Goł. <Oko+*Leka, od Leczyć>

[**Okolendować**, uje, ował] *zaśpiewać dla kogoś kolędę*: Juz my cie, Marysiu, okolendowali. <O+Kolendować>

[**Okolendowanie**, a, bIm.] czynność cz. **Okolendować**.

Okolenie, a I. bIm., czynność cz. **Okolnić**. 2. Im. a to, czym *okolono, otoczenie, obwódka*: O. doliny (= *pagórki okalające*).

Okolica, y, Im. e I. a. + **Okoliczność**, [Okoliczność], + **Okolicze** a. w Im. *krój leżący naokoło, strony bliższe, sąsiednie*: Okolicie Warszawy. O., pierwotnie tak nazwano część ziemi, jaką wkoło okiem dojrzeć można było. Brodz. Żyżne Renu okolicie. Kras. Przen. bIm. zb.: *mieszkańcy okoliczni, sąsiedztwo*: Tymczasem już szepiała cała O. Mick. Będziem mieli u siebie całą okolicę. Kras. 2. *bliskość, poblizże, strona, miejsce bliższe czego*: Ból w okolicy grzbietu. 3. a. + **Okolicze** *krajina, ziemia, strona, miejscowość*: Piękna, martwa, żyzna O. Przen.: Jej duch napoił w rajskie wleciał okolicie. Mick. 4. [O.] = a) a. + **Okolnia** *wieś, osada, złożona z samej drobnej szlachty, najczęściej jednego nazwiska i herbu, zaścianek: Zaścianek szlachecki, tak zwana w narzeczu miejscowym O. Rodz. Nie wierz mu, to pogorszy wszystkie okolicie. Kras. b) wrota zanikające wyjazd od wsi*. 5. anat. (regio) *część ciała, szereg, na powierzchni jego, mniej lub więcej odgraniczona od sąsiednich*, × *krajina*, × *wydział*, + *granica*, + *rozmiar*: O. pachowa, podobojczykowa, stopowa. O. kolopępkowa p. **Kolopępkowy**. O. nadpępkowa, [podłyżkowa] p. **Nadbrzusze**. 6. astr.: Okolicie świata, kardynalne punkty, główne punkty = *cztery punkty poziomu danego miejsca, w których przecina ś. on z południkiem tego miejsca oraz z równikiem; punkty przecięcia południka z poziomem są punktami północy i południa; punkty przecięcia poziomu z równikiem — punktami wschodu i zachodu*. Poet.: Słońce wbiegło w tę samą nieba okolicę. Mick. + **W okolicy**, + **Po okolicy**, + **W okolicy**, + **Po okolicy** przys. = *wokół, dookoła, naokół*. L. <Od Okole>

Okolicowy przym. od **Okolica**. Lek.: Choroby okolicowe (morbi endemici) *choroby miejscowe, ograniczone do pewnej miejscowości*. Wet.: Choroba stadna okolicowa p. **Enzootja**.

* + **Okolicza** (w przysłówkach) p. **Okolica**.

† **Okolicze**, a, lm. a p. **Okolica**: Gdy ich obe-
szły trąby pogan i heretyków z okolicza. Birk.
Niedawno od Czarnego morza aż do Bałtyckiego
ciągnęło ś. wzdłuż O. nasze, a od Krępaku aż
w mroźne zachodziło Tryony. Koch. W. <Od
Okolica>

† **Okoliczenie**, a, blm., czynność cz. **Okoliczyć**.
Okoliczenie przys. od **Okoliczny** a) × O., × **Okol-**
nie *naokół, naokolo, dokola, po okolicy*: O. też łup-
pu nabrawszy, do Prus ś. wrócił. Murin. Patrzył
O., chcąc wiedzieć, która ś. go w tłumie dotknę-
ła. Sekl. Spustoszo O. ogniem i mieczem wsie.
Nar. Św. Metodjusza świątobliwość O. roznosiła
stawa. Steb. b) *ogólnikowo, ogródkowo, omawiając,*
przez omówienie: Mówić, wyrażać ś. O. Rad, że
O. dostanie ś. ta przestroga Onufremu. Jord.
(= *mimochoodem*). c) × O. *ze wszystkimi okoliczno-*
ściami, drobiazgowo, szczegółowo, dokładnie: Tośmy
napisali okolicznej, dla objaśnienia niektórych
dalszych dziejów. Nar. Mówmy teraz o tym wszyst-
kim okoliczniej. Nar. Mówi tak O., jak gdyby tu
bywał. L. d) × O. *przy sposobności, przy okazji,*
przy okazji, przypadkiem, przypadkowo, trafem: O. ś. czego
nauczyć. L.

Okolicznościowo przys. od **Okolicznościowy**.

Okolicznościowy przym. od **Okoliczność**; *przy-*
godny: Mowa okolicznościowa. Gram.: Zdania oko-
licznościowe = *wyrażające okoliczność*. Zdania oko-
licznościowe celu, sposobu, stopnia.

Okoliczność, i, lm. i I. † O. *koło, okrąg koła*.
Troc. 2. † O., [O.] p. **Okolica**: Takiej drugiej
urodnej (dziewczyny) na całą O. nie znajdziesz.
Sew. Teraz taka, że na O. niema podobnej. Krasz.
Krzyżacy O. wszystkę z tę i z tamtą stronę War-
ty mieczem burzyli. Błaż. O. powiatu grodzień-
skiego szeroka jest, którą przedtym miano za
księstwo. Paszk. *Calia rosae*, wnętrza O. róży,
kiedy ś. kwiat rozkwitnie, gniazdo róży. Mącz.
Przedał wieś z jej okolicznością. Groch. (= *przy-*
ległością). [Najbogatszy na O.]. 3. przes. *waru-*
nek, wzgląd, wypadek, szczegół wpływający na
rzecz, na sprawę, towarzyszący im, dotyczący ich;
położenie, wypadek; okazja: Wielka mądrość na
okoliczności patrzeć, z których odmiany czynić
mądry może: co dziś i na tym miejscu pożytecznie,
to jutro i na innym miejscu i w innych osobach
szkodliwie może. Skar. W różne okoliczności, a mo-
że i nieszczęśliwie wpaść możesz. L. Na okolicz-
ność czasu pilnie miał oko. Pilch. O. rzeczy, sprawy.
Troc. Według występkę tego okoliczności
karany być ma. Troc. Łagodzące okoliczności.
Stosować ś. do okoliczności. Tu zachodzi ta O.,
ze... (= *ten, wypadek; tu jest takie położenie rze-*
czy...). W takich okolicznościach trudno o szcze-
ście. Znajdować ś. w przykrych okolicznościach.
Zbieg okoliczności. Okoliczności towarzyszące
zbrodni. Zwracam tu uwagę na tę O. Gdyśmy
przyszli z pogrzebu, rozmowy ściągały ś. do oko-
liczności dnia. Kras. (= *do spraw dnia*). Bez
względu na okoliczności czasu, miejsca i osób
zwierżają ś. z wszystkiego tego, co ich cieszy
a. dolega. Kras. Niektóre okoliczności mogą ś.
trafić różne. Sar. W krytycznych kraju naszego
okolicznościach. Vol. Przyszłe i dalekie rzeczy
opowiedzieć ze wszystkimi okolicznościami ich
nikt krom Boga prawego nie może. Skar. (= *szcze-*
gółami, drobiazgowami). Zdałem ś. na ciebie we
wszystkich okolicznościach tego interesu. L. Gos-
podarz przed każdą nadzwyczajną okolicznością
w domu, jakie są uczy, weselne lub sąsiedzkie
jazdy, każdemu z czeladzi powiada, co ma czy-
nić. Kras. Profitować z okoliczności. L. Korzy-

stać z okoliczności. Z okoliczności wyjazdu syna.
L. Festyny z okoliczności wesela królowy. Niem.
Podczas wielkiej uczy z okoliczności obioru wiel-
kiego mistrza. Mick. Przytaczamy z tej okoliczno-
ści prawdziwe zdarzenie... Mick. 4. † O. przes.
szczegól nie należący do głównej rzeczy, dodatek,
rzecz postronna; omówienie, ogródko, ograniczenie,
warunek, zastrzeżenie; w lm. ceremonje, cere-
giele: Bez okoliczności samej ja, Sylwi, pragnę
twoj miłości. Lubom. Obietnica uczyniona bez
wszelkiej wymówki a. okoliczności. Sz. Więcej
ma w obyczajach szczerości, mniej okoliczności
w postępach. Troc. 5. Okoliczności, żart. *spodnie,*
majtki. <Od Okoliczny>

Okoliczny I. † O. *krążący, kołujący, kołowy, koli-*
sty, okólny: List O. = *uniwersał, cyrkularz, kurenda,*
kursorja. Troc. Aby woda na ziemi miała swoje
brzegi, a na niebie planety okoliczne biegi.
Biel. M. 2. a. × **Okolny** *wokoło znajdujący ś.,*
sąsiedzki, sąsiedni, ościenny: Okoliczne miasta albo
wsi. Ort. Był sławny u wszech narodów oko-
licznych. Wuj. Dni te ciężkie były Rzymowi
i okolicznym obywatelom. Skar. Aby dziwił są-
siadów i kraj O., kiedy pan do dóbr jedzie, musi
mieć dwór liczny. Kras. Okoliczne wioski dokola
wydeptał. Mick. Gdy między postronnemi a oko-
licznemi narody co nietrefnego slychamy, tedy
ś. tym barzo brzydźmy. Rej. Lud O. Jak wiele
razy Wiśle okoliczne ludy między sobą ś. sprzy-
mierzały. Lel. 3. [O.] *poblizki*: Miasteczko oko-
liczne. 4. × O. *ogólnikowy, ogródkowy, omówny,*
nieśmiało zbliżający ś. do rdzenia rzeczy, dający do
zrozumienia: Okolicznemi słowy. Pot. Zdanie twe
zbyt okoliczne; mów wyraźnie jednym słowem.
L. 5. × O. *okolicznościowy, przygodny, przypadko-*
wy. L. 6. × O. *zależący od okoliczności, za od-*
mianą szczęścia idący, zmienny, chwalebny, niestały:
Człowiek O. Fred. M. 7. gram.: Tryb O. = *nie*
bezokoliczny, wyrażający okoliczność czasu, liczny,
osoby. <Od Okolica>

† **Okoliczyć**, y, ył *opisywać, określać z wszelkie-*
mi okolicznościami, dokładnie. Troc. <Od Oko-
licia>

Okolić, i, ii, × **Obkolić**, nied. **Okalać** *otoczyć,*
zamknąć dokola, obwieść, oprowadzić, okrążyć, opa-
sać wokoło: Gdy wstępowałeś na tę drogę, by-
łeś okolony milionami twoich rówieśnych. Kaczk.
Pośród tej pustki bezmiernej, okolone jałowca-
mi... pali ś. ognisko. Ork. Misy, pełne dymiącej
jajeczniczy, okolone kiełbasami. Sienk. O bracia,
serce mię boli, niechaj mnie chór wasz okoli.
Wysp. Stefan Koniecpolski coraz większymi oka-
łał go względami. Rol. Port górami okolony.
Warg. Konstantyn w tej bitwie kapłany okolo-
ny był. Skar. O kogo wieńcem. Kutasy indyj-
skie perłami okolone. Paszk. (= *osadzone*). O. ś.
otoczyć ś.: W Jassach przyjmował wysłanników
tureckich, okalał ś. zwolennikami dywanu. Rol.
<O † Kolić>

Okolisko, a, blm. niebios = *zwierzyniec niebieski,*
zodjak. Pol. <O † Kolisko>

Okolisto przys. od **Okolisty**.

Okolistość, i, blm. rz. od **Okolisty**, *kolistość*.

Okolisty I. † O. *kolisty, okrągły*: Włos jej
piersiencie kręci okoliste. Pot. Jeszcze ziemia
swemi ważna brzemiony nie wisiła w okolistym
powietrzu. Zebr. 2. [O., **Okolisty**] *dokola opasu-*
jący, okolny: Okolista obora. Fartuch O. Nakuć
każę czółeczek złocistych, nawyszywać płaszczów
okolistych. Zm. <O † Kolisty>

† **Okolnia**, i, lm. e p. **Okolica**: Konni przez
miasto Smoleńskie wzdłuż nas prowadzili do Bog-

dańskiej okolnicy, co za miastem w mili. <O + KOŁ>

Okolnica, y, lm. **e** bot. (*Cyclanthus*) rośl. z rodziny *okolnicowatych*.

Okolnicowaty bot.: Rośliny okolnicowate (*Cyclanthaceae*) rodzina przynależąca do roślin kwiatowych jednoliściennych. <Od Okolnica>

Okolniczy, ego, lm. **owie** **l.** jeden ze stopni dworskich w dawnej hierarchii państwa moskiewskiego, niższy od bojara, a wyższy od dumnego dworzanina. **2. a.** **Okolnik wójt, sędzia miejski** w Rosji, którego sam monarcha mianował. Błaż. Książę smoleński był potem okolniczym smoleńskim. Stryjk. <Od Okolnik>

× **Okolnie** przys. od **Okolny, dokola, naokół**: Obwieszczenie od diekana chodzące O. po plebanach. Koss.

Okolnik, a, lm. **i** **l.** **cy** p. **Okolniczy. 2.** × **O.** **Okólnik. 3.** † **O. a.** † **Okół** gór. miejsce obwiezione kołami nakarbowanemi, przeznaczone na kopalnię. <Od Okolny>

Okolny, Okólny **l.** *wkoło idący, otoczny, kolisty*: **O.** czyli otoczny napis na talarze. Cz. Cały folwark obwiedzony murem okolnym. Świt. **O.** bieg krwi w ciele naszym. **L.** (= *obieg, krążenie, cyrkulacja*). **2.** × **O. p.** **Okoliczny**: W swej ziemi i w okolnych zostawiłem przyjaciela i nieprzyjaciela. Hist. rzym. Jakoweś dalekie dźwięki rozbrzmiewały w ciszy okolnej. Ostr. **S.** <Od Okole>

Okolusienko, [Okolusko] *naokolusienko, najzupełniej dokola, dokolusienka*: Nas **O.** ogarnęli. Szaj. <Od Około>

[**Okolusko**] p. **Okolusienko.** <Z Około>

† **Okolatać, a, al** *obić, otluc*: Gdy ś. bitwa skończyła, rycerz spracowany położył miecz przed królem swój okolatany. Pąpr. <O + Kołatać>

† **Okolatanie, a**, blm., czynność cz. **Okolatać.**

Okolek, lka, lm. **iki** **l.** *obwód koła u wozu. 2.* bot. *grono, kiść kwiatów układających ś. w krążek, baldach*: Okółki, oganki, gronka okrągłe u ziół. Kn. Wielosił w wierzchu gałązek wyjada okółki albo kiści. Syr. Kopr. dzwonki w okółki ś. rozpościerają. Syr. Kwiat ułożony w **O.**, *corymbus*, kiedy kwiatki pod jedną kwitną wysokością, lecz szypułki z różnych miejsc łodygi stopniami wyrastają. **L.** **3.** bud. *pryzmonek kołowy, otaczający okrągłą budowlę. 4.* † **Okółkiem, [Okółkiem]** przys. = *wkoło, wokół, dokola, naokoło, w okrąg, w krąg*: Mięta kwitnie żółtym kwiatem okółkiem, jakoby gronami. Syr. <Od Okół>

[**Okółkiem**] *kołem, wkoło.* <Od Okół>

† **Okółkorodny** *rodzący okółki, wydający baldachy kwiatowe, baldaszkiowaty.* Troc. <Okolek + Rodny>

Około przyi. **l.** = **2.** **Koło**: Ziemia obraca ś. **O.** słońca. Oprawadzał mię **O.** domostw, przy kościele zabudowanych. Koss. **O.** drogi, na skały ułomku zamknę ś. Mick. Żyd z natury **O.** siebie nieochędożny. **L.** Maca **O.** siebie. Biednie **O.** niego. Kiepsko, kuso, nieszczęśliwie **O.** niego. Miało ś. to dziać **O.** lipca. **L.** **O.** św. Jana. Raz w rok **O.** Wielkanocy. Ożenił ś. coś w **O.** pięćdziesiąt lat wieku swego. **L.** **Z** **O.** męża znikli towarzysze. Krasin. Krzątała ś. służba około śniadania. Mick. Zabiegi Telimena około pozyskania męża. Chm. **2.** † **O.** kogo, **O.** czego = *co do kogo, co do czego, pod względem kogo, czego, w przedmiocie kogo, czego; o kogo, o co, o kim, o czym*: Co ś. dotyczy **O.** praw. Napisać to na karcie i przybić, zwłaszcza **O.** powietrza. Ek. Ludzie to nań wiedzieli, że **O.** żony był ze-

luzus. Kochan. (= *zazdrośny o żonę*). Obadwaj siwi — gołąbki prawe, obudwu serca wielce łaskawe, gorliwi stróże **O.** ludzi. Len. (= *nał budźmi*). Wzmiankę **O.** wtargnienia Tatarów uczyniono. Kochan. Kiedy kto powie o **O.** swego męstwa, **O.** zachości domu, albo biadęłowy kiedy powie o **O.** cudności, **O.** swych obyczajów. Gór. Nikt tym, którzy **O.** żeglarstwa nie rozumieją, styru u okrętu nie porucza. Kosz. Chrześcijany za czarowniki miano, **O.** cudów, które czynili. Skar. (= *dla cudów, z powodu cudów*). <O + Koło>

× **Około, [Obkoło]** przys. *w okrąg, w krąg, naokół, wokół, dokola, kołując*: Nieprzyjaciel wszystko **O.** pustoszy. Troc. Nie wyznając wyraźnie, ale **O.** chodząc, jad arjański pokrywali. Skar. (= *kołując, okolicznie, ogródkowo*). <O + Koło>

Okolobiegunowy *blisko bieguna ziemskiego lub niebieskiego ś. znajdujący*: Gwiazdy okolobiegunowe. <Około + Biegunowy>

Okologębowy *około gęby znajdujący ś.*: Rzęsy okologębowe. Błonka okologębowa. <Około + Gębowy>

Okołojajnikowy lek. *około, blisko jajnika będący*: Zapalenie okołojajnikowe (perioophoritis). <Około + Jajnikowy>

Okołojądrowy lek. *około jądra, srodka będący*: Zaćma okołojądrowa (cataracta perinuclearis s. zonularis). <Około + Jądrowy>

Okołokop, u, lm. **y** woj. *linja obronna zewnętrzna, która otacza warownię, zastania przeznaczone do opasania jej obozy cząstkowe i która ma za cel wzbranianie, ażeby żaden oddział nie mógł wejść do twierdzy dla wzmocnienia załogi.* Śl. wil. **O.**, szaniec polowy złożony z przedpiersienia i z rowu, broniony madami narożnikami. Jak. **J.** <Około + KOP>

Okołomaciczny lek. *otaczający macię, dokola niej będący, omaciczny* (perimetricus): Zapalenie okołomaciczne a. omaciczne (perimetritis). <Około + Maciczny>

Okołomęcherzowy p. **Okołopęcherzowy.** <Około + Męcherzowy>

× **Okołomurny** *leżący naokoło murów.* Troc. <Około + Murny>

Okołopęcherzowy *około pęcherza moczowego będący, okołomęcherzowy, omęcherzowy, opęcherzowy.* Lek.: Zapalenie okołopęcherzowe (pericystitis). <Około + Pęcherzowy>

Okołoprzelkowy *znajdujący ś. około przelęku*: Pierścień **O.** <Około + Przelkowy>

Okołoskrzelowy p. **Oboskrzelowy.** <Około + Skrzelowy>

† **Okołostupie, a**, lm. **a** p. **Perystyl**: **O.**, *perystylium*, budowanie, gdzie wkoło słupy stoją, jako w klasztorach bywają obchody a. ganki. Macz. <Około + *Stupie, od Stup>

Okołoszyjny *około szyi znajdujący ś.* Got. <Około + Szyjny>

[**Okołot, a**, lm. **y**] *snop zbożowy omłócony.* Por. **Okłot.** <Z Ukr. okołotiti = omłócić>

× **Okołouchowy** anat.: × **Gruczoł O. p. Ślinianka.** <Około + Uchow>

Okołowac, uje, owal *oblecieć wokół, okrążyć*: Jaskółka biała wyleciała i okołowala królewskiego konia. Wóje. <O + Kołowac>

Okołowanie, a, blm., czynność cz. **Okołowac.**

× **Okołowy** *otaczający, otaczający*; anat. *torebkowy, torebkowaty*: × **Śięgno okołowe** p. **Torebka.** <Od Około>

† **Okolo-zgięty** anat.: † Myszka okolo-zgięta podniebienia miękkiego p. **Nateżyć**. < Około + Zgięty >

[**Okoltnić się, i ś., il ś.**] *ożenić ś. nieszczęśliwie*. < O + Kołtnić ś. >

[**Okoltnienie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Okoltnić ś.**

[**Okoma**] przys. p. **Okome**. < ? >

[**Okome, Łokome, Okoma, Ołkoma**] przys. *jeden obok drugiego, obok siebie*: Idą O. < ? >

Okomiar, u, lm. **y** *wprawa w ocenianiu każdej odległości na oko*. Łs. < Oko + M(LAR) >

[**Okomon, a**, lm. **owie a. nia**] p. **Ekonom**. < Z Ekonom >

[**Okonek, nka**, lm. **nki**] p. **Okoń**. < Zdr. od Okoń >

[**Okoniczna, y**, lm. **y**, **Okóniczyzna, Okuniczyzna**] *koniczyzna*. < O + Koniczyzna >

[**Okonom, a**, lm. **owie a. y**] p. **Ekonom**. < Z Ekonom >

Okoń, a, lm. **e** zool. p. **Okuń**: Pod strachem żyć, by O. u jazu. Kon. Przen.: Dziś potrzeba było zrzucić maskę i stanąć okoniem przeciw dawnym opiekunom. Krasz. (= *ostro, sztorcem*). Rotmistrz pancerny twardo musiał stać przy swoim, jak to mówią, okoniem. Rol. Zdr. [**Okonek**].

† **Okootwór, oru**, lm. **ory** p. **Óczodół**. < Oko + Otwór >

Okop, u, lm. **y**, × **Odkop**, × **Okopanie I. rów i wał przy nim usypany z ziemi wybranej z niego; miejsce okopane, wałem otoczone**: O., fosa z wałem, okolo czego idąca. Papr. Zamiast parkanu okolo ogrodu daje ś. też rów i O. z ziemi. Świt. Już rankiem trafił na miejskie okopy. Mick. 2. wj. *reduta, szaniec zamknięty, odosobniony, samostnie bronić ś. mający*: Okopy św. Trójcy. Krasin. Szwedzkie okopy. Bronie ś. z okopów. Wsparci nadzieją wodzowie i basze wiedli swe tłumy na okopy nasze. Kras. Ujrzałem, żem był w okopie, który zamykała brama, na piętro otoczona wałem. Pol. Hufce najlepiej szykuje, sypie najlepiej okopy. Mick. Straże pilnują okopów. Mick. Okop był sklepiony, w nim stały konie, na bramie strażnicy. Pol. Zdr. **Okopek**. < O + KOP >

[**Okopa, y**, lm. **y**] I. *kopiec z ziemniakami*. 2. w lm. *obłożenie chat mierzwą*. Por. **Zawalnia**. < O + *Kopa, KOP >

Okopać, pie a. × **pa, pał**, nied. **Okopywać**, [**Okopować**] I. *co = skopać, wzruszyć ziemię okolo czego*: O. drzewko. O. łąkę. Troc. O. kartofle, buraki, kapustę = *osypać, obredlić*. 2. *wałem, okopem otoczyć; oszańcować*: Ogrody przekopami też okopują. Trzye. Straszna rzecz, gdy nieprzyjaciel obłężę miasto i wałem okopa. Wuj. O. miasto, obóz. Troc. **O. ś.** *otoczyć ś. wałem, oszańcować ś.*: Hetman ma ś. dowiadywać, czy ś. nieprzyjaciele okopują. Tarn. J. Kozak w pole nie rusza, póki ś. nie może O. Sienk. < O + Kopać >

† **Okopać, a**, ał p. † **Okopować**. Sł. wil.

Okopanie, a I. blm., czynność cz. **Okopać**. 2. × O., lm. a p. **Okop**.

† **Okopanie, a**, blm., czynność cz. † **Okopać**. **Okopanie się, a ś., blm.**, czynność cz. **Okopać ś.** **Okopnienie, a**, blm. I. czynność cz. **Okopieć**. 2. czynność cz. **Okopieć**. 3. lm. a *miejsce okopcone, kopce osiadły na czym*. Sł. wil.

[**Okopiałek, lka**, lm. **lki**] *kopciuszek*. < Od Okopiały >

× **Okopiałość, i**, blm. rz. od **Okopiały**. Kn.

Okopiały I. który okopiał, czarny od kopciu, okopcony: Brudno O. ołtarz z palenia ofiary. Otw. Mury okopiałe. L. **Okopiałe** poddasze. 2. *ciemnoszary*: Wróbel O. Troc. 3. † O. *dziki, ciemny, nieokrzesany, nieucywilizowany*: O. ten naród. Troc. < Od Okopieć >

Okopieć, i, il *pobrudzić kopciem, zakopieć, odymić, zadymić, okryć sadzami*: Łuczywem światła stygowego okopieła pokoje. Bardz. Przen.: *Wieszczka przykraj słoty, kawka okopcona*. Pol. (= *ciemnoszara*). Przen.: † *Wojna to państwo okopieła*. Troc (= *pożoga wojenna ogarnęła je*). **O. ś.** p. **Okopieć**. < O + Kopeić >

Okopieć, eje, ał *okryć ś. kopciem, okopieć ś., zakopieć ś., odymić ś. zadymić ś.* < O + Kopeieć > **Okopować, uje, ował** *ograniczyć kopcami*: O. pole. **O. ś.** *odgraniczyć kopcami swoją posiadłość*. < O + Kopewać >

Okopowanie, a, blm., czynność cz. **Okopować**: *Zawiła i drażliwa sprawa okopowania pogranicza*. Dar.

Okopowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Okopować ś.**

Okopek, pka, lm. **pki** p. **Okop**. Wor. *Piechota, jako to hołota, zwykła więc sobie przy armacie polskiej jaki O. stanowić*. Okol. To tam zbierana drużyna i O. mizerny, więc ich łatwo zdobyć. Kaczk. < Zdr. od Okop >

Okopiny, in, blp. p. **Okopywanie**: *Cóż to z temi okopinami?* Wysp. < O + KOP >

[**Okopisko, a**, lm. **a**] I. *pewna ilość ograbionego siana, z którego ma być postawiona kopa*. 2. *miejsce okopane, szczeg. cmentarz żydowski, kierkut, kirkut*. < O + KOP >

[**Okopisto**] przys. od **Okopisty**: O. jest masła w garnuszku (= z czubem).

[**Okopisty**] *pełny, obfity, czubaty*: Na ostatku wypili po dwa okopiste garzki kawy. Ork. < O + KOP >

× **Okopnik, a**, lm. **cy** *robotnik, używany do robienia dróg, kopania rowów i t. d., grabarz; pjo-ner*. Sł. wil. < O + Kopnik >

[**Okopować, uje, ował** i **O. ś.**] p. **Okopać**: Ziółka O. < O + KOP >

† **Okopować, uje, ował**, † **Okopać** *obłożyć kopami, oćenić, otaksować na kopy*: Co ta strona albo woźny szkody okopują, on ma zapłacić. St. lit. < O + *Kopować, od Kopa >

[**Okopowanie, a**, blm.] czynność cz. [**Okopować**]. † **Okopowanie, a**, blm., czynność cz. † **Okopować**.

[**Okopowanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Okopować ś., okopywanie ś.**

Okopowisko, a, lm. a p. **Okopowizna**. < Od Okopowy >

Okopowizna, y, lm. **y**, **Okopowisko** *zb. roślinność okopowa*: Wskutek suszy O. przepadła. < Od Okopowy >

Okopowy I. przym. od Okop: Wyniosłość okopowa. 2. *który bywa okopywanym, osypywanym, redlonym*: Rośliny okopowe są: kartofle, buraki, kapusta i t. d. Sł. wil. < Od Okop >

Okopywać, a, lm. e I. *ten, co okopuje*. 2. *nrzędzie do okopywania, osypywania roślin*.

Okopywać, ywa a. uje, ywał i **O. ś.** p. **Okopać**. **Okopywanie, a**, blm., **Okopiny** czynność cz. **Okopywać**.

Okopywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Okopywać ś.**

[**Okorak, a**, lm. **I, Okorák, Okórák**] *miotła zdarta, drapak*: *Zamiatać okorakiem*. < Ukr. okorok = miotła >

Okoralenie, a, blm., czynność cz. Okoralió.
Okoralió, i, il *obspać koralami*; przen. *zaczernieni*: Okoralą licą swe jarzębiny. <O + Koralió>

1. [Okorek, rka, lm. rki] p. 1. Okórek.

2. [Okorek, rka, lm. rki] *deska z korą drzewa*.
 Por. **Opolek**. <O + *Korek, od Kora>

Okorować, uje, ował, Okorzyc z drzewa spuszczonego korę obciosać. <O + *Korować, od Kora>

Okorowanie, a, blm., czynność cz. Okorować, p. Oskorowanie.

Okoruchowy ruchy oka powodujący. Anat.: Nerw O., poruszający oko, oczami ruszający, łoczami ruchający, obracający oko, żyła, która rusza oko (nervus oculomotorius). <Oko + Ruchowy>

Okorzoniać, a, ał p. Okorzonić.

Okorzoniać, a, blm., czynność cz. Okorzoniać.
Okorzonić, i, il, nied. Okorzoniać 1. *przyprawić korzeniami, opieprzyć*: Zufkę oszafranić i O. cynamonem. Sien. Rak morski bardzo niestrawny musi być dobrze okorzoniony. Krup. 2. *leśn. u drzewa, do wycięcia przeznaczonego, ziemię dookoła pnia odkopawszy, korzenie poprzecinać, aby drzewo z karpą ś. wyróciło*. <O + Korzonić>

Okorzenie, a, blm., czynność cz. Okorzyc.

Okorzienie, a, blm., czynność cz. Okorzonić.
Okorzyc, y, ył p. Okorować. <O + *Korzyc, od Kora>

[Okos] p. Kęs.

Okosić, i, il skosić dookoła. <O + Kosić>

†**Okoskład, u, lm. y** anat. p. **Gałka**. <Oko + Skład>

Okosmacenie, a, blm., czynność cz. Okosmacieć.
Okosmacieć, eje, ał stać ś. kosmatym, obrość włosami: Uszy okosmacieją i podniosą ś., mowa w ryk, nos w nozdrza zamieniają ś., słowem, człowiek osłem stanie ś. Boh. <O + Kosmacieć>

Okostna, y, blm. anat. (periosteum) błona otaczająca kości; przykostna, okostnia, przykostnia, błona okostna, †kołokostna, †obwodowa kości, †kościokór, †błona subtelną kości okrywająca, †błona przykośna. <O + Kostna, od Kostny>

Okostnia, i, blm. anat. p. Okostna.

Okostniowy przym. od **Okostnia, p. Okostny.**

Okostny, Okostniowy anat. *dotyczący okostny (periostalis)*: Błona okostna p. **Okostna**.

Okoszczenie, a, blm., czynność cz. Okościć.

Okoszenie, a, blm., czynność cz. Okosić.

[Okoszlawić, i, il] p. **Okosiławić.**

[Okoszlawienie, a, blm.] czynność cz. **Okoszlawić, okosiławienie.**

Okościć, eje, ał zamienić ś. w kość; skostnieć, stwardnieć. Bobr. <O + Kościć>

[**Okosiławić, i, il, Okoszlawić**] *okuliawić kogo uderzeniem kija w nogi*. <O + Koślawić>

[**Okosiławienie, a, blm.**] czynność cz. **Okosiławić.**

†**Okotwór, oru, lm. ory** anat. 1. p. **Oczodół.**

2. p. Komora pod 10. <Ok(+) + Otwór>

Okowa, y, lm. y 1. †O. okucie: Na wozach długo potem jeszcze okowy żadnej nie znano. Krasz. 2. †O., [O.] *okowy, kajdany*. 3. [O.] *obroza żelazna na psa*. <O + *Kowa, KU/KOW>

×**Okowacz, a, lm. e** ten, co okuwa. L. <Od Okować>

×**Okować, a, ał p. Okuć**: Skrzynia okowana z pieniądmi. Opal. Okowany pas. Rej. Miecze ostre zgotowali... aby ich króle związane, ślachtę w pęta okowano. SS. Koń, więzień okowany.

Troc. Śpiewa więzień okowany, tając na czas wewnętrznej rany. Kochan. Wóz okowany. Kochan. Brama w nim na noc zaciągała ś. okowanym dragiem. Krasz. <O + Kować>

×**Okowanie, a, blm., czynność cz. Okować, okucie.**

×**Okowaniec, nca, lm. ncy** ten, którego okuto, zakuto w kajdany, posp. pog. *kajdaniarz*. Kn. <Od Okowany>

†**Okówek, wka, lm. wki** 1. p. **Oków.** 2. *sztyft, zakończenie metalowe, skówka np. na końcu sznurówka, tasienki i t. p.* Troc. <Zdr. od Oków>

[**Okowiak, a, lm. i]** *drozd obroźny (turdus torquatus)*. <Od Okowa>

[**Okowica, y, lm. e]** *rodzaj podkółki żelaznej*: Górale przypinają pod napiętek krypea okowice dla zabezpieczenia od poślizgnięcia ś. na lodzie lub na upłazach górskich. <Od Okowa>

Okowiciany, × Okowity przym. od **Okowita**: Odpadki okowiciane (= *fiuzle*). Kupey zbożowi, leśni, okowiciani, eukrowi. Prus. <Od Okowita>

Okowiciarz, a, lm. e ten, co pija okowitę: O. nałogowy. <Od Okowita>

×**Okowie, a, lm. a** p. **Oków**: Puhary w giralandy kwietnym okowiu. Uj. <O + KU/KOW>

†**Okowiny, in, blp. p. Oków**: Kazałem burmistrza uwolnić z owych okowin. Pas. <Od Okowa>

[**Okowit, u, lm. y]** p. **Okowita**. <Z Okowita>

Okowita, y, lm. y, [Okowit] *alkohol raz tylko dystalowany, gorzałka, posp. śniendziucha*. Zdr. **Okowitka**. <Z Sr. Łé. aqua vitae>

Okowitka, i, lm. i p. **Okowita**: Okowitkę ponotu robią z cukru, nie z kartofli. Dyg. W wódecie kamforowej lub też w okowitee zmaczany. Perz. ×**Okowity** p. **Okowiciany**: Wyszynk piw dubeltowych i ordynaryjnych, gorzałek okowitych i prostych. Vol.

Okowy lm. p. **Oków.**

×**Okowy** p. **Oczny**. <Od Oko>

×**Okowywać, a, ał p. Okuć**. Krasz. <O + *Kowywać, KU/KOW>

×**Okowywanie, a, blm., czynność cz. Okowywać, okuwanie.**

×**Okozwrotny** anat. p. **Błoczkowy**. <Oko + Zwrotny>

Okożlenie się, a ś., blm., czynność cz. Okożlić ś.
Okożlić się, i ś., il ś. (o kozie) *urodzić koźle, okocić ś., oparkocić ś.* <O + Koźlić ś.>

×**Okożuszenie, a, blm., czynność cz. Okożuszyć.**

×**Okożuszyć, y, ył odziać kożuchem**. L. <O + *Kozuszyć, od Kożuch>

[**Okólaki, ów, blp.**] *obuwie z drewnianą podszewką, dookoła obitą skórą*. <O + *Kólaki, KOŁ>

[**Okólisty**] p. **Okolisty**.

Okólnik, a, lm. i, × Okólnik 1. a. × **Oblegnik** *list okólny, uniwersał, cyrkularz, kurenda, kursorja*: O. urzędowy, kupiecki. 2. [O.] *miejsce między chatą a stodółą, podwórce (dla inwentarza i na gnój); plac okolonny ogrodzeniem, na który spędzają inwentarz i stawiają narzędzia gospodarskie; zagroda*: W małym okólniku obora ze stajenka. Skarb. Na okólniku Zawadzkiego, gdzie główna jest ujeżdżalnia eugów i wierzechowców, z prawdziwą rozkoszą znalazłem kilkudziesiąt obywateli. Wilk. Bydło na okólniku ś. wygrzewa (w zimie). O. na źrebięta. W okólniku skaczą źrebec. Len. To wyżej, jak na wierzech soga siana, co na okólniku u nas stoi. Gasz. 3. a. **Hurt płot przenośny dla robienia ogrodzeń dla owiec**: Owce przyzwyczajał

pierwej na okólniku. Chełm. Pozostał w szalasię na odległym okólniku. Chełm. 4. kol. p. **Obieżna**. <Od Okólny>

Okólnikowy 1. przym. od **Okólnik**: Zarządzający wydziałem pozostał do ambasad i poselstw telegram O. 2. × O. p. **Ogólnikowy**: Współdziałł pojedynczej woli w wypadku, w grubych okólnikowych tylko rysach przedstawionym. Spas. <Od Okólnik>

Okólny 1. p. **Okólny**: List O. p. **Okólnik**. Szła potym cisza szeroka, okólna. Kon. Stosunki naszego narodu z okólnemi narody. Stasz. (= *ościen-nem*). Lipce (wieś) martwiwały, równo jako te pola okólna. Reym. 2. kol.: Bilet O. = *sprzedawany z ustępowaniem w celu na objechanie pewnej przetrzeźni i powróć*. <Od Okole>

Okół, ołu, lm. **oły** 1. × O. *koło, obwód, okrąg*: Uczyniwszy okół znaczny, przejeżdżali przez most drewniany. Niem. (= *nadłożyszyszy drogi*). W pomiernym gruntów tych okole mam sadowinę, ogród, winnicę, las, pole. Zim. Hej, przeleciał sokół przez krakowski O., a żeń ś. ze mną, a. mi daj pokój. Pśń. Na szeroki O. nikt nie miał takich rzeczy. Orzesz. (= *okolice*). Wszystkie okółu chrześcijańskiego narody. Jan. Który kiedy naród w swym okole był tak bogaty, któryby czego u sąsiada nie potrzebował? Jan. Przen.: *otoczenie, koło, grono, świta*: Sehin półzywy z carskim okółem polskiemu bije monarsze czołem. Tw. Przen.: Za twardym okółem więził tyran królowy. Książ. (= *murem wokół idącym*). 2. [O.] *podwórze; stojnie w obejściu gospodarskim; stodoła, obora*: I goźdien stać taki Bóg z bydłem pod okółem! Pot. Skaczież kołem, bijcie czołem Panu nowemu pod tym okółem. Wiszn. Nie chce i kozła z twego okoła. Kochan. Stajenka z okółem (= *z przystawką na wózki i sprzęty*). Dopiero za okółem przystanał i zbaczył sobie, że właściwie to miał ś. z Hanką widzieć, a zbaczył ś. z całą radą. Ork. Bydło, gdy zaganiają do obory, jeżeli prosto idzie pod O., deszczu ś. spodziewaj. Troc. Ucieka jak parowana do swych trzoda okółów. Tw. Widziałem, płynąc, O. pobrażny z owcami. Żebr. 3. † O. *koł, pal*: Potrzeby różne do stawów przysposobić w zimie i saniami zwieź okół, chrósty. Haur. 4. szeczot. p. **Plaszczyk**. Na. **aj, Wokół**, [W **okółkę**] przys. *naokoło, wokół, dokoła, w okrąg*: Miotali naokół pożogi i rozboje. Nar. Wszystko naokół spustoszyli. Nar. Nie zastanawiaj ś. na żadnym miejscu wokół tej krainy. Leop. Otoczą cię wokół wałem. Wuj. <O + KOŁ>

Okółek, lka, lm. **lki** 1. *otoczenie; to, co okrąży, otacza, opasuje, obwódka*: Czapka z czerwonym okółkiem (= *lampasem*). Wymoczek ten za pomocą okółka haczyków czepia ś. ciała zwierząt (= *piersienią*). 2. bot. *kilka liści wychodzących z jednego węzła*. Rost. <Zdr. od Okół>

[**Okółka**, i, blm.] 1. p. **Okół**: Z jednego do drugiego dwora w okółkę. Rozw. 2. *spóśob orania*: Orać na okółkę. <Od Okół>

Okółkowaty *mający okółki*. Bot.: Pędy okółkowato-gałęziste. Rost. Konwalja okółkowata p. **Konwalja**. Kokoryczka okółkowata p. **Kokoryczka**. <Od Okółek>

Okółkowo przys. od **Okółkowy**: Kwiaty O. ulistnione. Rost.

Okółkowy bot. przym. od **Okółek**: Ulistnienie okółkowe = *złożone z liści, wychodzących po kilka z jednego węzła i stojących w równych od siebie odstępach na obwodzie łodygi*. Rost. Rośliny okółkowe p. **Baldaszkowy**. <Od Okółek>

[**Okómón, a**, lm. **owie**] *ekonom*. <Z **Ekonom**> [**Okónicznyna, y**, lm. **y**] p. **Okonicznyna**. <O + Konicznyna>

[**Okórak, a**, lm. **i**] p. **Okorak**: Bili mnie mamonia okórokiem.

1. [**Okórek, rka**, lm. **rki, Okorek, Gizka**] *goleń, górna część nogi, golonka, szynka, kość od szynki*. <?>

2. [**Okórek, rka**, lm. **rki**] *korek*. <O + Korek>

Oków, owu, lm. **owy** 1. a. × **Okowie** *to, czym co okuto, okucie*: Szabla w prosty O. oprawiona. Troc. O. do okien, do drzwi. Troc. 2. w lm., † **Okowiny** *pełta żelazne, łachuciny, kajdany*; przes. *jarzmo niewoli*: Dźwigać, skruszyć okowy. Głównika w okowy wsadzono. Troc. Bych był Jeremjaszem, wziętych pełta na nogi, i okowy, i łachucuch na szyję, i wołał bych na was grzeszne, jako on wołał. Skar. Ten okowy ciężkie z więźniów zdejmuję. Kochan. Więzień w ciężkich okowach. Górn. Piotrowi św. okowy nogi były popsowały. Skar. Podany żołnierzom w ręce, z ciężkimi okowami żelaznymi swoje owce pożegnał. Skar. Ciężkimi brząka na nogach okowy. Koch. W. Już Prusak szyję uchylił w okowy. Miek. Złote to są okowy. Troc. Słodkie miłości okowy. Troc. Co wadzą ludziom poczeźwiny okowy, gdy umysł wolny, wspaniały i zdrowy? Mias. Upominam a ostrzegam, abyście na okowy a. pod szabłę turecką nie przyszli, które okowy a. niewolstwo każdemu człowiekowi są ciężkie. Orzech. Przyszłe bogi w okowach. Krasin. Przen.: Wisła potężnym szumem łamała już twarde zimowe okowy. Krasz. K. (= *pancerz = skorupę lodową*). Kryształowe wstrząsa okowy groźna, zimna rzeka. Zdr. † **Okówek**. <O + KU/KOW>

Okówka, i, lm. **i** p. **Skówka**. Sł. wil. <Od Oków>

Okpić, i, it, nied. **Okpiwać** *oszukiwać, odrwić, oszwać, ocygnąć, wyprowadzić w pole, omamić, zwiędzić, podejść, oszukiwać, gm. naciągnąć, ofajnować*, nied. (cz. ni.) *szwindlować, szalbierować, szalbierzyc*. O. ś. *zawieść ś., oszukać ś.*: Na pomniku mu napisali: nie najadłeś ś., nie napiłeś ś.; jeżeli w niebie nie będziesz, otóż srodze okpiłeś ś. Orzesz. <O + Kpić>

Okpienie, a 1. blm., czynność cz. **Okpić**. 2. × O., lm. a p. **Okpiszstwo**.

Okpienie się, a ś., blm., czynność cz. **Okpić** ś.

Okpis, a, lm. **owie, Okpisz, Okpiwacz, [Okpiś] ten, co okpiwa, oszust, oszukiwaniec, zwodziciel, szachraj, cygan, szalbierz, szwindlarz**: Są opisy, ale są i okpisy. Rzew. <Od Okpić>

[**Okpiństwo, a**, lm. **a**] p. **Okpiszstwo**: Okpiństwa ze mną nie robiła żadnego. <Od Okpis>

Okpisz, a, lm. **owie** 1. p. **Okpis**. 2. × Na O. = *dla okpienia, na oszukiństwo*: Wszystko poszło na O. To zrobiono na O. <Od Okpić>

Okpiszstwo, a, lm. **a, Okpiszstwo, [Okpiwstwo, Okpiństwo]**, × **Okpienie**, żart. **Okpiwancja, Okpiwanterja** *oszustwo, oszukiństwo, szachrajstwo, podejście, szwindlarstwo, szwindel, szalbierstwo*. <Od Okpisz>

Okpiszstwo, a, lm. **a** p. **Okpiszstwo**.

[**Okpiś, a**, lm, **e**] p. **Okpis**.

[**Okpiśny**] *oszukińczy, szachrajski*: Żyd oszukał w dwoje, a Rabezan w pięciore. Taki naród O! Ork. <Od Okpis>

Okpiwacz, a, lm. **e** p. **Okpis**. <Od Okpiwać>

Okpiwać, a, ał i O. ś. p. **Okpić**.

Okpiwancja, i, blm. żart. p. **Okpiszstwo**: Nie uznawała frażetów i tym podobnej okpiwanej. Byk. <Now. żart. z Okpiwanie>

Okpiwanie, a, bhm., czynność cz. **Okpiwać**.
Okpiwanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Okpiwać** ś.

Okpiwanterja, i, bhm. p. **Okpiszostwo**: Zdolny był do okpiwanterji. T. K. <Now. żart. z Okpiwanie>

[**Okpiwstwo**, a, lm. a] p. **Okpiszostwo**. <Od Okpiwać>

Okra, y, lm. y p. **Ochra**. <p. Ochra>

†**Okracać**, a, ał p. **Ukrócić**: Zwierz O. pusty. Otw. Chetna zajadły gniew i okraca. Susz.

†**Okracanie**, a, bhm., czynność cz. **Okracać**.

***[Okracz]** p. **Okraz**: Indjanie pełną okraczem po ziemi. Na O. <O+*Kracz, KRO(K)>

Okraczać, a, ał i. p. **Okraczyć**. 2. [O.] p. **Okroczyć**.

Okraczanie, a, bhm., czynność cz. **Okraczać**.

Okraczenie, a, bhm., czynność cz. **Okraczyć**.

[**Okraczak**, i, lm. i] 1. *grąda kartofli*. 2. w lm. *ostatnie dwie skiby przed mającą nastąpić brzołą*. <O+*Kraczka, KROK>

Okraczyć, y, ył, [**Okaraczyć**], nied. **Okraczać** 1. co = *objąć co widłami nóg; przeleźć przez co okrakiem, przelcrożyć co, np. rymzłot*: [**Okracys** mi grzbief]. O. kolej = *jechać tak, ażeby dawny ślad koła wozu zostawał między nowemi kolejami*. 2. [O. pyskiem] = *ofuknąć, wykrzyzczyć kogo*. <O+*Kraczyć, KROK>

Okradać, a, ał p. **Okraść**. <O+Kradać, KR(AD)>

Okradanie, a, bhm., czynność cz. **Okradać**.

Okradzenie, a, bhm., †**Okradzenie** czynność cz. **Okraść**.

†**Okradzenie**, a, bhm. p. **Okradzenie**.

[**Okradzony**] *okradziony*. <Od Okraść>

Okraina, y, lm. y *pogranicze, kraniec, kresy, ukraina*: Wiadomość z zachodnich okrain polskich. Blizko okrain Litwy. <Ros. okraina>

Okraj, u, lm. o i. [O., **Okraniec**] *brzeg, kraj, skraj, kraniec*: Przejrzyścieją skał okraje. Kon. Z skalnych szczytów śpieszy Waliğóra, na okrajach budzi szum echowy. Kasp. Na okrajach ciemne rosna smreki. Kasp. Ta krucjata dziecięca zwiększy jeno liczbę włóczgów, bładzających na okrajach wiary prawomoonej. Psm. 2. *gór. kloce drzewa leżące z brzega kasztu*. Łab. <O+Kraj>

Okrajać, je, jał i O. ś. p. **Okroić**.

Okrajanie, a, bhm., czynność cz. **Okrajać**.

Okrajanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Okrajać** ś.

Okrajczyk, a, lm. i p. **Okrajeo**: Niesie (krupki) w przepoęczku, mąkę, O. chleba. Zan. <Od Okrajec>

Okrajec, jca, lm. jee i. p. **Okrawek**: Wstążek okrajec. Mick. 2. *kromka; przylepka, skibka chleba*: Wdowy, sieroty z całego sióła szły po okrajce sera i chleba. Prusi. O żebranym okrajcu isz trzeba, jak starzy pielgrzymi do Jeruzalem. Krasz. Zdr. **Okrajczyk**. <O+KR(OJ)>

[**Okrajeczny**] (o koniu) *młody, mający jeszcze zęby mleczne*. <Od Okrajek>

Okrajek, jka, lm. jki i. p. **Okrawek**: O. tkaniny. Ukraina ma nazwisko od okrajka ziemi czyli ostatecznej krainy stykającej ś. z krajem sąsiedzkim. L. O. ładu europejskiego, na którym Stambuł. Mick. (= *cyfel*). †Okrajki lm.=a) *kresy, granice, pogranicze kraju*. Troc. b) *straż pograniczna, załoga kresowa*. Troc. O. katomiaru, limbus. Jak J. 2. leśn. p. **Oblader**. 3. ryb. *przybrzeżny pas lodu na rzece lub jeziorze, podczas*

gdą środek wody jest wolny od lodu: Łowić ryby pod okrajkami. 4. wet. *jeden z zewnętrznych zębów siecznych u konia* (dentes incisivi angulares): Okrajki u koni, które w czwartym roku poczynają puszczać, rzuciwszy ronione zęby. Mącz. <O+KR(OJ)>

Okrajka, i, lm. i. = **Krajka**. Sł. wil. 2. p. **Oblader**. <O+Krajka>

× **Okrajkowy** przym. od **Okrajek**; × **Okrajny**, *krańcowy, skrajny, brzeżny*: O. kraj, żołnierz. Troc. Okrajkowa forteca. Troc. Zlewają ś. (posiewy kukurydzy) z północną granicą okrajkowych win. Pol. Krańce takich lasów i poręby zajmują zwykle okrajkowe brzozy. Pol. Ten cienkusz niepoczeiwy, ta okrajkowa płókanina, ten drybus ostatni tak mi szpetnie łeb zakręcił. Łoż. <Od Okrajek>

× **Okrajnik**, a, lm. i p. **Gzysm**. <Od Okrajny>

× **Okrajny** p. **Okrajkowy**: Obszar, którego okrajne ziemie znamionuje przejście... Pol. <O+Krajny>

Okraz, u, lm. i gór. *trójnóg lub inne wiązanie ustawione nad otworem świdrowym, służące do zawieszania świdra w otworze, koziele*: Para na O. = *odrzwia, w których słupki są ściśnięte ku górze a rozstawione u dołu (gdą poboki chodnika zwężają ś. ku górze)*. **Okrakiem**, **W okraz**, [O., **Na okraz**, **Okrazem**, **Na pokraczki**] przys. *objąwszy rozkraczonemi nogami, rozkraczając nogi*: W dworskiej chorobie nosa pozbył i chodzi okrakiem. L. Dziecię po ziemi okrakiem ś. włóczy. L. Idzie po rymzłotku okrakiem. Usiadł na krześle po napoleońsku, okrakiem. Szedł w O. nad strumykiem, opierając ś. o skaliste ściany wąwozu. Bał. <O+KRO(K)>

[**Okra**, i, lm. i] *przewiśko pogardliwe*: Ty, okrazko! (= *w przekleństwie*). Por. **Pokraka**. <O+KRAK>

Okrać, cze, kał *ogłosić krakaniem*: Okrakaly ją za śmiertelną. Słow. <O+Krać>

Okranie, a, bhm., czynność cz. **Okra**ć.

[**Okraniec**, **ńca**, lm. **ńce**] p. **Okraj**: Po okrańcach puszczy. Pol. <O+Kraniec>

Okrapiać, a, ał p. **Okropić**.

Okrapianie, a, bhm., czynność cz. **Okrapiać**.

Okrasa, y, lm. y, × **Krasa** i. a. [**Okra**siwo, **Kra**siwo] *zaprawa do potraw (szczeg. tłustość), omasta*: Groch bez okrasy. Troc. Kartofle bez okrasy (= *niekraszone, z solą*). Olej z ziarn nowych u nas ludowi w post na okrasę służy. Kluk. Psom osypkę z owsa ciepło dawać i łożu dla okrasy dodać. Haur. Pus pozostały od masła stopionego folwarcznej czeladzi na okrasę obrócić. Haur. Sól jest pierwszą okrasą i zaprawą wszystkich potraw. Troc. Język jeleni z podłużnym liściem jest okrasą dla smaku miodu warzonego. Troc. Przen.: Do tragicznej historii przyplątano później okrasę romantyczną. Karł. (= *zaprawę, zabarwienie, przyprawę*). Śniegi za nawóz a. okrasę na zasiane pola stoją. Haur. 2. †O. *tłustość ciała, grubość, tusza*: Był to człowiek okrasy wielkiej. Troc. 3. *ozłoba, upiększenie*: Słońce w naturze = wesele oka i serca ludzkiego, O. wszystkich kolorów i pozorów. Lsz. (Grzyby) gniazdem są owadów i gajów okrasą. Mick. Wzdzieje (Judyta) nałokietnice i lilje a nausznice i pierścienie, i wszemi innymi okrasami okrasila ś. B. Sz. Ładna bez okrasy przyprawnej. Nar. Same nawet okrasy, jeżeli nie są potrzebne, gorsze dzieło robią. Dm. Sere niewinnych okraso, skromności i wstydzie!

Kras. Urodą i wszystkimi cnotami wielką okrasą domowi swemu była. Skar. Człowiek tak godny okrasą i klejnotem jest miejskim. Ma okrasę wiek młody, odrązę podeszwy. Kras. Mędrzec wieku O. i kraju ozdoba. Kras. Nauki są okrasą szlachectwa. Troc. Oto król ulubił sobie okrasę swoją. Rej (= *krasę, piękność, wdzięki*). [Wyleciała pawia z kalinowa lasa, a dziez sie zadziała dziaweyńska O.] Pśń. 4. *masa tłusta brunatna, zostająca po wygotowaniu ługu potażowego, surowiec, potaż korytowy a. kotłowy*. Zdr. **Okraska**. <O + Krasa>

Okraśić, i, il, nied. Okraszać *l. polać, zaprawić tłuszczem a. mlekiem, śmietaną, pokraśić*: Mało jadać powinien i miernie okraszone potrawy. Perz. O. kartofle. Przen.: Gdy mężczyźni okraszali mowę łaciną, kobiety pstrzyły ją z upodobaniem słowami włoskimi. Gom. Rolą nawozem okrasili. Haur (= *uprawili, nawieźli; umierzwili*). 2. *ubarwić, upozorować, zamaskować*: Kto umie źle uczynić, umie O. słowy. Troc. 3. *ozdobić, przyozdobić, upiększyć, ustroić, uświetnić*: Jadwiga śliczną urodą i pięknoscią oblicza okraszona. Nar. Miejsce łąkami i rozlegami wdzięcznymi okraszone. Stryjk. Kościół odnowił i okraśił. Skar. Okraśił mowę sentencyjkami. Troc (= *upstrzył*). Melancholizowaniem sztucznym obrazów prostą legiędę okraśił. Słow. Wielkimi zwycięstwami początki panowania swego okraśił. Skar. Twoje jaśli służyło powłoką okraśił. Op. Wiara dobrami uczynkami okraszona. Birk. Nawet długie nieszcześcia, co na niego były, dobre jego przymioty bardziej okraśiły. Jabł. Okraszał młodość swoją rozlicznymi cnotami. Steb. Godność ci człowieka eny klejnot okrasila. Kob. Umiął Krasicki piękność pięknoscią okraszać. Dm. O. ś. 1. *ozdobić ś., okryć ś. pięknoscią*: Wielcy ludzie okrasili ś. krwią nieprzyjaciół rozlaną. Nagur. 2. †O. ś. *ustroić ś., wystroić ś.* B. Sz. 3. †O. ś. *wzbogacić ś., czym, z czego*. Troc. <O + Krasić>

[**Okraśiwo, a, lm. a]** p. **Okrasa**: Bez mleka i okraśiwa. <Od Okraśić>

Okrasa, i, blm. p. Okrasa: (Piastunka, zabawiając dziecko, klaszcze w jego dłonie i mówi:) Kacie, kocie łapki, pojedziem do babki, da nam babka kaszki, a dziadek okraski. <Zdr. od Okrasa>

Okraszać, a, ał i O. ś. p. Okraśić.

Okraszanie, a, blm., czynność cz. Okraszać.

Okraszanie się, a ś., blm., czynność cz. Okraszać ś.

Okraszenie, a, blm. l. czynność cz. Okraśić. 2. †O. upiększenie, ozdoba. Głosy w. XV. O miłościwa gospodze! najśodsze O. świata. Wiszn.

Okraszenie się, a ś., blm., czynność cz. Okraśić ś.

Okraść, dnie, dl, nied. Okradać *ogolocić przez kradzież, ograbić; oporażdzić, obrać po złodziejsku*: Trudno złodzieja O. Prz. Okradziony do wielkiego ubóstwa przyszedł. Skar. Dopuścił ś. wielkiego grzechu, bo pana okradł. Wirt. O. autora = *przysłuszyć sobie jego pomysły; podać szczegóły z jego pracy za swoje*. <O + Kraść>

Okratować, uje, ował *opatrzyć kratami, zakratować*: Okna, okratowane jak w więzieniu, wychodziły na mały ogródek, który latem zastępował mu salon. Bał. Małe okratowane okienko. Bał. <O + *Kratować, od Krata>

Okratowanie, a, l. blm., czynność cz. Okratować. 2. lm. a kraty, któremi coś opatrzone: O. w oknie.

Okrawacz, a, lm. e, Okrawca *ten, co okrawa*. **Okrawać, a, ał i O. ś. l. p. Okroić. 2.** [O. ziemniaki] = *wykrawać z nich pojedyncze oczka do sadzenia*. <O + *Krawać, KR(OJ)>

Okrawanie, a, blm., czynność cz. Okrawać. **Okrawanie się, a ś., blm., czynność cz. Okrawać ś.**

Okrawca, y, lm. y p. Okrawacz.

Okrawek, wka, lm. wki l. a. Obkrawek, Okrajek, × Odkrajek, Okrajec *kawałek odkraczany, odcięty, skrawek, ściniek, obrzimek, odciniek, obciniek, odstrzyżek*: Okrawki krawieckie. Troc. Okrawki z kuchni psom dawają. Troc. Okrawki ze skóry. Troc. Ostatki, okrawki. Urs. Dobry rzemieślnik mało okrawków czyni. Prz. Odrobiny i okrawki chleba. Skar. Wędliniarze sprzedają okrawki na wagę. Drzewo krzyża św. w małych okrawkach po całym świecie roznieśione. Skar. (= *drzazgach, kawałkach*). 2. [O.] *szafik na mleko*. 3. †O. anat. p. **Napletek**: Abraham wziął sługi swoje i obrzezał okrawki ich. Leop. <O + KR(OJ)>

Okrawędzenie, a, blm., czynność cz. Okrawędzić.

Okrawędzić, i, il opasać, ogrodzić, otoczyć, okolić, otaborować: Kobiety, popy, wszystko w kupę spędził, zwinął, wozami wokoło okrawędził. Słow. <O + *Krawędzić, od Krawędź>

× **Okrawina, y, lm. y lichy, wędzony okrawek**: Na tej okrawinie Korony polskiej. Chł. <Od Okrawek>

† **Okrawka, i, lm. i = Napletek**: Obrzezał ciało okrawki swojej. Leop. <O + KR(OJ)>

† **Okrać, a, ał, [O.] i †O. ś. p. Okręcić**: Okrać co kogo czego. Troc. Bluszcze pniaki sobą okracają. Otw. Okracane chmieliną winną tyki. Otw. <O + *Krać, KRZET/KRĘT>

† **Okracanie, a, l. blm., czynność cz. Okrać, okracanie. 2. lm. a obwódka, opaska**: Słupów wokoło okracania srebrne; główki ich srebrne. Bud.

† **Okracanie się, a ś., blm., czynność cz. Okrać, ać ś.**

† **Okracenie, a, blm., czynność cz. Okrać, okracenie**.

† **Okracenie się, a ś., blm., czynność cz. Okrać, ać ś., okracenie ś.**

† **Okrać, i, il i †O. ś. p. Okręcić**. <O + *Krać, KRZET/KRĘT>

Okrag, egu, †agu, lm. egi, × Okręż, × Okręże *l. a. †Okragłość kula, glob*: U Rzymian przez O. świata rozumiano państwo rzymskie. Siem. J. Okręgi niebieskie. Troc. O. gwiazdy, ziemie, światła, słońca. Troc. Tysiąc rac krzyżuje ś. po okręgu świata. Mick. O. ziemski. Ziemi O. i nieba ogniste, i powietrza, i wody stworzył przezroczyste. Tw. 2. *bryla okrągła płaska, krag, koło; płaszczyzna okrągła, widnokrag, horyzont, okolica*: Na okręgu koła. Mick. (= *obwodzie*). O. płasko-szeroki, jak talerz. Kn. O. wosku. O. drewniany. Troc. Garncarz robił na okrąg. Leop. (na krag. Leop.). O., jakby powieka szeroka, rozsuwa ś. i w środku widać białek oka. Mick. Dokąd będzie latał wdzięczny O. po niebie miesięczny. Sekl. (= *tarcza księżycy*). Oczy jej błakające ś. po rozległym okrąg, samego Aleybjadesa szukały. Węg. O. (okolica) miasta tego. Troc. Na dziesięć mil w okręgu. Troc. O. pięknego miasta. Mick. Skoczne okręgi toczy. Mick. W pośrodku zielonego okręgu murawy ścisła ś. O. ptactwa. Mick. 3. *obwód, rejon, dystrykt; pewna część kraju administrowana przez jedną z władz*: O. naukowy warszawski.

Kurator okręgu naukowego warszawskiego. O. sądowy, wojskowy, górniczy. Przen.: *sfera, kraina, dziedziina, świat*: Z temi dwiema świętymi potęgi, jak Chrystus, w światła wzbijesz ś. okręgi. Kraśń. 4. × O. *cykl*: O. księżycy przeciąg lat 19, po upłynieniu których nowie i inne odmiany światła księżycowego wracają do tych samych dni i ledwo nie do tych samych godzin miesiąca. Śniad. O. umiejętności, encyklopedia. L. 5. a. † **Okół** mat. *koło, linja krzywa zamknięta, ograniczająca koło*: O. a. obwód koła. Długość okręgu koła. Stosunek długości okręgu koła do jego średnicy jest jednakowy dla wszystkich kół. O. koła księżycy. L. W wielkiej ś. gromadzie do niego kupili i O. koła niego prędko uczyli. Kochan. **W O.** przys. *wokół, dokoła, naokoło, wokół, naokół*: Dziesięć mil w O. <O + Krag>

Okraglak, a, lm. i, × **Obiak** i. a. **Kraglak**, × **Kreglak** *okragla sztuka drzewa pochodząca z zrąbanych drzew niewielkiej grubości*: Węgiel, powstający z ułożenia i przyciosania okraglaków, jest oczywiście stosunkowo późnym. Karł. 2. × O. *walek, maglownik*. Śl. wil. 3. gm. *moneta, rubel*: Miał już sporo uciulanych okraglaków. 4. *posp. budynek okragly (jak np. kościół ewangelicki w Warszawie, studnia w warszawskim ogrodzie Botanicznym i t. p.)*. 5. *kamień brukowy, brukowiec*. 6. [O.] = a) *rodzaj tańca wirowego*. b) *rodzaj gamka*. c) *krótki kaftanik wiejskich kobiet*. 7. *kosz*. = **Baryłka**. 8. *min. otoczony przez wodę odłamek skalny, mający postać kulistą, fajkowatą lub soczewkowatą*. <Od Okragly>

† **Okragle** p. **Okraglo**: Ani O. będziecie strzyce krezyce. B. Sz.

Okraglec, eje, ał, × **Okraglec** *stawać ś. okraglym, zaokrąglać ś.*: Jeśli brzemiennej prawa słabina więcej okragleje, okazuje na syna. Sien. <Od Okragly>

Okraglenie, a, blm. i. czynność cz. **Okraglec**. 2. czynność cz. **Okraglić**: Sposób okraglenia ziarnek prochu. Jak. J.

Okraglica, y, lm. e *gładkie po wierzchu glazy oderwane od odległych skał*. <Od Okragly>

Okraglić, i, ii, × **Okraglić** *robić okraglym, zaokrąglać*: Ugniatał bryłę, okraglił, hartował. Przyb. **O. ś. stawać ś. okraglym, zaokrąglać ś.**: Kropie, co ś. w prochu okragla. Przyb. Twarz posiada światłocien tylko rysunkowy, okragli ś. i modeluje, lecz barwy nie grają w tym żadnej roli. <Od Okragly>

[**Okragliki**, ów, blp.] *gatunek jabłek*. <Od Okragly>

Okragluchno przys. od **Okragluchny**. **Okragluchny**, **Okraglusienki**, **Okraglutki**, **Okraglutenki**, [**Okragluski**, **Okregluski**, **Okreglutki**] *miluchny przez swą okragłość; zupełnie okragly*: Wyspa ta rozdzi kamienie okragluchne, jakby kule do dział. Łączn. Jagódki okragluchne. Groch. Okragluchne ziarnka. Sien. Poznałem twarzyćkę twoję okragluchną jak ogórek. L. <Od Okragly>

Okraglusienki p. **Okragluchny**. <Od Okragly> **Okraglusienko** przys. od **Okraglusienki**, *okragluchno*: Dożał młodzieniec żyta O. na wieniec.

[**Okragluski**] p. **Okragly**. <Od Okragly> [**Okraglusko**] przys. od **Okragluski**, *okragluchno*. **Okraglutenki** p. **Okragluchny**. <Od Okragly> **Okraglutenko** przys. od **Okraglutenki**, *okragluchno*.

Okraglutki p. **Okragluchny**. <Od Okragly> **Okraglutko** przys. od **Okraglutki**, *okragluchno*. **Okraglawo** przys. od **Okraglawy**.

Okraglawość, i, blm. rz. od **Okraglawy**.

Okraglawy i. *niezupełnie okragly, owalny*: Ziemia jest figury okraglawej, podwyższonej pod ekwatorem, a spłaszczonej ku biegunowi. Wyrw. Dłoto okraglawe. 2. anat.: Kostka okraglawy, mięsień O. p. **Okragly**. 3. bot.: Kokoryczka okraglawy p. **Kokoryczka**. Liście okraglawo-zatokowe. Rost. <Od Okragly>

Okraglio, † **Okragle** przys. od **Okragly**: O. odlany statek. Troc. O. co czynić. Troc. O. pisze. Troc (= *literami okraglemi*). † O. powiedziec = *gładko, potoczyscie; obolicznie, ogólnie*. Menelaus O. słowa swoje kładzie. Kochan. O. na to odpowiesz. Troc. Że żywot jego już od kogo opisany, przetoż mnie dosyć o nim O. i trochę powiedziec było. Błaż. (*obiter*. Kromer). [Dziewiki kawalatkę ziemi na wokraglo uładziły (= *wrzuciły klombly*).

Okraglodługi i. *walkowaty, obly, fajkowaty, owalny*: O., okragly wzdluz jako drzewo, palec = obly, walkowaty. Kn. 2. anat.: † **Muskul** O. p. **Obly**. <Okragly + Długi>

Okraglokolesny *mający koła okragle*: Wóz O. Ml. <Okragly + Kolesny>

Okraglokończasty, × **Okraglokończaty**, × **Kończatookragly** *mający koniec zaokrąglony, okraglo zakończony*. L. <Okragly + Kończasty>

× **Okraglokończaty** p. **Okraglokończasty**. Kn. <Okragly + Kończasty>

Okraglokształtny, × **Okraglowzory** *mający kształty zaokrąglone, okragly*: Okraglokształtna twarz i czaszka. Karł. <Okragly + Kształtny>

× **Okragloleniwy** lek.: Tetno okragloleniwe (pulsus rotundo-tardus). <Okragly + Leniwy>

× **Okragloliwy**, × **Okraglotwarzy** *mający twarz okragly*. <Okragly + *Licy, od Lice>

Okraglolistny, **Okraglisciowy** *mający liście okragle*: Szpinak O. <Okragly + Listny>

Okraglisciowy p. **Okraglolistny**. Bot.: Gruszczyca okraglisciowa p. **Gruszczyca**. <Okragly + Liściowy>

× **Okraglomownie** przys. od **Okraglomowny**. Bobr.

× **Okraglomowność**, i, blm. rz. od **Okraglomowny**. Bobr.

× **Okraglomowny** *powtarzający ś. w mowie, jedno w kółko mówiący, rozwoleki*: Mowa okraglomowna, rozeiągła, z długim okresem. Bobr. <Okragly + Mowny>

† **Okraglo-nalewkowaty** p. **Obrączko-nalewkowy**. <Okragly + Nalewkowaty>

† **Okraglook**, a, lm. *owie ten, co ma jedno okragle oko, cyklop*: Cyklopowie albo okraglookowie w Sycylii po jednym oku w czele mieli. Otw. Srogi O. Polifem. Otw. <Okragly + Ok(o)>

Okraglooki *mający oczy okragle*: Stała zadumana nad głębią, gdzie, jak cienie, mknęły ryby okraglookie. Prus. <Okragly + *Oki, od Oko>

Okraglopekaty *okragly i pekaty*: Człowiek O. (= *baryła*). <Okragly + Pekaty>

× **Okraglopochozisty** *ostrokrogowy, stożkowy, koniczny, piramidalny*. Troc. <Okragly + Pochodzisty>

Okragłość, i, blm. i. rz. od **Okragly**: O. galki, talerza, wiezy. Troc. Domki nawodne okragłością kształtów i sposobem budowania nie różniły ś. od chatek na ziemi niegdysz stawianych. Karł. Dla okragłości (kraju) endze rwali końce. Mick. O. okraglenie gładkie mowy, perjodu. Troc (= *zaokrąglenie, gładkość, potoczystość*). Okragłością mowy uszy tehtać. Nagur. Gębę otwierał jak wilczą jamę, ale mi powiedziano, że to dla wdzięku

i okrągłości głosu. L. 2. † O. p. **Okrag**: Opatrzności Jego, mocy Jego... pełno jest niebo, morze i wszystka O. świata tego. Rej.

Okragło-tarczowaty anat. p. **Obrączko-tarczowy**. < Okragły + Tarczowaty >

Okragło-tarczowy anat. p. **Obrączko-tarczowy**. < Okragły + Tarczowaty >

× **Okraglotwarzy** p. **Okragłolicy**. < Okragły + *Twarzy, od Twarz >

Okragłousty mający usta okrągłe. Zool.: Ryby okrągłouste a. komoroskrzelne (cyclostomi, marsipobranchii). < Okragły + Usta >

× **Okragłowzory** p. **Okragłoksztalny**: O. kościół. < Okragły + *Wzory, od Wzór >

Okragły, Kragły, [Okregły, Kregły] I. *mający postać okręgu = kuli, kulisty*: O. zewsząd jak kula. L. Okragła rzepa. Troc. W rzece okrągłej nakształt piły niemasz miejsca niższego ani wyższego. Górn. Z okrągła podługowaty. L. (= obły, jajkowaty, owalny). 2. *walcowaty*: Wieża okrągła. Troc. Pilnik O. Wiele plemion dziś jeszcze gnieździ ś. w domkach okrągłych, zbudowanych na palach, nad wodami i moczarami. Karł. Kij O. † O. wschód. Troc (= schody kręcone). 3. *mający postać koła, kolisty*: Liść O. O. nie zewsząd, ale w płask, jako talerz. Troc. Związał im dłonie i okrągłe włożył na palec złoto. Mias. (= obrączki). Okragła linja, wkoło idąc, przychodzi do tego punktu, od którego ś. poczęła. Grz. Nie może być cyrkuł doskonały, jeśli cyrkiel tego punktu w okrągłym zawodzie swoim chybi, od którego poczęł. Bals. 4. *przen. zupełny, cały, całutki, jak obszył*: W tym dworze O. rok wygodnie przebywać można. Pileh. Okragła sumka. 5. *zaokrąglony, skończony w sobie; gładki, potoczysty; udatny, zgrabny, foremny, dowcipny*: Mowa okrągła krasomówców. Troc. Perjod O. Troc. Okragłe słowa. Płaz. Bądź kto poważnym bawi rytmem uszy, bądź sztucznym żartem i okrągłym ruszy. Mias. Zatem kto, język dzierząc już gotowy, oddawa panę okrągłemi słowy. Mias. 6. † O. obiad = prosty, skromny, umiarkowany: Obiad O. i bez wymyślnej przyprawy. Jabł. 7. [O. taniec] = *chodzony, wolny*. 8. anat.: Chrzątka okrągła p. **Obrączkowy**. Kostecka okrągła ucha pomiędzy kowadełkiem a strzemiem, † kość okrągła, kostka okrągława, soczewicowata, † soczewka, † talerzyk (ossiculum orbiculare s. lenticulare auris). Kostka okrągła p. **Kość**. Mięśnie okrągłe p. **Obły** i **Zwieracz**. × **Muskuł** O. lędźwiowy p. **Lędźwio-udowy**. † **Myszka** okrągła p. **Obły**. Okienko okrągłe p. **Okienko**. Więzy okrągłe macicy = *powózek macicy*, × *odnogi macicy* (ligamenta rotunda uteri). 9. rzem.: Dziurawnik O. p. **Muterhamer**. O., ego, lm. e = a) *taniec polski, w którym zbiegają ś. wszystkie nasze tańce (krakowiak, mazur, oberek), a zaczyna ś. i kończy polonizem*. b) † O. *dukat*: Ja, iż ś. eludo czuję, rychlej tam przestane, kędy więcej okrągłych, niż enoty zastane. Dziew. < O + Kragły, KREG >

[Okram] p. **Okrom**. < Z Okrom >

*[Okraz, *Okrażka] w wyrażeniu: Na O., Na okrązkę = *naokoło, dokoła, wkoło*: Chodzony na O. (taniec). < O + KREG >

Okrażać, a, ał p. **Okrażyc**. < O + *Krażać, KREG >

Okrażanie, a, blm., czynność cz. **Okrażać**.

Okrażek, żka, lm. żki I. [O.] = a) *część składowa kierzni*. b) *kupka ogarnięta dokoła*: Siano się grabi do okrążka, a pote się kładzie do kopy.

2. † O. *obwód*: O. jego około trzydzieści łokci obsiogał. Leop. 3. bot. p. **Kosaciec**. < O + Krażek >

[Okrażele, i, blp.] *szerokie koronki*. Por. **Okruza**. < O + KREG >

Okrażenie, a, blm., czynność cz. **Okrażyc**: Gdy wieniec na głowę włożyła, O. na głowie uczuła. Skar. (= to jest, że wieniec naokoło głowy sam ś. obracał. L.).

*[Okrażka] p. **Okraż**: Chustkę na okrązkę przewiąza. < O + *Krażka, KREG >

† **Okrażne, ego**, lm. e *kolejka* (= trunek do kolejnego picia przez zebranych dokoła): I eokolwiek kto chce sprawić, musi O. postawić. Rej. < O + *Krażne, od Krażny >

Okrażnica, y, lm. e, **Okrażnica**, **Kiszka okrągna** anat. *część kiszki grubej od kąticy do zgięcia esowatego*, × *jątrznica*, † *jelito grube*, *miąższe*, † *kiszka gruba*, *kobielasta*, † *kołkowa*, † *kołkowa*, † *kołkowata*, † *miąższa*, † *morzyskowa*, † *pomarszczona*, (intestinum colon): O. *poprzeczna* (e. transversum). O. *wstępująca* (colon ascendens). O. *zstępująca* (e. descendens). < Od Okrażny >

Okrażnico-śledzionowy anat.: × **Kałdun** O. = *wieszadło śledziono-okrażnicowe* (ligamentum lienocolicum). < Okrażnica + Śledzionowy >

Okrażnicowy anat. przym. od **Okrażnica**: Wypuklenia okrężnicowe (haustra coli). Krezka okrężnicowa (mesocolon).

† **Okrażność, i**, blm. *krzywość koła, obwód, okrąg*. Macz. < O + *Krażność, od Krażny >

Okrażny okrążający, otaczający, otoczny. Anat.: (circumflexus): *Nerwy, tętnice, żyły okrężne, otoczne*. **Kiszka okrągna** p. **Okrażnica**. < O + Krażny >

× **Okrażyciel, a**, lm. e *ten, co okrąża a. okrążył*. L. < Od Okrażyc >

Okrażyc, y, ył, × **Okrażyc**, × **Okreżyc**, **Okrażać**, × **Okrażać**, × **Okreżać** I. *otoczyc, okolic, zamknąć dokoła, opasać wokoło, osaczyć, oblec, odstąpić*: Nieprzyjaciele nieznanie go okrążyli. Warg. Pies skoczył na prawo i co sił, co tehu w płucach gnał, sądząc, że okrąży szeroką wodę. Zebr. Wielką knieję z każdej strony okrąży myśliwiec. P. Koch. W zgórki, które kołem okrążają równinę. Krasin. Ocean wszystkę ziemię wkoło okrążył, tak iż ją ze wszystkich stron odmiękeza. Biel. M. Ocean okrąży wyspę. Miasto rzeką okrążone. Troc. O. miasto murem (= *obwieść, obmawować*). Hiszpanja górami przykreml, z inszyh stron morzem okrążona. Star. O. stanowisko, nieprzyjaciela. Medańska szabla okrąży dokoła. Mick. Chaos mię okrąży. Mick. Nie może być skrzywdzony, kto ucieka z pośród zła, okrążającego ziemię. Zebr. 2. × O. *nied. krażyć, obiegać, obracać ś., kursować*: Okrażałem ziemię i przechadzałem ś. po niej. Damb. Daj (Boże), by mi nie zaszkodził djabeł, nieprzyjaciel srogi, który mię zawsze okrąży, siła swe zakłada. Sekl. 3. × O. *przen. nie pójść prosto do celu, obejść, nied. kołować; omówić, powiedzieć z ogródka, wymijając, obwijając w bawełnę*: Okrażyl to temi słowy. Troc. 4. × O. *ocyrklować, określić*: Popiljus patyczkiem okrążył Antjocha. Papr. O. co cyrkiem. (Aniol) okrążył Switez niecza błyskawicą. Mick. 5. † O. *objąć, ogarnąć*: A jeśli jednym bóstwem okrążyć się, tedy jednej możliwości, jednej chwały... używają na ziemi i na niebie. Rej. 6. [O.] = a) *obrócić*: Polski (taniec) trwa póty, dopóki wszyscy; z panną młodą nie okrąży. b) *obwinąć, okreścić*:

Na czepcu okrążają nad czoły chustę jedwabną. 7. anat.: Tętnica okrążająca (arteria circumflexa). <O + Krążyć>

† Okrzenie, a, blm., czynność cz. Okrzić, ochrzczanie.

† Okrzić, i, il = Ochrzcić. Troc. <Z Ochrzcić> [Okredować się, uje ś., ował ś., Ohkredować ś.] określić ś. kredą święconą: Mam trzechkrólową kręde, to ś. nią okreduję dokoła. <O + Kredować>

[Okredowanie się, a ś., blm.] czynność cz. Okredować ś.

[Okremi] osobno: Czeladź je O., a majster O. <Ukr. okrémno>

[Okremiczny] osobny, w swoim rodzaju. Okrepować, uje, ował stol. obić listwami. <O + Krepować>

Okrepowanie, a, blm., czynność cz. Okrepować.

Okres, u, lm. y l. × O. określenie, ograniczenie; czas określony a. miejsce określone, granice, zakres, obręb: Dłonie park, których okresem ludzkie stoi życie, które fatów osnowę w trwałe przędą nitce. Książ. W szczupłym lat okresie próżno nas myśl dalej niesie. Nar. Już jest flota na owym okresie wysokim. Przyb. (= na owym wysokim miejscu). (Rzeka) ku drodze coraz szerzej ścieka, gubiąc ś. w wielkim jezioru okresie. Mick. 2. przeciąg czasu różniący ś. swym charakterem od poprzedniego i następnego; perjod, zwrot; czasy pewne: O. wojen krzyżowych. Historia dzieli ś. na okresy. O. złoty a. Zygmunowski w literaturze polskiej. Język, zabytki zwyczajowe i świadectwa pisane dostarczają bardzo szczupłych wskazówek o okresie koczowniczym praocjów naszych słowiańskich. Karł. O. łowiecki zmusza człowieka z natury rzeczy do ciągłego przenoszenia ś. z miejsca na miejsce. Karł. Okresy geologiczne = przeciągi czasu od powstania jednego górutworu do następnego; odpowiadają gromadom a. górutworom. Łab. O. kamienny p. Kamień pod 3. O. potopowy (diluvium) oznacza ostatnie przedhistoryczne pokłady geologiczne. Łab. 3. doba, pora, faza, stadium: O. przejściowy. Wiele dzieci umiera w okresie zębokowania. O. układów przedwstępnych. Sprawa budowy mostu na Wiśle znajduje ś. obecnie w okresie prac przygotowawczych. Wiele młodzieży w okresie szkolnym choruje na oczy. Fizj.: O. dorastania a. pokwitania (adolescentia). 4. astr. perjod czasu, służący do obliczeń kalendarzowych, cykl. 5. fiz. przeciąg czasu łożony na dokonanie jednego drgnięcia, walnięcia. 6. gram. najzupełniejszy sposób wyrażenia myśli, złożony z poprzednika i następnika, perjod: Myśl całkowita czyli zupełna zowie ś. u retorów okresem czyli perjodem. Kopez. O. pojedynczy, złożony, warunkowy. Mowa złożona z okresów, czyli perjodyczna, i uciukowa. 7. kol. termin, czas: O. dostawy, ładowania, wysyłkowy. 8. lek. (periodus, stadium) pora podczas trwania choroby, kiedy zwykle objawy pewne postrzegane bywają: O. gorączkowy, wysypkowy, rozwojowy, wyzdrowiania, zwątlenia. <O + Kres>

× Okreszek, ska, lm. ski wzór wycięty, wskazujący postać rzeczy mającej być zrobioną, s z a b l o n. Apt. i lek.: Okreski przyklepowe (= szablon plasterów). <Zdr. od Okres>

† Okresiciel, a, lm. e ten, co określa, kładzie granice czemu. Kn. <Od Okresić>

† Okresicielka, i, lm. i forma ż. od Okresiciel. L.

† Okresić, i, il p. Określić: Pompiljusz palca-tem około Antjocha, gdzie stał, okresił i rzekł:

pierwej, niż z tego koła wyjdiesz, daj mi respons. Warg. Ile ziemi za jednego dnia plugiem O. może, tyle jego być ma. Wuj. Bóg ani wiekiem okieszony, ani w swej mocy zamierzony. Koehan. Tyś (Panie) ani wiekiem okieszony. Koehan. Pańskie dobrodziejstwo nie jest okieszane. Koehan. O. a. opisać kołem którą figurę z prostych linii uczynioną. Grz. Kąt klina okieszanego a. opisanego kołem. Grz. Dwie stronie placu nie zamykają, a figura ma zamknąć a. O. plac. Grz. Myśl ludzka od filozofów tak okieszona, odistoczona. Troc. Monarchja radą mądrą podparta jest i moc swojej ustawami pobożnymi umiarkowaną i okieszoną ma. Skar. <O + Kresić>

Okresowość, i, blm. l. rz. od Okresowy. 2. lek.: O. choroby (periodicitas morbi) = przebieg choroby podług kolei z góry dającej przewidzieć ś.

Okresowy l. przym. od Okres, perjodyczny: Styl O. Połączenie zdań okresowe. 2. lek.: Choroby okresowe = mające przebieg O., w którym zwykle pewne objawy kolejno po sobie następują. Pijaństwo okresowe p. Opilstwo. Obład O. p. Obład. <Od Okres>

† Okreszać, a, ał p. Określić: Okreszam rzecz, o której mam mówić, zakładam grunt rzeczy. Kn. Do króla przykłada (przydaje) ludzki rozum radę i prawa, krocąc (ukracając) i okreszając moc jego, a pomagając rozumowi jego. Skar. <O + *Kreszać, od Kres>

† Okreszanie, a, blm., czynność cz. Okreszać.

1. † Okreszenie, a, blm., czynność cz. Okresić, określenie: O. rzeczy, mowy. Troc.

2. † Okreszenie p. Określenie: O. abo okreśnie, definite. Kn. <Od Okreszony>

† Okreszenie p. Określenie. Troc. <Od *Okreszony, od Okres>

Określać, a, ał p. Określić. <O + *Kreślać, od Kreslić>

Określanie, a, blm., czynność cz. Określać: Kreda święcona służy do określania wymion chorych krów (= do okredowania).

Określenie, a, l. blm., czynność cz. Określić. 2. lm. a = a) × O. redukcja, ograniczenie, więzy: Przemysł nie cierpi żadnych określeń prywatnych. Sur. b) bud. = Abrys. Podcz. c) a. Definicja fil. (w logice) logiczne ograniczenie pojęcia pod względem zakresu i treści; sąd zupełnie określający a. objaśniający pojęcie; wskazanie najbliższego rodzaju (genus proximum) i różnicy gatunkowej (differentia specifica) pojęcia: Określenie realne a. rzeczowe. O. słowne a. nominalne. O. wyczerpujące, × esencjalne, lep. O. istoty. O. istnienia a. × O. egzystencjalne. O. gienetyczne. O. wyróżniająca. Dać O. pojęcia, terminu, nauki. d) gram. wyraz określający: Określenia i dopełnienia. O. rzeczowne (= dopowiedzenie, apozycja). O. przymiotne, przysłówkowe. O. miejsca, czasu, sposobu (= okoliczność).

Określić, i, il, [Okbreślić], † Okryślić, † Okresić, † Okrysić, nied. Określać, † Okryślać, † Okreszać l. opisać, obwieść kresą, kreską, zakreślić dokoła: Figura kołem określona. Troc. O. co kredą święconą. 2. oznaczyć czemu kres, ograniczyć, ustalić granice; sprowadzić, zredukować co do pewnych rozmiarów, ująć w granice: Któż śmiały Pana Boga, jak gdyby w kresie będącego, niejakim miejscem O. Kucz. Bóg ani wiekiem okieszony, ani w swej mocy zamierzony. Koehan. Życie ludzkie określone. Troc. Moc szaleństwa jest określona. Śl. wil. ilości określone i nieokreślone.

ne. Ustrz. Kazimierz król, jakby żadnym nie był określony prawem. Nies. 3. *dokonać określenia czego, zdefiniować co, undeterminować znaczenie czego*: O. znaczenie wyrazu. Określam rzecz, o której mam mówić. To, co myślę, opowiem krótko i jawnie określię. Kras. O. rzeczownik przez przymiotnik, słowo przez przysłówkę. Wyrazy określające. Zdanie określające. <O + Kreślić>

† Określenie przys. od Określny; † Okreszenie, † Okreszenie.

× Określnik, a, lm. i, † Określnik gram. *wyraz określający, określenie*. <Od Określny>

Określność, i, blm. rz. od Określny.

Określny, † Okryślny, † Określny I. *mogący być określonym, dający s. ograniczyć*. L. 2. gram. *służący do określenia, określający, określony, pewny*: Przedimek O. Zdanie określne (= określające). <Od Określić>

Określoność, i, blm. rz. od Określony: O. analizy życia. Nowiń.

Określony I. im. od Określić. 2. *pewny, oznaczony, jasny, wyraźny*: Człowiek bez określonego zajęcia.

† Określenie przys. od Określny, *określenie*.

† Określnik, a, lm. i gram. p. Określnik. <Od Określny>

† Określny p. Określny. Troc. <Od Okreśnić>

Okreścać, a, ał i O. s. p. Okreścać.

Okreścanie, a, blm., czynność cz. Okreścać.

Okreścanie się, a s., blm., czynność cz. Okreścać s.

Okreścanie, a, blm., czynność cz. Okreścać.

Okreścanie się, a s., blm., czynność cz. Okreścać s.

× Okreściany p. Okreśtowy. <Od Okreścać>

Okreścać, i, il, × Okreścać, † Okreścać, nied.

Okreścać, × Okreścać, † Okreścać, [Okreścać] I. *kręcać, obwinać*: Pas skórzany kilka razy okręca. Stasz. Sznurek jedwabny, złotem okręcony. Troc. Łachman, którym okręcona była wzorem piastunek, rozlaził s. na plecach, ukazując łopatki wyteżone od ciężaru. Zer. Bluszczy okręca wiązki (= oplata). Gąsienicę okręca wokoło pałca. Krasin. Przen.: Proroku, niech duch twój do mnie zagada, bo ból okręcił mnie ogniwą szarfą. Uj. 2. *zakręcić, zatoczyć, obrócić, zakołować, wywinąć* czym: Okręcił kamień koło głowy i cisnął go. Oczy kręgiem słońca okręciłem koło siebie. Mick. Czarne okręci oczy i namyśla s. Krasin. 3. [O.] *okastrować, otrzebić*. 4. chir.: Szew okręcony p. *Obwódkowy*. O. s. I. *obwinąć s., opleść s., nied. wić s. koło czego*: Chmiel okręca s. koło tyki. O. s. w co = *obwinąć s., zawinąć s., opatulić s., zapatulić s.*: O. s. w płaszcz.

2. *obrócić s. w kółko, zakołować s., zakręcić s., wywinąć s., zatoczyć s.*: Niedźwiedź, ugodzony kulą, okręcił s. i padł. <O + Kręcić>

Okreścać, a, lm. i p. Okreścać.

Okreścać, a, lm. a m. i ni. p. Okreścać: Tu szpicem na dół przód s. okręcańska sunie. Kon.

[Okreścać, i, blm.] *słoma do owijania w ziemie nog dla ciepła*. <Od Okreścać>

[Okreścać, u, lm. i] *kawalek pola, mający kontury, zbliżone do kwadratu a. trapezu (dla odróżnienia od wąskiego a długiego pasa ziemi)*. Zdr. [Okreścać].

× Okreścać, eje, ał p. Okreścać.

× Określenie, a, blm. I. czynność cz. Okreścać, *okrąglenie*. 2. czynność cz. Okreścać, *okrąglenie*.

[Okreścać, y, lm. e] I. *kamień okrągły, wielki kamień*, turnia. 2. a. [Okreścać] *gatunek gruszeki polskiej*. <O + Kręcać>

[Okreścać, y, lm. y] p. Okreścać.

× Okreścać, i, il p. Okreścać. <O + *Kreścać, KRĘG>

[Okreścać] p. Okreścać.

[Okreścać] przys. od Okreścać, *okrągłuchno*.

[Okreścać] p. Okreścać.

[Okreścać] przys. od Okreścać, *okrągłuchno*.

[Okreścać] p. Okreścać. <O + Kręcać>

Okreścać przys. od Okreścać: O. ułożony.

Okreścać I. przym. od Okreścać, *obwodowy*: Liść okręgowy. Sąd O. 2. p. Okreścać: Gałęzie okręgowy, *verticillati*, po kilka razem w jednej wysokości pnia, lecz w różnych przedziałach wyrastają. Jund. 3. anat.: × Cięcie okręgowy, *koliste, kołowe* = *oprowadzenie noża około członka przy odcinaniu go (sectio circularis)*. 4. bot.: Goździeniec O. p. *Goździeniec*. Konwalja okręgowy p. *Konwalja*. <Od Okreścać>

Okreścać, u, lm. y I. *wielki statek morski*: O., nawa morska wielka żaglowa. Kn. Lucyna nauczyła Tyfisa po morzu okrętem sterować. Lardz. Pod miastem z krzywych okrętów wysiadają. Bardz. Tył okrętu (= *ryfa*). Prząd okrętu (= *sztaba*). O. admirałski, służbowy, linjowy, wojenny, kupiecki, pancerny, korsarski, transportowy, cudzoziemski, nieprzyjacielski. Pokład, spód okrętu. Spuścić na morze O. Jechać, płynąć, sterować, kierować okrętem. O. osiemdziesięciodziałowy a. o osiemdziesięciu działach. O. na morzu opatrzony potrzebami jako miał być, tak król Jego Mość budować począł. Podk. Jak ów, co morze w żaglotnym okręcie w daleki kraj porze. Zbyl. A. W bardzo słabym okręcie płynąmy po tym burzliwym morzu świata tego. Rej. (Samolub) sam sobie sterem, żeglarzem, okrętem. Mick. Wiem, że mój O. nie do kraju płynię, płynąc po świecie. Słow. 2. [O.] *gatunek gąsienicy*. 3. a. O. Argo, astr. *gwiazdozbiór na południowej półkuli nieba*. Zdr. Okreścać, † Okreścać. Zgr. Okreścać. <O + KRĘG/KRĘG>

Okreścać, y, lm. y bot. (*sarcostemma*) *rośl. z rodziny trojesciowatych*. <?>

† Okreścać, tku, lm. tki p. Okreścać: Ja w małym okrętku jeżdżę. Biel. M. <Od Okreścać>

Okreścać, i, blm. I. [Na okrętkę] = *rodzaj tańca*.

2. *kraw. sposób obszycia brzegu, za pomocą którego obejmuje s. go zewnątrz rzadkim ściągkiem*: Szyć na okrętkę a. okrętką (= in. *obrzucać brzeg*). <O + KRĘG/KRĘG>

Okreścać, i, lm. e bot. p. Okreścać.

Okreścać, y, lm. e, *Balsamodrzew, Okreścać, Kluzja* bot. (*clusia*) *rośl. z rodziny okretnicowatych*. <Od Okreścać>

Okreścać bot.: Rośliny okretnicowate (*clusiaceae*) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*. <Od Okreścać>

† Okreścać, a, lm. cy, [Okreścać] *żeglarz, marynarz, majtek*: Bosmani abo okrętniki. Otw. W Turcezech pospolicie w czerwonych czapkach chodzą okrętnicy. Star.

× Okreścać I. *zwinny, obrrotny*: Dziewczę tak jasnego lica, jak ty, pani — tak w każdym ujęciu okrętna, która mi wtenczas miła, a dziś jest paniętna. Słow. 2. p. Okreścać: Okreścać i statki okrętne. Otw. Kunszt pływania od wielkich niebezpieczeńści ludzie wybawia i ku okrętnym bitwom tudzież żeglowaniom śmielsze ludzi czyni. Kwiat. (= *morskim*). <O + KRĘG/KRĘG>

× Okreścać, a, lm. a, × Okreścać *rozbiecie, rozbiecie s. okrętu*. Cz. <Okreścać + Bicie>

× Okreścać, a, lm. a p. Okreścać. <Okreścać + Rozbiecie>

× **Okrętowisko**, a, lm. a *miejsce budowy okrętów*, dok. <Od Okręt>

Okrętowy, † **Okrętny**, × **Okręciany** przym. od **Okręt**: Kapitan, chłopiec O. Lina okrętowa. Wieniec O. (u Rzymian) (= *udzielany temu, kto pierwszy wskoczył na okręt nieprzyjacielski*). Warg. Łoża armat okrętowe używają ś. na okrętach. Jak J. Cembrowina okrętowa. Troc. Okrętowa bitwa. Przyb. (= *morska*). Warsztat O. (= *dok*). Ganek O. (= *galeryjka okrętowa*). Karuzel O. p. **Karuzel**. Machina okrętowa. <Od Okręt>

× **Okręzlować**, uje, ował, **Okręzlować** szk. *oblupać dookoła brzeg szkła krezlem*: O. zbitą szyjkę butelki. <O + Kręzlować>

Okręzlowanie, a, bfm., czynność cz. **Okręzlować**.

× **Okręż**, y, lm. e i. p. **Okrąg**: Na całym przestworze tej okręży. Wor. 2. *otoczenie*. <O + KRĘG>

† **Okręzać**, a, lm. e *ten, co okręża*. Mącz. <Od Okręzać>

× **Okręzać**, a, ał p. **Okrążyć**: Okrężając dwory sąsiedzkie. Ust.

Okręzałka, i, lm. i bot. (*cyclophorus*) *roś. z gromady paprotników*. <Od Okręzać>

Okręże, a, lm. a i. × O. p. **Okrąg**: Oznaczyliście granice na okrężu północy. Wor. 2. *bud. członek architektoniczny w bazie kolumny, którego przekrojem jest pół okręgu a. krzywka złożona z dwóch ćwierćokręgów różnych promieni*. <O + KRĘG>

[**Okręzek**, żka, lm. żki] p. **Okręg**. <Od Okręg>

× **Okręzenie**, a, bfm., czynność cz. **Okrężyć**.

Okrężne, ego, bfm. *uczta dla żniwiarzy, którzy ukończyli żniwa, po oddaniu przez nich panu wieńca kłosianego, dożynki, × obżynki, × wyżynki, × wieńczone, [wieniec, wieńcowe]*. <Od Okrężny>

Okrężnica, y, lm. e i. anat. p. **Okrężnica**. 2. a. **Hottonja** bot. (*hottonia*) *roś. z rodziny pierwiosnkowatych*. Gatunek: O. błotna (h. palustris). <Od Okrężny>

Okrężny i. a. **Okręgowy** w *okrąg idący, krążący, kołowy, kolisty*: Pień drzewa składa ś. z różnych okrężnych stożków, powstających z podłużnych źylek. Jak J. Gwiazdom przeznaczono ruch O. Mie. 2. przym. od **Okrężne**, *dożynkowy*: Wieniec O. Sł. wil. 3. [O.] *okręgowy*: Sąd O. 4. anat.: Mięśnie okrężne, koliste, obrączkowe, obwódkowe (*museuli orbiculares*). <Od Okrąg>

× **Okrężyć**, y, ył p. **Okrążyć**. <O + Krężyć>

† **Okrocać**, a, ał p. 2. **Ukrócić**.

† **Okrocianie**, a, bfm., czynność cz. **Okrocać**.

† **Okrocenie**, a, bfm. i. czynność cz. **Okrocić**, *ukrocenie*. 2. czynność cz. **Okrocieć**.

† **Okrocić**, a, lm. e p. **Okrocić**: O. koni. P. Koch.

† **Okrocić**, i, lm. i forma ż. od **Okrocić**, *ukrocić*.

† **Okrocić**, i, ił p. 2. **Ukrócić**: Jeśli ś. wam zdarzy ten straszny dziw O. P. Koch. Konia francuskim munsztukiem okroci. Li. Na koniu czarownica nie jeździła, ale sobie do jazdy wilka okrociła. P. Koch. Słusznie hardego zuchwałca okrocił i rogi mu utarł. P. Koch. <O + KROT>

† **Okrocieć**, eje, ał *stać ś. uszkawym, pozbijć dziłkości, obłaskawić ś., oswoić ś. L.*

† **Okroczenie**, a, bfm., czynność cz. **Okroczyć**.

† **Okroczyć**, y, ył, nied. [**Okraczać**] i. *krócić, obejść; obstać, otoczyć, obieć, okrążyć, okolić, opasać, obiec, osaczyć*: Turek nigdy nie jedzie, jeno

na okroczone zwierzę a na pęcone ptaki, jako mądry łowiec. Orzech. Tamże ogień z nieba skoczył, onych pięćdziesiąt okroczył, tamże wszyscy pozdychali. SS. Insuły, które wody okroczyły. Rej. Niebo swym ś. kołem toczy, a tę ziemię maluczka ze wszech stron okroczy. Rej. Sarmackim brzegiem okroczone Wisła. Warg. 2. † O. bryły = *okroczywszy rozbić, rozklepać*. Kn. <O + Kroczyć>

Okroić, i, ił, **Obkroić**, **Okrajać**, **Obkrajac**, nied. **Okrawać**, **Obkrawać** i. *odkroić naokoło, oberznąć, obciąć*: Żyd futro okroi, a namoczywszy, znowu pięknie wyciągnie. Grod. O. skórę na chlebie. Co ś. upieczę, okrój. Prz. (= *korzystaj, z czego można*). Przen.: O. komu dochodu, mienia = *obciąć, uszczuplić, ująć, zmniejszyć*. Mącz. 2. *zaoszczędzwszy zyskać*: Ja ci pomogę, prędzej będzie; okroim sobie czasu więcej od inszych robót. L. O. ś. 1. *pełnowyży, odstąpić dookoła*: Ziemia, zapadły ś., okroiła ś. na powierzchni. Dno u garnka okroiło ś. 2. *dostać ś. w udziale, zostać w zysku, skapnąć, kapnąć, oberwać ś.*: Okroi mi ś. kiedy wolny czas do tej roboty. Min. Twój to, cesarzu, czułości dziełem i fortuny nam ś. część okrawa jakaś pracy, sławy. Koch. W. Cieszy ś., że mu jeszcze znaczna suma okroiła ś. do Warszawy. Spełna zapłacimy, i jeszcze ś. nam dobrze na buty okroi. Star. Okroi mi ś. co z czego = *skorzystam co z czego, przybędzie mi, przyjdzie mi, zawiąże mi ś., będę miał co z czego*: Choć mu ś. nie z ruiny jego nie okroi, upadek mu, gdzie może, potajemnie stroi. Pot. Cóż ci ś. O. za tę zradę w cenie miało? jaką cię łechtał obietnica? Min. 3. *zmniejszyć ś., skurczyć ś., zmaleć*: Każde, by najskromniej obrachowane, przedsięwzięcie rządowe jeszcze ś. bardziej okrawało. Spas. <O + Kroić>

Okrojenie, a, lm. a czynność cz. **Okroić**: Propozycja ta obejmowała plan znacznego okrojenia terytorjalnego Polski. Jaroch. Powody, jakie mogły tego rodzaju okrojenia wywołać. Myc.

Okrojenie się, a ś., bfm., czynność cz. **Okroić** ś. **Okrokwić**, i, ił *pokryć, opatrzyć krokwiąmi*. <O + Krokwić>

Okrokwienie, a, bfm., czynność cz. **Okrokwić**.

Okrom przys. i. p. **Krom**: Flisacy każdy od siebie płacą po groszy dwudziestu, O. tych flisaków, którzyby na statkach szlacheckich płynęli, a ich poddani własni byli. Vol. Czego komu potrzeba, dziś O. trudności na swoim miejscu znajduje z jego dozorności. Groch. Żaden nie może władzy królewskiej O. wielkich enót sprawować. Baz. Cesarz nie nie stanowił O. uczonych i mądrych ludzi. Baz. Miel tajemnych dozorców, którzy im donosili, gdy bracia w czym sobie O. oczu starszych nieprzystojnie poczynali. 2. † O. *pozu czym, zewnątrz czego*: Aby owce rozproszone łaniem O. kupy i pasterza poimać i pożerać mogli. Skar. Chwytają psy króliki, gdy je O. ich jam będące nadechodzą. Trzye. <O + KR (OM)>

† **Okromia** przys. p. **Krom**: Któż był został przy przodkach naszych inszy O. tych dwu. Papr. Żono, O. mnie byś różnych przyjaciół nie miała. Papr. Szukał Judasz sposobności, za którą mógłby Jezusa wydać Żydom O. ludu kędy na ustroju. Żarn. <O + Kromia>

[**Okromitnie**] przys. od **Okromitny**: My jechali O., a joni pospołu z parobkami.

[**Okromitny**] *osobny, oddzielny*: U nas łąka okromitna. <Od Okrom>

× **Okrop**, u i. bfm. *okrapianie, okropienie; to, czym okropiono*: Otrząsa ś., by mucha z okropu.

Szymon. 2. lm. y p. **Okropność**: Różne obrzydliwy i dziwaczne czarów okropy. Przyb. Znowu ś. okropy rzezi podwajają. Przyb. Trzęsie ś. na okropy boju. Przyb. Za cóż roie okropy przyszości w umyśle? Przyb. Nagle dwóch królów znikła groźna siła, co tyle w Hiszpanii okropów rzuciła. Przyb. <O + KROP>

[Okropa, y, lm. y] p. **Okropność**: Wesele, co jaze O. O. słuchać. To O. patrzeć, jak ona na koniu jeździ.

[Okropiecznie] przys. od **Okropieczny**: Djabli krzyczą O.

[Okropieczny] p. **Okropny**: Są tam wieże dwie, strasne, okropieczne! Ork. <Z Okropny>

[Okropnie] przys. od **Okropny**, *okropnie*.

[Okropny] p. **Okropny**. <Z Okropny>

[Okropicznie] przys. od **Okropiczny**, *okropnie*.

[Okropiczny] p. **Okropny**. <Z Okropny>

Okropić, i, ił, nied. Okropić *nakropić dookoła, pokropić, skropić*: Żalną twarz płaczem okropiła. Otw. <O + Kropić>

× **Okropiec, pecu, lm. pec** *ukrop, wrzątek*: Na niektórych miejscach uniekich to przylewanie okropcu a. tepoty do kielicha ustało. Pim. <O + KROP>

Okropienie, a, blm., czynność cz. Okropić.

[Okropieństwo, a, lm. a] p. **Okropność**: Wszak to O., nieprawdaż? Orzesz. <Z Okropność>

Okropić, a, ał p. Okropić. <O + *Kropić, od Kropla>

Okropianie, a, blm., czynność cz. Okropić.

Okropienie, a, blm., czynność cz. Okropić.

Okropić, i, ił, nied. Okropić *okryć kroplami, okropić, orosić*: Pot okropiła mu skronie. Len. <O + *Kropić, od Kropla>

Okropnica, y, lm. e *kobieta okropna, okrutnica, ohydlica*: Ach, okropnico córko! to ja ciebie nie znam. Słow. Spaliłaś dzieci, okropnico! Wysp. Czy to wasz głos, czy gwizdanie waszych warokoczy słyszę, okropnice? Słow. Miłość strasznym płomieniem wybuchła z tej okropnicy. Słow. <Od *Okropnik, od Okropny>

Okropnie przys. od **Okropny**: O. patrzeć było. Troc. Wygląda O. Opaliłaś O. płeć, czysta Cyganka. Mick. O. do roboty ciekawa. Jun. Jeś mi ś. chce O. [Wdowa modliła ś. O.]. Tak mi O. Słow.

[Okropnisto] przys. od **Okropnisty**, *okropnie*.

[Okropnisty] p. **Okropny**. <Z Okropny>

Okropność, i l. blm. rz. od Okropny: Tak mistrz doskonały wydał O. szturm, że wieśniaczki drżały. Mick. Pobojo wisko zaległe trupami okropnością przeraża. Bardz. 2. lm. i, × **Okrop, [Okropieństwo, Okropa]** *rzecz okropna; groza, zgroza*: Dopuszczać ś. okropności. To O.! (= to nie do wytrzymania, nie do zniesienia).

Okropnowspaniały *okropny i wspaniały* *zarazem*: O. opis wojny. L. <Okropny + Wspaniały>

Okropny, [Okropny, Okropieczny, Okropnisty, Okropisty] l. *straszny, straszliwy, przeważający, przejmujący grozą; wstrętny, ohydny, ponury*: Okropna zbrodnia. Z okropnych lchów gęsto ómy wychodzą. Tw. O. widok. Na tak okropne patrząc widowisko... Kras. Okropna scena, śmierć. Nasz naród seen okropnych, gwałtownych nie lubi. Mick. O. pożar = *groźny*. Sen O. trapił mię całą noc. Węg. Okropne położenie (= *rozpaczliwe, oplakane*). Ciężkie trzy lata przeżyła Rzeczpospolita w bratobójczej okropnej wojnie. Bart. Odkrył dzień skutki klęski okropnej. Kras. Okropna cichość panuje. Karp. To okropna (dom. rzecz;

okropność). 2. p. **Ogromny**: O. trzask (= *przeradliwy*). [Na weselu byli okropni monarchowie] (= *potężni*). Przeszliśmy puszcze okropną. B. Sz. <O + KROP>

† **Okrostawiał, i, lm. i lek. rz. od Okrostawiał, i, ił, nied. Okrostawienie.**

† **Okrostawiał ten, co okrostawiał**: Boki a. ręce okrostawiałe. Op.

† **Okrostawieć, eje, ał lek. pokryć ś. krostami.** <O + Krostawieć>

† **Okrostawienie, a, lm. a czynność cz. Okrostawieć, p. Okrostawiałość.**

Okrota, y, lm. y bot. (anandria) ros. <?>

† **Okroty p. Ukrótny**: Tłustą oliwą nakropi mu (pokojowi) skroni okrotła cichość, a do niej ś. skroni bezpieczna wiara, hojność i dostatek. Klon. <O + KRÓT>

† **Okrotnik, a, lm. cy p. Okróciiciel**: O. dzikich zwierząt. Mącz.

† **Okrotny p. Ukrótny. L.**

[Okrowek, wka, lm. wki] *rodzaj szaflika.* <?>

[Okrowić się, i ś., ił ś.] *zamienić ś. w krowę*: Cieleć okrowiło się (w grze w gaskę). <O + *Krowić ś., od Krowa>

[Okrowienie się, a ś., blm.] *czynność cz. Okrowić ś.*

Okróciiciel, a, lm. e, † Okrociiciel, † Okrótnik, † Okrotnik ten, co ukrócił a. ukraca, ukróciiciel, poskramiacz, pogromca: Pogan zawsze i dziecy wszelkiej byliśmy okróciicielami. Krasin. <Od Okrócić>

† **Okrócić, i, ił p. 2. Ukrócić**: Samson to dziwny mocarz, że paszczeki rozdzierał u lwa okrutnego, a potem go niewiasta marna okróciła. Rej. Okróć myśl nieunoszoną. Koehan. A ty, poiecieho moja, już mi ś. nie wrócisz na wieki, ani mojej tesknice okrócisz. Koehan. <O + Krócić>

Okrój, oju, lm. oje bud. p. Krój. <O + Krój>

[Okrólować, uje, ował] *zrobić królem*: Bodaćcie okrólowało! (= *przekleństwo kobiet pobożnych*). <O + Królować>

[Okrólowanie, a, blm.] *czynność cz. Okrólować.*

[Okróm] p. **Okrom.** <O + Krom>

† **Okrótnik, a, lm. cy p. Okróciiciel.**

Okrucza, a, lm. y, Okrucza, Okruczyna, [Okruczyna], † Okruczyna, [Krucz, Krecz], † Krocha *część ułcruszona, kruszyna, odłamek, włamek, odrobina*: Okruczy ze stołu. W lm. Okruczy = *okruczy ciastek, sprzedawane w cukierniach*. Wytrząśnij okruczy z kieszeni (= *pagrochy, prochy*). Niech z bosiśka okruczy ziarna i mierzwę zaraz zabierają. Haur. Przen.: Wisiało na skale stare zameczysko, a. raczej O. rozwalonego zamku. Oss. (= *szczątek, resztkę*). Okruczy surowiny przy odlewach. Łab. Okruczy rudy = *przesiewki, ruda rafowana*. Łab. Okruczy soli = *rumówka*. Łab. Zdr. **Okruszek.** <OKRUCH/KRCH>

Okrucza, y, lm. y p. Okrucz: Taka głodna byłam, tak pożądał mój głód chociażby maleńkiej okruczy, że mi aż z oczu ognisty wyglądał. Słow.

Okruczowiec, wca, lm. wce, Brekója, Brekója, Druzgot min. *skała okruczowa, złożona z kancuśtych odłamków skalnych i lepiszcza.* <Od Okruczowy>

Okruczowy przym. od **Okrucz**: Skały okruczowe (= *z okruczów mineralów i skał złożone*).

† **Okrucieński** przym. od **Okrucieństwo**: Rozjadawieni kaci wszystkie nań okrucieńskie narzędzia obrócił. Pileh. <Od Okrutny>

Okrucieństwo, a l. blm., Okrutność *przymiot tego, co jest okrutne, tyranja*: O. jego nie zna gra-

nie. *Zażywać*, używać nad kim okrucieństwa. Troc. O. jest skłonność umysłu do surowości. Pileh. O. karzącego jest jakaś nieużyta zaciętość serca w wyznaczaniu kary. Pileh. 2. Im. a *czyn okrutny*: Tego sobie nie miała za O., że ludzie żywe na poły przecinać kazała. Warg. Dopuszczała ś. okrucieństw. Z niedźwiedziem ś. ten sforuje, kto O. miłuje. Fac. <Od Okrutny>

[Okrusina, y, lm. y] p. Okruch. <O + KRUCH>
Okrusza, y, lm. y szk. = Kręzel. <O + KRUCH>

Kruszać, a, ał i O. ś. p. Okruszyć. <O + *Kruszać, KRUCH>

Okruszanie, a, blm., czynność cz. Okruszać.

Okruszanie się, a ś., blm., czynność cz. Okruszać ś.

Okruszek, szka, lm. szki p. Okruch: Najadszy ś., zbrali okruszków dwanaście koszów. B. B. Okruszki soli. Syr. Okruszki, które padają u złotnika od ryca. Mącz.

Okruszenie, a, blm., czynność cz. Okruszyć.

Okruszenie się, a ś., blm., czynność cz. Okruszyć ś.

Okruszyć, y, ył, nied. Okruszać *obkuszczyc*, *obkusić co po wierzchu okruszynami*; *zmniejszyć przez to objętość czego*: O. chleb powalany. O. kłos. Przen.: Mówią niektórzy, że władza hetmana okruszona będzie. Krasz. (= *obcięta, okrojona, uszczuplona, ograniczona, zmniejszona, zredukowana*). O. ś. *podpadać, oblecieć z wierzchu okruszynami*: Kiedy ś. kwiat okruszy, niech jak z rodzajnego drzewa pełny owoc wypłynie z głębi twojej duszy. Miek. <O + Kruszyć>

Okruszyna, y, lm. y l. p. Okruch: O. chleba. Troc. Zbiera okruszyny po obrusie. Piasek nie jest czym innym, tylko okruszynami kamieni. Kluk. Porzuć tych szkolnych filozofów, którzy z rzeczy najwspanialszych jakieś okruszyny robią i, ucząc takiego drobiazgu, rozum upodlają. Pileh. Przen.: Serce moje żyje okruszynami uczu. Słow. (= *szczałkami*). 2. *trocha, troszka, zdziebło, cokolwiek*: Daj mi okruszynę cukru. Troc. [O okruszynę] (= *o mało co*). <O + Kruszyzna>

[Okrużenie] przys. od Okrutezny, okrutnie: O. głupi.

[Okrużeczny] p. Okrutny. <Z Okrutny>

[Okrużenki] p. Okrutny. <Z Okrutny>

[Okrużenka] przys. od Okrużenki, okrutnie.

Okrużnica, y, lm. e forma ż. od Okrużnik. <Od Okrużnik>

Okrutnie, [Okrutno] l. przys. od Okrutny: Koroną cierniową O. koronowan. Modl. Wac. Kat. zbrodnia wyświecając z miasta, O. siekł miotłami. Górn. O. ś. *sprawuje = okrucieństwa zażywa, srożeje*. Kn. 2. *wielce, bardzo, niezmiernie, ogromnie, nadzwyczaj, strasznie, djabelnie, haniebnie, kaducznie*: Jeni mi ś. jeś O. ehce. Sienk. Słowo to O. jest bardzo w modzie, i tak mówią: ta dama O. grzeczna, a druga O. gruba; jednego O. kocha, a drugiego O. nie lubi; ten jegomość O. łaskawy, a drugi O. surowy; ten O. piękny, tamten O. szpetny. L. Patricius, co się miał gniewać, to się musiał okrutnie śmiać. Górn. Więć ś. O. staruszek smuci, co powie Panu, jak próżno wróci? Len. To rzekł, a starzec, słysząc, ulekł ś. okrutnie. Kochan. Człowiek jest lekki i może niepoń, ale dla mnie O. życzliwy. Sienk. O. prędko płynęli. L. O. pilny interes. Boh. Człowiek O. bogaty. Boh. O. cierpliwy. Troc. O. obligowany. L. [O. dobry pan]. †O. ma pieniędzy. Troc.

Okrutnieć, eje, ał *stawać ś. okrutnym, srożyć*: †O. nad kim = *pastwić ś., znęcać ś., srożyć ś.* Nie-

chajże tedy nie okrutnieją rodzice nad płodem swoim. Glicz. <Od Okrutny>

Okrutnienie, a, blm., czynność cz. Okrutnieć.

Okrutnik, a, lm. cy *człowiek okrutny, tyran, kat*: Aż okrutnicy, kiedy ś. najbardziej nad ludźmi pastwią, nie pokazują tego, że to czynią sprawiedliwie? Górn. Niemasz mierzejszego i sromotniejszego przezwiska nad tyrana, a. po polsku nad okrutnika. Kosz. O Herodzie, okrutniku! Kant. Djonizjusz, on O. syrakuzński. Wer. Miasto Syeony okrutnicy przez 50 lat trzymali. Kosz. Zabili okrutnika Metodeusza. Kosz. Byłby O., któryby wilki między owce puszczał, a onych nie odganiał. Skar. <Od Okrutny>

[Okrutnisto] przys. od Okrutnisty, okrutnie.

[Okrutnisty] p. Okrutny: Porwał za batog O. <Z Okrutny>

[Okrutno] p. Okrutnie.

† Okrutnogniewliwość, i, blm. *skłonność do okrucieństwa i gniewu*: O., temperament ten pochodzi ze krwi czarnej, upalanej, mięszkiej, klijowatej, nie da ś. leda jako do dobrego przywieść, nie da ś. ani ruszyć, ani ubłagać. Petr. <Okrutny + Gniewliwość>

Okrutność, i, lm. i p. Okrucieństwo: Co za statuta im zostawił Mahomet? Plugawe zbytki, niemiłosierna O., uszczypliwość a niecznośną pychę. Orzech. Wiele powiedam o tureckiej okrutności a niecnoście przećwiko krwi krześcijańskiej. Orzech. <Od Okrutny>

Okrutny, [Okrutezny, Okrużeńki, Okrutnisty]

l. *srogi, niemiłosierny, bezlitosny, niebudzi, nieublagany, dziki, barbarzyński, tyrański, rozbawiony, rozjuszony, krwiożerczy*: Nad tygrysa okrutniejszy. L. Zowie ją srogą i okrutną. Lubom. Znalazł ś. między nimi jeden śmiały i O. herszt. Świt. Bo ci ludzie (rzeźnicy) są właśnie serca okrutnego, krwią ś. mażą. Pola do tej doby pustyniami stoją, znaki miecza greckiego i okrutnej ręki. Kochan. O. to pan. Troc. Umysł O. Okrutne kary, męki. Troc. Okrutne panowanie. Troc. Orfeus lirą i pieśnią smutną ubłagał jędzę okrutną (Persefonę). Zbyl. A. On O. szatan był zburzon, zniszczon, a na ziemię potłoczon. Rej. Nie skazuj na śmierć okrutną człowieka dobrego. Kochan. Wyrwij mię z rąk okrutnych nieprzyjaciół moich. Kochan. Lud swój z okrutnej ręki wybawił. Kochan. Nieprzyjaciół mój, jako lew O., szuka mej duszy, aby ją mógł zgładzić. Kochan. A co takich Marji było, które dla Pana Chrystusa okrutnych mąk, srogiej a straszliwej śmierci nie ś. nie bały. Górn. Słusznie to cierpim, bośmy też na brata okrutnemi byli. Skar. Zwierz O. pożarł mi Józefa. Skar. Gniewliwy jako lew i O. jako niedźwiedz. Skar. Są niektórzy panowie tak okrutni, że nie inaczey używają kmieci swych, jeno jako bydło. Baz. Jakby ś. nie z tej matki, ale z wilezyey jakiej porodzili, tak byli i są okrutnemi. Birk. Bestja okrutna, nad którą puszcze babilońskie albo afrykańskie piaski okrutniejszej nie widywały. Birk. Ja to zawsze mówiłam ludziom: być nie może tak O., jak mówią: on stworzenie boże; on człowiek, jego matka mlekiem wykarmiła. Miek. Los O. 2. *ogromny, potężny, niezmierny, szarzysty*: Przywalił okrutne kamienie. Wuj. Most z okrutnych kwadratowych kamieni. Warg. Do okrutnych lasów rozbiegli ś. Warg. Na wierzchu okrutne kamienie położyli. Warg. Musiało być kiedy z ciebie okrutne nie dobrego. L. Co to za okrutną budowlę widać tam na podniesieniu? Sienk. Z temi niewiastami złączył ś.

Salomon okrutną miłością. Leop. Sanna okrutna, a i pogodę zdarzył Bóg mroźną. Sienk. <Z Czes. ukrutny, z zamianą przedrostka u na o, formacja niegdyś sld-owa; Czes. ukrutny do KRZĘT/KRĘT>

[Okruża, y, lm. e] *tanclę, żaboty koronkowe przy rękawach u kobiet.* Por. Okrążele. <O + *Kruża, z Nm. Krause>

Okrwawiać, a, ał l. p. Okrwawiać. 2. chir. p. Obranić.

Okrwawianie, a, blm., czynność cz. Okrwawiać. Okrwawiać, i, il, × Okrwić, nied. Okrwawiać *zbroczyć, umazać krwią, oblać krwią, zakrwawiać, pokrwawiać:* Bała ś. jakiej sromoty nabawić, gdzieby miała w krwi ręce O. P. Koeh. Wyższy stopień szaleństwa wystawisz, gdy go szkaradnym zabójstwem okrwawisz. L. Niechaj ci w oczach Pirrus okrwawiony stanie. Mor. A. Te łyzy moje mogą posłużyć wam na wywołanie z ust okrwawionych serdecznego śmiechu. Słow. Ten człowiek okrwawił całą okolicę. Sienk. <O + Krwawieć>

Okrwawienie, a, blm., czynność cz. Okrwawiać. × Okrwić, i, il p. Okrwawiać. <O + *Krwieć, od Krew>

× Okrwienie, a, blm., czynność cz. Okrwić. Mahr.

[Okrybieda, y, lm. y] p. Okryjbieda. <Zam. Okryjbieda>

Okryciarka, i, lm. i szwaczka robiąca okrycia damskie. <Od Okrycie>

1. Okrycie, a, lm. a l. blm., czynność cz. Okryć. 2. to, co służy do okrycia czego, przykrycie, nakrycie, kilim, dera, deka, pokrowiec, opona, koldra. 3. odzienie wierzchnie: O. letnie, zimowe, jesienne. Okrycia damskie (stosownie do fasonu): burno, burnus, ponsza, beduina, płaszczki, zarzutka, pelerynka, dolman, palto, posp. odzieżawka i t. d. O. męskie = letnie palto, sakpalto, sak. 4. [O.] odzież, odzienie, ubranie: Dajala mu życie i O. 5. leśn.: O. gruntu = warstwa na powierzchni ziemi, powstała z opadających liści i igieł, z których powstaje następnie próchnica = ziemia roślinna: O. szyszkowych lasów jest ezacina, kieina i choina. Pol. Zdr. Okrytko.

2. Okrycie przys. od Okryty: Im huczniej i okryciej przyjdziem do wojewody witebskiego, tym wdzięczniej nas przyjmie. Sienk. (= w większej liczbie przy chorągwi).

Okrycie się, a ś., blm., czynność cz. Okryć ś.

Okryciowy przym. od l. Okrycie: Materiał O.

Okryć, yje, yl, nied. Okrywać l. odziać, zakryć *po wierzchu, naokoło, ze wszystkich stron, nakryć, osłonić, otulić, opatulić, okutać:* O. dobrze chorego. Oto mi czoło ciemna przybica okrywa. Słow. Okryty ranami (= pokryty). Okryty krostami, wrzodami, plamami (= obspany). Siwy włos okrył mu skronie. Mick. Kurzem, posoką okryci. Mick. Drzące usta piana mu okryła. Mick. Chmury niebo okryły (= zasłoniły, powlokły, zawlokły, zaciągnęły, zaległy). Każdy okrył pierś wielkim krzyżem. Jez. Okryj nędrę nagich. L. Okryj konia dywdykiem. Troc. (górkę) okryły grzędę jakby kobiercem fałdzystym. Mick. (Pola) gdzieindziej okryte zbożem, gdzieindziej odziane lasami. Korz. Pole okryte trupami (= zasłane). Zbrojnym nieprzyjacielem pola są okryte. L. Wały morskie okrywały okryty. Warg. Niechaj Pan Bóg skrzydłami wszechmocności swojej okryje i oiszy majestat panowania twego. Goś. (= otoczy). Przen.: zamaskować, upozoro-

wać: Cudzym grzechem swojego O. nie chciał występku. Troc. Te sprawczkę gorliwością okrywał. Troc. 2. + O. kogo, żart. = obić, wypłazować: Wtym jakoś zwadzą ś. z czeladnikiem na radzie i poczną go okrywać. Mask. (= okładać). 3. przen.: O. kogo czym = ściągnąć nań co, nabawić kogo czego; wystawić, narazić kogo na co: O. kogo hańbą, wstydem, śmiesznością. Drugoroczni (uczniowie) umieją opowiadać mnóstwo wesołych historyjek, okrywających śmiesznością zacnego profesora. Dyg. Do zguby go przywiedli, okryli niesławą, zbawili czci i kochania. Sienk. Wzgardzony—okryty chwałą, śmiertelny—Pan nad wiekami. Karp. Okryty przekleństwem ziomków. Mick. 4. ubrać, odziać, przyodzianić, oblać, ogarnąć: Okryć ubogiego. Zgon ten okrył wielu żałobą. + Okryty w infule, w albę. Płaszczem (w płaszcz) okryty. Troc. 5. + O. przen. zasłonić, obronić: Pułki miasto od obleżenia okrywają. Troc. Obóz lasem z jednej strony, a z drugiej bagnem był okryty. Troc. Łaska dworu go okrywa. Troc. 6. + O. kogo czym = obłożyć, obciążyć, ukarać; skazać na co: O. kogo karą, kłutwą, banieją, niełaską. Troc. Surową okryty karą. Troc. 7. + O. ogarnąć, opamować, ovladnąć, zdjąć, przejąć: Okrył go frasunek. Troc. Ciężki smutek zakrwawione okrywa serce. Troc. Okryci będąc strachem. Troc. 8. myśl: Okrywać a. jechać, podawać, (o ptakach) latać, fruwać. O. ś. l. odziać ś., przykryć ś., zakryć ś. *po wierzchu, naokoło, ze wszystkich stron, nakryć ś., osłonić ś., otulić ś., opatulić ś., okutać ś.:* Skryła ś. w szafę i okryła ś., jak najlepiej mogła, materacami i kobiercami. Kłok. O. ś. kołdrą, płaszczem. Brzezi morskie, jak daleko tylko oko sięgło, okryły ś. jednostajną szybą lodu. Pol. Morze okryło ś. lodem. Pol. Niebo okryło ś. chmurami (= zasłoniło ś., zawlokło ś., zaciągnęło ś.). Pole okryło ś. trupami (= zostało okryte, zasłane; trupy zaległy pola). 2. przen.: O. ś. czym = ściągnąć na siebie co, nabawić ś. czego, wystawić ś., narazić ś. na co: O. ś. sławą, hańbą, śmiesznością. Będą służyli i sławą ś. na wyprawach przeciw paskudztwu piekielnemu okryją. Sienk. 3. odziać ś. w co, włożyć na siebie co, ubrać ś., przyodzianić ś., ogarnąć ś.: Mając co jeść i czymbyśmy ś. okryli, na tym dosyć miejmy. Leop. 4. przen. (o chorągwiach = pułkach) uzupełnić ś., zapełnić ś., skompletować ś.: Chorągwie ś. znowu okryły. Kaczk. Chorągwie bardzo słabo ś. okrywały. Kaczk. Chorągiew okryta. <O + Kryć>

[Okrybieda, y, lm. y, Okrybieda] *liche ubranie, okrycie:* Dajno pani lepiej jaką okryjbiedę i nie mieszaj ś. do tego, co do ciebie nie należy. Zap. <Okryj, od Okryć + Bieda>

+ Okryślać, a, ał p. Określić.

+ Okryślanie, a, blm., czynność cz. Okryślać, określanie.

+ Okryślenie, a, blm., czynność cz. Okryślić, określenie.

+ Okryślić, i, il p. Określić: Macie wiedzieć, iż wszystkie pokusy czartowskie... są okryślone od ręki pańskich i limitowane. Birk. Moe szatańska jest okryślona i ograniczona. Ząbk.

+ Okryślnie przys. od Okryślny, określnie.

+ Okryślny p. Określny.

Okrytko, a, lm. a p. l. Okrycie.

Okrytonasienny bot.: Rośliny okrytonasienne a. okrytozależkowe, okrytoziarnowe, okrytoziarne (angiospermae) *gromada roślin kwiatowych, których zalążki okryte są wewnątrz zawiązka.* <Okryty + Nasienny>

Okrytorostkowy bot.: Rośliny okrytorostkowe (endogenae) rodzina roślin jednoliściennych. Sł. wil. <Okryty + Rostkowy>

Okrytoskrzelowy zool. mający skrzela osłonięte fałdem skóry: Ryby, mięczaki okrytoskrzelowe. <Okryty + Skrzelowy>

Okrytozałążkowy bot. p. **Okrytonasienny**. Rost. <Okryty + Żalążkowy>

Okrytoziarnikowy bot.: Grzyby okrytoziarnikowe = grzyby z rzędu jądruków, u których zamknięty otoczek zawiera wewnątrz puszkę. Sł. wil. <Okryty + Ziarnikowy, od * Ziarnik, od Ziarno>

Okrytoziarnowy bot. p. **Okrytonasienny**. <Okryty + Ziarnowy>

Okrytoziarny bot. p. **Okrytonasienny**. Pis. <Okryty + * Ziarny, od Ziarno>

† **Okrytszy** st. w. od **Okryty**: Kiedy okrytsze chciał zastawić stoły... tedy złapał zająca. Toł. (= obfitsze). <Od Okryty, od Okryć>

[**Okryw**, **u**, bhm., **Okrywka**, **Okrywko**] odzież, ubranie, odzienie: Ni miał okrywu nijakiego. <O + * Kryw, KR(Y)/KOR>

Okrywa, **y**, lm. **y** to, co okrywa, pokrywa zewnętrzna, osłona, powłoka: O. poczwarcza. Bot.: a) liście otaczające baldach złożony. Rost. b) listki otaczające koszyczek. Rost. Okrywcy nasienne. Mech.: O. a. osłona kotła, paleniska. O., osłona a. płaszcz cylindra. Myśl.: O. trutki. Zdr. **Okrywka**. <O + KR(Y)/KOR>

Okrywać, **a**, **ał** i **O. ś.** p. **Okryć**. **Okrywajka**, **i**, lm. **i** p. **Okrywka**. <Od Okrywać>

Okrywanie, **a**, bhm., czynność cz. **Okrywać**. **Okrywanie się**, **a** ś., bhm., czynność cz. **Okrywać** ś.

× **Okrywca**, **y**, lm. **y** ten, co okrywa: Prawdy O. Jabł. <Od Okrywać>

Okrywka, **i**, lm. **i** l. lekkie okrycie kobiece, zarzutka, żart. okrywajka: Kto go tu zechce chwycić? czy ta w aksamitnej okrywce dama? Prus. 2. p. **Okrywa**: O. = liście otaczające baldaszek. Rost. O. milerza z drobnych gałązek i darni obsypanej prochami węglowemi. Łab. Okrywki z tarcie spojonych, któremi żołnierze do szturm idący od pocisków zastaniać ś. zwykli. Błaż. 3. [O.] p. **Okryw**. <Od Okrywa>

[**Okrywko**, **a**, lm. **a**] p. **Okryw**. <O + KR(Y)/KOR>

Okryzłować, **uje**, **ował** szk. p. **Okryzłować**. <O + Kryzłować>

Okryzłowanie, **a**, bhm., czynność cz. **Okryzłować**.

[**Okrzapły**] = **Ochrypły**. <Zam. * Ochrzapły, CHRZYP/CHRYP>

Okrzaski, **ów**, bhp. hut.: O. cegły, muffi = porzaskane czyli pokruszone masły z glinki ogniotrwałej po ich przepaleniu ś. i wyjściu z użycia. Łab. <O + * Krzaski, KRZOS>

[**Okrzasować**, **uje**, **ował**] p. **Okrzasać**: Przysed do jedny sosny i okraszował se takie sęki. <O + * Krzasować, KRZOS>

[**Okrzasowanie**, **a**, bhm.] czynność cz. **Okrzasować**.

× **Okrzątnie** przys. od **Okrzątny**.

× **Okrzątność**, **i**, bhm. rz. od **Okrzątny**.

× **Okrzątny**, × **Okrzężny** skrzężny, porządny, schludny, akuratywny, pilny, staranny, dbały: Staruska była jeszcze zupełnie przytomna, czysta, okrzężna w stroju. Korz. Szlify i ostrogi srebrne, but Ó. Rul. <O + * Krzężny, KRZĘT/KRZĘT>

[**Okrzeić**, **i**, **ił** i **O. ś.**] p. **Ochrzeić**: Litwę okrzeiwszy, wzbraniają im krześcijańskich sług twoich mieczem ścinać. Sienk. Ktoby ciekił ś. do miłosierdzia Jego, a okrzeił ś. w imię Jego... Rej. <Zam. Ochrzeić>

[**Okrzezenie**, **a**, bhm.] czynność cz. **Okrzeić**, **ochrzezenie**.

[**Okrzezenie się**, **a** ś., bhm.] czynność cz. **Okrzeić** ś., **ochrzezenie** ś.

Okrzemka, **i**, lm. **i** bot. = a) a. **Szurzec** (diatoma) roś. z gromady wodorostów, z rzędu **Okrzemek**. b) (i min.) a. **Djatom** (diatomaceae) nazwa ogólna roślin, stanowiących rząd wodorostów; nazwa ogólna wodorostów komórkowych, których mikroskopowe komórki mają pancierz krzemionkowy. <O + * Krzemka, od Krzem>

Okrzemkowy przym. od **Okrzemka**, **djatomowy**. **Okrzep**, **u**, lm. **y**, **Zuwin** bot. (timonius) roś. z rodziny marzanowatych. <?>

× **Okrzezenie**, **a**, bhm., czynność cz. **Okrzezyć**, **okrzezenie**.

× **Okrzezczyć**, **y**, **ył** p. **Okrześcić**. <O + Krzezczyć>

Okrześcić, **i**, **ił**, × **Okrzezczyć** uczynić krzeplim, wzmocnić, orzeźwić. <O + Krześcić>

Okrzeplność, **i**, bhm. rz. od **Okrzepl**.

Okrzepl ten, co okrzepl, stęzaby: Serce ocieżało, jakom skoro zobaczył twe okrzeple ciało. Groch. Na okrzeple lata jego wzgląd mieli. Błaż. Przez ocieżale lata i przez okrzeple zdrowie nadążyć za niemi nie mógł. Błaż. <Od Okrzepnąć>

Okrzepnąć, **pnie**, **pnął** a. **pl** a. × **O. ś.** stać ś. krzeplim, wzmocnić ś.; skrzepnąć po wierzech, dokoła, zsiść ś., zastępnąć, ostygnąć, zakrzepnąć, ściąć ś., stęzec, stwardnieć, zesztynowieć: Polewaj grzanki masłem roztopionym, że okrzepną. Ostror. Nim kucharze wydadzą jedno, drugie ziąbia, usiędę, to okrzeplę, to ze krwią na poły. Pot. Już okrzepl. Troc (o trupie). I żywe siły w strachu ś. okrzeplę. Wad. <O + Krzepnąć>

Okrzeplenie, **a**, bhm. p. **Okrzeplnięcie**.

Okrzeplnięcie, **a**, bhm., **Okrzeplenie** czynność cz.

Okrzepnąć: Roślina w pierwszych chwilach zawsze przeboleć musiała, trzeba było lat dla jej okrzeplenia. Rol.

Okrzesać, **sze**, **sał**, × **Okrzosać**, nied. **Okrzesywać**, † **Okrzesować**, † **Okrzosywać** l. ociosać, ostrugać, poobcinać dokoła, obrębać: Okrzesać drzewo, gałąź (z drzewa). Okrzesać kamień. Sosny okrzesywać nie trzeba. Haur. Proste i wysokie okrzesują drzewa. Pileh. Okrzesywać winnicy nie zwykli. Jęli ciupagami okrzesywać konary i wierzechowce smreków leżących. Tet. 2. prz. kogo = wyppolerować, ucynwilizować, oglądzić, wyćwiczyć, ociosać, oświecić, wykształcić: Prostack ei to jakiś nieokrzesany. L. 3. [O., nied. **Okrzasować**] obłamać. 4. [O.] okrzęzić, obwieść: O. wrzedzionkę cebulą. O. ś. wyppolerować ś., oglądzić ś.; nabrać oglady, poloru; otrzeć ś., przetrzeć ś. między ludźmi, ucynwilizować ś., wyrobic ś., wykształcić ś., oświecić ś.: W mieście ś. okrzesał. L. <O + Krzesać>

Okrzesanie, **a**, bhm. l. czynność cz. **Okrzesać**. 2. **polor**, **ogłada** towarzyska.

Okrzesanie się, **a** ś., bhm., czynność cz. **Okrzesać** ś.

Okrzesek, **ska**, lm. **ski** cząstka odpadła przy okrzesywaniu. <O + * Krzesek, KRZOS>

[**Okrzesić**, **i**, **ił**, **Skrzesić**] orzeźwić: Dorobitek sie godnie, aleście me to wódko okrzesili. <O + Krzesić>

† **Okrzesać, uje, ował** i † **O. ś. p. Okrzesać**: U drzewa potrzeba niepotrzebne gałęzie O.

† **Okrzesowanie, a, blm., czynność cz. Okrzesać**.

† **Okrzesowanie się, a ś., blm., czynność cz. Okrzesać ś., okrzesywanie ś.**

Okrzesywać, uje, ywał i **O. ś. p. Okrzesać.**

Okrzesywanie, a, blm., czynność cz. Okrzesywać.

Okrzesywanie się, a ś., blm., czynność cz. Okrzesywać ś.

[**Okrzeszenie, a, blm.**] czynność cz. **Okrzesać.**

Okrzewiać się, a ś., ał ś. p. Okrzewić ś.

Okrzewianie się, a ś., blm., czynność cz. Okrzewiać ś.

Okrzewić się, i ś., ił ś., nied. Okrzewiać ś. okryć ś. krzewiem a. jakby krzewiem: Gałęzie okrzewiają ś. żalobnym igliwem. <O + Krzewić ś.>

Okrzewienie się, a ś., blm., czynność cz. Okrzewić ś.

[**Okrzewić, i, ił**] p. **Orzeźwić.**

† **Okrzewieć, eje, ał otrzeźwieć, oprzytomieć, przyjść do siebie**: A gdyż tego pojadł, nawróciła ś. dusza jego weń i okrzewiał. B. Sz. <Zam. Otrzeźwieć>

[**Okrzewienie, a, blm.**] czynność cz. [**Okrzewić**].

† **Okrzewienie, a, blm., czynność cz. Okrzewieć, otrzeźwienie.**

× **Okrzętnie przys. od Okrzętny.**

× **Okrzętność, i, blm. rz. od Okrzętny**: Siewy, gdy będą za okrzętnością gospodarską sucho odprawione, dobrze gdy potym deszczyk spadnie. Haur. W ekonomice trzeba zażyć rozgarnienia i okrzętności. Haur.

× **Okrzętny p. Okrzatny**: Koło siebie O. Pot. Okrzętna gospodyni. Haur. Wydoiwszy okrzętna gospodyni krowy, śle je po trybut nowy. Pot. Okrzętna gospodyni dom rozrządza, do kądziele napędza. Pot. <O + KRZĘT/KRĘT>

Okrzoz, a, lm. y l. a. Krzesanina gałęzie okrzosane. 2. × O. posp. młodzieniec, któremu ś. włos na twarzy zaczyna wysypywać, szpic, szpicak. 3. mul. młotek do okrzosowania cegieł. <O + KRZOS>

× **Okrzosać, sze, sał i × O. ś. p. Okrzesać**: Okrzosany, oklektany, szczwany. Kn.

× **Okrzosanie, a, blm., czynność cz. Okrzosać.**

× **Okrzosanie się, a ś., blm., czynność cz. Okrzosać ś.**

Okrzosek, ska, lm. ski wyrób powstały przez okrzesywanie: Najpiękniejsze okazy okrzosków, siekierok i młotków tu właśnie odkrywają archeolodzy. Rol. <O + Krzosek>

† **Okrzosywać, uje, ywał** i † **O. ś. p. Okrzesać**: Suche gałęzie mieczem okrzosuje. P. Koch.

† **Okrzosywanie, a, blm., czynność cz. Okrzosywać.**

† **Okrzosywanie się, a ś., blm., czynność cz. Okrzosywać ś.**

Okrzyczany-I. im. od Okrzyczeć. 2. osławiony, rozślawiony, słynny, znany powszechnie, zawołany, głośny: Okrzyczana piękność. Jam to, mój koehany, ten młodzian nieszczyśliwy, ten syn O. Tremb. Raczej był okrzyczanym, aniżeli pochwalonym. Pilch.

Okrzyczeć, y, ał p. Okrzycznąć. <O + Krzyczeć>

Okrzyczenie, a, blm., czynność cz. Okrzyczeć.

Okrzyk, u, lm. i l. zgodne krzyknięcie wielu osób, rozlegające ś. dokoła: Na wilka O., a niedźwiedź

pszczoły drze. Prz. Na wilka O., a wrona świnie skubie. Prz. (= *ślusarz zawinił, a kowala powiesił*). Okrzykiem jelenia do sieci napędzać. Troc. O. uczynili. Troc. Wydać O. Wchodzący król powitanym został radosnym publiczności okrzykiem. Ust. Okrzyk zgrozy, radości. O. oburzenia i zgrozy. Krasz. Okrzykom i wiwatom nie było końca. Sienk. Spólny O. uczynić. L. Wzbił ś. radosny okrzyk pod niebiosami. Kras. Z radości O. uczynili. Petr. Wyrwał ś. z piersi O. boleści, zgrozy. O. uczyniwszy, błogosławili głosem ojczyznym Pana Wszchemocnego. Wuj. Nie dla próżnych okrzyków działa wielka dusza. Kras. Poddaństwo wesolemi okrzykami głosiło powrót dziedzica. Kras. Wracam na puste łoża, na zimne łoża, a serce moje rozdarł O. rybaków, którzy witali wtenczas, gdy ja żegnałam. Słow. Okrzyków nad cadość kraju nie przekładał. Kras. Biją pod niebo grzmotne okrzyki. Zał. Brzmią zewsząd okrzyki: ach! to może ostatni! patrzcie, patrzcie młodzi! Mick. 2. † O. krzyk = *rozgłos, głos powszechny, sława, fama*: Bez okrzyku wielkie rzeczy i cicho sprawuje. Troc. 3. † O. odgłos: Miedzy wojennym trąb okrzykiem. Troc. <O + Krzyk>

† **Okrzykać, a, ał i † O. ś. p. Okrzyknać**: Nie trzeba go było O. temi słowy: pókiż będziesz spał, leniwiże! Birk. Psy okrzyka *hortatur*. Żebr. <O + Krzykać>

† **Okrzykanie, a, blm., czynność cz. Okrzykać, okrzykiwanie.**

† **Okrzykanie się, a ś., blm., czynność cz. Okrzykać ś., okrzykiwanie ś.**

Okrzykiwać, uje, iwał i **O. ś. p. Okrzyknać.**

Okrzykiwanie, a, blm., czynność cz. Okrzykiwać.

Okrzykiwanie się, a ś., blm., czynność cz. Okrzykiwać ś.

Okrzyklin, u, lm. y, Ślazokrzew, Ślazilep bot. (malvaviscus) roś. z rodziny ślazowatych. <?>

† **Okrzykliwy wydający krzyk, krzykliwy, hałaśliwy, wrzaskliwy, głośny**: Okrzykliwe cymbały zabrzmiały. Żebr. <Od Okrzyk>

Okrzyknać, nie, nał, Okrzyczeć, nied. Okrzykiwać, † Okrzykać i. × O. kogo = ofuknąć z krzykiem; zakrzyczeć, krzyknać, huknąć, zawołać na kogo, odezwać ś., zwrócić ś. doń głośno: Potajemnie porwawszy, ucieka, a gdy okrzykną, choć nie uderzą, porzuca, co był porwał. L. Aby was nagle nie okrzyczano: Już nie masz czasu! Wor. Pan Jezus okrzyknął Saula: Saule, Saule! przez mię prześladujesz? Damb. 2. × O. co = *krzyknać, wygłosić krzyząc*: Wiwat bez przestanku, który, dniem okrzykniony, brzmiał aż do poranku. Mick. Okrzykną zaraz, żeś chciwy łupieży, wdart ś. na państwo, któreś nie należy. Mick. 3. *obwołać przez okrzyk, aklamować, z krzykiem ogłosić; obwołać*: O. kogo królem. Poezi Stanisławowscy okrzyknęli ks. Łuskię za ciemnego fanatyka. Bart. **O. ś. zakrzyczeć, wydać okrzyk, krzyknać, huknąć, zawołać, odezwać ś. krzykliwie**: Chorągwie, okrzyknawszy ś., przeszły w ewał, aż równina zagrzmiała od tętentu. Sienk. <O + Krzyknać>

Okrzyknięcie, a, blm. p. Okrzyknięcie.

Okrzyknięcie, a, blm., Okrzyknięcie czynność cz. Okrzyknać.

† **Okrzyknik, a i. lm. cy ten, co okrzykuje. 2. lm. ki gram. znak pisarski wyrażający okrzyk, w y k r z y k n i k.** <Od Okrzyknać>

Okrzyń, u, lm. y, Bucień, Lazurek, × Cyrenajskie ziele bot. (laserpitium) roś. z rodziny bal-

daszkowych. Gatunek: O. kosmąty (l. pruthenicum). <?>

× **Okrzypnąć, pnie, pnął** a. pl = **Ochrypnąć**. Troe.
× **Okrzygnięcie, a**, blm., czynność cz. **Okrzypnąć, ochrypniecie**.

† **Okryszyszna, y**, lm. y p. **Okrych**: Jako łączące ze stołu pańskiego szezanie, okryszyszny pokarmu jakiego czekam. Susz. <O + *Kryszyszna, KRUCH/KRSZ>

[**Okrzywać, a, ał**] *omacać kwrę*. <?>

[**Okrzywanie, a**, blm.] czynność cz. **Okrzywać**.

† **Okrzywdzenie, a**, blm., czynność cz. **Okrzywdzić**.

† **Okrzywdzić, i, il** kogo = *wyrzucić mu krzywdę, skrzywdzić, utrzywdzić*: Pogardzone i okrzywdzone małżeństwo. Warg. <O + Krzywdzić>

× **Okrzywać, a, ał** p. **Okrzywić**.

× **Okrzywanie, a**, blm., czynność cz. **Okrzywać**.

× **Okrzywić, i, il**, nied. × **Okrzywiąć** *wykrzywić*: Gorycz okrzywi mi serce i wargi. Uj. <O + Krzywić>

× **Okrzywienie, a**, blm., czynność cz. **Okrzywić**.

Oks- chem. p. **Oksy-**.

Oksalurja, i, blm. lek. (oxaluria) *wydzielanie z moczem szczawianu wapna w ilościach znaczniejszych*. <Now. z Gr. oxalis = szczaw + ouréō = wydzielam mocz>

Oksamid, u, blm. chem. (acidum oxalicum) *amid kwasu szczawowego* NH₂.CO.CO.NH₂. <Oks- + Amid>

Okseft, u, lm. y l. *wielka beczelka*. 2. *dawniejsza miara do cieczy, w różnych miejscach i czasach dosyć różnej wielkości*. 3. *miara nowopolska, obejmująca 60 garncey*. <Nm. Oxhoft>

Okseftka, i, lm. i p. **Okseftówka**. <Od Okseft>

Okseftowy przym. od **Okseft**.

Okseftówka, i, lm. i, **Okseftka** leśn. *kłepka dębowa, służąca do robienia okseftu*. <Od Okseftowy>

[**Oksekr, u**, blm.]: *Plast oksekru = emplastrum oxycroceum*. <Przekręcone z Łć. oxycroceum>

Oksfordzki l. geol.: Il O. = *jeden z ilów średnio-jurajskich*. Gliny oksfordzkie = *pokłady wapienia i gliny średnio-jurajskie, spoczywające na ilowcu głównym*. Łab. 2. wiośl.: *Pokładanie oksfordzkie a. pokładanie górą = pokładanie wiosła z unoszeniem pióra nad wodę*. <Od nazwy miasta angielskiego Oxford>

Okshydyl, u, blm. chem. p. **Hidroksyl**. <Now. z Oks- + Gr. hýdōr = woda>

Oksy-, Oks- chem. l. *tleno-*: **Oksychlerek**, **oksy-siarek** = *tlenochlorek, tlenosiarek*. 2. niek. zam. *hidroksy-*: **Oksykwasy** = *alkoholokwasy*. **Oksybenzol**, C₆H₅OH = *fenol*. <Z Gr. oxýs = ostry; kwaśny>

Oksydacja, i, blm. p. **Oksydowanie**.

Oksydować, uje, ował chem. l. *utleniać*. 2. *zaczernić powierzchnię srebra przez pokrycie jej cienką warstewką siarku srebra*: *Łaska misterna z główką z oksydowanego srebra*. Krasz. <Fr. oxyder>

Oksydowanie, a, blm., **Oksydacja** czynność cz. **Oksydować**.

† **Oksygenacja, i**, blm. fizj.: O. krwi = *utlenienie krwi w płucach przez oddychanie*. <Now. Łć. oxygenatio>

Oksyhemoglobina, y, blm. chem. *związek hemoglobiny z tlenem*. <Oksy- + Hemoglobina>

Oksykonina, y, blm. apt. p. **Konhidryna**. <Oksy- + 2 Konina>

Oksykwas, u, lm. y chem. p. **Alkoholokwas**. <Oksy- + Kwas>

Oksylina, y, blm. chem. *produkt utleniania oleju linianego z odpadkami bawełny, mający zastąpić kauczuk*. <Now. z Oksy- + Gr. linon = len>

Oksym, u, lm. y chem. *związek, pochodzący od hydroksyljaku, H₂N.OH, przez zastąpienie 2 atomów wodoru połączonych z azotem jakąkolwiek grupą organiczną*: **Aldoksymy**, **acetoksymy**. <Now. z Gr. oxýs = ostry; kwaśny>

! **Oksymel, u**, blm. = **Kwasomiód**: *Prosty syrop zowią O., to jest kwaśny miód; bywa ze dwu części octu, a z jednej miodu przasnego*. Trzye. <Gr. oxýmeli>

Oksymetr, a, lm. y p. **Kwasomierz**. <Now. z Oksy- + Gr. métron = mierz>

Oksymoron *nied. figura retoryczna, zasadzająca ś. na łączeniu pojęć przeciwnych, np.: rozum szalony, żart srogi, słodkie niebezpieczeństwo*. <Z Gr. oxýs = ostry, dowcipny + mōros = głupi, naiwny>

Oksyneuryna, y, blm. chem. p. **Betaina**. <Oksy- + Neuryna>

Oksza, y, lm. e l. † O. i [O.] *siekiera, topór*: O. ciesielska. Pot. Bez oksze pługą nie zrobią. Pot. Na kółki O. dobra. Pot. Otóż ś. tu Orzechowski swoją okszą, ociął, ten quincunx budując. Rozm. 2. a. **Kosztur** zool. (malleus) *małża bezgłowa jednomuskułowa*. <Nm. Axt>

Okszyo, a, lm. *owie szlachcic herbu Oksza*: *Okszyce siekierkę za herb noszą*. Biel. M. Stanisław Orzechowski, O. <Od Oksza>

[**Oksćióć, i, il**] p. **Oksćieć**: *Jabłka, gruszki oksćiecy*. <O + Kśećić, KWIT>

[**Oksćieć, eje, ał, Oksćieć**] *okwitnąć*. <O + Kśećieć, KWIT>

[**Oksćienie, a**, blm.] czynność cz. **Oksćieć a. Oksćieć**, *okwitnienie*.

[**Oktaba, y**, lm. y] p. **Oktawa**: *Przez całą oktawę nie można piec chleba*. *Podczas oktawy = w tygodniu następującym po Bożym Ciele*. <Z Oktawa>

Oktaedr, u, lm. y mat. p. **Ośmiościan**. <Fr. octaèdre, z Gr. oktáedros>

Oktaedryczny mat. przym. od **Oktaedr**, p. **Ośmiościanowy**: *Kryształki oktaedryczne*. <Od Oktaedr>

Oktagon, u, lm. y woj. *rodzaj szyku bojowego*: *Figura 8 przedstawia O., szyk, zdaniem Lipowskiego, bardzo silny, mający z każdej strony obronę*. Górs. <Now. z Gr. októ = osiem + góny = kolano, dzwono, człon>

Oktan, u, blm. chem. *węglowodór* C₈H₁₈. <Now. z Gr. októ = osiem>

Oktant, u, lm. y l. *ósma część okręgu koła*. 2. *astr. dawny przypadek astronomiczny odpowiadający sekstansowi*. <Łć. octans, 2 pp. octantis>

Oktapia, i, lm. e *biblija poliglota, ułożona w osiem tołm.* <Z Gr. oktáplous = osmiokrotny>

Oktawa, y, lm. y, [**Oktaba, Ochtaba**] l. *ósmy dzień po jakiej uroczystości, po dniu pamiętnym*: *Od dnia ósmego albo oktawy narodzenia Jezusowego rok poczynamy*. Skar. *W oktawę śmierci*. 2. *nabożeństwo ośmioldniowe*: O. Bożego Ciała. [Na oktawy] = *w dni składające oktawę Bożego Ciała*. 3. a. × **Oktaworem** *rodzaj strofki ośmiowerszowej, ośmiowersz, składający ś. z wierszy jedenastogłoskowych*: *Sam ś. rym do mnie miłośnie nagina, O. pieści, kocha mię sekstyna*. Słow. 4. fiz.: *Oktawa danego tonu = ton od niego dwa razy wyższy, to jest polegający na dwa razy większej liczbie drgań, czyli na dwa razy większej ich częstotliwości*. 5. muz. *cała objętość ósmu tonów sąsiednich*;

ósmny ton następujący po siedmiu poprzednich; ósmny stopień gamy: Muzyk, gdy głosu dociągnąć nie może, oktawą weźmie. Troc. O. jest głos ósmny. Troc. O. dwukreślna p. **Dwukreślny**. 6. org. = a) głos zasadniczy organu o połowę mniejszy od pryncypalu. b) jeden z głosów manubrych organu. 7. woj. rodzaj dawnej armaty: Pod Żbarażem książę Jeremi miał jeno kilkanaście oktaw i granatników. Sienk. Musiano podkładać deski pod granatniki, moździerze i nawet pod oktawy. Sienk. Prowadzili dwie oktawy srodze donośne i szcście zdobytych organków. Sienk. <Łé. octava (dies a. vox) = ósma >

Oktabas, u, blm. org. jeden z głosów pedałowych organów. <Oktawa + Bas >

Oktauka, i, lm. i l. dawna nazwa małych skrzypce: Są także oddawna znane u nas skrzypceczki, zwane oktauką. Goł. 2. [O.] pozytywka. <Zdr. od Oktawa >

× **Oktaworym**, u, lm. y p. **Oktawa**: Opisuje autor lichemi wierszami (oktaworymami) kampanje Sobieskiego. Dar. <Oktawa + Rym >

Oktawowy przym. od **Oktawa**: Chopin pasażę oktawowe zaczynał pianissimo. Żel. Flecik O. p. Flecik. <Od Oktawa >

Oktern, u, lm. y: O. papieru = arkusz złożony w ósmioro, w ósemkę; ósma część arkusza. Dudz. <? Now. z Łé. octo = osiem + ternus = trójny, może według analogji sekstern >

Oktet, u, lm. y utwór muzyczny napisany na 8 różnych głosów lub na 8 instrumentów. <Z Łé. octo, na wzór: Kwartet, Kwintet >

× **Oktober**, bra, lm. bry październik. <Łé. october (mensis) = ósmny (miesiąc) >

× **Oktoobrowy** przym. od **Oktober**, październikowy. Mat. <Od Oktober >

Oktoich, u, lm. y księga cerkiewna, zawierająca pieśni na 8 głosów. L. Józef Dobrowski rozumie, iż psalterz i O. jest jednym dziełem. Wiszn. <Z Gr. októēchos >

× **Oktroić**, i, il p. **Oktrojować**: Na oktrojonych koncesyjkach najazdu budują przyszłość narodu. Bał. <Fr. octroyer = udzielić, nadać >

× **Oktrojenie**, a, blm., czynność cz. **Oktroić**, oktrojowanie.

Oktrojować, uje, ował, × **Oktroić** przysnać, nadać, udzielić: O. prawo, przywilej, konstytucję. Małe ustępstwa, dziesiąta część autonomji, którą oktrojowano z musu po wypadkach lutowych, wystarczyłyby na zajęcie umysłów. Spas. Napoleon oktrojował konstytucję własnego pomysłu. Dęb. L. Wyobraźcielem tego oktrojowanego przywiązania u nas, tego partykularyzmu patryjotycznego w poezji był Gosławski. Rol. <Fr. octroyer >

Oktrojowanie, a, blm., czynność cz. **Oktrojować**. [Oktusza, y, lm. e] = Łoktusza. <p. Łoktusza >

Oktyl, u, lm. e chem. rodnik organiczny C₈H₁₇, pochodzący od oktamu. <Now. z Gr. októ = osiem >

Oktylen, u, lm. y chem. węglowodór C₈H₁₆, z wiełu ciał tego składu najlepiej znany kaprylen.

Oktyljon, u, lm. y dawniej milion, obecnie tysiąc septyljonów. <Now. z Łé. octo = osiem >

Okucie, a, **Okowanie** l. blm., czynność cz. **Okuć**: Dowódcy kompanji i plutonów doglądać mają okucia. Chrzan. Przen.: By ś. wyrwać z tego snu okucia... Was. 2. lm. a, × **Oków** szcęgól a. szcęgól z metalu, które ni coś okuto: O., okucia u drzwi, u okien, u skrzyni. O. drzwi i bramy składa ś. z zamku, wrzeciądza, skoblów, kruków, probojów, zasuwek, zawias, klamki, zapadki z kluczką i gwoździ głowaczów. Podez. Nie-

złomne tej kraty okucia. Mick. O. na ręce, na nogi = okowy, kajdany. Przen.: Dopóki wielka Lena nie uwolni ś. ze swego okucia zimowego... wiosny niema jeszcze. Szym. (= panczerza zimowego = powłoki lodowej). Przen.: Gdys młody, uciskają zwyczajów okucia. Mick.

Okuć, uje, uł, **Okować**, nied. **Okuwać**, **Okowywać** kując, obłożyć okuciem; obić metalem: O. konia = przybić mu podkowy, podkuć. O. laskę (= dać skówkę na niej). O. kogo w kajdany (= zakuć). Przen.: Chwila, w której będzie miał sposobność oświadczyć ś. i zaręczynowym pierścieniem O. paluszek Julji. Bał. Serce nie jest sługa, nie zna, co to pany, i nie da ś. przemocą okuwać w kajdany. Mick. Wyspa okuta lodami. Kras. Tak mi jest jak gwiazdźcie okutej w kajdany. Mick. <O + Kuć >

Okudłany rozkudłany, rozczochrany, rozstargany, potargany, nieuczestany: Gdy mąż w domu, okudłana chodzi, jak który gach przyjedzie, ażei ś. wystroi. Opal. <O + Kudłany, od Kudłać >

Okukać, a, ał kogo, co = kukać, wpłynąć dobroczynnie na co: Okukada kukulka chorobę, więc ś. poprawił. Sienk. [Jeżeli człowiek, którego kukulka pierwszy raz okuka (= który usłyszysz na wiosnę po raz pierwszy kukulkę) jest głodny, to będzie cały rok głodny. Kukulka juz nie okukała, ze pódem za wdoćca]. <O + Kukać >

Okukanie, a, blm., czynność cz. **Okukać**.

Okulały p. **Okulawiąły**. <Od Okulać >

Okular, u, lm. y fiz. p. **Oczna**. <p. Okulary >

† **Okularja**, i, lm. e futerał na okulary. Mącz. <Sr. Łé. ocularia >

Okularnik, a l. lm. ey ten, co robi okulary, optyk. 2. lm. ki zool. (nają) gatunek węży jadownego. <Od Okular >

Okularska, ów, blp. p. **Okulary**: Jeszcze mi ktoś O. ukradł. Jun. <Od Okulary >

Okulary, ów, blp. l. a. † **Okulały**, × **Ocznice**, [Naocznice] lek. para szkieł odpowiednio rzniętych, w stosownej oprawie, noszona na nosie przed oczyma, dla poprawy wzroku a. ochrony oczu: O. korszyczkowane = O. z siatką metalową tworzącą rodzaj koszyeczka dokoła szkieł. O. mikowe. O. ocieniające = ciemne, niebieskie. O. pryzmatyczne. O. szczelinowe = O. z wązkim otworkiem, szczeliną. O. walcowe = O. o szkiełach będących odcinkami walca, dla oczu dotkniętych niezbornością. O. wklęsłe, † żłobczaste = O. dla osób krótkowzrocznych. O. wypukłe, † sklepiaste = O. dla dalekowzrocznych. Krótki wzrok mającym służyć O. żłobczaste, starym zaś O. sklepiaste. Krup. Już kantor, wzięwszy pieśni foljały i O. na nos, miał zaśpiewać. Kras. Włożył O. na nos. Zabł. Najłatwiej, wzięwszy na nos krzywe O., ostrym wzrokiem po księżkach wysłedzić przywary. Dm. Założył, wdziać, wsadzić O. na nos. Czytać, widzieć, nie widzieć nie przez O. Sędzia zwolna O. składał i wpatrując ś. moeno w księdzka, nie nie gadał. Mick. Przen. żart.: Zrobić komu O. = podbić mu oczy. Wsadzić komu O. na nos = zamylidć mu oczy, otumanić, okpić, oszukać go. (W kartach:) Wymalują temu O., gdy mu druzbarta pobija dola. Goł. Gdy położysz druzbarta, i wezmą go dola, to ci malują O. Goł. 2. część uprzęży na łeb koński, zasłaniająca oczy z boku. 3. łyż. ćwiczenia łyżwiarskie, wykonywane w ósemkę, na cztery sposoby. 4. myśl. p. Czapka pod 13. Zgr. **Okularska**. <Z Sr. Łé. ocularium = otwór na oko w przyłbicy skórzanej >

† **Okulat**, a, lm. ci ten, co ma dobry, bystry wzrok, ostrowidz. Troc. <Łé. oculatus >

[Okulatem] *ogólnikowo*. Por. **Okulatnie**. <?>
 [Okulatnie] przys. *chytro-mądrze, z ostrożnością* (coś robić a. mówić). Por. **Okulatem**. <?>
 †**Okulaty, ów**, blp. p. **Okulary**: Trudno skoczył starym w grubych sulejaciech (buty pilśniane) a. pannę oglądać w szklanych okulaciach; mima panna, by ją chciały wystraszyć od siebie. Biel. M. <Z Łć. oculatus = mający oczy>
Okulawiać, a, ał p. **Okulawić**. <O + *Kulawiać, od Kulawy>
Okulawiały, Okulawy *który okulawiał, kulawy, chrony*. <Od Okulawieć>
Okulawianie, a, blm., czynność cz. **Okulawiać**.
Okulawić, i, ił, nied. **Okulawiać** *zrobić kulawym, ochromić*: Okulawił na jedną nogę. Troc. <O + Kulawić>
Okulawieć, eje, ał p. **Okuleć**: Okulawiał na nogę. Leop. <O + Kulawieć>
Okulawienie, a, blm. 1. czynność cz. **Okulawiać**. 2. czynność cz. **Okulawieć**. 3. *włomność kulawego, chromota, × kulawość, × kulawka*.
Okulbaczenie, a, blm., czynność cz. **Okulbaczyć**.
Okulbaczyć, y, ył konia = *włożyć na niego kulbakę, osiodłać go*. <O + Kulbaczyć>
Okulec, lea, lm. **Ice** bot. (oldenburgia) *roś.* <?>
Okuleć, eje, ał, Okulawieć *zostać kulawym, ochromieć*: Kobyła mu okulała, jakiś ból w samym goleniu dostała. L. <O + Kuleć>
 [Okulgnąć, nie, ną] *zebrać*: Za kurcaki okulgnęłam dwa dukaty. <O + *Kulgnąć, od Kulgać>
 [Okulgnięcie, a, blm.] *czynność cz. Okulgnąć*.
Okulista, y, lm. **ści** *lekarz zajmujący ś. leczeniem chorób ocznych, lekarz oczny*. <Fr. oculiste>
Okulistka, i, lm. **i** forma ż. od Okulista.
Okulistyczny przym. od **Okulistyka**: Klinika okulistyczna = *klinika chorób ocznych*. <Od Okulista>
Okulistyka, i, blm. *nauka o chorobach oczu i ich leczeniu, oftalmologia, oftalmiatria, oftalmiatryka, oftalmiatryja*. <Fr. oculistique>
Okulizacja, i, lm. **e** p. **Okulizowanie**.
Okulizak, a, lm. **i**, **Kopulizak** *noż. noż składany, z kostką, do okulizowania*. <Od Okulizować>
Okulizować, uje, ował p. **Oczkować**: Okulizuję co = *plastruję co*. Troc. <Now. z Łć. oculus = oko>
Okulizowanie, a, blm., **Okulizacja** *czynność cz. Okulizować, oczkowanie*.
Okulysta, y, lm. **ści** *fil. zwolennik, wyznawca okultyzmu*.
Okultystyczny *fil. okultyzmem nacechowany; w duchu okultyzmu pojęty; do okultyzmu należący*: Doktryna okultystyczna.
Okultyzm, u, blm., **Hermetyzm** *fil. nauka o rzeczach ukrytych, tajemniczych, nadmysłowych; ogół praktyk tajemniczych, za pomocą których wnikła ś. w tajemnice świata: Między wrażeniami zmysłów powstaje jakiś tajemniczy związek, popychający literaturę i sztukę na bezdroża okultyzmu, mistycyzmu i t. p.* Gers. <Now. Łć. occultismus, od Łć. occultus = ukryty, tajemniczy>
 [Okumon, a, lm. **owie a. y**] p. **Ekonom**. <Z Ekonom>
 [Okumun, a, lm. **owie a. y**] p. **Ekonom**. <Z Ekonom>
 [Okuniczyna, y, lm. **y**] p. **Okonieczyna i Konieczyna**. <O + Konieczyna>

†**Okuniec się, i ś, ił ś. zagapić ś.**: Odejmnę mu torpot kuni, a nie wiem, gdzie ś. okuni. P. Śand. <O + *Kuniec ś., od Kuna>
 †**Okunienie się, a ś.**, blm., *czynność cz. Okuniec ś.*
Okuniowaty zool.: Okuniowate = *rodzina ryb cieniopromiennych piersiopłetwych*. <Od Okun>
Okuniowy przym. od **Okun**.
 [Okunom, a, lm. **owie a. y**] p. **Ekonom**. <Z Ekonom>
Okun, a, lm. **e**, **Okón, Okoń**, [Kostrzyż, Ostry bartek, Ślipak] zool. (perca fluviatilis) *ryba cieniopromienna piersiopłetwa okuniowata*: Okunie rzeczne, morskie. Troc. <?, prawdop. z języków ugrofińskich>
Okup, u, lm. **y** 1. *pieniądze za wykupienie kogo, czego, odkup, wykup, wykupnie*: Pomińcie na łuk Feba, strzelający z góry, węzele O., nie przeciecie ojcu jego córy. Dm. Dawniejsze prawa zabójstwa nie śmiercią, ale pieniężnym okupem. Skrzet. Dać, złożyć za kogo O. 2. × O. *przekupienie kogo, ujęcie kogo sobie przez łapówkę*. L. <O + Kup, od 1. Kupić>
Okupacja, i, lm. **e** 1. *objęcie w posiadanie, zajęcie kraju a. jego części przez wojska obce*. 2. × O. *zadanie szkolne domowe, ćwiczenie, robota domowa*. <Łć. occupatio>
Okupacyjny przym. od **Okupacja**: Armja okupacyjna. <Od Okupacja>
Okupant, a, lm. **ci** *ten, co okupuje, zajmuje, zabiera coś*. <Łć. occupans, 2 pp. -ntis>
Okupiciel, a, lm. **e** 1. **Okupnik** *ten, co wykupuje kogo, co*. 2. *ten, co przekupuje kogo*. <Od Okupić>
Okupić, i, ił, nied. **Okupować, Okupywać, × Okupowywać** 1. *wykupić, odkupić, oswobodzić za pieniądze*: O. jeńca, więźnia. Przen.: Narody będą wkrótce okupione. Słow. (= odkupione, dom. przez młecę i śmierć Chrystusa). 2. *kupić, zjednać sobie, osiągnąć za pieniądze*: O. pokój. Przen.: osiągnąć co z trudnością, dojść do czego drogą ofiar: Szczęścia bez ofiar O. nie można. Rzew. O. co czym = *przyplacić, przypieczętować*. Okupił to życiem. Drogo to okupił. 3. × O. *kogo = przekupić, podkupić, zyskać sobie kogo łapówką*: Lutek, od Konrada złotem okupiony, oddał zamek w jego ręce. Opal. 4. [O.] *kupić, nabyć*: Okupiła folwark i kamieniec. O. ś. 1. *dać za siebie okup, uwolnić ś. za pieniądze, wykupić ś.*: O. ś. rozbójnikom. Przechodząc około żniwiarzy zajętych na polu, związany przez nich, musiał ś. im O. Okup ś., stareze, żyz brylantowemi. Słow. 2. *przyjąć pieniądze za wykupienie, spłacić ś., pozwolić na wykupienie od siebie*: Ponieważ na drugi rok przypadał termin okupna Peliszcz, zaczął brat mój dać ś. O., odebrał sumę kapitałną. Mat. 3. [O. ś.] *osiąść, zagospodarować ś., nabywszy posiadłość*: Okupił ś. niedawno w Wileńskim. <O + Kupić>
Okupienie, a, blm., *czynność cz. Okupić*.
Okupienie się, a ś., blm., *czynność cz. Okupić ś.*
Okupiny, in, blp. 1. p. **Odkupiny**: O., podarek a. uczta przyjaciół w dzień narodzenia. Kn. Dziś O. w ogrodzie odprawia. Troc. O. komu posłać. Troc. 2. [O.] *związać targowania dziewcząt i kupowania ich przez młodzieńców w ostatni wtorek*. <Od Okupić>
Okupnik, ka, lm. **cy** 1. *ten, co ś. okupuje, np. kmięć czynszowy, czynszownik*: Do znaczniejszych rolników u nas należą sołtysi, okupnicy, kmięcie. Świt. 2. p. **Okupiciel**: Jan III sprowa-

dził pobożnych okupników na ziemię naszą. Wor. (= zakonników Trynitarzy). 3. [O.] *nabywca rozparcelowanych gruntów dworskich.* <Od Okupny>

× **Okupno, a, lm. a spłata:** Otrzymał konsens do okupna z dóbr Radziwiłłowskich. Mat. Ponieważ na drugi rok przypadał termin okupna Peliszcz, zaczęliśmy brat mój dał ś. okupić; odebrał sumę kapitałną. Mat. Ks. kanclerzyna od pałaty na otrzymała konsens do okupna króla Augusta z dóbr słuckich. Mat. <O + Kupno>

Okupność, i f. blm. rz. od Okupny. 2. × O., lm. i *majętność trzymana za opłatą czynszu; posiadłość emfiteutyeczna.* Sł. wil. <Od Okupny>

Okupny 1. mogący być okupionym, skupionym, emfiteutyeczny: Grunt O. Mias. 2. a. **Okupowy** przym. od **Okup, wykupyj:** Suma okupna (= okup, wykupne). 3. **płatący okup, czynszowy:** Dziedzicznie okupni, płatący czynsz umówiony. Sur. <Od Okup>

1. **Okupować, uje, ował i O. ś. p. Okupić.**

2. **Okupować, uje, ował, †Obkupować** *dokonywać okupacji, zajmować, brać w posiadanie.* <Łć. occupare>

1. **Okupowanie, a, blm., czynność cz. 1. Okupować.**

2. **Okupowanie, a, blm., czynność cz. 2. Okupować.**

Okupowanie się, a ś., blm., czynność cz. Okupować ś.

Okupowy p. Okupny: Wypłacono kozakom umówione pieniądze okupowe. Szaj. <Od Okup>

× **Okupowywać, a, ał i O. ś. p. Okupić:** Musimy udawaniem O. krótkie chwile szczęścia. Bał.

× **Okupowywanie, a, blm., czynność cz. Okupowywać.**

× **Okupowywanie się, a ś., blm., czynność cz. Okupowywać ś.**

Okupywać, uje, ywał i O. ś. p. Okupić.

Okupywanie, a, blm., czynność cz. Okupywać.

Okupywanie się, a ś., blm., czynność cz. Okupywać ś.

Okur, u, lm. y bart. żarzewie, którym podkurzają pszczoły, hubka, próchno do okurzania pszczoł: Zszedzą z powrozem, toporem, z okurem na wrociisko, okleciłeś mi pszczoły. Nisz. <O + KUR>

[**Okurać się, a ś., ał ś.] opędzić ś.:** Zawszad walać ś. na mnie biedy i O. ś. nie mogę. <Od Okur>

[**Okuranie, a, blm.] p. Okuranie ś.:** Bodaż nie miał szczęścia ani okurania, kto bierze (żonę) z majątku, ale nie z kochania.

[**Okuranie się, a ś., blm., Okuranie]** czynność cz. **Okurać ś.**

× **Okurencja, i, lm. e i. ubieganie ś. o jaki urząd. 2. zbieg okoliczności, traf, przypadek, przygoda.** Troc. Należałoby tu przy tym położyć: komu? gdzie? kiedy? i w jakich okurencjach ś. co w tej sprawie wydało? Kraus. <Łć. occurrentia>

× **Okurent, a, lm. ci i. goniec, posłaniec, kurSOR:** O., *tabellarius.* Kn. O., który listy przynosi przypadkiem. Włod. 2. *ten, co ś. stara o jaki urząd, kandydat, pretendencja do urzędu.* <Łć. occurrens, 2 pp. -ntis>

[**Okurki, ów, blp., Podkurek]** 1. *czas przed świętem, kiedy ranne kury pieją:* Wstać, pracować w O. U niego mówią już po okurkach. 2. a. [**Doświtka]** *jedzenie, śniadanie o tej porze u robotników wiejskich.* <O + Kurki, lm. od Kurek>

Okurzaczka, i, lm. i narzędzie do okurzania: O. z piór. <Od Okurzacz>

Okurzać, a, ał p. Okurzyć.

Okurzanie, a, blm., czynność cz. Okurzać.

Okurzanie się, a ś., blm., czynność cz. Okurzać ś.

Okurzelisko, a, lm. a ognisko polowe, taborowe. Rzew. <Od Okurzyć>

Okurzenie, a, blm., czynność cz. Okurzyć.

Okurzenie się, a ś., blm., czynność cz. Okurzyć ś.

Okurzyć, y, ył, Obkurzyć, nied. Okurzać, Obkurzać 1. okryć kurzem, zakurzyć, pokurzyć, opylić, zapylić: [Czy cię okurzyło, czy cię deszczyk polał?]. 2. *obetrzeć, oczyścić, otrzepać z kurzu.* 3. *odjąć, okopcić, okadzić:* Areybiskup króla obranego kadzidłem okurzy. Stryjk. Wszędy kadzidły ołtarz okurzają. Koch. J. Annibal zatrzwożył Rzymem, jego już przedmury okurzywszy dymem. Tw. Wieże kapitołskie okurzone piorunem. Nagur. Bylicą go okurzymy, a kęs mu krwie upuścimy. Rej. W dzień Zielonych Świątek okurzają krowy święconym wiankiem. Wóje. Okurz ogniem gniewu Twojego naród wszeteczny. Koch. W. O. ś. *oczyścić ś., otrzepać ś. z kurzu.* <O + Kurzyć>

† **Okusić się, i ś., ii ś. pokusić ś.:** Ja ś. o formniejszą, niż prosisz, okuszę. Żebr. <O + Kusić>

† **Okuszenie się, a ś., blm., czynność cz. Okusić ś.**

[**Okutać, a, ał, nied. Okutywać]** *owinać, okryć starannie ze wszystkich stron, otulić, opatulić, zapatulić, oburdać:* Ten, ów okutany w palto, w pled. Jan. Cz. Idą starce okutani w szuby. Or-Ot. Jak zgrabnie wyskoczył z sanek, choć okutany! Korz. Wszysey okutani w kapice, kożuchy i delje, wlekli ś., mileząc. Przybor. [O. ś.] *owinać ś., otulić ś., opatulić ś., oburdać ś.:* Panisko ś. okutało, jakby w trzaskającej mroź. Korz. <O + Kutać>

[**Okutanie, a, blm.] czynność cz. Okutać.**

[**Okutanie się, a ś., blm.] czynność cz. Okutać ś.**

[**Okutywać, uje, ywał i O. ś.] p. Okutać:** Okutuje dziecię w kozuch.

[**Okutywanie, a, blm.] czynność cz. Okutywać.**

[**Okutywanie się, a ś., blm.] czynność cz. Okutywać ś.**

Okuwać, a, ał p. Okuć.

Okuwanie, a, blm., czynność cz. Okuwać.

[**Okwacenie, a, blm.] czynność cz. Okwacić, ochwacenie.**

[**Okwacenie się, a ś., blm.] czynność cz. Okwacić ś., ochwacenie ś.**

[**Okwacić, i, ii i O. ś.] p. Ochwacić.** <Zam. Ochwacić, CHWYT>

† **Okwas, u, lm. y chem. tlenek wogóle, produkt utlenienia.** <O + Kwas>

† **Okwasić, i, ii, nied. † Okwaszać chem. utlenić.** <O + Kwasić>

† **Okwaszać, a, ał chem. p. Okwasić.**

† **Okwaszanie, a, blm., chem. czynność cz. Okwaszać, utlenianie.**

† **Okwaszenie, a, blm., chem. czynność cz. Okwasić, utlenienie.**

† **Okwaśnić, eje, ał skwaśnić, skisnąć:** Od włożonego kwasu wszytka mąka okwaśniała. Sekl. <O + Kwaśnić>

† **Okwaśnienie, a, blm., czynność cz. Okwaśnić.**

× **Okwaśny mogący ś. zamienić w kwas.** L. <O + Kwaśny>

[Okwał, u, blm.] p. **Ochwat**: Koń dostanie okwa-
tu. <p. Ochwat>

Okwefiać, a, ał p. Okwefić.

Okwefianie, a, blm., czynność cz. Okwefiać.

Okwefić, i, ii, nied. Okwefiać osłonić kwefem, za-
kwefić, zawoalować. <O + Kwefić>

Okwefienie, a, blm., czynność cz. Okwefić.

Okwiat, u, lm. y bot. (perianthium) *kielich wraz z koroną kwiatu*. Rost. Szczęśliwy O. ostu, który wiatr obrywa i miota nim na wszystkie strony świata. Ork. <O + Kwiat>

†**Okwicie, [Okwicie], †Okwito** przys. od **Okwity, obficie**: W każdym rodzaju spraw mógł z nauki pięknie, ochędoźnie i O. mówić. Kwiat. Pan Bóg w niebie wam to wszystko nagrodzi i O. nawetuje. Żarn. <p. Obfity>

Okwiecać, a, ał i O. ś. p. Okwiecić.

Okwiecanie, a, blm., czynność cz. Okwiecać.

Okwiecanie się, a, ś., blm., czynność cz. Okwiecać ś.

Okwiecenie, a, blm., czynność cz. Okwiecić.

Okwiecenie się, a, ś., blm., czynność cz. Okwiecić ś.

Okwieciać, a, ał p. Okwiecić.

Okwiecianie, a, blm., czynność cz. Okwieciać.

Okwiecić, i, ii i. nied. **Okwiecać** *obsypać, ubrać, okryć, ozdobić kwiatami*: Mieszkanie to było okwiecone. Orzesz. Przen.: Tysiączne kazuistyczne powikłania, okwiecone zasobem świeżo ukutych wyrażen swojskich. Kraus. 2. i nied. **Okwieciać** *ozdobić kwieciami*. Przen.: Wstrząsnął głową, na której leżała misurka, złotem okwieconą. Krasin. **O. ś. okryć ś., ozdobić ś. kwiatami**. Przen.: *zabłyszcząc jakby kwieciami*: Świtem ś. niebios okwiecała droga. Słow. <O + Kwiecić>

[**Okwietny**] *okwiecony*: Owe obertasy krótkie, rwane... pełne modrych patrzań, wiośnianych technię, woniejących poszumów, okwietnych sadów, jako te pola o wiośnie rozspiewane. Reym. <O + Kwietny>

1. [**Okwiś, i, blm.] p. Okwiśość.**

2. [**Okwiś, i, lm. e]** p. **Okwiś.**

†**Okwit, u, blm. okwitnięcie, okwitanie**: Liczba kwiatków w kępki różnym strojem pstrzona, tam ś. razem i O. i owoc wywinie. Przyb. <O + KWIT/KWIAT>

[**Okwit, u, lm. y]** p. **Okwiś.**

Okwitać, a, ał p. Okwitnąć.

Okwitanie, a, blm., czynność cz. Okwitać: Okres okwitania = *okres przejścia w życiu płciowym kobiety do okresu schyłkowego, ustania miesiączki* (climacterion).

Okwitły *który okwitł, opadły z kwiatów, przekwitły*: Zamiast okwitłych już bzów i jaśminów, rozkwitwały pachnące groszki, rezeda i gwoździki. Orzesz. <Od Okwitnąć>

Okwitnąć, tnął a. tti, nied. Okwitać, Okwitywać 1. *opaść z kwiatów, przestać kwitnąć, przekwitnąć*: Już drzewa okwitnęły. Troc. Nasienie ś. z kwieciami tego wykruszy, gdy okwita. Trzye. Przen.: Piękność, dni życia okwitają (= *mijają, przechodzą*). Dni człowiecze są jako kwiat polny, tak prędko okwitną. Wuj. [Z dniem św. Jana mówią, że woda już okwitła]. 2. nied. (o kobiecie) *przeżyć w życiu płciowym do okresu schyłkowego*: Kobieta okwita. 3. [O.] (o chlebie) *spleśnieć*. 4. [O.] *okryć ś. krostami, okrostowacieć*: Okwitno na niej = *dostała krost, obsypało ją krostami*. <O + Kwitnąć>

Okwitnia, i, lm. e bot. (adelia) *ros. z rodziny oliwowatych*. <O + KWIT/KWIAT>

Okwitnienie, a, blm. p. Okwitnięcie.

Okwitnięcie, a, blm., Okwitnienie czynność cz. **Okwitnąć.**

†**Okwito** p. **Okwicie**: Bo ś. tu ten zmij rodzi tak O., lepiej daleko, niż jęczmień, niż żyto. Kochan. **Okwitorożnica, y, lm. e** bot. (edia cornucopiae) *ros. stanowiąca gatunek wianolki*. <Okwity + *Rożnica, od Róg>

Okwitoróg, ogu, lm. ogi bot. (cornucopiae) *ros.* <Okwity + Róg>

†**Okwiśość, i, blm. rz. od Okwity; †Obkwiśość, [Okwiśe], obfiśość**: Szczęście do nas wprowadził, z dostatkiem wszech rzeczy, pomijam O. ról i zbóż ostarzałych. Szymon. Miasto Padwa wyborynych nauk ćwiczeniem kwitnieje i wszystkich rzeczy okwiśością, które służą ku pożytkowi ludzkiemu, opływa. Kwiat. Lato okwiśości. Troc. Między okwiśością rzeczy ku wszelakim rozkoszom służących. Kwiat. Ale i ona nauka piękna jest, która ś. około okwiśości gwiazd, poruszeń obiera. Kwiat. Też w niektórych wielka O. pamięci jedrnieje. Kwiat. Wielka O. rzeczy, wespółek w pamięć wpojona, łatwo wypada. Kwiat. O. zysku z utrapienia ubogich ludzi zbiera. Troc. Wszelka O. z rąk Boga na szczytliwie dobrodawce wylewa ś. Gil. Litwini w księstwie Połockim ludu wielkość z niezliczoną okwiśością łupów w plon zagnali. Stryjk. Wielką mając O. więźniów, onemi dwoje miast osadził. Błaż.

†**Okwitować, uje, ował, †Obkwitować** p. **Obfi-tować**: Będzie w domu żona okwitowała. Sekl. I padły O. będą zbożem. Birk. W młodych ludziach ciepło i krew okwituje ku posileniu ciała. Kwiat. W żołnierza konnego nasi, a w pieszego nieprzyjaciela okwitowali. Błaż. Liczba okwitująca. Błaż. A zwłaszcza ei, w których okwituje czarna cholera, swobodniej mają być zatrzymywani. Kwiat. Słowianie wczesnością żadną do nauk ćwiczenia nie okwitowali. Błaż. Okwituje w czym. Troc. Albowiem tego zaprawdę potrzeba największa jest, iżoby w nich (królach) tak pokajo jak i wojny nauki okwitowały. Kwiat. <Od Okwity>

†**Okwitowanie, a, blm., czynność cz. Okwitować, obfi-towanie.**

†**Okwity, †Obkwity, †Okfity** p. **Obfi-ty**: Jawnie widzisz i żałość z frasunkiem okwita. Szymon. Ale i ei (Amazony) nie byli, jako grecki zastęp, tak okwieci. Kochan. Okwite pastwiska. Wr. Młodzieńczyki, nadzieja okwitego pożytku. Kwiat. Okfite czasy. Leszcz. Rzeka w ryby okwita. Stryjk. Miejsca w niemieckiej ziemi najokwitzsze pod lasem Hercynją. Warg. Cóż tedy o mądrości za rozsądek damy, która z tak okwitych a wielkich rzeczy powstaje. Kwiat. Pojedynkiem go zabiwszy, kosztowne z niego i okwite odniósł łupieży. Błaż. Nieprzyjacieli, korzyść okitą zabrawszy, odeciągnął. Błaż. Dostawszy tego miasta bardzo okwitego, na łup dał rycerstwu. Papr. Dziwne rozkoszy na umyślech ludzkich obierania około nauk mnożą i okwite pożytki przynoszą. Kwiat. Zapłata wasza okwita jest w niebie. Białob. Nas też w faszce swej okwitej chowaj na czas nieprzeżyty. Papr. Jeśli sprawiedliwość wasza nie będzie okwitzsza, niż faryzeuszów, nie wnidziecie do nieba. Skar. Gwoli bogom swym czołem billi, iże im częstokroć z ciała ich okwita krew płynęła. Kwiat. Chrystus żywot swój ofarował z okwitym krwi wylaniem. Biel. M. Zbytni pokarm i picie i spania okwitzsze z wyczaju a z nałogu więcej pochodzą. Kwiat. <Od Obfi-ty, z podprowadzeniem sld-owym pod KWIT>

Okwitywać, uje, ywał p. **Okwitnąć**.
Okwitywanie, a, bhm., czynność cz. **Okwitywać**,
okwitanie.

[**Ola!**] p. **Hola!** <p. **Hola**>
[**Olabać się, bie ś., hał ś.**] *opić ś.* <O + La-
bać>

[**Olabanie się, a ś., bhm.**] czynność cz. **Olabać ś.**
[**O la Boga!**] o *la Boga!*: [Na ó la Boga] =
do szczytu: Lasy wycion na o la Boga. <O dla
Boga>

[**Olać, oleje, ola!**] *oblać, zmoczyć*: Deszczyku,
olej mnie! <O + Lać>

**Olakierować, uje, ował lakierem obciągnąć, pola-
kierować.** <O + Lakierować>

Olakierowanie, a, bhm., czynność cz. **Olakiero-
wać**.

× **Olander, dra**, lm. **dry** p. **Holender**: U nas
osadników z Holandji sprowadzonych, chowem
bydła najwięcej bawiających ś., holandrami, hol-
lendrami, olandrami, oledrami, olendrami zowią.
Vol. <Nm. Holländer>

[**Olanie, a**, bhm.] czynność cz. **Olać**.

× **Olaw, y**, bhm. *hut. żelazo najciężniejsze, naj-
czystsze i najlepsze, wyrobione z środka gęsi, przy-
wierające do oluwsztaby*. Łab. <Nm. Anlauf>

Olawny przym. od **Olaw**: Żelazo olawne (= *ola-
wa*). Łab. Drażek, pręt O. p. **Olawsztaba**.

Olawsztaba, y, lm. **y** *hut. drążek, pręt olawny
żelazny, który ś. zanurza w roztopione żelazo ufry-
szowane, poczyn przywarte doń żelazo donosi ś.
do młota i wykruwa.* <Olaw(a) + Sztaba>

[**Ołaz, u**, bhm.] *ziele kołące.* <?>

Ołbora, y, lm. **y** *i. dziesięcina w naturze lub
opłata, uszczupione monarsze lub rządowi za prawo
eksploataowania kopalni, będących ich własnością:*
Dojeżdżamy do Olkusza. Wiecie?... gdzie srebro
kopią i olbory do skarbu oddają. Sienk. Olborę
kopią, to jest dziesięcinę od kruszu. Nies.
Skarby ziemne pospolicie należą do skarbu kró-
lewskiego, jako złoto, srebro etc. i zowią taki
dochód olbory, to jest ci, którzy kopają, zwykli
dawać do skarbu królewskiego dziesiąte niecki.
Petr. Powinna być porządna ekonomja w sa-
letrach, olborach, rudaeh. Vol. Według przywi-
leju z r. 1374 Elżbiety, siostry Kazimierza Wiel-
kiego, gwarectwo olkuskie opłacało olborę w sre-
brze i okowiu. Gl. 2. † O. *zarząd kopalni*. Troc.
<Śr. Dnm. Orbor, Orbar, Nm. Urbor, Urbar =
czynsz, dochód>

Olbornik, a, lm. **cy poborca, dozorca dochodów
z olbory.** <Od Olborny>

Olbornikowa, ej, lm. **e** *żona olbornika*.

Olborny, Olborowy przym. od **Ołbora**: Pisarz O.
Olborowy p. **Olborny**.

Olbrot, u, bhm. *chem. spermacet, palmitynjan ce-
tylu, C₁₆H₃₁O₂. C₁₆H₃₃.* <Nm. Wallrath>

Olbrotowy przym. od **Olbrot**: Masę olbrotowa.
Świece olbrotowe.

[**Olbrys, a**, lm. **y**] p. **Olbryś**. <?>

[**Olbryś, a**, lm. **e**, **Olbrys**] *człowiek tęgi a nie-
zgrabny.* <?>

Olbrym, a, lm. **i** **a**. **owie**, † **Olbrym**, [Olbrym],
† **Obr** *i. bajeczny człowiek nadzwyczajnego wzrostu,
wielkolud, wielolud*: Olbrymowie, ludzie ogromnej
wielkości. Otw. Często olbryma chcą przerobić
karłem. Pot. Bić ś. z olbrymami. Bardz. Wszak
drobny niziołek nie pokona olbryma. Toł. Oba-
lił Dawid olbryma procą. Mias. Na podobień-
stwo olbrymów szturmujący do nieba. Chm.
(= tytandów). Napoleon urosł w jego wyobraźni
na olbryma, któremu równego nigdy nie było

na świecie. Chm. 2. *przen. człowiek wysoki,
rzecz bardzo wysoka, wielka, gmach, kolos*: Czer-
nią ś. kołem olbrymy granitu. Mick. Najwięk-
sza rapa w Niemnie, żegludze niebezpieczna,
zwana O. Mick. Świat rzymski obumarłym staje
ś. olbrymem. Mick. 3. [O.] *człowiek posiadający
moc dowolnego rządzenia chmurami, [płanetek,
chmurnik]*. Zgr. **Olbrymisko**. <p. **Olbrym**>

Olbrymek, mka, lm. **mkowie** *dorastający olbrym*.
Śl. wil.

Olbrymi **i. a**. **Olbrymowy** *niesłychanie wielki,
ogromny, gigantyczny, kolosalny*: Olbrymie roz-
miary. Olbrymie państwo, powოდzenie. Olbrymi
postęp. O. talent. Olbrymia potęga, różnica.
Dążyć olbrymim krokiem (= *sąznistym*). Olbry-
mie litery (= *sązniste, łokciowe, wolowe*). 2. bot.:
× Ber O., × Proso olbrymie p. **Gryza**. 3. gie.:
Garnki olbrymie p. **Garnek**. 4. lek.: Komórki
olbrymie = *komórki niezwykle wielkie, napotymane
szczeg. w tkani niektórych mięsaków*. 5. zool.:
Oblica olbrymia p. **Oblica**. <Od **Olbrym**>

× **Olbrymicia, y**, lm. **e** p. **Olbrymka**. Km.
<Od **Olbrym**>

Olbrymieć, eje, ał *rosnąć do rozmiarów olbry-
ma; potęgnić, wzmacnić, potęgować ś.*: Powin-
niście O. duchem. Kon. Dzieweczka olbrymiała
w chwilach zapału i wyższa była od wszystkie-
go, co ją otaczało. Krasz. <Od **Olbrymi**>

Olbrymienienie, a, bhm., czynność cz. **Olbrymieć**.
Olbrymio przys. od **Olbrymi**: Choroba ta
w obojgu rosta i rosla O.! Krasz.

Olbrymność, i, bhm. rz. od **Olbrymi**: Dla roz-
przestrzenienia w O. łanów pszenicy dano za-
mrzeć swobodzie miejskiej. Szaj. O. jego (ducha
twórczego) pokazała ś. we wrzosach, a gniew
i opór naturze w twardych ostach. Słow. <Od
Olbrymi>

Olbrymisko, a, lm. **a** **m** **i** **ni**. p. **Olbrym**: Prze-
rosłe O. Zabł.

Olbrymka, i, lm. **i** **a**. × **Olbrymicia** forma
ż. od **Olbrym**. P. Koch. 2. w lm. *gatunek jabłek*.
3. a. **Skołupian** bot. (*cyathea*) *roś. z gromady pa-
protników, z rzędu paproci*. Gatunek: O. drzew-
na (c. arborea). <Od **Olbrym**>

Olbrymowato przys. od **Olbrymowaty**.

Olbrymowaty *mający postać olbrymca, rozmi-
ary olbrymie, zbyt wielki, ogromny, prawie olbry-
mi, przerosły*: Następują na obozy z okrzykami
olbrymowatemi po Gołjaku. Birk. Wyprowadza
nad miarę zwyczajne rzeczy i czyni je olbry-
mowatemi. Czart. A. <Od **Olbrym**>

Olbrymowy p. **Olbrymi**: Wzrost O., wysoki
na sześć łokci od stopy do głowy. P. Koch.

× **Olbrymski** przym. od **Olbrym**, *do olbrymów
należący, olbrymom właściwy*: Olbrymska wojna.
Troc. Upiływały lata na tych olbrymskich praw-
nie zapasach. Nar. Polifem olbrymskiego wzro-
stu. Otw. Olbrymskie góry na Szląsku. L.

× **Olbrymstwo, a**, bhm. **i**. *zb. olbrymowie*: O.
na niebieskie carstwo targnęło ś. Żebr. 2. lek.
(macrosonia) *olbrymia budowa ciała*. <Od **Olb-
rym**>

Oleha, y, lm. **y** bot. p. **Olsza**.

† **Olechnąć, nie, nął** p. **Olknąć**.

† **Olechnienie, a**, bhm., czynność cz. **Olechnąć**,
ogłuchnić; głuchota: Przeciw olechnieniu a. głu-
chocie lekarstwo. Syr.

Olechow przym. od **Oleha**, *olszowy*: Olehowe
kłodki. Torz.

Olechówka, i, lm. **i**, **Olszówka, Orszelina** bot.
(*clethra*) *roś. z rodziny wrzosowatych*. <Od **Olb-
chow**>

Oleander, dra, lm. dry, [Holander, Holijender], **Plochowiec**, **Bohkowa róża** bot. (nerium) roś. z rodziny toinowatych. <Łé. bot. (nerium) oleander>

Oleandrowy przym. od **Oleander**: Stały dwa rozłożyste drzewa oleandrowe. Orzesz.

× **Olearnia**, i, lm. e p. **Olejarnia**: Urządził mu młyn z pyłtami, foluszami, stępami, tartakiem i olearnią. Rzew. <p. Olejarnia>

Oleaster, stra, lm. stry bot. p. **Oliwnik**. <Łé. oleaster>

Oleastrowy bot.: Oleastrowe rośliny p. **Oliwnikowaty**.

× **Olefiny**, ów, blp. chem. węglowodory etylenowe, węglowodory szeregu C_nH_{2n} . <?>

Oleina, y, blm. chem. jedna z głównych części składowych wszelkich tłuszczów, olejan glicerylu, ze składem $C_3H_5(O.C_{18}H_{33}O)_3$. <Now. z Łé. oleum = olej>

Oleinowy przym. od **Oleina**: Kwas O.

Oleistość, i, blm. rz. od **Oleisty**: O. orzecha.

Oleisty mający w sobie olej, pełen oleju: Cząstki oleiste. <Od Olej>

Olej, u, lm. e chem. (oleum) i. tłuszcz płynny: O. bawełniany a. kotonowy = O. z nasion bawełny. [Dziwy O.] = olej rycinowy (o. ricini). O. karbolowy p. **Karbolowy**. O. lniany, rzepakowy. [O. nafejski] = O. z kwiatu pomarańczowego. Bié, wyciskać, wytlaczać, prasować, wygniatać O. Nudny jak flaki z olejem. Prz. Oleju do ognia przylać. Prz. (= jeszcze więcej roznamiętnić). Miasto wody, do ognia przylał oleju. Pot. Własny O., pnie ś. ku górze. Prz. (= oliwa na wierch wychodzi). Olej święty = O. wyciśnięty z gron oliwnych, poświęcony przez biskupa w Wielki Czwartek i służący do namaszczenia umierających: Ostatnie olejem świętym pomazanie a. namaszczenie. Przyjąć oleje święte (o chorym). Przen.: O. w głowie = rozum: Alboż źle było dotąd, a nasi przodkowie nie mieliż do rozumu i oleju w głowie? Niem. Niewiele oleju w głowie. Prz. Ustawicznie coś rozumuje, a zdaje ś., żeby kwatereki oleju z tego nie wycisnął. L. (= sensu, treści). Göthe był wielki pisarz, on miał w głowie O. Syrok. 2. wog. ciecz trudno ruchliwa, nierozpuszczalna w wodzie: O. skalny a. × kamienny. Oleje mineralne, żywiczne. O. anilinowy = surowa anilina fabryczna. [Dorpacki O.] = dziegieć (o. rusci). 3. bot. (rubentia) roś. <Łé. oleum>

Olejarka, i, lm. i i. żona fabrykanta oleju. 2. kobieta sprzedająca olej.

Olejarnia, i, lm. e, × **Olearnia**, × **Olejnia** miejsce wybijania oleju, oliwy.

Olejarstwo, a, blm. wyrób oleju, rzemiosło olejarza. <Od Olejarz>

Olejarz, a, lm. e, **Olejnik** i. ten, co wybija olej. 2. a. † **Olejownik** handlujący olejem. <Od Olej>

† **Olejozky**, a, lm. i makuch olejowy. Troc.

† **Olejec**, jca, lm. jce p. **Olejek**. Spiecz.

Olejek, jku, lm. jki, † **Olejec** chem. ciecz łatwo ruchliwa, lekka, lotna i pachnąca, eseneja: [Dziewiezy O.] = oleum liliorum s. oleum amygdalorum. [O. bobrowy]. Olejki eteryczne p. **Eteryzny**. O. kajaputowy. O. kakaowy p. **Kakaowy**. [O. katrynowy] = oleum hyperici. O. krystaliczny mięty pieprzowej p. **Mentol**. [O. lubistowy] = o. levisiici. [O. miętosowy] = jakiś lek ludowy. Olejek z migdałów gorzkich, pomarańczowy, różany, terpentynowy. Pomazała oblicze swe olejkami i ściągnęła kędziorki swe koronką. Wuj. Wonnym olejkami napaścić. Troc. Weźmiesz O. namazywania

i wlejesz na głowę kapiańską. Bud. Alabastrowa banieczka pełna drogiego olejku. Leop. <Zdr. od Olej>

Olejkarski przym. od **Olejarstwo**: Przemysł O. Sł. wil.

Olejarstwo, a, blm. wyrób olejków; leczenie za pomocą olejków.

Olejarz, a, lm. e, † **Olejkownik** ten, co roznosi olejki na sprzedaż: Przesady o olejkarzach. Perz. <Od Olejek>

Olejkocukier, kru, blm., **Olejoocukier** apt. (elaeosaccharum) ścisła mieszanina olejku lotnego z cukrem mialkim, zwykle w stosunku 1:30. <Olejek + Cukier>

Olejkować, uje, ował namaszczać, napszczać, smarować, nacierać olejkami. Kn. Namaszczony, naperfumowany, olejkowany. Bobr. <Od Olejek>

Olejkowanie, a, blm., czynność cz. **Olejkować**. † **Olejkownik**, a, lm. cy p. **Olejarz**. Troc.

Olejkowy przym. od **Olejek**: Słojek O. Troc. <Od Olejek>

Olejnia, i, lm. e i. × O. p. **Olejarnia**. 2. machina, prasa do wytłaczania oleju. <Od Olej>

Olejnica, y, lm. e i. naczynie, bańka od oleju: Stare zbroje, toporki, olejnice, łzawnice. Pol. 2. bot. = a) p. **łazan**. b) a. **Trzemcha** (phillirea, phylliraea) roś. z rodziny oliwowatych. <Od Olejny>

Olejnik, a i. lm. cy p. **Olejarz**. L. 2. lm. i bot. = a) p. **łazan**. b) p. **Olejowiec**. c) p. **Oliwnik**. <Od Olejny>

Olejno przys. od **Olejny**, z olejem: Malować O. Dom pomalowany na O. (= farbą olejną).

× **Olejnodruk**, u, lm. i p. **Olejodruk**: Wystawa ze sprzętów kosztownych, zwierciadeł w ramach złotych i licznych olejnodruków. Rog. <Olejny + Druk>

Olejny, **Olejowy**, × **Olejowny** i. przym. od **Olej**: Drożdże olejne. Troc. Farba olejna = farba utarta z olejem. Obraz O. = olejno malowany. Przekupień O. (= olejem handlujący). Imersja olejna p. **Imercja**. 2. bot.: Kapusta olejna p. **Kapusta**. Palma olejna p. **Olejowiec**. <Od Olej>

Olejoocukier, kru, blm. apt. p. **Olejkocukier**. <Olej + Cukier>

Olejodruk, u, lm. i, **Oleodruk**, × **Olejnodruk** obraz drukowany farbami olejnymi: Olejodruki tandetne. Krasz. <Olej + Druk>

Olejewać, uje, ował zaprawiać, smarować, nacierać olejem. Kn. <Od Olej>

Olejowanie, a, blm., czynność cz. **Olejewać**.

Olejowaty mający własności oleju, podobny do oleju: Olejowate materje. Troc. <Od Olejowy>

Olejowiec, wea, lm. wee, **Olejnik**, **Olejna palma**, **Mastopalma** bot. (elaeis) roś. z rodziny palm. <Od Olejowy>

† **Olejownik**, a, lm. cy p. **Olejarz**. Głosy w. XV. <Od Olejowny>

× **Olejowny** p. **Olejny**. <Od Olej>

Olejowy i. p. **Olejny**: Olejowa bańka. Troc. O. statek. Troc. O. rynek. Kn. Olejowe drożdże. Kn. 2. chem.: Kwas O. = kwas uchodzący w postaci swego estru glicerynowego do składu wszystkich prawie tłuszczów, $C_{18}H_{34}O_2$. <Od Olej>

[**Olekać**, a, ał] p. **Olikać**: Olekając, lemieszem w skiby ziemię porzą. Stryjk. Zwykły ś. cieszyć przy pługu, wołkom olekając. Li. <Okrzyk.>

[**Olekanie**, a, blm.] czynność cz. **Olekać**. × **Olender**, dra, lm. dry p. **Holander**. <Nm. Holländer>

[**Olenderka**, i, lm. i] p. **Holenderka**. <Forma ż. od **Olender**>

[**Olendernia**, i, lm. e] p. **Holendernia**. <Od **Olender**>

× **Olenderski** przym. od **Olender**, *holenderski*: Kilka sztuk olenderskiego płótna. Rol.

Oleńdrować, uje, ował kraw. *wszywać sztuczkie tak, żeby nie było znać*, ranterować, sztopferować. Mag. <Od **Olender**>

Oleńdrowanie, a, blm., czynność cz. **Oleńdrować**.

Oleniałość, i, blm. rz. od **Oleniały**: Skutki przegodnego pokoju wprawiły były naród w błogie uśpienie oleniałości. Czart. A.

Oleniały który oleniał. <Od **Olenieć**>

Olenieć, eje, ał p. **Oleniwieć**. <O + ***Lenieć**, od **Leń**>

Olenieć, a, blm., czynność cz. **Olenieć**.

Oleniwieć, eje, ał, **Olenieć** ociążęć przez lenistwo: Wielką preumpęją o mojej umiejętności nadęty byłem, do nauk cale oleniwałem. Mat. <O + **Leniwieć**>

Oleniwienie, a, blm., czynność cz. **Oleniwieć**.

Oleodruk, u, lm. i p. **Olejodruk**. <Ole(j)o + **Druk**>

Oleonafra, y, blm. ehem. *wysoko wrący produkt dystalacji ropy naftowej, używany jako smar*. <Ole(j)o + **Nafta**>

Olepić, i, ił *oblepić*: Drewniana cerkiewka na przedmieściu, cała olepiona mechami. Rol. <O + **Lepić**>

Olepienie, a, blm., czynność cz. **Olepić**.

[**Olesie**, a, lm. a] 1. *bloto śród lasu*. 2. *przeźrzeń dokoła lasu, otaczająca las*. <O + ***Lesie**, od **Las**>

[**Olesisty**] *blotnisty*. <Od **Olesie**>

Oleśnica, y, lm. e bot. (kiggelaria) *roś.* <?>

Oleśnik, a, lm. i, **Wieprzynieć**, **Świniak** 1. bot. (libanotis s. athamanta) *roś. z rodziny baldaszkowych*. Gatunek: O. pospolity a. górny (l. vulgaris s. athamanta libanotis). 2. p. **Gorysz**. 3. p. **Świniak**. <O + ***Leśnik**, od **Las**>

× **Oleđer**, dra, lm. dry p. **Holender**. <Nm. Holländer>

[**Oleđernia**, i, lm. e] = **Holendernia**.

× **Oleđerski** przym. od **Oleđer**, *holenderski*: W nieobitej izbie, nie na oleđerskim obrusie, nie na srebrze. Opal.

† **Oleđzwie**, i, blp. p. **Lędzwie**. <O + **Lędzwie**>

[**Oli**, **Eli**] *rodzaj okrzyku, powtarzający ś. ciągle w środku wierszy*: Siedmiu mi ś. zalecało, O. duli siedmiu. O. tańcuje... dali moje tańcowadło! <Okrzyk.>

Oligarcha, y, lm. owie *możnowładca, arystokrata*.

Oligarchicznie przys. od **Oligarchiczny**.

Oligarchiczny, × **Oligarchijny** przym. od **Oligarchja**, *możnowładny*: Konstytucja belgijska zbudowana na podstawie oligarchicznej i plutokratycznej. Święt. <Od **Oligarchja**>

× **Oligarchijnie** przys. od **Oligarchijny**, *oligarchicznie*.

× **Oligarchijny** p. **Oligarchiczny**: Rządy oligarchijne. Nagan.

Oligarchja, i, lm. e *panowanie w kraju kilku rodzin arystokratycznych; rząd możnych; możnowładztwo*. <Gr. oligarchia>

Oligocen, u, blm. geol. *grupa skał osadowych trzeciorzędowych, młodszych od eocenu*. (P. Formacja). <Now. z Gr. oligos = nieliczny + kainos = świeży, nowy>

Oligoceniczny p. **Oligoceński**. <Od **Oligocen**>
Oligoceński, **Oligoceniczny** przym. od **Oligocen**: Formacja oligoceńska p. **Formacja**. <Od **Oligocen**>

Oligocytemja, i, blm. lek. (oligocythaemia) *nie-dostatek ciałek czerwonych we krwi*. <Now. z Gr. oligos = nieliczny + kytos = naczynie + haima = krew>

Oligoklas, u, lm. y min. *minerał z gromady sylikojdów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy feldspatów, spat polny wapienio-sodowy, feldspat wapienio-sodowy, mieszanina jednopostaciowa albitu z anortytem, bezwodny krzemian glinu, sodu i wapnia*. Czasem O. jest na powierzchni iskrzący i nazywany wtedy kamieniem słonecznym. <Gr. oligos (= mały) + klasis (= łupliwość)>

Oligoklasowy przym. od **Oligoklas**: Skały oligoklasowe.

[**Olikać**, a, ał, **Olekać**] 1. p. **Helikać**. ? a. [**Holukać**] *krzyżeć, wrzeszczeć, łajać*. <Okrzyk.>

[**Olikanie**, a, blm.] czynność cz. **Olikać**.

Olimpijezyk, a, lm. owie a. cy poeta, artysta, *wybraniec muz, mieszkaniec Parnasu*: Wszysey ci olimpijezycy, z wyjątkiem jednego Turgienjewa, nie są widzialni dla Europy zachodniej. Spas. <Od nazwy góry greckiej Olimp, Gr. Olympos>

Olimpijski *natchniony od muz, boski*: Bohater nasz nie miał w sobie wyrazu olimpijskiego, zasługującego na uznanie powszechne. Jez.

Olimpjada, y, lm. y *przeciąg lat czterech od jednego igrzyska olimpijskiego do drugiego*: Greey liczyli czas na olimpiady. <Gr. olympias>

[**Oliś**, i, lm. e] p. **Heliś**: O. moja, O., co ty teraz wolisz? <p. **Heliś**>

× **Oliścić**, i, ił p. **Omaić**. L. <O + ***Liścić**, od **Liść**>

× **Oliścienie**, a, blm. i, czynność cz. **Oliścić**. 2. leśn. *wszystkie liście na danym drzewie*: Klon ma piękne O. Sł. wil.

Oliwa, y, lm. y 1. *sok wyciśnięty z owoców drzewa oliwnego*: [Dziwa, dziwna O.] = olej rycynowy (oleum ricini). O. prowancka = oleum olivarum provinc. O. na wierzeh wyjdzie. Prz. (= *prawda na jaw wyjdzie*). Rosół tłusty jak O. 2. bot. = a) p. **Oliwny**: O. znak pokoju. Pot. b) † O. płona p. **Oliwnik**. Przen.: Stary i święty człowiek, który przyszedł łzawe Chrystusa oliwy zaszczepliać na płonkach sosnowych. Słow. Zdr. **Oliwka**, **Oliweczka**. Zgr. **Oliwisko**. <Łé. oliva>

× **Oliwczany** p. **Oliwkowy**. Troc. <Od **Oliwka**>
Oliweczka, i, lm. i 1. p. **Oliwka**. 2. p. **Oliwa**. <Zdr. od **Oliwka**>

Oliwiany p. **Oliwny**: Oliwiane beczki. Łączn. <Od **Oliwa**>

Oliwiarka, i, lm. i, **Oliwierka**, × **Oliwniczka** rzem. *naczynie z dziobkiem, z którego machiny, przprzątdy napuszczają oliwą; maźniczka na smarowidło*: O. tłoka. O. przy maszynie do szycia. O. do smarowania cylindrów parowych. <Od **Oliwa**>

Oliwiasty 1. *zawierający w sobie oliwę, pełen oliwy*. 2. *oliwę przypominający*. Bobr. <Od **Oliwa**>

Oliwić, i, ił *oliwą smarować, podlewać, napuszczać oliwą, naoliwiać*. <Od **Oliwa**>

Oliwiec, wca, lm. wce bot. p. **Oliwny**.

Oliwienie, a, blm., czynność cz. **Oliwić**.

Oliwierka, i, lm. i p. **Oliwiarka**. Łab. <Z Fr. olivier = oliwka>

Oliwin, u, lm. y min. p. **Chryzolit**. <Od **Oliwa**>

Oliwinowy przym. od **Oliwin**: Skala oliwinowa.
Oliwisko, a, lm. a p. **Oliwa**: Nieszcześnie oliwiska drugim drzewom szkodzą. Otw.

Oliwka, i, lm. i l. p. **Oliwa**: W łaźni sobie gorzałeczka, oliwką, mydełkiem grzbieta natrze. Rej. 2. *zgrubiałość w postaci wydłużonej kulki na końcu kanki u szprycy, sondy i t. p.* 3. *guzik w postaci owocu oliwnego*: Każdą rzecz znamionuje cecha, na toć są szlify, oliwki, kutasy. Kniaź. Bez szlifów i oliwek, choć w prostym paklaku, panowali od żródła Dniepra do Krępaku. Nar. 4. anat.: Oliwki, ciała oliwkowate rdzenia przedłużonego, †wyniesienia oliwne (corpora olivaria medullae oblongatae). 5. bot.=a) p. **Oliwny**. b) *owoc drzewa oliwnego*: Oliwki tłoczyć, zbierać. Troc. c) w lm. *nazwa ludowa drzewa jabłoni i jego owoców* (pirus malus). 6. bud. *podłużne zdobiny do jagód oliwnych podobne, jakby na nitkę nawleczone, używane w stylach starożytnych, średniowiecznych i odrodzenia*. Zdr. **Oliweczka**.

Oliwkowato przys. od **Oliwkowaty**. L.

Oliwkowaty i. p. **Oliwkowy**: Amerykanie częściej są oliwkowaci, częściej żółtawi. Wyrw. 2. anat. *mający postać oliwki*: Ciałka oliwkowate p. **Oliwka**. <Od Oliwka>

Oliwkowo przys. od **Oliwkowy**: Mchy pyszniły ś. jak aksamity, zielono, majowo, O., szkarłatem i pomarańczą. Krasz.

Oliwkowy i. a. **Oliwkowaty** *odznaczający ś. kolorem oliwek, nieczysto zielony, wpadający w barwę żółtą i brunatną*: Cera oliwkowa. Oliwkowe sukna. Troc. Oliwkowo-brunatny. Wysoki, barczysty, o twarzy oliwkowo-śniadej. Bał. Ptak oliwkowo-zielony na skrzydłach i udach. Dyg. 2. a. × **Oliwczany** przym. od **Oliwka**: Drzewo oliwkowe. Pestka oliwkowa. Troc. <Od Oliwka>

Oliwnica, y, lm. e, **Oliwnik** *sad oliwny*: Popalili ich winnice i oliwnice. Wuj. <Od Oliwny>

× **Oliwniczka**, i, lm. i p. **Oliwiarka**.

Oliwnik, a l. lm. *cy ten, co tłoczy oliwę*. Troc. 2. lm. i p. **Oliwnica**: Darował mu kilka oliwników, albo sadów i ogrodów. Skar. 3. a. **Olejnik**, **Oleaster**, **Przewierznik**, **Przewierzbia**, **Rajskie drzewo**, †**Oliwa płona** bot. (elaegnus) *roś. z rodziny oliwnikowatych*. Gatunek: O. wązkolistny a. wierzba oliwna (e. angustifolia). <Od Oliwny>

Oliwnikowaty bot.: Oliwnikowate a. **Oleastrowe** rośliny (elaegnaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*. <Od Oliwnik>

Oliwny i. od *drzew oliwnych*: Ogród O. Jeśli ś. kto z zawartym powracał pokojem, oliwnym zwykle skronie okrywał zawojem. Pot. O. wieniec. Warg. Oto w jednej ręce mamy miecz, w drugiej gałąź oliwną trzymamy. Jabł. 2. a. **Oliwiany**, × **Oliwowy** *od oliwy = soku z oliwek*: Flaszka oliwna. Troc. 3. *odznaczający ś. barwą nieczysto zieloną z mocnym odcieniem żółtym, przypominającym barwę oliwy*: Oliwna farba. Troc. Kolor oliwny. Troc. 4. anat.: † Wyniesienia oliwne p. **Oliwka**. 5. bot.: Drzewo oliwne, **Oliwa**, **Oliwka**, **Oliwiec** (olea) *roś. z rodziny oliwowatych*. Wierzba oliwna p. **Oliwnik**. <Od Oliwa>

Oliwostranie a, lm. a *zbiieranie oliwek*; *czas zbierania oliwek*. <Oliwa + Branie>

Oliworodny *wydający oliwę*: Kraj O. Koch. J. <Oliwa + Rodny>

Oliwowaty bot.: Oliwowate rośliny (oleaceae) *rodzina przyrodzona roślin dwuliściennych*. <Od Oliwowy>

× **Oliwowy** p. **Oliwny**. Troc.

Olika, i, lm. i fl. p. **Hółka**. <p. Hółka>

Oikiel, a, lm. e l. p. **Hółkiel**. 2. a. **Oikol** *część żłobkowata, wklęsła gzymsu*. Mag. Zdr. **Oikielik**. <p. Hółkiel>

Oikielik, a, lm. i p. **Oikiel**, *hółkielik*.

† **Oiknać**, **nie**, **nał**, † **Oiknąć**, † **Oiknąć**, † **Oiknąć**, † **Oichnać**, † **Ochlnąć** *ogłuchnąć*: Tak była olkneła i nie słyszała, iż trzeba było z nią nie tak słowy, jako kinieniem palców mówić. Birk. Olknał. Sz. Ale i na to kazanie olknał nędzny człowiek. Birk. <Zap. zam. *Ogłuchnąć = Ogłuchnąć>

† **Oiknienie**, a, btm. i. czynność cz. **Oiknąć**. Urzęd. 2. *śluch tępy, przytępiony*, † **oknienie**, † **ochnienie**, † **odchnienie** (baryecoia).

Oikol, a, lm. e p. **Oikiel**. <p. Hółkiel>

† **Oikuski**: Niecka olkuska = *miara rudy, obejmująca 4 korce*. Łab. <Od nazwy miasta Olkusz>

† **Oimarja**, i, lm. e, [**Oimarja**] p. **Almarja**. Zdr. † **Oimaryjka**. <p. Almarja>

† **Oimaryjka**, i, lm. i p. **Oimarja**: Dla drobiazgów w ścianach są wymurowane szafki, nakształt naszych olmaryjek. Ośw. <Zdr. od Oimarja>

Olnica, y, lm. e bot. (garuleum) *roś.* <?>

Olny: Holna a. olna linka fl. p. **Hółka**. <Zam. Holny, od Nm. holen = holować>

[**Olopa**, y, lm. y] l. p. **Holopa**. 2. = **Jołop**. <p. Holopa>

[**Ołot!**] *nawoływanie psów przez dojeżdżacza, gdy dostrzeże zająca*. <Okrzyk.>

Ołować, uje, ował l. [O.] = a) *biec przedko*. b) *puścić*: Nie olujta tak bydła, bo sie pomęcy. 2. fl. = **Holować**. <Nm. holen>

Ołowanie, a, btm., czynność cz. **Ołować**.

× **Ols**, u, lm. y p. **Olszyna**. <Niższosaksońskie Els, Elsehe>

† **Olsnąć**, **nie**, **nał**, [**Olsnąć**], **Olsnąć**, † **Olsnąć**, nied. [**Olsniewać**] *zamiar widzieć, osłepnąć*: Wyważę drugie oko, że olsniesz na obie. Zwr. M. Wzrastające dostatki i wziętość olsnęły nas. And. Bodajżeś olsnął! Sienk. O. od słońca, od gładzyszki. Troc. Świeć mi słońce! Niech żrenica olsnie blaskiem twego lica. Mick. <O + Lsnąć>

Olstro, a, lm. a *futerał na pistolety*: I O. puści (wystrzeli), gdy Bóg przypuści. Prz. O. na flaszę, na srebro = *puzdrowo*. Włod. <Nm. Holster>

Olstrowy przym. od **Olstro**. Troc.

Olsza, y, lm. e, **Oлча**, [**Olszak**] l. a. **Olszyna** *drzewo olszowe*. 2. bot. (alnus) *roś. z rodziny brzoźowatych*. Gatunki: O. biała (a. incana). O. pospolita a. ezarna zwykle **Olechą** zwana (a. glutinosa). Zdr. [**Olszka**, **Olszyczka**]. <OL(CH)>

[**Olszak**, a, lm. i] p. **Olsza**: Wianeczek z olszaka. Widziałem, jak ś. masztami do czuba pnie, jako po olszaku łązy a. dzięcioły. Kon. <Od Olsza>

[**Olszanka**, i, lm. i] zool. l. p. **Strzebla**. 2. p. **Różanka**.

Olszeniec, **ńca**, **ln**, **ńce**, daw. **Olszenik** bot. l. a. **Olszewnik**, **Olszownik** (selinum) *roś. z rodziny baldaszkowych*. Gatunki: O. karolkowaty (s. carvifolium). O. błotny (s. palustre). 2. O. rozarty bł. p. **Gorysz**. <Od *Olszany, od Olsza>

Olszenik, a, lm. i bot. p. **Olszeniec**.

Olszewnik, a, lm. i bot. p. **Olszeniec**. <Od Olszowy>

Olszę, **ęcia**, lm. *ęta młoda, wąta olcha*: Rosły i olszęta krzaczyste i wierzby. Krasz. <Od Olsza>

[Olszka, i, lm. i] p. Olsza. <Zdr. od Olsza>
 [Olszkowy]przym. od Olszka.
Olsznik, a, lm. i, Olsznik mały a. młody lasek olszowy: Jak tu pięknie w olszniaku! Syrok. W ciemnych olszniakach szemrze coś. Sp. <Od Olsza>
Olsznik, a, lm. i p. Olsznik.
Olszownik, a, lm. i bot. p. Olszeniec. <Od Olszowy>
Olszowy, Olchowy i. przym. od Olsza, Olcha: Borek O. Troc. 2. p. **Olszynowy:** Deska olszowa. Pniak O. Przen.: O. Marcin = *balwan, pień, głupiec*. 3. przen. gm.: Ryby olszowe = *nocna kradzież drzewa z trawą lub bajdaku*. 4. [Kasza olszowa] = *kasza jaglana*. <Od Olsza>
Olszówka, i, lm. i i. [O.] *gatunek lichej ziemi torfowatej (na której udaje s. olszynca)*. 2. bot. = a) (schizophyllum) roś. z *gromady grzybów, z rodziny bedłkowatych*. b) p. **Olchówka**. c) [Olszówki, lm.] (pirus communis) *drzewo i grusza zwyciężajna i jego owoc*. 3. zool. = a) p. **Różanka**. b) p. **Strzebla**. <Od Olszowy>
Olszyca, y, lm. e bot. p. Trzcinnik. <Od Olsza>
[Olszyczka, i, lm. i] p. Olsza: Buciecki z olsycki. <Od *Olszyca, od Olsza>
Olszyna, y, lm. y i. p. Olsza. 2. a. **Olszyniec,** × **Ols gaj olszowy.** Zdr. **Olszyna.** <Od Olsza>
Olszyniec, ńca, lm. ńce p. Olszyna: Weseliły oczy dąbrowy i olszynie. Sienk. <Od Olszyna>
Olszynka, i, lm. i i. zaróżła z młodych olsz: Bitwa pod Olszynką. 2. p. **Olszyna.** <Zdr. od Olszyna>
Olszynowy przym. od Olszyna; **Olszowy:** Wsie rozrzucone na polu, gaj O., łąka, młyn. Bog. W. <Od Olszyna>
[Olsna, y, lm. y] lek. p. Jasny pod 12). <O + LS(K)/ŁOSK>
† Olsnać, nie, nał p. Olsnać: Olsnął, a gdy pokutał, znowu do wzroku przyszedł. Skar. <Z Olsnąć = Oślepnąć>
Olsnić, i, ii, nied. Olsniewać i. oślepić rażącym światłem, zaćmieć wzrok wielkim blaskiem, nied. razić w oczy: Blask słoneczny tak mu olsnił oczy... Oczy te, olsniewane niezdrowymi blaskami i wygryzane jadem nikotyny, przysiałabł błękitnymi szklanami. Orzesz. Czym jest ten blask olsniewający, po którym włóczę są takie brzydkie, tajemnicze plamy? Orzesz. 2. przen. *uderzyć nadzwyczajnością, oczarować, zachwycić, zawrócić głowę; ująć, odwrzyć, omamić:* Olsniła wszystkich pięknoscia. O. kogo pochlebstwem. Pójdziesz zbudzony, kiedy życie-sen minie, łąką bożą olsniony, ku wieczności krainie. Len. **O. s. zostać olsnionym:** Wzrok s. olsniewał blaskiem szyszaków. Ml. <O + Lsnić>
Olsnienie, a, blm. i. czynność cz. Olsnić: Krystka była cięża z natury, otrząsa s. z olsnienia. Tet. 2. a. **Olsnienie** czynność cz. **Olsnąć.**
Olsnienie się, a s., blm., czynność cz. Olsnić s. Olsniewać, a, ał i. p. Olsnić. 2. [O.] p. **Olsnać.**
Olsniewająco przys. *w sposób olsniewający:* O. białe. O. piękna. <Od Olsniewać>
Olsniewanie, a, blm., czynność cz. Olsniewać.
Olsniewanie się, a s., blm., czynność cz. Olsniewać s.
Olsnienie, a, blm., czynność cz. Olsnać; Olsnąć.
Olsnięty i. × O. p. **Olsniony:** Ludzie olsnięci ogładą ośmnastego wieku. Rzew. 2. [O.] *który ogład, oślepił:* Cyś olsnięta, cy co?
[Olsnik, a, lm. i] rodzaj noża do strugania drzewa.
Olsniony, × Olsnięty którego olsniono.

[Oltaj, a, lm. e] = **Hultaj.** <p. Hultaj>
[Oltarz, a, lm. e] p. Oltarz.
[Olu!] i. przyspiew: Oj olu, olu, piękny korálu!
 2. *przywabiwanie świń:* Malu olu, olu! <Okrzyk.>
[Oluga, i, lm. i] i. przerebel, przerebka, toń. 2. wysoka a szczupła kobieta. <?>
[O lu lu...] p. Husiajże. <Okrzyk.>
Olutować, uje, ował, Oblutować, nied. Olutowywać, Oblutowywać *polutować dokoła:* Rurka w alembiku dobrze ciastem abo gliną olutowana. Syr. <O + Lutować>
Olutowanie, a, blm., czynność cz. Olutować.
Olutowywać, a, ał p. Olutować.
Olutowywanie, a, blm., czynność cz. Olutowywać.
[Olwaka, i, lm. i] ozdoba z włóczki u udzy. <?>
Olzyca, y, lm. e, Stonogowiec bot. (cheilanthes) *roś. z gromady paprotników, z rzędu paproci.* <?>
Ołachmanic, i, ii okryć, odziać w łachmany: Ludność mizerna, ogorzała, ołachmaniona, wysypała s. przed progi domostwa. Orzesz. <O + *Łachmanic, od Łachman>
Ołachmanienie, a, blm., czynność cz. Ołachmanic.
[Oładka, i, lm. i, Ołatka, a. w lm. Oładzie] placuszek z tartych kartofli i mąki, racuszek: Nie jedząca, nie pijąca, gładka jak O. (= o pannie mało jedzącej). Oładki do zrazów i do rosolu. Chodź. <Ukr. oładka>
[Oładzie, i, blp.] p. Oładka. <Ukr. oładie>
 1. × **Ołajać, e, ał** *obrzucić kogo wymysłami, wyłajać.* <O + Łajać>
 2. × **Ołajać, a, ał p. Ołoić.**
 1. × **Ołajanie, a, blm., czynność cz. i. Ołajać.**
 2. × **Ołajanie, a, blm., czynność cz. 2. Ołajać.**
Ołańcuchować, uje, ował *ogrodzić, otoczyć, oprowadzić łańcuchem:* Trzeba O. granicę od zarazy, z Wołoszczyzny ku nam kroczącej. Rol. <O + *Łańcuchować, od Łańcuch>
Ołańcuchowanie, a, blm., czynność cz. Ołańcuchować.
 × **Ołatacz, a, lm. e ten, co olatuje, lata, łatacz.** L. <Od Ołatać>
Ołatać, a, ał, nied. Ołatywać i. polatać, wyłatać dokoła. 2. przen.: O. komu skórę i t. p. = *obić, wyłoić, ogrzmocić.* <O + Łatać>
Ołatanie, a, blm., czynność cz. Ołatać.
[Ołatka, i, lm. i] p. Oładka: Hrecuski czyli ołatki po litewsku. Goł. <p. Oładka>
Ołatywać, uje, ywał p. Ołatać.
Ołatwanie, a, blm., czynność cz. Ołatywać.
Ołbrzan, u, lm. y bot. (flotovia) roś. <?>
† Ołd, u, lm. y = Hołd: Koronacje, ołdy w Krakowie bywały. Bart. Rzeczpospolita polska... światu groźna była, nikomu s. nie utulała, ołdów, które upominki krzeimy, nikomu nie dawała. Rozm. Öntsbach przez posły O. czynił. Biel. J. <p. Hołd>
† Ołdować, uje, ował p. Hołdować: Maszli rozum, fortunę, tedyć chceć O. Biel. M. <Od Ołd>
† Ołdowanie, a, blm., czynność cz. Ołdować.
† Ołdownik, a, lm. cy p. Hołdownik: Wszyscy, znajdujący s. w tym mieście, będą tobie ołdowniki i będą ci służyć. Bud. <Od Ołdowny>
Ołdzian, u, lm. y bot. (oehna) roś. z rodziny ołdzianowatych. <?>
Ołdzianowaty bot.: Ołdzianowate rośliny (oehnaeae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Ołdzian>
Ołęt, u, lm. y, Lauroliś bot. (laurophyllus) roś. <?>
[Ołgać, a, ał] obełgać, okłamać: Dziad ołgał pana. <O + Łgać>

[Olganie, a, blm.] czynność cz. **Olgac**.

† **Ołknać, nie, nał** p. **Ołknać**.

† **Ołkniecie, a, blm.**, czynność cz. **Ołknać**.

[**Ołkoma**] p. **Ołkome**.

[**Ołobel, bli, lm. ble**] p. **Hołobla**. <p. **Hołobla**>

[**Ołobla, i, lm. e**] p. **Hołobla**: O ołoble uderzył. Piotr. <p. **Hołobla**>

Ołoić, i, il, nied. × **Ołajać, × Ołojać osmarować lojem**. <O + Łoić>

× **Ołojać, a, ał** p. **Ołoić**.

× **Ołojanie, a, blm.**, czynność cz. **Ołojać**.

Ołojenie, a, blm., czynność cz. **Ołoić**.

† **Ołomek, mka, lm. mkowie** p. **Gołomanka**: Sługa, który rzeczon jest O. a. haus knecht. Św. z Woc. Jeśli sługa czyj, rzeczoney gołota a. inaczey O., sąsiadowi pana swego a. cudzego imieniu szkodę uczynił... SŁ. <p. **Gołomanka**>

[**Ołota, y, blm.**] p. **Hołota**. <Ukr. hołota>

Ołowiak, u, lm. i ruda ołowiana. <Od Ołów>

Ołowianka, i, lm. i l. a. Ołów = a) kula ołowiana, uwiązana na sznurze, do mierzenia głębokości morza, sonda. b) ciężarek z ołowiu, zawieszony na nici a. sznurku, używany w mularstwie i ciesielstwie do wskazywania kierunku pionowego. 2. bot. p. **Ołowinica**. 3. gór. ruda ołowiana, ziemisty węgiel ołowiu, pacholek. Kluk. <Od Ołowian>

Ołowiankowaty bot.: Rośliny ołowiankowate p. **Ołowinowaty**. <Od Ołowianka>

Ołowiany, × Ołowny, † Ołowny l. przym. od

Ołów: Ruda ołowiana. Ruda ołowiano-srebrna. Ciec. Kula ołowiana. Troc. Huta ołowiana. [Jagła ołowiana] = *śrut ptasi*, *donst*. Chem.: Cukier O. = *normalny octan ołowiu*. Chem. i min.: Błyszcz O. p. **Galena**. Gór.: × Szkoło ołowiane = *anglezjt*. Krokosz O. = *chromian ołowiu dający piękny kolor żółto-czerwony*. Łab. Hut.: Herta ołowiana p. **Herta**. Piec O. = *piec do topienia ołowiu*. Popiół O. Min.: Szaromiedniak O. = *siarkoantymonjan miedzi i ołowiu*. Łab. Spat O. Spat cynkowo-O. Przen.: Lepsza ołowiana zgoda, niż złoty proces. Prz. 2. przen. *ciężki, ociężały, przyniatający, przyłaczający, przynębiający*: Ptasek O. (o człowieku) (= *ociężały, nieruchawy; ciężka artylerja*). † Ołowianym pisze piórem. Troc (= *ma styl ciężki*). Chmury ołowiane. Na ołowianym jednostajnie niebie klasyczości niespodzianie zaczęły przebłyskiwać niewidziane dotąd gwiazdki. Wóje. Po chwili oeknął ś. ze sweli ołowianej, ostupiałej zadumy. Orzesz. Miasto nie daje znaku życia... po ciężkich katastrofach nieraz taka ołowiana cisza przyniata ludzi. Bał. (Ręka ranna) w noy obok mnie leży, czeka cierpliwie do rana, do chwili przebudzenia ś., patrząc na mnie ołowianemi ślepiami. Żer. (= *ciężąc mi*). 3. *podobny z koloru do ołowiu, ołowisty*. 4. bot.: Kurzawka ołowiana p. **Kurzawka**. <Od Ołów>

Ołowiany, Ołowisty mający własności ołowiu, podobny do ołowiu: Smak O.

Ołowica, y, blm. l. [O.] stara nazwa drożdży gorzelnianych do wódki. 2. lek. (morbus saturninus) choroba powstała z przewlekłego otrucia solami ołowiu. <Od Ołów>

Ołowicy przym. od **Ołowica**.

Ołowić, i, il myśl. *zostawić ślad, warstewkę ołowiu*: Drobny, miękki śrut ołowi lufę. <Od Ołów>

Ołowienie, a, blm., czynność cz. **Ołowić**.

× **Ołowiec, wca, lm. wee** min. *błyszcz ołowiu zbity, galena zbity*. Kluk.

Ołowień, wnia, lm. wnie min. *siarczan ołowiu*.

Ołowik, a, lm. i = Grafit.

Ołowio-srebrny zawierający ołów i srebro: Kopalnie ołowio-srebrne. <Ołów + Srebrny>

Ołowisty p. **Ołowiasty**. Troc.

Ołownia, i, lm. e *huta ołowiana*. Troc.

Ołownica, y, lm. e, Ołownik, Ołowianka, Ołownik, Siniec bot. (plumbago) *roś. z rodziny ołowinowatych*.

Ołowinowaty bot.: Ołowinowate a. **Zawciągawate** rośliny (plumbaginaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliścianych*. <Od Ołowny>

Ołownik, a, lm. i bot. p. **Ołownica**. <Od Ołowny>

× **Ołowny** p. **Ołowiany**: O. kolor. Troc. O. statek. Troc. Ołowna żyła a. ruda. Troc. Ołowna ruda zmieszana ze srebrem. Bobr. W niektórych ludziach doweipu ostrość jest ołowna, a w niektórych żelazna. Kwiat. Apt.: Czerwień ołowna = *minja*. Lek.: Leki ołowne = *remedia saturnina*. Kolka ołowna p. **Kolka**.

[**Ołowo, a, blm.**] p. **Ołów**. <Ukr. ołowo>

Ołów, owiu a. [owu], blm. l. a. [**Ołow**] chem. *pierwiastek metaliczny, przedstawiciel swojej gromadki metalu, Pb; min.: minerał rodzimy, szary, z czarniawą na powierzchni naleciałością: O. gumowy = glinian ołowiu wodnisty. O. rogowy = chlerek z węglanem ołowiu. O. srebrzysty = O. zawierający w sobie srebro. Ołowiem a. na O. spajac. Ołowiem zalewać. Cięży głowa jak O., krztuszę ś. i nudzę. Kras. Ta myśl była, jak O., na jej sercu. Korz. Przen.: Ma O. w tyłku = *siedzi kamieniem, przesiaduje przy pracy*. 2. przen. *kula ołowiana*: Dziś za dobrodziejstwa ołowiem płacę. Falib. Wzywa pod pewną sosną, w celu rozmówienia ś. ze mną za pośrednictwem ołowiu. Orzesz. 3. p. **Ołowianka**: Spuścili linę z ołowiem do morza i naleźli głębią na dwadzieścia sążni. Leop. Zdr.*

× **Ołówek**. <?>

Ołoweczek, czka, lm. czki p. **Ołówek**. <Zdr. od Ołówek>

Ołówek, wka, lm. wki l. × O. p. **Ołów**. 2. O. tabaki = *paczka tabaki owinięta w papier ołowiany*. 3. × O. *grafit*: O., kamień tak miękki, że palec maże; z niego robią wiadome ołówki do pisania i rysowania. Kluk. 4. *pręcik z grafitu oprawny w drzewo miękkie, do temperowania i pisania lub rysowania*: O. twardy, średni, miękki. Wyjął papier, O. i kreślił figury. Mick. 5. *takiż pręcik z innego mineralu*: O. czerwony = *rubryka*, posp. *lubryka*. O. niebieski, zielony. 6. przen. *rysunek ołówekowy*: O. Andriollego, Doręgo. 7. *narzędzie szmuklerskie do kręcenia frędzli i chwastów*. 8. O. migrenowy = *paczka z mięty pieprzowej i parafiny a. z mentolu, działająca przy potarciu czoła ochładzająco*. 9. druk. *linje poprzeczne w tabeli, przecinające rubryki prostopadle, kwerlinje, kwerzac*. 10. zł. *piwo*: Cienki O. = *cienkusz, lura*. Zdr. **Ołoweczek**. <Zdr. od Ołów>

Ołówekowy przym. od **Ołówek**: Rysunek O. Jeden z tych portretów zdradzał fantazję ołówekową któregoś z uczniów Bacciarellego lub Norblina. Krasz.

Ołownia, i, lm. e *huta ołowiana*. Kn. <Od Ołowny>

Ołownik, a, lm. cy l. *ten, co pracuje około ołowiu*. Włod. 2. *ten, co robi naczynia ołowiane*. Mącz. 3. lm. *ki tulejka a. rurka do wsadzania ołowka*. <Od Ołowny>

† **Ołowny** p. **Ołowiany**: W trumnie ołownej ciało położone. Wys. Postrzelił Kupido Dafnidę strzałą ołówną, a Apolina złotą. Tw.

Óltarny p. Óltarzowy: Óltarna świeca. Zag. Niebo w mrok ich (druidycznych głazów) óltarne otula sklepienia. Kasp. <Od Óltarz>

Óltarz, a, lm. e, †Altarz, [Óltarz, Óltarz, Óltarz, Óltarz, Łątarz, Łontarz, Łótarz] l. *stół w kościele pod obrazem świętym, na którym odprawia ś. msza i na którym składają ofiary:* O. N. M. Panny. Óltarz wielki, boczny. Óltarza podobieństwo wykształtowane jest na niebie z gwiazd. Otw. Przed Twe óltarze zanosim błaganie. Fel. Król Stanisław znajdował ś. w ślubnym obrzędzie i prowadził księżnę do óltarza. Bart. I od óltarza ś. rozchodzą (= od ślubu). Przen.: Wziąwszy z óltarza. Prz. (= *chciwiec; łakomy nawet i na święte rzeczy*). O. pogański = *ofiarnik*. Przen.: Ofiary, składane na óltarzu ojczyzny. Pamięć osób, które na O. oświaty krajowej ofiary chętnie poniosły. Łuk. Dary złożone na óltarzu miłosierdzia. Jun. Czulość ją (Izę) u ludzkości wylewa óltarza. Miek. Przen.: *kościół, świątynia*: Burzyć, wywrać óltarze. Przen.: *wiara, religja*: obrońca óltarza i tronu. Heretycy postawili katedrę przeciw katedrze, óltarze przeciw óltarzowi, to jest biskupa swego przeciw katolickiemu. Skar. Zdr. **Óltarzyk**. <Łć. altare>

†Óltarzny p. Óltarzowy: Ofiara óltarzna. Groch. **Óltarzowy, Óltarny, †Óltarny** przym. od **Óltarz:** Stopień O. Podstałek O. Bud. Przy óltarzowych ceremonjach. Bobrow. We czwartki spowiedź czyniła, do tajemnie óltarzowych przystępowała. Nies.

Óltarzyk, a, lm. i l. p. Óltarz: O. przenośny, składany. Muejusz Seewola wytrwał ogień na óltarzyku. Birk. Przen.: Złoty O. (tytuł modlitewnika). 2. leśn. p. **Blacha**.

†Óltarzysta, y, lm. ści p. Altarysta. <Od Óltarz>

Óltawa, y, lm. y bot. (roxburgia) roś. z rodziny *liłgowatych*. <?>

Óltewnik, a, lm. i bot. p. Ółownica. <?>

[Ółubkać, a, ał] *dać posłyszeć głos łubka (= dudka):* Jeżeli kogo łubek naczezo ółubka, będzie mu z ust cuchnęło, jak dudkowi, przez całe życie. <O + *Łubkać, od [Łubek]>

[Ółubkanie, a, blm.] czynność cz. **Ółubkać.**

Ółubkować, uje, ował mech. *ująć w łubki czyli lasze, z łubkować, załłaszać, ował.* <O + Łubkować>

Ółubkowanie, a, blm., czynność cz. **Ółubkować.** **†Ółuczka, i, lm. i strzałka:** Strzałka vel O. Tuch. <O + *Łuczka, od Łuk>

Ółupić, i, il obłupić, obłupać, obedrzać: Ożenił jedynego syna z tą odupioną przez siebie pasierbicą. Rzew. <O + Łupić>

Ółupienie, a, blm., czynność cz. **Ółupić.**

Ółysieć, eje, ał, †Ółysieć stać ś. *łysym, wyłysieć:* Podobno co osiwiał miał, to on ółysiał. Pot. <O + Łysieć>

Ółysienie, a, blm., czynność cz. **Ółysieć.**

Ółysta, y, lm. y, Zwierciadło, X Zwrótnica bot. (heritiera) roś. z rodziny *zaturowatych*. <?>

Ółzawiony *zabawiony, zapłakany, łzawy:* Ółzawione oczy. Słow. <O + *Łzawiony, od Łzawy>

Om, a, lm. y l. X O. *handlowa jednostka wina reńskiego = 180 butelek. Goł. 2. fiz. jednostka oporu elektrycznego.* <Nm. Ohm>

[Oma!] *lekceważący wykrzyknik, o jej! o jej i jak jeszcze! a jakże, o już! a prawda! bo i pewnie, a naturalnie:* A dużo tam było ludzi?— O. (= *bardzo dużo*). <? O + Ma(s)>

Omacać, a, ał i O. ś. p. Obmacać. <O + Macać>

Omacanie, a, blm., czynność cz. **Omacać.**

Omacanie się, a, ś., blm., czynność cz. **Omacać ś.**

***Omaczek** l. tylko w wyrażeniu X **Omackiem, †Omacuku, Po omacuku, †W omacuku a. Pomacuku, †Omacnie, †Omacmie, †Omacmie, †Omacką** *pościemku, macając:* Czy po omacuku karty grać możecie? Górn. Po omacuku? a. ja to kot? Omackiem przychodzą na teatr zaciemniony. L. W nocy w omacuku potkliwie idzie. Pilech. Chodzą w omacuku. Pilech. Chodzić po omacuku. Jord. Ich po omacuku w nocy szukałem. Hoł. Gęsi samym omackiem dziobu pokarm poznać i rozróżnić umieją. Jund. (= *tylko macając dziobem*). Przen.: *na chybł traf, na oślep:* Pan bez własnego zdania omacuku chodzi. Jabł. Myślimy omackiem, a. raczej nie myśląc, chwytamy, co pod rękę popada. L. 2. Po omacuku = *pościemku, w ciemności, bez światła:* Siedzi po omacuku. 3. †Omacuki = *chodzenie po omacuku:* Wypadł za niemi, nie bojąc ś. omyłki w nocne omacuki. Pot. <O + Maczek, MAC/MOT>

[Omachaj, a, lm. e] *ogon (w zagadce o krowie):* Stery cyeki, dwa patyki, a piąty O. <O + *Machaj, od Machać>

[Omachlować, uje, ował] *oszukiwać, oszwabić:* Ja ta nie machlerz, ja ta nikogo O. nie cheę. Kon. <O + Machlować>

[Omachlowanie, a, blm.] czynność cz. **Omachlować.**

Omaciczny p. Okołomaciczny. <O + Maciczny> **†Omacką p. Omacek:** O. w nocy namacał. Star. <O + Macaka, od Macać>

†Omacmie p. Omacek: Już nie nie widzi, tylko w miejscu onym O. stawia niebezpieczne nogi. P. Koch. Oczy ngliste, ledwie co O. najduję. Prot. Polifem, oko straciwszy, O. schadzał lasy. Otw. Przen.: Urodził ś. drugi O. i o oju nie zwie, a gdy mu przypra, w niebie go będzie chciał macać. Glicz. <O + *Macmie, od Macać>

Omacnica, y, lm. e l. [O.] *straszidło nocne, nocnica, čna.* Kn. 2. zool. (acronyeta) *owad łusko-skrydły ze skupienia nocnicówek.* <O + *Maenica, od Macnąć>

†Omacnie l. p. Omacek: A jakoż wždy u diabła O. karty widzieć możecie? Górn. 2. przys. od. **Omacny:** Czasem i ty dostaniesz O. w łeb rany. Zbył. <O + *Maenie, od Macnąć>

X **Omacny** *który można omacać;* przen. *namacalny, dotykalny, oczywisty:* Grube a prawie omacne kłamstwo. Smotr. Nie chcę ni widzieć, ni słyszeć, choć już są te rzeczy i omacne, i na wszystek świat głośne. Smotr. Cerkiew nasza przysłała do takich omacnych ciemnot. Smotr. <O + *Maeny, od Macnąć>

Omacywać, a a. uje, ywał i O. ś. p. Obmacać.

Omacywanie, a, blm., czynność cz. **Omacywać.**

Omacywanie się, a, ś., blm., czynność cz. **Omacywać ś.**

Omaczać, a, ał, Obmaczać, Omoczyć, Obmoczyć, nied. **†Omaczować, †Obmaczować l. umrzeć, pomacać** *na wszystkie strony, po wierzchu:* Kąsek chleba w wodzie omaczanego. Wys. Ręce w krwi niewinnej omaczacie. Wuj. 2. co czym = *zwilżyć, oblać, zalać, zrosić, pomoczyć, omakrzyć:* O. miecz krwią. O. twarz łzami. <O + Maczać>

†Omaczalny *służący do omaczania:* Naczynie omaczalne. Kn. <O + Maczalny>

Omaczanie, a, blm., czynność cz. **Omaczać.**

[Omaczki, czek, blp.] *ciasto maczane w serze, rozrobionym na rzadko z mlekiem a. smietaną,* <O + *Maczki, od Maczać>

† **Omaczować, uje, ował p. Omaczać.**
 † **Omaczowanie, a, blm., czynność cz. Omaczo-**

wać.
 [Omaćkać się, a ś., ał ś.] *najeść ś.* <O + Maćkać>

[Omaćkanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Omac-*

kać ś.

† **Omaćmie p. Omacek. Troc.**
 † **Omaćnia, i, blm. ciemność:** Do zwierza po wiatru, do ptaka pod słońce, jak do konia w omaćni, niefortunny chód. Prz. <O + *Maćnia, od Maćnać>

Omaić, i, ił, [Obmaić], nied. Omajać otoczyć, osłonić majem = zieleńią; umać dookoła, ogaić, × oliście: Omaj wołowi rogi kwiatami. Cho. Omajony ryciem, mający wyrte dookoła bluszczowe liście. Włód. <O + Maić>

Omajać, a, ał p. Omaić.

Omajanie, a, blm., czynność cz. Omajac.

Omajenie, a, blm., czynność cz. Omaić: [W wigilję św. Jana robią O.]

Omal, × Obmal i. a. [Omale] mało, skapo, lichy: Lasu O. L. I piwo świdnickie — tylko go już O., aby tylko nie z drożdżami, bo już u spodu. Krasz. 2. a. bł. **Oniemal, † Malem o mało co, tylko co, o włos, bezmała, żart. o mały figiel:** O. że nie spadł i nie zabił ś. O. nam oczu nie wydrapiają ze swoją żoneczką. Chdź. <O + *Mal, od Mały>

[Omale] p. **Omal:** [Mleka latoś O.]. Takowa u mnie przyjaźń jest w pochwałę, której interes zaszkodzi O. Min. Karmiono mię coś bardzo O. Jabł. Kiedy monety u chudszych O. będzie, u bogaczów pełne skrzynie stoja. L. Ze ekliwym idą oporem te czasy, w których ma zażyć pociech nie O. L.

Omalować, uje, ował = Obmalować: Już mnie tam haniebnie omalowano wobec narodu. Kaczk. (= osmarowano). <O + Malować>

Omalowanie, a, blm., czynność cz. Omalować.

Omam, u, lm. y i. p. Omamienie: Prawda nie ma tego omamu, którym błąd ludzi. Stasz. 2. lek. (hallucinatio) *urojenie zmysłowe, przywidzenie, halucynacja.* <O + MA(M)>

Omama, y, blm. p. Omamienie: Tłumy nieszczęśliwych, idąc za podszeptem złowieszce omamy, pałą i niszczą dobytek bliźnich. <O + MA(M)>

Omamiac, a, ał i O. ś. p. Omamić.

Omamianie, a, blm., czynność cz. Omamiac.

Omamianie się, a ś., blm., czynność cz. Omamiac ś.

Omamiciel, a, lm. e, × Omomiciel, × Omomilek *ten, co omamia a. omamił, oszust.* <Od Omamić>

Omamicielka, i, lm. i forma ż. od **Omamiciel.**

Omamić, i, ił, nied. Omamiac i. otumanić, odurzyć, okpić, zwieść, oszukać, zamylić oczy: O. jest rzecz nieprzytomną udać za przytomną. Boh. My, jak omamieni, patrząc, nie widzimy. Star. Możesz ludzi O., Boga nie oszukasz. Kras. 2. *ując powabem, złudzić, zając, przynęcić, ołsnąć, skusić, pociągnąć ku sobie ponętą:* Już mię domowe szczęście nie omami. Słow. O. ś. *dać ś. zwieść, oszukać ś.:* Człowiek poceziwy lada czym łatwo ś. omami. Zabł. Tak ś. mocno złudzeniem omami. Mick. <O + Mamić>

Omamienie, a i. blm., czynność cz. Omamić. 2. lm. a, Omam, Omama, × Oman, † Homan, [Omian, Omóna, Omana] skutek a. przyczyna omamienia; stan tego, który został omamiony; zhula, złudzenie, iluzja; manillo, fałszywy powab, ponęta: Być w omamieniu (= w błędzie). Iluzja czyli omamie-

nie nie jest istotnym przymiotem sztuk dramatycznych. Sniad. Wprawia ich w O., iż to, na co patrzy, zdaje im ś. nie udawaniem, ale widowiskiem zdarzeń rzetelnych. Sniad. O. teatralne. Sniad. Łudziło go O., dyszące samą rozkoszą i radością. Żer. Zaraz na pierwszym wstępie znika O. Wiszn. Mocą czarownych omamień coraz jakąś cząstkę traci i powoli wrasta w kamień. Mick.

Omamienie się, a ś., blm., czynność cz. Omamić ś.

Oman, u, lm. y, † Homan i. × O. p. Omamienie: Toć ty nas w błędach trzymasz, gdy dawszy przynęte, bronisz smaku, zawodząc chuć w omamy kręte. Zabł. (= obłądy, manowce). 2. [O.] *zwodnicze odbicie ś. głosu; echo:* Puszczę stepową pieśń na omamy. Zal. Nikt nie wiedział, zali to dźwięki żywe, czy O. słodki. Reym. 3. [O.] *straszylło, złe, lichy, nieczysta siła.* 4. bot. (= a) (inula) *roś. z rodziny złożonych.* Gatunki: Lantawa (i. pulicaria). O. piłkowany a. pospolity (i. britannica). O. wielki, pospolity, prawy, [O] *błocznik, Dziewiesił, Dziewiosil, Dziewosił, Dziwosił* (i. helenium). b) p. **Lulek.** c) p. **Blekot.** 5. × O. lek. p. **Halucynacja.** <O + MA(N)/MA(M)>

[Omana, y, lm. y] p. **Omamienie.**

Omanek, nka, lm. nki *wino z omanem.* Kn. <Zdr. od Oman>

[**Omamiciel, a, lm. e**] *ten, co omamił a. omami, omamiciel.* <Od Omamić>

[**Omamicielka, i, lm. i**] forma ż. od **Omamiciel.**

Omamić, i, ił *zmanić, zwieść, oszukać, wyprowadzić w pole, ocyganić, okpić, obelgać.* <O + Manić>

[**Omaniec, nca, lm. ncy, Omąna, Omaniec**] i. *maniak.* 2. *straszylło, widmo.* <O + MA(N)/MA(M)>

Omanienie, a, blm., czynność cz. Omamić.

Omanifestować, uje, ował *ogłosić za pomocą manifestu; okazać publicznie, opublikować. O. ś. ogłosić o sobie za pomocą manifestu, okazać ś. publicznie, opublikować ś.:* Opiszmy ś., omanifestujmy ś., otrąbmy ś. i zawiążmy konfederację. Łoż. <O + Manifestować>

Omanifestowanie, a, blm., czynność cz. Omamifestować.

Omanifestowanie się, a ś., blm., czynność cz. Omamifestować ś.

× **Omanny p. Omanowy:** Zaczarowana omanna dziewczyna.

Omanowy, × Omanny *przym. od Oman.* Chem.: Kamfora omanowa p. **Helena.**

1. **Omar, u i. [O., blm., Omór]=a)** *choroba roślin, pochodząca z pyłku kwiatu berbersy, bardzo szkodliwego dla zbóż na polach.* b) *choroba drzew, objawiająca ś. przez zbyteczny napływ w jedno miejsce soków, powodujących pęknięcie kory, wskutek czego drzewo usycha.* 2. **lm. y** bot. (= a) p. **Berberys.** b) (puccinia) *roś. z gromady grzybów, z rodziny rdzowatych.* <O + MÓR/MIEŃ/MR/MAR>

2. **Omar, a, lm. y = Homar:** Kraby, omary, morskie przeróżne mięczaki. Asn. <Fr. homard>
Omarlica, y, lm. e *zool. (sylpha) chrząszcz pięciocłonkowy z rodziny omarlicowatych.* <?, por. 2. Omar>

Omarlicowaty *zool.: Omarlicowate (sylphidae) rodzina chrząszczów.* <Od Omarlica>

Omarmuować, uje, ował, Omarmurzyć, nied. Omarmurować *obłożyć marmurem, wyłożyć dookoła taflami marmuru.* <O + Marmurować>

Omarmurowanie, a, bhm., czynność cz. **Omarmurować**.

Omarmurowywać, a, ał p. **Omarmurować**.

Omarmurowywanie, a, bhm., czynność cz. **Omarmurowywać**.

Omarmurzenie, a, bhm., czynność cz. **Omarmurzyć**.

Omarmurzyć, y, ył p. **Omarmurować**. <O + *Marmurzyć, od Marmur>

[**Omars**, u, bhm.] *katalepsja, atak wielkiej choroby*. <?>

[**Omarsnąć**, nie, nął] *nawiedzić atakiem kataleptycznym*: Omarsnęło go.

[**Omarsnięcie**, a, bhm.] czynność cz. **Omarsnąć**.

Omarszozać, a, ał p. **Omarszozyć**.

Omarszowanie, a, bhm., czynność cz. **Omarszować**.

Omarszenie, a, bhm., czynność cz. **Omarszozyć**.

Omarszozyć, y, ył, nied. **Omarszozać** *okryć zmarszczkami, pomarszczyć, zmarszczyć*: Jasne czoło O. Uj. <O + Marszczyć>

Omartwiać, a, ał p. **Omartwić**.

Omartwiał *który omartwiał, zmartwiał, obumarły*: Odszczepa omartwiała. Smotr.

Omartwianie, a, bhm., czynność cz. **Omartwiać**.

Omartwić, i, ii, nied. **Omartwiać** *martwić, przytępić, zrobić obumarłym, zmartwiałym, znieczulić, zmartwić, zdętwić, zabić*: Ruta niewiaśtom plód w żywocie omartwia i wypędza. Syr. Lekarstwo członkom odziedzionym i omartwionym. Syr. Rany omartwione. Syr. <O + Martwić>

Omartwić, eje, ał *obumarzeć, zmartwić, odętwić, stracić czucie; umrzeć*. <O + Martwić>

Omartwienie, a, bhm. 1. czynność cz. **Omartwić**. 2. czynność cz. **Omartwić**. 3. *stan tego, co omartwialo*: Nędzne zdrowie i przy tej nędzy ciała pewne ducha O. przeszkodziły mi odpisać. Krasin.

Omarzać, a, ał (Omar-zać) p. **Obmarznąć**.

Omarzanie, a, bhm. (Omar-zanie), czynność cz. **Omarzać**.

Omarzły (Omar-zły), **Omarznięty** *który omarzał*.

Omarznąć, nie, znał a. zł (Omar-znąć) p. **Obmarznąć**: Drzewo omarzło i osłizgło po wierzchu. Ork. <O + Marznąć>

Omarznienie, a, bhm. (Omar-znienie) p. **Omarznięcie**.

Omarznięcie, a, bhm. (Omar-znięcie), **Omárznie** *czynność cz. Omarznąć*.

Omarznięty (Omar-znięty) p. **Omarzły**.

× **Omasno** przys. od **Omasny**.

× **Omasny** p. **Omasny**: Rola dobra, tłusta, omasna. Haur. <Z Omasny>

Omasa, y, lm. y I. a. [**Omasa**] *okrasa, tłustość do kraszenia*: Kasza z omastą. Gdy omasty flossom, osobliwie oleju nie staje, to im z piwem kaszę gotować. Haur. Chlewno bytło w gospodarstwie nżyteczne i na omasty wygodne. Haur. Jest to pokarm bez omasty. Śniad. Przen.: Sól, wino, dobra wola bankietów O. Koeh. W. (= *przyprawa; okrasa = ozdoba*). O. do smarowania wozów = *masz, smarowidło, smar*: O. do posmarowania wozów. Pot. 2. *hut. stare potłuczone głowy myśli, zawierające cynk, sznec, szumowiny cynkowe, popioły i t. p., dodawane do nabojów myśli*. <O + MAZ, przez Masz>

Omasno przys. od **Omasny**.

Omasny przym. od **Omasa**; × **Omasny**, *dający omastę, omaszczający, tłuszczący, tłusty, użyźniający*: Gnoj gołębi jest O. do ziemi. Haur. Barany z omastnych powracają pastwisk. L. Konia jego

puszczają na omastne smugi. L. O. to pokarm. Troc (= *sytny, pożywny*). <Od Omasta>

Omaszczać, a, ał p. **Omaszczyć**. Przen.: Księżyc omaszcza srebrem powiewne liście palm. Sienk.

Omaszczanie, a, bhm., czynność cz. **Omaszczać**.

Omaszczenie, a, bhm., czynność cz. **Omaszczyć**.

Omaszczyć, i, ii, nied. **Omaszczać** 1. *użyźnić, przyprawić tłustością, okrasić*: Omaszczył kapustę. Troc. [Dam wam kapustecki, posole, omasce, wdrobie cebulecki]. O. rolę = *zagnoić, umierzwic, nawieźć gnojem*: Popiół spalonego perza rolę omasci. Haur. 2. [O.] p. **Namaszczyć**. 3. [O.] *obić*. <O + Maszczyć>

[**Omaslenie**, a, bhm.] czynność cz. **Omaslić**.

[**Omaslić**, i, ii] *posmarować a. okrasić masłem*: Przy herbatce cieniuteńką omasloną skibezkę przetrzął. Wilk. O. kartofle. <O + Maslić>

† **Omatać**, a, ał p. **Omatować**: Każdego takiego marny świat omatał. Rej. Dobry obywatel nie omata, nie oszala nikogo, pomnąc, że to nieprzystojna. Petr. <O + Matać>

† **Omatanie**, a, bhm., czynność cz. **Omatać**.

[**Omatolenie**, a, bhm.] czynność cz. **Omatolić**.

[**Omatolić**, i, ii, **Omatulić**] *dobrze, ciepło ubrać, opatulić*. <p. **Omatulić**>

[**Omatulenie**, a, bhm.] czynność cz. **Omatulić**.

[**Omatulić**, i, ii] p. **Omatolić**: Zaglądałem w oczy omatulonym zebraćkom. Bał. <Zam. Opatulić, przez sld. do Matula>

Omawiać, a, ał I. p. **Omówić**. 2. p. **Obmówić**. <O + Mawiać>

Omawanie, a, bhm., czynność cz. **Omawiać**.

[**Omasa**, y, bhm.] p. **Omasa**. <O + MAZ>

Omaszać, że, zał p. **Obmaszać**. <O + Mazać>

Omaszanie, a, bhm., czynność cz. **Omaszać**.

[**Omaszać**, a, ał] *omaskać*. Por. **Omaszać**. <O + Mazgać>

[**Omaszanie**, a, bhm.] czynność cz. **Omaszać**.

Omaszywać, uje, ywał p. **Obmaszać**. Lek.: Środki omaszujące = *środki służące do omaszowania a. namaszczania skóry*.

Omaszywanie, a, bhm., czynność cz. **Omaszywać**.

[**Omaszać**, a, ał] *owalać, omazać, umarzać*. Por.

Omaszać. <O + *Mażgać, od Mażga>

[**Omaszanie**, a, bhm.] czynność cz. **Omaszać**.

Omaszać, a, ał i O. s. p. **Omaszyć**.

Omaszanie, a, bhm., czynność cz. **Omaszać**.

Omaszanie się, a s., bhm., czynność cz. **Omaszać s.**

Omaszenie, a, bhm., czynność cz. **Omaszyć**.

Omaszenie się, a s., bhm., czynność cz. **Omaszyć s.**

Omaszyć, y, ył, nied. **Omaszać** *okurzyć, owalać, obielić mąką, pomączyć, zamączyć*: O. sobie gębę. O. s. *okurzyć s., owalać s., obielić s. mąką, wytrzeć s. w mące, obleźć mąką, pomączyć s., zamączyć s.*: Omaszyłem s. w młynie. <O + Mączyć>

[**Omaszcie**, eje, ał] *zmaszcie, zmaszcie s.* <O + Maszcie>

[**Omaszenie**, a, bhm.] czynność cz. **Omaszcie**.

Omałka, i, lm. e bot. (lagunaea) *rośl. z rodziny szluzowatych*. <?>

[**Omana**, y, lm. y] p. **Omaniec**.

[**Omaniec**, nca, lm. ncy] p. **Omaniec**.

[**Ombetek**, tka, lm. tki] = **Ambetek**. <p. **Ambetek**>

Ombra, y, bhm. p. **Umbra**: Mieszal sjenne i laki, asfalt i ombre do mniemanych glazerunków. Krasz. <Fr. ombre = cień>

Ombrelka, i, lm. i p. **Umbrelka**. <Fr. ombrelle = parasolka>

Ombrometr, u, lm. y fiz. p. **Deszczomierz**. <Now. z Gr. ómbros = deszcz + métron = -mierz>

Ombrometrograf, u, lm. y fiz. p. **Deszczomierz**. <Now. z Ombrometr + Gr. -gráfos = piszący>

× **Omdlałe** p. **Omdlało**: Dziś nie wyciąga już ramion spragniona, w jakiś ś. uścisk chyłca O. Tet.

Omdlało, × **Omdlałe** przys. od **Omdlały**.

Omdlałość, i, btm. rz. od **Omdlały**; **Omdlenie**: Jakaś błoga, dziwna O. uczyniła ją bezwładną. Gaw. Przyczyna słabości i omdlałości mowy jest w słabym uczuciu mówcy. Pir.

Omdlały, **Omdlony** który **omdlał**; *zemdlały, zemdlnony, słaby, bezsilny, bezwładny, osłabły, mdły*: Pada omdlała. Słow. Grażynę z łęku wysadziwszy omdlała, dźwigała na rękę. Mick. Wzrok O. Nikt ś. nie poruszył z miejsca, omdlałe serca ledwie biły, myśli dźwigały ś. leniwie i niechętnie. Reym. Przen.: Styl O. (= *mdły*). <Od Omdleć>

Omdleć, eje, ał, × **Obemdleć**, † **Omgleć**, [**Omgleć**], nied. **Omdlewać**, [**Omglewać**] *opaść z sił, osłabnąć, zesłabnąć, zemdleć, paść bez przytomności*: Nogi ś. chwieją pode mną, dech tracę, omdlewam. Serce omdlewa. L. Jak ś. tego dowiedziała, zaraz omdlawszy, upadła na ziemię. Auszp. Omdlała! wynieść ją z komnaty. Słow. To tehórz — ze strachu O. musiała gadzina. Słow. (= *struchleć*). Omdlała nieboga na tę wiadomość. Troc. Ty będziesz patrzeć i omdlewać od żalu, widząc go rozpiętego na krzyżu. Wor. Przen.: Wojna z Septentryonami na czas omdlała. Sienk. <O + Mdleć>

Omdlenie, a, btm. i. × O. czynność cz. **Omdlić**. 2. czynność cz. **Omdleć**. 3. p. **Omdlałość**: W twarzy skazuje słodkie O. Przyb. Z powodu omdlenia iść dalej nie mógł (= *zmęczenia, wyczerpania*).

Omdlewać, a, ał i. p. **Omdleć**: Jezus z miasta wywiedzion, krzyżem obciążony, omdlewał i pod nim padał. Sekl. 2. lek. *schnąć, usychać, wątłe, więdnąć*.

Omdlewanie, a, lm. a czynność cz. **Omdlewać**. Ocz. Przywyki do omdlewań z zadanych razów, nawyki i budzić ś. po nich. Krasin.

× **Omdlić**, i, il *nabawić mdłości, znużyć, zemdlić*, *osłabić*. <O + Mdić>

† **Omdliwość**, i, lm. i = **Mdłość**. Mur. <O + Mdlliwość>

Omdlony p. **Omdlały**: Pływała koło brzegu łódka wywrócona, w bliskości biedna Chloe leżała omdlona. Cho. Cóż to, drżysz, muzo, widzę już głos twój O. Dm.

Omega, i, lm. i *ostatnia litera w greckim alfabecie*. Przen.: Alfa i O. = *początek i koniec, wszystko*: Jam jest alfa i O. (mówi Bóg). <Gr. ómé-ga>

[**Omega**, i, lm. i] p. **Omię**.

[**Omeldować**, uje, ował] *donieść, meldując, opowiedzieć*. <O + Meldować>

[**Omeldowanie**, a, btm.] czynność cz. **Omeldować**.

† **Omelenie**, a, btm., czynność cz. **Omelić**.

† **Omelenie się**, a ś., btm., czynność cz. **Omelić** ś.

† **Omelić**, i, il i † O. ś. p. **Omylić**. <Zam. Omylić>

† **Omelty** *zgnieciony, stłuczony, zbity, otarty*: Własy omelte na końcach i otarte (jako pospolicie mówią, aby je mole ogryzli) ukazują człowieka, iż ma złą strawność w żołądku. And. z Kobył. <O + *Melty = Melty>

[**Omełek**, lka, btm.] p. [**Omyłek**]. <Zam. Omyłek>

[**Ometłuk**, a, lm. i] p. **Ometłuch**.

Omelty im. od **Omelec**: Ryżu przywożą do nas ziarna już omette; rośnie jak jęczmień. Spicz.

Omen, u, lm. y *znak, oznaka, zapowiedź, przepowiednia, wskazówka, prognostyk, wróżba*. <Łé. omen>

[**Omen**, u, btm.] *bieda*. <p. Homen>

× **Omenować**, uje, ował *zapowiadać, przepowiadać, wróżyć*: O. głód, powietrze, wojnę. <Od Omen>

× **Omenowanie**, a, btm., czynność cz. **Omenować**.

[**Omentra**, y, lm. owie] p. **Giometra**: O nienawiści Niemców, o obawie przed omentrami... krają gotowe pojęcia. Bog. W. <Z Giometra>

† **Omerał**, u, lm. y = **Humerał**. Mur. <Z Humerał>

× **Omeszały** p. **Omszały**. Sł. wil. <O + *Meszały, od Mech>

[**Ometer**, tra, lm. trowie] = **Giometra**.

[**Ometłuch**, a, lm. y] p. **Ometłuch**.

[**Ometłuch**, a, lm. y, **Ometłuch**, **Ometłuk**] i. *kuśy, licho ubrany, odartus*. 2. *taki, co to wosędy goni, a nika dobrze nie nie zrobi*. <?>

[**Ometra**, y, lm. owie a. rzy] = **Giometra**. <Z Giometra>

Omecherzowy p. **Okolopęcherzowy**. <O + Męcherzowy>

[**Ometra**, y, lm. owie a. rzy] p. **Giometra**. <Z Giometra>

× **Omezać**, a, ał i [O. ś.] p. **Omeżyć**.

× **Omeżanie**, a, btm., czynność cz. **Omezać**.

[**Omeżanie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Omezać** ś.

× **Omeżenie**, a, btm., czynność cz. **Omeżyć**.

[**Omeżenie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Omeżyć** ś.

× **Omeżyć**, y, ył, nied. × **Omezać** kobietę = *wydać za męża*: Omeżył poddanke swoją. Troc. [O. ś.] *wyjsc za męża*. <O + Mężyć>

† **Omgleć**, eje, ał i [**Omgleć**] p. **Omdleć**: Aby (chory) na nas, w ręku naszych omglawszy a. bólem ś. rozpaliwszy, nie narzekał. Ocz. <O + [Mgleć]>

Omglenie, a, btm. i. czynność cz. **Omglić**. 2. *stan tego, który został omglony; mgła, zmrok*: Nieco wahajaco rozglądał ś. po zgubionych w omgleniu polach. Reym.

† **Omglenie**, a, btm., [**Omglenie**] i. czynność cz. **Omgleć**. 2. *stan tego, który omglał*.

[**Omglewać**, a, ał] p. **Omdleć**.

[**Omglewanie**, a, btm.] czynność cz. **Omglewać**.

Omglić, i, il, nied. **Omgliwać** *otoczyć mgłą, zamglić*: Na polu omglonym, jak oko zasięga, skończone ostatnie roboty. Len. Ta ciemna Litwa, lasami omglona. Słow. Księżyc blade czoło omgliły tumany. Od. Z kominów do góry szły dymy i omgliwały część widoku. Jeż. Przen.: Bładość cierpienia omgliła twe czoło. Słow. Dziewica omglona w lekkie szaty. Słow. O. ś. *zajść mgłą, okryć ś. mgłą, zamglić ś.* Przygasła mu dusza, omgliła ś., jakby te szrony przysypały go do dna i nawskroś przejęły. Reym. Przygasł naraz płomień w oczach i omgliły ś. źrenice. Ostr. S. Tych dawniejszych wieków tradycje omgliły ś. już grubą nocą. Szaj. <O + Mglić>

Omgliwać, a, ał p. **Omglić**.

Omgliwanie, a, btm., czynność cz. **Omgliwać**.

[**Omiąg**, a, lm. i] p. **Łomiak**. <Z Łomiak>

[**Omiak**, a, lm. i] p. **Łomiak**. <Z Łomiak>
 [**Oman**, u, lm. y] p. **Omamienie**.
Omiának, nka, lm. nki bot. (osbeckia) ros. <Zdr. od Oman>
 [**Omiarzły**] (Omiar-zły) p. **Omierzły**. <Z Omierzły>
Omiastka, i, lm. i bot. (ursinia) ros. <?>
 [**Omiatacz**, a, lm. ę] *ogon (w zagadce o krowie)*: Cztery tycki, dwa patycki, a siódmy O. <Od Omiatać>
Omiatać, a, ał p. **Omiesić**.
Omiatanie, a, bfm., czynność cz. **Omiatać**.
 [**Omiążdzenie się**, a s., bfm.] czynność cz. **Omiążyć** s.
 [**Omiążyć się**, y s., ył s., **Zomiążyć** s.] (o owcy a. kozie) *zachorować a. zdechnąć po najeżeniu s. omiagu*. <Od Omiąg, przez sld. do O + Miazdżyć, od Miazga>
Omiądlenie, a, bfm.] czynność cz. **Omiądlić**.
 [**Omiądlić**, i, il] *wytrzeć len a. konopie w międlicy*: Len omiądliła. <O + Miądlić>
Omiąskać, a, ał] p. **Omieszkać**. <O + Miąskać>
Omiąskanie, a, bfm.] czynność cz. **Omiąskać**.
Omiecek, cka, lm. cki] *nieużytek, kawalek pola nieuprawnego*. <? Z O + *Miedzek, od Miedza>
Omiecenie, a, bfm., czynność cz. **Omiesić**.
Omiechrzyn, u, lm. y bot. (cysticapnos) ros. <?>
Omiecie, a, bfm.] *kłosa, plewy, drobna słoma, wszystko, co s. zmiata po wymłóceniu zboża*. Por. **Omiecina**. <O + MIOŹ/MOŹ>
Omiecina, y, lm. y, **Omieciny** l. [O. a. **Obmiecin**, **Obmiecie**, **Rozprószyny**] = a) *pył mączny, omiatany z kamieni młyńskich, kurczawa mączna, mąka subtelna, stochar*. b) *śmiecie*. 2. † O. *otręby*. <O + MIOŹ/MOŹ>
 × **Omieczenie**, a, bfm., czynność cz. **Omieścić**.
 × **Omieścić**, i, il p. **Omiodzić**. <O + *Miezić, od Miód>
Omiąg, u, lm. i, **Kozikorzeń** bot. l. (doronieum) ros. z *rodziny złożonych*. 2. p. **Pomórnik**. 3. [O., Omiąg, Omiek, Omega, Łomiak], in. mordownik, marchewnik, tojad (aconitum napellus) <?>
 [**Omiąg**, a, lm. i] p. **Omiąg**. <?>
 [**Omielacz**, a, lm. e] *plotkarz*. <Od Omielać>
Omielać, a, ał l. p. **Omieć**. 2. [O.] *rozsiawać plotki, robić plotki*. <O + Mielać>
Omielanie, a, bfm., czynność cz. **Omielać**.
Omielenie, a, bfm., czynność cz. **Omieć**.
Omieniałość, i, bfm. l. † O. lek. *utrata głosu od chrypki, ochrypłość, łomienie*: Sok ten O. i ochrapienie odpędza. Syr. 2. [O.] p. **Omieniałość**. <Z Omieniałość>
 † **Omieniały**, [**Omieniały**] *który omieniał*. Mącz.
 † **Omienić**, i, il *nałmieniwać, wymienić, wspomnieć*: Już ta sprawa wyżej omieniona. Magd. <O + Mieni>
Omienić, eje, ał l. † O. i [O.] *stracić głos przez ochrypnięcie, zachrypnąć*: Omieniałem już prawie, ratunku wołając. Kochan. Wołając na grzeszne, omieniejesz, a gardło twoje ochrapieje. Bz. Czemu człowiek omienieje, gdy go pirwej wilk użrzy? And. z Kobył. 2. [O.] p. **Omienić**. <Z Omienić>
 l. † **Omienienie**, a, bfm. l. i [O.] czynność cz. **Omienić**. 2. p. **Omieniałość**: Każda rzecz z osobna z tych oddala O. Slesz. O. i zaspłóść. Syr.
 2. † **Omienienie**, a, bfm., czynność cz. **Omienić**.

l. **Omierzać**, a, ał (Omier-zać) p. **Obmierznąć**.
 2. **Omierzać**, a, ał p. **Obmierzyć**.
 l. **Omierzanie**, a, bfm. (Omier-zanie) czynność cz. l. **Omierzać**.
 2. **Omierzanie**, a, bfm., czynność cz. 2. **Omierzać**.
Omierzchnąć, chnie, chnął a. chł l. † O. *być zaskoczonym przez zmierzch*: Podchmieliwszy sobie, wychodząc z kiermaszu, wespół śpiewali, aż też omierzchli w pół lasu. Zim. 2. × O. p. **Zmierzchnąć**. <O + Mierzchnąć>
Omierzchnięcie, a, bfm., czynność cz. **Omierzchnąć**.
Omierzenie, a, bfm., czynność cz. **Omierzyć**.
 × **Omierziciel**, a, lm. e (Omier-ziciel) *ten, co obmierzył*. <Od Omierzić>
 × **Omierzicielka**, i, lm. i (Omier-zicielka) forma ż. od **Omierziciel**.
Omierzić, i, il (Omier-zić) l. p. **Obmierzić**: Omierzył mi tę potrawę. Troc. Ten postępek omierzył go przyjaćielowi. Troc. 2. † O. kogo = *przejść kogo obrzydzeniem, obmierznąć komu*: Hibraina już były omierziły one państwa a bogactwa, że ich krześcijańskie użyć nie mogli. Orzech. <O + Mierzić>
Omierzienie, a, bfm. (Omier-zienie), czynność cz. **Omierzić**.
 † **Omierziony** (Omier-ziony) p. **Obmierzyć**. Troc.
 × **Omierzliwy** (Omier-zliwy) l. p. **Obmierzły**. 2. *brzydzący s. byle czym, wybredny*: Zaostrzyć apetyt przysmakiem omierzliwego żołądka. Bobr.
Omierzłość, i, bfm. (Omier-złość), rz. od **Omierzły**.
Omierzły (Omier-zły), [**Omiarzły**] p. **Obmierzły**.
Omierznąć, znie, znał a. zł p. **Obmierznąć**: Cheeszli komu wino ożadzić, utop w nim węgorka i tak daj je pić opilemu, a odytchezas mu omierznie, a będzie mu już przykre, tak że go pić nie będzie. Sien. Gnoju w ogrodzie trzeba mieć dostatek, aby dla chudości ziemi ogród gospodarzowi nie omierznął. Trzye. Pan jawnie u Ezajasza woła, iż mu już dawno omierzły ty wymyślne modły i kurzawy wasze. Rej. Omierzła mu żona, potrawa. Troc. Omierznawszy sam sobie, śmierci sobie zyczył. Troc. <O + Mierznąć>
Omierznięcie, a, bfm. (Omier-znięcie), czynność cz. **Omierznąć**.
 × **Omierzyć**, y, ył p. **Obmierzyć**. <O + Mierzzyć>
 × **Omieścićniać**, a, ał *oświecać, oblewać światłem miesiaca = księżycy*: Wieść jakaś — jak sen — o Chrystusie świat omieścićnia. Słow. <O + *Mieścićniać, od Mieścić>
 × **Omieścićnianie**, a, bfm., czynność cz. **Omieścićniać**.
 [**Omieśny**]: *Płótno omiesne = ciętsze*. <?>
 × **Omieszka**, i, lm. i, × **Omieszkanie**, [**Omieszkanie**], † **Omieszkanina**, † **Omieszkałość** *odwołka, spóźnienie, opóźnienie, zwłoka, nitrega, bałamuctwo*: Przychodź bez omieszki. Troc. <O + MIAS/MIES>
Omieszkać, a, ał, [**Omiąskać**, **Omieszkać**], † **Omieszkać**, nied. **Omieszkiwać**, [**Omieszkiwać**], † **Omieszkawać** l. × O. co = *objąć na mieszkanie, zamieszkać*. 2. czego, † czemu = *nie skorzystać z okazji, opuścić co, zaniebnać czego, nie dopilnować s. z czym; zaniechać, zaniebnać, odłożyć co*: Swojej godziny omieszkała. Paszk. Omieszkałeś lata, nie masz chleba; omieszkałeś targu, nie kupię nie dostaniesz. Skar. Omieszkał sposobnej do tego okazji. Troc. Nie omieszkałem czasu. Ciek. (= nie

chybiłem; nie spóźniłem ś.) Przyjacielskiej posługi nigdy nie omieszkiał. Trzye. Chwalić nie omieszkam, co jest godne chwały. Kochan. Omieszkalesz orania, siejby, żąd też nie nie możesz. Skar. Abym tej posługi dusz ludzkich nie omieszkiał. Skar. Będąc w Warszawie, nie omieszkam cię odwiedzić. Przenajświętszych ofiar oltarznych nie omieszkujemy. Groch. Nie omieszkaj mię o tym wiadomić. 3. † O. a. † O. ś. z czym, do czego, czemu = *opóźnić, spóźnić ś., zamarudzić ś.* Otw. S. A wzdry nie chciał z tym O., co jest boże, to kazał dać. Rej. Spracowawszy ś. łowami, tudzież iż wieczer był zaszedł, do Trok też omieszkiał, nocował król w kotarach. Stryjk. Nie omieszkiał do jego obrony. Jabł. Płakać będą na ostatnim sądzie, iż już do zbawienia omieszkali. Skar. (= *nie zdążyli*). Starac ś. będą, abym sprawom J. K. Mości nie nie omieszkiał. Boh. Nie omieszkalesz ojezycznej obronie, choć cię zastala ta wieść w cudzej stronie. Biał. <O + Mieszkac>

† Omieszkatość, i, blm. rz. od Omieszkaly; p. Omieszka.

† Omieszkały I. a. † Omieszkały *uglaskany, swojski, domowy, oswojony, obłaskawiony*: O. lew między ludźmi. Troc. 2. *ociągający ś., powolny, miotrężny, zmiudny, odoblekający, zwłóczący*: A zażbyśmy też nie mogli znaleźć kondycji takich, iżbychmy wzięli w przedziej gotowości, niż z temi omieszkalemi wiciami, sprawieni a postanowieni byli. Rej.

Omieszkanie, a I. blm., czynność cz. Omieszkać. 2. × O., lm. a p. Omieszka: Sprawże to, synu, rychło, miły, by żadnego omieszkania w tym nie miały. S. Par. Tameci, którzy Batorego obrali, za omieszkaniem cesarskim prędzej z Stefanem przybyli. Paszk.

† Omieszkanina, y, blm. p. Omieszka: Żadnej omieszkaniny w wykonaniu zamiarów nie uczynił. Błaż. <Od Omieszkać>

† Omieszkawać, a, al p. Omieszkać: Czemuż omieszkawasz wspomóc wołającym do ciebie? Białob. (= *ociągasz ś.*) Widząc lud, iż omieszkawał Mojesz znijsć z góry... Wuj. Omieszkawa mój pan przyjsć. Bud.

† Omieszkawanie, a, blm., czynność cz. Omieszkać.

Omieszkiwać, a, al p. Omieszkać: Jest o rzeczach rycerskich zaenych ludzi ksiąg wydanych niemało, których zaiste nie masz O. Kwiat.

Omieszkiwanie, a, blm., czynność cz. Omieszkiwać.

Omieść, omiecie, omiótł, Obmieść, nied. Omiać, Obmiać I. *zmięść z powierzchni; zetrzeć; ścierając, zebrać z wierzchu, ze wszystkich stron*: O. pajęczynę, kurz. Przen. zł.: O. pajęczynę = *ukraść bieliznę rozwieszoną na strychu*. 2. *co = zamięść dokola czego a. z wierzchu czego; zmiatając, oczyścić*: O. dom. Przywiązaną miotłą u wierzchu żerdzi omiałał krucyganki. Wys. Miotła omieciony, zwierchowonie oczyszczony. Gil. [Omieciony jest ten, kto podczas zmiatania nie usunie ś.]. Przen.: Darmo przysieść na miejsen, wszystkie cztery kąty radby omiótł, jak mówią, nawet i piec piąty. L. (= *wszędobylski, powsinoga*). 3. bart.: O. gniazdo = *ogarnąć plastry z pszczoł*. <O + Mieść, MIOT/MOT>

[Omieg, u, lm. i] p. Omieg. Rost. <?>

Omiekać, a, al p. Omieknąć.

Omiekanie, a, blm., czynność cz. Omiekać.

Omiekczać, a, al p. Omiekczyć.

Omiekczenie, a, blm., czynność cz. Omiekczać.

Omiekczenie, a, blm., czynność cz. Omiekczyć. Omiekczyć, y, yl, nied. Omiekczać *zmiękczyć wokoło, z wierzchu, ze wszystkich stron*. <O + Miekczyć>

Omieknąć, knie, knął a. kł, nied. Omiekać *stać ś. miękkim, zmięknąć*. <O + Mieknąć>

Omieknienie, a, blm. p. Omieknięcie.

Omieknięcie, a, blm., Omieknienie czynność cz. Omieknąć.

Omiesna, y, blm. I. anat.: O. wewnętrzna, pochewka wewnętrzna = *otoczka z tkanki łącznej dokola wiązek włókien mięśniowych* (perimysium internum). O. zewnętrzna, pochwa mięsniowa = *powłoka z tkanki łącznej ścięgniętej, otaczająca mięsień* (perimysium externum). 2. hist.: O. przezroczysta, owłókniwa mięśniowa = *powłoczka otaczająca włókna mięśniowe* (sarcolemma pellucidum). <O + Mięсна, od Mięсны>

[Omieszkać, a, al] p. Omieszkać.

† Omieszkały p. Omieszkały.

[Omieszkanie, a] I. blm., czynność cz. Omieszkać. Pśń. 2. lm. a p. Omieszka.

[Omieszkiwać, uje, iwał] p. Omieszkać.

[Omieszkiwanie, a, blm.] czynność cz. Omieszkiwać.

× Omignąć, nie, nął co = *mignawszy, błysnąwszy, objąć; oblać światłem*: Grób omignie błyskawica. Krasin. <O + Mignąć>

Omignięcie, a, blm., czynność cz. Omignąć.

Omijać, a, al i O. ś. p. Ominąć. <O + Mijać>

[Omijak, a, lm. i] p. Ominek. <Od Omijać>

Omijałka, i, lm. i bot. (segueria) *roś. z rodziny goździkowatych*. <Od Omijać>

[Omijanie, a, blm.] czynność cz. Omijać.

Omijanie się, a ś., blm., czynność cz. Omijać ś.

† Omilenie, a, blm., czynność cz. Omilić.

† Omilić, i, il *zrobić miłym, umilić, uprzyjemnić*: Piasta tedy tego... tak przodkom beły naszym omileły dobre sprawy jego. Papr. <O + Milić>

× Omilknąć, knie, knął a. kł *umilknąć, zamilknąć*. L. <O + Milknąć>

× Omilknięcie, a, blm., czynność cz. Omilknąć.

Ominąć, nie, nął, † Obminąć, nied. Omijać, † Obmijać I. *okrążyć, minąć; wyminać*: Często człowiek, chcąc O. jeden dół, wpadnie w drugi. Górn. Przeciwić ś. każdemu nie stałoby człeka, kto niełaskaw, lepiej go O. zdaleka. Szymon. Zle daleko omiń, lepiej O., niż ś. powinać. Prz. Książd defnitor wiecznie nas ominie. Syrok. (= *nie wstąpi do nas*). Przen.: Nauczył ś. omijać prawo i podchodzić je. Bał. Kara cię nie ominie. Omieła go nagroda (= *nie doszła go*). Nikt losów swoich nie ominie. Śl. wil. (= *nie ujdzie*). Ja smutnych twoich losów nie ominę, ciebie wybawiam, ale sama zgine. Kras. 2. przen. *ominąć, opuścić*: Wszak co ś. nie podoba, możesz (w czytaniu) O., jako kałuże przy drodze. Rej. Te słowa ominał. Troc. Omijam niektóre szczegóły (= *nie potrącam o nie, przemilczam*). 3. *minąć, przeminąć, przejść, skończyć ś., upłynąć; opuścić kogo*: Będzie dobrze, gdy zle ominie. Prz. Już mię ominęły te panieńskie żarty (= *odeszły*). Pójdę z ludźmi do roboty, aż pana złoże ominie. Czas pogodny omija. Troc. Prędko omijająca uroda. Troc. O. ś. I. *ominąć siebie nawzajem*: Oboje mieli miny niezdecydowane, zakłopotane i omijali ś. wzrokiem. Bał. 2. z czym = *rozminąć ś., rozjeść, rozstać ś.; ominąć co*: Omija ś. z obowiązkami obywatela. Rzew. Nie O. ś. z przyjętymi w Paryżu manjerami. Rzew. <O + Minać>

[Ominek, nka, lm. nki, Omijak, Mijak, Pominek] *zagon ominięty podczas siewu*. <Od Ominąć>

† **Ominęły przemiłujący, przechodzący, upływający, kończący** ś.: Nasz arcyofiarnik trwa na wieki, nieominęła ma ofiarownictwo. Bud.

Ominięcie, a, blm., czynność cz. **Ominąć**.

× **Ominować, uje, ował wróżyć, przepowiadać, prorokować, przewidywać, rokować, szereg. źle:** Przeszłych rzeczy żądaje, niniejsze mu ekliwie, przyszłe zaś ominuje nader nieszczęśliwie. Min. Aleś tylko sobie ominował szczęście i przyszłą wiktoryję. Okol. <Z Łć. ominor>

× **Ominowanie, a**, blm., czynność cz. **Ominować**.

[**Ominuszka, i**, lm. i] *wyraz improwizowany w przysłowiu o grusze:* Gruszka to O., jagoda to woda, ryba ochyba, najlepsza chleba skiba. <Od Ominąć>

[**Omiodnić, i, ii**] p. **Omiodzić**. <O>+*Miodnić, od Miodny>

[**Omiodnienie, a**, blm.] czynność cz. **Omiodnić**.

× **Omiodzenie, a**, blm., czynność cz. **Omiodzić**.

× **Omiodzić, i, ii**, × **Omiędzić**, [**Omiodnić**] *zaprząść miodem:* O. sok. [Gorzalka omiodzona]. <O+*Miodzić, od Miód>

Omiotac, a, ał = **Omiotac**. <O+Miotac>

Omiotanie, a, blm., czynność cz. **Omiotac**.

[**Omiotki, ów**, blp., **Obmiotki**] *to, co omięciono a. ograbiono, ograbki.* <Od Omieść>

Omirnia, i, lm. e, **Omirnica, Balsamowiec, Balsamówka, Balsama, Balsamokrzew, Balsamowe ziele bot. (amyris) roś. z rodziny rutowatych.** <Z Łć. amyris>

Omirnica, y, lm. e bot. p. **Omirnia**.

Omisić, i, ii p. **Omiszyć**. <O+Misić>

× **Omisja, i**, lm. e *opuszczenie, pominięcie.* <Łć. omissio>

Omiszenie, a, blm., czynność cz. **Omisić**.

× **Omknąć, nie, nął**, × **Omsknąć**, × **Omusnąć**, nied. × **Omykać musnąwszy ręką, oberwać; osmyknąć, obciagnąć:** O. gałązkę z liściea. Ogoli ci brodę brzytwą najemną i omknie ci brodę. B. B. O. ś. I. × O. ś. *obsunąć ś., opaść, ośliżgnąć ś.:* Skóra omknęła ś. z niego. Zebr. 2. [O. ś.] *obsunąć ś., osunąć ś.:* Drabka omknęła się, i chłopak zleciał. <O+Mknąć>

× **Omknienie, a**, blm. p. **Omknięcie**.

× **Omknienie się, a ś.**, blm. p. **Omknięcie ś.**

× **Omknięcie, a**, blm., × **Omknienie** czynność cz. **Omknąć**.

× **Omknięcie się, a ś.**, blm., × **Omknienie ś.** czynność cz. **Omknąć ś.**

× **Omknięty, × Omkniony** im. od **Omknąć**.

× **Omkniony** p. **Omknięty:** O. z włosów. Mącz.

Omlcek, a, lm. i p. **Omlęt**.

Omlęc, omiele a. **omli, omeli** a. **omieli**, nied.

Omielać, Obmielać I. *przebrać, oczyścić zboże z plewy, owiąć.* 2. [O.] *zrobić ze zboża krupy:* Posłała kase gotowane, żeby ji omlęł. <O+Mleć>

Omlęt, u, lm. y, [**Mómlet**] *potrawa z jaj.* Zdr. **Omlcek.** <Fr. omelette>

Omlać, a, ał p. **Omlócić**. <O+Mlać>

Omlacanie, a, blm., czynność cz. **Omlać**.

Omlada, y, lm. y bot. (chimanthus) *roś. z rodziny kielichowcowatych.* <?>

Omladzać, a, ał i **O. ś. p.** **Omlodzić**. <O+*Mladzać, od Młody>

Omladzanie, a, blm., czynność cz. **Omladzać**.

Omladzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Omladzać ś.**

Omlodnieć, eje, ał, Omlodzić *omłodzić ś., omłodzić.* <O+Młodnieć>

Omlodnienie, a, blm., czynność cz. **Omlodnieć**.

Omlodzenie, a, blm. I. czynność cz. **Omlodzić**. 2. czynność cz. **Omlodzić**.

Omlodzić, i, ii, nied. **Omladzać** *zrobić młodym, przywrócić młodość, odmłodzić:* Na rodzenie Izaaka Bóg zgrzybił ciało Abrahama i Sary omlodził i prawie ożywił. Skar. O. ś. *odzyskać młodość, omłodnieć, odmłodnieć:* On, niby pan świata, a w rzeczywistości robak nędzny, jak inne, omladza ś., nabiera sił świeższych. Jun. <O+Młodzić, MŁOD>

Omlodzić, eje, ał p. **Omlodnieć**. <O+*Młodzić, MŁOD>

Omlót, u, lm. y I. *omłacanie, omłócenie zboża:* Przysiadł ś. na snopkach, zrzuconych z sąsiedka do omlotu. Rey. Po omłócie lnu zaraz snopki związać trzeba. Przędz. Byłem przy uprawie, przy żniwie, przy omłócie. Kras. 2. a. **Omlótek zbiór, plan po omłóceniu, umłot, wymłot; wydajność zboża przy młóceniu:** Obiecuje sobie dobry O. Gdy kłos kwitnie tylko od szrodka, O. średni, gdy tylko od wierzchu, O. podły gospodarze sobie obiecuja. Kluk. <O+MŁO(T)MIÓŁ/MLE>

Omlótek,tku, lm. tki I. p. **Omlót:** Gdzie młóca żyto, tam plewy z omlotku leca. Słow. 2. w lm. p. **Młotowiny**.

Omlotny wydajny, obfity przy omłócie, obfity w ziaro, umłotny, wymłotny. <Od Omlót>

Omlócenie, a, blm., czynność cz. **Omlócić**.

Omlócić, i, ii, nied. **Omlócać** *skończyć młócenie, zmłócić, wymłócić:* Omlócona słona. Troc. O. kogo = O. *czyje zboże:* Gromada cię omłóci. Jez. <O+Młócić>

Omlýnkować, uje, ował *oczyścić za pomocą młynka:* O. zboże. <O+Mlýnkować>

Omlýnkowanie, a, blm., czynność cz. **Omlýnkować**.

[**Omnes, Omnesowo**] *tłumnie, całkowicie, zupełnie, hurmem, gromadnie:* Jak ich naleźli, tak ich omnś wzięni do domu króleskiego. <Łć. omnes = dosł. wszystkie>

[**Omnesowo**] p. **Omnes**. <Od Omnes>

Omnibus, u, lm. y, [**Ogniwóz**], gm. **Obnibus I.** *powóz publiczny na wiele osób, dyliżans,* × *wielowóz:* Nazywano go żartobliwie omnibusem, był to bowiem człowiek dla wszystkich i do wszystkiego. Bał. 2. *uczienka ogólna na wiele osób:* O. kąpielowy, damski, męski. <Łć. omnibus, 3 pp. od omnis = dosł. dla wszystkich>

Omnibusiarz, a, lm. e *posp. ten, co utrzymuje omnibusy do jazdy a. kąpielowe.* <Od Omnibus>

Omnibusowy przym. od **Omnibus:** Koń O.

Omniszenie, a, blm., czynność cz. **Omniszyć**.

Omniszyć, y, ył I. *zrobić nnichem, okapturzyć:* Chęć ś. do mnichów na sądnym dniu O., kazał ś. jeden po drugim O. Pot. Omniszył go oćiec, ale porzucił potem kapięć i zakon. Nar. Prosił opata o wydanie omniszonego Kazimierza. Nar. Toby szlachciedowi nie przystało, zwłaszcza kto ś. O. nie myśli i na kancelerstwo nie patrzy. Krasz. 2. a. **Omisić** *otrzebić, wytrzebić, wypłukować, wykleszczyć, wykleszczyć:* O. świnie. L. <O+Mniszyć>

[**Omożenie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Omożyć ś.**

[**Omożyć się, y ś., ył ś.**] *ocielić ś.:* Krowisia ś. omożyła. <O+Mnożyć ś.>

Omoczenie, a, blm., czynność cz. **Omoczyć**.

Omoczna, y, blm., **Omocznia** *embr. (allantoid) pecherzyk w jajku płodowym, z którego powstaje łożysko i pecherz moczowy; błona omoczna,*

× *moczówka*, błonka kiszkiowata, × *pecherzyk kiszkiowaty*. <O + **Moczna*, od *Mocz*>

Omocznia, i, błm. embr. p. **Omoczna**. **Omocznio**wy embr. przym. od **Omocznia**: Przewód, powrózek O. p. **Moczownik**. <Od *Omocznia*>

Omoczyć, y, ył p. **Omaczać**: O. sztukę chleba w wodzie. Troc. Język w piekielnym omoczony jadzie. P. Koch. Mieczem krwią pana swego omoczonym przebił s. Wang. Naczynia służby ewangelickiej nie bydleć, ale krwią rozumnych ofiar omoczyli. Birk. Na twarzy łzami omoczona. P. Koch. O. twarzy łzami. Troc. <O + *Moczyć*>

Omafagi, ów, blp. *ludzie jedzący mięso surowe*. <Gr. *ōmafagos*>

Omofor, u, lm. y *naramiennik archierejski*: Patriarcha moskiewski przyłożył s. aparatem, mantją i omoforem. Dar. <Z Ngr. *ōmofōrion*>

Omokły, **Obmokły**, **Obmoknięty** *który omokł*: Włos O. mirrą. Min. We łzach omokłe oczy. Min.

Omoknąć, knie, knął a. **kl** *namoknąć po wierzchu, zmoknąć na wszystkie strony, przemoknąć dookoła*. <O + *Moknąć*>

Omoknięcie, a, błm., czynność cz. **Omoknąć**. **Omokrzenie**, a, błm., czynność cz. **Omokrzyć**. **Omokrzyć**, y, ył p. **Omoczyć**. <O + *Mokrzyć*> †**Omótwić**, i, ił p. **Omótwić**. <O + *Moćwić*> †**Omótwienie**, a, błm., czynność cz. **Omótwić**, *omówienie*. Ps. flor.

× **Omomiciel**, a, lm. e p. **Omamiciel**: Omomiele u dworu. Leszcz.

× **Omomilek**, lka, lm. **lkowie** p. **Omamiciel**: U Faraona gwałt s. znajdowało omomilków, których obłuda naśladowała istne boskie euda. Leszcz.

Omor, a, lm. y i. p. **Omar**. 2. bot. p. **Berberys**. <?>

Omoszczenie, a, błm., czynność cz. **Omościć**. × **Omościć**, i, ił rzekę = *rzucić na niej most*. <O + i. *Mościć*>

× **Omotacz**, a, lm. e *ten, co omotuje a. co omotał*. <Od *Omotać*>

Omotać, a, ał, **Obmotać**, †**Omatać**, †**Obmatać**, nied. **Omotywać**, **Obmotywać** kogo, co = *obwinać, motując*; przen. *opłatać, opętać, uwikłać, usidlić, amanić, opanować*: Cofnąłem wprawdzie stopy, ale prawej ręki nie zdołałem wyrwać ze skrętów cugli rzemiennych, którem dookoła niej omotał dla zażycia całej moey wędzidła. Żer. O. s. *obwinać s., okrećić s., oprząść s.*: Jedwabniki omotywiają s. (!) Sł. wil. <O + *Motać*>

Omotanie, a, błm., czynność cz. **Omotać**. **Omotanie się**, a s., błm., czynność cz. **Omotać s.** **Omotywać**, a, ał i O. s. p. **Omotać**. **Omotywanie**, a, błm., czynność cz. **Omotywać**. **Omotywanie się**, a s., błm., czynność cz. **Omotywać s.**

†**Omowa**, y, lm. y p. **Obmowa**: Smętki, kłopoty, szkody, omowy. Op. Gniew bacznie gubi, myśli mnoży złośne, O. podszcza. Grabow. Zdr. †**Omówka**. <O + *Mowa*>

†**Omowisko**, a, lm. a p. **Omrok**: Od omowiska wciągające języka. Leop.

[**Omóna**, y, lm. y] p. **Omamienie**.

[**Omór**, oru, błm.] p. **I. Omar**.

Omówca, y, lm. y = **Omówca**: Taki sposób żywota wiodła dla omówców. Wys. (= *dla złych języków*. L.). Cenzor rzymski i O. ludzkich obyczajów. Mącz. (= *krytyk*). <O + *Mówca*>

Omówić, i, ił, †**Omótwić**, nied. **Omawiać** i. a. †**Obmówić**, nied. †**Obmawiać** = a) *wyrazić s. przez omówienie = okolicznie, z ogródką, wyłożyć rzecz nie wprost, opisać szeroko słowami*: Pieśń ta omawia, jak Bóg miał zesromocić prześladowce Jezusowe. Wr. b) *co = powiedzieć o czym, obgadać co, mówiąc rozpatrzyć*: Ktokolwiek te czasy chce studjować, musi obznajomić s. dokładnie z pracą, którąśmy dotychczas omawiali. c) *orzec, nied. opiewać, głosić*: Prawo omawia, iż każdy bliższy jest zdrowia swego bronić, niżliby go kto miał pokonać. Groie. (= *stanowi*). d) *wymówić, usprawiedliwić, wytłumaczyć, uniewinnić, obronić mówiąc*: Jeden drugiego ratuje, omawia przed królem, przyczynając s. za oskarżonym. Star. Niewinność swą omówił. Birk. Wyprawiono posły na koncyljum, aby omówili króla, bo tam nań byli naskarżyli Prusacy. Biel. M. Próżno kto omawiać ma niewdzięczność swoją. Gór. Dulski, podskarbi koronny, omawiał kanclerza, powiadając o nim, że on we wszystkich chce być powolny senatowi. Biel. J. Przyjaciel i parjalista jednego pana pocinie go omawiać rzekomo i ozdabiać dworsko. Trzt. Omówią go lata od wojny. Troc. 2. [O.] = **Obmówić**: [Juz nie bede bywał, boś mie omówiła, zek sie nie umywał]. O. s. *wymówić s., obronić s. mówiąc, uniewinnić s., usprawiedliwić s., wytłumaczyć s.*: Henryk, omawiając s., powiedział przy czynę wyrzucenia Boguszy. Biel. M. Omówiła s., że to musiała uczynić z żalu, mając szkody poczynione. Pas. <O + *Mówić*>

Omówienie, a i. błm., czynność cz. **Omówić**. 2. lm. a *opisanie, zastępujące użycie właściwego wyrażenia; frazes lagodniejszy, zastępujący wyrażenie rażące, mniej przyzwolite*: Grzechne O. Ret.: O. = *figura retoryczna, peryfraza*.

Omówienie się, a s., błm., czynność cz. **Omówić s.**

Omówisko, a, lm. a = **Obmowa**: Ukazują fałeczne wszystko omówiska, a wy s. nie czujecie, że to naśmiewiska. Papr. <Od *Omówić*>

†**Omówka**, i, lm. i p. **Omowa**: Żydzia trudną mieli mieć omówkę, aby o Mesjaszu nie wiedzieli. Białob. <O + *Mówka*>

Omówny i. *służący do omówienia, ogródkowy, okoliczny*: Wyrażenie omówne. 2. †O. p. **Obmówny**. <O + *Mówny*>

Omraczać, a, ał i O. s. p. **Omroczyć**.

Omraczenie, a, błm., czynność cz. **Omraczać**. **Omraczenie się**, a s., błm., czynność cz. **Omraczać s.**

Omrócz, y, lm. e p. **Omrok**: W tych jam (czaszki) potwornych grobowej omroczy. Or-Ot. Czyś na to z długiej, bezświetlnej omroczy ogniem pamięci otworzył mi oczy? Kaczk. <O + *MRO(K)/MIEKZ(K)/MIERZ(CH)/MAR*>

× **Omracza**, y, lm. e i. p. **Omrok**. 2. *miejsce zaciemnione*: W skromnej omroczy i cieśni lasów. Sł. wil. <p. *Omrócz*>

× **Omraczać**, a, ał i × O. s. p. **Omroczyć**.

× **Omraczenie**, a, błm., czynność cz. **Omraczać**. × **Omraczenie się**, a s., błm., czynność cz. **Omraczać s.**

Omróce, a, lm. a p. **Omrok**: Znikała coraz bardziej nadzieja wystąpienia na czas dłuższy z omrocza Sierakowskiego. Szaj. <p. *Omrócz*>

[**Omróceć**, eje, ał] p. **Omroczyć**: Dzień s. nieco rozjaśnił, ale wnet zgasło i omroczało. Reym. <O + *Mroczeć*>

Omrócenie, a, błm. i. [O.] czynność cz. **Omróceć**. 2. czynność cz. **Omroczyć**.

Umroczenie się, a ś., blm., czynność cz. Omroczyć ś.

Omroczyć, y, ył, Obmroczyć, nied. Omracać,
 × **Omroczać** otoczyć mrokiem, okryć ciemnością, ocienić, zamroczyć, zaćmić, zaciemnić: Już go napoły srogiej śmierci cień omraca. Tom. Noc ś. zaciągnęła bezgwiezdna, ołowiana, temi śniegami omroczeniemi rozbielona. Reym. Noene już cienie znikaly, unosząc całun, co ziemię omroczył. Kl. Ciche płacze dziecięce, sieroce płacze, kwiliły w omroczonych gąszczach, niby pisklęta. Reym. Biegał oczyma... po sadzie omroczonym jeszcze na dole. Reym. Przen.: Ludzie trwożnie poglądali w dal omroczoną, niezgłębiają. Reym. **O. ś., [Omroczeń] zajął mrokiem, ściemnił, został omroczonym.** Przen.: W smutek ś. radość omroczy, w żalność ś. wesele obróci. Wysp. <O + Mroczyć>

Omrok, u, lm. i l. a. Omroc, Omrocze, × Omroka, × Omrocza mrok, zmrok, pomroka, zmierzch, ciemność ogarniająca wszystko, cienie nocy: Omrokiem émiło wieczorze. Uj. Dziś niema tej szcerości, dziś serca w omroku. Uj. Owiął go mętny O. nieości, która go od kolebki otaczała. Orzesz. [Po omroku] = *pociemku, po omacku.* 2. × O. *zawrót głowy, omdlenie.* Mrong. <O + Mrok>

× **Omroka, i, lm. i p. Omrok:** Ta droga, zamiast wyjaśnić dotychczasową omrokę jego zawodu politycznego, wiodła go naprzeciw sroższym jeszcze burzom w przyszłości. Szaj. <O + Mroka>

Omrozić, i, il zmrozić dookoła, objąć mrozem. <O + Mrozić>

Omrozenie, a, blm., czynność cz. Omrozić.
 × **Omroczeń, y, al obejść wkoło, mrużąc.** <O + Mrużać>

× **Omruczenie, a, blm., czynność cz. Omruczeń.**
 † **Omrzalenie, a, blm., czynność cz. Omrzalić.**
 † **Omrzalić, i, il obrzydzić.** Ps. flor. <O + MROZ/MAR-Z/MIER-Z>

† **Omrzeć, eje, al obmierznąć, obrzydnąć.** Ps. flor. <O + MROZ/MAR-Z/MIER-Z>

† **Omrzenie, a, blm., czynność cz. Omrzeć.**
Omrzywo, a, lm. a, Lemanea, Lemanja bot. (Lemanea) roś. z gromady wodorostów, z klasy krasnorostów, z rodziny: Lemanea eae. <?>

× **Omsknąć, nie, nał p. Omsknąć:** Omsknąwszy kwiatki z różdek, listeczki usiekać. Syr. <O + Msknąć, MUSK/MSK>

× **Omsknienie, a, blm., czynność cz. Omsknąć.**
Omszały, × Omeszały, Omszony mchem obrosły, mszysty, spleśniały. Mącz. Zieleń twych lasów, to omszała patyna, jaka miedziane kopuły moich pałaców pokrywa. Przybysz. <Od Omszeń>

[**Omszara, y, lm. y]** miejsce mchem obrosłe. <O + *Mszara, od Mszar>

Omszeć, eje, al mchem obrosnąć, spleśnieć: Ser omszał. Troc. <O + Mszeć>

Omszenie, a l. blm. = a) czynność cz. Omszeć.
 b) czynność cz. **Omszyć.** 2. × O., lm. a mech, pleśń, śnież: Pleśń, O. jakiej rzeczy. Bobr.

[**Omszennik, a, lm. i]** chlew mchem ogacony. <Od Omszony>

Omszony l. im. od Omszyć. 2. p. Omszały.

Omszyć, y, ył mchem okryć, nasłać; mchem obetkać, poobtykać: O. szpary. O. dom. Tron z omszonego granitu. Słow. Starzec poprawia ś. na swoim omszonym głazie i zaczyna powiadać powieści. Kaezk. Bot.: Brzoza omszona p. **Brzoza.** Owies omszony (avena pubescens). <O + Mszyć>

× **Omudowy l. anat. dookoła muda będący:** Błona omudowa p. **Omudzie.** 2. lek.: Zapalenie omudowe (periorechitis). <O + *Mudowy, od Mudo>
 † **Omudzenie, a, blm., czynność cz. Omudzić.**
 † **Omudzić, i, il zaniechać, opuścić.** <O + Mudzić>

Omudzie, a, lm. a anat. (tunica albuginea s. propria testis) błona otaczająca jądra męskie a. muda; błona a. błonka biała, † błonka prosta a. pospolita, × błona omudowa, błona pochwowa właściwa, † pochwa biała jądra, powłoka własna a. biała jądra. <O + Mudo>

Omulać, a, al l. p. Omulić. 2. [O.] = Mulać: Chomał wielki omula go, a mały dusić będzie. Chdź. <O + Mulać>

Omulanie, a, blm., czynność cz. Omulać.
Omulenie, a, blm., czynność cz. Omulić.

Omulić, i, il, nied. Omulać mulem a. błotem omazać, zamulić: Omulił chdopeu twarz. <O + Mulić>

Omulek, lka, lm. lki l. [O.] bot. p. Omyłek. 2. a. Omulka, Kosmatek zool. (mytilus) małża bezgłowa jednomuskułowa. <Od Omulić>

Omulka, i, lm. i zool. p. Omulek.

Omundurować, uje, ował oblec w mundur: Prowadził za sobą czeredę dość osobliwych figur omundurowanych. Krasz. <O + Mundurować>

Omundurowanie, a, blm., czynność cz. Omundurować.

Omunsztukować, uje, ował opatrzyć munsztukiem: O. konie. <O + *Munsztukować, od Munsztuk>

Omunsztukowanie, a, blm., czynność cz. Omunsztukować.

Omurować, uje, ował p. Obmurować. <O + Murować>

Omurowanie, a l. blm., czynność cz. Omurować.
 2. lm. a *ogrodzenie murowane.*

Omurowywać, a, al p. Obmurować.

Omurowywanie, a, blm., czynność cz. Omurowywać.

Omurzać, a, al p. Omurzyć.

× **Omurzać, a, al = Omurowywać.**

Omurzanie, a, blm., czynność cz. Omurzać.

× **Omurzanie, a, blm., czynność cz. × Omurzać.**

Omurzenie, a, blm., czynność cz. Omurzyć.

× **Omurzenie, a, blm., czynność cz. × Omurzyć.**

Omurzyć, y, ył, nied. Omurzać l. × O. poczernić, uczernić, posmolić, zamorusać, owałać, pobrudzić: O. twarz sadzami. 2. druk. splamić odbitkę na maszynie drukarskiej farbą drukarską. O. ś. poczernić ś., uczernić ś., posmolić ś., zamorusać ś., owałać ś., pobrudzić ś. <O + Murzyć>

× **Omurzyć, y, ył = Omurować.** <O + *Murzyć, od Mur>

Omuskać, ska a. szece, ska l. p. Obmuskać.
 2. [O.] *obicić wapnem.* <O + Muskać>

Omuskanie, a, blm., czynność cz. Omuskać.

† **Omuskawać, a, al p. Obmuskać.**

† **Omuskawanie, a, blm., czynność cz. Omuskawać.**

Omuskiwać, a, al p. Obmuskać.

Omuskiwanie, a, blm., czynność cz. Omuskiwać.

Omsknąć, nie, nał jednot. = Obmusnąć: Omsknął z bielidła karmin. Mick.

Omsknięcie, a, blm., czynność cz. Omsknąć.

Omsnąć, śnie, snął l. p. Obmuskać: Szorstkimi pióry rozwał me włosy i omusnął skronie. Od. 2. × O. p. **Omsnąć.** <O + Musnąć>

Omuslinić, i, il okryć muslinem: Zaplakana, rozogniona, omusliniona stała Kasia. Krasz. <O + *Muslinić, od Muslin>

Omuślinienie, a, btm., czynność cz. Omuślinić.
Omuśnięcie, a, btm., czynność cz. Omusnąć.
Omycie, a, btm., czynność cz. Omyć: O. nóg, rąk. Troc. O. grzechów. Gil.
Omycie się, a s., btm., czynność cz. Omyć s.
[Omyczek, czka, lm. czki] cięły, które ssie krowę już wydojona. <O + MK/MYK>

[Omyczka, i, lm. i] krowa, która dopóty nie przypuści mleka, dopóki jej cięły nie omknie, t. j. nie pociągnie za doje. <O + MK/MYK>

Omyć, yje, ył i O. s. p. Obmyć: Z rąk twych brud zmywasz, omyj wprzód sumnienie. Groch. Grzechy krztem są odpuszczone i omyte. Gil. Kto w tym żywocie, w którym grzeszył, O. grzechu nie chce, potym pociechy nie najdzie. Schot. O. s. z czego = oczyszczyć s. <O + Myć>

Omydlenie, a, btm., czynność cz. Omydlić.

Omydlić, i, ii osmarować mydłem, pomydlić dokola, na wszystkie strony. <O + Mydlić>

Omyk, a, lm. i, Osmyk, Kosmyk myśl. ogon zająca: W oczach im stoi nieyny kot: skoki wyciąga i, omykiem z pod gaju kiwając, urąga. Mick. <O + MK/MYK>

× **Omykać, a, al p. Omknać.**

× **Omykanie, a, btm., czynność cz. Omykać.**

† **Omylacz, a, lm. e, † Omylnik, † Omyło, † Omyła** ten, co omyla, zwodniciel, okpiasz, oszust, oszukaniec, cygan, szalbierz: Świat ten omylny zawždy miał takie omylacze a takie zwodniki swoje. Rej. Omylacze a fałeszniacy. Rej. Fałeczne wykręty tych omylaczów dzisiejszych, którzy wedle mózgu swego pisma szpocą. Wuj. Nie słuchajcie tych omylaczów, którzy źle o ziołach piszą. Syr. <Od Omylać>

× **Omylać, a, al i × O. s. p. Omylić.**

× **Omylanie, a, btm., czynność cz. Omylać.**

× **Omylanie się, a s., btm., czynność cz. Omylać s.**

Omylenie, a, btm., czynność cz. Omylić.

Omylenie się, a s., btm., czynność cz. Omylić s.

Omylić, i, ii, † Omelić, niezd. × Omylać, † Omyliwać l. kogo = zwięść, zbudzić, oszukać, wprowadzić w błąd, zbić z tropu, omamnić: Nazwiska dwóch słowiańskich krajów podobne do siebie, to jest Rugja i Rusja, często omylają pisarzów. Nar. Praktykarze tysiackroć ludzie omylają. Wen. Omyliłaś mię, jako noeny sen znikom. Kochan. Nie przypuszczał tego O. fałszywemi zwiadami hetman. Szaj. Zwiadłem tak, jako trawy deszczem omylone. Nar. Omyliła mię droga. Kn. (= obłąkała). Zwierza, który strzelca chce O. biegiem. Rom. Chcąc O., kupce winne miewają garnek nowy, woniać winem pierwszej dobrze napojony; w tymże dają kosztować wina, które przedają, a będzie pod nosem dobrze woniało. Trzye. Bóg sobie dułających nie omyla. Skar. Bóg omylił ich w tym przedsięwzięciu. Baz. Herod, widząc, że był omylon od mędrców, rozgniewał s. Białob. Omyliła mię wczera. Troc (= minęła, chybiła). Omylił mię zegar. Troc. O. czyją czujność. Wszystkieby strażę zmylili, jednej nie mogli O. Mick. Faraonie, nie chciaj więcej omylać, byś puścić nie miał ludu. Wuj. Nie bądź fałecznyim świadkiem, a nie omylaj nikogo wargami twemi. B. B. Obiecował, że mię nie miał zdradzić, ani O., gdybym mu myśli swoje odkrył. Baz. Omyliła mię nadzieja. Troc. Jak cię, niestety, rachuba omyli! Mick. 2. co = zawięść; nie zisćić, nie dotrzymać czego: Omylił nadzieję naszą. Pilch. Kto przysięga bliźniemu, a nie omyla, podobna s. Panu. Leop. Niejeden powzięta o sobie nadzieję w młodości

omylił, nim jeszcze do starości przyszedł. L. 3. cios = zbić w bok, sprawić, że chybi, udaremnić: Wystawił przed s. puklerz i tak cios omylił. Dm. 4. [O.] zablądzić, zmylić sobie drogę: Panna omyliła w lesie. O. s. l. popełnić omyłkę, zrobić błąd, zmylić s., pomylić s., pobłądzić, poszkapić s., oszukać s.: O. s. w mówieniu, pisaniu, dawaniu kart, w rachunku. O. s. w osobie a. co do osoby. Nietrudno s. O., kiedy miłość sądzi. Mor. A. Wzięłam We Panią za tę panią, która jest bardzo grzeczna, alem s. omyliła. Zmysły nasze O. s. bardzo łatwo mogą. Skar. Patrz, abyś s. nie omylił. Skar. 2. zawięść s., doznać zawodu, oszukać s., przerachować s., przeliczyć s.: Na tym s. nie omylili. Skar. Omylił s. w tym. Troc. Omyliłem s. na nim. Troc. Omyliłem s. na rozumieniu i nadziejach moich. Troc. <O + Mylić>
 * † **Omylito:** Z omyliła = przez pomylkę. Z omyliła = per errorem. Wuj., B. Sz. <Od Omylić>
 † **Omyliwać, a, al i † O. s. p. Omylić:** Sen śpiącego omyliwa. Jabł.

† **Omyliwanie, a, btm., czynność cz. Omyliwać.**
 † **Omyliwanie się, a s., btm., czynność cz. Omyliwać s.**

† **Omylnica, y, lm. e** forma ż. od **Omylnik:** Jesteś (sprawiedliwość) kupna niewolnica, a ubogich O. Biel. M.

Omylnie przys. od **Omylny, mylnie, błędnie, fałszywie:** O. to miejsce pisano. Białob. Księga bardzo O. drukowana. Troc.

Omylnik, ka i. † O., lm. cy a. kowie p. Omylacz: Słuchajcie, czym tu Pan srodze grozi temu omylnikowi. Rej. Tu s. przypatrz, jako to omylnikom omylne rzezy. Wer. Omylnicy powiadają, że jeden był chrzest Janów i Chrystusów. Białob. Zwodniki, zdrajce, omylniki. Wuj. Omylniki, wykrętniki prawdy Pańskiej. Rej. Ci omylnikowie. Wuj. Jeszcze i drugi błąd tych omylników obalony. Skar. Sąsiad jego O., nie ewanielik, znak męki bożej stracił był z krzyza na gruncie jego; Tarnowski pozwał tego omylnika. Orzech. (= heretyka, kacorza). 2. lm. ki bot. (cytinus) roś. z rodziny przekwiałowatych. <O + Mylnik>

Omylnosć, i i. btm. przym. od Omylny: O. s. świata tego, pisarza, twierdzenia. Dziwnie naszemu bratnią jest sądowi O. Fałen. O. była pisarzów, którzy omylnie to miejsce pisali. Białob. 2. † O., lm. i błąd, obłąd: Jako s. ludzie broją (= szaleją) w dziwnych omylnosćiach. Rej. Przetrwali te wszystkie burzki a omylnosći świata tego. Rej.

Omylny i. zawodny, zwodniczy, zbudny, ludzacy, niepewny, wątpliwy; obłudny, fałszywy; mylny, błędny: O. jest żywot ludzki, a snowi i obłudzie podobny. Skar. Ach, jako rzezy omylne człowieczel P. Koch. Przyjaciel O. Rej. Omylne mniemanie. Wiśn. Będę omylnym duchem w ustach proroków. Leop. Świat ten O. zawždy ma takie omylacze i zwodniki swoje. Rej. Gdyby chłop pierwszej chcący s. oddalił od dawnego pana, a potym u niego dobrowolnie został, tedy za zwiedzenie zapłaci kopę groszy, i ta kopa nazywa s. omylna. Cz. I fortunie omylnej nie zawždy dufaj. Rej. Lekceś wazyła chęć z uprzejmosćią, szczęściu ufajac omylnemu. Boras biały hałunowi podobny, tak iż wielom jest O. Sien. Biednaż to folga i ten kęs pokoju, i to omylne wychnienie po boju. Klon. Hetman powiedział: sędzia jest O. i nieprawdziwy, bo insze mówi, a insze myśli. Biel. J. Za fałsz to miejcie, jakobych omylną zostawił w naukę. Sekl. Omylne nadzieje. Troc. Ponęta szczęścia zawsze nazbyt

silna; zbyt trudno ś. przekonać, że zawždy omylna. Mick. 2. *podległy omyłkom, błędzący, grzeszący, ułomny w sądach*: Iż rozsądki ludzkie są bardzo omylne, nie zawsze trzeba tak sądzić, jako ś. zda i widzieć daje. Trzt. Omylne to są bardzo rachunki. Troc. Astrolog jest bardzo O. Troc. Bóg jest słowny w obietnicach swoich, a Żydowie w powieściach swoich omylni. Białob. Żydowie Boga omylnym czynią, utrzymując, że Mesjasz jeszcze nie przyszedł. Białob. Szawel z uprzejmego serea, ale z omylnej głowy wielką Bogu posługę czynił rozumiać, święte jego zabijając. Skar. Człowiek jest O. <O + Mylny>

Omyła, y, lm. **y** l. †O. p. **Omyłka**: Wszystko to jest wielka O. Ryb. 2. †O. p. **Omyłacz**. Tuch. 3. [O.] *ziarno chwastu rosnącego w zbożu*. <O + MYŁ/MUŁ>

Omyłek, łka, lm. **łki** l. [O.] p. **Omyłka**. 2. a. [Omyłek, Omyłek] (bot. a.) = Kąkol roczny. b) p. Szalej. <O + MYŁ/MUŁ>

Omyłka, i, lm. **i**, †**Omyła**, [Omyłek], **Myłka**, †**Melka** l. *omylenie ś., zmyłka, pomyłka, błąd bezwiedny, usterka*, posp. *błąk, byłk*: Omyłka zaszała, wkrađa ś.: bierzemy jedno za drugie. Zła intencja błąd czyni, ale O. uwalnia od winy. L. O. nie czyni winy. Pot. Zrobić, znaleźć, poprawić, sprostować omyłkę. Podkreślić omyłki w wypracowaniu szkolnym (= *miejsca błędne*). O. druku a. drukarska. W drukowaniu ksiąg wielkich trudno ustrzec ś. omyłek. Bud. Bardzo tego byli pilni, aby go w jakiej omyłce podchwycili. Rej. Ludzie łapco ich omyłkę poznali. Skar. Snadź tę omyłkę nieostrożny pisarz do ksiąg jego wprowadził. Błaż. O. w słowie była. Koch. W. Chociaż wszystkie omyłki widzieli, przestrzegali pana nikt ś. nie ośmieli. Mick. Cudze malowidła, własne wzroku skazy omyłką na zewnętrzne przenosim obrazy. Mick. 2. *nieporozumienie*: To być nie może, tu zaszała jakaś O! 3. *błąd, głupstwo, usterka, wina*: Kto sam na ś. surowy, jeśli w czym wykracza, a bliźniego omyłki łaskawie przebacza. Nar. 4. *zawód; krok fałszywy*: Swoje szkody tak szanuj i omyłki swoje, abyś nie przepamiętał, że baczenie twoje i stateczność jest droższa. Kochan. 5. †O. *postępek omylny, rzecz omylna, dowodząca omylności czyjej, głupstwo, niedorzeczność; to, w czym ś. mylą*: Uważaj, jak ś. masz kochać w tych doczesnych omyłkach a w łudarnstwach świata tego. Rej. <O + Myłka>

Omyłkowo przys. *przez omyłkę*: Zakradł ś. to tutaj O.

†**Omyło, a**, lm. **owie** p. **Omyłacz**. Tuch. <O + M(YŁ)>

Omyśić się, i ś., il ś. (o myszy) *wydać na świat płód mysi*. <O + *Mysić ś., od Mysz>

Omyszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Omysić ś.** †**Omyślawać, a, ał**=**Omyśliwać**. Ml. duch. (p. Omyślić). <O + *Myślawać, od Myśl>

†**Omyślawanie, a**, blm., czynność cz. **Omyślawać**.

†**Omyślnie** przys. od **Omyślny**.

†**Omyślność, i**, blm. rz. od **Omyślny**.

†**Omyślny = Obmyślny**: Strzelec jak jest O. z swoim listopadem, zaprawdę te miesiące nam dobrym przykładem. Jeżow. <O + Myślny>

Omywać, a, ał i **O. ś.** p. **Obmyć**: Jęta sżzami O. nogi Jego. Op. <O + Mywać>

Omywalnia, i, lm. e *chrzcielnica*: O. święta, krzcielnica. Podcz. <Od Omywać>

Omywanie, a, blm., czynność cz. **Omywać**.

Omywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Omywać ś.**

Omyzyn, u, lm. **zy** bot. p. **Budlejniki**. <?>

1. **On, ona, ono**, [On, óna, óno, Jon, jona, jono, Won, wona, wono, Nen, na, no], 2 pp. **onego, onej**, lm. osobowo-m. **oni, wog. one, †ony, 2 pp. onych**,... *zaimek wskazujący, ten, ów, tamten*: a) Ono czyni, ono mów. Troc. Przystąpiłem do onego człowieka, do onej kobiety. Troc. Więc delibereje prokurator, z nędznikiem, by z małpą, kugluje onemi wykrętały, onemi dekrety. Rej. Onego czasu, naonezas, wonezas (= *wówczas, ongi, kiedyś, niegdys, w swoim czasie, dawniej*). Onego czasu żyłam ja na świecie. Mick. Tyś-li on jest Eneasza, bogini którego Anchizesowi nemu Wenus urodziła? Koch. J. Tyle on giermek gadał. Mick. Zapalili on stos drzew smolny. Stryjk. Takie były zabawy, spory w one lata. Mick. Każdy w one słowa Pawła św. pilnie patrzył ma. Białob. Odplata i na tym świecie, i na onym. Karnk. Zimie lato ustąpić ma, a zima ono miejsce zastępuje dotąd, aż je onoż lato z miejsca zasię wyprze. Jan. Przewieźli go na onę stronę morza. Leop. Pamiętając na ony marnotrawne czasy, które fucają po głowie jako szumne lasy. Biel. M. †One i one tam ś. cuda przytrafiają. Zigr. (= *te i inne*). Mój on Józef mi zginął, niestety, mój Józef; twój on Józef ci zginął, niestety, twój Józef! Min. [Musiał ś. on kucharz przyznać. Celując, a on zając w krzaki. Patrzą, a ona Maryśka prowadzi ś.]. Jużem ci nie on, utarło mi rogów. Kn. (= *nie ten sam*). †On ty = *ty tam, jak ci tam na imię*. Kn. (dziś gm. = *panie ten!*). b) †Ono, [Ono], †ono iste = *rzecz, której dla przyzwoitości wymienić nie można*: Świnie tu były, człowiek na potrzebie nie poznały, a ono zwietrzyły. Trzt. Kręci ś., by ono iste w przyrębli. Prz. (= *kał*). [Trzeci zdracza przyniósł ono na desce, a ey culi, ey nie culi, wsysey wkoło pluli]. Chętnie mu dała i gęby i onego. L. c) [Ono] *coś nieokreślonego*: Zostawiła frak (= suknię) na onym (= *gdzieś wiszącą*). d) [Ono] *złe, zły duch*. <ON/N>

2. **On, ona, ono**, lm. **oni, one, †ony**: z. w tych tylko formach 1 pp. używany w znaczeniu *zaimka osobowego 3-iej osoby*, zamiast wyszłych z użycia form 1 pp. lp. **Ji, ja, je**, i 1 lm. **ji, je, ja**. W dalszych przypadkach używają się w tym znaczeniu już nie formy od *on, ona, ono*, lecz od *zaimka ji, ja, je*, a m. 2 pp. lp. **jego, niego**, [jewo, niewo], **je, niej**, †**jeje, †jeje**, [jei], 4 pp. **jego, go a. †ji** (pisano *gi a. ji, ii*), **z. je, nie** (× *Patrząc na nią*. Mick.), **ja, nią...**; lm. 2 pp. **ich, nich**, [jeich], †**ich**, 3 pp. **im, nim** [jeim], 4 pp. *wog. je, nie*, osobowo-m. **ich, nich**. Formy *jego, jemu* po czasownikach, rządzących nimi, mogą ś. skracać, odrzucając zgłoskę *je*: Widziałem go, dałem mu. Po przyimkach formy *zaczynające ś.* od *j* (i od *z*, bo *z* tutaj = *ji*) *zamieniają ś.* na inne z przedrostkiem *z*: Do niego, do niej, ku niemu, w niego, w nią, w nie; w starej polszczyźnie używały się i w tych razach formy *dawne, zaczynające ś.* od *j*: Do jego, przeciw jemu. W 6 i 7 pp. obu *liezb* używają ś. *stade*, to jest nie tylko po przyimku, formy z przedrostkiem *z*: Gardzić nim, nią. Wyręcać ś. niemi. Niem (natęchniem) widzę przyszłość. Mick. Dawniej zaś były i tu w użyciu formy bez *z*: †Ta maś święta ma być; ciało ludzkie nie będzie ją mazane. B. B. Oczyma ludzi od czystości odwracała, przeto też jemi płakała. Wuj. Chrystus wiernych nie uczynił synami bożemi, ale dał im moc stać ś. imi. Wuj. Zwađa ś. zaceęła między nami a imi. Biel. M. Pojmał wojewodę poznańskiego z jego bratem, aby wojewodę kijowskiego imi odkupił. Biel. M. W wyrażeniach takich, jak: Do jego

brata, od jej matki, bez jego siostry i t. p., przy-
odnosi ś. nie do zaimka, ale do rzeczownika,
i dlatego *jego, jej* nie zamienia ś. tutaj na *nie-
go, niej*. Po przyimkach: *od, do, dla, z, za, przez,
w, o, na, po, nad* zaimek *niego* skraca ś. w ten
sposób, że zostaje z niego tylko początkowe *n*,
które ś. łączy w jedno z przyimkiem już to bez-
pośrednio, już to za pomocą *e*: *odeń, doń, dlań,
zań, zeń, przezeń, weń, oń, nań, poń, nadeń*: Od-
bija razy, któremi nań bili. P. Koch. Wiele mam
dlań obowiązków. Ł. Łatwo go było zwabić do
towarzystwa i zatrzymać, więcej ś. jeszcze oń
ubiegano. Krasz. †Mimo oń było innych do-
syć. Biel. M. Pisałem przez niego (przezeń). Troc.
Po niego (poń) posłałem. Troc. Zaimki: *on, ona,
ono, oni, one* opuszczają ś. (podobnie jak: *ja, ty,
my, wy*), gdy już czasownik swoją końcówką wska-
zuje w zdaniu osobę: *Idzie. Chodzą. Byli. Widzisz,
jak ś. pyszni. Nie opuszcza ś. zaś tego zaimka*
i w podobnym wypadku, jeżeli na nim kładziemy
nacisk: *Nie on zawinił, ale ty. On jest przyczyną
wszystkiego. Przykłady użycia tego zaimka*: Jego
to, a nie moja przeze mnie gadała mądrość. Jabł.
Nieszczęśliwi ludzie na wysokich urzędach, gęba
ich, nie ich; ręce ich, nie ich; oczy ich, nie ich;
ledwie myśli ich. Lubom. Włożył koronę na jej
głowę. Auszp. Wszystkie jeich chóry. Auszp.
Dasz półmisków sto, da on tylo troje; ty go upo-
isz, on woźnice twoje. Groch. Kiedy wejdiesz
między wrony, krakaj także, jak i ony. Prz. Przy-
stąpił ku nim, k niemu. Pocałuj syna swego, ja
nim jestem. Stasz. Wymawiał ś. cesarz, że ś. to
nie nim działa, ale że mu omylną sprawę dano.
Biel. M. On przy mnie stoi, abym z żadnej stro-
ny nie był wzruszony. Kochan. Pan idzie, on przy
nim; gdy pan chory, on usługuje, zabiega. Górn.
Pójdźmy za nim. Sienk. Gdy pytagorejczyków
kto pytał o przyczynę jakiej ich nauki, tylko od-
powiadali: on tak powiedział. Warg. Znikczem-
niał bardzo, bardzo ś. odmienił, jakoby nie on,
skoro ś. ożenił. P. Koch. (= *nie ten sam*). Nasz
dumny Stefan, do czego on zmierza? Słow. On do
mnie, ja do niego rwiemy ś. zajadli. Kras. Pi-
sząc do Pani, miło mi Ją (= *Pania; Ciebie, Pani*)
pозdrowić. Zapytany przez Szanownego Pana,
muszę Mu (= *Szanownemu Panu; Tobie, Szanowny
Panie*) odpowiedzieć. A no, patrzajcież-bo mi go,
jaka ty mi dyć uczona! Mick. (wyraz bez
znaczenia). b) *Co + ji, ja, je* w przypadkach
zależnych = *który, która, które w tychże przy-
padkach*: Chłopezyk, co z nim rozmawiałem,
jest synem mojego sąsiada (= *z którym*). Tej
nie kochał, co od niej był kochany. Jabł. Nie
byli nigdy zelżeni, co im złość wyrządza. Ryb.
Pani, co z nią ś. spotkałem, jest przyjaciółką mo-
jej żony. c) *[A go] = co go, którego*: Ojciec pro-
si na tego jelenia, a go z obory wyprowadzemy.
d) *[Oni] = wy, panie*: Oniby stamtąd uciekli
(= *pan-by stamtąd uciekli*). <ON/N> <J>

[On] przys. p. **Ondzie**: Pistole on leżą na stole.
-On, galicyjskie-yn chem. *zakończenie nazwy
solí, uboższych w tlen od tych, których nazwy koń-
czą ś. na an*. Odpowiadające solom na on kwasy
mają końcówkę *awy*.

[Onacować, uje, ował] p. **Onaczyć**.

[Onacowanie, a, blm.] czynność cz. **Onacować**.
†Onaczenie, a, blm., [Onaczenie] czynność cz.
Onaczyć.

†Onaczenie się, a ś., blm., [Onaczenie ś.] czyn-
ność cz. **Onaczyć ś.**

†Onaczyć, y, ył, [Onacować] a. †O. ś. I. *posp.*
ono a. onak, w pewien sposób robić; robić po swoje-

mu, w niezwykle sposób, wydzwiał, cudaczyc: Ona-
czy ś. we drzwi, jako Jego Moś. Troc (= *pakuje ś.,
włazi, wchodzi po swojemu, oryginalnie, niezwykle*).
2. [O.] = a) *nużać, kaprysić, trapić, męczyć kogo.*
b) *szukać wykrętów.* c) *majaczyć.* d) *przeinaczać.*
e) *zwlóczyć.* f) *starać ś. coś zrobić.* g) *coire*: Chłop
babę onący. h) *robić cokolwiek.* i) *słowo nie ma-
jące określonego znaczenia i zastępujące wiele in-
nych*: Zbierajcie się, moim honorem nie ónacie
(= *nie wymyślajcie, nie gardźcie*). O. ś. I. †O. ś.
p. wyż. 2. [O. ś.] = a) *szylkować ś.* b) *sprze-
cziwać ś.*: E, pódzcież, nie onacziecie ś. Ork. <Od
Onak>

Onaczyniowy anat. (perivascularis) *dokoła na-
czyni krwionośnych będący*. <O + Naczyniowy>

[Onaczyna, y, blm.] *pog. każda robota, sprawa,
cudactwo, dziwny, niestworzone rzeczy*. <Od Onak>
Onahajować, uje, ował *obłożyć, obić mahajem*:
Zerwał popowi kaptur, a potem go onahajował.
Rol. <O + *Nahajować, od Nahaj>

Onahajowanie, a, blm., czynność cz. **Onahajo-
wać**.

†Onak, †Onako przys. *owym, takim, tantym
sposobem, w sposób sobie tylko właściwy, owak, ina-
czej, niezwykle, oryginalnie, dziwnie*: Docekasz
w nim smutku wielkiego; a masz gardło moje,
O-li to będzie. Rej. (= *jeżeli ś. stanie inaczej*).
<Od On>

[Onakiejszy] p. **Onakszy**: Gnoj już O., to go
nawieziema.

†Onaki, [Onaki] *inny, niezwykle, dziwaczny, ory-
ginalny, jakiś*: A tego, blaźnie, nie wiesz, że
z taką onaką leżysz. Opal. <Od Onak>

†Onako p. **Onak**.

[Onakszy, Onakiejszy] i. *inny* (w znaczeniu
lepszym). 2. *jaki taki*.

Onanista, y, lm. ści *człowiek oddający się sa-
mogwałtowi*, × *samozmażnik*, × *psotnik*,
żart. *rękodzielnik, brandzłownik, bran-
złapjusz (masturbator)*. <Fr. onaniste, od
imienia biblijnego Onana>

Onanizm, u, blm. (masturbatio) *zaspakajanie
chuci płciowej w sposób niewłaściwy, onanja*,
× *psota, samogwałt, samozmaza, ×sa-
morodztwo, †zmaza dobrowolna, żart.*
brandzłowanie, brandzlówka. <Fr. onan-
isme>

Onanizować się, uje ś, ował ś. *oddawać ś. ona-
nizmowi, dopuszczając ś. samogwałtu, żart.*
brandzłować ś., ciąć kapucyna. <Od Onanizm>

Onanizowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ona-
nizować ś.**

Onanja, i, blm. p. **Onanizm**. <Nm. Onanie>

[Onarcha, y, lm. owie] p. **Monarcha**. <Z Mo-
narcha>

Onatnia, i, lm. e bot. (weinmannia) *roś. z ro-
dziny skalnicowatych*. <?>

*†Onąd używa ś. tylko z przyi. *z, do, od* = *ono
miejsce a. on czas, to miejsce w stosunku do in-
nego miejsca, ów czas w stosunku do innego czu-
su*: Szedł z O. preez. Leop. Poszedł z O. Wuj.
Trzy mile z O. do miasteczka. Baz. Jeszcze da-
leko stąd do O. Wuj. Przen.: Daleko stąd do
O. Prz. (= *rzecz niepewna, odległa, szeroko o tym
Dawid pisał*). Od O. a. **Odonąd**. Czas, jaki jeszcze
nie był od O., jako narody być poczęły, aż do
tego czasu. Leop. <Od On>

Ondulacja, i, blm., **Undulacja** *wahanie ś. tonu a.
ciała jakiego, ruch falisty, falowanie*. <Fr. ondu-
lation>

Ondyna, y, lm. y *nimfa, boginka wodna, rusalka*: Na brzegach Świtezi pokazuje ś. ondyny, czyli nimfy wodne, które gmin nazywa Świteziankami. Mick. <Fr. ondine>

†**Ondzie** przys. l. a. †**Ondziej**, [Ondzie, On, Onoj, Ono] *tam, w onej stronie, w onym miejscu, nie tu, w innym miejscu, gdzieindziej*: Jesli by wam kto rzekł: Oto tu jest Chrystus, abo O., nie wiercie. Skar. Jak wał ten szmat dębezaków, co go O. widać na krajuszk. Zap. 2. w *innym czasie, kiedyndziej*. B. Sz. <Od On>

[**Ondziej, Ondzieka**] przys. *daleko co do miejsca, dalej, precz, het, hen*: Patrzaj O., tam ondzieka!

[**Ondzieka**] p. **Ondziej**. <Ondzie + [Ka]>

†**Ondziej** p. **Ondzie**: Uciekając, odciągnął i pokazał im, O. są ci, z kotoremi myśmy bitwę sto-czyli. Bud. B. <Ondzie + Ż(e)>

Onegda przys. l. †O., [O.] p. **Onegdaj**: Pamię-tacie O., gdym pił za was, panie. Pudł. 2. †O. *niedawno, w tych dniach*. Troc. 3. [O.] p. **Ongi**.

Onegdaj przys. l. a. [Ongedy, Onegda, Onegdys, Onegdany, Nega, Unegda], †**Onegda** *przedostatnie-go dnia, pozawczoraj, przedwczoraj*. 2. [O.], †O. p. **Ongi**. <p. Ongedy>

Onegdajsz l. a. [Ongedany, Onegdańsz] *który był onegdaj, przedwczorajsz, wczorajsz*: Tak oberwiesz, że O. piątek obaczysz. Korz. 2. †O. *przen. przedostatni*: W onegdajszym roku. Mick. 3. †O. *niedawny*. Troc. <Od Onegdaj>

[**Ongedany**] p. **Ongedajsz**.

[**Ongedajsz**] p. **Ongedajsz**.

[**Ongedy**] l. p. **Ongedaj**. 2. p. **Ongi**. <Od On, por. Czes. onehdy>

[**Ongedys**] p. **Ongedaj**.

Onejromancja, i, bhm. *sztuka wrózenia ze snów*. <Now. z Gr. óneiros = sen + manteia = wróźbiar-stwo>

× **Onera, ów**, bhp. *ciężary*: Te prawa ich, gdyż onerom dosyć czynią, są dobre. Rol. <Łé. onera, lm. od onus>

× **Oneracja**, i, lm. e p. **Onerowanie**: Majątek ten uległ licznym oneracjom. Kraus. <Łé. oneratio>

Onerkowy l. anat. *dokoła nerek będący*: Powłoka onerkowa, włóknista, własna nerki, †błona mocna, błona włściwa nerki (tunica propria s. fibrosa renis). 2. lek.: Zapalenie onerkowe (perinephritis). <O + Nerkowy>

× **Onerować, uje, ował** (nied. i dok.) *obciążać, obarczać*: Znaczeniem długami, na popularność w powiecie włkowyskim zaciągnionemi, miał onerowaną substancją. Rzew. <Łé. onerare>

× **Onerowanie**, a, bhm., × **Oneracja** *czynność cz. Onerować*.

Onerwie, a, bhm. anat. (perineurium) *błona nerwu otaczająca*; błona onerwowa, †błona otaczająca, pokrywająca, pochwowa nerwu, pochewka nerwowa. <O + *Nerwie, od Nerw>

Onerwowy anat. *dokoła nerwu będący*: Błona onerwowa p. **Onerwie**. <O + Nerwowy>

†**Ondy** przys. *tamteży, owędy*. Kn. <Od On>

Onetek, tka, lm. tki bot. (cosmos) *roś. z rodziny złożonych*. <?>

Ongi, [Ongis, Undy, Onegdaj], †**Onegdaj**, [Ongeda, Ongedy] *niegdys, dawnie, kiedyś przedtym, w swoim czasie, swego czasu*: Ciebie Windelicy poznali O., co ś. posłuszni być rzymskim zbranieli prawom. Min. Gdy ś. O. srożyła zima... L. <Od On>

[**Ongis**] p. **Ongi**.

†**Onich**, u, lm. y min. = **Oniks**. <Nm. Onych>

†**Onichowy** przym. od **Onich**, *oniksowy*.

× **Onieczyszczenie**, a, bhm., *czynność cz. Onieczyszczyć*.

× **Onieczyszczenie się**, a ś., bhm., *czynność cz. Onieczyszczyć ś.*

× **Onieczyszczyć**, l, il *zrobić nieczystym; zanieczyszczyć, splamić, skałać*: Głupiego to zaiste rzecz dziegiem onieczyszczonemi rękami różę do nosa podnosić. Smotr. Myśmy wiare od przodków niepokalaną przyjęli, aleśmy ją sami onieczyszcili i pokalaną uczynić dopuścili. Smotr. Tym kaerstwem cerkiew onieczyszcili i oniezbożył. Smotr. × O. ś. *zanieczyszczyć ś., splamić ś., skałać ś.*: Zydzi, którzyby ś. od umarłego poskwierlili i onieczyszcili... Sak. <O + Nieczyszczyć>

! **Oniemal** p. **Omal**: Dwór często w Warszawie dla nieporządku w skarbie i w kuchni O. i głodu nie cierpiał. Moracz. <O + Nie + *Mal, od Mały>

Oniemiać, a, ał p. **Oniemić**.

Oniemiałość, i, bhm. rz. od **Oniemiały**; [**Oniemiałość**].

Oniemiały, [Omieniały] *który oniemiał, niemny*. <Od Oniemieć>

Oniemianie, a, bhm., *czynność cz. Oniemiać*.

Oniemieć, i, il, nied. **Oniemiać** *uczynić niemnym, milczącym, pozbawić mowy, głosu*: Człowiek od szatana ogłuszony i oniemiony. Wuj. Polskę O. jest to Polskę zniemczyć. Mick. <O + *Niemięć, od Niemy>

Oniemieć, eje, ał, [Omienieć] *stać ś. niemnym, stracić mowę, głos, zapomnieć języka w gębie*: Oniemiał przed nim na ten zarzut. Troc (= oskupał, zgłupiał). Tak zmieszał mowę, że oniemiał prawie. Kras. Z gwałtownej chęci mówić — oniemiałem. Mick. Brytan, jakby głosu nie miał, za-wył zeicha i oniemiał. Mick. Przen.: × Oniemiał od srebrnika (= został przekupiony). <O + Niemieć>

Oniemienie, a, bhm. l. *czynność cz. Oniemieć*. 2. *czynność cz. Oniemieć*. 3. *niemota*.

†**Oniemocnić się**, i ś., il ś. *popaść w niemoc, zawiemóc, zasłabnąć, zachorować*: Układł ś. Amon i oniemocnił ś., i tak przyszedł król nawiedzić go. Bud. <O + *Niemocnić ś., od Niemocny>

†**Oniemocnienie się**, a ś., bhm., *czynność cz. Oniemocnić ś.*

Onieprzytomniać, a, ał i O. ś. p. **Onieprzytomnić**.

Onieprzytomniały *który onieprzytomniał*: Dwa-dzieścia tysięcy kobiet i dzieci wylękłych i onieprzytomniałych z rozpaczy. Rol.

Onieprzytomnianie, a, bhm., *czynność cz. Onieprzytomniać*.

Onieprzytomnianie się, a ś., bhm., *czynność cz. Onieprzytomniać ś.*

Onieprzytomnić, i, il, nied. **Onieprzytomniać** *zrobić nieprzytomnym, pozbawić przytomności, odurzyć*: To nagłe przejście z wesołości do katastrofy onieprzytomniło ją. Bał. O. ś. *stać ś. nieprzytomnym, stracić przytomność, odurzyć*: Osądzony jako złodziej, rozpija ś. i onieprzytomnia po wyjściu z więzienia. Kasz. <O + *Nieprzytomnić, od Nieprzytomny>

Onieprzytomnienie, a, bhm. l. *czynność cz. Onieprzytomnić*. 2. *czynność cz. Onieprzytomnić*.

× **Onierządzenie się**, a ś., bhm., *czynność cz. Onierządzić ś.*

× **Onierządzić się**, i ś., il ś. *popaść w nierząd, rozpruć ś., splugawić ś., oszkardzić ś., skałać ś. nierządem*: Kościoly, wypadły z swego rządu,

onierządziły ś. schizmą. Smotr. <O + *Nierządzić ś., od Nierząd>

× Oniesławiać, a, al p. Oniesławić.

× Oniesławianie, a, blm., czynność cz. Oniesławiać.

× Oniesławić, i, it, nied. × Oniesławiać *zniesławiać, zbezczęścić*: Ty syna Atruszowego śmiesz oniesławiać? Ml. <O + *Niesławiać, od Niesławia>

× Oniesławienie, a, blm., czynność cz. Oniesławiać.

Onieśmiać, a, al i O. ś. p. Onieśmialić.

Onieśmianie, a, blm., czynność cz. Onieśmiać.

Onieśmianie się, a ś., blm., czynność cz. Onieśmiać ś.

Onieśmienie, a, blm. f. czynność cz. Onieśmialić. 2. p. Onieśmienie ś.: Jakby nagłym onieśmieniem zdjęta, spuściła oczy i zaczęła kręcić w palcach róg swego fartuszka. Orzesz.

Onieśmienie się, a ś., blm., Onieśmienie czynność cz. Onieśmialić ś.

Onieśmialić, i, it, nied. Onieśmiać kogo = *odjąć komuś śmiałość, uczynić go nieśmiałym*: Chociaż zrazu onieśmiony nieco, odzyskał panowanie nad sobą. Krasz. Onieśmiający wpływ.

Orzesz. Hera i Pallas-Atena zdaleka od Zeusa onieśmione usiadły. Ml. Sardanapalowski przepych ten onieśmiał go i przerażał. Krasz. Czuję ś. onieśmionym jakoś, obcem dla wszystkich i wszystkiego. Orzesz. O. ś. *stracić śmiałość, stać ś. nieśmiałym*: Biedny sierota onieśmiał ś. coraz bardziej i działał. Prus. <O + *Nieśmialić, od Nieśmiały>

Oniewładzać, a, al *pozbawiać władzy, obezwładniać*: Tak dogadza i tak mnie rozkosznie całą oniewładza. Fred. A. <O + *Niewładzać, od Nie + Władza>

Oniewładzanie, a, blm., czynność cz. Oniewładzać.

× Onieźbożać, a, al p. Onieźbożyć.

× Onieźbożanie, a, blm., czynność cz. Onieźbożać.

× Onieźbożenie, a, blm., czynność cz. Onieźbożyć.

× Onieźbożyć, y, yt, nied. × Onieźbożać o *niezbożność przygotować, uczynić bezbożnym, sprofanować, zbezczęścić, odrzucić z świętości*: Tym kaerstwem cerkiew onieźczyścił i onieźbożył. Smotr. Bluznierstwem cerkiew onieźbożać dopuszczamy mu. Smotr. <O + *Nieźbożyć, od Nie + Z + Boży>

Oniks, u, lm. y, × Onyks, † Onich min. p. Chalcedon. <Gr. onyks>

Oniksowy przym. od Oniks: Pierścień O. (= z oniksem).

Onimbusować, uje, ował *otoczyć nimbem*: Świętych z onimbusowanemi głowami. Smol. <O + *Nimbusować, od Nimbus>

Onimbusowanie, a, blm., czynność cz. Onimbusować.

† Onitek, tka, lm. tki *głowa gwoździa do nitowania*: A na tej głowicy (mieczowej) ma być oników osiem mosiądzowych subtelných. <O + *Nitek, od Nit>

1. [Ono] p. *Jeno*: Żołnierz nie kocha, ono bałamuci. Sam cie wziąć nie mogę, drugiemu cie nie dam, ono cie zabije. Nie bylić to ptaskowie, ono trzy braciskowie.

2. [Ono] p. *Ondzie*. <Od On>

† Ono, † Onoż, † Oności w. *ot tam, owo, oto*: Nie widzisz go? Ono idzie. Troc. Ono Baranek

Boży. Bud. Ono była nadobna, ono wdzięczna była. Kochan.

[Ono] p. *Ondzie*.

Onolatrja, i, blm. *część oddawana osłu, do której Rzymianie zmuszali chrześcijan i Żydów*. <Now. z Gr. ónos=osieł + latreia=część, czezenie>

Onomamancja, i, blm. *sztuka wrózenia z głosek, składających nazwisko*. <Now. z Gr. ónoma=imię + mantefa=wrózenie>

Onomatologja, i, blm. 1. *nauka o imionach*. 2. *spis imion lub słów uporządkowany według materji*. 3. *wiersz na urodziny*. <Now. z Gr. ónoma, 2 pp. onómatos=imię + -logia=nauka>

Onomatopeiczny przym. od Onomatopeja, *dźwiękonaśladowczy*: Użycie onomatopeicznych wyrażen: traf! traf! skrzyp! skrzyp! Chm. <Od Onomatopeja>

Onomatopeja, i, blm. *figura retoryczna, polegająca na naśladowaniu dźwięków natury, dźwiękonaśladowictwo*: Wiersz Bohdana Zaleskiego „W spółce ze słowikiem“ jest doskonałym przykładem onomatopei. <Gr. onomatopoiia>

Onomatyka, i, blm. *nauka o znaczeniu i tworzeniu ś. imion*. <Now. z Gr. ónoma, 2 pp. onómatos=imię>

[Onor, u, lm. y] = Honor: Słowo onoru. Dlatego że szlachcic, to mu ś. już zdaje, że ma wielki O. Rog. <Z Honor>

[Onoraz, Jednora, Jednoraz] przys. *wtym, naraz*. <1. Ono + Raz>

[Onorny] = Honorny. <Z Honorny>

† Oności p. † Ono: Onoż go mamy, O. idzie. Macz.

[Onowej, Unowej, Wejno] *patrz!, patrzcieño!*: Onowej jaki z niego panek! <Ono + Wej>

Onowodek, dka, lm. dki bot. *działek roślin z rodziny onowodkowatych, należącej do działu roślin kwiatowych jednoliścienných*. <?>

Onowodkowaty bot.: *Rośliny onowodkowate = rodzina roślin kwiatowych jednoliścienných*.

† Onoż p. † Ono: Ujrzawszy ją, O. jest, palcem ukazały. P. Koch. O. go mamy, oności idzie. Macz. <† Ono + Ż(e)>

[Onózka, i, lm. i] p. Onuczka. <O + Nózka>

[Ontarz, a, lm. e] p. Oltarz. Chciałaby ś. przed O. dostać. Ork. Było mi nie wierzyć obertalowi, jażby nas był ksiądz od ontarza odegnał. Ork. <Z Oltarz>

Oontogeneza, y, blm. fil. *rodowód, historia rozwoju osobnika (część biologji)*. <Now. z Gr. ón, 2 pp. óntos=istota + génesis=pochodzenie, powstanie>

Ontogienja, i, blm. fil. *historja rozwoju osobnika*. <Now. z Gr. ón, 2 pp. óntos=istota + génos=ród, pochodzenie>

Ontolog, a, lm. owie fil. *zwolennik, wyznawca ontologii, zajmujący ś. nią, biegły w niej*. <Now. z Gr. ón, 2 pp. óntos=istota + -lógos=znawca>

Ontologiczny fil. przym. od Ontologja: Dowód O. istnienia Boga.

Ontologista, y, lm. ści fil. *przedstawiciel ontologizmu*.

Ontologizm, u, blm. fil. *kierunek spekulacji metafizycznej, metoda przechodzenia od pojęć, od kategorii logicznych do bytu*.

Ontologja, i, blm. fil. *teorja bytu bezwzględnego, metafizyka*. <Now. z Gr. ón, 2 pp. óntos=istota + -logia=nauka>

[Onuca, y, lm. e] p. Onuczka.

× Onucać, a, al *opiewać*: Onucałem żalonym pieniem jej zgon. Wor. <O + *Nucać, od Nuta>

× **Onucanie**, a, bhm., czynność cz. **Onucać**.
 [Onucka, i, lm. i] p. **Onuczka**: Jagem sie zalicał, onucki mi prała, jagem sie ozenił, kosule nie kciała.

[Onuczka, y, lm. e] p. **Onuczka**. <Ukr. onúcza>
 [Onuczka, i, lm. i, Onuczka, Onucka, Onuca, Onózka, Odnócza, Odnuczka, Onycka, Unuca, Unucka, Hanuczka, Anuczka, Anuczka] 1. *plótno, szmata do owijania nogi pod obuwie*. 2. *szmata, galgan wogóle*.

[Onufrejka, i, bhm.] *gryka, siana na św. Onufry*.
 <Od imienia: Onufry>

× **Onurzać**, a, ał i × **O. ś. p. Onurzyć**.
 × **Onurzenie**, a, bhm., czynność cz. **Onurzać**.
 <O + Nurzać>

× **Onurzenie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Onurzać ś.**

× **Onurzenie**, a, bhm., czynność cz. **Onurzyć**.
 × **Onurzenie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Onurzyć ś.**

× **Onurzyć**, y, ył, nied. × **Onurzać zanurzyć, pograć w płynie, omoczyć, skapać**. × **O. ś. zanurzyć ś., pograć w płynie, omoczyć ś., skapać ś.**: Onurzał ś. swym męstwem w złych toniach z ochotą. Błaz. <O + Nurzyć>

[Onycarz, a, lm. e] *rodzaj kramarza wędrownego*.
 <Od Onyca = Onueza. Por. Ukr. onuezkār = handlujący galgankami>

[Onycaska, i, lm. i] p. **Onycka**.
 [Onycka, i, lm. i] p. **Onuczka**. Zdr. [Onycaska].
 × **Onyks**, u, lm. y p. **Oniks**: Duma jest niedostępna, twarda i szlachetna, jak O., z którego wycinają kameje, trwające dziesiątki wieków. Zer.

× **Onyksowy** przym. od **Onyks**: Pokażę ci, jak trzeba... rzucać onyksowe kule po planach pochyłych. Orzesz.

† **Onze ten sam, tenże sam**: Magnus, starosta mazowiecki, O., co był pierwaj starostą wrocławskim. Biel. M. Onegoż widziałem. Troc. Jegoż konie. Troc. Jemuż dałem. Troc. <On + Ze>

Oolit, u, lm. y, **Ikrowiec**, **Ikrzyca**, × **Kamień ikrzysty** min. *marginel wapienny złożony z kulek wielkości ziarn prosa lub prochu strzelniczego, podobnych do ikry rybiej*. <Now. z Gr. óon = jaje + lithos = kamień>

Oolityczny przym. od **Oolit**: Wapień O. Złożenie skał oolityczne. Ruda żelazna oolityczna. <Od Oolit>

Oolog, a, lm. owie *badacz, znawca naukowy jaj*.
 <Now. z Gr. óon = jaje + -lógos = znawca>

Oologiczny przym. od **Oologia**: Kolekeja oologiczna. Zbiór O.

Oologia, i, bhm. *nauka o jajach i gniazdach ptasich*. <Now. z Gr. óon = jaje + -logía = nauka>

[**Onaczenie się**, a ś., bhm.] czynność cz. **Onaczyc się**.

[**Onaczyć się**, y ś., ył ś.] *zmienić ubranie, poprawić co w ubraniu*: Onacz ś. (= weź inne suknie a. popraw sobie suknie tak, żeby ci w tym zgrabniej było). <O + Onaczyć>

[**Opach**] p. **Opak**. <Z Opak>

[**Opacha**, y, lm. y] *wykłady, obszycie u kozucha*. <?>

[**Opacholenie**, a, bhm.] czynność cz. **Opacholić**.
 [Opacholić, i, i] *ostrzyć komu krótko włosy, osmaczyć go*. <O + *Pacholić, od Pachole>

Opaci p. **Opaki**: Pewne opacie dobra wydzielili. Nies. Ostępy biskupie lub opacie. Krasz. <Od Opat>

× **Opacicha**, y, lm. y, × **Opacina**, × **Opacini**, † **Opacinni**, × **Opatka**, † **Opatowa** forma ż. od **Opat**; **Abatysa**, **Abesa**, *ksieni*: Największa między mniszkami O. Mącz. Pochleby z opatami a. opacichami przyjaźń wiodą. Kosz. O. opatrzącąc: jako siostry legają, ujrzęła popiół. Ż. E. Jako O. doświadczyła posłuszeństwa panny Eufrakszej. Ż. E. <Od Opat>

× **Opacina**, y, lm. y p. **Opacicha**. L.
 × **Opacini**, i, lm. e p. **Opacicha**.
 † **Opacinni**, i, lm. e p. **Opacicha**. Troc.
Opacki, **Opaci**, **Opatowy** przym. od **Opat**: Godło opackiej godności. Sienk.

† **Opacliwość** przys. od **Opacliwy**, *opacznie*.
 † **Opacliwość**, i, bhm. rz. od **Opacliwy**, *opaczność*.
 † **Opacliwy** p. **Opaczny**. Kwiat.

Opactwo, a, bhm., † **Opastwo** *klasztor pod zarządkiem opata; dobra przywiązane do godności opata*: Oliwa, sławne O. cysterskie. <Od Opat>
 † **Opacz** przys. *powtórnie*. Ps. flor. <p. Opak>

× **Opaczenie**, a, bhm., czynność cz. **Opaczyć**.
 [**Opaczenie się**, a ś., bhm.] czynność cz. **Opaczyć ś.**

[**Opacznik**, ka, lm. cy, **Opacznik**] 1. *człowiek, robiący wszystko na opak, inaczej niż wszyscy ludzie*. 2. *maklut*. <Od Opaczny>

[**Opacznica**, y, lm. e] 1. forma ż. od **Opacznik**. 2. *kura z pierzem, rosnącym ku głowie*.

Opacznie przys. od **Opaczny**; *na opak, odwrotnie, na wyproś, do góry nogami, śmiesznie*: Stary porządek wywraca O. Mick. Niektórzy tak O. gadają, iż słowa ich w przeciwnym znaczeniu brać potrzeba. Pileh. O. sądzi. Troc. Wszystko sobie tłumaczy O. L.

[**Opacznik**, ka] 1. lm. cy p. **Opacznik**. 2. lm. ki *wieprz z sierścią wchrowatą, rosnącą w kierunku ku głowie*. <Od Opaczny>

Opaczność, i, bhm. rz. od **Opaczny**: W tym niejaka jest rozumu O. nikomu nie chce być obowiązany. Górn.

Opaczny, † **Opacliwy**, † **Opaczysty** 1. *na opak idący, odwrotny, wsteczny*: Kura z opaczny na sobie pierzem. Troc. Słońce na drodze, którą po zodiaku odprawuje niebieskim, ma przed sobą różne zawady, rogate barany, lwy srogie, opaczne raki. Lsz. 2. *wbrew komu a. czemu idący, poczynający sobie na opak, przeciwny, sprzeciwny, oporny, niezgodny, przekrotny*: Duchy opaczne nigdy tego nie chcą, co ś. drugim podoba; na co ś. drudzy wdrygają, to im lubo. L. Opaczna Wenus wszystko zinaczyła. Klon. 3. *spaczony, wypaczony, fałszywy, niedorzeczny, nielogiczny, niewłaściwy, przewrotny, wyrotny, przekrecony, wyszczocony*: Opaczna gorliwość. Wuj. (= źle zrozumiana). Opaczna pilność. Troc. Budny tego domysłu swego opaczny nieczym nie dowodzi. Wuj. Niemasz nie tak świętego, czegoby przewrotność złym użyciem i opaczny tłumaczeniem nie skaziła. Nar. Opaczne tłumaczenia i przegryzki. Pir. List mój podpadł pod opaczny interpretację u księcia wojewody wileńskiego. Mat. Opaczny sposobem. Kłok. Opaczna szczęścia jego surowość. Troc. 4. [O.] *oryginalny, dziwaczny, śmieszny*. <Od Opak>

× **Opaczyć**, y, ył, × **Opakować** *wywracać na opak, nicować, przekrecać, wykrecać, wyszczać, fałszować, przeinaczać, paczyć*: Heretycy pismo opaczę. Białob. [O. ś.] *psuć ś.*

[**Opaczyna**, y, lm. y] *rodzaj wiośla*. <p. Pauczyna>

† **Opaczysty** p. **Opaczny**: Opaczystym obłokom pociętniejszy tory, w których błędnie nie mogą, zgodne wiodące spory. Sęp. <Od Opak>

[**Opackać, a, ał**] **owalać**. [O. ś.] I. **owalać** ś. 2. **objeść** ś. <O + Paćkać>

[**Opackanie, a, btm.**] czynność cz. **Opackać**.

[**Opackanie się, a ś., btm.**] czynność cz. **Opackać** ś.

Opad, u, lm. y I. × O. **opadanie, opadnięcie**: Z Pindu Penejus pienisto ś. ryje, a swym ciężkim opadem z subtelnymi wije gęste chmury dymami. Zebr. O. ziemi. L. (= **zapadnięcie** ś., **obniżenie** ś.). O. morski. L. (= **odpływ**). 2. [O.] **raz, nawrót, powrót**: Mówilem mu na kilka opadów. 3. lek. p. **Opadnięcie**, 4. met.: O., O. wodny = **wszelkie wydzielenie z atmosfery zawartej w niej pary wodnej, gdy ze stanu lotnego przechodzi w stan ciekły lub stały**: Różnymi formami opadu są: rosa, szron, mgła i chmury, deszcz i śnieg, grad i krupy. <O + PAD>

Opadać, a, ał I. nied. p. Opaść. 2. [O.] dok. **padając, omoczyć** (o deszczu): Ustąpił pod ustrzech, aby go deszcz nie opadł. <O + Padać>

Opadanie, a, btm., czynność cz. Opadać: O. rzeki, powodzi. Troc. O. włosów. Troc.

[**Opadanie, a, btm.**] czynność cz. **Opadać**.

Opadek, dku, lm. dki to, co opadło: a) **owoc opadły z drzewa przed dojrzaniem**; b) **ciało stracone w cieczy na dno**. <Od Opad>

[**Opadkiwać, uje, iwał**] nad kim = **ubolewać nad kimś, mieć dla kogo współczucie, martwić** ś., **frasować** ś. z powodu cudzego nieszczęścia.

[**Opadkiwanie, a, btm.**] czynność cz. **Opadkiwać**.

× **Opadliny, in, btp. gruz, rumowiska, ruiny, szczątki, rozwaliny, zwaliska**: Przemysł zamek Bytomia lub to na dawnych opadlinach, lub też na jakim innym sposobnym miejscu wywiódł. Błaż. <O + PAD>

[**Opadliśko, a, lm. a]** **miejsce zapadłe, zakłęśte, zagłębione**. <Od Opadły>

Opadły I. który opadł: Lud wynędzniali i ledwo opadłemi płaty obdziany. Stasz. Włosy białe, na ramiona i czoło opadły. Stasz. Lekarstwo dla osób słabowitych i opadłych z ciała. L. O. mi ś. zdajesz. Troc. Wraca ś. nocą, O. na siłę. Mick. 2. † O. **opadnięty**: Ratować od wilków, od zbójców opadłego. Troc. <Od Opaść>

[**Opadnąć, nie, dł**] p. **Opaść**: Wisi jabko, wisi, juz O. myśli. <O + PAD>

Opadnienie, a, btm. p. Opadnięcie: Włosów oblecenie albo O. Ocz. O. macieczne, gdy ś. macieca w krok osunie. Perz. O., **praecipitatio**, przypadek, w którym płyny przymuszone są ciała stałe w sobie rozpuszczać. Śniad. J. O. morza, bieg ustępującego morza. Śniad. O. a. ochudnienie. Ocz.

Opadnięcie, a, btm., Opadnienie czynność cz. 2. **Opaść**. Lek.: a) Opadnienie a. opadnięcie, opad maciecy = **opuszczenie** ś. **jej aż poza otwór łonowy, wystawianie częściowe z niego; jeżeli jest zupełne, zwie ś. wypadnięciem** (prolapsus uteri). b) O. powieki górnej = **porażenie jej, niemożność otwarcia oka** (ptosis).

Opadowy przym. od **Opad**: Staw O. = **staw utworzony z wody deszczowej bez stałego dopływu**. Chir.: Ropień O. = **ropień ściekowy**.

† **Opadywać, a, ał p. 2. Opaść**: W ciele jego robaczy gmerali, a jeszcze żywego ciało z boleścią opadywało. Leop.

† **Opadywanie, a, btm., czynność cz. Opadywać**.

† **Opadzistość, I, btm. rz. od Opadzisty**: Lekarstwo na O. włosów. Troc. Wschodzące słońce O.

manny z kłosa sprawuje. Troc. O. jagód winnych, owoców, kwiecień, nim ś. na owoc wiąże. Troc.

† **Opadzisty często a. łatwo opadający, skłonny do opadania**: Opadzista ziemia. Opadziste ciało. Jelenie rogi co rok są opadziste. Troc. Włosy ma opadziste. Troc. <O + PAD>

Opadź, i, btm. bart. wypoty roślin, sączące ś. z gałązek i liści. <O + PAD>

Opajacz, a, lm. e ten, co opaja: Jednak opajany i usypiany czasami zwraca ś. przeciwko swym opajaczom i usypiaczom z całą wściekłością bestji zahipnotyzowanej. B. d. C. <Od Opajać>

Opajać, a, ał p. Opoić.

Opajanie, a, btm., czynność cz. Opajać.

Opajęczenie, a, btm., czynność cz. Opajęczyć.

Opajęczyć, y, ył **opłatać pajęczyną**. Przen.: **usidlić, omotać, uwikłać, omamić**: Kto wie, czy głupeca swoim słodkim sentymentalizmem nie opajęcza. Sew. <O + Pajęczyć, od Pająk>

Opak przys. I. a. Na O., × W O., × Opakiem,

[**Opach**] **opacznie, na odwrót, wstecz, do góry nogami, nie tak jak należy, przeciwnie, fałszywie**: O. szatę oblekł. Troc. O. czapkę postawił. Troc. O. trzewik obuł. Troc. Obróćcie bądźcie O. i zasromajcie ś., jż (= **którzy**) chcą mego zła. Ps. flor. Odwrócił jeś nas O. po naszych nieprzyjaciela. Ps. flor. Co wyrzeką, wszystko O. wywracają. Kochan. (= **na nie**). Rady wielkich monarchów Pan w niwecz obraca, Pań ludzkie myśli O. wywraca. Kochan. Na worku pulsu macasz, a prawo O. wywracasz. Rej. O. rzeczy rozumieć. Troc. Obróć to słowo, tę sprawę O. Troc. Sens O. położony. Troc. O. nędzny świecie! toć u ciebie wszędy a wszędy O. potrawy stawiają. Rej. Nie w swoim miejscu nie leży, wszystek rząd zmieszali, O. ś. wszystko dzieje. Bardz. Prędzej ś. na świecie wszystko O. stanie, niżby miał ten umysł podlegać odmianie. Min. Gdzie O. wszystko ś. dzieje, głupi z mądrych ś. śmieje. Dar. J. Szatan z Panem Chrystusem nigdy ś. zgodzić nie chce; Pan tak, a on O. Hrb. (= **na przekór**). Chciałem, ale O. twej ś. zdało radzić, żeby wisiął przy prochu i mych kości składzie. Pot. Chwalebne jego przynioty gani i O. do ludzi udaje. P. Koch. Szczęście koło swoje O. obróciło. Paszk. Niech całe gospodarstwo pójdzie w nieład, niech wszystko przewróci ś. na O., mnie to nie obejdzie. L. Doznaliśmy te Żydy nie być winne śmierci, a owszem O. naleźliśmy, że są sprawiedliwi. Leop. Mądry kontent ze swego stanu; O. głupi. Pileh. W tej republice szło wszystko opakiem. Pol. Wszystko idzie na O. (= **nie po myśli**). [Wtedy ja cię wezmę, moja kochanecko, kiedy ś. obróci na O. słońeczko. — Chociaż ś. obróci na cztery opaki, nie pójde ja za ciebie, boś ty ładajaki. Pśń. Na O. świata (= **inaczej, niż cały świat**)]. 2. † O. **wspak, na wspak, w tył**: O. mu ręce związali. Pśń. Związano O. ku grzebi-towi ręce Rzymian. Bardz. Dał O. ręce katom Syn Boży, niestetyż uwił grzech nań powroz. Mias. O. ręce związane. Troc. <O + PAK>

× **Opak, u, lm. I strona przeciwna, odwrotna**: Różnica między słoneczną ieh (gór) pochyłością a pomiędzy północną czyli cieniastą stroną, położoną na opaku. Pol. Cały ten obszar jest pasz-nisty i orny, lasami ocieniony na opaku. Pol.

Opakować, uje, ował, nied. Opakowywać I. obwinąć, obłożyć szczelnie, obetkać, zapakować: Szkoło należy dobrze O., aby ś. w drodze nie potłukło.

2. *obładować, objuczyć, obciążać, obarczyć*: O. wóz, konia. [Jużem jest opakowany, jeno gwern na ramie brać]. 3. *opasć do zbytku, obładować, opchać*: O. dziecko ciastkami. O. *ś. l. obwinąć ś., objuczyć ś., obetkać ś., obłożić ś. pakami; opatulić ś., oburdać ś., okregić ś. czym od zimna. 2. objeść ś., opaść ś., obetkać ś., opchać ś., obładować sobie żółdek, obuchać ś.* <O + Pakować>

× **Opakować, uje, ował**, × **Opaczyć wywracać** na opak, przekręcać, przeinaczać, paczyć, wpuracać na nice: Wedle wymysłów swoich opakują wołą Pańską. Wer. Odszczepienie Pismo nieują, opakują, wykrcęją. Wuj. Fałszynie targa ś. na ich poczeiwosć, opakując onych powściągliwe życie. Górń. Słowo boskie na inny kształt wywracać albo O. Rej. Komu nie jest przemierzły człowiek fałszywy i słowa swoje opakujący, który i tak i owak słowa odmienia, i strzyże i goli, i grabi i siecze, insze mówi stojąc, insze siedząc. Wer. Bóg wzywa wszech nas dziś do zgody, którą swą niewdzięcznością drudzy opakują. Wen. Kacerze, Pismo opakując, on szkodliwy jad swój bożym słowem cukrują. Wen. Teraz wszystko opakujemy. Orzech. Nie biorąc sobie żadnych wymówek na pomoc, ani też opakując statuta. Orzech. Nieszczęsny każdy jest, kto nie wierzy tam świadkowi prawdziwemu a. iż śmie na inszy kształt wywracać a. O. ty nieomylnie świadectwa jego. Rej. Aby król prawa jednako trzymał, aby ich nam nikt nie opakował, a za swoją stroną nie naciągał. Papr. <Od Opak>

Opakowanie, a l. blm., czynność cz. **Opakować**. 2. lm. a, **Opakunek to, w co opakowano coś**: Waga towaru bez opakowania.

× **Opakowanie, a, blm.**, czynność cz. × **Opakować**.

Opakowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Opakować ś.**

Opakowywać, a, ał i O. ś. p. Opakować.

Opakowywanie, a, blm., czynność cz. **Opakowywać**.

Opakowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Opakowywać ś.**

Opakunek, nku, lm. nki p. **Opakowanie**.

Opakunkowy przym. od **Opakunek**: Towary opakunkowe znacznie zdrożały.

Opal, u, lm. e min. *minerał z gromady tlenków szklitych, z grupy kwarców SiO₂.nH₂O, kamień drogi barwy mlecznej, mieniacej ś. w różne kolory*. Odmiany: O. jaspisowy (= O. czerwony i brunatny, nieprzezroczysty). O. kaszolongowy (= O. żółtawo-biały, nieprzezroczysty). O. ognisty (= O. hjacyntowo-czerwony i żółty, przezroczysty). O. z wycza jny (= O. biały, rozmaicie zabarwiony, półprzezroczysty lub przezświecający). Przen.: Rosa w mgieł opalu. Kon. <Z Gr. opállios, przez Nm. Opal>

[Opal, u, blm.] p. **Opał**. <Zam. Opał>

Opalacz, a, lm. e ten, co opala, palacz: O. pieców. <Od Opalać>

Opalać, a, ał i O. ś. p. Opalić.

Opalanie, a, blm., czynność cz. **Opalać**.

Opalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Opalać ś.**

Opalanka, i, lm. i woj. rząd pali z grubego drzewa, zaostzonych, używany do silniejszej obrony rowu. <O + PAL>

[Opalantować, uje, ował kogo] *obić*. <O + Palantować>

[Opalantowanie, a, blm.] czynność cz. **Opalantować**.

Opalarka, i, lm. i tech. maszyna samodzielająca, do opalania na tkaninach puszkę włóknistego: O. bębnowa, płytowa, gazowa. <Od Opalać>

Opalarnia, i, lm. e tech. zabudowanie, w którym stoją opalarki.

Opalenie, a, blm., czynność cz. **Opalić**.

Opalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Opalić ś.**

Opaleniec, nca l. lm. ncy = a) ten, co sobie opalił włosy, twarz. Sł. wil. b) [O.] człowiek opalony od słońca. c) × O. pogorzelec. 2. lm. ncy = a) chleb (w zagadec). (Por. Opalunek). b) zł. dukat. <Od Opalony>

Opalenisko, a, lm. a l. a. Opalisko zgłiszczce, szczątek spalonego przedmiotu, spalenisko, spalisko: Sterczały opaleniska grubych murów. Deo. 2. [O.] p. **Opal**.

Opalenizna, y, blm., **Oparzelizna, Oparzelina, Sparzelizna, † Opal, † Opar, [Opieczenie]** miejsce ciała gorącym uszkodzone; ogorzalność, ogorzeliżna, ogorzeliżna, ogorzenie. <Od Opalony>

Opalić, i, ił, nied. Opalać l. × O. *spalić, popalić dokola*: Miasteczka opalili, wsi i pola około popustoszyli. Steb. Nasi wtenczas Wieliz opalili. Stryjk. 2. *nadpalić po wierzchu, na wszystkie strony, przypalić, oswedzić, osmalić*: O. sobie suknie, włosy przy ogniu. O. pal przed wkopaniem go (= upalić). Parkan z drzew na ostrze zaciosanych, a opaleniem stwardniałych. Nar. Kijem opalonym sztych królowi podaje w samą twarz. Bardz. Chodzi z opaloną pałką. Bies. Tak gładko skłamał, jak gdyby piórko opalił. Wol. J. Odrwi prędeż, niż pióro opalił. Opal. Prędeż, niż słowo wyrzekł, jakoby pióro opalił. Prz. O. prosię, kapłona (= *przeciagnąć naci płomieniem dla spalania sierści, pierza*). Przen.: Ugasił ogień, któryby i jego i inszych urzędników był opalił. Troc. 3. *paląc, ogrzać; nagrzać*: O. mieszkanie. Nie mogą O. tego pokoju (= *dopalić; dopalić ś.*). 4. *spalić, zrobić ogorzalnym, spiec, piec*: Słońce opaliło mu twarz. Wiatrem opalony. Pot. Opaliła okropnie pleć, czysta Cyganka. Mick. 5. *ogolocić przez palenie*: Dziękuję ci już za papierosa, po co cię mam opalać. 6. *doprowadzić przez palenie do pożądanego stanu, wypalić*: O. fajkę, cygarnicę. O. *ś. l. spalić ś. dokola; nadpalić ś. po wierzchu, na wszystkie strony, przypalić ś., osmalić ś.*: Motyl, do świecy lecąc, opala ś. Chm. B. Włosy mu ś. opaliły. 2. *ogrzać ś. od palenia, nagrzać ś.*: Ten pokój najlepiej ś. opala. 3. *ogorzeć, spalić ś., spiec ś., piec ś., zczernieć na słońcu*: Nie biegaj po słońcu, bo ś. opalisz. Tak ś. od słońca opalił, że cygańskiej prawie nabył ceey. Troc. Opalił ś. jak Cygan. 4. *napalić ś. do przesyty cygar, papierosów, fajki*. <O + Palić>

Opalikować, uje, ował mier. oznaczyć na gruncie daną przestrzeń palikami munerowaniami, upalikować. <O + *Palikować, od Palik>

Opalikowanie, a, blm., czynność cz. **Opalikować**.

Opalisadować, uje, ował otoczyć palisadą, ogrozić ostrokołem, upalisadować. <O + Palisadować>

Opalisadowanie, a l. blm., czynność cz. **Opalisadować**. 2. × O., lm. a *palisada, ostrokoł*.

Opalisko, a, lm. a p. Opalenisko: Skopeonej nawy smutne stoją opaliska. Dm. Nim Troja ś. zmieni w gruzy, w opaliska. Dm. <Od Opalić>

Opalizacja, i, blm. chem. własność pewnych ciał wólprzezroczystych, że, przepuszczając światło, rozszczepiają je, choć w słabym stopniu, na barwy tęczowe, jak minerał opal szlachetny, opalizowanie.

Opalizować, uje, ował mienić *ś. kolorami tęczy weni, jak opał*: Ciało stałe, półprzezroczyste, odbarzone własnością mienienia *ś. kolorami tęczy*, ciałami opalizującymi nazywać zwykliśmy. Wino opalizuje. Groźna chmura zwątpienia pryskała nagle, zmieniając *ś. odrazu w obłok*, opalizujący blaskami światła. Gaw. <Od Opal>

Opalizowanie, a, blm., czynność cz. Opalizować, opalizacja.

× **Opalny** *1. do opalania, który należy opalać*: Jest w domu 10 izb opalnych. **2. p. Opalowy**. **3. od opalów, krytyczny**: Tak *ś. skończył mój zawód służbowy i zaczął* *ś. O. Spas.* <O + PAŁ>

[**Opalunek, nka, lm. nki**] *chleb spieczony (w zagładce)*. Por. **Opaleniec**. <Od Opalony>

[**Opalonka, i, lm. i**] *kij od dołu opalony*. <Od Opalony>

Opalować, uje, ował, nied. Opalowywać *ogrodzić, obwieść, otoczyć palami*. <O + Palować>

Opalowanie, a *1. blm., czynność cz. Opalować*. **2. lm. a pale, składające ogrodzenie; parkan; palisada**.

Opalowy *przym. od Opal*: Pierścień *O.* (=z opalem). Korytarz był jasno oświetlony, bo szereg opalowych kwiatów, ucepiionych u sufitu, rozsiewał elektryczne światło. Reym. Oczy jego były żywą tęczą uczu, zmienną jak opalowe polyski. Krasin. <Od Opal>

Opalowywać, a, ał p. Opalać. **Opalowywanie, a, blm., czynność cz. Opalowywać**.

Opal, u, lm. y *1. opalenie, opalenie, palenie w piecu*: Mieszkanie z opalem. *O. pokojów* dwójki być może: w drewnie i w węglach. Kluk.

2. †O. p. Opalenizna: *O.* (ogorzałość) od słońca. Troc. **3. †O. rana od spalania; sparzenie**: Maś na *O.* prochowy. Troc. **4. a. [Opal, Opalenisko]**, × **Pal materiał, którym pala, paliwo**: Drwa na *O.* Troc. *O.* ma w tym lesie wolny. Troc. Krzesło połamane pójdzie na *O.* (=na ogień, w piec).

5. †O. spalanie, pastwa płomieni, ogień: Puścił Bóg ogień na Sodomę i dał na *O.* straszny miasto. Skar. **6. †O. przen. ogień, pożoga, upał, wrzenie**: Kazał pułkom na odwód z samego opalu bitwy obrócić. Kłok. **7. a. †Opal** *część* w *lm. krytycznie, fatalne położenie, tarapaty, ciężkie obroty, skłócenia, ciężkie terminy, niebezpieczeństwo*: Tu ojczyzna w opale, a przecie nikt na ratunek nie pamięta. Troc. Rycerska jego odwaga w naturalnych wojennych opalach doświadczona. Nies. Nie w takich ja byłem opalach, gdyśmy Minorki dobywali. Boh. W takim ten dzień (!) nazbyt pracującym długim! zszedł opale, jaki snadź nie był w Polsce drugi. Tw. **8. †O., [Opala, Opalność, Zapalność]** *przen. ogień, zapal, zapalczliwość, gorączka, rozniecenie*: Wściekły go gniew zapalił i w owym opale odjął rozum. L. Nieszczęśliwy, kto *ś. gniewowi* w pierwszym opale nawinie. Pileh. **9. †O. zmiwienie, utrudzenie**. Pot. <O + PAŁ>

†**Opala, y, lm. y** (w daw. państwie Moskiewskim) *nielaska*: (Kniaź) opalę narzucił nań wielką, że mu dzwonić nie kazał na haubę przez lato. Piel. <Ros. opala>

[**Opala, y, lm. y**] *1. Opal*. **2. p. Opalka**: [Koszalki-opalki] *p. Koszałka*. <O + PAŁ>

Opalać, a, ał *1. O.* ziarno = *patrzając opalką, wytrząsać z niego plewy i kurz*: *O.* pył, proch wytrząsać, wywiewać zboże na bojowisku. Bobr. Daliście nam kaszy, dali, aleście nie opalali. **2. przen.**: †*O.* boki = *zmęczyć* *ś., robić bokami*. Pot.

3. × O. sztukę chleba = *chciwie żądać, kłusząc z całosci, bez noża; ćwiczyć, pakować, futrować, palaszować*. **4. †O.** kogo = *bić, grzmocić, okładać*: Kijem ich u dworu opalają. Alb. <O + [Pa-
lać]>

Opalenie, a, blm., czynność cz. Opalać. **Opalczysty p. Opalkowaty**. <Od Opalka>

Opalczka, i, lm. i p. Opalka: [Koszycki-opalczki] *p. Koszałka*.

Opalek, lka, lm. lki *głównia opalona*: Stłukszygo, z dworu, by z miasta, opalkami, ale nie bardzo jasnymi, wyswiecili. Glicz. <O + PAŁ>

Opalka, i, lm. i, [Opala] *1. naczynie, w którym opalają zboże*: Kury opalkę ze zbożem obsiadają. Karp. Opalką zboże wywiewać. Troc. W miejscu, gdzie gospodarz czyści od plew ziarna, wyskakują z opalki boby a. grochły, gdy je rolnik podrzuca i wiatr niesie pfochy. Dm. Spokojny, jak *O.* (część. kobiałka) za wozem. Prz. Przen.: Pleśń koszałki opalki a. [kipki-opalki] *p. Koszałka*. Niemasz nie w głowie jedno koszałki opalki. Zabł. **2. króbkca, kobiałka, koszyk okrągły od spodu, kobiel**: Szotowie z opalkami chodzą. Vol. (=z koszykami do noszenia towaru). Szkotowie, co na sobie opalkę noszą. Troc. W opale obroku koniom dawać. Troc. **3. koszyczek takiego kształtu, kobiałka na drobne pieniądze w handlach**. **4. przy paleniu otosu węglarskiego, zatykanie oddechów a. robienie nowych dla przeprowadzenia ognia**. **5. bhp. odpadki, łuski, szceg. od krup przy ich robieniu**. **6. [O.] zgłiszczce, chałupa spalona**. **7. hut. kosz pleciony z rogoży, z tyka, z wiciny, na prętach drewnianych leszczynowych i t. p., do noszenia lub podawania węgla do pieca wielkiego, do ogniska hutniczego**. Zdr. **Opalczka**.

Opalkowaty, Opalczysty *podobny do opalki*: [Opalkowata mowa] = *walkowanie, to jest nie-należyte wymawianie* *1.* <Od Opalka>

[**Opalność, i, blm.**] *p. Opal*.

Opalowe, ego, blm. pieniądze na opal, jako dodatek do pensji.

Opalowy, × Opalny *przym. od Opal*: Drzewo opalowe. Materiały opalowe.

Opamiętać, a, ał, nied. Opamiętywać *wrócić pamięć, przytomność, oprzytomnić, otrzeźwić*: Zuchwała ta mowa opamiętała podcaszycza nieco. Krasz. **O. ś. 1. przyjsć do siebie, odzyskać pamięć, otrzeźwieć, oprzytomnić**: Dotąd *ś. O.* nie mogę. L. **2. upamiętać** *ś., ustatkować* *ś., zastanowić* *ś., pohamować* *ś., utemperować* *ś.*: Opamiętają *ś. pan.* Krasz. <O + Pamiętać>

Opamiętanie, a, blm. 1. czynność cz. Opamiętać. **2. a. Opamiętanie** *ś. stan tego, który* *ś. opamiętał, upamiętanie, refleksja*.

Opamiętanie się, a, blm., czynność cz. Opamiętać *ś.*

Opamiętywać, a, ał i O. ś. p. Opamiętać.

Opamiętywanie, a, blm., czynność cz. Opamiętywać.

Opamiętywanie się, a, blm., czynność cz. Opamiętywać *ś.*

[**Opanaści!**] *dla Boga!* <Okrzyk.>

× **Opancerować, uje, ował i × O. ś. p. Opancerzyć**. <O + *Pancerować, od Nm. Panzer>

× **Opancerowanie, a, blm., czynność cz. Opancerować, opancerzenie**.

× **Opancerowanie się, a, blm., czynność cz. Opancerować** *ś., opancerzenie* *ś.*

Opancerzać, a, ał i O. ś. p. Opancerzyć.

Opancerzanie, a, blm., czynność cz. Opancerzać.

3. × O. sztukę chleba = *chciwie żądać, kłusając z całosci, bez noża; ćwiczyć, pakować, futrować, palaszować*. **4. †O.** kogo = *bić, grzmocić, okładać*: Kijem ich u dworu opalają. Alb. <O + [Pa-
lać]>

Opalenie, a, blm., czynność cz. Opalać.

Opalczysty p. Opalkowaty. <Od Opalka>

Opalczka, i, lm. i p. Opalka: [Koszycki-opalczki] *p. Koszałka*.

Opalek, lka, lm. lki *głównia opalona*: Stłukszygo, z dworu, by z miasta, opalkami, ale nie bardzo jasnymi, wyswiecili. Glicz. <O + PAŁ>

Opalka, i, lm. i, [Opala] *1. naczynie, w którym opalają zboże*: Kury opalkę ze zbożem obsiadają. Karp. Opalką zboże wywiewać. Troc. W miejscu, gdzie gospodarz czyści od plew ziarna, wyskakują z opalki boby a. grochły, gdy je rolnik podrzuca i wiatr niesie pfochy. Dm. Spokojny, jak *O.* (część. kobiałka) za wozem. Prz. Przen.: Pleśń koszałki opalki a. [kipki-opalki] *p. Koszałka*. Niemasz nie w głowie jedno koszałki opalki. Zabł. **2. króbkca, kobiałka, koszyk okrągły od spodu, kobiel**: Szotowie z opalkami chodzą. Vol. (=z koszykami do noszenia towaru). Szkotowie, co na sobie opalkę noszą. Troc. W opale obroku koniom dawać. Troc. **3. koszyczek takiego kształtu, kobiałka na drobne pieniądze w handlach**. **4. przy paleniu otosu węglarskiego, zatykanie oddechów a. robienie nowych dla przeprowadzenia ognia**. **5. bhp. odpadki, łuski, szceg. od krup przy ich robieniu**. **6. [O.] zgłiszczce, chałupa spalona**. **7. hut. kosz pleciony z rogoży, z tyka, z wiciny, na prętach drewnianych leszczynowych i t. p., do noszenia lub podawania węgla do pieca wielkiego, do ogniska hutniczego**. Zdr. **Opalczka**.

Opalkowaty, Opalczysty *podobny do opalki*: [Opalkowata mowa] = *walkowanie, to jest nie-należyte wymawianie* *1.* <Od Opalka>

[**Opalność, i, blm.**] *p. Opal*.

Opalowe, ego, blm. pieniądze na opal, jako dodatek do pensji.

Opalowy, × Opalny *przym. od Opal*: Drzewo opalowe. Materiały opalowe.

Opamiętać, a, ał, nied. Opamiętywać *wrócić pamięć, przytomność, oprzytomnić, otrzeźwić*: Zuchwała ta mowa opamiętała podcaszycza nieco. Krasz. **O. ś. 1. przyjsć do siebie, odzyskać pamięć, otrzeźwieć, oprzytomnić**: Dotąd *ś. O.* nie mogę. L. **2. upamiętać** *ś., ustatkować* *ś., zastanowić* *ś., pohamować* *ś., utemperować* *ś.*: Opamiętają *ś. pan.* Krasz. <O + Pamiętać>

Opamiętanie, a, blm. 1. czynność cz. Opamiętać. **2. a. Opamiętanie** *ś. stan tego, który* *ś. opamiętał, upamiętanie, refleksja*.

Opamiętanie się, a, blm., czynność cz. Opamiętać *ś.*

Opamiętywać, a, ał i O. ś. p. Opamiętać.

Opamiętywanie, a, blm., czynność cz. Opamiętywać.

Opamiętywanie się, a, blm., czynność cz. Opamiętywać *ś.*

[**Opanaści!**] *dla Boga!* <Okrzyk.>

× **Opancerować, uje, ował i × O. ś. p. Opancerzyć**. <O + *Pancerować, od Nm. Panzer>

× **Opancerowanie, a, blm., czynność cz. Opancerować, opancerzenie**.

× **Opancerowanie się, a, blm., czynność cz. Opancerować** *ś., opancerzenie* *ś.*

Opancerzać, a, ał i O. ś. p. Opancerzyć.

Opancerzanie, a, blm., czynność cz. Opancerzać.

Opancerzenie się, a s., blm., czynność cz. Opancerzać s.

Opancerzenie, a, blm., czynność cz. Opancerzyć. Opancerzenie się, a s., blm., czynność cz. Opancerzyć s.

Opancerzować, uje, ował i O. s. p. Opancerzyć: Tak skończyła ś. Polska, przez własne grzechy nie będąc w stanie oprzeć ś. opancerzowanym sąsiadom. T. K. (=zbrojnym). Rozumowania, przeciw którym opancerzowałem ś., jak mogłem. Bliż. <O + *Pancerzować, od Pancerz>

Opancerzowanie, a, blm., czynność cz. Opancerzować, opancerzenie.

Opancerzowanie się, a s., blm., czynność cz. Opancerzować s.

Opancerzyć, y, ył, Opancerzować, × Opancerować, nied. Opancerzać odziać w pancerz, poet. zakut w stal: Piersi opancerzone. Okręt opancerzony (=pancernik). Pociąg (kolei żelaznej) opancerzony. Opancerzeni Danaje. Ml. Przen.: *uzbroić, zabezpieczyć, uodpornić:* Muszla jest okryciem opancerzującym ciało mięczaka. Puklerzem wiary opancerzony. Rol. Przen.: Rzeką warstwą lodu opancerzona. Orzesz. Mocarstwa opancerzone cłami na zewnątrz. **O. s. ubrać ś. w pancerz.** Przen.: *uzbroić ś., zabezpieczyć ś., uodpornić ś.:* Miljoner dzisiejszy opancerzył ś. w obojętność na zabójcze pracy wysiłki. Bog. W. (=uzbroić ś.). <O + Pancerzyć, od Pancerz>

[Opanka, i, lm. i] = Kopanka. <Z Kopanka>

Opanować, uje, ował, nied. Opanowywać i. † O. rozciągnąć swoje panowanie, zapanować: Ześlij tego, który ma O. na wszystkich ziemi. Rej. **2.** co = *stać ś. panem czego, objąć w swoje posiadanie, zająć, zagarnąć co, zawładnąć, owdładnąć czym:* O. miasto, fortecę. Troc. Juljusz Cezar całą Galją opanował. Lel. Przen.: Demetrijusz twoje serce opanował. L. Przen.: Pokutę, grzeszniku, tak opanuj, tak ściśnij, jako tonący chwytą ś. tablicy. Poc. (=chwycić ś. jej). **3.** przen.: O. kogo = *ogarnąć, owdładnąć, zdjąć, przejąć, przeniknąć:* Trawisz ś., melancholja cię opanowała. Węg. Nałóg, lenistwo, febra, smutek, żal opanował go. Strach go opanował (=obłeciał). Żadoś jej niezmierna serce opanowała i usta zamknęła. Skar. Tak jej serce miłość Chrystusowa opanowała, iż być bez niego nie mogła. Skar. Tedy go radość niewypowiedziana opanowała. Skar. Jakiś niepokój opanował serce Soltyka, który stracił przytomność. Bart. Smysły wszystkie (Kassandry) ciężkim, nieznośnym gościem (duchem wieszczym) opanowane. Kochan. Gniew go opanował (=porwał). Sen go opanował (=zmorzył, zmógł). **4.** co = *ująć w karby, ujarzmić, poskromić, powściągnąć, pohamować, powstrzymać, zapanować nad czym:* O. rozhukany żywioł. O. ogień (=umiejszcować, zlokalizować). **5.** kogo = *zawojować, pozbadnąć, osiedlać, opętać:* Kobiety go opanowały. **6.** *opętać, nawiedzić:* Djabeł go opanował. Niech go opanuje z jego dyskrecją. L. (=niech go licha weźmie, porwie). Dziwna myśl go opanowała. Mnie, poetę, już zamiar opanował nowy. Mick. **7.** *opasć, obskoczyć, obłecić:* Psy go opanowały. Robactwo go opanowało (=oblaźło, obśiało i gnębi). **O. s. i. opanować siebie:** Dać ś. komu O. (=zawojować, pozbadnąć, osiedlać, opętać). **2.** *odzyskać władzę nad sobą, równowagę, zimną krew, opamiętać ś.:* Nie straciła przytomności, a po chwili opanowała ś. zupełnie i poczęła znów pętać. Sienk. <O + Panować>

† Opanowały p. Opanowany: Wzdy ś. daj użyć, byś też była skałą i od jaszczurki opanowała. Petr.

Opanowanie, a, blm., czynność cz. Opanować. Opanowanie się, a s., blm., czynność cz. Opanować s.

Opanowany i. a. † Opanowały którego opanowano. 2. × O. opętany, przekłety, nieznośny: Filut O. L. Taka gęba opanowana, że nie dopuści sobie interesu przedłożyć. Boh. (=wyparzona, wygadana).

Opanowywać, a, ał i O. s. p. Opanować.

Opanowywanie, a, blm., czynność cz. Opanowywać.

Opanowywanie się, a s., blm., czynność cz. Opanowywać s.

Opapa! p. Hopapa! <Okrzyk.>

[Opapać, pie, pał i O. s.] p. Opaprać: Opapalem się w lesie, w rowie.

[Opapanie, a, blm.] czynność cz. Opapać.

[Opapanie się, a s., blm.] czynność cz. Opapać s.

[Opaplać, e, ał i O. s.] p. Opaprać: Siedzi pani za drzwiami opaplaną łajnamy (zagadka o łopacie). <O + Paplać>

[Opaplanie, a, blm.] czynność cz. Opaplać.

[Opaplanie się, a s., blm.] czynność cz. Opaplać s.

[Opaprać, ra a. rze, rał, Opapać, Opaplać] ował, obabrać, opaskudzić: O. błotem. [O. s.] owałć ś., obabrać ś., opaskudzić ś. <O + Paprać>

[Opapranie, a, blm.] czynność cz. Opaprać.

[Opapranie się, a s., blm.] czynność cz. Opaprać s.

[Opapuzić, i, il i O. s.] p. Opapuzyc: Uśmiechała ś., stawiając silnie małe opapuzione stopki. Ork. <Od Tur. (z Prs.) papusz, papudź, papucz, papuk, babosz = trzewik, przez sld. do Papuzi>

[Opapuzenie, a, blm.] czynność cz. Opapuzyc a. Opapuzić.

[Opapuzenie się, a s., blm.] czynność cz. Opapuzyc s. a. Opapuzić s.

[Opapuzyc, y, ył, Opapuzić] owinąć, otulić, ciepło ubrać: Jak go tylko opapuzyli, prowadzili go zaraz pobocznymi drzwiami do sieni. Kaczk. [O. s.] *owinąć ś., otulić ś., ubrać ś. ciepło:* Ja ś. tam jakoś tak opapuzę, że mnie i djabeł nie pozna. Kaczk. <p. Opapuzić>

Opar, u, lm. y i. † O. p. Opalenizna: W tej wódce pióro omaczające, ten O. maczać. Spicz. **2.** † O. p. **Opał:** Używaj teraz darów, któreś ręką waleczną z wojennych oparów uwolnił. Pot. **3.** † O. p. **Oparzelisko. 4.** *rzecz parząca:* Jako wpół potym śniegi ustąpiły, a chwast i cierpkie zagwie ś. rozwiły, O. on jedli surowy. Tw. **5.** a. **Odpar mgła, wapor, unoszące ś. nad miejscem wilgotnym a. nad wodą i widoczne w oziębionym powietrzu:** Mgły i opary opadły z powietrza na wodę. Sienk. Teraz, jak okiem sięgnąć, mgła i mgła nieprzejrzana — O. widocznie podnosi ś. z łąk i obejmuje świat cały białawym tumanem. Sienk. Przen. (o pannie): W białym oparze gazy. Ext. (=obłoku). Gdy ś. chrząkaniem oznajmił, baba do miski wlała barszczu, dymiącego oparem. Jeż. **6.** [O.] *strawa gorąca. 7. bot. (hellenia) *ros.* <O + PAR>*

[Opara, y, lm. y] żart. i pog. wódka: Opiuł sie ty opary. Por. Para. <O + PAR>

Oparać, a, ał p. Opróć.

[Oparać, a, ał] okalać, okrzącać: Te kempe dwie małe struzki oparajo. <?>

Oparafować, uje, ował księczę z dowodami (jak kwitarjusz, książkę meldunkową i t. p.) zabezpieczyć od wydarcia karty, przeciągając przez wysz-

kie karty sznur i pieczętując na ostatniej stronie jego końce: Kwitarjusz oparafowany (= sznurowy). <O + Fr. parafer>

Oparafowanie, a, blm., czynność cz. Oparafować.

Oparanie, a, blm., czynność cz. Oparać.

[Oparanie, a, blm.] czynność cz. [Oparać].

[Oparciany] obciążony pracą. <?>

Oparcie, a l. blm., czynność cz. Oprzeć. 2. lm. a = a) to, na czym ś. opierają: O. u siedzenia (pod grzbiet = plecy): Pod oknem stary grat, fotel z wysokim oparciem. Wysp. b) *miejsce, gdzie ś. co opiera:* Punkt oparcia. Przen.: Ma jaki taki punkt oparcia (=miejsce, w którym żyć, utrzymać ś. może).

Oparcie się, a ś., blm., czynność cz. Oprzeć ś.

Oparzać, a, ał ryb. oplatać sznurem ciężar (np. cegłę, przywiązany do kulki (chomulca) u sieci. <?>

Oparozanie, a, blm., czynność cz. Oparczać.

[Oparczyisko, a, lm. a] bagno, topielisko, oparzelisko, błoto, trzęsawisko: W oparczyiskach ginał bieg rzeczki. Bł. <O + *Parczyisko, PAR>

Oparkaniać, a, ał i O. ś. p. Oparkanieć.

Oparkianie, a, blm., czynność cz. Oparkaniać. Oparkianie się, a ś., blm., czynność cz. Oparkaniać ś.

Oparkanieć, i, il, nied. Oparkaniać ogrodzić parkanem: O. ogród. Wolno dworcze każdemu grodzić, O. a. obmurować. Sz. Pałac oparkaniony wielkim, niedobytym murem. Górn. (= obmurowany). Żony sułtańskie zawsze oparkanione, jak owce. L. (= zamknięte dokoła). Przen.: X Oparkanisz go twemi dobrodziejstwami. Górn. (= obsypiesz go, lub też oslonisz go od niebezpieczeństw. L.) O. ś. *ogrodzić ś. parkanem:* Podzielili grunt i oparkanili ś. pewne umiejętności a. sztuki, zwane naukami. Spas. <O + Parkanieć>

Oparkanie, a l. blm., czynność cz. Oparkanieć: Ogrodzenie a. O. dworców. Sz. 2. lm. a *ogrodzenie, parkan:* Drzewa tłoczące ś. jedno na drugie robią jakoby jakie O. Karp.

Oparkaniecie się, a ś., blm., czynność cz. Oparkanieć ś.

Oparkocenie się, a ś., blm., czynność cz. Oparkocieńć ś.

Oparkocieńć się, i ś., il ś. (o kozie) l. zostać zapłodnioną. 2. urodzić koźlą, okoźlic ś., okocieńć ś. <O + Parkocieńć>

Opary przym. od Opar: Myśleć nad Polską i Słowiańszczyzną i snuć ją w mgłach oparnych z łąk i w złotym tęczy łąku. Wysp. W mgłach oparnych z łąk na darniach ległe ciała kapią. Wysp. <Od Opar>

[Oparowaty] przekleństwo. <?>

[Oparcie się, i ś., il ś.] p. Oprosić ś. <?>

Oparskać, a, ał parszczać, ochlapać, opryskać; zaparskać. <O + Parskać>

Oparskanie, a, blm., czynność cz. Oparskać.

[Oparsknąć, nie, nął, Oparzknąć, nied. Oparzkać] owionąć, ochuchać, ozionąć. <O + Parsknać>

[Oparsknięcie, a, blm.] czynność cz. Oparsknąć.

[Oparstek, tka, lm. tkł, Oparztek] pręt żelazny, zczepiający nogi a. capigi pluga. <?>

Oparszały, Oparszywały który oparszał, sparszały, sparszywały. <Od Oparzeć>

Oparzeć, eje, ał, Oparszywieć okryć ś. parchami, dostać parchu, stać ś. parszywym, sparszeć, sparszywieć; zaparszeć: Doświadczeniem nas tego lata ucęą starsze, że jeśli ś. nie wietrzy, w ja-

mie lis oparsze. Pot. (= oparszeje). <O + Parszeć>

Oparszenie, a, blm. l. czynność cz. Oparszeć. 2. czynność cz. Oparszyć.

[Oparszenie się, a ś., blm.] czynność cz. Oparszeć ś.

Oparszyć, y, ył, Oparszywieć zarazić parchami, nabawić parchów, zaparszyć. <O + *Parszyć, od Parch>

Oparszywały p. Oparszały.

Oparszywieć, i, il p. Oparszyć.

Oparszywieć, eje, ał p. Oparszeć. <O + Parszywieć>

Oparszywienie, a, blm. l. czynność cz. Oparszywieć. 2. czynność cz. Oparszywieć.

[Oparteżić się, i ś., il ś.] ożenić ś. <?>

[Oparteżenie się, a ś., blm.] czynność cz. Oparteżić ś.

Opartolenie się, a ś., blm., czynność cz. Opartolić ś.

Opartolić się, i ś., il ś., nied. † Opartoliwać ś. posp. *złe ś. ożenić, opaskudzić ś.:* Jeśli ś. w Niemczech gdzie nie opartolił. Opal. Niewiele korzyści widają w takich, co ś. z młodu opartoliwają. Dziew. <O + Partolić>

† **Opartoliwać się, a ś., ał ś. p. Opartolić ś.**

† **Opartoliwanie się, a ś., blm., czynność cz. Opartoliwać ś.**

Oparty l. im. od Oprzeć i od Oprzeć ś.: O. o ścianę, oczyma przewraca. L. Łodyga oparta, gdy z korzenia w górę ś. podnosi, lecz potem całkowicie o ziemię ś. opiera. Jund. Izaak ś. wlece na długich kijach O. barkami. Wysp. 2. [O.] *stateczny:* No dyć człowiek zdaje ś. O., a przeciech ja nie dałbym ani złamanego dyszla za jego rzetelność. Ork. Jako że ś. nie dacie uwieść namowom tych, coby chcieli świat przeinaaczyć i głupim rozumem swoim zastąpić rozum ojców, jako żeście są ludzie oparci i ku ochronie swoich obyczajów staroświeckich sposobni. Ork.

Oparzać, a, ał i O. ś. p. Oparzyć. Troc.

Oparzanie, a, blm., czynność cz. Oparzać.

Oparzelina, y, lm. y, Oparzelizna, Oparzenie l. miejsce na ciele oparzone ukropem. 2. p. Opalenizna: Lekarstwo na oparzelinę, gdy kto od ognia szwank odnosi. Haur. <Od Oparzyć>

Oparzelisko, a, lm. a, Oparzysko, † Opar źródliśko, miejsce, gdzie woda z ziemi sącząca ś. nie zamarza; ziemia wodnista nigdy nie marząca: Oparzeliska, których grunt, ani stały, ani rzadki, jest niedostępnym, stają ś. równie nieużytecznym rodzajem wód i ziemi. Stasz. Tam już wszystko mglistym zakryte obłokiem, co ś. wiecznie ze trzęskich oparzelisk wznosi. Mick. <Od Oparzyć>

Oparzelisty, X Oparzysty l. X O. parzący, praczący, palący, upalny, skwarny: Kapusta ma być pod wieczór sadzona, ile dnia gorącego, bo O. czas mdli ją i zwęzda. Syr. 2. *obfitujący w oparzeliska:* Staw był głęboki i O. Krasz. <Od Oparzyć>

Oparzelizna, y, lm. y p. Oparzelina i Opalenizna: Nazywamy oparzelizną, gdy ciało bądź to ogniem, bądź jaką rozpaloną rzeczą, bądź też wrzącą wodą lub tłuściością obrażonym zostanie. Perz. Próba wody działa ś. przez zanurzenie ręki winowajcy w wodzie wrzącej bez oparzelizny. Ostr. <Od Oparzyć>

Oparzenie, a l. blm., czynność cz. Oparzyć. 2. lm. a p. Oparzelina.

Oparzenie się, a, ś., blm., czynność cz. **Oparzyć** ś.

[**Oparzkać, a, ał**] l. p. **Oparzknąć**. 2. *pokropić kogo, powalać kogo błotem, opryskać*.

[**Oparzkanie, a, blm.**] czynność cz. **Oparzkać**.

[**Oparzknąć, nie, nął** p. **Oparzknąć**: Łaska kogo oparzknie, ten umrze.

[**Oparzknięcie, a, blm.**] czynność cz. **Oparzknąć**.

Oparzony l. im. od **Oparzyć**. 2. [O.] *prędko, do wszytńskiego*.

[**Oparztek, тка, lm. tki**] p. **Oparstek**.

Oparzyć, y, ył, nied. **Oparzać** l. *obrazzić ogniem a. czym rozpalonym, sparzyć, przypalić, opalić; oblać warem, wskutek czego nastąpi oparzelizna, sparzyć*: O. sobie nogę, rękę, język. Warem go oparzyła. Troc. Jakby go oparzył (= zimną wodą oblał; przerażony nagle). Wyleciał, jak oparzony, nie pożegnawszy ś. Łata, jak oparzony (= jak postrzelony, opętany, warjat). Skoczył do swej zdobyczy, jakby oparzony. Toł. 2. kuch. *oblać ukropem, omacać w ukropie dla oczyszczenia z włosów, z pierza*: Chęć O. kurczęta, umocysz w ukropie, pióra omkniesz i dotąd maczać będziesz, póki wszędzie nie oczyścisz, nie naruszając skóry. L. O. wieprza, kura. Kn. 3. † O. *osuszyć, spalić, wypalić, spiec*: Ty, kiedy lato oparza krainy, obrotne w nocy przywracasz godziny. Bardz. **O. ś. l. obrazzić ś. ogniem a. czym rozpalonym, przypalić ś., opalić ś.; oblać ś. warem, sparzyć ś.**: O. ś., jedząc. × O. ś. *przen. zawieść ś., sparzyć ś., źle wyjść na czym*. <O + Parzyć>

Oparzyk, a, lm. i zool. (mylabris) *chrząszcz nierównocłonkowy, miękkopokrywcy*. <?>

Oparzysko, a, lm. a p. Oparzelisko: Powiadają niektórzy, iż O. jest wilgotność ziemi własna a przyrodzona, która z niej nigdy nie odchodzi. Trzyc. Boreas oparzyska stwierdza w lato nie-dochodne. Mor. W jego dolinach cierpkie oparzyska. Jabł. Gdzie szeroko zaległy błotniste oparzyska, trudno było Szwedom przybliżyć ś. Nar. <Od Oparzyć>

Oparzystość, i, blm. rz. od **Oparzysty**: O. oczu p. **Kaprawość**.

× **Oparzysty** l. *od którego można ś. oparzyć, parzący, gorący*. Troc. 2. p. **Oparzelisty**: Ziemią oparzystą zowią, której wilgotność jest wrodzona, a nigdy jej nie odchodzi. Trzyc. Bydlę tużone na miękkiej i oparzystej paszy prędko ś. podbija. Pileh. Rzeka błotnista a oparzysta. Nar. Egipt, gdzie Nil O. płynie. Chr. Zima niesta-teczna, mokra i oparzysta. Haur. Wiosna oparzysta. Tw. Przyległa równina mokra i oparzysta dla wylewów rzecznych. Nar. Prawe skrzydło zastaniały z boku trzęsawy oparzyste. Nar. 2. p. **Kaprawy**: Na tej karcie siedział sam car w złotogłowej białej szacie, twarzy okrągłej, oczu oparzystych. Od. Sz. O., *lippus*, oczu płynących. Volek. Z nosa mu ciecze, oczy oparzyste. Sien. <Od Oparzyć>

Opas l. u, blm. = a) *opasanie, tuczenie, wypas*: Odsyłać wieprze na O. do browaru. Torz. Bydło do pracy i do opasu. Węg. b) × O. *karm, pasza*: Gorzej, niż wiley, ludzie krwi swej karmią ś. opasem. Pot. Szukają posługi dla opasu i obłowu niegodziwego. Pileh. Przen.: *pastwa*: Okropnej w grobach będą galzinie opasem. Pot. Książ tych nie kupi nikt, choć będą najtańsze, leżą molom opasem. Pot. 2. a, lm. y *bydlę karmne, upasione*: Karmiło ś. na O. 24 wołów; czystego zysku na opasach było złp. 1,197. Gac. Zbiera-no nać z marchwi i rzepy oraz innych warzyw,

rozściełano, suszono, a w zimie warzono dla opasów. Rost. O., u, blm. zb. = *opasy*: Prawdziwym dochodem jest przeżywienie inwentarza, trochę opasu i nawóz. Grusz. Zart.: *człowiek spasiony, brzuchal, grubas*. <O + PAS>

× **Opas, u, lm. y** l. *opasanie, obwiedzenie, okole-nie, osaczenie, obstąpienie, okrążenie, obłężenie, otoczenie kołem, zamknięcie dokola*: Cokolwiek nam kiedy o obłożonym Saguncie lub innych miast opasach rzymskie podały pióra. Nar. 2. *obwód, obrąb, granica, to, czym opasano*: Od góry Atlasu aż do dawnej Scytlj ciągłych gór opasu. Przyb. (= *koła, pierścienia*). Niedalekie od nieba zlatuje drożyny, już na opasach światła opiera ś. Przyb. Szlaki dziewięćkrotnym opasem zawiera. Przyb. Opasy nawet miasta, aby w czasie zasłona dla mieszczan nie były, z gruntu poobalali. Nar. (= *fortyfikacje opasujące, obmurowania*). † **Opasem** przys. = *wkoło, wokoło, w obwodzie, w objętości*: Łokei piętnaście całych było go opasem. Żebr. <O + Pas>

l. Opasać, a, ał i O. ś. p. l. Opaść. <O + Pasać>

2. **Opasać, sze, sał**, nied. **Opasywać** l. i nied. † **Opasować** *przewiązać wzdłuż pasem, obwinać, okręcić pasem a. jakby pasem, przepasać*: Poszedł na wędrowkę, opasany sporym trzosem. Pot. O. kogo pasem, szablą. Troc. O. kogo na rycerza, na kawalerstwo = *pasować*. Opasanemu rycerzowi głowę ucinąć. Sienk. Przen.: Tyś mię opasał mocą ku bitwie. Leop. Żeby włos ująć w należyte karby, chustką go opasuje. Mick. Sarmacką koroną skronie swoje opasał. Troc. (= *wwieńczył*). Zawiązka miękka... z warkocza dziewięcy... lecz skorom tylko położył na łonie, opasała mię wkoło nakształt włosienicy. Mick. 2. *przen. obwieść, oprowadzić, otoczyć, okolić, okrążyć, objąć*: O. miasto rowem, wałem. O. miasto murami, basztami. Troc. Miasto trojako opasane mury potężnymi. Tw. Miasta murami opasywać trzeba. Hul. Miasto przez Kazimierza Wielkiego murem opasane. Św. On cypel mały pod nogami bezdenne wody opasały. Pot. (= *oblały*). Morze wszystkie ziemie sobą opasało. Otw. Ścisła ś. okrąg ptaactwa, krzykliwy, ruchawy, opasany gołębi sznurem nakształt wstęgi. Mick. Hej! ramię do ramienia! spólnemi łańcuchy opaszmy ziemskie kolisko! Mick. Skorpion opasany żarem. Mick. 3. a. † **Opasieczyc** *osaczyć, oblec, obstąpić, okrążyć, blo-kować*: Opasał nieprzyjaciela, fortecę, miasto. Troc. Rozstawiwszy naokoło hufce, wieńcem zamek opasał. Nar. Opaszem we środku skrzydła-mi nieprzyjaciół. Bardz. O. ś. *obwinać ś., okręcić ś. pasem a. jakby pasem, przepasać ś.*: O. ś. na podróż. Opasz ś. mieczem twoim na łądzwie twoje. Ps. puł. (= *przypasz miecz do łądzwi*). Przen.: † Dobrze ś. O. = *nagromadzić sobie dobr*. <O + Pasać, od Pas>

l. Opasanie, a, blm., czynność cz. **l. Opasać**.

2. **Opasanie, a, lm. a l. blm.**, czynność cz. 2. **Opasać**: Po opasaniu na kawalerstwo. Troc. (= *pasowaniu na rycerstwo*). O. fortecy ze wszystkich stron różnemi dzielnicami wojska, ażeby jej od-rznąć dowóz wszelkiej żywności i wszelką pomoc. Jak. J. 2. † O. *pas, przepaska*: O., czapkę, łańcuch, kanak, wstęgi, manele nową robotą. Mias. 3. × O. *pas, kibić, talja*: Kształtny w opasaniu, by gęsie jaje w taśmie. Prz. 4. *obłężenie, blokada*: W ścisłym miasto trzymać opasaniu. Troc. 5. † O. *taflowanie*: Uczynił O. z pobocznie nad wszyst-kim domem na wyż pięć łokei. Leop. 6. † O.

obwód, okrąg, kontury: O. figury matematycznej. Troc.

1. **Opasanie się, a ś.**, blm., czynność cz. 1. **Opasać ś.**

2. **Opasanie się, a ś.**, blm., czynność cz. 2. **Opasać ś.**

[**Opasek, ska, lm. ski**] *rodzaj pasa*: Świeci ś. na nim blacha na piersi, świeci O. od klamer, świeci ciupaga w rękę. Tet. <O + Pasek>

Opaserować, uje, ował kamienie do zaprawy, lut. = *przyciąć podług miary robotą kamieniarską bryły piaskowca na różne kamienie, wchodzące w skład zaprawy wielkopiecowej*. <Zap. od Nm. abpassen>

Opaserowanie, a, blm., czynność cz. **Opaserować.**

Opasidło, a, lm. a bot. p. Widłak. <Od 1. Opasć>

†**Opasieczenie, a**, blm., czynność cz. **Opasieczyć.**

†**Opasieczyc, y, ył** p. 2. **Opasać**: Trzy okręty nieprzyjacielskie Rzymianin wkoło opasieczy. Chr. <O + *Pasieczyc, od Pasieka>

Opasienie, a, blm., **Opaszenie** czynność cz. 1. **Opasć.**

Opasienie się, a ś., blm., **Opaszenie ś.** czynność cz. **Opasć ś.**

Opaska, i, lm. i, †**Opasnica**, [Opasze] 1. *to, co opasuje, listewka opasująca, rzecz do opasywania, przepaska, obwiązka, obwijka, wieniec, binda, obręcz, obrączka*: O. aksamitna na głowę u kobiet. Opaski u armaty, refty, krańce są i dla ozdoby, i dla moey. Dek. Żeby armata leżała w łożu swoim ciasno, przydano czopom opaski, to jest krawki opasujące czopy przy armacie. Jak. J. 2. *pasek papierowy, którym oklejają gazety, książki, papiery, oddając je na pocztę do przesłania*: Posyłać gazetę pod opaską. 3. *djadem, który nosili dawni cesarze*. Troc. 4. p. Dachrama. 5. p. Cybant. 6. [O.] = a) *rodzaj rzemieńnego pasa męskiego*. b) *fartuch*. c) w lm. *rodzaj cięci nad belkami poprzecznymi*. 7. anat. p. Powięź. 8. bud. = a) p. **Nalęcz**. b) *podkładzina na wierzchołkach słupów stolcowych pod rozporami krokwi wzdłuż dachu*. Podez. 9. chir. (fascia) *taśma a. wstęga do opasywania i obwijania chorych części ciała, bandaż, obwiązanie, †binda*: O. ezółenkowata głowy. O. dwuoczna krzyżowa a. ×wiór krzyżowy (dolabra erueiata). O. gwiazdzista, gwiazdowata słoneczna, węzłowata, gwiazda = O. na skroń nakładana (f. stellaris s. nodosa temporalis s. stella). O. jednocząca a. spajająca (f. uniens). O. kłosowata a. kłos (spica) = *opaska a. opatrunek w swoisty sposób nałożony za pomocą bandaża*. × O. królewiska a. głowowa (f. mitralis). O. ósemkowa a. ósemkowata = *rodzaj opatrunku, w którym obwija opaski, krzyżując ś., tworząc postać do ósemki podobną*. 10. a. **Przedział zdń. ochrona z cegieł około rury piecowej, aby ś. od niej sijał nie zapalił. <Od Opasać>**

Opaskować, uje, ował oklejać w opaskę: O. gazety. <O + Paskować>

Opaskowanie, a, blm., czynność cz. **Opaskować.**

Opaskowy przym. od **Opaska**: Marki opaskowe. **Opaskowy, ego**, lm. i rz. lek. *żołnierz przeznaczony do noszenia w czasie bitwy przyrzędów opatrunkowych*. <Od Opaska>

Opaskudzenie, a, blm., czynność cz. **Opaskudzić.**

Opaskudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Opaskudzić ś.**

Opaskudzić, i, ił 1. *popaskudzić dookoła, na wszystkie strony, zapaskudzić, owałać, powalać, zawałać, oplugawić, zbrukać, zapućkać, popaćkać, opaćkać*. 2. *ofajdać, pofajdać, zafajdać*. 3. *posp.*: O. kogo przed kim = *wystawić w paskudnym świetle*. O. kogo w gazetach = *osmarować, schlaścić*. O. ś. 1. *opaskudzić siebie, zapaskudzić ś., owałać ś., powalać ś., oplugawić ś., opaćkać ś.; ofajdać ś., zafajdać ś.* 2. *ożenić ś. źle, opartolić ś., oplatać ś.* 3. [O. ś.] *pog. oszczenić ś., okocić ś.* <O + Paskudzić>

Opasło przys. od **Opasły**: O. wygląda.

Opasłość, i, blm. rz. od **Opasły**.

Opasły *spasły, spasiony, wypasiony, tęgi, tłusty, otyły, brzuchaty, gruby, pękaty*: Opasłej figury siedzi szwajcar filozof. Kras. Był szczur tłusty, z kałdunem wielkim i opasłym. Jak. W. Rośliny opasłe (= *kaktusy*). <O + PAS>

[**Opasować, uje, ował** i O. ś.] p. 1. **Opasć.**

†**Opasować, uje, ował** i †O. ś. p. 2. **Opasać**: Różne dzikie zwierzę siecią opasował. Toł.

[**Opasowanie, a**, blm.] czynność cz. [Opasować].

†**Opasowanie, a**, blm., czynność cz. †**Opasować**, *opasywanie*.

[**Opasowanie się, a ś.**, blm.] czynność cz. [Opasować ś.].

†**Opasowanie się, a ś.**, blm., czynność cz. †**Opasować ś.**, *opasywanie ś.*

Opasowy przym. od **Opas**, *przeznaczony na opas; tuczony, karmny, pasiony, karmiony na mięso a. tłuszcz*: Wół O. <Od Opas>

[**Opasterzenie, a**, blm.] czynność cz. **Opasterzyć.**

[**Opasterzyć, y, ył, Opastyrzyć**] *zawiązać chustkę w tyle, skrzyżowawszy ją na piersiach, tak, aby ręce były swobodne*. <O + *Pasterzyć, od Pasterz>

[**Opastyrzenie, a**, blm.] czynność cz. **Opastyrzyć.**

[**Opastyrzyć, y, ył**] p. **Opasterzyć**. <Opastyrzyć>

Opasywać, uje, ywał i O. ś. p. 2. **Opasać.**

Opasywanie, a, blm., czynność cz. **Opasywać.**

Opasywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Opasywać ś.**

× **Opasz** przys. *samopas, wolno, luzem*: I to zaś z miłości pochodzi, że O. puszczoneym językiem pisma nasze opacnym wykładem obracacie? Smotr. <O + PAS>

[**Opasze, a**, lm. a] 1. *pasek u fartucha, spodni, spódnicy*. 2. p. **Opaska**.

Opaszenie, a, blm. p. **Opasienie**.

Opaszenie się, a ś., blm. p. **Opasienie ś.**

[**Opaszka, i**, lm. i] *spinka u płaszczu męskiego*.

[**Na opaszki**] *na ramionach*: Na opaszki nosić odzież (= *nie wkładając rąk w rękawy, lecz okrywając ś. tylko*). Przywiązywał mu co przedzę karabelę i kładł na wierzchu kontusz, co ś. nazywało na opaszki. Korz. Jegomość zwykle w samym tylko żupanie chadzał, miał na podoreczu położony kontusz, który ś. na pas i żupan wdziewał, co ś. zwało na opaszki. Oehoc. <O + PACH>

× **Opaszny** p. × **Opasny**. <O + PAS>

1. **Opasć, sie, sił**, nied. **Opasać**, [Opasować] 1. *okarmić, utuczyć, wypasć, upasć; nakarmić do zbytku, opakować, obladować, przeladować, opchać, napakować*: O. wieprza. O. dziecko łakociami. 2. [O.] *dopilnować, upilnować*: Zeby tatulo nie opas, toby obrośło po pas (zagadka o miotle i śmieciach). O. ś. objeść ś., obezreć ś., obladować ś., opchać ś., oćpać ś., przejeść ś., opakować ś., napakować ś., obuchać ś. <O + 1. Paść>

2. Opaść, dnie, dł, [Opadnąć], nied. Opadać, †Opadywać l. *osuwający s., paść; osunąć s. na dół; obniżić s.*: Głowa opadła mu na poduszki. Opadli pierściami na stół, bo nikt już sił nie miał. Reym. Z łaski cesarskiej podnoszą na najwyższy stopień, a nim noc nastąpi, znowu opadają na ziemię. Kłok. Barometr opada (= spada, idzie na dół). Męty na dno opadają (= osiadają). Woda, mgła opada = zniża s., ustępuje, obniża s., osiada, idzie na dół. Wody, które na dole są, zbierają a opadają. Leop. Wody opadło na stopę (= ubyło). Już morze brzeg ma, już s. i w swoje zmieszczają łożyska pełne rzeki, strugi opadają. Otw. Mgła, która umysł osiadła, albo opadnie, albo zrzadzieje. Pileh. W kilka dni opadły wody i oschła ziemia. Niem. Strumyk po zbytelnym wylewie opada. Mick. (Ogień świecy) znowu s. wzmoże i znowu opadnie. Mick. Katar mu na piersi opadł (= spadł, padł). Dźwięki zamierały zwolna, głuchły i opadały ciężko. Reym. Wrony podrywały s., krażyły i opadały znowu. Rog. St. Już noc opada, już dnieje, słońce za chwilę powróci. Książ. (= kloni s. ku końcowi, ma s. ku schyłkowi). Przen.: Chmura gniewu nad czołem wisząca opadła nagle w bystrym łez potoku. Mick. Gór.: Chodnik opadający a. opadowy = zniżający s., pochylły. Pochylnia opadająca. **2. oblecieć, spaść**: Opadła suknia na nim. Kn. Ilekroć na św. Marcina zawołał, tylekroć okowy z niego opadały. Skar. Opadły łańcuchy z rąk jego. Wuj. Wszystko minęło i jako liść z drzewa opadło. Skar. Gładość za czasem opada, jeden los mając z wiosennymi kwiaty. L. Owoce od przymrozków opadają. Troc (= osypują s.). Tynk opada z muru a. mur opada z tynku. Najsmaczniejsze są jabłka, gdy przez dojrzałość opadają. Pileh. Starzy jak dojrzałe jabłka opadają. Prot. Opadają mi włosy. Kn. (= wylatują, wylazą). Zda mi s. coś, że człocha twarz ze mnie opada. Zebr. Opaść z czego = stracić co. Lasy z liścia opadają. Ryb. O. z ciała. Przen.: O. z sił. O. kogo = O., oblecieć, spaść z kogo, osunąć s. na kim. Tawła cienka, którą miała, opadła ją, że tylko w samym gzie została. Przyb. Spodnie go opadły. Spódnica, pończocha ją opadła. Opadła ich woda. Kn. (= spadały, odeszła ich). Rzeka opadła nawę. Troc. Opadło go ciało (= spadł z ciała, schudł). Opadł koń. Troc. × Opadła twarz (= wydziżyła s. = zasepiła s., nachmurzyła s.). **3. przestać sterczeć, ochlapnąć, oklapnąć, zwisnąć, zwiesić s., obwisnąć, opuścić s.**: Na tę wiadomość ręce mu opadły. Ramiona opadły na dół z niemocy. Krasin. Członek męski, gdy go włoży w wodę zimną, zaraz opadnie i ślakovacieje. Perz. Ile razy zetknę s. z rzeczywistemi rzeczami, opadają mi skrzydła i jestem smutny. Słow. Most zwodzony z łoskotem opada. Mick. **4.** × O. co a. na czym = padszy na co, przypadasz do czego, okryć, oblec, obśiąć co, zostać na czym, spaść na co: Szarańcza opadła pola. Piszą, jakoby Czech z częścią ludzi swoich na pustych onych i leśnych grunciech miał O. Błaż. Książę ruski, namknawszy s. ku naszym, niedaleko taborem opadł. Błaż. Reszta żołnierstwa, zamiast dania pomocy swoim, na łupach opadła. Nar. Okręty na skałach morskich opadają. Troc (= osiadają). Przen.: †Po Sebastjanie, ostatnim królu, portugalskie królestwo na piątym Karolu opadło sukcesją. Tw. (= padło, spadło, przypadło nań). **5. zapadść, zalec, zapanować**: Znowu opadała grobowa cisza. Reym. **6.** kogo = oblec, osaczyć, obstąpić napadszy; obskoczyć, opatrować: Opadli go psi, wiley. Troc. Zewsząd cię

zbojcy, zdrajcy, filuty opadną. Kras. Nad Me-taurem opadły Asdrubala dwa wojska. Lel. My-szy, opadszy w wieży Popiela, zagryzły i zjadły. Lel. Tysiąc wilków z niedźwiedzmi i lwy pomieszanych opadło nas. Otw. Papież opadnięty w swoim rodzinnym mieście Anagni przez wysłańców francuskiego króla Filipa. Szaj. U bramy najpierw psy mnie macoszyne opadły: jeden szarpnął za hajdawery, drugi poję rozplatał. Kaczk. Gdy nowy biskup w kościele chciał s. wziąć do obrządkowania, przeszły pleban opadł go, wyłajał i nie dozwolił obrządkowania. L. Kupido opadł Jowisza i prosi o pomoc. Mor. A. (= podpadł). Nie dawajmy mu pokoju, póki nam tego sekretu nie powie; opadnijmy go. L. Wstyd, gniew i żal, razem go trzej opadną sępi, każdy swym nosem kluje, każdy serce strzępi. Pot. Przen.: Mam przed sobą Rzym, który obaczę; ile tu wspomnień opada głowę! Korz. Nudów gromada zewsząd mię opadła. Węg. **7.** embr.: × Błona opadająca, błona do czasu (membrana decidua). < O † 2. Błona >

Opaśnica, y, lm. e i. † O. p. Opaska: Na chore noszono od ciała św. Pawła chusty i opaśnice, mówi Leopolda, noszono paski św. Franciszka i inne. Goł. **2.** [O.] tasma, pasek u fartucha, spódnicy i t. p. < Od Opaśać >

× **Opaśny, × Opasny opasany, przepasany, z pasem.** < Od Opaśać >

† **Opaśny**: List O. = list żelazny, list bezpieczeństwa: Oni za naszymi listami opaśnemi tu do Moskwy przybyli. Dor. < Ros. opasnyj >

Opat, a l. lm. ci, × Abas najwyższy przełożony w klasztorze benedyktyńskim, cysterskim, norbertańskim a. kanoników regularnych, używający infuły i pastorału: Opatem i proboszczem klasztornym być nie może żaden, tylko rodowity Polak, szlachcic, mnich godny tegoż klasztoru, a. in defectu z inszego. Vol. Kiedyby O. kostek przy sobie nie nosił, tedyby mnił w nie nie grały. Prz. W kościele wschodnim: Archimandryta, czyli O. Steb. **2.** lm. ty. **Opatok bot.** (euforbia myrsinites) ros. stanowiąca gatunek wilczomleczca. < Ł. późn. abbas, 2 pp abbatiss (z Gr. późn. abbā, to zaś z Chaldejskiego abbā = dosł. opatcie) >

Opatok, tka, lm. tki bot. p. Opat.

Opatentować, uje, ował co = zagwarantować patentem, wyrobić patent, uzyskać patent na co: O. wynalazek, nową metodę wyrabiania. < O † Patentować >

Opatentowanie, a, blm., czynność cz. Opatentować.

[Opaterny] p. **Opatrzny.** < Z Opatrzny >

× **Opatka, i, lm. i p. Opaticha.** < Od Opat >

[Opatolenie się, a s., blm.] czynność cz. **Opatolić s.**

[Opatolić się, i s., ił s.] **1.** niepotrzebnie zaprzyjaźnić s. **2.** wziąć na swoje barki jaki interes niepotrzebny: Miał s. też kim O.! (= mówią, jeśli s. kto ożeni nieodpowiednio). < ? p. Opatulić >

† **Opatowa, ej, lm. e p. Opaticha.** Mym. < Od Opatowy >

Opatowy p. Opacki: Bory opatowe. Sienk. Byłam pod opatową opieką. Sienk.

† **Opatron, a, lm. owie opiekun, patron, obrońca.** Tuch. < Od Opatrzyć, z podprowadzeniem pod Patron >

† **Opatrować, uje, ował, [Opatrować] i † O. s., [O. s.] p. Opatrzyć**: Klucznik lecie ma zawady przed objadem O., aby chłodne piwo do stołu bywało. Haur. Słoniny na flis mają O. wtenczas

najwięcej. Ek. Bóg nas z łaski swej szezyciej O. będzie. Kochan. I tych, co mnie sprzyjają, łaską opatruje. Kochan. Będzieli też mógł głodne ludzi swoje mięsem O. Kochan.

† **Opatrowanie, a, blm., [Opatrowanie]** czynność cz. **Opatrować:** Rozmaite sposoby warzenia piwa i opatrowania. Zaw. Wiele jest wrzasków na pany i dzierzawce dóbr królewskich, na ich cheiwość i dóbr pospolitych zle O. i używanie. Skar. O dobrym rządzie w pasiece i opatrowaniu pezół. Kąc. Zjachaliście ś. w imię Pańskie na O. niebezpieczności koronnych. Skar. O. ogrodu, domu. Troc. O. chorego, rannego. Troc.

† **Opatrowanie się, a ś., blm., [Opatrowanie ś.]** czynność cz. **Opatrować ś.**

× **Opatrownik, a, lm. cy p. Opatrzyciel:** Kościół chrześcijański znalazł w nim silnego obrońcę i gorliwego opatrownika. Bońk.

† **Opatrun, a, lm. owie p. Opatrzyciel.** Tuch.

Opatrunek, nku, lm. nki f. opatrzenie, opatrywanie; oględziny, wisja: Do generała należały pozwy, O. granicy, kiedy ś. o nią dwaj sąsiedzi spierali. Rol. [Pojechała do chorej na O.]. 2.

× O. **wzgląd, uwaga:** Dziewucha tyle afektów ma ku Stachowi, toć i na to O. trza mieć. Chl. 3. p. **Opatrznie:** Wiedział i o tym, iż w żadnej z twierdz nie było dostatecznego opatrunku, to jest ani murów jak należy utrzymanych, ani budowli ziemnych, ani broni należytej. Sienk. 4. [O.] = a) *pomoc*. b) *straż*: Panowie idą w pole na O. 5. chir. *oczyszczenie i obwiązanie chorej a. uszkodzonej części ciała według wskazówek naukowych*, oprawa, × *opatrznie*, † *obwiązło*; *to, co ś. przykładu do miejsca chorego a. uszkodzonego, czym ś. je przewiązuje*: O. gipsowy, lepowy a. klajstrowy, przeciwnilny, stały, tymczasowy. Zdjąć, zmienić, nałożyć O. <Od Opatrować>

Opatrunkowy przym. od **Opatrunek**: Wata opatrunkowa. W razie zarazy otrzymują oni lekarstwa, środki dezynfekcyjne, opatrunkowe, poradę lekarską. Izba ratunkowa zaopatrzona we wszelkie przyrządy ratunkowe i opatrunkowe. <Od Opatrunek>

[**Opatry, ów, blp.] p. Oględziny:** Jechać na O. (= *obejrzeć mieszkanie i gospodarstwo przyszłych nowożeńców*). Młoda udaje ś. z druchną na O., czyli dla poznania rodziny narzeczonego. Gae. <O + PATR>

Opatrywać, uje, ywał i O. ś. p. Opatrzeć. <O + *Patrywać, PATR>

Opatrywanie, a, blm., czynność cz. Opatrywać. **Opatrywanie się, a ś., blm., czynność cz. Opatrywać ś.**

† **Opatrzeć, a, ał i † O. ś. p. Opatrzeć:** Umiała sługi O., potomstwo swoje rozrządzić. Birk. Nie darmo traci posługi, kto opatrze boże sługi. SS. <O + Patrzeć>

† **Opatrzanie, a, blm., czynność cz. Opatrzeć.**

† **Opatrzanie się, a ś., blm., czynność cz. Opatrzeć ś.**

† **Opatrzawać, a, ał i † O. ś. p. Opatrzeć:** Bóg opatrzawa pożywieniem każdego. Wr. <Od Opatrzawa>

† **Opatrzawanie, a, blm., czynność cz. Opatrzawać.**

† **Opatrzawanie się, a ś., blm., czynność cz. Opatrzawać ś.**

† **Opatrzeć, y, ał i † O. ś. p. Opatrzeć:** Podskarbi winien był owe dobra O., to jest sporządzić inwentarz. Paw. <O + Patrzeć>

Opatrznie, a, lm. a f. blm., czynność cz. Opatrzeć, Opatrzeć: O. chorego. Troc. Nie napotkał biednego bez opatrznie. Rzew. Nie masz pieniędzy na żołnierza, na spyanie wadów, na działa i prochy, na O. twierdziej. Skar. Do Włoch chce królowa jechać, dla opatrznie zdrowia. Niem. 2. a. **Opatrunek, † Opatrzność zasoby, porządku, mające na celu zaopatrznie, zabezpieczenie:** Zygmunt Estonję i Infanty bez żadnego opatrznie zostawił. Niem. † A kiedy już nawiesziesz z dobrym opatrzniem on upust... Strum. Nie mógł wyjść z podziwu na widok zamku, murów, potężnych dział i wszelkiego rodzaju opatrznie, to jest zasobów. Sienk. O. (przyrządzenie) na deszcz, na wojnę. Troc. 3. × O. *środki utrzymania, zasoby do życia, byt, kawałek chleba, wyposażenie, utrzymanie; pensja; zapas, legat*: Dał mu król O. Troc. Ma z tych dóbr O. swoje. Troc. Każdy, byleby dobrze służył, na całe życie zyskał uczciwe według stanu swojego O. Kras. Miał swoje od króla w Inflanciech O. Nies. Przystojne stanowi O. Bobr. Zofja będzie miała swe O. L. Duchowni trzymający opatrznie duchowne. Herb. (= *beneficja*). Postanowiono zwiększyć O. starostom grodowym. Paw. Uczynił piękne O. na 12 młodzieży szlacheckiej. Goł. 4. × O. *spizarnia, zapasy*. Bobr. 5. × O. chir. p. **Opatrunek.**

Opatrznie się, a ś., blm., czynność cz. Opatrzeć ś.

Opatrznica, y, lm. e, Moszczenia bot. (oencarpar) roś. z rodziny *palm*. <Od Opatrzyć>

Opatrznie przys. od **Opatrzny**.

Opatrznik, a, lm. cy f. † O. p. Opatrzyciel: O., opatrownik, urzędnik, sprawca. Mącz. (= *nadzorca, inspektor, intendent*). 2. [O.] *pasierb*. <Od Opatrzyć>

Opatrznościowo przys. od **Opatrznościowy**: Ty to będziesz dla mnie taką O. zbawczą istotą. Orzesz.

Opatrznościowy przym. od **Opatrzność, jakby umyślnie zesłany przez Opatrzność dla zaradzenia czemuś, co obchodzi społeczeństwo, ludzkość:** Możećie odegrać opatrznościową rolę w dziejach świata. Asn. Odgrywał rolę niemal opatrznościową. Orzesz. Człowiek O. <Od Opatrzność>

Opatrzność, i, blm. f. rz. od Opatrzny: Miasto i z przyrodzenia, i z opatrzności ludzkiej bardzo obronne. Warg. Chory ozdrowieć nie może bez opatrzności i leczenia. Perz. Grzechy drugich, którym ś. mogło zabieżeć opatrznością naszą, za nasze własne ś. poczytują. Wuj. 2. † O., [O.] *dogląd, dopilnowanie, dozór, nadzór, opieka, straż*: Opiekunowie albo opatrzyciele, którzy sieroty mają w swej opatrzności. P. cheł. Moskwa ufortyfikowała obóz swój potężnie ostrogami, przekopą, głęboko z czunkiem, który dotąd stał bez wszelkiej opatrzności. Mask. [Nie jest synem przewoźnika, który ma nad nim tylko swą O.]. Pp. zastawniczy lwowsey w domu moim zostają, ale w ścisłej opatrzności. Grab. 3. przén. *Bóg, jako wszystko wiedzący, wszystkimi i wszystkim opiekujący ś., oko boskie*: O. a. O. Boska a. Najwyższa O. Dary, rządzenie Opatrzności. Zdać ś. na O. Boską (= *na łaskę Boską, na los szczęścia*). Zostawić co na Boskiej Opatrzności (= *bez nadzoru, bez opieki*). [Puścił konia na łąkę na O.]. O. Boża, ona wszechmocna moc Boża, która niebo i ziemię ze wszystkim stworzeniem jako w ręku jakich trzyma i rządzi. K. G. O. Boska jest moc i siła wszystko wiedzenia i rządzenia. Troc. O. dlatego nazywa ś., iż dla rzeczy najniższych

postanowiona, jakoby z najwyższego wierzchu rzeczy wszystkie opatruje. Bardz. Jest O., która wznasza lub poniża mocarstwa. L. Żyje z łaski Opatrzności. O. Boska czuwa nad nami. 4. × O., lm. i dar Opatrzności, łaska Opatrzności: Dziękuję Ci, Boże, za Twe opatrzności, dajże i temu, który mi zazdrości. 5. † O. p. **Opatrznie**: Powiadają, że Szujscy chcą ś. mocno bronić, O. we wszystko wielka. Piotr. Nie dlatego przyjechał tu z taką opatrznością, aby myślił jaki niepokój Rzpltej uczynić. Biel. J. 6. [O.] *opatrznie datkiem, jałmużna*: Dziadkowie proszą o O. 7. O. Boska = *godło Opatrzności: oko opromienione najczęściej na trójkątnej płaszczyźnie*: Dom pod Opatrznością. Klasztor bernardynski pod znakiem Opatrzności. 8. bot. posp. p. **Pszennica**. < Od Opatrzny >

Opatrzny, [Opaterny] i. *pieczołowity o przyszłość, zabiegły, oględny, bacny, przezorny, przewidujący, ostrożny, uważny*: Głód wszędzie był wielki, jednak Kazimierz Wielki, jako był O., miał pełne stodoły i spichlerze zboża w każdym imieniu. Biel. M. Sebastian był mądrym, w mowie prawdziwym, w radzie opatrzny. Skar. Opatrzna gospodni. Troc. Bóg opatrzne rządy świata trzyma. Pol. Sprawa spoczęła w opatrznych rękach naczelnika rodu. Weys. Nieopatrzny dalej nad dzisiaj nie sięga. Język O. Ludzi prostych i nieopatrznych zwodzą. 2. × O. *dobrze opatrzony, zabezpieczony, warowny*: Kazał go podać w opatrzne więzienie. Kraj. 3. † **Woźny O.** = *schodzący na grunt dla opatrzienia, oględzin*: Wezwany był woźny O. dla spisania uszkodzeń. Rol. 4. [O.] *zabobonny*. < O + PATR >

[Opatrzować, uje, owa i O. ś.] p. **Opatrzyc.**

[Opatrzowanie, a, blm.] czynność cz. **Opatrzować**.

[Opatrzowanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Opatrzować ś.**

† **Opatrzownik, a, lm. cy p. Opatrzyciel**: Opatrznik, O., urzędnik, sprawca. Mącz.

× **Opatrzyciel, a, lm. e, † Opatrznik, × Opatrownik, † Opatrzownik, † Opatrun, † Opatron ten, co opatrzyl a. opatruje, co na staranie o kim, o czym, kurator, opiekun**: Kupiec jest jakoby wszystkich ludzi szafarzem, opiekunem, opatrzycielem. Petr. Bóg jest O. onego, który oddawa łaskę. Leop. Ktoś jest stwórcy, ten też jest opatrzycielem. Hrb. Opatrzyciele miast i rzpltych. Rej. Obrońca i O. urzędu. Sz. Opatrzyciele kościołów, plebani, opaci, mogą-li za jakim niedostatkiem rzeczy kościelne zastawić? Magd. Opiekunowie albo opatrzyciele, którzy sieroty mają w swej opatrzności. P. cheł. Takie opiekuny nie są opatrzycielami albo kuratorami dóbr sierocińskich, którzy mają umysł, aby więcej sobie pożytku, niż sierotom, nabywali. Groic. < Od Opatrzyc >

× **Opatrzycielka, i, lm. i forma ż. od Opatrzyciel**.

Opatrzeć, y, ył, † Opatrzec, nied. **Opatrywać, † Opatrować, [Opatrować, Opatrzować], † Opatrzac, † Opatrzawać** i. † O. *objąć wzrokiem, obrzucić okiem, obejrzeć, ogarnąć spojrzeniem, obaczyć, oglądać*: Rozmagał ś. on człowiek, a gdzie twarz swoją obracał, aby opatrzyl, drżało wszystko, co pod nim było widziano. Leop. Opatrzność z najwyższego wierzchu rzeczy wszystkie opatruje. Bardz. Żadnej z córek na pokój nie puścił Djonizy, aż dobrze, jeśliby jakiej zdrady a broń nie nosiła, opatrzyl. Warg. (= *obszukał, obre-*

widował). 2. [O.] *dojrzeć, dostrzec, zauważyć, spostrzec, zaobserwować, dopatrzeć ś., zobaczyć*: Jeśli opatrzą próżniactwo przy robocie... 3. *obejrzawszy troskliwie, zabezpieczyć, wyszycować, zrobić co należy, dojrzeć*: O. okna na zimę. O. chorego (= *zrobić opatrunek*). Drugich opatrujesz, a sam tego bardziej potrzebujesz. Prz. (= *lekarzu, ulecz wprzód siebie samego*). Nogę mu znowu opatrzyl. Wirt. Opatrując rany głowy zadane, trzeba mieć przy opatrywaniu fajerkę z ogniem. Perz. Gdy ś. grzbiet żrzebca do ciężaru nałoży, może ś. kłaść siodło pospolite, dobrze opatrzone i wysłane. Dor. [Stoi śtyry konie, opatrzone jak ś. patrzy]. Pas O., czy kula jest w każdym ładunku. Mick. 4. *upatrzeć, obrać, znaleźć*: Opatrz, królu, człowieka mądrego i przełoż go włodarzemu Egiptu. Leop. 5. × O. *zgotować, obmyślić, zapewnić, zagwarantować, zabezpieczyć na przyszłość, zawarować, z góry przeznaczyć, przewidzieć co, postarać ś. o co*: W każdym przypadku opatrzyl człowiekowi niebo pociechę i pomoc. Stasz. Obowiązała ś. akademja opatrywać każdemu uczniowi mieszkanie, opał, stół, Śniad. Opatrzyl ojciec wszystko dla mojego bezpieczeństwa. Rzew. Opatrzyl to byli dobrze przodkowie naszy, aby *tempore interregni* przedsię Rzplta w porządku była. Kochan. (= *przewidzieli, przygotowali ś. na to*). Przyszłe rzeczy upatruj i opatruj. Prz. (= *troszcz ś. o nie*). 6. *zaspokoić czyje potrzeby; zaopatrzyc, obdarzyć, obdarować, udarować, uposażyć, uprowidować, wyekwipować*: O. dom sprzętami. Troc. Opatruję potrzebami dom. Kn. O. kogo czym a. w co. Wziąwszy go do siebie, odziewał i wszelkimi rzeczami opatrywał. L. (Do żebraka:) Niech Bóg opatry! (= *uż z Panem Bogiem, nic nie dostaniesz*). O. potrzebę (= *zaspokoić*). O. wojsko w broń, w żywność. O. kupa w towary. Troc. O. kogo w pieniądze na drogę. Żadośnie było widzieć wyzółkłych młokosów, opatrzonych w broszurki i w różne gazety. Mick. A ty mnie zdrowiem opatrz i sumnieniem czystym. Kochan. Małoś miał pierwej, niżem przyszedł do ciebie, a teraz stałeś ś. bogaczem i błogosławił ci Pan na przyjsie moje; słusna tedy rzecz jest, abym też kiedy swój dom opatrzyl. Wyp. Role rodzą zboża rozmaite, skąd gospodarz opatruje roczną czeladź i dobytek. Zbyl. A. Król opatrzyl ubóstwo jałmużną. Nar. [Bogaty pán cémś go opatrzul]. Opatrzyc drzwi zamkiem (= *dać do nich zamek*). Łaska opatrzona gałką. Dzieło opatrzone licznymi przypiskami tłumacza. Zmarł, opatrzony św. Sakramentami. Przełożeni kościoła mają być lepiej opatrzni w enoty i dobre przykłady, aniżeli ludzie prości... mają być opatrzni w naukę, w pobożność, w trzeźwość, w pokorę. Lsz. O. dowód podpisem, pieczęcią. Król opatruje puszeze i wsi starostami. Kochan. (= *obszadz*). Kot opatrzony jest pazurami (= *ma pazury*). 7. *zabezpieczyć, umocnić, wzmacnić, utwierdzić, uzbroić, obwarować*: Dobrze zdrowie swoje przeciw zimnu opatrzyl. Troc. Wyjechał do Włoch O. swe zdrowie (= *poratował*). Jerycho zamknięte i opatrzne było. Leop. (= *ufortyfikowane*). Miasto murem opatrzne. Prot. Po onym zachwyceniu tak był na cielesne pokusy opatrzony, iż był w tej mierze jako umarły. Skar. 8. bart. *podmieść pszczoły na wiosnę*. Śl. wil. O. ś. i. *wsłutek ciągłego patrzenia sprzykrzyć ś., stać ś. pospolitym*: Ten kolor przedko ś. opatrzy. [Uroda ś. opatrzy]. 2. *spostrzeć ś., zmiarować ś., pomiarkować ś., zorjentować ś.; zreflektować ś., upamiętać ś., opamiętać ś., zmitygować ś.*: Opatrzyl ś. woje-

woda, że okulary zapomnieli. Rzew. Broił przez całe życie, w końcu ś. opatrył. Niech ś. dadzą rodzice O. tą sprawą, żeby więcej ś. starali synom swym o rozum, niż o ciało. Glicz. 3. *opatryć siebie, zaopatryć ś., uprowadzić ś., wykwi-pować ś., zabrać z sobą co należy*: Słabośmy ś. w drogę opatryli, letnieśmy ś. wybrali. Kn. O. ś. w drogę, na drogę. Opatrzyłem ś. na przypadek w trzeci akt tragedji Mindowe. Słow. 4. *zabezpieczyć ś., uzbroić ś., obwarować ś.*: O. ś. od niebezpieczeństwa. Mącz. <O + Patryć>

Opatulenie, a, blm., czynność cz. Opatulić.
Opatulenie się, a ś., blm., czynność cz. Opatulić ś.

Opatulić, i, ii, Oburdać, [Obańduchać, Obachutać, Obatuchać, Obątać, Opątać, Obtątać] *okryć, osłonić, owinąć ze wszystkich stron przed zimnem, otulić*: Matka opatuliła ją chustką. Na saniaach kulila ś. baba, jeszcze lepiej opatulona, aniżeli jej mąż. Prus. O. ś. *okryć ś., osłonić ś., owinąć ś., otulić ś. przed zimnem.* <O + (Pa)tulić>

Opawa, y, lm. y bot. p. Kapturnica. <?>
[Opawać, a, ał] poić, dawać pić, opajać, napa-wać: Służące opawają cełęta. <O + *Pawać, PI/POJ/PA>

[Opawanie, a, blm.] czynność cz. Opawać.
[Opazdzać, a, ał i O. ś.] p. p. Opóźnić.
[Opazdżanie, a, blm.] czynność cz. Opazdżać.
[Opazdżanie się, a ś., blm., czynność cz. Opa-zdżać ś.

[Opazłocenie, a, blm.] czynność cz. Opazłocić.
[Opazłocić, i, ii] ozłocić. <O + (Pa)złocić>
Opazurzenie, a, blm. i. czynność cz. Opazurzyć.
2. *taki lub inny stan pod względem posiadanych pazurów.*

Opazurzyć, y, ył w pazury opatryć. <O + *Pazurzyć, od Pazur>

× **Opąchać, a, ał obwąchać, obniuchać**: Pies, na ścierw chodząc niezamknięty, opącha wszystkie zagony. Biel. Przen.: Patrzo na tego mędrka, na łeb misterny, co opąchał kawiarnie Paryża i Berny. Nar. (=spenetrował). <O + Pąchać>

× **Opąchanie, a, blm., czynność cz. Opąchać.**
† **Opądząć, a, ał i †O. ś. p. Opędzić**: Ojezyczne od Tatarów, Turków, Moskwy, Wołochów opądzali. Warg. Prawieśmy ś. na koło w studni kilkom wściekłym psom i drapieżnym opądzali wilkom. Pot. <p. Opędzić>

† **Opądzanie, a, blm., czynność cz. Opądząć, opędzanie.**

† **Opądzanie się, a ś., blm., czynność cz. Opądząć ś., opędzanie ś.**

† **Opądzanie, a, blm., czynność cz. Opądzić.**
† **Opądzanie się, a ś., blm., czynność cz. Opądzić ś.**

† **Opądzić, i, ii i †O. ś. p. Opędzić.**
[Opątać, a, ał i O. ś.] p. Opatulić. <Z Opętać>
[Opątanie, a, blm.] czynność cz. Opątać.
[Opątanie się, a ś., blm.] czynność cz. Opątać ś.
Opchać, a, ał, nied. Opychać pchając, opasć; obetkać, obladować, obciażyć: Nie trzeba dzieci pokarmami opychać, bo ciała rozpierają. Pilech. Opchawszy obzarstwem wieczornym żołądek. Perz. Cóż na tym, czym brzuch tam opchasz, kiedy wszystko pójdzie w przepasę? Pilech. O. ś. *pchając w siebie, opasć ś.; obetkać ś., obladować ś., obezrzać ś.*: Opycha ś. on nad miarę i żarłocznie ładuje swój kaidun rozdęty. Pilech. <O + Pchać>

Opchanie, a, blm., czynność cz. Opchać.
Opchanie się, a ś., blm., czynność cz. Opchać ś.

× **Opeja, i, lm. e wybór między wielu rzeczami**: Przy sprzedaży starostw powinniśmy na ewikcję, opeją i powrót kosztów względ mieć. L. <Łé. optio>

[Opecek, oka, lm. cki] p. Ocupek. <?>
Opedać, a, ał i O. ś. posp. p. Opowiedzieć: Marona ekloga nad sykulskiemu pisaną lasy złote nadchodzić opeda czasy. Koch. W. <Op(owi)edać>

Opedanie, a, blm., czynność cz. Opedać.
Opedanie się, a ś., blm., czynność cz. Opedać ś.
Opedzenie, a, blm., czynność cz. Opedzieć.
Opedzieć, opowie, opediał posp. p. Opowiedzieć: Opedziawszy jej anioł wołą bożą, zniknął. L. <Op(owi)edzieć>

Opejdoskop, u, lm. y przyrząd do okazywania, ilustrowania dźwięków za pomocą światła. <Now. z Gr. óps, 2 pp. opós = dźwięk + eidos = widok + skopéo = patrzę, badam>

Opek, opka, lm. opki, Hopek zł. grosz. <?>
[Opelacz, a, lm. e] narzędzie rolnicze do opelania. <Od Opelać>

[Opelać, a, ał] p. Opleć. <O + *Pelać, od Pleć>

[Opelanie, a, blm.] czynność cz. Opelać, opielanie: O. zboża.

Opeluch, a, lm. y zł. kapelus. <?>
Opelki, lek, blp. to, co pozostaje z przesianego zboża, obsiewki, obsiewiny, przesiewki, przesiewiny, posład, otręby. Kn. <O + PEL(W)/PLE(W)>

Opelty p. Opleć: Świeże kwiaty wiosenne, stosownie opelte i podlewane. Krasz.

Opelzły, †Opelznięty i. który opelzł, spelzły, oplowiwały, splowiwały, wypłowiwały, wyblakły. 2. *osmalony, opalony, przypalony, oswedzony*: Porzuc członki opelzłe, czas ci nowych dostać. Kniaż. <Od Opelznąć>

Opelznąć, znie, znał a. zł i. pelzając, obleść, otoczyć, obwinąć ś. około czego. Przen.: Niech ramiona, co opelzły szyję moją, opadną, jak dwie stare żmije. Krasin. Mchy i wilgotne porosty opelzły pnie w ścianach i osiwiły je bladą zielenią. Tet. 2. *stracić barwę od ognia, od słońca, opłowieć, spelznąć, zblaknąć, wyblaknąć, splowieć, wypłowieć.* 3. *zostać osmalonym, oswedzonym, ogorzec nieco, opalić ś.* 4. *obleść, opasć z czego*: Część mu starość odetnie i swym Auster wiewem, część plutą i powietrznym opelznie wylewem. Kniaż. <O + Pelznąć>

Opelznienie, a, blm., czynność cz. Opelznąć.
† **Opelznięty p. Opelzły.**

[Openetrować, uje, ował] spenetrować, zbadać: Jak openetrował, że Maryna jest tegą i rzetelną, tak sie ś. niąm ozenił. <O + Penetrować>

[Openetrowanie, a, blm.] czynność cz. Openetrować.

[Openić się, i ś., ii ś., Opynić ś.] zatrzymać ś.: Cztery stoły przeskooczyła, na piątym sie openiła. <Ukr. openyty sia>

[Openienie się, a ś., blm.] czynność cz. Openić ś.

[Openisko, a, lm. a, Opynisko] ochrona, przytulisko. <Od Ukr. openytysia>

[Opepać się, a ś., ał ś.] zabłocić ś., powalać ś., obabrać ś. błotem, kałem i t. d.: Orząc w słońce, pług ś. opepa ziemią. <?>

[Opepanie się, a ś., blm.] czynność cz. Opepać ś.

[Opeplinki, nek, blp.] resztki jadła. <?>
Opera, y, lm. y i. poemat dramatyczny zastosowany do śpiewu i muzyki; muzyka do niego. Kras.

2. przedstawienie w teatrze dramatu, w którym akcję ilustruje muzyka i śpiew, to jest w którym aktorowie nie mówią, lecz śpiewają: O. polska, włoska. Przen. żart.: A to O.I (=zabawna historia; scena, komedia). 3. teatr, w którym przedstawiają opery: Mieszka naprzeciwko opery. Tancerka z opery. <Fr. opéra>

Operacja, i, lm. e l. **działanie, wpływ**: Wystawić co na operację słońca, promieni słonecznych. 2. O. finansowa = obrót pieniężny obmyślany dla zysku: Przeprowadzić operację. Dokonać operacji. O. wojenna = ruch strategiczny wojska, mający na celu pokonanie nieprzyjaciela. 3. × O. żołądka = wypróbnienie: Miałem dziś trzy operacje. 4. chir. zabieg leczniczy dokonany ręką uzbrojoną w narzędzia odpowiednie lub bez nich, rękoczyn, + działanie: O. wytwórcza (operatio plastica) p. Autoplastyka. Żart.: O. = wymierzanie kawy cielskiej. 5. × O. lek. działanie środka lekarskiego: O. oleju krotonowego na kiszki jest nadzwyczaj silna. Zdr. **Operacyjka**. <Łć. operatio>

† **Operacjusz**, a, lm. e **działacz, pracownik**: Zygmunt, niespracowanego przez lat 43 w zakonie Soc. Jesu operacjusza. Nies. Niesfatygowany O. w winnicy Pańskiej. Nies. Pracą prawie apostołski O. leżących w gnoju obchodził. Nies. <Od Operacja>

Operacyjka, i, lm. i p. **Operacja; bagatelna operacja**.

Operacyjny przym. od **Operacja**: Linja operacyjna = linja działań wojennych. Podstawa operacyjna = główny punkt oparcia dla działań wojennych, zwłaszcza grupa fortec. Sala operacyjna. Chirurgja operacyjna. Leczenie operacyjne. <Od Operacja>

Operat, u, lm. y l. to, co opracowano na piśmie w pewnej kwestji, pismo, podające projekt, plan, sposób rozwiązania, przeprowadzenia czego, elaborat, referat: Towarzystwo kredytowe przedstawiło operaty konwersyjne i pożyczkowe. Natrafiliśmy tylko na luźne akta, operaty, wzmianki. T. K. 2. praw. protokół do decyzji sądu. <Łć. operatus = zatrudniony>

Operator, a, lm. owie a. rzy l. **chirurg jako wykonawca swej sztuki**. 2. **fotograf ustawiający osoby i dokonujący t. zw. zdjęć**. <Fr. opérateur>

Operatyzm, u, blm. **sposób osiągnięcia łaski Bożej przez uczynki zewnętrzne**. <Z Łć. operatus, od operor>

Opereta, y, lm. y p. **Operetka**: Powróciliśmy z tego polowania na komedię bardzo piękną włoską do Stucka, alias na operetę, gdyż śpiewana była. Rzew. <Włos. operetta>

Operetka, i, lm. i, **Opereta** utwór sceniczny blahej, ale zabawnej treści, w którym dialogi mówione przeplata śpiew z towarzyszeniem orkiestry.

Operetkowy przym. od **Operetka**: Bohaterki cyrkowe i operetkowe. Es. Przedstawienie operetkowe. Aktor O. Przen. żart.: Cała ta sprawa, dotąd poważna, zakończyła się sposobem operetkowym (=zabawnie; z wielkiej chmury mały deszcz). <Od Operetka>

Operlać, a, af i O. s. p. **Operlić**.

Operlanie, a, blm., **czynność cz. Operlać**.

Operlanie się, a s., blm., **czynność cz. Operlać s.**

Operlenie, a, blm., **czynność cz. Operlić**.

Operlenie się, a s., blm., **czynność cz. Operlić s.**

Operlić, i, if, × **Operlować**, nied. **Operlać obsypać perłami a. niby perłami**: Rosa operliła rośli-

ny. Trawki i zioła operlone kroplami deszczu. O. s. **okryć s. perłami a. jakby perłami**: Twój włos zjeżony operlił s. potem. Słow. <O + Perlić>

× **Operlować**, uje, **ował** i × O. s. p. **Operlić**. <O + *Perlować, od Perla>

× **Operlowanie**, a l. blm., **czynność cz. Operlować**, **operlenie**. 2. lm. a **układ perel**: Wszystkie te korony bardzo s. oddalały od stroju koron królewskich, mianowicie operlowaniem. Bobrow.

× **Operlowanie się**, a s., blm., **czynność cz. Operlować s., operlenie s.**

† **Operment**, u, blm. chem. i min. p. **Aurypigment**. <Łć. auripigmentum>

Operować, uje, **ował** l. **robić operacje wojenne, działać, być czynnym, prowadzić akcję**: Wojska, operujące w Afryce. 2. posp.: O. około czego = **majstrować, majdrować, dbać**: Wydobył sezyryk i operował nim około palca wielkiego. Jeż. Złodziej operuje około zamku. 3. O. chorego = **robić mu operację, × działać**. <Łć. operor = jestem zatrudniony>

Operowanie, a, blm., **czynność cz. Operować**. **Operowy** przym. od **Opera**: Muzyka operowa. Śpiewak O.

† **Operzał**, u, lm. y = **Oberszar**. <p. Oberszar>

† **Operszał**, u, lm. y p. **Oberszar**. <p. Oberszar>

Operus, a, lm. y **zł. elegant**. <Od Oper(ować) z końcówką niby Łć.>

Operzysta, y, lm. ści **śpiewak z opery**. <Od Opera>

Operzystka, i, lm. i forma ż. od **Operzysta**. [Opetlenie, a, blm.] **czynność cz. Opetlić**.

[Opetlić, i, if] **zaoptrzeć w petle, silla**. <O + *Petlić, od Petla = Pętla>

Opęcherzowy p. **Okolopęcherzowy**. <O + Pęcherzowy>

× **Opęciny**, in, blp. to, czym coś jest opętane, pęta, więzy, kajdany: Co jest żył, stawów w mym ciełe, z nich mam opęcın tak wiele. Śl. wil. <O + PĘT>

Opęcniłość, i, blm. chir. (pastositas) **opuchnięcie skutkiem nacieczenia powstałe, ciastowatość**. <O + *Pęcniłość, PĘK>

[Opędy, ów, blp.] **uganianie s. świń za odchodami ludzkimi**. <O + Pęd>

Opędzać, a, af l. i O. s. p. **Opędzić**. 2. [O.] **uganiać s. za czym**. <O + Pędzać>

Opędzanie, a, blm., **czynność cz. Opędzać**.

Opędzanie się, a s., blm., **czynność cz. Opędzać s.**

Opędzenie, a, blm., **czynność cz. Opędzić**.

Opędzenie się, a s., blm., **czynność cz. Opędzić s.**

Opędzić, i, if, † **Opądzić**, nied. **Opędzać**, † **Opądzać** l. **obiet pędem, obtecieć**: Słońce, które trzykroć do roku i więcej świat ten opędza. Pot. Niemasz świata, na którym ja nie wojowałem, me ni ziemię tryumfy opędziłem całą. Bardz. Zaż miasta i każdego nie opędził grodu, chce go od posłuszeństwa twojego odłudzić? Pot. [Wolałmi O. skibę] (=oborać). 2. × O. **obegnać, opasać, obwieść, otoczyć, okrążyć, ogrodzić, okolić**: Jest kościół lasem zewsząd opędzony. Zebr. Opędzone trzeina nogi. Zebr. (=objęte). Przen.: Mnie staremu już głowę opędził wiek siwy. Niem. (=suto oprószył). Ten siwy włos nie z rozkoszy, ani z wczasów domowych przedziej nad lata głowę moję opędził. Nar. (=okrył, oprószył). 3. × O. **spędzić naokół**: Noenä świat opędzi rosę. Miek.

4. co od kogo a. kogo od czego = *odpędzając, obronić, ognąć*: O. komary od kogo a. kogo od komarów. O. ojezyczne od wrogów. 5. przen. *odbyć, zaspokoić, załatwić jako tako, zbyć, zepchnąć*: Opędzali Rzymianie domowe i rolnicze usługi niewolnikami. Ostr. Kto nie jest obzartym, opędzi brzuch i zartem. Trzt. Nie jest ubogim, kto może O. potrzeby domowe. L. Sama prawie wszystkie prawne opędzała procedura. Mat. Tym drzewem muszę całą zimę O. O. ś. *odpędzając, obronić ś., uwolnić ś., ognąć ś., obegnać ś.*: Nie mogła ś. chłopcom O. O. ś. od natrętów, od much. Przedpokój pełny dłużników, że nie można ś. O. L. <O + Pędzić>

Opękanie, a, bhm., czynność cz. **Opękanieć**. **Opękanieć**, eje, ał *stać ś. pękatym*. <O + Pękać>

[**Opękać, a, ał i O. ś.**] p. **Opękań**. <O + Pękać> [**Opękanie, a**, bhm.] czynność cz. **Opękać**.

Opękiel, lm. kle rub. szturchaniec, kulś.
× **Opękłość, i, lm. i pękałość, miejsce pękaty**: Żelaziec dzidy koło opękłości swej miał na wszystkie strony okienka. Lel. <Od *Opękiły, od Opękań>

[**Opękań, nie, nał, nied. Opękać**] *obić*. [O. ś.] *rozpękać ś.* <O + Pękań>

[**Opęknięcie, a**, bhm.] czynność cz. **Opękań**. [**Opęknięcie się, a ś.**, bhm.] czynność cz. **Opękań ś.**

[**Opępic, i, il**] *okryć papiami*: Pięknie opępione gałązki wierzby. <O + *Pępic, zam. Papić>

[**Opępienie, a**, bhm.] czynność cz. **Opępic**.
× **Opępi, u, lm. y opępienie; to, co opępiwa: djabeł, szatan, kusiciel; szal namiętności**: Z rozpuszczoną na wiatr kosą, w poszarpanej sukmaninie pędzi, kędy O. goni. <O + Pępi>

Opętać, a, ał, nied. Opętywać i. wziąć w pęta, spętać. Sł. wil. Przen.: Otom dzwon zaryty w piasku, na wysokich górach postawię mię, abym dolinom opętany w mroku zwiastował Ducha Pocieszyciela. Mic. 2. *posp. obwiązać, oplątać*. 3. *przen. uwikłać, osillić, usidlić, oplątać, ogmatwać kogo, czepić ś. kogo, osiodłać, opanować, owładnąć, pozabudnąć, ogarnąć, opaść*: Opętała go baba, i odczepić ś. od niej nie może. Czy wszysey kaci opętałi pana mego? L. Łakomstwo go opętało. Troc. Wściekłość go jakaś opętała. † Opętani wielkimi niemocami. Komu zagniewaną pierś pomsta opęta, na nie już nie pamięta. Pot. Gdy lud widzi nadzwyczajne grymasy i łamanie ś., sądzą takiego człowieka być opętany, czyli od czarta nagabany. Perz. (= *nawiedzonym*). Od złych duchów opętywani byli. Birk. Djabeł go opętał. Troc (= *wstąpił, wlaźł w niego*). Zemsty opętany biesem, zły, opryskliwy, znaleźć nie mogłem pociechy. Mick. Dziś wielu jest opętanych przez czyste anioły. Słow. (Psy) długo potym ręką pana już głaskane, drżą jeszcze u nóg jego, strachem opętane. Mick. O. ś. 1. *obwiązać ś., oplątać ś.*: O. ś. sznurkami. 2. *przen. uwikłać ś., oplątać ś., władać ś., wleźć w co niepotrzebnie, usidlić ś., związać ś. czym*. 3. *pug. ożenić ś., związać ś.*: Opętał ś. z starą babą. Troc. <O + Pętać>

[**Opętalec, lca, lm. lcy**] p. **Opętaniec**. <Od *Opętały, od Opętać>

1. **Opętanie, a**, bhm. 1. czynność cz. **Opętać**. 2. × O. lek. = a) (daemonomania) *stan tego, który został opętany, obłąd opętawczy, lezartobłąd*: O., szaleństwo djabelskie. Krup. b) O. myślami = *wyobrażenia nieodstępne, opętujące, poniewolne*.

2. **Opętanie** przys. od **Opętany**: O. ś. *zakochał w niej*. L. (= *wściekle, namiętne, ogniście, zapamiętałe, piekielnie*). [O. daleko do dom].

Opętaniec, fca, lm. fcy, Opętany, [Opętalec] *człowiek, opętany przez złego ducha*: Drze ś. jak O. (= *potępieniec, warjat, szaleniec*). Rwie ś. jak O. (= *postrzeleniec*). <Od Opętany>

Opętanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Opętać ś.** **Opętany i. lm. od Opętać**. 2. *wściekły, utrapiony, nieznośny, przekłety, piekielny, szalony, kadczy, djabli*: Opętana baba! L. Beduinie O! Gdzie lecisz? tam huragany! Mick. Mielišmy opętane dwie doby jazdy przed sobą. Sienk. [Będzie mi trzy opętanych]. O., ego, lm. i p. **Opętaniec**: W opętanych już nie wierzą. Haur. Jak O. pędził ku karczemno. Mick. Krzyżury, jak opętany.

Opętańczy przym. od **Opętaniec**. Lek.: *Obłąd O. p. Obłąd*.

Opętywać, uje a. ywa, ywał i O. ś. p. Opętać. **Opętywanie, a**, bhm., czynność cz. **Opętywać**.

Opętywanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Opętywać ś.**

Opiąć, eje, ał i. [O.] (o kogucie): O. kogo = *oddziałać na kogo swoim pianiem*. 2. × O., nied.

Opiawać, † Opiewywać, † Opiewawać = a) *śpiewając ogłosić, rozstać; opiewać*: Aleksander na pamięć uczył ś. tych wierszy, co je ilijski śpiewak opiał. Przyb. Lepsza cierpliwość siła w bohatyryskim męczeństwie opiana nie była. Przyb. Św. Kostka do Panny Marji modlitwy i z duszą wylewał, witanie Gąbrzela i w nocy opiewał. Chodk. K. Niech sławę rycerza mego opięje. Troc. Dawid Chrystusa opiewa na swej arfie. Leop. Dzieła przodków opowiadać lub opiewać ludowi. Mick. Poeta opiewający ówczesne wypadki. Mick. (= *biorący je za treść swych utworów*). b) † **Opiawać komu, czemu** = *śpiewać na cześć czyjaś*: Będę opiewał imieniu Pana Boga. Leop. e) † **Opiawać** = *przyspiewywać, wtórować, akompanjować, sekundować*: Często burmistrz naprzód śpiewa onę piosnkę oracką, pospólstwo opiewa. Klon. d) **Opiawać** = *mówić, powiadać, głosić, orzekać, stanowić, chcieć, przepisywać, brzmieć*: Tak statut opiewa. Kn. Wiem ja, co statut opiewa, ojciec za syna odpowiadać nie powinien. L. Tak konstytucje o tym opiewują. Troc. <O + Piać>

Opianie, a, bhm., czynność cz. **Opiąć**.

Opiąć, pnie, piął, nied. Opinać i. rozpiąćszy oblec, pokryć: O. pokój adamaszkiem. Przen.: Rzekę lody opięły = *ścięły, pokryły, opancerzyły*. 2. *okolić, otoczyć, uwieńczyć, ogirlandować przypinając dokoła; poprząpinać dookoła, upiąć*: Wawrzynami Tebanki opinają głowy. Żebr. Głowy opinijcie wawrzynem. Żebr. Włos bluszczerwym wieniec roztoczony opiąwszy Kąljope... Żebr. Kornet O. Płaszcz znamienitym zankiem na sobie opięła. Żebr. Bindą opinj te ołtarze. Nagur. Ołtarz bogini wiencami opięto. Pot. [O. kogo kajdanami]. 3. *zapiąć ciasno, szczeblnie*: [Pas opięna]. W turniurze, opięta, jest piękna, miastową damą. Rod. × O. ś. *otoczyć ś., okolić ś., ogrozić ś., obwieść ś., obwarować ś.*: Opieło ś. miasto Lwów murem i fosą. Sł. wil. <O + Piać>

† **Opiąć, † Opieć** przys. *znów, poułornie; zaś*: Na to wyznanie O. wziął jawne pismo z tymi świadki. Ort. A oni O. rzekli jemu. Op. Rzeeze O. Pan ku Mojżeszowi: wzięwied rękę swą na ziemię egipską. B. Sz. I był O. obłok ciemny a świecujący noc. B. Sz. <Czes. opét>

[**Opica, y, lm. e] malpa**. <Czes. opice>

Opich, u, lm. y bot. 1. p. **Łonnik**. 2. O. górny a. skalny = *dawna nazwa rośliny: gorysz rozwarty* (peucedanum oreoselinum). <Czes. opich>

Opić, opije, opił, nied. Opijać kogo = 1. *wypić mu wszystko; wypijwszy ogolocić go*: Pusto jak wy-

-miótl, tylko nieco owych przyjaciół, co go objadali, opijali i obierali ze wszystkiego. Krasz. A my ciebie objedli, opili. Syrok. 2. [O.] *objeść*. **O. ś. 1. napić ś. czego aż do odcicia**, posp. *ochlać ś., osłopać ś., obimbać ś.*: Szlacheckiego opiewszy ś. piwa, chłopek, z jarmarku próżny idąc, śpiewa. L. Na tym morzu jeśli nie zginie, to ś. wody opije, nagraźnie, a prawie ś. jak mięsopustna kiszka nadmie. Rej. O. ś. wody, piwska. Opil ś. winem. Troc. Przen.: O. ś. dymu, kurzu = *oblykać ś., nalykać ś., najeść ś.* Przen.: O. ś. krwi = *nasycić ś. jej; przelać jej do syta*. 2. *czym = upić ś.* Przen.: *Pychą ś. opijają, rozpusta ich psuje. Jabł. (= opajają ś.).* <O + Pić>

Opiec, cze, kl, nied. Opiekać przypiec po wierzchu ze wszystkich stron, zapiec, obrumienić: Makaron opiekany (= *zapiekany*). Przen. ir.: Często inwentarzem pan opiekun dobrze opiekl i obzęgl ubogie sieroty. Groie. **O. ś. 1. obrumienić ś., upiec ś., przypiec ś. po wierzchu, ze wszystkich stron**. 2. *opalić ś., spiec ś., spalić ś., zczernieć na słońcu, oporzec.* 3. †**Opiekać ś. p. Opiekować ś.** <O + 2. Piec>

Opieczenie, a l. blm., czynność cz. **Opiec. 2.** [O., lm. a] p. **Oparzelina**.

Opieczenie się, a ś., blm., czynność cz. Opiec ś. Opieczętować, uje, owal opatrzeć pieczęciami, zapięczętować ze wszystkich stron: Deklaracje opieczętowane (= *w kopertach zapięczętowanych*). Kormnik rzeczy mu opieczętował. <O + Pieczętować>

Opieczętowanie, a, blm., czynność cz. **Opieczętować**.

†**Opieczysko, a**, lm. **a las, w którym ś. znajdująły piece smoły i potażu**. Szaj. <O + PIEK/POK>

†**Opiek, u**, lm. i p. **Opieka**: Niech nad wami boży O. będzie. Szymon. O: z nim spółkuje boski. Gawiń. Bogu w O. i obronę oddawam dziatki i żonę. M. Koch. Szczęję mię swym opiekem. Kochan. Zwierzonego nie wzdawa opieku. Kochan. Nad sobą znał O. pańskiej ręki. Groch. Muzy wychowawca swego nie śmiały jeszcze oddać z opieku zwykłego. Szymon. Będziesz słyngł od wieku do wieku, o swej sławie nie mając postronnego opieku. S. Par. Jemu polecił wszystko w O. S. Par. <O + PIEK/POK>

Opieka, i, lm. i, †**Opiek, †Opiekanie** l. *piecza, protekcja, obrona*: Pod opieką praw (= *osłona*). Wziąć, przyjąć kogo w opiekę (- *zająć ś. nim troskliwie*). Mieć kogo w opiece. Niech cię Bóg ma w swojej opiece! Wyłamać ś. z pod czyjej opieki. Roztoczyć nad kim swoją opiekę. Wypuścić kogo ze swej opieki. On mnie radą do usług publicznych sposobil, z opieki nie wypuścił, aż człowiekiem zrobił. Mick. Był na opiece u siostry (= *na wychowaniu*). Zostawił wszystko na opiece boskiej (= *na łasce boskiej, na Opatrzności boskiej, bez dozoru*). Pod Twoją opiekę ofiarowany, martwą podniosłem powiekę. Mick. I raz — ach Boska nade mną O.! — patrzę: ktoś w namiot mój cicho zagląda. Słow. Będziesz głupi i zły przez całe życie, boś był bez opieki za młodu, bo matula nie mogli, nie chcieli i nie umieli nauczyć cię bojaźni bożej i miłości dla ludzi. Sienk. Kto ś. w opiekę poda Panu swemu. Kochan. Wyjechała do odległego miasta pod opieką znajomej rodziców. 2. O. nad nieumiejącami ś. rządzi = *opiekunstwo, kuratela*: O. testamentowa, prawna. O. jest moe nad lat nie mającym po śmierci ojcowskiej dana a. od testamentnika, a. od urzędu opiekunowi. Tyt. pr. magd. Nedoroshi,

którzy jeszcze nie przyszli do opieki swojej, nie mogą być świadkami. P. cheł. Hrabia, sąsiad blizki, gdy wyszedł z opieki, panicz bogaty, krewny Horeszków daleki, przyjechawszy z wozajzu, upodobał mury. Mick. Przen. żart.: *obroty, kuratela*: Tam nieprzyjaciela z tyłu i z oczu wzięwszy na opiekę, tak ś. z niemi obesli, że mało co ich powróciło. Troc. 3. *opiekunowie, instytucja opiekuńcza nad małoletnim lub obywatelno-wolnionym*: O. ś. na to nie zgodzi. 4. †**Opieki** (lm.) *ci, co są pod czyją opieką, klientela*: Gliński w bogactwa, w potęgę, ktemu w opieki u Rusi wzbijał ś. Błaz. <O + PIEK/POK>

Opiekać, a, at p. **Opiec. O. ś. 1. p. Opiec. 2.** †**O. ś. p. Opiekować ś.**: On, jako brat jej męża, opiekał ś. jej syny. Biel. M. A ty bądź synem je, aby ś. ją ty opiekał. Kaz. Gnieź. Dziecię tego umarłego mówi, iż ma lata, a chciałoby ś. samo opiekać. Ort. Dzieci, co ś. niemi opieka. Ort. Bo ś. Pan chce opiekać swojemi wiernemi. Lubel. Bo to błogosławiony, kim ś. Ty opiekaś. Lubel. Gospodzin wielki jest i O. ś. będzie na wieki. Ps. puł. Jestliże ś. nami Pan Bóg nie raczy O. Rej. Był ten czas, kiedy mu siła obiecowano, jeśli by ś. był tak bardzo nie opiekał Akademją. Piotr. J. Opiekaj ś. im i powyższy je aż na wieki. Ps. puł. Naprawieć to chciał opiekunem takim, który ś. wszystkimi sierotami O. powinien. Górn. Cesarzowi o to szło, żeby ś. rad opiekał Władysławem Jagiełłowiczem. Biel. M. Pobożnym potomstwem sam Bóg ś. opieka. Falib. Bóg nas stworzył i nami ś. opieka. Karnk. Gdyś ś. ja twoim nie opiekam, nie opiekaj ś. też ty moim. Mącz. <O + *Piekać, PIEK/POK>

†**Opiekadlnictwo, a**, lm. a p. **Opiekunstwo**: Opiekadlnik może dobrze O. opuścić. Ort. <Od Opiekadlnik>

†**Opiekadlnik, a**, lm. **cy p. Opiekun**: Areybiskupi, biskupi, zastępy królewscy, opiekadlnicy (tutores), wojewodowie. Bliż. Jeden człowiek umarł i postawił swym dzieciom opiekadlnika. Ort. Najpierwej ma-li O. prawy długi niedoroslých dzieci foldrować? Ort. Może-li O. opiekanie opuścić dla jakiego nagabania a. trudne i twarde rzeczy przewlec, słowie odłożyć. Ort. O. dzieziny przedać albo graniczyć i też stracić nie może dziedzicznej. Św. z Woc. Za Warneńczyka fungujący lokumtenenci i opiekadlnicy. Balc. O. ten nie uczynil liczby tej dziewee a. jej moonikowi, to jest mężowi. Ort. <O + *Piekadlnik, PIEK/POK>

†**Opiekadlstwo, a**, lm. a p. **Opiekunstwo**: Przycisnie sąpierz przed gajnym sądem przysięc, tako aż on tego opiekadlstwa nikomu na przekorę spuszeza. Ort. <Od Opiekadlnik>

†**Opiekalnica, y**, lm. e p. **Opiekunka**. <Od Opiekalnik>

†**Opiekalniczka, i**, lm. i p. **Opiekunka**: Białogłowa rzecz sprawować może, gdy opiekalniczka jest. Sz. <Od Opiekalnik>

†**Opiekalniczny** p. **Opiekuńczy**: Opiekun niebezpieczeństwu opiekalniczemu podpada od czasu objęcia opieki. Sz. Powinność opiekalnicza. Sz. <Od Opiekalnik>

†**Opiekalnik, a**, lm. **cy** l. p. **Opiekun**: Sieroty nie mogą nie bez woli opiekalnika. Magd. On sam jest mym Bogiem i opiekalnikiem. K. G. Pan O. jest wszystkich poddanych i slug Jego. Gil. Papież wiernych obrońca i O. kościoła. Skar. Pocięzyciel i O. nasz Duch św. Wuj. Józef św., O. Jezusowy. Wuj. 2. *ten, co zostaje pod czyją*

opieką, klient: Książęta pomorskie Jagiełłowi posiłków gotowości, jako opiekalnicy obrońcy swemu, przyobiecują. Błaż. <Od Opiekalny>

× **Opiekalny** p. **Opiekowy**. <Od Opieka>

† **Opiekalstwo**, a, blm. p. **Opiekunstwo**: Może-li opiekadnik przedać a. oddać, poko stoi jego O., stojące imienie? Ort. Byłby ten opiekadnik nieprzyrodzony k temu opiekalstwu. Ort. <Od Opiekalny>

[**Opiekan**, a, lm. **owie** a. i] p. **Opiekun**. <Z Opiekun>

Opiekanie, a, blm. i. czynność cz. **Opiekać**. 2. † O. p. **Opieka**: Wziąć w O. O. ojcowskie. Ort. **Opiekanie się**, a s., blm., czynność cz. **Opiekać** s.

[**Opiekatka**, i, lm. i] *gruszka nadpieczona, jeszcze miękka, nieususzona*. <Od Opiekać>

Opiekielnic, i, ił *otoczyć czymś jak piekłem, opętać*: Mólł ś. ty za mną, by mnie w moim grobie nie opiekielnic zał wieczny po Tobie! Krasin. Twym działkom wydrę z trzew ten język, co serce opiekielni matki. Mie. Czy widzisz zagli tych trumiennych bieie w opiekielnone zleml duchi fale? Słow. <O + *Piekielnic, od Piekielny>

Opiekielnienie, a, blm., czynność cz. **Opiekielnic**. **Opiekielny** i. *ogorzały, opalony, spalony na słońcu*: Żwawy, nizki i dośe O. szlachcie. Skarb. 2. [O.] *tlusty*: Kobyłka opieka, piersista. Jord. Sześć pięknych, młodych, wysokieh a opiekielnych dziewek. Chodź. <Od Opieć>

[**Opiekować**, uje, ował] p. **Opiekować** s.: Prosiła kaczmarza, coby ji ty dzieci opiekował. A któżby ich opiekował, jak zdrowie upadnie? Ork. <Od Opieka>

Opiekować się, uje s., ował s., [Opiekać s., Opiekować], † **Opiekać** s. kim, czym i. *mieć go w swojej opiece, zajmować s. troskliwie*: O. ś. sierotami. Bardzo proszę, nie opiekuj ś. mną! (= nie wtrącaj ś. do mnie). 2. *sprawować opiekę, być opiekunem*: Brat starszy, lat dorosły, ma ś. młodszą bracią O. St. lit. Poprzysięż mi, że O. ś. będziesz życiem mojej córki. Stasz. 3. *popierać, protegować*: August opiekował ś. naukami. Lel. <Od Opieka>

[**Opiekowanie**, a, blm.] p. **Opiekowanie** s. **Opiekowanie się**, a s., blm., [**Opiekowanie**] czynność cz. **Opiekować** s.

Opiekowy, × **Opiekalny** przym. od **Opieka**: Prawo opiekowe. <Od Opieka>

Opiekun, a, lm. **owie**, [**Opiekan**], † **Opiekalnik**, † **Opiekadnik** i. *ten, co ś. kim a. czym opiekuje, co ma o czym staranie, protektor, obrońca*: Opiekunów sierot właściwie opiekunami, opiekunów wdów kuratorami lub tutorami nazywają. Ostr. O. (ubogich) cyrkulowy, towarzystwa dobroczynności. O. ochronki O. zwierząt. Urząd opiekuna gołębiego. Trzye. (= *opatrzyciela*). O. nauk i sztuk = *mecenas, protektor*. 2. *ten, co ma opiekę prawną nad kim; kurator*: Opiekuna zowiemy jakoby obrońcę, któremu obrona prawnie zlecona bywa tego, który ś. sam dla młodości swej rządzić nie może. Sz. 3. × O. *obrońca sądowy, patron*. <Od † Opiekać>

Opiekunka, i, lm. i forma ż. od **Opiekun**; † **Opiekalnica**, † **Opiekalnicza**: Matka, naturalna O. swych dzieci. Serdeczna Matko, opiekunko ludzi! Pśń. <Od Opiekun>

[**Opiekunować**, uje, ował] kogo = *opiekować* s. kim, *być mu opiekunem*: Bedem cię O., jak matka. Tet. <Od Opiekun>

[**Opiekunowanie**, a, blm.] czynność cz. **Opiekunować**.

× **Opiekunowy**, × **Opiekuński** *tyczący ś. opiekuna, należący doń*: Jesliby ś. jaka szkoda stała za niedbałością opiekunową, powinien ją nagrodzić. Sz.

Opiekuńczy, † **Opiekalnicy** *tyczący ś. opiekuna lub opiekuństwa; rozciągający nad kim, nad czym opiekę*: Gienjusz O. Anioł O. Bóstwo opiekuńcze. Fryderyk II oddał sławę swoję pod opiekuńczą straż muz i filozofji. L. Rada opiekuńcza zakładów dobroczynnych. Przen.: Skrzydła opiekuńcze (= *opieka*). <Od Opiekun>

× **Opiekuński** p. **Opiekunowy**: Opiekuńska sprawa, władza. Troc. Już wyszła z pod władzy opiekuńskiej. L. Sąd O. L. Do pierwszej powinności królewskiej ta wtóra powinność opiekuńska przydana była. Górn. <Od Opiekun>

Opiekuństwo, a, blm., † **Opiekadnictwo**, † **Opiekadlistwo**, † **Opiekalstwo** i. *opieka, piecza, protekcja, obrona*: Pan samemu Janowi wierne swe w pracę i O. poruczył. Białob. Ty opiekuństwem twoim ratowałeś Polaków. Papr. J. Kazimierz Polskę wziął w swe O. Strzjk. 2. *władza, rola, obowiązki opiekuna*: Niechaj opiekunowie rachunki z swego opiekuństwa uczynią. P. cheł. O. przyjmuję, składam. Troc. O. przeszłoby do księcia. Sienk. Staremu panu z Bogdańca z opiekuństwa tak wypadło, że ją z sobą musiał brać. Sienk. 3. × O. *prawa i obowiązki obrońcy sądowego, patrona*. 4. † O., lm. **a dowód opieki; protekcja**: Dobrodziejstwa, łaski, opiekuństwa, narodowi swemu świadczone. Papr. J. 5. [O.] *dożywocie*. <Od Opiekun>

Opiełać, a, ał p. **Opieć**.

Opielanie, a, blm., czynność cz. **Opiełać**.

Opielenie, a, blm., czynność cz. **Opieć**.

Opieńać, a, ał i O. ś. p. **Opieńić**.

Opienianie, a, blm., czynność cz. **Opieńać**.

Opienianie się, a s., blm., czynność cz. **Opieńać** s.

Opieńić, i, ił, nied. **Opieńić** *okryć, obryzgać pianą, zapieńić, spieńić*. O. ś. *okryć ś., obryzgać ś. pianą, zapieńić, spieńić* s. <O + Pienić>

Opieńiek, nka, lm. **nki** i. × O. *zab przytarty od jedzenia, szczatek, pieniek zęba*. Dudz. 2. [O.] p. **Opieńka**. <O + Pieniek>

Opieńienie, a, blm., czynność cz. **Opieńić**. **Opieńienie się**, a s., blm., czynność cz. **Opieńić** s.

Opieńka, nki, lm. **nki**, [**Opieńiek**] bot. (armillaria) *roś. z gromady grzybów, z rodziny bedłkowatych*. Gatunek: O. miodowa a. brzożowa (a. mellea) a. Bedłka miodowa, Dudek, Dudki, [Opieńki brzożowe, grabowe i dębowe]. <O + Pien>

× **Opieprzać**, a, ał p. **Opieprzyć**.

× **Opieprzanie**, a, blm., czynność cz. **Opieprzać**.

Opieprzenie, a, blm., czynność cz. **Opieprzyć**.

Opieprzyć, y, ył, nied. × **Opieprzać** i. *obsypać, posypać, przyparwić pieprzem, popieprzyć*. Przen.: Te słowa złotem opieprzy. L. (= *okrasi*). 2. przen.: × O. kogo = *dosolić, dogodzić komu*: Ha, godnie nas opieprzył, niema co! Sienk. (= *pokiereszował nas*). 3. przen. *zaprząwić gorczyczą, zatrucić*: Biedny żywoicie, prawda, żeś miły, leez cię frasunki zbyt opieprzyły. Koeh. W. Liezne wdychanie dobrze wprzód każde me opieprzy śniadanie. Chr. 4. przen. *kupić a. sprzedać coś drogo, przesolić, przepłacić*. Kn. Kto opieprzy, kto nasmaruje, ten pojedzie sprzeż. Pot. 5. przen. *przesolić, przesadzić*,

przeholować: Jaś wyrobił recenzję, lecz zanadto osolił i opieprzył, zawsze ze zbyt wyłącznego zapatrując s. stanowiska. Koź. A. <O+Pieprzyć>
 × **Opieracz**, a, lm. e ten, co s. *opiera*. L. <Od Opierać>

Opierać, a, ał i. i. O. s. p. **Oprzeć**. 2. p. **Oprać**. 1. **Opieranie**, a i. b.m., czynność cz. **Opierać** pod 1. 2. lm. a p. **Opieranie** s.: Starzec mimo opierań, wypraszenia s. podróżnych, umywa nogi. Stasz.

2. **Opieranie**, a, b.m., **Opierunek**, [**Opierek**] czynność cz. **Opierać** pod 2.

Opieranie się, a s., b.m., **Opieranie** czynność cz. **Opierać** s.

[**Opierek**, rku, b.m.] p. 2. **Opieranie**.

† **Opierszałość**, i, b.m. rz. od **Opierszały**; † **Opierszałość**, *opierzchnienie*: Opierzchnienie włosów, O., wylezienie włosów. L.

† **Opierszały** i. p. **Opierzchły**. 2. *osypały, przyproszony*: Na polu podeptany a. prochem O. Mącz.

Opierścieniać, a, ał p. **Opierścienić**.

Opierścienianie, a, b.m., czynność cz. **Opierścieniać**.

Opierścienić, i, il, nied. **Opierścieniać** 1. *ubrać w pierścienie, ozdobić pierścieniami*: Opierścieniona rączka. Deo. Powiódł ręką białą opierścienioną po pięknych swych włosach. Krasz. 2. przen. *objąć, otoczyć jakby pierścieniem, okolić, okrążyć*: Jawią s. głoby ze swemi księżycami, saturny opierścienione tysiącem złotych obręczy. Słow. Każda wysepka wieńcem sitowia opierścieniona. Krasn. <O+*Pierścienić, od Pierścień>

Opierunek, nku, b.m. p. 2. **Opieranie**. Żart: Ożenił s. wedle wiktę i opierunku.

Opierzać, a, ał i. O. s. p. **Opierzyc**.

× **Opierzały** ten, co *opierzał, obrosły w pierze, opierzony*: Orły opierzałe. Troc. <Od Opierzać>

Opierzanie, a, b.m., czynność cz. **Opierzać**.

Opierzanie się, a s., b.m., czynność cz. **Opierzać** s.

× **Opierzchliwie** przys. od **Opierzchliwy**.

× **Opierzchliwość**, i, b.m. rz. od **Opierzchliwy**: Potrzeba być szczerym bez opierzchliwości. L.

× **Opierzchliwy** *ważliwy, obraźliwy, drażliwy*.

Opierzchły, **Opierzły**, † **Opierszały** *który opierzchnił*: Wargi opierzchłe albo z wiatru osieczone. Syr.

Opierzchnąć, **chnie**, **chń**, **Opierzchnąć**, [**Opierzchnąć**] i. (o skórze) *wypierzchnąć, popękać, posieć s., potrzaskać, popadać s., pokrącać s., stać s. szorstkim*: Mokre ręce na zimnie (a. na wietrze) opierzchną. Usta mi opierzchły. 2. (o roli) *obeścinać od wiatru zimnego*: Rola opierzchnie. Haur. 3. † O. (o włosach) *obleźć, wypaść*. <O+Pierzchnąć>

Opierzchnienie, a, b.m., czynność cz. **Opierzchnąć**: Ziele to pleszowatości głowy z opierzchnienia i obłazienia włosów jest ratunkiem. Syr. O. włosów, opierszałości, wylezienie włosów. L.

Opierzec, eje, ał *obrosnąć w pierze, okryć s. pierzem, opierzyc* s.: Ptaszęta chcą wlatywać, choć jeszcze nie opierzały. Troc. <O+*Pierzec, od Pierze>

Opierzenie, a, lm. a i. b.m. = a) czynność cz. **Opierzec**. b) czynność cz. **Opierzyc**. 2. *okrycie z pierza, z piór, pierze na ptaku, upierzenie; pióra, użyte do opatrzenia niemi*: O. ptaka, strzały. 3. *okrycie ścianą deskami przez zakładanie jednej na drugą, to jest sposobem pierza*. Podez.

Opierzanie się, a s., b.m., czynność cz. **Opierzyc** s.

Opierzgły p. **Opierzchły**.

Opierzgnąć, nie, nął p. **Opierzchnąć**: **Opierzgła** mi twarz. Troc. Skoro ziemia opierzgnie. Troc. **Opierzgłem** na twarzy (= skóra, mi opierzgła na twarzy). <O+Pierzgnąć>

Opierzgnienie, a, b.m., czynność cz. **Opierzgnąć**: O. warg. Troc.

[**Opierzknąć**, nie, nął] p. **Opierzchnąć**. <Z Opierzgnąć>

[**Opierzknięcie**, a, b.m.] czynność cz. **Opierzknąć**, *opierzchnięcie*.

Opierzyc, y, ył, nied. **Opierzać** 1. *okryć pierzem, zapierzyc; okryć piórami*: Scieląc łóżko, opierzyla mię. Opierzylem sobie kapelus. Troc. Suknia opierzona. Troc. Opierzony młodec. Troc. (= obrosły w pierze). 2. × O. przen. *otrząpać, przetrząpać, wytrząpać, obić*: Nieprzyjaćiel, co tylko wszedł za wroty, zaraz go cesarz obiegł i opierzyl. Chr. 3. myśl. = a) ptaka = *strzelawszy, osmalić mu piórka*. b) *tak strzelić, że s. pierze posypie*. 4. rzem. *obić deskami*. O. s. 1. *obrosnąć w pierze, okryć s. pierzem, wypierzyc* s.: Opierza s. znówu, wnet skrzydły swobodniej szasta. Przyb. Przen.: Sajdakiem s. opierzyl. Falib. Przen.: †Opierzyl s. dobrze w lata. Troc. (= zaszedł). Przen.: Jeszcze s. prawie nie opierzyli, a oto już podnoszą wielki krzyk protestu (= nie dojrżeli, nie wyszli z pieluch). 2. *obleźć pierzem, zapierzyc* s.: Przewlekając pościel, opierzyla s. 3. † O. s. *obleźć z pierza, wypierzyc* s., *stracić pierze*. Przen.: Lecz s. ci opierzyli pięknie z swojej enoty. Rej (= ogolócili s.; pozbyli s. jej). <O+Pierzyc>

Opieszale przys. od **Opieszaly**: Gdzie mus popycha, tam s. wszystko O. wlece. Pileh. Strumyk płynął O., iż s. prawie brodem mógł nazwać. Krasz.

Opieszalec, lca, lm. lcy *człowiek opieszaly, nie-dbalec, niedbalec*.

Opieszalość, i, b.m. rz. od **Opieszaly**: Odpór, który ciała czynią siłę ruszającej, nazywamy siłą opieszalości czyli bezwładności. Rogal. Pijaństwo sprawuje nóg i języka O. L.

Opieszaly, † **Opóźniały**, † **Opieszaly** *powolny, ospały, ociężały, leniwy, opóźniający s., niedbaly, nieakuratny, niechętny, niestaranny*: Nie byłem w tej mierze opieszalym. Wer. Mają i w tej trzeciej wyprawie nie być opieszalami. Wer. <O+*Pieszaly, od *Pieszac, PIE(CH)>

† **Opieszenie**, a, b.m., czynność cz. **Opieszyc**.

† **Opieszyc**, y a. e, ył *zrobić pieszym, pozbawić konia*: Wracają nazad; wszystkich zaś opieszce sam Eumenes. Pot. <O+*Pieszyc, od Pieszyc>

Opieśniać, a, ał p. **Opieśnić**.

Opieśnianie, a, b.m., czynność cz. **Opieśnić**.

Opieśnić, i, il, nied. **Opieśniać** *opowiedzieć w pieśni, ośpiewać, wysławić w pieśni, nied. opiewać*: O. sławę stuleci. Uj. Majestatyczne, opieśnione wody! Kasp. Opieśnia ich żal. Uj. On nam opieśniał dnie sora krwawe! Rom. On ich nie wszystkich jeszcze opieśnił. Rom. <O+*Pieśnić, od Pieśń>

Opieśnienie, a, b.m., czynność cz. **Opieśnić**.

× **Opiew**, u, lm. y i. *opiewanie*: Piosnki na O. tryumfu składane. Przyb. 2. *brzmienie, sens, treść, osnowa, tekst*: Pociągął pod swą metropolją, według opiewu danej sobie mocy, wszystkie polskie biskupstwa. Nar. <O+PIE>

Opiewać, a, ał p. **Opiać**.

Opiewanie, a, b.m., czynność cz. **Opiać**: Niebia nie wielką chwałą i opiewaniem wysławiają Bogu. Kucz.

† **Opiewawać**, a, ał p. **Opiać**: Dawid Chrystusa opiewawa na swej arfie. Leop. <Z Opiewać>
 † **Opiewawanie**, a, blm., czynność cz. **Opiewawać**, *opiewanie*.

† **Opiewywać**, ywa a. uje, ywał p. **Opiać**. Troc.
 † **Opiewywanie**, a, blm., czynność cz. **Opiewywać**.

Opiećcie, a i. blm., czynność cz. **Opiać**. 2. Im. a to, czym ś. coś opina: O. czepek = *garniowanie*, *podpięcie*. Sł. wil.

† **Opieć** przys. p. † **Opiać**. B. Sz. <Czes. opět> [**Opieć**, tka, Im. tki] *część luta, zakrywająca pięte; zapieć*. <O + *Pięteć, od Pięta>

Opiećnować, uje, ował *piętnem oznaczyć, napięćnować*. O. ś. *oznaczyć siebie piętnem, napięćnować* ś.: Czy ci nie wstyd dać ś. O.? Rodz. <O + Pięćnować>

Opiećnowanie, a, blm., czynność cz. **Opiećnować**.
Opiećnowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Opiećnować** ś.

Opiećto przys. od **Opiećty**: Suknia opiećta, O. leżąca. L. Młody kawaler kuso i O. przybrany. Kras. Dla stroju czynią ś. niewolnikami; wszystko O., ręką ani nogą ruszyć nie mogą. L. O. ś. trzyma. L. (= *sztynno*).

Opiećty i. im. od **Opiać**. 2. (o ubraniu) *obcisły, przyciasny, przylegający do ciała*: Surdut, trzewik O. Zupan ciasny i O. na nim. P. Koch. 3. *w ubraniu opiećtym*: W turniurze, opiećta, jest piękną miastową damą. Rod. <Od **Opiać**>

Opiać, a, ał i O. ś. p. **Opieć**: [Wróble opijają jęczmień, pszenicę]. <O + Pijać>

Opijanie, a, blm., czynność cz. **Opijać**.
Opijanie się, a ś., blm., czynność cz. **Opijać** ś.
 × **Opijus**, a, Im. y p. **Opilca**. Rol. <O + PI, z końcówką niby Łć.>

[**Opikać się**, a ś., ał ś.] p. **Opiekować** ś. <Zam. † **Opiekać** ś. = **Opiekować** ś.>

[**Opikanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Opikać** ś.
Opilca, y, Im. y m., **Opilec**, × **Opimosz**, × **Opijus** *opó, pijawca, pijak*, posp. *bibosz, moczymorda, moczypus, wydmukufel*, gm. *śmirus*. <Od **Opily**>

Opilczy przym. od **Opilca**, *pijacki, nienasycony*: Opilcze serce. Nar. Beczka zawsze ci weźmie pierwszeństwo, ponieważ więcej ogarnie, niżeli brzuch twój O. Pileh. Lek.: Obląd O. p. **Obląd**. <Od **Opilca**>

Opilec, lca, Im. lcy p. **Opilca**. <Od **Opily**>

Opilstwo, a i. blm. *skłonność do opijania* ś., *nałóg pijaństwa*: Pijaństwo jest z opilstwa, z nałogu, z lekkości. Haur. Próżna opilstwa starość i obzarstwa. Prot. 2. Im. a *upicie* ś., *pijatyka, pijaństwo, libacja*: Dzień święty obchodzisz obzarstwem, opilstwem. Rej. Czynieście wola poganów, chodząc w poządliwościach, opilstwach, biesiadach, pijaństwach. Damb. 3. lek.: O. przezywane = *pijactwo powrotne, okresowe, pijaństwo chorobowe* (dipsomania, methomania). <Od **Opily**>

Opilek, lka, Im. lki i. [O.] = **Oblader** pod 3. 2. w Im. a. × **Odpilki**, × **Otrociny odpadki**, *padające przy pilowaniu metalu*. <Od **Opilować**>

Opilność, i, blm. rz. od **Opily**: Muszę rzucić błysk zmysłowy i dzisiejszą łez O. w wulkaniczną zmienić miłość, co poruszy nowy prąd. Asn.

Opilować, uje, ował, nied. **Opilowywać** *oberznąć pilą ze wszystkich stron; spilować pilnikiem po wierzchu na wszystkie strony*: O. kłodę. Niema tu suchych gałęzi, co wiosna opilowywanych. Krasz. A jako my cię lekkim uczynim? czyli my słusa-

rze, żebyśmy cię opilowali? Skar. O. klucz. <O + **Pilować**>

Opilowanie, a, blm., czynność cz. **Opilować**.
Opilowywać, a, ał p. **Opilować**.
Opilowywanie, a, blm., czynność cz. **Opilowywać**.

Opily i. *który ś. opily, opity; odęty, pełny od picia*: Pójdziem na te opily męże nasze hakiem. Biel. M. Zdycha O. chłop, zsiadł z konia, na deszczce jedzie. Rej (= *schodzi w trumnie do grobu*). Szalbierzu O. winem i miodem, pełny mięsiwa i jadła. Krasin. 2. *pijany, opity*. L. Przen.: *upojony, opojony, rozmarzony, zaślepiony*: Nie chęć ś. szczęściem, Tankredzie O., nie twe to męstwo, Bóg to wszystko sprawił. P. Koch. Naród w żalnościach zatwardziały i srogim jadem szaleństwa O. Ody. Tadeusz, O. truciźną zazdrości, zdawał ś. obojętny, a pękał ze złości. Mick. 3. *skłonny do zbytniego picia*: Szkoda, że tak O., skłonny do zbytniego picia. Troc. <Od **Opieć**>

× **Opimosz**, a, Im. e p. **Opilca**: Gracz, O., pojedynkowiec, zresztą człek szerokiej gęby, wazył ś. na wszystko. Krasz. <Od **Opieć**>

Opinać, a, ał i O. ś. p. **Opiać**.
Opinanie, a, blm., czynność cz. **Opinać**.

Opinanie się, a ś., blm., czynność cz. **Opinać** ś.

Opinja, i, Im. e i. *głos powszechny; zdanie, przekonanie, mniemanie, sąd ogółu*: O. ceni ludzi według ich wartości. Wolter opinję powszechną nazywał królową świata. Brodz. Kobiety, ostatecznie już w opinji potępionej. Krasz. O. parafjalna. Krasz. Przedstawiciele opinji. Krasz. O. biegłych (= *orzeczenie, decyzja*). † Na ostatek w wielkiej opinji życia swego świątobliwości umarł. Nies. (= *w uznaniu, sławie*). 2. *zdanie, mniemanie, przekonanie, sposób zapatrywania* ś., *widzenia, pogląd na rzeczy pojedynczej osoby*: Lubo kto inszej jest opinji, ja przy swojej stoję. Opal. Dać w sprawie jakiej swoją opinję. Opinie, suspicje, złości, zazdrości między zlemi ludźmi zawsze bywały i być muszą. Trzt. (= *obmowy, gadania, gadaniny, plotki*). (Balada) zawiera opinję fałszywe i z nauką o czystu niezgodne. Mick. Poszło do opinji naczelnika (= *decyzji, zaopinjonowania, oceny*). 3. *zła a. dobra sława u ludzi, zła a. dobre imię u ogółu, renoma, reputacja*: Miał dobrze ustaloną opinję. Kaczk. Cieszyć ś. dobrą opinją. Zepsuć komu opinję. Ma opinję skapca. Kobieta zaszarganej opinji. <Łć. opinio>

Opinować, uje, ował *wydawać opinję, wyrokować, orzekać, decydować*. <Od Łć. opinio>

Opinowanie, a, blm., czynność cz. **Opinować**.
[Opinka, i, Im. i] i. *taśma, wstążka, obwiązka*. 2. w Im. = a) *rodzaj pończoch*. b) p. **Kurdywanek**. <Od **Opinać**>

Opiołek, lka, Im. lki i. w Im. *chwasty wyrwane przy pielieniu*. 2. bot. (amsinekia) roś. z rodziny ogórecznikowatych. <Od **Opieć**>

[**Opiezenie**, a, blm.] czynność cz. **Opieczyć**.
[Opieczyć, y, ył] *zrobić co niedokładnie, niedoładnie, spartolić, sfuszować*. <O + **Pieczyć**>

† **Opirszałość**, i, blm. p. **Opierszałość**: Pleszowatość głowy a. brody z opirszałości włosów. Syr.

Opis, u, Im. y i. *oddanie cech a. treści czegoś ustnie a. na piśmie, opisanie, opisywanie*: O. zwierzęcia. O. miejsca (= *topografja*). O. poetyczny = *obraz*. Malowniczy, barwny O. Z twoich opisów żywych już przeraża uszy huk trąb groźny, głos grzmiących kornetów mię głuszy. L. Opis wypadków. 2. × O. *przepis, nakaz; brzmienie*,

treść, osnowa: Z opisu prawa powinien być to czynić. L. Podług opisu tej ordynacji. Troc. Według opisu paktów z cesarzem. Troc. 3. [O.] zapis rejentałny. 4. lek.: O. dochodzenia sądowo-lekarskiego = *protokół oględzin, wywól oględzin*. <O + PIS>

Opisać, sze, sał, nied. Opisować, †Opisować, [Opisować] 1. *pisząc, przedstawić ze wszystkich stron, wyluszczyć, określić, wyłożyć wszechstronnie na piśmie*: O. rzecz szczegółowo. O. zwierzę, kraj. O. co wierszem. 2. *przen. zrobić to samo słowami, opowiedzieć, wypowiedzieć, wystawić*: O. komu swoje położenie. Tego tak, jakbym żądał, nigdy nie opiszę. Brodz. 3. †Rany u sądu O. Górń. = *zecznać protokularnie a. spisać protokół o poranieniu, obwinąć kogo o zadanie ran*: Rani go kto inny, a on wnet na swego sąsiada rany opisze. Górń. 4. *przen. wystawić, przedstawić, wyobrazić, pojąć, uprzytomnić, odczuć*: Lepiej to sobie w sercu opiszeć. Brodz. 5. *kogo = oczernić, oszkalować przez pismo a. słownie, osmarować*: O. kogo w gazetach. Uzałił ś. królowie, że go niektórzy w obozie do dworu opisują. Ossol. 6. *rysując, objąc, otoczyć; określić*: O. kołem figurę. Określić albo O. kołem figurę z prostych linii uczynioną zowią to, kiedy koło niej koło tak bywa otoczone, że ś. jej węglów tyka. Grz. Sześciokąt opisany. Przen.: *omówić; pisać, ograniczyć*: Myśl wasza aby wielkimi a nieporządnie obwody tam i sam rozzerwana nie była, rzecz swą temi opiszę opłotkami, abym pokazał... Jan. 7. *przen. obejść, obieć, zatoczyć, zakreślić*: Krag, który planeta w swym biegu opisuje. Drogi, jakie ciała niebieskie opisuje. Śniad. 8. *pisząc zobowiązanie, obstarwić warunkami, obwarować, skrepować*: O. dłużnika jak węża. Roztropna nieufność radziła O. dłużnika z dołożeniem terminu i upewnieniem sumy przez zastawę. Nar. 9. †O. i [O.] *spisać, poddyktować*: O. testament. Opisałem mu nowy kontrakt. Troc. O. ś. 1. *podać do zapisania, poddyktować wiadomości o sobie, o swym majątku*: Gdyby komisarze postrzegli, że ktośby chciał niesłusznie ś. opisywać, powinni go byli upomnieć, aby ś. sprawiedliwie opisał. Górń. 2. *obowiązać ś., zadeklarować co na piśmie*: Opisać ś. przed notariuszem. Jak ś. kto opisał, tak sądzon będzie. Chodź. Zygmunt opisał ś., aby Wielkie Ks. Litewskie po śmierci jego na króla polskiego spadło. Biel. M. Stawię konia z rzędem i opiszę ś. jeszcze przed ziemskim urzędem. Mick. Kto ś. komu w czym opisze, powinien za to dosyć uczynić. St. lit. 3. *zawierając układ piśmienny, przewidzieć w nim wszelkie ewentualności, obwarować ś., skrepować ś.*: W prawie ledwo dusza ś. nie opisze. Falib. (= *nie zostanie opisana*). <O + PISAĆ>

Opisanie, a 1. *blm., czynność cz. Opisać*: To nie do opisania! Zamieszanie było nie do opisanania: każdy dzień rozdział nowe plany i zamiary. Bart. 2. *lm. a p. Opis*: O. Warszawy. Cztery wiersze, zawierające O. konia. Mick. Dowodzi koniecznej potrzeby opisania prawami elekcji królów. Wiszn. Podług opisania tego zachowam ś. Troc. †O. czasów = *roczniki, annale*. Troc.

Opisanie się, a ś., *blm., czynność cz. Opisać* ś. × **Opisarz, a**, *lm. e p. Opisowyacz*. Troc. <O + PISARZ>

× **Opisca, y**, *lm. y p. Opisowyacz*: Ofiaruję ś. tego autora dochodzić i win prawem na opisów ludzkiej sławy wskazanych ścigać na nim. Kraus. <Od Opisać>

† **Opisny** 1. *mogący być opisany, do opisania*. 2. *o którym mowa w opisie, opisany, przepisany, postanowiony*: Na miejsce i czas O. zjechać ś. mają. Herb. <Od Opis>

† **Opisować, uje, ował** i **[Opisować], †O. ś.** i **[O. ś.] p. Opisać**: Zdumiewają ś. pisarze, gdy takową srogość O. muszą. Warg. Nie jest rzecz moja królów opisować życie. Drużb. [Chodzili, opisowali, ubogi lud obdzierał].

† **Opisowanie, a**, *blm., [Opisowanie]* czynność cz. **Opisować**.

† **Opisowanie się, a** ś., *blm., [Opisowanie ś.]* czynność cz. **Opisować** ś.

Opisowo przys. od **Opisowy**.

Opisowość, i, *blm. rodzaj, sposób pisania opisywy, epiczność, żywość opisywy w utworze*.

Opisowy przym. od **Opis**, *epiczny*: Proza, poezja opisowa.

Opisywacz, a, *lm. e, × Opisca, †Opisarz ten, co opisuje, autor opisu*: Dowiadujemy ś. o tym ze słów naoczego świadka i opisywacza pielgrzymki pobożnej. Szaj. <Od Opisywać>

Opisywać, uje, ywał i **O. ś. p. Opisać**.

Opisywanie, a, *blm., czynność cz. Opisywać.*

Opisywanie się, a ś., *blm., czynność cz. Opisywać* ś.

† **Opiszeczenie, a**, *blm., czynność cz. Opisać* ś.

† **Opisać, i, il** *opisać*. Pot. <?>

Opity p. **Opity**: O. jak bak. O., pijany. Troc. (= *upity*). Przen.: Cierń zbrodnicza świętą krwią opita. Uj. (= *nasycony*).

Opjanina, y, *blm. chem. p. Narkotyna*. <Od Opjum>

× **Opjat, u**, *lm. y apt. 1. lek, w którego skład wchodzi makowiec (medicamentum opiatum)*. 2. *lek gęsty, do powideł gęstych podobny, z mnóstwa środków, prawie wyłącznie roślinnych, złożony, obecnie wyższy z użycia*. 3. *rodzaj ciasta do czyszczenia zębów*. <Fr. opiat>

Opjofag, a, *lm. owie p. Opjożerca*. <Now. z Opjum + Gr. -fagos = -żerca>

Opjożerca, y, *lm. y, Opjofag ten, co zażywa wiele opjum*. <Opjum + Żerca>

Opjożerstwo, a, *blm. zbyteczne, nalogowe używanie opjum*. <Opjum + *Żerstwo, od Zreć>

Opjum nieod. *blm. apt. p. Makowiec*: Szalał mózg pod turbanem w głowie, jakby po gęstych puharach O. Krasień. <Tur. afjun>

Opjumista, y, *lm. ści ten, co nalogowo zażywa opjum*. <Od Opjum>

[**Opka** w wyrażeniu: [Nie dawać O. Obchadu, a. Obchu duszy]=*nie dawać spokoju, niepokoić*. <?>

× **Oplamiać, a, ał** p. **Oplamić**. Sł. wil.

× **Oplamianie, a**, *blm., czynność cz. Oplamiać*. **Oplamić, i, il**, *nied. × Oplamiać odkryć plamami, poplamnić, zaplamnić*. L. <O + PLAMIĆ>

Oplamienie, a, *blm., czynność cz. Oplamić*.

Oplastrować, uje, ował *obłożyć plasterem, plastrami*. <O + Plastrować>

Oplastrowanie, a, *blm., czynność cz. Oplastrować*.

Oplatać, a, ał i **O. ś. p. Opleść**.

Oplatanie, a 1. *blm., czynność cz. Oplatać*. 2. *lm. a, a. Oplecenie, Oplecenie plecionka, otaczająca co*.

Oplatanie się, a ś., *blm., czynność cz. Oplatać* ś.

Oplatanka, i, *lm. i butelka, flaszka oplatana*.

<Od Oplatany>

Oplatany 1. *im. od Oplatać*. 2. *okryty plecionką, opleciony*: Gaśior O.

Oplasać, a, ał kogo, co = *okrążyć, obejść płasajac; obtańcować*. L. <O + Płasać>

Oplasanie, a, bfm., czynność cz. Oplasać.

Oplatać, cze, tał, nied. Oplatywać 1. *otoczyć płataniną, omotać, okręcić, obwić*. 2. *opętać, usidlić, ująć, omamić, obalamucić, oszołomować*: O. kogo słodkimi słówkami. Szli w milczeniu, oplatanymi w słodki rytm tych słów niewypowiedzianych, pełni cichej melodji kochania. Reym. (= oczarowani nim). **O. ś. 1. zapłatać ś. po wierzchu, na wszystkie strony, zagmatwać ś., uwikłać ś., zawikłać ś. w co, uwięznąć w płataninie. 2. *dok. źle ś. ożenić, opaskudzić ś., opartolić ś.* <O + Płatać>**

Oplatanie, a, bfm., czynność cz. Oplatać.

Oplatanie się, a ś., bfm., czynność cz. Oplatać ś.

Oplatwa, y, lm. y bot. (tillandsia) ros. z rodziny zapyłcowatych. <?>

Oplatywać, ywa a. uje, ywał i O. ś. p. Oplatać.

Oplatywanie, a, bfm., czynność cz. Oplatywać.

Oplatywanie się, a ś., bfm., czynność cz. Oplatywać ś.

[Oplecek, cka, lm. cki] 1. kaftanik kobiecy. 2. gorszet. 3. w lm. rodzaj szelekt. <Czes. oplecek = koszula z krótkimi rękawami; chustka do zarzucenia na siebie>

Oplecenie, a, Oplecienie 1. bfm., czynność cz. **Opleść.** 2. lm. a p. **Oplatanie.** Sł. wil.

Oplecenie się, a ś., bfm., Oplecienie ś. czynność cz. Opleść ś.

Oplecienie, a 1. bfm. p. **Oplecenie.** Troc. 2. lm. a p. **Oplatanie.**

Oplecienie się, a ś., bfm. p. Oplecienie ś.

[Oplecka, i, lm. i] p. Łoktusza. <O + *Plecka, od Plecy>

[Oplecko, a, lm. a] koszula kobieca, górna część koszuli kobiecej. <O + *Plecko, od Plecy>

Opleć, oplecie, opel, opel a. opliń, im. opleiony a. opelty, nied. Oplatać 1. *pieląc, oczyścić z chwastów, z zielska*. 2. [O., **Oplóć**, nied. **Oplatać, Oplatać, Oplatać**] *oczyścić ziarno z plew, owiać*. <O + Pleć>

Opleść, oplecie, oplóń, nied. Oplatać, [Oplatać] 1. *plotąc okryć, objąć, okręcić, otoczyć*: O. butelkę. Sprawilem sobie winnie i oplotłem ją plotem. Rej. Winne macice opletają wiąz przystawiony. Pilech. W ieh rkuu jakoby krzyże zwiędłemi kwiaty oplecione. Krasin. W róż krasnych opłotę was szarę. Wysp. Czeremchy, oplatane dzikich chmielów wieńcem. Mick. Przen.: *objąć, otoczyć, okolić*: Oplotła rękami jego szyję tak, że twarz jej spoczywała na jego włosach. Bał. Przen.: *ogarnąć, ovladnąć, opanować, otoczyć*: Poszli i na kościele ostawili dymu powłoczną chmurę; — opłotła kolumny. Wysp. Dziwnym zamyśleniem oplółł mą duszę czar. Wysp. Kiedy cię moje opłotą sny — nie bój ś. kochać. Mic. Stopy Twe opłotam snów mych czarnym kirem. Przybysz. Przen.: *opłatać, uwikłać, usidlić*: Aby nie był nowym jakim oskarżeniem opleciony, wolałem ten czas w Warszawie w oczach księcia kancelerza przeżyć. Mat. 2. co (soba) a. O. ś. około czego = *obwinać ś., okręcić ś. około czego*: Wino opłata ś. około wszystkiego, czego może dostać. Mącz. Wąż oplółł ś. około laski mojej. Zebr. Bluszez oplółł ś. około tyki a. oplółł tykę. <O + Pleść>

[Opleśniak, ka, lm. cy a. ki] stary sknera: Nie póde ja za cie, stary opleśniaku! Por. **Opleśnienie.** <Od Opleśnić>

Opleśniałość, i, bfm. rz. od Opleśniały; pleśń okrywająca co. Troc.

Opleśniały który *opleśniał, okryty pleśnią, zapleśniały, omszony*. Przen.: *oswiadył*: Charon O. Bardz.

Opleśnić, eje, ał okryć ś. pleśnią, zapleśnić, spleśnić po wierzchu, na wszystkie strony, omszeć. <O + Pleśnić>

† **Opleśnienie, lca, lm. lcy, [Opleśnienie]** *starzec opleśniały = siwy, stary dziad*: Brzydey opleśnieniecy. Bies. <Od Opleśniały>

Opleśnienie, a, bfm., czynność cz. Opleśnić.

[Opleśnienie, nca, lm. ncy] p. Opleśnienie: Starce, siwce, opleśnienie! <Od Opleśnić>

[Oplatać, a, ał] p. Opleść: Sanki opletane.

[Opletanie, a, bfm.] czynność cz. Oplatać.

Opletniak, a, lm. i: Wóz O. = wóz z koszem w drabkach, wasag. <Od Oplatać>

Opletwić, i, il opatrzeć pletwami: Siła łódź, zdawało ś., czyniła lotną, a. nakształt ryby opletwioną. Jez. <O + *Pletwić, od Pletwa>

Opletwienie, a, bfm., czynność cz. Opletwić.

[Opleucha, y, lm. y] p. Ableucha. <Ros. opleucha>

[Oplewić, i, il] opleć: Len O. <O + Plević>

[Oplewienie, a, bfm.] czynność cz. Oplewić.

Oplombować, uje, owal 1. *zalać ołowiem a. innym metalem, zaplombować*: O. ząb. Sł. wil. 2. *opatrzeć plombą*: O. sztukę materji. O. wagon. <O + Plombować>

Oplombowanie, a, bfm., czynność cz. Oplombować.

† **Oplonować, uje, owal okwitnąć.** <O + Plonować>

† **Oplonowanie, a, bfm., czynność cz. Oplonować**: Po należytych oplonowaniu rośnie ziarno. Kluk.

Oplot, u, bfm. oplecienie, oplecienie ś.: Jękła strasznie i płynnym opłotem przylgnęła doń. Ryd. <O + Plot, PLOT/PŁOT>

[Oplotki, tek, bfp.] oplecienie: Podaj, matulu, kwiątki Marysi na O. <O + Plotki>

[Opluchać, a, ał] opaskudzić, zabrzydzić. <O + Pluchać>

[Opluchanie, a, bfm.] czynność cz. Opluchać.

Oplucie, a, bfm., czynność cz. Opluć.

Opluć, uje, ul, Oplwać, × Oplunąć, nied. Opluwać obrzucić, oplugawić płowocinami. <O + Pluć>

Oplugawiać, a, ał p. Oplugawić.

Oplugawianie, a, bfm., czynność cz. Oplugawiać.

Oplugawić, i, il, nied. Oplugawiać spługawić po wierzchu, ze wszystkich stron, opaskudzić, popługawić, owałać. <O + Plugawić>

Oplugawienie, a, bfm., czynność cz. Oplugawić.

× **Oplunąć, nie, nał p. Opluć.** <O + Plunąć>

× **Oplunienie, a, bfm. p. Opluniecie.**

× **Opluniecie, a, bfm., × Oplunienie** czynność cz.

Oplunąć, oplucie.

Opluskać, a, ał pluskając ochlapać, ochlupać, opryskać, obryzgać. <O + Pluskać>

Opluskanie, a, bfm., czynność cz. Opluskać.

Oplusnąć, śnie, snaj plusnąwszy ochlapać; obryzgnąć: Oplusnął mię wodą, błotem. Troc. Osiecki dziwnie ś. o to gniewał, kto, u jego stołu jedząc, obrus kiedy oplusnął. Kochan. O. kogo w kąpielu. Wodą go dobrze oplusnęła. Zebr. Oplusnie go koń i błotnym ogonem przetnie przez gębę. Alb. <O + Plusnąć>

Oplusnienie, a, bfm. 1. p. Oplusnięcie. 2. † O., lm. a *miejsce oplusnięte, plama od oplusnięcia*: O. papieru inkaustem jak zetrzeć. Sien.

Oplusnięcie, a, bfm., Oplusnienie czynność cz. **Oplusnąć.**

Opluwacz, a, lm. e ten, co opluwa. L. <Od Opluwać>

Opluwać, a, ał p. Opluć.

Opluwanie, a, btm., czynność cz. **Opluwać.**

Oplwać, a, ał p. Opluć: O jak niezbożnie Chrystusa biczowali, oplwali i ukrzyżowali. Smotr. Arystyp, gdy go Djonizjus oplwał, snadnie to na sobie znosił. Kosz. Oplwanemu i ukamienowanemu wracać do apostołstwa... nie był zdolny. Kraśz. <O + Plwać>

Oplwanie, a, btm., czynność cz. **Oplwać, oplucie.**

[**Oplwować się, uje, ował** *ś.*] **opluć** *ś.*: Oplwował *ś.* i całować mnie chce. <Z Oplwać>

[**Oplwowanie się, a** *ś.*, btm.] czynność cz. **Oplwować** *ś.*

Oplacać, a, ał i O. ś. p. Oplacić.

Oplacanie, a, btm., czynność cz. **Oplacać.**

Oplacanie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Oplacać** *ś.*

Oplacenie, a i. btm., czynność cz. **Oplacić. 2.**

× **O., lm. a p. Oplata.**

Oplacenie się, a *ś.*, btm., czynność cz. **Oplacić** *ś.*

[**Oplachcenie, a, btm.**] czynność cz. **Oplachcić.**

[**Oplachcenie się, a** *ś.*, btm.] czynność cz. **Oplachcić** *ś.*

[**Oplachcić, i, ii**] *okryć płachtą. [O. ś.] okryć* *ś. płachtą.* <O + *Plachcić, od Płachta>

Oplacić, i, ii, nied. Oplacać, [Oplacować] i. co = *zapłacić, uiścić, wnieść, zaspokoić:* O. podatki. O. długi = *spłacić.* O. weksel. Skoro sklepy sukienne i sklepiki założone i zbudowane zostaną, ma pięć części oplacanego z nich czynszu przypadać skarbowi księżącemu. Szaj. **2.** kogo = *zapłacić komu, zaspokoić kogo:* A któż wojsko oplaci? Mick. Posłaniec oplacony. **3.** × O. *drogo zapłacić, przepłacić. 4. wynagrodzić, powetować:* Sam cel częstołożonych trudów nie oplaci. Słow. **O. ś. i. dać lapówkę, lapówką zyskać sobie bezpieczeństwo, okupić** *ś., okupić sobie spokój:* Kartagowie oplacili *ś.* talentami Gelonowi. Lel. Domicjan wolał *ś.* Decelalowi, królowi Daków, O. Lel. Złodziej oplaca *ś.* i swoje broi. **2. wynagrodzić** *ś., być zyskownym, wartym, przynieść zysk, nied. procentować, poplacać:* To *ś.* nie oplaci! Handel nie zawsze oplaca *ś.* <O + Placić>

× **Oplacka, i, lm. i p. Oplata:** Handel powinien być ułatwiony i zupełnie wolny... bez opowiadania, rewizji, dogan (komor) i kontrabandy, bez żadnych opłacek. T. K. <Od Oplacić>

[**Oplacować, uje, ował** p. **Oplacić.**

[**Oplacowanie, a, btm.**] czynność cz. **Oplacować.**

Oplakać, cze a. †ka, [ka], kał, nied. Oplakiwać, †Oplakawać, [Oplakować] i. kogo, co = *placząc odżałować kogo, czego, oblać łzami; napłakać* *ś. po kim, po czym:* O. stratę, zgon czyj, grzechy. Śmierci nie trzeba oplakiwać. Bud. B. Chłopięta równie utratę orzechów, jak rodziców oplakują. Pileh. Krwawemi łzami oplakiwać trzeba tak oślepionych. Kłok. O. jej stratę przez jęki najłzawsze. Przyb. Życie nasze oplakuj rzewniej, Heraklicie, czas jest nad inne czasy, byś płakał obficie. L. Okropne i żalobne to strony, w których każdy czegoś oplakuje. Sienk. Ież nie znośił kłopotów król Władysław IV, tak gorąco oplakiwany po śmierci! Szaj. †Oplakajcie (opłaczcie) grzechy wasze. Wuj. Unizwyszy *ś.*, oplaczają grzechy swoje. Wuj. Kto głowie doda wody i źródło łez oczom moim, abych we dnie i w noc opłakał pobite ojczyzny i narodu mego? Skar. Oplakanego widząc bohatera, wrzasną i klasną. Mick. Była to woń wierzbami oplakaney wody. Słow. (= *wierzbami placzącemi otoczonej*). **2.** [O.]

wyplakać: Różia oplakała sobie ocy. <O + Plakać>

1. Oplakanie, a, btm., czynność cz. **Oplakać.** <Od Oplakać>

2. Oplakanie przys. od Oplakany. <Od Oplakany>

† **Oplakaniec, nca, lm. ncy ten, którego oplakano a. oplakują:** Wszystkich do płaczu poruszy, sam łezki nie wzruszy O. Bardz. Idziesz do zmarłych, oplakańce. Bardz. <Od Oplakany>

Oplakany i. im. od Oplakać. 2. †O. stracony, zdesperowany, przepadły, którego już próżno plakać, odżałowany: O., zaginęły, wniwecz obrócony, o którym już żadnej nadziei niemasz, aby *ś.* miał polepszyć. Mącz. Do końca utraciwszy siły i nie mogąc być brzemienią, już była oplakana. Wys. Lekarstwem tym już od powietrza zarażone i oplakane, o którychby już żadnej nadziei nie było, do pierwszego zdrowia przywodziś. Syr. **3. godny plakania, pożałowania, smutny, nieszczęśliwy, nędzny, rozpaczliwy:** Los O. Oplakana niewola. Troc. Łzami cała twarz zalana, rozpacz, dola oplakana. Jak. W. W oplakanyim stanie. **4.** [O.] *zaplakany. 5.* [Noc oplakana] = *spędzona przy umarłym.* <Od Oplakać>

† **Oplakawać, a, ał p. Oplakać:** Niewiasta ta przez dawny czas już oplakawa umarłego. Leop. Prorok oplakawa niewolnictwo swego narodu. Wr. Daj mi, Panie, ganiebnego umęczenia Twego O. Op.

† **Oplakawanie, a, btm.,** czynność cz. **Oplakawać.**

Oplakiwać, uje, iwał p. Oplakać.

Oplakiwanie, a, btm., czynność cz. **Oplakiwać.**

[**Oplakować, uje, ował** p. **Oplakać:** Kązdom godzinie za nim oplakowała.

[**Oplakowanie, a, btm.**] czynność cz. **Oplakować, oplakiwanie.**

Oplaszczanie, a, btm., czynność cz. **Oplaszczyc.**

Oplaszczyc, y, ył przyplaszczyc dokoła. <O + Plaszczyc>

[**Opląt, u, lm. y**] *nagroda, zapłata:* Cnota bez opłatu siedzie. L. Zdr. [Oplątek]. <O + PLAT>

Oplata, y, lm. y i. a. × Oplacenie, × Oplacka to, czym *ś. oplacamy, czym coś oplacamy, zapłata, zapłacenie:* O. podatków. **2. pobór, myto, podatek:** O. szkolna (= *wpis, wpisowe, szkolne*). O. od rzezi. O. drogowa (= *drogowe*). O. rogatkowa (= *rogatkowe, kopytkowe*). O. stemplowa, patentowa, pocztowa. O. przy sprzedażach, darowiznach, spadkach. Obciążać kraj opłatami. Zdr. × **Oplątka.** <O + Plata>

† **Oplateczany p. Oplątkowy:** Ciasto opłateczane. Troc. <Od Oplątek>

Oplątek, tka, lm. tki i. gatunek ciasta prażonego, cienko na formy wylewanego i pieczonego: Proszki w opłatku. Zalepić kopertę opłatkami. O. kościelny. Chodzić po domach, jeździć po wsi z opłatkami (= *z kolektą*). W wigilję Bożego Narodzenia Polacy, nie wstydzący *ś.* swoich starodawnych zwyczajów i szanujący je, dzielą *ś.* opłatkami. W twarzyczce błądność opłatka. Mick. **2. a. †Oblata krzątek z tego ciasta, używany we mszy do konsekracji, komunikant konsekrowany lub niekonsekrowany:** Podali mu w rękę kielich z winem, a k temu patynę i hostję albo O., który Ciałem Bożym zowią. Baz. <Z *ł.* oblata = dosł. ofiarowana>

[**Oplątek, tku, lm. tki**] p. **Opląt:** Stało (= wystarczyło) na wszyciek O.

× **Oplątka, i, lm. i p. Oplata:** Rzpłtej dorocznie opłatkami nie obciążał. Kosz. Kwitowe, egze-

kucyjne i inne opłatki są to akcydensa mego urzędu. Węg.

Opłatkowy, † **Opłatyczny** przym. od **Opłatek**: Piekarz O. L. Ciasto opłatkowe (= kształtu *oplatka a. na opłatkach pieczone*).

× **Opłatnie** przys. od **Opłatny**: [Cenniki darmo i O.] = za opłatę, franko.

× **Opłatny** przym. od **Opłata** = a) *opłacający* ś., *zyskowy, wynagradzający* ś.: Zasługi źle opłatne. b) *za który płaci, płatny*: Opłatne wyzwolenia w każdym rzemieśle są talentów przeszkoda. Stasz. <Od Opłata>

[**Opłatwa**, y, lm. y] *rodzaj bala ciosanego*: Ponad balami ścian kładą opłatwy. <O + Płatwa>

Opław, u, lm. y l. *zmaza nocna, upław, polucja* (pollutio): Liście te umniejszają ogień nieczysty, tamują opławy. Kluk. 2. fl. sztuka nie leżąca pod ramieniem, tylko za pomocą szrykówki lub chłuby przybrana, to jest przymocowana do zagłówka przy zabite. Śl. wil. <O + Pław>

× **Opława**, y, lm. y *pletwa u ryby*: Opławy grzbietowe, piersiowe, brzuchowe. Kluk. <O + PŁY/PŁE/PŁ/PŁAW>

× **Opławk**, wka, lm. wki *hut. pierwszy produkt z rudy żelaznej otrzymany, przy dawnej metodzie ognisk dymarskich, który następnie w drugim ognisku rozlupywano na lupy, wygrzewano i wyciągano na sztaby*. <Od Opławie>

× **Opławiać**, a, al p. **Opławić**.

× **Opławianie**, a, bkm., czynność cz. **Opławiać**.

× **Opławić**, i, il, nied. × **Opławiać** l. *okrzyżyć w pław, opłynąć*: Sycylja nie tak rychło opławisz. Koch. J. Ustąpiysz z włóści Tybrem opławionych. Chodk. K. (= oblanych). 2. *plawiąc obmyć*: O. konie, wozy. Troc. 3. *odpłókać*, (o wodzie) *oderwać od brzegu*: Rzeka brzeg opławiła. Troc. <O + Pławie>

× **Opławienie**, a, bkm., czynność cz. **Opławić**.

× **Opławisto** przys. od **Opławisty**.

× **Opławisty** *pochyły, spadzisty, poszluzny, stromy*: Dach O.

Opławny przym. od **Opław**, *cierpiący na opławy*: Grzechy tak brzydliwe, jako szmata opławnej niewiasty. Wuj.

× **Opławy**, × **Osepny**, × **Osepowy**, × **Pomietny** *geol. usypany, nawieszony przez wody płynące*: Góry opławe. <O + PŁY/PŁE/PŁ/PŁAW>

Opłaz, u, lm. y p. **Stok**. <O + PŁOZ/PŁAZ>

Opłazować, uje, ował l. *obić płazem, wyplazować*: Dobywaj pałasza, bo cię opłazują. L. 2. [O.] *ociosać bierwion z dwóch stron na płask*. <O + Plazować>

Opłazowanie, a, bkm., czynność cz. **Opłazować**.

† **Opłaznie** przys. *jawnie*: Jakoż już i do rozmów z naszymi O. darli ś., czego hetman zakazał wyraźnie. Pot.

† **Opłeczenie**, a, bkm., czynność cz. **Opłecić**. Ps. flor.

† **Opłecić**, i, il *wcielić*. <O + Płecić, od Płec>

[**Opłocenie**, a, lm. a] p. **Opłot**: Place, ogródki, jako i jedno duże ogrodzenie, poprzedzielane płotami, stanowią O. Widzę potrzebę reform w opłoceniach gospodarskich. Pol.

× **Opłodnia**, i, bkm. lek. (liquor amnii) *ciecz dookoła płodu będąca, woda opłodowa, płodowa, potok*, × *ciecz wodowkowa*, × *wody prawdziwe*, † *likwor wodnisty*, † *likwor błony owezej*. <O + *Płodnia, od Płód>

Opłodnić, i, il, **Opłodzić** *zrobić płodnym, upłodnić, zapłodnić; użyźnić*. <O + Płodnić>

Opłodnienie, a, bkm., czynność cz. **Opłodnić**.

Opłodowy *dokoła płodu będący*. Lek.: Woda opłodowa p. **Opłodnia**.

Opłodzenie, a, bkm., czynność cz. **Opłodzić**.

Opłodzić, i, il p. **Opłodnić**. <O + Płodzić>

Opłodzie, a, bkm. (secundinae) *części jaja płodowego, to jest łożysko, czepiec i popowina razem wzięte, popłodzie*, [za śniad.]. <O + *Płodzie, od Płód>

[**Opłoki**, ów, blp., **Okrajki**] *przykrycie próżnego miejsca pomiędzy zrębem a płatwią, aby nie zawiewało pod dach*. <?>

Opłomieniać, a, al p. **Opłomienić**.

Opłomienianie, a, bkm., czynność cz. **Opłomieniać**.

Opłomienić, i, il, nied. **Opłomieniać** l. *ogarnąć płomieniem, płomieniami*: Stamtąd wieniec pożarów już równię opłomienił. Krasin. 2. *oswiecić blaskiem płomiennym*: Widzę bielone ściany obszernej izby, opłomienione wesołym blaskiem ognia. Zag. Przen.: *oblać rumieńcem, zaczerwienić*: Wielką zniostałam obelgę — twarz mi opłomienia, mówić nie mogę. Słow. <O + Płomienić>

Opłomienienie, a, bkm., czynność cz. **Opłomienić**.

Opłonać, nie, nał, × **Opłonąć** l. † O. *splonąć szybko jak pióro, spelnąć*: Opłonał ogień. Troc (= przygast). Zgrzebie opłoneży. Troc. 2. † O. *przen. ochłonać, ostygnać, uspokoić* ś., *przyjść do siebie, opamiętać* ś., *zmiłogować* ś.: Gniew rychło opłonie, nienawiść ani nie utonie. Prz. (= przejdzie). Nigdy ś. mężowi gniewliwemu nie sprzeciwiała, lecz gdy opłonał, a gniew go minął, dopiero mu ś. sprawowała. Skar. Obaczył ś. nazajutrz, gdy opłonał, a rozum od gniewu był uwolniony. Birk. August, gdy w gniewie był, abecadło mówił, aby nie w owym zapaleniu, ażby opłonał, nie poczynał. Skar. Opłonawszy z bojaźni, do swych narowów wrócili ś. Błaż. Nie do końca jeszcze z potrwożenia nocego i pierwszej porażki opłonał. Błaż. Gorącość młodego wieku w nim opłoneża. Troc. Niechaj ulegę w pewnej twych skrzydeł zasłonie, aż bystra zapaleczywość i niechęć opłonie. Kochan. 3. *oblać* ś. *płomieniem wstydu, rumieńcem, zaczerwienić* ś., *sponsować, splonąć*: Jeszcze większym opłonełi wstydem, gdy zapytanym po łacinie urzędnikom królewskim na migi odpowiadać przyszło. Wiszn. <O + Płonać>

Opłonięcie, a, bkm., czynność cz. **Opłonać**.

× **Opłot**, u, lm. y, [**Opłocenie**] *płot ogradzający co*: Z wierzełu wieńczę je opłoty macicy winnej. Przyb. Przen.: W tym raj u opłocie. Przyb. (= obręb). Zdr. × **Opłotek**. <O + Płot>

Opłotek, tka, lm. tki l. × O. p. **Opłot**: Nasi O. drągów onych, które nieprzyjacieli tabor obmoenił, przełamują. Błaż. Kraczą smutne po opłotkach wrony. Nar. Idź na drogi i między opłotki. B. B. 2. [**Opłotki**, **Opłótki** lm.] *wązkie przejście pomiędzy dwoma równoległymi płotami, miejsca ciasno ogrodzone, droga między płotami, płoty przydrożne*: Tym, którzy byli w opłotkach i na ulicach, wieczera ta była zgotowana. Rej. Szczęściem wpadliśmy już w opłotki i uszliśmy goniącej nas zgrai wilków. Błoto w opłotkach. 3. † **Opłotki** = *grawice; karby; zakres*: Nie chęć dobrodziejstwa w tak ciasne opłotki wganiać. Górn. Miawszy wszystkie w pewnych opłotkach, ostrożnie je trzymaj. Jan. Rzecz swą pewnemi opłotkami. Jan. Kto ś. z niniejszego tylko raduje, ten w ciasnych bardzo opłotkach powodzenie swe zawiera. Pilch. W ciasnych opłotkach trzymaj ciało twoje. Pilch. 4. w lm. *ściany płocienne namiotu*: Opłotków uchy-

liwszy, znalazł ś. przed księciem Władysławem. Krasz. 5. † w lm. *plotki, gadanina, obmowa*: Z takich opłotków wyniść nie może. Troc. 6. a. **Ogródek** wileczy, myśl. *miejsce ogrodzone z przyętą na wilki*. <O + Płotek>

Opłotka, i, lm. i inż. *tanka w korycie rzeki przy brzegu, zrobiona z dwóch niskich płotków wklamy, między które nasypuje ś. ziemi*. <O + *Płotka, od Płot>

[**Opłotkowe, ego**, bfm.] *wynagrodzenie pieniężne, wypłacane przez nowonabywcę zagrody poprzedniemu właścicielowi*. <Od *Opłotkowy, od Opłotek>

† **Opłotny i**. *znajdujący ś. u płota*: Opłotne zieme. Troc. Chwast O. 2. *ośmienny, sąsiedni, sąsiedzki, okoliczny, pobliski*: U wszystkich opłotnych narodów. Troc. Opłotne kraje. Troc. O. sąsiad. Troc. Tam hołdowne piechoty, tam janczary wiada, kędy w oczy sąsiedzi opłotni ich bada. Pot. <O + Płotny>

Opłowiady *który opłowiady, spłowiady, wypłowiady, wyblakły*: Barwę opłowiady jak sukniom przywrócić. Slesz. Ziemia siwa a. opłowiady, podobna do marglu, dobre składa grunta. Kluk (= *płowa, bladeżółta*). <Od Opłowieć>

Opłowieć, i, il *uczynić płowym, pozbawić żywości koloru*: Mróz świętej tej topoli ani śnieg żaden nie opłowi, co miesiąc w swą ś. zieloność odnowi. Pot. <O + Płowieć>

Opłowieć, eje, ał *stać ś. płowym, spłowieć, wypłowieć, zblaknąć, zburzeć, opelznąć*: Ta barwa prędko opłowieje. [Wierszyczku, cóżeś tak opłowiad?]. <O + Płowieć>

Opłowienie, a, bfm. i. *czynność cz. Opłowieć*. 2. *czynność cz. Opłowieć*.

[**Opłozem**] *z trudnością, z oporem, pomalu*. <O + PŁOZ>

[**Opłozić się, i ś., il ś.**] *osnuwać ś.* <O + Płozić ś.>

[**Opłoziska, isk**, bfp., **Spłozy**] *miejsca, gdzie ś. ziemia usunęła, urwiska*. <Od Opłozić ś.>

[**Opłozenie się, a ś.**, bfm.] *czynność cz. Opłozić ś.*

Opłóczki, czek, bfp. gór.: O. rud = *ubogi miał rudy, przy płokaniu rudy odchodzący, szlieh*. <Od Opłókać>

[**Opłóć, piele, peł**] p. **Opłeć**. <O + Płóć>

Opłók, a, lm. i bud. *przyrząd w wychodku, opłokujący wodą i wypróżniający razem donicę*. <O + PŁOK>

Opłókać, cze a. × **ka, kał, Opłóknąć**, nied. **Opłókiwać**, † **Opłókawać i**. *plócać obmyć, oblać dla zmycia*: Cheiała opłókać w krynicy przeźrzcyste ciało. Kochan. O. talerz. O. eo z brudu. Garb.: Opłókiwać skórę w wodzie = *szpilować*. Przen.: Bolesław zamordowanie Zbigniewa wielą łez opłókał. Błaż. Ostrością pokuty złości przesze opłókał. Błaż. 2. *oblać, obmoczyć, zmoczyć, orosić*: Na każdą noc opłóczę łóżko moje, a pościel moję łzami skropię. Skar. Ten pałasz we krwi tej opłókam. L. O. ś. *obmyć ś., skapać ś.*: O. ś. z mydła. O. ś. w rzece. Córka Faraonowa idzie, aby ś. opłókała w rzece. Leop. <O + Płókać>

Opłókanie, a, bfm., *czynność cz. Opłókać*.

Opłókanie się, a ś., bfm., *czynność cz. Opłókać ś.*

† **Opłókawać, a, ał** i † **O. ś.** p. **Opłókać**: Łzami opłókać serce a sumnienie swoje. Rej.

† **Opłókawanie, a**, bfm., *czynność cz. Opłókawać*.

† **Opłókawanie się, a ś.**, bfm., *czynność cz. Opłókawać ś.*

Opłókiwać, iwa a. uje, **iwał** i **O. ś.** p. **Opłókać**. **Opłókiwanie, a**, bfm., *czynność cz. Opłókiwać*. **Opłókiwanie się, a ś.**, bfm., *czynność cz. Opłókiwać ś.*

Opłóknąć, nie, nał p. **Opłókać**.

Opłókniecie, a, bfm., *czynność cz. Opłóknąć*.

[**Opłótki, ów**, bfp.] p. **Opłotek**.

Opłucna, y, bfm., **Opłucnia** anat. (pleura) *błona surowicza otaczająca płuca i wysięlająca jamę piersiową*: O. płucowa, płucna, † pleura = *właściwa opłucna* (p. pulmonalis). O. żebrowa, ścienna = *błona piersiowa*, † koło żebrowa, × *błonka żebrowa*, † skóra podżebrowa (p. costalis). <O + Płucna (błona)>

Opłucnia, i, bfm. anat. p. **Opłucna**.

Opłucnowy lek: Drżenie piersi opłucnowe p. **Drżenie**. <Od Opłucna>

Opłuda, y, lm. **y** bot. (desmanthus) *ros. z rodziny czulkowatych*. <?>

† **Opłwicie** przys. od **Opłwity, obficie**: I odpłaci O. czyniącym psych. Ps. puł.

† **Opłwitość, i**, bfm. rz. od **Opłwity, obfitość**. Ps. flor.

† **Opłwitować, uje, ował** = **Obfitować**. Głosy w. XV., B. Sz. Na uwarowanie tego złęgo, aby też nasz szlachcecy jimiemnie opłwitując... ku obronie królestwa mocniej czujni byli, ustawiamy... Św. w Woc.

† **Opłwitowanie, a**, bfm., *czynność cz. Opłwitować, obfitowanie*.

† **Opłwity p. Obfity**: Usta twoja opłwita była zgłoby, a język twój śpiewał jest leś. Ps. flor. (= *pełne*). <p. Obfity>

Opłynąć, nie, nał, nied. Opływać i. *płynąć okrążyć; (o wodzie) płynąć otoczyć, objąć; oblać*: O. wyspę. Okręt Magielana był pierwszy, co kulę ziemską wkoło opłynął. Lel. (Nawa rozumu) opływa ziemię, niebios nie dosięga. Mick. Krwawy pot opłynął wszystko święte ciało Jego. Rej. Wiślica, miasto, Nidą wkoło opłynione. Stryjk. Jak mnie pot zimny opływa. Syrok. Przen.: *ogarnąć, objąć, otoczyć, okolić*: Oczy twe szukały tego Boga, którego pilaś w pieśniach oceanu, a promieniaś go w dale światłem, co cię opływało. Przybysz. Włosom pozwoliłam, aby mi twarz opłynęły. Orzesz. Gęste kędziory opływały bledziuchną twarzyczkę. Orzesz. 2. *czym = zostać opłyniętym, oblać ś., zalać ś., ocieć, spłynąć czym*: Za Deukaliona wszystka Grecja była powodzią opłynęła. Biel. M. Do ziemi go wywiódł, która opływa mlekiem i miodem. Leop. (= *mlekiem i miodem płynącej*). Czart myślami go tak trapił, że na wszystkim ciełe potem opływał. Zigr. Strumieniem krwawego potu opłynął. Wojnami domowemi, braterską i ojczystą krwią opływającemi, sami siebie porażali. Stryjk. Wnet krwią mu opłynął grzbiet cały. Rom. Cepy, widły i kosy niegorzej od szlacheckich szabel opłynęły krwią szwedzką. Sienk. Przen.: Gdy na lud ten człek poziera, to aż serce żal opłynie. Pol. Każdy chciał widzieć króla nowego, wszystkie drogi pełne były, drzewa, wsi i pagórki ludem opłynęły. Stryjk. (= *okrążyć ś. napływającym ludem, zaroiły ś., zostały zalane*). 3. † **O. przepelnić ś., wezbrać, przybrać**: Rzeki teraz opływają. Troc. 4. *przen.*: O. × *czym, × w czym, w co = przepelnić ś., napełnić ś.; obfitować w co, mieć czego po uszy, kapać ś. w czym*: Miarę dobrą i wierzechowatą i natłoczoną tak, iż będzie opływała, dadzą wam. Rej. Usta twoja opływała złością, a język twój przypiewał jest leż. Ps. puł. O.

mnogim bogactwem. Kulig. Aleybjades opływał w swym szczęściu. Weg. (= *plywał, jak pączek w maśle*). Puszczajcie żyzy oczy nasze, i powieki nasze opływajcie wodą. Skar. Nasz żywot opływa dolegliwościami. Troc. Przez cały bieg życia w największych pomyślnościach opływał. L. Żyćcie wesoło, w szczęściu opływajcie i wszystkich słodkich pociech zażywajcie. Lubom. Opływa w faworach, w dobra. Troc. Człowiek opływający we wszystko nie rzeknie, że ma dosyć. L. Będziesz zawsze opływać we wszystkie dostatki, dom modnie meblowany, wieczorem obiadki. Niem. Gdzie kiedy komu ś. przysniło to wszystko, w co pan baron na jawie opływa? Mick. Król Bobo w sławie jaśniał, w skarby opływał. Mick. <O + Płynąć>

Oplynienie, a, blm. p. **Oplynięcie**.
Oplynięcie, a, blm., **Oplynienie** czynność cz. **Oplynąć**.

Oplynięty, **Oplyniony** im. od **Oplynąć**. Przen.: Oplynięta malowniczymi łąkami sukni. Orzesz.

Oplyniony p. **Oplynięty**: Wiślica, miasto, Nida wkoło opłynione. Stryjk.

× **Oplyw**, u, lm. y I. *oplywanie, oplynięcie, krażenie po wodzie, żeglowanie*: Mogli byli zobaczyć tak rozliczne dziwy, jakie im nastęrczyły długie wód opływy. Przyb. Porzą spokojne morze, szczęsne im opływy. Przyb. 2. a. † **Oplywałość oplywanie w co, obfityść, nadmiar, przepelnienie, pełność**: Nie poznacie siebie ani domów waszych w opływie błogosławieństwa Bożego. Wor. <O + Pływ, PLY/PŁE/PL/PŁAW>

Oplywać, a, ał p. **Oplynąć**. <O + Pływać>
† **Oplywałość**, i, blm. p. **Oplyw**: Z oplywałości serca, a nie zmyslenia mówił. Warg. <Od *Oplywały, od Oplywać>

Oplywanie, a, blm., czynność cz. **Oplywać**: O. w bogactwach. Troc.

† **Oplywicie** przys. od **Oplywity**. Ps. flor.
† **Oplywitość**, i, blm. rz. od **Oplywity**, *obfityść*.
† **Oplywity** = **Obfity**.

Opniróża, y, lm. e bot. (blakea) roś. z rodziny *zaczerniowatych*. <?>

× **Opohok** przyi. p. **Obok**: Podwójne O. siebie płynące rzeki, a stąd powstające wązkie międzyrzecza, są charakterem Azji. Pol. <O + Po + Bok>

Opochwowy lek. *dokoła pochwy będący*: Zapalenie opochwowe (pericolicitis). <O + Pochwowy>

× **Opocząć**, nie, ał, !**Opoczyć** *spocząć, oprzeć ś.*: <O + Począć, CZY/KOJ>

× **Opoczęcie**, a, blm., czynność cz. **Opocząć**.

† **Opoczny** przym. od **Opoka**, *skalny, kamienny*: Rozpadliny opoczne. Leop. Przen.: *twardy jak skała, kamienny, niewzruszony, nieczuły, zawardziały, zakamieniały, nieugięty, nieużyty*: Serce opoczne nie przypuszcza prawdy k sobie. Rej. Twarde i opoczne serca męką Bożą ku płaczu będą zmiekczone. Op. <Od Opoka>

! **Opoczyć**, nie, ył, p. **Opocząć**: Kapłaństwo Chrystusowe nie zostało w Chrystusie, ale ś. z niego zlało na kapłany i na nich opoczyło. Smotr. <S. Śl. opocziti>

Opoczylec, lca, lm. lca bot. p. Smagliczka. <Od Opoka>

Opoczyna, y, blm., **Opucha** *wierzchnie deski w czółnie, dane po bokach dla powiększenia go, jak również dla przeszkodzenia naplywowi wody do wnętrza*. <?>

Opoczysty I. *zawierający w sobie wiele opoki, skalisty, kamienny*: Grunt O. Ziarno na opoczy-

stej ziemi prędko uschło. Skar. Gdy siał, jedno padło na opoczyste, gdzie nie miało wiele ziemi. Wuj. Co na opoczystych są posiane. Wuj. Przen.: *niewzruszony, niepożyty, mocno ugruntowany, trwały*: Nie swym wątłym główkom, ale starym doktorom i opoczystemu kościołowi wiarę dawali. Hrb. Z Simona Piotr uczyniony, stał ś. pasterzem kościoła opoczystego. Hrb. Przy jedności kościelnej i opoczystym Pietrze trwać potrzeba. Skar. Zle Piotra (*petram*) opoczystym wykładają, gdyż go Pan samą opoką nazwał raczył. Wuj. 2. anat.: † **Kość opoczysta** = *kość skalista* (os petrosum). <Od Opoka>

Opodał, × **Odał**, † **Obdał** przys. *w pewnym oddaleniu, nieco dalej, niedaleko stąd*: Jest dobry sposób dla twojej spokojności: masz wioskę O., a tam nikt nam niepotrzebny nie przeszkodzi. Weg. O. od miasta ogród jego. Troc. Za nim paż Mazepa z kasztelanową, potym O. Zbigniew z jakąś panią. Słow. O. wyje chuda psów gromada. Mick. <O + Po + Dał>

× **Opodałny**, × **Odałny**, † **Obdałny**, [**Obdałny**] *położony opodał, nieco dalszy*: Jutrzenka prowadzi z sobą rozświecenie od promieni słonecznych opodałnych na niebo. Otw. Las albo dambrowę mając opodałną, świń do niej pędzić nie może, jano drogą. Św. z Woc. <Od Opodał>

Opodatkować, uje, *owal obłożyć, obciążyć podatkiem*: O. dom. O. ś. *obciążyć ś. dobrowolnie podatkiem, zobowiązać ś. do wnoszenia stałych składek*: Opodatkowali ś. na rzecz tej pięknej instytucji. <O + Podatkować>

Opodatkowanie, a, lm. a czynność cz. **Opodatkować**; *podatek*: Wpływ na obniżkę wartości ziemi w Królestwie wywarło niepomierne O. Bl. Minister uciekać ś. musi do większych opodatkowań.

Opodatkowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Opodatkować** ś.

Opodeldok, u, blm., [**Podeldok**, **Podeldak**, **Apodeldok**, **Podoldech**] apt. (balsamum opodeldoc s. linimentum saponato-camphoratum) *maść rzadka galaretowata z mydła, wyskoku, kamfory i olejków lotnych sporządzona, dawniej często używana*. <?>

Opodlenie, a, blm. I. czynność cz. **Opodlić**. 2. a. O. ś. czynność cz. **Opodlić** ś.: Typ karjerowicza, dusigrosza, dbającego jedynie o kieszeń własną i o własną karjerę, choćby za cenę opodlenia. Kraus.

Opodlenie się, a ś., blm. p. **Opodlenie**.
Opodlić, i, il *upodlić, spodlić*. O. ś. *upodlić ś., spodlić ś.* <O + Podlić>

Opoić, i, il, nied. **Opajać** I. *napoić do zbytku, dać ś. opić; spoić, upoić, zrobić pijanym*: Opoił mię winem. Troc. Biada temu, który opaja bliźniego swego. Rej. Przen.: Jest w domu Tarnowskich moc wielka szabel, turecką posoką nie sfarbowanych, ale szeszerze opojonych. Warg. (= *nasyconych, przesiąkłych*). 2. przen.: † O. kogo czym = *wpajając, omamić go*: Opoił nieprzyjaciela opinją, jak gdyby ś. go bał. Warg. Tą nadzieją, tą podniętą go opoił. Troc. 3. przen. *upoić, odurzyć, rozmarzyć, zaślepić*: Nigdy go rozkosz tak nie opoiła i znęciła, iżby go od należytych zabaw zawściągnąć mogła. Pilch. Sercem bałwochwalskim opojony. Zigr. O. ś. *opić* ś.: Ale waśes ś. dziegiem opoił po samę szyję. Kaczk. [Krowisie mi ś. opojaj]. <O + Poić>

Opoje, ów, blp. wet. *rozszerzenie torebek stawowych i pochew ścięgnowych z wysiękiem surowicznym*. <Od Opoić>

Opojenie, a, bfm., czynność cz. Opoić.

Opojenie się, a ś., bfm., czynność cz. Opoić ś.

Opoka, i, lm. i l. min. nazwa ogólna margli wapiennych formacji kredowej, mniej lub więcej rozciągających ś. w palcach i łatwo wietrzejących: Opoki wapienne często po całych rozlegają ś. krajach. Stasz. 2. *skała, kamień, glaz:* Opoki i skały są to owe ogromne wielkością kamienie, które ś. z pojedynczych różnych kamieni składają, pospolicie z szpatu, kwarcu i łyszcza. Kluk. Kamień ten kuźniacy nazywają warchem lub opoką. Torz. Wykuto w opokach skalistych pieczary. Dm. (O wulkanach:) W głębi jam płomieniem wrą opoki. Mick. Rzenie echem odbiły opoki. Mick. Opoki głową kruszy nie kusi ś., tylko szalony. Smotr. Wszystko mi idzie jak z opoki, chwile ś. ciągną dniami, z miesiąców mam roki. Zabł. (= jak z kamienia). Twardy jak O. (Zając) pod opoką siedział martwy jak O. Mick. Niech będzie ślepą, martwą jak O. Mick. Przen.: Pan jest O. ma, moc a dużoś moja. Leop. (skała moja i siła. Leop.). Nogi moje na twardej opoce postawił. Koehan. Ty jesteś opoką, a na tej opoce zbuduję kościół mój. Wuj. O. wiary. Skar. (= fundament niezruszony, silna podstawa). Przen.: Sławy podniebne opoki. Mick. Dopłynie, kędy sławy goruje O. Mick. Na wierzchy, gdzie parnaska trzyma cię O., zwabiaj niższych łagodnym swego blaskiem oka. Mick. 3. [O., **Opóka**] kamień wapienny, wapień; kamień kopalny, zdalny do budowl. 4. *woj. forma do odlewania dział, złożona ze skrzyżń z żelaza lanego.* 5. *zl. ser.* <O + PIEK/POK>

[**Opokazywać, uje, ywał**] *oprowadziwszy pokazać wszędzie, wszystkim z kolei:* Poprowadzał ją po okręcie i opokazywał. <O + Pokazywać>

[**Opokazywanie, a, bfm.**] *czynność cz. Opokazywać.*

[**Opol!**] *nawoływanie psów.* <Okrzyk.>

Opolaczeć, eje, ał p. Opolaczyć. <O + Polaczeć>

Opolaczenie, a, bfm. l. czynność cz. Opolaczeć. 2. *czynność cz. Opolaczyć.*

Opolaczenie się, a ś., bfm., czynność cz. Opolaczyć ś.

Opolaczyć, y, ył zrobić Polakiem, spolaczyć. O. ś., **Opolaczeć** *stać ś. Polakiem:* Jeden Sierociński z Wołynia opolaczył ś. Rol. <O + Polaczyć>

Opole, a, lm. a l. grupa siół, wiosek, odpowiadająca solidarnie za bezpieczeństwo i porządek, rodzaj prastarej słowiańsko-polskiej gminy, różniacej ś. wszakże od gminy (niemieckiej) bractwem jednolitości i istotnej organizacji gminnej. Gl. Za pana bez zmiłowania odpowiadano opolami, czyli w razie ucieczki przestępcy pociągano tych do sądów, na których polu znalezione zamordowanego. Chł. 2. † *przen. opolnicy, osadnicy:* Tedyśta oba wiodła osadę a. O., jako jim przykazano s królewskiego sądu. Kbrz. Tedy woźny s opolim miał jest ić strugą i poszedł zow ś. pośród strugi z opolim. Kpzn. 3. *zagroda:* Patrzyły w dal, jakby w niej odszukując domów ojców i opola rodzinnego. Sts. 4. *kraja stanowiąca przejście od pól równych do wyniosłych.* 5. *kraj od Karpat do Dniepru:* Cały ten obszar nazywa lud Opolem. Jest to zbiorowa nazwa, obejmująca kraje, zostające mniej więcej pod wpływem stepowego klimatu. Pol. O. stepowe. Ukryć ś. niema gdzie, bo to, panie, na opolu, jakby na gołej dłoni. Dzierz. 6. *rodzaj daniny w przywolejach książąt polskich.* Nar. Miej-

scowe, O., *vicinia, polowe, rodzaj daniny.* Wiszn.

<O + Pole>

Opolerować, uje, ował wypolerować po wierzchu, ze wszystkich stron; przen. okrzesać, ogładzić.

<O + Polerować>

Opolerowanie, a, bfm., czynność cz. Opolerować.

Opoliczkować, uje, ował obić po policzkach, spoliczkować, wypoliczkować: Książę opoliczkował tego błazna, i strzelają ś. Krasz. <O + Policzkować>

Opoliczkowanie, a, bfm., czynność cz. Opoliczkować.

Opoliturować, uje, ował wypoliturować na wszystkie strony. <O + Politurować>

Opoliturowanie, a, bfm., czynność cz. Opoliturować.

Opolnik, a, lm. cy mieszkaniec opola: Drudzy opolnicy nie chcieli ić strugą, ale podle strugi. Kpzn.

Opolny l. przym. od Opole: Len siwy zwycekiem siedzi schowany we zbożu, w opolnych ziemiach. Kon. Wiece opolne. Czoło opolne (= miejsce obrad przedstawicieli opola). Laska opolna, wie, z namię (= laska, krząca między mieszkaniami opola, jako wezwanie na wiec). 2. *polny, równy, płaski naokół:* Okolica, w której mieszkam, opolna. 3. † *O. obopólny, zobopólny, obustronny:* Współ ś. witali z opolną radością. Stryjk. 4. *gór.:* Opolna góra = góra leżąca w jednym opolu, to jest w bliskim sąsiedztwie z inną; kopalnia sąsiednia, lecz za linją 24 łatrów od kierunku sztolni prowadzona. Szyb O. a. spustny = będący już za granicą linji sztolnej, czyli dalej niż o 24 łatry od niej. Gwarek O. = gwarek posiadający dozwolenie od żupnika na opolną górę. Łab. <Od Opole>

Opolować, uje, ował eo, myśl. = odbyć na czym polowanie dokola: Opolowano rewiry Korabka i Remiza. <O + Polować>

Opolowanie, a, bfm., czynność cz. Opolować.

Opola, y, lm. y p. Oblader. Zdr. **Opółka.** <O + *Poła, PÍŁ>

[**Opolać, a, ał**] p. **Opleć.**

[**Opolańie, a, bfm.**] *czynność cz. Opolać.*

Opolek, lka, lm. lki p. Opól: Zbito mu z czterech opolek trumienkę. Krasz.

[**Opolownik, a, lm. i]** *warzachew.* <Ukr. połdnik, por. Ukr. opońnik>

[**Opolunka, i, lm. i]** *przerębel.* <Ukr. opońka>

[**Opomnienie, a, lm. a]** *upomnienie:* Jać wam, grzeczne damy, O. daję. <O + *Pomnienie, Pomnieć>

Opona, y, lm. y l. zasłona, kotara, makata, okrycie, obicie, tapeta, szpaler: Opony robotą haftarską uczynisz, a pięć opon będą spinane pętlcami. Wuj. Uczynisz oponę z szarłatowego jedwabiu. Leop. Uczynili z opon jakoby kaplicę. Rej. Sukna posyła, ile potrzeba na oponę meczetu. Kłok. Ustać pałac drogiemi oponami kazał. Skar. (= *kobiercami*). Ona i haftowanem przednią sławę miała, ona i najszluczniejsze opony wiązała. Szymon. (= *gobeliny*). Tyłu opon trzeba do obicia. Troc (= do wytapetowania). Teatra obrazami a. oponami, obrazy osób na sobie mającemi, zdołili. Otw. Ściany dymne i brudne jak czarna opona. Mick. Ściany oponami atalickiemu obite. Warg. † Opony pościenne. Ort. Widząc żonę przez wół przezroczytą oponę parawanu. Krasz. Siedzi jak głucha na ścianie O. Rej (= *jak malowany*). Przen.: Róże ucieszne, róże, ognie samorodne, szkarłatne me opony i gwiazdy ogrodne. Zim. O. skórzana

na książkach. Jord. 2. *plachta, pokrowiec, deka płócienna, plandeka; pokrycie z płótna, np. w powozie*: O. do okrycia ładunku na wozie, na wagonie kolejowym. O. na konia. W bieli ubrani ci, co z prawej strony, ci, co na lewo, w żałobne opony. Mick. Przen.: *powłoka, zasłona*: Śmiertelną oponą zasunięte oczy. L. Przen.: Serca nie mając na swoje poprawę, w tym zakłada oponę, powagę i sławę, żeby błąd popełniony utrzymać koniecznie. Jabł. (= *pozór, pretekst*). 3. anat. *blona okrywająca narząd jaki, szczęg. mózg*: Opony, osłony mózgowe, mózg okrywające (meninges). O. nacyniowa, miękka, tęgą błonka, miękka błonka; †pobożna, łagodna matka, ×naczyńiówka mózgodordzenia (meninx vasculosa s. pia mater). O. pajęczą surowieca, błona pajęczą, †do pajęczyny podobna, ×pajęczówka, (arachnoidea s. meninx serosa). O. twarda, błona mózgowa twarda, tęgą, †błonka gruba, twarda matka, ×twardówka (dura mater s. meninx). 4. gór. *murki z cegieł lub kamieni, tama z piasku, dla wstrzymania ognia w razie pożaru w kopalniach stawiane*. 5. węgl. *okrycie stosu węglarskiego z gałązek, liści, mchu, wrzosu i t. d., opyrczenie, ściana z chróstu lub płótna do zasłonięcia milerza od zbytniego wiatru w czasie tlenia węgla*. Zdr. **Oponka**, × **Oponeczka**. <O + PN/PIE/PON/PIN>
Oponaks, u, blm. chem. p. **Opononaks**. <Z Opononaks>

× **Oponeczka**, i, lm. i p. **Opona**.

Oponent, a, lm. *oi ten, co oponuje, stawia opozycję, przeciwnik w dyskusji, sprzeciwiający s. czemuś*: O. doktora. Jego statuta znalazły oponentów wielu. Krasz. <Łć. opponens, 2 pp. -ntis im. = przeciżący>

Oponentka, i, lm. i forma ż. od **Oponent**.

Oponka, i, lm. i l. p. **Opona**. 2. bot. (gleocapsa) *roś. z gromady wodorostów, z klasy sinic*. <Zdr. od Opona>

Oponnica, y, lm. e p. **Osonnica**. <Od Oponny>

× **Oponny** p. **Oponowy**. Kn.

Oponować, uje, ował, [Odponować] l. †O. *przeciwstawić, postawić przeciw czemu*: Któreby tej konstytucji O. wolunium? Pas. 2. *przeciwstawić swoje zdanie innemu, być przeciwnego zdania w dyspacie, czynić zarzuty, przeczyć, kontrolować, sprzeczać s.*: Ty zawsze musisz O. Wilcz. †O. s. l. *obstawać, upierać s., nastawać*: Hetman wielki koronny z senatorami, przyjaciołami swemi, mocno s. oponował, aby sejmu nie przyspieszać. Mat. 2. *stawić czoło, dotrzymać placu, walczyć, bronić s.*: Tenże (Zborowski) przywilej króla Aleksandra krył, oponował mu s. i przął go w metryce. Papr. A żeś s. to waćpan ważył takiej potędze O.? Sienk. Moi dworsej i niektórzy katedralni ludzie oponowali s. przy mnie, a drudzy ode mnie pouciekali, obaczywszy wielkie turby ord. Fin. O. s. za naród nasz nieprzyjacieli. Star. Przen.: *Miłosierdzie sprawiedliwości boskiej s. nie oponuje, ani sprawiedliwość boża stawia s. na sprzeciwieństwie miłosierdziu jego*. Salin. (= *nie sprzeciwia s., nie przeszkadza jej, nie wyklucza jej*). <Łć. opponere>

Oponowanie, a, blm., czynność cz. **Oponować**.

† **Oponowanie się**, a s., blm., czynność cz. **Oponować s.**

Oponowe, ego, blm., **Płachtowe** kol. *opłata za najem opon wozowych*. <Od Oponowy>

Oponowy l. a. × **Oponny** przym. od **Opona**. Kn. 2. anat. *tyczący s. opon mózgowych, m b z g o - b ł o n o w y*: Tętnice oponowe (arteriae meningeae). <Od Opona>

Oponowieć, eje, ał *oblać s. ponsem, rumieńcem; sponowieć, zarumienić s., zaczerwienić s.*: Oponowała z gniewu, a może i ze wstydu. Orzesz. <O + Ponsowieć>

Oponowanie, a, blm., czynność cz. **Oponowieć**.

Opończa, y, lm. e, † **Japończa**, [Ohońca] l. *plaszcz obszerny bez rękawów do owinięcia s. od słoty*: O. ode dżdzu. Rys. Lepiej przed czasem obmyślić opończę, niżeli potym umoknąć. Prz. Mądrego za pogody nabywać opończę. Pot. Gdy jedziesz w drogę, ano pieczę słońce, nie chroń s. dla dżdza wziąć sobie opończę. Prz. Choć słońce gorące, bierz opończę. Prz. Patrz na słońce, kładź opończę. Prz. Służące do przechadzki opończe płócienne, któremi osłaniają po wierzech kontusze. Mick. Biegną Dunajce, dwaj bracia górale, z okiem myśliwskim i zwinnością gończą; jeden z nich w białe okręca s. fale, drugi s. czarną owinął opończę. Deo. 2. × **O. rodzaj sukni męskiej wierzchniej kroju kierei, z kapturem**. Gl. 3. a. [Ohońca] *plachta oparcia; górnica źle zrobiona; sukmana nie przystająca do figury*. 4. zool. p. **Płaszcz**. <Tur. japundża, sld. do Opona, Opinać>

Opończany p. **Opończo**. L.

Opończowy, **Opończany** przym. od **Opończa**. Kn.

Opończyk, a, lm. i bot. (encalypta) *roś. z gromady mchów liściastych, z rodziny strzechwotnych*. <Od Opończa>

Opononaks, u, blm., **Oponaks** chem. *gumozżywica z rośliny oponox chironium*. <Łć. opononax>

Opora, y, lm. y l. a. **Opór** to, na czym s. coś opiera, to, co podiera, podpora: O. sklepienia (= *noga sklepienia; jedno z wglebień, zostawionych w ścianach jako oparcie dla mającego s. budować sklepienia*). O. drzwi p. **Przyłga**. 2. woj. *próg z drzewa, o który opierają s. koła armaty, ustawionej w działobitni, urządzony przed samym przedpiersieniem, ażeby koła armaty nie psuły futrowania*. Zdr. **Oporka**. <O + POR/PR/PIER>

[Oporać się, a s., ał s.] *uporać s., załatwić s.* <O + Porac s.>

[Oporać, i, ił] *uporządkować*. <O + Po + Raić>

[Oporajenie, a, blm.] *czynność cz. Oporać*.

[Oporanie się, a s., blm.] *czynność cz. Oporać s.*

× **Oporca**, y, lm. y *przeciwnik, adwersarz*: Potyka swego oporcę na płaskim skały urwisku. Stasz. <O + POR>

[Oporehować, uje, ował] *ocembrować*: Studnia oporehowana deskami. <O + *Poręhować, od Poręba>

[Oporehowanie, a, blm.] *czynność cz. Oporehować*.

Oporeczenie, a, blm., *czynność cz. Oporeczyć*.

Oporeczować, uje, ował p. **Oporeczyć**: Na arkadach gotyckich oparto oporeczowane koronkę z glazu galerje i tarasy. Spas. <O + *Poręczować, od Poręcz>

Oporeczowanie, a, blm., *czynność cz. Oporeczować*.

Oporeczyć, y, ył, **Oporeczować** *opatrzyć poręczami*: Wysunął z kąta duże krzesło oporeczone. Byk.

Oporka, i, lm. i p. **Opora**: Oporki nie dopuszczają wiadru niżej zstępować w rumusie. Troc. Oporki, części w maszynie wstrzymujące jej ruch.

Oporki kształtu widełek, dla utrzymania toków szynowych w należytym od siebie oddaleniu.

Opornica, y, lm. e kol. szyna torowa, do której przypiera iglica. <Od Oporny>

Opornie przys. od **Oporny**: Rzecz idzie O. (= *oporem, jak z kamienia, niechętnie, jak z musu*). Sta- wić s. komu O.

Oporność, i, blm. f. rz. od **Oporny**, *opór*: Bier- na O. przekształcała s. niekiedy w czynną za- czepkę. Rol. O. na ciśnienie. Starszym, więcej widziałem, więc na moje zdanie bez oporności niechaj serce twe przystanie. Ryd. <O + POR>

Oporny i. *stawiący opór, nieposłuszny*. 2. p. **Oporowy**: Każda armata na statku wojennym winna być osłonięta pancierzem opornym. <Od Opór>

Oporowy, **Oporny** przym. od **Opór**: Obok ganku głównego pod linią oporową 12 stóp zasadziłem piec. Kol. Wznoszenie filaru oporowego do wija- duktu wielkiego. Gór.: Pilar O. = *filar pozosta- wiony dla mocy obok wybieranych węgla w kopalni, np. przy szybie, przy chodniku głównym lub przy pochylu, do którego wybrania potym s. wrócić trzeba*.

Opportunista, y, lm. ści *zwolewnik oportunistu*. <Od Oportunizm>

Oportunistka, i, lm. i forma ż. od **Oportunista**. **Oportunistyczny** przym. od **Oportunizm**.

Oportunizm, u, blm. *polityka zastosowana do okoliczności dla tym pewniejszego dojścia do celu; naginanie s. do sprzyjających w danej chwili oko- liczności*. <Od Łć. oportunus = dogodny>

Opory, ów, blp., [Aporty], **Deporty**, **Daporty**, **Dziepurty** *gatunek jabłek*. <p. Japurt>

[**Oporzadek**, dku, blm.] *robieństwo porządku, dawanie inwentarzowi paszy, pojenie go i uprzatanie nawozu*: I wszelki O. inszy. Kon. <O + Porzadek>

Oporzadać, a, ał i O. s. p. **Oporzadzić**.

Oporzadzanie, a, blm., czynność cz. **Oporzadać**.

Oporzadzanie się, a s., blm., czynność cz. **Oporzadać s.**

Oporzadzenie, a, blm. 1. czynność cz. **Oporzadzić**. 2. *rzeczy, porządki, w które kogo oporzadza- ją, wyprawa*: O. wojskowe.

Oporzadzenie się, a s., blm., czynność cz. **Oporzadzić s.**

Oporzadzić, i, ił, nied. **Oporzadać** f. kogo = *zaopatrzyć w porządki, ogarnąć, przyzdziać schlud- nie, sprawić mu co potrzeba*: Nabrał towarów od Żydów i niemi siebie, a potym kolegów swoich od stóp do głów oporzadził. Niem. O. syna, wy- syłając go do szkół. Żart.: Kieszon oporzadził podczas wojny dobrze złotem. L. (= *obładował, napakował*). 2. co = *zrobić porządek kolo czego, obrządzić; wyporządzić, przyprowadzić do porządku, wyszykować, narządzić, wyrychtować*: O. dom. [Lu- dzie oporzadzają kunie i dobytek] (= *dają im jeść i pić, wynoszą gnój i prześcielają słomę*). Trze- ba O. karetę i trzymać konie gotowe! L. 3. *opra- wić, sprawić, wypaproszyć, wypatroszyć, wybebeszyć, oskubać zabite zwierzę*: O. słomkę, zająca, rybę. Przen.: opróżnić, obrać, ogołocić z mienia, z pie- niędzy, okraść, ograbić a. ograć, orznać, obębnić, wykuć od kogo wszystko: O. komu kieszeń = *wy- szlamować*. Z plebanji nietrudno będzie ruszyć dziki, bo już tam oporzadziły wszystko. Pol. Ko- ło północy wpadliśmy do szlachcica i oporzadzi- liśmy dom cały i dobytek do czysta. Kaczek. Oczysz- czał kieszenie szlachty i oporzadzał aljanckich oficerów. Rol. (= *ogrywał*). Przen.: Jak oni tam

te nasze stare czasy, których nie znają, oporzad- dzają po swojemu. Krasz. (= *niecują, wyszydzać, znęcają s. nad niemi, krytykują, szarpia*). 4. fl. *po złożeniu pasa z plenic przytwierdzić siodło, dry- gawkę i szryk*. 5. zdń. *wykończyć części ornamen- tacyjne pieca*. O. s. 1. *zaopatrzyć s. w porządki, sprawić sobie przyzwoite ubranie, przyzdziać s. schludnie, ogarnąć s.*: Oporzadził s. od stóp do głów. Przybywszy do Warszawy, trzeba s. było zaraz O., żeby s. pięknie zalecił w dworze. Bart. 2. *obrzadzić s., zalać s.*: Oporzadziwszy s. tedy w domu, w samo święto św. Marcina wyjecha- łem z domu. Pas. 3. *urządzić s., wykierować s., wyszykować s., wyjść źle a. dobrze*: Otóż to chleb wysłużony: codzień od jegomości kułakiem w zę- by, od jejmności codzień burka! Niezego, pięknem s. oporzadził! L. <O + Porządzić>

Oposy, ów, blp. *futro popielate ze zwierzęcia zwanego oposum*. <Od Opossum = zwierzę pół- nocno-amerykańskie workowate, chwytно-ogonia- ste; z języków amerykańskich>

[**Oposzny**] *ostatni*: Oposzne dni miesiąca (= *dni ostatniej kwadry, na schyłku*). <Ukr. opiszny>

[**Opośle**] *za, poza, z tyłu*: Koń bieży O. [Na O.] = *na ostatku, na końcu*. <Por. Oposzny>

[**Opotarcie**, a, blm.] czynność cz. **Opotrzcę**.

[**Opotrzcę**, trze, tar] len = *wycierać len na cier- licy*. <O + Potrzcę>

[**Opoważenie się**, a s., blm.] czynność cz. **Opoważyć s.**

[**Opoważyć się**, y s., ył s.] *odważyć s.* <O + Poważę s.>

† **Opowiadaczka**, i, lm. i p. **Opowiadaczka**: Pan podał rzecz opowiadaczkom wojska wiel- kiego. Bud.

Opowiadacz, a, lm. e ten, co *opowiada*: Plu- tarch wieści publicznych wierny O. Kras. Aleksander Wielki zazdrościł Achillesowi, że miał dzieł swoich opowiadacza Homera. Alber. Opo- wiadacze ewangelii. Steb. (= *głosiciele, zwiastu- ny, apostołowie*). O. nowych nauk. Damb. (= *propa- gator*). <Od Opowiadać>

Opowiadaczka, i, lm. i forma ż. od **Opowiadacz**; † **Opowiadaczka**, † **Opowiedzicielka**.

Opowiadac, a, ał i O. s. p. **Opowiedzieć**. <O + Powiadać>

Opowiadanie, a i. blm., czynność cz. **Opowiadac**: Zadać uczniom O., co do opowiadania a. co na O. Do bojarów putnych należał pogon a. rozwo- żenie wieści, inaczej O. wieści. Rol. Szkoda, że masz niewielki dar opowiadania. Mick. Uczą po- rzadku w opowiadań roli. Słow. 2. a. **Opowieść**, × **Opowiedź** *rzecz opowiedziana*: Powieści i opo- wiadania.

Opowiadanie się, a s., blm., czynność cz. **Opowia- dać s.**

× **Opowiadyc**, a, ał i × O. s. p. **Opowiedzieć**: [Nocki przesiadywał i rozmaiteści opowiadyc]. Opowiadyci s. tu i tam, że są wysłani na przyszły sejm walny Rzpltej. Bart. <O + * Po- wiadyc, od Powiedzic>

× **Opowiadycanie**, a, blm., czynność cz. **Opowia- dyc**, **opowiadanie**.

× **Opowiadycanie się**, a s., blm., czynność cz. **Opowia- dyc s., opowiadanie s.**

× **Opowicie**, a, blm., czynność cz. **Opowić**.

× **Opowić**, ije, ił p. **Opowinać**: Działwa, opowi- ta w świtki i onucki, dygotała po izbach. Las. Oni szli ku niemu, jak widma głodowe, opowite w podarty żołnierski płaszcz siny. Las. <O + Powić>

[Opowiadać, a, ał i O. ś.] p. **Opowiedzieć.**

[Opowiadanie, a, blm.] czynność cz. **Opowiedać.**

[Opowiedanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Opowiedać ś.**

† **Opowiedne**, ego, blm. *oplata przy opowiedzeniu ś. starszym w cechu, t. j. przy wyrażeniu chęci wstąpienia do cechu*: Gdyby którykolwiek rzemieślnia haftarskiego człowiek, skądinąd do miasta Warszawy przyszedłszy, chciał przystąpić do cechu, takowy każdy ma ś. wprzód pp. starszym opowiedzieć i opowiednego dać złotych polskich sześć a wstępno złotych ośm, i bracią cechu tegoż przystojnie i należycie uczęstować. Art. haft. <Od Opowiedny>

× **Opowiedni** p. **Opowiedny**. <O + Po + WID/WIAD>

[**Opowiednia**, i, blm.] p. **Opowiedzenie** ś.: Wyszedł sobie bez opowiedni. <O + Po + WID/WIAD>

× **Opowiednie** przys. od **Opowiedny**, za opowiedzeniem ś., *opowiedziwszy ś., uprzedzwszy, zameldowawszy wprzód*. (P. Nieopowiednie).

Opowiednik, a, lm. i gram. *orzeczenie, predykat*. <Od Opowiedni>

Opowiedny, × **Opowiedni** i. × O. *zapowiedziany, za opowiedzią dziejący ś.* (p. Nieopowiedny). 2. † List O. = *list odpowiedni*, p. **Odpowiedny**: Prawo pozwalało rozprawić ś. z przeciwnikiem, posławszy mu wprzód odpowiedź a. list O. z zagrożeniem czynnej zemsty. Paw. <Od Opowiedzieć>

[**Opowiedza**, y, blm.] p. **Opowiedzenie** ś. <O + Po + WID/WIAD>

Opowiedzenie, a, blm. i. czynność cz. **Opowiedzieć**: Uspokoje w porządnym opowiedzeniu ciekawość twoję. Koss. Nie spuszczać ś. na O. ekonomów, komisarz sam przez ś. wejrzeć ma we wszystko. Kras. 2. p. **Opowiedzenie** ś.: Wyszedł bez opowiedzenia. A czyż można, abyś ś. tu bez opowiedzenia wdzierał? L.

Opowiedzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Opowiedzieć** ś.: a) O. ś. przy religii przodków, przy królu. b) a. **Opowiedzenie**, [**Opowiedza**, **Opowiedz**, **Opowiednia**, **Opowiedź**] *zawiadomienie, uprzedzenie, zameldowanie o swoim przybyciu a. oddaleniu* ś.: Wyjechał bez opowiedzenia ś. (=nie opowiedziawszy ś., bez wiedzy czyjjej).

Opowiedzieć, wie, wiedział, posp. **Opowiedzieć**, nied. **Opowiadać**, [**Opowiadać**], posp. **Opedać**, × **Opowiadzać** i. *opisać, wyłożyć słowami*: Co niegdyś było gorzko wytrzymać, to pospolicie słodko opowiadać. Pileh. O. komu bajkę, anegdotkę. O., co ś. stało, co ś. widziało, jak ś. rzecz miała, działa, odbyła. Im więc podziękuj za to, co ś. stało, a jak ś. stało, opowiem. Mick. O. swoje podróże a. o swoich podróżach. Dobrze, przyjemnie opowiada. W kilka miesięcy po opowiedzianych tu wypadkach zaważowało biskupstwo krakowskie. Szaj. O. co swojemi słowami. Opowiedział mu, co i jak ma robić (= rozpowiedział). 2. nied. posp. *gadać, zmyślać, bać, balamucić, bandurzyć, bzdurzyć, bredzić, pleść, zauracać głowę*: E! opowiadasz. Ał, nie opowiadałbyś lepiej! 3. *ogłosić, zwiastować, oznajmić*; nied. *szerzyć, krzewić opowiadając; propagować; przepowiadać, zapowiadać; dać znać o kim, wskazać na kogo*. Skr. Piękną są słowa tego, który opowiada pokój. Leop. Uczynność inszego opowiadać pamiętaj. Białob. Co tedy wy, nie znając chwalić, to ja wam opowiadam. Wuj. Chęć dzisiaj modlić się do Ciebie, bym opowiedział Stońcu siebie, jakom jest powołany.

Wysp. Posel pędki z nowiną przybieżał, pewny nieprzyjacielski lud opowiadając i pewne uroczysko. Kochan. Rozum szczyry opowiadać będą. Kochan. Zapewneby błędów i wad nie opowiadał za wzory. Śniad. (=nie podawał). Potym taki porządek w drodze J.P. Mińskiego był opowiedziany i dworowi przeczytany. Niem. W głos to prawa opowiadają. Troc (=głoszą, podają do wiadomości, orzekają). Opowiadajcie między narody chwałę boską. Wuj. Prorocy przyszłe rzeczy opowiadali. Zachar. Gdy greckie państwa upaść a Carogród wziąć Turcy mieli, Mikołaj papież przed trzemi laty upadek ich opowiedział, gromiąc złości i odszczepieństwa ich. Skar. Przekładając grzechy wasze, pomstę bożą wam z gorzkością serca naszego opowiadamy. Skar. 4. O. komu, przed kim = *powtórzyć, zakomunikować, wygadać, wyśpiewać, wypaplać*: Mamyż królowi O. te wszystkie słowa? Leop. Wszystko opowiedział ojcu a. przed ojcem (= doniósł mu). Ludziom moim, co widział i słyszał, opowiedziałem. Koss. 5. † O. wojnę = *wypowiedzieć, zapowiedzieć, wydać*: Turcy Persom wojnę opowiedzieli. Troc. Opowiedziana wojna. Troc. Jak sułtan wojnę opowie... Kłok. Lewpart opowiedział wojnę smokowi. Papr. 6. † O. towar na cle. Troc = *zadeklarować do celenia*. 7. *oznajmić, donieść, zameldować, zaanonsować*: Pójdę jejmości przybycie twoje O. L. A czyż można, abyś ś. tu bez opowiedzenia wdzierał? — Muszę sam, kiedy mnie We Pan żadnym sposobem O. nie chcesz. L. Opowiedz mnie u pana twojego, żem tu. Troc. Dworzani także królewskich gdy opowiedziano, przystąpić im do ręki zaraz też kazano. Piel. Wiedli ją (Judytę) ku stanu Olofernowi i opowiedzieli ją; a gdyż weszła przed oblicze jego, natychmiast był ję od swu oczu Olofernes. B. Sz. 8. † O. *wymówić, powiedzieć, oznajmić, zapowiedzieć komu, uprzedzić kogo*: Jesliby pan najemnika odprawić a. też on od pana odejść chciał, to jeden drugiemu w dzień P. Marji Gromnie O. powinien. Sz. 9. myśl. (o ogarze) *odezwać ś., wpaśszy na trop zwierza, dać znać o nim tym sposobem*: Ogara kota opowiada. O. ś. 1. *wytłomaczyć ś., objaśnić o sobie, zdać sprawę*: Nie opowiadali ś., co za jedni, my też nie śmieli pytać. Sienk. [Pocóżes me, matulinku, za mąż nie dała, kiedy ja ś. tego roczku opowiadała?]. 2. *powiedzieć o swoim zamiarze oddalenia ś.; oznajmić o swoim przybyciu, zameldować ś., zaanonsować ś.*: Wyszedł, nie opowiedziawszy ś. ojcu. Opowiadam ś. komu, daję znać, żem przyszedł albo odchodzę, żem przyjechał albo odjeżdżam. Kn. Mojżesz, choć od Boga wezwany, opowiedział ś. teściowi. Hof. 3. przy kim, przy czym = *zapowiedzieć swój zamiar trzymania ś. kogo, czego, zostania wiernie, stale przy kim, przy czym, oświadczyć ś.*: Własnym swym kosztem i radą wierną i nieustraszoną sercem przy królu ś. opowiedział. Birk. Przy starej religii, lubo wzgardzonej, opowiedział ś. Birk. Któż dla ojezyny niesie na plac zdrowie, któż ś. do gardła przy prawdzie opowie? Groch. Każdy swych rzeczy pilen, rzadki ś. opowie z chęcią swą przy ojezynie. Groch. Zarucki z 1,500 kozaków opowiedział ś. przy niej. Niem. Kilkudziesięciu ludzi czerkaskich opowiedziało ś. przy nim, i wszczęła ś. bitwa. Sienk. Choćby jeden giermek tylko przy mnie ś. opowiedział, z tym jednym jeszcze pójdę ku bramom stolicy mojej. Krasin. 4. † O. ś. *zatrzec ś., wymówić sobie co, uprać ś. przy czym, nied. obstaować przy czym*: Tam Gamrat zarazem opowiedział ś., że to beneficjum jego jest

podawania. Koehan. (= od jego prezenty zależy). <O+ Powiedzieć>

Opowiedz, i, lm. i f. × *O. opowiedzenie, opowiadanie*: Nie potrzebujesz opowiedzi tych dolegliwości, które cierpiełem. Stasz. 2. [O.] = a) *opowiadanie, oznajmienie, wiadomość*: W którą niedzielną damy O.? Ożenił się z nią i bez opowiedzi. Zwr. M. <Od Opowiedzieć>

Opowieść, i, lm. i f. to, co opowiedziano, co opowiadają; *zdarzenie jakiegoś, wypadek z dziejów a. podanie, opowiedziane; opowiadanie, powieść*: Prawdy tak mało w całej tej opowieści. 2. [O.] = a) *opowiadanie, oznajmienie, wiadomość*: Matuszek dalaż do pana z opowieścią (= z językiem). b) *p. Opowiedzenie s.* <O+ Powieść>

[Opowinać, nie, nać], × Opowić powijając, owinać, okręcić; powić: Zdejmij, Jastu, z siebie kosulinę, opowinę tę małą dziecinę. <O+ Powinać>

[Opowinięcie, a, bfm.] czynność cz. Opowinać.
[Opóźnić, i, it i O. s.] p. Opóźnić. <Ukr. opozditi>

[Opóźnienie, a, bfm.] czynność cz. Opóźnić, opóźnienie.

[Opóźnienie się, a s., bfm.] czynność cz. Opóźnić s., opóźnienie s.

Opozycja, i, lm. e f. oparcie s., sprzeciwienie s. czemu, opór: Przerywa z zamiarem stawiania opozycji. Wilcz. 2. (w rządzie parlamentarnym, w obradach zbiorowych) *stronictwo przeciwne rządowemu, pamijacemu; mniejszość występująca przeciw projektom, uchwałom większości*: Być, stanąć na czele opozycji. 3. astr. p. **Przeciwległość**. 4. *praw. wystąpienie sądowe ze strony skazanej o zmianę wyroku, rozporządzenia sądu.* <Łć. oppositio>

Opozycjonista, y, lm. ści członek opozycji: Kolej przyszła na młodego opozycjonistę. Krasz. <Od Opozycja>

Opozycyjnie przys. od **Opozycyjny**: Parlament postawi s. O.

Opozycyjność, i, bfm. rz. od Opozycyjny.
Opozycyjny przym. od **Opozycja**: Zdanie opozycyjne. Pierwej komenda nad wojskiem, dopiero podatki, mówili powszechnie opozycyjni. Kal. (= *oponenci, opozycjonści*). Objaw opozycyjno-liberalny. Chm. <Od Opozycja>

† **Opóździć, i, it i †O. s. p. Opóźnić**: Głupi, co przez niedbałość w zawodzie opóździ. Pot. Mróz rychły oziminę opóździ. Haur. Lepiej O. s. mało, niż nigdy nie dojść, gdzie s. obiecało. Pot. Kto s. opóździ a za światła sobie nic dobrego nie sprawi, już w wieczór trudniejsza. Rej. Ktoby s. ze zbożem opóździł ku sianiu... Trzye. <Ukr. opozditi>

† **Opóźdzenie, a, bfm., czynność cz. Opóździć.**

† **Opóźdzenie się, a s., bfm., czynność cz. Opóździć s.**

Opój f. × O., oju, bfm. opojenie, zbyteczne picie, opilstwo, pijaństwo: Aby ze zbytecznego opoju w choroby żołnierze nie zapadali, kazał kufy wina porąbać. Błaż. 2. **oja, lm. oje, Opilca, Opilec, × Opimosz, × Opitjusz pijak, pijanica, tyktus, bibosz, pijus**: Owi przebrzydli i haniebni opoje, nieraz opiwszy s. do umoru, wydziwiają. Pileh. Ten, który jest pijanym, może nim jest pierwszy raz w życiu i nie mieć tej skłonności; O. może być nieraz trzeźwym. Pileh. Cymler był i wielki O. i zuchwały gębacz, pił i bluzgał. Pileh. Brodawka hetman, O. i gnuśnik. Nar. O. ten czas tylko marnie na rozrzutach trawil. Nar. 3. **oja,**

lm. oje wet. miękka elastyczna obrzękłość w okolicy stawów skokowego i pędinowego u zwierząt: Klacz z opojami na nogach. Krasz. Przypatrz s. dobrze, czy też koń jest bez opojów tak na kolanach, jako też na kostkach. Dor. <O+ *Pój, od PI>

[Opóka, i, lm. ij] p. Opoka.

[Opólny] p. Opólny. <p. Opólny>

Opół, oła, lm. oły = Oblader. Zdr. **Opotek.** <O+ *Pół, od PIŁ>

Opółka, i, lm. i p. Opola.

Opór, oru, lm. ory f. opieranie s., oparcie s., mniej lub więcej bierno sprzeciwianie s. przemocy a. cudzej woli: Daremny, zacięty O. stawiać, przezwyciężyć, znaleźć, napotkać O. Zdanie to przyjęte bez oporu. Oskarżony o O. władzy. Żaden O. i przeciwieństwo nie enocie ująć nie może. Pileh. Chcę, żeby zaraz bez oporu czynić podług mego humoru. L. Nie stanął oporem ideom postępowym i humanitarnym. Chm. 2. [O.] *zanogcica*. 3. *fiz. siła, która przez daną machinę ma być pokonana*: Ciężar dla dźwigającego, spójność drzewa dla piły — są to opory. O. powietrza, gdy ciała ciężkie spadają, jest mały. Hube. O. wody. Wszystkie ciała mają tę własność, która je w biegu abo w spoczynku zachowuje, tę nazywają *vim inertiae*, ja wyrażam słowem O. Os. J. O. użyteczny = O., który zwałczac jest zadaniem machiny. O. szkodliwy czyli przeszkoda. Tarcie, sztywność sznurów są to opory szkodliwe. O. środka = przeszkoda a. siła, jaką poruszającemu s. ciału stawia środek, przez który ciało przebiega, jak np. powietrze lub woda. O. magnetyczny p. **Magnetyczny**. O. elektryczny = O., który stawiają przebiegowi prądu elektrycznego nieprzewodniki czyli izolatory. 3. *mul. p. Opóra*: O. nazywa murarz miejsce, na którym s. sklepienie wspiera. Mag. **Oporem** przys. ciężko, jak z kamienia, jak po grudzie, jak z musu, z trudnością: Wszystko oporem nam idzie. Boh. On, że mu handel coś idzie oporem, narzeka zrana, narzeka wieczorem. Min. Dąsam s. niecierpliwy, że mi rym oporem wielkim idzie, że wena nie chce płynąć piórem. Min. Nawet patrzeć na nią przychodzi oporem. Karp. Fabjusz Rzym zbawił, rzecz czyniąc oporem. L. (= *ociągając s.*). Gdy wiek rzeźki władał piórem, szły te rzeczy nie oporem. Krasz. Zdr. **Oporek.** <O+ PIOR/POR/PR/PIER>

Opóźniać, a, at i O. s. p. Opóźnić.

† **Opóźniałe** przys. od **Opóźniały, opieszale**. Troc.

† **Opóźniałość, i, bfm. rz. od Opóźniały, opieszalność**: Ta sprawa wielką idzie opóźniałością. Troc.

† **Opóźniały p. Opieszaly.** <O+ *Późniały, od Późny>

Opóźnianie, a, bfm., czynność cz. Opóźniać.

Opóźnianie się, a s., bfm., czynność cz. Opóźniać s.

Opóźnić, i, it, †Opóździć, [Opóźnić], nied. Opóźniać, [Opóźdzać] l. co = zrobić później, nie na czas, spóźnić, odwlec, odłożyć na później: O. swój wyjazd. O. wieczórę. † Trochę w tej materji opóźniłem piórem. Troc. (= *zbalanucilem, omieszkałem*). Fiz.: Ruch opóźniony (= *gdy ciało w następujących jednostkach czasu przebiega krótszą drogę*). **O. s. f. spóźnić s., nie stawić s. na czas, zrobić coś za późno**: Opóźniła s. z obiadem. Opóźnił s. do szkoły (= *przyszedł za późno*). 2. *stać s. powolniejszym*: Bieg w zegarach opóźniać s. znacznie podczas wielkich upałów. Rogal. <O+ Późnić>

Opóźnienie, a, lm. a f. czynność cz. Opóźnić.
2. p. **Opóźnienie s.**: Pociąg przyszedł z nieznanym opóźnieniem.

Opóźnienie się, a ś., blm., Opóźnienie czynność cz. Opóźnić ś.

Opracować, uje, ował, nied. Opracowywać *wypracować, wykończyć wszechstronnie, obrobić*: O. jakąś kwestję naukową. <O + Pracować, utworzone pod wpływem Nm. bearbeiten>

Opracowanie, a, blm., czynność cz. Opracować: O. grobel i miynów. Rol. Warjant utworu poetycznego w późniejszym opracowaniu.

Opracowywać, a a. uje, ał p. Opracować.

Opracowywanie, a, blm., czynność cz. Opracowywać.

Oprać, opierze, oprął, nied. Opierać kogo i. *wyprać komu bieliznę*: Ta praczka opierała siostrę moją. Troc. 2. przén. żart. *obić, sprać, wyprać, otrzepać, obłożyć kijem*: Równe obu występki, pana nikt nie sfuka, a pacholey przy kozie opiorą hajduka. Nar. Wyszedszy to niecnota ze mną na ulicę, oprął mi onym różkiem wniewicz wszystkie łbice. Rozm. Oprąłem go kijem. Troc. O. ś. *poprać sobie bieliznę*. <O + Prać>

Opranie, a, blm., [Opierunek] czynność cz. Oprąć a. jej skutek: Mam u nich stół i O. (=pranie).

Opranie się, a ś., blm., czynność cz. Oprąć ś. [Oprata, y, lm. y] lejc. <?>

Oprawa, y, lm. y I. oprawianie, oprawienie: a) O. książki, obrazu, noża, szabli. Dać książkę, obraz, nóż do oprawy. Książka moja jest w oprawie (= u *introligatora*). b) † O. drzewka = *dogładanie, pielęgnowanie, hodowanie, opatrkiwanie*: Z owocu znać oprawę drzewa. B. B. e) † O. *poprawa, naprawa, sporządzenie, sporządzenie, reparacja, restauracja, odnowa*: Koszt na oprawę (poprawę) domu. Troc. Do każdej słusznej oprawy zamku żaden żołnierz nie żałuje pracy. Paszk. Srebra wasze dawajcie na oprawę rozpadlin domu bożego. Bud. 2. *to, w co oprawiają, obsada, trzonek, okładka, rękojeść, rączka, ramy, obwódka, nasada i t. p.*: O. albo oprawka kamienia drogiego. Kn. O. oczu. Oczy w świńskiej oprawie są piękne (= w *podłużnej, wązkiej oprawie*). O. miecza, szabli. Troc. Ich palce szronem okryte kręgą ś. wokoło onych rękojeści, gdyby oprawy ze srebra. Krasniń. O. puzdra, olstra. Troc. Tabakiera ze złota, z brylantów O. Mick. O. książki (= *okładki*). Oprawa księgi francuska, angielska, pergaminowa. Troc. O. książek à la rustica, po francusku, angielsku, włosku, w skórce, w pólskórek, w tektury, w papier, wszywane, kłóte, w półpapierek. Mag. Portret ładny i O. przednia. L. O. piłki = *rana drewniana ze swym przyrządem, w której jest osadzona i wyprężona piłka stolarska*. 3. † O. = *środkie obronne*. Napom. (= *obwarowanie, fortyfikacja*). 4. × O. *ubranie, ubiór, strój, toaleta*: Weale nieładnie, kiedy która w niedzielnej oprawie w publicznych miejscach stoi na wystawie. Fred. A. 5. † O. *zapis, legat, zabezpieczenie, zapewnienie, fundacja, kawcja, rękojmia, reforma*: O. zaręczona = *cautio fideiussoria*. Tuch. O. zastawna = *e. pignoraticia*. Tuch. Oprawy, *reformaciones* zowią przestrzeżenie w prawie obudwu stron, powodnej przed główną żalobą, odpornej przed główną odpowiedzią. Groic. Oprawy sobie czynią obiedwie strony po czytaniu z ksiąg sprawy. Groic. 6. *suma zabezpieczona żonie na majątku męża, a złożona z posagu żony i z kwoty równej temuż posagowi, jaką mąż przypisuje do wiana żony, reforma*: Reforma czyli O., fundusz dożywni od męża żonie, w miarę jej posagu dany. Cz. Biorący mąż z żoną posag czyni zapis w poblizszych aktach posagu żonine-

go w równej onemu sumie; warunek ten posagu nazywa prawo nasze oprawą, reformacją posagu. Ostr. Zapiisał oprawę (wiano) żonie swojej. Troc. O. zawsze dzieciom na skupie. Troc. Budowanie, na którym białągłowa oprawę ma, nie spada na jej potomki. Sz. Co na zabezpieczenie lub pomnożenie posagu wyznaczają, zowią to oprawą. L. Książę Konrad z drugą żoną Krosno, Greifenstein i Przyń miasteczka, jej na oprawie odłożone, utracił. Biał. 7. † O. *zarząd*: Gdy radce są w miejskiej oprawie... Ort. 8. = a) † O. *rodzaj daniny lub robocizny*: Ciż kmiecie dawali wojennego z takiej samej ilości gruntu po groszy 12, z każdego domu oprawy denarów 10. Paw. Przechodzą mu w pomoc różne nadliczbowe rodzaje robocizny, czyli tak zwane powaby i oprawy. Ś. wil. b) [O.] *powinność kobiet oddawania dworowi przed Wielkanocą wyprzędu z danego lnu i konopi, za czasów pańszczyzny*. 9. bud. *brzezi otworu ściennego*. Podcz. 10. chir. p. **Opatrunek**. 11. gór. *wzmocnienie odbudow podziemnych dla nadania im wytrzymałości i bezpieczeństwa*, obudowa, wyprawa: O. z drzewa = O. *cieielska, cembrzyna, cembrowanie, cembrunek*. O. mularska z cegły. O. żelazna, surowiznowa lub blaszana. O. chodników i sztolni. O. odrzwiowa, całodrzewna a. całodrzwiowa a. cała wyprawa, wyprawa na suto (= O. *złożona z odrzwi, za które wpędzane są okładziny, czyli ścianki i kliny*). O. półdrzewna, półodrzwiowa (= O. *z wciásów pod stropem zaciągniętych i z jednego boku podpartych stemplami*). O. stropowa (= O. *dla podtrzymywania stropu, złożona ze stempli a. z wciásów zapuszczonych końcami w ściany*). O. szerzyn, komór (= O. *złożona ze stosu kłoców, sięgającego pod strop a. (in. organy) z szeregu kłoców, stempli wprawionych przy ścianie wyrobu w kopalni, dla wzmocnienia stropu lub ściany*). O. wieńcowa. Zdr. **Oprawka**. <O + *Prawa>

Oprawca, y, lm. y I. sługa kata, który psy łapie w mieście i wprzta padłkę, czyszciciel, gm. hycel, rakarz. 2. × O. *sługa miejski do łapania złodzieiów, hultajów, łapacz, siepacz, ceklarz, kat, rakarz*: Po zdarciu szat, nagi miał być od oprawy biciem szarpany. Warg. Słudyz urzędowi, oprawcy albo ceklarze. St. lit. 3. × O., prow. *justycjarjusz urzędnik do śledzenia i karnania przestępców*: Oprawców, urzędników do śledzenia i karnania zbrodniarzy. Hube R. *Maleficiorum iudex O. dicitur*. Vol. W epoce pierwszej O. ma bardzo szeroką władzę sądowniczą, sądzi bowiem w sprawach o rozboje, najścia domu... Bale. 4. *zbir, rabuś, drab, zbój, opryszek*. 5. † O. *woźny, który wybierał od kmieci stacje i podatki*. Ś. wil. 6. † O. *poduszczyciel, podługacz, instygator, naprawca*: Z namowy oprawy to uczynił. Troc. <Od Oprawie>

Oprawcowe, ego, blm. podatek na utrzymanie oprawcy: Kmiecie obowiązani byli w zasadzie do składania trybutu „O.“ na rzecz oprawy. Bale. <Od Oprawca>

Oprawiać, a, lm. e, × Oprawiciel ten, co oprawia, co daje oprawę, obsadę; introligator. L. <Od Oprawie>

Oprawiać, a, ał i O. ś. p. Oprawieć.

Oprawianie, a, blm., czynność cz. Oprawiać: O. drzew, zwłaszcza płonnych, zależy w gnojniu. Trzyce.

Oprawianie się, a ś., blm., czynność cz. Oprawiać ś.

× **Oprawiciel, a, lm. e p. Oprawiacz**. L. <Od Oprawie>

Oprawić, i, ii, nied. Oprawiać, †Oprawować I. *umocnić, umocować, utwierdzić, ugruntować; wprawić, obsadzić, obłożyć, otoczyć, opatrzyć w tym celu: O. świecę w lichtarz. O. pitkę. O. kamień, perłę, korale w złoto, w srebro. O. szablę w srebrną oprawę. Troc. O. obraz (w ramy). O. siekiere, nóż, miotłę w trzonek. Opraw tę szkatułę w blachę, w sukno czerwone, a tamtę powlec skórą. Troc. O. mufłę w piecu. O. książkę. Oprawiać co w skórę = powlec. Kn. Rogi żubrze około krawędzi srebrem (w srebro) oprawują i z nich piją. Warg. O. strzelbę. †O.: Dom był wewnątrz cedrem oprawiony, i wszystko cedrowymi deskami było okryte. Wuj. (= wyłożony, obity). W królestwie niebieskim wiekuje wesele, a domy złotem i drożym kamieniem oprawione. Kaz. Gnieź. (= wysadzone). Miasto oprawione murem. Leop. Obmurował i oprawił miasta. Leop. Oprawili i obwarowali grób. Leop. Mur około miasta obwiedli i zamki oprawili. Paszk. Wziąwszy zamek przemyski, oprawił go lepiej. Biel. M. (= ufortyfikował). Otto zbudował zamek Sulinieć; Bolesław, rozumiejąc, że s. to ni ku czemu dobremu niesie, kazał też Międzyrzecz oprawiać. Biel. M. Gospodzin na niebie oprawił stolec swój. Ps. flor. 2. †O. zabezpieczyć, zapewnić, zagwarantować, zawarować, zapisać; zastrzec, wymówić: Kto co sobie przed prawem oprawi a zachowa, to mu w prawie ma iść. Magd. Aby mu oprawili to, coby na którego cześć przysłużyło, a on za wszystkich zapłacił. Magd. Wdowa, od pierwszego męża wiano oprawione mając, już od drugiego nie ma wiano zapisanego mieć. St. lit. Chociaż mąż żenie sumę a. wiano oprawi na wszystkich dobrach swych, przecie one dobra jego są. Sz. Gdyby mąż żenie darował pewną sumę za wiano i oprawiłby jej takową sumę po śmierci swej na domu swym... Sz. O. żonie co. Troc. Z dzierzawy swojej dziedzictwo oprawi synom swoim. Leop. W prawie najemniczym to sobie oprawują, aby najemnik przy domie kóz nie chował. Trzye. Posąg nieoprawiony ginał niepowrotnie w masie majątku mężowskiego. Spas. Musi tym dzieciom ich idące imięnie na swym stojącym imieniu O. Ort. 3. †O. córkę = dać jej wyprawę, wyposażyć ją. Sł. wil. 4. †O., [O.] co = dojrzeć, dopilnować czego; opatrzyć, wyhodować, wypielęgnować co: O. drzewko. Troc. 5. narządzić, wyszykować, oporzędzić: O. lampę (= przygotować do zapalenia: oczyścić knot, nalać naftę i t. p.). 6. †O., [O.] naprawić, poprawić, doprowadzić do należytego stanu, wyporządzić, sporządzić, odnowić, odrestaurować: Oprawili wszystko, co było opadło. Bud. Niechaj oprawiają miejsca pokazane w domu Pańskim i inne rzeczy, któreby widzieli potrzebować (!) poprawy. Leop. O. (naprawiać) szatę, O. (poprawić) dom. Troc. O. opuścić domy Syońskie. B. Sz. Oprawiam szaty. Pot. [Najspokojniej oprawił płaszcz, przyszywając nową łątę na starej]. Ork. 7. †O. naprawić, nagrodzić, wynagrodzić, odszkodować, wrócić, wyrównać: Kto winien gwałtu, ten ma szkody i gwałt oprawić. St. lit. Jeśli chłop chłopu drzewo porąbał, tedy gwałtu trzy ruble zapłacić, a szkodę O. powinien. St. lit. Ktoby kogo złażał, a skazano mu, aby mu to oprawił... Magd. Opraw a nagrodź, jako możesz. Rej. 8. †O. zrehabilitować, oczyścić, usprawiedliwić, obronić: Może pospólny człek przed prawem ludzkie (= po ludzku) rzecz oprawiać a mówić tako, jako inni. Ort. 9. obedrzeć ze skóry, oparzyć, sprawić, oporzędzić: O. śledzia, rybę. O. wołu, skopu, wieprza, ciele. Troc. 10. O. koguta = okapłunąć.*

Sien. Kureczęta młode gdy oprawisz, będą z nich kapłuny. Trzye. II. [O., Zoprawić] kogo = zrobić mu operację: Doktorzy mieli go O. i zoprawiali go. 12. [O. kogo] = poranić. 13. †O. pokierować, zarządzić, załatwić, poprowadzić, urządzić, zrządzić: Ten jest Bóg nasz, on będzie oprawiać nas na wieki. Ps. flor. Opiekadlnik, iż nie może ani umie twardych i trudnych rzeczy O. Ort. 14. gór. ostachować: Gdy kłopeć nie odstaje łatwo od ściany po skończeniu odciosów i zrobieniu otworu, podcina s. z boku na kilka cali przy ścianie, zachodząc w tył, aby łatwiej zapędzić kliny, i to s. zowie stachunek, a kłopeć ostachowanym lub oprawionym. Łab. 15. myśl. (o odyńcu) zaspokoić popęd płciowy. Sł. wil. O. s. i. †O. s. wzmocnić s., pokrzepić s., orzeźwić s., utwierdzić s., umocnić s., posilić s.: Jedno jest s. on był bożym ciałem oprawił. Kaz. Gnieź. 2. × O. s. ubrać s., wystroić s. w co, obsadzić s. czym: Bogate mieszczki obwieszały s. łańcuchy, oprawili w klejnoty. Krasz. <O + *Prawić, od Prawy>

Oprawienie, a, blm., czynność cz. Oprawić: O. obrazu, książki, szabli. †Zdrowa bądź, O. zgubionych. Wiszn. (o M. Boskiej). †Podług oprawienia, obrządzenia Boga. Kaz. Gnieź. (= wyroku, rządzenia).

Oprawienie się, a s., blm., czynność cz. Oprawić s.

Oprawisko, a, lm. a, × Oblupisko miejsce, w którym odzierają ze skóry padliny, hycelownia. <Od Oprawić>

Oprawka, i, lm. i p. Oprawa: A toż tylko oprawki złotnikom płacimy. Zbył. Chir.: O. na kamień piekielny = obsadka, × imadło. <Zdr. od Oprawa>

Oprawny przym. od Oprawa: a) *oprawiony, mający oprawę, będący w oprawie:* Róg O. w złoto, w srebro. Rynsztunki złotem albo srebrem (w złoto albo w srebro) oprawne. Star. Bogato oprawne w perły i złoto pistolety sławne. Miek. (Nosił) kurtę z połami żółtą, galonem oprawną. Miek. Książka oprawna. Rysunki w ramki oprawne. Okno w drzewo oprawne. Okna cztery w ołów oprawne całe. J. Gost. b) †O. *obmurowany, obwarowany, ufortyfikowany, opatrzony, obronny, warowny:* Jerycho zamknięte i oprawne było. Leop. c) †O. *pochoǳący ze zwierzęcia oprawionego:* W jatkach za miastem bydła biją, a potym stamtąd mięsa oprawne rozwożą. Star. d) †O. *tyczący s. oprawy = zapisu:* Władysław małżonkę pozostałą Mieczysława, jako panią oprawną, według prawa i zachowania zwyczajnego skupować był powinien. Błaż. (= posiadającą oprawę). Była na nich (na dobrach) dożywotnią i oprawną panią. Rzew. Majątek O. (= stanowiący oprawę żony lub wdowy). <Od Oprawa>

Oprawostawić, i, ii p. Oprawostawnić. <O + *Prawostawić, od Prawostawie>

Oprawostawienie, a, blm., czynność cz. Oprawostawić: Sprawa oprawostawienia unji odtąd szybko robi postępy. Rol.

Oprawostawnić, i, ii, Oprawostawić nawrócić na prawosławie, zrobić prawosławnym: Rozporządzenie o kasacie klasztorów, które s. w osadach prawosławnych znajdują. Rol. <O + *Prawostawnić, od Prawosławny>

Oprawostawnienie, a, blm., czynność cz. Oprawostawnić.

†Oprawować, uje, ował i †O. s. p. Oprawić: Oprawowali rozpadliny domu bożego. Bud. Tymczasem król mur zbity oprawował. P. Koch. We-

dle dwunastu tablic ustawy, każdą krzywdę pięcią a dwudziestą grzywnien miedzi oprawowano. Baz. Zelżywych słów O. Magd. Trzeci, co je (kury, kapłony) oprawują i rzeżą. Star. <O + Prawować>

† **Oprawowanie**, a, blm., czynność cz. **Oprawować**.

† **Oprawowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oprawować ś.**

Oprażenie, a, blm., czynność cz. **Oprażyć**.

Oprażyć, y, ył *wokoło poprażyć*. L. <O + Prażyć>

Opresja, i, lm. e, × **Oprymacja** I. † O. *ucisk, pognebnienie, przygnębnienie, przemoc, uciemiężenie*: W wielkiej od Turków opresji, wojska cesarskie już go odstąpiły, nie mogąc wytrzymać. Pas. 2. [O.] *zatargi, kłopot, żal, żalność, a zarazem i gniew, zmartwienie, udręczenie, frasunek, rozpacz*: Jednego dnia spotkało go ludzi wiele w takiej opresji. Ork. <Łć. oppressio>

× **Opresor**, a, lm. **owie ciemiężca, ciemiężyciel, gnebniciel**: Za instynktem Sapieżyny generałowej, wdowy naszego opresora. Mat. <Łć. oppressor>

Opręgować, uje, **ował opatrzyć, okryć przęgami**: Skóra lamparcia opręgowana. Ml. <O + Pręgować>

Opręgowanie, a, blm., czynność cz. **Opręgować**.

Opręzać, a, ał p. **Oprężyć**.

Oprężanie, a, blm., czynność cz. **Opręzać**.

Oprężenie, a, blm., czynność cz. **Oprężyć**.

Oprężyć, y, ył, nied. **Opręzać naprężyć, wyszpawanować dokoła; przęzać, opiąć, rozpiąć**. <O + Prężyć>

Oprocentować, uje, ał, nied. **Oprocentowywać obłożyć, opatrzyć procentem**: Minister mógł pomysłić o konwersji wysoko oprocentowanych walorów ruskich na niżej oprocentowane. Donim. Zastrzega sobie opłatę renty, oprocentowującej i umarzającej wyłożony kapitał. Donim. <O + Procentować>

Oprocentowanie, a, blm., czynność cz. **Oprocentować**: Sumy lokowano w bankach celem tymczasowego oprocentowania. Wydatki na O. i umorzenie dotychczasowych długów krajowych.

Oprocentowywać, a a uje, ał p. **Oprocentować**.

Oprocentowywanie, a, blm., czynność cz. **Oprocentowywać**.

Oprocesować, uje, **ował obarczyć procesami**: Mnie i rodziców moich calumniose oprocesował. Rzew. <O + Procesować>

Oprocesowanie, a, blm., czynność cz. **Oprocesować**.

Opromieniać, a, ał i O. ś. p. **Opromienić**.

Opromienianie, a, blm., czynność cz. **Opromienić**.

Opromienianie się, a ś., blm., czynność cz. **Opromienić ś.**

Opromienić, i, il, nied. **Opromienić otoczyć promieniami, oblać jasnością**. Przen.: *rozpromienić, rozjaśnić*: Czoło opromienione przezęcieniem (= *promieniejące*). Skinał lekko głowę i opromienił usta uśmiechem. Jez. Miłość przystała wiosnie życia, bo ją opromienia. Krasz. Radość z osiągnięcia królewskiej stolicy na Wawelu opromieniona jest dokoła wspomnieniem łez wylanych w Dubinkach i Radomiu. Szaj. O. ś. *otoczyć ś. promieniami, wypuścić z siebie promienie dokoła, oblać ś. jasnością*. Przen.: *otoczyć ś. czym jakby promieniami, rozpromienić ś., rozjaśnić ś.*: Stoneczniki już ś. złotymi listkami opromieniać zaczynały. Korz. Dom Dubieńskich opromienił ś. tą niejasną, a jednak wi-

doczną aureolą, która otacza skronie wybranych. Weys. <O + Promienić>

Opromienienie, a, blm., czynność cz. **Opromienić**.

Opromienienie się, a ś., blm., czynność cz. **Opromienić ś.**: Rys próżności, dbały o O. ś. w sercach ludzkich nierównie świetniejszym blaskiem, niż było w rzeczywistości. Szaj.

Oprosić się, i ś., il ś., [Oparsić ś., Oproszczyć ś.] (o świni) *wydać na świat prosięta*: Świnie, gdy ś. oprosi, w osobnym ehlewie mieć potrzeba z prosietami. Zaw. <O + Prosić ś., od Prosię>

[**Oprosiny**, in, blp.] *zaprosiny*: O. czynić = *prosić na wesele każdą druchnę*. <Z O + Prosić>

† **Oprostac**, a, ał *obronić*: U nas, pojedają, najbogatszy bojarzyn najchudszemu nie uczynić nie może, bo za pierwszą skargą Car mię od niego oprostac. Mask. <Ukr. oprostiti>

† **Oprostanie**, a, blm., czynność cz. **Oprostac**.

[**Oproszczenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Oproszczyć ś.**

[**Oproszczyć się**, y ś., ył ś.] p. **Oprosić ś.** <O + *Proszczyć ś., od [Proszczak]=prosiak>

Oproszczenie, a, blm. a. O. ś. czynność cz. **Oprosić ś.**: Świnia po oproszczeniu.

Oproszczenie się, a ś., blm. p. **Oproszczenie**.

Oproszkować, uje, **ował osypać proszkami**: On przecie nie zmuszał Rustema-paszy do spożycia kęsa oproszkowanego. Jez. <O + Proszkować>

Oproszkowanie, a, blm., czynność cz. **Oproszkować**.

Oprotek, tka, lm. tki, **Oprótek** ryb. I. a. **Popusta linka u brzegu sieci**. 2. w lm. *powrozy do stalowania niewodu*, flaki. Mag. <Czes. oprátka=leje, stryczek>

Oprowadzacz, a, lm. e *ten, co oprowadza, przewodnik*: Poza nimi postępował ów O. w zielonej kurtee. Zap. <Od Oprowadzać>

Oprowadzać, a, ał p. **Oprowadzić**. <O + Prowadzać>

Oprowadzanie, a, blm., czynność cz. **Oprowadzać**.

Oprowadzenie, a I. blm., czynność cz. **Oprowadzić**. 2. × O., lm. a *otoczenie, obwódka, mur okalający, ogrodzenie i t. p.*

Oprowadzić, i, il, nied. **Oprowadzać** I. kogo koło czego, po czym = *obwieść, zaprowadzić na wszystkie po kolei miejsca czego; prowadzić kogo, obejść z nim dokoła, wszędzie*: Cheiej ją O. po moim ogrodzie i domu. Zabł. Ze był dzień niezbyt mroźny, oprowadzał mię wszędy. Kras. Oprowadziliśmy cię po naszych polach i zagonach. Wor. Musiał oprowadzać po ulicach działa i sztandary, których nie zdobył. Moehn. Oprowadzają niedźwiedzia na pokaz. Przewodnik oprowadza turystę po mieście. Książd pleban oprowadził mię około domostw przy kościele zbudowanych. Koss. 2. co czym = *obwieść; poprowadzić dokoła czego*: O. palcem koło czego. 3. co czym = *obwieść, otoczyć, otokić, ogrodzić, okrążyć, opasać*: Miasto mocnymi murami O. rozkazał. Nar. (= *obmurować*). Aureljan od Rzymu do Ostji potężnym rzekę murem oprowadził. Nar. Zamek fosami głębokimi oprowadzony. Steb. <O + Prowadzić>

Opróbkować, uje, **ował prow. wypróbować, podać próbie**. <O + *Próbkować. od Próbka>

Opróbkowanie, a, blm., czynność cz. **Opróbkować**: Prosimy o O. oferty.

[**Opróca**] p. **Oprózc**. <Z Oprózc>

Opróchniec, eje, ał *spróchniec po wierzchu, dokoła, na wszystkie strony*. <O + Próchniec>

Opróchnienie, a, blm., czynność cz. **Opróchniec**.

Oprócie, a, blm., czynność cz. **Opróc.**

Oprócz, [Opróca] przyi. z 2 pp. I. † O. bez, † krom, † okrom: Nie chcieli tego uczynić O. dozwolenia papieskiego. Birk. Ciche O. wszelakich chmur pioruny były w Kaptoljum. Bardz. O. żadnej folgi. Skr. Gdyby kto bartnikowi pieniędzy pożyczyl na słowo O. zapisu... Nisz. O. prawa. Skr. (= bezprawnie). [Umarli O. potomków]. 2. prócz, krom, okrom; z wyjątkiem, wyjąwszy, nie licząc kogo, czego: Wszysey O. mnie. Wyznaczono mu z dworu płacę pieniężną i O. tego ordynarję. Kras. (= nadto). Wszystko stracone O. honoru (= tylko nie honor). < O + PR(OK)/PR(OCZ) >

Opróc, **oporze**, **oprót**, **Opruć**, nied. **Oparać**, **Oprówać**, **Opruwać spróc dokola**: O. łąkę, falbanę. < O + Próć >

Oprószać, a, ał p. **Oprószyć**.

Oprószanie, a, blm., czynność cz. **Oprószać**.

Oprószenie, a, blm., czynność cz. **Oprószyć**.

Oprószyć, y, ył, nied. **Oprószać I.** co z czego = otrząść w kształcie prochu: Muzyka grzmiąca oprósza gipsy ze ściany. Słow. 2. **obsypać prochem**, **czymś malłkim**, **poprószyć**, **przyprószyć**, **potrząść czym**: Ogrom poezji ukrywa ś. w starych, pyłem wiekowym oprószonych papierowych paczkach. Rol. Przen.: Twarz była ziemista, szara, ostłonięta smutkiem, jak rola sucha, dawno poarana, gdy ją wieczorna mgła oprószy. Ork. < O + Prószyc >

Oprótek, tka, lm. tki ryb. p. **Oprotek**. < p. Oprotek >

Oprówać, a, ał p. **Opróc**.

Oprówanie, a, blm., czynność cz. **Oprówać**.

Opróżniać, a, ał i O. ś. p. **Opróżnić**.

Opróżnianie, a, blm., czynność cz. **Opróżniać**.

Opróżnianie się, a ś., blm., czynność cz. **Opróżniać ś.**

Opróżnić, i, ił, nied. **Opróżniać zrobić próżnym, pustym, wypróżnić**: O. talerz, kufel. O. kieszeń. O. plac z ludzi (= usunąć ludzi z placu). Nastąpiło najpierwej zwyczajne zwrócenie królowi pieczęci opróżnionej. Szaj. (= walującej). O. ś. p. **Opróżnić**: W kilka minut kościół ś. opróżnił. < O + Próznic >

Opróżnić, eje, ał **stać ś. próżnym, opróżnić ś.**, **wypróżnić ś.**, **opustoszyć**; **wyludnić ś.** < O + *Próżnic, od Próżny >

Opróżnienie, a, blm. I. czynność cz. **Opróżnić**. 2. czynność cz. **Opróżnić**.

Opróżnienie się, a ś., blm., czynność cz. **Opróżnić ś.**

Oprucie, a, blm., czynność cz. **Opruć**.

Opruć, uje, uł p. **Opróc**.

Opruwać, a, ał p. **Opróc**.

Opruwanie, a, blm., czynność cz. **Opruwać**.

× **Opryczny oddzielny, udzielny, otrębny, samodzielny, samostny**: Opryczne panowanie. Śl. wil. < Ukr. opricznyj >

† **Oprczyńca**, y, lm. y **jeden ze straży księcia moskiewskiego**: Iwan siepaczom abo oprczyńcom swoim rozkazał, aby kancelerza na sztuki rozsiekali. Paszk. < Ros. opricznik >

× **Oprymacja**, i, blm. p. **Opresja**. < Od Oprymować >

× **Oprymować**, uje, ował I. **uciskać, gnębić, ciemiężyć, uciemięzać, trapić, dręczyć, nekacć, przynębiać, przesładować**: Widząc człowieka przez łotrzyków, jak sądził, w stepie oprymowanego, przyszedł mu z pomocą. Sienk. 2. [Ó.] **wynagrodzić**: Muszę sobie O. za to, co mi skodę zrobiłi. < Łć. oprimo >

× **Oprymowanie**, a, blm., czynność cz. **Oprymować**, oprymacja, opresja.

× **Oprysk**, u, lm. i I. **opryskanie, oprysknięcie**: Spluskany krwi opryskiem. Kniaż. 2. 2 pp. a **człowiek opryskliwy**: I żeby jaki O., to ś. ułaskawi. Pol. < O + Prysk >

Opryskać, ska a. [szcze], skał, **Oprysnąć pryskając a. prysnąwszy ochlapać; popryskać, zapryskać, spryskać, obrzygać, opluskać**: Leżał krwią opryskany, kulami przesyty. Mick. < O + Pryskać >

Opryskanie, a, blm., czynność cz. **Opryskać**.

Opryskliwie przys. od **Opryskliwy**.

Opryskliwość, i, blm. rz. od **Opryskliwy**.

Opryskliwy **cierpli** w mowie przez swoją drażliwość, **drażliwy, oburkliwy, sierdzisty**: Człowiek w mowie prędki i, gdyby ś. na powierzchowności zasadać. O. Kras. O. ten nasz pan ekonom. Kniaż. Odezwał ś. tonem opryskliwym. Człowiek bardzo lakoniczny, trochę O. Śniad. Zły, O. Mick. < O + PRYSK >

Oprysnąć, śnie, snął p. **Opryskać**. < O + Prysnąć >

Opryszczki, ów, blp. lek. (hidroa) I. **wysypka pęcherzykowa, osobliwie na wargach**: O. łatowe, pot ó w ki (hidroa aestiva). 2. p. **Liszaj**. < O + PRYSK >

Opryszczowy lek z **pęcherzyków złożony**: Wysypka opryszczowa (exanthema vesiculosum). < Od O + Pryszcz >

Opryszek, szka, lm. szki I. **rabuś, zbir, drab, zbój, zbójca, rozbójnik, bandyta**: Napadł na wołoskie opryszki. Nar. Z gromadą hultajstwa i opryszków na Śląsk napadał. Nar. Niebezpieczne dla opryszków przejazdy. Vol. Ostatni O. w Karpatach. 2. × O. **hultaj, ladaco, nicpoń**. < Ukr. opriszok >

Opryszkostwo, a, blm. **stan opryszka, jego rzemiosło, zbójnictwo**. Gl. < Od Opryszek >

Opryszkowy przym. od **Opryszek**.

Oprysknięcie, a, blm. p. **Opryskanie**.

Oprysknięcie, a, blm., **Oprysknięcie** czynność cz. **Oprysnąć**.

Oprzały I. który oprzał. 2. **zjadłowiły**: Gdzieby lepiej miasto budować: jeśli na miejscach tłustych, urodzajnych, obfitych, czyli na suchych, płonych, oprzałych. Górs. J. 3. garb.: Skóra oprzała = skóra z licem nadpsutym. < Od 2. Oprzeć >

† **Oprzasnek**, nka, lm. nki **chlebek, kukielka**: Ale mnie z tej mąki uczyni napirwej O. malutki podpopielny. B. Sz. < O + Przasnek >

Oprząść, ędzie, ał, nied. **Oprządać I. przędać dokola jakiej rzeczy, zamknąć ją w środku; obwinąć przędzą, osnuć, omotać**: Pająk oprząda muchę. 2. [O.] **złudzić, zmarnić**. O. ś. (o jedwabniku) **obwinąć ś. przędzą jedwabną, osnuć ś., omotać ś.** < O + Prząść >

[**Oprząć**, ętu, blm.] p. **Oprzątanie**: Upomniał ś. o zapłatę dla parobka, który czyni O. Wilk. < O + PRZĄT/PRZĘT >

[**Oprzątać**, a, ał] **oczyszczac**: O. konia. < O + *Przątać, PRZĄT/PRZĘT >

[**Oprzątanie**, a, blm., **Oprząć, Oprzęć, Oprzątek**] czynność cz. **Oprzątać**.

[**Oprzątarek**, i, lm. i, **Oprzętarek**] **dziewka, trudniąca ś. oprzętem krów a. trzody**. Por. **Oprzątko**. < Od Oprzątać >

[**Oprzątek**, tku, blm.] p. **Oprzątanie**: Nie przyjeżdżajże w piątek, będe miała O.

[**Oprzątko**, i, lm. i, **Oprzętko**] **kobieta, zajmująca ś. we dworze chowem świń i drobiu; dziewczka do drobiu i trzody**. < Od Oprzątać >

1. Oprzeć, prze, parł, nied. Opierać I. co o co = *postawić co przy czym, aby ś. nie obaliło; przystawić, przyprzeć co do czego*: O. drabinę o mur, dom jeden o drugi. Cheeicie strzelać ś., rury oparszy na brzechy? Mick. Przen.: *wyciągnąć aż do czego*: Oparł lewe skrzydło armji o las. **2.** na czym = *wesprzeć, podeprzeć*: Łokeie na trawie, skronie na dłoniach oparła. Mick. O. łokeie na stole, głowę na rękę. Archimed był ubogi, nie miał gdzie O. stóp. Mick. Ze szczytu wytryskują krużganku krawędzie, oparte na drewnianym licznych kolumn rzędzie. Mick. **3.** przeni. *ugruntować, uzasadnić, usprawiedliwić czym*: Na czym opierasz swe przypuszczenie? Nie wiemy, na czym opiera swoje mniemanie. Mick. Moralność, oparta na interesie osobistym, miłość na szacunku. Oparty na słuszości (= *miejący ją za sobą*). **4.** † O. *odeprzeć*: Jam rękę, opierając. Troc. **5.** × O. *oprac, otrzepać, obić, obłożyć*: Już mię nie zbeszta nikt, nie oprze nasiekańcem boki. L. **0. ś. 1.** o co, na co = *przyprzeć ś. do czego, zatrzymać ś. o co, nied. trzymać ś. czego, za co*: Idąc, opierał ś. o poręcz. Padając, oparł ś. o mur. Oprzyj ś. o ten słup. Troc. Oparł ś. na głazy. Mick. Płynąca gałąź oparła ś. o kępę (= *zahaczyła ś., zawadziła ś. i stanęła*). **2.** nied. o co = przeni. *rozciągnąć ś., sięgnąć aż do czego, nied. przytykać, dotykać, dochodzić, dostawać do czego*: Lewe skrzydło wojska opierało ś. o rzekę. **3.** o co = *zatrzymać ś. o co, wstrzymać ś. gdzie, stanąć na czym; nied. leżeć, spoczywać na czym*: Stół uniósł ś. w powietrze i oparł ś. bez szelestu na podłogę. Reym. Łodyga oparta, *decumbens*, gdy z korzenia w górę ś. podnosi, lecz potem całkowicie o ziemię ś. opiera. Jund. Ręka jej opierała ś. na jego ramieniu. Sklepienie opiera ś. na kolumnie. Uciekający nie oparł ś. aż we 12 mil miejsca tego. Paszk. Tatarowie, wpadłszy, aż o Lwów oparli ś. L. (= *aż do Lwowa zapędzili ś.*). Nie oparł ś. aż o lody niepławnej północnej wody. Kochan. Jarosław strwożony, uchoďdzie, nie oparł ś. aż w Nowogrodzie. Lel. Naród słowiański nie oparł ś. aż o brzeg wielki adriański. Kochan. Jak ś. kopnął polną drózką, nie oparł ś. aż pod gruszką. **4.** przeni. o kogo, o co = *pójść dla rozstrzygnięcia aż do kogo, posp. zawadzić o kogo, o co*: Sprawa ta oprze ś. o króla, o senat. Skrupić ś. na kim, *zwałić ś. na czyją głowę*, nied. *zależać, zawisnąć*: Na mnie ś. to wszystko oprze. Wszystko ś. opiera o kanclerza. **5.** na czym = *wesprzeć ś., podeprzeć ś.*: Nie opieraj ś. na trzcinnie chwiejącej ś. od wiatru. Jeł. O. ś. na kiju. **6.** przeni.: [O. ś. na kim] = *zdać ś., spuścić ś. na kogo, zaufać komu, nied. polegać na kim*: To ja ś. na was opieram. — I ja na was. Ork. **7.** przeni. na czym = *wystąpić w imię czego, zastawić ś. czym, nied. gruntuwać ś., zasadzać ś.*: O. ś. na artykule prawa. **8.** komu, czemu = *stawić opór, sprzeciwić ś., zaprotestować, zaoponować; nie zgodzić ś. na co, nie ulec*: W ruchu jedno ciało opiera ś. drugiemu, a niszczy w nim część szybkości. Jak J. Im ś. więcej opiera i sfocuje, tym proszą goręcej. Tw. **0. ś.** czym wymaganiom, prósbom. Opiera ś., by kot na ledzie. Prz. Obiedwie strony w tej bitwie mocno ś. przy zwycięstwie, nie wiedząc, komu padnie, opierały. Błaż. Żaden mu ś. nie oparł, nie zastawił. Leop. Mocno ś. opierała zameźciu jej. L. Niewinność przy cności mojej oprze ś. kłamstwu waszemu. L. **0. ś.** pokusie. Moeniejzszemu trudno ś. O. Prz. (= *nie dać ś.*). Ród grecki oparł ś. niesłychanie przemagającym siłom. Lel. Mędrsi fireykom **0. ś.** nie śmieli. Mick. Szyszak ma lekki, który

dzielnemu ciężu ś. nie oprze. Krasin. < O + 1. Przeć >

2. Oprzeć, oprzeje a. [oprze], **oprał** *zaognić ś. z tarcia a. z połączonego ciepła i wilgoci, zaprzeć po wierzchu*: Dziecko w kroku oprzało. Od częstego laksowania dziecię bardzo oprzało. Mat. [Baby używają cyrgla do zasypywania dziecka, jak które oprze. Przen.: Wierzbiaka oprzała, jaze kwicy (zagadka o fujarce)]. < O + 2. Przeć >

[Oprzestać, anie, ał] *przestać*. < O + Przestać >

[Oprzestanie, a, bfm.] *czynność cz. Oprzestać*.

[Oprzėsmielenie, a, bfm.] *czynność cz. Oprzėsmielić*.

[Oprzėsmielić, i, il] *oniėsmielić*: Na szczęt ci go oprzėsmieliło. Karcz. < O + [Prze = Bez] + Śmielić, od Śmiały >

Oprzęd, u, lm. y 1. oprzędzenie. 2. przędza, obwijająca co; torebka wwinęta z nitki jedwabiu przez gąsienicę owadzią, która ś. w niej przeobraża; torebka wwinęta z nitki jedwabiu lub pajęczyzny przez samicę, która umieszcza w niej jajka, kokon: Gąsienica otacza ś. oprzędem. **3.** [O.] *przędzenie*: W długie wieczory zimowe zbierały ś. kobiety z kądzielą na O. Reym. < O + PRZĘD >

Oprzędą, a, ał i 0. ś. p. Oprzędś. < O + PRZĘD >

Oprzędanie, a, bfm., czynność cz. Oprzędąć. **Oprzędanie się, a ś., bfm., czynność cz. Oprzędąć ś.**

!Oprzędły oprzędzony, omotany: Niema równiej piękności, jak śnić o zamarłym przepychu, oprzędłym odwieczną pajęczyzną. Przybysz.

Oprzędzenie, a, bfm., czynność cz. Oprzędś.

Oprzędzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Oprzędś ś.

Oprzędź, i, bfm. przędza, przedziwo: Jesień... **0.** babiego lata rzuciła w opłotki. Las. < O + PRZĘD >

[Oprzędąć, a, ał] **1. zaprzędąć**: Trzylatki nieoprzędane. **2. otrząskiwac z uprzęzą, przyzwyczajac do zaprzęgu, ujeźdźac**. < O + *Przędac, PRZĘG >

[Oprzędanie, a, bfm.] *czynność cz. Oprzędąć*.

[Oprzęd, u, lm. y] p. **Oprzędanie**: Posed do oprzędtu gadziny. Z strony dziedziców znaczne opuszczenie robocizny, danin, szarwarków, stróży, oprzędtów, posług, darsenszyny, skłonić nie mogło włóścian do wzięcia kontraktu. L. < O + PRZĘD/PRZĘD/PREZ >

[Oprzędarka, a, lm. i] p. **Oprzędarka**.

[Oprzędka, i, lm. i] p. **Oprzędka**.

† **Oprzędny skrzedny, starowny, zabiegły**: Niemcy oprzędniejsi i dbalsi gospodarze. Błaż. < O + PRZĘD/PRZĘD/PREZ >

† **Oprzykrzac, a, ał i † 0. ś. p. Oprzykrzyć.**

† **Oprzykrzanie, a, bfm., czynność cz. Oprzykrzac.**

† **Oprzykrzanie się, a ś., bfm., czynność cz. Oprzykrzac ś.**

† **Oprzykrzenie, a, bfm. 1. czynność cz. Oprzykrzyć. 2. przykrość, niesmak, nuda**: Pijaństwo jest studnią oprzykrzenia i rozlicznych niemocy. Wuj.

† **Oprzykrzenie się, a ś., bfm., czynność cz. Oprzykrzyć ś.**

† **Oprzykrzyć, y, ył, nied. † Oprzykrzac** komu, sobie co = *zrobić przykrym, nieznośnym, sprzykrzyć, obmierzić, obrzydzić, zohydzić, zbrzydzić*: Świat sobie oprzykrzyli z poządliwościami jego. Rej. Pruski mistrz wojował Polskę jak najbardziej, azaby, oprzykrzywszy wojnę Polakom, przy Pomorzu nie mógł ś. osiedzieć. Biel. M. † **0. ś. stać**

ś. przytłerym, nieznośnym, sprzykrzyć ś., naprzytłeryć ś., uprzykrzyć ś., znużyć ś., przejeść ś., obrzydnąć, obmierzać: Cóżem ci uczynił, a. w czymem ś. oprzykrzył tobie? Leop. W tym miesiącu mogłoby niebo tęga zimą ś. O. Fur. Lepiej ś. w domach mieszkać im zлюбиło, już ś. im w polach, w puszczech oprzykrzyło. Stryjk. <O + Przykrzyć>

× **Oprzysiąc, sięże, sięgał zobowiązać, obarczyć przysięgą; zaprzysięc:** Posłuszeństwa oprzysięzonego nie dochowują. Krasz. × **O.** ś. zobowiązać ś., obarczyć ś. przysięgą, zaprzysięc ś. <O + Przysięc>

× **Oprzysiężenie, a, blm., czynność cz. Oprzysięc.**

× **Oprzysiężenie się, a ś., blm., czynność cz. Oprzysięc ś.:** Raz mnie zdradziecko niepoczeiwe Czechy porwały i do sromotnego oprzysiężenia ś. i podpisania zmusiły. Krasz.

Oprzytomnić, i, ii doprowadzić do przytomności, przyprowadzić do zmysłów, ocucić, otrzeźwić: Ludzie jaęys już o słońcu oprzytomnili go. Sow. Tak tym powietrzem świeżym jestem oprzytomniona, że czuję, jak mi bije krew i serce u łona. Wysp. <O + *Przytomnić, od Przytomny>

Oprzytomnić, eje, ał odzyskać przytomność, zmysły, przyjsć do siebie, opamiętać ś., ocknąć ś.: Stał, nie mogąc O., zbierał myśli. Krasz. O. z bólu. <O + *Przytomnić, od Przytomny>

Oprzytomnienie, a, blm. I. czynność cz. Oprzytomnić. 2. czynność cz. Oprzytomnić. 3. stan tego, co oprzytomniał, odzyskana przytomność.

† **Ops, u, lm. y rozpusa, hulanka wszeteczna, orgja:** Jedźmy na O., to jest po staroświecku na niecenotę. Biel. M. (na zabawy wszeteczne. Nar.). Wina dawajcie! Pojedźmy na O! jak mawiał biskup Zawisza. — A z opsu do piekła, mówił djabeł. Sienk. <Nm. Hops = skok>

[**Opsiakać, a, ał, Opsiakać**] zbezczęścić, zwinymyślać. <O + *Psiakać, od Psiak>

[**Opsiakanie, a, blm.] czynność cz. Opsiakać.**
[**Opsiakać, a, ał**] p. **Opsiakać:** On mię brzyckiemu słowy opsiakał. <właśc. Opsiakać; p. Opsiakać>

[**Opsiokanie, a, blm.] czynność cz. Opsiokać.**
Opsnać się, nie ś., nał ś. obsunąć ś., obśliznąć ś., pośliznąć ś.: Opsnęły ś. koniowi nogi i obalił ś. <Z Obsunąć ś.>

Opsnąć się, a ś., blm., czynność cz. Opsnać ś.
Opsomanja, i, blm. chorobliwa nadmierna żądza łakotek i wogóle pożywienia; chorobliwa żądza jakiego szczególnego pokarmu. <Now. z Gr. ópson = przysmak + mania = szaleństwo>

[**Opsowany**] opętany. <O + Psowany, od Psować>

Opstrzenie, a, blm., czynność cz. Opstrzyć.
Opstrzyć, y, ył zrobić pstrym, okrywszy cętkami, kropkami: Lustro w złotych ramach opstrzonych od much. Bał. <O + Pstrzyć>

† **Optaszenie, a, blm., czynność cz. Optaszyć.**
† **Optaszyć, y, ył oberwać, urwać, oskubać:** Choć im nie jeden kroć ten ogon optaszą, wždy przecię ponty jezą, przecię wyżej kaszą. Pot. A co jemu (Turkowi) buty przybyło, tyle serca postradali naszy, kiedy ich kto obarczy, kiedy ich optaszy. Pot. <O + *Ptaszyć, od Ptak>

Optometr, u, lm. y fiz. przyrząd do mierzenia odległości wyraźnego widzenia przez dane oko. <Now. z Gr. optós = widziany + metron = -mierz>

Optometrja, i, blm. lek. mierzenie doniosłości wzroku.

Optotypy, ów, blp. litery różnej wielkości do próbowania siły wzroku. <Now. z Gr. optós = widziany + týpos = wycisk>

× **Optować, uje, ował wybierać dobrowolnie, szczególnie poddaństwo jednego lub drugiego kraju.** <Łć. optare>

× **Optowanie, a, blm., czynność cz. Optować.**
[**Optryt, u, lm. y, Abtryt**] ustęp, wychodek, wygódka. <Nm. Abtritt>

Optycznie, przys. od Optyczny.
Optyczny przym. od Optyka: Mikroskop, luneta, teleskop, ciemnia, latarnia czarnoksięska i t. p. są narzędzia optyczne. Zjawiska optyczne = zjawiska świetlne. Gęstość optyczna ciała = większa lub mniejsza zdolność załamywania promieni światła. Oś optyczna = linja łącząca środki krzywizn zwierciadeł lub soczewek w narzędziach optycznych. Teory optyczne czyli świetlne = tęcza, boczne słońca i księżyc, kola otaczające słońce i księżyc. Złudzenie optyczne = złudzenie wzrokowe, pozorne. <Od Optyka>

Optyk, a, lm. cy I. ten, co ś. zajmuje optyką, badacz zjawisk świetlnych. 2. fabrykant i sprzedawca narzędzi optycznych.

Optyka, i, blm. I. a. × Oczenia część fizyki, obejmująca naukę o świetle. O. geometryczna (= O. rozpatrująca przebieg promieni światła ze stanowiska geometrycznego). O. teoretyczna (= O. objaśniająca objawy świetlne, jako wynik drgań eteru). 2. przen.: Na optykę = na pozor, na oko, na wejrzzenie a. dla oka, dla pozor: Na optykę to niby coś, ale w gruncie nie. Wszystko tu obliczone na optykę. 3. perspektywa, panorama, wygląd przedmiotów w oddaleniu. Sł. wil. 4. × O. pudełko ze szkielekiem, przez które widać obrazki, panorama. Sł. wil. <Od Gr. optiké>

Optymat, a, lm. ci w rzeszypospolitej rzymskiej, członek klasy bogaczy, potomków patrycjuszów i wzbogaconych rodów plebejuszowskich. <Łć. optimas, 2 pp. -atis = przedni>

× **Optymiczny p. Optimistyczny.** Sł. wil. <Łć. optimus = najlepszy>

Optymista, y, lm. ści ten, co ś. trzyma zasad optyzmu, co zostaje pod jego wpływem, widzący wszystko w dobrym świetle: Wyjątkowi byli optymiści, poczytując akces króla (do konfederacji) za akt rozumu politycznego. Smol. <Fr. optimiste>

Optymistka, i, lm. i forma ż. od Optimista.
Optymistycznie przys. od Optimistyczny: Nauczycie ś. ani nazbyt surowo, ani zbyt O. zapatrywać ś. na to, co was otacza. Orzesz.

Optymistyczny przym. od Optimizm; × Optymiczny: Pogląd O. Pomysły optymistyczne rozpowszechniała i broszura Józefa Sołtykowicza. Smol. <Od Optimista>

Optymizm, u, blm. I. skłonność do dopatrywania ś. we wszystkim dobrych stron, widzenie wszystkiego w różowym świetle, liczenie na dobry wynik w każdym lub w pewnym razie. 2. fil. pogląd na świat a. system filozoficzny uznający przewagę pierwiastku dobrego nad złym we wszechświecie, oceniający wszelkie zło jako względne w ogólnym planie dobrego. <Fr. optimisme>

† **Optypate** nieod., kuch. małe paszteciki. Troe. <Fr. aux petits pâtes>

Opublikować, uje, ował podać do wiadomości publicznej, ogłosić, obwieścić. <O + Publikować>

Opublikowanie, a, blm., czynność cz. Opublikować.

Opuch, u, blm. f. × O. p. **Opuchnięcie**. 2. [O.] *ogon.* <O + PUCH>

Opucha, y, lm. y f. *bramowanie, wykładanie, obłożenie, wyłogi*: O. u futra = *odnowa*. O. droższa od kożucha. Prz. Człowiek koźnierza albo szukając opuchy, nie da wysiedzieć rysiovi ś. z lisem. Pot. Towarzysz zrobił sobie kiereję i nakrył ją rysem; wyszło mu na złe sukno i O. Nar. Przen. żart.: Czystemu wszystko, choć czyta, choć słucha, tak gołe czyste, jako i O. Pot. 2. p. **Opoczyna**. Zdr. **Opuszka**. <O + PUCH>

× **Opuchlak**, a, lm. i *człowiek opuchły*; przen. *człowiek odęty, napuszczony, pyszałek*: Klub lewicy sejmowej złożony z garstki opuchlaków narodowych. <Od Opuchły>

Opuchlenie, nca, lm. nce zł. *kufier*. <Od Opuchły>

Opuchlina, y, blm., **Opuchłość**, **Opuchnienie**, × **Opuch** lek. (oedema) *obrzęk skutkiem nacieczenia płynu surowiczego w tkanki*, *puchlina wodna*, †*nabrzmiałość*, †*obrzękłość*. <Od Opuchły>

× **Opuchlinowy** przym. od **Opuchlina**. **Opuchłość**, i, blm. f. rz. od **Opuchły**. 2. p. **Opuchlina**.

Opuchły, **Opuchnięty** *który opuchł, spuchły, spuchnięty, zapuchły, obrzękły, obrzmiały, ociekły, wzdęty; mający wodną puclinę*: Człowiek O., wodnisty albo wodnocielny. Sekl. Kto więcej ma, więcej pragnie, opuchłego najcheiwsze pragnienie. Prz. <Od Opuchnąć>

Opuchnąć, chnie, chnał a. chl *dostać pucliny, zapuchnąć, spuchnąć, nabrzmiąć, obrzmiąć, wzdąć ś., ociec, obrzęknąć*: Nos mi opuchł jak trąba. Oss. <O + Puchnąć>

Opuchnienie, a, blm. f. p. **Opuchnięcie**. 2. p. **Opuchlina**.

Opuchnięcie, a, blm., **Opuchnienie** czynność cz. **Opuchnąć**.

Opuchnięty p. lep. **Opuchty**. [Opucować, uje, ował] *oczyszczyć*. <O + Pucować>

Opucowanie, a, blm., czynność cz. **Opucować**. †**Opugna**, y, lm. y spór, *dysputa*: Zaproszony na opugnę, wziął sobie za argument, iż... Skar. Proszę na opugnę. Troc. <Z Łé. oppugnare = wależyć>

†**Opugnant**, a, lm. ci ten, *co opugnuje, oponent w dysputie*. <Łé. oppugnans, 2 pp. -ntis>

†**Opugnować**, uje, ował f. *oblegać, zwalczać*. 2. komu = *oponować, robić zarzuty; toczyć spór, dysputować, sprzeczać ś. z nim*. <Łé. oppugnare>

†**Opugnowanie**, a, blm., czynność cz. **Opugnować**.

Opukać, a, ał, nied. **Opukiwać** f. *z badać, pukając po wierzech, dokoła, ze wszystkich stron*. 2. górz. *z badać, uderzając młotkiem po chodnikach, czy oprawa podpierająca strop jest bezpieczna*. 3. lek.: O. kogo = *z badać stan wnętrza jam jego ciała za pomocą uderzeń lekkich, w ich ściany wymierzonych, i wsłuchiwania ś. w odgłos wtedy powstający* ! perkutować (percussione scrutari): Przyszedłem do ciebie, alyś mię opukał i osłuchał. Rodz. <O + Pukać>

†**Opukałość**, i, blm. rz. od **Opukały**: O. dzbana, bani, beczki. Troc.

†**Opukały** *pekłaty, wydęty*: Gruszka opukała. Troc. Miąszysy, tłusty, O. Mącz. O., dobrze już jadłem natkany. Bobr. <O + PEK, z formą pnia PUK, powstałą pod wpływem wyrazów przyswojonych z czeskiego>

Opukanie, a, blm., czynność cz. **Opukać**.

Opukiwać, uje a. iwa, iwał p. **Opukać**.

Opukiwanie, a, blm., czynność cz. **Opukiwać**: [Do opukiwania fujaarki (przed jej wykreśnieniem) trzeba umiejętności].

Opuklerzać, a, ał p. **Opuklerzyć**.

Opuklerzanie, a, blm., czynność cz. **Opuklerzać**.

Opuklerzenie, a, blm., czynność cz. **Opuklerzyć**.

Opuklerzyć, y, ył, nied. **Opuklerzać** *osłonić, zabezpieczyć puklerzem*: Miałem ś. za opuklerzonego rycerza. Orzesz. Kroczy Mojżesz, i bracia Judy czoło opuklerza. Pol. Przen.: *uzbroić, uodpornić, zabezpieczyć*: O. ś. enotą. Jeż. <O + *Puklerzyć, od Puklerz>

†**Opuknąć się**, knie ś., kł ś. *rozpuknąć ś., rozpaść ś., rozlecieć ś.*, posp. *rozwalić ś.*: Beczka opukła ś. Kn. (= *rozsypana ś.*). Namocz beczkę, alyś ś. nie opukła. Troc. <O + PUK zam. PEK>

†**Opuknięcie się**, a ś., blm., czynność cz. **Opuknąć ś.**

Opukowy lek. *do opukiwania należy, przez nie powstający*, w y p u k o w y: Młotek, odgłos O. <Od *Opuk, od Opukać>

× **Opulencja**, i, blm. *bogactwo, zbytek*. <Łé. opulentia>

Opuncja, i, lm. e, **Żygadla**, **Kakt placek** bot. (opuntia) *rosł. z rodziny opuncjowatych*. Gatunki: O. figa indyjska (o. a. cactus ficus indica). O. koszenilowa (o. vulgaris a. cactus opuntia). <Łé. opuntia, od nazwy miasta greckiego>

Opuncjowaty bot.: **Opuncjowate** a. **Cierńcowate**, **Kaktusowate**, × **Kaktowate** *rośliny (cactaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*. <Od Opuncja>

Opupiać się, a ś., ał ś. p. **Opupić ś.**

Opupianie się, a ś., blm., czynność cz. **Opupiać ś.**

Opupić się, i ś., il ś., nied. **Opupiać ś.** *zawinąć ś. w kokon*: Robaki jedwabnicze żyją około 34 dni, zanim ś. opupią. Sł. wil. <O + *Pupić, z Fr. poupée = *garść przedziwa*>

Opupienie się, a ś., blm., czynność cz. **Opupić ś.**

Opurpurzać, a, ał p. **Opurpurzyć**.

Opurpurzanie, a, blm., czynność cz. **Opurpurzać**.

Opurpurzenie, a, blm., czynność cz. **Opurpurzyć**.

Opurpurzyć, y, ył, nied. **Opurpurzać** f. *okryć, odziać purpurą, szkarlatem*. 2. *omalować na szkarlatno, oczerwienić; oślać światłem purpurowym*: Blask jej (gwiazdy) widmowo opurpurza sałę. Psm. <O + Purpurzyć>

× **Opuskuł**, u, lm. y *dzielko, broszura*. <Łé. opusculum>

Opust, u, lm. y f. prow. *opuszczenie czegoś z ceny, ustępstwo, obniżka, rabat*: Sprzedającym stosowny O. 2. lek. = a) p. **Ociek**. b) p. **Bezgorączkowie**. 3. myśl. *nóż przy kordelasie, którym ś. farba ze zwierza wielkiego, tylko co ubitego, spuszcza*. <O + PUS(T)/PS>

Opusta, y, lm. y *kawałek ziemi między brzołdami, nietknięty leniem w oraniu, podwałka*: O. w oraniu, podwałka. Kn. <O + PUS(T)/PS>

Opustka, i, lm. i druk. *ustęp przypadkowo z rekopi-u opuszczony, który należy przy korekcie przywrócić*. <O + PUS(T)/PS>

Opustoszało przys. od **Opustoszały**: O. wygląda. Sł. wil. O. zostawił. Sł. wil.

Opustoszałość, i, blm. rz. od **Opustoszały**; **Opustoszenie**: Litwa, przeszedłszy dla opustoszałości przez powiat Lubelski, w ziemi Sandomierskiej plundruje. Błaż.

Opustoszały, × **Opuszciały**, **Opuszczony**, × **Opuszczaly**, *który opustoszał a. który opustoszo, pusty*,

opustoszony, spustoszony, zrujnowany, zaniedbany, opuszczony, bezładny a. nieuprawny = zapuszczony: Kraj, grunt O. Miasta opustoszałe. Troc. <Od Opustoszeć>

Opustoszeć, eje, ał, × **Opuścić** stać ś. *pustym, wyludnić ś., spustoszeć, zamienić ś. w pustkowie, opróżnić*: Jego domek opustoszał, chwastem zarósł dziedziniec, zrujnowały ś. gumna. Krasz. Opustoszały koronne granice. Krasz.

Opustoszenie, a, blm. I. czynność cz. **Opustoszeć**. 2. czynność cz. **Opustoszyć**. 3. p. **Opustoszałość**.

Opustoszyciel, a, lm. e ten, co opustoszył a. *opustoszy, dewastator*. <O + Pustoszyciel>

Opustoszycielka, i, lm. i forma ż. od **Opustoszyciel**.

Opustoszyć, y, ył, † **Opuścić** zamienić w pustkowie, w pustynię, spustoszyć, zniszczyć, zrujnować, zdewastować, wyludnić: Kraina opustoszona. Gil. O. majątek. <O + Pustoszyć>

Opustowy lek. p. **Ociekowy**.

Opuszać, a, ał p. **Opuszyć**.

Opuszanie, a, blm., czynność cz. **Opuszać**.

Opuszczać, a, ał i O. ś. p. **Opuścić**.

× **Opuszczałość**, i, blm. rz. od **Opuszczały**, *opuszczałość*. Troc.

× **Opuszczały** p. **Opustoszały**. Troc.

Opuszczenie, a, lm. × a, czynność cz. **Opuszczać**: Jeżeli w tej chorobie przyrodzenie przemoże, tedy następują obfite wypróżnienia potami, moczem, stolcem, ustami; wypróżnienia takowe nazywają opuszczeniami. Perz.

Opuszczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Opuszczać** ś.

Opuszczenie, a, blm. I. czynność cz. **Opuścić**: O. szyku, przyjaciela. Troc. O. pogody czynienia czego. Troc. 2. = a) *stan osoby opuszczonej, sieroctwo*: Umarł w ostatnim opuszczeniu. b) *stan rzeczy opuszczonej, zaniedbanie, zniszczenie*: Nowy proboszcz, przyjechawszy na miejsce, zastał kościoły swoje i ziemie w okropnym opuszczeniu. Bart. c) p. O. ś.: Siła ludzi gnije w gnuśnym opuszczeniu. Jabł. 3. lm. a *miejsce opuszczone, to, co opuszczone, niedokładność*: W korekcie tej są opuszczenia. O. w piśmie. 4. lek. p. **Obniżenie** ś.

† **Opuszczenie**, a, blm., czynność cz. **Opuszczyć**.

× **Opuszczenie** przys. p. **Opuszczone**: Pod jarzmem poddaństwa niechętnie i O. rolę uprawiają. L.

Opuszczenie się, a ś., blm. I. czynność cz. **Opuścić** ś. 2. a. **Opuszczenie** *zaniedbanie, niedbałość, gnuśność, abnegacja*: Czuję wstręt do próżnowania i całkowitego opuszczenia ś. Kołł.

† **Opuszczewiać**, a, ał *pustoszeć, stawać ś. pustym, wyludniać ś.*: Z rozłączenia poddanych jmirnie panów częstokroć opuszczewia. Św. z Woc.

† **Opuszczewianie**, a, blm., czynność cz. **Opuszczewiać**.

Opuszcza, i, lm. i I. *narzędzie rogowe, które szwec podkłada pod podszewę, kiedy ją ma opuszczać, t. j. okrawać krawalnikiem*. Mag. 2. [O., **Opuszka**] *rondo u kapelusza, skrzydła kapelusza*: Spostrzegł w oddaleniu postać Głowacza łatwą do poznania... po opuszczeniu kapelusza, obwisłej naokoło. Dyg. <O + PUS(T)/PS>

Opuszczone, × **Opuszczenie** przys. od **Opuszczoney**: Łokietkowi przy nich ciężko, czarno, O., grubo wydali ś. i niemal barbarzyńsko. Krasz.

Opuszczony I. im. od **Opuścić**: O. przez lekarzy. Bobr. Zona opuszczońca. 2. p. **Opustoszały**: O. majątek marniał bez pana. Szaj. (= *zapuszczony, zaniedbany*). 3. *który ś. opuścił*: Człowiek O. (= *na którym znać opuszczenie, brudny, nieporządkny i t. p.*).

† **Opuszczyć**, y, ył p. **Opuszyć**: Kiedy ś. na opuszcze męskiej zna, to pono zna ś. dobrze i na tym, co nią opuszczone. Pot.

Opuszenie, a I. blm., czynność cz. **Opuszyć**. 2. *okrycie z puchu*. Przen.: Mroźne O. krzewów i drzew. Pol. 3. lek. p. **Odma**.

Opuszka, i, lm. i I. p. **Opucha**: Opuszkę u czapki mu przeciął. Troc. Ogląda czapkę, opuszkę wstrząsa i włos przedmucha. Pot. Przen.: Wziąwszy czerwony złoty, poznał srebro, kęs zwierzętniej odskrobawszy opuszki. Pot. (= *powłoki, warstewki zwierzętniej*). 2. † **Osiodła** = *zakrzepienie ku górze, kula*: O. stodia tylna, przednia. Troc. 3. anat. = a) *wycięcie kuliste niektórych naczyń*: O. aorty (bulbus aortae). O. żyły szyjowej wspólnej (bulbus venae jugularis com.). b) *zgrubienie miejscowe niektórych narządów*: O. cewki moczowej, † ebulba kanału korzenia, kanału korzeniowego (bulbus urethrae). O. rdzenia pacierzowa, † drzeń podłużny, † mlec podługowaty, przedłużony, † obdłużny mlec, rdzeń przedłużony, węzeł rdzenia pacierzowego, † wyższa część mleczka pacierzowego (bulbus rhachidicus, medulla oblongata). O. węchowa (bulbus olfactorius). <O + PUCH>

Opuszkojamisty mięsień, † *myszka przyspieszająca mocz, † myszka przyspieszająca korzenia męskiego, × strzykacz, † przyspiesznik anat.* (musculus bulbo-cavernosus, m. ejaculator). <Opuszka + Jamisty>

Opuszkowy przym. od **Opuszka**. Lek.: Porażenie opuszkowe (paralysis bulbaris).

Opuszyć, y, ył, † **Opuszczyć**, nied. **Opuszać** I. *puchem a. pierzem obłożyć*. Przen.: Jakim kogo fortuna opuszyła pierzem, jednako śmierć oskubie pawia z nietoperzem. Pot. 2. *obłożyć, obramować futrem*. 3. † O. *odać, nadać, napuszyć, rozsadzić, rozeprzeć, wzdąć, rozdać, rozpęczyć*: Opuszczająca potrawa. Troc. Cebula żywot opusza. Syr. <O + Puszyć>

Opuszyn, u, lm. y bot. (fougerouxia) *rośl.* <Od Opuszyć>

× **Opuszczałość** I. rz. od **Opuszczały**. Troc. 2. *miejsce opuszczone, puste, pustynia, puszcza, pustkowie*: Będzie O. pośród ziemi. Śl. wil.

× **Opuszczały** *który opuścił* p. **Opustoszały**: Zapadłe mogiły i opuściła. Kon. Kraj ten O. Troc. Dał mu król opuściła majątność. Troc. Oprawił opuściła domy Syońskie, a dać nam ustawieństwo w Judei. B. Sz.

× **Opuścić**, a, lm. e ten, co opuszcza a. opuścił kogo. Mącz.

Opuścić, i, il, nied. **Opuszczać** I. † O. co czym = *puścić co dokoła czego; puszczony okrzyć*: Miasto obmurować dał, wodą opuściwszy. Biel. M. Jupiter wziął dziewczę Izydys, opuścił ją mgłą, aby nikt nie widział. Biel. M. 2. *spuścić na dół, obwiesić, zwiesić, zniżyć*: O. podkasana suknie. Z opuszczonej szaty kwiatki wypadały. Otw. Ó. kraje (rondo) kapeluszwowe. Troc. O. głowę (= *schylić, skłonić ku dołowi*). Pies posmutniał, opuścił ogon. Przen.: O. uszy, skrzydła = *stracić fantazję, posmutnieć*. Chodzi by podskubany, opuściwszy

skrzydła. Rej. Wszysey jego żołnierze skrzydła opuścili. Pot. Trzymali ręce podniesione, nie chcąc ich O., ażeby Bóg narodowi przepuścił. Tw. Opuścił ręce rycerz pomieszany. Niem. Przen.: O. ręce = *nie brać ś. do dzieła, zostawić wszystko losowi, opuścić ś., zgnuszyć*: Na zgubę swoją wyszysey prawie, ręce opuściwszy, ze łzami patrzyli, rzadki który wyciągnął do broni. Nies. Dłatego, że w ojezyźnie niepokój, ani sobie, ani komu innemu nie być pożytecznym, nie nie robić, ręce O.*i: najistotniejsze zaniechać obowiązki. L. Nie radzę w pomyślności rąk opuszczać. L. Nie stojcie z opuszczeniem rękami. Omdlały ich serca, ręce opuścili. Hof. 3. † O. spuścić, zwolnić to, co było naprężone: O. (spuścić) łuk. Troc. 4. × O. puścić, pofolgować, sfolgować, zwolnić, zlagodnić: Mróz opuszcza, ustaje, ługuje. Włod. [Zima na początku lutego opuszcza]. 5. ustąpić, odstąpić: Nie opuści ani grosza z tego, co zacenil. 6. ominąć, pominąć, wypuścić, przeszkodzić, przeoczyć, prześlepić, żart. zjeść; omieszkąć, zaniedbać: Opuść tę materją. Troc. Opuścił ten wiersz, te słowa, przepisując. Troc. O. jaką formalność. Gdyby wszystkie czyny Jezusowe były pisane, żadnego nie opuszczać, światły nie ogarnął tych ksiąg. Sekl. O. błąd w korekcie. Lepiej jedno dobro O., byle uchodzić dziesięciu złego. Prz. Raz opuścisz okazją, już jej nie zażyjesz. Prz. Opuścił okazją do tego. Troc. Te rzeczy trzeba było czynić, a onych nie opuszczać. Wuj. (= *nie puszczać mimo*). Kilka razy przydarzała ś. sposobność okupu, którą Zamojski opuścił. Bart. Ten uczeń często opuszcza lekcje. Co dziś opuścisz, jutro nie dogonisz. Prz. 7. kogo, co = *odbić, odstąpić kogo, czego, rzucić, porzucić, zostawić samego*: Ty mię unikasz, ja cię O. nie mogę. L. Opuścił szyk, przyjaciela swego. Troc. Opuszczeni od ludzi są w opiece u Boga. Prz. Bóg nie opuści, kto ś. nań spuści. Prz. Nie opuszczę cię aż do śmierci. Boże, czemuś mię, czemuś mię, mój wieczny Boże, opuścił w mój czas ostateczny! Kochan. (= *odwrócił ś. ode mnie*). Swoich wiernych Pan nie opuści. Kochan. Ojciec mój i matka moja mię opuścili, ale Pan mój mnie przyjął. Wuj. Temu cześć dawaj, co gdy chłostę spuszcza, dotknie, zasmuci, ale nie opuszcza. Kras. Boże mój, czemuś mię opuścił, wszakżeś k sobie wołających żadnego nie opuścił. Sekl. Lekarze go opuścili. Od dworaków opuszczona Helena... tak szerzy skargi płaczliwe. Niem. O. obycajnie niezwykle (pijaństwo). Skr. Dusza opuszcza ciało (= *rozstaje ś., rozłącza ś. z nim*). O. żonę, dzieci (= *osierocić*). O. towarzystwo (= *usunąć ś. z niego*). Kraj ten opuszczę na wieki. Miek. (= *pożegnani*). O. świat (= *zejść ze świata, rozstać ś. z nim*). O. mieszkanie (= *ustąpić, wyprowadzić ś., wynieść ś. z niego, opróżnić je*). Bezbородko z obawy intryg kazał Stanisławowi Potockiemu natychmiast miasto O. Smol. O. Paryż. Uczniowie, opuszczający instytut, wychodzą jako ukończeni rzemieślnicy. Sienk. (= *wychodzący z niego, kończący go*). Siły mię opuszczają (= *opadają z nich, tracą je*). Sześćście mię opuszcza (= *przestaje sprzyjać, dopisywać mi, odwraca ś. ode mnie*). 8. † O. p. Opustoszyć. B. Sz. (p. Opuszczony). 9. fl. żeglując zboczyć, objechać, okrążyć. 10. rzeź.: O. skórę z bydlęciami = *obciągnąć, obdrzeć, ściągnąć, złożyć*. Mag. 0. ś. I. † O. ś. czym = *puszczyć otoczyć ś.*: Sam ś. mgłą opuścił, zniknął prez. Biel. M. 2. spuścić ś. na dół, osunąć ś., obwisnąć, zwisnąć, zwiesić ś., opaść, skłonić ś. ku dółowi: Opuść ś. naręczej na ziemię. Otw. Znużony, opuściłem ś. na poduszki,

odwracając ś. twarzą do ściany. Dąb. Który kraj w lewą ś. na twą zapatruje matkę, tam ś. opuść, *hanc terram pete*. Żebr. Przen.: Opuszczamy ś. na twoją wolę. Słow. (= *spuszczamy, zdejemy; polegamy na niej*). 3. × O. ś. puścić, okryć ś.; puścić ś. dokoła: Zręby (= *wyręby*) opuszczają ś. nowymi porostami. Pol. We wszystkie rodzaje nowych drzew, z młodu ciętych, opuszczają ś. z korzenia. Pol. 4. † O. ś. puścić ś. na co, oddać ś. czemu: Opuścił ś. na wszystkie występki. 5. zaniedbać ś., zleniwieć, zapatycznieć, zgnuszyć: Miał ś. nieźle, ale ś. opuścił, i więcej karczmy niż gospodarstwa pilnuje. Perz. Opuścił ś. całe, smutek odebrał mu sposobność do czynienia potrzebnych zabiegów. Leszcz. Tak ś. opuścił, że nie zgoła robić, ni o czym myśleć, ni o co starać ś. nie chce. L. Jak ś. to ci mężczyźni opuszczają teraz w galanterji! L. 6. myśl. (o jeleniach i sarnach) *przejść z jednej kniei do drugiej*: Opuściły ś. jelenie. <O + Puścić>

× **Opuścić, eje, ał p. Opustoszyć**: Wnet plac opuścił z zbytniego narodu. Kon. <O + *Puścić, od Pusty>

× **Opuścienie, a, bfm., czynność cz. Opuścić.**

[Opuzdrać się, a ś., ał ś.] *dobrze zasłonić ś.*

[Opuzdranie się, a ś., bfm.] *czynność cz. Opuzdrać ś.*

Opychać, a, ał l. p. Opchać. 2. [O.] = a) *tluc zboże, a zwłaszcza proso, w stepie nożnej a. wodnej, w celu obrobenia go na jagły.* b) *otłukiwać łuski ze zboża*: Gotuje pszenicę opychaną, czyli otłuczoną z łuski, w całkowitym jednak żarnie. Gol. 0. ś. l. p. **Opchać. 2.** [O. ś.] *ograniczać ś. w wydatkach, odmawiać sobie*: Opychaj ś. jak możesz, żeby ci pieniądze wystarczyły. <O + Pychać, P YCH/P(CH)/PCH>

Opychanie, a, bfm., czynność cz. Opychać: Zbyt nim opychaniem ciała duch słabiej. Pilch.

Opychanie się, a ś., bfm., czynność cz. Opychać ś.

Opylać, a, ał p. Opylić.

Opylanie, a, bfm., czynność cz. Opylać.

Opylenie, a, bfm., czynność cz. Opylić.

Opylić, i, il, nied. Opylać t. okryć pyłem, zapylić, okurzyć, zakurzyć: Ujrzał gromadkę ludzi, opylnych kurzem. Niem. A. Brud życia skrzydła opylił. Berw. Pomazany krwią, opylony, z niezmiernym wzruszeniem krzyczał: Tatarzy! Tatarzy! Krasz. 2. **oczyszczyć, otrząpać z pyłu, okurzyć**: Biegałam po domu, ustawiałam i opylałam sprząty. Orsz. <O + Pylić>

[Opynić się, i ś., il ś.] p. **Openić ś.** <Ukr. opynyty sia>

[Opynienie się, a ś., bfm.] *czynność cz. Opynić ś.*

[Opynisko, a, lm. a] p. **Oopenisko.**

[Opyrchał, a, lm. y, Opyrhał] *przezwiśko.* <?>

[Opyrhał, a, lm. y] p. **Opyrchał.** <?>

Opyrzenie, a stosu węglarskiego l. bfm. *okrycie go oponą* (p. Opona). 2. p. **Opona.**

× **Opyt, u, lm. y, Opytka** *opytywanie, opytwanie ś., wywiady, dochodzenie, śledztwo; badanie*: Dozorey pewnych czasow czynili O. i wywiadowanie około obycajów ludzkich. Baz. Urząd nasz z miejsca swego na z pilnością u okolicznych sąsiadów blizkich o tego zamordowanego O. czynić. St. lit. Czynieć o tobie O. u wszystkich, którzy z tamtych stron przychodzą. Pileh. Nieborakowi parę koni skradziono, opytem trafił za nimi do Słonima. Rzew. Uczyń O., a obaczysz, jeśli pozwolą. Troc. <O + PYT>

× **Opytać**, a, ał. † **Zopytać**, a. × **O. ś.**, nied. × **Opytywać** a. × **O. ś. I.** kogo = obadać, pytać; *wypytać, obsypać pytaniami, rozpytać ś.*, *wysondować, wybadać*, nied. *indagować*: I ugości i opyta, to aż żałost serce chwytą. Pol. Opytał, skąd i dokąd. Chł. Nie będzie czarownik ani guślnik u ciebie, ani któryby wieszczników opytał. B. Sz. 2. *zapytać, zapytać ś.*, *spytac*: Tedy Tobjasz opyta anioła, rzekąc: proszę ciebie, Azarjaszu, powiedz mi. B. Sz. Ostal jeden mąż, przez którego możem O. pana. B. Sz. Gdy ją opatrzili, lększy ś., podziwili ś. barzo krasie jej, a wszako niczego jej nie opytali. B. Sz. <O + Pytać>

Opytanie, a, błm., czynność cz. **Opytać**.

Opytanie się, a ś., błm., czynność cz. **Opytać ś.**

× **Opytka**, i, lm. i p. **Opyt**: Jagiełło kazał czytać opytkę o zachowaniu królowej. Stryjk. <O + *Pytka, PYT>

Opytywać, uje, ywał i O. ś. p. **Opytać**.

Opytywanie, a, błm., czynność cz. **Opytywać**.

Opytywanie się, a ś., błm., czynność cz. **Opytywać ś.**

[**Ora**, y, lm. y] *bieda, niedola*. <Z Oranina>

[**Orab**, a, lm. y] *jarzab*: Syroko, wysoko listek na orabie, kochałem panienkę, dostałem sie babie. <?>

Oracja, i, lm. e a) *rzecz do słuchaczy, mowa, przemowa, przemówienie, perora*: Na onę orację hetmańską szeroką oracją odpowiedział. Falib. Upominek jak żmudzinek, jak fryz O. Prz. (= *wiele słów, wątku mało*). Jezus, widząc, że Nikodem oracją stroi, od słówek go do uczynków wiedzie. Wuj. b) [O.] *mowa weselna*. <Łć. oratio>

Oracki, **Oraczowy**, **Oraczy**, przym. od **Oracz**; *rolniczy, kmiecy, włościański*: Stan O. Petr. Zbawiciel nasz, chcąc stan O. uczyć... Birk. Orackie sztuki. Jabł. W zabawach orackich 1618 r. tak zbytki opisuje. Słup. Nasienie orackie. B. B. <Od Oracz>

Oractwo, a, błm. *stan, zatrudnienie oracza, rolnictwo, uprawa ziemi*: O. wszystkie rzemiosła przechodzi, bo O. tylko Bóg postanowił. Birk. Do oractwa i wszelkiej po ziemi roboty aplikuje poddanych. Jabł. Opusciwszy warsztat, O. i gospodarstwo, idą na wojnę. Baz. Rządca ten godniejszy był do motyki a do pluga i oractwa, niżli do zbroi. Baz. Ziemia potrzebuje ludzkiej pracy, jako jest O. Petr. <Od Oracz>

Oracz, a, lm. e, [**Woracz**] *ten, co orze, rataj, rolnik, kmieć*: Na polach zwycięstw jarzmo ciągną woły, a O. dotąd dawne czasy śpiewa. Zal. Jaki O., takie też oranie. B. B. Już teraz O. bezpiecznie poganiam w plugu swe woły. Lubom. Oraczu, patrz, by lemiesz czyj w skraj ziemi ś. nie worał. Wosp. Abel był pastercem owiec, a Kain oraczem. Wuj. I O. wolno puścić woły wyprężone. Szymon. Powiadacie sami, iż niemasz państwa, w którymby bardziej poddani i oracze uciśnieni byli. Skar. Wracca ś. O. wesoly do żniwa, dziękuje Bogu, pracuje i śpiewa. Kras. O. pola Bogu zleca i swe winnice. Kochan. <Od Oracz>

Oraczka, i I. × O., błm. p. **Orka**: Deszezyk odmoczył, byłaby dobra O. L. 2. *ta, co orze, a. żona oracza*. L.

Oraczowy p. **Oracki**: Praca oraczowa nigdy zlenieć nie ma. Górn. Nasienie oraczowe nie wszystko wznijdzie. Bud.

Oraczy p. **Oracki**, *ściągający ś. do orania*: Oracza nauka. Kn. O. abo plugowy wieniec. Kn. Oracze naczynia. Troc.

[**Oraczyna**, y, błm.] *grunt orny, grunta górne*.

Orac, **orze**, **orał**, [**Worac**], nied. [**Orywać**] I. *przewracać ziemię plugiem a. sochą*: O. pole, ugor, rżysko. O. głęboko, płytko. O. na żyto, na jęczmień. O. wołami, końmi. Woły orały. Wuj. Noe, jako Żydzi piszą, najpierwszy nauczył ludzi bydłem O. Wuj. Starym wołem nie O. Prz. Trudno wilkiem O. Falib. O. w zagony. W przemiany oracz co rok inszą rolę orze. Szymon. Kto dobrze orze, ma chleb w komorze. Haur. Dla zimna leniwiec nie orze, przeto prosić będzie w żniwa. Prz. Który kmieć orze całym plugiem, powinien dać cztery kity konopi. Św. z Woc. Ty śpiewasz, skowroneczku, już też i ja orzę. Gawin. Dobrze temu przy dworze, komu doma plug orze. Prz. Głupich nie sieją, nie orzą i sami ś. rodzą. Prz. Ptacy niebiescy nie sieją, nie orzą, a zbierają. Wuj. Żart.: Nie sieją, nie orzą, a zbierają (= *darmozjady, ptaki niebieskie*). Ten jegomość nie sieje, nie orze, a wszystko mu ś. rodzi. Boh. Krzywo pisze, prosto orze. Syrok. [O. czarnuchę] = *trzeci raz O.* Żart.: Złote żniwo dla tych, co gęsią orali, a piaskiem przysypywali. Brk. (= *pisali piórem gęsim*). Przen.: A ty coś wygrał w pokorze, iż ci po łbie kto chce orze, a iż cię tak wszystkie znają, więc ci też na głbie grają. Rej. On, orząc ludem ślepo i zuchwale, waży ś. mienie ojcem jego, stróżem. Kniaź. (= *harując; pędząc, zaprzęgając go do ciężkiej pracy*). 2. *przen. orząc robić; wyorywać, brózdzić, próc, ryć*: Kule miesiły tę ciżbę ludzką, orały w niej brzozy długie. Sienk. Każdy pielgrzym, że tam był, na chropawej korze imię swe na imionach dawnych nożem orze. Zim. (= *wyrzyna, rzeźbi, rytuje*). Flota płynie, orząc lekko po mokrej równinie. Przyb. Wtenczas wód morskich jeszcze nie orały żadne okręty z wiosły i żaglami. Odim. Grzbiety nam srodze orali nieznośnymi plagami. Kochan. (= *karłowali*). Dla wypędzenia myśli grzesznych środkiem wielce zalecanym i zbawiennym bywa skórę co wieczór dyscypliną O. Kozł. 3. *przen. trzeć, szorować, wadzić*: Tak go zsiekli, że orał tyłkiem po ziemi (= *jeździł*). O. nosem po ziemi (np. upiwszy ś.). A niejedyn już ś. potaczał i po ścianie łbem orał. Reym. Jako koło młyńskie, tak językiem O. Papr. (= *mleć*). 4. *przen. pracować w pocie czoła, pracować jak wół, harować*: Rób, orz, pracuj bez przestanku, do wieczora od poranku. Jak. W. 5. *piw. mieszać, przerabiać zacier ręcznie wioślami lub też maszynowo specjalnym mieszadłem*. <OR/R>

[**Orafać**, **fie**, **fał**] *odziergać len z pałek*. <O + *Rafać, od Rafa>

[**Orafanie**, a, błm.] *czynność cz. Orafać*.

Orafilować, uje, ował *ręk. obciąć okrągło końce palców rękawiczki przed jej uszyciem*.

Orafilowanie, a, błm., *czynność cz. Orafilować*.

× **Orakuł**, u, lm. y *wyrocznia*. Słow. Zdecydować ś. wszakże nie mógł na krok stanowczy bez jakiej porady mądrej, którą przesądny lud ukraiński zasada zwykle na guślach i czarach, do tego tedy orakułu w ważnym przedsięwzięciu uciec ś. postanowił. Byk. <Łć. oraculum>

× **Oralny** p. **Orny**. Włod. <Od Oracz>

Oromować, uje, ował *oprawić, ująć w ramy; okolić*. <O + Ramować>

Oromowanie, a, błm., *czynność cz. Oromować*.

† **Orandować**, uje, ował p. **Orędować**.

† **Orandowanie**, a, błm., *czynność cz. Orandować, orędowanie*.

Orangutan, a, lm. y, **Orangutang** zool. (pithecus satyrus) *małpa wązkonosa, człekokształtna*. <Mal. Orang-Utang>

Orangutang, a, lm. i p. **Orangutan**.

Oranie, a, blm. p. **Orka**: Ceres naprzód oranie prostym ludziom ukazała. Zbyl. A.

[**Oranina**, y, blm.] i. p. **Orka**: Wnet zapoceny żniwiarz z swojej oraniny przynosi urodzajów bujnych pierwoćiny. Przyb. Pasterstwo, O. Ryb. (= *oractwo*). 2. a. [**Oranisko**] *świeżo zorana ziemia*: Zajęcie robiają nory w oraninie, szukając chłodu. Pol. <Od Orać>

[**Oranisko**, a, lm. a] p. **Oranina**: Z oraniska zrywa ś. rdzawoczerwony jarząbek. Matl.

[**Oranka**, i, blm.] p. **Orka**: Pawłuk do oranki z wołami, a ty z końmi pod żołnierzy. Krasz. <Od Orać>

Oranż, u, blm. i. chem. nazwa ogólna barwników pomarańczowych: O. chromowy, metylowy, alizarynowy. 2. kolor oranżowy, pomarańczowy, żółto-czerwony. <Fr. orange>

Oranżada, y, lm. y, cukier., kuch. napój z wody, cukru, cytryny i soku pomarańczowego: Dać może posesor tyle, ile rocznie potrzeba na eygara dla mnie, a na konfitury i oranżady dla mojej matki. Orzesz. <Fr. orangeade>

Oranżerja, i, lm. e i. budynek oszklony, ogrzewany, w którym zimę przechowują drzewa pomarańczowe, pomarańczarnia. 2. część ogrodu, w której na lato stawiają drzewa pomarańczowe, pomarańczarnia. 3. budynek oszklony, ogrzewany, w którym zimę przechowują kwiaty, rośliny ozdobne południowe, cieplarnia, szklarnia, trep-haus, rośliniarnia, cieplice, × ciepłodom. <Fr. orangerie>

Oranżeryjny przym. od **Oranżerja**, *cieplarniany*: Sałata oranżeryjna. Krasz. Przen.: Wychowanie oranżeryjne. Krasz. (= *zbyt delikatne, wychuchane, papinkowate*). <Od Oranżerja>

Oranżowy przym. od **Oranż**: Kolor O. = pomarańczowy, żółto-czerwony, oranż. <Fr. orangé>

Oranżysta, y, lm. ści i. członek stromiactwa oranżystów, protestantów irlandzkich, którzy w r. 1689 byli stronnikami Wilhelma Orańskiego, króla angielskiego. 2. stronnik dynastji panującej w Belgji.

Orar, u, lm. y *stula djakońska u duchowieństwa obrządku greckiego*: Djakon przy poświęceniu najświętszy sakrament ręką i orarem ukazuje. Pim. <Ros. orar, z Gr.-Łć. orarium>

[**Orara!**] *wykrzyknik*: Gdy myśliwy zwierza zabije, krzyczy O! <Okrzyk.>

[**Orataj**, a, lm. e] p. **Rataj**. <Przekręcone z Rataj, pod wpływem Orać>

× **Oraterz**, a, lm. e *oltarzyk, obraz, przed którym ś. modlą*: W kościele a. w komórze przed oraterzem klęcząc, czytywał. Nies. <Łć. oratorium>

Orator, ra, lm. rowie a. rzy, [**Orátor**] i. mówca, krasomówca, rzecznik. 2. w dawnych domach polskich *dworzani, którego obowiązkiem było wmieniać nazwiska gości z rejestra przed obiadem, witać ich u stołu, zagajając mową zebranie i t. p.* Goł. <Łć. orator>

× **Oratorja**, i, blm. p. **Oratorstwo**: Cnota ma być we wszystkich naukach przed oczyma, w prokuratorstwie w oratorji etc. Perz. <Od Łć. Oratoria = krasomówstwo>

Oratorjanin, a, lm. anie *członek bractwa religijnego Oratorjan, założonego w Rzymie, mającego na celu modlitwy, dobre uczynki, umoralnianie ludzi, szerzenie wiary, filipin*. <Od Oratorium>

Oratorjum, w lp. nieod., lm. a, ów i. p. **Modlitewnia**. 2. *religijny dramat muzyczny, treści za-*

czerpniętej z Biblii, złożony, jak opera, z uwertury, chórów, arji i przeznaczony do wykonania nie na scenie, lecz w kościele a. na koncercie. <Łć. oratorium = modlitwa.>

Oratorka, i, lm. i forma ż. od **Orator**: Oratorki obfite a. wyborne amplifikatorki, w obrocie języka nieprzegadane, nieprzesłyszane, wypowiedziały wieczną wojnę wszystkim uszom rodzaju ludzkiego. L. Oratorki, żartowniczk, nowiniarki, statystki, bajeczniczki. L. Oratorki, obmównice. L.

Oratorski przym. od **Orator**, *krasomówczy*: Zapal O. Proza oratorska.

Oratorsko przys. od **Oratorski**, *po oratorsku*: Protestował głośno, gwałtownie, nie tak O. i wymownie, jak gorąco i zuchwale. Krasz.

Oratorstwo, a, blm., × **Oratorja** *uzdobienie, zapal oratorski, krasomówstwo, wymowność, wymowa*: Twoje O. na nie tu ś. nie przyda. <Od Orator>

[**Orátor**, ra, lm. rzy] p. **Orator**.

[**Orawniaczek**, czka, lm. czki] *rodzaj garneczka (do mleka lub wody)*. <Od nazwy miasta Orawy>

Oraz i. sp. *zarazem, przystym, a także, nadto, prócz tego, tudzież, i*: Chory i O. ubogi. Troc. Poczytaj sobie O. za święty obowiązek zapewnić na starość los dla zastużonych. Wiszn. 2. × O. przys. *obrazu, zaraz; wnet*: Poznałem go O. Pol. Niech gdzie chce twoja noga ziemię bije, wyrosta O. róże i lilije. Gawin. [Ojciec weselny i państwo młodzi proszą O. i zaraz przyjdź do domu weselnego. Naści wiertnią owsa, będziesz miała O. chłopca]. <O + Raz>

[**Orba**, y, blm.] p. **Orka**.

Orbikularny *kolisty, pierścieniowaty*. <Łć. orbicularis>

Orbita, y, lm. y i. !O. anat. p. **Oczodół**: Z najeżonemi włosami, z oczyma rozłamującemi orbity swoje. Żer. 2. astr. p. **Droga** pod 12). <Łć. orbita>

† **Orbora**, y, lm. y = **Olbora**: Każdy gwarek, który w górze kopa, winien dać królowi orbore, to jest dziesiątą nieekę kruszcu. Paw. <p. Olbora>

Orc, a, lm. e, **Orcz** *górz. zacięgie w końcach słupków, wciśców i t. p., dla związania ich pod kątem*.

× **Orcel**, cla, lm. cle, × **Orkiel**, **Orklowy** *kamień kamień łamany, nieciosany, lom*, kamień dziki: Orele te były tak zbytecznie twarde, że tych kamieni nie mogli użyć do budowania. Petr. Kamień łamany z gór, nieciosany, orełami też zowią. Kn. Nie wezmą z ciebie kamienia na węgiel, ani oreła na grunt. Leop. Uładził nawet w orele niezłomne Tyreńskie z Apulskim morze. Nar. <Nm. Orziegel>

Orchestrjon, u, lm. y p. **Orkiestrjon**: Trzeba było, na wzór moskiewskich restauracji, sprowadzić choć mały O. od Kaufmana z Drezdna. Krasz. <Z Gr. orchēstra>

Orchestyka, i, blm. i. *sztuka tańczenia wogóle a. taniec jako część gimnastyki*. 2. w daw. Grecji, *sztuka tańczenia i śpiewania razem a. tańczenia i jednocześnie grania na narzędziach muzycznych*. <Z Gr. orchēstikē>

Orchidea, y, lm. e *roślina storczyk*: Orchidee... gwiazdą błękitną tleja w powietrzu. Kon. Odstał ludy Douglas orchideę wartości 5,000 franków. Es.

Orcik, a, lm. i p. **Ort**: Nadali nam orcików i czechów niekczennych. Gostk.

Orcyna, y, blm. chem. *fenol dwuhidroksylowy, pochodzący od toluolu, oreynol* $C_6H_3(CH_3)(OH)_2$.

Orcynol, u, blm. chem. p. **Orcyna**.

Orcz, a, lm. e gór. p. **Orc**.

Orcza, y, lm. e bot. (peumus) roś. z rodziny polekowatych. <?>

Orczyk, a, lm. i f. a. [**Bierce**] *drażek u wozu poprzecznie zawieszony, na którego końcach zaczepiają ś. postronki dla zaprzężenia koni, bark u stelwagi, barczyk*: Konie pociągnęły z miejsca, aż zgrzytnęły orczyki. Reym. Konie u dyszlów w młynie konnym jako najkrócej wiązać przy samym orczyku, a orczyki przy samym końcu dyszla niech będą przyprawione dla zakładania postronków od koni. Sol. Żmudy do orczyków, niżeli do siodła, lepsze są, że dobrze, przeto lepiej ciągną, niż niosą. Pot. (= do ciągu, do sprzężaju). [Strać na O.] = chorować. 2. składowa część nieowodu. 3. wiośl. *rączka u steru*. 4. część sochy przymocowana do nasadu w celu nadania sztywności widłom, [wnórz, órz, podpałek]. <Nm. Ortscheit>

Orczykowy przym. od **Orczyk**. Przen.: Niedawno tam ktoś cepy i służbę złożył orczykową, szlachcicem został. Pot. (= stajenna).

Orda, y, lm. y p. **Horda**: Przed nią (buława hetmańska) groźne szły wstecz ordy one niepoliżone. Mias. Przen.: Choć wielkimi ordami na początek kazania Janowego gromadzili ś. ludzie, przecię potem mała pamięć była na naukę jego. Białob. <Tat. i Tur. ordu = obóz>

[**Ordaka, i**, lm. i] *l. lichy koń, szcapa, chabeta*. 2. zużyte odzienie, szmata nieużyteczna.

Ordalja, jt, blp. w wiekach średnich, *sądy boże, próby przez ogień, wodę, ukrop i t. p., którym poddawano obwinionych*.

[**Ordeka, i**, lm. i, **Rordeka**] *sufit trzciniowany*. <Nm. Rohrdecke>

Order, u, lm. y l. *dekoracja honorowa w kształcie gwiazdy lub krzyża, do noszenia na piersiach, udzielana przez władzę najwyższą*: Zgromadzenia rycerzów, mające swoje prawa, obowiązki i znaki powierchowne, dla różnicy od drugich ludzi, nazywały ś. *ordo ordinum*, skąd wyszło nazwisko *orderu*. Nar. O. św. Stanisława. Kawaler orderu orła białego. O. legji honorowej. Wysoki O. O. Złotego Runa, Podwiązki. Ozdobiony orderami. Przen.: *pan orderowy*: Widzieliśmy ordery całujące i ściskające wytarte kontusze, żeby mogli pieniędzy dostać. L. Gdyby chciał tylko, mitryby i ordery do jego córki wzdychały. L. 2. *rozporządzenie, rozkaz, ordynans, polecenie*: Król dał O., aby ruszono obóz z miejsca. Pot. Wsiadaj na twój dzielny koń, marszałku Sobieski, tobie potrzeba O. wykonać niebieski. Koeh. W. Aga od Porty dał mu O. taki. Jabł. 3. *piśmienne polecenie wydania a. przyjęcia pieniędzy, towaru; kartka z kantoru fabryki do szwajcara, aby wypuścić interesanta z nabytym towarem*. Zdr. **Orderek, Orderzyk**. Zgr. **Orderzysko**. <Fr. ordre>

Orderat, a, lm. ci *człowiek ozdobiony orderem, kawaler orderu, pan orderowy*.

Orderoman, a, lm. owie *człowiek chcący odznaczyć orderowych*. <Order + Man(ja)>

Orderomanja, i, blm. *ubieganie ś. za orderami, żądza posiadania orderów*. <Order + Manja>

Orderować, uje, ował *nagradzać, ozdabiać orderem, udzielać orderu*: Kawaler od króla orderowany. Troc. <Od Order>

Orderowanie, a, blm., *czynność cz. Orderować*.

Orderowy przym. od **Order**; *ozdobiony orderem*: Wstęga orderowa. Cóż to za szczęśliwa dla mnie

gwiazda sprowadza pana starostę, orderowego pana i tak znakomitego kawalera wielkiego świata. Rzew.

Orderzyk, a, lm. i p. **Order**: Dość, że mu przysłał O. Mick.

Orderzyna, y, lm. y *lichy, latalajaki order*.

Orderzysko, a, lm. a m. a. ni. p. **Order**: Na pierś szerokie klamrzysko, O. L.

[**Ordnąg, u**, blm.] p. **Ordynek**: W żołnierskim ordnagu. <p. Ordnung>

[**Ordnąg, u**, blm.] p. **Ordynek**.

[**Ordnunk, u**, blm.] p. **Ordynek**. <Nm. Ordnung>

× **Ordonans, u**, lm. y p. **Order**: Masz waś O. zając twierdzę. Byk. <Fr. ordonnance>

Ordonator, a, lm. owie w dawnym wojsku polskim, *komisarz, intendent czuwający nad skarbem wojskowym, pozyskiwaniem i szpitalami wojskowemi*: O. wojska czyli komisarz naczelny 1810 r. O. korpusu Darewski. Koł. <Fr. ordonnateur>

Ordowid, a, lm. y bot. p. **Kalina**. <Ukr. hordovyna>

Ordowidowy p. **Hordowidowy**.

Ordowina, y, lm. y bot. p. **Kalina**. <Ukr. hordovyna>

Ordownik, a, lm. i bot. p. **Kalina**.

Ordowy i p. **Hordowidowy**. 2. *Ordowe a. hordowe drzewo bot. p. Kalina*.

† **Ordunek, nku**, blm. p. **Ordynek**: Ani pagórku pilnowali, by go ubieżeli, ani ordunku. Baz. Jakim ordunkiem. Tarn. J.

† **Ordunk, nku**, blm. p. **Ordynek**. <Nm. Ordnung>

Ordynacja, i, lm. e f. *ordynowanie, zaordynowanie*: O. czyli święcenie księży i sakrament bierzmowania spuścili na sufraganów. Smol. Szedł odwilżyć sobie gardło kilkoma kroplami piwa, już nie z doktora, ale z własnej ordynacji. Bał. (= przepisu, porady). 2. *uporządkowanie, porządek, ład, zarządzenie, rozporządzenie, organizacja, ustawa*: W tym zaprawde ordynacji i egzekucji potrzeba, jakoby ś. miasta w rządzie lepszym zachowały. Star. Była O. na piśmie tej całej ceremonji. Mat. I ta O. niechajby wiecznie trwała, aby zawsze starszy młodziej braci rozkazywał, bo lepiej, iż ś. jeden unieży, albo i dwaj i cztorej, niżby mieli wszyscy upaść. Biel. M. Sąd kapturowy ogłaszał ułożoną przez siebie ordynację, czyli porządek, jaki miał być zachowany. Paw. Moneta bita według wagi olkuskiej i ordynacji króla Jego Mości. Troc. 3. † O. p. **Ordynans**: Taka była O., aby wszystkie pułki jednego dnia stanęły w obozie. Pas. 4. † O. ojcowiska = *wyznaczenie przez ojca jednemu z synów majątku hartnego*. Skr. 5. a. × **Ordynactwo** = a) *ustawa przekazująca spadek w ten sposób, że majątek i jego używanie przysługuje tylko najstarszemu synowi lub najbliższemu krewnemu, majorat*: Radziwiłłowie utworzyli sobie 1579 ordynację, to jest majorat, na Olyce i Nieświeżu, Mirze i Klecku; Jan Zamojski 1589 na Zamościu; Ostrogscy 1618 na Ostrogu i Dubnie; a margrabiowie Myszkowscy około 1600 na Pińczowie. Lel. b) a. × **Ordynat** *majątek w ten sposób urządzony*: Biblioteka ordynacji hr. Krasieńskich. <Łé. ordinatio>

Ordynacki przym. od **Ordynat**, *majoracki*: Majątek O.

× **Ordynactwo, a** f. lm. a p. **Ordynacja**. 2. blm. zb. p. **Ordynatostwo**. <Od Ordynat>

Ordynacyjny przym. od **Ordynacja**: Godzina ordynacyjna już minęła. Bał.

× Ordynalnie przys. od Ordynalny. L.

× Ordynalny p. Ordynaryjny: Tablica dzieł ordynalnych. L. <Fr. ordinal>

Ordynand, a, lm. owie duchowny, mający być ordynowanym: Władyka ma patrzeć na naukę i życie stanowienika, ordynanda. Pim. <Łé. ordinandus>

Ordynans, u, lm. y l. † O. a. × Ordonans, † Order, † Ordynacja rozkaz, polecenie, zlecenie, rozporządzenie, przykaz: O. woli boskiej rzeczami kieruje. Koch. W. Żołnierz nigdy swojej woli panem, bo zawsze pod ordynansem. L. Dać, otrzymać O. Troc. Generał wydał O., aby nazajutrz z rana zaczęto na ląd wsiadać. L. Król wydał obu armjom O. zaniechania dalszych kroków wojennych. Smol. Rozkazał, aby wszystkie rezerwy, mające O. ściągania pod Warszawę, pozostały na swych leżach. Smol. 2. dyżur, pogotowie: Być na ordynansie (=na rozkaz, na służbie). 3. a, lm. owie żołnierz a. oficer będący na ordynansie: Generał posłał po niego ordynansa. O. pieszy. L. 4. × O. przepis, recepta, formułka: Z sławnymi ordynansami ks. Marka przeciw wszystkim przygodom, które wraz ze szkaplerzami na pierśiach noszono, dotąd jeszcze spotykać ś. można. <Fr. ordonnance>

Ordynansować, uje, ował dok. i nied. przeznaczyć, odkomenderować: Nakazujemy komiśji, aby ta, wybrawszy kilku lub kilkunastu oficerów zdolnych, onych ordynansowała na rewje i kampanje zagraniczne. Górs. <Fr. ordonnance>

Ordynansowanie, a, bhm., czynność cz. Ordynansować.

Ordynansowy przym. od Ordynans, będący na ordynansie, dyżurny: Żołnierz O. L. (= ordynans). Projekt podany mi przed chwilą przez mojego oficera ordynansowego. Rol.

Ordynant, a, lm. ci ten, co ordynuje duchownego, co go wyświęca. <Fr. ordinant>

[Ordynarczyk, ka, lm. cy] robotnik, biorący od pana ordynarję, to jest zboże i pensję. <Od Ordynarja>

Ordynarja, i, lm. e l. † O. płaca roczna, pensja wyznaczona komu. Sł. wil. 2. a. [Ognaryja, Ornarja]=a) część wynagrodzenia, dawana służbie dworskiej w naturze: Na ordynarję czeladzi folwarkowej co kwartał według wielości osób znaczna część zboża wyjdzie. Haur. Wyznaczono mu z dworu placę pieniężną i oprócz tego w zbożu ordynarję. Kras. O. roczna, kwartałowa. Troc. b) deputat, wydział kwartalny drzewa. c) dostarczanie rodzicom przez dzieci wiktualioń do życia. 3. myśl. regularna codzienna strawa dla psów, osypka, parza. Haur. <Łé. ordinaria, lm.=rzeczy zwykle>

Ordynarjat, u, lm. y urząd ordynatora.

† Ordynarje przys. p. Ordynaryjnie: Gospodarz ma ś. porachować, czym ś. może O. wychować na rok, czasem też ekstraordynarję przydać. Petr. Wszystkich gąb w szaraju O. jest 13,400. Star.

Ordynarjonalny p. Ordynaryjny: Zabierał każdego, kto był pod ręką, nietylko poddanych i parobków, ale i czeladź służącą, suhedniową, barwianą ordynarjonalną. Rol. <Od Ordynarja>

Ordynarjusz, a, lm. e l. służący, oficjalista wiejski otrzymujący ordynarję. 2. ten, co został ordynowany, instalowany, stały, miejscowy, właściwy: Kaznodzieja, O. u P. Marji. 3. gospodarz klasy, główny nauczyciel klasy. 4. profesor zwyczajny na uniwersytecie. 5. tytuł dawany profesorowi zastu-

żonemu, połączony z wyższą placą. 6. biskup diecezjalny. <Łé. ordinarius>

Ordynarnie przys. od Ordynarny.

Ordynarnieć, eje, ał staować ś. ordynarnym, prostaczeć, gburować, chłopieć. <Od Ordynarny>

Ordynarnienie, a, bhm., czynność cz. Ordynarnieć.

Ordynarność, i, bhm. rz. od Ordynarny: Tu oprócz ordynarności kształtów, rysów i odzieży nie widziałem nic i nie doświadczyłem niczego oprócz nudy. Orzesz.

Ordynarny, × Ordynalny, Ordynaryjny l. niewykwinny, pośledni, prosty, zwyczajny, pospolity, lichy, niski: Gatunek O. Podał mu zmięty list, pisany na kawałku ordynarnego papieru. Bał. 2. gmienny, prostacki, niegrzeczny, rubaszny, chamski, brutalny, gburowaty, grubijanski, karczemny: Wyrazy ordynarne. Obejście ś. ordynarne. Człowiek O. (=nieokrzesany, surowy, ordynus). <Łé. ordinarius>

Ordynaryjnie przys. od Ordynaryjny; † Ordynarje.

Ordynaryjność, i, bhm. rz. od Ordynaryjny: Także O.l... łapie takie delikatne dzieciątko, jak poleć słoniny. Prus.

Ordynaryjny l. × O. zwyczajny, zwykły, pospolity, normalny: Sejm O. (=z kolei przypadający). Niemasz nie ordynaryjniejszego, jak widzieć panów, zatrzymujących zasługi służącym. L. 2. p. Ordynarny. 3. a. Ordynarjonalny otrzymujący ordynarję: Zesła ś. służba ze starym Mateuszem na czele, i stołowi, i ordynaryjni, po kolendę. <Od Ordynarja>

Ordynat l. a, lm. ci posiadacz majątku na prawach ordynacji: Hrabia Zamojski O. 2. × O., lm. u, lm. y p. Ordynacja: O. za rany. Ort. Powrócił on do swego Chrobrza i wykupionego od wierzycieli byłego ordynatu Pińczowa. Spas. <Łé. ordinatus, od ordino>

Ordynatka, i, lm. i l. ta, co posiada ordynację. 2. × O.=a) p. Ordynatowa. b) p. Ordynatówna. <Od Ordynat>

Ordynator, a, lm. rzy, owie l. rzadca, zawiadowca, gospodarz: Mając sobie zlecone konie, wraz z jednym komisarzem ordynatorem puszcza ś. w drogę. Drz. 2. lekarz zarządzający oddziałem szpitalnym, prow. prymarjusz. 3. O. kliniki=pierwszy lekarz pomocniczy profesora. <Fr. ordonnateur>

Ordynatostwo, a, bhm., × Ordynactwo ordynat z żoną: Trzy rodziny toczyły o jego miliony podjazdową walkę: O. Zamojscy, ks. ekspodkomorzy i Stan. Lubomirski. Rol. <Od Ordynat>

Ordynatowa, ej, lm. e, Ordynatka żona ordynata.

Ordynatówna, y, lm. y, × Ordynatka córka ordynata.

Ordynek, nku, lm. nki, † Ordunek, † Ordung, [Ordynka, Ordunk, Ordng, Ordng] l. × O. porządek, ład: Po wieczerzy ordynkiem poprzędnim udano ś. na kawę. Weys. Wszystko w domu twoim aby rządnie w swym ordynku i oehędoźnie było. Petr. Widzim grobowiznę lichą i bez tytułów, bez ordynku wszego. Bardz. 2. szyk, dyspozycja, rozkład: O. żołnierski. Maszerować mają w ordynku dobrym. L. O. bataljonów, szwadronów. O.=dyspozycja bataljonów lub szwadronów, postawionych w jedną lub więcej linii. Papr. O. musi być inakwszy, według miejsca, potrzeby, fortelu. Warg. Ordynkiem niemal czworograniastym szedł. Warg. Stała w ordynku porządnie uszykowana piecho-

ta. Trzt. W ordynku porządnie uszykowane stało wojsko. Troc. 3. × O. *plan, porządek*: O. wyprawy tatarskiej na wojnę. Nies. 4. *rząd, szereg, linja, kolej*: Iść ordynkiem = rzędem, to jest jeden za drugim lub parami. Sł. wil. Hlebowicz z Radziwiłłem idzie w ordynku. Sienk. Stanąć w ordynku = jednym rzędem. Sł. wil. W drugim ordynku (szeregu) stoi. Troc. Ordynkiem po ścianach wiszące cietrzewie, kuropatwy, dubelty, zające. Moraw. 5. *klasa, rząd, gatunek, kategoria, grupa*: Plebejuszów u nas jest dwój O.: jedni w miastach lub wsiach królewskich, drudzy w szlacheckich. Petr. Logikowie mają dzięsię powszechności *praedicamenta*, do których wszystkie rzeczy na świecie sadzą; ja to ordynkami głównymi wszystkich rzeczy zowią. Petr. 6. [O., Ordynka] = *Dennica*. <Nm. Ordnung>

Ordyniec, *ńca*, lm. *ńcy*, × **Hordyniec** *jeden z hordy, Tatarzyn*: O. raz ucieka, a znowu przypada. Bardz. <Od Orda>

Ordynka, i, lm. i, **Hordynka**, *szabla tatarska*: Chowią w pochwy krwią kurzące ordynki. Wor. Turczyn z krzywą ordynką. Min. Miarkując po krzywej ordyce przy boku uwiązanej, rozumiałem, że pół obręczy wisi mu u pasa. L. Dwie szable na krzyż, jedna z nich O. Nies. [Szabla O., czapeczka krymka]. <Od Ordyniec>

[Ordynka, i, lm. i] p. **Ordynek**.

Ordynować, *uje, ował*, nied. i dok. I. *wydać ordynans, polecić, rozkazać, rozporządzić, zarządzić*: O. poszty, bicie monet. Troc. Zdało ś. też Nam to postanowić i O. Vol. Dwór Radziwiłła, kanele-rza litewskiego, z podziwieniem wszystkich pręd-ko stanął, jedni cieśle ordynowali, drudzy obra-biali, inni znów stawiali budynek. Bart. 2. O. lekarstwo = *zaordynować, przepisywać, zapisywać choremu*. 3. *być ordynatorem; prowadzić leczenie*: Lekarz ordynujący w szpitalu = *ordynator*. 4. *wyprowadzić, wysłać, komenderować*: O. wojsko do Litwy. Troc. Pięć ordynuje rot przeciw mostowi. Bardz. 5. † O. *adresować, przekazać, zwrócić*: Ordynuj Was Pan listy do mnie. Troc. Do tego kupca są ordynowane weksle moje. Grod. 6. O. *duchownego = wyswięcić; udzielić mu święceń*. <Łé. ordinaré>

Ordynowanie, a, blm., czynność cz. **Ordynować**.

Ordynus, a, lm. y *człowiek ordynarny, brutal, cham, grubijanin, gbur, gradal, prostak*, posp. *ryfa, oryl, maciek, bartek*. <Ordyn(arny), z końcówką niby Łé.>

[Ordyny, yn, blp.] *gieorginje*. <Przekręcone z Georginje>

[Ordyn, a, lm. e] *odyniec*. <Z pomieszania Odynie i Ordyniec>

Ordynski, **Ordziński**, **Hordynski** *tyczący ś. hordy, tatarski*: Straszne ojezynie ordynskie kajdany, straszne żelazne pęta. Koch. W. Nie po wygolonej ordynskiej czuprynie ma być poznawan prawdziwy szlacheć, ale po enocie. Star. <Od Orda>

× **Ordzawiałość**, i, blm. rz. od **Ordzawiały**. Sł. wil.

× **Ordzawiały** p. **Ordzewiały**.

× **Ordzawić**, i, il *pokryć rdzą*. <O + Rdzawić>

× **Ordzawieć**, eje, al p. **Ordzewieć**.

× **Ordzawienie**, a, blm. p. **Ordzewienie**.

[Ordzew, i, blm.] *rdza*. <O + Rdza>

Ordzewiały, × **Ordzawiały** *który ordzewiał*: Stara ordzewiała blacha. Sien.

[Ordzewiały] przym. od **Ordzew**: Koń. O. (= *maści siwo-gniadej*).

Ordzewieć, eje, al, × **Ordzawieć** *zajść, okryć ś. rdzą; zarzewieć*. <O + Rdzewieć>

Ordzewienie, a, blm., × **Ordzawienie** *czynność cz. Ordzewieć*.

Ordziński p. **Ordynski**: Zwłaszcza mi praktyków, znających ordzińskie sposoby, brak. Sienk. <Od Orda>

Oreid, u, blm. hut. *aljaż z miedzi i cynku*. <?>

[Orel, a, lm. e a. i] p. **Oryl**: Płyną oreli.

Orelina, y, blm. chem. *żółć orleanowa, barwnik żółty z orleanu*.

[Orel, orla, lm. orly] p. **Orzeł**. <Ukr. orël>

× **Orendować**, *uje, ował* p. **Orędownać**. L.

× **Orendowanie**, a, blm., czynność cz. **Orędownać**, *orędownanie*.

× **Orendzie**, a, lm. a p. **Orędzie**: Od anioła słyssał to O. Auszp. Z żądzą czekała, rychło do niej przysła kogo z orendziem boskiej tajemnicy. Auszp. W czajkach wskok nosą królowi O. Auszp.

Orędownać, *uje, ował*, × **Orendować**, † **Orando-wać**, [Oryndować] I. *za kim = przyczynić ś., wsta-wiać ś., wnosić instancje, prosić, przemawiać*: Nam-ilościwsza Pani, oręduj za mną, święta Marja, nałagodniejsza uciecho. Naw. Przed ojcem swym, Panie, przyczyniaj ś. i oręduj za nami. Gd. 2. [O.] *prosić, błagać, upominać ś., molestować*. 3. [O.] *dawać znać, zawiadamiać, oznajmiać, donosić*: Nie mógłby sam, a toby choć przez ludzi orędo-wał. Kon. 4. † O. *sprawować co od kogo, za ko-go, w zastępstwie kogo*: Duch św. objawił Elzbie-cie, mówiąc: wszystko ś. w tobie dopełni, co od Boga w tobie orędowno przez anioła. L. Izem był posłem od Budziwoja do Jana... i orędownał jeśm do nich, by pieniądze brali. To gdy tak posłowie w Litwie orędują, dowiedzieli ś., w ja-kimby szczęściu sprawy królewskie były. Sł. wil. 5. [O.] *ofiarować, przynosić w podarunku*: Oręduję wam za to siwego gasiora i Kopę orzechów. Bies. 6. [O.] *pytać ś.* <Od Orędzie>

Orędownanie, a, blm., czynność cz. **Orędownać**.

× **Orędownca**, y, lm. y p. **Orędownik**: Nie śmiał ś. orędowncą stawić, ni patronem. Przyb. <Od Orędownać>

× **Orędownica**, y, lm. e p. **Orędowniczka**: Orę-downico, nasza pośrednico, nędznych pomoćnico. Pśń.

Orędownictwo, a, blm. I. *urząd orędownika*. 2. *orędownanie za kim, ustawienictwo, instancja, przy-czyna = prośba za kim*. <Od Orędownik>

Orędowniczka, i, lm. i, × **Orędownica** *forma ż. od Orędownik*: Orędowniczko nasza! pośredniczko nasza! pocieszycielko nasza! Pśń. Panno prze-czysto, orędowniczko nasza, zjednaj nas z synem Twoim. Skar. Tyś, pani, zbawicielka, tyś O. L.

× **Orędownie** przys. od **Orędowny**. Przyb.

Orędownik, a, lm. cy, × **Orędownca** I. *ten, co za kim oręduje; protektor, rzecznik, patron*: Syn Boży jest orędownikiem naszym przed Bogiem. Wuj. Mamy u Boga wdzięcznego orędownika. Birk. Oleśnicki spotkał ś. na tym polu z wier-nym orędownikiem Zakonu, Eneaszem Sylwju-szem. Mor. K. (= *zwolewnikiem*). 2. *prokurator, zastępca, wykonawca, poseł, posłaniec, posłannik, sprawca*: Kapłany towarzyszeni, radą, pomocą i orędownikami biskupów w rozsiewaniu i bronieniu wiary być mają. Błaż. Jezus, O. zbawie-nia naszego. Błaż. <Od Orędownać>

× **Orędowny** *tyczący ś. orędowniania*: Podzieliwszy ś. Krzyżacy na zamku gdańskim z Pomorzany gmachami i orędowną powinnością, wycieczkami

Sasów szarpali. Błaż. O., zastępczy, przyczynny. L.

Orędzie, a, lm. a, × **Orendzie**, [Orędź] i. Orędzie = *uroczyste oświadczenie, oznajmienie*: O. cesarskie. 2. † O., [O.] *poselstwo, przedmiot poselstwa, wiadomość, zawiadomienie, ogłoszenie, oznajmienie rozkazu*: Od anioła usłyszał to O. Przystąpiwszy k niej anioł, przepowiedział O. niebieskie. L. Wice po wszystkim królestwu posły bieżą a to O. powiedając, iż ci ś. jest był królewicz narodził. Kaz. Gnieź. [Dać O.] (= *dać znać, zawiadomić*). 3. [Chodzić po orędziach] = *z językiem, z plotkami, z nowinkami po znajomych*. 4. [O.] *rodzaj palki z gałką drewnianą, służącej do zwolpocania zgrupowania*. 5. [O.] *orędownictwo, ustawienictwo, instancja, prośba za kim, przyczynienie ś.* < S. Gnm. arunti, aranti, Sr. Grn. arant = *zlecenie* >

[Orędź, i, lm. e] p. **Orędzie**.

Oręż, a, lm. e, × **Oręże**, † **Horęż**, † **Horęże** i. *broń*: Z orężem w rękę. Złożyć O. Dobyć oręża (= *miecza, korda*). O. to rozstrzygnię. Szezek oręża. Do oręża ś. rzućli. Skar. Chwyćli za O. (= *powstać*). Zawiesz ten O. nad łóżkiem. Piechota święta w świeżej barwę z dobrym orężem była przybrana. Trzt. I kmięć boży z bożym sługą orał grunt ten wiernie, długo, pługiem, słowem i orężem. Pol. Umiełi orężem bojownym. B. Sz. Lepiej nieprzyjaciela głodem, niż orężem wojsować. Papr. Gdy ś. O. z orężem, mąż ś. z mężem zetnie, niech w wierszu groń świszczący przerzyna powietrze. Brodz. Chętnie lud temu berło swe powierza, kto orężem władać umie. Niem. Przen.: Żydowski orężem nań idzie, żydowską piosnkę mu śpiewa; orężem łowi, podarkami robi. Kn. Coby kobiecie nie miało ulec na O. wdzięku? Zabł. 2. × O. przen. *walka orężna*: Niepodległość swą ustawicznym orężem utwierdzili. Nar. 3. [Oręże, lm.] *rogi jelenie*. < O + REG >

× **Oręże**, a, lm. a i. p. **Oręż**: Przybrać ś. w O. Troc. Ręczne O. Troc. Młodego samo O. na hare wyciąga. Birk. Złożył O. z siebie. Bud. A gdyż, święcąc, pokropił był ołtarze siedmkróć, pomazał jego był (Aarona) i wszystko O. jego wokół. B. Sz. Uzbrowiony w hartowne oręża. Pot. 2. † O. zb. *sprzęt, naczyńia np. ołtarzowe*. B. Sz.

Orężnie, × **Orężny** przym. od **Oręż**: Szlachta na Dowmanta O. powstaje. Błaż. Kazimierz Podolanom O. ś. wyprawie każe. Błaż.

Orężnik, a, lm. cy i. ten, *co nosi broń za kim, giermek, paź*: Saul Dawida uczynił orężnikiem swoim. Skar. Pochwyćwszy od orężnika swego szyszak i pałasz, skończył z pułkiem swoim. Nar. O. przysięga, że osoby pryncypała swego bronić będzie w zdarzonej okoliczności. Nar. 2. *człowiek uzbrojony, z orężem w rękę*. 3. *rzemieślnik, który broń czyści*. Śl. wil. < Od Oręż >

× **Orężno** p. **Orężnie**: Łamać ś. O. z pomocą pogan. Pol.

Orężny i. a. × **Orężowy** przym. od **Oręż**: Skład O. (= *zbrojenia, cehauz, arsenat*). Sługa O. = **Orężnik**. Złożył oręże z siebie do rąk stróża orężnego. Bud. O. kowal. L. Synu miły, jeszcze czasu siła, starczy walec, orężnej szermierce. Wyp. Młoda wdowa postanowiła syna swojego Parzivala wychować w zupełnej niewiadomości spraw orężnych. Karł. 2. *zbrojny, uzbrojony*: Dziecię tysięcy chłopstwa orężnego z tej prowincji stanąć może. Troc. Taki mąż siedział przede mną O., sędziwy, dzielny, groźny i ponury. Pol. Siedmiuset orężnych wystąpiło do boju. Przen.: Wzgarda

na pyszne orężna. Krasin. 3. przen.: × O. = *wojowniczy, rycerski, bohaterski*: Oręża nieprzyjacielskiego pozbawiony, ducha orężnego w sobie zachował. Nagur. < Od Oręż >

× **Orężowy** p. **Orężny**.

× **Orfelinat**, u, lm. y *ochronka, przytułek dla sierot*. < Fr. Orphelinat, z Gr. orphanos = *osierocony* >

Orfeon, u, lm. y p. **Orfeum**.

Orfeonista, y, lm. ści *członek orfeum*. < Od Orfeon >

Orfeum w lp. nieod., lm. a, ów, **Orfeon** i. *nazwa wielu stowarzyszeń śpiewaczych*. 2. *koncert wokalny ludowy*. 3. *nazwa lokalu przeznaczonych na produkcje muzyczne, na zabawy*. < Łé. orphaeum, z Gr. >

Orfik przym. od **Orfik**: Poezja orficka. Kult O. **Orficzny** przym. od **Orfika**: Toć i mowa człowieka wogóle jest wiecznym jękem orficznej piosenki. Jell. < Od Orfika >

Orfik, a, lm. cy *religijno-mistyczny poeta i myśliciel w Grecji starożytnej, zwolennik Orfeusza*.

Orfika, i, lm. i *poezja religijno-mistyczna w Grecji starożytnej, wywodząca ś. od Orfeusza*: Dzieło Lobecka „Aglaophamus“ o orfikach i misterjach. Brk.

× **Orgamistrz**, a, lm. e p. **Organmistrz**. Śl. wil. < Z Organmistrz >

× **Orgamistrzostwo**, a, blm. p. **Organmistrzostwo**. Śl. wil.

× **Orgamistrzowski** p. **Organmistrzowski**. Śl. wil.

× **Orgamistrzowstwo**, a, blm. p. **Organmistrzowstwo**.

Organ, u, lm. y a. a, [Jargan], × **Organum** i. a. w lm. a. [Obrony] *wielkie narzędzie muzyczne klawiszowe z piszczałkami i miechami, zwykle w kościołach używane*: O. czterostopowy = O. z pryncypalem cztery stopy długim. Jak organy nastroisz, tak grają. Prz. Przen.: Czyć ś. w głowie organy popsute? L. (= *czyś zwarjował?*). Organ y wodne = poruszane przez spadek wody. Troc. 2. *dźwięk, brzmienie głosu*: Ma piękny O. 3. [Organ y grube] = *faldy sukman y*. 4. anat. p. **Narząd**: Organ y zmysłów. O. trawienia. Organ y u roślin służące do szczególnych czynności. Nie dopuszczajże temu światu marnemu zapsowywać a załumiać w tobie tych członków a tych organów swoich. Rej. 5. przen. *osoba, przez którą ś. działa, agent, wykonawca, funkcjonariusz, przedstawiciel czyj*: Organ a policyjne. 6. przen. *czasopismo będące tłomaczem czyich tendencji, opinji*: O. urzędowy, stronietwa. 7. gór. Organ y = *kłocce drzewa, szereg słupków przy jednej ścianie wyrobu w kopalni, jako stemplowanie dla podparcia stropu i zabezpieczenia ścian y*. Łab. 8. woj.: Organ y p. **Organek**: O. jest machina składająca ś. z wielu rur muszkietowych, na jednej łoży obsadzonych, tak ś. stykających, iż za jednym podpałem wszystkie ognia dają. Papr. Było tam nieco działek małych i organów. Star. Zdr. **Organek**. < Łé. organum, z Gr. organon = *narzędzie* >

× **Organarjał**, u, lm. y p. **Organistówka**. < Od Organ >

Organdyna, y, lm. y *rodzaj tkaniny bawełnianej*.

Organdynowy przym. od **Organdyna**.

Organechnik, a, lm. i zool. (tubi-pora) *towarzyski polip morski mieszkający w rurkach wapiennych*. < Od Organ >

Organek, nku, lm. nki, [Jarganek] i. p. **Organ**. Przen.: Słowik mulety wywiera, a trelnym czy-

zyk organkiem przebiera. L. 2. p. **Fisharmonja**. Przen.: Mocno ś. jej w głowie napsuty organki. L. (= warjuje). 3. *nurzędzie muzyczne szczeg. z kilku piszczałek złożone*: Faun coraz ulubiony całował O., co go sam z siedmiu spoii nierównych kolenek. Nar. 4. *komu w swojej części, wystając na dach, tak urządzony w celu zapobieżeniu dymieniu, że do dymu porobione są w bocznych jego ściankach podłużne szpary, a wierzch jest zamurowany*. 5. [Organiki]= a) *fortepian*. b) *faldy z tyłu sukmany*. 6. bot.= **Miodunka**. 7. druk. *dluga szufelka, na której uklada ś. czcionki, złożone w winkielaku w tekst, na całą szpalte, kolumnę*. 8. myśl. *nierówności porobione przez spadek wody w polu*. 9. = a) w lm. a. **Organy woj. machina do strzelania używana w XVI i XVII wieku, złożona z wielu rur muszkietowych osadzonych na jednej łoży i jednocześnie strzelających, rodzaj późniejszej mitraljży. b) *śmigowica*: Prowadzili dwie oktawy srodze donośne i sześć zdobytecznych organków. Sienk.**

× **Organicyzm, u**, blm. *teoria organiczna, doktryna rozważająca wszechświat jako organizm*. <Now. Łé. organicismus, od Organicus>

Organicznie przys. od **Organiczny**.

Organicznik, a, lm. cy pog. *zwolennik programu pracy organicznej w celu podniesienia kraju*: Ci znowu ludzie mało są podobni do wymarzonych niegdyś przez organiczników idealnych inżynierów, doktorów i kupeów. Pot. A. <Od Organiczny>

Organiczność, i, blm. rz. od **Organiczny**.

Organiczny I. a. Organizowany = a) *tyczący ś. organów, organizmu, ustrojowy*: Wada organiczna (= wada ustroju, powstała wskutek nienormalnego rozwoju lub wskutek zmian w danym narządzie). b) *mający organizm, zaopatrzony w narządy; pochodzący od istoty obdarzonej ustrojem, ustrojowy*: Teoria jestestw organicznych. Śniad. J. Ciało organiczne. Szezałki organiczne. **Materia organiczna** (= ciało roślinne lub zwierzęce w przeciwstawieniu do nieorganicznych, pochodzących od ciał mineralnych). 2. **Prawo organiczne** = *określające działalność najważniejszych czynników, kierujących wewnętrznym życiem kraju*. Statut O. Królestwa Polskiego ustanowiony w r. 1832. 3. **dziejący ś. przez organizm, wewnętrzny, zasadniczy, nie mechaniczny**: Zmiana organiczna. Połączenie ciał organiczne. Przen.: Całość organiczna (= doskonała, zakończona w sobie, z systematycznie, konsekwentnie i ściśle spójnych z sobą szczegółów ukształtowana). 4. **Program pracy organicznej** = *program głoszony u nas w ósmym dziesiątku lat zeszłego stulecia, który zalecał podnieść poziom umysłowy ogółu i bogactwo krajowce, a pomijać rozwój ideowy*. 5. chem.: **Związek O.** = *związek węgla, zawsze zawierający w sobie wodór a bardzo często tlen, związek, który według dawniejszych pojęć mógł powstać tylko w organizmach i pod wpływem sił specjalnych, organizmom żywym właściwych*. Chemja organiczna = *chemja związków węgla z innymi ciałami*. <Łé. organicus, z Gr. organikós>

Organika, i, blm. *nauka o narzędziach muzycznych*. Śl. wil.

Organista, sty, lm. ści a. [ścia], [Jarganista], × **Organistrz I. afecjalista kościelny, grający na organach**: O., co gra na organach, regałach, klawicymbałach. Kn. Więcej gajdów, niż organistów. Prz. Zgasiłś, jak klecha przed organistą, mój panie Gilu w kraśnym odzieniu. Nar. 2. × O. p. **Orgarmistrz**. Kluk. **Robota organistów** nie jest igrzysko, ale sztuka. Petr. <Od Organ>

Organistka, i, lm. i forma ż. od **Organista**, *ta, co grywa na organach*.

Organistowski, [Organistów, Organistów] przym. od **Organista**. <Od Organista>

[**Organistów**] p. **Organistowski**: Kumoter O. **Organistówka, i**, lm. i, [Jarganistówka] × **Organarjat I. mieszkanie, dom, siedziba organisty wiejskiego**: Kozacy całą plebanją, organistówkę, szpital i kilka domów mieszczańskich zrewidowali. Słotw. 2. [O.] p. **Djakówka**. <Od Organista> × **Organistwo, a**, blm. I. p. **Orgarmistrzowstwo**. 2. *sztuka grania na organach*. 3. *służba organisty*. **Organściianka, i**, lm. i, [Jarganściianka] *córka organisty*.

[**Organistów**] p. **Organistowski**. <Od Organista>

Organściiana, y, lm. y, [Jarganściiana] *żona organisty*. <Od Organista>

Organizacja, i, lm. e I. p. **Organizowanie**. 2. *to, co powstało wskutek organizowania, organizm, urządzenie, układ, ustrój, ogół budowy wewnętrznej organizmu; sposób, formu urządzenia*: O. ciała ludzkiego, zwierzęcego. O. rośliny. Przen.: *człowiek ze względu na swoje ukształtowanie wewnętrzne; organizm, kompleksja, natura*: Była to O. artystyczna, ruchliwa. Przen.: O. państwowa, społeczna (= organizm, system, konstytucja, machina). O. wojska, straży, stronnictwa, sądownictwa (= system). O. rządu, społeczeństwa. O. gospodarstwa. <Fr. organisation>

Organizacyjny przym. od **Organizacja**.

Organizator, ra, lm. rowie a. rzy ten, *co organizuje*: O. zjazdu, zabawy, wycieczki, stowarzyszenia. <Fr. organisateur>

Organizatorka, i, lm. i forma ż. od **Organizator**.

Organizatorski przym. od **Organizator**: Zmysł O.

Organizm, u, lm. y *całość istoty żyjącej, układ, całokształt jej narządów, organizacja, budowa, ustrój jej ciała*: Wzmocnić, osłabić O. Przen.: O. państwowy = *system, ustrój, organizacja, machina państwowa*. Przen.: *człowiek, istota, jestestwo ze względu na swój O., natura, kompleksja*: Silne organizmy z łatwością to znoszą. Wyższe, niższe organizmy (= *żyjątko*). Słaby O. <Fr. organisme>

Organizować, uje, ował urządzić, formować, powoływać do życia, konstytuować, zawiązywać, zakładać; zaprowadzać organizację, umawiać w ład i porządek, w organiczną całość w celu doprowadzenia do prawidłowego funkcjonowania: O. stowarzyszenie, bał, wojsko, wycieczkę, stronnictwo. <Fr. organiser>

Organizowanie, a, blm., czynność cz. **Organizować**.

Organizowany p. Organiczny: *Materia organizowana a. nieorganizowana, powodująca fermentację*.

Organistrz, a, lm. owie, **Orgarmistrz**, × **Organistrz**, × **Organista fabrykant organów, katarzynek, harmonji**. <Z Organ + Mistrz>

Organistrzowstwo, a, blm. p. **Organistrzowstwo**. **Organistrzowski** przym. od **Organistrz**; **Orgarmistrzowski**.

Organistrzowstwo, a, blm., **Organistrzowstwo**, **Orgarmistrzowstwo**, **Organistrzowstwo**, × **Organistrzowstwo**, × **Orgarmistrzowstwo**, × **Organistwo rzemiosło, sztuka organistrza**.

× **Organny p. Organowy**: *Kapłan ofiarę czynił, a trzoda śpiewała pieśni owe pierwotne, poważne, organne*. Len. <Od Organ>

Organogien, u, blm. chem. *jeden z czterech pierwiastków: węgiel, wodór, tlen, azot, wchodzących najczęściej do składu związków organicznych.* <Z Gr. organon = narzędzie + génos = ród>

Organognozja, i, blm. *rozpoznanie ciała organicznego.* <Z Gr. organon + gnōsis = poznanie>

Organografia, i, blm. *opis budowy narządów u istot organicznych: O. roślin, zwierząt.* <Z Gr. organon + gráphō>

Organoidy, ów, blp. chem. *ciała kopalne, stanowiące pozostałość dawno wymarłych organizmów roślinnych lub zwierzęcych, jak np. bursztyn, hatszejtyn i t. p.* <Z Gr. organon + eidos = postać>

Organometal, u, lm. e chem. *związek organometaliczny, z wiązkiem metaloorganiczny, ciało, w którym atom metalu jest złączony z odpowiednią swą wartością liczbą rodników organicznych np. sodoetyl, NaC₂H₅, cynkometyl, Zn(CH₃)₂.* <Organ + Metal>

Organoskopia, i, blm. *badania narządów.* <Gr. organon + skopéo = patrzeć>

Organowy, × **Organny** przym. od **Organ**: *Fujarki, miechy organowe.*

Organozizm, u, blm. *teoria, według której działalność fizyczna i duchowa człowieka jest wytworem żywej materji organicznej.*

Organsyna, y, blm. tech. *przedza wyrobiona z najlepszego gatunku surowego jedwabiu.*

Organtyna, y, lm. y *sztywna materja bawełniana nakształt tiulu.* <Od Łć. organum = narzędzie>

Organtynowy przym. od **Organtyna**: *Biała organtynowa sukienka. Wilk.*

× **Organum** w lp. nieod., lm. a, ów p. **Organ**: *1 w tym przemaga duch pruski i pierwsze O. jego, marszałek Potocki. St. Aug.*

Organmistrz, a, lm. owie i. p. **Organmistrz**. **2. p. Organista**: *Ojciec Franciszek, O., na modlitwie w kościele będący, zraniony i zabity. Rol.* <Organ + Mistrz>

× **Organmistrzostwo**, a, blm. p. **Organmistrzostwo**.

× **Organmistrzowski** p. **Organmistrzowski** <Od **Organmistrz**>

× **Organmistrzowstwo**, a, blm. p. **Organmistrzowstwo**.

[**Orgienja**, i, lm. e] = **Georginja**. <Z Geiorginja>

[**Orgiestra**, y, lm. y] p. **Orkiestra**.

[**Orginja**, i, lm. e] p. **Georginja**. <Z Geiorginja>

Orgja, i, lm. e *zabawa wyuzdana, hulatyka gorszaca, rozpasana, nierząd, bachanalja, rozpusta: Dzika O. Nie było to zwykle rozpasanie namiętności pijanego tłumu, ale O. wściekłych instyktów, przebudzenie ś. zwierząt w ciałach ludzkich. W orgjach tych, na których palono żywcem konie i — siebie, zamilkł wszelki głos sumienia, pozostała tylko żądza krwi, ognia i ruiny. Święt. Przen.: Wiehry odbywały szalone orgje. Orzesz. <Łć. orgia, lm., z Gr. órgia = obrządki religijne z dzikim piasaniem>*

Orjent, u, blm. *wschód; kraje wschodnie, Wschód, Azja.* <Łć. oriens (sol), 2 pp. -ntis>

Orjentacja, i, lm. e p. **Orjentowanie** ś.: *Kwituję z dokładnej orjentacji w tym niedostatecznie jeszcze rozkopanym chaosie. Weys.* <Od Orjentować ś.>

Orjentacyjny przym. od **Orjentacja**: *Zmysł O.* **Orjentalista**, y, lm. ści *znawca krajów wschodnich, ich języków i literatury.* <Fr. orientaliste>

Orjentalizm, u, blm. *wszystko, co ś. tyczy Wschodu: O. był manją Wacława Rzewuskiego. And.* <Od Fr. orjental>

Orjentalizować się, uje ś., **ować** ś. *nabierać cech orjentalnych, ulegać wpływom wschodnim: Ruś od wschodu uległa wpływowi tatarskiemu i orjentalizująca ś. Konez.* <Od Fr. orjental>

Orjentalizowanie się, a ś., blm., *czynność cz. Orjentalizować ś.*

Orjentalny, † **Orjentalski** *wschodni; -azjatycki: Fizjonomja orjentalna. Orjentalna cera. Troc. Opale orjentalne najwyborniejsze. Troc. Studja orjentalne.* <Fr. oriental>

† **Orjentalski** p. **Orjentalny**: *Orjentalaska perła. Troc. Biblioteka dostatnia, ale mianowicie w księgi orjentalskie różnych języków. Ośw.* <Z Orjentalny>

Orjentować się, uje ś., **ować** ś. **1.** *zdawać sobie sprawę, gdzie ś. znajdujemy, gdzie jest punkt wschodni: O. ś. w lesie, na morzu. 2. rozpoznawać swe położenie, przychodzić do zrozumienia czego, miarkować, reflektować ś., przeglądać na oczy, przypominać sobie dane do polapania ś. w położeniu.* <Fr. orienter>

Orjentowanie się, a ś., blm., **Orjentacja** *czynność cz. Orjentować ś.*

Orjon, a, blm., **Kosarze, Kosiarze, Kośniki** astr. *najrozleglejszy na niebie gwiazdozbiór, widzialny u nas wieczorem w czasie nocy zimowych.*

Orka, i, blm., [**Oranka, Oraczka, Oranina, Orba**], † **Orzba** *oranie.* <Od Orać>

Orkan, u, lm. y p. **Huragan**. *Przen.: Teraz musiał wyrzucić ze siebie ten wściekły O. siły. Przybysz. <Nm. orkan, Fr. ouragan z jęz. hajtjańskiego huragan = burza>*

Orkanny przym. od **Orkan**, *silny jak orkan: O. tabun twój przebiegł po roli i strąował siew. Kasp.*

Orkiel, kła, lm. kle i. p. **Orcel**: *Z łupanego białego kamienia orkle i kwadraty ciosać. Haur. 2. mul. rodzaj szablonu do odręcznego wyrabiania faset pokojowych.* <p. Orcel>

Orkiestra, y, lm. y, [**Orgiestra**] **1.** *grono muzyków grających razem w harmonji ze sobą, na rozmaitych instrumentach, kapela: Śpiew z towarzyszeniem orkiestry. W antraktach przygrywała O. Obsadzić orkiestrę. Grać w orkiestrze. W operze O. pracuje wspólnie ze śpiewakami. 2. ogół instrumentów używanych przez orkiestrę: Ułożyć sztukę na orkiestrę. Utwór muzyczny na orkiestrę. 3. miejsce w teatrze, gdzie gra orkiestra.* <Gr. orchēstra>

Orkiestracja, i, blm. *rozłożenie utworu muzycznego na orkiestrę, instrumentacja: O. zawita a przepyszna, posługująca ś. nadto pięciu harfami. Nagan.*

Orkiestralny p. **Orkiestrowy**: *Muzyka orkiestralna. Część orkiestralną wykonywają Anglii. Nagan.*

Orkiestrjon, u, lm. y, **Orchestrjon** *wielki instrument muzyczny samogrający za nakręceniem, z mechanizmem, naśladującym grę całej orkiestry.*

Orkiestrowany *rozpisany na instrumenty składające orkiestrę.*

Orkiestrowy, **Orkiestralny** przym. od **Orkiestra**: *Nie mam nie przeciw podjęciu roboty przerobienia akompanjamentu orkiestrowego. Górs. K. M.* <Od Orkiestra>

[**Orkisiany**] p. **Orkiszowy**: *Orkisiana mąka.*

Orkisz, u, blm., [**Orpisz**] bot. **1.** p. **Pszenica**. **2.** p. **Jęczmień**. <Tur. urkuscz = jęczmień dziki>

Orkiszowy, [Orkisiąny] przym. od Orkisz: Kaza orkiszowa. Jęczmień O.

Orklowy przym. od Orkiel: Kamień O. p. Orciel.

Orlan, u, lm. y bot. l. (aquilaria) roś. z rodziny tymiolkowatych. 2. p. **Wywłócznik**. <Od Orzeł>

Orlanka, i, lm. i l. **pieniądz austriacki** z wyćisniętym orłem, 17 krajcarów zawierający: Nie mających żadnej monety, prócz starej, wyfartej Jana Kazimierza i orlanek cesarskich. Kit. 2. [O.] gra z pieniędzmi, polegająca na wyrzucaniu ich w górę i zgadywaniu, którą stroną upadnie, u uliczników warsz.: gra w orła i reszłą. <Od Orzeł>

Orlątko, tka, lm. tka, **Orleń pisklą orle**.

Orlean, u, lm. y l. tkanina półwełniana gładka. 2. a. **Arnota** bot. (bixa) roś. z rodziny orleanowatych. 3. chem. (terra orellana) materiał farbiarski, otrzymywany z owoców rośliny: bixa orellana, właściwej Ameryce południowej. <Od nazwy miasta Orlean>

Orleanista, y, lm. ści stromnik domu Orleanów we Francji. <Od Orlean>

Orleanowaty bot.: Orleanowate a. Arnotowate rośliny (bixaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych. <Od Orlean>

Orlec l. × O. lca, lm. lce **młody samiec orli**: O. z drzewa gdy spycha liść płowy, wtenczas jest siwej ziemi posłaniec gotowy. Km. 2. a, lm. y **kobierzec okrągły z wyobrażeniem orła jednogłowego**, na którym stojąc, arcybiskup w kościele wschodnim odprawia liturgję: Władyka odprawia liturgję na orlecach, to jest na kobiercach, na których były wyobrażone orły jednogłowe. Bart. <Od Orzeł>

Orlenie, a, blm., czynność cz. **Orlić**. Lel.

Orlerosy, ów, blp.] **gatunek kartofli**. <Ang. early rose>

Orleń, ęcia, lm. ęta p. **Orlątko**: Młode orleńta, zrazu białe, z czasem nabývają koloru rudego. L. Przy starych orleach orleńta młode pazury swe zaprawiają. Nagur. Znać i w orlećtach nikczemne wyrodki, choć ich wspaniada matka urodziła. Jabł. Nie za piecem chowają orleńta. Pol.

Orli, Orłowy, [Orłów] l. przym. od **Orzeł**: Pozwól, choćby na chwile... pobuając orlim lotem farysów. Baliń. Przen.: Nos O. (= *zakrzywiony*). Chodkiewicz czoła był wysokiego, nosa orlego. Birk. Wzrok O. = *bystry, silny*: O. wzrok jego najdalej dojrzeć może. Troc. Przen.: Wzrok O. = *przenikliwy, badawczy*: Orlim tego dociekił wzrokiem. Troc. 2. bot. = a) (excoecaria agallocha) roś. stanowiąca gatunek ślepodrzewu. b) Orle pióro (asplenium aquilinum) nazwa dawną paproci: *zgasiewka* pospolita (pteris aquilina). c) [O. korzeń i orla paproć] p. **Paproć**. 3. min.: O. kamień p. **Kamień**. <Od Orzeł>

Orlica, y, lm. e l. **samica orla**: Gdy O. chce jajca nieść, samiec orłowy kamień z Indji pod nią podkłada, tedy O. lekko bez boleści zniesie jajca. Sien. 2. bot. p. **Zgasiewka**. <Od Orzeł>

Orlicz, a, lm. e l. p. **Orlik**. 2. przeni. *syn orla* (polskiego), *Polak, Piast*: Skoro za czasem nie stało orliczów, cudzych Polsee przyszło szukać królewiczów. Sł. wil. 3. przeni. *rycerz, walczący pod znakiem orła, wojownik polski*, *Polak*: Ej, będzież mięsa! gdy puszcze w dziecie za sprawą Pańską skrzydlate orlicze! Pol. <Od Orzeł>

Orliczek, czka, lm. czki p. **Orzeł** i **Orlik**. <Od Orzeł>

Orlić, i, il (o orle, królu ptaków) *królować, panować*: Wysoko szybuje orzeł, orląc nad światem. Lel. <Od Orzeł>

Orlik, a, lm. i l. p. **Orzeł**: Mały O. już topi w słońcu wzrok. Tw. 2. *półtorak (pieniądz) szląski wieku XVII*. Sł. wil. 3. a. **Orliczek**, [Miliś] bot. (aquilegia) roś. z rodziny jaskrowatych. Gatunek: O. pospolity, × Cynowód, Cencelja, Cęcelja (a. vulgaris). 4. bud. *kwiat tej rośliny nadsławowany w zdobniach architektonicznych stylu rzymskiego i bizantyjskiego; liście tejże rośliny w architekturze gotyckiej*. 5. a. [Kania czarna a. duża] zool. (aquila naevia) ptak drapieżny dzienny z rodziny sokołów. Gatunek: O. krzykliwy a. Orzeł grubodzioby (aquila elanga). Zdr. **Orliczek**. <Od Orzeł>

Orlikolisciowy bot. p. **Orlikowiec**.

Orlikowaty podobny do orła lub orlika; taki jak u orła: Nos O. L. Ptaki orlikowate stanowią familję ptaków drapieżnych. Sł. wil. <Od Orlik>

Orlikowiec, wca, lm. wce, **Czarnogłów**, niek. **Czyszciec łani** bot. (siler) roś. z rodziny baldaszkowatych. Gatunek: O. orlikolisciowy (s. aquilegifolium). <Od *Orlikowy, od Orlik>

Orlin, u, lm. y bot. p. **Kadzidlin**. <?>

Orliponka, i, lm. i bot. (barreria) roś.

Orlisko, a, lm. a m. a ni. p. **Orzeł**.

× **Orliszczo**, a, lm. a m. a ni. p. **Orzeł**.

Orlooki mający oczy orła, takie jak u orła: Daniel O. Kon. <Orli + Oko>

[**Orlop**, u, lm. y] p. **Urlop**. <Nm. Urlaub>

[**Orlopnik**, ka, lm. cy] p. **Urlopnik**. <Od Orlop = urlop>

Orłolew, lwa, lm. lwy p. l. **Gryf**. <Orzeł + Lew>

Orłowaty podobny do orła; taki jak u orła, orli, orlikowaty: Nos O. Mur. <Od Orzeł>

× **Orłowicz**, a, lm. e przeni. *syn orla* (= *ojczyzny, używający orła za herb*): Przypatrzmy ś. dwugłowym orłowiczom. Pot. (= *elektorom Rzeszy Niemieckiej*). <Od Orzeł>

Orłowy l. p. **Orli**: Jakom was nosił na skrzydłach orłowych. Wuj. Głowy orłowe. Leop. Gdy orlica chce jajca nieść, samiec O. kamień z Indji pod nią podkłada, tedy orlica lekko bez boleści zniesie jajca. Sien. 2. † **Szlachec** O. = nowy szlachcie, wiaz, który szlachectwo kupił. Kn. (orłem złowił p. Orzeł). 3. **Sól orłowa** (w Wieleczie) = *najlepsza dostarczana w beczkach ze znakami orła na stół królewski i dla dworu*. Żab. O., ego, lm. i rz. *podoficer Księstwa Warszawskiego, który nosił orła (znak pułkowy a. bataljonowy)*. Gl. <Od Orzeł>

[**Orłów**] p. **Orli**.

† **Ormętel**, tła, lm. tle *plaszcz z rękawami*. <Nm. Armantel>

[**Ormianin**, a, lm. anie, **Ormijan**] *mężczyzna wysokiego wzrostu*. <Od Ormianin = Armenczyk>

Ormiany, an, blp. *osada Ormian w Polsce; okolica, przez nich zamieszкана*. <Od Ormian = Ormianin>

Ormiański: † **Kąsek** O. p. **Kąsek**. Min.: **Kamień** O. p. **Kamień**.

[**Ormijan**, a, lm. y] p. **Ormianin**.

Ormusz, u, lm. e bot. p. **Amomek**. <?>

Ornacik, u, lm. i p. **Ornat**.

Ornamencik, u, lm. i p. **Ornament**.

Ornamencista, y, lm. ści ten, co robi ornamenty, biegły w ich wyrabianiu: Malarz O. Ornamencieści średniowieczne owe zawijania kartelusowe rozwinęli. Gers. <Od Ornament>

Ornament, u, lm. y, Ornamentacja ozdoba malarzka, rzeźbiarska, architektoniczna, grawerska, drukarska i t. d., upiększająca dzieło sztuki lub przedmiot do użytku służący: O. gipsowy. Przen.: Władpanny stanowicie najcenniejszy O. tego miasta. Sienk. O królowo wszech piękności! ornamentcie człowieczeństwa! Fred. A. Zdr. **Ornament-cik.** <Łé. ornamentum>

Ornamentacja, i, lm. e i. sposób, w jaki coś zostało upiękzone za pomocą ornamentów: O. tego gmachu jest trzymana w tonie spokojnym. 2. p. **Ornament:** Ornamentacje tego frontonu czynią go poważnym. Stoliczek miał jakieś ornamentacje w stylu grecko-rzymskim. Krasz. <Od Ornament>

Ornamentacyjny przym. od Ornamentacja, zdobniczy: Plan, rysunek O. Cegiełka ornamentacyjna. Rzeźba ornamentacyjna. <Od Ornamentacja>

Ornamentować, uje, ować i. zdobić, upiększać, ubierać ornamentami. 2. wykonywać, odrabiać jako ornament: O. rozetę z gipsu. <Od Ornament>

Ornamentowanie, a, blm., czynność cz. Ornamentować.

Ornamentowy przym. od Ornament.

Ornamentyka, i, blm. i. sztuka zdobnicza, umiejętność stosowania ornamentów w wytworach sztuki lub rzemiosł, z dobniectwo. 2. ogół ornamentów danego przedmiotu: Obok ołsniewającego bogactwa ornamentyki są szczególne godne największych mistrzów. Tomk.

[Ornarja, i, lm. e] p. **Ordynarja.** <Z Ordynarja>

Ornat, u, lm. y i. zwierzchni ubiór księdza, odprawiającego mszę: Szata kapłana albo O. Skar. Ornaty księdza ku mszy miewają. Sekl. Nieboszczyk kontusz na O. leguje, drugi jegomość w kontuszu tańcuje. Bratk. Sukna cudnego blasku i kapłańskie w brylantach ornaty. Mick. Przen.: szata strojna, ubiór uroczysty, od wielkiego dźwięnu: Król był ubran w O. a. w kapę z złotogłowu nakształt kapłana rzymskiego. Stryjk. Tylko w święto noszę takie ornaty. Słow. 2. zł. = a) sperka. b) polec słoniny, kijanka. Zdr. **Ornaticik.** <Łé. ornatus = ubiór, strój>

Ornatowy przym. od Ornat.

[Ornawa, y, lm. y] **kobieta silnie zbudowana, opasła.** <?>

[Ornisty] p. **Orny:** Nawet ornistego pola nie szacują za dawne ugory. Ork. <Od Orny>

Ornitolit, u, lm. y szczytki kopalne, odciski zaginionych ptaków. <Gr. órnis, 2 pp. -ithos = ptak + lithos = kamień>

Ornitolog, ga, gowie a. dzy ten, co ś. poświęca ornitologii, naukowy znawca ptaków. <Gr. órnis, 2 pp. -ithos = ptak + lógos = znawca>

Ornitologiczny przym. od Ornitologia; ściągający ś. do ptaków.

Ornitologia, i, blm. część zoologii obejmująca naukę o ptakach. <Z Gr. órnis = ptak + -logia = znawstwo>

Ornitomancja, i, blm. wróżbiarstwo z lotu, żeru lub śpiewu ptaków. <Z Gr. órnis = ptak + manteia = wróżenie>

Ornity dobry do orki: Ziemia, gdzie powietrze zdrowe, konie trwałe, woły ornite, krowy mleczne, owce wełniste. Lel. <Od Orny>

Orny, × Oralny, [Ornisty], † Oromy, [Oromy] mogący być oranym, do oranu: Grunt O. Odrącający lasy, stawy, jeziora, mało co znajduje ś. ziemi ornej. Stasz. <Od Orać>

× **Orob, u, blm. = l. Cieciorka:** Gołębie lepiej ś. mnożą, gdy jęczmienia suszonego, bobu i też orobu często pożywają. Trzyce. <Łé. orobus>

Orobek, hka, lm. hki bot. p. Drzewigroszek. <Łé. orobus>

Orognozja, i, blm., Orologja nauka o górach. <Gr. óros = góra + gnōsis = znawstwo>

Orograficznie przym. od Orograficzny: Wznosi ś. O. i tektonicznie jednolity grzbiet gór. Nakk.

Orograficzny przym. od Orografja. Gie.: Mapa orograficzna = mapa przedstawiająca nierówności gruntu za pomocą kreskowania. Ta mapa tyle mieści w sobie szczegółów orograficzno-hydrograficznych, że... Paw. <Od Orografja>

Orografja, i, blm. gie. opis gór, nauka o górach, wogóle o plastyce powierzchni ziemi, o pionowym ukształtowaniu skorupy ziemskiej. <Gr. óros = góra + gráfō = piszę>

[Orok] przez rok, w ciągu roku.

Orologiczny przym. od Orologja.

Orologja, i, blm. nauka o górach, o ich składzie i budowie. <Gr. óros = góra + -logia = nauka>

Orometria, i, blm. nauka, zajmująca ś. pomiarami kształtów powierzchni łądu, oznaczeniem średniej wysokości grzbietów, dolin, pochylności stoków i t. p. <Gr. óros = góra + métron = miara>

† **Oromy, [Oromy] p. Orny:** Miejsce wy swoje folwarki i domy, lecz stąd, gdziekolwiek tylko grunt O., niechaj podatek idzie sprawiedliwy. Chr. Miasteczko Starzynki włók nie mają, tylko na placach i morgach oromych siedzą. In. I. <lm. od Orać>

† **Oronić, a, ał p. Oronić.**

† **Oronianie, a, blm., czynność cz. Oronić.**

† **Oronić, i, il nie donosić plodu, poronić:** Tłuste krowy rado oroniają. Troc. W pierwszych miesiącach białołgwy łacniej oroniają. Troc. <O + Ronić>

† **Oronienie, a, blm., czynność cz. Oronić.**

Oropiały który oropiał: Przen.: Przechodziły jesienią dni chorosiecią sine, ckne, stęgliwe, oropiałe, a lodowym światłem nużące — dni trupie. Reym.

Oropieć, eje, ał okryć ś. ropą.

Oropienie, a, blm., czynność cz. Oropieć.

[Oropieczek, czka, lm. czki] **zapieczek (w zagadce):** Tuptecka (=kot) siedzi na oropiecku. <?>

Orosiały który orosiał: Orosiałe pastwiska. Wolsz. Z ciężkiej kurzawy, jaka ś. była wznosiła z orosiałych dróg. Reym. <Od Orosieć>

Orosić, i, il, Obrosić okryć, omoczyć rosą, zrosić, porosić: Słońce ani ich ogrzało, ani wilgna orosiła rosa. Zm. Przen.: Twarz oroszona łzami.

O. ś. omoczyć ś. rosą, zaszargać ś. rosą: [Jak mam zajmować włki, kiej ś. oroszę?]. <O + Rosieć>

Orosieć, eje, ał, Obrosieć okryć ś. rosą, omoknąć od rosy, orosić ś.: Broda Notusowa odwilgotniała, włosy orosiały. Mor. <O + *Rosieć, od Rosa>

† **Orosz, a, lm. e sługa, służący, posługacz:** Podłoga z desek, do której zamiatania niższa służba, czyli orosze, używają zwycających miotel. Paw. Idą razem orosze, co niosą ścierki do wycierania, prześcieradła. Paw.

Oroszenie, a, blm., czynność cz. Orosić.

Oroszenie się, a ś., blm., czynność cz. Orosić ś.

[Orować, uje, ować] = **Harować.** <Ukr. horovaty>

[Urowanie, a, blm.] **czynność cz. Orować.**

[Orownica, y, lm. e] **kobieta pracowita.** <Od Orować>

Oróżowić, i, ii oblać, okryć barwą różową, za-różowić, zarumienić: Wschód oróżowił wązki pas nieba. Sew. Pierwsze brzaski dnia oktawy Bożego Ciała oróżowiły jutrzeńką ciemne chmury na wschodzie. Sew. Ty dzisiaj przewyższasz siebie, zawołało oróżowione dziewczę. Sew. <O + *Ró-zowić, od Różowy>

Oróżowienie, a, blm., czynność cz. Oróżowić.

Orpiment, u, blm. chem. p. Aurypigment. <Fr. orpiment>

[**Orpisz, u, blm.] p. Orkisz.** <Z Orkisz>

[**Orpiszowy]** przym. od **Orpisz, orkiszowy.**

Orsejl, u, blm. p. Kudbear. <Fr. orseille>

Orsela, i, blm. p. Orselja. <Fr. orseille>

Orselja, i, blm., Orsela chem. materiał farbierski, wydobywany z różnych porostów, należących do rodzajów orselki: O. karminowa, fioletowa, błękitna. <Fr. orseille>

Orseljowy przym. od **Orselja:** Karmin, fiolet, błękit O.

Orselka, i, lm. i bot. 1. p. Rzęsienica. 2. O. ziemna p. Miscznicza. <Od Orsela>

Orselowy przym. od **Orsela:** Karmin O. Purpura orselowa.

Orszaczek, czku, lm. czki p. Orszak: Zaledwie parę pałacowych twarzy dojrzałeś w żalobnym orszaczku. Byk.

Orszaczno przys. z licznym orszakiem: Przyjechać luzno, czeladno, O. Śl. wil. <Od *Orszaczny, od Orszak>

Orszada, y, lm. y X Orzada 1. masa z migdałów tartych i cukru pudru. 2. napój chłodzący z migdałów tartych gotowanych z cukrem. <Fr. orgeat>

Orszak, u, lm. i grono osób, towarzyszące komu a. czemu, drużyna, rzesza, otoczenie, poczet, asysta, świta: Długi O. O. pogrzebowy. Był przy książęnie wielki O. ludzi zaonych. Górn. Zbiórę me dziatki, wnuczki z prawnuczę orszakiem. Nar. Przyłączył ś. do orszaku. Postępuje z orszakiem a. w orszaku. O. nadeiaga. Gromadne i strojne senatorów, szlachty i urzędników orszaki. Troc. Wracają tłumnie weselne orszaki. Słow. Przyciągnął do Jeruzalem z orszakiem wielkim. Wuj. Nie dbam, żeby O. sług za mną ubranych strojno chodził. Zbył. A. Z wielkim orszakiem chodzi, kto miłość ludzką wodzi. Prz. Król sam z dworskim orszakiem swoim za niemi postępował. Błaż. 2. † O. tłum, gromada, masa: Z chaty podłej i z orszaku ostatniego wyjął swoją familją. Górn. Czyżże to, co jest wola orszaku większego. Papr. Zdr. **Orszaczek.** <†at. orszak = tłum ludzi w jednym celu zgromadzonych>

Orszelina, y, lm. y bot. p. Olchówka. <?>

Orszlam, u, lm. y deska, na której miech kowalski spoczywa: Głowa miecha kowalskiego wspiera ś. na stolecu, który do orszlamu jest przymocowany; O. ze stolcem moeno musi być utwierdzony, aby miechy z miejsca swego nie usuwały ś. Os. J. <Nm. Ortstamm>

[**Orszust, ta, lm. ci a. ty]** p. **Oszust.** <Z Oszust>

Ort, a, lm. y 1. pieniądź w rozmaitych krajach germańskich i czasach różną wartość mający, tjard. 2. a. Orta, Urt dawny pieniądź polski, za Zygmunta III wprowadzony ze Szwecji = 0,25 talara: Im więcej ortów, tym więcej chętki do nich. Birk. Zaczęto było bić takie, co w talar pięć ich wechodziło; nie wyszło półroczka, alimży już osiem ortów na wązki przeciw talarowi kładli. Star. Ortami szlaskimi, które teraz po trzy grosze idą, Polskę Żydzi zarazili. Star. Jakież orty szlaskie, które

szły po trzy polskie grosze. Przyb. 3. gór. = a) *chodnik w kopalni, cacha, czacha, przebitka, piec, strośa.* b) *przodek chodnika w kopalni:* Jechać ortem (= *pedzić przodek chodnika*). O. przedni (gdý robota szła w kierunku prostym). O. spaczny a. spacznica (gdý robota szła w stronę przeciwną kierunkowi sztolni). Zdr. **Orcik.** <Nm. Ort>

[**Ort, u, lm. y]** *gatunek:* (Koń) z ortu wysokiego. <Nm. Art>

Orta, y, lm. y p. Ort: Nie dałbym jednej złamanej orty ani za swój przód, ani za tył, ani za całą skórę. Sienk.

[**Ortaj, a, lm. e]** p. **Rataj.** <p. Orataj>

Orthant, u, lm. y jedna z opasek, które służyły do przymocowania blachy, pokrywającej grzbiety ścian łożowych, u łoż armatnich drewnianych. <Nm. Ortband>

† **Ortel, u, lm. e, Ortyl 1. wyrok, dekret, skazanie przez niemiecki sąd miejski:** Obiesiwszy złodzieja, dopiero po O. isć. Prz. Dekret a. ortel rozstrzygnięcie, które sędzia na sądzie między stronami czyni. Sz. O., skazanie, sentencja, jedno znaczy. Groic. Przez wyrok i O. będzie uwiedzion do miasta. Leop. Sędzię straszego przyjdzie słuchać ortelu na człowieka grzesznego. K. G. A już ninie na cię O. śmierci zdawam taki. Op. O. sprawiedliwości boskiej niezganiony. Bz. Od słowa bożego do doktorów po O. chodzić. Żarn. Szła do innych miast (= do Magdeburga, do Niemiec) sobie po ortele. Biel. M. Na siedm miast (magdeburskich) twoja rzecz ś. odwleka. Biel. M. Nie trzeba ślać do siedm miast po ortele. Biel. M. 2. w lm. *ustawy prawa magdeburskiego, w wyrokach ułożone.* Śl. wil. Ortyle prawa magdeburskiego. <Nm. Urteil, Urteil>

[**Ortelować, uje, ował]** *sądzić, wyrokować, dekretować:* Ludzie radzóm, ortelujom, ize ja ś. rada z chlopcami napijám. <Od Ortel>

[**Ortelowanie, a, blm.] czynność cz. Ortelować.**

Ortęcać, a, al p. Amalgamować. <O + *Rtęcać, od Rtęć>

Ortęcanie, a, blm., czynność cz. Ortęcać.

Ortęć, i, lm. e p. Amalgamat. <O + Rtęć>

† **Ortma, y, lm. y suknia zwierchnia, gatunek oponczy.** <?>

Orto- chem. 1. w terminologii izomerycznych co do położenia związków aromatycznych przystawka *orto-* wyraża położenie elementów zastępujących przy dwu, trzech lub czterech sąsiadujących z sobą z kolei wierzchołkach sześciokąta Kekulégo. 2. związkami *orto*, poza gromadą aromatyczną, nazywamy takie, które odpowiadają najzwyczajniejszej wartości tworzącego je pierwiastku. Kwas ortokrzemny H_4SiO_4 . <Gr. orthós = prosty>

Ortoceratyt, u, lm. y pal. nazwa skamieniałych skorup walcowatych, zciągających ś. w utworach pierwszorzędowych i drugorzędowych, w sylhrze, dewonie i tryasie, a należących do zaginionych mięczaków głowonogich rodzaju: orthoceras.

Ortochromatyczny fot.: Platy ortochromatyczne = *zwykle platy, zamurzone w roztworze aniliny różowej, przez co dają więcej harmonijne zdjecia w ustosunkowaniu kolorów.* <Gr. orthós = prosty + chróma = kolor>

Ortochromatyzacja, i, blm. p. Ortochromatyzowanie.

Ortochromatyzować, uje, ował *kliszę, fot. = robić ją ortochromatyczną.*

Ortochromatyzowanie, a, bhm., **Ortochromatyzacja** czynność cz. **Ortochromatyzować**.

Ortodoksa, y, lm. y m. *prawowierca, ten, co ś. trzyma ścisłe nauki swego kościoła*. <Gr. orthódoxos>

Ortodoksja, i, bhm. *ścisłe trzymanie ś. nauki swego kościoła, nieodstępowanie od przepisów, prawowierność*: Walka ortodoksji protestanckiej ze swobodą religijnych przekonań. Krasz. Przen.: Dworował sobie nieraz ze skrupułów ludzi, wyznających prawnieją ortodoksję. Spas. (= *pedanterję*). <Gr. orthodoxia, z orthós = prosty + dóxa = zdanie>

Ortodoksyjnie przys. od **Ortodoksyjny**.

Ortodoksyjność, i, bhm. rz. od **Ortodoksyjny**, *ortodoksja*: Dzieliła go od nich jeszcze nieścisła O. katolicka. Chm.

Ortodoksyjny przym. od **Ortodoksja**, *prawowierny*.

Ortodoma, y, lm. y min. *postać krystalograficzna, graniastosłup poziomy układu monoklinicznego, którego ściany są równoległe od osi poziomej, półdłazek: prosty czyli poprzeczny dodatni*. <Gr. orthós = prosty + dómos = budynek>

Ortodromiczny: Linja ortodromiczna = *linja prosta (odległość w linii prostej), w odróżnieniu od linii łoksodromicznej czyli krzywej, po której zazwyczaj okręt pływie, stosując ś. do głębokości morza, prądu, wiatrów i t. p.* <Gr. orthós = prosty + drómos = bieg>

Ortodydaktyka, i, bhm. *właściwy sposób nauczania*.

Ortoepja, i, bhm., **Ortologia** *nauka o właściwym wymawianiu dźwięków i wyrazów*. <Gr. orthós = prawidłowy + eipein = mówić>

Ortofosforan, u, lm. y *odmiana fosforanu*: O., metafosforan, pirofosforan, parafosforan.

Ortofreniczny przym. od **Ortofrenja**: Voisin założył w Paryżu instytut O. Rol.

Ortofrenja, i, bhm. *wychowanie*: Voisin zajmuje ś. wychowaniem (ortofrenja) dzieci, dotkniętych chorobami umysłowymi. Rol. <Gr. orthós = prawidłowy + frén = umysł>

Ortoftalowy kwas, chem. p. **Ftalowy**.

Ortognat, a, lm. ci *człowiek odznaczający ś. ortognatyzmem*.

Ortognatyzm, u, bhm. *właściwość rasy ludzkiej indo-kaukaskiej, że zęby ich są prostopadle do szczęk*. <Gr. orthós = prosty + gnathós = szczęka>

Ortognon, u, lm. y *prostokąt*. <Gr. orthós = prosty + gônia = kąt>

Ortograf, a, lm. *owie znawca, badacz ortografji*.

Ortograficznie przys. od **Ortograficzny**.

Ortograficzny f. przym. od **Ortografja**: Pismo ortograficzne. Błąd O. (= błąd przeciw prawidłom pisowni). 2. Rzut O. przedmiotu = rysunek przedmiotu powstały w ten sposób, że od punktów przedmiotu prowadzimy prostopadle na płaszczyznę i łączymy ze sobą spotłki prostopadłych; perspektywiczny sposób przenoszenia obrazów z powierzchni kuli na powierzchnię płaską, przy którym oko wyobrażamy sobie w nieskończonej odległości od ziemi (to jest, że promienie wzroku idące do różnych punktów kuli ziemskiej są równoległe do siebie). <Od Ortografja>

Ortografja, i, lm. e *pisownia, poprawne pisanie, pisanie zgodne z zasadami gramatyki; zbiór przepisów takiego pisania*. <Gr. orthós = prawidłowy + gráphein = pisać>

Ortoklas, u, lm. y, **Ortoklaz** min. *minerał z grupy sylikoidów, z rzędu krzemianów bezwodnych, z grupy feldspatów, feldspat potażowy*. O. mieniający ś. rozmaitemi barwami nazywa ś. kamieniem księżycowym. O. szklisty a. sanidyn = O. szary o silnym blasku. <Gr. ortós = prostokątny + kláo = rozłupuję>

Ortoklasowy przym. od **Ortoklas**: Skala ortoklasowa.

Ortoklaz, u, lm. y min. p. **Ortoklas**.

Ortoklazowy przym. od **Ortoklaz**.

Ortolan, a, lm. y, [**Owsianka**, **Ogrodniczek**] zool. (*emberiza hortulana*) *ptak wróblowaty stożkodzioby z rodziny łuszczaków*: Raszki (ludarki) są ptaki tłuste i delikatne; dają ś. pieczone jak ortolany. Cyg. <Fr. ortolan z Łć. hortulanus>

Ortologia, i, bhm. p. **Ortoepja**. <Gr. orthologia = dobre wymawianie>

Orto-oksycynamonowy kwas, chem. = *kwas kurmarowy*.

Ortopedja, i, bhm. chir. (*orthopaedia*) *leczenie prostujące, mające za zadanie główne usuwanie zbożeń i skrzywień kręgosłupa oraz członków*: Wołę leczyć choroby ciała, niż moralną ortopedją ś. trapić całe życie. Krasz. <Gr. orthós = prosty + paideia = kierownictwo>

Ortopedolog, a, lm. *owie lekarz zajmujący ś. ortopedją*.

Ortopedyczny przym. od **Ortopedja**: Zakład O. (= w którym leczą ortopedją). Leczenie ortopedyczne. Przyrządy ortopedyczne. <Od Ortopedja>

× **Ortopedyk**, a, lm. cy p. **Ortopedysta**.

Ortopedysta, y, lm. ści, × **Ortopedyk** *lekarz zajmujący ś. leczeniem ortopedycznym*.

Ortopinakoid, u, lm. y min. *postać krystalograficzna układu jednoskośnego: poza płaszczyzn równoległych od osi krystalicznej poziomej (ortodjagonalnej) i osi pionowej czyli głównej, dwusieczną poprzeczną*. <Gr. orthós = prosty + pinax = tablica, ściana>

Ortopiramida, y, lm. y min. *postać krystalograficzna układu jednoskośnego: piramida rozwinięta w kierunku przekątni prostej, czyli osi poprzecznej, piramida poprzeczna*.

Ortoplon, u, lm. y p. **Ortopter**. <Gr. orthós = prosty + plóos = żegluga>

Ortopter, a, lm. y, **Ortoplon** *przyrząd latający, poruszany za pomocą skrzydeł, wprowadzany w ruch przez rozkręcanie ś. sznurka kauczukowego lub wskutek szeregu wybuchów jakiego materiału eksplozującego*: Ptaki sztuczne czyli ortoptery. <Gr. orthós = prosty + pterón = skrzydło>

Ortopterologia, i, bhm. *dział zoologii traktujący o zwierzętach prostoskrzydłych*.

Ortoskop, u, lm. y *przyrząd używany przez mineralogów do badań optycznych, w którym światło spolaryzowane równoległe przechodzi przez badaną płytkę w kierunku prostopadłym*. <Gr. orthós = prosty + skopéo = patrzeć>

Ortoskopowy przym. od **Ortoskop**: Badania ortoskopowe = badania w świetle równoległe spolaryzowanym.

Ortotropizm, u, bhm. *pionowy wzrost roślin*. <Gr. orthós = prosty + trópos = sposób>

× **Ortować**, uje, ował p. **Hurtować**: Owezarzów powinność, aby pola ortowali a. hurtowali z miejsca na miejsce pomykaniem ś. Gost. <p. 1. Hurt>

× **Ortowanie**, a, bhm., *czynność cz. Ortować*.

Ortowy gór. przym. od **Ort**: Kopacz O. = na przodzie chodnika lub sztolni robiący. <Od Ort>

[Ortówka, i, blm.] = **Hurtówka**. <p. 1. Hurt>
Ortych, a, lm. y zł. *żelazko do wyłamywania zamków*. <?>

Ortyl, u, lm. e p. Ortel. <Nm. Urtel, Urteil>

Oruch, a, lm. y *plaster miodowy, ociekły z miodu*.

[**Orulenie się, a** s., blm.] czynność cz. **Orulić s.**

[**Orulić się, i** s., il s.] *zapomnieć*: Nie orulił się wyjednać se tego. <?>

× **Orwać, wie, wał i** × **O. s. p. Oberwać**:

[**Jabłko orwała, Adamowi podała**]. <O + Rwać>

[**Orwak, a, lm. i**] *kawał ziemi w jezioro a. w rzekę wchodzący, półwysp*. <Od Orwać>

× **Orwanie, a, blm.**, czynność cz. **Orwać, obierwanie**.

× **Orwanie się, a** s., blm., czynność cz. **Orwać s.**, *obierwanie s.*

Orwietan, u, lm. y i. × **O. rodzaj elektrowarza, lek, antydot bardzo złożony, drjakiew**: Trunki w ich rękach były orwietanem w rękach szarlatana, który dla wyłudzenia pieniędzy częstuje nim każdego bez względu i truje najzdrowszych. Sur. 2. bot. (theriacum) ros. <Od nazwy miasta włos. Orvietto, gdzie ten lek wynaleziono>

× **Orycerzać, a, al p. Orycerzyć**.

× **Orycerzanie, a, blm.**, czynność cz. **Orycerzać**.

× **Orycerzenie, a, blm.**, czynność cz. **Orycerzyć**:

Bolesław ozdobił bardziej osobą swoją order niemiecki, niżeli przez to O. wziął na s. obowiązek usługi jakiej cesarzowi. Nar.

Orycerzyć, y, yi, nied. Orycerzać *zrobić rycerzem, pasować na rycerza*. <O + *Rycerzyć, od Rycerz>

Orygienista, y, lm. ści *zwolennik sekty chrześcijańskiej z III wieku, uczącej, że dusze ludzkie już są grzeszne, gdy łączą s. z ciałem, i że ostatecznie wszyscy będą zbawieni, nie wyłączając djabłów*. <Od nazwiska założyciela sekty Orygienesesa>

Oryginalik, a, lm. i p. Oryginał. L.

Oryginalnie przys. od **Oryginalny**.

Oryginalnostka, i, lm. i p. Oryginalność: Zamierzanie Głowackiego do oryginalnostek. Chm.

Oryginalność, i, blm. rz. od Oryginalny: Próżna nasza usilność, żeby co nowego stwarzać; O. jeżeli s. trafi, oznacza umysł nadzwyczajny. Kras. Chiny stanęły same o sobie; stąd piętno oryginalności wybite na całym tym narodzie. Krem. Zdr. **Oryginalnostka**.

Oryginalny i: *pierwiastkowy, źródłowy, samorodny, prawdziwy, nie naśludowany, nie podrobiony*: Dzieło oryginalne (= nie tłumaczenie). Pismo oryginalne. Troc (= nie kopja). Obraz O. Troc. Myśl oryginalna (= samodzielna). Porter angielski O. Woda karlsbadzka oryginalna (= naturalna). 2. *charakterystyczny, osobliwy, zabawny, szczególny, niezwykły, niezwykający, dziwny, niesłychany*: Oryginalne położenie! To rzecz oryginalna! Oryginalna pretensja! (= dzika) O. proces (= niehjualny). Oryginalna myśl powstała w jego głowie! 3. *dziwaczny, ekscentryczny, fantastyczny, nie krepujący s. przyjętymi formami*: O. człowiek! mają go prawie za warjata!... bo on złych ludzi mika i żyje z Bogiem i kwiatami. Strój O. <Łé. originalis>

Oryginał, × Oryginał i. u, lm. y *rzecz oryginalna, to, z czego kopjują, pierwowzór; dzieło, napisane przez autora w pewnym języku; to, z czego tłumaczy, co objaśniają*: O. aktu = akt, na pierwszą rękę spisany, pierwotna redakcja. O. kontraktu. Odpisać z oryginału. Zgodnie z oryginałem. Odstąpić od oryginału. Myśl oryginału niezupełnie oddana. O. hebrajski. Alkoran, od Mahometa dany, jest

kopją; O., co Bóg napisał swoją własną ręką, chowają w niebie. Kłok. Czytać co w oryginale. O. dzieła sztuki. Posiada oryginały najlepszych malarzów. Często wielka różność obrazu od oryginału. 2. **a, lm. owie** *człowiek oryginalny, nie trzymający s. przyjętych form, nie troszczący s. o zdanie i sąd ludzi, dzwalc, ekscentryk, fantastyk*: Zapewne, że O.! gdyby chciał, nie mieszkałby gdzieś tam w młynie, ale tu by panował. Dzierzk. Dawniejszy świat wytwarzał więcej indywidualności, więcej oryginałów. Chł. Wędrowki oryginała. Korz. Zdr. **Oryginalik, Oryginałek**. <Fr. original>

Oryginałek, lka, lm. lki p. Oryginalik.

Oryktogienja, i, blm. nauka o powstawaniu kamieni i skal. <Gr. oryktós = kopalny + geneá = pochodzenie>

Oryktognozja, i, blm. część mineralogji, ucząca rozpoznawać skały i minerały z cech zewnętrznych, kamieni oznawstwo. <Gr. oryktós = kopalny + gnósis = poznanie>

Oryktografja, i, blm. opisanie ciał kopalnych, skal. <Gr. oryktós = kopalny + gráfó = piszę>

Oryktologia, i, blm. mineralogja. <Gr. oryktós = kopalny + logía = nauka>

Oryl, a, lm. e i. a. × Orylec, × Horyl, [Orel] flisak, flis, szkutnik: [Pójdę ja do oryli]. Oryle przez zimę tną drzewo na tratwy, obrabiają belki, biją klepkę; na wiosnę z tratwami płyną. L. 2. *posp. ordynus, cham, prostak, grubijawin, gbur*. 3. [O.] *duży niezgrabny człowiek, dragal*. 4. [O.] *rodzaj tańca flisackiego*. <?>

× **Orylec, lca, lm. lce p. Oryl**: Jest orylem, myśliwym i rybakiem. Pol. <Od Oryl>

Orylka, i, blm., Orylstwo, × Horylka *rzemiosło oryla, flisactwo, flisowstwo, flisówka, flis, splawianie drzewa*: Trudniá s. Kurpie wywózka, drzewa i orylką, czyli splawem wodą. Wóje. Poszedł na orylkę (= robić klepki, bale, potrzeby statkowe a. okrętowe). <Od Oryl>

Orylski przym. od **Oryl, flisacki, flisowski**: Wyrzaz O. [Ty O. synie!] (= *przezwiśko*). <Od Oryl>

Orylstwo, a, blm. p. Orylka: O. rozpaja, bo daje choć krótki zarobek, ale zyskowny. Wóje.

[**Oryna, y, lm. y**] *plot z łat, żerdzi*: Ogrodzenie z oryn było stare i w wielu miejscach nie zamykało już dziedzińca. Korz. <Ukr. orina = ogrodzenie z łat>

[**Oryndować, uje, ował**] p. **Oreądować**: Oryndował po szewcach, żeby sie ftory podjón zrobić trzewików. <p. Oreądować>

[**Oryndowanie, a, blm.**] czynność cz. **Oryndować, oreądowanie**.

[**Oryngle, i, blp.**] *kolczyki*. <Nm. Ohrring>

[**Orynowy**] przym. od **Oryna**: Niewielki dziedziniec obwiedziony był orynowym plotem. Korz.

Orysmologia, i, blm. objaśnianie wyrazów technicznych właściwych jakiej nauce. <Gr. orismós = określenie + logía = nauka>

Orysować, uje, ował, Obrysować, nied. Oryso wywać, Obrysowywać *oprowadzić rysą; określić, opisać, oznaczyć, ograniczyć*: Sejm reprezentował Węgry, opierające s. niby stopą jedną o Adrjatyk, orysowując kształty zewnętrzne swojej geograficznej postaci Sawą, Dnieprem i Karpatami. Jeż. <O + Rysować>

Orysowanie, a, blm., czynność cz. **Orysować**.

Orysowywać, uje, owywał p. Orysować.

Orysowywanie, a, blm., czynność cz. **Orysowywać**.

[**Orywać, a, al**] p. **Orać**: Na piecu orywał.

[Orywanie, a, blm.] czynność cz. **Orywać**.

† **Orz**, a, lm. e p. **Horz**. <p. Horz>

Orzacha, y, lm. y, **Orzech ziemny** bot. (orachis) roś. z rodziny motylkowatych. <Łć. orachis>

† **Orzba**, y, blm. p. **Orka**: Siła orzby nie umie. Pot. <Od Orac>

Orzec, knie, kl, nied. **Orzekać** l. rzekwszy, opisać; omówić, określić, zdefiniować, opowiedzieć; wypowiedzieć, powiedzieć, wyrazić: Bóg nie daje ś. O. 2. rzekwszy, zaznaczyć; powiedzieć stanowczo, zawyrokować, zdecydować, zadecydować: Doktorowie orzekli zgodnie, że chory cierpi na zapalenie tkanki. Prawo orzeka, że... (= opiewa, stanowi, chce). Opowiednik orzeka nam coś o podmiocie. <O + Rzec>

Orzech, a, lm. y l. bot. = a) a. **Orzesznik** (juglans) roś. z rodziny orzechowatych. Gatunek: O. włoski (j. regia). b) O. czarnoksięski p. **Oczar**. c) O. kolący p. **Kotewka**. d) O. obrzydły p. **Obrzydlec**. e) O. świni p. **Gdula**. f) Orzechy świnięskie p. **Skrzyp**. g) O. wodny p. **Kotwiczka**; p. **Kotewka**. h) O. ziemny = α) a. **Orzechownik**, **Rzepnik** (carum s. bunium bulbocastanum) roś. stanowiąca gatunek karolka. β) p. **Orzacha**. γ) nazwa bulwek korzeniowych rośliny: **łędźwian główkowy** a. **bulbowy** (lathyrus tuberosus). O., stokfisz, niewiasta jednym kształtem żyją: nie dobrze nie czynią, kiedy ich nie biją. Prz. 2. **owoc rośliny orzech**: Orzech laskowy (= leszczynowy), włoski, turecki. [Orzech kiłkucki] = owoc *kotewki wodnej*. O. kokosowy a. indyjski = owoc rośliny: *kokos* (p. *Kokos*). Gryź, tłuc, łuskać orzechy. O. robaczywy, zdrowy, pusty. Świetność tę ze czczym orzechem porównywa. Smotr. Nie gryż z djabłem orzechów. Prz. (= nie igraj z ogniem). Za wszystkie książki na świecie ony złego orzecha nie dał. Kosz. (= złamanego grosza, szeląga). Umie on z czarnego białe zrobić, jak O. zgryźć. L. (= bardzo łatwo). Przen.: Trudny O. do zgryzienia = rzecz trudna do załatwienia, do pokonania, szkopał, sęk: Gdy nadeszła chwila unji, jeden z najtwardszych do zgryzienia orzechów, było zatarcie kniaziostwa, a zaszczerpienie równości szlacheckiej w Litwie i na Rusi. Lel. Niech już raz O. ten będzie zgryziony. L. Sam wezdrgnie ś. dzieł swoich, jak na O. przyjdzie. Chr. (= na zły koniec. L.). Jak przyjdzie na O., to on ani dudu. L. On psuje ś. tylko naszą folgą, nastąpić z nim na O., dopadźszy pogody. Pot. (= zęby mu pokazać, postawić mu ś.). [Orzechy gryźć] = zgryźć zębami, pałać nienawiścią. [Zrobić O.] = opuścić przy oraniu kawałek roli. 3. **kol-r orzecha**, **kolor orzechowy**: Pomalować co na O. 4. **gałka**, **kułka**: [Orzechy, **Osuchy**, **Osuszki**] = *gałeczki okrągłe, wypiekane z ciasta pszennego na ostatki a. na wesela*. × O. jedwabny = *kokon*. Jedwabnik zaprzędzony w O. Przęd. × O. muszkatolowy p. **Muszkatolowy**. O. galasowy, [dębowy], galas, [galasówka, dębiałka, jabłko dębowe], jabłko galasowe, orzeszek galasowy, dębianka, × dębionka, † dębnik narosł na liściach dębu od ukłucia owadów. 5. apt.: Orzechy kola p. **Kola**. 6. druk. rolka metalowa mająca po bokach żłobki, w które wchodzi zęby klina o skośnym boku zewnętrznym, gdy ją kluczem podkręcają po tym ostatnim, chcąc skłinać formę. 7. org. krążek drewniany na spodnim końcu drutu, opatrzonej u wierzchu stożkiem i unoszonej przez truks. Zdr. **Orzeszek**, [Orzeszeniek]. Zgr. **Orzeszysko**. <O + RZECH>

Orzechodajny kokos, bot. p. **Kokos**. <Orzech + *Dajny, od Dać>

× **Orzechołom**, u, lm. y, × **Orzechołomic** *kleszczyki do orzechów, dziadek, ciskawka, stryszek, tżab*. Żart.: × O. *szczeki, zęby*. Troc., Włod. <Orzech + *Łom, od Łomać>

× **Orzechołomic**, mca, lm. mce p. **Orzechołom**. <Orzech + *Łomic, od Łomić>

[**Orzechować**, **uje**, **ował**] *zbierać orzechy*: Nie idź z djabłem ani grzybować, ani O. <Od Orzech>

[**Orzechowanie**, a, blm.] czynność cz. **Orzechować**.

Orzechowaty: Rośliny orzechowate bot. (juglandaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych. <Od Orzech>

Orzechowiec, wca, lm. wce, **Słonikowiec orzechowy** zool. (balaninus nucum) chrząszcz czteroczłonkowy z rodziny słonikowatych. <Od Orzechowy>

Orzechownik, a, lm. i p. **Orzech**. <Od Orzech>

Orzechowo przys. od **Orzechowy**: Pomalować na O. (= na kolor orzechowy, na orzech).

Orzechowy przym. od **Orzech** a) od rośliny orzecha: Drzewo orzechowe (= orzech). b) z orzechów owoców: O. sok, olej. Troc. c) z drzewa orzechowego: Stół O. d) koloru orzecha: Kolor O. Suknia orzechowa. e) bot.: Palma orzechowa p. **Kłapidło**. <Od Orzech>

[**Orzechółka**, i, lm. i] p. **Orzechówka**. <Zam. Orzechówka>

Orzechówka, i, lm. i l. *wółka orzechowa, nalana na orzechy, na zielone lupiny orzechów włoskich*. 2. = a) a. [Stryszek, Kostogryz, Kostohryz, Kłesk, Sójka turecka] zool. (nucifraga caryocatactes) ptak wróblowaty z rodziny kruków. b) [O., **Orzechółka**, **Orzeszotka**] *jaskółka okienna, żolwa*. <Od Orzechowy>

Orzeczenie, a l. blm., czynność cz. **Orzec**. 2. lm. a = a) sąd, zdanie, decyzja, wyrok, opinia: Starożytni uczyli, że sztuka jest naśladowaniem natury, nowożytni, że jest jej uidealizowaniem; nie myślimy tu rozstrzygać, które z tych orzeczeń lepsze. Krup. F. O. biegłych. b) gram. *opowiednik, predykat*. 3. × O. *orzeczenie, wrok*: Czyście to nie słyszeli o oczarowaniu, o orzeczeniu, o djabie? Skarb. 4. *praw-lek. zdanie wypowiedziane na piśmie po dokonaniu oględzin, opinia sądowo-lekarska*: O. wyższe, ostateczne (superarbitrium) = O. *potwierdzające a. zmieniające O. sądowo-lekarskie pierwotne*. <Od Orzec>

Orzecznictwo, a, blm. *prawo orzekania, kompetencja co do wygłaszania sątu, opinii*: Deputaci izby poselskiej zostali przypuszczeni do orzecznictwa w sprawach takiej wagi, jak zbrodnie majestatu. Remb. Do rozstrzygania sporów o O. (kompetencję) między sądami. O. kolegjalne całego senatu jest tu niepotrzebne.

× **Orzecznik**, a, lm. i, × **Orzeknik** gram. *określenie rzeczowne, dopowiedzenie, apozycja*. Zoch. <Od Orzec>

× **Orzecznym** mogący być orzeczoną, określonym. Sł. wil. <Od Orzec>

† **Orzedle**, i, blp. [Orzedle] p. **Ozydło**.

Orzekać, a, ał p. **Orzec**.

Orzekanie, a, blm., czynność cz. **Orzekać**.

× **Orzeknik**, a, lm. i p. **Orzeknik**. <Od Orzekać>

Orzeł, orła a. [orzła, orzeła, orzeła], lm. orły a. [orzły] l. = a) a. [Orzol, Oreł] zool. (aquila) ptak drapieżny dzienny z rodziny sokołów. Gatunki: O. berkut a. birkut a. przedni (a. nobilis). O. cesarski a. [mogilnik] (a. impe-

rialis). O. włóchaty (a. pennata). O. zys a. O. zyz (a. chrysaetos). b) O. białogłów a. O. białogon, O. bielik, O. łomignat p. **Bielik**. c) O. biały p. **Ścierwnik**. d) O. gadożer a. O. krótkoszpon p. **Krótkoszpon**. e) O. grubodzioby p. **Orlik**. O., król ptaków. Co lew u zwierząt, to O. nad ptaki, koronę, państwo i rząd ma wszelaki. Jabł. Orła ptaszym królem zowią. Trzyc. O. śmiady. Mor. O. pazurowaty. Mor. Ó. górnotny. Bals. Orłowi południe, noc sowie przystoi. L. Z czystego źródła mętny strumyk nie pochodzi, ni O. niebosiężny podłych ptaków rodzi. L. Tam O. najstraszliwszym szczekał krzywonošem. Mor. O. ogromnie skrzeczy, nie jak gołąb grucha. Przyb. O. kwili. Toł. Przy orle żywią ś. i wróble. Prz. Przy orle żywią ś. krukowi. Prz. Uciekając przed orłem, wpadliśmy na sępy. Pot. (= *trafiłszy z deszczu pod ryne*). Tetry stara orłów to dziedzina. Pol. Są drudzy jako orłowie, latający z wyniosłymi rozumy, naukami i bystrościami swojemi. Rej. O. w słońce rad patrzy, sowa w pokątnych przebywa miejscach. Fred. M. Przen. (o człowieku): To nie O! (= *nie gienjusz*). 2. *wyobrażenie orła, jako herb*: O., herb Królestwa Polskiego, ma być biały w polu czerwonym, z skrzydłami rozszerzonymi, w koronie złotej. Biel. M. Na głównych chorągwiach rzymskich O. z srebra był lany. Pileh. W wojsku Księstwa Warszawskiego używano znaków pułkowych lub bataljonowych z wyobrażeniem dętego srebrnego orła. Gl. Wyszedł nieprzyjaciel z miasta pod orłami wzgórze latającymi, bębny, fujarami i ręcznym wszystkim orzeźm. Troc. Order orła białego. O. dwugłowy, O. o dwu głowach, O. rozdarty. Troc. Rzymskiego państwa O. dwójgłowiasty. Jabł. Zaprzac konie, jechał w dartego orła = *po rosyjsku, w trójkę w ten sposób, żeby dwa konie boczne odchyliły głowy nazewnątrz*. Pieczęć z orłem. O. na guzikach, na monecie. Gra w orła i reszkę = *gra pospółstwa, polegająca na podrzucaniu monety i zgadywaniu, którą stroną do góry upadnie: tą, na której znajduje ś. orzeł, czy tą, na której jest napis*? Przen.: † Orłem łowić = *działać za pomocą przekupstwa*. Orłem łowi = *podarkami robi, idzie na kogo, kupnem*. Kn. Żydowskim orzeźm nań idzie, żydowską piosnkę mu śpiewa, orłem łowi, podarkami robi. Kn. 3. [O. a. **Łatawka**, **Drach**, **Drachel**, **Zdrach**, × **Szaszor**, × **Szyb** *kwadrat papierowy rozpięty na krzyżu drewnianym do unoszenia ś. na powietrzu*, latawiec: O., jakiego dzieci na powietrzu puszczaają, wyklejony, szaszor, szyb. Włod. Zdr. **Orzełek**, **Orlik**, **Orliczek**. Zgr. **Orlisko**, × **Orliszko**. < OR(L)/ORZ(EL) >

Orzełek, lka, lm. lki p. **Orzeł**; szczeg. wyobrażenie orła na monetach, guzikach, metalowa jego płaskonrzeźba, służąca za główkę szpilek i t. p.

[**Orzesze**, a, b]m.] zb. *orzechy*: Czerwone modre O. <Od Orzech>

Orzeszek, szka, lm. szki l. p. **Orzech**: O. galasowy. Pierniki orzeszki (= *pierniczki kształtu kulek*). 2. [O.] p. **Gryzik**: O., gryzik, drobny węgiel kamienny, mniejszy od orzecha. Buk.

[**Orzeszeniek**, nka, lm. nki] p. **Orzech**. **Orzeszkowaty** bot.: Koralkówka orzeszkowata p. **Otwornica**.

Orzeszkowy przym. od **Orzeszek**: Zostałem beczkę miodu, drugą wiśniaku, oleju orzeszkowego, tak dobrze urządzonego, że można było go użyć do sałaty. Rzew. <Od Orzeszek>

Orzesznica, y, lm. e l. bot. = a) a. **Włokitno** (lygeum) roś. z rodziny traw. b) p. **Skórzyn**. 2.

zool. (muscardinus avellanarius) *zwierzę szczurowate z rodziny koszatek*. <Od Orzech>

Orzesznik, a l. lm. i *orzesznina*, *gałk leszczynowy*, *leszczyna*. 2. b]m. zb. *pręty leszczynowe*. <Od Orzech>

[**Orzeszotka**, i, lm. i] p. **Orzechówka**.

Orzeszyna, y, lm. y l. *drzewo orzechowe*, *orzech*, *leszczyna*: Uważaj, gdy ś. już odzieje kwiatem orzeszyn wiele w lesiech... Otw. 2. p. **Orzesznik**. Kn. 3. w lm. *wierzchnie lupiny zielone od orzechów*: Orzeszyny, zwierzeźnie zielone wylupione z orzechów. Mącz. 4. *lichy orzech*. L. <Od Orzech>

Orzeszysko, a, lm. a m. a. ni. p. **Orzech**.

× **Orzewniać**, a, ał i × O. ś. p. **Orzewnić**.

× **Orzewnianie**, a, b]m., czynność cz. **Orzewniać**.

× **Orzewnianie się**, a ś., b]m., czynność cz. **Orzewniać ś.**

× **Orzewnić**, i, il, nied. **Orzewniać** l. *rozrzewnić*, *rozczulić*. 2. *ukoić*, *utulić*. × O. ś. l. *rozrzewnić ś.*, *rozczulić ś.*: *Orzewnić ś. w żale*. Troc. 2. *stać ś. rzeźwym*, *ukoić ś.*, *utulić ś.*, *uspokoić ś.*; *zapanować nad sobą w żalu*, *pocieszyć ś.*: *Orzewniać ś. żal jego*. Troc. *Orzewniać ś.*, jak tylko mogę drżącym piórem to donieść. Troc. <O + Rzewnić>

[**Orzewnieć**, eje, ał] p. **Orzeźwieć**. <Zam. **Orzeźwieć**>

× **Orzewnienie**, a, b]m., czynność cz. **Orzewniać**.

[**Orzewnienie**, a, b]m.] czynność cz. **Orzewnieć**. × **Orzewnienie się**, a ś., b]m., czynność cz. **Orzewnieć ś.**

Orzeźwiać, a, ał i O. ś. p. **Orzeźwić**.

Orzeźwiająco przys. w sposób *orzeźwiający*: „Sztuka i krytyka“ podziałała tak gwałtownie, jak burza, i tak O., jak burza. Górs. K. M.

Orzeźwianie, a, b]m., czynność cz. **Orzeźwiać**.

Orzeźwianie się, a ś., b]m., czynność cz. **Orzeźwiać ś.**

Orzeźwić, i, il, [Okrzeźwić], nied. **Orzeźwiać**, [Okrzeźwiać] *zrobić rzeźwym*, *odświeżyć*, *oświeżyć*, *ożywić*, *wzmocnić*: Wino, spoczynek orzeźwia. Nigdy dżdża powrót nie orzeźwi tyle pól suchych. Przyb. Apt.: Lekki orzeźwiający (remedia analeptica). Przen.: O. kogo na duchu = *dodać otuchy*, *fantazji*, *rozweselić*: Ojców dziejami orzeźwi potomków. Kras. Pozwól i piersi dawnym O. biciem, i dawnym naszym zabłysnąć życiem. Baliń. O. ś. *zrobić ś. rzeźwym*, *odświeżyć ś.*, *ożywić ś.*, *oświeżyć ś.*, *ożywić ś.*, *oświeżyć ś.*, *ożywić ś.*, *oświeżyć ś.*. <O + Rzeźwić>

Orzeźwieć, eje, ał, † **Okrzeźwieć**, [Orzewnieć] *stać ś. rzeźwym*, *odświeżyć ś.*, *oświeżyć ś.*, *ożywić ś.*, *oświeżyć ś.*, *ożywić ś.*, *oświeżyć ś.*, *ożywić ś.*, *oświeżyć ś.*. Przen.: O. na duchu = *nabrać otuchy*, *fantazji*, *dobrej myśli*, *rozweselić ś.*, *odmłodnić*. <O + Rzeźwieć>

Orzeźwienie, a l. b]m., czynność cz. **Orzeźwiać**. 2. *to, co orzeźwia*: Tyś moje O. Śł. wil.

Orzeźwienie się, a ś., b]m., czynność cz. **Orzeźwiać ś.**

Orzeźwin, u, lm. y bot. (nandina) *roś*. <Od Orzeźwić>

Orzeźwiony l. *którego orzeźwili*: Ranną rosą orzeźwisz kwiaty, orzeźwionym dajesz woń. Wyp. 2. *który ś. orzeźwił*, *który odzyskał rzeźwość*, *który orzeźwiał*.

[**Orzeźbina**, y, lm. y] bot. p. **Jarzębina**. <Ukr. oriabina>

Orześić, i, il *obdarzyć*, *opatrzyć rzesami*: Grupa orześionych wymoczków. <O + *Rześić, od Rześa>

Orześka, i, lm. i l. rzęsa u wymoczka: Rzęsy u wymoczków nazwano orzeškami (ciliata). 2. rodzaj wymoczka.

Orzęszenie, a, bfm., czynność cz. Orzęścić.

Orznąć, nie, nął, Orznąć, nied. [Orznąć] kogo posp. l. *odbić, ogrzmocić, obatożyć, osmagać, obwiczyc, wyprac, ochłostać:* O. dziecko różgą. 2. *okpić:* To bardzo dobry pan. Musisz go orzynać, co? Jak może jasny pan takie słowo powiadać? Grusz. 3. *ograć kogo.* 4. *ofajdać, osrać, opaskudzić.* O. s. *zawieść s., oszukać s., zostać oszukanym.* <O + Rznąć>

Orznięcie, a, bfm., czynność cz. Orznąć.

Orznięcie się, a s., bfm., czynność cz. Orznąć s.

[Orzół, rła, lm. rły] p. Orzół. Zdr. Orzółek.

[Orzółek, lka, lm. lki] l. p. Orzół. 2. w lm. = a) *czajki.* b) *łaki, na których s. czajki gnieźdzą.*

[Orzowieć, eje, ał] (Or-zowieć), *zardzewieć.*

[Orzowienie, a, bfm.] (Or-zowienie) czynność cz.

Orzowieć.

Orzucac, a, ał i O. s. p. Obrzucić: A cóż panu do tego? oburknął Moryś, orzucając wzrokiem niepozorne ubranie pytającego. Orzesz. <O + Rzucac>

Orzucanie, a, bfm., czynność cz. Orzucac.

Orzucanie się, a s., bfm., czynność cz. Orzucac s.

Orzucenie, a, bfm., czynność cz. Orzucić: Nie miałem nigdy ani kropli jadu ku orzuceniu nim imienia Zofji. Orzesz.

Orzucenie się, a s., bfm., czynność cz. Orzucić s.

Orzucić, i, ii i O. s. p. Obrzucić: Dziewczyna, orzuciona płachtą, naśladować mającą strój cygański. Orzesz. Chciał ją O. grudem przysmaków. Orzesz. Odziana w cienki batyst, orzuciona bogactwem kruczych włosów. Korz. Orzuciła wzrokiem młodzieńca. Korz. Orzuciła piękną twarz młodzieńca ognistym spojrzeniem. Orzesz. <O + Rzucić>

[Orzydle, a, lm. a] p. Ozydle: Przyskoczyli do siebie, gotowi s. chyć się za O. Reym. Chwytał to za ramię, to za O. i gotów był bić... Reym.

Orzygać, a, ał rzygać, owałać; zarzygać, porzygać. <O + Rzygać>

Orzyganie, a, bfm., czynność cz. Orzygać.

Orzynać, a, ał p. Orznąć.

Orzynanie, a, bfm., czynność cz. Orzynać.

[Orzypałka, i, lm. i] p. Ożypałka.

× **Orzada, y, lm. y p. Orszada.** Sł. wil. <Fr. orgeat>

[Orznąć, nie, nął i O. s.] p. Orznąć: Dawniej była gotówka, najpierw z tych majątków na Mazurach, które doskonale sprzedalem. Niemiec orznął s. i do trzech lat poszedł z torbami. Rog. <O + Rznąć>

[Orznięcie, a, bfm.] czynność cz. Orznąć.

[Orznięcie się, a s., bfm.] czynność cz. Orznąć s.

l. **Osa, y, lm. y, [Osica]** zool. (vespa) *owad błonkoskrzydły, żądliwy, osowaty, towarzyski:* O. leśna (v. silvestris). O. pospolita (v. vulgaris). Naprzód strasznie mnie bąki, co latają w ogrodzie, zółte osy z nad łąki. Len. Zły jak O. Prz. (uszczypliwy, zjadliwy, dokuczliwy). Jak O. jadowity, gniewliwy. Kn. Gdybym ja był tak prędki, jak jest z Waści O., byłby ktoś bez rąk, bez nóg, bez uszu, bez nosa. Zabł. Zapalczywego, co s. leda o co gniewa, zowiemy osą. Petr. O. na owoc najlepszy s. rzuca. Min. W. O. jad swój z dobrego kwiecia, z którego też i pszczoła słodkość swoje, bierze. Sz. Osy stąd jad biorą, skąd

pszczoły miód słodzą. Pot. Rozkosz prędko odbiega, żal i ból, jako O., żądło zostawują. Koch. W. <OS>

2. **Osa p. Ej osa.** <Okrzyk.>

[Osa, y, lm. y] bot. p. Topola.

Osaczać, a, ał i O. s. p. Osaczyć.

Osaczanie, a, bfm., czynność cz. Osaczać.

Osaczanie się, a s., bfm., czynność cz. Osaczać s.

Osaczenie, a, bfm., czynność cz. Osaczyć: O. miasta (=blokada).

Osaczenie się, a s., bfm., czynność cz. Osaczyć s.

Osacznik, a, lm. cy, Obsacznik, × Osocznik, × Obsocznik myśl. l. *ten, co zwierzęta osacza, człowiek z naganki, szczerwacz, obławnik:* Odjęto broń osacznikom. Sienk. Droga w dzień bezpieczna, a o osaczniakach w puszczy nie słyhać. Sienk. Lecz kto by tę granicę dopatrzył ongi w naturze; znali ją pewnie osaczniacy, znał ją może jakiś stary łowczy królewski. Rysz. Dziwył, rzucony ręką tegiego osaczniaka, uwięźnię do połowy w brzuchu niedźwiedzia. Sienk. 2. [O.] *gatunek psa myśliwskiego.* <Od Osaczyć>

Osaczyć, y, ył, Obsaczyć, × Osoczyc, nied. Osaczać, Obsaczać l. myśl. *obskoczyć, zaskoczyć ze wszystkich stron, opaść, obstać:* O. zwierza w kniei. Szatan piekłem osaczył nas wszędzie. Krasin. Chwila jeszcze, a osacza go wrogi. Krasin. Chee uciekać, aż jazda pola osaczyła. Bardz. 2. *otoczyć, okrążyć, okolić, ogrodzić, opasać, obwieść, zamknąć dokoła, obsadzić, oblec:* O. fortecę = blokować. Wszystkie, jak chytry łowiec, potwarz osaczyła gmachy, stawiając naokoło czarnych zdrajcuzjnych sztyldwachy. Nar. Wokół tegi mur osaczył. Nar. (=oprowadził). Przen.: † Choc on smutne początki rzeczy swoich baczyc, głęboką w sereu troskę rozumem osaczy. Pot. (=zamknąć, zwrzeć). O. s. *opłatać s., ogmatwać s., usiścić s., omotać s.:* Widziałem, jak nad moim oknem pajak s. swoim osaczył włóknem. Książ. (=oprządl s.). <O + *Saczyć, SOK/SAK>

Osad, u, lm. y l. osiadanie: O. pszczoł w drzewach = *zrajenie s. pszczoł.* [Na O.] = *aby osiąść, usiąść.* [Leciły gąski na O.]. 2. [O.] bfm. *rozchodzenie s. w jesieni jukosów z owcami z szalósów, domów; podziałowiec przy spaleniu ich z pastwiska letniego.* 3. a. **Osada** część składowa radła, *rzeczka, rękoleś.* 4. *to, co osiada, opada na dno, co zostaje na spodzie, ustoiny, zgręzy, gąszcz, fusy, drożdże:* O. z farb. O. wina = *lagier.* O. octowy = *gniądo, macica octowa.* O. po kaluży = *muł, szlam.*

5. a. × **Strął, † Precypitat** chem. *ciało wydzielenie z roztworu wskutek przemiany chemicznej:* Osad krystaliczny, twarogowaty, kłaczkowaty, galaretowaty. O. na ścianach naczyńia p. **Kamień** pod 24 a). O. panwiowy = *przywara panwiowa, po wywarzeniu soli na dnie i ścianach panwi pozostała.* 6. *gicel. utwór mineralny namieszony przez wodę lub osiadły z wody; cząstki ziemne i cząstki organiczne rozdrobione, tworzące na dnie wód pokłady.* 7. *piw.:* O. chłodnikowy p. **Zmiotki.** <O + SIOD/SIAD/SAD>

Osada, y, lm. y, † Hosada, [Osiedło] l. = a) miejsce, gdzie s. nowi mieszkańcy usadowili, kolonja: Założyć osadę. Osady amerykańskie, francuskie, niemieckie. O. wojskowa. Osady dawne tym końcem były założone, aby stolice, obywatelów liczbą przeładowane, onych s. pozbyły; osady teraźniejsze zamierzają do rozciągnięcia handlu. Wyrw. b) *miejsce zajęte przez mieszkańców, większe od*

wsł a mniejsze od miasta. c) a. [Osiedle] *grunt, na którym osadzono chłopą; sadyba, zagroda włościńska*: Wszelakie dziedziny osadami s. szezycą i zlobią. Haur. Chłop z osady uciekł. Troc. O. zagrodników, chałupników. Troc. 2. Osady rolne = *zakład poprawczy dla małoletnich przestępców*. 3. *ludność osady*: Z osad wyhodzili osady. Lel. Ta wieś ma dwieście osady (= *gromady*). 4. *zaloga*: O. zamku, miasta, okrętu. O. zamku, miasta = *garnizon*, × *warunek*. O. zamku, miasta *wypuszczona ze wszystkim honorem wojennym*. Troc. Osady wioślarskie (na łodziach). Bart.: O. pszczela = *rój w ulu mieszczący s.* 5. a. *Obsada*, † *Osadza to, w co rzecz jaka jest osadzona, nasada, oprawa, okładki*: Rubin piękny osadą foremną. Troc. O. do koła młyńskiego, walca. Troc. O. u piły. Troc. O. hebla. O. strzelby = *łożo*. Osady flint, pistoletów. Kluk. Łoża albo osady armat. L. O. u piły. O. noża, młotka, pługa = *trzonek, rączka, rękójść*. O. noża = *oprawa*. O. radła p. *Osad*. O. siekiery = *siekierzyśko, dzierżak*. O. topora = *toporzysko*. 6. × O. przen.: *podstawa, zasada, fundament, grunt*: Już dobrą interesu rzuciłem osadę, skorom osła osiadał, łatwo i pojedę. Zabł. O. herbów znaczy urodzenie, szlachetność, pokrewieństwo, urzędy i dzieła chwalebne wstawionych ludzi. Jabł. 7. anat.: O. a. × *Ogon mięśnia (cauda, punctum insertionis) = przyręczep ruchomy mięśnia*. 8. bot. *koniec liścia, którym s. on trzyma ogonka, nasada*. 9. bud.: O. kolumny = *sam słup bez podstawy i kapitelu*. Zdr. *Osadka*. <O + SIOD/SIAD/SAD>

Osadawiać, a, ał i O. s. p. Osadowić.
Osadawianie, a, blm., czynność cz. Osadawiać.
Osadawianie się, a s., blm., czynność cz. Osadawiać s.

× **Osadca, y, lm. y p. Osadzca.**
× **Osadczy** przym. od **Osadca**: Szpak, jeden z osadczych łotrów, zebrał gromadę, lecz nie utworzył Rzymu. Drz. × **Osadczy, ego, lm. owie rz. p. Osadzca.** <Od Osadca>

Osadka, i, lm. i f. p. Osada: O. u miecznika służy do osadzenia capy. Mag. Chir.: O. a. **Obsadka** do flejtuszków. 2. *zgrubienie u noża, dłota, widełca i t. p., w miejscu, w którym podobne narzędzia stykają s. z trzonkiem, nie pozwalające narzędziu wejść zbyt głęboko w trzonek*. 3. bot. *łodyga kwiatostanu*. Rost. 4. bud. *część pręta żelaznego, grubiej odkuta, aby s. na niej mógł zatrzymać i opierać*. <Od Osada>

[**Osadnąć, nie, ną!**] p. **Osiąść.** <O + SIOD/SIAD/SAD>

Osadnictwo, a, blm., × Osadownictwo *kolonizacja*: Pomijamy bajeczne a. niepewne dzieje osadnictwa. Rol. W Afryce O. pierwsiastku giermańskiego i romańskiego wzmożło s. <Od Osadnik>

Osadniczka, i, lm. i żona osadnika, kolonistka. L. <Od Osadnik>

Osadniczy przym. od **Osadnik** i od **Osadnictwo**, *kolonijalny*: Handel O. (= *metropolji ze swemi kolonjami*). Prawo osadnicze = *tyczące s. miast i miejsce osadzonych*. Cz. <Od Osadnik>

Osadnić, i, il = Odsednić: Pacholik, co konia osadził, powinien piechotą chodzić, aż szkapą sadna s. zgoi. Troc. Któryby pacholik konia osadził, to powinien był w ciągnięciu piechotą chodzić w szeregu... poki szkapie sadno nie zagoił. Trzt. Przen.: *Patrzeć, jakosmy enotę osadnili*. Błaż. (= *skrzywdzili*). **O. s. = Odsednić s.**: *Jedząc, O. s. L.* <O + Sadnić>

Osadnienie, a f. blm., czynność cz. Osadnić. 2. **lm. a = Odparzelina.**

[**Osadnięcie, a, blm.**] *czynność cz. Osadnąć.*

Osadnik, a f. lm. cy a) *ten, którym pustą ziemię osadzają, osiedleniec, kolonista*: Chęć zaludnienia wiosek była powodem szlachece do pomnożenia ich osadnikami. Nar. Przyjęto z obcemi osadnikami prawo teutońskie. Nar. Powiedziecie, skąd jesteście, jacy i jakiego kraju osadnicy? Przyb. (= *mieszkańcy*). × Przen.: *Obmowy, żywił dwornych osadników*. Nar. (= *tych, co pana obsiedli, otaczają, dworaków*). b) *czymśzownik wieczysty*. c) *ten, co obsadza strzelby, łożownik*. 2. **lm. ki** a) *basen, gdzie s. odstaje, klaruje woda, zanim przejdzie do filtrów*. b) bot. *przedłużenie szypułki, na którym są osadzone części kwiatu*, in. dno kwiatowe (*receptaculum floris*). Rost. c) *eukr.: miejsce, gdzie s. cukier klaruje, odstojsnik*. d) ogr.: *O. owocowy = kolonja pąków owocowych*. <O + SIOD/SIAD/SAD>

Osadnikowy przym. od **Osadnik**: Dwie grupy osadnikowe na stacji pomp. Baseny osadnikowe. <Od Osadnik>

Osadny przym. od **Osada** = a) *zdalny na osadę, możliwy do zamieszkania*. Kn. b) *zabudniowy, zamieszkały, obsadzony ludźmi*. Troc. <Od Osada>

† **Osadojęzyczny** anat.: † *Myszka osadojęzyczna = mięsień trzonojęzyczny (musculus basioglossus)*. <Osada + Języczny>

Osadowić, i, il, nied. Osadawiać *osadowić, osadzić w siedlisku, osiedlić*: W krakowskich stronach więcej osadawiał czarnych mnichów Benedyktynów. Bart. Zygmunt III dwór swój osadowił. Bart. **O. s. osadowić s., osiąść w siedlisku, osiedlić s., zamieszkać**: Osadził s. wraz z żoną w Rzymie. Stasz. <O + Sadowić>

Osadowienie, a, blm., czynność cz. Osadowić: W kilka niedziel po naszym osadowieniu na gospodarstwie. Rzew.

Osadowienie się, a s., blm., czynność cz. Osadowić s.

× **Osadownictwo, a, blm. obsadzanie ludnością, zabudnianie, kolonizacja.** <Od Osadowić>

Osadowy przym. od **Osad**: a) *Sól osadowa = morską, jeziorną, stepową, otrzymywana w gruzelkach z wód morza lub jezior słonych przez ich naturalne parowanie na powietrzu, osiadałka*. b) *geol.: Skały osadowe a. neptuniczne, formacja osadowa (= z osadów wodnych powstałe)*. Pokłady osadowe składają s. z piaskowców, wapieni, glin, łupków i innych skał, tak zwanych przeobrażonych, i są wogóle wynikiem ruchu wód. Łab. c) *gór.: Skrzynia płókalna osadowa = naczynie z wodą, nad którym zawieszono jest sito osadowe — przyrząd do płókania rudy*. Sito wiążące osadowe = *wanienka, spore wiadro lub szaflik, mający w dnie sito; napełnia s. rudą i zanurza za pomocą gibaczki w przycierze lub większym naczyniu z wodą, i tym sposobem ruda s. oplókuje*. Łab. d) *lek. p. Ociekowy*. <Od Osad>

† **Osadza, y, lm. y p. Osada**: Złotnik piękny rubin osadzą foremną, folgą, uczyni dobrze cudniejszemu. Górn. <O + SIOD/SIAD/SAD>

Osadzać, a, ał i O. s. p. Osadzić. <O + Sadować>

Osadzanie, a, blm., czynność cz. Osadzać.
Osadzanie się, a s., blm., czynność cz. Osadzać s.

× **Osadzca, y, lm. y p. Osadzca.**
Osadzenie, a, blm., czynność cz. Osadzić: *osada, obsada, oprawa, nasada*. Osnowa, związek, skład i O. mowy. Nagur.

Osadzenie się, a s., blm., czynność cz. Osadzić s.

× **Osadziciel**, a, lm. e p. **Osadzca**: Kazimierz IV był wielki budowniczy, grodów i miasteczek O. L. <Od Osadźca>

× **Osadzicielka**, i, lm. i forma ż. od **Osadziciel**: Pomona, ogrodów uprawczyni i O. Otw.

Osadzić, i, ił, **Obsadzić**, nied. **Osadzać**, **Obsadzać** I. kim, czym = *osiedlić, załubić; sadzając, opatrzyć, zapelnąć*: O. pusty kraj, woła otwierać, zakładać. Kn. Pustki O. Tw. Wieś osadzona. Troc. Wejścia strażą osadzają. O. żołnierzem przechody. Osadził zamek piechotą. Troc. Miasto, forteca garnizonem osadzona. Troc. Wszystkie urzędy osadzone. Troc. O. urzędnikami wakujące miejsca. Troc. O. staw rybami (= *narybić*). Staw osadzony. Troc. O. staw karpjami. Troc. 2. *osiąść, zająć, oblec*: O. pagórek. Kupey rynek osadzili. Troc. O. konia = *dosiąść*. Brań od Rzpłtej 10 łanów, z których był powinien konia jednego osadzać zbrojno, nie przez pacholka, ale sam w osobie swojej. Star. 3. *sadzając, okolic, okrążyć, otoczyć; obstawić; wysadzić po wierzchu, dokoła, ze wszystkich stron, nasadzić, nabić*: Ogrody okopują albo też płotami lub tarniem osadzają. Trzyce. (= *ogradzają*). Osadzono aresztantów liczną strażą. L. Zbroję drogim kamieniem O. kazała. P. Koch. O. tabakierkę perłami i rubinami. Troc. Tabakierka w djamenty osadzona. Troc. (= *sadzona*). Bóg niebo gwiazdami osadził. K. G. Kubek złoty starożywieki kamieniami i perłami osadzony. Niem. Kochał ś. w włosach utrefionych, kosztownie osadzonych. Petr. O. drogi lipami, ogród drzewami, wały armatami. Troc. O. pole kartoflami (= *zasadzić*). Jużby ś. starać mogli, aby puste pola osadzili, a snadnie, bo tam dobra rola. Rej. Przen.: *zabezpieczyć, ubezpieczyć, obwarować, umocnić, utwierdzić*: Majestat boski prawem sprawiedliwym osadzony to uczyni, iż na was, czarty, wzniesie występki Adamów. Post. pr. 4. [O.] *osaczyć, opaść*: Psy osadzają odyńca. 5. *osiedlić, usadowić, posadzić, umieścić, ulokować*: Jak osadzić nowego kmiecia, wiele mu dać roli, jaką łąkę, jaki sprzędzaj, i jak mu zasiał? Haur. Osadzony żołnierz. Kn. (= *garnizonowy, jeden z osady*). Osadzajmy Cygany w polach od tatarskiej ściany. Biel. M. Bóg Adama, pierwszego człowieka, w raju rozkosznym osadził. Stef. O. zagrodnika, chałupnika. Troc. Król asyryjski nawiódł ludzi z Babilonu i osadził je w mieściech samaryjskich. Wuj. O. kogo na tronie. Giedymin po ruskich księstwach swoją familją osadził. Lel. Pan rozkazał, abym cię na królestwo osadził, namazał. Drużb. (= *wymióśł, podniósł, wywyższył*). Trzeba sługi jedne pooddalać, drugie poprzymować, trzecie gdzieś na gracji O. Kaczk. O. kogo w więzieniu i t. p. = *usadzić, zasadzić, wpakować, zapakować, wtrącić do więzienia, zamknąć w więzieniu, uwięzić; arestować*: Bywało ojciec na pokutę osadzi go w furdydze. Rzew. A tak któryby bartnik ważył ś. komu z dnia pszczoły wykurzyć... takowy ma do ćwierdzi być osadzon. Skr. O. więźnia, złodzieja. Troc. Kredytorowie osadzili go w kozie. Boh. Strzeż ś., żeby cię nie selwytano i nie osadzono w kozie. Boh. Przen.: Czas dzisiejszy ponury osadza nas w domu, szukajmy ś. jak zabawić. Kras. (= *zatrzymuje, więzi*). O. narybek. O. rój = *wsypać pszczoły do ula*. O. kurę na jajach. Haur. (= *nasadzić*). 6. *powściągnąć tak, że aż przysiadzie, wstrzymać w zapędzie, zatrzymać w miejscu*: O. konia. Oni w pędzie tuż przy sobie osadzili (konie). Jel. 7. *nasadzić, zasadzić, osadzić, zatknąć, nalożyć, ubić, oprawić, uprawić*: Kosy wprost osadzone. Jak. O. nóż, świecę, ba-

gnet. O. siekiere, młot, piłę, włócznią grotom. Troc. Działo na łożu swym osadzone. Troc. Tam zwycięskie osadził chorągwie. Troc. Walec w kafarze osadzony. Troc. O. perłę, rubin. Troc. Przed końmi jechał czeladnik z kafarkiem, to jest żelaznym koszykiem, osadzonym na długiej tycze. Sienk. 8. † O. *zalożyć, ufundować*: Nie może ś. miasto zakryć, na górze osadzone. Wuj. Po nim (po Lechu) smoka Grachus zgładził i miasto Kraków osadził. Zbyl. A. Przen.: *oprzeć, ugruntować, uzasadnić*: Wszystkie nadzieje swe na zbrodni i wiarołomstwie osadził. Pilch. 9. † O. *obrać, wyznaczyć, upatrzyć*: O. sobie, komu mieszkanie. Troc. 10. † O. *prawo, komisję na kogo, o kim, na eo* = *wdrożyć postępowanie sądowe, ustanowić, złożyć sąd, komisję*. Troc. Złapawszy Zbigniewa, prawo o nim osadzono. Biel. M. Skoro go ułapięno, tak o nim prawo osadzono. Biel. M. (= *zawyrokwano*). II. chem. *wydzelić z roztworu dane ciało przez dodanie odpowiedniego odczynnika, strącić, †preecipitować*: O. baryt w postaci siarczanu. 12. *karę*: Król osadzony (w wincie) = *król przy jednej lub dwóch małych kartach*. 13. *myśl*: O. głuszcza = *wypatrzyć zapadanie głuszcza przed grą łokową*. O. ś. 1. *załubić ś., zapelnić ś. przez osiadanie a. osadzanie*: Szlachta zaczęła zaludniać wsie okoliczne; później osadzały ś. zwolna i dalsze wioski. Kaczk. Wypuściłem osadzającą ś. Ładyżankę w kilkoletnią ćwierżawę. Rol. 2. *osiąść, usadowić ś., obrać sobie siedzibę, zamieszkać, ulokować ś.*: Rozmaite utarczki przegrawał Henryk, który ś. już był na górze Awenty nie osadził. Skar. Powiedzie mi, co to jest za lud, który ś. osadził na górach? Wuj. [Od św. Jana na karezmie ś. osadził]. Przen.: *wystąpić w postaci osadu; osiąść na ścianach, na dnie, opuść na dno, zebrać ś., zostać na dnie*: Wrząca woda osadza ś. na kotle w postaci kamienia. Lekarstwo to, nie macone, osadza ś. Sól osadza ś. na dnie. Na dnie kawy osadzają ś. fusy. 3. *sadzając, okolic ś., otoczyć ś., okrążyć ś., obstawić ś.*: O. ś. brylantami (= *obsypać ś.*). Lekkiemi ś. ludźmi osadza. Skar. Ci bogacze osadzili ś. wsiami, żonami a gospodarstwymi swojemi. Rej. 4. *wstrzymać ś. w zapędzie, przystanąć nagle, cupnąć*: Koń poskoczył i osadził ś. Krasz. Konie, docierając ostro, osadziły ś. nagle przed dziewczyną. Pol. Jedne (wilki) poczęły ś. zbierać za orszakiem, inne osadzały ś. na kilkanaście kroków. Sienk. 5. † O. ś. *powstać, zostać założonym*: Za apostołów jeszcze wiele klasztorów osadzało ś. Skar. <O + Sadzić>

[**Osadzisty**] *mający swoją osadę, zagrodę, zagospodarowaną*: Takim ś. wszędy zastawi, bo jest to chłop O. i ma swój honor. Ork. <Od Osada>

[**Osadzka**, i, lm. i] I. *obsadka, rączka np. do pióra*. 2. *zebranie oryłów na jedną tratwę, kiedy ś. tratwy znajdują w niebezpieczeństwie powalenia ś. na haku a. rafie*. <O + SIOD/SIAD/SAD>

× **Osadzca**, y, lm. y, × **Osadzca**, × **Osadca** I. a. × **Osadziciel** ten, co osadza kolonistów, kolonizator, założyciel osady, siedziby ludzkiej wog.: Lech, O. Polski. Błaż. O. Tebów Amfjon. Koryt. Argos, od osadźcy swego tak rzezone miasto. Otw. Pierwszym zacnych domów osadźcom słuszenie Jaśnie Wielmożność, Jaśnie Oświeconność nadawano. L. 2. a. × **Osadcy**, ego, lm. **owie** kolonista wysiadujący slobodę; obywatel. Troc. Biłocki, O., bo tak nazywano kolonistów, wysiadujących slobodę, przedko rozgospodarował ś. w obronnym uroczysku. Rol. <Od Osadzić>

[Osakać się, a ś., ał ś.] obruszać ś., oburzać ś. na kogo.

[Osakanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Osakać ś.**
× **Osalać, a, ał p. Osolić.**

× **Osalanie, a, blm.,** czynność cz. **Osalać.**

[Osamętać, a, ał] **oczarować, opętać, zadać coś:** Osamętany (= oczarowany, opętany od złego ducha; posepmi).

[Osamętanie, a, blm.] czynność cz. **Osamętać.**

× **Osamiąć, i, il p. Osamotnić.** L. <Ukr. osamiti>

× **Osamiąły** który *osamiął, osamotniony, samotny, opuszczony od wszystkich, osierocony:* Będzie siedział O. Leop. I tak dziś siedzę, jak kruk O. Kon. <im. od Osamięć>

× **Osamianie, a, blm.,** czynność cz. **Osamiąć.**

× **Osamić, i, il p. Osamotnić.** <Ukr. osamiti>

× **Osamięć, eje, ał p. Osamotnić.** <Por. Ukr. osamiti>

× **Osamienie, a, blm. I.** czynność cz. **Osamić.**
2. czynność cz. **Osamięć.**

Osamotnić, i, il, × Osamić *zostawić samotnym, samym; odosobnić, opuścić, osierocić.* O. ś. *skazać ś. na samotność, odosobnić ś.:* Po tej rozmowie osamotniła ś. biedna Małanka w komorze. Byk. Umiąłem O. ś. w tym zgiełku. Rzew. <O + *Samotnić, od Samotny>

Osamotnić, eje, ał *zostać samotnym, samym, osamotnionym; osierocić.*

Osamotnienie, a I. blm., czynność cz. **Osamotnić.**

2. Im. a = a) *stan tego, co zostało osamotnione, samotność, opuszczenie, sieroctwo, osierocenie:* Fortunat czuł coraz większy smutek osamotnienia. Zach. b) *miejsce osamotnione, odosobnienie, ustroenie, pustkowie, pustka:* Udał ś. na O. stepowe. Sł. wil.

Osar, u, Im. y *bróziła i wyżłobienia na skale, naniesione później piaskiem i namulem.* Sł. wil.

[Osatać się, a ś., ał ś., **Oschatać ś., Oshatać ś.**] *pomiarować ś., oprzytomnieć, zorjentować ś., zrozumieć:* Wnet ś. osatał i począł bojaźliwie osłaniać świat swój odkryty przed zalatującymi myślami z tej ziemi. Ork. <? O + Ukr. szatati sia = otrząsnąć ś.>

[Osatanie się, a ś., blm.] czynność cz. **Osatać ś.**

Osazon, u, blm. chem. *związek powstający przez działanie hidrazyny np. fenilowej na dwuaceton, diwualdehyd jakikolwiek, a także na niektóre aceton- i aldehydo-alkohole, dwuhidrazon.*

Osącać, a, ał p. Osączyć.

Osączanie, a, blm., czynność cz. **Osącać.**

Osączenie, a, blm., czynność cz. **Osączyć.**

Osączyć, y, yl, nied. Osącać *sprawić, aby co osiękło, aby wszelka wilgoć co do kropli ściekła:* O. sól po wywarzeniu i skryształizowaniu (= osuszyć). Lek.: *zapewnić odpływ wydzielinom powstającym w ranach głębokich a. jamach za pomocą sączków, zbrrenowanie.* <O + Sączyć>

[Osąd, u, Im. y] p. **Osądek.** <O + Sąd>

[**Osądek, dku, blm.**] *osądzenie, proces, sprawa:* Pódmny do osądku, hań nam powiedzom, lto wygrá prawo. 2. a. [Osąd] *decyzja, wyrok, sąd, zdanie:* Dźwignął ś. Chudomięt i tym osądkiem zamknął gwarę. Ork. <O + SĘD/SĄD>

× **Osądzać, a, ał p. Osądzić.**

× **Osądzanie, a, blm.,** czynność cz. **Osądzać.**

Osądzienie, a, blm., czynność cz. **Osądzić:** O. przed dekretem, zdanie niesądowe. Troc.

Osądziciel, a, Im. e, † Osądza *ten, co osądza a. osądził; potępić.* <Od Osądzić>

Osądzić, i, il, nied. Osądzać I. *rozpatrzyćwszy sądownie, orzec, zawyroćować, wymierzyć sprawiedliwość:* Osądzona rzecz, sprawa. Troc. Osądz mnie wedla niewinności mojej. Kochan. Przen.: O kogo niegodnym czego (= usnać). Osądz sam, że... (= przyznaj, powiedz). Osądz tylko sam... (= weź na wagę, na rozum, zważ, rozważ). 2. *skazać, potępić:* Powiedział sędzia: osądzonyś na śmierć; gotujże ś., bo nie ucieczesz. Baz. Osądzeni więc zostali na szubienicę. Niem. Drugich do ognia niewinnie osądzali. Baz. Sędzia ten nie miał władzy sądzić, Ó., degradować. Rut. Osądzony o jaką winę = skazany na karę pieniężną. Skr. Apostoł wykłada srogość nad osądzonymi na pomstę. Rej. Czytaj — nie chcę — czytaj, osądzisz mię wtedy. Jord. Ten najbardziej cnotę lubi, kto ś. sam osądzi. Fred. M. Sameś ś. osądził. Kn. (= sameś wydał wyrok na siebie, sam ukrociłeś dicz na siebie). 3. † O. czego = *wyżuć sądownie z czego, odsądzić od czego:* Eunuchowie... w prawie starym byli jako cześci osądzeni i hańbą u Żydów. Birk. <O + Sądzić>

† **Osądza, y, Im. y p. Osądziciel.** B. Sz. <Od Osądzić>

[**Oschabić, i, il**] *oszukiwać, ograć, obedrzyć, okraść.* [O. ś.] *zniszczyć ś.*

[**Oschabienie, a, blm.**] czynność cz. **Oschabić.**

[**Oschabienie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Oschabić.**

[**Oschatać się, a ś., ał ś.**] p. **Osatać ś.**

[**Oschatanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Oschatać ś.**

Oschle, Oschło przys. od **Oschły:** Dozorca przez czas pewien śmiał ś. O. Żer.

Oschło p. Osehle.

Oschłość, I, Im. i rz. od Oschły: Chory uskarżał ś. na O. w ustach. Perz. Przen.: Wyrzekła ś. wszystkich smaków duchownych, pragnąc cierpieć aż do śmierci oschłości i duszy utrapienia. Skar. Każdy ma polecił O. ducha swego Bogu. L. (= umurwienie swoje. L.).

Oschły I. a. Obeschły *który obsechł, obeschnięty, wyschnięty, osiękły, suchy:* Ziemia oschła. Troc. 2. *przen. suchy, zimny, bezbarwny, obojętny, czczy, nudny:* Styl O. Troc. Wszystko to wywodzie rzeczą byłoby długą, oschłą i tęskliwą. Rogal. Nareszezie raczył odpowiedzieć oschłym tonem (= niechętnym, oziębłym, wymuszonym). 3. × **Oschle** *asygnacje = dawne, dawno niepłatne, wyszłe z obiegu:* Co ś. tknie oschłych asygnacji wojska, w których to asygnacja oschłych nie jest im dosyć uczyniono, te województwa z egzekucją wypłaca. Vol. Oschle na dobrach retenta. Troc (= przedawnione opłaty). <Od Oschnąć>

Oschnąć, oschnie, oschnął a. osehł, Obeschnąć, [Osechnąć], nied. Osychać, Obsychać I. *podeschnąć, wyschnąć po wierzchu, na wszystkie strony:* Jeszcze świat nie oschnął zupełnie z pamiętnego zalewu, a już wnuki Noego wołali, że niema Boga. Wor. W miłąkiej rzecze statki osychają. Ust. Oschło na dworze. Z łez mi nie oschną oczy. L. Przen.: *uschnąć, uwiędnąć, truć ś., usychać:* Osycham bez nadziei w żalu łzawym. Przyb. Osychał biedny szewe bez płacy. Pot. Przen.: O. na czym = *utknąć, nie mieć środków dokończenia czego:* Departament, nie mając innej mocy, oprócz napisania listu rekwizycyjnego, osychać musi na swoich chwalebnych zamiarach. Djar. gr. Przy tej wszystkiej ludzkości, którą mu oświadczone, obawiał ś., aby nie osehł na rzeczy. Ustrz. Poseł francuski, długo koło pieniędzy bawiąc ś.

w Wenecji, nie dojeżdżając na elekcję do Polski, tak z onemi pieniędzmi i poselstwem oschnąć. Biel. M. (= *wiązł, ugrzązł*). 2. fl. p. **Obeschnąć**. <O + Schnąć>

× **Oschnienie**, a, blm. p. **Oschnięcie**: O. żył. Dor.

Oschnięcie, a, blm., × **Oschnienie** czynność cz. **Oschnąć**.

[**Oscuda**, y, lm. y] p. **Ostuda**. <Z Ostuda>
[**Oscylacja**, i, lm. e l. *ruch ciała około punktu równowagi, zakreślający linję krzywą, zawiłą i splątana; wahanie ś., kołysanie, drganie, falowanie*: O. gwiazd (= *chawianie ś., migotanie, posp. skakanie*). Przen.: *chowanie ś. w wyborze między dwiema sprzecznosciami, skłanianie ś. to w tę, to w ową stronę, wahanie ś., niezdecydowanie*. 2. fiz. p. **Wahnięcie**. 3. mat. *różnica pomiędzy największą a najmniejszą wartością funkcji w uważanym przedziale*.

Oscylacyjny przym. od **Oscylacja**, **wahadłowy**: Ruch O. <Od Oscylacja>

Oscylować, uje, ował *wahać ś.*: Henry uznawał, że wyładowanie butelki lejdeckiej przedstawia charakter oscylujący. Bog.

Oscylowanie, a, blm., czynność cz. **Oscylować**. [**Oscymać**, a, ał] *powstrzymać*: Matka odwracała ś. niby nos wysiakać i ocierała łyż ukradkiem; przecie je dostrzegł Józek i starał ś. O. Ork. <Przekręcone z Powstrzymać>

[**Oscymanie**, a, blm.] czynność cz. **Oscymać**. [**Oscypek**, pka, lm. pki] *góralski serek owczy podobny*.

Oscytacja, i, lm. e *ziewanie; zaniechanie, lenistwo; lekceważenie; pysnienie ś.* <Łć. *oscitatio*>

[O se] p. **Osobno**: Żołnierz jeden spał wo se. <Z O się>

[**Osech**, **oschu**, blm.] *ubytok na wadze a. miarze wskutek obeschnięcia*: O. ziarna. <O + *Sech, od Schnąć>

[**Osechnąć**, nie, nął] = **Obeschnąć**. <O + *Sechnąć, z Sechnąć>

[**Osechnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Osechnąć**, *obeschnięcie*.

[**Osecz**, u, lm. e, **Osocz**, **Korzenica**] *perz (triticum repens)*. Por. **Osoka**. <?>

Osedniac, a, ał i O. ś. p. **Odsednić**.

Osednianie, a, blm., czynność cz. **Osedniać**.

Osednianie się, a ś., blm., czynność cz. **Osedniać** ś.

Osednić, i, ił i O. ś. p. **Odsednić**: Stangret siecze konie w osednione grzbiety. Węg. <O + Sednić>

Osednienie, a l. blm., czynność cz. **Osednić**. 2. lm. a p. **Odparzelina**.

Osednienie się, a ś., blm., czynność cz. **Osednić** ś.

[**Osedziały**] p. **Oszroniały**: Tak odszedł od niej gdzieś tam w osedziałe od szronu Tatry, w mróz, pustkę... Tet.

Oseina, y, blm. *substancja organiczna zawarta w kościach, nadająca im elastyczność*. <Z Łć. os = kość>

† **Oselbar**, a, lm. y gór. p. **Hasplarz**. <Nm. Wasserbär>

† **Oselbarz**, a, lm. e gór. = **Hasplarz**. <p. Oselbar>

Oseledec, dca, lm. dce p. **Oseledec**: Dzielný Kozak z oseledcem, to jest włosom splecionym za ucho. <Ukr. *osefedeć*>

Oselnik, a, lm. i l. × O. *ten, co ostrzy na oselce, oselkę*. L. 2. [O.] p. **Kózka**. <Od Osła>

Oselny przym. od **Osła**, *oselkowy*: Oselna góra. Troc (= *z której kamień oselki*).

[**Oselecza**, i, lm. i] p. **Oselka**: Wezmę masła oseleczkę. <Od Oselka>

Oseledec, dca, lm. dce l. a. **Oseledec**, **Oseledec**, **Seledec**, **Saladyn** (u kozaków) *włosy dłuższe z jednej strony głowy od połowy czoła do skroni w warkocz splecione a. rozpuszczone*. 2. [O.] zool. p. **Ciosa**. <Ukr. *Osefedeć*>

Oseledec, dca, lm. dcie p. **Oseledec**: O. był to warkocz włosów z jednej tylko strony, nakształt pejsa żydowskiego. Byk. <Ukr. *Osefedeć*>

[**Oselek**, lka, lm. lki] p. **Oselka**.

Oselka, i, lm. i, [**Osotka**, **Oselek**], × **Osła** l. *kamień piaskowy, drobnoziarnisty do czyszczenia a. ostrzenia kruszców, a szceg. żelaza, brus*: O. marmurowa = *marmurek do wecowania*. 2. O. złotnicza = *kamień probierski*: Na kamieniu albo na oselce złoto i srebro prawe poznasz. Bud. Złota próba O., ogień, a człowieka złoto. Prz. 3. *owalny kawał masła ugniecionego*. Zdr. **Oselecza**.

× **Oselkować**, uje, ował *ostrzyć na oselce, brusić; toczyć, wecować*. <Od Oselka>

× **Oselkowanie**, a, blm., czynność cz. **Oselkować**.

Oselkowy przym. od **Oselka**: Kamienie młyńskie, żarnowce, oselkowe, toczydłowe. Sur. Masło oselkowe (= *w oselkach*). <Od Oselka>

[**Osendzenie**, a, blm.] czynność cz. **Osendzieć**.

[**Osendziały**] *który osendział, oszroniały*: Gazdowie, siedzący na długich ławach i pykający drobne dymy z mosiężnych fajeczek, zdali ś. być rzędami osendziałych jałowców, z których każdy, podpalony, zgaśł i dymi jeszcze. Ork.

[**Osendzieć**, eje, ał] p. **Oszronić**: Wyście tak osendzieli w rodowym osiedlu, że was nie z prachu nie otrzęsie. Ork.

Osep, u, lm. y l. a. **Osyp** *dań w zbożu, w ziarne, sep, zsep, zsyпка*: Dają po wielu miejscach chłopci pewną miarę ziarna, najczęściej owsa, co osepem zowią. Ostr. O. była dań powszechna, w Krakowskim nazywała ś. srezna. Cz. Dotąd gromady wiejskie opłacają zwykle osepem czyli umówioną miarą zboża od każdej sztuki — pastery swoich trzód. Gl. Małdratowy O. Ostr. 2. bot. (neurada) *roś.* <O + SP/SEP/SYP>

Osepny, **Osepowy** l. przym. od **Osep**: Osepni owczarze. Vol. (= *których opłacano osepem*). 2. geol. × O. p. **Oplawy**. <Od Osep>

Osepowy p. **Osepny**: O. owies = *danina kmiecia w owsie składana*. Gof.

† **Oserce**, a, lm. a. p. **Osierdzie**. <O + Serce>

× **Osercny** przym. od **Oserce**, *osierdziowy*: × Błona oserena p. **Osierdzie**.

Oserco-przeponowy anat. p. **Osierdzie**-przeponowy. <Oserce + Przeponowy>

Osercowy p. **Osierdziowy**. <Od Oserce>

Osesek, ska, lm. ski, [**Ososek**, **Odsossek**], **Odsysek**, **Osysek**, **Sysak** l. *dziecię a. zwierzątko ssące jeszcze*: O. mówi ś. cięle, które cycek ssie u krowy i żadnej jeszcze nie jada paszy. L. O. prosiątko, które jeszcze ssie. Mącz. 2. [O.] *dziecko najmłodsze, ostatnie*. <O + *Sesek, od Ssać>

Oset, **ostu**, [osetu], lm. **osty**, [osety] bot. l. (*carduus*) *roś. z rodziny złożonych*. Gatunki: O. najeżony a. rozdzielcowy a. barszczyk (*c. canthoides*). O. z wisły (*c. nutans*). 2. † O. cudzoziemski p. **Karczoch**. 3. O. folarski p. **Szczec**. 4. O. kosmaty p. **Jawelnia**. 5. O. kulowy p. **Prze-gorzan**. 6. O. powłoczny i O. podwórzowy p. **Poploch**. 7. *posp. nazwa rośliny (jako chwastu)*:

ostrożeń polny (cirsium arvense). 8. [O. Pana Jezusa, O. kurdzielowy, O. błogi] *ros. wodna* (folium cardui benedicti). Rola ostem zarosła. Troc. O. polny, dziki, pospolity. Troc. Mecz na oście. Troc. Da ś. jeśe ludziom O. z młodu, a zwłaszcza na przednówku ubogim dla głodu. Pot. [Gdoby mi za starego radził, jak gdyby mie na osety wsadził]. Przen.: [O. właz mu w nogi] = *zmczył ś.* Myślałem, że biorę potulne i posłuszne stworzenie, a gałąź ostu dostałem. Krasz. Zdr. **Osetek**. Zgr. **Ościsko**. <OS(T)>

Osetek, tku, lm. tki 1. p. **Oset**: Różecka wdowuleńkom, a O. balbkom. 2. bot.: [O. Najświętszej Paniienki] = **Koszyczko**. 3. zool. p. **Osetnik**. <Od Oset>

Osetnia, i, lm. e bot. (berckheya) *ros. z rodziny złożonych*. <Od Oset>

Osetnik, a, lm. i, **Osetek**, **Motyl osetowy** zool. (Vanessa cardui) *motyl dzienny*. <Od Oset>

Osetowy p. **Ostowy**: **Motyl O.** p. **Osetek**. Ład. **Oszczek**, czka, lm. czki p. **Ošek**.

[**Oszczka**, i, lm. i] p. **Ošek**, †**Oszędzie**, a, bfm., czynność cz. **Oszędzie**.

[**Oszędziały**] *który oszędział, oszroniały*: Gdy styczeńowy wichur uderzy w lasy, przywdziewaę O. pancerz z lodu. Żer. Odszedł od niej gdzieś tam w oszędziale od szronu Tatry, w mróz, w pustkę. Tet. Cóż powiem o muzyńskich gajach, miękką wełną oszędziały! Otw. Trytonowie piana oszędzieli. Mor. A. <Od Oszędzie>

†**Oszędzie**, eje, ał p. **Oszędziwiec**: Komu z lamy na głowie oszędzieją strzechy, niewiele ma w chłodnikach, choć lecie, poeiechy. Pot. <O † Sędzi(wi)ec, przez sld. do Sędzia>

[**Oszędzielina**, y, bfm., **Oszędzielnizna**] *szron, sadz.* †**Oszędziwiec**, eje, ał, †**Oszędzie**, †**Oszędziec** *osiwiec, posiwiec, stać ś. sędziwym*, przen. *zbielec*. Śl. wil. <O † *Sędziwiec, od Sędziwy>

Oszędziwienie, a, bfm., czynność cz. **Oszędziwiec**. [**Oszęty**] *dźdźysty*. <?>

Ošek, a, lm. i, **Ošek** 1. *krzywe, w hak wyrośnięte drzewo*. 2. p. 2. **Bosak**: Skwarzonym ołowiem oblewać, a potem kazał je powiesić i kazał je żelaznymi ošekami targać. Ż. B. Ošekiem chwyci okręt nieprzyjacielski. Chr. 3. [O.] *nóż zakrzywiony do obcinania gałęzi*. <O † Sšek>

Ošek, i, lm. i 1. p. **Ošek**: Każdy u domu swego niech ma drabinę i ošek, abo hak na długim dragu do rozrywania domów w przypadku ogniowym. Baz. Jest O. jedna w polu czerwonym nie przosto, ale na prawy bok tarczy skierowana. Nies. Ošeki ściany wała, gasząc ogień, kiedy ś. w budynku zapala, a chwytają rzeczy, które woda znosi. Pot. Ludzie ś. zjawili, podali mi ošek i wyciągnęli na brzeg półmartwą. Ork. Ošeką okręt zahaczył. Troc. Przen.: Co ma być ošeką, zaraz krzywo rośnie. Prz. 2. O. rybicka = *narzędzie żelazne płaskie mające kilka zębów, na cienkim pręcie osadzone, ośc, oścień*. 3. [O.] *ścięta gałąź rosochata, kulku do zaczepiania a. przyginięcia gałęzi przy czyszczeniu oil gąsienic*. 4. *rodzaj kopji, w której u wierzchu znajdował ś. grot do pchnięcia i hak do przyciągania, ulubiona niegdyś broń Wołochów*. Przen.: Trójzębne kłów ošeki piekielny pies rozwinię. Brud. (= *paszczęki, paszcze, szczęki*). Mus na swe ošeki. P. Koch. (= *nie chcę, ale muszę*. L.). Zdr. **Oszczka**. <O † *Sška, od Sšek>

Ošekiel, kła, lm. kle *część osi, wystająca z piasty, z otworem na lonek, szynkiel*.

Ošekowato przys. od **Ošekowaty**.

Ošekowaty rosochaty, krepny, barczysty: Ošekowate kobylenie. Troc (= *barjera, zagroda stojąca na kółkach, wbiwanych w nią na krzyż*). <Od Ošek>

Ošepiało przys. od **Ošepiały**. **Ošepiałość**, i, bfm. rz. od **Ošepiały**, *osepienie*: Choroba ta przynosi z sobą O. Wolsz.

Ošepiały, [Ošepiany] *który osepiał, sposepniały, zasepiiony, osowiały, posepny, ponury, smutny, przygnębiony, zachmurzony*.

[Ošepiany] p. **Ošepiały**.

Ošepić, i, *if odjąć humor, zasepić, zasmucić, przygnębić, zachmurzyć*: Czy to wczorajsza nasza wizyta tak cię osepiła? Korz. O. ś. p. **Ošepieć**: Ošepiwszy ś., z fukiem rzekł. Leop. <O † Sępieć>

Ošepieć, eje, ał, **Ošepić** ś. *sposepnieć, zasepić* ś., *osowieć, nachmurzyć* ś., *zachmurzyć* ś., *posmutnieć*: Tak osepiades; nie częstujesz gości! Bratk. <O † *Sępieć, od Sęp>

Ošepienie, a, bfm. 1. czynność cz. **Ošepić**. 2. czynność cz. **Ošepieć**. 3. p. **Ošepiałość**.

[**Oshatać się**, a ś., ał ś.] 1. p. **Ošatać** ś.: *Pocakajno malučko, niekze sie ošatám*. 2. p. **Orulić** ś.

[**Ošatanie się**, a ś., bfm.] *czynność cz. Ošatać* ś.

Osi przym. od **Osa**: Poruszyliście gniazdo osie. Krasz. <Od Osa>

Osiac, eje, ał 1. i O. ś. p. **Obsiac**: Przez sześć lat będziesz osiewał rolę twoją. Leop. Role zbozem osiane. Li. Ulisses rolę solą osiewał. Otw. Powoli ludzie domyśliłi ś. pługami ziemię orać i ziarny sobie na żywność osiewać. Otw. 2. *przesiac, podsiać; przesiewając, oczyścić*: O. krupy. L. [Mám O. kos jarego zytka]. <O † Siać>

Osiadacz, a, lm. e *ten, co osiada*: Postanowiono, aby i Żydzi osiadaczów konnych pod znaki powiatów swoich stawili. Paw. <Od Osiadać>

Osiadać, a, ał i O. ś. p. **Osiąść**. <O † Siaść>

Osiadanie, a, bfm., czynność cz. **Osiadać**: Wynaleźli siodła z strzemionami i O. koni w nich. Otw. Osiadaniu koni służy siodlarstwo, kowalstwo. Petr.

Osiadanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Osiadać** ś.

Osiadek, dka, lm. dki bot. p. **Podsadnik**.

Osiadka, i, bfm. *sól morska, jeziorna, stepowa, otrzymywana w gruzelkach z wód morza i jezior słonych przez naturalne ich parowanie, sól osadowa*. <O † SIOD/SIAD/SAD>

Osiadlejszy st. w. od **Osiadły**: Od spowinowacenia Litwy z Polską Polska dopiero osiadlejszą, ludniejszą i żyźniejszą być poczęła. Stryk. Niemieckie krainy są dobrze osiadlejsze, niż nasze, miasty dobremi i wsiami. Biel. M. Gdyby wolno było puste grunta pospolitwu osadzać, krajby ś. daleko O. zrobił. Leszcz.

× **Osiadłość**, i, lm. i 1. bfm. rz. od **Osiadły**: Nie dla dziedziców pożądalszego być nie może, jak przyzwoita dóbr O., bo przez nieludność poddanych gospodarstwo upada. Skrzet. Nie odrazu zapewne życie koczujące Słowian przeszło w nieruchomą O. Karł. 2. *miejscę, gdzie kto osiadł, stale mieszkanie*: Józef ojcu swemu dał O. w Egipcie. B. B. Racz spuścić deszcz na ziemię, którąś dał ludowi twemu za O. Leop. Pokoleniu Lewi nie dał osiadłości. Wuj. 3. a. † **Osiadzenie** *posiadłość, posesja, majątek, majątność, włość, dobra ziemskie, grunt czyj, dziedzictwo, dziedzina; mienie*,

własność: Jaka O., tacy kmiotkowie. Rej. Nikt ci nie zrówna z swemi osiadłości. Gawiń. Abraham był bogaty w osiadłości srebra i złota. Wuj. Ponieważ Trzeciak pokazał O., tedy mu list nasz na cywuństwo oddajcie. St. Aug. Ty chciej tylko swoim okiem z nieba na mię spojrzeć grzesznego: to są osiadłości, to skarby i moje radości. Kochan. Ich O. i wielkie zebranie przyjdzie nakoniec w obcych szafowanie. Kochan. Bolesław, pan rycerski od młodości, siła posiadł osiadłości, zamków i miast. Zbyl. A. Ustawujemy też, tko by chciał O. swą wiecznością puścić między roki sądowemi, tedy ma przysię przed urząd grodzki. St. lit. Deszczka (trumna) to wszystka O. Rej.

Osiadły, [Osiedzony] I. a. × **Osiadły** który osiadł: Najstarszy z Bukojemskich począł wycierać rękawicą grudki lodu, osiadł na wąsach. Sienk. Przen.: Miasto to jest wielkie, na morzu osiadł. Leon. (= *leżące, położone*). 2. *który ś. osiedlił, przestał ś. tułać, koczować; stale zamieszkały; zagospodarowany*: Ludy osiadł. Mieszczanin, który ma grunt, dom, karczmę, budę albo kram, a jatki, słusznie osiadłym będzie nazwan. P. cheł. Królem (Cyganów litewskich i pińskich) mógł być tylko szlachcic dobrze O., który nad niemi samowładnie panował. Pol. O. szlachcic = gospodarz posiadający ziemię i na niej zamieszkały. Skr. Ptaki osiadłe = *nie odlatujące na zimę*. Życie osiadłe = *właścive ludzom osiadłym*. Cyganie doszli do pewnego stopnia cywilizacji i kultury, a nie mają mimo to żadnej skłonności do życia osiadłego. Karł. 3. × O. *który ś. zasiedziął, ociężały, ciężki, gnuśny, leniwy, nieruchawy, ospały*: Bez pasji dusza jest osiadła, leniwa i smutna, nieprędko do przedsięwzięcia, a w wykonaniu opieszła. L. 4. × O. *którego obsiedli, otoczony*: Król młody samemi pochybcy O. Stasz. 5. *zajęty przez osadników; zaludniony, zamieszkały, ludny*: Później w kraju już osiadłym ze szlachtą i władkami nie szło też łatwo. Sienk. Okolica osiadła w miasta piękne, obronna w zamki. Min. Ziemia Sanoeka już pod owe czasy była dobrze osiadłą i bardzo gęsto zaludnioną. Kaczk. 6. † O. *posiadany*: Dwa grosza każdy kmięć z każdego łanu osiadłego będzie płacił. 7. × O. *który co obsiadł, oparował*: Tamem temu duszę moję osiadłemu złemu ulżenia szukał. Smotr. <Od Osiaść, O + SIAD/SAD>

× **Osiadni** który osiadł, osiada: U roślin i zwierząt O. blask bywa na częściach najmniej organicznych. Sł. wil. <O + SIAD/SAD>

× **Osiadywać, uje, ywał** p. Osiaść.

× **Osiadywanie, a**, btm., czynność cz. **Osiadywać**.

Osiak, a, lm. i bot. (podaxon) *roś. z gromady grzybów, z rzędu podstawczaków (basidiomycetes) z rodziny: podaszinei.* <?>

Osianie, a, btm., † **Osenie** czynność cz. **Osiac**, **obsianie**.

Osianie się, a ś., btm., czynność cz. **Osiac ś.**

× **Osiarczenie, a**, btm., czynność cz. **Osiarczyć**.

× **Osiarczyć, y**, wł chem. *zastąpić przez siarkę wodor w składzie związku.* <O + Siarczyć>

Osiatkować, uje, ował otoczyć, okryć siatką a. jakby siatką: Kolejami żelaznymi osiatkuję ś. wszystek. Krasin. <O + Siatkować>

Osiatkowanie, a, btm., czynność cz. **Osiatkować**.

× **Osiąc, eże, agł** p. **Osięgnąć**: Rokozanie biją ś. zawzięcie, lecz cesarz osiął wiktoryją. Bardz. Osiągł cel zamierzony, królestwo, urząd. Troc. <O + SIĘG>

Osiągać, a, ał p. **Osięgnąć**: Słowacki jest poetą, dusz delikatnych i wrażliwych jak płatki mimosy, dusz chwijnych, nie osiagających prawie nigdy równowagi duchowej. Chm. <O + SIĘG>

Osiąganie, a, btm., czynność cz. **Osiągać**.

Osiągnąć, nie, nał, Osięgnąć, × Osiac, nied. **Osiągać, Osięgać** co = *dojść do czego, dopiąć czego, zdobyć, otrzymać, zyskać, wskórać, osiąść*: O. cel swoich marzeń (= *stanąć u celu...*). O. najwyższą władzę. Postępując w ten sposób, osiągnął świetne rezultaty. O. zwycięstwo (= *odnieść*). O. chwale, znaczenie, umiejętność (= *osiąść*). O. z czego korzyść. Wyteżył wszystkie środki osiągniętej fortuny. Szaj. Zamordowany, za ziemskie królestwo wieczne ono osiągnął. Skar. Paweł z Krosna przychodzi do uniwersytetu krakowskiego ze stopniem bakałarza w Gryfji osiągnięty. Mor. K. Jan Ostroróg musiał w jakimś uniwersytecie włoskim O. stopień doktora praw obojga. Mor. K. Jakób z Sienna wykształcenie swe musiał O. za granicą. Mor. K. Po ośmiu latach rządów osiągnął on (Jakób z Sienna) najwyższą godność kościelną w Polsce. Mor. K. (= *dostał jej*). <O + SIĘG>

Osiągnięcie, a, btm. p. **Osiągnięcie**.

Osiągnięcie, a, btm., **Osiągnięcie, × Osięgnięcie**, × **Osięgnięcie** czynność cz. **Osiągnąć**.

Osiąkać, a, ał p. **Osiąkać**.

Osiakanie, a, btm., czynność cz. **Osiąkać**.

Osiaknąć, aknie, aknął, akł a. × **ękł, Obsiaknąć**, nied. **Osiakac, Obsiakac** I. *sączyć ś., ocieć; obeschnąć wskutek sączenia ś., ociekania*: Wypuścił Noe gołębicę, aby obaczył, jeśli już osiakły wody. Leop. (= *opadły*). Woda osiakła z parasola w naczynie (= *ściekła*). Jeszcze z chust nie osiaknęła (osiakła) woda. Troc. 2. † O. *osiąść na mieliznie, zostać gdzie po opadnięciu wody*: Dotąd ich (w łodzi) miały to tam, to sam fale, aż w ostatku na miakkiej osiaknęli skałe. Pot. Osiakł korab na górach armeńskich. Leop. Okręty osiakły na skałach. Troc (= *odbiegła je woda*). 3. × O. *przen. ugrzęznąć, uwięznąć*: W tym wieś doszła matkę w Knidzie, w jakiej synek osiakł biedzie. Zabł. (= *znalazł ś.*). Osiakła rzecz jaka w cudzych rękach = *została, posp. wsiakła u kogo.* <O + Siaknąć>

Osiaknięcie, a, btm., czynność cz. **Osiaknąć**.

Osiąść, osiadzie a. osiedzie, osiadł, Obsiaść, × Osieść, × Obsieść, [Osadnąć], nied. **Osiadać, Obsiadać, × Osiadywać, × Obsiadywać** I. cz. czyn. = a) kogo, co = *osiadłszy, otoczyć, okolić; siąść dokoła kogo, czego; siadłszy, okryć sobą, oblec, zająć*: Ogarnęli mię cieląt wiele, i juńcowie tłusci osiedli mię. Ps. flor. Ogarnęli mię psów wiele, rada złych osiadła jest mię. Ps. flor. Osiadać, jak pszczoły, ilje białe. Bobr. W izbie stół wielki osiedli około ludzie dworsej, farmani, lokaje. Chdź. Wielka a płodna kokosz więcej jak pięć a dwadzieścia jajec mogłaby O. Trzye. Nasiadka gniazdo osiada. Troc. Goście krzesła osiedli. Troc. Cnota kiedykolwiek miejsce swe osiedzie. Kochan. O. konia = *dosiąść, osadzić; wsiąść na konia*: Kto nad cię konia kształtowniej osiedzie? Kochan. Porwawszy wodze, osiadł konia w skoku. P. Koch. Trzeciego roku możesz osła osiadać. Trzye. Osiadać konia = *ujężdżać, objężdżać, przyzwyczajając do jazdy, tresować*: We dwu lat osiadają i objężdżają źrzebec. Glicz. Źrzebeca, wzięwszy z pastwiska, gospodarze, osiadając, kloc mu włóczyć przyprowadzą, aby ś. ludzi nosić na sobie przyuczył. Glicz. Różność między koniami osiadanymi a między szkapami nieosiadanymi.

Kosz. Kiedy karki harde dobry jeździec osiada. Pot. Przen.: O. tron, stolice i t. p. = *siaść, zasiąść* na niej, *wsiąść, wstąpić, wejść na nią, objąć ją*: Po śmierci z tym onego osiadł stolice węgierską brat jego rodzony, Bela Trzeci. Błaż. Święta Panna poszła w niebo lotem chutnym i osiadła to miejsce. Kochan. Gedeon, herbu Świebudy, po śmierci Mateusza na biskupstwie krakowskim osiadł. Błaż. Król Leszczyński, gdyby był osiadł na tronie, byłby daleko więcej dobrego zrobił dla narodu. Kaczk. Niepewny tron osiadł młody Antioch Wielki. Lel. Osiadł Dawid na tronie po Saulu. Drużb. Osiadł majestat. Troc. Osiadł wtenczas to państwo. Troc. Na takim placu i w takim królestwie stolice osiedziesz, gdzie owo tylko krainy liczą albo łątki przedają. Gos. Uchwalają artykuł, aby metropolit kijowski za prątały katolickimi senatorskie osiadał krzesło. Papr. J. b) przen. *objąć, osiąść, dostać, osiągnąć, dostąpić czego, zyskać, znaleźć, zająć*: To wszystko przyszły namiastek osiadzie. Kochan. Osiadli miasto stofeczne i grody, pobrali skarby i wszystkie dochody. Pot. Dał im królestwa poganów, i roboty ludzkie osiedli są. Ps. flor. Dusza jego w dobrze przebywać będzie, a siemgi jego osiadzie ziemie. Ps. flor. Wszystkie księżęta rzekli: dziedzietwem osiadłmy świętość bożą. Ps. flor. A gdy już niebo osiadziem, Tobie wspólnie śpiewać będziemy. Karp. Przyjmujcie naukę więcej, niżli srebra, a obfite złoto osiadajeje w niej. Leop. Abyś osiadł ziemię pielgrzymowania twego, którą obiecał dziadowi twemu. Wyp. Myśl ich osiadziem. Krasin. (= *przejmujemy*). e) przen. *owładnąć, opanować, opaść, przejąć*: Strach, czart go osiadł. Troc. 2. cz. ni. = a) a. † O. s. *osiadlić s., zamieszkać, siaść, usadować s., obrac stanowisko*: Różnych czasów różne narody na jednych miejscach z sobą osiadływały. Błaż. Osiaję na roli, zaczę gospodaryć, ja w polu pracować, ona mi jeść warzyć. Ps. Astrea, córka Jowisza i Temidy, opuściła ziemię i osiadła na Zodzjaku pod nazwiskiem Panny. Grez. Mężczyzna wtenczas przyżenia s. do majątku żony i osiada u jej rodziców, jeżeli oni nie mają syna. Nak. Osiadł na wsi we Francji. Na stare lata osiaję na dewocji w klasztorze. Osiadł w gnieździe swoim w Czarnolesiu. Kras. Przybył też do Italji i w Krotonie osiadł Pytagoras z Samu. Lel. Horda tatarska pod imieniem Jazygów osiadła między Tibiskiem i Dunajem. Lel. Przen.: O. na bruku = *zostać bez zajęcia, stracić środki utrzymania*. Przen.: *zagościć, upodobać sobie, zagnieździć s., zebrać s.*: Chwała i bogactwa w domu jego osiają. Koch. W. Mawiał, iż w samym tylko francuskim języku wszystkie umiejętności osiadły. Kras. Już to w naturze osiadło ludzkiej, aby ich płonne wiodły zwyczaj. Zabł. b) *spuścivszy s., zostać na dole, opaść, obniżić s., zniżić s., osadzić s.; pędzić na co, zostać*: Muł osiadł na dnie, ucięły fale. Min. W. Męty, fusy, zgręży, gąszcz osiadają na dnie. Ciasto w doniczkach osiadło (= *oklapło*). Część nieba ustawicznie s. wznosi, część na dół osiada. Pileh. Gdy w nawie na wielu miejscach rozsadać poczenie, niepodobna już osiadającą ratować. Pileh. Ptaki osiadają (= *siadają; spuszczać s., aby siaść*). Przed oczy falami spłynęła i osiadła sfera mroku, i wśród boleści przelatującej dzień cofnął od nich zwolna wylekła swoją białość. Zer. W borach złódź osiadła na sosnach i poczęła łamać gałęzie. Sienk. Chłopy duże, barczyste, o wąsach jak miotły, na których mgła osiadła siva roś. Sienk. Okręt osiadł na mieliźnie (= *utknął*). O budowlach, gruncie: O. a.

posp. O. s. = *zapaść, zapasć s., osunąć s., zakłęsnąć*: Dom mi osiadł i porysował s. Pileh. Ogień, któremu ubywa zarzewnej karni, sam przez s. osiada. Pileh. (= *przygasa*). Tygiel, że na kręgu garn-carskim bywa toczony, musi mieć w sobie glej, aby materja była ciągiła do roboty i nie osiadała. Torz. (= *zsiadając s., nie rwala s.*). Przen.: O. na mieliźnie, O. a. zostać na koszu = *doznać zawodu, nic nie wskórać, pójść z kwitkiem*. O nieszczęśliwości okrutna! otożemy na koszu osiedli, chleba prosić będziemy! L. Kobiety, gdy przebiec, najczęściej z panieństwem na koszu osiadają. L. Lubo nasze zmysły na koszu osiadają, odważne przedsięwzięcia sławne zawsze będą. L. Przen.: × O. w gniewie = *okłonać, ostygnąć, opamiętać s., ustatkować s., uspokoić s.* Palic, burzyć, wycinać, niszczyć, gubić będą, jak lud i miasto zgładzą, tak w gniewie osiaję. L. c) bart.: O. w drzewa bartne = *zająć barć lub drzewa bartne*. Skr. O. s. p. wyż.: Tam s. te narody osiadły. Troc. Mur s. osiadł. <O + Siaść>

× **Osiążenie**, a, bhm., czynność cz. **Osiąć**, *osiągnięcie*: Zygmunt III Smoleński odzyskał ze wszystkimi zamkami, jako s. w nim przed osiężeniem od nieprzyjaciela zawierają. Vol. <O + SIEG>

Osica, y, lm. e bot. p. **Topola** <Od [Osa]>

[**Osica**, y, lm. e] p. **Osa**. <Od Osa>

Osiaczy przym. od **Osica osikowy**, *osinowy*: I teraz drżący s. stałem jak drzewa osięce. Wyp. [**Osiaczyna**, y, bhm.] l. p. **Topola**: Ctery mile lasu samej osięciny. 2. *młode wypustki drzewa osinowego, ścinane na wiosnę na paszę dla owiec*.

Osiadac, a, ał p. **Osiadlić**.

Osiadlanie, a, bhm., czynność cz. **Osiadac**.

Osiadlenie, a, bhm., czynność cz. **Osiadlić**.

Osiadlić, i, ii, **Osiadac** nied. **Osiadac otoczyć siddem**; *usidlić, oplatać, osiecić, omotać*: Osidloną swoję od niej wolność mężnie wybawił. Warg. <O + Sidlić>

Osiadac, a, ał p. **Osiadlić**: (Pokusa) niejednego umiała O. Ml. <O + *Sidlac, od Sidlo>

Osiadlanie, a, bhm., czynność cz. **Osiadac**.

Osiiec, siece, siek l. p. **Obsiec**: Drzewo osieczone. Papr. Uchwycono kruką, a osiekszy mu skrzydła, dano między dzieci ku igraniu. L. Nie to człowieka zabić, nie to rzeć mu O. Rej. Delja włożył osieczoną, właśnie jako kiedy gęś puści podskubioną. Zbyl. A. (= *kusa*). Różga u pęgięrza o złoczyńce osieczona. Haur. (= *zdawia*). 2. *oćwicznyć, zsić, osmagac, otrzepac*: Różgami go osiekli. Warg. 3. *nabawić opierzchnienia*: Wargi z wiatru osieczone. Syr. (= *opierzchle*). O. s. l. p. **Obsiec**. 2. myśl. (o krzemieniu u strzelby skałkowej) *nie wydać iskier za spuszczeniem kureka*: Skałka osieka s. <O + Siec>

× **Osieczenie**, a, bhm., czynność cz. **Osiecić**.

× **Osieczenie się**, a s., bhm., czynność cz. **Osiecić s.**

Osieciac, a, ał p. **Osiecić**: Kwiaty... osieciady i osaczyły ją. Przybysz.

Osiecianie, a, bhm., czynność cz. **Osieciac**.

× **Osiecić**, i, ii, nied. **Osieciac ogarnac, osidlić siecią**. × O. s. *zapłatać s., złapać s. w sieć*: Zwodzi ich, aby s. osiecił i pojmani byli. Bud. <O + *Siecić, od Sieć>

[**Osiecie**, a, lm. a] p. **Osięc**.

× **Osieciekie prawo** = *prawo niesprawiedliwe*. <Od nazwy miasta Osiek>

Osiecz, y, lm. e bot. (tetratheca) *roś. z rodziny wytrzymnikowatych*. <O + SIEK>

[Osieć, i, lm. e] 1. a. [Hrydnia, Jawnia] suszar-
nia zboża, chmielu, ogrzewana a. przewiewna; bu-
dynek przy stodole, w którym osuszają snopy wil-
gotne przed omóceniem. 2. budynek drewniany
z kamiennym piecem leżącym do suszenia konopi
i lnu. 3. miejsce na pobojuwicy, gdzie młócą zboże;
<O + SIE>

Osiedlać, a, ał i O. s. p. Osiedlić.

Osiedlanie, a, blm., czynność cz. Osiedlać.

Osiedlanie się, a s., blm. od Osiedlać s.

Osiedływać, uje, ywał opłatać siddami; przen.
omamić. <O + *Siddływać, od Sidło>

Osiedływanie, a, blm., czynność cz. Osiedływać:
Panie litewskie znały s. oddawna na sztuce na-
dobnego uwydatniania swych wdzięków, jeśli nie
cheemy powiedzieć, osiedływania niemi sere mę-
skich. Szaj.

[Osiedle, a, lm. a] 1. p. **Osada:** Dokoła rozto-
ki leśnej rozłożyły s. osiedla mniejsze. Ork. Wszedł
w gwarne osiedla. Ork. Kości tylko, ostawione,
świadczyły, kany było ich dawne O. Ork. Szedł
wartko, mijając osiedla przydrożne. Ork. Po dro-
dze nachodziła. (udności) już wykarczowane lasy,
polany i osiedla. Ork. Huknął po chwili, aż echo
odpowiedziało na osiedlu. Ork. Chodził po osiedlu
i szukał, sam nie wiedział — czego. Ork. 2. *plac
przy budynku:* Pod stodołą droga s. rozszerza
i tworzy miejsce, zwane osiedlem. Przechodziła
potym wśród osiedli chałup. Ork. <O + SIOD/
SIAD/SAD>

Osiedlenie, a i. blm., czynność cz. Osiedlić:
Skazano go na O. na Śyberji. 2. [O., lm. a] p.
Osiedliśko siedziba, mieszkanie: Djabli we mły-
nie mieli O. w noey.

Osiedlenie, nca, lm. ncy ten, którego osiedlili a.
który s. osiedlił, kolonista: Niejedna z tych, któ-
rych ród wyprowadzał s. od osiedleńców gienu-
eńskich, wpatrywała s. weń z modlitewnym nie-
mal wyrazem. Jeż. <Od Osiedlony>

**Osiedlenie się, a s., blm., czynność cz. Osie-
dlić s.**

× **Osiedliciel, a, lm. e ten, co osiedla, a. osiedlił,**
kolonizator, osadziiciel. L. <Od Osiedlić>

Osiedlić, i, it, nied. Osiedlać usadowić kogo na
siedliśku, osadzić, nied. kolonizować. O. s. osiać,
zamieszkać: Wszelakie ludzie w ziemi Epi-
reńskiej na wieki s. osiedlili. Baz. Przen.: Prawo,
medycyna, matematyka i filozofja scholastyczna
pod skrzydłami akademji krakowskiej pierwszy
raz osiedlają s. w Polsce. Bełe. <O + Siedlić>

**Osiedliny, yn, blp. i. wstąpienie we władanie no-
wonabytym majątkiem a. domem. 2 × O. osiadłość,**
miejsce zamieszkania, mieszkanie. Sł. wil. Niechże
Waszei Pan Bóg błogosławi w tych nowych
osiedlinach. Wóje. 3. [O.] = Nowosiedliny. <Od
Osiedlić>

**Osiedliśko, a, lm. a, [Osiedlenie] miejsce osie-
dlenia, siedliśko, siedziba, sadyba, osada, osiadłość,**
kolonja: Przymnożenie krajowi dzieje s. przez
nadawanie nowych osiedliśk i woli. Chm. B.
<Od Osiedlić>

† **Osiedło, a, lm. a domostwo, zagroda:** Są przed
osiedłem. Pot. <O + SIOD/SIAD/SAD>

× **Osiednienie, a, blm. p. Osiedzenie:** Kaszel
z zatamowania transpiracji i materji ostrej w płu-
cach osiednienia. Krup. <O + *Siednić, SIAD/
SAD>

**Osiedzenie, a i. × O. blm., czynność cz. Osie-
dzieć. 2. † O. lm. a p. Osiadłość. Ps. flor.**

† **Osiedzenie, a, blm., czynność cz. † Osiedzieć.**
**Osiedzenie się, a s., blm., czynność cz. Osie-
dzieć s.**

× **Osiedzieć, i, ał** jakie miejsce = *wysiedzieć*
w nim dość długo, ażeby s. z nim obyć a. żyć s.
w nim dać obeznać, poznać: Byliśmy pełnoletni
i według przepisów osiedzieliśmy parafja, bez
wahania więc proboszcz zgodził s. na pobłogo-
sławienie naszego związku. Byk. **O. s. siedząc,**
zostać, utrzymać s.; osiać s. przy czym, wytrzymać,
dosiedzieć, wysiedzieć: Aż na trzecim koniu s.
osiedział, gdy dwu pod nim zabito. Biel. M. Rządki
s. w szczęściu statecznie osiedział, ślepej fortu-
nie nie potrzeba wierzyć. Kras. Książę, że s.
trudno miał O. na Dobrzyńniu tak przed Litwa,
jako przed Krzyżaki, przeto ustąpił z niego kró-
lowi. Biel. M. Osiedzę s. na miejscu swym bez
was, byście też dobrze wy wszystkie poginęli.
Orzech. Ani s. dłużey w okopach osiedział. Kras.
Siedm zginęło śmiałków, co szafcu dobywało,
a ósmy ledwo s. na nim osiedział. Troc. Hospo-
dar Stefan, aby s. na państwie osiedział, nie-
tylko w tym honor imienia W. K. Mości, ale
i całej Rzpltej zasadza s. interes. Zał. Lepiej s.
na tym, co mile, O., niż tego pragnąć, o czym
trudno wiedzieć. Lubom. A tuż myśl przyszła nie-
poczeiwa, aby s. O. na miejscu. Krasz. <O +
Siedzieć>

† **Osiedzieć, eje, ał p. Oszronieć:** Włos siwy
mu głowę osiedział. Troc.

[Osiek, u, lm. i] 1. *miejsce niskie, wrodzajne,*
*które dawniej było łąką. 2. a. [Zagrzebie] miej-
scowość zapadła; szary koniec. <O + SIEK>*

Osiekać, a, ał p. Osiec. <O + Siekać>

[Osiekały, Wybity] *zahartowany w biedzie, nie*
mazgaj, obyty z głodem i chłodem. <Od Osiekać>

Osiekanie, a, blm., czynność cz. Osiekać.

[Osielica, y, lm. e] *łąka ogrodowa, leżąca tuż*
za chatą gospodarza. Zdr. [Osieliczka]. <O +
SIOL, p. Siolo>

[Osieliczka, i, lm. i] p. **Osielica.**

× **Osielski p. Ośli. Sł. wil. <Od Osieł>**

× **Osielstwo, a, blm. p. Osłowstwo. L. <Od**
Osieł>

**Osieł, osła, lm. osły, Osioł, [Osiół] 1. zool. (asi-
nus) zwierze jednokopytowe:** O. afrykański (a.
taeniopus). O. dziki kułan (a. onager). O. ry-
czy. Chm. B. O. huczy. Sł. wil. O. juczny. Leniwy,
uparty O. (O osle:) Jakaś nierozsądny! zawsze
swoich chwalił przodków; i ty nie jesteś z wy-
rodków, i z ciebie O. porządny. Moraw. Głupi
jak O. Prz. Wszystko na szczęście, jak na osła,
kładzie. Chr. Obładowany jak O. Ciało duszy
osłem. Skar. Próżna rzecz wełny szukać u osła.
Min. Szezurkowie z jednej łąki, osłowie z jednej
łąki. Trzt. (= *wart jeden drugiego*). Osłowie to
z jednej łąki. Troc. Nauczyciel żeby był godny,
aby był jak O. do lutni przystawion. Baz. Jest
on rozumu tak tępego, iżby mógł mieć i osła
stryja rodzonego. Rej. Poślesz-li do Paryża osiel-
ka głupiego, jeśli tu był osłem, tam nie będzie
koń z niego. Prz. (= *i w Paryżu nie zrobią z owa*
ryżu). 2. *przen. głupiec, głupty, hebes, tępa gło-
wa, gula, gamoń, gapa, gawron, jalopa:* O. dar-
dański a. dardaneński (= *skończony O.*). Widzisz,
dardański osle, o czym tu mowa była! L. 3. O.
drewniany = *kozłowa, na którą sadzano żołnie-
rzy za karę*; (żołnierz śpiewa:) Póki w flaszce
gorzałeczka, drwię ja z osła, drwię ja z kija. L. 4.
kobylica, kozieł: W arsenale, dla folgowania
kołom, odejm koła od osi, a wstaw działo na
osła, żeby ten wielki ciężar nie zawsze leżał na
kole, ale na owym osle. L. 5. † O. woj. *gatunek*
maszyny wojennej, kusza walowa. Sł. wil. Zdr. Osie-

lek. Zgr. **Oślisko.** <Łć. asellus za pośr. Goc. asilus>

Osiełek, łka, lm. łki l. p. **Osieł.** 2. [Osiełki, lm., Osiołki] *ofiarowanie gospodarzowi wieńca po ukończeniu żniw.*

Osiem, ośmiu, Ośm, †Hośm, [Osim, Osiom] licz. główny = 8: O. domów spaliło ś. O. złotych zginęło. Ośmiu panów przybyło. †Tuś znowu rozpuścił zagony, które ś. w ośmi milach zewsząd opierały. Kochan. (= ośmiu). †Ośmią grzywien (= ośmiu grzywami). <OS(M)>

Osiemdziesiąt, osiemdziesięciu a. †**ośmiudziesiąt, Ośmdziesiąt** licz. główny = 80: O. koni sprzedano. Osiemdziesięciu panów widziałem. Osiemdziesięciu żołnierzy zginęło. Sto O. †O. kroć. Kn. O. tysięcy. Trzysta O. <Osiem + Dziesięć>

Osiemdziesiątka, i, lm. i, Ośmdziesiątka l. cyfra 80. 2. *posp. osiemdziesiąt lat wieku, osiemdziesiąty rok życia:* Już ś. zbliża O. Ma on już osiemdziesiątkę. Już on jest po osiemdziesiątce. <Osiem + Dziesiątka>

Osiemdziesiątletni p. Osiemdziesięcioletni. <Osiemdziesiąt + Letni>

× **Osiemdziesiątletny p. Osiemdziesięcioletni.** Troc.

† **Osiemdziesiątny, Ośmdziesiątny** zawierający w sobie 80. Kn. <Osiem + Dziesiątny>

Osiemdziesiąty, Ośmdziesiąty licz. porządkowy od osiemdziesiąt: Jedna osiemdziesiąta (dom.: część) = $\frac{1}{80}$. <Osiem + Dziesiąty>

Osiemdziesięcioletni, × Ośmdziesiątletni, × Ośmdziesiątletny mający a. trwający 80 lat: Starzec O. Osiemdziesięcioletnie usiłowanie. <Osiemdziesiąt + Letni>

Osiemdziesięcioro, rga, Ośmdziesięcioro licz. zb. od 80 (mówiąc o osobach różnej płci, dzieciach, bydłe, płodzie zwierząt, i przy rzeczownikach, nie mających liczby pojedynczej): O. nas, bydła, dzieci, drzewi.

Osiemkroć, Ośmkroć przys. *osiem razy, ośmiokrotnie:* O. powtarzał swoje. O. sto tysięcy (= 800,000). <Osiem + Kroć>

† **Osiemnaście p. Osiemnaście.** <Osiem + Na + Dziesięć>

[Osiemnast, u] p. **Osiemnaście.** **Osiemnastak, a, lm. i, Ośmnastak** myśl. *jeleni mający 18 odmóg w rogów.* <Od Osiemnasty>

× **Osiemnastek, tka, lm. tki** p. **Osiemnastka.**

Osiemnastka, i, lm. i, Ośmnastka, × Osiemnastek, × Ośmnastek l. cyfra 18. 2. *osiemnasty rok życia, osiemnaście lat życia.* 3. fl. szkuta potrzebująca osiemnastu flisaków. <Osiem + Na + Dziesięć>

Osiemnastogłowy, Ośmnastogłowy chir. o końcach ośmnastu: †Opaska ośmnastogłowa = O. dawniej używana przy złamaniach powikłanych kości (fascia duodeviginti caputum). <Osiem + Na + Dziesięć + Głowa>

Osiemnastoletni, Ośmnastoletni mający lat osiemnaście. <Osiem + Na + Dziesięć + Lato>

Osiemnastołokciowy, Ośmnastołokciowy mający 18 łokci długości. <Osiem + Na + Dziesięć + Łokieć>

Osiemnastomiesięczny, Ośmnastomiesięczny mający, żyjący 18 miesięcy; wynoszący 18 miesięcy. <Osiem + Na + Dziesięć + Miesiąc>

Osiemnastotysięczny, Osiemnastotysięczny, Ośmnastotysięczny, Ośmnastotysięczny wynoszący osiemnaście tysięcy: Armja osiemnastotysięczna. <Osiem + Na + Dziesięć + Tysiąc>

Osiemnastotysięczny p. Osiemnastotysięczny.

Osiemnasty, Ośmnasty licz. porządkowy od osiemnaście: Trzy osiemnaste (dom.: części) = $\frac{3}{18}$. <Osiem + Na + Dziesięć>

Osiemnaście, stu, †ścia, Ośmnnaście, †Osiemnaście, †Ośmnnaście, [Osiemnaście, Osiemnast] licz. główny = 18: O. koni padło. Osiemnastu ludzi przybyło. Jeden za O., a drugi za dwadzieścia bez dwóch. Prz. (= nie kijem go, to go pałką). Około osiemnaście lat. Perz. O. kroć. L. × Przed lat osiemnastą. Zał. (= przed osiemnastu laty). <Osiem + Na + Dziesięć>

Osiemnaścioro, rga, Ośmnnaścioro licz. zb. od 18: O. ludzi, dzieci, zwierząt, drzwi, grabi.

Osiemset, ośmiuset, Ośmset licz. główny = 800. <Osiem + Sto>

Osiemsetny, Ośmsetny l. licz. porządkowy od 800: Jedna osiemsetna (dom.: część) = $\frac{1}{800}$. 2. *umający, żyjący 800 lat.* L.

† **Osień, a, blm. p. Osianie.** <Od Osiać>

Osiepać, a, ał, Obsiepać, nied. Osiepywać, Obsiepywać *obszarpać, powyrywać, obedrzeć z brzoğu, ostrzeżyć:* Osiepana suknia. Otw. 2. [O.] *ustalokować, umitygować, utemperować.* [O. ś.] (o koniach młodych) *być nieco objężdżonym, ukróconym.* <O + Siepać>

Osiepanie, a, blm., czynność cz. Osiepać. [Osiepanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Osiepać ś.*

Osiepywać, ywa a. uje, ywał i [O. ś.] p. **Osiepać.**

Osiepywanie, a, blm., czynność cz. Osiepywać. [Osiepywanie się, a ś., blm.] *czynność cz. Osiepywać ś.*

† **Osieracać, a, ał** p. **Osierocić:** Z nadworza miecz osieraca, a w domu śmierć. Bud. Pamiętasz, wilezyco, siła ś. drugim matkom dzieci wzięło, jak siła krowich i owczych matek osieracałaś. Jabł. <Od Osierocić>

† **Osieracanie, a, blm., czynność cz. Osieracać.**

Osierdny p. Osierdziowy: Błona osierdna. <Od Osierdzie>

Osierdzie, a, lm. a l. †O. *gniew, oburzenie, nienawiść, złość:* Rozumie też temu dobrze, iż macie O. przeciwko jemu, jako inszy krześcijani. Orzech. I owszem bodaj jeszcze nie mieli więtszego osierdzia przeciwko panu Turkowi, niżli Hibrain miał. Orzech. 2. anat. = a) (pericordium) *torba błoniasta zewsząd zamknięta, otaczająca zewsząd serce oraz początki wielkich pni naczyniowych,* × *błona osiercowa, sercowa,* † *kołoserca,* † *błonka serdeczna,* † *moszna sercowa,* † *oserce,* † *pęcherz a. pęcherzyk sercowy,* † *pokrowiec serca,* † *torba serdeczna,* *worek sercowy.* b) !O.: „†błona poprzeczna, O., otoczyna, przegroda wnetrzna, diaphragma.“ Kn. O., błonka w ciełe ludzkim oddzielająca serce od wątroby i śledziony (diaphragma, praecordium); otoczyna, błona w ciełe ludzkim lub bydłecym, którą ś. dzieli serce od wątroby i śledziony. Włod. Wnetrzności moje srodze boleją, osierdzia moje i serce moje trwożą ś. we mnie. B. B. O. w piersi oblało ś. złością. Ml. 3. rzeź. *płuca, serce, kaptur i wątroba bydłecia.* <O + SIERD/ŚROD>

Osierdzio-przeponowy, Oserco-przeponowy anat.: *Tętnica i żyła osierdzio-przeponowa (arteria et vena pericardio-phrenica).* <Osierdzie + Przeponowy>

Osierdziowy, Osierdny przym. od **Osierdzie;** **Osercowy, × Osercny** anat. *okalający serce (pericardiacus).* <Od Osierdzie>

Osierocać, a, ał p. Osierocić. Wor. <O + *Sierocać, od Sierota>

Osierocanie, a, blm., czynność cz. Osierocać.

Osierocenie, a, blm. I. czynność cz. Osierocić. 2. stan osierociałego, sieroctwo, opuszczenie: O. synowskie, gdy syn ojca, ojcowskie, gdy ojciec syna utracił. Troc. O. ojcowskie, macierzyńskie, gdy dzieci utracił. Kn. O. synowskie. Kn.

Osierociały który osierociał, osierocoony, opuszczony: Została niewiasta osierociała, bez męża i bez synów. Leop. O. Rzymie, z śmierci Afrykanowej nędzny i O! Warg. O. syn, matka, córka. Troc. Niech Bóg opiekun na łono swoje dom O. wźmie. Troc. Niespodziane śmiertelności wyroki, wuja mego nagle powoławszy, mnie osierociałym mieć chciały. Żad. Bart.: Rój O. = w którym niema matki. <Od Osierociec>

Osierocić, i, ii, nied. Osierocać, † Osieracać I. zostawić w sieroctwie, zrobić sierotą, pozabawić rodziców: Jedyną z córek osierocił. Wuj. (= odumarli). O. córkę. Troc. Miecz osieraca. 2. przen. pozabawić dzieci, przyjaciel i t. p.: Kraj osierocony. Osierocona wdowa (= opuszczona), djeceja (= opuszczona, opróżniona). Jak osierocił miecz twój niewiasty, tak osierocieję matka twoja. Bud. Osierocoony ojciec z dwójką wdzięcznych dzieci. Pot. Sam ręką wdowczą i osieroconą stos drew zapalił i z synem i z żoną. Mor. A. Nieszczęśliwiśmy, których taka białogłowa odbiega i dom królowski osieroca. Skar. Nie osieracaj mnie, miłego męża twego, i tych sieroteczek moich. Skar. Wszysey cię opuszczają, sam, osierocoony, pójdziesz. Skar. Przen.: Ze wszystkich pociech życia osierocoony. Szaj. (= wyzuty, ogolocoony, odarty). <O + Sierocić>

Osierociec, eje, ał I. zostać sierotą, stracić rodziców. 2. przen. stracić dzieci, męża (owdowieć), przyjaciela i t. p., owdowieć po nich; zostać samotnym, opuszczonym: Przechylim ja, biedna matka, miała O. po obu was jednego dnia? Bud. <O + Sierociec>

[Osierować, uje, ował] objaśnić świecę, uciąć knot. <O + *Sierować, z Nm. scheren = strzyce>

[Osierowanie, a, blm.] czynność cz. Osierować.

× **Osieś, osiedzie, osiadł i × O. ś. p. Osiaść:** Wielka a płodna kokosz więcej jak pięć a dwadzieścia jajec mogłaby O. Trzye. Teraz nie umie syn szlachecki konia O. Star. Ten miał O. wszystki dobra i czynić z niemi, coby chciał. Sz. <O + Sieś>

[Osietny] suszony w osieci: Zboże surowe, niesietne. <Od Osieć>

Osiew, u, lm. y, Osiewek, [Osiewek], Osiewka I. a. Osiew obsiane, zasiew, zasiewek. Zboże na O. pól. 2. ziarno wysiane, posiew, zasiew, wysiew. 3. plon z posiewu, z obsiania. Leśn.: O. naturalny = młode drzewka w rębach i porębach, wyrosłe z nasion opadłych z drzew nasiennych, tamże pozostawionych. <O + Siew>

Osiewacz, a, lm. e, Obsiewacz ten, co obsiewa, co sieje, siewca, zasiewacz, zasiewca, wysiewacz: Wytraćcie osiewacza z Babilonu i tego, który dźrzy sierp podczas żniwa. Leop. Poima oracz żenica i ten, co jagody tłoczy, osiewacza. Leop. <Od Osiewać>

Osiewać, a, ał i O. ś. p. Obsiać.

Osiewanie, a, blm., czynność cz. Osiewać.

Osiewanie się, a ś., blm., czynność cz. Osiewać ś.

[Osieweczek, czku, lm. czki] I. p. Osiewek. 2. w lm. zboże ozime.

Osiewek, wku, lm. wki I. p. Osiew: Żyta kop trzy na O. i owsa także korzee na nasienie. Gac. Jaki O., takie żniwo. Rej. 2. † O. pole obsiane, miejsce zasiane: Szarańcza jeno tyje na cudzych osiewkach, nie dobrego nie działając. Rej. Osiewków komu psować. Troc. Osiewki nam bujne obiecują żniwo. Troc. Jemu zlecają ojezyzną swą Sułkowską ze wszystkim, rolę z osiewkiem ozimym. Gac. 3. [O.] dodatkowe wynagrodzenie do rocznych zasług pieniężnych w zbożu snopowym, dodawane przez gospodarzy służącym (za czasów pańszczyzny). Zdr. **Osiewieniek, Osieweczek.**

[Osiewieniek, nku, lm. nki] p. Osiewek.

[Osiewina, y, lm. y] zboże jare, siane na wiosnę. <O + *Siewina, SIE>

Osiewka, i, lm. i p. Osiew: Trzydzieści korey osiewki dadzą trzy korce. Leop. Oracz miece na ziemię osiewkę obfił. Leop. Błogosławiona niwa, szczęśliwe osiewki, z których wam ś. synowie rodzą, nie dziewczki. Pot. <O + *Siewka, SIE>

Osiewny p. Obsiewny: Osiewna rola, którą może si orać i osiewać. Trzye. Pole osiewne i odłogowe. Trzye. <O + Siewny>

Osiedrzan, u, lm. y, Smoczeń, [Smoczy korzeń] bot. (orontium) ros. z rodziny obrazkowatych. Gatunek: O. wodny (o. aquatimum). <?>

× **Osiedzenie, a, blm., × Osiednienie** czynność cz. **Osiaść.** Otw. S. Byłeś, Miłościwy Panie, od osiedzenia tronu naszego arey-laskawy, arey-hojny i datny. Rol. <Od Osiaść>

[Osiedzielina, y, blm.] p. Osędzielizna: Nierozumieją ś. na piękności czarnych gałązek drzew, oblamowanych puszystą osędzieliną. Bał.

[Osiedzony] p. Osiały: Chłop jest przecie O., jak ten kamień przy drodze. Prus. <Od Osiaść>

× **Osiegać, a, ał p. Osiagnąć.** <O + Siegać>

× **Osieganie, a, blm., czynność cz. Osiegać.**

Osiegnąć, nie, nał p. Osiagnąć: I prze męstwo osiegnął w niebie stolec złoty. Kochan. Potomek ma prawo do wszystkiego, do czego zmarły szluzne prawo miał, ale coby przodek jego niesłusznie osiegnął, tego też i potomek nie ma mieć. Sz. Nie z kart, ale z własnego świata zwiedzenia chciał O. umiejętność geografji. L. <O + Siegnąć>

× **Osiegnienie, a, blm. p. Osiagnięcie.**

× **Osiegnięcie, a, blm. p. Osiagnięcie.**

Osiełka, i, lm. e, [Osinkła] bot. (solenia) ros. z gromady grzybów, z rodziny żagwiowatych. <?>

× **Osiełty p. Osiałty:** Sposób do odzyskania jurgielców i zastaw, w rękach Wołoszynów osiełtych. Nar. <Od Osiełknąć>

× **Osiełknąć, nie, nał p. Osiałknąć:** Okręty osiełki na skałach. Troc. Gdy Bolesławowi Lignickiemu wierzyciele dobra brali, osiełką zastawa Lubuska w ręku brandeburskich i już więcej do książąt polskich nie wróciła. Nar. Chłuba tylko waleczności przy Polakach została, dziedzictwo w cudzych ręku osiełko. Nar. <O + SIEŁK/SĄŁK>

× **Osiełknięcie a, blm., czynność cz. Osiełknąć.**

[Osika, i, lm. i] bot. p. Topola: Cicha krynica drzemie pod osiką. Gosz.

Osikać, a, ał, Obsikać, Osiknąć I. sikając, siknąwszy, opryskać; posikać: Krew, trysnąwszy, osikała zbójcę. 2. posp. oszczać. <O + Sikać>

Osikanie, a, blm., czynność cz. Osikać.

Osiknąć, nie, nał p. Osikać. L.

Osiknięcie, a, blm., czynność cz. Osiknąć.

Osikowina, y, lm. y, [Osinnik, Osiniak] lasek osikowy. Troc. <Od Osikowy>

Osikowy przym. od **Osika, osinowy:** Lady najlepsze z osikowego drzewa. Troc. Lasek O. Przen.: Dział O. Pot. (= trzęsący ś.).

† **Osile**, a, lm. a p. **Osilstwo**: Nie uczynił osiła. <O + *Sile, od Siła>

† **Osilenie**, a, blm., czynność cz. **Osilić**.

† **Osilić**, i, il, **Usilić** *zgwalczyć, pozbawić dziewczyną*: Ktorykole dziewczę gwałtem usilił, żywot jego bądź na miłości tak osilonej dziewczki i przyjaciół jej. Św. z Woć. Kiedy pan wsi gwałtem osili dziewczę albo żonę swego kmiecia, w tych przyteczach wszyscy kmiecieć otii mogą, gdzie im będzie lubo. Św. z Woć. <O + Silić>

† **Osilnik**, a, lm. cy *gwalciciel*: Ktorykole dziewczę... gwałtem uczyni osilstwem obnieczając... na naszej łasce i przyjaciół jej, ten to O. ma być. Św. z Woć. <Od Osilić>

† **Osilstwo**, a, lm. a, † **Osile**, **Usilstwo** *zgwalczenie*: Ktorykole dziewczę albo niewieście... gwałtem uczyni osilstwem obnieczając, a dziewczę, gwałtem osilstwa uchodząc, do wsi bliższej przyszedzszy, ku wieśniom wołać będzie... a znamiona osilstwa na niej jawna będą widziana... Św. z Woć. <O + *Silstwo, od Siła>

[**Osilek**, **łka**, lm. lki] *siłacz, mocarz, atleta*: Takież to z niego O. p. Sienk. <Od Osilić>

[**Osim**, **ośmiu**] p. **Osiem**.

[**Osiennaście**, **stu**] p. **Osiennaście**.

Osina, y, lm. y p. **Topola**: Trzęsie ś., drży, chwijeje ś. jak O. Wysza, bo ktoś zaklaskał w osinach. Słow. Zdr. **Osinka**. <OS>

[**Osinia**, a, lm. i] l. p. **Osikowina**. 2. *rodzaj grzyba*. <Od Osina>

Osiniec, eje, ał *stać ś. siny* na całej powierzchni, *posinić, zsinieć, zczernieć, poczernieć*: Twarz mu osiniała. Sł. wil. <O + Sinić>

Osinienie, a, blm., czynność cz. **Osinieć**.

Osinka, i, lm. i p. **Osina**.

[**Osinnik**, a, lm. i] p. **Osikowina**. <Od Osina>

Osinowy przym. od **Osina**, *osikowy*: Koł O.

Osiodłać, a, ał, [**Obsiodłać**], nied. **Osiodywać**, [**Osiodłować**] l. konia, *osła = ubrać w siodło, włożyć nań siodło, okultaczyć*: Bardelą źrzebca osiodywać trzeba prawie w pośrodku grzbieta. Dor. Skorom osła osiodłać, łatwo i pojadę. Zabł. Przen.: On, siedząc nad herbarzem z nosem osiodyłanym, pochyła, że pan przodek jego był hetmanem. Nar. (= z okularami na nosie). Dniestr osiodyłają mostem. Jabł. Rzekę na przejściu osiodyłają mostem. Chr. 2. przen.: O. kogo = *opanować, zawojsować, pozbadnąć, ujarzmić, podbić; owoładnąć nim*: Osiodłał go strach. Troc. Powszechnym strachem osiodyłany drży lud. Karp. Władali w tych obu królowie, osiodyławszy naprzód część osad greckich. Nar. Osiodyłały męża (= *wzięła pod pantofel*). Kto kogo zdłuża, ten go osiodyła. Jabł. <O + Siodyłać>

Osiodłanie, a, blm., czynność cz. **Osiodłać**.

[**Osiodłować**, **uje**, **ował**] p. **Osiodłać**. <O + *Siodyłować, od Siodyło>

[**Osiodyłowanie**, a, blm.] czynność cz. **Osiodyłować**.

Osiół, **osła**, lm. **osły** l. p. **Osiół**: Lis i O. Kras. O., podczas upału szukając ochłody, postrzegł, iż pasterz bydło prowadził do wody. Kras. O jakiejś wielkiej bitwie była raz rozmowa, zaczął O. chwalić siebie. Gór. O. ze łbem spuszczoneym do samej ziemi, z uszami nawpół zwistemi rzeze... Chęc. 2. *zł. jatka*. Zdr. **Osiólek**.

Osiólek, **łka**, lm. lki l. p. **Osiół**: Patrz, jak O., spuściwszy uszy, ledwie krok wleceze powoli. Hul. 2. p. Bidet. 3. [**Osiółki**, lm.] p. **Osiółek**.

[**Osiom**, **ośmiu**] p. **Osiem**.

Osiomierz, a, lm. e *przyrząd do mierzenia średnicy osi*. <Oś + -mierz, od Mierzyc>

[**Osionkowy**] *zółty*. <?>

[**Osiory**, **ów**, blp.] *otręby z kaszy; ziarno zbożowe okruszone*. <?>

Osiowe, **ego**, blm. kol. *opłata, wnoszona przez odbiorcę za przetrzymanie wagonów pod towarem na ostatniej stacji, obliczana według ilości ich osi, składowe*. <Od Osiowy>

Osiowy l. przym. od **Oś**: Linja osiowa. Człowiek stał ś. osiowym punktem mazdeizmu. Mat. I. 2. hist.: Włókienka osiowe, nitki osiowe = części składowe nerwów. 3. mech.: Klin O. w parowozie p. **Klin**.

[**Osiół**, **osła**, lm. **osły**] p. **Osiół**.

[**Osiopnąć**, **nie**, **nał**] *ochrypnąć*. <O + *Sipnąć, od Ukr. sipiti = szeptać, sapać>

[**Osiopnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Osiopnąć**.

[**Osiśko**, a, lm. a] p. **Oś**: Na wóz powsiadali, O. połamali.

[**Osiukła**, i, lm. e] p. **Osiękła**. <?>

Osiusiać, a, ał, **Obsiusiać** *siusiując, opryskać, omoczyć*. <O + Siusiać>

Osiusianie, a, blm., czynność cz. **Osiusiać**.

[**Osiweczek**, **czku**, lm. **czki**] p. **Osiw**: Parobeczek przepił O. <Z Osiweczek>

[**Osiwek**, **wku**, lm. **wki**] p. **Ostew**. <Z Osiwek>

[**Osiwienie**, **ńku**, lm. **ńki**] p. **Osiw**. <Z Osiwieniek>

Osiwiałość, i, blm. rz. od **Osiwiały**, *siwizna*. Gil.

Osiwiały l. *który osiwiiał, posiwiiał, siwy, okryty siwizną, × szedziwy*: Na posługach ojczyzny żołnierz O. Fel. Włosy osiwiiałe. L. Przen.: Wiezie Bootes skrzypląciami wozy osiwiiałą nam zimę i oczaste mrozy. Leszcz. S. 2. × O. przen. *sedziwy, poważny, stary*: Wy, Grekowie, zawsze dziecinami, nauki żadnej osiwiiałej nie macie. Skar. <Od Osiwieć>

× **Osiwić**, i, il *zrobić siwym, okryć siwizną*: Osiwiony smutkiem. Wor. Męły i wilgotne porosty opetły pnie w ścianach i osiwiły je bladą zielenią. Tet. Z twarzą wychudłą i ogorzalą, z głową przedwczesnie osiwiioną i wypetłą, mąż boży stanął przed starym księciem. Krasz. <O + Siwić>

Osiwieć, eje, ał, [**Osiwieć** ś.] *stać ś. siwym, sedziwym, okryć ś. siwizną, posinić*: Osiwiiał od kłopotu. Kn. Nie frasuj ś., osiwiiesz przed czasem. Prz. Bodajbym osiwiiał, bodajbym ołysiał, jeśli to mu wierzę. Boh. [Osiwiiał ś., jako siwieńkie gołębie]. <O + Siwieć>

Osiwienie, a, blm. l. czynność cz. **Osiwić**. 2. czynność cz. **Osiwieć**.

[**Osiwienie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Osiwić** ś.

[**Oska**, i, lm. i] bot. p. **Topola**. <Od [Osa]>

Oskakiwać, **uje**, **ował** p. **Oskoczyć**.

Oskakiwanie, a, blm., czynność cz. **Oskakiwać**.

Oskalować, **uje**, **ował**, **Oskalować** *brzegi = wyłożyć, umocnić kamieniem, obulwarować*. <O + *Skalować, od Skala>

Oskalowanie, a, blm., czynność cz. **Oskalować**.

Oskalpować, **uje**, **ował** kogo = *zdrzeć mu z głowy skórę z włosami*. <O + Skalpować>

Oskalpowanie, a, blm., czynność cz. **Oskalpować**.

Oskał, u, lm. y, **Przyskał** *górska skała osaczająca złożę ciała kopalnego*. <O + *Skał, od Skala>

Oskalować, **uje**, **ował** p. **Oskalować**. <O + Skalować, od Skala>

Oskalowanie, a, blm., czynność cz. **Oskalować**.

[**Oskarb**, a, lm. y] p. **Oskard**. <Z Oskard, przez sld. do O + Skarb>

† **Oskarca**, y, lm. y p. **Oskarżyciel**: Czart, pokusnik, wnet oskarca ludzkiego rodzaju. Przyb. <Oskar(ż)ca, od Oskarżyć>

Oskard, u, lm. y, × **Oszkard**, [Oskarb], × **Oskarda** *kilof podwójny, w jednym końcu spiczasty, ostry, a w drugim splaszczony jak motylka, osadzony na drewnianym stylisku, czekan, czagan*: O. narzędzie do rozwalania murów, rozkopywania ziemi, z rodzaju siekiery i topora, *dolabra*. Włod. Twardemi oskardami pokruszył mury. Troc. Oskardu używa ś. do rąbania muru, i ma dwa końce, jeden płaski, którym mularz przecina cegłę w murze; drugi okrągły, ostry, który ś. nazywa dziubas. Mag. Twardym tniez oskardem marmury. L. Zdr. **Oskardzik**. <Czes. oskrd>

× **Oskarda**, y, lm. y p. **Oskard**.
Oskardnik, a, lm. cy robotnik pracujący oskardem. <Od Oskard>

[**Oskardzenie**, a, blm.] czynność cz. **Oskardzić**.
Oskardzik, a, lm. i p. **Oskard**.

[**Oskardzyć**, y, ył] p. **Oskarżyć**. <Z Oskarżyć>
Oskarpnia, i, lm. e bot. (loeya) roś. z rodziny *zaczerniowatych*. <?>

Oskarpnica, y, lm. e (mytiloides) małża bezgłowa *jednomuskułowa*, zamecznik, perna. W. A. <O+Skarpnica>

† **Oskarżedony** *oszepeony, szpetny, brzydki*. Głosy w. XV. <O+czes. skarediti = szkaradzić>

† **Oskarżacz**, a, lm. e p. **Oskarżyciel**: Nie będziesz oskarżaczem między ludźmi. Leop. <Od Oskarżać>

Oskarżać, a, ał i O. ś. p. **Oskarżyć**.
Oskarżanie, a, blm., czynność cz. **Oskarżać**.
Oskarżanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oskarżać** ś.

Oskarżenie, a i. blm., czynność cz. **Oskarżyć**, *abuzacja*: Akt oskarżenia. 2. lm. a *skarga*: Kamera oskarżeń p. **Kamera**.

Oskarżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Oskarżyć** ś.

Oskarżona, ej, lm. e rz. forma ż. od **Oskarżony**.
Oskarżony, ego, lm. i rz. *ten, na którego wniesiono, podano skargę, podsądny*. <Od Oskarżyć>

Oskarżyciel, a, lm. e, † **Oskarżacz**, † **Oskarca** i. *ten, co oskarża a. oskarżył; obwiniciel*. 2. *obmówca, oszczerca, potwarca, szkalownik, osławiacz, potępiiciel*, × o s o c z n i k. <Od Oskarżyć>

Oskarżycielka, i, lm. i forma ż. od **Oskarżyciel**.

Oskarżycielski przym. od **Oskarżyciel**; *potwarczy, oszczerczy, × obmówniczy*. Kn.

Oskarżyć, y, ył, [**Ohskarżyć**, **Oskardzić**], nied. **Oskarżać**, † **Oskarżować** kogo i. *zamieść na kogo skargę, zaskarżyć go, obwinić*: O. kogo do sądu, o złodziejstwo. O. fałszywie = *spotwarzyć*. Oskarż go u ojca. Troc. Oskarżył mię u pana. Troc. Prokurator oskarża (= *dowodzi winy podsądnego*). Na marach usiadłszy, strasnym barzo głosem te słowa zawołał: Sprawiedliwym sądem Bożym jestem oskarżony, sądem Bożym jestem osądzony... sądem Bożym jestem potępiony. Chom. 2. *zarzucić komu co, obwinić, pomówić go o co, przypisać komu co złego*; nied. *uskarżać* ś., *uzalać* ś., *żalić* ś. *na zło z czyjej strony, wyrzucić komu co*: Byrona oskarżają o bezbożność. Mick. Oskarżono Galileusza o oszukaństwo, kacerstwo, bluźnierstwo i bezbożność. Karł. O. ś. *obwinić siebie samego, zameldować o swoim przestępstwie*. <O+Skarżyć>

† **Oskarżywać**, a, ał i † O. ś. p. **Oskarżyć**: Wiele (ich mówców) było, którzy wielkiej chwały do-

stąpili, a. oskarżywając winne, a. broniąc niewinne. Kwiat. <Od Oskarżać>

† **Oskarżywanie**, a, blm., czynność cz. **Oskarżywać**.

† **Oskarżywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oskarżywać** ś.

Oskąpieć, eje, ał *stać* ś. *skąpym, zeskąpieć*. <O+Skąpieć>

Oskąpienie, a, blm., czynność cz. **Oskąpieć**.

Osklepek, pka, lm. pki anat. *wypukła podstawa lejka ślimaka zwrócona ku górze, część składowa wewnętrznego narządu słuchowego* (cupula infundibuli cochleae). <Od Osklepić>

Osklepiać, a, ał p. **Osklepić**.

Osklepienie, a, blm., czynność cz. **Osklepiać**.

Osklepić, i, il, nied. **Osklepiać** *zasklepić dokoła, obwieść sklepieniem*: Sroka gniazdo swoje z wierzechu wkoło osklepi. Haur. <O+Sklepić>

Osklepienie, a, blm., czynność cz. **Osklepić**.

Osklutować, uje, ował *obrobić skutem na gładko*: O. bierwiono, wrzosiankę. <O+*Sklutować, od Sklut>

Osklutowanie, a, blm., czynność cz. **Osklutować**.

[**Oskoblenie**, a, blm.] czynność cz. **Oskoblić**.

[**Oskoblić**, i, il] *oskobać, obłupić z kory*. <O+Ukr. skobliti>

Oskoczenie, a, blm., czynność cz. **Oskoczyć**.

Oskoczyć, y, ył, **Ohskoczyć**, nied. **Oskakiwać**,

Ohskakiwać i. *skacząc, obejść dokoła*: Ohskoczył to miejsce na jednej nodze. 2. *zaskoczyć ze wszystkich stron, osaczyć; obstać, otoczyć, oblec w skok*:

Od nieprzyjaciół wkoło oskoczony, poległ. Błaż. To jest fortel największy na Niemca zbrojnego, O. go ze wstzech stron, czynić go głodnego.

Biel. M. Król, oskoczony od Niemców, Rusinów i Węgrów, szukał bezpieczeństwa w męstwie własnym. Nar. Mary poczwarne oskoczyły ich wokoło, puhaez prześladował wyciem. Dyg. W Umbrji nad Metaurem oskoczyły Asdrubala wojska rzymskie. Lel. Nuż orda, przewąchwawszy, i z tyłu w oczy z wojskiem go na złym miejscu, broi Boże, oskoczy. Pot. Wkoło zwierza oskoczyli. Od.

<O+Skoczyć>

Oskolnica, y, lm. e i. *woda zaskórna, wydobywająca ś. na wiosnę z ziemi, zaraz po jej rozmarnięciu*. 2. [O.] = a) p. **Oskoła**. b) *przybór wody na Wiśle*. <Od Oskoła>

Oskoła, y, blm., **Jaskoła**, [**Oszkoła**, **Oskoła**, **Oskolnica**, **Oskoma**] i. *plynienie soku z drzewa, mlecz roślinny*: Wiele z drzew leśnych podpadają plynieniu, a jak ogrodnicy zowią, oskole. L. O., uplywanie soków z drzewa przez rany po odcięciu gałęzi. L. Na wiosnę, gdy ś. brzoza do żywego natnie, O. wypływa. L. Spokojnie zagryzają słodycze oskoły płynącej w pąkach młodziuchnych. Dyg. O., sok brzozowy. Ocz. 2. *przen. wiosna, czas, kiedy O. z drzew wypływa*. Włod.

<O+SKOL/SZCZEL>

Oskoma, y, lm. y, **Oskomina**, [**Oskumina**, **Skąma**, **Skoma**] a. (w lm.) **Oskominy** i. *drętwienie zębów po kwasach*. 2. *przen.*: O. czego a. na co = *chętka, ślinka, łaknienie, apetyt na co, uczucie z przypomnienia czego łakomego*: O. bogaetw. Czynieć komu oskomę. Oskomę ma na co (= *łyka ślinkę, ostrzy zęby, pachnie mu co*). Choć mu dokucza O., już ją spluwał nieborak, żeby matkę ratował. Pot. Mimo swych wielkich bogaetw był łakomy, ubogim nieużyty, mający oskomy. Min. Wtem ja, żeć szynkowe domy czynią oskomę miasta. Iż. Zapach pod nosem oskomę sprowadza. Jord. Mozoliłmy ś. dwa lata i nie możemy go cierpieć

dłużej, gdyż inaczej wszyscy próżniacy będą ś. kierowali na trzyletnich: zrobi im ś. oskomę. Dyg. 3. [O.] p. **Oskola**. <O + Skoma, SKOM/SZCZEM>

Oskomian, y, lm. y bot. (averrhoa) roś. z rodziny szczawikowatych. <Od Oskoma>

Oskomina, y a. w lm. **Oskominy** l. p. **Oskoma**: Póki kto kwaśne jabłka je, ma na zębiech oskominę. Hrb. Kurza noga oskominy zębom odejmuje. Trzye. Kto będzie pożywał kwaśnej jagody, oskominy mieć będą zęby jego. Leop. Ojeowie jedli jagody, a zębom synów ich oskominy. Bud. [Wam O., żeście nie pili takiego wina]. Nie mi po tych oskominach. Rej. Zazdrość oskominy rodzi. Troe. Zazdrość przekłętą rodzi oskominy, gdy na edrze szczęście patrzy. Pot. Mam oskominę na to. Troe. Oskominy komu czynię. Troe. 2. [O., Oskumina] ociupina, kawaleczek, okruszyna. Zdr. **Oskominka**. <O + Skomina, SKOM/SZCZEM>

[**Oskominka**, i, lm. i] p. **Oskomina**.

[**Oskomleć**, e, ał] dostać oskomy, zdrętwieć: Zęby mi oskomlały. <Od Oskoma, przez śld. do Skomleć>

[**Oskomlenie**, a, bfm.] czynność cz. **Oskomleć**.

× **Oskomy**, [**Łoskomy**] oskomę mający, chciwy, łakomy, zazdrośny.

Oskopić, i, il barana = zrobić go skopem, oczyścić, okastrować go. <O + Skopić>

Oskopienie, a, bfm., czynność cz. **Oskopić**.

Oskorupienie, a, lm. a l. lek. powstawanie, tworzenie ś. zrogów wapiennych w tkankach ustroju, zwapnienie, skredowacenie, × skamienia (incrustatio, petrificatio). 2. a. × **Naskorupienie**, **Inkrustacja**, **Inkrustat** min. skorupa mineralna, powlekająca powierzchnię jakiegokolwiek ciała organicznego. <O + Skorupienie>

Oskorupień, pnia, lm. pnie gieol. rodzaj polipnia, czyli korala koralowego skamieniałego, komorecznia (cellepora). Jar. <O + *Skorupień, od Skorupieć>

[**Oskólnica**, y, bfm., **Oskułnica**] choroba ust (u dzieci). <O + *Skuły, policzki>

Oskór, a, lm. y bot. (xylopia) roś. z rodziny flaszowcowatych. <?>

Oskórek, rka, lm. rki l. zwierzcchnia skóreczka na drzewie (epidermis). Podez. 2. anat. = **Błonka szklista**. <O + *Skórek, od Skóra>

× **Oskórka**, l, lm. i anat. p. **Błonka**.

[**Oskórować**, uje, ował] obedrzeć, ociosać z kory, okorować, okorzyć: Drzewo oskórowane na pniu dla otrzymania suszki, czyli drzewa na pniu uschłego. Łab. <O + *Skórować, od Skóra>

[**Oskórowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Oskórować**.

[**Oskrabać**, bie, bał i O. ś.] p. **Oskrabać**. <Z Oskrabać>

[**Oskrabanie**, a, bfm.] czynność cz. **Oskrabać**.

[**Oskrabanie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Oskrabać** ś.

[**Oskrabina**, y, lm. y] p. **Oskrobina**. <Od Oskrabieć>

[**Oskradzenie**, a, bfm.] czynność cz. **Oskradzić**.

[**Oskradzień**, eje, ał] (o zbożu) zeschnąć na korzeniu przed zakwitnięciem.

Oskroba, y, lm. y rzem. tarnik, raszpla. <Od Oskrobać>

Oskrabać, bie, bał, **Obskrabać**, [**Oskrabać**], nied. **Oskrobywać**, † **Oskrobawać**, **Obskrobywać** l. skrobiąc, obnażyć, oczyścić dokoła, ze wszystkich stron: O. marchew, rybę. Rybę z łuszczi O. Pot. = *ogolić*. Nim ziemię narzucono, eżgś niejaka korzenia oskrobywał. Pilch. O. chleb. Troe. Przen.:

posp., O. eo gdzie = *oberwać, skorzystać, wskórać, skubnąć, okroić*: Nie oskrobiesz tu nic. Troe. (= nie urwiesz, nie pożywisz ś. tu). 2. *skrobiąc, ogarnąć, zeskrabać*: Ropę skorupa oskrobywał, siedząc na gnoju. Wujs. O. ś. l. dok. *podrapać ś., skrobiąc, aż do krwi*. 2. przen. *okroić ś., kapać*: Nie ci ś. tu nie oskrobie. <O + Skrobać>

Oskrobanie, a, bfm., czynność cz. **Oskrabać**.

Oskrobanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Oskrabać** ś.

† **Oskrobawać**, a, ał i † O. ś. p. **Oskrabać**.

† **Oskrobawanie**, a, bfm., czynność cz. **Oskrobawać**.

† **Oskrobawanie się**, a ś., bfm., czynność cz. **Oskrobawać** ś.

[**Oskrobina**, **Oskrabina**, **Oszkrabina**, **Oskrobovina**], w lm. **Oskrobki** to, co schodzi przy oskrobowaniu, łupina, obierzynka, łuska, *skrobina*: Oskrobiny chlebowe, skórne. Troe. Zdr. [**Oskrobinka**]. <O + Skrobina>

[**Oskrobinka**, i, lm. i] p. **Oskrobina**.

Oskrobki, ów, bfp. p. **Oskrobina**. <O + *Skrobki, od Skrobać>

[**Oskrobovina**, y, lm. y] p. **Oskrobina**.

Oskrobywać, uje, ywał i O. ś. p. **Oskrabać**.

Oskrobywanie, a, bfm., czynność cz. **Oskrobywać**.

Oskrobywanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Oskrobywać** ś.

[**Oskroić**, i, il] p. **Rozkrajać**: Radby mu zajrzeć w serce, O. na poly. Ork. <(R)ozkroić>

[**Oskrojenie**, a, bfm.] czynność cz. **Oskroić**, *rozkrójenie*.

Oskromia, i, lm. e bot. (astronium) roś. z rodziny nanerczowatych. <?>

[**Oskromić się**, i ś., il ś., **Zeskromić** ś.] zjeść (przez nieuwagę) coś mięsnego a. wogóle niepostęgowo w dzień postny; jeść mięso w post, przelamać post. <O + Skromić ś.>

[**Oskromienie się**, a ś., bfm.] czynność cz. **Oskromić** ś.

! **Oskrzela**, i, lm. e p. **Oskrzele**. Śl. wil.

Oskrzele, i, bfp. ! **Oskrzela** lp. l. anat. rozgałęzienia większe i średnie tchawicy w płucach, × dudy, † gałęzie pnia kanału oddechowego, † meaty obchodzące płuca, † naczynia wietrzne, † odnogi wiatrociągu, krtani, tchawicy (bronchi). 2. zool. † O. u zwierząt wodnych, płuc nie posiadających, *skrzele* (branchiae). <O + Skrzele>

× **Oskrzelik**, a, lm. i p. **Oskrzelki**.

Oskrzelikowy przym. od **Oskrzelik**, oskrzelkowy. Lek.: Szmer O. <Od Oskrzelik>

Oskrzelki, ów, × **Oskrzeliki** bfp. l. anat. rozgałęzienie oskrzeli, † gałązki wiatrowe, widelkowate, † odnóżki tchawicy (bronchioli). 2. lek.: Zapalenie oskrzelków (broncheitis). <Od Oskrzele>

Oskrzelkowy p. **Oskrzelikowy**. <Od Oskrzelki>

Oskrzelo-płucowy zarówno płuc jak oskrzeli dotyczący. Lek.: Zapalenie oskrzelo-płucowe (bronchopneumonia). <Oskrzele + Płucowy>

Oskrzelowy przym. od **Oskrzele** a) anat.: Gałąź główna oskrzelowa prawa i lewa, ! oskrzele prawe i lewe (bronchus dexter et sinister). Gruczoły oskrzelowe (glandulae bronchiales). Kończyny oskrzelowe p. **Kończyny**. b) lek.: Kamyk O. Krwiotok O. (bronchorrhagia). Oddech, szmer O. (respiratio bronchialis). Kopotok, śluzotok, O. (bronchorrhoea). c) zool.: Krtani oskrzelowa u ptaków (larynx bronchialis).

Oskrzenie, a, bfm., czynność cz. **Oskrzyć**.
 × **Oskrzepły** *oskrzepyły, skrzepły, stężaly*: Serce oskrzepłe snem letargicznym. Uj. <O + Skrzepły>

Oskrzyć, y, ył *obsypać iskrami*: Błysnął cały oskrzony, jak niebo gwiazdami. Zm. <O + Skrzyć>

Oskrzydła, i, lm. e, **Wodolist, Wiatraczka** bot. (*dodonaea*) *roś. z rodziny zapianowatych*. <O + Skrzydło>

Oskrzydlać, a, ał p. **Oskrzydlić**.

Oskrzydlanie, a, bfm., czynność cz. **Oskrzydlać**.

Oskrzydlenie, a, bfm., czynność cz. **Oskrzydlić**: Rezerwa ogólna służy też do oskrzydlenia nieprzyjaciela. Chrzan.

Oskrzydlić, i, il, nied. **Oskrzydlać** l. *dać skrzydła, opatrzeć w nie*: I Krasieński oskrzydla duszę lub posyła myśl w nieznane obszary. Święt. 2. *przen. okryć, otulić nihy skrzydłem, skrzydłami*: Łódzie oskrzydłone. Słow. Usta karminowe oskrzydłone dwoma dołkami. Jeż. Rondo kapelusza związanego pod brodą oskrzydlało jej twarz. Żer. Kapelusik oskrzydłony przyspilił do jasnych włosów i rękawiczki naciągając na małe, białe rączki — to dzieło dwóch chwilek. Kos. 3. *zachodząc bokiem, otoczył, ogarnął*: O. nieprzyjaciela. <O + Skrzydlić>

[**Oskrzydliki, ów**, bfp.] *myśl. poły a. boki sieci*. <Od Oskrzydlić>

Oskrzynie, a, lm. a bud. *zestawa z czterech kawałków deski i z dna do nich przytwierdzonego*: O. stojące (np. w szafie, ołtarzu), leżące (np. w skrzyni, szufladzie). <O + *Skrzynie, od Skrzynia>

Oskubać, bie, bał, [**Oskubać**], **Obskubać**, × **Oskubnąć**, † **Oskuść**, † **Obskuść**, nied. **Oskubywać, Obskubywać** l. *wyskubać ze wszystkich stron, zupełnie*: O. pierze z ptaka, liście z drzewa. 2. *skubiąc, ogolocić, obmażyć, oczyścić; obrac z czego, skubiąc*: U gęsi co rok ś. oskubują brzuch, szyja i wyższa część skrzydeł. Kłok. Oskub tę kurę. Troc. O. drzewo z liści, ptaki z pierza. O. komu brodę. 3. *przen. kogo. = ogolocić - ogolocić, obrac, uporządzić, obdrzeć, okpić, oszwabić, wyzyskać*: Oskubano go. Troc. <O + Skubać>

Oskubanie, a, bfm., czynność cz. **Oskubać**.

[**Oskubek, bka**, lm. bki, **Oskubek**] *przezewisko*. <Od Oskubać>

Oskublin, u, lm. y bot. (*osyris*) *roś. z rodziny sandalowcowatych*. <?>

Oskubywać, uje, ywał p. **Oskubać**.

Oskubywanie, a, bfm., czynność cz. **Oskubywać**.

[**Oskucina, y**, lm. y] *odrobina*. Zdr. **Oskucinka**. <por. Ros. łoskut, łoskutok = kawałek, odrobina>

[**Oskucinka, i**, lm. i] p. **Oskucina**.

Oskulacyjny: Linje krzywe oskulacyjne = *stykające ś., styczne*. <Z Łć. osculatio = dosł. całowanie>

[**Oskulnica, y**, bfm.] p. **Oskólnica**. <O + Skuły, policzki>

[**Oskumina, y**, lm. y] l. p. **Oskoma**. 2. p. **Ociupina**.

Oskur, á, lm. y = **Oczkur**: Nosił szarawary oskurem wyżej pasa związane. Rzew. <Z Oczkur, przez sld. do Skóra>

† **Oskuść, bie, bł** p. **Oskubać**: O. ptaki z pierza. Pot. Gęś O., wieprza zabić, wołu pięknie sprawić. Zwr. M.

[**Oskwarek, rka**, lm. rki] *skwarka, skwarek*. <O + Skwarek>

Ośla, y, lm. y p. **Oselka**: Osły, oselki ręczne różnie ś. wyrabiają, częstokroć i z trzonkami dla

wygodniejszego trzymania. Kluk. O., choć sama przez ś. nie nie kraje, jednak żelazom tępy ostrość daje. Prz. Cóż po brzytwie bez osły? Pot. Osła eo ostrzyć. Troc. Do żniwa sierpy, kosy, osły, klepadło do kosy. Ek. Przen.: Gniew jest osłą męstwa. Petr. (= *bodźcem*). Jam obojgom wam była osła, na której spólnie ś. ostrzyła jednego wiara, drugiej zaś wstydlivość. Lubom. O. złotnicza, probierski kamień. L. O. masła. L. <OS>

Oslabiacz, a, lm. e fot. *płyn, zmniejszający siłę ciemnej barwy*. <Od Oslabiać>

Oslabiać, a, ał p. **Oslabić**.

Oslabiająco przys. *w sposób oslabiający; rozwalniająco*: Przyrzadza niewinna jakąś miksturę, która działa tylko O. Weys. <Od Oslabiać>

× **Oslabiałe** przys. od **Oslabiały**: Dufające w mocne mury, nieprzyjaciel O. sobie poezyna. Leop. (= *opuszcza ś.*)

× **Oslabiałość, i**, bfm. rz. od **Oslabiały**; p. **Oslabienie**: W tej oslabiałości ojczyzny. Dek.

× **Oslabiały** p. **Oslaby**: Sól ta zęby oslabiałe umaenia. Syr. Władysław, król czeski, laty O. Fryderykowi, starszemu synowi swemu, królestwem miasto siebie zawiadywać rozkazał. Błaż. <Od Oslabiać>

Oslabianie, a, bfm., czynność cz. **Oslabiać**.

Oslabić, i, il, nied. **Oslabiać** *uczynić słabym, pozbawić sił, wycieńczyć, zwątlić*: Oslabił siły nieprzyjacielskie. Troc. Post oslabia. O. cios. O. wzrok = *przytępić, natworeżyć*. O. władze umysłowe = *przytępić*. O. zolańdek = *zepsuć, rozwołać, rozstroić*. O. węzły rodzinne = *rozluźnić*. O. wiarę = *zachwiać*. O. namiętności = *ostudzić*. O. efekt, wrażenie = *przytłumić, zmniejszyć*. Od igrzyska usnął oslabiony. Li. Trud osłabił nam ciało. Sienk. Z której strony parkany oslabiane znacie, wkłó je tą debiną gęsto obstawiajcie. Biel. M. Za drugim, trzecim razem bardzo go osłabił, za czwartym jeszcze bardziej, a za piątym zabił. Kras. Czuł ś. zgnębiony, oslabiony, pokonany. Bał. <O + Slabić>

Oslabiec, bieje, biał, Oslabnąć *stać ś. słabym, opaść z sił, popaść w niemoc, omdleć, zesłabnąć, zwątlieć*: Wojsko znacznie oslabiało. P. Koch. Tu Bernardyn oslabiał i upadł na łożo. Mick. <O + Slabiec>

Oslabienie, a, bfm. l. czynność cz. **Oslabić**. 2. a. × **Oslabienie**, × **Oslabiałość** czynność cz. **Oslabiec**, *niemoc, upadek sił, wycieńczenie, wyczerpanie*: Okres trzydziestu lat panowania Augusta III w Polsce przedstawia smutny widok oslabienia moralnego. Paw. Tak w moralnym, jak i w fizycznym świecie następuje po wysileniu O. Lib.

Oslabiony l. *którego oslabiono*. 2. p. **Oslaby**.

Oslaby, × **Oslabiały, Oslabiony** *który osłabił, opadły z sił, omdlały, zwątlały*: Laty stłoczona i osłabła w siłach. L. Leżał jednak jeszcze O. Krasz. <Od Oslabiać>

Oslabnąć, nie, bł p. **Oslabiec**: Oslabł cały jak glina. Perz.

× **Oslabnienie, a** l. bfm., czynność cz. **Oslabnąć**. 2. p. **Oslabienie**.

× **Oslać, ościele, osłał** i × **O. ś.** p. **Obesłać**: Męczennik Jerom był drwami obłożon, słomą osłany i tak spalony. Baz. Ościeleli wierzchy słomą i chróstem z taką pochyłością, iż przy wygodnym dżdżów spadzie przybywali zimę bezpiecznie. Pileh. <O + 2. Słać>

Osladzać, a, ał p. **Oslodzić**.

Osladzenie, a, bfm., czynność cz. **Osladzać**.

Osladziec, dzca, lm. **dzce** bot. (foeniculum azoricum) ros. z rodzaju *fankielu*. <?>

Oslaniać, a, ał p. **Oslonić**.

Oslanianie, a, blm., czynność cz. **Oslaniać**.

× **Oslanie, a**, blm., czynność cz. **Oslać**.

× **Oslanie się, a s.**, blm., czynność cz. **Osląć s.**

† **Oslarski** przym. od **Oslarz**, *oslarski*. Troc.

† **Oslarz, a**, lm. e p. **Oslarz**. Troc. <Od **Osieł**, 2 pp. **Osla**>

× **Oslawa, y**, blm. p. **Oslawienie** a) *slawa, uwielbienie, podziw powszechny, rozgłos, uznanie*: Każdy po wielkich pracach pragnie osławy i zawołania, jakoby nagrody. Petr. Ja nie słucham miłości, gdzie idzie o sławę, miła mi miłość, ale dham wraz na osławę. Mor. A. b) *niestawa, zła opinia, hańba, infamja, wstyd, sromota, dyszonor*: Rozpusta mężczyźni nie niesie tak osławy, jak białogłowom. Górn. Bez wszelkiej wstydu osławy darować grzechy zwykł. Zigr. Sara oplakiwała długo swoją osławę, stawszy s. dla nieplodności obmową świata. Zal. Ani mię słowa twoje odrzą od tego, zebym nie miał zabiegać osławie. Ciek. Ty (srebro) wiele ich (panienek) ku osławie niemałej przywiedziesz. Papr. Naśmiewey, którzy co ku osławie czyjej powiadają. Karnk. Obmów, osławy żadnej s. nie boję. P. Koch. <O + **Slawa**>

× **Oslawca, y**, lm. y p. **Oslawiciel**. Otw. <Od **Oslawić**>

× **Oslawiacz, a**, lm. e p. **Oslawiciel**. Troc. <Od **Oslawiać**>

× **Oslawiać, a, ał** i × **O. s.** p. **Oslawić**.

× **Oslawianie, a**, blm., czynność cz. **Oslawiać**.

× **Oslawianie się, a s.**, blm., czynność cz. **Oslawiać s.**

× **Oslawiciel, a**, lm. e, × **Oslawiacz**, × **Oslawca ten, co osławił a. osławia**. <Od **Oslawić**>

× **Oslawicielka, i**, lm. i forma ż. od **Oslawiciel**.

Oslawić, i, ił, [**Obslawić**], nied. **Oslawiać**, † **Oslawować** I. [O.] *ogłosić, obwieścić, podać do wiadomości, obwołać, opublikować*: Oslawiali go = wymieniali jego nazwisko. Prosiłem kapłanów, aby zgubę moję osławili z ambony. 2. † O. komu co = *oznajnić, zapowiedzieć, ogłosić, obiecać*: Dlatego, abyśmy dobrze i w bojaźni żyli, osławił Bóg piekło i rozkosz rajska ludzimi po śmierci. Biel. M. Sam usty swemi szeroko im to O. raczył. Rej. 3. O. *obedrzeć ze sławy, zniestawić, zaskodzić dobrej sławie czyjej, zelżyć, zbezczścić; obmówić, obgadać, oszkalować, oczernić*: Byłem jadem nienawiści osławiony. Wysp. Szrankowemi słowy go nagabał a. osławił. Sz. Strzeż s. osławiać kogo, bo ciężko odwoływać. Birk. 4. *rozgłosić, okrzyknąć, otoczyć niezastłużoną sławą*: Oslawiony krzewiciel nowomodnych idei. Jeziernę raczej osławionym (przez pojedynki), niżeli sławnym, miejscem znać należy. Kras. W tym osławionym na całą Polskę więzieniu zdarzyły mu nieba o wiele znośniejsze życie, niż s. obawiał. Szaj. (= *slawetnym*). 5. × O. *okryć sławą, uczynić sławnym, rozslawić, wysławić, wslawić, uwielbić, odznaczyć*: Chrystus nie objaśnił a osławił sam siebie, ale ojca swego. Leop. Bóg syna swego niebieskimi upominki ozdobił, wysławił i prawie O. raczył. Żarn. Wiecznie go osławiał. Farn. Wesele Jowisza, boga, osławiają. S. Par. O. s. I. [O. s.] *opowiedzieć s.*: Oslawiam s. panu, że odchodzę. 2. *dać s. poznać, stać s. powszechnie znanym, wiadomym, odznaczyć s.*: Jużeś s. nazbyt osławiła w szalbierstwie. Lubom. Kot sprawiedliwy koguta dławiał za to, że s. czyniami zbyt złemi osławił.

Kras. 3. *okryć s. sławą, stać s. sławnym, wslawić s., odznaczyć s. zaszczytnie, zyskać sławę*: Z podłego stanu powstawszy, nauką s. osławili Stanisław Zawaacki, Stanisław Bartolan, doktor sandomirski, Jakub, doktor przemyski. Petr. Książę Ostrogiński Konstantyn męstwem s. wszystkiemu światu osławił. Baz. Bóg odców naszych daj tobie swą miłość, acz s. tobą osławi Jeruzalem. B. Sz. <O + **Slawić**>

Oslawienie, a, blm., czynność cz. **Oslawić**: Umarł Eleazar z wielką ciężą i osławieniem imienia swego. Urzęd. (= *slawa, chwala, rozglosem*).

Oslawienie się, a s., blm., czynność cz. **Oslawiać s.**

Oslawka, i, lm. i bot. (saracha) ros. <?>

× **Oslawny** przym. od **Oslawa**, *oslawiający, obelżny, ubliżający, łączący, potwarczy, oszczerczy*: Oslawne listy ktoby pisał a. nalezione objawił, ma być święt. Sz. (= *paszkwile*). <Od **Oslawa**>

† **Oslawować, uję, ował** i † **O. s.** p. **Oslawić**: One owieczki przed wszystkim światem przez tę swoją drukowaną kalumnją osławujesz. Smotr.

† **Oslawowanie, a**, blm., czynność cz. **Oslawować**.

† **Oslawowanie się, a s.**, blm., czynność cz. **Oslawować s.**

[**Oslobodzenie, a**, blm.] czynność cz. **Oslobodzić**, *oswobodzenie*.

[**Oslobodzenie się, a s.**, blm.] czynność cz. **Oslobodzić s.**, *oswobodzenie s.*

[**Oslobodzić, i, ił** i **O. s.**] p. **Oswobodzić**. <Brs. **osłobodzić**>

Osloda, y, lm. y *osłodzenie; rzecz słodząca, szczeg. przen.: balsam, słodycz, ulcojenie, ulga, pociecha, ochłoda*: Traktat ten na królu wymuszono, acz z niejaką hańby jego osłoda. Nar. O. cierpień. Do stóp wam pochyleni, błagać was będą o jedną pieśń osłody. Krasin. Przynosić ulgę cudzym cierpieniom jest to dla własnych niezawodną osłoda. Czart. A. Wdzięczna życia osłoda, wierni przyjaciele! Nar. Muzo, dni moich osłodo! Książ. Ucierpienia tego najmiłszą w ojcowskim sercu twoim znajdujesz osłoda. Djar. gr. Drzewo jest osłoda żyjących i kocha zmarłych. Żer. <Od **Oslodzić**>

† **Oslodczenie, a**, blm., czynność cz. **Oslodczyć**, *osłodzenie*.

† **Oslodczyć, y, ył** p. **Oslodzić**: Poczty osłodzone dam tobie s kadzidłem baranowym. Ps. flor. <Od + ***Słodczyć**, od **Słodka**>

† **Oslodnąć, nie, nął**, † **Oslodnieć** *stać s. słodkim*, przen. *znośniejszym*. <O + **Słodnąć**>

† **Oslodnieć, eje, ał** p. **Oslodnąć**: Te gorzkie wody osłodniały im ku picu. Leop. Przecież ta zła baba przez te sztuki osłodniała. Haur. Osłodniało wino od cukru. Troc. <O + **Słodnieć**>

† **Oslodnienie, a**, blm., czynność cz. **Oslodnąć a. Osłodnieć**.

× **Oslodyczenie, a**, blm., czynność cz. **Oslodyczyć**.

× **Oslodyczyć, y, ył** p. **Oslodzić**. <O + ***Słodyczyć**, od **Słodycz**>

Oslodzenie, a I. blm., czynność cz. **Oslodzić**. 2. × **O. p. Osłoda**.

Oslodzica, y, lm. e bot. p. **Zanogcica**. <Od **Oslodzić**>

Oslodzić, i, ił, × **Oslodyczyć**, † **Oslodczyć**, nied. **Osladzać** I. *zrobić słodkim, zaprawić słodczą*: O. herbatę (= *ocukrzyć, ocukrować*). Wino kwaśne niecnotliwi winiarze osładzają srebrną pianą. Krup. 2. przen. *złagodzić, uczynić znośniejszym*: O.

eierpienie. O. komu los. O. odmowę. Fred. A. (= *zmniejszyć jej wrażenie, obwinać ją w bawelnę*). <O + Słodzie>

Osłomuł, a, lm. **y = t. Muł**. <Osieł + t. Muł>

Ostona, y, lm. **y**, **Obstona** l. a) *osłanianie, osłonięcie, ochrona, obrona*: Spólny mieli interes osłony państw swoich od przemocy pogańskiej. Nar. Ramieniem dajesz mi osłonę. Wyp. b) a. × **Obstonica** to, co osłania, zastona, okrycie: Z poza osłony liściastej ukazały ś. dwa kły potężne. Kamień ów w cieniu laurowej osłony. Książ. Lia rozehyla ś. ze ślubnych osłon. Wyp. O. do lampy (= *daszek, umbrella*). 2. w stocie węglarskim = *ściana z gałęzi i żerdzi tak urządzona, aby przy jej pomocy ciąg powietrza mógł być a. stłumiony a. powiększony*. 3. [O.] deska boczna na wozie do wożenia gnajki, kamieni i t. p. 4. anat. p. **Opona**. 5. mech. p. **Okrywa**. 6. ogr., w lm. *dzikie drzewa osłaniające sad*. Zdr. **Ostotka**. <O + SŁON>

Ostoleczniać, a, ał p. **Ostolecznic**.

Ostolecznianie, a, bfm., czynność cz. **Ostoleczniać**.

Ostolecznic, i, il, nied. **Ostoleczniać** *opromienić, oblać światłem, blaskiem słonecznym, oświecić promieniami słonecznymi*: Wesolo było na widnym, ostolecznionym świecie. Orzesz. Ostoleczniona przestrzeń. Orzesz. Ostolecznia tę jasną dachów różycę. Słow. <O + *Słonecznic, od Słoneczny>

Ostolecznienie, a, bfm., czynność cz. **Ostolecznic**.

Ostlonica, y, lm. e zool. p. **Ostlonnica**. <Od Ostlonić>

Ostlonić, i, il, **Obstlonić**, nied. **Ostlaniać, Obstaniać** l. *zastlonić dookoła, ze wszystkich stron, okryć, otoczyć osłoną, otulić*: Uciekających kurzawa osłoniła. Błaż. Dama osłonięta na twarzy koronkową woalką przesunęła ś. koło niech i weszła do sieni. Bał. kiedyś od mrozu mirt osłaniał młody. Grez. Zarty jego, niekiedy swawolne, gazą jednak grzeźności osłonił, nie urażał. Kras. O. sobie twarz. 2. przez. *ukryć, utaić, zamaskować*: O. swoje zamiary. O. miłość pozorem przyjaźni. Chciała swoje kształtownie miłość O. przed jego okiem. Zabł. 3. przen. *ochronić, obronić, zastawić*: O. kogo swoją protekcją. Tfu! szczerzniej, przepadnij, odrzekł kozak, i krzyżem świętym pierś sobie osłonił. Jez. <O + SŁON>

Ostlonienie, a i bfm., czynność cz. **Ostlonić**. 2. × O. p. **Ostlona**.

Ostlonka, i, lm. i t. p. **Ostlona**. 2. [O.] deska na spodzie wozu u sani.

Ostlonnica, y, lm. e, **Ostlonica, Oponnica** zool.: Ostlonnice (tunicata) *zwierzęta bocznie symetryczne, bez podziału na pierścienie, z gardzielią zamienioną na organ oddychania*. Gromady: l. zachwy (tethyodea). 2. sprzągle, salpy (thaliacea). <Od Ostlonić>

× **Ostłoneony oświecony słońcem, osłoneczniony**; przen. *opromieniony, oświecony*: Mogiła, osłonecna sława. <O + *Słoneony, od Słońce>

× **Ostłopas, a**, lm. **y** *pastuch osłów, osłarz*. Diet. <Osieł + PAS>

Ostłuchy mający osłe uszy: Tam był Krezus i Midas O. Klon. <Osieł + *Uchy, od Ucho>

Ostłować, uje, ował być *ostem = nie uczyć ś.*: Jakby sztubak, co cały rok ostłował. <Od Osieł>

Ostłowanie, a, bfm., czynność cz. **Ostłować**.

Ostłowato przys. od **Ostłowaty**.

Ostłowaty podobny do *osła*. L. <Od Ostłowy>

× **Ostłowski** p. **Ośli**.

× **Ostłowstwo, a**, × **Osielstwo**, bfm. *natura, przyimoty, wady osła; gwałota, tępość umysłu; gapiostwo*. <Od Ostłowy>

× **Ostłowy** p. **Ośli**.

[**Ostłowy**] przym. od **Osta**: O. piasek (= *piasek utarty z oselki*). <Od Osta>

† **Ostłuch, u**, lm. **y**, † **Ostłuszenie** l. *wieść, pogłoska, sława, rozgłos, fama, posłuch, słuch, słyszenie*: Ostłuchem i ogłosem świat napelniał. Troc. Mam to z ostłuchu. Troc. W O. przyszła. Żebr. (= *do stała ś. na języki ludzkie*). 2. O. wojenny = *pod słuch, zwiady, rekonesans*: Cóż ludzie na ostłuchu, niżeli nam uciekną? Pot. <O + SŁUCH>

Ostłuchać, a, ał = **Obstłuchać**: Przyszedłem do ciebie, abyś mnie opukał i ostłuchał. Rodz. O. ś. p. **Obstłuchać**: Jakem ś. ostłuchał lepiej, pokazało ś., że jeden targował, drugi dawał, a nie liczył... L. Dobrze ś. napatrzy i ostłucha prostaczek. L. Czasem trzeba w stadzie z rusznik strzelać, czasem trąbić, bębnić, aż gdy ś. ostłuchają żrzebięta. Dor. Nowe niektóre polskie słowa ostłuchalyby ś., gdyby ich gęsta spowszedniała mowa. Fred. A. <O + Słuchać>

Ostłuchanie, a, bfm., czynność cz. **Ostłuchać**.

Ostłuchanie się, a ś., bfm., czynność cz. **Ostłuchać ś.**

Ostłuchiwać, uje, iwał = **Obstłuchiwać**: Podniósł go tymczasem i zaczął O. Rog. St. O. ś. = **Obstłuchiwać ś.** <O + Słuchiwać>

Ostłuchiwanie, a, bfm., czynność cz. **Ostłuchiwać**. **Ostłuchiwanie się, a ś.**, bfm., czynność cz. **Ostłuchiwać ś.**

† **Ostłuchować się, uje, ował** ś. p. **Ostłuchać**: Postąpił, aby co tam ś. dzieje, ostłuchował ś. Warg. † **Ostłuchowanie się, a ś.**, bfm., czynność cz. **Ostłuchować ś.**

Ostłupiałość, i, bfm. rz. od **Ostłupiały, osłupienie**: Z tego poruszenia, które go wywiodło z osłupiałości. Krasz.

Ostłupiały *który osłupiał; zbrętwiwały, skamieniały, oniemiały*: Stanał, O. (= *jak wryty*). O. smutek. Orzesz. (= *niemy*). Widział nas wszystkie nieme i osłupiałe. Niem. Przychodziły jesienią dni osłupiałe, chorością sine, ekne, stęgliwe, oropiade — dni trupie. Reym. <Od Ostłupieć>

Ostłupić, i, il *wprawić w osłupienie, zdumieć*: Byś wiek swój wstrząsnął, oślnił i osłupił przeobrzymiością swych przeznaczeń. Psm. Hetman tak był tym wyznaniem osłupiony, iż ś. na odpowiedź nie zebrał. Krasz. <O + Słupić>

Ostłupieć, eje, ał, nied. **Ostłupiewać** *stanać jak słup z przerażenia, zgrozy i t. p., oniemieć, zbrętwić, skamienieć*: Aż osłupiał Tadeusz na tyle nauki. Mick. (= *zdumiał*). Osłupiał aż na te słowa. Niem. Król osłupiał, gdy odkrył, jak zabić cheiano Mentora. Jabł. Wzruszenie jego było tak wielkie, że upuścił książkę z rąk i osłupiał. Krasz. O. z przerażenia = *struchleć*. <O + Słupieć>

Ostłupienie, a, bfm. l. czynność cz. **Ostłupić**. 2. a. **Ostłupiałość** czynność cz. **Ostłupieć**: Wyjść, obudzić ś. z osłupienia. 3. lek. (catalepsis) *choroba nerwowa, katalapsja*.

Ostłupiewać, a, ał p. **Ostłupieć**: Postępek wojska uważać należało za niegodziwy, osłupiewano też na wiadomość o nim. Moracz. <Częstotl. od Ostłupieć>

Ostłupiewanie, a, bfm., czynność cz. **Ostłupiewać**.

× **Ostłyszec się, y ś., ał** ś. l. = **Ostłuchać ś.**: Wszyscy stawiają ś., jako skoro ś. osłyszają, bądź przez poselstwa, przez listy, naostatek przez same wieści, żeś tak W. K. Moś już postanowił. Jan. Trzej królowie gdy ś. w Jerozolimie o Mesjaszu pytali, wszystko ś. królestwo osłyszalo, iż

ś. narodził. Skar. Uchwaliliśmy ruszenie pospolite, ku któremu, gdybyśmy* ś. o gwałtownym nieprzyjacielu osłyszeli, sami osobą naszą przyjedziemy. Vol. Kiedyby słów dziwnych z cudzych języków nie zażywano, polskieby ś. osłyszają. Troc. 2. *zostać oszukany przez słuch, źle usłyszeć, przesłyszeć ś.*: Osłyszałem ś. w tym. Troc. A dla Boga! Wszak Bogu ofiarują kozły i barany, a nie ludzie; pewnoś ś., ojeze, osłyszał. DAb. Cóż ty ś. w nim kochasz, czym ś. osłyszają? Mor. A. <O + Słyszec>

† **Osłyszenie**, a, b. m. p. **Osłuch**: Jakoż tę sprawę jego kr. moś od pana wojewody i od innych ma, że ś. nieprzyjaciel osłyszeniem królewskiej osoby w onych krajach hamował.

× **Osłyszenie się**, a ś., b. m., czynność cz. **Osłyszec ś.**

Osm, u, b. m. chem. *pierwiastek metaliczny z grupy platynowej*, Os. <Gr. osmē = zapach>

× **Osmaczać**, a, ał p. **Osmaczyć**. <O + *Sma-
czać, od Smak>

× **Osmaczanie**, a, b. m., czynność cz. **Osmaczać**.

× **Osmaczenie**, a, b. m., czynność cz. **Osmaczyć**.

× **Osmacza**, i, lm. i *osma część korca, pół ćwierci*: Płacono jagiel osmaczkę po pół osma złotego. Rol. Moskwa im osmaczkę soli po talarze sprzedawała. Grab. Było kilkakroć sto tysięcy osmaczek, i to był chleb żołnierza polskiego. Rol. W Kamieńcu O. zboża po 10 lewów. Rol. <Od Osmy>

× **Osmaczyć**, y, ył, nied. † **Osmakować**, × **Osmaczać** *dodać smaku, zaprawić czym smacznym, ocukrować*: Chleb wodą pokropił, a solą osmaczał. Krasz. Nie brakło więc ani szafranu, ani imbiru, gwoździków, ani tak zwanych rajskich ziarenek, które rybę i mięsiwa O. miady. Krasz. <O + *Smażyć, od Smak>

Osmagać, a, ał *smagać, obić; oćwiczyć, ochłostać, obatożyć*: O. kazał służalców. Nar. Różgami O. Pileh. <O + Smagać>

Osmaganie, a, b. m., czynność cz. **Osmagać**.

× **Osmaganiec**, nca, lm. *ncy łotr, łajdak, urwis, którego smaganio a. należałoby osmagać*. <Od Osmagany>

[**Osmak**, a, lm. i] p. **Osmiorak**. <Od Ósmy>

† **Osmak**, u, lm. i *smak na języku*: Żadnego osmaku nie czuje. Wol. <O + Smak>

† **Osmakować**, uje, ował p. **Osmaczyć**; *zaprawić czym smacznym, osłodzić, ocukrować*. Przen.: Księgi swoje ludziom okrasić chciał i O. Skar. <O + Smakować>

† **Osmakowanie**, a, b. m., czynność cz. **Osmakować**.

Osmalać, a, ał i. p. **Osmalić**. 2. × p. **Osmolić**.

Osmalanie, a, b. m., czynność cz. **Osmalać**.

† **Osmalczenie**, a, b. m., czynność cz. **Osmalczyć**.

† **Osmalczyć**, y, ył *okrasić, osmarować, zaprawić smalcem*: Smalcowany z smalcem, smalczysty, osmalczony. Kn. <O + *Smalczyć, od Smal(e)c>

Osmalenie, a, b. m., czynność cz. **Osmalić**.

Osmalić, i, il, nied. **Osmalać** *przeciągnąć przez ogień, osmędzić, opalić, okopcić*: O. kureczę, prosię. O. pieczeń (= *przypalić*). Ocembruj wykopany dół dylami ogniem osmalonemi. Kluk. O. słup przed wkopaniem. Jeńcom palono brody, osmalano wąsy i czupryny, parzono pięty. Rol. Niedźwiedź przednimi łapami to drzewa korzenie, to pniaki osmalone rwał. Mick. Okręt, prochem wysadzony, wyrzucił pod niebo sztuki osmalone. L. O. sobie włosy. U nas w Warszawie, aby kto piórko

osmalił, pójdzie dym aż na przedmieścia. Krasz. Wisła ś. zapaliła, ryby ś. popiekły, osmalone szczupaki do morza uciekły. Pśń. U niego skłamać — to jak piórko osmalił (= *jakby nigdy nie, w ognieniu oka, w lot, na poczekaniu, od reki*). <Od *Osmala, *Smała, od Smoła, Smolić>

[**Osmaluch**, a, lm. y] i. *głownica, żagiew, opalony kawał drzewa*. 2. *smoluch, brudas, kocmoch*. <Od Osmalić>

Osmana, y, lm. y i. w wyrażeniu: [**W osmanę**] *razem, do kupy*: Nie było znaku, gdzie ten gościniec (= *karczma*) stał, bo się zapad w osmanę (= *ze szczętem*). 2. bur. *grono kopaczy, którzy razem w łezbie 10 — 50 wychodzą do kopalni*. Sł. wil. <?>

[**Osmarkacenie**, a, b. m.] czynność cz. **Osmarkaciec**.

[**Osmarkaciał**] *który osmarkaciał*: Ziemia osmarkaciała (= *napół zmarzała, obślizła*).

[**Osmarkacieć**, eje, ał] *stężeć*. <O + Smarkaty>

Osmarkać, ka a. **cze**, kał *smarkając, owalać smarkami, zasmarkać*. O. ś. *smarkając, owalać ś. smarkami*: [Siedzi eygan na eygance, póty nie zlezie, az sie osmarce] (zagadka o garnku z wrzątkiem). <O + Smarkać>

Osmarkanie, a, b. m., czynność cz. **Osmarkać**.

Osmarkanie się, a ś., b. m., czynność cz. **Osmarkać ś.**

Osmarować, uje, ował, [**Oszmarować**], **Obsmarować**, nied. **Osmarowywać**, **Obsmarowywać** i. *posmarować wokół, na wszystkie strony, obmazać*: Budowa zewnątrz i wewnątrz grubo wylepiona gliną, osmarowywana co roku. Krasz. 2. *przen. kogo = spotwarzyć, obmówić, obgadac, oczernić*: O. kogo w gazetach = *opisać zjalliwie*. 3. *przen. kogo, komu boki, skórę = wysmarować, wyłoić, ogrzmucić, obić, obatożyć, orznać, zerznąć (skórę), osmugać, oćwiczyć, wyokładać, wygarbować, wylatać*. O. ś. *kinrusem, zł. upić ś., być pijanym*. <O + Smarować>

Osmarowanie, a, b. m., czynność cz. **Osmarować**: Nie żałujesz czernidła na osmarowanie poczciwej panny Zenobji. Bał.

Osmarowywać, a, ał p. **Osmarować**.

Osmarowywanie, a, b. m., czynność cz. **Osmarowywać**.

Osmażać, a, ał p. **Osmazyć**.

Osmażanie, a, b. m., czynność cz. **Osmażać**.

Osmażenie, a, b. m., czynność cz. **Osmazyć**.

Osmazyć, y, ył, **Obsmazyć**, nied. **Osmażać**, **Obsmażać** i. *przysmażyć po wierzchu, stłokac, ze wszystkich stron*. 2. *w cukrze = powlec cukrem smażonym*: O. kasztany. <O + Smażyć>

[**Osmądzenie**, a, b. m.] czynność cz. **Osmądzić**.

[**Osmądzić**, i, il] p. **Osmędzić**. <p. Osmędzić>

[**Osmerszczenie**, a, b. m.] czynność cz. **Osmerszczyć**.

[**Osmerszczenie się**, a ś., b. m.] czynność cz. **Osmerszczyć ś.**

[**Osmerszczyć**, y, ył] *opalić*. O. ś. *opalić ś., ogrzeć*: Dzieci sie osmerszczyli. <?>

Osmęcenie, a, b. m., czynność cz. **Osmęcić**.

Osmęcić, i, il, **Osmętnić**, nied. **Osmętniac** *ogarnąć smutkiem, osmucić, zasmucić*: A na to czoło strach blady wystąpił i osmęcił je. Ork. Stała ś. poważną, milezącą i tak osmęconą, jakby ją nie już rozweselić nie mogło. Kaczk. <O + Smęcić>

[**Osmędzenie**, a, b. m.] czynność cz. **Osmędzić**.

[**Osmędzić**, i, il, **Osmądzić**] *odmęcić, uwędzić*. <O + *Smędzić = wędzić, kurzyć, por. słowiańskie smoditi>

Osmęta, y, lm. y bot. (paullinia) roś. z rodziny *zapiwowatych*. < O + Smęt, Smętek, wyraz sztucznie urobiony >

Osmętniać, a, ał p. **Osmęcić**: Osmętnia Pan Jezus lica, przelekkły człowieczą pychę. Gom. < O + *Smętnić, od Smętny >

Osmętniały, **Osmętniony** który osmętniał, smętny, posmutniały, zasmucony: Rycerz błędny... w zamczysku sam O. Wysp. Okrzyk mew O., złośliwy, straszny. Wysp. Pan, pan pierwszorzędnny w zamczysku O., a zamek opustoszały. Wysp. < Od Osmętnieć >

Osmętnianie, a, bfm., czynność cz. **Osmętniać**.

× **Osmętnica**, y, lm. e *królowa smętku*: Leciwały do mnie duchów korowody, za swą królowę biorąc — Osmętnieć. Mie. < Od Osmętnieć >

Osmętnić, i, ił p. **Osmęcić**. < O + *Smętnić, od Smętny >

Osmętnieć, eje, ał *okryć ś. smutkiem, posmutnieć*.

Osmętnienie, a, bfm. l. czynność cz. **Osmętnić**.

2. czynność cz. **Osmętnieć**. **Osmętniony** p. **Osmutniały**: Na oną to miotłę (kometę) patrzyły teraz osmętnione oczy królewskie. Ostr. S.

Osmiryd, u, bfm. chem. *towarzyszający niekiedy złotu i platynie naturalny aljaż osmu z irydem*. < Osm + Iryd >

× **Osmknać**, nie, nał p. **Osmyknać**. L.

× **Osmknieć**, a, bfm., czynność cz. **Osmknać**.

Osmoiryd, u, bfm., *Newjańskit* min. *minerał heksagonalny, złożony z irydu, osmu i rutenu*. < Osm + Iryd >

Osmoka, i, lm. i bot. (entada) roś. z rodziny *czulkowatych*. < ? >

Osmoktać, ta a. cze, tał *smokecząc, spieć z powierzchni, dokoła*. (Ryby) krew, z rany ciekąca, osmokeczą. Ml. < O + Smoktać >

Osmoktanie, a, bfm., czynność cz. **Osmoktać**.

Osmolenie, a, bfm., czynność cz. **Osmolić**.

Osmolić, i, ił, nied. × **Osmalać** l. a. × **Osmolować**, nied. × **Osmolowywać** *obmazać, osmarować, oblać smołą*: Osmalam okręt. L. Uczyliże korab i osmolisz go wewnątrz i zewnątrz. Leop. [Złapałi ją i głowę ij (=je)] osmolili]. 2. [O.] p. **Osmalić**. 3. *owalać, obrudzić, obrukać, okopcić, obmazać, zasmolić, posmolić, zamorusać dokoła, na wszystkie strony*: Syn, którego on wyobrażał sobie kiedyś doktorem lub urzędnikiem, zostanie osmolonym kowalem. Bał. 4. [O.] *przen. oczernić, oszkalować, osmarować, obgadać, obmówić*: Osmolił go w sądzie. 5. [O.] *niedbać o kogo, ignorować go*. < O + Smolić >

Osmologia, i, bfm. *nauka o powonieniu, o woniach i ciałach pachnących*. < Gr. osmé = zapach + -logia = nauka >

Osmoł, u, bfm. l. × O. poet. *osmolenie, okopcenie*: Słup dymu z swędlwym osmołem wznosi ś. 2. leśn. p. **Obar**. < Od Osmolić >

× **Osmolować**, uje, ował p. **Osmolić**. < O + *Smolować, od Smoła >

× **Osmolowanie**, a, bfm., czynność cz. **Osmolować**, *osmolenie*.

× **Osmolowywać**, a, ał p. **Osmolić**.

× **Osmolowywanie**, a, bfm., czynność cz. **Osmolowywać**.

[**Osmorgać**, a, ał, **Osmorgnąć**, **Oszmorhnać**, nied. **Osmorgiwać**] l. p. **Osmyknać**. Przen.: O. kogo = *obedrzeć, oskubać, ogolocić, obrać, oporzadzić, wyzyskać; ograć*. 2. *posp. objeść, spieć łupczywie, wciągając co w siebie z powierzchni czego, osmoktać*. < O + Smorgać >

[**Osmorganie**, a, bfm.] *czynność cz. Osmorgać*. [**Osmorgiwać**, uje, iwał] p. **Osmorgać**. [**Osmorgiwanie**, a, bfm.] *czynność cz. Osmorgiwać*.

[**Osmorgnąć**, nie, nał] p. **Osmorgać**.

[**Osmorgnieć**, a, bfm.] *czynność cz. Osmorgnąć*. **Osmotycznie** przys. od **Osmotyczny**.

Osmotyczny przym. od **Osmoza**: *Osmotyczne* dobywanie cukru z melasy.

Osmowy przym. od **Osm**: *Kwas O*.

Osmoza, y, bfm. l. = a) chem. *zjawisko przenikania przez błony roślinne lub zwierzęce pewnych ciał, kiedy ich roztwory błonami takimi są oddzielone od czystej wody*. b) *oparta na powyższym metoda wydobywania cukru z melasy*. 2. fiz. p. **Egzo-smoza** i **Endosmoza**. < Gr. ósmōsis, zam. ósmēsis = wążanie, w znaczeniu wciągania pary >

Osmozować, uje, ował *oddzielać ciała krystalizujące od niekrystalizujących z pomocą przesiekania przez papier pergaminowany*: O. melasę = *oddzielać z melasy sole mineralne i niecukier z pomocą błon z papieru pergaminowanego*. < Od Osmoza >

Osmozowanie, a, bfm., czynność cz. **Osmozować**.

Osmradzać, a, ał p. **Osmrodzić**.

Osmradzanie, a, bfm., czynność cz. **Osmradzać**. **Osmrodzenie**, a, bfm., czynność cz. **Osmrodzić**.

× **Osmrodzićel**, a, lm. e ten, co *osmradza* a. *osmrodził*. L. < Od Osmrodzić >

Osmrodzić, i, ił, nied. **Osmradzać** l. *otoczyc smrodem, zasmrodzić, zapowietrzyć, zrobić śmierdzącym*. 2. *ofujdać, opaskudzić, osrać*. < O + Smrodzić >

Osmućać, a, ał p. **Osmucić**.

Osmucająco przys. *sposebem osmucającym, w sposób osmucający*: Podwieczerek oddziałał na nią jeszcze bardziej O. Kow.

Osmucanie, a, bfm., czynność cz. **Osmućać**.

Osmucenie, a, bfm. l. *czynność cz. Osmucić. 2. *smutek, smętna zaduma*: Panna młoda i druchny wpadły w O. Wilk. Wszystko, co otaczało tę smutną postać, było również dziwnym jakimś osmuceniem nacechowane. Orzesz.*

Osmucić, i, ił, **Osmutnić**, nied. **Osmućać**, **Osmutniać** *okryć, ogarnąć smutkiem, osmęcić, zasmucić*: Oczął twoich łzą nie osmucisz. Moraw. Domyśliwszy ś. z łatwością, co go tak osmucilo, rzecze mu z westchnieniem... Kaezk. Widok kościoła i ementarza nie osmucal nikogo. Krasz. Jakiś żal łzawy osmucil mi serec. Kaezk. Widząc mą osmuconą postawę, wziął mię za rękę. Orzesz. Osmucona kobieta nie miała odwagi wracać. Rol. O. ś. a. **Osmutnieć** *okryć ś. smutkiem, posmutnieć, zasmutnieć, zasmucić* ś.: Dwór ś. osmucil. Pol. Kto zaene miał serec, ten ś. osmucil. Kaezk. < O + Smucić >

Osmuglina, y, lm. y, **Konieckwiat** bot. (ardisia) roś. z rodziny *borowicowatych*.

Osmukać, a, ał p. **Osmyknać**.

Osmukanie, a, bfm., czynność cz. **Osmukać**.

Osmuknąć, nie, nał p. **Osmyknać**.

Osmuknieć, a, bfm., czynność cz. **Osmuknąć**.

Osmurgać, a, ał p. **Oczesać**.

Osmurganie, a, bfm., czynność cz. **Osmurgać**.

[**Osmuszenie**, a, bfm.] *czynność cz. Osmuszyć*.

[**Osmuszyć**, y, ył] l. *oskubać z pierza*. 2. *osmulić (o włosach)*: Kudły mu osmuszył. < O + *Smuszyć, od Smusik >

Osmutniać, a, ał p. **Osmucić**: *Znużenie i słowa osmutniały nietylko krajobraz ten wdzięczny w dni jasne, ale i ludzi i dusze*. Krasz.

Osmutniały *który osmutniał*: Z tabakiera w ręku, O. stał we drzwiach domu. Krasz. Widok Dosi rozbudził w osmutniałej dziewczynie serdeczne współczucie. Krasz. <Od Osmutnieć>

Osmutnianie, a, błm., czynność cz. **Osmutniać**.

Osmutnić, i, ił p. **Osmucić**: Wśród zgnękanich i osmutnionych umysłów nie było pory pracownika dla literatury. Lib. <O + *Smutnić, od Smutny>

Osmutnieć, eje, ał p. **Osmucić**. <O + Smutnieć>

Osmutnienie, a, błm. I. czynność cz. **Osmutnić**.
2. czynność cz. **Osmutnieć**.

Osmuzać, a, ał p. **Osmużyć**.

Osmużanie, a, błm., czynność cz. **Osmużać**.

Osmużenie, a, błm., czynność cz. **Osmużyć**.

Osmużyć, y, ył, nied. **Osmużać** myśl. *obciągnąć skórę z zająca*. <O + *Smużyć, od Smuż>

Osmyczenie, a, błm., czynność cz. **Osmyczyć**.

†**Osmyczny** ciotek = *ssący*. Żebr. <O + (S)MYK / (S)MUK>

[**Osmyczy**]: Płótno osmycze = *proste, równe płótno, wytkane z osmyczyn*.

Osmyczyć, y, ył, **Obsmyczyć** I. *ostrzyć kogo krótko*. 2. *ocwiczyć, osmagać, ochłostać, obatożyć, otrzepać*: Osmyczona pokazywała mi Kaśka czarownicą zaczęła różne plotki nosić. Chł. Przen.: Osmyczyłeś dobrodziej, mrucał pan Bonifacy kwaśno, bo nie lubił przegrywać nawet na pacierze. Syn. (= *ograleś, orzynałeś, oporządziłeś, zadaleś ciągi*). <O + *Smyczyć, od Smyk>

[**Osmyczynowy**] przym. od **Osmyczyny**: Wór O. Sł. wil.

[**Osmyczyny**, yn, błp.] I. *pasma lnu co najgrubsze, połączone z kostrzycą, osmykane czyli oddzielane w czasie t. zw. trzepawia, to jest drugiego z kolei oczyszczania włókna z paździerzcy*. 2. *nici, wyprzedzane z takiego włókna*. <Od Osmyczyć>

Osmyk I. w wyrażeniu: [Na O. doić] = *osmykiwać tylko sutki krowy, ale nie wyciskać mleka*. 2. a, lm. i myśl. p. **Kosmyk**. <O + (S)MYK / (S)MUK>

Osmykać, a, ał p. **Osmyknać**.

Osmykanie, a, błm., czynność cz. **Osmykać**.

Osmykiwać, uje, iwał p. **Osmyknać**.

Osmykiwanie, a, błm., czynność cz. **Osmykiwać**.

Osmyknać, nie, nał, **Obsmykać**, **Osmuknać**, **Osmukać**, × **Osmknać**, **Omknąć**, [Osmorgać, **Osmorgnać**, **Osmorhnać**], nied. **Osmykać**, **Obsmykać**, **Osmykiwać**, †**Osmykować**, [Osmorgiwać] *musnąwszy garścią, oberwać, obedrzeć*: O. liście z gałęzi, różę. O. co ustami. Liście wierzehne morwowe osmykają na pokarm jedwabnikom. Trzyce. Gałązki nowe rękoma osmyka. Żebr. Na grzebieniach drewnianych główki konopne osmykają. Przędz. <O + Smyknać>

Osmyknięcie, a, błm., czynność cz. **Osmyknać**.

†**Osmykować**, uje, ował p. **Osmyknać**: Liście z gałęzi O. Trzyce.

†**Osmykowanie**, a, błm., czynność cz. **Osmykować**.

†**Osna**, 2 pp. od **Oścień**, *ościeńca*. <Os(t)na>

[**Osnaga**, i, błm.] *czystość*. <?>

†**Osnem**, 6 pp. od **Oścień**, *ościeniem*. <Os(t)-nem>

[**Oсно**, a, lm. a] *kij do poganiania wolów*. Por. **Oścień**. <Os(t)no>

[**Osnoba**, y, lm. y] p. **Osnowa**. <Z Osnowa>

†**Osnow**, u, lm. y p. **Osnowa**: Już jest dekret ferowany, by tu mój O. życia był zerwany. Koch. W. O. życia jego był zerwany. Troc.

Osnowa, y, lm. y, [Osnoba], †**Osnow** I. *przędza przeznaczona na nit podobną w płótnie, w przeciwstawieniu do wątku, stanowiącego nit poprzeczną*:

Osnowę nawijać. Troc. O. nawinięta na krosna = *postaw*. Postawa a. O. u tkacza, podłużna przędza w warsztacie. Mag. O. taśmy u szmuklerza, z nici, z jedwabiu i t. d., wzdłuż ramy nasnuta. Mag. Nie z jednej przędzy bywa O. i wątek, ale z lepszej O. Petr. 2. [O.] *nazwijana na snowadłach przędza do tkania*: Osnowała osnowy i utkała dwa rękawy. 3. *przen. ciąg, pasmo, kolej, szereg, rząd*, poet. *przędza*: O. lat, dni naszych, myśli. Damalewicz wszystkich biskupów kujawskich osnowę aż do lat swoich przeciąga. Nies. Bóg nie zna lat swych osnowy i wątku. Chr. Bez pociech żadnej nie znajdziesz życia osnowy. L. Wstąpiłem w ojczyście progi, i już mi ś. zdaje z wewnętrznego poczucia, iż sobie wrożyę mogę dni odtąd pomysłniejszych osnowy. St. Aug. Głupstwo jest wieczne — głupstwo nie może umierać, od wieków z nieprzerwanej wypływa osnowy. Słow. W lubych nar osnowie. Syrok. 4. *przen. treść, wątek, ilo, plan*, poet. *kawa; materia, tekst, brzmienie, zawartość, × opiew*: Jeden gniew Achileśa pod piórem Homera osnowę Ilijady całej pościęiera. Dm. O. poematu, mowy. Pasterz osnowę rzeczy, jakiej nauczał, mógł dobrze pamiętać. Grez. W tych dwóch wierszach zamknięta jest cała O. dwóch sielanek. Grez. Przypomniał sobie osnowę swego listu. Jord. [Rozgadała mu o cały osnowie rzeczy]. 5. anat. †O. mózgu, †tkanica = *splot naczyńniówkowy* (plexus chorisideus). O. nerwowa p. **Nerwoglej**. 6. bud. = a) *podkład, posada, fundament*. Podcz. b) *deska na dołnych końcach krokwi przybita, na której leży szereg okapuw gontów lub dachówek*. c) [O.] *deseczki do pokrycia przestrzeni pomiędzy podwójną platwą a pułwą*. 7. gram. *część wyrazu utworzona z pierwiastku przez dodanie przyrostka osnownego, źródłosłów, temat*: O. imienna, słowna; samogłoskowa; spółgłoskowa a. pierwiastkowa (rdzenna). Osnowy pochodne. 8. hut. *sztuca drzewa, na której czop od wału młotowego we fryszercie spoczywa*. <O + SNU/SNOW>

Osnować, uje, ował i O. s. p. **Osnuć**: Bóg wkoło ziemi osnował nit powietrznej przędzy. Przyb. O. krosna, osnowę postawić. Kn. Mistrz wrożenia odpowiedź swoją bajkami osnował Bardz. Sądzą ś. być sposobnych tysiąc na dzień O. wierszy nym podobnych. L. O. ściany. Torz. <O + Snować>

Osnowanie, a I. błm., czynność cz. **Osnować**. Przen.: O. myśli, poematu = *osnowa*. 2. †O. *fundament, posada, podwalnia, utwierdzenie, grunt*: Tym mocniejsze budowanie postawisz, im najgłębsze O. puścisz. Skar. Królestwo, które Bóg daje, mocne ma O., a którego niesprawiedliwość się dostają, upada. Skar. Założył w sobie O. pokory. Nies. Jako nauka akademików krakowskich gruntowna, tak i enota dobre ma i mocne na pobożności O. Lsz.

Osnowanie się, a s., błm., czynność cz. **Osnować** s.

Osnownia, i, lm. e gram. *nauka o tworzeniu ś. osnów wyrazów, część etymologii*. <Od Osnować>

Osnowny przym. od **Osnowa**. Gram.: Przyrostki osnowne = *cząstki głosowe, złożone z pierwiastkiem i tworzące osnowę wyrazu*. <Od Osnowa>

Osnowywać, a, ał i O. s. p. **Osnuć**: ! Najbieglejsi politycy ówczesni osnowywali ś. na wiadomościach, jakie im z Prus do Gdańska wracającej szyprowie przynosili. Krasz.

Osnowywanie, a, btm., czynność cz. **Osnowywać**.

Osnowywanie się, a ś., btm., czynność cz. **Osnowywać** ś.

† **Osnów**, owu, lm. owy p. **Osnowa**. < O † SNU/SNOW >

Osnówka, i, lm. i l. bot. = a) okrycie nasienia niektórych roślin, otaczające całkiem lub tylko w części ziarno właściwe wraz z okrywającymi je błonkami. b) chrząstkowata żółta powłoczka sieciowata, zwana niewłaściwie kwiatem muszkatołowym, otaczająca nasienie zwane galką muszkatołową. Rost. c) czerwona pokrywa zmięśniała, otaczająca niekłąpkę cisu. Rost. 2. bud. **blacha osłaniająca krawędź okapu w dachu pod jego blaszane a. łupkowe pokrycie**. < Od Osnowa >

Osnucie, a, btm., czynność cz. **Osnuć**.

Osnucie się, a ś., btm., czynność cz. **Osnuć** ś.

Osnuć, uje, ul, **Osnować**, nied. **Osnować**, **Osnowywać** l. **nałożyć osnowę na krosna**: O. krosna. Troc. 2. **smućć, owinać, osłonić, otoczyć; oprząść**: Pająk osnuł muchę pajęczyną. Wszystko to osnuło mgłą. Sienk. Przen.: Niech dyamentami palce swe okują, niech szyję zamorskimi perłami osnują. Żim. Któż to..., milczeniem osnuły głębokim..., krokiem stąpa drzącym. Kl. Szmaragdowa zieleność doliny, osnutej tysiącem większych i mniejszych potoków, które ś. z sobą łączyły, była w wieczornej zorzy podobna do zielonej gazy, naszytej srebrną tkaniną. Pol. Śliczne drzewa wesole rzeki osnuły brzegi. Pot. Pokoje kazałem sufo O. w złotogłowy. Słow. O. ściany = obić, obłożyć dyłami, ofutrować, oszalować. 3. przen.: O. co = zrobić osnowę czego, ułożyć, rozwinąć; oprzeć; uplanować, ukartować, uknuć: Powieś osnuta na podaniu ludowym. O. dzieło podług cudzego planu. Sl. wil. Zawczasu osnuł tę zasadzkę na mnie. Krasz. (= uplanował, ukartował, uknuł). Obfity w najrozmaitsze pomysły rotmistrz osnuwał już jakąś potajemną sprzedaż lasów. Krasz. **O. ś. l. smućć, owinać, okrećć, osłonić siebie; oprząść ś., omotać ś., oplątać ś.**: Jedwabnik osnuł ś. swoją nicią. 2. **smućć ś., owinać ś., okrećć ś. około czego**; przen. **oplątać ś., osiećć ś., osidlić ś.**: Intryg dworskich, które ś. dokoła króla osnuwały. Krasz. < O † Snuć >

Osnutka, i, lm. i bud. **zdobina architektoniczna na fryzie greckim z esów pochylonych złożona**. < Od Osnuć >

Osnuwać, a, ał i O. ś. p. **Osnuć**.

Osnuwanie, a, btm., czynność cz. **Osnuwać**.

Osnuwanie się, a ś., btm., czynność cz. **Osnuwać** ś.

† **Oсны** lm. od **Oścień**, **ościenie**. < Ośc(tny) >

× **Osob** p. **Osobno**. L.

Osoba, y, lm. y l. **człowiek dojrzały jako jednostku samu w sobie, indywidualum, X persona**: Osobami po różnych miejscach mieszkali, ale duchem pospolu byli. Otw. S. O., istność rozumna nierozdzielna. Salin. Ile osób, tyle odmian, ile głów, tyle zdań. Prz. Rzeczy i osoby. Osoby pleci obojga. Litościwa, godna osobo, opatrz mię, nieszczęśliwego kalekę! Jak na osobę pańską, to to nie wypada. Osoby alegoryczne w poezji, w malarstwie (= *figury*). W prawie rzymskim O. jest człowiek w pewnym stanie, np. ewilnym, duchownym, uważany. Ostr. Widowisko odpowiednie dla osób dorosłych, w pewnym wieku będących. Obiad na trzy osoby. Nakrycie na dwie osoby. Wejście po talarze od osoby. Składka

wynosiła po dwa złote od osoby. Dano im po dwa funty chleba na osobę. Duchowna O. (= *ksiądz*). O. króla. W Trójcy św. są trzy osoby, a jeden Pan Bóg. Chrystus jest drugą osobą Trójcy Przenajświętszej. Znal te dwie osobie, Syna i Ducha św. Lsz. [Boska O.] = *Pan Jezus*. Komplement zbyt wysady i nie do osoby. Koss. (= *niestosowny do tej osoby*). Pomyłka co do osób. Odpowiedzialny przed prawem majątkiem i osobą. Dyrekcja osób w Komisji Rządowej Wojny. Pan i sługa w jednej osobie. W tej katastrofie zginęło wiele osób. Była tu jakaś O. Kn. Na uroczystość przybyło mnóstwo osób z okolicy. Pierwsze osoby w kraju (= *figury*). Osoby występujące w sztuce teatralnej, w żywych obrazach. Osoby podrzędne w sztuce. Główną osobą w tej powieści jest Kmicie (= *bohaterem, postacią, figurą*). Ja z mojej osoby wszystko czyniłem. L. (= *z siebie*). W osobie, X osobą, X z osoby = *osobiście*. Teraz na oko osobą swoją uprasza króla o siostrę. Bart. Wszędzie osobą dociera i wygranej popiera. Susz. Tymczasem, kiedy nie można osobą, niechaj ten list mój przenocuje z tobą. Chr. Osobą swoją na wojnę wyszedł. Troc. Osobą swoją stanął u prawa. Troc. Sam ś. tu z osoby stawi. L. W cieniach ukazała mu ś. jakaś biała O. (= *postać*). [Biała O.] = *widno wróżące śmierć*. Przen.: O. prawna = *spółka, towarzystwo akcyjne, instytucja a. grono osób, wyobrażające wobec prawa osobę, która ma kwalifikacje prawne, która jest stroną do działań prawnych zdolną*. Spółka, towarzystwo akcyjne są osobami prawnymi, jako całość, na równi z osobami fizycznymi, do działań mającymi kwalifikacje. Prokuratorja jest osobą prawną w sprawach z rządem. Opieka jest osobą prawną w sprawach o majątek małoletnich. 2. † O. *człowiek okazały, personat*: O., człowiek okazała postawę a. osobę mający. Kn. 3. *kobieta*: O. w pewnym wieku, inteligientna potrzebna jest do towarzystwa. O. obeznana z gospodarstwem wiejskim otrzyma zaraz miejsce. 4. *człowiek, jako istota fizyczna, pewną przestrzeń zajmująca*: Zasłonił go od strzału własną osobą. O. posta jest nietykalna. Powóz na cztery osoby. Miejsce na dwie osoby. 5. † O. *gatunek sobie właściwy, gatunek osobny, rodzaj odrębny, typ*: Uczynił Bóg zwierzęta według osób ich i robactwo w rodzajach ich. Leop. (uczynił bestje według osób ich, bydło i robactwo w osobach ich. Leop.). Wydała ziemia drzewo czyniące owoc i mające nasienie, jedno każde według osoby swojej. Leop. O osobach liczby. Kłos. (= *o rodzajach rachowania, o działaniach rachunkowych*). 6. † O. *ciało, substancja, istota*: W warzoną smole nasyp wapna, mieszając spolem, aże ś. wszystko spuści w jedną osobę. Trzye. 7. *postać, postawa, figura, kształt, powierzchowność, wygląd, prezencja* (o ludziach i † zwierzętach i † rzeczach): Zygmunt mąż był osoby krasnej, nauki wielkiej. Paszk. Była bardzo cudnej osoby. Biel. M. Młodzieniec nadobny, osobą większy, niż drudzy. Birk. Nietylko od rozumu odszedł, ale i osobę na sobie ludzka stracił, iż ś. stał na wierzech wieprzem. Skar. Uczeńiwa, poważną osobę na sobie ma. Troc. Okazał mu ś. anioł w osobie dziecięcia. Kn. Pokazał mu ś. djabeł we własnej osobie (= *w całej okazałości*). Nie zeszło wodzowi temu na osobie, ale serca i siły niemasz. Koehan. O. źrzebów i źrzebie ku przypuszczeniu do stada ma być średnia. Trzye. † Pierwej ni-by trawa zbożna wschodzi, potym ś. pokazuje O. zbożna, a zatym ukaże ś. owoc. Białob. Nać każda w swej osobie różna od drugiej. Trzye. 8.

pozór, postać, podobieństwo, figura; pokrywką, pretekst (o ludziach i rzeczach i zwierzętach): Okazał mu ś. anioł w osobie dziecięcia. Kn. Djabel, w osobie wróbla polatywając, przeszkadzał kazaniu piskiem i skwierkiem. Birk. Mania miała w sobie smaki wszystkich potraw, na które kto pomyślił: miała w sobie smak kapłani, krom kapłana, kurapatwi, krom kurapatwy; osoby miała, a istności rzeczy samych nie miała. Skar. Za rozkazem Jezusa i O. i istność wody w wino ś. obróciła; a w sakramencie osoby chleba zostają, a istność ś. jego w ciało Pańskie obraca. Skar. W Sakramencie pod osobą wina daje tobie krew, a pod osobą chleba ciało Jezusowe. Skar. Otoć Pan zostawił drugą świętość pod osobą chleba i wina, ciała i krwi swojej. Rej. Sakrament przenajświętszy pod osobami chleba i wina. Stef. Święta sprawiedliwość pod osobą panieńską. Post. pr. Widzieli ją niektórzy w osobie gołębic między aniołami w niebo lecającą. Nies. 9. † O. *rola, charakter, funkcja, urząd, mandat*: O., rolę grająca na teatrze. L. Granie jakiej osoby, roli. L. Wyrażać jaką osobę. Troc. Wielką na ciebie osobę ludzka włożyła jednomyślność, tę masz piastować. L. Chociaż niektórzy pokutujących osobę noszą, wszakoż one nieposusne swowoleństwa jawnie wołają, iż to tylko dla obyczaju czynili. Żarn. 10. gram. *postać wyrazu a. sam wyraz zastosowany do jednej z trzech osób: do osoby pierwszej, która mówi; do osoby drugiej, do której ś. mówi; i do osoby trzeciej, o której ś. mówi*: Czytasz jest O. druga liczby pojedynczej, a czytają — trzecia liczby mnogiej. Mówić w trzeciej osobie (np.: Niech zrobi, zam.: zrobić). On jest zainkiem trzeciej osoby. Ty, twój są zainkami osoby drugiej liczby pojedynczej; wy, wasz — zainkami osoby drugiej liczby mnogiej. Zdr. **Osóbka**. < O † S(OB)/Ś(IEB), Sobie, Siebie, Się; utworzone na wzór łacińskiego Per-s-o-na >

× **Osobca**, y, Im. y, × **Osobnik samotnik, odblud;** domator: O., osobnik, pokątny człowiek. Troc. Człowiek pokątny a. O. Fred. M. < Od Osobny >

[**Osobek**, bku, blm.] p. **Osobność**. [Na O.] przys. na pytanie: dokąd? a. gdzie? = *oddzielnie, samotnie; na osobności*: Z małej miseczki na osobku jadła. Kon.

† **Osobić**, i, il sobie co = *przywłaszczyć, zabrać*. B. Sz. < Od Osoba >

† **Osobie**, a, Im. a I. *ciało fizyczne, osoba, osobistość, figura, kształt*: Bóg, by miał O., aboby miał ciało, jużeliby w jednym miejscu pewnie sięć miało. Rej. 2. p. **Osobność**: Na osobju będąc. L. < Od Osoba >

† **Osobien** p. **Osobny**. Z *osobna* przys. = *osobno, oddzielnie*: Szła para panien, każda z nich z osobna gwiazdnie podobna. Klon.

† **Osobienie**, a, blm., czynność cz. **Osobić**.

Osobistość, I, Im. I. *indywidualność* = a) blm. rz. od **Osobisty**: Oddłżmy na bok wszelką O., aby zdrowo sądzić rzeczy. Sł. wil. (= *interes, wzgląd osobisty, prywatę*). b) przen. *pojęcie osoby, oparte na jej cechach, wypikające z jej charakterystyki, osoba, postać*: Była to wybitna O., indywidualność nie tuzinkowa. O. Oleśnickiego potężna i wszechwładna cierpiała na usuwaniu jego wpływów i rady. Mor. K. O. autora pozostała w ukryciu. Nie tykajmy osobistości. Była to O. pełna życia i krewkości, nie zapominająca o swoich postępkach. Mor. K. Kossakowski wizytował Bulha-

kowa, przyczem widział ś. z senatorami polskimi i innemi wybitnemi osobistościami. Smol. Mar. na O. Znana O. 2. × O. *obecność we własnej osobie, stawiennictwo*: W sprawach osobistości potrzebujących natychmiast stawić ś. mają przed sądem. Zam.

† **Osobistszy** st. w. od **Osobisty**: Ludzie często bardziej tego poważają, co O., niż co mądry; co ponuro patrzy, niż co łagodny i łacny. Lubom. (= *więcej zamknięty w sobie*).

Osobisty I. a. † **Osobny** przym. od **Osoba**, *właŃny czyj, prywatny czyj*: Za świata krańcami On jest O. Krasni. (= *uosobiony*). Podatek O. Osobistemi zaletami są te rzeczy, które w nas właśnie znajdują ś. L. Przymioty osobiste. Własność osobista wyraża prawo, które ma człowiek nad swoją osobą. L. Interes O. (prywatna) jest największym nieprzyjacielem dobra publicznego. Stasz. Osobistą składam uniożność. Troc. Potocki również domagał ś., żeby król stanął na czele wojska i przykładem osobistym zagrzewał naród do powstania. Smol. Mniemam, że mam prawo do osobistej W Pana ku mnie poufałości. St. Aug. Resentyment O. przeciwko nikomu nigdy mną nie władał. St. Aug. Względy osobiste wzięły górę nad ogólnymi. Krzywda, zniewaga, uraza, niechęć osobista. Śmierć tego człowieka to moja osobista strata. Mam do pana interes nie biurowy, ale O. Zasługa osobista. Godność osobista (= *to osoby czyjej tylko przywiązana, ale nie do jego rodziny i potomstwa, nie dziedziczna*). Skład O. (= *ogół osób składających daną instytucję, personel*). Akta osobiste. Areszt O. Ma to być wykonane niezwłocznie, pod twoją osobistą odpowiedzialnością! Przekonania osobiste. Podatek osobisto-dochodowy. 2. † O., [O.] *okazał postać, postawny, słuszny*: Pan to był O. i okazały. Troc. 3. † O. *zamknięty w sobie, skryty*. 4. [O.] = a) *szanowny, poważny*. b) *osobny, oddzielny*: Izbe mu dąmy osobistom. 5. astr.: Równanie osobiste = *poprawka, jaką obserwator dostrzeżeń swych wprowadzić winien dla usunięcia błędów, wpływających z własności jego zmysłów*. 6. ekon.: Kredyt O. p. **Kredyt**. 7. gram. *wyrażający jedną z trzech osób gramatycznych*: Zaimek O. Zdanie, słowo osobiste. < Od Osoba >

Osobiście przys. od **Osobisty**: a) *we własnej osobie, nie przez zastępcę a. list; własną osobą*: Nie mogę stanąć do usług O. Troc. Stawić ś., zgłosić ś. O. Dowodzić wojskiem O. Znam go O. (= *nie ze słyszenia, nie z widzenia*). Odpowiedzialny O. b) [O.] *osobno, oddzielnie, odrębnie*: Mą kawalek gruntu O. od całości. c) gram. z *wyrażeniem jednej z trzech osób gramatycznych*: Wyrazić ś. O.

× **Osobkować**, uje, ował *oddzielać osobno*. < Od Osóbki >

× **Osobkowanie**, a, blm., czynność cz. **Osobkować**.

† **Osobliwek**, wka, Im. wki *lekarstwo szczególnie skuteczne na jaką chorobę, specyfik*. Troc. < Od Osobliwy >

Osobliwie przys. od **Osobliwy**: a) † O., [O.] *osobno, z osobna, oddzielnie*: Przecie oni za to, co zjedzą, O. zapłacą. Prus. b) † O. *osobno, na osobności, w cztery oczy, poufnie, prywatnie*: Zapamiętałego naprzód upominać O., potem, jeśli trzeba, i jawnie. Sekl. c) † O. *szczególnie, szczególnie, bardzo, wyłącznie, specjalnie*: Nikomu z apostołów tak O. nie jest poruczony Kościół, jako Piotrowi. *Białob. d) *zwłaszcza, szczególnie, szcze-*

gólniej, a mianowicie; przede wszystkim: Trzeba żyć wszystkim w zgodzie, O. zaś krewnym. Sł. wil. U której serece otwarte każdemu, a O. nędzą strapionemu. Pśń. e) †O. *niezwykle, szczególnie, wymyślnie, misternie, starannie:* Szufładki te z rozmaitych kamieni były O. uczynione. Warg. Popiół mają O. zbierać i chować go rządznie. Ek.

Osobliwość, i, lm. i *drobnostka, podawana za coś osobliwego, szczególnośćka.* <Od Osobliwość>

Osobliwość, i l. blm. rz. od **Osobliwy**: a) †O. *osobność, samotność, odosobnienie, ustronie, zacisze:* Córkę na wieży, aby od ludzi widziana nie była, chował, czemu ś. ona nie sprzeciwiała, mogąc sobie spokojniej w onej osobliwości nabożeństwa odprawować. Skar. b) *nadzwyczajność, niezwykłość, wyjątkowość, oryginalność, dziwactwo, ekscentryczność:* W osobliwości ś. kochają; ich zdanie nie chce ś. zgadzać z pospolitym innym zdaniem; chwala to, co inni gania; gania zaś, co inni chwala. L. Ta jest polskich dziejów O., że je wieley pisali senatorowie. Troc. c) †O. *pojedynczość, szczegółowość, szczególność, drobiazgowość, poszczególność:* Powołanie to nie tylko służy wzywaniu w osobliwości, ale i inszym wszystkim w pospolitości. Żarn. W osobliwości niektóre rzeczy opisować będą. Troc. W osobliwości do opisanja tej prowincji przystępuję. Łęcz. Gram.: †Liczba osobliwości, liczba wielości. Farn. (= *liczba pojedyncza, liczba mnoga*). 2. lm. i *rzecz osobliwa, rzadkość:* Muzeum osobliwości. Oprawdzaając go, pokazywał mu osobliwości miasta. Osobliwości przyrody.

× **Osobliwzo** przys. od **Osobliwszy**, *dziwnie, dziwacznie, niezwykle, nadzwyczajnie, oryginalnie, ekscentrycznie:* Obie wyglądają tak O! Deo.

Osobliwszy p. **Osobliwy**: Osobliwsze zdarzenie! Ja tu nie osobliwszego w tym nie widzę. Mogę ś. szczyć, że mam osobliwszego amanta. Węg. Co osobliwsza, Tatarów nawet 150 dostało ś. na Pragę, chcą wojować przeciw wspólnemu nieprzyjacielowi. Smol. Osobliwsza pretensja! (= *dziwka*).

Osobliwy i. *tyczący ś. jednej osoby, osobisty, indywidualny, prywatny; szczegółowy, poszczególny, pojedynczy:* Sąd Pański, podług Pisma, jeden jest O. przy śmierci każdego, a drugi pospolity. Wuj. O. list, który od osobliwej osoby, nie jawnego pisarza ręką bywa pisany. Groie. W takim przypadku, jeśli jest biskupem, ma być złożon, jeśli O. człowiek, ma być w kłatwie. Żarn. (= *prywatna osoba*). Nie tak trapi ona nędza, która jest powszechna, jak owa, która jest osobliwa. Białob. 2. †O., [O.] *osobny, oddzielny, odosobniony; ustronny:* Król księdzu to rozkazał na miejscu osobliwym, gdzie tylko sam król był a ów ksiądz. Górn. Na osobliwym miejscu, nie przed ludźmi. Glicz. [O. pokoik]. 3. †O. *lubiący samotność, nietowarzyski, żyjący osobno:* Pszczoły nie są osobliwej natury, jak ptaki, ale w towarzystwie mieszczą. Trzyc. 4. a. **Osobliwszy**, †**Osobny** = a) *szczególny, wyjątkowy, dziwny, zastanawiający, ciekawy, oryginalny, zdumiewający, niezwykły:* Ta roślina ma moc osobliwą. Ten wasz pisarz O. też to człowiek. L. Dary niech będą, chociaż niekosztowne, ale osobliwe. Górn. Miałem dziś O. sen. Ludzie osobliwi, co ś. w osobliwości, to jest w dziwactwie kochają. L. b) *szczególny, specjalny:* Jać objawienia osobliwego od Pana Boga o was i o zgubie waszej nie mam, ale poselstwo do was mam. Skar. Perswaduując mu, aby O. dał memoriał od siebie królowi. Mat. c) *nadzwyczajny, szczególny, niepospolity, nie byle jaki; celny,*

przedni, wyborny, znakomity: Ten twój towar to nie osobliwego. Gniewałby ś., gdybym go nie nazwał dobrodziejem moim i jeszcze osobliwym, lubo mi nie dobrego w całym życiu swoim nie uczynił. L. W czterech dniach dwu osobliwych synów, już młodzieńców, ostradał. Warg. Przyjechał król na sejm w wielkim poczcie ludzi osobliwych. Górn. Ciało zmarłej Barbary król do Wilna prowadził, mając z sobą dwór osobliwych ludzi i sekretarzy duchownych godnych niemało. Górn. 6. gram.: × *Imiesłów O. = imiesłów nieodmienny.* 7. lek.: *Tkliwość osobliwa p. Tkliwość.* <p. Osoba>

* **Osobne** w wyrażeniu: Na O., przys. = *na osobności, osobno, na cztery oczy, oddzielnie:* Szadzać ś. na O. Pol.

Osobnia, i, lm. e l. †O. p. **Osobność:** Domy w mieściech na osobni stojące. Mur. 2. × O. kol. *przedział w wagonie osobowym.*

Osobniczo przys. od **Osobniczy**.

Osobniczość, i, blm. rz. od **Osobniczy**.

Osobniczy, Indywidualny fil. *osobnikowi tylko a. indywidualum właściwy, osobnika wyodrębniający z pozostałych reszty osobników tegoż gatunku:* Rys O., cecha osobnicza. Wundt usiłuje uzasadnić pojęcie ducha uniwersalnego, ale nie pojęcie duszy indywidualnej, osobniczej. Mahr. Miłość jest jedną z głównych sprężyn życia osobniczego i społecznego. Mass. Przechorność osobnicza. Sp. Czynniki osobnicze, właściwe poszczególnym ludziom. <Od Osobnik>

† **Osobnie**, [**Osobnie**] p. **Osobno**: Bożnice w Stambule na dziewięciu miejscach położone O. Star. [Siedzą przy stole O. dziewczki i chłopaki]. Padną w sieci jego grzeszni, O. jeśm ja, aż pójdę. Ps. flor. Bo ty, gospodnie, O. w nadziei postawił jeś mię. Ps. flor. Była Judyt O. pięknego wejżenia. Leop.

† **Osobniejszy** st. w. od **Osobny**, *znakomitszy:* Wtym spytał go chłop, co by wždy tam najosobniejszego widział? Górn.

Osobnik, a, lm. cy a. ki l. × O. p. **Osobca**. 2. *człowiek nie należący do żadnego stronnictwa, neutralny, obojętny, dziki:* Osobników, co ś. do żadnej strony nie przyszyli, słuchać zgoła nie chcą. Jan. Osobniki i oderwane. Jan. 3. a. × **Osobnostka, Indywidualum** fil. *pojedyncza istota, sama w sobie stanowiąca całość; jednostka wyodrębniająca się z gatunku a. klasy pokrewnych jednostek; rzeczywisty, konkretny egzemplarz w przeciwstawieniu do pojęcia gatunku:* Wskazówka tu nie doświadczenie osobnika, ale długiego szeregu pokoleń. Święt. 4. *ten, co przyjmuje Komunię pod dwiema postaciami (osobno Krew, osobno Ciało Chrystusa), utrakwista:* Osobnicy, co Chrystusa dzielą, chcą osobno Ciało, a osobno Krew Jego pożywać. Skar. **Osobnikiem** przys. p. **Osobno**: Każda familijka chodziła osobnikiem, na spacerach nigdy więcej nad cztery osoby nie można było spotkać razem. Bał. <Od Osobny>

Osobnikować się, uje ś., ował ś. *indywidualizować ś.:* Kryształ osobnikuje ś. w rozczywie solnym. <Od Osobnik>

Osobnikowanie się, a ś., blm., *czynność cz. Osobnikować ś.*

Osobnikowy przym. od **Osobnik**. Biol.: *Rozwój O. p. Rozwój.* Larwa w rozwoju osobnikowym. <Od Osobnik>

Osobno, × **Osobnie** przys. od **Osobny**; † **Osobliwie**, [**Osobliwie**], × **Osob**, × **Osobnikiem**, [O se, O swe]: Czy dziś razem u jednego stołu obiado-

wać chcecie, czy też O. P. Daleko ciężej czekała da kłopot znużdzi, O. od przyjaciół, od krewnych, od ludzi. Pot. Sypiać, żyć O. Stoi kurhan w polu O. O. boleje. Troc. Umierność we wszech rzeczach miejeie, O. w mowie. Gl. Ep. (= *zwłaszcza*).

Osobnoimienny *macjący osobne imię*: Rozwinął ś. pień rodowy w konary kilku osobnoimiennych domów. Szaj. <Osobny + Imienny>

Osobnopłciowy p. **Oddzielnopłciowy**. <Osobny + Płciowy>

× **Osobnostka**, i, lm. i p. **Osobnik**. <Od + Osobność>

Osobność, i, blm. f. rz. od **Osobny**: a) *odosobnienie, samotność, rozdział, rozłąka, separacja*: Na cóż ta O. pokojów? mieszkanie nie powinno tych odłączać, których małżeństwo skojarzyło. L. O. mi nie służy. Gdzie o wiarę idzie, czy nie lepiej trzymać ś. w powszechności, niżeli osobności? Wuj. Widzimy tych, którym szczęście płuży, tłumem przyjaciół opasanych, gdy owi, których szczęście odbiegło, w posępnej osobności chodzą. Pilch. (= *opuszczeniu*). Ubogi w osobności żyje. L. Uciekam od ludzi, O. tylko lubię, zabawa mnie nudzi. Szymon. Wiele literaci więcej osobnością, niż kompanją, bawili ś. L. Człowiek stworzenie towarzyskie, z przyrodzenia osobności nie lubi. L. Skrupulatom cela, pustynia i O. od ludzi potrzebna. Troc. b) † O. *szczegółność, specjalność, szczegółowość, pojedynczość, detaliczność, partykularność*: Aby ta O. pospolitości nie szkodziła. Troc. W pospolitości ojezyźnie, a w osobności Waspanom życzymy. Troc. c) † O. *osobliwość, osobliwa własność, osobliwa właściwość, nie byle jakie znaczenie*: Wiara moja u ludzi około osobności dworzan przeze mnie opisanych tym ważniejsza być może, gdy te rozmowy W. K. Mości posyłam. Górn. 2. a. × **Osobie**, † **Osobliwość**, † **Osób**, † **Osobnia**, [**Osobek**, **Osóbek**] *miejsce osobne, ustronie, zacisze*: Panów na O. odwoził, po jednemu upominał, namawiał. Warg. (= *na bok, na stronę, na ustęp*). Jawnie odmówiwszy, w osobności pozwoli. Prz. Na osobności łączno złości. Prz. O. powód do złęgo. Prz. Nie mógłbym We Pani jednego słówka na osobności powiedzieć? L. Wezas i pokój w głuchej osobności. Lubom. Równi monarchom, równi rządcom świata, którym smakuje w osobności chata. Chr. Pracuj na osobności, bez zgiełku, hałasu, trzeba, żeby co zrobić, i miejsca i czasu. Dm. O. nie jest z siebie mistrzynią niewinności, ani wieś nauczycielką oszczędności. Pilch.

Osobny, † **Osobien**, [**Osowny**] i. † O. p. **Osobisty**: Osobnego (osobistego) do tego potrzeba urzędnika. Troc. Pytał, czyli to do niego jaką osobną obrazę mają! Okol. Każdy szlachciec jest wolny co do swej osoby od podatków osobnych. Świt. 2. a. † **Osobliwy**, [**Osobliwy**] *sam w sobie, oddzielny, odrębny, odosobniony, ustronny, samotny*: Mamy tam dwór nasz O. L. Osobne państwo. Osobne miałem pieniądze. Troc. Osobne na mieszkanie. Troc. Pokój z osobnym wejściem. Mieszkał w domu osobnym. Wuj. Oba na puszczech mieszkali, ale w osobnych chałupkach. Skar. Płyną w osobnych flotach, ani ś. z sobą jednoczą. Pot. Proszę, mospanie, do swoich pokojów: ja muszę mieć osobne od książek, od strojów. Kras. Już mija temu godzina, na tem samotnem drzewie jak siedzę osobna. Gor. Świeży nabiadu kwiat garnie do każdej filizanki w O. garnuszek, aby każdą z nich ubrać w O. kożuszek. Mick. Stanowią dom O. Mówię o tym w osobnym rozdziale

(= *specjalnym*). Jest na to osobna rubryka. Bardzo rad na osobnych miejscach, dalekich od ludzi przebywał. Skar. Unikał osobnych z nią schadzek. Nar. 3. *luźny, pojedynczy, samotny*: Osobna karta z dzieła. Ptaszki przez od nas zleciały, widzieć tylko gdzieniegdzie osobną sikorę. Cho. 4. † O. *prywatny*: Osobnemu człowiekowi nie wolno mścić ś. krzywdy, musi biecze do władzy publicznej. Birk. 5. × O. *odrębny, odmienny, różny*: Heraldyka polska jest zupełnie od innych osobną. Bobrow. 6. † O. p. **Osobliwy**: Aleksander Myszkowski i nauką, i przyrodą, i przymioty O. człowiek. Górn. Ulisses... kiedy otworzył swe usta osobne, słowa wypuścił śniegu nagłemu podobne. Kochan. (= *nieszwykle wymowne*). Osobną w sprawach mądrością oczy na ś. obracał. Skar. Kto chce być w czym osobnym, musi ś. długo ćwiczyć. Górn. Dwór Maciejowskiego był jedną osobną szkołą rycerskich ludzi. Górn. Ludzie nauki osobnej. Baz. Miał dziewczkę nadobną, we wszystkich sprawach swoich tak osobną, że jej natenczas równia mieć nie chciało. Kochan. Andrzej Kostka, znacznej nauki i osobnych obyczajów młodzieniec. Górn. Pan Derśniak, godny w Polsce człowiek i poeta O. Górn. Potyfar, ujrawszy Izmaelity, pyta, nie mają li czego sprzedać osobnego? Rej. Panów, co są przysłany z osobną rzeczą od króla. Ort. (= *nadzwyczajną sprawą*). 7. astr.: × Gwiazdy osobne chodzące p. **Gwiazda** pod 1.=a). **Z osobna** przys. *osobno, poszczególnie, w szczególności, oddzielnie*: Góralko nadobna! nie biegaj z osobna w zarosłej ustroni. Gosz. (= *sama jedna*). Pytano każdego z osobna. Boska moc mistrzuje około wszystkiego świata i z osobna około każdej jego części. Górn. Wydoskonalenie nauk nie zawsze ś. łączyło z prawdziwą i z osobna człowieka, i z powszechną narodów szczęśliwością. L. Dla dobrego objęcia rzeczy całej, zwykliśmy uważać każdą część z osobna. Gol. <p. Osoba>

Osobować, uje, ował czasownik, gram.= *odmieniać przez osoby*. <Od Osoba>

Osobowanie, a, blm., czynność cz. **Osobować**.

× **Osobowe**, ego, blm. *połatek od każdej osoby, poglówne*: O. stanowiło tylko odmianę poglównego pod względem nazwy. Paw. Dzieci do lat 10 były wolne od osobowego. Paw. <Od Osobowy>

Osobowy przym. od **Osoba**: Pociąg (kolei żelaznej) O. (= *pasażerski*): Pociąg osobowo-towarowy. Zaimek O. Zakończenia słowa osobowe. Fil.: *istniejący jako osoba, posiadający naturę osoby*: Teizm przyjmuje Boga osobowego.

[**Osoch**, u, lm. y] p. **Osok**: Z tego nijakiego osochu miał nie bede. <Śle. Osok = użytek, zysk>

× **Osocz**, y, blm. × **Osocze** fizj. (liquor, serum sanguinis) *część krwi, która pozostaje po oddzieleniu włóknika i ciałek krwi*; × cieciek krwi, † serwatka, surowica, lepnia.

× **Osocze**, a, blm. p. **Osocz**.

× **Osoczenie**, a, blm., czynność cz. **Osoczyć**: Na żadnego człowieka wydanie albo O. jawne, tajemne, podejrzanego nikogo karać nie będziem, aż pokonanego. St. lit.

× **Osoczenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Osoczyć** ś.

† **Osocznia**, i, lm. e p. **Osoka**: Wyuzdane rzezie przy pomocy osoczni i oblawy.

× **Osocznik**, a, lm. ey i. p. **Osacznik**: Do lasa przyszło pięćdziesiąt osoczników, aby ostąpiłi

zwierz królowi dla łowu. Stryjk. Rzucea ś. na wytknięte dardy parad zdziczały, gdy go O. nakoło otoczył. Chr. Od osoczniaków lew obstał. Leszcz. Pokryty listem O. czuje na dzika. Tw. Ja byłem osoczniakiem. Syrok. O., obławnik, szczawac, myśliwiec pański, jakich całe gromady na większych łowach, uzbrojone zwykle w oszczepy, służyły do osoczenia, czyli osaczenia grubego zwierzka w kniei. Gl. 2. prz. *obmówca, oszczerca, potwarca, szkalownik, ostawiacz*: Ktokolwiek sławie drugiego szkodzi, dopuszcza, aby go osoczniakiem zwano. Kosz. Rychłej możemy wierzyć koniowi wykielznanemu, niż płonnemu słowu którego osoczniaka. Kosz. Potwarce, osoczniacy, podszczuwacze. Wuj. Osoczniacy dworscy jadowitemi języki wiele szkody czynią. Kosz. Jak wiele załobników i osoczniaków stoi przed panem, skarżąc na cię o to nierozumyślnie włodarstwo twoje. Rej. <Od Osoczyć, SOK>

× **Osoczny**, × **Obsoczny** *l. należący do osoczenia*: Za psa osocznoego trzy ruble. St. lit. 2. Wieś osoczna = *należąca do zarządu łowieckiego, łowcza*: Wsi łowcze, tak osoczne, jako i wszelkie inne. Troc. <O + SOK>

× **Osoczyć**, **y**, **yl** *l. p. Osaczyć*: Zwierz osoczony w puszczy, gdy z ostępów zrozumie, że już nie uciecze, na wszystkie ś. naraża żelaza. Tw. Gdy niedźwiedzia osoczy wszystkie włosie okoliczna, i tu wtył, tu w oczy zastąpi mu ucho. dy... Tw. Kozactwo szalone, jako nawał jaki osoczonych niedźwiedzi, na wszystkie oszczepy darło ś. i żelaza. Tw. Zwierzę osoczywszy myśliwiec, coraz podjazdami przyskwiera mu, aż go ku wnikom nie poprze. Tw. Wziąć obławę, O., urządzić połatki. Syrok. Przen.: Żołnierz nasz w cudzej obłąkany krainie, już go osoczonego i niejako związanego bogowie w ręce nieprzyjaciół podają. L. 2. kogo = *obgadac, obmówić, oszkalować, spotwarzyć, oczernić, oskarżyć*: Faryzeuszowie Jezusa u pospółstwa osoczyli, jako proroka fałszywego. Wuj. Poszedł do króla i osoczył je wielą złości. Leop. Niewinnie mię ci ludzie osoczyli papieżowi. Biel. M. Żeby miał do króla samego oczy, najpoufalszych płatkami osoczy. Pot. Szukał, azaby mię w czym podehwyć i O. mogli. Wr. × **O. ś.** *oskarżyć ś., obwinąć ś., obgadac ś.*: Iżem ś. nie osoczył sercem ani usty, przeto zamglone są enoty moje. Wr. (= *do grzechów ś. nie przyznał*). <O + Soczyć>

Osoczyn, **u**, **lm. y** *bot. (bursera) roś. z rodziny osoczynowatych.* <?>

Osoczynowate rośliny bot. (burseraeaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych.* <Od Osoczyn>

Osoczyste rośliny = *należące do rodziny osoki.* Pol.

[**Osok**, **u**, **lm. i**, **Osoch**] *zysk*: Nie wielki O. <P. Osoch>

Osoka, **i**, **lm. i** **l.** † **O.**, [O.], † **Osocznia** *oblawa, naganka*: Powiadają, że na osocce i obławie, że ludzie nie dopilnowali zwierzka, kilku chłopów zaraz powiesić kazal. Mat. 2. † **O. domiesienie, oskarżenie, skarga, zażalenie**: Ktoby komu z ula pszczoły wydarł, a doszliby go kopą albo jaką osoką, tedy zapłaci trzy ruble. St. lit. 3. bot. = a) **a. Piórnik, Pióro wodne** (stratiotes) *roś. z rodziny żabiściekowatych.* Gatunek: O. aloesowa (s. aloides): Stada ptactwa wodnego szukają pieszczki po oczerzetałach, spławach i osokach. Pol. b) **p. Turzyca**: Zdają ś. płacem potyczek duchów, które zbiegły z przegradzanych puszczy w gęste wy-

sokie trawy i osoki. Krasz. c) (hartogia) *roś.* <O + SOK>

Osokor, **u**, **lm. y** *bot. p. Topola.* <?>

Osolenie, **a**, **blm.**, *czynność cz. Osolić.*

× **Osolicieł**, **a**, **lm. e ten, co osala a. osolił.** L. **Osolić**, **i**, **il**, *nied.* × **Osalać** *l. zaprawić, posypać solą, posolić; przesolić, dobrze posolić*: Frasunki tak osolały te bogactwa, iż ich po chwili, jako niestrawne potrawy, wyrzucił drugi. Birk. (= *obmierzą*). Osolono, opieprzono to dla mnie. Prz. (= *to dla mnie za słono = za drogo*). 2. prz. *słono = drogo opłacić*: Sędziami czynili tych, którzy rymby albo życzyli, albo którzyby im to dobrze osolili. Baz. 3. prz.: † O., [O.] kogo = *obwinąć, oskarżyć ciężko, naskarżyć nań*. Kn. <O + Solić>

[**Osołka**, **i**, **lm. i**] **p. Oselka.** <Przekręcone z Oselka>

† **Osooryja**, **i**, **lm. e sep.** *Głosy w. XV.*

[**Ososek**, **ska**, **lm. ski**] **p. Osesek.**

× **Ososić**, **i**, **il** *oblać sosen*: O. mięso. L. <O + *Sosić, od Sos>

× **Ososzenie**, **a**, **blm.**, *czynność cz. Ososić.*

[**Osotać się, ce ś., tał ś.**] **p. Ochotać ś.** <O + Ukr. sotaty>

[**Osołanie się, a ś., blm.**] *czynność cz. Osołać ś.*

Osowaty *podobny do osy.* Zool.: Owady osowate = *owady błonkoskrzydłe, pszczołowate, błonkówki* (hymenoptera). <Od 1. Osa>

Osowiałość, **i**, **blm. rz.** *od Osowiały; Osowiecie, osepiałość, zasepienie, posepność*: O. zwierząt, opuszczenie ś., spuszczenie skrzydeł, postać nędzna. Włód.

Osowiały *który osowiał, osepiał, zasepiony, posepny, smutny, przygnębiony*: Krogulec, gdy będzie smutny, O., znakiem, że chory. Haur. Spoglądali na niego w milczeniu, nieco zdziwieni a zarazem osowiałym wzrokiem. Sienk. Miasto, okazujące po wierzeniu sztuczną energję, w rzeczywistości było biedne i osowiałe. Gom.

Osowieć, **eje**, **ał** *l. p. Osepieć*: Wtym zachoruje sokół bystropióry, obwisły skrzydła, łeb mu osowieje. Kniaź. Koń, jakby nigdy nie on, tak właśnie osowiał, spuścił oczy, wyrzucił grzywę, karki schylił. Pot. A Waszność czemu, Mospanie Skarbniku, tak osowiałeś, ni kapłan w kurniku? Bratk. 2. [O.] = a) *rozczochrać włosy.* b) *śpiąco wyglądać.* c) *okazywać niezadowolnienie, niesmak.* <O + Sowieć>

Osowienie, **a**, **blm. p.** **Osowiałość.** Troc.

[**Osowik**, **a**, **lm. i**] *rodzaj grzyba.* <?>

[**Osowno**] przys. *od Osowny, osobno.*

[**Osowny**] **p. Osobny.** <Przekręcone z Osobny>

Osowy *przym. od 1. Osa*: Gniazdo osowe. [Kuna osowa] **p. Kuna.** <Od 1. Osa>

[**Osowy**] *osinowy, osikowy*: O. listek. <Od [Osa]>

† **Osób**, **obu**, **blm. p.** **Osobność**: Król był trędotwał aż do dnia śmierci swej, a bydlł w domu w wolnym osobie. B. Sz. <Od Osobny>

[**Osóbek**, **bku**, **blm.**] **l. p. Osobność**: Z małej miseczki na osóbku jadła. Kon. 2. w *lm. jedzenie lepsze, niż dla wszystkich, które ktoś otrzymawszy, sam na osobności żąda*: Osóbki strawa albo życie różne od pospolitego życia drugich, z którymi kto mieszka, specjalami niektórzy zowią. Kn.

Osóbka, **i**, **lm. i** **l. p. Osoba**: I najmniejszy królowie nago w maluczkiej osóbee, jako na piędź, z matki wychodzą. Skar. Piękną do miłostek

wybrałeś osóbkę. Tremb. 2. [O.] *figurka, posążek, statuetka*: Na komodzie stoi O. (=figurka Matki Boskiej Słepkskiej). <Od Osoba>

[Osóbkować, uje, ował] *żyć a. jadać osobno, oddzielnie*: Nie mogą O., służąc u innowierców (=wraz z niemi muszą jeść mięso w post). <Od Osóbki>

[Osóbkowanie, a, blm.] czynność cz. Osóbkować.

× Osóhnia tylko w wyraż. przys.: W osóhni = osobno, pojedynczo, oddzielnie, z osobna: Wiedzano o tym, że ani tręś, ani forma w osóhni przedmiotowości nie miały. Sł. wil. <Od Osobny>

Ospa, y, blm. 1. [O., Tłucz] *otręby ze zbóż; owies bardzo grubo mielty, ospyka, omasta*: Świniom na wypas dają ziemiaki, gotowane z ospą, otrębami. 2. [O.] *choroba zający*. 3. a. Sztypa garb. *miejsce zagrzone w skórze swrowej*. 4. lek. = a) (variola vera) *ciężka zaraźliwa choroba wysypkowa, krosty*, × ospieca, [jemiołki, jemielnice, gościeje, duże, wielkie krosty], †ospiee czerwone, †pierzchnice, †pożarniec. O. szepczona i naturalna. Szepczię ospę. O. zaszezepiona przyjęła ś. Odbywać, przechodzić ospę. O. łagodna, †dobra, †dyskretna (v. benigna). †O. kryształowa, spływna (v. confluens). Czarna O. (v. haemorrhagica, w której krosty ospowe zwykle nabiegają krwią). b) O. fałszywa, wietrzna, × ospieca, × ospiee łuskawe, oweze, ospówka (varicella). c) O. złagodzona, ospianka, ospianka (variolois). d) O. ochronna, †ochraniająca p. Krowianka. Przen.: I ja przechodziłem tę ospę autorstwa. Dąb. e) †O. francuska, hiszpańska, dworska, kwarciana p. Przymiot. 5. wet. choroby: O. końska, krowia, oweza. <O + SP/SYP>

[Ospać, ospi, ospał] *kobietę = zapłodnić: Ospiana (= brzemienna)*. <O + Spać>

†Ospać, pie, pał p. Ospać: Nie zawsze potraw trzeba zażywać ospanych. Km. (=ospanych, kwrzeniami zaprawnych. L.) <O + SP/SYP>

Ospalca, y, lm. y p. Ospalec. <Od Ospaly>

Ospale przys. od Ospaly: Wasze życie pędzicie w letargu O., życie skończycie, ze snu nie powstawszycale. L. Rzeczpospolita O. też koło siebie chodziła. Pas.

Ospalec, lca, lm. lcy, Ospaluch (o mężczyźnie a. kobiecie), × Ospalca, [Ospalek] (o mężczyźnie) *człowiek ospaly*: Wstałże zaraz, gnojku, ospalcze! Opal. Przen.: *człowiek gnuśny, opieszaly, ociężaly, niedbalec, niedbaluch, gnuśnik, leniuch, próżniak*: A my co czynimy, leniwi ospaley! czemu ś. wdy nie wzbudzamy! Skar. Idź, ospalce, do mrówki, ucz ś. przezorności na potym. Kras. <Od Ospaly>

Ospalstwo, a, blm. p. Ospalność: Lenistwu i ospalstwu dobry czas poświęcać. Pileh. Nie koehaj ś. w ospalstwie, byś snadz nie zubożał. B. B. Wstań więc i nie leż dłużej w ospalstwie niegodnym. Dm. Stań w pośrodku waleczny hetman, aby pozostałych żołnierzy z ciężkiego ospalstwa wzbudził. Poe. Tam lenistwo, O., a tu zasię czujność. Rej. <Od Ospalec>

Ospaluch, a, lm. y p. Ospalec. <Od Ospalec>

[Ospalek, lka, lm. lki] p. Ospalec. <Od Ospaly>

Ospalność, i, blm. 1. lek. (lé. somnolentia) *senność, śpiączka*. 2. rz. od Ospaly; Ospalstwo, × Ospanie.

Ospaly 1. *skłonny do długiego, do ciągłego spania, senliwy*: O. jak szczurek śpi. Prz. 2. przen. *gnuśny, leniwy, niedbaly, opieszaly*: W domu go nigdy nie trzyma wygoda, woli być mężem, niżeli ospalym. Jabł. Lenistwo winno i człowiek O., że dach upada, wałą ś. powały. Lubom. 3. przen. *niełatwo żywiący ś., obojętny, zimny, apatyczny, nieenergiczny, drzemliwy, niezaradny, powolny, ociężaly, bezczynny, niedoleżny, odrętwiały*: Tą nadzieją będzie was bawił Turezyn, aby mógł potym na ostatek między ospalymi na gardle usieść waszym. Jan. <Od Ospać>

Ospanie, a, blm. 1. × O. p. Ospalność. 2. *sen, letarg, drzemota*: Za Stefana Polak, jakoby ś. z głębokiego przebudziwszy ospania, za walecznym panem walecznie szedł. Swad. 3. [O.] czynność cz. [Ospać].

†Ospanie, a, blm., czynność cz. †Ospać.

†Ospany *seny, śpiący, zaspany, rozespany*: Jada w łowy, a sasiada budzą, jeśli gdzie O. kosmate capy pasie. Koehan.

Ospianka, i, blm. lek. p. Ospa. <Od Ospa>

× Ospiany p. Ospowy: Do szepczenia trzeba ś. starać dostać dobrej ropy ospianej. Perz. <Od Ospa>

Ospica, y, lm. e lek. 1. *krosta ospowa*. 2. p. × Ospa. 3. w lm. †Ospiee, †Ospiee, †Oszpiece, Ospiczki = *każda wysypka krostowata*: †Ospiee białe, pierzchnice, kur, odra, ospiczki (morbilli). †Ospiee czerwone; †Ospiee łuskawe, oweze p. Ospa. <Od Ospa>

Ospiczki, ek, blp. lek. p. Ospica.

Ospielica, y, lm. e bot. (ancuba) *roś. z rodziny dereńwiatych*. <?>

†Ospieszale przys. od Ospieszaly, opieszale.

†Ospieszalność, i, blm. rz. od Ospieszaly, opieszalność: Wielką praenje ospieszalnością. Troc. Niepospiech, O. Troc.

†Ospieszaly, †Ospieszaly p. Opieszaly. <Z pomieszania Opieszaly i Spieszyc>

Ospilno, a, lm. a bot. (zalacca) *roś. z rodziny palm*. <?>

× Ospokrosty *mający ospę, ospowaty*. <Ospa + *Krosty, od Krosta>

†Ospokrosty, st, blp. p. Ospa. <Ospa + Krosta>

Ospowacenie, a, blm., czynność cz. Ospowacenie.

Ospowacenie, eje, ał *stawać ś. ospowatym, dziobaciec*. <Od Ospowaty>

Ospowato przys. od Ospowaty. L.

× Ospowatość, i, blm. rz. od Ospowaty; ślady na skórze po przebytej ospie, dziobatość.

Ospowaty 1. *mający znaki na twarzy od ospy, dziobaty*. 2. × O. *chory na ospę*: Do zaszezepienia ospy bierze ś. ropa z ospowatego, żadnym złym chorobom niepodległego. Krup. 3. †O. *chory na przymiot*: Ospowata twarz, francowata. Pot. 4. garb.: Skóra ospowata = *zepsuta przez ospę* (p. garb. Ospa), sztypowaty. <Od Ospa>

Ospownica wielokropkowa bot. p. Otwornica. <Od Ospa>

Ospowy, × Ospiany 1. przym. od Ospa: Ospowa zaraza. Krup. Krosta ospowa = ospica. Chory O. Oddział (w szpitalu) O. Znaki ospowe = *dziobaty*. 2. †Owies O. = *szypowany jako damina dla pająkowego*.

Ospówka, i, blm. p. Ospa. <Od Ospowy>

× Oспrawiedliwić, a, ał i × O. ś. p. Usprawiedliwić.

× **Osprawiedliwianie**, a, blm., czynność cz. **Osprawiedliwiać**, *usprawiedliwianie*.

× **Osprawiedliwianie się**, a s., blm., czynność cz. **Osprawiedliwiać się**, *usprawiedliwianie się*.

× **Osprawiedliwiciel**, a, lm. e ten, co *osprawiedliwia*, *usprawiedliwiciel*.

× **Osprawiedliwić**, i, ii i × **O. s.** p. **Usprawiedliwić**: Obwiniwszy, O. s. nie dopuszczają. Smotr. <O+Sprawiedliwić>

× **Osprawiedliwienie**, a, blm., czynność cz. **Osprawiedliwić**, *usprawiedliwienie*.

× **Osprawiedliwienie się**, a s., blm., czynność cz. **Osprawiedliwić się**, *usprawiedliwienie się*.

× **Osprościć**, i, ii *uczynić sprośnym, oskarżać, oplugawić, skalać, pokalać*: Wszeteczeństwo, które dom królewski plugawiło, osprościło wkrótce stolieg i całe państwo. Stasz. <O+*Sprościć, od Sprośny>

× **Osprośnienie**, a, blm., czynność cz. **Osprościć**. **Osrać**, a, ał i **O. s.** p. **Obesrać**: Byś miał i burmistrza brata, ruszysz zamek, osrasz kata. Rej (= *dostaniesz s. pod ręce katowskie*). Osrał cię pies! (przekleństwo). <O+Srać>

[**Osrajmurek**, rka, lm. rki, **Srajmurek**] *niedołęga; gówniarz, zasraniec*. <O+Srać>

Osranie, a, blm., czynność cz. **Osrać**.

Osranie się, a s., blm., czynność cz. **Osrać się**.

Osrebrzać, a, ał i **O. s.** p. **Osrebrzyć**.

Osrebrzanie, a, blm., czynność cz. **Osrebrzać**.

Osrebrzanie się, a s., blm., czynność cz. **Osrebrzać się**.

Osrebrzenie, a, blm., czynność cz. **Osrebrzyć**.

Osrebrzenie się, a s., blm., czynność cz. **Osrebrzyć się**.

Osrebrzyć, y, yi, nied. **Osrebrzać** *powlec srebrną a. jakby srebrną, posrebrzyć, ubielić*: Przemienił s. w postać białą, łagodną światłem osrebrzoną. Krasin. Ale ty próżno będziesz krajobrazy tworzyć, osrebrzać je księżycem i promienią świtem. Słow. Biały włos lekko osrebrzał mu głowę. Pol. Noe tę krew osrebrzy, co płynie mi z łona. Krasin. **O. s.** *okryć s. srebrną a. jakby srebrną*: Błękitne oczy osrebrzyły s. wilgocią. Orzesz. <O+Srebrzyć>

× **Osrebrzyna**, y, blm. *odblask srebrny, blade światło księżycy; białe łagodne światło*: W miesięczną wyszła osrebrzynę. Słow. <Od Osrebrzyć>

[**Osromić**, i, ii] **1. p. Osromocić. 2. oszkalać**.

[**Osromienie**, a, blm.] czynność cz. **Osromić**.

Osromocać, a, ał p. **Osromocić**.

Osromocanie, a, blm., czynność cz. **Osromocać**.

Osromocenie, a, blm., czynność cz. **Osromocić**:

O. oblicza mego pokryło jest mnie. Ps. flor.

× **Osromocić**, a, lm. e ten, co *sromoci a. osromocić*. L.

Osromocić, i, ii, [**Osromić**], nied. **Osromocać** *okryć sromotą, zhańbić, zbezczęścić, znievažić, zelszyć, zesromocić*: O. dziewięć (= *zgwalcić*). Perpena po śmierci od Papjusza osromocony był. Warg. Gdy kto o złodziejstwo będzie obwinion a. osromocen. Mac. z Róż. Przyjmi mię podług mołwy twojej, a żyw będę, a nie osromocaj mię od czakania mego. Ps. flor. Ku Tobie wołali i zbawieni są; w Cię pwali i nie są osromoceni. Ps. flor. <O+Sromocić>

× **Osrozać**, a, ał i × **O. s.** p. **Osrożyć**.

× **Osrożać** *który osrozał*: O. na krew Sarmana. Wor. <Od Osrożać>

× **Osrożanie**, a, blm., czynność cz. **Osrożać**.

× **Osrożanie się**, a s., blm., czynność cz. **Osrożać się**.

× **Osrożeć**, eje, ał p. **Osrożyć**. <O+Srożeć>

× **Osrożenie**, a, blm. **1. czynność cz. Osrożeć.**

2. czynność cz. Osrożyć.

× **Osrożenie się**, a s., blm., czynność cz. **Osrożyć się**.

× **Osrożyć**, y, yi, nied. **Osrożać** *uczynić srogim, rozsrożyć, rozjątrzyć, rozwiściczyć, rozbestwić, poburzyć, rozdrażnić, oburzyć, obruszyć*: Byka kolor czerwony poburza, a lwa biała chusta osroża. Pileh. Często pijaństwo osroża i rozżarza umysł. Pileh. Owe złośliwe duchy żwawą i osrożoną dotkliwość swą nieraz pomyślnie wyraziły. Pileh. **O. s.** **Osrożeć stać s. srogim, rozsrożyć s., oburzyć s., rozwiściczyć s., rozjątrzyć s., zaciętrzewić s., nasrożyć s., rozjątrzyć s., rozbestwić s., obruszyć s.**: Bardziej s. na nich osroży, gdy ich mało zobaczy. Pileh. Przen.: Gdy s. słońce w południu upałem osroży. L. <O+Srożyć>

Ossać, **ossie**, **ossal**, nied. **Osysać** *odessać część, zessać, wyssać*: Aby dzieci z matek swych nie ossały zbytku. Gostk. Choć mu dokucza oskoma, już ją splwał nieborak, już ją i osysał. Pot. **O. s.** *nassać s. aż do rozdęcia; ssuć, opić s.*: Ossal s. i zachorował. <O+Ssać>

[**Ossak**, a, lm. i] p. **Krasnoholowiec**. <?>

Ossanie, a, blm., czynność cz. **Ossać**.

Ossanie się, a s., blm., czynność cz. **Ossać się**.

† **Ossię**, **ęcia**, lm. **ęta** p. **Osysek**. <Por. Czes.

oses, prosię>

Ostachować, **uje**, **owal** *kłopeć* nie odstający łatwo od ściany, gór. = *podciąć go dokoła, ażeby go następnie za pomocą klinów oderwać*, *oprawić*. <O+Stachować>

Ostachowanie, a, blm., czynność cz. **Ostachować**.

† **Ostaci**, **nie**, ał p. **Ostać**: Często wybojowali mię ode młodości mojej, ale nie mogli mnie O. Ps. flor.

† **Ostać**, **nie**, ał, † **Ostaci**, [**Ostać**], nied. † **Ostawać**, [**Ostawać**, **Ostajać**] a. [**O. s.**] **1. p. Zostać**: a) Potomkowie, którzy po rodzicach ostawają. L. W Hiszpanji wiele narodu gockiego zostało, posiadało i ostało, i są. Biel. M. Wszystkie rzeczy ciepłem swym przyrodzonym stoją dotąd, póki go ostaje. Syk. (= *staje, wystarcza*). Tu już żaden plac nie ostanie wątpliwości. Błaż. Do śmierci wiernym jej O. Sienk. Ziemia ostanie bez rąk. Sienk. Trumna tam porzucona na ołtarzu ostała cicha. Wysp. Jeszcze kadzideł dymy ostały woniającą mgłą. Wysp. Ostałem sam z sierotą. Sienk. Zbójnickiego mało w nich ostało. Ork. Ostał s. (osiadł s.) w Polsce. Troc. Ty pieniądze przy Mirosławie ostały. Hube. Jasięk ręczył za Elżbięciną ośca półtrzęciejnąćcie grzywny i ona w jego imieniu ostała. Hube. [Ostańta z Bogiem]. b) [Ostało tylo jedno drzewko] (= *ocalało*). c) Jeśliby z książąt mazowieckich który nie potomku męskiego nie odumarił, po nim Kazimierz dziedziec miał ostawać. Błaż. [Ozenił się z tom królewnom i ostał królem]. **2. † O. kogo, czego** = *odstać od kogo, od czego, odstąpić, zaniechać kogo, czego, opuścić, porzucić kogo, co, zerwać z kim, z czym*: Bez mała strawili są mię na ziemi, ale ja nie ostał jeśm kaźni Twych. Ps. flor. I jedli synowie izrahelsey, iż byli z jęczstwa przyszli, i wszytecy, iż byli ostali, wszytkich niegodnych narodów ziemskich. B. Sz. Bośmy nie naśladowali grzechów naszych ośców, iż, ostawszy Boga

swego, modlili ś. bogom cudzym. B. Sz. Przech przestępujecie przykazanie boże, a ostaliście Pana, aby On was ostał? B. Sz. 3. [O. a. **Obstać** za kogo] = *wyrczyć go, np. płacąc za niego dług*. 4. †O. *przestać*: W naukach kochać ś. nie ostawajmy. Star. 5. †O. kogo = *przemóc, pokonać, zmóc, zwyciężyć*. 6. [O. kogo] = *obronić*. 7. × O., oi p. niżej: Choćby świat upadł, ich wyrok ostoi. Wor. Ni stolica ostoi, ni zamki obronią. Wor. **O. ś. I.** [O. ś., **O.**] p. **Zostać**: Miłem sercem zegnaw was, a sam ś. ostawam. Kon. 2. oi ś., †**ojał ś.**, †**Ostojeć ś. a. Ostać** = a) *utrzymać ś. stojąc, utrzymać ś. na nogach, ustać, nie przewrócić ś.*: Gdy zwycięski wieniec przy tobie zostanie, a przepijania twego z nóg zwaleni wzbraniać ś. będą, gdy ś. jeden z całej biesiady ostoisz, przecięż bezcka weźmie ei pierwszeństwo. Pileh. Przen. = a) †O. *usiedzieć, dosiedzieć, wysiedzieć, wytrzymać*: Nie ostoi ś. on doma. Troc (= *nie zagrzeje miejsca w domu*). O. ś. tam dla smrodu nie może; nie ostoi ś. nikt przy nim dla smrodu. Kn. β) *dość, utrzymać ś., nie upaść, ocaleć, wytrwać, dotrwać, zostać nietkniętym, nieporuszonym*: Ostoje ś. na miejscu swym bez was, byście też dobrze wszyscy poginęli. Orzech. Jeśli dom prywatny bez mądrego gospodarza, kóź bez zdatnego sternika O. ś. nie może, a jakże ś. królestwo ostoi bez zdolnego do rządu pana? Dom rozdzielony przeciwko sobie nie ostoi ś. B. B. Już po moim królestwie, już było nie moje, ginę, trudno ś. oprzeć, już ś. nie ostoje. Min. Ta wasza cerkiew żadnym sposobem ostojeć ś. nie może bez widomego pasterza, jako ś. ostoi cerkiew powszechna. Smotr. Ostoi ś., chociaż bywa zniszczona prawda. Gil. Gdzie rozkoszy panują, tam ś. enota O. nie może. Bardz. Lubieżność z enotą ś. nie ostoi. Kn. (= *nie zgodzi ś.*). [Panowie nie dacie ś. O. wiankowi na głowie]. Nigdyć męstwo w rozkoszy, a enota we złocie nie może w doskonalej O. ś. istocie. Pot. Pytam ś., kto ś. w tym kraju bezpieczeń ostoi? Niem. Siłę i potędzę wołania tego nie ś. nie ostoi, nie ś. jej nie oprze. Jeł. W tamtych stronach może ś. O. tylko chłop a. magnat. Sienk. Nie ostałby ś. tu pokornego ducha chłoptaszek. Krasz. Cóż ś. przed siłą twoją ostoi? Syrok. Wszystko, co dziś ostał ś. zniszczeniu, zawdzięczamy temu robiącemu same tylko głupstwa parwenjuszowi. Rol. Ten domysł O. ś. ani ujęć za prawdziwy nie może. Salin. (= *nie wytrzyma krytyki*). O. ś. zaś na szczytach w słonecznej krainie mógł taki gienjusz. Bog. W. b) †O. ś., [O. ś.] na czym, przy czym = *wytrwać, zostać przy czym, dotrzymać czego*: Ostał ś. na (przy) swoim. Troc. Ostałem ś. przy tym, com mówił, dowiodę tego. Kn. Nie ostał ś. w obietnicach. Błaż. [O. ś. na słowie] = *stawić ś. na słowie*. c) †O. ś. aż gdzie = *oprzeć ś., zatrzymać ś., stanąć aż gdzie*: Książę, porażon od Bolesława, ledwo uciekł i nie ostojal ś. aż w wielkim Nowogrodzie. Stryk. Nie ostał ś. aż w lesie. Troc. Ostoi ś. to przy mnie. Kn. (= *o mnie ś. oprze, padnie na mnie, na mnie ś. skrupi*). d) †O. ś. *ustać ś., sklarować ś.*: Woda mętna jeszcz ś. nie ostała. Troc. Ten napój O. ś. nie może. Troc. <O + Stać>

[**Ostajać, je, ał**] p. **Ostać**. <Zam. Ostawać> [**Ostajanie, a, blm.**] czynność cz. **Ostajać**. **Ostalenie, a, blm.**, czynność cz. **Ostalić**. **Ostalgja, i, blm.** *ból kości*. **Ostalić, i, il obrzyć, powlec stałą**: Przen.: Rozmiękle dusze, jak zbroje, O. Słow. **Ostałość, i, blm. rz. od Ostaly, p. Ostojność**.

[**Ostaly**] *który ś. ostał wobec czego*: Tylko gdzieś niegdzie sterczał buk, O. na głębiej idących w ziemię korzeniach. Tet.

× **Ostanawiać, a, ał p. Ostanowić**.

× **Ostanawianie, a, blm.**, czynność cz. **Ostanawiać**.

Ostanąć, nie, nął p. Zostać. Głosy w. XV. <O + Stanąć>

†**Ostanečný p. Ostateczny**: Ja Jehowa pierwszy i O. ja jestem. Bud. <Od Ostanek>

Ostaneć, nku, lm. nki I. †O. *ostatek, reszta, reszka, szczątek, pozostłość, ślad*: Biada mnie! żem jako ostanki po sprzątnieniu owoców letnich. Damb. (= *wyrzutki*). W Tauryce dziś jeszcz są ostanki Gotów. Stryk. Któż pomni teraz Wejnetów, żeby kiedy byli? co za ostanki abo co za znak ich? Pal. O. jego zginie do szczytu. Bud. [Pojechał do lasa po ostanki] = *po resztki drzewa*. 2. [O., nka] *reszka tkaniny ze sztuki*. 3. [O. raz] = *ostatni raz*. 4. × O. *ustanek, przestaneć, przewa*: Gdyby matuś nie łajali, toby pewno ś. zegnali bez ostanku aż do ranku. Pol. <Od Ostać>

[**Ostankać się, a ś., ał ś.**] *rozstękać ś., rozchorować ś.* <(Roz)[stankać] = (roz)stękać>

[**Ostankanie się, a ś., blm.**, czynność cz. **Ostankać ś.**

× **Ostanowić, i, il I. p. Obstać**: Jelenie ostanowi pokarmem w kniei. Chr. Przen.: Abyś ś. Pana wiernie rozmiłował a ostanowić w nędznym przybytku duszy swej społu z Ojcem i Duchem św. Rej (= *zawarł, zamknął*). 2. *osadzić*: Chłop porwał konia za cugle i ostanowić na miejscu. Chl. <O + Stanowić>

× **Ostanowienie, a, blm.**, czynność cz. **Ostanowić**.

†**Ostany pozostały**. B. Sz. <Od Ostać>

× **Ostarkowy** lek. *dołoko storku czyli gruczolu krokowego będący*: Zapalenie ostarkowe (periprostatitis). <Od O + Stark>

†**Ostarzaly** *który ostarzał, podstarzaly, podeszły w lata, niemłody*: Ostarzale i ogromne buki. Pot. Czemuż wy niższego wzrostu, aniżeli przodkowie; a którzy po was mniejszego, niżli wy, jakoby już ostarzałe stworzenia i przemijające czerstwość młodości. Wuj. Dostatek wszech rzeczy, okwitość ról i zbóż, ostarzanych gumien, spleśniałych brogów. Szymon. <Od Ostarzec>

†**Ostarzec, arzeje a. are, arzał, †O. ś. zestarzec ś. nieco, podstarzec ś.** Przen.: *stracić na świeżości, utrzcć ś., przestarzec, przedawnić ś., zubożyć, uspokoić ś., ochłodzić*: Zatrzymywał żołnierze, aży ś. zarliwość ona i szaleństwo dzikiego nieprzyjaciela ostarzała. Pal. Przeszają o tym powiadać, gdy ś. już ona rzecz ostare. L. <O + Starzec>

†**Ostarzenie, a, blm.**, czynność cz. **Ostarzec**.

†**Ostarzenie się, a ś., blm.**, czynność cz. **Ostarzec ś.**

[**Ostateczni**] p. **Ostateczny**: Sąd O.

Ostatecznie przys. I. × O. a. †**Ostatnie** *po raz ostatni*: Niemasz cię już; tobie teraz O. dzwonią. Groch. 2. *w ostatnim razie, w ostateczności, wreszcie, zresztą, w końcu*: O. mógłbym i nie wyjeżdżać. 3. *w końcu, nakoniec, koniec końców; bądźcobądź, w każdym razie*: Marszałek Sapielha zawahał ś. w zdaniu; O. oznajmił, że pójdzie we wszystkim za przykładem króla. Smol. 4. *stanowczo, nieodwołalnie, kategorycznie, bez apelacji, finalnie*: Odpowiedz mi O. i wyraźnie. Rozstrzygnąć eo O.

Ostateczność, i, lm. i I. *położenie, z którego już niema wyjścia, w którym już dalej posunąć ś. nie można, skrajność, krańcowość; zbytek, przesada*: Wpadać w O. Żadne rzeczy do ostateczności posunięte trwałemi być nie mogą. L. Stanisław August nie rad był doprowadzać rzeczy do ostateczności. Smol. W razie ostateczności (= *konieczności*). Chwytać ś. ostateczności. Wpadać z jednej ostateczności w drugą. Przeprowadzić, doprowadzić, przywieść kogo do ostateczności. Posunąć ś., posuwać rzeczy do ostateczności. Masz do wyboru dwie ostateczności (= *alternatywy*). 2. × O. *ostatni szereg, koniec, pozostałość*: Pierwszy uderzył Denisow na lewego skrzydła O. siłą przeważną. T. K. 3. !O. p. **Kończyna**: Ostateczności górne (= *reçe*), dolne (= *noği*). Przen.: × Ostateczności = *gacie, spudnie*. <Od Ostateczny>

Ostateczny, [Ostateczni], † **Ostateczny** I. *stanowczo ostatni, po którym nie będzie drugiego a. innego*: a) Przeszedł dzień O. i czas oplakany trojańskiego królestwa; byliśmy Trojany. Koch. J. Dziś mu już ostateczne usługi czynimy, dziś to szlachetne ciało do grobu kładziemy. Groch. Konradyn, ostateczne Swewów książe. Birk. Sąd O. Skar. Sąd O. na ścianie kaplicy Sykstyńskiej mrozem ścina pulse duszy twojej i zagląda strachem w głębinę serca. Krem. Baron Fersen O. termin do podpisów (konfederackich) wyznaczył na 27 lipca 1792 r. Smol. (= *prekluzyjny*). Ostateczna świętość, którą świętym olejem a. ostatecznym pomazaniem zowiemy. Hrb. Wynik, rezultat O. b) *który doszedł do ostateczności, krańcowy, nadzwyczajny*: Ostateczna potrzeba, surowość, nędza. Środek O. (= *rozpaczlwy, desperacki*). e) *stanowczy, nieodwołalny, kategoriyczny*: Cena ostateczna. To wszystko jest ostatecznym i niezmiennym wyrazem woli imperatorowej. Smol. Wyrok O. Decyzja ostateczna. 2. † O., [O.] *ostatni*: Wincenty, biskup krakowski, w klasztorze jędrzejewskim ostateczne pięć lat żywota swego świątobliwego dokonał. Błaż. [Zatrzymali sie w ostatecznym pokoju]. <Od Ostatek>

Ostatek, tku, lm. tki, † **Ostatek** I. a. × **Ostawka** to, co zostało, reszta, reszotka, szczątek, pozostałość: Miłoby mi dzielić z nią ostatki majątku mego. L. Bogu poświęcę mdle zgrzybiałej starości mojej ostatki. L. O. rzeczy najpodlejszy, O. niestatek. Prz. Ostatków zbieranie w winnicy. Kn. Kości i inne ostatki świętych ludzi, relikwie. Karmk. *Reliquiae*, słowo łacińskie, rozumie ś. ostatki, a ostatki ludzi świętych. Zarn. O. gąsienicy zjadła szarańcza, a O. szarańczy zjadł echrząszcz. Wuj. O. świnie wyrwały. Prz. Uderzyli na nich; wielu ich poranili, O. pouciekało. Skar. Na O. przyszedł też i on O. panien, mówiące: otwórz nam! Leop. Kończył O. dni swoich. Ostatki tego narodu tak starego i po świecie szeroko rozkwitnionego potracicie, i w obey ś. naród, który was nienawidzi, obrócić. Skar. O. Bogu porucz. Kochan. Czyń, co dobry rozum i potrzeba wyciąga, a O. i powodzenie wszystko Panu Bogu odlecaj. Skar. Przeszedł niestatek i wziął O. Prz. Wtedy (cierpiąc) wolałam ostatkiem przytomności: Ach! tak żyć, jak od dwóch lat żyję, to w istocie nie warto! Krasin. Gonić ostatkiem = *być blizkim wylania ostatniego grosza*. Poglądasz na me ręce, rychło jakim datkiem wesprę cię już goniącą majątku ostatkiem. Karp. Koccej ostatkami gonił, i biedna pensja pułkownikowska nie wystarczała mu na niezbędne potrzeby. Bart. Kto jada ostatki, ten piękny i gładki. Prz. Ostatki ze stołu. Troc (= *odpalki, niedojalki, okru-*

chy, ogryzki). Lepsze pańskie ostatki, niż szlacheckie dostatki. Byk. Kry spłynęły dziś rano ostatkiem ku tamtej stronie. Wysp. 2. **Koniec**; *schyłek*: O. ogrodu, nogi, palca. Troc. O. onej drogi laeno odprawił. Skar. Ostatka ś. domysła. Kn. Iść na ostatku. Siedzieć na ostatku (= *na ostatnim miejscu, na szarym końcu*). Przyjść na ostatku (= *najpóźniej*). Wytrwać do ostatka. Bronić do ostatka (= *do ostatniego, do upadłego*). Na ostatku dnia, roku. Troc. O. lata, zimy. Troc. Dożył dni ostatka. Moraw. 3. † O., **tka**, lm. **tkowie** *człowiek pozostały, w lm. reszta ludzi, ślad ludzi, rozbitki, niedobitki*: O wy ostatkowie judey, Pan do was mówi. B. B. Nieprawdziwi skażeni będą, pospół ostatkowie niemilościwych zginą. Ps. flor. 4. † O. *skutek, wynik, następstwo, rezultat*: A tych uciech ostatki są te: wielki żal, ciężki smutek i ustawiczny płacz. Jan. 5. w lm. *ostatnie trzy dni karnawału, zapusty, mięsojost*: Wyprawcie ostatki = *wyprawić ucztę, zabawę w ostatki*. 6. × O. *koniec zimy, przedwiosnie*. Śl. wil. **Do ostatka** przys. = a) *do reszty, do szczętu, do cna, co do joty, zupełnie, zewszystkim*: Pochwyciwszy go z takimi trądy, wyniosłem na step pomiędzy wielbłądy, aby go tam śmierć zgryzła do ostatka. Słow. Zabrał mu, zjadł, wypił wszystko do ostatka. Nie rząd w kraju wyniszczył do ostatka skarb Rzpltej, i były w nim zupełne pustki. Bart. b) *do ostateczności, do upadłego*: Nie będę do ostatka rozpaczał. Kołł. **Na ostatek, W ostatku, Ku ostatkowi**, † **Ostatek** przys. *w końcu, nakoniec, nareszcie, wreszcie*: Na O., zamykając list, życzył mu wszystko dobrego. Baz. Gdzie zaś sosnowe lasy wyrobiono aż do balów i murlatów, tam w ostatku dziedzie i pnie nareszcie na łuczyno, z którego ś. pędzi smoła, powydobywać kazał. Krasz. Był on mądry, rozsądny — w ostatku wiele dzielnego mał. Ustrz. I wy nieprzystojnie czynicie, że go, przez wiele lat tak skromnie i dobrotliwie panującego, ku ostatkowi jako psa starego wyganiecie. Błaż. (= *pod koniec*). Tu ś. czasem naczęto spać, łąby sobie piwem pomyją, kumpustem ś. popluskają, a O. podrapają. Rej. Szafuj gotowym bacznie, O., jako zaczniesz, tak fortuna niech kona. Kochan. [Na ostatku] przys. = *ostatni raz*: Niech go jeszcze na O. zobaczę. <O + ST(A)>

Ostatkowy I. przym. od **Ostatki**, *zapustny*: Niedziela ostatkowa. 2. × Ostatkowe członki, anat. p. **Kończyna**.

Ostatni, [Ostatny, Ostateczny, Ostatniejszy] I. *po którym już żadnego nie będzie, po którym już żaden nie nastąpi*: O. w rzędzie. Troc. Pierwsza to i ostatnia będzie prośba moja. Bardz. O. raz ci to mówię. Pot. O. raz ci mówią, ustąp z oczu moich. L. Ostatnie Olejem św. namaszczenie. Ostatnie namazanie. Kn. Ostatnie pomazanie. Sak. Ostatnia wola = *testament*. O. do kościoła bywa, co pod dzwonicą mieszkiwa. Prz. Bodaj wrzód w nogi, kto O., albo kto zostanie. Kn. Już ostatnie perły gwiazd zamierzchły i na dnie niebios zgasyły. Mick. Wojsko było wierne królowi do ostatniej chwili. Smol. Tak niedoskonałe są oczy żywych, że nie nie widzą w żywym królu, póki mu śmierć na O. sen nie zamknie oczu. Papr. J. Wojski stał jakby natchniony, łowiąc uchem ostatnie znikające tony. Mick. Kilka mogił ginących na ostatnim tle widnokręgu. Kaczk. (= *najdalszym, krańcowym*). O. odbłask z cichych wód ucieka. Gosz. Już ostatnia chwila nadeszła. Ostatnia niedziela postu. Ostatnie tchnienie. Ostatnia posługa (= *pogrzeb*). Ostatnich sił dobywać. Chodzi już na ostatnich nogach (= *już ledwie chodzi,*

tylko co ma umrzeć). Nie już słońce ostatnie zachodzi. Kochan. Pierwsi bywają ostatnimi, a ostatni pierwszemi. Skar. Ostatnia z domu Sierkierzyńskich. Prz. Zygmunt August O. był nasz monarcha z długą brodą. Kras. Usnął O. woźny trybunału. Mick. Ostatnia kwadra. Troc. O. czełka. Prz. O. raz cię widzę. Troc. Nie pierwsze mu to i nie ostatnie. Do ostatniej kropli krwi, † do ostatniej, † do ostatniego ś. bronić. Troc (= do upadłego). 2. *sam jedynie pozostały, sam jeden resztujący*: Ostatnie góry, lasy. Troc. Ostatnie to moje pieniądze. Troc. Ostatnie liny majtkom wyrwały ś. z ręki. Mick. Ostatnia nadzieja nasza w Panu Bogu. Orzech. Żale Sarmaty nad grobem Zygmunta Augusta, ostatniego polskiego króla z domu Jagiellów. Karp. Hetman wielki koronny bezpotomny i O. z swojej familji. Mat. On, kiedy go widzi w biedzie, toby mu ostatnie dał. L. Ostatnim gonimy. L. (= *ostatkiem gonimy*). Moje najmilsze (dziecko) i moje ostatnie. Słow. Ostatnim groszem z biednym ś. podzieli. Ostatnia koszula. O. kawałek chleba. Ostatni grosz p. **Grosz** pod 8). [Już z ostatniego młócej]=*goni resztkami*. 3. *do którego coś doszło, na którym ś. zatrzymało, najnowszy, najwęższy; przeszły, zeszedł, ubiegły, miniony, poprzedni*: Te damy nie cierpieć nie mogą, co by nie było-podług mody ostatniej. L. Strój wykończony podług ostatnich wymagań szyku. Ostatnie wiadomości. O. telegram, biuletyn. Ostatnia serja. Ostatnie słowo nauki. O. wyraz mody. Ostatnie wydanie dzieła. Król przyrzekł oddalić od siebie tych, którzy uczestniczyli w pracach sejmku ostatniego. Smol. Podczas ostatniej wojny. Na ostatnim posiadzeniu. O. rok był dość pomyślny. W ostatnich czasach a. ostatnimi czasami. 4. *po którym nie może być więcej, ostateczny, stanowczy, gieneralny; po którym już więcej nie będzie na tym świecie*: Ostatnia próba. Ostatnie wykończenie. Ostatnia instancja. To moje ostatnie słowo. We wszystkich sprawach twoich pamiętaj na ostatnie rzeczy twoje, a na wieki nie zgrzeszysz. Wuj. Ostatniego dnia zawždy czekać czteku trzeba, ni żaden może przed skończeniem wieku i ostatnim pogrzebem szezęśliwym być zwany. Otw. Przynajmniej tym czasem mogłem być odprawić wiek swój i Persefonie ostatniej ś. stawić. Kochan. 5. *poza którym niema mniej zle-go, w braku lepszych pozostały; najgorszy, najcięższy, do najwyższego stopnia doszły, rozpaczliwy, desperacki*: Ostatnia to rzecz wymawiać miłość kobiecie, która przestaje kochać. L. Daj, Panie Boże, aby zapobiegali co prędzej ostatniej zgubie ojczyzny swojej. Lsz. (= *ostatecznej, zupełnej*). Zaklinam was, abyście całej ojczyzny w ostatnią nie wtręciłi zgubę. St. Aug. Nie czekając tym swoim niefortunnym wiekiem ostatniego nieszezęścia. Kochan. Panie, a możesz i w ostatnim zginieniu ratować. Kochan. Naród nasz zbliżył ś. nad przepaść swj zguby, po szezeblach aż na samo dno ostatniego ponizenia zstąpił. Świt. Czyż już na zawsze nieszezęśliwy, kogo raz dolegliwość zatnie, czyż dlatego ma brać śródki przed ś. ostatnie? L. Tonący ostatnich sposobów ś. chwycił. L. Idź i spraw do obrony lud i do odsieczy, opuszczony chwyci ś. i ostatnich rzeczy. Min. Do ostatniej rady ś. udać. Kn. Lecz na ty (te) twe postępkii godzinieby ostatniej zapłaty. Kochan. (= *najcięższej kary*). Ostatnią nędzą przyściśnieni, w swych kiedyś domach dzisiaj żebrzą chleba! Karp. Nie chciej mię dzisiaj w ostatniej potrzebie, mój wieczny Panie, odrzucać od siebie. Kochan. Choć ostatnia potrzeba gnębi i przy-

eiska. Kras. Do ostatniego kogo przywieść ubóstwa, utrapienia. Troc. On mię do ostatniej złosci przyprowadzi. L. Ostatnia pasja mię porywa. 6. *poza którym niema gorszego, najgorszy, najpodlejszy, najposledniejszy, najnikczemniejszy, najordynarniejszy*: O. gatunek. O. ucezeń. O. fajdak, łotr. Będę cię miał za ostatniego, jeżeli ś. ze mną nie wybijesz. Boh. (= *za ostatniego tchórzea, galgana i t. p.*). Wolał pierwszym być między szlachtą, niżli ostatnim między panami. Kaczk. O. nie ma pochwały, podczas hańby godzin. Kn. Więc był w mieście nie O. Pol. Zwymyślał ich od ostatnich. Żelzył go ostatnimi wyrazami. Lżono tego ministra ostatnimi wyrazami i powybijano mu szyby. Smol. 7. [O. grosz] żart. *marnotrawca, utracysz*. 8. [Ostatnie drogi]=*rozstajne drogi, rozstaje*. 9. Pierwsze i ostatnie=*rodzaj pasjansu*. 10. anat.: † Kiszka ostatnia p. **Odbytica**. 11. myśl: Ostatnia fura p. **Fura**. 12. rzeźb.: Ostatnie dotknięcie, ostatnie smaczki p. **Dotknięcie**. **Ostatnia**, ej, lm. e rz. a) *ostatnia rzecz, ostateczność*: Już to ostatnia, gdy do Zaporozża żebrać rady pošemy, jeszcze ostatniejsza, gdy do Krymu. Birk. Ostatnia to po rozum za granicę jeździć. Kras. Nie już ostatnia=nie już stracona, jeszcze nadzieja jest. Kn. (= *nie koniec*). b) † O. *ostateczność, hazard, ostatnie niebezpieczeństwo, ryzyko*: By też za ostatnią zapiać. Troc (= *choćby narazić ś. na niebezpieczeństwo*). O (na) ostatnią przyszło. Troc (= *doszło do ostateczności*). Na ostatnią przyszło = o reszt idzie. Kn. c) † Na ostatnią = *w ostateczności, ostatecznie, wreszcie, w końcu*: Na ostatnią żołnierzem zostanę. Troc. d) † O. *godzina*: O. bije. Wad. <O + ST(A)>

† **Ostatnie** p. **Ostatecznie**: Wespół leżąc, O. oczy obracali, wespół oba i dusz swych kochanych zbywali. Otw. Bodajbym pierwiej O. skonała, niżli nowiny takiej doczekała. Kochan. O. ś. niemożnością wymawiasz. Troc (= *w końcu, nakoniec, wreszcie*). Gospodarzu, ... ty masz mieć wieniec kłosiany, gdy w ostatnie zboża zatnie krzywa kosa już O. Kochan. Tacię też tego nie chcę O. przed wami. Szymon. Nie porzucaj nadzieje, jakoć ś. kolwiek dzieje, bo nie już słońce O. zachodzi. Kochan.

Ostatniejszy I. st. w. od **Ostatni**: Już to ostatnia, gdy do Zaporozża żebrać rady pošemy, jeszcze ostatniejsza, gdy do Krymu. Birk. 2. [O.] p. **Ostatni**: Pono już do ciebie dróżka ostatniejsza?

Ostatnio przys. od **Ostatni**=a) Ubrany był nie tak O. (= *nienajgorzej*). b) *ostatnim razem, ostatni raz, zeszłego razu, zeszłym razem, przeszłym razem*: O. wymieniona praca. Jakem był O. u was, to... c) *ostatnimi czasy, w końcu, ostatecznie, na ostatek, na koniec*: Przechodził różne koleje, O. był urzędnikiem.

Ostatnioroczny z *ostatniego* = *ubiegłego roku, przeszloroczny, zeszloroczny*: Plon O. <Ostatni + Roczny>

Ostatniorzędny z *ostatniego rzędu; najpodrzedniejszy*: Krzesło ostatniorzędne. Widzowie ostatniorzędni. Partacz O. <Ostatni + *Rzędny, od Rząd>

[**Ostatny**] p. **Ostatni**: O. sąd.

Ostawa, y, lm. y I. p. Ekran. 2. hut. *jedna ze ścian złożonych z blatów surowiznowych, lamych w ognisku fryszerskim, któremi piec plomienny ziemny jest obstawiony, i które tym sposobem tworzą skrzynię, czyli ognisko, całka*. <Od Ostawić>

Ostawać, aje, awa! I. [O.] *przebywać, obracać ś.*: A dzie to Józwa tera ostaje? 2. † O., [O.] i † O. ś. [O. ś.] p. **Ostać** i **Zostać**.

Ostawianie, a, bhm., czynność cz. **Ostawać**.
Ostawianie się, a ś., bhm., czynność cz. **Ostawać** ś.

† **Ostawiąć**, a ał, [**Ostawiąć**] l. p. **Zostawić**. 2. p. **Ostawić**.

Ostawianie, a, bhm., czynność cz. **Ostawiąć**.

† **Ostawić**, i, il, nied. † **Ostawiąć**, † **Ostawować** l. i [O.] p. **Zostawić**: a) O śmierci, gdzieśkolwiek przeszła, pustości ostawiasz chat. Wysp. To ty myślisz tamtych żywych O. ? Sienk. Komu ja to ostawię ? Sienk. Nie ostawisz dusze mojej w piekle. Ps. flor. Ostawią cudzym bogactwa swoje. Ps. flor. Rycerz uciął nogę słudze swemu, a ostawiwszy go tam w lesie, jachał do domu. Rzym. Którzy hojniejsi nad swą majątność są, krzywdzą powinowate tym, aby im ostawić mieli. Kosz. Coby za potomstwo Lech ostawił, nie pewnego nie mamy. Błaż. Leszek potomstwa żadnego nie ostawił po sobie. Błaż. Lud, od Phokasa dla obrony kraju ostawiony, nagłym wtargnięciem pobili. Błaż. Niechaj matka dzierży miasta, żonę tylko Dymitrowi niech ostawi. Gór. Nie darmo u nas rymują: Wrocław, co przywieziesz, to ostaw. L. Ostaw dar twój przed onym ołtarzem. Rej. b) Nie ostawiaj mnie ani mnie opuszczaj, Boże. Bud. Gdzie on jest ? czemużście ostawili tego męża ? Bud. Jehowa nie ostawi go w ręce nieprzyjacielskiej. Bud. Pomocnik mój jeś ty, nie ostawiaj mię ni wżgardzaj mię, Boże, Zbawicielu mój. Ps. flor. c) Sara karmiła syna swego, rosło tedy dziecię i ostawione jest, i uczynił Abraham gody wielkie w dzień ostawienia jego. Leop. Ostawiony wieprzek, który już więcej nie ssie. Mącz. 2. i O. ś. = **Obstawić** i **Obstawić** ś.: Turcy, gdy o nieprzyjaciela wiedzą, tedy ś. wielbłądy ostawiają miasto obozu. Biel. M. Wiatrem zasię tak drudzy zamków dostawają, ścierwem z wiatru parkany wkoło ostawiają. Biel. M. Obozem ostawia pobożnych anioł Pański. Ryb. Gdy ś. ja temi słupy ostawiam, te ś. nigdy nie obalą. Rej. Mogiły ostawione kamieniami. Krasz. Dokoła zwierciadła ostawionego flakonami. Orzesz. W niewielkim przyległym pokoju, ostawionym trochę jesionowych sprzętów. Orzesz. <O + Stawić>

Ostawienie, a, bhm., czynność cz. **Ostawić**: Sara karmiła syna swego, rosło tedy dziecię i ostawione jest, i uczynił Abraham gody wielkie w dzień ostawienia jego. Leop. O. stolowe. L. (= *zastawianie wkoło*. L.).

× **Ostawka**, i, lm. i p. **Ostatek**: Jan Potocki nad temi znieważonemi starożytności naszej ostawkami dosyć sześdzieliwe czyni postrzeżenia. Lel. <Od Ostawić>

† **Ostawować**, uje, ował p. **Ostawić**: Na czas dłuższy O. Z. A. Wnet mimowoli cofnęli ś., ostawując obszerne miejsce ku przejściu. Krech.

† **Ostawowanie**, a, bhm., czynność cz. **Ostawować**.

Ostawowy dokoła stawu będący, otaczający go. Lek.: Zapalenie ostawowe (periarthrit). <O + Stawowy>

† **Ostapać**, a, ał p. **Ostąpić**: Nie będę ś. bać tysiąca luda ostapających mnie. Ps. flor. Ty jeś utoka moja od zamętka mego, wyjmi mię od ostapających mię. Ps. flor. <O + Stapać>

× **Ostąpienie**, a, bhm., czynność cz. **Ostapać**.

× **Ostąpić**, i, il, nied. × **Ostępować**, † **Ostapać** *ostąpić*; *stapając*, *otoczyć*, *oblec*: Wistocie udało ś. im sarny O. na łące. Krasz. Panienki wołały, ostępując księdza. Orzesz. (p. **Obstąpić**).

× **Ostąpienie**, a, bhm., czynność cz. **Ostąpić**.

[**Osteczka**, i, lm. i] p. **Ość**: Ostecki w kasie (= *ości w kaszy*).

† **Osteid**, u, lm. y lek. = **Kostniak**. <Fr. ostéide>

Ostemplować, uje, ował, **Ostępłować** *opatrzyć stemplem*, *cechy*, *ocephować*. <O + Stemplować>

Ostemplowanie, a, bhm., czynność cz. **Ostemplować**.

Ostentacja, i, bhm. *okazałość dla popisu*, *dla zwrócenia uwagi*, *parada*, *uroczystość*, *pompa*, *wspaniałość*, *wystawność*, *przepych*: Prowadzili go z wielką ostentacją. <Łć. ostentatio>

Ostentacyjny przys. od **Ostentacyjny**: Gdy ś. doń zbliżał, O. odszedł na bok. Krasz. Nie chce ś. ze swojemi zobowiązaniami O. popisywać.

Ostentacyjny przym. od **Ostentacja**: Pochód O. Liczne i ostentacyjne pochwały oficerom austriackim.

× **Ostentować**, uje, ował *udawać*, *symulować*. Mosk. <Łć. ostentare>

× **Ostentowanie**, a, bhm., czynność cz. **Ostentować**.

Osteoklazja, i, lm. e *chirurgiczna operacja złamania kości źle zrosłych a. skrzywionych*, *żeby ponownie zrosły ś. w należyłym kierunku*. <Gr. ostéon = kość + klasis = łamanie>

† **Osteolit**, u, lm. y lek. (osteolithus) *narost, skamielina kostna*, *kościowiec*. <Gr. ostéon = kość + lithos = kamień>

× **Osteolog**, a, lm. *owie znawca osteologii*, *zajmujący ś. nią*. <Gr. ostéon + logos = znawca, uczony>

Osteologiczny przym. od **Osteologia**: Atlas O.

Osteologia, i, bhm. *nauka o kościach*, × *kościowina* w s t w o. <Gr. ostéon = kość + logia = nauka>

× **Osteomalacja**, i, bhm. lek. (osteomalacosis) *rozmięk, zmieknienie kości*.

× **Osteomalacyjny** przym. od **Osteomalacja**. Lek.: Miednica osteomalacyjna.

† **Osteotom**, u, lm. y chir. *narzędzie złożone do pilowania kości*. <Fr. ostéotome>

Osterja, i, lm. e, **Austerja** *karczma*, *oberża*, *zajazd*, *gospoda*: Od osterji do osterji włoką ś. Krasz. <Włos. osteria, od oste = gość, gospodarz, z Łć. hospes = gość>

Ostew', ia, lm. ie *krokiew' w płocie*, *czyli w ścianie bocznej dachu*, *między krokiewiami narożnymi w połrodku umieszczona*. Śł. wil.

Ostęp, u, lm. y, × **Obstęp** l. *obstąpienie kogo*, *czego*, *osaczenie*, *oblawa*: Ostępem szerokie polaśmy obegnali. Bołr. Gmin go obtoczy i ostępem poma. Tw. Jeśli wszyscy ostępem nań wraz nie pójdziemy, nie nie wskóramy. Jabł. Ledwie Syloret wspomni o Dodonie, zaraz go dzieci ostępem ogłuszają. Pot. Długo w onym ostępie w jednej stoi mierze, aż ś. wdzy co z większego witania przebierze. Pot. Warownie i wojskowe straża na wschodzie Renu miały dziec w jej ostępach na wodzy utrzymać. Lel. Przen. *otoczenie*: W ostępie tych trzech murów (łańcuchów gór) legły równiny. Pol. 2. *część puszcy zamknięta strugą leśną*, *czyli brodem*: Niekiedy bród obiega obszar puszcy znacznie wyniesiony dokoła, i to nazywają ostępem. Pol. 3. *zapadły kąt lasu*, *mniejjszy od kniei*, *w którym zwierz ś. znajduje*: Wkrótce przetrzebią ś. ostępy, spadną bez użytku najpiękniejsze drzewa. Krasz. Odtąd w odległej pustyni ostępie Parnas pożegnam i pióro przytępię. L. Dzwonów odgłosy jeżały po górach i ostępach. Jez. Mrok spływał z wierchołków leśnego ostępu, niby szata pospęna. Żer. Porzucił nagle

pewnego razu zgiełk miejski i uciekł w dalekie ostępy boru. Ross. 4. [O.] *las wielki na miejscach niskich, błotnistych; las jodłowy, osinowy a. mieszany*: Głuche ostępy, pola nieużyte. Nar. Nieprzebyte ostępy. Sł. wil. 5. *część kniei, sieciami otoczona*: Giedymin, zajachawszy w łowy, czynił ostępy nad Wilją, a z ostępu na O. przejeżdżał. Stryjk. Hetman, mając Szweda jakoby w obiezionej kniei i ostępie zwierzęcym... Tw. Na koniu siedząc, w lesie ś. między jaskiniami a ostępy zwierzynemi włóczy. Kosz. My, w pośrodku i jakoby w ostępie dzikich spórodaków naszyeli porurzeni, żadnej z oświeceńszemi narodami spółki nie mając, jak mogliśmy im być znajomi? Nar. 6. *leśn. dawny podział lasu pod względem gospodarstwa leśnego, wyrebisko*. Sł. wil. 7. *myśl. sieci, ktorými zwierza osaczają*: Zwierz osoczony w puszczy, gdy z ostępów zrozumie, że już nie uciecze, na wszystkie ś. naraża żelaza. Tw. Widzicie sami, co za sieci na was, co za ostępy koło was. Nagur. <O + STĘP/STAP>

Ostępować, uje, ował p. Ostemplować.

Ostępowanie, a, bfm., czynność cz. Ostępować, ostępowanie.

× **Ostępować, uje, ował p. Ostąpić.**

× **Ostępowanie, a, bfm., czynność cz. Ostępować.**

Ostępowy przym. od **Ostęp**: Wyszukaj ojca w ostępowej głuszy. Syrok.

† **Ostja, i, lm. e=Hostja**. Mur.

Ostjarjusz, a, lm. e odzwierny, pierwsze, najniższe święcenie kapłańskie. <Łć. ostiarus>

Ostka, i, lm. i l. [O.] p. Ość. 2. pszenica kosmata, ościata, wyszatka (przeć. gołka. L.) 3. a. **Akalifa, Pokrzywica** roś. z rodziny wilczomleczowatych.

Ostlik, a, lm. i bot. (erythrolaena) roś. <?>

Ostloch, u, lm. y bot. (aplotaxis) roś. z rodziny złożonych. <?>

Ostnica, y, lm. e, Trawa piórowa, Tyrsa bot. (stipa) roś. z rodziny traw. Gatunek: O. pierzasta (s. pennata). <?>

Ostodrzew, u, lm. y bot. p. Ostokrzew. <Oset + Drzewo>

Ostoja, i, lm. e l. mały port, przystań, tymczasowe schronienie: Wśród orkanów na fali grają żagle moje... niechaj piorun na maszt bije, — ja widzę ostoję. Rom. 2. *przen. punkt oparcia, miejsce bezpieczne, przystulek, schronisko; osłona, tarcza*: Mój majątek pozostanie ostoją dla mnie i dla dzieci. Kasz. Na dole rosła gęsta olszyna, jedyna O. kobiet i dzieci i schronienie bezpieczne przed Sasami, przechodzącymi tędy cały tydzień 1811 roku. Gac. Bądźcie zdrowi za murów ostoją, bądźcie zdrowi ukryci w komnatach. Wysp. 3. *podstawa*: Piętnaście ostoj czyli podstaw wstrzymywało pęd wody; każda z nich kosztowała około 3,000 złotych ówczesnych. Bart. *Przen.*: *opora, grunt, podwalina, fundament*: Pan Maciej stara ś. o założenie ordynacji, która dla wpływu i wielmożności rodziny stałaby ś. wieczystą ostoją. Weys. Nareszcie odkryjemy i piękno społeczne natury na trzech jego ostojach: otoczenia, pojedynku i społeczności. Sł. wil. 4. *bot. (fothergilla) roś. z rodziny oczarowatych. 5. myśl. = a) miejsce, w którym przebywają głusze i cietrzewie, sarny i jelenie. b) stanowisko na polowaniu.* <O + ST(A)/ST(OJ)>

Ostojność, i, bfm., Ostałość mech. zdolność ciała stałego do utrzymania ś. własnym ciężarem w stanie spoczynku. <Od Ostoja>

Ostokrzew, u a. ia, lm. y a. ie, Ostokrzewina, dawniej **Ostodrzew, Ostolist, Kolcolist, bł. Ostokrzew, Ostrolist** bot. (ilex) roś. z rodziny ostokrzewowatych. Gatunki: O. ciernisty a. zwyczajny a. ilwa (i. aquifolium). O. karmazynowy a. karmazyn (i. coccifera). <Oset + Krzew>

Ostokrzewina, y, lm. y bot. p. Ostokrzew.

Ostokrzewowate rośliny bot. (ilicineae) rodzina przyrodzona roślin dwuliścicznych. <Od Ostokrzew>

Ostolist, u, lm. y bot. p. Ostokrzew.

[**Ostomilszy**] p. **Roztomily.** <?>

Ostopek, pka, lm. pki bud.=Fuszgymś. <O + *Stopek, od Stopa>

Ostostęrczyna, y, lm. y bot. p. Akacja. <Oset + Strąk>

Ostowaty podobny do ostu, kolący, ościsty: Krokosz, roślina ostowata. Rost. <Od Oset>

Ostowy, Osetowy przym. od **Oset**: Liście ostowe. Uleci jak nasiona ostowe. Matl. <Od Oset>

Ostrachać, a, ał, Ostraszyc, nied. Ostraszac otrząsać z czym straszonym, ośmielić: Dla wojska powinny być konie na wszystkie przypadki ostrachane. Kluk. O. ś. *otrząsać ś. z czym straszonym, nabrać odwagi, odważyc ś., ośmielić ś., pozbyć ś. trwogi, × otrwożyć ś.* <O + Strachać>

Ostrachanie, a, bfm., czynność cz. Ostrachać. Ostrachanie się, a ś., bfm., czynność cz. Ostrachać ś.

Ostracyzm, u, lm. y w dawnej rzpltej ateńskiej wydalenie z kraju zbyt wpływowego a przez to niebezpiecznego obywatela. Przen.: Groził mu zupełny O. z tego domu, pełnego zbytku i blasku. Orzesz. <Gr. ostrakismós>

† **Ostradać, a, ał p. Postradać**: Wojną ostradanej ojczyzny dochodzić. Błaż. Roku 1339 Kazimierz Wielki Anny, żony swej, przez śmierć ostradał. Wuj. Pijanice czapek, mieszka, szubek, waćka ostradają. Gil. Wołę O. tej to ręki mojej, bych ś. ni miał pomścić krzywdy a ciężkości swojej. S. Par. Władysław obran na królestwo węgierskie z wielką szkodą rzpltej i tameśny go, a przy nim wiele zaonych meźów domów przedniejszych z Polski ostradali. Papr. Jeżdżą po świecie, potym, jako głupszy osła, do domu ś. ni z czym nie wracają, a czasem drudzy i zdrowia ostradają. Górs. J. Na Twoje rozkazanie zdroj wyskoczył z skały, a rzeki nieprzebyte wody ostradaly. Kochan. Ojezyny (domu rodzicielskiego) nie mam, matkim ostradała. Kochan. Moskwa tył podała, a przedsię trzy tysiące swoich ostradała. Kochan. W czterech dniach dwu osobliwych synów, już młodzieńców, ostradał. Warg. <O + Stradać>

† **Ostradanie, a, bfm., czynność cz. Ostradać.**

× **Ostraganie się, i ś., il ś.** z czym = *rozłusować ś.; zalozyć stragan*: Obwołuje woźny, ktokolwiek otwiera jatki a. ś. z chlebem ostragani, żeby to jak mógł sprzedawał najtaniej. Chr. <O + *Straganie, od Stragan>

× **Ostraganienie się, a ś., bfm., czynność cz. Ostraganie ś.**

Ostraszac, a, ał i O. ś. p. Ostrachać.

Ostraszanie, a, bfm., czynność cz. Ostraszac.

Ostraszanie się, a ś., bfm., czynność cz. Ostraszac ś.

Ostraszanie, a, bfm., czynność cz. Ostraszyc.

Ostraszanie się, a ś., bfm., czynność cz. Ostraszyc ś.

Ostraszyć, y, ył i O. ś. p. **Ostrachać**: Ostraszył oczy twe. Birk. Lud za Mojżeszem idący mocno ś. ostraszył, gdy woda jak mur stanęła. Biel. M. Józef, ostraszywszy ś., wszedł do Pilata i prosił go o ciało Jezusowe. Sekl. Ostraszywszy ś., rzekł. Rej. Najciężej ś. O. Prz. Ostraszyłem ś., potem poszedłem i do niego. Troc. Nuż innych kondycji znalazłoby ś. niemało, by ś. jedno ludzie ostraszyli o tym mówić. Rej. Wyszuszając pilno flaszę, ja ś. na każdą ostraszę. Pudł. Jako więc orzeł młody za ojcem patrzy, aż ś. i sam za czasem wylecieć ostraszy. Kochan. < O + Straszyc >

[**Ostrawki**, wków, blp., **Ostrawki**] *białe paski przy obojku czyli krawacie wojskowym.* < Nm. Halsstreifen z doprowadzeniem pod Ostry >

[**Ostrawny**] *szorstki* (np. o wełnie). < Zam. Ostrawy >

Ostrawo przys. od **Ostrawy**.

Ostrawy *nieco ostry, przyostry.* < Od Ostry >

× **Ostrażenie**, a, blm., czynność cz. **Ostrażyć**.

× **Ostrażyć**, y, ył *obsadzić strażą*: Dla szczupłości wojska zamków O. nie mógł. Niem. < O + *Strażyć, od Straż >

[**Ostrąg**, a, lm. i] p. **Ostręga**.

[**Ostre**, ego, blm.] *coś ostrego* (np. krawędź): Upadając, potrafiła na O. kopańki. < Od Ostry >

† **Ostrea**, i, lm. e p. **Ostryga**. < Łé. ostrea >

† **Ostrefować**, uje, **ował obramować**, **oblamować**, **obłożyć**, **obszyć**: Płaszczki purpurą ostrefowane, obramowane. Mącz. < O + *Strefować, z Nm. streifen >

† **Ostrefowanie**, a, blm., czynność cz. **Ostrefować**.

† **Ostrega**, i, lm. i p. **Ostryga**.

Ostreikultura, y, blm. *hodowla ostryg.* < Fr. ostréiculture >

× **Ostreik**, rka, lm. rki p. **Ostrz**. Troc. < Od Ostrz >

[**Ostrepka**, i, lm. i] *kół, ubity w ziemię, wokoło którego stoży ś. siano.*

[**Ostrew**, rwi, lm. rwie] i. p. **Ostrzew**: Piechota sobie swe ostrowie gotuje. Koch. W. Drzewom sgotował ku umęczeniu jego i ostrowie ku przekłuciu. Spr. Podobnego herbu w Czechach zowią Berkowiczowie z Drzewicy, to jest dwóch ostrowi czarnych, o sześciu sękach. Nies. O., słup z kółkami drewnianemi do włożenia na dach. Goł. 2. a. [**Ostwie**] *żerdź z galeźni a. z kółkami wbijana w ziemię do suszenia zboża, siana, koniczyzny.* Zdr. [**Ostrewka**]. < Ukr. ostróva >

[**Ostrewka**, i, lm. i] i. p. **Ostrew**. 2. *blaszka mostyczna (zwykła ozdoba na chomątach).*

[**Ostręga**, i, lm. i, **Ostrąg**, **Ostrężyna**, **Ostrężnice** lm.] = **Jeżyna**: Kozieł, szedłszy w góry, wspina ś. po ostrągach. Pot. Ziemia też dobrowolnie, bez ludzkiej ciemięgi, bez pluga, nie kółko, chwasty i ostręgi, czyste zboże rodziła. Pot. Nie bywa na ostrzędze róży. Pot. Przen.: *kolce, ości, rzeczy ostre*: Zrzucen na łeb z zamku, leciał na haki, ciernie i ostręgi. L. < Od Ostry, jako krzew kolący >

[**Ostręż**, y, lm. e] p. **Ostrężnica**.

[**Ostrężnica**, y, lm. e, **Ostręż**, **Wostrężnica**] *jeżyna, czernica, rodzaj czarnych malin polnych.*

Ostrężyna, y, lm. y i. [O.] p. **Ostręga**: Spadły kwiaty, jeszcze ś. niedobrze rozwiną, zostawiwszy mi w sercu ciernie z ostrężyną. Pot. 2. a. w lm. bot. p. **Malina**.

Ostro, † **Ostrze**, [Ostrze] przys. od **Ostry**: a) Drąg O. zakończony (= *spiczasto*). Nóż ten rznie

O. Troc. Wieże murowane O. naksztalt piramid. Star. Okuć konia na O. (= *dając mu u podków ostre szpice*). Koń O. podkuty. Nabić broń O. (= *kula*). b) *bystro, przenikliwe*: Jako ostrowidz lub jako nosoróg, bo widzi O. i rogiem przenika. Słow. O. patrzy. Troc. c) *surowo, bystro, groźnie*: Potym rzucił na mnie wzrok surowy i zmierzył O. od stóp do głowy. Pol. d) *srodze, dotkliwie, boleśnie, nieznośnie, gwałtownie*: Całe ciało w strzykaniach, a oczy O. dokuczają i błędnie widzą. Krasin. e) *surowo, twardo, nie folgując*: Trzymać kogo O. (= *krótko*). Brunon św. zakon nowy przykładny światu postanowił i w nim żył aż do śmierci O. i surowie. Chom. f) *energicznie, bez ogródki, z góry*: O. wymówił mu निकезнось. Rzew. O. łajając, skarcąc kogo. g) *zuchwale, wyzywająco, śmiało, energicznie*: O. odpowiedział. Troc. Postawił ś. komu O. h) *posp. dzielnie, żwawo, energicznie, prędko, szparko, szybko, rączo, zamasyście, rzeźko*: Pracować O. Iść, jechać O. A gdy wesele ostrzej lunęło wrzawą, i trzaski hołupców... dom, zda ś., roznosiły, budził ś. nieco. Reym. O. rzeź popierać. Bart. (o pszczołach): O. chodząc (kiedy rój jest muszny, i pszczoły rzeźko z barci wylatują oraz prędko z pożytkiem wracają). Myśl. (o psie): O. gonić (gdy pies tuż za zwierzem goni).

† **Ostro**, a, blm. *wiatr południowy na morzu Śródziemnym*. Troc. < Włós. austro >

Ostrochuj, a, lm. e gm. *mężczyzna jurny, lubieżnik*. < Ostry + Chuj >

† **Ostroczenie**, a, blm., czynność cz. **Ostroczyć**.

† **Ostroczenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ostroczyć** ś.

† **Ostroczyć**, y, ył i. *zohydzić, obmierzić, zbrzydzić*: Tak jej go wstyd ostroczy, że patrzeć nań nie może. Pot. Jeżeli ś. tego jej zwierzy, bez chyby jej go szkaradnie ostroczy. Pot. Tyran twarz szkaradną ostroczy, czoło posępia. Pot. Nie przyda ś. baba ni na co, jedno na czary: człowieka osuć, pokrzywić, małżeństwo w sobie O. Samo mi niebo czar ostroczy. Pot. Do razu kucharz kijem psu kuchnią ostroczy. Pot. Kat każdego ostroczy, każdy ś. nim żadzi. Pot. Mężów żony, te sobie mężowie ostrocza. Pot. 2. kogo = *zdarzyć ś., przytrafić ś. komu*: Cud go nowy ostroczył. Troc. † O. ś. i. kim, czym = *odstreczyć ś., obrzydzić, obmierzić sobie kogo, co*: Nieprzystojną rzecz płać człowieku w oczy poczytał, wiedząc, że ś. tym każdy ostroczy. Pot. Każdy ś. nią (zią baba) ostroczy, każdy ś. nią żadzi. Pot. 2. komu = *zbrzydzać, obrzydnąć, obmierznąć*: Cudzoziemski strój przypadł mi do smaku, mój mi ś. ostroczył. Pot. < ? >

Ostrodzioby mający dziób ostry: Na ostrodziobych nawach odjechali. Mir. < Ostry + *Dzioby, od Dziób >

Ostroga, i, lm. i i. *bodziec do trącania a. ścisłania wierzchowca, składający ś. z pałeczka metalowego, obejmującego piętę buta, i z kółka brząkającego w tyle za piętą*: Konia w bok bodą dwie ostrodze. P. Koch. Wsiadł na koń i, ostrogą zbodłszy, w przepaść skoczył. Warg. Koniowi bystre munsztuku, nie ostróg trzeba. Prz. Zewrzeć, spinać, trącić konia ostrogami, dać koniowi ostrogi, dodać koniowi ostrogi. Wol. Dać koniowi ostrogę (= *ubość nią konia*). Ostrogami party koń ś. zżyma, skacze z jeźdźcem w bok. Rom. Orszak sług, ubranych strojno, chodzą, ostrogami brząkając. Zbył. A. Przypiąć, odpiąć ostrogi. Przen.: Przypiąć ostrogę. Alb. (= *zacząć używać*

konia. L.). W ostrogach. Prz. (=gotów do wsiadania). W miastach przy początkach panowania królów ludzi miejskich pasują na kawalerję i stawiają na stopień szlachejnych rycerzów dla obrony miast; tych miejskich rycerzów pospolicie nazywamy kawalerami złotej ostrogi. Nar. Kawaler orderu papieskiego Złotej Ostrogi. Przen.: *bodziec, oścień, podudka, podnieta, zachęta*: Jemu chwała do enoty ostrogi dodaje. Leszcz. Pochwalona enota bywa pomnożona, a wielką ostrogę a. pobudkę ma chwała. Gil. 2. *przyrzad stalowy, sterczący na przodzie pancernika, służący do rozbijania okrętów nieprzyjacielskich*. 3. [O.] *prze-stroga*. 4. †O. p. **Ostryga**: Nie tak smaczne są weneckie ostrogi, karaś i łosóś drogi. Petr. 5. anat. = a) *mały pazur okrągły i ostry z tyłu nogi niektórych ptaków np. lew (Śl. wil.)*, †szpona ptasia; *kostny wyrostek pokryty twardym naskórkiem na skokach lub skrzydłach ptaków (calcar avis)*. b) *znacznie wydłużona kość piętowa u nietoperzy*. c) *wymiosłość w jamach bocznych mózgu*. d) †O. *mniejsza noga konika morskiego*. 6. bot. = a) *rurka rozłkowata stanowiąca przedłużenie warzłki storczyka*. Rost. b) O. kogueia p. Pokrzelica. Zdr. **Ostrożka, Ostrożka**. <Od Ostry>

Ostrogarz, a, lm. e, × **Ostrożnik** *rzemieślnik, robiący ostrogi*. L. <Od Ostroga>
× **Ostrogięty** z *zagiętym końcem ostrym*: Ostrogięta węda. Pot. <Ostry + Gięty>
× **Ostrogłośny** *mający głos ostry, przeraźliwy; urzaskliwy*. L. <Ostry + Głośny>
× **Ostroglupi** z *głupia front, lubiący dowcipkować, wykpić*. Troc. <Ostry + Głupi>
Ostrogon, a, lm. y zool. *jeden z gatunków skorupiaków członkowatych (xiphosura)*. <Ostry + Ogon>

† **Ostrogorsó**, i, blm. *ostra gorzkość*: Wszystkim jaskrom przyrodzenie dało O. tak w korzeniu, jako w liście. Syr. <Ostry + GOR, skrócone z Ostry + Gorzkość>

Ostrogowato przys. od **Ostrogowaty**.
Ostrogowaty *podobny do ostrogi*.
Ostrogowiec, wca I. lm. wcy *człowiek z przypiętymi ostrogami*: Rzekł O. do Europejczyka w hełmie. Eww. 2. lm. wce bot. p. Biedrzynek. <Od Ostrogowy>

Ostrogowy I. przym. od **Ostroga**: Kółko ostrogowe. Jaz O. p. Jaz. 2. *kółko zębate ruchomo osadzone, służące do znaczenia linii punktowanych przy rysowaniu, rytowaniu i t. p.* 3. anat.: × *Kość ostrogowa p. Piętowy*.

× **Ostrogran, u**, lm. y mat. p. **Ostrokół**. <Ostry + Gran>
[**Ostroić, i, ii**] *nastroić*: Stój, az se bas ostroję. <O + Stroić>

Ostroja, i, lm. e, **Łekotka** bot. (gesnera) *ros. z rodziny ostrojowatych*. <?>

[**Ostrojenie, a**, blm.] *czynność cz. Ostroić*.
[**Ostrojeż, a**, lm. e] *ostrokół, częstokół*: Zagroda ogrodzona ostrojeżem. <Ostry + Jeż>

Ostrojowate a. Łekotkowate *rośliny bot. (gesneraceae) rodzina przynależona roślin kwiatowych dwuliściennych*. <Od Ostroja>

× **Ostrokańciasto** przys. od **Ostrokańciasty**.
× **Ostrokańciastość, i**, blm. rz. od **Ostrokańciasty**. Przen.: *szorstkość, rubaszność*: Zawsze ta O. tak go drogo kosztowała. Nowiń.

× **Ostrokańciasty p. Ostrokańczasty**: Szaber drobnoity O.

Ostrokańczasto przys. od **Ostrokańczasty**.
Ostrokańczastość, i, blm. rz. od **Ostrokańczasty**.

Ostrokańczasty, × Ostrokańciasty, Ostrokrawędzisty *mający kanty ostre*: Słup O. <Ostry + *Kańczasty, od Kant>

Ostrokąt, a, lm. y, **Ostrowęgieł** *kąt ostry, mniejszy od prostego*. Troc. <Ostry + Kąt>

Ostrokątnie przys. od **Ostrokątny**.
Ostrokątny *mający jeden lub więcej kątów ostrych, × ostrowęgielny, × ostrowęgielny*: Trójkąt, mający wszystkie trzy kąty ostre, nazywa ś. trójkątem ostrokątnym. Jak. J. <Ostry + *Kątny, od Kąt>

Ostrokolczasty *mający ostre kolce*: Drut, oset O. <Ostry + Koleczasty>

Ostrokołowy przym. od **Ostrokół**: Posterunki tylko wojskowe mieściły ś. w naprędece skleconych i ostrokołowych budynkach. Rol. <Od Ostrokół>

Ostrokończasto przys. od **Ostrokończasty**.
Ostrokończastość, i, blm. rz. od **Ostrokończasty**.

Ostrokończasty, Ostrokończysty, Ostrokończasty *ostro zakończony, śpiczasty, ostrospiczasty*: Nóż O. Oszczep O. Ml. Piramida ostrokończasta (= stożkowata). <Ostry + Kończasty>

Ostrokończato przys. od **Ostrokończaty**.
Ostrokończatość, i, blm. rz. od **Ostrokończaty**.
Ostrokończaty p. Ostrokończasty.

Ostrokończysto przys. od **Ostrokończysty, ostrokończasto**.

Ostrokończystość, i, blm. rz. od **Ostrokończysty, ostrokończystość**.

Ostrokończysty p. Ostrokończasty: Śliwa ma kwiaty złożenia wisien, różni ś. od nich pestkami ostrokończystymi. Rost.

Ostrokościasty *mający ostro wystające, wydlatne kolce*: Landarę włokły cztery konie ostrokościaste. Krasz. <Ostry + Kościasty>

Ostrokół, oł, lm. oły I. *plot, ściana z kolców w górze zaostzonych, palisady, częstokół*, †ostrów, × *ostrowie, ostróg, †ostroża, †ostrozenie, †ostrożyna, †ostrożeń, †rdzębina*. 2. w lm. woj. p. **Krzyżówka**. <Ostry + Kół>

† **Ostrokrajczy** *ostro krający*: Syn w greczyźnie ostromówny ojca ostrokrajczego. Li. <Ostry + Krajczy>

Ostrokrawędzisty p. Ostrokańczasty: O. odłamek piaskowca. <Ostry + Krawędzisty>

Ostrokrag, egu, lm. egi, Stożek kołowy, †Konus mat. *była powstała przez obrót trójkąta prostokątnego około jednego z boków kąta prostego*: O. święty. Zdr. **Ostrokrażek**. <Ostry + Krag>

Ostrokragły *okrągły i ostro zakończony*: Nad ostrokragłami wierzchołkami swych baszt ciemnieje stare zameczysko. Krasz. <Ostry + Kragły>

× **Ostrokragowy p. Ostrokragowy**: Sławne linje krzywe pod imieniem ostrokragowych. Śniad. <Od Ostrokrag>

Ostrokrażek, żka, lm. żki p. **Ostrokrag**: O. spuszczały, jako kłapa, wentyl w pompie. Łab. <Ostry + Krażek>

Ostrokragowy, × Ostrokragowy, × Ostrokreżny przym. od **Ostrokrag**: Kłoc O. Przecięcia ostrokragowe. Gawr. Cis O. Cho. (= *piramidalny, stożkowaty*). <Od Ostrokrag>

× **Ostrokreżny p. Ostrokragowy**: Rura ostrokreżna. Krum. Im rzadszą jest ziemia, tym bardziej ś. rozsypuje i kupy jej bardziej ś. ostrokreżne stają. Hube. O. cis. Cho. (= *piramidalny*. L.). <Od Ostrokrag>

Ostokrzew, u, lm. y bot. l. p. Drzewo pod 1. 2. bl. zam. Mirt. 3. bl. zam. **Ostokrzew**. <Ostry + Krzew>

Ostrokuty, **Ostrookuty** *kuty na ostro*: Ostrokute włócznie. Ml. <Ostry + Kuty>

Ostrokwaśny *smaku ostrego i zarazem kwaśnego, cierpki, szczypiący*. L. <Ostry + Kwaśny>

Ostroliść, u, lm. y bot. p. **Ostokrzew**. <Ostry + Liść>

Ostrołuk, u, lm. i bud. *łuk, utworzony przez dwa kawałki łuków koła, ostro schodzące ś. u góry i rozchodzące ś. od dołu, łuk gotycki*. <Ostry + Łuk>

Ostrołukowy przym. od **Ostrołuk**: Nowa kula ma z przodu i z tyłu kształt O. Górs. Sklepienie ostrołukowe = sklepienie, którego linją krzywizny są dwa kawałki łuków koła, schodzące ś. u góry ostro i rozchodzące ś. od dołu, sklepienie gotyckie. Styl O. = styl posługujący ś. ostrołukami i sklepieniami ostrołukowymi, styl gotycki. Zapuściłem ś. w sławne ostrołukowe galerje. Weys. (= gotyckie). <Ostry + Łukowy>

[**Ostrom**, a, lm. y] *belka, na której ś. opierają stragarze powały*. <?>

†**Ostromendarz**, a, lm. e *astrolog*: Do ostromendarza epigrama. Koch. W. O miły ostromendarzu, tożesz głupi! chciałeś na niebie daleko, co ś. dzieje, wiedzieć, a przed sobą blisko dołuś nie obaczył. Fac. <Łć. żart. astromendax>

Ostromlecz, u, lm. e bot. p. **Wilczomlecz**. <Ostry + Mlecz>

Ostromleczny korzeń a. **Szczęć pomorska** bot. (spina purgatoria) *roś.* <Ostry + Mleczny>

Ostromleczowate rośliny bot. p. **Wilczomleczowate**.

× **Ostromównie** przys. od **Ostromówny**. L.

× **Ostromówność**, i, blm. rz. od **Ostromówny**: Siedział koło stołu wszystkim znany ze swej prawdo- i ostromówności pan H. Gliń.

× **Ostromówny** *ostro = dzielnie, ze swadą, z pewnością siebie, wprawnie mówiący*: Syn w greczyźnie O. ojca ostrokrajczego. Li. <Ostro + Mówny>

× **Ostromyślnie** przys. od **Ostromyślny**.

× **Ostromyślność**, i, blm. rz. od **Ostromyślny**.

× **Ostromyślny** *byстрым умы́сłem obdarzony*. Petr. [Ostrona, y, lm. y] *ustronie*. <O + Strona>

†**Ostronosi** p. **Ostronosy**: Kobuz, sokoli ani O. żaden drapieżca gniazda tu nie nosi. Pot. <Ostry + *Nosi, od Nos>

Ostronosy, † **Ostronosy** *mający nos a. dziób śpiczasty*. L.

Ostrooki, × **Ostrowidny**, × **Ostropatrzący** *bystrooki, oka, wzroku bystrego, ostrowidz*. Przen.: *przenikliwy, domyślny, przeczorny*: Co na to rzeźce O. teolog? Żarn. <Ostry + *Oki, od Oko>

Ostrookuty p. **Ostrookuty**: O. oszczep. Ml. <Ostro + Okuty>

× **Ostropatrzący** p. **Ostrooki**. Kn. <Ostro + Patrzący>

[**Ostropierz**, u, lm. e, **Ostropierz**] bot. *roś. bieleń (datura stramonium)*. <Ostry + Perz>

Ostropes, u, lm. y bot. p. **Ostropest**. <Czes. ostropes>

Ostropest, u, lm. y, **Ostropes**, **Ostropystro**, [**Rozczepierz**] bot. (silybum) *roś. z rodziny złożonych*. Gatunek: O. plamisty a. Pstrośt, Kostropacz pod temi nazwami znany na Litwie w ogrodach wiejskich (s. marianum). <Czes. ostropest>

[**Ostropiec**, pca, lm. pce] *drag ze szczeblami, na który ukladá ś. zboże a. siano w stóg*. <? O + Strop>

† **Ostropieprznie** przys. od **Ostropieprzny**. L. † **Ostropieprzniejszy** st. w. od **Ostropieprzny**: Słod ziele nie różni ś. od jeleniego korzenia, tylko że O. Syr. <Ostro + Pieprzniejszy>

× **Ostropieprzny** l. *mający ostrość pieprzu*: Polej ziele jest pachnące i ostropieprzne. Syr. 2. *mocno pieprzem przyprawiony, pieprzny*. <Ostro + Pieprzny>

[**Ostropierz**, u, lm. e] p. **Ostropierz**.

Ostropysk, a, lm. i l. *pysk ostrosiekący*. L. 2. **Miecznik**, **Włócznik** zool. (xiphias gladius) *ryba oścista cierniopromienna z rodziny tej samej nazwy*. <Ostry + Pysk>

Ostropystro, a, lm. a bot. p. **Ostropest**. <Czes. Ostropestec>

Ostropogi *mający rogi ostro zakończone*. <Ostry + *Rogi, od Róg>

× **Ostrozumność**, i, blm. rz. od **Ostrozumno**.

× **Ostrozumno** *obdarzony byстрым rozumem, pojetyny, zdolny, bystry, tegiej głowy*. <Ostro + Rozumno>

Ostrożny zool. p. **Wije**. <Ostro + Rożny>

× **Ostrosieczny**, × **Ostrosieczysty** *mocno siekący, wyostrzony, ostry*: Mars nachylił w twarde raz ostrosiecznej broni, i już bawół głowy swej najmniej nie uchroni. Biel. <Ostro + Sieczny>

× **Ostrosieczysty** p. **Ostrosieczny**: Ostrosieczyste w ręku błyskały ś. miecze. Pot. <Ostro + Sieczysty>

Ostroskorupy *mający ostro, kolczastą skorupę*: Pław morski O. szarłatniczy, mający podobieństwo do szyszaka. Bobr.

Ostrosłup, a, lm. y l. a. × **Ostrogran** *mat. bryła ograniczona z jednej strony wielokątem, będącym jej podstawą, ze wszystkich innych zaś trójkątami schodzącemi ś. w jednym punkcie wierzchołka ostrosłupa, piramida*: O. trójkątny, czworokątny, pięciokątny i t. d. O. foremny, ścięty. 2. anat.: a) Ostrosłupy a. stożki nerkowe, ostrosłupy a. ostrosłupki Ferreina, † pęczki kształtu piramidального, † kliny czterograniaste, piramidy nerkowe Malpighiego (pyramides renales). b) O. mózdzku łączący zrazy klinowate, piramida (pyramis vermis). c) Ostrosłupy rdzenia przedłużonego, ciała ostrosłupowe, ciała piramidalne, × piramidy rdzenia (pyramides medullae oblongatae). Zdr. **Ostrosłupek**. <Ostry + Słup>

Ostrosłupek, pka, lm. pki p. **Ostrosłup**. Anat. Ostrosłupki Ferreina. <Ostry + Słupek>

Ostrosłupkowy przym. od **Ostrosłupek**: Na tle tych gór zarysowuje ś. kilka pomniejszych ząbków ostrosłupkowych. Spas.

Ostrosłupny p. **Ostrosłupowy**. Anat. † **Muskuł** O.

Ostrosłupowy, **Ostrosłupowy** przym. od **Ostrosłup**, *piramidalny*: Kłoc O. = *ostrosłup ścięty*. Anat.: Ciała ostrosłupowe w rdzeniu przedłużonym, ciała piramidalne, × piramidy rdzenia przedłużonego (corpora pyramidalia). Mięsień O. brzucha a. piramidalny, † **muskuł ostrosłupny**, × **muskuł śpiczasto-graniasty**, † **myszka kończasta brzuchowa**, piramidalna a. mała (musculus pyramidalis).

Ostrostrąk, a, lm. i, **Szubła** bot. (exylobium) *roś.* <Ostry + Strąk>

Ostrostrężyna, y, lm. y bot. p. **Akacja**.

Ostrostka, i, lm. i *ostre postępowanie w drobnych rzeczach*: Opuście jej, miłe córki, wszystkie ostrostki macierzyńskie. Młodz. <Od Ostrosć>

Ostroszczyt, u, lm. **y** *ostry wierzchołek, szczyt śpiczasty*: Zarysowujące ś. przez mgłę w oddali poważne ostroszczyty. Spas. <Ostry + Szczyt>

Ostroszczytowy przym. od **Ostroszczyt**: Czworobok murów, przerniętych czterema bramami na krzyż i przykrytych ostroszczytowym dachem. Spas.

Ostroszęcyna, y, lm. **y** = **Akacja**. Troc.

Ostrość, i, blm. rz. od **Ostry**: O. końca rzeczy zaostzonych, jako igły, różna, włóczni, koncerza, kołu = kończatość. Kn. (= *spiczatość*). Ostrością nie tniesz, nie ranisz, ale ostrzem. Troc. O. noża, brzytwy. Troc. O. krawędzi albo brzuszca wzdłuż idąca, jako noża, siekacza, topora, gnypa, brzytwy, miecza = ostrze, ostrzek. Kn. Puściłam ś. na O. miecza śmiertelnego. Kochan. (Dydoną przebiła ś. mieczem). Aby mię też bogini Klemencja podparła w tej sprawie, a moderowała O. prawa sprawiedliwego. Post. pr. Przen.: (fot.) *wyrazistość*. O. octu, pieprzu. Lek.: † O. krwi, soków (acrimonia). O. oczu, umysłu (= *bystrość*). O. charakteru. Miętkość cielesna ostrości ś. pokuty bała. Skar. O. tego człowieka nieznośna mi; przed enotą jego drzeć trzeba. L.

Ostrośpiczasto przys. od **Ostrośpiczasty**.

Ostrośpiczatość, i, blm. rz. od **Ostrośpiczasty**.

Ostrośpiczasty p. **Ostrokończasty**. <Ostro + Śpiczasty>

× **Ostrotwardy** *szorstki, chropowaty i twardy*: Cąber ziele różeczki ma obłe i ostrotwarde. Syr. <Ostro + Twardy>

Ostrouszek, szka, lm. szki myśl. *pies mieszaniec wyżła z kundlem*. Śl. wil.

[**Ostrow, u**, lm. **y**] p. **Ostrów**. Zdr. [**Ostrowek**]. <Ukr. ostrów>

[**Ostrowa, y**, lm. **y**] p. **Ostrów**: Cały bór czyli O. stanowiła przestrzeń z 60-ciu pól boru z 30-tu ówierć boru z 15-tu barciami. Pol.

[**Ostrowek, wka**, lm. **wki**] p. **Ostrow**.

× **Ostrowięgielny** p. **Ostrokątny**. <Od Ostrowięgiel>

× **Ostrowięgiel, gła**, lm. **gly** p. **Ostrokąt**. Troc. <Ostry + Węgiel>

× **Ostrowięgielny** p. **Ostrokątny**. Troc. <Od Ostrowięgiel>

† **Ostrowid, a**, lm. **owie** p. **Ostrowidz**: Ostrowidz albo O., człowiek ostro, daleko widzący, bystrooki. Kn. <Ostro + WID>

× **Ostrowidność, i**, blm. rz. od **Ostrowidny**. L.

× **Ostrowidny** *ostro widzący, ostrooki, bystrooki*: Ostrowidne oczy. Gosł. By kto ostrowidnemi chciał ś. mocno przypatrzeć oczyma swojemi. Szymon. <Ostro + Widny>

Ostrowidz, a l. lm. **owie** a. e. † **Ostrowid** *człowiek bystrego wzroku, ostrooki, bystrooki, okal* (właśc. i przen.): O. albo ostrowid, człowiek ostro, daleko widzący, bystrooki. Kn. O. on na bliźniego, a kret na siebie samego. Jak. W. W cudzych ostrowidzami, a w swoich kretami. Pilch. By kretowie śłopi na swe występy, a na endze ostrowidzowie. Sekl. Matki ślepe na wady dzieci, a ostrowidze na enoty ich. Pot. Ostrowidzu, zbyt jaskrawie przypatrujesz ś. każdej cudzej sprawie. L. 2. zool. p. **Ryś**. <Ostro + WID>

Ostrowidzowy, × **Ostrowidzy** przym. od **Ostrowidz**: Konie skórami ostrowidzowymi nakryte. Troc. Gdyby ludzie mieli wzrok O., aby wszystkie wewnątrz obaczyć mogli rzeczy... Bardz. Ostrowidzowe oczy tego nie postrzegą. Troc. <Od Ostrowidz>

× **Ostrowidzy** p. **Ostrowidzowy**: Trzeba na nich lisie mieć uszy, O. dozór. L. (= *baczny*). <Od Ostrowidz>

× **Ostrowie, a**, lm. **a** p. **Ostrokół**. Wor. O. wojenne. Bobr. (= *ostrokół, częstokół, palisada*). <Od Ostrów>

Ostrowisko, a, lm. **a** *gromada wysp, wielowysep, archipelag*: Tułał ś. w greckim ostrowisku i po okrętach goił blizny. Pol. Rugia z drobnym ostrowiskiem, które ją otacza. Pol. Oprócz dwudziestu wysp i ostrowów drobnych, które do tego ostrowiska należą. Pol. Zamienily z wiekami półwysep na wyspę, a raczej na O. Pol. <Od Ostrów>

Ostrowłosy *mający ostre, szorstkie włosy*: Suka ostrowłosa. <Ostry + *Włosy, od Włos>

† **Ostrownik, a**, lm. **cy** p. **Ostrzyciel**: O., oselnik, ślifierz, bruśnik. Troc. <Od Ostry, Ostrzy>

Ostrożebny p. **Ostrożęby**. Przen.: Wiatry ostrożebne. Garez. <Ostry + Żęby>

Ostrożęby, Ostrożębnny *mający ostre zęby*. <Ostry + *Żęby, od Żąb>

† **Ostrożimno** przys. od **Ostrożimny**. L.

† **Ostrożimny** *bardzo zimny, mroźny*: Więcej powolnych, niż ostrożimnych dni przez tę zimę ś. spodziewam. Fur. Ostrożimna teraz pora. Troc. <Ostro + Zimny>

Ostroża, y, lm. **e** l. † O., blm. p. **Ostrożność**: Zginie, kto ś. nie ma na ostroży. Pot. 2. † O. p. **Ostrokół**. 3. a. **Furkroja** bot. (*foureroya*) *roś. z rodziny amaryllcowatych*. <O + STRZĘG/STROG>

Ostrożek, żka, lm. **żki** p. **Ostróg**: Moskwa wszystkich ostrożków odbiegła, zostawiwszy miasto wolne od oblężenia. Nar. Oprócz tych, co są w ostrożku w oblężeniu. Mask. <Od Ostróg>

× **Ostrożen** p. **Ostrożny**.

Ostrożenie, a l. blm., czynność cz. **Ostrożyć**. 2. lm. **a** p. **Ostrokół**. <Od Ostrożyć>

† **Ostrożeń, a**, lm. **e** p. **Ostrokół**. <Od Ostróg>

Ostrożeń, a, lm. **e** bot. (*airsium*) *roś. z rodziny złożonych*. Gatunki: O. polny, Oset (c. *arvense*). O. wełnisty a. Burzan (c. *eriphorum*). O. żółtawy a. [Chrobust], Drapez łąkowy (c. *oleraceum*). <Od Ostroga, Ostry>

Ostrożka, i, lm. **i** p. **Ostroga**: [Družba krzesie nóżkami, ostrożkami]. <Od Ostroga>

× **Ostrożnicki** przym. od × **Ostrożnik**: Dom O. Hel.

Ostrożnie przys. od **Ostrożny**: Zabierać ś. do czego O. Skradać ś. O. Nieść, stawiać O. (= *delikatnie*). Nocny stróż krzyczy: O. z ogniem, a sam w gębie z zapaloną lulką chodzi. L. Idzie w rzeczach O., jako po łądzie, i pewną radą niepewnym skutkom ugadza. Górn. Z kobietkami niebardzo O. postępować trzeba. L. Polacy O. ś. mieli względem oświadczeń sąsiedzkich. Ust. O., bo upadniesz! Ufać O. i ostrożnym być, ufając. Lubom.

Ostrożniec, eje, ał *stawać ś. ostrożnym, ostrożniejszym*. Oss.

Ostrożnienie, a, blm., czynność cz. **Ostrożniec**.

× **Ostrożnik, a**, lm. **cy** p. **Ostrogarz**. Szuj., Mur. <Od Ostroga>

† **Ostrożnik, a**, lm. **cy** *ten, co pilnuje ostrożnie, stróż, strażnik*: Opatrzyciel, O. cudzej niebezpieczności. Mącz. <Od Ostrożny>

Ostrożnis, a, lm. **e** *człowiek wyrafinowanie ostrożny*. <Od Ostrożny>

Ostrożniuchno przys. od **Ostrożniuchny**.

Ostrożniuchny jak najostrożniejszy. Klon. <Od Ostrożny>

Ostrożność, i, Im. i rz. od Ostrożny; †Ostroża: Miej ś. na ostrożności, nikt cię nie oszuka. Kras. Książę wojewoda wileński ostrożnością swoją uniknął sidła zastawionych sobie. Mat. Obrona i wszelka Rzplta byłaby w lepszej ostrożności... Biel. M. O. a sekret jest to dusza wojny. Fred. M. Potrzebna jest O., lecz O. w mierze. Min. Przedsięwzięto wszelkie ostrożności, aby nie dopuścić do katastrofy.

Ostrożny, × Ostrożeń mający ś. na baczności, strzegący ś., baczny, oględny, uważny, rozważny, przeczorny: O., opatrny, oka bystrogo; przed sobą i za sobą widzi. Kn. Mądry O., na obie abo na wszystkie strony ś. ogląda. Kn. Mądrego i ostrożnego rzecz jest patrzeć na przyszłe przegody. Skar. O. w mowie, postępowaniu, w jedzeniu. Chód O. (= niepewny). Lepsza zawsze ostrożna bojaźń. L. O. w mowie i w języku. Troc. Ufać ostrożnie i ostrożnym być, ufając. Lubom. O., kto ś. raz oszuka. Kras. Kokcej był nadzwyczaj w czynach i w mowie swojej O. Bart. Jesliś O. ptak, bój ś. sieci i w szecerem polu. Skar. Ostrożnego ułowieć nie mogli. Skar. Gdy ś. sparzysz od ognia, uważnym i ostrożnym jesteś na drugi raz. Kras. A. †O. od nieprzyjaciela swego. Troc. †Będa też ostrożni na nieprzyjaciela, aby ich bez wieści nie nadszedł. †Nauczyłeś mię rozumu, będę na cię ostrożniejszy. Kn. †Na te przypadki ostrożnymi nam wszystkim być kazał. Skar. <O + STRZEG/STROG>

†**Ostrożować, uję, owal p. Ostrożyć:** Blokauzy i parkanami nieprzełomionemi obóz ostrożował. Tw. Do zameczku, który był na górze ostrożowany dębowymi palami. Grab. <Od Ostroża + STRZEG/STROG>

†**Ostrożowanie, a, blm., czynność cz. Ostrożować.**

× **Ostrożółcistość, i, blm. rz. od Ostrożółcisty. L. × Ostrożółcisty jaskrawo żółty.** <Ostro + Żółcisty>

× **Ostrożółtawość, i, blm. rz. od Ostrożółtawy. Ostrożółtawy jaskrawo żółtawy:** Ostrożółtawa sierć. Otw. <Ostro + Żółtawy>

†**Ostrożenie, a i. blm., czynność cz. Ostrożyć. 2. Im. a p. Ostrokół:** Ploty, O., dylowanie mają być jak pod sznur równe. Haur.

†**Ostrożyć, y, ył, †Ostrożować otoczyć ostrogiem, ostrokołem:** Jeśli wpadną tam nieprzyjaciele, pewnie dobrym rządem Pompeusz z Markiem wkoło ich ostrożą. Chr. Kobyliny za wojskiem wozili, co obóz ostrożyli. Mask. Przen.: Dwór jego nakoło groby po polach ostroży. Chr. <Od Ostróg>

†**Ostrożyna, y, Im. y p. Ostrokół:** Mieszkanie jego nietylko inszej pięi niedostępne, ale też i od zgiełku ludzi dalekie i ostrożną obwarowane. Nies. Przen.: Weisnęli mu ją (koronę) dwiema dragoma tak mocno, że ty iste ostrożny przeszły jego świętą głowę. Op. (= kolce). <Od Ostróg>

[**Ostróbka, i, Im. i, Ostrubka**] zimnica, febra. <?>

Ostróg, ogu, Im. ogi i. a. w Im. a p. Ostrokół: Dopiero koło dworu i miasteczek okopy, wały i ostrogi czynicie. Falib. Nieprzyjaciel wyszedł z swych ostrogów. Tw. 2. zamek obronny: O. na skale. Śl. wil. 3. a. **Ostroga wierzchołek drzewa iglastego, położony na wierzchu parkanu a. płotu dla udaremnienia przechodzenia przez niego.** Śl. wil.

4. [O.] miejsce, gdzie więźniów wsadzają, więzienie, turma. 5. ? : Ustawa nasza albo dekret, który jest nazwan ostrogi. Herb. 6. woj. **baszta, warownia, szaniec zamknięty:** O. bastjonowy, gwiaździsty, kleszczowy. Zdr. **Ostrożek, Ostrózek.** <O + STRZEG/STROG>

Ostrów, owu a. †owiu, Im. owy a. †owie, [Ostrow] i. kępa na rzece, jeziorze, stawie, wyspa trawą, chróstem, drzewem obrosła: Wyspa na Wiśle, gdzie dębowe drzewo z topolowym zdawna porosło, zowią to ostrowem. Klon. Wyspy na Wiśle są dwojakie: kędy dębina z jabrzędziami zdawna porasta i grunt na pod sobą rędziny, nazywają to ostrowem. Pol. Miejscami nawet niedostępne ostrowy, błotami otoczone, zostały dotąd prawie nietknięte siekierą. Krasz. Na ostrowiu tylko dęby i topole rosna, na kępie zaś tylko chróst i drobny lasek. Troc. O. drzewem odziany. Troc. 2. × O. **wyspa:** Na Albjońskim ostrowie. Mick. Omijam koralowe ostrowy burzanu. Mick. 3. p. **Ostrokół.** Pot. 4. [O.] **kawałek pola, położony pomiędzy łąkami a rowami.** 5. †O. a. [**Ostrowa**] bart. część lasu, gdzie znajduje ś. 60 barci; bór. Zdr. [**Ostrówek**]. <O + STRU/STROW>

[**Ostrówek, wka, Im. wki**] i. p. **Ostrów:** Więć Egist piewęć wywiozł na pusty O. Siem. 2. **gaj, zarosła nad brzegiem rzeki.**

Ostrózek, zka, Im. zki p. Ostróg: Sam dom mieszkalny wyglądał nazewnątr nakształt ostróżka a. blokhausu przysposobionego do obrony. Jeż. <Od Ostróg>

Ostróżka, i, Im. i i. p. Ostroga: Pomału, Jasiu, stąpaj, ostróżkami nie brząkaj. Km. 2. **rodzaj rogu u nóg koguta, służącego mu za broń w czasie walki.** Śl. wil. 3. **choroba żyta.** 4. bot. (delphinium) **ros. z rodziny jaskrowatych.** Gatunki: O. klinowata a. Car-ziele (d. euneatum). O. kłosowata (d. ajacis). O. wsze nasienie a. Brunat, Brunatek, Brónatek, dawniej Sokolą gryką, [Gnidozem zwana (d. staphysagria). O. zbożowa a. polna, Sroczka, Ra hulka (d. consolidum). 5. †O. zool. (furecula) **widełkowaty obojętny ptasi, †sanki.** <Od Ostroga>

[**Ostróżniki, ów, blp.**] p. **Odhój.** <Od Ostrożny>

Ostróżnin, u, blm., chem. p. Delfinina. <Od Ostrożny>

†**Ostrzy p. Ostrzejszy:** Ten na królestwo nastąpi, który ma miecz O. Bud. Języki ostrze nad miecz obojętny. Wuj. Zwyczajnie ludzie tego nie widzą, chyba jeśli kto ostrsze oczy w tej mierze ma. Żarn. <Od Ostry>

[**Ostrubka, i, Im. i**] p. **Ostróbka:** Piołun w wodce moczony dobry od febr trzęsącej, którą na wsi nazywają ostrubką. Wirt.

[**Ostrucharz, a, Im. e**] p. **Rostrucharz.** <Nm. Rosstäuser>

Ostruda, y, Im. y, Zizanja bot. (zizania) ros. z rodziny traw.

Ostrugać, a, al, Obstrugać, × Ostrużyć, × Obstrużyć, × Ostrugnąć, nied. Ostrugiwać, Obstrugiwać strugając, ostrubować, oglądzić z czego: O. korę na kiju a. kij z kory. Wydobyła kilka w szczególny sposób ostruganych i przyciętych patyczków. Jeż. [Siostrus moja, siostrus, jabłuszko mi ostruż, przekraj je na dwoje, zjewa se oboje]. Pśń. Przen.: Nieostrugany = nieokrzesany, prostacki. <O + Strugać>

Ostruganie, a, blm., czynność cz. Ostrugać.

Ostrugiwać, a, ał p. Ostrugać.
Ostrugiwanie, a, blm., czynność cz. Ostrugi-
wać.

× **Ostrugnąć, nie, nał p. Ostrugać. L.**

× **Ostrugnięcie, a, blm., czynność cz. Ostrugnąć.**

× **Ostrumienić, i, ił oblać, otoczyć strumieniem.**
 Przen.: Pancierz rąbkim srebrno-błyszczącym ostrumieniony. Ml. <O + Strumienić>

× **Ostrumienienie, a, blm., czynność cz. Ostru-**
mienić.

Ostrunąć, i, ił opatrzeć strunami: O. gęśl. Uj. Skrzypak, a raczej Orfeusz lutnista, z wielką glinianą ostrunioną miską. Słow. Spada dziec na lirę słonecznie ostrunioną. Kon. <O + *Strunąć, od Struna>

Ostrunienie, a, blm., czynność cz. Ostrunąć.

Ostrusznia, i, lm. e, Ptasia głowa bot. (struthio-)
la) roś. z rodziny tymiאלkowatych.

Ostruzenie, a, blm., czynność cz. Ostruząć.

× **Ostruzenie, a, blm., czynność cz. × Ostruząć.**

Ostruząć, y, ył otoczyć a. ophnąć strugą. <O +
Struząć>

× **Ostruząć, y, ył p. Ostrugać. L. <O + Stru-**
ząć>

Ostruzyny, yn, bhp. 1. cząstki ostrugane, wióry,
trzaski: Trzaski albo O. buxbaumowe. Troc. 2. *obierzyny, obierki, łupiny, sławki:* Żywią ś. ostruzynami, wyrzucaniami na podwórze po dworach. Bał. Królik gryzł znalezione O. Dyg. <Od Ostruząć = Ostrugać>

Ostry 1. ostro zakończony, spiczasty, kolący: Ostra igła. Troc. Wyzywają ś. na parę ostrych rożenków. L. Dziób O. I łeb podnosi wilk z legowiska, w ostre kły dzwoni. Prusz. Ostre pazury, szpony. Klin O. † Ostra gońba = *walka na ostrą broń*. Gdy kogo obwinia o jaki uczynek, on zaś chce ś. szrankami a. ostrą gońbą wywozić... Sz. **Na ostro przys. = a) aby było ostro; ostro, spiczasto, w szpic:** Zaciosać, ściąć, zatemperować co na O. b) *na dobre, nie na źarty:* Pokłócił ś. na O. Poszło między niemi na O. **Na ostre, † Na ostre przys. ostrą bronią, kopją a. włócznią i t. p.:** To bywa w onej gonitwie na ostre za tarczą, że jeden będzie drzewcem przebitą, a drugi mało co ranny. Górn. Królowie z książęciem gonili na ostre w gotycznej zbroi. Górn. Przen.: Gonić z kim na ostre = *po nieprzejścielsku z kim poczynać*. Dudz. Przen.: a) *rażący, przeraźliwy, rozdzierający, wrzaskliwy:* Krzyk O. naokoło i postrach ś. szerzy. Dm. Akcent O. b) *cierpki, gryzący, szczypiący:* Smak O. (Zart. *pikantny*). Wino cierpkie ostrym zowią. Trzye. O. ocet, Ó. pieprz. Troc. Zbrzyzgane pienista, ostrą zółcią. Żer. [Ostra krew] = *krew w stanie chorobliwym, burzenie ś. krwi*. c) *uszczypliwy, cięty, zjadliwy, dotkliwy, gryzący:* O. dowcip. Ale też i ona rzecz częstokroć prawdziwa jest, iż ci, którzy są ostrego dowcipu, nie są dostatecznej pamięci. Kwiat. Był dowcipu ostrego i prądkiej pamięci. Nies. d) *wroźny, sirony, szczypiący, siekący, dotkliwy, dokuczliwy, siarczysty, tęgi, przejmujący, dojmujący, przeszyjący:* Więc przebiegłem wszędy skalne wierzchnice, a za mną O. wiatr ten halny, dujące. Wysp. Ostra zima. O. wiatr. Troc. Ostre powietrze. e) *bystry, przenikliwy, silny, dobry, doskonały:* Dla aniołów śmierci nigdy niema! przeszłość i przyszłość ostremi oczyma widzą i znają. Krasin. Miałem wówczas pamięć niezwykle ostrą i pewną. Kaczk. Wzrok O. Troc. Cieńki i O. węch. Troc. Rozum to O. Troc. Była ostrego rozumu. Skar. Przeważał z ludźmi uczonemi i w rozum ostremi. Groch. Na-

ród polski z przyrodzenia O. a roztropny jest. Rej (= *pojętny*). f) [O.] *mocny, tęgi:* Tyś mię napawał ostrą gorzka. g) † *Odpowiadać ostrym prawem = kryminalnie*. Sz. h) *surowy, srogi, twardy, nieublagany, bezlitosny, bezwzględny, przykry:* Aleksander Sewerus O. był bardzo na żołnierską swawolą. Star. Ojciec mój natury ostrej, rzuca ś., gniewa ś. L. Szezerosć jego nadgradza zbyt O. sposób myślenia. L. W Niemczech pojawiły ś. ostre głosy przeciw Rzymowi. Mor. K. A poza tym padało niewątpliwie w tych kołach króla niejedno słowo bardziej jeszcze ostre i radykalne. Mor. K. Jan Ostroróg zalecał dla nich (dla sporów) ostre, stanowcze, radykalne rozwiązania. Mor. K. Nadzieje króla rozwiąły instrukcje, nadesłane Böhlerowi, ostrzejsze od wszystkich dawniejszych. Smol. Ostra krytyka. Ostra kara. Troc. List O. Troc. Napisał list w ostrych wyrazach. Ostra wymówka (= *cierpka*). Życie ostre. Troc. Tenci przykład na pustynią Brunona św. między lasy głębokie wprowadził i żywot mu tak O. poradził. Chom. Będę ś. musiał chwycić ostrych środków. L. Zbieg tak ostrych okoliczności każe nam wszystkie siły nasze gromadzić. L. (= *groźnych*). 2. O. wzdłuż = *wyostrozony, sieczny:* O. wzdłuż albo na krawędzi, brzuszu, jako nóż, siekacz, szabla, kosa. L. Ostra szabla. Troc. Miecz na obie strony O. Leop. (= *obosieczny*). Osla, najmniej sama ostro nie będąc, żelazo ostre czyni. Górn. Naokół ścielą ś. wilgotne trawy, jedne ostre, jak żywe noże, inne tak misterne i wątle, jak kaprysy cierpienia. Żer. I zadzwoniła śmierć ostrą kosą, i dzwon uderza! Prusz. Ostre kanty u rzemieślników, w robocie ukończonych, czysto wyrobione kanty. Mag. (= *kanty dobrze zebrane*). Ostra krawędź. 3. O. na swej powierzchni = *szorstki, chropowaty, chropawy:* Kot ma język O. Niech będę w oczach twoich ostrzejszym, niż osty. Grez. 4. [O.] *welbiący:* Miała suknię ostrą. 5. *ostro ścięty, stromy, przepaściwy, urwiasty, przykry, prostopadły:* Brzegi rzeki bywają ostre lub pochyle. Łs. Ostra skąda. O. spadek (= *gwałtowny, raptowny*). 6. *szparki, posuwisty, rączy, prędkie, spieszny, rzeźki, zamieszany:* Szedł ostrym krokiem. 7. *Nabój, ładunek O. = nabój z kulą, niesłaby nabój:* Ostre ładunki, woreczki prochem napełnione, złożone z poeiskiem. Jak. J. 8. anat.: † *Wyrost O. p. Rylcowy*. 9. bot.: *Bedka ostra p. Jelonek*. Jaskier O. p. *Jaskier*. Ostre ziele p. *Lepczyca*. 10. fl.: *Łąd O. p. Łąd*. 11. gór.: *Ruda ostro dająca żelazo kruche*. Łab. *Załam O. = załamanie ś. tam i nazad warstwy rudy pod kątem ostrym*. Łab. 12. lek. = a) *szybki, gwałtowny:* O. przebieg choroby. b) *krótkotrwały, nieprzewlekły:* Choroby ostre (morbi acuti). c) *Gnilec O. gorączkowy p. Gnilec*. Gorączka ostro p. *Gorączka*. Jaskra ostro p. *Jaskra*. Obłąd O. p. *Obłąd*. 13. mat.: *Kąt O. = kąt mniejszy od prostego*. Węgiel O. Troc. *Narożnik O. Troc (= pod kątem ostrym)*. Ostre kontury (= *kontury o kształch ostrych*). 14. myśl.: *Ostre pole = a) ziemia zamazła z grudy*. b) *polowanie na takim polu*. 15. zool. [O. bartek] p. *Okuń*. <OS(TR)>

Ostrych, a, lm. y bot. p. Ostrzyca. <?>

Ostryga, i, lm. i, † Ostrzyga, † Ostrega, † Ostro-
ga, † Ostrea, † Ostrzeja, † Austryga zool. (ostrea)
małż morski bezgłowy jednopuszczkowy jadalny: Ostrygi, muszle złożone, służą u nas za pokarm wytworny. Kluk. Rano ś. do niego na likwory schodzą; w wieczór ostrygi i stare wina ciągną. L. <Włos. ostrica, Gr. óstreion, Łć. ostrea, Nm. Auster>

Ostrygojad, a, lm. y zool. (haematopus ostralegus) ptak brodzący z rodziny ptaków tejże nazwy. <Ostryga + JAD>

Ostrygojady, ów (haematopinae) rodzaj ptaków brodzących.

Ostrygowiec, wca, lm. wce geol. gatunek muszli skłamieniałej. Śl. wil. <Od Ostrygowy>

Ostrygowy przym. od **Ostryga**: Muszla ostrygowa.

Ostrystal, a, lm. e dluto ostre do wytaczania dziur. Łab. <Ostry + Stal>

[Ostrysz, a, lm. e] odosobniony pagórek.

Ostryż, a, lm. e, × **Ostryż, Kurkuma** bot. (curcuma) roś. z rodziny imbirowatych. Gatunek: O. żółcień, Żółcieńca, Szafraniec (c. longa).

Ostrz, a, lm. e, **Ostrze** l. brzeg a. koniec czego zaostroszony, szpic: †Miecz o dwu ostrzu. Wuj. Ostrzem grozi natarczywemu. P. Koch. Gdzie rądzi ostrzem grają, śmierć taniec zawodzi. Prz. Ulgnął w sercu O. płytkiego grotu. Hul. Bili nakoło obozu parkan z drzew na ostrze zaciosanych. Nar. (=na ostro). Przen: Postawić kwestję na ostrzu noża (=dać ultimatum). 2. sama część żelazna a. stalowa narzędzia do krajania, cięcia, rąbania, łupania, bez oprawy: Szczyryk o dwu ostrzach (=nożach). O. noża, szabli = *klin-ga, głownia, brzeszczot*. O. wszelkie naczynie żelazne ostro zakończone do cięcia, łupania, rąbania. Jak. J. Zdr. †**Ostrzek**, †**Ostrek**. <OS(TR)>

Ostrzan, u, lm. y bot. (montinia) roś. z rodziny wiesiolkowatych. <? prawdopodobnie Now. od Ostry>

[**Ostrządzać się**, a ś., ał ś., **Ostrzędzać** ś.] zmieniać ś.: Tak ostrzędzają ś. te zjawiska. <O + *Strządzać ś. Por. Czes. strídati = zmieniać ś., luzować ś.>

[**Ostrządzanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Ostrządzać** ś.

[**Ostrządzka**, i, lm. i] zmiana, przemiana. [Na ostrządkę, Na ostrządkzi] na przemiany. <Od Ostrządzać ś.>

Ostrze, a, lm. a l. p. **Ostrz**: O. noża. Troc. Nad ostrzem jest tylec. Troc. Błyśnie jego miecza O. Troc. Jeden brzeg gontu zowie ś. ostrzem, a drugi, w którym jest rowek, tylcem. Podez. O. świdra, igły, lancy, młota. Ostrza: wszelkie naczynie żelazne ostro zakończone do cięcia, łupania, rąbania. Jak. J. Nauczyłem ś. długo, pracowicie, z mistrzostwem wyszlifowywać. Przen.: O. wzgardy przeszywającej, jak puginał. Żer. †Gonić na O. p. **Ostry**. O., garb. *szajda*. 2. †O. p. **Ostrzew**: O. i kobylenie spuszczone. Troc. 3. kol.: O. rozjazdu a. Dziób krzyżowniczy = *klinowata część rozjazdu, wspólna dla dwóch przecinających ś. toków*. 4. mat. *powien gatunek punktów osobliwych linii krzywych*, in. punkt zwrotu. <OS(TR)>

†**Ostrze**, [Ostrze] przys. p. **Ostro**: Bysroś, mówi Pan, hamujecie, a O. ś. przypatrujcie, zem ja Bóg. Kochan. <OS(TR)>

Ostrzec, eże, egl, †**Obstrzec**, nied. **Ostrzegać** l. kogo = dać komu znać, aby ś. miał na ostrożności, przestrec, uprzedzić: O. kogo o grożącym niebezpieczeństwie. Przyprowadź mi go, przy nim otworzę wam wolę moją, przykazuję, żebyś go nie ostrzegał. O. o fortelach. Mick. Na drugi raz będzie gorzej, ostrzegam cię (=zapowiadam ci). Ostrzegam, że będzie źle! List, znak ostrzegający. Doniesienie ostrzegające. Michał Zabiełło ostrzegał króla, że armja z powodu jego akcesu do konfederacji, szemrze. Smol. †**Ostrzegać** od

czego = *przestrzegać* o czym. Wen. †**Ostrzegać** z ordy = *bronić przed Tatarami*. Rej. **Ostrzegł** (przestrzegł) mię w tym. Troc. 2. †O. czego = *uchronić, ochronić, ocalić, oszczędzać, pilnować czego, szanować co, uważać, mieć wzgląd na co*: Królu, ostrzegaj zdrowia. Rej. W zamcech nadzieję pokładał; głowy O. bardziej grzecezy (=było stosownie). Kochan. 3. × O. sobie co = *zastrzec; wy-mówić, zawarować*: O. sobie całość swych praw. Wor. Bezpieczeństwo sobie O. Troc. **Ostrzegały** sobie to stany. Troc. 4. †**Ostrzegać** czego = *przestrzegać, trzymać ś., pilnować, dochowywać, do-trzymywać czego, zachowywać, obserwować co, nie odstępować od czego*: Panie Boże, jen chowasz ślub i miłosierdzie tym, którzy Cię miłują a ostrzegają Twego przykazania. B. Sz. Boże wielki i silny, ostrzegając smowy (=przymierza) i miłosierdzia, nie odwracaj swego oblicza. B. Sz. **Ostrzegajże** tedy tego każdy człowiecze! Rej. †**O. ś. l. O. ś., O. ś.** czego = *ustrzec ś., uchronić ś., ujsć, uniknąć, nied. wystrzegać ś. kogo, czego*: Niechaj ś. ostrzegają srogiej kaźni od Boga. Białob. **Ostrzegajcie** ś. fałszywych proroków. Wuj. **Pochlebeów** najwięcej trzeba ś. O., gdy ś. postawą, mową najpowniej stawiaj. Kosz. **Ostrzegaj** ś., abyś z nim nie mówił niekaskawie. B. B. **Ostrzegajże** ś., abyś kiedy nie zapomniał przymierza tego. Wuj. (=pilnuj ś., pamiętaj, pomnij). 2. z czego = *wziąć sobie z czego przestroge, naukę, spostrzec ś., pomiarować ś., zmiarować ś., obej-rzać ś., opatrzyć ś., zorientować ś., zreflektować ś.*: To jest mądry, co ś. na potym ostrzega. L. Często z podobieństwa rzeczy, od innych sprawionych, i my ś. obaczył i O. możemy. Mor. A. Moskwa zaraz, ostrzegłszy ś., bramy wszystkie kamieniem i piaskiem zafasowała. Mask. Milez, aby ś. z twej mowy nie ostrzegł. <O + Strzec>

[**Ostrzeczek**, czka, lm. czki] płot z powbijanych kołów nad rowem, pomiędzy które kładą gnój a słomę. <?>

†**Ostrzec**, eje, ał stawać ś. ostrzym. Przen.: Patrząc, jako jej cudnie, aż ostrzeją oczy. Pud. (= stają ś. bystrzejsze, iskrzą ś., palają). <Od Ostry>

[**Ostrzedź**, i, lm. e] p. **Otrzedź**: Przedmieszczanie ostrzedzią strzegają na zamku (=kolejno, po kolei). <O + por. trzoda, ezereda, Czes. strída = szereg, Ros. oteredi = kolej>

Ostrzeg, a, lm. i kol.: O. przedstawicjny = *tarcza, latarnia lub inny znak przed stacją, wskazujący, że można bezpiecznie na nią wjechać*, sygnał. <O + STRZÉG>

Ostrzegacz, a, lm. e l. ten, co ostrzega: Potrzeba mieć jakiegoś ostrzegacza i prawdomówcę rozumnego i przy wrzawie fałszywych baśni nadstawować ucha jednemu prawdziwemu głosowi. Pileh. 2. *przyrząd ostrzegający*: O. elektryczny. **Ostrzegacze** czyli przyrządy telefonowe, połączone z koszarami straży ogniowej. 3. *gór. przyrząd przy maszynie dobywalnej, wskazujący w każdej chwili, jak głęboko w szybie znajdują ś. wyciągane wagony*. Łab. <Od Ostrzegać>

Ostrzegać, a, ał i †O. ś. p. **Ostrzec**.

Ostrzegając przys. w sposób ostrzegający, ostrzegając: Owo sprzeciwianie ś. charakteryzowało O. na przyszłość Brandeburgji mieszanania ś. w wewnętrzne sprawy polskie. Jaroeh.

Ostrzeganie, a, blm., czynność cz. **Ostrzegać**.

†**Ostrzeganie się**, a ś., blm., czynność cz. **Ostrzegać** ś.

Ostrzegawczy tyjający ś. ostrzegania, ostrzegający: Zmysł O. Znak O. Ostrzegawczym gościem

powstrzymał zapal towarzyski swojej. Orzesz. O. głos Kościoła św. Choin. Ten człowiek ma coś w sobie ostrzegawczego. Rzew. Biol.: Barwy ostrzegawcze = *jaskrawe, łatwo wypadające w oko barwy zwierząt, ostrzegające o ich jadowitości, niejadalności lub trujących własnościach*. Kol.: Słupek O. p. Międzytorek. <Od Ostrzegać>

†Ostrzeja, i, lm. e p. Ostryga. Troc. <Łé. ostrea>

Ostrzejszy, †Ostrzysy st. w. od Ostry. <OS(TR)>
†Ostrzek, rzka, lm. trzki p. Ostrz: Siecz ostrzkiem i kol sztychem. Paszk. Ostrzkiem trzeba przelożyć, *malum sectione egens*. Kn. Ostrzkiem trzeba przyłożyć, rozstrzygnąć. Troc. O. niewyostrzony. Troc. Ostrzkiem mię ciał. Troc. <Od Ostrz>

Ostrzelać, a, ał, nied. †Ostrzeliwać I. co = *wystrzelić dostateczną liczbę razy dokoła czego*: Plac ostrzelam (gdy ś. na nim nie stawi przeciwnik do pojedynku) i uszy za pierwszym spotkaniem ś. obetnę. Chodź. 2. *obrzucić, objąć strzałami*: Daje ś. spadzistość przedpiersieniowi podług góry, żeby ta dobrze mogła być z niego ostrzelona. Łs. Miejsca te mogą być od nieprzyjaciela widzianymi i ostrzelanymi. Łs. Ciągłe ostrzeliwani, zaczęli ś. mieszać. Krasz. Przen.: Według rady cici, zaczęę tego pana Maurycego ostrzeliwać ognistymi spojrzzeniami. Bał. Nie kryjąc zazdrości, ironicznie ostrzeliwali człowieka, co ich z nieporównaną grzecznością w domu swoim przyjmował. Krasz. Ostrzeliwać bastion z twierdzy = *bronić, opędzać go, strzelając dokoła niego*. 3. *otrząsać, ostrzacać, oswoić z lukiem strzałów*: Konia od kilku razy O. można. L. Żołnierz ostrzelany = *zakartowany w ogniu wojennym*. Żeby to na to szmerania nie było w wojsku, że ostrzelanych żołnierzy dają pod komendę młokosów. Kacz. Przen.: Człowiek ostrzelany z czym = *obyty, otrząskany, przyzwyczajony do czego*. Sł. wil. 4. i Ostrzelić ptaka, myśl. = *strzelając do niego nietrafnie, spłoszyć, przestraszyć go, zrobić go lęklivym, czujnym*. O. ś. I. *obronić ś., opędzić ś., strzelając*: Krzyżacy ostrokoły pobili i zza nich mogli ś. ostrzeliwać. Krasz. Szwagra trzymali w obłężeniu, tak że ś. musiał im ostrzeliwać. Rol. 2. *przen. otrząsać ś., objąć ś., oswoić ś., z czym, przyzwyczaić ś. do czego*: Panna ta już ś. ostrzelała (= *nie trwoży ś. w towarzystwie mężczyzn, ośmieliła ś.*). <O + Strzelać>

Ostrzelanie, a, blm., czynność cz. Ostrzelać.

Ostrzelanie się, a ś., blm., czynność cz. Ostrzelać ś.

Ostrzelenie, a, blm., czynność cz. Ostrzelić.

Ostrzelić, i, il p. Ostrzelać. <O + Strzelić>

Ostrzeliwać, a, ał i O. ś. p. Ostrzelać.

Ostrzeliwanie, a, blm., czynność cz. Ostrzeliwać.

Ostrzeliwanie się, a ś., blm., czynność cz. Ostrzeliwać ś.

Ostrzenie, a, blm. I. czynność cz. Ostrzyć: O. noża, rozumu. Troc. 2. myśl. *chwila igrzysk głuszcza*.

Ostrzeń, a, lm. e I. a. Psi język, Psi języczek bot. (eynoglossum) roś. z rodziny ogórecznikowatych. Gatunek: O. lekarski a. Psię języczki, Psię języki, Psię języczki wtóre (c. officinale). 2. p. Zmijowiec. <?, prawdopodobnie Now. od Ostry>

[Ostrzepać się, pie ś., pał ś.] rozstrzepać ś., rozszepać ś.: Stępi ś. to źle, kij mu ś. na drzazgi ostrzepie, straci władę i pójdzie se w djasi. Żer. <Z Roztrzepać>

[Ostrzepanie się, a ś., blm.] czynność cz. Ostrzepać ś.

[Ostrzesze, a, lm. a] p. Ostrzeszek: Nad tą ścianą nasuwało ś. duże O. gontowego dachu. Jeż.

[Ostrzeszek, szka, lm. szki, Ostrzesze] I. *daszek, okap dokoła strzechy, dachu*: Przed chatą przylegała do ściany przyżba, ostrzeszkiem ocieniona. Jeż. Wróble... obsiadają... ocienione płoty i ostrzeszki, w których ś. bezpiecznie od nieprzyjaciela czują. Pol. Od ulicy lub drogi znajduje ś. wysoka brama, przykryta stromym daszkiem; Chmielowski twierdzi, że takie przykrycie nazywa ś. po polsku ostrzeszkiem. Syg. 2. [O.] *przen. brew*: Jedną z brwi przepolał szram głęboki, czyniący przerwę w jednym z ostrzeszków, przyskianających z góry oczy. Jeż. 3. [O.] *rodzaj płotu, kosz na wierzchu płotu, pleciony z chróstu, napelniony gnojem a. słomą, dla nakrycia płotu od deszczu i dla utrudnienia przejścia*: Wszystko to ogrodzone płotem wysokim, najeżonym ostrzeszkiem. Jeż. <O + *Strzeszek, od Strzecha>

Ostrzeszyn, u, lm. y bot. (calathea) roś. z rodziny marantowatych. <?, O + Strzecha>

[Ostrzeszyna, y, lm. y] *łata grubsza na samej osnowie strzechy*. <Od Ostrzesze>

Ostrzew, trzwia, lm. trzwie, Ostrew I. *świerk a. jodła wielkości potężnego druga z gęstymi i długimi sękami, służące w postawie stojącej za drabinę, w leżącej zaś za kobylicę, barjerę, rogalki; belka z szczelami na wylot przedzierzniętymi*: O. w bitni (kafarze), przy pomocy której robotnik w razie potrzeby ku jej wierzchołkowi wstępuje. O. przy budynku do włożenia na dach. Sękaty kłoc, od pnia odcięty a. z grubej gałęzi wycięty — jest O. Bobr. Kłoc czyli O. jest odrębem z gałęzi. Bobr. Idą aż do tej ulicy, gdzie im ostrzwie i spuszczone bronią kobylice przejścia. Pot. 2. bot. (blysmus) roś. z rodziny ciborowatych. <?>

Ostrzeżek, żka, lm. żki *daszek u jarzma*: Jarzma okryte ostrzeżkiem, żeby w czasie słoty woły nie odparzyły karku. Pol. <O + *Strzeżek, STRZEG/STROG>

Ostrzeżenie, a I. blm., czynność cz. Ostrzedz. 2. lm. a *przestroga, napomnienie, monit*: Gazeta otrzymała pierwsze O. Nietrudno o posądzenie tych nawet, których sumienie spokojne nie weale do wyrzucenia i do ostrzeżenia nie ma. Kołł.

[Ostrzeźnica, y, lm. e] p. Ostręga. Krup.

Ostrzęka, i, lm. i bot. (baeckea) roś. z rodziny mirtowatych.

× Ostrzędzać się, a ś., ał ś. p. Ostrzędzać ś.: U Buddystów istnieją dwa chóry z ostrzędzającym ś. śpiewem. <Od Ostrzedz>

× Ostrzędzanie się, a ś., blm. czynność cz. Ostrzędzać ś.

Ostrzępić, i, il, Obstrzępić I. *zrobić strzępiastym wokół, osiepać*: O. płótno, chustkę. 2. *nastrożyć, najeżyć, napuszyć, otoczyć strzępkami*: Meduza, węzowym włosem ostrzępiona. Sł. wil. Wolno każdemu O. niemi swój klejnot. Bobr. <O + Strzępić>

Ostrzępienie, a, blm. I. czynność cz. Ostrzępić. 2. *strzępki dokoła czego*.

[Ostrzutki] *zupełnie ostry*. <Od Ostry>

[Ostrzutko] przys. od Ostrzutki.

Ostrzyc, yże, ygl, Obstrzyc, × Ostrzygnąć, nied. Ostrzycić, Obstrzycić I. *obciąć nożyczkami dokoła*: O. komu włosy (= *zabrać, spuścić*). O. kogo = O. komu włosy. O. komu głowę = *spuścić mu*

włosy na głowie. O. dukat. 2. [O. kogo] oddać a. wziąć kogo do wojska. O. ś. 1. *ostrzyć sobie włosy*. 2. *kazać sobie spuścić włosy*: Pójść ś. O. Poszedł do klasztoru, gdzie ś. jako kleryk ostrzył. Skar. (= *przył służyć zakonną*). <O + Strzy>

Ostrzyca, y, lm. e l. bot. (= a) a. **Ostrych**, **Mozga**, **Mysi her**, **Myszy her** (phalaris) *ros. z rodziny traw*. Gatunki: Trawa kanarkowa (ph. canariensis). O. trzeinowata a. **Mozga**, **Łyska**, **Łystka** (ph. arundinacea); odmiana jej ogrodowa zowie ś. **Trawa angielską** (ph. arundinacea var. picta). b) (*asperula rivalis*) *gatunek barwicy*. c) p. **Przytulja**. d) p. **Trzcinnik**. Niemasz nic, dobrodzieju: kłakł a ostrzyce. Pot. 2. zool. p. **Czop**. <Od Ostry>

× **Ostrzyciel**, a, lm. e, † **Ostrownik ten**, co ś. *zajmuje ostrzeniem*: O., oselnik, co żelaza ostrzy. Kn.

× **Ostrzycielka**, i, lm. i forma ż. od **Ostrzyciel**. L.

Ostrzyć, y, ył 1. *robić ostrym, zaostrzać, toczyć, wecować, brusować, szlifować*: Osta żelazo ostrzy. Kluk. Wzmacniając nowy ten kraj, ostrzymy zawczasu ten miecz, którym Ameryka pomści ś. na wnukach naszych. Świt. O. topór, kosę na osetce. Cny rycerzu, ostrz swe żelaza. Star. O. nóż. Troc. Sępy ostrzą dzioby o granity. Mick. O. miecz przeciw komu, na kogo = *gotować ś. do walki z nim*: Opuściwszy nieprzyjaciela, sami na ś. O. miecze będziemy? Orzech. Ostrzyłeś miecz przeciwko sobie. Śl. wil. (= *kręciłeś bicz na siebie*). Bracia przeciw sobie miecze swe ostrzyli. Groch. Przen.: O. zęby na kogo, na co = *mieć oskome, chrapakę, kasować ś., szycować ś. na kogo, na co*: Pan Ignacy, co oddawna ostrzył zęby na księcia biskupa. Rzew. Wilk ostrzy zęby, u drzwi stoł, a zaż mu ś. co okroi. Jak. W. Języki na mnie ostrzyli, jak noże na osetce. Sienk. 2. *przen. robić ostrzejszym, bystrzejszym, zaostrzać, ćwiczyć, zaprawiać, hartować, doskonalić*: Ta wódka oczy ostrzy. Troc. Miłość ich rozum i dowcip ostrzyła. Lubom. Rozum to ostrzy. Troc. Abowiem ostrzy rozum gadanie, język wywieszcywa i pamięć potwierdza. Kwiat. O. sobie na co apetyt = *byłac ślunki, mieć oskome, obliźywać ś.* Ostrzył lis apetyt na grona zbyt wysoko wiszące, lecz tylko niemi pasł oczy. Jak. W. Ostrzył sobie gardło rydzem na niewinne piwo. Troc. Ostrzył zęby, smak na tę potrawę. Troc. 3. † O. *obostrzać, zaostrzać; sroższym, surowszym robić*: O. karę. Troc. Bóg na Polskę gniew swój ostrzy, kiedy jej godne ludzie bierze. Górn. (= *gniewowi swojemu folguje*). L). O. gniew swój przeciw komu. Troc. 4. *przen.*: † O. kogo na kogo, na co, przeciw komu, przeciw czemu = *jątrzyć, judzić, podjudzać, podszczuwać, podburzać, pobudzać, podżegać, podbehtywać, buntować, zapalać, zagrzawać*: Do potkania serce swe ostrzyli. Paszk. Ostrzyli na krew i serca i broni. P. Koch. Buntownicy wielu ludzi na urzędy ostrzyli. Skar. 5. † O. co słowy = *rzecz jaką niesłuszniejszą, okrutniejszą, nieznośniejszą czynić, mówiąc*. Kn. 6. † O. co komu = *zalecać, nakazywać ostro, wszczepiać usilnie*: O. będziesz te przykazania synom twoim. Bud. O. ś. 1. *być ostrzonym; nabierać ostrości, ostrzeć, zaostrzać ś.*: Na tej osetce szczyrzyk ś. nie ostrzy. Troc. Gdy ś. co na osetkach ostrzy, wodą ś. maczają. Kluk. Z młodu ś. tarnek ostrzy. Glicz. 2. † O. ś. *zaostrzać ś., stawać ś. ostrzejszym, bystrzejszym, zaprawiać ś., ćwiczyć ś., hartować ś., doskonalić ś.*: Daj, Boże, nam ś. do wiecznych dóbr nabywania pobudzać i O. Skar. (= *stawać ś. gorliwemi, zapa-*

łać ś.). Z biblioteki ś. zwykł dowcip O. i polerować do wszelkiej polityki. Troc. Ostrzy ś. stąd pamięć i rozum poleruje. Troc. 3. † O. ś. na kogo, na co = *ostrzyć sobie zęby, sierdzieć ś., srożyć ś., obruszać ś., oburzać ś., jątrzyć ś., burzyć ś., buntować ś.*: Nie raczeie słuhać tych, którzy ś. przeciwko kniaziowi ostrzą. Górn. Anastazjusz, uczyniwszy pokój z Persami, na katoliki ś. ostrzył. Skar. Arjani ostrzą ś. na mnie. Hrb. Faryzeuszowie tak ś. ostrzyli na Jezusa, jak na proroków starych ich przodkowie. Ody. <Od Ostry>

† **Ostrzyga**, i, lm. i p. **Ostryga**. Troc. <p. Ostryga>

Ostrzygać, a, ał i O. ś. p. **Ostrzyce**.

Ostrzyganie, a, blm., czynność cz. **Ostrzygać**.

Ostrzyganie się, a ś., blm., czynność cz. **Ostrzygać ś.**

× **Ostrzygnąć**, nie, na i × O. ś. p. **Ostrzyce**.

× **Ostrzygnięcie**, a, blm. p. **Ostrzygnięcie**: Zydzii monetę psują ostrzygnięciem pieniędzy. Petr.

× **Ostrzygnięcie się**, a ś., blm. p. **Ostrzygnięcie ś.**

× **Ostrzygnięcie**, a, blm., × **Ostrzygnięcie** czynność cz. **Ostrzygnąć**.

× **Ostrzygnięcie się**, a ś., × **Ostrzygnięcie ś.** blm., czynność cz. **Ostrzygnąć ś.**

[**Ostrzygnięty**] p. **Ostrzyżony**.

[**Ostrzyk**, u, lm. i, **Strzyk**], † **Astrych** *strych, poddasze, góra*. <Przekręcone z Astrych, z podprowadzeniem pod Ostry>

Ostrzylec, lca, lm. lca *łupek szlifierski należący do rodzaju krzemianego, do familji łupków akwicznych*. Śl. wil. <Od Ostrzyć>

† **Ostrzymiecz**, a, lm. e *rycerz samochwał*: Za onej starej Litwy nie wołali naszych na wojnę, nie zwano ich zuchwalcami, ostrzymieczami, wysiekaczami. Rozm. <Ostrzyć + Miecz>

Ostrzyż, a, lm. e l. a. **Ostrzyż wonny** a. daw. **Cyperski korzeń**, **Gałąn dziki**, **Koszykowe ziele** bot. (cyperus) *ros. z rodziny ciborowatych*. 2. × O. p. **Ostrzyż**. <prawdopodobnie od Ostry>

Ostrzyżek, żka, lm. żki 1. *odpadek przy strzyżeniu, obcinek, ścinek, okrawek, skrawek*: Ostrzyżki z sukna od postrzygacza. Syr. Nabierać ostrzyżków, które tafelnik ostrzyga. Torz. 2. † O. *przen. dochód poboczny, akcydens*. Rej. <Od Ostrzyce>

Ostrzyżenie, a, blm., czynność cz. **Ostrzyżyc**: O. włosów nie tylko było znakiem klerycetwa, ale też chrześcijaństwa i niejakiego poddaństwa stolicy apostolskiej. Nar. Duchowni przez O. włosów Bogu poświęceni bywają. Kucz.

Ostrzyżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ostrzyżyc się**.

Ostrzyżony, [**Ostrzygnięty**] 1. im. od **Ostrzyżyc**. 2. [O.] rz. *rekrut*.

× **Ostrzyżyny**, yn, blp. *akt ostrzyżenia włosów, postrzyżyny*: [Za te sytkie twoje cyny będziesz miała ostrzyżyny]. <Od Ostrzyce>

Ostuda, y, lm. y l. [O.] = a) *przeziębienie ś., zaziębienie*: Duszność, kaszle, O., ziębiączki jesienne. L. b) *zniechęcenie kogoś przez czary ku milej osobie*: O., wyraz zaniedbany, gdziekolwiek jednak wśród ludu ś. zachowujący, znaczy zniechęcenie kogo przez czary ku milej osobie. Żm. Nie znasz li ty ziela na ostudę? Żm. c) a. [**Ostuda**] *zmartwienie, utrapienie, kłopot, mierzycząca, nieprzyjemność, niedogodność*. d) *waśń, kłótnia*. e) *krzyk, hałas, przezywanie, wymysł, niespokój*. f) *hańba, wstyd*. g) *choroba, w której chorey doznaje niepokoju, traci sen i apetyt*. 2. a. [**Ostudy**, lm.], † **Blachy lek. plamy na skórze**: O. biała = brak

miejscowy barwnika skóry (chloasma album). O. ciężarnych = *ciemne plamy, osobliwie na czole* (chloasma uterinum). [Rośliny ostudnyka (wilżyna polna) używają do kąpieli na ostudy]. <O + STUD/STYD; por. Czes. ostuda = zaziębienie; hańba, sromota>

[**Ostudać się, a ś., ał ś.]** *klócić ś.* <Od Ostuda>

[**Ostudanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Ostudać ś.**

Ostudka, i, lm. i bot. (podolepis) *roś. z rodziny złożonych.* <Od Ostuda>

Ostudnik, a, lm. i bot. nazwa ludowa rośliny: *kokoryzka wielokwiatowa* (polygonatum multiflorum). <Od Ostuda>

Ostudzać, a, ał i O. ś. p. Ostudzić.

Ostudzanie, a, blm., czynność cz. **Ostudzać.**

Ostudzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ostudzać ś.**

Ostudzenie, a, blm., czynność cz. **Ostudzić.**

Ostudzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ostudzić ś.**

Ostudziciel, a, lm. e ten, co ostudził a. co ostudzi: Znalazłem ś. tu, aby wam służyć za ostudziciela i odczarownika. Krasz. <Od Ostudzić>

Ostudzicielka, i, lm. i forma ż. od Ostudziciel.

Ostudzić, i, il, × Odstudzić, nied. Ostudzać co = *zrobić, żelny ostygło, przestudzić, ochłodzić:* Skoro zawre, odstaw i ostudź i precedź. L. O. mieszkanie = *napuścić do niego zimna, oziębic, wyziębic:* Potrawy ostudzone. Tw. Przen.: Ci nawet, których stary wiek ostudzi, na tak ś. słodkie obietnice nęca. Mor. A. Strach krew ostudza we mnie, a radość ją grzeje. L. Jak ją umie ludzi, to w niej rozpalic miłość, to przyjaźń O. L. O. zapał, przyjaźń. 2. [O.] i zł. *zabić, zamordować.* 3. † O. *nabawić ostud* = *plam na ciele:* Jedna radzi, jak czarować, młodzieńca osypać, dziewczeczkę ostudzić... człowieka osuń, O., osłepić, pokrzyć, małżeństwo w sobie ostroczyć. Spk. O. ś. I. *ostygnać, ochłodnąć,* przen. *oziębnać, zobojętnieć:* Nie ostudziła ś. polewka. Troc. Prędko ś. afekt jego ostudził. Troc. Za wejściem bankiera ostudził ś. nieco szalony humor Berty. Bał. 2. [O. ś.] = a) *żart. umrzeć.* b) *użerać ś.* <O + Studzić>

Ostukać, a, ał, nied. Ostukiwać *zbadac, stukając po wierzechu, dokoła, ze wszystkich stron, opukać.* O. kogo = *zbadac stan wnętrza jam jego ciała za pomocą lekkoich uderzeń, w ich ścianę wymierzonych, i wsłuchiwania ś. w odgłos wtedy powstający.* <O + Stukać>

Ostukanie, a, blm., czynność cz. **Ostukać.**

Ostukiwać, a, ał p. Ostukać.

Ostukiwanie, a, blm., czynność cz. **Ostukiwać.**

Osturoczyna, y, lm. y bot. (orchidium) *roś.* <?>

Ostwa, y, lm. y bot. (ischaenum) *roś.* <?>

[**Ostwie, i, bhp.] p. Ostrew.** <Ost(r)wie>

† **Ostychły p. Ostygły.** Troc.

† **Ostydac, a, ał p. Ostygnać:** Działki lacedemońskie gwoli bogom swym czołem bili i częstokroć od wielkiego uderzenia tamże ostydali. Kwiat. (= *umierali*). <O + STYD/STUD>

† **Ostydanie, a, blm.,** czynność cz. **Ostydac,** *ostyganie.*

† **Ostydło** przys. od **Ostydły, oziębłe:** Żaden O. niech nie przystępuje; niech wszyscy będą gorący i żapaleni. Wuj.

† **Ostydłość, i, blm. rz. od Ostydły, oziębłość.**

† **Ostydły p. Ostygły:** Żeby nas śmierć nie zaśladała tak ostydłych i oziębłych w wierze. Wuj.

Wiara zimna i ostydła. Rej. Podnieta ostydlým sercom. Groch.

† **Ostydnać, dnie, dnął a. dł, [Ostydnać] p. Ostygnać:** Ledwo czasem nogi jednemu ostydną, a pani duszka już za drugim myślą i oczyma ciska. Damb. Z czasem i zapalezywa chuę we mnie ostydła, za laty popędliwie opadły mnie skrzydła. Zim. Chęć we mnie nie ostydła. Węg. <O + Stydnąć>

† **Ostydnienie, a, blm.,** czynność cz. **Ostydnać:** O. a lenistwo na służbie bożej. Wuj.

Ostygać, a, ał p. Ostygnać.

Ostyganie, a, blm., czynność cz. **Ostygać.**

× **Ostygleszy** st. w. od **Ostygły:** Ostygleszi ludzie mogli ś. wprawdzie nauczyć obchodzić bez tego. Krasz.

× **Ostygło** przys. od **Ostygły; Ostydło, oziębłe, obojętnie, chłodno, zimno, bez uczucia, bez gorliwości.** L.

× **Ostygłość, i, blm., rz. od Ostygły.** L.

Ostygły, † Ostydły, † Ostychły *który ostygł, ochłodził; przen. zobojętniały, obojętny, oziębły, zimny, bez uczucia:* O. w wierze. Serce ostygłe (= *wystudzone, wyziębione*). Sunęła od jednego do drugiego, zaglądając pustemi oczodołami w ich zamarte i ostygłe ze strachu oczy. Reym. (= *zastygłe*).

Ostygnać, gnie, gnął a. gł, [Ostydnać, Odstydnać], † Ostydnać, nied. Ostygac I. *stać ś. zimniejszszym, przestygnąć, zletnieć, wyziębnać:* Nie przychodzisz na obiad, a tu wszystko ostygło. Co ostygnie jeden materacyk, to drugi ciepły przyłożysz. Perz. Oddech w piersi ustaje, krew w żyłach ostyga. L. (= *zastyga, krzepnie*). Mieszkanie ostygło (= *ostudziło ś., wyziębło, wyziębilo ś.*). Przen.: W Rokitnie już i legowiska po Tatarach ostygły. Sienk. (= *oddawna ich tam ani śladu*). 2. *przn. ochłodnać, ochłonić, oziębnać, wygasnąć, zobojętnieć:* Wszystko ustaje, i miłość moja ostygła. Węg. Turcy bardzo teraz ostygli w religii swojej i łagodniejsze obyczaje przyjęli. Świt. Ostyga serce, gdy pieśń nie grzeje. Rom. Ach! nie ostygaj nigdy w tym świętym zapale. Fel. Używając już owoców swoich prac rycerskich, Arabowie ostygli eokolwiek z fanatycznego zapalu. Lel. Nie pokazuj mu ś., póki nieco nie ostygnie w gniewie. Hoł. Hrabia miał czas O. z zapadu i gniewu. Mick. Ostygł gniew jego. Troc. Już ta miłość ostygła. Troc. Miłość, zapal, chęć, wiara, ostygły (= *wygasyły*). <O + Stygnąć>

Ostygnienie, a, blm. p. Ostygnięcie.

Ostygnięcie, a, blm., Ostygnięcie czynność cz. **Ostygnać.**

† **Ostyja, i, lm. e, [Ostywa]** *hostja.* Diet. <Łć. *hostia* = ofiara ze zwierzęcia>

[**Ostywa, y, lm. y] p. Ostyja.** <Z Ostyja>

Osuch, a, lm. y i. † O. drzewo uschłe, stary konar suchy: Aż niespodziany wieher, pustki w smutnym domie zrobiwszy, dwóch mi synów, trzecią córkę złomie, żonę, zięcia, dwu braciej — sroga zawierucha, zostawiwszy mnie jako w dąbrowie osucha. Pot. 2. † O. *przen. dziad wyschły, szarpa, suchar, grzyb:* Wiatr li go a. siekiera obarczy, póki nie zginie, brzydki O. starezy. Pot. 3. † O. *kołacz suchy, suchar, miodownik:* Ale iście nie z serca była taka skrucha, nie tak snadź dla młynarza, jako dla osucha. Hist. w Lan. Chleby przasne i osuchy bez kwasu. Leop. 4. [O.] *placel suchy z maki, wody i maku, pieczony na oleju w poście.* 5. [O., **Osech]** *wyseпка, kępa,*

miejsce suche, piaszczyste na bagnie. 6. [Osuchy, lm.] p. **Orzech.** Zdr. † **Osuszek,** [Osuszek]. <O † SUCH>

Osucie, a, blm. I. × O. czynność cz. **Osuc.** 2. [O.] = a) *grubsze cząsteczki, pozostające z ziarna po zmiełeniu go na mąkę, otręby, osypka, omieciny.* b) *świerzba, liszaj, krosty:* Maś na O. (= unguentum contra scabiem). Por. **Osutka.**

× **Osucie się, a** ś., blm., czynność cz. **Osuc** ś. † **Osuczna, y,** blm. p. **Osutka.** <Od Osuc>

× **Osuc, uje, uł** i × **O. ś. p. Osypać:** O. głowę popiołem. Łeb jego był rozkudłany i osuty kurzawą drogi. Żer. (= *przyprószony*). Przen.: Infuła perłami i drogiemi kamieniami osuta. Nies. Brzegi drzewami osute. Troc. Jedna radzi, jak czarować, młodzieńca osypać... człowieka O., ostudzić, osłepić, pokrzywić. Spk. Popioły osute. Bobr. (= *opadłe*). Już ś. śmiertelnym osuli popiołem. Chr. [Dzieci moje, dzieci, osuśtak się wami, jak róża kwiatami]. <O † Suć>

Osudar, a, lm. y I. × O. u dawnych Słowian, *sędzia:* Każda horda słowiańska miała swego osudara czyli sędziego. Nar. 2. [O.] *cesarz.* <Ros. osudár, gosudár>

Osudarski przym. od **Osudar.**

[Osudzenie, a, blm.] czynność cz. **Osudzić.**

[Osudzić, i, ił] *zdjąć skórę ze zwierzęcia zabitego, myśl. obelić.* <?>

[Osukać, a, ał, Osekać] *skręcić, okręcić nie.* <?>

[Osukanie, a, blm.] czynność cz. **Osukać.**

× **Osumieć, eje, ał osowieć, posmutnieć, sposepnieć:** Przeszły wieczory szczęśliwe, i osumiały serca, gdy już przyszło wracać do klasztoru. Pol. <O † *Sumieć, od Sum>

× **Osumienie, a, blm.,** czynność cz. **Osumieć.**

† **Osumować, uje, ował sumując, obliczyć; zsumować, obliczyć, obrachować:** Bóg liczbę odprawi, iż liczbę osumowaną uczyni na ziemi. Bud. <O † Sumować>

† **Osumowanie, a, blm.,** czynność cz. **Osumować.**

Osunać, nie, nał, Osunąć, nied. Osuwać, Obsuwać I. *zsunąć naokoło, obciągnąć, osmyknąć:* Kapitanowi kula armatna płaszcza na plecach zdarła i skórę osunęła. Mat. (= *obdarła*). O. puszek z łodyżki rośliny. 2. † O. p. **Osypać:** Złotem, pieniądźmi ten występek osunął. Troc. (= *zasypał, zagłuszył, zakrył*). **O. ś. I.** *zsunąć ś. dokoła, opaść, obelić:* Suknia ś. z niej osunęła. 2. *osiąść, zaważyć ś., zapaść ś., zapaść, oberwać ś., osypać ś., zarwać ś., obruszyć ś.:* Brzeg, grunt, mur osunął ś. 3. *opsnąć ś., poślizgnąć ś.:* Konie i muły na tylny łapy siadały i osuwały ś. Jeż. Noga mu ś. osunęła i spadł. L. 4. przen.: † O. ś. na kogo = *oburzyć ś., obruszyć ś., powstać, sunąć ś., porwać ś., rzucić ś.:* Pospólstwo zgodnie ś. na to osunęło, z usilnością uchwały one popierało, nakazywało. Pilch. Sługa, chcąc odwetować, osunął ś. za przymówką na pana i rzekł. Ez. Heretyk ten na Trójcę Najśw. ś. osunął. Hrb. Jakoby ś. na was Piotr św. osunął, który powiedział, że... Żarn. (= *rozgniewał ś.*). Osunąwszy ś., Jakób rzekł... Leop. A usłyszawszy to, uczenie osunęli ś. Spr. Coście ś. na mię osunęli? Spr. Beczki kazali płókać i wylewać kwasy, a jakom ś. osunął, zem tak nie chciał uczynić, to mię oni po grzbiecie. JKn. <O † Sunąć>

× **Osunienie, a, blm. p. Osunięcie:** Koń ten z wielkiem osunieniem przednimi nogami Heljodora uderzył. Leop.

× **Osunienie się, a** ś., blm. p. **Osunięcie** ś.

Osunięcie, a, blm., czynność cz. **Osunąć.**

Osunięcie się, a ś., blm., czynność cz. **Osunąć** ś.

Osurowiałość, i, blm. I. rz. od **Osurowiały.** 2.

a. **Osurowienie** *żołądka = niestraśność z surowizny.* **Osurowiały** *który osurowiał, surowy, krwią nabiegły:* Osurowiałe rany w zimnej nocy dopiero bole czuły niesychane. P. Koch. Za ranami osurowiałemi ból mu dojmował, ból ś. bardzo srożył. P. Koch. Maś osurowiałym ustom. Syr. <Od Osurowieć>

Osurowieć, eje, ał stać ś. *surowym:* Baranina osurowiała mu w żołądku, bo pił po niej wodę (= *posp. ożyła*). <O † Surowieć>

Osurowienie, a, blm. I. czynność cz. **Osurowieć.**

2. p. **Osurowiałość.**

[Osutki, ów, blp.] p. **Łamańce.** <Osus(z)ki, od Osuch>

Osuszać, a, ał p. **Osuszyć.**

Osuszanie, a, blm., czynność cz. **Osuszać.**

Osuszek, szka, lm. szki p. **Osuch:** *Sphaerica,* niejakie pączki, kołaczce, placki a. osuszki, okrągłymi gałuszkami z ciasta natykane. Mącz. <Z Osuch>

Osuszenie, a, blm., czynność cz. **Osuszyć.**

× **Osuszka, i,** lm. i *kuota z góry przynawiana kasjerom, jako zwrot niewuniknionych strat przy wyplatach,* manko: Zwyczaj osuszek w dobrach podolskich Dzieduszyckiego przetrwał do połowy niniejszego stulecia. Rol. <O † *Suszka, SUCH>

Osuszyć, y, ył, Obsuszyć, nied. **Osuszać, Obsuszać** I. *zrobić suchym, wysuszyć:* O. łąkę, pole, kopalnię = *odciągnąć z nich wodę, odwoźnić je.* O. budynek. Wiatry role i pola osuszyły. Troc. Nie mówcie, iż natura kraj nasz tak osusza, iżby nie mogła kiedy spłodzić genjusza. Przyb. Przen.: O. żyzy = *ukoić smutek, pocieszyć.* Darmo mię kto cieszyć ma, oczu nie osuszę, jużem ś. w ten płacz włożył i dziś płakać muszę. Groch. Kiedy oczy z płaczu osuszę? Gęb. Sen osuszał, jak dobra matka, żyzy smutku. Sienk. Co przedzej nad wiarę żyzy z oczu osusza? Len. Oczu nigdy nie osuszę i tak wiecznie płakać muszę. Kochan. † O. komu złotą powódź = *wypłoszyć komu pieniądze z kieszeni, opróżnić mu worek z pieniędzy.* Troc. Ma sposoby, jako osuszać złoto i srebro tak często do ich szkatuły spływające. Troc. <O † Suszyć>

Osutka, i, lm. i I. *pieg na twarzy.* Troc. 2. bud. *sypanie ś. muru wskutek działania wilgoci połączonej z ciałami niszczącymi spójność zaprawy, cegły i kamienia.* 3. p. **Osypka:** O. a. Różyczka durowa (purpura typhosa). 4. ogr. *choroba drzew, odra drzewna:* O chorobie młodych sosen, zwanej osutką. <Od Osuty>

× **Osutkowy** przym. od **Osutka, wysypkowy:** Choroba osutkowa p. **Osutka.** Durzyca osutkowa, dur O. p. **Durzyca.**

Osuwać, a, ał i **O. ś. p. Osunąć.**

Osuwanie, a, blm., czynność cz. **Osuwać.**

Osuwanie się, a ś., blm., czynność cz. **Osuwać** ś.

[Ośwa, y, lm. y] oselka. <Przekręcone z Ośła>

Oswabadzać, a, ał i **O. ś. p. Oswobodzić.**

Oswabadzanie, a, blm., czynność cz. **Oswabadzać.**

Oswabadzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oswabadzać** ś.

Oswajacz, a, lm. e, **Oswoiiciel** ten, co *oswaja* a. *oswoił.* L. <Od Oswajać>

Oswajać, a, ał i **O. ś. p. Oswoić.**

Oswajanie, a, blm., czynność cz. **Oswajać.**

Oswajanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oswajać** ś.

[Oswantolenie się, a ś., blm.] czynność cz. Oswantolić ś.

[Oswantolić się, i ś., ii ś., Okarwanic ś.] *byłe jak ś. obuć.* <?>

[Oswarnić, i, ii] p. **Oszwarnić.** <Zam. Oszwarnić, od O+Szwarny>

[Oswarnienie, a, blm.] czynność cz. **Oswarnić.** [Oswę] p. **Osobno.** <O+Swe=swoje>

Oswędzać, a, ał p. Oswędzić.

Oswędzanie, a, blm., czynność cz. **Oswędzać.**

Oswędzenie, a, blm., czynność cz. **Oswędzić.**

Oswędzić, i, ii, nied. Oswędzać opalić, osmałić, przypalić: O. sobie włosy. Motyl, choć skrzydła oswędzi, niejedną z chęci w tenże ogień pędzi. L. <O+Swędzić>

Oswobadzać, a, ał i O. ś. p. Oswobodzić.

Oswobadzanie, a, blm., czynność cz. **Oswobadzać.**

Oswobadzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oswobadzać ś.**

Oswobodzenie, a, blm., czynność cz. **Oswobodzić:** †O. żaloby = *wyrok sądowy umiewinniający.* Troc. O. włościan (= *właszczenie*).

Oswobodzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Oswobodzić ś.**

Oswobodziciel, a, lm. e ten, co oswabdza a. oswabdził, wybawca, zbawca, odkupiciel. <Od Oswobodzić>

Oswobodzicielka, i, lm. i forma ż. od **Oswobodziciel.**

Oswobodzić, i, ii, [Ostobodzić], nied. **Oswobodzać, Oswabdzac** kogo, co = *przywrócić komu, czemu swobodę, zrobić swobodnym, wyswobodzić, uwolnić, wyzwolić; odkupić, wybawić, zbawić:* Chrystus opętanych od szatana oswobodził. Białob. Bóg oswabdza wierne swe od wszelakiego niebezpieczeństwa, jako oswobodził Mojżesza od utonienia. Białob. Czemuż nieczystą w oczach cierpysz głinę i z nieprawości jej nie oswabdzasz? Chr. O. kraj od nieprzyjaciół. Sobieski oswobodził Wiedeń. I tak święta Matka z wielkim wszystkim podziwieniem od śmierci oswabdza. Lsz. Hetman wielki kor. z długów oswobodzony. Mat. Wraz z oswobodzonym hetmanem wróciły na ziemię ojczystą zwłoki owego spółtowarzysza niewoli. Szaj. **O. ś. odzyskać swobodę, wyłamać ś. z niewoli, uwolnić ś., wyswobodzić ś., wyzwolić ś.** <O+*Swobodzić, od Swoboda>

Oswoić, i, ii, nied. Oswajać I. kogo z czym = *sprawić, że przywyknie do czego, że go coś nie będzie już razić, otrząsać, przyzwyczaić, włożyć, wprawić do czego, obeznać, zapoznać z czym:* Nałóg oswaja z trudem. Oss. O. kogo z jaką myślą (= *pogodzić*). O. kogo z światem, z ludźmi. Człowiek przyjmuje obojętnie największe zbrodnie, jeżeli już z niemi oswojony, jeżeli do nich jego zmysły przywykły; lecz obruszy ś. zawsze na zbrodnie pomniejsze, jeżeli one są nowe, jeżeli pierwszy raz jego oczy lub uszy ruszą. L. 2. O. zwierzę = *zrobić swojskim, ugłaskać, obłaskawić, poskromić, ukroczyć:* O. Iwa, niedźwiedzia. Wilk oswojony (= *chowany*). Oswojony z morzem (= *spoufytony*). **O. ś. i. z czym = otrząsać ś., obeznać ś., obyć ś., żyć ś. z czym, przyzwyczaić ś., przywyknąć do czego, wprawić ś. w co:** Oswoję ś. do tej odrażającej figurki. L. (= *przekonam ś.*). O. ś. z nowym zajęciem. O. ś. z niebezpieczeństwem. O. ś. z jaką myślą, z losem, z położeniem (= *pogodzić ś.*). 2. †O. ś. *utrząść ś., przyjąć ś., wejść w zwyczaj, przestać razić, opatrzyć ś.:* Chociaż cielesność

niełada jest przewinieniem, atoli zwyczajem tak ś. oswoiło, iż to za nie mają. Pilch. 3. *pozbyć ś. dzikości, stać ś. swojskim, obłaskawić ś.:* Jaszczurka pospolita oswaja ś., łaskawi. L. Przen.: Panienczka przystojna, tylko że to jakieś stworzenie dzikie. — Niezego to, oswoi ś. to. L. <O+*Swoić, od Swój>

Oswojenie, a, blm., czynność cz. **Oswoić.**

Oswojenie się, a ś., blm., czynność cz. **Oswoić ś.** †**Oswojeńszy** st. w. od **Oswojony:** Najoswojeńsza para — łani z jeleniem. Przyb.

Oswojony im. od **Oswoić; swojski, nie dziki, chowany:** Zwierz O.

Osychać, a, ał p. Oschnąć: Ks. Łopaciński, sekretarz litewski, już na swoich nadziejach względem biskupstwa żmujdzkiego osychał, tracił nadzieję. Rzew. <O+*Sychać, od Schnąć, SUCH>

Osychanie, a, blm., czynność cz. **Osychać.**

× **Osykać, a, ał opryskać z sykiem:** Osykany krwią przez twarze upiorów. Słow. <O+Sykać>

× **Osykanie, a, blm.,** czynność cz. **Osykać.**

Osyk, u, lm. y i. p. Osyp: Zamiast dziesięcin w sнопie, zaczęto ś. godzić na pewną wielość zboża, i te osypy nazwano małdratami. Cz. 2. *okop, nasyp, wał otaczający co.* L. Zieleni drzew mile odbija od różowych skał i osypów. Spas. Przen.: Tę wołą swoje mężnił osypem posłuszeństwa, jak moenami wały. Chodk. K. (= *szanćem*). 3. [O.] p. **Odsyp.** <O+SYP/SEP/SU[P]>

Osytać, pie a. [pa], pał, †Osnać, Obsypać, × **Osuć,** nied. **Osytywac, × Osypowac, × Obsypowac** I. *sytać, otoczyć, okolić, obwieść, opasać; przysypać dokoła, okopać:* Jako w krąg prawie góry otoczyły Jerozolimę, tak Pan lud swój miły wałem swęj łaski zewsząd osypuje. Kochan. Nie wszędzie murami trzeba ś. bawić, ale insze miejsca wałami tylko, jednakże potężnymi osypować, by i dwoistemi abo troistemi. Star. Wałem Twej straży Tyś mnie osypował. Arc. W lot piasek onym srogim szturmem zgromadzony osypał i utwierdził okręt zatopiony. Pot. 2. *sytać, okryć; posypać, zasypać, obrzucić, poprószyć, usiać, upstrzyć czym:* Pola kwieciami osypane. Brud. Tworca dziwnym czynem osypał dla nas niebo licznym światłem gminem. Nar. O. potrawę cukrem, pieprzem (= *oculcrzyć, opieprzyć*). Osypano ją kwiatami. Że nałogi pismem zganić, a jakoby czym mierzonym O. Glicz. Ledwie gębę wąs osypał, alić lokajów już przyjmuje. Opal. Przen.: O. kogo gradem obelg, pochwałami. O. kogo łaskami, dobrodziejstwem, godnościami, dostatkami. Każdą sprawę trzeba dobrze złotem O. Kłok. (= *opłacać, okupić*). 3. [O.], †O. kogo = *nasłać na kogo osypkę, wysypkę:* A kto mają Kaśkę tak srodze osypał? (krzyczy, topiąc czarownicę). Jedna radzi, jak czarować, młodzieńca O..., człowieka osuć, ostudzić, oślepić, pokrzywić. Spk. 4. †O. p. **O. ś.:** Osypała mu gęba. Troc. 5. O. bydła = *makną razową, osypką a. otrębami siewiczkę dla bydła potrząsnąć i ukropem, pomajjami, słodzinami, wywarami sparzyć.* L. 6. lek.: O. kogo = *okryć kogo wysypką, wystąpić, pokazać ś. w wielkiej ilości na jego ciele:* Cały grzbiet osypały mu potówki. Wpadła w chorobę, w której wszystka ospicami osypana była. Wys. Ciało osypane ospą. **O. ś. i. posypać ś. wokoło, po wierzechu, na wszystkie strony, obrzucić ś.:** Pięściami wygrażając, osypywały ś. gradem obelżywych wyrazów. Orzesz. Przen.: *otoczyć ś., obarczyć ś.:* Osypała ś. dziećmi. 2. u. †**Osytać okryć ś. wysypką:** Wargi mu ś. osypa-

ły. Troc. 3. *sygiac* ś., *oblecieć*: Kwiaty, liście osypują ś. z drzewa. Mur, gruz z muru osypuje ś. (= *sypte* ś.). [We wianeczku sypia, choć sie ji osypa]. Przen.: Burza była w najwyższej potędze swojej: osypał ś. deszcz piorunów. Pol. (= *posypał* ś.). 4. *opasać*; *zawalić* ś. *dokoła*, *osunąć* ś., *obruszyć* ś., *oberwać* ś., *zapaść* ś., *zapaść*: Gank w podkopach stępują i cembrują, żeby ś. ziemia nie osypowała. Jak. J. 5. bart.: Pszczoły ś. osypały = *wymarszy*, *opadły na spód barci*, *opadły z plastru na dno ula*. <O + Sypać>

Osypanie, a, blm. i. czynność cz. **Osypać**. 2. †O. p. **Osypka**: Gorączkę cierpiała i O. gardła, iż nie przeknąć nie mogła. Wys.

Osypanie się, a ś., blm., czynność cz. **Osypać** ś. **Osypisko**, a, lm. a *miejsce, gdzie ś. stoki osypują*: (Góry) bielejące wiekuiestami ranami i nigdy nie ginącymi osypiskami. Żer. Osypisk brył kamiennych. Żer. Nizina skalnego osypiska. <Od Osypać>

Osypka, i, lm. i, [Obsypka] i. a. †**Osypanie**, **Osutka**, †**Osucizna wysypka**, *kerosty*, *wyrzuty okrywające ciało chorego*, choroba osutkowa, wykwit, wyrzuty, wysypka (efflorescentia). 2. [O.] *zwyczaj obsypywania owsem w dzień św. Szczepana*. 3. a. **Osipa** zboże grubo zmielone, mieszanina siekaki z mąką, jako karmia dla zwierząt domowych, tłucz, omasta: Dwie dziewczki i oborę doily i osypkę trzodzie sypały. Oss. Kociel do sparzania osypki dla świń. Świt. Kurczętom osypkę, z ciepłą wodą roztrzywszy, do jedzenia dają. Haur. Kapłuny tuczą osypką jęczmienną, wodą roztrworzoną. Haur. Psom myśliwym osypkę z owsa ciepło dawać i łoju dla okraszy dodać. Haur. 4. a. **Osyp**, **Osep**, **Osypne** oplata w zbożu, w ziarnie: Z wyki i mącznika także osypki na ordynarje czeladzi dają. Haur. 5. a. **Osucizna**, **Osutka** choroba drzew sosnowych, *obsypywanie ś. igiel*, od ra, sutka. 6. [Migdałowa O.] = *farina amygdalorum*. 7. [Osypki, lm.] *rodzaj placków*. 8. †O. *pszenica orkisz*. Mur. <O + SYP/SEP/SU[P]>

Osypne, ego, blm. p. **Osypka**: Pobory w naturze bywały: miodowe, kuniczne, O., zwane również dziakłem. Jabł. A. <Od Osypny>

Osypny przym. od **Osyp**. <Od Osyp>

Osypywać, uje, ował i O. ś. p. **Osypać**.

Osypywanie, a, blm., czynność cz. **Osypywać**.

Osypywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Osypywać** ś.

Osysać, a, ał i. i O. ś. p. **Ossać**: Wytrząsa Włoch z skorupy, kosteczki osysa. Pot. 2. [O.] *uśmierzyć ból, uspokoić ś.*

Osysanie, a, blm., czynność cz. **Osysać**.

Osysanie się, a ś., blm., czynność cz. **Osysać** ś.

Osysek, ska, lm. ski, **Osesek**, **Odsesek**, †**Ossię**, **Sys**, **Sysal**, **Sysak**, **Sysuń** *dziecię a. zwierzątko ssące jeszcze*: Epigrama osyskowi. Koch. W. <O + *Sysek, od Sysać>

Oszabrować, uje, ował *oskrobać, oglądzić szabrem*: O. pręt fiszbinowy. <O + Szabrować>

Oszabrowanie, a, blm., czynność cz. **Oszabrować**.

Oszachrować, uje, ował *szachrując, oszukać; okpić, oszwabić, ocyganić, posp. naciągnąć*. <O + Szachrować>

Oszachrowanie, a, blm., czynność cz. **Oszachrować**.

Oszacować, uje, ował, [Obszacować], †**Obszacować** i. *ocenić, otaksować*: Nie wiem, jeśli nie tak głowami kmięcami, jak kostkami grać chcie-

li, którzy ją za dziesięć grzywien oszacowali. Baz. Szlachetny naród polski sam siebie oszacował, tak że żadnego szlachcica w żadnym domu niemasz, któryby drożej nad sto i dwadzieścia grzywien w Polsce stał. Orzech. W Polsce głowy są oszacowane. Gór. Bezbożne prawo oszacowało życie ludzkie stu grzywiami. Leszez. Oszacowane rzeczy, które przez naznaczenie szczególnej wartości mogą być z innymi porównane. Gle. 2. × O. co czym = *opłacić, okupić*: O dniu szczęśliwym, dniu oczekiwany, ciężkim wzdychaniem, żyj oszacowany. Lubom. 3. †O. kogo = *obgadać, obmówić, osławić, oczernić, skrytykować* *zjadliwie, oszkalować, osmarować, spotwarzyć*: Stawilem tu dowody na ochronienie sławy źle oszacowanej. Błaż. Jeśli mię, Panie, słusznie oszacował zły człowiek, a ma do mnie jaką winę... Kochan. W oczy to rad pochlebuję, a na stronie oszacuje. Biel. M. <O + Szacować>

Oszacowanie, a i. blm., czynność cz. **Oszacować**. 2. × O., lm. a *szacunek, ocena, taksza*. Sł. wil.

× **Oszacownik**, a, lm. cy ten, *co oszacował a. oszacuje*: Cenzor rzymski, O., szacownik i omowa ludzkich obyczajów. Mącz. <Od Oszacować>

†**Oszacunek**, nku, lm. nki p. **Szacunek**: Będzie li chciał nabyć, nadda jeszcze ku oszacunku piątą część. Leop. Ofiarowali owce i woły bez szacunku i bez liczby. Leop. (bez oszacunku. Leop., co niemiarą. L.). <O + Szacunek>

× **Oszadzenie**, a, blm., czynność cz. **Oszadzić**, *oszronienie*.

× **Oszadział** p. **Oszroniał**.

× **Oszadzić**, eje, ał p. **Oszronić**: Drzewa oszadział. Troc. Broda mu oszadziała. Troc. <O + Szadzić>

Oszafranić, i, il *zaprawić szafranem*: Zufkę O., a okorzenie cynamonem. Sien. <O + Szafranić>

Oszafranienie, a, blm., czynność cz. **Oszafranić**.

†**Oszajca**, y, lm. y *sołtys, wójt a. dzielczic osudzonego swoim staraniem pustkowi*. Gl. <Z *Oszadźca, od *Oszadzić; por. Oszadzić>

†**Oszajczyna**, y, lm. y forma ż. od **Oszajca**.

Oszaki, ów, blp. *pierwsza grubsza łuska a. plewy na ziarnie gryki, jęczmienia, które w żarnach a. w młynie szatrują ś. przed mieleniem*. Sł. wil.

Oszalać, a, ał p. **Oszalić**. Krasz.

Oszalały *który oszalał, zwarjowany; dziki, szalony, pełen szalu*: Zamknęła oczy przed jego oszalałym spojrzaniem. Żer. <Od Oszaleć>

Oszalanie, a, blm., czynność cz. **Oszalać**.

× **Oszalbierować**, uje, ował, **Oszalbierzyć** *oszukać szalbierstwem, oszachrować*. Bobr. <O + Szalbierować>

× **Oszalbierowanie**, a, blm., czynność cz. **Oszalbierować**.

× **Oszalbierzenie**, a, blm., czynność cz. **Oszalbierzyć**.

× **Oszalbierzyć**, y, ył p. **Oszalbierować**.

Oszaleć, eje, ał, [Oszalnieć] i. *dostać szaleństwa, wpaść w szal, stać ś. szalonym, owarjować, zwarjować, zbziczec, wściec ś.*: Czyś oszalał?! (= *zghypiał*). Mało nie oszaleje z bólu, z radości. Oszalałeś i kazi-ć ś. głowa. P. Koch. †Chybaby całe z mózgu oszalała, coby dać takiej bajce wiary miała. Lubom. (= *straciła rozum*). †Radoby niebożatko z mózgu oszalało. Kochan. 2. †O. na kogo = *wściec ś., rozwościeczyć ś., obruszyć ś., zapamiętać ś.*: Oszalałeś na mię, a pycha twoja wstąpiła do uszu moich. Leop. Jeszcze więcej oszalałwszy na nie, prześladowałem je aż do obcych miast. Leop. 3. [O.] *dostać obłąkania a. wodowstrętu, wściec ś.*

4. [O.] *oszukać*: Twe myślice oszalo. <O + Szaleć>

Oszalenie, a, blm. I. czynność cz. **Oszaleć**. 2. czynność cz. **Oszalić**.

Oszalić, i, il, nied. **Oszalać** *wprawić w szal, doprowadzić do szalu, nabawić szaleństwa, zrobić szalonym*: Ci, dymem oszaleni, jako wściekli bieżą, owi brzydko pryskają i po łbiech ś. rzeżą. Tw. Rzucił ś. z drzwi gwałtownie, uciekając bezprzytomny, oszalony. Krasz. (= *oszalały*). Pełen tego uroku, który porywa i oszala. Krasz. Język pochlebny tak oszali człowieka, iż ś. za pochlebstwem podniesie w pychę i więcej napuszony człowieka takiego, który ś. już wyżej rozumie, niżli jest. L. (= *odurzny, przewróci mu w głowie, oszałomni, obalamuci*). Bo iście, prawdę rzec muszę, oszalisz niewinną duszę. Rej. Tak go był wściekły apetyt oszalił, jakoby pod nim kto prochy zapalił. L. Juno, Trojanki oszaliwszy, przez nie okryty zapaliła. Koch. J. Oszaliwszy młodą dzieweczną, znowu babę opętał. Pot. Jegom była żona, pókim głupia przez cię nie była oszalona. Kochan. (= *owładnięta szalem miłości*). Bodaj tam był źle zginał (= *bodajęś*), pókim głupia nie była przez cię oszalona. Kochan. Drzewem oszaliła płochego cielica. Żebr. (= *omamiła, oszukała*). <O + Szalić>

[**Oszalnieć**, eje, ał] p. **Oszaleć**.

[**Oszalnienie**, a, blm.] czynność cz. **Oszalnieć**, *oszalenie*.

Oszalować, uje, ował *obić deskami, ofutrować*: O. ścianę deskami. Szopa oszalowana. Gac. <O + Szalować>

Oszalowanie, a I. blm., czynność cz. **Oszalować**. 2. lm. a *szalowanie, szalunek, futrowanie, boazerja*.

× **Oszalamiać**, a, ał p. **Oszalomonić**. <O + *Szalamiać, od Szal>

Oszalamianie, a, blm., czynność cz. **Oszalamiać**.

[**Oszalamonić**, i, il] p. **Oszalomonić**.

[**Oszalamonienie**, a, blm.] czynność cz. **Oszalamonionić**.

Oszalomionić, i, il p. **Oszalomonić**.

Oszalomienie, a, blm., czynność cz. **Oszalomionić**: Wielkie było O. radości. Deo.

Oszalomionić, i, il, **Oszalomić**, **Oszołomić**, [**Oszalamionić**], nied. × **Oszalamiać** kogo = *ogłuszyć, odurzyc, oszalić, pozbawić przytomności*; przen. *obalamucić, opętać, oplątać chytrą mową, otumanic, oszukać gadaniem, przewrócić komu w głowie*: Wół, oszałomiony uderzeniem obucha w głowę. Jakim sposobem ieh oszalamiała od tego stopnia, że stawali ś. dla niej powolnymi i wyzyskiwać pozwalali ś. bez miłosierdzia? Syn. <O + *Szalomionić, od Szal>

Oszalomonienie, a, blm., czynność cz. **Oszalomionić**.

Oszamerować, uje, ował I. *opatrzyć, ubrać szamerunkiem*. 2. *obgudać, obmówić, oczernić*. <O + Szamerować>

Oszamerowanie, a, blm., czynność cz. **Oszamerować**.

× **Oszamotać**, eze, tał *szamocząc, obalić*: O. kogo. Pięknę do drzewo szpetnie oszamotał. Wuj. <O + Szamotać>

× **Oszamotanie**, a, blm., czynność cz. **Oszamotać**.

Oszanćować, uje, ował, nied. **Oszanćowywać** *obwarować, osypać szanćem; okopać, owałować*: O. wieś, obóz. Troc. O. ś. I. *obwarować ś. szanćami, okopać ś.* 2. × O. *złożyć ś., powieść ś., poszczęścić ś., poszycować ś., wyjść na dobre a. na złe*: Uszczypli-

we o cesarzu mówienie nieszczęście ś. im zwiódło a oszańcowało. L. <O + Szanćować>

Oszanćowanie, a I. blm., czynność cz. **Oszanćować**. 2. lm. a *szanćec, szanćce, okopy, waly*.

Oszanćowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oszanćować ś.**

Oszanćowywać, a, ał i O. ś. p. **Oszanćować**.

Oszanćowywanie, a, blm., czynność cz. **Oszanćowywać**.

Oszanćowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oszanćowywać ś.**

Oszar, a, lm. y, **Oczar**, **Oszor** bot. (hamamelis) *roś. z rodziny oczarowatych, orzech czarnoksięski*. <?>

Oszargać, a, ał i O. ś. p. **Obszargać**. <O + Szargać>

Oszarganie, a, blm., czynność cz. **Oszargać**.

Oszarganiec, nca, lm. ncy, **Obszarganiec** *człowiek obszargany*; przen. *flejtuch, niechluj, obdarty, obszarpamec, obdrapaniec, nędzarcz*. <Od Oszargany>

Oszarganie się, a ś., blm., czynność cz. **Oszargać ś.**

Oszarlatanić, i, il *omamić, otumanic, oszwabić, ocyganić, oszukać*. <O + *Szarlatanić, od Szarlatan>

Oszarlatanienie, a, blm., czynność cz. **Oszarlatanić**.

Oszarpać, pie, ał i O. ś. p. **Obszarpać**: Okrzykami witano tych bohaterów oszarpanych, obłoconych, pokrwawionych i pijanych. Krasz. <O + Szarpać>

1. **Oszarpanie**, a, blm., czynność cz. **Oszarpać**.

2. **Oszarpanie** przys. p. **Oszarpano**.

Oszarpaniec, nca, lm. ncy, **Obszarpaniec** *człowiek oszarpany, obdarty, odrapaniec, oberwaniec, łapciuch, oberwus*. <Od Oszarpany>

Oszarpanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oszarpać ś.**

Oszarpano, **Oszarpanie** przys. od **Oszarpany**, *obdarto*: Wyglądał biednie i O. Krasz.

Oszarpywać, uje, ywał i O. ś. p. **Obszarpać**. **Oszarpywanie**, a, blm., czynność cz. **Oszarpywać**.

Oszarpywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oszarpywać ś.**

Oszarzyć, eje, ał I. *stać ś. szarym, ściemnieć*: Czas zbierania koniczyzny jest wtedy, kiedy główki, w których ś. znajduje nasienie, oszarzeją. Świt. 2. (o kolorze) *zburzyć, wyburzyć, zrudzić, wyrudzić, zblaknąć, splowieć, spelznąć*. <O + Szarzyć>

Oszarzenie, a, blm., czynność cz. **Oszarzyć**.

Oszast, u, lm. y p. **Oblader**. <O + Szast, od Szastać>

Oszastać, a, ał *obciąć prędko, szach-mach*: Wrazby oszastał długie kędziory na brodzie. Słow. <O + Szastać>

Oszastanie, a, blm., czynność cz. **Oszastać**.

[**Oszatrować**, uje, ował] *wytrzeć*. <O + Szatrować>

[**Oszatrowanie**, a, blm., czynność cz. **Oszatrować**.

Oszczać, y, ał, **Obszczać**, **Obeszcząć**, [**Ojszczać**, **Oszcznąć**], nied. **Oszczywać**, **Obszczywać** *szcząc na kogo, na co, obmoczyć, oblać go; zaszczać, poszczać*. <O + Szczać>

Oszczanie, a, blm., czynność cz. **Oszczać**.

[**Oszczarki**, ów, blp.] *łuczyno do oświetlania*. <?>

† **Oszczędac**, a, ał i **O. s.** p. **Oszczędzić**: Oszczędaj, dłużej będzie; oszczędaj w czas, nie na dziś tylko trzeba; O. gotowego lepiej, niż szukać nowego. Prz. Kto czego wiele ma, nie oszczędaj, nie szanuje. Prz. Kto nie oszczędaj swego, mniej jeszcze cudzego. Prz. Czasu oszczędaj. Prz. Pijak na przyszłość. czasu najmniej nie oszczędaj. Klon. Bywa też ten łakomy, a na dalsze czasy ś. oszczędaj, który nierad widzi szczęścia drugiego. *And. z Kobył.* <O + *Szcządac, Szczędzić, SZCZĘD/SKĘD>

† **Oszczędanie**, a, blm., czynność cz. **Oszczędac**, oszczędanie.

† **Oszczędanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oszczędac** ś.

† **Oszczędek**, dka, lm. dki p. **Oszczędek**: Błahe mizerynych Krzyżaków oszczędki pod dobrośliwość Władysława cisną ś. Błaż. Nie cierpieć gniewu, nie zostawić nawet oszczędka jego. Pileh.

† **Oszczędac**, a, ał i **O. s.** p. **Oszczędzić**.

† **Oszczędanie**, a, blm., czynność cz. **Oszczędac**.

† **Oszczędanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oszczędac** ś.

† **Oszczędzenie**, a, blm., czynność cz. **Oszczędzić**.

† **Oszczędzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oszczędzić** ś.

† **Oszczędzić**, i, il i **O. s.** p. **Oszczędzić**.

† **Oszędzek**, tka, lm. tki, † **Oszędzek** *szzędzek, ślad, resztką, pozostałość, ostatek*: Pompejusz zbił na głowę łotrów na morzu, oszędzki ich jednak zebrał i osadził niemi krainę jedną daleką od morza. Pileh. I w późniejszych wiekach w Grecji widać było gdzieniegdzie oszędzki gustu. Gol. Znagła popadł w niewolę, stojąc przy oszędzkach jeszcze wolności swojej. Pileh. W spokojności O. ten życia pozostały przepędzajmy. Pileh. <O + Szzędzek>

× **Oszędzek**, u, lm. i p. **Oszędzkanie**: Ogromny zwierz na O. szzędziuka nie pojrzy. Fred. M. Wiatr napelniał Cerber oszędzki trzyraznemi. Żebr. <O + Szzędzek>

Oszędzkać, a, ał, **Obszędzkać**, **Oszędzkać**, nied. **Oszędzkiwać**, **Obszędzkiwać** kogo l. *naszędzkać* ś. *nad kim dowoli; obejść go, szzędzając*: Złego psa natura jest każdego O. Bals. Pies domu strzeże, złodzieja oszędzka. L. W ostępie brytan oszędzkuje zawartego jelenia i nań następuje. Toł. (= *szzędzając, daje znać o nim*). Psia Scylla sylkulskie oszędzkuje tonie. Żebr. 2. eo = *ogarnąć, napelnić szzędzaniem*: Leżący w lochu Cerber, potwora straszliwa, cały Erebus potrójną paszczą oszędzkiwa. L. 3. przen., posp.: O. kogo p. **Obgadzac**: On zaraz gotów cię O. Pot. Każdego oczerni, każdego oszędzka. Nar. Albo to Figlaci tak jego oszędzkał? Boh. <O + Szzędzkać>

Oszędzkanie, a, blm., czynność cz. **Oszędzkać**.

Oszędzkiwacz, a, lm. e ten, co oszędzkuje. L.

Oszędzkiwać, uje a. iwa, iwał p. **Oszędzkać**.

Oszędzkiwanie, a, blm., czynność cz. **Oszędzkiwać**.

[**Oszędzmac**, a, ał i **O. s.**] p. **Oszędzić**: Trza sie nam oszędzmac <?>

[**Oszędzkanie**, a, blm.] czynność cz. **Oszędzmac**, oszędzkanie.

[**Oszędzkanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Oszędzmac** ś., oszędzkanie ś.

[**Oszędzmac**, a, ał i **O. s.**] p. **Oszędzić**.

[**Oszędzkanie**, a, blm.] czynność cz. **Oszędzmac**, oszędzkanie.

[**Oszędzmac**, a, ał i **O. s.**] p. **Oszędzić**.

[**Oszędzkanie**, blm.] czynność cz. **Oszędzmac**.

[**Oszędzkanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Oszędzmac** ś.

Oszędzić się, i ś., il ś. *urodzić szzędzie, szzędziuka*: Suka, wilezyca oszędziła ś. Dudz. <O + Szzędzić ś.>

Oszędzenie, a, blm. p. **Oszędzenie** ś.: Suka po oszędzeniu.

Oszędzenie się, a ś., blm., **Oszędzenie** czynność cz. **Oszędzić** ś.

Oszędz, u, lm. y l. *grot żelazny płaski, obosieczny, z osękiem, osadzony na drzewcu, rodzaj włóczni, rogatyna, rohatyna*: Rzymianie posyłałi sąsiadom, z którymi wojować mieli, O. z grotom ukrwawionym, z drugiego końca opalony. Nar. Siedm oszędzów krótkich każdemu dał. Warg. Trzej o jednym oszędzie. Prz. U mężnych O. jest miasto żupice, a pawęża miasto sukniej. Górn. Chciał Saul przebić Dawida oszędzem. Wuj. Miał O. jako nawój tkacki. Wuj. Ty idziesz do mnie z mieczem i z oszędzem, i z puklerzem; lecz ja idę do ciebie w imię Pana zastępów. Wuj. Zabił go oszędzem jego własnym, wydarłszy mu go z ręki. Birk. O. łowczy. Troc. Nie umie syn szlachecki na konia wsięść, i w łowy na dziki zwierz z oszędzem jechać niegotowy. Kochan. O. strzelcom poruczony, nie dla natarcia, ale tylko dla obrony. Mick. 2. myśl. *drzędek z wiłkami żelaznemi, którego używają, polując na dziki lub niedźwiedzie*. Śl. wil. 3. *osć rybacka*. Śl. wil. Zdr. **Oszędzpek**. Zgr. **Oszędzisko**. <O + Szzędz>

Oszędzpek, pka, lm. pki l. p. **Oszędz**. 2. a. [**Oszędzypek**, **Oszędzyk**] *ser owczy góralski, w tworzydełkach wyciskany w kształcie baryłki*. Por. **Parzenica**.

× **Oszędzić**, i, il kogo = *zaszędzić mu ospe*. <O + Szzędzić>

× **Oszędzienie**, a, blm., czynność cz. **Oszędzić**.

Oszędzisko, a, lm. a l. p. **Oszędz**. 2. *drzewce u oszędzu*: O. oszędzu Gołjata było jako nawój tkacki. Wuj. Wraził mu włócznię w bok aż do oszędziska. Pot. 3. [O.] *drzędek u grabi, grabisko*.

Oszędzisty *opatrzony, obsadzony grotom*: Przyzbroję ś. żelazem i drewnem oszędzistym. Wuj. <Od Oszędz>

Oszędznik, a, lm. ey *człowiek uzbrojony oszędzem*: Krzywousty na łowach prawie w dzieciństwie dziki i niedźwiedzie zbił z podziwieniem przytomnych oszędzników. Nar. Oszędznicy, rzuciwszy broń, znoszą z lasu suche sośniaki. Sts. Oszędznicy, sieciowi, osacznicy i naganiaeae. <Od Oszędz>

Oszędzowy przym. od **Oszędz**: Drzewce oszędzowe. Od razu oszędzowego krew i woda wypłynęła z boku Jezusowego. Birk. Min.: Piryt O. a. spisowy.

Oszędzera, y, lm. y, [**Oszędzernik**] l. † **O. szzędzera**, *wykpis*: Mieliliśmy niedawno oszędzera takowego, który ś. zwykł z słowa bożego wyszędzerać. Gdac. Tedy ś. on z niej wyszędzerał, będąc wielkim oszędzera, szzędził. Gdac. 2. × **O. ten**, co z lada powodu żęby szzędzery, śmieszek, bluzen, kuglarz, żartowniś, figlarz: O., błazen, kuglarz, żartowniś; teraz za co innego biorą dla niewiadomości języka. Włod. 3. *potwarcza, szkalownik, obmówca, kabumjator*: Prace ich, gdzie mogli, oszędzera szzędzali. Hist. w Lan. O. ehytry: pod pozorem najprzyjaźniejszej twarzy tai ś. jadość jego. L. <O + SZCZERC>

Oszędzerczo przys. od **Oszędzerczy**, *potwarczo*.

Oszczerczy, † **Oszczerny** przym. od **Oszczerca**, *szycerczy*; *potwarczy*: Język O. Wytracę oszczercze potwarze. Wypś.

Oszczernik, a i. [O., lm. cy] p. **Oszczerca**. 2. bot. p. **Poczwarnik**. <Od Oszczerny>

† **Oszczerny** p. **Oszczerczy**: O imię święte, imię wierności, oszczerzym pohańbione językiem, komużeś ty wiernym! Przyb.

Oszczerstwo, a, lm. a i. † O. *szycerstwo*, *drwinny*. 2. *zjadliwa obmowa*, *bezczelna potwarz*, *kalumnja*: Nie dosyć na tem, bawgracze zuchwali, żeście w źródle oszczerstwa pędzel wasz zmaczali. Tremb.

× **Oszczerczać**, a, ał i † O. ś. p. **Oszczerczyć**.
× **Oszczerczanie**, a, blm., czynność cz. **Oszczerczać**.

† **Oszczerczanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oszczerczać** ś.

× **Oszczerczenie**, a, blm., czynność cz. **Oszczerczyć**.

× **Oszczerczenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oszczerczyć** ś.

× **Oszczerczyć**, y, ył, nied. × **Oszczerczać**, a, ał, † **Oszczyrzac** zęby = *wyszczerczać*, *szczyrzyc*; *połcażynać zęby*. † O. ś. *szyczyć*, *wykpłować*, *wyśmiewać* ś., *uragać*, *drwić*, *naigrawać* ś.: Zbierali ś. na mię nizekzemnicy, oszczerzali ś. a nie milczeli. Bud. On ś. na wszystkie nasze duchowne dobro oszczerza. Smotr. Wszyscy mi urągają, wszyscy ś. oszczerzają. Ryb. Z nas i z was ś. oszczerzali. Alb. <O † Szczerzyć>

× **Oszczędek**, dku, lm. dki p. **Oszczędność**: Oszczędkę jego dozwolą mu żyć przez pół roku. Oczap.

† **Oszczędlivie** przys. od **Oszczędlivy**, *oszczędnie*. Troc.

† **Oszczędlivost**, i, lm. i p. **Oszczędność**: O. w nich cudowna, nie są obzarci, nie piją wiele. Birk.

† **Oszczędlivy** p. **Oszczędnny**. Troc.

† **Oszczędłość**, i, lm. i p. **Oszczędność**: O. w życiu, ubóstwo w szatach. L.

Oszczędniczy przym. od **Oszczędnik**; *oszczędnosciowy*: Zaleca prawo oszczędnicze i na niem wzrost przemysłu krajowego buduje. Kol. <Od Oszczędnik>

Oszczędnie, × **Oszczędno** przys. od **Oszczędnny**: O. zebrał, chował. Troc. Żyć O.

† **Oszczędnik**, a, lm. cy *człowiek oszczędny*: Ale ci oszczędnicy a skępey raczej, co to z włoska jadają. Rys. A. <Od Oszczędnny>

× **Oszczędno** p. **Oszczędnie**: W domu żyją O., a między ludźmi pańsko. Łęcz.

Oszczędnościowy przym. od **Oszczędność**: Kapitał O. Kasa oszczędnościowo-pożyczkowa.

Oszczędność, i, † **Oszczędlivost**, † **Oszczędłość** i. *skłonność do oszczędzania*: O., ostrożność w wydatkach, obaczna na przyszłość, jest roztropna w wstrzemięzliwym użyciu, czuła w zachowaniu od zepsucia i straty rzeczy do nas należących. L. Potrzeby wszelkiej lekarstwem O. Min. O. w wydatkach (= *ekonomja*, *menaż*). Ja O., to jest pomierność i pomiarkowanie, za największą pozycytując enotę. Siem. J. Nierychła na schyłku O. Prz. Późna O. na dnie. Pilch. O. z szcudroblivością, szcudroś mięszaj z oszczędnością. Prz. O. wielki dochód. Prz. Największa intrata O. Prz. Oszczędnością i pracą ludzie ś. bogacą. Prz. Trzeba oznaczyć granicę między skąpstwem a oszczędnością, jako też wzajemnie między wygodą a zbytkiem. Kras. Co los ujmie, O. przyda. Kras. 2. lm.

i, × **Oszczędek** to, co zaoszczędzono; *grosz zaoszczędzony*: Zrobić na czym O. Mieć na czym O. O. na węglu. Oszczędności pozwolą mu żyć spokojnie na starość. Kasa oszczędności. O. czasu. <Od Oszczędnny>

Oszczędnny, † **Oszczędlivy**, † **Oszczymny**, † **Szczędnny**, † **Szczędlivy**, † **Szczędziwy** *skłonny do oszczędzania*, *nierozrzutny*, *ogłędny w wydatkach*, *menażowy*: Człowiek O. Prowadzą życie oszczędne. Oszczędna gospodyni. O. na male przestawa. Troc. O. wie, gdzie i komu dać. Troc. Ja przywykłam do życia oszczędnego z młodu. Mick. Choć kraj jego niebogaty, radzi sobie, bo O. Pol. <O † SZCZĘD/SKĘD>

Oszczędzacz, a, lm. e, † **Ekonomiser** *przyrząd do oszczędzania paliwa*. <Od Oszczędzać>

Oszczędzać, a, ał i O. ś. p. **Oszczędzić**.

Oszczędzanie, a, blm., czynność cz. **Oszczędzać**.
Oszczędzanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oszczędzać** ś.

Oszczędzenie, a, blm., czynność cz. **Oszczędzić**.
Oszczędzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Oszczędzić** ś.

× **Oszczędzieli**, a, lm. e *ten, co oszczędza a oszczędził*, *człowiek oszczędny*, *menażer*. L.

× **Oszczędzieli**, i, lm. i forma ż. od **Oszczędzieli**. L.

Oszczędzić, i, ił, [Obszczędzić], † **Oszczęmić**, [Oszczęmić], nied. **Oszczędzac**, [Obszczędzac], **Oszczędzac** † **Oszczędzac**, † **Oszczędzac**, [Oszczędzac], † **Oszczęmiac**, [Oszczęmac, Oszczęmiac, Oszczęmiac] i. nied. *żyć oszczędnie*, *powodować ś. oszczędnością*, *nie tracić*, *nie trwonić*, *zbierać*, *menażować*, *posp. kulić ś.*, *ścisnąć ś.*: **Oszczędzac** na przyszłość. Kto za młodu oszczędza, ten na starość będzie miał zapas. Pracuje, zabiega, oszczędza, a syn jego lekkomyślnie puszcza. 2. **Oszczędzac** czego, co = *szanować*, *ochraniać*, *nie marnować*, *nie narażać*: Kto nie oszczędza swego, mniej jeszcze cudzego. Prz. **Oszczędzac** zdrowia, grosza, konia. Oszczędzaj zapasów, bo nie starezy na później. Oszczędzac ubrania. O. siły, wojsko. 3. kogo = *nie narażać*, *załować*, *nie tykać go*, *darować mu*, *zostawić go w spokoju*: Przeciwnicy nie oszczędzali go nigdy. Ten prawdziwy duch satyr, ta pierwszej treści próby, szydzić z wad, karcieć błędy, oszczędzać osoby. Dm. Wymyślając, nie oszczędza nikogo (= *nie ceremonjuje ś. z nikim*). 4. komu czego = *nie narażać go na co*, *uchronić go od czego*: Ty mię raz już łzami oszukałaś, więc oszczędź sobie teraz młodości. Słow. A jednak to czynię jedynie, aby O. swemu narodowi większych nieszczęść. St. Aug. O. komu fatygi, przykrości, kłopotu, wydatków. O. ś. nied. *oszczędzać swe zdrowie*, *szanować ś.*, *nie narażać swej osoby*, *ochraniać ś.*: Zbyt ś. oszczędza (= *cecka ś.*, *pieści ś. z sobą*). <O † Szczędzić>

[**Oszczęnać**, *nie*, *nał*] p. **Oszczęnać**: Wilezku, wszystkie panny oszczęnij, bo masz dużo wody. <O † *Szczeńać, od Szczeńać>

[**Oszczęnić**, a, blm.] czynność cz. **Oszczęnać**.

[**Oszczęzić**, a, lm. i] p. **Ościuc**.

[**Oszczęzić**, a, lm. i] p. **Oszczęzić**: Zjedli kilka oszczyków. Pol.

Oszczękiwać, uje, iwał p. **Oszczępać**.

Oszczękiwanie, a, blm., czynność cz. **Oszczękiwać**.

Oszczęknąć, *nie*, *nał* p. **Oszczępać**. L. <O † Szczyknąć>

Oszczęknąć, a, blm., czynność cz. **Oszczęknąć**.

† **Oszczęmiac**, a, ał p. **Oszczędzić**: Kto swego nie oszczęmiac, musi cudzego pożądać. L. Gdy

dziś z potrzebę będziesz miał, patrz, byś na jutro oszezy miał. Ez. <O + *Szezymiać zam. Szezymiać, SZCZEM/SKOM >

† Oszezymianie, a, blm., czynność cz. Oszezymiać.

† Oszezymić, i, il p. Oszezedzić.

† Oszezymienie, a, blm., czynność cz. Oszezymić.

† Oszezymny, [Oszezymny] p. Oszezedny. Petr. Oszezypać, pie, pał, Obszezypać, nied. Oszezypować, Obszezypywać, † Oszezypować i. *dokoła, z różnych stron wyszczytać*: Ryby... na nerkach tłuszcz oszezypują. Ml. 2. a. Oszezypnąć, Oszezyknąć, i nied. Oszezykiwać, [Obszezykiwać] *szczyścić, oberwać; uszczelnąć*: Jeśli korzenia jego nie wyrwie, a owoc jego nie oszezypie... Bud. Obrać a O. kwiatki. Mącz. <O + Szezypać >

Oszezypanie, a, blm., czynność cz. Oszezypać. [Oszezypek, pka, lm. pki] i. p. Oszezypek: Przybywają właściciele po bryndzę i oszezypki. Pol. 2. *placzk owsiany*: Igrał niedźwiedź z chłopem, który go częstował owsianym oszezypkiem. Kaczk. <O + *Szezypek, od Szezypać >

Oszezypnąć, nie, nął p. Oszezypać.

Oszezypnięcie, a, blm., czynność cz. Oszezypnąć.

† Oszezypować, uje, ował p. Oszezypać. L.

† Oszezypowanie, a, blm., czynność cz. Oszezypować.

Oszezypywać, uje, ywał p. Oszezypać.

Oszezypywanie, a, blm., czynność cz. Oszezypywać.

† Oszezyrać, a, ał i † O. s. p. Oszezerzyć.

† Oszezyranie, a, blm., czynność cz. Oszezyrać: Stało s. urąganie, O., naśmiewanie od rozmaitych a mizernych ludzi Panu Jezusowi. Żarn. † Oszezyranie się, a s., blm., czynność cz. Oszezyrać s.

† Oszezyrzenie, a, blm., czynność cz. Oszezyrzyć.

† Oszezyrzenie się, a s., blm., czynność cz. Oszezyrzyć s.

† Oszezyrzyć, y, ył i † O. s. p. Oszezerzyć.

Oszezywać, a, ał p. Oszezać.

Oszezywanie, a, blm., czynność cz. Oszezywać. [Oszezywęgieł, gła, lm. gly, Ojszezywęgieł] *parobek, uganiający s. po nocy za dziewczętami i zakradający s. do ich mieszkań; rozpustnik*. <Oszezać + Węgieł >

† Oszedzenie, a, blm., czynność cz. Oszedzieć.

† Oszedziały p. Oszroniały: Przynajmniej ja, sługa O., uniżenie a pokornie proszę, aby ta wierna praca moja pod obroną i opieką W. P. M. została. Paszk. Tego ja, jako wierny, zyczliwy i już prawie laty dojrzałem i O. sługa, z serca życzę. Paszk. Tego ja z serca prawego W. P. M. życząc, oszedziałą powolność swą łascę mego M. P. jako napilniej oddaję. Paszk. <Od Oszedzieć >

† Oszedzieć, eje, ał p. Oszronieć. <O + Szedzieć >

Oszelmować, uje, ował, Obszelmować i. a.

† Oszelmać *oskubać, obedrzeć, postrzępić, otargać, oszarpać, powydzierać, powyrywać, odrapać, poobcinać nierówno*: Jeremi był ranny i miał kulę rozszarpane udo... Oszelmował go! Krasz. 2. kogo = obciąć mu uszy: O. szpiega. <O + Szelmować >

Oszelmowanie, a, blm., czynność cz. Oszelmować.

† Oszelmać, a, ał i. p. Oszelmować: Patrząc: i sójka w klatce oszelmana bywa, gładsza owa,

co w lesie wolności zażywa. Rej. Dzielny, choć będzie krzywy nos, oszelmana broda. Rej. Była-byś tych eudzych krowisk oszelmanyh panią, aniż koz tłustych, koz moich kochanych? Gawiń. Baran starożytnym oszelmany wiekiem. Pot. Ludzie pracowite oszelmane widzimy. Bud. Peruka oszelmana. L. Oszelmał Żydowi brodę. Troc. Już rozdarta (chorągiew), już w niej oszelmane strzępki. Pot. Późna starość, zmarszczywszy oszelmaną skórę. Pot. 2. p. Oglodać: Robaki to oszelmały. Dudz. Gąsienica oszelmała (ogłodała) ten listek. Troc. <O + *Szelmiać, zam. *Szelmiać, Szelmować >

† Oszelmanie, a, blm., czynność cz. Oszelmać. [Oszerszenieć, eje, ał] *osowieć, posmutnieć*. <O + *Szerszenieć, od Szerszeń >

[Oszerszeniecie, a, blm.] czynność cz. Oszerszenieć.

Oszeweczka, i, lm. i p. Oszewka: [Kołnierz obszyty oseweką].

Oszewka, i, lm. i f. p. Obszywka: O. koszuli. Żer. 2. [O.] *poszewka*: Dotykając czołem oszewki pierzynek... szepiał. Las. Zdr. Oszeweczka. <O + *Szewka, od Szew >

Oszkalować, uje, ował *szkalując, oczernić; obmówić, obgadać, spotuarczyć*: Nie przepuścili oni tam żadnemu, ale wszystkich ogółem pomazali i oszkalowali, zadali im bunty i t. d. Smotr. <O + Szkalować >

Oszkalowanie, a, blm., czynność cz. Oszkalować.

[Oszkapić się, i s., il s.] *zagapić s.* <O + *Szkapić, od Szkap >

Oszkapienie się, a s., blm., czynność cz. Oszkapić s.

Oszkardzać, a, ał i O. s. p. Oszkardzić.

Oszkardzanie, a, blm., czynność cz. Oszkardzać.

Oszkardzanie się, a s., blm., czynność cz. Oszkardzać s.

Oszkardzenie, a, blm., czynność cz. Oszkardzić.

Oszkardzenie się, a s., blm., czynność cz. Oszkardzić s.

Oszkardzić, i, il, nied. Oszkardzać i. *uczynić szkaradnym, zeszkardzić, oszpecić, zesześcić, zbrzydzić; osprosić, osromocić, skalać, zhańbić, splamnić, zbezczeszczyć, oplugawić*: Ulises Polifema ciężko oszkardził Koeh. W. Cechą wypaloną oszkardzony. Nagur. Łupiestwem oszkardził przyrodzenie swe. Sz. I już mu umykać z żywotem zbrojecko przyjdzie, gdy tak dar swój oszkardził. Pot. 2. † O. *oszkacać szkaradnie*: Udało s. słudze pana okrutnie O. Pot. O. s. *oszpecić s., zesześcić s., zbrzydzić s.; osprosić s., osromocić s., skalać s., zhańbić s., splamnić s., zbezczeszczyć s., oplugawić s.*: Już s. tyłą zbrodniami oszkardziła. Stasz. <O + Szkaradzić >

× Oszkard, u, lm. y p. Oskard: Przysiek, świdry, oszkardy mieć dobremu młynarzowi przystoi. Haur. <p. Oskard >

Oszkarlacenie, a, blm., czynność cz. Oszkarlacić.

Oszkarlacić, i, il *okryć szkarłatem, opurpurzyć, oczerwienić*. <O + Szkarlacić >

× Oszkłać, a, ał i × O. s. p. Oszklić.

× Oszkłaniać, i, il i. p. Oszkłanić. 2. przen. *oświecić, oświecić, otoczyć błyskiem*: Bóg mię oszkłanił światłem rzeczy niewidzialnych. Słow. Nigdy na boży głos nie była sucha zrenica moja, choć mnie Bóg

oszklanił wkoło. Słow. < O + * Szklanieć, od Szklany >

× **Oszkanie**, a, bfm., czynność cz. **Oszkłać**, *szklenie*.

× **Oszkanie się**, a, ś., bfm., czynność cz. **Oszkłać ś.**

× **Oszklanienie**, a, bfm., czynność cz. **Oszkłanieć**. **Oszklenie**, a, l. bfm., czynność cz. **Oszkłać**. 2. × O. szkło, użyte na otoczenie czego: Całe O. było ze szkła syberyjskiego. Sł. wil.

Oszklenie się, a, ś., bfm., czynność cz. **Oszkłać ś.**

Oszkłać, i, il, × **Oskłać**, nied. × **Oszkłać**, × **Oskłać** (lep. *szkłać*) l. *otoczyć szkłem, uprawiając je w ramy dokoła czego*: O. cieplarnię. O. okno a. ramy w oknach = *opatrzyć szkłem, uprawiając w nie szyby*. Już zdaleka widniał wysoki dwór i migotał w słońcu oszkloną werendą i kilkunastu oknami. Reym. 2. przen. *zeszkłać po wierzchu, dokoła, ze wszystkich stron, objąć szklistą powłoką*: Robią ś. w hucie jakoby krople dżdżowe oszklone. Torz. Pochyły krzyżyk z łacińskimi słowy zima lodem oszklifa. Syrok. Przen.: *zaszkłać*: Stała i oszklonemi oczyma patrzył w niebo. Orzesz. Oczy Zanczi, oszklone łzami, tkwiły w twarzy ojca. Orzesz. Stał na boku błądy, ponury, z oczyma oszklonemi łzą. Bał. 3. posp. *oszkucać, zwiędzić, oblagować*: Umiał O. belfra. Dyg. O. ś. *powlec ś. szklistą powłoką, zeszkłać ś. po wierzchu*: † Krejda (= kreda) ś. w ogniu oszklifa. Torz. < O + Szkliać >

[**Oszkliweć**, wca, lm. wcy, **Oskliweć**] *blagier, cygan*. < Od **Oszkłać** >

[**Oszkliwy**] *ciikliwy, obrzydliwy, wstrętny*.

† **Oszkodzenie**, a, bfm., czynność cz. **Oszkodzić**.

† **Oszkodzić**, i, il *uszkodzić, nabawić szkody, zniszczyć*: Jako kiedy nieprzyjaciele bieżeli w ziemię O. ziemię. Kkoś. < O + Szkodzić >

[**Oszkoła**, y, bfm.] p. **Oskoła**.

[**Oszkrabina**, y, lm. y] p. **Oskrobina**. < Zam. Oskrabina, od **Oskrabac** >

[**Oszkubać**, bie, hał] p. **Oskubać**: *Oszkubany (= obszarpany, brudny)*.

[**Oszkubanie**, a, bfm.] czynność cz. **Oszkubać**.

[**Oszkubek**, bka, lm. bki] p. **Oskubek**. < Od **Oskubać** >

[**Oszkwarek**, rka, lm. rki] p. **Skwarek**. < O + **Skwarek** >

× **Oszlachcać**, a, ał p. **Oszlachcić**.

× **Oszlachcanie**, a, bfm., czynność cz. **Oszlachcać**, *oszlachcanie*.

× **Oszlachcenie**, a, bfm., czynność cz. **Oszlachcić**: Za tym oszlachceniem ziemi i dom jego oszlachceńszym ś. stał Kosz. O. miasta rzymskiego wolnościami. Pał.

† **Oszlachceńszy** st. w. od *oszlachcony*: Lucjus Mummjusz wszystkę włoską ziemię wolał oszlachcić, niżli jeden dom swój; abowiem za tym oszlachceniem ziemi i dom jego daleko oszlachceńszym ś. stał Kosz.

† **Oszlachciać**, a, ał p. **Oszlachcić**: Mąż żonę oszlachciał. Troc. Bóg oszlachciał stan małżeński, że jest jedną świętością Kościola. Białob. Jowisz znamiony swego bóstwa bywa oszlachciony, gdy wstępuje do Junony. Otw. Ludziom być pożytecznym i towarzystwo ludzkie zacnem sprawami O. Petr.

† **Oszlachcianie**, a, bfm., czynność cz. **Oszlachciać**.

× **Oszlachcić**, i, il, × **Oślachcić**, nied. × **Oszlachcać**, × **Oślachcać**, † **Oszlachciać** l. p. **Oszlachcić**: Nie żona męża, ale mąż żonę oszlachciał. Z. A. 2.

† O. *uszlachetnić, uświetnić, uczcić, zaszczyścić, podnieść, ozdobić*: Lucjus Mummjusz wszystkę włoską ziemię wolał O., niżli jeden dom swój; abowiem za tym oszlachceciem ziemi i dom jego daleko oszlachceńszym ś. stał Kosz. Prawo abowiem wojenne od królów i książąt osobliwemi wolnościami jest oszlachcone. Orm. Ojeze, oszlachć syna twego czeią tą, którą miał u Ciebie, niżeli świat był. Gil. I ziemia nasza nie jest bez ozdoby, bo i tę Bóg oszlachcił dziwnymi sposoby. Kochan. Król zacnie oszlachcił dom Pański budowaniem. B. B. Kraje szeroko rozległe, morzami pysznemi oszlachcone. Grab. P. < O + Szlachcić >

Oszlachetniać, a, ał i O. ś. p. **Oszlachetnić**.

Oszlachetnianie, a, bfm., czynność cz. **Oszlachetnić**.

Oszlachetnianie się, a, ś., bfm., czynność cz. **Oszlachetniać ś.**

Oszlachetnić, i, il i O. ś. p. **Oszlachetnić**. < O + **Szlachetnić** >

Oszlachetnienie, a, bfm., czynność cz. **Oszlachetnić**.

Oszlachetnienie się, a, ś., bfm., czynność cz. **Oszlachetnić ś.**

† **Oszlada**, y, lm. y p. **Ślad**: Tatarowie, wiaższy ze zastawy, poszli nie jednak bez oszlady krwawej, gdziekolwiek ś. obrócili. Tw. Nie upatruję oszlady *vestigia pedum*. Żebr. < O + * Szlada, od Ślad >

Oszlakować, uje, ował, **Obszlakować** *szlakiem obwieść, oblamować*. < O + Szlakować >

Oszlakowanie, a, bfm., czynność cz. **Oszlakować**.

Oszlifować, uje, ował, **Obszlifować**, nied. **Oszlifowywać**, **Obszlifowywać** metal, kamień, marmur, szkło = *opolerować po wierzchu dokoła, ze wszystkich stron*. Przen.: O. kogo = *opolerować, oglądzić, okrzesać*: Śliczny chłopcu, oszlifowany gładko. Krasz. O. ś. *nabrać poloru, oglady, otrzeć ś.*, *okrzesać ś.*: Jeździł do Paryża po to tylko, żeby O. ś., nabrać akcentu i zobaczyć wielki świat. Rog. St. < O + Szlifować >

Oszlifowanie, a, bfm., czynność cz. **Oszlifować**.

Oszlifowanie się, a, ś., bfm., czynność cz. **Oszlifować ś.**

Oszlifowywać, a, ał i O. ś. p. **Oszlifować**.

Oszlifowywanie, a, bfm., czynność cz. **Oszlifowywać**.

Oszlifowywanie się, a, ś., bfm., czynność cz. **Oszlifowywać ś.**

† **Oszloch**, u, lm. y, † **Oszloch** bot. 1. dawniejsza nazwa rośliny: **Scylla** (seilla). 2. **Oszlochy**, **Oszloch** dawna nazwa rośliny: **Bellewallja** czubata (*bellevallia comosa*). < Nm. Aschlauch i Eschlauch, z Łć. ascalonium >

Oszloch, u, lm. y p. **Oszloch**. < p. **Oszloch** >

[**Oszmanić**, i, il] *zwiędzić, oszkucać, omianić*. < ? >

[**Oszmanienie**, a, bfm.] czynność cz. **Oszmanić**.

[**Oszmarować**, uje, ował] p. **Osmarować**. < Zam. Osmarować >

[**Oszmarowanie**, a, bfm.] czynność cz. **Oszmarować**.

[**Oszmorhnać**, nie, nał] p. **Osmorgnać**.

[**Oszmorhnięcie**, a, bfm.] czynność cz. **Oszmorhnać**.

[**Oszmulać**, a, ał] l. *zaszmulać, powalać, pobrudzić, obrudzić, obrukać, opaćkać, zaszmelcować, zamorusać*: O. suknię. 2. *zetrzeć tarczem; obetrzeć, zetrzeć, osednić*: O. książkę. O. szyję koniowi eho-mątem. O. ś. l. *zaszmulać ś., owalać ś., pobrudzić ś., obrukać ś., opaćkać ś., zaszmelcować ś., zamoru-*

sać ś.; obryzgać ś., ochlapać ś. 2. obetrzeć sobie skórę w jakim miejscu ciała. <O + Szmulać>

[**Oszmulanie**, a, b]m., czynność cz. **Oszmulać**. [**Oszmulanie się**, a ś., b]m.] czynność cz. **Oszmulać** ś.

Osznurować, **uje**, **owal** p. **Obsznurować**: Kazał zamknąć i O. krobie. Warg. Nogi miał osznurowane, jak wieśniacy, i w chodaki odziane. Krasz. Po zwierciadle portu przesuwało ś. tysiące kawalerów, a nawet i dam, krótko, po kolana prawie ubranych z ozdobnie osznurowanemi łyżwami. Pol. <O + Sznurować>

Osznurowanie, a, b]m., czynność cz. **Osznurować**.

Osznurowywać, a, a] p. **Obsznurować**.

Osznurowywanie, a, b]m., czynność cz. **Osznurowywać**, *osznurowanie*.

Oszołomiąć, a, a] p. **Oszołomnić**.

Oszołomianie, a, b]m., czynność cz. **Oszołomiąć**: Ramses mógł z zupełną swobodą pełnić tajemniczą misję oszołomiania umysłów praktykami podejrzanej pobożności i frazesami. Kraus.

Oszołomić, i, il p. **Oszołomnić**: Nowość położenia oszołomiła ją. Chm. W pierwszej chwili tak była oszołomiona tem niespodzianem przyjęciem... Bał. Te wszystkie awantury oszołomiały lokaja. Łoś. Słowa twego brata nie trafiąją, jakoś do mego przekonania, oszołomiają mnie tylko, lecz nie pociągają. Bał. Nie spostrzegł ś., kiedy w niego wszczepił ten oszołomiający pierwiastek chorobliwej atmosfery. Dąb. <O + *Szołomić; por. Ros. ošelomitъ, od šelomъ = hełm>

Oszołomienie, a, b]m., czynność cz. **Oszołomić**: Było to chwilowe O. Es.

Oszołomny *mogący oszołomić, oszołomniający, ogłuszający, odurzający, urzaszkliwy*: Oszołomne muzyki. Słow. <Od Oszołomić>

[**Oszonać**, **nie**, **na**] *obleżeć, obskoczyć, otoczyć dokoła*. <?>

[**Oszonięcie**, a, b]m.] czynność cz. **Oszonać**.

Oszor, u, lm. y bot. p. **Oszar**: Co uczynisz, jeśli koniom nie tylko siana i oszoru, ale nawet strzech z chałup zbraknie? Sienk. <?>

Oszorcować, **uje**, **owal** p. **Obszorcować**. <p. Obszorcować>

Oszorcowanie, a, b]m., czynność cz. **Oszorcować**.

Oszorcowywać, **uje**, **ywał** p. **Obszorcować**.

Oszorcowywanie, a, b]m., czynność cz. **Oszorcowywać**.

Oszow, u, lm. y hut. p. **Chłodnik**. <Nm. Aschfen>

† **Oszpacenie**, a, b]m., czynność cz. **Oszpacić**, *oszpacenie*: Czyściec ziele wycyzsza skórę z oszpacenia każdego. Urzęd.

† **Oszpacić**, i, il i † **O. ś. p. Oszpecić**: Z grzechu pomazany i oszpaczony. Białob. Czarcie przekłętą, będąc naniższe i wzgardzeńsze stworzenie, duch oszpaczony ciemnością, nie wstydasz ś. miejsca boże posiadać. Post. pr. Lecz miód ten dwoi jest, a jeden nad drugi domu sromotą przykro oszpaczony. Szymon. Niech będą uszlachećni ozdoba sowiata, lepiej, niż oszpaceni hańbą nieodmyta. Szymon. Co enota sprawiła rodziców, ieh nieenota wszystko oszpaciła. Gosł. A czemus ś. to tak oszpaciła? Ż. E. <O + Czes. špatiti>

Oszpecac, a, a] i **O. ś. p. Oszpecić**.

Oszpecanie, a, b]m., czynność cz. **Oszpecac**.

Oszpecanie się, a ś., b]m., czynność cz. **Oszpecac** ś.

Oszpecenie, a, b]m., czynność cz. **Oszpecić**.

Oszpecenie się, a ś., b]m., czynność cz. **Oszpecić** ś.

Oszpecić, i, il, † **Oszpacić**, **Oszpetnić**, nied. **Oszpecac**, **Oszpetniac** i. *uczynić szpetnym, zbrzydzić, zeszpecić, oszkaradzić*: Wieśniackie dzieci nie tak ospą oszpcone bywają, jak miejskie. Krup. Ktoby oszpecił kogo, jak uczynił, tak mu ś. stanie, oko za oko, ząb za ząb. Leop. 2. × **O. owałac**, *zanieczyścić, zapaskudzić, zbrukać*: Womitami kogo O. Bobr. **O. ś. i. zeszpecić** ś., *oszkaradzić* ś. 2. × **O. ś. owałac** ś., *zanieczyścić* ś., *skalać* ś., *zapaskudzić* ś., *zbrukać* ś.: Nie oszpecajcie ś. żadną gadziną. B. B. <O + Szpecić>

Oszpetniac, a, a] i **O. ś. p. Oszpecić**.

Oszpetnianie, a, b]m., czynność cz. **Oszpetniac**. **Oszpetnianie się**, a ś., b]m., czynność cz. **Oszpetniac** ś.

Oszpetnić, i, il i **O. ś. p. Oszpecić**.

Oszpetnieć, **eje**, **a] stać** ś. *szpetnym, zbrzydzać, zeszpetnić*: Najcudniejszy koń, gdy go szpetnągunią zakryją, tedy oszpetnięje i nie tak dobrej myśli będzie. Rej. <O + Szpetnieć>

Oszpetnienie, a, b]m. i. czynność cz. **Oszpetnieć**. 2. czynność cz. **Oszpetnić**.

† **Oszpice**, ic, b]p. p. **Ospica**.

Oszpilać, a, a] p. **Oszpilić**.

Oszpilanie, a, b]m., czynność cz. **Oszpilać**.

Oszpilenie, a, b]m., czynność cz. **Oszpilić**.

Oszpilić, i, il, nied. **Oszpilać** *opiąć szpilkami*: Ubierałam ś. i oszpilałam co tehu. L. <O + Szpilić>

Oszpilno, a, lm. a, **Ospilno** bot. (zaluca) *roś*. <?>

Oszrankować, **uje**, **owal** *ogrodzić, ograniczyć*: Widoczną dążność do odjęcia im tej przewagi niezem nieoszrankowanej. Rzew. <O + Szrankować>

Oszrankowanie, a, b]m., czynność cz. **Oszrankować**.

Oszroniać, a, a] p. **Oszronić**.

Oszroniały, **Ošroniały**, † **Ošroniały**, † **Ošreniały**, [Ošreniały, **Oszedziały**, **Osedziały**, **Osendziały**, **Osedziały**] *który oszroniał*: Między chałupami przez oszroniałe sady biegady dzieweczyny z pękami wstążek. Reym. <Od Oszronieć>

Oszronianie, a, b]m., czynność cz. **Oszroniać**.

Oszronić, i, il, **Ošronić**, † **Ošronić**, † **Ošrenić**, nied. **Oszroniać**, **Ošroniać**, † **Ošroniać** *okryć szronem*; przen. *przyprószyć siewną, ubielić*: Wiatr poruszał oszronionym siewniem. Sienk. 2. przen. p. **Ošdziwić**. <O + Szronieć>

Oszronieć, **eje**, **a]**, **Ošronieć**, † **Ošronieć**, † **Ošrenieć**, † **Ošrenieć**, † **Oszadzić**, † **Oszedzić**, † **Ošedzić**, † **Ošedzić**, † **Oszedzić**, † **Ošedzić**, † **Oszedzić**, † **Ošedzić**, † **Oszedzić**, † **Ošedzić**] i. *okryć* ś. *szronem, sadzią*: Wiatr poruszał oszronionym siewniem. Sienk. 2. przen. p. **Ošdziwić**. <O + Szronieć>

Oszronienie, a, b]m. i. czynność cz. **Oszronić**. 2. czynność cz. **Oszronieć**.

Oszrotować, **uje**, **owal** *szrotowaniem ziarna z lupin oczyścić*: Ziarna oszrotowane młyńskim kamieniem. Syr. <O + Szrotować>

Oszrotowanie, a, b]m., czynność cz. **Oszrotować**.

Osztachetować, **uje**, **owal**, † **Osztakietować** *ogrodzić sztachetami, oparłanic*: Sami parafjanie na nowo osztachetowali przykościelny cmentarz. Gac. <O + Sztachetować>

Osztachetowanie, a i. b]m., czynność cz. **Osztachetować**: Rząd wypłacił na O. cmentarza przykościelnego i oształowanie dzwonnicy. Gac. 2. *parłan ze sztachet, sztachety, okalające co*.

† **Osztakietować, uje, ował** l. p. **Osztachetować**. 2. *opalisadować*: O. obóz. Troc. † O. s. l. *ogrodzić s., otoczyć s. sztachetami*. 2. *opalisadować s. Troc.* <O + *Sztakietować, od Sztakiety>

† **Osztakietowanie, a, blm.**, czynność cz. **Osztakietować, osztachetowanie**.

† **Osztakietowanie się, a s.**, blm., czynność cz. **Osztakietować s.**

× **Osztokować się, uje s., ował s. upić s. jak sztok, jak bela**. L. <O + *Sztokować s., od Nm. Stock>

× **Osztokowanie się, a s.**, blm., czynność cz. **Osztokować s.**

Osztorcować, uje, ował, Obsztorcować zrównać, wyglądzić boki, kanty deski a. belki, doprowadzając je do zupełnej szerokości. <O + Sztorcować>

Osztorcowanie, a, blm., czynność cz. **Osztorcować, obsztorcować**.

Oszturchać, a, ał, [Osturchać], Obszturchać, posp. **Oszturgać, × Oszturkać**, nied. **Oszturchiwać**, posp. **Oszturgiwać, × Oszturkiwać** l. *szturchając, poobijając; wyszturchać, obić szturchaćcami, nuszturchać s. kogo, czego*: Oszturchali mu boki na jarmarku. 2. *obić, wybić kogo szturchaćcami, okryć kulakami, wykukać na wszystkie strony*. <O + Szturehać>

Oszturchanie, a, blm., czynność cz. **Oszturchać. Oszturchiwać, a, ał** l. p. **Oszturchać**. 2. p. **Oszturchnąć**.

Oszturchiwanie, a, blm., czynność cz. **Oszturchiwać**.

Oszturchnąć, nie, nał, Obszturchnąć, posp. **Oszturgnąć, × Oszturknąć** l. kogo = *szturchnąć, poszturchnąć, trącić, potrącić, dać mu szturchańca*. 2. co z czego = *obić, rzucić, zepchnąć szturchnięciem, strącić*. <O + Szturechnąć>

Oszturchnięcie, a, blm., czynność cz. **Oszturchnąć**.

Oszturgać, a, ał p. **Oszturchać**.

Oszturganie, a, blm., posp., czynność cz. **Oszturgać, oszturchanie**.

Oszturgiwać, a, ał posp. p. **Oszturchać**.

Oszturgiwanie, a, blm., posp. czynność cz. **Oszturgiwać, oszturchiwanie**.

Oszturgnąć, nie, nał posp. p. **Oszturchnąć**.

Oszturgnięcie, a, blm., czynność cz. **Oszturgnąć, oszturchnięcie**.

× **Oszturkać, a, ał** p. **Oszturchać**. L.

× **Oszturkanie, a, blm.**, czynność cz. **Oszturkać, oszturchanie**.

× **Oszturkiwać, a, ał** p. **Oszturchać**.

× **Oszturkiwanie, a, blm.**, czynność cz. **Oszturkiwać, oszturchiwanie**.

× **Oszturknąć, nie, nał** p. **Oszturchnąć**. L.

× **Oszturknięcie, a, blm.**, czynność cz. **Oszturknąć, oszturchnięcie**.

Osztych, u, lm. y leśn. p. **Sztorc**. Sł. wil. <O + Sztych>

Osztychłować, uje, ał kraw. *obszyć, zamocować sztychami, dawaniem tam i wazal, na krzyż*: O. kieszeń. <O + Sztychłować>

Osztychłowanie, a, blm., czynność cz. **Osztychłować**.

Osztyftować, uje, ował obić sztyftami: O. obicie na krześle. <O + Sztzyftować>

Osztyftowanie, a, blm., czynność cz. **Osztyftować**.

Oszubia, i, lm. e bot. (miconia) ros. z rodziny *zaczerniowatych*. <?>

† **Oszudzenie, a, blm.**, [Oszudzenie] czynność cz. **Oszudzić**. Tuch.

† **Oszudzić, i, il, [Oszudzić]** p. **Oszydzić**.

† **Oszukacz, a, lm. e** p. **Oszukaniec**: Oszukacze dobrych ludzi, was też równie kto ułudzi. Jak. W. <Od Oszukać>

Oszukać, a, ał, [Obszukać], × Oszustać, nied. **Oszukiwać, † Oszukawać, † Oszukować, [Oszukować]** *okpić, omamić, zwieść, wyprowadzić w pole, podejść, oszwoabić, oszchrzować, odrwić*: Boga nie oszukasz. Prz. Możesz ludzi omamić, Boga nie oszukasz. Kras. Najpierwsza w świecie liczbowa nauka: nikogo nie oszukasz, nikt cię nie oszuka. Syrok. Mimo liczby, kwadraty, sześciiany często ksiądz matematyk bywał oszukany. Syrok. Oszukał go: psa za lisa udał. Prz. Trudno mądrego O. Prz. Obłudny i temu pochlebuje i owemu, a swoje myśli, jakoby obu oszukał. Skar. Długo ten pokuka, co babę oszuka. Fac. Pokazuje, że może być oszukany, kto s. łatwo stracha, aby nie był oszukany. Fred. M. O. na towarze, na koniach. O. na kilkadziesiąt złotych. Djabel nas kusi, aby oszukał. Karnk. Jeśli czym kogo oszukał, ezworako nagradzam. Wuj. Czemuście nas zdradą O. checieli? Wuj. Świat, który nas zdradzi i O. może. Skar. Ktokolwiek wam inaczej mówi i radzi, w najważniejszym punkcie waszego szczęścia zwodzi was i oszukuje. Śniad. Jam was oszukał: wracam z Grenady, ja wam zaraz przyniosłem. Mick. Żart.: O. głód (= *przekąsić coś naprędce*). O. s. *okpić s., zwieść s., zostać oszukanym*: Drugiego chce O., sam s. oszukał. Prz. Ostrożny, kto s. raz oszuka. Kras. Widzę, że s. oszukał nad moje mniemanie. Kmw. Oszukałem s. na tym kupnie. Oszukałem s. na tobie (= *omyliłem s.*). <O + Szukać>

† **Oszukalnik, a, lm. cy** p. **Oszukaniec**: Takim oszukalnikiem być nie chciał, żeby innych nauczał, czego sam nie wierzył. Skar.

[**Oszukana, ej, lm. e**] p. **Oszukanica**. <Od Oszukany>

Oszukane, ego, blm. rodzaj gry w karty. <Od Oszukany>

Oszukanica, y, lm. e, Oszukanka forma ż. od **Oszukaniec**; [**Oszukana**] *oszustka*.

Oszukanie, a, blm., czynność cz. **Oszukać**: Kto s. zbyt boi oszukania, uczy czasem, jak go oszukać. Lubom. Lepiej s. cieszyć mądrym strofowaniem, a niż pochlebny głupich oszukiwaniem. Lubom. Taka świecka mądrość wszytek swój doweip... na O. i na szkody ludzkie obraca. Skar. [**Oszukanie**] przys. od **Oszukany**: Nas starosta O. żyje. <Od Oszukany>

Oszukaniec, nca, lm. ncy, [Obszukaniec], × Oszukiwacz, † Oszukacz, † Oszukawacz, † Oszukalnik, Oszust, [Orszust, Oszuścień] *ten, co oszukuje, szachraj, szalbierz, zwodziciel*. <Od Oszukany>

Oszukanie się, a s., blm., czynność cz. **Oszukać s.**

[**Oszukanka, i, lm. i**] p. **Oszukanica**.

[**Oszukany**] *nieprawdliwy, fałszywy (o pieniądzu, miarze i t. p.)*: Ten łokieć jest O.

Oszukańczy przym. od **Oszukaniec**; **Oszustowski, † Oszustny szalbierski, podstępny**: O. charakter, sposób. <Od Oszukaniec>

Oszukaństwo, a, lm. a, [Obszukaństwo], Oszustwo, Oszustostwo, Oszustowstwo *oszukiwanie, oszukanie, szalbierstwo, podejście, okpiszowstwo, szachrajstwo*: Taki leczenia sposób oszukaństwem nazwać trzeba. Krup.

† **Oszukawacz, a, lm. e** p. **Oszukaniec**: Zdzierca, machlarz. O. Petr. <Od Oszukawać>

† **Oszukawać, a, ał** i † O. s. p. **Oszukać**: Żydzi oszukawają radzi chrześcijany. Petr. Bóg zna

oszukawającego i tego, którego oszukawają. Leop. Jeden drugiemu nie dufa, spólnie ś. hydżicie i chytrze oszukawacie. Skar.

†**Oszukawanie**, a, blm., czynność cz. **Oszukawać**.

†**Oszukawanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oszukawać ś.**

Oszukiwacz, a, lm. e p. **Oszukaniec**: Filuty, kłamce i oszukiwacze. L. <Od Oszukiwać>

Oszukiwać, uje, iwał i O. ś. p. **Oszukać**.

Oszukiwanie, a, blm., czynność cz. **Oszukiwać**. **Oszukiwanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oszukiwać ś.**

†**Oszukować**, uje, ował p. **Oszukać**. L.

†**Oszukowanie**, a, blm., czynność cz. **Oszukować**.

†**Oszukowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oszukować ś.**

[**Oszumek**, mka, lm. mki] *drobiazgi, co ś. po przelminiu zostanie, przebierki*. <O + Szum, Szumowiny>

× **Oszumiały oszumiony, ogłuszony szumem, oszumlony**: O. groźnym mrukiem niedźwiedziej. Wor.

Oszumieć, i, ał, nied. **Oszumiewać objąć, ogarnąć, oblecieć szumem**: Nie dosyć jest widzieć Tatrę w godowej szacie cienistych buczyn... oszumione grą wód górskich, potoków i wodospadów. Pol. <O + Szumieć>

Oszumienie, a, blm., czynność cz. **Oszumieć**.

Oszumiewać, a, ał i. p. **Oszumieć**. 2. *szumieć, brzmieć, rozbrzmiewać naokół*: Rzeki i jeziora oszumiewały płasaniami dziewią.

Oszumiewanie, a, blm., czynność cz. **Oszumieć**.

[**Oszusny**] p. [**Oszustny**]: Za niego nie pójde, bo bardzo osusny. <Oszus(t)ny>

Oszust, ta, lm. ci a. ty, towie p. **Oszukaniec**: O., który zręcznie i zmyśla, i mata, nie O., ale tylko człek z wielkiego świata. L. Oszustowie źli w myśli, a dowcipni i udatni w mowie. Jabł. <Od Oszukać>

× **Oszustać**, a, ał p. **Oszukać**: Jest to oszust, którego ja oszustam. L. Mowa twoja prosta, każdy cię oszusta. Bach. <Od Oszust>

× **Oszustanie**, a, blm., czynność cz. **Oszustać**. **Oszustka**, i, lm. i forma ż. od **Oszust**, *oszukawica*.

†**Oszustnie** przys. od †**Oszustny**. L.

[**Oszustny**, **Oszusny**] *marnotrawny, rozrzutny*. <O + Szust>

†**Oszustny** p. **Oszustowski**: Oszustnej uwierzył Tezeusz żenie. Jabł. <Od Oszust>

Oszustostwo, a, lm. a p. **Oszukaństwo**: Do obłąkań rozumowych przybyły jeszcze oszustostwa marzycieliów. Szan.

Oszustowski, †**Oszustny** przym. od **Oszust**, *oszukawczy, szalbierski, szachrajski, zwodniczy, podstępny*. Po oszustowsku przys. *jak oszust, podstępnie, zdradziecko*. <Od Oszust>

Oszustowstwo, a, lm. a p. **Oszukaństwo**. L.

Oszustwo, a, lm. a p. **Oszukaństwo**.

[**Oszuszką się**, a ś., ał ś.] *ubrać ś. ciepło, otulić ś., opatulić ś., oburdać ś.* <?>

[**Oszuszkanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Oszuszkąć ś.**

[**Oszuscień**, **stnia**, lm. **stnie**] p. **Oszukaniec**. <Od Oszustny>

Oszwabiacz, a, lm. e ten, *co oszwabia, oszust, oszukawiec, okpis, szalbierz, szachraj*: Oszwabiacze

i pochlebey mieli u Filipa łaskę. Nagur. <Od Oszwabiać>

Oszwabiać, a, ał i O. ś. p. **Oszwabić**. L.

Oszwabianie, a, blm., czynność cz. **Oszwabić**.

Oszwabianie się, a ś., blm., czynność cz. **Oszwabiać ś.**

Oszwabić, i, ił, [Oświabić], nied. **Oszwabiać**, [Oświabić] *okpić, oszukać, podejść, oszachrować, ocyganić, odrwić, omamieć*: Słodko nucące, piszczałka ptaki w sidła zwabia, słodką mową i oszuste prostaków oszwabia. Min. 2. † O. *ogolocić, obedrzyć, obrabować, zubożyć*. Troc. Przen.: Gońcie za niemi a zadnie ich sieczcie. Bud. („właściwiej: oszwabiajcie ich, albo ogon ich odcinajcie.” Bud). O. ś. *oszukać ś., zostać oszukany, okpić ś., zawieść*. <O + *Szwabić, od Szwab>

Oszwabienie, a, blm., czynność cz. **Oszwabić**.

Oszwabianie się, a ś., blm., czynność cz. **Oszwabiać ś.**

[**Oszwar**, a, lm. y] = leśn. **Oblader**. <?>

Oszwarcować, uje, ował *powlec szwarcem, czernidłem, poczernić: Incero, owoszczam, oszwarcuję*. Mącz. <O + Szwarcować>

Oszwarcowanie, a, blm., czynność cz. **Oszwarcować**.

[**Oszwarnić**, i, il, **Oswarnić**] *oczyszczyć, zrobić porządek, uporządkować*. <O + *Szwarnić, od Szwarny>

[**Oszwarnienie**, a, blm.] czynność cz. **Oszwarnić**.

Oszycie, a, lm. a p. **Obszycie**.

Oszycie się, a ś., blm., czynność cz. **Oszyć ś.**

Oszyć, yje, ył i O. ś. p. **Obszyć**: Przepor sukni wkoło oszyjesz. Leop. Na głowie miał czapkę oszytą siwym barankiem. Orzesz. Oszył ręce sobie Jakob w cielejącą skórę. Rej. Próżno to katolikiem oszywasz opowiadaniem. Zigr. Perłami ś. O. pompa jest szatańska. Hrb. <O + Szyć>

[**Oszydny**] *falszywy, oszukany, niezrozumiały, bałamutny, zwodniczy*. <Od Oszydzić>

Oszydzać, a, ał i O. ś. p. **Oszydzić**.

Oszydzanie, a, blm., czynność cz. **Oszydzać**.

†**Oszydzanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oszydzać ś.**

Oszydzenie, a, blm., czynność cz. **Oszydzić**.

†**Oszydzenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oszydzić ś.**

Oszydzić, i, il, nied. **Oszydzać**, †**Oszudzić** i. *wyszzydzić, wydrwić, wykpić, ośmieszyć*: Otoś mię oszydził a skłamałeś mną. B. B. Oszydzam *calwo*. Urs. A iż was oszydzono, w tym ś. nie czujecie. Hist. w Lan. 2. [O., **Oszudzić**] *okpić, odrwić, oszukać, oszwabić, zwieść, podejść, ocyganić, oszachrować*: Polak Niemca zawsze oszydzi. Dzieweczko, oszydźę cię. † O. ś. *ośmieszyć ś., okpić ś., oszukać ś., zawieść ś.*: Istność bez ciała w swej mocy być może, bo istność właśnie masz zwać co jest, choć nie widzisz, ale wždy podobieństwem jej ś. nie oszydzisz. Rej. <O + Szzydzić>

1. **Oszyjek**, jka, lm. jki 1. *posp. mięso, np. wółowe, tuż przy szji odjęte*. Sł. wil. 2. *wąskie przejście, szyja, korytarz, przesmyk*: Nagle z ciasnego oszyjka między dwoma wysokimi kamienicami wyrwało ś. kilku żebraków. Krasz. Zajęliśmy ciasny O. pomiędzy dwoma budynkami. Pol. Z oszyjka piwnicy było widać całe pasmo gór, lasami okrytych. Pol. Weszliśmy do oszyjka piwnicy, aby co zarzucić na siebie. Pol. Na oszyjku półwyspu Skandynawskiego między Białym morzem, zatoką Botnicką i zatoką Fińską legła... płyta fińskiego granitu. Pol. <O + *Szyjek, od Szyja>

2. **Oszyjek, jka**, lm. jki lasu = *brzeg lasu, zarosły małym krzewami*. <Od Oszyć>

× **Oszyjnik, a**, lm. i p. **Oszyjnik**. L. <O + *Szyjnik, od Szyjny>

× **Oszyldwachować, uje, ował** otoczyć szyldwachami: Wami Bóg sławy wysokiej kaplice oszyldwachuje. Słow. <O + *Szyldwachować, od Szyldwach>

× **Oszyldwachowanie, a**, blm., czynność cz. **Oszyldwachować**.

Oszyndować, uje, ował I. †O. *obłupić, obrabować, obedrzeć, ograbić*: Wiemy i świadczymy, że Mikołaj Sznuszek a Wawrzek s Tomaszowa, domu wyjechałszy, nie oszyndowali na dobrowolnej drodze człowieka. HR. 2. [O.] *obedrzeć, złupić skórę*. <O + *Szyndować, od Nm. schinden>

[**Oszyndowanie, a**, blm.] czynność cz. **Oszyndować**.

[**Oszytki, ek, blp.**] *pozawarki jętek*. <Od Oszyty>

Oszywać, a, ał i **O. s. p. Obszyć**.

Oszywanie, a, blm., czynność cz. **Oszywać**: Tarcie do oszywania statku. Ek.

Oszywanie się, a s., blm., czynność cz. **Oszywać s.**

Oszywka, i, lm. i p. **Obszywka**. <Od Oszyć>

1. [Oś...] p. Roz...

2. **Oś, i**, lm. e I. *poprzeczka pod pojazdem, na której końcach osadzone są koła*: O. tylna a. zadnia, przednia. Skoro wyjechał z miasta, O. mu s. złamała. Górń. Chcąc odnieść z wozu korzyści, o jego osiach pamiętać wypada. Min. Przen.: Na osi eo sprowadzić = *kołami, wozem, na kołach, ładem*.

2. **linja, dokoła której rozłożony jest pewien układ punktów, lub też linja, dokoła której układ ten pozostaje w ruchu**. 3. *przen. główna okoliczność, myśl zasadnicza, około której rozwija s. rzecz, punkt ciężkości sprawy, podstawa*: Główną osią w tej sprawie, w rozumowaniu było to, że... 4. *anat.:* = a)

a) O. ciała = *linja prostopadła przeprowadzona przez całą długość ciała, od ciemienia począwszy*.

b) †O. drugi krąg sztywny (epistropheus). c) O. ślimaka w uchu, †jądro, †pestka, wrzecionko (mediolus cochleae). 5. *astr.:* O. godzinna = O., na której jest osadzone koło godzinne. O. zbieżna - O., na której jest osadzone koło zbieżne. O. ekliptyki = linja prostopadła do ekliptyki i przechodząca przez jej środek. O. ziemi, O. ciała niebieskiego = O. ich obrotu dziennego. O. światła = linja, dokoła której dokonują s. pozorny obrót dzienny sklepienia niebieskiego, przedłużenie osi ziemskiej. O. równika = linja prostopadła do płaszczyzny równika w jego środku, O. świata. 6. *bot.:* O. rośliny = *łodyga i korzeń*. 7. *fiz.:* O. zwierciadła kulistego = każda linja prosta przez środek jego krzywizny przechodząca. O. główna = O. idąca przez środek powierzchni zwierciadła. O. soczewki = linja przechodząca przez jej środek optyczny. O. główna soczewki = linja łącząca środki krzywizn obu powierzchni, soczewkę ograniczających. O. trwała = O., dokoła której ciało wiruje. O. chwilowa = coraz to inna linja, około której ciało (np. tocząca s. kula) obraca s. 8. *gór.:* O. chodnika, sztolni, szybu = linja środkowa czyli kierunkowa chodnika, sztolni, szybu. O. pieca = linja środkowa wielkiego pieca, jego szybu, rusztów i słupa zaprawy. 9. *lek.:* O. miednicy = linja łukowata ku tyłowi wypukła, łącząca środek płaszczyzny wejścia ze środkiem płaszczyzny jej wyjścia, linja kierunkowa miednicy (axis s. linea conductrix pelvis).

10. *mat. pewna prosta szczególna w danym utworze geometrycznym lub układzie utworów*: O. walca, ostrokągu. O. rzutowości lub homografii. Osie współrzędnych = *układ linii, do których stosujemy dane utwory geometryczne*. O. wielka, O. mała elipsy. Osie hiperboli. O. paraboli. O. obrotu = *prosta, około której obraca s. dany twór geometryczny*. II. *mecz.:* O. koła = *wał, na którym s. ono obraca*. O. obrotu ciała = *linja idealna przechodząca przez środek kryształu a łącząca środki naprzemianległych jednakowych ścian, jednakowych krawędzi, a wierzchołki naprzemianległych jednakowych kątów*. 13. *myśl. długi włos błyszczący u zwierząt drapieżnych*. 14. *woj. linja strzału wybiegająca od wewnętrznego punktu strzelnicy, zgażdającego s. z środkiem wjęcia dział, aż do zewnętrznej punktu lub przedmiotu, do którego ma s. strzelać*. Sł. wil. Zdr. [Ośka]. Zgr. [Ośisko]. <OS>

3. [Oś] przys. *ot tu, tuż*: Gdzie? — O. [Oścapienie, a, blm.] czynność cz. **Oścapieryć**. [Oścapieryć, y, ył] *rozczapieryć*: O. ręce, skrzydła. <(Ro)scapieryć>

Ościąg, u, lm. y bot. (machaoxia) *roś. <?>*

× **Ościanki, ów**, blp. *obwód mieszkania*: Panem s. leży, że ma kąty wolne w ojezystych ościankach. Bach. <O + Ścianki, lm. od Ścianka>

Ościany przym. od **Ość**: Kasze wszelakie: mąnnę, tatarczaną, kilkore, jagły, jęczmienną, pszenną, ościaną, żytną... Ek. <Od Ość>

[**Ościasty**] p. **Ościsty**.

[**Ościągowiny, in, blp.**] *pakulej, zgrzebie, wyczesane z włókna konopnego*. <? zam. Rozciągowiny, Roz + CIEG>

Ościca, y, lm. e bot. (aristida) *roś. z rodziny traw*. <Od Ość>

Ościec, ćca, lm. ćce bot. p. **Koziook**. <Od Ość>

× **Ościelać, a, ał** i × [O. s.] p. 2. **Obesłać**: Ościelali wierzchy słomą i chróstem z taką pochyłością, iż przy wygodnym dźdzu spadzie przebywali zimę bezpiecznie. Pileh.

× **Ościelanie, a**, blm., czynność cz. **Ościelać**. [Ościelanie, się, a s., blm.] czynność cz. **Ościelać s.**

[**Ościelenie, a**, blm.] czynność cz. **Ościelić**. [Ościelić, i, ił] p. **Rozesłać**. <Zam. Rozścielić>

Ościelać, a, ał = **Ościelać**. P. 2. **Obesłać**. [O. s.] = **Ościelać s.** P. 2. **Obesłać**.

Ościelanie, a, blm., czynność cz. **Ościelać**. [Ościelanie się, a s., blm.] czynność cz. **Ościelać s.**

Ościeniowy przym. od **Oścień, kolczasty, ościenny, tarnisty**.

Ościenka, i, lm. i p. **Oścień**: Co wygra Afergnuśny z trzeinianą włóčenką, co Egipczykuczyni z kijem a ościenką? Stryjk. <Od Oścień>

Ościennicze przys. od **Ościenny**. L.

Ościennik, a, lm. ey, × **Ściennik sąsiedl ościenny**. L.

Ościenność, i, blm. rz. od **Ościenny**; × **Jednościennosc**. L.

Ościenny, × Ścienny, × Jednościenny, × Odszcienny *graniczny, sąsiedzi, sąsiedni, pograniczny, × ograniczny*: Naród, sąsiedl O. Wojna ościenna. <O + Ścienny, od Ściana>

Oścień, ościenia a. osna, lm. ościenie, ościeniów a. i a. osny, osnow **1.** bodziec do popędzenia bydła, wołów: Kto dźwierz pług, ostrym ościeniem wołów (=woły) pogania. Leop. A w dole jako zrzucone mrowisko, kiedy je O. podważy od spodu. Kon. Trudno przeciw ościeniowi wierząć. Prz. Twardo tobie na osny wierząć. Bud. **2.** prz. *bodziec, pobudka, podniecia, zachęta, impuls*: Nieśmiertelność sławy dzielnych mężów osnem swoim do enoty przypędziła. Stryjk. Rozkosz ościeniami pędzi zażywających jej. Birk. Prosił Boga, aby odjęty był od niego O., to jest pobudka cielesna. Wys. (=pokusa, popęd). Słowa mądrych są jak ościenie i jako gwoździe głęboko white. Birk. Rozkosz zostawia po sobie ościenie żalu (=żądla, udręczenia, wyrzuty). **3.** rybacki p. **Ośc.** **4.** †O. anat. p. **Kłykieć i Ośc.** **5.** bot. (spinfex) roś. **6.** bud. p. **Jedlinka.** Zdr. †**Ościenka,** ż. <Od Ośc>

× **Ościeńczy** blizki granicy, nadgraniczny, pograniczny, kresowy: Ościeńcze granice. Śl. wil. <Od Ościeenny>

Oścież, y, lm. e i. bud. otwór w ścianie na wyłot na wejście lub na okno. **2.** Na O. p. **Narozcież:** Polska była krajem na wszystkie strony na O. otwartym. Niem. <O + SCIEG/STOG>

Ościeżyna, y, lm. y, Głif bud. ukośne rozszerzenie muru we framugach okiennych i drzwiowych. <Od Oścież>

Ościągla, i, lm. e bot. (myrsiphyllum) roś. z rodziny liljowatych. <?>

Ościoguziczny p. Krzyżo-ogonowy. <Ośc + Guziczny>

× **Ościokuprowy** anat. p. **Kolco-krzyżowy:** Tętnica ościokuprowa. Wiąz O. <Ośc + Kuprowy> [**Ościorny, ów, blp.**] **1.** oście kłosów zboża, ostre wierzchołki kłosów. **2.** p. **Ośc.** <Od Ośc>

[**Ościory, ów, blp.**] **1.** oddzielne grube łuski z ziarna żytniego po zmiełeniu. **2.** owies dla koni [na zuber] zmielony. <Od Ośc>

Ościowy przym. od **Ośc,** ościsty, tarnisty. Lek.: Wyrostek O. p. **Ośc.** <Od Ośc>

Ościpto, a, lm. a bot. (stypelia) roś. z rodziny nastroszowatych. <?>

Ościsko, a, lm. a p. **Oset:** Gęba z otrębą, a pysk z ościisk. Prz. Na zagonach O., kazali je nam żać nisko. <Od Ośc a. Oset>

Ościsty i. a. [**Ościasty**] pełen ości; kolący, kolczasty: Chleb O., chleb z ościami, z plewami. Mącz. Pszenica gołka jest bez ości; wąsatka jest kosmata i ościasta. Syr. (p. Ostka). Jeź, zwierzątko ościeste. Sien. Wszystkie drzewa kolące, ościeste zwykły też cierpki rodzić owoe. Haur. Płótno grube ościeste. Skar. (=zgrzebne). Ryba ta bardzo ościasta. Troc. **2.** anat.: Wyrostek O. p. **Cierniowy.** **3.** bot.: Powój kolący a. O. p. **Kolców.** <Od Ośc>

[**Ościuga, i, lm. i**] ostra plewa ze zboża, szereg jęczmienna. <Od Ośc>

[**Ościuk, a, lm. i**] **1.** a. [**Oszczok**] pierze twarde u ptactwa. **2.** kawaleczki włosów w mydlinach po ogoleniu. **3.** drobne kolące plewki w pieczywie. <Od Ośc>

Ośc, i, lm. i a. × **e i.** rzecz śpiczasta, koląca, koliec, kolka: Wonna róża między cierniem roście, a z przyrodzenia niewa na gałązkach oście. Paszk. Ości róży bronia. Paszk. Jeź, gdy ś. zwinie, ościami ś. zamknie. Sien. O. u kłosa. Kn. (=wąg). W chlebie plewiane ości zgłodniałych nie kolą. L. Dzik, postrzępszy strzeleca, ostre wzięży ości. Rys. (=szczecinę). Lis ości ma gęste

a ciepłe. Sien. Jaźwiec ości ma więcej białe, niż czarne. Sien. (=sierść). O. rybia powierzchnia na grzbiecie. Troc. Przen.: Strzeż ś. gości, którzy mają swe ości. Prz. (=szorstkich, czupurnych). **2.** a. prow. **Kość kość rybia:** Ryby kości nie mają, tylko ości, pośrednie między twardością kości i chrząstek. Kluk. Obracć rybę z ości. Troc. O. stanęła mu w gardle. **3.** ostrz gwoździa, trzpień gwoździa. **4.** †O. skorupa. Pot. **5.** szczytka z precyków drucianych, sporządzona na podobieństwo szczytki do łna, osadzona na drążku i służąca do przekłuwania kokonów przadki sosnowca, będących na drzewie. **6.** anat. cienka, obła wystająca część kości, mniej lub więcej ostro zakończona, wyrostek ciernisty, kolczysty, × ościowy, ościasty, †tarnisty: †bodziec, ×kłykieć, †kolczastość, †kolec, †oścień, †przyrastanie kończyste, śpiczastość, †tarń (spina). **7.** a. **Oścień** ryb. osęka, rodzaj żelaznych widelc dwuzębnych, trójzębnych lub czterozębnych, zazębionych jak haczyki, do łowienia ryb, gdy pod wierzech wody podplują: Bię ością szczupaki na wiosnę. Ryby też ością a. osęką łowią; jest to narzędzie żelazne, płaskie, mające kilka zębów, jak włóczekna na cienkim nasadzone; tym ryb-łitw, postrzeliwszy rybę, k na sobie pociągnie. Trzye. Zdr. [**Ostka, Osteczka**]. <OŚ(C)>

[**Ośdzie**] przys. **1.** p. **Ośtam.** **2.** p. **Oździe.**

[**Ośdzieka**] ot głdzie. Por. **3.** [**Oś**].

[**Ośfęgier, gra, lm. gry**] kordelas. <?>

Ośka, i, lm. i l. [O.] = a) p. **Oś:** Zrobię wozik, zrobię ośkę. b) deska na osi kółców pługowych. **2.** tok: Ośki (lm.), szpingle, druciki w warsztacie tkackim. Druciki do szpułek czyli osiek w warsztacie tkackim.

× **Ośklać, a, ał** i × **O. ś.** p. **Oszklić.**

× **Ośkłanie, a, blm.,** czynność cz. **Oszklać, oszkłanie.**

× **Ośkłanie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Ośklać ś., oszkłanie ś.**

× **Ośklenie, a, blm.,** czynność cz. **Ośklić, oszklenie.**

× **Ośklenie się, a ś., blm.,** czynność cz. **Ośklić ś., oszklenie ś.**

× **Ośklić, i, it** i × **O. ś.** p. **Oszklić.** <O + Sklić>

[**Ośkliwiec, wca, lm. wcy**] p. **Oszkliwiec:** Já to nie zaden O., zebym cyganil.

[**Ośkoła, y, blm.**] p. **Oskoła.**

× **Oślachcać, a, ał** p. **Uślachcić.**

× **Oślachcanie, a, blm.,** czynność cz. **Oślachcać, uszlachcanie.**

× **Oślachcenie, a, blm.,** czynność cz. **Oszlachcić, uszlachcenie:** Nozdrze... dla uszlachcenia twarzy człowieczej. And. z Kobl.

× **Oślachcić, i, it** p. **Uszlachcić:** Rzucam miedzy was jabłko pozłocone, tym napisem oślacheone. S. Par. Przytrafić ś. to może tylko samym wielkim umysłem i tylko tym, którzy są zaeną enotą oślachceni. Kwiat. Ale ś. to ustawicznie przgadza tym, którzy są znanienitym zmysłem oślachceni. Kwiat. Niektórych same imiona gołe, wielką chwałą oślachcione, do nas przyszły. Kwiat. Przez tych ziem zwycięstwa i tryumfy oślacheona jest enota rycerska wasza. Orzech. A ty, będąc takimi klenoty oślacheon, wdasz ś. w wielkie rozkoszy a próznowanie. Orzech. <O + *Ślachcić, od Ślachta, Ślachta>

Oślaczysko, a, lm. a m. i ni. p. **Oślak.**

[**Ośląd, a, lm. y**] p. **Śład:** Padła mucha na kopnie, zrobiła oślada. <O + Śład>

† **Osłada**, y, Im. y p. **Ślad**: Herkules, wołów swoich kradzionych szukając, więcej ś. głosu trzymał, niżeli osłady. Klon. Niemasz żadnej na wodzie osłady. Pot. Przyozdobienia miasta przez Kazimierza Wielkiego ledwie teraz O. jaka zostaje. Błaż. Cóż mi teraz za pomoc, co niesiesz za radę na tak świeżą troski mej niezmierną osładę. Pot. Začných przodków swoich idzie osładą. Troc. <O + ŚLAD>

† **Osładować**, uje, ował zwierza = *isć jego śladem, isć za nim trop w trop, tropić*. Mącz. Przen.: O. kogo = śledzić, szpiegować, tropić. <O + Śladować>

† **Osładowanie**, a, blm., czynność cz. **Osładować**. [**Osłaga**, i, Im. i] pog. *osiel*. <Od Osieł>

Osłak, a, Im. i l. *młody osiołek*: Dajcie mi muła czy osłaka, ja go zrobię doktorem miódopłynnym mogą. Jak. W. 2. *chłopak o tepej głowie, hebes*. Zgr. **Osłaczysko**. <Od Osieł>

Osłarka, i, Im. i forma ż. od **Osłarz**. **Osłarnia**, i, Im. e *stajnia dla osłów*. L. Przen. żart.: Przyjdźcie, kiedy ś. podobą, do mojej osłarni (tak nazywał szkołę), to ei całą chudobę sprezentuję. Spas. <Od Osłarz>

Osłarski przym. od **Osłarz**.

Osłarz, a, Im. e *poganiacz a. pastuch osłów*. Mącz. Wiersze Dantego powtarzali rzemieślnicy i osłarze. Wiszn. <Od Osieł>

Osłatko, a, Im. a p. **Osłę**. Przen.: (o człowieku) *głupiatko, głuptasek, głuptas, cielatko, osłina*. <Od Osłę>

† **Osłednik**, ka, Im. cy *ten, co osładuje*: O., który osładą zwierza dochodzi. Mącz. <Od Osłada>

[**Osledra**, y, Im. y] gór. l. *rodzaj pasa*. 2. a. [Aszleder a. Natylnik] *fartuch tylny górników*. <Nm. Arschleder>

Osłedzienny *dokoła śledziony będący*. Lek.: Zapalenie osłedzienne (perisplenitis). <O + *Śledzienny, od Śledziona>

Oslep, Na oslep, Naoslep, × W oslep przys. l. *zamkniesz oczy, nie patrzając, nie widząc*: O. isć, zamrużywszy oczy. Kn. 2. prz. = a) ślepo, na ślepo, nieopatrzenie, nie zważając na nic, na los szczęścia, na *chybił-trafił*: Lecim na O. do upadku doczesnego i do zguby wiecznej. Chodź. O. bieżę na nieprzyjaciela. Troc. Nam ś. nie nie powodzi, bo na O. wszystko czynimy. L. O. eo czynić. Troc. b) ślepo, z *pełnym zaufaniem, oddaniem ś.*, z *nieograniczoną ufnością*: Niemasz nie gorszego, jako słuhać O. zawsze rad jednego. Jabł. Już O. ś. daję w ręce twoje. Lubom. (= na łaskę i nielaskę). Co widzisz, tego ś. O. przysz. Wuj. (= *komicznie*). <O + ŚLĒP>

Oslepiacz, a, Im. e bot. (*excoecaria agallocha*) *roś., gatunek ślepodrzewu*. <Od Oslepiać>

Oslepić, a, ał p. **Oslepić**.

Oslepiąco przys. *w sposób oslepiający*: Wielka ta masa w oświetleniu słonecznym O. błyszcząca. Orzesz.

Oslepianie, a, blm. od **Oslepiać**.

Oslepianie się, a ś., blm., czynność cz. **Oslepić** ś.

Oslepicieł, a, Im. e *ten, co oslepia a. oslepił*. **Oslepiciełka**, i, Im. i forma ż. od **Oslepicieł**.

Oslepić, i, II, nied. **Oslepiać** *zrobić ślepym, wylupić oczy, pozbawić wzroku*: Oslepił go, oczy mu lupiąc. Skar. Oleksy cesarz brata oslepił; sam też precz wypędzon. Biel. M. O. kogo na obie oczy. Troc. Błask oslepiający (= *oślniewający*). Słońce mię oslepia. Troc. Przen. *zaslepić, oślnić, omamieć, opętać*: Szczęście go oslepia. Oslepiony

miłością. Górn. Wpatrzony w dal nagłych, oslepiających przypomnień. Reym. O. ś. l. *pozbawić ś. wzroku*: Terazbym ś. rada oslepiła, tak żalostnego strzegąc ś. widoku. P. Koch. 2. † O. ś. *oslepnąć, ociemnieć, stracić wzrok*: O. ś. na słońcu. Troc. <O + Ślepić>

Oslepienie, a, blm., czynność cz. **Oslepić**: Z oslepienia ma cieczenie oka, wrzód, ranę. Troc. Przen.: Myśli i rozumu O. Głosy w. XV. (= *zaciemnienie, zamroczenie, zaciemnienie*).

Oslepienie się, a ś., blm., czynność cz. **Oslepić** ś.

Oslepieniec, ńca, Im. ńcy *człowiek oslepiiony*, prz. *zaslepieniec*: Gdy czytamy tę krótką relację, przychodzą nam na myśl różni oslepienicy w tym kierunku lub innym. <Od Oslepiiony>

Oslepień, pnia, Im. pnie bot. p. **Ślepodrzew**. <Od Oslepić>

Oslepiły *który oslepił, zaslepiły*: Zgrzybiały i O. Błaż. Krzyki rwały ś., płały i huczały głucho w oslepij izbie. Reym. Poła zaś naokół zasnuło były bielmem, oslepię zgoła i sine mrocznością. Reym. <Od Oslepnąć>

Oslepnąć, nie, ał a. pl, † **Osłnąć**, † **Osłnąć** l. *stracić wzrok, ociemnieć, zaslepnąć, zaniwidzieć*: Jeden zwyczaj jest niewolnikiem, drugi fortuną oslepienie czyją. Zabł. 2. [O. czego] *przeslepić, przeoczyć, nie dojrzeć*: Czy oni oslepli na głowie wianeczka? <O + Ślepnąć>

Oslepnienie, a, blm. p. **Oslepnięcie**.

Oslepnięcie, a, Im. a, **Oslepnienie** czynność cz. **Oslepnąć**.

Osłę, ęcia, Im. ęta *zrebię osłe*: Przed rokiem osłąt od siana nie odsadzaj. Trzye. O. dziłkie. Troc. Z osłęcia koń nie będzie. Prz. Zdr. **Osłatko**. <Od Osieł>

Osłężyna, y, Im. y, **Dawalja** bot. (*davallia*) *roś. z gromady paprotników, z rzędu paproci*. <?>

Osli l. a. × **Osłowy**, × **Osłowski**, × **Osielski** przym. od **Osieł**: Osła skóra, stajnia. Troc. O. ryk. Troc. Jeśli kutwa z głodu umrze, O. takiemu pogrzeb, człeczego nie godny. Pot. Otwórzże Waś swoje osłe uszy dobrze i chęiej mię rozumieć. L. Osła głowa. Wad. (przen. i o człowieku tegoż rozumu: *kapuściana głowa, głowa do złotych, barania głowa, osieł, ciełe, głupiec*). Młyn O. (= *przez osła obracany*). Przen.: Osła skóra = *pergamin*. Ma dyplomy na osłej skórze. Rog. Osła ławka = *ławka w szkole przeznaczona dla złych uczniów*. Osła czapka = *czapka z uszami niby osłemi, którą za karę wkładano złym uczniom w szkole*. 2. bot.: O. ogórek p. **Kolokwint**. <Od Osieł>

Oslica, y, Im. e *samica osła*. Przen.: (o kobiecie) *przewiśko pogardliwe*. Zdr. **Osliczka**.

Osliczek, czka, Im. czki zool. p. **Osliczka**. <Od Oslica>

Osliczka, i, Im. i l. p. **Oslica**. 2. a. **Osliczek** zool. (*asellus aquaticus*) *skorupiak równonogi*.

Osliczy przym. od **Oslica**: Mleko oslicze. L. <Od Oslica>

Osłimaczenie, a, blm., czynność cz. **Osłimaczyć**. **Osłimaczenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Osłimaczyć** ś.

Osłimaczyć, y, ył p. **Osłizić**. O. ś. p. **Osłiznąć**. <O + Ślimaczyć>

Osłina, y, Im. y m. (o zwierzęciu a. prz. o człowieku) *biedny, lichy, nędzny osieł*: O. pośród jadła z głodu padła. Fred. A.

Osłiniać, a, ał i O. ś. p. **Osłinić**.

Osłinianie, a, blm., czynność cz. **Osłiniać**.

Osłinianie się, a ś., blm., czynność cz. **Osłiniać** ś.

Oślinić, i, il, Obślinić, nied. **Ośliniać, Obśliniać** *owalać ślinami, nasłinić po wierzchu, dokoła, ze wszystkich stron, zasłinić, poślinić*. Przen.: *siłąć ś., śliniać ś., poać ś., rozpatrzyć, zbadać*: Recenzenci nie będą mieli czasu drobnostkowemi uwagami O. dzieło. Mick. 2. żart. *obcałować*: Niejeden z was pamflet oślinia szumny. Sow. 3. *optuć*: Wine źródłową, trzeba było do kogoś odnieść: do kogoż, jeżeli nie do tego, którego on oszczerstwem oślinił? Jeż. O. ś. *owalać ś. ślinami, poślinić ś., zasłinić ś.* <O + Ślinić>

Oślinienie, a, bhm., czynność cz. **Oślinić**: Nikt teraz nie myśli o oślifikowaniu wierszy i oślinieniu wyrażen; a twoje poezje właśnie całością uderzą. Mick.

Oślinienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Oślinić ś.**

Oślisko, a, lm. a m. i ni. 1. p. **Oślel**. 2. *biedny, godny politowania oślel*: Wół z ośliskiem. Groch.

Oślizać, a, ał 1. p. **Oślizić**. 2. p. **Ośliznąć**.

Oślizanie, a, bhm., czynność cz. **Oślizać**.

Oślizgany ślizki, wygladzony chodzeniem: Na kruzganek wejść było można po kamiennych, chociaż już bardzo oślizganych progach, w skale wykutych. Kaczk. <O + *Ślizgany, od Ślizgać>

Oślizgiwać się, uje ś., iwał ś. p. Ośliznąć ś.: Konie, schodząc, oślizgują ś. zrzecznie. Weys.

Oślizgiwanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Oślizgiwać ś.**

Oślizgłość, i, bhm. rz. od **Oślizgły**: Ręce w dotknięciu były zimne i sprawiały pewne uczucie oślizgłości. Dyg.

Oślizgły p. Oślizły: O. topaz. Berw. Szerokie, mokre i oślizgłe schody. Reym. Oślizgła trochę cera twarzy. Bał.

Oślizgnąć, gnie, onał a. gł i O. ś. p. Ośliznąć: Drzewo omarzło i oślizgło po wierzchu. Ork. Noga ś. oślizgnęła. Krasz.

Oślizgnięcie, a, bhm., czynność cz. **Oślizgnąć**.

Oślizgnięcie się, a ś., bhm., czynność cz. **Oślizgnąć ś.**

Oślizić, i, il, Ośluzić, Ośliznić, Oślimaczyć, Obślimaczyć, nied. **Oślizać, Obślizać** *zrobić ślizkim i wilgotnym, okryć śluzem*: Wilgotności, z macicy ciekące, oślizają ją i przyczynę odejścia płodu dawają. Spicz.

Ośliznienie, a, bhm., czynność cz. **Oślizić**.

Oślizły, Oślizgły, Obślizgły *który oślizł, okryty śluzem*: Mięso oślizłe. Ręce oślizłe (=lepkie, klejowate). <Od Ośliznąć>

Ośliznąć, znie, znał a. zł, Obśliznąć, Oślizgnąć, Obślizgnąć, nied. **Oślizać, Obślizać** 1. *zrobić ś. ślizkim*: Nieos.: Oślizło na dworze = *zrobiło ś. ślizko, gołoledź*. Słabe ich tam było do murów przystępowanie, bo od dźdźów bardzo było wszędzie oślizło. Baz. Oślizło dzisiaj. Troc. 2. a. **Ośliznić a. Oślimaczyć ś., Obślimaczyć ś.** (o ranie, miesiące, serze gnijącym i t. p.) *zajść śluzem*. **Ośliznąć ś., Obśliznąć ś., Oślizgnąć ś., Obślizgnąć ś.** *obsunąć ś., opsnąć ś., zesłiznąć ś., pośliznąć ś.*: Noga mu ś. ośliznęła. Rozbójnik cheiał go pehnać nożem, ale pehnięcie trafiło na pulares i ośliznęło ś. L. <O + *Śliznąć, ŚLIZG>

Ośliznić, i, il p. Oślizić: Kiszki flegmą ośliznio-ne. Wolsz.

Ośliznienie, a, bhm., czynność cz. **Ośliznić**.

Ośliznienie się, a ś., bhm., czynność cz. **Ośliznąć ś.**

Ośliznięcie się, a ś., bhm., czynność cz. **Ośliznąć ś.**

Ośliza, y, lm. e bot. (medinilla) *roś. z rodziny zaccerniowatych*.

† **Oślinać, nie, nął p. Oślepnąć**: A w tem uśnieniu gnoj jastkolicy gorącej jemu w oczy upadnie, tak iż ręce (ręce, natychmiast) oślinał. B. Sz. Ale człowiek słuchał, niesłuchając tego kazania, oślinał raczej: stworzenia miał za stwórcę, dary boże za bogi. Birk. Oślinał wprawdzie ten niewidomy na oczy cielesne, ale na duszne oczy lepiej przejrzał. Dambr. Ten, który w wieczną onę światłość okiem rozumu patrzeć chce, miasto przejrzenia oślinie i w błędy, niewywikłane zajdzie. Dambr. <O + ŚLEP/ŚLIP>

† **Oślinięcie, a**, bhm., czynność cz. **Oślinać**.

Ośluzić, i, il p. Oślizić: Dał jakieś plastry ten doktor, które jeszcze hardziej skóreczkę ciała ośluziły. Mat. <O + *Śluzić, od Śluz>

Ośluzienie, a, bhm., czynność cz. **Ośluzić**.

× **Ośluzły i. zwiędły**: Ośluzłe listki róży zapach straciły i już śronią. Kniaź. Goły krzak teraz, gdzie róże były, z kwiatem ośluzłym w tej smutnej porze, ani kto wspominał o Florze. Kniaź. 2. p. **Obwisły**.

Ośm- p. Osiem-.

Ośmgraniasty ośmiokątny: Po prawej ręce jej gwiazda ośmgraniasta, po lewej księżyc niewypełniony. Nies. <Ośm + Graniasty>

Ośmiać, eje, ał, [Obśmiać], nied. **Ośmiewać, [Obśmiewać]** *kogo, co = wysmiać*: Ludzie ci ś. dziwowali, a ośmiawszy, szli szacować ś. z onych sprośnych obyczajów twoich. Rej. <O + Śmiać>

Ośmiał, u, lm. y. **Gładysz, Gładycz, Woskownica, bł. Pszczelnik** bot. (cerinthe) *roś. z rodziny ogórecznikowatych*. Gatunek: O. mniejszy (c. minor). <? Nowotwór przyrodników>

Ośmianie, a, bhm., czynność cz. **Ośmiać**: Postępków swych obawia ś. ośmiania. L.

† **Ośmięci, i**, bhp., † **Ośmięciny odpatki, śmiecie**: Łuszczyny a. O. szafranne, które zostają po wychodożeniu szafranu. Mącz. <O + Śmieci>

† **Ośmięciny, in**, bhp. p. **Ośmięci**.

Ośmielać, a, ał i O. ś. p. Ośmielić.

Ośmielanie, a, bhm., czynność cz. **Ośmielać**.

Ośmielanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Ośmielać ś.**

Ośmielenie, a, bhm., czynność cz. **Ośmielić**.

Ośmielenie się, a ś., bhm., czynność cz. **Ośmielić ś.**

Ośmielić, i, il, nied. **Ośmielać** *zrobić śmiałym, dodać śmiałości, otuchy, zachęcić*: O. do czego. Na tron królów Messyny swe kroki ośmiela. L. Książ go spowiada, a twarzą łaskawą jeszcze ośmiela, aby wyznał zbrodnię. Hoł. Świegoeci ci do tego uczniów ośmielali, od czego jeszcze sami dalekiemi być ś. czuli. Pilch. Ośmielona siostra przystała, ofiarując ze swej strony liczny poczet sług i hajduków. Szaj. O. kogo do siebie = *spoufalić, zbliżyć za nadto*. O. ś., [Obśmielić ś.] *stać ś. śmiałym, nabrać śmiałości*: Ośmielił ś. już, jest jak u siebie (= *pozbył ś. nieśmiałości*). O. ś. na co = *odważyć ś.; poważyć ś., posunąć ś. do czego*: Ośmielił ś. do niej = *spoufalił ś.* Ośmielam ś. prosić = *śmien, mam śmiałość, odważam ś.* Mąż do boju, mój jego na lwy ś. ośmiela. Drużb. <O + *Śmielić, od Śmiały>

Ośmieszać, a, ał i O. ś. p. Ośmieszyć.

Ośmieszanie, a, bhm., czynność cz. **Ośmieszać**.

Ośmieszanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Ośmieszać ś.**

Ośmieszenie, a, bhm., czynność cz. **Ośmieszyć**. **Ośmieszenie się, a ś.**, bhm., czynność cz. **Ośmieszyć ś.**

Ósmieszyc, y, ył, nied. **Ósmieszać** kogo, co = okryć śmiesznością, wystawić na śmiech, na pośmiewisko: *Łośliwym i cynicznym dowcipem ósmieszał ofiary swoje wprzód, nim je zabijał.* Bał. Komedja to była na to, by mnie rozkrwawić, O. i zdeptać. Asn. O. ś. *narazić ś. na śmiech, okryć ś. śmiesznością, wystawić ś. na pośmiewisko.* <O + Śmieszyc>

Ósmiewać, a, ał p. **Ósmiać**.

Ósmiewanie, a, blm., czynność cz. **Ósmiewać**.

Ósmigła, i, lm. e bot. (pluckenetia) roś. z rodziny wilczomleczowatych. <?>

Ósmina, y, lm. y l. litewska miara rzeczy sypkich = 18 a. 20 gurncom, ósma część beczki litewskiej: Dla jednego pomyślność odmierza ósminę, drugiemu liczy na ziarnka. Syrok. Damyć żyta po ósminie. Syrok. Cztery ćwierci składa beczkę, każda ćwierć ma dwie ósminy. 2. [O.] miara gruntu, ósma część roli. 3. † O. drachma: Dragma a. O. unciey. <Od Ósmny>

[Ósminaś] = **Ósmnaście**.

[Ósminaście] = **Ósmnaście**.

Ósmio- łącząc ś. z następnym wyrazem, oznacza, że to, co ten ostatni wyraża, powtarza ś. 8 razy, jak np.:

Ósmiobocznie przys. od **Ósmioboczny**, L.

Ósmioboczny mający osiem boków, **ósmiokątny**: Podstawa ósmioboczna. Stolik O. Świt. <Osieć + Boczny>

Ósmiobok, u, lm. i p. **Ósmiokąt**. <Osieć + Bok>

Ósmioćpalowy długi na 8 cali. <Osieć + Całowy>

Ósmiodniowy, **Ósmiodzienny** 8 dni trwający a. co ósmny dzień przypadający: Wyjazd po ósmiodniowym w Krakowie mieszkaniu. L. <Osieć + Dniowy>

Ósmiodziałowy osiem dział mający, złożony z ósmiu armat: Bateria ósmiodziałowa. Mał. P. <Osieć + Działowy>

Ósmiodzienny p. **Ósmiodniowy**. <Osieć + Dzienny>

Ósmiofuntowy 1. wazący 8 funtów. 2. zawierający w sobie osiem funtów: Banka naftowa ósmiofuntowa. 3. biorący w siebie 8 funtów: Dziado ósmiofuntowe = nabijane kulami 8 funtów wazącemi. <Osieć + Funtowy>

Ósmiogłosowy mający osiem głosów; na osiem głosów ułożony: Msza ósmiogłosowa. <Osieć + Głosowy>

Ósmiogodzinny trwający osiem godzin: Przeprowadzenie ósmiogodzinnego dnia roboczego. <Osieć + Godzinny>

Ósmiogram, u, lm. y p. **Ósmiościan**: Dżamia ma podstawę kwadratową, przechodzi potem w O., z którego wyrasta własciwy minaret okrągły, wypukły, lekki. Rol. <Osieć + Gram>

† **Ósmiogramek**, nka, lm. nki anat. jedna z kościek stop składających, kość sześcienna (os cuboideum). <Od Ósmiogram>

Ósmiokańczasty p. **Ósmiokątny**. <Osieć + Kańczasty, od Kant>

Ósmiokąt, a, lm. y l. a. **Ósmiobok** figura o ósmiu kątach, o ósmiu bokach. 2. rodzaj pasjansu. <Osieć + Kąt>

Ósmiokątnie przys. od **Ósmiokątny**, L.

Ósmiokątny, **Ósmiokątowy**, **Ósmiokańczasty**, **Ósmioboczny** mający osm kątów, oktaedryczny; posp. **ósmiościenney**: Wieża, baszta ósmiokątna. Krzyż O. albo o rogach ósmiu. Chm. B. <Osieć + Kątny>

Ósmiokątowy p. **Ósmiokątny**: Całe lewe skrzydło zajmowała ogromna ósmiokątowa baszta. Kacz. <Osieć + Kątowy>

Ósmioklasista, y, lm. ści uczeń klasy ósmiej. <Osieć + *Klasista, od Klasa>

Ósmioklasowy mający 8 klas: Gimnazjum ósmioklasowe. <Osieć + Klasowy>

Ósmiokompaniczny z ósmiu kompanji złożony, osiem kompanji zawierający: Stare regimenta dragońskie pozostawiano przy dawnej ósmiokompanicznej organizacji. Górs. <Osieć + *Kompaniczny, od Kompanja>

Ósmiokonnny l. a. × **Ósmiosprężny** w 8 koni zaprzężony: W ósmiokonnej pozłociestej kolebee. Krasz. O. cug koni grubych i silnych. Krasz. Kachowski 19 sierpnia karetą ósmiokonną zajechał do zamku, był przez Bułhakowa prezentowany królowi. Smol. 2. o sile ósmiu koni: Lokomobilka ósmiokonna. <Osieć + Konny>

Ósmiokrokowy 8 kroków długi, zawierający 8 kroków: Przebiegać poczynął w kierunkach różnych ósmiokrokową przestrzeń izdełki. Orzesz. <Osieć + Krokowy>

Ósmiokrotnie, × **Ósmkrotnie** przys. od **Ósmiokrotny**.

Ósmiokrotny, × **Ósmkrotny**, ósm razy powtarzany. <Osieć + *Krotny, od Kroć>

Ósmiołatek, тка, lm. tki chłopiec lub zwierzę ósmioletnie. <Osieć + *Latek, od Lato>

Ósmiołatka, i, lm. i dziewczynka a. zwierzę-samica ósmioletnie: Odnaczało ś. dziewczę, O. może, czarnemi oczkami i swą kruczą kosą. Kon. <Osieć + *Latka, od Lato>

Ósmiolecie, a, lm. a ósmioletni okres czasu: Najobfitszego materiału dostarczyło nam następne O. T. K. <Osieć + *Lecie, od Lato>

Ósmioletni, † **Ósmletni** mający a. trwający 8 lat: O. chłopczyk, okres. × Co O. = co 8 lat przypadający. <Osieć + Letni>

Ósmiołokciowy mający 8 łokci długości: Dąb O., sprowadzony na miejsce, kosztował dwa tyńfy. Rol. <Osieć + Łokciowy>

Ósmiomiesięczny 1. 8 miesięcy mający a. trwający. 2. × O. co 8 miesięcy przypadający. L. <Osieć + Miesięczny>

Ósmiomiesięcznie przys. od **Ósmiomiesięczny**.

Ósmiomilowy mający 8 mil długości: Rzeka Wereszyca na ósmiomilowym swym przebiegu z pod Jaworowa do Dniestru tworzy znaczne stawy. Tet. <Osieć + Milowy>

Ósmiomorgowy mający 8 morgów rozległości: Ogród O. <Osieć + Morgowy>

Ósmionogi mający 8 nóg: O. rak. L. <Osieć + *Nogi, od Noga>

Ósmiopalcowy, × **Óśmpalcowy** 1. długi, szeroki na 8 palców. 2. zool. mający u nóg po 8 palców. <Osieć + Palcowy>

Ósmiopalczasty opatrzonny ósmiu palcami: Kola ósmiopalczaste. Ml. <Osieć + Palczasty>

Ósmiopiętrowy wysoki na 8 piętr: Dom O. <Osieć + Piętrowy>

Ósmioprzęcikowy mający 8 przęcików. Bot.: Rośliny ósmioprzęcikowe = mające 8 przęcików wolnych w kwiecie dwupłciowym. <Osieć + Przęcikowy>

Ósmioprocetowy przynoszący procentu po 8 od stu; obłożony opłatą po 8 od sta: Odstraszone kupców królewieckich cłem ósmioprocetowym od stosunków z Gdańskiem. T. K. <Osieć + Procentowy>

Ósmiopunktowy druk mający objętości 8 punktów: Czelonki ósmiopunktowe a. petit. <Osieć + Punktowy>

[**Ośmiorak**, a, lm. i a. blp., **Osmak**] *dom z ośmiu mieszkańcami dla parobków*. <Od Ośmioraki>

Ośmioraki złożony z ośmiu różnych gatunków, rodzajów: Poema Tassa przeplatany ośmiorkim rymem, jakim on je sam pisał, przełożyłem. P. Koch. <Od Ośmiorko>

Ośmiorko przys. od **Ośmiorki**, *ośmiu sposobami, na 8 sposobów*. <Od Ośmiorki>

Ośmioramienny mający 8 ramion: Przepyszne świeczniki ośmioramienne. Gaw. Zool.: Głównóg O. = *ośmiornica*. Ślós. <Osium + Ramienny>

[**Ośmiorgo**] p. **Ośmiorko**. <Ośmiorko>
† **Ośmiornasobnie** przys. od **Ośmiornasobny**, *ośmiu razy tyle*.

† **Ośmiornasobny**, † **Ośmnasobny** *ośm razy większy, 8 razy tyle wynoszący, ośmiokrotny*.

† **Ośmiornasób**, **W ośmiornasób**, † **Ośmiornasobnie**, † **Ośmnasobnie**, † **Ośmiorko** *tyle przys. ośm razy tyle*. <Ośmiorko + Na + SOB/SIEB>

Ośmiornica, y, lm. e zool. (octopus) *głównóg dwupskrzędlowy, głównóg ośmioramienny*. <Now. od Ośmiorko>

Ośmiorko, † **ra**, rga, [**Ośmiorgo**] i. licz. zb. od *osiem*: Mój ojciec miał ś. niezłe, ale nas było O., a wieś jedna. Kras. Ach! ja tak moich widziałem O! i co dnia patrzac na te konające, wysiedziałem tu całe trzy miesiące. Słow. O. dzieci, ludzi, bydła, sanek, drzwi. Nie ukradł O. skota. 2. † O. *tyle p. Ośmiornasób*. <Od Ośm, Osium>

Ośmiorki, **Ośmiorkożny** o *ośmiu rogach*: Krzyż O. Chm. B. (= *ośmiorkamienny*). <Osium + *Rogi, od Róg>

Ośmiorkożny p. **Ośmiorki**: Na haftowanej w promieniu gwiazdzie ośmiorkożnej. Bobr. <Osium + Różny>

† **Ośmiorzeczny** *ośmiozłogłoskowy*: Rozmowy polskie, rytmy ośmiorzecznymi złożone. Kocz. <Osium + *Rzeczny, od St. Czes. sřek, zřek = *złogłoska*>

× **Ośmiosecinny** p. **Ośmiosecinowy**.
Ośmiosecinowy, × **Ośmiosecinny** *zawierający w sobie 8 secin, z ośmiu secin złożony*: Ośmiosecinna kolumna żołnierzy. Śl. wil. <Osium + *Secinowy, od Secina>

Ośmioskrzydłowy *opatrzonej ośmiu skrzydłami*: Kilka ośmioskrzydłowych wiatraków, zwyczajnych w Turcji. Krasz. <Osium + Skrzydłowy>

Ośmiosłupny p. **Ośmiosłupowy**. <Osium + Słupny>

Ośmiosłupowy, **Ośmiosłupny** *opatrzonej ośmiu słupami, ośmiokolumnowy*. <Osium + Słupowy>

× **Ośmiosprzężny** p. **Ośmiokonny** *zaprzężony w 8 koni*. <Osium + Sprzężny>

Ośmiostopowy, × **Ośmstopny**, × **Ośmstopy** i. na 8 stóp długi: Sześć serpentyn żelaznych sześćcio- i ośmiostopowych. Rol. 2. org.: Organ O. = *mający piszczałkę głosu, zwanego pryncypałem, na 8 stóp długi*. <Osium + Stopowy>

Ośmiościan, u, lm. y, **Ośmiogran**, **Oktaedr** *mat. bryła ograniczona ośmioma płaszczyznami*: O. foremny = bryła ograniczona ośmioma równymi trójkątami równobocznymi. <Osium + Ściana>

Ośmiościanowy p. **Ośmiościenny**.
Ośmiościenny przym. od **Ośmiościan**.

Ośmiotomowy *zawierający 8 tomów, w ośmiu tomach zawarty*: Dzieło ośmiotomowe. <Osium + Tomowy>

Ośmiotygodniowy *osiem tygodni żyjący a. trwający*: Cała książka poświęcona opisowi ośmiotygodniowego pobytu Henryka Waleczjusza w pół-

nocnych Włoszech. Dar. <Osium + Tygodniowy>

Ośmiotysięczny p. **Ośmiotysięczny**.

Ośmiotysięczny, **Ośmiotysięczny** *wynoszący, obejmujący osiem tysięcy, złożony z ośmiu tysięcy*: Szcuple pięćcio-, a. najwięcej ośmiotysięczne wojsko królewskie. Szaj. <Osium + Tysięczny>

Ośmiowiadrowy *mieszczący w sobie 8 wiader*. <Osium + Wiadrowy>

Ośmiowieczny *osiem wieków liczący, osiem wieków trwający, ośmiowiekowy*. Wor. <Osium + Wieczny>

Ośmiowiekowy p. **Ośmiowieczny**. <Osium + Wiekowy>

Ośmiowiersz, a, lm. e *utwór poetyczny złożony z ośmiu wierszy*: Doweipny O. pana Stanisława, któryśmy spotykali we wszystkich prawie ówczesnych raptularzach podolskich. Rol. <Osium + Wiersz>

Ośmiowiosłowy o *ośmiu wiosłach*: Łódź ośmiowiosłowa = *ośmiowiosłówka*. <Osium + Wiosłowy>

Ośmiowiosłówka, i, lm. i *wiośl. łódź o ośmiu wiosłach, łódź ośmiowiosłowa*. <Od Ośmiowiosłowy>

Ośmiowłokowy i. *obejmujący osiem włók przetrzeni*: Majątek O. 2. *posiadający osiem włók ziemi*: Pewien ziemianin O. obywał ś. musi jednym parobkiem i pastuchem. <Osium + Włokowy>

Ośmiozłogłoskowiec, wca, lm. wca *wiersz ośmiozłogłoskowy*: Te satyry dość wyraźnie mają charakter utworów Stanisława Grochowskiego w ulubionym ośmiozłogłoskowcu. Nr. <Od Ośmiozłogłoskowy>

Ośmiozłogłoskowy *składający ś. z ośmiu zgłosek*: Pieśń zwykłym ośmiozłogłowym wierszem napisana. Brk. <Osium + Złogłoskowy>

× **Ośmiórka**, i, lm. i *ósemka, ósma część czego*: Książka w ośmiórkę (= *in octavo*). Śl. wil. <Od Ośmiorko>

Ośmiu *forma osobowo-męska od Osium*: O. panów. <Od Osium>

× **Ośmiudziesiąt** p. **Ośmdziesięciu**.

Ośmiuset *forma osobowo-męska od Osiumset*: O. żołnierzy.

† **Ośmkrotnie** przys. od **Ośmkrotny**. L.

† **Ośmkrotny** p. **Ośmiokrotny**. Troc. <Ośm + *Krotny, od Kroć>

† **Ośmletni** p. **Ośmioletni**: Teodozjusz Arkadjuś ośmletniego¹ Augustem uczynił. Skar. <Ośm + Letni>

† **Ośmnaście**, ⁵ *stu* p. **Osiemnaście**: Skarbimir nie ukradł Chebdzie owsa za O. groszy chęsiebną rzecz. HR. <p. Osiemnaście>

× **Ośmnasobnie** przys. od **Ośmnasobny**.

† **Ośmnasobny** p. **Ośmiornasobny**.

[**Ośmnast**] = **Osiemnaście**: Mnie nie było O. rokó, kłek juz poza bucki (na zbój) ku dobrym chłopcom skozył. Tet. <p. Osiemnaście>

Ośmnastak, a, lm. i *myśl. p. Jeleń*.

× **Ośmnastek**, tka, lm. tki = **Osiemnastka**. Wor. <Od Osiemnasty>

Ośmnastka, i, lm. i i. p. **Osiemnastka**: O. już stuknęła tobie. Jeż. (= *osiemnasty rok życia nadszedł*). 2. [O.] *plótno zrobione z pasemek mających po 18 nitek*: Ja już umiem prząść, i niegrubo, nie radnię, ale na ośmnastkę, na dwudziestkę. Krasz. <Od Osiemnasty>

† **Ośmnastny** ³ *mieszczący w sobie osiemnaście*. Troc. <Od Osiemnaście>

Ośmnastogłowy chir. p. **Osiemnastogłowy**. < Osiemnaście + Głowa >

Ośmnastoletni p. **Osiemnastoletni**. < Osiemnaście + Lato >

Ośmnastomiesięczny p. **Osiemnastomiesięczny**: Przebywał w domu rodzinnym w lipcu 1644 r., po ośmnastomiesięcznej niebytności. Szaj. < Osiemnaście + Miesiąc >

Ośmnastotysięczny p. **Osiemnastotysięczny**. < Osiemnaście + Tysiąc >

Ośmnastotysięczny p. **Osiemnastotysięczny**: Zwycięstwo Sasa, przy pomocy ośmnastotysięcznej armji Rosjan, przeważało. Kraus. < p. Ośmnastotysięczny >

Ośmnasty, **Osiemnasty**, † **Ośmynasty** licz. porządkowy od 18. < Ośm + Na + Dziesięć >

[**Ośminaś**, **stu**] = **Osiemnaście**.

† **Ośmieniężny** zawierający a. kosztujący 8 pieniążków, szelągów. Troc. < Osiem + Pieniężny >

[**Ośmyrznąć**, **nie**, **nał**] *obetrzeć, obedrzeć, osmyknąć*: Skórę mu ośmyrznęno. < Zam. Osmorgnąć przez sld. do O + Smyrznąć >

[**Ośmyrnięcie** a, b] = **Ośmyrznąć**.

Ośniak, a, lm. i, **Ośnik**, [**Ośny nóż**] *strug, nóż prosty lub kabłąkowy z dwoma trzonkami do obręczanego ujęcia i strugania obręczy, kopyt końskich przy podkuwaniu konia i do robót kołodziejских*, [skobel, skobla]. < OS >

Ośniata, y, lm. y, **Szpagatnica**, **Opletka** bot. (billardiera) roś. z rodziny pospornicowatych. < ? >

[**Ośniedziały**] *który ośniedział*: Począł wyprawa ośniedziały rzemień. Ork.

[**Ośniedzieć**, **eje**, **ał**] *okryć ś. śniedzią*. < O + Śniedzieć >

Ośnieża, y, lm. y bot. (halesia) roś. z rodziny styrakowcowatych. < ? >

Ośnieżać, a, ał p. **Ośnieżyć**.

Ośnieżanie, a, b] = **Ośnieżać**.

Ośnieżenie, a, b] = **Ośnieżyć**.

Ośnieżyć, y, ył, nied. **Ośnieżać** *okryć, osypać śniegiem, zaśnieżyć*: Marzyła, wpatrzona w ośnieżony sad. Reym. Wszystko to na dzień naznaczony zbiegło ś. sanna do ośnieżonego dworu. Krasz. Przen.: *okryć siewną, ubielić*: Wiek ośnieżył mu głowę. < O + Śnieżyć >

Ośnik, a, lm. i i. p. **Ośniki**: O. krzywy i prosty (= narzędzie bednarskie). Miejeje na te męki ludzkie dobre instrumenty: miecze, noże i ośniki i ostre rzezaki. Spk. Zdrapawszy ich ośnikami, nacierać ich rany, potem ich kłaść do kąpiele. Spk. Kuba spuścił O., którym strugał. Reym. Wybito ich w gnieniu oka kolbami i ośnikami. Śienk. 2. × O. *biegun światła*: Pod ośnikiem. Wor.

Ośny, **Osiowy** przym. od **Oś**. Kn. < Od Oś >

[**Ośny nóż**] p. **Ośniak**.

Ośpianka, i, b] = **Ospianka** p. **Ospa**. < Od Ospa >

Ospica, y, lm. e lek. 1. × O. p. **Ospa**. 2. † **Ospice**, lm. p. **Ospica**. 3. † O. p. 1. **Kur**. 4. [O.] *choroba krostowa u owiec*. 5. [O.] *znak po szczepionej ospie*. < Od Ospa >

[**Ospich**, **u**, lm. y] *pecak, rodzaj kaszy*.

† **Ospiczki**, ek, b] p. 1. **Kur**.

† **Ospieszale** przys. od **Ospieszaly**, *opieszale*.

† **Ospieszalność**, i, b] = **Ospieszalność**, *opieszalność*: O. przybycia jego. Troc.

† **Ospieszaly**, † **Ospieszaly** p. **Opieszaly**. Troc.

Ospiewać, a, ał, nied. **Ospiewywać** kogo, co = *ostawić śpiewem, opieścić, wystawić śpiewem*, nied. *opiewać*: Wolę być opiewanym przez wajdelo-

tów. Słow. O. nawet nie zdołam strojów pani Róży i panny Emilji. Jeż. W okolicy równej i położystej, opiewanej jej tęskniami pieśniami, leży wieś Stawiska. Kaczk. Podobieństwo do roli, jaką odegrała małżonka Menelauza w dziejach wojny, opiewanej przez Homera. Jeż. Słowik szczęście opiewuje nasze. Berw. Natura dała położenie, osłonięte górami, opiewywane szmerem strumieni i szczebiotem ptasząt. Jeż. O. ś. *naśpiewać* ś.: Nie mógł O. ś., tyle szczęśliwości było w jego sercu. Ork. < O + Śpiewać >

Ospiewanie, a, b] = **Ospiewanie**.

Ospiewanie się, a, ś., b] = **Ospiewanie się**.

Ospiewywać, uje a. **ywa**, **ywał** i O. ś. p. **Ospiewać**.

Ospiewywanie, a, b] = **Ospiewywanie**.

Ospiewywanie się, a, ś., b] = **Ospiewywanie się**.

[**Ośratać**, a, ał] *pobłogosławić, przeżegnać*: Ośrattajże mnie, matko moja, bo ja już jadę do kościoła. < O + S = Z + RZAT >

[**Ośratanie**, a, b] = **Ośratać**.

[**Ośrebać się**, **bie** ś., **bał** ś.] *opić* ś.: Ośrebał ś. żentyny. < O + *Srebać, od Serbać, Sorbać, Czes. srběti = chlipać, żłopać >

[**Ośrebanie się**, a, ś., b] = **Ośrebanie się**.

[**Ośreccie**, a, b] = **Ośreccie**.

[**Ośreccie**, i, ił] *zmizernieć, opaść z ciała*.

[**Ośredne**, ego, lm. e] *miejsce po środku wsi, gdzie mieści ś. karczma i kuźnia*. < O + *Sredne, SROD/SIERN >

[**Ośreniały**] p. **Oszroniały**.

Ośrodek, dka, lm. dki, × **Ośrodko**, † **Ośrzodek**, † **Ośrzodka** 1. [O.] *środek*. 2. a. **Ośródek**, × **Ośródka**, [**Ośródzie**] *środkowa część wewnątrz czego*: O. chleba = *miękisz*. Skórka i O. chleba. 3. **jądro**, *rozsadnik, centrum*: Moze nie trafilibyśmy na ośrodku, z których ś. rozchodziła działalność publiczna, państwowa. T. K. 4. anat. = a) **Ośrodku** = *części mózgu określone mniej lub więcej dokładnie, będące siedliskiem pewnych spraw psychicznych a punktem wyjścia bodźców ruchowych* (centrum), b) O. jądra p. **Ciało**. 5. fiz. p. **Środek**. < O + Środek >

Ośrodkowy 1. przym. od **Ośrodek**: Poślowie galicyjscy upatrzeni są przezeń jako punkt O. przyszłej wielkości. Należałoby halucynację uważać jako ruch ośrodkowo-obwodowy od mózgu do zmysłów. 2. anat.: Nerwy ośrodkowe (nervi centrales) (w przeciwstawieniu do obwodowych). [**Ośrodzie**, **dźka**, b] p. **Ośrodek**. < Z Ośrodek >

Ośroniać, a, ał p. **Oszronić**.

Ośroniały p. **Oszroniały**.

Ośronianie, a, b] = **Ośronianie**.

Ośronić, i, ił p. **Oszronić**. < O + Śronić >

Ośronieć, eje, ał p. **Oszronieć**. < O + Śronieć >

Ośronienie, a, b] = **Ośronienie**. 2. **Ośronienie**, a, b] = **Ośronienie**.

[**Ośród**] p. **Wśród**: U mnie i O. lata już noe, choć jeszcze poświata. Rej. Głębokie, jak O. noc u zenitu. Matl. W martwocie powietrza, stojącego O. 89, rozlega ś. smutny głośnik nawoływania niewidzialnego ptaszka. Matl. O. pola. < O + Śród >

Ośródek, dka, lm. dki p. **Ośrodek**.

[**Ośródka**, i, b] p. **Ośrodek**. < O + SROD/SIERN >

[Ósródwieczerz, y, lm. e] *obiad u panny młodej*.
 <Ósród + *Wieczerz, od Wieczerza >
 †Ósrzeniały p. **Osroniały**, *Mącz.*
 †Ósrzenieć, eje, ał p. **Osronieć**. Troc. <O + Śrzenieć >
 †Ósrzodek, dka, lm. dki p. **Ósrodek**: Wólki same ósrzodki zboża zjadają. Kluk. O. chleba, miąkszy ósrzodkowy. L. Blachę po każdym kupersztychu wybiciu zaraz trzeba ósrzodkiem od chleba rzanego, to jest ósrzodką chlebową, wytrzeć. Haur. Z ósrzodka pszenicznego chleba. Ucz. <O + Śrzodek >
 †Ósrzodka, i, lm. i p. **Ósrodek**: O. w chlebie wielkim bywa niewypiekła. Trzyc. Blachę po każdym kupersztychu wybiciu zaraz trzeba ósrzodkiem od chleba rzanego, to jest ósrzodką chlebową, wytrzeć. Haur. <O + *Śrzodka, od Śrzodek >
 †Ósrzoniać, a, ał p. **Ósronieć**.
 †Ósrzoniał, p. **Ósroniały**. <Od Ósrzoniać >
 †Ósrzoniać, a, blm., czynność cz. **Ósronieć**.
 †Ósrzoniać, i, il p. **Ósronieć**. <O + *Śrzonieć, od Śrzon >
 †Ósrzoniać, onieje a. enieje, oniał, eniał p. **Ósronieć**. Troc.
 †Ósrzoniać, a, blm. I. czynność cz. **Ósronieć**.
 2. czynność cz. **Ósronieć**.
 †Ósrzód p. **Wsród**. <O + Śrzód >
 †Óstam, Ósdzie] *ot tam*. Por. 3. [Óś]. <Óś + Tam >
 [Ósten, ta, to] *ot ten*: Z ósty ręki. Por. 3. [Óś]. <Óś + Ten >
 †Óstrawki, ów, blp.] p. **Ostrawki**. <p. Ostrawki >
 [Óstu] *ot tu*. Por. 3. [Óś]. <Óś + Tu >
 †Ósturchać, a, ał p. **Ósturchać**. <O + Śturchać = Szturchać >
 [Ósturchanie, a, blm.] czynność cz. **Ósturchać**.
 [Óswiabić, a, ał i O. ś.] p. **Oswabić**.
 [Óswiabianie, a, blm.] czynność cz. **Óswiabić**.
 [Óswiabianie się, a ś., blm.] czynność cz. **Óswiabić**.
 [Óswiabić, i, il i O. ś.] p. **Oswabić**. <Z Oswabić >
 [Óswiabienie, a, blm.] czynność cz. **Óswiabić**.
 [Óswiabianie się, a ś., blm.] czynność cz. **Óswiabić**.
 Óswiadamiać, a, ał p. **Óswiadomić**.
 Óswiadamianie, a, blm., czynność cz. **Óswiadamiać**.
 Óswiadomić, i, il, nied. **Óswiadamiać** kogo z czym = *zrobić go świadomym czego, oświecić, oznajmnić, objaśnić o czym, zapoznać z czym*: Lekeje óswiadamiające z nowym obowiązkiem. Kow. <O + *Świadomić, od Świadomy >
 Óswiadomienie, a, blm., czynność cz. **Óswiadomić**.
 Óswiadczać, a, ał i O. ś. p. **Óswiadczyć**.
 Óswiadczały *tyczący* ś. *óswiadczenia, óswiadczenia*: Upatrywał tylko sposobnej chwili, by jej paść do kolan, gorącą miłość w óswiadczałym opiewając sonecie. Rol. <Od Óswiadczać >
 Óswiadczenie, a, blm. I. czynność cz. **Óswiadczać**: Wyszedł przeciw niemu z wielkim óswiadczeniem czei i poszanowania. Troc. 2. †O. urzędowe = a) *przedstawienie świadków*. b) *protest, protestacja wobec sądu*. Troc.
 Óswiadczenie się, a ś., blm., czynność cz. **Óswiadczać**.
 Óswiadczenie, a, lm. a I. czynność cz. **Óswiadczyć**: Zbyteczne óswiadczenia i ceremonje nie

są oznaczeniem uprzejmej chęci. Kras. Szczera ludzkość czyni niekiedy óswiadczenia, ale na czezyeh ś. słowach nie zasada; krótkie są, niekunsztowne, ale skutek za nimi nadechodzi. Kras. Uczyniwszy O. przytomnym panom i profesorom, miał taką mowę. L. (= *uczyniwszy im komplement*. L.). Zakończył król óswiadczeniem, że dałby życie dla utrzymania konstytucji. Smol. Na jego O., że spodziewa ś. gości, nie było co rzec. Sienk. 2. p. **Óswiadczenie** ś. 3. p. **Óswiadczyzny**: Zmroki szare przed świtaniem widocznie sprzyjają załotom, óswiadczeniom, a pieśni kochanków brzmią dobitniej. Dyg. 4. [O., **Óswiadczenie**] *zaświadczenie, świadectwo*. 5. han. *deklaracja, podanie jakości towaru, podanie kwoty przedstawiającej wartość otrzymania towaru w czasie żądającym*.
 Óswiadczenie się, a ś., blm., **Óswiadczenie** I. czynność cz. **Óswiadczyć** ś.: O. ś. z miłością, z przyjaźnią, z usługą. 2. p. **Óswiadczyzny**.
 †Óswiadczyciel, a, lm. e *ten, co óswiadcza lub óswiadczył* *co a. co ś. z czym óswiadcza lub óswiadczył*: Przyjaźni O. wierny. Żebr.
 †Óswiadczycielka, i, lm. i forma ż. od **Óswiadczyciel**.
 Óswiadczyć, y, ył, [Óswiarczyć, Óbświadczyć, Óbświarczyć], nied. **Óswiadczać**, [Óswiarczać, Óbświadczać, Óbświarczać] I. komu = *oznajmnić, powiedzieć wręcz, zapowiedzieć*: Óswiadczałem ci, że na drugi raz bezkarnie ci to nie ujdzie. 2. co komu a. O. ś. komu z czym = *oznajmnić, wyznaczyć, wyjawić, wynurzyć, wypowiedzieć; zapewnić o czym*: Nie śmie mi O. miłości swojej. L. Óswiadczenia mi przyjaźń. Troc. Aby óswiadczyli miłość swoją i afekt przeciw królowi, złożyli ś. na 150,000 i to królowi oddali. Birk. Pięknie nas przyjął, tysiąc grzeczności i wdzięczności óswiadczył. L. Jestem przystany O. panu powinna atencję. L. (= *złożyć*). O. komu swoją wolę, swe chęci, zamiary. O. komu swoją gotowość do czego. 3. kogo komu = *złożyć w jego imieniu wyznanie miłości, óswiadczyć ś. za kogo*: O. kogo pannie. 4. †O. *zawiadomić*: Z dopuszczeniem óswiadczonego naszego pana króla. Ort. 5. †O. co = *zawiadomić, donieść, zameldować o czym*: Óswiadczył zabój. Troc. 6. †O. co kim = *poswiadczyć, zaświadczyć, udowodnić co przez kogo, dowieść czego kim, jako świadkiem, podać kogo na świadka, powołać ś. na czyje świadectwo*: Ujrzę, ano kilku szlachciców z wozy rąbią i nakładają na wozy drwa... i zaraz óswiadczyłem podstarościn, woźnym i szlachtą. Górn. Jako Adam na zmwiny dzień s listem na soltystwo przyjął (= *przyjechał*) do Landa i pokładał list, a k temu Mieczysław nie był i mną to óswiadczał. HR. Óswiadczył to pewnymi ludźmi. O. ś. I. *wystąpić ze swoim poglądem, mniemaniem, przekonaniem, oznajmnić swoją decyzję*: Rada ministrów (pruska) óswiadczyła ś. jednomyślnie przeciwko konstytucji, przeciwko dziedziczości tronu. Smol. Gdyśmy ś. zatył zebrałi na sejmik, naprzód ś. publicznie óswiadczyłem, że żadnego kroku nie uczynię. Mat. 2. za kim, za czym = *opowiedzieć ś., przechylić ś. na czyją stronę*: Większość jednak szlachty óswiadczyła ś. za Piastem: po raz wtóry ofiarowano koronę Stanisławowi Leszczyńskiemu. Paw. 3. komu p. **Óswiadczyć** pod 2); *wynurzyć ś., wynurzyć ś., zapewnić*: Óswiadczał mu ś., że go nigdy nie odstąpi. Troc. O. ś. komu z usługą (= *ofiarować ś., narzucić ś.*). 4. osobie innej płci = *wyznać jej swą miłość, wyrazić chęć pojęcia w małżeństwie*: Óswiadczył ś. i został przyjęty (= *poprosił o rękę*). Óswiadczył ś. o córkę. Sama mu ś. óswiadcze,

że go kocham. L. 5. × O. ś. kim = *powołać ś. na czyje świadectwo, wezwać kogo na świadka*, nied. *świadczyć ś. kim*: Bóg sam, którym ś. oświadczamy, zostanie sędzią tego. Vol. 6. † O. ś. *zaprotęstować*: Oświadczam ś. przed Bogiem, u prawa. Troc. < O + Świadczyć >

Óswiadczyń, yn, blp. *oświadczenie ś., oświadczenie ś. o rękę kobiety, akt takiego oświadczenia ś.*: Pójść w O. < Od Oświadczyć ś. >

Óswiadczyć, i, ił I. kogo o czym = *zrobić go świadomym czego, poświadczyć, poinformować, dać mu znać, zawiadomić, otworzyć mu na co oczy, oświecić go w czym, wtajemniczyć w co*: Zamojski jak najdokładniej był oświadczony. Krasz. 2. [O.] *uwiadomić*. O. ś. o czym = *nabrać świadomości czego, poświadczyć ś., poinformować ś., zasięgnąć wiadomości o czym, poznać co, wtajemniczyć ś. w co*. < O + *Świadczyć, od Świadomy >

Oświadczenie, a, blm., czynność cz. **Oświadczyć**.

Oświadczenie się, a ś., blm., czynność cz. Oświadczyć ś.

[**Oświadczenie, a**, lm. a] p. **Oświadczenie**. < Starsza forma ***Oświadczenie** zam. późniejszej **Oświadczenie** >

[**Oświadczać, a, ał** i O. ś.] p. **Oświadczyć**.

[**Oświadczenie, a**, blm.] czynność cz. **Oświadczać**.

[**Oświadczenie się, a ś., blm.**] czynność cz.

Oświadczać ś., oświadczenie.

[**Oświadczenie, a**, blm.] czynność cz. **Oświadczyć**, **oświadczenie**.

[**Oświadczenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Oświadczyć ś., oświadczenie ś.**

[**Oświadczyć, y, ył** i O. ś.] p. **Oświadczyć**. < O + Świadczyć = Świadczyć (por. Starezyć zam. *Statczycy) >

[**Oświat, u**, lm. y] I. **święto wielkanocne**. 2. **święcone wielkanocne**.

Oświata, y, blm. I. × O., [**Oświeti**] odbijanie ś. światła, szerzenie ś. jasności dokoła, blask, odbłask, łuna, oświecenie: Szalupa spieszyła ku morzu; przy oświeceniu rybacy mogli rozemnać, że to łódź moskiewska. Świt. Miejsce ono częste ognie i O. niebieska objaśniała. Błaz. Księżyce mglistym oczom pożyte oświaty. Malcz. Na wabną pereł kosztownych oświatę przywiódł męza o życia utracę. Nar. Historia jest oświatą prawdy, mistrzynią żywota. Błaz. 2. a. **Oświecenie** przen. **światło nauki, oświecenie mas, cywilizacja, kultura**: Stan oświaty w narodzie. Szerzyć, krzewić, tłumić oświatę. Jest to powołaniem dobrych pisarzy... wyrabiać i posuwać dzieło prawdziwej oświaty. Śniad. Ministerjum oświaty. Poddawać ludziom jakby opjum na rozsądek nie jest to, zdaje mi ś., przyspieszać ich oświatę. Śniad. O. jest najwyższym skarbem każdego narodu. Za życia gasił każdy promyczek oświaty. Mick. Zajmować ś. dziełem szerzenia oświaty po wszystkich warstwach społecznych. Lib. Księgi to nie O., ale tylko znaki, ślady oświaty. Mał. Postęp oświaty. < O + SWIAT/ŚWIAT >

Oświatka, i, I. × O., lm. i to, co ś. pali dla oświecenia (*świeca, lampa, lucywo i t. p.*): Śładzie przy oświacie nocą. Słow. 2. blm. *licha, powierzchniowa, podejrzanej wartości oświata*: Połyk nieprawej oświatki. Krasz. < Zdr. od Oświata >

Oświecać, a, ał i O. ś. p. **Oświecić**.

Oświecanie, a, blm., czynność cz. **Oświecać**.

Oświecanie się, a ś., blm., czynność cz. Oświecać ś.

Oświecenie, a, blm. I. czynność cz. **Oświecić**: Niemasz oświecenia większego, jako od słońca. Troc. (= *światła*). Według chrześcijańskiego oświecenia. Troc. Starzy kościelni doktorowie częstokroć oświeceniem krzesł św. zowią. Hrb. Tobjusz po oświeceniu swoim żył jeszcze 40 lat. Wuj. 2. p. **Oświata**: Człowiek bez oświecenia. L. O. w rozumie. Troc. Komisja wyznań religijnych i oświecenia publicznego (w Warszawie). Rzymian ludzkość i O. podbitym żalu po utraconej wolności ulżywały. Jan. Azali tuszmy sobie, że gruby odyniec (Turczyn) okrzese nas swoim oświeceniem? Jan. Filozofja i O. dały poznać próżność guseł i zabobonów. Grez.

Oświecenie się, a ś., blm., czynność cz. Oświecić ś.

Oświecański st. w. od **Oświecony**: Klasy (społeczeństwa) oświecańskie.

× **Oświeciciel, a**, lm. e ten, co oświeca: Gdy O. twarz ukaże światu, wszystko żywotnym wnet orzeźwia duchem. Książ. (= *Feb, słońce*). W nich kraj znajduje oświecicieli. Krasz. (= *krzewicielów oświaty*). < Od Oświecić >

× **Oświecicielka, i**, lm. i forma ż. od **Oświeciciel**.

Oświecić, i, ił, [**Obświecić**], nied. **Oświecać**, [**Obświecać**] I. co = *zrobić światłym; roztoczyć światło dokoła czego, oblać swym światłem*: Słońce oświeca ziemię. Słońce to miejsce przez cały dzień oświeca. Troc. Wstaje codzień słońce, aby nas oświecało. Zał. Piłki ogniste z naprawą jasno palącą dla wyszpiewowania czynności nieprzyjacielskich zowią oświecającymi. Jak. J. Łuny pożarów oświecały tam nieznanie w dziejach pogromy. Sienk. 2. [O.] *poświecić, zaświecić, przyświecić*: Poszli trzech królów po świecie, oświecała im jasna gwiazdeczka na niebie (= *świeciła, przyświecała*). 3. a. **Oświetlić** co = *zapalić światło, przynieść, wnieść światło dla rozproszenia ciemności*: O. miasto. O. rzeszę = *uświetlić*. O. izbę świecami. Troc. 4. † O. ślepego = *przywrócić mu wzrok*: Mesjasz ślepe oświecał, głuchym słyszenie przywracał. Białob. Chrystus tylko mógł ślepego O. Wuj. Zbawiciel ślepych oświecał. Troc. 5. przen.: O. kogo = *objaśnić, oświadczyć, poinformować; otworzyć mu oczy na co, dać mu co poznać*: Niech wuj mię w tem raczy O. Rzew. On oświecony łotr, wisząc z Panem, królem go wyznał. Skar. Otóż ja choć ciebie w tem O. Bog. Woj. Bóg oświecił świat zagrzebany w ciemnościach grzechu. Jeł. Bóg tego grzesznika oświecił. Troc. 6. przen.: O. kogo = *wyrwać go z ciemnoty umysłowej, ukształcić, ucywilizować, zrobić światłym*: Nauki z Aten Rzym oświecały. Lel. O. naród, umysły. O. ś. I. *zostać oświeconym, oświetlić ś.*: Dwór szybko oświecać ś., załudniać i rozbudzać zaczęł. Krasz. 2. [O. ś.] *zająśnić, zaświecić ś., zapalić ś.*: Świece same ś. oświeciły. 3. *zostać oświeconym, poinformować ś., dojść do poznania, do zrozumienia czego*: Chciałbym ś. w tym O. 4. *stać ś. światłym, wyjść ze stanu ciemnoty umysłowej, ukształcić ś., ucywilizować ś.*: Potrzebujesz, Panie Boże nasz, aby ś. nasze rozumy niebieską Twoją mądrością oświecały. Skar. (= *rozjaśniły*). Umysły zaczęły ś. oświecać. < O + Świecić >

× **Oświeconność, i**, lm. i, × **Jaśnie Oświeconie** tytuł i godność książęca: Dla błahaego zysku gotowi łączyć Jaśnie O. z Wielmożnością (= *wydawać książęczkę za szlachcica*). < Od Oświecony >

Oświecony I. im. od **Oświecić**: **Oświecony** izba. Troc. 2. *światły, uczony, ukształcony, inteli-*

gientny: Człowiek O. Oświecone warstwy narodu. Tak wiele oświeconych ludzi. Troc. Umysł O. Widziało ś. naszym rycerzom, aby nijeden szlachcie albo inny którykole O. kupić miał albo nabyć sobie soltystwa. Św. z Woc. 3. O. a. Jaśnie O. = *tytuł książęcia a. jemu równego*: Oświecone książę Pan Mikołaj Radziwiłł Kwiat. Semigalją z Kurlandją oświecone a enotliwe książę pan a pan Gothard Kettler lennym prawem trzyma. Kwiat. Co u nas Jaśnie O., to gdzieindziej zowią Wasza Wysokość. Kras.

[**Oświał**, i, blm.] p. **Oświata**: Z za wierchu prześwieca... snop białego światła — od niego O. o licach różnanych zstępuje na dół ku samej dolinie. Ork. <Od Oświałić>

Oświałta, i, lm. e, **Świecznik**, **Lichtarz**, **Lichtarzowy kwiat** bot. (ceropegia) *ros. z rodziny trojeściowatych.* <Od Oświałić>

Oświałać, a, ał i O. ś. p. **Oświałić**.
Oświałanie, a, blm., czynność cz. **Oświałać**.
Oświałanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oświałać** ś.

[**Oświałe**, a, blm.] *oświałenie, światło*: Chciał jak najprędzej objąć całokształt życia gromadzkiego w granicach zakreślonych przez O. myśli. Ork. <O + *Świałe, od Świałło>

Oświałenie, a, lm. a l. czynność cz. **Oświałić**: Takie oświałenia oryginalne utrwalają obraz lepiej i doskonalej, niż najdokładniejsze opisy. Weys. 2. *to, czym oświałają, światło sztuczne*: O. gazowe, elektryczne, naftowe. Przy rzesistym oświałeniu. 3. *urządzenie zapewniające przystęp światłu dziennemu*: O. górne, boczne. O. pośrednie. 4. O. obrazu = *światło wydatnione na nim a obejmujące szczegóły malowidła*. Przen.: Podania w oświałeniu nauki. Rozpatrzmy pokrótce ich istotę w oświałeniu opinji zarówno przeciwników, jak i obrońców.

Oświałenie się, a ś., blm., czynność cz. **Oświałić** ś.

Oświałić, i, il, nied. **Oświałać** l. p. **Oświecić**: Płonące łuczwo czerwona łuną oświałłało wschodki, prowadzące na facjatkę. Orzesz. Zza oświałtonych okien były na dziedziniec donośne głosy. Orzesz. Ostrze miecza oświałlone chwałą. Syrok. 2. *przen. objaśnić, wyswiałlić, wyjaśnić*: O. sprawę. I tej drobnostki nie starał ś. bynajmniej O. krytycznie. Remb. Myśl tę, jak fosforycznym światłem, oświałliło przypomnienie ich rozmowy. Orzesz. O. ś. l. *oświałlić siebie*: Brnąc po błocie i oświałlając ś. latarką, hajducy Sawa i Łuka dążyli do plackomendy. Jeż. 2. *zostać oświeconym, zajaśnieć od światła a. światel*: O zmroku oświałliły ś. w ozdobnych kamienicach rządy wielkich okien. Orzesz. <O + *Świałlić, od Świałło>

× **Oświałność**, i, blm. rz. od **Oświałny**; † **Oświałność**: O. a blask złotych zbroi i pancerczów. Leop.

× **Oświałny oświecający, rzucający blask**: Niebo oświałne. L. Przen.: *świałny*: Twój urząd wielmi O., wysoki a poważny jest. Mącz. <O + Świałny>

Oświezać, a, ał i i. O. ś. p. **Oświeżyć**. 2. † O. p. **Oświeżyć**.

× **Oświeżały który oświeżał**: Jądrka orzechowe, w wodzie ciepłej moczone, nabyły wilgotności i stały ś. oświeżale. Trzye.

Oświeżanie, a, blm., czynność cz. **Oświeżać**.
Oświeżanie się, a ś., blm., czynność cz. **Oświeżać** ś.

Oświeżyć, eje, ał, **Odświeżyć**, × **Obświeżyć**, **Oświeżyć** ś., **Odświeżyć** ś., nied. † **Oświeżać** *odzyskać świeżość, odmłodnieć, orzeźwieć, odmłodzić* ś., *odrodzić* ś., *ożyć, odżyć*: Pod Sylwestrem papieżem kościół chrześcijański oświeżał. Biel M. Ufający w Panu oświeżają, a nie spracują ś. B. B. <O + Świeżyć>

Oświeżenie, a, blm. l. czynność cz. **Oświeżyć**. 2. czynność cz. **Oświeżyć**.

Oświeżenie się, a ś., blm., czynność cz. **Oświeżyć** ś.

Oświeżyć, y, ył, **Odświeżyć**, nied. **Oświeżać**, **Odświeżać** *wrócić świeżość, odmłodzić, odrodzić, ożywić, orzeźwić, odnowić*: W sercu zaboliałym takowe rozmowy źle zagojone rany oświeżały. Pot. Czemuż to tak niewzględnie oświeżasz me żale? Tremb. O. ś. l. p. **Oświeżyć**: Na sam ten popłoch starzec nagle ś. oświeży i jak młodzian na wsparcie królewica bieży. Przyb. 2. **Oświeżyć** ś. myśl. *wyżłonić ducha, paść, zdechnąć*: Strzeliło jeszcze kilku, i zaraz ś. niedźwiedź oświeżył. Mat. <O + Świeżyć>

Oświecać, a, ał i × O. ś. p. **Oświecić**.
Oświecanie, a, blm., czynność cz. **Oświecać**.
× **Oświecanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oświecać** ś.

[**Oświećelina**, y, lm. y] *święcone*.
Oświećenie, a, blm., czynność cz. **Oświecić**: Trzeciej osoby jest skutek O., a tak Bóg przez wierne swoje jako oświećiciel bywa poznawany. Smotr.

× **Oświećenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Oświecić** ś.

× **Oświećiciel**, a, lm. e *ten, co oświecił a. oświecił, poświęćiciel*: Trzeciej osoby jest skutek oświećenie, a tak Bóg przez wierne swoje jako O. bywa poznawany. Smotr. <Od Oświećić>

Oświećić, i, il, nied. **Oświecać** l. *okropić wodą święconą, poświęćić*: O. święcone (wielkanocne). 2. *wyświęćić na księdza*: Kapłana raz oświeconego drugi raz święcić nie można. Hrb. Jaromira cheieli O. na biskupstwo. Biel M. (= *konsekrować*). O. ś. l. † O. *stać* ś. *świętym*. Rej. 2. *wyświęćić* ś. *na księdza, przyjąć święcenia kapłańskie*: Spodziewali ś., iż ś. oświećić, a na kapłaństwo pasować będzie. Glicz. 3. [O. ś.] *doczekać Wielkanocy*: Śnieg ś. oświećić (= *doleży do Wielkanocy*). <O + Świećić>

† **Oświk**, a, lm. i *jakiś artykuł stroju kobiecego*. Gl. Oświki, tkanki, bramki i insze stroje biało-głowskie. <?>

Oświnić, i, il posp. *opaskudzić, obrukać, owałać*. <O + Świnić>

Oświnienie, a, blm., czynność cz. **Oświnić**.

× **Oświt**, u, blm. *świt, brzask, świtanie, dnienie*: Gdy jutrzeńka O. na niebie roztoczy. Przyb. Wprzód nim dnia trzeciego O. wróci biały, z grobu wstałego będą go gwiazdy witały. Przyb. Gdy na was patrzę, złozone łany, to mi ś. zdaje, że oświtem szedł tędy Chrystus błądy, bosy, krzyżową męką zadumany. <O + Świt>

× **Oświtać**, a, ał p. **Oświtać**.
× **Oświtanie**, a, blm., czynność cz. **Oświtać**.

× **Oświtać**, tnie, tnął a. tł, nied. **Oświtać**, **Oświtywać** l. *rozwidlić* ś., *rozednieć, zaświtać*: Skoro lepiej oświta, jakoż zorze wschodzą, pójdę z tobą w drogę. P. Koch. Już oświtało. Bardz. Dzień potym oświtł, i gdy pierwsze słońce rozpuściło po górach promieni swych końce... Otw. Dzień do tej sprawy naznaczony gdy oświtł... Birk. Jeno eo oświtło, z gospody jechał. P. Koch.

Już wtedy oświłto, kiedy nareszcie ten grób wykopano. Kaczk. Skoro nam oświłto. Troc. Przen.: W wielkiej ozdobie zawsze dom Kostków oświłtał. L. (= *jasniał, błyszczał, sływał, kwilił, był świetnym*). Tuć ś. oświłtują obyczaje panów tych, którzy Boga nie znają, w Piłacie, iż okazują sprawiedliwość potoczną. Żarn. (= *wyświeltają ś., wyjasniają ś., wychodzą na jaw, pokazują ś., wydają ś., zdradzają ś., występują w całej pełni*). 2. × O. *zostać zaskoczonym przez świt, doczekać ś. świtu, ujrzeć świt*: Kiedy oświłtem, dopiero ujrzałem, żem był w okopie, który zamykała brama. Pol. Oświłliśmy w miasteczku pustem. Ośw. <O + Świtnąć, ŚWIT/ŚWIAT>

× **Oświtnięcie**, a, blm., czynność cz. **Oświtnąć**.
† **Oświtność**, i, blm. p. **Oświetność**: Ujrzał majestat i O. w złocie i srebrze. Leop.

× **Oświtywać**, a, ał p. **Oświtnąć**.
× **Oświtywanie**, a, blm., czynność cz. **Oświtywać**.

† **Ot** — p. **Od** —.

† **Ot** przyi. *od*: Ot dziesięci lat. Nigdy ot ciebie nie był oddalon. Ż. E. Ot pięty aż do gołeni. Ż. E. Ot tegoż czasu. Ż. E. Ote mnie.

Ot! p. **Oto**: Jeden za drugim jak leci na takich koniach, ot tak prawie małe dzieci. Niem. Zdaje mi ś., że to ot tak po warszawsku w ciasny kął nas zapędzi. L. Ot cię daruję życiem, bądźże ostrożniejszy potem. Jak. W. Otże was pogodzę. Jabł. Ot! co temu łajdakowi za myśl przyszła. L. Biorą ś. znowu do faszki, do stołu, a drudzy mówią, nie słuchać, ot bajki. Wad. Pani, ot! dobrze ś. dzieje. Oss. Ot masz gadułę! Ot sam nie wie, co plecie! Ot są pieniądze. Troc. Słysz! ot sąsiad lasyć rąbie. Gawiń. <Z Oto>

[**Ot!**] *wolanie na konie, aby je zwrócić*. Por. **Ota**. <Okrzyk.>

[**Ota!**, **Ota a!**, **Ota o!**] *poganianie konia na prawo*. <Okrzyk.>

[**Otabaczenie się**, a ś., blm.] *czynność cz. Otabaczyć ś.*

[**Otabaczyć się**, y ś., ył ś.] *owalać ś. tabaką, zatabaczyć ś.*: Tyś ś. usmarkała, ja ś. otabaczył. <O + *Tabaczyć ś., od Tabaka>

Otaborować, uje, ował, **Otaborować**, **Otaborzyć**, nied. **Otaborowywać**, **Otaborowywać**, **Otaborzać** *opasać taborem, otoczyć wozami*: O. łąkę i pasę konie. O. ś. *opasać ś. taborem, otoczyć ś. wozami*: Naokoło ś. wozami otaborowali. Nar. <O + Taborować>

Otaborowanie, a, blm., czynność cz. **Otaborować**.

Otaborowanie się, a ś., blm., czynność cz. **Otaborować ś.**

Otaborowywać, a, ał i O. ś. p. **Otaborować**.

Otaborowywanie, a, blm., czynność cz. **Otaborowywać**.

Otaborowywanie się, a ś., blm., czynność cz. **Otaborowywać ś.**

Otaborzać, a, ał i O. ś. p. **Otaborować**.

Otaborzenie, a, blm., czynność cz. **Otaborzać**, *otaborowywanie*.

Otaborzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Otaborzać ś.**, *otaborowywanie ś.*

Otaborzenie, a, blm., czynność cz. **Otaborzyć**.

Otaborzenie się, a ś., blm., czynność cz. **Otaborzyć ś.**

Otaborzyć, y, ył i O. ś. p. **Otaborować**: Otaborzonych na Stabieńskich polach buntowników przelamał. Papr. Kozaey ś. otaborzyli we cztery

rzędy wozami i kolasami, a wkoło przekop uczynili i wał. Biel. J. <O + *Taborzyć, od Tabor>

× **Otacacz**, a, lm. e p. **Otoczyciel**: Był młody monarcha pełen enót; ale psuły podłe otaczacze otoczonego. Kras. <Od Otaczać>

Otaczać, a, ał i O. ś. p. **Otoczyć**.

Otaczanie, a, blm., czynność cz. **Otaczać**.

Otaczanie się, a ś., blm., czynność cz. **Otaczać ś.**

[**O ta drytta tum!**] *okrzyk wśród piosenki*. <Okrzyk.>

[**O ta dyna!**] *okrzyk na początku piosenki*. <Okrzyk.>

Otaflować, uje, ował, nied. **Otaflowywać** *obłożyć, pokryć taflami*: Otarz otaflował cedrem. Leop. (= *wyłożył, obił, oszalował, ofutrował*). Cały dom wewnątrz był otaflowany forsty cedrowemi. Leop. Obił i otaflował go blachami złotemi. Leop. <O + Taflować>

Otaflowanie, a, blm., czynność cz. **Otaflować**.

Otaflowywanie, a, ał p. **Otaflować**.

Otaflowywanie, a, blm., czynność cz. **Otaflowywać**.

Otagra, y, blm. *artretyzm w uszach*. <Z Gr. oūs, 2 pp. otós = ucho>

× **Otajać**, a, ał, × **Otajęć** *stajać, puścić po wierzchu; tając, odmieńnając; odtając*: Zima zginęła, śniegi otajały. Petr. Przen.: Serce moje niechaj z lodu otaje. Koch. W. <O + Tająć>

× **Otajanie**, a, blm., czynność cz. **Otajać**.

× **Otajęć**, je, jał p. **Otajać**. <O + Tajęć>

× **Otajenie**, a, blm., czynność cz. **Otajęć**, *odwilż*.

[**Otajka**] w wyrażeniu: **Z otajką** = *aż nadto, z czubem, do syta*: Mą gruntu z otajką. <?>

× **Otak**, u, lm. i *targ, jarmark, kiermasz*: Na jarmarkach i otakach pogranicznych koło Wołoch i Ukrainy. Vol. <Tur. otagh>

Otaksować, uje, ował *ocenić, oszacować*. <O + Taksować>

Otaksowanie, a, blm., czynność cz. **Otaksować**.

[**Otalać**, a, ał] *obtaczać*: Bogaty wzion, obtupał babę i otalął w plewach, wzion na laskę tę skóre i chodzi po wsi. <?>

[**Otalanie**, a, blm.] *czynność cz. Otalać*.

Otaglja, i, blm. *ból nerwowy w uszach*. <Fr. otalgie, z Gr. oūs, 2 pp. otós = ucho + algéō = cierpieć, bolejeć; *algia, algos = ból, cierpienie>

Otamować, uje, ował *obwieść tamą*: Wyspę tę od morza sama natura otamowała góreczkami. Łęcz. Nogat natenczas był otamowany. Murin. <O + Tamować>

Otamowanie, a, blm., czynność cz. **Otamować**. Przen.: Cała energja zużywa ś. na wywołanie lub O. ruchu (= *opanowanie*). O. skutków anarchicznej produkcji (- *ograniczenie, ujęcie w karby*).

Otańcować, uje, ował, **Otańcować**, **Otańcować**, **Otańcować**, **Otańcować**, **Otańcować**, **Otańcować** *kogo, co = tańcząc, obejmując, okrążając*. <O + Tańcować>

Otańcowanie, a, blm., czynność cz. **Otańcować**.

Otańcowywanie, a, ał p. **Otańcować**.

Otańcowywanie, a, blm., czynność cz. **Otańcować**.

Otańczenie, a, blm., czynność cz. **Otańcować**.

Otańczenie, y, ył p. **Otańcować**. <O + Tańcować>

[**Ota ou!**] p. **Ota**. <Okrzyk.>

Otapiać, a, ał i O. ś. p. **Otopić**: Słońce otapia z okien lodowate grzyby. Wor.

Otapianie, a, blm., czynność cz. **Otapiać**.

Otapianie się, a ś., blm., czynność cz. **Otapiać ś.**

[**Otara**, y, blm.] *puste, wyniósłone kłosy*.

× **Otara**, y, lm. y p. **Tara**: Funt potaszu uczyni ci 2 złt., nie rachując otary. Troc. <p. Tara>

Otarasować, uje, ował obwarować, ogrodzić, opasać niby tarasem; zatarasować dokoła, obarykadować: Śad swój otarasował zewsząd twarde mi górami. Otw. **O. ś. obwarować ś., ogrodzić ś., obarykadować ś.**: Gdy leżesz przed miastem długiego czasu, a otarasował ś. przed nim, aby dobył jego, nie poćcinaj szczepów. B. Sz. <O + Tarasować>

Otarasowanie, a, blm., czynność cz. **Otarasować. Otarasowanie się, a ś.**, blm., czynność cz. **Otarasować ś.**

† **Otarchać, a, ał** p. **Otargać**: Nie dziwuj, królu, żem tak otarechany, bom z wysokiej krajiny do ciebie postany. Papr. <kontaminacja Czeskiego otrhati z polskim Otargać>

† **Otarchanie, a**, blm., czynność cz. **Otarchać, otarganie**.

Otarcie, a i. blm., czynność cz. **Otrzeć**. 2. lm. **a**: O. skóry, lek. *przczos* (excoriatio). <O + Tarcie>

Otarcie się, a ś., blm., czynność cz. **Otrzeć ś. Otarczenie, a**, blm., czynność cz. **Otarczyć**.

Otarczyć, y, ył myśl. *napędzić kuropatwy pod sieć nastawioną, zasłoniwszy ś. ekranem*. <O + *Tarczyć, od Tarcza>

[**Otaró, trze, tarł i O. ś.**] p. **Otrzeć**.

Otargać, Obtargać, [Obtarchać], Otargnąć, nied. Otargiwać i. *targnawszy, obedrzeć; oszarpać, oberwać*: [Otargana stodoła] = *obrapana*. 2. × O. zwierzę = *oswoić, obłaskawić, ukrócić, ujeździć*: Jak źrzebca zlekka objeżdżać i otargiwać. L. Chłop konia dzikiego tak otarga, że mu będzie posłuszen. Petr. Źrzebce, gdy już będą otargane, niech ciało biorą mięszką sieczką roztykane. Otw. Bydłę nieotargane albo dzikie jeszeze. Hrb. Otarganych lwów para. Otw. Schwytny cielec otargiwać. Otw. Przen. (o człowieku) *ułożyć, okrzesać, ogładzić*: Otargiwano mnie w kredensie, dopóki nie puszczono do pokoju. Krasz. Tak otarganego nieco chłopaka oddawano do szkół jezucich. Ochoc. <O + Targać>

Otarganie, a, blm., czynność cz. **Otargać**: Źrzebce, gdy już będą otargane, niech ciało biorą mięszką sieczką roztykane, bowiem przed otarganiem wysoką myśl mają, ani ś. pojmane zacięć pozwalają. Otw.

Otarganiec, nca, lm. **ńcy**, [Obtargus] *człowiek otargany, obszarpaniec, oberwaniec, oberwus, obdatus*. L. <Od Otargany>

Otargiwać, a, ał p. **Otargać**.

Otargiwanie, a, blm., czynność cz. **Otargiwać**.

Otargnąć, nie, nął p. **Otargać**. <O + Targnąć>

Otargnięcie, a, blm., czynność cz. **Otargnąć**.

Otargnięty, Otargniony im. od **Otargnąć**.

Otargniony p. Otargnięty: Swarliwosny, teskliwe, chore z przyrodzenia, nie otargnione k temu, trudne do ćwiczenia. Szymon.

× **Otargować, uje, ował, Obtargować stargować, dobić targu, zgodzić towar**. <O + Targować>

× **Otargowanie, a**, blm., czynność cz. **Otargować**.

Otarnić, i, ił, Otarnować, Ociernić opatrzyć, obłożyć a. ogrodzić cierniem: Sadzili jeden za drugim przez płot otarniony do ogrodu i z ogrodu napowrót na dziedziniec. Kacz. <O + *Tarnić, od Tarn>

Otarnienie, a, blm., czynność cz. **Otarnić**.

Otarnować, uje, ował p. **Otarnić**. <O + *Tarnować, od Tarn>

Otarnowanie, a i. blm., czynność cz. **Otarnować**. 2. lm. **a** *obłożenie a. ogrodzenie z tarni*: Myślał przez płot ś. dostać, O. z wierzehu zrzucawszy. Krasz.

Otarty, im. od **Otrzeć**: Człowiek O., okrzesa-ny, ćwiczony. L. <Od Otrzeć>

Otas, u, blm. gór. p. **Otasowanie**.

Otasować, uje, ował gór. *przyczepiać beczki lub balwany do szlągów a. koszów z kruchami i zlamkami do liny, dla wyciągania ich na wierzch szybu*. <?>

Otasowanie, a, blm., **Otas** czynność cz. **Otasować**.

Otaśmować, uje, ował i. *obszyć, obłożyć a. owinać taśmą a. niby taśmą*: Trzewiki O. L. Włosem rękę otaśmował. Bardz. 2. przen.: × O. komu skórę = *obić, oćwiczyć, wygarbować, wyłożyć*: Obawiam ś., aby nam skóry nie otaśmował, jak ś. o tym dowie. L. <O + *Taśmować, od Taśma>

Otaśmowanie, a, blm., czynność cz. **Otaśmować**.

[**Otawa, y**, blm.] *potraw, nowa trawa, wyrosła po skoszeniu łąki*: Rząd kosiarzy otawę siekających wciąż brząka. Mick. Jak teraz, stojąc przy zętej otawie, patrzę ś. na zorzę, na złotą. Len. Wiatr z półnoocy... zwarzył w łąkach otawy. Las. <O + TAW>

[**Otawić się, i ś., ił ś.**] i. *rozkrzewić ś.*: Zboże ś. otawilo. 2. *przyjść do siebie, odżyć, poprawić ś.*: Niekze ś. ściepli, jesce się, matko, otawicie. 3. *zjawić ś. na nowo*: Juze mi boląki w uchu pukły, zdrówek ostął, zuchwica się do pola wylała, ale się ji jesce dzisiak z noey trocha otawilo. 4. *zazielenić ś.* <O + TAW>

[**Otawienie się, a ś.**, blm.] czynność cz. **Otawić ś.**

[**Otawisko, a**, lm. **a**] *łąka, z której skoszono i zebrano otawę*: Już po otawiskach całe noce ze spętanymi kołmi trawiły... Kacz. <Od Otawa>

Otağ, u, lm. i, **Kakt palka** bot. (cereus) *roś. z rodziny opuncjowatych*. Gatunek: O. wielkokwiatowy a. Wielkokwiat (c. grandiflorus). <?>

[**Otażenie, a**, blm.] czynność cz. **Otażyć**.

[**Otażyć, y, ył**] i. *wyżymać z wody, nie kręcąc, ale wyciskając w ręku*. 2. O. ozór wołowy = *obedrzeć ze skóry po sparzeniu w gorącej wodzie przed gotowaniem go*. <O + *Tażyć, CIĘG/TEG>

[**Otaporować, uje, ował**] p. **Otoporować**: Plakson otaporowany. <Z Otoporować>

[**Otaporowanie, a**, blm.] czynność cz. **Otaporować**.

† **Otbicie, a**, blm., czynność cz. **Otbić, odbicie**.

† **Otbić, ije, ił, nied. †Otbijać odbić**: Baldamin koł otbił na Oltuszu. HR. <Ot + Bić>

† **Otbijać, a, ał** p. **Otbić**. <Ot + Bijać>

† **Otbijanie, a**, blm.] czynność cz. **Otbijać**.

† **Othycie, a**, blm., czynność cz. **Othyć**.

† **Othyć, będzie, był** = *pozbyć ś. czego*. <Ot + Być>

† **Otc-** p. **Ojc-**.

† **Otchlina, y**, lm. y p. **Odechłań**. <p. Odechłań>

† **Otchlisko, a**, lm. **a** p. **Odechłań**: Wydobędą ś. z tych otchlisk i oni. Jabł. Las krzewisty, na lgnących błotach mając swe otchliska. Jabł. <p. Odechłań>

† **Otchlisty p. Odechlisty**: W otchlistej przepaści niezłomnymi pętami przykowany jest. Bz. <Od Otchlisko>

[**Otchłanie**, a, lm. a] = **Otchłań**: Ten, co nąs w te otchłania skradł. Co tam za O. z piekłem w dyska gra? Kon. <p. Odehłań>

[**Otchłaniec**, nca, lm. ncy] *beżożnik*. <Od Otchłań>

†**Otchłanio-tarczowaty** anat.: Myszka otchłanio-tarczowata = *mięsień grdyłko-gardłowy, tarczycogardłowy* (musculus thyreo-pharyngeus). <Otchłań + Tarczowaty>

Otchłaniowy l. p. **Otchłanny**. 2. †O. anat. = a) Myszki otchłaniowego skrzydła = *mięśnie skrzydłogardłowe* (musculi pterygo-pharyngei). b) Myszki otchłaniowej głowy p. **Głowo-gardłowy**. <Od Otchłań>

Otchłaniowy, **Otchłanny** przym. od **Otchłań**, *przepastny, niezgłębiony, niezgruntowany, bezdenny*: Ciemność nieprzebita, otchłanna długo nie rozpoznać nie dawała. Krasz. W otchłannych morzach nieznanym tajemnic. Przybysz. Otwierały ś. nowe perspektywy; jakieś otchłanne pieczary, zaczarowane korytarze. Dan. Lada chwila na łeb, na szyję zaprzepaścić ś. można w otchłannej ich (kanałów) głębi. Przybysz. Spojrzała na niego pośpym, otchłannym, obcym wzrokiem. Reym. <Od Otchłań>

Otchłań, i, lm. e l. p. **Odehłań**: Poczóż wglądamy w przyszłości otchłanie? Deo. Pędzi, pędzi w wielką O. niezmierności. Moraw. Nie tak ku niebu morze miota ś. z otchłani, jak jeździec. Garez. Kiedy ś. kamień odłoży, musisz leżeć w O. Prus. Kościół Cię nie ogarnie, wszędy pełno Ciebie: i w otchłaniach, i morzu, na ziemi i w niebie. Kochan. Ponurzyłeś mię w srogiej otchłani podziemnej. Kochan. W O. otwartą za ojezyczne wpada Kurejusz i swą głową za wszystkich nakłada. Leszcz. S. Wszystkich w jednym dniu posłał w podziemne otchłanie. Dm. Myśl moja leci w otchłanie błękitu. Mick. Gdy proch zapadły w wielkie otchłanie ze snu nicieśi wybiją. Mick. O. starego zakonu, wzięcie dusz dobrych, przypiekle od Chrystusa zepsowane. Kn. O. piekielna. Kn. I mnie też anioł wybawił z otchłani. Krasin. 2. †O. *gardziel, gardło*. Perz. 3. [O.] *mielizna, bród*.

Otchnąć, nie, nął l. *ogarnąć tchem, ozionąć; zarazić tchem, parą*: Duchem zaraźliwym srogiej śmierci otchniona, Orszula moja u nóg rodzicom martwa upadła. Kochan. Kwiatek on wonny jadem otchniony. Mias. Złe, acz nie ukąsi, tedy przedsię otchnie. Biel. M. Niebo ś. miało ku ciechaj pogodzie, otchnione parą od końca do końca. Kon. O Panie, otchnij ich potęgą słowa. Uj. 2. †O. *ocucić, obudzić*: Noc przesypiamy, gdy nas dzień czwartkowy i słońce otchnie. Jabł. Powrócone zorze otchną ją w tych fantazjach i wszystkie te strachy rozegnał Faeton. Tw. <O + Tehnąć>

Otchnienie, a, blm. l. czynność cz. **Otchnąć**. 2. †O. p. **Otknienie**.

†**Otców**, owa, owo, *ojców, ojcowski*: Syn, jenże nie posłucha przykazania otcowa ani macierzy-na, a karan sąć, posłuchać wzgardzi... B. Sz. <Z Czes. otcův, od *Ot(e)je = Oeice = Ojeice>

[**Otczenasz**, a, lm. e] p. **Ojczenasz**. <Z Czes.>

× **Otczyc**, a, lm. e **Ojcowie**: Zadaniem Rowu było odpędzanie Tatarów, niedawnych władców Podola, owych mianujących siebie otczycami, wice prawowitymi właścicielami tej ziemi. Rol. <Z Czes. a. Ros., zam. Ojczye>

[**Otczym**, a, lm. y], †**Otczym** p. **Ojczym**: O. ten-to dług zapowiedział. Ort. <Czes. otcim>

†**Otcyzna**, y, lm. y p. **Ojcowizna**. <Z Czes.>

[**Oteczny**] *odsiebny, po prawej ręce znajdujący ś.* <?>

†**Otekwie** p. **Otkwiś**.

[**Otemknać**, nie, nął] p. **Odemknać**. <Ot(e) + Mknąć>

[**Otemkniecie**, a, blm.] czynność cz. **Otemknać**.

†**Otewrócić**, a, blm., czynność cz. **Otewrócić**, *odwrócić*.

†**Otewrócić**, i, il *odwrócić*: Otewróci gniew twój od nas. Ps. flor. <Ot(e) + Wrócić>

[**Otwrzeć**, otwrze, otwarł], †**Otwrzed** i [O. ś.], †O. ś. p. **Otworzyć**. <Ot(e) + Wrzęd>

[**Otezwać się**, ie ś., ał ś.] p. **Odezwać ś.** <Ot(e) + Zwać>

[**Otezwanie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Otezwać ś.**

Otezczać, a, ał p. **Otezczyć**.

Otezczenie, a, blm., czynność cz. **Otezczać**.

Otezczenie, a, blm., czynność cz. **Otezczyć**.

Otezczyć, y, ył, nied. **Otezczać** *otoczyć, okryć tęczą*. Przen.: Już otezcza ją przesłona. <O + *Tęzczyć, od Tęcza>

× **Otepiac**, a, ał p. **Otepić**.

Otepialność, i, blm. rz. od **Otepialy**: Nikt im nie oponował; obojętność, O., wywołana może brakiem wiary w możność pomyślnego rozwiązania sprawy, zamykała wszystkim usta. Rol.

Otepialy l. *który otepiał*: Zęby otepiale. Błaż. 2. lek. *tepy pod względem czucia i ruchu, otrętwiały, bezwładny* (torpidus).

Otepianie, a, blm., czynność cz. **Otepiac**.

Otepić, i, il, nied. **Otepiac** *stepić, przytepić*. L. <O + Tępić>

Otepić, eje, ał *stać ś. tejnym, przytepić, stepić* ś.: Nóż weale otepiał. Troc. Przen. *stać ś. nieczułym, przytepić ś., osłabnąć*: Wojna za świeża najlepsza, póki ochota nie otepieje. Fred. M. Póki ochota nie otepieje. Troc. <O + Tępić>

Otepienie, a, blm. l. czynność cz. **Otepić**. 2. czynność cz. **Otepić**. 3. lek.: O. umysłowe = *niedoleźność, zwiedoleźnienie umysłu* (dementia). O. ze starości, starcze (d. senilis).

[**Oteпно, Otupno, Otukno**] *strasznie, smutno, ponuro, pośpynie*: O. samemu b. ónym lesie. <?>

× **Oteńniczy** *dokoła tętnicy będący*. Lek.: × Zapalenie oteńnicze = *zapalenie błony zewnętrżnej tętnicy* (periarteriitis). <O + Tętniczny>

Oteżac, a, ał p. **Oteżyc**.

Oteżałość, i, blm. rz. od **Oteżały**: Głina piaszczystym gruntem doda oteżałości i chłodu. Kluk.

Oteżały *który oteżał, steżały*. <Od Oteżec>

Oteżanie, a, blm., czynność cz. **Oteżac**.

Oteżec, eje, ał *steżec, zesztynnieć*: Jak padł na ziemię prosto, tak oteżał, niesiony, jak słup stercał. Mick. <O + Tężec>

Oteżenie, a, blm. l. czynność cz. **Oteżec**. 2. czynność cz. **Oteżyc**.

Oteżyc, y, ył, nied. **Oteżać** *zrobić tęgim, sztywnym*: Jeżeli mam oteżać grunt rzadki, muszę do niego zażyć gliny. Kluk. <O + Tężyc>

Otfój, oju, lm. oje fl. *wir, odmet na rzecze*. <Zam. Otwołj, Ot + *Wólj, od WI>

Otjatrja, i, blm. *nauka o chorobach uszu*. <Gr. oūs, 2 pp. otós = ucho + iatreia = leczenie>

†**Otjad**, †**Odjad** przys. *staniąd*: Siedzi na prawie Boga oca wszechmogącego, i otjadze przydzie sędzić żywych i martwych. <Od + J>

†**Otjednać**, a, ał *rozwiązać, rozstrzygnąć; odzyskać*: Jako to świadczy, jako Adamowa jest za swym mężem, burmistrzem poznańskim, nigdy nie odjednana jej rzecz z Gryzińskim, ale Gry-

ziński czterzysta grzywien wziął, jej opiekadnikiem był. HR. <Ot + Jednać>

†**Otjednanie**, a, bhm., czynność cz. **Otjednać**.

Otiu haha hahu! myśl. *krzyk szczujących.*
<Okrzyk.>

Otkać, a, ał i O. s. p. **Obetkać**: Okopali s. tam psie syny, ostrokołami otkali, i pilnują a bronią tak, że ich trudno wziąć. Krasz. <O + Tkać>

Otkanie, a, bhm., czynność cz. **Otkać**.

Otkanie się, a s., bhm., czynność cz. **Otkać s.**

†**Otkazać**, że, zał **odmówić**, nie zgodzić s.: Jako to świadczymy, jeże Boguchna otkazała Piotrkowi dać swego posaga panu poznańskiemu trzy-naście grzywny. HR. <Ot + Kazać>

†**Otkazanie**, a, bhm., czynność cz. **Otkazać**.

†**Otknąć**, nie, **nał pszczoły wiechą** = *zatknąć przy barci wiechę po oklecaniu pszczoł.* Skr. <O + Tknąć>

†**Otknięcie**, a, bhm., czynność cz. **Otknąć**.

†**Otkwiś**, **otekwoie**, **tl** = **odkwitnąć**: Człowiek, jako siano dni jego, jako kwiet polny, tako otekwie. Ps. flor. <Ot + Kwiś>

Otleć, eje, ał **przestać tlić s.**, **wytlić s.**, **wygasnąć**: Zgorzeliśka jeszcze nie otleły. Wor. <O + Tleć>

Otlenie, a, bhm., czynność cz. **Otleć**.

Otlaczać, a, ał p. **Otloczyć**.

Otlaczanie, a, bhm., czynność cz. **Otlaczać**.

Otloczenie, a, bhm., czynność cz. **Otloczyć**.

Otloczyć, y, ył, nied. **Otlaczać przytłoczyć dokoła**: Otlócz pionkę wsadzoną. Troc. Otloczył ziemię koło pionki wsadzonej. Troc. <O + Tłoczyć>

Otluczyny, yn, bhp., **Otluczyny** lnu, konopi = *paździerze, paklepie, smyczynny, zgrzebie.* <Od Otloczyć>

[**Otlóg**, ogu, lm. ogi] p. **Odlóg**: Krzywdy nie puścił otlógem (= *bezkarnie*). <Ot + LEG/ŁOG>

Otluc, eze, kl, **Obtluc**, nied. **Otlukać**, **Obtlukać**, **Otlukiwać**, **Obtlukiwać** l. *tlukać, obić*; *wybić z czego*: Nasienie lnu ma być kijankami otlukane. Trzyc. Otlukam jęczmień, proso. Kn. 2. *obić brzegi, wyszczerbić, utraćić, obtrzącić*: Miecz w tym herbie otluczony, luboć drudzy w tymże herbie cały kładą. Nies. Narzędzia z kamienia otlukiwanego (= *okrzesywanego*). 3. o co = *uderzyć*: Byk wprzód s. doświadcza sam, nim s. spotyka, a swe groźliwe rogi o pniaki otluka. Przyb. Powyz mostu pale bił, aby drzewa na obalenie mostu puszczono, o nie s. otluczszy, moey takiej nie miały. Warg. (= *sawadzioszy*). <O + Tłuc>

Otluczenie, a, bhm., czynność cz. **Otluc**.

Otluczki, ów, bhp. *skorupy pochodzące z otluczenia.* <Od Otluk-, Otluc>

Otluczyny, yn, bhp. p. **Otluczyny**. <Od Otluk-, Otluc>

× **Otluk**, a, lm. i l. *niepoń, luduco, lotr, nie do-brego*. Troc. Jeśliś otlukiem, co po ptaku chłopu? Biel. 2. (o kobiecie) *tluk, wycieruch, szyfom, nierządnicą*. L. <Od Otluc>

†**Otluk**, u, lm. i bł. zam. **Otlóg**. P. **Odlóg**. Troc.

Otlukać, a, ał p. **Otluc**.

Otlukanie, a, bhm., czynność cz. **Otlukać**.

Otlukiwać, uje, iwał p. **Otluc**.

Otlukiwanie, a, bhm., czynność cz. **Otlukiwać**.

Otluszczać, a, ał p. **Otluszczyć**.

Otluszczenie, a, bhm., czynność cz. **Otluszczać**.

Otluszczenie, a, bhm., czynność cz. **Otluszczyć**: O. serca (= *zajście, obrotnięcie serca tłustością*).

Otluszczyć, i, il, **Obtłuszczyć**, nied. **Otluszczać**, **Obtłuszczać** *asmarować, obłożyć tłustością, utłuszczyć*

dokołu; zaprawić tłuszczem, okrasić; zrobić tłustym: Podarty i otluszczony tom Zbioru praw. Orzesz. (= *zatłuszczony, zaświechtany*). <O + Tłuszczyć>

Otluszczyć, eje, ał **nabyć tłustości**, **stać s. tłustym**, **stłuszczyć**, **potłuszczyć**: Z ohar bydłęcych ziemia otluszczała. Koch. J. (= *prześlizka, przeszła tłustością*). <O + Tłuszczyć>

[**Otmęć**, u, lm. y] p. **Odmęć**.

[**Otmian**, a, lm. y] p. **Odmieniec**.

[**Otmiana**, y, lm. y] p. **Odmieniec**.

[**Otmienić**, i, il i O. s.] p. **Odmienić**.

[**Otmienienie**, a, bhm.] czynność cz. **Otmienić**.

[**Otmienienie się**, a s., bhm.] czynność cz. **Otmienić s.**

[**Otmikezać**, a, ał] p. **Odmikeczyć**.

[**Otmikczanie**, a, bhm.] czynność cz. **Otmikezać**.

[**Otmikczenie**, a, bhm.] czynność cz. **Otmikczyć**.

[**Otmikczyć**, y, ył] p. **Odmikeczyć**.

[**Otmina**, y, lm. y] p. **Odmieniec**.

[**Otmłocenie**, a, bhm.] czynność cz. **Otmłócić**, *odmłocenie*.

[**Otmłócić**, i, il] p. **Odmłócić**: Otmłócili wszelko zboże. <Ot + Młócić>

[**Otnaszać**, a, ał i O. s.] p. **Odniesić**.

[**Otnaszanie**, a, bhm.] czynność cz. **Otnaszać**.

[**Otnaszanie się**, a s., bhm.] czynność cz. **Otnaszać s.**

[**Otnąć**] p. **Odnąć**. <Ot + O(N)>

[**Otniąć**, **otejmie**, **otjał**] p. **Odjać**.

[**Otnieść**, niesie, niósł i O. s.] p. **Odnieść**.

[**Otniesienie**, a, bhm.] czynność cz. **Otnieść**, *odniesienie*.

[**Otniesienie się**, a s., bhm.] czynność cz. **Otnieść s.**

[**Otnięcie**, a, bhm.] czynność cz. **Otniąć**, *odjęcie*.

[**Otnoga**, i, lm. i] p. **Odnoga**: Latorózga wierzbową ze dwiema otnogami. <Ot + Noga>

[**Otnosić**, i, il i O. s.] p. **Odnieść**. <Ot + Nosić>

[**Otnoszenie**, a, bhm.] czynność cz. **Otnosić**.

[**Otnoszenie się**, a s., bhm.] czynność cz. **Otnosić s.**

[**Otnukać**, a, ał] p. **Odnukać**. <Ot + Nukać>

[**Otnukanie**, a, bhm.] czynność cz. **Otnukać**.

Oto!, **Ot!**, **Otóż!**, [**Otok!**], **Otóż to!**, × **Otze!**,

[**Otzeż!**], †**Owo**, [**Owo**], †**Ow** w. l. *O! to jest, ach! to jest, wszak to jest!* Piłat, ubiczowanego Jezusa Żydom pokazując, rzekł: oto człowiek! Oto krwią piękną ziemia utłuszczona konia i jeźdźca dzikiego wytucza. Karp. Zaledwie to postrzeżono, zaczęto wołać: oto on! oto on! L. Widzę postać dzielnego Pompiljusza: oto jego oczy, oto ta sama twarz. Stasz. 2. Ten oto = *ten tu; ten, który tu jest, którego tu widzicie*: Ktoby to pomyślał, żeby ten oto malec mógł tego dokazać! †**Bóg** z oto tego kamienia mocen jest wskrzesić syny Abrahamowe. Leop. †**Jeszcze** nad oto te dwa lata głodu przyjdą pięć lat. B. B. Niektóre zwierzęta, jak oto (bł.: jako to): koń, pies, wół i t. d. (= *jak te tutaj; jak te, które tu wymieniam*). 3. *właśnie!*, o tu!: *Wolał nań: Szczesny, Szczesny! a on odpowiedział: otom ja, Panie. Niem. Odpowiedział Abraham: oto jestem!* Leop. *Wnidź, otó same drzwi s. otwierają. Gawiń. Oto miłość ogniem zionie. Mick. 4. nie innego tylko...; ni mniej, ni więcej tylko...*: Adam, gdy s. obudził, za otwarciem powiek, postrzegł — co? oto Ewę! Kras. *Cóż jest ta piękność ciała? oto wór gnoju! Cóż jest to wdzięczne śpiewanie? oto lekkie powietrza poruszenia! Co są potrawy? oto trupy zwierząt.* Bals. 5. *a właśnie, właśnie*

że...: Otóż nie puszcze. L. Otóż że na to wychodzi. Troc. 6. *tak tedy, tak więc, maszże tedy, no widzicie*: Oto, co robi nałóg! Oto, co może wytrzymałość! Otóż go macie, gadułę. L. Otóż jest, wszak mnie mój instykt nie omylił, zgadłam. L. Otóż być dobroczynnym! (= *tak to*). Otóż macie! teraz ja wszystkiemu winien. L. Otóż masz, otóż tobie = *masz tobie, naści tedy, maszże tedy, dobrze ci tak*: Otóż tobie, schowaj, coś ułapił; masz, czegoś chciał; uchwyciłeś. Kn. Pijanica mówi: uraniono mię; otóż tobie pijaństwo. Białob. Ciąwszy mię, rzecze: otóż tobie umować s. za drugiego. Boh. Od węza skąsana umarła; otóż tobie delicje i wczeszy obozowe. Birk. Otóż masz! L. Otóż tobie! łakomstwo do czego przywodzi. Prot. Otóż tobie, bysku, mazia. Prz. 7. [Oto huź] *okrzyki zachęcający chartu do ścigania wilka*. <O + To>

Otocz, y, blm. *otoczenie*: W skrzydeł kryjąc s. dźwięcznej otoczy. Wysp. <O + *Tocz, CIEK/TOK>

Otoczak, a, lm. i *kamień zaokrąglony przez prąd wody, gładysz, kamień okrągły*. <Od Otoczyć>

Otoczenie, a, **Obtoczenie** l. blm., czynność cz. **Otoczyć**. 2. lm. a *rzecz otaczająca; osoby otaczające*: Ganek a. O. balasowe zowie s. *podium, peribolus, balastrata*. Chm. B. W otoczeniu króla prądy antyhjerarchiczne także często s. zaznaczały. Mor. K. Król w otoczeniu dworzan.

Otoczenie się, a s., blm., czynność cz. **Otoczyć** s. **Otoczka**, i, lm. i l. *blona otaczająca komórkę zwierzęcą lub roślinną*. 2. [O.] *blonka półprzezroczysta na sadle wieprzowym*. 3. anat. (area) *obwódka*. 4. a. *Cieciorka, Cieciorczka, Cieciorczka* bot. (coronilla) *rośl. z rodziny motylkowatych*. Gatunek: O. *pospolita* a. *upstrzona* (c. varia). 5. embri.: O. *przezroczysta = blona żółtkowa* (membrana vitellina) i *półko przezroczyste* (area pellucida). <O + CIEK/TOK>

Otocznik, a, lm. i bud. *rodzaj struga do robienia otoków okiennych*. <Od Otoczny>

Otoczny l. przym. od **Otok**, *okolny*: Napis O. na medalu. 2. anat. p. **Okrażny**. <Od Otok>

× **Otoczyciel**, a, lm. e, × **Otoczac** *jeden z otaczających*: Zepsuty winą niegodnych otoczyeliów młodzian zapomniał być ojcem ludu. Kras. <Od Otoczyć>

Otoczyć, y, ył, **Obtoczyć**, nied. **Otaczać**, **Obtaczać**, †**Otoczywać** l. *tocząc, obrobić; oglądzić na tołarni*: Topór ostry dość, ale go jeszcze otocze. Chl. O. wałek, kulę. 2. czym = *okrażyć, obwieść, oprowadzić, ogrodzić, opasać, okolić*: O. miasto murem, wałem. Troc. Murami otoczył. Skar. O. rowem. Otoczył wojskiem swym miasto. Skar. Stolarz wymierzył kłodę węgielną i cyrklem otoczył. Leop. (= *ocyrklował, określił*). Otoczył jego szyję ręką. Sienk. (= *objął*). 3. (o ludziach) *obstąpić, objąć, oblec, opasać, obsiąść, opasć, obskoczyć, osaczyć*: Nieprzyjaciele nas otoczyli. Troc. Młodego monarchę otoczyli pochlebey. Gdzie s. tylko pokaze, otaczają ją wielbiciele (= *asystują jej*). Zwrócił s. z przemową do otaczających (= *stojących dookoła niego*). Dzieci matkę otoczyły swoją. Karp. Zbitą kupę dzików otaczał ruchliwy wieniec wilków. Sienk. Żałobne grono łoża nie otoczy. Mick. 4. przen. *znaleźć s. dookoła*: Którą (łąkę) zewsząd rozliczne drzewa otoczyły. Kochan. Dwór otaczały, przepełnione darami bożemi szpiechlerze. Kaczk. Świat otaczający. Wszystko, co nas otacza. Tłum szlachty go otaczał. Mick. Przen.: Powszechna część otaczała tę znaną rodzinę. Krasz. Noc, noc wieczysta głuszą

przedbytową, otacza kręgi drgające istnienia. Asn. (= *obejmuje, ogarnia, owłada*). Sen osuszył, jak dobra matka, łzy smutku i otaczał głowy śpiących jakby ciepłą mgłą zapomnienia. Sienk. Ból cię i słabość otaczały wkoło. L. 5. *okryć, objąć*: Jajko otacza skorupka. †O. oko łożami (= *zrosić*). 6. anat.: †Blona otaczająca wnętrzości p. **Otrzewna**. O. s. l. *otoczyć siebie, okrażyć s., opasać s., ogrodzić s., okolić s., obwieść s.*: O. s. wałem, murem, rowem. 2. kim = *zgrupować kogo dookoła siebie, pozwolić otoczyć siebie*: O. s. uczonemi, pochlebiami. <O + Toczyć>

Otoczyna, y, lm. y l. *wióry, trociny odpadające przy toczeniu na tołarni*. 2. †O. anat. *blona we wnętrzu poprzeczna, osierdzie, przegroda wnętrza, diafragma*. Kn. 3. bud. *miejsce trójkatne w przyczółku budowli, otoczone wydatnym krańnikiem, pole przyczółka; tło przyzodbione, otoczone i zamknięte ramką*. 4. rzem. p. **Filung**. <Od Otoka, Otoczyć>

Otoczysły szeroki, suty, buchasty: O. fartuch. Troc. Suknia otoczysła. <Od Otoka, Otoczyć> †**Otoczyści** *, a, lm. y *ocean*: O., ocean, morze wielkie. Kn. <Otoczyć-† Świat>

†**Otoczywać** a, al i †O. s. p. **Otoczyć**: Nerwa rzeka, z jeziora Peibas wychodząca, która graniczy z Moskwą, otoczywa ją. Lilf.

†**Otoczywanie**, a, blm., czynność cz. **Otoczywać**, *otaczanie*.

†**Otoczywanie się**, a s., blm., czynność cz. **Otoczywać** s., *otaczanie s.*

Otoć w. *oto, otóż*: O. jedno ta skrzynka już mi pozostała. Hist. w Lan. <Oto + Ci>

Otofon, u, lm. y *przyrząd ułatwiający słyszenie niedobrze słyszającym*. <Now. z Gr. oūs, 2 pp. otós = ucho + phónē = głos, mowa>

[Oto huź!] p. **Oto**.

Otok, u, lm. i l. †O. *okrąg, obwód koła*: O. u koła = *wieniec*. 2. *brzeg okrągły, obwód, okrąg, otoczenie koliste; obrączka przy obwodzie powierzchni koła, boczna ściana wieńca koła; obrączka napisowa na monetach i medalach*: Napis w otoku medalu, monety. Obraz Matki Boskiej... ze złotym otokiem promieni na tle głębokiego szafiru. Wysp. 3. *obłożenie dookoła czego, futro, rama*: Otoki okien u chat. Dlaczego nie pomyślano o wartości tych murów, tych otoków okien kamiennych? Gers. 4. *kłoc do żarn do mielenia w domu, kadłub*. 5. lek. (= a) O. *ropy = zebkanie s. ropy w klatce piersiowej* (pyothorax). b) †O. *ropień, zapalenie ropna*: Ziele to twardości i otoki rozpędza, O. cieków niewiast ścieńcza, też O. uszu leczy. Spiez. c) †O. *posoka, ropa*. Kn. Jątrzenie s. czyli otoku zbieranie. Perz. Rana podeszła otokiem. Pot. Przen.: Z białej s. brzozy smaczny O. sączy. L. (= *oskoła*). 6. leśn. p. **Kadłub**. 7. mier. p. **Limb**. 8. myśl. *sznurek u obroży wyżła otokowego, do przytrzymywania go*. Cyg. <O + CIEK/TOK>

[Otok] p. **Oto**. <Oto + K>

Otoka, i, lm. i l. *otoczenie, oblawa, naganka*: Gromady kurpiów, rozstawione w tak zwaną otokę, miały pędzić wszelkie żywe stworzenie z głębi leśnych na polanę. Sienk. O. wparła na pustac (puste miejsce) kilkanaście zubrów i turów. Sienk. 2. anat. *torba sieniowa, worek stobkowy* (bursa omentalis). <O + CIEK/TOK>

[Otoknąć, nie, nął, Obtoknąć] *opłukać w wodzie*. <O + CIEK/TOK>

[Otoknięcie, a, blm.] czynność cz. **Otoknąć**.

Otokowy przym. od **Otok**: Wyżeł O. = *trzymany na otoku, cofny, odwoływany*.

× **Otoli** p. **Atoli**. <O + To + Li>

Otolit, u, lm. y *kamień słuchowy, ciałko wapni-
ste, znajdujące się w organie słuchowym*. <Now.
z Gr. otis, 2 pp. otos = ucho + lithos = kamień>

Otolitowy przym. od **Otolit**: Narząd O.

Otomana, y, lm. y *nizka sofa turecka z poduszkami
w plecach i wałkami zamiast poręczy, mająca
rodzaj skrzyni za podstawę*: Hetmanowa ze stol-
nikową, z ochrzczołą córką i damą dworu sie-
dzą na otomanie. Kaczk. Zdr. **Otomanka**. <Fr.
ottomane, włos. ottomane, z Arab. osmanije =
otomańska, turecka>

Otomanizm, u, blm. *żywiol otomański; wszystko,
co jest otomańskie, turecczyzna*: Wyplenił żywio-
ły nieprzyjazne otomanizmowi. Rol. <Od Oto-
man = 'Turek>

Otomanka, i, lm. i p. **Otomana**. 2. *gatunek
sukni*.

[**Otop**, u, blm.] *opał*.

Otopić, i, il, **Obtopić**, nied. **Otopiać**, **Obtapiać**
I. † O. *wokoło zatopić, zamurzyć*. 2. *topiąc dokoła,
sprawić, że ocieknie*: O. świecę, oprawiając ją.
O. ś. I. + O. ś. *zanurzyć ś., zatopić ś.*: Już ś. w mor-
zu otopili wiosła, i daleko od lądu nawą ś. od-
niosła. Otw. 2. † O. ś. *przepchnić ś., cieczać; prze-
lać ś.*: Aż ś. posoką, dołki otapiały pełne. Otw.
3. *stopić ś. dokoła*: Świeca ś. otopiła. <O + Topi-
ć>

Otopienie, a, blm., czynność cz. **Otopić**.

Otopienie się, a ś., blm., czynność cz. **Otopić** ś.
[**Otoporować**, **uje**, **ował**, **Otoporować**] *ociosać
toporem*. <O + *Toporować, od Topór>

Otoporowanie, a, blm., czynność cz. **Otoporo-
wać**.

Otorbić, i, il lek. *okryć, obrosnąć błoną nowo-
powstałą*, × *oczepić* (wysięk, ciało obce i t. p.):
Kamień otorbiony p. Kamień pod 21). O. ś. *okryć
ś., obrosnąć błoną nowopowstałą*, × *oczepić* ś.:
Ciała obce w organizmie nie mogą O. ś. bez
szkody dla chorego. <O + *Torbić, od Torba>

Otorbienie, a, blm. I. czynność cz. **Otorbić**. 2.
p. **Otorbienie** ś.

Otorbienie się, a ś., blm., **Otorbienie** czynność
cz. **Otorbić** ś.

[**Otos**, a, lm. y] p. **Odos**.

[**Otosa**, y, lm. y] p. **Odos**.

Otoskop, u, lm. y, **Auryoskop** *wziernik uszny,
przyrząd do badania wnętrza ucha*.

Otóż p. **Oto**: O. tedy (opowiadając dalej) =
owóż tedy, tak więc. <Oto + Ż(e)>

Otóżto p. **Oto**. <Oto + Że + To>

× **Otracać**, a, ał i × **O. ś.** p. **Otracić**.

× **Otracanie**, a, blm., czynność cz. **Otracać**.

× **Otracanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Otra-
cać** ś.

× **Otracenie**, a, blm., czynność cz. **Otracić**.

× **Otracenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Otra-
cić** ś.

× **Otracić się**, i ś., il ś., nied. **Otracać** ś. *tra-
cać, ogłosić ś., ponieść straty, wyeksponować* ś.:
Szlachta otraciła ś. srogo, gdyby na wojnie. Pol.
Albo dajcie mi waszą dziewczkę, a. niech ja nie
otracam ś. daremnie. Jez. Jakiemu takiemu znu-
dziło ś., inny otracił ś. i zadłużył. Jez. <O +
Tracić>

[**Otrawa**, y, lm. y] *trutka, trucizna*. <Ros.
otrava, O + TRU/TROW/TRAW>

Otrawiciel, a, lm. e *truciciel*: O. winien jest
śmierci. Słow. <Od Otrawić>

Otrawicielka, i, lm. i forma ż. od **Otrawiciel**,
trucicielka.

† **Otrawić**, i, il p. **Otruć**. L. <Ros. otravit',
O + *Trawić, TRU/TROW/TRAW>

† **Otrawienie**, a, blm., czynność cz. **Otrawić**,
otrucie.

× **Otrąbiać**, a, ał i × **O. ś.** p. **Otrąbić**.

Otrąbianie, a, blm., czynność cz. **Otrąbiać**: Nie
słyszał okrzyków tryumfu chrześcijańskich rycer-
zy i otrąbiania zwyczajstwa na cztery strony
świata. Jez.

× **Otrąbianie się**, a ś., blm., czynność cz. **Otrą-
biać** ś.

Otrąbić, i, il, nied. × **Otrąbiać**, × **Otrębować**,
× **Otrębywać** I. *ogłosić przy ogłosie trąb*: Otrą-
bią niemylnie trzy wyprawy na świat a trzy
strony. Mick. Teraz otrąbiono w Warszawie,
aby dla tych, co pieniędzy nie mają, darmo
dawano jeść. Boh. Otrąbiono nazajutrz turnie-
je. Oss. Już trębacz czatujący otrąbił przyby-
cie nowych gości. Rzew. Z pierwszej stepowej
strażnicy kazał otrąbić pieśń Bogarodziejcy. Pol.
Co dziesięciu chłopca szedł dziesiętnik, co dzie-
sięć dziesiątków setnik, otrębyjąc co chwila na
rogu. Rysz. 2. *przen. roztrąbić, rozgłosić, rozga-
dać, rozpaplać, roznieść wieść, rozpowiedzieć*. Śl. wil.
O. ś. *odezwać ś., dać znać o sobie trąbką*: Już ś.
na listkę otrąbił i wilka w trąbę łoweż a razy
kilk. Koch. W. <O + Trąbić>

Otrąbienie, a, blm., czynność cz. **Otrąbić**.

Otrąbienie się, a ś., blm., czynność cz. **Otrąbić** ś.
[**Otrąbki**, **bek** a. **bków**, **blp.**] p. **Otręba**. <Od
Otręby>

† **Otrąbiewiałość**, i, blm. p. **Otręba**. Syr.

Otrącać, a, ał p. **Otrącić**.

Otrącanie, a, blm., czynność cz. **Otrącać**.

Otrącenie, a, blm., czynność cz. **Otrącić**.

Otrącić, i, il, nied. **Otrącać** I. × **O. trącić** o co,
potrącić, uderzyć, odbić ś. o co: Otrącił głowę, nogę
o drzewo. Troc. 2. a. **Obrącić**, nied. **Obrącać**
trąciwszy, nadpsuć; otluc, utrać, wyszczerbić:
Otrącił sobie róg. Stolik otrącony. 3. × **O. co**
gorzkiego = *złagodzić, osłodzić*: O. miód korzenia-
mi, kwasik napoju cukrem. Troc. Przen.: Grube
tego dzikiego narodu otrącił i ułagodził obyczaje.
Troc. O. ś. *trącić ś., uderzyć o co, potrącić ś.,
obić ś., odbić ś.*: Podnosząc ś., jakoś nieostrożnie
głową moją o zęby i nos jego otrąciłem ś., że
zaraz chustki wolać począł na otarcie krwi. L.
Gdy ś. wiatr ocz otrąci, tedy bardziej szumi. Rej.
Przen.: Dokażę tego, by najtrudniej było, wszak
ś. już o tę głowę więcej otrąciło. Rej (= *opera-
to* ś.). Do kościoła biegnąc, o ołtarze ś. otrąca-
jąc, modlitwami Bogu ojczyznę poruczali. Baz.
<O + Trącić>

[**Otrąd**, u, blm., **Truń**] *woń, smród z rozkładają-
cego ś. ciała nieboszczyka*. <?>

† **Otręba**, y, zwykle w lm. y, **otrąb** a. **ębów**,
[**Otrębie**], † **Otrębiny**, † **Otrębiny** I. *łupinki, łuszc-
ki ziarna, przez pytel a. przez sito od mąki odla-
czone*: Otręba. Birk. Poślednie a. najgrubsze
otręby. Poślednie otręby. Troc. Otręby po spytlo-
wanej mące można dawać wołom, wieprzom etc.
Kluk. Niedojrzałe ziarna wiele otrąb a mało
mąki dają. Kluk. Z otrąb mąkę oczyścić. Skar.
2. × *Kadzidlna otręby = kadzidło białe*. 3. a.
† **Otrąbiewiałość** lek. (furfur) *łupieża, paprzyska
na głowie*: Na głowie ma włos czarny, na bro-
dzie otręby. Pot. Łuski albo otręby pięci są siostry
parchów. Sien. Zdr. w lm. **Otrębki**, [Otrąbki].
<O + TR/CIER/TOR>

Otrębiany, × **Otrębny** przym. od **Otręba**: Chleb O.
Otrębiasty I. *podobny do otrąb*. 2. a. **Otrębi-
sty**, **Otrębny** *pełen otrąb; zawierający w sobie otrę-*

by: Chleb O. Syr. 3. p. **Otrębowaty**. <Od Otręby>

[**Otrębie**, i, blp.] p. **Otręba**.

× **Otrębiny** p. **Otręba**.

Otrębisty p. **Otrębiasty**: Chleb gryzowaty, O., ludziom delikatnym niestrawny. Syr. <Od Otręba>

Otrębki, ów, blp. p. **Otręby**. L.

[**Otrębica**, y, lm. e] *skrzynia, w którą odchodzą otręby pszenne z rafki na wiatraku*. <Od Otręby>

Otrębny I. p. **Otrębiany**. 2. p. **Otrębiasty**. <Od Otręba>

× **Otrębować**, uje, owa! i × **O. ś.** p. **Otrąbić**.

× **Otrębowanie**, a, blm., czynność cz. **Otrębować**.

× **Otrębowanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Otrębować ś.**

Otrębowatość, i, blm. I. rz. od **Otrębowaty**. 2. † O. lek. *wysypka na twarzy, może trądzik (acne rosacea)*: Ziele to O. z twarzy ściernia. Syr.

Otrębowaty, **Otrębiasty**, † **Otrębowiały** = a) *do otrąb podobny, kuszący ś.* (furfuraceus): Wysypka otrębowata, otrębiasta. b) † O. *mający na głowie otręby, łupież*. <Od Otręba>

† **Otrębowiały** p. **Otrębowaty**. <Od Otręba>

× **Otrębywać**, a, a! i × **O. ś.** p. **Otrąbić**.

× **Otrębywanie**, a, blm., czynność cz. **Otrębywać**: Przywodzi rzeczy oczywiste bez otrębywania i krzyżenia. Świt.

× **Otrębywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Otrębywać ś.**

Otrędowacenie, a, blm., czynność cz. **Otrędowaciec**.

Otrędowaciec, eje, a! *stać ś. trędowatym, okryć ś. trądem, dostać trądu*: Jeśliby ś. urzędnikowi ulomność przydała, to jest jeśliby oślnął, olknął, otrędowaciał, tedy nie ma być dlatogo złożon z urzędu. Sz. <O + Trędowaciec>

Otręt, u, lm. y I. p. **Odparzelina**. 2. [O.] = a) *odcisk a. wrzód na nodze pod podeszwą*. b) *absztrak, smak wstrętny*: Woda w studni miewa O. od zrdębiny gnijącej. 3. lek. (interfrigo) *otarcie skóry, szczeg. na nodze*: O. nogi. Troc. <O + TR(ET)>

[**Otręta**, y, blm.] *wstył, srom*.

[**Otrętny**] *wstrętny*.

Otrętowy przym. od **Otręt**.

Otrętwa, y, lm. y, **Psia różga** bot. (eynometra) *roś. z rodziny brzyzgliwatyck.* <?>

× **Otrętwiać**, a, a! p. **Odrętwić**: Zupełne o wszystkim powątpiewanie, jako otrętwiająca moralną działalność..., sprzeciwiało ś. tęgemu charakterowi Rzymian. Szan. Podobne utrapienia muszą koniecznie O. wszelki przemysł kraju. Sur.

× **Otrętliwość**, i, blm. rz. od **Otrętwiający**, *odrętność*.

× **Otrętwiający** p. **Odrętwiający**: Zęby otrętwiąde (= *oskoma*). Otrętwiąde nogi bólu nie czują. Skar. Tępi, otrętwieli, nie czują znacnych pobudek. Ossol. Padły im pedzle z otrętwiącej ręki. Mor. A. Otrętwiąde sumienie nie czuje i młyńskiego kamienia na nie padłego. Smotr. Anat.: † Ciało otrętwiąde p. **Ciało** pod 1). <Od Otrętwić>

× **Otrętwić**, i, il p. **Odrętwić**: Mogę na proch strzaskać podle serec twoje, mogę cię tu O., jak piorun, co migza. Słow.

× **Otrętwić**, eje, a! p. **Odrętwić**.

× **Otrętwienie**, a, blm. = **Odrętwienie**.

× **Otręciny**, in, blp. I. × **O. p. Opilek**. Sien. 2. [O.] *okruszynny z chleba*. <O + Trociny>

† **Otrocki**, † **Otrocy**, † **Otroczy** przym. od **Otrok**, *męski*: Kożuch O., suknia otrocka. Troc. <Od Otrók>

† **Otrocy** p. **Otrocki**: Płód O. <Od Otrók>

† **Otroczątko**, a, lm. a, × **Otroczek**, × **Otroczę** *dziecie, niemowlę płci męskiej, chłopię, chłopiątko, chłopczyzna, pacholątko*: O., dziecień nie niewieściej, ale męskiej płci. Bud. Ona ujrzała, a O. płacze. Bud. <Od Otrók>

× **Otroczek**, czka, lm. czki I. p. **Otrok**. 2. p. **Otroczątko**: Niezrosłe otroczki. Zabł.

Otroczenie, a, blm., czynność cz. **Otroczyć**.

× **Otroczę**, ęcia, lm. ęta p. **Otroczątko**: U Żydów ósmego dnia obrzezano O. Skar. <Od Otrók>

† **Otroczy** p. **Otrocki**: Rozum ich ku nauce i zrozumieniu wszelkiej rzeczy ostry a prędki, więcej niż O. And. z Kobyl. <Od Otrók>

[**Otroczyca**, y, lm. e] I. *dziewczyzna*. 2. *córka*. <Od Otrók>

Otroczyć, y, y! *trokami obwiązać; opasać*: Wszedł Walek otroczony zwierzyną. Wóje. Dwóch strzelców, otroczonych ptactwem, szło z dwóch stron jego powozu. Drz. <O + Troczyć>

† **Otrok**, a, lm. i, [**Otrok**, **Jótrok**, **Jétrok**] I. *mężczyzna, szczeg. młody, chłopiec, młodzieniec, kawaler*: O. od niewiasty lepszy jest. Błaż. Nikt, ani O., ani biała płeć, mordów ujęć nie mógł. Błaż. Małżeństwo jest złączenie małżeńskie otroka i niewiasty w prawny porządek na mieszkanie nierozdzielne. Skar. Nie przystoi, aby O. siwej głowie rozkazywał. Wiszn. Dziesięć tam otroków mają żony spólne. Skar. To widzę, nie z byle otrokiem sprawa. Sienk. 2. *pacholek, najemnik; dworzanin*. B. Sz. Do rzędu ludinów liczyli ś. liezni otrocy, czyli słudzy kniaziów. Lel. Różnych dworzan, czyli, jak oni zowią, otroków. Sienk. 3. O. u Turków = *stary żołnierz wolny od wojny, biorący żołł, veteran*. Kłok. 4. × **O. trok** *do obwiązania*: Siłą cię pojme ramienia, otrokiem będziesz spętany. Wysp. 5. *rodzaj sieci myśliwskiej*. Troc. 6. [O.] = a) *chłopiec, wyrostek, młodzieniec, pachole*. b) *sym*: Ojcu tako ś. urodził O. c) *pog. mężczyzna*. Zdr. **Otroczek**. <Ot (Od) + RZEK/ROK>

[**Otronoga**, i, lm. i] *korzeń drzewny, odnoga korzenia*. <Otrzeć + Noga>

Otropić, i, il, **Obtropić** myśl. I. *obejrzyć trop, zbadać trop dookoła*: Wypada O. wprzód jamy, czy nie żbiki (zam. lisów) w nich siedzą. Pol. 2. [O.] *wytopić*: Łatwo niedźwiedzia O. i objechać w tym czasie. <O + Tropić>

Otropienie, a, blm., czynność cz. **Otropić**.

Otruchlały *który otruchlał*: Otruchlałe serec. Smotr. <Od Otruchleć>

Otruchleć, eje, a! *struchlawszy, odrętwieć*. <O + Truchleć>

Otruchlenie, a, blm., czynność cz. **Otruchleć**.

× **Otrucieli**, a, lm. e, † **Otrucieli ten**, *co otrul, truciciel*. <Od Otruć>

Otrucie, a, lm. a czynność cz. **Otruć**. Lek.: O. ostre (intoxicatio acuta), jeżeli trucizna od razu działa. O. ostre wyskokiem = *upicie ś.* O. przewlekłe (intoxicatio chronica), jeżeli trucizna, w małych ilościach przez czas dłuższy dostając ś. do ustroju, przygotowuje go nareszcie o chorobę a. śmierć. Oddychanie parami fosforu a. rtęci w krótkim stosunkowo czasie sprowadza O. przewlekłe, bardzo niebezpieczne.

† **Otrucieli**, a, lm. e p. **Otrucieli**.

Otrucie się, a ś., blm., czynność cz. **Otruć ś.**

Otruć, uje, ul, † **Otrawić**, nied. **Otruwać** I. *pozabawić kogo życia za pomocą wprowadzenia czynni-*

ków trujących do ustroju: O. kogo arsenikiem. 2. pozbawić zdrowia, narazić życie przez wprowadzenie do ustroju czynników trujących, struć, zatruc: Jabłkiem go otruli. Troc. Otruli ś. grzybami. Otruty odwień. długo chorował, zanim do zdrowia wrócił. Przen.: skazać, zepsuć, zwarzyć, zaprawić goryczą: Któż tedy pierwsze życia otrud wam poranki? L. Nikt nie wie lepiej, co ona czuła i jakaby była, gdybyście jej duszy nie otruli. Sienk. <O + Truść>

Otrupałość, i, blm. rz. od **Otrupiały**: Wysokoku winnego znakomity jest skutek w oddaleniu zgnilości; przetoż go na oddalenie otrupałości zażywają. Krum.

Otrupiały który otrupiał, obumarły, odrętwiały, zdrętwiały. <Od Otrupieć>

Otrupić, i, il zrobić trupem, zabić, zgładzić ze świata, pozbawić życia: Wejść z nim w zapasy i różdżką ognistą otrupię. Słow. <O + *Trupić, od Trup>

Otrupieć, eje, ał obumrzeć, zdrętwieć, zemleć, stracić zmysły, zostać jakby bez życia. <O + Trupieć>

Otrupienie, a, blm. i. czynność cz. **Otrupić**. 2. czynność cz. **Otrupieć**: Wstrząsała ś. cała w jakimś otrupieniu. Słow.

× **Otrusiaki**, ów, blp. chem. proponowana niegdyś nazwa dla gromady pierwiastków złożonej z fosforu, arsenu i antymonu. <Z Czes. otruch = arsen, arsenik>

× **Otrusik**, u, blm. chem. proponowana niegdyś nazwa dla arsenu. <Z Czes. otruch = arsen, arsenik>

Otruszyn, u, lm. y bot. (blasia) roś. z gromady wątrobowców, z rodziny pleszankowatych. <?>

Otruwać, a, ał p. **Otruć**: Wszystkich tych ludów otruwa jadem. Krasin.

Otruwanie, a, blm., czynność cz. **Otruwać**.

† **Otrwożenie się**, a ś., blm., czynność cz. **Otrwożyć** ś.

† **Otrwożyć się**, y ś., ył ś. oswoić ś. z trwogą, ostrachać ś.: Tu nie lza-ć, jedno ś. O. Rej. <O + Trwożyć>

Otrzyn, yn, blp. drobniejsze części słomy, odłączone od źdźbeł w czasie młocki, niekiedy z pozostałym ziarnem. <O + *Tryny, od Trzeć>

Otrzaskać, a, ał, **Otrzaskać** i. × O. pooblamywać dokoła z trzaskiem: Takową sztukę śkła otrzaskawszy, tafelnik rozprawi z niej taflę. Torz. 2. kogo z czym = oswoić, ostrzelać, ostrachać; przyzwyczaić, zaprawić, zahartować, osmielić do czego, obeznać z czym: Wszysey to żołnierze otrzaskani, wszyscy tu już starzy. Pot. Przywiódł nam otrzaskanych w boju wojowników. Jabł. Otrzaskany już z obelgami. O. kogo z niebezpieczeństwem. O. ś. z czym = obyc ś., oswoić ś.; przyzwyczaić ś., ostrzelać ś., ostrachać ś., zahartować ś., osmielić ś., pogodzić ś., zżyć ś., obeznać ś.: Jużem ś. otrzaskał z tą myślą, z nowym zajęciem. <O + Trzaskać>

Otrzaskanie, a, blm., czynność cz. **Otrzaskać**. **Otrzaskanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Otrzaskać** ś.

Otrzaski, ów, blp. hut. p. **Okrzaski**. Łab. <O + Trzaski>

[**Otrzasło**, a, lm. a] człowiek nerwowy, lekki, zapominalski, narwany (szczeg. o dziewczynie). <O + *Trzasło, od Trzasnąć>

[**Otrząchnąć**, nie, nął i O. ś.] p. **Otrząść**. <O + Trząchnąć>

[**Otrząchnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Otrząchnąć**.

[**Otrząchnięcie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Otrząchnąć** ś.

Otrząsać, a, ał i O. ś. p. **Otrząsnąć**. <O + Trzasnąć>

[**Otrząsanie**, a, blm.] czynność cz. **Otrząsać**.

Otrząsanie się, a ś., blm. i. czynność cz. **Otrząsać** ś. 2. leśn. choroba drzew, szczeg. sosny, pochodząca z uszkodzenia przez owady, rzucanie igieł.

Otrząsiny, in, blp. ? : Niebożątko chee ś. wpiśać, a podobno i otrząsin nie będzie miał za co sprawić. Krasz. <Od Otrząść>

Otrząska, i, blm. gór.: Odrzywać kłopcie (w Wieliczce) na otrząskę = gdy kłopeć jest już odciśnany przez wcięcia, uderza ś. go z bolu silnie młotami, aby go przez wstrząśnięcie do oderwania ś. przysposobić, a następnie odcina ś. go klinami. <Od Otrząść>

Otrząsnąć, śnie, snął a. sł, × **Otrząsnąć**, **Obrząsnąć**, [**Otrząchnąć**, **Obrząchnąć**], **Otrząść**, × **Otrzęść**, **Obrząść**, nied. **Otrząsać**, × **Otrzęsać**, **Obrzęsać**, [**Otrząchać**, **Obrząchać**] i. czym = wstrząsnąć, potrząsnąć: Otrząsnął głową i ucieki z wyrzeża. Mick. 2. trząsnąwszy, sprawić, że obleci, strząsnąć: Otrząsnij owoc z drzewa. Troc. Otrząsnąłem jabłek kilka. Mick. Otrząsnął pierścień z palca. Troc. O. robaka z ubrania. Przen.: O. jarmzo z siebie. Troc (= rzucić; uwolnić ś. z niego). Otrząsnąwszy sen starego niedbalstwa. Star. Głupstwo i grubiaństwo, którego akademia nie otrząsa. Birk. 3. trząsnąwszy, otrzepać: O. kurz z sukni. Otrząsnij kurzawę z kapelusza. Troc. Otrząsnijcie proch z nóg waszych. 4. trząsnąwszy, ogolocić: O. drzewo z owocu. Przen.: Świat wszytek z grzechu otrząsnął Zbawiciel. Birk. (= uwolnił). 5. trząsnąwszy, otrzepać, oczyścić: O. suknię z kurzu. Naprzód poeci romantyczni, a obecnie liczny zastęp uczonych specjalistów otrząsają z pyłu dawne baśni i wierzenia. Karł. Kończę ten wiersz i ze wstrętem otrząsam palce. Sow. [Macocha otrząsa pazury nad sirotami] (= bije je, znęca ś. nad niem). O. ś. i. wstrząsnąć ś., obruszyć ś., poruszyć ś., drgnąć, zadrzeć, wzdrzgnąć ś., zatrząść ś.: Pies zmokły otrząsa ś. Otrząsnął ś. dąb wielki, różgi zaświszczały, lub nie był wiatr, i samym zadrział strachem. Zebr. Leżał na ziemi jak zabity; kropi go kijem ojciec, otrząsał ś. Oss. Karbowna laty, a przy młodym chłopie tak ś. otrząsa, jak mucha w ukropie. Nar. (= wierce ś., ferta ś., szasta ś.). Józia mówi do mnie: „Wiesz ty co? to będzie śmierć!” I obydwiemy ś. otrząsty. Powstańcież kiedykolwiek i otrząsnijcie ś. a staranie o ojezyźnie mieć poczujecie. Pilch. (= oknijcie ś., otrzeźwijcie ś., przyjdźcie do siebie, obudźcie ś., opamiętajcie ś.). Gdy Stefana niektórzy słuchali nie chcieli, otrząsnął ś. raz i drugi, mówiąc, że malowanym królem być nie myślał. Lubom. (= obruszył ś.). 2. oblecieć, opaść wskutek wstrząśnięcia: To ś. wszystko otrząsnie z ciebie, jako gdy wiatr otrząśnie liście z drzewka oschłego. Rej. 3. z czego = trząsnąwszy sobą, rzucić z siebie, otrzepać ś., oczyścić ś.: Pies z wody ś. otrząsa. Troc. O. ś. z kurzu. Przen.: ogarnąć ś., uporządzić ś.: Cóż po tym, że masz dosyć, a nie znać po tobie, mógłbyś ś. ty O., boby cię z to było. Rej. 4. przen. wyzwolić ś. z czego, pozbycić ś. czego, uwolnić ś.: Otrząsnął ś. z niewoli, z jarmza. Troc. Na tę straszną myśl zachwiała ś. jego enota, ale wkrótce otrząsa ś. z tak blahęj postrachy. Stasz. Wytehnąwszy trochę z trudów wojennych i otrząsłszy ś. z biedy, wtargnął do Litwy. L. Po wypędzeniu Bolesława, pierwiej niż-

by ś. była z rozruchu onego Polska otrząsnęła, nie mieszkając, Rusacy wtargnęli. Błaż. O. ś. z błędu. Otrząsnąwszy ś. z główniejszych wieku swego uprzedzeń, zatrzymał z nich niektóre. Śniad. Gdy zabrakło siły, ni ś. z biedy O. Grez. Śród takich okoliczności król musiał O. ś. z reszty złudzeń. Smol. 5. [O. ś.] *utrząść, strząść ś., zachorować, wytrząszczy ś. na wozie, na koniu trzęsącym, oberwać ś.*: Otrząsła ś. i już nie keiała na tyk takak jechać. 6. × O. ś. komu = *oprzeć ś., opędzić ś., nie dać ś., postawić ś.; zsadzić z siebie*: Otrząsnę ś. każdemu, zsadzę z siebie każdego, nie dam sobie na głbie grać. Kn. Paganie z nas ś. nasławiają, że ś. im O. nie możemy. Star. Gdy ś. Tatarowie wnętrznemi wojnami sami zabijają poczęli, otrząsnął ś. im Dymitr i poraził ich. Stryjk. Gdy ś. Jan do Turka udał, otrząsnął ś. Ferdynandowi Jan, który już był bardzo namdłał. Biel. M. Łatwo ś. otrząśł tym, którzy go na drodze zaczepili. Ustrz. Rozpuszczona młodź, nakształt nieugłaskanych koni, uskromiciela zrzuca i onemu otrząsa ś. L. Darmo mi ś. raz otrząsał, przysiodłałem go. Troc. <O + Trząsnąć>

Otrząśnienie, a, blm. p. **Otrząśnienie**: Po otrząśnieniu owocu zbierać go trzeba. Troc. Na koniu dla otrząśnienia jeździć ś. boi. Troc.

Otrząśnienie się, a ś., blm. p. **Otrząśnienie ś.**
Otrząśnienie, a, blm., **Otrząśnienie** czynność cz. **Otrząsnąć**.

Otrząśnienie się, a ś., blm., **Otrząśnienie ś.** czynność cz. **Otrząsnąć ś.**

Otrzcinać, uje, **ował obić trzcina**: O. sufit, ścianę drewnianą. <O + Trzcinać>

Otrzcinać, a, blm., czynność cz. **Otrzcinać**.

Otrzebić, i, il I. **wytrzebić, okastrować, oczyścić, omniszyć, oemniszyć**: Publjusz Poncego wyrzezał albo otrzebił. Warg. 2. **obić, osmażyć, ochłostać**. Śł. wil. <O + Trzebić>

Otrzebiecie, a, blm., czynność cz. **Otrzebić**.

× **Otrzebiecy**, in, blp. *śmieci, wymięcinny, odpadki, ogryzki*. Mącz. <Od Otrzebić>

[**Otrzebki, ów**, blp.] *pozostałości po oczyszczaniu bruku, buraków i t. p.* <Od Otrzebić>

Otrzeć, otrze, otarł a. [**oter, otrzył**], **Obetrzeć, [Otarć, Ohtarć]**, nied. **Ocierać, Obcierać** I. **zetrzeć z powierzchni; przetrzeć, wytrzeć po wierzchu, dokoła, ze wszystkich stron, na sucho a. na czysto**: Żywokost ma moc ocierającą; ropę z płuc ociera i wyczyszcza. Spicz. Otrzyj swoje oczy; te łyż jeszcze okrutniejsze czynią rozstanie nasze. Stasz. Nie ten godzien pamięci, kto gnębił, kto zdzierał, nie ten, kto łyż wyciskał, lecz kto je ocierał. Kras. Przen.: Otarał (sobie) łyż = *pocieszył ś.* Będzie czym łyż O. (= *zostały po nieboszczyku pieniądze*). Janosz, gorzką łyż z lica otarszy, za tancerzami weselszy wzrok goni. Gosz. Ocierać pot z czoła. Zaplakane ociera powieki. Wad. Otrzyj stół. Troc. Teraz otrzy subtelnym rąbkiem kędzierawe skronie. Zbyl. A. Gdy tak ogrzewano ciało, pan Jan ocierał je kawałkami sukna. Chdź. 2. **zniszczyć na powierzchni przez tarcie, zgładzić, wytrzeć, zetrzeć**: O. pobiał na naczyniu. [Otwierajcie, mamuliczko, szeroko wrota, co by sobie kochanków koń nie otrzył złotą]. Przen.: Przdokwie z panów wszelką nienawiść, a z sług wszelką zelżywość otarli, zowiąc pana ojcem czeladnym, a sług domownikami. Pileh. Jeśli urzędniki wzmiesz na zęby, tedy otrą czoła, a jawnie bez wstydu wszystko zle broić będą. Leon. (= *wyzbęda ś. wstydu, nabiorą bezczelności*). 3. **trąc, oka-**

leczyć; zetrzeć, odsednić, namulić: O. sobie nogę ciasnym obuwiem. O. konia siodłem. O. ś. I. **otrzeć sobie ciało a. jakie miejsce na ciele, wytrzeć ś.**: Otrzyj ś. z potu. Troc. O. ś. z błota. 2. **zniszczyć ś. przez ocieranie, zęść, zleść przez tarcie, wytrzeć ś., zetrzeć ś.**: Już ś. ociera posłota z naczynia. 3. o kogo, o co = *przejsć, przelecieć tuż mimo kogo, mimo czego, przeniknąć ś. obok kogo, obok czego, przesunąć ś. koło czego*: O. o mur, o młynarza (= *wytrzeć ś., ować ś.*). Otarał ś. o mnie na ulicy, a nie poznał mię. Mijali go i suknie ś. ich oń ocierały, a widzieć go nie mogli. Skar. Otarałem ś. o niego, idąc. Troc. Przechodząc, gdy ś. jakoś o bok drugiego otarał, do gniewu go pobudził. Nie trafiła go piłka, ale ś. o niego otarał. Tylko ś. otarał o mnie, już mi skradł zegarek. † Nie otrze-ć ś. sucho = *nie upieczę ś., nie przejdzie bezkarnie*: I Krakowianom ś. to sucho nie otarło. Papr. Przen.: Ocierać ś. o różne sfery ludzi = *stykać ś., spotykać ś., mieć do zmiany, żyć, zostawać w stosunkach z nimi*: Ocierał ś. o wszystkie wielkie osoby swojego czasu. Jeł. 4. **przen.**: × O. ś. o co = *zetrzeć ś., spotkać ś. z czym, dotknąć ś. czego, dotrzeć do czego, oprzeć ś. o co, znaleźć ś. tuż przy czym; oko w oko z czym*: Obawiam ś., żebym wstępu stał nie zażył, zem ś. O. o przednie rymopisy ważył. Szymon. Otarałem ś. o niebezpieczeństwa. Nar. (= *zajrzały mi one w oczy*). Otarałem ś. o ściany nieprzyjacielskie. Troc. O Polskę ś. Szwed otarał. Troc. Nieraz łodzie kozaków ocierały ś. o Carogrodu mury. Niem. Myśl jego była nie zalegać pola, a O. ś. o mury Konstantynopola. Groch. Spustoszyli księstwo, ocierając ś. aż o przedmieścia stolicy. Nar. Każdy, ktokolwiek chociaż lekko ś. otarał o starożytnie Rzymian dzieje, wie to. Nagur. Nie wadzi zajrzeć w tę ich cierpką naukę, ale zajrzeć tylko i poniekać o nią ś. O. Pileh. Poceiwe domatorki, co ś. jeszcze nie otarły o Warszawę. L. (= *nie oswoiły ś. z nią, nie przyjęły jej mód, nie przeszły jej duchem*). Choc oń jasny ś. błąd ociera, usta otwiera. Groch. (= *choć mu błąd towarzyszy*). L.). Gdy ś. otarła wieś o jej uszy, mało nie umiera. P. Koch. (= *obiła ś.*). Te słowa bez żalu o uszy jej ś. otarły. Damb. 5. **przen. ogładzić ś., opolerować ś., okrzesać ś., wyrobić ś., przetrzeć ś. między ludźmi, na świecie**. 6. × O. ś. z kim = *zetrzeć ś., zwrzeć ś., spotkać ś., zmierzyć ś., wziąć ś. za łyż; natrzeć na niego*: Lakon krzyżacki jeszcze ś. z pogaństwem nie otarał, a już tak obszerne ziemie posiadał. Nar. Jak skąły, co moc ubezpiecza, czekają gromnych obłoków z weselem, tak ś. otrzyjemy dziś z nieprzyjacielem. Kras. Miłość nie lubi ś. z godnemi poszanowania ocierać osobami. L. <O + Trzeć>

† **Otrzedni kolejny, porządkowy**: Koleją chadza ją otrzednią. Pot. [Na otrzednią] = *po kolei*.

† **Otrzedź**, i, blm., † **Oczredź**, [**Oczredź**] *kolej, następstwo, porządek, zmiana*: I ustawiłem stroże z bydlicielów Jeruzalimskich, każdego po swych otrzedziach, a każdego przeciw domu swemu. B. Sz. Ze mną będziesz pospołu legać a otrzedzią domu strzeżać. Eż. A tak ostawił tu przed skrzynią zaślubienia bożego Azafa a bracią jego, aby przysługowali przed skrzynią ustawicznie a otrzedziami swymi. B. Sz. A który wtory pozwał, wtory ma pomienion być i otrprawion, a także otrzedzią aż do poślednich pochodząc. Św. z Woc. <O + TRZOD/TRZEDŹ; p. Oczredź>

Otrzeć, pie, pał, nied. **Otrzeć**, [**Otrzeć**] I. **wytrzeć po wierzchu, ze wszystkich stron, okurzyć**: O. kurz z czego (= *strzeć*), a. co

z kurzu. Kucharka buńczukiem, Jupem z Wiednia, otrzepywa żarna. Miek. 2. dok. przen. posp.: O. kogo = obić, osmagać, oćwiczyć, obatożyć, przetrzepać, ochłostać, ogrzmocić, orznąć. O. s. wytrzepać s., okurzyć s. trzepląc, strząsnąć co z siebie. <O + Trzepać>

Otrzepanie, a, blm., czynność cz. Otrzepać.

Otrzepanie się, a s., blm., czynność cz. Otrzepać s.

[Otrzepnąć się, nie s., nąć s. a. pl s.] *wstrząsnąć s. ze strachu, drgnąć*: Matka stanęła se nagle i otrzepła s. <O + Trzepnąć>

[Otrzepnięcie się, a s., blm.] czynność cz. Otrzepnąć s.

[Otrzepować, uje, ował i O. s.] p. Otrzepać: O. łyżkę z potrawy (= *otrząsać*).

[Otrzepowanie, a, blm.] czynność cz. Otrzepować.

[Otrzepowanie się, a s., blm.] czynność cz. Otrzepować s.

Otrzepywacz, a, lm. e ten, co otrzepuje: O. wozów kolejowych (= *czyszciciel*). <Od Otrzepywać>

Otrzepywać, uje a. × ywa, ywał i O. s. p. Otrzepać.

Otrzepywanie, a, blm., czynność cz. Otrzepywać.

Otrzepywanie się, a s., blm., czynność cz. Otrzepywać s.

× **Otrzewiczkowoć, uje, ował** *okryć trzewiczkami, obuć w trzewiczki*: Posiadali na krzesłach i powyciągali otrzewiczowane nogi przed siebie. Kaczk. <O + *Trzewiczkowoć, od Trzewiczek>

× **Otrzewiczkowanie, a, blm., czynność cz. Otrzewiczkowoć.**

Otrzewna, y, lm. e anat. błona surowicza *pokrywająca wewnątrz jamy brzusznej i część międniczej, oraz jelita i trzewa w nich zawarte*; otrzewnia, błona otrzewna, †błona blizkociągła, brzuchowa, brzuszna, żywotowa; †brzuchowa słabizna, ×bł. obrzuszna, ×obrzuszna, †otaczająca wnętrzości błona (peritoneum). O. ścienna (p. parietale). O. trzewowa (p. visceralis). Por. **Odziecka**. Lek.: Zapalenie otrzewny (peritonitis). <Od Otrzewny>

Otrzewnia, i, lm. e p. Otrzewna.

Otrzewnowy anat. przym. od **Otrzewna**: Worek O. (saccus peritonealis). <Od Otrzewna>

Otrzewny *trzewa okalający*. Anat.: Błona otrzewna p. **Otrzewna**. <O + Trzewny>

Otrzeźwiać, a, ał i O. s. p. Otrzeźwić.

Otrzeźwianie, a, blm., czynność cz. Otrzeźwiać.
Otrzeźwianie się, a s., blm., czynność cz. Otrzeźwiać s.

Otrzeźwić, i, il, nied. Otrzeźwiać I. O. pijanego = *powrócić mu trzeźwość, zrobić trzeźwym, wytrzeźwić*: Trudno s. obaczyć pijanemu próżną chwałę, jedno aż będzie złemi przygodami otrzeźwion. Petr. 2. O. zemdlatego = *ocucić, oprzytomnić, przyprowadzić do przytomności*: Otrzeźwiona po spoczynku, siedziała jak posąg, długo nie mogąc zebrać myśli. Krasz. 3. *orzeźwić, pokrępić, podnieść na duchu, dodać otuchy, ożywić*: Słowo mię twoje otrzeźwia. Chr. Skoro przybył, bojaźliwe otrzeźwił. Warg. Rozpaczaający otrzeźwił, nadzieje ukazując. Warg. Potrwożone dziwem rycerstwo wieszczek życzliwym wykładem otrzeźwił. Warg. Nauka Jezusa Krystusa... nas chłodzi, żywi i otrzeźwia, tak jako powietrze chłodzi, żywi i otrzeźwia każdego człowieka. Rej. O. s. p. **Otrzeźwić**. <O + Trzeźwić>

Otrzeźwić, eje, ał I. (o pijanym) *stać s. trzeźwym, wytrzeźwić, otrzeźwić s., wytrzeźwić s.*: O. z przerażenia. Otrzeźwił po pijaństwie. Troc. Pijany obiecuje, otrzeźwiawszy, żałuje. Prz. 2. (o zemdlalym) *odzyskać przytomność, wrócić do przytomności, oprzytomnić*. <O + Trzeźwić>

Otrzeźwienie, a, blm. I. czynność cz. Otrzeźwić.
2. czynność cz. Otrzeźwić: Żałował tego po otrzeźwieniu. Troc.

Otrzeźwienie się, a s., blm., czynność cz. Otrzeźwić s.

† **Otrzeźbiny, in, blp. p. Otręba.** Mącz.

× **Otrzęsać, a, ał i × O. s. p. Otrząsać.**

× **Otrzęsanie, a, blm., czynność cz. Otrzęsać.**

× **Otrzęsanie się, a s., blm., czynność cz. Otrzęsać s.**

Otrzęsienie, a, blm. I. czynność cz. Otrząść. 2. [O.] *otrząsienie s., oberwanie s., utrząsienie s.* (chłoba).

Otrząsienie się, a s., blm. I. czynność cz. Otrząść s. 2. [O. s.] p. **Otrząsienie.**

Otrzęśnia, i, lm. e bot. (vangueria) roś. z rodziny marzanowatych. <Od Otrząść>

[**Otrznąć, nie, nąć, otrznąć, trznąwszy, ofajdać, opaskudzić**: Sowa mnie otrznąła szezzerze jajeśnięca. <O + Trznąć>

[**Otrznąć, a, blm.**] czynność cz. **Otrznąć.**

[**Otrznoga, i, lm. i**] I. a. [Oznoska] *odnoga*. 2. *część sochy*: U grądzieli są dwie otrznogi po obu bokach, a w środku cepiga. 3. *połajanka, wyzwisko*: Piekielna O. Por. **Odrynoga, Odrzynoga.**

† **Otrzoskać, a, ał** *opasać trzosem*. Przen.: Lichwiarz otrzoskany doić nie przestaje. Klon. (= *zbogacony, w trzosey zapasny*). <O + *Trzoskać, od Trzosek>

† **Otrzoskanie, a, blm., czynność cz. Otrzoskać.**

[**Otrzątać, a, ał**] p. **Otrznąć**. <O + Trztać>

[**Otrztanie, a, blm.**] czynność cz. **Otrzątać.**

Otrzymać, a, ał, × Odrzymać, nied. Otrzymywać, † Otrzymawać, [Otrzymować] I. *odebrać, dostać*: O. list, nagrodę, posadę, wiadomość, przyrzeczenie, rękę, policzek, rozkaz, wymówkę, pochwałę. O. dobre wychowanie. O. co w spadku, w darze. Nie wolno mi było otrzymywać żadnych listów ni rękopismów ze świata. Kaczk. Należność otrzymałem i z odbioru kwituję. Otrzymali takie pisma z kancelarji królewskiej. Birk. 2. *osiągnąć, wskórać, odnieść co, dostąpić czego*: Nicem nie otrzymał, jeno śmiech ludzki a żal serdeczny. Kochan. Europa przez chwałę nauk i wypływające stąd korzyści cywilizacji otrzymała pierwszeństwo na powierzchni ziemi. Śniad. Otrzymanie zbawienie przez me święte zmartwychwstanie. Mik. z Wilk. Przez wiarę w Jezusa Chrystusa grzechów swoich odpuszczenie otrzymawają. Sekl. Po roku dopiero zasług Kokeej otrzymał już w Rzpltej prawa starożytne i przywileje szlacheica polskiego. Bart. Na zjeździe koszykim szlachta małopolska otrzymała wolność noszenia tytułu hrabiów. Kaczk. Otrzymał szkodę, szwank, pożytek. Troc. O. pozwolenie. O. prośbę (= *uprosić*). Kn. O. co groźbą (= *wymóc*). O. co u kogo (= *wyjednać sobie*). O. karę (= *ponieść*). Gdzie s. był dla deszczu schował, tam pogrzeb otrzymał. Warg. (= *znalazł*). Po zmieszaniu siarki i rtęci otrzymamy cynober (= *będziemy mieli, zrobi s. nam*). Otrzymał górę nad nim. Troc. (= *wziął*). Zawzdyśmy górę otrzymawali i dzisiajmy zwycięstwo nad nieprzyjaciółmi otrzymali. Baz. Gotowie przyszli aż do Dunaju, wszędzie zwycięstwo otrzymawając. Stryjk. Chciała-

bym z płaczu mojego O. zwycięstwo. L. 3. †O., [O.] *utrzymać, zatrzymać, dochować, zachować, do-trzymać*: O. plac, pole. Troc. Niewierny Mustafa tym, co ś. poddali, nie otrzymał. Fur. (=nie do-trzymał obywateli). [Otrzymał do swe śmierce, co on to usłyszał]. 4. [O.] *nie puścić, zatrzymać, zostawić, przyjąć*: Chłopak wzion orzech w gębę, a kamycezek otrzymał w ręce. On chciał na noc ostać, a młynarz ten rzek, że ni mógł jowo O. Tak na noc knopa otrzyma. Żadny litości nad niem nie otrzymał (=nie miał). †O. ś. l. *utrzy-mać ś. stojąc, siedząc; ostać ś., ustać, usiedzieć*: Ledwie ś. chory na nogach, na stołku O. może. Troc. Przen.: Niszczą sami swoje kraje, żeby ś. z wielką trudnością otrzymał nieprzyjaciel. Kłok. Nie otrzymam ś. przy tym urzędzie. Troc. 2. *wstrzymać ś., powstrzymać ś., pohamować ś., po-wściągnąć ś.*: Ledwie ś. od tego O. (wstrzymać) mogłem. Troc. <O + Trzymać>

Otrzymanie, a, blm., czynność cz. **Otrzymać**: Pyszny po otrzymaniu tak znacznego urzędu. Troc.

†**Otrzymanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Otrzy-mać ś.**

†**Otrzymawać**, a, ał i †O. ś. p. **Otrzymać.**

†**Otrzymywanie**, a, blm., czynność cz. **Otrzy-mać.**

†**Otrzymywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Otrzymawać ś.**

[**Otrzymować**, uje, ował] p. **Otrzymać.**

[**Otrzymywanie**, a, blm.] czynność cz. **Otrzy-mać.**

Otrzymywać, uje, ywał i †O. ś. p. **Otrzymać.**

Otrzymywanie, a, blm., czynność cz. **Otrzy-mać ś.**

†**Otrzymywanie się**, a ś., blm., czynność cz. **Otrzymywać ś.**

[**Otsie, Odsie**] *żegnaj, bądź zdrów, ulje*: On się z nama żegno, on powie do odsie! Derd. Tej się mniemieć ukłonięte, rzekle: odsie, panie! Derd. <Fr. à Dieu, Nm. lud. athjō i athjē, skąd Kaszub. otsie przez sid. do Odsie!>

[**Ot tydy!**] p. **O ty!** <Okrzyk.>

Otucha, y, blm. × **Potucha** l. *dobra nadzieja, ufność, serce, odwaga, dobra myśl na przyszłość*: O. wstępuje w moje serce. O. jest imię dobra jeszcze niepewnego. Pileh. O. nadzieja wzmocnio-na ufnością i zasadzona na prawie i powodach do niej. L. Mam otuchę, daje mi otuchę, dodał mi otuchy. Kn. Zażywaj, synu, szczęścia, póki ei ś. godzi, lecz zbytńia w nim O. niech cię nie uwodzi. Min. Dobrą odnosi rzeczom swoim otuchę. Tw. (=dobry znak). Natarał więc znowu z dobrą otuchą. Sienk. Kmiotkowie z otuchą sierpy na żniwa gotują. Gawiń. Tam ja bezpiecznym ser-cem i pełen otuchy popłynę. Kochan. Więc po-wraca znów O., że więźniowi drzwi otworzą. Pol. I pieśń płynęła po rosie zaraniem, a jakaś O. w górę ku niebu podnosiła ducha. Pol. Nie będą mieć otuchy, skoro staw będzie suchy. Kras. Z otuchą słyszę plusk wioseł poruszanych wpośród skał bez liku. Prusz. Skąd ezerpiesz, mój biedny, otuchę, co piersi twe krzepi? Prusz. 2. †O. *dobry znak, prognostyk, dobra zapowiedź, przepowiednia*: O. to szczęścia mojego. Troc. <O + TUCH>

Otuchlin, u, lm. y bot. (curtisia) *ros.* <?>

[**Otuchnąć**, chnie, chnął a. chł] *ochłonać, przyjść do siebie*: Trocha otuchła i przysła do siebie.

[**Otuchnięcie**, a, blm.] czynność cz. **Otuchnąć.**

Otuczać, a, ał p. **Otuczyć.**

Otuczanie, a, blm., czynność cz. **Otuczać.**

Otuczenie, a, blm., czynność cz. **Otuczyć.**

Otuczyć, y, ył, nied. **Otuczać** *opasać, spaść, okar-mić, utuczyć, wytuczyć, upaść, ukarmić, opchać, ode-ktać jadłem, pasza, zrobić otłym, tłustym*. Przen.: †Nie podniosę głowy, otuczony, będąc utrapie-niem i nędzą. Leop. (= *nasycony, napelniony*). <O + Tuczyć>

[**Otukno**] p. **Otępno**: O. mi tak było doma sie-dzieć, kiek slišał kogo na zbjō isē. Tet. <?>

Otulać, a, ał i O. ś. p. **Otulić.**

Otulanie, a, blm., czynność cz. **Otulać.**

Otulanie się, a ś., blm., czynność cz. **Otulać ś.**

Otulenie, a, blm. l. czynność cz. **Otulić**: O. cia-ła. Troc. W ciepłym otuleniu na surowe wychodzi powietrze. Troc. 2. lek. p. **Owinięcie**: Za-grzanie albo O. żołądka. Troc.

Otulenie się, a ś., blm., czynność cz. **Otulić ś.**

Otulić, i, il, **Obtulić**, **Opatulić**, **Oburdać**, [**Obań-duchać**, **Obachutać**, **Obatać**, **Opatać**, **Obtatać**], nied. **Otulać**, **Obtulać** l. *okryć, osłonić, owinać, odziać przed zimnem*: Len mierzwą dokoła trzy dni otula, dokąd nie upre. Haur (= *obłożą*). Śpią sobie szerokim twoim płaszczem otulone. Susz. O. ciało ciepłym przyodziewkim. Troc. O. żołądek. Troc. Żołądek zawsze trzeba dobrze otulać. Haur. Głowy nigdy zbyt otulonej mieć nie trzeba. Pir. O. ramieniem (= *objąć*). Przen.: Zmierzech legien-dowy otula pochodzenie jego. Rol. Mrok otulił rany moje, po lazurowych wśchodach prowadzi mię zaduma w gwiazdy. Mie. Deszcz zacinie pa-dać pod wieczór, a niebo w mrok ich (drui-dycznych głazów) oitarne otula sklepienia. Kasp. 2. bot.: Jasnota otulona p. **Jasnota**. **O. ś. okryć ś., owinać ś., osłonić ś., odziać ś. dla ciepła**: Odzie-nie w zimie ma od mrozu ochraniać, ale nie ma-ją ś. dzieci zbyt otulać, lękając ś., jakby piesz-czeni, wiatru i śniegu. Pir. <O + Tulić>

Otulina, y, lm. y bot. (puya) *ros.* <Od Otulić>

Otulisko, a, lm. a *to, co służy do otulenia, przyo-dziewek, okrycie*: Ażeby zaś to żelazne O. nie gniotło nazbyt dotkliwie, wdziewano na grubo wymateracowany strój spodni. Śł. wil. <Od Otulić>

Otulny służący do otulania: Opończe otulne. Ml. <Od Otulić>

Otulek, lka, lm. lki bot. (vochysia) *ros. z ro-dziny otulkowatych*. <Od Otulić>

Otulkowate rośliny bot. (vochysiaceae) *rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*. <Od Otulek>

Otumaniać, a, ał p. **Otumanić**. Sow.

Otumaniająco w sposób *otumaniający*: Oczy jej patrzyły, coś mówiąc tak O. Krasz.

Otumanianie, a, blm., czynność cz. **Otumaniać.**

Otumanić, i, il, nied. **Otumaniać** l. × O. *otoczyc tumanem, kurzawą*. L. 2. *przen. zamydlić oczy, omamić, odwrzyć, oszalać, obalamucić, zawrócić głowę, oszukać*: Otumanili kozaka. Gosz. Fischer czytelników zaznajamiał z filozofją według Kan-ta, nie otumaniając głów. Spas. Ogromnie go łatwo O., byle prędko językiem pyłować. Dyg. On utrzymywał, że mu ś. wywody autorów wy-dają dość prawdziwemi, ale ja nie mogłem ś. dać O. Dąb. <O + Tumaniać>

Otumanieć, eje, ał *zostać otumanionym, odwrzeć*: Ze wszystkiemiś otumaniał... czy ci kto co za-dał? Jeż. <O + *Tumanieć, od Tuman>

Otumanienie, a, blm. i. czynność cz. **Otumanić.**

2. czynność cz. **Otumanieć.**

[Otupno] p. **Otępno**: O. samemu w ónym lesie. **Oturczenie**, a, blm., czynność cz. **Oturczyć**. **Oturczenie się**, a s., blm., czynność cz. **Oturczyć** s.

Oturczyć, y, ył *zrobić Turkiem, poturczyć*. O. s. *stać s. Turkiem, poturczyć s.* <O + Turczyć>

Otuszenie, a, blm., czynność cz. **Otuszyć**.

× **Otuszyć**, y, ył *dodać otuchy, napelnić serce otuchą, pocieszyć, ożywić nadzieją, pokrzepić na duchu*: To gdy ziścisz, i ciągły zyczejaj mi otuszy, że me słowa powiewem lekkim wiatr nie wzruszy. Hul. Wierę mię jakoś barzo sumnienie ruszyło, a jakoś mi niedobrze serce otuszyło. Rej. <Od Otucha>

1. **Otwarcie**, a 1. blm., czynność cz. **Otworzyć**: O. szkoły, zjazdu, posiedzenia. O. ruchu kolejowego. O. stacji. O. szlaku kolejowego (= *oddanie go do użytku publicznego*). O. Szkoły Głównej w r. 1862 w Warszawie. 2. × O., lm. a *otwór, przejście*. Sł. wil.

2. **Otwarcie** przys. od **Otwarty**, † **Otworzyć**, † **Otworzysto** *jaśnie, wręcz, wprost, prostą drogą, bez podstępów, bez ogródki, szczerze*: Żoraw przy stawie nie mógł O. dopiąć zyczejaj celu. Min. W. Można szczerze kochać, a jednak O. tego nie mówić. Kras. A.

Otwardnąć, nie, nął, **Otwardnieć**, **Otwardzieć** *stać s. twardym, stwardnąć, skamienieć*; przen. *zahartować s., skamienieć, zobojętnieć, odrętwieć, stać s. nieczułym, zapatycznieć*: O. na nędzę, cierpienia, zniewagi. <O + Twardnąć>

Otwardniałość, i, blm. rz. od **Otwardniały**.

Otwardniały, **Otwardziały** *który otwardnął, stwardniały, skamieniały*; przen.: *zahardziały, zakamieniały, twardy, zahartowany, zobojętniały, odrętwiały, nieczuły, apatyczny, wytrzymały, wytrwały, odporny, nieugięty*: Choć w srogim niedostatku O. na nędzę i potrzeby, opór długo s. przelamać nie dawał. Nar. Musi s., by też nie wiem jak był cierpliwy i O., do choroby przyznać. Pileh. Na wytrzymanie wszelakich trudów O. Pileh. Był Chodkiewicz z przyrodzenia i zwyczaju na wszystkie wojenne fatygi i niewiezasy nad spodziew O. Nar. <Od Otwardnieć>

Otwardnieć, eje, ał p. **Otwardnąć**: Czyliż nie lepiej mężowi O. na wszystko? Pileh. Otwardniał na wszystkie trudy. Troc. <O + Twardnieć>

Otwardnienie, a, blm., czynność cz. **Otwardnąć** i **Otwardnieć**.

Otwardzać, a, ał p. **Otwardzić**.

Otwardzanie, a, blm., czynność cz. **Otwardzać**.

Otwardzenie, a, blm. 1. czynność cz. **Otwardzić**.

2. czynność cz. **Otwardzieć**.

Otwardziałość, i, blm. rz. od **Otwardziały**.

Otwardziały p. **Otwardniały**: Widziałem tam ludzi na wszystkie trudy otwardziałych. Nagur.

Otwardzić, i, il, nied. **Otwardzać** *zrobić twardym, zatwardzić, zahartować, zaprawić, umocnić*: O. młodzież na pracę, na najsrozsze wypadki. Trud otwardza ciało. Na wszystkie najsrozsze przypadki otwardz siebie i zhartuj. Pileh. <O + Twardzić>

Otwardzieć, eje, ał p. **Otwardnąć**. <O + Twardzieć>

[Otwarto] *hardo*. <Od Otwarty>

Otwartopęcherzowe ryby, zool. (physostomi) *dział ryb*. <Otwarty + Pęcherzowy>

Otwartość, i, blm. = a) rz. od **Otwarty**; **Otworzystość**: Dwie linje zbiegające s. z sobą mogą między sobą czynić większą lub mniejszą O. Jak. J.

(= *otwór, rozwartość*). O. charakteru, obrad. W tej otwartości wynurzając swój umysł, pochlebiam sobie, że pozyskam to dobro, chętnie WPana ze mną porozumienie. St. Aug. Śmiała i energiczna O. w mowie ludu pospolitego żywo jego uczucia wystawia. Grez. Może kto być najszczerzym przyjacielem, a jednak w charakterze swoim nie mieć otwartości. Kras. A. Prawdziwie rycerska O. Śniad. O. charakteru naszego, która i siedmiu pieczęciami zamknięte usta otwiera. Krasz. Z męstwa oświeconego wynika O., brzydząca s. wybiegami, szczerości, która s. nie lęka mówić prawdy pożytecznej. L. O. więcej jeszcze jest, jak szczerłość; obiedwie przyjaciółki prawdy, szczerłość nigdy jej nie uchybi, O. jej zataić nie może. L. b) [O., lm. i] *wiejsze otwarte*: Beldonek już teraz wcale nie wychodził na porębę, miał boja, żeby znowu na otwartości na co nie utrafił. Dyg. **Z otwartością** przys. *otwarcie, szczerze, prostodusznie, z wyłanieniem, nawnie*. <Od Otwarty>

Otwartszy st. w. od **Otwarty**: Ci, których uszy otwarsze były naaziemskie wołania, słyszeli wyraźnie, jak dusze polskie, odlatujące, wołały. Sienk.

Otwarty 1. a. **Otworzony** im. od **Otworzyć** = a) *niezamknięty, rozwartany, rozwartany, odenknięty, stojący otworem*: Drzwi, okna otwarte. Sprawa odbywała s. przy otwartych drzwiach. Kościółek O., wstąpić, lube dziatki! Sklep, zamek O. Izba otwarta. Troc. Zostawił mieszkanie otwarte. Dom O. (= *w którym przyjmują gości, w którym odbywają s. zebrania towarzyskie*). Myślę trzymać stół O. na 200 oficerów. Boh. Przyjął kogo z otwartymi rękoma (= *szczerze, serdecznie, chętnie*). Worek mój trzymałem mu długi czas O. L. (= *nie odmawiałem mu wsparcia*). Dla twej pomocy otwarte będą skarby moje. L. Kredyt O. = *przyznana komu możliwość korzystania z kredytu, z pożyczek*. Rachunek O. = *przygotowany do wpisywania poszczególnych pozycji*. Spadek O. (= *który s. otworzył, wakuujący*). Miasto otwarte = *nieczym wołół nie bronione, dostępne dla wroga*. Miasto otwarte nie ma naokoło żadnego wału, rowu, ni muru. Świt. List O. = a) *niezapieczętowany, pocztówka, karta pocztowa*. §) a. † **Otworzony** *otwierający wstęp do kąd, patent*. L. Otwarta barka parowa (= *bez pokładu*). b) *niezacieśniony, nieosłonięty, odkryty, wolny*: Droga przed tobą otwarta. Świat przed tobą O. Świat mi był O. Mick. (= *niezawiazany dla mnie*). Drzewo położone na otwartym powietrzu, wystawione na słońce i na wiatry, wysycha prędko. Jak. J. Otwarte pole. Troc. (= *szczere*). Na otwartym polu. Morze otwarte (= *pełne, szerokie*). Jezioro otwarte p. **Jezioro**. Przen.: Otwarta głowa (= *zdolna, rozgarnięta, pojętna, bystra*). Umysł O. Troc. Masz O. rozum. Rzew. 2. a. **Otworzysty**, † **Odtworzysty** = a) *jaowny, publiczny*: O. nieprzyjaciół (= *nieukryty*). Wojna otwarta. Troc. Pokój s. taki mało co od otwartej umyka wojny. Troc. b) przen. *szczerzy, nieobłudny, wylany, prostoduszny, nawny*: Człowiek O., mający to w swoim charakterze, że s. wynętrza; że nie umie zataić tego, co myśli; że nie nie obwija w bawełnę i, jak s. po prostu mówi: serce ma na języku. Kras. A. Szczerzy więcej odnosi s. do tego, co człowiek czuje; O. do tego, co myśli. Kras. A. Charakter O. e) [O.] przen. *pewny siebie, śmiały*. 3. fiz.: *Fujarka otwarta = niezamknięta w obu końcach*. 4. gram.: *Samogłoska otwarta = nieściśniona, niepochylona*. Mał. *Zgłoska otwarta = zakończona samogłoską*. 5. lut. *Piec z otwartą pierśią = piec mający zaprawę i spływ*

żuzla nad babką a. czerpak do wybierania roztopionego kruszczu. 6. kraw.: Kamizelka otwarta = wycięta, z szerokim gosem. Żakiet O. = ze ściętymi ku tyłowi polami. Kant O. = niezobity, nieobrobiony, z przeszyciego podwójnego materiału, w brzegu tylko równo przyciętego. 7. lek.: Krwawnice otwarte p. Krwawnica. <Od Otworzyć; Ot (Od) + *Warty, WR/WAR/WIER>

† Otwarzać, a, ał, [Otwarzać] i † O. ś., [O. ś.] p. Otworzyć.

† Otwarzanie, a, blm., [Otwarzanie] czynność cz. Otwarzać, otwieranie.

† Otwarzanie się, a ś., blm., [Otwarzanie ś.] czynność cz. Otwarzać ś.

× Otwieracz, a, lm. e l. ten, co otwiera, odzwierny, klucznik, wrotny, portjer, szwajcar. 2. a. Wytrych, Klucz, Podkownik, Miesiączki lm. bot. (coronilla securidacea) roś., gatunek otoczki. <Od Otwierać>

Otwierać, a, ał i O. ś. p. Otworzyć. <Ot (Od) + *Wierać, WR/WAR/WIER>

× Otwieralnia, i, lm. e miejsce, gdzie ś. co otwiera, otwór, luf: O. u skrzyni rumusowej dla chędożenia. Troc. <Od Otwierać>

Otwieralny, × Otworny, × Otworzysty dający ś. otwierać, otwierający ś., otwierany: Beczka otwieralna z boku dla chędożenia. Sol. <Od Otwierać>

Otwieranie, a, lm. × a, czynność cz. Otwierać: Drzwi na dwór mają otwierania, na dwór ś. otwierają. Troc.

Otwieranie się, a ś., blm., czynność cz. Otwierać ś.

† Otwierdzać, a, ał p. Otwierdzić.

† Otwierdzanie, a, blm., czynność cz. Otwierdzać, utwierdzanie.

† Otwierdzenie, a, blm., czynność cz. Otwierdzieć, utwierdzenie.

† Otwierdzić, i, il, nied. † Otwierdzać utwierdzić. L. <O + Twierdzić>

[Otwora] p. Otwór: Z wieczora, Jasiu, z wieczora, będzie komórka otwora. <Od Otwór>

Otworek, rka, lm. rki i. p. Otwór. 2. anat.: Otworki karmiące p. Karmić. Otworki żowe p. Kropka. Otworki skórne p. Dziurka. 3. embr.: O. zapłodny p. Jajotworek. <Od Otwór>

Otworem p. Otwór: [Gospodyni była do karcz-miska posta, izby i kumory O. odesła]. Mieszkanie stoi O.

[Otworkiem] p. Otwór: Przyńdże, Jasiu, przed wieczorkiem, będzie kumorka O.

Otwornica, y, lm. e i. a. Nożówka pila otworowa; pila, żelazko wąskie osadzone w trzonku, do wyrzynania dziur. 2. muszla mikroskopijna znajdujca ś. w otworach skał. 3. bot. (pertusaria) roś. z gromady porostów, z rodziny otwornicowatych. Gatunek: O. pospolita, ospownica wielokropkowa (p. communis); różne jej postacie zwano: porostem bukowym, porostem grabowym, koralkówką orzeszkowatą, koralkówką żółtawą, otwornicą gorzką. 4. zool. (foraminifera) pierwotniak pokryty dzurkowaną skorupką. <Od Otworny>

Otworny i. p. Otwieralny. 2. otwierający: Matka otworna = Najświętsza Marja Panna, otwierająca ziemię w dzień Zwiastowania 25 marca, roz-tworna, zagrzewna. <Ot (Od) + *Worny, WR/WAR/WIER>

× Otworzelnia, y, lm. y p. Otworzelnisko: Ogień z otworzelinowych wybuchal. L. <Od Otworzyć>

× Otworzelnisko, a, lm. a, × Otworzelnia szcze-lina, otwór, szerolca dziura, paszcza, czeluść, otchłani, rozpadlina. <Od Otworzyć>

Otworzenie, a i. blm., czynność cz. Otworzyć: Najprzyzwoitszy czas do otworzenia gaju dają miesiące zimowe. Kluk. 2. † O., lm. a p. Otwór. Troc.

† Otworzenie przys. od Otworzony otwarcie, jasno, dostępnie: A człti w księgach zakona bo-żego rozdzielnie i O. ku rozumu. B. Sz. <Od Otworzony>

Otworzenie się, a ś., blm., czynność cz. Otworzyć ś.

Otworzony i. p. Otwarty. 2. † O. dzień = dzień, w którym odbywają ś. sądy, sądowy: Gorące rze-czy, co ś. poczną w otworzonych dniach, nie ma-ją być sądzone w zawiązanych dniach. Ort. Ktoby listy nasze otworzone o żalobie swojej do kogokolwiek, przeciewszy, u siebie zachował, wpada w winę. St. Z. <Od Otworzyć>

Otworzyć, y, ył, † Odtworzyć, † Odewrzeć, [Ode-wrzyć, Otwęrzeć, Otdorzyć, Odeprzeć], nied. Otwierać, † Otwierać, † Otwarzać, [Otwarzać], † Otdwarzać i. odemknąć coś zamkniętego, roztwo-rzyć: Niech kto chce przychodzi do mnie, drzwi dzień i noc otwarte będą. L. Nie otworzyła wrót. Wuj. Próznowanie do wszystkiego złego wrota otwiera. Sus. J. Wrota sobie do upadku otwar-zasz. Skar. Do marnotractwa potomstwu szeroko wrota otwiera łakome zebranie. Falib. [Otwar-zaj wrota. Jeśli nam konno pozwalacie, tak dźwiereczki otwarzajcie. Pśń.]. Mały klucz prze-stronne otwiera gmachy. Prz. Pierwej ma być: otwórz, niż pomaga Bóg. Prz. Otwórz izbę, okno, skrzynię, tabakierkę. Troc. Otwórz! (dom.: drzwi; otworzywszy, wypuść). Otworzywszy ciemnieę, nie naleźli ich. Wuj. O. komu swój dom = pozwolić mu bywać u siebie. O. do kufra = O. kufer, aby co z niego wydostać. [Otworzył do rysia] (= otworzył do izby, gdzie był rys). [Otwierał księdza z miecha] (= otworzył miech, gdzie był ksiądz; uwolnił, wypuścił go z worka). O. zamek. Wytrych zamki otwiera. O. drzwi z klucza (= O. drzwi zamknięte na kluczu). Przen.: Tyś nam, Panie, niebo otworzył. K. G. (= uprzyściplnił). Świat mi był otwarty. Mick. (= stał mi otworem; wolny, niezagrodzony, niezawiazany). Pieśni naszych praw strzegą, pra-ca świat nam otwiera. Prusz. 2. roztwo-rzyć, odtkać, odczopować, odszpuntować, odkorkować: O. butelkę, gąsior, beczkę, otwór zatkany. O. no-wą butelkę (= napocząć). Przen.: O. ucho (= nad-stawić ucha, dać posłuch czemu). Fałszom arjań-skim ucha nie otwierał. Skar. 3. odsunąć: O. zasuwę, szufładę. O. fajerkę, rurę, piec, komin (= odtkać). 4. odchylić, rozchylić, rozwinąć, roz-szerzyć; rozplatać, rozciąć, przeciąć: O. cykiel. O. listki róży. Złe zagójoną otworzyłś ranę. L. O. brzuch, wrzód. O. komu żyłę. [O. człowieka] = dokonać na nim sekcji, nied. egzenterować go. Otworzyć grób = odkopać, rozkopać. Stoi nad otwartą przepaścią (= rozwartą). Tobie na krusz-ce swe Herb złotorody otwiera wody. Gawiń. O. list, testament = odpieczetować, odkoperto-wać. Przen.: List otworzony p. Otwarty. O. paczkę, skrzynkę = odpakować, odbić. O. puszkę sardynek, ostrygę. O. książkę = rozłożyć. Przen.: Księga księgę otwiera = eksplikuje. Haur. Zaś serce wasze nie gorzało w nas, gdy nam mówil w drodze i kiedy nam pisma otwarzał? Sekl. (= uprzyściplniał, objaśniał, wykladał). O. worek (= rozszerzyć, rozstawić; odwiązać). Worek mój

trzymałem mu długi czas otwarty. L. (=nie od-mawiałem mu wsparcia). Dla twej pomocy otwar-te będą skarby moje. L. O. oczy (= rozszerzyć, przedrzeć). Słońce wschodzące otwarło mi tylko oczy. Krasz. Przen.: O. komu oczy = oświecić go. Proroctwa, co dalej, to jaśniej ludziom oczy otwa-rzają. Rej. Czas a nowe przygody otworzą ludziom oczy. Górń. Jeżeli on mu oczko nie otworzy, moje staranie daremne. L. Szeroko na to ze zdziwie-niem otworzył oczy (= wytrzeszczył, wybałuszył). Stany wielkie otwierają a ciągną ku sobie oczy i uszy ludzkie, a cokolwiek uczynią, pilnie ś. każdy przypatrz. Kosz. (=ściągają, zwracają na siebie oczy, zwracają na ś. uwagę, biją w oczy). O. rękę. Przen.: Widząc, że Bóg więcej dóbr mu przysporzył, tym też on hojniej rękę swą otwor-zył. Prot. (= stał ś. ofiarniejszym, hojniejszym, szcudroblawszym). Kiedy rękę otworzysz, wszyscy nasyceni. Kochan. O. ręce na przyjęcie kogo = rozkrzyżować, rozłożyć. Przyjęto go z otwartemi rękoma (= chętnie, serdecznie). O. usta, gębę = rozdziawić. Gębę otworzywszy, przypatrował ś. Boh. Przen.: O. usta = odezwać ś. Nie umiesz te-raz ust O., których doktory nauczać śmiał. Op. (=zapomniałeś języka w gębie, nie umiesz trzech zliczyć). Głupi, gęby O. nie umie przed ludźmi. Boh. Już gęby więcej nie otworzę, będę stał jak głupi. Boh. Filozofowie bezpiecznie gębę na chrześcijan otwarli. Skar. (= wywarli; rozpuścili języki). Otworzyli na nas usta swe wszyscy nie-przyjaciele. Wuj. Otwieram na ś. gęby ludzkie. Dudz. (= podaje ś. na języki, daje ludziom po-wód do mówienia). Poczyna tak Zacharyasz usta swoje otwarzać: Błogosławiony Pan Bóg Izrael-ów. Skar. 5. przen.: O. drogę = utorować, uścać, przebić: Z którejkolwiek on strony naciera, go-ścińcie sobie przez trupy otwieraj. Susz. Żywiec jeszcze Bóg, co drogę od niewolej przez morze otwarzał. Wen. Zostawało mu tylko bagnetem O. sobie drogę do miasta. Mochn. 6. przen. odkryć, ujawnić, wyjawić, wypowiedzieć, wynurzyć, wy-wnętrzyć, wydać, okazać, pokazać: Przed Tobą głęb serca otworzę: smutno mi, Boże! Słow. Ni-komu prócz ojcu i mężowi skrytości serca swego nie otwieraj. Hof. Nie leda komu otwarzaj serca twego. B. B. Otworzył mu serce i myśli swoje. Skar. Zda ś., że pan domu sobie ścian i miejsca gdzieś przysporzył, a on tylko w domu tobie drzwi i serce swe otworzył. Pol. Wolał zginać, niż otwierać to, co na spowiedzi słyszał. Birk. Długie lata otwarzają, jakim kto jest. Skar. Czas wszystko otwiera, wyjawia. Prz. O tym pomyślę i jutro moje zdanie otworzę. L. Mów szczerze, otwórz mi twoje nieszczeście. L. Otworzyłam mu twój zamysł. L. Człek prosty zawsze otworzony umysł na czele nosi. Lubom. 7. rozpocząć, zaga-ić, zainaugurować: O. posiedzenie. O. sejm mowa. O. obrady. O. bał. Otwarło bał polonezem. 8. założyć: O. winiarnię. O. sklep z wyrobami ga-lanteryjnymi. O. szkołę, klasę, pracownię, biuro, kantor. O. spółkę, towarzystwo (= utworzyć, za-wiązać). O. ochronę (= ufundować). † Zaczęłam otwarzać stół swój dość dobry i niemało dając. Mat. (= zaczęłam wydawać obiady za pieniądze, zaczęłam przyjmować stolowników). O. stancję dla uczni. 9. han.: O. rachunek, konto w księdze, w banku = zaprowadzić. O. komu kredyt = przy-znać mu prawo brania pożyczek: Ma w banku kred-yt otwarty do wysokości dwóch tysięcy rubli. O. ś. i. nied. móc ś. otwierać, być tak urządzonym, aby ś. otwierać; roztwierać ś.: Drzwi te nie otwierają ś. Pudełko to z wierzchu ś. otwiera.

2. roztworzyć ś., odemknąć ś., odchylić ś., rozejść ś., rozstąpić ś., rozewrzeć ś. pomimo zamknięcia: Na je-go głos otwarły ś. piekielne podwoje odrazu. Przyb. Drzwi ś. otworzyły. Troc. Otwórzcie ś., wy-sokie niedobyte brony (= bramy), król wieczny ś. przybliża, król niewysławiony. Kochan. Przen.: Teraz dopiero otworzyły mu ś. oczy (= przejrzał na oczy = zrozumiał, zmiarkował ś., pomiarował ś., spostrzegł ś., zorjentował ś.). Ziemia ś. otwiera. Kn. (= pada ś.). Opoki ś. padały, groby ś. otwa-rzały. Wuj. I znów ś. łono piaskowe otwarło, gdzie pochowałem matkę martwych zmarłą. Słow. [Otworzył mu ś. żołądek] (= dostał rozwolnienie). Rana ś. otworzyła = a) utworzyła ś., zrobiła ś. b) odnowiła ś. Ręka spuchła, otwarły ś. wrzody, wieczyste rany. Zer. Z wiosny pola ś. otwierają. Troc (= wydobywają ś. z pod śnieżnej, lodowej po-włoki). Otworzyły ś. upusty niebieskie, i deszcz lunął jak z cebra. Suknia źle uszyta: z tyłu po-ły ś. otwierają (= odwijają ś., odginają). Kwiat ś. otwiera = rozwija ś. Kn. (= rozchyła ś.). Róże ś. polne otwierają, pączą. Słow. W słuchaczach dusze otwierały ś. prawdzie, jako kwiaty otwie-rają ś. słońcu. Słow. Usta mu ś. otworzyły (= roz-wiązały ś.; przemówiły). Przen.: × O. ś. komu = zwierzyć ś., wynętrzyć ś., odkryć przed nim swoje myśli, uczucia: Nie dowierzaj, nie każdemu ś. otwieraj. Kn. Jam mu ś. zupełnie otworzył. L. Z swoim frasunkiem papieżowi ś. otworzył. Skar. Otworzył ś. jej z miłością swoją. L. O. ś. winie-neś. Rzew. Powinność nakazuje O. ś. przed He-lenką. Rzew. 3. przen. zostać otwartym, utworzyć ś.; opróżnić, zawaćkować: Otworzyła ś. posada w biurze, na kolei. Otworzyło ś. dla ciebie miejsce. 4. przen. ukazać ś., przedstawić ś., roz-postrzeć ś., roztoczyć ś.: Z okien moich otwie-ra ś. widok na pola. Wkrótce otworzyła ś. przed podróżnemi obszerna, kilkadziesiąt stajną lieżąca polana. Sienk. Otwierają ś. widoki na przyszłość. Otwierają ś. dla niego nowe widnokreśli. 5. przen. wystąpić, ukazać ś., pokazać ś., utworzyć ś.: Jeszcze ś. smutne z oczu żyły nie starły, oto ś. znowu drugie otwarły. Groch. (= puściły ś., wy-stąpiły na oczy). Źródło ś. otworzyło (= wytrysło). † Cudzej soli zakazano, ponieważ w Polsce no-wa sól otworzyła ś. była. Błaż. (= zjawila ś.). 6. † O. ś. wyjść na jaw, wydać ś., ujawnić ś., poka-zać ś.: Krom cudzołóstwa inne ś. nań winy otworzyły. Skar. Gdy oni heretykowie niszczyć po-częli, inny ś. heretyk Apolonjusz tamże otworzył. Skar. (= ukazał ś., zjawił ś., powstał). 7. rozpocząć ś., ruszyć ś.: Bardzo ciekawa otworzy ś. ro-bota, jeśli już jegomość wie o wszystkim. L. Po chwilowym zastoju znowu ś. robota otworzy. <Od Otwór, przez sld. do Tworzyć (Odtwo-rzyć)>

× Otworzysto, × Otworzyscie przys. od Otworzysty, p. Otwarcie: Słowo jaśnie, szczerze, O. usłyszane, wyczytane. Birk. Obrona boż... cię otoczy, abyś siłą jego mógł ś. oprzeć rodzajom wszelakich pokus, i które O. w południe na cię nacierają, i które w maskarze skrycie... na cię czuwają, i które zagnają przypadają. Birk.

Otworzystość, i l. blm. rz. od Otworzysty; p. Otwartość: O., szczerzość. Troc. Co dobrego jest, to ś. najbardziej jasnością i otworzystością zdo-bi. Pileh. Kędyż wdy owa szczerzość, owa O. staropolska? Opal. Co za O. w mężu uczonym na-der zdziwiająca! Nagur. Zasada przyjaźni O. Zabł. 2. lm. i = a) otwór, dziura: O. nozdrzy. Kn. O. uczynię w boku albo z boku zawartego dziurę dla widoku. Kn. O. drzwi, okna (= światło). O.

kąta, kompasu (= szerokość kąta). b) bud. p. Cięciwa.

Otworzysty, †**Odtworzysty** I. szeroko otwierający s., mający duży otwór: Drzwi nie dość otworzyste. Sł. wil. Zbyt otworzyste okno. Sł. wil. 2. pełen otworów, przejrzysty, dziurkowany, porowaty, gąbczasty, nieścisty: Za panem hetmanem szła karetta skorzana otworzysta Króla Jego Mości sześciu koni. Że bowiem karetta była otworzysta, łatwo wszystko widzieć było, a tym też na to konkurs był większy ludzi. Od. Sz. Ciało słabsze, rzadsze, otworzystsze rychłej zarazie podlega. Ocz. 3. p. **Otwieralny**: Pierścień O. Troc. 4. p. **Otwarty**: Drzwi otworzyste (otworzone). Troc. Lew śpi, otworzyste jednak oczy ma. Birk. Uszy głuchych będą otworzyste, otworzą s. oczy ślepych. Leop. Miasto otworzyste bez murów. Wuj. Otworzyste miasteczko, jakoby ulica długie a. ulica przeczna. Mur. Szata otworzysta, by czuła turecka. Lekar. (= szeroka, przestronna). Od sukienki otworzystej, spódnicy jedwabnej we dwoje podszytej groszy 18. Goł. Morze otworzyste. Na otworzystym polu s. najwięcej jazdą potykano. Nar. W polu równym i otworzystym. Troc. A ze wszystkich jedno-głośniejszych liter (= samogłosek) najotworzystsza, do wymawiania najłatwiejsza. List O. Er. Od króla i od rady otworzystego listu żądał. Murin. Był to okrutnik chytry, a więcej w pokoju, niż kiedy w otworzystym mnie uszkodził boju. Wen. Stało im serca i siła na bój O. Błaż. Jeszcze najdują s. drudzy tak uporni, że w tak otworzystej i jasnej wojnie przecię was do pokoju z Turczynem wodzą. Jan. (= widocznej, oczywistej, niechylnej). Jeśli fałne Pismo św. i otworzyste, czemu s. w nim nie zgadzają? Skar. Przyczyny tego jawne są i otworzyste. L. Do czego pobudkę dawa kucharz, jako O. zdrowia naszego nieprzyjacieli, chcąc językowi a. gębie dogodzić. Ocz. Jam też począł z tobą otworzystą nienawiść. Herb. Otworzyste postępowanie. Pileh. W towarzystwie miły, O., łaskawy. Skar. Kto z Bogiem idzie otworzystym czołem, każde takiemu miejsce jest otworem. Lubom. To ma w uściech, co ma w sercu, jest O. w swojej powieści i w sprawie swojej. Górs. J. Nie wiedział on, co to jest gniew w sobie chować, co s. mścić, a jako był wspaniałym i otworzystym, nie widać było w nim opaczności o drugim rozumienia. Piotr. Wino lub miód nadto ich otworzystemi czyni. Krasz. Rany bardzo niebezpieczne? pytał starszy, dwuzłotówką popierając badanie, co Berka uczyniło otworzystem. Krasz. Aby panowie ku rzeczom tajemnym takich nie przypuszczali, którzyby tak otworzyli byli, żeby niczego w sobie zataić nie mogli. Kosz. <Od Otwór, Otworzyć>

Otworzyć przys. p. **Otwarcie**: Wszystkie rzeczy tu O. leżą. Troc. Wszystko w izbie twojej O. Troc. Wszystko u mnie O., otworem stoi. Kn. O. go zabił. Siem. J. W głos na Bolesława narzekali synowcy, wojnę zewnętrzną O. knowali. Błaż. O. (jawnie, oczywiście) to uczynił. Troc. O. ci powiem. Troc. <Od Otworzysty>

Otwór, oru, lm. ory I. dziura: O. słuchowy. O. działa = wylot. Ta armata ma O. na trzyfuntową kulę. Troc. O. kanału = wpust a. wylot a. właz. W masce są otwory na oczy. Dęcie, przez krtań trąby wąską przechodzącą, wypada nakońcem przestronniejszym otworem. Pileh. O. szpuntowy, czopowy w beczce p. **Dziura**. O. stawidłowy a. okno stawidłowe. O. świdrowy. O. okna = ścieżka, wylot okna. 2. anat. = a) przedziurawienie kości, dziura (foramen). b) początek a. koniec

przewodu: O. odchodowy, stoleowy p. **Odbyt**. e) †O. przewod: O. słuchowy (meatus auditorius). O. lewy żołądka p. **Wpust żołądka**. †O. prawy żołądka p. **Odzwiernik**. †O. wiatrociągu czołkowaty p. **Głośnia**. × O. kliniasto-podniebieniowy = dziura klinopodniebiennej jamy nosowej. Kliniasto-skrzydłasty O. czaszki p. **Kliniasto-skrzydłasty**. 3. chir.: †O. = rana, owrzodzenie. Włód. 4. gór.: O. sztolni = wejście do sztolni. L. O. czołowieczy w spoczniku czyli bonie = O. do przesunięcia s. i przejścia z jednej drabinki na drugą w szybie szajdowym. 5. hut.: O. roboczy w furcie = O. roboczy w spodzie drzewce czyli furty pieców płomiennych, od pracownia dragami w przestrzeni roboczej pieca, sztabroka. O. spustowy = O. z przodu pieca wielkiego w dniu babki przy jednym z jej boków do wypuszczania surowizny w skrzyni zebranej, spust, s. t. h. 6. inż.: O. mostu = szerokość mostu między przyczółkami, rozpięcie mostu. 7. mech.: O. człowieczy = O. w kole parowym do wejścia wewnątrz dla wyczyszczenia. 8. węg.: O. w milerzu = O. ciągnący s. od obwodu a. od góry stosu drzewa czyli strzechy — do środka, czeluść, zapal. 9. woj. przechód w kątach wklęsłych drogi ukrytej, którym wążki wychodzi na wycieczki. **Otworem**, [Na O., **Otwora**, **Otworkiem**] przys. bez zamknięcia, niezamknięty, otwarte: Dom otworem zostawił. Troc. Zostaw izbę otworem. Troc. Drzwi otworem zostawił. Troc (= nie zamknął za sobą). Drzwi otworem stoją. Troc. O Panie! któremu wszystkie tajniki serc naszych otworem stoją. Wor. Skarby me ci stoją niebronny otworem. Nar. Obywatel, którego i serce co do czułości, i dom co do przyjęcia otworem, skarbi sobie miłość powszechną. Kras. Zdr. **Otworek**. <Ot (Od) + WOR/WR/WIER, zmieszane z TWOR>

[O ty! a. O ty dana! O ty rota dana! Ot tydy!] przysięg. <Okrzyk.>

[Otyba, y, lm. y] p. **Wotywa**. <Przekręcone z Wotywa>

[O ty dana!] p. O ty! <Okrzyk.>

[O ty rota dana!] p. O ty! <Okrzyk.>

× **Otycie**, a, bfm., czynność cz. **Otyć**.

Otyczać, a, al p. **Otyczyć**.

× **Otyczanie**, a, bfm., czynność cz. **Otyczać**.

× **Otyczenie**, a, bfm., czynność cz. **Otyczyć**.

× **Otyczyć**, y, ył, nied. **Otyczać** I. *opatrzyć tykami*: Gdy chmiel puszcza chmieliny, otycza s., i aby chmieliny porządniej szły po tykach, naprowadzają s. Kluk. 2. *tykami obstarwić, ogrodzić*: Drogi pozagradzane, ... wszystkie miedze otyczone. Ork. <O + Tyczyć>

× **Otyć**, yje, ył *utyć, roztyć s., nabrać tuszy, spaść s.* <O + Tyć>

[Otyjąc, otyjmie, otyją] p. **Odjad**. <Ot + Jąd>

[Otyjęcie, a, bfm.] czynność cz. **Otyjąć**, *odjęcie*.

Otykać, a, al i O. s. p. **Otkać**. <O + *Tykać, od Tkać>

Otykanie, a, bfm., czynność cz. **Otykać**.

Otykanie się, a s., bfm., czynność cz. **Otykać s.**

Otylec, lca, lm. lcy *człowiek otyły, tłusty, opas, grubus, brzuchal, brzuchacz, korpulent*. <Od Otyły>

Otyłość, i, bfm. rz. od **Otyły**: Środek przeciw otyłości. <Od Otyły>

Otyłować, uje, **owal** *ociosac siekierą bok wypukły tarcicy, czyli opoły, od strony kory*. Sł. wil. <O + *Tyłować, od Tył>

Otyłowanie, a, bfm., czynność cz. **Otyłować**.

Otyły *który otył, pełny, mający dużo ciała, opasły, wypasiony, spasty, spasiony, gruby, tłusty, pękaty,*

brzuchaty: Człowiek O. p. **Otylec**. Wzrostu wysokiego (Sobieski), wspaniałej postawy, lubo nazbyt. O. Wójc. Przen.: Na łąkach bujno ś. w otyłych kłosech wydaje Ceres. Gawiń. <Od Otyć>

Otynkować, uje, ował *wytynkować, wyprawić wapnem po wierzchu, dokoła, ze wszystkich stron, okryć tynkiem, potynkować*: O. ścianę, dom. Otynkujesz te kamienie wapnem. Leop. Przen.: O. twarz = *okryć bielidłem, różem, pudrem*. Przen.: Przez swoich adherentów, po większej części przynajmniej otynkowanych ogląda zagraniczną, wmawiali obywatelom, że... Rzew. <O + Tynkować>

Otynkowanie, a, blm., czynność cz. **Otynkować**. **Otytułować, uje, ował** *oznaczyć, opatrzyć tytułem, zatytułować; utytułować*: Dwudziesty paragraf otytułował: O wielu niepodobnych rzeczach. Pír. Biskup konstantynopolski powszechnym ś. najpierwszy otytułował, który tytuł i podziśdzień patriarchy konstantynopolskim jest w użyciu. Smotr. <O + Tytułować>

Otytułowanie, a, blm., czynność cz. **Otytułować**. **[Otywa, y, lm. y]** p. **Wotywa**. <Przekręcone z Wotywa>

× **Otże otóz**: O. i zabaczyłem, jak się zwał. O. ten, co to kowalem bywał, przyszedł łośkiego roku do pana. <Oto + Ze>

[Otże] p. **Oto**: O. widziśz, nie mogliśmy przyjechać rychlej. Jez. <Oto + Ze + Ze>

[Ou] p. [A:]. <Okrzyk.>

† **Ouzdać, a, ai** p. **Obuzdać**: Konne z końmi już ouzdanemi po stanowiskach rozstawił. Warg. Przen.: Ouzdany brzmiał w tryumfie przed Władysława oczyma kajdany. Tw. Mężów swych ouzdały achajskie żony. Tw. (= *osiadlały, opanowały, pozbadły*). <O + Uzdać>

Ouzdanie, a, blm., czynność cz. **Ouzdać**.

† **Owa** l. *czy? czyż? azali?*: O. nie byłem? Troc. O. nie mówiłem, że ś. to stanje? Troc. 2. *oto*: Niewinna duszo, owaś ty już w niebie, a jam tu zostań nieszczęsny bez ciebie. Kochan. O. jedziesz przez od nas, mieczniku drogi. Kochan. Długo tam siedziała, aż O. barzo zemdliała. Eż. Owam przyszedł. Ps. flor. Gęby do uszu na mię rozziewili, mówiąc: owamy przedsię nacieszyli chciwe swe oczy. Kochan. (= *a tośmy...*). O. króćce powiadając, poraził, pogromił, pobił nieprzyjaciół. Rej. 3. *otóz, otóz tedy, owóz, więc, a więc, tak tedy*: O. u ciebie, mój miły, me prośby ważne nie były. Kochan. Żałości, co mi czynisz, O. już oboje mam stracić: i pociechę, i baczenie swoje? Kochan. O. go mieczem królowa przebiła. Kochan. O. jako nam kolwiek Grekowie zagrają, tak my już skakać musim. Kochan. 4. *zgoła, króćko mówiac, słowem, jednym słowem, koniec końców, ostatecznie, wogóle*: Z ciebie z żelaza) strządy, koncyrże, z ciebie srogie pęta, O. wszystka kaźń sroga przez cię tu jest wszczęta. Papr. Bogacze ziemscy za stół jego siędą..., O. ktokolwiek winien ciało w ziemię, da chwałę Panu. Kochan. O. wszędzie tarnek pełno, rozruchy, wojny. Wuj. O. ja w tym nie wiem, co powiedzić, i wolałbym sam spytać kogo. Górn. O. z wielkim dostatkim starca pochowano. Hist. w Lan. 5. *może?, a może?, a nuż?*: Proszę, abys wspomniał mię przed królem, owabyś mię wybawił z tej ciemnicy. B. B. Proś Boga, owabyś sna (= *snadź*) była odpuszczona ta wina. Leop. O. ś. też i we mnie co takiego najdzie, w czym ś. bardziej, niż przedtym, kochać będę. Górn. Wrznię w morze, kto przyjaciel, próżne dusze kości: O. mię tam,

choć martwo, bystre nawałności doniosą. Kochan. Na mym zdaniu ty przestać nie raczysz, przestanę ja na twoim, O. ś. obaczysz. Kochan. O. jeszcze dobrze będzie. Kochan.

[Owa! a. Owwa!] w. o *jej!*, o *la Boga!*, *fiu fiu!*: O! co mi zrobisz. O! wielga twoja zonka gospodyni, co jej świnie piec rozryli. O! koniuchów natrocze. Sienk. <Okrzyk.>

Owacenie się, a ś., blm., czynność cz. **Owacić ś.** **Owacić się, i ś., il ś.** *obleźć wata*: Kapelusze mi ś. owacił. <O + *Wacić, od Wata>

Owacja, i, lm. e *ostentacyjne wyrażenie komu czci publicznej*: Wyprawić, urządzić komu owację. Przyjąć kogo z owacją, z owacjami. <Łc. ovatio>

Owacyjnie przys. od **Owacyjny**: Publiczność żegnana monarchę O.

Owacyjny przym. od **Owacja**: Przyjęcie owacyjne.

Owad, a a. u, lm. y, † Howad l. zool. (insectum) *zwierzę stawonogie, oddychające dychawkami, sześciopalcie, najczęściej skrzydlate*. Podział: błonkoskrzydłe, osowate, pszczołowate, błonkówki (hymenoptera). Owady dwuskrzydłe a. muchy (diptera): długorogie (nematocera), krótkorogie (brachycera), poczwarokorodne (pupipara). Owady łuskoskrzydłe a. motyle (lepidoptera): dzienne (rhopalocera), nocne a. émy. Owady półpokrywe (hemiptera): równoskrzydłe (homoptera), różnoskrzydłe (heteroptera), pasorzytne (parasita). Owady prostoskrzydłe (orthoptera): właściwe (genuina), ziemnowodne a. prasiatnice (amphibiatica), towarzyskie (socialia). Skoczonogi (thysanura). Owady tęgopokrywe a. chrząszcze (coleoptera): pięćczłonkowe (pentamera), nierównoczonkowe (heteromera), czteroczonkowe (tetramera), trzyczłonkowe (trimera s. cryptotetramera). Owady wachlarzoskrzydłe (strepsiptera). Owady żyłkoskrzydłe, sieciarki (neuroptera). Słyszę tylko po chróstach skwierkliwe owady. Grez. Pszczoły, motyle, żuczki są to owady. 2. [O.] *gzik*. 3. zb. *robactwo*: O. podziemny, węże i gadzina — to twoi krewni teraz i rodzina. Żim. Przen.: To O. nieczysty (o Tatarach). Przen.: Przeszłości chwile, ulatujące od ciebie, rzuciły w głębi serca pamiątek owady. Mick. <? O + WAD>

[Owada, y, lm. y, łowada] l. *zwierzęta domowe* (jak: trzoda, owce, źrebęta, pies, koń). 2. *robak*: Mały to robak cyrek, ale idzie drzewem i trocinił pomaluz, aż całe zniszczy; nie ostoi ś., choćby i najhrubsze, przed tą zajądłą, małą owadą. Ork. 3. *potwór, bestja* (szczęg. o zwierzętach, o kocie, o psie i t. d.). 4. *niepoń*. <Od Owad>

Owadarnia, i, lm. e *miejsce, gdzie hodują owady*. <Od Owad>

Owadożercość, i, blm. rz. od **Owadożerco**. **Owadożerco p. Owadożerny**. <Owad + *Żerco, od Żerca>

Owadożerność, i, blm. rz. od **Owadożerny**: Uznawano O. roślin. Wrześ.

Owadożerny, Owadożerco *żywnicy ś. owadami*: Zwierzęta owadożerne. Nietoperze owadożerne p. **Nietoperz**. Rośliny owadożerne. <Owad + Żerny>

[Owadzenie się, a ś., blm.] czynność cz. **Owadzić ś.**

Owadzi przym. od **Owad**: Staw O.

Owadziarka, i, lm. i zool. *owad błonkoskrzydły z pokładelkiem, składający swe jajka w ciele zwierząt stawonogich, głównie owadów.* <Od Owad>
[**Owadzić się**, i s., il ś.] *zawadzić ś.* Owadził ś. jej fartuszek na kole. <O + Wadzić>

Owak, **Owako** przys. od **Owaki**: W małżeństwie bywa i tak i O. Chodź. Człowiek fałszywy, słowa swoje opakujący, który i tak i O. słowa odmienia, i strzyże i goli. Wer. Sami ś. pomieszali, jeden tak, drugi O. plotąc. Skar. Ni tak, ni O. czynić, jest żyć bez pożytku. Petr. Jeden tak, drugi O. Prz. Jeśli ś. tak nie powiedzie, więc O. Prz. Nie każdą potrawę jednako gotować: jedno tak, drugie O. lepsze. Kn. Odpowiedział mi ni tak, ni O. (= ni to, ni owo). Nie można z nim ni tak, ni O. (= ni w prawo, ni w lewo). <Od Owaki>

Owaki z. *tamtego, innego rodzaju, inny*: Niechaj będzie jakie chce zebranie, nie może to być, aby nie miało mieć między sobą i takich i owakich ludzi. Rej. W kraju tym jest O. kamień, który gore, jak drwa. Łęczę. Król musi wielu ludzi, i takich i owakich przypuszczać. Bud. Taki O. = dureń, błazen etc. Oss. Ty taki, O.! <O(W)>

Owako p. **Owak**.

Ował, u, lm. e, × **Obwał**, × **Owata linja** *krzywa owalna*: Ładna brunetka z delikatnym owalem twarzy. Orzesz. Kiedyś O. (jej) twarzy musiał być czysto i wyraźnie odznaczony, dziś muskuly ściągnięte w chwilach namiętej rozkoszy obezwładniały, omdlały, linje owalu pogięły ś. nieco. Bał. Mat.: O. Kasyniego p. **Kasyno**ida. <Fr. ovale>

Owalać, a, ał p. **Obwalać**: Oszkalują go i owalam, co wlezie. Krasz. <O + Walać>

Owalanie, a, blm., czynność cz. **Owalać**.

[**Owałanka**, i, lm. i] p. **Obałanka**. <Od Owalan>

[**Owaleniec**, nca, lm. ncy] *nygus, leniuch*. <Od Owalony, od Owalić ś.>

[**Owalenie się**, a s., blm.] czynność cz. **Owalać** ś.

[**Owalić się**, i s., il ś.] *zlegnąć, rodzić*: Niedługo mu sie psica ta owali. <O + Walić ś.>

[**Owalnica**, y, lm. e] *zaspia śnieżna*: Wiatr ponazmiałował owalnice. <Od Owalić>

Owalnie przys. od **Owalny**.

Owalność, i, blm. rz. od **Owalny**.

Owalnie przys. od **Owalny**. L.

Owalność, i, blm. rz. od **Owalny**.

Owalny 1. *okrągło-podługowaty, jajowaty*. 2. anat.: Okienko owalne a. rąbek w prawym przedsiönku serea. <Sr. Łć. ovalis, Fr. ovale>

Owałaszenie, a, blm., czynność cz. **Owałaszyć**.

Owałaszyć, y, ył *zrobić walachem konia*. Przen.: otrzebić, oemuszyc, omniszyć, okastrować: Mieczysław od Czechów miał być owałaszony, żeby potomstwa nie miał. Biel. M. Stedział, jakby go owałaszył. Pot. (= przygnębniony). <O + Wala-szyć>

Owałować, uje, ował, **Obwałować** *otoczyć walem*: O. strumyk. Sew. <O + *Wałować, od Wał>

Owałowanie, a, blm., czynność cz. **Owałować**.

[**Owały**, ów, blp.] *zaspny śnieżne*. <O + Wał>

[**Owam**] w *imym miejscu, ówdzie*: Tam i O.

Owapnić, i, il, **Obwapnić** *okropić, owałać wapnem*: O. stos cegieł, węgla. O. drzewo w sążniach. O. ś., **Owapanić** ś. *owalać ś. wapnem*. <O + Wap-nić>

Owapnienie, a, blm., czynność cz. **Owapnić**.
Owapnienie się, a s., blm., czynność cz. **Owapnić** ś.

Owarjotomja, i, lm. e *operacja chirurgiczna wy-cięcia jajników*. <Now. Łć. ovariotomia>

Owarjować, uje, ował *zwarjować, oszaleć, zbzi-czeć, wściec* ś.: Czyż owarjował? Owarjował, czy eo! Kon. <O + Warjować>

Owarjowanie, a, blm., czynność cz. **Owarjować**.
Owarować, uje, ował i O. ś. p. **Obwarować**. <O + Warować>

Owarowanie, a, blm., czynność cz. **Owarować**.
Owarowanie się, a s., blm., czynność cz. **Owa-rować** ś.

† **Owarowny** p. **Obwarowny**. L.

Owarowywać, a, ał i O. ś. p. **Obwarować**.

Owarowywanie, a, blm., czynność cz. **Owaro-yywać**.

Owarowywanie się, a s., blm., czynność cz. **Owaro-yywać** ś.

Owarunkować, uje, ował *obstawić, ograniczyć warunkami, uwarunkować wszechstronnie*: Żądam miłości, ale nie tej chłodnej, mierzonej; owarun-kowanej, ale gorącej, wielkiej, bezwarunkowej. Orzesz. <O + Warunkować>

Owarunkowanie, a, blm., czynność cz. **Owarun-kować**.

[**Owarzenie**, a, blm.] czynność cz. **Owarzyć**.

[**Owarzyć**, y, ył] *mrozem lekko objąć*: Chłopy młóciły zawzięcie... mroz owarzył zboże, to łacniej ś. łuszczyło. Reym. <O + Warzyć>

[**Owarzysty**, **Uwarzysty**] *łatwo dający się ugo-tować*: Groch O. <O + Warzysty>

× **Owata**, y, lm. y p. **Ował**: Doskonała twarzy O., podobna do figury jaja. Wyrw. <Łć. ovata>

[**Owałliwy**] *wyrozumiwały*. <O + *Ważliwy, od Waga>

***Owąd**, ***Onąd** tylko w wyrażeniu: Z owąd, do owąd = z owego miejsca, stąd; do tamtego miejsca: Ni stąd, ni z O. (= niewiadomo skąd, nagle). × Daleko stąd do O. (a. do onąd). Prz. (= daleko od słowa do uczynku). <O(W)>

Owałiać, a, ał p. **Owałić**.

Owałianie, a, blm., czynność cz. **Owałiać**.

Owałienie, a, blm., czynność cz. **Owałić**.

Owałić, i, il, nied. **Owałiać** *zrobić wåtym, osła-bić, zwåtlic, wycieńczyć*: Smutek owåtla muskuly. <O + Wåtlic>

Owåtrobowy anat. *wåtrobę otaczający*: Otrzewna owåtrobowa. Lek.: Zapalenie owåtrobowe = *zapale-nie otrzewny owåtrobowej* (perihepatitis). <O + Wåtrobowy>

Owca, y, lm. e, [**Wowca**] i. zool. (ovis) *zwierzę racicowe, pochodzenie*: O. domowa (ovis aries) wåtpliwego pochodzenia, liczne okazuje odmiany: Owce dwuopatne p. **Dwuopatny**. O. jest samica rodząca, baran samiec cały. Kluk. O. kotna. Dudz. Spuszczanie owiec z barany tak ma być, aby ś. kocily a. w jesieni, a. na poczátku wiosny. Trzye. Jedna O. parszywa wszystko stado zarazi. Prz. (o człowieku niegodziwym a. o gorszyciu). Owecę parszywą odłacz od stada, bo wnet w wszyst-kich też będzie wada. Kn. Wilkowi owce poru-czono. Prz. Odjął wilkowi owce, a sam je pojádł. Biel. M. Tak trzeba robić, żeby i O. była cała, i wilk syty. Zabł. Szkarada, kiedy owce mędr-sze, niż pasterz. Górn. Owcom ś. nie godzi przy-ganiać pasterzowi. Skar. Gardło mu, jako owcy, poderznał. Skar. Nie żadać O. od wilka ratun-ku. Bratk. Stado owiec. W pieczy Pana (bozka) są owce, równie jak owezarze. G rez. Już wilk

ówcom, sieć sarnom nie gotuje zdrady. Grez. Oto wełniasta O. niedaleko chodzi. Kras. Kto ma owce, ten ma, co chce. Prz. Oni idą kierdelami, a my jak te owce — samotnice, rozsypane po uboczu daleko. Ork. [Po zbożu owce chodzą] = *wiatr ugina kłosy*. 2. a. **Owieczka** przen. *członek kościoła chrześcijańskiego, uczeń Chrystusa; wierny w stosunku do swego pasterza duchownego*: Owce wierne karmił, a wilki arjańskie płoszył. Skar. By miał największy rozum i nabożeństwo laik, przedsięwzięcia jest i tak go zowią. Skar. Zdr. **Owieczka**. <OW>

Owcowe, ego, blm. p. **Owczarskie**.

× **Owcu**, u, lm. i. *przyrzęd do wdziewania butów na nogi, chłopcic do butów, rozek, kruczek*. Włod. Upewniam, pójdzie, jak po owcugu. Pot. <Nm. Aufzug>

× **Owczany** p. **Owcy**: Postać owczana. Jak. W. <Od Owca>

Owczarezyk, a, lm. i p. **Owczarek**: Owczarze do pomocy dobrych sobie powinni dobrać owczarezyków. Kluk. <Od Owczarek>

Owczarek, rka, lm. rki a. rkowie I. *pastuszek do owiec, pomocnik pasterza owiec*: Owczarki, w chłód z owcami. Grez. 2. a. **Owczarz** pies owczarski, rasa psa. 3. *rodzaj tańca*. Zdr. **Owczarczyk**, [Owczaryszek]. <Od Owczarz>

Owczareńka, i, lm. i p. **Owczarnia**: Na pamiątkę świętej, panującej nad tą Bożą owczareńką, odebrała imię ukraińskiej patronki ziół i kwiecica Melanji. Byk. <Od Owczarnia>

Owczarka, i, lm. i. ta, co pasie owce, pasterka owiec. 2. *żona owczarza*. Zdr. **Owczareczka**, [Owczaryszka]. <Od Owczarz>

† **Owczarni** p. **Owczarny**. Troc.

Owczarnia, i, lm. e i. a. † **Owczarnia** *stajnia a. chlew dla owiec*: Owca, która z owczarni wychodzi, w paszczkę wileżą wpada. Skar. Zamknąć wilka do owczarni. Prz. 2. *stado owiec, owce*: Ma piękną owczarnię. Przen.: *trzęda, zgromadzenie wiernych*: I stanie ś. jedna O. i jeden pasterz. Zdr. **Owczareńka**. <Od Owca>

Owczarny, † **Owczarni** przym. od **Owczarnia**: Bydło rogate, owczarne, stadne, chlewne. Haur.

[**Owczarować**, uje, ował, **Owczarczyć**] *być owczarzem, pasć owce*: Niech se inni chłopcy uczą O. <Od Owczarz>

[**Owczarowanie**, a, blm.] czynność cz. **Owczarować**.

[**Owczarski**] przym. od **Owczarz**: Ształas, pies O. Bo głos wileży w owczarskiej sukniej usłyszały... uszły weale, wilk został. Błaż. O. rozum = *chłopski rozum*. Niedaleko św. Michał, owczarskie gody, da gody. Owczarskie ziele. <Od Owczarz>

Owczarskie, ego, blm., **Owcowe** *opłata wnoszona przez owczarzy, opłata od owiec*: O., raczej owcowe, wprowadzono 1669 r. Paw. <Od Owczarski>

Owczarstwo, a, blm. I. *stan, zajęcie owczarza, pasterstwo*. 2. *hodowla, utrzymanie owiec*. 3. *owczy pęd, ślepe naśladowanie innych*. Słow. Ważą zdrowie, mienie i życie, wskutek ślepego posłuszeństwa, wskutek przymiotu, który Słowacki nazwał owczarstwem. Spas. <Od Owczarz>

[**Owczaryszek**, szka, lmszki a. szkowie] p. **Owczarek**: Nie wyganiaj, owczaryszku, owiec na rosę. Owieczki idą, dzwonki brząkają, owczaryszkowie żonków szukają. <Od Owczarz>

[**Owczaryszka**, i, lm. i] p. **Owczarka**: Zgodzę sobie owczaryszkę do swej wygody.

Owczarz, a, lm. e i. *pasterz owiec*. 2. *ten, co utrzymuje, hoduje wielkie stado owiec*: Stary O. przy trzodzie idzie żwawo od boru. Len. Owczarze są głównymi rządzcami wszystkich owiec. Kluk. 3. *zmachor, lekarz samouk*. 4. p. **Owczarek**. 5. [O.] *przezwisko*: Szlachcicie kaliski uchodzi jako O. Zdr. **Owczarzyk**. <Od Owca>

[**Owczarzanka**, i, lm. i a. **Owczarzówna**] *córka owczarza*: Miałem zonkę owczarankę. <Od Owczarz>

Owczarzenie, a, blm., czynność cz. **Owczarzyć**. † **Owczarnia**, i, lm. e p. **Owczarnia**. Kaz. 1555 r. <Od Owca>

[**Owczarzowy**] *należący do owczarza*: Rano wygnął owce z jego chłopcem, owczarzowym. <Od Owczarz>

[**Owczarzówna**, y, lm. e] p. **Owczarzanka**: Da moja miła owczarzówno, da pościel-ze mi równo. <Od Owczarz>

Owczarzyć, y, ył p. **Owczarować**: Obyczajem ojeów owczarzy, rybiarzy lub furmani. Pol. <Od Owczarz>

× **Owczarzyk**, a, lm. i p. **Owczarz**.

Owczątko, a, lm. a, **Owczę** *owieczka młoda, jagniątko, dziecięce. bazia, baziuchna*. Smotr. <Od Owca>

Owczę, ęcia, lm. ęta p. **Owczątko**. <Od Owca>

Owczy, × **Owczany**, [Oweczy, Owiecy] I. przym. od **Owca**: Owca skóra. Troc. Owce bobki. Troc. Owca sadzawka. Kn. (= *w której myją owce*). Owca stajnia. L. (= *owczarnia*). Owce bydło = *owce i barany*. L. Mięso owcze. Owce masło. L. Ser O. Nie trzeba nikogo z postawy szacować; często pod owczą barwą tają ś. wilej drapieźni. Ez. Fałszywi prorocy przychodzą w owczym odzieniu, a wewnątrz są wilki drapieżne. Smotr. Przen.: O. pęd = *beznamiętne naśladowanie mas*, owczarstwo. Jeden za drugim owczym biegnąc pędem, skoro zełgał najpierwszy, wszyscy łągali rzędem. Kras. Naśladowanie ślepe, a jak mówią, owcze, gminowi tylko służy. Kras. 2. bot.: *Kostrzewa owcza* p. **Kostrzewa**. 3. embr.: † *Błona owcza* p. **Owodna**: Wewnętrzna płodu błona nazwana owczą, płaszczykową a. przypotkiem. Krup. 4. zool.: *Gzik O.* p. **Gzik**. Narzępik, wpleszcz O. p. **Narzępik**. 5. zool.: *Zęby owcze* p. **Ząb**: Po dwóch latach owce gubią dwa zęby, a natomiast dostają dwa inne, które nazywają owcze zęby, a te owce dwulopatniami mianują. Wolsz. W drugim roku pierwsze dwa zęby mleczne wypadają, a na ich miejsce wyrastają dwa inne, owczemi zębami zwane, i co roku aż do szóstego po dwa mlecznych wypadają, a na ich miejsce zęby owcze wyrastają. Jund. <Od Owca>

Owczyna, y, lm. y i. p. **Owczysko**. 2. [O.] *skóra owcza razem z wełną, wyprawna a. niewyprawna*: Potrzeba pięć owczyń na koźneh. Zdr. **Owczynka**. <Od Owca>

Owczyniec, ńca, lm. ńce *zagroda dla owiec*. <Od Owca>

Owczynka, i, lm. i p. **Owczyna**. <Od Owczy>

Owczysko, a, lm. a, **Owczyna** *biełna, godna polutowania owca*: Sehną bez mleka jagnięta, wywiedły owczyska. Grez. <Od Owca>

† **Owdowiać**, a, ał p. **Owdowić**. L.

× **Owdowiałość**, i, blm. p. **Owdowienie**. Troc. <Od Owdowiały>

Owdowiały *który owdowiał*: Owdowiały po tak zaenym mężu darmo cieszyć małżonkę. Troc.

Przen.: Polska po tym wielkim królu w owdowiałym teraz stanie. Troc (= *sierocym, opuszczonym*). Przechadzały ś., jak mary, po owdowiałych piersiach ludzkości. Krasiń. <Od Owdowieć>

† **Owdowianie**, a, bfm., czynność cz. **Owdowiać**. **Owdowieć**, i, il, nied. † **Owdowiać** *zrobić wdowcem a. wdową*; przen. *osierocić, opuścić*: Owdowileś mu w świeżej małżonkę łożnicy. Dm. Państwo Kreteńskie owdowione było. Jabł. (= *nie zajęte, opróżnione, wakowało*). <O + *Wdowieć, od Wdowa>

Owdowieć, eje, ał i. *zostać wdową a. wdowcem, stracić męża a. żonę*: Śmiercią męża owdowiawszy, wszystka ś. na służbę bożą udała. Skar. 2. *zostać opuszczonym, osierocić*: Po miłych synach a dziedzicach swoich otoż już owdowiałam. Kołak. Uszedłem stąd, gdzie wolność w enotę owdowiała, za czym Rzpłta związku tam nie miała. Błaż. Owdowiał Izrael od Boga swego. Bud. <O + Wdowieć>

Owdowienie, a, bfm. i. *czynność cz. Owdowieć*: W jednym dniu stało ś. O. nasze. Niem. 2. × Im. a *czynność cz. Owdowieć*, owdowiałość, *wdowienstwo*, przen. *sieroctwo, opuszczenie*. Z hańb wielkich i serca owdowień. Słow. (= *wypadków owdowienia*).

[Owdy] *niekiedy*: Tedy-owdy = *kiedy niekiedy*.

[Owdziać, dzieje, dziać] *wdziać, włożyć*: Owdział kłobnk na ucho. <O + Wdziać>

[Owdzianie, a, bfm.] *czynność cz. Owdziać*.

Owdzie, **Owdzie**, × **Ondzie**, × **Owo tu** przys. 1. *w innym, w owym miejscu, tam, na drugim miejscu, gdzieindziej, nie tu*: O. wiley drapieżni, a tam lwy ryczące. Smotr. Tu i O. (= *tu i tam, miejscami, gdzieiegdzie, sporadycznie*). O. — O. = tu — tam, tu — owo tu. L. Ogrodnik O. wybujałe obeina gałązki, O. niektóre przesadza. Swad. Tu zwykła igrać, O. zamyślona stoi. Mick. Nie wiedzieli, co czynić, kanonicy, O. ś. papieża, O. też króla bali. Biel. M. (= *z jednej strony — z drugiej strony*). Prosil Władysława, żeby do Polski z Węgier przyjechał; rozważał to pilnie, widząc, że go O. trzeba, O. też trzeba. Biel. M. (= *tu i tam*). Widząc Polacy, iż O. ich Tatarowie pokazili, a O. też wewnętrzne walki, szukali Bolesława. Biel. M. 2. *w owo miejsce, do owego miejsca, tam oto*: Co zasz to jest, co nas O. dążących indziej ciągnie? Pileh. <O(W)>

× **Owedy owego czasu, wówczas**: Tedy — O. = *czasami, kiedy niekiedy, oł czasu*: Przychodzą jej wprawdzie tedy owedy dobre chwile, ale to nie trwa długo. L. Na nie ś. przydały wydane tedy O. przeciw żydowskiemu szachrajstwu prawa. Świt. (= *różniemi czasami*). <O(W)>

† **Owedy** przys. *raz, jednym razem, niekiedy*: Bóg wszystkich szuka i prosi, O. aby On z nami wczerał, a inegdy, aby my z nim obiadowali i wczerałi. Smotr. <O(W)>

[O wej!] i. *oto*: O wej, Matysecku, to twoja zapłata. 2. a. [Jowej!] *biada!*: Owej, jowej, chłop mnie bije. [O-wej-o!] *otóż to, otóż tam*.

[O-wej-o!] p. O wej!

[Owelentac, a, ał] *owinać*.

[Owelentanie, a, bfm.] *czynność cz. Owelentac*.

Owelka, i, lm. i, **Welnigłówka**, **Srebrnica**, **Srebrnodrzew**, bl. **Srebrnik** bot. (protea) *rośl. z rodziny owelkowatych*.

Owelkowane rośliny bot. (proteaceae) *rodzina przegrzana roślin kwiatowych dwulściennych*.

† **Owen**, **owa**, **owo** p. **Ow**. Troc.

Owenista, y, lm. *ści zwolennik Roberta Owena (1771—1858), który chciał urządzić społeczeństwo*

na podstawie współdziałalności socjalistycznej. <Od nazwiska Owen>

× **Owerman**, a, lm. **owie gór.** = **Oberman**. <Z Oberman>

[Oweż, i, lm. e] *piwonica, parsk, parstek*.

† **Owedy**, [Owedyl], × **Onedy** przys. *tamędy*; *owa, inną drogą; tam, sam, owędy, ówdzie*: Jeśli nie tedy, tedy O. Kn. (= *jeśli nie tak, to owak*). Szukałem przejścia tedy i O. (= *tu i tam, tu i ówdzie; wszędzie, na wszystkie strony*). <O(W)>

Owedzać, a, ał p. **Owedzić**.

Owedzanie, a, bfm., *czynność cz. Owedzac*.

Owedzenie, a, bfm., *czynność cz. Owedzić*.

Owedzić, i, il, **Obwedzić**, nied. **Owedzac**, **Obwedzac** *owędzić ze wszystkich stron, odymić*. <O + Wędzić>

Owiać, eje, ał, **Obwiać**, **Owionać**, **Obwionać**, nied. **Owiewać**, **Obwiewać** i. *objąć, ogarnąć powiewem*: Z miękkiego i rozgrzewającego macierzyńskich wnętrzości powicia rozwiązanego owiało wolniejsze powietrze. Pileh. Korał, roślina miękka, pod wodami zgina ś., a owiana powietrzem, twardnieje. Przyb. Duchem wielkiego Boga śmiertelne ś. jestestwa owiały. Przyb. Z martwych wzgórków, owianych przez miślię, płynie woń ziół. Żer. Strzyżone cisy były białym szronem owiane. Pol. Przen.: Widzę przed sobą jakąś przestrzeń długą, owianą mgłami, uśpioną głęboko. Rom. (= *owite, spowite, przesłonięte, otulone*). Gwiazda owiana tumanem chmur. Prusz. 2. *wonia, zapachem, smrodem = oblecieć, zalecieć*: Tam go wonny majeran zapachowym owiewa wieniem. Koch. J. 3. *wiejąc, oczyścić; okurzyć*: Wiatry z wilgoci zboże osuszają i z pyłu owiewają. Tom. <O + Wiać>

Owianie, a, bfm., *czynność cz. Owiać*.

[Owiaśto, a, lm. a] i. *łaiench*: O. jaskółek. 2. *węzelek*. <O + WIAZ/WIAZ/WEZ>

Owiązać, że, zał i O. ś. p. **Obwiązać**: Twarz owiązana chustką. Orzesz. Zbrodnicze mi rękoma zadane ojeżyżnie rany dom ten przepaskać enót swoich owiażywał i roztropności plastrami goił. Szaj. <O + Wiazać>

[Owiązak, a, lm. i] *rzemień, którym przymocowane są kapy do kijów cepowych*. <O + *Wiażak, od Wiazać>

Owiązanie, a, bfm., *czynność cz. Owiązać*.

Owiązanie się, a ś., bfm., *czynność cz. Owiązać* ś.

Owiązywać, uje, ywał i O. ś. p. **Obwiązać**.

Owiązywanie, a, bfm., *czynność cz. Owiązywać*: Zajęta była owiażywaniem krzaka róży. Orzesz.

Owiązywanie się, a ś., bfm., *czynność cz. Owiązywać* ś.

Owicie, a i. bfm., *czynność cz. Owic*. 2. *to, czym co owijają*. L.

Owicie się, a ś., bfm., *czynność cz. Owic* ś.

Owić, ije, il i O. ś. p. **Owinąć**: Tęcze Ciebie owijają, zanim zapłoną jutrznie. Wysp. Skromna jest i piękna, jak posag westalki, cały w peplum owity. Krasz. Naprzdó oto idzie mąż młody i wiedzie swoją poślubioną, owitą ślubną zasłoną. Wysp. <O + Wić>

× **Owid**, u, lm. y, × **Wyjrzzał** *miejsce wyniosłe, z którego widok jest otwarty na okolicę*. <O + WID/WIAD>

× **Owidnić**, i, il, nied. × **Owidniać** *zrobić widnym, oświecić*: Ślabe światło już owidniło moje posłanie. Wilk. <O + *Widnić, od Widny>

× **Owidnienie**, a, bfm., *czynność cz. Owidnić*.

[Owiecy] p. **Owcy**: O. gnój. <Od Owca>

Owieczka, i, lm. i f. p. **Owca**: Każdy niewin-
ną wilk owieczkę dusi. Bratki. Ciche stworzenie,
jak O., i słowa nie bąknęła. L. Złe być nadto
dobrym; będziesz-li owieczką, wilk cię zagryzie.
Kn. Dobry pasterz dba o owieczki swoje. Owieczki
głupie. Górn. Chodzi, jak jaka O. błędna. Padw.
2. = **Bagniatko**: Owieczki, bagniatka na niektó-
rych drzewach. Troc. 3. w lm. *drobne obłoczki
unoszące ś. wysoko.* <Od Owca>

[**Owieczy**] p. **Owcy**: Choć łeb O., aby dupa
cłowiecy. Prz. <Od Owca>

† **Owiedzenie**, a, blm., czynność cz. **Owieś**.

[**Owiedzenie się**, a ś., blm.] czynność cz. **Owie-
dzieć** ś.

[**Owiedzieć się**, owie ś., owiedział ś.] *dowie-
dzieć* ś. <O + Wiedzieć>

Owieja, i, lm. e *wiew oblatujący dokoła czego,
owiewanie*: W deszczu iskier, w owiei i zamęcie
iskier... gra anioł śmierci ku ludziom. Tet. <O +
Wieja>

× **Owieńczać**, a, ał p. **Obwieńczyć**.

× **Owieńczenie**, a, blm., czynność cz. **Owień-
czać**.

× **Owieńczenie**, a, blm., czynność cz. **Owień-
czyć**.

× **Owieńczyć**, y, ył p. **Obwieńczyć**: Pierścień
ukuty ze światła księżycy i promieni gwiazd
owieńcza twe czoło. Przybysz. Przepotężny Du-
ehu, Gienjuszu, idź wielki i samotny, odziany
burzą, owieńczony gromem. Przybysz. <O +
Wieńczyć>

Owiertki, ów, blp. *odpalki materiału przy wier-
ceniu.* <O + *Wiertki, od Wiercić>

Owies, owsu a. owsa, lm. y, [**Wowieś**, **Ohies**]
f. bot. = a) (avena) *ros. z rodziny traw.* Gatunki:
O. jednostronny, posp. kozoacki (a. orientalis).
O. owsik (a. strigosa). O. a. Owsik
głuchy, Owiesek, posp. O. chodzący,
Owsiech, Owsiecha (a. fatua). O. złoty,
złoty a. Owsik (a. flavescens). b) O.
wony bł. zam. Turówka leśna a. po-
łudniowa (hierochloe australis). Czworaki
owisa jest gatunek: zimostadny, skorzliwy, wa-
satek i czarny O. Troc. Prawda to O., a łgar-
stwo sieczka. Sienk. Siej O. w błoto, będziesz
zbierał złoto. Prz. 2. [O.] p. Askarydy. Zdr.
Owiesek, **Owsik**, [**Owieś**]. Zgr. **Owsisko**.

Owiesek, ska, lm. ski f. p. **Owies**: Boć to
wszystko było, jak O. drobny. Kon. [O. posie-
jesz, zytko ś. urodzi. Dajże mu, namilsa, owies-
ka gołego]. 2. [O.] p. **Stynka**. <Od Owies>

Owiesić, i, il i O. ś., nied. **Owieszać** i O. ś. p.
Obwiesić: Drzewa kasztanowe, owieszzone mnóst-
wem chłopiąt. Słow. Każdy namiot składa ś.
z przestronnych izb kilku, owieszonych wewnątrz
kobiercami. Rol. <O + *Wiesić, WIAS/WIES/
WIS>

[**Owiesny**] p. **Owsiany**. × **Owiesny**, ego, lm.
i rz., **Owsiany oficjalista** a. (na dworze króla lub
magnata) *urzędnik przełożony nad obrokami*: Piw-
niczny, O. etc. Vol. O. do wydawania obroków.
Goł. <Od Owies>

Owieszać, a, ał i O. ś. p. **Owiesić**. <O + Wie-
szać>

Owieszanie, a, blm., czynność cz. **Owieszać**.

Owieszanie się, a ś., blm., czynność cz. **Owie-
szać** ś.

Owieszenie, a, blm., czynność cz. **Owiesić**.

Owieszenie się, a ś., blm., czynność cz. **Owie-
sić** ś.

[**Owieś**, a, lm. e] p. **Owies**: Krakowiacy chłop-
cy siecki nie rzynali, gołego owiesia konisim
dawali. <Od Owies>

† **Owieś**, edzie, ódł = **Obwieś**: Ludzie, górami
owiedzeni, nie spodziewali ś. nieprzyjaciela. Grab.
<O + Wiesć>

[**Owieśny**] p. **Owsiany**: Słoma owieśna. Syr.
Krupy owieśne grucą zowią. Trzyc. Chleb O.
<Od Owies>

Owiewać, a, ał p. **Owiać**.

Owiewanie, a, blm., czynność cz. **Owiewać**.

[**Owiewanie się**, a ś., blm.] czynność cz.
Owież ś.

[**Owież** się, ezie ś., óżł ś.] *osunąć* ś.: Poczęło
mu być ciężko, jakby ś. góra owiozła na piersi.
Ork. <O + Wież>

Owiędnać, dnie, dnął a. dł = **Obwiędnać**. <O +
Więdnać>

Owiędnięcie, a, blm., czynność cz. **Owiędnać**.

[**Owięzi**, **Łwieży**, **Owieżywo**, **Owieżny**] *wołowiy*:
Owiężcie mięso (= wołowina). <Czes. hovězi maso,
hovězina, przez sld. do Więzy, Więzić>

[**Owięziak**, a, lm. i, **Cielećcak**] *rodzaj tańca gó-
ralskiego*.

× **Owięzić**, i, il posp. *obciążyć, obarczyć*. × O. ś.
obciążyć ś., *obarczyć* ś. Sł. wil. <O + Więzić>

[**Owiężenie**, a, blm.] czynność cz. **Owięzić**.

[**Owiężenie się**, a ś., blm.] czynność cz.
Owięzić ś.

[**Owiężina**, y, blm.] *wołowina*: Lepsza doma ka-
puścina, jak na wojnie O. Por. **Gawiędzina**, Ho-
wado.

[**Owiężiowy**] p. **Owięzi**. <Z Owięzi>

[**Owiężny**] p. **Owięzi**. <Z Owięzi>

Owiącz, a, lm. e = **Obwiącz**, † o b w i a c z.
<Od Owiącz>

Owiąć, a, ał i O. ś. p. **Owinąć**.

[**Owijadła**, deł, blp.] *wijadło, przyrząd do nawi-
jania nici, część krosen.* <Od Owiąć>

Owijanie, a, blm., czynność cz. **Owiąć**.

Owijante się, a ś., blm., czynność cz. **Owiąć** ś.

Owijka, i, lm. i f. [O.] = a) *owieczka*. b) *sposób
szycia*, okrętka: Kyrpce szycie ś. na owijkę. 2.
apt. to, co służy do owinięcia czego, torebka papi-
rowa do proszków odważonych. <Od Owić>

[**Owijus**, u, lm. y] *omnibus*. <Z Omnibus>

× **Owilczony obrzyty wilkami** = *wyrostkami*: Owil-
czona gałąź przy drzewie usycha. Przyb. <O +
*Wilezony, od Wilk>

Owilgnąć, gnie, gnął a. gł, **Obwilgnąć** *stać* ś.
wilgotnym; przejąć ś., *nuciagnąć wilgocią; obmo-
knąć, przemieknąć*: Ziemia dobrze owilgła. Sł. wil.
<O + Wilgnąć>

Owilgnięcie, a, blm., czynność cz. **Owilgnąć**.

Owilżać, a, ał p. **Owilżyć**.

Owilżanie, a, blm., czynność cz. **Owilżać**.

Owilżenie, a, blm., czynność cz. **Owilżyć**.

Owilżyć, y, ył, **Obwilżyć**, nied. **Owilżać**, **Obwil-
żać** *zwilżyć po wierzchu, dokoła, ze wszystkich stron,
omoczyć*. <O + Wilżyć>

† **Owily owinięty**: Cerber węzami O. łeb mają-
cy. Bardz. <O + *Wily, od Wić>

Owinąć, nie, nął, **Obwinąć**, † **Obinąć**, **Owić**, **Ob-
wić**, nied. **Owiąć**, **Obwiąć** i. *zawinąć, opakować
w co*: O. towar w papier, w płótno. O. dziecko
w pieluchy = *powinąć*. O. kogo czym dla ciepła =
otulić, okrzęcić, osłonić. Za nim postępowała Na-
stusia, niosąc Antosię, owiniętą szalem. Bał.
Przen.: Cienie nocy owinęły pola i gaje. Krasiń.
Czyn jego zatrząśł sumieniem i pierś owinał pa-
lącym węzłem zgryzoty. Orzesz. 2. co kolo eze-

go = okrećić; *nawinać co na co*: O. chmielinę okolo tyki. O. ś. *zawinać ś.*, *okrećić ś.*, *otulić ś.*, *osłonić ś.*, *okryć ś.* *starannie*: Dziwnie niedobrana z nas para, moja Wincuniu! dodał i, owinawszy s. w futro, umilkł. Orzesz. <O + Winać>

× Owiniacz, a, lm. e p. Owiniaciel. <Od Owiniac>

× Owiniac, a, ał p. Obwinić.

× Owinianie, a, blm., czynność cz. Owiniac, *obwinianie*.

× Owiniaciel, a, lm. e, Owiniaciel, × Owiniacz, † Owiniacz ten, *co obwinił, obwini a. obwiniac, oskarżyciel*. <Od Owinić>

× Owiniacielka, i, lm. i forma ż. od Owiniaciel.

× Owinić, i, ił p. Obwinić. <O + Winić>

Owinienie, a, blm. p. Owinięcie.

× Owinienie, a, blm., czynność cz. Owinić.

Owinienie się, a s., blm. p. Owinięcie ś.

Owinięcie, a, lm. a, Owinienie I. czynność cz. Owinać. 2. lek. *obłożenie dokoła kocami po kąpieli chłodnej, używane w wodolecznictwie*, otulenie.

Owinięcie się, a s., blm., Owinienie ś. czynność cz. Owinać ś.

Owionać, nie, nął p. Owiać: Lodowaty dech owionął twarz i posepny dreszcz uderzył go w ciemię czaszki. Zer. Jakież widma kreśli myśl ma, twych marzeń owionięta snuciem! Rom. W owioniętej jeszcze mgłą przyszłości postawił przed sobą wytyczną. Jeż. <O + Wionać>

Owionięcie, a, blm., czynność cz. Owionać.

Owirka, i, lm. i *belka, pokrywająca zgrab, na której wspierają ś. łokowie, równoległa do podwaliny*. <O + WIR/WIER/WR/WOR>

Owisac, a, ał p. Obwisnąć.

Owisanie, a, blm., czynność cz. Owisac.

Owisły p. Obwisły. <Od Owisnąć>

Owisnąć, śnie, szał a. sł p. Obwisnąć: W bólu najmocniejszemu owisną ramiona. Przyb. <O + *Wisnąć, WIS/WIES/WIAS>

Owisnięcie, a, blm., czynność cz. Owisnąć.

!Owjucać, a, ał p. Owjuczyć.

!Owjuczenie, a, blm., czynność cz. Owjucać.

!Owjuczenie, a, blm., czynność cz. Owjuczyć.

!Owjuczyć, y, ył, nied. !Owjucać *obciążyć, oblaadować jukami*, objużyć: Owjucał całorocznym dochodem z puszczy dwóch swoich myśliwych i w drogę do nas wyprawił. Byk. <O + Wju-czyć>

× Owlec, cze, kł i × O. ś. p. I. Oblec. <O + Wlec>

× Owleczenie, a, blm., czynność cz. Owlec.

× Owleczenie się, a s., blm., czynność cz. Owlec ś.

× Owlekać, a, ał i × O. ś. p. I. Oblec.

× Owlekanie, a, blm., czynność cz. Owlekać.

× Owlekanie się, a s., blm., czynność cz. Owlekać ś.

Owładać, a, ał p. Owładnąć.

Owładanie, a, blm., czynność cz. Owładać.

Owładnąć, dnie, dnął a. dł, [Owłaść], nied. Owładać, × Owładywać I. × O. *objąć władzę*: Z tronu zmiotł Olgierdowicza i sam owładał. Mick. 2. *zawładnąć kim, czym, opanować, ogarnąć kogo, co*: Konfederacje owładnęły resztą województw i powiatów litewskich. Smol. Myśli rozum owładnie. Mick. Z oczu widać było gorączkę, lecz ta owładnywała nim tylko chwila. Mick. Krasz. Kostniałem z jakiegoś chłodu, owładającego mną coraz więcej. Dąb. Hardego Pokusa owładła. Ml. (= *poskromiła, ujarzmiła*). Zupelnie był owładnął króla. Rzew. (= *pozbał*).

Przyjaciółka owładnęła nakoniec cały dom szambelana. Kacz. <O + Władnąć>

Owładnięcie, a, blm., czynność cz. Owładnąć.

× Owładywać, a, ał p. Owładnąć.

× Owładywanie, a, blm., czynność cz. Owładywać.

[Owładzenie, a, blm.] czynność cz. Owłaść, *owładnięcie*.

Owłasta, y, lm. y bot. (buehnera) *rośl. z rodziny trędownikowatych*. <?>

[Owłaść, owładę, owładł] p. Owładnąć. <O + WŁOD/WŁAD>

[Owłok, u, lm. i] p. Obłok. <O + WLEK/WŁOK>

× Owłoka, i, lm. i I. *powłoka wokoło obwielżona, obwinięcie, osłona, obłok*: Biała szata światlejsza nad owłokę srebrną, w którą czasem księżycą żywe świty webrną. Przyb. 2. myśl. ? : Znał, jako nikt nie zna, myśliwskie arkana: witrunki, ponęty, owłoki przyprawie i jamy brać wileze. Pol. <O + *Włoka, WLEK/WŁOK>

Owłosic, i, ił *okryć, obrosnąć włosami*: Ukazują ś. pierwsze różki jeszcze miękkie i pokryte owłosioną skórą. Łądowe lub ziemnowodne, owłosione i wodne wieloryby. Te okazy mają łodygę silnie owłosioną. <O + *Włosic, od Włos>

Owłosienie, a, blm., czynność cz. Owłosic.

Owłóknia, i, lm. e hist. I. O. mięśniowa p. Omięsna. 2. O. nerwowa = *blonka tworząca pachewkę dokoła włókienek nerw składających (neurylema)*. Por. Onerwie. <O + *Włóknia, od Włókno>

† Owo, [O.], † Ow I. p. Oto: Woła Bóg: Abrahamie! A on: owom ja! sługa Twój. Skar. O. ja jest. Leop. On, który nas zabijał, O. jest! oto go wam stawię jako cichego baranka; O. towarzyszy kazania naszego; oto naczynie Duchu św. Skar. Jeśliby wam kto powiedział: O. tu jest Krystus, a. ono haj! nie wierze. Leop. Zawołał Pan Samuela, który odpowiedział: O. ja! i biegał do Heli, mówiąc: O. ja, boś mię wołał. Leop. Pokazuje mi te podpisy: O. są; ja ten i ten podpisuję ś.; O. senatorowie, O. posłowie. Birk. O. ja też. Prz. (sam ś. ehwali, chełpliwy). Stanąwszy, powiedzieli: O. my! Chr. Ublagam go darami, a potom go ujrę. O. ś. zmiłuje nade mną. Wysp. Owom ja. boś mię wołał. Wuj. (= *oto jestem, oto przychodzi*). O. masz. Troc. Owos. Troc. (= *oto jesteś*). Owosmy do usług twoich. Troc. Owoscie na to przyszli. Troc. [O. ja Mazur sumno bogaty]. 2. [O.] *niby*: O. ze śpi, a nie spał. <O(W)>

Owoc, u, lm. e I. *część rośliny zawierająca nasion, płód rośliny powstały z ostatecznego rozrośnięcia ś. i wykształcenia zawiązka*: Jako ogród bez wody i rola bez deszczu, owoców dobrych rodzici nie mogą. Skar. Każde setny da O. Nar. Owoce zagonowe, ogrodowe. Troc. O. powszechnie: pożytki, urodzaje ziemne wszelakie. Kn. O. jest właściwie jajem rośliny a. tą częścią, która do rozmnożenia rodzaju służy. Kluk. Jest tam dostatkem owoców, mleka. Mick. Wszelki rodzaj owoców obrywa po szczypcie, w miękkich powłokach a. skórach chropowatych, w twardych łupinach, w strączkach gładkich lub kosmatych. Przyb. O. drobnych drzewek, chróściny = *jagoda*. Kn. O. drzewny a. frukt. O. słodki, kwaśny, soczysty, dojrzwały. O., który daktylami zowią. Skar. Zbierać, zrywać owoce. Wydawać, rozdzielić owoce. Zawiazki owoców. Owoce jagodowe, jak porzeczeki. Owoce pestkowe, jak wiśnie. Owoce ziarnkowe, jak gruszki. O. rajski. B, Sz, Nie mo-

że drzewo dobre owoców złych rodzić, ani drzewo złe owoców dobrych rodzić. Wuj. Wszelkie drzewo, które nie rodzi owocu dobrego, będzie wycięte i w ogień wrzucone. Wuj. Jakie drzewo, taki O. Prz. Trudno dobrych owoców złemu nosić drzewu. Pot. Nie z owocu drzewo, ale z drzewa O. bywa. Wiśn. Szezep ma smakowity, a O. przykry, gorzki, jadowny. Lubom. Po lasach blakające ś. łowami i drzewnemi żywił ś. owocami. Troc. O. suszony. O. przyprawny do chowania w cukrze, w occie. Kn. (= *konput a. konfitury; O. marynowany*). Owoce kajaputowe p. **Kajaputowy**. Przen.: O. zakazany (= *przyjemność a. zysk niedozwolony*). Żle czyni, który gardzi przypowieści, smaczny to O., choć w podłej łupinie. Kras. 2. *wszelki rodzaj ziemny, plód, plon*: Padło na ziemię dobrą, a wszedłszy, uczyniło O. stokratny. Wuj. Przen.: × O. kokoszy, kurzy = *jaje*. O. kokoszy jak sadzić, wiedzieć każdej gospodyni potrzeba. Haur. Akeyza wybierana od jarzyn, mąk, zgoła wszelkiego kokoszego, gęsiego, kaczego, indyczego owocu. Vol. Przen.: O. żywota Twojego, Jezus. 3. † O. zwierzęcy = *plód, potomstwo*: Nabywaj koz, któreby już mogły rodzić i O. dawać. Trzyc. 4. † O. *plemie, pokolenie, potomstwo*: O. ich wytracisz z ziemi. Leop. 5. zb. *owoc*: Rzucił, przełamał gałąź, i padła z owocem. Kras. [Zawsze tu chtëś musi być od tygo owocu?] (= *musi tu ktoś być właścicielem a. pilnującym tego owocu*). Padło na ziemię dobrą, a wszedłszy, uczyniło O. stokratny. Wuj. 6. a. w lm. *przen. plon, skutek, następstwo, pożytek, korzyść, wynik, rezultat*: O. długich rozmyślań. Trwałszy zawsze O. doweipu, niż siły. Kochan. Owoce starań. Zabiegi twoje nie przyniosły, nie wydały żadnego owocu (= *zostały bezowocne*). Poszukiwania nie przyniosły pożądanego owocu. U nauk korzenie gorzkie, ale owoce słodkie. Bud. B. Prostość i łatwość w pisaniu są owoce głębokiego myślenia. Sniad. Czekamy świeżo urodzonych owoców doweipu twojego. Boh. Miłość jest częstokroć owocem małżeństwa. L. Owocu swych prac nie kosztował. Lubom. Co za honor wracać do domu, niosąc owoce zwycięstwa. Boh. (= *lawry, trofea; łupy*). 7. bot.: O. małpi p. **Baobab**. < Sr. Grn. abaz, Ags. ofet, Nm. Obst >

† **Owocac**, a, al p. **Owocować**: Oliwa owocająca w domu bożym. Ps. flor. (może pomyłka, zam.: owocujący?). < Zam. Owocować >

† **Owocanie**, a, blm., czynność cz. **Owocac**, *owocowanie*.

Owocarka, i, lm. i, × **Owocnica**, × **Owocniczka** ta, co *handluje owocami, przekupka owocowa*. < Od Owocarz >

Owocarnia, i, lm. e i. *sklep, stragan z owocami na sprzedaż*. 2. a. × **Owocnica** *schowanie na owoce zimowe, zebrane z drzew*. < Od Owocarz >

Owocarski przym. od **Owocarstwo**: Przemysł, handel O. Wystawa owocarska. < Od Owocarz >

Owocarstwo, a, blm. i. *ogr. nauka o hodowli drzew owocowych*. 2. *hodowla drzew owocowych*: Ciągła susza nie przestaje gnębić ludności, utrzymującej ś. z warzywnictwa i owocarstwa. < Od Owocarz >

Owocarz, a, lm. e *ogrodnik, hodujący drzewa owocowe*. < Od Owoc >

Owocnia, i, lm. e *ściana owocu*. Rost. < Od Owocny >

Owocnica, y, lm. e i. × O. p. **Owocarka**. 2. × O. p. **Owocarnia**. 3. bud. *wisior, feston z rzeźbionych owoców, jako ozdoba architektoniczna*. < Od Owocny >

Owocnictwo, a, blm. *zajęcie, przemysł owocnika*. < Od Owocnik >

Owocniczka, i, lm. i p. **Owocarka**.

Owocnik, a, lm. *cy przekupień owoców*. Kn. < Od Owocny >

Owocnikowy zarodnikowy: Komórka, warstwa, powłoka owocnikowa. < Od Owocnik >

Owocność, i, blm. rz. od **Owocny**: Praca nad rozkoszą ma wyższość ogromną, polegającą na trwałości i owoceności. Jeż. Mógł z dumą zaznaczyć O. swej działalności. Chm. < Od Owocny >

Owocny i. † O. p. **Owocowy**: Drzewa owocne. Troc. Ustawiamy, aby za każde drzewo owocne a. jabłeczne porąbione... Sw. z Woc. Szypułka owocna. Troc. O. skład. Troc. Owocne i kuchenne ogrody. Swit. 2. *przen. nie bezowocny, wydający owoce, skuteczny, produkcyjny, korzystny, wdzięczny, oplacający ś.*: Tylko w takich warunkach wychowuje ś. samokrytycyzm społeczny w sferze piękna, ów najkonieczniejszy warunek silnego i owocnego żywota sztuki danego społeczeństwa. Tołw. Ciekawe opowiadały szczegóły o tym okresie młodości, najwiecej owocnym dla jego umysłu. Ask. Owocna praca. Owocne usiłowania. < Od Owoc >

Owocobranie, a, lm. a *zbiór, sprzęt owoców z drzew*: Na zasłanej starym gobelinem podłodze, wyobrażającym O., bawiło ś. dziecko gałązkami jodeł. Chm. < Owoc + Branie >

Owocodajny p. **Owocowy**: Uczą ś. w ogrodzie uprawy pożytecznych owocodajnych drzew. Sienk. < Owoc + Dajny >

Owocolistek, tka, lm. tki bot. (*carpidium*) *liść zrosnięty brzegami, tworzący słupkę*. Rost. < Owoc + Listek >

Owocoński p. **Owocorodny**: Las, ogród O. Ziemia owocońska. < Owoc + Nośny >

Owocorodny p. **Owocowy**. < Owoc + Rodny >

Owocostan, u, lm. y *zbiór owoców, leżących w zmieśnialej lodylce kwiatostanu*. Rost. < Owoc + Stan >

Owocować, uje, ował, † **Owocac** *dostawać owoców, wydawać owoce*: Dochowano ś. z niej (brzoskwi) wielu odmian, które w jednym roku zbierają zapas pokarmu, a w następnym kwitną i owocują. Rost. Świat ten zbudowany tak przemądrze, że na nim samo dobro spełnione owocuje naturą swoją. Krasz. < Od Owoc >

Owocowanie, a, blm., czynność cz. **Owocować**.

Owocowy, † **Owocny** i. przym. od **Owoc** *fruktowy*: Ogród O. (= *sad*). Skład O. Sok O. Sposób sycenia różnych gatunków miodów czystych, owocowych i win owocowo-miodowych. 2. a. **Owocodajny**, **Owocoński**, **Owocorodny** *wydający, rodzący owoce, fruktowy*: Za każde drzewo owocowe a. jabłonne wyrąbane dwanaście groszy... mają być zapłacone. St. wiśl. 3. bot.: Guzik O. p. **Guzik**. 4. chem.: Cukier O. p. **Lewuloza**. < Od Owoc >

Owocozawstwo, a, blm. *ogr. nauka o owocach*. < Owoc + Zawstwo >

Owocozerny zool. *karmiący ś. owocami*: Nietoperze owocozerne. < Owoc + Zerny >

Owocówka, i, lm. i zool. (*carpocapsa*) *owal łuskoskrzydły z rodziny żubjkowatych*. < Od Owocowy >

Owocyt, u, lm. y *jajeczko samce w pierwszym okresie powstawania*. < ? Z Łé. ovum, Gr. óón = jajko + Gr. kýtos = powłoka >

Owoczesny p. **Owczesny**: Pisma owoczesne poprzedzały na przetłumaczeniu artykułu. Chm. < Ow + *Czesny, od Czas >

Owocześnie przys. od **Owoczesny**; *owoczesnie, w owym czasie, nawoczes, podówczas, naówczas, wówczas, owego czasu, onego czasu.*

Owodna, y, lm. e, **Owodnia** embr. i poł. *blona płodowa otaczająca płód i wodę płodową; owodnica*, błona owodna, *†*druga wewnętrzna przypotokowa, *†*błona owcza, *×*jagnięca, *†*kozia, *†*płaszczykowa, *×*wodna, *×*wodnista, *×*błona wód, *†*pliwka owcza, *†*przypatoka, *×*przypotok, [czepiec, łozysko, miejscę] (amnios). <O + Wodna>

Owodni przym. od **Owodnia**. Poł.: O. *pepek = miejsce, w którym owodnia zrasta ś. (umbilicus amnioticus).* <Od Owodna>

Owodnia, i, lm. e poł. p. **Owodna**.

Owodny *dokoła wody płodowej będący*: Błona owodna p. **Owodna**. <O + Wodny>

Owogięza, y, btm. biol. *proces powstawania jaj samiczych.* <Łć. ovum = jaje + Gięzeza>

[Owoli] = **Haw**.

Owolnić, a, ał p. **Owolnić**.

*†***Owolnianie**, a, btm., czynność cz. **Owolnić**.

*†***Owolnić**, i, il, nied. *†***Owolnić** l. *woolnić, zwolnić*. L. 2. O. prawo zawieszono = *przywrócić*: O. zawieszenie, prawo zawieszone otworzyć. Kn. O. zawieszenie prawa. Troc (= *zniesić*). <O + Wolnić>

*†***Owolnienie**, a, btm., czynność cz. **Owolnić**.

Owologia, i, btm. *nauka o jajach, znajomość jaj.* <Łć. ovum = jaje + Gr. logia = nauka, znawstwo>

*†***Owołać**, a, ał = **Obwołać**. <O + Wołać>

*†***Owołanie**, a, btm., czynność cz. **Owołać**, *obwołanie*: Będzie taki człowiek bez owołania ożalowan. Ort.

*†***Owoływać**, uje, ywał = **Ohwoływać**.

*†***Owoływanie**, a, btm., czynność cz. **Owoływać**.

*†***Owoszczać**, a, ał p. **Owoszczyć**.

Owoszczanie, a, btm., czynność cz. **Owoszczać**.

Owoszczenie, a, btm., czynność cz. **Owoszczyć**.

Owoszczowate owady zool. (fulgoridae) = *półpokrywe należące do rodziny tej mianowicie nazwy.* <Od Owoszczyć>

Owoszczyć, y, yl, nied. **Owoszczać** *oblać a. natrzeć woskiem, nawoskować, powoskować*: O. nitkę. *Invero owoszczam, oszwarcuję.* Macz. <O + Woszczyć>

*†***Owości** *alić owo!, aż oto!, aż tu.* Kn. Jak kazanie czynił, O. jakoby rozgniewany szatan pokaze ś. Birk. <Owo + Ź(e) + Ci>

*†***Owo tu** p. **Owto**: Tak długo chodził, to tu, to owo tu, aż hetmańskiego trafił do namiotu. P. Koeh.

Owóz otóz: O. masz naszą panią, coś ś. o niej pytał. Rej. O. tedy... <Owo + Ź(e)>

*†***Owrąbiać**, a, ał = **Obrębiać**. <O + *Wrąbiać, od Wrąb>

*†***Owrąbianie**, a, btm., czynność cz. **Owrąbiać**.

*†***Owrąbić**, i, il = **Obrąbić**: *Obrąbiony, owrąbiony, brzezysty.* Kn. <O + *Wrąbić, od Wrąb>

*†***Owrąbienie**, a, btm., czynność cz. **Owrąbić**. Troc.

*†***Owreć**, **owreje**, **owrał** *obgotować ś.*: Daj do tego rosółu, niech dobrze owreje. Brk. <O + Wreć>

*†***Owrebować**, uje, ował = **Obrębiać**. L.

*†***Owrebowanie**, a, btm., czynność cz. **Owrebować**, *obrabianie*.

[**Owrocie**, a, lm. a, **Owrotki**] *male łączki przy końcu ogrodów a. przy domu.* <O + *Wrocie, od Wrota>

[**Owrodzenie**, a, btm.] *czynność cz. Owrodzić.*

[**Owrodzić**, i, il] *zbrzydzać.* <?>

× **Owroniony** *który obsiadł wrony, okryty wronami*: Cerkiew z tróistą wieżą, ciągle owronioną. Słow. <O + *Wronić, od Wrona>

[**Owrotki**, ów, blp.] p. **Owrocie**. <p. **Owrocie**>

[**Owrrząd**, u, btm.] p. **Brzad**.

Owrrządzać, a, ał p. **Owrrzodzić**.

Owrrządzenie, a, btm., czynność cz. **Owrrządzać**.

*†***Owrrzedenie**, a, btm. p. **Owrrzedenie**: O. *męcherza a. osypanie.* Syr.

*†***Owrrzedziałość**, i, lm. i p. **Owrrzedenie**.

*†***Owrrzedziały** p. **Owrrzodziąły**: Łazarz O. B. B. (= *wrzodowaty*).

*†***Owrrzedzić**, eje, ał p. **Owrrzodzić**. Przen.: *Kiedy nam sumnienie owrrzedzieje.* Wuj. <O + *Wrzedzić, od Wrzód>

*†***Owrrzedzenie**, a, lm. a p. **Owrrzedenie**: O. *dziaśł, gdy ś. przydawa, iż na dziaśłach czynią ś. krosteczki.* Sien. <Od Owrrzedzić>

Owrrzeszczyć, y, ał *ogłosić z wrzaskiem, okrzykiem*: *Wychowanek Bolesława, żonę i matkę królów swoich, Niemką owrrzeszczeli i wygnali zdrajcy i złośliwey.* Mor. T. <O + Wrzeszczyć>

Owrrzeszczenie, a, btm., czynność cz. **Owrrzeszczyć**.

Owrrzodowacenie, a, lm. a p. **Owrrzedenie**.

Owrrzodowacień, eje, ał p. **Owrrzodzić**. <O + Wrzodowacień>

*†***Owrrzodowiałość**, i, lm. i p. **Owrrzedenie**.

*†***Owrrzodowiały** p. **Owrrzodziąły**. <Od Owrrzodowacień>

× **Owrrzodowieć**, eje, ał p. **Owrrzodzić**. <O + Wrzodowieć>

× **Owrrzodowienie**, a, lm. a p. **Owrrzedenie**.

Owrrzodzenie, a, lm. a l. czynność cz. **Owrrzodzić**; *jętżenie* (ulceratio). 2. a. *†***Owrrzedenie**, *†***Owrrzedzenie**, **Owrrzodowacenie**, *×***Owrrzodowienie**, **Owrrzodziłość**, *†***Owrrzodowiałość**, *†***Owrrzedziałość** (uleus) *wrzdół*, [r a n a]. <O + Wrzodzić>

[**Owrrzodzeńko**, a, lm. a] *male, nieznaczne owrrzodzenie.* <Zdr. od Owrrzedenie>

Owrrzodziłość, i, lm. i p. **Owrrzedenie**.

Owrrzodziąły, *†***Owrrzedziały**, *†***Owrrzodowiały** *który owrrzodził, dostał wrzodów, wrzodowaty, okryty wrzodami, pełen wrzodów.* <Od Owrrzodzić>

Owrrzodzić, i, il, nied. **Owrrządzać** *wypłócić wrzody, sprowadzić owrrzodzenie, zawrrzodzić* (exulcerare): *Środki owrrządzające* (remedia ulcerantia). *Obnaży przed nią wszystkie otwarte rany swojej owrrzodzonej duszy.* Gađ. <O + Wrzodzić>

Owrrzodzić, eje, ał, *†***Owrrzedzić**, **Owrrzodowacień**, *×***Owrrzodowieć** *okryć ś. wrzodami, zrobić ś. wrzodowatym, dostać wrzodów; zajętrzyć ś.* (exulcerare): *Lud nieskałany, co żadnej hałby nie owrrzodził trądem.* Krasin. <O + Wrzodzić>

[**Owrrzód**, odu, btm.] p. **Brzad**.

[**Owrrziaczek**, czku, lm. czki] *chleb owrrziaczki*: *Zaraz wam przyniosę krztynę owrrziaczka i sera.* <Od *Owrrziak, od Owrrzi>

[**Owrrziak**, u, lm. i] *krosty w gębie bydłęcia.* <Od Owrrzi>

Owrrzianik, a, lm. i l. w lm. *ciastka, herbatniki „herkules”, z mąki owrrzianej.* 2. a. [**Owrrziannik**] *koś (w zagadkach).* <Od Owrrziany>

Owrrzianisko, a, lm. a p. **Owrrzisko**. <Od Owrrziany>

Owrrzianka, i, lm. i l. *kaszka a. zupa, gotowana z ziarn owsa, zaparzaných gorącą wodą i wyluszcza-*

nych z *pochewek* za pomocą lekkiego mielenia a. *otłukania*, *gruca*: Wyglądasz jak O. St. wil. 2. [O.] = a) *słoma owsiana wymłócona*: Aj, niema sianka, tylko O. na tsm szerokiém polu. Przyńsiecie im snop owsianki. b) *grusza zwyczajna i jej owoc* (pirus communis). 3. zool. = a) p. **Ortolan**. b) p. **Uklej**. c) p. **Stynka**: Mogą wynosić na targ codzienny tylko drobne ryby, jak płoćce, ukleje i owsianki. Łźń. <Od Owsiany>

[Owsiannik, a, lm. i] p. **Owsianik**.

Owsiany, × **Owsowy**, [Owieśny, Owiesny, Owsny, Owsny, Łowsny] l. przym. od **Owies**: Mąka owsiana. Gruca abo krupy owsiane. Sien. U Podgórzanów chleb O. Kluk. Leżała sobie na kopeczyku granicznym między ściernią owsianą. Tet. 2. bot.: Korzonki owsiane = a) p. **Weżymord**. b) p. **Salceffa**. 3. cukier.: Cukier O. = *karmel z dodaniem ekstraktu z owsa*, w formie paleczek skręconych sprzedawany. 4. piw.: Piwo owsiane = *gatunek piwa górnej fermentacji*. **Owsiany**, ego, lm. i l. a. **Owiesny** ten, co *zawaduje owsem, obrokami*: Pobierali jeszcze roczne płace O., szafarz, korzenny, chlebny, piwny. Paw. 2. żart. *Sanoczanin (owsem żyjący)*: Owsiani doją jak smoki. Kaezk. <Od Owies>

Owisk, a, lm. i l. p. **Owies**. 2. a. **Owsina**, **Owsinka** *lichy, nędzny, drobny owies*: Chwasty i z chudym ziarnem porośły owiski. Grez. 3. [O.] *ziarno chwastu podobnego do zboża*: U naszego jegomości żytko i pszeniczka, a u pana Dominika O. i metliczka. 4. bot. p. **Owies**. 5. zool. = a) [O.] a. *Glistnica robaczkowa*, × **Askarydy**, [Rupie] (oxyuris vermicularis) *gatunek oblińca pasorzytnego*. b) [O., Frajeucz], *francuz, persak, prusak, karaluch złoty (blatta germanica) owad prostoskrzydły biegający*. <Od Owies>

Owsina, y, lm. y m. i ż. p. **Owisk**: Jakby ś. na rzyżu wypasali, a nie na górskiej owsinie. Kaezk. [Owsinka, i, lm. i] p. **Owisk**. <Zdr. Od Owsina>

Owisko, a, lm. a l. p. **Owies**. 2. *pole zasiane owsem*. 3. a. [Owsianisko, Owńisko, Owńisko, Owńiszczce, Owńiszczce] *pole, na którym rosi owies*: Tańcowała liska na środku owiska. Na owisku, w cieniu, pod samym lasem, niepłoszono żerują żięby. Matl. <Od Owies>

[Owsiuch, a, lm. y] p. **Owies**. <Od Owies>

[Owsiucha, y, lm. y] p. **Owies**. *Przen. (o mieszczechach)*: Tej owsiuchy w naszym czystym owsie nie mogą cierpieć. Krasz. (= *falszypowego państwa, przybłędów, intruzów — w naszym stanie*).

[Owsny] p. **Owsiany**. <Ow(ie)s-ny>

× **Owsowy** p. **Owsiany**: Kłos O. Troc. Dań owsowa. Świerszcz O. Włod. <Od Owies>

[Owstydzienie, a, blm.] *czynność cz. Owstydzić*.

[Owstydzić, i, il] *okryć wstydem*: Tak O. człowieka na całe życie! Reym. <O + Wstydzić>

† **Owszeją** przys. p. **Owszem**: Prosimy was, byście tego nie sławili, i owszeją ogradzajcie. Mik. z Wilk.

† **Owszejki** przys. l. p. **Owszem**: Ten isty iściecie, już gdy trzy lata miną, odpadnie ot swego prawa O. Mac z Róż. A O. nie zielonego na drzewinie nie ostalo. B. Sz. Aliz o to mężobójstwo rzecz O. będzie dokonana. Sw. z Woc. Listy też, prawu bożemu i ustawie ziemskiej przeciwne, O. odzywamy i gładzimy. Stat. Kaz. Jag. Ustawiamy, aby O. ni jeden sędzia przez którą inszą osobę, niżli przez pewnego woźnego, czynił i wyprawił swoich pozwów. Sw. z Woc. Kto nam od-

wali kamień ode drzwi grobowych, bo O. jest wielki. Op. Literami nowo należonemi, O. w krainach niemieckich szlachetnemi. Wiet. Ale ja O. z wielebnym Pawłem świętym będę ś. chepł w Panu. Wiet.

× **Owszeki** przys. l. p. **Owszem**: Nieowszeki źle. Mącz. O zdrowiu jego już O. byli zwątpili. Wys. Wino O. opuściła, na samej wodzie przestając. Wys. Rozdarł Samson lwa, nie mając O. nie w rękę. Leop. Panienska ta O. na wszem zdrowa została. Wys. Kto O. tak cierpliwý jest, aby to znieść mógł? Strýjk. Który ś. ślepo narodził, żadnego rozsądku o maściach rzeczy widomych O. dać nie może. Karać niemasz o co, O. ś. go pożałować godzi. Papr. Przeto nam ś. O. widzi, abys tu W. M. nie przyjeżdżał. Z. A. 2. a. † **Owszejki** = a) *zaiste, zaprawdę, rzeczywiście, w samej rzeczy, istotnie, w istocie*: O. jęty jest miłością; O. ten jest Mącz. Wielka O. enota jest miłość. Wuj. Wielkie O. przymuszenie do posłuszeństwa na lud swój wkłada pan swoim przykładem. Baz. O. Panna Marja pierwszej stworzona w radzie boskiej. Pat. Panno Najświętsza, jako oczy Twe znieść mogły tak srogie widziać? O. serce Twe temi gwoździami nie mniej było przebite, niżli ciało syna Twego. Wuj. 3. b) *a cóż dopiero, zwłaszcza, tym bardziej, szczególnie*: Żadna sprawa, O. rycerska, nie może stać bez porządku. Vol.

† **Owszelki** przys. p. **Owszem**: Wyzdychało wszystkie bydło egiptskie, ale z bydła Izraelitów nie O. nie zginęło. Leop. <O + Wszelki>

Owszem, † **Owszeją** przys. l. = a) *właśnie, tak właśnie, bardzo chętnie, naturalnie, rozumie ś., ma ś. rozumie, oczywiście, to ś. wie, spodziewać ś., bardzo dobrze, a jakże*: A byłeś u niego? — I O. Troc. Owszem, ja sam to uniósł. Troc. I O., potrzebna to rzecz. Troc. I O., to tak być ma. Troc. I O., dzisiaj odjedź (= *zgoda!*). Słyszysz ty, co to oto ci mówią? a Jezus im rzece: i O. Sekl. Pozwalacież? — I O. Wierzyeie, iż wam to mogę uczynić? Odpowiedzieli: O. Panie. B. G. b) a. × **Owszeki**, † **Owszejki** = a) *właśnie, przeciwnie*: Jam go nie oszukał, i O., on mnie oszukał. Śpisz, Nieczuj? — Boże uchowaj! i O., słucham z wielką atencją. Kaezk. A Ty nas nie cheiej odstępować, Panie, i O., racz nam dopomagać. Kochan. Przeez ś. dalej masz frasować? O., umysł swój utwierdź. Kochan. β) a. † **Owszelki** *zewszystkim, zupełnie, zgola*: Zygmunt August, choć pokój miłował, przecię nie O. do spraw rycerskich nie był sposobny, bo sam wojska umiał sztykować. Biel. M. Kazał dół sobie ukazać, a obaczywszy, że nie O. trudne spuszczenie było, spuścił ś. weń. Kochan. W interesie nie O. sumiennym. Nies. (= *niekoniecznie*). Dla prostej tej uczynności, nie O. przejrzenia niegodnej, przyjął bacznych pozyskać spodziewam ś. Petr. 2. *co więcej, nadto, ba, nie dość tego; przeciwnie*: Angielika mu na myśl przychodziła, i O., nigdy mu z niej nie schodziła. P. Koeh. Nietylko, iż ś. z onych słów nie smęciła, ale i O. niewymownie pocieszona była. Ż. E. Całego królestwa senatorów, i O. biskupów, ile rządów nie jednego tylko miasta, ale tak wielu, i O. całej djeceji. Nies. <O + Wszem, od Wsz(e)>

[Owńisko, a, lm. a] p. **Owisko**. <Od *Owsny, od Owies>

[Owńiszczce, a, lm. a] p. **Owisko**. <Od *Owsny, od Owies>

[Owtak] *owak*. <Ow + Tak>

[Owtaki] *owaki*: A gdzie ty tam będziesz chodził, taki O., czy ty tamój potrzebny? <Ow + Taki>

[Owten, Ówten] *tamten, ów, on*: Postaw kółko, ścieł łoże w owty nowy kómorze. To owto = to i owo. <Ow + Ten>

[Owteni] p. **Owtedy**: A kieni tu droga? — Owteni.

[Owtedy, Owteni] *oto tedy, owedy, tamtedy*: O. uciekł. Troc. <Ow + Tedy>

[Owto] *oto, tam oto*. <Ow + To>

[Owtu] l. a. † **Owo tu ówłzie**: Łata, szuka, zagłada tu, O. (=tu, nie tu). 2. tu, tu oto, tutaj: Chodź O! <Ow + Tu>

[Owukat, a, lm. ci] = **Adwokat**. <Przekręcone z Adwokat>

Owulacja, i, lm. e *peknięcie pecherzyków na jajnikach i wyzwalanie ś. z nich jajek dojrziałych*. <Now. Łć. ovulatio, z Łć. ovum, ovulum = jaje>

[Owwa!] p. **Owa!** <Okrzyk.>

× **Owy** p. **Ow**: O. kociół z kaszą. Mick.

[Oz-] p. **Roz-**.

[Oza] *może, czyż*. Por. **Azać, Azaż**. <O + ZA>

Ozadki, ów, bhp., zb. [**Ozadzie**] *resztki ziarna, zboża, zebrane po oczyszczeniu a. oddzieleniu czelonego ziarna, posład*. <O + Zadki>

[**Ozadzie, i, bhp.**] zb. p. **Ozadki**: Indyeczka, idąc za ekonomem, mówi: „Ozadzi! Ozadzi!” A indyk: „Czy nie mógłby on gotego zboża dać?” <O + Zad>

[**Ozaiść, Na ozaiść**] *zaiście, naprawdę, w istocie, na serio, rzeczywiście, w samej rzeczy*. <O + Zaiśc(e)>

[**Ozanie, i, ił i O. ś.**] p. **Ożenić**: Ozaniłem się ta na pół z płacem, nimam połozyc główeńki na cem. <Zam. Ożenić>

[**Ozaniecie, a, bhm.**] l. czynność cz. **Ozanieć, ożeniecie**. 2. p. **Ozaniecie ś.**

[**Ozaniecie się, a, ś., bhm.**] **Ozaniecie** czynność cz. **Ozanieć ś., ożeniecie ś.**: Po moim ozanieniu.

† **Ozanna!** p. **Hosanna**: O., cusz (= to jest) zdrów bądź, królestwo moje nie jest stąd, cusz z tego świata, córki Syon cusz dziewki jerozolimskie. Op. <p. Hosanna>

[**Ozarty**] p. **Ożarty**. <O + Żarty, od Żreć>

Oząbkować, uje, owal obwieść ząbkami: Obaczę listek krzewu różanego oząbkowany drobno. Krasiń. <O + Ząbkować>

Oząbkowanie, a, bhm., czynność cz. **Oząbkować**.

[**Ozbićcie, a, bhm.**] czynność cz. **Ozbić, rozbić**.

[**Ozbić, ije, ił, nied. Ozbijąć**] *rozbić*: Kieś zesłał, a nie zdeł i nie zdołé iść, kie cie postrzał ozbił, abo gad uzar, prašli cie na tym siłie i taméś czekał abo końca kary, abo śmierzei. Żer. Niek im ta Pon Jezus siedmdwaśeia ozbitych sklepów i troje śmierzei ludzkiej odpuści! Tet. <(R)ozbić>

[**Ozbijać, a, ał**] p. **Ozbić**.

[**Ozbijanie, a, bhm.**] czynność cz. **Ozbijać**.

[**Ozycymać, a, ał**] *dodawać otuchy, uspokajać*: Przyjdzie, cohy nie — ozycymała se potym. Ork. <?>

[**Ozyczymanie, a, bhm.**] czynność cz. **Ozycymać**: Nie pomogło jednak „ozyczymanie,” ani żadne perswazje, bo lzy gwałtem cisnęły ś. do ócz. Ork.

Ozd, u, lm. y l. p. Ozdowia: Słód z ozdu ma mierzyć urzędnik, aby baczyl, jak go wiele przyrosło. Haur. 2. [Z ozdem] p. **Sozdem**.

Ozda, y, lm. y p. Ozdownia.

× **Ozdabiacz, a, lm. e**, × **Ozdobiciel ten, co ozdabia a. ozdobił, dekorator**. <Od Ozdabiać>

Ozdabiać, a, ał i O. ś. p. Ozdobić.

Ozdabianie, a, bhm., czynność cz. **Ozdabiać**.

Ozdabianie się, a, ś., bhm., czynność cz. **Ozdabiać ś.**

Ozdnicza, y, lm. e p. Ozdownia.

Ozdoła, y, lm. y, † Zdoła l. przydatek, który może podnieść wrażenie piękności, upiększenie: O. na szyję. L. Ozdoby, kobierce. L. Drukarze są w kościele bożym dla ksiąg szanowani, bowiem ozdobę czynią w pracach przyzwoitą. Ozdobo twarzy, wąsy pokrętnie! Kniaź. Słowiku, ozdobo wiosny, posle wdzięcznej pory. Gawiń. I ziemia nie jest bez swojej ozdoby. Kochan. Której Pan dodał ozdoby. Wuj. Pod dachem wiszą cztery ogromne szyszaki, ozdoby czół marsowych. Mick. Stroje i ozdoby powierzchowne. Śniad. Śliczne jest w naturze swej słońce, źródło światłości, ozdoba tej wielkiej świata machiny. Lsz. O. twoja i korona głowy twojej spada. Skar. W każdym stanie i czasie najlepsza O. umysł nieskazany i serce poczciwe. Kras. Niech ś. ten w obce przybiera ozdoby, kto nie ma z własnej zaszczytu osoby. Nar. Ten wieniec, który sobie sam upiół, nie potrzebuje żadnej ozdoby z przydanych obcą ręką kwiatów. Dm. O. w dziele sztuki = ornament. Tu Grek dłuował w murach ateńskie ozdoby. Mick. Ozdoby teatralne, tapicerskie = dekoracje. Ozdoby stylowe = *kwiatki stylowe*. 2. *chluba, dumna, chwala, zaszczyt*: Waleczna Korona Polska, słowieskiego narodu ozdobo jedyna. Birk. Aleyd, O. świata. Bardz. Żona uceziwa O. mężowi. Kochan. Miałyscie pći swojej wielką ozdobę i pociechę. Skar. Stan szlachecki rycerski, mur tego królestwa, ozdobę majestatu twego, strach nieprzyjaciół twoich, abyś, jako pan i ociec prawy, miłował i szanował. Goś. Witaj, ozdobo starodawnej szkoły! Kras. Którech był niegdys dusza i ozdoba. Niem. Tyś była ozdoba ludu twego. Skar. 3. *piękność, ozdobność, krasa, świetność, okazalność, majestat, blask*: Dziś piękność twoją (Litwy) w całej ozdobie widzę i opisuję, bo tęsknię po tobie. Mick. Świecki testament, abyś to zacne królestwo w całości swej i ozdobie zachował, onego nieprzyjacielowi szarpać i ucinąć nie dopuszczał. Goś. Jeżże także Bóg przydał krasy, bo wszystka ta O. nie z nieczystoty, ale se czsnoty bożej pochadzała. B. Sz. Znajdą ś., wielowładny Panie, którym ku Twej ozdobie wymowy dostanie. Kochan. (= *ku wystawianiu, wychwalaniu*). O. wszystka jego i świetność zaćmiona. Kochan. 4. † O. *zaszczyt, przywilej*: Narusza ś. wszystkie prywatne świebody i ozdoby. Grab. P. Ozdoby stanu szlacheckiego. 5. [O.] = a) *okrasa, omasta*. b) *upodobanie, pociąg, skłomność*: Dadzą panu młodemu wątrobę, żeby miał zawsze do panny młodej ozdobę. 6. bot.: O. nočna p. **Dziwaczek**. Zdr. **Ozdóbka**. <O + Z + Doba, DOB>

× **Ozdobiciel, a, lm. e p. Ozdabiacz**. L. <Od Ozdobić>

× **Ozdobicieka, i, lm. i** forma ż. od **Ozdobiciel**. L.

Ozdobić, i, ił, nied. Ozdabiać l. przyozdobić, upiększyć, ubrać, ustroić, przystroić, udekorować, okrasić: O. kościół malowidłami, bibliotekę pięknym dziełem. Sala ozdobiona rozmaitym sprzętem. L. Litość nade wszystko ozdabia kobietę. L. O. dom posągami. Wielkim cię darcem, Hanno, niebo ozdobiło, gdyż dało enoty nienaganione, kształt pięknego ciała. Gawiń. Konie ubierano w szór pozłocisty, ozdobiony herbami. Kaczk. Żywoty filozofów, to jest mędrów nauk przyrodzonych, i też innych mężów cnotami ozdobionych... Biel. M.

Bohater ozdobiony dzielnym rozumem i nadwyzczajną odwagą. Przyb. 2. † O. *podnieść, wynieść, wstawić, uświetnić, zaszczylić, wzbogacić*: Bolesław księstwo swoje po większej części rozszerzył i ozdobił. Błaz. Kazimierz Wielki koronę polską skarby wielkimi ozdobił. Zbyt. A. Ten (Jagiello) klaszory, ten kościoły, ten krakowskie nadał szkoły, z gruntu prawie wystawiwszy, one murem ozdobiwszy. Zbyt. A. Gotowali ś. wszyscy O. akt pogrzebu, jako to człowieka godnego i im zasłużonego. Chom. Przyjaciel i paręjalista jednego pana poeznie go omawiać rzekomo i ozdabiać dworsko. Trzt. (= *wystawiać, wychwalać*). O. ś. *ozdobić siebie, upiększyć ś., przyozdobić ś., ustroić ś.* <O + Zdobić>

Ozdobienie, a, btm., czynność cz. **Ozdobić**.
Ozdobienie się, a ś., btm., czynność cz. **Ozdobić** ś.

Ozdobnie przys. od **Ozdobny**: Książka wydrukowana, oprawiona O. Dość ozdobnie tę legacją odprawił. Nies. (= *wspaniale, okazale*). † Paweł św., acz zaleca małżeństwo, jednak o dziewięćwie dosyć O. i chwalebnie powiada. Białob. (= *mile, wdzięcznie, sympatycznie*).

Ozdobność, i, btm. rz. od **Ozdobny**: O. mowy, stylu. Kościoły otrzymały z jego hojności liczne i cenne nabytki, przedewszystkim stalle, uderzające swą ozdobnością. Mor. K.

Ozdobny i. przym. od **Ozdoba**, *zdobny, wspaniały, bogaty, mający ozdoby, piękny, strojny, ozdobiający a. ozdobiony, gustowny, wykwintny, elegancki*: Ozdobna siwym włosem głowa. Bardz. Strój O. Sprawisz szaty święte Aaronowi ku ozdobnej okrasie jego. Leop. Ciebie jasność, jako płaszcz O., odziała. Koehan. Zdjąłeś ze mnie wór żałobny, a włożyłeś płaszcz O. Koehan. O jaki nibior tego kapłana! niemasz nie ozdobnego na nim. Jakób z Sienna kupił w Bolonji bardzo O. rękopis Plinjusza Starszego. Mor. K. Czeionki ozdobne a. fioryzowane. Naradniej wzrok tam wiele szłemy, kiedy w ozdobnym cieie enota z przymloty pięknymi niejsze sobie uściele. Gawin. (= *wdzięczny*). Galateo, milszaś nad bluszez O., bielsza nad łabędzie. Grez. † Był tak O. ojezyźnie, jako straszny nieprzyjacielowi. Jad. (= *wdzięczny, miły, sympatyczny*). Zmiłuj ś., Panie, nad stworzeniem swoim ozdobnym. Post. pr. (= *nadobny, kszaltny*). Linus, pasterz boski, u którego głowa w kwiat i opiech ozdobna. Grez. (= *zdobna, ozdobiona, ubrana*). Styl O. = *kwiecisty, wykwintny*. Ozdobna polszczyzna. Ryb. Gospodarz wniósł w ozdobnych słowach naprzód zdrowie niewiast. Sienk. Do rady szedłszy, rzezez ozdobną uczynił. Kosz. Wiersze te moje nieozdobne. Koehan. (= *praste, zwyczajne*). 2. [Bułka ozdobna] = *bułka masłana z rodzynkami*. <Od Ozdoba>

Ozdobowy służący ku ozdobie: Ozdobowe piękno kwiatostanu. <Od Ozdoba>

Ozdować, uje, ował i. a. **Ozdżyć**, [Ozdzić] *suszyć słód w ozdowiu*. 2. [O. a. **Ozgować**] *palić obfitym płomieniem w piecu, buzować*. [O. ś., **Hozdować** ś.] *buzować ś., palić ś. w piecu wielkim płomieniem*.

Ozdowanie, a, btm., czynność cz. **Ozdować**.
Ozdowanie się, a ś., btm., czynność cz. **Ozdować** ś.

Ozdownia, i, lm. e, **Hozdownia**, **Ozd**, † **Ozd**, **Ozda**, **Ozdnica**, × **Ozdnica**, † **Oźnica**, † **Oźnica**, **Mielcuch piec**, *suszarnia, gdzie ś. słód suszy, przyrumienia, rości, słodownia, suszarnia słodu*.

Ozdownik, a, lm. cy *ten, co chodzi około ozdowiu, słodownik*. Troc. <Od Ozdowia>

Ozdóbka, i, lm. i p. **Ozdoba**.

Ozdawiać, a, ał p. **Ozdrowić**.

Ozdawianie, a, btm., czynność cz. **Ozdawiać**.
Ozdrowiały który ozdrowiał: Umiarkowanie radzę i już ozdrowiałemu, jeżeli zdrowie zachować zechce. Pileh. <Od Ozdrowieć>

Ozdrowiciel, a, lm. e *ten, co ozdabia a. ozdrowił, uzdrowiciel*. <Od Ozdrowieć>

Ozdrowicielka, i, lm. i forma ż. od **Ozdrowiciel**.

× **Ozdrowić**, i, il, nied. **Ozdawiać** *uczynić zdrowym, przyprowadzić zdrowie, uzdrowić, wyzdrowić, wyleczyć, wykurować*: Moe ozdawiająca, lecząca. L. [Ozdrowiła dziecko rybakom]. <O + Zdrowieć>

Ozdrowieć, eje, ał *odzyskać zdrowie, wrócić do zdrowia, wyzdrowieć*: Prędzej zachorowałem, niżli O. możemy. Skar. Cały świat doktorowi chorey dać przyrzeka, ozdrowiawszy, wnet z myśli doktor mu ucieka. Min. Dopóki nie ozdrowieje Mateusz, prowadźcie robotę. Reym. <O + Zdrowieć>

Ozdrowienie, a, btm. i. btm., czynność cz. **Ozdrowić**: Howard poświęcił swe życie udoskonaleniu i ozdrowieniu więźni. Spas. (= *uzdrowotwieniu*). 2. czynność cz. **Ozdrowieć**: Nurty pełne własnego błota... zaleca braciom jako źródło ozdrowienia. Kl.

Ozdrowieniec, ńca, lm. ńcy *ten, co ozdrowiał, rekonwalescent*. <Od Ozdrowiony>

[**Ozdrze**, y, btp.] *broń, złożona z czterech noży na krzyż*: Kiedy O. były gotowe, pojechali do smoczey góry. <? * (R)ozdrze, DZIOR/DOR/DR>

[**Ozdrzeć**, drzeje a. dre, drzał] *dojrzeć p. Oźreć*: Jak jabłuszko ozdre, to też ono spadnie. <O + *Z(d)rzeć, ZOR/ZR/ZIER>

[**Ozdrzenie**, a, btm.] czynność cz. **Ozdrzeć**.

[**Ozdzić**, i, il] p. **Ozdować**.

[**Ozdzirać**, a, ał] *rozdziierać, rozdziierać, otwierać, rozczepierzyć*: Jo nie jest taka, cohyk piérso ozdziarała ku komu pazdury. Tet. <(R)ozdziarać>

[**Ozdziranie**, a, btm.] czynność cz. **Ozdzirać**.

[**Ozedle**, i, btp.] p. **Ozydle**: Maciek był zawdy gotów publicznie chwycić drugiego za O., czy za wierzehowisko. Dyg.

[**Ozegła**, ów, btp.] p. **Ozydle**.

Ozena, y, lm. y, **Ozena** lek. (ozaena) *wróżd w nosie, owrządzenie jam nosowych połączone z wpływem smrodliwym i często z próchnieniem kości*. <Łé. ozaena>

Ozenna, y, lm. y lek. p. **Ozena**. Syr. <Łé. ozaena>

[**Ozentregi**, ów, btp.] *szelki*. <Nm. Hosenträger>

[**Ozerle**, i, btp.] p. **Ozydle**.

[**Ozerwa**, y, lm. y] p. **Rezerwa**. <Zam. [Rozerwa] = Rezerwoar, przez sld. Rozerwać>

[**Ozerwał**, u, lm. y] p. **Rezerwoar**. <Zam. * Rozerwał = Rezerwa, przez sld. do Rozerwać>

[**Ozerwista**, y, lm. ści, **Rozerwista**] *rezerwista, należący do rezerwy, zostawiony w odwodzie*. <Zam. [Rozerwista] = Rezerwista, przez sld. do Rozerwać>

[**Oześmienie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Oześmielić** ś.

[**Oześmielić się**, i ś., il ś.] *ośmielić ś.*: Oześmielił się! eys nie chłop?! Tet. <* (R)oz(e)śmielić ś., od Śmiały>

[**Ozezłoszczenie się**, a ś., btm.] czynność cz. **Ozezłościć** ś., *rozzłoszczenie ś.*

[**Ozezłościć się**, i ś. il ś., **Ozeźlić** ś.] *rozzłościć ś.*: Kie ś. ozezłości, klinie. Tet. <(R)oz(e)złościć ś.>

[Ozeżlenie się, a s., blm.] czynność cz. **Ozeżlic** s. [Ozeżlic się, i s., ii s.] p. **Ozeżłościć** s.: Ozeżlił s. srodze. Reym. <(R)ozeżlił s.>

[Ozeżić, i, ii i O. s.] p. **Ozeżić**: Musi to być nie dobrego, kiedy już ni może s. O. w swoij wsi, tylko jeździ jaz poza gręnicą. Nak. <Zam. Ozeżić>

[Ożenie, a, blm.] t. czynność cz. **Ożenić, ożenie**. 2. p. **Ożenie** s.

[Ożenie się, a s., blm. **Ożenie**] czynność cz. **Ożenić s., ożenie** s.

[Ozamba, y, lm. y] *kawałek, kasek*: O. chleba. <? (R)oz + Gęba>

[Ozgardyja, i, lm. je] p. **Rozgardjasz**. <(R)ozgardyja(s)>

[Ozgardyjas, u, lm. y] p. **Rozgardjasz**. <Z (R)ozgardyjasz>

[Ozglądnać się, nie s., nał s.] p. **Rozglądnać s.**: Trza s. O. za kim i postanowić dwóch ludzi. Ork. <(R)ozglądnać s.>

[Ozglądnięcie się, a s., blm.] czynność cz. **Ozglądnać s.**

[Ozgniewać, a, ał i O. s.] p. **Rozgniewać**: On s. na to ogniewał i rzekł... Tet. Bo jak s. ogniewam! Ork. <(R)ozgniewać>

[Ozgniewanie, a, blm.] czynność cz. **Ozgniewać, rozgniewanie**.

[Ozgniewanie się, a s., blm.] czynność cz. **Ozgniewać s.**

[Ozgot, u, lm. y] *halas*. <Zam. *Łozgot = Łoskot>

[Ozgotać, ta a. ce, tał] I. *halasować*: Nie ozgotaj, bo dzieciaka obudzis. 2. *bić*. 3. *trząść*: Zimno me ozgoce. <Zam. *Łozgotać = Łoskotać>

[Ozgotanie, a, blm.] czynność cz. **Ozgotać**.

[Ozgotować, uje, ował] p. **Ozdować**: Nie ozguj na kominie, bo zaprosys jesse gdzie ogień.

[Ozgowanie, a, blm.] czynność cz. **Ozgotować**.

[Ozgrzebić się, i s., ii s.] p. **Ozrebić s.** <Z Ozrebić s. przez sld. do Zgrzebie>

[Ozgrzebiecie się, a s., blm.] czynność cz. **Ozgrzebić s., ozrebiecie s.**

× **Oziac, eje, ał** p. **Ozionąć**: Sehną lilje i róze, cokolwiek ozięje zarażone powietrze, umiera i mdleje. Ustrz. <O + Ziac>

× **Ozianie, a, blm.**, czynność cz. **Oziac**.

[Oziajać, aje, ał] p. **Ozionąć**: Oziajane masło, nie dające s. prędko zrobić ze śmietany. <O + Ziajać>

[Oziajanie, a, blm.] czynność cz. **Oziajać**.

[Oziabacy] *ziębiący*: Oziabacą woda. Por. **Oziabac**. <Od Oziabac>

[Oziabac, a, ał] *ziębnąć*: Jak sie rano dobrze obuje, to cały dzień nie oziaba. Por. **Oziabacy**. <O + *Ziabac, od Ziab>

[Oziabanie, a, blm.] czynność cz. **Oziabac**.

† **Oziabić, a, ał** i † **O. s.** p. **Oziębić**.

† **Oziabianie, a, blm.**, czynność cz. **Oziabić**.

† **Oziabianie się, a s., blm.**, czynność cz. **Oziabić s.**

† **Oziabienie, a, blm.**, czynność cz. **Oziabić**.

† **Oziabienie się, a s., blm.**, czynność cz. **Oziabić s.**

† **Oziabić, i, ii** i † **O. s.** p. **Oziębić**: Łakomstwo ostudza i oziabia gorącość miłości bliźniego. Wuj. <O + *Ziabić, od Ziab>

† **Oziabiewać, a, ał** i † **O. s.** p. **Oziębić**: Kapusta kwaśna oziabiewa wszystkie członki. Sak.

† **Oziabiewanie, a, blm.**, czynność cz. **Oziabiewać**.

† **Oziabiewanie się, a s., blm.**, czynność cz. **Oziabiewać s.**

Ozieleniac, a, ał p. **Ozielenić**.

Ozielenianie, a, blm., czynność cz. **Ozieleniac**.

Ozielenić, i, ii, nied. **Ozieleniac** *omalować na zielono; powalać zielonym, pozielenić; okryć, otoczyć, zielonością, omaić*. <O + Zielenić>

Ozielenienie, a, blm., czynność cz. **Ozielenić**.

[**Oziemek, mka, lm. mki**] p. **Ozimek**: Orać w O. = orać w zagon, czyli orać raz ostatni do siewu zboża. <O + *Ziemek, od Ziemia>

[**Oziemiec, mca, lm. mce**] p. **Ozimek**: Na święty Wawrzyniec czas orać w O. <O + *Ziemiec, od Ziemia>

[**Oziemka, i, lm. i**] *bródka*. <O + *Ziemka, od Ziemia>

Ozierać, a, ał i **O. s.** p. **Obejrzeć**: Dla większego przekonania sam chciałem te rzeczy przegłądać i O. Koss. <O + ZOR/ŻR/ZIER>

Ozieranie, a, blm., czynność cz. **Ozierać**.

Ozieranie się, a s., blm., czynność cz. **Ozierać s.**

[**Ozieroda, y, lm. y**] p. **Ozieród**. <Ukr. ozeroda = stożek grochowy lub fasolowiny>

[**Ozieronny**] przym. od **Ozieród**: Żerdź ozieronna. Za wyrabane cudze drzewo, co s. zejdzie na żerdź ozieronną, na koły etc. gwałtownik zapłaci po trzy grosze. St. lit.

[**Ozieronczyna, y, lm. y**] *żerdź, użyta do budowania ozierodu*.

[**Ozieród, odu, lm. ody, Ozieroda**] *wielka drabina postawiona na gumisku, do której s. snopy wkładają dla suszenia, przepłot*. <p. Ozieroda>

† **Oziewać, a, ał** p. **Oziewić**. <O + Ziewać>

† **Oziewanie, a, blm.**, czynność cz. **Oziewać**.

† **Oziewić, i, ii**, † **Oziewnąć**, nied. † **Oziewać** *rozdziawić, otworzyć, rozewrzeć*: Gdyby nie było przeżrzenia Pańskiego, nigdyby te narzędzia świata tego ani geby mogły O. w onym upadku swoim. Rej. <O + *Ziewić, od Ziew>

† **Oziewienie, a, blm.**, czynność cz. **Oziewić**.

† **Oziewnąć, nie, nał** p. **Oziewić**.

† **Oziewnięcie, a, blm.**, czynność cz. **Oziewnąć**.

Oziębiacz, a, lm. e p. **Chłodnica**: O. Liebiga. <Od Oziębiac>

Oziębiac, a, ał i **O. s.** p. **Oziębić**.

Oziębiająco przys. *w sposób oziębiający*: Ten chłód samolubny działał O. na męża. Bał. Ten widoczny zamiar wrzucenia wpływa właśnie O. na widzów. Górs. K. M.

Oziębialnia, i, lm. e *izba przy łaźniach parowych, przy laboratorjach, do chłodzenia przeznaczona*. <Od Oziębiac>

Oziębialnik, a, lm. i p. **Chłodnica**. 2. **Kondensator**. <Od Oziębiac>

Oziębianie, a, blm., czynność cz. **Oziębiac**.

Oziębianie się, a s., blm., czynność cz. **Oziębiac s.**

Oziębić, i, ii, † **Oziabić**, [Oznobić], nied. **Oziębiac**, † **Oziabić**, † **Oziabiewać**, [Oznabić] *obniżać temperaturę, ochłodzić, ostudzić; zaziębić, przeziębić*: Saturn ziemię oziębia. Troc. Oziębiłem sobie żołądek, głowę. Troc. Pijąc zimną wodę, oziębił sobie żołądek. Oziębionemu to lekarstwo posłuży. Troc. O. mieszkanie = *wyziębić*. Wiosna zimnym wiatrem oziębiona. Troc. Przen.: O. zapał. Fiz.: Mieszkanina oziębiająca p. **Mieszkanina**. **O. s.**, **Oziębnąć**, † **Oziębieć**, × **Ozimnieć**, nied. i: † **Oziębiwać**, † **Oziębować** *ochłodzić s., ostygnąć, ochłodzić, stracić ciepło, wyziębnić, oziębnić; zaziębić s., przeziębić s.*: Powietrze s. oziębiło, a. nieos.: Oziębiło s. (= *zrobi-*

ło ś. zimno, temperatura spadła). Zjadł siła poziomk z mlekiem, czym ś. oziębł, w gorączkę wpadł i tak umarł. Mat. Przen.: O. w zapale, w uczuciach = *oziebnąć, zobojętnić*. <O + Ziębić>

† **Oziębieć, eje, ał p. Oziębić**: Dla nieprawości wielkiej miłość oziębiała. Birk.

Oziębienie, a, błm. 1. czynność cz. **Oziębić**. 2. p. **Oziębienie ś.**: Zachorował od oziębienia. Troc. 3. † O., czynność cz. **Oziębieć**.

Oziębienie się, a ś., błm., **Oziębienie** czynność cz. **Oziębić ś.**: O. powietrza. Troc.

† **Oziębiwać, a, ał p. Oziębić**: Niektórzy po objdzie oziębiwają w rękę i nogach. Sekl.

† **Oziębiwanie, a**, błm., czynność cz. **Oziębiwać**.

Oziębla, i, lm. e bot. (francoa) roś. z rodziny skalnicowatych. <Od Oziębły>

Ozięble, Oziębło przys. od **Oziębły**: Przyjął kogo O. Odpowiedzieć komu O. Nieprzyjaciela O. miłuje. Lubom. Cóż to znaczy? tak O. dziękujesz. Krasz.

× **Ozięblec, bica**, lm. **bicy** człowiek oziębły: Niechaj złorzeczeniom wieków podany będzie O. L. <Od Oziębły>

Oziębło d. Ozięble.

Oziębłość, i, błm. od **Oziębły**: O. narodu koło wolności. Troc. O. w miłości, w nabożeństwie. Troc. Oziębłością płaci oświadczenie najwyższej miłości. L. Porównajcie to nabożeństwo z dzisiejszą oziębłością. Wuj. Ludzie z przodka gorąco pochwycają rzecz nową, ale za czasem przychodzą do oziębłości; przetoż apostoł napomina, aby nie oziębnawali. Gil. <Od Oziębły>

Oziębły, †Ozimiały, ×Ozimniały który oziębł, ostygł, wyziębł; przen. zimny, chłodny = obojętny, niechętny, sztywny, wymuszony: O. członek. Troc. Twoje ozięble ciało będzie chciał nieszczęsny ojciec pochować, musi je u rozbójce złotem kupować. Kochan. Ozięble przyjęcie. Oziębla odpowiedź. O. ku rodzicom (= nieczuły). O. w duchu, w nabożeństwie. Kn. (= niegorliwy). Oziębla przyjaźń. Troc. Są katolicy, ale oziębli i w służbie bożej leniwi. Skar. O. w służbie bożej. Skar. Izali tak oziębli będą? a o sługi Boga swego i swoje murem ś. nie zastawia? Skar. Na wielką ich pociechę oczy im do wiary otworzył, serca ich ozięble zagrzał. Skar. Mąż ognistej wymowy serca ozięble rozpała. Birk. <Od Oziębnąć>

Oziębnąć, nie, nął p. Oziębić: Oziębło rozpalone żelazo. Troc. Oziębla potrawa, polewka. Troc. Ozięblem (oziębnąłem), tak długo boso stojąc. Troc. Po śmierci Karola Wielkiego nauki nieco oziębły. Skar. Nigdy moja nie oziębnie miłość. Troc. Stosunki między nami oziębły. <O + Ziębnąć>

Oziębniecie, a, błm., czynność cz. **Oziębnąć**.

Oziębniak, a, lm. i = Chłodnica pod 1). <Od Oziębić>

† **Oziębnować, uje, ował p. Oziębić**: Ludzie z przodka gorąco pochwycają rzecz nową, ale za czasem przychodzą do oziębłości; przetoż apostoł napomina, aby nie oziębnawali. Gil.

† **Oziębnowanie, a**, błm., czynność cz. **Oziębnować**.

[**Ozimek, mka**, lm. **mki, Ozimek, Ozimiec**] *zagon (szczeg. na pszenicę i żyto)*: Chciał kupić parę ozimków i nagotował na to sto kilkadziesiąt złotych. Krasz. Orać w O. = orać w zagon czyli po raz ostatni do siewu zboża. <O + *Zimek, od Zima>

† **Ozimi, [Ozimi]** p. **Ozimy**: Siew O. Troc. Pszenica ozimia. Troc. Ozimia rola. Troc. I też żyto

ziarna i rodzaju kolidżego ozimie i jarne. Mac. z Róż. W maju z owice ozimią wełnę odbierać. Jeżow. Czasu wiosny w oborze liczy, co przybyło, a patrząc na ozimie, rad, iż już ożyło. [Na kolki po połogu robią placek z ozimiej maki]. Postylle mniejszej części pierwsza ozimia. Wuj. <O + *Zimi, od Zima>

† **Ozimiały p. Oziębły**: Dusza uboga w łasek bożej ozimiała. Op. <Od *Ozimieć, od Zima> [**Ozimiec, mca**, lm. **mce**] p. **Ozimek**.

Ozimina, y, lm. y, [**Ozmina**] *zboże siane na jesieni*: Zboże, które na zimę zwykło ś. siać, zowią oziminą. Paszk. Pola a. role są trojaki: na oziminę, na jarzynę i ugor. Haur. Pola posiadane oziminą i jarzyną. Św. z Woc. Sierpa trzeba oziminnie, kosa ś. zejdzie jarzynie. Kochan. Zdr. **Oziminka**. <Od Ozimy>

Oziminka, i, lm. i p. **Ozimina**.

Ozimiczny p. Ozimy: Lepiej do siewów ozimicznych przy orek a po dworach zostawić szlachtę, niż do słoł nieprzyzwycajoną w polu mitrzyć. Moracz. <Od Ozimina>

[**Oziminowy**] p. **Ozimy**. <Od Ozimina>

Ozimka, i, błm. bot. p. **Pszenica**. <Od Ozimy>

× **Ozimniały p. Oziębły**: Trunek ten potwierdza mocno ucynek małżeński, choć już O. Sien. <Od Ozimnieć>

× **Ozimnieć, eje, ał p. Oziębić ostygnać**: [Jak umrze, co już skona, ozimnieje, to go słożą na ławę].

× **Ozimnienie, a**, błm., czynność cz. **Ozimnieć**.

Ozimy, †Ozimi, [Ozimi], Ozimiczny, [Oziminowy] 1. *siany przed zimą, nie jarzy*: Ozime zboża sieją ś. przed zimą i nie zbierają ś. aż przyszedłego lata. Kluk. Pszenica ozima. Dudz. Żyto ozime, które na zimę bywa siane. Syr. 2. *ze zboża ozimego zrobiony, pochodzący*: Przy ozimym wieńcu wstążki powtykane są między pszenicę. 3. *zimowy; na zimę przeznaczony* (p. Ozimi). <O + *Zimy, od Zima>

† **Ozinać, nie, nął p. Ozionać**: Wilk, gdzie ukąsić nie może, tam ozinie. Zigr. Nas szatan ozinał, iż dobrowolnie mu w paszczkę bieżemy. Zarn. Tak srodze nas piekielny wilk ozinał, iż choć widzimy samofółki jego, dobrowolnie jednak za nim bieżemy. Zarn. <O + *Zinać, ZI/ZIE>

† **Ozinienie, a**, błm., czynność cz. **Ozinać**.

Ozionać, nie, nął, †Ozinać, Oziajać, ×Oziać 1. *owiać, ogarnąć tchem, otchnąć*: Co mię tylko otacza, zarazą ozionał. Karp. Wenus z Djaną oddech swym te miejsca ozionęły. Karp. 2. *urzec chciwym wzrokiem*: Wilk pierwszym swoim widzeniem każde bydłę i człowieka tak ozionie, że czasem ratunku głosem zawołać nie może. Troc. Powiadają, że wilk pierwszym swoim widzeniem człowieka ozione, że czasem i ratunku głosem wołać nie może. Haur. Wileczasku, ozionęłeś owieczkę niebogę, ona za tobą bieży, choć ma w sercu trwogę. Szymon. Wilk czyhał, gdy psi spali; chciał O. i wszystkie trzodę w las zapędzić. Ciek. 3. † O. kogo = *zniewolić, skaptować, opętać*. Dudz. 4. *przen. ogarnąć chciwym wzrokiem, pożreć oczyma, zapragnąć chciwie, pożądać*: Aleksander Wielki świat wszystek myślą ozionał. Opal. Com raz dał, nazad tego nie ozionę. Mor. A. <O + Zionać>

Ozionięcie, a, błm., czynność cz. **Ozionać**.

[**Oziorać, rze a. ra, rał**] 1. *urzec wzrokiem*. 2. *zbezczęścić*. <O + ZOR/ZIR/ZIER>

[**Ozioranie, a**, błm.] czynność cz. **Oziorać**: To niekoniecznie może być kołtun, tyła pewniej O., czyjeś złe oczy. Dyg.

[Ozlużnić, i, ił] rozlużnić: Trza te węzły zacięśniać, co je czas ozlużnić. Ork. <(R)ozlużnić>
[Ozlużnienie, a, blm.] czynność cz. **Ozlużnić**, rozlużnienie.

Ozłacać, a, ał i **O. s. p. Ozłocić**.
Ozłacanie, a, blm., czynność cz. **Ozłacać**.
Ozłacanie się, a s., blm., czynność cz. **Ozłacać s.**
Ozłocenie, a, blm. i. czynność cz. **Ozłocić**. 2. czynność cz. **Ozłocić**.
Ozłocenie się, a s., blm., czynność cz. **Ozłocić s.**
× **Ozłocić**, a, lm. e ten, co ozłocił a. co ozłaca. <Od Ozłocić>

Ozłocić, i, ił, [Obzłocić], nied. **Ozłacać**, [Obzłacać] i. *pozłocić dokoła, zę wszystkie stron, wyzłocić*: Ozłocił dom wewnątrz szczyrem złotem. Wuj. Mieć pieniądze, mieć wszystko, przy tym ta mamonka i sama szpetność szkli s. jakby ozłocona. L. Ozłociłbym go, odważyłbym go złotem, złoty to człowiek. Kn. (= nieoszacowany). Kiedym mu list ten oddała, rozumiałam, że mię ozłoci. L. Przen.: Słotice ozłociło szczyty wież. Wyżej groty z kamienia krzyż Pana tkwi ozłocem zachodu promieniem. Rom. Wpatrzyła s. w ozłoconą promienną przestrzelił ogrodu. Orzesz. Aureola sławy ozłociła skroń umierającego. Krasz. 2. *obsypać złotem*; przen. *zapłacić złotem, przepłacić, suto wynagrodzić*: Niejedem biedny rolnik tam s. długo pocił, by pan gnuśny z łez jego grzbiet szkapi ozłocił. Nar. O. ręce czyje = *przekupić go złotem, dać mu łapówkę*. Idź tam, on każdą robotę ozłaca. **O. s. i. zostać ozłoconym**: Ostrzem jego (chłopka) kosy ozłaca s. ziemia. Brodź. (= *zasięca s. kłosami złotem*). 2. × **O. s. wzbogacić s., stokrotnie s. oplacić**: Ozłocił s. tym handlem. Sł. wil. Ozłociła s. praca. Sł. wil. <O + Złocić>

[**Ozłocić**, eje, ał] *stać się złotym, przemienić s. w złoto*: Jeśli stary, a osiwiłały, dajze, Boze, by nie wstął; jezeli młody, piękny urody, dajze, Boze, by ozłocił. <O + Złocić>

Ozłocony im. od **Ozłocić**. Przen.: Ozłocona rzecz = droga, bardzo rzadka, rarytma. Sł. wil.

[**Ozłodzić**, a, blm.] czynność cz. **Ozłodzić**.
[**Ozłodzić**, eje, ał] *otryć s. złodzią, omarznąć lodem*: Jak droga ozłodzięje, to nie pojedzie. <Zam. Ozłodzić, O + *Złodzić, od Złódź>

× **Ozłodzić**, i, ił *ogolocić po złodzijsku, okrasić*: Mnie swemi pozwami i manifestami ozłodził. Mat. <O + *Złodzić, od Złodzić>

× **Ozłodzić**, a, blm., czynność cz. **Ozłodzić**.
Ozłoka, i, lm. i bot. (byrsonima) roś. z rodziny *ugwiastkowatych*. <?>

† **Ozłomek**, mka, lm. mki *ulamek*.
× **Ozłotny ozłocony**; przen. *oświecony*: Miło być także na morzu ozłotnym błyskawicami i białym ognikiem. Słow. <O + Złotny, od Złocić>

[**Ozmażyć**] p. **Rozmażyć**. <(R)ozmażyć>
[**Ozmażnienie**, a, blm.] czynność cz. **Ozmażnić**.

[**Ozmażnić**, y, ył] *rozmasać, rozmażdzić, rozgnieść*. <* (R)ozmażnić, od Mażnica>

[**Ozmnożenie**, a, blm.] czynność cz. **Ozmnożyć**, *rozmnożenie*.

[**Ozmnożenie się**, a s., blm.] czynność cz. **Ozmnożyć**, *rozmnożenie s.*

[**Ozmnożyć**, y, ył] *rozmnożyć*. **O. s. rozmnożyć s.**: Kanyby też cłek żywinię jakiej dał s. O? Ork. <(R)ozmnożyć>

[**Oznabiać**, a, ał i **O. s.**] p. **Oziębić**.
[**Oznabianie**, a, blm.] czynność cz. **Oznabiać**.
[**Oznabianie się**, a s., blm.] czynność cz. **Oznabiać s.**

Oznaczać, a, ał p. **Oznaczyć**.

Oznaczalność, i, blm. rz. od **Oznaczałny**.

Oznaczałny dający s. oznaczyć: Stali poza ilościami oznaczalnemi, w mroku niebytu, w nieości. Rol.

Oznaczenie, a, blm., czynność cz. **Oznaczać**.

Oznaczenie i. blm., czynności cz. Oznaczyć: Oznaczeniem złota na kamieniu próbować. Troc. 2. × **O. oznaka, znak, znamie, cecha**: Minęły te czasy, gdzie broda nieuczesa i łatana suknia były mądrości oznaczeniem. L.

× **Oznaczący**, a, lm. e ten, co oznaczył a. co oznacza. <Od Oznaczyć>

Oznaczyć, y, ył, [Obznaczyć], nied. **Oznaczać**, [Obznaczać] i. *obstawić dokoła znakami, znaki dokoła czego podawać*: O. działkę gruntu palikami. O. wyrazy cudzysłowem. 2. *opatrzyć znakiem, naznaczyć, oreczkować*: O. drzewo w lesie. 3. *zaznaczyć, dać poczuć, wyrazić, wygadnąć*: Zemsta zniszczeniem kraju i osobistą zgubą została oznaczona. St. Aug. (= *dałaby s. we znaki*). 4. *ustalić, zdecydować, określić, zaznaczyć, wskazać, wyrazić*: Przybyć na oznaczoną godzinę. W oznaczonej godzinie. Mick. O. czas i miejsce spotkania. W cały miesiąc po oznaczonym trzecim wiciami terminie nadsięgnęły resztki pospolitego ruszenia. Szaj. O. datę na liście. O. różnicę dwóch pojęć. 5. nied. = a) *znaczyć, mieć pewne znaczenie, wyrażać, pokazywać, przedstawiać*: Co oznacza ten szczegół? b) *znaczyć, pokazywać co, mówić, przekonywać, świadczyć o czym, dowodzić czego, być znakiem, wykładnikiem czego*: Te pomniki oznaczają daleko posuniętą cywilizację. Czyn ten oznacza dobre serce. c) *być znakiem czego, zapowiadać, zwiastować, przepowiadać, wróżyć co*: Od lot jaskółek oznacza zbliżanie s. zimy. d) × **O. wydawać co po sobie, wyglądać na co**: Był to człowiek młody; ile mogłem miarkować, nie oznaczał więcej nad lat 20. Kras. 6. nied. a. **Denotować** fil., w logice, *ściągać s. do pewnego zakresu*: Pojęcie ogólne oznacza wszystkie przedmioty wchodzące w zakres jego. Pojęcie planety oznacza ogół przedmiotów, które ze względu na cechy swoje mogą być zaliczone do klasy planet, współoznacza zaś ogół cech stanowiących treść pojęcia planety. Mahr. P. **Współoznaczać**. Klasa oznaczona p. Klasa pod 1). 7. myśl. (o wyzle) *stanąć do zwierzyjny*. <O + Znaczyć>

× **Oznać**, a, ał i × **O. s. p. Obznać**: Żle, skoro s. złodzię ze psy ozna. Klon. Przywitaj go jako družbę, wiem, że s. oznacie. Zwr. M. Przyjechałem na ucztę ku twej miłości, chcąc s. O. s. tobą wielkie radości. S. Par. Oznałem s. z nim w drodze, na sejmie. Troc. W krótkim czasie s. tu wszędzie oznał. Troc. <O + Znać>

Oznajmiać, a, ał i **O. s. p. Obznać**.
Oznajmianie, a, blm., czynność cz. **Oznajmiać**.
Oznajmianie się, a s., blm., czynność cz. **Oznajmiać s.**

× **Oznajmiacz**, a, lm. e, × **Oznajmić** ten, co *oznajmia a. oznajmił, zwiastun*: O. swego mniemania. Mącz. <Od Oznajmiać>

Oznajmiać, a, ał p. **Oznajmić**.
Oznajmianie, a, blm., czynność cz. **Oznajmiać**.
Oznajmianie się, a s., blm., czynność cz. **Oznajmiać s.**

× **Oznajmić**, a, lm. e p. **Oznajmiacz**. Mącz. <Od Oznajmiać>

Oznajmić, i, lm. i forma ż. od **Oznajmić**: Klio, czynów odważnych w wiek O., tobą wiek idzie niemileczany. Gawłi.

Oznajmić, i, ił, [Obznajmić, Obznajmnić, Obznajmnić], †Oznamić, nied. Oznajmiać, †Oznajmować, [Obznajmiać, Obznajmniać, Oznajmować, Obznajmować] I. *dać znać o tym, zawiadomić, co jest a. co nastąpi, donieść, oświadczyć*: Ten właśnie oznajmować rzeczony, który najpierwej co nowego opowiada a. objawia. Salin. Wszedłszy Tobjasz, oznajmił te wszystkie rzeczy ojcu swemu. Leop. Oznajmuje tym listem naszym, którym wiedzieć należy... Vol. Aby każdy wiedział, oznajmujemy wszem wobec. Post. pr. Wyprawił królowej Saba Salomon, co mu kolwiek zadawała; i nie było nic, czego by jej jaśnie nie oznajmił. Leop. Co Bóg ma czynić, oznajmił Faraonowi. Wuj. Rzucili ś. na wielbłądy i zabrali je, i pachołki pozabijali mieczem; a tyłkom ja sam uciekłem, abym ci oznajmił. Wuj. Pisał, o swoim nam szczęściu oznajmiając. Skar. Przez mowę oznajmujęm wolę i myśli nasze. Skar. Oznajmił mi listem tę sprawę. Troc. × Oznajmiecie jej tam o mnie. Krasz. To o pierwszym przyjściu Jezusowym oznajmia prorok. Skar. 2. †O. *ogłosić, opowiedzieć*: Ojciec synom oznajmować będzie prawdę Twoją. Leop. Wyznamam Jehowę i oznajmiam moc jego. Bud. 3. z czym = **Obeznać**. 4. †O. *co = dać poznać, wskazać*: Oznajmisz mi (Panie) drogę żywota. B. G. 5. gram.: Tryb oznajmujący = *oznaczający czynność rzeczywiście*. †O. ś., [O. ś.] I. *dać ś. poznać*: Józef, gdy doznał uprzejmej braci chęci ku Benjaminowi, już ś. im oznajmiać chciał. Skar. 2. z czym = **Obeznać** ś. 3. †O. ś. z kim = *zoznajmnić* ś., *zapoznać* ś.: W tym miesiącu ku miłowaniu dobry czas jest, z paniami ś. oznajmiaj. Spicz. 4. [O. ś.] *zsznać, oskarżyć* ś., *opowiedzieć* ś.: Przyszedł do domu, wszystkim ś. oznajmił, że dzisiejszej noey swą Marynię zabił. <Zam. *Oznamić, od O + Znany, Znajmy, jako skutek kontaminacji: Znany + Znajomy>

Oznajmienie, a, l m. a czynność cz. **Oznajmić**: Ani im pozwolono oznajmień piśmiennych odczytać, ani nie dano ich kopji. Smol.

Oznajmienie się, a ś., b m., czynność cz. **Oznajmić** ś.

Oznajmować, uje, ował i O. ś., [Oznajmować] p. Oznajmić.

Oznajmowanie, a, b m., czynność cz. **Oznajmować**.

Oznajmowanie się, a ś., b m., czynność cz. **Oznajmować** ś.

Oznajomić, i, ił i O. ś. p. Obeznać: Hetman, jako wódz przezorny, z fortelami barbarzyńców oznajomiony, gniazdo swoje przeobraził w warownię. Rol.

Oznajomienie, a, b m., czynność cz. **Oznajomić**. **Oznajomienie się, a ś., b m.,** czynność cz. **Oznajomić** ś.

× **Oznak, u, l m. i p. Oznaka**: Dla swej wspólności jedynie oznaku wszystkich w piątki obzarców czestował bez braku. L. Nie widzieli w nich tylko radość i O. serca przychylnego. Przyb. <O + Znak>

Oznaka, i, l m. i, × Oznak I. *znak, znamię, objaw, wskazówka, symptom; cecha, godło*: Przypadki w chorobach są niby oznakami uwiadomianymi stan chorego. Perz. Na oznakę zjednoczenia ś. ze stanem miejskim, stan ryerski po nim do ucałowania ręki królewskiej przystąpił. L. Prążki w oczach uważane są (u ludu) jako O. skłonności do pijaństwa. Nak. Oznaki królewskie = *insygnja, regalja*. Cesarz przysłał mu przy reskrypcie oznaki orderu. 2. lek. = a) *objaw, przypad*:

O. *znamionująca* (= O., *po której na pewno poznać można daną chorobę, signum pathognomicum*). b) †O. *przepowiednia, rokowanie, wróżba* (prognosis). <O + *Znaka, ZN(A)>

†**Oznamić, i, ił i †O. ś. p. Oznajmić**. B. Sz. <O + *Znamić, od *Znany, Znajomy>

†**Oznamienić, i, ił okazać**. Tuch. <O + *Znamienić, od Znamię>

†**Oznamienie, a, b m.,** czynność cz. **Oznamić, oznajmienie**.

†**Oznamienienie, a, b m.,** czynność cz. **Oznamienić**.

Oznamionować, uje, ował *oznaczyć znamieniem, nacechować, napiętnować, odznaczyć*. Krasz. <O + Znamionować>

Oznamionowanie, a, b m., czynność cz. **Oznamionować**.

× **Oznanie, a, b m.,** czynność cz. **Oznać, obeznanie**.

× **Oznanie się, a ś., b m.,** czynność cz. **Oznać** ś. [Oznimoznienie się, a ś., b m.] czynność cz. **Oznimóc** ś.

[Oznimóc się, może ś., mógł ś.] *roznieść* ś., *rozchorować* ś. <Zam. (R)oznieść ś. >

[Oznobić, i, ił i O. ś.] p. **Oziębić**: Lód oznabia powietrze w izbie. Nie otwieraj okna, bo oznobisz powietrze w izbie. Po grzmotach powietrze ś. oznabia. <O + *Znobić; por. Ros. znobiti>

[Oznobienie, a, b m.] czynność cz. **Oznobić, oziębień**.

[Oznobienie się, a ś., b m.] czynność cz. **Oznobić** ś.

[Oznoska, i, l m. i] p. **Otrznoga**.

× **Ozobać, bie, bał p. Obdziobać**. <O + Zobać>

× **Ozobanie, a, b m.,** czynność cz. **Ozobać**.

× **Ozobywać, uje, ywał p. Obdziobać**.

× **Ozobywanie, a, b m.,** czynność cz. **Ozobywać**.

[Ozoga, i, l m. i] p. **Ozóg**.

× **Ozoja, i, l m. e gatunek wina**: Wina, które morzem przychodzą, alakanty, madero, ozoje. Vol.

Ozokieryt, u, l m. y min. *węglowiec sztyty, niekiedy blaszkowaty lub przegowo włóknisty, złożony w przybliżeniu z 85% węgla i 15% wodoru, bardzo podobny do wosku, wosk ziemny, wosk kopalny, parafina*. <Gr. ozō = pachnęć + kērōs = wosk>

[Ozolenie, a, b m.] czynność cz. **Ozolić**.

[Ozolić, i, ił] *posypać czym, poproszyć*: O. kogo ozorem (= *nagać plotek na kogo*). <O + Zolić, od Zoła = popiół>

Ozon, u, b m. chem. tlen naelektryzowany, odmiana alotropijna tlenu, której cząsteczki składają ś. nie z dwu, jak w zwykłym tlenie, ale z trzech atomów. <Z Gr. ózōn = pachnący>

Ozonifikować, uje, ował tlen = *uulawać mu szczególne własności ozonu*. <Od Ozon + Łć. -ficare = robić czym>

Ozonifikowanie, a, b m., czynność cz. **Ozonifikować**.

Ozonizator, a, l m. y chem. *przyrząd do otrzymania ozonu za pomocą wyładowań elektrycznych*.

Ozonol, u, b m. pewien środek dezynfekcyjny i odświeżający powietrze. <Ozon + Łć. oleum = olej>

Ozonometr, u, l m. y *narzędzie do mierzenia zawartości ozonu w powietrzu*. <Ozon + Metr>

Ozonować, uje, ował *nasycać, odświeżać ozonem*: O. powietrze. <Od Ozon>

Ozonowanie, a, b m., czynność cz. **Ozonować**.

[Ozor, a, l m. y] p. **Jeźor**.

× **Ozorca, y, l m. y** *nadzorca, inspektor, kontroler*: Króla miano piastowali, jako ozorecy i zwier-

ehnicy licznych konawców ich władzy, kneziów, księdzów. Lel. <O + *Zorca, ZOR/ZR/ZIER>

Ozorek, rka, lm. rki I. p. Ozór: Salceson z ozorkiem. 2. bot. (fistulina) ros. z gromady grzybów, z rodziny zaprowiatych. <Od Ozór>

[**Ozornica, y, lm. ej**] p. **Jęzornica.** <Od Ozór>

[Ozór, ora, lm. ory, Wązor, Wozor] I. p. **Jęzor:** Wyżył, z pracy dysząc, wywieszając zapienione ozory. Stasz. Miece ś. różnie szaleniec, kasaając ś. w O. Wad. Czegóz wykretny nie sfadszuje O.? L. Niech go złe ozory nie tykają. Pot. Gdy tylko co usłysz; zaraz leci z ozorem do ludzi. Książd tego grzechu nikomu nie śmieć pedzieć, boby mu O. urwali a. urnęli. Mleć ozorem (= mówić szybko a. dużo). 2. *potrawa z ozora bydlęcego:* O. wędzony. O. na szaro. Półgąski tłuste, kumpie, skrzydliki ozoru. Mick. 3. cukier.: Ozory jelenie = *ciasteczka płaskie, podłużne, owalne, składające ś. z jajek, cukru i śmietany kremowej.* Zdr. **Ozorek.**

† **Ozówka, y, lm. y krytyk:** Do ozówce: Iż ja leda co piszę, cóż to tobie wadzi? Pudł.

[**Ozpaędzenie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Ozpaędzić ś.**

[**Ozpaędzić się, i ś., il ś.**] *rozżłościć ś., rozgniewać ś.* Kie ś. ozpaędzić, wykopyrtneño ś. ta kiała (wielu) śumnyk suhajók (= tęgich parobków) od nieho. Tet. <?>

[**Ozpytywać się, uje ś., ywał ś.**] *rozpytywać ś., dopytwać ś.:* Coz ś. ta telo ozpytujecie! Tet. <(R)ozpytywać ś.>

[**Ozpytywanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Ozpytywać ś.**

[**Ozrany**] p. **Ozarty.**

[Ozrywka, i, lm. ij] *rozrywka:* Tak jest przecie O. i jest do kogo czasem uczeiwe słowo przemówić. Ork. To dla ozrywki, by nie wsze jednako we miał wspomnienia. Ork. <(R)ozrywka.>

† **Ozrzalec, lea, lm. ley = Obżartuch.** Troc. <O + *Zrzalec, od Zrzec>

[**Ozrzędzie, i, blp.**] p. **Ozydle.**

Ozuchwalać, a, ał i O. ś. p. Ozuchwalić.

Ozuchwalanie, a, blm., czynność cz. **Ozuchwalać.**

Ozuchwalanie się, a ś., blm., czynność cz. **Ozuchwalać ś.**

Ozuchwalenie, a, blm., czynność cz. **Ozuchwalić.**
Ozuchwalenie się, a ś., blm., czynność cz. **Ozuchwalić ś.**

Ozuchwalić, i, il, nied. Ozuchwalać *zrobić zuchwałym, dać pobudkę do zuchwałstwa, stać ś. przyczyną czyjego zuchwałstwa, rozzuchwalić.* O. ś. stać ś. *zuchwałym, rozwydrzeć, rozwydrzyć ś., rozzuchwalić ś., ośmielić ś. zuchwale, poważyc ś.:* Gwałciciele ludzkości ozuchwalał ś. ludzi nazwać własnością swoją. Stasz. Nigdyby ś. nie byli na to ozuchwalili. Stasz. <O + Zuchwalić>

Ozuchwalony *który ś. ozuchwalał, rozzuchwalony, zuchwały, rozwydrzony:* Nad zwaliskami wieku XVIII-go wznosi ś. nawałny tuman ozuchwalonych namiętności, zaostzonych żąd, swarliwych a płytkich rozumowań. Szan.

[**Ozucie, a, blm.**] czynność cz. **Ozuć, obucie.**

[**Ozucie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Ozuć ś., obucie ś.:** Przymusił do ubrania ś. i ozucia ś. Orzesz.

[**Ozuć, uje, ul, nied. Ozuwać**] I. *obuć, wdziać obuwie:* Jakem ozuł buty, to ledwem je zdjyon. Skórznie ozuwał i moeno około nóg sznurował. Krasz. Djano, marmurowa cała, w drogi ozuta łystecian, będziesz w domu stała. Grez. (Lud) cho-

dził w świat i wracał w próg ozutą kwieciami nogą. Kon. 2. *ubrać kogo w obuwie, włożyć mu obuwie:* O. dziecko. [O. ś.] *obuć ś., włożyć obuwie na nogi.* <O + Zuc>

[**Ozumajty**] p. **Rozmaity.** <Z Rozmaity>

[**Ozuwać, a, ał i O. ś.**] p. **Ozuć.**

[**Ozuwanie, a, blm.**] czynność cz. **Ozuwać.**

[**Ozuwanie się, a ś., blm.**] czynność cz. **Ozuwać ś.**

Ozwać się, ozwie ś., †ozowie ś., ozwał ś. p. Odezwać ś.: Krzyknę raz, drugi raz, ozwij ś., Kasin! Owca obłądzona ozywa ś. tam i sam, po lesie biegnąc, na pasterza, aza ją usłysz. P. Koch. Ozywają ś. dłużnicy. Kn. Ozywa ś. z rozumkiem swoim. Star. (= *wyrywa ś.*) Ozwał ś. ktoś, wyrwał ś. z kęta, zjawił ś. Kn. Radził ś. ich, jeśli ś. z temi djamentami miał O. Kłok. U stołu muzyki różne ozywały ś. P. Koch. [Lepiejbyś ś. nie ozywał, a wlaz za piec, portki zsywał]. Ozywają ś. ludzie, wołają postronne głosy. Rej. Zawołał mię do siebie, i ozwałem ś. mu: owom ja! B. B. Wzowiesz mię, a ja ś. ozowę tobie. Leop. Będziesz ich wołał, a nie ozowią ś. Wuj. Zawołajże teraz, aza będzie, coć ś. ozowie. B. B. Wołałem go, a nie ozwał ś. mi. Bud. Ozwał mi ś. Pan zaraz, gdym wołał do niego. K. G. Ozwał ś. duch i taką dał odpowiedź. P. Koch. Uderz w stół, ozwą ś. nożyce. Prz. Sam ś. ozwie niepytany, gdy kto słyszcy swe przygany. Prz. Gdyż ś. żaden O. nie może, aby był bez grzechu. Rej. Niechaj się tu nikt z państwem nie ozywa. Przywileje powieśmy na kołku. Kochan. Ale ś. tam ozywa jeden między wami, mieniąc, iż gospodarstwo Polskę z bogaciło. Kochan. I wy, którym się stróny głośne ozywają, Radziwiłdowi enemu gwoli grajcie. Kochan. Ozywają ś. lasy, góry = odbija ś. głos. Kn. Podniósł głos Fingal wspaniały, ogromnym hukiem puszcze ś. ozwały. Kras. Ozwało ś. kilka głosów. Sienk. Rozliczni ptacy wkoło ozywają ś. wesoło. Kochan. Ozwał ś. w szumie liści jak gdyby głos ukryty, głos złego dnia, który nadszedł. Żer. Po małej chwili zasię tenże ś. ozowie: czas wsiadać, panowie. Kochan. I północ ozwała ś. z wieży. Wysp. Świerszcze ozwały ś. po kątach żalonym ćwierkaniem. Sienk. Lutnie angielskie niechaj i wiole przy twym godowym ozową ś. stole. Gawiń. W górze nad bramą był ganeczek mały, z niego ś. trąby po rosie ozwały. Pol. Pozwany chciał ś. ozywać na tego, od kogo rzezy nabył. P. cheł. Cycero najpierwszy w rodzie swym przewan Cyceronem, i od niego na potym potomstwo jego ozywał ś. poczęło. Kosz. Wszysey wierni, którzy ś. jeno imieniem Chrystusowym ozywają. Rej. Wielki fałsz mienił ś. i ozywać chrześcijaninem, a uczynków chrześcijańskich nie naśladować. Rej. Koniecznie syny bożemi możemy ś. słusznie ozywać. Rej. Od Ciebie wszystko dobre na świecie mamy, którzy ś. kolwiek ludem Twym ozywamy. Kochan. Sarmacja wszystkich narodów, które tylko słowiańskimi ś. ozywają, jest ojczyzną pospolitą. Błaż. Żeby ś. kozakami nie ozywali. Niem. <O + Zwać>

† **Ozwałec, lea, lm. ley obmówca.** And. z Kobył. <Od Ozwać>

† **Ozwanie, a, blm. p. Ozwanie ś.:** Ale już wiem, dlaczego zamilezał Piotr, bo go sfukano o pierwsze ozwanie. Birk.

Ozwanie się, a ś., blm., †Ozwanie czynność cz. **Ozwać ś.**

Ozwierciedlenie, a, blm., czynność cz. **Ozwierciedlić.**

Ozwierciedlić, i, *ii* *obstawić, obwiesić, otoczyć zwierciadłami*: Mieszkanie to było ozwierciedlone. Orzesz. Przen.: Każdy za bańką formy, która oczy mami, ozwierciedlona form wizerunkami, leci z prądziadem i dziatwą. Słow. <O+*Zwierciedlić, od Zwierciadło>

Ozwyczaiać się, a s., *ai* s. p. **Ozwyczaiać s.**
Ozwyczaianie się, a s., blm., czynność cz. **Ozwyczaiać s.**

Ozwyczaiać się, i s., *ii* s., nied. **Ozwyczaiać s.** z czym = *oswoić s., otrząsać s., obyć s.; przyzwyczaić s., przywyknąć do czego*: Moja Anulka także już s. z cierniami tego żywota ozwyczaiała. Kaczk. Z każdą błyskotką ozwyczaia s. wzrok. Byk. <O+Zwyczaiać s.>

[Ozygle, i, blp.] p. **Ozydle**: Złapił go karemąz za O. i wyciep za drzwi. <Z Ozydle>

[Ozyle, i, blp.] p. **Ozydle**.

[Ozmac, ma a. mie, ma] p. **Rozjąć**. <(R)oz+Imać>

[Ozymanie, a, blm.] czynność cz. **Ozymać**.

[Ozyrie, i, blp.] p. **Ozydle**.

Ozywać się, a s., *ai* s. p. **Odezwać s.**

Ozywanie się, a s., blm., czynność cz. **Ozywać s.**

[Oździe, Ośdzie, Oździeka] *tu, oto*: <Ukr. ozyde> [Oździeka] p. **Oździe**. <Ukr. oźdeka>

[Ozmina, y, lm. y] p. **Ozimina**: Przynosimy plon ze wszech czterech stron, tam z ozminy i jarzyny, tam ze sadow, tu z leszczyny, plon niesiem, plon. <Skrócone z Ozimina>

† **Oźnica, y, lm. e p. Ozdownia**. Rej. <Z Ozdnica>

† **Oźralca, ley, lm. ley = Obzartuch**: O. i opilca przyjdzie w ubóstwo. B. B. <O+*Ozrały, od Oźreć s.>

† **Oźralec, lca, lm. ley, [Oźralec] p. Obzartuch**: O. i opilca. B. B. Pijanica i O. zubożeje. Bud. <Od *Ozrały, od Oźreć s.>

† **Oźralstwo, a, blm. p. Obzarstwo**. <Od Oźralec>

[Ozrany] *dojrzały*: Ozrano miał pszenię, eadkiem żrało była.

Ozrebić się, i s., *ii* s., × **Ozrzebić s.**, [Ozgrzebić s.] *urodzić żrebię*. <O+Zrebić s.>

Ozrebienie, a, blm. p. Ozrebienie s.: Klacz po ozrebieniu.

Ozrebienie się, a s., blm., **Ozrebienie s.** czynność cz. **Ozrebić s.**

[Oźreć, eje, ai, Oźdrzeć] *dojrzed*: Psenica oźrała. <O+JRZ/ZRZ/ZIER/ZOR>

[Oźreć się, oźre s., oźarć s., Oźryć s.] *obeźreć s., objeść s.* <O+Zreć>

[Oźrenie, a, blm.] czynność cz. **Oźreć**.

[Oźryć się, żre s., żrać s.] p. **Oźreć s.**: Mój zawdy się oźre. <O+*Zryć=Zreć>

† **Oźralca, y, lm. y p. Obzartuch**. <Od 2. Ozrały>

† **Oźrzalec, lca, lm. ley p. Obzartuch**. <Od 2. Ozrały>

† **Oźrzalstwo, a, blm. p. Obzarstwo**. <Od Oźrzalec>

1. † **Oźrzały = Dojrzały**. <O+JRZ/ZRZ/ZIER/ZOR>

2. † **Oźrzały p. Obzarty**: Ciężkość niewyspania trapi człowieka oźrzatego. B. B. Metloch opilý, O. Wuj. <Od Oźrzać s.>

× **Oźrzebić się**, i s., *ii* s. p. **Oźrzebić s.**: Zrzebicom, gdy s. już oźrzebia, dobrze im podawać jęczmienia. Trzyc. <O+Zrzebić s.>

× **Oźrebieniu, a, blm. p. Oźrebienie s.**: Klacze na oźrebieniu ostrożnie do roboty zażywać s. mają. Kluk.

× **Oźrzebienie się**, a s., blm., × **Oźrebienie** czynność cz. **Oźrzebić s.**

× **Oźrzebiona** *która s. oźrzebila*: Świerzopy źrebne i oźzebione. Dor.

† **Oźrzed, y, ai obejrzed**. † **O. s. obejrzed s.** B. Sz. <O+JRZ/ZRZ/ZIER/ZOR>

† **Oźrzedle, i, blp. p. Ozydle**: Oliwa spływająca na brodę Aaronową i na O. szat jego. Bud. Przez moc choroby odmieniło s. odzienie moje, jako O. ścisnęła mię suknią moja. Bud.

† **Oźrzenie, a, blm., czynność cz. Oźrzed.**

† **Oźrzeniec, eje, ai stać s. dojrzałym, dojrzed**: Gdy len oźrzeniał, pod dach z nim umykać trzeba. Troc. <O+JRZ/ZRZ/ZIER/ZOR>

† **Oźrzeniecie, a, blm., czynność cz. Oźrzeniec.**

† **Oźrzenie się**, a s., blm., czynność cz. **Oźrzed s.**

Ożada zool. (aplysia) *brzuchopeltz tyloskrzelny*. <Od Ożadzić>

† **Ożadzać, a, ai p. Ożadzić**.

† **Ożadzenie, a, blm., czynność cz. Ożadzać**.

† **Ożadzenie, a, blm., czynność cz. Ożadzić**.

† **Ożadzić, i, ii, nied. † Ożadzać obrzydzić, obmierzić, zohydzić**: Kiedy s. będzie złych spraw wiarował i tego wszystkiego, co by go mogło panu O. Górs. J. Wino komu O., aby go nie pijał, bo mu omierznie i przykre mu będzie. Sien. Kruk starał s., jakoby mógł łabędzia rychełdo oszkardzić, a onę jego białość czarnością O. Papr. <O+Zadzić>

† **Ożalać, a, ai p. Ożalić**.

† **Ożalanie, a, blm., czynność cz. Ożalać**.

† **Ożaleć, eje, ai ochłonyć z żalu, utulić s. w żalu**: Pragnął Dawid wynieść do Absalona, bo już był ożalał po Amonie, który umarł. Bud. Wdowiec gdy żony ożalał. Ez. <O+*Zaleć, od Żal>

† **Ożalenie, a, blm. l. czynność cz. Ożaleć. 2.** czynność cz. **Ożalić**.

† **Ożalić, i, ii, [Obzalić], † Ożalować, † Obzalować, nied. † Ożalać kogo, co = optać, odzalać, nazałować; odbyć po kim żalobę**: Przyszedł król siódmego dnia, by ożalił Daniela, a oto Daniel siedzi między lwy. Leop. Żalował Dawid Amona przez wiele dni, i przestał Dawid przeciw s. Absalonowi, przeto że już był ożalił śmierci Amonowej. Leop. <O+Zalić>

Ożalować, uje, ował l. † O. p. Ożalić: Jużem tego ożalował. Kn. Nie ożalujesz tego nigdy. Kn. 2. † **O. obwinąć, oskarżyć**: Tego mogą radce O. a. jemu o to winę dać. Órt. 3. [O.] p. **Odużalować**: Miarę masła ożaluje. [O. s.] *zliłować s., pożałować, uzalić s.* <O+Żalować>

Ożalowanie, a, blm., czynność cz. Ożalować.

Ożalowanie się, a s., blm.] czynność cz. **Ożalować s.**

Ożanka, i, lm. i bot. (teucrium) roś. z rodziny wargowych. Gatunki: O. czosnkowata, Czosnak, Czosnkowe ziele, Gęsi polej (t. scordium). O. karbowana a. nacięta (t. chamaedrys). O. polej, Siwiosnka (t. polium). [Ożareczek, czka, lm. czki] p. **Ożarek**: W polu gruska, w polu ino O.

[Ożarek, rka, lm. rki] *latorośl drzewa a. drzewko, ogryzione przez bydło, suszka*: W polu łośsza, w polu olsza, w lesie O., nie będzieś ty gruszek jadła z tego ożarka. Zdr. **Ożareczek**. <O+*Zarek, od Zreć>

† **Ożarły p. Obzarty**: Kolera i morzenie jest człowiekowi ożarłemu. Leop.

† **Ożarłka, i, blm. l. obzarrie s., objedzenie s. 2. opieć s., pijatka**: Pacholek prosi dla ożartki o piwo. Zbyt. <Od Ożarty>

† **Ozarty**, [Ozarty, Ozarty, Ozrany, Ozrały] l. obżarty, objędzony. 2. *opity*. Zbył. <O + Żarty>

× **Ozać**, **źnie**, **żał**, **Obzać**, **Ożnać**, nied. **Ożynać** l. odbyć *zniewo*, *zzać*, *pozać*: We Francji bardzo prędko zboża ożynają. Sł. wil. 2. i nied. **Obżynać** co = *zzać od brzegów dokoła*: Twoją częstkę ożęli, i stoi ona jak kosmyk. <O + Żać>

† **Ozd**, u, lm. y p. **Ozdownia**.

× **Ozdnicia**, y, lm. e p. **Ozdownia**.

Ożdzenie, a, bfm. l. czynność cz. **Ozdzié** i **Ożdżyć**, *ozdowanie*: Piec do ożdzenia. 2. *to, co ożdzą*: Słody tak ożdżył, żeby to O. nie sosnowemi suszono drewkami. Haur.

Ożdżyć, y, ył p. **Ozdować**. Troc. Słód O. Mącz. Ożdżony jęczmień. Mącz. Słody tak O., żeby to O. nie sosnowemi suszono drewkami. Haur.

[**Ozędle**, i, blp.] p. **Ozydle**.

† **Ozeg**, a, lm. i, [**Ozeg**] p. **Ozóg**: O., pociask. Volek. [O. służy do pogrzebienia w piecu główni. Kto w piecu sypia, drugiego ożegiem szuka]. <O + ŻEG>

× **Ozegacz**, a, lm. e *ten, co ożega, opalacz*. L. <Od Ożegać>

† **Ożegać**, a, ał p. **Ożegnać**.

† **Ożeganie**, a, bfm., czynność cz. **Ożegać**.

Ożegnać, a, ał *przeżegnać wszystkie kąty i ruszył w imię boże*. Moraw. <O + Żegnać>

Ożeganie, a, bfm., czynność cz. **Ożegnać**.

† **Ożegnać**, **ożegnie**, **ożegnał** a. **ożęgi**, † **Obżegnać**, † **Ożgnąć**, † **Ożgać**, nied. † **Ożegać**, † **Obżegać**, † **Ożygać** *spalić, popalić dokoła; opalić*: Tygle, w dymnej izbie suszone, bezpieczniejsze ożygają i dłużej w ogniu trwają, niż te, co wiatrem suszone były. Torz. Przen: Często opiekun inwentarzem dobrze opiekł i ożęgił ubogie sieroty. Groie. <O + Żegnać>

[**Ożeh**, a, lm. y] p. **Ozóg**. <O + ŻEG>

[**Ożen**, a, lm. y] p. **Ożenie** s.

[**Ożenać** się, **nie** s., **nał** s.], † **Ożonać** s. *ognąć* s., *opędzić* s.: Na wiosnę jagody są i borówki... latem zaś maliny, a pod jesień czernice i bukiew. To s. ta człek ożenie biedzie. Ork. <O + *Żenać, ŻEN/GON/GN>

[**Ożenek**, nku, lm. nki] p. **Ożenie** s.: W ożenku szukał tylko poprawy losu. Kos. Ożenkiem podreperował swoją mizerję. Rol. [Stary, mówią, do ożenku, to jak wiecheć do ślacheckiego trzewika]. <Od Ożenieć>

* **Ożenia** tylko w wyrażeniu: [Na ożeni] = *na ożenieniu*: Młodzieniec na ożeni (= *pan młody, oblubieniec*). <Od Ożenieć>

[**Ożeniaczka**, i, lm. i] p. **Ożenie** s.: Jesee sie najęs ty ożeniacki. <Od Ożeniać>

× **Ożeniać**, a, ał i × **O**. s. p. **Ożenie**.

[**Ożeniały**] p. **Ożeniony**: A nąbarzy ją kárały ożeniale baby. <Od Ożeniać>

× **Ożenianie**, a, bfm., czynność cz. **Ożeniać**.

× **Ożenianie** się, a s., bfm., czynność cz. **Ożeniać** s.

[**Ożeniaty**] p. **Ożeniony**: Gospodárze zaezną dusić kobity wszystkie, ożeniate, młode i stare. <O + Żeniaty>

Ożenieć, i, ił, [**Obżenieć**, **Ożynić**, **Ożanić**, **Ożenieć**], nied. × **Ożeniać** l. mężczyzną z kobietą = *dać mu żonę, połączyć go ślubem małżeńskim z kobietą*: O. syna. Kapłany swe ożeniają. SS. Lew syny swe ożeniał i dał za każdego gęsty las, aby użył w nim wezasu swojego. Papr. 2. × **O**. kobietę = *wydać ją za mąż*: Bela Mađgorzate ożenił z Ro-

manem. Nar. Uznali Austriacy sukcesorką Gertrudę, ożeniwszy z hrabią baadeńskim. Nar. [Rodzice ożenili córkę z tym zbojnikiem. Jedna jędza-baba mniała córkę i ożeniła ją z chłopem]. 3. przen. *połączyć, skojarzyć, zespolić, zmieszać*: Powagę z miłością ożenił. Uj. Natura ożenia swe powaby z wytworem sztuki. Wor. Staro-egipską i arabską ornamentykę ożeniono z nowożytnym komfortem. Sienk. Staniesz s. matką i panną; ożeni Bóg dziewiętwo z płodnością, i dziewięć zostanie, i matką. Skar. Posłuszeństwo z pokorą ożeniajmy. Skar. [Żur ożeniony z ziemniakami i chlebem]. 4. fl.: **O**. tratwę = *zebrać i złączyć dwa pasy tratwy razem*. **O**. s. l. *pojąć żonę, wstąpić w związku małżeńskie*: Rzymianie winę pieniężną kazali tym zapłacić do skarbu, którzy, nie ożeniwszy s., wiek swój bez małżeństwa strawili. Warg. Każdy s. zmieni, kto s. ożeni. Prz. Wielkie poezty bywały swatów, kiedy s. kto jechał ożeniać. Papr. Przed potopem używali i pili, ożeniali s. i za mąż dawali. Sekl. [O. s. do domu] = *wziąć za żonę majątek*. [Ożenił s. do niej] = *mieszka po ożenieniu u rodziców żony*. [O. s. na swój grunt] = *wziąć pannę młodą do domu swoich rodziców*. 2. [O. s.] *wyjsć za mąż*: Magda ożeniła s. z Wojtkiem. Radbym, żeby s. już córka ożeniła. 3. [O. s.] *pobrać* s.: Było sobie dwoje ludzi wdowców i ożenili s. z sobo. Mówiłem ja tobie: Nie ożenima s. <O + Żenieć>

Ożenie, a, lm. × a l. czynność cz. **Ożenieć**: O. lub wydanie za mąż sieroty zależy od opiekunów, od tych, którzy sierotę wychowywali. 2. p. **Ożenie** s.: Życzyl sobie ożeniecia z córką moją. Troc. Każdy powinien przed ożeniem trzy lata szaleć. Prz. Zwłoka w ożenieniach zawsze szkodna była. Szymon.

Ożenie się, a s., bfm., **Ożenie**, × **Ożeniny**, [**Ożenek**, **Ożen**, **Ożeniaczka**] czynność cz. **Ożenieć** s.: Po ożenieniu s. a. po ożenieniu spowaźniał.

[**Ożeniecie** się, a s., bfm.] czynność cz. **Ożenać** s. × **Ożeniny**, in, blp. p. **Ożenie** s.: Wszysey prawie mają ehęć do ożenin, tylko częstokroć ich ubóstwo zraża. Jabł. (= *do żeniaczki*).

Ożeniony l. im. od **Ożenieć**. 2. a. [**Ożeniaty**] (= a) *żonaty*: O. z moją córką (= *mający ją za żonę*). 3. [O., **Ożeniaty**] (o kobiecie) *zameżna*: Córka ożeniona.

× **Ożerać** się, **ożera** s., **ożarł** s. p. **Ożreć** s.

× **Ożeranie** się, a s., bfm., czynność cz. **Ożerać** s., *obżeranie* s.

† **Ożerca**, y, lm. y p. **Obżartuch**: Do ożerców, których obżerstwo nigdy niesyte, zawzdy bezdenne. Pileh. <O + Żerać>

[**Ożerdzenie**, a, bfm.] czynność cz. **Ożerdzić**.

[**Ożerdzić**, i, ił, **Ożerdziować**] *ogrodzić żerdziami*: Miejsce ożerdzione. <O + *Żerdzić, od Żerdź>

[**Ożerdziować**, **uję**, **ował**] p. **Ożerdzić**. <O + *Żerdziować, od Żerdź>

[**Ożerdziowanie**, a, lm. a] czynność cz. **Ożerdziować**.

[**Ożerle**, i, blp.] p. **Ozydle**.

Ożęcie, a, bfm., czynność cz. **Ożąć**.

Ożędka, i, lm. i, **Neslja** bot. (*neslia*) *ros. z rodziny krzyżowych*. Gatunek: O. wiechowata a. Lnianka wiechowata (n. paniculata). <?>

Ożga, i, lm. i l. × **O**. *pożoga, ogień, pożar*. Sł. wil. 2. † **O**. m. *opaleniec, pogorzelec*. Troc. <O + *Żga, ŻEG>

† **Ożgać**, a, ał p. **Ożegnać**. **O**. s. *opić* s., *ochłać* s., *ożłopać* s., *naszprycować* s.: Prawda, żem s. zapo-

mniał, ożgawszy ś. dobrze winem. L. < O + Żgać >

† **Ożganie**, a, bhm., czynność cz. **Ożgać**.

Ożganie się, a ś., bhm., czynność cz. **Ożgać ś.**

† **Ożgly** p. **Ożzony**: Pluto z sinemi polieczkami i z kosmy ożgłemi. Ryb. J. < Od Ożgnąć >

† **Ożgnąć**, nie, **nał** p. **Ożegnać**: Te próbki pomalą zasuszyć, potem z tyglami O., a w piec śklarski wstawić. Troc. < O + Żgnąć >

† **Ożgnięcie**, a, bhm., czynność cz. **Ożgnąć**.

[**Ożgniony**] p. **Ożzony**.

[**Ożłodzenie**, a, bhm.] czynność cz. **Ożłodzić**.

[**Ożłodzić**, i, ił] *pokryć śłodzią*: Mróz ożłodził drzewa. [O. ś.] *pokryć ś. śłodzią*: Wszystkie drzewa i krze ś. ożłodziły. < O + *Żłodzić, od Żłódz >

Ożłopać się, **pie ś.**, **pał ś.**, nied. **Ożłopywać ś.** *opić ś., ochłać ś., nażłopać ś., obuchać ś.*: O. ś. piwem, wodą. Ożłopywać ś. wodą frazesów złego dziennikarstwa. Szuj. < O + Żłopać >

Ożłopanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Ożłopać ś.**

Ożłopywać się, a ś., ał ś. p. **Ożłopać ś.**

Ożłopywanie się, a ś., bhm., czynność cz. **Ożłopywać ś.**

[**Ożłódz**, odzi, bhm.] *warstwa lodu, złód, śłodz*: Po odwilży mróz pokrywa drzewa i drogę ożłodzią. < O + Żłódz >

Ożnąć, nie, **nał** p. **Ożnąć**. Sł. wil.

† **Ożnica**, y, lm. e p. **Ożdownia**.

Ożnięcie, a, bhm., czynność cz. **Ożnąć**.

[**Ożniwiny**, in, bhp.] *okrężne, dożynki, wieniec*: Na ożniwinach śpiewają jesz te stare pieśni. < O + *Żniwiny, od Żniwo >

Ożobin, u, lm. y bot. (cherleria) *ros.* < ? >

[**Ożog**, a, lm. i] p. **Ożóg**: Żona skoczyła, za O. chwyciła. < O + ŻEG/ŻOG >

[**Ożoga**, i, lm. i] *pęczek słomy na kiju do wyczyszczenia pieca przed włożeniem chleba*. < O + ŻEG >

† **Ożon** p. **Ożzony**: *Semiustulandus*, który ma być na poły opalony, nad płomieniem O. Mącz. < Zam. Ożzon >

† **Ożonać się**, **enie ś.**, **onał ś.** p. **Ożenać ś.**: Niechże mię przyjdzie albo pośle imać, jeszcze ś. Rynald tą szabłą ożenie. P. Koch. < O + Żonać = Gnać >

† **Ożonęcie się**, a ś., bhm., czynność cz. **Ożonać ś.**

Ożota, y, lm. y bot. (linosyris) *ros. z rodziny złożonych*. < ? >

Ożóg, oga, lm. ogi, [**Ożóg**, **Ożeg**, **Ożeh**] *f. głownia, drzewo opalone*: Szkodziły w lesie pieszym gęstych drzew ożogi. Jabł. 2. [O.] *stara miotła, pomiotło, drapak*. 3. a. [Grzebak, Kosior, Kosiór, Kosior, Koszór, Koszór, Koszur, Kąsior, Kociuba, Koczarha], † **Kościor**, **Szorulec** *rodzaj pagrzebucha drewnianego*: O., kij, którym posuwają drzewo w piecu. Włód. **Rudacula**, którą, gdy warzymy, ognia poprawiamy lub przygrzebamy węglą, O., **pociaszczek**. Mącz. O., naczynie z drzewa zrobione do wygarnienia węgli z pieca piekarnego. L. Daremny ciężar na ziemi, ni Bogu świeczki, ni djabłu ożoga. Pot. Maca drugich ożogiem, kto sam w piecu lega. Pot. Kto w piecu lega, drugich ożogiem maca. Prz. Ta baba wynidzie na izbę z ożogiem i z kurzawą. KRyb. Gdy baby na ożogach leca, przez kominy na rozstajnie, na bagna i na łyse góry... Zabł. I we dnie mądre baby jeżdżą na ożogu. Pot. 4. *żelazko zakrzywione do mieszania preparatów chemicznych*. 5. [O., Ozoga] *plotkarz, oszczerca, szpieg*: Zeby nie

te ożogi, te flejtuchy, toby lepi było we wsi. < O + ŻEG/ŻOG >

Ożółcenie, a, bhm. 1. czynność cz. **Ożółcić**. 2. czynność cz. **Ożółcieć**.

Ożółcić, i, ił *zrobić żółtym po wierzchu, dokola, ze wszystkich stron, pożółcić, zażółcić; powalać czymś żółtym*: Pannom pokazał ś. jak Amor w sążnistym sąjdadku i ożółteony pasem ładownicy. Słow. < O + Żółcić >

Ożółcieć, eje, ał *zżółknąć po wierzchu, pożółknąć*. < O + Żółcieć >

[**Ożółgnąć się**, nie ś., **nał ś.**] *uraczyć ś., ufetować ś., udelektować ś. jadłem a. napojem*.

[**Ożółgnięcie**, a, bhm.] czynność cz. **Ożółgnąć**.

† **Ożowca**, y, lm. y a. **owie** p. lep. **Ożuwca**. Jan.

[**Ożralec**, lca, lm. lcy] = **Obżartuch**: Idźże, idźże, ty ożralcu, nie depe mi po moim palcu. < O + ŻR/ŻAR/ŻER >

[**Ożrały**] p. **Ożarty**: Siedzi, jak O. w karezmie. On je jeny raz do roku O. Por. **Ożarty**, **Ożreć ś.** < O + *Żrały, od Żreć >

Ożreć się, **zre ś.**, **żarł ś.** a. [ożrał ś.], **Ożryć ś.**, nied. **Ożerać ś.**, [**Ożyrać ś.**] 1. × O. ś., **obeżreć ś.**, **objeść ś.**: Gospodarze ożarli się na pustose, co jaze zachorowali. Ożrad się, jak świnya. Niemiec ś. ożera, Czech śpi, a Francuz skacze. Paszk. W noey, gdy ś. ożarł, zabili go. Skar. 2. † O. ś., [O. ś.] *opić ś., ochłać ś., ożłopać ś.*: Jał ś. kufia i ożarł ś. jak bestja. Wuj. Ożarłszy ś. gorzałki, szyję złamał. Smotr. < O + Żreć ś. >

Ożubrować, uje, **ował** *otrząść końce ziarna przed zmieleniem*. < O + Żubrować >

Ożubrowanie, a, bhm., czynność cz. **Ożubrować**.

Ożuwać, a, ał p. **Ożwać**.

Ożuwanie, a, bhm., czynność cz. **Ożuwać**.

† **Ożuwca**, y, lm. y a. **owie**, bl. † **Ożówca** *oszczerca, obmówca, potwarca, szkalownik*: Tedy bładzący w rozumie uniejętni będą, a ożuwcowie nauczą ś. zakonu. B. B. Z dzikich zwierzy najgorszy O., z domowych pochlebea. Bud. B. Kto mownym gościem ś. czyni, niechajże będzie krotochwilny gość, użyteczny, ale nie ożuwca, nieużyteczny słów niechaj ś. wystrzega. Schot. < Od Ożuwać >

Ożwać, a, ał, nied. **Ożuwać** 1. *żując, ogryść naokoło*. 2. † O. *obmówić, obgadać, spotwarzyć, oczernić, oszkalować*. < O + Żwać >

Ożwanie, a, bhm. 1. czynność cz. **Ożwać**. 2. † O. *obmowa, potwarz, oszczerstwo*: O., które z potwarzy idzie, jest rzecz zła, a nigdy żadnemu nie przystojna. Kosz.

Ożwia, i, lm. e bot. (loasa) *ros. z rodziny ożwiowatych*. < ? >

Ożwinowate bot. p. **Ożwiowate**. < ? >

Ożwiowate, **Ożwinowate** *rośliny bot. (loasaceae) rodzina przyrodzona roślin kwiatowych dwuliściennych*. < Od Ożwia >

Ożyca, y, lm. e bot. (thymbra) *ros.* < ? >

Ożychota, y, lm. y bot. (schwalbea) *ros.* < ? >

Ożycie, a, bhm., czynność cz. **Ożyć**: Poronienie bywa niegdy przed ożyciem dziecięcia, niegdy też już po ożyciu. Sien. To jest dopiero prawe O., kiedy kto sławnie umiera, bo wszystkie jego poczeiwe sprawy ożyją i znaczniejsze będą, niż za żywota. Górn. Kiedy kto sławnie umrze, jest prawdziwe O. Troc. 2. [O.] *życie*: Kopia w ziemi dwa dołki, przyczem umawiają ś., który z nich ma być na O., który na umecie.

Ożycie się, a ś., bhm., czynność cz. **Ożyć ś.**

Ożyć, yje, † **ywie**, nied. **Ożywać**, † **Ożywiać**, † **Ożyjać** 1. p. **Odżyć**: Ożył na śmiertelnej już

złożony będąc desce. Troc. Idzie godzina i teraz jest, gdy umarli usłyszają głos Syna Bożego, a którzy usłyszają, ożyją. Wuj. Od czterech wiatrów przyjdź, duchu, a nateknij te pobite, a niech ożyją. Wuj. Włożyłeś na rękę umarłą, a wnet pan na ożyła. Skar. Cóżby rzekł na to stary Rejtan, gdyby ożył? Mick. Jaskółki co wiosna ozywają. Troc. Niechże w tobie żyje Jagielko, i w synu najmilszym twoim ożyje Władysław. Skar. (= *odrodzi* ś.). Cała natura ożyła. Ożył po tym strachu. Troc. Przen.: Ożyła namiętność. Ożył duch wiary. Ledwie duch mój ożył. Tremb. Dopiero ożył duch jego, i uwierzył. Skar. Starodawna nasza przyjaźń ożyła. Baz. Odmłodniał, ożył. Kn. Ożyła w nim wyniosłość, ochota, przodków jego enota. Troc. To jest dopiero prawie ożycie, kiedy kto sławnie umiera, bo wszystkie jego pocziwe sprawy ożyją i znaczniejsze będą, niż za żywota. Górń. Jej złotem mój kredyt ożyje. Fred. A. (= *wróci napowrót do dawnego stanu, poprawi* ś.). 2. [O.] *ożywić, przywrócić życie*: Jabłka ożyjące (= *ożywiający*, *ożywcze*). 3. posp. (o pokarmach w żołądku) *osurowied*: Kapusta ożyła mu w żołądku (a. ożyła w nim), bo pił po niej wino. O. ś. z kim, z czym = *żyć* ś.; *ohyć* ś., *obeznac* ś. *przez długie pożywanie*: W Tatrach trzeba i pożyć i O. ś. z nimi w różnych porach roku. Pol. <O+Żyć>

[Ożydła, ów, blp.] p. Ożydle.

[Ożydle, i, blp., Ozyłe, Łożydle, Orzedle, Orzydło, Ozedle, Ozegła, Ozerle, Ożrzedle, Ozygłe, Ozyłe, Ozyrle, Ozedle, Ozerle, Ozydła, Ozygłe], † *Orzedle*, † *Ożrzedle* i. *wyższa część odzienia na piersiach u mężczyzn*. 2. *kłapy na piersiach* (u surduta, kamizeli, sukmany), *wyłogi*; *brzezi rozporoka u koszułi* (pod szyją), *rozporok pod szyją*. 3. *kolnierz* (szczeg. jego przednia część). 4. *pas*: Porwali ś. nawzajem za O. ze złością. Por. Ożydza. [Ożydza, y, lm. e] *część ubrania na piersiach*. Por. Ożydle.

Ożygać, a, ał i. O. p. Ożegnąć. 2. [O.] p. Ożygnąć. <O+*Żygać, ŻEG>

Ożyganie, a, blm., czynność cz. Ożygać.

[Ożygłe, i, blp.] p. Ożydle: [W czasie bójki dwóch zapasników biorą ś. oni za O., nigdy zaś w pas].

[Ożygnąć, nie, nał, nied. Ożygać] *oświecić, zaświecić*. <O+*Żygnąć, ŻEG>

[Ożygnięcie, a, blm.] czynność cz. Ożygnąć.

† Ożyjać, a, ał p. Ożyć. Włod. <O+*Żyjać, ŻY(W)>

† Ożywanie, a, blm., czynność cz. Ożyjać, *ożywianie*.

[Ożyjący] p. Ożyć. <O+Żyjący>

Ożyły który ożył, *zmarłychwstały*: O., co ożył po obumarcie. Troc. <Od Ożyć>

[Ożymac, a, ał] *wyżymac bieliznę*: Jedno dziecko podzie prac, drugie O. <O+*Żymac, ŻM/ŻE/ŻYM>

[Ożymanie, a, blm.] czynność cz. Ożymac.

Ożmianek, nka, lm. nki bot. (cephalophora) *ros. z rodziny złożonych*. <?>

Ożyna, y, lm. y bot. i. p. Malina: O. czarne usta tuląca do malin. Mick. 2. a. [Ożyniarka] p. Jeżyna: Nie szedził konia, którego boki chabiny ożyn darły. Sts. <Ukr. ożyna>

Ożynać, a, ał p. Ożać.

Ożnianie, a, blm., czynność cz. Ożynać.

[Ożniarka, i, lm. i] p. Ożyna.

[Ożnienie, i, il i O. ś.] p. Ożenie. <Z Ożenie>

[Ożnienie, a, blm.] czynność cz. Ożnić, *ożenie*.

[Ożnienie się, a ś., blm.] czynność cz. Ożnić ś., *ożenie* ś.

[Ożynki, ów, blp.] *dożynki*. <Od Ożynać>

Ożynowy przym. od Ożyna: Jak stał, legł pod ożynowym krzakiem. Krasz. <Od Ożyna>

Ożypałka, i, lm. i, [Orzypałka], Pałka, Rogoża bot. (typha) *ros. z rodziny rogożowatych*. Gatunki: O. szerokoliściowa, Pałki, [Kołowiej] (t. latifolia). O. wązkoliściowa, [Memelucha] (t. angustifolia). <?>

Ożypałkowate bot. p. Rogożowate rośliny (typhaceae).

[Ożyrać się, a ś., ał ś.] p. Ożreć ś.

[Ożranie się, a ś., blm.] czynność cz. Ożyrać ś.

† Ożyrca, y, lm. y p. Obżartuch: Niemądry, który ożyrce karmi, a czyni zelżywość ojeu swemu. Leop. <Od Ożyrac ś.>

Ożystroja, i, lm. e, Kolumna bot. (columnnea) *ros. z rodziny ostrożowatych*.

† Ożywa, y, blm. to, co *ożywia, ożywienie*; *ożywca, ożywicielka*: Moje serece krzepi ś. w cleszącej ożywie. Przyb. Ty, bohateraś muzo, przyjdź mi pomódz wiersza, lub cię właściwiej nazwę, ty, ożywo pierwsza. Przyb. <O+ŻY(W)>

Ożywać, a, ał p. Odyżwać.

Ożywanie, a, blm., czynność cz. Ożywać.

Ożywca, y, lm. y, Ożywiciel, † Obżywiciel, × Ożywiaz ten, *co ożywił a. co ożywia, wsłcrzesiciel, dawca życia, życiodawca*. <Od Ożywić>

Ożywco przys. od Ożywcy *ożywiający*: Zimna krew hetmana i pewność powodzenia wpłynęły O. na żołnierzy. Czół.

Ożywcy = Odywcy: Ożywce promienie słońca. Na świat spływają ożywce promienie. Asn. Gdy myśl ożywca sercami nie włada. Asn. Myśl ożywca nagle znów wystrzeli. Asn. <Od Ożywca>

× Ożywiaz, a, lm. e p. Ożywca: Heród zabijacz, a Pan O. Białob. O. marmuru. Bobr. O. towarzystwa. Bobr. <Od Ożywiać>

Ożywiać, a, ał i O. ś. p. Ożywić.

Ożywiająco przys. *sposobem ożywiający*, *w sposób ożywiający, ożywco*: Ta deklaracja tak skora w królu O. podziałała na wszystkich. Krasz.

Ożywanie, a, blm. i. czynność cz. Ożywiać. 2. a. *Awiaz* farb. *wydobywanie odpowiedniego odcienia i blasku w kolorach*.

Ożywanie się, a ś., blm., czynność cz. Ożywiać ś.

Ożywiciel, a, lm. e p. Ożywca: Wąż, w zana-dru ogrzany, ożywiciele swego jadowitym ukąszeniem zabił. Piłch. Duch św. dlatego ożywicielem nazywa ś. iż dusza z Bogiem złączona bardziej żyje, niżeli ciało, które złączeniem duszy żywi ś. Kucz. Obżywni żyjemy w obżywicielu naszym, a O. w obżywionych swoich. Rej.

Ożywicielka, i, lm. i forma z. od Ożywiciel; † Obżywicielka.

Ożywić, i, il, † Obżywić, nied. Ożywiać, † Obżywiać i. *zrobić żywym, obdarzyć życiem, natchnąć życiem*: Duchy ożywiający albo serdeczne. Syr. Duch jest, który ożywia, ciało nie nie pomaga. Troc. Ożywione ciała są te, w których wewnętrzny jakiś ruch i pasmo ciągłych odmian ma miejsce, które rosną i giną. Śniad. J. Dokąd żywotne ciepło ożywiało Jego one ciało. Groch. Dwa ciała, przywiązaniem spojone, jedna zdawała ś. ożywiać dusza. L. Jowisz wszystkim włada, świat ożywia, grunt żyjni. Grec. Napełnił

wnet, ożywił knieje i dąbrowy, jakby psiarnię w nie wpuścił i rozpoczął łowy. Mick. 2. a. **Odżywić**, nied. **Odżywiać** *zrobić napowrót żywym, przywrócić życie, wskrzesić*: Trawę wilgotność blizka ożywiła. Otw. Łatwiej może być ożywiony członek martwy, który jest w cieple, niżli odejty. Hrb. Obumarłe prawie ożywił dziecię. Troc. Pan ożywia, które chce, gdy im ducha swego użyca, aby ci umarli w grzechach ożyli. Wiśn. Bóg, gdyśmy byli umarłymi w grzechach, ożywił nas. Damb. [Matka Boska Ożywiająca] = *Zwiastowanie N. Marji Panny*. [Robaki wychodzą z ziemi na Matkę Boską Ożywiająca]. Zwiędła ożywił płonkę. Troc. Przen.: Stare słowa ożywiać. Troc. 3. *zrobić żywszym, ruchliwszym, dodać życia, werwy, energii*: O. towarzystwo (= rozruszać). O. zabawę, dyskusję, rozmowę. O. ospalca. *Odmłodzić, odrodzić, odświeżyć, pokrzepić, pobudzić, orzeźwić*: Wino ożywia. *Obudzić, podniecić, pokrzepić, spotęgować*: O. czyją odwagę, czyje męstwo, zajęcie. Do zrzucenia jarzma tego mieszkańców ożywił ochotę. Troc. Ożywiłeś tym dawną moję przyjaźń. Troc. 4. a. **Obranić**, nied. **Obraniać** chir. *ściąć brzeży rany nie świeżo zadanej w celu osiągnięcia zroszenia jej doraźnego, okrwawić, odswożyć*. 5. + **Ożywiać** p. **Ożyć**: Tyś i wszystkiemu światu napiękniejszy i z którym serce moje

ożywia, bez którego umierać musi. Hist. uc. O. 5. 1. *nabrać życia, werwy, energii, stać s. ruchliwszym, rozruszać s., zapalić s.*: Staruszek s. ożywił. 2. *obudzić s., wznieść s., spotęgować s.*: Akeja, zajęte, rozmowa ożywia s. <O + Żywić>

Ożywienie, a, blm. 1. czynność cz. **Ożywić**. 2. *życie, ruch, ruchliwość, werwa, energia, czynność; stan podniecenia, żywawość, wesołość, dobry humor*: O. w towarzystwie, w handlu. O. czyje.

Ożywienie się, a s., blm., czynność cz. **Ożywić s.** **Ożywiony** 1. im. od **Ożywić**. 2. *żyjący, obdarzony życiem*: Istota ożywiona p. **Istota**. 3. *pełen życia, żywy, ruchliwy, energiczny, żywawy, gorący*: Człowiek O. Ożywiona dyskusja, rozmowa, akcja. Spór O. Towarzystwo polskie w tym mieście było wówczas bardzo liczne i wiele ożywione. Chm. Bełcia była tego wieczora ożywiona, rozpromieniona, jak nigdy. Bał. 4. *przejęty, tchnący, natchniony*: O. najlepszymi chęciami. O. myślą spełnienia dobrego czynu.

× **Ożywny** p. **Odżywczy**. <O + Żywny>

Ożywnia, i, lm. e, **Bazyłek** bot. (moschosma) ros. z rodziny wargowych. <?>

× **Ożzenie**, a, blm. *opalenie, osmalenie, oswożenie*. <Od Ożec>

× **Ożzony**, [Ożniony], † **Ożon**, † **Ożgły** *opalony, przypalony, osmalony, oswożony*. <Od Ożec>

Ó

[**Ódka**, i, lm. i] p. **Wódka**. <(W)ódka>

Ólka, i, lm. i fl. p. **Hólka**. <p. Hólka>

[**Ólszka**, i, lm. i] *mała olcha*: Spuścił tako ólske. <Od Olcha>

[**Ółtarz**, a, lm. e] p. **Ółtarz**: Przystąpiła do ółtarza, jak różany kwiat. <Z Ółtarz>

[**Ómętra**, y, lm. trzy a. **trowie**] p. **Gieometra**. <Z Gieometra, z podprowadzeniem pod przyimek O +>

[**Ón**, **Óna**, **Óno**] p. **On**.

[**Ón-ón**] przys. *tam, daleko*: Ón-ón leży zajone.

[**Óntarz**, a, lm. e] p. **Ółtarz**. <Z Ółtarz>

[**Órka**, i, lm. i] 1. = **Orka**. 2. *liche, jalone pole*. <Z Orka>

[**Órnik**, a, lm. i] *rola*. <Od Orny>

[**Órt**, u, lm. y] *gatunek, rodzaj, sposób*: Na ten Ó. (= w ten sposób, tym sposobem). <Z Nm. Art>

[**Órz**, **orza**, lm. **orze**] p. **Orczyk**. <Od Orać>

Ósemka, i, lm. i, × **Ósmka** 1. a. × **Ósmak** *cyfra osiem*. 2. *karta do grania o ósmiu okach*: O. żółdna. 3. *ósma część finta*: Herbata w ósemkach. O. kawioru. 4. *format ósmej części arkusza*: Książka w ósemkę (= in octavo). Mała, duża O. Przen.: *książka w ósemkę*: Gdzie s. miejsce znalazło, zajmował je foljant lub O. nowsza. Krasz. 5. *figura postaci cyfry 8*: Plotła warkocze w ósemkę. Łyżwiarz wykonał na lodzie ósemkę. 6. chir. *rodzaj opatrunku, w którym obwoje opaski, krzyżując s., tworzą postać do ósemki podobną, opaska ósemkowata a. ósemkowa*. 7. druk. *po-*

wa arkusza złożonego z 16 kolumn, 8 kolumn. 8. *fecht. ruch palasza, opisującego końcem figure liczby 8*. 9. muz. *ósma część nuty, nuta raz wiązana*. <Od Ósma, od Ósmy>

Ósemkowato przys. od **Ósemkowaty**.

Ósemkowaty do ósemki podobny. Chir.: Opaska ósemkowata p. **Ósemka**.

Ósemkowy przym. od **Ósemka**: Szyk Ó., w marszach używany. <Od Ósemka>

Ósma, ej, lm. e 1. *ósma godzina*: Ó. wybiła. Po ósmej. Przed ósmą. Wpół do ósmej. Kwadrans na ósmą. 2. *ósma część*: Jedna Ó.

× **Ósmacki** w liczbie ósmiu będący: Cugi poczwórne, popiętne, poszóstne, osmackie. Goł. <Od Ósmak>

Ósmaczek, czka, lm. czki p. **Ósmak**.

Ósmak, a, lm. i 1. × O. a. † **Ósmek** (= a) *liczba osiem, ósemka*. Kn. b) × O. *moneta ósmiogroszowa*: Ó. polski (bo litewski jest grosz polski prosty i dwa pieniążki) ósm groszy a. dziewięć; urt stary, teraz go przybyło. Kn. 2. [O.] (= a) *dwa i pół trojaka* (- 15 groszom dzisiejszym). b) p. **Ósmiorak**. c) *miód pitny*. 3. *ósma część miary, ósemka, ósmi-
na*: Od kwarty gorzałki po dwa pieniądze a. od ósmaka stodu gorzałczanego po groszy cztery. Vol. 4. gór. *kopacz w kopalu, pobierający zapłatę za 8 godzin pracy*. 5. leśn. *belka do sprzedania, mająca 8 sążni długości*. 6. myśl. p. **Jeleń**. Zdr. **Ósmaczek**. <Od Ósmy>

Ósme a. Po ósme przys. *na ósmym miejscu, po raz ósmy, z ósmej racji*.

† **Ósmek**, mka, lm. mki p. **Ósmak**: Liczba ósm zamykająca, ósmka, Ó. Kn. <Od Ósmy>

× **Ósmka**, i, lm. i p. **Ósemka**: Widzę przy asie ósmki kierowe. L. Ciągając bank, mówi: siódemka przegraje, Ó. wygra. L. Ó. dzwinkowa, gołka, w grze, družbart zwanej. Wol. $\frac{5}{8}$ pięć ósmek. Jak. J. <Od Ósma, od Ósmy>

Ósmi licz. porządkowy od **Ósiem**: Ó. na liście. Jeśli dotrzymasz słowa, będzie to Ó. cud świata. L. Jego świat ósmym mądrym liczył. L. Ó. = Ó. *dzień miesiąca*. Dziś mamy ósmego lipca. Wyprawdę ś. na ósmego a. od ósmego.

† **Ósmi nasty**, p. **Ósmnasty**: Ósmego nastego roku. Bud. <Osmy i Na + Dziesięć>

[**Óst**, u, lm. y] *wiatr wschodni*: Ó. — rybacki tróśc. Prz. (= *wiatr wschodni — pociecha rybacka*). <Nm. Ost>

Ów, × **Owy**, † **Owen**, [**Ówny**, **Ówże**] *tamten*, on: Ten omylił nadzieję naszą, ów ją zawiesił, tamten nas podszedł. Pileh. Ten to, ten owo, jako kto co przemógł, dawali mu. Górń. Pyta ś. tego, to owego, żeby ś. czego dowiedzieć pewnego. P. Koch. Heraklit z Demokrytem swe miewali szkoły, miał uczniów ów ponury, miał i ten wesół. L. Widząc piękność tej odnowy, rzecze: Ówże ten stary kapelusz, czy nowy? L. Jednemu Bóg dał to, drugiemu owo. Skar. Albo to a. owo. Kn. Mówił to i owo, lada co, co mu ś. trafiło. Kn. Plecie ni to, ni owo. Odpowiedział mi ni to, ni owo (= *wymijając, dwuznacznie*). I to, i owo tam najdziesz. Kn. To w ten, to w ów ten pułk wjechał wmieszany. Kochan. Jak ów bohater sławny. W owym czasie a. wówczas a. naów-

czas a. owego czasu (= *wtedy, ówczesnie, podówczas, naówczas, naonczas*). Ni z tego, ni z owego (= *nie wiadomo skąd*). Ni z tego, ni z owego wszczęła ś. kłótnia. [Scionem te owe jabłoni. Widziałeś te owe pani]. <O(W)>

× **Ów** zam. **Ówdzie**: Tam i ów ś. krzątające. Słow. <O(W)>

[**Ówci**] *tamten*: Ó. człowiek umarły. <Ów + Ci>

× **Ówczasowy** p. **Ówczesny**: Ciemnota ówczasowa, brak środków upowszechniających podania, były im w tej mierze na zawadzie. Sur. Duch oświaty odbijał ś. całkiem w ówczasowym potwornym języku. Gosz. <Ów + Czasowy>

Ówczesny, **Owczesny**, **Ówczasowy** *wówczas będący, tamtoczesny*. <Ów + *Czesny, od Czas>

Ówczesnie przys. od **Ówczesny**; **Owocześnie** *naówczas, wówczas, podówczas, naonczas, owego czasu*.

Ówdzie p. **Ówdzie**. <O(W)>

[**Ówny**] p. **Ów**: Kazał król ównemu dochtorowi po kilku dniach, żeby ś. pięknie ubrał. <O(W)>

[**Ówsny**] p. **Owsiany**. <Od Ow(ie)s>

[**Ówsnisko**, a, lm. a] p. **Owsisko**.

[**Ówsniszcze**, a, lm. a] p. **Owsisko**.

[**Ówten**] p. **Owten**: Florek w ówtych kazaniach przez nastawał na taki naród, co to we wsi ś. zasiedzi. Dyg. Galanto, jak z płatką, szło mu przy ówtych kobietach, a one aż płakały ze śmiechu. Dyg. <Ów + Ten>

[**Ówże**] p. **Ów**: Złościł ś. Ó. chłopak świniarek. <Ów + Że>